DUKE
UNIVERSITY

DIVINITY SCHOOL
LIBRARY

סנהדרין

שם ע"ב.	ומנין שלא יהיו חוטים קרובין וכו'. ע' שו"ת מ"ב ח"ב סי' ע"ב.
שם	משה מהו שהוא מותר וכו'. ע' שו"ת הרדב"ז סי' תקפ"ה.
שם סע"ב.	צריך הדיין לשנות טעמותיהן. דברים רבה פ"ב.
דף כב ע"א.	אר"י אלו ניתנה התורה חתוכה וכו'. ע' מד' סופרים פ"ו בשם ר' תנחום. התורה נדרשת מ"ט פנים וכו'. תנחומא במדבר וע"ש פי' יוקח. ובמדרש תהלים ק"פ דרש ביתר ביאור: תוקק שבעתים ז' פעמים ז' הרי מ"ט.
שם ע"ב.	מיכן לב"ד שלא וכו'. ע' תוסף ויקהל וברכי יוסף חו"מ סי' של"ט.
שם ע"ד.	כל ל"ת שבא מכח עשה. ע' שבת ס' ד', יבמות ס' ב', וש"נ.
דכ"ב ע"א.	ולמדין מדת הדין וכו'. (בלשון הזה ביומא ל"ט א').
דף כ"ד ע"ד.	אר' יוחנן אבוי דר' מתנייה. תחבר כתב פעמים בירושלמי (ע' דמאי כ"ג ד', חלה כ"ט ד', ערלה ס"א ג', חגיגה ע"ח ב', מ"ק פ', ד', שבת ד' ב', יבמות ב' ד', מתנות ל"ח ב', קדושין כ"ט א', ע"ז מ"ב א', מו"ב ד').
שם סע"ד.	כל ל"ת שהוא בא מכח עשה. לעיל כ"ב, ד', וש"נ.
פ"י ח"ה.	האומר אין תחה"מ מה"ת וכו'. ע' תנחומא ר"פ וארא.
דף כ"ו ע"ג.	שאל ר' מתי' בן חרש וכו'. ע' ב' יומא פ"ו. תפלתא יתרו פ"ו וחדר"ג.
דכ"ח רע"א.	אמר משה רבה"ע אם נברא לארץ פה וכו'. דברים רבה פ"ב.
שם	כרדכותת כרור חוה בין הכבות. ע' תוס' חולין ס"ד. ד"ה מדרת.
שם ע"ב.	אם אין צאן אין רועה. ע' תכילתא בא פ"א.
דכ"ט ע"א.	דואג ואחיתופל וכו'. ע' ב"ר פ"ב.
שם ע"ב.	מיכן שרוחין בשמאל וכו'. ע' מכילתא יתרו פ"א.
שם ע"ג.	ר' יהושע אומר נשבעתי ואקימה פעמים וכו'. מדרש פ"ג כ"א (ל"ו, ד') ושם הגי' במילוף דברי ר"י וחנינא בן אחי ר"י.
ר"ל ע"ג.	יודע אני שהגוים קרובי תשובה וכו'. ע' מכילתא בא פ"א, מדרש יונה ופרקי דר"א פ"ה.

שבועות

דף ל"ד ע"ג.	שבועה שלא אוכל מצה וכו'. ע' ר"ף סוף פסחי' ושו"ת שאגי אר' סי' צ' וק"ו.
הל"ד ע"ג.	תרא אמר' שאין אבות מלאכות ביוה"כ. ע' שבת ספט"ו.
הל"ו כ"א.	בשבועה פרט למכחש וכו'. ע' שו"ת רדב"ז סי' תקפ"א.
שם ע"ב.	ושואל אני בשלום פלוני וכו'. ע' תוס' זבחים ל': ד"ה כיון.
שם ע"ד.	כל שבים מחייבין אותו ממון. ע' שו"ת מ' יהושע חו"מ סי' קכ"א.
הל"ז ע"ג.	חוו שגידם חשורין וכו'. ע' ש"ך שם סי' פ"ט סק"ג.

שבועות

דל"ח ע"א.	א במחלוקת וכו'. ע' ש"ך בחו"מ סי' צ"א סק"ג. פרחו מחוס.
שם ע"ד.	רא אמרה רא. ויירא בה שם תכס. וע' סוף ר"ב בקונטרס כלו.

ע"ז.

דל"ט ע"ג.	שנתחתן שלמה לפרעה וכו'. ע' ספרי עקב פי' פיתוס ותורלכס.
שם ע"ד.	ת ר"ח אמר וכו'. בתרלה תקום שם אות י"ט נסוק בטעמת.
ד"מ ע"ג.	מציט שהלך יעקב אבינו לשעיר. בראשית רבה פע"ח.
פ"ג. —	דמלך וענמלך וכו'. ע' ב' סנהדרין ס"ג.
שם ע"ד.	סוף דבר שאמר לו הרב וכו'. ע' תורת כהנים לידידי ש"ב הגאון ר"ל חוות ז"ל, בדין תלך ובהערה ב' לשם.
דף מ"א ע"ב.	לפנמי וכו'. י"ג "לפנמי" (לקרות) ע' פסיקתא רבתי פכ"א, מדרש ת פי עד שהלך.
שם ע"ג.	ני שממעמו ממדתו. תרומות פ"ב ה"ב (מ"א ד).
דמ"ב ע"א.	אנא מפרשה בין עוברי רגים וכו'. ע' תוס' חולין ס"ד. ד"ה סימנין.
דף מ"ג ע"ד.	ן מילין סלקין וכו'. שביעית פ"א ה"ו.
דמ"ד ע"ד.	תייא דקיסרי וכו'. ע' חדושי הרי"ן ז"ל חולין ו'
דמ"ה ע"ג.	א להוך ונלמד, נפקו ושמעון. בלשון הזה שביעית פ"ב ה"ו, תרומות ה"ו, שבת פ"ב ה"ה ולקוט הוריות פ"ג.
דמ"ח ע"א.	דברים התודו לבית רבי וכו'. שבת פ"ו ה"ו, ע"ש ופיאה פ"א.

הוריות

דמ"ב ע"ג.	ם בין סבור שהוא חול וכו'. ע' שבת פ"ו ה"ו.
דמ"ו ע"א.	שחיה מכפרת. בימרים ס"ב רע"ד. (ממש במ"מ).
שם ע"ג.	בין כבנות. ע' לעיל סנהדרין י"ט ג' ותנחומא תשא.
שם	חסות בשמן בבנין הראשון. ע' ח' הריטב"א ז"ל ממות י"א.
דמ"ח ע"ג.	מקה קודם לתלמוד. ע' נקודות התלמוד ערך לממכתא.
שם	מטו של ר' תונה. ע' שיר השירים רבה פ' לתגנן לגילוך.
שם	אין דבר פזו וכו'. ע' שו"ת הריב"ש סי' רע"א.

נדה

ד"נ ע"ד.	ריש דרישך יטה ברותחין וכו'. ע' נרסת פ"ב ה"מ.

נוספות לשער העין ממסכת ברכות עד מסכת שביעית.

ברכות

פ"ס ה"א.	תני באחד בתקיעת נשן וכו'. ה"ר סכ"ו, וע' היסק גם' שכתת כאן שלאמר סנוף הספק.
ד"ב ע"ג.	תני עץ חיים מהלך ת"ק שנה. מדרש חות פ' דתי ירד, שוחר טוב פ"א.
שם ע"ד.	ג' תכיסות הן. מדרש תהלים פ"א.
ד"ל ע"ג.	חד איתתי יבנה ביהמ"ק וכו'. ע' דברים רבה פ"ה.
שם ע"ג.	ר"י הו' לבשן אחר חלוי. שוחר טוב מזמור ק. וע' בערוך מית תתן.
ד"ה ע"א.	לא מצא הקב"ה כלי וכו'. דברים רבה ספ"ה, ובמדבר רבה ספי"א.
שם ע"ג.	ר"י משבח בדר"ם וכו'. בראשית רבה פ"ק, ע"ב.
ד"ו ע"א.	שהכן לפתח נ' תפלות. ע' מדרש תהלי' פכ"ה ותוספתא פקן.
ד"ח ע"ד.	שבן שפינו בנביאים ראשונים ע' שוחר טוב פ"ד.
ד"ט רע"א.	צריך להכנס לפנים מב' דלתות. דברים רבה פ"ו.
שם רס"ו.	כתוב לה' הארץ ומלואה. ע' ב"ש פט"ו.

ברכות

ד"ב ע"א.	על הראשונים נאכל בשר חזיר. ע' במדבר רבה פ"ב.
שם ע"ד.	המינין שאלו את ר"ש וכו'. דברים רבה פ"ב.
ד"ג ע"א.	הקב"ה דרס בקדושה וכו'. שוחר טוב פ"ט.
שם ע"ג.	כ"ו יש לו קרוב וכו'. שם פכ"ג, ע"ב.
שם ע"ג.	הרואה אוכלסין אומר וכו'. במדבר רבה פכ"א.
ד"ל ע"ב.	חסר ומספס אשירה וכו'. ע' ב"ש סל"ח.

פיאה

דט"ז סע"ג.	שהאיש מפיקת בדו וכו'. ע' ספרא ריש קדושים.
די"ז ע"א.	אפי' מה שתלמיד ותיק וכו'. קהלת רבה פ' ויתרון.
די"ט ע"ד.	מעשה באחד שהגיח בית וכו'. ב"ה רבה פ' קן יפו.
דט"ז ע"ג.	אין לי אלא קוצר וכו'. ע' חולין קל"ז. ח"ב קדושים פ"א.
רפ"א.	אין לפרין משלשה וכו'. ע' ב"ב קי"ט ובערך ע' עמוד.

דמאי

פ"ס רה"ג.	תני הרוצה להפריש תרומה וכו'. ע' שו"ת מ' יהושע סי' י"ת.

דמאי

פ"ו סה"ו.	ארבעה אמר תשועו וכו'. י"ג: וארבעה תשועין ותשועה של תשוע.
דכ"ד ע"ד.	הקיש אחוה לעבדים. ע' שו"ת מהרי"ט ח"א סי' פ"ג.

כלאים

דל"ג ע"ג.	כותים שבה מה הן עושין. ע' איכה רבתי פ"א.
שם ע"ד.	הבורסק בריה וכו'. ע' שו"ת ממפר מרדכי סי' ס'.
דכ"ו רע"ג.	תני מנין שאין מרכיבין וכו'. ע' ספרא קדושים פרק ד'.

שביעית

דל"ו ע"ג	שם הכתוב צדיק בקבר. אגדת שמואל פט"ז, קהלת רבה ס"פ דור הולך.
שם ע"ג.	ג' מוספתיות שלח יהושע וכו'. ע' ויקרא רבה פי"ז, דברים רבה פ"ה.
דל"ט ע"ג.	ומנין שמעברין השנה על הגליות. ע' ח"ב לסוף פרשה ט'.
דל"ו ע"ג.	מעשה בתלמיד אחד שהורה וכו'. ספרא שמיני.
דל"ח ע"ד.	ב"ק אמרה רמסם וכו'. ע' תוס' ב' ע"ז ס"ז:

דף ל"ג ע"א. שאם בקשו לחזור יחזורו. ע' מעשר שני פ"ה מ"ב ותוי"ט שם.
שם ע"ד. אין מוסיפין על הגזירה וכו'. ידידי מו"ר הרב הגאון הגנ"ד דפה מארנשאו והגליל ני' כתב בגליון הירושלמי שלו בזה הל"ל: יש להעיר לדעת הרבה פוסקים דגם באיסורי דרבנן אמרינן מי עביד לא מהני, למה לא נאסרו הפירות? אבן יש לומר בזה כמו שהעלה בס' בני קיא חיו"ד סי' של"ד על קושית: דלמה אמרינן דהלכה כר"נ דאם בטלו פבוטל מסום דבאיסור דרבנן דס"א לא אמרינן כל דמקדש אדעתי' דרבנן מקדש ולא פקעו הקידושין, ונפלו בגיטין פ"ו אמרינן דרבה והגא לא ס"ל הא דר"ה דאמר גיטו כמתנתו מה מתנה אם עמד חוזר אף גיטו וכו', כל המקדש ע"ד דרבנן מקדש, ומסקינן הלכה כרבה ומ"כ קשה הילכתא אהילכתא, ותירץ הל"ל: אין הכי נמי דאפי' באיסור יש כח בידם להפקיע, אבל דחקא כשהם פירשו דבריהם מכן גם אב"ש דמן הדין עמד חוזר ורבנן גזרו שאינו חוזר, אבל הכא שתיקן ר"ג הזקן שלא יעשו כן מפני תיקון העולם, אין בכלל זה שאם בטלו אינו מבוטל אלא דקשוב מה כח בי"ד יפה הי' לנו לומר בן חלוה לא פירשו החכמים עכ"ל (העתקתי כל לשונו לפי שאין הספר מצוי לכל) וח"כ ה"נ כאפר כן, וזוה רפי' גזורה לדבריו. —
דף ל"ה ע"ג. מינה יכת בנו מותר לזורעה מינת ומכרה אסור. כ"כ ע' רמב"ם פ"א מה' [illegible] אסיסה ויובל הי"ג, ולהבין החילוק בין יורש ללוקח, נ"ל פשוט עפ"י מש"כ בבבלי [illegible]
[illegible]
שם בת ישראל שבאה להרליק וכו'. תרומות פ"ח ה"א, שבת ד' ג', וה"ב.
שם בכ"ר המן לא עשר ב"ד ובישל וכו'. [illegible]
[illegible]

לעלות לרגל וכו'. השופל אסר וכו', אוכא בבייאו דעביד נתכס, וכ' הרי"בג ז"ל ח"ל: וכיון דטעמי' מפני עליית הרגל כה"ו מ"ן, והשיג עליו הרמב"ן דהרי בזה"ז אסור משום דאין הב"ד יכול לבטל וכו', ולפי הנ"ל אתי שפיר דכיון דאמרינן דאף אותו הב"ד עצמו שגזר שלא להספיד אי עביד מהני שרי, ומ"כ התיר בעצמו במקום שנתבטל הטעם, ק"ה יכול ב"ד אחר ג"כ לבטל אם"כ נפקיע הגזרה. —
דף ל"ו ע"א. תמן יבל מורסם הוא וכו'. ע' ב' ב"מ ט"ה בתוס' ד"ה וכתן.
שם ע"ג. עם יש בה א"י וכו'. ע' לעיל ל"ה ג', ותוס' ב' גיטין ב' ד"ה ואשקלון.
דף ל"ז ע"ג. לכם כל שהוא צריך לכם. ע' ספרא אמור וב' ב"ק ק"א סע"א.
שם ע"ג. תמן ברשות העלים כרם הבא ברשות העני וכו'. כתב אדומו"ר בגליון ח"ל: לפי הספרא ג"כ דאמרינן בתר חזקה, יש להעיר בגמ' ב' יבמות דפ"ו. ר' יוסי אומר יכול לא יהי' חייב אלא על הסתל שלא הוא מסטו כל עיקר וכו', ואפי' מעשר עני מכין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך קמ"ל דחייב מיתה, ע"ש בתוס', וע' חולין קל"א. דאמרינן גם מ"ל אגיי והרי עיסה כעשים עד שלא נתגייר פטור מן החלה ט' ספק חייב, מ"ל ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא, ומכולר פוט דלא מכני חזקה במקום מיתה, ולפ"ז יקשה למה יהני בכאן חזקה נעה"ב הרי הוי ספק מיתה, ותברע דגמן אוליגן אליבא דר' יוסי, והוא ס"ל ביבמות גם דהאוכל טבל של מעשר עני חייב מיתה, וצ"ע. —
דף ל"ט ע"א. ר' חזקי' סלק גבי ר' ירמי' וכו', א"ל הדי מקטן מושכר לי. כ"כ: לכאורה יפלא [illegible] על הדעת [illegible] להנחיל [illegible] הכל נע"כ? [illegible] דבר חדש בטוותם. דהכה מנואר [illegible] ב"ב דס"ה [illegible] המפקד [illegible] רשות להפקיד שם פירותיו [illegible] ויבות [illegible] תוס' שם, ולפ"ז לא הי' יכול [illegible]
[illegible]
[illegible]
שם הוא שישן עליו. ע' [illegible]

סוטה

שם ע"ד. — ואם יטבול אדם אצבעו בדבש. ע' מדרש רבה קה"ל.
דף כ' רע"א. — מיד באו כאו ר' עקיבא, ובאו ובאו ר' ישמעאל. ע' תוהרי"ט ק"נ פ' ספירי על הש"ל בתום' כ' כ"ט ויבמות ח"ה: דרי' דר"ש ודייק וכ' סנהדרין כ"ח: יבמות ס"ה: דר"ע דר"ש ודייק ורלה לקמן ח' כ"י.
שם. — ובדקו אותו וכו' אני אומר וכו'. חסר כלוף ול"ל: ברשותה ולא ברש אותי אני אומר וכו'.
שם — הוא מודד והיא שוגגת וכו'. ע' סיטב גרפי יוסף אה"ע' י"א.
דכ"ח רע"א. — ע"א נאמן לטמאותה וכו'. ע' גו"ת בריח אברהם ס' נ.
שם ע"ד. — עיד דר"ע וכו' שנים עשר היו וכו'. צ"ל לסופך וע' תוס' כ' כ"ה. מן שבועות פי"ה.
שם — כשם שהן חולקין כאן וכו'. ע' בפתיחה לשו"ת כנסת יחזקאל.
דל"ג ע"א. — ובלהון למדין מן האשה וכו'. ע' שו"ת כנסת יחזקאל ח"ע ס' ס"נ.
שם ע"ג. — מטיבורו ממקום שהולד נתצר. ע' כ' מי"ה ולקמן מהפ"ג ה"נ.
דכ"ד ע"ג. — מותר אדם ללמד בתו יונית, ע' תהלה תקוס לקמן מ"ה ח'.
שם — ולמה נקרא קטנותא וכו'. לקמן ב"ק פ"ג ס"ה.
שם — חד מאילין דכ"פ רוון בעי מחתנתי' וכו'. ע' שבת י"ג, הוריות ח"ו ב'.

כתובות

דף כ"ד ע"ד. — אילין דכנסין ארמלין וכו'. ע' תוס' כ' כ"לה י"ה ד"ה ח"מ"ע ד"ה והא תמוה.
שם — ב' ספיקות מד"ח להקל. לעיל יבמות פ"ז ס"ה.
שם — בוגרת כתבית פתותה. ע' שו"ת ט"ז ח"ב ס' ק"ס.
דף כ"ה ע"א. — תדא דתומר שלא להפסידה. ע' שו"ת מהרי"ק ספ"ח.
שם רע"ג. — הבא על שפחה ארמית. ע' תוס' כ' ב"ק ל"ח: ד"ה ל כמותית.
דף כ"ו ע"א. — ולמטון אחר הרוב. ע' כ' כ"ק מ"ה ותוס' סנהדרין ג"ד"ה דיה.
שם ע"ב. — הן אומ' כתב ידינו הוא וכו'. ע' בנ"ך חו"מ ס' מ"ו.
שם — תני ובן הערים וכו'. ע' מהרי"ק בתשובה ספ"ו.
שם ע"ג. — עד אחד כפה וכו'. ע' שו"ת הרשב"א ס' אלף מ"ה.
שם — ע"א בכתב כלום הוא. ע' שו"ת הרי"ט ס' קל"ג.
שם ע"ד. — אין ערעור פחות משנים. ע' תוס' כ' במכלתין כ"ו ל"נ.
דף כ"ז ע"א. — לא מסתברא על אחר וכו'. ע' שו"ת בית אפרים חא"ע ס' י"ב.
שם ע"ב. — דר"מ אמר לוקה ומשלם. לקמן שבועות פ"ד ה"ע.
שם ע"א. — אין לי אלא שמיאן אביה. ע' ספרי תצא, מכילתא ומפסים פ"ה.
שם — לתומרין או לענין משפחה וכו'. ע' כ' יבמות פ"ה:ותוס' ד"ה נכרי.
דף כ"ח ע"א. — כמד מותר לשתרה. ע' שעה"מ פ"ה מה' עבדים.
שם ע"ב. — יעשה כהן מגולה. ע' ב"ק ז', ח'.
שם — ר' תעירא שלח וכו'. נ"ל "שאל," וכ"ה לקמן ס"ד ח' כ"ה.
שם — ארי' קומי ר"ז ותמיה אני וכו'. (ע' לקמן כ"ט, ס
דף כ"ט סע"ג. — ר' אלכסא בשם חוקי'. ע' שבועות פ"ז.
שם ע"ד. — פילגש יש לה כתובה וכו'. ע' רמב"ן פ' יזי פי תמי ספיעשס.
ד"ל ע"ב. — מהו סמך לאדום לדרומה. ע' שו"ת נו"ב מהד"ת אה"ע ס' ל"ז.
שם סע"ג. — שמין רעתה של אשה וכו'. ע' שו"ת מהרי"ח כ' ברוך ס' ט"ל.
שם — שמין רעתה של אשה וכו'. ע' שו"ת מהריט"ץ ס' מ"ד.
שם ע"ד. — הרי שהיו עשר נקיבות וכו'. ע' שו"ת דרכי נועם אה"ע ס' ח"ס בארוך.
דף ל"א ע"ג. — יש תאר שהוא כמכוי. פסחים פ"ה, כ"ו ב' (בסתם במ"ת).
שם — כעין נדרים וכו'. שבת פ"ב ה"ג (בסתם במ"ת).
שם ע"ג. — והוצאות משום שם רע וכו'. ע' שו"ת מהרי"ח נ"ב ס' ש"י.
דף ל"ג ע"א. — שאם טעו בשיקול הדעת. ע' לקמן סנהדרין פ"א.
שם — ואימתי בעה"ב וכה בפירותיו. שביעית ל"ה ח', סנהדרין כ"א, ב'.
שם ע"ג. — לכתובה אבל לא לרצאין. ע' שו"ת שער אפרים ס' ע"ה.
דף ל"ד ע"ג. — והתנינן ובקרקעות תשעה וכהן. מגילה פ"ד מ"ג.
דף ל"ה ע"א — רבי הוה עיטון סגין. ברא"שית רבה פל"ג.
פ"ג ח"ד. — המטען את חבירו כדי שמן. שבועות פ"ז ח"ד.
דף ל"ה ע"ד. — מפיים הוינא ליה וכו'. ע' תוס' בי ב"ק כ"ח. ל"ה א' מי.
שם — נדר מן הבבר מהו לחטם וכו'. ע' שו"ת הרדב"ז ס' ח"ר.
דל"ז ע"ב. — מתני' בשהיה ביהודה וכו'. ע' שו"ת מהרי"ח ד' ברוך ס' קל"ח וס' ש"ז.
דל"ג ע"ב. — פגם אביו שמת כבר'. ע' תומים בחו"מ ס' ק"ח סק"ד.

נדרים

דף ל"ז רע"ד. — לא אתיא אלא כה' כברין. ע' לקמן פ"ב מ"ג.
דף ל"ז ע"ד. — נופח של בהרת וכו'. ע' סנהדרין ל', ב'.
דף ל"ח ע"ב. — ע"ז קשה מכלם. ע' ספרי אמל פ' עלה, מכלתא בא פ"ה.
שם ע"ג. — בבעה"ח שאינו רותק. ע' ש"ך בחו"מ ס' קכ"ה סק"ב.
דף ל"ט ע"ד. — כל דבר שיש לו מתירין. ע' שו"ת תנ הכהן ס' ק'.
שם — כל דבר שילים וכו'. ע' שו"ת גור ארי' יהד' חו"ד ס' ו', שו"ת נתח לחק ס' נ"ט, וערוך סעס פרק כ' כלל השילח.
ד"מ ע"ב. — קרסולין מהו וכו'. בערוך כ' עלה ידע פירושו.
שם ע"ג. — תני והנש נוקפת. נרסת פ"ג ה"א.
דמ"ב ע"א. — מהו ששאל אדם על הקמתו. ע' תוס' כ' גיטין ל"ה: ד"ה חבי.
שם — והשואל צריך להיות עומד. ע' תוס' בסורות ל"ח. ד"ה עמד.

גיטין

דף מ"ג ע"א. — ב' כל נכסיו לב' בני אדם. ע' שו"ת הרא"ש כלל פ', ולוחות סמוכות פ"ג ה"ג.
שם ע"ג. — הצא בי"נ דבר. ע' לעיל יבמות פי' (י', ד').
שם — ברם כמ"ד אין העדים חותמין וכו'. ע' בנ"ך חו"מ ס' מ"ה.
דמ"ד סע"ד. — האומר לאשתו הרי גיטך לפני מיתתי. ע' נו"ב ח"א ס' כ"ה.

גיטין

דף מ"ה רע"א. — איזהו כריסה. ע' שו"ת מהרי"ט ס' ק"נ.
שם ע"ב. — מתני' שח' מיהודה. ע' לעיל כתובות פ"ג רס"ו, ובס' הרמב"ן ז"ל מטן ל"ב.
שם — הנע עצמך דהוה שמי' ראובן. ע' שו"ת רא"ש כלל פ"ח ס' ד.
ס"ה מ"ב. — תעל החטאת הגזולה וכו'. ע' לקמן הוריות פ"ג ה"ב.
דף מ"ז ע"א. — אתייא דהיי כרבנן. ע' תוס' כ' ב"מ מ"ב: ד"ה מיתה.
שם ע"ב. — הוי אמר חרוש בה מבאר. ע' תוס' כ' שם נ'. ד"ה מקום.
שם ע"ד. — עד כהן בשאמרה הבא לי וכו'. ע' כ' ב"מ ע"ה:
שם — שהיתה צוותה להתגרש. ע' שו"ת נחלת יעקב ח"ב ס' י"ב.
שם — אמר ליתן מתנה לחבירו וכו'. שבועות פ"ד ה"י, וה"ב.
דף מ"ח ע"א. — דהוות מן יומא לשיגי. (לעיל נרסת פ"ג, ו', ג').
שם ע"ג. — דאיתפלגון נתחרש או נשתטה. הוריות פ"ה ס"ג.
שם — סימן שוטה וכו'. ע' שו"ת בית שמואל אחרון אה"ע ס' מ'.
דמ"ט רע"ד. — מזוהמת היא מלפניו. ע' היטב שו"ת הרדב"ז ראשונות ס' רע"ה ובתשובותיו ח"ב ס' תמת"ו.

נזיר

דנ"א ע"ב. — הריני נזיר לאחר ל' יום. ע' שו"ת מהרי"ט ח"ב ס' נ"ד.
דף נ"ב ע"ג. — אין שמעתין מילה מריא וכו'. (ע' עקלים ח"ה ח').
דף נ"ז ע"ב. — כשעת חכן שניטי. לקמן הוריות מ"ח, ח'.

קידושין

דף נ"ט ע"ד. — כל שקמים שכתוב בתורה. תנחומא פ' ראה ופ' וירא.
ד"ס ע"ב. — בכור שנטרף בתוך שלשים. ע' מנחות ל"ה. ותוס' שם ד"ה שוחט אחי.
דס"ב ע"א. — אדם שוחט פסחו של חבירו וכו'. ע' שו"ת מהרי"ח כ"ב ס' ק"ט.
דס"ד ע"א — חומר הוא בעריות. ע' שו"ת הרא"ש כלל פ"א.
דס"ה ע"ג. — שלש מתנות טובות וכו'. דברים רבה פ"ג.
שם ע"ד. — נ' שהן נאמנין על אתר, החיה וכו'. כ"ד פפ"ה וע' יבמות פ"א ח'.
דס"ו ע"ג. — תני איש ואשה שבאו ממדינת הים. ע' שו"ת מהרי"ח מינץ ס' כ"נ.
שם ע"ג. — ר' יוחנן בשם רשב"י כי יסיתך וגו'. ע' כ' ע"ז ל"ו, סנהדרין כ"ה.
שם ע"ד. — האומר בני זה וכו'. ע' שו"ת חתם סופר אה"ע ס' י"ג.
שם — תני איש ואשה וכו'. ע' שו"ת הרדב"ז ס' תפ"ד.
דף ס"א ע"ד. — דברים שנוהגין בישראל ובגוים. ע' תוס' כ' ע"ז ס"ג: ד"ה אין עודרין.

ב"ק

ד"ב ע"א. — המבעה כי יבעיר וגו'. ע' מכילתא משפטים ספי"ד.
שם ע"ב. — וסידו וכיית וכו'. ע' מכילתא שם פ' וכי יפתח.
ד"ג ע"ג. — זמנין דמותבין לה ומסייעין וכו'. ע' נס' ברוך טעם שער הכלל דין ד'.
שם סע"ג. — רמ"א אם הותה שבת וכו'. ע' לעיל שבת פ"א (ב' ג').
ד"ד ע"א. — תני ג' שהטילו' לכים ונגנבו. ע' שו"ת בית אפרים אה"ע ס' ה' מאמר מרדכי ס' כ"ו.
שם ע"ג. — בך פירשה רוח אבי המשנה. יבמות ד', ד' וש"נ.
ד"ו ע"א. — עיר שמחברת ישראל ולי. ע' ב' מ"ה ל"ד.
שם ע"ג. — הוכי דמי אי בשפצע וכו'. מכילתא משפטים ספ"ח.
שם ע"ג. — וקנסי' ליטרא דדהבא. ע' ס' המערף ס"י קפ"א בארוך.
ד"ז ע"ג. — אין אדם נתפש וכו'. ע' שו"ת כנ"ח ס' מ"ד.

ב"מ

ד"ח ע"ג. — מיהמי פרוכסון דידכון. כל הספ' כת ,פרוקסטך' (פרוקסוס, פרוקסיק).
ד"ט סע"ג. — אמר ליתן מתנה לחבירו וכו'. לקמן שבועות פ"ד ה"י וש"נ.
שם רע"ד. — הדא דתימר בעי וכו'. ע' שו"ת מהרי"ח בר ברוך ס' תפ"ג, והגה"ה שם אות ת' מידידי הרב הגאון ר' רפאל נטע רבינאוויטש ני'.
ד"י ע"ג. — איזהו צאן ברזל. ע' תוס' בכורות ס"ו: ד"ה אין מקבלין צ"ל.
ד"י"א ע"ג. — כל המתקיים בפה וכו'. ע' שו"ת מ"ב ח"ב ס' כ"ו.
שם — ממשמע שנא' שלם ישלם וכו'. ע' כ' ל"ו. ומכילתא משפטים פט"ו.
פ"ט ח"ג. — המקבל שדה מחבירו וכו'. ע' יבמות פט"ו ה"ג (י"ה, ד').

ב"ב

דף י"ג ע"ד. — הדא דתימר בשלא וותה עברה. ע' שו"ת גור ארי' יהודה יו"ד ס' פ', אייתותי' מרבית לוי. ע' כ' ב"מ ת"ח. ודקה לו במתני' פרש"י ובגיבה
דף י"ד ע"ב. — והוסיפה בתוספתא שסידר הסה נה. ורלה ב"ק פ"ב ס"ה.
דף ט"ו ע"א. — בעי מיסר פנספטה. נ"ל: פנטסה, ופי' בערוך מתקנב ומור דבר (פלמסטריע).

סנהדרין

דף י"ח ע"א. — אשר ירשיען אין כתיב וכו'. ע' מכילתא משפטים פט"ו וספרי תצא פ' ק"ס.
שם — ר"י בר חלפתא אתון חרון וכו'. ע' שו"ת מהרי"ק ס' פ'.
שם — ר"א יתיב דיין בכנישתא וכו'. ע' שו"ת כנ"ח ס' מ'.
שם ע"ג. — שרי ר' כהנא מאריך בצלותי' וכו'. אנא סבית על קארתנא. ע' תוס' כ' ר"ה י"ח, פסחים ח"ס, כ"ב ק"י וקידושין ס"י.
דף י"ט ע"ב. — מה מיתת בעלים בכ"ג וכו'. ע' מכילתא משפטים פ' אם שור נגח.
שם ע"ד. — עביד לי' פרוטרוטו. ע' ספרי דברים פי' י"ד.
ד"כ ע"ג. — וכי האין בחכמים בלילה. ע' לקמן מ"ה פ"ב.
שם — ישמעו אזניך מה שפיך מדבר. מדרש חזית וקהלת ח' ד'.
שם ע"ג. — עלה ס' משנה תורה ונשתטחה. תנחומא פ' וארא. ע"ש.
דף כ"א ע"א. — ואין עד אחד זוקקו לשבועה תכ"ח. ע' לקמן שבועות פ"ז (ל"ז ד').

מגילה

שם ע"ג.	מעשה בר"מ וכו'. ע' תשנות זהב ס' תל"ג.
שם ד"ע ע"ד.	אוד הראשון תוספת וכו'. ע' ש"ת המאר מרדכי ס' ח"י.
דף ע"ג ע"ד.	מהו ליקח אבנים מבידכ"נ וכו'. ע' ש"ת המאר מרדכי ס' כ"ה.
דף ע"ד ע"א.	ר' יוחנן סיקל לנשיא וכו'. ע' ש"ת פאר כהן ס' ע', ומאור מרדכי ס' ע"א.

חגיגה

דף ע"ו ע"א.	ספק אנדרוגינוס. ע' לקמן יבמות פ"ח ה"א וש"נ.
שם	תולה דכתיב ושמחת. ע' מכילתא המשפטים.
שם	המפריש חגיגתו ומת. ע' בכורות ל"ז:
שם	שמואל אמר במפורש. ע' ב' קדושין י"ג:
שם ע"ב.	תני יש בראיי' וכו'. ע' ספרי ראה פי' ס"ז, מ"ע' קל"ח.
שם ע"ב.	נשבעתי ואקימה פעמים שאינו מקיים. סנהדרין פ"י ה"ו, וש"נ.
שם ע"ד.	נאמרו דברים בפה וכו'. ע' שמות רבה פמ"ז.
דף ע"ז ע"א.	בתחלה הי' העולם מים. ע' ב"ר פ"ז ומכילתא בשלח פ"ח.
שם	תני אזהרה לעובדה. ע' ב' סנהדרין נ"ו.
שם ע"ד.	מלמד שפניהן שקולים. ע' מכילתא ר"ש פ' כ"ט.
דף ע"ח ע"א.	כתוב אחד אומר ותנא הקציר. מגילה פ"א ה"ה.
שם	כההוא דתני להון יומ'. פסחים פ"ד ה"א.
שם ע"ב.	של אותו המשמר. ע' לעיל סוכה פ"ה.
שם	כג"י כה"ג מתלבש בכליו. יומא פ"א ה"ב.
שם	אית תני הציץ מרצה וכו'. שם וע' שלמת כהנים תורה לערכין ג' ע"ב.
שם	דברי הכל כדי שיהא כ"ל מתחומה. ע' תולין ק"ו.
שם	ולא שמע דאמר ר"ש בשם ר' חנינה וכו'. לקמן פ"ג ה"ב, וע' נזירים פ"ב.
שם	חיפוד או כרשב"א וכו'. נדרים פ"ח ס"ו (י"ב, א').
שם	והא תנינן הנוטל ידיו. תוספתא ידים פ"א.
שם ע"ד.	א"ל ר"י הנסדלר (נ"ל: הסנדלר) שימשתי את ר"ע וכו'. שבת פי' כ"ב.
דף ע"ט ע"א.	דתנינן תמן שתי מנחות וכו'. מנחות פ"ב.
שם	עשו אותו כאוכל אוכל רביעי. לקמן ה"ג (השמט בת"מ).
שם ע"ד.	התורה סופו מפני תחלתו. ע' בבלי כלה י"א, ולקמן מו"ק פ"ג ה"ה.

מו"ק

ד"פ ע"א.	ר' יונה ור' יוסי הורון וכו'. ע' ב' י"ב:
שם	מה בין שביעית וכו'. לקמן נפרקין ס"ב. וע' ש"ת מ"ב מהר"ת תא"ח ס' ק"ו.
שם ע"ב.	דתנינן תמן יד הבריך ארבעה. כלים פכ"ס מ"ו.
שם	ור' יוסי אמר אין ובל מפני. ע' ב' ב"מ ע"ב.
שם	מפני שמכשיר צדדי' לזריעה. ע' ב' שבת כ'.
שם ע"ב.	וכפירצה שאינה סנה את העפר. שביעית פ"ג ה"ו.
שם ע"ד.	ר"י ב"א שמע לה מן הדא מלא שבוע זאת. ע' ש"ת יתום מפר י"ד ס' ע"א.
דפ"א רע"א.	תני תנור וכירים חדשים. בבלי ביצה ל"ב.
שם	ר"א יאבד דבר ממעט. לקמן ה"ב.
שם	כההוא ר"ש בי ר' ינאי וכו'. ע' ב' י"ב.
שם ע"ב.	פרקמטיא אבודה שרי וכו'. לקמן ה"ד.
שם	הורון בהדין לסוטה שרי וכו'. ע' שבת פ"ד ה"ב.
שם	ר"י בי ר"ל מפקד לר"ה וכו'. ע' שבת פ"א (י"ג, ב').
שם	ויסתור ולא יבנה. ע' לעיל פ"א ה"ד.
שם	ר' חנני' בשם ר"י התורה סופו מפני תחלתו. ע' חגיגה פ"ג רה"ו.
שם	פורשין מתצלה וכו'. שבת ו' ד', י"ד ב', פ"ח ד', מכ"ב ס"ב, ד'.
שם ע"ג.	כהן שיצא לחו"ל וכו'. ע' ב' כתובות ק"ו, ולקמן מו"ק ל"ו, א'.
שם	בקשו לנדות את ר"ם וכו'. ע' ש"ת התשב"ץ ח"א ס' ל"ב.
שם ע"ד.	אר"י התודוס איש רומי. פסחים פ"ז ה"א, וש"נ.
שם	דשכ"ל הוה מעייני וכו'. בבלי י"ח ע"ב.
שם	תני מת אחד ממטריו, ע' תוס' שמחות פ"ה.
שם	וזקן שנידה לצורך עצמו. ע' מנחות ל"ט.
דף פ"ג ע"א.	אימולוגים איגרות שום. ע' כתובות פ"ט ס"ט.
שם	תמן אמר דקרבה קרמנא וכו'. יבמות פי"ב ה"א, בי שם ל"ט וע"ש בתוס' דף ק"ו ולקמן סנהדרין י"ט, א'.
שם	אין כותבין שטרי ארסות. ע' תוספתא פ"ב.
שם	חד בר נש אבד תפילוי. ע' תוס' ב' ערכין ל"ו ומנחות ל"ו.
שם	הרי מי שנדרתו היה. ע' תוס' שמחות פ"ב.
שם	מהו בלטרי נשים וכו'. ע' כלאים ל"ב א' (השמט בת"מ).
שם ע"ב.	אפי' בשלישי לא יעשה. ע' בראשית רבה פ"ק.
שם	תני ז' דברי אבא שאול. ע' פחד יצחק אות אבל.
שם ע"ב.	ו' ימי אבלו של מתושלח. ב' סנהדרין ק"ח:
שם	ימי הזלם אינן עולין. ע' מור פ"ז ה"ג (ל"ו, ג').
שם ע"ד.	תני אבל שנה הוא במקום שאינו רגיל. ע' ב' תענית ל"א.
דף פ"ג ע"א.	תני דרגש נוקפת וכו'. נדרים פ"ז ה"א וש"נ.
שם	כפיית המטות וכו'. תוס' שמחות פ"ט.
שם	א"א לשבעה בלא שבת. לעיל סוכה פ"ב ס"ב, וש"נ. וע' ו"ר פכ"א.
שם ע"ב.	ר' יונה הוה בצור כד שמע וכו'. ע' נדרים פ"ח ה"א.
שם ע"ב.	רומה לכיפה של אבנים וכו'. סנהדרין פ"י (ל"ו, ד').
שם	כדי שאלה שלום וכו'. ב' ב"ק ע"ג, לקמן מור רפ"ד וש"נ.
שם	ארורא צלמא. ע' פ"ז ה"ג ב'.

מו"ק

שם ע"ד.	תני אין מוליכין וכו'. תוספתא פ"ב.

(תם הקונטרס לסדר זרעים ומועד)

יבמות

דף ב' ע"ד.	א"ר יוחנן אבוי דר' מתציתאי. נ"ל: אבוי דר' מתציתה.
דף ג' ע"א.	כאינש דשמיע מילה וכו'. לקמן ו' ח', וש"נ.
שם ע"ד.	ובנו לכל דבר אפי' לפו. ע' מהרי"ט אלגזי בכורות פ"ח ה"ח: בשם הרדב"ז כ"י.
ד"ד ע"א.	כב"ם שאוסרים לו יבם וכו'. ע' גר"ש חלה פ"ב מ"ו.
ד"ה ע"א.	א"ר יוחנן אם אסרה ר"ל מני שמעה. לקמן פ"ו ח'. (ועי' שקלים פ"ב ה"ז).
שם	אנוסה אינה צריכה להמתין. ע' נרפי יוסף חאה"ע ס' י"ב.
שם ע"ב.	ותחלוץ מיד מה נפשך וכו'. לקמן פט"ז ה"א.
שם ע"ג.	ר' מנא אמר לה סתם וכו'. לקמן פ"ג ס"ג.
שם	אין חייבין על ספיקו אשם תלוי. ע' לקמן פ"י ה"ד.
שם ע"ד.	א"ר יוחנן דמנין מנין יתבית וכו'. ע' שבת פ"ג (ה', ד') עירובין פ"ט (כ"ה, ג').
ד"ו ע"א.	כאינש דשמע וכו'. לעיל ג', א', יומא ל"ח ב', ל"ט ד', ע"ז מ"ה ב', וש"נ.
שם	אין האשה יולדת או לסאתים וכו'. ע' ש"ת יד אלי' ס' פ"ב.
ד"ז ע"ב.	יבמה יבא עלי' כרוכה וכו'. ע' ש"ת ט"ב מהדו"ת חאה"ע ס' ל"ג.
שם ע"ד.	וכבשה כתוב וכו'. ע' ב"ר פי"ח, הר"ש נדרים פ"ח ה"ו.
ד"ח ע"א.	כל הלכה שהיא רופפת וכו'. ע' ש"ת מהרי"ט ח"א ס' ל"ד.
שם ע"ג.	פתר לה כנוי פסול וכו'. ע' תוס' ב' גיטין פז ד"ה אתורי.
שם	עד כדון כר"ע. ע' חגיגה רפ"ב, וש"נ.
שם	תני ר' ישמעאל נאמר תשב וכו'. ע' מכילתא בא פט"ז בשם ר' אליעזר.
שם	שהוא למד מן הלמד. ע' לקמן קדושין פ"א (נ"ט, א').
ד"ט רע"ג.	והוה ר' זעירא מקלס לה וכו'. לקמן פט"ו (פ"ח, א').
שם	פצוע אית תניי תני וכו'. ע' ש"ת תועפות ראם אה"ע ס' א'.
שם	תני אין בין פצוע דכא וכו'. ע' ש"ת מ"ב ח"ב ס' ו'.
שם	מעשה כשפחה אחת וכו'. נ"ל: בשפחתה.
שם רע"ג.	כל לית שבא מכח עשה. ע' שבת ט', ד', סנהדרין כ"ב, ד', וש"נ.
שם ע"ד.	א"ר הושעיה בנין ראוי לחיים. ע' ב' סנהדרין י"ד.
ד"י ע"ג.	קונם קונמו בה וכו'. ע' ש"ת ט"ב ח"ב ס' ת"נ.
שם רע"ד.	תצא בי"ת דבר. ע' לקמן גיטין פ"א (מ"ג, ג').
די"א ע"ג.	הסריס אינו נעשה בן סורר. ע' ש"ת בית אפרים חאה"ע ס' ב'.
שם	כמיד אין מקבלין התרייה על הספק. ע' לקמן ספ"א.
די"ב ע"א.	שאין הקבלה עש אתכ הזהר. יומא פ"א סכ"ב (השמט בת"מ).
שם	מהו שיעיד ערות אחת וכו'. ידידי מהרד"ט קלעלנבלגן פי' כמכ לי מה לכאורה יקשה הלא אם כתנא אחד קרוב ופסול עדותן בטילה (עי' ב' תכות ו') אתכם ישיין בתוס' ב' סנהדרין ל"א ד"ה שבים דלעט פוסל אלא בידוע מי הוא הפסול.
שם ע"ג.	מתרתן בימין וכו'. ע' תוס' חולין כ'. ד"ה לא למעוטי.
שם	ויש קול אסור בהגייה. ע' תוס' ב' פסחים כ"ה. ד"ה תשלמ.
שם ע"ד.	מה בין קטן וכו'. ע' תוס' בכורות י"ג: ד"ה אלא.
שם	ממי כה בשם ר' יונה וכו'. נ"ל: בשם ר' יוחנן.
דף י"ג ע"א.	תמן אמרין קרבה קרמנא וכו'. מו"ק פ"ג א', סנהדרין י"ט, א'.
די"ד ע"א.	ר' מנא אמר לה סתם. לעיל פ"ד ס"א, וש"נ.
שם	ר' יצחק ברי' דר"ח כתובה. נ"ל: דר"ח רובה.
שם רע"ד.	לא סוף דבר כמשנה האחרונה. ע' מ"ב מהרדך חאה"ע ס' מ"ב ודי"נ ס' ח"ו.
דט"ו ע"א.	מה בין ערים וכו'. ע' ש"ת מהרי"ט חאה"ע ס' לי"א, ומאור מרדכי ס' ל"ג.
שם	אר"י אלו אמרה ר"ל וכו'. לעיל פ"ג ה"י.
שם ע"ג.	ותחלוץ מיד מ"ג וכו'. לעיל פ"ד ס"ו.
שם	ובמה נינף וכו'. ע' ש"ת כנסת יחזקאל או"ח ס' מ"ע ומ"ג.
שם	בי ספיקות מרית להקל. לקמן כתובות רפ"ו.
שם	משום שאינה חשודה לקלקל צרתה. ע' ש"ת ברית אברהם אה"ע ס' מ"ג.
שם ע"ד.	איזהו על אחר וכו'. ע' ש"ת זכר הכהן ס' ל"ו.
שם	מעשה באחד שנפל לירדן. ע' ש"ת דברי ריבות ס' פ"ו.
דט"ז ע"ג.	יפה כח העדים מכח השטר. ע' ש"ת מהרי"ט אלגזי ס' קי"ו.
שם	עשו אותה כי חיה וכו'. ע' לקמן קדושין ס"ג ד', כ"ב ית' מפיד וכיר פפיה. ובש"ת כנסת יחזקאל או"ח ס' מ"ז.

סוטה

דף פ"ז ע"ג.	אילו אחד מעיד שאכלה וכו'. ע' ב' ב"ב מ"ה ותוס' שם.
שם	שאלו את בן זומא וכו'. ע' ש"ת ברית אברהם חאה"ע ס' ע"ז.
שם	קטנה שזינתה וכו'. ע' ש"ת תועפות ראם אה"ע ס' ח"ג.
דף י"ח ע"ג.	לב אביו דכתיב וכו'. ע' תנחומא בשלח פ' קפ"ו, מכילתא משפטים פ"ב.
שם	אר"א לאסור ו' עממין. שבת פ"א ג', ד', (השמט בת"מ).
סוף העמוד.	ולא מצינו מקום ששמו אסור. ראה תשב בזה ידידי מהרי"ת הכהן ש"מעערבלאן פ', כמ"ע ,בית המדרש" חלק לד כ"ט.
שם ע"ד.	קטנה שזינתה אין לה רצון וכו'. ע' ישועות יעקב אה"ע ס' קנ"ח סק"ב.
די"ח ע"ג.	שומרת יבם שזינתה וכו'. ע' לקמן קדושין פ"ב ס"ד.
שם	מיד מותרת וכו'. ע' ב' יבמות מ"ה. ותוס' שם ע"ה ד"ה אתורי.
די"ט ע"ג.	אתם אין לי אלא איש. לקמן מור פ"ד ה"ו.
שם	כיד רבהים מקולי ב"ש. שם ונזלה ס', ב', וש"נ.
שם ע"ג.	הנושא מעוברת חבירו וכו'. ע' ש"ת בית אפרי' חאה"ע ס' ו', ומאור מרדכי ס' פ"ד.
שם	ר' מנא א"ל סתם וכו'. לעיל יבמות י"ד, א'.

סוכה

פ"ג ס"ד	הא דמאי אין ומ'. ע' ב' שבת כ"ג.
שם ס"ה	צבעם עקילם ומ'. ע' ויקרא רבה פ"ל.
שם	מתני' ולא כבוש ומ'. ע' ב' ברכות מ"ח עירובין י"ח.
שם ס"ו.	אתרוג הבוסר. לעיל מעשרות רפ"א ס"א
— ס"ב.	כהדא תרונגיא ומ'. גיטין פ"ב ס"ג.
— ס"ג.	ויש התקנה אחר התקנה. חלה פ"א (ר"ה ב') וש"ג.
שם	אין שבעה בלא שבת. במדבר רבה פי"ד. ועי' ירוש' פ"ג ססי"ה.
— סס"ו.	עד שיתמלא וקנו. ע' תוספתא חגיגה פ"א, תנחומא פ"ל.
פ"ד ה"א.	תרין סלין סלקין ומ'. עי' פ"ד ה"א (תענ' ד').
— ה"ג.	בשחרית אדם צריך לומר. ירו' פי"ה ה"א. וע' תוספתא פלה פ"ג.
שם	שאין אנו אחראין. ב' ב"ק פ"ט. ע"ש ולעיל דמאי פ"ב ה"א. וע' ירו' מ"ח ד'.
שם ה"ג.	ע"ז עבודה עם ישראל. ע' ספרי תבא פי' קמ"א. ספר פסח פל"ג. וע' פסיקתא.
— ה"ה.	ניסכן בלילה ומ'. ע' ב' תענית ב' וש"ג. ותוס' חולין פ"ד ותמורה י"ד.
שם	מי סוטה נפסלין. ע' סוטה פ"ב ס"ג.
פ"ה ה"א.	ובעצרת אומר וכו'. לקמן ה"ה.
שם ה"ב.	ששה קולות וכו'. ע' תוס' ב' שבת כ"א. ד"ה שמחת בית השואבה.
— ה"ה.	איזו היא כריעה. ברכות פ"א ה"ה וב"ר פל"ט.
— סה"ז.	כל התדיר מחבירו ומ'. ב' הוריות פ"ג.
— סה"ז.	אמר אילא זמן. ע' תוספתא פ"ד ורש"י ותוס' ב' ר"ה ד'.
— ה"ח.	והתנינן כל הנכנסין ומ'. מנחות פ"ב ה"ג.
דף ל"ד ע"ג.	דרש ר"ז ומ'. ושכינתי בשורה. עי' תנחומא נח סי' ד' שלעניי שלום גולה נפרה שכמעט לא זה.
דף ל"ה ע"ד.	בלגה לעולם חולקת ומ'. עי' ש"ת תל סי' קכ"ב.

ר"ה פ"א

דף נ"י ע"א.	מיכן שמונין חודשים לצים. ע' מכילתא יתרו פ"א.
שם ע"ב.	ותני עלה שנת המבול. ע' בראשית רבה פל"ג.
שם	כתיב והזמים אשר מלך וגו'. ב' סנהדרין ק"ה:
שם	כל אותן ששה חדשים ומ'. ע' רות רבה פ"ה.
שם ע"ג.	ואימורי חול קריבין ביו"ט. פסחים פ"ו (ל"ג, ב').
שם	מלמד שהבכור נאכל ומ'. ע' בכורות כ"ה כ"ח.
שם	בכהנים בשעיר. חגיגה פ"א ס"ד.
שם	איזהו נדר ומ'. חגיגה פ"א ה"ה.
שם ע"ד.	איזהו חודש שיש בו חג. ע' מכילתא בא פ"א.
דף ל"ה ע"א	תני הנוטע והמבריך ומ'. ערלה פ"א ה"ו שביעית ל"ג ד'.
שם	תני כתומרי ר"ג ומ'. נמרים פ"ב ס"ד.
שם	נידון בכל שעה. עי' ב"ר פ"ו.
שם	או ניסוס או ג"יסוס. ע' בערוך אות אנריפוס.
שם ע"ג.	תני רשב"י הרי ומ'. ע' ספרי עקב פיסקא מ'.
שם	אריב"ל אגא ערב לאולין ומ'. ע' ש"ת נו"ב חיו"ד סי' כ"ה.
שם	אם מעכב אתה את הרבים. לקמן תו"ק פ"ג ס"א.
שם ע"ג.	איזהו סותר שביעית. ע' שביעית ל"ז ב'.
שם ה"י.	אר"י דברה הלשון בכל לשון וכו'. ע' ש"ת הרשב"א סי' תקכ"ה.
שם	והתנינן העמידו. תמיד פ"א. שקלים פ"ו ס"ה.
שם	יכול בשם שמחללין ומ'. ת"כ פ' אמור.
פ"ג ה"ה.	שמואל אמר וצבא תינתן וגו'. ע' פתיחתא איכה רבתי.
פ"ד ה"ט.	והוידא אמרה דא. לעיל פ"ג ה"ג, וע"ע "והידה" הנה שם חכם מובא בירו' ר"ס שבת, פסחים פ' כ"ל שלוחי סוטה פ"ב ופ"ג ה"א וה"ד, קדושין רפ"ג. ב"ת פ"ב ור"ס פ' העושה פירות, וע' שו"ת כנה"ג בסוף כללי התלמוד.

ביצה

פ"א ה"א.	דדשא עד שהי' לו צורך. כל כתיב: שבת כ' א'.
שם	לא רומה טעם אבילתה ומ'. שבת פ"ג ס"ו.
שם	ואין כל התרנגולין ומ'. לקמן פ' סנ"ד.
שם ה"ג.	דברי ר"מ כ"ד דברים ומ'. מו"ר ל"ג ג', סוטה י"ט ב', ו' ט'
שם	קצר לצורך ומ'. ע' ב' שבת ק"ג.
דף ס' ע"ב	ע"ד דר"י דו אמר מע רוחה ומ'. לקמן מו"ק ל"ח ב', וש"נ. וע' ש"ת גאוני בתרא"י סי' א', כנסת יחזקאל יו"ד סי' מ"א, תחזיק ברכה או"ח סי' תע"ב.
שם ע"ג.	שדרך לפתוח. ע' ש"ת כי תלוין סי' כ'.
שם	דיסקיא שיש בתוכה מעות. לעיל שבת פכ"ז.
שם	לא כן תני אין יוצאין בכבשא. תוספתא פ"ג.
שם ע"ד.	תני של בית ר"ג. לקמן פ"ב ס"י.
דף ס"א ע"א.	ששמעתי בלחישה. בראשית רבה פ"ג.
שם	אף נפשות בהמה בכלל. ע' לקמן פ"ד ס"ח ומכילתא בא פ"ט.
פ"ב ה"א.	באלוש נתנה השבת. ע' ב' סנהדרין כ"ו: ומכילתא בשלח.
— ס"ד.	באשם מצורע. ע' מו"ר פ"ח ס"ב.
שם ע"ג.	רוד מת בעצרת. ע' רבה רות פ"ג ותו"ת הגב הכהן סי' ל"ב.
שם ע"ד.	של בית ר"ג היו שוחקין. לעיל ס', ד'.
דף ס"ב ע"א.	דסדמניות שבכרם. בערוך פי' כמו דנדנמות.
שם	אין רואין את הנגעים. נגעים פ"ב מ"ג.
שם ס"ה.	תני לא יאמר אדם ומ'. תוספתא פ"ב, וע' בכורות ל"א.
שם ה"ח.	אין משחיזין ומ'. לקמן פ"ה ס"ב.
שם ע"ג.	תני אר"א בר"ש לא נחלקו. תוספתא פ"ג.
שם	תני סוכות תאנים. תוספתא פ"ד.

ביצה

שם	רב אמר מסיקין. ע' ב' שבת קכ"ג:
פ"ד ה"א.	אין לך אסור מוקצה אלא ומ'. ע' ב' שבת מ"ב.
שם ה"ג.	את תני מספספין. ע' מו"ר פ"ו ה"ג.
שם ס"ו.	מלבנין בברזקין. לעיל פ"א ס"ד.
דף ס"ג רע"א.	ותני כן נהרות ומ'. ע' ב' עירובין מ"ו.
שם	אית תני נשענים בבהמה. ע' ב' שבת קנ"ד.
שם ה"ג.	תני אין עולין באילן. ע' עירובין פ"י ה"א ותוס' ב' שבת קנ"ו:
שם ע"ג.	כהדא אין משחיזין ומ'. לעיל פ"ב ס"ו.
שם	בשבת אין את מבעיר. ע' מכילתא ויקהל פ"א.
שם ה"ג.	אר"ב תתומין עשו אותן ומ'. ירו' פ"ב ס"א (כ"ב, ג').
שם	כל משמיעי קול אסור. ע' ב' עירובין ק"ד.

תענית

דף ס"ד ע"א.	בכ"מ שגלו ישראל ומ'. ע' מכילתא בא פי"ד, בשלח פ"ג, שיר רבה פ' אתי מלבנון.
שם	בספרו של רם ומ'. עי' ב"ר פ"א, פ"ס ופ"ב.
שם ע"ב.	יתרומם שמך מלכנו על כל טיפה. ע' ב' כ"ב ע"א, ויקרא רבה פט"ו.
שם ע"ג.	תני אבל ומנודה ומ'. ע' ב' מו"ק ט"ו.
שם	תני אומר זו סיכה. ע' תוס' ב' בי"מ פ"ג. ד"ה וקי.
שם ע"ד.	כגון עצירת גשמים ונבאי. ע' לקמן פ"ד ה"ג ואיכה רבתי פ' על אלה.
שם	אסור לאדם אשה בע"ש. לקמן ס"ט, ב', וש"נ.
דף ס"ה ע"א.	חטא הנשיא הגדולה במקומה. ע' זבחים מ"ה:
שם ע"ג.	כנגד י"ח פעמים ומ'. ע' ב"ר פמ"ט, ויקרא רבה פ"א.
שם	בכ"י מתפלל אדם י"ח. ברכות פ"ד ה"א, לקמן פ"ד ס"א.
שם	כל הברכות מעין החתימה. ע' ב' פסחים ק"ד.
דף ס"ו ע"א.	חנוכה ופורים לא בטלו. ע' ב' ר"ה י"ט:
שם	ביב בי' יום מדירין. ע' ש"ת נבעת שאול סי' ל"ט.
שם	והלכה כמתם. ע' סוטה פ"ז ה"א וש"נ.
שם רע"ב.	תני ט' באב שחל בע"ש. תוספתא פ"ג, וע' ב' עירובין מ"א.
שם רע"ג.	ר' בעא מישרי ומ'. דמאי פ"א ה"ג, וש"נ.
שם	מפני ארבעה דברים ומ'. ע' ב"ר פ"ג.
שם סה"ג.	וכל שמבותיה מתענות ומ'. לקמן סה"ד.
שם ע"ד.	לא סוף דבר ומ'. ע' ב' כ"ב וספרי פ' האזינו פ' של"ו.
שם	אבן המתעים ומ'. ע' ב' ב"מ כ"ח:
דף ס"ז ע"ג.	תמן אמר ר"א בר' דר"ש ומ'. נימורים רפ"ג.
שם	נעילה פוטרת ומ'. ע' ב' יומא פ"ז:
שם	ר' ספקר לאבון ומ'. ע' ב"ר פ"ו.
שם ע"ד.	וכי כרם הו' שם. שיר רבה פ' כרם ס', וע' ת"ע בית המדרש ח"ה.
דף ס"ח ע"א	ג' ספרים מצאו ומ'. ע' אדר"נ פל"ד.
שם ע"ג.	דר"י אמר אף הרוצה ומ'. ב' ב"מ קי"ח, ע"ש.
שם רע"ג.	אין כל חד שאין בו ומ'. ב' סנהדרין ק"ב.
שם	בימי מלכות יון ומ'. ברכות פ"ד ה"א, וע' ב' ב"ק פ"ב: וי"ר פ"ג.
שם ע"ד.	מהו לומר שיר בלא נסכים. ע' ת"ק פ"ח.
דף ס"ט ע"ב	שמנים יאלף פרחי כהונה וכו'. ספרי האזינו פי' של"ג.
שם ע"א.	משניתנו הרוגי ביתר לקבורה נקבעה ומ'. לעיל ברכות ג' ד', י"א, א'.
שם סע"ב.	ברוך הו' שהוא מתענין בעשירי. חגילה פ"א ה"ד.
שם ע"ג.	ואריין לא נולד בנימין. סוריות מ"ז א'.

מגילה

פ"א ח"א.	מגילה נקראת ומ'. ע' תנחומא פ' בראשית.
ד"ע ע"א.	מה זו צריכה שירטוט. ע' תוס' מנחות ל"ב:
שם	כגון בית ירח וצינבריי. ע' ב"ר פל"ח.
שם ע"ג.	דאמר ר' חלבו ומ'. לעיל בפרקין ה"א, לקמן פ"ב ה"ג.
שם	וזימנין מנין יתבית קומי ומ'. (ע' שבת ה', ד', עירובין כ"ה ג', יבמות ה' ד').
שם	הדך עבדין עובדא ומ'. ע' ש"ת כנסת יחזקאל או"ח סי' י"ט.
שם ע"ג.	אני הייתי מבני סנאה. ע' תוס' ב' עירובין מ"א. ד"ה תנבי.
שם	כתוב אחד אומר ותב הקציר וגו'. חגיגה פ"ב ה"ד.
שם ע"ד.	כ"מ ששנה רבי מחלוקת ומ'. סוטה פ"ו ה"א, וש"נ.
דע"א ע"ב.	דתני אר"ל לא לסותרה אמרתי. ע' ב' מה ל"ה.
שם ע"ג.	עירב את האחווחת. ע' תוס' קופרים פ"ב.
שם רע"ד.	רי"י אפסקת רצעתה ומ'. ע' ש"ת מהר"ם תרוסטנורק האחרונים או"ח סי' ד'.
דף ע"ב ע"א.	גוי שבירך את השם. ע' ש"ת הרת"ע סס"י ק"ט.
שם	ס"ד הללו יה נחלק ומ'. ע' ברכי יוסף יור"ד סי' רע"ו.
שם ע"ג.	מהו התמורות שהי' משמש בבה"ג. ע' במדבר רבה פ"ד.
שם	פרט למירסום. סוטה פ"ט ה"ה ותו"ס.
שם	רבינו הקדוש שלא הביט במלתו. לקמן פ"ו פ"ג ה"א, וה"ו, ויהודי תוהרא"ש פ' תקרוקא, סעירי מתמתנו עד הכבל כה נמ"ש ב' שבת קי"ח.
דף ע"ג ע"א.	אר"ח סירוגים והלוגלוגות ומ'. שביעית פ"ט ה"א.
שם	והיא שתהא כתובה בלע"ז. ע ש"ת רינ"ש סי' ש"ל, ש"ת נית אברהם סי' ד'.
שם ע"ג.	רי"בל מכנש בנוי ומ'. ע' תוס' ערכין ג'.
שם ע"ד.	אבנים שחצבן לשם מת. ע' ב' סנהדרין מ"ח.
שם	נותנין תורה ע"ג תורה. ע' ב' ב"ב י"ג ותוס' סופרים פ"ג.
דף ע"ד ע"א.	תורה חסירה אין קוראין בה. ע' ב' גיטין ס"א.
שם	כל המצות עד שלא ומ'. לעיל פ"א ה"ד (ע', סע"ב).
שם ע"ג.	כבר איתתבת וליה אפשר. לעיל שם ה"ג.

פסחים

שם ע"ב — אין פודין מעשר שני בירושלים. ע' לעיל ויקרא פ"ח.
שם ע"ב — אם אין קומץ אין שיריים. ע' לקמן יומא פ"ב ה"ו.
שם — דתני רמיא היא מחצית כל השבטים. הוריות פ"א ה"ו.
שם — כל שבט ושבט קרוי קהל. שם וכרמת י"ג ד' וע' ספרי שלח פי' קי"ו.
שם — דתנינן תמן נטמאת אחת מן החלות. מנחות פ"ב.
שם — ציבור שנטמא אחד מהן ומ'. לקמן ספ"ו.
שם — להוריה הולכו אחר ישיבת א"י. הוריות פ"א (ת"ו ה').
שם — מניין לספק קבר התהום ומ'. נזיר פ"ט ג'. וה"ל.
שם ע"ד — חד"י אמר תבן וביטלו. עירובין פ"ו (כ"ו ג') וה"י.
דף ל"ח ע"א — כבוס וכר שהוא הורג בעליו ומ'. ע' שמר סוב תהלים י"ח ומדרש חזית פי' למוסתי.
דף ל"ב ע"א — שהציץ מרצה על טמא ומ'. ע' לקמן יומא ל"ט ג'.
שם — מה חמית מימר ולא תותיה ומ'. שבת ד' ג'. (מצות בת"ח שם).
שם — דייא נימנין עליהן ומ'. סנהדרין פ"ח ה"ב (כ"ו ה').
שם — אר"י ל"ש אלא לאיסור ומ'. שבת רפ"ד (ותמט בת"ח).
שם — מדמה אפי' מקצת דמה. ע' ספרא ס' פרק ח'.
שם ע"ב — הפיגול והנותר מצטרפין ומ'. לקמן ספ"ז.
שם ע"ב — ד' מחוסרי כפרה ומ'. סוטה פ"ב ה"א. וע' ב' מדרש ל"ה.
שם סע"ב — קטנה שוינתה ומ'. סוטה פ"ח ג' וה"י.
שם רע"ד — אדם קובע על חבירו ומ'. ע' נזיר נ"ב ה'.
שם — איזהו רגל רחופין. כתובות ל"ה ב'.
שם — תני האשה עושה פסח ומ'. לעיל חלה פ"ד (ס"ו ב') קדושין פ"א (ס"ו ג').
שם — מי שחציו עבד ומ'. גיטין פ"ד ה"ה וה"ל.
דף ל"ו ע"א — דתני ר"א אומר יכול יהא היחיד מכריע ומ'. ע' ספרי ראה פי' קל"ג.
שם ע"ב — ציבור שנטמא בספק ומ'. לעיל פ"ה (ל"ה ב') ע"ש.
שם — ישראל ערל מין עליו. ע' גם' "שלמת הכהנים תורה" לנחום פ"ו ב'.
שם ע"ג — עד כיון כ"ע ומ'. ע' יבמות רפ"ח ופנינה רפ"ב.
שם — גלגלתו של ארונן ומ'. סנהדרין פ"א ה"ב. ה"ל. וע' שו"ת חב הכהן ס' ע"ב.
שם ע"ד — ה"א שבהזקה נקוד ומ'. ע' ספרי בהעלותך פס"ט.
דף ל"ז ע"ב — מהו לשחוטן בבת אחת. ע' תוס' ב' נרמת י"ד. ד"ה יחיס.
שם — חמתי' חדא מסורגא ומ'. ע' נאמר תמה שבה רחמנה גד ק"ס. ומט"ב ידידי הרב כתנס תו"ב הגל נמצא כי מבלוממלן נכתעוד עמה יד גלין כ"ה.
שם ע"ד — הדי ר"ה ויה"כ ומ'. לעיל פ"ד סה"א.

יומא פ"א

מה בין כהן משוח ומ'. תוספתא פ"ה ה"ב.
שם ה"א — היא בפרה מלסלל ומ'. ע' ע"ז רפ"ב.
שם — סלק והקטיר וגו'. ע' זבחים ס"ב.
שם ל"ה ע"ב — כאינש דשמע מילה ומקשי. לקמן ל"ט ד' יבמות ב' ה' ו' ה' ע"ז מ"ה ב' וה"ל.
שם — באחד כניסן מתו ומ'. ויקרא רבה פ"כ.
שם — כיון שמת אהרן ומ'. לקמן סוטה פ"ח ה"י. וה"ל.
שם — כל ז' ימי מילואים ומ'. ע' תיק תפלתא דמילואים. ומי שלמת הכהנים תורה למנחם דיים ע"ב. וידידי ר' מנחם הלוי פ' תולדשי כתב לי כמה דברים נכוחים בלדרשת הרנה לבעמיד הגדמלות על תמכן.
שם ע"ב — מצאנו שלא חרבה ומ'. תוספתא סוף מנחות.
שם ע"ד — חוזר בן בד' דברים ומ'. עדיות כ"ה ה"ו.
שם — אלין דכנמן ארמלין. כתובות פ"א ס"א. וה"ל.
דף ל"ט ע"א — בכל יום כה"ג מתלבש ומ'. חגיגה פ"ב ס"ד.
שם — צוותה עליהן התורה ומ'. ב' פסחים ל"ה.
שם ע"ב — תחמה חרשן תחלת עבודה ומ'. לקמן פ"ב ה"א.
שם ע"ב — חילפי אמר בשם ומ'. צבחים נ'.
שם ע"ד — קטורת שכבת ומ'. ע' מנחות ל"ו: פי"ו:
דף מ' ע"ג — תני כהן שיצא ומ'. זבחים כ': ע"ש.
שם ע"ב — כתת טובל בבים שאובין ביוה"כ. ע' שו"ת כתא"בן ח"א ס' מ"ו.
שם — שור שעיברו לשם ומ'. ע' סטב ע"ח וחב הכהן ס' ה'.
שם ע"ד — שאין הל אשר לבש ומ'. לקמן מ"ד כ'.
דף מ"א ע"ב — בפתי קלפיות ומ'. ע' ב' כ"ב קכ"ז.
שם — ב' חונן הן ומ'. נגלי סוטה ו"ה.
שם ע"ב — ג' לשונות הן ומ'. שקלים פ"ד ס"ב.
שם ע"ד — ה' מערכת קוסי אש. ע' מכילתא ויקהל פ"א.
שם — דבר שאינו מעכב דוחה ומ'. הפירוש ידידי תוהר"ר מעבילי קלמנלכבוגן פי' כי ע"ב לא הביאו תוספות הקודמות (ר"ה שם) טעדות האחם דוחה שבת. לפי שהראלי לשיטתו ששלש פרשיות (י"ב תו"ל) לכיע תחותין דלורייתא (ע' עירובין פ"ג ופ"ה ס"ד) ותנגן שלה חוס הוא יותר תב' פרשיות (ע' ב' פסחים ל"ג:) ונגן כאו.
דף מ"ב ע"א — קרשים ברזון ומ'. זבחים ס': תוספתא שם פ"ג.
שם ע"ב — הולך כור ומ'. זבחים י"ה: וע"ש ל"ב.
שם ע"ב — מה חל יזה ומ'. ע' ת"כ פי' אחרי.
שם ע"ד — תגריל ג' זוגות. לקמן פ"ו ס"א.
דף מ"ג ע"א — השיריים מעכבין. ע' תוס' ב' מגילה ח' שבועות י"ג.
שם — תני מועלין ומ'. ב' ל"ט. תוספתא זבחים פ"ו.
שם — שלש לכושר ומ'. ע' זבחים מ"ב.
פ"ו ה"ב — עד מתי הוא ומ'. שבועות פ"א ה"י.
שם ה"ג — תני מ' שנה ומ'. מנחות ק"ס.
דף מ"ג ע"ג — כשני אבות ראשונים. ע' נרמת ב' ג'.

יומא

שם ע"ד — תשותם תודה ומ'. מנחות ע"ח:
שם — בשר שלמים ומ'. זבחים פ"ט:
דף מ"ד ע"א — הרי נבלת עוף ומ'. ע' חולין קכ"א.
שם ע"ד — תותי כרה. י"נ: תותי ברי' וע' תוס' תענית י"ג.
פ"ח ה"א — מה מלאכה שאסורתי לך ומ'. לקמן ה"ג.
שם ה"ג — תני דם שקירש ומ'. תוספתא טהרות פ"ב.
שם — אין לוקין חוץ לחומה. ב' מכות י"ט.
שם — הכוסם חטי תרומה. תרומות פ"ו ה"א.
שם סה"ד — כמ"ד מאליהן ומ'. קדושין פ"א ה"ט. וה"ג.
שם — בתעבון אכלו. ע' חולין ק"ב.
שם ה"ט — יעשה שורה ומ'. ב"ק פ"ח ה"ה.

שקלים

פ"א ה"א — אין את יכול ומ'. ס"ר פ"ח. וע' ספרי דברים.
שם ס"ה — והן שחלקו גרים ומ'. קדושין פ"א ה"ו.
פ"ב ה"א — הפריש שקלו ואבד ומ'. ע' חולין קל"ט.
שם — תני הראשונים וכו'. תוספתא פ"א.
— וה"ב — אין תנינן ומ'. ע' תוספתא מעילה פ"א.
שם — דר"ש אומר ומ'. לקמן פ"ד ה"ב.
שם — משל בית ר"ג ומ'. לקמן פ"ג ס"ב.
שם — כל שהוא קודש ומ'. ע' ערכין כ"ט.
שם ה"ד — לפי שמכרו בכורה. ע' ב"ר פפ"ד ובמדבר רבה פ"ד.
— ה"ו — נבו לו בחוקת ומ'. תוספתא פ"ב.
שם — חביב עלי צדקה. ע' ב' סוטה ח"ט.
פ"ג ה"ב — הלל אם שמען ומ'. תרומות פ"א ה"ד.
— ה"ג — רב אבוה ראמן ומ'. ע' מנחות ק"ד.
שם — מדברין היו עמו. תוספתא פ"ב. וע' שו"ת ח"ג ס' קכ"ו.
פ"ד ה"א — תני אשה שעשת. לקמן ס"ב. וע' בבלי יומא ל"ב.
— ס"ב — ג' לשונות הן. לעיל יומא פ"ד ה"ב.
— ס"ג — שחציות גדולה ומ'. ע' תוספתא פ"ב. ושו"ת חתם סופר ס' ר"ל.
— ס"ד — כהדא בר זמינא. ע' ב' ב"ח ע'.
— ס"א — תני בשם ר"ש ומ'. לעיל פ"ב ה"ב.
פ"ה ס"א — פסולת הלוחות העשיר משה. ע' ויקרא רבה פל"ב.
— ה"ו — נחמי' איש שיחין ומ'. ע' ב' כתובות ס"ז:
פ"ו ה"א — שני ארונות היו ומ'. ע' ספרי בהעלותך. ולקמן סוטה פ"ח ה"ג.
שם — מלך בתחלה ומ'. הוריות פ"ג ג'. וע"ש.
דף מ"ז ע"א — ואין ממחין ביד פרנסין. ע' רמ"ש ולי ב"ב פ"א. ושו"ת שער אפרים ס' פ"ב ובכבאת בן מחתר לגס.
ד"ב ע"א — אחד כרוך אנוש ומ'. ע' בראשית רבה פ"ה. ל"ג ו"ל. דברים רבה פל"ג ומדרש קהלת פ' יתעתי.
שם — זה ים של סמכו. ע' ב' ב"ב ע"ד:
שם — בראשונה יצא עד קלבריאה ומ'. ע' ב"ר פל"ג.
שם — להתיר פה עקרות ומ'. ע' מדרש חזית פ' גן נעול.
שם — נפל מפתחות של ביהמ"ק. ע' ב' תענית ל"ט.
שם ע"ב — מעשה במנורת זהב. יומא פ"ד ה"ד. וע' מדרש חזית פ' שחורה.
שם ס"ה — ולא הי' שופר של קנים. גיטין פ"ו (ה"ה מע"ד).
שם — האשה שאמרה הרי עלי קן. ע' ב' ערכין ל"ב.
שם ה"ו — אמר הרי עלי עץ. שבועות פ"ט ס"ה. נדרים פ"ה ס"ה.
פ"ה ה"א — תניי ביד הוא הספק ומ'. לקמן ה"ג.
שם — הסיע דעת. ע' ב' פסחים ל"ד ותוס' חגיגה כ"א.
שם ה"ג — איברים נבלות. ע' חולין ל"ה. תוספתא פ"ג.
שם — חד בר נש ומ'. ע"ז פ"ב ס"א. וה"ל.
— וה"ד — ברמיתן שנו. ע' קדושין פ"ב ס"ח (ס"ג ה') ב' שם כ"ה.
— ס"ה — ר"י אומר תוצה אותה. ע' מנחות ח'.
שם — והא תנינן העמידו ומ'. תמיד פ"א. ר"ה פ"א ס"י.
פ"ח ה"ג — וב' מאות כהנים. ע' שמות רבה פ"נ. במדבר רבה פ"ד.
שם ה"א — ערוכות היו. ע' מנחות ק"ג:
דף ל"א ע"א — העיד ריביב ומ'. עדיות רפ"ח.
שם — לא גזרו על הרוקים. ע' ב' פסחים י"ט:
שם רע"ב — תני שלשים ושנים. ע' ב' יומא ע"ח:
שם ה"ב — אב הטומאה דבר תורה. פסחים פ"א ס"ו וה"ו. וה"ל.
— ה"ה — תני הנר כוהו. תוספתא פ"ג. כריתות ע'.

סוכה

פ"א ה"א — רואה התקרה ומ'. עירובין פ"ח ס"ו.
שם — ותני כן שתים ומ'. לקמן כ"ב ה'.
דף ל"ה ע"ד — כשעה שהי' מרבע לתו. עירובין פ"ב ס"א.
שם — כמ"ד באמת ששה. ע' כלים פי"ז.
דף נ"ב ע"א — חצר שהעמודין מקפין. תוספתא פ"ו.
שם ע"ב — סיכה בשלכיות. לקמן ה"ו. וע' ב' י"ג ותפות יעקב ס' כ"ג ד"ה.
שם — ענבים מלמעלה. ע' ב' תענית פ'.
סה"ט — ויש בה י"ג: ותנ נסי.
סס"ח — תנינן וכן המחור וכו'. כלים פי"ב.
פ"ב ה"ב — תני מעשי באנשי ירושלם. תוספתא פ"ב.

שבת

שם ע"ג. דלמא וכי הוו יושבין ופושטין וכו'. ויקרא רבה פט"ז.
שם ארש"ב אקפח את בני וכו'. הוריות מ"ו ד', וש"נ.
שם קע"ה פרשיות וכו'. כנגד שנותיו של אברהם. ע' ט"ז מס' אר' סי' יו"ד.
שם ע"ד. ודתני בכל קודש וגו'. ע' ספרא פ' תזריע.
שם ובלבד שלא יעשה בשבת וכו'. לעיל פ"ד כ"ב (י"א ב').
מ"ו מ"ב. מהם של יד ליטול בה הקוץ. לעיל י"ח וע"ז מ"ו.
דף ע"ו רע"ב. מודין חכמים לר"ג בעירו. לקמן ביצה ס' ג'.
שם כאן כעבה וכו'. ע' חשגחת זהב סי' ש"ח.
שם ע"ד. אר"א עומד אדם מע"ש וכו'. דמאי פ"ז ה"ב (בסתם במ"ת שם).
דף י"ז ע"א. וכי הוכן מציט שמילה צריכה כוונה. ע' יעבץ ח"ב סי' קמ"ד.
שם המשוך לא ימול וכו'. ע' ב"ר פמ"ו ות"כ תזריע.
שם בהיותו כואב אין כתיב וכו'. לעיל פ"ט (י"ב ב') וע' ברא"שית רבה פ"פ.
שם תני דבית ר' פרחיצין וכו'. לעיל י"ב א' וש"נ.
שם ע"ב. אחותו חמה וכו'. ע' ט"ז מהר"ן ח"א סי' ל"ט.
שם מל ולא פרע וכו'. ע' בראשית רבה פמ"ו, דברים רבה פ"ו.
פל"א מ"ט. מטלטלין [illegible] טמאה. לעיל דמאי כ"ו. ב'.
שם מ"ב. האבן שעיש החכיות. לעיל ו' ב'.
דף י"ז ע"ד. ודתני מודין חכמים לר"ם בתותמות וכו'. לעיל פ"ו א'. ביצה ס"ב ג', ס"ג ב', [illegible] ס'.

ערובין

דף י"ח סע"ב. עשה תריץ על פתח וכו'. ע' ט"ו ח"ל סי' קכ"ח.
דף י"ט ע"א. תני ר"י כי ר"י בשיטת אבין וכו'. לקמן י"ט ג'.
שם ע"ב. מעשה בראב"ע וריע וכו'. לקמן סוכה פ"ב כ"ג (ל"ב ד') ושם נחלפו סליוסים.
שם [illegible] מיוחד בראש. ע' סוטה י"ח, א'.
שם ע"ד. רמי תקן לא תקן. ע' שבת ה' ב', וש"נ.
שם לפי שהפרוץ רבה וכו'. ע' לעיל י"ט ב'.
דף כ"א ע"א. לוקין על תחומי שבת ד"ת. לקמן פסחים ל"ג, ב'.
שם אין לך מחוור מכלם אלא תחום י"ב מיל. ע' רמב"ם בספ"ח לאוין שכ"א שחן לאלפים אמה אסור מה"ת (עכ"ה בתכילתא בא פי' אל יצא ולקמן רפ"ד) ובסס"ה הפכ"א מה' שבת חזר בו וכתב שתחומין חוץ לי"ב מיל דאורייתא והן לאלפים אמות מד"ס (ע' אגרות הרמב"ם סי' כ"ח) אבן רצה מח בבבלי יבמות מ"ח: שאתרה מגמי לרות „אסר לן תחום שבת" ושם מאתר בתרגום רות: „אתפקדנא דלא לטלטא בר מתרין אלפין אמין"— וזה תולי מכ"ת כיתר הדברים שמנו בגמ' שם, וכ"כ מהר"ש מהר"ש שם, עיש ורצה לקמן רפ"ה.
שם וספק ד"ת לחומרי. ע' יבמות פ"ח סי' פ"ו ה"א וכתובות רפ"ו.
שם הגיעך סוף תחומי שבת וכו'. ע' טו"ת ט"ב ח"ב סי' ב', תורת בית אברהם סי' י"א.
שם דמר ר"ה הגיעך סוף תחומי שבת. לקמן פ"ה (ל"ב, ד').
שם ע"ב. סוד סימפון כך הוא. לקמן גיטין פ"ה (ה"ט, א') וש"נ.
שם ע"ב. בני אמי נתח כי וגו'. ע' מדרש חזית שם.
שם אל תשנו ממנהג אבותיכם. פסחים פ"ד (ל' ד') תענית פ"א (ס"ד ג').
וע' נעיר מקלט סי' רל"ט תו"ת כרתב"ו ח"ב סי' תקל"ד.
שם [illegible] לפני התיבה וכו'. שבועות פ"א כ"ד.
שם ע"ד. דתני המעשר והמבשל וכו'. תרומות ת"א ג', שבת ה', ד'.
דף כ"ב ע"ב. ר"ש בר"ן אילולא דיין. ע' סנהדרין פי"א.
שם במה הי' רחוק, ר"א מיל. ע' מדרש חזית פ' סמכוני, תנחומא תצא ורבה שם פמ"ה ובמדבר רבה פ"ב.
שם ע"ב. ההו"ד הולך אל דרום וגו'. ע' רבה קהלת שם, וספרי דברים פ"א.
דף כ"ה ע"א. ר' יוחנן אמר וכו' עירובי תחומין מדבר תורה. ע' ב' ביצה ל"ו ל"ז תוס' ב' חגיגה י"ח: ד"ה דמתני, ופירש"י יומא ס"ז ור"ה ל"ב. וע"ע טורי אבן שם ותוה"ל דף ליבמות ד"ז ע"א, סמ"ע חו"מ סי' ל"ה סק"ד ואלי' רבא שם סי' ט"ב סקכ"ז ומי' ת"ח סק"ז, והמסמות ארעא דרבנן רכ"ט, תו"ת בשתיס רלט וכ"ד סי' א', מ"ב תאלכ"ע סי' ב' ומהר"ן סי' ס"ב. וע"ע במ"ס יבמות בפסקים שבקשה כיון שתלי שיעור אסור מה"ת יכי' איסור ללכת בשבת אף פסיעה אחת (כמוחתה לי שקושיא זו כתובה גם בחות יאיר) ולא אדע האך תליע מקום שהשיעור כלו הוא סיתר כגון אלף בתחומין, ואלי שיעור יש' אסור — וכל מעמי איסור ח"ס לא שייכים כאן. —
שם ע"ב. דמר ר"ח שלטין בא לציפורי וכו'. לקמן סוכה פ"ב ה"ט, ע"ש.
שם הרא פליגא על רב וג"ל קיום. כלאים פ"ט ה"ב, ע"ש ור"ף ורא"ש שבת פכ"ב.
פ"ט מ"ה. וכן נשרים המפולשין. לעיל שבת פ"א ג', עירובין י"ח ב'.
דף כ"ה ע"ד. דתני ע"ח שנתמנה וכו'. ע' דמאי כ"ב ד'.
שם ע"ב. וליח בר נש הוה שמע מילה וכו'. כלשון הזה לקמן יבמות פ"ד סה"ז (ה', ד').
דף כ"ו ע"א. נשים מניין ולמרחם וגו'. לעיל ברכות ד' ב' (בסתם במ"ת שם).
שם תני תפילין צריך לבודקן וכו'. ע' תנחומא סיף בא.
שם ע"ב. והוא שירד לאויר מעקה. לקמן גיטין מ"ט ג', וש"נ.
שם ע"ד. לא נמצאת שבר בבל יראה וכו'. פסחים ל' א'. ע"ש.
שם ע"ג. קטר בגמי וכו'. ע' תוס' זבחים י"ט. ד"ה כורך עליה גמי.
פ"י. תני תפילין צריך לבודקן וכו'. מכילתא בא ספי"ז, וע"ש ומ"ג מ"ע כ"ב וכ"י בא"ח סי' ל"ט.

פסחים

דף כ"ח ע"ב. נשים עצמן הן נאמנות וכו'. נ"ל: אינן נאמנות. וע' תוס' ב' עירובין ל"ט. ד"ה ותחומין.
[illegible] צירות שבירושלים וכו'. טו"ת נטע שעשועים חאו"ח סי' ז'.

פסחים

שם יש חצר שהוא כמבוי. כתובות פ"ה סי"ז (בסתם במ"ת).
שם כיהכב וביהמ"ד מהו וכו'. ע' פר"ח וזקן יעקב וברכי יוסף או"ח סי' תל"ג.
שם ע"ג. הויתי אומר הפקיד אנלו וכו'. ע' טו"ת בית אפרים או"ח סי' ל"ז.
שם משש שעות ולמעלן וכו'. סנהדרין פ"ה ה"ג (ל"ג, ד').
שם יוחנן חיקוקיא הוה. ע' כ"ח פ"ג (ט', ב').
שם ע"ד. אב הטומאה דבר תורה. מעשר שני פ"ג ה"א. שקלים פ"ח ה"ב.
דף כ"ח ע"ג. כ"מ שנאמר לא תאכל וכו'. כל הסוגיא לעיל ערלה פ"ג ס"א.
דף כ"ט ע"א. ישלם פרט לפחות משוה פרוטה. ע' ב"מ נ"ה ות"כ ויקרא פרק ל'.
שם ע"ב. כתיב והי' באכלכם וגו'. לעיל חלה פ"א ה"א.
שם ע"א. מי משהד וכו'. גיטין מ"ה ד', וש"נ.
שם ע"כ. מה פליגין במחמץ בעיסו. חלה שם ותרומות מ"ו א', וש"נ.
שם ע"ג. עד כרון כריע וכו'. פי' האתר לטוות רצויין, ע' שבת י"ח א', יבמות מ' ד', וש"נ.
שם והבא הדבר מסור לנשים וכו'. ע' לעיל ל"א ג'.
דף ל' ע"א. שני חצאי זתים וכו'. נ"ל: לקמן ה"ג, ונפיה (ל"ג, ב').
שם ב' חצאי זתים וכו'. ע' ססית סי' פ"ג, שבלי הלקט סי' ק', ריש במע"ש פ"ג ת"ג, טורי אבן חגיגה כ"ד ותורת בית אפרים מאו"ח סי' מ"ד.
שם הד"מ חייש להשרמה. ע' טו"ת כנסת יחזקאל או"ח סי' י"ד.
שם צואה שתחת הכסא וכו'. תוספתא פרה פ"ג, וע' ב' שבת מ"ה.
שם דתני הלש עיסה ביו"ט וכו'. ביצה פ"א ה"ח וע' חלה רפ"ג.
שם מצוה לעבור מצוה בל"ת וכו'. לעיל עירובין כ"ו, ד'.
שם אותו ואת בנו שנפלו לבור וכו'. לקמן ביצה פ"ג ה"ה.
שם ע"ב. כ"מ ששנה רבי מחלוקת וכו'. ערלה ס"א א', תענית ס"ז א', מגילה ע', ד', יבמות ו', ב', וסוטה כ', ד'.
שם מותר להאכילו לכלבו. לקמן פ"ב (ל"ב סע"ג).
שם כמה דתימר הלכה כר"ג. ע' לעיל פ"א ה"ח.
פ"ד מ"ג. מקום שנהגו למכור בהמה וכו'. ע"ז פ"א מ"ו.
שם ע"ד. אל תשנו מנהג אבותיכם. עירובין כ"א ג', וש"נ.
שם ר' תלמידי' דר"י הוה. ע' מנחות דע"ג.
שם הרי ר"ה ויוה"כ וכו'. לקמן פ"י כ"ה, וש"נ.
שם הרי פורים וכו'. ע' מגילה פ"א סה"א, וב' יבמות י"ב ותוס' שם.
שם כגון מהיר שהוא ט"ו מיל וכו'. ב"ק פ"ו כ"י ופ"ו פ"א, ע"ש.
דף ל"א ע"ב. שלא הוו אומרים בש"כמל"ו. ע' ספרי ואתחנן פי' ל"ט.
שם מפני שקדם מרו להבקירו. מדרש פ"ד ה"ו וה"ה.
שם המשכיר בית לחבירו ונצרך לדמיו. ע' ב"מ פ"ח (י"א ד').
שם צרכון רבנן נידבא וכו'. ע' אסתר רבה פ"ב.
שם ע"ד. ריב"ל אמר תפילות מאבות למדו. לעיל ברכות ז', א'. ע"ש.
שם תני דם תמיד ואיבריו וכו'. לקמן סה"ג.
שם ואין מוקדם לתמיד וכו'. ע' ספרי פנחס פי' קמ"ג.
שם שיהו כל מעשיו לשם פסח. ע' מכילתא בא פ"ה, ספרי ראה פי' קל"ח.
שם חמאתו של מצורע לא לחידושה יוצאת. ע' ב' יבמות ז' ותוס' שם.
דף ל"ב ע"א. מחשבת פיגול וכו'. ע' זבחים י', י"ב.
שם ע"ד אמר לי אבא בר אבא וכו'. לקמן שקלים פ"א ד'.
שם לשון סורסי הוא זה. ע' לקמן סוטה ל"ו, ג'.
שם ע"ב. דם תמיד ואיבריו וכו'. לעיל ה"א.
שם ב' חצאי זתים וכו'. לעיל פ"ג ה"ב וה"ג.
שם ע"ג. ראיפלגון ב' יו"ט של גליות. יבמות פ"א ה"א. מו"ר פ"ח ה"א וה"ב. וע' טו"ת חתם סופר יו"ד סי' ס', וקונן על ס"ד סחוקה ה' שבת פ"ה הלכה ד'.
שם ד"ה אמר משש שעות ולמעלן. לעיל פ"א ה"ד, וש"נ.
שם ניתן כח בקולו של משה וכו'. ע' מכילתא בא רפי"ד.
שם אם שפיכת למה וריקה וכו'. ע' ספרי קרח פי' ק"ח ותוס' זבחים ל"ו.
שם תני ישפך לא ימוי. ע' ספרא ויקרא פרשה ב'.
שם ע"ד. קנים ומקלות וכו'. שבת פי"ז (ט"ו, א').
שם לא היתה ישיבה בעזרה וכו'. לקמן יומא פ"ג ה"ב (מ', ב').
דף ל"ג רע"א. זו הלכה נעלמה מזקני בתירה. ע' ספרי בהעלותך פס"ה.
שם כתוב אחד אומר חבחת וגו'. ע' מכילתא בא פ"ד.
שם ע"ב. דתני הנורר הקודח וכו'. לעיל שבת פי"ב (י"ג, ג').
שם ואימורי חול קריבין ביו"ט וכו'. לקמן ר"ה פ"א (ג', ג').
שם לוקין על תחומי שבת ד"ת. לעיל עירובין כ"א, א'.
שם מה פליגין בשנפלן הוא. שבת י"ג, ג' (בסתם במ"ת שם).
שם דמר ריא עשירין היו וכו'. ע' מו"ר כ"ה, א'.
שם ע"ב. ולא יאכל הפסח לשבע. ע' ב' קי' ותוס' שם ובפרש"י דף ע'.
שם אילו ציבור שרוי סבור שהן כבשים. ע' מנחות ח"ס.
דף ל"ד ע"א. מה כירך עבה עבד לי' ר"י הגלילי או קריי הדיש וכו' מה נפק מבינירהן צליו כבדי של חולין וכו'. כתב לי ידידי הרב הכהם מאיר איש שלום פ' תוספי' פירשו כזה: בלומר כגל גדי של חולין ונתן לתוכו כרעיים וכני מעיים של פסח, אי טעמא דמצוה לי כירך עבה פסול הלבני חולין לא דמיק לי כירך עבה, אלא כיון שבטלו בקדירה כיון שמתבשל כזיר בשר של חולין, ואי קרא קדריש דלא הקפידה תורה אבני תמדים שיהו צלי אש ממש שרי. או כמי יתוך מתנו בשר וצליו בתוכו, אי תותר משום דעביד לי' כירך עבה כשר, ואי קריי דרש הכא פסול דלא סתירה התורה אלא בכרעיים וכני מעיים. אבל צליו בחלל של קדירה הכי גרסינן ועי' במפרש שבלי.
שם איזהו גדי מקולס וכו'. לקמן ביצה פ"ב, ג', וש"נ.
שם תודוס איש רומי וכו'. שם ומ"ק פ"ג ה"א.
שם מכות אש יכול מגררה וכו'. ספרא תזריע פרק ז'.

ביכורים

שם ת"ב — ושלא מן המוקף. ע' תרומות פ"ב כ"ח.
דף ס"ד ע"ב — צא מהן כ' שנה. סנהדרין ל' ב' וש"נ. וע' תוס' ב' מ"ק כ"ח. ד"ה תת.
שם — רצה ע"י שרבתה בתפלה. תענית פ"ד (ס"ח ג') וש"נ.
שם ע"ד — ל"ת שהוא בא מכח עשה. שבת ע"ד, סנהדרין כ"ח ג', לעיל עמוד ב' וש"נ.
שם — נפסל נפו מלוכל במעשר. חגיגה פ"ב כ"ה, פ"ג כ"ב.
שם — תיפתר אי כרש"בא וס'. שם וברכות פ"ח כ"ח.
דף ס"ב ע"א — גידולי תרומה תרומה וס'. תרומות פ"ט מ"ד. וע' תוס' ב' פסחים ל"ד ד"ה סברי. ורש"ה תש"כ אא"ז כגאון כמקובל מוה' יצחק חיות זצקלה"ה. בס' „ארע יצחק" על תשובות נסרים פ"ב מ"ב.
שם — והתנינן גידולי הקדש וכו'. תרומות פ"ט מ"ה.
דף ס"ד ע"ד. — פתר לה פתות מכשיעור. ע' ב' יומא פ"ה ותוס' ב' ב"מ ל"ג. ד"ה ולמורים.
דף ס"ב ע"א — שהקדימו בשבלים. לעיל חלה כ"ה א', וש"נ.
שם ע"ג. — אילין דקימין וס'. ע' טו"ח יד אב' סי' כ"ה, וב"ע שם סי' ד'.
פ"ג ה"י. — ר"א אין נותנין אותו וס'. לעיל חלה ס', ב'.
שם ה"א — לא קרא שם בתלוש וס'. ע' ספרי קרח פי' קי"ז.
שם ה"ב — בדרך היו אומרים שמחתי וגו'. אוכה רבתי פי' פרשה א'.
שם כ"ג — חד אמר לשבח וס'. שקלים פ"ב כ"ג, וש"נ, וע' ש"ר פל"ח.
שם — דתני כותבי ספרים וס'. ברכות ג', ב'.
שם — אני שקימתי עמידת זקן. וי"ר פל"ב, לקמן ר"ה פ"א (כ"ז ב').
שם — שמעתי שמעלין בקודש וס'. ע' לקמן יומא ח"א, ב'.
סוף ע"ג. — גדולה מכפרת. הוריות פ"ג ה"ג (בסוף בת"ת) וע' ב' סנהדרין י"ד.
שם ע"ד — מה הבר מוחלין לו. רש"א פי"ג ישלח פי' בשמת בת ישמעאל.
שם — ולא קיבל עליו מרחמני. רש"ש ספרי „משל ותפלה" סי' ט"ס. וכמקי"ה הקושיא על מש"כ באורים ותומים לחו"מ סי' יז בדרשתם ע"ז יום ועשמים כל כרוגיה זה תלמיד שכביע לסורחה ואם מורה (ע' סמ"ק סי' קי"ח) דדוקא בשאין במר נמהנו לגיד ולהורות, וח"ס קדושין יז הוב קח מיגאי תר אחר אגה עבידא קדרותא דתתא. צרכי ליטור שלמי, ע"ש; והנה בתוס' סוטה כ"ב בשם ר"ת תכאר לספק, שתותר לתן ולהורות אם שה לגדול הציר בחכמה ובאתר דלית גבר תפתול בצרכי ליטור יש לתמוע לקבל צררות אפי' בתורך וע"ש ותש"כ כרב תהר"ד ערלתה ז"ל בפי' הרמב"ם כ' ת"ת פ"ב
שם רה"ב. — תני אין עגיה אלא מפני ער. ע' ספרי תבא פי' ש"א.

שבת

פ"א ה"ב — מפסיקין לק"ש וס'. ברכות ג', ב'.
ד"ב ע"ב. — והא תני דלהוה הדכל וס'. ע' יחוח רפ"ד.
שם ע"ג. — ולא כן תני יחיד שעשאה וס'. ע' לקמן י"ד רע"ד.
שם — אר"י בלע תני דית וס'. ע' חולין ק"ב.
שם ע"ד. — צב במין קרסטאו הוא. ע' מדרש חית פי' יפה אתי. ספרי תא"ל פת"ד.
ד"ג ע"א. — ותני חזקי' כל מי שהוא פטור וס'. ע' ב"ק פ"ב.
שם ע"ב. — העוסק במקרא וס'. לקמן פ"א ג', וש"נ.
שם — כל דבר שאין לו גידים וס'. ע' חולין ל"ח. רבה סופסים. תאולת שלוס לשלשות אות פ"ט שהאריך.
שם — תני לא יצא החיים וס'. לקמן פ"ו ה"א.
שם ע"ג. — ההובן הדי מוטליה וס'. ע' תוספתא עו"ח פ"ב, ב' שם ל"ח.
שם — עשתה ענה עקב לסוליסה. ע' ש"ה רבה ב' ותנחומא פ' ברמשית.
שם ע"ד. — בב' מקומות נקרא וס'. לקמן מ"ה פ"ג (נ', ד') וש"נ.
דף ד' ע"א. — תני אמבין גוים וס'. תוספתא עו"ח פ"א. לקמן שם ה"א.
שם — שלא נבבשה ירידתו אלא בשבת. ע' ב"ר פמ"א, במדבר רבה פ"ד.
שם — בר"א בתלוש וס'. ע' ס' תמנגות זהב סי' רמ"ג.
שם — אין מפרישין לים הגדול לא בע"ש וס'. ע' תוס' ב' עירובין מ"ג. ד"ה הלכה. ופרית רלב"ח ס' ל"ח, ורבי"ו מ"ג סי' תקל"ב ותנחת קנאות בספרם לרוכב לידידי ש"ב בגאון מוהר"ל חיות ז"ל.
שם ע"ב. — פסח מחזיק את שלם. ע' ספרי ראה פי' קל"ד.
שם — מצטמק ורע לו וס'. ע' לקמן פ"ג ה"א (בסוף נת"ת שם).
שם ע"ד. — ר' אמי נסב פתילא וכו'. ידידי ר' דוד טעבילי ק"ב מאלטשאק פי', סנהדרין שם לעיין הלא כאן מותר להסתפק בשמן טריפה. ור"ש כאן סיה (ע' ב' מגילה כ"ג. גיטין כ"ה.)
שם — את לגמר שם משה וס'. ע' כלאים פ"ט (ל"ח, סע"ד).
שם — בשם ר' מאיר במין חיה טהורה ברא הקב"ה למשה במדבר וס'. ע' לקמן פ"ו (י' ב') ובמדבר רבה פ"ו ומדרש קהלת פי' מה שהיה. ורשה תנחומא תרומה: ר' יהודה אומר חיה טהורה גדולה היתה וקרן אחת לה במצחה וכו', ותה קשה לי קנת על מ"ש בבלי שבת כ"ח: דאמר ר' יהודה שור שהקריב אדם קרן אחת היתה לו במצחו וס' ותמטט מיני' דתנין נאמה סיא וס'. בגלל ר' יהודה בעלמא הוא דאמר שתין חיה הוא? —
שם — ולית בר נש אמר אפי' אלא דמודי וס'. לקמן י"א ב', סוכה פ"א סה"ב, פ"ג כ"ו, גיטין פ"ט ה"ו, וש"נ.
ל"ה ע"א. — מה סבה בהמה וס'. לעיל תרומות פ"ח (מ"ה, ג').
שם. — נפח בכלים וס'. ע' ב"ק פ"ב ה"ב.
שם ע"ב. — שאין השטן מקטרג אלא וס'. ע' ב"ר פל"ח.
שם — בב' מקומות השטן וס'. קהלת רבה פ' עת ללדת, וע' תנחומא וינש.
שם — מצות נדה חלה והדלקה. ע' ב"ר פי"ז. ורש"ה תומר „נר מצוה" לידיד כגו' תמר"י ריפתן פי'.
שם — מתני' בכלים גדולים וס'. תרומות פ"ב סה"ג, ע"ש.
שם — כעין הגרדים הבבים מרום. כתובות פ"ה סה"ו (ל"ח, ב').

שבת

שם פ"ג. — דמר ר"ז וס'. מותר להפשיר וס'. לקמן ה"ב (ו', ב').
שם — דמאי דמיתקן וס'. לעיל סוף מעשר שני (בסוף בת"ת) סוטה כ"ח ב', וע' לקמן עירובין י"ט ד'.
שם ע"ד. — דתני המעשר והמבשל וס'. תרומות פ"ב (מ"א ג') עירובין פ"ד (כ"א ד').
שם — נטלו מבעוד יום וס'. לקמן פ"ד (ז', ס').
שם — בשלא העביר את ידו. לקמן ה"ג.
שם — תני פנה שממנה וס'. כלאים פ"א ה"ט (בסוף בת"ת).
דף ו' רע"א. — דתני לא ינרר וכו'. שם ולקמן ה"ד.
שם ע"ב. — ואיזהו חלוט ברור וס'. חגיגה פ"א ה"ח וש"נ.
שם ע"ג. — לענין שבת איתאמרת. ב"ב פ"ג (י"ח ב') וש"נ.
שם ע"ד. — חלא מירתת רתחא. ע' משנגות זהב סי' רכ"ו.
שם — פורשין מחצלת ע"ג שיפות וס'. ע' לקמן מו"ק פ"ב ס"ה.
שם — אחותי אסרה לי טשטו וס'. לקמן י"ח ב', ס"ז ד', ביצה פ"ב ה"ט (ס"ג ד').
ד"ז ע"א. — נטלו מבעוד יום. לעיל פ"ג כ"א.
שם ע"ב. — ולא כן תני כל תכשיטי ארם. ע' כלים רפי"ג.
שם ע"ג. — איד אידי דהומריה. (ע' מו"ק פ"א).
שם — כל מי שספיקא בידו למחות וס'. כתובות ל"ח ג', וש"נ.
שם ע"ד. — חותל של תאנים. לקמן פ"ז (י', ב').
שם — ג' דברים התירו לבית רבי. לקמן ע"ז (ח"א רע"א).
ד"ח ע"א. — אסורה לצאת בו כתחר. ע' תנחומא פי' ויגלח.
שם ע"ג. — החושש אזנו וס' לעיל מעשר שני פ"ב ה"ו, שם ולקמן פ"ד ה"ב.
שם — אר"ב בר כהנא ומדלכה כר"י. לקמן ספ"ז.
שם — ר' לעזר אעל לפוניה וס'. ע' ב"ר פ"י, וי"ר פל"ב, קהלת רבה פ' ויתרון.
שם — גרמניא עבדי' דר' יודה נשייא וס'. ע' יומא פ"ח (מ"ה ב') וע"ז פ"ב.
שם רע"ד. — ששינוי השם גורם וס'. ע' ב' ר"ה ט"ז: קהלת רבה פי' כי נרתי.
שם — עתיד הקב"ה לעשות מחיצתן וס'. דברים רבה פ"א.
שם — ירד מלאך וסמרו וס'. ע' שמות רבה פ"כ.
שם ע"ד. — עתיד הקב"ה לעשות מחיצתן וס'. דברים רבה פ"א.
שם — ומלאכי השרת שואלין וס'. ע' במדבר רבה פ"כ.
שם — ירד מלאך וסמרו וס'. ע' מדרש חית פ' אתרתי, ואגדת משל פ"ה.
ד"ט ע"א. — תני ר' זכאי קומי ר"י וס'. לקמן מיר רפ"ו, וש"נ.
שם — עריות עשה בהן המערה כנומר. ע' לקמן עמוד ג'.
שם ע"ב. — אבל חצי זית וס'. ע' לעיל שביעית פ"ב סה"א.
סוף העמוד. — לא מתמנעין רבנן דרשין וכו'. פ"ה ב', ב', וש"נ.
שם ע"ג. — כהדין משום קוטר. ע' ב' ל"ה ולקמן סנהדרין רפ"ב.
שם — כבתי דינין הכתוב מדבר. ע' ב' יבמות ה': מכילתא תשפטים פ"ד ויקהל פ"א.
שם — מניין המעלה מבשר חטאת וס'. תוספתא מכות פ"ד.
שם — ויצאו שתי הלחם ולמדו. ע' מנחות ל"ה:
שם — שני לאוין וכרת אחד וס'. יבמות פ"א (י"א, ד') ע"ש.
שם ע"ד. — ל"ת שהוא בא מכח עשה. פסחים ס"ה, ד', יבמות פ' ד', קדושין ס"א ב'.
שם — השמר כל"ת וס'. ע' ג"כ ספרי תצא.
שם — שהוא הורשן ליטע סממנין. לקמן י"ג ע"ד.
ד"י רע"א. — שמכפרת צדדית לוריעה. שביעית פ"ג (ל"ד ג') מו"ק פ"א (פ', ב').
שם — חוזמר כנטעי. כלאים רפ"ה, סנהדרין פ"א ה"ב.
שם ע"ב. — חלישתה היא ניחתה. ע' נכרות ל"ב.
דף י"א ע"א. — מעשה בפרדה וכו'. ע' מנחות ק"ב.
שם ע"ב. — דר"י אמר אף על חרם וכו'. ע' מקוואות פ"ד.
ד"י"ב ע"א. — ר' ישמעאל אומר פעמים שהן וכו'. במכילתא יתרו פ"ג: ר"א אומר.
שם ע"ב. — תני חטים מדיות שתים. לעיל פ"ו ה"א ולקמן פ"ב ה"ב.
שם ע"ג. — מרכל הוה. ע' ויקרא רבה פ"ה ובמדבר רבה פ"ד.
שם — שמשתי את אבא עמדות וס'. ע' ב' חולין מ"ו.
שם — ומודה ר"ש באיסורי הנייה אריי וס'. ע' ב"ק פ"ו ה"א.
ד"י"ג ע"א. — שיפוע מדרגה כלמטן. כלאים פ"ו ה"ב.
שם ע"ב. — ר"י בי ר"א ספקד לר"ה וס'. ע' מו"ק פ"ג (פ"א, ג').
שם ע"ג. — אפי' אלף אלפא. ע' לקמן שקלים פ"ב.
שם — דתני הצורד הקורה וס'. פסחים פ"ז ה"א (נ"ג, ג').
שם — והוון אילין דר"ה עלין ונפקין קרמאי. ע' תענית פ"ד (ס"ח, מ').
שם — אולין אילין דבר פוי ואתחתנן בנשיאותה. ע' לקמן סוטה פ"ט ס"ו (כ"ד, ב').
שם ע"ד. — אות אחת כסבריא ואחת בציפורין. לקמן פ"ב ה"א. ע' ב' קי"ח: ולקמן עירובין רפ"ה (כ"ג ב') ותענית פ"ד (ס"ה מ') ומש"כ בשו"ת מהר"י מינגלש סי' ת"ה.
דף י"ד רע"ב. — היחיד שעשה חייב. לעיל ב', ג', י"ב ג'.
שם — מותר להשתמש על צדדי בהמה. לעיל פ"ה ה"א, וש"נ.
שם ע"ג. — צ"מ מרום בצנה וס'. ויקרא פס"ו, ע"ש.
שם ע"ד. — בר בריה דהוה ליה בלע. קהלת רבה פ' כספנה. וע' בערוך „בלע".
שם — מינשה בר"א בן דמה וס'. סנהדרין ספי"ה וש"נ.
שם — בכל מתרפאין וכו'. ע' טו"ח הגה"ה כלל י"ט סי' י"ז.
דט"ו ע"א. — חכים ר' לבר פריה וס'. לעיל פ"א ה"ג.
שם — דתני מודין חכמים לר"מ בחותמות וכו'. לקמן י"א ד', וש"נ.
שם — לא ניתנו שבתות וי"ט אלא וס'. ע' תנחומא ויקהל, תד"א ח"א פ"א ב' יבמות ל"ב וטו"ח הפכ"א סי' קל"ה וכ"י בא"ח סי' רפ"ח.
שם — מעשה בחסיד אחד וכו'. תנחומא בראשית. וי"ר פל"ד, ע"ש.
שם ע"ב. — מהו מימה רעינו פרנסנו. ע' תוס' ב' ברכות מ"ב ד"ה מתחיל.

תרומות

פ"א מ"ב. | ספירות הארץ על פירות חו"ל. ע' ספרי קרח פי' ק"ב.
שם ה"א. | ויוכית מעשה שכהן על מחשבתן. ע' חולין י"ב: ותוס' שם ד"ה ותינעי לי' תעשה. גם בתוס' כתובות ל"ט. ד"ה נמתשבה.
דף ח' ע"א. | והוא שיהא פיקח עומד ע"ג. ע' שו"ת נוב"ת מה"ק יהד' חלק"ע סי' ל"ז.
שם ע"ג. | אד מתנה דרי"י היא. תגילה פ"ב ה"ד (ע"ג, ב').
שם ע"ד. | זה א' משלשה מקריות וכו'. לקמן ח"ה, ב' וש"נ.
— | שיכור מהו שיבוק. ע' תוס' ב' נרמת ל"א ד"ה תכלון ששיכור.
— | אלעזר בן גימל אומר וכו'. ע' סטב תוס' כתובות כ"ח: ד"ה כסם.
דף מ"א ע"ב. | כל הדברים למדין וכו'. ע' תוס' שם ל"ט. ד"ה אף תרומת המעשר.
— | שתים ניטלה שלא מהמוקף. ע' נכורים פ"ב ה"ה.
שם ע"ג. | מערים עליהן וכו'. ע' סטב תוס' ב' חגיגה כ"א. ד"ה סלוק.
שם | ד"א מונין לשביעית. ע' ב' גיטין ל"ג:
שם | וקנסו שוגג מפני מזיד. ע' לקמן ערלה פ"ב ה"ו.
שם ע"ד. | אפי' סאנדין על שמחות. ע' מו"ר פ"ה ה"ג.
דף מ"ב ע"א. | ר"מ ור"ש הלכה כר"ש. ע' שו"ת מהר"ח טעלן סי' קל"ב, פנים מאירות ח"ב סי' ל"א, ס"ב חו"ד סי' כ"ו, וכן יומא ט"ו ד"ס.
פ"ד מ"ה. | ר"ט ור"ע אומרים עד שישייר. ע' ספרי כה פ"ה.
שם סכ"ב. | מראשית ולא כל ראשית. לקמן חלה ספ"א.
דף מ"ג סע"ג. | תירום ותשרף. ע' תוס' כתובות ל"ב: ד"ה תירום ותירקב.
— | ור"ל לאו שמותי הוא. ע' תוס' שבת ק"ל: ד"ה דר"א. ולקמן יבמות י"ג ד', וש"נ.
שם ע"ד. | כל האיסורין שריבה עליהן וכו'. חגיגה ספ"א (ע"ו, ד').
— | כשם שמצוה לומר וכו'. שם וסוטה פ"א ה"ב (כ"ג, ב') וש"נ.
דף מ"ד ע"א. | ואנן תנינן תרתיהון. ע' ב' שבת י"ה:
— | ואוף ר"ש ור"י מודה. ע' טבול יום פ"ב מ"ד.
שם ע"ג. | מה סכה בהמה לא חלקתה וכו'. לקמן שבת פ"ב (ה', א').
— | כשם שאין ממון אצל מיתה. ע' שבועות פ"ד ה"ט.
— | תכל תי' בכלל לא תענה. ע' סנהדרין פ"ו ס"ה.
דף מ"ה ע"ב. | ר"ח שאל לחברוי' מניין לאוכל וכו'. הוריות רפ"א.
— | מקבל ואוכל וזורק וכו'. ע' הוריות פ"ג ס"ה.
— | אר"ט לר"ע הפורש מסך כפורש מחייו. מו"ר פ"ב ד', וש"נ.
שם ע"ד. | שפופינא שרופה לשערה וכו'. ע' תוס' חולין י' רע"א ד"ה ותתה.
דף מ"ו ע"ב. | כגון שבע בן בכרי וכו'. ע' ב"ר פ"ל.
שם | עולא בר קושב וכו'. ע' שו"ת הריב"ש סי' קע"א.
פ"ט מ"ד. | גידולי תרומה תרומה. ע' לקמן ביכורים פ"ה, א'.
שם ה"ב. | כר"א בזבר שורש כלה. שם פ"ג ס"ב.
— | ומורה אותן כזמן שורע. ע' לקמן ע"ז פ"ג ס"ה.
דף מ"ז ע"א. | מה פלינן במתמץ במימיו. ע' חלה פ"א ס"א, ב' שבת ל"ט. ע"ז ס"ו.
שם ע"ב. | חובע ציר בסאתים ציר. ע' שו"ת הרשב"א סי' של"ג.
שם | מעתה ואפי' שכלים. ע' ב' נדה י"ב.
שם ע"ג. | יין למוריים וכו'. לקמן ע"ז פ"ב ה"ב, וש"נ.
שם ע"ד. | והתני חדך בבורים וכו'. ע' חולין ק"ב. מכילתא משפטים פי"ט.

מעשרו

דף מ"ח ע"ב. | מורע הארץ ולא כל וכו'. ע' לקמן חלה פ"ב ס"ו ספרי ראה פקי"ה ות"כ בחוקותי.
— | דארי' בר"י ובא הלוי וגו'. ע' ספרי שם פי' קי"ט.
שם ע"ד. | משיכניסו מחצה. ע' במדבר רבה פי"ז.
— | כאלצרין וכאיצטרובלין. (ע' דמאי פ"ב ה"א).
דף מ"ט ע"ב. | א' זה תלוש ברור. לקמן חלה פ"א, שבת פ"ב, ע"ז פ"ב, וש"נ.
שם ע"ד. | ר"י"א חשבת טובלת. לקמן פ"ד ס"ב.
פ"ג ה"ב. | שתי חצירות זו לפנים מזו. לקמן ע"ז ח', ב'.
פ"ג ס"ג. | דתני מצא פירות מסורחין וכו' ע' תוס' ב' ב"ק נ"ד. ד"ה מורחא בי ב"מ י"א. ד"ה עישר (בטעות נסמן שם: ירושלמי דמעשר שני).
דף כ"א ע"ג. | את שרוא עולה סנוטו. ע' ב"ב פ"ט ה"ב.
דף כ"ב ע"א. | ותני עלה זרע אסמים. ע' ספרי ראה פי' קי"ה.
— | מן דגלית לך חספא וכו' כתובות ל"ג ספ"ב, וש"נ.
— | אין מרובע מן' ימי בראשית. ע' שו"ת דבר שמואל סי' ל"א.
שם ע"ג. | אצל האוליר וכו' על התורמסי. כגיטו של כלין בברכות ד', ג'.
מ"ט פ"ב מ"ד. | רע"א כל מעשיהן בטומאה. לקמן חלה ס', ב'.
שם מ"ו. | מביא בסלע מעות ואומר וכו'. ע' שבועות פ"ו מ"ב.
— | ובורר את היפה. ב"מ פ"ד ס"ב.
דף כ"ג ע"ב. | ותני דם שקרש. ע' מנחות ל"ב:
— | אין ליקין וחץ לתומה. ע' ב' תמות י"ט
— | ותני שוות סיכה לשתי. תענית פ"א (ס"ד, ג') וש"נ.
— | מניין שהוא כשתי בעשה. שם ולקמן פ"ה ס"ס.
— | הוי אומר זו סיכה. ע' ב' יבמות ע"ד.
— | זה שלוחש מתן שמן וכו'. ע' לקמן שבת ח', ג'.
שם ע"ד. | אד בא תחומין עשו וכו'. נזה פ"ג ב'.
דף כ"ד ע"ב. | וכל הלשכות הולכין אחר פתחיהן. ע' ב' תמות ס"ט.
— | תני בר קפרא אומר אב כמותה וכו'. פסחים פ"ה ה"ו (ל"ח ד').
שם רע"ג. | כסף ראשון ולא כסף שני. ע' ספרי ראה פי' ק"ו.
שם ע"ד. | ואין חומשו של זה מרובה וכו'. ע' ערכין כ"ז: ותוס' שם.
דף כ"ה ע"א. | ור"מ עביד יד העבד וכו'. ע' קידושין ס', א', וש"נ.
שם ע"ב. | דאר"י וכו' אמר ליתן מתנה וכו'. שביעית פ"ד, שבועות פ"ד, ב"מ פ"ד, וש"נ.
— | דברי חלומות לא מעלין. ב"ר פס"ח ומכה רבתי א', וע' ב"ר פ"פ.

מעשרו

שם ע"ב. | חרא איתתא דאתיא לחו"ל. ע' ברכות רבה פפ"ע.
שם ע"ד. | כך היו אנשי דור המבול עושין. ע' ב"ר פל"ג.
דף ל"ו ע"א. | נקיי הוה שמש במגדל. ע' ב"ר פפ"ב.
— | והדוד נגיד דרכי וגו'. ע' המעריך לערך אות דרך א'.
— | תני רבי אומר כרא בשביעית. כל הסוגיא לעיל פ"ה פ"ו ה"ו.
שם ע"ב. | ר' הונא לא נסיב מעשר. ע' ב' מגילה כ"ב: ר"ה קרי בכהאם וכו'.
שם ע"ג. | ר"ח בר בא הורי על גרמי' לצאת לחו"ל. ע' לעיל שביעית פ"ג רה"א, לקמן מו"ק פי' ה"ז.
שם ע"ג. | כמה גדול כחן של עושי מצות. ע"שמות רבה פמ"א.

חלה פ"א.

דף נ"ז ע"ב. | השיפון מין כוסמין. ע' לקמן פ"ד ה"ב, ותוס' ב' פסחים ל"ה: ד"ה שיפון.
שם ע"ג. | דאר"א כשם רשב"ל מעשר ראשון שהקדימו וכו'. לקמן במרים פ"ב ה"ב (ס"ה א').
שם ע"ד. | מניין שחלה חייבת וכו'. ע' שו"ת תנחת יהודה סי' קכ"ז.
דף נ"ח ע"א. | איזהו חלוט ברור. מעשרות פ"א (מ"ט, ב') שבת פ"ב וע"ז פ"ב, וש"נ.
שם | תני מצה גזולה. לקמן שבת פי"ג, (י"ד, א').
שם | מניין שלא עשה כלום עד שישייר וכו'. תרומות פ"ד סה"ה.
שם כ"ב. | מ"ש דר"א לחם הארץ בכ"מ. ע' לקמן ערלה פ"ג, ב'.
שם | שהו' דוד מניח ספרי אי' ומכבשן. ר"ה ב' כ"ב ל': גיטין ח'. מדרש ש"ט פ', ספרי עקב פי' ל"א, וע"ע לקמן פ"ד ה"ח.
שם ע"ג. | ר' יוסי בי' ר"ח אמר דר"א בן יהודה איש ברתותא (ע' לעיל דמאי כ"ד, ב').
דף נ"ט ע"א. | ר"י כשם ר"ה ברין היה וכו'. ע' ע"ז פ"ד ה"ט.
שם | דתנינן חמן נולד לה ספק וכו'. ע' ב' מ"ק ו':
שם | ולמה תנינת' תרין זמנין. לעיל פ"ה י"ח ב'.
שם ר"ס העמוד. | ל"ש אלא עראי. ע' ספרי שלח פיסקא ק"י.
בסוף העמוד. | מה בינה לעיסת ארטנא. ע' ב' פסחים י'.
שם ע"ב. | שנייא הוא דכתיב וכל מעשר וגו'. ע' לעיל ר"פ מעשרות.
שם ע"ג. | טבל בטל ברוב. תרומות מ"ב ב', מעשרות כ"ח, ד', וע"ש.
דף ס' ע"א. | תני איזו היא הארץ וכו'. לעיל שביעית פ"ו ה"א (ל"ו, ד').
שם | אר"ד יוסטא בר שונם וכו'. ע' שמות רבה פכ"ג א"ר יוספא בר חלא ומתנה וכו'. ובמדרש תהלות ד' פ' אתי מלבנון: א"ר תורה בשם ר' יוספא עתידות הגליות מגיעות עד טורוס מונס וכו'.
שם | סאן אינון הרוכין תרנגוניא. ר' זעירא וכו'. בתוס' ב' ע"ח ל"ט הגי': א"ר זעירי תרגוניתא. ובתוס' חולין ז' הגי': תרנגולתי א"ר זעירא. וידידי כרב מוה"ר רייפמאן כ"י מה לי דעתו של"ל: תאן אינון הרוכין תרנגימה, זעירי ולא גרס סרת' לפרש מי הם הרוכין הכה. כ"א גבהר אורחת מלת הרוכין כלבה. (ועי' נכרח"ש ע"ז פ"ד ס"ט) (ולמה לא קיים הסמים וביטל האחד קיים טפחה שלמים והטפחה שבתוס' חולין).
שם ע"ב. | יש מהן נותנין לאנשי משמר. ע' תוס' חולין ק"ל: ד"ה המין.

ערלה

פ"א מ"ו. | ר"א המסדר אסור, ל"ל: הסמדר, וע' מו"ר ל"ה א'.
דף ס' ע"ד. | אילן שנטע וכו'. ע' ק"ס נשמת אדם.
שם ס"א פ"א. | הנוטע והמבריך וכו'. לעיל שביעית ל"ב ד', לקמן ר"ה נ"ז א'.
שם | הנוטע והמבריך וכו'. ע' ספרא קדושים פרשה ג', נכר רפ"א.
שם | לית כאן מרכיב. ע' ב' סוטה מ"ג:
שם | הנוטע בעציץ וכו'. ע' מנחות פ"ד: ותוס' שם.
שם | ילדה שספקה לזקנה וכו'. ע' מנחות ס"ט: בתוס' ד"ה דלתר.
שם ע"ב. | חילפי שאל לר"י ולר"ש וכו'. מו"ר ל"ה, ג', וע"ש.
שם ע"ד. | אע"ג דר"ש אמר אין ב' שמות מצטרפין. ע' ב' בתוס' שבת פ"ט: ד"ה תנלין.
שם | ועולין באחד ומאה. ע' ספרי קרח פי' קכ"א.
שם | כ"ם שנה רבי מחלוקת וכו'. תעניות פ"א (ס"ו, א') מגילה פ"א (ע', ד') יבמות פ"ד (ו', ב') סוטה רפ"ו (כ', ד') וש"נ. וע' פסחים פ"ג סה"ג (ל', ב').
דף ס"ב ע"ב. | כל נותני טעמים אין לוקין. ע' תוס' זבחים ע"ט. ד"ה אחור רנקי.
שם רע"ג. | ואר"י לר"ח ענתונייא (ע' במעריך לערוך אות ת' ערך תתיח).
שם ע"ג. | דר"ש אתר כל הספיחין תותרין. (ע' ברכות ג' א') שביעית פ"ט מ"א.
שם ע"ד. | כ"ם שנאמר לא תאכל וכו'. לקמן פסחים פ"ב ה"א, כל הסוגיא.
שם | ממשמע שנאמר סקול יסקל השור וכו'. שם וע"ז פ"ה ס"ב, וש"נ.
דף ס"ג ע"א. | צמר בכור שטרפו וכו'. כתובות ל"ח ב'.
שם | א"ל עשרה דברים מקדשין. ע' תוס' זבחים ע"ב. ד"ה אלא לתו"ד.
שם רע"ב. | ע"י שהן חביבין דרכן להמנות. ע' תנחומא דבה במדבר ה"ר פ"א ומדרש חזית ו' ז' ותנחומא תצא ופסיקתא רבתי פי' וש"ע ב', ומש"כ בספרי, חלין בכמ"ת' וע"ע לעיל תרומות פ"ד ה"ט ובבלי מ"ב ב':
שם | נפלו ואח"כ נתפצעו בין שוגג וכו'. ע' ב' גיטין כ"ד.
שם | מ"ט דר"ל בכ"מ וכו'. ע' לעיל חלה ל"ח ב', ומפרש אמור פ"ו.

ביכורים

פ"א מ"ב. | האריסין והחכורות. ע' מכילתא משפטים פ"ב.
שם מ"ח. | נמקו גבוה וכו'. ספרי תבא פי' ש'.
שם מ"י. | מעבר לירדן שאינה ארץ זבת וגו'. ע' ספרי פנחס פי' קל"ד, מכילתא בא פ"י.
דף ס"ד ע"א. | שאדם מביא ביכורים מנכסי אשתו. ע' מתנות ל"ג א'.
שם | דרשב"ל אמר אין אדם יורש וכו'. שם פ"א פ"ה, פ"ט ה"א, וע' ב' ב"ק מ"ב.
שם פ"ז. | ז' ימי אבלו של שמואל. ע' שמואל רבתי פל"ג.
פ"ב מ"א. | התרומה והביכורים וכו'. חגיגה פ"ב (ע"ח ב') וע' לעיל חלה פ"א מ"ט.

פאה

דף כ' ע"א. והזכרתי ראי' וכו'. ע' רנה כאן פ"ט ושמואל רבתי פי"ג.
שם ע"ב. אייתון קטמיו תרין פינלין. ב"ב פ"ט ה"ה.
— באותה שעה התיר רבי. שם ולקמן שביעית פ"ו ה"ד.
— תני רבי אומר וכו'. כל הגלכה לקמן ת"ש פ"ב ה"ג (כ"ו, ח').
שם ע"ג. כל הלכה שהוא רופפת וכו'. שם וכתובות פ"ו (ח', ח') וש"נ.
שם ע"ד. וכל דיין שלוקח שוחד. ע' מכילתא משפטים פ"כ.
שם ה"א. ולא לעדרבין ולעטלפים. ע' חולין קל"ה.
דף כ"א ע"א. צא מהן ג' ליציאה. ע' תוס' ב' ערובין פ"נ.
— דיני ממונות בשלשה. סנהדרין רפ"א.
— מכת פרושים נגע בו. ע' סוטה י"ט, כ"ב י"ג.
— משפחת אנטבילא וכו'. ע' ג' ספרי ראה פ' קי"ז ופ' ש"נ.
— מעשה ברגלל הזקן וכו'. ספרי ראה פ' קט"ז.
— אר"מ כלי כסף וכו'. ג' הגאון ז"ל: כלי מתכת.
שם רע"ב. איד תנינא צריך אדם וכו'. רות רבה פ' ורואה שלאתות ברתמית פ'
ב' (ושם איתא א"ר יחזק) וע' ילקוט שם רמז ס"ו.
— אשרי נותן לדל אין כתיב. ע' ו"ר פל"ד.
— ומה את מבעט ביסורין. ע' לעיל נרסת י"ז, ב' ותש"כ שם.
— נטלת חסר למאן דמתחמי ולא חמי וכו'. ע' ב' חגיגה ה':

דמאי פ"א

דף כ"א ע"ג. רשב"ל אמר ליש אלא דמאי. ע' ב' נרסת ח':
דף כ"ב ע"א. רפב"י אזל לחד אתר וכו'. ע' ברא"שית רבה פ"ס.
— ר' בעי מיסרי שמישתא וכו'. תענית פ"ג ה"א, וע' ב' ר"ש פסחים.
שם ספ"א. תני כלן שקרא שם וכו'. קדושין פ"ב ה"ח (ס"ג, א').
שם ע"ג. להתעטר בה. ג' הערוך ע' גדר א' „להתגדר בה" וש"נ.
שם ע"ד. סדר עם הנחש בכפיפה. ע' ב' כתובות ע"ב.
דף כ"א ע"ד. שהוא עושין יינן בטהרה וכו'. ע' לקמן פסחים פ"ג ה"א.
דף כ"ג ע"ב. בעניי חבירים ובאכסניא. ע' תוס' ב' ערובין י"ז: ד"ה ואת אכסניא.
שם ע"ג. שלח לי ריבדר אתרוג וכו'. ע' תוס' חולין ו': ד"ה ואתא ולעיל פ"ב ה"א.
— כותי כבני וכו'. נרסת פ"ו ה"א, כתובות רפ"ג, לקמן פ"ו ס"א.
שם ע"ד. יש קנין לנוי בא"י וכו'. ע' לעיל פיאה פ"ד ה"ו, ולקמן פ"ה ה"ט.
— ודי' אמר אין אנו אחראין. נ"ל במ"מ: „ת"ש כ"ה, ד'." וע' סוכה פ"ד ה"ב.
דף כ"ד ע"א. אימת הרימוע עליו. ע' תוס' חולין ע"ב: ד"ה אף כמול ומנחות ל': ד"ה תרומת.
— אין אדם צריך לקרות שם. ע' תוס' ב' ביצה י"ג: ד"ה אין תולין.
שם ע"ב. מפני חידרן של בני העיר. ע' ב' כתובות כ"ד.
שם רע"ג. אריי כי ר"ת הד"א בן יהודה איש בירתותא הוא. ע' חלה פ"ב רכ"ג.
שם ע"ד. דר"הא אין קנין לגוי בא"י וכו'. ע' מנחות ס"ה: ותוס' שם ד"ה מירוח העכו"ם.
ונה"ת ב' שמיטה ויובל פ"א ולי ב"ת פ' הזהב.
דף כ"ה ע"א. לפיכך אם נתן אחת יתירה ר' יהודה אומר של לוקח וכו'. ע' ב' כתובות
צ"ת תפ"רש (והגאון מהרי"פ ז"ל כ' בגליון שם: „מבפשתי ולא מצאתי.") —
תע"ע ב' ב"ק ק"ה ובפי"רש ותוס' שם ד"ה ימי כוליש. — וידידי ואחי
תו"ר כרב הגאון הגה"ד וכו' והגאון לי כ' בגליון הירושלמי שלו בזה ח"ל:
„נתשבה בארתי דהגליח יכול לקנות אף שלא כיון לקנות לעצמו, וזוק בדברי
הרמב"ן ותנא בר"ן כתובות פ' אלמנה שבעטה שליח למסור קרקע צריך
לכתוב בשטר על שם השליח, וסיים דהשליח עומד במקום המשלח והוא עיקר
בנע"ד. וע' רהב"ח קדושין דל"ג בשם הראב"ד בזה דיד עבד כיד רבו
תחמיקרו קנה הגבד, ולה"ב קנה רבו ממש והארכתי בזה שם."
פ"ו ה"ס. מאה טבל מאה חולין וכו'. לקמן ב"ת רפ"י.
שם דל"ו ע"א. סתו מתקנה כשבתא. ע' ב' יבמות פ' האשה רבה.
— לזכותו בירק וכו'. ע' תוס' ב' ב"ק ס"ז: ד"ה אלא ולאחר.
— וצריך להתלים בשפתיו. ב' אחמו"ר הג"ל: ע' ב' מדרש ל"ב. נתתפיתן
שיס' מסר נשפת הגדר, והרא"ש ורן שם שצריך להזכיר בשפתיו, ודעת
הרמב"ם שם דתחשבה בלב סגי, והסכים האחרונים ז"ל נתשובותיו ח"ב סי'
ס"ב שאין זה דברים שבלב משום דהתחשבה מחשבה אחר כתגלי שכי' מקודם,
ותתלמותה דנה מתמר נעבין פולה בזה דצריך להתלים בשפתיו אף שסיה
תמור תקודם. —
שם ע"ב. א"ל צוים, א"ל אמור לך. ע' ב' תענית י"א ותש"כ בס' „תו"ת" סי' של"ת.
— על הראשונה עובר בעשה. ע' ג' התוס' תמורה ל. ד"ה ולותתר.
שם ע"ג. מפני שקבע ב' עשות כאחת. ע' זבחים ל. ופר"ש שם.
— אמר הז' תרומה אפי' בתוך כדי דיבור אינו חוזר בו וכו'. אחמו"ר
הג"ל כתב בגליון ירושלמי שלו בזה ע' ב' ב"ב קכ"ט: נרשב"ם דתבואר
שם דתוך כדי דיבור לא הוי חזרה רק דהוא אתריך שכן היה בדעתו
בתחלה, ותגלי יכולת להוציא שכבר בלחות אמרה אח"כ, יעי"ש, ומעתה הה
שלק בין תרומה לקדש, הלא זה אינו מטעם חזרה רק שכן היה בדעתו
מעיקרו. וצ"ע קצת.

כלאים פ"א

דף כ"ו ע"א. סיתוי חוט וקשר כאודנא וכו'. ע' ב"ת פ"ב.
שם ע"ב. דתני לא יעור אדם וכו'. ביצה ספ"ב (ס"א, ד') וש"נ.
פ"ב ה"א. ובן חלתן וכו'. ע' כ"ב פ"ה ה"א.
שם ע"ג. הבודר צרורות וכו'. ב"ב פ"ו ה"א, וע' ב' שם ל"ג:
שם סוף העמוד. תמן את מרבה לבטל איסור תורה ברם הכא את מרבה לבטל
מפני מראית העין. ל' אחמו"ר הג"ל בזה אין תפי' תפני מראית עין כתו
בכ"ת בס"פ, רק לומר בסמה דתבלאה כמאר אסורין תחתת עלמץ כשאלו

כלאי' פ"ב

תרומה מבטל איסור תורה, שהאיסור עצמו לא חוזר להתיר; אבל בכלאים
שלא תותר כפ"ע ולא אסרה כתורה אחר שנתערבו אלא כשמסר האיסור,
א"כ כשתרבה לבטל ליכא איסור כלאים כלל, וזה לא נקרא ביטול אלא
כתסיר האיסור, וזה ודאי מותר לכתחלה (וכ"מ אח"כ בס' בני חיי).
שם ע"ד. כים ששנו באמה הל"ם. לקמן תרומות ת"א ב' וש"נ, וע' מרו"ש מזה פ"י.
דף כ"ח רע"ג. מיעוט זרעים שנים. לקמן שבת י"א ד'.
דף ל' ע"א. בצל של כלאי הכרם וכו'. ערלה פ"א, וע' ב' מדרש ל"ו: מנחות פ"ט:
— תמן לברכה וכאן לכלאים. ע' ב' תוס' נרסת ת'. ד"ה איתיב.
— העלף כש"א וכו'. לקמן תענית ספ"ד.
דף ל"א ע"א. אין בין עציץ נקוב. ע' לעיל דמאי פ"ב ה"י.
שם ע"ב. מניין שהוא אסור בהנייה. ע' ספרי תצא פ' ר"ל.
— כתיב לא תזרע וכו'. ע' תוס' בכורות נ"ד. ד"ה תנן.
— והזה ר"י מקלס לי' הולים וגו'. סוטה פ"ב ה"ה, וש"נ.
— ע"ד דר"י ניח' מותר לחפור וכו'. לקמן שבת פ"ו (ט', ד').
— ר"א הזומר כנוטע. שם (י', א') ע"ש וסנהדרין פ"ו ה"ב.
שם ע"ג. אסור לרכוב ע"ג פרדה. ע' תוס' ב' חגיגה כ', וע"ע ב' חולין קכ"א
ספרא שמיני פ"ו וב"ר ספ"ג.
— ותני בן הצהובה המשיכה וכו'. קדושין ס', א', וש"נ.
— ולא הליברקס. ע' תוס' בספרי תצא פ' ר"ל.
— ושלשתן שותפין בו. לעיל פיאה ע"ו, ג'.
שם סע"ד. את דרש שש משש וכו'. ע' לקמן שבת פ"ב (ד', ד').
דף ל"ב ע"א. מפני מראית עין. ע' תוס' ב' שבת ס"ה ותוס' חולין ת"ד.
שם ע"ב. חמא חד עיגל מינכם וכו'. ע' ב"ר פל"ג.
— אל ארעו בא. ע' תוס' בנגלי תו"ק כ"ב.
שם ע"ג. אין ארצות החיים אלא צור וכו'. ב"ר פל"ד ופל"ו, וע' תהלי רבתא פ"ה.
שם סוף העמוד. כל מי שעולה לדר ישימון וכו'. ויקרא רבה פל"ב.
שם ע"ד. חורבין עימיה מן נו. ע' תוס' ב' ביצה ע"ו סע"א.

שביעית

פ"ב ה"ו. אין נוטעין וכו'. לקמן מעשר שני ל"ג, ג'.
דף ל"ג ע"ד. נצא בחוץ גלמד וכו'. תרומות פ"ה ה"ד, ולקמן הוריות.
— תני הנוטע המבריך וכו'. ערלה פ"א (ס"א, א') ר"ה פ"א (כ"ו, א').
דף ל"ד ע"ג. מה בין שביעית וכו'. לקמן מו"ק פ"א ה"א.
שם רע"ג. והורי על נרמיה לצאת לחול וכו'. ע' מ"ש פ"ה ה"ה (כ"ו, ב') וש"נ.
— אר"ז מפני שהוא מכשיר את צדדיה. שבת פ"ז (י', רע"א).
שם ע"ד. בפירצה שכנה את העפר. ע' הגי' מו"ק פ"א ה"ד.
— הדש"כל שאול לא זכה למלוכה. ויקרא רבה פ"ט.
דף ל"ה ע"א. הלב יודע אם לעקל. ב' סנהדרין, איכה רבתי ותד"א פכ"ג.
— לוליינס ופפוס אחיו. ע' ב' סנהדרין פ"ד. ותוס' ב' שבת ע"ב
שם ע"ב. כאינש דשמע מילה ומקשי. ע"ז ת"ה ב', וש"נ.
— מאימתי אדם זכה וכו'. כתובות פ"ט ה"ג, סנהדרין פ"ג ה"ו.
— חרוש בה טבות. ע' גיטין ת"ו, ב', וש"נ.
שם ע"ג. קטני נוים וחיילותיו וכו'. לעיל נרכות י"ג ב', רות וקהלת רבה.
דף ל"ו ע"א. תני המוכר שור לחבירו. לקמן ב"ק פ"ד, וש"נ.
שם ע"ב. תלתי חורניתא וכו'. ע' ספרי עקב פיסקא ל"א.
שם ע"ג. גרגשי פינה וכו' והלך לאפריקי. ע' תוספ' שבת פ"א מכילתא בא פי"ח.
שם ע"ד. תני איזו הארץ ואיזו חו"ל. לקמן חלה פ"ד ה"ח (ס', א') וע' תוס' חולין
קי"ד. ד"ה אלת חו"ל, במרות כ"ה: ד"ה וכי האלה.
דף ל"ז ע"א. ר' התיר ליקח ירק במו"ש. לעיל פיאה כ', ב', וש"נ.
— ביכורים באחריות בעלים. לקמן חלה ספ"ד.
פ"ו ת"א. כלל גדול אמרו בשביעית. שבת פ"ז ה"א.
שם ה"ב. עד שלא התיר רבי וכו'. לעיל פ"ו ה"ד.
דף ל"ז ע"ג. הוה יושב ובטל ממלאכתו. ר"ה כ"ו, ג', סנהדרין כ"ח, א'. וש"נ.
— ר' פרת רי"י בשם ר' יוחנן. ע' ב' מזה ח':
דף ל"ח ע"ב. זאת אומרת שאסור ליקח לו אשה וכו'. מעשר שני פ"א ה"א.
שם סוף העמוד. מולפין להדא אפודיטי. (פ' ע"ז פ"ג מ"ד.)
שם ע"ג. אר"ח סירונין והלונגלונות. לקמן מגילה פ"ב ה"ב.
שם ע"ד. רשב"י הוה עבר כשמיטתא וכו'. נרסת ג' א'. וע' תוס' ב' פסחים ל"א רע"ב.
דף ל"ט ע"א. ולמה נקרא שמה רביעה. ע' מדרש פ"ח כ"א, ע"ז פ"ג ה"ה.
— ס"ט דר"י ואכלו אביוני וגו'. ע' מכילתא משפטים פ"כ.
— אמה דהן יערת בר. ע' ע"ז פ"ד סכ"א.
פ"י ת"ב. השוחט את הפרה וכו'. מכות פ"א ה"ד.
שם ת"ג. התקין הלל פרוזבול. גיטין פ"ד ת"ג.
שם ת"ה. פרוזבול המוקדם כשר. ב"ב פ"י ה"ו.
שם ת"ח. רוצח שגלה וכו'. מכות פ"ב מי"ד.
שם רה"ח. ניחא שלא כשטר. ע' ב' גיטין ל"ח.
שם ה"ב. פשיטא רא מלתא מלוה וכו'. ע' שבועות ספ"ז.
שם ה"ב. חזר ד"י תאמר וכו'. ע' ספרי ראה פ' קי"ח.
שם ה"ד. ג' שדנו ומת א' מהן. סנהדרין ספ"ה (כ"ג, א').
שם ה"ז. ר"ה אמר בשפה רפה. מכות ל"ב א'.
שם ה"ח. ב"ג דתני חרא מכלא. מכות פ"ב ס"ז.
שם ה"ט. אמר ליתן מתנה לחבירו וכו'. שבועות פ"ד ה"י (ל"ה, ד') וש"נ.

ברכו' פ"ד

שם ע"ד. כרם הי' שם וכו'. ע"ב רבה פ' אם אמה ופ' כרם היה.
דף ח' ע"א. כנגד י"ח חליות וכו'. ע' ויקרא רבה פ"א.
— והתני כולל של מינים. לעיל פ"ג (כ', א').
— כנגד י"ח פעמים שאבות כתובין. ע' ב"ר פס"ע.
— והא מתניתא פליגא בכי אדם מתפלל וכו'. ע' תענית פ"ד ה"א.
— בשם ר"י ולואי שיתפלל וכו'. לשל ג' רע"ב.
שם ע"ב. האיך בטלו חונן הדעת בשבת וכו'. ידידי הרב מוה"ר רייפמאן ני' כתב לי וז"ל: עפ"י שערתי במאמרי על קורות התפלה, כי רבי ובית דינו אתה באמת חונן הדעת גם בשבת, אפס לבל יקיצו בגבול ראשונים בכלל לא אמרה בלשון בקשה (באמורה בשבת) כ"א בלשון תהלה כאלו: אתה חונן לאדם דעת ומלמד וגו' במקום חונן הדעת, ובי מעתהם נסבה ברכות ברכה כלו כפי שסת לפניו משני חלקים שוים. חלק אחד לשבח, והוא: אתה חונן וגו', וחלק אחד לתלי, והוא: חננו מאתך דעה וגו', ובזה ימצאו חכמי לב נמנה על שאלתם: מה הפתום הברכה הזאת מכל הברכות האמצעיות לפתוח בתהלה ולא בבקשה? מינה בזה עכ"ל.
— וה שעובר לפני התיבה אין אומרין וכו'. ב"ר פמ"ט.
— אשר תזכיר את שמי אין כתיב. ע' מדות סופרים למכלתא יתרו פי"א.
— באיזה קיר נשא עיניו וכו'. סנהדרין פ"י (כ"ח, ג') וש"נ.
שם ע"ג. בנוי לתלפיות וכו'. ע' ב' חגיגה י"ב: ב"ר פל"ה ומדרש חזית ד'.
— בית ק"ק שלמטן מכוון וכו'. ע' מכילתא בשלח פ"י.
— לא נתפלל של שחרית וכו'. ע' תוס' ב' במכלתין ל"א: ד"ה מי.
שם ע"ד. המיצר אסור להתפלל. ע' ב' עירובין ס"ה: ותוס' שם ד"ה בגר.
דף ט' ע"א. כשם שתחית המתים וכו'. ע' דברים רבה פ"ז.
שם ע"ג. תני הפורס את שמע וכו'. ע' דברים רבה רפ"ז.
שם ע"ד. ארשב"נ אם כוונתה את לבך וכו'. ע' תנחומא פי' הברים רבה פ"ב.
— אריב"ל אם עשו שפתותיו וכו'. ע' ויקרא רבה פמ"ה.
פא ק"ח. רמ"א בורא נפשות רבות. ע' מכילתא בשלח פ"ה.
דף י' ע"ב. ואילו הן מיני דשאים וכו'. לקמן כלאים למ"ד, א'.
שם ע"ג. החון משלחין ליה נקלווסין וכו'. ע' ערוך ע' נקלוס. הו"ת דבר שמואל סי' קל"א.
דף י"א א'. ספגיתנו הרוגי ביתר לקבורה. לעיל פ"א (ג', ד') וש"נ.
— כתוב בתורה ברכה לפניה. ע' מכילתא בא פט"ו, דברים רבה פ"ח ומדרש שמואל רבתי פ"ב.
שם ע"ב. גבור שרואה חורבן ביתו ומתק. ע' ב' גיטין ל"ו. מכילתא בשלח פ"ח.
שם ע"ד. מיש רבה"ש וכו'. ע' מיר ל"א, ב', וש"נ.
דף י"ב ע"ב. המשתמש בכהנים מעל. ע' מכילתא לתפעים פ"ב, ה"ת שמאל חד או"ח סי' נ"ח וטורי מג"ב אות ל"א.
שם ע"א. תופתר או כרשבא וכו'. חגיגה פ"ב ה"ה (ע"א, ב').
שם ע"ג. רב אמר יאתו וכו'. ע"א ל"ט, ג', וש"נ.
שם ע"ד. א"א לשניהן בלא שכינה וכו'. ע' פרקי דר"א.
— כסיליוס קיסר וכו'. ע' ב"ר פל"ד, וי"ר רים בחוקותי.
דף י"ג ע"א. עין נראית קרובה וכו'. דברים רבה פ"ב, ע"ש.
— דאר"ל מהארץ ועד לרקיע וכו'. ע' לעיל ב' ג'.
— שנתן החרב מעל צוארו וכו'. ע' ע"ז תל"ב ד', דברים רבה שם, מדרש חזית ז', ש"ע ד', רבה ותנחומא שמות ומכילתא יתרו פ"א.
שם ע"ב. ר"א בשם ר"א אשרי וכו'. לקמן ע"ז פ"ג, וש"נ.
— ב"ו יש לו קרוב וכו'. ע' דברים רבה שם.
— ותחזור לב עבדיה וכו'. ע' נס' חסידים סי' תתפ"ב.
— יכתר כתר וכו'. מדרש קהלת ב' ורות רבה רפ"ב.
— קטני נוים וחילותיו וכו'. לקמן שביעית פ"ד כ"ט.
— הרואה את הכם וכו'. ע' תנחומא פ' פנחס.
שם ע"ג. באפריקא קורין וכו'. ע' ב"ר פל"א (והארכתי בחק"א).
— ואנן חמין ליה עבר. ע' ב"ר פכ"ב.
— בשעה שהקב"ה מביט וכו'. ע' שמות רבה פל"ט.
— ברא הקב"ה שקלים וכו'. ע' ש"ר פ"י וי"ר פל"ב.
— הי' יושב בתוך ביתו ערום וכו', ויוצא [redacted] חוץ לחלון ויברך. כתב אחמו"ר הרב הגאון האב"ד פה והגליל, בגליון ירושלמי שלו כזה: ע' ב' עירובין ל"ט. במתניתין לא יעמוד אדם ברכיי ושתה נר"ה, ומבואר ברש"י הטעם גזירה שמא יכנס הכלי אצלו, וע' בירושלמי שם וטעמו דראשו עובר בתר גופו, ותני ליה דעגרת בתר גוף כמבואר בשבת ג', עיש ברש"י ותוס', ובחידושי ריטב"א שטעות הוא דיה מתנו בתוס', ודעיקר —
— בשעה שהרוח יוצא לעולם וכו'. ב"ר פל"ו, וי"ר פט"ו ומדרש קהלת א'.
שם ע"ד. בשלשה מקומות יצא הרוח וכו'. ע' במדרש שם.
— הרואה את החמה בתקופתה וכו'. ויקרא רבה פכ"ג.
— בקעה בקעת התמלאי דיתרי וכו'. ב"ר פל"ה.
דף י"ד ע"א. בתחלה טפח וכו'. ע' ב"ר פי"ג וב' ב"ב פ' המוכר.
— העושה סוכה לעצמו וכו'. ע' סוכה פ"ג ה"ה וש"נ (אחמו"ר הרב הגאון האב"ד ני' לית נגד ירושלמי שלו בזה: ע' במפרש פירי קרבן שם ד"ה שעשה וכו' מה שכקשה על המהרש"א ז"ל סוכה מה א' מתלתלה דידי ולקיח דבתרומה בעינן טליות ולכן בתפרים לאחר צריך שיאמר לשמו משא"כ בסוכה דלא אשכחן בשום מקום דלינעי שליחות תשיב הסותעא דאפשר"כ צריך לאמור לשמו. תה נכון.
— העושה תפילין לעצמו וכו'. ע' תוס' מנחות מ"ב רע"א.
— שחיטה אימתי מברך וכו' חוקת בני מעיים כשרין. בספרי "גר תמים" ותורה אורי (כ"י) סי' א', הקשיתי מזה על משנה בהלכות מחוקק ח"ב ע"ש סי'

ברכו'

פ"ג, בטעם שאינו מברך ברכת בתולים שעבר לעשייה, דשמא לא שתרם חוק כנעארה, אלא יש להאשה חזקת בתולה. והזה גם ברואש מאותה כלל שני סי' ע"א שלא נהגו לבחון הגולת בשעת העטיפה דמעקימין לגבי לענין ברכה אחזקתיה. אף של נעלמו בסוף ה' מילת סוכה דבר ה' יבחון בגולת לפני עטיפה שלא יברך לבטלה, וכ"כ הטור בא"ח סי' ח', שאם כתם שעיקר סתנה היא העטיפה ולא הבדיקה, ע"כ נכון לבדוק תחלה ולברך אחר על תנאת העטיפה עובר לעשייתה, אבל בלי"ז מחמיר אחוקת בתולה לענין החס ברכה לבטלה, כמו שמברך על המוסף קודם לבדיקה, וס' צריך לאמת לברך שמא זכתה באופן ומישך לברכה לבטלה אף שלא לאתרע חזקה. "וכן כית בדבר גבי כהן, וע' ברין פ"ק דפסחים בשם הרמב"ן ז"ל, והכית לבאורך.
שם ס"ע"א. עיקר עיבורה של רינה וכו'. ע' ב"ר פע"ב.
שם ע"ב. בנוהג שבעולם מלך ב"ו וכו'. וי"ר פכ"ב, תנחומא ריש דברים וע' מברך לות דמם ד'.
— כיום שנאמר וה' וכו'. סנהדרין י"ח א', וש"נ.
— עשה מאהבה וכו'. ע' ספרי ואתחנן פ' ל"ב.
— או מבעט ביסורין אתי. (חביבת יסורין עיין ב' ברכות ה' פ"ב פ"ב, שבת ל"ג, ערכין ט"ו, תענית כ"א, ב"מ פ"ה, סנהדרין ק"א, ערכין ט"ז, מנחות כ"ג, ספרי ואתחנן, מכילתא יתרו, תנחומא שם ופ' תצא, וע' בצל"ח בעמרה מאחרות ח"ה כג ע"א, תשר האותיות קוף ע"א, והארכתי בכ"ז בס' על תרי"ג מצות (מוצא בכתובים) סי' תל ותקמ"ט).
— תצא המיסך את הגיד וכו'. ע' ספרי תצא פ' רנ"ח ורנ"ט.
דף י"ד ע"ב. א"ר יהושע דרומיא ג' דברים וכו'. מתנחומא ויחי: אריב"ל ועי"ש.
— רב אמר וקבל כתוב. ע' רות רבה פ' והנה בועז בא.
— סהו עד כלי ד'. ויקרא רבה פל"ה, וע' במדבר רבה פ"ב.
שם ע"ד. ר"י בשם ר' יוסי בן גזירה וכו'. במדרש שמואל פ"א: בשם ר' יהושע בן גזרה, ועי"ש הגי' לספק.
— במגלת חסידים מצאו כתוב אם יום תעזבני. שם וספרי עקב פ' מ"ח.
— הוא שדוד אמר שבע ביום. ע' תוספתא פ"ו, ב' תמורה ט"ג וספרי ס"פ ואתחנן.

פיאה פ"א.

דף ט"ו ע"א. לפיה לא תבינן תחומה. ע' תוס' חולין קל"ז: ד"ה אלו דברים.
שם ע"ב. נמנו באושא וכו'. כתובות כ"ח ד'.
— היך עבידא לקח אדם מצוה וכו'. ע' ב' ב"ק ט'.
— תני ר"י זה אלי ואנוהו וכו'. מכילתא בשלח פ"ג, וע' מס' סופרים פ"ג וב' שבת קל"ג:
שם ע"ג. ללמד את בתו יוונית. ראה בתרגום תקום לפ"ז מ"א א' אות ג'.
— ששלשתן שיוחפין בו. ל"ל בת"מ: כלאים ל"א, ב'.
שם ע"ד. השוה הכתוב מצוה וכו'. ע' דברים רבה פ"ו.
— הוה נסיב שבשתי' וכו'. ב"ר פל"ט.
— בקשהו במקומך ורדפהו וכו'. וי"ר פ"ט, במדבר רבה פי"ט.
— ר"א אבוי דר' אבא בר מרי וכו'. בעל סדר הדורות תגיה לבני דר' אבא מרי, מלעיל ברכות י"ד, א'.
— חפציך אלו ד"ת. ב"ר פל"ס.
— והוא מגמרה לך וכו'. ע' ב' ע"ז י"ט. ורש"י פסחים ל' ומכילתא בא פי"א.
דף ט"ו ע"א. לוהטים זה דואג וכו'. פסיקתא פרה, וע' ב"ר פל"ח.
— שלישי שהוא הורג שלשה וכו'. ע' ערכין ט"ו, תנחומא פ' מצורע, רבה ויקרא פל"ג, במדבר פי"ט, מדרש קהלת פ' כי גם לא ידע, שוחר טוב פ"ב ול"ב, ועיש ב' שבת ל"ג ע"ז י"ח תענית ז', יומא ל"ב פסחים פ"ז קי"א, ב"ר פפ"ט ל"ח וי"ר פט"ו, ילמדנו מ' ושב ופ' חוקת, ספרי תצא, פדר"א פל"ג, ש"ר פ"א, ש"ט ז' ל"ט ק"כ, והארכתי בכ"ז בס' (כ"י) על תרי"ג מצות סי' רל"ו.
— אבנר למה נהרג. סוטה פ"א (י"ז, ב') וש"נ.
— אומר לנחש וכו'. דברים רבה פיה, מדרש קהלת פ' אם קצה.
שם רע"ב. ויש לה פירות וכו'. ע' ב"ר פל"ג, וי"ר פכ"ז.
— ובתורה על הראשונות. במ"ר פי"י, חזית פ' חם מתוקים.
— והמגלה פנים בתורה וכו'. ע' לקמן פסחים ל"ג, ב', וספרי שלח פ' קי"ב.
שם ע"ג. הרבו חנות בני חנן. ספרי ראה ס"פ ק"ה.
שם ע"ד. נתמון לאמת מן המיטר. קדושין פ"א (ס', ד') וש"נ.
דף י"ז ע"א. מה שתלמיד ותיק וכו'. ע' ש"ר פמ"ז וי"ר פכ"ב ומדרש קהלת פ' מה שהיה.
דף י"ז ספ"ד. וקיימתה במקדש ראשון. ע' ב"ן מרים ל"ה ד"ה אחר רגלי.
שם ע"ב. ולמה תגיתה ב' זמנין. לקמן חלה כ"ט, א'.
— אר"י כשאין מפולין. לקמן ב"מ פ"ב.
שם ע"ג. יש קנין לגוי וכו'. ע' לקמן דמאי פ"ב ב"מ פ"ה ה"ט.
— שפסק לקט לקטו. ע' מכילתא משפטים פ' לא תמה ספרי תצא פ' לא תשוב לקחתו.
דף י"ט ע"ב. טעמיהו דכ"ה השמטנה וכו'. ע' תוס' ב' פסחים ל"ו ד"ה אלא.
שם ע"ד. בגלוי פרט למטמן. ע' מכילתא משפטים פי"ה ספרי תצא פ' רפ"ג.
— שהתנה עמ"ש בתורת. ע' לקמן כתובות פ"ט ה"א וש"נ.
דף כ' ע"א. לקט בנשדתו מהו וכו'. תרומות פ"ו ה"ב.
— אר"ח בר סלקת לדבא. סוטה פ"א (י"ח ב') וש"נ.

תיקונים והשלמות בתרומה מקום והגהות לתלמוד ירושלמי סלה וגם סערות קלרות מגאוני וחכמי ארץ ישראל נו׳.*)

ברכות

פ"א מ"ט

דף ב' רע"ב · א"ל ראב"ע וכו׳, נ"ל במ"ת: ע' ספרי ראה פ"ב ק"ל, מכילתא בא פט"ז.

שם ע"א · דארי' ולואי שיתפלל וכו׳, נ"ל: ב' במכלתין כ"א. לקמן ג' ב', ח' ב, שבת ג' א'.
רצדי לון סקמי וכו׳, י"נ: רצדי (נר להם) וכ"כ לי הח' ר"ר כ"י. וכבר נתברר ברלאות ברורות מתכמי לשון שהל רצדי בדלי"ת.

שם ע"ב · עקב בצד גודל וכו׳, נ"ל במ"ת: ע' שמות רבה פ"ל, מכילתא יתרו ספ"א.

שם · כבוקר כדי ליתן תחום וכו׳, ע' מכילתא בא פ"ו בשלח פ"ד.

שם · המלאכים אין להם קפיצין. ע' ב' חגיגה פ"ג, לקמן שבועות ל"ו א', ב"ר פס"ה ורות רבה רפ"א.

שם · בברכה ראשונה צריך לומר וכו׳, ע' רבה שמה פרשה י"א.

שם · אדם מהלך ד' מילין. ב"ר פ"ג, לקמן יומא פ"ג כ"א, ע"ש.

שם · כך היא גאולתן של ישראל. שם, וע"ש. וע' אסתר רבה פ' ומרדכי יצא.

שם · כשם שעוביו של רקיע. ע' ב"ר פרשה ד'.

שם · כשני אבות הראשונים. ע' שבת פ"ט ב"ב, יומא פ"ו ב"ב.

שם · מהלך ת"ק שנה. ע' לקמן י"ג א', דברים רבה פ"ב, ב' חגיגה ג'.

שם ע"ד · ד' אשמורות ביום וכו׳. ע' מדרש איכה פ' נעק לנס.

שם · ודרכן של מלכים להיות ישינן וכו׳. ע' לקמן נפרקין ה"ה.

שם · כנור היה תלוי וכו׳. ע' תנחומא בהעלותך, במדבר רבה פט"ו. רות רבה פ"ה איכה רבתי פ' נעק, וספרי „ת"ר"ת" סי' שמ"ו.

שם · כגנן במנגן אין כתיב. ע' סוכה פ"ה ה"א.

שם · ג' תכיפות הן. דברים רבה פ"ב, וע' תו"א מכ"א.

דף ג' ע"א. · אעפ"י שאני מיקל לאחרים. ע' עו"ת יד אליהו סי' ל"ה.

שם · רשב"י עבד עובדא. ב"ר פע"ס.

שם · מאן תנא אכילת פסחים. ע' מכילתא בא פ"ו.

שם · בעי מרציתא בין תכלת וכו׳. ע' תוס' מנחות מ"ג:

שם · וראיתם אותה אין כתיב. ספרי שלח פ' ותנו.

שם · שהתכלת דומה לים. במדבר רבה פ"ד.

שם ע"ב · תמן תנינן מפסיקין לק"ש. שבת פ"א מ"ד.

שם · כגון אנו שעוסקין בת"ת. שם ה"א, ע"ש.

שם · חוצי כותבי ספרים וכו׳. בכורים פ"ה ב', וש"נ.

שם · מפסיקין לתפלה ולתפילין. ע' ב' סוכה ל"ו. שבת י"א.

שם · שהלמד שלא לעשות. ע' ויקרא רבה פל"ה.

שם · העוסק במקרא מדה וכו׳. הוריות ח"ח ב', ס"נ.

שם · תני מעשה בראב"ע. תוספתא בפרקין, וע' ב' י"א. ספרי ואתחנן.

שם · וסמנטרין שלי. ע' בערוך ערך סמנטר.

שם · כל הרוצה להחמיר ע"ע. יבמות ג' ב', קדושין ל"ח ד'.

שם ע"ג · מצות שבת שקולה וכו׳. מדרש פ"ב, ל"ה ב' וש"נ.

שם · לבא ועינא תרין סרסורי וכו׳. במדבר רבה פי"ז.

שם · בראשו תהלה וסופו. הגי' בנ"ר פל"ט: באבות תהלה וכו׳.

שם · אי זו בריעה. מדרש שם ולקמן סוכה פ"ה ה"ג.

שם ע"ד · משאיתנו הרוני ביתר. לקמן פ"ז ה"א, תענית פ"ד, איכה רבתי פ' בלע.

שם · כל הברכות אחר חותמיהן. תענית פ"ב ה"ג (ס"ה ג') וע' ב' פסחים ק"ד.

שם · שהגדולה מקצרת ימים. ע' ב' ל"ד וחש"כ בספרי „ס"ו"ס" סי' ש"ט.

שם · הקורא לאברהם וכו׳. ע' ב"ר פמ"ו ס"ח ע"ח ובמדבר רבה פ"ג.

דף ד' ע"א. · ד' נקראו עד וכו׳. ע' במדרש שם, מכילתא בא פט"ו מדר"א פל"ב.

שם · עד סיך בצדיקים. ע' במדבר רבה פ"י.

שם · הצרות האחרונות וכו׳. לקמן סוטה פ"ט סט"ב.

פ"ב מ"ד

שם · הקורא את שמע. ע' ספרי ואתחנן פ' שמע ישראל.

שם ע"ב · כדי שאילה שלום וכו׳. תו"ק פ"ב, תור רפ"ד, שבועות פ"ב סה"ד.

שם · ר"י הוה מסתמיך וכו׳. ע' פסיקתא תשפטים.

שם · מיעבד קומי אהורי צלמי׳. ע"ז ת"ג ב'.

שם · ימים מלאים אני מונה. ר"ה פ"א (ל"ו, ב') וש"נ.

שם ע"ג · בקיטא דלא הוה חזיק רישה וכו׳. ע' סדר הגאונים והאמוראים אות י'.

שם · הרי מיכל בת כושי. ע' ב' עירובין צ"ו. תו"ק ע"ז. ספרי בהעלותך ומכילת' בא פי"ז.

דף ד' ע"ג. · אצל האוליירין וכו' יעקב תרמוסרא וכו׳. הגירסי הכס נחל שנקרא כן לפי שהיה בעל המרחץ, ראה לקמן מעשר שני (נ"ה ד') אצל האוליר וכו' על התורמוסרי, ופי' בערוך ע' תורמוסר „אוליר" שמש המרחץ, ותרמוסר בעל המרחץ עצמו.

שם · דלמא ר' חייא רובה וכו׳. נ"ל במ"ת: מדרש קהלת פ' כי האדם, ע"ש ובנ"ר פל"ט (ידידי מוהר"י בהרב אליהו תרגליות בעיר תערעסן (רוסלאנד) כתב לי מילתא בטעמא לזה קראו את ר"ח „רבה", או „רובה" וכמו נקראו ג"כ „רובך" (ע' חולין כ'.) ואכ"מ).

שם ע"ד · עירב את האותיות. מגילה ע"ח ב', וע' תוס' סופרים פ"ב.

שם · תני אין מעבירין וכו׳. ע' ב' מגילה כ"ד. ספרי ואתחנן פ' וכתבתם.

שם · והוו כרוך הוייתן. מגילה פ"ב ה"א, וע' ויקרא רבה פ"ל.

ברכות

שם · מאה תעשרים וקנים וכו׳. ע' לקמן מגילה פ"א ה"א (ע', ד') פ"ה ומקיים ותהם שלשים וכתה נביאים וכו' (וכ"ה במדרש רות פ"ג) ובבבלי שם י"ח ק"ב וקהים. וע"ע לקמן יבמות ב' ג', סוטה י"ח ב' וקדושין ס"ד א' וש"נ.

דף ה' ע"א. · כולל של מינים וכו׳. לקמן פ"ד (ח', א') תענית פ"ב (ס"ה ב').

שם · אהן מלכא משיחא וכו׳. ע' הגי' נרתה איכה פ' על אלה.

שם · ארשבי"ה אין לך כוי שמחזיק ברכה וכו׳. ע' עוקצין פ"ג.

שם · מחזיק טיבו לראשי. ע' תוס' ב' במכלתין ל"ב: גם תוס' ב' שבת ק"ט:

שם ע"ב. · כד דמיך רחב"א וכו׳. ע' רבה קהלת פ' מתוקה. ש"ה פ' דודי ירד וב"ר פס"ב ותה שהארכתי בספרי „תאל ותהלה" סי' רל"ג בהערה.

שם ע"ג. · כד דמיך רסב"ז וכו׳. ב"ר פנ"א, לקמן הוריות מ"ח ב'.

שם סוף העמוד. · תני כל דבר שהוא של צער וכו׳. ע' ב' תענית י' ותוס' ב"מ ס"ז ד"ה רבינא.

שם ע"ד. · מעשה ברי"נ ודי"י וכו׳. בבא בתרא ט"ז א'.

שם · דלמא ר' יוסא ור"ש וכו׳. שבת ג' א', וע' שאלתות יתרו סי' ל"ד.

שם · מאימתי כופין וכו׳. תו"ק פ"ב א', וע' מדרש פ"ז ה"ה וש"נ.

דף ו' ע"א. · ר"י הוה יתיב מתני וכו׳. ב"ת פ"ב סה"ט, וש"נ.

שם · דהוה טייסן וכו׳. ידידי הרב מוהר"י ריפמאן פי' מניה „תייך" וע' ערוך ע' תייר.

שם · מהו שיטמא כהן לנשיאת כפים. ע' תוס' ב' קידושין ס"ז: ד"ה דאתר ר"ש.

שם · חמון לר"ח בר אבא מיפסע על קיברי' וכו׳. ידידי הרב סימון מו"ה דוד טעביל קלעלינבוגין מילטמיק (חסיא) העירני במכתבו על אתרס לקמן חגיגה פ"א ה"א ומדרש פ"ז ה"י רחב"א אתא לגבי ר"א מיפוק לפרקמטי' למרעא בריתא, והלא כהן היה ואיך יצא לחו"ל? אך יעיין בתוס' פ"ב (כ"ו, ב') רחב"א הורי על גרתיה לאת לחו"ל בגון דלא תיסב מעבר. ועל"ע עו"ת תשב"ץ ח"א סי' כ"ט.

שם ע"ב. · ר"ז שרע בריבורא (ע' מילה פ"א ה"ז שרעין חקרין) ראה קהלת רבה פ' ומהיר

שם · נשים מנין ולמדתם אותם. לעיל פ"ב (ד', ג').

שם ע"א. · וסבר מימר שם"ע רוחה למל"ת. אדומו"ר הרב הגאון הגדול מוהר"י אהמפוריס מ' האכ"ד דפה ובגליל כתב בזה בגליון ירושלמי שלו: ע' במפרש שע"כ נשיאת כפים דוחה לאו דטומאה משום דהוי עשה ול"ת. ול"ע תו"ס מה"ת דבטומאה מדיות תפליה, ונ"ל שזה ראי' לתש"כ הבי ב"ח פא"מ דהכפר תמוה לא הוה בעידנא לעמן דחיית ל"ת. ולפי"ז החילוק מבואר דהלי גם בנשיאת כפים אם נשעה שנושא כפיו נדעה הטומאה גומר נשיאת הכפים דדחיא לעבודה (ע' ב' תענית כ"ח) ובעבודה מבואר בירו' תרומות פ"ח שאם נודע בתוך העבודה שהוא בן גרושה או שמתא גומר אותה. ומ"מ בזה דנשיאת כפים אינו דוחה הטומאה היינו שאינו עולה לדוכן והוא אינו עוסק בגוף המצוה וצריך לצאת מפני הטומאה אבל בת"ת בשעה שעוסק בה הוא מקיים גוף המצוה ואינו צריך לצאת משום הטומאה, ודו"ק׳ עכ"ל.

שם ע"ב. · תני אבל אמרו אשה מברכת וכו׳. ר"ה פ"ג ה"ז, סוכה פ"ג ה"ט.

שם ע"ג. · אנשי הגליל וכו' מפני הצינ׳. ע' שבת י"ד ג' בנפרין (את מערי גליל) דגנת' תמן.

שם · מעשה בשומר הדכים וכו׳. הרב הח' מהר"י ריפמאן פי' כתב לי בזה: האי ע"ד: שקפה עליהם טהרת (נ"ל טומאה, ע' תוס' מה ב"ה) כלים יותר מעל"ד (ב' יומא כ"ג) וכזה מיושבת קושית הרא"פ, ות"ש „אשת איש" נעלם מרש"י נרמת לי, ד"ה אותה אשה עיי"ש.

שם · ריבית הוה אתי באיסטטא וכו׳. הרב הג"ל כ' שלנ: במתמתא וע' תוסף הערוך ע' סטא (ופירושו: עגיל נר).

שם ע"ד. · הורי ר' תנינא תרתיה וכו׳. ידידי ש"ב הרב מוה"ר כאן אק פי' בלבוני ב' מאור תכמה מ"ג, הגי': ר' חנינא תודתא (שם תקום, כמו בבבלי ע"ח ב"ו אזל לבי תורתא, או שם משפחה, כמו ר"י בן תורתא (וע' ס"ר פ"ת פסיקתא פרה ותו"י יומא ט') וע' לקמן מילה י"ז ד' תרומות מ"ה א' ומ"ק ב' ר"ת תורתא (או תורתיא) ולקמן יומא ל"ח ג' ר' יוחנן נר תורתא וב' חולין קכ"ו. ר"ה בן תורתא.

שם · מן ימא לשינגא. ב' קדושין מ"ד. וע' ערוך ערך שנן.

דף ז' ע"א. · יכול יהא מתפלל שלשתן וכו׳. דברים רבה רפ"ב.

— · ריב"ל אמר תפלה מאבות למדו. לקמן פסחים ל"א ד'. וב"ר פס"ח וע' ב' כ"ה: שריב"ל ס"ל תפלות כנגד תמידין וריב"ח אמר אבות תיקנום, וכ"ה בתנחומא פ' חיי, וע"ש פ' תצא א"ש בשם ריב"ל תפלה כנגד קרבנות.

שם ע"ב. · ואין פגיעה אלא תפלה. ע' ספרי ואתחנן פל"ו, במדבר רבה פ"ב.

— · סהו כחום היום וכו׳. ע' ב"ר פמ"ח.

— · תמן תנינן תמיד נשחט וכו׳. פסחים פ"ה מ"א.

— · לעת מצוא לעת מצוי של יום. ב"ר פל"ג.

— · שער ששם נעשה וכו׳. זבחים ק"ג, וע' ב"ר פל"ו, פתיחתא איכה רבתי וקהלת רבה פ' ונחו הגלגל.

— · תנה ע"י שרכתה בתפלה. לקמן נסרים רפ"ב.

שם ע"ג. · ר"א קורין ברכות וקללות. תענית פ"ב הט"ו, פ"ד ה"א, וש"נ.

שם ע"ד. · תמן תנינן זה מדרש וכו׳. כתובות פ"ד מ"ו.

---

*) הערה: אחר תרתי ודימתאן ממטפחת חיות: מרתתי לאמר שאל מאתי הגבנד הסלס כתביא לביה"ד, למען שיתו „תרומה מקום והגהות" בגליון ירושלמי מבואבגן
60 וכלה עד תום סדר מועד, כסוס ודופנות, ולהוסיף עליו נמוסו קונטרס „שער העין" לתלאות את החסר במומים גם לסדר זרעים ולתקן הגליונות. אפס כי אף עלי לאמור כלה תעשך, ואני הגני טרוד מחוד כל סוס בעניני תסאור ורגעים מנו לי, ובחפזון גדול במשך זמן קצר נעתעתי לילה השלמתי בעז"ס כל המלאכה הכבדים האלה תהגאל ועד כלה; לכן אחלה מיכם המקרים הנכבדים אולי יחסרון עוד איזה תרומה תקונות ותיקונים אחדים, אל נא ידון רותכם כי עד אשר לתקומי הגיעו, מה עניתי הבינו לי ולכף זכות אותי תכריעו׃ —

רבי חנן רשמואל חולין שלייא בולד ואין תולין שלייא בנפלים שאינה פירשת ממנו עד שנגמר. ר' זעירא בשם דרבנן הן דאת אמרת תולין שליא בולד ישאין האשה מתעברת וחוזרת ומתעברת. ויתלו אותה בנפלי' שאין האשה מפלת וחוזרת ומפלת. אני אומר עיברה תאומים ונימוקה שליתו של שפיר משפירה של שליתה: ר' זעירה רב יהודה בשם רבי' תולין שלייא בולד עד ג' ימים. ואין הולד משתהא לאחר חבירו שלשה ימים. אמר ר' זעירא מאן דמר הדא אמר הדא ואינון פליגין הדא על הדא: איף כא אוקמ' רב יהודה בשם רב הן ראת אמר תולין שליה בולד עד ג' ימים כשיצא הולד תחילה. והן דאת אמר אין הולד משתהא לאחר חבירו שלשה ימים כשיצא' המגדל תחילה. א"ר מנא ויאות אילין להומיה נפקין קדמאי. א"ר יוסי בי ר' בון נפתח לגדול נפתח לקטן. נפתח לקטן לא נפתח לגדול: אמר רבי יוחנן דר' שמעון היא דר' שמעון אומר נימוק הולד עד שלא יצא. אמר רבי יוחנן מודה ר' שמעון שהוא מטמא את אמו ימי לידה. מעתה יהא הבית טמא. אמר ר' בון בר חייה תיפתר שיצא כל שהוא נימוק אמר להן ר' שמעון לחכמים אין אתם מודין לי במוציא את המפל מבית הפנימי לחיצון שהוא טהור. אמרו לו מפני שהוא כטרוף. אמר להן אף זה כטרוף הוא: כלים היו שם בשעת יציאה מה הן. נישמעינה מן הדא דתנינן תמן' ר' ליעזר בן יעקב אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי זה תיקבר ונפטרה מן הבכורה. ותני עלה' אינה מטמא במשא. אמר רבי יוחנן רבי שמעון ורבי ליעזר בן יעקב שניהן אמרו דבר אחד. הדא אמרה כלים שהיו שם בשעת יציאה טהורין: הלכה ה המפלת טומטום ואנדרוגינ' כו'. כל הן דתנינן חשב לזכר ולנקיבה ייד טמאי' וכו' טהורין. נתנין עליה חומרי זכר וחומרי נקיבה'. חדא ראת אמר' לביתת אבל לטהרה חשב לנקיבה. טומטום חכר. אנדרוגינ' חכר חשב לזכר ולנקב' וחוששין לזכר. טמטו' ונקיב' אנדרוגינס ונקיב' חשב לנקיב' בלבד ואין חוששין לזכר. הדא יאמרה ילדה וכר ונקיב' או נקיב' וזכר חשב לנקיבה. מחותך שיצא ראשו מהו. ר' יוסא אמר איתפלגון ר' יוחנן ור' לעזר. רבי יוחנן אמר' ראשו כרובו. ר' לעזר אמר ראשו כאחד מאיבריו. מסניתא פליגא על ר' יוחנן יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי זה כילוד. פתר לה בשיצא ראשו. מתני' פליגא על ר' לעזר יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו. הדא קדמיתא אמרה ראשו לא כלום. פתר לה על מסורס. ר' יונתן ור' שמעון בן לקיש. ר' יונתן כרבי יוחנן. רבי שמעון בן לקיש כר' לעזר: ר' זעירא מחוי לחברייא פדחתו וגולגלתו. הדא דבי גמליאל בי ר' ליאני בעא קומי ר' מנא סכין ראת אמר ולד הוא מעתה תבא אחריו אינו' בכור לא לנחלה ולא לכהן. איל תיפתר שיצאו מתים. ר' יצחק בר נחמן בש' ר' לעזר נולגלת חשף ברובו. ר' זעירא בשם שמואל גרגרת השף ברובו. אחא עכברא קומי ר' יוסי באחד שניקב סלא מהם וכי אין אנו יודעין אי זה הוא רובו:

הדרן עלך המפלת חתיכה

א. בנות כותים נידות מעריסתן והכותים מטמאין משכב תחתון" כעליון מפני שהן בועלי נידות והן יושבות על כל דם. ואין חייבין עליהן על ביאת מקדש ואין שורפין עליהן את התרומ' מפני שטומאתן בספק: ב בנות צדוקין בזמן שנהגו ללכת בדרכי אביהן הרי הן כבותיות. פירשו ללכת בדרכי ישראל הרי הן כישראל. רבי יוסי אומר לעולם הם כישראל עד שיפרשו ללכת בדרכי אבותן: ג דם נכרית ודם טהרת של מצורעת בית שמאי מטהרין. ובית הלל אומרים כרוקה וכמימי רגלית. דם יולדת שלא טבלה"י בית שמאי אומרים כרוקה וכמימי רגלית. ובית הלל אומרים מטמא לח ויבש. ומודין ביולדת בזוב שהוא מטמא לח ויבש: ד המקשה נידה אשה שלשה ימים מתוך אחד עשר שפת מעת לעת וילדה הרי זו כיולדת בזוב" דברי ר' אליעזר. ר' יהושע אומר לילה ויום כלילי שבת ויומו ששפת מן הצער אבל לא מן הדם: ה "וכמה היא קישוית ר' מאיר אומר אפי' ארבעים וחמשים יום. ר' יהודה' אומר דייה חודשה. רבי יוסי ורבי שמעון אומר אין קישוי יותר משתי שבתות: ו המקשה בתוך שמונים של נקיבה כל דמים שהיא רואה טהורין עד שיצא הולד. ור' ליעזר מטמא. אמרו לו לר' ליעזר מה אם במקום שהחמיר בדם השופי הוקל בדם הקישוי. מקום שהוקל בדם השופי אינו דין שנקל בדם הקישוי. אמר להן דייו' לבא מן הדין להיות כנדון. ממה הוקל עליה מטומאת זיבה אבל טמיאה היא טומאת לידה: ז כל אחד עשר בחזקת טהרה ישבת לה ולא בדקה שגגה נאנסת הזידה ולא בדקה הרי זו טהורה. הגיעה שעת וסתה ולא בדקה הרי זו טמיאה. ר' מאיר אומר אם היתה במחבא הגיעה שעת וסתה ולא בדקה הרי זו טהורה שחרדה מסלקת את הדמים. אבל ימי חוב הזבה ושומרת יום כנגד יום הרי אלו בחזקת טומאה:

פרק רביעי

הלכה א. בנות כותים נדות מעריסתן כו'. דמי' נידה זהום. דם בתולים אינו זהום. דם נידה אדום דם בתולים אינו אדום. דם נידה מן המקור. דם בתולים אינו מן המקור אלא מן הצד:

עד כאן אשכחנא תהאי תלמודא ולאינא טובא לשלחא אינרין ואחגדין בכל חכתין ופריק ולאין ולא אשכחנ' אלא אילין ד' סידרין וגליפני' יתהון בגילופין בתלאי אגרתא ופרולא בגיזול' פנין ומקליך וסרין בבן טובא ליהן בארת קשוט נבירסר הסרות עם תלת ספוסין אחרנין דוקיות דיהון קדמנא כד הוינא מנסן בהאי מיבורא וכמן כללי ובבני רחוקין מן קדם אלהא חיה עילאה דיערע קדמנא תשלום האי תלמודא ומסר לאשלמא ליה כדקא יאות:

פירוש

סליק פירקא וסליק תלמוד ירושלמי תנסע' בדינו עתה תם מה שהעתקנו מכתבי אבירי לב אמיצי כח אשר שמנו זכרם בהקדמת הספר. וכבן נשיר שיר ידידו. כדבר' איתא לפירוש: למעלה מעוסק בור חדות. בוז שכינתו אותנו לחדות. במראה ולא בחדות: כן יעשה האל אמן:

תתנצלות המעתיקי': יען אשר יגורנו מפני הספק והתימה עדנת רבי' אשר יפתיקו סוד יחד נאמרים עלינו פי הוא זה ואי זהו אשר סלאו לנו לעשות כדבר הזה ליכנס בפרדס הזה ולקנן בפארותיו ולסעפסעיפותיו ולגרע ארזיו אשר נחנם מני ים ועמוק עמוק מי יסנאיכו מקום אשר אבירי לב אפילו כח כפירי פריצת זאיבי ערבי' ירפו מגעת אליו איך יעלא לב המועלים הקטנים חרפת אדם ובזויי עם אשר אין נתת אדם להם לקנן בכסיעות והתכמ' פלין תפלא לדלי מעט וריקי בגרון כאילו היו' לקרב אל המלאכה הנפלא אחס: ויען כי לב ידינו סרח נבאו כי ביני' היו דבריהם כאז אף לדקו יחדיו ויותר שהם' יש לתמוה הפלא ופלא איך כהיית' כדבר הזה לא נשמע ולא נרא' כן אז והלאה מיו' הוסדו עד עתה מלעירי הכלם אשר עם בני אדם לא יחשבו ולבן למען לא נחמיא רבי' ולהיותינו ח"ו גרם בניזקי' ולהתגלגל על ידינו ח"ו סוניאי' דבה אף כי אשר שמנו התגלגלותינו בראש הספר עוד ידינו נטויה להתגלל לפני כל מעיין בהעתקתינו וידענו גם ידענו אם אשר נגע אלקים בלבנו אחר חפיון ישכיל ויבין וידע בדעתו ושכלו כי לא

מלנתו היתה זאת לבם ובעיט ירפה ולבנו יבין כי כמה ענייניס אשר היה בידינו לפרש ולמען לא נגע לריק ח"ו בדברים עתיקי' בבירי' כאילו חשבנו ידינו אחור ושמנו יד לפו פינו ולא העתקנו כי אם אשר סלאתו בביאור בר"י ותוספות והר"אש וכיוצא בהם או מכתיבת יד סופרי' דורינו כאשר זכרנוס בראש הספר ואשר לא כאלה בביאור ירפנו מגעת אליו ולבן כמלה פני כל מעיין בהעתקתינו במוני' יעלא אות עמנו ושגיאה אל יתלה באילן גדול ס"ו אלא או בנו המעתיקי' או בהמדפיסי' כי כולם עמי קדושי' עליון באמרו ולא ממינו אחס חיים ובכן תכו לאמת נבטחם ה' חנם בתוך אורכם ונעמד אמך

מראה מקום והגהות

א ע' כ' כ"א.
ב נגלי כ"ה:
ג י"נ הגליום.
ד בכורות פ"ג פ"א.
ה תוספתא שם פ"כ.
ו לעיל ב"נ. (כ', נ').
ז נ"ל: אמרה.
ח ע' לעיל שם הל' כ"ט.
ט ע' בכורו' פ"ו.
י ע' חולין ס"ד:
יא (ע' כלים פ"א מ"נ).
יב ע' עדיות פ"ה מ"ד.
יג ע' זבים פ"ב מ"נ.
יד יבמות פ"ד ה"ס, לעיל פ"ד מ"ד.
טו ע"ב"ק ספ"ב.
טז תוספת' פ"ם, הל' ג' פ"ם:

תם השלמתי „תרלב תקום והגהות" לפי כתנורה מרדכי וויססמאן חוות (ת"ו"ח) מן הגלם תו"ב"ר"ד
יצחק יהודא ליב ל"י. ברוך אל עליון הנותן ליעף כח. תרכ"ז לפ"ק

פרק שלישי

הלכה א׳ המפלת חתיכה כו׳ רבנן אמרין מקור הוא שהוא מגר׳ חתיכ׳. ר׳ יוד׳ אומ׳ דם הוא שהוא קרוש ומעש׳ חתיכ׳. א״ר יוחנן לא טימ׳ ר׳ יודה אלא כגון ארבע׳ מיני דמי׳. רבי יעקב בר אחא ר״ש בר בא בשם ר׳ יוסי בי ר׳ נהוריי הלכה כר׳ יודה. שמע ר׳ לעזר ומר אני מקבל עלי את הדבר הזה. שמואל אמר הלכה כר׳ יודה. א״ר זעירא לא הוה אמר הלכה כר׳ יודה אלא דו חמי רבנן נתנין כר׳ יהודה. ר׳ יוחנן בשם ר׳ שמעון בן יוחי׳ קורעה ואם נמצא בה דם אגור טמאה ואם לאו טהורה. תנה ר׳ ליעזר בן יעקב ופליג׳ על ר״ש בן יוחי׳ דם יהודה ווכה בבשרה לא מה שבשפיר ולא מה שבחתיכה: הלכה ב׳ המפלת כמין חתיכה כו׳. ר׳ חנינה בשם ר״ש בן לקיש תטיל לפושרין. והתנינן המפלת כמין דגים וחגבים שקצים ורמשים אם יש עמהן דם טמאה ואם לאו טהורה ותטיל לפושרין. הדא ילפה מן ההיא. והדא ילפה מן הדא. הדא ילפה מן ההיא שאם נמחו טמא׳ וא׳ לאו טהורה. והדה ילפ׳ מן הד׳ שאם יש עמהן דם טמאה ואם לאו טהורה ותטיל לפושרין: תמן תנינן וכמה היא שרייתן בפושרין מעת לעת. יהודה בן נקוסה אומר צריכין שיהו פושרין מעת לעת. כיצד הוא עושה נותן ברמץ או נותן לתוכן חמין כל שהן. המפלת דם יבש ר׳ לעזר אומר טמאה. ר׳ יוסי בן חנינה אמר טהורה. מתני׳ פליגא על רבי יוסי בן חנינה דם הנידה ובשר המת מטמאין לחין ומטמאין יבישין. פתר לה כשהיו לחין ויבשו. מתני׳ פליגא על ר׳ לעזר המפלת כמין חתיכה כמין שערה כמין עפר כמין יבחושין אדומין תטיל למים ואם נמחו טמאה. פתר לה משום ברייה. א״ר זעירא ואפי׳ תימר עפר. עפר משום ברייה. א״ר בא ואפי׳ תימר עפר. אתתא עברת וקמת משום ברייה. מתני׳ פליגא על ר׳ יוסי בן חנינה מעשה׳ באשה אחת שהיתה מפלת כמין קליפין אדומי׳ ובא מעשה לפני חכמי׳ ושלחו וקראו לרופאין ואמרו להן מכה יש לה מבפנים. שב מעשה באשה אחת שהיתה משרת כמין שערות אדומות ובא מעשה לפני חכמים ושלחו וקראו לרופאין ואמרו להן שומא יש לה מבפני׳. מפני שיש בה שומ׳ ומפני שיש בה מכה. הא אין בה שומא ואין בה מכה לא כדא. פלגין עליה וליה לה קיום. א״ר יוחנן הלידה הזאת ככל הלידות שבתור׳. מה הלידות שבתורה׳ עד שיצא ראשו וריבו. וזו עד שיצא ראשו ורובו. ר״ש בן לקיש אמר משונה היא הלידה הזאת מכל הלידות שבתורה. כל הלידות שבתורה עד שיצא ראשו ורובו. וזו עד שתצא הכרי׳ פניו. מה נפיק מבינידון יצא מחותך או מסורס על דעתיה דר׳ יוחנן עד שיצא ראשו ורובו. על דעתיה דר׳ שמעון בן לקיש עד שתצא הכרת פניו: ואין ידוע תשב לזכר ולנקיבה דברי ר׳ מאיר. וחכמים אומרים כל שאין בו מצורת האדם אינו וולד. כל הן דתנינן תשב לזכר ולנקיבה ייד טמאים וכיו טהורין. ונתנין עליה תומרי זכר ותומרי נקיבה. הדא דתימ׳ לביתה אבל לטהרות תשב לנקיבה: א״ר תניי׳ בריה דר׳ אבהו טעמא דר׳ מאיר מפני שכתוב בהן יצירה באדם. וייצר ה׳ אלה׳ את האדם עפר מן האדמה: ר׳ אמי בעי מפני שכתוב בהן יצירה בבהמה וייצר ה׳ אלהים מן האדמ׳ כל חית השד׳ וכל עוף השמים. והא כתיב כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. מעתה הפילה דמות הר תהא טמאה לידה. שנייא היא שאין כתוב בהן יצירה מתחילת ברייתו של עולם. ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן מפני שסוקרין לפניהן כאדם. אבא בר בר חנה׳ בשם ר׳ יוחנן מפני שמהלכין לפניהן כאדם. התיב ר׳ בון בר חייה והתנינן׳ שגלגל עינו עגול כשל אדם הרי סום הוא. א״ר יוסי מה תנינן סוקרין מה תנינן מהלכין. מאי כדון נגלי׳ ארם עגולין ונגלי׳ בהמה ארוכין. א״ר יוסי בי ר׳ בון באדם לבן רבה על השחור. ובבהמה שחור רבה על הלבן: ר׳ חניי א״ר חנינה חברין דרבנן מקשי לה על דר׳ מאיר הפילה דמות ערב עומד בראש הדקל ואומר לו בוא וחלוץ או ייבם. אל ר׳ מנא עד דאתי מקשי לה על דר׳ מאיר קשיתה על דרבנן דמר רבי יסא בשם ר׳ יוחנן כולו אדם ופניו בהמה אינו וולד. כולו בהמה ופניו אדם וולד הוא. כולו אדם ופני ובהמה עומד וקורא בתורה ואומרי׳ לו בוא לשוחטך. כולו בהמה ופניו אדם עומד וחורש בשדה ואומרי׳ לו בוא וחלוץ או יבם. וא״ר יסא בשם ר׳ יוחנן לא סוף דבר כל הסימנין אלא אפי׳ אחד מן הסימנין׳. ואילו הן הסימנין המצ׳ והגבינין והעין והאוזן והלסת והחוטם והזקן וגומות הזקן. וא״ר יסא בשם ר׳ יוחנן לא סוף דבר כל הסימנין אלא אפי׳ אחד מן הסימנין. ר׳ בא ר׳ ירמי׳ בשם רב דברי רבי׳ עד שיהו כל הפנים דומין לאדם. ודברי חכמים אפי׳ אחד מן הסימנין. ודברי ר״ש בן יוחי אפי׳ צפרניו: ה׳ פינחס בעי מחלפה שיטתיה דר״ש בן יוחי. תמן הוא אומר׳ עד שיצו ראשו ורובו דומין לאמו. והכ׳ הוא אמר הכין. כאן באדם כאן בבהמה. א״ר בא ר׳ חייה חבת אול לרוזמא שאלון ליה ר׳ תמא אבוי דר׳ הושעיה ובר קפר׳ כולו אדם ופניו בהמה מהו. אתא ושאל לרבי אל צא וכתוב להן אינו וולד. א״ר ירמיה נפק ותנא לבר. שאלון ליה ר׳ חמא אבוי דר׳ הושעיה ובר קפרא שתי עיני׳ מוחו׳ מהו. אתא ושאל לר׳ אל צא וכתוב להן אינו וולד. א״ר יוסי בי ר׳ בון ר׳ כרעתי׳ דר׳ אמר עד שיהו כל הפנים דומין לאדם. פניו מטושטשות מהו. רבי יסא אמר איתפלגון ר׳ יוחנן ור״ש בן לקיש ר׳ יוחנן אמר אינו וולד. ר״ש בן לקיש אמר וולד הוא. א״ר זעירה לא דר׳ יוחנן אמר אינו וולד כל דכן. אלא אינו ולד להושיב את אמו ימי טוהר. אבל וולד הוא להושיב את אמו ימי לידה: ר׳ יוחנן אמר בשם ר׳ ינאי זכרותו אטומה אינו וולד. ר׳ יוחנן בשם ר׳ יוסי בי ר׳ יהושע טיבורו אטום אינו וולד. ר׳ יוחנן בשם ר׳ זכאי נקובתו אטומ׳ אינו וולד. ר׳ זעירה בשם גידו׳ גלגלתו אטומה אינו וולד: הלכה ג׳ המפלת שפיר מלא מים כו׳. תני מלא מים טמאה לידה. מלא דם טמא׳ נידה. מלא בשר טמיאה נידה. והוא תנינן המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונים אינה חוששת לוולד. ר׳ ביבי בשם ר״ש בן לקיש מציית׳ בעגולין. ברייתא בעכורין׳. ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי ואפי׳ צלולין שאין שפיר אלא באדם מלבר. הדא הא דכתיב בשומי ענן לבושו וערפ׳ חתולתו. לבושו זה השפיר׳ וערפל חתולתו זו השילי׳: שפי׳ שנתקלקל׳ צורתו מהו׳. ר׳ יוחנן אמ׳ וולד. ר״ש בן לקיש אמר אינו וולד. מתיב ר״ש בן לקיש קומי ר׳ יוחנן מה בינו לבין המת שנסרח ואין שלדו קיימת. א״ר תמן בדין הוה אפילו שלדו קיימת יהא טהור ולמה אמרו טמא מפני כבודו. ברם הכא וולד הוא: אי זהו שפיר מרוקם שאמרו׳ כל שתחילת ברייתו דומה לרשון. אין בודקין אותו במים מפני שהן עזין ועוכרין אותו. אלא בשמן מפני שהוא מתון ומגונ׳. ואין בודקין אותו אלא בחמה. תני׳ אבא שאול אומ׳ מסיבתו אדם נתצ׳ ומשלח שרשין מיכן ומיכן. תנ׳ הואין שתי עיניו כמין שתי טיפין של זבוב. שני נקבי׳ חוטמו כמין שתי טיפין של זבוב. פיו פתוח כשערה. הואין שתי ידיו כמין שתי טיפין של זבוב. טיבורו כמין טיפ׳ של זבוב. גוייתו כטיפ׳ של זבוב. וא׳ היתה נקבה גוייתה מתוח כשערה. תני ר׳ יונתן אומר׳ הואין שתי זרועותיו כמין שני חוטין של זהורי. ושאר כל איבריו כמין גל׳ מצומצמים. ופיתוח ידים ורגלים אין לו אריין. ועליו הוא מפורש בקבלה גולמי ראו עיניך ועל ספרך כולם יכתבו ימים יוצרו ולא אחד בהם: רב יהודה שאל לשמואל בגין דאנא חכים מיחמי סימני שפיר. אל רישיה דדישך יבוזה בחתתין׳. ואתה לא תיבו׳ אפי׳ בפושרין: ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן אילן גשיא דאמרן שבלולה דכר שבלולה נוקבה ליה ·אנן סמכין עלידהון. ר׳ יעקב בר זבדי ר׳ אבהו בשם רבי יוחנן נאמנת אשה לומר ילדתי ולא ילדתי. ואינה נאמנת לומר דכר הוא נוקבה היא: הלכה ד׳ המפלת סנדל או שליא כו׳. ר׳ בא בשם רב יהודה אין סנדל אלא שרצמו חי ואינו יוצא עם החי אלא עם המת. השיב ר׳ בון בר חייה והא תנינן המפל׳ סנדל או שליא׳ (תשב לזכר ולנקבה) הרי וולד הוא. א״ר הונא קיימתה קומי ר׳ ירמי׳ תיפתר שיצא הוולד דרך הדופן וסנדל דרך הרחם. וולד בתוך מלאת סנדל לאחר מלאת. וולד עד שלא נתגיירה סנדל משנתגיירה (וולד). ואפי׳ תימר זה וזה דרך רחם זה וזה משנתגיירה. תיפתר שיצא הוולד תחילה והפריש לו קרבן. לא הספיקה להביא אותו הקרבן עד שיצא סנדל ונדרה קרבן הראשון ונמצאת מביאה קרבן מחמת הסנדל: אי זהו הסנדל שאמרו׳ כל שהוא דומה לסנדל ת׳ שבים. רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שהוא דומה ללשונו של שור. נמנו עליו רבותינו לומר והוא שיהא בו מצורת אדם. מנו רבותינו ר׳ יהוד׳ הנשיא ובית דינו׳ בג׳ מקומות נקרא ר׳ יהודה הנשיא ורבותינו. בגיטין. בשמן. ובסנדל. סנדל הדא דאמרינן. בשמן כהאי דתנינן תמן׳ רבי ובית דינו התירו בשמן. בגיטין כהיי דתנינן תמן׳ זה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה וזה גיטך לאחר מיתתי לא אמר כלום. ורבותינו אמרו הרי זה גט. מנו רבותינו ר׳ יהודה הנשיא ובית דינו וקראו לו בית דין שרייא.׳ שכל בית דין שהוא מתיר ג׳ דברים הוא נקרא ב״ד שרייא. אמר ר׳ יודן בית דינו חלוק עליו בגיטין: ר׳ ינאי צווח שידריתם אתם את הוולדות. רבי סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי מעידותו של ר׳ חנניה מכרת תווין הוא. כתרא רבי זעירא אם מעידותו של ר׳ חנניה דכרת תווין הוא ריח לינה צווח שידרתם את הוולדות: אי זו היא שליה שאמרו׳ כל שהוא דומה לחוט ערב וראשה תפות כתורמוס. רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שהוא דומה לדקין של תרנגלין וראשה תפות כקרקבן ותללה כחצוצרת. ואין שלייה פחותה מטפח: רב יהודה שלח שאל לר׳ לעזר׳ שילי׳ שיצתה מקצתה היום ומקצתה למחר. אל אם לדם טוהר מונה מיום הראשון. ואם לדם טמא מונה מיום השני. א״ר מתניה הדא דאת אמר כשלא יצא עמה וולד. אבל אם יצא עמה וולד בין לדי טוהר בין לדם טמא אינה מונה אלא משעת יציאת הוולד. רבי יוסי בן שאול בעא קומי רבי מהו לתלות שלייא בדבר שאינו וולד. אל אין תולין שלייא בדבר שאינו וולד. יצאת קשורה לו מהו. א״ר אין שונין דבר שאי אפשר. תנא ר׳ חנין דשמואל אין תולין שלייא בדבר שאינו וולד. יצאת קשורה לו תולין אותה בו. שמואל שאל לתלמידוי דרב מהו לתלות שלייא בנפלים. אמרין ליה תולין שלייא בוולד ותולין שלייא בנפלים. וקלסן שמואל ואינון אמרין שטתיה דר׳ כון. תנא

פירוש

המפלת חתיכה ס״ל הלכה כ״ג: ממבוח ואדם כו׳. לכאורה נראה דלכא גה׳ מחלפת בגלי דפרקין דלפרוך שם אבא שאול לומר תחלת ברייתו של ולד מראשו מכל האומר׳ כתנו בשם ר״ם דל״ג מראשו אלא ה״ג כרשון ורשן הוא מרמש של מגב וחלפם ולפכין שיעור הפגרם מיני׳ ע״ש: של זבוב. פירש׳ מיני הטוב: פיו פתוח כשערה. בנגלי גרסי׳ כחוט השערה ופרש״י מדק קטן וגרס׳ כפילו חוט השערה פתוח שבג גדיתו. פי׳ גיד הבנה פתוח כשערה. בנגלי גרסין בגמר׳ לנקבה ופירש״י כמשל שהוא סדוקה לנקבה ואלו הסימנים לגר כתחו נמשם הבאים מתחלפי׳ בגלי יסרין מהם לא יכולתי לבאר׳: ופתוח ידים כו׳. פי׳ שמע״ש שבתחילה נראית כגרלי וחוטתי כמין שני חוטין מבל ס״פ אין לו עדיין סימן לנרכה בקבוה. פי׳ כגלים והתנים פיקוח ידגי קללה: גלמי ראו עינך כו׳. פי׳ ובחיב לעיל סימן אחרי ודבעי אית דסימני כמבין ילידת כוולד כדדתיק סימיה בנגלי דפרקי׳ שבוולד אינו מלכר מכל המיפה אלא מן הבריח שהן כלים הזור׳ חבולה נבית הגרכו׳ מן הפק שלה והייתו וריח וכן לשר עשיתי נסתר רוקמתי בתחתיו׳ אלן דרשין שהוולד סלר נסדור התפפון ויחיה כי׳ הכבוק נלפי כו׳ שסלו היתו נולם נרם׳ גבכי פ׳ כל הג״ירך לה יסי׳ יפרי. פי׳ ונהמסך היפי׳ יולח כל אברי ויתן פ׳ מהם שיסור לו: ותלמה ד׳ שרצמו. פי׳ סנתקלקל והסונים נתבאר בנגלי דפרקי׳ ישנן מסכ

מראה מקום והגהות

א ע׳ ב׳ כ״ח.
ב ג׳ כ״פ:
ג גזיה בז׳ פ״ט.
ד שם דפ״ל.
ה תוספ׳ פ״ד, ג׳ כ״ב:
ו ע׳ לקמן ה״ה.
ז לקמן שם (ג״פ, מ׳).
ח ע׳ בגלי כ״ב ותכמוספ תוריע ושוקר טוב קל״ט.
ט בגלי כ״ג.
י נסורות פ״ז.
יא ע׳ ב׳ כ״ב:
יב ע״ל דברי ר״ש.
יג י״נ מרנפין (פתר מפרנופין).
יד תוספ׳ בכורות פ״ה.
טו ע׳ ב׳ כ״ד.
טז בבבלי שם ר׳ גידל פ״ר יוחנן׳.
יז ע׳ ב׳ כ״ה.
יח ג׳ כ״ג ועי׳ תוס׳ שם ד״ה מה.
יט ע׳ תוספתא פ״ד, ג׳ כ״ח.
כ ג סוטה פ״ה: וע׳ לעיל סוטה פ״ט ור״ה כ.
כא ג כ״ח. רבה תורים מ״ד.
כב כלה בס׳ בקור׳ התלמוד׳ סוף ע׳ לפי שאוף אגדות ירושלמי שנקרו שם הבבליים מעשים של פי״ נקרתו ע״פ סוף מסכת ר׳ יונתן וכ״כ [illegible] הפלך׳ שבה פ׳ גליון פ׳ ד׳, ועי׳ בהגות׳ להמגיה שבה ג׳ גליון פ״פ.
כג ע׳ בגלי נרכים ע״ו:
כד י״נ מנילה קרבן ונפכל (כריתות פ״פ) וע׳ ב׳ כ״ו.
כה תוספתא פ״ד ג׳ כ״ה:
כו שבת ג׳ ד׳ גיטין פ״ח ד׳ ע״ז פ״פ ד׳.
כז ס ע״ז פ״ב ק״ח.
כח גיטין פ״ו פ״ג.
כט שם.
ל חולי נ״ל ר׳ תמה ר״ת.
לא ע׳ תוספתא פ״ד ג׳ כ״ו.
לב קידושין ס״ח ה״ד (ס׳, ג׳) וע׳ ב׳ ב״ק י״ט. ותוס׳ שם ובפיקין כ״ה ד״ה הפסלת חולין ס״ח. ד״ה שליא וע״ז: ד״ס הריני.

ממש. מאי כדון. חברייא בשם רבי יוחנן גליף הדא דרבנן מן דר' עקיבה. כמה דר' עקיבה אמר מטמא את בעלה ואינה מקולקלת למניינה. כן רבנן אמרין מטמא את בעלה ואינה מקולקלת למניינה: אבא בר ירמיה כהנא בשם שמואל כל אשה שאין לה ווסת אסורה לביתה עד שעה שתבדוק. והתנינן כל הנשי' בחזק' טהר' לבעליהן. פתר לה בבאין מן הדרך. והתנינן הבאין מן הדרך נשיהם להם בחזקת טהרה. א"ר בון בר חייה תיפתר שבא ומצאה עירה. והתני בין שמצאה עירה בין שמצאה ישנה. א"ר בא תיפתר שרגילה בחזקת טהרה: כמה' עונה נותנין לה ר"ש בן לקיש אמר נותנין לה עונה בינונית שלשים יום. א"ר יוחנן שונה אני אפי' לאחר שלש שני' מותר. ובלבד באשה שיש לה ווסת. א"ר אבהו והוא ששהת אחר ווסתה שבעת ימים. וחש לומר שמא לא טבלה. א"ר חנינה ואת אומרת שאסור לאשה לשהות בטומאתה. שמואל בר אבא בעי אפי' דבר בריא שילדה. א"ר יוסי כך אנו אומרי' אפי' נטמאת. אלא כיון שלדה בטבלה חזקתה. אף הכא כיון שנטמאת בטבלה תוקה': בית שמאי אומרים צריכה שני עדים על כל תשמיש ותשמיש או תשמש לאור הנר. ולא כן תני' המשמש מטתו לאור הנר הרי זה מגונה. כיני מתני' תשמש ותבדוק לאור הנר: ר' תנינה רב חייה [illegible] אשי בשם רב שימשה בעד אסורה לביתו. א"ר ועיד בשעה שהוכיחה קיים מותרת ובשעה שאין הוכיחה קיים לא כל שכן. אמר ר' יוסי תמן את יכול לעמוד עליו: הלכה ד משל משלו חכמים באשה כו'. כיני מתניתא רם החדר טמא ודם עלייה טהור. רב יהודה בשם שמואל החדר לפני' מן הפרוזדור העלייה נתונ' על גבי החדר עד חצי פרוזדור ופתח' של עלייה פתוח ופרוזדו': רב נחמן בר רב יצחק שאל לרב חנה מתני' כשנמצ' מפתח עלייה ולפנים. א"ל אם כשנמצא מפתח עלייה ולפנים בודאי הוא. אלא כן אנן קיימין בשנמצא מפתח עלייה ולחוץ מיליהון דרבנן פליגין דמר רבי יוחנן שלשה הן שהן בספק ועשו אותן כודאי ואילו הן המפלת יד' תתוכה ודגל תחוכה. והשליא ודם הנמצא בפרוזדור. מה אנן קיימין אם בשנמצא מפתח עלייה ולפנים כודאי הוא. אלא כן אנן קיימין בשנמצא מפתח עלייה ולחוץ. ר' אבא בריה דר' פפי בעא קומי ר' יוסי תנן כמה ספיקות ואת אמר הכין. אל מה דמר ר' יוחנן באשה: הלכה ה חמשה דמים טמאי' באשה כו'. רב ור' יוחנן תריהון אמרין ארבעה דמים הן. אדום הוא' שהוא לוקה ומעשה שחור שמואל אמר שחור בא מכולן. מניין לחמשה דמים מכאן מן התורה. א"ר יהושע בן לוי והוא גילתה את מקור דמיה. וטהר' ממקור דמיה. דם יהיה זובה בבשרה. והיא ואשה כי יזוב זוב דמה סימהן הוא. אלא שבא עליה כיפי זיבתה ועשה אותה זיבה. ומניין שיש דמים טמאין ויש דמים טהורין. ר' חמא' בר יוסף בשם רבי הושעיה כתיב כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם אין כתי' כאן אלא בין דם לדם. מיכן שיש דמים טמאין ויש דמים טהורין: בית שמאי אומרים אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי. והדי שבעה. דומין הן למימי אדמה. ר' יוסי בשם רב חברייא בשם ר' יוחנן לא טימא ר' מאיר אלא שנגע בו עקיבה. ויטמא כמימי תלתן וכמימי בשר צלי שנגע בהן. בית שמאי אומרים הן דומים למימי אדמה. דם טהור מכשיר" דם טמא אינו מכשיר: הלכה ו אי זהו האדום כו'. ר' יעקב בר אחא ר' אחא ר' עולא דקיסרין בשם ר' חנינה ר' בא בשם ריש בן מנסיא 'דם המכה שלקה ושנת. א"ר יעקב בר סוסי קומי ר' יוסי ומתני' אמר' כן אדום כדם המכה: ר' יצחק בר נחמן ור' אבודמא דמן חיפא הוון יתיבין אתא חד בר נש א"ר יצחק בר נחמן לר' אבודמא" קרוב הוא זה לבוא לדם נידה. מה ופליג. שאילו ישנה היה כדם הנידה: והשחור כחרת כיצד הוא עשה. רבי בא בשם רב יהודה נוטל את החרת ונותן על גבי עד לבן. ר' יוסי בי רבי בון אמר על גבי עור צבוע. ר' זעירא בשם רבנן" שחור כעורב. שחור כענב. שחור כוסת טהור. חברייא בשם ר' יוחנן שחור כדיו טהור. ר' אמי בשם ר' יוחנן כפלין של ראש דבא ממדינת הים טמא. ר' זעירא בעא קומי רבי אמי כל הלין מילייא לעבודה. אל אין. ר"ש בן לקיש אמר כולהן דיהו' מיכן טהור עמוק מיכן טמא. ר' יוחנן אמר כולהן דיהו' מיכן טהור עמוק מיכן טהור חוץ משחור. מתני' מסייעה לר' יוחנן דתנינן והשחור כחרת טמא דיהוא מיכן טהור. הא עמוק מיכן טמא. לא אמרי' אלא שחור הא כולהן אפילו עמוקין מיכן טהורין. קרוה דרב יהוד' כריש בן לקיש. ורב יהודה כרבי יוחנן. תני בר קפרא ומסייע לריש בן לקיש ולא עברין עובדא דכוותיה. דר' חנינה סוג לבר קפרא אל כוח מהו. אמר ליה טמא. אדהוא דה אמר ליה טהור. אמר ליה"י יהוא שלמא לגברא דמעה בפומיה ולא טעי בעיניה: הוון בעיי מימר מאן דמר טהור" במצוחצח ומאן דאמר טמא בשאינו מצוחצח. נישמעינה מן הדא מעשה באשה אחת משל בית ר' שהיתה רואה דמי' שחורין. אתא' עובדא קומי ר' יעקב בר זבדי וקומי ר' יצחק בר מבליי ובקשו לטמותה. אמר לון ר' חלבו כן אמר רב חונא בשם רב שחור מקדיר טהור. מצוחצח טמא. לא אמר אלא שחור הא כולהן אפי' מצוחצחין טהורין: וכקרן כרכום כברור שבו. כלחי' ולא כיבש. כעליון ולא כתחתון. כרואה את העל ולא כרוא' את החמה. ר' אבהו איתי קומי ר' לעזר באלין קוקותהון. אל כבר דהוא מראיו. ר' יעקב בר זבדי איתי קומי ר' אבהו דם שעיר כאדום. ודם דגים בשחור. אל כבר דהוא מראיו: וכמימי אדמה מבקעת בית כרם מיצף מים. ר' חנינה ורבי יונתן תריהון אמרין מיצף מים על גבי סמלית. וכמזגי אבא בר הנה בשם ר' יוחנן כוס מזוג נראת מבחוץ. הוון בעיי מימר כגון אליף' כסייא טיבריאה. א"ר אבודמא דציפרין קומי ר' מנא כגון הדא פיליתא שאינה עושה צל לכתליה. שמואל אמר כל מי שאינו יודע לראו' דמים טהורין לא יראה דמים טמאין. רב אמר עד שיהא בקי בהן ובשמותיהן. מילתי' דר' יוחנן אמרה כן כל דמים טהורין אני יודע וכל דמים טמאים אני יודע אם טהור שבאדום הוא. הוא טמא שבמימי ארמי. מאן דלא ידע הא לא ידע חמי. ועוד מן הדא" דהוי יצללו ולא יעכרו. ר' חנינה עכר. אמרון קומי ר' יוחנן ר' חנינה עכר ואת לא עכר. אמר לון ר' חנינה שתי עותיק. ר' יוחנן לא שתי שתיק. ר' חנינה שתי עותיק דשחק. א"ר הושעיה מן בגין דר' חנינה" עיניה שביעה בעשבייי אפי' עכור לא פסליה: ר' שמי בשם אחא ר' חנינה משער בגוש של ארמ'. רבי אבון ר' שמי בשם ר' אחא מן בגין דאנן ידעין דר' חניג' כשר בגין כן אנן סמכין עליו. ר' חנינה הוה שרי בציפורין והוון אתאי קומי' עובדין וספק מן תרתין זימנין. והוון ר' יוחנן ור"ש בן לקיש שריין תמן ולא הוה משרף לון עימיה. אמרין חכים הוא ההוא סבא" דפרזלוי חריפין. חד זמן צרפון עימיה. אמרין מה חמא ר' משגח עלינן יומא דין. אמר לון ייתי עלי אם לא כל מעש' ומעשה שהוריתי מציא אם לא שמעתי אותו מר' להלכה כשערות ראשי. ולמעשה ג' פעמים. והן שעברא לא אתא קומי ר' אלא תרין זימנין. מן בגין כן צרפתכון עמי: ר' יצחק בר נחמן יליף מן ר' לעזר דמים טהורין. הא דמים טמאין לא. ולא כן אמר ר' יצחק בר נחמן לר' אבודמא דחיפאי קרוב הוא זה לבוא לדם הנדה. אלא מאן דיליף הדין מנה יליף הדין: יצחק בר יונתן ור"ב תרין הוון יתיבין אתת חדא איתא ושאלתון אמר לה יצחק בר יונתן חמיתי עשר מנדה. אל רב הונא כן אמר רב מן דאתי קומיך הורי. אמר ר' יעקב בר אחא בשם ריש בר אבא כמה קופין דעבדין הוה אתי קומי ר' חנינה ומה דהוה אתי קומי הוה אמר. מהו לראות כתמין בלילה. ר' ראה בליל' וטימא. אמר שובקתיה לצפרא. ראה ביום וטיהר. אמר גדולים הן דברי חכמי' שאמרו" אין רואין כתמין בלילה. אמר שובקתיה לרמשא ראה בלילה וטיהר. אמר ולא אני הוא שטעיתי הא הוא שריהא. ראת על הדבר מהו שתהא נאמנת לומר כזה ראיתי או כמת. ר' בא בשם רב יהודה ר' חלבו ר' חייא בשם ר' יוחנן ראת על הדבר נאמנת לומר כזה ראיתי' כזה. ותני כן נאמנת. יכול כשם שהיא מראה מראה כתמה. כן תהא מראה מראות נעים תיל ותובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבני הכהנים:

הדרן עלך כל היד תמרחת

א. המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהור'. רבי יהודה או' בין כך ובין כך טמאה: ב המפלת כמין קליפה כמין שער כמין עפר כמין יבחושין אדומין תטיל למים אם נמחו טמאה: המפלת כמין דגים חגבים שקצים ורמשי' אם יש עמהן דם טמאה ואם לאו טהורה. המפלת' כמין בהמה חיה ועוף בין טמאין בין טהורי' אם זכר תשב לזכר. אם נקיבה תשב לנקיבה. אין ידוע תשב לזכר ולנקיבה דברי ר"מ. וחכמים אומרים כל שאין בו מצורת האדם אינו ולד: ג המפלת' שפיר' מלא מים מלא דם מלא גנינן אינה חושש' לולד. ואם היה מרוקם תשב לזכר ולנקיבה: ד המפלת סנדל או שליי' תשב לזכר ולנקיבה. השליא בבית הבית טמא. לא שהשלייא ולד אלא שאין שלייא שאין עמה ולד. ר"ש אומר נימוק הולד עד שלא יצא: ה המפלת טומטום ואנדרוגינס תשב לזכר ולנקיבה. טומטום וזכר ואנדרוגינס וזכר תשב לזכר ולנקיבה. טומטום ונקיב' ואנדרוגיני' ונקיבה תשב לנקיב' בלבד. יצא מחותך ומסורס לכשיצ' רובו הרי זה כילוד. יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו. או זה רוב ראשו משתצ' פדחתו: ו המפלת ואין ידוע מה הוא" תשב לזכר ולנקיב' אם אין ידוע אם ולד הוא תשב לזכר ולנקיב' ולנידה. המפלת ליום מ' אינה חוששה לולד. ליום מא תשב לזכר ולנקבה ולנדה. ר' ישמעאל אומר יום מ' ואחד תשב לזכר ולנידה. יום שמונים ואחד תשב לזכר ולנקב' ולניד'. שהזכ' נגמ' לארבעי' ואחד. ונקיב' לשמוני' ואחד. וחכמי' אומרים אחד בריי' זכר ואחד בריית נקיבה זה וזה לארבעי' ואחד:

פירוש

הלכה ה פרוזדור: כל הסוגיא הכלא פנעלר בבבלי דמקי': הלכה ו: אדהדחדה. כולה שהוא לשון דיהא: הוה שרי בציפורין כו'. פי' שהיה יום' חד בציפורין והיה נפין לפניו שאילו מכסה סעבים: וספק מן תרתין כו'. פי' שאפילו היה כשאל על מעשה אחד ג' פעמי' היה מורה הלכה למעשה ולא היה מצרף לר"י ור"ל עמו שהיו נ"כ בעיני ולא היו שאין יש טעות בהוראתו: חכים הוא כו'. פי' שאכס ונקי גדול הוא זה הזקן שסכינין חריפין: מה חמא רבי כו'. פי' הסוני' הכי הוא א"ר וכר"ל שאלו לו מה יום מיוי' ולא' הבניח עליה' היום יותר משאר פעמי' ואמ' להם יבא עלי כך וכך אם לא כל פעמי' ופעם' שהייתי מולך ומורה הלכה למעשה אם לא שמעתי אותו מרבי שאמרו הלכה למעשה פעמים רבות כשערות ראשי ולעשות מעשה אמרו ג' פעמים ולכן לא הילכתי להצלך נכם ומעשה זה לא נא לפני ר' אלא ב' פעמים בענור זה לא ספכתי לעשות מעשה עד שנרשתי אתכם עמי: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

א ע' לעיל פ"א ה"ג.
ב לעיל פ"א ה"ו.
ג ע' ב' ס"ו רש"ב.
ד ע"ב שבועות.
ה ע' ב' י"ג:
ו בבלי י"ח: ע"ש.
ז ב' ב'. וה"ב.
ח בבלי י"ט.
ט ע' סנהדרין פ"ו ע"ו.
י נ"ל כדם.
יא לקמן ג', ג'.
יב ע' ב' ב'.
יג ע' בבלי שם.
יד י"ג להיכך.
טו תוספתא פ"ג ג', ג'.
טז ע' ב' כ"ט.
יז ע' תוספתא שם.
יח ע' ב' ב' רע"ב.
יט (ע' מכסות ל"ב: שהם קסה כבחל ופירש' חוב' שם וב' תענית ד' ו'. ב"ר פס"ט ופירש קילת פ' פם קסה כבחל).
כ לעיל ב', ס'.
כא ע' ב' מגילה י"ז. ולעיל
כב סנהדרין פ"ב ה"ג (כ', ג').
כג נ"ל פי סיה.
כד ע' כריתות פ"א פ"ב. נכוני' פ"ס פ"ס.
כה כריתות שם ע"ב.
כו ע' סיר פ"א ה"ב.

פירוש

הלכה ה: לידיו סלה פי' לפחה דגר והמוניסי' מבגלה בגבלי דמיקין:

סליק פירקא

כל חיך המרבה מסוק ס: לא בא אלא ס'. פי' דלא לעגין זה נא לומר שמקלן ידו על מיכוח ולמי' לא יהיה כריסו נבקע' אין נבך כלום דטוב מיסתו פסיי אי לנסור כסקי' שאמור לבדוק ולפעם חמיד ואם יעשה כן מקלן ידו סבל לא לגורות שמקלן על מיכוח זוקא ונגיץ כפירוש בגבגי דפרקי' ומקלא שם בילור רחב:

אומר מעוברת ומיניקה שעברו עליהן שלש עונות דיין שעתן. ותני עלה' ימי עבורה וימי מיניקותה מצטרפין לשלש עונות דו סבר מעין אחד הוא: הלכה ו כמה אמרו דייה שעתה כו'. שמואל אמר 'לא שנו אלא בתולה וזקינה אבל מעוברת ומיניקה נותנין לה כל ימי עיבודה וכל ימי מיניקתה. רב ורבי יוחנן תרויהון אמרין ריא בתולה היא זקינה היא מעוברת היא מיניק'. א"ר זעירא אתייא דרב ודרבי יוחנן כרבי חנינה וכולהון פליגין על שיטתיה דשמואל. דמר רבי לעזי' בשם רבי חנינה פעם אחת הורה רבי 'כקולי' ר' מאיר. וכקולי רבי יוסי. היך עבידא חוטר עיברה ואחר כך ראת ר' מאיר אומ' דייה שעתה. ר' יוסי אומר מטמא מעת לעת. ראתה הרבה והפסיקה שלש עונות ואחר כך ראת. רבי מאיר אומר מטמא מעת לעת רבי יוסי אומ' דייה שעתה. ואם אומר את נותנין לה כל ימי עיבורה וכל ימי מיניקתה למה לי כקולי רבי יוסי. הדא דרבי מאיר קללא מדר' יוסי. א"ר מנא קומי רבי יוסי או נימר רבי מאיר ורבי יוסי דחלב. א"ל בפירוש הכין אתאמרת: עד כדון בתינוקת שהגיעה זמנה לראות. תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראת ראיה'. ראייה ראשונה דייה שעתה. שנייה דייה שעתה. שלישית דייה שעתה. מיכן והילך מטמאה מעת לעת. רבי ירמיה בשם רב שלישית עצמה מטמא מעת לעת. וזקנה שהפסיק' שלש עונ' דייה שעתה. חזרה והפסיקה שלש עונ' ואחר כך ראת 'דייה שעתה בשלא כיוונה מחמ' הווסת. כשפתחה או הוחזרה שאלו כיוונה נקבעת ווסתה. ר' יוחן בעי ראת ראייה ראשונה ושנייה והפסיק' שלש עונות ולא ראת ואחר כך ראת כווס' ארוכה הוא שתטמא מעת לעת. או כהפסק עונה הוא שתהא דייה שעתה. א"ל רבי יוסי מה אם כשעה שעשיתה 'כבדסין את אמ' דייה שעתה. כאן שלא עשיתה כבדסין לא כל שכן. א"ל ואין כיני אפילו ראת ראייה אחת לא תטמא מעת לעת עד שתראה שלש אחר הפסקה. א"ל דמייא לווסת ארוכה: כמה שנה נותנין לה. עונה בינוני'. 'רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יוחן נשיא נותנין לה עונה בינונית שלשים יום. ויתנו לה עונה. מאחר שלא נתעברה כדמים אין לה עונה. ומהו שהא לה כתמין. חזקיה אמר מאחר שעשיתה בכר מים יש לה כתמין. שמואל אמר אפילו כל הסדין כולו מלא טיפין של דם אין לה כתמין. רבי יוחנן בשם רבי ינאי אפילו ראת מאה פעם אין לה כתמין. עד איכן. עד שתבוא לימי הנעורים ואילו הן ימי הנעורי' משתביא שתי שערות: רבי בא רבי חייה רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהצדק חזקה טהור מדרסה טהור. מגעה ברשות הרבים טהור. מברין מימר מעת לעת: הלכה ז' אעים שאמרו דייה שעתה כו'. כיני מתניתא חוץ מן הנידה שלא הפסיקה לה טהרה: והמשמשת בעדים. כיני מתניתא צריכה שתשמש בעדים: ובתולה שדמיה טהורין. כיני מתניתא' תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונישאת: שמואל אמר לילה ויום עונה 'ומקצת עונה כבולה: הפסיקה ואחר כך ראת טמיאה. שינת מראה רמיה טמיאה. אמר רבי זעירא בשלא שינת מחמת התשמיש. אבל אם שינת מחמת התשמיש טהורה. אמר ר' יוסי ומתניתא אמרה כן ובתולה שדמיה טהורין הדא אמרה שני' מחמת תשמיש טהורה. ואם אומר את שינת מחמת התשמיש תהא טמאה. ותשמש כעני. שמא תשנה מחמת התשמיש ותהא טמיאה: פעמים היא צריכה להיות בודקת. א"ר יוסי בי רבי בון כנגד שני פעמים שהוא משתנה על הבריות: רבי לעזר בשם ר' הושעיה 'כל מקום שאמרו חכמי' בעלה חייב בקרבן כנדה בטהרות טמאות. בעלה פטור מן הקרבן כנדה בטהרות טהורות. בעלה ספק בקרבן כנדה בטהרות תלויות. רבי שמואל בר רב יצחק בעי אילו זקן וילד שהיו מהלכין בפריקלין. לא דבר בריא שהזקן משמש תחילה. הא אם ילד אתי וממעי ביה. רבי אבון בשם רבי יוחן אני אומר שם היה ביאה הוא שהוא סותמת. כרם הבא אילו היה שם מי מעכבו שלא לצאת. מתניתא פליגא על רבי הושעיה פירשה וראת הוא טמיאה ובלן טהורות: מתניתא פליגא על בר פדיה ר' יודה אומר אף כשעת עברתן סלוכל בתרומה: לידא מילה. לא שאם תראה תהא מטמאה למפרע. א"ר עזרא קומי ר' מנא תיפתר באשה שאין לה ווסת. א"ל כן א"ר יוסי ורבי כל מה דאנן קיימין הכא באשה שיש לה ווסת אנן קיימין. אמר ר' יוסי בי רבי בון סלקת מתניתא עד כאן באשה שיש לה ווסת. מיכן ואילך באשה שאין לה ווסת. ואפילו תימר לא סלקה מתניתא אלא כל מה דאנן קיימין הכא באשה שיש לה ווסת אנן קיימין. ומה עביד לה בר פדייה חלוקין על רבי יודה:

הדרן עלך שמאי אומר

א· כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת ובאנשי' תיקצץ. החרשת והשוטה והסומה וכל מי שנטרפה דעתה אם יש להן פיקחות מתקינות אותן ואוכלו' בתרומה. דרך בנות ישראל משמשות בעדים אחד לו ואחר לה והצנועו' מתקינו' להן שלישית אחר להתקין את הבית: ב' נמצא "על שלו טמאין וחייבין בקרבן. נמצא על שלה "אותיאום טמאין וחייבין בקרבן. נמצא על שלה לאחר זמן טמאין בספק ופטורין מן הקרבן: ג' אי זהו לאחר זמן כדי שתרד מן המיטה ותדיח את פניה ואחר כך מטמא מעת לעת ואינה מטמא את בועלה. רבי עקיבה אומר מטמא את בועלה. ומודין חכמים לרבי עקיבה ברואה כתם שהוא מטמא את בועלה. כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן. הבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה. בית שמאי אומרים צריכה שני עדים על כל תשמיש או תשמש לאור הנר. ובית הלל אומרים דייה שני עדים כל הלילה: ד' משל משלו חכמים באשה החדר והפרוזדור והעלייה. דם החדר טמאים נמצא בפרוזדור ספיקו טמא שחזקתו מן המקור: ה' חמשה דמים טמאים באשה האדום והשחור וכקרן כרכום וכמימי אדמה וכמזוג. בית שמאי אומרי' אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי. ובית הלל מטהרין. הירוק עקביה בן מהללאל מטהר וחכמים מטמאין. א"ר מאיר אם אינו מטמא משום כתם מטמא משו' משקה. רבי יוסי אומר לא כך ולא כך: ו' אי זהו האדום כדם המכה. שחור כחרת דיהא מיכן טהור. כקרן כרכו' כברור שיש בו וכמימי אדמה מבקעת בית כרם מציף עליו מים וכמזוג שני חלקים מים ואחד יין מן היין השרוני:

פרק שני

הלכה א· כל היד "המרבה לבדוק בנשים משובחת כו'. כיני מתניתא כל המרבי' ליתן ידו על עינו" מרבה לחתיא דמעה' רבי טרפון אומר תיקצץ על טיבורו. אמרו לו והרי כריסו נבקע. אמר להן לכך אני אומרת שמותו של זה יפה לו מחייו". חברייא אמרין ר' טרפון מקללו קללה שהוא נוגעת בגופו. אמר רבי יוסי לא בא אלא לפרש שאסור למשמש מן הטיבור ולמטן. הדא דהימר לעניין שכבת זרע. אבל לעניין דיבה כל המרב' לבדוק מתבו'ת משובח מחבירו: צנועות היו בודקות על כל תבית ותבית ועל כל כבר וכבר. מעשה בטביתה שפחתו של רבן גמליאל" שהיתה מכתפת ייטת לנסכין והיתה בודקת על כל חבית וחבי'. אמרה לו רבי ראיתי כתם ונודעזע רבן גמליאל. אמרה לו בודק' הייתי על כל חבית וחבית ולא נטמית אלא על חבית זו בלבד. אמרין בשם ר' ינאי אין כן סומה וקמת. אמרין בשם ר' חניג' אין בן סומה וקמה. רבי אילא ר' יוסי בר חנינא בשם דבית רבי ינאי אין בן סומה. א"ר ינאי אף הראשונה נקראת צנועה. תנינן" צריכות בודקות ואת אמר הכין. א"ר אילא להודיעך שכל מי שהוא מקיים" דברי חכמים נקרא צנוע. ר' ירמיה בשם רב בודקת" ביד שאינה בדוקה או שהטית נפה לבית הורפה חוק' הגוף כבדוק הוא. אמר רבי זעירא מתניתא אמר' כן: נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן. לא שכל הגוף בחזקת בדוק. אמר רבי חנינה תיפתר שבדק. ואיקפד רבי זעירא. אמר וחדנו לכן. רבי זעירה בשם רב ירמיה עד כנים הוא תולה. יותר מיכן צריכה מתלא. אמרין תוד כיה רב ירמיה. אמרין בר פסע מיליהן דהכן חוד כיה. רבי משכחי" לרבי חמא אבוי דרבי הושעיה קומי רבי ישמעאל בי רבי יוסי. רבי חמא אבוי דרבי הושעיה בעא קומי רבי ישמעאל בי רבי יוסי בדיקה ביד שאינה בדוקה או שהטית נפה לבית תורפה. א"ל כדברי מי את שואליני כדברי הרב. כדברי התלמיד. אמר ליה אבא אמר כתם. ורבי אומר ראוי'. א"ל דין הוא דאת משבת ביה. אמר רבי יעידה תני לבר נש מישמע טעמיה דרביה. בדקה והניחתו בקפצי של זכוכית. ר' חייה אומ' כתם. ור' אום' ראוי'. התיב ר' חייה לרבי ואת אין את נותן לה מתלא. א"ר בון בר חייה טעמא דר' חוד קפציות בדוקות מן השרצין ואנן בדוקות מן המאכולת. עד כנים הוא תולה. יותר מיכן במה יש לתלו' לה: הלכה ב' נמצא על שלו טמאין כו'. ותני עלה בין שלא הותיאום נמצא על שלו: הותאיום טמאין. הותיאום לקינות אמ"ה ואין הותיאום לבדיקה. רב הונא אמר כדי שתקנח פי הבית מבחוץ אבל לא מה שבחדרין ולא מה שבפרוזדין. בעון קומי רב נחמן בר יעקב מהו"" שתהא צריכה בדיקה בתוך כדי הותיאום. אמר רבי בא אם אומר את שתהא צריכה בדיקה בתוך כדי הותיאום בטל הותיאום. א"ר יוסי בי רבי בון אם אומר את שתהא צריכה בדיקה בתוך כדי הותיאום ולא כפקיד' הוא למעט מעת לעת ותנינן" הפקידה הוא ממעט מעת לעת. אמר ר' יוסי בי רבי בון משל" לשמש ועד שהיו עומדין אחר העקוף יצא השמש ונכנס העד זה הותיאום: וטמאין מן הקרבן ופטורין מן החטאת וחייבין באשם תלוי: הלכה ג' אי זהו לאחר זמן כו'. א"ר יוסי בי רבי בון' אין זה אחר זמן אלא אחר אח' זמן. ואי זהו לאח' זמן כדי שתפשוט את ידה ותיטול את העד מתחת הכ' אבל את" זמן כעל' מתו': רבי לעזר בשם רב דברי חכמים שהן כשטת רבי מאיר. רבי יוחנן אמר חכמים

מראה מקום והגהות

י לעיל ה"ג (פ"ט, ס"ג).
כ בבלי י"ג.
ז ע לעיל ה"ה.
י ג' ס': ע"ש ותוספ' ס"ס.
ס ני' התוספתא: ואי הוא כבל הנשים ושמשה מעת לעת ופקידה' לפקיד' לא שבחנה וכו'.
י י"נ: ככד פים.
י בבלי ס': לקמן פ"ג ה"ג נג' פ"ז.
ס נדה פ"י פ"ט.
(גרס' פ"ב ה"ו).
ס ע' ב מ"ה ס"ס:
י ב' נסבלחק ס: ע"ש. ה"ג בזה: ר"ל בשם ר"ה נבלה חייב בקרבן כנגדם נטהרות תלוין גר מדיי' לפר בל פקום וכו'.
לקמן בפרקין ה"ס.
יא במסכת הבבלי: פתיום' וב"ש נגלין (ה"נ פתו יום) והלה הפלגה בגברתין פות אותיאום.
יא נ"ל: כמרבה.
יג תוספתא פ"ב נ' י"ג (ת"ש ס:)
טו ע' ב' י"נ: והערוך ע' לפתו.
טז בבלי במסכתין ו:
יז ע' פ"ס פ"ו.
יח ב' במסכתין י"נ.
יט ע' ב' י"ג:
כ בפרקין סמוך ג.
כא בבלי י"ד:
כב ע' ב' י"נ.
כג במסכתין פ"ס ע"נ.
כד ב' י"ב. י"ד:
כה ע' ב' י"ד: תוס' והגי"ם שם.
כו נ"ל: אמר מר נחן.

שאמרה תולין אבל לא שורפין והוה רבי זעירא תהי בה. אשכח תני הרואה כתם מטמא למפרע. ומה היא מטמאה האוכלין והמשקין והמשכבות והמושבות ומקולקלת למניין ומטמא את בועלה למפרע. הרואה דם מטמ' למפרע ומה היא מטמא האוכלין והמשקין והמשכבו' והמושבות אינה מקולקלת למניינה ואינה מטמא את בועלה למפרע. רבי עקיבה אומר מטמא את בועלה למפרע. וזה וזה תולין אבל לא שורפין: תמן אמרין מעת לעת שאמרו משכבה כמגעה. מה בבועל נדה ואינו מטמא בהיסט ואינו מטמא בכלי חרש. אשכח תני' מטמא כלי חרס בהיסט. מעת לעת שאמרו מגעה ברשות הרבים מהו. נישמעינה מן הדא' מעוברת ומניקה טהורות לבעליהן. וכן אשה שיש לה וסת. ושא' כל הנשים טהורו' בביאה ומטמאות במגע. הדא אמרה' ודאי מגעה ברשות הרבים טמא. רבי יודן בעי בדק' חלוקה בשחרית ומצאתה טהור. ובמנחה ומצא' עליו כתם. פשיטא חלוקה אינו טמא אלא עד שעת בדיקה. גופה מהו שהוא טמא מעת לעת. כלום את מטמא גופה אלא מחמת חלוקה. חלוקה אינו טמא אלא עד שעת בדיקה וגופה טמא מעת לעת: והמשמשת בעדים הרי זו כפקידה. היך עבידא בדקה עצמה בשחרית ושימשה בעד בחצות וראת במנחה אין טמא אלא עד שעת תשמיש. לוי אמ' כעד של אחר התשמיש היא מתניתא אבל בעד שלפני התשמיש המוטי היא לביתה ואינה בודקת יפה. ר' אבון בשם ר' זעירא בעד שלפני התשמיש היא מתני' אבל בעד של אחר התשמיש דיהא הוא מחמת שכבת זרע: הלכה ג' א"ר יהושע לא שמעתי אלא בתולה אבל הלכה כרבי ליעזר. אין' אומרי' מי שלא ראה את הלבנה יבוא ויעיד. אלא אומ' מי שראה את הלבנה יבוא ויעיד. אתה לא שמעת אני שמעתי. כל ימים שהיה ר' ליעזר קיים היתה הלכה כר' יהושע משמת ר' ליעזר הנהיג ר' יהושע הלכה כרבי ליעזר. מה נן קיימין אם בששמ' ר' ליעזר מפי אחד ורבי יהושע מפי שנים בין בחיים בין לאחר מיתה תהא הלכה כרבי יהושע. ואם כששמע ר' יהושע מפי אחד ורבי ליעזר מפי שנים בין בחיים בין לאחר מיתה תהא הלכה כרבי ליעזר. כהדא דתני' אחד אומר שמעתי מפי שנים. ושנים אומרים ששמעו מפי אחד. יפה כח האחד ששמע מפני שנים מכח השני' ששמעו מפי אחד. אלא כן אנן קיימין בשוין זה שמע מפי אחד וזה שמע מפי אחד. זה שמע מפי שנים וזה שמע מפי שנים. בחייו לא ראה דעתו. לאחר מיתתו ראה דעתו. מה חמית מימר בשראה דעתו. כהדא דתני ארבע נשי' שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן טמא למפרע חוץ מתינוק' שלא הגיע זמנה לראות מפני שאין לה כתמין דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים ארבע נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן טמא למפרע. אבל תינוקת שהגיע זמנה לראות כתמה כראייתה מה ראייתה דייה שעתה אף כתמה דייה שעתה. א"ר ינאי מפני 'ששורפה כמוי. ומה אם זה ששורפה מוצי את אמר דייה שעתה. אלו שאין שורפן מוצי לא כל שכן. מיכן שראה דעתו: הלכה ד' אי זו היא בתולה כל כו'. כן היא מתניתא כל שלא ראת דם נדה מימיה ואף על פי נשואה. בתולה לדמים אמרו אבל לא בתולה לבתולים. פעמים שהיא בתולה לדמים ואינה בתולה לבתולים. פעמים שהיא בתולה לבתולים ואינה בתולה לדמים. בתולה לדמים כשראת ואחר כך נישאת. בתולה לבתולים כשנישאת ואחר כך ראת: תני שלש בתולות הן בתולת אדם בתולת שקמה ובתולת הארץ. בתולת אדם כל שלא נבעלה מימיה. בתולת שקמה כל שלא נקצצה מימיה. בתולת הארץ כל שלא נזרע בה מימיה. רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין בה חרץ. ואפילו נישאת ואפילו עיברה. ואפילו מיניקה ואפילו. שופעת כל שבעה לזכר וכל ארבעה עשר לנקיבה. וקסטא כידיה. בשעה שהוא זכר שבעה ובשעה שהוא נקיבה יד והוא שהפסיקה דם טוהר. כהדא דתני הפסיק דם טוהר ולא ראת ואחר כך ראת ובא מעש' לפני חכמים ואמרו דייה שעתה. על דעתיה דרב דהוא אמר מעיין אחד הוא אלא שהתורה טיהרה אותו ניחא. על דעתיה דר' ינאי דו אמר מעיין אחד הוא אלא שהוא משתני' יאות. על דעתיה דלוי דהוא אמר שני מעיינות הן אפי' לא הפסיקה דם טוהר תהא דייה שעתה. א"ר מנא טעמא דלוי שמתוך שהיא מתרגלת בדמים טהורין והיא מתרגלת בדמים טמאין. רבי בון יכיל לוי פתר לה מן הדא דתנינן ר' יוסי אומר מעוברת ומיניקה שעברו עליהן שלש עונות דיין שעתן. ותני עלה ימי עיבורה וימי מניקותה מצטרפין לשלש עונות. דהוא סבר מעיין אחד הוא: עד כמה: הוא הכרת העובר. סומכוס אמר משום ר"מ עד ג' חדשים. אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדב' ויהי כמשלש חדשי' וגו'. א"ר יודן ואפי' מעוברה' רוח הריגו חלנה' כמו ילדנו רוח. תהרו חשש תלדו קש וגו'. רבי זעירא רבי בא בר זוטרא רבי חנינה בשם רבי חייה רובה אפילו רובו של ראשון ורובו של אחרון והאמצעי שלם. ר' אמי אמר תשעים יום שלימים. ושמואל אמר הן ועיבוריהן. אתא עובדא קומי רבנן דהכא ולא ידעין אם שלשי' עשר מן הראשון ושבעה עשר מן האחרון או שבעה עשר מן הראשון וג' עשר מן האחרון וחמשה שלימים באמצע. ביקשו לינע בולד משום ספק ממזרות. א"ל ר' נחמן בר יעקב בהדין עוברא אתא קומי אבא בר בא ואכשר. ואבא בר בא פליג על

שמואל בריה. א"ר בא שנייא היא הכרת העובר. שנייא היא לידתו. הכרת העובר לחדשי' שלימין ולידתו לחדשים מקוטעין: תמן תנינן' במה היא קישויה רבי מאיר אומר אפילו ארבעי' וחמשים יום. רבי יהודה אומר דייה חדשה. רבי יוסי ור' שמעון אומרים אין קישוי יותר מב' שבתות. רבי יוסי בשם רבי בא זאת אומרת שהאשה יולדת לחדשי' מקוטעין. דלא כן ניתני שלשים יום. רבי יוסי בי ר' בון זאת אומרת שהאשה יולדת לחדשים שלימין. דתנינן דייה חדשה. רבי יודן בעי סוף דבר עד שתלד לא אפילו תשלה. א"ר מנא שמעית בשם שמואל היא הכרת העובר היא לידתו. ולית אנא ידע מן מה שמעי'. א"ר בא בר כהן קומי רבי יוסי רבי ירמיה אמרה. א"ל רבי חזקיה לא אמרה רבי ירמיה ואיקפד ר' יוסי לקיבליה. אמר אילו יהושע שהיה קפוד למשה לא הוה אמר כן. תנוא אמר כן. חזר ואמר אין אמרה אלא כאינש דשמע מילה ומקשי עלה. ואבא בר בא פליג על שמואל בריה. ר' ברכיה בשם שמואל לעולם אין האש' יולדת אלא לרעיא או לרעיב או לרעיד. א"ל רבי מנא מכן שמע רבי הדא מילתא א"ל מן ר' בא: מתלפה שיטתיה דרבי בא. תמן הוא אמר שנייא הוא הכרת העוב' שנייא היא לידתו והכא הוא אמר הכין. רבי בא בר זוטר' משם שמוא' כל שהוא בהרב' הרי הוא בארבה: רבי חייה בר אשי הוה יתיב קומי רב. חמתיה מיבעת. א"ל מהו כן. א"ל חמרתי מעבר' והיא בעייא מילד ואנא בעי מיבעת' דלא תצטנן. א"ל אימתי עלה עליה הזכר. א"ל ביום פלן. וחשב א"ל בעייא היא עד כדון: ותני כן המפלת אינה פוחת' מימות הלבנה. והמוספת אינה מוספת על ימות החמה: מילתיה דרבי יהושע פליגא דמר ר' יהושע בן לוי בקורת של אנטונינוס היתה עובר והרכיבו של בית ר' משנת שוורין. ויש מהן שילדו עכשיו. ויש מהן שילדו לאחר זמן. כאן בבהמה טמאה וכאן בבהמה טהורה. והכתיב הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור. תספר ירחים תמלאנה וידעת עת לדתנ'. א"ל הה' טהור' כבהמ' טמא: דגבי הא זו הה' זקינ' כו'. ר' מאיר אומ' מחמ' החלב הדמים מסתלקין. ר' יוסי אומ' מחמ' הצע' הדמים מסתלקין. אשכחת אמר קולה וחומרת על דרבי מאיר. קולה וחומרת על דרבי יוסי. קולה על דרבי מאיר' שאם היה מושך ויונק ארבע או חמש שנים דייה שעתה. וחומרת שאם נתנה בנה למיניקה וגמלתו ומת. דייה שעתה מטמא מעת לעת. וקולה על רבי יוסי שאם נתנה בנה למיניקה וגמלתו ומת דייה שעתה. וחומרת שאם היה מושך ויונק ארבע או חמש שנים אסור עד כ"ד חדש. הדא דרבי מאיר אמר מטמא מעת לעת. מה מיד או לכשיפסוק התינוק ואינו יכול לחזור. נישמעינה מן הדא' יונק הוא התינוק והולך עד כ"ד חדש שלימין מיכן והילך כיונק שקץ דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר יונק הוא התינוק והולך אפילו ארבע או חמש שנים ומותר. פירש אין מחזירין אותו. עד איכן. ר' יעקב בר אחא רבי חייה בשם רבי יוחנן עד מעת לעת. רבי חזקיה רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש עד ג' ימים מעת לעת. במה דברים אמורים בזמן שפירש מתוך בוריו אבל אם פירש מתוך חולי מחזירין אותו מיד. ובתינוק שאינו של סכנה. אבל בתינוק שהוא של סכנה אפילו לאחר כמה מחזירין אותו מיד. וקינה. אי זו היא וקינה רבי שמעון בן לקיש אומר כל שקורין אותה אמה ואינה מקפדת. וברעתה הדבר תלוי. אמר רבי אבון כל שהוא ראויה לזיקת אימא: תני העבדים והשפחות אין קורין אותן אבא פלוני ואימא פלנית. של בית רבן גמליאל היו קורין לעבדיהן ולשפחותיהן אבא טבי ואמה טביתא: תני ר' הושעיה ילדה ואחר כך נתגיירה אין לה דם טוה'. א"ר יוסי ויאות אילולי דתניתה רבי הושעי' הוה צריכ' לו. מאחר שאין לה דמים טמאין אין לה דמים טהורין. תני הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו צריכות להמתין ג' חדשים דברי רבי יודה. רבי יוסי אומר אין צריכות להמתין ג' חדשים. וכרמים ר' יודה אומר דייה שעתה. ר' יוסי אומר מטמא מעת לעת. א"ר נראין דברי ר' יוסי בימי הבצר ודברי רבי יודה בזולף. ורבי חייה בשם רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי. ר' בא בר כהן בעא קומי ר' יוסי ולא כן מה אנן אמרין ר' יוד' ור' יוסי אין הלכה כרבי יוסי. אלא כגון דבר רבי נראין. ולא כן א"ר בא בשם רבי זעירה כ"ם שעונה ר' נראין אריך המחלוקת במקום' חוץ מן והעיגול של דבילה דאהן מודי' לאהן ואהן מודי לאהן. א"ר יוסי קשית' קומי ר' חנינה בריה דר' אבהו ואמי' דבר ברייא שבבעלי. א"ל ופת' גויות לא כבעלי הן: ר' ליעזר אומר כל אשה שעברו עליה שלש עונות דייה שעתה. ותני עלה אמרו לו לא אמרו חכמים אלא וקינה. והתני א"ר ליעזר מעשה בריבה אחת בעייתלו שהפסיקה ג' עונות ולא ראת ואחר כך ראת ובא מעש' לפני חכמי' ואמרו דייה שעתה. אמרו לו קטן היית ואין עדי לקטן: פעם אחת הורה רבי כרבי ליעזר והיה מצטער. א"ר מנא קומי רבי יוסי איתא חמי בשעה שהורה כקולי ר' מאיר וכקולי ר' יוסי לא היה מצטער וכאן היה מצטער. א"ל תמן יחידין אינון את מימר נצרפת דעתו עם ר' מאיר ורבו על רבי יוסי. נצרפה דעתו עם רבי יוסי ורבו על רבי מאיר. איה לך מימ' הכי נצרפה דעתו עם רבי לעז' ורבו על חכמי' ולא עוד אלא דתני עלה אמרו לו הוריית שעה היתה. רבי יוסי

שמאי אומר כל הנשי' כו': מטמאות. גל הגוני' תתכלפר מתוך מיתות הבבלי דפרקי' עיין שם: לביחה. פי' לבעלה: הלכה ג': ששורפת מפי. פירש שדפיה מחבין ומליין והוא פלגון שרף. המלך הדסה רז עד כמה הכרת כו'. פי' דתנן כהחלן היכא' לא תחלק כו' עד שיהא לה ג' חדשי' כו' והכא בפרקי' קמייתא שוברת כו' וקמפר הכא דג' חדשי' להכרת העובר הוא דנעה מעוברת רוח. פי' שלפעמים יקרה שיהא מקרים כאשה כאילו היא מעוברת ובעת הלידה ירק' שהיה רוח ומפר הכא שגם הריק רוח נקרא הריון כמוק ולפיכך מקילין בנידתה מסביב' מעוברה ואף ע"ג דלפבר שהיא מעוברת מרוח: רובו של ראשון. פי' שאין לריך ג' חדשים דגרינן חודש הראשון כו' כפי חיבא הכרת העובר שמואל בריה. פי' בתחיה. ומשני שאני הכרת העובר כו': אלא קרע"א כו'. פי' והלא כפכן דמפר יולדת לט' ילדת למקוטעין ועיין בפירש"י בבבלי דכנת מתי': מולפא מיטהר. כמו ורפינהו כלומר עדכרין סותרין א פת זו דלעיל מפר שאני הכרת העובר כו' מפסע דעת הגיד' היא למקוטעין והכא מפר הכי. ומשני כל שהוא בהרבת הרי הוא בארבה' גרס'. וה"פ כב שטלד נר' ביותם כפכין הרבה מהו פרג' כלום' שיהיה והיינו תולדת לג' חדשים בעיא היא ס'. פי' עדיין לריכין לה ימים קודם שתלד דתני בתוספת' החסור כו'. מיתה הלבל' שהם שכ"ד ימים דימות החמה הם שס"ה ובאלו הי"א ימים שהם בין ימו' החמה לימות הלבנה היא דרכה לילד חפת לא הגיע לה העת ולכן מפר שאין זמנה עדיין לילד: בקורת. פירש עדרים הבקר: ולאחר זמן. פי' וא"כ מטעם דפליג אהא דמפר לפי' המוספת כו' ומשני כאן בבהמה טהור' שאין זמן ללידתה והתוספת' מיירי בתמורה ובזוקה לה בהמות טמאות וקמשה הא כתי' הידעת עת לדת יעלי דמשמע דלפי' בטהור' יש זמן קבוע ומשני דף הבי כפי בהי' טהורה יש זמן קבוע ללידת' לפי שה"ש כבהם' טמא' לבנין זה מגל בהם' טהור' אין להוכיח מכאן דיש לה זמן הלכה ה': מחם' הצע' פי' דפליגי בפסק' לפה דייה מעתה ומפסם ר"ם משום החלב הדמים מסתלקי' ור"י סבר דמשום לער הליד' הדמי' מסתלקין ולינם חוזרים עד לפת' כ"ד חודש ומפ' דלכל לחד ... ומסתם סנה לחת כבפר ... לפיכקת ... שמניקתו

מראה מקום והגהות
א תוספ' פ"ט, ת"ב ו'.
ב (ע' ג' פ"ח.)
ג שם הגי': קמקלה מפח לעת.
ד ע' לקמן פ"ג ה"ג.
ה בבלי ה: ת' ג' שבת פ"ד: ותוס' שם.
ו תוספתא שם.
ז שם פ"ג.
ח ע' תוס' בבלי ג', ד"ה מעת.
ט ע' ג' ה'.
י תוספתא פ"ט, ג' ו':
יא ע' עדיות פ"ד.
יב ע' ב' בסנהדרין כ"ב
יג ב' לח
יד תוספ' שביעי' פ"ג. ג' בפרקין ק':
טו תוספתא פ"ג.
טז ע' ג' י"ט. ל"ט:
יז נ"ל: מפר ר' יוסי בי רבי בון.
יח פ"ה בפרקין.
יט לקמן פה"ב (פ"ט, ג').
כ יבמות ו' פ' ופ"ב. ת' כ"ר פפ"ה, וכ' ח':
כא נ"ל: חלנו.
כב שם הגי' לבינון.
כג רפה בקרפה פקוס שם.
כד לקמן פ"ד ס"ה.
כה בפ"ו פ"ה פסי"ב ופ"ב
כו יבמות שם, ות' כ"ר פ"ב.
כז (ע' תוספת' כתובות פ"א).
כח שם, ת' נחום' בכורות כ"פ. ד"ה ת"ק.
כט ע' בכורות ח'.
ל ע' ג' בפרקין ס'.
לא תוספ' פ"ג, כתובות פ"ה ה"ו (ל', פ'); ת' סוטה י"ט ג'.
לב ג' בפרקין ט' ת"ב.
לג ע' לקמן ר"פ ב.
לד תוספ' יבמות פ"ג, לעיל שם פ"ק ה"ה.
לה ע' תמורות פ"ד.
לו לעיל פ"ח ה"ד.
לז ע' לקמן ה"ה.
לח תוספתא פ"ב.
(ע' הריית פ"ו ה"ו)

מב' טעמים הללו נפסק פני' קולא וחומרא כדפפר' ומ"ל דלם הטעם דפחמת החלב מתמעטים א"כ לם מת הבן או שנתנו למינקת הדמים חוזרי' ומטמא מעת לעת בכפר כני' ולם הוא יונק והולך לפי' עד ה' שנים דייה שעתה ולם הטעם מחמת לער הלידה וא"כ הכל תלויה בכ"ד חודש וא"כ אין נפקותא בנה שנתנו למינקת או בנה שמניקתו והולך לעולם אפרינן דעד כ"ד חודש דייה שעתה ולאחר כ"ד עכש' כבת לעת והבי' עיין בבבלי דכתיבנא פ"ה:

פירוש

כביכוש הארץ. פי' ליטול עלה קום: שלא נתרינע. פי' כלומר שנתנה לו נשתנה להסתבר. פי' פלגן וסברתי את פלוס ויש גורסי' להסתכן: על נביהן. פירש להבדיל בעדם: הסודרן ט'. פי' פי שעשכתו סדורו לו כפיו ואינו חריף להקשו' ולפרק הוא קוד' מחריף שידע לפרק ולהקשות נפלפלה: מרבעי קך ט'. פי' רבי מיבעי לך אסודרן יהיה תמוד פי' לפי שהוא גם היה נקי במשכל פלפולו בקיאן יותר ממנו ותסיט' שמרנ פירושו הוא משנ יותר ממי שאינו חריף כ"כ מפ"מ שהוא בקי ממנו כיון שגם הוא נקי: הדא אמרה. פי' ואת אומרת כיון שהסודרן קודם מסום מיבול ליה את פליגתו להורות יותר מן המפולפל שאינו בהגה מפלפלו ה"ה בעל מגל' קודם לבעל מקרא שגם הוא אינו יכול להורות מן המקרא. וכל הבונימ' נתגלו בבבלי דפרקי: סליק פירקא וסלה מסכתא דהוריות וסדר דישועות בסיעת' דעלה בתחתיה ובורא רפואות.

לחם בכיבוש הארץ הקדים ראשים לזקנים. יהושע על ידי שנתך להם בכיבוש הארץ הקדים זקנים לראשים. משה על ידי שלא נתרינע בתלמוד תורה הקדים ראשים לזקנים. יהושע על ידי שנתרינע בתלמוד תורה הקדים זקנים לראשים. ר' יהושע דסכנין בשם רבי לוי משה על ידי שצפה ברוח הקודש שעתידין ישראל להסתבר במלכיות וראשיהן עומדין על גביהן הקדים ראשים לזקנים: תני הסודרן קודם לפלפלן. רב שמואל אחוי דר' ברכיה בעי אפילו כרבי אמי. אל סיתבעי מרבי אימי הוא הפלפלן. הדא אמרה' משנה קודם למקרא. ודא מסייעא ליה דתני' ר' שמעון בן יוחי העוסק במקרא מידה שאינה מידה. ורבנן עבדין מקרא כמשנה. ורבי שמואל בר נחמן אמר משנה קודם לתלמוד. ומה טעמא קנה חכמה קנה בינה וגו'. רבי יוחנן אמ' תלמו' קודם למשנה ומה טעמא קנה חכמה מה טוב מחרוץ. מה מקיים רבי יוחנן טעמא דרבי שמואל בר נחמן. מים בול ויין כיזק. איפשר לעולם להיות בלא יין. אי איפשר לעולם להיות בלא מים. ומה מקיים רבי שמואל בר נחמן טעמא דרבי יוחנן. מלח בול פילפלין ביזק. איפשר לעולם להיות בלא פלפלין. אי איפשר לעולם בלא מלח: לעולם הוי רץ אחר המשנה יותר מן התלמוד. הדא דתה מר עד שלא שיקע בי רבי רוב משניות'. אבל משישקע רבי רוב משניות לעולם הוי רץ אחר התלמוד יותר מן המשנה. דרש ר' שמואל בריה דרבי יוסי בי רבי בון חכם בעיניו איש עשיר ודל מבין יחקרנו. חכם בעיניו איש עשיר. זה בעל התלמוד. ודל מבין יחקרנו זה בעל אגדה. לשנים שנכנסו לעיר ביד זה עשתות של זהב וביד זה פרוטרוט. זה שבידו עשתות של זהב אינו מוצי' והוה. וזה שבידו פרוטרוט מוציא וחיה: דרש רבי אחא פלס ומאזני משפט ליי' מעשהו כל אבני כיס. פלס זה המקרא. מאזני זה המשנה. משפט זה התלמו'. ליי' זה התוספת. מעשהו כל אבני כיס. כולהם נוטלין שכרן מכיס אחד: ר' אבא בר כהנא אזל לחד אתר 'אשכח רבי לוי יתיב ודרש איש אשר יתן לו האלהים עושר ונכסים וכבוד ואיננו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה ולא ישליטנו האלהים לאכול ממנו כי איש נכרי יאכלנו. עושר זה המקרא. נכסים אילו הלכות. וכבוד זה התוספת. ואיננו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה. אילו משניות גדולות כגון משנתו של רבי חונה ומשנתו של ר' הושעיה' ומשנתו של בר קפרא. ולא ישליטנו האלהים לאכול ממנו זה בעל אגדה 'שאינו לא אוסר ולא מתיר לא מטמא ולא מטהר. כי איש נכרי יאכלנו. זה בעל התלמוד. קם רבי אבא בר כהנא ונשקה בראשה אמר זכיתה מיתרינה יקום תוכי' מיתרינה' מיתיב: ביקשו למנות זקנים מארץ הן סמנים מסיבדיה אמדרומה אד סימון 'יהודה יעלה. אל רבי מנא הדא דתה מר למלחמה. אבל למנוי' רואי פני המלך והיושבים ראשונה במלכות: רבי יעקב בר אחי בשם רבי יהושע בן לוי מעשה' שנכנסו זקנים לעלייה בית גדייא ביריחו ויצתה בת קול ואמר להן יש ביניכם שנים ראויין לרוח הקודש והלל הזקן אחד מהן. נתנו עיניהן בשמואל הקטן שוב נכנסו זקנים לעלייה ביבנה ויצתה בת קול אמרה להן יש ביניכם שני ראויין לרוח הקודש ושמואל הקטן אחד מהן. נתנו עיניהם באליעזר בן הורקנוס. והוו שמיחים על שהסכימה דעתן לדעת רוח הקודש: אילין 'דבר פוי ודבר השעי' הוו עלין ושאלין בשלמיה דנשיא בכל יום. והוון אילין דרבי הושעיה עלין קדמאי. אולין אילין דבר פוי. ואיתחתנון בנשיאותא אתון בען מיעל קדמי. אתון ושאלון לר' אימי והקמו את המשכן כמשפטו. וכי'[ה] יש משפט לעצים. אלא אי זה קרש זכה לינתן בצפון ינתן בצפון. בדרום ינתן בדרום. תרתין ורעין'[ג] בציפרין בלווטייא ופגנייא הוו עלין ושאלין בשלמיה דנשיא בכל יום. והוון בלווטייא עלין קדמאין ונפקו קדמאי. אולין פגנייא חכמן לאורייתא. אתון בען מיעל קדמאי. אישתאלת לרבי שמעון בן לקיש. שאלה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן עאל רבי יוחנן ודרשה בבית מדרשא דר' בניה 'אפילו ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. סברין מימ' ליפרוח ולהחזות ולכסות. הא לישיבה לא. אד אכן אף לישיבה. ומה טעמא "יקרה היא מפנינים. ואפילו מזה שהוא נכנס לפני לפנים:

הדרן עלך כהן משיח שחטא וסליקא לה
מסכתא דהוריות וכוליה סידרא דישועות

מסכת נדה

א. שמאי אומר [ב]כל הנשים דיין שעתן. הלל אומר מפקיד' לפקיד' אפילו לימים הרבה. וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא מעת לעת ממעט' על יד מפקידה לפקידה. ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת: ב כל אשה שיש לה וסת דייה שעתה. והמשמשת בעדים הרי זו כפקיד' הממעטת[ג] על יד מעת לעת ועל יד מפקידה לפקידה: ג' כיצד דייה שעתה היתה יושבת במיטה ועסוקה בטהרות פירשה וראת דם היא טמיאה וכולן טהורות. אע"פ שאמרו מטמא מעת לעת אינה מונה אלא משעה שראת. רבי אליעזר אומר ארבע נשים דיין שעתן בתולה ומעוברת ומיניקה וזקינה אמר ר' יהושע לא שמעתי אלא בתולה אבל הלכה כרבי אליעזר: ד' אי זו היא בתולה כל שלא ראת דם כל ימיה אע"פ נשואה. מעוברת משיודע עוברה. מיניקה משתגמול את בנה. נתנה בנה למיניקה ונמלתו או מת רבי מאיר אומר מטמאה מעת לעת. וחכמים אומרים דייה שעתה: ה' אי זו היא זקינה כל שעברו עליה שלש עונות סמוך לזקנתה. רבי לעזר אומר כל אשה שעברו עליה שלש עונות דייה שעתה. רבי יוסי אומר[ד] מעוברת ומיניקה שעברו עליהן שלש עונות דייה שעתה: ו' במה אמרו דייה שעתה בראייה ראשונה אבל בשנייה מטמא מעת לעת. ואם ראת את הראשונה מאונס אף בשנייה דייה שעתה: ז' אע"פ שאמרו דייה שעתה צריכה להיות בודקת חוץ מן הנידה והיושבת לדם טוהר. והמשמשת בעדים חוץ מן היושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורין. ופעמים שהיא צריכה[ה] להיות בודקת בשחרית ובין השמשות ובשעה שהיא עוברה לשמש את ביתה. יתירות עליהן הכהנות בשעה שהן אוכלות בתרומה. רבי יהודה אומר אף בשעת עברתן מלאכול בתרומה:

פרק ראשון

הלכה א. שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן כו'. מהו דיין שעתן שאינן מטמות טהרות למפרע. וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה. לא כשמאי שלא נתן סייג לדבריו[ו]. ולא כהלל שהפליג על טהרותיו. אלא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה. ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת כיצד מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה. בדקה עצמה בשני בשבת וראת בחמישי בשבת אין טמא אלא עד מעת לעת דארבעתא. כיצד מפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת בדקה בשחרית וראת במנחה אין טמא אלא עד שחרית: תמן תנינן' הטרף שנמצא במבוי מטמ' למפרע. ר' אמי בעי מתניתא דלא כשמאי. אמר יוסי אין לית היא כשמאי אפילו כהלל לית היא. ולא מודה הלל במבוי שהוא מתכבד'[ז]. ושטף של גשמים עובר בו שהוא טהור. שמאי אומר הדא אשה על ידי שהוא תלויה בסוי תגלים עשו אותה כמבוי שהוא מתכבד ושטף של גשמים עובר בו והוא טהור: עד כדון כשבדקה ומצאתה נגוב. בדקה ומצאתה טהור. רבי אמי בשם רב רבי בא בשם רב יהודה בדקה ומצאתה טהור אסורה לביתה עד שיתעצב מעיינה. חד רבי טובי אמר בשם רבי אבהו אסורה לביתה עד מעת לעת. אמר רבי יעקב בר אחא בר סליקת להבא שמעתה מן כל רבנן מותרת לביתה מיד. תמן בעיי מימר מאן דמר מותרת לביתה מפקידה היא למעט מעת לעת. ומאן דמר אסורה לביתה אינה כפקידה למעט מעת לעת. ואפילו כמאן דמר אסורה לביתה כפקידה היא למעט מעת לעת. ולמה היא אסורה לביתה שמתוך שהיא מתרגלת בדמים טהורין היא מתרגלת בדמים טמאין. בדקה ומצאתה ספק פשטא אינה כפקידה למעט מעת לעת. הוא עצמו מהו שיטמא בספק. נישמעינה מן הדא [ח]טומטום ואנדרוגינס שראו דיין שעתן. מה את שמע מינה. אמר יוסי טומטו' ואנדרוגינס ספק ומעת לעת ספק ואין ספק לספק. וכא ראייתה ספק ומעת לעת ספק ואין ספק לספק. הונא בר חייה אמר מעת לעת שאמרו לקדשי' אבל לא לטהרות. התיב רב חסדא והתני [ט]מעשה בריבה אחת בעייתלו שהפסיק' לה שלש עונ' ולא ראת ואחר ראת ובא מעשה לפני חכמים ואמרו דייה שעתה. וכי יש קדשים בעייתלו. אלא כשעשו לטהרת הקודש. ולא [י]כחולין הן. ויפתר שעשת לטהרות מי חטאת. [יא]שמי חטאת חמורין מן הקודש: תני מעת לעת

מראה הפנים והגהות

[א] שבת פ"ו ג', וע"ש ג' ג'.
[ב] שם ותרפות ג' ב', ועי' בבלי ר"פ ל"ג, ומס' סופרי' פט"ו ה"ה. וע"ע בערוך אות בר פ'.
ג ע' פ"ס שם.
ד ע' ויקרא רבה פכ"ה, ומיפקח אחרי קית פהם בערוך ע' ריזק ב'.
ה ע' בבלי ג"ב קפ"ה קהל' רבה פ' פם אשר יתן, וגן יומפי' שמר ז' מענה קכ"ס.
[ו] משדרים שם ובפי' כנסתי לי הני: ר' חייא (וע' מלין קפ"ס.) ונפתיחתא פיכה ר' עקיבא'.
ז ע' בס' הפלרף ח"ב מי' קס"ו שהפדיך. ורפא לעיל מגיגס ע"ג, ד'.
[ח] גם פה רלי לפמ"כ ניהלוכה להפניד שנה ס' גליון כ"ד כירו' היא יהודה. פ"ס ולעיל שביעית פ"ס ה"ב קכיח נ"ס ד' נמרסת מקום והמהדרין י"ס ג'.
[ט] סוטה פ"ס (כ"ד ג') ע"ז פ"ג (מ"ב ג') ומדרש ש"ה פ' סם חופה.
[י] שבת פ"ב י"ג ג'.
יא נדה פסחר פ' והקרוב פלוו ע"ש.
יב ה"נ: חרתין ונרייס סחן בנפרין.
יג שם ולעיל פ"ח ג'.
יד בבלי י"ג. בס"ד פ"ו, תנחומא במפית. ותנ' תנחומ' פ' ויקהל.
טו עדיות רפ"ס.
טז לקמן פ"ב ה"ב.
יז לקמן פ"ט, פ' ג'.
יח ע' לקמן פ"ב ה"פ.
יט בבלי ד"ג.
כ כרה פ"ו פ"ב.
כא ע' ב' שם כ"ה.
כב תוספתא כ"ס (וע' זבים פ"ג פ"ס).
כג שם ולקמן פ"ט ב', ובבלי ט':
כד פ' סהרו' פ"ג.
כה ס' חגיגה ע"ס, ג'.

נומר כל העבודה שבידו ובא לו. בין רבי מאיר לרבי שמעון חדא בין רבי יודה לרבי שמעון חדא. בין רבי מאיר לרבי יודה הכנסה. רבי יעקב בר דמי מפסק בינהון. רבי מאיר אומר היה בפנים היה יוצא. היה בחוץ לא היה נכנס. ר' יודה אומר היה בפנים היה יוצא. היה בחוץ לא היה נכנס. ר' שמעון אומר גומר את כל העבודה שבידו ובא לו. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חונה מתניתא דרבי שמעון ומן המקדש לא יצא. עמהן אינו יוצא. יוצא הוא אחריהן אלא הן נכנסין והוא יוצא. הן נכסין והוא נגל' ויוצא אחריהן עד פתח העיר דברי ר' מאיר. ר' יודה אומר אינו יוצא מן המקדש כת"כ ומן המקדש לא יצא למד אלא לא יצא. יצא לא היה חוזר. רבי אבהו בשם ר' לעזר אין אנינה אלא למת בלבד. דכתיב ואנו ואכלו פתחיה. התיב ר' חייה בר ארא והכתיב ואנו הדייגים ואבלו כל משליכי ב'אר חכה. א"ר חיננה מתניתא° אין אנינ' טמאה אלא למת בלבד. אי זו היא אנינה משעת מיתה ועד שעת קבורה דברי ר' וחכמים אומרי' כל אותו היום. אשכחת אמר קולת וחומרת על דרבי. קולת וחומרת על דרבנן. מה מפקה מבינידון. מת ונקבר בשעתו. על דעתיה דרבנן אסור כל אותו היום. על דעתיה דר' אינו אסור אלא אותה השעה בלבד. מת ונקבר לאחר ג' ימים. על דעתיה דרבנן אסור כל אותו היום. על דעתיה דרבי אסור עד ג' ימים. אתא רבי אבהו בשם ר' יוחנן רב חסדא תריהון אמרין מודה רבי לחכמי' שאינו אסור אלא אותו היום בלבד. כהדא דתני ר' אומ' תדע לך שאין אנינות לילה תורה שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב. והדי אמרו אנינת היום תורה. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב הונא תיפתר בשניקבר עם דימדומי החמה ולית שמע מינה כלום: הלכה ז' כל התדיר מחבירו כו'. לפי שזה מכפר וזה 'מכפר. מוטב שיקדים המכפר למתכפר כמה דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל. נדבת משיח ונדבת נשיא. נדבת משיח קודמת. נדבת ציבור ונדבת נשיא. נדבת נשיא קודמת. נדבת משיח ונדבת ציבור מי קודם. נישמעינה מן הדא נדבת משיח ושעירי עבודה זרה עומדין. שעירי עבודה זרה קודמין מפני שרמן נכנם לפנים. לא מר אלא שרמן נכנם לפנים. הדא אמרה נדבת משיח ונדבת ציבור נדבת משיח קודמת. היה שם פר עבודה זרה °ושעיר הבא עמו וחטאת אחרת. פר קודם לשעיר. ושעיר קודם לחטאת אחרת. וחטאת אחרת קודמת לפר. והך עביד'. אר יוסי מכיון שהשעיר מתוסר זמן לפר כמי שקדמו פר. וחטאת אחרת קודמת לפר. פר של עבודה זרה קודם לשעיר הבא עמו מפני שקדמו במקרא. רבי שמואל אחוי דרבי ברכיה בעי מעתה של ראש חדש יקדום לשעיר הבא עמו מפני שקדמו. אר יבא מרי לית יכיל חטאת דידיה חסר. על עולת התמיד יעשה נסכו. סמכו לעולת התמיד. קרבן איש וקרבן אשה'. קרבן איש קודם. הדא התימר כשהיו שניהן שוין. אבל אם היה זה פר וזה נדי כהוא דמר רבי פינחם בשם רבי הושעיה "ועבד מביא פר ורבו מביא פר. עבד קודם לרבו. דתנינן תמן פר משיח ופר עדה עומדים. פר משיח קודם לפר עדה לכל מעשיו: מעשה° בי ר' אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבה שעלו לחולת אנטוכיא על עסק מגבת חכמים. והוה תמן חד אבא יהודה עביד מצוה בעין טוב'. פעם אחת ירד מנכסיו וראה רבותינו ונתיאש מהן. עלה לו לביתו ופניו חולניות אמרה לו אשתו מפני מה פניך חולניות. אמר לה רבותינו כאן ואיני יודע מה אעשה. אשתו שהיתה צדקת ממנו אמרה לו נשתיירה לך שדה אחת לך ומכור חציה ותן להן. הלך ועשה כן ובא אצל רבותינו ונתן להן ונתפללו עליו רבותינו. אמ' לו אבא יהודה הקב"ה ימלא חסרונותיך. עם כשהלכו להם ירד לחרוש בתוך חצי שדהו. עם כשהוא חורש בתוך חצי שדהו שקעה פרתו ונשברה. ירד להעלותה והאיר הק"בה עיניו ומצא סימא. אמר למובתי נשברה רגל פרתי. וכהרדרו רבותינו שאלין עלוי אמרין מה אבא יהודה עביד. אמרין מאן יכיל חמי אפוי דאבא יהודה. אבא יהודה דתורי אבא יהודה דתמלי: אבא יהודה דחמרי חור אבא יהודה דגמלי שדה ובא אצל רבותינו ושאל בשלומן אמרין ליה מה אבא יהודה עביד. אמר להן עשתה תפילתכם פירות ופירי פירות. אמרו לו אע"פ שנתנו אחרים יותר ממך בראשונה אותך כתבנו ראש טימום. נטלוהו והושיבוהו אצלם וקראו עליו הפסוק הזה מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו: רבי חייה בר בא עביד פסיק כהן בית מדרשא דטבריא והון תמן מן אילין דבר סילני ופסק חדא ליטר' [redacted] נטלו ר' חייה רבה והושיבו אצלו וקרא עליו ה[redacted]ק הזה מתן אדם ירחיב לו וגו': רבי שמעון בן לקיש עאל לבוצרה. והוה תמן חד דבהן רמיא'. חם ליה דלא הוה רמאי אלא שהוה מרמה במצוות והוה חמי כמה דציבורא פסק והוא פסיק לקבליה. נטלו רבי שמעון בן לקיש והושיבו אצלו. וקרא עליו ה[redacted]ק הזה מתן אדם ירחיב לו וגו': האיש קודם לאשה כו'. עד כדון בשהיה זה להחיות וזה להחיות וזה לכסות וזה לכסות. הרי שהיה זה להחיות וזה לכסות°. נישמעינה מן הדא דמר רבי יהושע בן לוי בשם רבי אמיגם כסות אשה חבר וחיי עם הארץ. כסות אשת חבר קודמת לחיי עם הארץ מפני כבודו של חבר. לא מר אלא כסו' אשת חבר בחיי חבר. אבל אם היה זה להחיות וזה לכסו' אותו שלחחיות קודם: אבידתו" ואבידת אביו שלו קודמת. אבידתו ואבידת רבו שלו קודמת. אבידת אביו ואבידת רבו של רבו קודמת שאביו הביאו לחיי העולם הזה. ורבו שלימדו חכמה הביאו לחיי העולם הבא. והם שלימדו משנה לא רבו שלימדו מקרא. אם היה אביו שקול כרבו אביו קודם. מה התעיל. אמר ר' יוסי בי ר' בון כשהיה חצי תלמודו מזה וחצי תלמודו מזה. אבידת אביו שחצי תלמודו ממנו. ואביד' אמו גרושה מאביו מי קודם". אביו הוא שיקדום או עד שיהא כל תלמודו ממנו. אבידת רבו שחצי תלמודו הימנו ואביד' אמו גרושה מאביו מי קודם. רבו הוא שיקדום או עד שיהא כל תלמודו הימנו. אבידתו ואבידת אמו ואבידת אביו ואבדת רבו שלו קודם לאביו ואביו לאמו ואמו לרבו. ולא מתניתי' היא האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבידה. סברין מימר כשאין רבו שם. אתא מימר לך ואפילו רבו שם. הוא ואמו ורבו ואביו עומדים בשבי. הוא קודם לאמו ואמו לרבו ורבו לאביו. ולא מתניתא היא האשה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מבית השבי. סברין מימר בשאין רבו שם. אתא מימר לך ואפי' רבו שם: אי זהו רבו "שלימדו חכמה כל שפתח לו תחילה דברי רימ'. ר' יודה או' כל שרוב תלמודו ממנו. ר' יוסי או' כל שהאיר עיניו במשנתו. אתא רבי אבהו בשם ר' יותנן הלכה כמי שהוא אומר כל שרוב תלמודו הימנו. ולמה לא פתר לה כרבי יודה. אית תניי תני ומחליף. ר' לעזר קרע על שפתח לו תחילה. שמואל הלך על שהאיר עיניו במשנתו. ומה האיר עיניו במשנתו. א"ר יוסי בי ר' בון °מפתח אחד יורד לאמת בית השחי אתר פותח כיון. ומהו אחד יורד לאמה בית השחי. שהיה שיהה אמה עד שלא יפתח: ר' חנינה הוה מיסתמך בר' חייה בר בא בציפרין °חמא כל עמא פריי. א"ל למה כל עמא פריי. א"ל רבי יוחנן יתיב ודריש בבית מדרשא דר' בנייה וכל עמא פריי מישמעיניה. אמ' בריך רחמנא דחמי לי פירין עד דאנא בחיים. וכל אגדתא פשטי' ליה חוץ ממשלי וקוהלת: שניהם עומדין בקלון האיש קודם לאשה למה שהאשה דרכה לכן. והאיש אין דרכו לכן. מעשה "בי רבי יהושע שעלה לרומי אמרו על תינוק אחד ירושלמי שהיה אדמוני עם יפה עינים. וטוב רואי וקווצותיו מסודרו' לו תלתלים. והוא עומד בקלון. והלך ר' יהושע לבודקו. כיון שהגיע לפתחו נענה ר' יהושע ואמ' ומי נתן למשסי' יעקב וישראל לבוזים הלא ה'. נענה התינוק ואמר לו זו חטאנו לו. ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו. מיד זלגו עיניו דמעות ואמ' מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ שאיני זז מכן עד שאפדנו ופדאו בממון הרבה ושלחו לארץ ישרא' וקרא עליו דפסוק הזה בני ציון היקרים וגו': כהן קודם ללוי לוי לישרא' ישראל לממזר כו'. חכם "קודם למלך. מלך קודם לכהן גדול. כהן גדול קודם לנביא נביא קודם למשוח מלחמה משוח מלחמה קודם לראש משמר. ראש משמר קודם לבית אב בית אב קודם למרכל. והמרכל קודם לגזבר°. גיזבר קודם לכהן הדיוט. כהן הדיוט קודם ללוי לוי לישראל. ישראל לממזר. ממזר לנתין. נתין לגר. וגר לעבד משוחרר. אימתי בזמן שכולן שוין. אבל אם היה ממזר תלמי' חכם וכהן גדול עם הארץ. "ממזר תלמי' חכם קודם לכהן גדול עם הארץ: חכם קודם למלך. חכם שמת אין לנו כיוצא בו". מלך שמת כל ישראל ראויין למלכות. א"ר יוחנן כל אותן ארבעים יום שעשה משה בהר היה למד תורה ומשכחה. ובסוף נתנה לו במתנה כל כך למה בשביל להחזיר את הטיפשים: כר דמך "רבי סימון בר זביד עאל רבי הילי ואפטר עלוי כי יש לכסף מוצא וגו'. ברזל מעפר יקח וגו'. אילו אם אבדו יש להן חליפין. אבל תלמי' חכם שמת מי מביא לנו כיוצא בו. והחכמ' מאין תימצא וגו'. ונעלמה מעיני כל חי וגו'. א"ר לוי מה אם אחי יוסף על שמצאו מציאה יצא לבם דכת' ויצא לבם. אנו שאבדנו רבי סימון בר זביד על אחת כמה וכמה: מלך קודם לכ"ג דכתיב והרכבתם את שלמה בני וגו'. כ"ג לנביא דכתיב ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך. הקדים צדוק לנתן. ר' יונה בשם רבי תמא בר תנינת" נביא מכפה ידיו ורגליו ויושב לו בפני כהן גדול. ומה טעמא שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך היושבים לפניך. יכול יהו הדיוטות תלמוד לומר כי אנשי מופת המה. ואין מופתי' אלא נבואה הוך מה דתימר ונתן אליך אות או מופת: נביא קודם למשוח מלחמה. משוח מלחמה קודם לראש משמר. ראש משמר קודם לראש בית אב. ראש בית אב קודם למרכל. והמרכל קודם לגיזבר. גיזבר קודם לכהן הדיוט. כהן קודם ללוי. לוי לישראל. (לא הוה לוי הוא)". א"ר אבון בשע' הדוכן שנו: א"ר אבון גר ומשומד משומד קודם מפני מעשה ישאירע. מפני מה הכל רצין אחר הגיורת' ואין הכל רצין אחר משוחררת". שהגיורת בחזקת משחמרת. ומשוחררת בחזקת הבקר. ומפני מה הכל רצין אחר העכבר "מפני שעסקו רע עם הבריות: א"ר יוחנן אל האמין בעבר עד ששה עשר דור". בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע מזרע המלוכה ויכה את גדליהו במצפה: ר' יהושע בן לוי אמר ראש וזקן. וזקן קודם שאינו ראש אם אינו זקן. מה טעמא אתם נצבים היום כולכם וגו'. וכתי' ויאסף יהושע' את כל זקני ישראל שכמה. משה הקדי' ראשים לזקנים. יהושע הקדים זקנים לראשים. משה על ידי שהיו הכל תלמידיו הקדים ראשים לזקנים. "על ידי שלא היו הכל תלמידיו הקדים זקנים לראשים: משה על שלא עד

מראה מקום והגהות

° סנהדרין שם פסחים פ"ח ה"ח (גשפט נמדפה מקום שם) וע' שם'שמחות פ"ו. ב שם, וע"כ. ג ע' ר"ר פ"ה ד נ"ל: מתכפר וע' תוספת' פ"ב. ה ע' זבחים נ"; ית"ב א"ר שמוא' אר וכו'. ו ע' תוספתא זבחים פ"י. ס נ"ל: לא עבד. ס ויקרא רבה פ"ה, דברים רבה פ"ד. ° שם השמות רבה פס"מ, והנחומא פ' רמה. יא ע' ב' בתוספת ס"ח. וב' יבמות ק'. יב ב"מ פ"ב ס"ג. יג ע' ב' קידושין ל"ט. יד ב"מ ח' ד', סו"ק פ"ג ב', ח"ג וע' שלליתות קרח קל"ח ותום' בבלי סו"ק כ"ה ד"ה ועל רבו. טו שם ותמיד פ"ג. טז שם וע"ש. יז בבלי גיטין כ"ח. ואיכה רבתי. יח תוספתא פ"ב יט נ"ל: לגיזבר. כ ע' סוף פרקין. (וע"ע בבלנו ה' קדישת התורה נגסמעלהנדול, ש"ת נסוכים קדושים סי' ד', שיטה מקובצת ב"מ דפ"ה ופי' הפסבילהנר"ם ז"ל ניסן פ"ה כ"ס ס'). כא תל"מ זוטא פס"ו ס"ב. כב נרכות פ"ב (ה', ג') קהלת רבה פ' פתיחה, ש"ס רבה פ' דוחי ירד וב"ר פל"ם, ולפה ספרי פנחס נבות בספרי נ' כפרה י"ג. וע"ע תנחומא פ' לך במדבר רבה פ"ג בבלי ב"ב ותום' שם חוהר ברסאי' פ"ב ע"א וספרי פר"מ סי' כ"ח ביתפרה. כג במדבר רבה פ"ו ע"ש. כד ג' י"ג. כה נזיר ס"ה (כ"ו, ב'). כו ע' בבלי סנהדרין ק"; כז ב' בפרקין י"ג כח ע' ב"מ פ"ג כה"מ, יערוך ע' גנסי. כט דלה נא כסי' ר"ש לדברי הימי' א', ב', ל"ה, וע' ב' סנהדרין כ"ד. וסס"כ נהליפה להסגיד ש"מ גליון ב' אמר שבעה עינים. ל נ"ל: יהושע. לא נ"ל: יהושע ע"ו וכו'.

פירוש

הלכה ז': התדיר כהן. פי' שלא היה ניבלמו לנכנם כדרכו: סימא פי' אוצר: פסיקא. פירו' עמה שיפסוק כל אחד ליקה נמי מה שנדבה לנכ רבותינוימ'. פי' ולא הראשים הפי' חם ותלולה לתו' שהיה רמזי שלא שהיה ערום ופרשה נפלת והייתו רמזתיה שהיה רולה להרגות מתנתו ולכן עבה עלמו כאילו אינו רול' לפסוק ולתן כלום כדי שירנו הגיטר בממתם ואח"כ נמן כנגד כולם וים עוד פירוסים אחרי' עיין ביפה מרלה בשפתח לו. פי' שלמדו תחילה בילדותו אפילו מקרא לחוד: שהאיר עיני. בתירו.ליס ונסעמים על הסבניות והוא שלמדו גמרא: חמא כל עמא פריין. פי'שרלה רלים כל העם ואמר לר' סיה לסה הן רלים וא"ל לפי שרבי יותנן יושב ודורש וכל העם רלים לשמוע דרשתו ואמ' נרו' המקו' שהראה לי פירותי בעודי נמיים כדמפרש ופי"ל שלמד עמו הגדר' ודייק מיני' נכ"ב דנכם פליעם דכל שלמד עמו אפילו מקרא או הגדה נכלל רבו שלימדו חכמה הוא: אדמוני. מפורש בבבלי דהגיזקי'. להחזי' את הטפשי'. פי' שיחזרו על תלמודם אף על פי שישכחים מה שלומדים כי אולי יחכם ה' במתנ' חנם כמו למרע"ה: מלך קודם. הסוגיא מבוארת בבבלי דפרקי'. היושבי לפניך. משמע שיושבין כפופין לפניו: לא הוה לוי כו'. פי' ומה קמ"ל דכהן קודם ללוי פשיטא דהא לית ביה חלק הכרה כמי בלא הכיהנות ומשני דבשעת הדוכן ילפו אין הכהן כשר לעבודתו א"כ פשוט גכהן קודם: מפני מעשה שאירע. פי' שאי' שסרחו לגר חזר הפוס' ונמשט בין הגוי' וים ספרים שגורסין גר למשוחרר משוחר' קודם כו': הכל רצין כו'. הפסני' עיין בבבלי עד י"ו דור. פי' שהרי שמעאל היה דור י"ו מאחי אלמתי שהיה עבד כדאית' בפ"ק דמגילה והוא דכתיב מזרע המלוכה פירוש שם שהמני' אישו למלך כו' ע"ש: ראש וזקן ראש קודם [redacted] אינו וקנם' וה"ס הרא"ש וה הגבאי בית אב הזקן הוא המור' הוראה ואמר שהגבאי קודם שאם לא הגבאי להוראה לא היו עוסקין שום בנים:

לו בספיקן משנתמנה ובבית דין משעבר. על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש דו אמר נתכפר מקצת החט לא נתכפר כולו זו אמ' פטור. על דעתיה דר' יוחנן דו אמר נתכפר מקצת החט נתכפר כולו זו אמר חייב. הכל מודין שאם היתה ראשונה קיימת שהיא נדחית. מה יעשה בה. ר' יסא אמר תלויה כבפורה. א"ר זעירא כל שלא נראית לא היא ולא דמיה מתה מיד. מודה ר' יוחנן שא' היתה ראשונ' קיימ' שהיא נדחי'. מה יעש' בה. ר' יס' אמ' תלויה בכפורה. אמר זעירא כל שלא נראית לא היא ולא דמית מתה מיד. מודה ר"ל תנן שאם היתה ראשונה קיימת שהיא נדחית. מה יעשה בה. רבי יסא אמר תלויה בכפורה. לפום כן ר' יוסי בי רבי בון הוי עליה. אכל חמשה זיתים ונודע לו בראשון ומביא קרבן בשני ומביא קרבן בשלישי ומקריב קרבן ברביעי ומקריב קרבן בחמישי ומקריב קרבן. ר' יוחנן אמר נתכפר לו בראשון שהוא לפני אכילה כולהם והשאר יפלו לנדבה. ר' שמעון בן לקיש אמ' נתכפ' לו באחרוני שהו' לאחר אכילי כולהם. והשאר ידחו. רב חסד' ורב המנונא. רב חסד' כרבי יוחנן. ורב המנו' כרבי שמעון בן לקיש. מתיב רב חסדא לרב המנונא והא מתניתא מסייעה לך ופלינא עלי אם' היתה ידיעה בנתיים כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת כך הוא מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. אילו תנא אשם וקם ליה יאות. אמר ר' חיננה אפילו כן לצורדין דה מר כן אשר נשיא יחטא: אמר רבן יוחנן בן זכאי אשרי הדור שנשיא שלו מביא חטא' על שגגתו הו' מבי' לא כל שכן על זדונו. נשיא שלו מבי' חטא' לא כל שכן הדיוט. נשי'. יכול נשיא שבטים כנחשון תלמו' לומ' ועש' אחת מכל מצו' ה' אלהיו. ולהלן הוא אומ' למען ילמד ליראה את ה' אלהיו. אלהיו לנגידה שוה. מה אלהיו שנ' להלן נשיא שאין על גביו אלא אלהיו. אף אלהיו שנ' כאן נשיא שאין על גביו אלא אלהיו. אשר יש צדיקים וגו' אשריהם הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעי' בעולם הזה. וי לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים בעולם הזה. מלך ישראל ומלך יהודה שניהן שוין לא זה גדול מזה ולא זה גדול מזה. ומה טעם' ומלך ישרא' ומלך יהודה ונו' בגורן' כבגורן. אמ' ר' יוסי בי רבי בון יכלתור עד יהוא בן נמשי. ומה טע' בני רביעי' ישבו לך על כס' ישרא'. מכן ואילך כליסטייא היו נוטלין אותה: אי זהו משיח המשוח בשמן המשחה. כדי אמר רב הונה "כל אותן ששה חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום שעיר' היות מתכפר לו כהדיוט. תני ר' יודה בי ר' אלעאי אומרי' שמן המשחה שעשה משה (בהר) מעשה נסים נעשו בו מתחילה ועד סוף. שמתחיל' לא הי' בו אלא שנים עש' לוג שנ' ושמן זי' הין. אם לסוך בו את העצי' לא היו ספק על אח"כמ' וכמ' שהאו' בולע והאורה בולע' והעצים בולעין ממנו נמשחו המשכן וכל כליו המזבח וכל כליו. מנור' וכל כליה כיור וכנו ממנו נמשחו אהרן כהן גדול ובניו כל שבעת' ימי המלואים. ממנו נמשחו כהני' גדולים ומלכים. מלך בתחילה טעון משיחה מלך בן מלך אין טעון משיחה. שנא' קום משחיהו כי זה הו'. זה טעון משיחה ואין בניו טעון משיחה. אבל כהן גדול בן כהן גדול אפי' עד עשר' דורו' טעון משיחה. וכולו קי' לעתיד לבוי שנאמ' שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם. אין מושחין את המלכי' אל' על גבי המעיין שנ' והרכבת' את שלמ' בני ונומר ומשחו אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל. אין מושחין את המלכים אלא מפני המחלוק'. מפני מה נמשח שלמה מפני מחלוקתו של אדוניהו. ויואש מפני" עתליה. ויהוא מפני יורם. לא כן כתיב קום משחהו כי זה הוא. זה טעון משיחה ואין מלכי ישראל טעונין משיחה: ולא יאשיהו גנוו. הדא אמרה "באפי בלסמון נמשחו: (יואחז מפני יהויקים אחיו שהי' גדול ממנו שתי שנים) אין מושחין מלכים אלא מן הקרן. שאול ויהוא" נמשחו מן הפך היתה מלכותן מלכות עוברת. דוד ושלמה נמשחו מן הקרן היתה מלכותן מלכות קיימת: אין מושחין מלכים כהנים. רבי יודה ענתודרייה על שם לא יסור שבט מיהודה. א"ר חייה בר בא למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל. מה כתיב בתריה לא יהיה לכהני' הלוי'" והכתיב הבכור יוחנן. הבכור למלכו'. והכתיב השלישי צדקיהו הרביעי שלום. שלישי' למלכות. רביעי לתולדות. צדקיהו שצידק עליו את הדין. שלום שבימיו שלמה מלכות בית דוד. לא שלו הו' שמה. ולא צדקיה הוה שמיה אלא מתנייה. הדא היא דכתיב וימלך מלך בבל את מתניה דודו תחתיו וגו': המשוח בשמן המשחה כבניין הראשון למרובה בגדים כבניין האחרון. ואתאי כיי דמר ר"' אונא בשם ר' אחא ה' דברים היה בבית האחרון חסר מן הראשון. מאי טעמא עלו ההר והבאתם עץ וגו'. אכב' חסר ה' אלו ה' דברי' שהיו בבית אחרון חסר מהראשון. ואילו הן אש וארון ואורים ותומים ושמן המשחה ורוח הקודש: תני כהן משיח מביא פר אין מרובה בגדים מבי' פר. ודל ברים". מה טעמא דר"מ משיח ומ' תלמוד לומר כהן להוציא למרובה בגדים. מה טעמא דרבנן משיח יכול זה המלך. ומה ת"ל כהן לרבות מרובה בגדי'. הכא את מר להוציא למרובה בגדים. וכא את מר לרבות למרובה בגדי'. א"ר הלא כל מדרש ומדרש לענינו. אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הוינא אמר על העלם דבר מביא פר. ועל שגגת המעשה מביא שעיר. והוי צורך הוא שיאמר כהן. או אילו נאמר כהן ולא משיח הויתי אומר זה המלך. אם האומר כפר קדמה פרשת מלך שיוכל על העלם דבר מבי' פר ועל שיגגת המעש' מביא שעיר והוי צורך הוא שיאמר כשית וצורך הוא שיאמר כהן. א"ר יוחנן עבר והביא עשירית האיפה שלו כשר: מתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסולים. מה מייחדין ליה עימיה. א"ר תני" משה דינן מייחדין ליה עימיה דו קטיל ליה: אותו. אחד מושחין ואין מושחין שנים. ר' יוחנן אמר מפני האיבה. עבר זה ושימש זה הראשון כל קדש' כהונ' עליו. השני אינו כש' לא לכהן גדול ול' לכהן הדיוט. א"ר יוחנן עבר ועבר עבודתו"' פסולה. עבודתו משל מי. נישמעינה מן הדא מעשה"' בבן אלם בציפורים שאירע קרי בכהן גדול ביה"כ ונכנס בן אלם ושמש תחתיו. יצא ואמר למלך פר ואיל הקריבים היום משל מי הן קריבין משלו או משל כהן גדול. וידע המלך מה שואלו. אמר לו לא דייך ששימשת שע' אחת לפני מי שאמ' והיה העולם. וידע בן אלם שהוסע מכהונה גדולה. מעש' בשמעון בן קמחית שיצ' לטייל עם המלך"' ערב יו"כ עם חשיכה ונתזה צינורה של רוק מפיו על בגדו וטימאתו ונכנס יהודה אחיו ושימש תחתיו. אותו היום ראת אימן שני בניה כהנים גדולים. שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שימשו בכהונה גדולה"'. שלחו ואמרו לקמחית מה מעשים טובים יש בידך. אמרה להן יבוא עלי אם ראו קורות ביתי שערות ראשי ואימרת חלוקי מימי"'. אמרין כל קמחיא קימחין וקימחא דקימחית סלת. קראו עליה הפסוק כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה: יכול לא"' יהא משוח מלחמה מפני עשירית האיפה שלו. ת"ל תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו מביא עשירית האיפה. ואת שאין בנו עומד תחתיו אינו מביא עשירית האיפה. ומניין למשוח מלחמה שאין בנו עומד תחתיו ת"ל שבעת ימים ילבשם הכהן ונומ'. את שהוא בא אל אוהל מועד לשרת בקודש בנו עומד תחתיו (אתה) צ"ל את שאינו בא אל אוהל מועד לשרת בקודש אין בנו עומד תחתיו. ומניין שהו' מתמני לזיד כהן גדול. פינחס בן אלעז' נגיד הי' עליהם לפנים ה' עמו. ר' יוסי בר הוה בעי מקנתרה לד' לשרבי ר' יוסי הוה אל לפנים עמו. בימי זמרי מיחה. ובימי פילגש בגבעה לא מיחה: ומניין שהיה עובר כשמונה"'. ר' בא בר חייה בשם ר' יוחנן ובגדי הקד' אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו. ומה ת"ל אחריו לגדול של אחריו. ומניין שהו' נשאל בשמונ'. ר' ירמיה ר' אימי בשם ר' יוחנן ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו ומה ת"ל אחריו לקדוש' של אחריו. בבמה"' הוא נשאל. איתותיה רבברו שעלה"' מתניתא דבר קפרא מדרזמה ותנא אינו עובד לא בד' של כהן הדיוט ולא בשמונה של כהן גדול. אמר ר' בא מדין הזה שהוא עובד בארבעה. ולמה אמרו אינו עובד שלא יהו אומרין ראינו כהן הדיוט' פעמי' שהוא עובד בשמונ' ככהן גדול. א"ד יונה ולא כפנים הוא עובד. והלא בחוץ הוא נשאל ומעין דבר מבפנים לבחוץ. ותני ר' טרפון רבן של כל ישראל לא טעה בין תקיעת הקהל לתקיעת קרבן."' דכתוב ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצצרו'. תמימים לא בעלי מומין דברי ר' עקיבה. אמר לו ר' טרפון אקפח את בני"' אם לא ראיתי שמעון אחי אימי חיגר באחת מרגליו ועומד בעזר' וחצצרתו בידו ותוקע. אמר לו ר' עקיבה שמא לא ראיתו אלא בשעת הקהל ואני אומר בשעת קרבן. אמר לו טרפון"' אקפח את בני שלא הטיתה ימין ושמאל אני הוא ששמעתי ולא היה לי לפרש ואתה דורש ומסכי' שמועה הא"' כל הפורש ממך כפורש מחייו. וכמ' תכהן אשר ימשח אותו מה ת"ל לפי שכל הפרשה נאמרה באהרן. אין לי אלא משוח בשמן המשחה. מרובה בגדים מניין ת"ל ואשר ימלא את ידו. ומניין לרבו' אחר המתמנ'. ת"ל וכפר הכהן. כמה הוא מתמנ'. רבנן דקיסרין בשם ר' חייה בר יוסף בפה. א"ד זעירי הדא אמר' שממנין זקנים בפה. א"ד חייה בר אדא מתניתא אמר' כגו"' חווד כך בר דברים שהיית אומר ונעשך אב ביד לישראל: הוא לא המלך. הוא לא הנשיא. הוא לרבות כהן משוח מלחמ'. אשה בבתוליה יקח"' פרט לבוגרת שכלו בתולי' ר"' לעזר ור"ש מכשירין בבוגרת. ר' יצחק שאל אף כשאר כל הדברים כן' קומץ ואחר מקטיר ומקבל ואחר זורק. שורף ואחר יזה ר' יעקב בר אדי בשם ר' יצחק עשו אותה חטאת "'גדולה שלא נדעה לרבי'. הדא אמרה קומץ ואחר מקטיר. מקבל ואחר זורק שורף ואחר יזה: ר' ברכיה ר' יעקב בר אדי ר' יצחק שאל היה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצ' מה עבד לה. שמת ויחזור הרוצח "' למקומו או יעשה כמו שנגמר דינו בלא כהן גדול. ואל יצא משם לעול': הלכה ו כהן גד' פורם מלמטן כו'. ר' לעזר בשם כהנא "'למעלן למעלן מקנה שפה. למטן למטן מקנה שפה. ר' יוחנן אמר למטן ממש. ר' יוחנן סליק לסבקר' לר' חנינה בר הוה גו אסטרס שמע דדמך שלח ואייתי מני מבייא דשובת' ובזען: ר' יוחנן פליג על דר' יהודה תרתין. ואתייא ר' לעזר כשם כהנא כר' יודה אין כר' יודה לא יפרום כל עיקר. לא אתייא דא אלא על אביו ועל אמו כרבי' ר"מ דתני על כל המתים אינו מבדיל קנה שפה. אלא על אביו ועל אמו כדברי ר"מ. ר' יודה אומר כל קרע שאינו מבדיל קנה שפה הרי זה קרע של תפלות. מאי כדון. אומר הוא בכהן גדול שה' מבדיל קנה שפה. כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל דברי ר' מאי. ר' יוד' אומ' כל אותו היו'. ר' שמעון אומ'

פירוש

לא כל שכן. פי' הה"ג שמלך אין לנו כמוף ומפ"ה פרגים ושנים קרבן לבמנוח כ"ג החדשים אלנו בכסף: שנוח שוין. כרס' דקסי' ממכי' דלפר שאין על גביו אלא ה' אלהיו מ' אלפי אלבאורה כרלה דגב' המלכים ותפי פ' נזול מתניה וה"ב אין שייך ליפר עליו אלא ה' אלהיו דהא המלך במפר עליו ולכן דייק דקדשי שמו אביה' שוין: כבגורן. פי' דתפי אמר שמרון לא היה נתן אלא חתי ה"ק שהיתה יושבת בסנהדרין שהיו יושבים כבתלי גורן עגולה ומ"ל דכשם כדי שלא יהיה ללמד עליו ביושבתו על מניה אלמא דאין היה בלמר עד כו'. פי' הא דלמרק שהיה למלכי ישראל דין מלכו' היינו דוקא עד חיים יהוא ה' דורות דעד יהוא היה על. פי' הכ"ה מכל מכאן ומילך הת פלישתי' וכלא ותשלכי' תמפיה: שמן המשחה מ'. כל הכוונות פירשתי בפניל' פ"ק: משה רבינו כו'. פי' במעשה דלא מייחדין ליה עמו דלא ניהרג אותו ועיין לעיל ביומא פירשתי כל הענינים: ואמרה חלוקי. פי' שמת הכתונת שלי לפי' הפ"י גבי ר' יוסי שלא מעולם לא ראו קורות ביתי את שערי מלוקי שכשנם חלוקי דנך ראשו מכסה עלמו מתחל' קמים לכיסוי ממשבצות זהב לבושה. פי' אם מכבד עלמה בתוך הבית מיוחם לפי שכתוב ט הגלת את ככתול שב

מראה מקום והגהות

א לעיל פ"ב, ג'.
ב נ"ל: ר' יוחנן
ג כריתות רפ"ד.
ד תוספתא ב"ק פ"ז, ב', י':
ה ת"כ ויקרא, בבלי י"א ספ"א.
ו קהלת רבה פ' ש הגל. וכ' בפרקין י':
ז תנחומא שמיני ורבה פ"ה ויקרא רבה פ"ם קהל' רב' פ' אין זכרון חולין ה'.
(ע' פירש"י שם וברכות מ"ט: רבסות פ"ב פ"ה. וכתובות פ"ם. ימדרש פוית פ' אם חוסה ופ' כרם ה' ולעיל נגט' רפ"ד).
ח רבה רות פ"א לעיל ר"ה ב"ו ב' וש"כ. ות' אסתר רבתי פכ"ו.
ט אקליפסי' ח"ם סוטה פ"ח ה"ג, וש"כ ות' ספרא לו סכילתא דמילואי. ות' בפרקין י"ם:
י ע' יומא פ"ם.
יא נ' הספרה: מפני מחלוקתו של יהויקים. ות' כריתות כ:
יב עיין ערוך ערך אפולסמון.
יג ע"ז שם ובבלי בפרקין י"ב. וע' פרקי דר"א פ"ם וי"ר פ"י שופטל רבתא פי"ד.
יד ה"ב: פי"י הוא יהואחז והוא יוחנן (והוא לדקי' והו' שלום) והכתיב וכו'.
טו נ"ל: שלישי לתולדות רביעי למלכות.
טז נ"ב: דשמעון בר אבא.
יז תענית ס"ם מ' מכות ל"ב פ', בבלי יומא כ"ם ומדרש תהלים פ' אם חופה. וע' תנחומא בהעלותך ולעיל יומא ל"ם מ'.
יח מגילה פ"ם ה"ג (צ"ב מ') ת"כ ותוספת' במכלתין פ"ב.
יט יומא ל"ח ג' ה"ב.
כ ע' ב' יומא י"ב ותוס שמ' שם.
כא במגילה שם הגי': בשירה.
כב (תוספת' יומא פ"מ וע' תוס זבחים י"ח. ר"ם מתיה).
כג שם הגי': מלך ערבי, וכ"ה בויקרא רבה כ"ב ובמדבר רבה פס"ב, וע' תוס' זבחים ל"ם תוס' חגיגה ב"ם.
כד (ע' במדבר רבה פ"ם).

כו (ע' תנחומא פ' העלם ופ' במדבר וע' אגדת קה"ס:) כז שם הגי': יכול יהא משוח מלחמ' מביא עשירי' וכו'. כח שם. כט ע' ב' יומא ע"ג. ל נ"ל: לייתי רב המשוחה מתניתא וכו'. לא ע' הגי' שם. לב מכרי נהאבלתי. וע' תוספתא סוטה פ"ו. לג שם וע' מיר כ"ב ד', ותרומות ס"ה ג', חגה ט"ו, ג, והלכות פט"ו ס"ה. לד שם וספרא ויקרא כרמא ד'. לה ע' בבלי זבחים י"ג. קידושין ס"ב: לו עדיות פ"ה מ"ו. לז ע' נגעים פ"ד מ', שקלים ז' ב' ט' נ'. קידושין ס"ו א', ות"כ מפור. לח ע' תרומו' פ"ם ה"ם. לט נ"ל: גוולה וע' גיטין פ"ה מ"ה. מ ע' מכות פ"ב. ונ' קידושין ספ"ג. מא ש"ק פ"ג ה"ם סנהדרין פ"ב ה"ם (ב', מ)- ע"ש.

א כהן משיח[א] שחטא ואח"כ עבר ממשיחותו. וכן נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו כהן משיח מביא פר. והנשיא מביא שעיר: ב כהן משיח שעבר ממשיחותו ואח"כ חטא. וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואח"כ חטא כהן משיח מביא פר והנשיא כהדיוט: ג חטאו עד שלא נתמנו ואח"כ נתמנו הרי אילו כהדיוט. ר"ש אומר אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבין ומשנתמנו פטורין. ואי זה הוא הנשיא זה המלך. שנאמ' ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו. נשיא שאין על גביו אלא ה' אלהיו. ואי זה הוא המשיח זה המשוח בשמן המשחה ולא המרובה בגדים: ד אין [ב]בין הכהן המשוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות. ואין בין הכהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכיפורים ועשירית האיפה: ה זה וזה שוין בעבודת יום הכיפורים ומצווים על הבתולה ואסורין על האלמנה ואינן מיטמין בקרוביהן ולא פורעין ולא פורמין ומחזירין את הרוצח: ו כהן גדול פורם מלמטן והדיוט מלמעלן. כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל והדיוט לא מקריב ולא אוכל: ז כל התדיר מחבירו קודם את חבירו. וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו. פר המשיח ופר העדה עומדין פר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו: ח האיש קודם לאשה להחיו' ולהשיב אבידה. האשה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מבית השבי. בזמן ששניהן עומדין לקלקלה האיש קוד' לאשה. ט כהן קודם ללוי לוי לישראל ישראל לממזר ממזר לנתין. נתין לגר. וגר לעבד משוחרר. אימתי בזמן שכולן שוין. אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ:

פרק שלישי

הלכה א. כהן משיח שחטא כו': הלכה ב כהן משיח שעבר ממשיחותו כו'. אמר ר' לעזר כהן גדול שחטא מלקין אותו ואין מעבירין אותו מגדולתו. א"ר מנ' כתיב כי נזר שמן משח' אלהיו עליו אני ה'. כביכול מה אני בגדולתי אף אהרן בגדולתו. א"ר אבון קדוש יהיה לך כביכול מה אני בקדושתי אף אהרן בקדושתו. ר' חנינה כתובה ר' אחא בשם ר"ש בן לקיש כהן משיח שחטא מלקין אותו בבי' דין של ג'. אין תימר בבית דין של כ"ג נמצא עליתו ירידה לו. רשב"ל אמ' נשיא שחטא מלקין אותו בבי' דין של ג'. מה מחזירין ליה א"ר חגי מוטב דינן מחזירין ליה. דו קטלן ליה. שמע ר' יוד' נשיאה וכעס. שלח גותיין למיתפס ית רשב"ל וערק בירא דמוגדלא. ואית דאמרין כרא דכפר חטיא. סליק ר' יוחנן לבית ועדא. סליק ר' יודה נשיא לבית ועדא. א"ל למה לית מרי אמר לן מילה דאורייא. שרי טפח בחדא ידיה. א"ל וכחדא ידא טפחין א"ל לאו.[ס] אין כא בן לקיש לא. א"ל לא. א"ל ואנו מפתחא אמר ליה כרא דמוגדלא. אמר ליה אנא ואת נפיק לקדמיה. שלח ר' יוחנן גבי ר"ש בן לקיש עתיד לך מילה דאורייא דנשיא נפיק לקדמך. נפק לקדמון מר דינמי דידכון דמי לברייכון: כד אתא רחמנא למיפרקיה ישראל ממצרים[ס] לא שלח לא שלי' ולא מלאך אלא הקב"ה בעצמו דכתי' ועברתי בארץ מצרי' בליל' הזה. ולא עוד אלא הוא וכל דודתן רידיה. אשר הלך אלהים אין כתיב כאן אלא אשר הלכו אלהי'. אמרין ליה מה חמיתה מימור לן הדא מילת'. אמר לון מה אתון סברין. מי דחיל מיגכון הוינא מנע אולפניה דרחמנא. אמר רב שמואל בר רב יצחק אל בניי כי לא טובה השמועה וגו' מעבירים עם ה' מעבירין אותו: הלכה ג חטאו עד שלא נתמנו כו'. חברייא אמרין טעמא דר"ש משם שהגדולה' מכפרת. א"ר יוסי שאין חטאו וידיעתו שוין. מה מפקה מביניהון. ר"ש' דפירק' כהן משיח[ס] שחטא ואח"כ עבר ממשיחותו. וכן נשיא שחט' ואח"כ עבר מגדולתו. כהן משיח מביא פר והנשיא מביא שעיר. חטאו בספק מאן דמר מש' שהגדולה מכפרת כשם שהיא מכפר' על הודאי כך היא מכפרת על הספק. מאן דמר אין חטאו וידיעתו שוין אין חטאו וידיעתו שוין. חטאו עד שלא נתמנו משנתמנו עברו. מאן דמר משם שהגדולה מכפרת. כיפרה גדולה על הראשון וחייב על השני ועל השלישי. מאן דמר אין חטאו וידיעתו שוין. חטאו על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו. מאן דמר משם שהגדול' מכפרת אפי' כן הגדולה מכפרת. א"ר מתניה לעולם אין הגדול' מכפרה עד שיתוודע לו[יז] גדולתו: אבל חצי זית עד שלא נתמנ' וחצי זית[יח] משנתמנ' אפי' בהעלם אחד פטור. ספק חצי זית עד שלא נתמנה. וספק חצי זית משנתמנה מביא אשם תלוי. מצינו דבר עיקרו פטור ספיקו חייב ולא אשכחנן כן. אבל שני זיתים ונתוודי לך בוודיו של אחד מהן שני עמד לו בספיקו. ר' יעקב דרומיא בעא קומי ר' יוסי מה נפשך חלב אכל כיפר[יט]. אמר ר' יוסי כל דבר שנראה עליו להביא אשם תלוי ידיעת ספיקה קובעתו לחטאו[כ]. הרי מצינו דבר עיקרו פטור וכפיקו חייב. וכא עיקרו פטור וספיקו חייב. אבל כזית עד שלא נתמנה ומי' משנתמנה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת. ספק כזית עד שלא נתמנה וספ' כזית משנתמנה בהעלם אחד אינו חייב אל' אח'. בשני העלמו' חייב שתי'. אבל ג' זיתי'[כא] וסבו' שהן שנים הפריש חטא' בדרבי יוחנן דר' יוחנן אמ' נתכפר מקצ' החט נתכפר כולו. ר"ש בן לקיש אמר נתכפר מקצה החט לא נתכפ' כולו. [כב]אבל חמשה זיתים ונתוודע לו בספק כל אחד ואחר כך נתוודע מ"[כג] בית דין. ר"ש בן לקיש אמר ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו. ר' יוחנן אמר אין ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו. [illegible] בי ר' בון [illegible] ר' שמואל בר רב יצחק [illegible]ודה ר"ש בן לקיש ככהן משיח שאין ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו. ומה טעמ' בחטאת כאשם את שהוא מביא אשם תלוי ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו. ואת שאינו מביא אשם תלוי אין ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו. מחלפה שיטתיה דר"ש בן לקיש. תמן הוא אמר ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו. וכא אמר אין ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו. תמן אשמו קובעו. וכא מה אית לך. מחלפ' שיטתיה דר' יוחנן תמן הוא אמר נתכפר מקצת החט נתכפ' כולו וכא הוא אמר אכן. לא א"ר יוחנן אלא בידיעה האחרונה שאין בה שום קרבן: הכל מודין שאם היתה ראשונ' קימ' שהו' נדחי'. מה יעש' כה' ר' יוסי אמ' תלוי' בכפרה. א"ר זעירא כל שלא נראית לא היא ולא דמיה מתה מ"ד. אבל חמשה זיתים ונודע לו בספיקו משנתמנה ובבית[כד] דין מעבר. על דעתיה דרשב"ל פטור. על דעתיה דר' יוחנן חייב. כן א"ר שמעון בן לקיש לפטור ולא לחיוב. אלא כיני אכל חמש' זית' ונתוודע לו בספיקו. עד שלא נתמנה. ודוין משנתמנה. על דעתיה דרשב"ל דו אמר ידיע' ספיקו קובעת לחטאו דו אמר חייב. על דעתיה דר' יוחנן דו אמר אין ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו דו אמ' פטור. הכל מודין שאם היתה ראשונה קיימת שהוא נדחית. מה יעשה בה. ר' יסא אמ' תלויה בכפר'. א"ר זעירא כל שלא נראית לא הוא ולא דמיה מתה מ"ד. אבל חצי זית[כה] עד שלא נתמנ' וחצי זית משנתמנה חצי זית שעב' האיל ובא חיוב קרבן בנתיים מצטרפין. נישמעינ' מן הדא. הוו לפניו[כו] ג' אכל את הראשון ולא נתוודע לו שני (ושלישי) בהעליטו של ראשון. נתודע לו על הראשון ולא נתוד' לו על השני. שלישי בהעליטו של שני ואחר כך נתוודע לו. על כולהם. ר' יוחנן אמר חייב על הראשון ועל השני ופטור על השלישי. א"ר יוסי שני לדעתו הדבר תלוי רצה מתכפר לו על הראשון. רצה מתכפ' לו על השלישי. חברייא מדמייא לה לארבעה חצייי זיתים אם היה פיקח מביא קרבן אחד. ואם לאו מביא שני קרבנות. הדך עבידא מביא על הראשון ועל השני אח'. על השלישי ועל הרביעי אחד[כז] (ר' יוסי מרמה לזיתים שלימי' אם היה פיקח מביא שני קרבנות. ואם לאו מביא ג' קרבנות. הדך עבידא מביא על הראשון ועל השני אחד ועל השלישי ועל הרביעי אחד. אם הביא על האמצעיים פטור על הראשון ועל הרביעי) ר' יוסי מרמי לה לזיתי' שלימים אם היה פיקח מביא שני קרבנות ואם לאו מביא ג' קרבנות. הדך עבידא מביא על הראשון ועל השני אחד ועל השלישי ועל הרביעי אחד. אם הביא על האמצעיים חייב על הראשון בפני עצמו ועל הרביעי בפני עצמו. ר' יצחק שאל אף באכילת פרסים כן. א"ר יוסי[כח] כל זה שאילתה דר' יצחק לית הי' כלום. וכתיב[כט] באכילה פרסים הדב' תלוי אילו אכל חצי זית כתוך כדי פרס זה וחצי זית כתוך כדי פרס זה שמא כלום הוא: אבל כמה זיתים בכמה פרסים בהיעלם אחד אינו חייב אלא אחת: (רבנן דקיסרין אמרו עד דין מרמי לה לתלכים ידמינה לשבת: אילו ארג חוט אחד כתוך ידי בגד זה וחוט אחר כתוך כדי בגד זה שמא כלום הוא. ארג כמה תוטין בכמה בגדים בהיעלם אחד אינו חייב אלא אחת.) הרי בא חיוב בקרבן בגיתים ותימר מצטרפין. א"ר אבון תמן חיוב בקרבן ברם הבא[ל] קרבן: אבל כזית עד שלא נתמנ' וכזית משנתמנה וכזית משעבר על דעתון דחברייא דינן אמרין' משם שהגדולה מכפרת. כיפרה גדולה על הראשון וחיי' על השני ועל השלישי. על דעתיה דר' יוסי דו אמר אין חטאו וידיעתו שוין חייב על הראשון ועל השני ופטור על השלישי. אבל כוי' ספק עד שלא נתמנה ספק משנתמנה ספק עד שלא נתגייר[לא] ספק משנתגייר. ספק עד שלא הביא שתי שערות. ספק משהביא שתי שערות מביא אשם תלוי. אבל ספק כזית ואין ידוע אם ביו' הכיפורים אכלו. אם קודם יו' הכיפורי' אכלו. ספק כפר' כיפר. אם ביום הכיפורים אכלו. אם לאחר יום הכיפורים אכלו. חברייא אמרין ספק כפרה כיפר. א"ר מתנייה לעולם אין ספק כפרה מכפר אלא על מיני דמים. מתנית' מסייעא לחברייה[לב] שבת ויום הכיפורים ועשה מלאכה בין השמשו'. מה נפשך יום הכיפורים הוא כיפר חול הוא מותר. והתני ואכל. א"ר יוסי בי ר' בון באכילת היתה: אבל חמשה זיתים ונתוודע לו בספיקן עד שלא נתמנה ובבית דין משנתמנ' על דעתי' דרשב"ל חייב. על דעתי' דר' יוחנן פטו'. כן א"ר שמעון בן לקיש לחיוב לא לפטור. אלא כיני אכל חמש' זית' ונתוודע

פירוש

כהן משיח שחטא כו': עליתו ירידה לו. פי' מה שלמה עוש' לכבוד אלא יצא דינו בכ"ד של ג' א הוא ירידתו שלמה מבזיא נפני כ"ג מה מחזרין כו'. פי' מהו להחזירו לנשיאות אחר שנלקתה א"ר חגי משה אין מחזרין לי' דקטלי' לון גרסינן וכן לעיל בסנהדרין פ"ב ה"ה כלומר בנשואה שאין להחזיר לנשיאותו שמא ירצה להנקם מהם ויהרגם: נוייתן. פי' שוטרים בעלי' גלויות מלה דאוריי'. פי' דבר תורה: שרי פשט כו'. פי' הסוגיא הכי הוא שר' יוחנן התחיל לטפח ביד אחת וא"ל הנשיא וכי ביד א' מטפחין שדרך המטפח בב' ידים א"ל לאו פי' בתמיה ותלי בן הוא שאין מטפחין ביד א' א"כ אם אין בן לקיש עמי אין אנו' ר"ת כי הוא פותח ההלכה עמי וא"ל הנשי' ואנה המפתח כלומר והיכן הוא בן לקיש הפותח בדבר הלכה א"ל ר"י במגדל כוה א"ל לאחר אני ואת נכא לקראתו ולפי פי' זה ה"ג א"ל לאו ולא בן לקיש לא א"ל אלא אנא מפתחה א"ל נהדא מוגדלא א"ל לאחר אנא ואת כו': עתיד לך. פי' הכן לך ד"ת שהנשיא יצא לקראתך: מר רחמנא כו'. כי' אמר דוגמא שלכם דומה לבוראכם: חרגן. פי' פגלים: מה חמית. פי' ומה ראית לומר אותו דבר שביזתני בה מי דחיל. פי' שפירשתם אמנע מלדבר ד"ת: מעבירין אותו. קרינן ביה ולכן יש לי לפרסם דין התורה:

מראה מקום והגהות

[א] פ"ס"נ נפרקין. [ב] מגילה פ"א פ"ט. [ג] זבחים רפ"י, לעיל סוכה פ"ה סה"ז, שקלים פ"ח ה"ז, תענית פ"ד ה"ה, וע' מיר כ"ו, ב', וש"נ. [ד] ניסין פ"ה פ"ט. וע' תנחומ' פקודי. [ה] (ע' קידושין רפ"ל). [ו] סנהדרין י"ט ד'. [ז] שם הגי' גכתן. [ח] שם כ"א, וע' שמואל רבתי פ"ז. [ט] שם וע' מכילת' בא פ"ז פ' והבתי, פי"נ פ' וה' הכה ותב ושא שם. [י] ע' ב' יומא כ"ב ומדרש שמואל רבתא רפ"ח. [יא] פ"א נפרקין. [יב] י"נ שגגתו. [יג] ע' ב' י"א. [יד] חסר כאן ול"נ שוין אכל כיפר. [טו] ע' תום' מנחו' ד'. ד"ה לינפר. [טז] ע' ב' שבת ע"א: [יז] שבועות פ"ב (ל"נ, ד') וע' כריתות י"ט. [יח] נ"ל וחייב. [יט] וע' לקמן פ"ו, ד'. פ"ו ח. [כ] נ"ל ונודעין. [כא] ע' ב' י"א. [כב] ע' ב' שבת ע"א. [כג] ה"נ: ואם הביא על האמצעית פטור על הראשון ועל הרביעי. [כד] ע' שבת ב' ב'. [כה] נ"ל: וכי באכילת וכו'. [כו] נ"ל: שיגי קרבן. [כז] לעיל רה"נ. [כח] ע' שבועות ל"נ, ד'. [כט] כריתות פ"ד פ"ב.

לא מעיד ולא מעידין אותו: ז כל מצות שבתורה שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת היחיד מביא כשבה ושעירה והנשיא שעיר ומשיח ובית דין מביאין פר. ובע"ז היחיד והנשיא והמשיח מביאין שעירה. ובית דין פר ושעיר פר לעולה ושעיר לחטאת: ח אשם תלוי הנשיא והיחיד חייבין. ומשיח ובית דין פטורין. אשם ודאי היחיד והנשיא והמשיח חייבין ובית דין פטורין. על שמיע' הקול' וביטוי שפתי' וטומאת מקד' וקדשיו ב"ד פטורין והיחיד והנשיא והמשיח חייבין אלא שאין כהן גדול חייב על טומאת מקדש וקדשיו דברי רבי שמעון. ומה הן מביאין קרבן עולה ויורד. רבי אליעזר אומר הנשיא מביא שעיר:

פרק שני

הלכה א. הורה כהן משיח כו'. נפש. אם הכהן המשיח. הרי משיח כיחיד. מה יחיד אם אכל בהוריית בית דין פטור. אף זה אם אכל בהוריית בית דין פטור. מה יחיד אם אכל בלא הורייה חייב אף זה אם אכל בלא הורייה חייב. ת"ל לאשמת העם הרי אשמתו כאשמת העם. מה העם אינן חייבין אלא אם כן הורו. אף זה אינו חייב אלא אם כן הורה: אית תניי תני העם ב"ד מה העם הורו הן ועשו אחרים חייבין אף זה הורה הוא ועשו אחרים יהא חייב ת"ל אשר חטא על מה שחטא הוא מביא ואינו מביא על מה שחטאו אחרים. אית תניי תני העם ציבור'. מה העם הורו אחרים ועשו הן חייבין אף זה הורו אחרים ועשו הוא יהא חייב ת"ל אשר חטא. על מה שחטא הוא מביא. אינו מביא על מה שחטאו אחרים. ר' יעקב בשם ר' לעזר והוא שהוא יודע ליסא וליתן בהלכה. דלא כן מה נן אמרין ויש שוטים מורין. משיח שאכל בהוריי' ב"ד פטור. בהוריית משיח אחר חייב. בהוריית בית דין פטור. שאין הוריית אחרים אצל הורייתו (סלק) בהוריית משיח אחר חייב והוא שהורה כיוצא בו: הלכה ב הורה בפני עצמו כו'. הורו בית דין והורה אחריהן והלוף פשיטא נעשית אצלו כעקירת גוף. אלא הורה הוא תחילה והורו ב"ד אחריהן והחליפו אפי' כן מעשיה אצלו כעקירי' גוף. או מאחר שהורה הוא תחילה ונראה הוריותו בהורייתן ואינ' נעשית אצלו כעקירת גוף. הורו ב"ד והורה אחריהן פשיטא אבל בהוריית ב"ד פטו'. אבל משהורה כהן בית דין חייב. א"ר יוסי ולא מתני' הוא הורה בפני עצמו מתכפר לו בפני עצמו מפני שהורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו אבל אם הורה עם הציבור ועשה עם הציבור מתכפר לו עם הציבור. מפני שהור' עם הציבור ועשה עם הציבור. אבל הורה בפני עצמו מתכפר לו בפני עצמו: הלכה ג אין חייבין אלא על העלם דבר כו'. ר' זעירא בשם רב ירמיה מתני' דר' מאיר או דייק ר' מאיר. א"ר יוסי ר' מאיר הוא אמר חובת בית דין הוא. א"ר מנא כר מאיר. תני תמן הורו בית דין ועשו קהל ע"פ אחד מב"ד פטורין מה אחד מן הציבור חייבין. אמר להן ר' מאיר אם לאחרים הוא פוטר לא כל שכן על עצמו. אמרו לו יפטור לאחרים שיש להן במה לתלו'. ואל יפטר לעצמו שאין לו במה לתלו'. ר' ירמיה בעא קומי ר' זעירא מה כר (אין) משיח בשגגת מעשה הוא. ואין כרבנן בהעלם דבר הוא. אמר ר' הונא על רבנן נצרכה שלא תאמר משיח ועז ר' אמר בשגגת מעשה ורבנן אמרין בהעלם דבר. אמר מה (לקל מה) כגין דלא תנינן משיח. והא קדמית' לא תנינן משיח ומשיח בכלל. וכא אע"ג דלא תנינן משיח משיח בכלל: הלכה ד אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת כו'. מצות ה' הייתי אומר אף אוכלי שקצים ורמשים במשמע. נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני. מה מעיני שנ' להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף מעיני שנאמר כאן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. או מה מעיני שנ' להלן דבר שיש בו מיתת ב"ד. אף מעיני שנ' כאן דבר שיש בו מיתת בית דין. (א"ר יוסי בר חנינה מקום שנכללו כל העריות להזכרה יצא אשת איש (אבל) ללמד על המסור) ר' אמי עליה עליה. מה עליה שנ' להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטא' אף עליה שנ' כאן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטא'. ולית לא דר' ר' מעיני מעיני. א"ר יוסי אין ידרוש ר' מעיני מעיני מה מעיני שנ' להלן דבר שיש בו מיתת ב"ד. אף מעיני שנ' כאן דבר שיש בו מיתת בית דין. לפום כן לא דרש ר' מעיני מעיני. ולית ליה. ספרא דר' מידרוש מעיני מעיני דלא כן מנן ליה היחיד והנשיא והמשיח לא מעיני מעיני. דלא כן מנן ליה הוריית בית דין גדול הוריית בית דין קטן לא מעיני מעיני. א"ר חנניה קומי ר' מנא עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת. לא מעיני מעיני (דלא כן מנן ליה הוריית בית דין קטן לא מעיט מעיני) א"ר חנני' קומי ר' מנא וליה סופיה דר' מידרוש מעיני מעיני. א"ל מה את בעי מר ר' כרעתיה דרבי אמר משיח בשגגת המעשה הוא ואין כתיב זדון שגגה ליחיד אלא בבית דין בלבד. אותו מיעט קרבנו למצות יחידה שלא יכנס דמו לפנים. מה כרבי ורבי אמי משיח בשגגת המעשה הוא ואין כרבנן בהעלם דבר הוא. אמר רב

הונא על דרבנן מרשה שלא תאמר הואיל והוא כהזכרת יכנס דמו לפנים לפום כן צריך מימר אותו מיעט קרבנו למצוה יחידי' שלא יכנס דמו לפנים: הלכה ה אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש כו'. כהנא אמר איפש' שלא יהא בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בנתיים. התיב ר' שמואל בר אבדימי קומי ר' מנא והא כן במורים. א"ל אנן בעי נכנסין ואת מייתי לן מורי. מאי כדון. א"ר שמואל בר רב יצחק מצו' מצו'. מה מצוות שנ' להלן בקבוע' אף כאן בקבוע: ואין חייבין על כל מצות עשה שבמקד'. א"ר מתניה לא אתינן מתני אלא מילה דמיא למילה. היך עבידא נכנס למקדש טמא חייב נכנס טהור ונטמא בא לו בארוכה חייב ובקצרה פטו'. ודכוותה היה משמש עם הטמאה חייב. היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי בא לו בארוכה חייב ובקצרה פטור. אי זו היא קצרה שלו יתן: אי זו היא מצות עשה שבנדה. א"ר אבין והזרתם את בני ישראל מטומאתם. רבי יונתן שלח שאל לר"ש בר יוסי בר לקונייא אוהדה למשמש עם הטמאה מניין. ובעא כיפה מיזרק בתריה. א"ל מילה דמיטקייא אמרין בכניסתא בכל יום את שאיל לי ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה. א"ל לא צריכא ליה הדא. ולית צריכא דלא היה משמש עם הטמאה חייב. היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי פירש מיד מהו שיהא חייב. א"ל אנא ואת צריכי' לן מנא לחוץ ונלמד. נפקין ושמעון קליה דתנייא תני כהדא דחזקיה ואם שכב ישכב איש אותה. אין לי אלא משמש עם הטמאה חייב. היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי פיר' מיד מהו שיהא חייב ת"ל ותהי נדתה עליו ואפי' פירשה עליו נדתה. מה עשה. רב הושעיה רב יהוד' בשם שמואל יתן. לא היתן. א"ר יוסי קורא אני עליו אל תקרב אל הפרוש. קריבה פרישה רב הונא בשם רב אבא כהדא האומרים קרב אליך אל תגע בי כי קדשתיך. א"ר זעירא יהא רואה את החרב כלו מתחבת בבשרו וכל עמה. ר' זעירא ר' תנחומא בשם רב הונה יטוח ראשי אצבעותיו בכותל והוא מיתן: כתיב ותשב באיתן קשתו. ר' שמואל בר נחמן נמתחה הקשת וחזרה. א"ר אבין נתפזר זרעו ויצא לו בציפורני ידיו. ויפוזו זרועי ידיו. רב הונה בשם רב מתנה תלה עיניו וראה איקונין של אביו מיד הצנן. מידי אביר יעקב. א"ר אבין אף איקונין של רחל ראה. משם רועה אבן ישראל: הלכה ו אין חייבין על שמיעת קול אלה כו'. א"ר יוחנן טעמא דר' יוסי הגלילי ואם דל הוא ואין ידו משגת. את שהוא ראוי לבוא לידי דלות יצא משיח שאינו ראוי לבוא לידי דלות. ר"ש ב"ל אמר והיה כי יאשם לאחת מאלה. את שהוא חייב על כולן חייב על מקצתן. ואת שאינו חייב על כולן אינו חייב על מקצתן. ר' יצחק שאל מעתה לא יטמא בטרפה שאינו ראוי לבוא כ (קלות וכן) דלות וכן ילי דלות. רב הושעיה בעי מעת' אשה לא תהא חייב' על ביאת המקדש. אין האשה מביאה. ר' יוסי בשם ר' יוחנן טעמא דרבי עקיבה זה קרבן אהרן ובניו. זה הוא מביא אינו מביא עשירית האיפה אחרת. ר' זעירא בעא קומי ר' יסא ואינו מביא נדבה. א"ל אין. חובה אינו מביא נדבה הוא מביא. כיני מתני' שהוסלך לא מעיד ולא מעידין אותו: הלכה ז כל מצוה שבתורה כו': הלכה ח אשם תלוי היחיד והנשיא חייבין כו'. נפש לרבות הנשיא. ירבה המשיח. בחטאת בשגגה. את שהוא בשגגת המעשה. יצא משיח שאינו בשגגת המעשה. וכר' הן אמר משיח בשגגת מעשה הוא. את שהוא בשגגת מעשה לכל הדברי'. יצא משי' שאינו בשגג' מעש' לכל הדברים: נפש לרבות הנשיא ומשיח. הכא את מר לרבות הנשיא וכא את מר לרבות משיח. כחטא' אשם. מה חטאת מכפרת וממרקת. אף אשם מכפר וממרק. יצא אשם תלוי שהוא מכפר ומשייר. כיני מתני' אלא שאין כהן גדול חייב על טומאת מקדש וקדשיו דברי הכל. והנשיא על שמיעת קול דברי ר"ש. א"ר יוחנן מן המקדש לא יצא ולא יחלל. הא אם יצא אינו מחלל. ר' יאשיה ר' יונה ר' בון בר כהנא מקשי והכתיב אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח. הא אם לקח אינו מחלל. מאי כדון. אמר חזקיה ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל. את שקרבנו שוה לקהל. יצא משיח שלא שוה קרבנו לקהל. התיבון הרי נשיא לא שוה קרבנו לקהל. שוה ביום הכיפורים. הרי אחיו הכהנים לא שוו ביום הכיפורים. שוו כשאר ימות השנה. א"ר יודן בר שלום שוו במתן דמים בחוץ. א"ר יוחנן לא אתי ליעזר אלא מפני כריתו'. רב הושעיה בעי מעתה אפי' בקבועה. א"ר יונה מיסבור סבר רבי הושעיה שנעקר מכל הפרשה אלא כתריות עשיר עביד ליה רבי ליעזר. א"ר מנא אין כהריות עשיר עביד ליה רבי ליעזר אפי' על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים דתני לא נחלקו ר"א וחכמים לשמיעת קול ועל ביטוי שפתים שאינו מביא שעיר אלא שעירה. ועל מה נחלקו על טומאת מקדש וקדשיו שר' ליעזר אומר הואיל והוא כהזכרת למה אינו מביא שעיר אלא שעירה. התיבון הרי משיח ועבודה זרה הרי אינו מביא שעיר אלא שעירה:

הדרן עלך הורה כהן משיח

פים דיקן). כ״ז שם: ר׳ פנחס בג״ר ...

נטרקין ח': כי לעיל ה"ג וה"ד. כח ע' ג' ע': נס ע' הורה נגר דכ"ו תל"כ ע"ב.

פירוש

הורה כהן משיח כו': אשמתו כאשמת העם כו'. זאת הסוגיא כולה מבוארת בבבלי דפרקי' בלשון ... הלכה ג': מה אחד מב"ד. הסוגיא כולה קלה פירושה כנ"ל בפ"ק דשבועות ... בבבלי שם: הלכה ה: ...

מראה מקום והגהות

א ע' כריתות פ"ב ה"ב. ב ע' שבועות פ"א ה"ב סוטה פ"ב ה"ד. ג ע' לעיל פ"א ה"א. ולקמן ה"ב. ד ספרא ויקרא פ' ... ה נ"ב ... ו ע' פ"א ה"ב ...

חייבין. אין תימר אין תולדות הוריה בהוריה בית דין
פטורין. כת״י פשיטא לך תולדות הורייה בהוריה. הוריה בהורי׳
מהו שיצטרפו. היך עבידא הורו בית דין חלב כוליא של ימין
מותר ושל שמאל ילומכסה אסור. חזרו והחליפו אכלו רוב
בראשונה ורוב בשנייה. אין תימר מצטרפין חייבין אחת. ואין
תימר אין מצטרפין חייבין שתים. שתי הוריו׳ בעבודה אחת
מה הן שיצטרפו. היך עביד׳ אכלו רוב וחטאו רוב. על דעתיה
דרבי׳ מאי׳ חייבין אחת. ועל דעתיה דר׳ שמעון חייבין שתים.
אכלו מיעוט בראשונה ומיעט בשנייה. על דעתיה דרבי מאי׳
חייבין. ועל דעתיה דר׳ שמעון פטורין: אמר רבי זעירה
ושרוות בינידון. רבי מאיר אמר נותנין לו שהוי עד שישמע. רבי
שמעון אומ׳ עד ישישמע. ותנינן הורו בי׳ דין בשוק העליון ויחיד בשוק
התחתון. בית דין בביתו ויחיד בעליי׳ פטור עד שישמע ממש. על
דעתי׳ דרבי עקיבה ארוך הוא ספק. א״ר בון בר חייה כעומד בין
שני תחומין׳ ארץ ישראל לתחומי ארץ ישראל: רבי אמי בשם
ר׳ שמעון בן לקיש׳ להורייה הילכו אחר ישיבת ארץ ישראל.
לטומאה הילכו אחר רוב נכנסין לעזרה. מה כל כת [illegible] משערין
או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד. א״ר יוסי בי רבי בון
עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן. רבי יהושע בן לוי לראייה
הילכו מלבוא חמת עד נחל מצרים. ר׳ תנחומא בשם רבי הונא
טעמא דרבי יהושע בן לוי ויעש שלמה בעת ההיא את החג
וכל ישראל עמו וגו׳: הלכה ג׳ הורו ב״ד לעקור את כל הגוף כו׳.
ר׳ חזקיה אמר מדבר לא כל דבר. א״ר הילא ממצות לא כל
מצות. וכתיב כן. כיי דמר׳ ר׳ אמי בשם ר׳ יוחנן נזקקין לדרוש
מתחל׳ הפרשה עד סופה. ר׳ חנניה בשם רבי ירמיה ואפילו
באמצע תיבה ויצקת עליה שמן מנחה היא לרבות כל המנחות
ליציקה: ולא נמצאת עוקר כל שם שומרת יום כנגד יום. כשאמרו
הלילה מותר והיום אסור. ולא נמצאת עוקר כל שחיטה. שמואל
בר אבא אמר כשאמרו אמה מותרת ושתי אמות אסורו׳. ולא
נמצאת עוקר כל שם השתחוייה. כשאמרו מותר להשתחוות ואסור
לשוח. ולא נמצאת עוקר כל שם הוצאה. א״ר שמואל בר רב
יצחק כשאמרו גרוגר מותר׳ ושתי גרוגרו׳ אסור׳. ואתיי׳ כמאן דמר׳
הכנס׳ והוצאה אחת היא. ברם כמאן דמר הכנסה והוצאה
שתים הן. ולא נמצאת עוקר כל שם הכנסה. א״ר יוסי לא
שהורו מותר לאכול חלב ידעין הוו שאסור לוכל חלב. והתורה
נתנה רשות לבית דין להורות. רבי בון בר חייה בעי כזית היום
וכזני זיתים למחר. היך עבידא נביא ומדיח׳ יכול אם יאמר
לך אל תתן תפילין היום תן למחר תשמע להם. תל לומר ללכת בה׳
בכולן לא במקצתן. הרי עקרת שם כל אותו היום וה מר אין
כאן עקירת הגוף. ובאו אין כאן עקירת גוף. ר׳ מנא שמע לה
מן רבתה׳. שמואל בר בא אמר כשאמרו אמה מותרת ושתי אמו׳
אסורות. הרי עקרת שם כל אותה האמה. וה מר אין כאן עקיר׳ גוף
ובאו אין כאן עקירת גוף: הלכה ד׳ הורו בית דין וידע אחד מהן
שטעו כו׳. מתניתא דר׳ דרבי אמר׳ אין לך מעכב אלא מופלא
של בית דין בלבד. כתיב והיה אם מעיני העדה. מי שהוא
עשוי עינים לעדה. כתיב והתיצבו שם עמך. מה את׳ לא גר
ולא נתין ולא ממזר. אף הן לא גרים ולא נתינים ולא ממזרים
ול׳ עבדים. ניחא גר. ממז׳ בית דין ממנין ממזרין: רב חוני אמ׳ כשעברת
ומינו: רבי חנינה רבי מנא. חד אמר בתוך שבעים. וחרנה
אמר חוץ לשבעים. מאן דמר חוץ לשבעים ניחא. ומאן דמר
בתוך שבעים הא חוץ לשבעים לא. מכיון שאינו ראוי להורייה
מעשה כאבן: הלכה ה׳ הורו בית דין שוגגין כו׳. לית הדא פליגי
על רבי שמעון בן לקיש דמר רבי אמי׳ בש׳ רבי שמעון בן לקיש
מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהן ומודין ועשו שוגגין. וכי
יש זדון לשגגה ליחיד אצל הוריית בית דין. תברייה בשם ר׳
שמעון בן לקיש בשלא קיבלו רוב הציבור עליהן. ר׳ זעירא
בשם ר׳ שמעון בן לקיש בשבעטו בהוריתן. מה טפקה מבינידון
קיבלו עליהן וחזרו ובעטו. על דעתיה דתברייא כיון שבעטו
פטורין. על דעתיה דרבי זירא מכיון שקיבלו עליהן משעה ראשונ׳
הרי אלו חייבין: הלכה ו׳ הורו בית דין ועשו כל הקהל כו׳. מאן
תנא חבי׳ רבי מאיר דתני הוא מחצית כל השבטים הוא מחצי׳
כל שבט ושבט ובלבד רוב. ר׳ יודה אי׳ חצי כל שבט ושבט
ובלבד רובי שבטים שלימי׳: שבט אחד גורר כל השבטים. ר״מ אומ׳
כל השבטי׳ קרוין קהל׳. ר׳ יודה אומ׳ כל שבט ושבט קרוי קהל.
ואתייא דר״מ כרבי יודה. כמה דרבי יודה אמר כל שבט ושבט
קרוי קהל. כן רבי שמעון אומר כל שבט ושבט קרוי קהל. מה
בינייהו נדידה. רבי יודה אומר שבט אחד גורר כל השבטים.
ר׳ שמעון אומ׳ אין שבט אחד גורר את כל השבטי׳. מתה יהו׳
שהיה הורייה׳ מלפני׳ הגוי׳. א״ר יוסי טעמ׳ דהדן תנייה מן המקר׳ הזה׳
אשר יבחר ה׳. ר׳ אבון בשם רבי בנימן בר לוי קרייא מסייע
למאן דמר כל שבט ושבט קרוי קהל דכתי׳ גוי וקהל גוים יהיה
ממך. ואהרין לא נולד בנימין: אמר רבי חייה בר בא כשם שהן
חלוקין כאן כך הן חלוקין בטומאה דתני׳ היה ציבור חציין טהורין
וחציין טמאין. הטהורין עושין את הראשון. והטמאין עושין
את השני׳. רבי יודה אומר הטהורין עושין לעצמן והטמאין
עושין לעצמן. אמרו לו אין הפסח לחצאין אלא או כולן יעשו כטומא׳
או כולן יעשו בטהר׳. מינו אמרו לו מרבי יודה דתני׳ מטמא
אחת מן החלו׳ או אחד מן השיירים. ר׳ יודה אומר שניהן
יצאו לבית השריפה שאין קרבן ציבור חלוק. וחכמים אומרים
הטמא בטומאתו והטהור יאכל. ר׳ יוסי בר בון בשם רבי יוחנן
אמר מינו אמרו לו חכמים שהן כשיטת ר׳ יהודה: הלכה ז
הורו בית דין ועשו שבעה שבטים כו׳ תני ר״ש בן לעזר אומר
משמו חטאו ששה והן רובו או שבעה אע״פ שאין רובו הרי
או חייבין. אמר רבי לעזר לא מר אלא ששה והן רובו. הא
חמשה אע״פ שהן רובו הרי אילו פטורין. א״ר יוסי בי ר׳ בון מתניתא
אמרה כן מחצית שבטים ובלבד רוב אוכלוסין. ודכוותה
מחצית אוכלוסין ובלבד רוב השבטים. רבי יוסי בי רבי בון
אמר שאלתה דכהן משיח מן הראי׳ הוריית בית דין
גדול הוריית בית דין קטן: הלכה ח׳ הורו בית דין של אחד
מן השבטים כו׳. ר׳ מאיר אומר חובת בית דין הוא. רבי יודה
אי׳ חובת ציבורא. אמר ר׳ שמעון חובת בית דין וחובת ציבורא
היא. מה טעמא דרבי מאיר נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני׳
מה מעיני שנ׳ להלן בית דין אף כאן בית דין. מה טעמא דרבי
יודה נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה מעיני שנ׳ להלן
ציבור אף כאן ציבור. מה טעמא דרבי שמעון נא כאן מעיני
ונאמר להלן מעיני. מה מעיני שנאמר להלן בית דין. אף מעיני
שנאמר כאן בית דין. ומה מעיני שנאמר להלן ציבור אף כאן
ציבור. מאן דמר חובת בית דין הוא בית דין מביאין. מאן דאמר
חובת ציבור הוא מי מביא. דתני׳ מטילין היו עליהן ובאין דברי
ר׳ מאיריס. רבי יודה אי׳ מתרומת הלשכה היו באין: מאן דמר
חובת בית דין היא בית דין סומכין. מאן דמר חובת ציבור הוי׳
מי סומך. דתני׳ ג׳ בכל שבט ושבט וראש בית דין על גביהן
סומכין ידיהן על ראש הפר׳. ידיהם ידי כל יחיד ויחיד. ידיהם
על ראש הפר׳ פר טעון סמיכה אין שעירי ע״ז טעונין סמיכה
דברי רבי יודה. ר׳ שמעון אומר פר טעון סמיכה בזקנים אין
שעירי ע״ז טעונין סמיכה בזקנים. דרבי שמעון אומר כל חטאת
ציבור שדמה נכנס לפנים טעונה סמיכה. מחלפה לרבי יודה
והכתיב ויגשו את שעירי החטא׳. רבי חייה בשם רבי יוחנן
הוראת שעה היתה. רבי יוחנן בעי ציבור שמת אחד מהן
שיביא תחתיו. התיבון והכתיב הבאים מהשבי וגו׳. איפשר חטאת
עולה. אלא מה עולה לא נאכלה אף חטאת לא נאכלה. ר׳ יודה
אומר על עבודה זרה הביאום. ר׳ חזקיה רבי ירמיה ר׳ חייה בשם
ר׳ יוחנן הוריית שעה היתה: רבי ירמיה׳ למד כן אלא פר טעון
סמיכה בזקנים אין שעירי ע״ז טעונין סמיכה בזקנים. אלא במי.
ר׳ ירמיה סבר מימר באהרן ובניו. אמר ליה רבי יוסי והתני
רבי חייה וסמך וסמכו לרבות שעירי ע״ז בסמיכה. אלא בזקנים.
רבי יוסי׳ למד כן אלא חי טעון סמיכה באהרן אין שעירי ע״ז
טעונין סמיכה באהרן. וכתיב כן וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש
השעיר החי. חי טעון סמיכה באהרן. אין שעירי עבודה זרה
טעונין סמיכה באהרן. מה עבד בה רבי ירמיה. פתר לה בכהן
הדיוט. ר׳ זעירא בשם רב המנונא בר מאיר. תני חמן׳ הורו
בית דין ועשו קהל מת אחד מבית דין פטורין. מת אחד מן
הציבור חייבין. אמר להן רבי מאיר אם לאחרים הוא פוטר לא
כל שכן על עצמו. אמרו לו יפטור לאחרים שיש להן במה לתלות
ואל יפטור לעצמו שאין לו במה לתלות. רבי זעירא בשם רב
המנונא תני חמן׳ הורו בית דין ועשו הן וידעו מה הורו. מטו
מה הורו שנו מה הורו יכול יהו חייבין תלמוד לומר ונודעה
החטאת לא שיודעו החוטאין: מה נפשך הלכ׳ כרבי יהושע
אתיא היא כשהורו ולא ידעו מה הורו אם עבודה זרה אם שאר
כל המצות. אם עבודה זרה בפר אם שאר כל המצות בשעיר.
ספק פר ספק שעיר שינוי קרבן הוא והוא פטור:

הדרן עלך הורו בית דין

א. הורה כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג מביא פר. שוגג
ועשה מזיד. מזיד ועשו׳ שוגג פטור שהוריית כהן משיח לעצמו
כהוריי׳ ב״ד לציבור: ב׳ הור׳ בפני עצמו ועש׳ בפני עצמו מתכפ׳ לו בפני
עצמו. הור׳ עם הציבור ועשה עם הציבור מתכפ׳ לו עם הציבו׳. שאין
בית דין חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת. וכן המשיח׳
ולא בעבודה זרה עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת: ג׳ אין
חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה וכן המשיח ולא
בעבודה זרה אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה: ד׳ אין
חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטא׳ וכן המשיח ולא
בע״ז אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת: ה׳ אין חייבין
על עשה ועל לא תעשה שבמקדש׳ ואין מביאין אשם תלוי על
עשה ועל לא תעש׳ שבמקדש. אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה
שבנידה ומביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבנידה.
ואי זו היא מצות עשה שבניד׳ פרוש מן הנידה ומצות לא תעשה אל
תבו׳ אל הניד׳: ו׳ אין׳ חייבין על שמיע׳ הקול ועל ביטוי שפתי׳ ועל טומא׳
מקדש וקדשיו והנשי׳ כיוצ׳ בהן דברי ר׳ יוסי הגלילי ר׳ עקיב׳ אומ׳
הנשי׳ חייב בכולן חוץ משמיע׳ קול שהמלך לא דן ולא דנין אותו

פירוש

הלכה ו׳: היא מחצית כו׳. כל הסוגיא ליתא בבבלי דפרקי׳ נמ״ך יעויין שם פירשה שבט אחד גורר. פי׳ שאפילו האחרי׳ שלא חטאו מביאי׳ על ידיה׳ פריכ: גר וקהל גוים. בבבלי מייתי הא׳ קרא הכי ממך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ופירשו הכי הוא דהאי נשירה שנאמרו הב״ה אמפן קאי ואחר אתיליד לאחר שכאן בנימן שאם מינה דהכי מ״ל רחמנ׳ מתייליד לך השתא קהל מחייבא ושאן כיון בנימן אלמא שבט אחד איקרי קהל: הלכה ח׳: מהו שיביא תחתיו. פי׳ אי אמרינן דהוה לה כחטאת שמת אחד מן השותפין והוי כמתו בעליה כפי׳ שאם מת א׳ מהב״ד שפטורין שלהבי׳ תחתיו כמבואר לקמן או דלאו דיה דוקא ביחיד או כב״ד שהם כיחידים הוא דאמרינן שאם מת א׳ מהן דהוה לה כחטאת שמתו בעלי׳ בעליה: הבאים מהשבי כו׳. פי׳ וכתיב בתריה הקריבו לאלקי ישראל פרי׳ וגו׳ הכל עולה וגו׳: אפשר חטאת עולה. פי׳ דהא כתיב ושעירי עזים לחטאת וא״כ היאך אמר הכל עולות וכי אפשר לעשות מחטאת עולה אלא ודאי להכי קאמר הכל עולות לומר דגם החטאת לא היו נאכלין כמו שהעולה אינה נאכל׳ והטעם כדפי׳ ז״ל לפי שהיו שעירי ע״ז והם מטעירים הנשרפי׳ וכל הסוגיא יעויין בבבלי דפרקין: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

א נ״ל כוי. ב נ״ל: ושל סכם. ג נ״ל: בעבודה. ד ע׳ לקמן פ״ג. ה פי׳ שישמע ספק (נשמע). ו נ״ל: בין תחום פ״י וכו׳, וע׳ ב׳ ד׳. ז פסחים פ״ו ה״א (ל״ה, ג׳) וע׳ ב׳ שם ל״ד: ובפרקין ג׳. ח נזיר פ״ב, נ״ג סע״ד. סוט׳ פ״ה ב׳, א׳. וע׳ מנחות ע״ה. ותוס׳ נשכלתין ד׳ ד״ה קרי, וב״ג ק״ס: ט ע׳ ר״ש שבת ריש שבועות. י ע׳ תוספתא סוף סנהדרין. יא לעיל ה״ב. וע׳ תוספתא פ״א והוריה נגד ר״י ע״ב. יב ע׳ לקמן ה״ח. יג ע׳ לעיל סנהדרין פ״ד. וע׳ שם י״ו, ל״ה. יד לעיל ב״א וב׳. טו י״נ: ע״ד דר״י כיון: וע׳ ע״ד דחנויות מכיון ומי׳. טז פסחים פ״ו ה״ג, וע׳ ב׳ שם פ. ובפרקין ה: ולקמן ה״ו. יז ברכות י״ב ד׳, וע׳ ספרי זנח כי׳ קי״ט, ב״ר פכ״ג. ות״ע ב׳ פסחי׳ ס״ד: וקידושין ע״ב כע״ג. יח ע״ה לבפרקין ות״ב ויקרא פ״ד ה״נ. יט ע׳ תענית פ״ד ה״א (ס״ס ג׳) ופתיחתא איכה רבתי. כ תוספ׳ בכמי׳ פ״ו. כא ה״נ: דברי ר׳ מאיר. כב לפסחים פ״ב פ״ב. כג נ״ל בסהן שוגין. כד ע׳ ב׳ ה׳. ותפה מנחות פ״ה, ותוס׳ שם ד״ה בנבלעבמי׳. כה לקמן פ״ג ה״ד. כו ע׳ כמרא ויקרא פ״ד. כז תוספת שקלי׳ פ״ב, וע׳ ב׳ ג׳: כח נ״ל: דברי ר׳ יודה, לא לומר מחריפות וכו׳. כט ע׳ תוספתא מנחות פ״י. ל מנחות כ״ב. כפרא ויקרא פ׳ וספט. לא לקמן נדה פ״ס כע״ג וע׳ ם תורת כהני׳ פספר הורפת שמה). לב ה״נ: ר״י לא פטר כן. לג ה״נ: ר״י לא פטר כן, וע׳ מנחות כ״ב.

לד לקמן פ״ב ה״נ. ועי׳ בבי פסה ספסרם הגי׳. לה ע׳ ב׳ ה׳ ליבהכבסת לבבלי הב׳: חלב תורה חייבין שבת הורה חייבין או׳ ר׳ בון בר חייא אתא בר׳ אליעזר ברם כר׳ יהושע לא אתיא
א״ר יוסי [illegible] בר [illegible] אתיא וכו׳, וע׳ כריתות פ״ג, ועמ״ב מה כערלה ספסים. לו ע׳ שבתות פ״ב על ד׳ ס׳. לז ע׳ ספרא ויקרא פ״ט וה״ד ה׳ ו׳. לח לקמן פ״ג ה״ב. לט סנהדרין פ״ב ע״ג.

מסכת הוריות

א. הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם בין שעשו ועשה עמהן בין שעשו ועשה אחריהן בין שלא עשו ועשה הרי זה פטור מפני שתלה בבית דין. הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו או תלמיד שהוא ראוי להוריה והלך ועשה על פיהם בין שעשו ועש' עמהם בין שעשו ועשה אחריהם. בין שלא עשו ועשה הרי זה חייב מפני שלא תלה בב"ד. זה הכלל התולה בעצמו חייב והתולה בב"ד פטור: ב הורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו בהן בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו כפרתן והלך ועשה על פיהן ר"ש פוטר ור' לעזר אומ' ספק א' והו ספק ישב לו בתוך ביתו חייב. הלך לו למדי' הים פטור. אמ' רבי עקיבה מודה אני בזה שהוא קרוב לפטור מן החובה. אמר לו בן עזאי מה שנה זה מן היוש' בביתו שהיושב בביתו איפשר היה לו שישמע וזה לא היה איפשר לו שישמע: ג הורו ב"ד לעקור את כל הגוף אמרו אין נדה בתורה אין שבת בתורה. אין עבודה זרה בתור' הרי אילו פטורין. הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת הרי אילו חייבין. כיצד אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור. יש שבת בתור' אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור. יש עבודה זרה בתורה אבל המשתחוה פטור הרי אילו חייבין שנ' ונעלם דבר. דבר ולא כל הגוף: ד הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו ואמ' להן טועין אתם או שלא היה מופלא של בית דין שם או שהיה אחד מהן גר או ממזר או נתין או זקן שלא ראה לו בנים הרי זו פטור שנ' כאן עדה ונאמר להלן עדה. מה עדה האמורה להלן כולן ראוין להוריה. אף עדה האמורה כאן כולן ראוין להוריה: ה הורו בי' דין שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין פר. מזידין ועשו שוגגין מביאין כשבה או שעירה. שוגגין ועשו מזידין הרי אילו פטורין: ו הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאין פר. ובע"ז מביאין פר ושעיר דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים. ובעבודה זרה שנים עשר שבטים מביאין שני' עשר פרים וי"ב שעירי. ר"ש אומ' שלש' עשר פרים. ובע"ז שלשה עשר פרים ושלש' עשר שעירים פר ושעיר לכל שבט פר ושעיר לבית דין: ז הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובן על פיהן מביאין פר ובעבודה זרה מביאין פר ושעיר דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר שבעה שבטים שחטאו מביאין שבעה פרים. ושאר שבטי' שלא חטאו מביאין על ידיהן פר פר שאף אילו שלא חטאו מביאין על ידיהן פר פר על ידי החוטאים. ר"ש אומר שמונה פרים. ובעבודה זרה שמונה פרים ושמונה שעירים פר ושעיר לכל שבט ופר ושעיר לבית דין: ח הורו בית דין של אחד מן השבטים ועשה אותו השב' על פיהם אותו השבט הוא חייב ושאר כל השבטים פטורין דברי ר' יהודה. וחכמים אומרין אין חייבין אלא על הוריית בית דין הגדול בלבד שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני העדה' ולא עדת אותו השבט:

פרק ראשון

הלכה א׳ הורו בית דין כו'. נפש כי תחטא. אחת תחטא. בעשותה תחטא. הרי אילו מיעוטין. התולה בעצמו חייב והתולה בבית דין פטור. בכל אתר את מר מיעט אחר מיעט לרבות. וכא את מר מיעט אחר מיעט למעט. א"ר מתניה שנייא היא דכתיב מיעט אחר מיעט אחר מיעוט: ר' תני שאל לחברייה מניין לאוכל כרישה שהוא פטור. מה בין סבור שהוא חולין ונמצאת הרומה שהוא חייב. מה בין המחוי' בעצמו שהוא כהן ונמצא ישראל שהוא פטור. אמרין ליה מן הוריות בית דין. אמר לון אוף אנא צריכה לי. מה בין סבור שהוא חול ונמצאת שבת שהוא חייב. מה בין סבור שהוא פסח ונמצא שלמים שהוא פטור. אמרין ליה מן השוחט ברשות. אמר לון אוף אנא צריכא לי. מה בין סבור שהוא מותר ונמצא אסור שהוא' חייב. מה בין סבור שהוא חלב ונמצא שומן שהוא פטור. לא אמרו ליה כלום. אמר לון נימא לכון מינן או הודע אליו חטאתו והביא. שאל ר' יוסי אמרין ליה קשי לן הדא מילה. אמר לון ולמה לא אגיבתוניה מן הדא או הודע אליו חטאתו והביא. אמרין ליה תניי קשותה חניי קיימתה: על דעתיה דר' ישמעאל דלא מפנה אהן קרייה במתוייבי חטא"ת ואשמו' ודאין שעבר עליהן

יום הכיפורים ניחא. על דעתיה דר' עקיבה דמפנה אהן קרייה במחוייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכיפורים. דתני מניין למחוייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכיפורים שהן חייבין להביא לאחר יום הכיפורים וחייבי אשמות תלויין פטורין. ת"ל או הודע אליו חטאתו והביא. אף לאחר יום הכיפורים. מן הדא נפש כי תחטא. אחת תחטא. בעשותה הרי אילו מיעוטין. התולה בעצמו חייב. התולה בבית דין פטור. אין חייבין אלא על דבר שהיה גלוי להן ונכסה מהן. ומה טעמא ונעלם דבר. דבר שהוה גלוי להן ונכסה מהן. על דעתיה דרבי ישמעאל ונעלם אמר ונעלם ממנו מכלל שהיה יודע. והוא ידע הרי שתי ידיעות. על דעתיה דר' עקיבה ונעלם אמר ונעלם ממנו ונעלם ממנו שני פעמי'. מכלל שבאת לו ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעל' בנתיי'. ת"ל ונעל' דבר דבר שהו' גלוי להם ונכסה מהן. אין חייבין עד שיורו לבטל מקצ' ולקיים מקצה. שמואל אמר והן שהורו מותר. אבל אם הורו פטו' לא כרא. אין חייבין עד שתה' הוריה מלישכת הגזית. א"ר יותנן טעמא דהך תנייא מן המקום ההוא אשר יבח' ה'. א"ר מנא בר תנחום נכנסו מאה עד שיורו כולן. תמן א"ר תירא והוא שיהו כולן מורין מטר אחד. וכא מה הלך היחיד ועשה שוגג על פיהן. וכי יש ודון לשגגה ליחיד אצל הוריות ב"ד. ר' אימי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהן. מה אנן קיימין אם ביודע כל התור' וא"ט יודע אותו דבר אין זה שמעון בן עזאי. ואם ביודע אותו הדבר ואינו יודע כל התורה שמעון בן שאי הוא אצל אותו הדבר. אלא כי נן קיימין ביודע כל התורה וביודע אותו הדבר אלא שהוא כטועה לומר תורה אמרה אחריהם אתר'. ואם בטועה לומר התור' אמרה אחריה' אחריה' אין זה שמעון בן עזאי. כהד' דתני יכול אם יאמרו לך על ימין שהי' שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע להם. ת"ל ללכת ימין ושמאל. שיאמרו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהיא שמאל. מאי כדון ר' יוסי בשם ר' הילא לפי שבכל מקום שוגג פטור ומזיד חייב. וכא אפי' מזיד פטור מפני שתלה בב"ד: חברייא בשם שמואל יחיד משלים לרוב הציבור היא מתניתא. אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו פטור. א"ר יותנן אפי' כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו מביא כשבה ושעירה. וקשיא על דעתיה דשמואל לא נמצא כל יחיד ויחיד מתכפר לו בשני חטאות. ר' זעירא בשם שמואל היחיד תליי אכלו רוב ב"ד מביאין אכלו מיעוט היחיד מביא. כל ההוריה שבית דין מביאין פר אין היחי' מביא כשבה ושעירה. ר' יותנן פתר מתניה בהוריות ב"ד הורו ב"ד לעקור את כל הגוף האל וב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה ושעירה. הורו לבטל מקצת וקיים מקצת האיל ואין ב"ד מביאין פר. היחיד מביא כשבה ושעיר. שמואל אמ' מתני' אריין אני אומ' מיעוט הקהל שעשו חייבין שאין ב"ד מביאין עליהן פר. ת"ל עם הארץ אפי' כולו אפי' רובו. ר' יותנן פתר מתני' אריין אני אומ' מיעוט הקהל שעשו בלא הורייה חייבין שכן בהוריה אין ב"ד מביאין פר. שמואל אמ' אבל הן מביאין כשבה ושעירה. ר' יותנן אמר לא הן מביאין כשבה ושעירה. על דעתיה דשמואל רו יליף לה חיוב מחיו' ניחא. על דעתיה דר' יוחנן רו יליף לה חיוב מפטור מתני' אמרה פלינא על שמואל או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא יצא קדמיש ומר' מתניתא פלינא על שמואל נפש כי תחטא אחת תחטא. בעשותה הרי אילו מיעוטין. התולה בעצמו חייב. התולה בבית דין פטור. הדא פלינא על שמואל ולית לה קום: הלכה ב הורו ב"ד וידעו שטעו כו'. ר' אימי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהן. מה נן קיימין אם בשסילקן תבטלו הורייתן. ואם כשסילקו אותו תבטל הורייתו. אלא כי נן קיימין בשזה עומד בתשובתו וזה עומד בתשובתו הורייתן אצלו אינה הוראה שלא סילקו אותו אצל אחרי' הורייה שלא סילקו. לית הדא פלינא על ר' מנא בר תנחום ליד' מנא בר תנחום אמר נכנסו מאה עד שיורו כולן. פתר לה כשלא נמנו. אם כשלא נמנו מעכב. פתר לה כרבי דר' אמר אין לך מעכב אלא מופלא של ב"ד כלבד. והא ר' מנא בר תנחום אמר נכנסו מאה עד שיורו כולן. אף בחוזרת כן. או רוב כת פשיטא לך רוב. מה רוב רוב ההורייה או רוב המשתייר. הוך עבידא נכנסו מאה ומתו מהן עשרה. אין תאמר רוב ההורייה חמשים ואחד ואין תאמר רוב המשתייר ארבעי' וששה: הפריש חטאתו ונתחרש או נשטה או נשתמד או שהורו ב"ד מותר לאכול חלב. רבי יותנן אמר נדחית חטאתו. רשב"ל אמר לא נדחית חטאתו. ר' יוסי בי ר' בון א"ר אחא מחלף שמעתא דלא אתי מילתיה דרבי יותנן פליגא על מילתיה. דמר ר"ש בר בא בשם ר' יוחנן כוס' וורקין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו. רבנן דקיסרין אמרין רבי חייה אמי מחלף. וחד אמר כאן תגייה. מאן דמחלף לית ליה כאלין קשואיי'. כמאן דמר לא נדחית חטאתו. מי מקבלה הומינ' ימתין עד שיחזרו בהן בית דין. אלא כשהיה כהן עבד והקריב וכיפר. היה שמעון בן עזאי. מי מקבלה ממנו ימתין עד שיחזרו בהן בית דין. כמאן דאמר לא נדחי' חטאתו. תלדוי והוריה בהוריה. הורייה בהוריית מה הן שיצטרפו. הוך עבידא אכלו ציבו' חלבים והפרישו קרבנותיהן אין ת"מר תולדות הוריית כהוריית בית דין

פירוש

הורו ב"ד כו'. נפש תחטא אחת תחטא גרסי'. ופי' רש"י דכתיב ואם נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה ודייק דמשמע נפש תחטא. אחת תחטא בעשותה תחטא הרי אילו ג' מיעוטין ופלרתי לאילו ג' מיעוטין במסכ' שבת פ' הבונה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי דדוקא אפי' עלשו חייבין אבל התול' בב"ד פטור ע"ש: בכל אתר כו'. פי' בכל מקו' הפירה ה"א בתור' דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות והכא אתה אומר למעט פי' בתחילה ושני דשאני הכא דכתיבו ג' מיעוטי בה"א לא אמרינן לרבות וכל הסוגי' מפורשת בבבלי דפרקי': אגיבתוניה. פי' ולמה לא הבנתם לה שמעון בן עזאי. פי' שהיה יושב לפני חכמים כדמפרש בפ"ק דסנהדרין הדנין לפני חכמים שמעון בן זומא כו' והוא היה דפי להורות אצל אותו דבר. פי' ופ"ב מייד הוא ומן לחייבו בקרבן דלאו בר קרבן הוא. ועיין בבבלי הסוגי': אמרה אחריה'. פי' דילפינן מיניה דמטה לבטוע דברי חכמים וקא בעי אי מטה לבטוע להם אפילו למעבד איסור ושל' ולהם נטעה כו' אין זה שמעון כו' ולא מיקרי הגיע להוראה דהא תניא בהדיא דאינו חייב לשמוע אלא בשהם אומרי' על ימין כו' והסוגיא עיין בבבלי דפרקי':

מראה מקום והגהות

א ע' ספרא ויקרא פ"ז.
ב ר"נ: רואה אני (וע' גם' הורה נגר).
ג ע' יפמית פ"ו ה"ג (י' ד') ולקמן ה"ט.
ד ע' שבת רפי"ם.
ה ע' תוס' זבחי' פ"ח: סד"ה והא:
ו ע' ספר' פרשה ז', ב' שבת ל"ג. ותוס' שם ג'. ד"ה בעשותה, ומנחו' ט': ופירש"י שם.
ז ע' מגילה פ"א ג', ה"ב. וע' ב' הוריות ג'. בפי' ר"ש ד"ה ונ"ל, וש"ת פנים מאירות ח"ב סי' ל"ז והירה נגר דף ה' ע"ב.
ח תוספתא רפ"א (פ"ה, ג').
ט ה"נ: שהוא פטור, מה בין סבור שהוא שומן ונמצא חלב שהוא חייב.
י ע' עוק שם ניב.
יא ספרא ויקרא פ"ז, אחרי מות פרשה ד'. וע' כריתות פ"ז.
יב שבועות פ"א ה"ב (ל"נ, ד').
יג בכורים פ"ח ה"ג, וע' לקמן בפרקין ה"ו. ויתוכפתא פ"ח.
יד ע' ב' נ': לקמן ה"ב.
טו סנהדרין פ"א (י"ח, ג').
טז לקמן ה"ב וה"ה, וע' ב' סנהדרין י"ו: הוריות ג':
יז ע' ככר"ש ובפי' ספ' קנ"ד, וספר השירים רבה פ' כי מובים.
יח ע' תוספתא פ"א.
יט ספרא ויקרא פ"ט.
כ ב"נ: יגא המשומד (ע' חולין ה')
כא לעיל ה"א.
כב שם ה"א וע' גם' ביורה נגר דף ע"ב.
כג נ"ל: כלבד. וע' לקמן ה"ד.
כד לעיל ה"א.
כה גיטין ס"ם ג' (כטעם בפרשה מקום זה).
כו י"נ: הנעם.

מפישוט ידיים. ולא כן א"ר בא בשם רב ששת' כשם שנתנו פישוט ידיים בטהרות כך נתנו פישוט ידיים ביין נסך. אלא כמני מאן דאמר מה שעל השולחן אסור בתוך פישוט ידיים. ומה שעל הדולפקי מותר ובלבד חוץ לפישוט ידים: הלכה ח בולשת שנכנסה לעיר כו'. בשעת השמד הכל אסורי' שאי אפשר שלא היה שם ישראל שלא עברה על בידו. הרא אמרה עבודה' וזה שעבודה ישראל אינה בטילה לעולם. אר יוסי ואת שמע מינה ע"ז 'שעבודה ישראל על מזחו אינה בטילה לעולם: אמר רבי יוחנן לית כאן אסורות אלא מותרות. אר זעירא את כאן אסורות. ראין מטה כיה הוא מודע ליה ואין לא מטה כיה לא מודע ליה דלא יהא שלים לי' מינו: רבי אמי בשם ר' יוחנן בשלום בולשת ובמלחמות בולשת. חייא מי פרי כהרית נפל לגובא אתא עובדא קמי רבנין ואכשרון. אמרין אין סגאי להטיל אידם: הלכה ט אומנין ישראל כו'. ואין אסור משו' יין נסך. תני בר קפר' במשלח בבתים: הלכה י המוכ' יינו לנכרי כו'. ר בא' רב הונא בשם רב ואתן רעגר בזיקא והא סיבתא בידיה לא חייב בהו. אר יוסי בי ר בון לכן צריכה אפי' למעל לה נ תנוה ולא אתכון אלא דלא יהבת בה תורוף. מהו שתקנה לו כשער הפתוח. אר תניי קומי ר יוסי מציתי' אמרה שאינה נקניה לו כשער הפתוח. דתנינן תמן המוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרין. מדד עד שלא פסק דמיו אסורין. אם אתה אומר לקנות לו כשער הפתוח' אפי' מדד עד שלא פיסק. ויעשה כמי שפיס' עד שלא מדד ויהו דמיו מותרין: מהו עקבה יין. כההוא דסלכלך. כמה דתימ' עקובה מדם. פשיטא דא מילתא ישראל תופש בפי המשפ' והנוי מערה דברי הכל אסור. נוי תופש במשפך וישראל מערה ר אסי אוסר. ור אמי מתיר. נוי תופש בפי הנוד וישראל מערה. ר ירמיה בשם ר' זעירא היא המחלוקת. ר' מנא בעי קומי רבי יסי הידא מחלוקת. אר מחלוקת ר' אסי ורב אמי. ישראל תופש בנוד ונוי מערה אסרין מימר דברי הכל מותר. ר' שמואל כל נרמא אמר שאסור. שטעמים שישראל מרפא ידיו ונמצא כל העירוי מחמת הנוי. ואהו דמתגל וזקא מעיל לדע אין בו משום מעירה מכלי לכלי: הלכה יא יין נסך אסור כו'. חזקיה אמר הדא דתימר כסקו' שאין המים נסכרין במדה. אבל במקום שהמים נמכרין במדה כיין בין הן: 'חזקי' אמר כום שמזגו מאיסור ומהיתר ונפל איסור בתוך איסור והיתר בתוך היתר. אר שמוא' דרבי ליעזר היא דר' ליעזר אמר אחרון אני בא. אר ירמיה חומר הוא ביין נסך'. ר' יוסי בעי אם חומר הוא ביין נסך אפי' נפל היתר בסוף יהא אסור. ר' אסי בשם ר יוחנן כום שמזגו מאיסו' ומהיתר את רוא' את ההיתר כמי שאינו. והאיסו' אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר. א"ר הושעיה והוא שנפל היתר בסוף. ר' אמי בשם ר' יוחנן ולא שנייא בין שנפל איסו' בתחלה והיתר בסוף. היתר בתחילה ואיסור בסוף. אפי' מים ביין אפי' נמוג כל שהן מהיתר את רואה את ההיתר כמי שאינו. והאיסור אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר. אר זעירא הרא למעלן איתאמרת וכולה תניין הדך עבידא. ר יוסי בי ר בון ר' אבהו בשם ר יוחנן צלוחית יין נסך שנפלה לתבית של מים ואחר כך נפלה לתוך בור של מים. את רואה את ההיתר כמי שאינו. והאיסור אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר. עד כדון כשנפלו זה אחר זה. נפלו שנים כאחת. נישמעינה מהדא 'מאיסורי חמץ כותים מותר לאחר הפסח של בעלי בתים שלש שבתות. של אפייה. ושל נחתומין בכרכים אחר ג' ימים. בכפרים אחר שלשה תנורים. ר"ש בן אלעזר אומר אף כשאמרו של בעלי בתים אחר שלשה שבתות של אפייה. והוא שיהא אדם גדול או שהיה משיא לבנו ואפה שלשה תנורין כשבת אחד זו אחר זו מותר. אף כשאמרו של נחתומי' בכפרין אחר שלשה ימים אם נרחק ואפה שלשה תנורין ביום אחד זה אחר זה מותר. תני רבי שמעון אומר אף כשאמרו של נחתומין בכפרים' אחר שלשה תנורין אסור עד שלשה ימים שמשויירית בודו לו שאור לכל אותו היום. אותה העיסה השנייה לא מאיסור והיתר מתחמצת. אמר רבי ירמיה בשם ר"ש לקיש מאן תנא חמיצן של כותי' ר' ליעזר. אר יוסי לרבי תנינה עתנותייא נהורה והדיתן מרין את ורבי ירמיה בשם ר"ש לקיש מאן תנא חמצן של כותי' ר' ליעזר. וכאן לא רבינן מרין אלא ר' הלא בשם ר"ש לקיש יהדו לחמיצן של כותים כר' ליעזר. ועד מהדא דמר ר' חנינה בר ר' אבהו אבא הוה ליה עובדא שלח שאל לר' חייה 'ולרכמי ולרכמי והורין ליה כר' ליעזר. מה וכיהודאה מורין. לא משום שידוו לחמיצן של כותים כר' ליעזר. אר מני קומי ר יוסי כמה דאת מר תמן הלכה כר' ליעזר. אוף הכא הלכה כר' ליעזר.

אל 'ולכל דבר: הלכה יב איזו אסורין ואוסרין כל שהן כגון יין נסך וע"ז ועורו' לבובין על שם ולא ירבק בידך מאומה מן החרם. ושור הנסקל. ממשמע שנאמר יסקל השור" איני יודע שלא יאכל. מה ת"ל לא יאכל. מכן שאסור אף בהנייה: עגלה ערופה שם שם. מה שם האמור להלן אסור בהנייה". אף שם האמור כאן אסור בהנייה. וציפורי מצורע. כל צפור טהורה תאכלו זו החיה. וזה אשר לא תאכלו מהם זו השחוטה. או חילוף. ר יוחנן בשם רבי ישמעאל לא התפישה התורה איסור הנייה דבר שיש בו רוח חיים. ושעיר נזיר ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים. ופטר חמור. עריפה עריפה. מה להלן קבורו ואסור בהנייה אף כאן קבורה ואסור בהנייה: ובשר בחלב. תני "בשלשה מקומות כתיב לא תבשל גדי. לאכילה ולהנייה ולבישול. וחולין שנשחטו בעזרה. ר' יוחנן בשם ר ישמעאל אמרה תורה" שחוט שלי בשלי ושלך בשלך. מה שלי בשלך אסור. אף שלך בשלי ענוש כרת: ולאו ר' ישמעאל אמר למדין מקל וחומר". ואין עונשין מקל וחומר. ולמה לא תנינן נבילה עמהן. א"ר יוסי בי ר בון לא מתני אלא דבר שאסור בהנייה. נבילה מותרת בהנייה. התיבון והרי חמץ בפסח. חמץ יש בו כרת. ואילו אין בהן כרת. רבי יוסי בשם ר תנינה בעי איסורי הנייה מהו שיבטלו 'בצירוף. והתנינן שור הנסקל. תיפתר כתחילות. והתנינן ציפורי מצורע. תיפתר ציפור בציפורין. והתנינן שיער נזיר. אית לך מימר ציפור בציפורין. כד סמך לעולה. התיב ר' יעקב קומי ר יוסי והתנינן "'האורג מלא הסיט מצמר בכור בבגד ידלק הבגד. משיער נזיר מספטר חמור בשק ידלק השק. אל אילו אמר תנא קמן איתיתיכת יאות: הלכה יג יין נסך שנפל לבור כו'. ר יוסי 'דרבי יוחנן בשם בן בתירה יין נסך שנפל לבור יימכר כולו לנוי חוץ מדמי יין נסך. ר' שמואל בר נתן בשם רבי חמא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. אר יוסא תד רבנין נפק מבית ועדא אמר איתפלגון ר יוחנן ור"ש לקיש חד אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. וחד אמר אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ומודה רבן שמעון בן גמליאל ביין 'לתבשיל שהוא אסור. רבי בון בשם רב מודין חכמים לרבן שמעון בן גמליאל בתבית בין חביות למכור כולו לנוי חוץ מדמי יין נסך שבו. אמר ר זירא קומי רבמי עד ולא איתאמר הדא מילתא לא הוינן ידעין הן כן. לא איתאמר אלא מודין חכמים לרבן שמעון בן גמליאל. או דילמא לא איתאמרת אלא מודי רבן שמעון בן גמליאל לחכמים. אר יוחן ידע הוה ר' זעירא הן כן אלא 'כבאינש דשמע מילה ומקשי עלה: הלכה יד גת של אבן שזפתה נוי כו'. מתני' דר' של עץ ר אומר ינגב. וחכמים אומרי' יקלוף את הזפת ושל חרס ולא כר דתני' הגת והמחץ והמשפך של נוי ר מתיר. וחכמי' אוסרי'. מודה ר בקנקני' שאסורה ומפני מה אלו אסורין ואילו מותרין. אילו מכנסן לקיי. ואילו אין מכנסן לקיי. ר יוסי בשם ר יוחנן הלכה כר'. כלי פפייר שזפתן נוי ר יוסי בי ר בון בשם שמואל הלכה כר'. מחלוקת ר וחכמים דתני 'חותה גיתו טמאה ומבקש לטהרה הלולבין והדפין והעדשה מנגבן וטהורין. והעקל של נצרים ושל בטבוט ושל עץ של שפה של חוסן של נמי מישנן כל שני עשר חדש: רבן שמעון בן גמליאל אומר מנכו לנכו' ומנת לנת. תני "'אמר רבן שמעון בן גמליאל אם רצה לטהרן מיד נותן כצינור שמימיו מקלחין או בנהר שמימיו מהלכין כדי עונה. כשם שאת מנגב בטהרות כך מנגב ביין נסך. כמה היא עונה. ר' יוסי בשם ר' יוחנן אומר חצי יום וחצי לילה. תני ר חייה אומר יום או לילה. מה ופליגי. אלא כאן שהיום והלילה שוין. וכאן בשאין היום והלילה שוין: הלכה טו הלוקח כלי תשמיש מן הנוי כו'. הלוקח כלי תשמיש מן הנוי "דברים שדרכן שעושן בהן אוכל נפש כגון כוסי מדיחן ומטהרין. אבל יורות וקומקמין מגעילן בחמין. וכולן שנשתמש בהן אע"פי שלא הטביל והגעיל ושף וליבן הרי אילו טהורין. תני ר הושעיה צריך להטביל. כהדא רבנן סלק עם ר' יוחן נשיא לחמתא רגרר ושאלון כסף מן אילין דאוסניסי. שאלון לר' ירמיה אמר צריך להטביל לפי שיצאו מטומאת הנוי ונכנסו לקדושת ישראל. יצא להן ונכמדי'. נפקון ושמעון ה' יעקב בר אחא שמעון בר בא בשם ר' יוחנן לא שנו אלא לוקח אבל שואל מותר. מעתה אפי' כלים. ר' הושעיה וכן כלים ומטבילין. תבא את אמה מדיחן והן טהורין. וכא את אמר "מגעילן בחמין. תמר הוא בגיעולי נוים. סבין התכבה בארץ נ' פעמים ודיינו". ר' בא בשם רב יהודה והוא החמר כסכין קטנה. אבל בסכין גדולה צתיכה ליבון. והליבון צריך שיהו ניצוצות מנתזין ממנה:

הדרן עלך השוכר את הפועל וכליקא לה מסכתא דעבודה זרה

מראה מקום והגהות.

א לעיל פ"ד ה"פ. ב תוספתא פ"ו. ג לעיל פ"ד ה'. ד ע' ב' נפכלתי' כ"ד. ה קידושין פ' ב' ה' ב' ע"נ. ו ע' ב' ס'. ע"כ. ז ערלה פ"ג (ס"ג, כ') ע"ב. ח' נפרקין ע"נ. ט ע' תוס' חולין ב' ג' ד"ה מסביבה ק'. ד"ה נשקי' ופסחים ל'. ד"ה ספר רבא. י תוספ' פסחי' פ"ב. יא שם תני': נכרכים. יב כ"נ: ולר' פיפי ולר' יוסה. יג לעיל פ"ט ב', דסלי כ"ו, ג' יד ערלה פ"ג ה"פ (ס"ג, ד) נ' ב"ק פ"פ. מכילתא משפטי' פרשה י'. טו (ע' קידושין ס"ג, ס תנחומ' נס). טז חולין יקס"ה מכילתא משכסי פסח כ', תו' ספרי ראה. יז פנגלי קידושין כ"ג: פ"ג ונחום פמח' פ': ד"ה כ' סכניסין. יח ע' סנהדרין פ"י. יט ע' תוס' פע"ל' ר"מ. ד"ה תני. כ ערלה פ"ג פ"נ (ע' כתובות ל"פ ס). כא לעיל פ"ג (פ"פ רע"ג), תו' תוס' זנח ע"ב: ד"ה טלן ילקי. כב ע' לעיל נפרקי' ה"נ. כג כ"ה פ"ס, כ', יבמות ו' פ', יופא ל"ח ב' ל"ס, ד', שביעי' ל"ה ב'. כד תוספ' פ"ס, נ' ע"ל: כה תוספ' שם וטהרות פ"ס, יב' ע"ה. כו שם. ופ"ב. כז ע' תוספתא פ"ס. נ' ע"ה. כח (טהרות פ"ע ה"ה). כט כ"נ ככה את ספר פלבנן במיר וכה את ספר יט' (ע' ונחי' פי"ה). ל ע' ב' ע"נ: ותוס' שם ד"ה ספר, וחולין ס ב ד"ה פליגנה, ופסחים ל' רע"ב ד"ה ויתלבסו.

פירוש

הלכה ח': וחיא פי פרי. פי' פה פה זה סחריב הלכה י': רעגר בזיקא. פי' שמשך בנוד: מעיל לדע. פי' פלפגי' לפסי': הלכה י"א עתדי' והדיתן כו'. פי' פחת צבר שהיינם שומרים את כו': ולרכמי ולרכמי. פי' ולרב פפי ולרב פפה הלכה י"ד: המחץ. פי' כלי מים שחולץ בו מן הגור לחבית: כדי ספדר פי' קול חבמי, פעמך הנקרא ספיה: הלולבין. פי' שמכבדין בו הענבים השפירים לפוסטן: והעדשה. פי' הגת עליה והדפין הם המגמין כמין ד"ת ליתן על יתמות: נצרים. פי' אנמי': בטבוט. פי' קנים: סליק פרקין ומסכת ע"ז בעזרת מאגב לעתות בצרה.

א. השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך שכרו אסור שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אף ע״פ שאמר לו העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום שכרו מותר: ב השוכר את החמור להביא עליו יין נסך שכרה אסור שכרה לישב בה אע״פ שהניח לגינו עליה שכרה מותר: ג יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחם והן מותרות ואם היו מבוקעות אסורות. מעשה בביתוס בן זונין שהיה מביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך על גביהן ובא מעשה לפני חכמים והתירו. זה הכלל כל שהוא בהנייתו בנותן טעם אסור וכל שאינו בהנייתו בנותן טעם מותר כגון החומץ שנפל לגריסים: ד נכרי שהיה מעביד עם ישראל בכדי יין ממקום למקום אם היה בחזקת משתמר מותר· ואם מודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום·ויגוב רבן שמעון בן גמליאל אומר כדי שיפתח ויגוף ותיגב: ה המניח יינו בקרון או בספינה והלך לו בקפנדריא נכנס למדינה ורחץ מותר· ואם מודיעו שהוא מפליג כדי שיפתום ויסתום ויגוב רבן שמעון בן גמליאל אמר כדי שיפתח ויגוף ותיגב: ו המניח את הנכרי בחנותו אע״פ שהוא יוצא ונכנס מותר· ואם מודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב· רשב״ג אומר כדי שיפתח ויגוף ותיגב: ז היה אוכל עמו על השולחן והניח לפניו לגין על השולחן ולגין על הדולפקי והניחו ויצא מה שעל השולחן אסור ומה שעל הדולפקי מות׳ ואם אמר לו הוי מוג ושותה אף מה שעל הדולפקי אסור· חביו׳ פתוחו׳ אסורו׳ וסתומות כדי שיפתח ויגוף ותיגב: ח בולשת שנכנסה לעיר בשע׳ שלום חביות פתוחו׳ אסורות וסתומו׳ מותרו׳ ובשעת מלחמה אלו ואילו מותרות שאין פנאי לנסך: ט אומנים ישראל ששלח להם נכרי חבית של יין נסך מותר שיאמרו לו תן לנו את דמיה· אם משנכנס לרשותן אסור: י׳ המוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרין· מדד עד שלא פס׳ דמיו אסורין· נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של נכרי ונטלו ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל אם יש בו עקבת יין אסור· המערה מכלי לכלי המערה ממנו מותר את שעירה לתוכו אסור: יא יין׳ נסך אסור ואוסר בכל שהוא יין ביין ומים במים כל שהוא. יין במים ומים ביין בנותן טעם· זה הכלל מין במינו כל שהוא ושלא במינו בנותן טעם: יב אלו אסורין ואוסרין כל שהן יין נסך וע״ז ועורות לבובין ושור הנסקל ועגלה ערופה וציפרי מצורע ושיער נזיר ופט׳ חמור ובשר בחלב ותולין שנשחטו בעזרה׳ הרי אלו אסורין ואוסרין בכל שהן: יג יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנייה· רבן שמעון בן גמליאל אומר׳ יימכר כולו לנכ׳ חוץ מדמי יין נסך שיש בו: יד גת של אבן שזפתה נכ׳ מנגבה והיא טהורה· ושל עץ רבי אומר יינגב. וחכמים אומרים יקלוף את הזופת· ושל חרס אע״פ שקילף את הזופת הרי זו אסורה: טו הלוקח כלי תשמיש מן הגוי את שדרכו להטביל יטביל להגעיל יגעיל ללבן באור ילבן השפוד והאסכל׳ מלבנן באור והסכין שפה והיא טהורה:

פרק חמישי

הלכה א. השוכר את הפועל כו׳· ולא שכרו הוא נותן לו· ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן קנס קנסוהו: תניי החמרים והכתפים וכל העושין בשביעית שכרן שביעית· א״ר זעירא בפירות היתר היא מתני׳· והדא׳ דהורי ר׳ יוחנן לאילין דבית ר׳ ינאי שלא יהו נוטלין שכר בידיהן יין אלא מעות כר׳ יהודה וכר׳ נחמיה הורי להון. אמר ר׳ יילי בפירות ע״ז היא מתני׳· כהדא ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן ביין נסך קנס קנסוהו: כיתוף׳ עמו חבית בחבית את קונסו בחביתו עד כדי שכרו. נתן לו קרקע בשכרו· בכל אתר את אמר אין קרקע נאס׳ וכא נאסר· נתן לו בהמ׳ בשכרו· בכל אתר את אמר אין דבר שיש בו רוח חיים נאסר· וכא נאסר: נתן לו הכל בשכרו הכל אסור או אינו אסור אלא עד כדי שכרו· היה עושה עמו בסוכת הגאה את ממשכנו מנכסיו עד כדי שכרו· הוה׳ עושה עמו חצי יום באיסור חצי יום בהותר· היה מוכר חולין ושני בכרך אחד אי זה שירצה חולין יעשה· ושני יעשה· והבא כן· נישמעינה מן הדא׳׳ השוכר את הפועל להביא יין לחולה אם הביא חייב ליתן לו ואם לאו אין חייב ליתן לו· אבל אם אמר לו יין לחולה ממקום פלוני והפוח לחולה ממקום פלוני בין הביא בין לא הביא חייב ליתן לו· דמי רגליו נותן לו. וכא לא דמי תליו נותן לו· ר ירמיה בעי״ שכרו לשבר חביות של יין נסך אפי׳ כן שכרו אסור· אסי אמר דמי יין נסך כיד גוי אסור· דמי ע״ז כיד גוי ר יונתן אמר מותר· ר יוחנן אמ׳ אסור· מתני׳ מסייעה לרין· ומתני׳ מסייעא לרין· מתני׳ מסייעא לר׳ יוחנן גוי״ שהיה חייב מעות לישראל לא יאמר לו המתן עד שאמכור יין נסך עד שאמכור ע״ז ואתן לך אני אומר שמא תחליף. מתני׳ מסייעא לרבי יונתן גוי שהיה חייב מע׳ לישראל הרי זה מוכ׳ יין נסך ונותן לו· ע״ז ונותן לו מפני מראית העין: הכל מודין בחליפן שאסורו׳· חליפי חליפין מהו· אמר ר׳ חנינה מחלוקת ר׳ ישמעאל ורבנן״׳ ר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסי אמר אסור· ורבנן אמרי׳ מותר· ר׳ לעזר בר הושעיה טעמון דרבנן ותיי׳ חרם כמוהו כל שאת יכול לקיימו ממנו הרי זה כמותו. מאי כדון· א״ר יוסי בי ר׳ בון כמוהו כמוהו שני פעמים על שם לא ידבק בידך מאומה מן החרם: הלכה ב השוכר את החמור ס׳· עד היכן עד כדי שלא יהא החמור מקפיד: הלכה ג׳ יין נסך שנפל על גבי ענבים כו׳· מתני׳ כשלא נידלדל החותמן ״אבל נידלדל החותמן כמבוקעו׳ הן· מה את עבד לה כיין ביין או כיין לתבשיל· אין תעבדינה׳ כיין לתבשיל דברי הכל אסור· ואין תעבדינה כיין ביין מחלוקת ר מאיר וחכמים· א״ר יוחנן הדא דאת אמ׳ ברותחין״ אבל בצונן אסור שכן הדרך בני ציפורין עושין כן וקורין אותו שתלייא· הוו רותחין תיינן· מתניתא אפי׳ רותחין יהו אסורין מאחר שדרכן לצנן· דתני״ כל נותני טעם בין לשבח בין לפגם אסור דברי ר מאיר· וחכמים אומרים לשבח אסור· לפגם מותר. כגון חומץ שנפל לגריסין· ר יסא בשם ר׳ יוחנן דר׳ מאיר היא דתנינן תמן׳ וכן שעורים שנפלו בתוך הבור של מים אע״פ שהבאישו מימיו מימיו מותר· והדא מתני׳ ד׳ מאיר אומ׳ במחלוקת ר׳ יוחנן ור״ש בן לקיש דברי הכל· ר׳ יוסי בי ר׳ בון אמר שמועתה כן על דעתי׳ דר׳ מאיר במחלוקת על דעתיה דר׳ יוחנן ור״ש בן לקיש דבר הכל: הלכה ד נכרי שהיה מעביד כו׳· א״ר שמואל מעשה בנכרי אחד שהיה מעביד עם ישראל כדי יין ממקום למקום· אתא עובדא קומי ר׳ אבהו ואסר. אמרי׳ כפתוחות הוה עובדא· א״ר זריקן לא סוף דבר מליאות לא אפי׳ חסירות דטרף ונגע בידא ותרי׳ את סבר דהדא דרשב״ג לקולא ולית היא אלא לחומרא דשיעורתן דרבנן מעט מנף. ר׳ יהודה בר פזי בשם ר׳ אמי ביצה צלויה של כותים הרי זו מותרת· ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ לעזר תבשילי כותים הרי אילו מותרין. הדא דאת אמר בתבשיל שאין דרכן לתת לתוכו יין וחומץ הא דבר בריא שנתן אסור אפי׳ בהגיית׳ כהדא דתני בראשונה היו אומ׳ יינה של אוגדו׳ למה הוא אסור מפני כפר פנש ושל בורתתה מפני בירת סירקה· של עין כושי׳ מפני כפר שלם· חזרו לומר פתוחה בכל מקום אסורה וסתומ׳ מותרת· נקובה וסתומה הרי הוא כסתומה· ר יצחק בן חקולה אמר הרי זו כפתוחה· א״ר חנינה ואנא יכיל קיים· אין הוה עילויה ״יקיר לא איתפתח׳ ואין לא איתפתחה כהד׳ דר״ש בן לעזר אזל להדא קרייה דשמריין׳׳ אתא ספרא לגביה· א״ל אייתי לי הדא קולא שרומא· אמר לו הא מבועא קסך שתי· אשתח עלוי· א״ל הא מבועא קסך שתי· חמתיה ממרת עליו· א״ל אין את מריה דנפשך הא מבועא קסך שתי· אין נפשך מרתך ושמ׳ סכין בלועך אם בעל נפש אתה. כבר נתקלקלו הכותים: ר׳ ישמעאל בי רבי יוסי אזל להדא ניפוליה״׳ אתון כותייא לגביה אמ׳ לון אנא מחמי לכון דלית אתון סגרין לאהן טורא אלא לצלמייא דתתותוי דכתיב ויטמון אותם יעקב תחת האלה אשר עם שכם· שמע קלין אמרין נקרוץ נסדר לאילין כוביא וירע דאינון בעו מיקטלוניה וקרץ ונפק ליה: ר אחא אזל למאום ואכל חליטן· ר׳ ירמיה אכל חמצין· ר׳ חזקי׳ אכל קמצין· ר׳ אבהו אסר׳ יינן מפני ר׳ חייה ור׳ אסי ור׳ אמי שהוו עולין כרר המלך ודאו גר אח׳ שהות חשוד על יינן אתון אמרון ל׳ קומי׳ אמ׳ לון ולא על ידי עילא· ואית דבעי מימר חדא עוכבת שובא לא אישתכחת חמרא בכל סמרטיקי· בפוקי שובא אישתכחת מלייא מן מה דאייתון ארמייא וקבלוניה כותיא מינהון· ואית דבעי מימר כד סליק דיקליטיטס מלכא להכא גזר ואמר כל אומייא ינסכון בר מן יודאי ונסכון כותייא ונאסר יינן· ואית דבעי מימר כמין יון״׳ אית להון ומנסכין ליה: כותיא דקיסרי בעו מר׳ אבהו אבותיכ׳ הוו מסתפקין בשלנו· אתם מפני מה אינכם מסתפקין ממנו· אמ׳·״ להן אבותיכם לא קילקלו מעשיהם· אתם קילקלתם מעשיכם: תמן תנינן׳ ארץ ישראל טהורה ומקוותיה טהורין. ארץ כותים׳ טהורה ומקוותיה ומדורותיה ושביליה טהורין· שביליה טהורין חזקה שאין בוררין לחם שביל אלא מטהרה· ומקוותי׳ טהורין· ר׳ לעזר בי ר׳ יוסי הדא דת מר להאמין שאינן שאובין״׳ הא למידת ארבעים לא. ודרשי אך מעיין ובור מקו׳ מים·״ מה מעיין מטהר כל שהוא· אף מקוה מטהר כל שהוא: בעון מר׳ אבהו חלוט שלהן מהו· אמר לון הלואי היינו יכולין לוסר גם מימיהן· ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ חנינה כותאי דקיסרין ׳מותר להלוותן בריבית· ר׳ יוסי בעי מעתה לא נחוש לחלתן· ונן תמיי רבנן חששון: הלכה ה המני׳ יינו בקרון כו׳· א״ר חנינה מעש׳ בקרון אח׳ ״ישמעאל בית ר שהפליגה יותר מארבעה מיל· אתא עובדא קומי רבנן ואכשרון. אמרין כהדא איסטרט׳ דציידין הוות וכולה משרי׳ הוות· א״ר חנינה וזמנין דו חמי סיגין טבין והוא סבור דינון בני נש והוא מתבעת: הלכה ו המניח את הנכרי בחנותו כו׳. וכרבי מאיר״׳ דר׳ מאיר אמר בין קך ובין קך הבית טמא· רבי חמא בשם ר׳ יוסי בר חנינה בחצר הדלוקה במסיפס במתרח טמא· ביין נסך טהור: והא ר׳ מאיר מחמיר בטהרות ומיקל ביין נסך· אוף רבנן מחמירין בטהרות ומקילין ביין נסך: הלכה ז היה איכל עמו כו׳· חוץ בעיין מיסר מה שעל השולחן אסור כתוך פישוט ידיים· ומה שעל הדולפקי מותר חוץ

פירוש

השוכר את הפועל כו׳: וכא נאסר· כמו והכא נאסר והמתניס ט״לא מתנגל פחוך כהגייה כבגלי דמקי׳׳ להדה דת לחדא קריה כו׳. פי׳ לכמר לה של שמרין קולא שתומא· פי׳ כד סתום כליסר כד של יין הבא לי: הא מבועא קסך· פי׳ הגה המעיין לפניך שתה ממנו: אשרח עלו׳. פי׳ שכפי׳ גו לכביא לו כד יין וש״ל עת הגה המעיין לפניך. שהוא חמתיה ממרת. פי׳ בין ארמיו שאסריח עלא כל קד פ״ל: אתמרנה תימך ס׳· פי׳ לם אליא פתח בכמקדהגה המעיין לפניך שתה מן המעיין. בלטפר לם ירד כמס מיה לם תשתה היין נסקים כוה שהוא אסור ולם כמכך אולמות עליך ולא תוכל לבוך. לת ילדך הרע אז וספת סכין בלועיך ס׳ כל ק׳ ליותר פנליעת לימוד כי כב׳ נתקלקלו הכותי׳ והם כגרים נסוחים: להדא ניפולים. פירש שלל הר גריזים ונפו הכותיים אלנו לפתותו שאם יעלה לירושלם כי המקום הוא יותר קדום בפיניהם: אנא מחמי כו׳. פי׳ אני אראה לכם שאין מתחוים להר הזה אלא לצלמים אשר חתמיה הכתיב ויטמן כו׳. פי׳ יק׳ על הפסוק מה נורך להודיע לנו המקום שטמנם שם אלא תפי נראה לנו שלא נתפתה מן יעותים שהם מתחוים למקום הזה מפום ע״ז שתחתיה ובנ״ר פ׳ פ״א פייתי מכל לכלג שהיה לרוע אחר הגבילה כו׳ וע״ש: שמע קלן כו׳. פי׳ שכיב שו״ שהי׳ אומרי׳ זה לזה נקרוץ נסדר כו׳ כבנים ונסדיר לאלו הקולם והבין שהיו רוצי׳ לכגו והשבים בבוקר ויצא משם: חמצין. פי׳ מין קיטנית הוא: קמצין. פי׳ חגבי׳: כמין יון. פי׳ כמין יונה שעושים להם שעובדי׳ אותה ומנסכין יינם אליה: הלכה ה׳: אמרין כהדא איסרטא. פירש ומכרו חכמי׳ שלכך התירו את היין משום שהי׳ בדרך דליידין דכולי׳ יהודי׳ לגם ולכן התירו ליין אע״ג שהפליג כל כך: וחמי כו׳. פי׳ לפעמי׳ שהוא רואה מין של קיני׳ וסבור דאינון בני אדם וכו׳ פירות ומתנהב: הלכה ו׳: במסיפס. פי׳ נגתל מכל צד נוקלם תלונו:

מראה מקום והגהות

א ע׳ שקלים הלויים פ״ק ס״ב.
ב י״נפת הסכים.
ג (ע׳ סוף ברכות).
ד קידושין פ׳ ב׳.
ה ע׳ כ״ב פ״ה פ״ו.
ו ערלה פ״ב ה״ז.
ז ע׳ קידושין פ״ב פ״ט
ח שקלם פ״ג ט׳. לעיל פ״ג ג׳.
ט שביעית פ״ח ה״ו תוספ׳ שם פ״ו.
י ע׳ ב׳ פ״ה.
יא ע׳ לעיל פ״ג ה״ה.
יב ע׳ תוספתא פ״ח.
יג שביעית ל״ח, ע׳ תו׳ תוספתא נ״פ פ״ו וב׳ שם ק״ב.
יד ע׳ ב׳ פ״ג
טו ע׳ ב׳ פ״ו.
טז ע״ב׳ נפכלפתן כ״ד:
יז (ע׳ פסחים פ״ו).
יח ע׳ לקמן ה״ג.
יט ע׳ ב׳ פ״ה.
כ תרומות פ״י ה״ב (פ״ו פ׳) תוספת׳ שם פ״ם.
כא שם, ערלה פ ב ה״ה (ס״ב פ׳).
כב כ׳ נפה ,קירי, פי׳ דוגג (ע׳ ב׳ סנהדרין ל״פ ועיין ער כ׳).
כג ע׳ חולין ו׳ ותוס׳ שם.
כד ע׳ ב״ר פכ״ח, ופפ״לג, ודברי׳ רבה פ״ג ומדרש תהלים פ׳ בסנגל ז ות, וע״פ כתוס׳ זבחים קי״ב. ד״ה לא ירד, ובנוספות הספריך הערוך ערך נשל.
כה ה״ג: יונה. וע׳ תוס׳ ב׳ חגיגה כ״ה. ד״ה שלעות.
כו נ״ל: אמר.
כז מקואות פ״ח ס״ם.
כח תוספתא שם פ״ו.
כט ע׳ ב׳ ב״ק ס״ו.
ל ע׳ מקואות פ״א פ״ו ח״ב ס״ם שפיכי ותוס׳ נטורות כ״ה ופסחים י״ב ומיר ל״ה.
לא ע׳ תוס׳ ב׳ נפכלתין כ״ה ד״ה אני שונה.
לב ע׳ ב׳ שבת קל״ב.
לג טהרות פ״ו ל״ג.

מראה מקים
ו[illegible]הגהות

א לקמן פ"ה ה"ח.
ב ע' ב' פ"ג.
ג י"נ: שלבדיה, כיד ישראל וכו'.
ד לעיל פ"ג ה"ה.
ה י"נ: הפיתכין לע"ז.
ו ע' ב' כ"נג
ז י"נ הפיתכין.
ח ע' ב' כ"ד.
ט ע' ב' כ"נ.
י ע' לעיל פ"ג ס"ג.
יא ע' תוספתא פ"ו.
יב ע' מדרש תהלים ל"פ.
יג ה"נ: מותרות. שנבידיה אסורה.
יד ע' ב' במכלתין ע"נ. ונפרקין כ"ח
טו ע' מהרי"ת פ"קמ"ט. מכבירין פ"ה ותוס' ונחי' ק"ה. ד"ה תיבור, מכתים כ"ד. ד"ה נירוק כלי.
טז ע' ב' כ"ט:
יז נ"ל: ידם קוםים.
יח ע' מכילתא מספרים פרשה מ.
יט ע' ב' כ"ח.
כ תוספתא פ"ח. וע' חים' ב' שם סוף ד"ה סקלא. כא תוספ' רפ"ח, וע"ש האי', ובבבלי כ"ח:
כב מלה כ"ג ספ"ב מ"ש ונפ"ב ה"ז.
כג שביעית פ"ה ה"ח. וע' תוס' ב' נפרקין כ"ז. ד"ה אסור.
כד שביעית ל"ה ב', ג"ו מ', גיטין ס"ז ב', וש"נ.
כה לקמן פ"ה רפ"ה, וע' מהר"ת פ"ו.
כו ע' ב' ס"ז
כז ע' תוס' ב' במכלתין ל"פ ד"ה סוף.
כח ע' ב' כ"ס.
כט י"נ ה' לו רבי (פי' מלך הגדול ושלה מלפניו, ע' שבת רפ"נ).
ל ע' ב' ס'.
לא תוספתא פ"ח, [illegible]
לב ע' ב' ס"ס:
לג נ"ב:ב[illegible].

ר' שמעון במה הנכרי מבטל עז שלו ושל חבירו. א"ל עד דהוה חייליך עלך כן את תניי תני הנכרי מבטל עז שלו ושל ישראל. אמר לו לאו בני. עז שעבדי ישראל אין לה ביטול לעולם. ותני בן ריש בן מנסיא אומר עז שעבדד שראל אין לה ביטול לעולם. רב מתני בשם טעמא דאהן תנייא ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכ' לעולם: בר קפרא אשכח חד עזקא צר. חד טלי ארמאי הוה פרי בתריה. הוה מתי ליה והוה מיקל ליה. הוה א"ל תק עלה והוא לא מקבל עליו אשתין עלה והוא לא מקבל עלוי. הדא אמרה נכרי מבטל עז שלו ושל חבירו על כרחו והוא שיודע טיב עז שלו. הדא אמרה עבוד' זרה שעבדה' ישראל אין לה ביטול לעולם. ותיעשה כעז שהגיתוה עובדי' ותהא בטילה. אמר ר' זעירא כל שאילו מאיליה היא בטילה ישראל מבטלה וכל שאילו מאיליה אינה בטילה אין ישראל מבטלה: רב אמר בימוס לא בטל. הא אם בישלו בטל. מחלפה שיטתיה דרב תמן הוא אמר מזו המתיך טס לע"ז נאסר מיד. והכא את אמר הכין. כאן כשקיטר וכאן בשלא קיטר. ואפי' תימר כאן וכאן בשקיטר. רב כרעתיה דרב אמר מזו המתיך טס לע"ז נאסר מיד. רב אמר בימוס לא בטל. הא משמשין בטל. מחלפי' שיטתיה דרב תמן אמר רב ששת בשם רב כשהלכו להם המלכים בדרך אחרת. והכא הוא אמר הכין. כאן בשקיטר והאן בשלא קיטר. ואפי' תימר כאן וכאן בשקיטר רב כרעתיה דרב אמר מזו המתיך טס של עז נאסר מיד: אמר ר' יוחנן מצבה כל שהוא יחידית. מזבח כל שאבניו מרובות. חזקיה אמר מצבה כיון שפגמה בישלה. מזבח צריך לפגם כל אבן ואבן. מתני' דחזקיה פליגא עלוי נתצת את המזבח הנח לו. שברת את המצבה הנח לה. רבי זעירא ר' יצחק בר נחמן בשם ר' הושעיה ר' חייה ר' בא רבי לעזר בשם רב הושעיה בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות. רדוף אחרידם. עד שתקעקע ביצתם מן העולם. ברם הכא שברת המצבה הנח לה. נתצת המצבה הנח לה: כתיב לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם לא היא עשייה והיא קימה. א"ר חילא עשייה בתחילה קימת כל שאלו תפול לא יקימנה. כתיב ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבותם. וצריך ליתן את האסור בית לוה ואת האסור בית לוה. א"ר בון בר חייה לצדדין איתאמרת או שיבור או גידוע או נתיצה לכל אחת ואחת: הלכה ה כיצד הוא מבטלה כו'. א"ר זעירה הדא דתימר בשמכרה מתוך שלום. אבל מכרה מתוך הקפדה דברי הכל בטילה. והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו וגו': זעור בר חיננה בשם ר' חנינה בשמכרה לצורך נחלקו. אבל אם מכרה לעובדה דברי הכל אינה בטילה. רב ירמיה בשם רב בשמכרה לעובדיה נחלקו אבל אם מכרה לצורך דברי הכל בטילה היא. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן דברי הכל. ר' הילא בשם רשב"ל במחלוקת. ואתייא דר' חנינה כר' יוחנן. ודרב ירמיה כריש לקיש. מאי כרון בשמכרה לצורך נחלקו. אבל אם מכרה לעובדה דברי הכל אינה בטילה: הלכה ו עז שהגיתוה עבדיה כו'. תני מלחמ' יהושע אסורה. במלחמת יהושע מותרת. מלחמת דוד מותרת. במלחמת דוד אסורה. מלחמת יהושע אסורה דכתיב כי החרם תחרימם. במלחמת יהושע מותרת שהיא לשעה. מלחמת דוד מותרת מה שהיה אתו תניתי' מבטל. במלחמת דוד אסורה שהוא לעולם: הלכה ז' שאלו את הזקנים ברומי כו'. גזל זרע ויודע אין סופו לצמח. הבא על אשת איש אין סופו להוליד ממזר אלא הניחו לעולם שינהוג כמנהגו. שוטים שקלקלו עתידין ליתן דין וחשבון. א"ר זעירא אילו הוה כתי' כמודם יהוו עובדיה' קשיא שעבדי החמה כחמה ועובדי הלבנה כלבנה. אלא כמודם יהוו עושיהם. א"ר מנא אילו כתוב כמודם יהוו עובדיהם לא קשיא דכתיב וחפרה הלבנה ובושה החמה: ר' נחמן בשם ר' מנא עתידה ע"ז להיות באה ורוקקת בפני עובדיה ומבייישתן ובטילה מן העולם ומה טעם יבושו כל עובדי פסל. ר' נחמן בשם ר' מנא עתידה עבודה זרה להיות באה וכורעת לפני הקב"ה ובטילה מן העולם [illegible] לו כל אלהים: הלכה ח לוקחין גת בעוטה כו'. תני ר' תנן והוא שלא העלים ישראל את עיניו ממנו. אבל אם העלים עיניו ממנו לא בדא. עד כדון כשהיה נוטל יין וענבי' כאחת ונותן על התפוח. היה נותן אילו בפני עצמן ואילו בפני עצמן אפי' מן מותר נטמיות שתחת האשכלות אסורות שמצידיהן מותרות. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' יוחנן הן עצמן נעשות יין נסך: גת שפקק' גוי מבפנים אסור' ומבחוץ מותרת. שאי אפשר שלא היה שם שיפה אחת טלולה ונוגע בה ומנסך כל הבור. רב הונא בשם רב הקילות כבור. ר' זעירה בעי בכל אתר לית את עבד הנצוק חיבור. והכא את עבד הנצוק חיבור. סבר רב הונא נתנסך הבור נתנסך הקילות. נתנסך הקילות לא נתנסך הבור. ר' בא לא אמר כן אלא נתנסך הבור לא נתנסך הקילות נתנסך הקילות נתנסך הבור. מאי דאמר רב הונא בשם רב הקילות כבור [illegible] רב הונא בשם שהבור מתנסך כך הקילות מתנסך. תמן אמרי בשם רב מגע של גוי עושה יין נסך. רב נחמן בר יעקב אמר ובלבד בשותת: ארמייא נפל לגובא אתא שבדא קומי ר' הונא אמר כובשין עליו עד דהוחלון גובה. א"ר תנינה ראושטט אמר איתון ניצרין ולסק מתותי ידיה. שמעון בר חייה הוה מתני לחייה בר רב

גוי מאימתי עושה יין נסך. א"ל משיודע בטיב עז. אפיק רב יאשי' מגילתא א"ל הדא דאת אמי' כלוקח ענבים מן הגוי. אבל הגוי עצמו בן יומו עושה יין נסך. גוי מהו שיעשה בפיו יין נסך. ר' ארא בשם ר' לעזר אין גוי עושה יין נסך בפיו. ר' ירמי' בשם ר' אבהו הגוי עושה יין נסך בפיו. ותני כן אגרוניסוס שטעם מן הכוס או מן המינקת והחזיר לחבית אסור. על דעתיה דרב ארא בשם ר' לעזר והוא שהחזי' הגוי. על דעתיה דר' ירמיה בשם ר' אבהו ואפי' החזיר ישראל: הלכה ט הדורכין עם הנכרי בגת כו'. א"ר יונה הדא דאת אמר והוא שהילכו עליהן הרוכיה שתי וערב אבל לא הילכו עליה' הרוכי' שתי וערב לא בדא. רבי יוסי בעי אם כשהילכו עליהן הרובית שתי וערב אפי' כמשנה הראשונה. דתני בראשונה היו אומרי' בוצרין עם הנכרי ודורכין עם ישראל מפני שעושה בטומא' ואין דורכין עם הגוי. חזרו לומר אין בוצרין עם הנכרי ואין דורכין עם ישראל שהוא עוש' בטומאה. אבל דורכין עם הגוי ומסייעין עמו עד שיתעלם מעיניהם. נתעלם מעיניה' נעשה יין נסך. מה טעמא דר' יונה שכבר ניטמו מהבשר בצירה. מה טעמא דר' יוסי מהורים היו דבר תורה את הוא שגזרתה עליהן טומאה: חייליה דר' יוסי מהדא דמר ר' יוסי בשם ר' הילא כרין היה שהוא אדם פוט' את שיכלו דבר תורה דכתי' ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן. עשה שיתנו לאהרן הכהן בכהונתו. וכאן הואיל ואין את יכול ליתנו לאהרן הכהן בכהונתו רשאי אתה לטמותו: הלכה י נחתום שעושה בטומאה כו'. ותני עלה לא לותתין ולא טוחנין ולא כוללין עמו. א"ר הילא כאן דחולין כאן דתרומה. ותנינן נחתום ואית לך מימר נחתום בתרומ'. חברייא אמרי כאן בלותה כאן בשאינו לותה. והא תנינן אבל משתטי' למים לא תנע אצלה שאין מחזקין ידי עוברי עבירה. ר' חייה ור' אמי חד אמר תרוש בה טבא' ואנא נסב לה מינך בתר שמיטתה. וחד אמר אישר. מאן דאמר תרוש בה טבאות ואנא נסב לה מינך בתר שמיטתה מהו שיאלין בשלומן אישר. ומאן דאמר לגוי אישר מהו שואלין בשלומן של ישראל שלום עליכם. דלמא ר' חנינה בר פפא ור' שמואל בר נחמן על חד מן חורשי שביעית. א"ל ר' ששאל בר נחמן אישר. א"ל רבי חנינה בר פפא לא כן אלפן ר' ולא אמרו העוברי' וגו' שאסור לומר לחורשי שביעית אישר. אמר לקרות את יודע. לדרוש אי את יודע. ולא אמרו העברים אילו האומות שהן עוברין מן העולם שלא אמרו לישראל ברכת ה' עליכם. ומה ישראל אומר להם ברכנו אתכם בשם ה'. וישראל אומרים להם לא דייכם כל הטובות והנחמות הבאים לעולם בשבילינו ואין אתם או' לנו בואו ושאו לכם מן הברכות ולא עוד אלא שאתם מגלגלין עלינו פיסי' ודמיו' ותלגליות וארנונות. הורי ר' אמי לדרות עמו אסור. ודכוות' לזלוף עמו אסור: הלכה יא נכרי שנמצא כו'. רב ששת בשם רב והוא שיהו; לו עליו מלוה על אותו הבור אבל אין לו מלוה על אותו הבור שכן דרך בעלי החוב לעמוד בגיתות ובגרנות. הוון בעו מימר מאן דמר והוא שהוא לו עליו מלוה על אותו הבור בתוך לפישוט ידיים. ומאן דמר אע"פ שאין עליו מלוה על אותו הבור חוץ לפישוט ידיים. ולא כן אד בא בשם רב ששת כבשם שנתנו פישוט ידיים בטהרו' כך נתנו פישוט ידיים ביין נסך. אלא כיני מאן דמר והוא שהוא לו עליו מלוה על אותו הבור בתוך פישוט ידיים. ומאן דמר אף ע"פ שאין עליו מלוה על אותו הבור ובלבד חוץ לפישוט ידיים: הלכה יב המטהר יינו של נכרי כו'. ר' אבין בשם ר' שמואל הלכה כריש. ר' אבין בשם שמואל אני כפרת ריש או מתיר בשתייה או אוסר בהנייה. א"ר ירמיה בשם ר' אבהו מעשה הוה והור' בשתייה כריש. ר' שמואל בש' ר' אבהו אין הגוי עושה יין נסך בזריקה. גוי מהו שיעשה יין נסך בחמתו. נשמעינה מן הדא ארמייא הוה ליה קפין ג מעצרתא אתא ישראל וזלף בהון חמר. אתא ארמייא קולתה ושפכון לגובה. אתא עובד' קומי רבנן אמרי אין הגוי עוש' יין נסך מחמתו. ר' ירמיה בשם ר' חייה בר באי זה שמזג בחמין אסור בצונן מותר. יבוא עלי שלא עשיתי מימי. ר' יסא אזל לצור חמתון שתן חמר וחמימן וארמייא מזג אמר לון מה שרא לכון: הלכה יג המטהר יינו של נכרי כו'. ר' אבהו בשם ר' יוסי בר חנינה לא סוף דבר פתח אלא אפי' חלון ויש בה ד' ע' ארבע על רום עשרה ובלבד מקורה ומנופף. הוה' לד' נימי אם היה נראה עולה ויורד בו מותר ואם לאו אסור. ר' בא בש' רב יהודה בעיר' שיש בה דלתו' ובריח הוא מתני'. כרא תני שומר אע"פ שאינו בא אחת לקיצ': תניי' ישראל וגוי שכנסו את יינן בפרבי' של עיר אפי' שומרים גוים אפי' חביות פתוחות מותרות שאין מנסכין בן. ר' חלא בשם ר' ינאי הלוקח כמוכר. תני כן אחד הלוקח ואחד המוכר ברשות הגוי בזמן שהיין של ישראל ויד ישראל שם מותר והוא שהוא עליו מפתח וחותם. ובזמן שהיין של גוי וישראל דר שם מותר והוא שהוא לו עליו מפתח וחותם. ואם אין ישראל דר שם אסור אע"פ שיש עליו מפתח וחותם. רבי ייל' בשם רבי ינאי הלוקים על רבי שמעון בן לעזר. לא על הדא איתמארת אלא על הדה דבתרה המטהר יינו של נכרי וכו':

חדרן עלך רבי ישמעאל

[illegible]

עזקא. פי' טבע' טבעת חותם של ע"ז ודלה מעפר פ' גוי וזה אחריו והכהו וקללו כדי שירוק לו שהוא עליו לבטלה. הלכה ז': גזל זרע כו'. פי' דנם בזה השיבו לזקנים אם הקב"ה שונא גזל לא היה לו להצמיח וכן בא"א אלא משום שהקב"ה אין משנה ומעשה בראשית מפני השוטים. קשיא עובדי החמה כו'. פי' שהיה קשה וכי ראוי לעובדי חמה להאיר כחמה אלא עכשיו דכתיב עושיה' ודאי לא קאי אעובדי חמה דאין שייך לומר בה עושיהם אלא אע"ז של עץ ואבן מעשי ידי אדם ונח' רבי סגה להוסיף דאפי' אי כתיב עובדיה כמו לא ק' מידי כדמפר' ומייל שיבושו ויחפרו עמה וכא דלא קאמר עובדיה' משום שחלה לקלל אפילו האנשים המסילים אפילו אינם עובדי' אותם ולכן אמ' עושיהם: עתידה ע"ז כו'. פי' שהקב"ה יתן בה נפש ומה לדב' כדי שתבוא ותכרע לפני ה' ותגיד אם עובדי': הלכה י': חורש בהסבאות כו'. לעיל בשביעי' פרשתי הסוגי': בשבילינו באו' ולא דייכם שאין אתם אומ' לנו באו וטלו לכם כו' גרסי' ועיין לעיל בשביעית: הלכה יב: קפין. פי' קופות גדולות: קולתה פי' כד וכדה על שכמה שתרגמינן וקולת: מה שרא לכון. פי' מאן היתר לכם: סליק פירקא:

שנשתברה אסורה. לא כן פלוגין מימר אם כשאינו עתיד להחזירן
לכליין דברי הכל מותר. תיפתר כעבודה זרה של ישראל.
לית הדא פליגא על רב דרב אמר צורכה היא אסורה ושפייה
מותרין. עוד היא תיפתר בע"ז של ישראל. מפני מה הכל מודין
דומינה מפני שניכולה רע: הלכה יד נטל ממנה עצים כו'. אמר
רב חסדאי כמחם חלוקין. מה נן קיימין אם להסיק דברי הכל
מותר אם לעשות דברי הכל אסור. אלא כן אנן קיימין כמחם:
הלכה טו נטל ממנה כרכר כו'. א"ר חגיי כד נחתית מן
אילפא אשכחית ר' יעקב בר אחא יתיב מקשי נטל הימנ' כרכר
אסו' בהנאי' את בו את הבגד אסור בהנייה. ותנינן' ימכר כולו
לגוי חוץ מדמי יין נסך שבו. א"ר יעקב בר אחא חגיי קשיתא
חגיי קימה. מאי כדון תמן אין הדך בגי ארם ליקח מן הגוי.
ברם הכא הדך בני ארם ליק' בגד מן הגוי: הלכה יו כיצד
מבטל כו'. רב אמ' לצורכו בין היא בין שפייה מותרין. לצורכ'
היא אסור'. ושפיי' מותרין. שמואל אמ' לצורכה בין הוא בין
שפיי' אסורין. לצורכו הוא אסור' ושפייה מותרין. ר' יוחנן אמ'
לצורכה הוא אסורה ושפי' מותרין:

הדרן עלך כל הצלמים אסורין

א. רבי ישמעאל אומר שלש אבנים זו בצד זו בצד מרקולים
אסורות ושתים מותרות. וחכמים אומרים את שהוא נראה עמו
אסור ואת שאינו נראה עמו מותר: ב מצא בראשו מעות כסות
או כלים הרי אלו מותרין. פרכילי' ענבים ועטרות של שבלים
ויינות שמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב על גבי
המזבח אסור: ג ע"ז שיש בה גינה ומרחץ נהנין מהן
שלא בטובה ואין נהנין מהן בטובה. היה שלה ושל
אחרים נהנין מהן בטובה ושלא בטובה: ד ע"ז של נכרי אסורה
מיד ושל ישראל משתיעבד. נכרי מבטל ע"ז שלו ושל ישראל.
וישראל אינו מבטל ע"ז של נכרי. המבטל ע"ז ביטל משמשיה.
ביטל משמשיה משמשי' מבוטלין והיא אסורה: ה כיצד מבטלה
קטע ראש אזני ראש חוטמה ראש אצבעה. פחסה אע"פ שלא
חיסרה ביטלה. רקק בפניה השתין בפניה גררה וזרק בה את
הצואה הרי זו אינה בטילה. מכרה או משכנה ר' אומר ביטל
וחכמים אומרים לא ביטל: ו עבודה זרה שהניחוה עובדיה בשע'
שלום מותרת. בשעת מלחמה אסורה. בימוסיות של מלכים הרי
אלו מותרין מפני שמעמידין אותן בשעה שהמלכים עוברין: ז
שאלו את הזקנים ברומי אם אין רצונו בעבודה זרה מפני מה
אינו מבטלה. אמרו להן אילו לדבר שאין צורך העול' בו היו
עובדין הרי מבטלו הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבי' ולמזלו'
כדרים. ולגבעות יאבד עולמו מפני השוטין. אמרו להן אם כן
יאבד דבר שאין צורך העולם בו ויקיים דבר שצריך העולם בו.
אמרו להן אף אנו מחזקים ידי עובדיהן של אילו ויאמרו תדעו
שהן אלוהות שהרי אילו בטלו ואילו לא בטלו: ח לוקחין גת
בעוטה מן הנכרי אף ע"פ שהוא נוטל בידו ונותן לתוך התפוח
אינו נעשה' יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור
אסור והשאר מותר: ט דורכין עם הנכרי בגת אבל לא בוצרין
עמו. וישראל שהוא עושה בטומאה לא דורכין ולא בוצרין עמו.
אבל מוליכין עמו חביות לגת ומביאין עמו מן הגת: י נחתום שהוא
עושה בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו אבל מוליכין עמו פת
לפלטר: יא נכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין אם יש לו עליו
מלוה אסור אין לו עליו מלוה מותר. נפל לבור ועלה ומדדו
בקנה. התיז את הצרעה בקנה או שהיה מטפח על פי חבית
מרותחת כל אילו היה מעשה ואמרו ימכר. ור"ש מתיר. נטל
את החבית וזרקה לבור זה היה מעשה והכשירו: יב המטהר
יינו של נכרי ונתנו ברשותו בבית שהוא פתוח לרשות הרבים
בעיר שיש בה גוים וישראל מותר. בעיר שכולה גוים אסור עד
שיושיב שם שומר. אין שומר צריך להיות יושב ומשמר אע"פ
שהוא יוצא ונכנס מותר. ר"ש בן אלעזר או' כל רשות גוי' כאחת:
יג המטהר יינו של נכרי ונותנו ברשותו והלה כותב לו שנתקבלתי
ממך מעות מותר. אבל אם ירצה ישראל להוציאו ואינו מניחו
עד שיתן לו את מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו חכמים:

פרק רביעי

הלכה א. רבי ישמעאל אומר כו'. א"ר אמי טעמא דר' ישמעא'
משום[י] מרקולים גדול אצל מרקולים קטן ורבנן אמרי משום רגלי
מרקולים. נמה הן רגלי מרקולים. ר' בא בשם רבנן דתמן נ'
אמה: הלכת מרקולים כך היא כ' אבנים זו על גבי זו והשלישי'
מלמעלה נתן את השני' והתרו בו משום אותו ואת בנו לוקה.
משום ע"ז[ג] נסקל. נתן את השלישית פלוגתא דר' יוחנן ודשבל
ראותפלגון[ד] השוחט אותו ואת בנו לשם עבודה זרה. ר'
יוחנן אמר אם התרו בו משום אותו ואת בנו לוקה.
משום ע"ז נסקל. ר"ש ב"ל אמר אפילו התרו בו משום
אותו ואת בנו אינו לוקה מאחר שאילו התרו בו לשם ע"ז
הוה נסקל: אי זו היא מרקולים כל שהוא מג את הום ואת

הדרכים הילכת מרקולים בזריקת השתחווה לה מהו. א"ר יוסי
כל עצמו אינו קרוי מרקולים אלא בהשתחויה ואבן משכי' לא
תתנו בארצכ' להשתחות עליה. יכול לא יתן שני אבני' זו על גב
זו ויתן קופתו עליהם ת"ל להשתחות עליה. עליה אי אתה משתחו'
אבל נותן אתה את קופתך עליה. עליה אי אתה משתחוה.
משתחו' את"[ד] על אבני בי' המקדש: רב מפקד לבי' רב אח. רבי אמי
מפקד לאינשי ביתיה כד תהון נפקין לתעניתא לא תהוון רבעין
באורחכון. ר' יונה רבע על סיטריה.[ט] ר' אחא רבע על סיטריה.
א"ר שמואל אנא חמית ר' אבהו רבע כאורחיה. א"ר יוסי קשיח'
קומי ר' אבהו והכתיב ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחו'
עליה. תיפתר בקובע לו מקום. והכתי' ויהי חד בא עד הראש
אשר ישתחוה שם לאלהים. בלבד שתחוייה שאינה על הארץ. ומי
יש שתחוייה שאינה על הארץ. ויכרע אפים ארצה על הרצפה
ושתחו. ר' אבהו מוסיף על הודו לה' כי טוב. ר' מנא מוסיף על
כי לעולם חסדו על ישראל. ר' יוחנן אמר לר' חייה בר בא
בבלייא[י] תרין מילין סלקן מן גביכון מפשוטיה' התעניתא' ועריכת'
ריזמא שביעי'. רבנן דקיסרין אמרין אוף הדא מקותא. ואתייא
כיי דמר ר' אמי בבלייא בשם רבנן דתמן לא היתה שתחוייה
אלא לתענית ציבור ובלבד יע"ל הצד: ר' ינאי ועירא בשם אבהתיהו[יא]
כל מי שאינו כשר כיהושע שא' יפול על פניו יאמר לו הקב"ה קום לך
אל יפול ובלבד יחיד על הציבור: וחכמי' אומ' את שהו' נרא' עמו אסו'.
ואת שאינו נראה עמו מותר. את שהוא נראה עמו נופו אסור.
ואת שאינו נראה עמו מותר. את שהוא נרא' עמו נופו ואת
שאינו נראה עמו אינו נופו. את שהוא נרא' עמו אסור. לית
הדא פליגא על ר"ל דר"ש לקיש אמר[יב] ע"ז שנשתברה מותרת.
לא כן סברנן מימר אם כעתיד להחזירן לכליין דברי הכל[יג] מות'.
ולי' הוי פליגי על ר' יוחנן דר' יוחנן אמ' ע"ז שנשתבר' אסור' ולי כן סברנן
מימר אם בשאינו עתיד להחזירן לכליין דברי הכל מותר.
ומר ר' יוחן אבוי דר' מתנייה אם היו מונחין במקומן כמי שהו'
עתיד להחזירן לכליין. ואילו במקומן רבי בא בשם רב ומנין
דאת אמר שיבר' ע"ז אין להן ביטול. וומנין דאת א' משמש'
ע"ז אין להן ביטול. מ"ד משמשין כיש ע"ז מאן דמר ע"ז הא משמשין
לא. ר' שמו' ר' אבהו בשם רב אבני מרקולים שנתפרדו אין להן ביטול
לעולם משו' עבודת ע"ו. שמע ר' יוחנן ומר יפה לימדני ר' שבן
המשתחוה לע"ז של אבלים[יד] אין להן ביטו' לעולם. כיצד הוא
מבטלה ר' חייה בר ארא אמר ברוק. והתני ר' חייה אבני
מרקולים שנתפרדו אין להן ביטול. א"ר פינחס כאן בנזרקות לה
וכאן בשאין נזרקות לה. כהדא ר"ש בר' הוה ליה מרקולים גו
חלקא אתא נביה [illegible] אל בנין רשמעיה דארעו: בגי מיעבור
הבא לסתר אלא בחייך דאת מרים אילין כיפייא מן דרימון אול בעי
מיסביניה אל דידי אינון. שמע ר' חייה בר ווה[טו] ומר ואית
לאימיה בר. ולא ר' חייה רבה תניתה. אלא מן רשמעה מיניה
חזק וקבעה: הלכה ב מצא בראשו מעות כו'. א"ר יונתן לא
סוף דבר עטרות שיבולים אלא אפי' עטרות של וורד. א"ר יוסי
לא סוף דבר מרקולים ובראשו מעות אלא אפי' ע"ז שאין לה קנקלין[טז]:
מצא בתוכה כסות או כלים הרי אילו מותרין: הלכה ג ע"ז
שהיה לה גינה כו'. כיני מתני' בטוב' הכומרי' ושלא בטובת
הכומרין. חלילין של ע"ז[יז] אסור לספדן. אם היו מעלין שכר למדינ'
אף ע"פ שעושין כהן צורך לע"ז מותר לספדן. חני של ע"ז
אסור לשוכר' אם היתה מעלה שכר למדינה אע"פ שעושין בה
צורך לע"ז מותר לשוכרה. הגובה לשם ע"ז אסור ליתן לו. אם היה
מעלה שכר למדינה אע"פ שהוא גובה לשם ע"ז מותר ליתן לו
ומתני' אמר' כן היה שלה ושל אחרי נהנין מהן בטובה ושלא
בטובה: הלכה ד ע"ז של נכרי אסורה מיד כו'. ר"ש ב"ל אמר
באומן שעשה למכור לשוק הוא מתני' שכיון שגמרה דבר ברי'
שהשתחוה לה. ר' יוסי בעי אם דבר בריא שהשתחוה לה
כבר תנינן ע"ז של נכרי אסורה מיד ושל ישראל עד שתיעבד. ר'
הילא בשם ר"ש ב"ל החוצב צלם לע"ז אע"ג דאת אמר אין קרקע
נאסר מתרין בו על כל סיתו' וסיתות. לכשיגמרש לוקה. א"ר יוסי
את שים השתח צלם לע"ז אע"ג דאת אמר אין דבר שיש בו
רוח חיים נאסר מתרין בו על כל קורנס וקורנס. לכשינמר[יח]
לוקה. ע"ז של נכרי אסור מיד לפיכך יש לה ביטול. ושל ישראל
משתיעבד לפיכך אין לה ביטול. א"ר זעירא לית כאן לפיכך
אלא אין לה ביטול ויש לה ביטול. ע"ז של נכרי אסורה מיד דכתיב
אבד תאבדון מיד. ושל ישראל עד שתיעבד דכתי' ארור האיש
אשר יעשה פסל ומסכה וגו'. לכשישי'[יט] ואית דמחלפין ליה ע"ז
של ישראל אסו' מיד דכתי' ארור האיש. ושל נכרי עד שתיעבד
דכתי' אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים. ר'
יצחק בר נחמן בשם שמואל שמע לה מן הדא אם ירשתם
כשהוא אלוה באש תשרפו ואם לאו אשר אתם יורשי'
אותם את אלהיהם. ר' יוחנן בשם ר' ינאי שמע לה מן הדי'
לא תחמוד כסף וזהב עליהם. את אין את חומד ולוקח אחרי'
חומדי' ואת לוקח. ר' יוחנן אמר לבר דרוסיי חות והבר
כל אילין צלמייא דבי דימוסין ונחת ותבר כולהון פרא
חד. תלמה כן. א"ר יוסי כי רבי כן מפני שנחשד ישראל אחר
להוות סקשד עליו. ר' חיי' בר אשי בשם רב ר' חד יהונ[כ] מתני

פירוש

הלכה ט"ו: כד נחתית ס'. פי' כשירדתי מן הספינה: כרכר. פי' למורגי' ש ען שו ע"פ שרפשו תד ונקר' כרכר והוס' לפסם של בקלין ומעניות על כגתי כגיתם פתוח לכניס הוגע בו האוסן: סליק פירקא: רבי ישמעאל אומ' כו'. רבעין-עכייני נפילת אפים כלומר בשתלכו לתעני' ציבור לא תיפלו על פניכם בהשתחוויות ובפישוט ידים ורגלים כדספרש ומ"ל שהו' אסור שהו' ואבן משכית תוס' אבל מן הצד שרי והיינו דר' יונה כו': ועריכתא רומא שביעא. פי' האמרני נחל שלוקחים ביום הגניזה ועיין לעיל בגניזה ונכתב: כל מי שאינו כשר כו'. לפי' בחעני' פירשתי הסוגי' בתרעיה. פי' שם האבנים נקוים טרגר בנ"ר ב' ל"ה דאבינה. פי' שר ומשל העיר כופייא. פי' הסלעי': הלכה נ': כיני מתניתי'. פירס כך יהא מפני' כלומר הא דקתני נמתניתן שאם אין לה אותפים אין נהגים מפנ' אלא אלא נמרות אבל אם יש לאשרים מחמות פס' נהכן פהם במוב' הלא נסתה כמובת הכומרין מיירי ועיין בנגלי הסוגי': הלכה ד': לבר דרוסיי. פירס נר היה ופ"ל חות ותבר כו'. פי' לך רד ושבר כל הגלמי' סבתון אילו המרחצאות ורד ושבר כולם אלת מחד אלא מיבה:

מראה מקום והגהות

* נ"ל סברנן מימר.
ב לקמן סוף פרקין.
ג ע' ערלה ס"ג ס', ותוס' ב' בפרקין פ"ט ר"מ"ב.
ד לקמן פ"ה פי"ג.
ה ע' תוספ' פ"ו ב' ס"ה ולעיל ה"י"ג.
ו (ע' סוקלין פ"ה ס"ג).
ז לעיל פ"ג ה"י.
ח ע' הסוב סבילתא יתנו ספ"ו.
ט (ע' חגיג פ"ב פ"ב).
י לעיל פ"ב ה"ה.
יא ע' ב' ג'.
יב י"נ ליט נסקל.
יג תרומות פ"ח ה"א בתיבות פ"ג ה"א סגילה פ"א ה"ס, וע' ב' כ"א.
יד ע' ספרא פ' נהרי.
טו ע' ב' ברט' לנו.
טז סוכה פ"ד ה"א (כ"ד ב') וע' ב' שם פ"ד. ובתוס'.
יז תעניות פ"ב סה"ו (ס"ס ד') וע' בבלי שם י"ד ותוס' סגל' כ"ב.
יח לעיל פ"ג ח"ב, ה"ח וה"י.
יט נ"ל: אסור.
כ ע' ב' כ"ג.
כא ע' שביעית ל"ט סע"א.
כב ע' לעיל פ"ג ה"ו.
כג ב' כ"ח:
כד תוספתא פ"ו.
כה ע"ב בסבלתין י"ט:
כו שם תפרקין כ"ח.
כז ב' כ"ג:

ושל חבירו מותר. מן דמר בין שלו ובין של חבירו אסור ר' יהודה. ומן דמר שלו אסור ושל חבירו מותר. ר' יוסי ור' שמעון ר' יוסי בשם רבי אילא דברי הכל היא כמה דתימר תמן דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה. ודכוותה דבר שאינו שלך אע"פ שאינו נאסר להדיוט (אינו) נאסר לגבוה. רבי בון בר חייה אמר אפילו סולת שלו אסור ושל חבירו מותר. מה כמאן דמר בין שלו בין של חבירו אסור אמר לא איתפלגון בדבר שאין בו רוח חיים. אתא ר' בון בר חיי' מימר לך בדבר שיש בו רוח חיים היא מתניתא בין מה דאיפלגון בדבר שאין בו רוח חיי' הא דבר שיש בו רוח חיים אסור. ודבר שאין בו רוח חיים לא כל שכן. הוי שלא תאמר כמא דאת אמר תמן דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה. ודכוותא דבר שאינו שלך אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה: המשתחוה לביצה חזקי' אמר לא אסרה. ר' יוחנן אמר אסרה. א"ר זעירה בבצ' פליגין. חברייא אמרין בחלוקי נחל פליגין. אמ' ר' חונא וקרא מסייע למאן דאמר חברייא. בחלקי נחל חלקך הם הם גורלך. חילית דחזקיה מן הדא מפני מה אשירה אסורה מפני שיש בה תפוסת יד בני אדם וכל שיש בה תפוסת ידי אדם אסור: הכל מודין בחיטין שאסורות דמר ר' חנינה בר יסא בשם רב יהודה' שורשי חיטה בוקעין בארץ נ' אמה. שורשי תאינה רכים בוקעין בצור. אם כן מה יעשו שורשי חרוב ושרשי שקמה. א"ר חנינ' את' לשלשי' יום תתרו' על' ומסק' אותן ומה טעמי' אני ה' נוצרה לרגעים אשקנה. תני רבי שמעון בן אלעזר אומר מלמד שאין הארץ שותה אלא לפי חוסמה: ביצת' עבודה זרה שנעשית אפרוח רבי חגי בשם רבי יאשיה איתפלגון כהנא וחזקיה. כהנא אמ' מותרת וחזקי' אמר אסורה. וקשיא על דעתי' דחזקיה היך איפשר לביצה ע"ז שתעשה אפרוח. מה אנן קיימין אם כשפתחה אין כאן אפרוח. אם כשהכניסה לפני' מן הקנקלין הא תמי אילו השתחוה לה לא אסרה ומפני שהכנים לפני מן הקנקלין אסר. א"ר יודן אבוי דרבי מתנייה תיפתר' שניזר בה לע"ז: אגוז של ערלה שנטעו ובן ביצה הקדש שנעשית אפרוח. ר' יסא איתפלגון כהנא ורבי יוחנן. כהנא אמר אסורה ורבי יוחנן אמר מותרת. אמר רבי זעירא קומי רבי יסא' והאמר רבי מותרת. אף הוא (אינו) פודה בזמן זרעו. אתא רבי חנניה ורבי יונה ר' לעזר בשם כהנא פודה אותה בזמן זרע'. רבי חנניה בשם רבי פינחס אמר מתקנתא כהנא אמ' אסורה ופודה אותה כמוה שתי'. רבי יוחנן אמר מותרת פודה אותה כזמן זרעה: הלכה ז אמר רבי עקיבה אני אובין לפניך כו' אית תני איביל לפניך. מאן דמר אובין נבון. ומאן דמר אוביל נייבל. תני ר' בודק קומי רבי מנא מלמד שלא הגיעו הכנענים לא הר ולא גבעה שלא עבדו עליו. ולא כן סברנן מימ' דבר' שיש בו רוח חיים אף על פי שאינו אסור להדיוט אסור לגבוה. בית הבחירה איכן נבנה על פי נביא ועל דוד כדבר נד אשר דיבר ביד ה': הלכה ח' מי שהיה ביתו סמוך לבית ע"ז כו'. כתיב' תתעב' בנידה. וכתיב. תתעבה בשרצי'. וכתיב תתעב' בע"ז. בנידה כי כל אשר יעשה מכל התתעבות כשרצים לא תאכל כל תועבה. בע"ז ולא תביא תועבה א' ביתך. אבל אינו יודע לאי זו דבר הוקשה. ר' עקיבה אמר לחתיכה דנידה הוקשה. מה הנידה מטמא במשא. אף ע"ז מטמא במשא. או מה הנידה מטמא על גב אבן מסמא. אף ע"ז מטמא כאבן מסמא. ר' זריקא בשם ר' חנינה ואית אמר לה בשם רב חסדא מודה ר' עקיבה לחכמים שאין ע"ז מטמא באבן מסמא. ורבנן אמרי לחתיכ' שבשרצי' הוקש. מה השרץ מטמ' כעדשה. אף ע"ז מטמ' בכזית. או מה השרץ מטמ' כעדשה. יכול אף ע"ז תטמ' בכעדשה. ר' זעירא ר' יצחק בר נחמן ר' לעזר ר' אבהו בש' ר' יוחנן ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים. מה המת מטמא בכזית אף עבודה זרה תטמא בכזית. או מה המת מטמא משיכנים ראשי אצבעותיו. יכול אף ע"ז משיכנים ראשי אצבעותיו. נתיצה נתיצה נמר מבית המנוגע. מה בית המנוגע משיכנים ראשו ורובו אף ע"ז משיכנים ראשו ורובו. אמר ר' חנינה ואת אומר' שאין טומאת עבודה זרה מחוורת. דלא כן מקישה לקלים. ואינו מקיש לחומרין. א"ר מנא מחוורת היא וכמ' היא מקיש' למת ולשרץ ללמד ממני לקלי' שבה. הרא דאת א' בע"ז שבורה אבל בע"ז שלימ' כל שהיא. דמר רבי יוסי בי רבי בון רב חמא בר גוריון בשם רב בעל ראש גייה הוה' ובאפון הוה. ומה טעם וישמו להם בעל ברית לאלהים. מה טעמא דר' עקיב' תעב תתעבנו כנידה. מה טעמי' דרבנן שקץ תשקצנו כשרץ. מה מקיימין רבנן טעמא דרבי עקיבה תעב תתעבנו. צארו נבליהו. מה הן לרבנן נבלירו. רבי שמואל רבי אבהו בש' רבי לעז' צא תאמר לו. את שקורין אותו' פני אלוה קורין אותו פני כלב. עין כוס קורין אותה עין קוץ. גדיי' קורין אותו גליי. ר' תנחומ' בעי ר' הונ' כתיב ויקרא את שם המקום ההוא בית אל. אבל לוז שם העיר לראשונה. מקדם לבית אל. מקדם קורין אותו בית אל ועכשיו קורין אותו בית און. תני בשם רבי לעז' לא רצה לקרות עמורה קורין אותו עמידה. וצווחין לדהון של מימי רגלים עמידה. מה מקיימין רבנן צא תאמר לו. רבי יוסי בי ר' אבין רבי חונא בשם רב יוסף מנין שאין אומר לאדם צא עד שיכנס ראשו ורובו: אית מתניתא אמרה עבודה זרה כנידה ומשמשיה כנידה. ואית מתני'

אמרה עבודה זרה כנידה ומשמשיה כשרץ. מאן דמר ע"ז כנידה ומשמשיה כנידה ניחא. ומאן דמר ע"ז כנדה ומשמשיה כשרץ כל עצמו אינו קרוי נידה אלא במשמשיה. תיפתר בחקוקין על גופה. דאמר ר' יעקב דכפ' תמן תיפתר במשתחוה לאפוד עצמו כענין שאמר ויעש גדעון אפוד. מתניתי' כמאן דאמר ע"ז כנידה ומשמשיה כנידה. ותנינן אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ. תיפתר במשתחוה לבית עצמו דא"ר בא רב הונא בשם רב' המשתחוו' לבית אסרו. רבי זעיר רבי אבהו בש' רבי יוחנן המקדיש את הבי' אין מועלין בו. ומאן דאמר אין מועלין בו אסרו. והתיב רבי חגי קומי ר' יוסי והא מתניתא פליגא על רב' השוק' שבסלע אין מטבלין בה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה ואינה צריכ' צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה. הות' כלי וחיבר בסיד וכו' עד פוסל את המקוה. מפני שחקקה ואח"כ חיברה הא אם חיברה ואחר כך חקקה מה את עבד לה. פתר לה כרבי יוחנן מתותן של אבנים הוא גמר מלאכתן. לית הדא פליגא על רבי שמעון בן לקיש דאמר עבודה זרה שנשברה מותרת. וכן סברנן מימר אם בעתי' להחזירן לכליין דברי הכל אסור. תיפתר למשתחוה לכל אבן ואבן ואחר כך בניין. לית הדא פליגא על דרבי יוחנן דרבי יוחנן אמר' עבודה זרה שנשברה אסורה. וכן סברנן מימר אם בשאינו עתיד להחזירן לכליין דברי הכל מותר. תיפתר במשתחוה לסורה ואח"כ נטעה. לוי אמר משתחוה לבית אסרו. למערה לא אסרה. מה בין בית למערה. א"ר חנינה בי ר' הלל בית הי' לו שעת תלישה. מערה לא הותה לה שעת תלישה. ר' יוחנן פתר מתניתא בגר. וגוי שירשו את אביה גוי. ולמה לא פתר לה כשבאת ע"ז ונסמכ' לו. תני' בית ע"ז ונסמכה לו ואחר כך הלכה לה מותר. אבל גר וגוי שירשו את אביהן גוי אסורה. תני בית ע"ז ונסמכה לו ואחר כך הלכה לה מותר. אבל אם בא הוא ונסמך לע"ז כל הבי' לש' ע"ז. א"ר יוסי מתניתא אמרה בן הזה שלו ושל ע"ז ידון מחצ' למחצ': הלכ' ט' שלש בתים הן כו'. רב ור' יוחנן תרויהון אמרין בהכנסתן לארץ הי' מתניתא. על דעתיה דרב' דאמר המשתחוה לבית אסרו בנין כן הוא פתר לה בכניסתן לארץ. על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר' המקדיש את הבית אין מועלין בו. ויפתרינה במשתחוה לבית' יש לו ביטול. הכנסתן לארץ אין לו ביטול. כיצד הוא עוש' מפרק את פציםו והוא מותר. רבי אילא בשם ר' לעזר והוא שהכנים לתוכו ע"ז. על דעתה דרבי' שני בתים הן. והתנינן ג' בתים כאן' לשעה וכאן לשעות: הלכה י' ג' אבני' הן כו'. ר' בא בש' רב מזו' המיזח כו' לע"ז נאס' מיד. רבי ירמיה בשם רבי לעזר מזו המתיך כוס לע"ז נאסר מיד. רבי הילא בשם רבי לעזר והוא שהעמיד' עליה ע"ז. מחלפה שיטתיה דרב תמן הוא אמ' מזו המתיך כוס לע"ז נאסר מיד. והכא הוא אמ' הכין. פתר לה כהדין תנייא דתנינן תמן ע"ז' של נכרי אסור' מיד ושל ישראל משתעבד. כלו' פליגין לה בע"ז דילם' במשמשי. רבי שמעון בש' ר' לע' אף במשמשי ע"ז במחלוק'. רבי איל' בשם רבי לעזר והוא שהעמיד עליה ע"ז. על דעתיה דר' לעזר ב' אבנים. והא תנינן שלש אבנים הן. כאן לשעה כאן לשעות: הלכה יא' שלש אשירות הן כו'. רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש אמר פיתח בה פיתוחים אינה בטילה. לכן צריכה אפילו העביר הפיתוחים. תני' הרכיב נוטל מה שהרכיב. א"ר ינאי והוא שהרכיב בה לע"ז. רבי הילא בשם רבי לעזר והוא שהעמיד תחתיה ע"ז. מחלפא שיטתיה דר' שמעון בן לקיש. תמן א"ר אמי פיתח בה פיתוחי' אינה בטילי וסברנן מימ' אפילו העבי' את הפיתוחי' וכ' אמ' אבן. חומר הוא בפיתוח (תני הרכיב נוטל מה שהרכיב. אמר ר' ינאי והוא שהרכיב בה לע"ז. רבי הילא בשם ר' לעזר והוא שהעמיד בה ע"ז) על דעתיה דר' לעזר שתי אשירות הן. והתנינן ג' אשירות הן. כאן לשעה כאן לשעות: הלכה יב' אי זו היא אשירה כו'. אמר רב חסדא בסתם חלוקין. מה נן קיימין אם דבר ברי' שהן עובדין לצורה ולאילן דברי הכל אסור. ואם דבר ברי' שהן עובדין לצורה ואינן עובדין לאילן דברי הכל מותר. אלא כן אנן קיימין בסתם ר"ש או' סתמן עובדין לצורה ולאילן. ורבנן אמרי סתמן עובדין לצור' ואינן עובדין לאילן. וקשיא ר"ש החזק על החכמי' ועושה מעשה כיוצא בו: הלכה יג לא ישב בצילה כו'. תמן אמרי בשם רב חסדא צילה אסור. צל צילה מותר. אי זהו צל צילה ואי זהו צילה. תמן אמרו כל שאילו תיפול והיא נוגעת בו זהו צילה. וכל שאילו תיפול ואינה נוגעת זהו צל צילה. מפני מה צילה אסור משום שהוא בהנאה. הרי הקבר אסור בהנאה וצילו מותר. הרי היכל' הרי הוא אסור בהנאה ורבנן יוחנן בן זכאי יושב ושונה בצילו של היכל. הוי לי' טעמא דלא משום שהוא אסור בהנאה: רבי אבין בשם רבנן דתמן זאת אומרת שאין טומא' המתי' מחוורת. דלא כן אילו קבר שהוא גזל את תרכים ועבר תחתיו טהור: גמליאל זוגא הו' מיסתמיך ברשיבל מטון כרו תבניתא אל מרו ניעבור קומוי' אל עבור קומוי וסמי עיני'. רבי יצחק בר מתנ' הו' מיסתמך בר' יוחנן מטון צלמי' דבולי אל מרו ניעבור קומוי אלי' עבור קומוי וסמי עיניה. רבי יעקב בר אידי הוה מיסתמיך בר' יהושע בן לוי מטון לאחורי צלמא אמר לי' נחום' איש קדש קדשים עבר ואת לית את עבר. עבור קומוי וסמי עיניה: לית הדא פליג' על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר' עבודה זרה

פירוש

הלכה ו': שרשי תאנה. עיין לעיל הפירוש בגרתנו' ובתפגיו' פ"ק דף ס"ז: הלכה ח': תועבה כנד'. כל הסוגיא פירשתי לעיל בשבת תם ובתוספתא עיין שם: הלכה יג: מטון לאחורי צלמא. לעיל גרס פ"ג דגרס' פירשתי הסוגיא:

מראה מקום ותנ תות

א ע' ב' פ"ז תמורה כ"ח: ולקמן ה"ז. ב תענית ס"ד ב' (פ"ד ה"ג) וש"ב ות' נ"ר פ"ג. ג ערלה פ"א פ"ז (פ"א ג"ו) ישם הגי': בגדר. ד שם פ"ה: והאמר ר' יוחנן, ות' תרומות פ"ט ה"ה. ה לעיל ה"ו. ו שבת י"ח סע"ג, פ"ט. ז ע' ב' נדה ס"ט: שבת פ"ב תום' שם. ח ע' תוספתא פ"ו. ט פ' יומא פ"ו ה"ג, ותש"ב נס' נקוד' התלמוד' ע' אשון. ועם לסקרם לידידי הרנהחב"פרה"א בן ספרו יה"י בספר שבית פ' ויקס סלך חדש. י תוספתא פ"ד, ב' ס"ו. יא נ"ל: בשם ר"ה. יב שם, ב"ר פל"ט, ות' סכילתא פספסי' פ"כ ת"כ קדתי"ב ואדר"נ פל"ד. יג נגלי פ"ו: לקמן ה"ט. יד פרה פ"ה. טו לעיל בפרקין ה"ג. טז שם ולקמן ה"ג, יפ"ד ה"ח. יז ע' תוספתא פ"ו. יח לעיל ה"ח ב' שם. יט נ"ל: המשתחו' לבית יש לו וכו'. כ נ"ל: ע"ז דר' לעזר. כא לקמן פה"ו ופה"ז. כב לקמן פ"ד (פ"ד, ה"ו). כג נ"ל שהעמיד ות' לקמן ה"ט. כד לקמן שם משנה ד'. כה ע' ב' פ"ה. כו לעיל ה"ה ח"ג: בשם ר' לקיש. כז נ' הריטב"א ז"ל להיפך. כח ע' ב' פ"ה. כט ע' ב' פסחים כ"ו. ל ע' סדרם שמואל רבתא פ"ו. לא ברכות ד', ב', שקלים פ"ו, ה', מו"ק פ"ג, ג', וש"נ. לב פ' לעיל פ"ב, ג'. לג לעיל ה"ב וה"ח.

ר' יהודה אומר אל תפנה לראותן ממש׃ כד דמך רבי נחום בר סימאי חפון איקונתא מחצלן אמר כמה דלא חמתון בחייוי לא יחמינן במיתותיה וחכמים אינן כלום׃ אמר ר"ש כל 'אין בינינו לצדיקים אלא דיבור פה בלבד׃ א"ר זעירא שומע' היה המת קילוסו כמתוך החלום׃ א"ר אבין שומע המת קילוסו כמתוך חלום׃ ולמה נקרא שמו נחום איש קודש קדשים שלא הביט בצורה מטבע מימיו. ולמה נקרא שמו רבינו הקדוש שלא הביט במילתו מימיו׃ כד דמך רבי אחא° איתתמי סכבא כטיהרא׃ כד דמך ר' חנן איתכפון אנדרטיא׃ כד דמך ר' יוחנן איתכפון איקונייא׃ אמרין דלא הוות 'איקונין דכוותה׃ כד דמך רבי חנינא דבית חוורן איתבקע ימא דטבריא אמרין כד הוה סליק לעיבורא הוה ימא מתבקע קומוי׃ כד דמך רב הושעי' נפל קלין דטיבריא׃ כד דמך ר' יצחק בן אלישב איתעקרון שובעי' איסקופין מבעלי כתים דגלילא אמרין דהוו תליין במכותיה׃ 'כד דמך רבי שמואל בר רב יצחק איתעקרון ארזייא דארעא דישרי' אמרין תהוה נסיב שושיבתה 'וטקלס קומי כליה והוון רבנן מרננין ביה׃ אמר לון רבי זעירא ארפון ליה לית ארון סבא ידע מה עביד׃ כיון דדמך נחתת אישתא מן שמייא ואפסק' בין ערסא לקהלא והוון תלת שעין קלין וברקי בעלמא׃ חייא דאהן סבא דעבדת ליה שושבתא׃ ונפקת בת קלא ואמר' ווי דדמך שמואל בר רב יצחק גמל חיסדא׃ כד דמך ר' יסא בר חלפות' משכו ציטרו' דם בלדוקיא אמרין דיהב נפשיה° על גזורתא. כד דמך רבי אבהו בכון עמודיא דקיסרין׃ אמרין כותיא לית אינון אלא מרינין אמ' לון ישר' ידעין רחיקייא כמה דקריבייא מריעין׃ ר' אבהו כד דמך עברון קומי ית' נהרין דאפרסמון אמר לון כל אילין למאן. אמרו ליה דידך׃ אמר לון וכל אילין דאבהו ואני אמרתי לריק יגעתי וגו'׃ הקב"ה מראה להן לצדיקים מתן שכרן בעולם הזה ונפשם שביעה והן ישינין להן׃ למלך שעשה סעודה וצר כל מיני סעודה בספר׃ כיון שנכנסו האורחין ראו אותו ונפשם שביעה וישנו להן׃ זבדיי בר לוואי ורבי יוסי בר פיטרס ור' יהושע בן לוי אמרין תלתא פסוקין. מי דמכין°׃ חד מינהון אמר על זאת יתפלל כל חסיד אליך וגו'׃ וחד אמ' וישמחו כל חוסי בך וגומר׃ וחד אמר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו'׃ רבי יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי מעשה 'שנכנסו זקנים לעליי' בית גדייא ביריחו יצתה בת קול ואמרה להן יש ביניכם שני ראויין לרוח הקודש והלל הזקן אחד מהן. נתנו עיניהם בשמואל הקטן׃ שוב נכנסו זקנים לעלייה ביבנה ויצתה בת קול ואמרה להן יש ביניכ' שני' ראוין לרוח הקודש ושמואל הקטן אחד מהן׃ ונתנו עיניהן בר' ליעזר. והיו שמיחין שהסכימה דעתן על דעת רוח הקודש׃ חד מן אילין רתש'תא דמך וקלטת מערתא וסכנתן נפשתא עאל ר' יוסי ואפטר עלוי אשרי אדם שיצא מן העולם בשלום. כד דמך רבי יסא נפל קפיטולין דטיבריה והוון אילין דנשיתא חדיין אמר לון ר' זעירא לא דמייא תמן סכנן נפשתא. ברם הכא לא סכנן נפשתא׃ תמן לא איתעקרת ע"ז ברם הכא איתעקרת ע"ז׃ ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי רבן יוחנן בן זכאי'' מי דמך אמר פנו הבית מפני הטומאה ותנו כסא לחזקיה מלך יהודה. ר' ליעזר תלמידיה מי דמך אמר פנו את הבית מפני הטומאה ותנו כסא לרבן יוחנן בן זכאי׃ ואית דאמרי' כמא דחמא רביה חמא אף הוא׃ חד מן אילין דבי ר' פוי הוין אילין דנשת' בעי מדהתנתיה והוא לא מקבל עלוי אמ' דלא יהון מתגגו בי. מי דמך אמר פנו את הבית מפני הטומאה ותנו מקום כסא ליהושפט מלך יהודה''׃ אמרו יבוא זה שרץ אחר כבוד אחר וזה שברח מן הכבוד׃ וחכמים אומרים אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או ציפור או כדור. מקל שרודה ורדה בו את העולם׃ ציפור׃ ותמצא כקן ידי לחיל העמים׃ כדור שהעולם עשוי ככדור. א"ר יונה'' אלכסנדרוס מקדון כד בעא מיסק לעיל׃ והוה סלק וסלק סלק עד שראה את העולם ככדור ואת הים כקערה בגין כן ציירין לה בכדורא בידה׃ ויצוירנה קערה בידה. אינו שליט בים׃ אבל הקב"ה שליט בים וביבשה׃ מציל בים ומציל ביבשה׃ דרש ר' זעירא בריה דרבי אבהו קומי רבי לעזר ''אשרי שאל יעקב בעזרו׃ ומה כתיב בתריה עושה שמים וארץ׃ ומה ענין זה לזה׃ אלא מלך בשר ודם יש לו פטרון באפרכיא זו אינו שליט שמא באחרת׃ ואם תאמר קוזמוקרטור שליט ביבשה שמא בים׃ אבל הקב"ה אינו כן שליט בים ושליט ביבשה׃ ולא עוד אלא חרב על צואר האדם והקב"ה מצילו הוא שמשה אומר ויצילני מחרב פרעה''. אין כתיב כאן אלא מחרב אפילו חרב נתונה על צוארו הבית מצילו הומינו׃ הוסיפו° עליהן הסייף והעטרה והטבע'׃ הסייף שהורג בו׃ והעטרה שמתעטר בה׃ טבעת שחותם בה. טבעת שיש עליה עבודה זרה אסור לחתו' בה׃ רבי יודה אומר ''אם היה חותמה שוקע אסור לחתום בה. בולט מותר לחתום בה׃ ר' חנינא בן גמליאל אומר של בית אבא היו חותמין בפרצופות׃ רבי לעזר בי רבי שמעון אומר כל פרצופות היו בירושלם חוץ משל אדם׃ רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שיש בידו כל דבר. ובלבד דבר שהוא של כבוד׃ חסל והמסלים והמסלים דבר של ביזיון הוא׃ הצייר והקלמוס דבר של כבוד הוא קלמרין צריכה׃ הלכה ב׳ המוצא שברי כלים כו'. ר' יוסי בשם רבי יוחנן מפני שרובן באין מן הדלפקות׃ מנחת אפילו תבנית יד ותבנית רגל׃ מצייה תני מפני שכיחו' כבר נעבד כתיב ואנשי בבל עשו את סכות בנות׃ תרנגולתא׃ ופרוחיה׃ ואנשי כות עשו את נרגל דינגלה דיעקב ודינגליה דיוסף. ניחשתי ויברכני ה' בגללך. ויברך יי את בי' המצרי בגלל יוסף׃ ואנשי חמת עשו את אשימה. אימרי' כמ' דתימר והכהן יכפר עליו באיל האשם׃ והעוים עשו את נבחז כלבא׃ ואת תרתק חמרא׃ והספרוי' שורפים את בניה' באש ונר טווסא ופיסיוני׃ עבודה זרה שנשברה׃ רבי יוחנן אמר°' אסורה׃ רבי שמעון בן לקיש אמר מותרה. מה אנן קיימין אם בעתי' להחזירן לכלין דברי הכל אסור אם כשאינו עתי' להחזירן לכלין דברי הכל מותר׃ אא כי נן קיימין בסתם. ר' יוחנן אמר סתם כמי שעתיד להחזירן לכלין׃ רבי שמעון בן לקיש אמר סתם כמי שאין עתיד להחזירן לכלין׃ א"ר יודן אביו דרבי מתניה אם היו מונחין במקומן כמי שעתידין להחזירן לכלין׃ מתיב ריש לקיש לרבי יוחנן והא כתיב על כן לא ידרכו כהני דגון על מפתן דגון׃ א"ל מלמד שהיו נוהגין במפתן יותר מדגון. רבי ירמיה בשם ר' חייה בר בא אמר אומות העולם עשו מפתן אחד. ישראל עשו כמה מפתני׃ טעמא ופקדתי על הדולג ועל המפתן׃ המוצא עבודה זרה רב אמר משברה אבר אבר והיא בטילה׃ ושמואל אמר אינה בטילה לעולם׃ ר' אבין בשם ר' שמעון הדא אמרה כשאין עליהן כסים׃ אבל יש עליהן כסים אני אומר מן השברים באו׃ הלכה ג׳ המוצא כלים כו'. לא שנו אלא כלים שעליהם צורת החמה צורת הלבנה׃ הא שאר כל חמולות לא׃ לא שנו אלא דרקון הא כל הנחשים לא׃ אי זהו דרקון כל שציצין יוצאין בצוארו׃ ותני כן׃'' רש"ב בן עזאי אומ' אי זהו דרקון כל שציצין יוצאין משצוארו׃ החלק מות'. המוציא דרקון עשוי כמין רחוש אסור׃ רחוש ועליו דרקון נוטל את הרחוש ומשליך את הדרקון׃ שמואל אמר כוס בכוס לדרקון אסור׃ ודרקון בכוס לכוס מותר׃ ר' בא בשם רב עברי ודרקון הרי אילו מותרין. דרקון שלם ונשבר הרי אילו אסורין׃ ושבורים מן השלם באו. ר' חזקיה בשם רב ביני ראה אותן משתחוים לדרקון שלם ונשבר אסורין׃ מה נן קיימין אם דבר בריא שנעבדין אפילו מבוזין אסור׃ אם דבר בריא שאינן נעבדין אפילו מטוברין מותר׃ אלא כי נן קיימין בסתם׃ א"ר קריספא'' הדא כוסות דבר של ביזיון הוא׃ דרבי חייה בר בא הוה ליה קוקין והוות שמי דדומי ציירה בגוה׃ אתא שאל לר' יוחנן׃ א"ל מכיון שרמים צפין על גבה דבר של ביזיון הוא. ואהן קיתונא מכיון שאתה משקעו במים דבר של ביזיון הוא׃ ביומוי דרבי יוחנן שרון ציירין על כותלא ולא מחי בידיהו׃ מתיב רבי יוסי ''לרבנן והכתיב ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל׃ א"ל מלמד שהיו׃ מבקש לבודקן כשם שבודקין את הסוטות ויזר על פני המים׃ אמר לון והכתיב וגם מעכה אם אסא המלך ויסירה מגבירה׃ אמר לון משם ראייה ויכרת אסא וגו'. אמר לון וכתת נחש הנחושת. וכי עבודה זרה הוא והלא משה עשאו. אלא מלמד שהיו ישראל תועין אחריו עד שבא חזקיהו ''והעבירו. כתוב אחד אומר ויעזבו שם את עצביהם וישאם דוד ואנשיו וכתיב אחד אומר ויאמר דוד וישרפו באש. רבי יוסי בר חלפותא ורבנן. ר' יוסי בר חלפותא אומר מה שהיה של מתכת וישאם דוד ואנשיו''. ומה שהיה של עץ ויאמר דוד וישרפו באש. ורבנן אמרי מה שהיה איתי תגיתי מבטל וישאם דוד ואנשיו. ומה שלא היה מבטל ויאמר דוד וישרפו באש׃ מה מקיים רבי יוסי בן חלפותא וישאם דוד ואנשיו נשלום בשפיין׃ הלכה ד' שאל פרקלוס בן פלוסלוס כו'׃ מה אנן קיימין אם כששאלו בהילכות המרחץ היה לו להשיב׃ ואם בשלא שאלו בהלכות המרחץ לא היה לו להשיב דמר' רבי יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי שואלין הילכות המרחץ בבית המרחץ הילכות בית הכסא בבית הכסא׃ כהדא ר' שמעון בן לעזר עאל מיסחי עם רבי מאיר אל מהו שנדיחה אל אסור. מהו שנקניח אל אסור׃ ולא כן שמואל שאל לרב מהו לענות אמן במקום מטונף אל אסור׃ ואסור דאמרית לך אסור. אשכח תני שואלין הילכות המרחץ בבית המרחץ הילכות בית הכסא בבית הכסא. א"ר יודן אביו דרבי מתניה מהילכות המרחץ שאלו לא שאין דרך לענות במרחץ. א"ר שמואל בר אבדימי מהילכות המרחץ שאלו אלא שהבל המרחץ רע לשינים׃ חברייא רבי חמא בר יוסי° בשם ר' הושעיה רבי זעירא בשם ר' יהושע בן לוי תשובה הפלג השיבו׃ דלא כן הוה לו להשיבו מבעל פעור שאין עבודתו אלא בפעירה. מאי כדון את שהוא נוהג בו משום אלוה אסור. ואת שאינו נוהג בו משום אלוה מותר׃ הלכה ו' הגוים העובדים את ההרים כו'׃ רבי זעירא רבי יסא ר' יוסי בר חנינה בשם ר' הושעיה כתוב אחד אומר ''לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך׃ וכתוב אחד אומר כסף וזהב אשר עמהם. אם עליהם למה עמהם ואם עמהם למה עליהם׃ מה עליהם דבר שהוא מיוחד להם תכשיט להם. אף עמהם דבר שהוא מיוחד להם תכשיט להם׃ ר' יוחנן בשם ר' ינאי כל שהכניסו לפנים מקנקלין אסור כגון כיסים של מעות. א"ר יסא סימן הוה לן והדה ר' הושעיה פליגא על דר' ינאי. לית היא אלא מסייעה לה. מה עליהן דבר שמיוחד להן תכשיט להן אף עמהן דבר שהוא מיוחד להן תכשיט להן. יצאו כיסים של מעות׃ ר' בא בשם רב יהודה ואפי' מים ומלח. מלח לשוף ומים לריח׃ ואהרן אמי' אלא כגון מים ומלח׃ הנעבדי''. אית תניי תני בין שלו בין של חבירו אסור. ואית תני תני שלו אסור

פירוש

חפון איקונתא. פי' פסלו וכיסו כל הצלמי' המתגלגלות ומפרש בי' היכי שלא ראה פניו נפיש פנים של חמם של סלילים ה"כ לא ירשם בפניו ה"ס שהו כמו שפי' ר"ש בפ"ג דמ"ק על שכיסו כל הצלמי' וע"ב והכנן כו'. פי' הי יודעים המתים קלוס׃ דיבור פה. פי' שם להם לב לדעת כמו נקודות שלא אמן להם רשות לדבר׃ איתתמי סכבא כו'. פי' שכרס' טכב נהרא' והכינה ספריר לערס כרס' כמי שהכל עליה' השמש בעמ כהריל׃ אתכפון ס אנדרטיא. שהן ככבין כל צורות המלכי' שאבו סלפני' ס פתוחות ונוקפים לשמל׃ איקניא. פי' גפי שר' יוחנן בחייו פיוף ירושלם ולא נפל פיקונין בפניו ולכן נפולו נכשו כל כלויות׃ יבא מתבקע. כי' הים של טבריא היה ולפיו שהוא לפי שבשעה עולה לירושלם לעבור השנה הים היה נבקע לפניו׃ קלן דטבריא. פי' מקום קבוצת העיר׃ שבעין איסקופין. פי' שנעקרו ע' פתחי' מזו' שהכמי' נכסי' עליהם ושאנדרו והיו אומרין דהוא כו'׃ שושבתא. פי' שהיה נוטל בד של הדס ורוקד לפני הכלה עיין בבבלי פ"ב דכתובות׃ ארפון ליה. פי' הניחו לו כי סבא ידע כדת מה לעשות ובשעת ידו עשה לא מן הספים ומספיק בן פיסקא לקיל׃ הדא ראויה כו'. פי' ז' היא שהוקן הזה שפדה לו זכות הגר של הדס על נוחתא. על הקילה ח"ס שאמ' דשו על קידה הפסו׃ בכן עמודיא. פי' שהורידו מימי פים בלדס נבת׃ מריען. פי' שמחפת שמחה תרמעם לא שיוו כדרך המהירים דשעה שמחפס שמחה והשיבו לכם שגם הם לא יהיה להם שמח' שלא כמו שהם אפימים והא לפורה הרוקים. פי' הכתיים יש פרעין כשו שהקריבים דהיינו המופלים שהם קרובי' להם והגבים נתובה׃ והם ישנים כו'. פירש שפתים גלת לשבר שלא פיה׃ כפיק ע"יפה שבנע' כבמ' פרלו'פתן שבר׃ מי דמכין. פי' כשהגיע עת פיסת'ש פרוט פלו הפסוקי'׃ מן אילין תשותאא. פי' פקספם' פתוך שהכניסו לקבורה כשמתה המער' ונפתבנו נכבות פיסות המפי'׃ בשלו. פי' עיין המל'לנבקש פהם שלו'פי' נעת הפיתה שלא יקריה כמו שאמר לאה׃ הדרין. פי' ששמחו שאירע נפיל נסית' ר"י כמו שאירע לפי' פסססמת׃ ופ"ל רבי זעירא גם יעזוס כו'׃ הבסוף. פי' נבייןמפטור של מלבי' ולעיל בבלי הבוס'פירשתי׃ קערה בידה. שהיו לכם לנחתים הקטר'

מראה מקום והגהות

א קהלת רבה פ' ט'.
ב שם, ע"ש וע' פסיקתא רבתי פי"ב וע' ב"ר פל"ט.
ג ע' ב' ברכות י"ט.
ד סנהדרין פ"פ נ' מגילה פ"ג ה', וש"נ.
ה בבלי מו"ק כ"ה העי"ר ר' יעקב. והפרכתי כס' אלקכבות'.
ו ע' ב' כ"פ פ"ד.
ז פיפה פ"ו ד'.
ח ע' ב' כתובות י"ו. וב"ר שם.
ט ע' ב' שבת קי"ק: שאמר יהא חלקי ממתי בדרך פליה.
י תכתים' ברכבי' ופ' ומי ה"ר פס"ג.
יא בראשית רבה שם. ופל"ב, שמו רבה פכ"ב ושמר טיב פ"ה וע' תנחומא מקן פ' ולא שדי.
יב סוף סוטה (כ"ט ב') וסוף הוריו' (פ"ג ג') וע' בבלי סנהדרין י"פ. ומדרש חזית פ' לב חופה.
יג סוטה שם.
יד ע' ב' כתובות ק"ג ובמדבר רבה פ"כ.
טו במדבר רבה פי"ג, וע' מדרש תהלים נ"ג.
טז ברכות פ"ט ה"א (י"ג ב').
יז ע' שם י"ג פ'. ובבלי שם כ', ותנחומא לג ומדרש חזית פ' נוסרך, יש"ם ד'.
יח תוספתא פ"ו ב' פ"פ.
יט ע' תוספ' שם נ' פ"ב.
כ ע' ב' סנהדרין ס"ב.
כא לקמן פ"ג ב', פ"ג ד', ת"כ.
כב תוספתא פ"ג וע' ב' פ"ג.
כג ירוש' פ"ר קריספדל' והיא כפות וכו'.
כד בבלי פ"ד.
כה ע' דפלי ב"ג נ'.
כו ע' תוס' בבבלי פ"ד ד"ה כמן.
כז שבת ו' פ', וע' בבלי שם פ"ה.
כח ע' בבלי פ"ד׃ תבליון שם.
כט ע' ב' במכלתין כ"פ.
ל ע' לקמן פ"ד ה"ב.
לא כלאים פ"ח (ל', סע"ד). וע' תוס' תמורה רפ"ד.

הן׳ רבי אוסר׳ נגיבה מתיר׳ א״ר אני זקן והוא זקן׳ אני עלת על לבי לאסור והוא עלת על דעתו להתיר. ר׳ מנא בר תנחום אזל לצור והתיר תורמוסין שלהן׳ רבי חייה בר בא אזל לצור ואשכח לרבי מנא בר תנחום שהתיר תורמוסין שלהן. אתא גבי רבי יוחנן א״ל מה מעשה אירע לידך׳ אמר ליה אשכחית לרבי מנא בר תנחום שהתיר תורמוסין שלהן׳ א״ל ולא פנעת ביה׳ א״ל אדם גדול הוא והוא יודע למתק את הים הגדול אמ׳ לו לאו בני חשבון מים הוא יודע. ובשעה שהמים מקלסין ״את בהראן הן מתמתקין׳ א״ר יצחק בר לעזר בא לוס׳ נגיין ואמר שבחו׳ א״ר יוסי בי ר׳ בון חשבון גדול הוא׳ ר׳ זכאי דאלכסנדריאה הוה ידע לה׳ אמר ואילו בעית ילפתה מיניה. חלוט שלהן מהו׳ נישמעינה מן הדא. רבי אמי סלק עם רבי יודן נשייא לחמתא רגדר והתיר חלוט שלהן׳ ר׳ בא בר ממל בעי מה בין חלוט לתורמוסין. א״ר יוסי חלוט מתוסר מעשה ידי האור הוא׳ תורמוסין אינן מחוסר מעשה ידי האור הוא׳ חורגם אין בו משום בישולי גוים ויוצאין בו ״משום עירוב תבשילין׳ ר׳ בא בשם רב אחי טרטיסה אין בו משום בשולי גוים ויוצאין בו משום עירובי תבשילין׳ רבי יוסי בי ר׳ בון בשם רב הונא כל אוכל שהוא נאכל חי כמות שהוא אין בו משום בישולי גוים׳ ויוצאין בו משום עירובי תבשילין: הלכה י׳ אילו מותרין בהנייה כו׳. א״ר לעזר הדא דאת אמר בתבשיל שאין דרכו להת לתוכו יין וחומץ הא דבר בריא שנתן אסור אפילו בהנאה׳ רבי יעקב בר אחא רבי חייה בשם רבי יוחנן ישר׳ וגוי שהן שותפין בקדירה ישראל שופת והגוי מגער מי מחזיר סברין מימר ישראל מחזיר. א״ר בנימן בר לוואי והדא שנתבשל כמאכל בן׳ דרוסאי. רבי יוסי בעי אם כשנתבשל כאבילת בן דרוסאי למה ליה ישראל מחזיר אפילו הגוי מחזיר׳ אי זהו החלק׳ רב אמי טולתניתא׳ א״ר יוחנן חילק הוא טרית שיפה. רבי חידא כתנא בר תחליפא תנן בר בא בשם רב להחתתא אסורה משום תערובת דגים טמאים׳ רבי בא בשם רב יהודה הדא דת סר במקום שאין חמים מהלכין׳ אבל במקום שהמי׳ מולכין אין דג טהור מהלך עם דג טמא׳ והא יסא רשיבריה בגון המים המהלכין הן. אמר ר׳ יוסי בי רבי בון ובלבד בשעה שהדג טורף׳ שמואל אמר הדא חפיתה יהביה נו קליפתה אין עברת לחלוזי שרייא ואי לאו אסירה׳ אי זו המורית שאינה טריפה ״כל שהראשים והשדרות שלה קיימין׳ רבי לעזר בשם רבי חנינה מעשה בספינה אחת משל בית רבי שהיו בה יותר משלש מאות חביות ובדק רבי את כולהן ולא מצא אלא אחת שהראשים והשדרות שלה קיימין והתיר את כולהן׳ רבי יעקב בר אחא א״ר אמי מקשי לה מסתברא דלא אותה חביה תהא מותרת. ושאר כל חביות יהו אסורות. אלא על ידי עילא״ ובינתא איתקלקלת. שאל רבי חגיי לרבי בא בר זבדא א״ל אין דבר של רבים נאסך׳ רבי יעקב בר זבדי אמר רבי יצחק מקשי ואילין אינרתא לא גוים לוקין כתיב בהן ואת אמר על ידי עילא והבא על ידי עילא: תני עילא שכפא קומי רבי רוסא דג טמא ״משריץ דג טהור מטיל ביצים׳ חזר ותנא קומי מעי דגים וקירבי דגים אינן נאכלין אלא על פי מומחה. א״ל חזור בך הדא תני או הדה. הוה בעי מיחזור ביה׳ א״ל רבי ״עודא לא תחזור בך ביציאתן הן נגמרות׳ רבי בא בשם רב יהודה אם אמר לך מלחתים נאמן. נתן בר בא אמר קומי שמואל ידע אנא מפרשה בין עוברי דגים טמאין לשוברין יתים טוהרין׳ עוברי דגים טמאים עגולין. עוברי דגים טהורין ארוכין׳ אתוי ליה הדא ״סלפיתא אמר לי כוה מהו אל טמא. א״ל לא בים לי ראמרת על טהור טמא אלא סופך דאמר על טמא טהור: תני׳ אין לוקחין מעי דגים וקירבי דגים אלא על פי מומחה. אין לוקחין תכלת אלא על פי מומחה׳ אין לוקחין גבינה ותנייקי אלא על פי מומחה׳ אין לוקחין יין בסוריא אלא על פי מומחת, אין לוקחין בשר שאין בו סימן אלא על פי מומחי׳ וכולן נאכלין אצל מי שאינו מומחה ואינו חושש: רבי אחא רבי תנחום בשם רבי יהושע בן לוי שילח לו חלתיה נאמן׳ רבי יעקב בר אחא רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי שילח לו תבלה נאמן׳ טלייא דלוי צנבריא הוה מובן פידין׳ רבי יעקב בר אחא בשם ר׳ יסא עבוד ״של נאמן כנאמן׳ גרמנא עבדיה דרבי יודן נשייא הוה לית תיכלא׳ רבי יסא בשם רבי יוחנן עבדו של מומחה כמומחה: ומלח סלוקנדית. אית תניי תני שחורה אסורה ולבנה מותרת. אית תניי תני לבנה אסורה ושחורה מותרת׳ מאן דמר שחורה אסורה שנותן לתוכה שרץ שחור׳ ומאן דמר לבנה אסורה שנותן לתוכה שרץ לבן׳ רבי חנניא בן גמליאל אמר משום רבי יהודה בן־גמליאל זו וזו אסורה׳ א״ר חנניא שכן חד הוה לגא והוה נותן לתוכה שומן של חזיר׳ הן סכבוה״ הן (פן) פרעות. הן״ רפפות הן רעלות. הן איסטויות״ הן ספיות׳ הן כוסות הן גומות׳ הוא מקר תחת הכוסי היא מקום הנחת״ החיכות׳ הן זיתי׳ קלוסקאי. הן זיתים מגלגלין. והשלוחין אסורין׳ רבי חייה בשם רבי יוחנן אמר סין הוא והן נותנין לתוכן חומץ׳ שהוו תוכצין את ״גלעיניהן:

הדרן עלך אין מעמידין נחמה

א׳ כל הצלמים אסורין מפני שהן נעברין פעם אחת בשנה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים ׳אין אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור׳ רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שיש בידו כל דבר: ב׳ המוצ׳ שיברי ״כלי״ הרי אלו מותרין מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד: ג׳ המוצא כלי׳ ״ועליהן צורת חמה צורת לבנה צורת הדרקון יוליכם לים המלח׳ רבן שמעון בן גמליאל אומר על המכובדים אסורין ועל המבוזין מותרין׳ רבי יוסי אומר׳ שוחק וזורה לרוח או מטיל לים. אמרו לו אף הוא נעשה זבל ונאמר לא ידבק בידך מאומה מן החרם: ד׳ שאל פרקלוס בן פלוספוס את רבן גמליאל בעכו שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי׳ אמר לו כתוב בתורתכם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם׳ ומפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי׳ אמר לו אין משיבין במרחץ. כשיצא אמר לו אני לא באתי בגבולה היא באת בגבולי׳ אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא מעשה אפרודיטי נוי למרחץ: ה׳ דבר אחר אם נותנין לך ממון הרבה אתה נכנס לתוך עבודה זרה שלך ערום ובעל קרי ומשתין בפניה׳ וזו עומדת על הביב וכל אדם משתינין בפניה. ולא נאמר אלא אלהיהם את שהוא נוהג בו משם אלוה אסור. ואת שאינו נוהג משם אלוה מותר: ו׳ הגוים העובדים את ההרים ואת הגבעות הם מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך׳ רבי יוסי הגלילי אומר׳ אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם׳ אלהיהם על הגבעות ולא הגבעות אלהיהם. ומפני מה אשירה אסורה מפני שיש בה תפישה ידי אדם׳ וכל שיש בה תפישת ידי אדם אסור: ז׳ א״ר עקיבה אני אדוה אובין לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבע׳ נישאה ועץ רענן דע שיש שם עבודה זרה: ח׳ מי שהיה ביתו סמוך לבית עבודה זרה ונפל אסור לבנותו׳ כיצד יעשה כונס לתוך שלו ובונה׳ היה שלו ושל ע״ז ידון מחצה למחצה׳ אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ שנאמר שקץ תשקצנו וגו׳ רבי עקיבה אומר כנדה״ שנאמר תזרם כמו דוה צא תאמר לו׳ מה הנידה מטמא במשא אף עבודה זרה מטמא במשא: ט׳ ג׳ בתים ״הן בית שבנאו מתחילה לע״ז הרי זה אסור סידו וכיידו לשם עבודה זרה וחידש נוטל מה שחידש׳ הכניס לתוכו ע״ז והוציאה הרי זה מותר: י׳ שלשת״ אבנים הן אבן שחצבה מתחילה לבימוס הרי זו אסורה׳ סידו וכיידו לשם ע״ז וחידש נוטל מה שחידש׳ העמיד עליה ע״ז וסילקה הרי זו מותרת: יא׳ שלש ״אשירות הן אילן שנטעו מתחילה לשם ע״ז הרי זה אסור׳ גידעו ופיסלו לשם ע״ז והחליף נוטל מה שהחליף׳ העמיד תחתיו עביד׳ זרה וביטלה״ הרי זה מותר: יב׳ אי זו היא אשירה כל שתחתיה ע״ז. ר׳ שמעון אומר כל שעובדין אותה. מעשה בצידן באילן שהיו עובדין אותו והיה תחתיו גל׳ אמר להן ר׳ יהושע בדקו את הגל הזה ובדקוהו ומצאו בו צורה אמר להן הואיל ולצורה הן עובדין נתיר להן את האילן: יג׳ לא ישב בצילה ואם ישב טהור׳ לא יעבור תחתיה ואם עבר תחתיה טמא. היתה גוזלת את הרבים ועב׳ תחתיה טהור. וזורעים תחתיה ירקות בימות הגשמים אבל לא בימו׳ החמה. והחזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים׳ ר׳ יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנבייה נושרת עליהן והוה להן לזבל: יד׳ נטל ממנה עצים אסורין בהנייה הסיק בהן את התנור אם חדש יותץ׳ ואם ישן יוצן׳ אפה בו את הפת הפת אסורה בהנייה נתערבה באחרות כולן אסורות בהנאה׳ רבי ליעזר אומר יוליך הנייה לים המלח. אמרו לו אין פדיון לע״ז: טו׳ נטל ממנה״ כרכר אסור בהנאה. ארג בו את הבגד הבגד אסור בהנאה. נתערב באחרים כולן אסורין בהנאה. ר׳ אליעזר אומר יוליך הנייה לים המלח. אמרו לו אין פדיון לע״ז: טז׳ כיצד מבטלה קירסם זייד נטל ממנה מקל או שרביט אפילו עלה הרי זו בוטלה. שפאה לצורכה אסורה ושלא לצורכה מותרת:

פרק שלישי

חלכה א. כל הצלמים אסורין כו׳. א״ר חייה בר בא מפני שהן נעברין בכרך גדול שברומי פעמיים בשבוע׳ מעתה במקום שנעבדין יהו אסורין. ומקו׳ שאינן נעבדין יהו מותרין׳ אמר ר׳ יוסי מכיון שנאסרו במקום אחד נאסר מינן בכל מקום׳ מה אנן קיימין אם דבר בריא של מלכים דברי הכל אסור. אם דבר בריא שהן של שלטנות דברי הכל מותר׳ אלא״ כי אנן קיימי׳ בסתם. רבי מאיר אומר סתמן של מלכים. ורבנן אמרי סתמן של שולטנות׳ אשיאן נגרא בשם רבי יוחנן איקוניות למה הן אסורות מפני שמקטירין לפניהן בשעה שהן עולות. א״ר יוחנן מותר לראותן בשעה שהן יורדות מה טעמא בהברת רשעים תראה: כתב ״המהלך חיות הצורות או תחת האיקוניות אין מסתכלין בהן בשבת. ולא עוד אלא אף בחול אין מסתכלין באיקונות ומה טעמא אל תפנו אל האלילים. אל תפנה לעובדן׳

פירוש

ולא פגעת ביה. פירוש נזפת לא נדיתה ׳פירש על שהתירו. לאו בני. פי׳ לאו סתם אדם גדול הוא יודע למתק המים אלא סתם שהוא יודע החשבון איכות המי׳ מקלסין את בוראן ובאותו שעה הן. ממתקי׳ ויודע פהן במדה שעה ומוסר שהוא ממתקן בא לוס׳ נגיין. פי׳ לספ׳ נגינותיו ולזמ׳ שאינו יודע להמתיק המים וע״י זה סיפר שבחו אלמ׳ שהוא יודע לחש׳ חשבון גדול כזה שהרי ר׳ יוסי אמר שהיה חשבון ולא היה יודעו אלא ר׳ זכאי: אמר ואילו בעית כו׳. פי׳ שר׳ יוסי אילו הייתי רוצה היה מלמדני אלא שלא רציתי להתבטל כל כך זמן. פי׳ ח: החורגם. פי׳ סינרניב קטני׳ מלוחין? טרטיסה. מין חגבים קטנים מלוחים: הלכה י׳: כולתניתא. פי׳ מין דגים קטנים שעתידין לגדל קשקשת: גרים לוקי׳. פי׳ שם גוים הוא כמו לוקים ולום נסכב׳ ניסין: וקירבי דגים. פי׳ שומן של דגים: סלפיתא. פי׳ דבר עגול: תיכלא. פי׳ תכלת: סכבו׳ ופרעות. פירשתי בפ״ק דשביעי׳: רפפות. פי׳ סחיל׳ מסורגת שעושין בחלונות של בתי הקיץ: ואסטגיות. פי׳ דבר העשוי כסין גג ולא גג ממש אלא כעין כיפה ר״ם כעין קובה: והשלוחין. פי׳ זיתים שנטלו מהם גרעיניהן כדספרא ומ״ל גלעיניהן כמו גרעיניהן: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

א ע׳ שוחר טוב מזמור נ״ג. ב ע׳ ב׳ נ״ח ג נ׳ שם ושבת כ׳. ד ע׳ תוספתא פ״ה וב׳ ס׳. ה ע׳ תרומות פ״י ב״ו. ו ע׳ נידה פ״ט ה״ם. ז כ׳ ס׳. ע״ב. ח נ״נ: ר׳ זעירא. ט י״נ: קליפתה, וע׳ תוס׳ ב בפרקין ס׳. ד״ה אמר רבא. י תוספתא פ״ה. יא ע׳ ב׳ נ״ט. יב ע׳ מיר פ״ז אהלות פ״ח. יג ע׳ שבת פ״ו ס״ו. יד נ״ל: ליסטנוי׳. טו כלי׳ פ״ח מ״ם. טז ע׳ כלים פ״ב. יז בפה: גרע כיהן וע׳ ב׳ ס׳: יח ע׳ בפ״ר פ״ל נ. יט במשנת הבבלי: שברי צלמים. כ ע׳ ב״ר פמ״ה. כ ע׳ פסחים רפ״ב. כא ספרי ראה פי׳ ס׳. כב שבת פ״ט מ״ה. כג שם. כד שבת י״ח ד׳. כה שם. כו י״נ: וכטלה. כז ערלה פ״ג ה. כח ע׳ נקמן ה״ג ה״ב וה״ד. כט נ׳ שבת קמ״ט. וע׳ תוס׳ ור״מ שם וספרי קדושי׳ סוף פסקא י׳, ובמלחות בגלם פכ״ב.

ועברין ק. ר' יוסי מסלחייא אעל עברא קומי ר' מנא א"ל חא למעבר א"ל שריי הא לכתחילה א"ל אסיר. ר' ירמיה אול לנובלה' הורי באילין פיתרייא רברכייא כמלא אותן מ"ם נ' ימים מעת לעת. ארמייא איתבועת ויקדה וקיבלה ישראל גו דידיה. אתא עובדא קומי רבנן אמרי כמלא אותן מים ג' ימים מעת לעת. ר' יסא אזל לצור חמא יתהון ופתין זיקיקין ועירין וישראל וכנין אמר מאן שרא לכון שאלין לר' יצחק ולר' מני ואסרין: הלכה ה החרצנים והזגין של גוים כו'. רב ששת בשם רב לחים אסורין אפי' בהנאה. יבישין מותרין אפי' באכילה והא תנינן° אינו נעשה יין נסך עד שירד לבור. ר' בא בשם ר' יודה במשלם לתוך הכוד הוא מתניתא. תמן תנינן° וכן כפת תרשה אבל כישנה מותר. אי' זו הי' תרשה בתוך שנים עשר חדש. ישנה לאחר שנים עשר חדש: הלכה ו המוריים והגבינה כו'. יין למוריים ר' מתיי' ר' לעזר בי ר"ש אוסר. לפיכך אם עבר נותן ב' אוסר לזרים ר' לעזר בי ר"ש מתיר לזרים. ר' מנא בר תנחום בעי כרברי מי שהוא מתיר לזרים. ומוריים הגוי למה הוא אסור. ר' ירמיה בשם ר' חייה בר בא משום תבשילי גוים. והתני אומן° מותר שאינו אומן אסור. אומן מות' לא כשאינו מבושל. דכוותה שאינו אומן אסור אעפ"י שמבושל. מאי כדון את שהוא ליטול את הזוחמא מחמת ע"ז אסור. והוא אסרת הנאת ע"ז אסורה והנאת תרומה מותרת. א"ר יוחנן בר מרייא כרברי מי שהוא אוסר אומן מותר וכלבר ביודעו. ור' יוחנן ור' לעזר חד אמר מפני שמטעמו סמרתו. וחד אמ' מפני שמטעמו סמותיו. ולא ידעין מאן מר דא ומאן מר דא. מן מה דמר רבי יוחנן מחלפה שיטתה דר' יוד'. ומר ר' לעזר אינה מחלפה תמן בכהן והכא בבעלים. הוי דר' יוחנן דו אמר מפני שמטעמו מסותיו: הלכה ז' א"ר יהודה שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע כו'. רבי יעקב בר אחא ר"ש בר בא בשם ר' יהושע בן לוי' מפני שהם עגלים שהם נשחטין לשם ע"ז. שמע ר' יוחנן ומר יפה לימרנו רבי שכן השוחט בהמה לע"ז אפילו פירשה אסור. רבי יוחנן בעי מצא בה טבעת. א"ר יוסי טבעת בעינה היא. פירשה נופה היא: ר' חייה בר בא בשם ר' יוחנן° בראשונ' הוו אומרים אין מעמידין לא בקיבת הנבילה ולא בקיבת הגוי. חזרו לומ' מעמידין בקיבת הנביל' ואין מעמידין בקיבת הגוי. ר' בא בר זבדא ר' שמואל בר רב יצחק בעי זו להוציא מדבר ר' ליעזר° שר"א אומ' שמחשבת גוי לע"ז. אתא ר' אמי בשם ר' יוחנן בראשונ' היו אומרים מעמידין בקיבת הנבילה ולא בקיבת הגוי. חזרו לו מעמידין בין בקיבת נבילה בין בקיבת הגוי לישן. מתניתא מסייעא לר' חייה בר בא' קיבת הגוי ושל נבילה אסורה כמשנה הראשונה. טריפה שינקה מן הכשירה קיבתה מותרת כמשנה האחרונה. כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה כמשנה האחרונה. אפילו דיסברין כ"ש כביה הל' כמשנה° הראשונה הוי ביצה גידולי טפה קיבה ממקום אחר באת. ואתיי' כיי דמר ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' יוחנן° מעש' בבנו של ר' יהודה בן שמוע שבקעו לחן ואיבים יותר מני מאות צאן. ובא מעשה לפני חכמים והתירו קיבותיהן. אמרו ביצה גידולי טפה. קיבה ממקום אחר באה לו: והלכה ח אמר לו מפני שמעמידין אותה כו'. °חברייה בשם ר' חדים דברי סופרים לדברי תורה וחביבים יותר מדברי תורה. וחכך כיין חטוב. שמעון בר בא בשם ר' יוחנן דודים דברי סופרים לדברי תורה וחביבים יותר מדברי תורה. כי טובים דודיך מיין. ר' בא בר כהן בשם בר פזי תדע לך שדברי סופרין חביבין יותר מדברי תורה. שהרי ר' טרפון אילו לא קרא לא היה עובר אלא בעשה. ומפני שעבר על דברי בית הלל חייב מיתה על שם ופורץ גדר ישכנו נחש. תני ר' ישמעאל דברי תורה יש בהן איסור ויש בהן היתר ויש בהן קלין ויש בהן חמורין אבל דברי סופרין כולן חמורי. תמן תנינן האומ' אין תפילין לעבור על דברי תור' פטור. חמש טוטפו' להוסיף על דברי סופרים חייב. ר' חנינה בשם ר' אדי בשם ר' תנחום בר חייה חמורין דברי וקינים מדברי נביאים דכתיב אל תטיפו יטיפון. וכתיב אטיף לך ליין ולשכר. נביא וזקן למה הן דומין למלך ששלח שני סימטירין שלו למדינה. על אחד מהן כתב אם אינו מראה לכם חותם שלי וסימנטירין שלי אל תאמינו לו. ועל אחד מהן כתב אף ע"פ שאינו מראה לכם חותם שלי וסימנטירין שלי תאמינו לו. כך בנביא כתוב ונתן אליך אות או מופת. ברם הכא על פי התורה אשר יורוך: ר' יעקב בר אדא ר"ש בר בא בשם ר' יהושע בן לוי' מפני שרוב עגלים שהם נשחטין לשם ע"ז. שמע ר' יוחנן ומר יפה לימדנו ר' שכן השוחט בהמה לע"ז אפי' פירש' אסור. ר' יוחנן בעי מצא בה טבעת. א"ר יוסי טבעת בעינה היא פירשה נופה היא. מה שורפת גמלה. ר"ש בן לקיש אמר בכוס וזהם. תרא אמרה השות' בכוס וזהם לא נתנה ולא מעל. מפני מה לא גילה לו. א"ר יוחנן מפני שבקרוב אסרום. ור' ישמעאל היה קטן. ר' חנינה א"ר חמא בר עוקבא מקשי אם להפלינו בדברים היה מבקש היה לו להשיא כחמש השיאות שבתורה° ואילו הן שאת. ארור. מחר. משוקדים. וקם. הלא אם תיטיב שאת. או שאת אם לא תיטיב. כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור ארור. או ארור אפם כי עז. ויאמר משה אל יהושע צא הלחם בעמלק מחר. או מחר אנכי נצב על ראש הגבעה. ובמנורה ד' גביעים משוקדים. או משוקדים כפתריה ופרחיה.

ויאמר יי' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם. או וקם העם הזה וזנה. ר' תנחומא מוסיף הרא ובני יעקב באו מן השד' כשמעם. או כשמעם ויתעצבו האנשים: א"ר לא° יש דברים שמשיקין עליהן את הפה כמה דאת אמר ישקיני מנשיקות פיהו. א"ר יצחק כתיב ואותי צוה יי'. אותי ואותי נאמר לי דברים שנ' לכם ונאמר לי דברים שנ' ביני לבין עצמי. ר"ש בן חלפות' ר' חני בשם ר' שמואל בר נחמן כבשים ללבושך ומחיר שדה עתודים. כבשים כתיב הא כיצד בשעה שתלמידין קטנים כבוש לפניהן דברי תורה הגדילו ונעשו כעתודים גלה להם רזי תורה. ודא מסייעה לההיא דתני ר"ש בן יוחי° ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. מה הסימה הזאת אינה נגלית לכל בריה. כך אין לך רשו' לשקע את עצמך בדברי תורה° אלא לפני בני אדם כשרים: הלכה ט אילו דברים של גוים אסורין כו'.° חלב הגוי למה הוא אסור. ר' בא בר רב יהודה ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי חלב הגוי למה הוא אסור משום גילוי. ויעמיד. א"ר שמואל בר רב יצחק מפני שהאדם הנתון בין הנקבים. ותני כן° ג' אירסים הן. אחד צף ואח' שוקע ואחד דומה לשבכה. פעלייא חזון בתקילא איתגליי' קולתא דמיא אשתון קמייא ולא מייתין ואנכון תנייני ומייתין. אני אי' אירס שוקע חיה. כיימוי דר' ירמי' איתגלין גינייתה דכדר חב' אישתון קמיי' ולא מייתין אינבון תנייני ומ'תו. אני אומ' אירס שוקע הוה. ותני כן אבטיח שניקר ואכלו ממנו עשרה בני אדם וכן יין שנתגלה ושתו ממנו עשרה בני אדם אסור לוכל ולשתות אחריהן. אני אומ' אירס שוקע היה. א"ר ירמיה° חלב הגוי למה הוא אסור משום תערובת בהמה טמאה. ותני כן° ישראל יושב בצד והגוי חולב ומבי' לו ואינו חושש. פיתן ר' יעקב בר אחא בשם ר' יונתן° פת מהלכות על עימעום הוא. כך אני אומר מקום שפת ישראל מצויה בדין הו' שתהא פת גוי' אסור'. ועימעמו עלי' והתירוה. או מקום שאין פת ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת גוים מותרת ועימעמו ליה ואסרוה. א"ר מנא וכי יש עימעום לאיסור. ופת לא כתבשילי גוים הוא. כך אנו אומרי' מקום שאין תבשילי ישראל מצויין בדין הוא שיהו תבשילי גוי' מותרים. אלא כיני מתנ' שאין פת ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת גוים אסורה ועימעמו עליה והתירוה מפני° חיי נפש. רבנן דקיסרין בשם ר' יעקב בר אחא כדברי מי שהוא מתיר ובלבד מן הפלטר. ולא עבדין כן. אמר קומי ר' חייה רובה. תני ר"ש בן יוחי' כן אוכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגומ'. מה מים לא נשתנו מברייתן אף כל דבר שלא נשתנה מברייתו. והתיבון הרי° מוטליא ופנקריסין וקובטיות וקליו' וחמים שלהן הרי אילו מותרין. ניחא כולהן שהן יכולין להשרות לחזור לכמות שהיו. קליות למת. ר' יוסי בי ר' בון בשם רבי' כל איכל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי גוים. עם הפת יש בו משום בישולי גוים. מה מקיים ר' חייה רובה איכל תשברו מאתם. באוכל תשברו. האבלתו שברתו אם הוה קשה עליך באוכל תשברו ואם לאו הרבה עליו כסף: אמרין כן הוה ר' יונתן עביד כד הוה בר נש רב עליל לקרתא הוה משל ליה איקרין דאין אהא דין ריתם או דין דארטלא ישכח אפין מפייסא: מי אסר את השמן.° רב יהוד' אמ' דניאל אסרו וישם דניאל על לבו וגו'. ומי התיר. ר' והתיר ובית דינו. בגי' מקומות נקרא ר' יהודה הנשיא° רבותינו בגיטין. ובשמן. ובסנדל. וקרו ליה בי דינא רשרו מישחא. כל כדו דשרו שלשה דברים נקרא בי דינא שריא. א"ר יוחן בית דינו חלוק עליו בגיטין: מהו שתהא מותרת להנשא. ר' תניי אמר מותרת להינשא. ר' יוסי אמר אסורה להנשא. ר' אחא ר' תנחום בר חייה בשם ר' חנינה ואמרי לה בשם ר' יהושע בן לוי שהוו עלין לדר המלך ונתנין עליו. יצחק בר שמואל בר מרת' נחת לנציבין אשכח שמלאי הדרומי יתיב דרש ר' ובית דינו התירו בשמן. °אמר שמו' אבל רב לא קביל עליה מיכל. א"ל שמואל אכול' דלא כן אנא כתב עליך זקן ממרא. א"ל עד דאנא תמן אנא ידע מאן ערר עלי' שמלאי הדרומי. א"ל מר בשם נרמיה לא בשם ר' יודן נשיא. אטרח עליו ואכל. ר' יוחנן בעי ולא כן תנינן° שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין. ורבי ובית דינו מתירין מה שאסר דניאל וחביריו. רבי יוחנן כדעתיה א"ר יוחנן מקובל אני מר' לעזר בי ר' צדוק° שכל גזירה שב"ד גוזרין ואין רוב ציבור מקבלין עליהן אינה גזירה. בדקו ומצאו בגזירתו של שמן ולא מצאו שקיבלו רוב הציבור עליהן. ביצה צליה שלהן. בר קפרא שרי. חזקיה אמר. עד כדון כשנצלי' לדעת. נצלית שלא לדעת. נישמעינה מן הדא מעשה שנשלה רליקה באשת קנים ובאנם חמרים והוו שם חגבים ונצלו. אתא עובדא קומי ר' מנא ואסר. א"ר אבהו משום תערובת חגבין טמאים. א"ר יוסי בי ר' בון והדא מן חמירתא דרב. רב נחת לתמן חמחון מקללין ותמי' עליהון. חד בר נש° הוה טעין קפר מהלך כשוקא. אתת רייתא וחטפתא מן ידיה אתר תותיה. אזל בעי מיסבינה. א"ל רב אסיר לך דנא אמר דנבילה הות טעינת ואתר תתה ונסיבת דין תחותוי. חד בר נש אזל בעי משונא אוסקופתה נו נטרה אגשתה וסלק ליה. א"ל בעי מיתבינה. אל רב אסור לך דנא אמר הדוא שמפה נתרא ואייתי תורי דנבילה תותה. תורמוסן שלהן מה

פירוש

איתבועת ויקדה. פי' שנתבקע הכוד שלנו וקשה ת. חדים דברי כו'. המוני' פרשתי לעיל בגררות: בעינה היא. פי' המטבעת בינן היא ומה עניינו אצל הבהמ' שיאסר עמה אצל פרש' פטור' הוא לפיכך נאסר עמה מה שורפה. פי' דקתני נמצאו שורפה חיה ומה הוא ומפרש: גמי לה אצלין העוליני' כמ' אם להפלינו. פי' דקחני במתני' השיאו לדבר אחר היה לו להשיאו ולהפליגו כמ' מחמש מקראות הללו דאין להם הכרע לכ' כי פנים חדייך דהוי בדברי קבלה: שאת. פירש' דמי קאי אאם תיטיב או הוא לשון סליחה ומי קאי אואם לא תיטיב או הוא לשון כשאית עון. שור ארור. פי' עיר של שכם שהוא שמורר כשור: עם אבותיך וקם. פי' ומ"כ ה"א רמז לתחיית המתים: שמשיקין עליהם. פי' שכתרים הפה ואינן מגלין אותן תורה סקני מלאכ שכתוב יסק וה"פ ומי יתן וירוה וילמדנו מהדברי שטעמן וטורין עליהם' את כפה אחי' ואחי כו'. פי' מדכ"ל למכתב אותי וכת' ואותי אחד לרבויא' דאיכא פילא אליהו למסר בינו לבין עצמו שהתלמידי' קטני' וה"פ הפסוק כבשה שהתלמידי קטנים ככבשי' אז כבשים ללבושך כלומר כנגד לפניהם וה"ת שאתה מתכסה נגד כלבושך אבל כנדולים כעתודים תגלי' להם ד"ת כשדה: מה הסימא. פי' תשים לשון כישא נפי' סימא הוא אוצר והלכה כב והאכלתו שברתו. לעיל כפ"ק דגח פירשתי הסוגיא קפר. פי' נשר דייתא פי' עוף הנקר' דייה:

א לקמן פ"ד פ"ח. ב כלים פ"ט פ"ב. ג תוספתא כ"ק פ"ו. ד תרומות רפי"א (פ"ה נ') תוספת' שם פ"ט. ה שם ראי': הזמן תע' תוספתא במכלתין פ"ג, נ' ל"ד: ו שם ופ"ג ה"ד (פ"ח, נ'). ז ע' נ' ל"ד: ולקמן ה"ח. ח נילה פ"ח ה"ח (ס, ח'). ט סונפרקין ה"ג. י (חולין פ"ח פ"ה). יא ה"נ: כמשנה המתרונה. יב שם ורבה ויקרא. יג נרכות נ' נ' סנהדרין פ"ט, ה"כ ול"ל ממרי' בגם ר' עפנן. יד לעיל בפרקין ה"ו. טו ע' ב"ר פ"פ מדרש ש"ה פ' יעקב, מכילתא בגלה יתחומש שם פ' ויגם עסלק. בבלי יומא כ"ב ותוס' שם ופירש"י ריגלה פ' ותסגע טז ע' מדרש מזית פ' ישקני וב' בפרקין ל"ה ותוס' שם ד"ה פ"ג. יז ע' סס"נ פ"ע י"ב. יח ע' ש"ר פרשה ל'. יט שבת נ' ד', ע"ב. כ (ע נ' ל:) כא שם ותרומות פ"ה ד'. כב תוספתא ב"ה. כג שביעית ל"ח ס', פ"ט ומעשר שני כ"ד ס', ובגם שם. כד ע' לעיל פ"ח ה"ד. כה ע' תוספתא כ"ה. כו (ע' נ' ל"ח). כז שם ובבלי ל"ו. כח שם וניטין פ"ח ד', ונדה ל' ד'. כט פ' בבלי פ"ח ל"ז. בתוס' ד"ה אשר יום תפלה נ"ים' כבוכה ל ע' תוס' בבבלי סנהדרין פ"ו ד"ה ורבנ"ל, ולעיל בדריים פ"ט (פ"ח נ') וה"כ לא עדיות פ"א ס"ה. לב בבלי כ"ב ס': וה"כ לג שקלים פ"ח ה"נ (כ', נ'). ועי' חולין ל"ה. ותוס' בבבלי כ"ט כ"ה: ד"ה אחת.

אשיך בן דמי שיצא כשה' מן העול' ולא פתי נרדין של חכמי' לקיים מה שנאמר ופורץ גדר ישכנו נחש. ולא נחש נשכו. לא שלא ישכנו לעתיד לבוא. ומה הוה ליה למימר אשר יעש' אותם האדם וחי בהם: המספר' לגוי מספר עד שמגיע לבלורית וכיון שמגיע לבלורית הרי זה מושך את ידיו. המסתפר מן הגוי הרי זה רואה במראה. מן הכותי אינו רואה במראה: התירו לבית רבי שיהו רואין שהיו זקוקין למלכות. ג' דברים' התירו לבית רבי שיהו רואין במראה ושיהו מספרין קומי' ושילמדו את בניהן יוונית שהיו זקוקין למלכות. חד גיור הוה ספר והות איצטרולוגוס והוה חמי באיסטרולוגיא דידיה דיהודאי שפכין ארמיה ולא הוון אלא אמגיירתיה והוה יהדאי אזל בעי מיספרה נביה קטיל ליה. כמן קטל. רבי לעזר בר יוסי אמר שמונים. רבי יוסי בי רבי בון אמר שלש מאות. ובסוף נתפללו עליו וחזר לסיאורו: תני' גוי שמוכר ספרים תפילין ומזוזות אין לוקחין ממנו. ודתני מעשה בגוי אח' בצידן שהי' מוכר ספרים תפילין ומזוזות ובא מעשה לפני חכמים ואמרו מותר ליקח ממנו. רבי שמואל בר נתן בשם ר' חמא בר חנינ' בגר שחזר לסיאורו היה: הלכה ג' אילו דברים של גוים אסורין כו'. רבי יצחק בר נחמן בש' רבי יהושע בן לוי תנ' אמ' מתיק מר חד אין בהן משו' גילוי. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי החד והמר והמתוק אין בהן משום גילוי ולא משום יין נסך. רבי סימון מפרש החד קונדיטון. המר פסינתטון. והמתוק מהו חמרא מבשלה. רבי יהושע בן זיידל הוה לו יין מבושל שנתייחד ברשות הגוי שאל לרבי ינאי בי רבי ישמעאל. א"ל כן א"ר שמעון בן לקיש מתוק אין בו לא משום גילוי ולא משום יין נסך. רבי ינאי בר' ישמעאל איבאש. סלקין רבי זירא ורבי יהושע ור' בון בר כהנא ורבי חנניה חבריהון דרבנן מבקרתיה. אשכחון ר' יהושע בר זיידל יתיב תמן. אמרי תא מרה דשמועתא והא מרה דעיבדא מישאלוניה. אמר לון כן אמר ר"ש לקיש מתוק אין בו לא משום גילוי ולא משום יין נסך. א"ל רילמ' מן הדא דר"ש בן לקיש ראבן אבן. אמר לון לעובדה וסמכון עלוי. מן דקמון ר' אילא עם ר' בון בר כהנא א"ל אילולא ראתון רחמין שמועתא ולא מתניתא היא. תני ר' חייה מבושל של גוי למה הוא אסור' שהיה מתחילתו יין. אמר ר' יוסי מתניתא אמרה בן היין והחומץ שהיה מתחילתו יין. ר' אמי הוו ליה אורחין אמר לון אילולי חמרא מבשלא דידי מגלי לא הוינא מפקתכון. אמר ליה רב ביבי איתון ואנן שתינן. אמר מאן דבעי מימת ייזיל ימות גו ביתיה. בר יודנה הוה ליה קונדיטון מגלי. שאל לרבנן ואסרון. ולא כן א"ר יצחק בר נחמן בשם רבי יהושע בן לוי החד והמתוק אין בהן משום גילוי. רבנן דקיסרין משום רבי יודה בר טיטו' כאו דשתים חד לתלת'. בעון קומי ר' אבהו מבושל שנתגל' מהו. אמ' לון קרינ' צריכא לרבי יוחנן ואתון שאלון לי הדא. שאלון לרבי יצחק ואמר לון. ואינהר רבי אבהו דמר ר' יוחנן אסור. בר נטווא איתגליין ליה גיניתיה שאיל לרבי בא בר ממל א"ל אם היה נכנם ויוצא מותר. רבי יעקב בר אחא רבי אמי בשם ר' לעזר אם הוה ישן מותר. רבי חנינה רבי יהושע בן לוי חד אמר ישן מותר. וחד אמר ישן אסיר. מסתבר' דר' תנינ' אמ' ישן מות'. דבכל את' סמיך ר' לעז' לר' חנינה: ר' יוסי בן שאול משתעי אתן עובר'. עוכר' הי' איח' חדי דהוו' רחמ' מצוות' ובעלה שנא מצוותא. אתא חד מסכן ויהבת קומוי ואכל. ארגישת בבעלה איטליק וטמרתיה בעיליתיה. תבת קומי בעלה ואכל לדמך ליה אתא חיליא' ואכל מן קומוי. קם בעלה מן שינתיה ובעא מיכול. שרי הרוא דעיליתה מלולי. הדא אמר' ישן מותר. 'כריך הוה. ואינו אמר משו' ייחוד כי ניאפו ודם בידיה. מכיון דלא הוה חשיד על דא לא חשיד על דא: מעשה בחסיד אחד שהוה מגלגל בגילוים ולקח כולקת וראו אותו יושב ודורש ביום הכיפורים וצלוחית של מים בידו: מעשה° בטבח אחד בציפורין שהי' מאכיל את ישראל נבילות וטריפות פעם אחת ערב יום הכיפורים עם חשיכה שתה יין הרבה ונשתכר ועלה לראש הגג ונפל ומת. והתחילו הכלבים מלקקין בדמו. אתון שאלון לרבי חנינה מהו מיעברתיה מן קומיהון. אמר להן כתיב ואנשי קודש תהיון לי ובש' בשר טריפ' לא תאכלו לכלב תשליכון אותו. זה גזל את הכלבים והאכיל את ישראל נבילות וטריפות ארפון לון מדידהון אינון אכלין: חד בר נש הוה ליה חד גרב מגלי בערובת צומא רבא אזל בעי למישפכיה. א"ל חבריה אייתי ואנא שתי ליה. א"ל מגלי הוא. אמר ליה טריה ויומא קאים לא חשב למישתי. לא אספק מיטעם עד דאיתחלחל ר' ירמיה בשם רבי חייה בר בא כל אירסים סעלים חמצין ושל נחש ממית. רבי חייה אמר אין נשאלין על הגילוי. רבי ירמי' בע' קומי רבי זעיר' מרי' דשמועת' אישאיל ליי. מתגמגם הוה ר' זעירא והוה יתיב אכיל ברמשא איטפי ביציני יהיב ידיה על תומגה' אדלקון בוציני אשכחון אתן שפיפונא שהו' דומה לשערה כריך על תומגהא. א"ל רשיעא לא הוינא זהיר קך. א"ר אמי צריכין אנן חששין על מה דבריית' חששין. אסיר למיתן פריטין גו פומה. פותחא תחות בי שחייא. תבשילא תותי ערסא. ולמיתע סכינא גו אתרוג' ובכינא גו פוגלא: א"ר יוסי בי רבי בון כל זיעה דנפקה מבר נשא סם המות הוא חוץ מזיעי' הפני'. א"ר ינאי אין קט' קטה שוה'° ואין אוכר אוכר מרגלי. ר'

יונתן כי הוה בר נש שאיל ליה אמר ליה ערבא דנפשך אנא. א"ר שמעון בן לקיש' אילו ללודין זבינת נרמך וכינתה נרמך בדמים יתירין. וכא בדמין קלילין. רבי אסי רבי יוחנן בשם בן בתירה°° יין נסך שנפל לבור ימכר כולו לגוי חוץ מדמי יין נסך שבו. רבי אסי בשם רבי יוחנן סת' יינו של גוי אסור ואינו מטמא. הפקידו אצלו אסור בשתייה ומותר בהנאה. רבי זעירא בעא קומי רבי יסא מה במייחד. א"ל במפקיד. אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן שלש יינות הן' שראה גוי מנסכו וודאי דעבודה זרה מטמא טומאה חמורה כשרץ. סתם יינו של גוי אסור ואינו מטמא. הפקידו אצלו בחותם אחד אסור בשתיית ומותר בהנאה. א"ר ירמיה קומי רבי זעירה חמי מה מר לא מר אלא בחותם הא בלא חותם אסור בשתייה ובהנייה. הורי רבי לעזר במייחד והוה רבי זעירי חדי בה: תמן' תנינן אצל נכרי כפירותיו. רבי שמעון אומ' דמאי. רבי'' חנניה בעא קומי' רבי מני מה כפירותיו ממש טעמו פוטר טבל ברור ממקום אחר. א"ל לכל דבר. ולא על יאות רבי חנינה מתרם לקיבליה. הפקידו אצלו בחותם רבי חנניה ור' מנא חד אמר אסור וחד אמר מותר. מה פלינן בהנאה אבל בשתייה אסור. רב אמ' חביות אסור. חמפ"נ מותר. חתיכת דג שאין בה סימן. בש"ר יין חבילה. אסור בחותם אחד. חלחיית מורייס פ"ת גבינה מותר בחותם אחד. אמר ר' יוחן טעמא דרב כל שאיסורו מגופו אסור בחותם אחד. על ידי תערובת מותר בחותם אחד. רבי יעקב בר אחא רבי שמעון בר בא רבי לעזר בשם רבי חנינה רבי בא ר' חייה בשם רבי יוחנן. רבי זעירא בשם רבי יהושע בן לוי הכל מותר בחותם אחד חוץ מן היין. וחרם אדריינו'° רבי זעירא בשם רבי ירמיה הלכה כרבי מאיר. הא דתני°° חרס אדרייני אסו' ואיסורו איסור הנייה דברי ר"מ. וחכמים אומרים אין איסורו איסו' הנייי. רבי ירמי' בעי' קומי רבי זעיר' אתן בגר דתנינן הכא מהו ואיקפד לקובליה. א"ל אפילו כמאן דמר תמן מותר. וכא אסור. תמן אין איסורו ניכר. ברם הכא איסורו ניכר. ומהו לסמוך בו את המיטה. רבי לעזר אמר מותר ורבי יוחנן אמר אסור: ועורות לבובין. רבי ירמיה בשם רב הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. כיצד הוי עיש' קורעה עד שהו' כחיי' ומוצי' לבה לעבוד' זר'. כיצד הוא יורע רבי תנא אמר בשעה שקורעה עד שהוא בחיים הוא נסלל ונעגל. לאח' שחיטה הוא נמשך. א"ר יוסי ותשמע מינה שחט בה סימן אח' אף על גב'' דתימ' אין דב' שיש בו רוח חיים נאסר וכא נאסר. ובשר הנכנס לעובדה זרה מות'. ר' בא רבי חייה בשם ר' יוחנן אמר להוציא מדברי ר' ליעזר שר' ליעז' אומר'° מחשבת נכרי לעבודה זרה. והיוצא אסור. רבי אבינא בשם רב ירמיה בשהכניסו לפנים מן הקנקלין. אבל אם לא הכניסו לפני' מן הקינקלין אף היוצא מות'. בעבודה זרה שיש לה קינקלין. אבל בעבודה זרה שאין לה קינקלין כל הבי' יוחן לשם קינקלין: ההולכין בתרפות. רבי חייה בשם רבי יוחנן תוריכם מוליכין עבודה זרה גדול' אצל עבודה זרה סמטה. אית תניי תני תרפות. מאן דא' תרפו' תרפי'. ומאן דמר תרבות תוריכם. והבאין מותרין רבי אבינא בשם רב ירמיה כשאין חוזרן כהליכתן. אבל אם היתה חזרתן כהליכת' אף הבאין אסורין: הלכה ד' נודות הגוים וקנקניהם כו'. נודות°° הגוים גרודו' הרי אילו מותרות זפותות הרי אילו אסורות. גוי עוברן ודורכן וישראל עומד על גביו כונם לתוכן יין ואינו חושש. וחש לומר שמא ניסך הוא. א"ר בא אינו מצוי לנסך על גבי דבר מאוס. מעתה אפילו אין ישראל עומד על גביו אני אומר שמ' החליף. קנקני גוי' חדשו' מותרו' אע"פ שהן זפותי. ישנו' אסורו' אע"פ שאינן זפותות. חכא את אמר זפותות מותרו' והכא את אמ' זפותו' אסורות. אמר רבי אבהו אני עמדתי על זפתן של קנקנים ואין נותנין לתוכן חומץ כשע' שזופתי' אותן. ר' יעק' בר אחא כשי' רבנן יין שאסו' בשתייה ומותר בהנאה נכנסו לתוך קנקנים נעשו הקנקנים כיין. פינרו וכנס לתוכה יין אחר נעש' יין קנקני' כפינהו וכנס לתוכה יין את' היין אסו' והקנקנין מותרין. ולמ' אסור בשתייה ומות' בהנא'. כבין דרבי מאי' אמ' אסו' בשתיי' ובהני'. א"ר בא כשהלך רבי עקיבה לזיפירין אתון שאלון לי' קנקנים של גוים כמה הוא מהרתן. אמר מזו לימדתי עליהם. מה אם כשעה שאינן זפותות את מר מותרין. בשעה שהן זפותות אלא שנתקלפה זיפתן לא כל שכן. וכשבאתי אצל חבירי אמרו על ידי זפת הן בולעות. כנס' הגוי לתוכן מים ישר' כונס לתוכן מים. וחוזר וכונס לתוכו יין ואינו חושש. כנס תגוי לתוכו ציר או מוריים ישראל כונס לתוכן יין. כנס תגוי לתוכן יין ישראל כונם לתוכן ציר או מוריים וחוזר וכונם לתוכן יין ואינו חושש. רבי יוחנן נפק לפנטי דרבי ירחן נשיי' לעכו אתון שאלון לי' קנקני' כמה הי' מהרתן אמ' מזו לימדתי עליהם מה אם בשעה שכנס גוי לתוכו ציר או מוריים ישראל כונם לתוכו יין רבי יסא בשם רבי יוחנן בשעה שמכניסן לאור לא כל שכן. רבי חייה בשם רבי יוחנן בשעה שמשחיל את זיפתן לא כל שכן. וקיימין איתון אין קמין קמין: קנקנין שאינן זפותות רבי אסי אמר אסורות. רבי אמר מותרות. רבי יעקב בר אחא א"ר אסי מקשי כי נן אמרין אהן כחזא לא בלע. ר' בא אמר רב ששת שאיל מאן אנן אמרין האין דהן של מימי תלים לא בלע. ר' יעקב בר אחא ר' שמעון בר אבא בשם ר' חנינה קנקני גוים מכלאן מים שלשי' ימים מעת לעת. רבי יעקב בר אחא א"ר אסי מקשי

מראה מקום והגהות

א תוספתא פ"ג, ג' כ"ט. ועי' ביוס' שם ד"ה הסתפר.
ב ע' בבלי סוטה מ"ט:
ג (ע' ב"ר פ"ד וס"ב תנחומא בסדבר ולעיל יבמות ה', ד' בר' פטרו שהי' קרוב למלכות לפד לשונו לדבר יוונית, ולעיל סימה ב"ד ג' סליפד בתו יווני', וע"ע לעיל מגילה ע"ד, ס').
ד גיטין פ"ד (פ"ו ס').
ה בבלי ל'. לעיל תרומות פ"ח ג', וש"נ.
ו שם הגי': חייא (ע' ב' נדרים נ"ם:).
ז שם הגי': ברור.
ח שם ונייקרא רבה פ"ה.
ט נ"ל שיחור וכך הגי' לעיל תרומות פ"ח ד' ע' ערוך ערך שהר א' נקבה שכך מי' יונית קטע מגרדי.
י שם ראה, בער' חור למיטב ובין נפג'לבולדי (בבלי גיטין פ"ו: וע' ב' ב"ם פ"ד. ותוס' שם).
יא לקמן פ"ה ה"ב.
יב ע' ב' ל"ט.
יג עקלי' פ' ג' מ"ד.
יד שם כ"ג נ'.
טו ערלה ס"ג ס', ע"ש.
טז ע' תוספתא במכלתין ס"ד.
יז ע"כ במכלתין כ"ד.
יח חולין פ"ב מ"ו, לעיל ביכה פ"ס, לקמן בפרקין ה"ב.
יט תוספתא פ"ה, וע' ב' ל"ג.
כ ע"ג והתוספ' שם.

אצטרוגלים. פי' חוזה בכוכבים: כמן קטל. פי' כמה נפשות הרג: לסיאורו. ענין אמור ואם כמו סורו רע: הלכה ג': פסינתטון. פי' לענה גל"ין פסינתון: איבאש. פי' חלה: דאתון רחמין. פי' שאתם אוהבים: כאו דשתק. פי' כהא' דמחין: קרינה. פי' יין מתוק: ואינהר כו'. פי' ונזכר: רחמה מצוותא. פי' שהיתה אוהבת לעשות מצות. וי"מ שהיתה אוהבת חברו' של עניים: ארגישת בבעלה. פי' שהרגישה שיבוא אל הבית ועינו היתה רעה על העני' ולכן העלתה לעני וטמנה אותו בעלייה שלא ירגיש וכד' וטמנה נפני בעלה לאכול ואכל והיה כרים וישן בתוך המבילה ובא נחש ואכלה מסאכלו וכשהקיץ היה רוצה לאכול ואמר לו העני שהי' בעלייה שהנחש אכלה ממנו וילפינן מהכא דמי שישן בתוך המבילה לפניו דאיכו אסור משום גילוי דהא זה היה רוצה לאכול אי לאו דא"ל העני ואסר לא היה חייש לגילוי אלא ודאי לא חיישינן בישן לגילוי ונתן זה שאכל מילה' דלא שכיח הוא: כרוך הוה גרסינן. פי' דליכא למילף מהכא דלמא הא דהיה רוצה לאכול משום שהיה לו כרוך סקו' שאכל הנחש והאסר בארתי לעיל בפ"ח דתרומות: הדי בה. פי' שמח בה: אדרייני. לעיל בערלה פירשתי הסוגיא: הקנקלין. פי' מדריס: הלכה ד': ודורכן. נבבלי גרים רש"י דרכן כמו דבר על נגדו כלומר שמיתך הזפת לתוכה לפנים ודרבי יוחן כו'. פי' לכבוד ר"י הנשיא יצא לעכו:

פירוש

אין מעמידין בהמה
כו': לקבל עליה. פי'
ממלך כמשיח כדמית'
בב"ר פ' ל"ח: בשעה
שרבן בארץ. מפים
דס"י ה' דרשה תמיד
הכות לדיקי' סהני טפ"/
לקבל עליהן. ומע"ג
דלין מקבלין נרים ליסו'
המשיח מ"מ כן מעלמן
יעשו כל המלות: גרופי'.
פי' עגפיה: ואפילו תימר
בתשה יכולה כו'.
גרסי': לחוד'. נר' שהיא
טר ודת: ירחב לו
הדרך. פירש"י אם היה
רולה לילך עד פרסה
יאסר שני פרסאו' שסא
ימתין מליבתו עד פרס'
שניה וזה יפריש מעט
קודם: כודי. פי' שם
מקום הוא: הג יא. פי'
עושה וטביחותו כמרי'.
פי' לוסרי' נעשות
תכשיטין כגון טוספות
ושרשיטין והעוסי זכיכי'לא
לתיו לוסכת'לגי"ו הי"ל ה'
קי"ס ותעמד' לגל העושי
תכשיטין לפדו מוסכתם
לגי' ומיתעקרו: הלכה
ב': כרי מבא. כמו כך
הי' טנא: אופין. פי'
ריגין של חוטם: בנות
אזנים כו'. כמתי' פירשתי
למ"ל בשנת ע"ש: נמסת'.
פי' חולי השורף כח':
טיב דעותו. פירש חולי
השיניים: ויחת מתס כו'.
פי' שכיה מתרכת ע"י בת
השר של טמריש ונפרי'
שנ"ת עלה לגלה ומ"ל
ירו' לפי לפת' רמי"מ'
לעוות כו': ניקלביסי.
פי' מין פרי: קלום. פי'
מוג חולי של תמיסה
מלשקקות נחם: תחלוסי'.
שקליים שקורי' כרם"ח:
ואינשם. פי' ניתרע':
עמר מורין. פלנין מיאת'
למירתם ובתוספות מיכת'
נכסת' מחרית ע"ש:
ובוותה רכוד גרסינן
וה"פ השתן מלמב הדרה
עם בעלה. רתם איתא
פי' שלתב מזה יעיין בבבלי
דבנהדרין מעשה דבן
דפלי בפרקי"ז

פרק שני

הלכה א· אין מעמידין בהמה בפונדקאות של גוים כו'· ר' זעירא
ר' אבהו בשם ר' יוסי בי ר' חנינה ר' בא ר' יונה תיפתר כר'
ליעזר דרבי ליעזר אמר° אינה נלקחת מן הגוים· ר' יונה בעי
ולמה לי נן פתרין לה דרבי הכל כיי דמר ר' לעזר בשם רב
ואפי' כמאן דמר מותר למכור אסור לייחד· עבר וייחד דברי
הכל· א"ר ירמיה נישמעינה מן הדא 'האש' שנתכבשה בידי גוים·
א"ר יוסי שנייא היא אשה שרדכה לצוות· הגע עצמך שהיתה
חרשת· דרכה לרמז· מאי כדון· תיפתר כר' ליעזר דר' ליעזר
אומר אינה נלקחת מן הגוים· הוון בען מימר מה פליגין ר' ליעזר
ורבנן בפרה על שום מעלה 'היא כפרה סילסול היא בפרה· מן
מה דרבנן מתיבין לר' ליעזר כל צאן קדר יקבצו לך הדא אמרה
אף בשאר כל הדברים חלוק ר' ליעזר· רבי הושעיה בעי משיבין
דבר שהוא לבא על דבר שהוא לשעבר· רבי אבין בעי משיבין
דבר שיצר הרע בטל על דבר שיצר הרע קיים· רבי הושעיה אמר
ולמה לי נן פתרין לה דברי הכל כיי דמר רב הונ' בשם רב
וישקלו את שקלי שלשי' ככף אילו שלשים° מצות שעתידין בני
נח לקבל עליהן· ורבנן אמרי אילו שלשי' צדיקים' שאין העולם
חסר מהן דמר ר' נחמן בשם רבי מנא אין העולם יכול להיות
פחות משלשים צדיקים כאבינו אברהם ומה טעם ואברהם היה
יהיה. יהיה מנין שלשים· פעמי' שרובן בבבל ומיעוטן בארץ ישרא'·
פעמי' שרובן בא"ץ ישרא' ומיעטן בבבל· סימן יפ' לעול' בשע' שרובן
בארץ: ר' חייה בר לולייני בשם ר' הושעיה כל המצות עתידין
בני נח לקבל עליהם· ומה טעם כי אז ארהפך אל עמים שפה
ברורה· ובסוף הן עתידין לחזור בהן· ומה טעם ננתקה את
מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו זו מצות תפילין זו מצות ציצית·
ר' יצחק ור' אמי הוון יתבין מקשיי והכתיב ויזבחו לה' ביום
ההוא מן השלל· וקיימונה ולא ידעין אין חברייא קיימונה ואין ר'
אמי קיימונה· על ראשה מן השלל שהיה בידם הקריבו· והא כתיב
ואנשי בית שמש העלו עלה ויזבחו זבחים לה' פרים· וכי מסרני
פלשתים אנו למידין· ולא כן א"ר אבהו בשם ר' יוסי בר חנינה
ואפי' נקיבות הקריבו ואת הפרות העלו עולה לה'· והכתיב ויאמר
שאול מעמלקי הביאום· אין למידין משאול· דמר ריש לקיש שאול
גרופית של שקמה היה· והכתיב ויקח דוד את הגורן· קנה ולא
הקריב· והכתיב ויאמר ארונה אל המלך ה' אלהיך ירצך· ירצך
בתפילה· והכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם
מכל אלה· מכל אלה אין את מקריב· לוקח אתה תמימים
ומקריב. מה עבד לה ר' ליעזר לוקח אתה ברמים ומקריב· הוא
תני ברמים ולא כר' ליעזר· תני "אין מעמידין בהמה בפונדקאות
אפי' זכרים אצל זכרים ונקיבות אצל הנקיבות· ואין צ"ל זכרים
אצל הנקיבות ונקיבות אצל זכרים· זכרים אצל זכרים מה אית
לך אדכבתו כאה ואינה מוצאה אותו והוא נרבע' הימנו· נקיבות
אצל נקיבות מה אית לך אוהבה בא ואינו מוצא אותה ורובעה·
ר' תניי בשם ר' זעירה לא סוף דבר בהמתו של ישראל אצל
הגוי אלא אפי' בהמתו של גוי אצל של ישראל לא ייחדינה אצלו
של גוי אחר חבירו שלא תמציא לו תקלה· מעתה אפי' שכר את
בהמתו לא נאה לחזור לייחדה אצלו שלא תמציא לו תקלה· חשוד
הוא לבוא על בהמתו של חבירו· ואינו חשוד לבוא על בהמה עצמו
שמתוך שיודע שאם בא עליה הוא מעקרה אף הוא אינו בא עליה:
אבל מעמידין בהמה בפונדקאות של כותי' כו'· הדא אמרה כותי' לא
נחשדו על העריו: ותני כן °מתייחדת אשה עם שני אנשים אפי'
שניה' עברים אפי' אחד כותי ואחד עבד. אבל לא תתייחד עם
הגוי חמותו ואחות' (אשתו) ושאר כל העריות לא יתייחדו עמו
אלא בפני שנים: תני "אין מוכרין לה' לא זיין ולא כלי זיין· ואין
משחיזין להן את הזיין· תיפתר בעיר שכולה גוים· ואין האשה בבלל
שפיכות דמים· א"ר אמי תיפתר° בבריאה· א"ר אבין ואפי' תימר
יכולה אשה להטמין את עצמה ולומר נויה אני· ואין האיש יכול
להטמין עצמו ולומר גוי הוא: תני" נזדווג לו גוי לישראל נותנו
לימינו· רבי ישמעאל בי ר' יוסי אומר בסייף לימינו ובמקל לשמאל·
עלה עמו לעלייה ויורד עמו לתחות· ישראל מלמעלה והגוי מלמטה·
לא ישוח לפניו שלא ירוץ את גלגלתו: ומרחיב לו את הדרך אם
שאלו להיכן הולך יפליגינו כשם שהפליג יעקב אבינו לעשו·
שאמר לו עד אשר אבוא אל אדוני שעירה וחלך לסוכות. א"ר הונא
לא מצינו" שהלך יעקב אבינו לשעיר· א"ר יוחן בריה דר' לעתיד לבוא
אל· ועלו מושעי' בהר ציון לשפוט את הר עשו: בת ישראל לא
תיילד את הנכרית מפני שמעמדת בן לע"ז· אבל נכרי' מילדת בת
ישרא'· ותני כן °°מילדי' מבחוץ אבל לא מבפני' לא תכנים ידה לפנים
שלא תמיק את העובר במיעדה ולא תשקינה כוס של עיקרין· הותה
חכמי' ייבח כיי דמר ר' יעקב בר אח' בשם ר' יוחנן"° אם היה רופ' אומן
מותר· וחכ' אם הוח' חכמ' מותר: בת ישרא' לא תניק בנה של נכרי'
מפני שנותנ' לו חינם· א"ר יוסי הדא אמרה שאסור ללמדו אומנות·
כהדא תרתין אומנון הוון בגירו זגיי' וקיבסרייא· זגייא לא אלפין וקמון
קיבסריי' אלפון ואיתעקרון· אבל נכריי' מיניקת בנה של בת ישרא'
דכתיב והיו מלכי' אומניך ושרותיהם מיניקותיך· תני "יונק התינוק
והולך מן הנכרית ומן בהמה טמאה ומביאין לו חלב מים ואינו
חושש לא משום טומאה: הלכה ב ומתרפין מהן ריפוי

ממון כו'· ר' יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו ריפוי ממון בהמתו
ריפוי נפשות גופו· ר' בא בשם ר' יהודה אם היה נחסם אסור·
כהדא ר' אמי סלק עם רבי יוחן נשייי לחמת' תנד לך' באצבעי'
יהב עליה איספלני'· חמת' מתחלחל' וקלמה· ולא שמיע כי
דמר ר' יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן° אם היה חמא אומן
מותר· ולא דמייא תמן נחסם מותר· ברם הכא נחס' אסור· [redacted]
מיכחול מינרון· רב אמר° מאן דבעי מיסתמיא איסתמי· לוי אמ' מאן
דבעי למסת ימות· רב לא עבד עינא יכחל לה לוי עבד עינא
כחל לה· א"ר בא והא אנן חמיי לון טעמין הדא קילורית' נימר
כדי טבא הוא טעם לה· כד לי' הוא טבה הוא קיים' וסמייא·
אהן אופין סכנה· הדא תודייקי רבי סימון אמר אסורה· רבי
יוחנן אמר מותרת: חברייא° בשם ר' בא בר זבד' כל שהוא
מן השפ' ולפנים מרפין אותו בשבת· התיב ר' זעירא הא אנן תנן
החושש בשיניו לא יגמא בהן חומץ. לא מן השפ' ולפנים הן· ר' זעיר'
לא אמ' כן א"ר זעירא בשם ר' אבא בר זבדא כל שהו' מן החלל
ולפני' מרפין אותו בשבת· ר' זעירא ר' בא בר זוטרא ר' חנינה
בשם ר' מעלין עצם של ראש בשבת· ר' חייה בר מדייא ר' יונה
ר' זעירא רבי בא בר זוטרא ר' חנינה בשם ר' מעלין בנות אוזנים
בשבת· ר' אבהו בשם ר' יוחנן עין שמרדה מרפין אותה בשבת·
תמן אמרין בשם ר' יוחנן°' גבות ידים ורגלים סכנה· ר' אבהו בשם
יוחנן אהן סומק' סכנ'· א"ר אבין לוקטין לו עוקץ עקרב בשב'· רב אמי
חמרא לבר מעינא שרי· לגוי מן עינא אסור· שמואל אמ' ואהן
רוק תפל אסור לעין בשבת· מניה את יליף לחוורתיה· רבנן
דקיסרי אמרי חרא עורדענא סכנה· ר' חזקיה אמר משם רבנן
דקיסרין הדא עכשבונית" סכנה· ר' שמואל בר רב יצחק חרא
נומרתא סכנה· א"ר ירמיה נותנין עליה חמץ כפס'· אהן בלעה שרי.
א"ר יוסי מתניתא' אמרה כן °מחט של יד ליטול בה את הקוץ·
דל' כן מה בין קוץ מה בין כלע· אהן עיים' דעינא שאון לר' ירמי'
אמר לון הא ר' בא קומיכון· שאון לר' בא ושרא לון· אמ' לון
אוף אנא שרי· ר' אבהו בשם ר' יוחנן אהן צפרונא סכנתא· ר'
יוחנן הוה ליה כן והוה מיתסי קומי° דתימטינים בטיבריא·
בערובתא נחת לגבה אמ' לה מיצרוך אנא למחר כלום· אמרה ליה
לא. ואין צרכת סב גרעינין דתומרין· ואית דאמרי דנקלביסין בפלגיהון
יקורין ואגד דשערין תצאת קטן נגובה ושחוק וטפול ולא
תימר קומי בר נש· למחר עאל ודרשה בבי מדרש· שמעת
ותנקת גרמה· ואית דאמרין איתגיירת· את שמע מינה תלת·
שמע מינה אהן ציפרנה סכנה· שמע מינה כל שהוא מן
השפה ולפנים מרפין אותו בשבת· שמע מינה כיי דמר ר'
יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן אם היה רופא אומן מותר:
ר' יהושע בן לוי הוה ליה קולוס יהורון ליה ר' חנינה ורבי
יונתן מישחוק תחלוסין ומיתן גו חמרא עתיקא ומישתו ולא יסכן·
בר בריה הוה ליה בלע אתא חד ולחש ליה בשמיה דישו בן
פנדרא ואינשם· מי נפק א"ל מאי אמרת עליה א"ל למילת פלן·
אמר מה הוה לו אילו מית ולא שמע הדא מילתא· והוות ליה
כן כשגגה° שיוצא מלפני השליט: ר' יעקב בשם ר' יוחנן° בכל
מתרפין חוץ מעץ וגילוי עריות ושפיכו' דמים· ר' פינחס בעי עד
כדון כשאמר לו הבא לי עלים מעץ והביא לו· אמר לו הבא לי
עלים סתם והביא לו מעץ· נישמעינה מן הדא· ר' אחא הוה
ליה צמרמורין· אייתון ליה מק° זכרותיה דרדהו ולא אישתה·
אייתון לר' יונה ואישתי· א"ר מנ' אילו הו' ר' יונה אבא ידע מאן
הוון לא הוה שתי· א"ר הונא ואת אומר שאין מתרפין מגילוי
עריות· דתני" שבת הותרה מכללה. נערה המאורסה לא
הותרה מכללה· שבת שהותרה מכללה לא להתרפות· ודכוותה
נער' המאורס' לא הותרה ואפילו להתרפות· ולא סוף דב' שאמ'
לו הבא לי אשת איש אלא אפי' לשמע את קולה· כהדא:
חד בר נש רחם איתה ביומוי דר' לעזר וסכן. אתון שאלין לר'
לעזר מהו דתעבור קומוי וייחי· אמר לון ימות ולא כן·
מהו דישמע קלה וייחי· אמר לון ימות ולא כן· ומה הוות·
ר' יעקב בר אידי ור' יצחק° בר נחמן חד אמר אשת איש הווי
וחד אמ' פנויה· מאן דמר אשת איש ניחא. ומאן דמר פנויה·
והא בר כוהא נגרא רחם איתתא ביומוי דר' לעזר וסכן. כאן
באשת איש כאן בפנויה· ואפי' תימא כאן וכאן בפנויה וכאן וכאן
באשת איש· תיפתר שנתן עיניו בה עד שהיא אשת איש· אית
דבעי מימר אותה רוב' הוות ולא הוות משמע ליה· וכל מה
דהוה מעבד באיסור הוה מעבד בגין כן לא שרא ליה· אמר ר'
חנינה זאת אומרת שאין מתרפין משפיכות דמים· דתנינן תמן°'
יצא רובו אין נוגעין בו כו'· חיישנן שלא ימות ואין דוחין נפש
מפני נפש· לא סוף דב' שאמ' לו "הרוג את איש פלוני· לא אמ'
לו חמוס את איש פלוני: גוי בגוי גוי בישרא' חייב· ישרא' בגוי פטור.
רב חסדא בעי °°מהו להציל את הגדול בנפשו של קטן· התיב ר'
ירמיה והתנן יצא רובו אין נוגעין בו· שאין דוחין נפש מפני
נפש· ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' לוי שנייא היא תמן דלא נודע
מי הורג את מי. מעשה° באלעזר בן דמא שנשכו נחש ובא יעקב
איש כפר סמא לרפותו· אמר לו נימי לך בשם ישו בן פנדרא·
אמ' לו ר' ישמעא' אי אתה רשאי בן דמי· אמ' לו אני אביא ראייה
שירפאני. לא הספיק להביא ראיה עד שמת· אמר לו ר' ישמעא'

מראה מקום והגהות

° פרה פ"ב מ"א.
ב לעיל פ"א ה"ו.
ג כתובות פ"ג
פ"י.
ד ע' יומא פ"ל
ה"ה.
ה ע' ב"ר פל"ח.
ו ב"ר פל"ח
במדבר רבה פ"ג,
וע' בבלי סוכה
פ"ה תכמוסא
פ' וירא וע' מקן
ומדרש שוחר טוב
ה'.
ז ע' חולין נ"ב
ח תוספתא פ"ב
ט תוספתא
קידושין פ"א,
שם הגי'
חקותו ואחותו.
י' תוספתא פ"ג.
יב ע' ב' כ"ח
וחים' שם.
יג תוספתא פ"ג.
יד ע' דברים
רבה פרשה א'.
טו שם בתוספת'.
טז לקמן ה"ב.
יז ע' תום' בבבלי
כ"ו· ד"ה עכו"ם
פניקה, וע"ע
תוספתא שבת
ספ"ו.
יח לעיל בפרקין
ה"א.
יט ע' בבלי כדה
כ"ה:
כ י"ג: כחללא.
כא ע' בבלי כ"ח.
לעיל שבת י"ד ד'
כל הענין.
כב ע' בבלי שבת
ק"ט.
כג שם הגי'
עכשבוניתא.
כד שבת פי"ח
פ"ג.
כה שם הגי'.
כרתי'דמיטנוס.
כו (שם וסי' ג'
וכתובות כ"ו ג'.
כז בבלי פסחים
כ"ה· וע' תוס'
בפרקין כ"ו: ד"ה
שאני מינות.
כח (ע' בכורות
כ"ה. ויש לורת
הבעל על הסיס
עצמ' כעין זכרו'
ע' לקמן פ"ג
ה"ה.)
כט סנהד' ויקרא
פ' נגע כי יתום'.
ל בבלי סנהדרין
ע"ה· וע' נסדר
משנה לי"ה יס' דת
המלחית שמות
סי' פ"ג.
לא שם מיתה:
לב שמואל ב' כ·
לג אהלות פ"ז
מ"ו.
לד ע' ב' כתובות
י"ט.
לה ע' שבת פי"ד
סנהדרין ספ"ח
(כ"ו, ג".)
לו בבלי כ"ז:
ע"ש תוספתא
חולין פ"ב.

מראה מקום והגהות

א גרס' פ"ח ה"ו.
ב ע' בבלי סוטה ל"ו ולעיל ר"ה פ"ד ה"ח.
ג במסכיות בבלי והגב, וע' כלאי' פ"ח ס"ס וב' ב"ב כ"ו.
ד פסחים פ"ד פ"ג.
ה תוספתא בפרקין, וע' ב' ו':
ו (ע' תנחומא שמיני, וספרי משל ומליצה' סי' ר"י ורמ"ג).
ז ע' ב' סנהדרין ק"מ.
ח (ע' ב"ר פ"ג) וש"ס רבה פ' מל תרגומי ות"ד אמס פ"ו.
ט ע' ב' שם.
י ע' במדבר רבה פ"כ, מיכה רבתי פ' ויחסום.
יא ע' תוס' בבלי ב'. ד"ה אסור.
יב ע' ב' ו': וסדר משנה ה' פ"ח פ"ט ה"ב.
יג (ע' לעיל דמאי פ"ו ס"ה).
יד לקמן בפרקין ס"ד, ות' ב' י"ג:
טו ע' תוס' ב'. ד"ה זלכרית.
טז פרק פ"ח ס"ו.
יז שם פ' ד.
יח ע' שבת י"ט תוספתא בפרקין.
יט ע' ב' ו':
כ ע' ב' ר"ה ימה ותוס' שם.

עבודה זרה

א· לפני אידיהן [א]של גוים ג' ימים אסורין מלשאת ומלתת
עמהן מלהשאילן ומלשאול מהן מלהלוותן ומלהלוות מהן מלפרען
ומלהפרע מהן. רבי יהודה אומר נפרעין מהן מפני שהוא מיצר
לו אע"פ שהוא מיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן. ר"י
אומר ג' לפניהן וג' לאחריהן אסור. וחכמי' אומרי' לפני אידיהן אסור
לאחר אידיהן מותר: ב אילו הן אידיהן של גוים קלנדס וסטרנלייא
וקרטסים ויום גינוסיא' של מלכים ויום הלידה ויום המיתה
דברי [illegible] וחכמים אומרים כל מיתה שיש בה שריפה יש בה
ע"ז. ושאין בה שריפ' אין בה ע"ז: ג' יום תגלחת זקנו ובלוריתו
יום שעלה בו מן הים יום שיצ' בו מבי' האסורי' אינו אסור אלא
אותו היום ואותו האיש: ד עיר שיש בה ע"ז חוצה לה מותר.
היה חוצה לה עבודה זרה תוכה מותר. מהו לילך לשם בזמן
שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור. ואם יכול לילך בה למקום
אחר מותר· עיר שיש בה ע"ז והיו בה חנויות מעוטרות ושאינן
מעוטרות זה היה מעשה בבית שאן ואמרו חכמים המעוטרות
אסורות ושאינן מעוטרות מותרות: ה אילו דברים אסור למכור
לגוים איצטרובילין ובנות שוח בפטוטרותיהן ולבונה ותרנגול לבן.
רבי יהודה אומר מוכר הוא לו תרנגול לבן בין התרנגולין· בזמן
שהו' בפני עצמו קוטע אצבעו ומוכרו שאין מקריבין חסר לעבודה
זרה· ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן אסור· ר"מ או'
אף דקל טב וחצב [ו]ניקלבים אסור למכור לגוים: ו מקום
שנהגו למכור בהמה דקה לגוים מוכרין [ז]מקום שנהגו שלא למכור
אין מוכרין (ואל ישנה אדם מפני המחלוקת) ובכל מקום אין
מוכרין להן בהמ' גסה עגלים וסייחים שלימין ושבורין ר' יהודה
מתיר בשבורה בן בתירה מתיר בסוס: ז אין מוכרין להן דובים
ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים ואין בונין עמהן בסילקי
וגרדון ואיסטרייא ובימה· אבל בונין עמהן בימיסיאות ומרחצאות·
הגיעו לכיפה שמעמידין בה ע"ז אסור לבנותה: ח אין
מוכרין להם במחובר לקרקע אבל מוכר הוא משיקצץ. ר' יהודה
אומר מוכר הוא לו על מנת לקוץ: ט אין משכירין להן בתים
בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות. ובסוריא משכירין בתים
אבל לא שדות· ובחוצה לארץ מוכרין בתים ומשכירין שדות
דברי רבי מאיר. ר' יוסי אומר אף בארץ ישראל משכירין להן
בתים ובסוריא מוכרים בתים ומשכירין שדות· ובחוצה לארץ
מוכרין אילו ואילו: י אף במקום שאמרו להשכיר לא לבי' דירה
אמרו מפני שמכנים לתוכה ע"ז שנ' ולא תביא תועב' אל ביתך
והיית חרם כמוהו וגו'· ובכל מקום לא ישכיר לו את המרחץ
מפני שהוא נקרא' על שמו:

פרק ראשון

הלכה א· לפני אידיהן של גוים כו'· רבי חמא בר עוקבה
שמע כולהון מכא והביאו לבוקר זבחיכ' לשלשת ימי' מעשרותיכ'.
א"ל רבי יוסי אין כיני אפי' בגלות· דתני [ט]נחום המדי אומר
יום אחד בגליו' אסור. מאי כדון חמן בדקו ומצאו שהן עושין
צרכיהן ליום אחד ואסרו יום אחד. ברם הכא בדקו ומצאו
שעושין צרכיהן לג' ימים· ואסרו להן ג' ימים· מה מקיים רבי
יוסי אהן קרייה והביאו לבקר זבחיכם וגומ'· במלכות
ירבעם הכתוב מדבר כיון שמלך ירבעם על ישראל
התחיל מפתה את ישראל ואומר להן בואו ועבוד ע"ז· ע"ז
וותרנ' הוא הדא הוא דכתי' מעלה ביהוד' ונקיצינה ונבקיענ' אינו
ונמליך מלך בתוכ' את בן טבאל. א"ר אבא חיורנו בכל המקרא
ולא מצינו מקום ששמו טבאל· אלא שעושה טובה עם עובדיו·
התורה אמרה ובחור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן· וע"ז
אומרה ויעש כהנים מקצו' העם· א"ר לא מן הקוצים שבעם
ומפסולת שבעם· התורה אמרה לא ילין חלב חגי עד בוקר·
וע"ז אמרה והביאו לבוקר זבחיכם· התורה אמרה ביום זבחכם
יאכל וממחרת· וע"ז אמרה לשלשת ימים מעשר'. התורה אמר'
לא תזבח על חמץ דם זבחי· וע"ז אמרה וקטר מחמץ תודה.
התורה אמרה כי תדור נדר לי' אלהיך לא תאחר לשלמו. וע"ז אמ'
וקראו נדבות השמיעו. א"ר יוחנן אמי' דר' מתנייה לא בא הכתוב
אלא להזכיר גנייון של ישראל. יום מלכינו החלו שרים חמת מיין משך
ידו את לוצצים· יום שמלך ירבעם על ישר' אתון כל ישר' לגביה
בפתי רמשא אמרו ליה קום עבוד ע"ז· אמר לון אפתי רמשא
הוא אשתי ולא אשתי כל עמא שתו אלא אם אתון בען אולין
ואתין בצפרא· הדא הוא דכתיב כי קרבו כתנור לבם בארבם
כל הלילה ישן אופיהם· כל הלילה לא ישן אופיהם. בוקר הוא
בוער כאש להבה· בצפרא אתון לגביה אמר לון כדון אנא
ידע דאתון בען אלא דאנא דחיל מסנהדרין דידכון דלא יקטלונני.
אמרו ליה אנן קטלין לון. ההד כולם יחמו כתנור· ואכלו את
שופטיהם· ר' לוי אמר הרגום היך מה דתימר כי ימצא חלל.
רבי לא אמר הורידן מגדולתן· יום מלכינו החלו שרים חמת
מיין· יום שנעשו בו שרים חולין מי גרם להן חמת מיין שהיו
להוטין אחר היין· משך ידו את לוצצים. כד הוה חמי בר נש·
כשר הוה מייתיב גביה תרין ליצנין ואמרין ליה אי זה דור חביב
מכל הדורות· אמ' להן דור המדבר. ואינון אמרין לי' ולא עברין ע"ז והוא
אמ' לון בגין דהביבין לא איתענשון· והינון אמרין ליה חשי דמלכא
בעי מיעבר כן ולא עוד אלא אינון עברין חד זרין עבד תרין:
וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדן· נסות רוחו של
ירבעם היא הגליתתו· א"ר יוסי בר יעקב במוצאי שמיטת' מלך
ירבעם על ישראל. ההד מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה
בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר
יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם· אמר אנא
מיתבעי מיקרי קאים אנא ואינון אמרין מלכא דאתרא קדם. ואין מיקרי
תניין גנאי הוא לי· ואין לא ניקרי בזיון הוא לי· ואין מרפינן
אולין סלקין אינון שבקין יתי אולין לון גבי רחבעם בן שלמה.
ההד אם יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית ה' בירושלם ישוב
לב העם הזה אל אדניהם אל רחבעם. מה עשה עשה שני עגלי
זהב[כ] וכתב על ליבן והרגתך. אמר כל מלך דיקום יסתכל כן. א"ר
חונה חובר חברי בתוכם כל מי שהיה חוברו היה חוברו· א"ר חונה
ושחטה שטים העמיקו· שהעמיק ברשע. אמר[ט] כל דמפרסים אנא
קטיל ליה· א"ר אבין בר כהנא אף שבתות וימים טובים מצינו
שבדה להם ירבעם מלבו' הה"ד ויעש ירבעם חג בחד' השמיני
בחמשה עשר יום לחדש כחג אשר ביהודה ויעל על המזבח
כן עשה בבי' אל לזבח בחדש אשר בדה מלבו מלבד כתיב
כמה דאת אמר מלבד שבתות ה'·: תני עבר ונשא ונתן מותר· ר'
יעקב בר אחא ר' יוסי בשם ר' יוחנן ואפי' ביום אידו· ותני כן[יא] במה
דברים אמורים בגוי שאינו מכירו אבל בגוי המכירו מותר מפני שהוא
כמחניף להן. תני נכנ' לעיר ומצאן שמחין שמח עמהן מפני שאינו
אלא כמחניף להן· חד דוקינר'[יב] אוקיר לר' יוחן נשיא חד דיסקוס
מלא דינרין נסב חד מינהון ושלח ליה שאר'. שאל לר"ש בל
אמר יוליך הנייה לים המלח· הרי במכית הרי לשעבר ור"ש לקיש
אמר[יג] יוליך הנאה לים המלח· א"ר אבהו ואני לא שאלני רבן
גמליאל בר' מהו לילך לירידי ואסרתו לו· והתני'[יד] הולכין לירידי וליקחין
משם עברים ושפחות· ר"ל אמר לא סוף דבר עברים ישראל
אלא אפי' גוים מפני שמקרבן תחת כנפי השכינה· מאי כדון. ר"ת
אדם קטן היה וביקש ר' אבהו לנהדרו. אבל ר' יוחן נשיא אדם
גדול היה וביקש ר"ל לנהדר הדבר: ניחא מלהשאיל· מלשאול
מהן· מפני שהוא כמשיאו שם· ניחא מלהלוותו· מלהלוו' מהן·
מפני שהוא כמשיאו שם· ניחא מלפורען מליפרע מהן. שלא
יאמ' ע"ז שלו סייעה. ר' בא בר טבליי בשם רב אם היתה
מלוה אובדת מותר. ותני כן מלוה אובד' בעדים. אין
מלוה אובדת בשטר· אפי' מלוה בשטר[טו] אובדת היא שלא
בכל שעה אדם זוכה לפרוע חובו· מאי כדון מלוה אובד' שלא
במשכון אין מלו' אובד' במשכן· אשכח תני על קדמיתא מלוה
אובדת בעדים אין מלוה אובדת בשטר: תמן תנינן[טז] רבי
יודה אומר אשה לא תסוד מפני שניוול הוא לה· ר' חנינה ור'
מנא[יז] חד אמר בסיד שהוא מתירתו במועד נחלקו· אבל בסיד
שמתירתו לאחר המועד אסור· וחרנ' אמר בסיד שהוא מתירתו לאחר
המועד נחלקו אבל בסיד שמתירתו בתוך המועד מותר· ולא ידעין
מאן אמר דא· ומאן אמר דא· מן מה דא"ר חנינה ר' יוסי בשם
ר' יוחנן רבי יהודה כדעתיה. כמה דר' יהודה אמר תמן ניבול
שעה ניבול. כן הוא אמר הכא צרת שעה צרה. הוי ר' אמי
בסיד שהוא מותר בתוך המועד נחלקו· אבל בסיד שהוא מותר
לאחר המועד אסור: אומנים[יח] ישראל שהיו עושין עם הגוי באידן
בתוך ביתו אסור· בתוך ביתו מותר. ר"ש בן אלעזר אומר בר"א
בתלוש מן הקרקע אבל במחובר לקרקע אסור· בעיר אחרת בין
כך ובין כך מותר. מהו בין כך ובין כך מותר בין בתלוש בין
במחובר בין בשכיר בין בקיבולת. א"ר לא בין בתלוש בין במחובר
ובלבד בקיבולת. ר"ש בר כרסנה בשם ר' אחא בשבת ובאבל
ובע"ז הלכה כר"ש בן אלעזר· חברייי' אמרי טעמא דר' ישמעאל
משום בריה דמועדא. א"ר בא כיון שהוא יודע שאסור לו לישא
וליתן עמו הוא מסיע בשמחת אידו· מה מפקה מבינידון למכור
לו דברים שאינן מתקיימין·[יט] על דעת חברייא אסור. על דעת ר'
בא מותר· א"ר יוחן קרייא מסייע למה דאמרי חברייא וביום
עשרים וארבעה יחדש השביעי נאספו בני ישראל בצום ובבי
ובשקים ואדמה עליהם· ולמה לא אמר בעשרים וג' משום
בריה דמועדא. אין נימר דהוה בשובתא לית יכיל דאת מחשב
ואת משבי' צומא רבא בתר בשובא· ומה בה ולית ר' חוניה
מיקל למאן דמעבר ליה [כ]מן אחריה· א"ר יוחנן בר מרייא אנא

לפני אידיהן של גוים
כו': שמע כולהן מכא.
פי' כל הני דבתיבי
בעמוס' שאסור לעשות
עם הגוי ילפי' מהו מקרא:
ותרנית. פי' שמינה
שעסקת עוג בקרנביתי'
שלכד סס שהיא חרגי'
כפי שעמית ילה"ר נהתר
לאיסורין ועבירות: ששמו
טבאל. פירש דכיפא
שמי' בן טבאל בן הפקי'
היא: נדבות השמיעו.
פרש"י איכריזו הכדנו' אחר
שכח' ולא יעברו על בל
תאחר: גניין של ישראל.
פי' שאין זה ספחר של
ע"ז אלא להזכיר גנותן
של ישראל שהיו מוסיפי'
פה שאין כאחד לעשות
כאלה בקדשי שמים:
בפתי רמשא. פי' לעת
ערב: אשתי ולא אשתי.
פי' שעתה זמן האכילה
והשתייה ומי יודע אם
שתה גם אכי לו כח
לפי שהכל שותים ומי' יג'
עבמי בזה לכן אם
אתם בלפ' חפצים נ"ה
לכו ושנו לפחה לא
ישן כו'. פי' דקר' בחסי'
קאמר וכי כל הלילה
ישן האופה: כי ימצא
חלל. פי' דיליף ג"ש בתיב
הכא כל מלכיהן נפלו
וכתי' התם כי ינפל גבל' פה
נפיל' דהתם הריגה אף
הכא נפילה דהריגה:
חשי מלכא כו'. פי' אחין
כי המלך רוצה לעשו' כן
ולוי לפי' שיעש' כנזו
לפיה' בידה הגליתו.
פי' לרשעתה ואין מיקרי'
תניין. פי' ואם מקרא
שני אחר מלך ירושלים
גנאי כו': ואין מרפינן.
פי' אם אניחם לילך
לבדם: והרגתך. פירוש
להזהיר למלכים שאם
ינפלו העגלים יעלו
ישראל לרגל ותו"ז זה
יהרגוך: חובר חברו
כו'. פי' כלפי שהיה מסייעו
לרשעתו ולכות' גם את
אחרים היה מחברו
ומגדלו: חד דוקינר כו'.
כי השלמון היה מכבד
לר"י בשלה תינה שלא
דינרין:

פירוש

הלכה ב': שמטה' לתודיס. פירשתי לעיל כפ' שבועת העדות:

סלק פרקא ומסכת שבועות:

בסיעתא דשמיא ישועו:

משלמין גניבה ואבידה· שואל שמשלם שבורה ומתה אינו דין
שישלם אבידה וגניבה· ותני עלה הרי זה קל וחומ' שאין עליו
תשובה· שבירה מניין נאמר כאן ונשבר או מת· [illegible] להלן
ומת או נשבר מה להלן [illegible] עמהן אף כאן שבויה עמהן· עד
כדון כר' עקיבה· כר' ישמעאל· ר' ישמעאל כר' נתן· [illegible] נתן
אר' או לרבות את [illegible] ראמר' נ"ש במקום שבאת·
מה להלן נשבעין על האונסין· [illegible] כאן נשבעין על האונסין· עוד
דר' נתן דר' נתן [illegible] מה לרבו' את השבויה· רבי יוחן בעי
טענו טענת גנב על [illegible]נסין [illegible] לו בא ליסטים מזיין ונטלה
מהו שישלם תשלו[illegible] של [illegible]נסין· א"ר יוסי אין כיני ניתני
שומר שכר והשוכר· דתני לא מצינו בנושא שכר והשוכר שמשלם
תשלומי כפל של אונסין· ותני עלה והו קל וחומר שיש עליו
תשובה· א"ר חנינה אם [illegible] את בן נמצאה אומר הרי זה
קל וחומר שיש עליו תשובה דו יכיל מימר ליה מצינו בנוש' שכר
והשוכ' שאינו משלם תשלומי כפל· תאמר בשו' שמשלם תשלומי
כפל בכל מקו'· ותני עלה הרי זה קין שאין עליו תשובה· אתמ'
אם בעליו עמו לא ישלם· מהו שישבע· ר' זירא אמר נשבע· ר'
חנינה ור' לא תרויהון אמרין אינו נשבע· מתניתא מסייע' לר' חנינה
ולר' לא· שבר שבירה ומתה שהן [illegible]ורין בנושא שכר והשוכר
והשואל בבעלין פטור שלא בבעלים חייב· אבידה וגניבה שהן
חייבין בנושא שכר והשוכר לא כל שכן בשואל בבעלין פטור
שלא בבעלים חייב· מאן דמר פשיטא שהוא נשבע צריכה ליה
שישלם· רבי חנינה בשם רבי יוחן מתניתא מסייעה לרבי זירא
שואל שהחמירה התורה עליו בבעלים פטור שלא בבעלין חייב·
נושא שכר שהקילה התורה עליו לא כל שכן בבעלים פטור שלא
בבעלים חייב· אין תימר לשבועה אצטריכת ליה ניתני בנושא
שכר והשוכר· הוי לא צרכה דלא להתשלומין וקשיא על הדא
דרבי זירא שואל אם בעלו עמו נשבע אין בעליו עמו ישלם נושא
שכר אם בעליו עמו (לא) ישלם· אין בעליו עמו נשבע· שומר
חנם בין שהבעלין עמו בין שאין הבעלים עמו נשבע· אמרת
דברים שהשואל משלם נושא שכר [illegible] דברים שנושא שכר
נשבע שומר חנם יהא פטור· [illegible] שנושא שכר משלם שומר
חנם נשבע· מה את מתני כשומר [illegible] כשהבעלים עמו· ואית
דבעי מה את מתני בשומר חנם ונשא שכר בין שהבעלים [illegible]
בין שאין הבעלים עמו· א"ר אבין על כל דבר פשע· א"ר [illegible]
לא מצינו שהשוות התורה כגניבה [illegible] בשואל לכן נשוה'
שומר חנם ונשא שכר שבר שבויה ומתה· ומה טעמ' דב"ש
על כל דבר פשע· ומה מקיימין דבית הלל טעמא דבי' שמאי
פשע על כל דבר פשע· [illegible] ששלח בו יד על ידי שליח·
רבי יוסי בר חנינה בעי מה [illegible] יטול נטל· והתני רבי הושעיה
נשברה החמיצה נותן לו דמי כולה· כלום החמיצה לא מחמת
קילקולה· רבי שמואל ר' אבהו בשם רבי לעזר שליחות שנאמר
[illegible] חייב עד שיחסור· ר' שמואל בעא קומי ר' אבהו
מה איתאמר' יחסר חיסר או אפילו לא חיסר· אל ליה הדא שאילת'
דרבי יוסי בר חנינה יטול נטל· אין תימר ליטול אפילו לא חיסר·
אין [illegible] שיחסר· אין תימר ליטול החזירה בין למקומו
בין למקום אחר פטור. אין תימר נטל החזירה למקומה פטור
למקום אחר חייב· רבי אבהו בשם ר' יוחנן נאמרה שמירה
בשומר חנם· ונאמר שמירה בשומר שכר. ולא דמיא שמירה
שנ' בשומר חנם לשמירה שנאמר בנושא שכר· שמירה שנא'
בשומר חנם כיון ששמר כל צרכו פטור· שמיר' שנ' בשומר
שכר אין מסערין אותו אלא כגופו לפיכך האין אותו אם הוה
ראוי לשמירה פטור ואו לא חייב· אין אומרין אלו היה אחר שם
יכול להציל הציל פטור שלא הציל חייב· ר' לעזר בשם ר' הושעיה
נאמר שליחות יד בשומר חנם ונאמר שליחות יד בשומר שכר
ולא דמיא שליחות יד שנאמר בשומר חנם לשליחות יד שנאמר
בשומר שכר· שליחות יד שנאמר בשומר חנם אינו חייב
עד שימשוך. שליחות יד שנאמר בשומר שכר כיון שהניח
מקלו ותרמילו עליה חייב· שמע רבי יוסי בר גרוראי
ומר אמי איני מקבל עלי את הדבר הזה אלא אחד
זה ואחד זה אינו חייב עד שימשוך· ר' אמי בשם רבי לעזר
ותני ר' הושעיה כן· אילו 'נאמר שליחות יד בשומר חנם שאינו
צריך והייתי למד מנושא שכר· מה אם נושא שכר שהחמירה
התורה עליו אינו חייב עד שימשוך. שומר חנם שהקילה בו
התורה אינו דין שלא יהא חייב אלא עד שימשוך· לאי זה דבר
נאמר שליחות יד בשומר חנם שאינו צריך להתמיד על נושא
שכר כיון שהניח מקלו ותרמילו עליה חייב· רבי יוסי אומר אם
אומר את כן נמצאת למד על המלמד להחמיר עליו דו יכיל מימר
לי' מה אם נושא שכר שהחמיר בו התור' אינו חייב עד שימשוך·
שומר חנם שהקילה בו התורה אפילו משך יהא פטור· אלא
כיני' לא יאמר שליחות יד שנאמר בשומר שכר שאינו צריך והייתי
למד משומר חנם· מה אם שומר חנם שהקילה בו התורה אינו
חייב עד שימשוך· נושא שכר שהחמירה בו התורה כיון שמשך
חייב· לאי זה דבר נא' שליחות יד בנושא שכר שאינו צריך
להחסיר עליה כיון שהניח מקלו ותרמילו עליה חייב: הלכה
ב' אמר לשומר [illegible] כו'· רב °אמ' פטור משבועת הפקדון
וחייב משום שבועת [illegible]· א"ר יוחנן מאחר שמצוה להפיסו אינו
חייב משום שבועת ביטוי· על דעתיה דרב אינו מצוה להפיסו·
מפייסו על האמת אינו מפייסו על השקר· ר' יוחנן בעי שבועת
פקד' מה שיהו חייבין [illegible] שבועת ביטוי. מה נן קיימין אם
בשוגגת בעבירה ובשבועה אין כאן סוטה אם במזידה בעבירה
ובשבועה אין כאן קרבן· אתיא' דרב כרבי עקיבה· ואין יסביר
רבי ישמעאל כרבי [illegible] הוא דר' מאיר "אמר אמן שלא
נטמאתי· אמן שלא [illegible] משנה מקשייא: הלכה ג' אמר
לשואל איכן שורי [illegible]· א"ר יוחנן ותני כן "טענו טענת אבוד ונשבע
לו והודה בין עד שלא באו העדים· בין משבאו העדים משלם
קרן וחומש ואשם· [illegible] "טענ' גנב ונשבע לו והוד' עד שלא באו עדי'
משלם קרן וחומש [illegible] ואם משבאו עדים משלם תשלומי כפל
ואשם וחומשו עולה לו מתוך כפילו דברי ר' יעקב· אמרו לו
לרבי יעקב איכן מצינו [illegible] בלא חומש· אמר להן אם נשבע
ונשבע ונשבע הרי מצינו אשם בלא חומש· ורבנין אמרין לקרן
חומשין אין לשבועות חומשין· דבר אחר ישלם אותו בראשו
וחמישיתו יוסף עליו· א"ר זירא ותני כן טענו טענ' אבוד ונשבע
לו והפריש קרבן מאילו שאילו הודה משבאו עדים קודש· אף
כאן קודש· טענו טענת גנב ונשבע לו והפריש קרבן מאחר
שאילו הודה משבאו עדי' לא קודש אף כאן לא קודש· וכר'
יעקב קודש· א"ר יוחנן הטוען את חבירו טענ' גנב משלם תשלומי
כפל· טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה· תמן אמרי
משלם תשלומי ארבעה [illegible]· ר' פרת בשם רבי הושעיה תני
תמן ומסייען לרבי יוחנן איכן שורי אמר לו אבד· משביעך אני
ואמר אמן· והעדים מעידין אותו שאכלו משלם את הקרן· הודה
מעצמו משלם קרן [illegible] ויש אכילה בלא טביחה· א"ר
חגי' תיפתר' בששחטו [illegible]· ויידא אמרה דא אמר לאחד בשוק
איכן שורי שגנבת והוא [illegible] לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן
פטור· מפני שאמר לאחד [illegible] השוק· אבל אם אמר לאחד מן
השותפין חייב· מתניתא "[illegible]לו ואחר כך נשבע לו· מן מה
דמר ר' יוחנן כשנשבע לו [illegible] כך אכלו: הלכה ט' אמר לנושא
שכר כו'· א"ר יוחנן °הטוען לחבירו טענת גנב באבידה חייב·
איכן אבידתי אמר לו נגנבה· א"ר יוחנן 'הטוען לחבירו טענת
גנב אינו חייב אלא לאחר שבועה· ומאי טעמא נאמר כאן
שליחות יד· ונאמר להלן שליחות יד· מה שליחות יד שנ' להלן
אינו אלא לאחר השבועה· אף שליחות יד שנ' כאן אינו חייב
אלא לאחר השבועה· א"ר יוחנן "טענו טענת אבוד ונשבע לו
ואחר כך טענו טענת גנב פטור· ר' יוחנן בעי שבועת טענת
גנב מהו שיהו חייבין בה משום שבועת ביטוי· מחלפה שיטתיה
דרבי יוחנן תמן אמר טענו טענת אבוד ונשבע לו ואחר כך טענו
טענת גנב פטור· וכא אמ' אבין· תמן פשיטא ליה· וכא צריכה
ליה· מה איצטריכת ליה חזי ופשטה· רבי חייה בר יוסף אמ'
"הטוען לחבירו טענת גנב אינו חייב עד שכפור בבית דין· מה
נן קיימין אם כהוא דקאים וחייב לחבריה שבועה אפילו נשבע
חוץ לבית דין חייב· אלא כי נן קיימין בהוא דחמי לון אולין
בשן מישבעניה והוא קפץ ומשתבע· רבי חייה בשם רבי יוחנן
בעומדת על אבוסה· ר' זירא בעי מה איתאמרת בעומדת או
אפילו עומדת· ואין תימר' אפילו עומדת היא הדא היא הדא·
אין תימר בעומדת מחלפה שיטתיה דר' יוחנן תמן אמ' טענו
טענ' אבוד ונשבע לו והפריש קרבן ואחר כך טענו טענת אונס
פטור· והכא את מר הכין· אמר ר' לא עגייא היא שנייא הוא
שהוא כיוצא ויחזיר כשבועה· מקשיא על דעתיה דר' זירא אמר
לו "איכן שורי אמר לו נגנב משביעך אני ואמ' אמן והעדים
מעידין אותו שגנבו משלם תשלומי כפל· הודה מעצמו משלם קרן
וחומש ואשם· והכא כיון שמסך במוענו טענת אבוד· סיבן ואילך
כמוענו טענת גנב ופטור· תיפתר כשנשבע לו ואחר כך טבחו·
תלמידוי דרבי חייה בר לולייני אמרי תיפתר בששחטו רבוץ·
ויש טביחה בלא סבירה· כטוטטוסי' דאמר אע"פ שאין נגיבה
יש טביחה ומכירה· שמואל אמ' בשלא באו עדי גניב'· אבל אם
באו עדי טביחה חייב· ריש לקיש אמר ראה עדי גניבה באין
ואמר נגנבתי מאחר שאין בהודייתו ממש ' פטור· ראה עדי טביחה
באין [illegible] שאין (סא שים) בהודייתו ממש פטור
(סא חדב) רבי זירא בעי ראה עדי אונסין באין ואמר אנסתי·
א"ר חנינה מתניתא כרבי שמעון דאמר: עיקר תביעה קנס כמי
שאין [illegible] ממש ' ופטור· ורבנין אמרין אין עיקר תביעה קנס
כמי שיש בהודייתו ממש ' וחייב: תני לא להקל ולא להחמיר
חייב· אמר ר' מתניתא אמר כן "אמר לשואל· אמר לשומר
חנם· אמר לנושא שכר והשוכר איכן שורי אמר לו מת מתו
שיאמר לו "יבוא והשב' עליו שלא נתתה עיניך בה לגזלה· מכל
מקום אינו משלם· מהו דיימר ליה אפילו ראת יתב לי כמת
דירי אנא בעי נבך:

מראה מקום והגהות

א ע' לעיל ל"ב ד', ל"ה ג', ר"ס כ"ס ד'. יבמות פ' ד' סוטה כ"ס ד' כ"ב ג'. נדרי' ל"ז ג, סנהדרין כ"ד ג' כ"ה ס' ה"נ.
ב לעיל פ"ד ה"ג, וש"כ
ג כ"ל: שאין.
ד ע' מכילתא משפטים פט"ו.
ה ע' ב"ס ספ"ג.
ו ע' ב' ב"ס ל"נ:
ז ה"נ: מילי לא כאמר וכו'.
ח ע' ב' ב"ס ס"ס:
ט לעיל פ"ד (ל"ה, ג') סנהדרין פ"ג (כ"א, ג').
י י"נ: מתיא ר' יוחנן בר"ע, ומין יכנור כר"ס מתיא היה כר' שמעאל כר"ס.
יא סוטה פ"ג ס"ו.
יב תוספתא ב"ק פ"ו.
יג ע' ב' ב"ק ס"ה.
יד ע' ב' ב"ק ע"א. ק"ה לעיל סנהדרין כ"ה ג'.
טו לעל פ"ו ה"ס.
טז לעיל פ"ז ה"ו.
יז ע' ב"ק פ"ז ה"ס.
יח ע' ב' ב"ק ק"ג:
יט צ' ב' סס ק"ו
כ ע' ב' גיטין ל"ה.
כא י"נ: בעומדת היא הדם וכו'. לין תימר לפי' שטות מחלפה וכו'.
כב ס"ה בפרקין.
כג ע' ב ב"ק ע ה:
כד י"נ חייב.
כה ע' לעיל פ"ה ה"ז.
כו ה"נ וחייב.
כז ה"נ: ופטור.
כח ע' תוספתא פ"ו
כט ע' לעיל בפרקין ה"ס.

הדרן עלך ארבעה שומרין הן וסליקא לה מסכת שבועות

דין מוסרין שבועה לחשוד. אלא כן אנן קיימין כהוא ראול מידון בבית דין דלא חכמין ליה ויימר לון הדוא גברא חשוד הוא. אף בהוא דקא״ם וחייב ליה שבועה ומחליה עליה. רב הושעיה אמר קמי ר׳ אמי בשם רבנין דתמן חורה שבועה לסיני. ר׳ יוחנן בשם רבי ינאי חורה שבועה לבעלין. מאן דמר חורה שבועה לסיני כמי שאין כאן עדות. המוציא מחבירו עליו הראייה. ומאן דמר חורה שבועה לבעלין. מה דהוא גברא חשוד ולא יכיל מישתבע לי קום שלם לי: הלכה ה׳ והחנווני על פינקסו כו׳. חנווני על פינקסו לא במקיף אמרו. שהוא אומר לו כתבת בזה מחוק בזה. ר׳ אומר אומר אני שהו אילו נשבעין כפני אילו מפני הבושה. הדא דתימר כשלא העמידו עמו. אבל העמידו עמו אין בעל הבית חייב כלום. כהדא דמר ר׳ יוד׳ בר שלום סמכין כתפייא גבי קפילייא אתון ואפקון דלא יהב לון. אתא עובדא קומי רבי שמי סמה דאילו הוון קפילייא יימר מסבות ליה סופיהון דאילין ואילין מיסב אלא יסבון מכבר: הלכה ו׳ אמר לחנווני תן לי בדינר פירות כו׳. רבי חנינא אמר במחלוקת. א״ר יודה אימתי כזמן שהיתה הקופה מונחת בין שניהן. אבל אם היתה יוצא׳ מתח׳ ידי אחד מהן עוד היא במחלוק׳. הד׳ דת מר באכסנאי אבל בבן עיר דרכו ליתן איסר עד שלא יטול דינרו: א״ר זירא כולהון כעין שבועת תורה ידוו להן. וכתובת אשה לא הוחזקה בידה להגבית אלא כמי שנבת מיכן והלך והוא כתוב׳ שטר של מאתים פרוע ואומרת אינה אלא מנה נפרעת בלא שבוע׳. תמן תנינן הפוגמת כתובת׳ לא תיפרע אלא בשבועה. כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תיפרע אלא בשבועה. תני הפוגמת אבל לא המפותתת. רב חסדא בעי בנין דהגך תרתין פסיעתא הוא מפני שפגמו בבית דין את מר אינו נוכה: הלכה ט׳ וכן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה כו׳. רבי יוחנן בשם רבי ינאי אין נפרעין מניכסי יתומין קטנים אלא בשרבית אוכלת כו׳. רבי נתן אומר אף לכתובת אשה. א״ר מנא מפני מזונות. אמר ר׳ מתנייא מאן תניש למזונות ר׳ שמעון דרבי שמעון אומר בנקיבה הדבר תלוי. מאן כדון משום חינה כדי שיהו קופצין עליה לישאנה. רבי נתן אומר אף לגזילה ולנזקין. א״ר יוסף אף נן תנינן תרתיהון לגזילה מהכא אם היה דבר שיש בו אחריות חייב לשלם. לנזקין מהכא אין נפרעין מניכסי יתומין קטנים אלא מזיבורית מט מתניתא אין נפרעין מנכסי יתומין קטנים לנזקין אלא מזיבורית. והתני יעמד הבן תחת האב דנזקין שמין להן בעידית ובעל חוב בבינונית. וכתובת אשה בזיבורית. א״ר יוסי בי רבי בון תיפתר דברי הכל בהדא דייתיקי. הכא אתמר אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן. והכא את מר אבל נשבעין לקטן ולהקדש. בנפרעין מניכסי קטן. ונפרעין מאדם שלא בפניו. אמר רבי ידמיה תיפתר בשרבית אוכלת כו׳ וכית דין נוכין רבית. תיפתר בערב לו מטוי. ליכסה אמר קומי רבי מנא אנן עבדין טבות סנין מינכון אנן משלחין דיאטימתין אין אתא הא טבות. ואין לא אתא אנן מחלטין ניכסוי. אמר ליה אוף אנן עבדין כן מכרזינן שלשים יומין אין אתא טבות ואי לא מחלטינן ניכסוי. א״ל הגע עצמך דהוה כוויי רחיקי. א״ל אנן משלחין ס״נ׳ איגרן׳ חדא גו שלשי׳ יומין. וחדא גו ל׳ יומין אין אתא הא טבות ואי לא מחלטינן ניכסוי. א״ר תנינה ויעמד כדין וברח אבל אם לא עמד כדין לא מחלטינן אלא מכרזינן. אשכח תימי תנן ורבי שמעון שניהן אמרו דבר אחד. הדך מה דת מר הלכה כתנן. דכוותה הלכה כרבי שמעון: הלכה י׳ ואילו נשבעין שלא בטענה כו׳. רב אמר מת הלוה המלוה נשבע ליורשיו. ואפילו מת המלו׳ יורשי מלוה נשבעין ללווה אבל אם מת לוה תחילה ואחר כך המלוה כבר נתחייב המלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועתו לבניו. שמע רבי יוחנן ואמר יאבל הלה וחדי. רב חייה בר אשי בשם רב שטר היוצא מתחת ידי המלוה בכתב ידו פסול אני אומר מתעסק היית בשטרותיך. הא מתחת ידי אח׳ כשר. ר׳ אבינ׳ בשם שמואל לעולם פסול עד שיצ׳ מידי המלוה בכתב ידי לוה. סאי כדון. א״ר יוסי בי ר׳ בון תיפתר דברי הכל בדייתיקי: א״ר יוסי הד׳ אמר׳ בגוש׳ ונותן שלא בחשבון. אבל בחשבון לא כהדא ואהן בן ביח עד הוא בנש׳ ונותן שלא בחשבון. ר׳ זירא כהד׳ ידבי יוסי. חד בר נש אול למידן קומי ר׳ זירא וחייט שבוע׳ על תרין דינרין אל לאו תרין דינרין אני חייב לך הא טריפין לך. א״ל ומילת פלן ופלן. א״ר זירא או הב ליה כל דתבע לך או אישתבע ליה כל דמגלגל עלך. עד כמה מגלגלין עליו. א״ר יוחנן עד כדי שיאמר לו עברי אתה. הגע עצמך שהיה כהן ונעבר עברי. וכי יש עבד בזמן הזה. א״ר שמואל בר רב יצחק שמדהו. ולא כן מה נן אמרין שמוה לא בטליה היא בעל בעל. מה בעל שני להלן משמיט אף כאן משמיט. דברי׳ שהן משה ידו שביעי׳ משמטתו ומשמטת שבועתו ושאין משה ידו אין שביעית משמטתו לא אותו ולא שבועתו. כל שהשביעי׳ משמטתו משמטת שבועתו.
וכל שאין שביעית משמטתו אינה משמטת שבועתו:

הדרן עלך כל הנשבעין

א. ארבעה שומרין הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם את הכל נושא שכר והשוכר נשבעים על השבר ועל השבויה ועל המיתה ומשלמין את האבידה ואת הגניבה: ב׳ אמר לשומר חנם איכן שורי אמר לו מת והוא שנשבר או נשבה או נגנב או אבד. נשבר והוא שמת או נשבה או נגנב או אבד. נשבה והוא שמת או נשבר או נגנב או אבד. נגנב והוא שמת או נשבר או נשבה או אבד. אבד והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב משביעך אני ואמר אמן פטור: ג׳ איכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה שח והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב או אבד משביעך אני ואמר אמן פטור: ד׳ איכן שורי אמר לו אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידין אותו שאכלו משלם את הקרן. הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם: ה׳ איכן שורי אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידין אותו שגנבו משלם תשלומי כפל. הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם: ו׳ אמר לאחד בשוק איכן שורי שגנבתה והוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידין אותו שגנבו משלם תשלומי כפל. טבח ומכר משלם תשלומי ארבע׳ וחמש׳. ראה עדים ממשמשין ובאין ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי אינו משלם אלא קרן: ז אמר לשואל איכן שורי אמר לו מת והוא שנשבר או נשבה או נגנב או אבד. נשבה והוא שמת או נשבר או נגנב או אבד. נגנב והוא שמת או נשבר או נשבה או אבד. אבד והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב. משביעך אני ואמ׳ אמן פטור: ח׳ אמר לו איכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה שח והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב או אבד משביעך אני ואמר אמן חייב: ט׳ אמר לנושא שכר והשוכר איכן שורי אמ׳ לו מת והוא שנשבר או נשבה. נשבה והוא שמת או נשבר. נשבר והוא שמת או נשבה. נגנב והוא שאבד אבד והוא שנגנב משביעך אני ואמר אמן פטור: י׳ מת או נשבר או נשבה והוא שנגנב או שאבד משביעך אני ואמר אמן חייב. אבד או שנגנב והוא שמת או נשבר או נשבה פטור. זה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו חייב. להחמיר על עצמו פטור:

פרק שביעי

הלכה א. ארבעה שומרין הן כו׳. א״ר יוחנן ארבעה שומרין הן ואין חייבין אלא דרך קניין. ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ לעזר אף לעניין גזילה אין חייבין אלא דרך קניין. א״ר יוסי בי רבי בון ומתניתא אמרה כן המקבל שדה מחבירו כו׳. רבי חגיה א״ר בון אף בגניבה אין חייבין אלא דרך קניין. ר׳ חגיה בשם ר׳ פינחס ומתניתא אמר׳ כן יהיה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלי׳ פטור. הגביהו או הוציאו מרשו׳ הבעלים ומת חייב. הגביהו ברשות הבעלים כמי שיצא כל רשות הבעלים. היו מושכו ויוצא עד שיצא כל רשות הבעלים. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן בעומדת באבוסו. ר׳ בון בר חייה בעי אם בעומדת באבוסו אפילו לא משך. אלא כי נן קימין בעומדת ברשות הרבים. מה רבי בון בר חייה כבית שמאי דבית שמאי אומרים ילקה בחסר ויתר. מה נן קיימין אם בעמד׳ ברשות הרבים וחשב לגוזלה ומתה באותה המחשבה דברי הכל חייב. אם עד שלא משך דברי הכל פטור. אלא כי נן קיימין בעומדת באבוסו כדאמר רבי בון בר חייה כבית שמאי. א״ר בון תמן בקונה שלא מדעת הבעלים. ברם הכא בקונה מדעת הבעלים: כתיב כי יתן איש אל רעהו וגו׳. לשמור ולא לקרוע. לשמור ולא להשליך. לשמור ולא ליתן במתנה. א״ר יוסי והו׳ שאמ׳ ליתן מתנה לכל מי שירצה. אבל אמר לפלוני מכיון שמסרהו עליו כמי שהוא עליו: תני ונגנב מבית האיש. לא מראש גגו. אמר ר׳ לעזר הדא דת מר בגג שאינו מבוצר. אבל בגג מבוצר כבית הוא: תני ונגנב מבית האיש. לא מבית השואל. ומר ונגנב מבית האיש לא מבית נושא שכר והשוכר. מכיון שמסרהו עליו כמי שהוא עליו. שתימצא אומר שלש פרשיות הן. התחתונה בשואל. והאמצעית בנושא שכר והשוכר. והעליונה בשומר חנם. שואל לפי שנהנה את הכל משלם את הכל. נושא שכר והשוכר לפי שנהנה מקצת ומהנה מקצת נשבע מקצת ומשלם מקצת. שומר חנם שאין לו הנייה נשבע ויוצא. מהו נשבע לא פשעתי. הוו אחרים יודעין שלא פשע מאי. נישמעינה מהדא הרי שנמצא הגנב ואין לו לשלם מהו שיאמר לו בוא והשבע לי שלא נתח עיניך בה לגוזלה. נישמעינ׳ מהדא ואם לא יוסא הגנב הא אם נמצ׳ פטור. כתי׳ כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וגו׳. שבועת ה׳ תהיה בין שניהם. גניבה אם גנוב יגנב מעמו. אבידה. ואם לרבות האבידה. עד כאן דברי רבי עקיבה. כרבי ישמעאל. תני רבי ישמעאל מה אם גניבה שקרוב לאונסין את אמר משלם. אבידה שאינה קרובה לאונסין לא כל שכן. אין כתיב בשואל אלא שבורה. אבידה וגניבה מניין יודין הוא מה אם נושא שכר והשוכר שאין משלמין שבורה ומתה

פירוש

דלא חכמין ליה. פי׳ במקום שאין מכירין אותו: שבועה לבעלי׳. פי׳ וקי״ל דכל מחוייב שבוע׳ ואינו יכול לישבע מתוך שאינו יכול לישבע משלם חוץ משומר מסה דאף כו׳ עיין הסוגיא בבבלי דפרקי׳: הלכה ט׳: הדא דת מר. כמו בד״ה הוא: אין בעל הבית חייב כו׳. כתב הר״א בב״מ בפ׳ המקבל דף כ״ט ע״ד דהא׳ סוגיא דהכ׳ סבר כר״ש בבבלי דסבר דאין השולחני יכול לחזור בו ולריך ליתן להם מדין ערב שהרי נכנס תחת הבעל בית ופסק הרמ״ב דאין הלכה כר״ש והשולחני יכול לחזור בו וכן הפועלים יכולין לחזור ועיין שם: סמכין כתפייא כו׳ פי׳ אם הבעלי׳ ספכו והעמידו פועלים נושאי הכתף אצל המבצל שיתן להם מאכל נבצ׳ והם יפרעו ואח״כ באו הפועלים והוליאו על החנוני שלא נתן להם כלום אתא כו׳. הלכה ט׳: בנקיבה הדבר תלוי. שני של הנוסחא הזו שבמשנתי׳ בכסה פנים ופירושה יתבאר לעיל בכתובות פר׳ נערה שנתפתתה: מוכסה. פי׳ שם מכסלי: אנן עבדין סבית. פי׳ שאנו נוהגין ועושין נטוב בעניני התביעות יותר מכם שאנו שולחין לנתבע: דיאטימתין. פי׳ איגר׳ שיבוא לדין אם בא הרי טוב ואם לאו אנו יורדין לנכסיו ומחלטין אותם לתובע: אמרו דבר אחד כמה דמר ר׳ חנן לא תשבע אלא לבסוף כן ר״ש אם לא תשבע אלא לבסוף הדך מה כו׳ גרסינן: סליק פרקא:

ארבעה שומרין הן מ׳: אלא דרך קניין. כל הסוגיא יתבאר מכח סוגיית הבבלי דב״ק פ׳ מרובה: הדא דהיסר כו׳. פי׳ בד״א בגג שאינו מוקף במחיצות ועקו׳ ומבוצר הוא מלשון ערים בצורות: עד כאן כר׳ עקיבא. פי׳ דר״ע ור׳ ישמעאל פליגי בכל התור׳ בלשו׳ הכפלי׳ אי דרשינן מהם לדברי או לא דר״ע סבר לשונות ריבויין הן ורבי ישמעאל סבר לשונות כפולות הן כלומר דאין באין לדרש מהם ריבויין ומיעוטי דברה תורה בלשון בני אדם ונאמר דהכא ה״פ עד כאן כר״ע דדריש לשונו׳ ריבויין הן ואו״כ גנב יגנב גניבה ואם לרבו׳ אבידה אבל ר׳ ישמעאל דלא דריש גנב יגנב אבידה מנליה ומפרש דיליף ליה בקל וחומר מגניבה וכל הסוגיא בבבלי דפרקין:

מראה מקום והגהות

א ע׳ בהרי״ף בר״ן דף ל״ג ד״ה ירושלמי.
ב ע׳ ב׳ מ״ו.
ג ע׳ נ׳ ב״מ ק״ג.
ד תוספתא פ״ו, וע׳ ב׳ מ״ז.
ה כתובות פ״ט ה״ח.
ו פ״ט נפרקין וכתוב׳ פ״ט ה״ח.
ז כתוב׳ שם ל״ג ב׳ סנהדרין כ״ג ב׳.
ח כתובות שם ה״ח (ופ׳ סנהדרין שם פ״ח ה״ו) וגיטין פ״ה ה״ב.
ט שם הגי׳: בנקבה וכו׳ ופ׳ גיטין ס״ו ד׳ ולעיל פ״ה כה״ר וסה״ו (ל״ג ב׳, נ׳).
י ב״ק רפ״ו.
יא גיטין פ״ה ה״ד.
יב ע׳ ב״מ ספ״א ולקמן ה״ו.
יג לעיל פ״ו פ״ו.
יד כתובות שם ס״ו, וסנהדרין שם.
טו (ע׳ ב׳ ב״ק ק״ג)
טז שם הגי׳: פ״ר מתנה.
יז ע׳ כתובות פ״ט ה״ז, ב׳ בפרקין פ״ו.
יח ב״מ ספ״א.
יט לעיל ה״מ.
כ ע׳ ב״מ פ״ג ה״א.
כא ע׳ ב׳ קידושין כ״ח.
כב תוספתא שביעית פ״ח.
כג ב״מ פ״ו ס״ט מ׳ סנהדרין כ״א וג׳.
כד ב״ק כ״ט פ״א. (לעיל פ״ה ה״א ופ״ו ה״ח).
כה שם פ״ג. לקמן בפרקין ה״ס.
כו ע׳ ב״ק פ״י.
כז הגי׳ במשניות בבבלי: משביעך אני ואמר אמן פטור, זה הכלל כל המשנה מחובה לחובה ומפטור לפטור ומפטור לחובה פטור מחובה לפטור חייב, זה הכלל וכו׳.
כח תוספתא ב״מ פ״ט.
ל ב״ק פ״ו פ״ח.
לא ע׳ ב׳ כתובות ל״ח:
לב ב״מ פ״ג פ״ב.
לג בבלי ב״ק נ״ג.
לד ע׳ ב״ק רפ״ו (ה׳, ד׳).
לה ע׳ כתובות כ״ט סע״ג ר׳ אלכסא בשם חזקיה. פ״ח.
לו מכילת׳ משפטי פ״ו, ע״ש.
לז ע׳ לקמן סוף פרקין.

ב׳ הגוזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו למשכנו שלא ברשות. אמ׳ לו תן לי כלי שנטלתה והוא או׳ לא נטלתי הרי זה נשבע ונוטל. ר׳ יהודה או׳ עד שיהא שם מקצת הודייה כיצד אמ׳ לו שני כלים נטלתה והוא או׳ לא נטלתי אלא אחד: ג הנחבל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לתוך ידו שלם ויצא חבול אמר לו חבלתה בי והוא אומר לא חבלתי הרי זה נשבע ונוטל. ר׳ יהודה או׳ עד שיהא שם מקצת הודייה כיצד אמר לו חבלת בי שתים והוא אומר לא חבלתי אלא אחת: ד ושכנגדו חשוד על השבועה כיצד אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואפי׳ שבועת שוא. היה אחד מהן משחק בקוביא מלוה בריבית מפריח יונים וסוחר שביעית שכנגדו נשבע ונוטל. היו שניהן חשודין חזרה שבועה למקומה דברי ר׳ יוסי. ר״מ אומ׳ יחלוקו: ה והחנוני על פינקסו כיצד לא שאמר לו כתוב בפינקסי שאת חייב לי מאתים זוז אלא אמ׳ לו תן לבני סאתים חטים ולפועלי בסלע׳ מעות הוא אומר נתתי. והן או׳ לא נטלנו הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין. אמר בן ננס כיצד אילו ואילו באין לידי שבועת שוא אלא הוא נוטל (שלא) בשבועה והן נוטלין שלא בשבועה: ו אמר להנוני תן לי כדינ׳ פירות ונתן לו אמ׳ לו תן לי את הדינר אמ׳ לו נתתיו לך ונתתו באנפלי ישבע בעל הבי׳. נתן לו את הדינ׳ אמ׳ לו תן לי הפירו׳ אמ׳ לו נתתים לך והלכ׳ לתוך ביתך ישבע החנוני. ר׳ יהוד׳ אומ׳ כל שהפירות בידו ידו לעליונה: ז אמר לשולחני תן לי בדינר מעות ונתן לו אמר לו תן לי את הדינר אמר לו נתתיו לך ונתתו באנפלי ישבע בעל הבית. נתן לו את הדינר אמר לו תן לי את המעות אמר לו נתתים לך והשלכתם לתוך כיסך ישבע השולחני. ר׳ יהודה אומר אין דרך השולחני לחזות נותן איס׳ עד שהוא נוטל את דינריו: ח כשם שאמרו הפוגמת כתובתה לא תיפרע אלא בשבועה ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תיפרע אלא בשבועה מנכסים המשועבדין ומנכסי יתומין. והנפרעת שלא בפניו לא תיפרע אלא בשבועה: ט וכן היתומין לא יפרעו אלא בשבוע׳ שלא׳ פקדנו אבא שלא אמ׳ לנו אבא ושלא מצינו שטר בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע. העיד ר׳ יוחנן בן ברוקה שאפי׳ נולד הבן לאחר מיתת האב הרי זה נשבע ונוטל רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש עדי׳ שאמ׳ האב בשעת מיתתו שטר זה אינו פרוע נוטל שלא בשבועה: י ואילו נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין והאפיטרופין׳ והאשה הנושאה ונותנ׳ בתוך הבית ובן הבית. אמר לו מה אתה טוענני רצוני שתישבע לי חייב. חלקו השותפין והאריסין אינו יכול להשביען נתגלגלה לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל. והשביעית משמטת את השבועה:

פרק שביעי

א. כל הנשבעין שבתורה כו׳. ממשמע שני שבועת ה׳ תהיה בין שניהם אין אנו יודעין שאם לא ישבע ישלם. מה ת״ל ולקח בעליו ולא ישלם׳ אלא מכאן שקיבלו בעלים שבועה הוא פטור מלשלם. ר׳ חניי בעא קומי ר׳ יוסי ולמה לי כר׳ מאיר אפי׳ כרבנן. לא א״ר אמי בשם ר׳ יוחנן דברי ר׳ מאיר׳ ממשמע לאו אתה שומע הן. ולקח בעליו ולא ישלם. הא אם לא ישבע ישלם. תני ר׳ חייה׳ מתנה שומר חנם ושומר שכר להיות כשואל. א״ר חיננה הכל מודין בלשון תורה ממשמע לאו אתה שומע הן. מה פליגין בלשון בני אדם: אמר ר׳ אבין על ידי׳ שבעל הבית עסקיו מרובין תיקנו בשכיר ליטבע וליטול. והכות׳ תיקנו בבעל הבי׳ שאם עבר זמנו שלא ישבע ויטול. תני ר׳ חייה אם יש עדים שתבעו בזמנו אפילו לאחר שנה נשבע ונוטל. א״ר יוסי אין לו אלא אותו היום בלבד. ר׳ יונה אמר אתפלגון ר׳ יוסי בי ר׳ חנינה ור״ש לקיש חד אמר תבעו ביום אין לו אלא יום. לילה אין לו אלא לילה. וחרנה אמר בשתבעו ואמר נתתי אבל אם אמר לו אתן חזקה נתן. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מסה דסר ר׳ חמא בר עוקבה בשם ר״ש לקיש תבעו ביום אין לו לא יום לילה אין לו אלא לילה. הוי רבו יוסי בר חנינה דאמר בשתבעו ואמר נתתי אבל אמר לו אתן חזקה נתן. א״ר מנא פעמי׳ שתבעו אחר זמן ומעשה בתוך זמנו. הוך עבידא תבעו ואמר לי לא אמר לך מאתו היום נתתי. אותו היום נעשה כמי שהוא אתמול נתן לו שעור אחר. הקדים לו שכרו בדא נשבע ונוטל. והיה המשכון בידו בדא נוטל בלא שבועה. היה עבד׳ וכיד מוסרין שבועה לעבד. היה חשוד׳ וכיד מוסרין שבועה לחשוד. היו שניהן חשודין תפלונתא דר׳ מאיר ור׳ יוסי. היו שניהן חשודין חזרה שבועה למקומה דברי ר׳ יוסי ר׳ מאיר אומר יחלוקו. פשיטא מת בעל הבית השכיר נשבע ליורשו. ואפי׳ מת השכיר יורשיו נשבעין ליורשי בעל הבית. כלום תיקנו אלא בשכי׳ שמא ביורשיו. א״ר לעזר משתבעו בעדים יכיל מימר ליה נתתי לך שכרך. א״ר יוחנן אין אומר כממון מאחר׳ מאחר דיכיל מימר ליה לא שכרתיך. יכיל מימר לית שכרתיך ונתתי לך שכרך. מתני׳ פליגא על ר׳ לעזר׳ כמה דברים אמורים כשזה אומר

נתתי וזה אומר לא נטלתי. נתתי לך שכרך והוא אומר לא נטלתי. שכרתני והוא אומר לא שכרתיך המוציא מחבירו עליו הראייה. וקשיא על דר׳ לעזר אם כאו׳ בעדים שכרתני והלה אומר לא שכרתיך. ר׳ בא קרתיגנא בעי יום אחר עשית עמי ונתתי לך והלה אומר ב׳ ימים עשיתי עמך ולא נתת לי כלום. פשיטא יום ראשון נוטל בלא שבועה. שנייה תפלוגתא דר׳ יוחנן ודבי לעזר. סלע אחר פסקתי לך ונתתיה לך. והלה אומר ב׳ סלעים פסקת׳ לי ולא נתתה לי כלום. פשיטא סלע ראשונ׳ נוטל בלא שבועה. שנייה תפלוגתא דר׳ יוחנן ור׳ לעזר: רב הונא אמר׳׳ אם כשנשבע תביא עדים חיתה עומדה באבוס כבר גולתו שבועה. מתני׳ פליגא על רב הונא׳׳ איכן שור אמר לו אבד׳ משביעך אני ואמר אמן ועדים מעידין שאכלו משלם הקרן. הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. מתני׳׳ בשאכלו ואח״כ נשבע לו. מסה דמר רב הונ׳ כשנשבע לו ואחרי כן אכלו: מחלפה שיטתיה דר׳ יהוד׳ תמן אמר אפי׳ לא ידע׳ והכא אמר עד שידע. תמן על ידי שאינו כעין שבועת תורה אפי׳ (שבועת תורה) לא ידע. ברם הכא על ידי שהן כעין שבועת תורה. מה׳׳ לגלגל שבועת תורה על שבועת תורה. משמעינה מן הדא מגלגלין שבועת תורה על שבוע׳ תורה שבועת תקנה על שבועת תקנה׳ שבועת תורה על שבועת תקנה׳ שבועת תקנה על שבועת תורה. תמן זה נשבע ואינו משלם. ברם הכא זה נשבע ונוטל וזה נשבע ואינו משלם: הלכה ב הגוזל כיצד כו׳. לתוך ביתו לא לתוך חצירו. למשכנו לא משום ר״א. א״ר יצחק ובלבד בעדים. נכנסו שנים למשכנו ייבא כתרא יצא חבול מבין שניהן. שניהן ראיין למשכנו. ומה הוי ליה כשראו שנים חובטין עליו במקלו׳. ראוהו וזרק צרורו׳ ונמצאו שם כלים שבורין נוטל בלא שבועה. מהו מטמניה מילין מלנן. ייבא כהדא ר׳ יוחנן בר נש עתיר גו שוקא ומסכן גו ביתא. עתיר גו ביתא ומסכן גו שוקא. יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב: ר׳ בא משתעי שברא׳׳ הוה באריסיה דבר זוזא דאפקיד גבי חד בר נש לימרא דהבי. מית בר זוזא ואריסיה דבר זוזא אתא עובדא קומי רבי ישמעאל בי ר׳ יוסי אמר ומאן לימא לן דכל מה דהוי לאריסי דבר זוזא לאו דבר זוזא אינון. יתיהבון לבנוי דבר זוזא. אתאון בנוי דבר זוזא אמר יסבון בנין רברבין פלגא ומן דקיקין רבין יסבון פלגא. דמך ר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסי אתא עובדא קומי ר׳ ר׳ חייה רבה אמר אין מהרא לית שמע מינה כלום. אית בר נש דלא בעי מפרסם נפשה׳ יתיהבון לבנוי דאריסא. אתא מריה דאפיקדונא כבר יהבית פלגא. אמ׳ מה שנתת על פי בית דין נתתה׳ ומה שאתה נותן על פי בית דין אתה נותן. מהו דיימרון בני אריסא לבני בר זוזא הבו לן מה דנסבתון. יכלין מימר לון מה שנעשה על פי בית דין נעשה. מהו דיימרון דקיקיא לרברביא נחלוק עמכון. יכלין מימר לון מציאה מצאנו. א״ר יצחק אין בין רברביא לדקיקיא אלא כמי שניתן לון מתנה: הלכה ג הנחבל כיצד כו׳. ר׳ יהודה׳׳ היה קורא תבמי כל זמן שהן חובבין זה בזה הרי זה נשבע ונוטל. היה נשוך במקום שאינו יכול לישוך עצמו נוטל בלא שבועה. לאחר זמן זה אומר חבלת בי וזה או׳ לא חבלתי הרי זה כשאר המענות: הלכה ד ושכנגדו חשוד על השבועה כו׳. אילו הן הפסולין׳ המשחק בקוביא זה המשחק בפספסין. אחד המשחק בפספסין ואחד המשחק בקליפי אגוזים ורימונים. לעולם אין מקבלין עדותן עד שישברו פיספסיו ויבדקו ויחזור בהן חזרה גמורה. המלוה בריבית אין מקבלין אותו עד שיקרע שטרותיו ויבדק ויחזור בהן חזרה גמורה. ומפריחי יונים זה המפריח יונים אחד מפריח יונים ואחד מפריח בהמה חיה ועוף אין מקבלין אותו עד שישבר פגימיו ויבדק ויחזור חזרה גמור׳. סוחרי שביעית. וזהו תגר שביעית אי זהו תגר שביעית יושב לו כל שני שביעית ובשביעי׳ התחיל נושא ונותן בפירות שביעית אין מקבלין אותו עד שתגיע שביעית אחרת ויבדק ויחזור חזרה גמורה. תני׳׳ ר׳ יוסי שני שביעיות. רבי נחמיה אומר חזרת ממון לא חזרת דברים. שאומר להם הא לכם מאתים זוז וחלקום לעניים שכנסתי מפירות עבירה׳ הוסיפו עליהן הרועין והחמסנין והגזלנין וכל החשודין בממון עדותן בטלה׳ א״ר אבהו ברועי בהמה דקה׳ רב הונא אמ׳ מאן תניתה מפריחי יונים ר׳ לעזר דתנן׳׳ מפריחי יונים פסולין לעדות׳ א״ר מנא קומי ר׳ יוסי ועד מהרא ומנהדרין סר׳ לעזר׳ אל דברי הכל היא והבא׳ אמר ר׳ יוסי יודעין היו שזהו פסול מעדות ממון ומה בא להעיד אלא כשם שפסול מעדות ממון כך פסול מעדו׳ נפשו׳ ועידי החרש כעידי נפשו׳. דתנינן תמן׳׳ כל עדה שאין האשה כשירה לה אף הן אינן כשירין לה׳ מאן תניתה רבנין. ורבנין כר׳ ליעזר מורין לית ופליגי עלוי׳ ר׳ חונא בשם ר׳ יונה כולהון כר׳ ליעזר אתיין אילין פלוגות׳ כאילין פלוגותא׳ דתני׳ ר״ע זומם פסול מכל עדיות שבתורה דברי ר׳ מאיר׳ א״ר יוסי אימתי בזמן שנמצא זומם בעדות נפשות אבל אם נמצא זומם בעדות ממון אינו פסול אלא לאותה עדות בלבד׳ ואתייא דר׳ יוסי כרבנן ודר׳ מאיר כר׳ ליע׳. החשוד בשבועה מאימתי מקבלין אותו משיביא בבית דין ויאמר חשוד אני׳ מה נן קיימין אם בהוא דקאים חייב לחבריה שבועה׳ ובית

פירוש

כל הנשבעין שבתורה כו׳: הלכה ב׳: מהו ממעטינה. פי׳ שלא יטמינו שגזל ממנו דברים מוכלגי׳ ולומר דלאים לא עליהו למוד בהם ומשני דלין הכי בעי דיש בני אדם שהם כרלים בתוך כעניים ונתיה׳ עליהם כל שכן להבן ועל זה עייתי רלייה מהא דכתיב יש מתעשר ולין כל וגו׳ ומייתי נמי רפי׳ מעשה׳ דבר זוזא דלא היה מסו׳ בלישו׳ דדהב׳ ול״ה מ״ר מילא דייהבו לבני דהריסיה דבר זוזא מסו׳ שיש בני אדם שאינם מפרכסי׳ עלמם כעשירים ובממונם ומשו ליטא לן מ״ו. פי׳ ומי יאמר לנו שכל מה שיש לאריסיה דבר זוזא דלאו דבר זוזא הוא מה ולעו׳ גרסינן ומאן לא יהא דכל מלי דאית לאריסיה דבר זוזא לבר זוזא אינה והכל פניין אפקי׳ הוא ומן דקיקן רבין. פי׳ כשיגדלו בניו הקטנים יקחו חלי האחר שניד והפקיד תפשת ר׳ ישמעאל ובא המעשה לפני רבי חייא רבה ואמר: אין מהר׳ כו׳. פי׳ אם לא פסק דיבר לבנוי דבר זוזא אלא ממש׳ דאריסיה לא היה ממיר נכך ומאן ליימא לן ס׳ אין מזה רא׳׳ שיש בני אדם שאינם מפרסמים עלמם וא״כ אין להוצי׳ בשביל סברא זו מחזקת ספקו׳ ולכן יתייהבון כו׳: הלכה ד׳: המשחק בפספסין. הם אבני עלים מצויירין ומשחקים בהן וכל הנסויים מתפר׳ במר מימר׳ בבבלי דסנהדרין בות נוכר ותגאר מקומות הפוליי׳ שם:

מראה מקום והגהות

א ע׳ ר״ה ספ״א, סנהדרין פ״ג ס״ב.
ב ע׳ פ״ש פ״כ ס״ז.
ג כתובות פ״ט פ״ח. סנהדרין פ״ם ה״ו (כ״ו כ״ו).
ד פ׳ ב״מ פ״ם ה״ם. כתובות פ״ט ה״ד.
ה ע׳ גיטין פ״ה פ״ד.
ו ע׳ נתה״ט ולפיל עניעי׳ פ״י ה״ג.
ז ב׳ ע״ה וע׳ פבילתא מספטים פ״ו.
ח לעיל פ״ו ה״ד (נ״ה ד׳) וש״נ. ותו׳ ב׳ קידושין ס״ח:
ט ב״מ פ״ה ה״ה.
י בבלי ס״ד.
יא פ׳ לקמן נ״ח רע״א.
יב לעיל פ״ו ה״ב.
יג תוספתא פ״ו.
יד ע׳ ב״ק ק״ו
טו לקמן פ״ם ס״ד.
טז לקמן נ״ח, ד׳.
יז ע׳ סוטה נ״ח, נ.
יח ב״ק פ״ו ה״ז (ה״ו נ׳).
יט תוספתא פ״ו, ותוספתא ב״ק פ״ם.
כ ר״ה פ״א (כ״ח, נ׳) סנהדרין פ״ג (כ״א ס׳) וש״נ.
כא שם
כב עדיות פ״ב פ״ו.
כג ר״ה פ״א ס״ו.
כד שם ותוספ׳ מכות פ״א.

אלא בפני פלוני ופלוני. למחר אמר לו תניהו לי נתתיו לך
חייב שצריך לתחזיר לו בעדים. תנע עצמך ראל נתתיו לך בעדי.
תני בר קפר במעמד פלוני ופלוני. רגע עצמך ראל במעמד
פלוני ופלוני. ר' בא רב המנו' רב ארא בר אהבה בשם רב
מעשה בא לפני ר' ואמר יבאו פלוני ופלוני: הרי שבא בשטר ובחזקה*
ר' אומר ידון בשטר. רבן שמעון בן גמליאל אומר ידון בחזקה.
ר' תעדא בשם רב ירמיה מעשה בא לפני ר' יהודה כרבן שמעון בן
גמליאל. ר' ירמיה' בעי קמי ר' זירא מה מחלפה שטתיה דר'
תמן אמ' ידון בשטר וכא אמר ידון בחזקה. גימר עד דלא יחזור
ביה. ואפי' תימר מהדר ביה לא ביקש ר' אלא לעמוד על
אמיתן של דברים: המחזיק' מחמת אנו ונמצאת פסולה אינה חזקה.
ר' ירמיה אמר במחלוקת. ר' שמואל אמר ר' זירא ר' יעקב בר אחא
בשם ר' אבינא דברי הכל היא. אמר ר' יוסי תמן כבא בשטר ובחזקה.
הכא כבא בשטר. אמר ר' יודן תמן כבא בשתי כיתי עדים. הכא
ככופר בראיותיו: ר' מייטס' הוה ערב לכלתיה והוו דיינין קמי
רבי חמא אבי בר קפרא ור' הושעיה מדהודה איל יהבית שאלון
לר' חייה חבה. שאל ר' חייה לר'. המתחייב בבית דין לא כל
הימינו. מאי לא כל חימינו ר' אבהו בשם ר' יוחנן אם מעצמו
משלם נאמן לומר נתתי. ואם מפי אחרים לא כל הימינו. ר' בון בר
ברגא אמר אף בשבועות כן. מהו אף בשבועות כן. רבי אבהו
בשם ר' יוחנן אם מעצמו נשבע נאמן לומר נשבעתי. אם מפי אחרים
לא כל הימינו: הלכה ג ליטרא זהב לי בידך כו'. שמונה' של
זהב יש לי בבים ונמצאו שמונה דינרי זהב. או חמשים סלע
ונמצאו מאתים דינר. או מאתי' דינר ונמצאו חמשי' סלע הרי
אילו חולק. שמונה דינרי זהב יש לי בבים ונמצאו חמשים סלע
או מאתים דינר ונמצאו חמשים סלע הרי אילו שנוי. ליטרא זהב
לי בידך. אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור' דינר זהב יש לי בידך.
אין לך בידי אלא דינר כסף. אמר ר' יעקב בר אבינא בקרטיתא
הוינן אמרין דינר זהב פרוטרוט. דינרי זהב אינן פרוטרוט. אילו
מר דינרי זהב ותנב יאות. אשכח תני דינר זהוב זהב פטור:
הלכה ד כור תבואה לי בידך כו'. ר' אמי בשם ר' יוחנן מתני'
בטענו חיטים והודה לו בשעורים. אבל טענו שני מינין והודה
לו באח' מהן דברי הכל פטור. א"ר אבהו כהדא דר' אמי מאי
דא דתנינן ורבן גמליאל מחייב. בא להודיעך כח רבן גמליאל.
עד דוכן מחייב. ר' חייה בשם ר' יוחנן לא סוף דבר בטענו חטים
והודה לו בשעורים אבל אם טענו שני מינין והודה לו באחד
מהן דברי חכמים פטו'. ריש לקיש אמר לא יהא דבר בשטענו
שני מינין והודה לו באחד מהן. אבל אם טענו חטים והודה לו
בשעורים דברי הכל חייב. כהדא דריש לקיש. חד בר נש אזל
בעי מידון קמי רב דהוה טעון לחבריה חיטין שערין וכוסמין
איל רב המתן עד דיתגלגל עלך כל דבעי ובסופא תישתבע על
כולן. א"ר אבהו כך משיב ריש לקיש לר' יוחנן על דעתך דת
מר טענו ב' מינין והוד' לו באחד מהן דברי חכמים פטור.
והתנינן טענו חטים וקרקעות והודה לו בכלים וכפר בקרקעות.
בקרקעות וכפר בכלים כלים וכלים חייב כלים וקרקעות לא כל
שכן. אל לווקי לשבועה זו מתניתי' שהנכסים שיש להן
אחריות ווקקי' הנכסים שאין להן אחריות לישבע עליהן. ואפי' על
דריש לקיש לית היא פלינא דתנינן' הטוען לחבירו כדי שמן
והודה לו בקנקני'. מה נן קיימין אם כשטענו קנקני' ושמן כל
עמא מודיי שיש הודייה מהטענה. אם כשטענו קנקני' ולא תודה
כשמן כל עמא מוד' שאין הודייה מהטענה. רבי זירא ור' אבהו
בשם שמואל כשטענו קנסים שמן אהן אמר קנקנים ולא שמן
ואהן אמר שמן ולא קנקנים. קנקנים ולא שמן שמן ולא קנקנים.
רבי לעזר בשם ר' אבין מפיק לישנא מחצין* דמשח. וישאוניה
בההיא דאיפותתק. כיני מתני' כפר' במקצת קרקעות חייב. במקצת
כלים פטור: הלכה ו אין נשבעין על טענת חרש שוט' וקטן כו'.
כתיב כי יתן איש אל רעהו פרט לקטן עד כדון כשנתן לו קטן
ותבעו קטן. נתן לו קטן ותבעו גדול תיל רעהו. עד
שהוא נתינתו ותביעתו שוין א"ר בא בר ממל'* ליה הדא פשיטא
על דרבי יוחנן דאמר* חטוען לחבירו טענת גנב באבידה חייב.
איכן אבידתי אמר לו נגנבה א"ר בא תיפתר שאמ' לו עד שאת
קטן תבעתני ונפטרתי משבועתך. שבועת ה' תהיה בין שניהם
להוציא היורשי'. ר' אילא בשם ר' ינאי ביורשיו הוא מתני': בין
שניהם. אינה זזה מבין שניהן לעולם* אין המשביע לשקר
כוף לצאת עליו. אם הנשבע נשבע לשקר סוף לצאת עליו. מאי
טעמא הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית
הנשבע בשמי לשקר וגו'. א"ר שמואל בר נחמן °מלאכי חבלה
אין להן קפיצין. ומה טעמא משוט בארץ ומהתהלך בה. כום תבא
וכלתו את עציו ואת אבניו. בא וראה* דברים שאין האש שורפן
שבועת שוא מכלתן. ר' יונה אמר על שקר. ר' יוסי אמר
אף על האמת. תני' דריש כהדא דר' יוסי. עובדא הוה' כהדא
איתא דאולת מיעוך גב חבירתה והוה קטיר בשיטיה דקולסיתה
תרין דינרין נפלו לה ואיערכו גו עיגלא חסבה בעייא לחו גו ביתא
ולא אשכחתון. חזרת לגבה אמרה לה הבי לי ב' דינרין דנפול
לי גו ביתך אמרה לה לא ידענא אי ידעת תהוי תיקבור ברה.
*קברתיה. מי עלון מיקבריא אשתמע קלא אמרה אילולא

דהות ידעה ברון לא קברתיה. אמר' אין ידעה ברון תיא איתא
תקבור ברא תורנה קברתיה. עלון מנחמתא וקצון חד עגל
ואשכחון תרין דינרייא עריכין גו עיגולא הדא מילתא אמרה'*
בין זכיי בין חייב לשבועה לא תיעול: הלכה ז אילו דברים שאין
נשבעין עליהן כו'. עבר ונשבע ר' יוחנן אמ' מביא קרבן על השבועה.
ר' לעזר אומר אינו מביא. א"ר אבין בר חייה כן משיב ר' יוחנן
לר' לעזר לא אם אמרת בשבוע' העדו' שנוהגת בעבדים ובשטרו'
ובקרקעות. תאמר בשבועת הפקדון שאינה נוהגת בעבדים
ובשטרות ובקרקעות. ושבועת העדו' לאו בבית דין. ובית
דין** מוסרין שבועה לחשוד. אלא כשעבר ונשבע. וחמר מביא
קרבן על השבועה. וכא עבר ונשבע מביא קרבן על השבועה.
אית דבעי נישמעינה מהדא חמור או שור או שה. מה אילו
מיוחדין שיש בהן שבר ושביה ומתה. יצאו קרקעות שאין בה
שבר ושביה ומתה. אוציא קרקע ולא אוציא עבדים. מה אילו
מיוחדין שיש להן קנס יצאו עבדי' שאין להן קנס. אוציא עבדים ול' אוצי'
שטרו' שיש להן קנס. מה אילו מיוחדין שיש להן אונא' יצאו שטרו' שאין
להן אונא'.** מיכן אמרו המוכר שטרות לבסם יש לו אונאה: ר'
ישמעאל דריש** או נפש כי תשבע כלל. להרע או להיטיב פרט.
לכל אשר יבטא חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא
כעין הפרט. מה הפרט בתביע' ממון ולעצמו ומוציא כדין ויש לו
דמי' ודמיו קצובין ובמטלטלין ופטור על העונש ועל הקנס. בתביעת
ממון. פרט לאומר לחבירו תן לי מאתים זוזים שאמרת ליתן לי
ולא נתתה. לעצמו פרט לאומ' לחבירו קיללתני ובייישתני שפטור.
ומוציא כדין פרט לאומר לחבירו אנסתה ופיתיתה בת פלוני. ויש
לו דמים פרט לשטרות. ודמיו קצובין פרט לעבדים. ובמטלטלין
פרט לקרקעות. ופטו' על העונש פרט לאומר לחבירו הדלקת
גדישי בשב' שפטו'. ופטו' על הקנס פרט לתשלומי כפל ותשלומי ארבע'
וחמשה שהן קנס: המקדיש שטרות חבירו חוץ מדעתו** ר' חנינה
ור' מנא חד אמר חייב וחד אמר פטור. מאן דאמ' חייב משום
קנס ומאן דאמר פטור כסותם פי עורי חבירו. והא ארמלתי דתפסה
שטריא** כאינש דצייר פומהון דשדייא דלא ישהרון. אמר
רבי אמי אילין דכתבין על מנת שיש לי רשות לגבות ממטלטלין
לא גבי. א"ר מנא אין כתב ומר אף ע"ג דלית בי דינא יהיב
גבי: ריש** אומר אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלין שחייב
באחריותן קורא אני כהן וכחש בעמיתו. ושאין חייב באחריותן
קורא אני בהן ביי' וכחש. רב הונא אמ' אחד קדשין כשרין ואחד
קדשים פסולין שחייב באחריותן אע"פ שהן ליי' קורא אני בהן
וכחש בעמיתו בפיקדון. ושאין חיי' באחריותן קורא אני בהן ביי'
וכחש ולא בעמיתו כחש: א"ר חנינה זה אומר מטרה גדולה חזה
או' מטר' קטנה חייב. דתנן אין נשבעין אלא על דבר שבמדה
ושבמשקל ושבמניין. א"ר בא בר ממל תיפת' במטרה של חלוי'.
וה או' אזור גדול וזה אומר קטן. תני ר' חייא** ולא ידעין מה
תני אין תימר חייב מתני' פלינא דתנן אין נשבעין אלא על
דבר שבמדה ושבמשקל ושבמניין. אין תימר פטור מתני' פלינא
דתנן** זה אומר גדול וזה אומר קטן. ישבע המוכר שהקטן
מכר. וזה או' איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: א"ר יוחנן
נאמן המלוה לומר עד כדי המשכון הלויתיך. מתניה' אמרה אף
הלוה נאמן דתנינן סלע הלויתיך עליו ושקל הוה שוה והלוה אומר
לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה פטור. חד בר
נש קם עם חבריה בשוקא איל תרין דינרין לי בידך ומשכונך
שוי תרין דינרין. איל חד דינר גא בעי למיתן לך ומשכנתי טב תרין
דינרין. אתא שברא קומי דייני נהרדעא אמרי כיון דכל עמא
מודה דמשכונא טב תרין דינרין אוחרנא ייתי עלוי שהדוי. ולא שמע
דמר ר' יוחנן נאמן המלוה עד כדי משכונו. חד בר נש קם עם
חבריה בשוקא וארים סכינתיה אמר לית הדין סכינא נפיק מן ידי
עד דתתן לי מה דאית לי בידך. אתא לקמי' שמואל א"ל הב ליה
סכינתי' וזיל דון עימיה. מה שמואל כדייני דנהרדעא. אמר תמן
הוחז' המשכון בידו הכא לא הוחזק המשכון בידו. שמואל אמר**
שאין השבועה זזה מביניהן. אם ישבע המלו' הרי זה נשבע
ונוטל ואם ישבע הלוה מוציא הלה את הפקדון. מי הוא הנשבע
מי שהפקדון אצלו. רב ודיש לקיש אמרי על רישא סלע הלויתני
עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך
וסלע היה שוה פטור. סלע הלויתני עליו כו'. והלה אומר איני
יודע. ר' בא רב הונא' בשם רב אמר אנת לית ידע אהן ידע.
ר' יהושע דיזמא בעא קומי ר' יונה תמן את א' לית את ידע אהן
ידע. וכא את מר הכין. תמן יש חילול שבועה הכא לית חילול שבועה:

הדרן עלך שבועת הדיינין

א. כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. ואילו נשבעין
ונוטלין השכיר והנגזל והנחבל ושכנגדו חשוד על השבוע' והחנוני
על פינקסו. השכיר כיצד** אמר לו תן לי שכרי שיש לי בידך
הוא אומר נתתי והלא או' לא נטלתי הרי זה נשבע ונוטל. ר'
יהודה או' עד שהוא שם מקצת הודייה. כיצד אמר לו תן לי שכרי
חמשי' דינר שיש לי בידך והוא או' התקבלת מהם דינר זהב:

מראה מקום והגהות

א ע' תוס' בבבלי מ: ד"ה כל סילתא, וב"ב קס"ט:
ב ה"ג ר"ז בעי קמי ר"י.
ג תוספתא ב"ב פ"ב.
ד ע' בבלי ב"מ י"ז.
ה תוספת' מעשר שני פ"ה. וע"ש.
ו תוספתא נסבלתין פ"ה וע"ש הגי' (ורא' תוס' בכורות כ'. ד"ה דמוכח).
ז כתובות פ"ג רה"ד (ל"ז פ') וע"ש הגי'.
ח כתובות שם ונפרקין פ"ד.
ט פי': פדו' שמן.
י נ"ל להיפך.
יא ע' ב"ב ק"ח:
יב לקמן פ"ח רה"ט.
יג ע' ב' נסבלתין פ"ה ושבילתא משפטים פ"ז.
יד ויקרא רבה פ"ו, פסיקתא רבתי פכ"ב, וע' במדבר רבה פ"ג, ותוספתא פ"ו.
טו עיין לעיל ברכות דף ג' עמוד ג', השלפני אין לכם קפילין ס"ט קרב' על חד מן קסיי'.
טז שם וב' ל"ח. וע' תד"א רבה פכ"ו ח"א.
יז פ' ב' גיטין ל"ח. ולעיל ל"ד, ד'.
יח נ"ל: קנריתי'.
יט ע' תנחומ' כ' ויקרא תו' פסות.
כ ע' תוספתא רפ"ד.
כא לקפוף"ו ה"ט וה"ד.
כב ע' ב' ב"ט נ"ו:
כג לעיל ל"ד ג', (ע' סנהדרין ע"ח סע"א).
כד ע' ב' ב"ק ל"ח.
כה ע' ב' כתובות פ"ה.
כו ב"ק פ"ט ה"ב (ב', ג').
כז ע' תוספתא כ"ה.
כח ב"ם פ"מ מ"ה.
כט ע' ב' פ"ב:
ל ב"ק פ"ט ה"ח (ו', ג').
לא ע' ב"ם פ"ט פ"ב.

מראה

הלכה ו': אתה זזה כו'. גרס' דדייק שלא כתב האיסר שנשא שלא בין שניהם משמע דשניהם בעצמי' עליה ודברי"ש לפי שלא דקדק לספר פשוט כ"ד כאן: אל בית הגנב כו'. פי' דדרשינן נגנבו דזה הגנ' גונב דעת חבירו אחרי שיוד' שאין לו משן אצל חבירו וטוענו שמשבעו דאי גונב שמעה איירי לשה יענש שגם מסור כזה בין דאיתיה בתגל סך והף אם יעשה הגנב איני משלם אלא ד' וה' ואיידי דאיתי הבא האי קרא איידי עליה מילתא דר' שמואל: קפיצה. פי' לפי שאין חקב"ה חפץ בתשלו' העו"ס לכן לא יכיח שלאכי חבלה כי אם נדקך הענגר' שב' משום נאמן ונוס': כרם תבא ולנה בתוך ביתו נגמי': אף על האמת. פירש דהאם מסור שנשבע על האמת ואם שקר כעיבד' דהשולח דה' הפקיד אצל שלשב' בשני נגורות כו' ואמרה יהבה סם המות כו' וחגיי היה זורע בכבי יוסי והביא ראייה. עובדא הוה כו'. פי' מעשה היה באשה אחת שהלכ' לערוך עיסה אצל חבירת' והיה קשור בעכף שבאזרה ב' דינרין וכפלה' ממנה ונתערבו בתוך העיסה והלכה ונקשה אותם בתוך הגי' ולא מצאתם חזרה אצל חברתה ואמרה לה תני לי ב' דינרין שנפלו ממני בתוך ביתך: מי עלון. כשמתו מקנות בנה שמעה קול מדבר אלמי שנשבעה לשקר הגיע לה זאת והיא היתה אוסר' אם יודעת מן הדינרין תקבור עוד בן אחר: קצון חד עיגל. פי' שחתכו פת אחד: בין זכאי כו'. פי' שאינו יודע מספק סכום דמ"מ היה לו ליזהר שמא יעקר אצל אם נדור לו שאינו מספר לית לו בה. ה"ש דהכא ליירי שאלוה היה של הכוניה ובעלה הדינרין קנינת ספקה הכת נשכה"ן וכו' שהרוחה בעינה שקוס ושקל הדינרין יתירן כיפה פרפה: הלכה ז: סבינתיה. פי' סדינה תוגנה: בפ' פגיות סבינתא ר' יוחנן ספר לרי' לקשר שני רלואה וכו': סליק פרקא:

אחר ואחר. חיליה דר' יוחנן מהדא' שאני מנה לזה לזה קרבן לזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד. א"ר יוסי מתניתא מסייעה לר' יוחנן היה כותב שטום לכל אחד ואחד ועדים למטה את שהעדים ניקרין עמו כשר. שמואל אמר 'פרט ר"מ כלל לר' יהודה. פרט ר' יהודה כלל לר"מ. ר' שמואל בשם ר' זירא מילדהן דרבנן אמרין שאין פרטו של ר"מ כללו של ר' יהודה דמר רבי יוחנן בשם רבי ינאי ושואל אני בשלום פלוני חוקה לכל חתם. שואל אני בשלום פלוני לא חתם אלא בשאילת שלום. אם אומר את פרט ר"מ כלל לר' יהודה אמר שואל אני בשלו' פלוני חוקה לכל חתם. א"ר יוסי מתניתא אמרה שאין פרטו של רבי יהודה כלל של ר' מאיר. דתנינן ר"מ אומר אפי' אמר חיטה ושעורה וכוסמת חייב בכל אחת ואחת. וליה אינש אמר אפילו 'אלא מכלל דמודה בקדמית'. א"ר חיננא על דעתיה דר"מ בין שאמר חיטין ושעורין וכוסמין. בין שא' חיטין שעורין כוסמין כלל ופרט הוא. על דעתיה דר' יהודי' אם אמ' חטין ושעורין וכוסמין כלל ופרט הוא אם אמר חטין שעורין כוסמין כלל שאין עמו פרט: הלכה ו אנסת' ופיתיתה את בתי כו'. ר' ו"ר רבי יסא בשם ר"י דברי ר"ש 'עיקר תביעה קנס. לדברי חכמים לאו. א"ר אילא דברי ר"ש כתובע קנס בושת ופגם. דברי חכמים כתבע בושת ופגם וקנס. רבנין אמרין דברי ר"ש כתבע ג' דברים. דברי חכמים כתבע דבר אחד. ר' זירא בעא קומי ר' יסא כפירוש שמעת מר' יוחנן או ממילתיה. א"ר יוסי דסבר כרבנן. א"ר מנא ואפילו ה סבר כר' אלא דברי ר"ש כתבע דבר אחד. ברם הכא בתובע ג' דברי' אין לי 'אלא דברי' שאינו משלם עליהן את הקרן. מניין תשלומי כפל ותשלומי ארבעי' וחמשה' האונס והמפתה והמוציא' שם רע ת"ל מכל אשר ישבע עליו לשקר. למוציא שם רע לאו קנס הוא. א"ר ירמיה ר"ש היא דאמר 'כמגבה הדבר תלוי: הלכה ז גנבת את שורי כו'. עד סוף פירקא. ר' יצחק 'שאל מהו שישלם דמי העבד מפיו. ומה צריכה ליה. כל ל' קנס. או יותר ברמיו קנס. אין תימר כל ל' קנס אין משלם. אין תימר יותר מדמיו קנס משלם. תמן תנינן המית שורך עבדי. והוא אמר לא המית משביעך אני ואמר אמן פטור. אמר רבי חניי קומי רבי יוסי תיפתר שהמי' עבד מכה שהן. אל ומר רבתרה המית שורך בני והוא אומר לא המית משביעך אני ואמ' אמן חייב. פתרה במוכה שהן והוא פטור. לית יכיל דתנינן המית בן חורין נותן שוויו 'א"ר עזרה קומי רבי מנא תיפתר כמאן דמר ונתן פדיון נפשו של מזיק. אל אין כמאן דמר ונתן פדיון נפשו של 'ניזק כולו קנס. מהו שיאמר לו צא ידי שמים. נישמעינה מן הדא "מעשה ברבן גמליאל שהפי' שן טבי עבדו אתא גבי ר' יהושע אל טבי עבדי מצאתי עילה לשחררו. אמר לית בידך ואין קנסות אלא בעדים ובבדי. הרא אמרה שאין אומרי' לו צא ידי שמים. ר' גמליאל בר' אלעאי בעא קומי ר' מנא רבן גמליאל כמאן דאמר מותר לשחרר. אל נרמה אמרה שאסור לשחרר דלא כן הוה לו לשחררו משעה ראשונה:

הדרן עלך שבועת הפקדון

א. שבועת" הדיינין הטענה שתי כסף וההודייה בשוה פרוטה ואם אין ההודייה מין הטענה פטור. כיצד שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוט' פטור. שתי כסף ופרוטה יש לי בידך אין לך בידך אלא פרוטה חייב. מנה לי בידך אין לך בידי פטור. מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר חייב. מנה 'לאבא בידך אין לך בידי אלא חמשים פטור מפני שהוא כמשיב אבידה: ב' מנה לי בידך אמר לו הן ולמח' אמר לו תניהו לי נתתיו לך פטור. מנה לי בידך אמר לו אל תתניהו אלא בפני עדים למחר אמר לו תניהו לי אמר לו נתתיו לך חייב מפני שהוא צריך לו ליתנם בפני עדים: ג ליטרא זהב לי בידך אין לך בידי אלא ליטר' כסף פטור. דינר זהב לי בידך אין לך בידי אלא דינ' כסף טריסי' ופונדיון" ופרוט' חייב שהכל מין מטבע אחד: ד כור תבוא' לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטניה פטור. כור פירות לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטניות חייב שהקטנית בכלל הפירות. טענו חטים והודה לו בשעורים פטור. ור"ש מחייב. הטוען לחבירו בכדי שמן והודה לו בקנקנים "אדמון אומר הואיל והודה מן המינ' ישבע. וחכמי' אומרים אין ההודייה מן הטענה אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: ה טענו כלים וקרקעות הודה בכלים וכפר בקרקעות. בקרקעות וכפר בכלים פטור. הודה במקצת הכלים חייב במקצת הקרקעות פטור שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן: ו אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן ואין משביעין את הקטן אבל "נשבעין לקטן ולהקדש: ז' אילו דברים שאין נשבעין עליהן העבדי' והשטרו' והקרקעו' וההקדישו' אין בהן לא תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה שומר" חנם אינו נשבע. נושא שכר אינו משלם ר"ש אומר "דברים שהוא חייב נשבעין עליהן ושאינו חייב באחריותן אין נשבעין עליהן:

ח"ל ר"מ אר' יש דברים בקרקע ואינן כקרקע ואין חכמי' מודין לו כיצד אמר י' גפנ טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש ר"מ מחייב וחכמי' אומרין כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: ט. אין נשבעין אלא על דבר שהוא במדה ובמשקל ובמנין: כיצד אמרו לו בית מלא מסרתי לך. כיס מלא מסרתי לך והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור. זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב: י המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון אמר לו סלע הלויתך עליו ושקל היה שוה והלה אומ' סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה פטור: יא סלע הלויתך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרין היה שוה חייב: יב סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר סלע הלויתך עליו וסלע היה שוה פטור: יג סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתך עליו וחמשה דינר היה שוה חייב. מי הוא הנשבע מי שהפקדון אצלו שמא יישבע זה ויוציא הלה את הפקדון:

פרק ששי

הלכה א. שבועת הדיינין כו'. הטענה בית שמאי אומרים מעה כסף ובית הלל אומרי' שתי מעין. מחלפה שיטתין דבית שמאי "תמן אמר כסף דינר. והכא אמר כסף מעה. מחלפ' שיטתין דבית הלל. תמן אמר כסף פרוטה. והכא אמר כסף תרין מעין. רבי יעקב בר אחא בשם ר' תנינה בית שמאי אומרים מתחילת מכירת העבריה מה תחילת מכירתו' בדינר אף קידוש' בדינר. ובית הלל למידין מסוף גירועיה. מה סוף גירועית בפרוטה אף קידושיה בפרוטה. ומה טעמא דבית שמאי ויצא' חנם אין כסף. וכי אין אנו יודעין שאין כסף מה ת"ל כסף מיכן שנמכרת יותר מכסף. וכמה הוא יותר מכסף דינר. או כסף פרוטה יותר מכסף שתי פרוטות. סוף מטבע כסף מעה. ותהא מעה. ר' אבין בשם ר' יודה בר פזי שאם ביקשה למיגרע מגרעת מעה בכל שנה ויוצאה. ותגרע בפרוטה. א"ר אבין הגע עצמך שאם ביקשה ליגרע מתחילת השנה הששית. מה תחלת השנה הששית גירועיה בפרוטה אף קידושיה בפרוטה. אלא תחלה גירועי' מעה וסוף גירועיה בפרוטה. ומה טעמא דבית הלל ממה שסוף גירועיה בפרוט' את יודע שקידושיה בפרוטה. הגע עצמך שאם נשתייר שם שוה פרוטה שמא אינה מגרעתו ויוצא כשם שסוף גירועי' בפרוטה כך קידושי בפרוטה. מחלפה שיטתהון דבית הלל. כי יתן איש אל רעהו וגומ' אם ללמד שאין ב"ד נזקקין לפחו' משוה פרוטה כבר כתיב לאשמ' בה פרט לפחו' מפרוטה. מיכן שיש כאן יותר מכסף. וכמה הוא שתי מעין. או כסף פרוטה יתר מכסף ב' פרוטות. סוף מטבע כסף מעה. ותהי מעה או כלי. מה כלי' ב' אף כסף ב'. מה מקיימין דבי' שמאי או כלים. כהדא דתני ר' נתן" או כלים להביא כלי חרס. שמואל אמר" טענו שני מחטין והודה לו באחת מהן חייב. אמר ר' חיננא והן שיהו יפות שתי פרוטות שהוא הטענה פרוטה וההודייה פרוטה. אתיא כבית שמאי דלא ילפי כסף מכלים. ברם כבית הלל דילפי כסף מכלים מה כלים שנים אף כסף שנים. ודכוותה מה כסף שתי מעין אף כלים שתי מעין: ר' בא רב יהודה בשם שמואל" כל ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד זוקקו לשבועה. והרי שני' מחייבין אותו קרקע. שני' הוא שאין נשבעין בקרקעות. והרי שנים מחייבין אותו קנס. שניי הוא שאין נשבעין בקנס. והרי שנים מחייבין אותו פרוט' וכן הוא דתנינן שבוע' הדיינין הטענ' שתי כסף וההודיי' שוה פרוטה. מתני' בשנשבע מפיו. מה דמר ר' שמואל בנשבע מפי אחרים. רב חסדא וחבורתיה פליגי שבועת הדיינין כל שבועת הדיינין. לא שנייא בין מפיו בין מפי אחרים לעולם אינו חייב עד" שתהא הטענה (וההודייה שוה פרוטה) ר"י אמר הטוען לחבירו טענת גנב' אינו חייב עד שיודה מקצת. וכל חברוי פליגין עלוי מה מקיימין כל חברוי כי הוא זה בטוענו ממון אם בטוענו ממון ברא ישלם שנים לרעהו" ועירובי פרשיות יש כאן. א"ר זירא אינו חייב עד שה' בכפירה שתי כסף חוץ מההודייה: אתיא כחברוי דר"י מנה לי בידך אין לך בידי פטור. אפי' כמה לי בידך אין לך בידי פטור. אלא כיני מנה לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב. רב ור' יוחנן תרויהון אמרין והוא שהלוהו בעדים אבל אם הלוהו שלא בעדים יכ"ל מימר ליה הלויתני ונתתי לך מחצה. א"ר יוחנן' אין אומר כממון מאחר. מאחר דיכיל למימר ליה לא הלויתני ויכיל מימר ליה הלויתני ונתתי לך החיים. מתני' פליגא כר' יוחנן מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תניהו לי נתתיו לך פטור. אין לך בידי חייב. מנה לי בידך אין לך בידי איסי אמר" המלוה חבירו בעדים לא יפרענו אלא בעדים. א"ר אבין סלקת ראשי המלוה לחבירו בעדים לא יחזיר לו אלא בעדים. מתניתי' פליגא עליה מנה לי בידך אמ' לו הין. למחר אמר לו תניהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב: הלכה ב מנה לי בידך כו'. א"ר בון דרך בני אדם להלוות לחבירהן שלא בעדים ולהוכחן בעדים. מנה לי בידך אמר לו הין אל תתניהו לי

פירוש

חילה דר' יוחנן. פי' ראייתו וכמו הלכה ז': העבד מפיו. פי' אם משלם על פי עצמו [illegible] עבד [illegible] כל דבר [illegible] קנס [illegible] קנס [illegible] סלק פרקא:
שבועת הדייני' כו': שיש כאן יותר מכסף. פי' שצריך שיהא הטענ' יותר מכסף: או כסף פרוט' כו'. פי' [illegible] [illegible] ב' פרוטות [illegible] [illegible] סוף מטבע. פי' [illegible] [illegible] [illegible] לפניו פסוק שלפניו:

מראה מקום והגהות

א נדרי' פ"ס ה"ו
ב ע' ב' ל"ט.
ג גיטין שם, ה"ב.
ד בבלי ל"ג וע' לקמן פ"ח ה"ט.
ה ספרא ויקרא.
ו לעיל סה"ד, ה"ב.
ז כתובות פ"ח ה'.
ח (ב"ק פ"ד ה"ה).
ט שם הגי"ה של [illegible]
י שם של [illegible]
יא ע' ב' ב"ק פ"ד.
יב קידושין פ"א ה"ג. וע' ב"מ פ"ד ה"ו.
יג גיטין פ"ו ה"ד.
יד ע' ב"מ פ"ד ה"ה.
טו כתובות פ"ג ה"ד.
טז לקמן פ"ח ה"ט.
יז ב"מ פ"ד ה"ח.
יח ע' שקלי' פ"ב ה"פ.
יט קידושין פ"א ה"א.
כ ע"ש הגי'.
כא שם, ופי' [illegible]
כב ע' ב' ל"ט.
כג בבלי מ'.
כד נ"ל: שתהא הטענה שתי כסף.
כה ע' ב' ב"ק ק"ז.
כו לקמן פ"ח ה"פ.
כז ב' מ"א ע"ב.

א׳ שבועת הפקדון נוהגת באנשי׳ ובנשי׳ וברחוקי׳ ובקרובי׳ בכשרים ובפסולים בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו. ומפי אחר אינו חייב עד שיכפור בו בב״ד דברי ר״מ. וחכמי׳ אומר בין מפי עצמו בין מפי אחר כיון שכפר בו חייב. וחייב על זדון שבועה ועל שגגתה עם זדון הפיקדון אינו חייב על שגגתו ומה הוא חייב על זדונו אשם בכסף שקלים: ב׳ שבועת הפקדון כיצד[ב] אמר לו תן לי פיקדון שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי או שאמר לו אין לך בידי. משביעך אני ואמר אמן הרי זה חייב. השביע עליו ה׳ פעמי׳ בין בפני ב״ד בין שלא בפני ב״ד וכפר חייב על כל אחת ואחת א״ר שמעון מה הטעם מפני שהוי יכול לחזור ולהודו׳: ג׳ היו חמש[ג] תובעין אותו ואמרו לו תן לנו פיקדון שיש לנו בידך. שבוע׳ שאין לכם בידי אינו חייב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת רבי אליעזר או׳ עד שיאמר שבועה באחרונה. רבי שמעון אומר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד: ד׳ תן לי פיקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי פיקדון ותשומת יד וגזל ואבידה חייב על כל אחת ואחת: ה׳ תן לי חיטים ושעורים וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי חיטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת. ר׳ מאיר אומר׳ אפילו אמר חיט׳ ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת: ו׳ אנסתה ופיתיתה את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי. משביעך אני ואמ׳ אמן חייב. ורבי שמעון פוטר שאינו משלם קנס על פי עצמו. אמרו לו אף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו משלם בושת ופגם על פי עצמו: ז׳ גנבת את שורי הוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן חייב גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי משביעך אני ואמר אמן פטור: ח׳ המית שורך את שורי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן חייב. המית[ט] שורך את עבדי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן פטור. אמר לו חבירו חבלתה בי ועשית בי חבורה והוא אומר לא חבלתי ולא עשיתי משביעך אני ואמר אמן חייב. אמר לו עבדו הופלת׳ את שני וסימיתה את עיני והוא אומר לא הופלתי ולא סימיתי משביעך אני ואמר אמן פטור זה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב. ושאינו משלם על פי עצמו פטור:

פרק חמישי

הלכה א׳ שבועת הפיקדון כו׳. תני מפי עצמו כשבועת העדות מהו להוות כאלה מפי עצמו בשבועת הפיקדון מהו להוות כאלה. אמ׳ ר׳ יוסי מכיון דכתיב נפש נפש כמ׳ שכולהן כאן וכולהון כאן. אד מנא אלה בבית ידין מחלוקת רבי מאיר וחכמים׳. וכחש בעמיתו לכשיצא וידויו. כשבועה פרט למכחש באחד השותפין. פרט למכחש בעדים ובשטר. אמר ר׳ יוסי הדא אמרה שנים שלוו מאחד אף על גב דלא כתבין אחראין וערבאין זה לזה אחראין וערבאין זה לזה. ולא עבדין כן. שנים שהפקידו באחד וביקש האחד ליטול שלו אין שומעין לו. ויעשה בכופר בחלקו ויהא חייב. אחד שהפקיד לשנים כפר בו זה חייב כפר בו זה חייב. הפקיד להם שוה פרוט׳ לא נמצא מביא קרבן על חצי פרוטה. ומה כא אלו נשבע ונשבע ונשבע שמא אין מביא קרבן על חצי פרוט׳. תמן כל שבוע׳ חלה על שוה פרוטה. הכא אין שבועה חלה על שוה פרוטה. רבי לא ורבי יוחנן וריש לקיש תריהון אמרין לית כאן עדים כמי שיצא וידויו בשבועה. למה משום שמצויין למות. ושטר אינו מצוי לאבד. הוי לית טעמא אלא משום שמצויין לשכח עדותן. תמן תנינן איכן שורי אמ׳ לו אבד. משביעך אני ואמר אמן ועדים מעידין אותו שאכלו משלם את הקרן. הודה מעצמו משלם קרן חומש ואשם. מתניתא כשאין ידוע בעדים אתא מימר לך ואפילו ידוע בעידיו. א״ר יוסי ומתניתא אמרה כן[כ] הוו שתי כיתי עדים כפרה ראשונ׳ ואחר כך כפר׳ שנייה שתיהן חייבות. ניחא[ט] ראשונה מתחייבת. שנייה למה לאו משום שמצויין לשכח עדותן. וכחש בה ולא בו: מן עזאי אומר׳ שלש אבירו׳ הן ביודע בה ובמוצאיה. בה ולא במוצאיה. לא בה ולא במוצאיה. הכי תניה בשם רבי ירמיה כולהו לפטור. ר׳ יעקב בר אחא בשם רבי יוסי לית כן. רבי יוסי בעי ויהא כן הפטור. א״ר מנא לית כן משלש אבירות. ביודע בה ובמוצאיה בה ולא במוצאיה. לא בה לא במוצאיה. בה ובמוצאיה כן קיימין. אלא שמכחש בה ובמוצאיה. במוצאיה ולא בה. בה ולא במוצאיה. כיני מתניח׳ בה ובמוצאיה: הלכה ב׳ שבועת הפיקדון כיצד כו׳. נפש נפש. מה כאן מפי עצמו אף להלן מפי עצמו. מה להלן מפי אחרים אף כאן מפי אחרים. רבי מאיר[יא] דריש גזירה שוה במקום שבאתה מה מפי עצמו שנאמר כאן חוץ לב״ד אף מפי עצמו שנ׳ כאן חוץ לבית דין. ורבנן דרשי גזירה שוה כאמור בה מה מפי אחרים שנאמר להלן בבית דין אף מפי[יב] אחרים שנאמר כאן בבית דין. רבי ירמיה.

בעי קרוב מפי אחרים בשבועת הפיקדון מהו שיהא פטור. נישמעינה מן הדא הואיל ולא למדו מפי אחרים בשבועת הפיקדון אלא משבועת העדו׳ מה להלן קרובין פטורין. אף כאן קרובין פטורין. א״ר יוסי קרובין שכאן למידין מרחוקין שלהלן. ר׳ יודן קפודקיה בעי[יג] השביע עליו ה׳ פעמים מפי אחרים חוץ לב״ד כלום הוא חייב על כולן אלא אחת. אמ׳ ר׳ יוסי ולאו מתניתא היא א״ר שמעון מה טעם מפני שיכולין לחזור ולהודות וכאן הואיל ואין יכולין לחזור ולהודות אין חייבין אלא אחת. רבי ירמיה בעי השביע עליו חמשה פעמים מאחר דרבי מאיר עבד מפי [יד]עצמו בבית דין. מהו שיקבעו לקרבן ולחייבו על הראשונה בלא תביעה. ייבא כהדא [טו]מה את בא אחריו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות משלם קרן וחומש ומביא אשם בשתי סלעים. מה שאין כן בשבועת העדות. מפי אחרים בקרקעות מהו שיהא פטור מפי אחרים מהו שיהא חייב אשם בכסף שקלים: הלכה ג׳ היו חמשה תובעין אותו כו׳. יכול [טז]אף בשבועת הפקדון לא עשה המושבע כנשבע. א״ר לעזר לית כאן לא אף בשבוע׳ הפיקדון נעש׳ המושבע כנשבע. א״ר יוחנן דברי רבי לעזר והוא שהזכיר שבועה תחילה וסוף. ודברי חכמים הזכיר שבועה תחילה ולא הזכיר בסוף או הזכיר בסוף ולא הזכיר תחיל׳. על דעתין דרבנן מביא קרבן על כל אחת ואחת. על דעתיה דרבי לעזר מביא קרבן אחד. הזכיר שבועה תחילה וסוף על דעתין דרבנן מביא שני קרבנות על כל אחד ואחד. על דעתיה דרבי לעזר מביא קרבן אחד על הכל. הזכיר שבועה בתחילה ולא הזכיר בסוף מהו שתחול שבועה על האמצעיי׳. איתא חמי אילו הזכיר שבועה תחילה וסוף שמא הזכיר באמצעיים ותימר תלה והכן תלה. רבי יודן קפודקיא בעי שבועה חיטין ושעורין וכוסמין אין לך בידי מהו. כמי שהזכיר שבוע׳ תחילה וסוף מאח׳ שעל ידי זה ועל ידי זה שבועה מתקיימת אינו חייב אלא אחת. אין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין שבועה כמי שהזכיר שבועה תחילה וסוף מאחר שעל ידי זה ועל ידי זה שבועה מתקיימת אינו חייב אלא אחת. אין כשבועת ביטוי כן. שבועה שלא אוכל שלא אוכל שבועה על דעתין דרבנן מביא קרבן על כל אחת ואחת. על דעתיה דרבי לעזר מביא אחד על הכל. אוף רבי לעז׳ מודה [יז]שאינו לא כמוזהר עצמו מן האיסורין. לא אתיא דלא אמר הו׳ לשעבר. שבועה שלא אכלתי שלא אכלתי שבועה על דעתין דרבנן מביא שני קרבנות על כל אחת ואחת. על דעתיה דרבי לעזר מביא אחד בכל אחד וא׳. ר׳ אבהו ר׳ ירמיה בעי אמר שבועה חיטין וחיטין אין לך בידי מהו. נישמעינה מן הדא לא ממקום פלוני ולא ממקו׳ פלו׳ חייב: א״ר יוסי מקומות הרבי׳ עשו אותן כמינין הרב׳. אילו מר לא מאותו המקום ולא מאותו המקום יאות. רבי חגיי בעי עשרה שבועות אין לך בידי מהו. רבי יוסי בעי שבועה שבועה אין לך בידי מהו א״ר יוסי נשמעינה מהדא [יח]שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלינה ואכלה חייב אחת מפני שהוכרין [יט]וזו הא לא הזכיר זו חייב בכל אחת ואחת: אף כשבועת ביטוי כן שבועה שאוכל נבילה ופת חיטין ופת שעורין ופת כוסמין מאחר שפטור על הנבילה פטור על השאר: הלכה ד׳ תן לי פיקדון ותשומת יד כו׳. אמר ר׳ יוחנן דברי ר׳ שמעון [כ]נמצא שאין בידו חטים פטור בשאר. אד בא אף רבי יסא מודה בה. נמצא שיש בידו חיטין מהו שתחול שבועה בשאר המינין. חברייא אמרי לא חלה. רבי זירא אמר חלה. א״ר יעקב בר אחא מתניתא [כא]למה דאמרי חברייא [כב]אשה שאמרה הריני נזירה ושמעה חבירתה ואמר ואני ושמע בעל הראשונ׳ והיפר לה הראשונ׳ מותרת והשנייה אסורה. אם אמרה לא נתכוונתי להוות אלא כמותה וכיוצא בה שתיהן מותרות. מפני שאמרה לא נתכוונתי אלא להוות כמותה וכיוצא בה. הא אם לא אמרה להוות כמות׳ וכיוצא בה הראשונה מותרת והשנייה אסורה. מה אם תמן שאין שם עיקר שבועה את מר חלה. כאן שיש עיקר שבועה לא כל שכן שתחול. ומא דא ראמ׳ רבי יוחנן דברי רבי שמעון נמצא שאין בידו חטין פטו׳ בשאר. במתפים באומר שעורין יהו כחיטין כוסמין יהו כחיטין. פשיטא דא מילתא לא היפר לה בעל הראשונ׳ ועמד׳ בנדר׳ לוקה. שנייה מהו. אמר ר׳ יוסי מאח׳ שזו לוק׳ זו לוקה. א״ר יוחן ותניי בית דין הוא. ותיעשה שנייה כאומר הריני נזירה שלשים יום. רבי שמעון כרעתיה דאמר [כג]במנכה הדבר תלוי: הלכה ה׳ תן לי חיטין ושעורין כו׳. א״ר יוחנן [כד]דברי רבי יודן נכללין בקרבן אחד ונפרטין בג׳ קרבנות. היך עבידא פרוט׳ חיטין ופרוט׳ שעורין ופרוט׳ כוסמין נכללין בקרבן אחד. נפרטין לג׳ קרבנות. פרוטה שליש פרוט׳ חיטין שליש שעורין. פרוט׳ שליש כוסמין מהו שיצטרפו כולן. איתא חמי אילו הוו בידו כמה מינין בפרוטה אפי׳ כן נכללין ונפרטין לידא מילה לחייבו בקרבן. הוו בידו ארבע מינין שני מינין כפרוטה שני מינין בשני פרוטות אפי׳ כן נכללין ונפרטין. הא״ר יוחנן בשם רבי ינאי [כה]ושואל אני בשלום פלוני חוקה לכל תתם. שואל אני בשלום פלוני לא חתם אלא בשאלת שלום. ריש לקיש אמר שואל אני בשלום פלוני חוקה לכל תתם. אי והו כלל רבי יוחנן אמר איש פלוני מגרש פלנית ופלוני פלנית. אי זהו כלל ריש לקיש אמר אנו פלוני ופלוני מגרשין נשינו ממקום פלוני. א״ר זירא מודה רבי יוחנן שאם הזכיר גירושין כל אחת ואחת שצריך ליתן טופס ועדים לכל

פירוש

שבועת הפיקדון כו׳ וידויו כשבועה פי׳ שיצא ויפטר בשוחה שבועה שאילו הודה היה חייב: פרט למכחש כו׳. פי׳ היכי שהיה הפקידו אצל א׳ובא אחד מהשותפין והשביעו בב״ד שהוא פטור לפי שאף היה מודה לא היה חייב לזה עד שיבוא חבירו: הדא אמרה שנים כו׳. פי׳ זאת אומרת שנים כו׳. כלומר מדאמרינן בא׳ שלוה מב׳ שאין רשאי לגבות לא מהן עד שיבוא׳ חבירו דהא אם הודה לא היה הודאתו מחייבתו ה״נ בשנים שלוו מא׳ יכול לגבות לשניהם הלוהו ואין א׳ מהן ככופר אם משלם חלקו עד שישלם גם חבירו את חלקו משום דאחראין וערבאין זה לזה: ולא עבדין כן. פי׳ שלא נהגו לסמוך על זה וכותבין בפירו׳ בכל השטרו׳ אחראין וערבאין: שני׳ שהפקידו כא׳ כו׳. זהו פירוש וביאור מאל׳ דלעיל ואין נמ״ק גרסינן ופירושו כמו אם כלומר אם היה בדין שמשמעין לו לתת לו חלקו וא״כ נודאי תספר שכל א׳ מכיר חלקו וכל א׳ שלו הוא תובע אם כן מאחי פטרינן לכופר בא׳ מהשותפין הא כפר בשיה בשבועת שקר דאילו היה מודה היה חייב וא״כ יעש׳ בכפר כו׳ אלא מדפטרינן ליה ש״מ שאין שומעין לא׳ הבא ליטול חלקו: כפר בו זה חייב. לפי שכל א׳ חייב הכל וכופר בממון הוא וצריך הפקיד להם כו׳ פי׳ שאם אתה אומר שכל א׳ חייב על הכל נמצא אם הפקיד פרוט׳ לשניהם שכיהם חייבים בשבועה ונמצא מחייב קרבן על פחות משוה פרוטה והתורה אמרה לאשמה בה פרט לפחו׳ משוה פרוטה. ושמי תמן כו׳ ועיין בר״ש ובר״ן דפרקי׳: הלכה ד׳: במנכה הדבר תלוי. כל זאת ההלכה והשמחה בשנית נכתב פנים אוני׳ מכאר לעיל בכתובות פר׳ נערה שנתפתתה: הלכה ה׳: לידא מילה. פי׳ לאי׳ דבר והסוגיא מבוארת לעיל בגיטין:

מראה מקום והגהות

[א] ע׳ ספרא ויקר׳ פכ״ג.
[ב] ע׳ ספרא שם פט״ו.
[ג] בויר כ״ג ב׳.
[ד] גיטין כ׳, נ׳.
[ה] כתובו׳ פ״ג ה״י.
[ו] ע׳ ב׳ ל״ו.
[ז] לקמן. ס״ח פ״ד.
[ח] לעיל פ״ד פ״ד.
[ט] נ״נ. שנייה מתחייבת ראשונה למה.
[י] ספרא ויקרא פרשה י״ג פכ״ג וע׳ בבלי ב״ק ק״ה.
[יא] לעיל פ״ד ה״ג, ה״נ.
[יב] נ״ל: מפי עלמו.
[יג] לעיל שם ל״ה ב׳.
[יד] ס״נ: מפי אחרים.
[טו] תוספתא פ״ד.
[טז] ספרא ויקרא, וע׳ לעיל פ״ג דה״ג.
[יז] לעיל פ״ג סה״א.
[יח] לעיל פ״ג ה״ח.
[יט] נ״ל: שהזכיר זו.
[כ] לעיל פ״ג ה״ד.
[כא] בויר פ״ד ה״ג (כ״ג ב׳), תו״ס.
[כב] נ״ל מתניתא מסייעה.
[כג] שם ותוספתא פ״נ.
[כד] כתובות כ״ס ב׳, ל״נ ב׳ גיטין פ״ו ד׳, ולקמן ל״ו ב׳, ל״ח א׳, וס״נ.
[כה] קידושין ס״ב סע״ב, ע״ש.
[כו] גיטין פ״ט ה״ז (כ׳, ב׳).

עד שיודיעך הכתוב אחד. אשכח תני ר' ישמעאל שני עדים. אחד מהו שיהו חייבין עליו משום שבועת ביטוי. אפשר לומר אחד ראוי לצרפו לחייבו משום שבועת עדות ואת מחייבו משום שבועת עדות. ואת מחייבו משום שבועת ביטוי. קרוב מהו שיהו חייבין עליו משום שבועת ביטוי. ייבא כהדא דמר ר' בא בשם שמואל שבועה שנתן פלוני לפלוני ונמצא שלא נתן מאחר שאין בידו לבא אין בידו לשעבר. וכהדא איכן שוה. אמר לו איני יודע מה אתה שח. ר' פוטר משום שבועת הפיקדון ומחייב משום שבועת ביטוי. א"ר יוחנן מאחר שמצוה להפיסו אינו חייב משום שבועת ביטוי. על דעתיה דרבנן אין מצוה להפיסו מפייסו על האמת ואינו מפייסו על השקר. תני ר' ישמעאל ונשא עונו. קרבן. מנלן בי"ד. הגדה תגידה. מה הגדה שנ' להלן בי"ד אף כאן בי"ד: כהדא' אין מקבלין העדים אלא אם ראו שניהן כאחת. ר' יהושע בן קרחה אומר אפי' זה אחר זה. ר' ירמיה ר' שמואל בר רב יצחק בשם רב יצחק שאמר בשם רב מודין חכמים לר' יהושע בעידי בכורה ועידי חזקה. ר' בא בשם ר' ירמיה אף בעידי סימנין כן. מהדא פשטא בשוה אומר ראיתי שתי שערות בגבו ואחד אומר ראיתי שערה אחת בגבו ואחד אומר ראיתי אחת בכריסו לא כלום הוא. כל שכן גבו וגבו. שנים אומרים ראינו שערה אחת בגבו. ואחד אומ' ראיתי שער' אחת בכריסו. ר' יוסי בי ר' בון רבי הושעיה בר ר' שמי חד אמר פסול וחד אמר כשר. מאן דאמ' פסול במעיד בחצי סימן. ומאן דאמר כש' אני אומ' שמא נשרה. אחד אומ' ראיתי שתי שערות בגבו ואחד או' ראיתי שנים בכריסו ר' בא אמר דברי הכל כשר. ר' חני' אמר דברי הכל פסול. ר' יוסי אומר כמחלוקת ר' יוחנן אמר כמחלוקת. אל ר' יוסי לר' חני' הא ר' יוחנן סבר כוותי. אל על דהיא אנא פליג כל שכן עליו. אמר מנא יאות אמר תניי אלו שמר שמרות' בארבעה חותמות וזה מעיד על ב' וזה מעיד על ב' וקרא עליו ער' שמא כלו' הוא. ואין כל תחימה צריכ' שני עדים. וכ' כל סימן וסימן צריך שני עדי'. ר' חגיי שמע לה משני חזקה אילו אחד מעידו שאכלה שנה אחת וב' ושלישית. ואחר מעידו שאכלה רביעית וחמישה שמא כלום הוא ואין כל חזקה צריכה שני עדים. הכא כל סימן וסימן צריך שני עדים:

הלכה ג שבועת העדות כיצד כו'. נפש נפש. מה להלן מפי עצמו אף כאן מפי עצמו. מה כאן מפי אחרים. אף להלן מפי אחרי'. רים דרש 'נוידה שוה האמורה בה מה מפי עצמו שנאמר להלן חוץ לבי"ד אף מפי עצמו שנ' כאן חוץ לבית דין. ורבנן דרשי נויד' שוה האמור בה מה מפי אחרים שנ' להלן בבי"ד אף מפי 'אחרים שנ' כאן בבי"ד. ר' ירמיה בעי קרוב מפי עצמו בשבועת העדות מהו שיהא חייב. נישמעינה מן הדא האיל ולא למדו מפיו משבועת העד' אלא משבוע' הפקדון. מה להלן קרובין חייבין אף כאן כן. א"ר יוסי קרובין שכאן למידין מקרובין שלהלן: ר' יוחנן קפודקיא בעי' השביע עליו חמשה פעמים מפי עצמו בבי"ד שמא אינו חייב על כל אחת ואחת. א"ר יוסי ולא מתני' היא אמר ר"ש מה טעם מפני שאינן יכולין לחזור ולהודות. וכאן הואיל ויכולין לחזור ולהודות חייבין בכל אחת ואחת. ר' ידוסי בעי השביע' עליו חמשה פעמים מפיו חזר והשביע חמשה פעמים מפי אחרים מהו. מאחר דרים עבי' מפיו כבי"ד. מהו שיקבעם לקרבן ולחייבם כראשוני בלא תביעה. ייבא כהדא' מה את בא אחריו שבע שאין אנו יודעין לך עדות יהו חייבין תל ושמעה קול אלה. את ששומע קול חייב. יצאו אילו שאין שומעין קול. מפיו בקריעה מהו שיהא חייב. מפיו בקנסות מהו שיהא חייב. מפיו מהו שיהא חייב בקרבן עולה ויורד. ר' בא רב יהודה בשם רב בשוגג בקרבן במזיד בקרבן. אבל אמר מבוז' הייתי שאין שבועה זו מותר. תני חזקיה כל מקום שנ' בתורה חט סתם את תופש הדין כשגגה עד שיודיעך הכתוב שהוא שגגה: הלכה ד כפרו שניהן כאחת כו'. הפרישו קרבנן ואמרו הרי אנו הולכין לכפור בבי"ד. הרא הוא דתני ר' חייה' קרבנו ליי' על מרו. שיקרי' נודו לקרבנו ולא שיקדום קרבנו לנודו. נשבעו חוץ לבי"ד הפרישו קרבנן ואמרו הרי אנו הולכין לכפו' בבי"ד מה את עביד ליה כמי שקדם חטאו לקרבנו או מאחר שאין חייבין אלא בבי"ד כמי שקדם קרבנם לחטאם. כיני מתני' כפר אחד והודה אחר הכופר חייב. א"ר יוסי' מתני' והוא שיחזור בו שני בתוך כדי דיבור הראשון שאם יחזור בו ראשון מקבלין אותו מעשה שני ראשון. הוו עשרה איח תניי תני הראשון חייב וכולן פטורין. אית תניי תני האחרון [illegible] וכולן חייבין. מאן דמר ראשון חייב וכולן פטורין כמאן דמר' נתקיים עדות כשאר. מאן דמר אחרון פטור וכולן חייבין כמאן דמר [illegible]ת שבטלה מקצתה בטלה כולה. א"ר יוסי מתני' אמרה כן הוו [illegible] כותי עדים לא [illegible] אלא שתי' הא אחת ערות שבטלה מקצתה בטלה כולה: הלכה ה משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני כו' ומניין' שאינו מדב' אלא בתביעת ממון. אמר ליעזר נאמר כאן אוים ונאמר אוים בפקדון. מה אוים האמורים בפקדון אינו מדבר אלא בתביעת ממון. אף אוים האמורין כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון. אוי ורוצח יוכיח שאינן מדברין בתביע' ממון. דנן אויין [illegible] עמהן שבועה

מאויין שיש עמהן שבוע' ואל יוכיחו אוי רוצח שאין עמהן שבוע'. אוי סוטה יוכיחו שיש עמהן שבועה ואינו מדבר בתביעת ממון. דנין אויין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן מאויין כמות אילו. ואל יוכיחו אויי סוטה שיש עמהן אף כהן. אויי ביטוי שפתים יוכיחו שאינן מדברין בתביעת ממון. דנין אויין שעשה בהן הדין כשגגה מאויין כמותן. ואל יוכיחו אויי ביטוי שפתים שלא עשה בהן הדין כשגגה. ר' עקיבה אומר יש מאלה חייב ויש מאלה פטור. דבר ממון חייב [illegible] ממון פטור. ר"ש אומר חייב כאן וחייב בפקדון. מה פקדון אינו מדבר אלא בתביעת ממון. אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון: הלכה ו משביע אני עליכם כו'. תנ"ג' ר' יוסי הגלילי אומר מה תל והוא עד או ראה או ידע וגו'. לא אמרתי אלא בעד' שאיפש' להתקיים בידיעה ושלא בראייה. בראייה ושלא בידיעה' בידיעה שלא בראייה כממון היך עבידא תן לי מאתים זוז שיש לי בידך. אין לך בידי. ולא הודיתה לי בפני פלוני ופלוני. יאמרו ואני נותן. זו היא ידיעה שאין עמה ראייה. אתון ואמרין אין דאודי ליה ואין דגוליה לית אנן ידעין ואין דאוזפיה לי נן ידעין. בראייה בלא ידיעה כממון היך עבידה. תן לי מאתים זוז שיש לי בידך. אין לך בידי. ולא מניתי לך במנש' פלוני ופלוני. יאמרו ואני נותן. זו היא ראייה שאין עמה ידיעה. אתון ואמרין אין מנה ואין דגוליה. לי נן ידעין ואין משאל ליה. לי נן ידעין. תן לי קנס כתי שהוא בידך. והוא אומר לא נתחייבתי קנס מימי והעדים מעידין שנתחייב קנס ולי נן ידעין אין קנס בדהי' אין קנס איתא אוחרי. אנסתה ופיתיתה את בתי. והוא או' לא אנסתי ופיתיתי אשה מימיי. ועדים מעידין שאנס אשה ולי נן ידעין אין ברתיה הוה אין איתא חורי. הרגת' שורי קיצצתה נטיעותי והוא אומר איני יודע חייב. אתה אמרת לי להרוג ולקוץ הולכין 'אחר רוב נטיעות. מה הוא הולכין אחר רוב נטיעות. אמר תניי אין הוה תוריה נגחן הוא מר ליה. אם הוו נטיעותיו במילות הוא מר ליה. א"ר יוחנן אין אומר בממון מאחר דו יכיל מימר ליה אתה אמרת לי להרוג ולקוץ אעל דו איל לא הרגתי ולא קצצתי פטור: הלכה ז משביע אני עליכם כו': הלכה ח משביע אני עליכם כו'. נפש כי תחטא. נפש כי תחטא לגזירה שוה. מה נפש כי תחטא שנ' להלן תביעת ממון ויש לו. אף נפש כי תחטא שנ' כאן תביעת ממון ויש לו: הלכה ט משביע אני עליכם וכו'. לית הדא פליגא על ר"ש לקיש דאמר אין ממון אצל מכות. פתר לה כר"מ דאמר לוקה ומשלם. ס"מ לא הפסידו ממון. כיון דלא הוה בעי מיתן ליה ולא יהב ליה כמי שהפסידו ממון: הלכה י משביע אני עליכם כו'. ר' יוסי ר' יעקב בר זבדי ר' אבהו בשם ר' יוחנן 'אמר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו חוזר. ר' יעקב בר זבדי בעא קומי ר' אבהו ואהן הין לא בצדק הוא והין צדק אמר בשעה שאמר הין של צדק הוה. למה משום שאינו יודע כהן או משום שאין מתכוין להן. מה נפק מבינייהון משכן שנים שנים. אין תימר משום שאינו יודע כהן יודע כהן. הוי לית טעמא דלא משום שאין מתכוין להן: הלכה יב אמר לשנים משביע אני עליכם כו'. ר' מנא שמע מדכתריה או שהיה אחד מהן קרוב או פסול. הא לא היה אחד מהן קרוב או פסול חייבין. ויודע הוא בהן. הוי ליה טעמא אלא משום שאין מתכוין להן. ר' יוסי שמע לה מקדמיתא מפני שקדמה שבועה לעדות. הא לא קדמה שבועה לעדות חייבין. ויודע הוא בהן. הוי לית טעמא אלא משום שאין מתכוין להן: הלכה יג שילח ביד עבדו כו'. א"ד לעזר [illegible] תל אם לא יגיד ונשא עונו. לא מפי התובע. מתני' צריכה למה דאמר ר' לעזר ומה דמר ר' לעזר צריכה למתניתין. אילו תנינן ולא תנא ר' לעזר הוינן אמרין ישמע מפי התובע. ולא נשבע לנתבע חייבין. הוי [illegible] למה דמר רבי לעזר. אילו תנא ר' לעזר ולא תנינן הוינן מרינן [illegible] מפי הנתבע ולא נשבע לתובע חייבין. הוי צורכה לפרציתין וצריכ' למה דמר ר' לעזר עד שישמע מפי התובע וישבע לתובע: הלכה יד משביע אני עליכם כו' עד סופי'. משביע אני עליכם [illegible] חייבין אוסרכם אני כולכם אוני חייבין. ר' יוחנן בשם ר' [illegible]'. [illegible] ופרין ר' אבהו בשם ר' יוחנן כיני מתניתא. ר"מ מחייב ור' יודה פוטר. ר"מ כדעתיה ר' יודה כדעתיה. דתנינן תמן 'קילל בכינוי ר"מ מחייב. וחכמים פוטרין. המקלל עצמו וחבירו בכולן עובר בלאו. מה ללקות חברייא אמרי אין לוקה. אמר לון ר' יוסי למה שהוא לא העשה שאין בו מעשה. והרי המימר' והנשבע לשקר לאו שאין בו מעשה הוא. ר' [illegible] בשם ר' יוחנן רים הוא דאמר 'ממשמע לאו אתה שומע הין. אל יכבה אם תבוא ותעידני. הא אם לא תבוא ותעידני יכבה. אין לי אלא אלה שיש עמה שבועה. מניין 'שאין עמה שבועה כשיש עמה שבוע'. תל ושמעה אלה ושמעה קול. לעשות שאין עמה אלה כשיש עמה אלה הא אלה כלא שבועה לא. ר' יסי בשם ר' יוחנן לא שנייא היא אלה בלא שבוע' היא כשבועה בלא אלה:

הדרן עלך שבועות העדות

פירוש

'יבא כהדא. פרשתיו בכמה מקומות בסוף פרק יצחק בנו. לבא. פי' להבא: איני יודע מה אתה שח. פי' שהוא חייב לו ואיני יודע מה אתה מדבר: אינו חייב כו'. פי' דהוא כדי להפי' דעתו אמר לו כן ישבע' על דעתו אמר לו כן ושבועה על דעתיה דרבנן כו' פי' במסיח ותני דהואיל מצוה להפיסו בכל מה' שהיה יכול להפיסו ולהסמך בדעת כמו בשקר ולכן פטור משום שבועות ביטוי והמוני' מבוארת לקמן פי' בתרא דף ל"ח ע"ד הלכה ב' דמקבלין ובכללי מנלן בי"ד. פי' מנלן דחזקה בב"ד הוא דמחייב קרבן על שבועתו: הלכה ה'. נאמר כאן אוים. פי' דגבי שבועת העדות כתיב או ראה או ידע וגבי פיקדון כתיב בפיקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק וגו' אוים הוא מלגון או וכן כמלם: הלכה ו'. ולינן ידעין כו'. פי' ואין אנו יודעין אם בתו של זה היתה או אשה אחרת: הלכה י: ואהן הין לאו כו'. כל הסוגיא מבוארת לעיל בסוף מסכת שביעי' ע"ש: הלכה י"ג: לא מפי כו'. פירש שאינן חייבים עד שישמעו מפי התובע: הלכה י"ד: אמרי אין לוקה. כתב הר"מ דמחייבין לאו שכתב דלוקי' עליו מדאמר ר' יוחנן משום רבי יוסי הגלילי כל מלות לא תעשה שבתורה יש בו מעשה לוקין עליו אין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר' ומקלל עצמו בשם כי יש דהכא ועיין בר"מ: סליק פרקא:

מראה מקום ותגהות

א לעיל פ"ג ה"ו ה"ח.
ב סנהדרין שם, ולקמן פ"ח ה"ב.
ג שם וסוט' פ"ט (ס"ז, ג') ותשו' יפרו סי' כ"ה וע' כתובות ב"ה ה"ב.
ד יבמות פי"ט (י"פ"ד) סנהדרין פ"ט (כ"ז, ד') לקמן פ"ה ה"ב (כ"ז ע"א) אס"ח ה"א (ל"ח ג').
ה י"ג: מפי עצמו.
ו לקמן ל"ז ע"ג.
ז תוספתא פ"ג.
ח מיר כ"ג ג', ג'.
ט ע' ב' ל"ט.
י"ג כק"ד עדות שבטלה וכו' ק"ד פסול וכו' כק"ד תתקיים וכו'. וע' קנות פ"ח ע"ה
יא ב' ל"ב
יב תוספתא פ"ג.
יג תוספתא סנהדרין ה"ו וע' לעיל ל"ק פ"ק פ"ס (ו' ג').
יד ע' ב' ל"ק ל"ט
טו ע' תרומות פ"ו פ"ט, כתובו' ל"ו ג.
טז שביעית פ"ו (ל"ח ד') ב"ק פ"ד ושם שכ' פ"ד ה"ו (כ"ה ג') ונזיר רפ"ו (ס"ו, ד')
יז סנהדרין פ"ז ל"ח.
יח ע' לעיל פ"ג ה"ג.
יט לקמן רפ"ו (ל"ו ג') לעיל נדרים פ"ק ה"ד, וע' בבלי שם י"ט ובפרקין ל"ו.
כ ע' סוטה פ"ב ה"ו, ת"כ ויקרא פ"ח וספרי כמ' פי' י"ד.

אוכלינה· שבועה שלא אוכלינה אינו חייב אלא אחת[א]· דבר שאילו בנדרים אסור ובשבועות מותר לא אחייא אלא כמתניתא' אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים אחד דברים שאין בהן ממש· ואחר דברי' שיש בהן ממש· ומר ר' בא בשם שמואל שבועה שנתן פלוני לאיש פלוני מנה ונמצא שלא נתן מאחר' שאין בידו לבא אין בידו לשעבר· אשכח תני על תרויהון וה חומר לשעבר מלבא [ב]שהאומ' לא אוכל לא אוכל אינו חייב אלא אחת· לא אכלתי לא אכלתי חייב על כל אחת ואחת· שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה הראשונה שבועת ביטוי· והשנייה שבועת שוא· כיצד עושין לו אומרי' לו שיאכל מוטב לעבור על שבוע' שוא ולא על שבועת ביטוי: שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שאוכלנה ראשונה שבועת ביטוי והשנייה שבועת שוא· כיצד עושין לו אי' לו שלא יאכ' מוטב לעבו' על שבועת שוא לחוד ולא על שבועת שוא וביטוי· שבועה שאוכל ככר זו היום· שבועה שלא אוכלנה היום ואכלה· ר' יוחנן אמר קיים את הראשונה וביטל לשנייה· ר"ל אמר ביטל לראשונ' ולא קיים לשנייה· שבועה שלא אוכל ככר זו היום· שבועה שאוכלינה היום ואכלה רבי יוחנן אמר ביטל את הראשונה וקיים לשנייה· ריש לקיש אמר בימ' את הראשונה. והשנייה אומרי' לו שיקיימנה בככר אחרת· שבועה שאוכל ככר זו היום שבועה שאוכלינה היום ואכלה ר' יוחנן אמר [ג]קיים את שתיהן· ור"ש לקיש אמר קיים לראשונה ושנייה אומרי' לו שיקיימינה בככר אחרת· שבועה שלא אוכ' ככר זו היום· שבועה שלא אוכלנה היום ואכלה על דעתיה דר' יוחנן [ד]חייב שתים· על דעתי' דר"ש לקיש אינו חייב אלא אחת· אף רשב"ל מודה שאינו' אלא כמורו עצמו מן האיסורין: הלכה יב שבועת שוא כו'· נפש נפש [ה]מה נפש שנא' כשבועת העדות עשה את המושבע כנשבע אף שנא' כשבועת הפיקדון עשה המושבע כנשבע· וה חכלל [ו]כל לא תעשה שיש בו מעשה לוקה ושאין בו מעשה אינו לוקה חוץ מן המימר והנשבע ומקלל את חבירו בשם· ר' אבהו בשם ר' יוחנן ליה כאן מימר· מימר דיבור ומעשה· נשבע לשקר מניין· ר' יוחנן בשם ר' ינאי בי לא ינקה ה' מנקין הן הדיינין· קילל את חבירו בשם מניין· ריש לקיש בשם ר' הושעיה ליראה את השם ונומ'· נשבע לשקר על דעתיה דריש לקיש מניין מינה· מכיון שנשבע לשקר אין זה ירא· קילל את חבירו בשם על דעתיה דר' יוחנן מניין מכיון שקילל אין זה ירא· מה מספקה מבינייהון נשבע לשקר וקילל לחבירו בשם על דעתי' דר' יוחנן חייב שתים· על דעתיה דר"ש לקיש אינו חייב אלא אחת:

הדרן עלך שבועות שתים

א· שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובי' בכשרים לא בפסולים ואינה נוהגת אלא בראוין להעי' בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו· ומפי אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בו בבית דין דברי רבי מאיר· וחכמים אומרי' בין מפי עצמו בין מפי אחרי' אינן חייבין עד שיכפרו בו בבית דין: ב וחייבין[ז] על זדון שבועה ועל שגגתה· ועל זדון העדות ואינו חייב על שגגתה· ומה הוא חייב על זדונה קרבן עולה ויורד: ג שבועת העדות כיצד אמר לעדים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעין לך עדות· משביע אני עליכם ואמרו אמן חייבין· השביע' עליהם חמשה פעמים חוץ לבית דין ובאו לבית דין והודו פטורין כפרו חייבין על כל אחת ואחת· השביע עליהן חמשה פעמים בפני בית דין וכפרו אינן חייבין אלא אחת· אמר רבי שמעון מה הטעם מפני שאינן יכולין לחזור ולהודות: ד כפרו שניהם כאחת שניהן חייבין. בזה אחר זה הראשון חייב· כפר אחד והודה אחד הכופר חייב· היו [ח]שתי כיתי עדים כפרה הראשונה ואחר כך כפרה השנייה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן: ה משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פיקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שבועה שאין אנו יודעין לך עדות אינן חייבין אלא אחת· שבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני פיקדון ותשומת יד וגזל ואבידה· חייבין על כל אחת ואחת: ו משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני חטים ושעורים וכוסמין· שבועה שאין אנו יודעין לך עדות אינן חייבין אלא אחת· שבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חטים ושעורין וכוסמין חייבין על כל אחת ואחת: ז משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק· תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה שאנס איש פלוני ופיתה את בתי והכני בני[ט] ושחב' בי חבירי· ושהדליק גדישי ביום הכיפורים הרי אילו חייבין: ח משביע אני עליכ' אם לא תבואו ותעידוני שאני כהן שאני לוי שאיני בן גרוש' ושאיני בן חלוצה ושאיש פלוני כהן שאי' פלוני לוי שאינו בן גרוש' שאינו בן חלוצ' שאנס איש פלוני ופיתה את בתו ושחבל בי בני ושהדליק גדישי בשב' הרי אילו פטורין: ט משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתי' זוז ולא נתן הרי אילו פטורין שאין חייבין אלא על שבועת ממון כפקדון: י משביע אני עליכם כשתדעון לו עדות שתבואו ותעידוני הרי אילו פטורין מפני שקדמה שבוע' לעדו': יא עמד בבית הכנסת ואמר משביע אני עליכם אם יודעין אתם לי עדות שתבואו ותעידוני הרי אילו פטורין: יב אמר לשנים משביע אני עליכם איש פלוני ופלוני אם יודעים אתם לי עדות שתבואו ותעידוני והם שיודעי' לו עדות עד מפי עד או שהיה אחד מהן קרוב או פסול הרי אילו פטורין: יג שילח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביע אני עליכם אם יודעין אתם לו עדות שתבואו ותעידוהו הרי אילו פטורין עד שישמעו מפי התובע: יד משביע אני עליכם מצוה אני עליכם אוסרכם אני הרי אילו חייבין· בשמי' ובארץ הרי אילו פטורין· באלף דלת· ביוד הא· בשדי· בצבאות בחנון ורחום בארך אפים ורב חסד ובכל הכינויים הרי זה חייב· המקלל [י]בכולן חייב דברי ר"מ· וחכמים פוטרין· המקלל אביו ואמו חייב דברי ר"מ וחכמים פוטרין· המקלל עצמו וחבירו בכולן עובר בלא תעשה· יככה אלהים· כן יככה אלהים· זו היא אלה הכתובה בתורה אל יככה יברכך וייטיב לך ר"מ מחייב ור' יהודה פוטר:

פרק רביעי

הלכה א· שבועת העדות כו'· שעידים· [יא]מיעוט שעדים שנים מה ת"ל שנים· שיהו שוין· כבשים· מיעוט כבשים שנים· אם כן מה ת"ל שני שיהו שניהן שוין· צפרים· מיעוט[יב] צפרים שנים· אם כן מה ת"ל שתי שיהו שניהן שוין· חצוצרות[יג] מיעוט חצוצרות שתים אם כן מה ת"ל שתי שיהו שתיהן שוות· דהתיב ר' חגיי קומי ר' יוסי והכתיב ועמדו שני האנשים· מיעוט אנשים שנים' ומה ת"ל שני שיהו שניהן שוין· והכתיב לא תטה משפט גר יתום· הרי מצינו גר דן עם מי שאינו גר· יתום דן עם מי שאינו יתום· אלמנ' עם בעולת בעל· א"כ למה נאמ' שני מופני' להקיש ולדון הימנו גזירה שוה· נאמ' כאן שני ונאמ' להלן וישארו שני אנשים במחנה מה להלן אנשים ולא נשים ולא קטנים אף כאן אנשי' ולא נשי' ולא· קטנים· הרי למדנו שאין האש' דנה· [יד]מעתה אין האש' מעידה· ר' יוסי בי ר' בון ר' הונא בשם ר' יוסי נאמר כאן שני ונאמר להלן על פי שנים עדים. מה להלן על פי שנים עדים אף כאן על פי שנים עדים· אם כן למה נאמ' שני שלא יהא אחד עומד ואחד יושב[טו]· אחד מדבר כל צרכו ולאחד אומר לו קצר דבריך· כנגד אחד מאיר' פנים· וכנגד אחד מעיז פנים· א"ר יוחן שמעתי שאם רצה הדיין להושיב את שניהן מושיב· האסור שלא יהא זה עומד וזה יושב זה מדבר כל צרכו וזה אומ' לו קצר דבריך· ר' ישמעאל אומר אומ' לו לבו' כשלובש או הלבישהו כשאתה לובש· ר' בא בשם רב הונא צריכין העדי' להיו' עומדין בשע' שמעידין מה טעם' ועמדו שני האנשים· ר' ירמיה בשם רבי אבהו אף הנידונין עומדין בשעה שמקבלין עדותן מה טעם' אשר להם הריב לפני ה': כתיב [טז]לא יומתו אבות על בנים וגו'· והלא כבר נאמר איש בחטאו יומתו· מה ת"ל לא יומתו אבות על בנים· אלא שלא יומתו בנים בעדות אבות ואבות בעדות בנים· מיכן שלא יהו העדים קרובין של נידונין[יז]· ומניין שלא יהו העדים קרובין זה לזה· תנע עצמ' שהזומו לא מפיהן נהרגין· ומניין שלא יהו העדים קרובין של דיינין· תנע עצמך שאם הזום אחד מהם אינו נהרג עד שיזום חבירו· אם אומר את כן נמצא נהרג' על פיו· ומניין שלא יהו הדיינין קרובין זה לזה· אמרה תורה הרוג על פי עדי' הרוג על פי דיינים· מה העדים אינן קרובין זה לזה· [יח]אף הדיינין כן· אין לי אלא אבות ובנים שאר קרובין מניין א"ר זירא ובנים לרבות שאר קרובין· עד כדון [יט]כר' עקיבה כר' ישמעאל· תני ר' ישמעאל ושפטו העדה בין המכה וגו'· שלא תהא העדה קרובי' לא למכה ולא למוכה· א"ר יוסי אם אר' את כן קרובין למכה נמצאו ביד גואלי הדם· מיכן שלא יהו הדיינין קרובין לנידונין· ומניין שלא יהו העדי' קרובין לנידונין אמרה תורה הרוג על פי העדים הרוג על פי ממים· מה הדיינין אינן קרובין לנידונין אף העדים כן· מניין שלא יהו העדים קרובין זה לזה· תנע עצמך שהזומו לא מפיהן הן נהרגין· ומניין שלא יהו העדים קרובין לדיינין תנע עצמך שהזום אח' מהן כלום נהרג עד שיזום חבירו· אם או' את כן לא נמצ' נהרג על פיו· בכשירין לא בפסולין· מניין אם לא יגיד ונשא עוונו· את שמגיד וחבירו משלם ממון· יצא פסול שמגיד ואין חבירו משלם ממון· ממי כיד להוציא עד אחו' כשאמרו לו הרי את מקבל עלינו כשני עדים יהא חייב ת"ל והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו· את שכשר להעיד עדות תורה· יצא אחד שאינו כשר להעיד· שלא בפני בי"ד· אם לא יגיד ונשא עונו· מקום שמגיד וחבירו משלם ממון· יצא חוץ לב"ד אפילו מגיד אין חבירו משלם· ומניין לשני עדים ת"ל והוא עד תני כאן שנים· כרבי ישמעאל דאמר כל מקום שנ' עד סתם הרי הוא בכלל שנים

מראה מקום והגהות

[א] נדרים פ"ג ה"ג, ע"ש. [ב] לעיל בפרקין ה"ו, ה"ח, ולקמן פ"ד ה"ג. [ג] ע' תוספתא פ"ג. [ד] ש מהפכין דר"י לדר"ל. [ה] י"ס גם בזה דר"י לדר"ל. [ו] לקמן פ"ה ה"ג. [ז] ע' לקמן פ"ד (ל"ג) פ"ה (ל"ו, א') וג' בסכלתין ל': ל"ג. [ח] ב' כ'. ותוספתא ג'. ע"ש ותוספת' סכות פ"ד, ולקמן פ"ד ה"ד. [ט] ע' כריתות פ"ג ע"ב. [י] ע' ספרא ויקר' פי"א. [יא] לקמן פ"ה ה"י. [יב] ע' ב"ק פ"ח ע"ג. [יג] סנהדרין פ"ו ק"ח. ות סכילת' משפטים פ"ה ות"כ קדושים. [יד] יומא פ"ו ה"א (פ"נב') בסנהדרין פ"ג ה"י (כ"א ג'). [טו] ב' יומא ס"ב: שאלתות פלורע סי' פ"ח. [טז] ספרי נהעלותך סי' פ"ב. [יז] ע' תוס' נמ"ס סי' ל"ה סק"ח. [יח] ע' תוס' בבבלי נ"ק ט"ו ד"ה אשר ותוס' יבמות ק"ה ד"ה פי, ותוס' גיטין פ"ח ד"ה לא ונדה כ' רע"א, ובסכלתין כ"ח ד"ה שבועת העדות. [יט] נגלי ב"ט ספר' קדושי' פ"ד. ועי' תנחומא משפטי', שאלתו' יתרו סי' כ"א ותוספתא סנהדרין פ"ו. [כ] יומא וסנהדרין שם. (וע' ספרי ספטי פיסקא ק"ס). [כא] ע' חד"א רבה פכ"ט ס"א. [כב] שם וסנהדרין כ"ה א', ב"ב.

פירוש

הראשונה שבועת ביטוי. פי' אפס עובר עליה ולא אכלו עובר גם משו' שבועות ביטוי דשבועות אלא משום דמחייב. דהא שבועת השבועה ומילך הוי ליה כנשבע לבטל את המצוה דהא ממרי' היה לאוכל' ונשבע שלא לאכלה והכא משכחינן דאפילו משום שבועות ביטוי נמי מחייב פה אפין בן פס עבר על השנייה כדאמרי' ומילך והשנייה שבועת שוא. פי' דאינו חייב אלא משו' שבועות שוא לחודיה אם עבר עליה ובכל' דמשום השבועה ומילך הוא דמחייב לה משום שבועות שוא כדפרישי'. ולפי זה יצא על כבן פה אפס' אח"כ אומרים לו שיאכל לפי שכשלא יאכלנה יחייב משום שתי' כדפירשי' ולכן מוטב לעבור על שבועת שוא לחודא ולא לעבור על שבועת שוא וביטוי וכן יתבאר הסוגיא אחר זה ועיין בר"ש נפ"ק דשבלתין:

סליק פרקא:

שבועת העדו' נוהגת כו': שאין האשה דנה· כתב הר"ש בפרקי' והלא דדבורה דנה לא הייתה דנ' אלא מלמדת אותם ישראל. א"נ שהיתה דנה נאמת משום דקבלו' נעלי' דינים ומשום כבת רוח הקודש והנבואה ומייתי ליה סמוך ת"ש סי' ז': מאריך פנים· פי' מסביר פני': לבוש כשלבוש גרסינן וה"פ אם היה האחד לבוש בגדי סרקין ובגדי מילת והשני פחותי ערך אומרים לו או לבוש גם אתה פחותי כמותו או הלבישהו בגדי סרקין כמות' שלא יסתתמו טענותיו:

פירוש

הלכה ג': כסלל ואל' פטור' כו'. ופסת"ס ופירש' עין לעיל נדרים: הלכה ד': יאכל מן התבל. כמו פתגל יהא מטעמה אסורין לא כיסלט שמשותרדי' מבריתה. פי' ספני שהיא ברייה אליבא כסוה אחי' ולכיבן לפ"ס אלין נה כול מי' האוכל' אכל לעולי' האוכל דבר אליט [redacted] אליה' אים מיש עד שיאכל מיתו: כל יוסי דר' כו'. פי' כל זמן שהיה ר' בא בר ממל [redacted] לא קלאט מטונה לבעל' וכיון שסת קלאט תשובה ואמר' לה ופויל הלכה ז': ולא סותן כו'. הסוגיא מירשתי לעיל בנדרים: הלכה ו': כיני מתניתא כו'. פי' כן היא פירוש המתניתין חייב כדברי ר' יהודה כו' שכלן קייתי התוספ' דסייה לגרסתם הל' כגרסת הס"י דגרס חייב כדברי ר' יהודה כו' וע"ש בתוספת: לאו כהן. פי' אלא כמו שלא אוכל נבילה' כמי שבוע' שאוכל דבשלא אוכל חייב לקיים שבועתו ויאוכל כשר אלא והוי כמו דבלא אוכל כמי פטור ועיין בתוספת דמקי': הלכה ח': נשמעינה מן הדא כו'. מכאן עד סוף ההלכה פירשתי לעיל בנדרים כל העניין: הלכה ט': כעולי מצרים כו'. כל אלה הסוגי' לעיל בנדרי': עיבה דפילה. גם"ס פרנטה דפילא: ביסה וסרגליתא. נראה של"ל ביטה ומרגליתא ובן סוס לעיל והי"פ כי הביצ' סוס מבר לכל והמרגלי' אסור אבן סוס אלה ביבה לכל: וחסי' ספרא נוחה כו'. פי' מוספה פטר יוד והוא פטור אנון מירי יהא נמל לוקה כו': שקר. פי' אלוך בהכחשה. פי' שוא: סלסות. פי' עשיר' וי"ס מקושה פליסת שילגת ועיין בפי' הר"ן אלהו פרקי':

ראומר שבועה שלא אשתה. ר' חונא שמע כולהן מיכא לא אכלתי כאותי אלא שתיתי) עד כדון כשאמר שלא אוכל ושתה אמר שלא אשתה ואכל. שתייה בכלל אכילה ולא אכילה בכלל שתייה: הלכה ג' שבועה שלא אוכל כו'. שבועה שלא אוכל פת וכרכה בעלי קנים ועלי גפנים ואכל אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אוכל פת וחרצנין וזגין וכרכה כחרצנין וזגין חייב על כל אחת ואחת. ואם היה מיד חייב ש"ש. רבי יוחנן אמר כסלל אכל בפורש אין שבועות חלות על איסורין. ר"ש לקיש אמר אפילו בכלל אין שבועות חלות על האיסורין: הלכה ד' שבועה שלא אשתה כו'. בדא רבי שמעון פוטר. ר' שמעון כדעתיה דתנינן תמן כמה יאכל מן התבל ויהא חייב ר"ש אומר כל שהו' וחכמי' אומרים כזית. אמר להן ר' שמעון אין אתם מודין באוכל נמלה כל שהוא שחייב. אמרו לו מפני שהוא כברייתה. אמר להן אף חיטה אחת כברייתה. על דעתיה דר' יוחנן למה רבי שמעון פוטר. אר זעירא רבי שמעון כדעתיה. תני בשם רבי שמעון תענו את נפשותיכם ממותר לכם ולא מאסור לכם. ר' בא בר ממל בעי על דעת' דר' יוחנן דאמר בכלל שבועה חלות על האיסורין ניתני שבוע' שלא אוכל ואכל. אמר ור' כל יומוי דרבי בא בר ממל לא אשכחנן תותבה ומן דדמך אשכחנן תותבה. מה נן קיימין אם כאומר שבועה שלא אוכל בשר כל ימות השנה והפסח בתוכן. [redacted] אוכל עשרה ימים הללו ויום הכיפורים בתוכן. כמיכל שבועה על האיסורין. [redacted] יוסי ותשמע מינה חזו לפניו מי וחום של [redacted] ואחד של נבילה ואמר שבועה שאוכל עשרי ויתום אילו לכין שפטור על הנבילה פטור אף על השאר. רבי בון בר חייה בעי ולמה לא מר שבועה שאוכל משחיטת פלוני אין בה חלב. בשוחט צביים אין בה גיד הנשה. בעופו' אין בהן דם. רבי חונא בעי ולמה לא מר שבועה שאוכל מפלוני סתם. כגון דרבי שמעון. ואי כרבי שמעון ניתני יום הכיפורים. דתני ר"ש תענו את נפשותיכם מאסור לו ולא ממותר לו. אלא שוה בקבוע וזה בעולה ויורד. התיבון הרי טומאה מקדש וקדשיו שהוא בעולה ויורד ותני (תני) תנא לא אתינן מיתני אלא דברים שהן חייב כרת. שבועות אין בהן כרת. התיבון הרי מעילה אין בה כרת. ותני לא אתינן מיתני אלא דברים שאין להן היתר אחר איסורן. שבועות יש להן היתר אחר איסורן. והא אמר' שאין אבות מלאכות ביום הכיפורים אילו מי שעשה כולם בהעלם אחד כולם חייב אלא אחת על כולן. אילו מי שעשה כל אחת בפני עצמה שמא אינו חייב על כל אחת ואחת. על דעתיה דר' יוחנן דאמר שבועה' שלא אוכל מצה אסור לוכל מצה בלילי הפסח. שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה. שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה. שלא אשב בצל סוכה. לוקה ויושב בצל סוכה: לא סוף דבר סתם אלא אפי' פלוני. לא סוף דבר כולל אלא אפי' פורט. לא סוף דבר לבא לא אפי' לשעבר. לא סוף דבר רבנן לא אפי' ר' עקיבה. לא סוף דבר נבילו' וטריפות אלא אפילו עפר. עילה הוה חמי' להורות לה: הלכה ו' אחד דברים של עצמו כו'. רבי בא בשם שמואל שבוע' שנתן פלוני ופלוני מנה תמצא שלא נתן מאחר שאין בידו לבא אין בידו לשעבר. התיב רבי יוסי הרי תפילין אין בהן לבא ויש בהן לשעבר. אמר לו אפילו ממקום אחר באו. להרע או להטיב מה הטובה רשות אף הרעה רשות. יצא דבר שהוא של איסור ודבר שהוא של היתר. לכל אשר יבטא פרט לקטן. האדם בשבועה פרט לאנוס. ונעלם ממנו פרט למזיד. ונעלם ממנו. ונעלמה ממנו שבועת. או יכול ונעלם ממנו החפץ תל' בשבועה ונעלם ממנו על העלם שבועה חייב ואינו חייב על העלם חפץ. ותני העלם חפץ על העלם שבועה ויהא חייב. ואין בינתיך העלם טומאה על העלם מקדש. ויהא חייב פתים כר' ישמעאל דאמר חייב על העל' טומא' ועל העל' מקדש. תמן כתיב ונעל' ממנו ונעלם ממנו שני פעמי'. והכא כתיב ונעלם ממנו אחת. יכול הנשבע להרע לאחרים יהא חייב. תל' להרע או להטיב מה הטובה רשות אף הרעה רשות. אתיא נשבע להרע לאחרים שהוא פטור בהוא דמישתבע דלא מיתן לחבריה סיכל. המוחה מפרפר ויהב ליה. הוך רבי ישמעאל דריש או נפש כי תשבע לבטא בשפתים כלל להרע או להטיב פרט. כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. והלא אין בפרט אלא דברים שיש בהן הרע' והטב'. אלא כיני להרע או להטיב פרט. לכל אשר יבטא כלל. פרט וכלל ונכלל בכלל וריבה דברים שהן לשעבר. אלא כיני או נפש כי תשבע לבטא כלל להרע או להוטיב פרט. לכל אשר יבטא חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אין את' דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דברי' שיש בהן הרע' והטבה. ודברים שאין בהן הרעה והטבה מנין. אמר לו מריבוי הכתוב. אמר לו אם ריבה הכתוב לכך ריבה הכתוב לכך. לית יכיל דתני רבי חלא בשם ר' לעזר כך משיב רבי ישמעאל את ר' עקיבה מפני דברים שחייבין על זדונן משום שבועה שקר ובהעלמן משום שבועת ביטוי. ויתיבינה מעתה דבר שחייבין בזדונו משום שבועת שקר ומביא קרבן. אל ואית לך דברי' שאין בהן הרעה והטבי' ולי ן כתיבין. א"ל אף על גב דאו' לי דברים שאין בהן הרעה והטבה. לית אינון כתיבין אין בהן משום הרעה והטבה. הא לשעבר לית: הלכה ו' נשבע לבטל את המצוה כו'. אמר ר' מני כיני מתניתא חייב ודברי ר' יהודה בן בתירה מה טעמ' דרבי יהודה בן בתירה כבשאר האיסורין. שבוע'

שאוכל נבילה ולא אכלה פטור. אמר שבועה שלא אוכל ואכל אין תימר חייב ויתיביניה לא אם אמרת בשבועת הרשות שעשה בה לאו כהן ותן כלאו. תימר כשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן". אותה לשבועת הרשות מניין". אר יוסי בי ר' בון לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין: הלכה ח' שבועה שלא אוכל ככר זו כו'. שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ואכלה ר' יוחנן ור"ש לקיש תרויהון אמרין פטור. לא טעמא דאהן טעמא דרבי יוחנן "משם שאינו ראוי לקבל התריית. טעמא דר"ש לקיש משום שהוא בלא תעשה שאין בו מעשה. מה מפקה מבינידהן שרפ' והשליכ' לים אין תימר משם שאינו ראוי לקבל התרייה פטור. ואין תימר משום שהוא בלא תעשה הרי יש בה מעשה: ר' פינחס בעי היה אמתנים מאח' "שאין בידו לבא אין בידו לשעבר. רבי יוסי בעי שבועה שבועה שלא אוכל ואכל מהו אר יוסי בי ר' בון "נישמעינ' מן הדא שבועה שלא אוכל ככר זו שבוע' שלא אוכלנ' שבוע'. שלא אוכלנ' ואכל חיי' אחת מפני שהוכי' בה וו. הא אם לא הוכי' בה וו חייב על כל אחת ואחת: אבימי "אחוי חדס' אמ' שמשית בנרדין שמשי בשבועות. בעי חוס' מיברקיניה הוו לפניו חמש ככרין ואמר שבועה שאוכל ככר זו וחזר ואמר שתים אילו וחזר ואמ' ג' אילו וחזר ואמר ארבעה אילו. וחזר ואמר חמשי' אילו ואכל הראשונה אל חייב על כל אחת ואחת. אל אינו חיי' אלא אחת מכיון שהוכי' עליה שבועה עשאה כנבילה. מיכן ואילך כמיחל שבועות על האיסורי' ואין שבועות חלות על האיסורין. תעד חיפה ובדקיה הוו לפניו חמש ככרו' ואמ' שבועה שאוכל ה' ככרי' אילו וחזר ואמ' ארבע וחזר ואמר שלש וחזר ואמר שנים וחזר ואמר זו ואכל כולם. אל אינו חייב אלא אחת. אל חייב על כל אחת ואחת. אילו מי שאמר שבועה שאוכל חמש ככרים ואכל ד' שמא אינו פטור. אר יוסי מסתברא כאותי דחיפה באורייתא. וכחיפה בקיסיתא: הלכה ט' שבועה שוא חייבין על זדונה מכו' כו'. תמן תנינן "אם לא ראיתי בדרך זה כעולי מצרי'. איפ' [redacted] עבר בה כעולי מצרים". לא כי נן קיימין בראי' אחת. ודא "דוקליטיאנוס כד נחת תמן נחת עימיה קכ ריבוון. אלא כי נן קיימין בראיה אחת. אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד. והא חויא דשבור מלכא בלע גמלין כלע קרונין כד כען מיקסלוניה איתתן מחלין תמלין וסמין יתהון תבן וידבון בהון נטרין ובלעין ומית. אמר ר' יודה בר פזי חמית משך חדוי עיבד על תמני' ססוסטל'. אמר רבי שמואל בר יעקב אנא חמית משך חדוי סליק קרוכין דסלכותא. שמואל אמר במחובע. ואם "במחובע ניתני אפילו קטן. אמר ר' יוחן אבוי דר' מתצייה כיני אלא דליה אורחא דתנייא מיתמים לא מילה הבא. דתנינן נמל פורח באויר ניתני עבבר פורח באויר. תני "דשבע אומר אין מרובע משעת ימי בראשית. התיב ר' ברכי' והתנינן "נוף הבהר כברים הקלקי מרובע. מקום הגרים חמש עשר' מקום עשרה ארבע שעות. נמצאו שלשים ושש שעות. אר יוסנה כל גרמא אמרה שאינו מרובע ולמה תציתא מרובע ר' ירבעמה הוא. "והגעה מלא ויא קיטרין. והא עיבה דפיל עגל הוא מלסמה. ואית דבעי מיסר לא מר דשבת אלא בבריות. ותני כן מרובי' באוכלין אין מרובע בבריה: שבועה שאין אנו יודעין לך עדו "לוקין משם שבועת עדות. שבועה "שלא נעידך לוקין משם שבועת ביטוי: הלכה י' שבוע' שאוכל ככר זו כו'. שוא "ושקר שניתן בדיבור אחד נאמר מה שאין אוזן יכול' לשמוע ולא פה לדבר: מחלליה מות יומת. וביום השבת שני כבשים בדיבור אחד נאמר: לא תלבש שעטנז. גדילים תעשה לך שניתן בדיבור אחד נאמר: ערו' אשת אחיך. יבמה יבא עליה בדיבור אחד נאמר: לא תסוב נחלה. וכל בת יורשת נחלה שניתן בדיבור אחד נאמרו מה שאין לפה לדבר ולא לאוזן לשמוע" וכן הוא אומר אחת דבר אלהי' שתים זו שמעתי. ואומ' הלא כה דברי כאש נאם ה': שבועי שוא" נשבע לשנוי את הידוע לארב. שבוע' שקר נשבע להחליף. יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן כל הידוע לשנים זו והוא שבוע' שוא. לשלשה זו והוא שבועת שקר. ר' לא בשם ר' לעזר אפילו ידוע לשנים ואחד בסוף העולם מכיון שבוע' שוא הוא. מה מפקה מבינידהן. שנה בגני שנים והשליכו לים והתרו בו משום שבועת שוא. על דעתיה דר' יוחנן אין לוקה. על דעתיה דר' לעזר לוקה. התרו בו משו' שבועת שקר על דעתי' דר' לעזר וק' על דעתיה דר' אינו לוקה. ר' בא בשם ר' יהוד' אמי' ביטוי" ומרגליה' ואהן אפילו אלא סגין כיפא ומרגליתא: תני' כשם שנדרי ובאי מותרין כך שבועות הבאי מותרין. והתני שבועות הבאי אסורין. ר' ירמיה בשם רבי פדת כאן כמעמידין כאן בשאין מעמידין. ואפילו תימא כאן וכאן במעמידין. כאן כמיחל שבועות על נכסיו. שבועה נכסי עליי נכסיו אסורין הא ללקות אינו לוקה. כשם שנדרי וזדון מותרין כך שבועות וזדון מותרין. עד הוא במיחל שבועה על נכסיו. שבועת נכסי עליי נכסיו אסורין. הוא ללקי' אינו לוקה. חזקיה אמר אהן דמשתבע על תרין ראינון תרין לוקה משום שבועת שוא. רבי מנחם בשם ר"ש לקיש אהן דחמי סיטרא נחות ואמ' קורי" פלי בריכסון לוקה משום שבועת שוא. רבי חנניא ר' יעקב בר בון בשם ר' שמואל בר נחמן" כד בולייוח הוו בדרום וכולם חרמו על שבועת שוא שהוא אמת דכתוב לשוא הכיתי את בניכם וגו: הלכה יא שבועה ביטוי כו'. שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא

מראה מקום והגהות

א נזיר פ"ב ה"ב. ומ' לקמן ה"ג. ב סכו' פ"ג ס"ג. ג ע' לקמן פ"ה סה"ב. ד ג"ל כדלעיל: ספותר לבס ולס פלסור. ה ע' כריתו' י"ג. ו ע' סרדכי שבועו' סי' תשנ"ו ורי"ף סי' פלף קי"ו ור"ן שם. ז לקמן ד"ס והי"ל. ומ' נדרי' פ"ג ה"ב. ח נגלי כ"ו. ספרי ויקר' פרשה ס', ומ' נדרים פ"ג ה"ב (ל"ו, ב"). ט לקמן פ"ו ה"ז (ל"ו ב') ומ' נגלי כ"ו. כ"ה. י (פ' סוט' פ"ס ס"ב, סוף פ"ס ה"ב, וסנהדרין פ"ו ה"ד ומ' אסמי' ד"ז ה"ב). יא לעיל ה"ס נמרקין. יב ה"ג ומ'קונכלפא. יג ע' ב' כ"ס. יד ע' ב' כ"ב סכות ס"ה ולעיל עמי' י"ב, כ'. טו לעי' ה"ז. לקמן ה"ס ופ"ד ה"ב. טז לקמן פ"ס ה"ב. יז נדרים פ"ג (ל"ו ב') ה"ב. ומ' ב' נמרקין כ"ו: יח נדרי' פ"ג פ"ב. יט שם ל"ו ד'. כ שם סחת: בוליוטס פלב"י. כא ע' הגי' שם. כב שם, ספנוה' כ"ב פ'. כג נגעים פ"ו, לעיל סנהדרין פ"ס ה"ו. כד ע' תני' בנדרים שם. כה ג' הרמב"ם ז"ל: תיעבד פסס ביטוי. כו נדרים שם, ומ' ב' נמרקין ליבר סכילתם יתרו פ"ה ספרי תלם ש"ר סכ"ו והמוספס שם פ' נסרא. כז ע' סכילתם בגלם פ"ס וספ"ר פי"ס. כח שם, תו"ב. כט ג"ל: ביטוי. ל שם התוספת פ"ב ומ' בהגהות "ספיר פין" לספרי פסות פ' כי יחזו. לא ע' ערוך ס' ברכסין. לב נדרי שם ה"ב פ"ו חכמים' פטר' וססיקתם פכ"ב. ומ' נגלי ויסין כ"ה ולקמן ל"ח פ"ס.

שם והותח יכולה להיכבש משם: הלכה ד׳ ניטמא בעזרה כו׳. ר׳ חזקיה ה׳ אמי בשם ר׳ לעזר כתוב אחד אומר את משכן ה׳ טמא. וכתוב אחר אומר את מקדש ה׳ טמא. הא כיצד ליתן חלק בין למיטמא בפנים למיטמא בחוץ. מיטמא בפנים ׳עד שיכנים ראשו ורובו. מיטמא בחוץ עד שישהא כדי השתחויה. ניטמא בפני׳ ונכנס לפני ולפני׳ נשמעינ׳ מהדא השתחוה או ששהא כדי השתחויה. וכיון ששהא לאו כמי שהכנים ראשו ורובו ותמר עד שישה׳ כדי השתחויה. וכא עד שישהא כדי השתחויה: היך עבידא ׳על אי זה מהן מתחייב על הראשונה או על האחרונה. חברייא אמרין על הראשונה אמר לון רבי יוסי איל צא ותיסר על הראשונה. אלא כי נן קיימין על האחרונה. תמן תנינן ׳הוציאו לו את הכף ואת המחתה. על אי זו מתחייב על הראשונה או על האחרונה. חברייא אמרי על האחרונה. אמר לון רבי יוסי אמר לו היכנס ותמר על האחרונה. אלא כי נן קיימין על הראשונה. שיעור השתחויה י׳ אמות. היך עבידא הוה בארוכה כ׳ ובקצרה עשר. הולך חמש אין יזיל ברא ה׳ ואין יזיל ברא מה. א״ר יוסי לעולם אין מתחייב עד שהוא ארוכה מרובה על הקצר׳ כ׳. היך עבידא הוה בארוכה ל׳ ובקצרה עשר. הולך חמש אין יזיל ברא חמש. אין יזיל ברא עשרין וחמש: עד כמה היא השתחויה. ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי ׳עד כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו. אבא בר הונא בשם ר׳ יוחנן עד כדי שאילת שלום מתלמיד לרב שלום עליך רבי: הלכה ה׳ אי זו היא מצות עשה שבנידה כו׳. כהנא אמר ׳אי איפשר שלא היתה בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בנתיים. השיב ר׳ שמואל בר אבודימי קומי ר׳ מנא ויחזו בן המורים. אל אנן בעיי נכנסין ואת מייתי לן מורין. מאי כדון. א״ר שמואל בר רב יצחק מצות מצות. מה מצות שנאמר להלן בקבוע אף כאן בקבוע: הלכה ו ר׳ ליעזר אומר כו׳. חזקיה אמר ׳מחלוקה ביניהון. ור״י אמר משמע׳ חורשין ביניהון. אית תניי תני על העלם טומא׳ חייב ולא על העלם מקד׳. אית תניי תני על העלם שרץ חיי׳ ולא על העלם מקדש: מחלפה שיטת ר׳ ליעזר ׳תמן הוא אמר אפילו לא ידע. וכא אמר עד שידע. תמן אשר חטא בה עד שידע במה נתחייב. הכא והוא טמא מכל מקום. א״ר חיננא וכא לית כתי׳ בה. מחלפ׳ שיטת ר׳ יהושע תמן הוא אמ׳ והוא טמא עד שידע במה ניטמא. הכא אשר חטא בה מה. ומה מקיים ר׳ ליעזר בה פטר למתעסק:

הדרן עלך ידיעות הטומאה.

א׳ שבועו׳ שתי׳ שהן ארבע שבוע׳ שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי שבוע׳ שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי רבי עקיבה. אמר לו לרבי עקיבה איכן מצינו לאוכל כל שהוא שהוא חייב. אמר להן איכן מצינו במדבר ומביא קרבן שזה מדבר ומביא קרבן: ב׳ שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים: ג׳ שבועה שלא אוכל ואכל פת חיטים ופת שעורי׳ ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אוכל פת חיטים ופת שעורים ופת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת: ד׳ שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש ושת׳ חייב על כל אחת ואחת: ה׳ שבועה ׳שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתייה פטור. שבועה ׳שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ור״ש פוטר. אמר קונם ׳אשתי נהנית לי אם אכלתי היום והוא אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים הרי אשתו אסורה: ו׳ אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים אחד דברים שיש להן ממש ואחד דברים שאין בהן ממש כיצד אמר שבועה שאתן לאיש פלוני ושלא אתן שנתתי ושלא נתתי שאישן ושלא אישן שישנתי ושלא ישנתי. שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק שזרקתי ושלא זרקתי. ר׳ ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבוא שנאמר להרע או להיטיב אמר לו רבי עקיבה אם כן אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה. דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין. אמר לו מריבוי הכתוב. אמר לו אם ריבוי הכתוב לכך ריבוי הכתוב לכך: ז׳ נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור. לקיים את המצוה ולא קיים פטור. שהיה בדין שיהא חייב דברי ר׳ יהודה בן בתירה. אמר ר׳ יהודה בן בתירה ומה אם הרשות שאינו מושבע עליה מהר סיני הרי הוא חייב עליה. מצוה שהוא מושבע עלית מהר סיני אינו דין שיהא חייב. אמרו לו לא אם אמרת בשבועו׳ הרשות שכן עשה בה לאו כהן. תאמר בשבועת מצות שלא עשה בה לאו כהן: ח׳ שבועה ׳שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה שבוע׳ שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת. זו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד: ט׳ שבועת שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור. ואי זו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם. אמר על העמוד של אבן שהוא של זהב ועל האיש שהוא אשה. ועל אשה שהוא איש. נשבע על דבר שאי איפשר לו להיו׳. אם לא ראיתי גמל פורח באויר אם ׳לא ראיתי נחש

כקורה בית הבד. אמר לעדים בואו והעידוני שבוע׳ שלא מעידך. נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה שלא ליטול לולב שלא להניח תפילין. זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור: י׳ שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה הראשונה שבועת ביטוי. והשנייה שבועת שוא. אכלה עבר על שבועת שוא. לא אכלה עבר על שבועת ביטוי: יא׳ שבועת ביטוי נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בכשירי׳ ובפסולין בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו. וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד: יב׳ שבועת שוא נוהגת באנשי׳ ובנשי׳ ברחוקים ובקרובים. בכשרים ובפסולים בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור. אחד זה ואחד זה המושבע מפי אחרים חייב. כיצד (אמר) לא אכלתי היום. ולא הנחתי תפילין היום. משביעך אני ואמר אמן חייב:

פרק שלישי.

הלכה א׳ שבועות שתים שהן ארבע כו׳. ניחא שאוכל ושלא אוכל. שאכלתי ושלא אכלתי. מה נן קיימין ׳אם כיודע שאכל ונשבע שלא אכל שבועת שקר הוא. ואם סבור שאכל ונשבע שלא אכל. רבי בא רב יהודה בשם רב כשוגג בקרבנה ובמזיד בקרבנה. אבל סבור היותו שאין בו שבועה מותר אלא במזיד בה וכשוגג בקרבנה: ולא כן א״ר אבהו בשם רבי יוחנן ׳מזיד בחלב וכשוגג בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן. לית יכיל ׳דמר רבי לא בשם רבי לעזר כך משיב ר׳ ישמעאל לר׳ עקיב׳ מצינו דבר שחייבין בזדונו משו׳ שבועת שקר ובהעלימו משום ביטוי ותיתיבי׳ ר׳ עקיבה מצינו דבר שחייבין בזדונו משום שבועת שקר ומביא קרבן. אלא כי נן קיימין כבריא לו שאכל ונשבע וממצא שלא אכל. לא באומר אין זו שבועה תמן באומר אין זו שבוע׳. ברם הכא ביודע בה ששבועה הוא אלא שהוא כטועה מחמת ר״א: מה נן קיימין אם באומר שבועה שאוכל אכילת תורה אף ר׳ עקיב׳ מודה. ואם באומ׳ שבועה שלא אטעם אף רבנן מוד. אלא כי נן קיימין כל שהוא (כל שהוא אכילה ׳פתר לה כר׳ עקיבה דאמר כל שהוא אכילה) מה מפקה מביניהן שבועה שאוכל ככר זו ואכלה חסר כל שהוא. על דעתיה דרבי עקיבה חייב. על דעתין דרבנן פטור. שלא אוכל ככר זה ואכלה חסר כל שהוא על דעתיה דרבי עקיבה פטור. על דעתין דרבנן חייב. אף בשבועת ביטוי כן שבועה אשתי נהנית לי אם אוכל ככר זו ואכלה חסר כל שהוא. על דעתיה דרבי עקיבה אשתו אסורה. על דעתיה דרבנן אשתו מותרת. שלא אוכל ככר זו ואכלה חסר כל שהוא על דעתיה דרבי עקיבה אשתו מותרת. על דעתיה דרבנן אשתו אסורה. אף בנכסין כן. שבועה נכסיי עלי אם אוכל ככר זו ואכל חסר כל שהוא על דעתיה דרבי עקיבה אסורין על דעתיה דרבנן נכסי׳ מותרין. שלא אוכל ככר זה ואכלה חסר כל שהוא על דעתיה דרבי עקיבה נכסיו מותרין. על דעתיה דרבנן אסורין. והרי המגדף ׳מביא קרבן. חברייא אמרי בשם ר״ש לקיש בשיטתו השיבוהו. כשיטתך שאתה אומר אין המגדף מעשה איכן מצינו במדבר ומביא קרבן שזה מדבר ומביא קרבן. ר׳ בא קרתגנא׳ בעי מחלפה שיטת ר״ש לקיש ׳תמן מר לרבי עקיבה אין המגדף מעשה. והכא מר מגדף מעשה כרבי עקיבה. רבי לא בשם ר״ש לקיש תרין תניין אינון על דעתיה דרבי עקיבה חד אמר אין המגדף מעשה. וחד אמר המגדף מעשה: הלכה ב׳ שבועה שלא אוכל ואכל כו׳. שתייה ׳בכלל אכילה ולא אכילה בכלל שתיי׳. רבי יונה שמע כולהן מיכא. על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם. מה נן קיימין אם בדם שקרש. והתני ׳דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה. אלא כן נן קיימין כל שהוא. כל שהו׳ אכילה׳ פתר לה כר׳ עקיבה דר׳ עקיבה אמר כל שהוא אכיל׳. והתני ׳חמוצת תרם ונמעו או שהקפה חלב ואכלו אם יש בו כזית חייב. מה עבד לה ר׳ יונה אינו אוכל ליטמא טומאת אוכלין ולא משקה ליטמא טומאת משקין. תור ר׳ יונה ופתר מתניתא׳ ונתת הכסף בכל אשר תאו׳ נפשך. מה נן קיימין אם במטעם טעם יין לתבשיל והלא המטעם לפגם. אלא כי נן קיימין כל שהוא נדחמג קרייה אכילה. רבנן דקיסרין אמרין. תיפתר באילין גמריידה׳ וצותרייה שהכל טפילה לאכילה כאכילה. רבי יוסי שמע כולהון מיכא ׳שבועה שלא אוכל ושתה אין חייב אלא אחת. אמרי חברייא קומי רבי יוסי ומר דבתרה שבועה שלא אוכל ושלא אשת׳ ואכל ושתה אין חייב אלא אחת. אמר לון רבי יוסי אילו מי שאמר שבועה שלא אוכל ככר זו וחזר ואמ׳ שבועה שלא אוכל ככר זו ואכל שמא אינו חייב שתים. רבי חנינה בשם ר׳ פינחס שמע כולהון מיכ׳ שבוע׳ שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין ושת׳ משקין שאינן ראויין פטור. הא אכל אוכלין ראויין ושתה משקין ראויין חייב. רבי בא שמע כולהון מיכא ׳אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת (עד כדון כשאמר שבועה שלא אוכל ושתה וכו׳

פירוש

הלכה ד׳: וחוסר. פי׳ כמו ונלה לחוסרה סלה כי כן. כמו סלה בן מקן קייפיה סלק סרקוב סבגופה אתים אין כו׳: הדרן הנ״ך. פי׳ תרי תנאי אליבא דר״ע: הלכה כ״ג גמריא ואורתריה. לפעל נקפגר [illegible] נרסי׳ לורחייה ונפחתיאים ופירוש לאיה כייה הוא מן לורח ונפחתיכתה הוא מן פרי הדוסה לתמלה ופר רכתרא. כמו לים׳ כמ׳ בלום׳ ולמור דבתר זה המשנה:

מראות מקום והגהות

[illegible]

חכמים אומרים שעיר המשתלח מכפר· ואם אין שעיר יום הכיפורים מכפר· כיצד מכפר ר' זירא אמר כל שהוא· ר' חנניה אומר כסוף· מה בינותן מה מיד· על דעתיה דרבי זירא כיפר מיד. על דעתיה דרבי חנינה לא כיפר· אר' זירא ומתניתא מסייעא לר' חנינה' תימר כשעיר מה שאין ביד הכיפורים ופיום הכיפורים מה שאין בשעיר· יום הכיפורים מכפר בלא שעיר ושעיר אין מכפר בלא יום הכיפורים· והשעיר מכפר מיד· ויום הכיפורים משתחשך. אר' הונא איתותב קומי רבי ירמיה ומר האפתה שהיה ברעתן לחביא שעיר אחר ולא הביאו· אר' יוסי ואין הינה רואה את הנולד ויכפר מיד: ר' ירמיה אמר ר' שמואל בר רב יצחק בעי' צדקה תצר תם דרך חטאים תרדף רעה· רגלי חסידיו ישמור· אם ללצים הוא יליץ. סיגין סיגה ותרעין תרעה. וכיני סיגין סיגת ותרעין תרעה· לא כיני רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק שימר אדם עצמו מעבירה פעם ראשונה שנייה ושלישית הקב"ה משמרו שנאמ' הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר· אר' זירא ובלחוד דלא יתוב ליה והחוט המשולש לא במהרה ינתק לעולם אין כתיב כאן אלא לא במהרה ינתק ואין אטרחות עלוי מיפסיק· רבי הונא בשם רבי אבהו הקב"ה אין לפניו שכחה כביכול מפני ישראל נעשה שכחן שנאמר מי אל כמוך נושא עון. נושא' כתיב. ודוד אמר נשאת עון עמך: הלכה י' אחד ישראל ואחד כהנים כו'· ולא תנינן משיח'· ולמה לא תנינן משיח· אין תימר כדבר שאין בו חיוב קרבן אנן קיימין יאות לא תנינן משיח· אין תימר כדבר שיש בו חיוב קרבן למה לא תנינן משיח. אשכח תני בכהן משיח· הדא אמרה כדבר שאין בו חיוב קרבן אנן קיימין· אמר רבי יוסי בי ר' בון· ואפילו תימא כדבר שיש בו חיוב קרבן נעשה כוהן כמה דת מר כוהן צריך כפרה וכפרת יום הכיפורים· וכא צריך כפרה וכפרת יום הכיפורים: יעמד חי· מלמד שעתיד למות· עד מתי הוא חי עד וכלה מכפר את הקודש'· דברי רבי יהודה· ורבי שמעון אומר עד שעת וידוי· על דעתיה דרבי יודה הוידוי מעכב· על דעתיה דר' שמעון אין ווידוי מעכב· מה מפקה מביניהון שחטו בלא ווידוי. על דעתיה דר' יודה צריך להביא פר אחר· על דעתי' דרבי שמעון אין צריך להביא פר אחר· אף שעיר המשתלח כן שלחו בלא ווידוי· על דעתיה דר' יודן צריך להביא שעיר אחר· על דעתי' דרבי שמעון אין צריך להביא שעיר אחר· התודה ושחטו ונשפך הדם את אמר צריך להביא פר אחר וצריך להתודות פעם שנייה או יצא בוידוי הראשון· אף שעיר המשתלח כן שהוא צריך להזריל פעם שנייה או כבר יצא בוידוי של ראשון:

הדרן עלך שבועות שתים

א· ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע ניטמא וידע ונעלמה ממנו טומאה וזכור לקודש· נעלם ממנו קודש וזכו' לטומאה· נעלמו ממנו זה וזה אכל את הקודש ולא ידע ומשאכל ידע הרי זה בעלה ויורד: ב' ניטמא וידע נעלמה ממנו הטומא' וזכור למקדש נעלם ממנו מקדש וזכור לטומא' נעלמו ממנו זה וזה נכנס למקדש ולא ידע ומשיצא ידע הרי זה בעלה ויורד: ג' אחד נכנס לעזרה ואחד נכנס לתוספת עזרה שאין °מוסיפין על העיר ועל העזרה אלא במלך ונביא ובאורים ותומים ובסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות ובשיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת· כל שלא נעשה בכל אלו הנכנס לשם אין חייבין עליה: ד' נטמא בעזרה נעלמה ממנו הטומאה וזכור למקדש נעלם ממנו המקדש וזכור לטומאה· נעלם ממנו זה וזה· השתחוה °או שהא כדי השתחויה ובא לו בארוכ' חייב ובקצרה פטור זו היא מצות עשה שבמקדש 'שאין חייבין עליה: ה' אי זו היא מצות עשה שבנידה שחייבין עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו ניטמאתי ופירש מיד חייב שיציאתו הנייה לו כביאתו: ו' רבי ליעזר° אומר השרץ ונעלם ממנו· על העלם השרץ הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש· רבי עקיבה אומר ונעלם ממנו והוא טמא· על העלם הטומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם המקדש· רבי ישמעאל אומר "ונעלם ממנו ונעלם ממנו שני פעמים לחייב על העלם הטומאה ועל העלם המקדש:

פרק שני

הלכה א· ידיעות הטומאה כו'· רבי ירמיה בעי פשיטא בידיעה האחרונה עד שהוא יודע שחייב להביא בה קרבן· אף בידיעה ראשונה כן· נישמעינה מהדא "שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהן ונכנס למקדש ויצא וחזר ושנה וטבל והלך בשני ונכנס למקדש חייב ויודע שהוא חייב להביא בה קרבן· אמר ר"ש לקיש דרבי ישמעאל הוא דאמר "חייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש· אר' בון בר חייה תנינן סבורין סימר דמר ר"ל בבריא לו שהוא טמא ונעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש. אבל אם היה ספק טמא ספק טהור ונעלם ממנו מקדש ונכנס למקדש לא. מטה דאמר ר"ש לקיש דרבי ישמעאל היא דאמר חייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש הדא אמרה אפי' ספק טמא ספק טהור ונעלם ממנו מקדש ונכנס למקדש חייב· אר' יוחנן דברי הכל היא משום ספק ידיעה כידיעה· מה אם בשעה שאינו יודע אם טמא הוא אם טהור את אמר ידיעה ודאי היא· בשעה שידע שטמא ודאי אלא אינו יודע אם חייבין עליה קרבן לא כ"ש שתהא ידיעה· על דעתיה דר"ש לקיש ניטמא ונעשה לו הדבר ספק מהו שייעשה אצלו כהעלם דבר והוא חייב דין כדעתיה ודין כדעתיה· דאיתפלגון °אכל חמשה זיתים ונודע לו בספק כל אחד ואחד ואחר כן נודע לו בודאין· ר"ש לקיש אמר ידיעת ספק קובעתו לחטאת· רבי יוחנן אמר אין ידיעת ספק קובעתו לחטאות. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' שמואל מודה ר"ש לקיש בכהן משיח שאין ידיעת ספיקו קובעתו לחטאת· שנ' כחטאת כאשם את שמביא אשם תלוי ידיעת ספיקו קובעתו לחטא'· את שאינו מביא אשם תלוי אין ידיעת ספיקו מחלקת לחטאת· מחלפה שיטת דר"ש לקי' תמן אמר ידיעת ספק קובעת לחטאת· וכא אמר אין ידיעת ספק קובעת לחטאת· תמן אשמו קבעו· וכא מה אית לך· מחלפה שיטת רבי יוחנן תמן הוא אומר נתכפר מקצת החטא נתכפר כולו· וכא הוא אמר הכין· לא אר' יוחנן אלא בידיעה האחרונה שאין בה חיוב קרבן: אר' יוחנן° כל ספק רשות הרבים ספיקו טהור. ואין מורין לו לעשות· והתנינן "כל ספק הטהור לתרומה טהור לחטאת וכל התלוי לתרומה נשפך לחטאת· אין תלוי בחטאת אלא או טמא ממש או טהור ממש· אר' זירא מתניתא בדבר שאינו בא מחמת הזבח מה דמר רבי יוחנן בדבר שבא מחמת הזבח· הכל מורין שאם עבר ועשה טהור. °מחלפה שיטתי' ר' יוחנן תמן אמר עבר ועשה טמא· וכא אמר עבר ועשה טהור· כאן בידו· כאן בריה ואפילו תימר כאן וכאן בריה. מחלפת שיטת ר"ל. מחלפה שיטתי' ד' יוחנן· דאיתפלגון °נזיר שניטמא בטומאת קבר התהום ר"ש לקיש אמ' אין הנזי' מגלח· ורבי יוחנן אמ' הנזיר מגלח: והא רבי יוחנן אמר משום ספק ידיעה כידיע'. ואפי' ראשונה בשרץ ושנייה במת· הראשונה עד שלא נתגיירה והשנייה משנתגיירה· הראשונ' עד שלא הביא שתי שערות. ושנייה משהביא: ניטמא במת וידע בשרץ ולא ידע אין שם טומאה קלה אצל טומאה חמורה· ניטמא במת ולא ידע· בשרץ ולא ידע· ואחר כך נודע לו על השרץ ואחר כך נודע לו על המת· מפני שנודע לו על השרץ תחילה כמי שיש טומא' קלה אצל חמורה· או מפני שקדמה לטומא' המת תורתה לטומאת שרץ ולידיעתה ואין שם לטומאה קלה אצל טומא' חמורה· נטמא במת וידע· בשרץ ולא ידע ונכנס למקדש· בהעלימו של מת חייב· בהעלם שרץ פטור· ירד לטבול מטומא' חמורה ונסמכה לו טומאה קלה עלתה לו טומאה קלה°· ליירא מילה שאם טבל ונכנס למקדש פטור: ירד לטבול מטומאה קלה ונסמכה לו טומאה חמורה לא עלתה לו טומאה חמורה ליי רא מילה שאם טבל ונכנס למקדש חייב· הא מטומאה חמורה ונסמכה לו טומאה חמורה לא· הא מטומאה קלה ונסמכה לו טומאה קלה לא· ירד לטבול מטומאה חמורה ונסמכו לו סכבות ופרעות· °מאחר דמר רבי יוחנן בשם רבי ינאי כולהן תורה הן אצל החמת כמי שהיא טומאה חמורה· או מאחר שאין הנזיר מגלח עליהם כמי שהוא טומא' קלה· אנדרונינוס° ראה לובן ונכנס למקדש פטור. ראה אודם ונכנס למקדש פטור· ראה אודם ולובן כאחד ונכנס למקדש חייב· את תני תניי פטור· אר' יוחנן אר' רבי שמעון הוא· דתני °שני שבילין אחד טהור ואחד טמא הולך באחד מהן ונכנס למקד' בראשון וחזר ושנה וטבל בשני ונכנס חייב רבי שמעון פוטר בזה· ר"ש בן יהודה פוטר בכולן משום ר"ש. ניחא אנדרוגינס גבי לובן את עבד ליה אשה וגבי אודם את עבד ליה איש· ברם הכא אין כאן טומאה ידועה· אר' שמוא' בר סוסרטי תיפתר כששכח לראשון· ר' יסי בעי מה אנן קיימין אם כששכחו לעולם שביל אחד הוא. אם שחזר °ומשחו שני שבילין הן. א"ר יוסי בי רבי בון אחייא דר"ש כרבי ליעזר°. על דעתיה דחזקיה כמה דרבי ליעזר אמר תמן עד שידע אם בשרץ ניטמא אם במת· כן ר"ש אמר כאן עד שידע אם באודם ניטמא אם בלובן· ניחא תמן משום דאמ' ספק ידיעה כידיעה· ברם הכא מכיון דחזא לובן ואודם כאחד ידיעה ודאי היא: רב חסדא בעי נכנס למקדש כסבור כנסת מהו. אר' יוסי כן אנו אומרים היה יודע שיש טומאה בעולם ולא אינו יודע אם חייבין עליה קרבן לא כל שכן שתהא ידיעה· לא כי אנן קיימין בבריא לו שטמא ומעלם ממנו מקדש ונכנס למקדש· וכא בבריא לו שהוא מקדש ומעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש· רבי יסי בעי אכל חצי זית בידיעת קודש והעלם טומאה וכחצי זית בידיעת טומאה והעלם קודש העלימות °הן שיצטרפו: הלכה ג' אחד נכנס לעזרה כו'· רבי אמר °בתחילה ועל חד כדבר גד זה מלך ונביא ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלם אלו אורים ותומים· ודוד אביהו זה סנהדרין שאל אביך וינדך. שיר· וילך אחריהם הושעיה ושרי תודות ואועמד' שתי תודות וגומ'· אמר שמואל בר ר' יודן מה כתב מחלכות ולא תהלוכות מפני [illegible] °תורפת ירושלם

פירוש

כל שהוא. כלומר כל שהוא ולפיכך משתלח עמד בשעה מה מיד. פי' קוד' שמשתלח השעיר· שהתודב קודם ט. פי' שמקשה על רבי זירא מהך מתניתין דקתני שאין מכפ' אלא סמוך לתשובה והיינו להם דהכא פירוש שביק במעמן להביא שעיר אחר בשביל שעיר זה ולכן לא כפר אא"כ עד תשובה דכל זמן שהיתה תקוה להביא שעיר לא כיפר היום דהיכי דאי"ב שעיר אין הוי מכפר בלא שעיר: ואין הקב"ה כו'. פי' אע"ג דהיכא דליכא שעיר היום מכפר השתא ושלמד שאלו לפניו שלא יביאו שעיר אחר היה לו לכפר מיד בשחרי: וכיני וסיוסיה כו'. פי' לפי שמשל הידעם שעבר' את הגדו' ומוליכים את הפרק ולכן מקשה הכ"של הפסוקי' דמשמעו' שהקב"ה מספיק לעדין שישמם לדקות ולרשע מספיק בידו שירשיע הכ התו' מסייעתם ית' ומשני אלא כן הו' פי' הכתובי' שיסר אדם עצמו כו' ועיין ביפה מראה: ודלא יתוב כו'. פי' שלא יחזור אחר העבירה אבל אם יחזור אחריה אין מונעין אותה ממנו הא שאמר לא במהר' ינתק אבל אם יחזור ויסרים אחרי' ינתק: נושא כתיב. פי' שהוא מלשון כמו אלקי' את כל המלה סליק פרקא:

ידיעות הטומאה שתי' כו': בטומאה עבר התהום. פי' שלא היתה מוספה ידועה לשום אדם קוד' שהספק ועיין לעיל בפ' נתרם דנזיר: ליירא מילה. פי' לאותה דבר בלומר ופשי' נפק' מינה ותשני שאם טבל כו'. סכבות ופרעות. פי' אילן שענפיו פרוכין ומודלין זה פזה וכזית מן המת תחת א' מהן ונזיר עבר תחת את ספק ואין ידוע לו איזה טא וזהו ענין סכבות. ופרעות. הוא אבני' או עלי' הבולטין מן המוס' ובזית מן המת תחתיהן וספק לו אם עבר תחתיהן או לא ועיין המשני' לעיל בנזיר תגלי שם: לובן. פי' שאם ראה קרי של זכר שהוא לבן ונכנס למקדש פטור דשמא נקי' הוא ואין הטמ' נטמאה בלובן וכן להפך אם ראה אודם פטור דשמא אם הוא ואין הלאם נטמא באודם והספוניא מכרם נבמה ספיקות בגבלי: הלכה ג' אלו אורי' ותומי'. גרס' דדייק זה ספר נראה כת' שהוא קאת לשו' אורים ולעיל בסנהדרי' הטוסמא יהי הוא את בית ה' אלדי שרא' כיר הסוריה אמר נראה לו אלו אורים ט': שאל אביך. פייתי פיניה דאי' דקליב שהסנהדרין נקראין גלשין אבו' ועיין הטוסמא לעיל בפ"ק דסנהדרין:

מראה מקום והגהות

א שם ותוספת' יומא פ"ד.
ב (ר"ס פ"א, כ"ו א').
ג קידושין פ"א
ד' סנהדרין כ"ח ג', וש"כ.
ו נ"ל: נשא
ס פ' הוריות פ"ב ס"א.
ז יומא פ"ו ה"ב (פ"ג, ג') ופ' ב' שם פ':
ח שם הגי' במגחלו של רפאון.
ט ע' סנהדרין פ"א ס"ה
ס נזיר נ"ב, ד'.
יומא פ"ב, פ"ב ד'.
י ע' הורי' פ"ד ס"ד.
יא ע' ספרא ויקרא פי"ב.
יב לקמן ה"ס.
יג תוספת' מסכו' פ"ו.
יד פ"ו בפרקין.
טו הוריות פ"ג (ס"ג, ב') וע' כריתות י"ה
טז כ' ב' ע"ו ע"מ.
יז פר' פ"ט, וע' טהרות פ"ד.
יח נזיר פ"ו.
יט ע' פסחים ל"ד, ד'.
כ ע' הוריות ס"ו, נ'.
כא פ' כריתו' ס':
כב נזיר ס"ו ה"ל (כ"ו, ג').
כג ע' זבים פ"ב.
כד ר"ש פרקין ב' י"ח.
כה נ"ל: שחא ושכחו.
כו צ' ב' נד"ב ה.
כז נ"ל: פתו, וע' ב' זבח ע"א.
כח סנהדרין פ"א (י"ט ב').
כט ב' בפרקין"ו.

יוצאת תרומה שאינ' אלא עון מיתת. א"ר חנינה קומי רבי מנא
ומעין לטרותה ולמד מעין לכל דבר מידיעה אחת. אמר לו עין
בקבע. וטומאה מקדש וקדשיו בעולה ויורד. ואין למידין קבוע מעולי
ויורד ולא עולה ויורד מקבוע. ומה חמית מימר בטומאת וקודש
הכתוב מדבר. נא' כאן בהמה טמאה ונאמר להלן בהמה טמאה מה
בהמה טמאה האמורה להלן בטומא' הקודש אף בהמה טמאה
האמורה כאן בטומאת הקודש. אין לי אלא טומאי הקדש טומאת
מקדש מניין חל וטומאתו עליו. מה חמית מימר בטמא שאכל
טהור או בטהור שאכל טמא תלמוד לומר וטומאתו עליו בטומא'
הגוף ולא בטומאת בשר. ר' אומר ואכל וטומאתו עליו בטומאת
הגוף ולא בטומאת בשר. רבי חייה' אומר נאמרו קרשים לשם
רבים. ונאמר טומאה לשם יחיד הא מה אני מקיים וטומאתו עליו
בטומאת הגוף לא בטומאת בשר. ר"ש אומר לא דיבר אלא במי
שטומאה פורשת ממנו. יצא בשר שאין טומאה פורשה ממנו: אם
כן מה הועיל לו יום הכיפורים. א"ר יוסי בי ר' בון נעשה לו יוה
כאשם תלוי. מת לפני יום הכיפורים שנה בה. אחר יום
הכיפורים כבר כיפר: וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל וגו'.
יש לי בעניין זה שלש טמאות. טומאת עז שני למען טמא את
מקדשי. גילוי עריות שנאמר לבלתי עשות מחוקות התועבות. שפיכות
דמים שנא' ולא תטמא' את הארץ. יכול על כל הטמאו' הללו
שעיר זה מכפר ת"ל מטומאו ולא כל טומאו'. מה מצינו שחלק
הכתוב בטומא' מקדש וקדשיו. אף כאן לא נחלוק לא בטומא' מקדש
וקדשיו דברי רבי יהודה. ר"ש או' ממקומו הוא מוכרע שנ' וכפר
על הקודש מטומאות בני ישראל. כל טומאה שבקודש. יכול על
טומאת מקדש וקדשיו שעיר זה יכפר ת"ל ומפשעיהם אילו המרדין.
וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי: הלכה ג' אין בה ידיעה
בתחילה כו'. מה חמית מימר הפנימי תולה והחיצון מכפר. או
החיצון תולה והפנימי מכפר. או זה וזה יתלו או זה וזה יכפרו. מאי
כדון. א"ר יעקב בר אחא מילה חמיה ר"ש לקיש אותיב קומי רבי
יוחנן ואתיב ליה מחלוקי כפרות הדא מילתא ולינה ידע מה מר
ליה. א"ל ר' זירא דילמא רא הוא מה חמית מימר בטמא שאכל
טהור או נימר בטהור שאכל טמא. חל וטומאתו עליו בטומאת
הגוף לא בטומאת בשר: או זה וזה יכפרו. מאי כדון והתודה
עליו עונות אילו הזדונו' פשעיהם אילו המרדים. חטאתם אילו
השגגות. כשם שיכפר. א"ר אמי בשם ר"ש לקיש ונשא השעיר עליו
את כל עונותם. תפש הזדונו' והניח השגגות. לומר מה הזדונות
שאין בהן חיוב קרבן. אף השגגות שאין בהן חיוב קרבן. ולמה
באו לכאן. ר' אילא בשם ר' ינאי לתליה. ויתלה על אוכלי שקצים
ורמשים כמשמע. ר' שמואל בשם ר' זירא חטאתם חטאתם מה
חטאתם שנאמר להלן שיש בהן חיוב קרבן אף חטאתם שנא' כאן
שיש בהן חיוב חטאת. יצאו הזדונות שאין בהן חיוב קרבן. שייר שעיר
הנעשה בפנים יום הכיפורים תולה. מה שיודתה אין בה ידיעה
בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף: הלכה ד' ועל שאין בה ידיעה
כו': הלכה ה' וזה רבי שמעון אומר כו'. ר' לעזר בשם רבי
הושעיה טעמא דרבי יהודה "ושעיר עזים חטאת לה'. חט שאין
יודע בו אלא ה' שעיר זה מכפר. אין לי אלא שעיר של ראש חדש.
שעירי רגלים מניין. א"ר זירא ושעיר ו"ו מוסיף על עניין ראשון. ר'
זעירא ורבי לעזר בשם רבי הושעיה. רבי יעקב בר אחא בשם רבי
יוחנן ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה. מה גן קיימין אם
בשעיר נחשון על שבטו מכפר. אם בשעיר של יום הכיפורי' אין
כיוצא בו לדורות. אלא כן אנן קיימין בשעיר של ר"ח. מאי
כדון נאמ' כאן נשיאות עון ונאמר להלן נשיאו' עון. ונשא אהרן
את עון הקדשי'. מה להלן עון הקריבין. ולא עון המקריבין אף
כאן עון הקריבין ולא עון המקריבין. מה חמי' מימר בטהור שאכל
טמא או נימר בטמא שאכל טהור. א"ר יוסי בי רבי בון רבי יודה
חלק שיטת ר"ש רבי שמעון חלק שיטת רבי יודן. מודה ר' יוחנן
בשעיר הנעשה בפנים שאין מכפר אלא תולה ותייא כרבי יונה בשם
רבי זעירא. ועשהו חטאת: קבעו לחליה שלא ישתנה. שעיר "שלא
קרב ברגל יקרב בראש חדש. לא קרב בראש חדש יקרב להביא
שמתחילה לא הוקדשו קרבני ציבור. או ליקרב על מזבח החיצון.
ולא כבר כיפר יום הכיפורים. א"ר מנא מכיון דכתיב חג המצות
וחג השבועות וחג הסוכות. כמי שכולן מכפרין כפרה אחת. א"ר
בון מכיון שכולן מכפרין על טומאת מקדש וקדשיו כמי שכולן
מכפרין כפרה אחת: רבי יעקב בר אחא בשם רבי ינאי "העובר
לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה אין צריך להזכיר של ראש
חדש. אמר ר' אחא בר פפא ותני כן "העוב' לפני התיבה ביום
טוב של ראש השנה בשחרית בית שמאי אומרי' מתפלל שמונה.
ובית הלל אומרי' שבע. במוסף בית שמאי אומרים עשר. ובית
הלל אומרים תשע. ויאמר אחת עשרה. א"ר יוסי מה פליגין
כדבר שמעון כרכ' בפני עצמו. ברם הכא "שכן אפילו בחול שאינו
לא כולן. ויזכיר בעבודה. ר' יוסי בעי מעתה שני שעירי ראש השנה
מחמת ראש חדש באין ותימר אין צריך להזכיר ראש חדש. א"ר
יוסי בי רבי בון ולא יאות ר' בא בר ממל מקשי דתני "שני
כבשי עצרת ושני שעירי ראש השנה אם כיפר הראשון על מה שני
מכפר על טומאה שאירעה בין זה לזה. ולא רבי שמעון הוא דרבי
שמעון חולק כפרות אלא זה וזה מחמת ראש חדש. א"ר אבמי·

ליה יכיל דכתוב מלבד עולת החדש. ועוד מהדא דתני "שנים
עשר לשני עשר חדשי השנה. תד כד אביי עבר קומי תיבותא ולא
אדכר דר"ח ידתיא וקלסונית. רב הושעיה בעי תנא עשנך ששחטו
שיתן כאותה". מה את לך טומאה שאירעה בין זה לזה. א"ר
בון אילו ישראל כשרין שמא אין מביאין מה שקבעה להן תורה:
הלכה ו' אמרו לו מה הן שיקרבו זה בזה כו'. א"ר יוחנן דברי
חכמים משנין. ודברי ר' שמעון אין משנין. דברי חכמים משנין
ות מי מהו שיקרבו זה בזה. כשפטרו השיבוהו. כששמעך שאה
אומר אין משנין מהו שיקרבו זה בזה. א"ר יוסי שאין קרבנו'
הציבור נקבעין אלא בקבעת. אמר יוח ותני כן ילשם אותו הזובה
שהו' קרב לשמו הוא קרב מעמ' ראשונה: הלכה ח' אמרו לו אומר
היה רבי כו'. א"ר יוסי הדומייא קומי רבי יונה הכן צורכה למיתני
אכל יהו של ראשי חדשים קריבין ביום הכיפורים שכן מעלין
"בקודש ולא מורידין. אבל של יוה אין קריבין בראש חדש שאין
מורידין בקודש. רבי לעזר בשם רבי בון פתר לה פתר חורן אם
כן יהו של יום הכיפורים קריבין בראשי חדשי שמכפרין כפרתן
וכפר' ראשי חדשי. אבל של ראשי חדשים אין קריבין ביום הכיפורים
שאין מכפרין אלא כפרתן בלבד. אילו מי שאכל חלב חמשה זתים
והפריש ארבעה קרבנות וסבור שזך חמשה שמא כיפר. או אילו
מי שאכל חלב ארבע' זתים והפריש חמשה קרבנות וסבור ארבעה
לא כל שכן. וכן הוה רבי שמעון אומר "שלשים ושנים שעירים
קריבין על הציבור בכל שנה שלשים ואחד· בחוץ ונאכלין ואחד
בפנים ואינו נאכל· ושעיר המשתלח שני' עשר לשני' עשר חדשי
שנה. שמונה בחג. שבעה בפסח· שנים בעצרת· אחד בגלל היום
ואחד בגלל הלחם. אחד בראש השנה ואחד ביום הכיפורים· כיון
ששמע משה כן אמר מעתה מי שבאת לידו ספק עבירה צריך
להביא כל קרבנות הללו· רבי תנחומא בשם ריש לקיש בשעה
שאמר לו הקב"ה למשה והתודה עליו וגו'. התחיל ואמר מזמור
לתודה על שם והתודה עליו: הלכה ט' ועל הזדון טומאת מקדש
כו'. הדא היא מכפר על הזדונות ותולה על השגגות· לא הן קלות
לא תעשה· לא הן חמורות כריתות ומיתות בית דין. אמר רבי
יהודה" כיני מתניתא הקלה והחמורה אותן הקלות "בין שעשאן
בזדון בין שעשאן בשגגה ואותן "הזדונות בין שנתודע לו בהן
בין שלא נתודע לו בהן· אילו הן קלי' עשה ולא תעשה· חמורה
כריתות ומיתות בית דין: כשם שהשעיר הנעשה בפני' מכפר
על הזדונות ותולה על השגגות. אף שעיר המשתלח כן: ניתנה
לא הודע· הודע ולא כן תני "מניין למחוייבי חטאות ואשמות ודאין·
שעבר עליהן יום הכיפורי' שחייבין להביא אחר יום הכיפורי' וחייבי
אשמות תלויין פטורין· א"ר בון בר חיי בין שנתודע לו בהן בין
שלא נתודע לו בהן. ולא כבר כיפר יום הכיפורים· ר' שמעון
בשם לוי שכראי' במוכר ביום הכיפורים הוא מתניתא· ולמה לא
מר בשלא נתודע בהן ביום הכיפורים· מילתיה אמרה אפילו
לא נתודע לו בהן ביום הכיפורים יום הכיפורים מכפר. אנים
שלא עשה תשובה· לא תעשה· ר' שמואל בשם ר' זירא והוא
שעשה תשובה· האומר "אין העולה מכפרי' אין העולה מכפרת
מכפרת היא על סדרו האומר אין יום הכיפורים מכפר אין יום
הכיפורים מכפר הוא לו על כורחו· או אפשר שיכפר לי אין מכפר
לו על כרחו· א"ר חנינה בי רבי הלל לא מסתברא דאילא חלופין·
לא כולא מן כר נשא מימר למלכא דליח את מליך. העולה "מכפרת
על הירהור הלב. מאי טעמא העולה על רוחכם היה לא תהיה·
א"ר לוי העולה מכפרת על רוחכם וכן איוב הוא אומר אולי
חטאו בני וברכו אלהים בלבבם· הדא אמרה שעולה מכפרת
על הירהור הלב· רבי אבי על כל עבירות שבתורה יום הכיפורים
מכפר' חוץ מפורק עול ומיפר ברית ומגלה פני בתורה שאם עשה
תשובה מתכפר לו· ואם לאו אין מתכפר לו. ר' זבידא א"ר יוסא
מקשה מיסבר סבר ר' שום הכיפורים מכפר בלא תשובה· ארתא
רבי אשיין רבי יונה רבי בא ר' חייה בשם ר' יוחנן. יום הכיפורים
מכפר בלא תשובה. ומיתה ממרקת בלא תשובה· ותני כן יום מיתה
כתשובה מאן תניתה ר'. והדא היא דתנינן תמן" מיתה ויוה'
הכיפורים מכפרין עם התשובה ולא כרבי: של ר' מחזה "בן חרש
את רבי לעזר בן עזריה ששמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה ר'
ישמעאל דורש. אמר לו ג' הן חוץ מן התשובה. כתוב אחד אומר
שובו בנים שובבים וגו'· וכתוב אחד אומר כי ביום הזה יכפר
עליכם וגו'· וכתוב אחר אומ' ופקדתי בשבט פשעם וגו'· וכתוב אחר
אומר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. הא כיצד עבר על
מצות עשה ועשה תשובה אינו זז משם עד שימחל לו· עליו
הכתוב אומר שובו בנים שובבים וגו'· עבר על מצוה לא תעשה
ושב מיד התשובה תולה ויום הכיפורים מכפר· עליו הכתוב אומר
כי ביום הזה יכפר עליכם· עבר על כריתות ומיתות בית דין
בסדר התשובה ויום הכיפורים מכפרין מחצה. והייסורין מכפרין
מחצה. עליו הכתוב אומר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם·
אבל "מי שנתחלל שם שמים על ידו אין כח לא לתשוב' לתלות
ולא ליה לכפר ולא לייסורין למרק· אלא תשובה ויוה תולין
ומיתה ממרקת עם הייסורין· עליו הכתוב או' אם יכופר
העון הזה לכם עד תמותון· הא למדנו שהמיתה ממרקת· א"ר
יוחנן זו דברי ר' לעזר בן עזריה ורי' ישמעאל ור' עקיבה· אבל

מה חמית מימר. מה
ראית ראיה לומר במשנה
כו' הפנימי' שנולדם כ"ל
סוגיית סבבלי דפרקין:
הלכה ח': אחד בגלל
כו'. פי' ה"ה אמר בגמ'
של יו"ה אבכבם דמי של
פנים לפרוכת ובורך שם
כשמעתי: בגלל הלחם.
פי' שמו' יו"ה היה מקריב
אמר פ' לחסלתי: בגלל
הלחם. אי' והקרבתם
על הלחם: מעתה מי
שבאו לידו כספק כו'. פי'
תלמיד היה עשה קרבנות
התמימים עד שאמר לו
והתודה עליו והם
שבעיר המשתלח
מתכפרים שמו' שהיל
ומתקררה דעתו ועיי"ג
דלפי הפשוט הבובר במזמ'
פסקים דלמפר פ'ענה
נלמת על הקרבנו' כדליה'
שספרי שלפר יםקודה לים
על ואמת כלפר לו סרפ'
הקרבנות ובכר נלמוס
על שני' המשתלח פ"ש
בנלפר פר' הקרבנות
לפה נשני נלפרה לו
קודם פרשת שעיר
המשתלח: הלכה ט':
אין העולה מכפרת. פי'
מו קמוס שמתר שאין
יכולה לכפר על כלום
מו קמוס שמוכר שמסמי
כנגד השליו היכ' מכפרת
לו אפילו הכי קמ"ל
שמכפרת אבל מה שמר
שאינו רוצה שתכפר לו
היכ' מכפרת לו בעל
כרחו אבל ביו"ם ספמי
שגזירת מלך הוא שמכפר
מכפרת לו אפי' בעל
כרחו ולמי רבי חנינא
לפניה ומא' שאין ביד
האדם לומר למלך אין
אתה מלך כל המיוחד הכי
מיוחד לפי המטמן דלפי
ביסוס אבל לפי המוחמם
שלפניו נ"ל דס"ק מכר
דגמיה"כ אין מכפר כע"ל
ופליג עליה ר' סמביאג
מקשה מיסבר סבר
כו'. פי' שהיה ק' לו
פלך למפר דסבר ר'
ד"יהכ כו' והמסתם
שלפנינו הוא האלפימוס
של ר' מדא כו'.
פרשתי לעיל תבבלי שם
קמוסמט: זו דברי ר'
לעזר כו'. פי' הא דאמר
לעיל עבר על כריתות
ומיתות ב"ד תשו'ויוה"כ
מכפרי' מחצ' ר"ם ותם
דמפרי סכי אבל מכפר' כו'

מראה מקום
והגהות

א לקמן ה"ב
ב זבחים פ"ה:
ג עם לקמן ר' יוסי.
ד פ' כריתו' כ"ו:
ה תו"כ ות' בפרקין ו':
ו לקמן ה"ה ות' סגי' בת"כ שם, ות' י"ט:
ז לעיל בפרקין ה"ב
ח פ' כריתות כ"ה:
ט נ"ל: נשאו יכפר.
י י"ב מנחות.
יא בבלי בפרקין ס'.
יב ע' זבחי' ק"מ: ות' בפרקין ח':
יג פ' תוספתא פ"א.
יד מירתין ס"פ נ.
טו תוספת' ברכו' פ"ג, ות"ש.
טז ע"צ עירובין:
יז קידושין פ"ג ה"ו (ס"ג ד')· תוספ' בסבלתק פ"א, ות"ש.
יח תוספתא שם.
יט פ' זבחים ז'.
כ זבחים פ"ד.
כא בבלי יומא י"ב: ה"ב
כב תוספת' פ"א.
כג יומא פ"ה ב'. פ"ב.
כד נ"ל שמוסרו'.
כה נ"ל: הנבנ'.
כו כריתות פ"ז, ות' לעיל ה"ב.
כז ביומא שם: סת"י:
כח יומא שם, ות' ספר' פסר פ"ד ות' בפרקין י"ב. ובכריתות ז'.
כט שם ורב' ויקר' פ"ב.
ל בבלי י"ג ות' אלפמת נרכה פי' קס"ב.
לא שם' פ"ח פ"ג
לב יומא שם סנהדרין כ"ו ג' סדרה סבלי פ"י סכלמ' יתרו פ"ו המלנתות שם.
לג שם ח"ר סב"ג קדרה תהלים פ"ד ספלי רבת' פ"ג, ות' בבלי קידושין פ'.

פירוש

שבועות שתים שהן כו'. לחייב כו'. כל סמני' פרשתי לעיל ברים מסכת שבת: הכנסה והוצאה אחד הן ומנום חכמים שנים. גרסינן סתם לגבהין. ר' חזקיה בשם רבי עולא מפני שבכמה לא שמע ר' יונה בשם אבהתנו סתם שלהלכה לכהנים ולית לגיזברין כו' סומכו כנגדון שלקבל מיין ולסגנים לגזבר' ספק והוי אין סתב כו'. כתוספתא הקבורה של הכ"י דקייתי סתור כוכבי' שלמרסק ח"ל מ"ב והיו שלמד שלמרסין והכא לוף מינה דלין שלמרסין ת"ג גתחסמה של זה גדול מרה גוהרח שאחד מלכו של מיד למעלה גשלה שאחד מלכו של קודם בינה ואיפרכו כו'. פי' מיד כהן למעל' מקרא' ומשלה מיד למט' מסת' שאו מלכותו שגרירהן. פי' אלותיהן ומארמיהם. כלום כל מולד' שלמרפ' לגניה וארקבטא ורש גמורתי. פי' שהמלך הוא גדול מסר כהל והרקנט' אבל דוס' הוא לימרכו של פלך וריש גלות' הוא למרטו של אי המיל כההלכין זה למר זה וזו מיוחד עד כמן כהן. מירשמי פלנמיית כנפ' מקיש' ותנבה מ' ר"מ דפלגי ור' ישמעאל סרי מ'. כתנו ובתוספ' דפלגי על הבבלי גהם דהוא סבר דידיעה בית רבו לא אמה ידיע' תלא בני ידיע' בתחילה בלל גר' מסתלל וחייק לב פרל' מקי הם דאמרי' דמילון מכפר על שאין בה ידיעה בלל אלא ידיעת בית רבו ומדלא ספק לה הבי ה"מ דס"ל דלבנל' מייב בקרבן שליש על אלא היה לו מפי' ידיעם כו' רת ע"כ:

מסכת שבועות

א. שבועות שתים' שהן ארבע ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע. יציאות השבת שתים שהן ארבע. מראות נגעים שתים שהן ארבעה: ב כל 'שיש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בנתיים' הרי זה בעולה ויורד. יש בה ידיעה בתחילה אין בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים ויום הכיפורים תולה עד שיתוודע לו ויביא בעולה ויורד: ג אין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויום הכיפורים מכפר שנאמ' מלבד חטאת הכיפורים על מה שזה מכפר זה מכפר מה הפנימי אינו מכפר אלא על דבר שיש בו ידיעה. אף החיצון לא יכפר אלא על דבר שיש בו ידיעה: ד ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין דברי ר' יהודה. ר"ש או' שעירי רגלי' מכפרין אבל לא שעירי ראשי חדשים. ועל מה שעירי ראשי חדשים מכפרין על טהור שאכל טמא ר"מ אומר כל השעירים כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו: ה היה ר"ש אומר שעירי ראשי חדשים מכפרין על טהור שאכ' טמא ושל רגלי' מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף ושל יום הכיפורים מכפרין על שאין בה ידיע' בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף: ו אמרו לו מה הן שיקרבו זה בזה אמ' להן יקרבו. אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה היאך הם קריבים אמר להן כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו: ז ר"ש בן יהודה אומר משמו שעירי ראשי חדשי' מכפרין על הטהור שאכל מן הטמא מוסף עליהם של רגלים שהן מכפרין על הטהור שאכל את הטמא ועל שאין בה ידיעה לא בתחיל ולא בסוף. מוסף עליהן של יום הכיפורי' שהן מכפרין על הטהור שאכל את הטמא ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף ועל שאין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף: ח אמרו לו אר' והלא ר' שיקרבו זה בזה אמר להן הין. אמרו לו אם כן יהו של יום הכיפורי' קריבין בראשי חדשים אבל היאך של ראשי חדשים קריבין ביום הכיפורים לכפר כפרה שאינה שלהן אמר להן כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו: ט ועל 'זדון טומאת מקדש וקדשיו שעיר הנעשה בפנים ויום הכיפורים מכפר. ועל שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות הודע ולא הודע עשה ולא תעשה כריתות ומיתו' בית דין שעיר המשתלח מכפר: י אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משיח מה בין ישראל לכהנים לבין כהן משיח אלא שדם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. ר' שמעון אומר כשם שדם השעיר הנעש' בפנים מכפר על ישראל כך דם הפר מכפר על הכהנים. כשם שוידוי של שעיר המשתלח מכפר על ישראל כך וידויו של פר מכפר על הכהנים:

פרק ראשון

הלכה א. שבועות שתים שהן ארבע כו'. שתים שהן ארבע לחייב ושתים שהן ארבע לפטור או ארבע לחייב וארבע לפטור. נישמעינה מן הדא שבועות שתים שהן ארבע. אד יוסי מתני' אמרה כן שבועות שתים שהן ארבע. לא לחיובי. והכותה יציא' שבת שתים שהן ארבע לחיוב. אד בא תמן מלחון לחייב. הבא חייב ופטור. אתינן מיתני הדא אמרה ארבע לחייב וארבע לפטור. והתני' ולחות הכל שתים שהן ארבע. אית מיסר לחיוב ולא לפטור. ניתני שנים עשר פטור. לא אתינן מיתני אלא פטור שהוא כנגד חיוב. אד חייה בר ארא מה אנן פטור ותנינן הבא פוטר. אד יוסי עני ועשיר אחד הן ומנים חכמים שנים. הכנסה והוצאה שנים הן ומנום חכמי' אחד. יציאות השבת אין הכנס' בכלל. המוציא מרשות לרשות אין המכניס בכלל. ועוד מהדא דמר ר' יסא בשם ר' יוחנן הכניס חצי גרוגרת והוציא חצי גרוגר' חייב. ומניין שהוצאה' קרויה מלאכ'. ר' שמואל בשם ר' יוחנן ויצו משה ויעבירו קול במחנ' וגו' נמנעו העם מלהוציא מבתיהן לתת לגיזברין ומלהוצי' מיהן להכניס ללישכה. ר' חזקיה בשם ר' אחא שמע לה מן הדא ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת. וכל מלאכה לא תעשו. ר' מנא אמר לה סתם. ר' אבין בשם ר' יוחנן תנינן תרתי כללין ולא דמיין דין לדין. שבועות שתים שהן ארבע מביא ארבע קרבנות 'מראו' נגעים שנים שהן ר' מביא ב' קרבנות. ר' לעזר בשם ר' אבין פתר לה פתר חורן. שבועות שתים שהן ד'. ר' עקיבה אומ' מראות' נגעים שנים שהן ארבע ר' ישמעאל. ר' חגיי בעא קומי ר' יוסי. ולמה לי כר' ישמעאל ואפילו כר' עקיבה אתיא' הוא ידיעה והעל' על טומאת מקדש. ידיעה והעלם על טומאת הקדש. אל מאן אית ליה העלם טומאה והעלם מקדש לאו רבי ישמעאל. ובן בעיי כר' עקיבה: פעמים שיש כאן העלם טומא'. והעלם מקדש ואינו חייב אלא אחת. הדך עבידא נישמא וידע נעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש ויצא וידע. נעלם הימנו מקדש ונכנס למקדש ויצא וידע הרי כאן העלם טומאה והעלם מקדש ואינו חייב אלא אחת. ופעמים שיש כאן כמה ידיעות וכמה העלימו' ואינו חייב אלא אחת. הדך. ניטמי' וידע נעלם' הימנו טומאה. עד שהוא בהעלם טומאה נעלמה הימנו מקדש ונכנס למקדש ויצא וידע ואמר טומאה זו אין חייבין עליה קרבן. ניטמא וידע נעלמה הימנו טומאה עד שהוא בהעלם טומאה נעלם הימנו מקדש ונכנס למקדש ויצא אמי' כמה פעמים ובסוף ידע הרי כאן כמה ידיעות והעלימות ואינו חייב אלא אחת: פיס. מראות נגעי' שתים שהן ארבעה. אד יוסי' שאל יהושע בן ר' עקיבה את ר' עקיבה אמר לו מפני מה אמרו מראות נגעים שתים שהן ארבעה. אמר לו ואם לאו מה יאמרו. אמר לו יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא. אמר לו לומ' שאם אין בקי בהם ובשמותן אין רוא' הנגעים. ומניין שמצטרפין זה עם זה. אד מנא מנו אותן חכמים שנים ומנו אותן ארבעה. מה שנים מצטרפין זה עם זה. אף ד' מצטרפין זה עם זה. ר' לעזר בשם ר' לעזר בשם ר' אבון אם כשאינו מינו מצטרף לא כש מין במינו. אד יוסה בי רבי בון והוו אין כתיב כאן אלא והיה" מלמד שאינן מצטרפין זה עם זה. תני חזקיה לנגעי צרעת אין כתוב אלא לנגע צרעת מלמד "שאין מצטרפין זה עם זה: אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעל' טמא ומצטרפין ואל יאמרו מראות נגעי' שנים שהן ארבע'. אמר לו מלמד שאינן זה למעלה מזה. וידוא זה למעלה מזה. אם אומר את כן נמצאת או' הבהרה טמא. והבהרה מן הבהרה טמא והתורה אמרה והנה כהה ונגע הבהרה טמא. אבל הבהרה מן הבהרה טהור. והייא כיי דמר ר' תנינה לב' מלכים וב' איפרכין מלכו של זה גדול ממלכו של זה. ואיפרכו של זה מאיפרכו של זה. ואין איפרכו של זה גדול ממלכו של זה. שמואל אמר לשני מלכים ושני סנהדריהן. מלכו של זה גדול ממלכו של זה. וסנהדרין של זה משל זה. ואין סנהדרין של זה גדול ממלכו של זה. רבי תנינה בשם רב אחא בר אחווא מלך ורב חילה 'וארקבטא וריש גלותא": אד לעזר בי ר יוסי קומי ר יוסי מתניתא אמרה שאין זה למעלה מזה. אם השאת שכהה מן הבהרה שלה טהור יש לה מרא' שני. בהרת שכהה מן הבהרה שלה טמא לא כל שכן שהוא לה מראה שני. אל חמי מה סד שני יש לה שלישי לא כן שכן. ומה חמית מימר בהרת שכהה מן הבהרה שלה טמא. זו שאת מנה של שאת בקרום ביצה: שאת" זו שאת. בהרת זו בהרת. ספחת שני לבהרת ומראה עמוק שני לשאת. מה לשון שאת מנבהת. כמרא' הצל גבוה ממראה חמה. מה לשון עמוק עמוקה כמראה חמה שהוא עמוקה ממראה הצל. מה לשון ספחת" מפילה שנ' ספחיני נא אל אחת הכהונ' וגו'. אד לעזר זו דברי ר ישמעאל ורבי עקיבה אבל דברי חכמים שאת ובהרת אחת. ספחת שנייה לזה ולזה. מתניתא אמרה כן" נעשית מספחת שאת או מספחת עזה: הלכה ב כל שיש בה ידיעה בתחילה כו' ומניין' לידיעה בתחילה ובסוף והעלם בנתיי' תל ונעלם ונעלם שני פעמים מכלל שבאת לו ידיעה בתחילה ובסוף והעלם בנתיים. עד 'כרון כר' עקיבה כר' ישמעאל. דר' ישמעאל כרבי דר' אמר "ונעלם ממנו מכלל שיודע. והוא ידע הרי שתי ידיעות. הא ר' ישמעאל כר' ורבי כרבי ישמעאל ואמי' כר' עקיבה אתיא הוא ידיעה והעלם בטומאת מקדש. ידיעה והעלם בטומאת הקודש. ואית דבעי נישמעינה מן הבא והוא ידע ואשם והלא כבר נאמר והוא טמא ואשם. לא אם אינו ענין לידיעה בתחילה תנידו ענין לידיעה בסוף. ר' בון בעי אם לא נודע לו בסוף היך מביא קרבן. אלא אם אינו ענין לידיע' בסוף תנידו לידיעה בתחילה. התיבון הרי כתוב או הודע אליו חטאתו והביא. מעתה אם אינו ענין לידיעת תחילה תנידו ענין לידיעת סוף. פתר לה במתחייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יוה שמביאין אחר יום הכיפור' והחייבי אשמו' תלויין פטורין. תל או הודע אליו חטאתו והביא אף לאחר יוה. ומניין שאין מדבר אלא על טומאת מקדש וקדשיו. הזהיר וענש על ידי טומאה. וחייב קרבן ע"י טומאה. מה ענש ואזהרה האמו' להלן בטומאה מקדש וקדשיו. אף כשחייב קרבן על טומאת מקדש וקדשיו: ר"א בן יעקב אומר כתוך שאמר לא אכלתי באוני ממנו. יכול ישראל שאכל מעשר אונן או טמא יבוא קרבן תל מאלה" "יש מאלה חייב ויש מאלה פטור. אתציא את המעשר שאינו בען מיתה ולא אתציא את התרומה שהוא עון מיתה שנא' ומתו בו כי יחללוהו. תל מאלה. יש מאלה חייב ויש מאלה פטור. או מה להלן בתרומה אף כאן בתרומה. ולא מעט למעתה. תנה למעלה' על כל עבירות שבתורה. לומר מה עון מיוחדת שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת.

מראה מקום והגהות

א שבת פ"א ה"א. ב ע' ספרא פסרי רפ"ה. ג יומא פ"ח ה"ג. ד ע' בבלי ה', ולעיל שבת ב' ב'. ה קדות דס"ד. ו ע' בבלי שבת ב"ע. ז י"נ: ידיעות בתוספתא שבים וכו'. ח י"נ: ידיעות התוספתא שבים וכו'. ט ע' ב' ו"מ, ולקמן ה"ב. י תוספת פסחי' ונגעים פ"א וע' מ"ב תורת פרשת ב', ובבלי בפרקין פ'. יא ע' ספרא תורת פרק י"ד. יב י"נ: שאין מצטרפין. יג ע' ב' בפרקין ה': יד ספרא תורת פרשת נגעי' פ"א. טו שם התחלות פלוגת מי' פ"א. טז נגעים פ"א. יז ע' ספרא ויקרא פרק י"ב. יח (לקמן פ"ב, ל"ה רע"ג, ם"נ) יט הוריות פ"ב ה"א (פ"א ד'). כ ע' כריתות כ"ג. ולקמן בפרקין ה"ט. כא פ"ב כ' בכבלתין ל"ג: כב ע' ב' שבת פ"ט.

מראה מקום והגהות

א בבלי יומ' כ"ט לעיל תענית פ"ב ה"ט (ס"ה ט) וש"נ.
ב שביעי' פ"י ה"ח (ע' ב' כ"ט כ"ג ותוס').
ג שם מב"ן (ל"ט, ד').
ד ה"ג: פ"ט דכ"י מגלי'.
ה קהאר שני פ"ה (כ"ו, ד).
ו שם הגי': דבת ר' יהודה. ר' יוסי אומר לא היו וכו', תו' הגי' נוס נמצאת.
ז עירובין פ"ק (כ"ב ד') ותו' סוטה פ"ה (כ', ב').
ח סוטה שם, כ' רע"ג.
ט עירובות רפ"ו, סוכות כ"ו ב'.
י ע' רש בריחו'.
יא שבועות פ"ג רה"ד.
יב ביכור ס פ"א רה"ו (ב"ד א').
יג נזיר כ"ב ד'.
יד שם.
טו ע' כלאי' פ"ט.
טז ע' סיר פ"ד רס"נ (נ"ג סע"א).
יז ע' סוט' פ"ט ע"ה.
יח קידושין פ"א רה"ו (ס"א ד).
יט ספרי תלא פי' רפ"ו.
כ נמצאה בבבלי קלה פסט.
כא סוף מנחות דר"ג.

הירדן. משבאו לארץ הפרישו עוד שלש. ולעתיד לבוא מפרישין עוד שלש שנ' שלש שלש שלש הרי ט'. אבא שאול אומר שלש. שלש של שלש שלש הרי ט' ועוד הרי שנים עשר. ר' נהוראי אומר שלש שלש שלש הרי ט'. ועוד הרי שני' עשר על השלש הרי ט"ו: כתיב שש ערי מקל' תהיינה לכם. שיהו שתהן קולטות כאחת ותמד .אכן. ותייא כיי דמר. ר' שמואל כשם ר' אחא[א] חמשה דברים חסר מקדש אחרון ממקדש ראשון. דכתי' עלו ההר והבאתם עץ' וגו' עד ואכבדה. ואכבד כתיב חסר הוא. אילו ה' דברים שחסר מקדש אחרון ממקדש ראשון. ואילו הן אש. ארון. אורים ותומים. שמן המשחה. ורוח הקודש: אמר אביי [ב]תלמיד חכם צריך לפרסם את עצמו היך כד נש רחכם חדא מיכלה ואזיל לאת' ואינון מייקרין ליה כד הוא חכם תרין מיכלה צריך לומר לון חדא מיכלא אנא חכים: רב הונא' אמר אומר בשפה רפה והזמין פשוטה לקבל. מה טעמא ודר' יודה כי יתום לבבו. א"ר אבהו וחוזר במיתתו של שלישי. א"ר אבהו צרכו לדכי' שולחן ומביאין אותו משם. א"ר יוסי מתני' לא אמר' כן אלא אפי' ישראל צריכין לו אפילו שר צבא כיואב בן צרויה אין יוצא משם לעולם שנ' שמה. שם תהא דירתו כו': תני[ו] ר' יהודה אומר למחלוקת ניתנו ר"י אומר לבית דירה ניתנו. ותייא דרבי יוסי כר' יודה. ודר' מאיר כדעתיה דתנינן מעלות היו שכר ללויים דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר לא היו מעלות שכר ללוים: רבא בשם רב יודה רבי תוירא בשם מר עוקבא' אין מקדירין אלא בחבל של חמשים אמה. ר' זיר בשם רב חסדא אומר אין מקדרין לא בערי הלוים ולא במקו' עגלה ערופה. ותייא כמאן דאמר[ח] אלף אמה מגרש ואלפים תחום שבת. ברם כמאן דמר אלף מגרש ואלפים שדות וכרמים. כלום למדו לתחום שבת לא מתחום ערי לויים. לעיקר אין מקדרין. לטפילה מקדרין. ומניין שלא יהו קוברין בערי הלויים. ר' אבהו בשם ר' יוסי בר חנינה ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם. לחיים ניתנו ולא לקבורה ניתנו:

הדרן עלך אילו הן הגולין

א. אילו[ט] הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו' ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנידה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. אלמנה וגרושה חייבין עליה משום שני שמות. גרושה וחלוצה אינו חייב אלא משום שם אחד בלבד: ב הטמא שאכל את הקודש והב' אל המקדש טמא והאוכל חלב ודם ונותר ופיגול וטמא השוחט והמעלה בחוץ והאוכל חמץ בפסח. והאוכל והעושה מלאכה ביום הכיפורים והמפטם את השמן והמפטם את הקטורת והסך בשמן המשחה והאוכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים. אכל טבל ומעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו. כמה יאכל [י]מן הטבל ויהא חייב. ר' שמעון אומר כל שהוא. וחכמים אומרי' כזית. אמר להן ר"ש אין אתם מודין לי באוכל נבילה כל שהוא שהוא חייב. אמרו לו מפני שהוא כברייתה. אמר להן אף חיטה אחת כברייתה: ג האוכל ביכורים[יא] עד שלא קרא עליהן. קדשי קדשים חוץ לקלעים. קדשים קלין ומעשר שני חוץ לחומה. השובר את העצם בפסח טהור הרי זה לוקה ארבעים. אבל המותיר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה ארבעים: ד הנוטל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח. וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה. זה הכלל כל מצוה בלא תעשה שיש בה קום ועשה אין חייבין עליה: ה הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו והשורט שריטה אחת על המת חייב שרט שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת. על הראש שתים אחת מיכן ואחת מיכן ועל הזקן שתי' מיכן ושתים מלמטן. ר' אלעזר אומר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת. ואינו חייב עד שיטלנו בתער. רבי לעזר אומר אפי' אם ליקטו במלקט או ברהיטני חייב: ו הכותב כתובת קעקע כתב ולא קיעקע קיעקע ולא כתב אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכוחל ובכל דבר שהוא רושם. ר"ש בן יהודה אומר אינו חייב עד שיכתוב שם השם שנ' וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה': ז נזיר[יב] שהיה שותה ביין כל היום אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת: ח הזה[יג] מיטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תיטמא אל תיטמא והוא מיטמ' חייב על כל אחת ואחת: ט היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב על כל אחת ואחת: י היה לבוש בכלאים כל היום אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת: יא יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין. החורש בשור ובחמור והם מוקדשין בכלאי' בכרם[יד] ושביעית ויום טוב וכהן ונזיר ואף בית הטומאה. חנניה בן חכינאי אומר אף הלובש כלאים. אמרו לו אינו השם. אמר להן אף לא הגיד הוא השם: יב כמה[טו] מלקין אותו ארבעים חסר אחת שנ' כמספר ארבעים. מניין שהוא סמוך לארבעים. רבי יהודה אומר ארבעים שלימות. ואיכן הוא לוקה את היתיר בין כתיפיו: יג אין אומדין אותו אלא במכות הראויות להשתלש. אמדוהו לקבל ארבעים. לקה מקצת ואמרו אינו יכול לקב' ארבעי' פטור. אמדוהו לקבל שמונה עשרה משלקה אמרו יכול הוא לקבל ארבעים פטור. עבר עבירה שיש בה שני לאוין אמדוהו אומד אחד לוקה ופטור. ואם לאו לוקה ומתרפא וחוזר ולוקה: יד כיצד מלקין אותו כופת שתי ידיו על העמוד הולך והולך וחזן הכנסת אוחז בבגדיו[טז] אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו. עד שהוא' מגלהו את לבו והאבן נתונה מאחוריו חזן הכנסת עומד עליה ורצועה של עגל בידו כפולה אחד לשנים ושנים לארבעה ושתי רצועות עולות ויורדות בה: טו ידה טפח ורחבה טפח ומגעת על פי כריסו ומכה שליש מלפניו ושתי ידות מאחוריו ואינו מכה אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטה שנ' והפילו השופט והכהו לפניו וגו'. והמכה מכה בידו אחת בכל כחו: יו והקורא קורא אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה וגומ'. והפלה ה' אלהיך את מכותך וגו'. וחוזר לתחילת המקרא. ואם מת תחת ידו פטור. הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידיו. נתקלקל בין בריעי בין במים פטור. רבי יהודה אומר האיש בריעי והאשה במים: יז כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתן שנ' ונקלה אחיך לעיניך. משלקה הרי הוא כאחיך דברי ר' חנניה בן גמליאל. ומה אם העובר עבירה אחת נפשו ניטלת עליה. העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שתינתן לו נפשו. ר"ש אומר ממקומו הוא למד שנ' ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם. ואומר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. הא[יז] כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה: יח ר"ש בר' אומר[יח] הרי הוא אומר רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש. ומה אם הדם שנפשו של אדם חתה' ממנו הפורש ממנו מקבל שכר. גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן הפורש מהן על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות: יט ר' חנניה בן עקשיה אומר[יט] רצה המקום ברוך הוא לזכות ישראל לפיכך הרבה להן תורה ומצו' שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

סליק פרקא

פירוש

ה דברים כו'. פירשתי לעיל בפ"ב דתעניות חהכי' והוא מכלה ח"י כי יודע ונקי במסכתא לחם ונכי לדם חלים לכבדו אמטרין אותלי נקי במתי' לריך שילם' להם נלחד לפי נקי ומכלה כפי קבלת. ובמעשרו' מבחר יותר: אין מקדירין. לעיל פירשתי כל הסוגיא ע"ש: סליק פרקא ומסכת מכות. ולראש מעבר ברכות

לא מצאנו גמרא ירושלמית בפרק הזה
וסקילא לה מסכתת דמכות ברחמי שמייא

שהוא יכול לומר לדעת הדא אינו גולה. ושלא לדעת הדא הרי זה גולה: ז' לאיכן גולין לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען שנאמר את שלש הערים תתנו מעבר לירדן וגו'. עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות שנא' שש ערי מקלט תהיינה· עד שיהיו ששתן קולטות כאחת: ח' ומכוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו רבי מאיר אומר אף הוא מדבר על ידי עצמו שנאמר וזה דבר הרוצח: ט' רבי יוסי בי רבי יהודה אומר בתחילה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט ובית דין שולחין ומביאין אותו משם· מי שנתחייב מיתה הרגוהו ושלא נתחיי' מיתה פטרוהו ושנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנ' והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו· אחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בבגדים ואחד שעבר ממשיחותו· רבי יהודה אומר אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח· לפיכך אימותיהן של כהני' מספקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהן שימותו: י' נגמר דינו ומת כהן גדול הרי זה אינו גולה. אם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומינו כהן אחר תחתיו ולאחר מיכן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני: יא' נגמר דינו בלא כהן גדול וההורג כהן גדול וכהן גדול שהרג אינו יוצא משם לעולם. ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות ואפילו ישראל צריכין לו ואפילו שר צבא ישראל כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם שנאמר שמה· שם תהא דירתו ושם תהא מיתתו ושם תהא קבורתו: יב' כשם שהעיר קולט' כך תחומה קולט. רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם רבי יוסי הגלילי אומר מצוה ביד גואל הדם ורשות ביד כל אדם· רבי עקיבה אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם אין חייבין עליו: יג' אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונופו נוטה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף· הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה· ובן לוי גולה מעיר לעיר: יד' (כיוצא בו) רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני· אמרו לו אעפ"כ יקבל מהן שנאמר וזה דבר הרוצח: טו' ומעלות' היו שכר ללוים דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר לא היו מעלות להן שכר. וחוזר לשררה שהיה בה דברי רבי מאיר· רבי יהודה אומר לא היה חוזר לשררה שהיה בה:

פרק שני

הלכה א· אילו הן הגולין כו'· ר' יהודה פוטר עד שימיל את כל החבל· ר"ש פוטר' עד שיחזיר את כל המחלצין· מאי [illegible] דמר ר"ש בפסיקת החבל· מה דמר רבי יהודה בשמיטת המחלצין. רבי ירמיה בעא קומי רבי אבהו הדה מעגל במעגילה מדרך הליכתה והוצי' הגלה את ראשו והשיחה לו· אי' היא עלייה היא ירידה. רבי ירמיה בעא קומי רבי אבהו הדה מעגיל במעגילה מדרך הליכתה והשמט ה[illegible]תוק את ידו ורצצת. אי' אמורה בה היא עלייה היא ירידה: הלכה ב נשמט הברזל מקתו כו'· מה טעמיה דרבי נאמר כאן נשילה ונאמר להלן כי ישל זיתך· מה נשילה שנאמר להלן נשירה אף כאן נשירה· מה טעמון דרבנין נאמר כאן נשילה ונאמר להלן ונשל יי' אלהיך [illegible] האל מפניך ונומ'· מה נשילה שנ' להלן מכה אף כאן מכה: הלכה ג זרק את האבן כו'· תני רבי ליעזר בן יעקב ומצא שיהא מצוי לו בשעה שהוא הורגו· ויש לו רשו' לזרוק את האבן לרשות הרבים. אמר רבי יוסי בי רבי בון ותפתר שהיה כותלו נוהא: הלכה ד זרק את האבן לחצירו כו'· אמר רבי ינאי מכת שהוא מקצב והכה בין מלמעלה בין מלמטה גולה· ואתייא כיי דמר ר' הונא מכת שהוא מקצב והכ' לפניו למטן גולה למעלן אינו גולה· לאחריו למעלן גולה. למטן אינו גולה· אמר רבי יצחק כל מילה ומילה לדעתיה ישב על גבי מיטה ביום ואין דרך התינוק לינתן על גבי מיטה ביום גולה בלילה ודרך התינוק הנתן על' מיטה בלילה אינו גולה. ישב לו על גבי עריסה ביום· ודרך התינוק לינתן על גבי עריסה ביום אינו גולה· בלילה· ואין דרך התינוק לינתן על גבי עריסה בלילה גולה· איר יוסי בר חנינה' היה עומד ומבקע עצים בחצירו ונכנס הפועל ליטול שכרו נתזה הבקעת עליו והזיקתו חייב· ואם מת אינו גולה שאינו ביתו. תני רבי חנינה פטור· ולא פליגין. מה דמר רבי יוסי בן חנינה ·בשלא ראו אותו· ומה דתני ר' חייה בשראו אותו· אם בשלא ראו אותו כיון שאמר לו הכנס חייב· תני ר' חייה פטור. כיון שאמר לו הכנס צריך לשמר את עצמו· ואית דבעי מימר כיון שאמר לו הכנס נעשית כחצר שותפין. ר' חייה בשם ר' יוחנן השותפין קונין זה מזה בחצר· וממחין זה על ידי זה בחצר· וחייבין זה בנזקי זה· ולא כן אמר רב" ממלא את כל ידו· וזו אינה ממלאה את כל רשות הרבים. מכיון שדרכן לדרך בחצר כמי שהוא ממלא את כל החצר: הלכה ה האב גולה על ידי הבן כו'· איר וערא תנא רבי שילא בר בינה' כלפי שנאמר גואל הדם הוא ימית את הרוצח· הרי מי שהכה את בנו אין בנו השני נעשה גואל הדם להמית את אביו· אבל אח שהכה את אחיו אחיו השני נעשה גואל הדם להמית את אחיו· תני רבי ליעזר בן יעקב כלפי שני גואל הדם הוא ימית את הרוצח· הרי מי שהכה את בנו· בנו השני נעשה גוא' הדם להמית את אביו· אבל את שהכה אחיו אין אחיו השני נעשה גואל הדם להמית את אחיו· ומנין אפי' אמר שאיני יכול להקבילו· ת"ל בפגעו בו הוא ימיתנו: הסומ' איר כא' מאן תנא סומ' ר' יוד'. דר' יודה פוטרו מכל מצות האמורות בתורה· דתנינן תמן" ר' יודה אומר כל שלא ראה מאורו' מימיו לא יפרוש את שמע· הא אם ראה פורש." ושניהן מקרא אחד דרשו בלא ראות ר"ם אומר לרבות את הסומא· ר' יודה אומר פרט לסומא. מחלפה שיטתיה דר"מ תמן הוא אמר פרט וכא הוא אמר לרבות· אמר רבי חנינה בריה דרבי הלל. כיושב בבית אפל מצינותה· כך אנו אומרים" היושב כבית אפל לא יפרוש את שמע· ברם הכא בלא ראות לרבות את הסומא· מה מקיימין רבנין בלא ראות להביא את המכה בלילה: הלכה ז לאיכן גולין כו'· שלש "עיירות הפריש משה בעבר הירדן. ומשבאו לארץ הפרישו עוד שלש. אילו ואילו לא היו קולטות עד שכיבשו וחילקו כיון שכיבשו וחילקו נתחייבה הארץ במעשרות ובשביעית והיו אילו ואילו קולטות· שלש ערים שהפרישו בארץ ישראל היו מכוונות כנגד שלש ערים שהפריש משה בעבר הירדן כשתי שורות של כרם· את חברון ביהודה כנגד בצר במדבר. ואת שכם בהר אפרים כנגד ראמות בגלעד· את קדש בגליל כנגד גולן בבשן· עד שלא "הפרישו שכם בהר אפרים לא היתה קולטת· הפרישו קרית יערים תחתיה עד שכיבשו את שכם· עד שלא הפרישו קדש בגליל לא היתה קולטת והפריש גמלה תחתיה עד שכיבשו את קדש: ושלשת"· שיהו משולשות. כדי שתהא' מחברון "לדרומה כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש. גולה אחד מהן כונין אות' מאותו השבט· ומנין אף בשאר כל השבטים ת"ל שש. שיהו מכוונות וקולטות כראשונה: הערים האלו" אין בונין אותם לא כרכי' גדולים ולא עיירות קטנות אלא בינוניות· אין בונין אותה אלא על השוק. אם אין שם שוק עושין לשם שוק. אין בונין אותם אלא על המים אין שם מים מביאין לשם מים. נתמעטו דיוריהן מביאין אחרים תחתיהן· אם אין שם אוכלוסין מביאין לשם כהנים לוים וישראל· אין עושין בתוכן לא בית הבד ולא בית הבצידה דברי רבי נחמיה· וחכמ' מתירין. אין מפשילין בתוכן חבלי'. ואין עושין בתוכן כלי זיינו' בשביל להרגיל את הרגל לשם: רבי יוחנן שלח לרבנין דתמן" תרתין מילין אתון אמרין בשם רב ולית אינון כן· אתון אמרין בשם רב יפת תואר לא התירה בה אלא בעילה ראשונה בלבד· ואני אומר ולא בעילה ראשונה ולא בעילה אחרונה אלא לאחר כל המעשים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה" אחר כל המעשים· ואתון אמרין בשם רב "סבור היה יואב שקרנות המזבח קולטות ואינו קולט אלא גגו. של שילו קולט· ושל בית העולמים אינו קולט· ואני אומר לא מזבח קולט ולא גגו קולט אלא" של שילו קולט ולא של בית העולמים קולט· אין לך קולט אלא שש ערי מקלט בלבד· ואיפשר יואב דכתיב ביה תחכמוני ראש השלישי הוה טועה בדבר וה'. איר תנחומא לסנהדרין ברח· כהדא דתני הרוגי ב"ד נכסיהן ליורשין. הרוגי מלכות נכסיהן למלכ' אמר יואב מוטב שאיהרג בבית דין ויירשוני בני ואל יהרגני המלך ויירשני· כד שמע שלמ' כן אמר לממונו אני צריך· סיר והסירו' דמי חנם. אין ממונו חנם· וישלח ביד בניהו ויפגע בו וימיתהו ויקברוהו בביתו במדב'. וכי במדבר הוה ביתו אלא ללמדך שכיון שמת יואב שר צבא ישראל נעשו ישראל כמדבר· אין תימר שהוה בוזז ובונה להן רימוסיות ומרחצאות שבח· ואין תימר שהוה זן ומאכיל חכמים ותלמידיהם שבח שבחים· ומנין שהיתה סנהדרין גדולה אצל המזבח. ולא תעלה במעלות על מזבחי· ומה כתיב תמן ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם· תני ר' ליעזר בן יעקב אומ' מקלט מקלט כתוב בפרשה ודרכים כדי שהא הרוצח רואה את הכתוב והולך· אמר ר' אבון כמין יד היתה מראה להן את הדרך: איר פינחס" טוב וישר. למה הוא טוב שהוא ישר. ולמ' הוא ישר שהוא טוב· על כן יורה חטאי' בדרך שמור' דרך תשובה: שאלו" לחכמה חוטא מהו עונשו אמרה להם חטאים תרדף רעה. שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו אמרה להן הנפש החוטאת היא תמו'· שאלו לקודשא בריך הוא חוטא מהו עונשו אמ' להן יעשה תשובה ויתכפר לו. הוינו דכתיב על כן יורה חטאים בדרך. יורה לחטאים דרך לעשות תשובה· כתיב" כציפור לנוד כדרור לעוף (כן איש נודד ממקומו) וחומר אבן· תיפתר שהיה עת ועונה. כיי דמר רבי יוסי בן חלפתא עתי'" הן לתפילה· אמר דוד לפני הקב"ה רבון העולמים בשעה שאני מתפלל אליך תהא עת רצון דכתיב ואני תפילתי לך יי' עת רצון· רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן כל מקום שנאמ' דיבור חידוש מקרא שם. והכתיב וידבר אלהים כו': (גרישה) מהו וישב עמם· רבנין דקיסרין בשם רבי שילה שאם היה תלמיד חכם עושים לו ביה ועד. שלש ערים הפריש משה בעבר

פירוש

אילו הן הגולין כו'· פי' סוף המעגילה שהזכיר במתני' ופי' בערוך ערוך מעגל שאבן עם ארוך כמין אבות ועגול וכבד מספר בן אד' ימעגילין אותו על הגגים לו על הטיט שנעשייה להשוות הסדקי': הלכה ב נאמר כאן נשילה. פי' במיי' גלות כתי' ונשל הברזל מן העץ ונספר מ': הלכה ה והסומא כו'. כל הסוגיא פירשתי לעיל במגילה: הלכה ז'· שקרנות המזבח כו'· פי' ולכן אתה נקרעת המזבח ונספת אינו כן דדייקינן מעם מונחי לא מעל מזבחי של שילה כו'· פי' גגו אינו קולט· פי' דמדכתב ויספלם מונחי מספק דמיירי בשעה שיש מזבחו' אחרות דהיינו בזמן שיל' שהיו הבמו' מותרות אבל אי מיירי בזמן שלמה' לא היה צריך לכתו' מונחי ולכן אינו קולט דלא מיירי בית קדש: לסנהדרין ברח· שהם היו גולה המזבח כדילקי': כמדבר· פי' בלי מכסה ומסתור: חוטא הכמסמר' כו'· פי' ולמה נעשה אלא יואב למרוי שישיבת סנהדרין הייה אצל המזבח וכמו שכתב רש"י גמרא בחומש: כמין יד כו'· פי' שהיה נעשה על כל תלם ותלם יד מקושה לברוחת להם הדרך: למה הוא טוב [illegible] פי' מה הוא טוב מפני שהוא ישר ולמה הוא ישר מפני שהוא טוב דהכי פירוש לפודרי כי הם ב' הוא נקרא [illegible] לכל ומפילו לפי שהוא הגון והוא נקרא [illegible] שעם' הישר והגרוסי לכך ולקיי' ב' אינו יודע מחטים בדרך תשובה ובכלל נוה בדקו יודעים אחיהן כאמת שונים דהלך המפסד [illegible] ידרך החוטאים לשב תבו [illegible] רבתי' לאמר להם מלך הדין והחמה שואל לחכם ס'. ואם כבתי' סכנת בילקוט תהלים סי' תש"ב על פסו' טוב וישר ה' והייתי יותר מכבשן שאלו לתורה חוטא מה עונשו ס' ותם בעל מקדי' מייתי לה אמר כ"ו ועיין ביסכ פרשה למה לא הזכיר נכבן שאלו לתורה: כתיב [illegible]תד כדרור לעוף כן קלות והם לא תבוא [illegible] גרסינן. ומפרשינן קלי דקתני [illegible] על [illegible] כו' ופקפה [illegible] קללת חנם ס'. לפה [illegible]ין לתפלתן של גלין ותיפל כמו ולמה [illegible] ככי· ותני לתיכ' [illegible] לתפלתם [illegible]' [illegible] ופ' ורתמי' פרולה [illegible] גרש"ה ל"ם של גרסם ר' פספט [illegible]

מראה מקום והגהות

א במכות' בבבלי שם.
ב שביעית פ"ו ה"א.
ג שמואל שני פ"ח סה"ח.
ד ע' ב' ט"ו.
ה ב"ק פ"ג ה"ח (ג', ד')
ו שם הגי' בבבלי, וע"ד ר"ח בשלא רלאה.
ז ע' נדרים ל"ט ט'.
ח ב"ק שם והלכ' ו'.
ט ע' ספרי שופטי' קל"ח ת' י"ג.
י ע' ספרי מסעי פי' ק"ס.
יא מגילה פ"ד ס"ו. (ע' תנחומ' תולדות).
יב שם ע"ח, ב'. ותוס' פ"ב מס"ח וה' בפרקין ט'.
יג ע' בבלי ב"מ פ"ז.
יד תוס' בפרקין.
טו ע"ש הגי'.
טז ע' כ' ט':
יז בתוספ' ספרין לדרום. וע' לעיל רס דפאי, בדרי' ס"פ ה"ד תעניות פ"ג ה"ד וסנהדרין פ"ט ה"ג.
יח בבלי י'. ותוס' פ"ב. וע' ספרי מסעי פי' קנ"ס שופטים פי' ק"פ.
יט ע' תוס' בבבלי קידושין כ"ב.
כ ע' ב' שם פ"פ.
כא ע' ב' בפרקין י"ב.
כב נ"ל: ולא.
כג ע' רב' תנחומ' פספי.
כד ע' נפ"ר פכ"ג ומדרש תהלים כ"ה.
כה ע' ילקוט תהלי' סי' תש"ב.
כו ע' ב' י"ט.
כז ע' דברי' רבה פ"ב, ופ"ב רבתי פ' סכתה.

ורבי עקיבה אומר אלו היינו בסנהדרין לא נהרג בה אדם מעולם. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף הן מרבין שופכי דמים בישראל:

פרק ראשון

הלכה א. כיצד העדים נעשין זוממין כו'. אמר ר' יוסי בן חנינה הכל היה בכלל לא תענה ברעך עד שקר. יצא ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. את שאת יכול לקיים בו ועשיתם לו כאשר זמם וגו'. את מקיים בו לא תענה. ואת שאין את יכול לקיים בו ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אין את מקיים בו לא תענה ברעך. דבר אחר ועשיתם לו לא לזרעו. ר' יהושע בן לוי אמר ועשיתם לו. שני דברים מסורין לבית דין את תופש אחד מהן יצא דבר שהוא מסור לשמים: כתיב ולא יחלל זרעו בעמיו אין לי אלא זרע שהוא מתחלל הוא עצמה מניין. ודין הוא מה אם הזרע שלא עבר עבירה הרי הוא מתחלל. הוא שעשה עבירה אינו דין שתתחלל. הוא עצמו יוכיח שעבר עביר' ואינו מתחלל. לא אם אמרתם באיש שאינו מתחלל בכל מקום תאמר באשה שהיא מתחללת בכל מקום. הואיל והיא מתחללת בכל מקו' דין הוא שתתחלל. ואם נפשך לומ' לא יחלל ולא יחלל אף מי שהיה כשר ונתחלל. בר פדייה א' המחלל לא נתחלל והאך זה מתחלל. עדים שנודמנו רבי יוחנן אמר שקר שקר. עדים שנודמנו וחזרו ונשתקרו רבי יוחנן אמר שקר שקר. רבי לעזר אמר רשע רשע. נאמר רשע במחוייבי מיתות. ונאמר רשע במחוייבי מכות. מה רשע שנא' במחוייבי מיתות אין ממון אצל מיתה. אף רשע שנאמר במחוייבי מכות אין ממון אצל מכות. בר פדייה אמר הוא ינוס לא זוממיו. ואין משלמין כל הכתובה אבל משלמין הן טובת הנאית כתובה. כיצד אומר כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שמא תמות בחיי בעלה ויורשנה בעלה או שמא ימות בעלה בחייה ויורש הנה את כתובתה לפיכך הוא משלם: הלכה ב' מעידין אנו באיש פלוני כו': הלכה ג' מעידין אנו באיש פלוני כו': הלכה ד' מעידין אנו כו': הלכה ה' משלשין בממון כו'. רב בא בר ממל רב עמרם רב מתנה בשם רב °המלו' את חבירו על מנת שלא תתובעו שביעי' משמטתו. והא תנינן השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה. ומר ר' לעזר רבי יהודה היא. וראוי הוא לתובעו בראש השנה. כיי דמר רבי בא בשם ר' זעירא מכיון שאינו 'ראוי לתובעו כמי שאינו ראוי להאמינו. וכיון שאינו ראוי להאמינו כמי שאינו ראוי ליתן לו מעות. וכאן הואיל והוא ראוי ליתן לו מעות ולא נתן נעשית הראשונה מלוה. רבי יוסי בי רבי בון בשם רב המלוה את חבירו על מנת שלא תשמיטנו שמיטה (אין) השביעית משמטתו. והא תנינן בין נותנן מכן ועד שלשים יום בין נותנן מיכן ועד עשר שנים ויש עשר שני' בלא שמיטה. ר' הונא אמר איתפלגון רב נחמן ורב ששת. חד אמר במלוה על המשכון. וחרנה אמר בכותב לו פרוזבול: תני שלשים יום לא אותו. מהו שלשים יום לא אותו. שמואל אמר °המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו עד שלשים יום. עאל רבי יהודה ומר טעמא קרבה שנת השבע שנת השמיט'. לא היא שנת השבע הוא שנת השמיט' ומה תל' קרבה שנת השבע שנת השמיטה. שלא תאמר כל שלשים יום אין רשאי לתובעו לאחר שלשי' יום כהשמטו כספים הוא לא יגבנו. לפום כן צרך מימר קרבה שנת השבע שנת השמיטה. ולא כן אמר רבי בא בר ממל רב עמרם רב מתנה בשם רב המלוה את חבירו על מני שלא לתובעו השביעית משמטתו. אשכח תני רבי ישמעאל קרבה שנת השבע שנת השמיטה. לא היא שנת השבע היא שנת השמיטה. ומה תלמוד לומ' קרב' שנת השבע שנת השמיטה שלא תאמ' כל שש שנים כימו לפניו שדהו לפניו ולאח' שש שנים כהשמטו כספים הוא. לא יגבנו לפום כן צרך מימ' קרבה שנת השבע שנת השמיטה: הלכה ו' אין העדים נעשין זוממין כו'. רבי בא בר ממל °והוא שנהרג אבל אם לא נהרג לא. והא הא דתנינן אינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד. רבי בון בר חייא בעא קומי רבי זעירא היו עומדין ומעידין עליו שהרג את הנפש בלוד. באו אחרי' ואמרו להן והאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו בחמשה בחדש בקיסרי. וכאו אחרים ואמרו להן האך אתם מעידים שהרי אתם הייתם עמנו בעשר' בחודש בציפורי. ההורג אינו נהרג שמא עדי' זוממין הן. והעדים אינן נהרגין שמא אמת אמרו. הלכה ח' אין העדים הוזממין. אמר זעירא הדא אמרה עד זומם אינו נפסל בבית דין אלא מעצמו הוא נפסל. פתר לה בהתרייה. ותני כן אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בשתי כיתי עידיות ובשתי התריות. אבל בעדות אחת ובהתרייה אחת כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מהו כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. היו עומדין ומעידין עליו כעשרי' בניסן שגנב את השור באחד בניסן וטבח ומכר בחמש' בניסן והוזמו באחד עשר בניסן כל עדות שהעידו מבי' בניסן עד חמשה בניסן למפרע הרי אלו פסולין. אמר בא בר ממל תיפתר במעידין עליו בכרך אחד ולית שמע מינה כלום. ותני כן הוו הן הראשונים והן האחרונים. הוזמו בראשונה אין בכך כלום. בשני הרי היא לו עדות אחת. בשלישית הרי היא לו כשתי עדיות. והיכי אמ' במעידין עליו בכרך אחד לית שמע מינה כלום. לא אתייא אלא על ידי עדיות סגין. א"ר זעירא הדא אמרה עד זומם אינו נפסל בבית דין אלא מעצמו הוא נפסל: הלכה ט' א"ר יוסי במה דברי' אמורי' כו'. יאמר דיני ממונות ואל יאמר דיני נפשות. שאילו נאמר דיני ממונות ולא נאמר דיני נפשות הייתי אומר דיני ממונות הקלים ג' מזממין את השנים ושנים אין מזמים את הג'. מניין אפילו מאה תל' עדי'. או אילו נאמר דיני נפשות ולא נאמ' דיני ממונו' הייתי אומר דיני נפשות החמורין שנים[ו] מזמים את השלשה ג' אינן מזמים את השנים. מניין אפילו הן מאה תלמוד לומר עדים: הלכה יד' היו שנים רואין אותו כו'. אמר ירמיה חמי הדך תנינן הכא. היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו הרי אילו עדות אחת ואם לאו הרי אילו שתי עדיות. הא אם היו ג' ג' לא כדא. א"ר יוסי תנינן ג' שלשה לא כדא. תנינן הכא מה דלא תנינן בכל סנהדרין הוא והן נהרגין והשנייה פטורה: הלכה טו' רבי יוסי בי רבי יהודה אומר כו'. תני רבי הושעיה הפסוק הזה אומר בשתי כיתי עדים. כי יקום עד חמס באיש. עד זומם שהוא שונה באיש. לענות בו. לא בעדותו. עדים זוממין מהו שיהו צריכין לקבל התרייה. ר' יצחק בר טבליי בשם רבי לעזר[ו] עדים זוממין אינן צריכין לקבל התרייה. א"ר אבהו לא חיישון לון. א"ר יעקב בר רסי ואית נבולין סגין מאן אילין חמיין חברידהן נפקין מיקטל ולא אמרין כלום: הלכה יז מי שנגמר דינו כו'. כתב[ו] כל נכסוי לשני בני אדם באחת הוו העדים כשירין לזה ופסולין לזה. רבי הילא אמר איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמ' מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה. וחרנה אמר כשירין לזה ופסולין לזה. רבי מנא לא מפרש. ר' אבון מפרש רבי יוחנן אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה. ר' שמעון בן לקיש אמ' כשירין לזה ופסולין לזה. א"ר לעזר מתניתא מסייעה לר' יוחנן[ו] מה השנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף השלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה. מניין אפי' מאה תלמוד לומר עדים. ר' יעקב בר אחא איתפלגון רבי חנינה חבריהון דרבנין ורבנין. חד אמר יאות א"ר לעזר. וחרנה אמר לא אמר רבי לעזר יאות. מאן דאמר יאות אמר ר' לעזר נעשית[ו] כעידו' אחת בהתרייה אחת וכל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מאן דאמי לא אר לעזר יאות נעשית כשתי כיתי עדים כשירין לזה ופסולין לזה: הלכה יז' סנהדרין נוהגת בארץ כו'. סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ דכתיב והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם. ומה תלמוד לומר שופטים ושוטרי' תתן לך בכל שעריך בערי ארץ ישראל. אלא שבערי ישראל מושיבין דיינים בכל עיר ועיר[ו] ובחול מושיבין אותן פלכי' פלכים. תני רבי דוסתי בי ר' ינאי או' מצוה לכל שבט שיהא דן את שבטו דכתיב שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך. תני רבן שמעון בן גמליאל מחוייבו מיתות שברחו מן הארץ לחוצה לארץ ממיתין אותן מיד. ברחו מחוצה לארץ לארץ אין ממיתין אותן מיד אלא דנין בתחילה:

הדרן עלך כיצד העדים

א. אלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה. היה מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו היה יורד בסולם ונפל עליו והרגו הרי זה גולה. אבל אם היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפל' עליו והרגתו היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו הרי זה אינו גולה. זה הכלל כל שבדרך הורדתו גולה ושלא כדרך הורדתו אינו גולה: ב' נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה. וחכמים אומרים גולה. מן העץ המתבקע. ר' אומר גולה. וחכמי' אומרים אינו גולה: ג' זרק את האבן לרשות הרבים והרג הרי זה גולה. רבי אליעזר בן יעקב אומר אם משיצאת האבן מידו והוציא הלה את ראשו וקיבלה הרי זה פטור: ד' זרק את האבן לחצירו והרג אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה. שנ' ואשר יבא את רעהו ביער. מה היער רשו' לניזק ולמזיק ליכנס לשם. יצא חצר בעל הבית שאין רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם. אבא שאול אומר מה חטבת העצים רשות. יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין: ה' האב גולה על ידי בנו והבן על ידי האב. הכל גולים על ידי ישראל וישראל גולים על ידיהם חוץ מעל ידי גר תושב. וגר תושב גולה על ידי גר תושב: ו' הסומא[ו] אינו גולה דברי ר' יוסי ר' מאיר אומר גולה (בי ר' יהודה) א' השונא נהרג מפני שהוא כמועד. רש"א אומר יש שונא גולה ויש שאינו גולה. כל

פירוש

כיצד העדים נעשין זוממין כו' פרוזבול. פי' נעתק שאלה נוגע עלי' תיבות פרוס בול ופי' פרוס הוא תקנת הדבר כמו פרוסבא דעלמא בלותר שהיא תקנ' לעלמא שלא ישבר מעותיו של הולמעויר כדכתי' וגמרינן פה נשון שנכם חבי רב יוסף פיט בילמו' שביעית' והוא מיקון גם לעניי' שילמו מי שילוה חוב שלאמר בבבלי פר' השולח שאר פרוזבול פרוס בולי לבוטי עיין בערוך גם: הלכה יז: כשירין לזה ופסולין כו'. פי' והוי ליה כעדו' שבטל' מקצת' ובטל' כולה: לא מפרש. פי' כמו לא פסיקי בלומר שאין מוכח מי אמ' פסולין כו' ומי אמר כשירין כו': ור' אבון מפרש מי אמר זה ומי אמר זה: עדותן בטיל. אלמא דעידי שבטלה מקצתה בטלה כולה וכדפסיק בתר הכי ופסק ר"ף כרבי יוחנן דלא פלגינן דיבורו וכיון שפסול לזה פסול נמי לזה וגם ר"מ פסיק הכי ורבינו אפרי' חולק עליה' והאריך בר"א גם הסוגיא יעיין שם: הלכה יז: בכל עיר ועיר כו'. ואף הסנים סלה סנעלרת בבבלי דפרקי' ועיין שם. סליק פרקא:

מראה מקום ותגהות

א (סנהדרין פ"ח ה"ט).
ב מסכת שמיר, לעיל ב"ק פ"ו ה"ב (ה', ד') ה"ג.
ג פ' בבלי קידושין פ"ו.
ד נ"ל: ובורו ונשתקרו.
ה שביעית פ"י ה"ב (ל"ט, ג').
ו שם פ"ב. פ"ש הג"י.
ז תוספתא ב"ק פ"ח, בבלי בפרקין ג':
ח ע' ג' ה':
ט ב"ק פ"ז ה"ד, ב"ב פ"ג סה"ו.
י י"ג ג' אינן מזמים וכו' ג' מזמים וכו'.
יא ב' סנהדרין רפ"ז.
יב כתובות פ"ט ה"ח (ל"ד, ג') גיטין רפ"א (מ"ב פ"י).
יג פ"ג בפרקין.
יד שם הג"י: כעשי' עדות אחר שלש אחד, מאן דאמר וכו'.
טו תוס' סנהדרין ספ"ג וכ' שם ו'.
טז מגילה פ"ד ה"ה.

פנץ׳ פי׳ קצר׳ ונא. כמו ולכלך: בר פחין. פירש בן גדולים כמו בר פחתי ר״ל בן בליעל: בנין חיי׳ פירש נגניל מוטותיו שאלי מרויח בזה שמתנים לי שכרי ושה לי פאפוים: שיקר ביה. סיפר׳ שבין כימש העיקר הוא זה דבימש שפמע שכתיב דברי אחרי׳ כמו וכיהם בעפייתו מכל שקר הוא ספרפה את חבירו ופלפין בה אשר הרשב ס׳. פי׳ דהיה מסמע דלכני׳ אמת היה הדינו׳ ולא מכנים שקר: אותה המיפה לו׳. פי׳ טיפת דם שילאת ספנתו תפליעתו של כני׳ כיפר׳ על כל ישראל שלא מתו כפלחס׳ יש״ו אח״ב ועטך תחת עמו אתחילת הדין אמר בן שהי׳ הדין שיסותו עמו אלא שנתכב׳ להם נדם הנבי׳: הלכה ח׳: יבין לי ה כו׳. פי׳ שמתכין לו מכות: כאחת׳ פירש שדברי זה מסכימין לדברי אב בעיר א׳. פי׳ זה מיעיד על זה׳ אפילו הכי לריכין אות ומופת: שניה הוא תמן כו׳. פי׳ שאלי התם דתחיית המתי׳ היה זה של מקו׳ שנ׳ כאן ביום השלישי תעלה בית ה׳ ונתקייה׳ כתיב ביום השלישי יקימנו כו׳: סליק פרקא ומסכת׳ סנהדרין׳ בסיעת׳ דעקרבקרושין עדין:

חזר או אומר או גרי לעז ואזל פייסוה עי׳ והוא אזל ׳למה וכי מה מעילה לך אינה אוכלת ואינה שותה ולא משכבה ולא מריעה. והוא אמר ליה היך נעביד והוא אמר ליה אזיל ואייתי לי חד פינך דסולת ועשר ביעין עלוי ונא מפיים ליה עלך כיון דהוא אזל ליה חוה אכיל לון׳ אתא חד בר פחין ואזל בן אזל אם אינה מעילה כלום מפני מה את עביד הכא׳ אזל בנין חיי׳ מתיבין לרבי שמואל בר נחמן והא כתיב עד יום גלות הארץ׳ אמר לון כיון שמת דוד ועמד שלמה והחליף את כל סנקליטין שלו חזר לקלקולו: ונביא שעבר על דברי עצמו. כתביר׳ו של מיכה׳ הדא הוא דכתיב ונביא אחד זקן יושב בבית אל ויבא בנו ויספר לו את כל המעשה אשר עשה איש האלהים וגו׳. ויאמר להם אביהם אי זה הדרך הלך וגו׳. ויאמר אל בניו חבשו לי את החמור וגו׳. וילך אחרי איש האלהים וימצאהו יושב תחת האלה וגו׳. ויאמר לך אתי הבית׳ ואכל לחם׳ ויאמר לא אוכל לשוב וגו׳ עד ויאמר לו גם אני נביא כמוך ומלאך דבר עלי בדבר ה׳ לאמר וגו׳ עד ויאכל לחם וישת מים כיחש לו׳ מה הוא כיחש לו שיקר ביה׳ ויהי הם יושבים על השולחן ויהי דבר ה׳ אל הנביא אשר השיבו. אשר השב אין כתיב כאן אלא אשר השיבו׳ והרי הדברים קל וחומר ומה אם מי שהאכיל את חבירו לחם שקר זכה שנתייחד עליו הדיבור המאכיל את חבירו לחם על אחת כמה וכמה: כתוב ואיש אחד מבני הנביאים אל רעהו בדבר ה׳ וגו׳. ויאמר לו יען אשר לא שמעת בקול ה׳ הנך הולך מאתי והכך האריה וילך מאתו וימצאהו האריה ויכהו. וימצא איש אחר ויאמר הכיני נא ויכהו וגו׳. וילך הנביא ויעמד למלך על הדרך ויתחפ׳ באפר על עיניו׳ ויהי המלך עבר והוא צעק אל המלך וגומ׳. ויהי עבדך עשה הנה והנה וגומ׳. וימהר ויסר את האפר מעל עיניו וגו׳. ויאמר לו כה אמר ה׳ יען אשר שלחת את איש חרמי מיד והיתה נפשך תחת נפשו ועמך תחת עמו׳ וכתיב ויגש איש האלהים ויאמר כה אמר ה׳ ולמה ויאמר ויאמר שני פעמים׳ אלא באמירה הראשונה [ד]אמר לו אם בא בן הדד מלך ארם תחת ידך אל תחוס עליו ואל תחמול עליו׳ ובאמירה השנייה אמר לו יען אשר שלחת את איש חרמי וגומ׳. כמה [ה]מצודות וחרמים עשיתי לו עד שמסרתיו תחת ידך ושלחתו והלך בשלום׳ לפיכך והיתה נפשך תחת נפשו ועמך תחת עמו׳ את מוצא כשעה שיצאו ישראל למלחמ׳ לא מת מכולם אלא אחאב מלך ישראל בלבד׳ הדא הוא דכתיב ואיש משך בקשת לתומו ויך את מלך ישראל בין הדבקים ובין השריין ויאמ׳ לרכבו הפוך ידך והוציאני מן המחני׳ כי החליתי׳ מה אני מקיים ועמך תחת עמו. תני יוחנן בשם ר״ש בן יוחי אותה הטיפה שיצאת מאותו צדיק כיפרה על כל ישראל: הלכה ח והמתנבא בשם ע״ז כו׳. אמר רבי יוסי בן חנינה [ו]הכל היה בכלל לא תענה ברעך עד שקר. יצא לידון בין באות בין במופת בין בע״ז בין בשאר כל המצות אלא שע״ז בין שנתכוון לעקור את כל הגוף בין שלא נתכוון לעקור את כל הגוף [ז]דברי ר״ש פוטרין אותו׳ ודברי חכמים סוקלין אותו׳ אבל בשאר כל המצות דברי חכמ׳ סוקלין אותו ודברי ר״ש יבין ליה פיזמטייה. והנביא שנתנב׳ בתחילה אם נתן אות ומופת שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו. שני נביאים שנתנבאו כאחת׳ שני נביאים שנתנבאו בכרך אחד׳ רבי יצחק ורבי הושעיה חד אמר צריך ליתן אות ומופת. וחרנה אמר אינו צריך ליתן אות ומופת. מתיב מאן דאמר צריך למאן דאמר אינו צריך והא כתיב ויאמר חזקיהו אל ישעיהו מה אות׳ אמ׳ ליה שנייא הוא תמן דו עסק בתחיית המתים יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו: אמר רבי יהודה בן פזי [ח]לא סוף דבר לחופה אלא אפי׳ לבית שש בו חופה בעיא הדא מילתא׳ טריקלין וקיטון חופה. וקיטון נכנסה לטריקלין׳ ליידא מילה רבי יוחנן אמ׳ לירושה׳ ר״ש לקיש אמר להפר נדריה׳ אמר רבי זעירא אע״ג דרשב״ל אמר להפר נדריה מודה שאיני מיפר לה עד שתכנס לחופה׳ אמר רבי הונא קרייא מסייע לרשב״ל לזנות בית אביה׳ פרט ששמרו שלוחי האב לשלוחי הבעל שלא תהא בסקילה אלא בחנק׳ כיוצא בהם [ט]כשריפה היא והן כשריפה. כיוצ׳ בהן בסקילה היא והן בסקילה. כיוצא בהן בחנק היא והן בחנק:

הדרן עלך ואלו הן הנחנקין

וכולא מסכתא דסנהדרין

מסכת מכות

א׳ כיצד העדים נעשים זוממין מעידים אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרין יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו אלא לוקה ארבעים. מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות׳ אין אומר יגלה זה תחתיו אלא לוקה ארבעים׳ מעידין אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה והלא בין היום בין למחר סופו ליתן לה כתובתה׳ אלא אומרים כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתאלמנה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה: ב מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז על מנת ליתנם מיכן ועד שלשים יום והוא אומ׳ מיכן ועד עשר שנים אומר כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף זוז בידיו בין ליתנה מיכן ועד שלשים יום בין ליתנם מיכן ועד עשר שנים: ג מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממים לוקין ומשלמין שלא השם המביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומין דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה: ד מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין לוקים שמונים משום לא תענה ברעך עד שקר ומשו׳ ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו דברי ר׳ מאיר׳ וחכמים אומרים אינן לוקין אלא ארבעים: ה משלשים בממון ואין משלשים במכות׳ כיצד העידוהו שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין משלשין ביניהן. העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין כל אחד ואחד לוקה ארבעים: ו אין העדים נעשים זוממים עד שיזומו את עצמן כיצד אמרו מעידין אנו באיש פלוני שהרג את הנפש אמרו להן היאך אתם מעידים שהרי הנהרג הזה או ההורג היה עמנו אותו היום במקום פלוני אין אילו זוממי׳ אבל אמרו להן היאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני הרי אילו זוממין ונהרגין על פיהן: ז באו אחרים והזימו׳ באו אחרים והזימו׳ אפי׳ מאה כולם יהרגו׳ רבי יהודה אומר איכטיסי׳ היא זו אינ׳ נהרגת אלא כת הראשונה בלבד: ח אין העדים הזוממים נהרגין עד שיגמר הדין שהרי הצדוקי׳ אומרים עד שיהרג שנא׳ נפש תחת נפש אמרו להן חכמים והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים. אם כן למה נאמר נפש תחת נפש׳ יכול משקיבלו עדותן ייהרגו ת״ל נפש תחת נפש הא אינן נהרגין עד שיגמ׳ הדין: ט על פי שנים עדים או ג׳ עדים יומת המת אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בג׳ אלא להקיש ג׳ [ט]לשנים׳ מה שלשה מזימין את השנים אף שנים יזומו השלשה׳ ומניין אפי׳ מאה חל עדים: י ר״ש אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהו שניהן זוממין אף ג׳ אינן נהרגין עד שיהו שלשתן זוממין׳ ומניין אפי׳ מאה חל עדים: יא רבי עקיבה אומ׳ לא בא השלישי אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באילו אם כך ענש הכתוב לניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לניטפ׳ לעושה מצות כעושה מצוה: יב מה [ט]שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף ג׳ נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה׳ ומניין אפי׳ מאה חל עדים: יג אמר רבי יוסי במה דברי׳ אמורי׳ בדיני נפשו׳ אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר רבי אומר אחד דיני ממונות ׳ואחד דיני נפשות בזמן שהותרו בהן׳ אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: יד היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו הרי אילו עדות אחת׳ ואם לאו הרי אילו שתי עדיות. לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשנייה פטורה: טו רבי יוסי בי רבי יהודה אומר לעולם אינו נהרג עד שיהו שני עדיו מתרין בו שנ׳ על פי שנים עדים דבר אחר על פי שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: טז מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב״ד אין סותרין את דינו. כל מקו׳ שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו באיש פלוני שנגמר דינו בבית דינו של פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג: יז סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חבלנית׳ רבי לעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה׳ רבי טרפון

מראה מקום והגהות

[א] סנהדרין איכה רבתי פ׳ פתיחה שלח לג.

[ב] ויקרא רבה פכ״ו ואיכה שם.

[ג] (מכות פ״א רה״א).

[ד] ע׳ תוספתא שילהי סנהדרין.

[ה] כתובות פ״ד ה״ו (כ״ח, ד׳).

[ו] שם איתא: ר׳ לעזר אמר.

[ז] לעיל פ״ו ה״א (כ״ד ב׳).

[ח] י״ג נהרים שנים לשלשה.

[ט] גיטין רפ״א, כתובות פ״א ה״ב, לקמן בפרקין ל״א ב׳.

והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתו בידי שמים שנ' אנכי אדרוש מעמו: ח המתנבא בשם ע"ז ואומר כך אמרה ע"ז אפילו כיוון את הלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור· הבא על אשת איש כיון שנכנס' לרשות הבעל מן הנישואין אף על פי שלא נבעלה ובא עליה הרי זה בחנק· זוממי בת כהן ובועלה· הא כל הזוממין מקדימין לאותה המיתה חוץ מזוממי בת כהן ובועלה:

פרק אחד עשר

הלכה א. ואילו הן הנחנקין כו'· אזהרה למכה אביו ואמו מניין· ארבעים יכנו לא יוסיף. מה אם מי שהוא מצוה להכות הרי הוא מצווה שלא להכות· מי שאינו מצוה להכות אינו דין שהוא מצווה שלא להכות. אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה· באי זו חבורה כתבורה שבת כחבורת מקן אין תימר כחבורת שבת אפילו לא חיסר ואין תימר כחבורה נוקין עד שעה שיחסר: הלכה ב המכה אביו ואמו כו'. אזהרה לגניבה הראשונה מניין לא תגנוב. אזהרה לגניבה השנייה מניין ולא תגנובו· לא תגנוב על מנת למקט· לא תגנובו על מנת לשלם תשלומי כפל על מנת לשלם תשלומי ארבעה וחמשה. בן בג בג או' לא תגנב את שלך מאחו' הגנב שלא תראה גונב· ר' בא ר' יוחנן בשם ר' הושעיה אינו חייב עד שיגנוב מעות· רבי זעירא רבי יוחנן בשם רבי הושעיה אינו חייב עד שיוליך מעות· מהו עד שיוליך מעות מה נן קיימין אם כאו דאמר הא לך חמשה והב לי תלתא שוטי הוא· הא לך תלתא והב לי חמשה בר נש הוא· אלא כי נן קיימין כאו דמר הא לך חמשה והב לי חמשה· היידינו גנב היידינו גזלן· א"ר הולא גנב בפני ערים· גנב כפני הבעלים גזלן הוא· א"ר זעירה מעת' אפי' נתכוין לגזילה ולבעלה אולה אין זה גוזלן· והיידינו גוזלן על דר' זעירא· ר' שמואל בר סיסרט' בשם רבי אבהו עד שיגזול בפני עשרה בני אדם בניין אב שבכולן ויגזל את החנית מיד המצרי וגו': מה טעמא דר' יוחנן בן ברוקה מבני ישראל· מה טעמון דרבנין מאחיו לא מבניו· מה טעמא דרבי יהודה מאחיו אפי' מקצת אחיו· מה טעמון דרבנין מאחיו עד שיהא כולו אחיו: הלכה ג זקן ממרא כו': הלכה ד חוזר לעירו ושנה ולימד כו'. כתיב כי יפלא ממך דבר למשפט מגיד שבמופלא שבבית דין הכתוב מדבר. ממך זה עצה· דבר זו אגדה. בין דם לדם בין דם נידה לדם בתולים. בין דם נידה לדם זיבה לדם צרעת· בין דין לדין. בין דיני ממונות לדיני נפשות· בין דין לדין בין הנסקלין לנשרפין לנהרגין ולנחנקין· בין נגע לנגע· בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט. בין נגע לנגע בין נגעי אדם לנגעי בגדים ולנגעי בתים. דברי זו השקיית סוטה ועריפת העגלה וטהרת המצורע. ריבות אילו הערכים והחרמים והתמורות וההקדישות· וקמת· וקמת מבית דין· ועלית זו העלייה. ד"א ועלית מיכן לבית הבחירה שלא יבנה אלא בגובהו של עולם. מה טעמא כי בהר קדשי· בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה פרי וגו'. ובאת לרבות בית דין שביבנה. ר' זעירא אומר לשאילה· זקן ממרא שהורה לעשות ועשה חייב הורה ולא עשה פטור. הורה על כנת שלא לעשות פטור· הורה על מנת לעשות אע"פ שלא עשה חייב· א"ר הילא תני ר' ישמעא' כן אשר יעשה· לא הוא שיעשה: רב הונא אמר היה מלמד הלכה ובא ואחר איר' לו בו מעשה עושין לו מעשה. אם עד שלא עשה לימ' עושין לאחרים ואין עושין לעצמו: ר"ש בן מנסיא אומר הנוי והכח והעוש' והחכמה והשיבה והכבוד והבני' לצדיקים נאה להם ונאה לעולם. מה טעמ' עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תימצא· עטרת זקינים בני בנים ותפארת בנים אבותם· תפארת בחורים כחם והדרת זקינים שיבה· ואומר ונגד זקיניו כבוד (תני רבן שמעון בן גמליאל או' אילו שבע מידות שמנו חכמי' בצדיקים כולן נתקיימו ברבי ובניו) ר' יוחנן אומר כל שבע מידות שאמרו חכמים בצדיקים היו ברבי· מאן רבי הוא ר' רבי יהודה הנשיא· א"ר אבהו הוא רבי הוא ר' יודן הנשיא· הוא רבינו: הלכה ה חומר בדברי סופרים כו': הלכה ו אין ממיתין אותו כו'· חברייא בשם ר' יוחנן דודים דברי סופרים לדברי תורה וחביבים כדברי תורה ותבך כיין הטוב. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן דודים דברי סופרים לדברי תורה וחביבים יותר מדברי תורה. כי טובים דדיך מיין. רבי בא בר כהן בשם רבי יודה בר פזי תדע לך שדברי סופרים' חביבין מדברי תורה· שהרי רבי טרפון אילו לא קרא לא היה עובר אלא בעשה· ועל ידי שעבר על דברי בית הלל נתחייב מיתה על שם ופורץ גדר ישכנו נחש· תני ר' ישמעאל דברי תורה יש בהן איסו' ויש בהן היתר יש בהן קולים ויש בהן חומרין אבל דברי סופרי' כולן חומר· תדע לך שהוא כן דתנינן תמן האומר אין תפילין לעבור על דברי תורה פטור. חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב· א"ר חיננא בריה דר' אדא בשם ר' תנחו' בר חייי' חמורים דברי זקינים מדברי נביאים דכתיב אל תטיפו יטיפון. וכתיב אטיף לך ליין ולשכר וגו'· נביא וזקן למה הן דומין· למלך ששלח שני פלמנטרין שלו למדינה על אחד מהן כתוב אם אינו מראה חותם שלי וסמנטירין שלי אל תאמינו לו· ועל אחד כתו' אע"פ שאינו מרא' לכם חותם שלי וסמנטירין שלי תאמינו לו· כך בנביא כתי' ונתן אליך אות או מופת· ברם הכא על פי התורה אשר יורוך· התורה אמורה ארבע טוטפות של ארבע פרשיות עשאן חמש טוטפות של ארבע פרשיות חייב· רבי בא רבי יוחנן בשם רבי הושעיה אינו חייב עד שיורה כדבר שעיקרן מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים. כגון הנבילה כגון השרץ שעיקרן מדברי תורה ופירושן מדברי סופרין· אמר רבי זעירא לעולם אינו חייב עד שיכפור ויורה כדבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרין כגון נבילה וכגון שרץ שעיקרן מדברי תורה ופירושן מדברי סופרין והוא שיגרע ויוסיף כדבר שהוא מגרע והוא מוסיף: וחלין אפוי דרב הושעיה אל צריך לך שחק לך· לא צריך לך הפליג עלך· תלת עשר שנין עבד עליל קומי רביה דלא צריך ליה. רבי שמואל בשם רבי זעירא אילו לא דייו אלא שהוה מקביל פני רבו שכל המקביל פני רבו כאילו מקבל פני שכינה· התיב רבי ברכיה והא תנינן גופה של בהרת כגרים הקילקי מרובע· א"ר אבמרי מאן דאמר הכן· התיב רבי בא בר ממל והא תאני שתי פרשות שבמזוזה· א"ל היא תפילין היא מזוזה. התיב רב המנונא והא תני בציצית ארבע אצבעות של ארבעה חוטין עשאן שלש אצבעות של ארבעה חוטין· אמר ליה גרע ולא הוסיף· התיב ר' חניי קומי רבי יוסי והא תניא שליש לרכיכ' שליש לחלות שליש לרקיקים שלשן שליש לרכיכה שליש לחלות שליש לרקיקים· אמר ליה מינרע מן הרכיכה ומוסיף על החלו' ועל הרקיקין: הלכה ז ונביא השקר כו'· המתנבא מה שלא שמע כצדקיה בן כנענה· ומה שלא נאמר לו כחנניה בן עזור· רבי יהושע בן לוי אמר חנניה בן עזור נביא אמת היה אלא שהיה לו קיבוסת והיה שומע מה שירמיה מתנבא בשוק העליון ויורד ומתנבא בשוק התחתון. אמר חנניה בן עזור כל סמא דמילתא לא רא היא אלא לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם· כל ימיו של מנשה אינן אלא חמשי' וחמש שנה· צא מהן עשרים שנה שאין בית דין של מעלה עונשין וכורתים· ושתים של אמון ושלשים ואחת של יאשיהו· הדא היא דכתיב ויהי השנה ההיא בראשית ממלכת צדקיהו מלך יהודה בשנה החמישית בחדש החמישי אמר אלי חנניה בן עזור הנביא אשר מגבעון בית ה' לעיני הכהנים וכל העם לאמר· כה אמר ה' אלהי צבאות אלהי ישראל לאמר שברתי את על מלך בבל· בעוד שנתים ימים אני משיב אל המקום הזה את כל כלי בית ה' אשר לקח נבוכ' נצר מלך בבל מן העיר הזאת ויביאם בבל. אמר לו ירמיה אתה אומר בעוד שנתים ימים אני משיב וגומ' ואני אומר שנבוכד נצר בא ונוטל את השאר· בבלה יבואו ושמה יהיו וגו'· אמר לו תן סימן לדבריך. א"ל אני מתנבא לרעה ואיני יכול ליתן סימן לדברי שהקב"ה אומר להביא רעה ומתנחם· ואתה מתנבא לטובה את הוא שאת הוא צריך ליתן סימן לדבריך· אמר לו לאו את הוא שאת צריך ליתן סימן לדבריך· אמר לו אין כיני הרי אני נותן אות ומופת כאותו האי' השנה ההיא הוא מת כי סרה דבר על ה' והות ליה כן וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי. שנה אחרת היתה ות מר הכין. אלא מלמד שמת בערב ראש השנה וצוה את בניו ואת בני ביתו להסתיר את הדבר שיוציאוהו אחר ראש השנה כשביל לעשות נבואתו של ירמיה שקר: והכובש את נבואתו. כיונה בן אמיתי· א"ר יונה יונה בן אמיתי נביא אמת היה את מוצא כשעה שאמר לו הקב"ה קום לך אל נינוה העיר הגדול' וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני· אמר יונה יודע אני שהגוים קרובי תשובה הן והריני הולך ומתנבא עליהם והם עושין תשובה והקב"ה בא ופורע משונאיהן של ישראל ומה עלי לעשות לברוח ויקם יונה לברו' תרשישה מלפני ה' וירד יפו וימצא אניה באה תרשיש ויתן שכרה וירד בה וגומ': והמוותר על דברי הנביא. כעידו החוזה. אמר ר' שמואל בר רב יצחק זה אמציה כהן בית אל· א"ר יוסי פיתפותי בצים היו שם ואי זה זה זה יהונתן בן גרשום בן מנשה· את מוצא כשעה שבא דוד ומצאו שהוא עובד ע"ז אמר לו אתה בן בנו של אותו הצדיק ואת עובד ע"ז אמר לו מסורת בידי מאבי אבא מכור עצמך לע"ז ואל תצטרך לבריות· אמר לו חס ושלום לא אמר לך כן· אלא מכור עצמך לעבודה שהיא זרה לך ואל תצטרך לבריות· כיון שראה דוד שהוה הממון חביב עליו מינהו קומים תיסורין על בית המקדש. הדא הוא דכתיב ושבואל בן גרשום בן מנשה נגיד על האוצרות. שבואל. ששב לאל בכל כוחו· נגיד על האוצרות שמינהו קומים תיסורין על האוצרות· חברייא בעון קומי רבי שמואל בר נחמן כוטר לע"ז והאריך ימים· אמר לון על שהיתה עינו צרה בע"ז שלו· ומה תיתה עינו צרה בע"ז שלו· והוה בר נש סייתי ליה

מראה מקום והגהות

א מכילת' משפטי', וע' שאלתות שם סי' פ'. ב ע' ב"ק רפ"ח. ג לעיל פ"ח ה"ג (כ"ו ג') וע' ב"ק פ"ג ה"ד, ותוספתא פ' כח, ושאלתות שם. ד כלים פ"ו רע"ם, ספרי שופטי' פי' קנ"ג, וע"ש הגי' (ורפה נקודת האלפות ע' אגדה). ה שם, וע' ספרי עקב פסי' מ"ז ונמים כ"ד: ו פ' ג' יבמות ע"ו. ז תוספתא פי"ג. ח ע' סדר הדתות, המכני' ואמוראים, אות ע"ד זמות ש'. ט ברכות ג' ב' ע' פ"א ג'. קדרש חית פ' כי סונים. י פ"ה נמרקין. יא ע' עירובין פ"ה (כ"ב, ג'). יב פ'. מדרש תהלים כ"ח זכ' ברכות כ"ג. יג נגעים פ"ו, וע' מעשרות כ"ב ף' ונדרים ל"ז ד' תענית ל"ד ד'. יד פסחות פ"ג. טו ע' מכות' פ"ט. טז ע' בבלי פ"ט. ספרי שופטים פי' קע"ו. יז בכורים פ"ב (ס"ד, ג') וע' תוס' בבבלי שם' כ"ה. ד"ה כרת. יח ע' תוספתא ספ"ד. יט ברכות י"ג ד'. כ (ע' ב' פסחי' ק"ג) כא מדרש חית פ' ספטנס.

פירוש

ואלו הן הנחנקין: הלכה ב': לשקט. פרשתי לעיל: כאו דאמר. פי' כהאי דאמר הלכ' ו': דודי' כו'. פירשתי לעי' ולקמן בע"ז מגפרש בע"ה: וחלין אפוי. פי' להכו פניו צריך לך שחק לך כו'. פי' צריך אתה להראות פנים שוחקות כשאומרי' דבר הלכה ספק והסוגיא פירשתי לעיל בעירובין: התי' ר' כו' ה עורסין כאן מני ר"ג אומר אין מרובע ממש יפי' בראשי': התיב ר' ברכיה כו'· וכן הוא לעיל באה שעבור' והסוגי' פירשתי בפ"ב דנדרי' ע"ש: הלכ' ז': כחנניא בן עזור. פי' שגם הוא לא אמר נבואות שקר אלא שאמר מה שהיה שומע מנבואת ירמי': נביא אמת. כלומ' שרוב דבריו היו של אמת כי שהיה שומעם מירמי': קיבוסת. לשון נמיסה דעת כדפי' ר"ש: קוביוסטו'. שהוא מטעה בני אדם ופרשה אותם בדברי פרגות: סמא דמלתא. פי' עיקר הסוד הדבר של מלכות בבל הוא לפי מלאת לבבל שבעים שנה והוא היה סבור שהתחילו משעה שהתחילו לגלות בשרה אין כיני כמו אם בן היא: שנה אחרת. פי' דחנן נאמר בתשרי ר"ה לשנים כו' ומ"כ במדע השביעי לא היה בזה השנה: ות מר· כמו ולמה אומר: פתפותי. כמו פיתופא קולין: כעיםי· לשון היגא' נופה בלא נילה וכרא' שכנגד רב שמואל דאמר זה אמציה כו' אמר בן דקך ביחין והכי גרסינן גם"ם והמוותר על דברי נביא כחנינה של מיכה וכנ"ם שעבר על דברי עצמו כעדו החוזה הה"ד וכני' אמר יושב בבית אל וכו' זהו: אמר ר' שמואל בר יצחק כו'. וה"ק שחברו של מיכה שא"ל מיכה להכותו בשם ה': כעדו החוזה. שא' ליוא שלא יאכל בשק' ההוא ואכל בכובר בספר מלכי' עינו צרה כו'. פי' בשוי אומלים ספסו עלה לא נילה לו שמין בה שום אלא שיעלוהו ביקרים

פירוש

הלכה ו': אל מנוחתי. פי' וכתיב לעיל סיניה מרגעי' שהם מקום בדור דקיימי בדור המדבר: אספו לי חסידי כו'. פי' לפי שנ' וחכמו נגמי שלפי' וזורק על פנים ולפי' האבה דם הגרים וגו': פעמים שאינו מקיים. פירשתי הכוני' לעיל בפ"ק דסנהדרין חסר. שכלפ' וכרתי לך מס' כתוריך ויש שגורסין בפילתא דר' שמעון בן סכסי על הדורי' שלנו פותר לסמו כו' ופירשו על הדורות הנספרי' לפים' על קירס פסם ולפי זה לחי שפר עה שלפר ונכחו על שפי שכל לי נרמי' עליכן ה' לפר שפירשו על יור הספגב' דקיימי בהו שלי ונכחו על שפי דקמפר וחייך ביפה פרפ' תבבלי דמרקין ופודי ה'. לפי שכלפם ספלרים: אילו ואילו. פי' דור המדבר ועצרת שבטים: זה דור המדבר. וכ"פ והכילמי' שפו מחפילה בלכן פלרים: מעשיהן כיום הזה. פי' שהולך ולפיט שחר כך הם לא יחזרו בתשובה: ואם לאו. פי' שיחזרו בתשובה והפתי' מבוארת בבבלי דפרקי': במבעל פחות. הפתי' פירשתי לעיל במגילה: שורב'. כמו שרב: את חלקהם. פירש שאכלו חלקיה' בעל' הזה ופודם פירשו בחודש ככנס ויחדש ילפ: יאכלם כו'. ערילי' כו'. פי' דדרשי נכי' א"י: מאבותיהם. פי' שהם ויש פלל פלנותיהם שאלידים מנכיז: גני' המורדים. פי' דכל שבט מקרי גוי וה"ב שבטי' הן וקרי להו מורדי"ם שבכל גוי ונוי ליכ' מורדי' שהם שניים והייט כ"ד: וכיסה לותם.והם היתבי' נהרי מפוך: על דרכים כו'. פי' שהם קרובים לנו פלפ שלכוו ירך לנום: הלכה ס': לחור עם כו'.פסוק נבבלי דפרקי': וחאל כו'. פרמתי לעיל נסרקין אחרת בנו. פי' וקראו שמה יריחו וגם על זה גזר יהושע כדפורפ ופויל ולכיך מבנב מאחר שהיא נבנית כו'. בלנפ' דיהושע דספרת דמינה יריחו עלמה ולא היה המימר שלא נקריפת השם מותר שם כו': וכן הוא אומר כו'. פי' כי היכי דמיר ש לא לבמרי נפסל רק בכייל' ולא ישיבתה ה"ג פלרים לא נפסרה שלא לשיב': סליק פרקא:

להן חלק לעולם הבא על שם ולין לא שמע נערה: אנשי סדום אין להן חלק לעולם הבא ואינן חאין לעתיד לבוא. מאי טעמא "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד. רעים וחטאים בעולם הזה. לה' מאד לעתי' לבוא. ד"א רעים אילו לאילו. וחטאי' בגילוי עריות. ליי' בעבודה זרה. מאד בשפיכות דמים: הלכה ד' דור המדבר אין להן חלק לעולם הבא ואין חאין לעתיד לבוא. "שני' במדבר הזה יתמו ושם ימותו. יתמו בעולם הזה. ושם ימותו לעתיד לבוא. וכן הוא אומר אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי. דברי רבי עקיבה. ר' אליעזר אומר עליהם הוא אומר אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח. ר' יהושע אומר נשבעתי ואקיימה. "פעמים שאינו מקיים. תניה בן אחי ר' יהושע אומר כתוב אשר נשבעתי באפי. באפי נשבעתי חוזר אני בו. תני ר"ש בן מנסיא אומר עליה הוא אומר אספו לי חסידי וגו'. חסידי שעשו עמי חסד. כורתי בריתי שנכרתו על ידי. עלי זבח שעילו אותי ונזבחו על שמי. תני ר' יהושע בן קרחה אומר על הדורות הללו הוא אומר ופדויי ה' ישובון. ר' אומר אילו ואילו יש להן חלק לעולם הבא. ומה טעמא והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור. אילו עשרת השבטים. והנידחים בארץ מצרים זה דור המדבר. אילו ואילו והשתחוו לה' בהר הקודש "ובירושלים: עדת קרח אין להן חלק לעולם הבא ואינן חאין לעתיד לבוא. מה טעמא ותכס עליה' הארץ בעולם הזה. ויאבדו מתוך הקהל לעתיד לבוא. תני[ס] ר' יהודה בן בתירה אומר ממשמע שנ' תעיתי כשה אבד בקש עבדך. מה אבידה האמורה להלן סופה להתבקש אף אבידה האמורה כאן עתידה להתבקש. מי "נתפלל עליהן ר' שמואל בר נחמן אמר משה נתפלל עליהן יחי ראובן ואל ימות. ר' יהושע בן לוי אמר חנה נתפללה עליהן. הוא דר' יהושע בן לוי דאמר יהושע בן לוי כך היתה עדתו של קרח שוקעת ויורדת עד שעמד' חנה ונתפלל' עליהן ואמרה ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל: הלכה ו עשרת השבטים כו'. עשרת השבטים אין להן חלק לעולם הבא ואינן חאין לעתיד לבוא. מה טעמא וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה. מה היום הולך ואינו חוזר אף הן הולכין ואינן חוזרין דברי ר' עקיבה. ר"ש בן יהודה איש כפר אכוס אמר משום ר"ש אם יהו מעשיהן כיום הזה אינן חוזרין ואם לאו חוזרין הן. ר' חזקיה[ס] ר' אבהו בשם רבי לעזר אם באים הן גירי צדק לעתיד לבוא אנטולינ' בא בראש כולם. מה את שמע מינה שראו אותו יוצא במבעל פתוח בידה את שמע מיני שכן אפי' יריאי שמים יוצאין בכך: אית "מילין אמרין דלא איתגייר אנטולינוס. ואית מילין אמרין שנתגייר אנטולינוס. אנטולינוס אתא גבי רבי אמר ליה חמי מיכלתי לי מן ליויתן בעלמא דאתי אל אין. אל מן אומר פיסחא לא אוכלתני ומן לידתן את מיכלתי לעלמא דאתי. אל ומה מעביד לך ובאומר פיסחא כתיב וכל ערל לא יאכל בו. הדא אמרה דלא איתגייר אנטולינוס. כיון דשמע בן אול וגייר גרמיה. אתא גבי רבי אל חמי גזירתי. אל בדידי לא איסתכליה מן יומוי ובדידך אנא מסתכלא. הדא אמרה דאותגייר אנטונינוס. ולמה נקרא רבינו הקדוש שלא הביט במילתו מימיו. ולמה נקרא שמו "נחום איש קודש קודשים שלא הביט בצורת מטבע מימיו: אנטולינוס "אתא גבי ר' אל צלי עלי. אל ישזבינך מן הדא צינתא דכתיב לפני קרתו מי יעמוד. אל רבי לית הדא צלו יתיר. כסיתך חכם והא צינתא אולה. אל ישזבינך מן הרין שורבא דנפק בעלמא. א"ל הא צלו כדון תשתמע צלותך דכתיב ואין נסתר מחמתו: ר' יוחנן אמר עדתו של יורנן בן קרח אין להן חלק לעולם הבא. מה טעמא בה' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם. רבי לעזר ור' יהודה חד אמר "לא גלו עד שנעשו ערילים. וחרנה אמר לא גלו עד שנעשו ממזירים. מאן דאמ' ערילים למילה ולמצות. ומאן דאמר ממזירים מאבותיהם. אמר ר' יוחנן לא גלו ישראל עד שנעשו עשרים וארבע כיתות של מינים. מה טעמא בן אדם שולח אני אותך אל בני ישראל אל גוים המורדי' אשר מרדו בי. אל גוי המורד אין כתיב כאן אלא אל גוים המורדים אשר מרדו בי המה ואבותיהם פשעו בי עד היום הזה. רבי ברכיה ור' חלבו בשם רבי שמואל בר נחמן לשלש גליות גלו ישראל אחת לפנים מנהר' סנבטיון. ואחד לדפני של אנטוכיא. ואחד שירד עליהם הענן וכיסה אותם. כשם שגלו לשלש גליות. כך גלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה לשלש גליות. מה טעמא בדרך אחותך הלכת ונתתי כוסי בידך. וכשהן חוזרין הן חוזרין משלש גליות "מה טעמא לאמר לאסורי' צאו אילו שגלו לפנים מנהר סנבטיון. לאשר בחושך הגלו אילו שירד עליהן הענן וכיסה אותם. על דרכים ירעו ובכל שפיים [illegible] אלו [illegible] לדפנא של אנטוכיא: הלכה ו אנשי עיר הנידחת כו'. עיר לא כפר. עיר לא כרך. והוא שתהא מתמספה מל עשרה ועד רמ"ו. רבי יהודה אומר ממאה ועד רובו [ס]של שבט. שנים שהדיחו את שני'. אותם שנים שהדיחו את שנים מהו ליתן עליהם תורת המדיחין תורת הנידחים. הוו [ס]יושב ביי' ותשבין מהו ששליטו לרוב. הוו שם ביברים של חיה ושל עופות ושל דגים. עוף שהוא פס למעלה מעשרה מהו.

ר"ש אומר יתמורה שריפה מסקילה. ורבנין אמרין חמורה סקילה משריפה. ר"ש אומר חמור חנק מהרג ורבנן אמרין חמור הרג מחנק: הלכה ז הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב כו'. רבי שמעון אומר "בהמתה לא בכורו' ולא מעשרות שבתוכה. שללה לא כסף הקדש ומעשר שני שבתוכ'. רבי יוסי בן הגינה[ס] בעי שיער הצדקניות שבתוכה מהו. נישמעינה מהדא ר"ש אומר בהמתה לא בכורו' ומעשרות שבתוכ'. שללה לא כסף הקד' ומעשר שני שבתוכה. קדשי עיר הנידחת רבי יוחנן אמר אין מועלין בהן. ורשב"ל אמר מועלין בהן. סתיב דרבי יוחנן לר"ש לקיש על דעתך דאת מר מועלין בהן ניתני "שש חטאות מיתות. אל שכן אפי' עלה בהא מתה. רבי חילא בשם ר"ש בן לקיש מועלין בהן משום קדשי משומד. ויקרבו על שם זבח רשעים תועבה. אמר עקבה אף בהדא איתפלגון "שור שהוא יוצא ליסקל ונמצאו עדיו זוממין רבי יוחנן אמר כל הקודם בו זכה. ר"ש בן לקיש אמר יאוש של טעות הוה. וכן העבד שהוא יוצא ליהרג ונמצאו עדיו זוממין רבי יוחנן אמר זכה לעצמו. רשב"ל אמר יאוש של טעות הוה: הלכה ח ואת כל שללה תקבוץ כו'. אמר ר"ש קל וחומר כרבים מה אם נכסים שאין בהן דעת לא לטובה ולא לרעה על ידי שגרמו לצדיקים לדור עם הרשעים אמר' התורה ששרפו. המתכוין להטות את חבירו ומטהו מדרך טובה לדרך רעה על אחת כמה וכמה. אמר לעזר מוכיח בדבר בלוט שלא ישב בסדום אלא מפני ממונו אף הוא יצא וידיו על ראשו. הדא היא דכתיב מהר המלט שמה. דייך שאת ממלט את נפשך: כתיב "בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחו. חיאל מן רידהשפט יריחו מן דבנימן. אלא מלמד שמגלגלין את החוב על ידי חייב. וכן הוא אומר כאבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הרשע הוה לו מאין ללמד. לפי שרצו לרבות את ממונן נשלטה בהן מאירה והוו מתמוטטין והולכין לקיים מה שנ' כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר ביד יהושע בן נון. כליל לה' אלהיך. ולא ידבק בידך. תני[יג] רבי שמעון בן אלעזר אומר ולא אותה בנו אלא עיר אחרת בנו מאחר שהיא נבנית מותר את לישב בה. רבי יוסי ורבי יהושע בן קרחה אומר מה חיל ובנה את העיר הזאת את יריחו. אלא שלא יבנה עיר אחרת ויקרא שמה יריחו. יריחו ויקרא שמה עיר אחרת וכן הוא אומר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. לישיבה אין [illegible] חוזר[ד]. חוזר את לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש [illegible] הארץ:

הדרן עלך כל ישראל

א. ואילו הן הנחנקין המכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא על פי בית דין ונביא השקר והמתנבא בשם ע"ז והבא על אשת איש וזוממי בת כהן ובועלה: ב המכה [כ]אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה. זה חומר במקלל מבמכה שהמקלל לאחר מיתה חייב והמכה לאחר מיתה פטור. וגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו. רבי יהודה אומר עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו שנאמ' והתעמר בו ומכרו. וגונב את בנו ר' יוחנן בן ברוקה מחייב. וחכמים פוטרין. גנב [כ]מי שחציו עבד וחציו בן חורין ר"י [כ]בן ברוקה מחייב וחכמים פוטרין: ג זקן ממרא על פי בית דין שנ' כי יפלא ממך דבר למשפ' בין דם לדם בין דין לדין. שלשה בתי דינין היו שם אחד על פתח הר הבית. ואחד על פתח העזרה. ואחד בלשכת הגזית. באין לזה שעל פתח הר הבית ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך לימדתי וכך לימדו חבירי אם שמע אמרו להם. ואם לאו באין לזה שעל פתח העזרה ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך לימדתי וכך למדו חבירי אם שמע אמרו להן. ואם לאו אילו ואילו באין לב"ד הגדו' שבלשכת הגזית שמשם תורה יוצאה לכל ישראל שנאמ' מן המקום ההוא אשר יבחר ה': ד חזר לעירו ושנה ולימד כדרך שהוא למד פטור הורה לעשות חייב שנ' והאיש אשר יעשה בזדון וגו'. אינו חייב עד שיורה לעשות. התלמיד שהורה לעשות פטור נמצא חומרו קולו: ה חומר בדברי סופרים מבדברי תורה. האומר [יט]אין תפילין לעבור על דברי תורה פטור. חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב: ו אין ממיתין אותו לא בבית דין שבעירו ולא בב"ד שביבנה אלא מעלין אותו לב"ד הגדול שבירושלם ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנא' וכל העם ישמעו ויראו דברי רבי עקיבה רבי יהודה אומר אין מענין את דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין בכל המקומות איש פלוני בן איש פלוני נתחייב מיתה בבית דין: ז ונביא השקר והמתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו. אבל הנוב' את נבואתו

מראה מקום והגהות

[א] ב"ר פס"ח.
[ב] בבלי ק"י: תוספתא פי"ג.
[ג] חגיגה פ"א ה"ח, (נשמט בפרלה מקום שם) וע' קהלת רבה פ' גם בסוף.
[ד] ע' מדרש קהלת פ' כל הנחלים.
[ס] במדבר רבה פי"ח.
[ו] לעיל בפרקין כ"ח א'.
[ז] בבלי קי"ט
[ח] מגיל' ע"ד א'.
[ט] מגילה פ"א הי"ג פ"ג ה"ב, וש"נ.
[י] שם וע' ע"ב ג'.
[יא] ויק"ר פי"ג (שם איתא "אנטולינוס").
[יב] ע' ש"ר פי"ט.
[יג] (ע' תנחומא תצא וב"ר פמ"ג ופסיקתא פכ"א ושאלתו' בראשי' וכ' במכלתא פי"ג:)
[יד] במדבר רבה פט"ו, א"כ רבתי פ' היה ה' כאויב.
[טו] ע' ב' במכלתין ט"ה:
[טז] ע' תוספתא פי"ד.
[יז] לעיל כ"ד ב' ב"ש ד'.
[יח] תוספת' פי"ד.
[יט] ערכין ו"ג ובבבלי בסוגיין קי"ב "גמי ר יוסף".
[כ] ע' תמורה רפ"ד.
[כא] ב"ק ד' ג', לעיל כ"ב, וע' כריתות כ"ד.
[כב] לעיל בפרקין ה"ב.
[כג] תוספת' פי"ד.
[כד] ע' לעיל סוכ' נ"ה, כ'.
[כה] ע' ב"ק פ"ח פ"ה.
[כו] פסחים ל"ה ד'.
[ס] הגי' במשנית בבבלי ר' יהודה מחייב.
[כח] לקמן נ' מע"פ.

מחכל כעם מה עשה שליכן לארץ ועמד ונתפלל הדא הוא דכתיב ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה: כשבאו ישראל לנקום נקמת מדין מצאו שם בלעם בן בעור. וכי מה בא לעשות בא ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שמתו מישראל על ידו כששים. אל פינחס לא דבריך עבדת ולא הבלק עבדת. לא דבריך עבדת דמר לך לא תיזיל עם שלוחי בלק ואזלת. ולא דבלק עבדת דאמר לך איזיל ליט ישראל וברכתנון. אף אני איני מקפחך שכרך. הדא הוא דכתיב ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל על חלליהם. מהו על חלליהם שהיה שקול כנגד כל חלליהם. ד"א על חלליהם מה חלליהם אין בהן ממש אף הוא אין בו ממש. ד"א על חלליהם שהיה צף כנגד כל חלליהם. והיה פינחס מראה לו את הציץ והוא שוקע ויורד. ד"א על חלליהם אלא מלמד שנתנו לו ישראל שכרו משלם ולא קיפחוהו: דואג אדם גדול בתורה היה. באו ישראל ושאלו את דוד לחם הפנים מהו שידחה את השבת. אמר להם סידורו דוחה את השבת לא לישתו ולא עריכתו דוחין את השבת. והיה שם דואג ואמ' מי הוא זה שבא להורות לפניי אמרו לו דוד בן ישי הוא. מיד הלך ונתן עצה לשאול מלך ישראל להמית את נוב עיר הכהנים הדא היא דכתיב ויאמר המלך לרצים הנצבים עליו סובו והמיתו את כהני ה' כי גם ידם עם דוד וגו' עד ולא גלו את אוני. מי היו. א"ר שמואל בר רב יצחק אבנר ועמשא הוו. אמרו ליה כלו' אית לך עלינן אלא הדין זונ' והדין כליניריין הא טריפין לך. ולא אבו עבדי המלך לשלוח את ידם בכהני ה'. ויאמר המלך לדויג. א"ר יהוד' בר פזי לדוויג כתיב אמר לו נתפשת' ברת. אתה עברתה רכתה סוב אתה ופגע בכהני ה'. ויסב דואג האדומי ויפגע בכהנים וגו'. לא כן תני ר' חייה' אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת. אלא מלמד שהיו כלם ראויין להיות כהני' גדולים. כיצד נתרחק ר' חנינה ור' יהושע בן לוי חד אמר אש יצאה מבית קודש הקדשים ולהטי' סביבותיו. ותרנה אמר תלמידים ותיקים מזונו לו והיו למידים והוא שכח לקיים מה שני' חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל. אחיתופל אדם גיבור בתורה היה: כתיב ויוסף עוד דוד את כל בחור בישרא' שלשים אלף. ר' ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא תשעים אלף זקינים מינה חד ביום אחד ולא מינה אחיתופל עמהון הדא הוא דכתיב ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף. ויסף תלתין עד תלתין ופשוטי' דקרייה תלתין והרי תשעין. את מוצא בשעה שבא דוד לשאת את ארון ברית ה' לא נשאו בתורה ויורכיבו את ארון ברות האלהים על עגלה חדשה וגו'. והוה ארונא טעין כהניא לרומא וטריף לון לארעא. טעין כהנייא לרומ' וטריף לון לארעא. שלח דוד ואייתי לאחיתופל. אל לית את אמ' לי מה לדין ארונא דו טעין כהניא לרומא וטריף לון לארעא. טעין כהנייא לרומא וטריף לון לארעא. אל שלח שאול לאילין חכימיא דמניתא. אמר דוד מאן דידע למיקמתה ולא מקימה יהא סופית מתחנקא. אמר רבה קומוי והוא קאים הדא הוא דכתיב ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ששה צעדים ויזבח שור ומריא. רבי חנינה ורבי מנא חד אמר על כל צעידה וצעידה שור ומריא ובסוף שבעה פרים ושבעה אלים. ותרנה אמר על כל צעידה וצעידה שבעה פרים ושבעה אלים ובסוף שור ומריא. אמ' הכ"ה לאחיתופל מילה דמינקיא אמרין בכנישתא בכל יום לא אמרת ליה. ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו. הדא אמרת ליה. וכן את מוצא בשעה שבא דוד לחפור תימליוסים של בית המקדש יחפר חמש עשר מאון דאמין ולא אשכח תהומא ובסופא אשכח חד עציץ ובעא מירמיתיה. אל לית את יכיל. א"ל למה. אל רנא הכא כביש על תהומ'. אל ומן אימת [illegible] הכא. אל מן שעתא דשמע רחמנא קליה [illegible] אנכי ה' אלהיך רעדה ארעא ושקעת ואנא יתיב הכא כביש על תהומא אע"כ לא שמע ליה. כיון דרימיה סליק תהומא ובעא מטפא עלמא והוה אחיתופל קאים תמן אמר כדון דוד [illegible]ק [illegible] מליך. אמר דוד מאן דחכם דידע מקימתיה ולא מקים ליה יהא סופיה מתחנקא. אמר מה דאמר ואוקמיה. התחיל דוד אומר שירה שיר המעלות. שיר למאה עולות. על כל מאה אמה היה אומר שירה. אע"כ כן הוה סופה מתחנקה. א"ר יוסי הדא היא דמתלא אמר' יצריך בר נש חשש על לחמייה דרבה אפי' על מנן. רבי ירמיה בשם ר' שמואל בר יצחק מגיל' שמסר שמואל לדוד אמרה אחיתופל ברוח הקודש. ומה הוה אחותפל עביד כד הוה בר נש אול ממלך ביה במילה הוה אל איזיל עביד כן והכן ואין לית את מהימן לי אול ושאל באורים ותומים והוה אזל שאל ומשכח ליה כן. הדא הוא דכתיב ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל וגו' איש קרי ולא כתיב. לא יכלו הכתובים לקרותו איש. כיצד נתרחק. ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבוש את חמורו וגומר: ג' דברים צוה אחיתופל את בניו אמר להם אל תמרדו במלכות בית דוד ואשכחון דקודש' בריך הוא [illegible] לן אפין אלא בפרהסיא. ואל תשאו ותתנו עם מי שהשעה משחקת לו. ואם היתה העצרת בהירה זרעו חטים וכיתן.

ולא ידעין אם ברורה בטל ואם בורה בשרב: גיחזי אדם גיבור בתורה היה אלא שהיו בו ג' דברים עין צרה ופרוץ בערוה ולא היה מודה בתחיית המתי'. עין צרה בשעה שהוה אלישע יתיב בתינויה הוה גיחזי יתיב ליה על תרעא ותלמידייא חמיין ליה ואמרין גיחזי לא עאל ואנן עלין. והוה תנייו מתאמר ובר נש לא מיתהגים כלום. כיון שנתרחק מה כתיב תמן ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא וגו'. המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו. לא אמחין אוכלוסיי דתלמידיי דהוון תמן. ופרוץ בערוה שכן השונמי' אומרת לאישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עובר עלינו תמיד. א"ר יונה הוא קדוש ואין תלמידו קדוש. א"ר אבין שלא תביט בה מימיו. ורבנין דקיסרין אמרין שלא ראה טיפת קרי על בגדיו מימיו. אמתיה דר' שמואל בר רב יצחק אמר' אנא הוינא משוגא מני דמרי מן יומוי לא חמית מילה בישא במאני דמרי: כתיב ויגש גיחזי להדפה מהו להדפה. אמר רבי יוסי בן חנינה שנתן ידו בהוד שביופיה בין דדיה: ולא הוה מודה בתחיית המתים את מוצא בשעה שבא אלישע להחיות את בנה של שונמי' אמר לו קח משענתי בידך ולך כי תמצ' איש לא תברכנו וכי יברכך איש לא תעננו והוא לא עבד כן אלא כד פגע בר נש ביה ואל מאין ולא אין גיחזי ואל אנא אזיל מחיה מתים. ואל ליה דמחיה מתים אלא הקב"ה דכתיב ביה ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל. אזל ליה ולא עבד כלום. חזר לגביה אל אנא ידע אילו הוה דמיך לא הוה מיתער על ידך. את מוצא בשעה שבא נעמן שר צבא מלך ארם אצל אלישע בא אליו בסוסו וברכבו. אמ"ר יוחנן בסוסו כתיב. בעא מיתן ליה דהב וכסף אסטלוון ולבושין אבנים טובות ומרגליות ולא קיבל עליו. הדא הוא דכתיב ויפצר בו לקחת וימאן. אתא גיחזי ואמר חי ה' כי אם רצתי אחריו ולקחתי מאתו מאומה מומה כתיב. אזל ומטא ביה ונסב מה דנסב ואטמרון בעיליתי'. אתא גבי אלישע א"ל מאין ולאין גיחזי. מיאנתה מתן שכרן של צדיקין. אמר לו לא הלך עבדך אנה ואנה. ויאמר לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת כסף וזהב וגומ'. העת לקחת אבנים טובות ומרגליות. לפיכך צרעת נעמן תדבק בך". כתיב וארבעה אנשים היו מצורעים פתח השער וגמר. ומי הוו ר' יהודה בשם רב גיחזי ושלשת בניו היו: כתיב ויבא אלישע דמשק ובן הדד מלך ארם חלה וגו'. מה אזל בעי מיעבר תמן אזל בעא מקרב' לגיחזי ואשכחיה מוחלט. מכן שרוחין בשמאל ומקרבין בימין. א"ר יוחנן בחוץ לא ילין גר דלתיי לאורח אפתח. מיכן שרוחין בשמא' ומקרבין בימין ולא כשם שעשה אלישע שדחה את גיחזי בשתי ידיו. שני ולאים תלה אלישע אחד כדרך הארץ. ואחד שדחה את גיחזי: ר' חנינה ור' יהושע בן לוי בשעה שנמנו ואמרו שלש' מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא. יצתה בת קול ואמרה המעמך ישלמנה כי מאסת אלא כי אתה תבחר ולא אני ומה ידעת דבר. ביקשו לצרף את שלמה עמהן בא דוד ונשתטח לפניהן ויש אומר אש יצאה מבית קודש הקדשים ולהטה סביבותיהם. הדר עלה הוה יליף מצלי ומתענה. כיון שנמנה עמהן צלי ולא אתעני: דורשי רשומות אמרו כולהם יש להם חלק לעולם הבא מה טעמא לי גלעד ולי מנשה אפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי. מואב סיר רחצי על אדום אשליך נעלי. לי גלעד זה אחאב מלך ישראל שנפל ברמות גלעד. לי מנשה כשמעו. אפרים מעוז ראשי זה ירבעם בן נבט אפרתי. יהודה מחוקקי זה אחיתופל. מואב סיר רחצי זה גיחזי. על אדום אשליך נעלי זה דואג האדומי. אמרו ישראל לפני הקב"ה רבון כל העולמים מה נעבוד ודוד מלכא דישראל מיקל לון אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם. אמר לון עלי לעשותן ריעים אילו לאילו. עלי פלשת אתרועע. עלי פלשת התרועעי. עלי לפלש להם מעשים טובים לעשותן ריעים אילו לאילו: הלכה ג דור המבול אין להן חלק לעולם הבא. ואינן רואין לעתי' לבוא "מה טעמא וימח את כל היקום מעולם הזה. וימחו מן הארץ לעתיד לבוא. תני רבי נחמיה אומר ממשמע שנ' לא ידון רוחי באדם לעולם. ר' יהודה אומר לא ידון לו רוחי שאיני נותן רוחי בהם בשעה שאני נותן רוחי בבני אדם. ריש אומר" לא ידון לו רוחי שאיני נותן רוחי בהם בשעה שאני נותן מתן שכרן של צדיקי'. אחרים אומרים לא ידון לו רוחי שאיני מחזירה לנרנה. רבי יהושע בן לוי אמר עיקר דינתן לחולמנית מה טעמא בעת יזורבו נצמתו בחומו נדעכו ממקומם. מהו בחומו ברותחין. אמר רבי יוחנן כל טיפה וטיפה שהוה הקב"ה מוריד עליהן היה מרתיחה בתוך גיהנם ומורידה עליהן הדא הוא דכתיב [illegible] נדעכו ממקומם. יהודה בי רבי חזקיה ורבי אמרין הקב"ה דן את הרשעים בגיהנם שנים עשר חדש בתחילה הוא מכנים בחן הכך ואחר הוא מכניסן לאור והן אומר וי וי. ואחר הוא מכניסן לשלג והן אומר ווי ווי. מה טעמא ויעליני מבור שאון מטיט היון. מהו מטיט היון מקום שהן אומרין בו ווי. ומקבלי דינם והוא

מראה מקום והגהות

א ע' במדבר רבה פכ"ב.
ב תימפתא.
ג (רלה בבלי ק"ו: אבות פ"ו, וי"ר פ"ה במדבר רבה פ"י, פי"ח ופכ"ב).
ד במדבר רבה פ"ד, ע"ש ה טב. (ומדרש שמואל רבתי פכ"ה).
ה שם ופי"ב ופכ"א.
ו ע' בבלי סוכה כ"ג ותוספת' רבתי פכ"ו.
ז ע' בבלי קכות י"ס.
ח מדרש תהלים נ'.
ט בבלי ב"ק קמ"ו.
י יבמות פ"ב ה"נ (נ', ד').
יא שם וע' בבלי ברכות י' ח"ר פכ"ו.
יב פ"נ: ולמיך.
יג ע' במדבר רבה פרשה ו', ומדרש שמואל פט"ו.
יד ע' וי"ר פס"ו י"ו, גם בכ"ר פ"ב.
טו בבלי ק"ו:
טז שם איתא: ב' תלמים וכו'.
יז במדבר רבה פי"ד.
יח ע' ר' ק"ח.
יט ב"ר ככ"ו (שם איתא ק"ר ספעאל ברבי יוסי).
כ שב: ר' ראובן בשם ר' סתם.
כא שם בכ"ח, ח"ר פ"ח וקהלת רבה פ' ורפיתי את כל מעשה.
כב שם ומיכה רבתי א' ועדי' פ"נ וגלה ספרי "פי"פ" סי' רל"ו בהערה.

[illegible]

[illegible]

דבריך. פי' דנורלך הה תג"ה: צף. פי' פורח בא יר והמוג' שבוערת בבבלי וכרבה פ' כ"ב: שכרו משלם. כלומר שקיימו בו ד' פיתו' ב"ד חוץ על חלליהם: לרמי' את זוב כ'. פירש לפי שאמלו קדיד ולא פסנו: זונא. פי' אור: כליניריין. פי' כלי של ברי': הא טריפי'. הא מנחים קמך עברתה רבתא. פי' שעשית עביר' גדולה שהלגנת: כאחת. כלומ' ומיך אמר שהיופ"ה מפפי אפוד: נתרחק. פירש דסבר דבתייו כתנגדה: מילה דמינקיא ט'. פי' דבר אפי' התינוקו' של בית רבן יודעי': על מנן. פי' על חיכם: מגיל' ט'. פי' לעניין כ"ה של' הכל נכתב עלי השכיל: לקרותו איש. פי' עמו' דהגי כסלמך כחכמתו: בפטיה. פי' גליסודה: לא אמחין ט'. פי' שלא נשא המקו' את רוב לכא התלמידי' את"כ: משונא מנר. הייתי סכסם כנדיו ולעיל פי': ח א"ל. כסו והוא א"ל: בסוסו כתב. פי' שבא לפניו בעטה כאילו לא היה אלא סוס א': מטח כחב. כלומ' קרי בים סופה שריפו לו שיקח סוסו דהייט הלרעת: מן מקרבא כו'. פי' שכבוהו אלישע אלמניו ילא פן הדת והמגיה יתבלרו מתוך מוניות הבבלי דפרקין: כשעה שנמנו ט'. פי' ורלו לפנות גם את שלמ' כסטולר בבבלי: הדר עלה כו'. פי' שמ' מן התכפי' הי' רגיל להתפלל ולינעות כיון ט': מיקל. פי' מקלל: מעשי' טובי' ט'. פי' לנקם להם וכו' כדי שיכיו רעי' ואוהבים לדוד: הלכה ג': לנר"ג. פי' בנרתיק שלה כלומר הנשמה שהייתה בהם: לחולמני'. כמו חולטין ברותחין: חכך. פי' חכה:

מה אתה ולא תחיה. כי מת אתה בעולם הזה. ולא תחיה לעתיד לבוא. א"ל ולמה *אמר ליה דלא בעית מיקמה לך בנין אמר ליה למא לא בעית מיקמה לך בנין. אמר ליה חמית ראנא מקום בר רשיע בגין כן לא בעית מיקמה בנין. א"ל סב ברתי ידלמא מיני ומינך הוא מוקם בר נש טב. אף על גב לא קם אלא בר נש ביש והיא הוא דכתיב וכלי כליו רעים. א"ל לא כך אנא שמע אני קופץ אלא למה שאמר לי זקיני שאמ' לי אם ראית חלומ' קשים או חזיונ' קשים קפוץ לג' דברי' ואת ניצול ואילו הן לתפיל' ולצדק' ולתשובה. ושלשתן בפסוק אחד ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליה' ויתפללו זה תפילה. ויבקשו פני זו צדקה כמה דת"מ אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך. וישובו מדרכיהם הרעים זו תשובה. אם עשו כן מה כתוב תמן ואני אשמע מן השמים ואסלח לחטאתם וארפא את ארצם. מיד ויסב. דכתיב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'. לאו זה קיר [5]נשא עיניו. רבי יהושע בן לוי אמר לקירה של רחב נשא עיניו. כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת. אמר לפניו רבון כל העולמים רחב שתי נפשות הציל' לך ראה כמה נפשו' הצל' לה. הרא היא דכתיב ויבאו הנערים המרגלים ויוציאו את רחב ואת בית אביה ואת אמה ואת אחיה ואת כל אשר לה ואת כל משפחותיה הוציאו ויניחום מחוץ למחנה ישראל. תני [6]רבי שמעון בן יוחי אפילו היה במשפחותיה מאתים אנשים והלכו ונדבקו במאתים משפחות כולהן היו ניצלין בזכותה. אבותי שקרבו לך כל הגרים הללו על אחת כמה וכמה שתתן לי את נפשי. שמואל בר נחמן אמר נשא את עיניו בקירה של שונמית מעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מיטה ושלחן וכסא ומנורה. אמר לפניו רבון כל העולמי' שונמית קיר אחד עשתה לאלישע והחייתה את בנה. אבותי שעשו לך את השבי הזה על אחת כמה וכמ' שתתן לי את נפשי. ר' חיננא בר פפא אמר נתן עיניו בקירות בית המקדש. כתתם סיפם את סיפי ומזוזתן אצל מזוזתי והקיר ביני וביניהן בני אדם גדולים היו ולא היו יכולין לעלו' ולהתפלל בכל שעה והיו מתפללין בתוך בתיהם והיה מעלה עליהן כאילו נתפללו בבית המקדש. אבותי שעשו לך את כל השבח הזה על אחת כמה וכמה שתתן לי את נפשי. ורבנין אמרין [ז]נתן עיניו בקירות לבו שנאמר מעי מעי אחולה קירות לבי הומה לי לבי לא אחריש. אמר לפניו רבון העולמים חזרתי על מאתים וארבעים ושמונה איברים שנתת בי ולא מצאתי שהכעסתי אותך באחד מהן על אחת כמה וכמה תינתן לי נפשי. כתיב ויהי דבר ה' אל ישעיהו הנביא לאמר. לך ואמרת אל חזקיה נגיד עמי כה אמר ה' אלהי דוד אביך שמעתי את תפילתך ראיתי את דמעתך הנני מוסיף על ימיך חמש עשרה שנה. א"ל כדון אמריה ליה הבין. וכחן אנא מיסר ליה הבין. א"ל גברא רבה הוא ולית הוא מזדמנתי. אמר ליה עינותן סגין הוא והוא מזומן לך ולא עוד אלא עדיין לא יצאת הבדה בעיר. ויהי ישעיהו לא יצא חצר התיכונה העי' כתוב: בר רקם מנשה והוה פרי תורי ישעיה בעי מיקטלוניה והוא ערק מן קדמוי ערק לארזא ובלעיה ארזאי חסר ציציתה דגלתיה אתון ואמרין קדמוי אמר לון אולון ונסרין ארזא ונסרו לארזא ואתחמי דמא נגר. ולא אבה ה' לסלוח מיכן שאין לו חלק לעתיד לבוא. והא כתיב מלבד חטאות מנשה בן יחזקיהו מלך יהודה. נימר עד דלא יחזור ביה. על כל הכעסה אשר הכעיסו מנשה. נימר עד שלא עשה תשובה. והא כתיב כי הוא אמון הרבה אשמה. לא הוסיף אלא חידש. והכתוב וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלם פה לפה. וכי אפשר לבשר ודם למלאות את ירושלם דם נקי פה לפה. אלא שהרג את ישעיהו שהיה שקול כמשה דכתיב ביה פה אל פה אדבר בו: כתיב וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא עליהם את שרי הצבא אשר למלך וילכדו את מנשה בחוחים. מהו בחוחים. בכירומניקיא. אמר רבי לוי מילא [יט]של נחושת עשו לו ונתנו אותו בתוכ' והיו מסיקין תחתיו. כיון שראה שצרתו צרה לא הניח עבודה זרה בעולם שלא הזכיר כיון שלא הועיל לו כלום אמר זכור אני שהיה אבי מקרא אותי את הפסוק הזה בבית הכנסת בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית [illegible] ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו. כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם. הרי אני קורא אותו אם עונה אותי מוטב ואם לאו הא כל אפיא שוין. והיו מלאכי השרת מסתמין את החלונות שלא תעלה תפילתו של מנשה לפני הקב"ה והיו מלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה רבונו של עולם אדם [illegible] עבודה זרה והעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה. אמר להן אם איני מקבלו בתשובה הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה. מה עשה לו הקב"ה חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד שלו ושמע תחינתו הדא היא דכתיב ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו. א"ר [כ]לעזר בי רבי שמעון בערביא צווחין לחתרתה עתרתה: וישיבהו ירושלם למלכותו. במה השיבו שמואל בר [כ]בינא בשם [illegible] אחא ברוח השיבו. כמה דית מר משיב הרוח וידע [illegible] כי ה' הוא האלהים. באותה שעה אמר מנשה את דין ואית דיין. וכי מה עשה בלעם

[illegible] על ידי שנתן עצה לבלק בן צפור להפיל את ישראל בחרב. [illegible] לו אלהו של אומה הזו הוא שונא את זנות אלא העמידו בנותיכם כימות ואתם שולטין בהן. אמר ליה ומישמע לי אינון. אמר ליה אקים בנתך קומוי וינון חמיין ושמעין לך. הדא היא דכתיב ראש אומות בית אב במדין הוא. מה עשו בנו להן קנקלין[יא] מבית הישמון עד הר השלג והושיבו שם נשים מוכרות מיני כיסנין. הושיבו את הזקינה מבחוץ ואת הנערה מבפנים. והיו ישראל אוכלין ושותין והיה אחד מהן יוצא לטייל בשוק וליקח לו חפץ מן התגוני והיתה הזקינה מוכרת לו את החפץ בשוויו והנערה אומרת לו [illegible] וטול לך בפחות. כן ביום הראשון וכן ביום השני וכן ביום השלישי והיתה אומרת לו מיכן והילך אתה כבן בית היכנס זכור לך. וכיון שהיה נכנס היית שם צרצור מלא יין מן היין העמוני שהוא קשה והוא את הגוף מפתח לזנות והיה ריחו מפעפע. ואדיין לא נאסר יינן של גוים על ישראל. והיתה אומרת לו רצונך לשתות כוס יין והוא אומר לה הין והיא נותנת לו והוא שותה וכיון שהיה שותה היה היין בוער בו כבריסה של חכינה והוא אומר לה השמעי לי והיא אומרת לו רצונך שאשמע לך והוא אומר הין. מיד היתה מוציאה לו טפוס של פעור מתוך חיקה שלה והיתה אומרת לו השתחוה לזה ואני נשמעת לך. והוא אומר לה וכי לעבודה זרה אני משתחוה. והיתה אומרת לו אין את משתחוה אלא כמגלה עצמך לו. זו היא שאמרו חכמים [יב]הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתו. והזורק אבן למרקולים זו היא עבודתו. והיה שם צרצור מלא יין מן היין העמוני שהוא קשה שהוא מפתח את הגוף לזנות והיה ריחו מפעפע ואדיין לא נאסר יין נסך על ישראל והיתה אומרת לו רצונך לשתות כוס יין והוא אומר הין והיא נותנת לו והוא שותה כיון שהוא שותה היה היין בוער בו כבריסה של עכנא והוא אומר לה השמעי לי והיתה אומרת לו הינזר מתורת משה ואני נשמעת לך. הדא היא דכתיב המה באו בעל פעור וינזרו לבושת ויהיו שיקוצים כאהב' וגו'. שנעשו שיקוצים לאביהם שבשמים. א"ר לעזר מה המסמר הזה אי איפשר לו לפרוש מן הדלת בלא עץ כך אי איפשר לפרוש מן הפעור בלא נפשות: מעשה [יג]בסובתה מאולם שהשכיר חמורו לגויה אחת להשתחוות לפעור כיון שהגיעו לביתו של פעור אמרה לו המתן לי כאן עד שאיכנס ואשתחוה לפעור. כיון שיצא' אמר לה המתיני לי כאן עד שאיכנס ואעשה כמות שעשית. מה עשה נכנס ועשה את צרכיו וקינח עצמו בחוטמו של פעור והיו הכל מקלסין לפניו ואומרים לא עשה אדם כשם שעשה זה: מעשה [יד]במנחם איש גפתה אריח שהיה מגלגל בחביות ובא אליו שרו של פעור בלילה. מה עשה נטל את השפוד ועמד עליו וברח ממנו. בא אליו בלילה חשני אמר לו מנחם מה אתה מקלליני. נתיירא ממנו ואמר לו עוד איני מקללך: מעשה בשלטון אחד שבא ממדינת הים להשתחוות לפעור. אמר להן הביאו לי פר אחד איל אחד כבש אחד להשתחוות לפעור. אמרו לו אין אתה זקוק לכל אילו אין את אלא במגלה עצמך לו. מה עשה גירה בהם [טו]סניגורים והיו מכין אותן ומפצעין את מוחיהם בגיזרין ואומר להן [טז]אין לכם ולטעותכם: כתיב ויחר אף ה' בישראל. ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש. אמר לו השב את ראשיהם דיינים עליהם והיו הורגים בחטאים נגד השמש הדא הוא דכתיב ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור. כמה [יז]הם שופטי ישראל שבע ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות. שרי אלפים שש מאות. שרי מאות ששת אלפים. שרי חמשים שנים עשר אלף. שרי עשרות ששים אלף. נמצאו שופטי ישראל שבע ריבוא ושמונה אלפים ושש מאות. אמר לון כל חד מינכון יקטול תריי נמצאו הרוגין חמש עשרה ריבוא ושבעה אלפי' ומאתי': והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדיינית לעיני משה. מהו לעיני משה כאינש דמר הא בן עינך משה אמר לו אין צפורך מדינית והן טלפיה סדוקות זו טהורה וזו טמאה. והיה שם פינחס אמר אין כאן אדם שהורגנו ויהרג על ידיו. איכן הם האחיות גור אריה יהודה. דן גור אריה. בנימן זאב יטרף. כיון שראה פינחס שאין אדם מישראל עושה כלו' מיד עמד פינחס מתוך סנהדרין שלו ולקח את הרומח בידו. נתן את הברזל תחת פסיקיא שלו. התחיל מסתמך על עץ שלה עד שהגיע לפתחו. כיון שהגיע לפתחו אמר לו מאיין ולאיין פינחס אמר להן אין אתם מודין לי ששבטו של לוי אצל שבטו של שמעון בכל מקום. אמרו הניחו לו שמא התירו פרושים את הדבר. כיון שנכנס עשה לו הקדוש ברוך הוא ששה נסים[יח]. הנס הראשון היה דרכן לפרוש זה מזה והדביקן המלאך זה לזה. הנס השני כיון את הרומח כנגד הקיבה שלה כדי שתהא זכרותו נראה מתוך קיבה שלה מפני הצוקרנין[יט] שלא יהו אומר אף הוא בין כתיפיו נכנס עמהן ועשה את צרכיו. הנס השלישי סתם המלאך את פיהן ולא היו יכולין לצווח. הנס הרביעי לא נשמטו מן הרומח אלא עמדו במקומן. הנס החמישי הגביה לו המלאך את השקוף כדי שיצאו שניהן בין כתיפיו. הנס הששי כיון שיצא את הגוף שהוא

פירוש

העיר כתיב. בלומ' לרמה של זה שמדין לא ילמה הקול נפיה. פישתא רגולתה-כ"ל של מליתי: דמא נגר. פי' הדם היה נמשך מהלה: והא כתי' בגלל כו'. פי' ולא הזכי' שפיכת דמים ושמי הא דכתיב בגלל היינו קודם שעשה תשובה אבל לאחר שעש' תשובה הכל מחלי חוץ מדם נקי שאבך ושמי זה אין לו חלק לעה"ב: כי אמון הרבה. פי' ואפילו הכי לא מנו אותו ואיך אמה אומר שעשה אינו חלק לעה"ב אלא שמת כ"כ שתובתו: חידש מן החטא. וספרם בבבלי שבא על אמה: בכירו מניקיא. פי' בגלגלת מריק העמוי למסר ולוהט: מלא. פירם פרידה והסוניא בבבלי דפרקי': קנקלין. פי' מוהלי' והסמני כולה ברבה פר' בלק ע"ש:

מראה מקום והגהות

[ה] ע' בבלי ברכו י'א.
[ו] ע' שם י'.
[ז] תענית פ"ב, ב', וב"ב ופ' ב"ר פס"ד ותנחומא כח. ותים' בבבלי ברכות ב"ד: ד"ה אדנעה.
[ח] ברכות פ"ד (ח', ב') קהלת רבה פ' כי נרוב חלומות.
[ט] שם (ורבה רות ספ"א).
[י] שם כנוסחא: ר' יהודה בג"ר יוסי אמר וכו'. יע' פרקי דר"א.
[יא] דברים רבה פרשה ב', רות רבה פ' ויאמר לה בועז.
[יב] שם ותי"ע ונעיקר רב' פ"ל. שם: בר יונה.
[יג] בבלי ק"ו ובמ"ר פ"כ: קלעים. בפרקי דר"א ספ"ל: חנויות ובספרי בלק פי' קל"א: סקילים.
[יד] לעיל פ"ו מ"ב.
[טו] שם, ובבבלי ס"ד הגי': פנס' בן סלם.
[טז] בספרי שם הגי': בפנחס בן גובתא דפריה.
[יז] שם הגי':
[illegible]
[יח] צ"ל אר לכס.
[יט] לעיל פ"א, ה"א ג'.
[כ] בבלי בסקלתין פ"ב: ספרי בלק פי' קל"א ובתנחומא שם (ובמדבר רב"ה פ"כ סמו י"ב נסים, ע"ש).
[כא] בערוך ע' נקר פי': המסתכין והמקפידין (ע' לעיל ברכות י"א רע"ב) ובספרי שם הגי': בגלל התוקרנין, וי"ג הצוקרנין. (הסדקידקין) והסערטרקין) וב"מ: התוקרנין. תו' ג' בדרים.

באותה שעה אמר קרח אין תורה מן השמים ולא משה נביא ולא אהרן כהן גדול. באותה השעה אמ׳ משה רבון כל העולמים אם נברא לארץ פה משעת בראשית הרי מוטב. ואם לאו יברא לה מעכשיו. ואם בריאה יברא יי׳. א״ר שמעון בן לקיש ג׳ כפרו בנבואתן מפני פורענייה ואילו הן משה ואליהו ומיכה. משה אמר אם כמות כל האדם ימותון אלה וגו׳. אליהו אמר ענני ה׳ ענני וידעו העם הזה. ואם לאו ואתה הסיבות את לבם אחורנית. מיכה אמר אם שוב תשוב בשלום לא דיבר ה׳ בי. וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. רבי ברכיה בשם רבי חלבו אף שמותיהם פרחו מתוך טמסותיהם. א״ר יוסי בר חנינה אפילו מחט שהיתה שאולה ביד ישראל מידם אף היא נבלעה עמה דכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. ומי נתפלל עליהם. ר׳ שמואל בר נחמן אמר משה נתפלל עליהם יחי ראובן ואל ימות. רבי יהושע בן לוי אמר חנה נתפללה עליהן. הוא דעתיה דרבי יהושע בן לוי דאמר ר׳ יהושע בן לוי בשם רבי יוסי כך היתה עדתו של קרח שוקעת ויורדת עד שעמדה חנה ונתפללה עליהם ואמרה ה׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל: ר׳ עקיבה אומר אף הקורא בספרים החיצונים כגון ספרי בן סירא וספרי בן לענה. אבל סיפרי המירם וכל ספרים שנכתבו מיכן והילך הקורא בהן כקורא באיגרת. מאי טעמא׳ ויותר מהמה בני הזהר וגו׳ להגיון ניתנו. ליגיעה לא ניתנו: דברי חכמים כדרבונות. אמר רבי תונה כדור נאות. תמן קריין למרגליתא דידה. דבר אחר כדרבונות כדור הזה בין הבנות. מה הכדור הזה מקלטת מיד ליד וסופה לנוח ביד אחד כך משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקינים וזקיני׳ לנביאי׳ ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. דבר אחר כדרבונות׳. ג׳ שמות יש לו מרדע ודרבן ומלמד. מרדע שהוא מורה דיעה בפרה. דרבן שהוא משרה בינה בפרה. מלמד שהוא מלמד את הפרה לחרוש בשביל ליתן חיים לבעליה. אמר רבי חמא בר חנינה אם לפרתו עושה אדם דרבן. ליצרו הרע שהוא מעבירו מחיי העולם הזה ומחיי העולם הבא על אחת כמה וכמה: וכמסמרות נטועים. ולמה לא אמר וכמסמרות קבועים וכאילנות נטועים. בחרו להם בידוד הברזל ושבחו המטע של מטיל. דבר אחר וכמסמרו׳ נטועים. מה המסמר הזה את קובעו אע״פ שאת חוזר ונוטלו מקומו ניכר כך כל מי שפשטו ידיהם ברבים כו יד אף על פי שחזרו וקרבו אותו סופו ליטול את שלו מתחת ידיהם. דבר אחר וכמסמרות נטועים. משמרות כתיב. מה משמרות עשרים וארבעה. אף המסמרים עשרים וארבעה. כמה מסמרים יהו בו. רבי יוחנן אמר חמשה כנגד חמשה חומשי תורה. רבי תינגא אמר שבעה וכימך דבאך. ודרש ר׳ אחא בשם רבי חנינה תשעה. רבי היה טחן אחד עשר על זה ושלשה עשר על זה. מניין משמרות. רבי יוסי בן חנינה אמר כלבת אינה עולה לחשבון מסמרים. רבי בא בר זבדא בעא קומי ר׳ זעירא מהו ליתן כולן על גבי מנעל אחד. אל שרי. מהו ליתן כולן על גבי סנדל אחד. אמר ליה שרי: תני אין מגרדין סנדלי׳ ומנעלים ישנים אבל סכין ומדיחין אותן. רבי קריספא בשם רבי יוחנן תלמידוי דרבי חייה רבה אמרין הראשונים היו אומרים מגרדין שניים היו אומרים אין מגרדין. שאלין לרבי אמר לון אין מגרדין. א״ר זעירה הא אזלה חדא מן תלמידוי דרבי חייה רבה. א״ר חייה בר אשי נהגין הוינא יתבין קומי רב ומשחין ומשינן אבל לא מגרדין: תני לא ילבש אדם מנעלים וסנדלים חדשים אלא אם כן הלך בהן מבעוד יום. כמה יהא בהלוכן. בני ביירה דבר קפרא אמרין מן דבית רבה דבר קפרא עד בית רבה דרבי הושעיה. ציפוראי אמרין מכנישתא דבבלאי עד דרתה דרבי חמא בר חנינה. טיבראי אמרין מן סידרא רבה עד חנותיה דרבי הושעיה. תני לא יסוך אדם מנעלים וסנדלים חדשי׳. לא יסוך אדם את רגלו והיא בתוך המנעל ואת רגלו והוא בתוך הסנדל. אבל סך הוא את רגלו ונותנה בתוך המנעל את רגלו ונותנה לתוך הסנדל. סך אדם שמן ומתעגל על גבי קטבלייא חדש׳ ואינו חושש. לא יתננה על גבי טבלה של שייש להתעגל עליה. רבן שמעון בן גמליאל מתיר: דבר אחר ובמספחות נטועים. בשעה שדברי תורה יוצאין מפי בעליהן כתיקנן הן ערבין לשומעיהן. כמסמרות נטועים. ובשעה שהם יוצאין מסומסמין הם מרים לשומעיהן כמסמרות: בעלי אסופות. אין אסופות אלא סנהדרין כמה דתימר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. דבר אחר בעלי אסופות שנאמרים באסיפה. א״ר שמעון בן לקיש אם יאמר לי אדם שיש דברי חוכים בבבל הרי אני הולך ומביאו משם. ועכשיו אם מתכנסין הם כל רבותינו אין יכולין הן להביאו משם: ניתנו מרועה אחד. אמר הקב״ה אם שמעתה דבר מפי קטן ישראל והנייך לא יהא בעיניך כשומע מפי קטן אלא כשומע מפי גדול. ולא כשומע מפי גדול אלא כשמע מפי חכם. ולא כשמע מפי חכם אלא כשומע מפי נביא ולא כשומע מפי נביא אלא כשמע מפי הרעה. ואין רועה אלא משה. כמה דתימר ויזכר ימי עולם משה עמו איה המעלם מים את רועה צאנו איה השם בקרבו את רוח קדשו. לא כשמע מפי רועה אלא כשמע מפי הגבורה. ניתנו מרועה אחד. ואין אחד אלא הקב״ה כמה דתימר שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד: הלוחש על המכה

ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה׳ רופאך. רב אמר וכלכבר בחקק. רבי יהושע בן לוי אמר אפי׳ אמר נגע צרעת כי תהיה באדם ורקק אין לו חלק לעתיד לבוא: אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו. ר׳ מנא אמר כגון אילין כותאי דמשתבעין. רבי יעקב בר אחא אמר נכתב ביו״ד ה״א ונקרא באל״ף דל״ת: הלכה כ׳ שלשה מלכים וארבע׳ הדיוטות כו׳. וכולהם חידשו עבירות. וכי מה עשה ירבעם. על שעשה שני עגלי זהב והלא כמה עגלים עשו ישראל. תני ריש בן יוחי ג׳ עשר עגלים עשו ישראל ואחד דימוסיא לכולן. ומה טעמא ויאמרו אלה אלהיך ישראל הרי לשנים עשר שבטים זה אלהיך הרי דימוסיא אחת לכולן. וכי מה עשה אחאב. כתיב ויהי הנקל לכתו בחטאת ירבעם בן נבט. והלא קולותיו של אחאב הם כחומרותיו של ירבעם. ולמה נמנה ירבעם תחילה שהוא התחיל בקלקלה תחילה. מה היה אחאב עביד הוה מקשט גרמיה בכל יום וקאים ליה קומי חיאל אסרטילטיה. והוא א״ל כמה אנא טב יומא דין והוא אמר ליה כן וכן. והוא מפריש טימותיה לע״ז. הדא הוא דכתיב יען התמכרך לעשות הרע בעיני יי׳. ר׳ לוי עבד דרש הדין קרייא אשתא ירחין לנגאי. רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני יי׳. אתא לגביה בליליא א״ל מה חטית לך ומה סרחית קדמך. אית לך רישיה דפסוק׳ ולית לך סופיה אשר הסתה אותו איזבל אשתו. עבד דרש ליה שיתא ירחין לשבח רק לא היה כאחאב אשר הסתה אותו איזבל אשתו. כתיב בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחו באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה. וחיאל מן יהושפט יריחו מבנימן אלא שמגלגלין זכות ע״י זכאי וחובה ע״י חייב. וכן הוא אומר באבירם בכורו יסד׳ ובשגוב צעירו הציב דלתיה. באבירם בכורו לא היה מאין ללמד. ובשגוב הרשע היה לו מאין ללמד. לפי שרצו לרבות את ממונן ושלמה בהן מאירה והיו מתמוטטין והולכין לקיים מה שנ׳ כדבר יי׳ אלהי ישראל אשר דבר ביד יהושע בן נון. כתיב ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב חי יי׳ אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי. וכי מה עניין זה אצל זה. אלא אמר הקב״ה לאליהו הדין חיאל גברא רבא הוא איזיל חמי ליה אפין. א״ל לינה מיזל. א״ל למה א״ל דנא מיזל ויתן אמרין מילין דמבעסין לך ולינה יכול מיסבול. א״ל ואין אמרין מילה דמבעסה לי כל מה דאת גזר אנא מקיים. אזל ואשכחון עסיקין בהן קרייא וישבע יהושע בעת ההוא לאמר ארור האיש לפני יי׳ אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה. אמר בריך הוא אלההון דצדיקייא דמקיים מילי דצדיקיא. והוה תמן אחאב אמר לון אחאב וכי מי גדול ממי משה או יהושע. אמרין ליה משה. אמר לון בתורתו של משה כתוב השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם. ומה כתיב בתריה וחרה אף יי׳ בכם ועצר השמים ולא יהיה מטר. ולא הינחתי ע״ז בעלם שלא עבדתי אותה וכל טבן ונחמן ראית בעלמא אתון בדרי. מילוי דמשה לא קמן ומילוי דיהושע מקי׳. א״ל אליהו אם כדבריך חי יי׳ אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי. כיון ששמע כן התחיל בוכה. הדא היא דכתי׳ ויהי כשמוע אחאב את הדברי׳ האלה ויקרע את בגדיו וישם שק על בשרו ויצום וישכב בשק ויהלך אט. כמה נתענה ג׳ שעות נתענה. אם היה למוד לוכל בשלש אכל בשש. אם למוד לוכל בשש אכל בתש׳. ויהלך אט מהו אט ר׳ יהושע בן לוי אמר שהיה מהלך יחף. כתיב ויהי דבר יי׳ אל אליהו התשבי לאמר. הראית כי נכנע אחאב מלפני. אמר הקב״ה לאליהו ראה מנה טובה שנתתי בעולמי אדם חוטא לפניי כמה ועושה תשובה ואני מקבלו. הדא היא דכתיב הראית כי נכנע אחאב מלפני. חמית אחאב עבד תשוב׳. יען כי נכנע אחאב מפני לא אביא הרעה בימיו בימי בנו אביא הרעה אל ביתו. וכי מה עשה אחז. ע״י שבבת כמא בשרה הדא היא דכתיב ואת אולם הכסא אשר בנו בבית וגו׳. ר׳ חוניה בשם ר׳ לעזר למה נקרא שמו אחז שאחז בבתי כניסיו׳ ובבתי מדרשות. למה היה אחז דומה למלך שהיה לו בן ומסרו לפידגוג והיה מבקש להורגו. אמר אם אני הורגו הרי אני מתחייב מיתה. אלא הרי אני מושך את מניקתו ממנו ומעצמו הוא מת. כך אמ׳ אחז אם אין גדיים אין תיישים. אם אין תיישי׳ אין צאן. אם אין צאן אין רוע׳ אם אין רועה אין עולם. אם אין עולם כביכול. כך היה אחז סבור ברעתו לומר אם אין קטנים אין גדולים. אם אין גדולים אין חכמים. אם אין חכמים אין נביאים אם אין נביאים אין רוח הקודש. אם אין רוח הקודש אין בתי כניסו׳ ובתי מדרשו׳. כביכול אין הקב״ה משרה שכינתו על ישראל. ר׳ יעקב בר אביי בשם רבי אחא מייתי לה מן הדא וחיכיתי לי׳ המסתיר פניו מבי׳ יעקב וקויתי לו אין לך שעה קשה בעולם מאותה שעה שאמר לו הקב״ה למשה ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא. מאותה השעה וקיויתי לו שאמר לו בסיני כי לא תשכח מפי זרעו. ומה את מועיל הנה אנכי והילדים אשר נתן לי יי׳. וכי ילדיו היו והלא תלמידיו היו׳ אלא מלמד שהיו חביבין עליו והיה קור׳ אותם בניו. וכי מה עשה מנשה. כתיב בימים ההם חלה חזקיהו למות וגו׳. עד כי

מראה מקום והגהות

א בב״ר פי״ח ע״ש ומדרש תהלי׳ רבתא פי״פ. ב שם: פ״ר שמות בר נתפני׳. ג לקמן בפרקין ב״ט ג׳. ד שם ובראשית רב׳ פנ״ח ושמות רבתי פרשה ה׳. ה ע׳ בבלי ק׳: ופ״ תור׳ כהנים ס״ו. ו ע׳ יומא פ״ד פ״א. ז ע׳ קהלת רב׳ פ׳ ויותר. ח רבה קהל׳ פ׳ דברי חכמים. ט שבת ס״פ. י בב״ר פ״ד ע״ש ופס״ו, וגו״ד פכ״ט, ופסיקתא רבתי פרשה ג׳. יא ג״כ: ממקומו. יב שבת ח׳ פ׳, וע׳ בבלי שם ס״ו. יג שם. יד שם ובבלי ש״ב קס״פ: טו שם. טז ע׳ ש״ה רבה פ׳ נופת תוספכ׳. יז ע׳ ב׳ פסחים ס״ג: יח ספרי עקב פ׳ ס״פ. וע׳ תנחומא׳ בהעלותך וכ׳ פנינה ג׳. יט ע׳ סוטה פ״ה ה״ו. כ ע׳ ב׳ ק״פ. כא לקמן בפרקין ה״ט (כ״ט ד׳). כב בבלי ב״ב ק״ט׳ ספרי בהעלותך ס״פ ס״ה, פינחס פ״ס קל״ג. כג ע׳ בבלי קי״ג. כד ש״ה רבה פ׳ שחורה אני. כה ג״כ: וביום שמחת לבו לעולם וגו׳. כו רות רבה פ׳ ויהי בימי, אסתר רבה פ׳, ב״ר פס״ב, וו״ר פי״ח. כז שם, וע׳ ב׳ מגילה כ״ט: כח ע׳ ב׳ בהעלותך ל״ט: ספרי ופתחבן סי׳ ל״ד.

פירוש

כפרו בנבואתן. כלומר שאמרו שאם לא יתקיים תנאם יכפרו בנבואתם: מפני פורענות. פי׳ מתוך כעסם וחרונם וי״ס מפני החולקים עליהן ומסרי׳ בדבריה׳ האלפרי׳ וכקרפי׳ כקספני שכל א׳ שב׳ לדעתו ולגלגלה של ומיט מורה לחבירו ופתרו׳. הא׳ כגור סב׳ חיטת טו׳ דמיית כך פלמוי: טמסותהם. פי׳ שאפי׳ אם היו כתובי׳ בקונדרסנגיד אקרי׳: וירדו שאולה. ודרש מיני׳ אפי׳ שאלה שביד אחרים: יחי ראובן פי׳ כיון דראשיה היו דחן ואביר׳ שהיו מבני ראובן בודאי כת הרי׳ אבנים שבקהלו עמו נ״כ שראובן ולכן התפלל משה עליהן: כך היתה עדתו כו׳. פי׳ כמו שבלמיתי של ראובן היו מגלגלו׳ עד שבא משה כקריאתה עדת קרח כו׳ ג׳ אף הקורא כו׳. פי׳ אף זה אין לו חלק נע״ה לפי שמגלה ומטו בדברי כולה: המירם. פי׳ בערוך שהוא חכמה יווניתי: בקורא באיגרת. פי׳ ללמוד עניינו ולחדוש׳ הוא דברי לפרקי׳: בינה בפרה. פי׳ כמו דר ב״נ: בחרו להם בירוז כו׳. שאמר כן לפי שהמסמר בקל יכולים לשלפו מש״כ באילן שיש לו שרשי׳ ולכן אמר בכאן שדברי חכמים אם תרתי לשאליות׳ שבת הברזל שהוא חזק בכחו יותר מאילן מבני האילן ש״ז שאינו נטל בקל כמי הספס׳ ולכן אמ׳ מספרי נטועי ועיין במדרש קהל׳. כל מי שפשטו כו׳. פי׳ שגידוהו הבאך כו׳. לעיל גבב׳ פירשתי כל הסוגיה: באסיפה. פי׳ שבשנאמרי׳ באסיפ׳ הם כמסמרות נטועי׳: דברי הם׳. פי׳ ספר יוחסין ומביאו משם׳. פי׳ ספו׳ שהו׳ חמה: ואם מתכנסין כו׳. פי׳ שנשכח זכרו. ח רשו עבירו׳. פי׳ הנ׳ שלבי׳ חידשו עבירות של נעשו סקוד׳. דימוסי׳ כלולן. פי׳ סגל׳ ומשותף לכולן והמזוני׳ מתפרש בבלי דפרקי׳: אסר שלטיה. פי׳ שר גנפו: מפריש סימותיה. פי׳ הו׳ מפריש ערכו לע״ז: יען התמכרך. היא נאן סכירה. עבד דרש כו׳. פי׳ שהי׳ עשו׳ דרש נפסוק זה ו חדשי׳ לגנאי כו׳: יריחו מבנימן כו׳. כלומ׳ לא אמר ביחיד נגה כו׳ שמשמע דהעיר היא מאחר ומבני דמגלגלין כו׳ כלומ׳ כיון שרא׳ שמתחב עי׳ ... ופקקלל׳ מרי׳ את מתקיים׳ חגב דכי״ב קללת׳ יהושע של יתקיים. ובשגוב הרשע כו׳. פי׳ קוד׳ מיתה נעירו היה לו ללמוד שאין זה במקרה מדמתו כל בניו עד הצעיר ולכן נכאן הרשע יותר סנרלשוני: חמי ליה אפין. פי׳ המבר והראה לו פני׳ לפי שהיה אבל על בניה לינא מיזל כו׳ פי׳ אין אני הולך שאם אהלך ואשמע דברים שמכעיסים אותך איני יכו׳ נסובלן וכל הסוגי׳ מבוארת שאלית השגר הסוגיות׳ כולם מבוארת בבבלי דפרקין וכאשר ביאתי לך.

שהיחידים בסקילה לפיכך ממונן פלט· והמרובין בסייף לפיכך ממונן אבד: ח׳ הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב· החמרת והנמלת העוברת ממקום למקום הרי אלו מצילין אותן. החרם אות׳ ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב. מיכן אמרו ניכסי צדיקים שבתוכה אובדין ושבחוצה לה פליטין ושל רשעים בין מתוכה בין מחוצה לה אובדין: ט׳ ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחובה· אם אין לה רחוב עושין לה רחוב היה רחובה חוצה לה כונסין אותה לתוכה שנאמר אל תוך רחובה ושרפת באש את העיר ואת כל שלל׳. שללה לא שלל שמים. מיכן אמרו ההקדישות שבתוכה יפדו ותרומו׳ ירקבו· ומעשר שני וכתבי הקדש יגנזו: י׳ כליל לי׳ אלהיך· א״ר שמעון אם אתה עושה דין בעיר הנדחת מעלה אני עליך כאילו אתה מעלה עולה כליל לפני. והיתה תל עולם לא תבנה עוד· לא תיעשה אפילו גנות ופרדסים דברי רבי יוסי הגלילי· רבי עקיבה אומר לא תבנה עוד. לכמות שהיתה אינה נבנית· אבל נעשית היא גנות ופרדסים: יא׳ ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה׳ מחרון אפו ונתן לך רחמים והחסד והרבך וגו׳· כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם· אבדו רשעים מן העולם נסתלק חרון אף מן העולם:

פרק עשירי.

הלכה א· אילו שאין להן חלק לעולם הבא כו׳. הוסיפו [א]עליהן הפורק עול והמיפר ברית והמגלה פנים בתורה אין להן חלק לעולם הבא· הפורק עול זה שהוא אומר יש תורה ואיני סופנה· המיפר [ב]ברית זה שהוא מושך לו ערלה· המגלה פנים בתורה זה שהוא אומר לא ניתנה תורה מן השמים· ולא כבר תניתה האומר אין תורה מן השמים. תני רבי חנינה ענתוניה קומי רבי מנא זה שהוא עובר על דברי תורה בפרהסיא כגון יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה וחבירוי· עבודה זרה וגילוי עריות ר׳ יונה ורבי יוסה חד אמר בקלות. וחד אמר בחמורות. מה נן קיימין אם באותו שעשה תשובה אין [ג]כל דבר עומד בפני כל בעלי תשובה· אלא כן אנן קיימין באותו שלא עשה תשובה ומת בהיכרת· רובו זכיות ומיעוטו עבירות נפרעין ממנו מיעוט עבירו׳ קלות שיש בידו בעולם הזה כדי ליתן לו שכרו משלם לעתיד לבוא׳· רובו עבירות ומיעוטו זכיו׳ נותנין לו שכר מצות קלות שיש בידו בעולם הזה כדי ליפרע ממנו משלם לעתיד לבוא· רובו זכיות יורש גן עדן· רובו עבירות יורש גיהנם· היה מעויין [ד]אמר ר׳ יוסי בן חנינה נושא עוונות אין כתיב כאן אלא נושא עון· הקב״ה חוטף שטר אחד מן העבירות והזכיו׳ מכריעות· א״ר לעזר ולך ה׳ חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו· מעשהו אין כתיב כאן אלא כמעשהו· ואין לית ליה את יהיב לי׳ מן דידך· היא דעתיה דר׳ לעזר. רבי לעזר אמר ורב חסד מטה כלפי חסד· רבי ירמיה אמר רבי שמואל בר רב יצחק כתיב [ה]צדקה תצר תם דרך ורשעה תסלף חטאת· חטאים תרדף רעה ואת צדיק ישלם טוב· אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן· רגלי חסידיו ישמור ורשעים בחושך ידמו. כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון. וסינין סייגה· ותרעין תריעה. וכיני סיינין סייגה ותרעין תריעה· אלא כיני· רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק שומר אדם את עצמו מן העביר׳ פעם ראשונה שנייה ושלישית· מיכן והולך הקב״ה משמרו. מה טעמא הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר· א״ר זעירא ובלחוד דלא יתיב ליה ומה טעמא והחוט המשולש לא לעולם ינתק אין כתיב כאן אלא לא במהרה ינתק. אין אמרתות עליו הוא מפסק· רבי הונא בש״ר אבהו הקב״ה [ו]אין לפניו שכחה כביכול הא בשביל ישראל נעשה שכחן מה טעמא נושא עון נשא כתיב· וכן דוד אמר נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה: שאל [ז]ר׳ מתיה בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה אמר לו שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש. אמר לו ג׳ הן חוץ מן התשובה· כתוב אחד אומר שובו בנים שובבים ארפא [ח]משובותיכם· וכתוב אחד אומר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגו׳. וכתוב אחד אומר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. וכתוב אחד אומר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון וגו׳. כיצד העובר על מצות עשה ועשה תשובה אינו זז ממקומו עד שמוחלין לו הקב״ה ועליו הוא אומר שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם. העובר על מצות לא תעשה ועשה תשובה התשובה תולה ויום הכיפורים מכפר ועליו הוא אומר כי ביום הזה יכפר עליכם וגו׳. העובר על הכריתות ומיתות בית דין בזדון ועשה תשובה התשובה ויום הכיפורי׳ מכפרין מחצה והיסורין מכפרין מחצה ועליו הוא אומ׳ ופקדתי בשבט פשעם וגו׳· אבל [ט]מי שנתחלל בו שם שמים אין כח בתשוב׳ לתלות ולא יום הכיפורים לכפר ולא היסורים למרק אלא התשוב׳ ויום הכיפורים מכפרין שליש· ויסורין שליש· ומיתה ממרקת שליש· ועליו הוא אומר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. הא למדנו שהמיתה ממרקת· א״ר יוחנן זו דברי רבי אלעזר בן עזריה ודרבי ישמעאל ודרבי עקיבה· אבל דברי חכמים שעיר המשתלח מכפר. כיצד הוא מכפר· ר׳ זעירא אמר כל שהוא כל שהוא· ר׳ חנינה אמר בסוף· מה מפקא מבינייהון מת מיד· על דעתיה דר׳ זעירי כבר כפר· על דעתיה דרבי חנינה לא כיפר· אמר רבי חנינ׳ מתניתא מסייעה לרבי זעורה [י]חומר בשעיר מה שאין כן ביום הכיפורים· וביום הכיפורים מה שאין כן בשעיר שיום הכיפורים מכפר בלא שעיר. ושעיר אינו מכפר בלא יום הכיפורים· חומר בשעיר שהשעיר מכפר מיד ויום הכיפורים משתחשך. א״ר הונא איתתבת קומי ר׳ ירמיה ואמר תיפתר שהיה בדעתן להביא שעיר אחר ולא הביאו· א״ר יוסה בן יוסה [יא]ואין הקב״ה רואה את הנולד. ויכפר מיד: כתיב כי דבר ה׳ בזה· אין לי אלא בזמן שביזה דברי תורה. מניין אפילו כפר בפסוק אחד בתרגום אחד בקל וחומר אחד תלמוד לומר ואת מצותו הפר. במקרא אחד ואחו׳ לוטן תמנע. בתרגום אחד[יב] ויקרא לו לבן יגר שהדותא· בקל וחומר אחד כי שבעתים יקם קין וגו׳. דבר אחר כי דבר ה׳ בזה· זה שהוא מזכיר דברי תורה במקום מטונף· כהדא ר׳ אילא וחברייא הוון יתיבין קומי פונדקיה ברמשא אמרין מהו מימר מילא דאורייא אמרין מכיון דאילו הוה איממא הוינן חמיי מה קומטן ברם כדון אסור: בר קפרא אמר [יג]אחז וכל מלכי ישראל הרשעים אין להן חלק לעולם הבא· מה טעמא כל מלכיהם נפלו אין קורא בהם אלי· מתיבין ליה והרי הוא נמנה במפטיה של מלכים בימי עוזיהו יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה. אמר לון מפני שהיה בו בושת פנים. מה בושת היה בו. רבי אחא בשם רבי לעזר ר׳ יוסי בשם רבי יהושע בן לוי את מוצא כשעה שהיה הנביא בא לקטרגו היה בורח למקום טומאה וכובש את פניו במקום טומאה לומר שאין שכינה שורה במקום טומאה· הדא היא דכתיב ויאמר ה׳ אל ישעיהו צא נא לקראת אחז אתה ושאר ישוב בנך אל קצה תעלת הבריכה העליונה אל מסילת שדה כובס. אל תהי קורא כובס אלא כובש[יד]· שהיה כובש פניו ובורח ממנו· תני כיצר בשעה שהיה הנביא בא לקטרגו היה בורח למקום טומאה וכובש את פניו במקו׳ טומאה· רבי יהודה אומר מפני שנתייסר בבנו חבבור מה טעמא ויהרוג זכרי [טו]גבור אפרים וגו׳. רבי הושעיה רבה אמר מפני שהיה אביו צדיק. ומנשה לא היה אביו צדיק· מנשה אביו צדיק ובנו רשע יהוקיהו אביו רשע ובנו רשע הוא· שיחזקיהו אומר הנה לשלום מר לי מר· מר לי מלפני מאחז· מר לי מאחרי ממנשה· אחז אביו צדיק· ובנו צדי׳ הדא הוא דכתיב יד ליד לא ינקה רע וזרע צדיקי׳ נמלט. וזרע צדי׳ נמלט אין כתיב כאן אלא וזרע צדיקי׳ נמלט· זרע שהוא מוטל בין שני צדיקים נמלט. דבר אחר יד ליד לא ינקה רע. א״ר פינחס זה שהוא עושה צדקה ומבקש ליטול שכרה מיד. א״ר סימון כאינש דאמר הא שקא והא סלעא והא סאתא קום כול. תדע לך שהוא כן שהרי אבות העולם אילו ביקשו ליטול שכר מצות שעשו בעולם הזה מאיכן היתה הזכו׳ קיימת לבניהם אחריהם הוא שמשה אמר לישראל וזכרתי את בריתי יעקב וגו׳· עד איכן היתה זכות אבות קיימת· [טז]רבי תנחומא אמר לה בשם רבי חייה· רבה בר נחמן אמר לה בשם רבי ברכיה· ר׳ חלבו בשם ר׳ בא בר זבדא עד יואחז ויחן [יז]ה׳ אותם וירחמם וגו׳ עד עתה. עד אותה השעה זכות אבות קיימת· שמואל אמר עד הושע ועתה אגלה את נבלותה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי. ואין איש אלא אברהם כמה דת מר ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. ואין איש אלא יצחק כמה דת מר מי האיש הלזה ההולך בשדה לקראתינו· ואין איש אלא יעקב כמה דת מר יעקב איש תם· ר׳ יהושע בן לוי אמר עד אליהו ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה׳ אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך וגו׳. רבי יודן אמר עד חזקיהו למרבה המשרה ולשלום אין קץ· א״ר אחא זכות אבות לעולם קיימת כי אל רחום ה׳ אלהיך וגו׳ עד ולא ישכח את ברית אבותיך. מלמד [יח]שהברית כרותה לשבטי׳· רבי יודן בר חנן בשם ר׳ ברכיה אמר הקב״ה לישראל בני אם ראיתם זכות אבות שמטה וזכות אמהות שנתמוטטה לכו והדבקו בחסד· מה טעמא כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה· כי ההרים ימושו זה זכות אבות· והגבעות תמוטינה זו זכות אימהות מיכן והולך וחסדי מאיתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך ה׳: האפיקורוס· ר׳ יוחנן ורבי לעזר חד אמר כהן דאמר אהן ספרא· וחרנה אמר כהן דאמר אילין רבנין. רבי אלעזר ור׳ שמואל בר נחמן· חד אמר לכיפה של אבנים[יט] כיון שנתרועעה אחת מהן נתרועע כולן· ותרנ׳ אמר לבית שהוא מלא תבן אף על גב דאת מעבי ליה מינה אהן מוצא דבגויה הוא מרעע כתליא· רב אמר קרח עשיר גדול היה תיסברין של פרעה נגלה לו בין מגדול ובין הים· רב אמר קרח אפיקרסי היה· מה עשה עמד ועש׳ טלי׳ שכולן תכלת אתא גבי משה אמ׳ ליה משה רבינו טלי׳ שכולה תכלת מהו שתהא חייבת בציצית· אמר לו חייבת דכתיב גדילים תעשה לך וגו׳· בית שהוא מלא ספרים מהו שיהא חייב במזוזה אמר לו חייב במזוזה דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך וגו׳· אמר לו בהרת כגריס מהו אמר לו טמא· פרחה בכולו· אמר לו טהור.

פירוש

אילו שאין להם כו׳: ואיני סופנה. פי׳ איני מקבלה עלי ולקמן מפרש כל העבירות והבטלה ע״ש: ואחיה ליכן. פי׳ כלומר איזה פסוק ינול הכופר לכפור דמלמדין הכתוב לפספסין דבוה כאילו כפר בכל התור׳ יפספס דאפילו אחד מהן כל אחד לפניה׳ ולנפקר׳ כאילו אין לוחך ופוס ממני קולר הגומם וכן התרגום יהק״ו דריתי פסם כה״נ: כהדא ר׳ אילא מ׳ כבוני׳ פונדקי׳ שם גרסי׳ דברכות: שכיה מיד כו׳. פי׳ והיינו דכתיב יד ליד בקו׳ דבר ונותן סתו׳ מיד ליה: הא שקא כו׳. טולך השק והסלע וסאס׳ קום ומדידה ישל. פי׳ מיהל סלען הכל בעולם: עד עתה· פי׳ דכתיב גרסת דקרא ויחן אליה׳ למען בריתו את אברה׳ ולא השליכם מעל פניו עד עתה משמע דמכאן ואילך תמה זכות אבות: היום יודע כו׳· ופרש״י היום יודע שאתה זוכר ברית אבות ומדקאמר היום דייק מיניה דמכאן ואילך תמה זכות אבו׳: למרבה המשרה כו׳. פי׳ וסיפא דקר׳ הוא מעתה ועד עולם קנאת ה׳ צבאו׳ כו׳ משמע מעת׳ תמה׳ קנאת ה׳ ולא זכות אבות: זכות אבו׳·על דרך כי פרקם לוריס מרחיבו וגו׳: כהן דאמר כו׳. פי׳ כיח שאמר על ס״ת זה הספ׳ לשון ביזיון כמיכו נחגב בעיניהם· אילין רבנן· פי׳ דמו׳ליה לפיס רבותינו שנמקו׳ פלונה נתרועעה כולן· כן פי׳ שבוקר בת״ח פ׳ מי נפטיה כא לו כקר בכל התור׳ ובכל הת״ח: אהן מוצא כו׳· פירוש התן שבאמר בבתלי האי מקלקל את הכתלי׳ מ״מ שהוא דבר קל כן המסקר בפלוה אחת מקלקל נוטו לבל דבר עביד׳ חבירו׳ פירש מולר:

מראה מקום והגהות

[א] פיה׳ פ״א ה״א (פ״ה כ׳) תוספת׳ פי״ג.
[ב] ע׳ ב׳ ל״ט. תדר״כ סכ״ו יספרי שלח פי׳ קי״ב.
[ג] (ע׳ כ׳ ברכות ל״ב).
[ד] קידושין פ״א ה״י (פ״א ד׳).
[ה] שם· הגי׳: מחצין.
[ו] שם קידושין ופאה ושבועות ל״ג ב׳.
[ז] ע׳ יומא פ״א ב׳.
[ח] יומא פ״ה ג׳, שבועות ל״ג, ג׳, יא׳כ.
[ט] סנ״ל: משובותיכ׳.
[י] שם ושם, ה״כ.
[יא] תוספת׳ יומא פ״ד.
[יב] יומא ושבועות שם. וע׳ ר״ה פ״א ה״ג.
[יג] (ע׳ סוט׳ פ״ז ה״ג).
[יד] ויקרא רבה פל״ו.
[טו] מוע׳ בבלי ק״ד.
[טז] פ״ל: ויהרוג
[יז] ח״ר שם, וע׳ בבלי שבת נ״ה׳ [יח]בספר׳ במוקתי פרק ח׳ סי״א כתוב: חכרתי לה׳ גרי׳ דלפוני׳ וגו׳ סלסד שהגרי׳ וכו׳, וכ״ה בשמו׳ רבה פמ״ד וע״ש.
[יט] פ״ק פ״ג (פ״ג נ׳).
[כ] רב׳ ותנחומא קרח·

מראה מקום והגהות

א יבמות פ"י הט"ו. ב ספרי שמעי פ' ק"ם, וע' ב' ע"ו: ג ע' ב' ע"ו. ד קפי מהשך ט את הכתב. ה נזיר כ"ח א', (וע' ב"ק פ"ד ה"ז, תוספת' שם פ"ט וע' בפרקין ע"ח:) ו שם הגי': בשאמדוהו. ז שם הגי': בשלא אמדוהו. ח ע' הגי' שם. ט שם וב"ק פ"ד ה"ה. י"נ: דמי הולד. יא ע' ב' ע"ט: יב לעיל רפ"ז (כ"ד ב') לקמן כ"י סה"ו (כ"ט ד'). יג ע' נ' פ"א. יד ב' קידושין ע"ו. טו ב' פ"א: טז (ע' ב"ב פ"ח ה"ו). יז מגילה פ"ד ה"י (ע"ה, ג') וע' ב' קידושין ד' עירובין י"ט וש"ת חות יאיר סי' קפ"ה. יח במדבר רבה פ"כ, תנחומא בלק. יט פיה' ס"ה, ג'. כ במדבר רבה רפי"ד, וע' סי"פ שלי ריבינו פ"ה, וסוף אדר"נ.

בשר אדם לא ייסך ובמתכנתו לא תעשו כמוהו וגו'. וכתיב איש אשר ירקח כמוהו וגו'. הדא אמרה שני לאוין וכרת אחד חולקין את הכרת. כעון קומי רבי אבהו הבא על אשה וילדה בת וחזר ובא עליה חייב עליה משום אשה ובתה ובת בתה (ובת בנה). אמי' לון שארה הנה זמה היא כולהם משום זימה. מה טעמא דרבי יהודה לא יקח איש את אשת אביו לא יגלה כנף אביו זו אנוסתו. מה מקיימין רבנן כנף. תמן אמרין ולא ידעין אין שמועה זו. כנף זו שהיא זקוקה לאביו ולא כך אינו חייב עליה משום אשת אביו. א"ר הילא להתריית שאם התרו בו משום אשת אב לוקה. משום כנף לוקה. מודה רבי יהדה במכות. מודה ר' יודה בקרבן. מודה רבי יודה בשאר כל האנשים שהוא פטור. מודה רבי יודה שאם קידשה תפשו בה קידושין. רבי חניי בעא קומי רבי יוסי מהו שיהא הוולד ממזר כרבי יודה. א"ל לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' הפסיק העניין. ויפסיק העניין לעניין אשת אב. אשת אב בכלל כל העריות היתה ויצאת מכללה ללמד על כל העריות לממזר. ותצא אנוסה ותלמד על כל האונסים לאסור. אשת אב בכלל כל העריות היית ויצאה מכללה ללמד על כל העריות לממזר. אית לך מימר הכא אנוסה בכלל הייתי ויצאה מכלל ללמד על כל האונסים. ותצא אשת אב ותלמד על אנוסתה. א"ל אם אשת אב היא אינה אנוסה. ואם אנוסה היא אינה אשת אב: הלכה ב' רוצח שהכה את רעהו כו'. כתיב ואם באבן יד אשר ימו' בה הכהו וימ' מות יומת המכה רוצח הוא מות יומת הרוצח. או בכלי עץ יד אשר ימות בה הכהו וימות רוצח הוא מות יומת הרוצח. כשהוא בא אצל הברזל אינו אומר לא שימות בו ולא שלא ימות בו אלא אפילו צינורה קטנה דהיא יכלה מקים גו ושטא ומיקטליניה. והוא שיהא באבן כדי להמיתו. בעץ כדי להמיתו. כיוונו כנגד הסוס כיוונו כנגד החץ כיוונו כנגד הרומח. העמידו בצינה. השקה אותו מים רעים. העביר את התקרה מעליו וירדו עליו גשמים והרגוהו. פתח אמת המים עליו ובאו עליו המים ושטפוהו. מה טעמא דרבי יודה מפני האדם הנתון בין הנקבים. מה טעמון דרבנין לעולם אין האדם נתון בין הנקבים עד שיחזיר ויקיא. הלכה ג' המכה את חבירו כו'. כיני מתניתא רבי נחמיה פוטר וחכמים מחייבין שרגלים לדבר. רבנין אמרין שני אמודין רבים על עומד אחד. רבי נחמיה אומר עומד האמצעי רבה על שניהן. מה טעמא דרבי נחמיה אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה. וכי עלת' על דעתך שיהא זה מהלך בשוק והלה נהרג על ידיו. אלא אפילו מת בעמידה ראשונה פטור. מה טעמון דרבנין ולא ימות ונפל למשכב. וכי אין אנו יודעין שאם לא ימות ונפל למשכב. אלא בשלא עמדוהו למיתה. אם בשלא עמדוהו למיתה בדא כתוב ואם יקו' והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה. הא אם לא קם חייב. אלא בשעמדוהו' למיתה. אם בשעמדוהו למיתה בדא כתיב רק שבתו יתן ורפא ירפא. רבי הילא בשם ר' שמעון בן לקיש חידוש מקרא הוא שיתן. ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה עומד של טעות היתה. מה ספקה מבינידון. היקל ממה שהיה ואחר כך הכביד ומת (חייב רבי נחמיה פוטר שרגלים לדבר). מאן דאמר חידוש מקרא הוא שיתן. נתן נתן. לא נתן מהו שיתן. מאן דא' עומד של טעות היה לא נתן אין אומרי' לו שיתן. נתן מהו שיטול. מתניתא מסייעה לדין. ומתני' מסייעה לדין. מתני' מסייעה לרבי יוסי בר חנינה אמדוהו לחיים ומת מאימתי מונין לו משיכביד. הדא אמרה עומד של טעות היתה. ואין תימר חידוש מקרא הוא שיתן משעה הראשונה. מתניתא מסייעא לרבי שמעון בן לקיש עמדוהו למיתה ותי' מאימתי מונין לו משיכביד. א"ר יוסי לית כאן משיכביד אלא משעה הראשונה. הדא אמרה חידוש מקרא הוא שיתן. ואין תימר עומד של טעות היית נותן עד שעה שימית: הכהו על ידו וצבת. אמר אסייא אין מקטעא ידיה חיי הוא מהו שיתן דמי הידי. נישמעינה מן הדא כי ינצו אנשים וכי יריבון אנשים. הוא מריבה היא מצות. מה ת"ל כי ינצו כי יריבון. כי יריבון כי ינצו אלא ליתן המתכוין על שאינו מתכוין ואת שאינו מתכוין על המתכוין. ניחא את המתכוין על שאינו מתכוין ואת שאינו מתכוין על המתכוין. אם שאינו מתכוין הוא מתחייב לא כל שכן על המתכוין. אלא כיני הכהו על ידו וצבת אמר אסייא אין מקטעה ידיה חיי הוא מהו שיתן דמי הידי. כמה דתאמר תמן חידוש מקרא הוא שיתן דמי הידי. ומה חידוש מקרא הוא שיתן דמי הידי: (הלכה ד' נתכוין להרוג את הבהמה כו'). רבי יצחק שאל עמדוהו לחיים ומת. ודרך החיים למות. מכיון דכתיב רק שבתו יתן ורפא ירפא. חייב ליתן לו שבת וריפוי. רבי יצחק שאל עמדוהו למיתה וחיה. ואין דרך המתים לחיות מכיון דכתיב רק שבתו יתן ורפא ירפא. חייב ליתן לו שבת וריפוי: הלכה ו' נתכוון להכותו על מתניו כו'. חזקיה שאל זרק את האבן והיה בה כדי להמי' המית את זה ושובר את כליו של זה. בזה חידש הכתוב ובזה לא חידש. חזקיה שאיל זרק את האבן ולא היה בה כדי. להמי' המי' את זה ושיבר את כליו של זה. בזה חידש הכתוב ובזה לא חידש. אר"ש אילין דבית ר' תניין אפי' נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור. ואתייא דבי ר' כרבי נתן דתני כשם רבי נתן היה עומד בצד סיעה של בני אדם אמר לאחד מכם אני מתכוין להרוג אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור: הלכה ז' רוצח שנתערב כאחרים כו'. א"ר יוחנן ברוצח שנתערב בכשירין היא מתניתא. רבי שמעון בן לקיש אמ' ברוצח שלא נגמר דינו ונתערב ברוצח שנגמר דינו הוא מתניתא. שמואל אמר בשור בשוורים הוא מתניתא. אם בשור בשוורים תיא מתניתא בדא תנינן כונסין אותו לכיפה. ר' שמעון אומר' חמורה שריפה מסקילה. ורבנין אמרין חמורה סקילה משריפה. רבי שמעון אומר חמור חנק מהרג. ורבנין אמרין חמור הרג מחנק: הלכה ט' מי שנתחייב שתי מיתות בית דין כו'. תמן תנינן תני רבי יוסי אומר ידון כזיקה הראשונה שבאת עליו. כיצד חמותו ונעשית אשת איש הרי זו בשריפה. אשת איש ואחר כך נעשי' חמותו בחניקה. בא על חמותו. והיירא לה חמותו וכלתו. היך עבידא גבר נסב איתא ולברתיה דאחוה לברתיה דאיתתיה. אתא על סבתא חייב עליה משו' חמותו ואם חמותו ואם חמיו חמותו וכלתו כאח' מה אמר בה ר' יוסה' חומר בקל מה אמר בה רבי יוסי. שני איסורים כאח' מה אמר בה ר' יוסי. אמרין כמה דאישתאלת על דר' יוסי כך אשתאל' על דר' ישמעאל. דתני בשם ר' ישמעאל נתאלמנה ונתגרשה נתחללה וזנת ואחר כך בא עליה אינו חייב אלא אחת. זינת ונתחללה ואחר כך בא עליה חייב על כל אחת ואחת. נתאלמנה נתגרשה כאחד מה אמ' בה ר' ישמעאל. חומר בקל מה אמר בה ר' ישמעאל. שני איסורין כאחת מה אמר בה ר' ישמעאל: רב אמר במפנים עדיו הוא מתניתא. ר' יוסי בן חנינה אמר כשאינו יכול לקבל התריה: הלכה יא' הגונב את הקסווה כו'. קסווה קיסטא. רב יהודה אמר כלי משל בית המקדש היה כמה דתימר ואת קשות הנסך: המקלל בקסם. כגון אילין נפתאי דמקללין לקייך קיינך קנוך: הבועל ארמית. תני רבי ישמעאל זה שהוא נושא נויה ומוליד בנים מעמיד אויבים ממנו למקום: כתיב וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. מה ראה. ראה את המעשה ונזכר להלכה הבועל ארמית הקנאים פוגעין בהן. תני שלא כרצון חכמים. ופינחס שלא ברצון חכמים. א"ר יודה בר פזי ביקשו לנדותו אילולי שקפצה עליו רוח הקודש ואמרה והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וגו'. מה טעמא דרבי עקיבה נאמר כאן מות יומת. ונאמר להלן כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות וגו'. מה טעמון דרבנין נאמר כאן מות יומת ונאמר להלן והזר הקרב יומת. מוטב שילמד יומת מיומת ואל ילמד יומת מימות:

הדרן עלך אילו הן הנשרפין.

יא. כל ישראל יש להן חלק לעולם הבא. ואילו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורס. רבי עקיבה אומר אף הקורא בספרי' החיצוני' והלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יי רופאך. אבא שאול אומר אף ההוג' את השם באותיותיו: ב' ג' מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא. שלשה מלכים אחאב ירבעם מנשה. ר' יהודה אומ' מנשה יש לו חלק לעולם הבא. שנאמ' ויתפלל אליו ויעת' לו וישמע תפילתו וישיבהו ירושלם למלכותו אמרו לו למלכותו השיבו. לא השיבו לחיי העולם הבא. וארבע' הדיוטות בלעם ודואג אחיתופל וגיחזי: ג' דור המבול אין להן חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין שנ' לא ידון רוחי באדם לעולם. אנשי סדום אין להן חלק לעולם הבא אבל עומדין בדין רבי נחמיה אומר אילו ואילו אינן עומדין בדין שנ' על כן לא יקומו רשעים במשפט. וחטאים בעדת צדיקי' על כן לא יקומו רשעי' במשפט זה דור המבול. וחטאי' בעדת צדיקי' אלו אנשי סדום. אמרו לו בעדת צדיקי' אינן עומדין אבל עומדין הן בעדת רשעים: ד' דור המדבר אין להן חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין שנאמר במדבר הזה יתמו ושם ימותו דברי ר' עקיבה. ר' אליעזר או' עליהם הוא או' אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח: ה' עדת קרח אינה עתידה לעלות שנאמר ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל דברי רבי עקיבה. רבי אליעזר אומר עליהם הוא אר ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל: ו' עשרת השבטים אינן עתידין לחזור שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה מה היום הולך ואינו חוזר אף הן הולכין ואינן חוזרין דברי רבי עקיבה. רבי אליעזר אומר מה היום מאפיל ומאיר אף הן כשהי' אפילי להן עתיד ליאור להן: ז) אנשי עיר הנדח' אין להן חלק לעולם הבא שנאמר יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את יושבי עירם לאמר. הא אינן נהרגין עד שיהיו מדיחים מאות' העיר ומאותו השבט. עד שיודח רובה עד שידיחוה אנשים. הדיחוה נשים וקטנים או שהודח מיעוט' או שהיו מדיחי' מחוצ' לה הרי אילו כיחידי' צריכים שני עדים והתרייה לכל אחד ואחד. זה חומר ביחידים מבמרבי

הלכה ב': כשהוא בא אצל ברזל כו'. פי' שבאבן ובכלי עץ פרט הכתוב אשר ימות בו פי' שצריך שיה' בו שיעור מית' ובברזל לא פרט ש"מ שום דבברזל אין חילוק בין ש בו כדי להמית ובין אין בו: לפי שאפי' צנור כו'. פי' אפי' מחט קטן ראוי להמית קרינן בה משום שאם נתחב לו המחט בוושט הוא מת בנקב בכל שהוא: הלכה י"א: אילין נפתאי. פי' שנקראים כן על שם מקומם או על שם שלאכתם שהם מוכרי' נפות: מה ראה. פירש מה ראה לנקום יותר משא' העם הלא לעיני כל ישראל ולעיני משה עש' רעתו וכה"ג הקשה במדרש רבה וכולם לא ראו והלא לעיני משה וכל ישראל כו': הקנאי'. פיר"שי בני אדם המקנאי' קנאת ה' לגלות סתמא בשעת המעש' אבל לאחר מכאן אין ממיתו מסור' לב"ד: שלא כרצון כו'. פי' דהא דתנן קנאים פוגעין בו היינו שיש להם רשות אם ירצו אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו ופרין ופינחס שלא כו'. פירש נחמי' וכי איש כמוהו יעשה דבר שאקרות חכמי' נוחה הימנה: ומשני דאין ה"כ דלא ברצון חכמים עשה ולא זו בלבד אלא שרצו לנדותו אילולי כו' אבל במחשבתו היתה מפני שהג"ע היתה גריבא לכך ולכן קפלה עליו רוח הקודש כו'. סליק פרקא:

ואמרה תורה מוטב שימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנייה להן והנאה לעולם. ולצדיקים רע להן ורע לעולם. יין ושינה לרשעי' הנייה להן והנייה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם. אמר ר' אבהו ובלבד יין עם רוב שינה: אמר ר' יונתן ישינים הן קימעא מפני שתהא דעתן מיושבת: הלכה ח הבא במחתרת כו'. תני ר' ישמעאל זה אחד משלשה מקריות שנאמרו בתורה במשל. אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו. אם במחתרת ימצא הגנב. אם זרחה השמש עליו דמים לו. וכי עליו לבדו החמה זורחת והלא על כל באי העולם זורחת החמה. אלא מה זריחת החמה מיוחדת שהו' שלום לכל באי העולם. כך כל זמן שאת יודע שאת שלו' ממנו בין ביום ובין בלילה הורגו נהרג. פעמים שהוא בא לגנוב. פעמים שהוא בא להרוג. אמר' שאם בא לגנוב ודאי והרגו ההורגו נהרג. פעמים שהוא בא להרוג נהרג. מיכן את דן לפיקוח נפש' לומר מה ע"ז מיוחדת שהיא מטמא' את הארץ ומחללת את השם ומסלקת את השכינה והותר בה את הספק. כל שכן לפיקוח נפש שידחה את הספק. כתיב אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים. תני ר' חייה במחתרת אין לו דמים חוץ למחתרת יש לו דמים. תני ר"ש בן יוחי אפי' חוץ למחתרת אין לו דמים. לפי שממונו של אדם חביב עליו כנפשו. חמי ליה אזיל בעי מיסב ממוניה מיניה וקאים עליו וקטליה. רב הונא אמ' נטל את הכלים והפך את פניו לצאת והלך לו ועמד עליו והרגו אין ההורגו נהרג. מה טעמא דרב הונ' כי יחם לבבו. רב אמ' כל דייתי עלי אנא קטל ליה חוץ מחנניה בן שילא דאנא ידע דלא אתי אלא מיסב מנכסוי מיניי. אמר ר' יצחק' מכיון דאברי ליביה עלוי למיעבר ליה דא מילתא אין זה תנני' בן שילא: הלכה ט אילו שמצילין אותן בנפשן כו'. הרודף' אחר חבירו להורגו בין בבית בין בשדה מצילין אותו בנפשו. אחד הרודף אחר חבירו להורגו ואחד הרודף אחר כל שאר עבירות שבתורה מצילין אותו בנפשו. אבל אם היתה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ממזרת ונתינה לישראל. בת ישראל לנתין ולממזר אין מצילין אותו בנפשו. נעשה המעשה אין מצילין אותו בנפשו. אם יש שם מושיעי' אין מצילין אותו בנפשו. ר' יודה אומר אם אמר הנח לו אין מצילין אותו בנפשו שאם ממתין הן על ידיו נמצאו באין לידי שפיכו' דמים. פשיטא דא מילתא הוצ' ששיבר את הכלים או שהזיק חייב לשלם. היה משבר עד שהוא מגיע לעדי' ר' זעירא ור' הושעיה חד אמר נותן דמים. וחרנה אמר אינו נותן דמים: רודף' שנעשה נרדף מהו להציל את הרודף בנפשו של נרדף. גדול שנעשה קטן מהו להציל את הגדול בנפשו של קטן. התיב ר' ירמיה והתנינן' יצא ראשו ורובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חסדא שנייא היא תמן שאין את יודע מי הרג את מי. תני ר' לעזר בי ר"ש אומר ההולך לעבוד ע"ז מצילין אותו בנפשו אם מפני כבוד בשם' ודם מצילין אותו בנפשו לא כל שכן מפני חי העולמים:

הדרן עלך בן סורר ומורה

א- אילו הן הנשרפין הבא על אשה ובתה ובת כהן יש בכלל אשה ובתה בתו' ובת בתו ובת בנו ובת אשתו ובת בתה ובת בנה. ואילו הן הנהרגי' הרוצח ואנשי עיר הנדחת: ב רוצח שהכה את רעהו בין באבן בין בברזל וכבש עליו לתוך המים או לתוך האור ואינו יכול לעלות משם ומת חייב דחפו לתוך המים או לתוך האור ויכול הוא לעלות משם ומת פטור. שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור. השיך בו את הנחש ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין: ג המכה את חבירו בין באבן בין באגרוף ואמדוהו למיתה" והקל ממה שהיה ולאחר מיכאן הכביד ומת חייב ר' נחמיה פוטר שרגלים לדבר: ד נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לנכרי והרג את ישראל לנפלים והרג את בן קיימא פטור: ה נתכוון להכותו במתניו ולא היה בו כדי להמית במתניו והלכה לו על לבו והיה בה כדי להמית על לבו ומת. נתכוון להכותו על לבו והיה בה כדי להמית על לבו והלכה לה על מתניו ומת. נתכוון להכות את הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן ומת. נתכוון להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן והלכה לה על הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול ומת פטור: ו נתכוון להכותו על מתניו והיה בה כדי להמית על מתניו והלכה לה על לבו ומת. נתכוון להכו' את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב. ר"ש אומר אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור: ז רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין. ר' יהודה אומר כונסין אותן לכיפה. וכל חייבי מיתו' שנתערבו זה בזה ידונו בקלה. הנסקלין בנשרפין. ר"ש אומר ידונו בסקילה שהשריפה חמורה. וחכמים אומרים ידונו בשריפ' שהסקילה חמורה: ח אמר להן ר"ש אילו לא היתה שריפה חמורה לא ניתנה לבת כהן שזינת. אמרו לו אילו לא היתה סקילה חמורה לא נתנה למגדף ולעובדי ע"ז. הנהרגים בנחנקין ר"ש אומר בסייף וחכמים אומרים בחנק: ט מי שנתחייב שתי מיתות בית דין ידון בחמורה. עבר עבירה שיש בה שתי מיתות ידון בחמורה. ר' יוסי אומר ידון כזיקה הראשונה שבאות עליו: י מי שלקה ושנה ב"ד כונסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורים עד שכריסו נבקעת. ההורג את הנפשות שלא בעדים כונסין אותו לכיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ: יא הגונב את הקסווא" והמקלל בקסם והבועל ארמית פוגעין בהן. כהן ששימש כשהוא טמא אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד אלא פירחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציעין את מוחו בגיזירין. זר ששימש במקדש ר' עקיבה אומר בחנק. וחכמים אומרים בידי שמים:

פרק תשיעי

הלכה א. אילו הן הנשרפין כו'. תמן תנינן" נשאין על האנוסה ועל המפותה. כיני מתני' "נושאין אחר האנוסה ואחר המפותה. אנס אשה מותר באמה. פיתה אשה מותר בבתה. האונס והמפתה על הנשואה חייב. א"ר יוחנן דרך נישואין שנו. נשא אשה ואח"כ אנס את אמה חייב. נשא אשה ואח"כ פיתה את בתה חייב. א"ר לעזר סומכוס ור' יוחנן בן נורי אמרו דבר אחד דתנינן תמן" שחמיה ואת בת בתה וא"ר כך שתם את בתה סופג את הארבעים. סומכוס אומר משום ר' מאיר סופג את שמונים. תמן תנינן" ר' יוחנן בן נורי אומר הבא על חמותו חייב עליה משום חמותו ואם חמיו. אמרו לו שלשתן שם אחד הן. ר' יודה בר פזי בשם ר' יוחנן מודה סומכוס לר' יוחנן. אשכח תני עד הוא במחלוקת. מה טעמא דר' יוחנן בן נורי מה אשה ובתה ובת בתה בשני לאוין אף אשה ובת" בתה (ובתה) בשני לאוין. מה טעמון דרבנין מה בת בנה ובת בתה בלאו אחד אף אשה ובת בתה ובת בנה בלאו אחד. כתיב ערות אשה ובתה לא תגלה. וכתיב ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא. בכולהם כתיב שכיבה ובה כתיב לקיחה. ללמד שאינו חייב על השנייה עד שתהא לקוחה לו או אינו מתחייב עלי' אלא על דרך נישואין. למדנו "שאין קידושין תופסין בעריות. והא כתי' לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו. בא להודיע שהוה מותר בה עד שלא נישאת לאביו. והכתיב ואיש אשר יקח את אשת אחיו מה הוא בא להודיע שהוה מותר בה עד שלא נישאת לאחיו. ותובן על ידי ייבום. והכתיב ואשה אל אחותה לא תקח בא להודיע שהוה מותר עד שלא נשא אחותה. "ותובן לאחר מיתת אחותה. והכתיב ואיש אשר יקח את [illegible] אביו או בת אמו וראה את ערותה והוא תראה את ערותו חסד הוא. שלא תאמר קין נשא את אחותו". הכל נשא את אחותו. חסד עשיתי עם הראשונים שייבנה העולם מהם. אמרתי עולם חסד יבנה. והכתיב אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח. בא להודיעך שאם קידשה תפסו בה קידושין. רב הונא אמר עד כדון בת בתו לנישואין. בת בתו מן האונסין. כתיב ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן. מה אנן קיימין אם לנישואין הרי כבר אמור. אלא אם אינו ענין לנישואין תניהו ענין לאונסין. עד כדון בת בתו. [illegible] מניין". רב אמי אם על בת בתו הוא מוזהר על בתו לא כל שכן. אם על בת בתו הוא ענו' כרת לא כל שכן על בתו. מנא ליה אשכח תני חזקיה ובת איש כהן כי תחל לזנות. מה ת"ל איש אלא להביא הבא על בתו מן האונסין שהוא בשריפה. רב חונה" שמע כולהון מן הבא ערו' אשה ובתה לא תגלה. וכתיב ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא. זמה וזמה לגזירה שוה. מה למטן ג' דורות אף למעלן ג' דורות. מה למטן בלא תעשה. אף למעלן בלא תעשה. מה למטן דרך נישואין אף למעלן דרך נישואין. מה למטן בשריפה אף למעלן בשריפה. מה למטן עשה בת זכר כבת נקיבה אף למעלן נעשה בת זכר כבת נקיב' וכרימ" דרים אמר גזיר' שוה במקום שבא. דור שלישי למטה מניין שהוא בלא תעשי. ורבנין דיתן אמרין גזירה שוה במקו' שבאת. דור שלישי למט' מניין שהוא בלא תעשה ורבנין דיתן אמרין גזירה שוה כאמור בה. דור שלישי למעלה מניין שהו' בשריפ'. בין רבנין בין כר' מאיר דור שליש למטה מניין שהוא בלא תעשה. א"ר יוסי מכיון דכתיב זמה וזמה כמי שכולהם כאן. א"ר יוסי בי ר' בון עד הוא אית ליה אזהרה מן תמן אל תחלל את בתך להזנותה. ר' חגיי בעא קומי ר' יוסי למה לי נן אמרין בתך לא תגלה בת בתך לא תגלה. אל ויימר קרייא ערות אשה ובתה לא תגלה ואנן אמרין בתך לא תגלה. בת בתך לא תגלה. שני לאוין וכרת אחת" לאוין חולקין את הכרת. ומה טעמא על

פירוש

הנייה להם. פי' לפי שלהם הוסיפו יותר: רע להן. פי' לפי שלהם יכולין להזיק בתר' תקנתי' טובים לאמר פיהם תקן יפה שעה אחת נתשת' כו': ובלבד יין כו'. פי' דדוקא בכה"ג הוא דהנייה לה' ולעולם לפי שמרוב יין הם שמתקנין בשינ' ולא לא ירעו לא לעצמם ולא לאחרים אבל בלא רוב שי' הוא רע להם ולעולם לפי שאוכלי' בוטח ובמלאי עבירות מחמת ריבוי היין ולצדיקים הוא בהפך שיין מביא לידי שינה רע להם ולעולם שע"י ימנעו מלעשות טוב אבל בפעם שינה הוא טוב ועל זה קאי רבי יונתן ואמר ישינים הן כו' ולפיכך טוב להם השינה יין והשינה. הלכה ח': במשל. פיה שלא הקפיד' התו' דוקא על אותו שנכון אלא ע"ד משל כתב' בתורה כן הא' הוא אם יקום כו' והאי משענתו לאו דוקא אלא על בוריו וכן אם במחתרת לאו דוקא אלא להודות שאינו פטור אם הרגו. אלא בבא על עסקי נפשות שדרכו לישמר במחתרת ובסתרה מסרה ואמר: חביב עליו כנפשו כו'. פי' ואין אדם מעמיד עצמו עליו: וחמי ליה כו'. פי' וכשראהו הגנב שרוצה ליקח את אלו ממנו שעמד עליו ורוצה מיסב ממוניה. פירש ליקח פירותי לחמו: דאיבר ליבה כו'. פי' מכיון שמחזק לבו לבוא כזה ולגזול כזה בודאי דעת' להרגו והגנב יצא מחזקתו שאין זה מכירו כו': סליק פירקא: אלו הן הנשרפים כו'. כל הלכה א' פירשתי לעיל ביבמות פ' ... וקלתה מבוארת בבבלי דמרקין וקלתה בבבלי פ' ד' מיתות:

מראה מקום והגהות

א מכילת' משפטי' פ"ז, לעיל כתובו' פ"ד (כ"ח, ג').
ב נ"ל: משנתו.
ג ע' תוספתא פי"א ומכילתא משפטים פי"ג.
ד ע' ב' יומא פ"ה. מכילתא פ' כי תשא.
ה ע' ב' פ"ב.
ו תוספתא פי"א, ב' ע"ג.
ז ע' ב' פ"ד.
ח שבת פי"ד (י"ד, ד') וע' ע"ז פ"ב (מ"א ד').
ט אהלות פ"ז מ"ו.
י נ"ל: בנר.
יא ע' ר"ש עמו'.
יב בכור' פ"ם ס"ה.
יג ע' כלים פ"ד ס"ג.
יד יבמות פי"א ס"א.
טו שם י"א ג', כל ההלכה.
טז חולין פ"ה.
יז כריתות פ"ג.
יח שם הגי': ובת בנה ובת בתה.
יט (יבמות פ"י ה"ו).
כ שם הגי': ותני כן.
כא לעיל פ"ה ס"א (כ"ב ג') ה"ב.
כב ע' שאלתות אחרי סי' ק"ה.
כג (יבמות פ"ב ה"ד).
כד יבמות שם פ' ג', קידושין פ"ה ג', וע' שבועות ל"ה ג', ל"ו, א'.
כה לעיל כ"ד ג', וש"נ.

א. בן סורר ומורה מאימתי הוא נעשה בן סח׳ ומורה
משיביא שתי שערות עד שיקיף זקן התחתון אבל לא העליון אלא
שדיברו חכמים בלשון נקיה. שנ׳ כי יהיה לאיש בן. בן ולא
בת. בן ולא איש. הקטן פטו׳ שלא בא לכלל המצות: ב
מאימתי הוא חייב משיאכ׳ טרטימר בשר וישתה חצי לוג יין
באיטלקי. ר׳ יוסי אומר מנה בשר ולוג יין. אכל בחבורת מצוה
אכל בעיבור החדש אכל מעשר שני בירושלם. אכל נבילות
וטריפות ושקצים ורמשים. אכל דבר שהוא מצוה ודבר שהוא
עבירה אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה
יין אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין שנ׳
זולל וסובא ואף ע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר אל תהי
בסובאי יין בזוללי בשר למו: ג גנב משל אביו ואכל ברשות
אביו משל אחרים ואכל ברשות אחרים משל אחרים ואכל ברשות
אביו אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיגנוב משל אביו ויאכל
ברשות אחרים. ר׳ יוסי בי ר׳ יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו
ומשל אמו: ד היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה. אמו רוצה
ואביו אינו רוצה אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיהיו שניהן
רוצין. ר׳ יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו
נעשה בן סורר ומורה: ה היה אחד מהם גידם או חיגר או
אילם או סומא או חרש אינו נעש׳ בן סורר ומורה שנ׳ ותפשו
בו ולא גידמים. והוציאו לא חיגרים. ואמרו לא אילמים. בנינו
זה לא סומים. איננו שומע בקולנו ולא חרשים. מתרין בו
בפני ג׳ ומלקין אותו. חזר וקילקל נידון בעשרים וג׳ ואינו נסקל
עד שיהיו שם ג׳ הראשונים שנ׳ בנינו זה זה הוא שלקה בפניכם:
ו ברח עד שלא נגמר דינו ואח״כ הקיף זקן התחתון פטור
ואם משנגמר דינו ברח ואח״כ הקיף זקן התחתון חייב: ז בן
סורר ומורה נידון על שם סופו. אמרה תורה ימות זכאי ואל
ימות חייב שמיתתן של רשעי׳ הנייה להם והנייה לעולם. והצדיקי׳
רע להם ורעה לעולם. יין ושינה לרשעי׳ הנייה להן והנייה לעול׳.
ולצדיקים רע להם ורעה לעולם. פיזור לרשעי׳ הנייה להן והנייה
לעולם ולצדיקי׳ רע להם ורעה לעולם. כינוס לרשעים רע להם
ורע לעולם. ולצדיקים הנייה להן והנייה לעולם. שקט לרשעים
רע להן ורע לעולם לצדיקים הנייה להן והנייה לעולם: ח הבא
במחתרת נידון על שם סופו. היה בא במחתרת ושבר את
החבית אם יש לו דמים חייב. אין לו דמים פטור: ט אילו
שמצילין אותן בנפשם הרודף אחר חבירו להורגו ואחר הזכר
ואחר נערה המאורס׳ אבל הרודף אחר הבהמ׳ והמחלל את השבת
והעובד ע״ז אין מצילין אותן בנפשן:

פרק שמיני

הלכה א׳ בן סורר ומורה כו׳. ר׳ זעירא ר׳ אבהו ר׳ יוסי
בן חנינ׳ בשם ר״ש בן לקיש כתיב וכי יזיד איש על רעהו להרגו
בערמה. מאימתי הוא נעשה איש משיזיד. מאימתי הוא מזיד
משתפשט הכף. משל כשל הזרע מכפנים השחיתה הקרירה
מבחוץ. א״ר זעיר׳ תנא ר׳ שילא כר בינא כי יהיה לאיש בן׳
לא שיהא הבן אב. מכיון שהוא ראוי לבוא על אשה ולעברה.
תיי די ליה אב ולא בן ואמרה התורה בן ולא אב. ואתייא כיי
דמר ר׳ יסא בשם ר׳ שבתי כל ימיו של בן סורר ומורה אינן
אלא ששה חדשים בלבד. א״ר יסא כל אילין מילייא לא
מסתברין ולא חילופין. תני תדע לך שהוא כן. מי היה בדין
שיהא חייב הבן או הבת. הוי אומר הבת. ופטרה התורה
את הבת וחייבה את הבן. ומי היה בדין שיהא חייב קטון או
גדול. הוי אומר גדול. פטרה התורה את הגדול וחייבה את
הקטן. מי היה בדין שיהא חייב הגונב משל אחרים או הגונב
משל אביו ואמו. הוי אומר הגונב משל אחרים. פטרה התורה
הגונב משל אחרים וחייבה הגונב משל אביו ואמו. ללמדך
שבולו אינן אלא בגזירת מלך: הלכה ב מאימתי הוא חייב כו׳.
א״ר יוסי טרטימר תני לייטרא הוא אינו חייב עד שיאכלנו
מהוכהב. אכלו חי כלב הוא אכלו מבושל בר נש הוא.
אכלו הסוקים מהו נידים חרכים מה הן. רבי יוחנן אמר׳ נימנין
עליהן. רשב״ל אמר אין נמנין עליהן. ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳
זעירי איתפלגון ר׳ יוחנן ור״ש בן לקיש. דתנינן תמן׳ אילו
שערותיהן כבשרן. א״ר יוחנן עד זה לא שנו אלא לאיסור ולטומאה.
הא ללקות לא. ר״ש בן לקיש אמר משנה תמימה שנה ר׳ בין
לאיסור בין לטומאה. מחלפה שיטתיה דר״ש בן לקיש תמן הוא
עבד לה בשר. וכא לא עבד לה בשר. א״ר יודה בר פזי שנייא
היא תמן שהוא עוד וסופו להקשות. כל שכן מחלפה שיטתיה
דרשב״ל ומה תמן שסופו להקשות הוא עבד לה בשר. כאן שאין
סופו להקשות כל שכן. אמר ר׳ אבהו׳ טעמי דר׳ יודה בן פזי
ואכלו את הבשר לא נידים: אכל בחבורת מצוה אכל בעיבור
החדש אכל מעשר שני בירושלים. ויסרו אותו ואיננו שומע בקולם.
יצא זה שהוא שומע בקול אביו שבשמים. אמר ר׳ יוחנן אם
הוכיחו׳ לבולי יהיה ידון בעל נבולך. א״ר יוחנן קובלי לרשו׳ להופטי
מבולי. א״ר יוחנן׳ לוות כריבית לחבורת מצוה ולקידוש החדש.
ר׳ יוחנן הוה עליל לכנישתא בצפרא ומלקט פדרין ואכיל
ואמר יהא חלקי עם מאן דקדש ירחא הכא רומשית: אכל
נבלות וטריפות שקצים ורמשים. ויסרו אותו ולא ישמע בקולם.
יצא זה אפי׳ בקל אביו שבשמים אינו שומע: הלכה ג
גנב משל אביו כו׳. אזהרה׳ לגניבה הראשונ׳ מניין לא תגנוב.
אזהרה לגניבה שנייה מניין׳ לא תגנובו לא תגנובו על מנת
למקט. לא תגנובו על מנת לשלם תשלומי כפל. על מנת
לשלם תשלומי ארבע וחמשה. בן בג בג אומר׳ לא תגנוב את
שלך מאחר הגנב. שלא תראה גונב. רבי בא רבי יוחנן בשם
רב הושעיה אינו חייב עד שיגנוב מעות. ר׳ זעירה בשם ר׳
הושעיה אינו חייב עד שולול מעות. מהו שולול מעות. מה
אנן קיימין אם בהן דאמר הא לך חמשה והב לי תלתא שטי
הוא. הא לך תלתא והב לי חמשה בר נש הוא. אלא כי נן
קיימין (אם) בהו דמר הא לך חמשה והב לי חמשה: הו דינו
גנב והו דינו גזלן א״ר הילא גנב בפני עדים גנב. בפני הבעלים
גזלן. ר׳ זעירה בעי מעת׳ אפי׳ נתכוון לגזילה ולבעליה אין זה
גזזן והו דיני גזלן על דעתיה דר׳ זעירה: ר׳ שמואל בר סוסרט׳
בשם רבי אבהו׳ עד שינלט בפני עשר׳ בני אדם כניין אב
שבכולן ויגזול את החני׳ מיד חמצרי ויהרגהו כתציתו: הלכה ד
היה אביו רוצה כו׳. א״ר יוחנן ואפי׳ אין אמו ראויה לאביו:
וכל מה שיש לאמו לא משל אביו הם׳׳ א״ר יוסי בי ר׳ בון
תיפתר כהן דהוות נסבה דיורין ועבדת שדו ונגב מינהון: הלכה
ה היה אחד מהן גידם כו׳. כשם שאת חורש באביו ובאמו׳
כך את חורש בזקני בית דין שנ׳ ויצאו פרט לחיגרים. ואמרו
פרט לאילמים. ידינו לא שפכו פרט לגידמים. ועינינו לא ראו
פרט לסומין. מגיד הכתוב כשם שזקני בית דין שלימין בצדק.
כך הם צריכין׳׳ להיו׳ שלימין באיבריהן. א״ר יוחנן מת אחד
מן הראשונים אינו נסקל. ולא מתני׳ היא אינו נסקל עד שיהיו
שם ג׳ הראשונים. א״ר הושעיה שלא תאמר יעשה דין שני
ראשון לפום כן צריך מתמתה: הלכה ו ברח עד שלא נגמר
דינו כו׳. א״ר יאשיה׳׳ סח לי זעירה משם אנשי ירושלם ג׳ הן
שאם ביקשו למחול מוחלין. ואילו הן סוטה. ובן סורר ומורה.
וזקן ממרא על פי בית דין. סוטה ולא מתניתא היא שבעלה
אינו רוצה להשקותה. סברין מימר עד שלא נכתבה המגילה.
אתא מימר ואפילו משנכתבה המגילה ובשלא נמחקה
המגילה. אבל אם נמחק׳ המגילה לא בדא: בן סורר ומורה.
ולא מתני׳ היא היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה אמו רוצה
ואביו אינו רוצה. סברין מימר עד שלא עמד בדין אתא מימר
לך ואפי׳ עמד בדין בשלא נגמר דינו. אבל אם נגמר דינו
לא בדא: וזקן ממרא. הדא דתימר שלא להורגו אבל להחזירו
לא היו מחזירין אותו במקומו. וכשבאתי אצל ר׳ יהודה בן
בתירה לנציבין על שנים הודה לי ועל אחד לא הודה׳ לי.
על זקן ממרא לא הודה לי כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל:
מה טעמון דבית שמאי הכא לי בעלי ואני שותה. מה טעמון
דבית הלל הואיל ואין כאן בעל להשקותה החזירתה התורה
לספיקה. וספיקה לספיקה וספיקה להודיה: תמן תנינן׳׳
הפוגמת כתובתה לא תיפרע אלא בשבועה. תני׳׳ הפוגמת
לא הפוחתת. כיצד היתה כתובתה מאתים והיא אומרת מנה
נפרעת שלא בשבועה. מה בין הפוגמת ומה בין הפוחתת. א״ר
חנינה כא משא ומתן בנתיים פוחתת לא בא משא ומתן
בנתיים. ר׳ ירמיה בעי כמה דת מר תמן ועד אחד מעידה
שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה׳ ודכוותה ועד אחד מעידה
שהיא פחותה לא תיפחת אלא בשבועה׳ א״ר יוסי בשעה שעד
אחד מעידה שהיא פרועה אינו מכחיש שנים. ובשעה שמעיד
שפחותה מכחיש את שנים. תני והנפרע׳ שלא בפניו לא
תיפרע אלא בשבועה׳ ונפרעים מאדם שלא בפניו. א״ר ירמיה׳׳
תיפתר בשטר שהריבית אוכל׳ בו׳ ובית דין גובין רבית. תיפתר
שערב לו מנוי. והתני׳׳ יורש שפגם אביו שטר חוב הבן גובה
בלא שבועה׳ בזה יפה כח הבן מכח האב שהאב אינו גובה
אלא בשבועה׳ א״ר לעזר ונשבע שבועת יורש שלא פיקדנו אבא׳
ושלא אמר לנו אבא ושלא מצינו שטר בין שטרותיו של אבא
ששטר זה פרוע׳ הא אם נמצא פרוע׳ רב הושעיה בעי
מתניתא׳ דבית שמאי. דבי׳ שמאי אומרי׳ נוטלת כתובתה ולא
שותה. א״ר יוסי טעמון דבית שמאי הכא לי בעלי ואני שותה׳
כרם הגא כדין הוה אפי׳ אביו לא ישבע׳ תקנה תיקנו בו
ששבע׳ בנו תיקנו. ובבנו לא תיקנו׳ מכיון שמת העמדת
את בנו על דין תורה׳ נתחייב אביו שבועה בבית דין ומת אין
בנו גובה׳ דלא כן מה נן אמרין יש אדם מוריש שבועתו לבנו.
א״ר בא הכין איתאמרת׳ פגם אביו שטרו בבית דין ומת אינו
גובה׳ רב חסדא בעי כגון דהליך תרתין פסיען הוא מפסיד אילו
פגמו חוץ לבית דין את מר גובה׳ מפני שפגמו בבית דין את
מר אינו גובה: הלכה ז בן סורר ומורה כו׳. צפה הקב״ה׳ שסוף
זה עתיד לגמר ניכסי אביו ואת ניכסי אמו ויושב לו בפרשת דרכים
ומקפח את הבריות והורג את הנפשו׳ וסופו לשכח את המורה

מראה מקום ותנה ות

א ספרי תלא פי׳ ר״ק.
ב ע׳ ספרי תלא פי׳ ר״ק.
ג נ״ל: שלשה.
ד בבלי פסחי׳ פ״ב, לעיל פסחי׳ פ״ה ה״י (ל״ה, פ׳).
ה חולין פ״ט מ״ב.
ו שם הג״ה פ״ר לבון משפח דרשב״ל ומבלו וכו׳.
ז פו״ק פ״ב ה״ג (פ״פ, ג׳).
ח ע׳ מג״פ ר״מ רפ״ב ובמרדכי פ״ג דמו״ק׳ סלקנן סי״פ ה״ב (ל׳, פ׳).
ספרא קדושים, ב׳ ב״מ פ״פנ
יא תוספתא ב״ק פ״י, בבלי שם כ״ו: ומלמתא נח סי׳ ד׳.
יב ע׳ ב׳ ב״ק ע״מ: וב״ר פכ״ד.
יג ע׳ ב׳ ע״א.
יד ע׳ א״מ כו״ב ח״ב סהדר״ת חמ״פ ע סי׳ קכ״ט, ת׳ בסבלתין נ״ה
טו סוטה פ״ד ה״ב (י״ט, ג׳) ספרי תלא פי׳ ר״ק ובבלי בסבלתין פ״ס סמ״ט.
טז כתובות פ״ט פ״ח שבועות פ״ז פ״ס
יז סוטות שם ל״ג ב׳, שבועות ל״פ פ׳.
יח ע׳ כתובות הבוטות שם, וגיטין פ״פ ה״ב (פ״ו ד׳).
יט תוספת׳ שבועות פ״ו.
כ ע׳ בבלי ע״ב.

בן סורר ומורה כו׳: משתפשט הכף. פי׳ לעיל פהאתי׳ ש נעגה נשר האם נקר׳ כף ומשיתפשטו השערות על אותו מכף נקר׳ לש ושיגיע שטל על זכב כשנתבשל הזרע כו׳. פי׳ כן כשנתבשל זרע הפ״ד קבפנים שלו נקר׳ לש סימן השחירה מבחוץ בשערות הקדיר׳ שבוש הכף שגם שתגדל הזר׳ קודם ליפתה הלכה ב: מהוכהב. פי׳ גלוי פעם כמו שאובלים הגנבים: אם הוכירוך לבולי כו׳. פירשתי לעיל בפ״ק: הלכה ג׳: למקט. פי׳ להקניטו לע״פי שאיסו תמן לגנוב בזה שלא להכעיסו והלכה ו׳: צפה הב״ה. פי׳ פסוס דק׳ לתלמוד׳ לפה יהרג משום שסכל תרטימר בשר כו׳ ולכן לפר שנהרג פסו׳ שלפה כו׳ שהגיע התור׳ לסוף דעתו וסופו לשכח כו׳. נס״ם וחזר על ליעודו ופירושו שחזר להגיע פה שהותנל לו והוא מכילה בשר ויין וכן הוא בבבלי דפרקי׳:

כי ר״ש העביר כולו פטור כהאי דאעבריה מוקד. ר׳ בון בר חייה בעא קומי ר׳ זעיר׳ סבר ולא העבי׳ תפלונה׳ דחזקיה וחד׳ יוחנן דאיתפלגון טבח ולא סבר חזקיה אמר חייב. ור׳ יוחנן אמר פטו׳. ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנ׳ ראה לשון שלימדתך התורה מולך כל שתמליכהו עליך אפילו קיסם אפילו צרור׳ והכרתי אותו מקרב עמו. לרבות שאר ע״ז כהוכרת׳ ר׳ נסה בשם ר׳ לעזר לרבות שאר ע״ז לבנים ולבנות׳ ודתני אחד המולך ואחד שאר ע״ז בין שעבדה כבנים ובבנות בין שעבדה באבות ובאמהות חייב׳ אמר ר׳ זעירה כשאין עבודתה לכן אבל אם היתה עבודתה לכן פטור. א״ר הילא אפילו עבודתה לכן חייב שתים׳ מתניתא מסייעא לרבי הילא׳ מולך בכלל עובדי ע״ז היה ויצא לידון להקל עליו שלא יהא חייב אלא על יוצאי ירכו. אמר ר׳ תנחום בר ירמיה אתייא דרבי לעזר כר׳ ר״ש בשיטת ר״ש אביו. כמה דר״ש אמר מולך בכלל עוברי ע״ז היה ויצא לידון להקל עליו שלא יהא חייב אלא על יוצאי ירכו. כן רבי לעזר בי ר׳ שמעון אמר בכלל שבועי ע״ז היה ויצא לידון להקל עליו שלא יהא חייב אלא על יוצאי ירכו׳ אמר רבי תנחום בר יודן אעינ׳ דרבי לעזר בי ר״ש אמר זיבח וקיטר׳ ניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת מודה שאם עבדה בעבודת׳ בעבודת הגבוה בעבודת השתחויה שהוא חייב על כל אחת. מניין שאם עבדה כעבודתה כעבודת גבוה בעבודת השתחויה שהוא חייב על כל אחת ואחת. ר׳ שמואל בשם רבי זעירה ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים. א״ל ממי תנה לקדשי׳. ר׳ יוסא בשם ר׳ יוחנן זיבח לה שלה אחד בעל מום חייב׳ מאי כדון. כדאמר ה׳ הילא לא תעשון כן ליי׳ אלהיכם׳ ׳כליי׳ אלהיכם לא תעשון כן: אמר רב פינחס קומי רבי יוסה בשם רב חסדא היתה עבודתה בבנים ובבנות׳ ועבדה באבות ובאמהות חייב שתים׳ והוה ר׳ זעירה חדי בה סבר מימר בשיטת רבי הילא רביה איתאמרת ועל דר׳ לעזר בי ר״ש איתאמרת. א״ל ומה כידך ועל דרבנין איתאמרת׳ א״ל ולהדא צורכה׳ אזהרה׳ לבעל אוב מניין אל תפנו אל האובות׳ כרת מניין והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים וגו׳. עונש מניין ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני מות יומתו. ולמה לא תנינן ידעוני בכריתות׳ ר׳ חזקיה בשם ר״ש לקיש מפני שנכללו כולם בלאו אחד. אל תפנו אל האובות וגו׳. רבי יוסא בשם ר״ש לקיש שהוא כלא תעשה שהוא בא מכח עשה. אמר ר׳ זעירה קומי ר׳ יוסא הכן לא אתא מתני בר נש מתני ידעוני בכריתות אלא את. א״ל כמה דאישתעי קרייא אישתעיית מתניתא׳ אוב או ידעוני׳ אוב זה פיתומי המדבר משיחיו. וידעוני זה המדבר בפיו הרי אלו בסקילה והנשאל כהן באזהרה: והודש אל המתים׳׳. אית תניי תני זה הנשאל בגולגולת׳ אית תניי תני הנשאל בזכורו׳ מה בין הנשאל בגלגלת למעלה בזכורו. שהנשאל בגלגולת עולה כדרכו ועולה בשבת׳ והדיוט מעלה את המלך׳ והמעלה בזכורו אינו עולה כדרכו ואינו עולה בשבת ואין ההדיוט מעלה את המלך׳ א״ר הונא קרייא מסייע למאן דאמר אוב זה המעלה בזכורו. מה טעמא קסמי נא לי באוב והעלי נא לי אשר אומר אליך׳ מה את שמע מינה׳ א״ר סנא מיכן דהוות ידעה מילין סגין׳ מאי כדון׳ והיה כאוב מארץ קולך מיליהון דרבנין מסייען לרבי יוסא דא״ר יוסא בשם רבנין׳ מפני שהן מקטירין לשדים׳ ר׳ הילא בשם ר׳ יוסא מפני שנכללו כולן ע״י מעשה: הלכה יד המחלל את השבת כו׳ אזהרה למחלל מניין לא תעשה כל מלאכה׳ כרת מניין כי כל העושה בו מלאכה ונכרת׳. עונש מניין מחלליה מות יומת. וניתני׳ שלשים ושבע כריתות בתורה׳ א״ר יוסי בי ר׳ בון שאם עשה כולן בזדון שבת ׳יכול מלאכה שהוא חייב על כל אחת ואחת: אזהרה למקלל אביו ואמו מניין׳ איש אמו ואביו תיראו׳ עונש וכרת מניין ומקלל אביו ואמו מות יומת׳ ואו׳ כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה׳׳ ונכרתו: הבא על נערה המאורסה׳ ר׳ יוסא בשם ר׳ יוחנן ר׳ חייה בשם ר׳ לעזר דר״מ הוא ברם לרבנין אפילו קטנ׳. מה טעמא דר״מ נער חסר אמר בפרשה׳ מה מקיימין רבנן נער׳׳. ר׳ אבהו בשם ר״ש לקי׳ נערה אחת שלימה אמור׳ בפרש׳ ולימד׳ על כל הפרש׳ כולה שהוא גדולה׳ מתיב ר״מ לרבנין והרי המוציא שם רע והרי אין כתוב בו אלא נער והוא גדולה שאין קטנ׳ נסקלת. מה עבדין לה רבנין׳ א״ר אבין תיפתר שבא עליה דרך זכרות׳ ר׳ יעקב בר אבא בעא קומי רב הבא על הקטנ׳ מהו. א״ל בסקילה׳ הבא על הבוגרת מהו׳ א״ל אני אקרא נערה ולא בוגרת. וקר׳ נערה ולא קטנה. וליה את מודה כי שהוא בקנס. א״ל תחת אשר עינה לרבות את הקטנה לקנס׳ וקרא תחת אשר עינה לרבות את הבוגרת בקנס. אמר רב אע״ג דנצחי ר׳ יעקב בר אבא כרינ׳ הלכה הבא על הקטנה בסקילה והוא פטורה׳ ר׳ אבון בשם ר׳ שמואל ולמי לא פתר ליה מן הדא ומת האיש אשר שכב עמה לבדו. וכי אין אנו יודעין שאין לנערה חט׳ מות. ומה ת״ל ולנער לא תעש׳ דבר אין לנער חטא מות׳ אלא מיכן הבא על הקטנה בסקילה והוא פטורה: הלכה יו המסית זה ההדיוט כו׳׳׳ הא חכם לא. מכיון שהוא מסית אין זה חכם. מכיון שהוא ניסת אין זה חכם. כיצד עושין לו להערי׳ עליו מכמנין עליו שני עדים בבית הפנימי ומושיבין אותו בבית החיצון ומדליקין את הנר על גביו כדי שיהיו רואין אותו ושומעין את קולו׳ כך עשו לבן סוטדא בלוד והכמינו עליו שני תלמידי חכמים והביאוהו לב״ד וסקלוהו׳ וכא את אמר חכן. שנייא היא ראמ׳ אני׳ ואמר אוף הכא אני׳ שלא יערים. ויערים. שלא ילך ויסית עצמו ויסית אחרים עמו: מסית אומר כלשון נבוה׳ והמדיח אומר בלשון נמוך׳ מסית שאמר בלשון נמוך נעשה מדיח׳ ומדיח [illegible] כלשון גבוה נעשית מסית׳ מסית אומר כלשון הקודש׳ [illegible] אומר בלשון הדיוט. מסית שאמר כלשון הדיוט נעשה מדיח׳ ומדיח שאמר בלשון הקודש נעשה מסית: הלכה יט המכשף העושה מעשה כו׳׳ מכשפה לא תחיה׳ אחד האיש ואח׳ האשה. אלא שלימדתך התורה דרך ארץ מפני שרוב הנשים׳׳ כשפניות׳ א״ר לעזר מכשף בסקילה׳ מה טעמא דר׳ לעזר נאמר כאן מכשפה לא תחיה׳ ונאמר להלן אם בהמה אם איש לא יחיה. מה לא יחיה שנ׳ להלן בסקילה. אף כאן בסקילה. מה טעמון דרבנין נאמר כאן מכשפה לא תחיה. ונאמר להלן לא תחיה כל נשמה׳ מה לא תחיה שנ׳ להלן מית׳ בחרב׳ אף לא תחיה שנ׳ כאן מיתה בחרב׳ א״ר עקיבה מן הדבר הזה אני מכריע מוטב שילמד לא תחיה מלא תחיה. ואל יוכיח לא יחיה׳ מה טעמא דר׳ יהודה נאמר כאן מכשפה לא תחיה׳ ונאמר להלן כל שוכב עם בהמה מות יומת. מה מיתת הבהמה בסקילה׳ אף כאן בסקילה: דלמא ר׳ לעזר ור׳ יהושע ור׳ עקיב׳ עלון למיסחי בהדין דימוסין דטיברי׳ חמתון חד מיניי׳ א׳ מה דמר והפשיתון כיפ׳. א״ר ליעזר לר׳ יהושע מה. יהושע בן חנינה חמי מה דאת עבד. מי נפיק אהן מינייא אמר רבי יהושע מה דמר׳ ותפש יתיה תרעה׳ והוה כל מאן דעליל הוה יהיב ליה חד מרתוקה׳ וכל מאן דנפיק הוה יהיב ליה בנתיקה׳ אמר לון שרון מה דעברתון. אמרין ליה שרי ואנן שריי. שרון אילין ואילין. מן דנפקון א״ר יהושע להוא מינייא הא מה דאת חכם׳ אמר ניחות ליםא׳ מן דנחתון לימא אמר ההוא מינייא מה דאמר ואיתבזע ימא׳ אמר לון ולא כן עבד משה רבכון בימ׳. אמרין ליה לית את מודה לן דהליך משה רבן בגויה. אמר לון אין׳ אמרין ליה והליך בגויה׳ הלך בגויה׳ גזר ר׳ יהושע על שרה דימא ובלעיה: דלמא ר׳ ליעזר ור׳ יהושע ורבן גמליאל סלקון לרומי׳ עלון לחד אתר ואשכחון מינוקיא עבדין גבשושין ואמרין הכין בני ארעא דישראל עבדין ואמרין והן תרומ׳ והן מעשר. אמרין מסתברא דאית הכא יהודאין עלון לחד אתר ואקבלון בחד׳ כיי יתבון למיכל והוה כל ׳תבשיל דהוה עליל קומיהון אי לא הוון מעלין ליה בחד קיטון לא הוה מייתי ליי קומיהון. וחשון דילמא דאינון אכלין. ובחי מתים. אמרין ליה מה עיסקך דכל תבשיל דאת מייתי קומנן אין לית את מעיל להן קיטונה לית את מייתי לן קומינן. אמר לון חד אבא גבר סב אית לי וגזר על נפשיה דלא נפק מן הדא קיטונא כלום עד רייתמי לחכמי ישראל. אמרין ליה על ואמ׳ ליה פוק הכא לגביהון דאינון הכא. נפק לגבון אמרין ליה מה עיסקך. אמר לון צלון על ברי דלא מוליד׳׳. א״ר ליעז׳ לר׳ יהושע מה. יהושע בן חנניה חמי מה דאת עביד. אמר לון איתון לי זרע דכיתן. ואייתון ליה זרע דכיתן. איתחמי ליה זרע ליה על גבי טבלה׳׳. איתחמי מרבץ ליה. איתחמי דסלק איתחמי מיתלש בה. עד דאסק חדא איתא בקלעיתא דשערה. אמר׳ לה שרי מה דעבדתין. אמר ליה לי נא שריית. אמר לה דלא כן אנא מפרסם ליך. אמרה ליה לי נא יכלה דאינון מסלקין בימ׳. וגזר ר׳ יהושע על שריא דימא ופלטון. צלון עלוי וזכ׳ למיקמה לר׳ יודה בן בתור׳. אמרו אלו לא עלינו לכאן אלא להעמיד הצדיק הזה דיינו: א״ר יהושע בן חנניה׳׳ יכיל אנא נסיב קריין ואבטיחין תעביד לון אילין טבין והדנן עבדין איילין ומבין: א״ר ינאי מהלך הוינא בהדא איסרטא דציפורי וחמית חד מיניי נסיב צריד וזרק ליה לרומא והוה נחת ומתעביד עגל׳ ולא כן א״ר לעזר׳ בשם ר׳ יוסי בר זמרי אם מתכנסין הן כל באי העולם אינן יכולין לבראות יתוש אחד ולזרוק בו נשמה׳ נימר לא נסבה הוא מינייא חד צרור חורקיה לרומא ונחת ואותעביד חד עגל. אלא לסריה קרא וגנב ליה עגל מן ׳בקורתא איתי לים׳ א״ר חיננא בי רבי חנניה מטייל הוינא כאילין גופת׳ דציפורין׳ וחמית חד מיניי נסב חדא גולגלא וזרקה לרומ׳ והוא נחתא ומתעבדא עגל. אתית ואמרת לאבא. אמר לי אין אכלת מינה מעש׳ הוא. ואי לא אחזת׳ עינים הוא. א״ר יהושע בן חנניה׳׳ ג׳ מאות פרשיות היה רבי ליעזר דורש בפרי מכשפה ומכולם לא שמעת אלא שני דברים. שנים לוקטין קישואין אחד לוקט פטור ואחד לוקט חייב. העושי מעשה חייב. והאוחז את העינים פטור. א״ר דוסא חשע מאות פרשיות היו שלש מאות לחיוב ושלש מאות לפטור. ושלש מאות לחיוב שהוא פטור:

הדרן עלך ארבע מיתות

פירוש

הלכה י״ט: למסית בסדין כו׳. פי׳ המסית סכי הוא שאינו לרמוז בסרטלאות של סנהדרין הס׳ אותם שכשף אחד ואם׳ מה שאמר מדברי בשמיו ואמר אותם כיפת המרחץ ולא כיו יכולין לבלוע משם וא״ר ליעזר בר״י רמה מה אתה עם׳ כדי להתירם כי הוא היה בקי במעט׳ בשפים ובשילא המכשף אמר ר׳ יוסה שאמ׳ ותפס פותו שער המרחץ והיה כל הנכנס היה סכאו באגרופו וכל היוצ׳ נותן לו מכה בארכבתו וא״ל הסין שיתירו הכשפי׳ שפעו וא״ל שהוא יתיר כמותו וגם הם יתירו ובשילא מן המרחץ א״ל ר״י אין בכוחך לעשות אלא זה מה מכמה ש כוה וא״ל כרד ימך אלא הים והם פרש׳ את מכשתי ואמר מה שאמר בכשפיו ונבקע הים א״ל ולא כן עש׳ משה רבכם והריבי כמותו וא״ל אין אתה עוד׳ שהלך בתוכו וא״כ לך גם אתה והלך בתוכה וגזר ר״י על שר של ים ובלעיה מינק׳ כו׳. פי׳ שאלה תינוקות שעושין ליטורין של מצות: קמן קשתא. פי׳ שאין מביא לפניהן לאכול עד שמביאו מקודם לאותו חדר והיו חוששין שמא יש לו ע״ז באותו חדר ומקריב לפניה קוד׳ שנותן לפניהם: סב פי׳ זקן: עד דיחמי ס׳. פי׳ שנדר על עצמו שלא יצא מזה החדר עד שיראה חכמי ישראל: צלון כו׳. פי׳ שהתפללו על בני שאינו מוליד ואמר ר״א לר״י ראה מה אתה עש׳ שעשה דלא׳ עמו לו כשוף שלא יוליד: דכיתן כו׳. פי׳ של פשתן והיה נראה להם כאילו זרע וכאילו הצמיחו וכאילו גדל וכאילו נתלש עד שעלתה אשה אחת בקליעת שערה דהיינו המכשפה וא״ל שתתיר הכישוף ששעו וא״ל אין אני מתירן א״ל אם אין אתה מתירו אני מפרסם אותך א״ל איני יכול להתירו מפני שהוא מושלך בים וגזר ר״י על שר של ים ופלטו כו׳: קריין ואבטיחי׳. פירש דלעי לעקת קשואין ודלעתין ואפטיחי׳ ונהם איילים וצביים והן עשוין כן לעולם ולא לשעה נלבד: איסרטא׳ פי׳ ׳ברחוב: נסיב צרור׳ פי׳ שהשליך צרור והשליכו לאויר והוא ומעשה עגל: נימר לא נסבה׳ פי׳ נחשה וכי יש לומר שלא עשה כמין מעשה דברי חרקיה כו׳. ומשני שהוא קורא לחבר שלו והוא גונב טלה מהבדר ומביא לו אצל נגרשים שנו יכולו נפחיה דציפורין׳ פי׳ מקום ׳גפת הדלתות של ציפורי׳: גולגלא׳ פי׳ גרור ולוקח מעש׳ הוא. כלומר ע״י הבלגה כי כשדי לא אכלת ממנו כי הוא כחוק הגבפנע. ח״כ מעשה הוא ע״י כפי ולידה ומשום יקרה:

סליק פרקא

מראה מקום והגהות

א שבועות פ״א ה״א.
ב נספרי עקב פ׳ וצבדתם, „ר׳ הכינא בן אנטיגנוס״ וגו׳ בבלי ס״ד.
יה״ג: מר״ש מולך וכו׳.
ד לעיל בפרקין ה״ג.
ה ע׳ ספרי ראה פ׳ פ״ם.
ו ע׳ ב׳ ס״פ. ת״כ קדושים ריש פרק ט׳.
ז ספרא קדושים פרק ז׳ ס״ו, וספ״פ.
ח ע׳ בבלי ס״ה:
ט ע׳ כריתות ג׳:
י ע׳ בפרקין ה״ה.
יא נ״ל: תכוין.
יב ע׳ מו״כ קדושים וב׳ ס״ה.
יג ע׳ תום׳ בבבלי כתובות ל״ח: ד״ה סיתות, ולמדרי ה׳ ליטת קס״ס.
יד כתובות ס״ג ה״ס, וע׳ ב׳ בפרקין ס״ה: סייבמו״ס ל״ה.
טו בבלי ס״ה.
טז ע׳ תום׳ מנחו׳ ס״ה: ד״ה ר״י כ״ב.
יז ידידי הרב מוהר״י רייפמן כי, כתב ליבוש׳ בהקדמה למדרש עשרת הדברות כ״י שון, בי בן בתירה חוא כמה בן פתורא, ר״ל בן השלחן, וקרי׳ בן ע״ש שלדע״ו איש שמן שמרע על גבי שלחן (שלחן).
יח רמה ספרי „תולדות ריב״ס״ בהלוסה להמגיד שכם ח׳ גליון ס״ב.
יט נראשית רבה פ״ס.
כ נ״ג: מן בקורתא, ולמותי ליה.
כא ע׳ ב׳ ס״ח.

אזהרה לבא על הזכר מניין ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. כרת מניין כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו וגו'. עונש מניין ואיש אשר ישכב את זכר משכבי אשה תועבה עשו שניהם מות יומתו דמיהם בם. את יליף דמיהם בם מדמיהם בם עד כדון לשוכב לנשכב מניין ואת זכר לא תשכב משכבי אשה קרי לא תישכב. עד כדון כר' עקיבה. כר' ישמעאל. לא יהיה קדש מבני ישר'. כרת לנשכב כר' ישמעאל מניין. ר' ירמיה בשם ר' אבהו נאמר כאן קדש. ונאמר להלן וגם קדש היה בארץ. את למד קדש מקדש. וקדש מתועבה. ר' חייה בר ארא בשם ר' חנינה תועבה מתועבה. א"ר יוסי בי ר' בון מתניתא אמרה כן תועבה עשו שניהם. שניהם בסקילה. שניהם באזהרה. שניהן בהכרת: אזהרה לבא על הבהמ' מניין ובכל בהמ' לא תתן שכבתך לטמאה בה. כרת מניין כי כל אשר יעשה מכל התעבות האלה ונכרתו וגו'. עונש מניין ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת. את יליף דמיהם בם מדמיה' בם. עד כדון כר' עקיבה. כר' ישמעאל. ר' ישמעאל מן אתריה ור' עקיבה מן אתריה. כרת לנשכב על דר' ישמעאל לית משכח. עונש לנשכב בין על דר' ישמעאל בין על דר' עקיבה לית משכח. וכתיב זובח לאלהים יחרם. מה זה בסקילה וכרת אף זה בסקילה וכרת. מה מפקא מביניהון שכב את הזכר ונשכב ממנו על דעתיה דר' ישמעאל אינו חייב אלא אחת. על דעתיה דר' עקיבה חייב שנים. שכב את הבהמ' ונשכב הימינ' בין על דעת' דר' עקיב' בין על דעתיה דר' ישמעאל חייב שתים. שכב את הזכר ואת הבהמה חייב שתים. נשכב מן הזכר ומן הבהמ' חייב שתים. שכב שני זכרים כאחת מאחר שמתחייבין על ידו שנים חייב שתים. נשכב משני זכרים כאחת מאחר שמתחייבין על ידו שנים חייב שתים. תני הזכר לא עשה בו את הקטן כגדול. והבהמ' עשה בה את הקטנה כגדולה. א"ר לעזר לעולם אינו מתחייב עליה עד שתהא בת שלש שנים ויום אחד. רבי בון בר חייה בעא מרי' זעירא מה ראה ר' ישמעאל ורבי עקיבה ליחלק בזכר ובבהמה ובשאר כל העריות לא נחלקו. אמר ליה שבכל העריו' כתוב בהן שאר בשר. ואילו אין כתוב בהן שאר בשר. התיבון הרי נידה אין כתוב בה שאר בשר ונחלקו עליה. ר' ירמיה בשם רבי אבהו מכיון דכתיב קריבה קריבה כמי שכולהם כאן וכולהם כאן. ר' חייא בר ארא בשם רבי חנינה ואל אשה בנידת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה. א"ר יוסי בי ר' בון הוא כל תקרב הוא כל תגלה. אזהרה לאשה המביא' את הבהמ' עליה מניין ואשה לא תעמד לפני בהמ' לרבעה תבל הוא. כרת מניין כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו. עונש מניין ואשה אשר תעמד לפני בהמ' לרבע' אותה והרגת את האש' ואת הבהמ' מות יומתו דמיהם בם. את יליף הריגה מהריגה. סקילה מסקילה. דמיהם בם מדמיהם בם: רבי בא בר ממל בעי הגע עצמך שבא עליה שוגג הרי הוא נסקלת על ידיו והוא פטור. ר' שמעון בעי הגע עצמך שהרש בה בשבת הרי הוא נסקל על ידה והוא פטורה. לית לך אלא כהדא דמר' ר' שמוא' בר רב יצחק כספם וזהבם עשו להם עצבים למען יכרתו אין כתיב כאן אלא למען יכרת. כאינש דמר שחוק טימייה דפלן דאפיק בריה לעבירא בישא: הלכה י' המגדף אינו חייב כו'. אזהרה למגדף מניין אלהים לא תקלל. כרת מניין איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו. עונש מניין ונקב שם ה' מות יומת. ורבי ישמעאל ידי' ישמע' אמר בדיינים הכתוב מדבר. אם על הדיינים הוא מוזהר לא כל שכן על הכינויים. אם על הכינויים הוא עונש כרת. לא כל שכן על שם המיוחד. אית תניי תני על הכינויים באזהרה וכרת. על שם המיוחד במית'. אית תניי תני על הכינויי' באזהר'. ועל שם המיוחד במיתה וכרת. מאן דמר על הכינויי באזהרה וכרת אלהים לא תקלל. ועוד איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו. בכרת. ועל שם המיוחד במיתה. נוקב שם ה' מות יומת. ומאן דמר על הכינויין באזהרה אלהים לא תקלל. ועל שם המיוחד במיתה וכרת ונוקב שם ה' מות יומת. ואיש איש כי יקלל אלהיו וגו'. רבי ירמיה בשם רבי שמוא' בר רב יצחק זאת אומרת שדנין מספק. היך עבידא פלוני הרג את הנפש יהא נידון עד שיבואו עדיו. א"ל ר' יוסי ותפשין בר נשא בשוקא ומבזין ליה. אלא כיני פלוני הרג את הנפש והרי עדיו שהרג את הנפש יהא תפוש עד שיבואו עדיו: ואומרין ליה גדף אלא אותו השם שאמרת' לפניכ' אותו קילל ובו קילל. ואין העדי' צריכין לקרוע שכבר קרעו בשעה ששמעו. ריש בן לקיש אמר מיכן לדייני' שקיבלו עדות עומדין שדנין דין. את שים שית את שמע מינה כהוא דאמר שמואל בר רב יצחק. ואת שים כהוא דאמר שמעון בן לקיש. ואת שמע מינה שומע מפי שומע חייב לקרוע. ואת שמע מינה מיכן לעד שהעיד ערותו השני אומר אף אני כמוהו והשלישי אומר אף אני כמוהו. ואת שמע מינה שהוא אחד מן הקרעים שאין מתאחין. ואת שמע מיני מכיון שהיו יודעין משע' הראשוני' שהוא שם המיוחד שהו' צריך לקרוע. רבי חייה א"ר יסא מקשי תנינן' הכרוז יוצא לפניו איש פלוני בן איש פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלוני' ופלוני ופלוני עדיו כל מי שהוא יודע לו זכות יבוא וילמוד. שמענו שומע מפי שומע צריך לקרוע. שמעינן שומע מפי שומע ושומע מפי שומע צריך לקרוע: מהו' לקרוע על קילל' השם. נישמעינה מן הדא ויהי כשמוע המלך חזקיהו את דברי רבשקה ויקרע את בגדיו. מהו לקרוע על קיללת הגוי[a]. מאן דאמר רבשקה גוי היה קורעין.

מאן דאמר ישראל' היה אין קורעין. תני ר' הושעיה אחד השומע קללת השם מישרא'. ואחד השומע מפי הגוי חייב לקרוע מה טעמא אני ה' אלהי כל בשר המממני יפלא כל דבר. מהו לקרוע בזמן הזה'. ר' יוסה ר' ירמיה בשם ר' חייה בר בא. ר' חזקיה ר' ירמיה בשם רבי יוחנן מפרכו הנידפנים פסקו מלקרוע. מהו לקרוע על הכינויין (בזמן הזה) נישמעינה מהדא רבי שמעון בן לקיש הוה מהלך באיסרטא פגע ביה חד כותיי והוה מגדף והוא קרע. מגדף והוא קרע. נחת ליה בן חמרא ויהב ליה מרתוקא גו לביה. א"ל בר כותיי אית לאימך מאנין. מפסק' לי מילתיה. הדא אמר' שקורעי' על הכינויין ושקרעין בזמן הזה: הלכה יא העובד עז כו'. אזהרה לעובד ע"ז מניין לא תעבדם. כרת מניין את יי' הוא מגדף ונכרתה. ולא מגדף כתוב כאדם שהוא אומר לחבירו[b] גידפתה את כל הקערי' ולא שיירתה בה כלום. משל ר"ש בן לעזר אומ' לשנים שהיו יושבין וקערה של גריסין ביניהן פשט אחד את ידו וגידף את כל הקערה ולא שייר בה כלום. כך המגדף והעובד עבודה זרה אינו משייר לאחריו מצוה. עונש מניין והוצאת האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הזה על שעריך וגו' עד וסקלתם אות' באבנים ומתו. לא תעבדם הייתי אומ' עד שיעבוד כל עבודה זרה שבעלם. תלמוד לומר לא תשתחוה להם.[c] השתחוי' בכלל היתה ולמה יצא' להקיש אליה. אלא מה השתחויה מיוחד' מעשה יחיד וחייבין עליה בפני עצמה. אף אני מרבה כל מעשה ומעשה שיש בה חייבין עליו בפני עצמו. אף[d] על גב דרבי שמעון בן אלעזר אמר זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת. מודה שאם עבדה בעבודתה בעבודת הגבוה כעבודי' השתחויה שהוא חייב על כל אחת ואחת. כד מד' ר' שמואל בשם רבי זעירא ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירי'. א"ל מטי תנה לקדשים. רבי יסא בשם רבי יוחנן[e] זיבח לה מלה בעל מום חייב. מאי כדון כיי דמר ר' הלא לא תעשון כן ליי' אלהיכ'. כל ליי' אלהיכם לא תעשון כן: רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירה לא תעבדם כלל. לא תשתחוה להם פרט. כי לא תשתחוה לאל אחר חזר וכלל. כלל ופרט וכלל[f] אין בכלל אלא מה שבפרט. רבי בון בר כהנא בעא קומי רבי הלא לא תעשון כן כלל. זובח לאלה' יחרם פרט. בלתי ליי' לבדו חזר וכלל. כלל ופרט וכלל. והכל בכלל. וריבה את המגפף והמנשק. אל לאו זה דבר נאמ' השתחויה לא ללמד על עצמו שהוא מעשה המגפף והמשתחו' שאינן מעשה מניין לאומר לו אלי אתה. רב אבון בשם רבנין החמן וישתחו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל וגו'. מעתה אינו מתחייב עד שיזבח ויקטר ויאמר. א"ר יוסי לא בא הכתוב להזכיר אלא גניין של ישראל. וישתחוו לו לא לגבוה. ויזבחו לו לא לגבוה. ויאמרו לו לא לגבוה. מאי כדון. נאמר כאן אמירה ונאמר אמירה במסית. מה אמירה האמורה במסית עשה בה אמירה כמעשה. אף אמירה האמורה כאן נעשה בה אמירה כמעשה. כתיב וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחוו להם ולשמש או לירח או' ועודה לשמש אין כתיב כאן אלא ולשמש אין כאן כלל ופרט אלא ריבויים. תתיב ר' אבא בר זימנא קומי רבי זעורה והא כתיב כל אשר לו סנפיר וקשקשת וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת. מעתה אין כאן כלל ופרט אלא ריבויים. אלא בנין דכתיב וי"ו. אמר רב יוחנן בר מרייא כל הן דאנא משכח וי"ו אנא מתיק ליה. א"ר שמואל בר אבודמא הייתי אומר מה שבימים יהו אסורין ומה שבנהרות ושבבורים יהו מותרין[g] ת"ל וכל אשר כסים ריבה. רבי שמואל בר נחמני בשם רבי הושעיה האומר לו אלי אתה מחלוקת[h] רבי וחכמים. השתחוה לה מהו. רבי יוחנן אמר דברי הכל מודין בכפיפת קומה שהוא חייב. מה בין המעל' והמוריד קומתו ומה בין המעלה והמוריד שפתותיו. ר' יוחנן אמר כמחלוקת. וריש לקיש אמ' כמחלוקת. א"ר זעירא קרייא מסייע לריש לקיש תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה. אין לי אלא דבר שהוא מעשה המגדף והמשתחו' שאינן מעשה מניין: הלכה יב' הנותן מזרעו למולך. אזהרה לנותן מזרע למולך מניין ומזרעך לא תתן להעביר למולך. כרת מניין כי מזרעו נתן למולך ונכרתה. עונש מניין איש איש מבני ישר' ומן הגר הגר בישראל אשר יתן מזרעו למולך מות יומת עם הארץ ירגמוהו באבן[i]. ומזרעך לא תתן. יכול אפילו מסר ולא העביר יהא חייב. ת"ל ומזרעך לא תתן להעביר. יכול אפילו מסר והעביר של' למולך יהא חייב. תלמוד לומר ומזרעך לא תתן להעביר למולך. יכול[j] אפילו מסר והעביר למולך שלא באש יהא חייב. תלמוד לומר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש. עברה עברה לגזירה שוה. מה העברה שני' להלן באש. אף כאן באש. נמצאתה אומר לעולם אינו חייב עד שימסור ויעביד באש למולך. רבי נסה בשם ר' לעזר לעולם אינו מתחייב עד שימסרנו לכומרי ויטלינו ויעבירנו. העבירו כדרכו מהו. תני הוה מושכו ומעבירו. תני יהעבירו ברגלו פטור. רבי לעזר בי ר"ש מחייב אחד המולך ואחד שאר עבודה זרה. רבי לעזר בי ר"ש או' אינו חייב אלא למולך בלבד. אינו חייב אלא על יוצאי ירכו. א"ר יוחנן טעמא דר' לעזר בי ר"ש מהכא לא ימצא בך בנוסף לא ימצא מעביר. והכרתי אותו מקרב עמו. לרבות שאר עבודה זרה בהוכרות. עונש מניין מזרעו נתן למולך מות יומת. והוא שהעביר עצמו לא בתלו הוא עבר. ספני. שהעביר אחי שומו אבל אם היה מושך בו ומעבירו חייב. מה הוא דאמר לשר

מראה מקום והגהות

א (ע' לעיל פ"ג ה"י, פ"ו ה"ה נדרים רפ"ם, שבועות פ"א ה"ג פ"ד ה"א ופ"ח (ל"ם ג') ופ"ג)
ב י"ג להיפך.
ג ע' ב' כ"ז:
ד נראית דנה פב"ק.
ה במכילת' משפטי' פ' אלהים לא תקלל, הגי': ר' עקיבא אומר בדיינים הכ'.
ו ע' ספרא אמור פרק י"ט, ובבלי במכילתין ס"ו.
ז לעיל פ"ו פ"ב.
ח סו"ק פ"ג ה"ו (פ"נ כ').
ט שם, ומ"ש בתוס' בבבלי כ"ו.
י שם ובבלי במרקין ס'. וע' שלמות וחי סי' ל"ה אמור סי' קי"ו.
יא ספרי שלח פי' קי"ב, וע' כריתו' ו' וצ"ל גרס בר"ש.
יב כמר פ"ו ה"ם (כ"ד נ') ה"כ.
יג לקמן בפרקין הי"ג.
יד ע' ב' ע"ז כ"א.
טו (זבחים ד': ה"כ).
טז ע' חולין ס"ז. ומי"ש ותום' שם
יז י"נ: ר"ע וחכמים. וע' ב' פ"ה.
יח דלה ספרי פי"ס וסי' רכ"ס, ובהערתי שם.
יט ספרא קדושי' פרשה י', וע"ש.
כ תוספתא פ"ג וע"ש בגי'.

פורש כה. פי' בנבואה: למען יכרתון אין כו'. פי' שהיה ליה לכתוב יכרתון לשון רבי' כמו שאמר בתחילת הפסוק עשו להם שהוא לשון רבי' ומדלא כתב כן ש"מ דלאו אעשו להם עצבים קאי שנזכר בתחילת הפסוק אלא אכספם וזהבם קאי שהם יכרתון ולהכי נקט לשון יחיד אע"פ שכסף וזהב ב' מיני' הם מ"מ עניינם אחד הוא דהייט ממון והוי דקא לייט ליה ממון שהוא סיבה להחטי' את ישראל ולכן הנהפ' כמי נסיתה לפי שהיא הית' גרם לנזק זה ומפני' ששאל ישאל זה: כאינש דמר כו'. פי' כדאמרי אינשא על אינש דלא מעלי שמקללין מולידיו ומוסרי' שתתקו עלפותיו של פלוני על שהביא את בנו לתרבות רעה ומ"כ מקללין מולידו על שהיה להם לשמור בו ומ"כ הם הגורמי' כמו כן מקלל הכתו' הממון לפי שהיה הגורם ולכן הנהפ' כמי נסיתה כדפריש': מטיה פי' עלפותיה לעבורא בישא. מיתה לפעמים רעים: הלכה י': מיכן לדיינים כו'. פי' מהא דתנן במתני' והדייני' עומדין על רגליהם ש"מ מכאן לדייני' מ"ג משרכו הגודפני' כו'. ואת מסוגי' עיין לעיל בפ"ק ס' וקילו מגלפין: הוה מהלך באיסרטא. פי' שהיה מהלך בדרך ויהב ליה מרתוקא כו'. שהיכהו באגרוף על לבו: מטי תנה לקדשי'. פי' שם חכם היה מני א"כ ה"ם דא"ל שתוכל להמות שבלי' לקדשי':

יאשיה. אמר לו רבי יונתן לא מפני שהוא קלה אלא שנאמרה סתם וכל מיתה שנאמרה סתם אי אתה רשאי להחמיר עליה אלא להקל עליה. תלו אותו בחנק. אמרת סדר חנק כך הוא זה מושך אצלו וזה מושך אצלו. כהנא בעא קומי רב תמן את מר' זה מושך הולך וזה מושך הולך. וכא את מר זה מושך אצלו וזה מושך אצלו. אמר ליה תמן זה מלפניו וזה מאחריו ברם הכא דין מן דין סיטרא ודין מן דין סיטרא: הלכה ה אילו הן הנסקלין כו'. לכן צריכה בהעלם אחד אבל בשני העלימות. שכן אפילו באשה אחת בא עליה וחזר ובא עליה (בהעלם אחד) חייב על כל אחת ואחת. ר' שמעון בריה דרבי הלל בן פזי בעא קומי ר' הלל בר פזי 'מתניתא באשה אחת שיש לה שמות הרבה. אבל אם היו נשי' הרבה והעלימו' הרבה בהעלם אחד הוא. אל לכן צריכה בהעלם אחד. דאיתפלגון הוא בהעלם אחד והיא בחמשה העלימות. רבי יוחנן אמר' הוא מביא קרבן אחד והיא מביאה חמשה קרבנות. רבי שמעון בן לקיש אמר כשם שאינו מביא אלא קרבן אח' כך אינה מביאה אלא קרבן אחד שלא תאמ' יעשו נשים הרבה והעלימות הרבה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת. לפום כן צרך מימר. חייב על כל אחת ואחת: אד בן בר חייה תני דבי ישמעאל כן לא תנחשו ולא תעוננו. והלא הניחוש והעונן בכלל היו ויצאו מן הכלל לחלוק על הכלל. כלל בהיכרת ופרט מהכרת. מילתיה' דר"י אמר' כלל ופרט הוא דמר ר' אבהו בשם ר' יוסי כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו וגו'. והלא אחותו בכלל היית ויצאת מן הכלל לחלוק על הכלל. התיב ר' לעזר והכתיב ערות אחות אמך ערות אחות אביך לא תגלה. אל לצורך יצאה לידון בערייה. והכתיב ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלתה את ערותה את מקורה הערי' והיא גילתה את מקור דמיה. אמר ליה לצורך יצאת לידון בערייה. שלא תאמר הואיל ואין חייבין עליה אלא משום טומאת ערייה לא נעשה בה את המערה כגומר לפום כן צריך מימר. והכתיב ואיש אשר ישכב את דדתו ערות דודו גלה. אל לצורך יצאה לידון בערירי. דאמר רבי יודן כל אתר דתימר ערירים יהוו הוון בלא וולד. וכל אתר דתימר ערירים ימותו קוברין את בניהון. א"ר יוסי דודתו לצורך יצא' למעט את' אשת אחיו מאמו. מה טעמא נאמר כאן דודתו. ונאמר להלן או דודו או בן דודו יגאלנו. מה דודו שנאמר להלן באחי אביו מאביו הכתוב מדבר. אף דודתו שנאמר כאן באשת אחי אביו מאביו הכתוב מדבר. אף אשת אחיו ליסדה מדודתו. מה דודתו שנאמר להלן באשת' אחי אביו מאביו הכתוב מדבר אף אשת אחיו שנאמ' כאן באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר. עד כדון" כרבי עקיבה. כרבי ישמעאל. תני רבי ישמעאל נאמר כאן אשת אחיו ונאמר להלן ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא. מה נדה יש לה היתר לאחר איסורה. אף אשת אחיו מאביו יש לה היתר. יצאת אשת אחיו מאמו שאין לה היתר לאחר איסורה: והא רבי יוחנן מקשי לה מנן תיתי ליה. רבי אבהו בשם ר' לעזר בשם ר' הושעיה' שני לאוין וכרת אחד לאוין חולקין את הדבר. מה טעמא על בשר אדם לא ייסך ובמתכנתו לא תעשו כמוהו. וכתיב איש אשר ירקח כמוהו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו. הרי כאן שני לאוין וכרת אחד. לאוין חולקין את ההכרת. תעד מן הדא שמואל בר אבא בעא קומי ר' זעורה ויצאו שלמים ויחלקו על כל הקדשים בטומאה. א"ל לצורך יצאו למעט קדשי בדק הבי' שאין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא. ולא מתניתא היא" קדשי המזבח מצטרפין זה עם זה למעילה וחייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא מה שאין כן בקדשי בדק הבית. מכיון שאינן מצטרפין (אינן) חולקין. א"ר חנינה וכן היא צריכה ליה. ויחלקו ולא יצטרפו. כלל בעשה ופרט בלא תעשה. מילתיה דרבי לעזר אמרה כלל ופרט הוא. רבי לעזר 'יאמי לוקין על ידי חרישה בשביעית. רבי יוחנן אמר אין לוקין על ידי חריש' בשביעית. מה טעמא דרבי לעזר ושבת' הארץ שבת ליי' כלל. שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר פרט. הזורע והזומר בכלל היו. ולמ' יצאו להקיש אליהם (לא) מה הזורע והזומר מיוחדין שהן עבודת בארץ ובאילן אף אין לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן. מה עבד לה רבי יוחנן שני דברים הן. ושני דברים שבאו מן הכלל חולקין. על דעתיה דר' אלעזר אינן חולקין ואית לה לחלוק אינן חולקין. הא ללמד מלמדין. על דעתיה דרבי יוחנן אינן מלמדין. שנייה היא שכלל בעשה ופרט בלא תעשה ואין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעש' מלמ' על עשה. על דעתיה דר' לעזר עשה מלמד על לא תעש' אבל לא תעשה אינו מלמד על עשה. על דעתיה דר"י ניחא מותר לחפור בה בורות שיחין ומערות על דעתיה דר' לעזר מהו לחפור בה בורות שיחין ומערו' כשם שאין מלמדין לעניין איסור. כך לעניין היתר לא. ילמדו. אמר ר' בא קרתגנאה טעמא דרבי יוחנן שש שנים תזרע שדך לא בשביעית. ושש שנים תזמר כרמך לא בשביעית". כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא ועובר בעשה. רבי ירמיה אמר עובר בעשה. רבי יוסי אומר אפילו בעשה אין בו והכתיב מלא ושבתה הארץ שבת ליי' לעניין לא תעשה שבו יהו" לוקין על התוספת: רבי יוחנן פתר מתניתא יכול יהו לוקין על ידי חריש' בשביעית הרי רבי לעזר פתר מתניתא. יכול יהו לוקים על איסור שני פרקים הראשונים. אית תניי תני ושש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך. ואית תניי תני שדך לא תזרע וגו'. מאן דמר שש שנים מסייע לרבי יוחנן. ומאן דמר שדך לא תזרע מסייע לר' לעזר. מתניתא מסייע" לר' לעזר"י השמ' בלא תעש'. פן לא תעש'. וכתי' שם תעל' עלותיך ושם תעש'. שם תעלה זו העלייה ושם תעש' זו השחיט' וזריקה. מה העלייה שהיא בעשה והרי היא בלא תעשה אף שחיטה וזריקה שהן בעש' יהו בלא תעש'. בגין דכתיב שם תעלה ושם תעש'. והא אילו לא כתיב שם תעלה ושם תעש' אין עש' מלמד על לא תעש' ואין לא תעשה מלמד על עשה. מה עבד לה רבי יוחנן. שלא תאמר כמה דתימר גבי שבת חפר חרץ נעץ אינו חייב אלא אחת. ודכוותה שחט והעל' לא יהא חייב אלא אחת. לפום כן צרך מימר חייב על כל אחת ואחת: רבי זעירה" רב חייה בר אשי בשם כהנא הנוטע בשב' חייב משום זורע. רבי זעירא אמר זומר כנוטע. נטע וזמר בשבת על דעתיה דכהנא חייב שתים. על דעתיה דרבי זעורה אינו חייב אלא אחת. כלום אמר רבי זעורה אלא זומר כנוטע. דילמא נוטע כזומר. וכל דהוה בכלל זריעה. ויצאת זמירה להחמיד על עצמה. מפני שיצאת זמירה להחמיר על עצמה את פוטרה משום זורע. הוי לא שנייא נטע וזמר בשבת בין על דעתיה דכהנא בין על דעתיה דרבי זעורה חייב שתים: הלכה ו' הבא על האם כו': הלכה ז' הבא על אשת אב כו'. אזהרה לבא על האם מניין ערות אמך לא תגלה. כרת מניין כי כל אשר יעשה מכל התועבו' האל' ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם. אזהרה לבא על אשת אב מניין ערות אשת אביך לא תגלה. כרת מניין כי כל אשר יעשה וגו'. עונש מניין ואיש אשר ישכב את אשת אביו ערות אביו גלה מות יומתו וגו': הלכה ח' הבא על כלתו כו'. אזהרה לבא על כלתו מניין ערות כלתך לא תגלה. כרת מניין כי כל איש אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו. עונש מניין ואיש אשר ישכב את כלתו וגו'. תניתה הכא תניתה בכריתות. ניתי' בכריתות שהוא מביא קרבן וחוזר ומביא קרבן. אית לך מימר בסנהדרין שהוא נסקל וחוזר ונסקל. א"ר יודן אבוי דר' מתניה להתרייה איתאמר. שאם התרו בו משום אשת אב לוקה משום אם לוקה. ויתרו בו משו' אשת איש. א"ר אבון תיפתר בפנויה. תמן" תנינן ר' יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו חיי' אלא אחת. הא אם היתה אמו ראויה לאביו חייב שתים. רבי אבהו בשם ר"י לא שנייא בין שהיה' אמו ראויה לאביו בין שאין אמו ראויה לאביו אינו חיי' אלא אחת. טעמא דר"י אמך היא משום אמו אתה מחייבו עה"ס את כל הפרשה לאם. ר' בן בר חייה בעא קומי ר' זעירא מה ראה ר' יוחנן לתפוש את האם ולהניח את אשת האב. א"ל דהוא סבר כר' ישמעאל דר' ישמעאל דרש ערות (אשת) אביך בזכר הכתוב מדבר ואין אביו בכלל הזכר. אלא לחייבו שתים. דתני הבא על אביו חייב עליו שתים. וניתני"ס שלשים ושבע כריתות בתורה. ה' מנא אמר כל שם זכר אחד. ערות אשת אביך באשת אב הכתוב מדבר. ערות אמך זו אמו שהוא אשת אביו. אמו שאינה אשת אביו מניין אמך היא לא תגלה ערותה. מה עבד לה ר' כ'ישמעאל פתר לה לאחר מיתה. ולית לר' כ'עקיבה כן ערות אביך היא. לא שנייא בין בחייה בין לאחר מיתה. ר' עקיבה דרש ערות (אשת) אביך. באשת אב הכתוב מדבר. ערות אמך זו אמו שהוא אשת אביו. אמו שאינה אשת אביו מניין אמך היא לא תגלה ערותה. מה עבד לה ר' ישמעא' פתר לה לאחר מית. ולית ליה לר' עקיבה כן ערות אביך ערו' אמך. מה אביך כל שהוא אביך בין לעונש בין לאזהרה. אף אמך כל שהוא אמך בין לעונש בין לאזהרה. לא מסתברא דדריש אהן קרייא. אלא ר' יודה דלית ליה אמו שהוא אשת אביו צריך מידרוש ערות אביך וערות אמך. מה אביך כל שהוא אביך בין לענש בין לאזהרה אף אמך כל שהוא אמך בין לעונש בין לאזהרה. א"ד זעיר' הדא אמרה למידין מגזרה שוה אפילו מופנה מצד אחד. א"ל ר' יודן ליה דא פשיטא על דר' עקיבה דר' עקיבה אמר גזירה שוה אע"פ שאינו מופנה. רבי ירמיה בעי הבא על אמו מהו שהוא חייב עליה משום אשת איש. הא חמי אילו בא אחר עליה חייב משום אשת איש בנה לא כל שכן. התיב רבי יוסי הרי תורגה הרי הוא חייב עליה משום אשת איש. ובנה אינו חייב עליה משו' אשת איש דתני' אף כשאר כל העריו' כן חמותו ואשת איש את תופשו משום חמותו. כלתו ואשת איש את תופסו משום כלתו. אחותו ואשת איש את תופסו משו' אחותו. מבריתו מן החמור' ומקנדו בכלה לית יכיל. דתני"י הבא על אחותו חייב עליה משום אחותו ומשום בת אשת אביו. ר' יוסי בי ר' יודה אומר הבא על אחותו אינו חייב עליה משום שם אחד בלבד. וכן הבא על כלתו. ר' ירמיה ר' אבהו בשם ר' יוחנן אתיא דר' יוסי בי ר' יודה בשיטת ר' יודה אביו כמה דר' יודה תופש שם ראשון. כן ר' יוסי בי ר' יודה תופש שם ראשון. תני ר' ירמיה ר' אבהו בשם ר' יוחנן לית לר' יוסי בי ר' יודה כשיטת ר' יודה אבוי. תמן אמו בלא אשת אביו חיי'. אשת אביו בלא אמו חיי'. ברם הכא מצינו בת אשת אביו בלא אחותו הוא מותר בה: הלכה ט הבא על הזכר.

פירוש

והא את מר. כמו והכ' את מוסר. הלכה ה': לידון בערייה. פירש נתערוה והוא הנכנסת עמדה את לפ"ד נשיקת ספס היא הערוה כמו שרבים רש"י בפרש' קדושי' בפי' התוס' אשר לה: והכתיב ואם כי שכב את אשה דוה כו'. נראה דה"פ דהא על כרחך בהא ליכ' לבנו דלרבי אפקיה קר' לידון בערייה כלומר להיות מידון בהערה' בעל נפר כיון דהא נידה פרס הכתוב עיקר חיובא משו' הערוה דהא אפי' נגיעה אסורה וא"כ ליכ' לאיפטר ולמה ילא'. ותשני דלעולם לידון בערייה יצאת והא דאמר' לזה לא צריכה דבלאו הכי הוא ידעינן דחייב המערה אין ה"נ דהוה ידעינן דחייב המערה אבל לא הוה ידעינן דחייב על ההערה מיתה דכוה אפי' הואיל ואין בו': כל אתר רת כו'. פי' כל מקום שאת' אומר ערירי' יהיו. פירוש דהחייתן יהיו אבל אין לו בנים לא יהיו עוד לאחר מכאן וכל מקום שכ' ערירי' ימותו פירוש אפילו היה לו כבעת מ"מ ימו' כשהוא ערירי שיקבר' בחייו: לוקי' ע"י חרישה בו'. זאת הסוגיא ביארתי לעיל בכלאים ושאר הסוגיות שנאמרות בסדר זרעים כל אחת במקומה: הלכ' ח': תא חמ'. פי' בוא וראה ולשון קומי' הוא כמו איתא חזי:

מראה מקום והגהות

א ת"כ קדושים פ"ט' מי"א, ומכילתא משפטים פי' וגונב אש ופי' ומכה אביו.
ב זבים . פ"ג.
ג ע' כריתו' י"ב:
ד ע' שם ס'.
ה שבת פ' ג', ע"ש, (וע' סוטה פ"ו ה"ד שבועות פ"ג ה': ובבלי שם כ"ה. מנחות ד': וש"נ).
ו ע' יבמות פ"ו ה"ב ובבלי שם כ"ד:
ז ע' תום' בבבלי יבמות ב'. ד"ה אשת אחיו.
ח בשבת שם הגי': באבות אביו וכו'.
ט לקמן ב"ה, א', ה"ב).
י שם ויבמו' פי"א ה"א, וע' כריתו' ג'. ולקמן רפ"ט כ"ו מע"ד.
יא מעילה פ"ד פ"א, וע' ב' שבת ע"א.
יב כלאים ל"א ב', ע"ש וע' מו"ק ג'.
יג בכורים פ"ב (ס"ד, ד').
יד שביעית ל"ג א'.
טו נ"ל: פליגא על ר' לעזר.
טז ע' ספרי פ' ראה פי' ע', וזבחים ק"ו.
יז שבת י' א', וע' כלאים רפ"ח.
יח ע' ב' נ"ג:
יט (ע' קידושין נ"ח, ד').
כ ע' פסיקתא רבתי פ' אחרי.
כא ע' תום' בבבלי נ"ד. ד"ה הבא. ולקמן בפרקין ה"ד.
כב נ"ל: ר' עקיבא.
כג נ"ל: לר' ישמעאל.
כד תוספתא פ"י וע' בבלי יבמות כ"ב:

באין ושואלין שלום הדיינין והעדים לומר שאין בלבנו עליכם כלום שדין אמת דנתם. ראשות של מעלן שאין בה לא כזב ולא שקר ולא נגיבות דעת ולא משוא פנים ולא מקח שוחד והוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה שחייבים אנו לקבל עלינו מידת הדין. ואומר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כאשר נשבע לאבותיך:

הדרן עלך נגמר הדין

א: ארבע מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק ר' שמעון אומר שריפה סקילה חנק והרג. זו מצות הנסקלין: ב' מצות הנשרפין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודרין קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שהוא פותח את פיו ומדליק את הפתילה וזורק' לתוך פיו והיא יורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. רבי יהודה אומר אף הוא אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שריפה אלא פותחין את פיו בצבת שלא בטובתו ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו והיא יורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. אמר רבי לעזר בי רבי צדוק מעשה בבת כהן שזינתה והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה. אמרו לו מפני שלא היה בית דין שבאותה שעה בקי: ג' מצות הנהרגין היו מתיזין את ראשו בסייף כדרך שהמלכות עושה רבי יהודה אומר ניוול הוא זה אלא מניח את ראשו על הסדן וקוצץ אותו בקופיץ אמרו לו אין מיתה מנוולת מזו: ד' מצות הנחנקין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודרין קשה לתוך הרכ' וכורך על צוארו וזה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאה: ה' אילו הן הנסקל' הבא' על האם ועל אשת אב ועל הכלה והב' על הזכר ועל הבהמה והאשה המביאה עליה את הבהמה והמגדף והעובד עבודה זרה והנותן מזרעו למולך ובעל אוב וידעוני והמחלל את השבת והמקלל אביו ואמו והבא על נער' מאורסה והמסית והמדיח והמכשף ובן סורר ומורה: ו' הבא על האם חייב עליה משום אם ומשום אשת אב. ר' יהוד' אומר אינו חייב אלא משום האם בלבד: ז' הבא על אשת אב חייב עליה משום אשת אב ומשו' אשת איש בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו בין מן האירוסין בין מן הנישואין: ח' הבא על כלתו חייב עליה משום כלתו ומשום אשת איש בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו בין מן האירוסין בין מן הנישואין: ט' הבא על הזכר ועל הבהמה והאשה המביאה את הבהמה. אם אדם חטא בהמ' מה חטא' אלא לפי שבאת לאדם תקלה על ידיה לפיכך אמר הכתו' תיסקל דבר אחר שלא תהא הבהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל איש פלוני על ידיה: י' המגדף אינו חייב עד שיפרש את השם. אמ' רבי יהושע בן קרחה בכל יום דנין את העדי' בכינוי יכה יוסה' את יוסה. נגמ' הדין לא היו הורגין בכינוי אלא מוציאין את כל האדם לחוץ ומשיילין את הגדול שבהן ואומר לו אמור מה ששמעתה בפירוש והוא או' והדיינים עומדין על רגליהן וקורעין ולא מאחין והשני אומ' אף אני כמוהו. והשלישי אומר אף אני כמותו: יא העובד ע"ז אח' העובד ואח' המזבח ואחד המקטר ואח' המנסך ואחד המשתחוה והמקבלו עליו לאלוה והאו' לו א' אתה: יב אבל המגפף והמנשק והמכבד והמרבץ המרחיץ הסך המלביש והמנעיל עובר בלא תעשה הנודר בשמו והמקיים בשמו עובר בלא תעשה. הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתו. הזורק אבן למרקולים זו היא עבודתו: יג הנותן מזרעו למולך אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש. מסר למולך ולא העביר באש. העביר באש ולא מסר למולך אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש. בעל אוב זה הפיתום והמדבר משיחיו. וידעוני זה המדבר בפיו. הרי אילו בסקילה והנשאל בהן באזהר': יד המחלל את השבת בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. והמקלל אביו ואמו אינו חייב עד שיקללם בשם. קילל' בכינוי רמ מחייב וחכמים פוטרין: טו הבא על נערה מאורס' אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה בבית אביה. באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק: טז המסית והמ' התהדיוט המסית את ההדיוט. אמר יש יראה במקום פלוני כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה. כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהן חוץ מזו אמרו לשנים והן עדיו מביאין אותו לב"ד וסוקלין אותו: יז אמר לאחר והוא אומר לו יש לי חבירים רוצין בכך אם היה ערום ואינו מדבר בפניהן מכמינין לאחורי הגדר והוא אומר לו אמור מה שאמרת לי ביחוד והוא אומר והלה אומ' לו היאך נניח את אלהינו שבשמים ונלך ונעבוד עצים ואבנים. אם חזר בו מוטב. אם אמר כך היא חובתינו וכך הוא יפה לנו העומדי' מאחורי הגדר מביאין אותו לב"ד וסוקלין אותו: יח האומ' אעבוד אלך ואעבוד נלך ונעבוד. אזבח אלך ואזבח נלך ונזבח. אקטר אלך ואקטר נלך ונקטר. אנסך אלך ואנסך נלך ונסך. אשתחוה אלך ואשתחוה נלך ונשתחוה. המדיח זה האומר נלך ונעבוד ע"ז: יט המכשף העושה מעשה ולא האוחז את העינים. ר' עקיבה אומר משם רבי יהושע שנים לוקטים קישואין אחד לוקט פטור ואחד לוקט חייב. העושה מעשה חייב. והאוחז את העינים פטור:

פרק שביעי

הלכה א: ארבע מיתות נמסרו לבית דין כו'. ולרשות' לא ניתן אלא דין הרג בלבד. סקילה מניין וסקלתם באבני' ומתו. שריפ' שנאמ' באש ישרפו אותו ואתהן. הרג[יא] נאמר כאן נקימ'. ונאמר להלן והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית. מה נקימה האמורה להלן חרב. אף נקימה האמורה כאן חרב. חנק[יב] לית משכח ליה אמרת כל מיתה האמורה בתורה סתם אין אתה רשאי להחמיר עליה אלא להקל עליה והלו אותה בחנק. ר"ש אומר[יג] שריפה חמורי מסקילה. ורבנין מרין סקילה חמורה משריפה. ר"ש אומר חנק חמור מהרג. ורבנין מרין הרג חמור מחנק. ר"ש דרש כל שם בת כהן בשריפה. ורבנין מרין כל שם ארוסה בסקילה. ר"ש דרש מה בת כהן שהחמירה תורה בארוס' שתהא בשריפה תיקילה בנשואה שתהא בסקילה. בת ישראל שהוקילה תורה בארוסה שתהא בסקילה אינו דין שנקל עליה בנשוא' שתהא בהריגה. ורבנין דרשין מה אם בת ישראל שהחמירה התורה בארוסה שתהא בסקילה היקילה בנישואי' שתהא בשריפ'. בת כהן שהוקילה התורה באירוסיה שתהא בשריפה אינו דין שנקל עליה בנישואית שתהא בחניקה. ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה[יד] כל מיתה שהוא למטה ממיתת אביה בשריפה. כשהוא אצל אביה עם אביה בשריפה ועם חמיה בסקילה. את אביה היא מחללת באש תשרף. ר' ליעזר אומר עם אביה בשריפה עם חמיה בסקילה. היא בשריפ' ואין בועלה בשריפה. היא בשריפה ואין זוממיה בשריפה. [טו]כיוצא בהם בשריפה היא והן בשריפה כיוצא בהן בסקילה היא והן בסקילה כיוצא בהן בחנק הן בשריפה והיא בחנק. ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה רבנין דרשין אנשי עיר הנדחת בכלל עובדי ע"ז היו בסקילה יצאו לידון בקלה שבמיתות בשריפה. לא דייך שאת מוציאה לידון בקלה שבמיתות בשריפה אלא שאת מוציאן בקלה שבמיתו' בחניקה. רבי שמעון דרש נביא השקר בכלל עובדי ע"ז היו בשריפה יצאו לידון בקלה שבמיתו' בסקילה לא דייך שאת מוציא לידון בסקיל' אלא שאת רוצה לתוציאן בקלה שבמיתות בהריגה. רבי שמואל בר סוסרטאי בשם ר' אבהו מחלף רבנין דרשין נביא השקר בכלל עובדי ע"ז היה בסקילה יצא לידון בקלה שבמיתות בשריפ'. לא דייך שאת מוציאו בשריפה אלא שאת מוציאו לידון בקלה שבמיתות בחניקה. ר"ש דרש אנשי עיר הנדחת בכלל עובדי ע"ז היו בשרפה. יצאו לידון בקלה שבמיתות בסקילה. לא דייך אלא שאת מוציאן לידון בקלה שבמיתות בהריגה: הלכה ב מצות הנשרפין כו'. ויתן קשה בפני עצמו. אמר' שלא ימות. שכן מצינו שבשעה שסתם חוקיהו את מוצ' מימי גיחון העליון במנים דקים סתמן. ר' קריספא בשם ר' יוחנן בפתילה של בעץ היא מתניתא. מהו בפתילה של בעץ. רבנין דקיסרין אמרין אבר וקסטיטירון מערבין. א"ר יוסי בי ר' בון אתיא כמאן דמר מדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו. ברם כמאן דמר יורדת לתוך מיעיו וחומרת את בני מיעיו בפתילה של נפט היא מתניתא: תני [טז]קודם לארבעים שנה עד שלא חרב בית נטלו דיני נפשו' מישראל. (בימי ר"ש בן יוחי[יז] ניטלו דיני ממונות מישראל. א"ר ש בן יוחי בריך רחמנא דלי [יח]נא חכים מידון.) א"ר לעזר בי ר' צדוק תינוק הייתי ורכב על כתיפו דאב' וראיתי בת כהן שזינת והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה. אמרו לו תינוק היית ואין עדי לתינוק. כד חמא דא מילתא לא הוה פחות מבן עשר שנין. כד הוה מהלך עם ר' לא הוה פחו' מן תלתין שנין דלית אורחא דגברא רבא מהלך עם בר נש פחות מתלתין שנין. ותני כן א"ר מעשה שהייתי אני בא ור' לעזר בי ר' צדוק מבית שידין ואכלנו תאנים וענבים שראוי חוץ לסוכה: הלכה ג מצות הנהרגין כו'. מודה ר' יהודה[יט] שאין מיתה מנוולת מזו אלא שאמרה תורה ובחוקותיהם לא תלכו: א"ר יוחנן ותני כן יהרגנו כמה שירצה. יכול אם הרגו בסייף יהרגנו בסייף. במקל יהרגנו במקל. נאמ' כאן נקימה. ונאמר להלן והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית. מה נקימ' שנ' להלן בחרב אף נקימה שנ' כאן מית' בחרב. יכול ימלינו מבין האגפיי. נאמ' כאן ובערת הרע מקרבך. ונאמר להלן ואתה תבער הדם הנקי מקרבך. הבערה הבערה. עריפה עריפה. מה הבערה שנ' להלן מול העורף אף כאן מול העורף. מה עריפה שנ' להלן מתחת הראש אף כאן מתחת הראש: הלכה ד מצות הנחנקין כו'. תנק[כ] לית משכח אמרת הרי זו מית' בתורה וכל מיתה שנאמר בתור' סתם אין את רשאי למשכה להחמיר עליה אלא להקל עליה דברי רבי

מראה מקום והגהות

[א] ע' ב"ק פ"ח ה"ז.
[ב] ספרא קדושים פ"ס.
[ג] ע' ר"ש כריתו'.
[ד] נשמטה בבבלי: יוסי, כפיר"צי והר"ש סנרמנטי' הגי' אלהים.
[ה] ע' מו"ק פ"ג ה"ז.
[ו] ע' ע"ז פ"ד ולקמן כ"ח, ד'.
[ז] שבועות ספ"ד.
[ח] כתובות כ"ו ד', קידושין כ"ח ב'.
[ט] יבמות ספ"ו (פ"ו, ד').
[י] ע' תוספתא ספ"ט.
[יא] לקמן ה"ג.
[יב] לקמן ה"ד (וע' ספרי קרח פי' קט"ו).
[יג] לקמן פ"ט ה"ח (כ"ו ב') פ"י ה"ז (כ"ט רע"ד), וע' בבלי נ'. ובתוספתא ויר"פ.
[יד] ע' ב' ב"ם.
[טו] תוספתא בסוף מכלתין, ולקמן שם.
[טז] לעיל רפ"א (י"ח, א').
[יז] נ"ל: נשמטה.
[יח] נמצא ב"מ פ' י"ב הגי': לית חכים בדין. (וע' ב' אבות קל"ח: ספרי מקרא' כי אם).
[יט] בבלי נ"ב:
[כ] תוס' פ"ט.
[כא] לעיל ה"א. שם.

פירוש

ואומר ונתן לך כו'. כרא' דכדי למי' בדבר מוב שניה זה הכמו' דכא ויש שפרשו' דה"ק ר"א היכא דכתי' בעי' הכיתה' שלמוריא שמצין עמ' הוא רחמנו' דכתיב בה ונתן לך רחמים וגו' כן מית התינוק היה לרשפי שנהלה בו לבער עליו ולהגילו ממה שהיה ראוי לבוא עליה: סלק פרק:

ארבע מיתות נמסרו כו': הלכה ב בפתילה של בעץ. תרגו' ירושלמי של בדיל הוא בעלט: וקסטירון. פי' מין זפת הוא: דלי' חכים כו'. שאמ' ברוך המקום שאין אני חכם לדון דיני ממונות:

אמרין נן ידעין דו גברא חסידה אזיל ומסהיד עלן ומתן חד קטיל לן. אלא ניקדמיה ונסהיד עלוי. אסהידו עליה ועמד דינו ליהרג הוא שהוד אמר הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי. מחרב׳ מחרב אוריה. מכלב׳. מכלבו של חסיד. ר׳ יודה בן פזי סלק לעיליתא דבי מדרשא וראה שני בני אדם מקפקין זה לזה׳ אמרו ליה ר׳ רב דעתך ראית חד ואנן תרי: ׳הלכה ו כל הנסקלין נתלין דברי ר׳ ליעזר כו׳. תניא וכמלוא קומתו של טפל הרי חמשה הבא את מר וכמלוא קומת הנטפל הרי חמשה. ובבור של נוקיף את מר עד עשרה טפחים. לא חמה נופל מדעת לטפל שלא מדעת: ר׳ יונתן בן חלי ר׳ אבודמי בר ברתיה דר׳ טבי בשם ר׳ יאשיה׳ אילין דחכמין תורא בחיליה. אין בו משום ריסוק איברי׳. כיומוי דר׳ פינחס חבטו תורה בחיליה. אמ׳ לון כחייכון שרוניה וקום וערק. אמר ברוך שבחר בחכמי׳ וברבריהם דאמר אילין דתבטין תורא בחיליה אין בו משום ריסוק איברים. ומניין שמטון סקילה שנ׳ סקול יסקל׳ ומניין שמטון דחייה שנ׳ ירה יירה׳ ומניין שמטון שתי דחוות חיל יירה: הלכה ח א״ר אליעזר כו׳ מחלפה שיטת ר׳ יהודה׳ תמן אמר אם היה שערה נאה לא היה סותרו׳ וכא הוא אומר אכן. הכא מית למיתה אזלה׳ ברם תמן שאם תימצ׳ טהורה ויתגרו בה פירחי כהונה. מחלפה שיטת רבנן. תמן אמר האי׳ נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה. וכא אינון אמרין הכין׳ הכא ואהב׳ לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה. ברם תמן וניסרו כל הנשים: הלכה ט כיצד תולין אותו כו׳. מה טעמא דר׳ ליעזר ׳מה מגדף שנסקל נתלה׳ אף אני אביא שאר כל הנסקלין שיהו נתלין. מה טעמ׳ דרבנן מה המגדף על ידי שפשט ידו בעיקר נתלה׳ אף אני ארבה שאר כל הפושטין ידיהן בעיקר להיות נתלין: אית תניי תני׳ יהודה בן טבאי נשיא. אית תניי תני שמעון בן שטח נשיא. מאן דמר יהודה בן טבאי נשיא עובדא דאלכסנדריא׳ מסייע ליה. דהוון בני ירושלם כותבין מירושלם הגדולה לאלכסנדריאה הקטנה׳ עד מתי בעלי שרוי בתוכך ואני יושב׳ עגומה בביתי. ומאן דמ׳ שמעון בן שטח נשי׳ עובד׳ דאשקלון מסייע לי׳. תרין תלמידין הוו באשקלון אכלין כחד׳ ושתין כחדא ולעיין באורייתא׳ כחדא. מית חד מינן ולא אתגמל חסד׳ מית בר מעיין מוכס׳ ובטילת כל מדינתא מיגמליני חסד׳ שרי ההוא תלמידא בכי ואמר ווי דילמא לית לשונאי ישראל כלום. איתחמי ליה בחילמיה ואמר לא תיבזי בני מריך דין עבד חד זכו ואזל בהי׳ ודין עבד חד חובה ואזל בהי׳ ומה חובה עבד׳ חס דלא עבד חובה מן יומוי׳ אלא זימנא חדא הקדים תפילין של ראש לתפילין של יד׳ ומה זכו עבד בר מעיין מוכס. חס ליה דלא עבד זכו מן יומוי. אלא זימנא חדא עבד אריסטון לבולבוטייא ולא אתון׳ אמר ייתון מסכיני וייכלוניה דלא ליקלקל׳ ואית דמריי הוה סני באורחא והוה תחות שחיה חד עגול ונפל׳ ונסביה חד מסכן ולא מר ליה מידי. בגין דלא מסקי׳ אפוי׳ וחמא ההוא תלמידא גו גנין גו פרדיסין גו מבועין רמיא׳ וחמא לבר מעין מוכס קיים על גיף נהר׳ בעי מטמי מיא ולא מטי׳ וחמא למרים בת עלי בצלי תלייא בחיטי מחייא. ואית דמרין תורעת ניהג׳ קביעת גו אודנה׳ אמר לון עד אימת כדין. א״ל עד דייתי שמעון בן שטח ונסבין לה מן גו אודניה׳ יהבין לה גו אודניה. אמר לון ומה הוא סורחנה. א״ל דנדר על נפשה ואמ׳ אי איתעבי׳ נשיא קטלי לכל חרשי׳ והידין עביד לי׳ נשי׳ ולא קטלין. אלא כס״א והא אית תמנין נשי׳ במערת אשקלון מחבלון עלמא. זיל ומר ליה׳ אמר לון גברי׳ רבא א״ל אנא דחיל גבר׳ הוא וליה הוא מהימנתי׳ א״ל עיטון הוא סני ומהימנתיך׳ ואין לית מהימנתיך אפיק עיניך ויכה גוא ידך׳ אפיק עיניה ודהב גו ידיה. אמרין חורת ואשתוות לחביריתה׳ אזל ומר ליה בעא מיעבר סימניה קומוי׳ א״ל לית את צריך׳ אנא ידע דאת גברא חסידא. אע״פ כן בלבי חשבית בפומי לא אמרית׳ והו׳ יום סגריר נסל תמנין טברין בחירין לבושין מאנין נקיין ונס׳ עמון תמנין קידרין חדתין׳ אמר לון כד נא צפר לבשון מניכון׳ וכד נא צפ׳ תיניינות עלו׳ כיון דעאל למערת אשקלון אמר איים איים פתחון לי מן דידכון אנא׳ כיון דכנס חדא אמרה מה דאמרה ומייתי פיתא׳ והדא אמר׳ מה דאמרה ומייתי תבשילא׳ וחדא אמרה מה דאמרה ומייתי חמרא׳ אמרין ליה מה אי׳ כך עבד׳ אמ׳ לון אי כי עביד נא צפר תרי ומנין ומעיל להבא תמנין טברין בחירין לבושין מאנין נקיים חדי ומחדי לכן. אמרו ליה לון נן בעיין׳ כיון דצפר לבשו מנין נקיים. כיון דצפ׳ תנייתו עלו כולהו כחדא. רמז לון כל חד מינכון יטול חדא ויטלטלינ׳ מארעא ולא מצלח מה דו עבד׳. והוה אמר להדא דאייתת פיתא אייתי פיתא ולא מייתא׳ והוא אמר אייתי לצליבא. אייתי תבשיל׳ ולא מייתא׳ והוא אמר אייתי לצליבה׳ אייתי חמר ולא מחייא׳ והוא אמר אייתי לצליבא׳ כן עבד לכולהו׳ היינו דתנינן שמנים נשי׳ תלה שמעון בן שטח באשקלון. ואין דנין שנים ביום אחד. אלא שהשעה צריכה לכן: תני ר׳ אליעזר בן יעקב אומ׳ זה חומר במחלל מבמגדף וזה חומר במגדף מבמחלל. במגדף כתיב לא תלין נבלתו על העץ׳׳ ובמחלל כתיב ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו על הצור מתחילת קציר עד נתך מים עליהם׳ מלמד שהיו תלויין מששה עשר בניסן עד שבעה עשר במרחשון: כתוב ויתצם יהושע בין׳ ויהוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה׳ ניחא לעדה׳ ולמזבח ה. אלא׳׳ שתלין יהושע בריפן אמר אני לא מרחיק ולא מקרבן׳ אלא מי שעתיד לבנות בית

הבחיר׳ ראה רעתו לקרב יקרב ואת רעתו לרחי׳ ירחק ובא דוד וריחקן׳ והגבעונים לא מבני ישראל המה׳ ותמה היחקן׳׳ על שם ויהי רעב בימי דוד שלש שנים ונומר. אמר חד כמן ג׳ דברי׳ נשמי׳ נעצרין׳׳ ע״ז וגילוי עריות ושפיכות דמים. ע״ז דכתיב פן יפתה לבבכם וסמיך ליה ועצר את השמים׳ גילוי עריות דכתיב וימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך׳ שפיכות דמים שנ׳ כי הדם הוא יחניף את הארץ. ויש אומרים אף פוסקי צדקה ברבים ואינן נותנין׳ דכתיב נשיאי׳ ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר. ברק דוד בכל דרכיו ולא מצא אחד מהן התחיל שואל באורי׳ ותומי׳ הדא הוא דכתיב ויבקש דוד את פני ה׳. א״ד לעזר כתיב בקשו ה׳ כל ענוי ארץ אשר משפטו פעלו וגו׳. ויאמר ה׳ אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים אל שאו׳ שלא עשיתם עמו חסד׳ ואל בית הדמי׳ על אשר המית את הגבעונים׳ שלח דוד וקראן אמר להם מה לכם ולבית שאול׳ אמרו לו׳׳ על ידי שהמית ממנו שבעה אנשים שני חוטבי עצים ושני שואבי מים וסופר וחזן ושמש׳ אמר לון ומה תון בעון׳ אמרו ליה יותן לנו שבעה אנשים והוקענו׳ ליי׳ בגבעון׳ אמר לון ומה הנייה יש לכון אין אינון מתקטלין סבו לכון כסף ודהב׳ אמרו ליה אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו׳ אמר דילמא בהדין אילין מן אילין׳ הוה נסיב כל חד וחד מינן ומפיים ליה קומי נפשיה והוא לא מקבל עליו הדא הוא דכתי׳ אין לנו כסף וזהב׳ אין לי כתיב. באותה שעה אמר דוד׳׳ ג׳ מתנות טובו׳ נתן הקב״ה לישרא׳ ביישנין׳ ורחמנין׳ וגומלי חסדים. ביישנין דכתיב לבעבור תהיה יראתו על פניכם וגו׳׳ רחמנין דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך והרבך׳ גומלי חסדים דכתיב ושמר ה׳ אלהיך לך את הברית ואת החסד׳ ואילו אין בהן אחת מהן וריחקן והגבעונים לא מבני ישראל המה. ואף עזרא בא וריחקן והנתיני׳ הוו יושבין בעופל וציחה ונישפא מן הנתינים. ואף לעתיד הקב״ה מרחקן דכתיב והעב׳ העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל׳ יאבידוהו׳׳ מכל שבטי ישראל׳ ויאמר המלך אני אתן׳ ויקח המלך את שני בני רצפה׳ ולמיכל בת שאול לא היה לה וולד ותימר אכן׳׳ אמור מעתה בני מירב הוו ונידלתם מיכל ונקראו על שמה׳ ויתנם המלך ביד הגבעונים ויוקיעם בהר לפני ה׳ ויפלו שבעתם יתר שבעתים כתי׳ חסר׳ חד. זה מפיבושת׳ שנתפלל עליו דוד וקלטו המזבח׳ אמר להן הריני מעבירן לפני המזבח כל שהמזבח קולטו הרי הוא שלו מפני מפיבושת שהיה גדול בתורה לפני המזבח וקלטו׳ א״ר אבין אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי׳ שהסכים הקב״ה עם דוד׳ והמה הומתו בימי קציר בתחילת קציר שעורי׳ ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה על הצור. מהו על הצור. א״ר הושעיה שהיתה אומרת הצור תמי׳ פעלו: ר׳ בא׳׳ בר זמינא בשם ר׳ הושעיה גדול הוא קידוש השם מחילול השם. בקידוש׳׳ השם כתיב לא תלין נבלתו ובחילול השם כתיב ויהיו תלויים עד נתך מים עליהם. מלמד שהיו תלויין מששה עשר בניסן עד שבעה עשר במרחשון. והיו עוברין ושבין אומרי׳ מה חטאו שנשתנה עליהן מידת הדין והיו אומרי׳ להן על שפשטו ידיהן בגירים ארורי׳. והדי הדברים קל ומה אילו שלא נתגיירו לשום שמים תבע הקב״ה דמן. המתגיידין לשום שמים לא כל שכן. הרבה גרים נתגיירו באותו היום שנ׳ ויספר שלמה את האנשים הגרים ויעש מהם שבעים אלף נושא סבל וגו׳: הלכה י א״ר מאיר כו׳. אנן תנינן קליני. אית תניי תני׳׳ קל אני. מאן דמר קליני. לית הוא אלא קליל מה דמר קל אני לית הוא אלא נטיל. מתנית׳ דלא כר מאיר דאמר אף המגדף עובר בלא תעשה: הלכה יא ולא זו בלבד כו׳. תני׳׳ המעביר ארון ממקום למקום אין בו משו׳ ליקוט עצמות. א״ר אחא הדא דתימר בארון של׳׳ אבל בארון עץ יש משום ליקוט עצמות. א״ר יוסי אפילו בארון עץ אין בו משום ליקוט עצמות. אי זה ליקוט עצמות א״ר חגיי והוא ששמע למחר׳ אבל בו ביום יש שמועה לליקוט עצמות. תני ניקומכי קומי ר׳ זעירא אין שיעור לליקוט עצמות׳ רבי מני הורי לר׳ לא׳׳ הכפרא לקרוע ולהתאבל כר׳ אחא ולא ליטמות כר׳ יוסי׳ תני ליקוטי עצמות כשמוע. אי זהו ליקוט עצמות המלקט עצם עצם משיתאכל הבשר׳ תני׳׳ ליקוט עצמות אין אומר עליהן קינים ונהי ולא ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים. אילו הן ברכ׳ אבילי׳ שאומרים בבית הכנסת. אילו הן תנחומי אבילים שהן אומרי׳ בשורה׳ תני׳׳ אבל אומר עליהן דברים. מה הן דברים רבנן דקיסרין אמרין קילוסין: הלכה יב נתאכל הבשר כו׳. תני׳׳ בראשונה היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן במחמורות. נתאכל הבשר היו מלקטין אותן וקוברין אותן בארזים. אותו היום מתאבל ולמחר היה שמח׳ לומר שיניחוהו אבותיו מן הדין׳ ולא עוד אלא היו קוברין אותן כפני עצמן. הנסקלין בנשרפין׳ והנהרגין בנחנקין. הוא שדוד אומר אל תאסף עם חטאים נפשי הנסקלין והנשרפין׳ ועם אנשי דמים חיי הנהרגין והנחנקין׳ ר׳ אבהו מטתי׳ אנום אזל ליה חד מינק עלון ר׳ יונה ור׳ יסי מי חמי ליה אפין מאימתיה עליה׳׳ לא אמרין ליה מילה דאורייא׳ אמר לון משנחין רבנן מימר מילה דאורייא אמרו ליה אשנה מרן׳ אמר לון מה אם רשות שלמטן שיש בה בוב ושקר ונגיה[illegible] דעת ומשוא פנים ומקח שוחד והיום עדנו ומחר איננו נאמר בה הקרובין

פירוש

ח. כמו דהוה: מכלבו של חסיד. שלא יענו עליו אע״פ שנדון עפה ע״פ המפלל לפי שמגלגלין זכות כו׳: רב דעתך כו׳. פי׳ לפי שאתו בשטני׳ ית׳ ואם תגלה עליו אתו שמלילים עליך: אילין דחבטין כו׳. פי׳ המפלי׳ שור לפוך נכתם קודם השחיטה אין בו כו׳ כדאיתא הפטם בבבלי שנותן ליפרכיו בקרקע עד שפני׳ לפרק שרתי׳. פי׳ התירו אותו וברח. אם נתרסקו איבריה אית תני׳. כל המעיד פירשתי לעיל בחגיגה פ׳ אין דורשין: שורה׳ פי׳ כתיבה בו אודנה׳ אמר לך למה רא בן א״ל דהווה צייתא ומפרסמא ואית דאמרי דהווה צייתא חד יום ומקוה ליה חרי אמר לון עד כו׳. נרסינן ופי׳ המוניא שראה ליר על ניהגם תקועה באזנה וא״ל למה זה בן א״ל משום שהיתה מתענה ומפרסמת תעניותיה ח״א שהיתה מתענ׳ יום אחד ומפרעת בנים שהית׳ הולכת ומתענגת ב׳ ימים תמורת התענ׳ א״ל עד מתי כוח בן א״ל עד שיבוא שמעון ב״ש ושלו מסלקי׳ פותח פסוב׳ ותוקעים בתוך אזנו א״ל יפה חטאו והמינים שמעורה: אפיק עינך. פי׳ הגלים עיניך מפקודו ותביהו בידך ותחזירה למקומה והיא מחרת כבראשונה: אע״פ כו׳: נס״א: ולא עוד אלא בפומי לא אמרית בלבי חשבית׳ והוה כו׳ ופירושו אלא שפרתי זה הגדר אלא בלבי גמרתי בו ומכך תדע מתה אלא דחי במטם נגלה לך בן ולפיכך אין מתה צריך לשומה ואות׳: כד נא צפר. פי׳ כשתשמעו פע׳ א׳ לבשו לבושיכן והאחר פגומר לעיל: שתלין יהושע כו׳. עיין לעיל בקידושין כל הנוהג: הלכה י: מ״ד קליני לית הוא כו׳. נס״א הנוסחא כפניה: מ״ד קל אני לית הוא אלא קל מ״ד קליני לית הוא אלא נטול כו׳. ונכון הוא וה״פ מ״ד קל פני לית הוא כו׳ כלומר שהעולם קל לי והוא כינוי כלפי מעלה: לית הוא אלא נטיל. פי׳ כבד כביכול אבבד עליו דלאו חרותו דחותמו בבבלי דפרקי׳: הלכה יב: מסתדה אותם כו׳. פי׳ שהגיע אונס אותו [illegible] מחמי לי׳ אפין. פי׳ שעלו כדי לבקנע לו פנים ולכחוש מיתן אפשין לפנג׳: במרמתה עלי׳ כו׳. פי׳ מסתם אהו׳ ליתמו עליה׳ הא ירוש׳ נופר ל״ם לפניה. משנה מרן. פי׳ רב׳ אמה דברי תורה רשות. פי׳ המדה והשלמתה והדיינים:

מראה מקום והגהות

א פה בהלכה ו נ״ל כא דלקמ בהלכה ט׳.
ב ע׳ ב״ק פ״ה פ״ו.
ג ע׳ חולין כ״א ורא״ש שם.
ד ע׳ ב׳ פ״ה.
ה סוטה פ״א ה״ו. יא נקלח בדפוס קראקא וע׳ לעיל חגיגה פ״ב.
ו ע׳ ספרי תצא פי׳ רכ״א, ובבלי מ״ו:
ז חגיגה ע״ז ד׳, ע״ש היטב.
ח ע׳ בבלי מ״ד: במרש״י, ובתוס׳ חגיגה ע״ז.
ט נ״ל כדיאוק הגי׳ בירושלמי חגיגה פ״ב ע״ח ב׳ בפה שיטיים וגם שנוסים.
יא נ״ל: אודנה.
יב ע׳ במדבר רבה פ״ט.
יג קידושין סם ב׳.
יד (ע׳ במדבר רבה פ״ה).
טו שם ותעניות ס״ו ג׳, ת״כ.
טז (ע׳ ספות רב׳ פ״ל).
יז שם, במדבר רבה פ״ח, דברי׳ רבה פ״ג, שוחר טוב פ׳ י״ז.
יח (בזה יובן דברי המפרש ברמב״ת כ״כ).
יט שם (בבלי בפבלחק י״ט:).
כ ע׳ ב יבמות ע״ט:).
כא שם הגי׳: ד׳ אתא.
כב נ״ל: בחילול הש׳ וכו׳ ובקידוש השם כתוב ויהיו וגו׳.
כג ע׳ ב׳ פ״ו:
כד מו״ק פ״א ה״ו. פסחים פ״ח (ל״ו ב׳).
כה שם הגי׳: של אבן.
כו שם הגי׳: לר׳ הלל דכיפרא.
כז שם.
כח שם.
כט מו״ק אא (פ׳ סע״ג).
ל קדם ספרי ,פסל ותליה׳ פי רל״ד בהערה.
לא פי׳ לעיל.

במאכל ולא היו שותין יין ונושאין ונותני' כל הלילה ולמחר משכימין ובאין והזני כניסיות מחזורין אחריהן ואומ' איש פלוני מחייב הייתי ומחייב אני מזכה הייתי ומזכה אני מחייב הייתי ומזכ' אני שומעין לו. מזכה הייתי ומחייב אני למד תחילה: תני' טעה אחד מן הדיינין אם היה סוכה סופרי הדיינין מזכירין אותו. אם היה מחיי' א"ל למד תחילה. א"ר לא מפני מה כותבין דברי המזכה מפני המחייב שמא תיטרף דעתו ואין תליף מילא יימרון ליה הדא אמלת הדא לא אמרת. צריכה שני ערים. נמצא דינו משתקע. ר' יוסי בי ר' בון אמר מפני המזכה: הלכה ה אם מצאו לו זכות פטרוהו כו'. תני' אחד מן העדים שאמר יש לי ללמד עליו זכות ובא חבירו וסייע את מי ממנין לראשון לשני לשניהן. נישמעינה מהדא דר' יוחנן והוא שנזדכה מפי עצמו' אין מושיבין אותו דיין. הרי שנזדכה מפי עצמו ונמצא עד והדיין לא מצינו עד נעשה דיין. אמר בדיני ממונות נזדקן הדין. והגדול שבדיינין אומ' נזדקן הדין: הלכה ו עד כמה מוסיפין כו'. תני' למה מוסיפין דיינין שאם היו שנים מן הראשונים מזכין ואחד מן האחרונים ליגמר הדין כג'. א"ר לא מכיון שנראה דינו ליגמר בארבעה אין גומרין אותו בג'. א"ר יוסי ותשמע מינה ג' שרנו ומת אחד מהן חותמין בשנים וכותבין אף על פי שנתחמנו בשני בני דנו. א"ר תניי מתני' אמר כן הדיינין חותמין בו מלמטה או העדים ולמדין מידת הדין מפרוזבול. אשכח תני הוא למד מידת הדין מפרוזבול. לא ראה ר' יוחנן אמר זכאי. ריש לקיש אמר חייב. א"ל ר' יוחנן והלא זכאי הוא. ולמה דנין אילו כנגד אילו שלא ייראו' דין זה יוצא מעמעם:

הדרן עלך היו בודקין אותו

א. נגמר הדין מוציאין אותו לסוקלו ובית הסקילה' היה חוץ לב"ד שנ' הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה. ואחד עומד על פתח בית דין והסודרי' בידו והסוס רחוק ממנו כדי שיהא רואהו. אמר אחד יש לי ללמד עליו זכות והלה מניף בסודרין והסוס רץ ומעמידו. אפי' הוא אומר יש לי ללמ' על עצמי זכות מחזירין אותו אפי' ארבעה וחמשה' פעמים ובלבד שיהא ממש בדבריו: ב אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו יוצא ליסקל. והכרוז' יוצא לפניו איש פלוני בן פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלנית. ופלוני ופלוני עדיו. וכל מי שהוא יודע לו זכות יבוא וילמד: ג רחוק מבית הסקילה עשר אמות אומר לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא שכן מצינו בעכן שאמר לו יהושע בני שים נא כבוד לה' אלהי ישראל ותן לו תודה והגד נא לי מה עשית אל תכחד ממני. ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי לה' אלהי ישראל וכזאת וכזא' עשיתי. ומניין שנתכפ' לו וידויו שנ' ויאמ' יהושע מה עכרתנו יעכרך ה' היום הזה. היום הזה אתה עכור ואין אתה עכור לעתיד לבוא: ד ואם אינו יודע להתודות אומרין לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותי. ר' יהודה אומר אם יודע הוא שהוא מזומם יאמר תהא מיתתי כפרה על כל עונותי חוץ מן העון הזה. אמרו לו א"כ יהו כל אדם או' כן כדי לנקו' את עצמו: ה רחוק מבית הסקילה ארבע אמות היו מפשיטין את בגדיו האיש מכסין אותו מלפניו. והאשה מלפניה' ומאחריה' דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים האיש נסקל ערום ואין האשה' נסקלת ערומה: ו בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ואחד מן העדים דוחפו על מתניו. נהפך על לבו הופכו על מתניו ואם מת בה יצא. ואם לאו נוטל את האבן ונותנה על לבו אם מת בה יצא ואם לאו השני נוטל האבן ונתנו על לבו אם מת בה יצא ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנ' יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה וגו': ז כל הנסקלין נתלין דברי רבי ליעזר וחכמים אומרים אינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז. האיש תולין אותו פניו כלפי העם והאשה פניה כלפי העץ דברי ר' ליעזר. וחכמים אומ' האיש נתלה ואין האשה נתלית: ח א"ר אליעזר' מעשה בשמעון בן שטח שתלה נשים באשקלון. אמרו לו שמונים נשים תלה ואין דנין שנים ביום אחד: ט כיצד תולין אותו משקעין את הקורה בארץ והעץ יוצא ממנה ומקיף שתי ידיו זו לזו ותולה אותו. ר' יוסי או' קורה מטה על הכותל ותולה בה כדר' שהטבחין עושין תולין ומתירין אותו מיד ואם לן עוברין בלא תעשה שנ' לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי כלומר מפני מה זה תלוי מפני שקלל את השם נמצא שם שמים מתחלל: י א"ר מאיר בזמן שאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי. אם כך אמר הכתוב מצטער אני על דמן של רשעים קל וחומר על דמן של צדיקים שנשפך: יא ולא זו בלבד אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה. הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו בלא תעשה. ולא היו קוברין אותן בקברות אבותיהן. אלא שני קברות היו מתוקנין לבית דין אחד לנסקלין ולנשרפין. ואחד לנהרגין ולנחנקין: יב נתאכל הבשר היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן והקרובין באין ושואלין את שלום העדים ואת שלום הדיינין כלומר דעו שאין בלבנו עליכם שדין אמת דנתם ולא היו מתאבלין אלא אוננים שאין אנינה אלא בלב:

פרק ששי

הלכה א. נגמר הדין כו'. מתני' כר' או כרבנן בעיר של גוי'. דתני'[ג] בשעריך' ר' אומר בשעריך. בשער שנמצאו בו. אתה אומ' כך או אינו אלא בשער שנידונו בו. נאמר כאן בשעריך. ונאמר להלן כי ימצא בקרבך בא' שעריך מה שעריך האמור להלן שער שנמצא בו אף שעריך האמור כאן שער שנמצאו בו. ורבנן אמרי בשעריך בשער שנידון בו אתה אומר כך או אינו אלא בשער שנמצאו בו. נאמר כאן בשעריך. ונאמר להלן והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אל שעריך. מה שעריך האמור להלן שער שנידון בו. אף שעריך האמור כאן שער שנידון בו. א"ר יוחנן בתחילה בין יש ממש' בדבריו בין לאו שומעין לו. מיכן והילך יש ממש בדבריו שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו. אמרי' והוא שיש בדבריו האחרוני' ממש. חזקיה שאל הרי שהיה יוצא לידרג ונשתתק כן אנו אומרים. הא לא נשתתק היה לו ללמד על עצמו זכות. שמע ר' יוחנן ומר הא שאלתא דחמרא. אלא כיני הרי שהיה יוצא לידרג ואמר יש לי ללמד על עצמי זכות ונשתתק כן אנו אומרי'. הא אילו לא נשתתק היה לו ללמד על עצמו זכות. אמר[ג] הא אמירה: הלכה ב אם מצאו לו זכות כו'. תני'[ד] שור היוצא ליסקל ונמצאו עידיו זוממין. ר' יוחנן אמר כל הקודם בו זכה. ריש לקיש אמר הפקר טעות הוא. וכן עבד היוצא ליסקל והקדישו בעליו ר' יוחנן אמר זכה לעצמו. ר"ל אמ' יאוש של טעות היה: הלכה ג רחוק מבית הסקילה עשר אמות כו'. את מוצא שכשמעל עכן בחרם התחיל יהושע מפיים לפני הקב"ה ואומ' רבון של עולם הודיעני מי זה האיש. אמר לו הקב"ה איני מפרסם כל ברייה ולא עוד אלא נמצאתי אומר לשון הרע. אלא לך והעמיד את ישראל לשבטיו והפל עליהן גורלות[ט] מיד אני מוציאו. הדא היא דכתיב וישכם יהושע בבוקר ויקרב את ישראל לשבטיו וילכד עכן בן כרמי בן זרח למטה יהוד'. א"ל עכן מה בגורל אתה תופשיני לית בכל ההן דרא כשר אלא את ופינחס. אסקון ניבוין ביניכון פנטו' דמיתפום חד מינכון. ולא עוד אלא למשה רבך לית מידמוך אלא תלתין או מ' יומין. לא כן אלפן משה רבן על פי שני עדי' שריתה טעי. באותה שעה צפה יהושע ברוח הקודש שהוא מחלק לישראל את האר' בגורל. הדא היא דכתיב וישלך להם יהושע גורל. אמור מעתה אנו מוציאין שם רע על הגורלו'. ולא עוד אלא שאם נתקיימו עכשיו יהו כל ישראל אומרי' בדיני נפשו' נתקיימו כל שכן בדיני ממונו'. ואם בטלו עכשיו יהו כל ישרא' אומרי' בדיני נפשו' בטלו כל שכן בדיני ממונות. באותה שעה התחיל יהושע מפיים לעכן[ס] ומשבע ליה באלהי ישראל ואומר לו בני שים נא כבוד לה' אלהי ישראל. ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה. מהו אמנה קושט. אנכי חטאתי לה' אלהי ישראל. א"ל מה אנא בעי מינך הדא ואת אמר' לי תרתי. א"ל אני הוא שמעלתי בחרם מדין ובחרם יריחו. א"ר תנחומא בארבעה חרמים מעל'. בחרם כנעני מלך ערד בחרם סיחון ועוג. בחרם מדין. בחרם יריחו. ומניין שכיפר לו וידויו שנ' ובני זרח זמרי ואיתן וגו'. ר' יהושע בן לוי אמר זמרי[ע] זה עכן שעשה מעשה זמרי. רבי שמואל בר נחמן אמר הומן זה עכן אמנה אנכי חטאתי. כולם חמשה. וכי איני יודע שהן חמשה. אלא מלמד שאף עכן יש לו חלק לעתיד לבוא: הלכה ד ואם אינו יודע להתודות כו'. מעשה[יט] באחד שהיה יוצא ליהרג אמרו לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותיי אמר תהא מיתתי כפרה על כל עוונותיי חוץ מן עון זה אם עשיתיו אל ימחול לי ובית דין של ישראל יהא נקי. וכשבא דבר אצל חכמים זלגו עיניהם אמרו להחזירו אי איפשר שאין לדבר סוף אלא הרי דמו תלוי בצואר עדים: הלכה ה רחוק מבית הסקילה ארבע אמות כו'. א"ר יהודה בן טבאי אראה' בנחמה אם לא הרגתי[כא] עד זומם. שהיו אומרי' עד שיהרג שנ' נפש תחת נפש. אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמ' [כב]אם לא מעלים עליך כאילו שפכת דם נקי. באותה שעה קיבל עליו שלא יורה אלא מפי שמעון בן שטח. שמעון בן שטח היו ידיו חמומות. אתא סיעת ליצנין אמרי הבו עיצה ניסהיד על בריה וניקטליניה. אסהידו עלוי ונגמר דינו ליהרג. מי נפק למיתקטל' אמרי ליה מרי שיקרין אנן. בעא אבוי מחזורתיה. א"ל אבא אם ביקשתה לבוא תשועה על ידך עשה אותי באסקופה: הלכה ו בית הסקילה היה גבוה כו'. מעש' בחסיד אחד שהיה מהלך בדרך וראה שני בני אדם נוקקין לכלבה

מראה מקום והגהות

[ב] תוספתא שם. [ג] תוספתא פ"ט. [ד] ירו' ספי עדו. [ה] תוספתא פ"י, וע' לעיל פ"ג ה"ג. [ו] שביעית פ"י ה"ד (ל"ט, ג') וע' ב' כתובות כ"ב. [ז] ע' ספרא אמור רפי"ט. [ח] (ע' שבת רפי"ח). [ט] לקמן פ"ז כ"ח ב'. [י] ע' סוטה פ"ט ס"ה. [יא] שם פמ"נ בספק. [יב] חגיגה פ"ב ה"ב (ע"ח, א'): [יג] ע' בבלי כתובו' ק"ג: ולעיל שם פ"ד ותוספתא בסנהדרין פ"י. [יד] (ע' ב"ק רפ"ט ולעיל פ"ד סה"ו). [טו] ב"ק פ"ד ה"ט (ד' ג) לקמן פ"י ה"מ (כ"ט ד'). [טז] ע' יומא פ"ג ה"ט (מ"ס, ב), ובבלי ב"ב קכ"ג ובכלתין פ"ג: [יז] ע' במדבר רבה פכ"ג. [יח] ע' ב"ר פפ"ה. [יט] ויקרא רבה פ"ט. [כ] בבלי מ"ד: תוספתא פ"ס. [כא] (ע' לעיל פ"ד ה"מ). [כב] ע' מכו' פ"א, ובבלי שם ה"ב [כג] בן הי' דרכו לשנות, ע' ב' סנהדרין ל"ז, שבועות ל"ד ור"מ' מכילתא משפטים פ' לא תטה.

[illegible]

ר' לא. כך היה ספו והוא קילורסל ר' אילא: סליק רקא: נגמר הדין: הלכה ג: לית בכל ההן כו'. פי' אין בכל הדור דיראי' כמותכם: אסקון נבוין. פי' העלו גורל ביניכם: פנטום. קוברח לעי' עינייכו ופירושו בודאי סיתפס א' מכם: לית מדמוך כו'. פי' עדיין לא עבר ספית משה רבך כי אם ל' או מ' יום שלמדך על פי שנים עדים: ושריתה טעי. פי' והתחלת לטעות דיש ולדוני בלא עדים: שם רע על הגורלות. וא"כ לעתיד ג"כ יוליאו לעז פי' שלא תתקרר דעתו בחלקו: שאם נתקיימו כו'. פי' דברי דיני פה. אמנ' כו'. פי' קדקש' אמר' שמע שעתה פי' אמת ולא מה שאמר מקודם מבלבל דמתחילה כפר ולא רצה להודות: ואת אמרת לי תרתי. נראה דדייק מדכתי' ב' פעמים כזאת וכזאת: מעשה זמרי. פי' שנהרג ע"י כמה נפשות כמו ע"י זמרי: הומן זה עכן. פי' שנקרא כן לפי שאמר אמנ' אנכי חטאתי שהא' לשון היסך: הלכה ה: עד זומם. פי' שהיה עד א' וביוש והרגתיו וספר' בבבלי שעשה כן להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים עד שיהרג כו': חמומות. פי' היה קנאי ומהר לנקום מנוחי רשעה: סיעת. פירש חבורה: מי נפק למתקטל. פי' כשהי' יוצא ליהרג אמרו לו אדוני סהדי שיקרא אנן: מחזורתיה. פירש רצ' להחזירו אע"פ שאין חוזר כיון חנחנו פעם ואחלא לדבריהם רצה להאמינם: תשועה על ידך כו'. כלומר שיקוים שם שמים ע"י כאסקופ' ט' ואל תחוס על דמי ויאמרו על בנו אינו מחניף כ"ש לאחר:

יצחק[ס] אפי' תינוא או חיתמא לא דמיא לחבירתה. אדם נברא בער' שבת כדי שיכנס תחילה למצוה. ד"א למה נברא באחרונ' משל למלך שעשה סעודה כשמתקין הסעודה מזמין האורחין. כך חכמות בנתה ביתה זה הקדוש ברוך הוא[ג] שבנה את העולם בחכמ' שנ' ה' בחכמה יסד ארץ וגומ'. חצבה עמודיה שבעה. אילו ז' ימי בראשית. טבחה טבחה מסכה יינה. אילו ימים ונהרות וכל צרכי העולם: י' מפתי יסוד הנה. זה אדם וחוה: הלכה יד שמא תאמרו מה לנו ולצרה כו'. כתיב' ויעבר הרינה במחנה. מהו הרינה תרינ"ה. וכן הוא אומר כצאת לפני החלוץ וגו'. ללמדך שאף מפלת הרשעים אינה שמחה לפני המקום:

הדרן עלך אחד דיני ממונות

א. היו בודקין אותו בשבע חקירות' באי זו שבוע באי זו שנה באי זה חדש בכמה בחודש באי זה יום באי זו שעה. באי זה מקום. ר' יוסי או' באי זה יום באי זו שעה באי זה מקו' מכירין אתם אותו והתריתם בו. העובד ע"ז את מה עבד ובמה עבד: ב כל המרבה בבדיקות הרי זה משובח. מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים. ומה בין חקירות לבדיקות אלא שבחקירות אמר אחד איני יודע עדותן בטילה. בדיקות אמר אחד איני יודע ואפי' שנים אומרי' אין אנו יודעין עדותן קיימת. אחד' חקירו' ואחד בדיקות בזמן שהן מכחישין זה את זה עדותן בטילה: ג אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בג' עדותן קיימת שזה יודע בעיבורו[ס] של חדש וזה לא ידע. אחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה עדותן בטילה. אחד אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש עדותן קיימת אחד אומר בשלש ואחד או' בחמש עדותן בטילה. ר' יהודה אומר קיימת. אחד אומר בחמש ואחד אומ' בשבע עדותן בטילה שבחמש[ס] חמה במזרח ובשבע חמה במערב: ד היו מכניסין את השני ובודקין אותו נמצאו דבריהן מכוונין פותחין לזכות. אמר' אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות או אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו חובה משתקין אותו. אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות מעלין ומושיבין אותו עמהן ולא היה יורד משם כל היום אם יש ממש בדבריו שומעין לו. אפי' הוא אמר יש לי ללמד על עצמי זכות שומעין לו ובלב' שיהא ממש בדבריו: ה אם מצאו לו זכות פטרוהו. ואם לאו מעבירין דינו למחר. ומזדווגי' זוגות זוגות ממעטין במאכל ולא היו שותין יין כל היום ונושאין ונותנין בדבר כל הלילה ולמחרת משכימין ובאין המזכה אומר אני הוא המזכה ומזכה אני במקומי. והמחייב אומר אני הוא המחייב ומחיי' אני במקומי. המלמד חובה מלמד זכות. אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה. ואם טעו בדבר סופרי הדיינין מזכירין אותן: ו אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו עומדי' על המנין שנים עשר מזכין ואחד עשר מחייבין זכאי. שנים עשר מחייבין ואחד עשר מזכין ואפי' עשרים ושנים מזכין או מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים: ז עד כמה מוסיפין שנים שנים עד ע' ואחד שלשים וששה מזכין ושלשים וחמש' מחייבין זכאי. שלשים וששה מחייבין שלשים וחמשה מזכין דנין אילו כנגד אילו עד שיראה אחד מן המחייבין את דברי המזכים:

פרק חמישי

הלכה א. היו בודקין אותו בשבע חקירות כו'. ולא תנינן באי זה יובל שאין הדבר מצוי. אשכח תני רש"ב בן יוחי אומר אף באי זה יובל. וקיימונה כהוא דעאל וכהוא דנפק: מניין[יא] לשבע חקירות. תנא שמואל הזקן קומי ר' אחא ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון. א"ל לא תהא קרי ואזיל אלא ודרשת וחקרת ושאלת היטב. והגיד לך ושמעת ושאלת היטב. היטב היטב לגזירה שוה. ליתן כל אחת ואחת שמועה שאלה דרישה וחקירה. ר' יצחק מקשי לה הוון תפיסין בחד ליסטים דטיבריא אמרין כהן קטול כהן קטל. ומניין לזה שבע חקירות. אומ' אמר כל זמן שאלו העדים יכולין להזמם על אות' עדו' אין התורה נרדת. מכירין אתם אותו מה הוה גוי היה או ישרא' היה. נישמעינה מהדא דמר ר"י נהרג מטיבריא לציפורי חזקה שישראל היה: התריתם בו. מניין להתרייה. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן ואיש אשר יקח את אחותו. חסד הוא.[יג] אד בן קין נשא אחותו הבל נשא אחותו. חסד עשיתי עם הראשונים שיבנ' עולם מהן. כי אמרתי עולם חסד יבנה. תני רש"ב בן יוחי אומר על פי שנים עדים יומת המת. המת מת. אלא להודיע באי זו מיתה מת. תני[יד] ר' יודה בי ר' אלעאי אומ' וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה שיעדימוהו באי זו מיתה מת. היתה מיתתו בחמור' והתרו בו בקלה. יכיל מיפר אלו הוה ידע שמיתתו בחמורה לא הוה עבר הדא מילתא. היתה מיתתו בקלה והתרוהו בחמורה על דעתיה דר' יודן בי רבי

אילעאי שיעדימוהו באי זו מית' מת: היו[טו] מתרין בו ושותק. מתרין בו ומרכין בראשו אע"פ שאמר יודע אני פטור. עד שאמר על מנת כן אני עשה. ראוהו שופך דם אמרו לו הוי יודע שבן ברית הוא והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך אע"פ שאמר יודע אני פטור עד שיאמ' על מנת כן[טז] אני עושה ראוהו מחלל שבת אמרו לו הוי יודע שהוא שבת והתורה אמרה מחלליה מות יומת. אע"פ שאמר יודע אני פטור עד שאמר על מנת כן אני עושה: ר' חייה בר גמדא שאל מקוש' משום מאי מיחייב[יז] משום תולש או משום קוצר. נישמעינה מהדא ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו מלמד שמצאוהו תולש עצים מן הקרקע. ר' חייה בר גמרא שא' מקושש במה הוא מיתתו בסקילה. נישמעינ' מהדא[יח] יודעין היו שמקושש חייב מיתה ולא היו יודעין במה היתה מיתתו. אשכח תני ר' חייה[יט] הוצא את המקלל מחוץ למחנ' במה היתה מיתתו בסקילה. את מה עבד. לפעור או למרקולים. במה עבודה בעבודתה עבודה או בעבודת גבוה. נישמעינה מהדא מעשה שבאו שני' ואמרו ראינו זה שעבד ע"ז ואין אנו יודעין פעור היה או מרקולים היה דנין אותו בשתיהן ובאי זו מזכה פוטרין אותו: הלכה ב כל המרבה בבדיק' כו'. במה לקטן[כ] כשעקציהן לקטן. במה אכלן בגלעיניהן. תמן תנינן מי שהיו ב' כיתי עדים מעידים אילו מעידין שנזר שתים ואילו מעידין שנזר חמש בשא נחלקה עדותן אין כאן נזירות. וכיהא יש בכלל חמש שתים. ויהא נזיר שתים. רב אמר[כא] בכלל נחלקו. אבל בפרט כל עמא מודו נחלקה העדות. ור' יוחנן אמ' במוני נחלקו אבל בכולל כל עמא מודו שיש בכלל חמש שתים. הידינו כול' והידינו מונה. כולל אהן אמר תרתי ואהן אמר חמש. מונה אהן אמ' חדא תרתי. ואהן אמר תלת ארבע. רב אמר הכחיש עדות בתוך עדות לא בטלה העדות. ור' יוחנן אמר הכחיש עדות בתוך עדות בטלה העדות. דברי הכל הכחיש עדות לאחר עדות לא בטלה העדות. חיליה דר' יוחנן מהדא דמר ר' בא בר חייה בשם ר' יונתן. הוחזק המונה זה אומ' מן הכיס מנה[כב] וזה אומ' מן הצרור מנה. הכחיש עדות בתוך עדו' אוף רב מוד' שבטלה העדו'. מה פליגין כשהיו שתי כיתי עדים. אחת אומרת מן הכיס מנה ואחת אומרת מצרור מנה הכחיש עדות בתוך עדות בטלה עדות. וכרב לא בטלה עדות. אחת אומ' לתוך חיקו מנה. ואחת אומרת לתוך פונדתו מנה דברי הכל הכחיש עדות בתוך עדות לא בטלה העדות. אחד אומ' בסייף הרגו ואחר אומ' במקל הרגו הכחיש עדות בתוך עדות אוף רב מודה שבטל העד'. מה פליגין כשהיו שתי כיתי עדי' אחת אומרת בסייף ואחת אומרת במקל. הכחש עדות בתוך עדו' בטלה עדות. וכרב לא בטלה עדות. אחת אומרת לצפון נטה. ואחת אומר' לדרום פנה דברי הכל הכחיש עדות לאחר עדות לא בטלה העדות. חיליה דרב מהדא דתנינן תמן[כג] ר' יודן ור"ש אומר הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים ינשאו. ולא שמיע דמר ר' לעזר מודה ר' יהודה ור"ש בעדים. מה בין עדים ומה בין צרה לא עשו דברי צרה בחבירתה כלום. א"ר יוחנן אין אמרה ר' לעזר מיני שמע' ואמרה. מתני' פליגא על רב אחד חקירו' ואחד בדיקו' בזמן שמכחישין זה לזה עדותן בטלה מה עבד לה רב. א"ר מנא פתר לה רב עד בעד. א"ר אבין אפי' יפתר כת בכת שנייא הוא לדיני נפשות דכתיב צדק צדק תרדוף: הלכ' ג אחד אומר בשנים בחדש כו'. עד הוכא ר' יסא בשם ר' יוחנן עד רוב החדש. א"ר יוחנן כגון העירנין הללו. וחכמים אומרים אינן כלום. וא"ר יסא כגון אנא דמן יוסי לא צלית מוספא בן דלא ידע אימת ירחא: רבי מאיר אומר[כד] משש שעות ולמעלן מדבריהן. רבי יודה אומר מששה שעות ולמעלה דברי תורה. מאי טעמא דר"מ אך ביום הראשון זה חמשה עשר. יכול משתחשך תל"ל אך חלק[כה]. הא כיצד תן לו שעה אחת קוד' שקיעת החמה: מאי טעמא דר' יהודה אך ביום הראשון זה ארבע עשר. יכול כל היום תל"ל אך חלק. חציו לחמץ וחציו למצה. מחלפה שיטת ר' מאיר. תמן אמר אך לרבות. וכא אמר אך למעט. א"ר שמוא' בר אבודמי מיעטו שאינו בחמץ. ר' מאיר אומר לא תאכל עליו חמץ על אכילתו. רבי יהודה אומר לא תאכל עליו חמץ על עשייתו. ר' יודן אית ליה עשה ולא תעשה על אכילתו. עשה ולא תעשה על ביעורו. עשה על אכילתו שבעת ימים תאכל עליו מצות. לא חמץ. כל לא תעשה שבא מכח עשה עשה הוא. ולא תעשה על אכילתו לא תאכל[כו] חמץ. עשה על ביעורו שבעת ימי' תשביתו שאור מבתיכ'. לא תעשה על ביעורו שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכ'. הא ר"מ אמר[כז] משש שעות ולמעלה מדבריהן. ששית[כח] אסורה משום גדר. חמישית למה משום גדר. ויש גדר לגדר. אלא חמישית מתחלפה בשביעית. מחלפה שיטת ר' יהודה. תמן אין חמישית מתחלפת בשביעית. וכא אמר חמישית מתחלפת בשביעית. א"ר יוסי תמן הדבר מסור לנשים והן עצילות. הכא הדבר מסור לבית דין והן זריזין. א"ר יוסי בי ר' בון תמן תחילת חמישית סוף שביעית. הכא סוף חמישית תחילת שביעית. ותני כן[כט] תחילת חמש חמה במזרח וסוף שבע חמה במערב. לעולם אין חמה נוטה למערב אלא בסוף שבע: הלכה ד היו מכניסין את השני כו'. תנ"ל אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו מעבירין דינו ומזדווגין זוגות וממעטי'

אפי' תינוא כו'. פי' אפי' תאינה או קפה של גדה או אינה דומה לחבירתה זה נ"ב מפני הגזלנים שלא יאמר שלי הוא זה כדלעיל: תחל' לסעו'. פי' לסלות שבת ולא"פ שלא כלשה שב' פד אמר עילאת אלרים פ"פ אילא לפ"ד שאדם כלשה עליו במילת רכיסה. והתב"ה שבנה כו'. הוא נ"ב הזמין לפל' נלפרוג' דכתיב מחריה שלפת מצרותיה הקרא פי' לפל' הראשון: מי פתי כו'. זה הוא שניין נבני עלמו ופי' הפסוק הכי אלמר שהיא לו כל הכבוד מי פתי בלומר מי פיתהו לסטות ואמר הפסוק עלאו יסו' הנה אמרה לו זאו הגהת: הלכה יד: מהו הרינ' הריני. כלומר הריני עמך בלער כביכול:

סליק פרקא:

היו בודקין אותו כו': הלכה ב: בגלעניהן. כמו בגרעיניהן מנה. פי' פרס והסוגיא עיין לעיל ביבמות: הלכה ג: העירנין. פירש בני כפרי' אלו כם יודעים בעבור

מראה מקום והגהות

[א] תוס' שבי' יום רפ"ו. [ב] ע' ויו"ר רפ"ו. [ג] נ"ל: מי פתי. [ד] ע' ב' ל"ט: ומגילה י': [ה] י"נ: הריני (חנוך ספ), ורמ' דברי כהלופה להפניד שנה ו' גליון ל"ח לד ע"ג. יע' ר"ה פ"ב טו'. [ו] נזיר כ"ב ד'. [ח] ע' תוס' בבלי פסחים י"ם. [ט] ע' פסחים פ"א פ"ד. [י] ע' לעיל פ"ד ה"ט. [יא] ע' בבלי מ'. ספרי ראה פ' ודרשת. [יב] בבלי ל"ח, לעיל יבמו' פ"ט י"א ד', לקמן פ"ט כ"ו ד', ספרא קדושים פ"י פ"ם. [יג] ע"ב בסכלחין פ'. [יד] תוספתא פי"א. [טו] ע' ב' ע"ב: [טז] ע' ב' שבת כ"ו: ספרי שלח פי' קי"נ. [יז] ספרי שם, ספר' אמור פי"ד, בבלי בסכלחין ע"ח: [יח] תו"כ שם. [יט] ע' ב' מ"ם. [כ] עדיות פ"ד מי"א, נזיר פ"ג מ"ו. [כא] נזיר כ"ב ד', יבמות ט"ו ס', תנ"ש. [כב] ע"ב בסכלחין ל"ם. [כג] יבמות פט"ו. [כד] פסחים פ"א ה"ד (ב' נ'). [כה] ע' בבלי שם ד' ה'. [כו] נ"ל: לא תאכל עליו חמץ. [כז] שם ובבלי ו' י"ם. [כח] ע' הגי' שם. [כט] ע' תוספתא בסכלחין פ"ה. [ל] תוספתא שם.

מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה: ד' דיני ממונות. הכל מלמדין זכות וחובה· ודיני נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה: ה דיני ממונות המלמד זכות מלמד חובה והמלמד חובה מלמד זכות ודיני נפשו' המלמד חובה מלמד זכות· אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה: ו דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה. ודיני נפשות דנין ביו' וגומרין ביום: ז דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה· ודיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום של אחריו לחובה· לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב: ח דיני ממונות הטהרו' והטמאו' מתחילין מן הגדול· ודיני נפשו' מתחילין מן הצד· הכל כשירין לדון דיני ממונו' ואין הכל כשירין לדון דיני נפשות אלא כהנים ולוים וישראלי' המשיאין לכהונה: ט סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואין זה את זה ושני סופרי דיינין עומדין לפניהן אחד מימין ואחד משמאל וכותבין דברי מזכין ודברי מחייבין· רבי יהודה אומר שלשה היו אחד כותב דברי מחייבין ואחד כותב דברי מזכין· והשלישי כותב דברי מזכין ודברי מחייבין: י ושלש שורות של תלמידי חכמי' יושבין לפניהן וכל אחד ואחד מכיר את מקומו. צרכו לסמו' סומכין מן הראשונה· אחד מן השנייה בא לו לראשונה ואחד מן השלישית בא לו לשנייה· ובוררין להן עוד אחד מן הקהל ומושיבין אותו בשלישית· ולא היה יושב במקומו של ראשון אלא יושב במקו' שהוא ראוי לו: יא כיצד מאיימין על עידי נפשו' היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן שמא תאמרו מאומ' ומשמוע' עד מפי עד מפי אדם נאמן שמעתם או שמא שאין אתם יודעין שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקיר' היו יודעין שלא כדיני ממונו' דיני נפשות. דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו· ודיני נפשות דמו ודם זרעיותיו תלויין בו עד סוף כל הדורו'· שכן מצינו בקין כשהרג את הבל נאמר בו קול דמי אחיך צועקי' אלי מן האדמה· אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך. דמו ודם זרעיותיו. ד"א דמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצי' ועל האבנים: יב לפיכך נברא אדם יחידי בעולם ללמד שכל המאבד נפש אחת מעלין עליו כאילו איבד עולם מלא· וכל המקיים נפש אחת מעלין עליו כאילו קיים עולם מלא. ומפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך. ושלא יהו המינין אומרים רשויו' הרבה יש בשמים: יג ולהגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הב"ה שאדם טובע כמה מטביעו' בחותם אחד וכולן דומי' זה לזה· ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע את כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין א' מהן דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם: יד שמא תאמרו מה לנו ולצרה הזא' והלא כבר נאמ' והוא עד או ראה או ידע וגו'· שמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה הלא כבר נאמר ובאבד רשעים רינה:

פרק רביעי

הלכה א· אחד דיני ממונות כו'· א"ר יוחנן בשביל לחוס על ממון ישראל אמרו היאך אתה יודע שזה חייב לזה. ר' חייה בר בא בעא קומי רבי יוסי היך עבדין עובדא א"ל כר' יוחנן דר' יוחנן אמר בשבי' לחוס על ממון ישראל אמרו האיך אתה יודע שזה חייב לזה· זעיר' בר חיננא בשם ר' חנינה ורב יהודה חד אמר ודרשת וחקרת ושאלת היטב וחד אמר צדק צדק תרדוף. הא כיצד. אם את רואה הדין שיוצא לאמיתו חקריהו ואם לאו צדקיהו· רב הונא' כד הוה חמי שהדין מכוונה הוה חקר· וכד הוה חמי הכין והכין הוה מכוין: כיצד פותחין לזכות אומרין אפשת שזה הרג את הנפש· א"ר יוסי אין כיני אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות ובא חבירו וסייע. ויש כאן סיוע. אם אומר את כן לא נמצאת חב לדיינים. ויש עדים לשקרן· א"ר יוחנן כל שאינו יודע לדון את השרץ לטהרו ולטמאו ק' פעמים אין יכול לפתוח בזכות. כיצד דנין השרץ. א"ר ינאי מה אם הנחש שממית טהור. עכבר שאין ממית אינו דין להיו' טהור· או חילוף· עכבר שאין ממית טמא נחש שממית אינו דין להיו' טמא· ותיב ר' פינחס הרי עקרב ממית והרי הוא טהור: אשכח תני אמר הוא נחש הוא עקרב. א"ר תלמיד וותיק היה לר'' והיה מטהר את השרץ ומטמאו מאה פעמים. אמרין ההוא תלמידא לא הוה ידע מורייה. א"ר יעקב בר דסאיי ההוא תלמידא קטוע מטורי דסיני הוה: הלכה ב דיני ממונות מטין כו'. א"ר ינאי' אילו ניתנה התור' חתוכה לא היתה לרגל עמידה· מה טעם וידבר ה' אל משה. אמר לפניו רבונו של עולם הודיעני היאך היא ההלכה· אמר לו אחרי רבים להטות רבו המזכין זכו. רבו המחייבין חייבו. כדי שתהא התורה נדרשת מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור מנייך ודגלו. וכן הוא אומר אמרו' ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים· ואומר מישרים אהבוך: הלכה ג דיני ממונות מחזירי' בין לזכות בין לחובה כו'· הרי שיצא מב"ד זכאי ומצאו לו חובה שומע אני שיחזירוהו ת"ל צדיק אל תהרוג. הרי שיצא מבית דין חייב ומצאו לו זכות שומע אני שלא יחזירוהו ת"ל ונקי אל תהרוג· יכול אם צדק בדינך יצדק בדיני. ת"ל כי לא אצדיק רשע· א"ר יצחק אמר לי רבי יוסי לא שניי' אלא אפי' נזדכה בטעות מחזירין אותו: הלכה ד דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה כו'· ר' מי בעא קומי ר' יוחנן אפי' נואף ונואפת· א"ל איתקלף מרקועך: הלכה ה דיני ממונות המלמד זכות כו'· רבי אמר ובלבד שלא יהו מחוסרין לומר איש פלוני אתה זכאי ואתה חייב אבל אם היו מחוסרין במשא ומתן לא בדא·' ר' יוסי בן חנינה אמר אפי' מחוסרין במשא ומתן: הלכה ו דיני ממונות דנין ביום כו'· מנלן ושפטו את העם בכל עת· ואית קרי לשעבו'· אמר רב שמואל בר רב יצחק כיני מיתניה' שאם טעו ודנו בלילה שדינ' דין· ת"ל ושפטו את העם בכל עת· אמר' הא אמירה: הלכה ז דיני ממונות גומרין בו ביום כו'. תני' העד אין מלמד לא זכו' ולא חובה· מנלן שנא' ועד לא יענה בנפש למות. ומניין שאף הוא אין מלמד לא זכות ולא חובה ת"ל והוא לא יענה בנפש למות ריש לקי' אמר פעמי' שאדם רואה את עצמו מדסם ומפליג דבריו שלא ימות: ומניין שצריכין שני ימים סמוכין זה לזה· ר' חזקיה ר' אחי בשם ר' אבהו אסור לדון דיני ממונות בערב שבת· והדא מתני' פליגא לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב דיני נפשות· הא דיני ממונות דנין· ותני ר' חייה כן דנין דיני ממונות בערב שבת ואין דנין דיני נפשות בערב שבת· אמ' כאן להלכה. כאן למעשה· וידונו אותו בערב שבת ויגמר דינו בשבת ויהרג למוצאי שבת. אם אומר את כן נמצא דינו משתקע· ריש לקיש בעי וידונו אותו בשבת ויגמר דינו בשבת ויהרג בשבת· מה אם עבודה שדוחה שבת רציחת מצוה דוח' אותה שנא' מעם מזבחי תקחנו למות. שבת שהעבודה דוחה אותה אין דין שתהא רציחת מצוה דוחה אותה· ר' לא בשם ר' ינאי מיכן לבתי דינין שלא יהו דנין בשבת· מאי טעמא נאמר כאן בכל מושבותיכם ונאמר להלן והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם· מה להלן בב"ד הכתו' מדבר. אף כאן בבית דין הכתוב מדבר: הלכה ח דיני ממונו' הטהרו' והטמאו' כו'· ר' אומר לא תענה על ריב· רב כתיב' שלא תענה אחר הרב אלא קודם לרב· ר' יוסי בן חנינה אמ' לא תענ' על ריב רב כתי' שלא תענה קודם לרב אלא אחר הרב· רב אמ' לא תענה אפי' אחר מאה דברי ר' פינחס· ר' חלקיה בשם ר' סימון איתפלגון ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר דינינו כדיניהן. וחד אמ' אין דינינו כדיניהן· מאן דמר דינינו כדיניהן ניחא· מאן דמר אין דינינו כדיניהן מה מקיים ויאמר יהודה. ויאמר ממוכן ראו דברי יהודה· ראו דברי ממוכן: ומניין שמתחילין בדיני נפשו' מן הצד. תנא שמואל הזקן קומי ר' אחא ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש חרבו. ואח"כ ישבו בדין על נבל· ר' תימא בר פפיים בשם רב הושעי' אף בפסול משפח' מתחילין מן הצד· הכל כשירין לדון דיני ממונות ר"י אומ' אפי' ממזרין· ר' יהוד' אומ' אין מדקדקין: ביין נסך: הלכה ט סנהדרין היתה כחצי גורן עגול כו'. כתי' לא תטה משפ' אביונך בריבו אי אתה מטה· אבל אתה מטה בדינו של שור. ר' אבהו בשם ר"י ובלבד בדברי' שבין דיני ממונות לדיני נפשו'· כמה אינון· אנן תנינן תשע· תני ר' חייה חד עשר. הו דיני תרתי אוחרנייתא· הסרים וכל מי שלא ראה לו בנים כשר לדון דיני ממונות ולא דיני נפשות· ר' אבהו בשם רב יוחנן אף פחות מבן עשרים ושלא הביא שתי שערו' כשר בדיני ממונות ולא בדיני נפשו'· ווש' בדינו של שור· ר' יוסי בן חנינה אמר תלת עשרה· והו דיינון תרתין אוחרנייתא· דנין שני דיני ממונות ביום אחד· ואין דנין שני דיני נפשות ביום אחד. א"ד אבין ואפי' נואף ונואפת: הלכ' י שלש שורות של תלמידי חכמים כו'. ר' בא' בר יסא בש' ר' יוחנן נאמר כאן עדה· ונאמר להלן עדה. מייתי לה רב ממתניה'. מתני' אמר' הוי זנב לאריו' ולא ראש לשועלים· מתלא אמר הוי ראש לשועלים ולא זנב לאריות. דתנינן צרכו לסמוך סומכין מראשונה: הלכה יא כיצד מאיימין כו'· כיצד מאומ' לא תאמרו ראיתוהו רודף אחריו וסייף בידו· נכנס לחורבה אחריו נכנסתם אחריו ומצאתם הרוג. ראיתוהו יוצא והסייף מטפטפת דם· א"ר שמעון בן שטח אראה בנחמ' אם לא ראיתי רודף אחר אחד נכנס לחורב' נכנסתי אחריו ומצאתיו הרוג וזה יוצא וסייף מנטף דם אמרתי לו אראה בנחמ' שזה הרגו אבל מה אעשה שאין דמך מסו' בידי אלא היודע מחשבות יפרע מאותו האיש· לא הספיק לצא' משם עד שהכישו נחש ומת: הלכה יב לפיכך נברא אדם כו'. אדם נברא יחידי בעולם מפני המשפחות שלא יהו מתגרות זו בזו· והלא דברי' קז ומה אם בזמן שהן בני אב אחד מתגרות זו בזו· אילו היו בני שנים על אחת כמה וכמה· ד"א שלא יהו הצדיקים אומרים אנו בני צדיק ואתם בני רשעים: הלכה יג· להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה כו'· להגיד גדולת מלך מלכי המלכים שמחותם אחד טובע כל החותמות ואין אחד מהן דומה לחבירו שנ' תתהפך כחומר חותם· ומפני מה שינה פרצופותיהן שלא יהא אדם קופץ והולך לאשת חבירו או לשדה חבירו· תני בשם ר"מ: ג' דברי' שינה הקב"ה בבני אדם· מראה פנים· ודעת· וקול. מראה ודעת מפני הגזלנין. וקול מפני הערוה. אחד

אחד דיני ממונות כו': כד הות חמי כו'. לעיל פ' דיני ממונות כו' פירשתי הסוגיא: הלכה ב': חתוכה כו'. שאילו היו הדינים שנתורה חתוכי' ולא היה כהן שום צד לזכות יטין השופט לרגל עמידה. כי בכל דין יש צדדי היתר וצדדי איסור ופי היה יכול לברור האמת ולכן כאמר הדין לרוב הדיעות: מזוקק שבעתים. פי' ז' פעמי' ז' הם מ"ט ואלו' קשרים כו' נראה דדייק מדלא אמר עשר אהבוך מ"ט שם ב' פנים של קישור לאיסור ולהתיר: הלכה ג': ת"ל נקי כו'. פיר' אע"פי שהוא לא יצא צדיק בדינך רק שהוא לפי האמת נקי לפי שנמצא לו זכות אל תהרגיהו: לא שנייא כו', פי' שהוא פליג וסובר שאין חילוק בין חובה לזכות שכמו שאם נתחייב בטעות הדר דינא כמו כן אם נזכה בטעות הדר דינ' ויכול אתה להרגיהו: הלכה ה': נתקלף מרקועך. פי' שניטל הטלאי שהיה תפור על נגד קרוע כלומר קושייתך איכה כלוי דס"ל נואף ונואפ' פסולין לעדו' כרב ששת בבבלי דפרקין ע"ש: הלכה ו': שאם טעו כו'. כתב הר"א"ש בשם הג'אונן שזה פליג אבבלי וע"ש: כדיניהן. פי' שגם הם דנין בדיני נפשות מן הצד: ניחא. פי' שכן קלינו ביהודה שדיבר בשיטת תפרקדם לאביו וכן בהמן שהיה המתחיל מן הש'רי' ודיבר ראשו' אלא לפ"ד אין דיניהן כו': ומשני ראו כו'. פי' לא בשביל שדבנו ראשונה פרסם הכתוב אלא משו' שהיה נכונים דבריהן והכל הסכימו עמהן לכן פרט הכתוב דעתם: הלכה יב: מתגרות. פי' שיאמרו אבי גדול מאביך: בני רשעים. וע"י זה יתגבו ידיהם מלעשות תשובה: הלכה יג: שנ' תתהפך כו' ופרש"י שאחר מיתת האדם תתהפך חותמו לחומר אלא שנברא האדם נחותם: מפני הגזלנין. פי' שאם כדאמרינן לעיל שלא יהא אדם קופץ והולך לשדה חבירו כו'. ודעת נ"כ מפני הגזלנים פיר' הפ"י שאם האדם היה יודע מה שבלב חבירו היה יודע מצפוניו ומטמוניו והיה גוזל ממנו ויש מפרשי' שגינוי הדעת כו' מה שאין תפלס ורצונם שוה שאלו"ב היה ממון והלך כל אדם בלא' אח' ונוטה אחת והיו נחלקין ומוספין זה קוהו:

מראה מקום והגהות

א כתובות פ"ח ה"ט, וע' גיטה פ"ג ק"ג.
ב רבה למסתר פ' כלח.
ג לעיל פ"ג ה"ט.
ד לעיל כ"א רע"ג.
ה ע' ב' במכלתין י"ז: ותוס' שם.
ו י"ל לר' מאיר, ע' כ' עירובין י"ג: וע' מדרש תהלי' י"ב, וו"ר פ"ד וקהלת רבה פ' ועוד דפ"ח.
ז ש"ה רבה פ' הנ"ל אל בית דין.
ח ע' ב' ל"ג: וכס' נקודת התלמוד כד ק"ס.
ט ע' ב' ל"ד.
י ע' תוס' בבבלי יבמות ק"ד.
יא (ע' ב"ק פ"ס ה"א ולקמן פ"ו סה"ח).
יב תוספתא פ"ט.
יג גיטה ס"ג פ', כתובות כ"ד ד', ה"ב.
יד שם הגי': לדב' תורה.
טו ע' ב' ל"ה.
טז ע' בבלי, ל"ו.
יז ירושלמי שם.
יח למסתר רב' פ' ויצאו מסוכן.
יט לעיל ס"ב ה"ג (כ', כ) וע' ע"ת רדב"ז ח"ג סי' תשע"ג.
כ ע' ב' ע"ו ס', ותוס' שם.
כא ע' ב' ל"ח
כב לעיל ו"ש רע"ג ה"ג.
כג אבות פ"ד ס"ב.
כד ע' לקמן פ"ו ה"ה
כה ע' ב' ל"ח. ותוספתא פ"ח.
כו שם, וע' אדר"כ פ"ד, תד"א רבה פ"ב.
כז שם וע' רבה ותנחומא פנחס.

רב הונא° כד הוה חמי סהדו בכוונא הוה חקר וכד הוה חמי הכן הוה מכון. רב הונא מיקל לדינא דאמר מקבלין עליכון חד סהיד אלא ימרון איטן. רב הגיא כד הוה ידע זכו לבר נש בדינ' ולא הוה ידע ליה הוה פתח ליה על שם פתח פיך לאלם. רבי אבהו בשם רבי ווחגן המכמין עדיו אחורי נדר לא עשה כלום. כהדא חד בר נש אשנח למינום גו אריסטון א"ל הב לי מה דאת חייב ליי אמר ליה אין. בתר דקמון אמר לית לי נא חייב לך כלום. אמר ליה אית לי סהדין. א"ל לא אמרית אלא כנין דלא מיתרבב סנוסתך. אתא קומי ר' אמי ומר הדא דמר ר' יוחנן המכמין עדיו אחורי נדר לא עשה כלום: הלכה י' היו מכניסין את השני כו' מיע' שעירים שנים' מה תלמוד לומר שני שיהו שניהן שוון. כבשים. מיעט כבשים שנים. מה ת"ל שני שיהו שניהן שוון. מיעוט צפרים שנים'. מה תלמוד לומר שתי שיהו שוות. מיעט חצוצרות שתים מה תלמוד לומר שתי שיהו שוות. התיב רבי חגי לרבי יסא והכתי' ועמדו שני האנשים. מעתה מיעט אנשים שנים מה תלמוד לומ' שני שיהו שוין. והכתיב לא תטה משפט גר יתום. הרי גר דן עם מי שאינו גר. יתום דן עם מי שאינו יתום. אם כן למה נאמר שני. מופנה להקיש ולדון ממנו גז"ש' שוה נאמר כאן שני ונאמ' להלן וישארו שני אנשים. מה לחלן אנשים ולא נשים אף כאן אנשים ולא נשים ולא קטנים: הרי למדנו שאין האשה דנה' ולא מעיד'. רבי יוסי בי רבי בון בשם רב יוסף נאמר כאן שני ונאמר להלן שני. מה להלן על פי שני' עדי'. אף כאן על פי שני' עדי' אם כן מה ת"ל שני שלא יהא אחד עומד ואחד יושב. אחד יאומר כל צורכו ולאחד או' לו קצר דבריך. א"ר יהודה° שמעתי שאם רצה הדיין להושיב את שניהן מושיב. רבי ישמעאל אומר אומרין לו לבוש כשם שהוא לבוש או הלבישהו כשם שאת לבוש. אמר רבי בא בשם רב הונא צריכין העדים לעמוד בשעה שמעידין שנאמר ועמדו שני האנשים. רבי ירמיה בשם רבי אבהו אף הנידונין צריכין לעמוד בשעה שמקבלין דינן שנאמר אשר להם הריב לפני ה': כתיב' לא יומתו אבות על בנים. והלא כבר נא' איש בחטאו יומ'. מה ת"ל לא יומתו אבו' על בנים. לא יומתו אבו' בעדו' בני' ובנים לא יומתו בעדות אבות. מניין שלא יהו העדים קרובין של נידונין. ומניין שלא יהו העדים קרובין זה לזה. הגע עצמך שאם 'הוזמו לא מפיהן נהרגין. ומניין שלא יהו העדים קרובין של דיינין. הגע עצמך שאם °היה אחד מהן כמום נהרג עד שיזו' הכיזה. אם את אומר כן לא היה נהרג על פיו. ומניין של' יהו הדיינין קרובין זה לזה. אמרה תורה הרוג על פי עדים. הרוג על פי דיינין. מה עדי' אין קרובין זה לזה אף דיינין אין קרובין זה לזה. אין לי אלא אבו' ובנים. שאר קרובין מניין. א"ר זעירא ובנים לרבו' שאר קרובין. עד° כרון כרבי עקיבה. כרבי ישמעאל (מניין) תני רבי ישמעאל ושפטו העדה והצילו העדה. שלא יהא העדה לא קרובי מכה ולא קרובי מוכה. א"ר יוסי אם אתה אומר כן נמצאת אומר בית דין גואלי הדם.' מיכן שלא יהו הדיינין קרובי הנידונין. ומניין שלא יהו העדים קרובי הנידונין אמרה תורה הרוג על פי עדי'. הרוג על פי דיינין. מה הדיינין אינן קרובי הנידונין. אף העדי' לא יהו קרובי הנדונין. ומנין שלא יהו העדים קרובין זה לזה. הגע עצמך שהוזמו לא מפיהן הן נהרגין בכשירים ולא בפסולים שנאמר אם לא יגיד ונשא עונו. את שמגיד וחבירו משלם ממון. יצא פסול שאפילו מגיד אין חבירו משלם ממון. כפני בית דין להוציא עד אחד כשאמרו לו הרי את מקובל עלינו כשנים יכול יהא חייב. תלמוד לומר ראה או ידע. את שהוא כשר להעיד עדות תורה יצא עד אחד שאין כשר להעיד עדות תורה. שלא כפני ב"ד אם לא יגיד ונשא עונו. את שמגיד ומשל' ממון. יצא חוץ לב"ד שאפילו מגיד אין חבירו משל' ממון. ומניין לשני עדים חוא ועד אחד הרי כאן שנים. וכד' ישמעאל דר' ישמעאל אמר°° כל מקום שכתוב בתורה עד סתם הרי הוא בכלל שני עדים עד שיודיעך הכתוב שהוא עד אחד. אשכח תני רבי ישמעאל°' עד אחד מהו לחייב עליו משום שבועת ביטוי איפשר לומר אחד ראוי לצרפו ולחייבו משו' שבועת עדות ואת מחייבו משום שבועת ביטוי. קרוב°' מהו לחייבו עליו משום שבועת ביטוי. ייבא כהדא דמר רבי בא בר ממל שבועה שנתן פלו' לפלוני מנה נמצ' שלא נתן מאחר שאין כדין לבא אין בידו לשעבר. או כהד°' א' לו היכן שורי. אמר לו איני יודע מה אתה שח והוא שמת או נשבר או נשב' או אבד משביעך אני ואמר אמן פטור. רב אמר°° פטור משבוע' פיקדון וחייב כשבוע' בטוי א"ר יוחנן מאחר שמצוה להפיסו אין חייב משום שבועת ביטוי. על דעתיה דרב אינו מצוה להפיסו על האמת ואינו מפייסו על השקר. תני רבי ישמעאל ונשא עונו. קרבן מנן ליה בית דין ילפין אגרה אגרה. מה אנד' שני להלן בית דין. אף כאן בית דין: כהדא°° אין מקבלין עדים אלא אם כן ראו שניהן כאחת. רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה. רבי ירמיה בשם רב מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעידי בכורה ובעדי חזקה. רבי בא בשם רבי ירמי' אף בעידי סימנין כן. מה דפשיט' כשזה אומר' ראיתי שתי שערות בגבו וזה אומר ראיתי שתי שערות בגפו. אחד אומר ראיתי שערה אחת בגבו. ואחר אומר ראיתי שער' אחת בכריסו ולא כלום כל שכן גירו וגפו: שנים אומרי' ראינו שערה אחת בגבו. ושנים אומרים ראינו שער' אחת בכריסו רב יוסי

ורב הושע' בר רב שמי. חד אמר פסול חד אמר כשר. מאן דמר פסול במעיד על חצי סימן ומאן דמ' כשר אני אומ' שמא נשרו: אחד אומר שתי שערות בגבו. ואחד אומר ב' בכריסו. ר' בא אמר דברי הכל כשר. א"ר חגיי ד"ה פסול. ר' יוסי אמר במחלוקת. א"ר' לרבי חגיי הא רב יודן אמר דכוותי. א"ל תל רביה אגא פליג כל שכן עלוי. א"ר מנא יאות אמר ר' חג' אילו שטר שחתום בארבעה תותמות זה מעיד על שנים וזה מעיד על שנים וקרא עליו ערער שמא כלום הוא. ואין כל חתימה צריכה שני עדים. והכא כל סימן צריך שני עדים. רבי חיננא שמע לה °ממש' חזקה אילו אחד מעיד שאכלה שנה ראשונה שנייה ושלישי'. ואחד מעיד שאכלה רביעית חמישית וששית שמא כלום הוא. ואין כל חזקה וחזקה צריכה שני עדים. והכא כל סימן וסימן צריך שני עדים בהדא אין שומעין מן העדים אלא אם כן באו שניהן כאחת. רבי נתן אומר שומעין דברי ראשון ולכשיבא שני שומעין את דבריו. רבי יוחנן הוה יתיב מקשי איפשר אית הכא בר נש דשמע הלכה כרבי נתן. א"ל רבי יוסה בר חנינה הא רבי שמעון בן יקים. אמר יקים לעיל. כיון דסלק אמר ליה שמעת הלכה כרבי נתן. אמר ליה שמעתי מודה רבי יהושע בן קרחה לרבי נתן. אמר ליה ולהדא צורכה. א"ל ולא אתכוון ר' יוסי בר חנינה אלא מסקא רבי שמעון בן יקים לעיל כנין דהוי אינשא רבא. רב חסדא בעי מהו לקבל עדים שלא כפני בעל דין. רבי יוסי בשם ר' שבתי מקבלי' עדי' שלא כפני בעל דין ועברון לי' גזר דין. אם בא ועירע' ערדן קיים. ארם°° ששלחו אתריה בית דין שלשה פעמים ולא באי. ר' יהושע בן לוי אמר מקבלין העדות בלא בעל דין ועברין ליה גזר דין. כהדא כהנא דמך ושבק ירתו לרבי יאשיה וקביל רבי לעזר סהדו דלא באפוי וזכי לרבי יאשיה. ולא עד אלא דשבק ספרים. כתב ׳רבי לעזר לירתוי° ספרים שוכת כהן ארץ ישראל אין מוציאין אותן חוצה לארץ. רבי ניסי בשם רבי לעזר אם כתב על מנת להוציא מוציא. ר' חייה בר בא בעא קומי רבי יוסי מהו להוציא א"ל לעבר' את שאיל לי א"ל לא. ובאיש לרבי זעירא דלא אמר ליה עובדא בנין מידע מהו א"ר ירמיה הוה לי' דין עם חד בר נש וקבלון לשהדייא ולא באפוי ודרבי ירמיה וחייבון לר' ירמוה והוה יתיב ומצטער איפשר מקבלין עדים בלא בעל דין. רבי הונא רבי פינחס ר' חזקיה חוקוק לא עלון בפירק' בההוא יומא דחק רבי הונא ושאל ושבת רבי ירמיה מצטער ואמ' איפשר מקבלין עדים בלא בעל דין אפילו עמהן באותה העיר. א"ל בן חמת דעתין דרבנן: הלכה יא' גמרו את הדבר כו'. אמר ר' יוחנן° טפין את המחייב שיכתוב זכאי. ריש בן לקיש אמר המחייב כותב חייב והמזכה כותב זכאי. מתניתא פליגא על ריש לקיש מניין כשיצא לא יאמר אני מזכה וחבירי' מחייבין. מה עבר לה רבי יוחנן. דלא יתיא מאן דהוא מימר כמה בעית מזכה לפלוני ברינא ולא שבקון לי. מאי טעם' דריש לקיש. דלא ייתי חורן ויסבור דכוותיה ויימר אוף פלן הוה תמן אוף הוא טעה: הלכה יב' כל זמן שהוא מביא ראיה כו'. אמר ר' אושעיה תמן שאיפשר להן להוסיף דנין אילו כנגד אילו. ברם הכא אי איפשר להן להוסיף. רבי יוחנן וריש לקיש תריהון מרין אפי' הכא איפשר להן להוסיף: הלכה יג' אמר רבן שמעון בן גמליאל כו'. רבי יוחנן בשם רב הושעיה תלתא אמורין. חד אמר כל זמן שמביא ראיה סותר את הדין. וחד אמר הביא בתוך שלשים סותר לאחר שלשים אינו סותר. וחד אמר לעולם אין סותר עד שיביא ראיה שלא היה יודע בה כל עיקר. והתנינן אמר רבן שמעון בן גמליאל מה יעשה לא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים שיש לו ראיה ומצא ראיה כו'. ר' לא ורבי זירא חד אמר עד שיכטל ראיותיו. וחד אמ' עד שיכפור בראיותיו. רבי לוי הוה ליה דין עם חד בר נש על עסק בתים והוון דיינין קומי ר' לעזר. לאחר גמר דין הביא ראיה. שאל לר' יוחנן א"ל כל זמן שמביא ראיה סותר הדין. ר' אבמכים הוה ליה דין עם חד בר נש על עיסק ריחייא והוון אדיינין קומי רבי לעזר. לאחר גמר דין הביא עדים. שאל לרבי יוחנן. א"ל אדיין את לזו כל זמן שמביא ראיה סותר את הדין. ולמה תרין עברין. רבי לוי לא איתעבר ליה גזר דין. רבי אבמכים איתעביד ליה גזר דין: °°הדייני' מה שיהא צריך בית דין. רבי הושעיה בשם שמואל רב בניי בשם שמואל. חד אמר יתקיים או בכתב ידי עדים או בכתב ידי הדיינים וחד אמר אפי' בכתב אחד ובדיין אחד:

הדרן עלך דיני ממונות

א׳ אחד דיני ממונות' וא' דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמ' משפט אחד יהיה לכם. מה בין דיני ממונו' לדיני נפשות. דיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בעשרים ושלשה. דיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשו' פותחין לזכות. ואין פותחין בחובה: ב׳ דיני ממונות מטין על פי' עד אח' בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות מטין על פי עד אחד לזכות ועל פי שנים לחובה: ג׳ דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשו'

מתה מכות' הוה חקר וכד הוה חמי הכן והכן הוה מכון גרסינן. וה"פ כשהיה רואה עדות מקוב' וכוונו בלשון אחת היה חושש שמא למדו לאומר דבר שקר ולכן היה חוקר אחר עדותם אבל כשרא' שלא היה עדותם מכוון בלשון אחד אלא זה אומ' ככה וזה אומר ככה רק שענינם אחד היה מכוון אותו העדות ולא היה חוקר אחריהם כ"כ ידע זכו' כו'. פי' כשהיה יודע שיש זכות לאדם בדין והוא עצמו לא ידע לטעון היה פותח לו הטענה ולא היה חש דלהוי כעורכי הדיינין בין דוכה נוהלי: למינם גו אריסטון. פי' לאכול בסעודה תוך הגהריים: הלכה י': שאינו יתום ואלמנ' עם שאינ' אלמנ' אם כן מ' גרסי'. והמוני' אברם לקמן בשבועות: רבי חזקה חוקוק. כך היה גם: ושבת כמו ואשכם פי' שאלא ר' ירמי' כו': ר' אבמכים. כך היה גם: והוון אדיינין. פי' שהיה דכין וחד לפני ר' אליעזר סליק פרקא:

מראה מקום והנהות

° לקמן פ"ד ה"א (כ"ג, א').
ב יוסא פ"ו רה"א (מ"ג ג') שבועו' פ"ד ה"א (ל"ה ב').
ג ע' ספרי בהעלותך.
ד שבועות שם, וש"נ.
° שם המכלתא יתרו ובבלי בפרקין י"ט. ותוספתא פ"ז ות"כ קדושים פרק ד'.
ו שם.
ז נ"ל: שאם הא' אחד מהן.
ח נ"ל: שאם האחד לא וכו'.
° (שבת כי"ט, פסחים רפ"ט נדרים רפ"א, וש"נ).
ע' ספרי מסעי פי' קס"ט.
יא ב' סוטה ג': ל"א:
יב בשבועות שם הני': שני עדים עד אחד פרא וכו'.
יג ע' ב' סוף שבועות וב"מ ל"ו.
יד שבועות פ"א ס"נ.
טו שבועות ל"ה, נ', ל"מ רע"ד.
טז סוטה פ"א ס"א. בבלי בפרקין ל ותוס' פ"ח.
יז ע' נדה כ"ב: יתפ"ל: מפני חוק'. ופ' ב' כ"ב כ"ו.
יח ע' תוס' בבלי ב"ק קי"ב:
יט (ובן הא' המנהג שם עד הני' חו').
כ ע' ב' ל'.
כא נ"ל אמר הדיינין, ופ' ב' כתובו' כ"א ותוס'
כב שם ד"ה עד ודיין
כג ע' ספרם אמור ספ"ב.

פרק שלישי

הלכה א. דיני ממונות בשלשה כו'. א"ר זירא שמתוך שבידרו מרדף וכותב. מאי טעמא דרבי מאיר כדי שיתברהו שלשתן מדעת אחת. ומאי טעמ' דרבנן לאו כולא מינך שבחר ומיסכב מה דאת בעי אלא אנא ואת מבחרין ומסבין מה דנן בעיין. וקשיא על דרבנן מה אחד לא נמצאו שלשתן מתברירין מדעת אחת: הלכה ב זה פוסל דיינו של זה כו'. כיני מתניתא זה פוסל דיינו של זה. הא דיינו לא. ריש לקיש אמר בערכאות[ה] שבסוריא אמרו. הא בדיני תורה לא. ר' יוחנן אמר אפילו בדיני תורה. הוך אמרין תרין בני נש הוה לן דין באנטוכיא אמר חד לחבירי׳ה מה דרבי יוחנן אמר מקבל עלי. שמע ר' יוחנן ומר לא כל מיניה מיטרפא בעל דיניה'לא שמעין מילידהון תמן ואין הוי צורכא כתבין ומשלחין עבר' לרבנן. א"ר לעזר זה אמר בטיבריא. וזה אמר בציפורי שומעין לזה שאמ' בטיבריא. ולעולם זה פוסל וזה מביא. א"ר זיר' כמפיל' שנו. אמר ר' לא והאי דמר רבי לעזר זה אומר בטיבריא וזה אומר בציפורי באילין דהוון יתיבין בחורא משכנא מן הכא לדכא ו' מילין. מן הכא לדכא ט' מילין. א"ר יוסי ואת שמע מינה תרין בני נש הוה לון דין בטיבריה וזה אי' בבית דין הגדול. וזה אומר בבית דין הקטן שומעין לזה שאמר בבית דין הגדול: הלכה ג' זה פוסל עדיו של זה כו'. ריש לקיש אמר כיני מתניתא עדו הא עדיו לא. ור' יוחנן אמ' אפילו עדיו. דתני' לעולם מוסיפין דיינים עד שיגמר הדין. והדיינין יכולין לחזור בהן. נגמר הדין אין יכולין לחזור בהן. מודה ר' יוחנן שאם אין שם אלא הן שאין יכולין לפוסלן. אמר ר' זעירא והוא ואחד מן השוק מצטרפין לפסול עדות זה. רבי חנינה בעי ואין עד אחד וזקקו לשבועה מכל מקום. אמר ר' זעירא פסול צריך ליפסל בבית דין. קרוב אין צריך ליפסל בבית דין: אמר רבא בר בינא בשם רב נ' כנגמר דין: הלכה ד'. נאמן עלי אבא כו'. אמר לו נאמן עלי אביך. קיבל עליו בפני שנים יכול הוא לחזור בו. בפני ג' אין יכול לחזור בו: שמואל אמר בשלא נטל מזה ונתן לזה. אבל נטל מזה ונתן לזה' יכול הוא לחזור בו. ר' יוחנן וריש לקיש אמרי אפילו נטל מזה ונתן לזה יכול הוא לחזור בו:[ס] קמה בסקטי' דנקטו קיבל עליו יכול לחזור בו: הלכה ה' היה חייב להבירו שבועה כו'. ר' חייא בר בא אמר כשאמר לו יאמר לי אביך ואין לי עמך עסק. אבל אם אמר לו יאמר אביך ואני מקבל עלי עלא הוה רוצה להודות לו. רבי יוסי בן חנינה אמר ואפילו אמר יאמר לי אביך ואני מקבל עלי. לא מצינו עד' יוצא מפי קרוב: הלכה ו' אלו הן הפסולין המשחק בקוביא כו'.' המשחק בקוביא זה המשחק בפסיפסין א' המשחק בפשיפשין ואחד המשחק בקליפי אגוזים ורימונים לעולם אין מקבלין אותן עד שישברו פסיפסיו ויבדק ויחזרו בהן חזרה גמורה. המלוה בריבית אין מקבלין אותן עד שיקרע שטרותיו ויבדק ויחזור בהן חזרה גמורה. ומפריחי יונים. אחד המפרח יונים ואחד המפרה שאר בהמה חיה ועוף אין מקבלין אותן עד שישברו פגימיו ויחזרו בהן חזרה גמורה. סוחרי שביעית. אי זהו תגר שביעית זה שיושב ובטל כל שני שבוע כיון שבא שביעי' התחיל מפשט ידיו ונשא ונותן בפירות שביעית. ולעולם אין מקבלין אותן עד שתגיע שביעית אחרת ויבדק ויחזרו בו חזרה גמורה. תני' רבי ייסי אומר שתי שביעיות. ר' נחמיה אומר חזרת ממון לא חזרת דברים שיאמ' להם הא לכם מאתי זה ותלקום לעניים מה שכנסתי מפירות עבירה. הוסיפו עליהן הרועין והחמסנין והגזלנין וכל החשודין על הממון עדותן בטל. אמר רבי אבהו ובלבד' ברועין בהמה דקה. אמר רב הונא מאן תנא מפריחי יונים ר' ליעזר דתנינן תמן' מפריחי יונים פסולין מן העדות. אמר ר' מנא קומי רבי יוסי עד הדא דסנהדרין כרבי ליעזר. אל דברי הכל היא. הכא אמר ר' יוסי יודעין היינו שפסול מעדות ממון. מה בא להעיד. אלא כשם שפסול מעדות ממון כך פסול מעדי נפשות. תעדי והחרש כעדי נפשו' אינון. דתנינן' זה הכלל כל עדות שאין. אשה כשיר' להן אף הן אינן כשירין לה. מאן תניתה רבנין. רבנין כר' ליעזר מודין ליה ופליגי' עלוהי. ר' הונא בשם רב הונא אמר כולא כר' ליעזר. ואתייא אילין פלוגתא כאילין פלוגתא. דתני' [כד] וזמם פסול מכל עדיו' שבתורה דברי ר' מאיר. א"ר יוסי במה דברים אמורים בזמן שנמצ' זומם בעדות נפשות. אבל אם נמצא זומם בעדות ממון אין פסול אלא מאותה עדות בלבד אתייא דרבי יוסי כרבנן ודרבי מאיר כרבי ליעזר: ר' שמעון אומ' מתחילה לא היו קורין אותן אלא אוספי שביעית משרבו האנסין חזרו לקרותן סוחרי שביעית: א"ר יוחנן אימתי בזמן שאין להן אלא היא. אבל יש לו אומנות שלא היא הרי זה כשר. הוך עבידא[כה] יושב ובטל כל שני שבוע כיון שבא' שביעית התחיל פושט את ידיו ונושא ונותן בפירו' שביעי' אם יש עמו מלאכה אחרת כשר ואם לאו פסול. אבל אם היה עסוק במלאכתו כל שני שבוע כיון שבאת שביעית התחיל מפשט את ידיו ונושא ונותן בפירות שביעית אע"פ שאין עמו מלאכה אחרת כשר: רבי בא בר זבדא רבי אבהו בשם ר' לעזר הלכה כרבי יודה דמתניתא. איקלם רבי בא בר זבדא דמר שנותה משום רועד מיניה. תני ר' חייה[כו] לחומר' הוך

עביד' יושב ועוסק במלאכתו כל שני שבוע כיון שבאת שביעי' התחיל מפשט ידיו ונשא ונותן בפירות שביעית אף על פי שיש עמו מלאכ' אחר' פסול לא בדא. ר' בא בר זבדי ר' אבהו בשם רבי לעזר הלכ' כרבי יהודה דמתניתין. תמן ר' בא בר זבדא דמר שמוע' משום ועיר מיניה אוף הכא כן. א"ר יוסי בי ר' בון תמן אין מלכות אונסת. ברם הכא המלכות אונסת[כז]. בראשונה כשהיתה המלכות אונסת הורי ר' ינאי שיהו חורשין חריש' הראשונ': חד משומד הוה איעבר בשמעת' חמתון רמיין קובעתי'. אמר לון חאסטו שרה פרדה. שרא לכון מירמי' קובעת. א"ר יעקב בר זבדי קשית' קומי רבי אבהו לא כן אמר ועיר' ורבי יוחנן בשם רבי ינאי. רבי ירמיה ר' יוחנן בשם ר' שמעון בן יהוצדק[כח] נמנו בעליית בית נתזה בלוד. על התורה מניין אם אמר גוי לישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורו' בתורה חוץ מעיז וגילוי עריו ושפיכות דמים יעבור ואל ייהרג. הדא דתימר בינו לבין עצמו. אבל ברבים אפילו על מצוה קלה אל ישמע לו. כגון פפוס ולוליינוס אחיו' שנתנו להן מים בכלי זכוכית צבועה ולא קיבלו מהן. אמי לא אתכוון משמדיתהון[כט] אלא מגבי ארטנין. כמ' הן רבי' רבנן דקיסרין אמרין עשר"[ל] דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישרא'. ר' בינ' וזעירא חמוניה פרי תורי חמרא בשבתא. ר' יונה ורבי יוסה הורון למיפי לארטיקנס'[לא] בשובתא. א"ר מני קשיתה קומי ר' יונה אבא ולא כן א"ר זעירא ר' יוחנן בשם ר' ינאי ורבי ירמיה רבי יוחנן בשם ר' שמעון בן יוצדק נמנו בעליית בית נתזה וכו'. לא אתכוון משמדתהון אלא איתכוון מיכול פיתא חמימא. כמה הן רבים. רבנן דקיסרי אמרי עשרה דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל. ר' אבינא בעא רבי אמי גוים מהו שיהו מצווין על קידוש השם. אמר ליה ונקדשתי בתוך בני ישראל. ישראל מצווין על קידוש השם ואין הגוי' מצווין על קידוש הש'. רבי ניסי בשם רבי לעזר שמע לה מהדי' לדבר הזה יסלח ה' לעבדך וגו'. ישראל מצווין על קידוש השם. ואין הגוים מצווין על קידוש השם. רבי בא בר זמינא הוה מחיט גבי חד בר נש' ברומי איתי ליה בשר נבילה אמר ליה אכול. א"ל לי נא אכיל. א"ל אכול דלא כן אנא קטיל לך. א"ל אין בעית מיקטול קטול דלי נא אכיל בשר נבילה. א"ל מאן מודע לך דאילו אכלת הויתה קטלין לך. או יהודי יהודי או ארמאי ארמאי. אמר רבי מנא אילו הוה רבי בא בר זמינא שמע מיליהון דרבנן מיזל הוה בהדא מיכב: בזמן זה מהו. ר' ירמיה סבר מימר בטל הדין בטלה גזירתא. רבי יוסי סבר מימר לעולם הגזיר' במקומה עד שיעמוד בית דין אחר ויבטלה. ודבוותה[לב] מאימתי אדם זוכה לפירותיו בשביעית. ר' ירמיה סבר מימר משיתנם לתוך כליו. רבי יוסי סבר מימר אפילו נתונים בתוך-כליו לא זכה סבר דינון דידי ולית אינון דידיה: רבי מני כד עאל פרוקלא[לג] בציפורי הורי מספקא נחתומיא בשוקא. רבנין דניה הורו מיפי חמיע בפיסחא. א"ר יוסי בי רבי בון אני פי מלך שמור[לד] אני פי מלך מלכי המלכין אשמור שאמר לי בסיני אנכי ה' אלהיך. ועל דברת לא יהיה לך אלהים אחרים על פני שבועת אלהי' לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. בדבר הזה נבי' הדוא גבראי[לה] והיהן כלבא שניהן שוין. רב יהודה בשם רב הלכה כרבי יהודה: הלכה ז' אלו הן הקרובין. מכיון דתנינן אחיו מה צורכה למיתני אחי אביו לומר בנו וחתנו של חתן. אחי אביו מכיון דתנינן אחי אביו מה צורכה למיתני אחי אמו לומר בנו וחתנו של חתן. אחי אמו. מכיון דתנינן בעל אחותו מה צורכה למיתני בעל אחות אביו. לומ' בנו וחתנו של חתן. בעל אחות אביו. מכיון דתנינן בעל אחות אביו. מה צורכה למיתני בעל אחות אמו. לומ' בנו וחתנו של חתן. בעל אחות אמו. והתנינן חורגו לבדו. רב אמ' אם חתן חמותו אסו' בעל חורגתו לא כל שכן. תיפת' שיש לה בנים וחתני' ממנו. אניסו. אית תניי תני יש לו בני' וחתני' ואית תניי תני אין לו בנים וחתנים. מאן דמר יש לו בנים וחתני' ממנה. ומאן דמ' אין לו בנים וחתנים ממקום אחר. רב נפק למיתרי' משבין לדבי חייה רבה עבר בחד אתר ואשכח רבי יוחנן יתיב ומקשי תנינן חורגו לבדו. אשת חורגו מהו. בעל חורגתו מהו. אשה כבעלה ובעל כאשתו וקמה אשת חורגו כחורגו והבעל כאשה. רב חסדא בעי דור שלישי מהו שיהא מותר באשה ראשון משה מהו שיהא מות' באשת פינחס. ריש לקיש אמר מקבלין דור שני ודור שלישי מרחק. רבי יוחנן אמר אפילו מריוח. כהדא אניסו' דרב הונא הוה ליה דין עם חד בר נש אמ' כל מה דרב הונא אמ' אנא מקבל עלי. שמע רב הונא ואמר כהדין. יודעני בשם שאמרו מלמעלן כך אמרו מלמטן. רב ירמיה בשם רב הלכה[לו] כרבי יודה: הלכה ח' האוהב והשונא כו'. רבי טבליי רבי אבינא בשם רבי' כשבעת ימי המשתה שנו: הלכה ט' כיצד בודקין העדים כו'. רבי יוסי בשם רבי יוחנן אם היה מתכוין למסור לו ערות עדותן קימתו. כיצד דתניי'. הדיינין יושבין והנידונין עומדין והתובע פותח בדבריו ראשון שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם. ומניין שהמוציא מחבירו עליו הראיה[לז]. רבי קריספא בשם רבי חנינה בן גמליאל יגש אליהם. יגיש ראיותיו. רבי יוחנן בעי[לח] כיבמה מי מרדף אחר מי. התיב רבי לעזר והכתיב ועלתה יבמתו השערה. א"ר יוחנן יפה לימדני רבי לעזר: ר' ברכיה ורבי חלבו רבי בא בשם רבי ינאי התובע תובע והנתבע משיב והדיין מכריע. א"ר סימון צריך הדיין לשנות טענותיהן שנאמר ויאמר המלך זאת אומרת זה בני החי ובנך המת וגו'.

[illegible]

דיני ממוט' בשלשה: הלכה ב': בערכאות שבסורי' כ"ל. וה"פ שב"ד של סוריא לא היו בקיאין בדיני תור' הילכך בנכייהו אמרי' לוה פלי פעבב: הלכ' ד': כמה בסקטי' ט'. פי' שאם הבהו בבלי נחל פיקו' ויקבל עליו פה שפסק אפ"ה יכול לחזור בו: הלכה ו': בפשיפשין. פיר' שגבי' עלים שמשחקי' עליהם על לוחו' מצוירין ולקחן נשבועות לכפר בעד"ה כל הטוך לוחת הסוני': אקלים ר' בא כו'. פי' שהיו פסנחין ופקלסין לר' בא על שאמ' שמועה פסם הקטון פענה איעבר בשמיעת'. יניין בשניעית דף ל"ה סס תיקנתי הגוסח ופירשתי': חמניה פרי כו'. כי' שראוהו רק אמ' פמוד בשנת: מחים. ל' חייטה לי נא אכיל. פי' אין אני אוכל והסוגי' פירשתי לעיל בשניעי': מיליהון דרבנן מכל הוה. גרסי': בהדא סי"ב ס'. פסורא לעיל בשניעי' דשייך הלא שכל העם חורשין פעם אחד והוא ב' פעמים: פרוקלא. פי' פקודה של פלך: בר בר הוה כו'. כלו' שצ"ל נדבר הזה וכי התינו' פילה אחת הן והכי פי' המוגיה אני פי פלך פלכי המלכים אשמור ואפי' אם יהונו פלך גבור וגם נהיה' ונדבר הזה שהוא כנד הכ"ה ההוא גבר' והוא' כו'. וגם סנהרים דה"נ נבוכדנצר כר כבר הזה כו'. ופי' המוגיה שהלה לפר' פילת כנובכדנצר ופי' כנוה שהוא ככלב המכנח בד שהוא כבד הזה לעבין אם ירלה ח"ו להעביר את ישראל פעל דת' שאין שומעין לו כ' שהכתו' עט ופרן לנבוכדנצר מלכא לא חשלין כו'. לפי שהיה מונר ששמו ול קשום של' אני פי פלך שמור: הלכה ז': למיתרי' משבין. פי' להיות מורה שורו' נמים קודם עיבורן: הלכה ט: התובע תובע. פי' אתי לאשמוקי שלא ישמע מטענות הדיינים אלא מפי תובע ונתבע:

מראה מקום והגהות

[א] ע' בבלי כ"ג. [ב] ע' ב' בפרקין ל"ט: [ג] תוספתא פ"ו, וע' קני' שם. [ד] נ"ל: אינו יכול, וע' ב' כ"ד: [ה] תוספתא פ"ה וע"ש הגי'. [ו] ר"ה פ"א ה"ט (כ"ז רע"ג) וע' בבלי בפרקין כ"ה: ותוספתא פ"ה, ולקמן שבועות פ"ו ס"ד, הר"ת רדב"ז לשבועות הרמב"ם ח"א סי' פ"ג. [ז] שם וע' בבלי כ"ט. [ח] ע' ב' כ"ה: [ט] עדיות פ"ב. [י] ר"ה פ"א פ"י. [יא] שם ותוספתא מכות פ"א, ובבלי כ"י. [יב] שביעית ל"ז ג'. [יג] שם הגי': תמי ר' יודא. [יד] שביעית ל"ה ס', פ"ט. [טו] ע' בבלי ע"ד. [טז] ע' מגילה פ"א ה"ד (ע', ג') וש"ב. [יז] ע' מהשכתבתי בהלוסה להספיד שכה ח' ט' פ"ב. [יח] רפה בפרפה פקום מגיל' פ"ה ח' סי' ר"ג. [יט] נ"ל ארסקונם ע' לשל שביעי' ל"ט. [כ] בשביעית שם: חד פרסטי (רפה ב' סנהדרין י"ב. קפ' י'. שהחסי' נקרשו פרסים). [כא] שם וכתובות פ"ס ה"נ (נשמטבפרט' קום, והעירני לי' לדוקו' ר הרב הגאון מוהר"י ראפאפורט. כן הפכ"ד פא טפרכ' והגליב). [כב] (ע' ע"ז פ"נ). [כג] ב"ה רבה פ' יוסתי וקהלת רב' פ' אני פי. [כד] שם ורעק ויקרא פל"ג. [כה] ע' ב' כ"ס: [כו] ב' כ"ס. [כז] תוספתא פ"ו וע' בג"ר פ"ס, וקהלת רבה פ' אי לך ארץ. [כח] ע' ב"ק פ"ה [כט] יבמות פי"ב (י"ב סע"ד). [ל] מדרש תהלים סע"ב.

ר שמואל בר נחמן אמר מנה את' היתה ושתי שדות היו.
אחת שעורים ואחת ערשים. פשיטא לי לאיבד וליתן דמים
דילמא פשיט' ליה לאיבד שלא ליתן דמי'. אי זה מהן יאבד
ואי זה מהן יתן דמי' של ערשי' של שעורין. אלא של ערשי'
מאכל אדם. ושל שעורין מאכל בהמה. של ערשים אינ' חייבת
בחלה ושל שעורין חייבת בחלה. ערשים אין עומר בא ממנה.
שעורי' עומר בא ממנה. ורבנין אמרי' שדה אחת ושתי שנים
הוו. הוה למד מטל אשתקד ואין למדין* משנה לחבירתה.
ויתיצבו בתוך החלקה ויצילוה. כתוב אחד אומר ויצילוה. וכתוב
אחד אומר ויצילה. אלא מלמד שהחזירה לבעליה והיתה חביב'
עליו כשדה מליאה כרכום: כתיב ויתאו דוד ויאמר מי ישקיני
מים מבור בית לחם וגו'. ר חייה בר בא אמר הלכה' נצרכה
לו. ויבקעו ג'. ולמה ג' שאין הלכה מתבררת פחות מג'.
ולא אבה דוד לשתות. לא אבא דוד שתיקבע הלכה על שמו
ויסך אותם ליי'. קבעה מסכת לדורות. ופורץ לעשות לו דרך.
בר קפרא אמר חג היה וניסוך מים היה והותר במה היה.
ויבקעו ג'. ולמה ג' אחד הורג ואחד מפנה הרוגים. ואחד
מכניס צלוחית בטהרה: כתוב אחד או' ויסך אותם ליי'.
וכתוב אחד אומר ויסך. מאן דמר ויסך מסייע לר' חייה בר
בא. מאן דמר וינסך מסייע לבר קפרא. ר' הונא בשם ר'
יוסי הילכות שבויים נצרכה לו. ר"ש בר רבי אומר' בניין בית
המקדש נתאוה: הלכה ו לא ירב' לו נשים כו'. רב כהנא אמר
על שם הששי יתרעם לעגלה. ומה כתיב תמן ואם מעט ואוסיפ' לך
כהנה וכהנה. לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו. על שם
ויעקר דוד את כל הרכב וגו'. וכסף וזהב לא ירבה לו' אלא
כדי ליתן אפסנייא. רבי יהושע בן לוי אמר ובלבד אפסנייא של
שנה זו בלבד: אד אחא אמר שלמה ג' דברים שמחקה
עליהן מידת הדין הילדתם. לא ירבה לו נשים. וכתיב והמלך
שלמ' אהב נשים נכריו'. ר"ש בן יוחי אמר אהב ממש לזנות. תנני'
בן אחי ר' יהושע אומר על שם לא תתחתן בם. ר יוסי או'
למושכן לדברי תורה ולקרבן תחת כנפי השכינה. ר' ליעזר אומר
על שם גם אותו החטיאו הנשים הנכריות. אשכח תימר ר"ש בן
יוחי ותנניה ור ליעזר חדא. ור' יוסי פליג על תלתיהון. לא
ירבה לו סוסים. וכתי' ויהי לשלמ' ארבעים אלף אורוו' סוסים
למרכב ושנים עשר אלף פרשים. בטלני' היו. וההדיוט מותר בכולן.
וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. וכתי' ויתן המלך את הכסף בירושל'
כאבני'. ולא היו נגנבות. אד יוסי בן חנינה אבני עשר אמו'
ושמונה אמות. תני ר"ש בן יוחי אפי' משקלות שהיו בימי שלמ'
לא היו של כסף אלא של זהב'. ומה טעם אין כסף נחשב
בימי שלמה. כתיב לשחוק אמרתי מהולל. אמר הקב"ה לשלמה
מה עטרה זו בראשך רד מכסאי. ר' יוסי בן חניני אמר באות' שע'
ירד מלאך* ונדמה כדמות שלמה והעמידו מכסאו וישב תחתיו
והיה מחזר על בתי כניסיות ובתי מדרשות ואומר אני קהלת
הייתי מלך על ישראל בירושלם. והוו מרין ליה מלכא יתיב על
בסליין דידיה ותימר אני קהלת. והוו מכין אותו בקנה ומביאין
לפניו קער גריסי'. באותה שעה אמר ווה היה חלקי. אית
דמרין חוטרא. ואית דמרין קניא. אית דמרין קישרהיה: ומי
קיטרנו. אמר רייבל "יורד שבידכה קיטרנו. תני ר"ש בן יוחי
עלה ספר משנה תורה ונשתטח לפני הקב"ה אמר לפניו רבון
העולם כתבת בתורך כל דייתיקי שבטלה מקצת בטלה כולה.
והרי שלמה מבקש לעקור יוד ממני. א"ל הקב"ה שלמה ואלף
כיוצא בו בטילין ודבר ממך אינו בטל. ר' הונא בשם ר' אחא
יוד שנטל הקב"ה מאמינו שרה ניתן חציו על שרה וחציו על אברה'.
תני ר' הושע' עלה יוד ונשתטח לפני הקב"ה ואמ' רבון העולמי'
עקרתני מן הצדקת הזאת. אמר לו הקב"ה צא לך לשעבר הייח
נתון בשם נקבה ובסוף תיבה. חייך שאני נותנך בשם זכר
ובראש תיבה. הדא הוא דכתיב ויקרא משה להושע בן נון
יהושע: וכת' ספר תור' לשמו.* שלא יהא נאות לא בשל אביו
ולא בשל רבו. ומגיהין אותו'* מספר עזרה. על פי בד של עז'.
יוצא למלחמה והיא עמו נכנ' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו.
והרי דברים קל' וחומר ומה אם מלך ישראל שהוא עסוק בצרכי
ישראל נאמר בו וקרא בו כל ימי חייו. ההדיוט על אחת כמה
וכמה. כיוצא בו נאמ' ביהושע והגית בו יומם ולילה. הלא
דברים ק'ו ומה אם יהושע שעסק בצורכי ישראל נאמר בו והגי'
בו יומם ולילה. הדיוט לא כל שכן: מלך ישראל אין רוכבי' על סוסו
ואין יושבין על ניסלו (כסא כסאו) ואין משתמשי' לא בכתרו
ולא בשרביטו ולא באחד מכל משמשיו. וכשמת כולן נשרפין
לפניו שנאמ' בשלום תמות וכמשרפות אבותיך ישרפו עליך. ואין
רואין אותו ערום ולא כשמסתפר ולא בבית המרחץ. על שם
מלך ביופיו תחזינה עיניך. ר' חנינה סלק גבי ר' יודן נשיא נפק
לגביה לבוש אונטיותה א"ל חזור ולבוש לגין דידך משום מלך
ביופיו תחזינה עיניך. ר יוחנן סלק גבי ר' יודן נשייא נפק
לגבי' בחלוקא דכיתנא אל חזור ולבוש חלוקך דעמרא משום
מלך ביופיו וגו'. מי נפק אל אייתי עמעמה. א"ל שלח
ואייתי לך מגרם שלמא דכתיב ותורת חסד על לשונה. מי
נפק חמא ר חנינה בר סיסי מפצע קיסין אל ר' ליה הוא כבודך

אל ומה ניעביד וליח לי מאן דמשמשיני. אל "אין לא הוה לך
מאן דמשמש' לא מקבלה עלך מתמנייא: הודנם יוסי מעוני"
כבנישתא בטיבריה שמעו זאת הכהנים. למה לית אתון לעין
באורייתא לא יהבית למן. כיד מתנתא. אל לא יהבין לך כלום.
והקשיבו בית ישראל למה לית אתון יהבין כיד מתנתא דפקידית
יתכון בסיני. א"ל מלכא נסיב כולא. ובית המלך האזינו כי לכם
המשפט. לכם אמרתי וזה משפט הכהנים. עתיי אני לישב
עמכן בדין ולפסקן ולאבדן מן העולם. שמע ר' יודן נשייא וכעס.
דחל וערק. סלקון רבי יוחנן ור"ש לקיש לפיים ליה אמרו ליה ר'
גברא רבא הוא. אל איפשר כל מאן דנא שאיל ליה הוא מגיב
לי. אמרו ליה אין. אל מהו דין דכתיב כי זנתה אמם. וכי"
שרה אמינו זונה הייתה. אל כבת כן אמה. כאמה בתה. כדור
כן הנשיא. כנשיא כן הדור. כמזבח כהניו. כהנא" אמר כן
כגנתה כן גננה. אל לא טב דקליל לי ולא באפוי חד זמן.
אלא באפיי תלתא זימנין. אל מהו דין דכתיב הנה כל המושל
עליך ימשול לאמר כאמה" בתה. וכי אימינו לאה זונה הוית
דכתיב ותצא לאה לקראתו. אל לפום דכתיב ותצא דינה."ח
פשטון יציאה מיציאה: ר חזקיה הוה מהלך באורחא. פגע
ביה חד כותי. א'ל ר' את הוא רבהון דיהודאי אל אין. אל
חמי מה כתיב שום תשים עליך מלך. אשים אין כתיב אלא
תשים דאת שוי עלך:

הדרן עלך כהן גדול

א. דיני ממונות בג' זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד.
ושניהן בורדין להן עוד אחד דברי ר"מ. וחכמים אומרים שני
הדיינים בורדין להן עוד אחד: ב זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל
דיינו של זה דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים אימתי בזמן שהו'
מביא עליהן ראיה שהן קרובים או פסולין. אבל אם היו כשירי'
או מומחין מפי בית דין אינו יכול לפוסלן: ג זה פוסל עדיו
של זה וזה פוסל עדיו של זה דברי ר"מ וחכמים אומרי' אימתי
בזמן שהו' מביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין. אבל אם
היו כשירין אינו יכול לפוסלן: ד א"ל נאמן עלי אבא נאמן עלי
אביך נאמנין עלי ג' רועי בקר ר' מאיר אומר יכול לחזור בו
וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו: ה היה חייב לחבירו שבוע'
ואמר לו דור לי בחיי ראשך ר' מאיר אומר יכול הוא לחזור בו.
וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו: ו ואילו הן הפסולין"
המשחק בקוביא והמלוה בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית
(ועברים) אמר ר"ש מתחילה. לא היו קורין אותן אלא אוספי
שביעית משרבו האנסין חזרו לקרותן סוחרי שביעית. ר' יהודה
או' "אימתי בזמן שאין לו אומנות אלא היא אבל אם יש לו
אומנות שלא היא הרי זה כשר: ז ואילו הן הקרובים אחיו ואחי
אביו ואחי אמו ובעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו
וחמיו ואגיסו הן ובניהן וחתניהן וחורגו לבדו. אד יוסי זו משנת
ר' עקיבה. אבל משנה ראשונ' דודו ובן דודו וכל הראוי ליורשו
וכל הקרוב לו באותה שעה. היה קרוב ונתרחק כשר. ר' יהודה
או' "אפילו מתה בתו ויש לו בנים ממנה הרי זה קרוב: ח האוהב
והשונא. אי זהו האוהב זה שושבינו. והשונא כל שלא דיבר
עמו שלשת ימים באיבה. אמרו לו לא נחשדו ישראל על כך:
ט כיצד בודקן את העדים היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן
ומוציאין" אותן לחוץ ומשיירין את הגדול שבהן ואומר לו אמור
האיך" אתה יודע שזה חייב לזה אם אמר הוא אמר לי שאני
חייב לו. איש פלוני אמר לי שהוא חייב לא אמר כלום עד
שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז: י היו מכניסין
את השני ובודקן אותו" נמצאו דבריהן מכוונין נושאין ונותנין
בדבר. שני' אומרי' זכאי ואח' אומר חייב זכאי. שנים אומרים
חייב ואחד אומר זכאי חייב. אחד אומר זכאי ואחד או' חייב
ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין. ואפי' שנים מזכין או
מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין: יא גמרו את הדבי'
היו מכניסין אותן גדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי
איש פלוני אתה חייב. ומנין כשיצא לא יאמר אני הוא המזכה
וחבירי מחייבין ומה אעש' ורבו עלי על זה נאמר" הולך רכיל
מגלה סוד: יב כל זמן שהוא מביא ראיי סותר את הדין. אמרו
לו כל ראיו' שיש לך הבא מיכן ועד שלשים יום הביא בתוך
שלשי' יום סותר. לאחר שלשים יום אינו סותר. אמר רשב"ג
מה יעשה לא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים. אמרו
לו הבא עדים אמר אין לי עדים. הבא ראיי' אמר אין לי ראיי'
ולאחר זמן מצא עדים ומצא ראיה הרי זה אינה כלום: יג אמר רשב"ג
מה יעשה לא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים ולא היה לו יודע שיש
ראיה ומצ' ראיה. (אמרו לו הבא עדים אמר אין לי עדים. הבא ראיי'
ואמר אין לי ראיה) ראה שהו' מתחייב ואמר קרבו איש פלוני
ופלוני והעידוני או שהוציא ראיה מתוך אפונדתו" הרי זו אינ' כלום:

פירוש

הכ' ו': שמחק' עליה' כו'. פי' המקרא בסו' לשחוק אמרתי מהולל הוא וה"פ לדברים שחקה עליהם מידת הדין אמרתי מהולל כמוחולל בלום שהללתי': על שם לא תתחתן כו'. כלומר דלאו מחמת בשלום: החטיאו. פי' שלא היו מודיעות אותו בזמן נידות: בטלני היו. שמה עבר על התורה אבל כדי מרכבתו פרש ולא היו נגנבות. פי' מתמיה ושמני אבני עשר אמו' כו' ושמונה כדבין לא היו נגנבות: מה עשר' ח כו'. פי' כשמש' שלמה לשחוק אמרתי מהולל א"ל הב"ה ולשמח' שהיא העטרה שבעשה בימים שמחת לבי מה שוה בודאי: בסליין. פי' כס' עלטותה: קושרהי' פי' סנורתו: ומי קיטרנו. פי' מי היה מקטרג עליו שבעבם פיו. ופסוק יו"ד של לא ירב' שנטל עליה ונקם יו"ד שפום הקטנה שבאותיות ופ"ה אמר הב"ה שלמה ואלף כיוצא בו כו': אונתיותה. פי' בגדי חבלה לגין. פי' כתוכת חמוב: עמעם. פי' דבר מועט לנפתו: מגה' שלמא. פירושו כמו שלמא דכהם' בלום' בכל לחם: דכתיב ותורת כו'. פי' שפרין תורה לעשות חסד על לבוש ולא לסנף נקמותיהם: לכם אמרתי כו'. פירש נתמיה: מגיב לי. כמו משיב לי: לא מב דקליל כו'. פי' לא די שקללני פעם א' אלא בפני ואח' שקללני בפני ג' פעמי': אשים אין כתוב. פי' דהוה משמע דוקא ע"י נביא שפי הקב"ה אבל עכשיו אב' תשי' משמע דפי שבוחרין בו שרצה הוא הנבחר יהב"ב: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

ס ג' המדרש: לק למדין מסעשה
נ ע' בבלי ג"ק פ"ם.
י ע' זבחים כ"ד:
י ע' ג' בפרקין כ"ם:
יע' במדבר רבה פ"י ופכ"ם ורבה קהלת ז' וב'ב"ם פ"ו יבמות ע"ו ולקמן ע"ו פ"ם (ל"ם ג').
יסם ומדרש מו' פ' שיר מדרש קהלת פ' לשחוק ופ' מת הבל יפה.
י (ע' דברי' רב' פ"ם).
סם ורות רבה ב'. ותבפוסם פ' אחרי.
ס ב"ה רבה פ' רמאי כחם פו שמות רבה פ"ו, ויקר' רבה פי"ם
יה"ג קו שרתהי' (מסה פוגלים) וכ"ה בתמחוקס. ע"י"ת.
יס ע' בבלי כ"ם: יתוספתם פ"ד.
יב ע' ב"ת רדב"ז ללשוני' הרמב"ם ח"מסים"ב ות"נ.
יג ע' ג' קידושין ע'.
יד ב"ר רס"פ, ע"ב.
טו ע' רות רבה ח' אפל ר' לר' בכלל הט'.
טז כ"ל אב"ל: ,,מרנא "ונב"ר סם: ,,הבא".
יז ע' בבלי כתובו' ס"ג.
יח ע' קהל' רב' ד', ב"ר פ"ח סי"ח ופע"ג ופמ"ו.
יט ר"ה פ"ם ס"ו, וע'עדיו' פ"ב פ"ז.
כ בציעי ז פ"ו רה"ה (ל"ו, כ"ג).
כא ע' ערכין י"ח:
כב בפסבי' בבלי: וסוליסן את כל האדם לחוץ.
כג ע' לקמן דף ד'.
כד ע' פ"ז ס"ה.
כה י"ב: לא הלך רכיל.
כו ע' בב"ר פכ"ם.

אל לא יולא בן לקיש לא· אל אלא אני מפתחה· אל בהרא מנרלא. אל למחר אנא ואת ניפוק לקדמיה. שלח ר' יוחנן גבי ריש לקיש עתיד לך מילה דאורייא דנשיא נפיק לקדמך. נפק לקדמון ומר דינמא דידכון דמייא לבירייתכון מר אחא רחמנא למיפרק ית ישראל לא שלח לא שליח ולא מלאך א״א הוא בעצמו דכתיב ועברתי בארץ מצרי' הוא וכל דכן דידיה. אל ומה חמית מימר הא מילתא· אמר לון מה אתון סברין מה דחיל מינכון הווינא מנע אולפניה דרחמנא· דמר ר' שמואל בר רב יצחק אל בני כי לא טובה השמועה: ר' לעזר בשם כרגא למעלן למעלן מקנה שפה· למטן למטן מקנה שפה· ר' יוחנן אמר למטן ממש: ר' יוחנן סלק למבקרה לר' חנינה נ׳ איסטרטה שמע דדמך אמר שלח ואייתי מני טביא דשובתא ובעיה: ר' יוחנן פליג על ר' יוחן בתרתי. ואתייא דר' לעזר בשם כרגא כר' יודה ואי כר' יודה לא יפרום כל עיקר לא אתייא דלא אלא על אביו ועל אמו כר' מאיר. דתני' על כל המתים אין מבדיל קנה שפה אלא על אביו ועל אמו דברי ר״מ· ר' יוחן אומר כל קרע שאינו מבדיל קנה שפה הרי זה קרע של תפלות. מאי כדון חומר הוא בכהן גדול שהוא מבדיל קנה שפה: כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל דברי ר״מ· ר' יהודה אומר כל אותו היום· ריש אומר גומר כל העבודה שיש בידו ובא לו. בין ר' מאיר לריש חדא. בין ר' יודא לריש תרא· בין ריש לר' יודה הכנסה· ר' יעקב בן רסאי מפסיק בינידון· ר' מאיר אומר היה בפנים היה יוצא· היה בחוץ והיה נכנס· ר' יהודה אומר היה בפנים היה נכנס· היה בחוץ לא היה נכנס· ריש אומר גומ' כל העבודה שיש בידו ובא לו· ר' יוסי בי ר' בון בשם רב הונא מתני' סייע לריש לקיש ומן המקדש לא יצא' עמהן אין יוצא· אבל יוצא הוא אחריהן· הן ניכסין והוא נגלה ויוצא עמהן עד פתח העיר דברי ר״מ· ר' יוחן אומ' אינו יוצא מן המקדש שנ' ומן המקדש לא יצא· יצא לא היה חוזר: ר' אבהו בשם ר' לעזר אין אנינה אלא למת בלבד· דכתיב ואנו ואבלו פתחיה· דתיב חייה בר ארא והכתיב ואנו הדייגים· אד תנינה כיני מתני' שאין אנינה טומאה אלא למת בלבד· תני' אי זו היא אנינה משעת מית' עד שעת קבורה דברי ר'. וחכמים אומרי' כל אותו היום· אשכחת מר קולה וחומרת על דעתיה דר'· קולה וחומרת על דעתיה דרבנן. מה ספקה מבינידון מת ונקבר בשעתו. על דעתיה דרבנן אסור כל אותו היום· על דעתיה דר' אינו אסור אלא אותה שעה בלבד· מת ונקבר לאחר ג' ימים על דעתיה דרבנן אסור כל אותו היום· על דעתיה דר' אסור עד ג' ימים· אתא הכי אבהו בשם ר' יוחנן ורב חסדא תרויהון מרין מודה ר' לחכמים שאין אסור אלא אותו היום בלבד· כהדא דתני ר' אומר תדע לך שאין אנינו' לילה תורה. שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב והרי אמרו אנינות' תורה· ר' יסא בר בון בשם ר' חונה תיפתר שנקבר בדמדומי חמה: הלכה ב וכשהוא' מנחם את אחרי' כו'· הדא אמרה ספסל אין בו משום כפיית המטה· כהן גדול חייב בכפיית המיטה· תני אין מוציאין את המת סמוך לקריית שמע אלא אם כן הקדימו שעה אחת· או איחרו שעה אחת כדי שיקראו ויתפללו. והתנינן קברו את המת וחזרו· תיפתר כאינון דהוון סברין דאית בה ענה ולית בה ענה· תני' ההספד וכל העסוקין בהספד מפסיקין לקריית שמע ולא לתפלה. מעשה היה והפסיקו רבותינו לקריית שמע ולתפלה. והתנינן אם יכולין להתחיל ולגמור· מתני' ביום ראשון מה יתני ביום שני: אל שמואל בר אבדומא זה שנכנס לכנסת ומצאן עומדין לתפילה אם יודע שיכול לגמור עד שלא יתחיל שליח ציבור לענות אמן יתפלל· ואם לאו אל יתפלל: באי זה אמן. תרין אמורין חד אמר של האל הקדוש· וחד אמר של שומע תפילה בחול· תני' ר' יהודה אומר היו כולן עומדין בשורה משו' כבוד חייבין· משום אבל פטורין· ירדו לספוד הרואין פני פטורין· ושאין רואין פנים חייבין· והדא דתנינן כשמנחם אחריו כל העם עוברין זה אחר זה והממונה ממצע בינו לבין העם כמשנ' הראשונ' והא דתנינן הפנימין פטורין והחיצונין חייבין כמשנה הראשונה· אד תנינה בראשונה היו משפחות עומדו' והאבילין עוברין· משרב' תחרו' בציפורין התקין ר' יוסי שיהו משפחות עוברות והאבילים עומדין· א״ר שמואל דמופפתה חזרו הדברים לישנן: הלכה ג מלך לא דן ולא דנין אותו כו'· לא דן והכתיב ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו· ותמר הכן· אמור מעתה ידונה דן הדין וזכה הזכוי וחייב החייב היה החייב עני נותן לו משלו נמצא עושה דין לזה וצדקה לזה· ר' אומר היה דן וזכה הזכוי וחייב החייב מעלה עליו המקום כילו עשה צדקה עם החייב שהוציא גזילה מידו: ולא דנין אותו· על שם מלפניך משפטי יצא· ר' יצחק בשם ר' המלך וציבור נידונין לפניו בכל יומי שנא' לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו· ר' יוחן אומר אם תנה יחלוץ וליבם זכור לטוב· אמרו לו אם את אומר כן נמצאת פוגם כבוד המלך. אין נושאין לא אלמנתו ולא גרושתו של מלך· על שם ותהיינה צרורות עד יום מותן אלמנות חיות· ר' יודה בר פזי בשם ר' פזי בשם ר' יוחנן מלמ' שהיה דוד מקלעתן ומקשטתן ומכניסן לפניו בכל יום ואו' ליצרו הרע תאבת' דבר האסור לך. חייך שאני מתאבך דבר המותר לך. רבנין דקיסרין אמרין אסורות ממש הוו· מה כלי הדיוט שנשתמש בהן הדיוט אסור למלך להשתמש בו· כלי המלך שנשתמש

כהן הדיוט אינו דין שהא המלך אסור לשמש בהן· ר' יוחן אומ' נושא המלך אלמנת המלך שמצינו בדוד שנשא אלמנת שאול שנ' ואתנה לך את בית אדניך ואת נשי אדניך בחיקך. זו רצפה ואביגיל ובת שבע: ג' בנים הוו לחצרון דכתי' ובני חצרון ירחמאל ואת רם ואת כלובי· הוא ירחמאל קדמוי· אלא שנש' אש' גויה להתעטר בה דכתי' ותהי אשה אחר' לירחמאל ושמה עטרה היא אם אונ' שהכניס' אונ' לתוך ביתו. ורם הולי' את עמינדב עמינדב הוליד את נחשון ונחשון הוליד את שלמה ושלמון הוליד את בועז· ובעז נשא את רות. הא נבל אתי מן דכלובי· אמר נבל לית בישר' בר טבין סנין מישראל הדא הוא דכתי' ואיש במעון ומעשהו בכרמל והאיש גדו' מאד והוא כליבי· ראתי מן כלובי. וישמע דוד במדבר כי גוזז נבל· ואמרתם כה לחי· לקומא. ואתה שלום וגו'· איר יוסטא בר שוגם נעשו מתנה· ויען נבל את עבדי דוד וגומ: ומניין לדיני נפשות שמתחילין מן הצד· תנא שמואל הזקן קומי ר' אחא ויאמר דוד לאנשיו וגו'· ויעט בהם מהו ויעט בהם· אפחין במילין· ועתה דעי וראי מה תעשי· ותפגוש אותם. גילת שוקה והלכו לאורה· ותפגש אותם הוקרו כולם. וחד אמר אך לשקר שמרתי וגומר. משתין בקיר מה עיסקיה דכלבא משתין בכותלא· אפי' על כלבא לינא חייס. ותרא אביגיל את דוד וגו'. אל מרי דוד אנא מה עבדית בניי מה עברון· בעירייי מה עבד· אמר לה מפני שקילל מלכות דוד· אמרה ליה ומלך אתה· אמר לה ולא משחני שמואל למלך. אמרה לו עדיין מוניטה דמרן שאול קיים· ואני אמתך. מלמד שתבע' לתשמיש. מיד הוציא' כתמה והראת לו· אמר לה וכי רואין כתמין בלילה. אמרה ליה ולא ישמע אזנך מה שפך מדבר· כתמין אין רואין בליל' ודיני נפשות דנין בלילה· אמר לה כבר נגמר דינו מבעוד יום· אמרה לו ולא תהיה זאת לך לפוקה איר לעזר פיקפוקי דברים היה שם· ר' לוי הוה עבר פרשתא· והוה ר' זעירא מפקד לתבריי' עלון ושמעון קליה דר' לוי דהיש דלי' איפשר ליה דהוא מפקא פרשת' דלא ריבוין עאל ומר לון לא ושמע ר' זעירא ומר אוף באגרתיה אית ריבוין· לפוקה פיקפוקי דברים היה שם· אל כל תיפוק פקפוקתך יהו אומרים עליך שופך דמים את ולמכשול עון אתה עומד להיכשל באש' איש מוטב אחת ולא שתים עתידה חובה מן הדי מיתי לא תהא רא כראי· ולשפך דם· עומד אתה למלוך על ישראל והן אומרים עליך שופך דמי' הוה והדא דתימר כל המקלל מלכות בית דוד חייב מיתה· אריין מחוסר כסא את· וזכרת את אמתך· מלמד שפקרה עצמה· וכיון שפקרה עצמה פגמה הכתוב בכל קרייא את קרי אביגיל בר מהדין פסוקא ויאמר דוד לאביגל ברוך השם וגו'· מבוא ברמים· דם נידה ושפיכות דמים: הלכה ד מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטורין שלו· הדא אמרה' דרגש יש בו משום כפיית המטה'. המלך אינו חייב בכפיית המטה· אית תניי תני' הנשי מהלכות תחילה והאנשים אחריהם· ואית תניי תני אנשים תחילה והנשים אחריהם· מאן דמר הנשים תחילה שהן גרמו מיתה לעלם. מאן דמר האנשים תחיל' מפני' כבו' בנות ישראל שלא יהו מביטין בנשי· והכתב והמלך דוד הולך אחרי המיט'. אמרו לא היה דבר אלא לפייס· מאן דהוה מפיים לנשייא הוה מפיים לגברי' ומאן דהוה מפיים לגברי' הוה מפיים לנשייא: כתי' ויסב דוד וגו'· מהו הריקים איר בא בר כהנא הריקים שבריקי' זו ארכסטס. אמרה לו היום נגלה כבוד בית אבא. אמרו עליו על בית שאול שלא ראו אותן לא עקב ולא גודל מימיהן· הדא הוא דכתי' ויבא אל גדרות הצאן ר' בון בר ר' לעזר גדר לפני מגדר הוה· ויבא שאול להסך את רגליו. הוה חמי ליה משלשל ציבחר· ומסלק ציבחר. אמ' ארו' מנע בהדין צנעו' הדא הו מר לי' הנה היום הזה אשר ראו עיניך וגו'· ואתם עליך אין כתוב אלא ותחס עליך· צניעותך הוא חסה עליך. ויאמר דוד אל מיכל וגו'· ועם האמהו' אשר אמרת עמם אכבדה. שאינן אמהו' אלא אימהות· ובמה נענשה' ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד· והכתיב והששי יתרעם לעגלה אשתו. אלא שגעת כעגלה ומתה: אין לך אדם בישראל שביזה עצמו על המצות יותר מדוד· מפני מה ביזה עצמו על המצות שהיו מביטין בארון ומתים· דכתיב ויך באנשי בית שמש וגומ'. ר' חנינה ור' מנא חד אמר ויך בעם שבעים איש· זו סנהדרין. וחמשים אלף שהיו שקולין כנגד חמשים אלף. וחד אמר ויך בעם שבעים איש זו סנהדרין· וחמשים אלף מע' הארץ: כתיב שיר המעלות לדוד ה' לא גבה לבי בשעה שמשחני שמואל. ולא רמו עיני בשעה שהרגתי את גלי'· ולא הלכתי בגדולו' בשעה שהעליתי הארון· ובנפלאות ממני בשעה שהחזירוני למלכותי· אלא אם לא שויתי ודוממתי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי· כהן ינקא דנתית ממעי אימיה כן הוות נפשי עליי: הלכה ה ומוציא למלחמת הרשות כו'· דכתי' על פיו יצאו ועל פיו יבאו· ופורץ לעשות לו דרך דכתיב נהגו לפני המקנה ויאמרו זה שלל דוד: הוא היה עם דוד באפס דמים· ר' יוחנן אמר' בחקל סומקת'. ורבי שמואל אמר שמשם נפסקו דמים· ופלשתים נאספים וגו'· ר' יעקב דכפר' חנן אמר ערשין הוו אלא שדומה עבה שלהן יפה כשל שעורין· איר לוי אילו הן הפלשתים שהיו באין וקופצין כשעורין והולכין להן נמוכין כערשין· כתוב אחד אומר ותהי שם חלקת השדה מליאה שעורים· וכתוב מליאה ערשים·

מראה מקום והגהות

א ע' תגי' שם, ובסדרים שופל דבתי פרשה ז'. ב הוריות י"ג: לעיל מו"ק פ"ג ה"ה. ג מו"ק שם, הוריו' פ"ג ה"ג (ס"ו ד' ע"ח א'). ד מו"ק שם ובבבלי כ"ב: ה תוספתא זבחי' פי"א, וע' תוס' בבבלי יומא י"ב: ו הגי' בהוריות: לא הי' נכנס. ז ספרא אמור. ח פסחים פ"ח (ל"ו, ב'). ט ע' זבחים ק': י הגי' בפסחי' יוס עמו מותה תורה. יא ע' תוס' בבבלי מו"ק כ"ז: יב כל הסוגיא ברכות ג' ב', וע' שם שמחות פ"י. יג שם פ"ג פ"ב. יד תוספת' ברכו' פ"ב. טו שם נפסנה. טז (ע' ב' ברכות כ"א:) יז תוספתא שם, ות"ש בבבלי י"ט: יח הגי' בברכו: דתוספתא. יט דברים רבה פרשה ה', וע' תנחומא שופטי', בבלי בסנהדרין ו', ולעיל י"ח ב'. כ ע' ב' ר"ה י"ז: כא ע' לעיל יבמו' ג', ד'. כב ע' נפי' כת"ק ירושי' פ"א, ולקמן הוריות פ"ג ב'. כג עירובין פ"א (י"ט סע"ג). כד לקמן פ"ד ה"ח (כ"ב, ב') וע' בבלי שם ל"ז. כה בסדרא שמואל רבתי פכ"ג גם פע' ר' יהוד' בקפשום. כו בבלי מגילה י"ד, וע"ש ובשמו' רבתי כ"ב. כז ע' עדיות שם' טוב כב"ג. כח ע' ב"ר פכ"ד. כט בסדרא שופל סוסיף: ועגול. ל ע' נדרי' פ"ה ה"ה ומו"ק פ"ג ה"ה (פ"ג פ') ובבלי בפרקין כ'. לא ע' ב"ר פ"ו. לב סוכה פ"ה ה"ד (נ"ה ג') במדבר רבה פ"ד. לג שם ובבלי ברכות ס"ב. לד ע' ב"ר פפ"ב בבלי בפרקין כ"א. לה בע"ר שם. לו רות רב' רפ"ה ע"ש וסדרא שמואל רבתי פ"כ ובבלי ב"ק ס':

פירוש

ובהרא כו'· כל הסוגיא פירש לקמן בהוריו: זו אספרם כו' פי' בתוך הדרך קוד' שהגיע אצלו הפסע עמו ופסד מהר והכא בגדיי המוכים של שנת וקרע כהן: קנה שפה· פירשתי לעיל אלהי מסכת מ"ק: והוא נגל' הם נעלים והוא מכוס' ויוצאעמהן כו'· גרסינן: קולה וחומרת. פירשתי לעיל בפסחים: הלכה ג': ירחמיאל קדמוי. פי' דעתקי' דהכי משמע שהי' הי' הבכור והשכיב תולדותיהן הביאו בסוף אלא ודאי הטעם משום שנש' אשה כו': מן דכלובי· פי' לפי שירחמיאל בשבע' גויה ורם שי"ל ממנו בועז· שנשא את רות פנמי שמפתחם אבל כלובי לא פגם משפחתו ולכן נבל דאתי מן דכלובי אמר לית כו': לקומא. פי' שהשמח' תהיה לקיו' והתקדה: נעשו מתנה. גרס' דדרש מילת ויכוחו הכי ויאמר דוד לאנשיו כו'. וכתיב בתרי' ויחגרו גם דוד כו' ופרש"י שנשמע עליו לדונו משו' מורד במלכות: אפחין במילין. גם"פ מפרקין ומי' מכריח והרפיקם בדברי': והלכו לאור'· נחש' הו' ובתוספו' פ"ק דמגיל' גרים לאור' בגור"ק ופי' לאש שלה כלומר לאש מעדתה: מתיסה. פסנש: פיקפו' דברים ט'. פי' שא"ל שהרש יפקפקו בך באמר' שאתה בכשל באשת איש ובמ"ל: עבר פרשתא כו'· פי' המגיה שהיה דורש בפ' המנע: דלית אפשר. שלא יהיה ריבויין פקרא: ומר לון לא. ולא גרסינן וה"פ שאמר להם מדכתב ולא לך והוי שבי לשכת' לא ש"פ שריכא' לגדמ' ומלאמתי' להבגל בש"פ ט': אוף באגרתא כו'. פירש שאף פסוקי' של אגד' ואין בה' נפקות' לענין דינ' בעל' הא דורש ריבויי: עתיד' רואה כו'. גם"פ עקיב' ובק מן הדא ט'. פי' דיליף לה מקרא אחריט כלומר מדכתב זאת לפוק' דמשמע דאיכא פוק' אחריתא כשלא בזה: הלכה ד': אלא לפיים· פי' שלא יתגנו שאשתו היתה מיתת אנכר לכן הלך אחר המיט' אע"פי שאין דרך המלכי' בכך כדי לפיים הנשי' שהולכו' אחר המיטה: מאן דהוה כו'. פי' שלאמר מפיים לנשי' פיים לאנשים ג"כ: ארכסטס. פירשתי לעיל בסוכה: מביטין בארון כו'· וכדי שילמדו ממנו כהנ' ביזיון נעלמו נגד הארון: נפסקו דמים· פי' שמשם נפסקה מלחמתן של דוד: ערשין הוו כו'· ולא הבונו' מבואר' סבת סוגיית הבבלי דפרק הכונס וגם ביפה מראה וגם תיקון הנוסחא יעוין שם:

ישראל· ואית דבעי מימר שמא יפתו האויבים ויבואו לידי קרחה: מתני' סנהדרין גדולה כו'· רבי בא' רבי יוסא בשם רבי יוחנן נאמר כאן עדה. ונאמר להלן עד מתי לעדה הרעה· מה לעד' האמור' להלן עשרה אף כאן עשרה'. א"ר רבי סימון נאמר כאן תוך ונאמר להלן תוך מה תוך שנאמ' להלן עשרה. אף כאן עשרה· אל רבי יוסא כי רבי בן אם מתוך את יליף לה מנין אינון· לא נאמר כאן בני ישר' ונאמר להלן בני ישראל. ויבואו בני ישראל לשבר ונו'· מה בני ישראל שנאמר להלן עשר' אף כאן עשרה: מתני' ומניין להביא עוד ג' כו'· מני' אמר רבן שמעון בן גמליאל כראשונה לא היו חותמין על כתובת נשים כשירות. אלא כהנים לוים וישראלי' משיאין לכהונה. א"ר יוסי' בראשונ' לא היתה מחלוקת בישראל לא סנהדרין של שבעים ואחד היתה יושבת בלשכת הגזית. ושני בתי דינין של ג' שלשה היו יושבין אחד בחיל ואחד בהר הבית· ובתי דינין של ג' ועשרים היו יושבין בכל עירות ארץ ישראל· צרך אחד מהן לשאול דבר הלכה היה בא ושואלה בבית דין שבעירו· אם שמע אמר לו ואי לא היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בבית דין הסמוך לעירו· אם שמע אמרו להן ואי לא הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בבית דין שבהר הבית. אם שמע אמרו להן ואי לא היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בבית דין שבחיל· אם שמע אמרו להן ואם לאו הוו אילו ואילו מתכנסין לבית דין הגדול שבלשכת הגזית שמשם תורה יוצאה ורווחת לכל ישר' שנאמר מן המקום ההוא אשר יבחר ה' וגו'· סנהדרין שבלשכת הגזית אע"פ שהיתה של ע"א לא היו פחותין מכ"ג. צרך אחד מהן לצא' היה מסתכל אם יש שם כ"ג היה יוצא ואם לאו לא היה יוצ'· והיו יושבין מתמיד של שח' עד תמיד של בין הערבים· ובשבתות ובימים טובים היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית· נשאלה הלכ' אם שמעו אמרו להן ואי לא עומדין על המינין רבו המטמין זכו· רבו מחייבין חייבו רבו המטהרין טיהרו רבו המטמין טימאו משם תור' יוצאה ורווחת לכל ישר'· משרבו' תלמידי שמאי והלל שלא שימשו רביהן כצורכן רבו מחלוקות בישראל ונעשו שתי תורות· ומשם היו שולחין ובכל עירות שבארץ ישראל וכל מי שהיו מוצאין אותו חכם עניו שפוי עין טובה נפש שפלה רוח נמוכה לב טוב יער טוב חלק טוב היו מושיבין אותו בבית דין שבהר הבית' ואחר כך בבית דין שבחיל· ואחר כך בבית דין הגדול שבלשכת הגזית· סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה והנשיא היה יושב באמצע כדי שיהו רואין אותו ושומעין קולו· א"ר לעזר בי רבי צדוק' כשהיה רבן גמליאל יושב ביבנה היה אבא ואחיו יושבין מימינו וזקני' משמאלו מפני כבוד הזקן· כמה הן שופטי ישראל שבע ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות. שרי אלפי· שש מאות. שרי מאות ששת אלפי'. שרי נ' י"ב אלף. שרי עשרות ששים אלף. נמצאו שופטי ישר' ז' ריבוא ושמונת אפים ושש מאו'· מה טעמא דרבי נחמיה' והוא שיהא שם בית דין של כ"ג· והגירונין והערי' חוסמיהן וחומי' וומסיהן וחון ומספריהן ושמש· מה טעם דרבנן' והוא שיהא שם שנים עשר סנהדריות של שנים עשר שבטים ומשה על גביהן· דבר תקנה עשה משה כשעה שאמר לו הקב"ה פקד כל בכור זכר בבני ישר' אמר אי זה מקבל עליו ליתן חמשה שקלים לגלגלת. מה עשה' נטל שני' ועשרים אף פיטקין וכתב עליהן בן לוי· וריע כתב עליהן חמשי שקלים· והטילן לקלפי אמר להן בואו וטלו פיטקיכם. כל מי שעלה בידו בן לוי היה אומר לו כבר פראך בן לוי· וכל מי שהיה עלה בידו חמשה שקלים היה אומר לו מה אעשה לך מן השמים הוא· רבי יהודה ור' נחמיה מתיב תנייא לחברייא אילו כתבתני לוי סילקתי אלא כך עשה נטל שנים ועשרי' אלף פיטקין וכתב לוי וריע כתב עליהן לוי ומאתי' ושבעים ושלש' כתב עליהן חמשה שקלי' והטילן לקלפי אמר להן בואו וטלו פיטקיכם כל מי שעלה בידו לוי אמר לו כבר פראך בן לוי וכל שעלה בידו חמשה שקלים היה אומר לו מה אעשה ומן השמי' הוא· מתיב תנייא לחברייא הגע עצמך שעלו כולם לוי א"ל מעש' נס היה ומסורגין עלו· א"ר שמו' על דעתי' דתנייא אתורייא מעש' ניסין. על דעתי' דתנייא קדמייא אינו מעש' ניסין· אל כולהון מעש' ניסין הוו ומסורגין עלו: אנטונינוס הגמון' שאל את רבן יוח' בן זכאי בכלל חסירין ובפרט יתירין אמ' ליה אותן שלש מאות יתירין בכורי כהונה הוו ואין קודש מוציא קודש· ביוצא בו ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל' אמר משה אם אטול ששה מכל שבט הרי שבעים ושנים· עשרה משבט ושנים מחמש' אי זה שבט מקבל עליו להיות פגו'· מה עשה נטל שבעים פיטקין וכתב עליהן זקן ושנים חלק והטילן לקלפי אמר להן בואו וטלו פיטקיכם. כל שעלה בידו זקן היה אומר לו מינך מן השמים. וכל מי שעלה בידו חלק היה אומר לו ומה אעשה ומן השמים הוא. ר' יודה ורבי נחמיה מתיב תניי' לחברייא אילו כתבתני זקן סלקתי אלא כך עשה נטל שבעים ושנים פיטקין וכתב עליהן זקן ושנים חלקין והטילן לקלפי· אמר להן בואו וטלו פיטקיכם מי שעלה בידו זקן אמר לו כבר מינך מן השמי'. ומי שעלה בידו חלק היה אומר לו ומה אעשה ומן השמים הוא· מתיב תנייא לחברייא הגע עצמך שעלו כולם זקן. אל מעשה ניסין היה ומסורגין עלו: א"ר שמואל קשיתה קומי רבי אבהו על דעתיה דתנייא אתרייא מעשה ניסים· על דעתיה דתנייא קדמייא אינו מעשה ניסים. אמר ליה מעשה ניסין היו ומסורגין עלו: שאל אנטיגנס הגמון לרבן יוחנן בן זכאי' משה רבכם או גנב היה או לא היה בקי בחשבון דכתיב בקע לגולגול'· אין תעביד קינטרא מאה ליטרי וחד מן איתתא גנבי· ואין תעבריניה שתין ליטרין פלגא גנב· אל משה רבן גיזבר נאמן ובקי בחשבון היה· אל והכתיב ונחושת התנופה עשרים ככר· והיידא לון סלקין תשעין ושית ליטרין ואיתעביד ליה פרוטרוט. אל משום דלא סליק קינטירא· ואין תימר דסלק קינטירא פלג' גנב· אל והכתיב ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעי' והייד' לון סלקין שבעים וחד ליטרין ואת עביד ליה פחטרוט· אל משו' דלא סליק קינטרא פלגא גנב· אל והכתיב והשקל עשרי' גרה עשרים שקלים. חמשה ועשרים שקלים עשרים וחמשה שקלים המנה יהיה לכם· כבח"י של הקודש בהיך הוא כפול היה· אמר ליה גיזבר נאמן ובקי בחשבון היה:

הדרן עלך דיני ממונות בשלשה

א· כהן גדול דן ודנין אותו מעיד ומעידין אותו· חולץ וחולצין לאשתו ומייבמין לאשתו. אבל הוא· אינו מייבם מפני שהוא אסור באלמנה. מת לו מת' אינו יוצא לאחר המיטה אלא הן ניכסין והוא נגלה· הן ניגלין והוא נכסה. ויוצא עמהן עד פתח העיר דברי רבי מאיר· רבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש שנאמ' ומן המקדש לא יצא: **ב·** וכשהוא מנחם את אחרי' הדך כל העם עוברין זה אחר זה והממונה ממצעו בינו לבין העם· כשהוא מתנחם מאחרים כל העם אומרים לו אנו כפרתו והוא או' להן תתברכו מן השמי'· וכשמברין אותו' כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל: **ג'** מלך' לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו לא חולץ ולא חולצין את אשתו לא מייב' ולא מייבמין את אשתו· רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ ולייב' זכור לטוב. אמרו לו אם רצה אין שומעין לו. ואין משאין את אלמנתו· רבי יהודה אומר נושא הוא המלך אלמנתו של מלך· שכן מצינו בדוד שנשא אלמנתו של שאול שנא' ואתנה לך את בית ארוניך ואת נשי ארוניך בחיקך: **ד'** מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטורין שלו· רבי יהודה אומר אם רצה לצאת אחר המיטה יוצא שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמר והמלך דוד הולך· אחרי המיטה· אמרו לו לא היה הדבר אלא לפיים. וכשמברין אותו. כל העם מסובין על האר' והוא מיסב על הדרגש: **ה'** ומוציאי' למלחמת הרשו' על פי בית דין של שבעי' ואח' ופורץ לו דרך ואין ממחין בידו· דרך' המלך אין לה שיעור וכל העם בוזזין ונותנין לפניו והוא נוטל חלק בראש. **ו'** לא ירבה לו נשים אלא שמנה עשרה· ר' יהודה אומר מרבה הוא לו ובלבד שלא יהו מסירות את לבו· רבי שמעון אומר אפילו אחת והוא מסירה את לבו הרי זה לא ישאנה. אם כן למה נאמר ולא ירבה לו נשים דאפילו כאביגיל: **ז'** ולא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו· וכסף וזהב לא ירבה לו אלא כדי שיתן אפסנייא· וכותב לו ספר תורה לשמו· יוצא למלחמה והוא עמו נכנס והוא עמו· יושב בדין והוא אצלו· מיסב והוא כנגדו שנא' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו: **ח'** אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשי' בשרביטו ואין רואין אותו ערום· ולא כשהוא מסתפר· ולא בבית המרחץ שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך:

פרק שני

הלכה א· כהן גדול דן ודנין אותו כו'. ניחא דן. דנין אותו. וממנה ליה אנטלר· הגע עצמך שנפלה לו שבועה· ואנטלר בשבוע'. דיני ממונות שלו בכמה בשלשה ועשרים· נישמעינה מהדא'[כג] אין מלך יושב בסנהדרין ולא מלך וכהן גדול יושבין בעיבור· ר' חנינה ור' מנא חד אמ' אין מלך יושב בסנהדרין מפני החשד. ולא בעיבור מפני החשד· ולא מלך וכהן גדול יושבין בעיבור שאין כבוד המלך לישב בשבעה· הא חמי בשבעה אין כבודו לישב לא כל שכן בג'· הדא אמרה דיני ממונות שלו בעשרים ושלשה: א"ר לעזר'[כג] כהן גדול שחט' מלקין אותו ואין מעבירין אותו מגדולתו. א"ר מנא כתיב כי נזר שמן משחת אלהיו עליו אני י"י'. כביכול מה אני בקדושתי אף אהרן בקדושתו· ר' חנינה כתובא ר' אחא בשם ריש לקיש כהן גדול שחטא מלקין אותו· אין תימר בעשרים ושלשה נמצאת עלייתו ירידתו· ותיש לקיש אמר נשיא שחטא מלקין אותו בבית דין של ג'. מה מחזרין ליה. א"ר חגיי משה'[כי] אין מחזרין ליה די קטל לון· שמע ר' יודן נשיי' וכעס· שלח גנתן למיתפוס לר' לקי' טרפון. ערק לדא מגדלא. ואית דמרין לתרא כפר חוטיא· למחר סלק ר' יוחנן לבית ועד' וסלק רבי יודן נשיא לבית וועדא· אל למה לית מרי אמר לן מלה דאורייא· שרי טפח בחדא ידיה אל ובחדא מפחין אלא

פירוש

אותה מקבל עליו. פי' בהדלי' שכל אח' יספר בפני מן הנפדין בבכורות: מתיב תניי' כו'. פי' בהקשה תנא א' לחבירו הגע כו' ולא ישלוי להרשיב הבילו' מה המנינא עיין ביפ' מרא: בקע כו'. פי' ונפל' שהם חר נ' אלף ות"קן חלפי שקלי' שהם ג' אלף ואלף ותשע"ה שקלי' שם' היה לעמודים מכל פרג' פמו' אלף שקלי' לא זכר הכתוב דק"ל מאה ככר למאה אדנים ככר לאדן חק יותר שהשקל הוא ד' סלעים ובקלא מנה הוא כ"ה שקלים ואם אתה עושה ככר קם' מני' ס"כ מאה ככר שלים קין אף שקלים וס"כ התלי נגב ואם אתה עשה ככר עק' מנים לכל ככר כ"ה תלות שקל מ"כ רמוי להיו' בס' אלפי' שקלי' ק"כ נכרים ומשה לא הביא רק ק' וס"כ אמר משה גנבו מסתם פי' שאית: ככר כו'· פי' ומס כתיב עשרים ככר ואלפי' ות"ר שקל ואם תתלי' על דעתך שהככר של קודש היה כמו החול לא' חוג הלפי' ות"ר נשאר האחיב יהא עולין ל"ו מכין והככר אינו כי אם ס' מכין וא"כ ה"ל לאומר ק"מ בכרו ל"ו מכין: ודלא סליק· פי' דילמא לעולם אימא לך שאינו כמל רק שהככר היה ס"ק מכין ולמיכך מכלא כפרנטרוט דמי לא סיפ' הכי אלא פס' סמי' היה כמלא נגב סליג: עשרים כו'. נראה דדייק מדקאמר כ"ה שקלים וט"ו ק' שהם שנים שקלי' יהיה המני' אלמא המנה של קודש כפול דהיינו כ' שקלי' והוסיפו יחזקאל עד ס: סלק פירקא: כהן גדול כו': אנטלר· ליה אפיטרופוס: מלקי' אותו כו'. כל המוני' אנגמ' לקמן בתחיל' וג' הגהות בפסיקתא:

מראה מקום והגהות

[א] ברכות י"א ג', מגילה ע"ה ב', לקמן כ"ב ב'.
[ב] ע' לקמן כ"ט ב'. ובבלי מגילה כ"ג:
[ג] תוספת' רפ"ו.
[ד] שם ותוספתא חגיג' פ"ב ובבלי במכלתין פ"ח:
[ה] שם.
[ו] ע' תוספ' שקלי' ספ"ג.
[ז] תוספתא פ"ט.
[ח] י"א כי הוא זה ר' יוחנן ב"ז, וע' ב' גיטין כ"ו וסוכ' כ"ה
[ט] לקמן פ"י, כ"ח ד', בבלי סוף פרקין ותנחומא משפטים.
[י] ה"ג נפ"ס דרבנן:
[יא] ה"ג: פ"ס דר' נחמי'.
[יב] ע' במדבר רב' פרשה ד'.
[יג] בבלי בכורו' ה', ושם הנוסחא: „אנט קונטרוקוס השר" וכו'.
[יד] ע' במדבר רב' פט"ו, בבלי י"ז. וספרי בהעלותך פ' ויאמ משה.
[טו] בכורות שם (וע' בפיר"שי ותוס' חולין כ"ז:) ובפ"ר פ"ד פ"ח: שאל הנגמים הגמון:
[טז] ע' סנהד' ע"ו.
[יז] ע' מכרא שמיני מכילת' דמילוא'·
[יח] ע' מו"ק פ"ג ה"ה·
[יט] הוריו' פ"ב מ"ז.
[כ] ע' לעיל פ"א מ"ה.
[כא] כ"ב פ"ו פ"ו.
[כב] תוספת' ספ"ב, בבלי י"ח:
[כג] הוריות פ"ג ה"ב (פ"ו, מ"ד).
[כד] פי: נשטע, ע' דקלי כ"ד מ', ה"ב. (וע' פני משה, וכבתוב „חב' ירושלים", ביאורו פ"ס לר כ"ה, לא הוכיחו).

אוט שאם אינה יכולה להתעבר ביהודה שמעברין אותה בגליל. אין מעברין אותה בחוצה לארץ ואם עיברוה אינה מעוברת. את חמי בגליל אין מעברין בחוצה לארץ. מעברין. בגליל אין מעברין ואם עיברוה מעובר'. בחוצה לארץ אין מעברין ואם עיברוה אינה מעובר'. ביכולין לעבר בארץ ישראל אבל בשאינן יכולין לעבר בארץ ישראל שמעברין אותה בחוצה לארץ. ירמיה עיבר בחוצה לארץ. יחזקאל עיבר בחוצה לארץ. ברוך בן נריה עיבר בחוצה לארץ. חנניה בן אחי רבי יהושע עיבר בחוצה לארץ. שלח ליה ר' ג' אונן גבי ר' יצחק ורבי נתן. בחדא כתב לקדושת חנניה. וחדא כתב גדיים שהנחת נעשו תיישים. ובחדא כתב אם אין את מקבל עליך צא לך למדבר האטד והוי שוחט וניתונין זורק. קרא קדמייתא ואוקרון. תנייתא ואוקרון. תליתא בעא מבסרתהון. אמרין ליה לית את יכיל דכבר אוקרתנין. קם רבי יצחק וקרא באורית' אלה מועדי חנניה בן אחי ר' יהושע. אומר אלה הם מועדי ה' אמר לון גבן. קם רבי נתן ואשלים כי מבבל תצא תורה ודבר ה' מנהר פקוד. אמרין ליה כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם. אמר לון גבן אזל קבל עליהן קמי רבי יהוד' בן בתירה לנציבין. אלא אחריהם אחריהם. אל לי גא ידע מה' תמן. מה מודע לי ראיתן חכמין מחשב' ריבוותי. מכיון דלא ידעי מחשב' דכוותיה ישמעון ליה. ומכיון דאיתן חכמין מחשבה דכוותיה ישמע לון. קם ורכב סוסיא הן דמטא מטא והן דלא מטא נהגין בקלקול. כתי' ואל יתר וקני הגול' אמר הקב"ה ביותר הם חביבין עלי זקני הגולה. חביבה עלי כת קטנה שבארץ ישראל יותר מסנהדרין גדולה שבחוצה לארץ: כתיב' החרש והמסגר אלף ואת מר הכן. רבי ברכיה בשם רבי חלבו ורבנן. רבי ברכיה בשם רבי חלבו אמר החרש אלף. והמסגר אלף. ורבנן אמרי כולהן אלף. רבי ברכיה בשם רבי אילו החבירים. ורבנן אמרין אילו הבלבוטין. רבי הושעיה כד הוה מקבל שהדייא בעיני טב' הוה אמר לון הוו ידעין כמה עדות יוצא מפיכם. כמה שכר בתים יוצא מפיכם. א"ד אבונ' ואין כיני אפי' בדיני נפשות. בת שלש שנים ויום אחד בא עליה הרי זה בסקיל. נמלכו בית דין לעברו ובא עליה אינו בסקילה. א"ר אבון אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. בת שלש שנים ויום אחד נמלכו בית דין לעברו אין הבתולין חוזרין. ואם לאו הבתולין חוזרין: סמיכת הזקנים ועריפת העגלה בשלשה דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר בחמשה. מה טעמיה דר' שמעון וסמכו שנים. אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי ג'. מה טעמיה דרבי יהודה וסמכו שנים. וזקני שנים. אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי חמשה. ובעגלה ערופה מה טעמיה דר' שמעון זקניך שנים ושפטיך שנים. אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי חמשה. מה טעמיה דרבי יהודה זקניך ושופטיך שני. אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי ג'. אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בערופה דלא דריש ויצאו. ונראין דברי רבי שמעון בסמיכה דלא דריש וסמכו. אין תימר נראין דברי רבי יהודה בערופה כמו דו דריש וסמכו ידרוש ויצאו. אשכח תימר ויצאו שנים. זקניך שנים ושפטיך שנים. אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי שבע'. מה מקיים רבי שמעון וקניך ושפטיך. זקניך שהן שופטיך: תני רבי ליעזר בן יעקב אומ' זקניך זה בית דין הגדול. ושפטיך זה מלך וכהן גדול. תני הסמיכו' בשלש'. לא סמיכה היא סמיכות. תמן קריי למנוייה סמיכותא. א"ר בא בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו. כגון רבן יוחנן בן זכיי מינה את רבי ליעזר ואת רבי יהושע. ורבי יהושע את רבי עקיבה. ורבי עקיבא את רבי מאיר ואת רבי שמעון. אמר ישב רבי מאיר תחילה נתכרכמו פני רבי שמעון. אמר לו רבי עקיבה דייך שאני ובוראך מכירין כוחך. חזרו וחלקו כבוד לבית הזה. אמרו בית דין שמינה שלא לדעת הנשיא אין מינויו מינוי. ונשיא שמינ' שלא מדעת בית דין מינויו מינוי. חזרו והתקינו שלא יהו בית דין ממנין אלא מדעת הנשיא. ושלא יהא הנשיא ממנה אלא מדעת ב"ד: תני בראשונ' הוו כותבין שטרי חליצ' במותב פלוני ופלוני חלצ' פלניי בת פלוני לפלוני בר פלוני בפנינו דקרבת לקדמנא ושרת סיניה מעלוי ריגלי' דימינא ורקת קדמנא רוקא דמיתחזי לנא על ארעא ואמרת ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו: תני בראשונה היו כותבין שטרי מיאונין במעמד פלוני ופלוני מיאנה פלנית בת פלוני בפלוני בר פלוני בפנינו לא רעינא ביה לא שיידגא ליה לא צבינא להיתנסבא ליה: אמר ר' יוחנן הקדש שפדייו יותר על דמיו הרי זה פדוי. ומעשר שני שפדייו יותר על דמיו הרי זה אינו פדוי. מה בין הקדש מה בין מעשר שני. א"ר לא הקדש יש לו תובעין. מעשר שני אין לו תובעין. ר' יונה בעא כמאן דמר אינו כנכסיו. ברם כמאן דמר כנכסיו הוא. מה בין הקדש מה בין מעשר שני. אמר רבי יוסי ולא כבר נאמר טעמא הקדש יש לו תובעין. מעשר שני אין לו תובעין: רבי זירא בעא קומי רבי אמי ונברק אותו האיש ואמר לא נתכוונתי. אמר ליה לכי כדק. אמר רבי יוחנן הקדש שפדייו ולא הוסיף חומש הרי זה פדוי ומעש' שני שפדייו ולא הוסיף חומש אינו פדוי. מה בין מעשר שני להקדש. אמר רבי לא שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדישו. רבי יונה בעי כמאן דימר אינו כנכסיו. ברם כמאן דמר כנכסיו מה בין הקדש למעשר שני. אמר רבי יוסי ולא כבר את אמר טעם שאדם מצוי להרבות בהקדישו: תני ההקדישות בשלשה. הדא"[כ] דהיסר

במקדיש גוף השדה. אבל אם אמר הרי עלי מנה להקדש. נישמעינ' מהדא ערכים המיטלטלין בשלשה. וכי יש ערכים שאין מיטלטלין. רבי יעקב בר אחא ר' שמעון בר ווה בשם רבי חנינה האומ' ערכי עלי ובא לסדרו מקרקע שמין לו בעשרה מטלטלין בשלשה. האומר ערכי עלי אינו כאומר דמי שדי עלי. אבל אם אמר הרי עלי מנה להקדש שמין לו בשלשה. לכשיעשיר נידון[ס] בהשג יד: תני העבדים והשטרות והמטלטלין אין להן אונאת בקורת.[ס] רבי יוחנן בן פזי אמר אכרזה. עולא בר ישמעאל אמר עבדים שלא יברחו. השטרו' והמטלטלין שלא יגנבו. רבי בא בר כהנא בעא קומי רבי יוסי לית הדא אמרה שעבדים נפדין בשלשה. אמ' ליה אין והתנינן בקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן. אמר ליה אבין אדם' דכא בן חורין הוא. תנגיה בר שלמיה אמר בשם רב אחא עבדא קומי ר' ובעא למיעבד כרבנן. א"ל רבי לעז' בן פרטא בן ר' לעזר בן פרטא ר' לא כן לימדתנו משום זקניך אלא אם עשו אונאת ביקורת. א"ל אין וחזר ועבד [י]כרבנן: פיס' דיני נפשות בכ"ג. ר' אבהו[ס] שאל שור הנסקל כרבי מאי' מהו ליתן הכסף בג' ויסקל בעשרים וג'. א"ל ר' יוסי בי רבי בון שור הנסקל כולו ממון הוא וגזירת הכתוב שיסקל: אנגטוס הנמון שאל לרבי יוחנן בן זכאי השור יסקל וגם בעליו יומת. אמר ליה שותף ליסטים כליסטים. וכשיצא אמרו לו תלמידיו רבי לזה דחיתה בקנה לנו מה את משיב. אמר להן כתוב השור יסקל וגם בעליו יומת. כמיתת הבעלים כן מיתת השור. הקיש. מיתת בעלים למיתת השור. מה מית' בעלים בדרישה וחקירה בעשרים ושלשה. אף מיתת השור בדרישה וחקירה בעשרי' ושלשה: מתני' אין דנין לא את השבט כו'. איתא חמי שנים אין דנים לא כל שכן שבט. א"ר מתניי' בנשיא שבטיי היא מתניית'. אם ר' לישר בחורש שבין שני שבטים הוא מתניתא. אמר רבי זירי נאמ' כאן זדון ונאמר להלן זדון בזדון דברו הנביא מה זדון שנא' להלן בנבי' השקר הכתוב מדבר. אף זדון שנאמר כאן בנביא השקר הכתוב מדבר. אמר ר' חזקיה נאמר כאן דיבר ונאמר להלן אשר ידבר הנביא בשם ה' מה דיבר שנאמר להלן בנביא השקר הכתוב מדבר. אף דיבר שנאמר כאן בנביא השקר הכתוב מדבר: מתני' אין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של ע"א. ר' יהודי אמ' [י]בתחילה ויעל דוד בדבר גד זה מלך ונביא. ויחל שלמה לבנות את בית ה' אלהי ישראל בהר המוריה אשר נראה לו אלו אורים ותומים. לדוד אביהו זה סנהדרין. שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. השיר. וילך אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה. תודות. ואעמידה שתי תודות גדולות ותהלוכו' לימין מעל החומ' לשער האשפות. א"ר שמואל בר יוחן מה כתיב מהלכות לא תהלוכות. אלא בניטלות על ידי אחר. רב הונא בר חייה בשם רב מייתי לה דבר תורה ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבני' כל כליו וכן תעשו. כן תעשו לדורות. משה זה מלך ונביא. אהרן אלו אורים ותומים. אספה לי שבעים איש מזקני ישראל זה סנהדרין. שאל אביך ויגדך וגו' השיר. וילך אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה. תודות. ואעמידה שתי תודות גדול' ותהלוכות לימין מעל לחומה לשער האשפ'. א"ר שמואל בר יוחן מה כתיב מהלכות לא תהלוכו' אלא בניטלות על ידי אחר. כיצד היו מהלכות. רבי חייה רבה ורבי שמעון בר רבי חד אמר זו כנגד זו. ותרנה אמר זו אחר זו. ושניהן מקרא אחד דורשין. והתודה השנית ההולכת למול ואני אחריה. מאן דמר זו כנגד זו והוא יושב ממולו. ומאן דמר זו אחר זו ומלק את ראשו ממול ערפו. ומאן דמר זו כנגד זו נמצא כל מקום ומקו' מתכפר בתוד' אח'. ומאן דמר זו אחר זו נמצ' כל מקום ומקום מתכפר בשתי תודות. מאן דמר זו אחר זו יאות דתנינ' הפנימית נאכלת והחיצונ' נשרפת. ומאן דמר זו אי זו כנגד זו היא הפנימית זו שסמוכה[כ] לביה. ר' יסא בשם רבי יוחנן על פי נביא נאכלת. אמר ר' זירא תניי תמן נביא יש כאן אורים ותומי' למה אני צריך. אשכח תני ר' יהודה אומר צריך אורים ותומים. א"ר אבהו אתפלגון רבי יוחנן ור"ש לקיש חד אמר בונין ואחר כך מקדישין. ותרנה אמר מקדישין ואחר כך בונין. מאן דמר בונין ואחר כך מקדישין אין רואין את המחיצו' כילו הן עלות. ביקשו להוסיף על היכל כמה מוסיפי' בשתי הלחם. ומקדישין בי"ט. אלא בלחם הפנים. ומקדישין בשבת. אלא בלילה ומקדישין בלילה. א"ר יוסי בי רבי בון במנחת מאפה. ניחא בעלייתן מן הגולה שהקריבו ואח"כ קידשו בהכנסתן לארץ במה קידשו. א"ר יוסי בי ר' בון בשתי תודות הבאות מטוב ונבעון. אבא שאול אומר שתי בצים היו שם התחתונ' והעליונה אין קדושה' גמורה. התחתונה נתקדש' בכולן. והעליונה בעלייתן מן הגולה לא במלך ולא באורי' ותומ'. לפיכך התחתונ' עם הארץ אוכלין שם קדשים קלין ומעשר ב'. וחבירי' [כ]אוכלי' שם קדשי' קלין אבל לא מעשר ב'. והעליונ' עם הארץ אוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני. וחבירי'[כ] אוכלין שם קדשים קלין ומעשר שני. מפני מה לא קידשוה מפני שרות' תורפת ירושלם שם והית' יכולה ליכבש משם. ואין עושין סנהדרי' לשבטים תלמוד לומר לשבטיך ושפטו את העם: אין עושין עיר הנידחת[ס] רבי יוחנן בשם ר' הושעיה תלתא אמורין חד אמר אחת עושין שתי' אין עושין. ותרנה אמר הסמוכ' עושין המפוזר' אין עושין. ותרנ' אמר מפוזרי אין עושין כל עיקר שמא יפיצו גוים ויבואו לארץ

פירוש

עיבר בח"ל. פיר' דכתיב לשכנו תדרשו כל דריש' לא יהו אלא בשכנו של מקום שהוא בא"י ולכן אלא לו איגרו' לפחות גידה לקדושת חנניא. פי' שהיה מסכמו בלותו הסיגרת ומזהירו שלא יעברוהו מפני שהא' תדו' ואין ראוי לו לעשו' שלא בדין: גדיים כו'. פי' שא"ת מפני שלא הנחת כמותך בא"י יכול אתה לעבר שנים בח"ל תומתך נלותן גדיים כו' פי' שהקטני' שהנח' נעשו גדולים: למדבר האטד. כלומר דהוה ליה כטול' בקה בח"ל ומקריב עליה: ונתונין זורק. כרס' שהיה כתובי' רלש גולה וכיכתו כתוכין לנכלי: קדמייתא כו'. פי' שקרא כתב הראשון וכבדם לר"י ור' נתן: בעא מבסרתהון. פירש שרלה לבוחס: גבן. פי' אנלינו הא"בן אבל אנליכ' אינם אלא מועדי חנני' אמחר שאתם מעברים השנים בח"ל: אזל קבל. פי' שנתרעם על רבי לפני ר"י בן בתירה: אחריהם כו'. פיר' פיס' עשה רבי לפי שאחריה ראוי להלוך ולא לקטנ' שנים בח"ל לינא ט'. פי' בתמי' וכי אין אני יוד' מה שאתקיים בא"י ומלן יש' לי שהם יודעי' לחשוב כמוני. והגיע ל ר"י: מכין כו'. פי' נתפיה כלומר וכי מפני שאתה אומר שהם אינם יודעי' לחשוב כמותך שמעו לך אדרבא אמחר שהם אומרים שיודעי' לחשוב כמותך להם אנו שומעין: קם ורכב. פי' ר"י היה רוכב על סוס להודיע לגליות המועדו על פי חשבון א"י ובמקו' של' הגיע נוהגין בקלקול ע"פ קביעות ח"ל: כתיב החרש כו'. כל המוגא פירשתי לעיל בנדרים: גומר עלי. פירשתי לעיל בכתובו' פ"ק: אדם רבא. פירש דהכא: איתא חמי. פירש טא ורלה וקושיא היא: שתי בצים היו שם. פירש בריכות מים של היגלה נפש בלא בלם ובתי' אל קלה תענת הבריב' תעלאנת גני אחז

מראה מקום והגהות

[א] שם, וש"נ. שם הגי': פה שנקיה חסן.
[ב] שם.
[ג] שם, הג"ה ותו"ע ב"ר פס"ב וי"ר פי"ח ורבי' אסתר ה'.
[ד] ע' בבלי גיטין פ"ט.
[ה] (ע' סוכה כ"ג א', ר"ה כ"ח א', תענית ס"ו א').
[ו] כתובות פ"א (כ"ה א') נדרי' פ"ו ה"י. וש"נ.
[ז] סוט' פ"ט ה"א.
[ח] ע' ב' י"ד. (וע"ע ב' יבמות פ"ב: ערובין פ"ה ולעיל תרומות רפ"ג).
[ט] ע' מו"ק פ"ג ה"ג (פ"ג א') עפות פי"ב ה"ז (י"ג א') בבלי שם ל"ם ובתוס' ק"ו.
[י] מעשר שני פ"ד ה"ג (נ"ה, ד'), ע"ש.
[יא] שם.
[יב] שם ובבלי ב"מ נ"ד.
[יג] עגלה פ"ד, ע"ה כ'.
[יד] (ע' ערכין ג').
[טו] שם וכתובות פי"א ה"ו (ל"ד, ג')
[טז] ע' תוס' בבבלי עגלה כ"ג: ד"ה ולדס.
[יז] נ"ל: כר"ש"ג.
[יח] לעיל ה"א (י"א ג').
[יט] אולי צ"ל: אנטיגנוס או: אנטונינוס, כדלקמן סוף כרקין (י"ס, ג', ד') וע"ש.
[כ] שבועות פ"ב ה"ג (ל"ג ד').
[כא] ע' ב' שבועות ט"ז:
[כב] ע"ש ס"ו.
[כג] גי' התוס': אין סוכלין.
[כד] ע' ב' י"ה: ספרי ראה פי' נ"ג.

ותששים איש מעם הארץ. ומן העיר לקח סריס אחד. הרי שבעים ואחד. ולמה קורהו סריס שמסרס את ההלכה. כתוב אחד אומר חמשה. וכתוב אחד אומר שבעה. להביא שני סופרי הדיינים. לית כאן עיבור החדש אלא קידוש החדש. שמואל אמר אין קידוש החדש פחות מעשרה. חבירי מהו ליכנס לקידוש החדש אמר רבי הושעיה חבר הוינא ואעלי רבי שמואל בר רב יצחק לקידוש החדש ולינא ידע אין אנן סלקות ממיניא אין לא. פשט' ולא סליק למה בגין דהוה תנצה. או משום שאין חבירין נכנסין לקידוש החדש. אמר כהנא חבר הוינא ואעלי רבי תנחום בר חייה לקידוש החדש וסלקית ממיינא. הדא אמרה שחבירים נכנסין לקידוש החדש: חברים מהו ליכנס לעיבור שנה. נישמעינה מהדא מעשה ברבן גמליאל שאמר יקדימו שבעה זקנים לעלייה ונכנסו שמנה. אמר מי הוא שנכנס שלא ברשות. עמד שמואל הקטן על רגליו ואמר אני עליתי שלא ברשות הלכה נצרכה לי ונכנסתי לשאול עליה. א' לו רבן גמליאל ומה אלדד ומידד שכל ישראל יודעי' שאילו הן שנים אמרתי שאת' אחד מהן ואפילו כן לא עיברוה בההוא יומא ואפלגינ' בתלי דאורייא ועברו' ביומא דבתר: תני סנהדרין שראו את ההורג. אית תניי תני שנים נעשין עדים ומעידין בפני השאר. אית תניי תני כולו עדי' ומעידין בפני אחרים. ר' יהודה בר פזי בשם ר' זעיר' כשם שתולקן כאן כך תולקן כעדי' החדש. ויקום חד ויתיב חד ויקום חד ויתיב חד. שניי הוא שאין העד נעש' דיין. רב הונא ידע סהדו לחד בר נש אזל בעי מידון קומיה וכפר ביה. אמר שמו' בר רב יצח' בגין דאת ידע דר' הונא אינש' רבה את כפר ביה. מהו דייזיל ויסהוד עלך קומי בית דין חורין. אזל רב הונא ועבדין כן. א"ל אין. ושרא רב הונא גרמי' מן ההוא דינא ואזל ואסהיד קומי בי' דין חורן: תני ר' שמעון בן יוחי וקדשתם את שנת החמשים שנה. שנים אתה מקדש ולא חדשים. והתנינן ראש בית דין אומר מקודש. מהו מקודש מקויים. תני לקידוש החודש מתחילין מגדול. אמר חייה בר ארא מתניתא אמר' כן ראש בית דין או' מקודש. תני לעיבור החדש מתחילין מן הצד. אמר זבידא והדק ביתא ולית לא נהגין כן. ולא שמיע דמר ר' חייה בר מריה ורבי יונה רבי בא בר חייה בשם ר' יוחנן לעיבור החדש מתחילין מגדול. לעיבור שנה מתחילין מן הצד. וכבר נכנס רבי יוחנן והוה קטן שבכולם. אמרין לו אמור הרי השנה מקודשת כעיבורה. אמר הרי השנה מקודש בעיבורה. אמר יונתן ראה לשון שלימדנו בן הנפח אילו אמר בעיבורה הייתי אומר אילו אחד עשר יום שהחמה שודפת על לבנה. אלא בעיבורה שהוסיפו לה חכמים שלשים יום. ר' יעקב בר אחא ר' יסא בשם יוחנן לעיבור הולכין אחר המניין לבית המתר הולכין אחר הרגל. הדר שיש כל אחד מדבר במקומו וחותם. כגון ר' חנינה פתח'. ר"י ור"ש לקיש חותמין. ר' בא בר זבדי פתח ר' יסא ור' אמי חתמין. רבי תני פתח. רבי יונה ורבי יוסי חתמין. ר' כהנא אימני קומי רבי יעקב בר אחא ועאל רבי יעקב בר אחא קומיה מניין לעיבורא. אמר אכן מה דשמעתא לא מקים לה: רבי חייה בר וזה הוה קאים מצלי. אעל רב כהנא וקם ליה מן חורי מצלי. חסל ר' חייה ויתיב ליה בגין דלא מיעבר קומוי. שרי רב כהנא מאריך בצלותיה. כיון דחסל אמר כן אתון נהגין לצערי רבכון. אל רבי אבא מבית עלי קארתינא דכתיב כרו אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה. בזבח ומנחה אין מתכפר. אבל מתכפר בתפילה. תלי עלוי וזכה למיסב עד דאיתעבדין טפרני סומקין כהדא רקקה. ריש לקיש אקדמון ליה חד סב בעיבור ואעלוניה מן ההוא תרעא דלתין. אמר כן יהא בשכרן. ולא שמיע דמר ר' קריספדא בשם ר' יוחנן מעשה ועיברו את השנה ג' רועי בקר. חד אמר כביר ולקיש באחד טינן. וחד אמ' תור באחד בעריה ימות ובטיל רונתא ישלח במסכיה. וחד אמר קרום באחד פה בלועה ישיק לקבליה. וגן תמין הדין שתא ולית [illegible] מיגרון ועיברו השנה על פיהם. אמר חלכו ובית דין הסכים עמהן. ולא כן אמר ר' זעירא וחוא שדו הכל מודין מצד אחד. כיון דאילין מודין לאילין ואילין לאילין כמי שכולם מודין מצד אחד. וריש לקיש מקפיד על הדא מילתא חשש על מה דמר רבי לעזר. דמר ר' לעזר והיתה ידי על הנביאים החוזי' שוא בסוד עמי לא יהיו זה עיבור ובכתב בית ישראל לא יכתבו זה המינוי. ואל אדמת ישראל לא יבואו זה ארץ ישראל. רבי לעזר כד סלק הכא אמר הא נביי חדא. כד מיטניה אמר הא נביי תרי. כד עאל לעיבורא אמר הא נביי תלת. רבי בא בר זברא בשם רב טעמא דרבי לעזר בי רבי צדוק בשעה שרואין בית דין שלמעלן בית דין שלמטן שמקדשין אותו גם הם מקדשין אותו: רבי לעזר בשם ר' חנינה מעשה בעשרים וארבע קריות של בית ר' שנכנסו לעבר שנה בלוד ונכנסה בהן עין רע ומתו כולם בפרק אחד. מאותה שעה עקרוה מיהודה וקבעוה בגליל. בעיין מיעקר אף אתן סימנא. אמר לון רבי סימון אין אנו מניחין ביהודה אפילו זכר. והאי מצינו שקידשו את השנה בבעלת. הדא בעלת זימנין מיהודה וזימנין מדן. אלתקא וגבתון ובעלת הרי הן מיהודה. בעלה ועיים ועצם הרי מדן והרי מצינו שקידשו את השנה בבלת. מימר בתים מיהודה ושדות מדן: רבי ירמיה בעא קומי ר' זעירא ולוד לאו מיהודה הוא. אל אין. ומפני מה אין מעברין בה אל שהן גסי רוח ומעוטי תורה. חמיך אפוי וחמא רבי אחא ורבי יודה

בן פזי אמר ליה איטה עבדתי מבו' רבנן: על ג' סימנין מעברין את השנ' על אביב ועל התקופה ועל פירות האילן. על שני' מעברין על אחד אין מעברין ואם עיברו' הרי זה מעוברת. וכשהיה אביב אחת מהן היו שמיחין. רשב"ג אומר אף על התקופה. על שלש ארצות מעברין לשנה על יהודה ועל עבר הירדן והגליל. על שתים מעברין על אחת אין מעברין ואם עיברוה אינה מעוברת. וכשהיתה יהודה אחת מהן היו שמיחין מפני שהעומר בא ממנ'. אין מעברין לא מפני הצינה ולא מפני הגשמים ואם עיברוה אינה מעוברת. אין מעברין לא מפני הגדיי ולא מפני הטולין ולא מפני התלב. וכולם סער לשנה ואם עיברוה מעוברת. רבי ינאי אמר משום רבן גמליאל שהיה אומר אימריא רכיכן וגוזליא דקיקין ושפ' באפוי ובאפי חבריי מוספא על שתא דא תלתי' יומין: תני אמר ר' יוחנן מעשה ברבן גמלי' וזקנים שהיו יושבין על גב מעלה בהר הבית ויוחנן סופר הלז יושב לפניהן. אמר לו רבן גמליאל כתו' לאחנא בני דרומא עילאה ולאחנא בני דרומא ארעייא שלמכון יסגא. מודענא לכון דמטא זמן ביעורא לאפוקי מעשריא מעמרי שובלייא ולאחנ' בני גלילא עילאה ובני גלילא ארעייה שלמכון יסגא מודענא לכון דמטא זמן ביעורא תפקון מעשריא ממעטני זיתיא. לאחנא בני גלותא דבבל בני גלותא דמדי בני גלותא דיון ושאר כל גלוותא דישראל שלמכון יסגא. מודע' לכון דאימריא רכיכין וגוזליא דקיקין וזימנא דאביב' לא מטא ושפר מילתא באפוי ובאפי חבריי מוספא על שתא דא תלתין יומין: אין מעברין לשנה אלא אם כן היתה חסירה רוב החודש. וכמ' רוב החודש ששה עשר יום. ר' יהודה אומר שתי ידות החודש אחד ועשרים יום. אמר שמואל בר נחמן והוא שיקרב העומר סוף ניסן של תקופות. אמר יוסי עד הפסח. אמר רב מתניה והוא שימלו לולב בסוף תשרי של תקופות: אין מעברין לשנה לא פחו' מחדש ולא יותר על חדש ואם עיברוה אינה מעוברת. אין מעברין לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עיברוה הרי זו מעוברת. אימתי תילין לעבר בערבי שביעית. ר' זעירא בשם ר' אבהו הדא דתימר עד שלא התיר ר' ליקח ירק מחוץ לארץ לארץ. אבל משהתיר ר' ליקח ירק מחוצ' לארץ לארץ הוא שביעית הוא שאר שני שבוע: היה ר"מ אומר הרי הוא אומר ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם וגו'. והואיל והיתה השנה צריכה להתעבר מפני מה לא עיברה אלישע אלא מלמד שהיו שני רעבון והיו קופצים לגרנו'. אית תניי תני אין מעברין מפני הטומאה. ר' יוסי אומר מעברין. שכן מצינו בחזקיה שעיבר מפני הטומאה שנ' כי מרבית העם מאפרים ומנשה וישראל זבלון לא הטהרו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל יחזקיהו לאמ' יי' הטוב יכפר בעדי. ר"ש אומר אע"פ שעיברו ניסן אין מעובר אלא אדר. ר"ש בן יהוד' אומר משום ר"ש עישה יחזקיהו לציבור לעשו' פסח שני: אית תניי תני מעברין מפני הטומאה. אית תניי תני אין מעברין. מאן דאמר אין מעברין מינה כי אכלו את הפסח בלא ככתוב. ומאן דמר מעברין מה מקיים בלא ככתוב מפני שעיברו ניסן ואין מעברין אלא אדר. ותייא כיי דמר ר' סימון בר זביד נלטלת ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח: כתב כל לבבו הכין לדרוש האלהים ולעשות וללמד בישראל חק ומשפט. ר' סימון בר זביד ור' שמואל בר נחמן חד אמ' אפי' כמה עשה לטהרת הקודש לא יצא ידי טהרת הקודש. וחד אמר אפי' כל מעש' טובי' שעשה לטהרת הקודש לא יצא ידי טהרת הקודש: כתי' ויחלו בא' לחדש הראשון לקדש וביו' ח' לחדש באו לאולם יי' ויקדשו את בית יי' לימי' ג' וביום ששה עשר לחדש הראשון כילו. והלא ליום אחד היו יכולין לבער כל ע"ז שהיה שם. אמר איזה מפני צלמי כשדי' שהיו חקוקים בשער: ששה דברים עשה חזקיהו. על ג' הודו לו ועל ג' לא הודו לו. גירר עצמות אביו על מיטה חבלים. וכיתת נחש הנחושת. וגנז מגלה של רפואו' והודו לו. סתם מי גיחון העליון. וקיצץ דלתות ההיכל. ועיבר ניסן בניסן ולא הודו לו: אין מעברין קודם ר"ה ואם עיברוה אינה מעוברת. אבל מפני הדחק מעברין אחר ר"ה מיד. אע"פ כן אינו מעובר אלא אדר. רבי אומר ניסן לא נתעבר מימיו. והתנינן אם בא החדש בזמנו. אם בא לא בא. רב אמי תשרי לא נתעבר מימיו. והתנינן אם היה החדש מעובר. אם היה לא הוה. וכשקידשו את השנה באושא ביום הראשון עבר ר' ישמעא' בן רבי יוחנן בן ברוקה ואמר כדברי רבי יוחנן בן נורי. אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היינו נוהגין כן ביבנה. ביום השני עבר רבי חנינה בן רבי יוסי הגלילי ואמר כרבי עקיבה. אמר רבן שמעון בן גמליאל כך היינו נוהגין ביבנה. והתני קידשוהו בראשון ובשני. רבי זעירא בשם רב חסדאי אותה השנה נתקלקלה. מהו בראשון ומהו בשני. רבא בשם רב שנה אחר ושנה ב'. והתני קידשוהו ביום הראשון וביום השני קידשוהו קודם זמנו או לאחר עיבורו יום אחד יכול יהא מקודש. תלמוד לומר אותם. אותם אלה הם אין אלה הן מועדיי. קודם לזמנו תשעה ועשרים יום. לאחר עיבורו שנים ושלשים יום. ומניין שמעברין את השני על הגליות שגלו ועדיין לא הגיעו. תלמו' לומ' בני ישר' מועדי' עשה מתרות שיעשו כל ישראל. אמר שמואל בר נחמן והן שהגיעו לנהר פרת: אין מעברין את השנה אלא ביהודה ואם עיברו' בגליל מעוברת. העיד חנינה איש

ולמה כו'. פי' דלכך היה מן הסנהדרין לפי שקורא סריס דמשמע אדם פחות שמסרס. פירש שמחתך בפלפולו ומכריע את ההלכה: ולינא כו'. פי' ואין אני יודע אם הייתי מן המנין. יקדימו כו'. פי' שיקדמו לי ז' זקנים לעלייה המיוחדת לעבר השנה ופירש"י בלשון שעמדו זקני' בדי שניה לפי זהם ז' דבשיל שמנין ז' הוא: אני עליתי כו'. פירש בבבלי שלא אח' הוא שעלה וכדי שלא לביישו אמ' כי הוא שעל' ובהבבק ר"ג הדבר שהוא לא היה אמר: ומה אלדד כו' שהיו ממגענו' לזקני' נרמז מהתורה ולא ילמו הלאהל' וכל ישר' יודעין שהם יש שניה במלדד ומידד אחה אחד מהם ר"ל שלא תעלה שלא ברשות: דהה ידע שהדו. פי' שהיה יודע עדו' לחבירו. הנפח. הוא ר' יוחנן כדאית' פרק הגוזל את המעלי: שודפת על הלבנה. פי' שימי החמה שם הוספות הלבנה אב"ד: וזכה לסיבה. פי' לחיי' זקן עד שנעשו צפרני אדומים כמו התינוק שהוא רך: ג' רועי בקר. עיין בנ"ה דף ל"ח ע"ב ע"ב שם פרשתי בארוך ובת"ב פירש נסר' כ"ג בהלכתך פיר' עבדיתי סנזה רבנן פי' המי' לפי נמפלותך מעשיותי סנזה רבנן בן פלמה: בני גלילא ארעיה. פי' יושבי גליל התחתון ולעיל נקצר אני פירשתי יותר: הואיל והיתה השנה צריכה להתעבר כו'. לעיל בנדרים פירשתי כל הסוגיא: אכל את הפסח בלא ככתוב. עיין לעיל בפסחים פי' על זאת הסוגיא והוזה לסמוך: צלמי [illegible] חקוקים בשער כו'. לעיל בפסחים פירשתי כל הסוגיא:

מקום והגהות

א ב"ה רבה פ' הנה מטות, ובמדבר רבה פי"א, ע"ש. ב ע' בבלי י"א. ג סוטה פ"ט, (כ"ג ג') ר"ה פ"ג (כ"ח ג') וש"נ. ד ע' ב' ב"ק כ"ה: ה ר"ה פ"ב ה"ו (כ"ח א'). ו שם פ"ח. ז שם בבלי: לעיבור השנה. ח שם: לקידוש החודש. ט ע' ב' ב"ק פ"ה: וכתובות כ"ה: ופירש"י סנהדרין כ"ו. י ע' נקורת התלפת ע', ס' ד"ו. יא אשוקל רבתי פרשה י', ע"ט. יב ע' בבלי ר"ה י"ח. יג ע' ב'מכלתין כ"ז. יד נ"ל: בעדרייא. טו נ"ל חיתא ועיי' בבלי סנהדרין ח"י: ושם הגי' ירץ ולא טינן. טז (הוריות פ"א ה"א). יז שם, וע' בבלי כתובות ק"ג. יח נ"ל: מח, בעל' וט'סדהר'. (ועי' תוס' בבבלי ב"ב כ"ו. ד"ה ערדיסקים). יט פ' בבלי פסחי' נ"ח: ולעיל שם פ"ד פסח כן על דרומים. כ תוספ' פ"ב: כא מעשר שני פ"ה ה"ו (כ"ו ג') בבלי בפרקין י"ט: תוספתא פ"ב. כב תוספתא שם ובבלי י"ב. כג שקלים פ"ו ה', ופ"ב ופ' בבלי בפרקין י"ג. כד פסה י"ח ד' שביעית נ"ח פ' ונדרים נ"ט ד'. כה שם. כו בבלי י"ב. ר' יהודה אומר. כז פסחים רפ"ט (נ"ז ג') ע"ש. כח שם, וסוטה כ' כ'. כט שם. ל שם, ופ"ג ר"ה פ"ג שקלי פ"ג. לא שביעית פ"י. לב תוס' ד"ה פ"ד ות"כ סוף כרג' י"ם. לג תוספתא ר"ה פ"א, וע' ספרא אמור פרשה ט' ופרק י'. לד שם, וע' בבלי סנהדרין י"א.

של שבעי' ואחד· ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעי' ואחד· ואין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד· ואין עושין סנהדריות לשבטים אלא בבית דין של שבעים ואחד· ואין עושין עיר הנדחת אלא בבית דין של שבעים ואחד. אין עושין עיר נדחת בספר ולא שלש עיר נדחי' אבל עושין אחת או שתים: ו סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד וקטנה של עשרים ושלשה· מניין לגדולה שהיא של שבעים ואחד שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. ומשה על גביהן הרי שבעים ואחד· רבי יהודה אומר שבעים· ומניין לקטנה שהיא של עשרים ושלשה שנאמר ושפטו העדה והצילו העדה עדה שופטת ועדה מצלת הרי עשרים· ומניין לעדה שהיא עשרה שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב: ז' ומניין להביא עוד שלשה ממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני שאמר היה עמהן לטובה· ואם כן למה נאמר אחרי רבים להטות· לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה· הטייתך לטובה על פי עד אחד ולרעה על פי שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כ"ג· וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין מאה ועשרים· רבי נחמיה אומר מאתים ושלשים כדי שרי עשרות:

פרק ראשון

הלכה א· דיני ממונות בשלשה כו'. מנן תיתי ליה והוו אלה לכם לחקת משפט· והיתי אי אחד דיני ממונות ואח' דיני נפשות בדרישה ובחקירה. ומניין לדיני ממונות שהן בשלשה· ונקרב בעל הבית אל האלהים ריבה בה דיין אחד· עד האלהים הרי שנים· אשר ירשיעון אלהים הרי כאן שלשה. דברי ר' יאשיה· רבי יונתן אמר הראשון תחילה נאמר ואין דורשין תחילות· אלא עד האלהי' הרי אחד· אשר ירשיעון אלהים הרי שנים. אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי ג'· ר' אומר כשנים הכתוב מדבר. אתה אומר כשנים או אינו אלא כאחד· כשהוא אומר אשר ירשיען אלהים אין כתיב כאן אלא אשר ירשיעון אלהים· אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי ג'· ר' אבהו בעי ודרבי דיני ממונות בחמשה ושיגמר בכ"ג· אשכח תני רבי חזקיה הואיל ואמרה תורה הרוג על פי ממים· הרוג על פי עדים· מה עדים שנים אף ממים שנים. אין בית דין שקול מוסיפין עליהן אחד הרי ה'· לא הן גזילות הן חבלות· אשכח תני ריש בן יוחי ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם· אתא מימר לך כפשוטה דקרייא. ותייא כרבי יוסי בר חלפתא. ר' יוסי בר חלפתא אתון תרין בר נש מידון קומוי. אזל על מנת שתדיננו דין תורה. אמר לון אני איני יודע דין תורה אלא תיודע מחשבות יפרע מאותן האנשים. מקבלין עליכון מה דנא אמר לכון: רבי עקיבה כד הוה בר נש אזל בעי מידון קומוי' הוה אזל הוון יודעין לפני מי אתם עומדין לפני מי שאמר והיה העולם שנאמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'· ולא לפני עקיבה בן יוסף: תני' קודם לארבעים שנה עד שלא חרב הבית נטלו דיני נפשות· ובימי שמעון בן שטח ניטלו דיני ממונות· אמר ריש בן יוחי בריך רחמנא דלינא חכים מידון· שמואל אמר ב' שדנו דין דיניהן דין אלא שנקראו בית דין חצוף· ר"י וריש לקיש תריהון מרין אפי' שני' שדנו אין דיניהן דין: תמן תנינן חיה דן את הדין זיכה את החייב חייב לזכאי טימא לטהור טהר לטמא מה שעש' עשוי וישלם מביתו· ר' בא בשם ר' אבהו כשאמרו לו הרי את מקובל עלינו כשני'· מה אנן קיימין אם בשטעה ודנן משיקול הדעת· כרא מה שעש' עשוי· אם בשטע' ודנן דין תור' כדי ישל' מביתו· רבי בא בשם רבי אבהו כשאמרו לו הרי את מקובל עלינו כשלשה על מנת שתדיננו דין תורה· וטעה ודנן משיקול הדעת מה שעשה עשוי מפני שטעה והדנן משיקול הדעת· ישלם מביתו שהגיס דעתו לדון יחידי דין תורה· דתנינן אל תהי דן יחידי שאין דן יחיד אלא אחד. א"ר יהודה בן פזי אף הקב"ה אין דן יחידי שנאמר וכל צבא השמים עומדי' עליו מימינו ומשמאלו· אילו מטין לכף זכות ואילו מטין לכף חובה· אע"פ שאין דן יחידי חותם יחידי שנאמר אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת. אמר רבי יוחנן לעולם אין הקב"ה עושה בעולמו דבר עד שנמלך בבית דין שלמעלן מה טעם ואמת הדבר וצבא גדול· אימתי חותמו של חיבה אמת בשעה שנמלך בבית דין שלמעלן· א"ר לעזר כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו· ובניין אב שבכולם וה' דבר עליך רעה. מהו חותמו של הקדוש ברוך הוא· רבי ביבי בשם רבי ראובן אמת· מהו אמת· א"ר כן שהוא אלהים חיים ומלך עלם· אמר ריש לקיש אל"ף רישיה דאלפא ביתא· מ"ם באמצעיתה· ת"יו בסופה· לומר אני ה' ראשון שלא קיבלתי מאחר· ומבלעדי אין אלהי' שאין לי שותף. ואת אחרונים אני הוא שאיני עתיד למוסרה לאחר: רבי בא ודרבי בנימן בר יפת הוו דיינין קומי ר' יצחק ונפק דינא עם רבי בנימן אתא רבי בא בעי מיטרוף על רבי אמי· ואלף מומחה שכפף ודן דינו דין· רבי אבהו הוה יתיב דיין בכנישתא מרדתא דקיסרין לגרמיה· אמרין ליה תלמידי ולא כן אלפן ר' אל תהא דן יחידי· אמר לון כיון דאתון חמו לי יתיב דיין לגרמי ואתון לגביי כמי שקיבלו עליהן ותני כן במה דברי' אמורין שלא קיבלו עליהן· אבל אם קיבלו עליהן דן אפילו יחידי. רבי יוחנן אזל מידון קומי רבי חייה רבה איתוב גביה חד תלמיד· ולא כן תני אב ובנו הרב ותלמידו שמנין נימנין אחד· גימר חבר ותלמיד הוה. מרבי לעזר לרבי יוחנן נגד דין נפקע מן דרב לגרמיה מן דרבי אחא לגרמיה· מן דרבי יונה ור' יוסי לגרמיהון. תמן תנינן הנוטל שכרו לדון דיניו בטילין· כיני מתניתי· החשוד ליטול שכרו וכו': חד בר נש אזל מידון קומי רב הונא א"ל אייתי לי בר נש דיסוק תחותי לדיקלא: רב הונא הוה רעי תהדין והוה ידע שהוה לחד בר נש א"ל איתא שחד עלי· א"ל הב לי אגרי. ותני כן נותנין לדיין שכר בטילו ולעד שכר עדותו. חד בר נש סאב לחד כהן· אתא עובדא קומי ר' יצחק ואכליה חולין סברין מימר שיוצאין לו דמי תרומה מתוכם: תני רבי אליעזר בן רבי יוסי הגלילי אומר המבצע הרי זה חוטא והמברך את המבצע הרי זה כמנאץ לפני המקו' שנאמר ובוצע ברך נאץ ה'· אלא יקוב הדין את ההר כשעשה משה. אבל אהרן משים שלום שנאמר בשלום ובמישור הלך אתי: תני' רבי ליעזר בן יעקב אומר מה תלמוד לומר ובוצע ברך נאץ ה'· משלו משל למה הדבר דומה לאחד שגנב סאת חיטין והוליכה לנחתום והפריש חלתה והאכילה לבניו הרי זה מברך ואינו אלא מנאץ· ר"מ אומר מה תלמוד לו' ובוצע ברך נאץ ה' אילו אחי יוסף שנאמר מה בצע כי נהרג את אחינו וגו'· רבי יהושע בן קרחה אומר מצוה לבצע שנאמר אמת ומשפט שלום. כל מקום שיש אמת אין משפט שלום יש שלום אין משפט אמת· ואי זהו אמת שיש בו משפט שלום הוי אומר זה ביצוע· דן את הדין זיכה לזכאי חייב לחייב מעלה עליו הכתוב כילו עשה צדקה עם הזכי וכילו עשה צדקה עם החייב. צדק' עם הזכיי שהחזיר לו ממונו· ועם החייב שהוציא גזילו מתחת ידו· אמר ר' אבהו משפט משפט אמורין בפרשה· אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכ'· רבי זכריה בעי קומי רבי אמי עבדין עובדא כהדין תנייא: תני רבי שמעון בן מנסיא אומר פעמים שאתה רשאי לבצע· פעמים שאין אתה רשאי לבצע· כיצד שנים שבאו אל הדיין עד שלא שמע דבריהן או משמשמע דבריהן ואינו יודע היכן הדין נוטה רשאי לו' להן צאו ובצעו· משמשמע דבריהן ויודע את' היכן הדין נוטה אין אתה רשאי לבצע· שני פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש עד שלא נתגלע הריב אתה רשאי לנטשו· משנתגלע הריב' אין אתה רשאי לנטשו· אד מתניית אף הפשר' צריכה הכרעה הדעת· ר' יהודה בן לקיש אומר שנים שבאו אל הדיין אחד רך ואחד חזק עד שלא שמע דבריהן רשאי לומ' להן איני נזקק לכם שמא יתחייב החזק ויהא החזק איבו משמשמע דבריהן אין רשאי לומר להן איני נזקק לכם שנאמר לא תגורו מפני איש. רבי יהושע בן קרחה אומר הרי שהיה יושב אצל הדיין וראה זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק שנאמר לא תגורו מפני איש· ואל תכנים דבריך מפני איש· ויהו הדיינין יודעין את מי הן דנין ולפני מי הן דנין· ויהו העדים יודעין את מי מעידין ולפני מי מעידין. לפני מי שאמר והיה העולם. שנאמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'. ואומר אלהים נצב בעדת אל· וכן יהושפט אומ' לשופטים ראו מה אתם עושים כי לא לאדם תשפטו כי לה'. וכי אפשר לבשר ודם לדון את בוראו. אלא אמר הקדוש ברוך הוא אנא אמרית דיהא לראובן מאה דינר ולשמעון ולא כלום ואת נוטלן מזה ונותנן לזה עלי לשלם לו וליפרע מאותו האיש: תני רבן שמעון בן גמליאל אומר הדין בשלשה ופשרה בשנים· יפה כח הפשרה מכח הדין ששנים שדנו יכולין לחזו' בהן ושנים שפישרו אין יכולין לחזור בהן: האונס והמפתה וכו'. רבי מנא אמר בנערה מאורסה פליגי רבי מאיר אומר מפסדת כתובתה בשלשה ונסקלת בעשרים וג'· וחכמים אומרים מקום שנסקלת שם מפסדת כתובתה. אבל במוציא שם רע בל עמא מודו מקום שהעדים נסקלין שם הבעל לוקה ונותן מאה סלע. א"ל רבי יוסי בי רבי בון הן תנינתא פלנה את עביד פלגיה· אלא במוציא שם רע פליגי רבי מאיר אומר הבעל לוקה ונותן מאה סלע בשלשה· והעדים נסקלין בכ"ג· ורבנין מרין מקום שהעדים נסקלין שם הבעל לוקה ונותן מאה סלע אבל במערה מאורסה כל עמא מודו מקום שנסקלת שם מפסדת כתובתה. ותייא דרבי מנא כרבי זעירא· ודרבי יוסי בי רבי בון כרבי אבהו· דרבי אבהו שאל שור הנסקל כרבי מאיר מהו שתן הכסף בשלשה ויסקל בעשרים ושלשה· א"ל רבי יוסי בי רבי בון שור הנסקל כולו ממון הוא וגזירת הכתוב הוא שיסקל: הלכה ב' מכות בשלשה כו'· רבי אבהו בעי מכות בעשרים ושלשה פעמים שמת ממכותיו והרי יש בו דיני נפשות· בר קפרא שמע כולהון מקרא יברכך יי' וישמרך. מיכן שמתחילין בשלשה. יאר ה' פניו אליך ויחנך· מיכן שנושאין ונותנין בחמשה. ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום· מיכן שגומרין בשבעה. רבי יהושע בן לוי שמע כולהון מהדא· ויקח רב טבחים את שלשת שומרי הסף· מיכן שמתחילין בשלשה· וחמשה אנשים מרואי פני המלך· מיכן שנושאין ונותנין בחמשה. ושבעה אנשים רואי פני המלך· מיכן שגומרין בשבעה. אד יונתן מיכן לסנהדרין גדולה משל כל ישר'· ויקח שר הטבחים את שריה כהן הראש ואת צפניה כהן הרי שני' ושבע' אנשים מרואי פני המלך הרי תשעה. וששים איש מעם הארץ הרי שבעים וחסר אחד· ומן העיר סרים אחד הרי שבעים· את תניי תני שבעים ואחד· ויקח רב הטבחים את שלשת שומרי הסף ושבעה מרואי פני המלך

[illegible]

דיני ממונות כו': ודלא' אתא. פי' כמו דליכא אלה כלומר שאין אני חכם לדון דיני ממונו': ממשמע כו'. וקשה וכי שייך יפקן וממלא למעל' אלא אלו פטין וכו': חותם יחידי. פי' האמר דין הוא יחידי' כמש' מגזור תכמתו יתברך וליף לה מדכתיב והוא באחד ומי וכו' ומייתי קרא' דאבל אגיד כו' משום דבעי לפימר נמר הכי שחותמו של הקב"ה אמת כפק' מהאי קרא: מה טעם כו'. עד גדול כמ"ש לעיל כו' נה'. פרשתי לעיל בברכות: דמי תרומה. פי' מה שהתרומה יותר בזול מהחולין משום דליכה רעויה אלא לכהן בזמן טהרתה: המבצע. פי' עושה פשרה. ופרש"י דהיינו שבאו לדין: אבל ארהן וכו'. פעם והליך היה עושה אהרן ופשי' דהוא היה עושה שלום קודם שבאו לדין ואין זה נקרי' גולגבמה בצע וכו'. ולפי זה ה"ם הפסוק המברך והמשנה את הגולם דהייט אפי' יום' כילן הב"ה כלו. כמו באילה: משפט. פי' שב' ב' פעמים משפט בפסוק לא תכירו פנים במשפט כי המשפט לאלקי' תרתי ל"ל אלא תלוי ע"ד אמת כו' כדפרשי' שהוא משפט של שלום: כהדין וכו'. פי' אם פשוט כבך גריית' דמייתי בתר הכי דלא אתיא כתר שהבך אמור לעיל: פוטר וכו'. פרש"י אם באת להניח ולפטור את הדין והריב' המשול' כמי' כדלקמן ולשום שלום בניהם: ראשית מדון. כלומ' קודם שתש' ותתן בדין סמי' ליות וריבו לתר השלו: אל תכנים. אלפי זה פי' תגורו של' אגרה בקין וכתנו התוספת דגבי עשיר לא שייך ל' יראה ולכן פי' של' לא תכנוס פי' במלוק כבוד לעשיר: הלכה ב': מלהן. פי' הכי ג' דלפי' רבן שמעון בן גמליאל במתני' בג' כו': שמתחילין בג' כו'. בבבלי איתא הכי הכי ג' ה' ז' בכנגד מי כנגד ברכת כהנים:

מראה מקום והגהות

א ע' לקמן פ"ב ה"ה.
ב ע' שבועו' פ"ב ה"ג.
ג ע' יומא רפ"ג.
ד ע' בבלי ג': ותוספ' רפ"א.
ה ובה כס"ג בן יוחאי" שער ו' דלת ב'.
ו לקמן פ"ג ה"ב (כ"ד, ב) ותו' בבלי שבת ס"ו.
ז בבלי ג', לעיל ברכות י"א ב'.
ח בכורות פ"ד.
ט י"ג בשלגה.
י ע' כתובו' פ"ט ה"ב.
יא אבות פ"ד.
יב ע' ב"ר פכ"א. ולעיל יבמו' י"ג, א'.
יג ברכו' שם פ"ט וי"ר פכ"ד במדבר רבה פ"ג.
יד שיר השירים רבה פ' לשוחתי, בבלי שבת כ"ה. ת"ר רפס"ט (ובבבל' קעיני פ"ב שם הירושלמי הלז).
טו ע' בבלי ה'.
טז תוספתא פ"ז.
יז בכורות פ"ד.
יח בבלי ו': תוס' פ"א.
יט (ע' ב"ר פ"ח ומכות פ"א).
כ שם, וע' חלק פ"א ה"ב.
כא ע' כפיקתא רבתי פ' תשא וכו' נפרקין ה':
כב ע' תענית פ"ח א'. ה"ב וע"ע מגילה פ"ד כ', וספרי דברים פ' לא תגורו.
כג ע' לקמן פ"ב ה"ג.
כד בבלי שם וע"ש בתוס'.
כה כ"ה בשאלתו' שפטים סי' כ"ח ותכהופת שם, ובבבלי ריש לקיש.
כו כתובות פ"ד ה"ה.
כז לקמן הלכה ב' (י"ט ב'),
כח ע' בבלי י': ותוס' שם ד"ה שבעה.

פרק עשירי

א. גט פשוט עידיו מתוכו כו'. ומניין לגט המקושר. אמר ר' אימי ואקח את ספר המקנה. ואת החתום זה המקושר. ואת הגלוי זה הפשוט שבמקושר. ואת המצוה ואת החקים שבין זה לזה אלא שזה בשנים וזה בג'. זה מתוכו וזה מאחריו. ורבנן דקיסרין אמרין ואקח את ספר המקנה זה הפשוט. ואת החתום זה המקושר. ואת הגלוי זה הפשוט שבמקושר. ואת המצוה ואת החוקים שבין זה לזה אלא שזה בשנים וזה בג'. וזה מתוכו וזו מאחוריו. ר' אידי בשם ר' ירמיה הלכה מקושר כך הוא. כותב שם המלוה ושם הלוה ושם העדים וזמן. ומקשרו וחוזר וכותב כן מלמטה. חש לומ' שמא זייף. אמר רב הונא לעולם אין העדי' חותמין מלמטן על שקראו בו מלמעלן אני פלוי בן פלוני מקובל עלי כל הכתוב למעלן. ר' בא בשם רב ירמיה' צריכין העדים שלא להיות רחוקי' מן הכתב מקום שתי שיטין. ר' אידי בשם רב ירמיה מקושר שכתבו עדיו לארכו. פשוט שכתבו עדיו לרחבו ארין סלגיז וארין סלבר (איני עביד). אד מנא כיצד העדי' חותמין בגט המקשר. אמר רב חונה בין קשר לקשר. א"ר אידי ובלבד שלא יהא בין עדים לשטר מקום שני שיטין. שמעון בר ווא בשם. ר' יוחנן' חלק מקום שני שיטין לעניין אחר אפי' בל שהוא. א"ר שמואל בר רב יצחק מתני' אמרה כן עד א' עברי ועד אחד יווני עברי גבי יווני לא כענין אחר הוא. כמה יהו העדים רחוקים מן הכתב כדי שיהו מקרים עמו דברי ר'. ר"ש בן אלעזר אומר מלא שטה. ר' חוספא בן יהודה אומר מלא חתימת ידי העדים. רב ירמיה בשם רב אמ' משערין אותו עד כדי לך ולך. באי זה כתב משערין אותו. ר' יוסא בשם רבי שובתי מלא חתימת ידי העדי'. חזקיה אמר ובלבד לקולא. שאם היה חותם ידי העדי'.דק וכתב גם הולכין אחר הגס. חותם ידי העדים גס וכתבו' דק הולכין אחר הדק. א"ר יצחק אין הדה כגון יוסי בן ינאי משערין כדי סלך ובן סלך. ר' אידי בשם ר' ירמיה צריך להרחיק מן המחק מקום שתי שיטין. א"ר יצחק ואמי' פשוט. רב אמ' מחק או תלות שבכתב הוזה וזו קוימו. רב אמ' וזו קוימו. ר' אבהו בשם ר' יצחק בן חקולא כל מה שאת יכול לתלות במחק תלה. מהו כל מה שאת יכול לתלות במחק תלה. ר' יוסא קצידה חתציה דר' יוסה בשם ר' יוסה סטפוף כתוב סלעיל וסימתון מחיק סלע אני אומר גמרו לעשותן קידושין גמורין בנין דלא מיצר ביניה גט מחקה. ורבנן חששין דלא מיצר ביניה גט. שטר נפק ר' חונה לר' שמי. אמרוי מחיק קונטא לא מחיק. א"ר חונה לר' שמי פוק חמי עד הדן ארון קונטא משמש נפק ומר עם מרייא קונטא. מי נפק אמר הדא מיבעי מיתבר' תלת אפסרה עשר: השיב ר' לקיש' דברי ר' חנינה בן גמליאל. טפו של גט מוכיח עליו אם פשוט הוא אם אינו פשוט. מהו טפו של גט. א"ר בא מדמר הונא לעולם אין העדים חותמין סלמטה עד שיקראו בו סלמעלן אני פלוני בן פלוני מקובל אני על כל מה שכתוב למעלן. והתני טופס שטרות כן הוא. א"ר מני טופס שטרות מקושרות כן הוא. א"ר אבין ואפי' תימר הוא פשוט הוא מקושר בפשוט מעכב במקושר אינו מעכב. ר' יהודה אומר בטוסיף על ההלכה פשו' בשנים. מקושר בג' והן עושין אותו בג'. פשוט מתוכו מקושר מאחריו והן עושין אותו מתוכו ומאחריו: הלכה ב גט פשוט עדיו שנים כו'. תני זוזין דינרין ומחק חמשה. והלה אומר אינו אלא שנים. תמן אמרי' בן שאי ור' עקיבה חד אמר נותן שנים ונשבע על השאר. וחד אמר כיון שאילו לא הודה לו כל עיקר לא היה לו אלא שנים אינו נשבע אלא על מה שהודה: הלכה ג כתוב בו מלמעלה מנה כו'. תני לעולם התחתון ילמד מן העליון במקושר באות אחת. אי בשתי אותיות. בין תנן לתני בין ענן לעני באות אחת מקיימין אותו. בשתי אותיות אין מקיימין אותו. ר' יצחק שאל מסעל כתוב חנן ומלמטן עני מהו ללמי התחתון מעליון תנן ועליון מתחתון עני: הלכה ד כותבין גט לאיש כו'. אמר ר' בא צריך שהוא מכיר לשניהן. א"ר לא צריך שיהוא מכיר לאיש בגיטו ולאשה בשוברתה. מתני' פליגא. על ר' בא התקין רבן גמליאל הזקן שיכתוב איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה מפני תיקון העולם. ואפילו כדי לית היא פלינא בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה: הלכה ה כותבין שטר ללוה כו'. תני עיצומים ר' אבהו גבי ר' אחא גבי רבי אמי גבי. ר' יונה ור' יוסי לא גבי. א"ר מנא אעיג דלית רבי יוסי גבי עיצומים מודה בהוא דיהב בריה ט' אומנה תעצמן ביניהן דהוא גבי: הלכה ו כותבין שטר למוכר כו'. אמר ר' שקבה תנה בכתובות דבי לוי האומר אבד שטרי בד עשין לו קיום. תני רשב"ג אומר אפי' בשטרי בירורין ב"ד עשין לו קיום: הלכה ח מי שפרע מקצת חובו כו'. רב אמר עשין לו קיום בית דין. תני ר' חייה אין עשין לו קיו' בית דין. א"ר ירמיה' אילו שמע רב מתניה לא הוה מימר הדא מלתא: הלכה יב שנים שהיו בעיר אחת כו'. ואין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה בגון דמרין כן אני פלוני בן פלוני לוו' מסוך פלוני ופלוני ערב.

רב אמר צריך להזכיר זמן ראשון בשני. ושמואל אמ' א"צ להזכי' זמן ראשון בשניה תני ר' חיי' א"צ להזכי' זמן ראשון בשני. ר"י בעי אם צריך להזכיר זמן ראשון בשני על הדא א"ר יוסי ובן יפה לו ואל ירע כח זה: הלכה יג האומר לבנו כו'. תני לא דומה אימת שטר גדול לאימת שטר קטן: הלכה יד המלוה את חבירו על ידי ערב כו'. ר' אבהו בשם ר' יוחנן כשיש נכסים ללוה אבל אין נכסי ללוה יפרע מן הערב. ואם אמ' על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב ואפילו יש נכסים ללוה. תמן מרין בכל מקום הלכה כרשב"ג חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה. אמרין ובלבד במשנת ג'. ר' אמי בר קרחה בשם רב ולמה אמרו בכל מקום הלכה כרשב"ג שהלכות קצובות היה אומר מפי בית דינו: הלכה טו כיוצא בו אמר רבן שמעון בן גמליאל כו'. חמוי דברתיה דר' חגיי הוה ערבא בפורנה דברתיה דבכי תניי והוה מבזבזה בנכסיא. אתא עובדא קומי ר' אחא אמר צריך להדיר הנייה. א"ר יוסי אין צריך להדיר הנייה. אמרין חברייה קומי ר' יוסי ומה אילו ריחוור ומסכינה לית מרי חובה אתי וטרף. אמר ולא יחזיר ויעבריטן מטלטלין. או פרא פרנן ולא משכח מרי חובא מה מתפס. תנפק עובדא כר' אחא: הלכה יז המלוה את חבירו בשטר כו'. רב הונא אמר הקדמה פסולה והשטר כשר. התיבון פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול הדא דתמר דרב חונה ה' לעזה וריש בן יקים הדא דרב הונא ר' לעזר אמר א"ע שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדין שאין העדים תורמין על הגט אלא מפני תיקון העולם. והכי אם כאותן שהכחישו עדותן הכחיש עדותן כמי שאינה והשטר כשר. אם כאותן שלא הכחישו עדותן אמר. הא אמר ר"ש לקיש עשו העדים החתומין בשטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין. מאי כדון. כאותן דמרין כן אני פלוני בן פלוני לוויתי מפלוני ופלוני ערב. רב אמר צריך להזכיר זמנו של ראשון בשני. ושמואל אמר אין צריך להזכיר זמנו של ראשון בשני. רב ושמואל. רב כרבי יוחנן. ושמואל כרשב"ג: הלכה יז אמר לו בן ננס כו'. ר' יוסא בשם רבי יוחנן אמר' אע"פ שקילסו ר' ישמעאל את בן ננס על מדרשו קילסו. אבל אינה כבן ננס. שמעון בר ווה בשם ר' יוחנן אף בחנוק הלכה כרבי. א"ר יוסי ואת שמע מינה בר נש דהוה צייד לחבריה בשוקא אלזא חד ומר שבקיה ואנא יהב מן אתן נבי' ומן אתן לא גבי':

הדרן עלך דיני ממונות וסליקו לה

מסכת בבא בתרא ברחמי שמייא

מסכת סנהדרין

א. דיני ממונות כג' גזילו' וחבלות בג' טק וחצי נזק תשלומי כפל תשלומי ד' וחמשה. האונס והמפתה ומוציא שם רע בשלשה דברי ר"מ וחכמי' אומרים המוציא שם רע בעשרים ושלש' שיש בו דיני נפשות: ב מכות בשלשה משום ר' ישמעאל אומר בעשרים וג'. עיבור החדש' בג' עיבור השנה בשלשה דברי ר' מאיר. רבן שמעון בן גמליאל אומר בשלשה מתחילין ובחמשה נושאין ונותנין וגומרין בשבעה ואם גמרו בג' מעוברת: ג סמיכת הזקנים ועריפת העגלה בשלשה דברי ר"ש. ור' יהודה אומר בחמש'. חליצה ומיאונין בשלשה נטע רביעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה וההקדשות בשלשה. וערכים המיטלטלין בשלשה. ר' יהודה אומר אחד מהן כהן. ובקרקעות תשעה וכהן. ואדם כיוצא בהן: ד דיני נפשות בעשרים ושלשה. הרובע והנרבע בעשרים וג' שנ' והרגת את האש' ואת הבהמה. ואומר ואת הבהמה תהרגו. שור הנסקל בעשרים וג' שנ' השור יסקל וגם בעליו יומת. כמיתת הבעלים כן מיתת השור. הארי הזאב והדוב והנמר והברדלס והנחש מיתתן בעשרים וג'. ר' ליעז' אומ' כל הקודם להורגן זכ'. ר' עקיב' אומ' מיתתן בעשרי' ת': ה אין דנין לא את השבט ולא את נביא השק' ולא את כהן גדול אלא בבית דין

פירוש

גט פשוט כו'. ובלבד שלא יהא בין עדים לכתב מקום שני שיטין. פי' פמ"נ דמין למידין פסיקה ממרוכה ס"פ חיישינן דלמא יכתוב סלי דבעי על השיטה העליונה והדר ליה בשיטה ג' ויחתך כל השטר שהיה פקדים ופמ"נ דליכא עדי' אלא נוסף בו שום דבר מדא ס"פ הלי אמר' חספא בצלמא הוא אלא מעשה בתיקון חכמים וכמלוה על פה דמיא והו לאו רש"י וכל ענייני גט פשוט ומקושר מבוארי' בבבלי דפרקי' ע"ש: לך ולך. פי' דמתמיה ליה בבבלי מי הלי ב' שיטין בב' מחרי' מי בהוה מ' וקמפר הכא דבב' מחרי' דהק' קמפר כמו שצריך מיסרולה לכתוב ב' פעמי' לך בב' שיטות זו למעלה מזו דהדלי צריך ב' מחרי' דלמא מיתרמי מקרעל הך' בגת' למ"ד ולכן צריך ב' מירה: מלא חתימת כו'. פירש שאם היתה' יתר סכתב יד הסופר ומפרש בבבלי טעם למה לא מספרינן בכתיבת יד הסופר ונים' לתופרא משום דכל מאן דמחייף לפי גבי סופר מזל: סימטן. פירש נעריך אבל לא תנאים: הלכה ב: זוזין דינין כו'. פי' שטר שכתוב פלוני לוה פלוני זוזין דמיכן כו' ולא מפרש מתוכו כמה זוזין הלוה לו הללו' אמר ה' והלוה אומר ב' והלא המחיק מסופרת בבבלי דפ"ק דקליפה והארך אב: הלכה ס"ה ערבה בפורנה. פירש שהיה ערב לאשה בכתובתה: פרא פרנן. פי' תוספות כתובה: סליק פרקא ומסכת בבא בתרא. בסייעתא דנחין תקיפא ודחילה ושלם עד דבולא בתרא:

מראה מקום ותנהות

א גיטין פ"ח ה"ב (פ"ט, ב'), וע' ב' ק"פ.
ב גיטין פ"ט ה"ח.
ג גיטין פ"ג ה"ג וע"ש.
ד תוספתא פי"א. ודגיטין פ"ז, וע' ב' קס"ג: ותוס' שם ד"ה פחות.
ה ע' ב' קס"א:
ו ע' גיטין פ"ו ה"ו.
ז ע' ב' קס"ד סע"א.
ח גיטין פ"ד ד'.
ט ע' ב' ב"מ ד':
י תוספתא פי"א.
יא צ"ל: ולא נמחי וכו' וע' ב' קס"ו:
יב ע' גיטין פ"ד ה"ב, וב' בפרקין קס"ז:
יג גיטין שם פ"ב.
יד ע' גיטין פ"ה ה"ח, ותוספתא ב"מ פ"א.
טו רמה בפרסה סקום לעיל פ"ד ה"ד (י"ד, ב'):
טז תוספת' פי"א, וע' בבלי קס"ח:
יז ע' ב' ק"ע:
יח לקמן ה"ו.
יט ע' ב' קע"ג:
כ בבלי קע"ד. וש"נ.
כא רמה סמפרי תולדות רשב"ג בהגהר להסבור שנה ה'.
כב שביעית פ"י פ"ב.
כג גיטין פ"ט ה"ד.
כד שם, וע' כתובו' י"ח, ב'.
כה לעיל ה"ב.
כו ע' ב' קע"ו ולעיל סוטה ב', א'.
כז י"נ: הלכ' כר' שמעון.
כח ע' פיאה פ"ח ה"ו.
כט כתובות ב"ד ה"ה.
ל ע' ר"ה רפ"ג.
לא סוטה פ"ט ה"א.
לב ע' ב"ק פ"ט סה"ז.
לג מגילה ב"ד ע"ד.
לד ע' ספרי מסעי פ' והוא לא אויב לו.
לה ע' ב"ק ספ"א.

עמדו קטנים ומצאו דבר יתר ומיחו. ר' אבהו אמר משבעין להן. א"ר מנא כל המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מזו. ר' חייה רובה אמ' סתם אחין שותפין עד ג' דורות. א"ר בר בון אף רב המנונא הורי כן. א"ר אימי בן שגרא' חלוק כחיי אביו מה שסיגל סיגל לעצמו. כהדא חד בר נש איתעביד ספר בעא אחוי מיפלג עימיה אתא עובד' קומי ר' אמי אמר כך אנו אומרים אדם שמצא מציאה אחיו חולקין עמו. חד בר נש נפק לשליחותא בעא אחוי מיפלו' עימיה אתא עובדא קומי ר' אמי אמר כך אנו אומרים אדם שיצא לליסטייא אחיו חולקין עמו. ר' חוריינ' אחוי דר' שמואל בר סוסרטיי בעא אחוי מיפלוג עימיה אמר לו אלכסנדרי' אחיו ידע את רשבק אבונין אלפים: הלכה ה' וכן האש' כו'. א"ר לא אמרה בבי' דין: הלכה ו האחין השותפין כו'. תני' האחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנו' המלך בזמן שבאין מכח האריס נוטלין מכח האריס מכח בעל הבית נוטלין מכח בעל הבית. כהדא דרב נחמן בר שמואל בר נחמן נתפ' לבולי אתא עובד' קומי ר' אמי אמר אין אית בניכסי' דנחמן שנתפ' לו ינתן לו מנכסיו. ואם לאו ינתן לו מן האמצע. חלה ונתרפא נתרפ' מן האמצע: תני רשב"ג אומר כל מכה שיש לה קיצה מתרפ' מכתובת' ושאין לה קיצה מתרפא מן הנכסים. כהדא קריבתיה דר"ש בר ווא הוות חששה עיינה אתת גבי ר' יוחנן אמר לה קציץ הוא אהין אסייך. אין קציץ מן פרניך. אין לא קציץ בעליך יהוב ליך. ולא כן תנינן אל תעשה עצמך כערכי הדיינין ומדר' חגיי בשם ר' יהושע בן לוי אסור לגלות ליחיד דינו. אמ' ידע הוה ר' יוחנן דהוא איתא כשירה בגין כן גלי לה. בעלה בעי הן דקצץ והיא בעייה הן דלא קצץ למאן שמעין לא לבעלה. א"ר מתנייה הדא דתימר בהוא דלית דיניה עימיה. ברם בהוא דאית דיניה עימי' א"ל מילהא: הלכה ז השולח סבלונות לבית חמיו כו'. חד בר נש שילח לארוסתו סבלונו' מרובין אמרו ליה קריבוי לא הטעם תמן כלום. אזל ולא שמע לון וכל ונפל ביתא ומבן כטלא. חד בר נש' שילח לארוסתו עשרי' וארבע קריות מיני חדה בין פסח לעצרת ולא איתקשי לרבנן אלא מנן אייתי זרע דכיתן וזיתין: ר' פרירא אוקר לר' יהודה נשיא' תרין פוגלין בין ר"ש שתא לצומ' והוה פקי שמיטתא והוה איתבון טעונא דגמלא. א"ל ר' לית אינון אסירין לאו ספחין אינון. א"ל בפקי שמיטתא איזדרעין. באותה שעה התיר ר' ליקח ירק מתאי שביעי' מיד: הלכה ח שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים כו'. רב ירמיה בשם רב שייר מטלטלין לא עשה כלום אלא הניח לו מעות ולק' קרקע כמי ששייר בו קרקע. ודא דת מר לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנ' כאותו שלא הבריא. אבל אם הבריא הרא הוא דמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי' עשו דברי שכיב מרע ככריא שכתב ונתן. והוא שמת מאותו החולי. מסוכן שחילי' נכסיו בין בחול בין בשבת מה שעשה עשוי. ואם היה בריא עד שיכתוב בכסף בשטר' ובחזקה. א"ר יוחנן ניטמא בספק בקעה בין בימות החמה בין בימות הגשמי' מחלוק' ר"מ וחכמים. בא לישאל בימו' החמה נשאלין לו כימות החמה. בימו' הגשמים נשאלין לו בימות הגשמי'. א"ר יוחנן וכלבד ימים הסמוכים לגשמים. ר' ינאי בשם ר' יד השטרות לתחתונה. א"ל ר' יוחנן ולאו מתניתא היא לא כתב לה שכיב מרע והוא אומר שכיב מרע וכו'. והוה ר' ינאי מקלס ליה הולים זהב מכיס. בני אל יליזו מעיניך וגו': חד טלי זכין ניכסוי אתא עובדא קומי ר' חייה בר יוסף ור' יוחנן. ר' חייה בר יוסף אמר חזקה על כן דעת חתמו. רבי יוחנן אמר מכיון שקיבל עליו לעקור נכסין ממשפחה עליו להביא הראייה אומר ר' יוחנן יד השטרות לעליונה. ר' יסא בעא קומי ר' יוחנן מה כבי' דרבי אמר יד בעל השטר לתחתונה. א"ל דברי הכל היא יד השטרות לעליונה. והוך אתין אמרין אתא עובדא קומי ר' חייה בר יוסף ואמר חזקה על כן דעת חתמו ואת אמרת מכיון שקיבל עליו לעקור נכסי' ממשפחה לטשפחה עליו להביא ראייה. א"ל אנא לא אמרית הדא מילתא. א"ר זירא קומי רבי יסא אפי' כבעי רבי יוחנן מיכפור. ולא כן א"ר יוחנן בשם ר' יד בעל השט' לתחתונה. א"ל ר' יוחנן ולאו מתני היא לא חכמים שהן כר'. רב ירמיה בשם רב הלכה כר"מ. שמואל אמר חילופין היא מתני. מהו חילופין היא מתניתא. חברייא דכרבייא אמרי עדים. חברייא זעירייא אמרי אין עדים. כלום פליגי אלא על העדים. א"ר אחא כיון שאמרתי לכם לכתו' שכיב מרע ולא כתבתם שקרים אתם: הלכה ט המחלק נכסיו על פיו כו'. עד כדון כשהיו קרקעות ומטלטלין במקו' אחד. היו קרקעות במקו' אחד ומטלטלין במקום אחר. א"ר בון נישמעינה מהדא אמר להן ר' אלעזר מעשה במרוני שהיה בירושלם והיו לו מטלטלין הרבה ומבקש לחלקן. אמרו לו אין לך תקנה אלא אם כן קנית קרקע. מה עשה הלך וקנה סלע אחד סמוך לירושלם. אמר חצייה צפוני אני נותן לפלוני ועמו ק' צאן וק' חביות של יין. חצייה דרומי אני נותן לפלוני עם מאה חביות של שמן. ובא מעשה לפני חכמים וקיימו את דבריו. א"ר חגניה קומי ר' מנא ולא שכיב מרע הוא. לפי שבכל מקום אין אדם מזכה אלא בכתב. וכא אפי' בדברי'. לפי שבכל מקום אין אדם מזכה עד שיהו קרקעות ומטלטלין במקום אחד. וכא אפי' קרקעות במקום אחד ומטלטלין במקום אחר. א"ל ולא ר' אליעזר הוא. שניי' היא. שכיב מרע דר' ליעזר. כבריא דרבנן. (א"ל שכיב מרע דר' אלעזר כבריא דרבנן). תמן תנינן ר' עקיבה אומר קרקע כל שהוא. א"ר מתניה תיפתר מקום שיבולת אחת ומגלית טמונה בו. א"ר יוסי בי ר' בון שלא היה התנה לקלץ שהן זורעין כורכמין בכרם: הלכה י וחכמים אומרים כשבת דבריו קיימין כו'. אית תניי תני ומחליף. ר' יהושע בן לוי אמר כיני מתניתא אם כשבת אמרו קל וחומר בחול. אית תניי תני ומחליף ר' יהושע בן לוי אמר כיני מתני' אם בקטן אמרו קל וחומר בגדול: הלכה יב נפל הבית עליו ועל אביו כו'. א"ר שמואל בר רב יצחק וזאת אומרת שבן עזאי חבר ותלמיד לר' עקיבא:

חדרן עלך מי שמת

א. גט פשוט עידיו מתוכו ומקושר מאחוריו. פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהן פסולין. ר' חנניה בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שהוא יכול לעשותו פשוט. רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה: ב גט פשוט עדיו שנים ומקושר עדיו ג'. פשוט שכתב בו עד אחד ומקושר שכתוב בו שני עדים שניהן פסולין. כתוב בו זוזין מאה די הימו סילעין עשרין אין לו אלא עשרים. זוזין מאה די הימו סילעין תלתין אין לו אלא מנה. כסף זוזין די אינון ונמחקו אין פחות משנים. כספי סלעין די אינון ונמחקו אין פחות משנים. דרכונות די אינון ונמחקו אין פחות משנים: ג כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים. מלמעלה מאתים ומלמטה מנה הכל הולך אחר התחתון. ואם כן למה כותבין את העליון שאם תימח' אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון: ד כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. ושובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה ובלבד שהוא מכירה והבעל נותן את השכר: ה כותבין שטר ללווה אע"פ שאין המלוה עמו. ואין כותבין למלוה עד שיהא הלווה עמו והלוו' נותן שכר: ו כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ואין כותבין ללוקח עד שיהא המוכר עמו והלוקח נותן את השכר: ז אין כותבין שטרי אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהן והחתן נותן את השכר. אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהן והמקבל נותן את השכר. אין כותבין שטרי בירורין וכל מעשה ב"ד אלא מדעת שניהן ושניהן נותנין את השכר. רשב"ג אומר לשניהן כותבין שנים לזה בעצמו ולזה בעצמו: ח מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא נתתי לו מיכן ועד יום פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן ר' יוסי אומר יתן. ר' יהודה אומר לא יתן: ט מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד והן עושין לו קיום איש פלוני בן איש פלוני נמחק שטרו ביום פלוני ופלוני ופלו' עידיו. מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף. ור' יוסי אומר יכתוב שובר. א"ר יהודה נמצא זה צריך להיות שומר שוברו מן העכברים. אמר לו ר' יוסה וכן יפה לו ואל ירע כוחו של זה: יא שני אחין אחד עני ואחד עשיר הניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר כאמצע עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ. קח לך זיתים ובוא ועשה בבית הבד: יב שנים שהיו בעיר שם אחד יוסה בן שמעון ושם אחר יוסה בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסה בן שמעון פרוע שטרות שניהן פרועין. כיצד יעשו ישלשו. אם היו משולשין יכתבו סימן. אם היו בסימנין יכתבו כהן: יג האומר לבנו שטר בין שטרותיי פרוע ואין ידוע אי זהו שטרות כולם פרועין. נמצא לאחר שם שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע: יד המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב. אם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב. רשב"ג אומ' אם יש נכסים ללווה בין כך ובין כך לא ייפרע מן הערב: טו כיוצא בו אמר רשב"ג אף הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידיר הנייה שמא יעשו קינונייא על נכסיו של זה ויחזיר את אשתו: טז המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסין משועבדין. על ידי עדים גובה מנכסין בני חורין. הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין. והערב שהוא יוצא אחר חיתום שטרות גובה מנכסי' בני חורין. מעשה בא לפני ר' ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין: יז אמר לו בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדין ולא מנכסים בני חורין אמר לו למה אמר לו החונק את אחר בשוק אמר לו הנח ואני נותן לך פטור שלא על אמונתו הלווה. ואי זהו ערב שהוא חייב לו אמר לו הלוהו ואני נותן לך חייב שכן על אמונתו הלוהו. אמר ר' ישמעאל הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין מקצוע בתורה גדול מהן שהן כמעיין הנובע וכל הרוצה לעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס:

פירוש

הלכה ה. לבולי. פירש לחילות: קציץ הוא אהין כו'. פי' שאמר לה אם יש קצבה לרפאתה אין קציץ. פי' אם יש לו קיצבה צריכה להרפא מכתובתה: פרנך. יהא כתובה: בעליך יהב לך. לכאורה משמע דפליגי' ואת הסוגיא דמחלק בין יש לו קיצבה לאין לו קיצבה אתלמוד שלנו דסובר אם הבעל בחיי' אין חילוק בין יש לו קצב' לאין לו קיצב' אבל הרא"ש מיישב זאת הסוגיא וגרס ואין לא קצין משל בעליך ופירש מן ממון שלו ואיירי הכא נמי במת ולכן מחלק בין יש לו קיצבה אבל אם הוא בחיים אסבר דלא פליג אתלמו' שלנו וסובר נמי דאין חילוק בין יש לו קיצבה לאין לו קצבה: דהוא איתא כו'. פי' שהיא כשרה ולכן גילו לה הדין ביחידות: בעלה בעי כו'. פי' שאם רוצה הבעל ברפוא' שיש לה קיצבה כי היכא דתתרפ' מכתובתה והיא רוצה ברפוא' שאין לה קיצבה כדי שתתרפא משל בעלה: לא לבעלה. פי' הרא"ש נתמיה משום דלבעל שומעין כדי שתתרפ' מכתובתה: הלכה ז: וכל. כמו ואכל: עשרי' וארבע קרט' מיני חדה. גרסי' ופי' כ"ד ענקלו' טעונות בקיני חדש: ר' פרירא כו'. וה"פ הסוגי' שהביאו פולטין בין ר"ה לי"ה ואות' שנה מוצאי שביעי' היה וסבר שמתוך שהן גדולות כ"כ ודאי ספיחי שביעית הן והן אסורין מדרבנן וא"ל שלאו ספיחי שביעית הן אלא לאחר ר"ה של שנה שמיני' נזרעו באותה שעה התיר רבי כו' משום דאיכא למיפר לאחר ר"ה נזרעו:

סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

א דלה חסים דעים כהרפ"ד ז"ל פי' כ"ח, וע' נ"ר פכ"ד.
ב ע' ב' נסכלתין כ"ב:
ג תוספתא פ"י, ע"ש.
ד כתובות כ"ט, א'.
ה קטת פ"א ס"ח.
ו ע' ב' קמ"ו.
ז פיאה כ', ב'.
ח שם ושביעית נ"ז, א', ותוספתא שם פ"ד.
ט ע' ב' קמ"ט:
י ע' פיאה כ"ג ה"ס, כתובות רפי"א (נ"ד ב') גיטין ספ"א (ס"ג ד').
יא ע' ב' קנ"ג: ותוס' שם ד"ה אמר רבא.
יב יבמות כ' ג', כלאים ל"ב ב' וקידושין ס"ד א'.
יג ע' ב' קנ"ד.
יד פיאה י"ז ד', קידושין ס', ג'.
טו ע' בבלי קנ"ה ותוספתא בסכלתין פ"י.
טז פיותר ע"ש.
יז פיאה פ"ג ה"ח.
יח ע' בבלי קידושין כ"ו.
יט ע' ב' קנ"ו: ולעיל כלאים פ"א ה"א (כ"ו, ד') וס"פ"ה (ל, א').
כ שקלים פ"ג ה"א (מ"ז ב').
כא ר"ה פ"א (נ"ו, ד') וב' קנ"ח:
כב כתובות פ"כ ה"א (כ"ו א').
כג ע' שקלים רפ"ג.
כד גיטין פ"ה נ'.
כה ע' ב"מ פ"א פ"ח.
כו י"ג: שעידין.

שברא קומי ר' יוחנן מהיום לאחר מיתתו מתנתו מתנה· מהיום ולאחר מיתה אינו ׳גט· חבריא אמרין כן א״ל אינה ודא אימרטה· א״ר יוסי כי ר' כגן כן א״ל אינה כגיטין ואינה כמתנה· א״ר לא כמתנה אם כתב מהיום מתנה ברורה היא. לאי זה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר בה אכילת פירות. אבל בגיטין אם כתב בה מהיום כרות הוא· לאי זה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לו גופה. א״ר בון בר כהנא קומי ר' לא לשייר לה מעשה ידיה· א״ל לא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידיה לזה. ר' זירא מקיי' ליה תצוח ליה ״כנייה ראוריתא: האומ' טבי עבדי עשיתי בן חורין· עשיתיו בן חורין· עשה אני אותו בן חורין· הרי הוא בן חורין· הרי זה בן חורין הרי זה זכה· ר' חייה בשם ר' יוחנן וכלבד בשטר. יעשה בן חורין ר' אומר זכה וחכמים אומרי' לא זכה· האומר שדה פלוני נתתי לפלוני נתונה לו· הרהא שלו. ינחל פלוני בנכסיי· יחזק פלוני בנכסיי לא אמר כלום. תינתן לו מתנה ר' אומר זכה· וחכמים אומרי' לא זכה. וכותבין את הוורשים לקיים דברי המת: תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אף הכותב דיאתיקון בלשון הרי זו כמתנה. ר' חנין בשם ר' יהושע בן לוי הודתני על כל בעלי לשונות לידע מהו דיאתיקון ולא אמר לי אדם דבר: האומ' ״ינתנו נכסי לפלוני מת פלוני לפלוני· מת פלוני לפלוני הראשון ראשון קודם· מת השני בחיי ראשון הראשון אוכל פירו' ואם מת יחזיר ליורשי הנותן· מת השלישי בחיי שני הראשון אוכל פירות ואם מת יחזיר ליורשי הנותן. מת השני והשליש בחיי ראשון הראשון אוכל פירות וקונה קרקע דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר אין לו אלא אכילת פירות בלבד· חזקיה אמר הלכה כר'. א״ר ינאי מודה ר' שאינו נותנה כמתנת שכיב מרע. ר' יוחנן אמר ולא כמתנת בריא. כהדא הדא איתא כתבת ניכס' לחד בר׳ נש צרכת וזבנת לבעלה ר' חייה בר מרייא אעיל עובדא קומי ר' יוסי לא כן א״ד מודה ר' שאינו נותנה כמתנת שכיב מרע. א״ל ר' יוחנן ולא במתנת בריא הוא· הדא איתא מבין דבעלה זקוק מספקא ליה מווני· ולא כמתנת שכיב מרע הוא· עד כדון זקוק מספקא פיתא וקיטני. דילמא ביעי· דילמא תרנגלין. טמה חזי הראשון אוכל פירות וקונה קרקע והדא אמרה מוכר' קרקע ולוקח קבורה· א״ד יוסי ואילין דכתבי אפי׳ לכל דבריה מטלין· א״ר יעקב בר אחא תני תמן קבורה כמוות לא היה לה קבורה מן מה דחזי הראשון אוכל פירות וקונה קרקע הדא אמרה מוכר קרקע ולוקח קבורה: א״ר יוסי ״ואילין דכתבין אין סנה אין סנית תצאי ממון הוא וקיימתה רבנן: הלכה י הניח בנים גדולים וקטנים כו׳· ר' ידמה בעא קומי ר' זירא נסבין דרבייא מאה גרבין ואינון טבין עשרים דינרין· נסבין זעירייא מאה גרבין דינון טבין עשרה דינרין א״ל כמה דנסבין אילין יסבון אילין:

הדרן עלך יש נוחלין

א· מי ״שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו· נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים· אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: ב הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים מרובין הזכרים דוחין אותו אצל הנקיבות. נכסי' מועטין הנקיבו' דוחות אותו אצל הזכרים· האומר ״אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה· ואם נקיבה מאתים ילדה נקיבה נוטלת מאתים. אם זכר מנה ואם נקיבה מאתים וילדה זכר ונקיבה הזכר נוטל מנה והנקיבה מאתים: ג ילדה טומטום אינו נוטל ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול הרי זה יטול· ואם אין שם יורש אלא הוא יורש את הכל: ד הניח בנים גדולים וקטנים השביחו הגדולים את הנכסי' השביחו לאמצע· ואם אמרו ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן: ה וכן האשה שהשביחה את הנכסי' השביחה לאמצע· אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: ו האחין ״השותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע· חלה ונתרפא נתרפ' משל עצמו· האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה השושבינו' חוזרה לאמצע שהשושבינות נגבית בבית דין· אבל שלח לו חבית כדי יין וכדי שמן אינן נגבין מפני שהוא גמילות חסדים: ז השולח סבלונות ״לבית חמיו שלח שם מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפי' בדינר אינן נגבין· לא אכל שם סעוד' חתן הרי אלו נגבין· שלח סבלונ' מרובין כדי שיבואו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין. סבלונות מועטין כדי שתשתמש בהן והיא בבית אביה אינן נגבין: ח שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרי' שייר קרקע כל שהו מתנתו קיימת. לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת. לא כתב בה שכיב מרע והוא אומ' שכיב מרע הייתי והן אומרי' בריא היה צריך לדביא ראיה [illegible] זה דברי ר״מ· וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה: ט המחלק נכסיו על פיו ר' אליעזר ״אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה. ושאין להן אחריות אין נקנין אלא

במשיכ'. אמרו לו מעש' באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה הינתן כבינתי לבתי והוא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו חכמי' את דבריה. אמר להן בני רוכל תיקברן אימן: י ״וחכמי' אומרים בשבת דבריו קיימין מפני שאינו יכול לכתוב אבל לא בחול· ר' יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול: יא כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול. ר' יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול: יב נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל יורשיו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעלי חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואחר כך מת האב. ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון ואח״כ מת הבן· בית שמאי ״אומרים יחלוקו ובית הלל אומרין הנכסי' בחזקתן: יג נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרי' האשה מתה ראשון ואח״כ מת הבעל. ויורשי האשה אומרי' הבעל מת ראשון ואח' כך מתה האש' בית שמאי אומרי' יחלוקו· ובית הלל אומרים הנכסין בחזקתן. כתובה בחזקת יורשי הבעל· ונכסין הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב: יד נפל הבית עליו ועל אמו אילו ואילו מודין שיחלוקו· [illegible] רבי עקיבה מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן· אמר לו בן עזאי על חלוקין אנו מצטערין אלא שבאתם לחלוק עלינו את השוין:

פרק תשיעי

הלכה א· מי שמת והניח בנים ובנות כו'· כיני מתני' דבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים· רב ירמיה בשם רב ״והוא שיהא שם לאילו מזונו' שנים עשר חדש. שמואל אמר זו דברי רבן גמליאל בר ה' אבל דברי חכמים עד שיבגרו או עד שינשאו· יאות בה לקולא ואית בה לחומרא פעמים שסמוכין לבגר ופעמים שרחוקות מן הבגר: בעון קומי ״ר' חייה בר ווה איך שמעת מר' יוחנן· אמר לון אנא לא שמעית מיניה הדא מילתא אלא מה דנתן בר הושעיה בעא קומי ר' יוחנן היה שם לאילו ולאילו מזון שני' עשר חדש ונתמעטו נכסין· אל הואיל והתחילו בהיתר התחילו. ר' חנינה ור' מנא חד אמר והוא שיהא שם בסוף מזון שנים עשר חדש· וחרנה אמר אפי' מתחילה לא היה שם לאילו ולאילו מזון שנים עשר חדש והותירו יש שם מזון לאילו ולאילו שנים עשר חדש. א״ר אמי בבלייא נישמעינ' מהדא אם אמרת יתומין ומכרו שלהן מכרו כל שכן אם הותירו יחלוקו. היה שם לאילו ולאילו מזון שני' עשר חדש ואלמנה לזון מהו שיאמרו בנים לבנו' כלו' אין לכם אלא מזון שנים עשר חדש· א״ר אבהומי נישמעינה מהדא ״אם אמרו היתומים הרי אנו מעלין ניכסי אבינו יות' דינר אין שומעין להן. רב חסדא בעי היה שם לאילו ולאילו מזון שנים עשר חדש ואלמנה לזון מהו· שיאמרו בנים לבנות אין לכם אלא מזון שנים עשר חדש. הדא דתימר והוא שיהא שם לאילו ולאילו מזון שנים עשר חדש. חוץ מכתובת אשה (חוץ ממזונות אלמנה חוץ מפרנסת בנות). חוץ ממלוה בשטר. חוץ ממלוה בעדים· חוץ מקבורתה· אלמנה ובנות שתים שוות· אלמנה ובנים שניהן שוין· אין אלמנה דוחה לבנות ולא בנות דוחות לאלמנה· פעמים שאלמנה דוחה לבנות על ידי בנים. כשם שהאלמנה דוחה לבנות על ידי בנים כך תהוה אלמנה לבנים. אמר ראויה הוא לחבוע ולאבד מזונותיה· כהדא ארמלתיה ״דרבי שובתי הות מבזבז' בניכסיה אתון בניי קרבון לר' לעזר אמר לון ומה ניעביד לכון ואינון עמא שטייא. מי נתתן אמרון אמרו לכתובה מה נעביד אמ' לון איתתמון זבנון מן ניכסי ואתייא ותבעת פרנא ולית לה מזונין. בתר יומין אתת וקריב' לר' לעזר אמרה ליה יבא עלי אם אמרתו להן דבר ומה ניעביד ומכת פרושין ״נגעי בה: רב חנגאל בשם ר' זעירא בשם אבא בר ידמה שני דברים אמר חנן והלכה כמותו· ״שבעה דברים אמר אדמון ואין הלכה כמותו· ר' בא בר זבדא בשם ר' יצחק בן חקולה כל מקום ששנינו אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כאדמון: שמואל ״אמר זכין לעוברין· ר' לעזר אמר אין זכין לעוברין· מתני' פליגא על רבי לעזר גר שמת וכיזבזו ישראל את נכסיו ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת כולן חייבין להחזיר. החזירו ואח״כ מת הבן או שהפילה אשתו המחזיק באחרונ' זכה· בראשונה זכה או לא· פתר לה משום יאוש ואפי' כשמואל לית הוא פליגא· או אפי' באחרוני' לא יזכה· עד הוא משום יאוש: הלכה ב הניח בנים ובנות כו'. תני ״האומר הסבורני אם ילדה אשתי זכר יטול מאתים· ילדה זכר נוטל מאתים· אם נקיבה מנה· ילדה נקיבה נוטל מנה· זכר ונקיבי אין לו אלא מנה. א״ר מנא ביטלה צרה נקיבה שמחה וכו': הלכה ד הניח בנים גדולים וקטנים כו'. א״ר לא אם אמרו ״בבית דין· דברי ר' ינאי אמרי' אפי' עירניה. רב אמר אפי' של אפי' קורחים. תני ר' חייה אפי' מחט אפילו מוקף צמיד פתיל· א״ר חנינה המשיא את בנו בבית וזכה בבית· תני ר' הושעיה בבית ולא במטלטלין. ר' לא חילק את הטריקלין בינו לבין בנו. ר' תניי בעא ר' יוסי היתה חופתו בקיטון [illegible] לו הסב בטריקלין מהו: א״ל לית חמי ליה מספק. ר' יהושע בן לוי אמר חולקין לקטנים מפני גדולי'· אלא

פירוש

ואינה הוא אימרטה כו'. כל הסוגי' פירשתי לעיל בגיטין: ואילין דכתבין כו'. בס' המכתב פירשתי לעיל שם. ומילין דכתבין אין סנית דלא בדין בגיו״ש: פלי' פרק: מי שמת כו': הדא דתימר וכו' כו'. כתב הר״ש דבכלן מספק דלא סגר הלי מנמדם כסגר' הבבלי דהם פלק' כמ״ק ק נעל: אלמנ' ובנות כו'. פירוש אמטמוס דלענין מזונ' אין האלמנ' דוחה את הבנות ולא הבנ' דוחי' את האלמנ' ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות ע״י הבני' והם שהאלמנה דוחה את הבנות ע״י הבנים כן דוחה את הבנים ע״י הבנות וכו' ראויה הוא לחבוע מזונותיה ולאבד כו'. נגעי: כהדא ארמלתא כו'. כל הסוגי' פירשתי לעיל בסוטה: הלכה ה: אם אמרו בב״ד כו'. פירש הא דקתני במתניתין ולא פירש רבו כו' דקדט וזוקא בפני ב״ד ואם דפליגי לפירכן דכיסא סה שהבניתו מכלן ולפיכך הוא למלכן אבל לא אלא בב״ד וכת' הר״ש דפליגי שמא גרסינן בבבלי דדוק' בב״ד דפליגי פירתן כו' וע״ש: בקיטון. פי' חדר משימי' בו:

מראות המקום והנחות

א גיטין פס, הל' ישפט פ', ד', מגלה פ״ד ד', ה״ג.
ב גיטין פ״פ ה״ו (פ״ג, ד') בבלי שם ס', תוספתא בפרקין, יע״ש.
ג כתובות ל״ג ד', ע״ש.
ד שם (ולעיל בפרקין ה״ו) דף ל' ע״ב.
ה כתובות פי״ג פ״ג.
ו יבמות ה' ג'.
ז ע' ב״ר פכ״ד.
ח ע' קידושין פ״ב פ״ו.
ט י״נ: ר' אלעזר.
י קידושין פ״פ פ״ה.
יא י״ג: ר״ש סופר.
יב ע' יבמות פ״ד פ״ג.
יג כתובות פי״ג ה״ג (ל״ה ד').
יד שם הגי״ז ר' יוסי.
טו כתובות פ״ו פ״ב, הם פי״ג (נ״ו ס').
טז סוטה י״ס פ'.
יז (ע' פיאה פ״פ פ'').
יח כתובות שם וסה״פ, בבלי שם ק״פ.
יט יבמות פ״ד, (ה', ג') פ״פ וב״ב בפרקין קס״פ.
כ תוספתא פ״ט.
כא ע' תוס' בבבלי קמ״ג ד״ה בתוספתא.

נחלות שבתורה שבכולן כתוב ונתתם וכאן כתוב והעברתם. עיבור הדין הוא שתהא הבת יורשת. חכמי גוים אומרי' בן ובת שוין כאחת ראינון דרשי ובן אין לו הא אח יש לו שניהן שוין. התיבון והכתיב ואם אין לו בת הא אם יש לו שניהן שוין ואתון מודין דליתי כר אף הכא ליתי כר. הצדוקין אומר בת הבן והבת שניהן שוין ראינון דרשי מה בת בנו הבאה מכח בני יורשתני. בתי הבאת מכחי אינו דין שתירשני. אמרו להן לא אם אמרתם בבת הבן שאינה באה אלא מכח האחים תאמרו בבת שאינה באה אלא מכח הזקן. תלמוד לומר וכל בת יורש' נחלה ממטות וגו'. כי היאך אפשר לבת לירש שני מטות. אלא תיפתר אביה משבט זה ואמה משבט אחר. עד כדון בן את האב. האב את הבן מה אם הבן שאינו בא אלא מכות האב הרי הוא יורשו. האב שאין הבן בא אלא מכחו אינו דין שיורשו. אמר קרא קרוב קרוב קודם. עד כדון בת. בן. מה אם הבת שהורעתה כוחה בניכסי האב ייפיתה כוחה בניכסי האם. בן שייפיתה כוחו בניכסי האב אינו דין שייפה כוחו בניכסי האם. נמצאת הבת למידה מן הכתוב והבן מקל וחומר. בן קודם לבת רבי שמעון בן לעזר אמר משום רבי זכריה בן הקצב כך היה רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון אחד הבן ואחד הבת שוין במטה האם. רבי מלוך בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי זכריה. ר' ינאי קפודקייא הוה ליה עובדא והוו דיינין רב הונא ורבי יהודה בן פזי ורב אחא אמר לון רבי אחא אחינו שבחוצה לארץ הריוטות הן והן טוען את ההלכה. ועוד ראינון סמכין על הדא דרבי מלוך בשם רבי יהושע בן לוי ולי תנו כן ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי אין הלכה כרבי זכריה. רבי בא בריה דר' חייא בשם רבי יוחנן אין הלכה כרבי זכריה בן הקצב רבי לעזר אבוי דרבי יצחק בר נחמן בשם ר' הושעי' אין הלכה כרבי זכריה: רבי ינאי ורבי יוחנן הוון יתבין עאל ר' יודן נשיא ושאל וכל בת יורשת נחלה ממטות. מהו. א"ל מקיש מטה האב למטה האם. מה מטה האב אין לבת במקום בן אף מטה האם אין לבת במקום בן. או חילוף מה מטה האם יש לבת במקום בן. אף מטה האב יש לבת במקום בן א"ל ר' יוחנן איתא מן תמן לית אהן גברא בעי מישמע מילה דאורייא. והאיש את אמו והאיש את אשתו לא הוא האיש את אמו הוא האיש את אשתו. רבי יצחק בעי מימר פנסטה ולא אשכח. מה חדא היכבתה תנייתא בן אין לי אלא בן. בן בת מניין תלמוד לומר בן מכל מקום. בת אין לי אלא בת בן בת בת בן בת בת בן בן מניין תלמוד לומר בת מכל מקו' אחים. אין לי אלא אחים בני אחים בנות אחים בני בנות אחים מניין ת"ל לשארו הקרוב מכל מקום: הלכה ג' בנות צלפחד כו'. בנות צלפחד אמרו לפני משה רבינו אם אנו כבנות צלפחד נירש את אבינו. אם אין בנות צלפחד תתייבם אמינו. מיד ויקרב משה את משפטן לפני ה'. אמ' לו הקדוש ברוך הוא כן בנו' צלפחד דוברת' תן להן אחוזת נחל'. תן להן בקרקע'. תן להן במטלטלין תן להן חלק אביהן בתר אחי אביהן. ר' יאשיה אמר ליוצאי מצרים נתחלק' הארץ דכתיב לשמו' מטו' אבותיו. ואם כן מה תלמוד לומר לאלה אלא מפני הגשי' ומפני הקטני'. רבי יוחנן אמ' לבאי הארץ נתחלק' הארץ שנאמר לאל' תחלק אם כן מה תלמוד לומ' לשמו' מטו' אבותיו. משנת' נחלה זו מכל נחלו' שבעול' שכל נחלו' שבעול' יורשין חיים מתים וכאן מתים יורשין חיים: תני רבי יהושע בן קרחה אומ' ליוצאי מצרים ולעומדים בערבות מואב נתחלקה הארץ כיצד מי שהוה מיוצאי מצרים ומעומדי' בערבות מואב נטל שני חלקים. מיוצאי מצרים ולא מעומדים בערבות מואב מעומדים בערבות מואב ולא מיוצאי מצרים נטל חלק אחד. בנות צלפחד נטלו חמשה חלקי' חלקן עם יוצאי מצרים. וחלקן עם העומדים בערבות מואב. ושהיה בכור נטלו שני חלקי'. וחלק אביהן בתוך אחי אביהן. אמר' ר' יוסי מתניתא לא אמרה כן אלא נתן תתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהן. הדא היא דכתיב ויפלו חבלי מנשה עשרה ---- יהושע. וכלם נטלו שלשי' חלקי' חלקן עם יוצאי מצרי'. וחלקן עם העומדים בערבות מואב. ונטלו חלק מרגלים. הדא הוא דכתיב ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים וגו'. אבל חלק מתלוננו' ועדת קרח נפל לאמצע. ובגיזום בזכות אבי אביהן ואמותיהן הדא הוא דכתיב ובני קרח לא מתו: רבי מושלו משל למה הדבר דומה לשני אחים שותפין שיצאו ממצרים ויהו תשע בנים ולזה. בן אחד וירשו בית עשרה כורין כל אחד ואחד נוטל לכך. החזירום לאבותיהן וחלקום נמצא בן זה נוטל מחצה. ובני זה נוטלין מחצה: רבי דוסתי בן יהודה מושלו משל למה הדבר דומה לשני אחים כהנים שותפין שהיו עומדין על הגורן לזה תשעה בנים ולזה בן אחד ונטלו כית י' קבין החזירום לאבותיהן וחלקום נמצא בן זה נוטל מחצה ובני זה מחצה: רבי יוחנן מטיב והבאתי אתכם אל ארץ אבותיכם וגו'. אם מתנה למה ירושה. ואם ירושה למה מתנה. אלא מאחר שנתנה להן לשום מתנה חזר ונתנה להן לשום ירושה. א"ר הושעיה כל מקום שנאמר מורשה לשון דיהוא. התיבון והכתי' מורשה קהלת יעקב. אמר ליה דיהוא סיגין מינה. מן דו לעי הוא משכח כולה: הלכה ד' אחד הבן ואחד הבת בנחלה כו'. כתיב בכל אשר ימצא לו וגו'. כיצד יורש בראוי כבמוחזק כיצד מת אביו בחיי אבי אביו נוטל פי שניים בניכסי אביו. ואין נוטל פי שני' מנכסי אבי אביו. ואם היה אביו בכור כשם שנוטל מנכסי אביו כך נוטל בניכסי אבי אביו. ריש לקיש בשם אבא בר דלייה נא' משפט לענין כפילה ונאמ' משפט לענין פשוטה. מה לענין פשוטה את רואה את הבן כילו קיים ליטול פשיטות אביו. אף לענין כפילה אתה רואה את הבן כילו קיים ליטול כפילת אביו: הלכה ה האומר איש פלוני בני בכור כו'. ר' לא השווה את הבכורה לאחין. אמ' לון ר' חניי ולא קרייא הוא לא יוכל לבכר. א"ר לעזר העבודה שיכול אלא שאינו רשאי. אי כן יכיל משם מתנה. כתב בין בתחילה בין בסוף משם מתנה דבריו קיימין. א"ר הושעיה ונתן לאיש פלוני ירושי שהורשתיו יירש איש פלוני מתנה שהורשתיו יירש פלוני ירושה שנתתי לו: כתבו ותנו שדה פלוני לפלוני. רבי לעזר וריש בן יקים אעלון עובדא קומי ר' יוחנן אמר לון אם לזכותו דברי' כתבו ותנו. אם לזכותו בכתב כל עמה מודו שאין אדם מזכה בכתב לאחר מיתה: שמואל שאל לרב הונה מתנה שכתוב בה בלשון מכר מהו. א"ל ארכבי' אתרי ריכשי ברקי. א"ר חזקיה לא אמרין לא מיתנו תרין סוסון חיוורין ומרכיבין על תריהון וחד אול' כדא וחד אולי כדא ומשתכח לא צייד כלום: הלכה ו האומר איש פלוני יירשני כו'. אמר ר' יוחנן לא א"ר יוחנן בן ברוקי לא על בן בין הבני' ועל בת בין הבנות. בת בין האחין את בין הבנו' לא. א"ר יוחנן הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. ורבי שאל לר' נתן בר בא אמר אבן שאילה מאי טעמא דר' יוחנן בן ברוקה. רבי זעירא אמר הכן שאלה מה ראו לומר הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. א"ל ואת לא שניתה לנו כן אינון ירתון. כיני מתניתא אינון יטלון אמר לו ואפילו כמאן דאמר ירתון כח ביד מיופה. כמה דתימר תמן אין אדם מזכה בלשון מתנה והכא מזכה. ודכוותה אין אדם מזכה בלשון ירושה. והכא מזכה: תמן תנינן רשב"ג אומר אם מיתה יירשנה. שהתנה על מה שכתוב בתורה. רב ירמיה בשם רב מפני שהתנה על הכתוב בתור'. והמתנה על הכתוב בתורה תנאו בטל. בתנאי שאינו של ממון. וכא בתנאי ממון נן קיימין. מה טעמא דרב בסוף הוא זכה. א"ר יוחנן הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. דמר ר' יוחנן מכר' ונתני' כדין הוא להיות קיים ולמה אמרו מכרה בטל שלא תהא מבריחת נכסיה מבעל' ואומרת שלי הן: ר' יוסטיני הוה ליה עובד' קומי רבנן וחייבוניה. קם קומי ריש לקיש אמר זיל חות לניכסך. ר' ירמיה בעא קומי ר' וידא אמר רב בסוף הוא וכה בהן א"ר יוחנן הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. אמר ריש לקיש אזיל חות לניכסך. מאן אינון רבנן ודר' יוסטיני: וירש אות. יכול כשם שהוא יורשה כך היא יורשתו ת"ל אות'. הוא יורשה. היא אינ' יורשתו. א"ר יוחנן דברי חכמים אביה יורשה אחיה יורשם אותה. התיב ר' בא בר ממל אם אומר את שאין יירשה אשה דבר תורה מעתה יירש את ארוסתו. כמה דתימר מן הקרובה לא נרושה. ודכוותה הקרובה לא ארוסה: התיב רב המנונא אם אומר את שאין אשה יורשת דבר תורה מעתה יירש הבעל בראוי כבמוחזק. א"ר יוסי כך שנה ר' אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק. א"ר יוסי בי ר' בון הרי בכור הרי ירושתו תור' ואינו יורש בראוי כבמוחזק. א"ר יצחק ויולין דכתבין אין מיתה דלא בנין כל דלה יחזור לאביה תנאו ממון הוא ותנאו קיים: ושגוב הוליד את יאיר וגו'. וכי מניין הוו ליאיר ערי' בארץ הגלעד. אלא שנשא אשה מבנות מנשה ומתה וירשה. אם אומר את שאין יורשה אשה דבר תור' נימר ויהי לשגוב אלא ויהי לו ליאיר. ודכוות' ואלעזר בן אהרן מת. וכי מניין הוו לו לפינחס בהר אפרים אלא שנשא אשה מבנות אפרים וירשה. אם אומר את שאין ירושת אשה דבר תורה נימר ויהי לאלעזר אלא ויהי לפינחס: הלכה ז' הכות' נכסיו לאחרים א"ר בא בר ממל הכות' נכסיו לאחרים והניח את בניו עליו הוא אומר ויהי עוונותם על עצמותם. כהדא חד בר נש אפקד ניכסיי גבי ר' בא בר ממל. א"ל אין הוון בניי דהגייה הב לון פלגא נסב פלגא. אתון בניי ונסבון פלגא. בתר יומין אתון בעיין מיעי' עימיה אמ' לון לא אמר לי אבוכון אלא אי הוין בניי דהגייה הב לון פלגא וסב פלגא. כדון אתון קנו פדיפסי הבו לי מה דיהבית לכון: הלכה ח האומ' זה בני נאמן. אם היו מוחזקין בו שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר אינו בני. ושאינו בנו אמ' בני נאמן. היה עומד בצד המוכס ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן. עבדי הוא וחזר ואמ' בני הוא אינו נאמן. אית תניי תני נאמן. א"ר מנא כגון אילין נפחאי דמשעברין בבנידהון יתיר. האומר יינתנו נכסיי לפלוני והוא כהן והיו שם עבדים אע"פ שאמר אי אפשי כהן יאכלו עבדיו בתרומה. רשב"ג אומר מכיון שאמר אי אפשי כהן זכו כהן היורשין. א"ר לא בפרתם חלוקין. מה נן קיימין אם דבר בריא שרוצ' כהן כל עמא מודו שאכלו עבדיו בתרומה. ואם דבר בריא שאינו רוצה כהן כל עמא מודו שזכו כהן היורשין. לא כי נן קיימין בסת'. ורבנן סברין משע' ראשונ' זכה רוצה כהן ועכשיו חזר בו. רשב"ג אומר מכיון שאמר אי אפשי זכו כהן היורשין: תני רשב"ג אומ' דייתיקי מבטלת דייתיקי ואין מתנה מבטלת מתנה. ר' אבא בר תנה ר' יוחנן וריש לקיש תריהון אמרין כל שאילו בריא ויחזור כדייתיקתו חוזר אף במתנתו. כהדא אחתיה דר' חוני איכתבת ניכסה לר' חוני. צרכת חבנה לבעלה. מן דדמכת אתא בעי מיעור עיסקה. אמר ליה ולמה לא תבעיתון בחייה. אמר ליה לא בעית מעיקתה אע"פ כך אפיק ר' אמי: הלכה ט הכותב נכסיו לבניו כו'. ר' שמעון בן יקים אעיל

פירוש

מילה דאורייא. פי' דבר תורה: מימר פנסטא כו'. פי' שהיה ר"ל דבר המפלי כלומ' שרצה להבי ולא מצאה: תן להם בקרקעו' כו'. פי' דדרשי יתורא דקרא דכתיב נתון תתן וגו': אלא מפני הנשים כו'. פי' דה"ק דלאנשים כאלה תחלק הארץ ולאפוקי לנשי' ולקטני' שאינם כאלה שהם בני עשרים לא יחלק: וכא. כמו והכא: מתי' יורשין כו'. ביאר זה הענין תמצא בהל"ס בבבלי דפרקין ובל כסוגי' שם: מתניתא לא אמר כן. פי' מה שאמרנו שנטלו חלק לבכור עלמו זה אינו אלא נטלו אלא ד' חלקי' והם ב' חלקים של בכורה וחלק ב' אחיו שמתו בלא בנים ח"ש הכתוב בתוך אחי אביהן ומייתי עוד ראייה מקרא מנה שב' ויפלו חבלי כו'. והיינו ו' חלקים לו' בתי אבות ומ"כ לא נטלו אלא ד' חלקים המספרי' שבם אחי אביהן ולא שבם ללפח' עלמו דס"ל דלבאי הארץ נתחלקה: שהם היה אבי אביהן כו'. פי' שאם אבי אביהן או אבי אמותיהן מיוצאי מצרים נטלו חלק ונפלה לא מתו. פי' שעדיין היה להם זכות ונחלה בארץ: מושלו משל. כי' היאך מליכו שהמתים יורשי' את החיים ומפרש קאל כו': אם מתנה כו'. פירש דכתיב בסיפא דקרא ונתתי אותה לכם מורש' וגו': לשון דיהוא. כלומר שהוא מל' מוריש ומעשיר: לית דיהוא כו'. פי' שאין עניות גדול ממנה מן דו כו'. שכל מה שאדם לומד הוא שוכח: אתרי רכשי. עיין פי' הסוגיא לעיל בקידושין וסוגיית כל העמוד תמצא קלתו בקידושי' וקלתו פ' הכות' גם בגר"ח שם וקלתו בגיטין: הלכה ז בניי דהגייה'. פי' אם יהיו לי בנים מהוגני' שדעת המקום והבריות נוחה מהם: בעיין מיעור. פי' שרלו לעורר עמו: כדון אתון קנו כו'. פי' תעכבו שלת' כמוחי' הפלפלפי' ומספסני' ולועקים כנותנין לפניה' מסכל בן אתם ספחר שנתתי לכם החלי אתם לועקי' ועוררין כך פלאתי: הלכ' ח' נפחאי. פי' מוכרי פחם או על שם מקומם נקראי' כך:

מראה מקום והגהות

א עי' ב' ק"י וקט"ו:
ב עי' ב' קי"ט. ספרי פנחס פ' והאנרתם.
ג עי' ב' קי"ז
ד במדבר רבה פכ"ט.
ה ב' קי"ו. ספרי פנחס פי' קל"ג.
ו שם ר' יונתן אמר.
ז תוספתא פ"ז, פ"ש.
ח נ"ל: מצרים.
ט עי' שמות רבה פל"ג.
י נ"ל: אין יורש וכו', ועי' תוספת' פ"ו וכתובו' ספ"ו.
יא עי' ספרי תצא פי' רס"ו.
יב עי' כתובו' נ"ב סע"ב.
יג קידושין פ"ג ה"ה, ועי' ב' בפרקין קל"ה סע"ב.
יד קידושין שם, ס', נ'.
טו עי' ב' קכ"ב רע"א.
טז עי' תוספתא ספ"ז, ולעיל כתובו' פ"ד ה"ג (כ"ט, מ').
יז גיטין ספ"ה.
יח כתובות פ"ט ס"א, ה"נ.
יט עי' שם ל"ב ד', ולעיל ב"ק פ"ה ה"ו (י"א, נ"ד)
כ ה"נ: הלכה כרשב"ג.
כא עי' ספרי פ' אמור.
כב בכורות פ"ח בסמכה, ועי' תוס' בבבלי בפרקין קכ"ג ד"ה אמר ר"מ.
כג כתובות נ"ג מ', ותו"ש פ"ג פה"א. ולקמן בפרקין פה"ט.
כד בבלי קי"ב רע"א. ותו"ש קי"ג.
כה תוספתא פ"ו. ת"ש.
כו קידושין ס"ה מ'. (תו"כ קב ג') שם מוי' כתובו' כז ב' קל"ג. ולעיל גיטין פ"ה ה"ו (מ"ג ד').
כח עי' תוספתא פ"ט ותו' בבבלי קנ"ב:
ל עי' גיטין פ"ה ה"ג.

ר' סימן בשם ר' יהושע בן לוי ג' ימים הראשונים ודאי יין. האחרונים חומץ. אמצעיים ספק. אד' אבהו אני שמעתיה ממנו מה מעבד. ומר רבי יוחנן עד ג' ימים ודאי מיכן והילך ספק. ר' לא בשם ר' לעזר ר' יסא בשם רבנין דעלין ושמעין מבי מדרשא דבר עתיין כמתם. כהדא דר' יהושע בן לוי בחבית איבר מתם שופח ובא ומצאה תלודה ר' סימן בשם ר' יהושע בן לוי ג' ימים הראשונים ודאי טמאה. אחרונים טהורה. אמצעיים ספק. אד' אבהו אף שמעתי' ממנו מה מיעבד ומר' ר' יוחנן עד ג' ימים ודאי מיכן והילך ספק. רבי חייה בר ווה שאל בא בסוף שבוע ומצאו חומץ כחוד או מיכן ולהבא. ר' יצחק שאל עבר הפרק בסוף מ' יום כוחו של פרק ביטל כח מ' יום או כח מ' יום ביטל כוחו של פרק: ר' קריספה שאל בכל שנה בודק או אחת לשלשה שנים. נישמעינה מהדא המוכר יין לשנה חייב באחריותו עד החג. אד' יודן תיפתר כגון אילין גלילאי דלא קטפין כרמיהון אלא בתר חגא ולית שמע מינה כלום. ויידא אמרה דא ישן משל אשתק' מיושן של ג' שנים. נימר משם הדא מתמתנית' מה חבית אחת הוא בודק כולהן תלויות בה כל אחת ואחת הוא בודק ואין מתמיצות. אד' שמי אית בני נש מקפין על גרבא מלעיל וידעין מה דאית ביה מלגיו: הלכה ג המוכר מקום לחבירו כו'. תני קנטר חייב להעמיד לו שתי' עשרה על שתים עשרה. רב [redacted] ספרא שאל לר' חנינה כתוב אחד או' קומתו שלשי' אמה וכתוב אחד אומ' קומתו עשרים אמה. ולא הוה דשמעה ולא אמרין ליה כלום. שא' לר' ירמיה אל' מן הקרקע ולמעלן שלשים אמה. ומן הדביר ולמעלן עשרים אמה. אד' אבהו מכפליה דביר. דביר וזה עומד מן הקרקע ועד הקורה דכתיב וספון בארז מן הקרקע ועד הקורות אלא מן הקרקע ולמעלן שלשים אמה מן הכרוב ולמעלן עשרים אמה. אד' תנחומא מסורת אגדה היא שאין מקום דביר עלה מן המנין. אד' לוי ולא מקום ארון עלה מן המנין. אד' לוי ותני כן בשם ר' יוחה בי ר' אלעאי ארון עומד באמצע וחולק הבית עשר אמות לכל רוח: הלכה ד' מי שיש לו בור כו'. תני החיצון אין זורע את הדרך רו אל' מעלל אנא שרע. הפנימי אין זורע את הדרך רו אל' את חיים על דידך ודיי' על דידי: הלכה ז מי שהיתה דרך הרבי' כו' עיד סוף המשנה. ר' חייה בר יוסף אמר עשה אותן כמין נגרין. אל' ר' יוחנן והלא הכלבים אינן נקברין כן. כיצד עוש' בונה מלפנים כבחוץ. ואין העוברי' טנער בו. אינו עבר כבי חדא מלעי' וחדא מלרע:

חדרן עלך המוכר פירות לחבירו

א. האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחי' אין נמדדין עמה פחות מיכן נמדדין עמו. ואם אמר לו כבית כור אפי' היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים או סלעים גבוהים יותר מעשרה טפחים הרי אלו נמדדין עמה: ב בית כור עפר אני מוכ' לך מדה בחבל. פחת כל שהוא ינכה. הותיר כל שהוא יחזיר ואם אמר לו אם חסר ואם יתר אפילו אם פחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר מיכן יעשה חשבון: ג ומהו מחזיר לו מעות. ואם רצה מחזיר לו קרקע. ולמה אמרו מחזיר לו מעות לייפות כוחו של מוכר שאם שייר בשדה בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב. וכדברי רבי עקיבה בית רובע מחזיר לו את הקרקע ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר לו לא את כל המות': ד מידה בחבל אם חסר אם יתר. ביטל אם חסר אם יתר מידה בחבל. הן חסר הן יתר מדה בחבל ביטל מידה בחבל את הן חסר הן יתר. דברי בן ננס. בסימניו במצריו פחת משתות הגיעו ער" שתות ינכה: ה האומר לחבירו חצי שדי אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו. חצייה בדרום אני מוכר לך משמנין ונוטל חצייה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר והחריץ ובן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה:

פרק שביעי

הלכה א. האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך כו'. ר' יסא בשם ר' יוחנן ובלבד במעוטי שדהו במובלעים בה ובסלע ששלתו בית רובע אין נמדד עמה. שבאמצע נמדד. שבצד אין נמדד. או זהו צדי' ואי זהו אמצע. דבית ר' ינאי אמרי כל שמחריש' סובבתו זהו אמצע. אין המחרישה סובבתו זהו הצד. אתא ר' יוסי בשם ר' יוחנן היה רובה מצד אחד שאם תפורנת ויש לה מיעוט נמדד עמה. ותבין כמה רבי תני אמר עד ארבע אמות ר' יוסי בי ר' בון אמר עד י' טפחים. היה שם נקע אחד עמוק י' טפחי' ואין בו ארבעה מהו. נישמעינה מהדא דמר רבי יסא בשם רבי יוחנן ובלבד במיעוט השדה ובמובלעין בה ובסלע ששלתו בית רובע אין נמדד עמה. היה חלוק נמדד עמה. הדא אמרה היה רובה מצד אחד שאם תפורנת ויש בה מיעוט אין נמדד עמה. היה שם נקע א' ארוך והוא מסתלק לבית רובע. ר' חייה בר ווא שאל היה עשוי כמין מקלות נמדד עמה או לא. ר' יודן בר ישמע' שאל היה עשוי כמין טבליות של שיש נמדד עמה או לא. ר' יצחק בר טבליי שאל היה עשוי כמין קתדריות ממקום רחבו הוא מודד או ממקום שיפתו מודד. רב הונא בשם רב חייה בשם ר' יוחנן והוא שיהא שם בית ארבע כור עפר: הלכה ב בית כור עפר אני מוכר לך כו'. הכא את מר הגיעו והכא את מר לא את הרובע בלבד מחזיר לו אלא כל המותר. אמר מכיון שאת מוציאו לפחות מחבל מחזירו את למידה כחבל: הלכה ג ומהו מחזיר לו מעות כו'. תני ר' חייה המוכר עבד לחבירו נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו. נמצא ליסטים או מוכתב למלכו' לא הגיעו: הלכה ד האומר לחבירו חצי שדי אני מוכר לך כו'. ר' הונא אמ' השתות עצמו מגבה: תני האו' לחבירו חצי שדי אני מוכ' לך ופלוני מקיפך ופלוני מקיפך ונחצי פלוני מקיפך. רב הונא ורב יהודה ור' ירמיה חד אמר נותן לו כמין פנדור. וחד אמר נותן לו כמין טטלי'. וחד אמר נותן לו כמין פסוקיא:

חדרן עלך האומר לחבירו

א. יש נוחלין ומנחילין. נוחלין ולא מנחילין. מנחילין ולא נוחלין. לא נוחלין ולא מנחילין. אילו נוחלין ומנחילין האב את הבני' והבנים את האב ואחין מן האב נוחלין ומנחילין. האיש את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין. האשה את בנה והאשה את בעל' ואחי האם מנחילין ולא נוחלין. והאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין: ב סדר נחלות כך הוא איש כי ימות ובן אין לו והעברת' את נחלתו לבתו. הבן קודם לבת וכל יוצאי ירכו של בן קודם לבת. הבת קודמת לאחין וכל יוצאי ירכה של בת קודמין לאחים. האחין קודמין לאחי האב כל יוצאי ירכן של אחין קודמין לאחי האב. זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין. והאב קודם לכל יוצאי ירכו: ג בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה. חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בניכסי חפר ושהיה בכור נטל שני חלקים: ד אחד הבן ואחד הבת בנחלה אלא שהבן נוטל פי שנים בניכסי האב ואינו נוטל פי שני' בניכסי האם. והבנות ניזונות מניכסי האב ואינן ניזונות מניכסי האם: ה האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה. המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד השוה להן את הבכור דבריו קיימין. ואם אמר משם ירושה לא אמר כלום. כתב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף משם מתנה דבריו קיימין: ו האומ' איש פלוני יירשני במקום שיש בת. בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה. רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי לו ליורש' אין דבריו קיימין: ז הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו. רבן שמעון בן גמליאל אומר אם לא היו בניו נוהגין כשורה זכור לטוב: ח האומר זה בני נאמן וזה אחי אינו נאמן ויטול עמו בחלקו מת יחזרו נכסים למקומן. נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו. מי שמת ונמצאה דייתיקי קשורה לו על ירכו הרי זו אינה כלום. זיכה בה לאחר בין מן היורשין ובין שאין מן היורשין דבריו קיימין: ט הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר אינו צריך. הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב. מכר האב מכורין עד שימות. מכר הבן אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב. האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהני' תלוש הרי הוא של יורשין: י הניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים ולא הקטנים ניזונין על הגדולים אלא חולקין בשוה. נשאו גדולים ישאו קטנים. ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן נתן: יא הניח בנות גדולו' וקטנו' אין הגדולות מתפרנסות על הקטנות ולא הקטנות ניזונות על הגדולות אלא חולקות בשוה. נישאו גדולות ישאו הקטנות ואם אמרו קטנות הרי אנו נושאות כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן. וזה חומר בבנו' מבני' שהבנו' ניזונו' על הבני' ואינן ניזונות על הבנו':

פרק שמיני

הלכה א. יש נוחלין ומנחילין כו'. כתוב איש כי ימות ובן אין לו והעברת' את נחלתו לבתו. תני ר' ישמעאל שינה הכתוב נחל' ואת מכל

פירוש

הלכה ג'. ומן הדביר ולמעלה עשרים כו'. פי' לו שהיה גובה הדביר מקרקעו י' אמות לו שהיה נמוך בקירויו מלמעלה י' אמו' משאר הבית: מכפלי' דביר. פי' במקדש דבי מקונה היה בדביר מסאר הבית: וספון בארז כו'. גם"ל נרים עד קירות הסיפון פי' וה"פ כיון דבהיכל כתיב מקרקע הבית עד קירות הסיפון ובדביר נמי כתיב מן הקרקע עד הקירות עם' דדביר נמי קרקע ההיכל היה שאין מקו' כרוב עלה נרסי' וכן הוא בגמ"ל והוא מסכי' למה שאמר מן הכרוב עשרים כו'. פי' דגרסי' בבבלי אמי קמ"ל למטה כלמעלה כו'. פי' הם"י ז"ל דמשיג קרא מטה כרובים ולמעלה ליכא אלשי' מטה קומה ומשני הא קמ"ל למט' כלמעל' פי' דהכי ילמו' שהארון והכרובי' הי' שם כולם חלל והו כמו הך שלמעל' מהכרובי' שהיו לכל הדיעות חלל והכרובים והארון נכם היו עומדין: וחולק הבית כו'. פירש כיון דהבית קדשי קדשים היה ך' על ך' והארון היה חולקו למחצין לכל צד י' אמות מ"כ ע"כ הארון נכם היה עומד: הלכה ד': רו אמר כו'. פי' שיכול לומר לו החיצון לכשתכנו' אסתם ואיטול: הלכה ו'ז. כמין נגרין. פי' שקוברין אותי מעומד כמין יתד שתוקעין בארץ: סליק פרקא: האומר כו': פנדור. פירשתי לעיל שלהי מסכת ב"ק: סליק פרקא:

מראה מקום והגחות

א גיטין פ"ה רע"ג.
ב שם ועזרות פ"ג.
ג גיטין שם (פ"ה נ').
ד תוספתא פ"ז (שם הגי': בן קטיגר).
ה עי' ב' ל"מ. ומגילה נ'.
ו כתובות פ"ט פ"ד.
ז עי' ב"ב פ"ח סח".
ח י"נ: כיותר משתו'.
ט י"נ: הי' פלוני כפדר וכו'.
י י"נ: פרעה עפחים.
יא י"נ פרעה קבין.
יב תוספתא פ"ו, וע' ב' נ"ב:
יג עי' ב' ק"ו.
יד עי' ב' במכלתין ס"נ.
טו עי' בפ"ר פכ"ט.
טז פי' כתובות פ"ד פ"ט.
יז עי' ב"ב פפ"ה.
יח קידושין פ"ד רה"ו.
יט י"נ: נמצה.
כ גיטין פ"ח ד'.

לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש: יד מקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה· בגס' לא ימוד בדק'. למחוק לא יגדוש· לגדוש לא ימחוק:

פרק חמישי

הלכה א. המוכר את הספינה כו'· תני' המוכ' את הספינה מכר את האסכלה ובור המים שבתוכו אבל לא מכר הזצוע' והעבין והאיסקופה והבוצית· סומכוס אומר מכר רוגית· תנאים שהתנה יהושע' ר' לוי בן בירוי בשם ר' יהושע בן לוי ארבע'. מלקטין עשבים מכל חוץ משדה תלתן שאסורין משום גזל. תמן תנינן' ובן תלתן שהעלה מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש· כיני מתני' אין מחייבין אותו לעקור. כתנאי יהושע. את מר מלקטין עשבים מכל מקו' חוץ משדה תלתן שאסורין משום גזל. הדא אמר' שאינו רוצה בהן. אמר תמן משורע לעמיד· ברם הכא שורע לזרע· מה' התנה יהושע לעוברי עבירה· ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שהוא רוצה בהן כילו עקורין ומונחין לפניו· ומר בשדה כרם· דמר ר' ינאי כל המפתין אסורין חוץ מן העלי' בשדה בור ובשדה ניר בשדה כרם ובשדה זרע· בשדה בור דלא משנה עליה בשדה ניר דו בעי מתקנה חקליה· בשדה כרם שלא לאסור את כרמו. בשדה זרע שאינו רוצה בהן· ואם תאמ' רוצ' בהן כאילו עקורין ומונחין לפניו· הענף המוצא מה בתחילה מושלך כדרכו נוטלו ואת תבוסתו. אמר רב חסדא יזאת אומרת מת מצוה מותר לפנותו דתנינן נוטלו ואת תבוסתו· וכמה ר' שמואל בשם ר' יונתן עד (ג') אצבעות עד מקום שמוהל יורד· א"ר זעירא לא מסתברא דלא מת מצוה אסור לפנותו· שאם אמ' את מותר לפנותו אילו הואיל ומאברין כל השדה לא כל שכן שמותר לפנותו· מנה דפשיטא לתגא מת מצוה אסור לפנותו לפום כן צריך מתנית'· אמר רב חסדא אתייא כמאן דמר מת מצוה מותר לפנותו אני אומר בשבילי הרשות נקבר· וחש לומר שמא מת מצוה הוה ואין מיתי מצוה מצוין ומוטלין· בשבילי הרשות. משתיעקר התבואה עד שתרד רביעה שני': ולוקחין נטיעות מים חוץ משל זית ומשל גפן· כו' מן החדש שבחדש ומן הישן שבישן אבל אם היה עשוי כמין טרגול אפילו מן החדש שבחדש אסור· ר' תנחום דכפר גון בשם ר' לעזר בי ר' יוסי ארבעה מלקטין עשבין מים ובלבד שלא ישרשו· ופונים לאחורי הגדר· ר' לעזר בי ר' יוסי בשם ר' תנחום עד מקום שמתעט' ואין קולו נשמע· והרעין בחורשין. אפי' שבט יהודה בשבט נפתלי. ונותנין לנפתלי מלא חבל לדרומו של ים שנ"ים ודרום ירשה' דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיב' אומר ים זה ים של סמכו ודרום זה ים של טבריה: ומסלקין לצדדין.' רב יהודה בשם רב אפילו שדה מליאה כרכום· מה נותן דמים או לאו· מן מה דמר רב יהודה אפי' מליאה כרכום הדא אמר נותן דמים. א"ר לא מכיון דמר רב יהודה אפילו לשדה מליאה כרכום הדא אמרה אין נותן דמים· ואינו יכול לרחוק את עצמו יותר מדאי נישמעינה מהדא מעשה' ברבן גמליאל ורבי יהושע שהיו מהלכין בדרך וראו את יהוד' בן פפוס' משתקע ובא כנגדן אמר רבן גמליאל לר' יהושע מי זה שמראה עצמו כאצבע אמר לו יהודה בן פפוס הוא שכל מעשיו לשם שמים:˙ ר' שמואל בשם ר' יונתן הרוצה לבנות עיר בתחילה נותנין לו ארבע' דרכי' לארבע רוחות העלם· ר' חנינה בעי קומי ר' מנא מה מארבע אמות עד שמנה או משמנה עד שש עשרה. אמר לו משמנה ועד שש עשרה כדי שתהא קרן הולך וקרן בא: הלכה ח הקונה שני אילנות בתוך של חבירו כו'· דבי ר' ינאי אמרי הרואה את הצל וזה שורש הרואה את החמה וזהו נטע· ר' חמא בר עוקבה בשם ר' יוסי' העולה משרשיו ומגזעו וזהו שורש. מגזעו הלא משרשיו והו אילן· א"ר יוחנן' הקונה ג' אילנות קנה קרקע שביניהן ותחתיהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו· א"ר לעזר' והדך אין לו ומלוא אורה וסלו יש לו חוצה לו: הלכה ז המוכר את הראש בבהמה גסה כו'· ר' יצחק שאל מכר חצי הראש מכר חצי הרגלים· מכר חצי קנה מכר חצי כבר (מכר חצי קנה) נישמעינה מהדא' מכר לו יד כמו' שהוא ראש כמות שהוא· בני מעיים כמות שהן· נותנן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים· לקחן במשקל נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים: הלכה ח ארבע מידות במוכרים כו'· והיכי אם כשהיתה המדה למוכר חזקה למוכר· אם היתה ללוקח חזקה ללוקח· ר' יהודה בשם שמואל ר' לא בשם ר' יהודה בר' כיני מתני' כשהיתה המדה לאדם אחר: תני ר' יודה אמ' לילי שבת עם חשכה פטור מפני שהוא רשות· וחכמים אומרי' בין כך ובין כך חייב· מאי טעמא א"ר יודן אם שכיר הוא בא בשכרו: הלכה יא השולח את בנו אצל החנוני כו'· א"ר בא בר ממלי' בעשירו' חייב להכריע לו טפח· כתוב מאוני צדק אבני צדק מיכן אמרו חכמים כל מצוה שמתן שכרה בצידה' אין ב"ד מוזהרין עליה. יהיה לך· מנה לך אגרנמוס על כך ותימר הכן· א"ר בון בר חייה כיני מתני' כל מצוה שמתן שכרה בצידה אין בית דין מענשין עליה· רב מניח ריש גלותא' אגרנמוס והוה מחי על מכילתא ולא על שיעוריא. חבשיה ריש גלותא. עאל רב קרנא גביה א"ל אגרנמוס שאמרו למידות ולא לשיעורין· א"ל והא תניח אגרנמוס למדות ולשיעורין· א"ל פוק אמור לון אגרנמוס שאמרו למידות ולא לשיעורין· נפק ואמר לון בר נש דהצה כבשהי' דאהינו חבשין ליה: הלכה יד מקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה· בגסה לא ימוד בדקה. למחוק לא יגדוש· לגדוש לא ימחוק:

הדרן עלך המוכר את הספינה

א· המוכר פירות לחבירו ולא צימחו אפי' זרע פשתן אינו חייב באחריותו· רבן שמעון בן גמליאל אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן. המוכר פירות לחבירו הרי זה מקבל עליו רובע טנופת לסאה· תאנים מקבל עליו עשר מתליעות למאה· מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססו' לק'· קנקנים בשרון מקבל עליו עשר פיטסאות למאה:: ב המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו· ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות· אם אמר לו יין מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד עצרת. ישן משל אשתקד· מיושן משל שלש שנים: ג המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית וכן המקבל מקום מחבירו לבנות לו בית חתנות לבנו בית אלמנות לבתו בונה ארבע אמות על שש דברי רבי עקיבה· ר' ישמעאל או' רפת בקר היא זו הרוצה לעשות רפת בקר בונה ארבע אמות על שש בית קטן שש על שמנה גדול שמנה על עשר· טריקלין עשר על עשר רומו כחצי אורכו וכחצי רחבו וראייה לדבר היכל וכתלו. רבן שמעון בן גמליאל אומר כבניין היכל: ד מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשע' שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכניס בהמתו ומשק' מבורו אלא ממלא ומשק' מבחוץ וזה עוש' לו פותחת וזה עוש' לו פותחת': ה מי שיש לו גינה לפני' מגינתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשע' שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכנים לתוכה תגרים· ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת· והחיצון זורע את הדרך: ו נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהן נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שהוא רוצה ומכנים לתוכה תגרים ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת· וזה וזה אינן רשאין לזורעה: ז מי שהיתה דרך הרבים עוברי בתוך שדהו נטלה ונתן להן מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו· דרך היחיד ארבע אמות. ודרך הרבים שש עשרה אמה· ודרך המלך אין לה שיעור· ודרך הקבר אין לה שיעור· המעמד דייני ציפורין אמרו בית ארבעת קבין: ח המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר· וכן המקבל מקום מחבירו לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ארבע אמות על שש ופותח לתוכה שמונה כוכין שלשה מיכן וג' מיכן ושנים מכנגדן· והכוכין ארכן ארבע אמות ורומן שבעה ורחבן ששה· ר"ש אומר עושה תוכה של מערה שש על שמנה ופותח לתוכה ג' עשר כוך ארבעה מיכן וארבעה מיכן וג' מכנגדן ושנים אחד מימין הפתח ואחד מן השמאל ועושה חצר על פתח המערה שש על שש כמלוא המיטה וקובריה. ופותח לתוכה שתי מערות אחת מיכן ואחת מיכן ר"ש או' ארבע לארבע רוחותיה. רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל לפי הסלע:

פרק ששי

הלכה א· המוכר פירות לחבירו כו'· תני המוכר פירות לחבירו ולא צימחו אפי' זרע פשתן אין חייב באחריותו ואם היצ' עמו מתחילת הזרע חייב באחריותו. מהו נותן לו דמי זרעו. ויש אומרים נותן לו דמי יציאותיו· הכא מקב' עליו כרם תמן ימעט· הכא ובלבד טנופה· כרם תמן מין. הכא ובלבד כדרך מנעו. כרם תמן ובלבד כדרך משואו. הכא ר"ש מודה כרם תמן ר"ש אומר שני מינין הן ואין מצטרפין. רבי חייה בר בא שאל סאה חולין שנפלה לתוך מאה של שעורין כהן וישראל מהו שיחלקו את השבח· ר' יצחק בר טבליי שאל סאה תרומה שנפלה לתי' מאה של חולין מוכר ולוקח מהו שיחלקו את השאר· א"ר בון בר חיי' נישמעינה מהדא' הבורר צרורות מתוך כריו של חבירו חייב לשפות לו· ר' בון בר כהנא אמר כאומר צבור ואקנה· אבל אם היו צבורין משעה ראשונה לא בדא: תני' מאה חביות אני מוכר לך חייב להעמיד לו יין יפה ברוב היין הנמכר באותו מקום· מאה חביות יין אני מוכר לך חייב להעמיד לו יין יפה כרוב היין הנמכר באותו חנות. מאה חביות אילו אני מוכר לך אפי' הומץ הגיעו· רבי חייה בר וזה כשהיו הקנקנים ללוקח יכיל מימר ליה לשתייה מכרתיו לך: ברק חבית לחזות מפריש עליה והולך עד ג' ימים והא מיכן והולך ספק·

מראה מקום והגהות

א בבלי צ"ג. תוספתא רפ"ד. ב ע' תוספתא ב"ק פ"ח וב"ק דפ"ס. ג כלאי' פ"ב מ"ז. ד ע' שם ה"ה (כ"ז ד'). ה מיר פ"מ מ"ג. ו שם כ"ז ד'. ז ע' ברכות פ"ב ה"ט. ח שם (ה', ד'). ט (ע' קורות היהודים לידידי הגאון הגדול כ"ה נתעמן כ"י ח"ד נ"ד תקי"ז וכה"ל.) י ע' מעשרות ספ"ד (כ"ח, ג'). יא ע' שביעי' פ"ט ה"ט (ל"ג, ג'). יב ע' ג' פ"ט: יג תוספת' חולין פ"ט. יד ע' ב' דפ"ז. טו ע' ב' פ"ז. טז בבלי חולין ק"ט וע' תוס' נפקלתין בבבלי ח: ד"ה לכספיה. יז רמה ספסר ריש גלותא בספר בכורים שנה ראשונ'(תרכ"ד). יח ידידי הרב מהר"ר ריפספס"ק כתב לי שלדעתו נ"ל ב' סלו' "והו ארונך", ונ"ל וכי בן אדם אמר ולה לנו תמלמש' כזאת כם מונסי' אותו. ונ"ל דבספרו וגם החכם ריפספסן לא טנו הספח והעיקר ערב תגא דין אמר בתפנים כבעמין, חזין ע"ל בבלי דף ל"ה: אליקי דאחוכי כו'. יט ויש פניאים האי: כתיב פלוני לדק וגו' מיכן מפחו קייב להכריע לו טפח כל מגוה שמתן שכרה וכו' (עיין בפ"ע ובבלי דיוק ססמוך) וכ"ס בס' מועדי ערב לד ל"ג אות ה' ע"ש. סל"ח. כ לעיל פ"ב ה"ב. כא סנהדרין פ"ב ס"ה. כב ע' אהלות פט"ו פ"ד. כג נזיר פ"ט ה"ג (כ"ז, ד'). כד ע' כ' ל"ג: כה ע' כלאים פ"ב ס"ט. כו ע' ב' ביצה ל"ה: כז כלאים כ"ז ג'. כח תוספתא פ"ו.

חידוש

המוכר את הספינה כו': מכר את האסכלה. פי' כגם של ספינה שעולין בו ובו קולין בלשון לע"ז אסקלה: דוגית. היינו בילי' הנזכר בכמ' מקומו' והיא ספינה קטנה שקושרין לספינ' גדולה ומעבירין בעלי' ליבשה נכנסין בהן: חוץ משדה תלתן. פי' רש"י משום דמעלת ליה מפנים הגדילי' עמו ואי מלקט להו מפסיד את התלתן ואחר המונים מבוארת מתוך סוגיית הבבלי בסוגיי' פ' מרובה דב"ק: שמוהל יורד. כמו שמוהל ונכייתו לחלופי של מת: הלכה י"א: כתיב מאוני צדק כו'. מיכן אמרו כו'. פירש המגיה הכי כוון דדייק מדכתי' לעיל לא תעשו עול במשפט דמיירי בדיינים והוא לי' למימר מאוני צדק יעשו לכם דקאי אדיינים שהם יעשו ולמה אמר יהיה לכם משמע שהליווי יהיה לעם בכללם ולא לדיינים ולכן דייק מכאן אמרו חכמי' כו' ס"ט: יהיה לך מנה כו'· פי' דפריך והא כתיב יהיה לך תרתי' מיניה קוה לך כו' אלמא ב"ד מוזהרין למנו' ולהעניש על המידות: אגרנומוס· פי' ממונה על תיקון המידו' ויש בידו להנקו' ולהעניש מעוותי המידות: ומשני כיני מתניתא כו': אין ב"ד נענשין כו'. פי' כן היא מתניתין כל שכר הפסו' הב"ד נענשין אם לא יענשו אחרים עליהם אבל בזה ספני שמתן שכרה בצידה אין ב"ד ט': מניה. פירש מינוהו: והוה מחי כו'. פי' שהיה יכה ויעניש על מקטיני האיפה והמידות ולא על המוכרי' ביוקר מן השער והמעם שאם ימכור ביוקר לא יקנו ממנו: דהצה כבשה דאהינו ט'. פי' בן אדם השוכה דבר הגון חבשין ליה בתפיסה פי' אחר כנמה דאהינו· פי' השוכה סוד שנהגין ממנו כרב שבנה לנו דהא' מיפרש שבגמרא והעיק' היא למידות ולא לשיעורין חבשין ליה בתפיסה: סליק פירקא:

שהוא תלושה מן הקרקע בזמן שאמ' לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין. בין כך ובין כך לא מכר לא את מחיצת הקנים שהיא בית הבע ולא את השומירה העשויה בטיט ולא את החרוב המורכב ולא את סדן השקמה: י לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חריבין בין שלימין וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבה. וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך. ומודה ר' עקיבה בזמן שאמ' לו חוץ מאילו שאינו צריך ליקח לו דרך. מכרן לאחר' ר' עקיבה אומר אינו צריך ליקח לו דרך. וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך: יא' במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן. האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולן. המחזיק בניכסי הגר החזיק בשדה החזיק בכולן. המקדיש את השדה הקדיש את כולן. רבי שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא החרוב המורכב ואת סדן השקמה:

פרק רביעי.

הלכה א. המוכר את הבית כו'. רבי נחום בשם רבי חייה בר בא והוא' שהוא בה ארבע על ארבע על רום עשרה ובלבד במקור' ובמנוסף. אמר לון רבי וידא כל הדין פירושא הפרש לכון ר' חייה בר אבא ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשר' טפחי'. סוף דבר מעקה הוו אחור' כתים מקיפין אותו והו שם עמודים וכלונסות על גביהן. נשמעינה מהדא ר' יהודה אומר אם יש לו צורת פתח אע"פ שאינו גבוה עשרה טפחים אינו מכור. אמרין והוא שיש שם מעקה גבוה עשרה טפחים: הלכה ב. ולא את הבור כו'. לאיזה דבר' כתב עמקה ורומא שאם רצה להשפיל ישפיל להגביה יגביה' הכה בר רב הונא בשם רב הלכ' כרבי עקיב' ריתן והוא רבנן דרבי חייה ר' זעירא רב ירמיה בשם רב והלכה כרבי עקיב' דרבי חייה והוא רבנן דבבלאי. תמן אמרין ארמון ורבי ינקיבה אמר ר' לא בסתם חלוקין מה גן קיימין אם דבר בריא שיש לו דרך כל עמא מודו שאין צריך ליקח לו דרך. אם דבר בריא שאין לו דרך כל עמא מודו שהוא צריך ליקח לו דרך. אלא כי גן קיימין בסתם. רבי עקיבה אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך: הלכה ג' המוכר את הבית כו'. כיני מתניתא 'מכר את המכתשת החקוקה אבל לא את הקבועה: הלכה ד' המוכר את החצר כו'. רבי יצחק שאל על דעתי' דרבנן מכר לו חצר סתם מכר בתים בורות שיחין ומערות אבל לא המטלטלין או מכר לו אפילו המטלטלין. רבי יצחק שאל על דעתיה דרבי לעזר מכר לו חצר סתם לא מכר אלא אויר החצר. בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכה מכר בתים בורות שיחין ומערות אבל לא המיטלטלין או אפילו המטלטלין. אמר רבי יוחנן ונה איתיתי' 'מדביות לוי. הוו שם חציות פתוחות לפנים מכורו'. פתוחות לחוץ אין מכורות. לפנים ולחוץ אילו ואילו מכורות: הלכה ה' המוכר בית הבד כו'. כל עצמו אם אין לו קורה אינו קרוי בית הבד. והוסר אבן. ומאן תניתה ר' לעזר דתני 'כשם ר' לעזר במוכר את בית הבד מכר את היקבין ואת האמורין ואת הממריכי ואת הריחים התחתונה אבל לא את העליונ' ולא את השקין ולא את המרצופין שבתוכו. בזמן שאמ' לו הוא וכל מה שבתוכו בין כך ובין כך לא מכר היצוען והסכין והחרותין שבתוכו: הלכה ו' המוכר את המרחץ כו'. תני 'המוכר את המרחץ מכר בתים הפנימין והחיצונים ובסלקי וקמין ובית האורורין אבל לא המגדלין ולא את הוורדי' ר"ש בן אלעזר אומר מקום הבלן מכור. ומקום האורייר אינו מכור. בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכה אע"פ שאמר לו הוא וכל מה שבתוכה. בין כך ובין כך לא מכר המנורות של מים שמשתמש בהן בין כימות החמה בין בימות הגשמים. ולא בית הכנסת של עצים. אמר לו הוא ומשמשיה אני מוכר לך הרי כולן מכורין: הלכה ז' המוכר את העיר כו'. תני 'המוכר את העיר רבן שמעון בן גמליאל [illegible] המוכר העיר מכר את הסנטר אבל לא °האיקונמס בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אע"פ שאמ' לו הוא וכל מה שבתוכה. בין כך ובין כך לא מכר לא את [illegible] ובנותיה והפרדסים המוקצין סמנה. והביברין של חיה ושל עופות ושל דגים. שוריח בוידה' כנהרי כנטרני. חולק בים ובנהר. אית תניי תני מכורין. ואית תניי תני אינן מכורין. אמר רב חסדא 'מאן דמר מכורין את שהן בתחומה. ומאן דמר אינן מכורין את שאינן בתחומה: הלכה ח המוכר את השדה כו': הלכה ט אבל לא מכר כו': הלכה י לא את הבור: הלכה יא המקדיש את השדה כו'. דבית רבי ינאי אמרין במחלקין לפנים. רבי חייה חבה שאל הוו שם חליות מחולקות לברות. רבי יצחק בר טבליי שאל "הוו שם טבליות של שיש מחולקות לכתלין. רב יוחן בר ר' ישמעאל שאל הוו שם מלבנין מחולקות לחלונ'. ר' חייה בשם ר' יוחנן יש שם ערונה שהוא ששה על ששה ויש לה שם בפני עצמה אינה מכורה. אמ' ר' יוחנן הקונה סדן שקמה בתוך של חבירו מחלוקת ר' ישמעאל בר רבי יוסי ורבנן. רבי ישמעאל בי רבי יוסי אומר קנה קרקע ורבנן אמרין לא קנה. רבי חייה בר ווא שאל מכר לו כל האילן ושייר לו סדן שקמה על דעתיה דרבי ישמעאל בי רבי יוסי קנה קרקע. על דעתיה דרבנן לא קנה קרקע. רבי יצחק בר טבליי שאל מכר לו כל האילן וזית שבמקו' פלוני כל זיתים שיש שם מכורין. ורבי יוחן בי רבי ישמעאל שאל הקונה ג' כיתי קנים קנה ארז גדול שבארץ ישראל: במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולם. מה בין מוכר 'לנותן בין נותן מתנה. רבי בא בר טבליי בשם רב שכן דרך הנותן מתנ' להיות נותן בעין יפה. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן שכן דרך הלקוחות להיות מדקדקין. ומה בינייהון הקדש. מאן דמר שכן דרך הנותן מתנה להיות נותן בעין יפה. אף המקדיש בעין יפה מקדיש. ומאן דמר שכן דרך הלקוח' להיות מדקדקין מה אמר במקדיש "נישמעינה מהדא האחין שחלקו יש להן הדרך זה על גבי זה. ואית דבעי מימר בן אמר רבי לעזר האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולן. המחזיק בניכסי הגר קנה. החזיק בשדה החזיק בכולן. הקדיש את השדה הקדיש את כולן. רבי שמעון אומר המקדיש את השד' לא הקדיש החרוב המורכב ושקמה הישנה מפני שיונקין משל הקדש. מפני ששייר לו דרך. אם לא שייר לו דרך אף הן יונקין משל הקדש:

הדרן עלך המוכר את הבית

א. המוכר את הספינה מכר את התורן ואת הנס ואת ההוגין ואת כל המנהיגין אותה אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי. בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין: ב' מכר את הקרון לא מכר את הפרדות. מכר את הפרדות לא מכר את הקרון. מכר את הצמד לא מכר את הבקר. מכר את הבקר לא מכר את הצמד. רבי יהודה אומר הדמים מודיעין. כיצד אמר לו מכור לי צמדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז. וחכמים אומרים אין הדמים ראייה: ג' המוכר את החמור לא מכר את כליו. נחום המדי אומר מכר את כליו. רבי יהודה אומר פעמים מכורין ופעמים אינן מכורין. כיצד היה חמור לפניו וכליו עליו אמר לו מכור לי חמורך זו כליו מכורין. חמורך ההוא אין כליו מכורין: ד' המוכר את החמור מכר את הסיח." מכר פרה לא מכר את בנה. מכר בור מכר מימיו מכר אשפות מכר זיבלה. מכר שובך מכר יונים מכר כוורת מכר דבורים. הלוקח פירות שובך מפריח בריכה הראשונ' כוורת נוטל ג' נחילין ומסרס חלות דבש ומניח שתי חלו'. זיתים לקוץ מניח שני גרופיות: ה' הקונה שני אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע רבי מאיר אומ' קנה קרקע. הגדילו לא ישפ' העולה מן הגזע שלו ומן השרשי' של בעל הבית ואם מתו אין לו קרקע: ו' קנה שלשה קנה קרקע הגדילו ישפה העולה מן השרשין שלו ואם מתו יש לו קרקע: ז' המוכר את הראש בבהמה גסה לא מכר את הרגלי' מכר את הרגלים לא מכר את הראש. מכר את הקנה לא מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה. אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש. מכר את הקנה מכר את הכבד. מכר את הכבד לא מכר את הקנה: ח' ארבע מידות "במוכרים מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו. רעות ונמצאו יפות המוכר יכול לחזור בו. רעות ונמצאו רעות. יפות ונמצאו יפות אין אח' מהן יכול לחזור בו. שחמתית ונמצאת לבנה. לבנה ונמצאת שחמתית. עצים של זית ונמצאו של שקמה. של שקמה ונמצאו של זית. יין ונמצא חומץ חומץ ונמצ' יין שניהן יכולין לחזור בהן: ט' המוכר פירו' לחבירו משך ולא מדד קנ' מדד ולא משך לא קנה אם היה פיקח שוכר את מקומן. הלוקח פשתן מחבירו הרי זה לא קנה עד שיטלטלו ממקום למקום. ואם היה" במחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה: י' המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו או שהוזלו עד שלא נתמלאת המידה למוכר. משנתמלאת המידה ללוקח. היה סרסור ביניהן נשברה החבית נשברה לסרסור. חייב להטיף לו שלש טיפין. הרכינה' ומצת הרי זה של מוכר. והחנוני אינו חייב להטיף לו שלש טיפין ר' יהודה אומר בלילי שבת עם חשיכה פטור: יא' השולח את בנו אצל חנוני ומדר לו כאיסר שמן ונתן לו את האיסר שבר את הצלוחית ואבד את האיסר החנוני חייב דברי יהודה פטור"י שעל מנת כן שלחו. ומודין חכמים לרבי יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד החנוני לתוכה החנוני פטור: יב' הסיטון"י מקנה מידותיו אחת לשלשים יום ובעל הבית אחת לשנים עשר חדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר חילוף הדברים. החנוני מקנה את מידותיו פעמים בשבת וממחה את משקלותיו פעם אחת בשבו' ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל: יג' אמר רבן שמעון בן גמליאל 'במה דברים אמורים בלח אבל ביבש אינו צריך וחייב להכריע לו טפח. היה שוקל לו עין בעין נותן לו גרוחים [illegible]

פירוש

המוכר את הבית כו': הלכה ג': כיני. כמו כן הוא: הלכה ה' זנה. פי' הוא שם חכם: איתיתה 'מדביה לוי. פי' שהביא זה מן הברייתות שמיה' לוי: הלכה ה': ואת הממריכים. הוא פירו' של ספל דמתני': ולא את המרצופין שבתוכו ואם אמר הוא קנה שבתוכו אני מוכר לך הרי כולן מכורין אף ע"פ שאמר לי הוא ס' גרסי': היצוען והסכין כו'. פלפתי בתוספתא דגרס הכי לא מכר היצוען הכור' והחות' והמעל' שבתוכו והוא כגון ובן צריך לגרוס כאן: הלכה ו': בתי' הפנימי'. פי' הבתים שרוחצין בהן [illegible] פי' שפושטים שם הבגדים: ובסלקי ובית קסין גרסינן ופירושו כמו כלפין שעומדין שם לבושין וקסין הוא בגד שמעטפין בהם רחצ' מפני חום המרחץ: ובית האורירין. פי' בית שעומדים שם האנשים במרחץ והוא כמו מוליירין שלהי פ' חנית: המנורות של מים. פי'סקו' שמכניסין שם המים והוא פלשון מגרה דקין לחסה: הלכה ז'. והסנטר. פי' השוטר ולעיל פירשתיו בפ' השותפ' בב"ק: והאיקונמס. פי' הוא סופ' המלך לבתת השדות והבתים והאנשים לתת מס ולפני' פירשתי שהוא ממונה על האולרות: שוריה' סמרה ושיל: בוידה. פי' מתיבות נקעה: מפרניה. פי' כפרים: הלכה י"א במחלקי' לפנים. פי' פסלין שמעמידין תחת הגגים שלא יתקלקל האסכולות בפתח: לכרותו. פי' לפנו כותלי שלא יתקלקל האבנים בקרקע: סליק פרקא:

מקום [illegible] והגהות

ª פ"ב בפרקין. ב תוספתא פ"ג. ג כתובות פ"ג ה"ז. ד תוספתא רפ"ג. ה (ע' לקמן פ"ה ה"ז ובבבלי קידושין ע"ה) ובבלי בסנהדרין כ"ב וגפלאות'סי' קל"ס שסידר ר' לף ברייתא, ובנכי' קט"ו. דתכם דבי ר' ליוסי). ו בבלי ס"ב תוספתא פ"ב. ז פ' בבלי ותוספ' שם. ח תוספתא פ"ב, ע"ס. ט נ"ל: האיקונס' (איקונמס) וע' ב"ק פ"ח ה"ג. י ע' ב' פ"ה כפירש"ס. יא ע' ב' פ"ס. יב ע' בבלי ע"ס. יג גי' הרמב"ן ז"ל: ר' לעזר שאל על כל התורה הסנה סו על הראשון, בשמעינה מהדא וכו'. יד ע' ב"ס פ"ה ע"ה. טו ב"ס פ"ד ה"ג טז לעיל י"ג ד'. קידושין ס', ד'. יז תרומות פי"א ה"ה (פ"ח מ'). יח ע' תוס' בבלי ב"ק ק"ד ד"ה רבה. יט ע' דמאי פ"ב ק"ד. כ מסכת קדושי' פרק מ' פ"ס.

שיורא כי דמר ר' סימון אחוי דיהוד' בר זבדי בשם רב כל זמן שמוהלך לשוק או אביו או אמו מעידין עליו. נאסף צריך שני עדים ואביו ואמו נעשין לו כשני עדי'. והמטהרת חברותיה כיי דתנינן תמן שלש נשים שהיו ישנות במיטה ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות בדקה אחת ומצתה טמא היא טמא' וכולן טהורו'. א"ר בא וכלבר מעת לעת: הלכה ב' רבי ישמעאל אומר ג' חדשים הראשונים כו'. שמואל אמר זו דברי ר' ישמעאל ורבי עקיבה. אבל חכמים אומרים ג' שנים קציר' ג' שנים בציר. שלשה שנים מסיק. רב אמר זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבה. אבל חכמים אומרים ג' שנים מעת לעת. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן בשם שחלוקין כאן כך חלוקין בשני אליהו: הלכה ג' שלש ארצות לחזקה כו'. רב אמר בשעת התירום שנו (א"ר חנינה שני עלה בינידון) רב אמר אין חזקה לבורח ולא מארץ לארץ. שמואל אמר יש חזקה לבורח ויש חזקה מארץ לארץ. אמר רב נחמן בר רב יצחק קרייא מסייע לסה דמ' שמואל ויתן לה המלך סרים א' וגו'. א"ר לעזר ואפילו שתי אבטניות כגון שלומי ונבירו והירדן מפסיק בנתים ועומד שם ורואה אחד המחזיק בשד' ומחזיק בשלו אינ' חזק' עד שתהא עמו באותה העיר ובאותה המדינה. רב אמ' עיקר חזקה הכנסת פירות. לא מודה רב במנכש ובמעדר. מודה רב במנכש ומעדר. מהו דאמר רב עיקר חזקה הכנסת פירות אלא שאם ראו אותו חורש וקוצר ומעמר ודש ובורר ולא ראוהו מכנים פירות אינה חזקה אלא הכנסת פירות. רב אמר עיקר חליצ' התרת רצועות. לא כן א"ר בא בשם רב יהודה ר' זריקן מטי בה בשם רב דברי חכמים חלצה ולא רקקה רקקה ולא חלצה חליצת' פסולה עד שתחלוץ ותרוק. מוד' רב עד שתחלוץ ותרוק מהדא דאמר רב עיקר חליצה התרת רצועות: ר' יוסי בן חנינה שאל לרבי יוחנן עד מהו שיצריך כ"ד. רבי יוסה בשם ר' יוחנן עד אין צריך ב"י דין. ואית דמרין ר' יוסי בן חנינה שאל לתלמידיו דר' יוחנן עד מהו שצריך ב"ד. ר' חייה בשם ר' יוחנן עד צריך בית דין. שמואל אמר אפי' עדר עמו בפני פועלין עד הוא. וצריך לשוח על כל ג' שנים. גירול בר מניימין הוה ליה שברא והוו דיניה תלקיה בר טובי ורב הונא וחייה בר רב. אמר לון חייה בר רב כן אמר אבא מכיון שעדר עמו ג' שני' הראשונו' עד אין צריך לעורר עליו. ותני כן הוה אוכל שלו שש שנים עד שלש שנים הראשונות אמר לו אתה מכרתה לי אתה נתתה לי מתנה אינה חזקה. מחמת טענה הראשונה הרי זו חזקה שכל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה. שמואל אמר אם כוו אין אנו מניחין לגדולי ארץ ישרא' כלום: הלכה ד' כל חזקה שאין עמה טענה כו'. וצריך חזקה. תמן תנינן מודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו כו'. כהדא ראובן אוכל שדה בחזקת שהוא שלו והביא שמעון עדי' שמת אביו מתוכו' מפקין לה מראובן ויהבין לשמעון. אלא הלך ראובן והבי' עדי' שלא מת אביו מתוכה. אמ' רב נחמן בר יעקב אנא אפיקתיה מראובן אנא מחזרנ' ליה. רב אמר כשנתתה על פי בית דין נתתה. מיכן והילך המוציא מחבירו עליו הראיה. מי מודיע. א"ר בא עדי מיתה מודיעין. הגע עצמך שאין העדים יודעין. א"ר יוסי לעולם השד' בחזקת בעליה. מיכן והילך המוציא מחבירו עליו הראיה: הלכה ה' השותפין והאריסין כו'. שותף שמואל אמר לית כן שותף. שותף אין לו חזקה. לא כן אמר שמואל שותף שירד ונטע כנוטע ברשות. הן דתימר שותף שירד ונטע כנוטע ברשות באותו שעומד שם. והן דתימר כי שותף אין לו חזקה בשאינו עומד שם. מהו איתי תחותיה האומנין והגזלין אין להן חזקה. ראה עבדו אל האומן וכליו אל הכובס אמר לו תן לי עבדי תן לי כליי אמר לו אתה נתתו לי במתנ' אתה מכרתו לי אינה חזקה. אתה אמרת למוכרו לי אתה אמרת ליתנו לי מתנה הרי זו חזקה. האריסים. רב הונא אמר באריס לעולם אבל באריס לשעה יש לו חזקה. רבי יוחנן וריש לקיש תריהון מרין אפי' באריס לשעה אין לו חזקה דנימ' נחת דוחי' מיגית ושבקיה. תמן אמרין אריס אין לו חזקה. בן אריס יש לו חזקה. ר' יוחנן ור"ל אמרין אף אריס ובן אריס אין לו חזק' דנימר נחת רוחיה מאבוי ושבק בריה. דמר ר"י אריס שהוריד אריס אין לו חזקה שרדך אריס להורי' ארים: אבל אדם שמפקח על ניכסי אשתו יש לו חזקה. שרדך הבעלי' לפקח על ניכסי נשותיהן: אין לאיש חזקת בניכסי אשתו. בחיי אשתו אבל אחר מיתתו' יש לו חזק'. ולא לאש' בניכסי בעלה בחייו אבל לאח' מותו יש לה חזק'. ולא לבן בניכסי האב בחייו אבל לאחר מיתת האב יש לו חזקה. ולא לאב בניכסי הבן בחייו אבל לאחר מיתת הבן יש לו חזקה: רב אמר בפוחת מעשרה או מוסיף על עשרה. שמואל אמר אפילו פרץ מקו' שאינו ראוי לפרוץ וגדר מקום שאינו ראוי לגדור הרי זה חזקה: הלכה ו' שנים מעידין אותו כו'. אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי שיש לי בה שני חזקה והלך והביא עדים שיש לו בה שני חזקה והלך זה והזמו עדיו הרי זה נותן לו השדה ואוכל פירות של ג' שני' (והתני המוכר לחבירו ונתעצל לוקח ולא החזיק בה וירד המוכ' והחזיק בה בישלה חזקה את המכר ואת המתנה) א"ר זירא הדא אמרה עד חמס אין נפסל בבית דין: הלכה ז' אילו דברים שיש להן חזקה כו'. א"ר לעזר נהגו השותפין להיו' מתרין זה לזה בתרנגולין.

א"ר יוסה מתניתא לא אמרה כן אלא שניהן אסורין להעמיד ריחים ותנור ולגדל תרנגולין. א"ר לעזר יגידל תרנגולין בחצר שאינה שלו הרי זו חזקה. א"ר יוסי ויאות מה נפשך אם יש לו רשות לגדל הרי זה נידל. אם אין לו רשות לגדל הרי זה חזקה: הלכה ח' המרזב אין לו חזקה. ריש לקיש אמר להאריך ולהרחיב כו'. רבי יוחנן אמר לכל אותה הרוח. והתנינן המזחילה יש לה רשות ארבעה אמות. אית לך מימר כל אותו הרוח. ודכוותא המרזב אין לו חזקה לכל אותה הרוח. ותני כן מקום המרזב בחצר יש לו חזקה. מקום קילוחו בחצר אין לו חזקה. דבי רבי ינאי אמרו עד ג' שוקין כבבא. א"ר לא בשם דבי ר' ינאי לענין טומא' איתאמרת. ר' חזקיה בשם ר' ינאי לענין חזקות אתאמרת. ר' יוסי בשם דבי רבי ינאי לענין שבת איתאמרת. א"ר הושעיה לא אמרו אלא בחצר אבל בגגות אפי' למעלה מד' אמות מעכבו. שמע ר' אושעיא והוה ביש ליה אמר אנא אמרי' שמעתא ולא אמרי' משמי. לא אמרו אלא בחצר אבל בגגות אפילו למעלה מארבע אמות מעכבו: הלכה ט' ויז עד טפח יש לו חזקה כו'. רבי לא בשם רבי ינאי זיז היוצא טפח מוציאו את אפילו כמה. למשוך כמה נתן רבי הושעיה בחולק את כיתו: הלכה י' לא יפתח אדם חלונותיו כו'. הבא את מר פתח כנגד פתח מותר. והבא את מר פתח כנגד פתח אסור. הן דתימר מותר במבוי. והן דתימר אסור בחצר השותפין. והתני כשם שבני חצר יכולין למחות זה על ידי זה בחצר. כך בני מבוי יכולין למחות זה על ידי זה במבוי. א"ר לא כאן כשנתן רשות כאן בשלא נתן רשות. א"ר יוחנן שנייא היא בגגות שניתנו לתשמיש. א"ר נסא והרבות לא ניתנו להזכנות. א"ר יעקב בר אחא תני תמן הפותח חלון בכותל חצירו במעמד חבירו ארבע אמו' פותח בשמאל נטל בימין. הגע עצמך שהיה עומד שם. יכיל מימר ליה הוינא בעיית לעי. הוה מושיט לו צרורות. יכיל מימר ליה מנחך הוינא באו גברא: הוו חמשה פתחים זה לפנים מזה שיעור כולן כמלא מקדח. ורא מסייעא למאן דמרין בגאי חלון שהיא פתוחה לאיסטיב לא נעשית אלא להכנים את האורה מכיון שאין לה חזקה אינה מביאה את הטומאה: הלכה יב' אין עושין חלל כו'. נפלו ומבקש לבנותן. רבי יוחנן אמר וויתר. ריש לקיש אמר לא וויתר. מתניתא מסייעה לדין ומתניתא מסייעה לדין. מתניתא מסייעה לרבי יוחנן מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו ונטלה ונתן להן מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. מתניתא מסייעה לריש לקיש ללקח חצר וכה זיזין ובצוצטראות ונפלו בונה אותן בחזקתן:

הדרן עלך חזקת הבתים

א. המוכר את הבית לא מכר את היציע אע"פ שהוא פתוח' לתוכו ולא את החדר שלפנים ממנו ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשר' טפחי'. רבי יהודה אומר אם יש לו צורת פתח אע"פ שאינו גבוה עשרה טפחים אינו מכור: ב' ולא את הבור ולא את הדות אע"פ שכת' לו עמקה ורומה וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבה. וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך. ומודה ר' עקיבה בזמן שאמר לו חוץ מאילו שאינו צריך ליקח לו דרך. מכרן לאחרי' רבי עקיבה אומר אינו צריך ליקח לו דרך. וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך: ג' המוכר את הבי' מכר את הדלת אבל לא המפתח מכר את המכתשת הקבועה אבל לא את המיטלטלת. מכר את האיסטרכיל אבל לא את הקלתי' מכר תנור מכר כיריים. בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין: ד' המוכר את החצר מכר בתים שיחין ומערות אבל לא את המטלטלין בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין. בין כך ובין כך לא מכר את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה. רבי לעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה של חצר: ה' המוכר את בית הבד מכר את הים ואת הממל ואת הבתולות אבל לא מכר את הכיורים ולא את הגלגל ולא את הקורה. בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין. רבי לעזר אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה: ו' המוכר את המרחץ לא מכר לא את הנסרים ולא את הספסלים ולא את הוילאות בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין. בין כך ובין כך לא מכר לא את המנורות של מים. ולא את אוצרות של עצים: ז' המוכר את העיר מכר בתים בורות שיחין ומערות מרחצאות ובית הבדים ובית השלחין אבל לא את המיטלטלין בזמן שאמ' לו היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין. רבן שמעון בן גמליאל אומ' המוכר את העיר מכר את הסנטר: ח' המוכר את השדה מכר את האבנים שהן לצורכה ואת הקנים שבכרם שהן לצורכו ואת התבואה שהיא מחוברת לקרקע ואת מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רובע ואת השומירה שאינ' עשויה בטיט ואת החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה: ט' אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצורכה ולא את הקנים שבכרם שאינן לצורכו ולא את התבואה

פירוש

הלכה ב': בשני אליהו. פי' הג' שנים שלא היה טל ומטר כדכתי' תדבר ה' היה אל אליהו בשנה השלישית לך הראה אל אחאב וגו' וחלוקין בהם אם היו מעת לעת או לא: הלכה ג': אבטניות. בבבלי דבכורות פ' מעשר בהמה בשני אבטליאות כגון שולמי ומסורי' ופירשו כרכים גדולים: הלכה ד': על פי ב"ד כו'. פי' ולפיכך אפי' אם אתו עדים שלא מת אביו מתוכה לא מפקינן מיני' עד שיביא ראיה שהייתה של אביו עד יום מותו: הלכה ה': לית כן שותף. כלומר שאין בו דין שותף. מתני' במתניתין האומנין והשותפין כדספר' הזולין שותף אין לו חזקה. פי' בתמיה לא כן כו' ומשני הן דתימר כו': מהו איתי תחותיה. פי' ומאי אכני' במתניתין תחת השותפין כגון דס"ל דשותפין יש להם חזקה א"כ מפיק ממתניתין דתני שאין להם חזקה השותפין ומשני ליה קאי יליף במקומו דאין להם חזקה ומשני האומנים כו': באריס לשעה. פי' זאת הסוגיא מבוארת בבבלי דפרקין בפ"ר היימיב: הלכה ח': עד ג' שוקי' כו'. בבבלי היכי דמי שלש הפלגה אמרי דבי רבי ינאי כל שאין לו ארבע חוקין ופירושו שלינו' המולה: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

א נדה פ"ט.
ב ע' ב' ל"ו.
ג ע' ויקרא רבה פי"ט.
ד ע' בבלי ל"ח.
ה ע' בכורות.
ו יבמות פי"ב ה"א.
ז שם י"ב ג'.
ח בבלי ל"ט:
ט תוספתא פ"ב ע"ש.
י ל"ט רפ"ה.
יא כתובות פ"ה ה"ב.
יב שם כ"ו ב'.
יג ע' בבלי ס"ב:
יד תוספתא פ"ג. ב' ס"ה:
טו בבלי ס"ו.
טז ע' ב' כ"ג.
יז (עייך לעיל סוף ה"ה).
יח ב"ק פ"ו ה"ג. סכות פ"א ה"א.
יט נדרים פ"ה ס"א.
כ שם ל"ט ס'.
כא ע' בבלי כ"ח:
כב תוספתא פ"ג.
כג ע' שבת ספ"ג.
כד ע' יבמות פי"ב ה"ג.
כה (ע' ברכות פ"ב ותנחומא נסדבר, ובבלי ב"ק ל"ו ותו' הרשב"א שם, בכורות ל"א וכד' י"ט).
כו ע ב' ס'.
כז תוספתא פ"ג.
כח ע' בבלי כ"ט:
כט ע' תוספתא אהלות פ"ד.
ל לקמן פ"ו ס"ז.
לא תוספתא פ"ג.
לב ע' נדרים פ"ז ס"ד.
לג כתובות ל"ו ב'. וע' משנה י' בפרקין.
לד י"ב ולא את ופת [redacted] הכיריים.
לה נ' המסכית בבלי העביח' (ע' בבלי ספי"ב).
לו ע' ב"מ פ"ט פ"ס.

ר לא בכותל אטום הוא מתניתא· א״ר יוסי בכותל סורמין הוא מתניתא·. א״ר יוסי בי רבי בון מתניתא אמרה כן וכחלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ארבע אמות· מלמעלן ארבע אמות שלא יהא עומד ורואה· מלמטן ארבע אמות שלא יהא עומד ורואה· מכנגדן שלא יאפיל את הצדדין. ותני כן מרחיקין הכותל מן החלון כמלוא חלון: הלכה ה׳ מרחיקין את הסולם כו׳ עד בחזקתו· א״ר לעזר הדא דתימר לימין אבל לשמאל זוקף מיד. הכא את מר חמשים אמה· ולהלן את מר׳ שלשים ריס· א״ר יוסה בי רבי בון לעניין לרעות רועה הוא חמשים אמה לעניין לפרוח פורחת אפי׳ עד ארבעת מיל: הלכה ו׳ ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה כו׳· הדא דתימ׳ כשאין חוך הרבים מפסקת בנתיים. אבל בזמן שמפסקת לא בדא· הדא ילפה מההיא וההיא ילפה מהדא· הדא ילפה מההיא שאם היא שנים שחייב להכריז· וההיא ילפה מהדא שאם היו ג׳ שהוא של מוצאו: הלכה ז׳ מרחיקין את האילן מן העיר כו׳· משם שעומד ומאפיל או משם שגיאו רע· מה מפקה מביניהון· היה עומד בתוך שלו אין תימר משם שעומד ומאפיל בתוך שלו מותר· ואין תימר משו׳ שגיאו רע אפילו בתוך שלו אסור: הלכה ט׳ מרחיקין את הגבילות כו׳· רבי אבהו בשם רבי יוחנן עד מקום ששם גלד. דבית רבי ינאי אמרו עד מקום שעומד ומריח· ותני כן רבי עקיבה אומר לכל רוח הוא עושה ומרחיק חוץ מן המערבה מפני שהיא תדירה. ר׳ מנא הוה מהלך עם מבי שחין· אי״ל אביי לא תהלך ממדניתיה אלא ממערביה: הלכה י׳ מרחיקין את המשרה כו׳. תני מרחיקין את הכצלי׳ מן הכרישין· ורבי לעזר ברבי שמעון מתיר. א״ר יעקב בן דוסאי מנו אילין מתניתא כשם שזה מרחיק זה מזה׳ כך זה מרחיק זה מזה· רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה מפני שפי הדבורים חד ומחריבות הרבש: הלכה יא׳ מרחיקין את האילן כו׳: הלכה יב׳ לא יטע אדם כו׳· רבי יעקב בר אידי בשם ר׳ יהושע בן לוי טעמון דרבנין מפני שיישוב העולם בבורות· שמעון בר זוה אמר בשם רבי יוחנן כך משיב רבי יוסי לחכמי׳ כשם דאית לכון יישוב העולם בבורות אוף אנא אית לי יישוב העולם באילנות· אמר ר׳ יוסי[טו] ויאות אמר שאם אומר שרשין עיקר הן לביכורים לא היה אדם יכול להביא מעל׳ מפני ששרשין של זה יוצאין לתו׳ שרשיו של זה ושל זה בשל זה· לפום כן א״ר יוסא בשם רבי יוחנן אין שרשין לעניין ביכורים כלום: הלכה יג׳ אילן שהוא נוטה לתוך שדה חבירו כו׳: הלכה יד׳ אילן שהוא נוטה לרשות הרבים כו׳. [טז]רבי יונתן הוה דאין מבאות והוה תמן חד רומי והוה מגיריה בחקלא ובביתא· והוה לרבי יונתן חד אילן נטה גו דהוא רומיי· אתא קומי׳ חד דיין אבן. אמר לון אולון ותון בצפרא. אמר ההוא רומיי כגיני לא נפק דינא למחר צ״א מבטל אילו מרידי והמי דהאך דינא נפק· אין הוה דאין כל עמא ולא דאין נפשיה ליה הוא בר נש. באפתי רמשא שלח רבי יונתן בתר נגריה אמר פוק קוץ מה דנטה גו רומיי. בצפרא קרץ בעל דיניה לגביה אי״ל זיל קוץ מה דנטה גו [יא]דידיה. אי״ל חמי דידך מה· אי״ל פוק חמי יתוה כמה דידי עבד דידיך· נפק חמיתיה אמר ברוך אלההן דיהודאי: חדא איתא אוקרת תאנין לרבי יונתן אמ׳ לה בבעי מינך או אעילתינון מיגליין אפקינון מיגליין· ואין אעילתינון מיכסיין אפקינון מיכסיין דלא ימרון ברייתי ריגרין יהבת ליה ואוקרה תאנין: ר׳ חנינה אעיל לר׳ יונתן בגינתיה ואייכליה תאנין מר נפק חמא חד אילן דברת שבעין חוורין· אי״ל למה לא אוכלתני מן אילין אי״ל דאינון לברי· ר׳ חנינה חשש משום גזל בנו· ר׳ יוסא בשם ר׳ יוחנן הלכה כרבי שמעון· רבי חייה בשם רבי יוחנן כל עמא מודי שהלכ׳ כר׳ שמעון:

הדרן עלך לא יחפור

א· חזקת [יז]הבתים בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות בית הבדין בית[יג] השלחין ועבדים וכל שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום. שדה הבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום: ב׳ רבי ישמעאל אומר ג׳ חדשים בראשונה ושלשה חדשים באחרונ׳ ושני׳ עשר חדש באמצע שמנ׳ עשר חדש· רבי עקיבה אומר חדש אחד בראשונה וחדש אחד באחרונה ושנים עשר חדש באמצע ארבע׳ עשר חדש· א״ר ישמעאל במה דברים אמורי׳ בשדה הלבן אבל בשדה האילן כנס את תבואתו ומסק את זיתו וכנס את קיציו הרי אלו שלש שנים: ג׳ שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל היה ביהודה והחזיק בגליל· בגליל והחזיק ביהודה אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה. אמר ר׳ יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבוא לשנה אחרת: ד׳ כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה. כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי· שלא אמר לי אדם דבר אינה חזקה· אתה מכרתה לי אתה נתתה לי במתנה הרי זו חזקה· והבא משום ירושה אינו צריך טענה: ה׳ השותפין[יד] והאריסין והאפיטרופין אין להן חזקה אין לאיש חזקה בניכסי אשתו ולא לאשה בניכסי בעלה ולא לאב בניכסי הבן ולא לבן בניכסי האב. במה דברים אמורים במחזיק אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה: ו׳ שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל שני׳ בראשונה ושני׳ בשנייה ושני׳ בשלישית משלשין ביניהן· ג׳ אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אילו שלש עדיות והן עדות אחת: ז׳ אילו דברים [טו]שיש להן חזקה ואילו שאין להן חזקה· היה מעמיד בהמה בחצר ומעמיד תנור וכירים וריחים ומגדל תרנגלין ונותן זבלו בחצר אינה חזקה· אבל עשה לבהמתו מחיצ׳ גבוהה י׳ טפחים וכן לתנור וכן לכירי׳ וכן לריחי׳· הכניס תרנגלין לתוך הבית עשה מקום לזבלו עמוק ג׳ או גבוה ג׳ הרי זו חזקה: ח׳ המרזב אין לה חזקה ויש למקומו חזקה. המזחילה יש לה חזקה· סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה· חלון המצרית אין לה חזקה ולצורית יש לה חזקה· אי זו היא חלון המצרית כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס בתוכה. רבי יהודה אומר אם יש לה מלבן אע״פ שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה הרי זו חזקה: ט׳ זיז עד ט״ח יש לו חזקה ויכול למחו׳. פחות מטפח אין לו חזקה ואינו יכול למחות: י׳ לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין· לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין· בנה עלייה על גבי ביתו לא יפתחנו לחצר השותפין אלא אם רצה בונה חדר לפנים מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו: יא לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח חלון כנגד חלון. היה קטן לא יעשנו גדול. אחד לא יעשנו שנים. אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון· היה קטן עושה אותו גדול אחד עושה אותו שנים: יב אין[יח] עושין חלל תחת רשות הרבים בורות שיחין ומערות· ר״א מתיר כדי[יט] שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים. אין מוציאין זיזין ובצוצטראות לרשות הרבים אלא אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא· לקח חצר ובה זיזין ובצוצטראות הרי זו בחזקתה:

פרק שלישי

הלכה א. חזקת הבתים בורות שיחין ומערות כו׳· מניין לחזקה· א״ר יוחנן[כ] שמענו מהולכי אושא משור המועד למדו· א״ר יוסי מאן אית ליה שור המועד לג׳ ימים[כא] לא רבי יודה דתנינן תמן רבי יודה או׳ לא אמרו ג׳ שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבא שנה: שמעון בר ווא בשם ר׳ יוחנן המוכר בי׳ לחבירו כיון [כב]שמסר לו מפתח קנה· ר׳ אמי בשם ר׳ יוחנן המוכר בית לחבירו כיון שצבר לתוכו פירות קנה· א״ר שמואל בר רב יצחק ובלבד פירות שראוין ליצבר· ר׳ יוחנן בשם רבי ינאי [כג]המוכר בור לחבירו כיון שמסר לו דליו קנה· ר׳ יהושע בן לוי בשם ר״ש לקיש המוכר צאן לחבירו כיון שמסר לו משכוכית קנה. מאי משכוכית· אית[כד] דמרין תומרא. ואית דמרין פנרודה· ואית דמרין תיישא רבא: ר״ש לקיש בשם בר קפרא המוכר קבר לחבירו כיון שקבר מת אחד בכוך חזקה לכל הכוך· קבר ג׳ מתים בשלשה כוכין. חזקה לכל הקבר· ועברים· ר׳ סימון אחוי דרבי יהודה בר זברי בשם רב [כה]תינוק כל זמן שמושכ׳ך בשוק אביו או אמו מעידין עליו· נאמן ס, השוק צריך שני ערי׳ ואביו ואמו נעשין לו כשני עדים. א״ר אבהו וחשוד אדם לומר על מי שאינו בנו שהוא בנו· דילמא בניכסי הגר אתאמרת· אי״ל הרי כל רבותינו בגולה מעידין עלינו שכך שמעתה מפי רב אדא בר אבוה· אמר רב חסדא [כו]הדא דתימר בתינוק שאינו מתיע אבל בתינוק המרגיע הדא היא דמר ר׳ יוחנן [כז]עגלים וסייחים המקפצין ממקום למקום אין להן חזקה· ר׳ יוסא בשם ר׳ יותנ׳ שתי שדות בניכסי הגר המיצר בנתיי׳ חלש מאתת מהן לקנות חבירת׳ ולא לקנו׳ המיצר הוא נקנית וחבירתה אינה נקנית. ר׳ זירא[כח] בעא קומי רבי יוסא נתכוין לקנות המיצר ושתי מנ׳· אמר רב חסד׳ בניכסי הגר תלש צפונה של שדה לקנות דרומה ולא אמצעיתה· צפונה נקנית דרומה לא נקנית· תמן תנינן[כט] אם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה. שמואל אמר לא קנה אלא מה שתלש· א״ר אבהומא נתותה בניכסי [ל]הגר אתאמר׳· רב חסדא א״ר יצחק בנין ולא תימר קשיא לשמואל את מר בניכסי הגר איתאמרת· רב חסדא אמר משכ׳ בהמה וו לקנ׳ קנה· לקנות ולדותיה קנה. לקנ׳ הוא ולדותיה לא קנה· א״ד נסה הדא דתימר כשלא היתה עברה. אבל אם היתה עברה עשו אותה כאחד מאבריה. ותני [לא]המוכר עבדי בהמתו לחבירו לא עשה כלום· ולדי שפחתו לחבירו לא עשה כלום. מעשרות שדה לחבירו לא עשה כלום. א״ר. חורבתו לחבירו לא עשה כלום· אלא מוכר לו בהמה ומשייר לו עברה. מוכר לו שפח׳ ומשייר לו ולד׳. מוכר לו שדה ומשייר לו מעשרות· מוכר לו חורבה ומשייר לו אויר׳. ר׳ בא בשם רב חסדא[לב] ג׳ הן שהן נאמנין לאלתר החיה והשיירה· והמטהרת חברותיה. החיה בשעת שושכי׳ על המשבר[לג] מהדא דכתיב ותקח המילדת ותקשר וגו׳·

פירוש

הלכה ז׳: שגיאו רע· נראה שהוא כמו כישו בעי״ן ופי׳ שגינתו מזיק לבני העיר: הלכה ס׳: לא תהלוך כו׳. נראה שהוא כעניין בעלי ראתן שלהי פ׳ המדיר בבבלי: ממדינחי· פי׳ ממזרחה. הלכה י״ד דאין סבאו׳· פי׳ שהיה דיין טוב: מגירו. פי׳ שכינו: דיין שכן. פי׳ דין בזה שהיה אילנו סמוך לתוך של שכינו וסמך שיקוץ אותו: אולון ותון כו׳ פי׳ שא״ל שילכו וישובו למחר. כגיני לא נפק כו׳. פי׳ בשבילו לא פסק לכם הדין לפי שהוא סובר שלמחר לא יהיה כם ולכן יפסוק לכם הדין לפי שהוא סובר לפסה. מבטל אילו מרידי· פי׳ שלמחר מבטל כל עסקיו ומלאכתי כדי לשמוע היאך יפסוק לכם הדין: באפתי׳ רמש׳. פי׳ בין השמשות שמתרגם והולך סמכת הערב: קרץ. פי׳ השכי׳: איתא. פי׳ אשה: אוקרת· פי׳ הביאה לר׳ יונתן בכלכל׳ של תאני׳ והוא לא רצה לכן אמר לה אם הכנסתי׳ אותם גלויין תוציאם מגלין ואם הכנסתים מכוסים תוציאם מכוסים שלא יאמרו השכנים ותפי דיברון נתנה לו והוא בבדה כתאנים: מר נפק. כרפ׳ מ״ל מדנפק וכמ״א כתה כד נפק והכל פי׳ אחד להסדברות שבעין. פי׳ מין תאני׳ הנקראי׳ בת שבע והם לבנים וטובי׳: סליק פרקא: חזקת הבתים: משכוכית. פירשתי לעיל בפ״ק דקידושין: פנרודה· פירשתי לעיל בסוף מסכת ב״ק: בכוך. פי׳ קבורה שמתין בתוכ׳ ארוכה קברים: לכל הקבר. פי׳ לבני׳ הקברות: מרגיע. לעיל בסוף פסק׳ קידושין פירשתי: ותורבתו. פי׳ בעסק׳: החיה. פי׳ לשון ... ופירושו שנאמן כשהוא מהלך בשוק בכפסה והולך:

מראה מקום והגהות

א בבלי כ״ב:
ב תוספתא פ״ב.
ג ב״ק פ״ז ה״ז.
ד שם ו׳ א׳.
ה ע׳ ב׳ כ״ז.
ו תוספתא פ״א.
ז ע׳ ב׳ י״ח:
ח ע׳ בכורים פ״ג ג׳.
ט עי׳ בבלי נ״ב ס׳. בנוסח׳ יבמ׳.
י צ״ל ספר ליה דאין הבין?
יא צ״ל דידי.
יב קידושין פ״א ה״ג.
יג ע׳ רש פו״ק ולקמן פ״ד ס״ו.
יד במתניתין בבבלי. הלוסכין והבוחסין, וע״ש בפירש״ס.
טו נדרים ל״ט א׳.
טז בכורים פ״א ה״א (ס״ג, ד׳).
יז ב״ק פ״ה ה״ט (ה׳, א׳).
יח ע׳ ערך סלין ובקורת התלפות אות ליסם.
יט ע׳ בבלי כ״ח.
כ ע׳ ב׳ פסחים ד׳, ב״ק כ״ג.
כא קידושין פ״א, ס׳, ב׳, ע״ש.
כב שם וב״ק פ״י ה״ט (ו׳, ג׳).
כג קידושין פ״ד ה״נ (ס״המע״נ).
כד שם.
כה שם הג״׳ דס״ר ינבאי.
כו ע׳ ב׳ ל״ג.
כז פאה פ״ג ה״א. קידושין פ״א, ס׳, ד׳, וע״ש הג״׳.
כח לקמן פ״ה פ״ט.
כט ע׳ בבלי כ״ו.
ל ע׳ ב׳ כ״ט ט׳.
לא דמאי כ״ה ב׳, קידושין ס׳ א׳.
לב קידושין ס״ה ד׳.
לג ע׳ תוספתא רפ״ו.

שאמרו חוץ מארבע אמות של פתחים. ותני בר קפרא כן אין חולקין את החצר עד שהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה. א"ר יוחנן ארבע אמות שאמרו לא שהן לו לקיניין אלא שהא מעמיד בהמתו לשעה ופורק חבילתו. ר' יונתן מקשי כלום אמרו ארבע אמות אלא שיהא מעמיד בהמתו ופורק חבילתו לשעה. אשכח תני' אף חוליית הבור יש לה ארבע אמות. רבי רבי ינאי אמר אף בית התרנגלין יש להן ארבע אמות: ר' יוחנן בשם רבי בנייה' בכל השותפין ממחין זה על זה בחצר חוץ מן הכבים' מפני כבו' בנות ישראל. א"ר מתניה הדא דתימר במקו' שרגשים מכבסות. אבל מקום שהאנשים מכבסין לא כרא. ודא דתימר חוץ מן הכביסה מפני כבוד בני ישראל. ברם בארבע אמות דנפשה ממחי הוא בידיה. ודא דתימר בכל שותפין ממחין זה על זה בחצר בכל החצר. ברם בארבע אמו' דחבריה לא ממחי בידיה. ואם היה המקום מגרחן אפילו בד' אמו' דחבריה ממחי בידיה דו יכיל מימר ליה את שפוך והו' נחית גו דידי: רבי יוחנן בשם רבי לעזר בי רבי שמעון מי שאינו רוצה לערב נכנסין לביתו ומערבין לו בעל כורחו. והא תני והוא אינו רוצה לערב אינו ממאן נכנסין לביתו ומערבין לו על כורחו מפני שאין ממאן. אבל אם היה ממאן לא. ותני כן כופין הן בני המבוי זה את זה לעשות להן לחי וקורה למבוי. א"ר יוסי בי רבי בון לא שאינו רוצה לערב. אלא מנפש בישא לא בעי מערבא: רב חונה אמר חצר מתחלקת לפתחין. אמר רב חסדא לזבלין הוא מתניתא. ותני כן (בכירה טפח) בזבלין לפי פתחים. באכסדרה לפי אדם. החצירות שהיו משתמשות בו אמה ונתקלקלה כולם מתקנת עם העליונה. והעליונה מתקנה כנגדה והשאר עם השניה. והשנייה מתקנת כנגדה והתחתונה מתקנת עם כולם מתקנת כנגדה. חמשה ריוטות שהיו משתמשות בבית ונתקלקל כולהם מתקנת עם התחתונה. והתחתונה מתקנת כנגדי והשאר עם השניה. והשנייה מתקנת כנגדה. והעליונה מתקנת כנגדי ומתקנת עם כולם. היו עשוין לגשמים יכולין למחות בידן לכביסה. לכביסה אין יכולין למחות סדן לגשמים. וכתבי הקודש אע"פ ששניה' רוצין לא יחלוקו. א"ר השעיה כגון תילים ודברי הימים. אבל תילים בתילים חולקין. א"ר עקבה אפילו תילים בתילים אין חולקין שמתוך שאין חולקין אילו באין וקורין באילו ואלו באין וקורין באילו:

הדרן עלך השותפין

א. לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת' המי' ולא נברכת הכובסין אלא אם כן הרחיק מכותלו של חבירו ג' טפחי' וסד בסיד. מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של חבירו ג' טפחי' (או) סד בסיד. ומרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים. מרחיקין את הריחים ג' מן השכב שהן ארבעה מן הרכב ואת התנור ג' מן הכלייא שהן ארבעה מן השפה: ב' לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גביו גובה ארבע אמות. היה מעמידו בעליה עד שיהא תחתיו מעזיבה ג' טפחים ובכירה טפח. ואם הזיק משלם מה שהזיק. ר' שמעו' אומ' לא נאמרו כל השיעורי' האילו אלא שאם הזיק יהא פטור מלשלם: ג' לא יפתח אדם חנו' של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר. באמת בין תתיין אבל לא רפת בקר. חנות שבחצר' יכול הוא למחו' בידו ולומ' לו איני יכול לישן לא מקול הנכנסין ולא מקול היוצאים. עושה כלים ויוצא ומוכר בשוק אבל אינו יכול למחו' בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הרחיי' ולא מקול התינוקו': ד' מי שהיה כותלו סמו' לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות. ובחלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות: ה' מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה. ואת הכותל מן המזחילה ארבע אמו' כדי שיהא זוקף את הסולם. מרחיקין את השובך מן העי' חמשים אמה. לא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח. ר' יהודה אומר בית ארבעת כורין מלא שגר היונה. ואם לקחו אפי' בית רובע הרי הוא בחזקתו: ו' ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי זה של בעל השובך. חוץ מחמשים אמה הרי זה של מוצאו. נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו ולזה שלו. מחצה על מחצה שניהן יחלוקו: ז מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה והחרוב והשקמ' חמשי' אמה אבא שאול או' כל אילן סרק חמשים אמה אם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים. ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים. ספק זה קדם וזה קדם קוצץ ואינו נותן דמים: ח מרחיקין גורן קבוע מן העיר נ' אמה. לא יעשה אדם גורן קבועה בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח. מרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו כדי שלא יזיק: ט מרחיקין את הנבילות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה ואין עושין בורסקי אלא למזרח העיר. רבי עקבה אומר לכל רוח הוא עושה חוץ מן המערבה ומרחיק חמשים אמה: י' מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישי' מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים. ר' יוסי מתיר בחרדל: יא מרחיקין' את האילן מן הבור עשרים וה' אמה והחרוב והשקמ' נ' אמה בין מלמעלן בין הצד אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים. ואם האילן קדם לא יקוץ. ספק זה קדם וזה קדם לא יקוץ. רבי יוסי אומר. אע"פ שהבור קדם את האילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: יב לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות א' גפני' וא' כל האילנות. היה גדר בנתיים זה סומך לגדר וזה סומך לגדר. היו שרשיו יוצאין לתוך שדה חבירו מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה. היה חופר בור ושיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו: יג אילן שהוא נוטה לתוך שדה חבירו קוצץ מלא מרדע על גבי המחריש'. החרוב והשקמה כנגד המשקולת. בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת. אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת: יד אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ כדי שיהא הגמל עובר ברוכבו. ר' יהודה או' טען פשתן או זמורות. רבי שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה:

פרק שני

הלכה א. לא יחפור אדם בור כו'. כיני מתניה' וסד בסיד. אם סד בסיד כל שהוא אם לא סד בסיד ג' טפחים מהד' מרחיקין הגפת והזבל והמלח והסיד והסלעים מכותל חבירו ג' טפחי' או סד בסיד. והא את סד מפני שהסלעי' מרתיחין ובא את סד אין מרתיחין. א"ר יוסי כאן וכאן אין הסלעים מרתיחין אלא מפני שעושין עפר תחוח ומלקין את ארעי' הכותל. תני'[יז] בצונם מותר. והיך אמרין ר' יוחנן נפק מכנישתא ושפך מים לתורי תרעא ולא ידעין אי משו' דהוה צונם ואין משום דהוה ביה צער ולא הוה יכיל מסוברי. הדא דתימר בריחיא דתמן. ברם בריחיא דידן ג' מן האיצטרוביל שהן ארבעה מן הקלה. ואת התנור ג' מן הכיליא שהן ד' מן השפה. ר' יודן בן פזי אמר מן השפה החיצונה ולפנים. ורבנן אמרי מן השפה הפנימית ולחוץ. היה עשוי כשובך מהו. נישמעינה מהדא ר' יהודה או' עד"ב שתהא תחתיו מעזיבה ג' טפחים ובכירה טפח. וכדי לא כמין שובך הוא עשויה ותימ' בין מלמעלן בין מלמטן טפח. וכא בין מלמעלן בין מלמטן ג' טפחים: הלכה ב לא יעמיד אדם כו'. תני ולא של נפחין. תנא רב קרנא אין הוה כגון קיני או כנפת מתחילה מותר. כנגד דירתו מהו. א"ר אחא כל שכן כנגד דירתו. א"ר יונתן המזיק אין לו חזקה. רבי יהושע אמר ממחיי רבנן בעשן תדיר. כהדא חדא איתא הוות מדלקה חולין תחות ר' אלפיי איבעה ממחייא בידה. אתא שבדא קומי רבי נסה אמר לא אמרו אלא בעשן תדיר: הלכה ג לא יפתח אדם כו'. רבי יעקב בר אחא פני תר חליטר מן איסטיב לאיסטיבי. ר' אברומי אחי רבי יוסי הוה חד חליטר שרי תחותוהו עבר ר' אחא ולא מחא אמר רבנן עברין ולא מחוי כעם עלוי ר' אחא איבאש רבי אברומי אחו' ר' יוסה איבאש סליק ר' יוסי מבקרתיה אמ' איזיל ואיבעי מיניה אזל ומר בי רינא ורחם עלוי בי דינא ועתר ליה הכריכין. חד בר נש זבין כל דהויה שייר בה חד מסטובא והוה עליל ויתיב עליה. אתא שבדא קומי ר' יונה בי ר' יוסי אמרין לא כולה מינך מיעל ויתיב עליה וחמי מיעל ונפק ג ביתיה. חד בר נש זבין פלגא דהויה שייר בה חד נחתומר. אתא שבדא קומי רבי יונה ור' יוסי אמרין. אתה את עלוי הוא לא אתא עלך. ותני כן[יח] אם קדמ' הרפת או חנות לאוצר אין יכול למחות. תני באמת בין התיח אע"פ שממעטו. אלא שמשביחו. רב הושעיה כד שמע הדין תנייה יהב חמריה גו אוריה דרבני אסריה חמריה. אמר המשנה הוטעתני לא שהוטעתני המשנה אלא דידה' דרבני מסרי חמריה: תני[יט] לשכינו יכול לחזור בו. משקיבל עליו אינו יכול לחזור בו. רשב"ג אומ' אף משקיבל עליו יכול לחזור בו דו יכיל מימר ליה איתן אולין ואתיין להבא בעיין לך ולא משכחין לך ומרבין עלינו תדירך. ר' חנינה ור' מנא חד אמר מהו לשכינו מישראיה גו ודהודי. משקיבל עליו אין יכול לחזור בו. רב הונא אמר מהו לשכינו מיפתח ליה חנות. משקיבל עליו אין יכול לחזו' בו. אתייא דרשב"ג כרים. דתנינן[כ] חמן ועל כולן אמר רים אע"פי שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה. אבל אינו יכו' למחות ולומ' לו איני יכול לישן מקול הפטיש ולא מקול הריחים. או מקול התינוקות. אילן דמלפין טלייא ואילין דעבדין מסונין אילין לאילין יכלין חבירדהון למימחי בידהו' דו יכי' מימ' לי' איתן אולי' ואתיין בעיין לך ולא משכחי' יתך והן מרבין עלינו את חדרך. אילין ציפוראי ממחין אילין לאילין מספריה דנו ליהו' הורי ר' אבימי בר טובי מיתן חד נול בין כותל לכותל. הורי ר' יצחק בר חקולה מרחקת אילי' מרשותיה מכותלה ד' אמות. א"ר יוסי בי רבי בון אילין עמוריא ודכינן מכות קריית אינון רכינין. שורא" דחומץ מן קל נרי פרסיא נפל: הלכה ד'. מי שהיה כותלו כו'. דבי ר' ינאי אמרי כבאין לישב עיר בתחילה היא מתניתא. אמר

פירוש

מגרחן. פי' מודרון ומשופע: מי שאינו רוצ' לערב כו'. לעיל בעירובין פירשתי: תילים ודברי הימי' כו'. צריך לפרש דהכא איירי בב' ברכי' ולפיכ' בשהכל עמי' א' יש בו דין חלוק' אפין שייך לומר שכל א' צריך לשניהם אבל בהתילי' וד"ה משתמשי ביחד דכל אחד צריך לשניהם וי"ע סבר דס"ק טוב שלא לחלק ואפי' תילים ותילי' אין חולקין כדי שיתוועדו יחד ואיש את רעיהו יעזורו וז"ש אילו באין כו': סליק פרקא:

לא יחפור כו':

בצונם מותר. פלשון לנכמא והוא שן סלע: איצטרוביל. פי' בל מושב הרחיים קרוי כן: קלת. הוא המפרכסת: הלכה ב: ממחי' רבנן בעשן כו'. נראה דל"ל בחיי דרבנן וכן הוא בר"אש: איתא. פי' אשה: הוות מדלקא חולין כו' וכן הגוסחא בר"ן אבל בר"אש איתא הוות מדלק' קלא תחות כו': הלכה ג': פני חד חליטר. פי' היה מוכר בעל חנות אחד מן האיסטבא שמכרו' עליו המחור' לאיסטבא אחרת שהיה רחוק מביתו שלא יעכבו עליו הנכנסי' והיוצאי' מלישן: איבאש. פי' חלה ונפל למיטה: ועתר. פי' לשון הכנה: נחתומר. נראה שהוא מטות של נחתומין: הדין תני'. פי' כששמע הברייתא שמשן של נחתומין ולבעין מסנית היין נתן ייט בעלייה של מרחץ: מסרי. פירש שהסריח יינו: הטעני. דתני שמשביחו וחזר ומסר לא כו': דרייחא דרבני כו'. פי' שריח המרחץ מסריח היין ולא העשן: מסונין. פירש קופות גדולות: מספריה דנולית. פי' יתד של אורג: מרחשתי'. פי' הרחיים שמנסרין בו הנסרין והקרשים: עמוריא ודכינן כו'. פי' אילו העמודי' שמטין לאחין מכח קריס' הלעק קול הם עמוך: שורה רחמין. פירש חומה חזקה של מקום שמשו חזק מקול נרי אריעת של פרסי' נפל, כדאמרינן באילו מריטו' באדי' דבי עילאה ומייתי ליה הכא כדי לחזק דברים שמכח קול העמודים קשים:

מראה מקום והגהות
[א] תוספתא ב"ב פ"א.
[ב] נדרים נ"ט, א'.
[ג] עירובין פ"ו (כ"ד, ד'), תוספתא ב"ב פ"א, וע"ש.
[ד] שם, וע' בבלי ב"ב ק"ס.
[ה] ע' פרק פ"א מ"ג.
[ו] נקמן ה"א.
[ז] ב"ק פ"ו ה"ג.
[ח] שביעית ל"ג ב'.
[ט] נכנדים פ"א ה"א.
[י] ע' שבת ו', ד'. בבלי בפרקין י"ס ותוס' ד"ה עמוס.
[יא] ע' תוספתא פ"א.
[יב] ע"ס בפרקין.
[יג] ע' ב' כ"ג.
[יד] תוספתא פ"א.
[טו] שם וע' ב' כ"א.
[טז] כתובות פ"ז ה"א.
[יז] ע' ב' בפרקין י"ט.

פירוש

הבית והעליה כו': אלא נוטל מאה כו'. זלת הפתכי' מבוררת בפי' המשניות בבירור רסב יעויין משם תגל ידה מבוררת גם קלות כסתינג: ר' לא אמר כו'. כמו ר' אילא: תקעייא ובישן. שמות מקומות הן דרייא רכישן כו'. פי' במים שדרים בו בני בשן: ולא יכיל. פי' אפן התחתון יכול לבנו' עד שיבנ' העליון: הלכה ב': ברם אין הוה כו' פי' דדוחק להניח כלים הוא דסגי במעזיב' בינונית אלא יכול הפיס לסדר התחתון מגל אם רוצה לרתון כלים שהו' יותר מהדס' כלים גם דפי לפגו ס' מודה דצריך ממיכה עבה והמגנא הוא תרגו' של רקילה כדמי' בבבא קקומות: הלכה ג': גופנו. לשון סתימה כמו יגיפו דלתה: הלכה ז': רימום. פי' כדנך שהוא שורת הבמייק: בימוס: פיה סדריכל אותן: הלכה ח: מה מפקה מביניהן. פי' כמו מפי כמייהו סלק פרקא וסליקא לה מסכת בבא מציעא. בסייעתא דמרי לארם דיעה:

השותפין שרצו כו': כופין בחצירות. זלת הסוגיא מבוררת מכה מוגיית הבבלי יעויין שם: הלכה ה': דאין הוה בני כו'. פי' שלא הוו רגילי' לבנות בכפיסין וכיפין היינו כפיסין דמתני': הלכה ו': לפסי' ולזימיו' כו'. פי' מיני חמים הן: בין לישא כו'. פי' בין ליתן מסלו לעניי העיר מיסי' בין ליגאל מסלכם אם הוא עני אינו נותן בעניי אותה העיר אלא אם כן היה מעיר י"ב חודש כן כתב המרדכי בפרקין:

לשפר את ידו וליטול הרי הוא שלו והשאר של התחתון:

פרק עשירי

הלכה א· הבית והעליה של שני שנפלו כו'· תני נבמ' כתצוד העליונ' ראויות לישבר· נפל לחוץ התחתונות ראויות לישבר· הוה הא' מכיר מקצת אבניו נוטלן ועולות לו מן החשבו'· אר הושעיה זאת אומרת ששולטת היד מצד אחר: תמן תנינן ק' טבל ק' חולין נוטל ק' ואחת· ק' טבל וק' מעשר נוטל מאה ואחת· אר יוסי אם אומר את נוטל מאה אני אומר כל חולין עלו מיד ונמצא אילו בטיבלן· אלא נוטל מאה ואחת כדי להפריש (תרומה ו) תרומת מעשר מהן טבל: אילין תקעייא ר' זעירא אמר ארעי'· וקיק את מטעיני· ר' לא אמ' עילאי· בנאי אמרין תרידהון אילין יסודייא· ודא מסייעה למאן דאמר בנאי· היתה חורבתו סמוכה לכותל חצר חבירו לא יאמר לו הריני מיס' עמך כותל חצירי ועלה אלא מייסד עמו מלמט' ועולה· היתה על גבי שיחין או על גבי מערות אינו נזקק לו כלום· אר יוסי בי ר' בון תיפתר כגון אילין דרייא דביישן דלא יכיל ארעי' באני עד דבני עילייא: הלכה ב הבית והעליה של שנים כו'· תני נפח' מקום התצור יורד למטה· מקום הכירה יורד למטה· אלא דו אל עביד לך סולם ולא תיהוי עליל ונפיק גו ביתי· ר' יוסי אומ' תחתון נותן את התקרה ועליון נותן את המעזיבה· רבי יוסטא בשם ריל התחתון נותן תקרה ולהרים· ועליון נותן המעזיבה· באיזה מעזיב' ר' יעקב בר אח' בשם ר' לעזר מעזיב' עבה· ר' אבהו בשם ר' לעזר מעזיב' בינונית· לא אמרו אלא להריח את הבוסה· ברם אין הוה כעי משונא מאנין· אוף ר' אבהו בשם ר' לעזר מודי במעזיב' עבה· הורי ר' חנינה לאילין ציפוראי שיהו שניהן נותנין את התקר' ואת הלווחין דאינון זקוקין מיסק חמריהון תמן ומיסק פידיהון תמן: הלכה ג הבית והעליה כו'· אלא בעל הבית מבקש לבנות ובעל העליה אינו רוצה מהו שיאמ' לו נופינו. נישמעינ' מהדא היתה חורבתו סמוכה לחורבת חבירו עמד הלה ובנאה בלא רשותו הרי זה מחשב יציאותיו כשער שבנה ויתן לו את כל יציאותיו· הדא אמרה שאינו אומר לו נופינו מן הצד. כשם שאינו אומר לו נופינו מן הצד כך אין אומר לו נופינו מלמעלן: הלכה ד וכן בית הבד כו'. עד הכותל והאילן כו'· אר לעזר מעשה בדלית אחת שהיתה מודלה על פרסיקו של חבירו ונפסח הפרסק ובא מעשה לפני ר' חייה הגדול ואמר לו צא והעמד לו פרסק. אל ר' יוחנן ולא מתני' היא וכן בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינה אחת על גביו ונפחת· שמעת שאין כופין. ותני ר' חייה כופין· גימר ולא פליגי מאן דמר כופין שהוא שם· ומאן דמר אין כופין כשאין שמד שם: נתנו לו זמן לקוץ· כמה הוא וזמן ר' הושעיה אמר שלשים יום: הלכה ה מי שהיה כותלו כו': הלכה ו השוכר את הפועל כו': הלכה ז המוציא זבלו כו'· תני פור' אדם זבלו בפת' חצירו לפנותו מיד. אבל לשהותו אסור· בא אחד והוזק הרי זה חייב. ר' יודה אומר בשעת הזבלים פורק אדם זבלו בפתח חצירו ברשות הרבים כדי שיתפרך ברגלי אדם ובהמה שלשים יום· שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. פורק אדם עפרו בפתח חצירו ברשות הרבים לשהותו ולהעלותו על גבי הימוס מיד. לשהותו אסור· בא אחר והוזק בו חייב. לא יהא גובל כצד זה אלא במקו' שבונה. פורק אדם אבניו בפתח חצירו ברשות הרבים לפנותן מיד· לשהותן אסור. בא אחר והוזק בהן חייב. מסר החוצב לגמל הגמל חייב· גמל לסתת הסתת חייב· סתת לסבל הסבל חייב· העלה על גבי בימוס והוה מפקפק בה ונפלה הארדכל חייב· מסרה הסתת לסבל והוזק בין בסיתות בין באבן הסתת חייב הסתת לסבל והוזק בסיתות הסתת חייב· באבן הסבל חייב· עלתה וישבה ברימוס ונפלה פטור: הלכה ח שתי גינות כו'· מה יעשו. אפרים בשם ריש לקיש אמר יחלוקו· דבית ר' ינאי אמרי עד עשרה טפחים ר' יוחנן אמר בשם ר' ינאי ובלבד שלא יואנם· כותל שבין שתי מחיצות ונפרץ. רב ושמואל חד אמר מחצה לזה ומחצה לזה וחד אמר כולו לזה וכולו לזה. מה מפקה מביניהון מצא מציאה· מאן דמר מחצה לזה ומחצה לזה מחציו והילך לזה ומחציו והילך לזה ומאן דמר כולו לזה וכולו לזה המוצא זכה:

הדרן עלך הבית והעליה

וסליקא לה מסכת בבא מציעא

בבא בתרא

א. השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע· מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסין ולבינים בונים הכל כמנהג המדינה. בגויל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים. בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה· בכפיסין זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים. בלבינים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהן: ב וכן בגינה מקום שנהגו לגדור יגדור· אבל בבקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו אלא אם רצה כונס לתוך שלו ועושה חזי' מבחוץ· לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו: ג ואם עשו מדעת שניהם בונים את הכותל באמצע ועושים חזית מיכן ומיכן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבני' של שניהן: ד המקיף את חבירו משלש רוחותיו גדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית אין מחייבין אותו. ר' יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל: ה כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ארבע אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן· מארבע אמות ולמעלן אין מחייבין אותו לבנותו· סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל· בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן: ו כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר· רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל החצירות ראויות לבית שער. כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתי' ובריח· רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל העיירות ראויות לחומה. כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר שנים עשר חדש קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד: ז אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה ולא את השדה עד שיהא בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה· ר' יהוד' אומר עד שיה' בה תשעה חצאי קבין לזה ותשעת חצאי קבין לזה. ולא את הגנה עד שיה' בה חצי קב לזה וחצי קב לזה· ר' עקיבה או' בית רובע· ולא את הטריקלין ולא את המותן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא את בית הבד עד שיהא בהם כדי לזה וכדי לזה. אימתי בזמן שאין שניה' רוצים· אבל בזמן ששניהן רוצין אפילו בפחות יחלוקו· וכתבי הקודש אע"פ ששניהן רוצין לא יחלוקו:

פרק ראשון

הלכה א. השותפין שרצו לעשות מחיצה כו'. הדך תנינן תמן אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה. אמרי תמן כשאין שניהן רוצין· ברם הכא כששניהן רוצין. ואפי' תימר הכא כשאין שניהן רוצין רצה זה כופין לזה רצה זה כופין לזה· אר יוחנן כופין בחצירות ואין כופין בגנות· ר' נסה סבר מימר בחצר שהוא למעלה מן הגג אבל גג שהוא למעלה מן החצר כופין· ר' יוחנן סבר מימר בחצר שהוא למעלה מן הגג כופין. אבל גג שהוא למעלה מן החצר אין כופין: הלכה ב וכן בגינה כו'. תני בגינה בין מקום שנהגו לגדור בין מקום שנהגו שלא לגדור כופין· אבל בבקעה מקום שנהגו לגדור כופין· שלא לגדור אין כופין: הלכה ד המקיף את חבירו כו': הלכה ה כותל חצר שנפל כו'. רב חונה אמר ובלבד בשעה שבנה עכשיו. דאין הוה בני רכיפין בני לה רכיפין· ברם הכא הוה בני. דכיפין ובנתיה בליבנין· גבי ליה כיפין וכל שעה דתפיל בני לה: ר' יוסי אומ' אם עמד וגדר הרביעית מגלגלין עליו את הכל· רב חונה אמ' מגלגלין עליו פשטו של כותל. עד כדון לארכו· לרחבו· אר נסא כותל חצר לא מעשה אלא להציל לו: מכרין מימר שאם רצה לקרות אינו מקרה· אר יוסי בי ר' בון תיפתר על ידי מרישו: הלכה ו' כופין אותו לבנות כו'· אר לא כיני אורחא דמאן דמתפרנס מבני ליה ושור שנ' הון עשיר קרית עוזו וגו'. תני שרה שם שלשים יום הרי הוא כאנשי העיר לקופ'. לכסות שש' חדשים· לפסים ולזימיות שנים עשר חדש· וכתר בל האלין מילין איתמר לפסים ולזימיות שנים עשר חדש. אר יוסי בי ר' בון לחומי המסח בין לישא בין ליתן: הלכה ז אין חולקין את החצר כו'· אמר רבי יוחנן ארבע אמות

מראה מקום והגהות

א י"נ: התחתונה. ב י"נ: העליונה. ג דהפילו פ"ט. ד תוספתא פי"ט, בבלי ב"ב ו'. ה תוספתא פי"א. ו ב"ק נ' ג'. ז תוספתא פי"א. ח ע' ב' קי"ח. ט ב"מ פ"ו מ"ח. י ע' לקמן ספ"ו. יא לקמן ריש פרקין. יב פ"ז בפרקין. יג ע' גי' הרח"ם בן ז"ל: ולבד נשמר שבנה עכשיו דמי הוה כמו דכיפין נבי לי' דכיפין ברם לי הוה וכו'. יד י"נ: אלא בגללו. טו פיאה פ"ח ה"ו (כ"א, א') ותוספתא סס פ"ד. וע' בבלי בפרקין ח'. וסנהדרין פ"ו.

מן המניין: יא שכיר יום גובה כל הלילה ושכיר לילה גובה כל היום ושכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה: יב שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל הלילה יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום: יג אחד שכר האדם ואחד שכר הבהמה ואחד שכר הכלים יש בו משום ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר אימתי בזמן שתבעו לא תבעו אינו עובר עליו. המחהו אצל חנוני או אצל שולחני אינו עובר עליו. השכי' נשבע בזמנו ונוטל עיבר זמנו אינו נשבע ונוטל. ואם יש עדי' שתבעו הרי זה נשבע ונוטל: יד גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר: טו המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בבית דין לא יכנס לביתו ויטול את משכונו שנ' בחוץ תעמוד וגו'. היו לו שני כלים נוט' אחד ומחזיר אחד. מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ואם מת אינו מחזיר ליורשיו. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לעצמו אינו מחזיר אא עד שלשים יום ומשלשים יום ולהלן מוכרן בבית דין: יו אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שנ' לא תחבול בגד אלמנה. החובל את הריחים עובר בלא תעשה וחייב משום שני כלי' שנ' לא יחבל ריחים ורכב. ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אא כל דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל:

פרק תשיעי

הלכה א· המקבל שדה מחבירו כו· מקום שנהגו לקצור ותלש איל את בעיתה לתלוש וקצר אמרין ליה פוק דריתה· תני המקבל שדה מחבירו הרי זה קוצר ומעמ' ודש ווורה ובורר· החופר והכייל והסנטר שומרי העיר והאיקונומוס נטלין שכרן מן האמצע. הכייר והבלן והספר בזמן שבאין מכח הארים נוטלין מכח הארים. מכח בעל הבית נוטלין מכח בעל הבית אין משנין על מנהג מדינה: הלכה ב המקבל שדה מחבירו כו· א״ר יצחק בשיבש כל המעיין. כרם אין הוה עמיק תרתין קומין ואת עביד שלשה קומין עמיק יכלין מימר ליה לעי ביה והוא סני: נקצץ האילן. א״ר יצחק בשנקצץ כל האילן אבל אם נשתייר בו ממטע עשרה לבית סאה יכיל מימר ליה בקדמיתא הוו רחשין ולא הוו עבדין סגין· כרם כדון הוגן דלילין עבדין סגין: הלכה ג המקבל שדה מחבירו כו· א״ר יצחק הדא אמרה המבטל כיס חבירו אין לו עליו אלא תרעומת· המבטל שדה חבירו חייב לשפות לו. המבטל ספינתו ותנתו מהו: הלכה ד המקבל שדה מחבירו: הלכה ה' המקב' שדה מחבירו כו· כמה כדי להעמיד בה כרי· ר' יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי וכלבד כדי שיעמיד הרחת· ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה והוא שיה' בית מבנס שלה מלמעלה. ר' יהושע בן לוי אמר חוץ מיציאותיו של זה· ר' יוסי בן חנינה אומר חוץ מיציאותיו של זה ושל זה· א״ר אבהו כדי ניפלה כדי הזרע הנופל בה: הלכה ו המקבל שדה מחבירו כו'· רב הונא אמר בשנשדפה כל אותה הרוח· שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן והוא שזורעה דו יכיל מימר ליה אילו הוות זרעתה הוות עבר' סגין· הגע עצמך שהיו שדות אתרו'· ולא יכיל מימר ליה קודשא בריך הוא מגלג' עם רשיעייא. היו שם שדות אתרו' ולקו יכיל מימר ליה עד כא הוינא חייב כה· מכ' ולהלן לינה חייב כה: הלכה ז המקבל שדה מחבירו כו'. תני המקבל שדה מישראל מעשר ונותן לו דברי ר' מאיר. וחכמים אומרי' בין מאותו המין בין מאותו שדה תורם ונותן לו· אבל משדה אחרת או ממין אחר מעשר ונותן לו. ר' מאיר או' אף מאותה שדה מאותו המין תורם ונותן לו· אבל משדה אחר או ממין אחר אין מעשר ונותן לו: הלכה ח המקבל שדה מחבירו כו'. ניחא שעורין לא יזרענה חטים· חטים לא יזרענה שעורין· ותייא כרי לא יאו כדברי הכל במקום שאין שעורין כפליים כחיטין· אבל במקום שמעלין שעורין כפליים כחטין וורעה שעורים: הלכה ט המקבל שדה מחבירו כו'· ניחא חטין לא יזרענה פשתן· פשתן לא יזרענה חיטין. פשתן לוקה הארץ שלשה שנים ותימר כן· פירש ר' מנחם אחי ר' נוריון קומי ר' לא מוטב לזורע' פשתן אחר פשתן ולא שעורין אחר שעורין: הלכה י המקבל שדה מחבירו כו'· תני המקבל שדה מחבירו זרעה שנה אחת ולא צימיחה כופין אותו לזורעה שנייה· שנייה ולא צימיחה אין כופין אותו לזורעה שלישית· אמר ר״ל הדא דתימר בשדה שאינה בדוקה· אבל בשדה שהוא בדוק' כופין אותו וזורעה שלישית: הלכה יא שכיר יום גובה כל הלילה כו'· שמואל אמר למחר שבר עליו משום ביומו תתן שכרו· רבי דוסא אומר יום אחד הוא דתמר עבר עליו כל שימור הללו אין בגלל מקיימא קראי תיפתר בשכיר שעת יום ולילה· שיכול לגבות כל היום וכל הלילי· ותני בן שכיר שעת ביו' גובה כל היום. בלילה גובה כל הלילה. שכיר שעת ביום ובלילה גובה כל הלילה וכל היום: הלכה יג אחד שכר האדם כו'. כתיב לא תעשוק עני ואביון מאחיך אילו ישראל· מגרך זה גר צדק· בארצך לרבות הבהמה והעבדים. בשעריך לרבות המטלטלין: תני יכול המחהו אצל חנווני או אצל שולחני יהא עובר עליו אינו עובר עליו אבל עוברין הן עליו· אימתי בזמן שתבעו לא תבעו אינו עובר עליו· השכיר בזמנו נשבע ונוטל· ריש לקיש אמר כשאמר לו נתתי, אבל אם א״ל אתן למח' אם אמר לו נתתי אינ' נאמן· ר' יוסי בן חנינה אומר ואפי' למחר אם אמ' לו נתתי נאמן: הלכה יד וטו גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו כו'· כתי' לא תעשוק את רעך פרט לגר תושב· כתיב בנוקין שיהא גובה בעידית שנ' מיטב שדהו וגומ'· וכתיב במלוה שיהא גובה בבינונית שנ' והאיש אשר אתה נושה בו וגומר: למדו קרקעות מן המשכונות· ודכוותה ילמדו משכונות מקרקעות: פירש רבי סימאי דבר תורה שיהא שליח בית דין נכנס ונובה כבינונית שאם יכנס המלוה הרי הוא מוציא היפה. ואם יכנס הלווה מוציא הרע· אלא שליח בית דין נכנס וגובה כבינונית· תני ר' ישמעאל דבר תורה שיהא הלווה נכנס שנ' והאיש אשר אתה נושה בו וגו'· א״ר לא תניי תמן חבול בבית דין. שלא בבית דין מניין ת״ל אם חבו' תחבול. מישכנו שלא ברשות עובר על כל שם ושם שיש לו· א״ר לא הוא גר' לעצמו על כל שם ושם שיש לו. מישכנו וחזר ונתן לו מידת הדין בידו שיהא גובה מנכסין משועבדין· ואם מחזיר לו לאי זה דבר שמישכנו הוא ממשכנו· פירש ר' שמא תבוא שמיטה וישמט· או שמא ימו' הלה ונמצאו המטלטלין ביד היורשין: תני חובל כסות יום בלילה וכסות לילה ביום. מחזיר כסות יום ביום וכסות לילה בלילה. כר וסדין שדרכן לכסות בלילה חובלן ביום ומחזירין בלילה· קורדום ומחרישה שדרכן לעשות בהן מלאכה ביו' חובלן בלילה ומחזירן ביום· א״ר לא זימנין דתיפתר ההן קרא לא תבוא עליו השמש· לא תרנח עלוי שמשא· וזימנין דתיפתר לה לא תטמ' עלוי שמשא. דכתיב השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש· עם מעלי שמשא. עד בוא השמש תשיבנו לו. עד מטמעי שמשא: הלכה יו אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה כו'· תנייה אלמנה בין ענייה בין עשירה אין ממשכנין אות' שנ' לא תחבל בגד אלמנה א' ענייה ואחד עשיר' דברי ר״מ· ר' יהודה אומ' ענייה אין ממשכנין אותה כל עיקר· עשיר ממשכנין אותה ואינו מחזיר שמתוך שבא אצל משיאה שם רע: החובל זוג של ספרין עובר על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו· חבל אחד מהן אינו עובר על אחד מהן· הממשכן צמד פרות עובר על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. מישכן אחד מהם אינו עוב' אלא על אחד מהן בלבד:

הדרן עלך המקבל שדה

א. הבית והעלייה של שנים שנפלו שניהן חולקין בעצי' ובאבני' ובעפר. רואין אילו אבנים ראויות להשתבר. היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן ועולות לו מן החשבון: ב הבית והעלייה של שנים נפחתה העלייה ואין בעל הבית רוצ' לתקן הרי בעל העלייה יורד ודר למטה עד שיתקן לו את העלייה· ר' יוסי אומ' התחתון נותן את התקרה והעליון את המעזיבה: ג הבית והעלייה של שנים שנפלו אמ' בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה הרי בעל העלייה בונה את הבית ויושב בתוכו עד שיתן לו יציאותיו· ר' יהודה אומר אף זה דר לתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר. אלא בעל הבית בונה את הבית ואת העלייה ומקרה את העלייה ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו: ד וכן בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינה אחת על גביו ונפחת הרי בעל הגינ' יורד וזורע למטן עד שיעשה לבית בדו כיפין· הכותל והאילן שנפלו לרשו' הרבי' והזיקו פטורין מלשלם. נתנו לו זמן לסתור את הכותל ולקוץ את האילן ונפלו בתוך הזמן פטור' לאחר הזמן חייב: ה מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל אמר לו פנה את אבנך אמ' לו הגיעך אין שומעין לו משקיבל עליו אמ' לו הילך את יציאותיך ואני נוטל את שלי אין שומעין לו: ו השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש אמר לו תן לי שכרי אמר לו טול מה שעשיתה בשכרך אין שומעין לו משקיבל עליו אמר לו הילך את שכרך ואני נוטל את שלי אין שומעין לו: ז המוציא זבלו לרשות הרבים המוציא מוציא והמזבל מזבל. אין שורין טיט ברה״ר ואין לובנין לבינים וגובלין טיט בר״ה אבל לא לבינים. הבונה ברה״ר והמביא אבנים המבי' מביא והבונה בונה· ואם הזי' משלם מה שהזיק· רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום: ח שתי גנות זו על גבי זו והירק בנתיים ר' מאיר אומר של עליון· ר' יהודה אומר של תחתון. א״ר מאיר ומה אם ירצה העליון ליטול את עפרו אין כאן ירק· א״ר יהודה ומה אם ירצה התחתון למלאות גינתו עפר אין כאן ירק· א״ר מאיר וכי מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה ראין מניין ירק זה חייה. רבי שמעון או' כל שהעליון יכול

מראה מקום והגהות

[א] ע' שבועות רפ״ו.
[ב] תוספתא פ״ט.
[ג] לעיל פ״ח ה״ה.
[ד] ע' ב' ק״ה· ספלה פ״ח ה״ב.
[ה] תוספתא דספי פ״ו, וע״ש הגי'.
[ו] ע' דספי פ״ו, כ״ה, כ'·
[ז] תוספתא שם·
[ח] שם בתוספתא וע' ב' ק״ו:
[ט] בבלי קי״א. תוספתא פ״י.
[יא] ע' ספרי תלא.
[יב] תוספתא פ״י.
[יג] גיטין פ״ו, נ':
[יד] ע' בבלי קי״נ:
[טו] ע' תוספתא פ״י.
[טז] ע' ש״ר פל״א ותנחומ' ומכילת' משפטים פי״ט וספרי תלא ובבלי קי״ו:
[יז] תוספתא פ״י.
[יח] ע' בבלי קמ״ו. וסנהדרין כ״א.
[יט] ע' ב' קי״ו.
[כ] במשניות בבבלי הגי' בעל העלי'.
[כא] גי' הרמב״ם: ויושב בתוכה.
[כב] ב״ק נ' נ'.

המקבל שדה מחבירו כו': פוק דריתה. פירש תול א ונקנת המינוע' שמסלו בלאך על ידי קלירה העומדת בשורה כדי לנקות השדה: הכייל. פי' והסוחר: והסנטר. פירשתי לעיל בפה פעמי' שהו' שומר שדו' העיר: והאיקונומוס. פי' הא עבד ספר לעיר שיודע לכתוב כל שדות העיר וכל קלירה ונקרא בתלמו' בבלי אנקולמוס בפ' המוכר את הבית: הלכה ב: תרתין קומין. פי' שתי קומות אדם והכי פירש הסוגיא דהא דקתני במתניתין יבש המעיין כו' היינו דוקא בשיבש כולו את מיטו סבבה לו מקבירתו אבל אם לא יבש לגמרי אלא שמעיקרו היה עמוק ב' קומות והשתא עמוק ג' קומו' כיון דמ״מ יכול לדלות ולהשקות ממנה ע״י הדחק והמורח יכול לומר לו עדת ביה יותר והוא ט' ולפיכך אם אינו עושה כן יכול לנכות לו מקבירתו וכן גבי אילנות אמרינן דוקא בנקצץ כו' רחשין. פי' דמוקים הארץ אילנות יחד: הלכה יד וט״ו: דמנין דתיפתח כו'· פי' לפעמי' תוכל לפרש לא תבוא עליו השמש לשון זריחת השמ' והיינו לשכיר יום שגבייתו כל הלילה והזהירה תורה לא תזרח עליו השמש כי בזריחת שמש עובר עליו משום לא תלין· ולפעמים תפרשהו בשקיעת השמש והיינו בשכיר לילה שגובי' כל היום ובשקיעת החמה עובר עליו והזהירה תורה לא תשקע עליו השמש. ומייתי ראייה לזה דכתיב כהאמנם המבי' השב תשיב כו' כבוא השמש שמיירי בכסות יום שחייב להחזיר קודם' השמש וכתי' עד בוא השמש דהיינו עד הליל' ובפל' פי' בוא השמש שקיעת השמש. ועיין בפה פרקה. סליק פרקא:

גרם לו שכרו סתם פודה ומאכיל מעשר ומאכיל. קצץ עמו הרי זה אוכל. וכל שאין כיוצא בו בא לידי ליקת המעשרות ואיסור אח' גרם לו שכח סתם אינו אוכל. קצץ עמו הרי זה אוכל: הלכה ט שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה כו'. רב הונא אמר[א] בשומרי פירות הוא מתני' אבל בשומרי גנות ופרדיסין אוכלין מן התורה. שמואל אמר בשומרי גנות ופרדיסין היא מתניתא. אבל בשומרי פירות אין אוכלין לא מתורה ולא מהלכות מדינה. תני ר' חייה ומסייע על רב הונא. וטמא הכהן עד הערב לרבות את השומרין שהן מטמין כבריו: הלכה י זאב אחד אינו אונס כו'. עד כל המתנה על מה שכתוב בתורה כו'. תני[ב] כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו ממון תנאו קיים. תנאי שאינו של ממון תנאו בטל. כיצד אמר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת. שאם מתי לא תהא זקוקה ליבום הרי זו מקודש' ותנאו בטל. זה הכלל שהיה ר' יודה בן תימא אומ' כל דבר שאפשר לו להתקיים והתנה עמה לא נתכוין אלא להפליג בין שאמ' בכתב בין שאמ' בפה כל המתקיים בפה מתקיים בכתב. וכפר עותני כגליל ואנטיפטרי ביהודה את שבנתיים מטילין אותו לחומרו:

הדרן עלך השוכר את הפועלין

א. השואל את הפרה ושאל בעליה עמה. שאל את הפר' ושכר בעליה עמה. שאל את הבעלין או שכרן ואח"כ שאל את הפרה ומתה פטור שנ' אם בעליו עמו לא ישלם: ב אבל שאל את הפרה ואח"כ שאל את הבעלין או שכרן ומתה חייב שנא' בעליו אין עמו שלם ישלם: ג השואל את הפרה שאלה חצי יום ושכרה חצי יום שאלה היום ושכרה למחר שאל אחת ושכר אחת. המשאיל אומר שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה. בשעה שהיתה שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב. השוכר אומר שכורה מתה ביום שהיתה שכורה מתה בשעה שהיתה שכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור. זה אומר שאולה וזה אומ' שכורה ישבע השוכר שהשכורה מתה. זה או' איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: ד השואל את הפרה ושילח לו ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו. או ביד בנו וביד עבדו או ביד שלוחו של שואל ומתה פטור. אמר לו השואל שלחה לי ביד בני וביד עבדי וביד שלוחי או ביד בנך או ביד עבדך או ביד שלוחך. או שאמר לו המשאיל הריני משלחה לך ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך או ביד עבדך או ביד שלוחך ואמר לו השואל שלח ושילחה ומתה חייב. וכן בשעה שמחזירה: ה המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי יחלוקו. היו לו שני עבדים אחד גדול ואחד קטן וכן שתי שדי אחת גדולה ואחת קטנה. הלוקח אומר הגדול לקחתי והמוכר אומר איני יודע זכה בגדול. המוכר אומר הקטן מכרתי והלה אומר איני יודע אין לו אלא קטן. זה[ב] אומ' גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שהקטן מכר. זה אומ' איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: ו המוכר זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי הן לבעל הזיתים. עשו רביעית לסאה זה אומר זיתיי גידלו וזה אומר ארצי גידלה יחלוקו: ז שטף הנהר את זיתיו ונתנן לתוך שדה חבירו זה אומר זיתיי גידלו וזה אומר ארצי גידלה יחלוקו: ח המשכיר בית לחבירו בימות הגשמי' אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח. ובימו' החמה שלשים יום. ובכרכין אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש ובחנויות אחד כרכין ואחד עיירות שנים עשר חדש. רשב"ג או' חנות של נחתומין ושל צבעין שלש שנים: ט המשכיר בית לחבירו המשכיר חייב בדלת ובנגר ובמנעול ובכל דבר שהוא מעשה אומן. אבל דבר שאינו מעשה אומן השוכר עושהו. הזבל של בעל הבית אין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירים בלבד: י המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר. השכיר לו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר. מעשה בצפורין באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהב לשני' מדינ' זהב לחדש ובא מעשה לפני רשב"ג ולפני רבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור: יא המשכיר בית לחבירו ונפל חייב להעמיד לו בית. היה קטן לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן. אחד לא יעשנו שנים. שנים לא יעשנו אחד. לא יפחות מן החלונות ולא יוסיף עליהן אלא מדעת שניהן:

פרק שמיני

הלכה א. השואל את הפרה כו'. א"ר אילא ממשמע שנ' שלם ישלם. אין אנו יודעין אם בעליו עמו לא ישלם. מה ת"ל בעליו אין עמו שלם. אלא מכיון ששאלה פרה ולא שאל בעלה עמהן אע"פ שהבעלין חושין על גבה ומתה חייב. אבל שאל את הפרה ואחר כך שאל בעלה או שכרן ומתה חייב. א"ר לא ממשמע שנ' אם בעליו עמו לא ישלם איני יודע שאם אין בעליו עמו שלם ישלם. ומה ת"ל בעליו עמו לא ישלם אלא מכיון ששאל הפרה ושכר בעלה עמה אף ע"פ שהבעלין חורשין במקום אחר ומתה פטור: הלכה ב השואל את הפרה כו'. לילה שבנתיים מהו. אית מרין דרך הפרות ללון על בעליהן וזו על ידי ששוכרה אצלו לא לנה כשאולה היא אצלה והיא חייב. ואית מרין אין דרך הפרות ללון על בעליהן וזו כשכורה אצלו פטור: הלכה ג השואל את הפרה כו'. תני השאילני פרתך י' ימים והשאל לי כהן ה' ימים 'ראשונים. מתה בתוך האחרונים כשעבוד הראשונים מתה. השאילני פרתך לאחר עשר ימים. א"ל סבה מן כבר מתה משיעבוד האחרונים מתה. השאילני פרתך ואני נשאל לך. השאילני פרתך ובוא תעשה עמי. השאילני קרדומך ובוא ונכש עמי. השאילני תמחויך ובוא ואכול עמי. שאלה' מן הבייר או מן הסנטר או מן האיקונטם ומתה כמי שהבעלין עמו: הלכה ד אמר לו השאילה לי כו': הלכה ה המחליף פרה כו'. א"ר [ד]יוחנן זו להוציא מידי סומכוס שאומ' כל הספיקות יחלוקו. א"ר לא תיפתר כשזה אומר בריא לי וזה אי' בריא לי. ר' יוסי בעי אם כשזה אומר בריא לי וזה אומר בריא לי על רא א"ר יוחנן להוציא מדברי סומכוס: הלכה ו המוכר זיתיו לעצים כו'. ר' יוחנן בעי הרשיבו מה הן. רב הונא אמר בששטן[ה] בגושיהן. ר' יוסי בן חנינה אמר שני עולה ביניהן: הלכה ח המשכיר בית לחבירו כו'. תני [ו]כל אילו שאמרו שלשים יום וי"ב חדש לא שידור בתוכן שלשים יום וי"ב חדש אלא שיודיעו קודם שלשים יום וקודם י"ב חדש. בית הבר כל שעת בית הבר. בית הגת כל שעת הגת. בית היוצרה אין פחות משנים עשר חודש. א"ר יוסי במה דברים אמורי' באילין שהן עשין בעפר שחו'. אבל באילו שעושין בעפר לבן כונס גורנו ומסתלק: הלכה ט המשכיר בית לחבירו כו'. הורי ר' יצחק בר חקולה סוח' מעשה ידי אומן: הלכה י המשכיר בית לחבירו כו'. והיכי אם כשבא עליו בסוף החדש נבייה ליה כולה. ואם כשבא עליו בראש חודש איל פוק לך. שמואל אמר[ט] כיני מתניתא כשבא עליו באמצע החדש. רב אמר ריגא דגר. א"ר לא לית פשטא על דא שיטת בן ננס[י] דו אמר בימל לשון אחרון את הראשון: הלכה יא המשכיר בית לחבירו כו'. ר"ש לקיש אמ' במעמידו על גבוי. [יא]ר' יוחנן אמר כאומר לו בית כזה אני משכיר לך אלא המשכיר בית לחבירו וביקש למוכרו א"ר אמי לא על דעת שזה ימות ברעב. ר' זירא ור' חילא הורידון מרין מכל קניי לו אלא זה איל שיבקוה רשוי עד ימלא אנקלווסים דידיה[יב] אתא עובדא קומי ר' נסי ולא קביל. מה פליגי. אמרי ביתיה הוות ממשכנה גבי חד חמי בגין כן הורי כרבי אימי:

הדרן עלך השואל את הפרה

א. המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יעקור לחרוש אחריו יחרוש הכל[יג] כמנהג המדינה. כשם שחולקין בתבוא' כך חולקין בתבן ובקש. כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים. ושניהן מספקין את הקנים: ב המקבל שדה מחבירו והיא[יד] בית שלחין או בית האילן יבש המעיין נקצץ האילן אינו מנכה לו מחכירו. אם אמר לו השכר לי בית שלחין זו או שדה בית האילן זו יבש המעיין ונקצץ האילן מנכה לו מחכירו: ג המקבל שדה מחבירו אם משוכה בה הבירה שמין אותה כמה היא ראויה לעשו' ונותנין לו שהוא כותב לו אם אוביר ולא אעביד אישלם במיטבא: ד המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש אמר לו מה איכפת לך הואל ואני נותן לך חכורך אין שומעין לו שהוא אומר למחר את יוצא ממני והיא מעלה לפניי עשבים: ה המקבל שדה מחבירו ולא עשת אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לרוטפל בה. א"ר יהודה [טו]מה קיצבה כרי אלא אם יש בה כדי נפילה: ו המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשרפה אם מכת מדינה הוא מנכה לו מחכירו ואם אינה מכת מדינה אינו מנכה לו מחכירו. ר' יהודה אומר אם קיבלה ממנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחכירו: ז המקבל שדה מחבירו בעשרה כור חיטים לקה נותן לו מתוכ' והוה חיטיה יפות לא יאמר לו הרי אני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה: ח המקבל שדה מחבירו לזורעה שעורין לא יזרענה חיטין. חטין יזרענה שעורין. רשב"ג אוסר. [טז]קטנית לא יזרע' תבואה. תבואה יזרענה קטנית. רשב"ג אוסר: ט המקבל שדה מחבירו לשנים מועטו' לא יזרענה פשתן ואין לו קורת שקמ'. קיבלה ממנו לז' שנים שנה ראשונ' זורעה פשתן ויש לו קורת שקמה: י המקבל שדה מחבירו שבע שני' בשבע מאות דינר אין השביעית מן המנין. שבע אחד בשבע מאות דינ' השביעית

השואל את הפרה כו': הלכה ג': חמורי. פי' קערה גדולה הבירה. פי' שומר טורת שלה מן הסנטר. פי' שומר שדות שלה מן האיקונט'. פי' שהטפול על פולח' שלו ודוגמתו לעיל בפ' בחלה בין ערלה דת שמשן סביב פלע קיטהו קומוס כו': הלכה יא: לא על דעת כו'. פי' הר"ש הסוגיא דה"פ דר' אמי סבר דודאי לא עלתה על דעת המשכי' שימות ברעב ולכן י"ל המוכר לאלתר. ר' זירא כו'. פי' שליכהו סברי בהא גב אמי שהמוכר קנה היא מ"ל מוכר ללוקח שבקיה לשוכר עד שישלים זמניה ולא קביל. פי' שלא רצה לקבל דברי ר' זירא ור' חילא: מה פליג כו'. פי' מתני' וכי פליג עליהו ומתר כרבי אמי דילא לאלתר ומשני ביתיה הוית ממשכנא גבי מ' נכפי'. וה"פ מעש' שהיה כך היה שהיה ביתו של אמר שמשכן אצל יהודי במשכנתא דסורא כל ימי נבך ובן לגבי כל זמן שלא יפדינה ולא היה לו מעות לפדותה ובזה הורי כו' אמי שילא לאלתר אצל נמשכן בית לגבי' ולריך למוכרו משמיה דומקי צריך להניח שוכר בבית עד שישלים זמנו כך פירש הר"ש זאת הסוגיא. אבל המרדכי פי' שהיה ביתו ממושכן אצל גוי נכרי ואם לא היה פודהו היה הגוי מחלט לגוי ולכן הולך למכור הבית ואמר שהיה לו שהשוכר היה דר בו ולא שלא פי' שהיה רוצה לקנותו בעוד השוכר בבית וכל כה"ג מקרו ר"ל ודני הילא דצריך השוכר לצאת דהוי כמו שמל ביתו כו' יצוין משם: הורידון מרין. פי' כמו מורידו מסייע: וחיבמו דיהוא אנקלווסי' דידיה. פי' זמן שלה סלק פרקא:

מראה מקום והגהות

[א] נ"ל: בשומרי גנות וכו' אבל בשומרי פירות אוכלין וכו' שמואל אמר בשומרי פירות וכו' אבל בשומרי גנות וכו' ועי' בבלי צ"ג.
[ב] עי' כתובות נ"ג ד' גיטין כ' פ', קידושין כ"ט נ', ותוספת' שם פ"ג. ולקמן נ"ב י"ו ב'.
[ג] תוספתא ניטין ס"ה.
[ד] קשמעו שני פ"ד ה"ד (כ"ק, א') עירובין פ"ז (כ"ד ג') קידושין פ"א (ס', א').
[ה] שבועות פ"ו (ל"ז ב').
[ו] י"ג: פתרונים.
[ז] עי' ב' ל'.
[ח] עי' בבלי ק'. וב"ק ל"ה:
[ט] כמו: שמשן.
[י] תוספתא פ"ו.
[יא] עי' ב' ק"ב:
[יב] עי' ב"ב פ"ו ע"ד.
[יג] עי' בבלי ק"ג.
[יד] עי' פסחים נ"א, ב'.
[טו] לעיל רפ"א וב"ב רפ"א.
[טז] עי' רש פ"ק וב"ב ריש פ"ג וס"ד פ"ו.
[יז] פאה י"ח ד'. ועי' כלאים פ"ב.
[יח] בבבלי הגי' להשקי.

דברים אמורים בדבר שאינו אבד אבל בדבר האבד שוכר עליו ממקום אחר ומטעו ואומר לו סלע פסקתי לך שניים אני נותן לך נטם' מזה ונותן לזה. א"ר אילא ובלבד עד כדי שכרו. עד כדין ובלבד עד כדי שכר אותו היום ובלבד עד כדי שכרו לשעה. כמה דברים אמורים במקום שאינו מוצא לשכור פועלים. אבל אם ראה חמרין שממשמשין ובאין או שפרק ספינתו בלמן אמ' לו צא ושכור לך אחת מכל אילו אין לו עליו אלא תרעומת: הלכה כ השוכר את האומנין כו'. רב אמר כי לי בני ישראל עבדים עבדי' אין ישרא' קונין זה את זה. א"ר יוחנן עבד עברי הוא מתני'. על דעתי' דרב' בין פועל בין בעל הבית יכול לחזור בו. על רעתיה דר' יוחנן פועל יכול לחזור בו ולא בעל הבית: הלכה ג השוכר את החמור כו'. ניחא בהר והוליכ' בבקעה. בבקעה והוליכ' בהר. ר"ש בן יקים אמר כשמתה מחמת אויר. ר' חסדי בן ינאי אמר' שהכישה נחש. ר' יוחנן א"ר מאיר היא דאמר' כל המשנה על דעת בעל הבית נקרא גזלן. שבר חמור והבריקה דבוק או שנעשי' אנגריא. אית תניי תני אנגריא כמיתה. ואית תניי תני אומר לו הרי שלך לפני'. מאן דתני אנגריא כמיתה באותו שיכול לפשר. מאן דמר אומר לו הרי שלך לפניך באותו שאין יכול לפשר: תני' ר"ש בן אלעזר אומר כדרך הליכתה אין חייב להעמיד לו חמור אחר. שלא כדרך הליכתה חייב להעמיד לו חמור אחר: א"ר אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה בקפנדריא אין חייב להעמיד לו חמור אחר בסלקי חייב להעמיד לו חמור אחר. ר' אבהו בשם ר' יוסי בר חנינה אנגריא מיכא ללוד ואיגסיבת אנגריא ללוד אין חייב להעמיד לו חמור אחר. מיבא ללוד ואתסיבת אינגריא לצור חייב להעמיד לו חמור אחר. מתה או נשבר' חייב להעמיד לו חמור. ר' יוחנן אמר כשאמר לו חמור סתם. אבל אם אמר לו חמור זה יכיל מימר ליה לדין בעית אייתי ליה קומין. רב הונא אמר חייב ליטפל בו באותו מקום. א"ר זירא אם יש בנבילה כדי לשכור לו גידור קטן אינו חייב להעמיד לו חמור אחר. ואם לאו חייב להעמיד לו חמור אחר. א"ר הונא אם יש בנבילה כדי ליקח גידור קטן אין חייב להעמיד לו חמור אחר ואם לאו חייב להעמיד לו חמור אחר: הלכה ד השוכר את החמור כו'. תני' כמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום רבי מאיר סאה לגמל וג' קבין לחמור. קב לכתף וג' סאין לעגלה. וספינה לפי מה שהיא. שיירה' שנפל עליה ניים מחשבין לפי ממון ולא לפי נפשות. שלחו לפניהן תייר מחשבין לפי נפשות: אין משנין על המנהג של שיירה. ספינה שעמד עליה נחשול והוקל ממשואה מחשבין לפי משאוי ולפי ממון ולא לפי נפשות. אבל השוכר מחבירו קרון או ספינה מחשבין לפי משאוי ולפי נפשות ולא לפי ממון. שיירא שנפל עליה ניים ועמד אחד מהן והציל מידן הציל לאמצע. ואם נתנו לו רשות הציל לעצמו. חמרין שנפלו עליהן ליסטין ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע. ואם התנ' עמם בבית דין הציל לעצמו. השותפין שמחלו להן מוכסין מחלו לאמצ'. ואם אמרו לשם פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו: הגבאין והמוכסין תשובתן קשה הרי אילו מחזירין למי שמכירין ולמי שאין מכירין יעשו מהן צורכי ציבור: הלכה ז כל האומנין שומרי שכר כו'. הדא אמטיכריסים רבית הוא. שמואל אמר כשאמר לו הגח לפני'. אבל אמר לו הגח לפניך אינו לא שומ' חנם ולא שומ' שכר. א"ר יוחנן רוצה אדם ליתן כמה ולמכור פירותיו על ידי משכון. רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה רוצה אדם ליתן כמה ולמכור פירותיו למי שיפייסנו על ידי משכון: הלכה ח המעביר חבית ממקום למקום כו'. תני ר' נחמיה' קדר מסר קדרוי לבר נש תברין ארים גלתיה אתא גבי רבי יוסי בר חנינה א"ל איזיל אמור ליה למען תלך בדר' טובים. אזל וא"ל ויהב גלתיה. א"ל יהב לך אגרך א"ל לא. א"ל זיל ואמור ליה וארחות צדיקים תשמור. אזל וא"ל ויהב ליה אגרייה:

הדרן עלך השוכר את האומנין

א׳ השוכר את הפועלין ואמר להן להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ולהעריב אינו יכול לכופן. מקום שנהגו לזון יזון לספק מתיקה יספק הכל כמנהג המדינה. מעשה בר' יוחנן בן מתיה שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלין ופסק עמהן מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו אפי' אתה עושה להן כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להן על מנת שאין לכם אלא פת וקטנית בלבד. רשב"ג אומר לא היה צריך הכל כמנהג המדינה: ב אילו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתן ובדבר שגידוליו מן הארץ: ג ואילו שאינן אוכלין העוש' במחובר לקרקע בשעה שאינה גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתן. ובדבר שאין גידוליו מן הארץ: ד היה' עושה בידו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בידיו אפי' על

כתיפו הרי זה יאכל. ר' יוסי בי רבי יהודה אומר עד שיעשה בידיו וברגליו: ה היה עושה בתאנים לא יאכל בענבי' בענבי' לא יאכל בתאנים אבל מונע הוא את עצמו עד שהוא מגיע למקו' היפות ואוכל וכולן לא אמרו אלא בשעת גמר מלאכה אבל מפני השב אבידה לבעלים אמרו הפועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן ובחזירתן מן הגת וחמור כשהוא פורקת: ו אוכל פועל קישות אפי' בדינר וכותבת אפי' בדינר. ר' לעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יותר על שכרו. וחכמים מתירין. אבל מלמדין את האדם שלא יהא רעבתן ויהא סותם הפתח בפניו: ז קוצץ אדם על ידי עצמו ועל ידי בנו ובתו הגדולים. ועל ידי עבדו ושפחתו הגדולים ועל ידי אשתו מפני שיש בהן דעת. אבל אינו קוצץ לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת: ח השוכר את הפועלין לעשות עמו בנטע רבעי שלו הרי אילו לא יאכלו. אם לא הודיען פודה ומאכילן. נתפרסו עיגוליו נתפתחו חביותיו הרי אילו לא יאכלו. ואם לא הודיען מעשר ומאכילן: ט שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה אבל לא מן התורה. ארבעה שומרין הן שומ' חנם והשואל נושא שכר והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם את הכל. ונושא שכר והשוכר נשבעין על השבור ועל השבויה ועל המת' ומשלמין את האבידה ואת הגניבה: י זאב אחד אינו אונס ושני זאבין אונס רבי יהודה אומר בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס: יא שני כלבי' אינן אונס. ידוע הבבלי משום ר' מאיר אומר מרו' אחת אינו אונס משתי רוחות אונס: יב הליסטין הרי הן אונס. הארי והדוב והנמר והברדלים והנחש הרי אילו אונסין. אימתי בזמן שבאו מאיליהן. אבל אם הוליכן למקום גדודי חיה וליסטין אין אילו אונסין: יג מתה כדרכה הרי זה אונס. סכפ' ומתה אין זה אונס. עלת לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס. העלה לראשי צוקין ונפלה אינו אונס. מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם. ונושא שכר והשוכר להיות פטור משבועה ומלשלם: יד כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וכל תנאי שהוא מעשה מתחילתו תנאו בטל. וכל שאפש' לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיי':

פרק שביעי

הלכה א. השוכר את הפועלין כו'. אמר רב הושעיה זאת אומרת המנהג מבטל את ההלכה. א"ר אימי כל המוצי' מחבירו עליו להביא ראייה חוץ מזו. בני טבריא לא משכימין ולא מעריבין. בני בית מעון משכימין ומעריבין. בני טבריא שעלו לשכר בית מעון נשכרין כבית מעון. בני בית מעון שירדו לשכר בטיבריא נשכרין כטיבריא. אבל שעלה מטיבריא לשכר פועלין מבית מעון יכילו מימר לון כן סלקת במחשבתכון דלא הוינא משכח מיגר פועלין מטיבריא. אלא בגין דשמעית עליכון דאתון משכימין ומעריבין בגון כן סלקית הכא: מקום שאין מנהג יהודה בן בוני ר' אמי רב יהודה תניי בית דין הוא שתהא השלמה של פועלין והערבה של בעל הבית. ומאי טעמא תשת חושך ויהי לילה. הכפירים שואגים לטרף. תזרח השמ' יאספון. יצא אדם לפעלו. ערבית בין השכמה בין הערבה משל בעל הבית. עד איכן עד כדי למלאות לו חבית מים ולצלות לו דגה ולהדליק לו נר. על דעתיה דר' יוחנן בן מתיה אדם שהלך לקדש אשה ממקום אחר צריך להתנות עמה ולומר לה על סנת דתעבדי כן וכן ותאכלי כן וכן: הלכה ב אילו אוכלין מן התורה כו'. א"ר לא כי תבוא בכרם רעך וגו'. וכי עלת על דעת שיאכל עצים ואבנים. מה ת"ל ענבים שלא יקלף בתאנים ויםצמץ בענבים. היה עושה בידיו אבל לא ברגליו. (א"ר לא כתיב כי תבא בקמת רעך וגו') תניי' בידיו או ברגליו מקמץ אפי' על כתיפו טוען. ר' יוסי בי ר' יודה אומר' עד שיעשה בידיו ורגליו וגופו. יצא עושה בידיו אבל לא ברגליו. ברגליו אבל לא בגופו. ר' יוסי בי ר' יודן אומר דרי"ש. מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע יצא החלב המגבן המחבץ שאין גידולי קרקע. מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו יצא היין משיקפה משיר' לעקה. הבודל בתמרי' והמפרד בגרוגרות דבר שנגמרה מלאכתו. מה דיש שלא בא לזיקת המעשרות. יצא הלש והמקטף והאופה שבא לזיקת מעשרות: הלכה ה היה עושה בתאנים כו'. א"ר לא' כתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך. וכי מה יש בכרם לוכל אלא ענבים. ללמדך היה עושה בענבים לא יאכל בתאינים: הלכה ו אוכל פועל קישות אפי' בדינר. ר' לעזר בן אנטיגנס אומר בשם ר' לעזר בי ר' ינאי זאת אומרת אוכל פועל יותר על שכרו. ואית דמרין ר' יוחנן בשם ר' ינאי זאת אומרת שיאכל פועל אשכו' ראשון ואשכול אחרון: הלכה ז קוצץ אדם על ידי עצמו כו': הלכה ח השוכר את הפועלין כו'. כל שכיוצא בו בא לזיקת המעשרות ואיסור אחד

מראה מקום והגהות

א בבלי ע"ה. ב ע' ב' ע"ו. ג בבלי ע"ח: רבה אמר. ד ע' קידושין פ"א ה'. ה תוספתא פ"ז. ו תוספתא פ"ח ובבלי פ'. ז ע' ב"ק קי"ה ח בבלי פ"ב. ט ב"ב פ"א ולקמן רפ"ט. י מעשרות פ"ב ה"ו. יא מעשרות שם ה"ז. יב שם. יג ספרי פ' תצא. יד מעשרות שם ה"ו. טו שבועות פ"ח מ"א. טז ע' תוס' בבלי ב"ק ד' ד"ה ב"ח. יז ע' ב"ק פ"ט ס"ה. יח במשנה בבבלי: ונפלה ופסח. ונ"ב נתו"ס. יט כתובות ל"ג א', קידושין ס', ב'. כ כתובות פ"ט ה"ט וע' פיאה פ"ו. כא יבמות.

מרדכי

בלמן. פי' בבבלי: האבה: ג': והבריקה רבוק. פי' שהתליעו רגלי': בקפנדריא' פסוקה בבבלי דברכות לדפקים לדרך לישל בהל. ותגיבו דרך קלר: מיבא ללוד. פי' קבלן ללה: גידור קטן. פי' חמור עייה הלכה ח חברין. פי' שבגנס: ארים גלתיה. שמם תלנתו ולקחו ממנו תמורת קדירותיו: למען תלך כו'. פירש שריפו לו שיעשה עמו לפנים משורת הדין: יהב לך אגרך. ע"כ צריך לתת לשכר שלא שיבר כל הקדירות שלא קיעט יותר מכדי שכרו ומשם תלנתו על ההיזק שהיה יותר מכדי שכרו דלא"כ למה קאמר יהב לך אגרך על מה היה לו לתת לו שכר בין דלא הגהו כלום שדבר היזקו שלא ודאי לא שיבר כל הקדירות ולכן א"ל איתן לו לפנים משורת הדין שכרו בלי ניכוי מההיזק שעש' לו דעכ"פ הנהו במה הקדירות: סליק פרקא: השוכר את הפועלי': תניי ב"ד כמו תכלי נ"ד: ערבית בין כו'. ברא"ש איתא האי סוגיא וגרס בערב שבת בין כו' וכוון הוא: הלכה ב: המחבץ. פי' העושה מיני תבשילי חלב: משיקפאו. פי' שקפאו המרכבים על פי הבור במתחיל היין להיות חומץ ונוטלין הזגין ומשליכין עוקה. פי' בור שלפני הגת:

לך שנים עשר כורין לגרן מותר׳ ר׳ יוחנן אמר מפני שהשרה מצויה להתברך׳ ריש לקיש אמר מעשה כמשכיר לו שדה ביוקר׳ מה בינייהון חנו׳ וספינה׳ מאן דמר מפני שהשדה מצויה להתברך מפרין על חנות וספינ׳. מאן דמר מעשה כמשכיר לו שדה ביוקר חנות וספינה אין מפרין׳ אמר רבי יעקב בר אחא כפירוש פליגי ר׳ יוחנן אמ׳ מפרין על חנ׳ וספינה׳ ריש לקיש אמר אין מפרין׳ מתניתא מסייעא לריש לקיש אין מפרין על חנות וספינה ועל דבר שאינו עושה בגופו: הלכה ד׳ אין מקבלין צאן ברזל מישראל כו׳׳ אי זהו "צאן ברזל היו לפניו מאה צאן אמר לו הרי הן עשויות עליו במאה של זהב וולדן וחלבן וגיזתן שלך ואם מתו את חייב באחריותן ואת מעלה לי סלע של כל אחת ואחת מעלך באחרונה אסור׳ רבי ירמיה בעי הסן את מר "צאן ברזל לראשון׳ וכא את מר לשני׳ אמר ר׳ יוסי תמן שעיקרן לראשון וולדן לראשון. ברם הכא עיקרן לשני וולדן לשני: ר׳ ירמיה בעי תמן את מר נשא שכר חייב על האונסין אסור. וכא את מר נשא שכר חייב על האונסין מותר׳ לא פעמים שמתנה שומר חנם להיות כשואל: ולוין מהן ומלוין אותן בריבית כו׳׳ רבי אמר "תושב האמור בעבד עברי איני יודע מה טיבו. גר צדק האמור בריבית איני יודע מה טיבו׳ מלוה ישראל מעות נכרי מדעת הנכרי אבל לא מדעת ישראל. ישראל שלוה מגוי וביקש להחזירם לו אמר לו ישראל אחר תנם לי ואני נותן כדרך שאת נותן לו אסור. ואם העמידו עם הגוי מותר׳ גוי שלוה מישראל וביקש להחזירם לו אמר לו ישראל אחר תנם לי ואני מעלה לו רבית מותר׳ ואם העמידו אצל ישראל אסור׳ א״ר יוסי והוא שהעמידו אצל ישראל: "ישראל שלווה מגוי וגוי מישראל ונתגייר בין שזקפן עד שלא נתגייר. בין משנתגייר גובה הקרן ולא הריבית. אבל גוי שלווה מישראל ונתגייר אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה הקרן והריבית. משנתגייר גובה הקרן ולא הריבי׳. בר קפרי אמר גובי׳ את הקרן ואת הריבי׳. א״ר יעקב בר אחא טעמא דבר קפרא מכיון שאת מבריחו מן הריבית אף הוא נעשה גר שקר׳ לווה אדם מבניו ובנותיו בריבי׳ אלא שמחנכן בריבית׳ אמר רב כגון אנא לדכה בר בר חנה ודכה בר בר חנה לי. לא יהא "אדם לוה בשקל ומלוה בסלע׳ אבל גוי לוה בשקל ומלוה בסלע׳ ישראל לוה מגוי וגוי מישראל וישראל נעשה לו ערב ואינו חושש משום רבית׳ ישראל שמינה גוי אפוטרופא או סנטר מותר ללוות ממנו בריבית. וגוי שמינה ישראל אפיטרופא או סנטר אסור ללוות ממנו בריבית׳ מעות גוי שהיו מופקדין אצל ישר׳ אסור ללוות בריבית׳ מעו׳ ישר׳ שהיו מופקדין ביד גוי מותר ללוות ממנו בריבי׳ זה הכלל כל שהוא באחריו׳ ישר׳ אסור. באחריו׳ גוי מותר: הלכה ה׳ אין פוסקין על הפירות כו׳׳ מהו לפסוק בשער של סירקי׳. ר׳ יוחנן אמר פוסקין׳ ריש לקיש אמר אין פוסקין. רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זירא לא מסתברא דיודי ר״ש לקי׳ לרבי יוחנן בשער סירקי של ציפורין שאינה פוסקת׳ א״ר בון בר כהנא ותימה אנא א״ר רבנן פליגי בין פוסק לפירות בין פוסק למעות בין מלוה לפירות. א״ר ירמי׳ כמלוה איתפלגו אבל בפונדק כל עמא מודי שאסור. אמר ר׳ יוסה בפיסוק איתפלגון אבל במלוה כל עמא מודי שמותר׳ דבי ר׳ ינאי אמרי פוסקין על השחת׳ ר׳ יוסי בן חנינה אומר אף על חלות רבש. ר׳ יוחנן אמ׳ כל העיירות הסמוכות לטיבריא כיון שיצא שער של טיבריא פוסקין: היה הוא תחלה לקוצרין פוסק עמו על הגדיש כו׳. רב אמר "מחוסר מעשה אחד פוסק. מחוסר כמה מעשים אינו פוסק׳ ר׳ יוחנן וריש לקיש תרויהון אמרין אפילו מחוסר כמה מעשים פוסק׳ והא מתניתא פליגא על רב היה הוא תחלה לקוצרין כו׳: אבא בר זמינה יהב חד דינר לקפילה ונסב מיניה בשעה ולילה דכל שתא ולא מודי רב רבי חייה חובה הוה ליה כיתן אתו חמרייא מזבנה מיניה׳ אמר לון ליה ברעתי מזבנתה כחן אלא כפוריא אמרו ליה ובנה לן כהן מה דאת עתיד מזבנתיה בפוריא׳ אתא שאל לרבי אל אסור׳ נפק קבעה במתניתא ותני כן "והיה חייב לו מעות ובא ליטול ממנו בגורן ואמר לו עשם עלי כשער שבשוק ואני אעלה לך כל שנים עשר חדש אסור דלא כאיסרו הבא לידו׳ אמר רב מודה רבי חייה תביבי די לן יזבין לי׳ וקנה מן כבר שרי אגרא מן כבר וקנה בתר בן שרי קנה מכב׳ אגרא בתר כן אסור׳ ר׳ לעזר יהב דינר לחד בר נש אל מה דזבנן עבדין מיכן תר תנכה דידי. מתמן ולהלן לית לי עסק עסוק אין פחתין ואין יתרין דידך. בעה מיתן ליה בתר תנכה ולא קבל׳ ר׳ לעזר חשש על קרוב לשכר ורחוק להפסד׳ ותני כן "קירוב שכר וריחוק הפסד זו מידת רשעים׳ קירוב הפסד וריחוק שכר זו מידת צדיקי׳ קרוב לזה ולזה רחוק מזה ולזה זו מידת כל אדם׳ ר׳ יצחק יהב דינרין לבר נש בעא מיעבר ליה כהדא דר׳ לעזר ולא קביל עילוי: כרג׳ יהב "מ׳ דינרין לבר נש מזבן ליה כיתן יקרא כיתנא׳ אתא שאל [illegible] אל איזיל סב מיניה ס׳ כורין דברבין׳ ביקש ר׳ להחזיר קליטו שלים ולא הניחו ר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסי. ואית דמרין ר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסי ביקש להחזיר ולא הניחו ר׳׳ מאי קליטו שלים. בר נש דיהב לחבריה סדו דינרין׳ כגון אילין דיהבין עיבידתא לאלי דמפרשין לריסים מרתיון קוסטסבן או משלשה קוסטסבן אין זו רבית׳ אלא המרשא׳ רבי יוסה ורבי לעזר בן עזריה שניהן אמרו דבר אחד דתנינן תמן "והיה לו דבר מועט מוסף עליו והולך׳ וריא בן

עזריה אומר עד שעמיק ג׳ או עד שיתן על הסלע: הלכה ו׳ "לא יאמר אדם לחבירו כו׳׳ תני "לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חטים ואני נותן לך לגורן׳ הא עד שתים שלש שבתות מותר׳ והלל אוסר׳ שמואל אמר הלכה כהלל: הלכה יא׳ אומר אדם לחבירו כו׳: הלכה יב׳ ואילו שעוברין בלא תעשה כו׳. א״ר יוסא "בוא וראה כמה סמיות עיני מלוי רבית׳ אדם קורא לחבירו עובד עבודה זרה ומגלה עריות ושופך דמים ומבקש לירד עמו לחייו׳ והלה שוכר העדים והלבלר ואומר להן בואו והעידו שכפר במקום׳ ללמדך שכל המלוה בריבית כופר בעיקר׳ רבי שמעון בן אלעזר אומר "יותר ממה שכופרין בעיקר כופרין שעושין התור׳ פלסטון ואת משה טיפש ואומ׳ אילו היה יודע משה שכך היינו מרויחין לא היה כותבו׳ רבי עקיבה אומר קשה הריבית שאף הטובה רבית׳ הרי שאמר ליקח לו ירק מן השוק אע״פ שנתן לו מעותיו הרי זה רבית׳ ר׳ שמעון אומר קשה הריבית שאף שאילת שלום רבית לא שאל לו שלום מימיו ועל שלוה ממנו הקדים לו שלום הרי זה רבית׳ וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ואינו מלוון בריבית עליו הכתוב אומר כספו לא נתן בנשך וגו׳. א״ר שמואל בר אימי המיסטוס הזה לא היינו יודעין מהו וכא שלמ׳ ופירש הצל לקוחים למו׳ וגו׳:

הדרן עלך איזהו נשך

א׳ השוכר את האומנין והטעו זה את זה אין להן זה על זה אלא תרעומת׳ שכר את את החמר ואת הקדר "פריא פרין והילין לכלה או למת׳ פועלין לעלות פשתנו מן המשרה וכל דבר שהוא אבד והורו בהן מקו׳ שאין אדם שוכר עליהן או מטען: ב׳ השוכר את האומנין וחזרו בהן ידן לתחתונה׳ אם בעל הבית חזר בו ידו לתחתונה׳ כל המשנה ידו לתחתונה וכל החוזר בו ידו לתחתונה: ג׳ השוכר את החמו׳ להוליכה בהר והוליכה בבקעה. בבקעה והוליכה בהר אפילו זו עשרה מילין וזו עשרה מילין ומתה חייב לשלם׳ שכר את החמור והבריקה" או שנישאת באנגריא או׳ לו הרי שלך לפניך׳ מתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור: ד׳ השוכר את החמור להוליכ׳ בהר והוליכה בבקע׳ אם החליקה פטור ואם הוחמה חייב בבקעה והוליכ׳ בהר אם החליקה חייב ואם הוחמ׳ פטור ואם מחמת המעלה חייב: ה׳ השוכ׳ את הפר׳ לחרוש בהר׳ וחרש בבקעה ונשבר הקנקן פטור׳ בבקע׳ וחרש בהר ונשבר הקנקן חייב. לדוש בקטנית ודש בתבואה פטור׳ בתבואה ודש בקטנית חייב שהקטנית מחלקת: ו׳ השוכר את החמור להביא חטין והביא שעורין תבוא׳ והביא תבן חייב׳ "כמה יוסיף על משואו ויהא חייב סומכוס אומר משום רבי מאיר סאה לגמל ושלשה קבין לחמור: ז׳ כל האומנין שומרי שכר וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם׳ שמור לי ואשמר לך שומר שכר. שמור לי ואמר לו הנח לפניך שומר חנם׳ המלוה על המשכון שומר שכר׳ רבי יודה אומר הלווהו מעות שומר חנם הלווהו פירות שומר שכר׳ אבא שאול אומ׳ מותר אדם לשכור משכונו של עני להיות פוסק עליו והולך מפני שהוא כמשיב אבידה: ח׳ המעביר חבית ממקום למקום ונשברה בין שומר חנם בין שומר שכר יישבע׳ א״ר אליעזר תמיה אני אם יכולין זה וזה להישבע:

פרק ששי

הלכה א. השוכר את האומנין כו׳ הטעו זה את זה מהו׳ איתי אתון עבדין עמי היך אתון עבדין מן חמש רבן. ואשכחון עבדין מן עשר רבן למלאכה אתון עבדין עמי היך אתון עבדין מן עשרה יומין ואשכחון עבדין מן חמש׳ יומין׳ הטען בעל הבית מהו איתי אתון עבדין עם חביריכון׳ היך הונן עבדין מי׳ רבן ואשכחן עבדין מה׳ רבן למלאכה איתי אתון עבדין עם חביריכון היך הונן עבדין מחמשה יומין ואשכחון עבדון מעשר יומין׳ כמה דברי׳ אמורים "שלא הלכו החמרים׳ אבל הלכו ולא מצאו תבואה׳ פועלין לנכש ומצאו שרהו זלחה נותן להן שכר הליכה וחזירה. ולא חמה הכא מטען לבא ריקן׳ עושה מלאכה ליושב ובטל׳ היושב בטל ליושב בחמה: ר׳ חייה רובה אגר חמרין למיתא לי׳ כיתן הלכו ומצאוה לההי׳ אמר לון רב פוק והב לון אגרן משלם ואמר להן לא דאנא חייב מיתן לכון אגריכון אלא אנא חייה מתריח לכון׳ במה דברי׳ אמורי׳ שלא התחילו. אבל אם קביל ממנו שדה לקצור בשני סלעים קצר חצייה והניח חצייה׳ בגד לארוג בשני סלעים ארג חציו והניח חציו שמין לו׳ כיצד שמין לו מה שעש׳ אם היה מה שעש׳ יפה ו׳ דינרין נותן לו סלע או יגמור מלאכתו. ואם סלע נותן לו סלע׳ ר׳ דוסא אומ׳ שמין מה שעתיד ליעשות. אם היה מה שעתיד לעשות יפה ג׳ דינרין נותן לו שקל או יגמור מלאכתו. ואם שקל נותן לו שקל. ר׳ זירא בשם רב הונא רבי בונה רבי ירמיה בשם רב הלכה כרבי דוסא׳ במה

פירוש

הלכה ד: ישראל שלוה מגוי ונתגייר בין כו׳ בין שזקפן עד שלא נתגייר כו׳ גרסי׳. וה״ג בלפסר זמן ההלואה מיטב על הריבית וזקף אות הכל עליו במלוה נאסר אח׳: גובה הקרן והריבי׳. פי׳ לפי שמטע׳ הזקיפ׳ הרי כנכרי ונלוית מעה גוי הוה גר שקר. פי׳ שנתגייר כדי להבריח מעין שלא יטלו ממנו הריבית: סנטר. פי׳ שוטר: הלכה ח: סרקי׳. פי׳ מוחרים שמטלטלים: בפוריא פי׳ בזמן המורי׳ שהגשמן ביוקר: הלכה י״ג: לירד עמו לחייו. יש מפרשי׳ שם לו רצו׳ לירד לאוסטיתו והטעם כיון שקודמו רשע ואין נכי אדם רשעים לרחם עליו והמסיד מיתו ולכן פיר׳ בנכרי פירה יכול להפסיד מיתו ולכי׳ זה לחייו שאם מפכין קפקפת לאיתתפי נכי מעמיד לפיים וחזות סלל מכירו מפירתו אמפס׳ לימבותו. ורש״י פי׳ סרגיל להתקיים מפני כסילו הברו וכסילו נס להרגו ותו׳ פירתי׳ אחר״ לא רליתי להעלות׳: הטובה רבית. פירש אסמי׳ להחזיק לו טובה: ליקח לו ירק כו׳. אע״פ שאין בו חסרון ולית בי אם סורת פעם אפ״ה אסור׳ ואינו מלוה בריבית כו׳ - בבבלי גרסי׳ ופלון אלא בריבית והוא כיום׳ ספי מבוכה אלנו משום דאנוסים אלנו קפה משום דליכו מלוה בריבית יהיה בכלל עושה אלה לא יפוש ולריך לדחוק ולומר מסיה בידו להלוות ולא הלוה דבכ״בג חשי׳ כעוס׳ פטה: המסטום הוא כו׳. פי׳ הא דאמר קרא לא יפוש לא סיכו ודעין כי פשום דהא מוכן כפה נכי אדם אלינם פלוי׳ בריבית ובכסיבם מתפיפו׳ ולכן פירש דהמסטום הוא כלא פשפים דבריבית וה״ק קרא עמ׳ אלה לא יפוש בפיתה מכתה:

סליק פירקא

השוכר את האומני׳: פרוז והחזה פי׳ פלא פי מסה:

מראה מקום והגהות

א ע׳ תוספתא פ״ה.
ב נמורות פ״ג.
ג ע׳ ב׳ ע״א.
ד תוספתא פ״ד, וע׳ ב׳ ע״ג.
ה תוספתא פ״ה.
ו ע׳ כתובות פ״א ס״א.
ז ע׳ תוס׳ נכרקין ע״א: ד״ה כגון.
ח (ע׳ דמאי פ״ג ה״ד).
ט ע׳ ב׳ ע״ד.
י תוספתא פ״ד. וע׳ ב׳ פ״ב:
יא תוספתא שם.
יב ע׳ בבלי ב״ק ק״ג.
יג שביעית פ״ג ה״ב (פרק פ״א ה״ב).
יד תוספתא פ״ו. פי׳ בבלי ע״א. וע׳ ב״ב ב׳ תנחומ׳ ורבה משפטים.
טו ב׳ ע״ה:
טז בעסמ׳ בבלי: להבי׳ פריפרין.
יז י״ג: והגדיק׳ (נסמית בזוק שנשין).
יח בעסמ״ב בבלי סוטי׳: מפני שהכסה קסה לנסמי׳ (ע׳ פ״א׳ פ״ז ס״ז) להבי׳ לחן חסין והבי׳ לחן שעורין כשר ואם הוסיף על משאוייב, כמה יוסיף וכו׳.
כ תוספתא רפ״ו.

א. אי זהו נשך ואי זהו תרבית. אי זהו נשך המלוה סלע בחמשה דינרין וסאתים חטים בשלש מפני שהוא נושך. ואי זהו תרבית המרבה בפירות. כיצד לקח הימנו חטים בדינר זהב הכור. וכן השער. עמדו חטים בשלשים דינר אמר לו תן לי חטיי שאני מוכרן ולוקח אני בהן יין אמר לו הרי חטיך עשויין עלי בשלשי' דינר והרי ילך אצלי בהן יין ויין אין לו: ב' המלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם ולא ישכור ממנו בפחו' מפני שהוא רבית: ג' מרבין על השכר ואין מרבין על המכר. כיצד השכיר לו את החצר ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בעשר סלעי' לשנ' ואם של חודש בחודש בסלע לחודש מותר. מכר לו את השדה ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך באלף זוז ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור: ד' מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים וא' לו אימתי שתרצ' הבא מעות וטול את שלך אסור. הלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מיכן ועד שלש שני' הרי הוא שלי הרי הוא שלו וכך היה בייתוס בן זונין עושה על פי חכמי': ה' אין מושיבין חנוני למחצית שכר לא יתן לו מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר אלא אם כן נתן לו שכרו כפועל בטל. אין מושיבין תרנגלין למחצה ואין שמין עגלים וסייחים למחצה אלא אם כן נתן לו שכר עמלו ומזונותיו. אבל מקבלין עגלים וסייחים למחצה ומגדלין אותן עד שיהו שלשין וחמור עד שתהא טוענת: ו' שמין פרה וחמור וכל דבר שדרכו לעשות ולאכול. מקום שנהגו לחלוק את הוולדו' מיד חולקין. מקום שנהגו לגדל יגדלו. רבן שמעון בן גמליא' אומ' שמין עגל על אמו וסייח עם אמו ומפרין על שדהו ואינו חושש משום ריבית: ז' אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא ריבית. אבל מקבלין צאן ברזל מן הגוים ולוין מהן ומלוין אותן בריבית וכן בגר תושב. מלוה הוא ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי אבל לא מדעת ישראל: ח' אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער. יצא הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש ועל העבט של ענבי' ועל המעטן של זיתים ועל הביצים של יוצר ועל הסיד משישקע בכבשן. פוסק עמו על הזבל כל ימות השנה. ר' יוסי אומ' אין פוסק עמו על הזבל עד שיהא לו זבל באשפה. וחכמים מתירין. פוסק עמו כשער הגבוה. ר' יהודה אומר אע"פ שלא פסק עמו יכול לומר לו תן לי בזה או תן לי את מעותי: ט' מלוה אדם את אריסיו חטים בחיטי' לזרע אבל לא לאכול שהיה רבן גמליאל מלוה אריסיו חיטין ביוקר והולו או בזול והוקירו ונוטל מהן כשער הזול לא שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו: י' לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חיטין ואני נותן לך מן הגורן אלא אומר לו עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח. והלל אוסר. וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר לחבירתה עד שתעשנה בדמים שמא יוקירו החטי' ונמצא באות לידי רבית: יא' אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך. אבל לא יאמר לו נכש עמי ואעדור עמך עדור עמי ואנכש עמך. כל ימי נריד אחד כל ימי רביעה אחת. לא יאמר לו חרוש עמי בנריד ואני עמך ברביעה: יב' רבן גמליאל אומר יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת כיצד נתן את עיניו ללוות ממנו היה משלח לו ואומר בשביל שילויני זו היא רבית מוקדמת. לוה ממנו והחזיר לו את מעותיו היה משלח לו ואומר בשביל מעותיך שהיו בטילו' אצלי זו היא רבית מאוחרת. רבי שמעון אומר יש רבית דברים לא יאמר לו דע אם בא איש פלוני ממקום פלוני: יג' אילו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדי'. וחכמי' אומרים אף הסופר עוברים על בל תתן לו ועל בל תקח ממנו ועל לא תהיה לו כנושי ועל לא תשימון עליו נשך ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך אני ה':

פרק חמישי

הלכה א. אי זהו נשך כו'. אמר ר' ינאי זהו רבית שיוצא כדיינין. בעי קומי ר' יוחנן מהו שיצא בדיינין. אמ' לו אם מזו אין אנו מניחין לגדולי ארץ ישראל כלום. מודי ר' יוחנן שאין שטר זוקק לחבירו. מודה רבי יוחנן שאם היה השטר קיים דמגבין ליה: אי זהו תרבית. תני ישראל שהלוה בריבית לישראל אינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרי' גובה את הקרן ולא את הריבית: כתיב את כספך לא תתן לו בנשך. אין לי אלא נשך בכסף ורבית באוכל. נשך באוכל וריבית בכסף מניין תלמוד לומ' אל תקח מאתו נשך ותרבית הקיש נשך לתרבית ותרבית לנשך מה נשך כסף אף תרבית כסף. מה תרבית אוכל אף נשך אוכל. לקח ממנו חטים. א"ר בא בר כהנא השער שהוא יפה לבעלי פחות מיכן ווי ליה לזבונאי. יותר מיכן ווי למזבנה: אמר לו תן לי חיטיי שאני מוכרן. כמה קנה. רב נחמן בר יעקב סבר מימר חייב להעמיד לחבירו: המלוה את חבירו. חד בר נש אשאל לחבריה דינרין אשרוניה גו ביתיה אמר הב לי אגר ביתי. אתא שאלה ר' בא בר מינא אמר קומי ר' הילא דינרי' אתא שבקא וקם ליה מה דהוה חמי מישרי: תני יש דברים שהן רבית ומותרין. כיצד לוקח אדם שטרות חבית בפחות ומלוותו של חבירו בפחות ואינו חושש משום רבית. ויש דברים שאינן רבית ואסורין משום הערמת רבית כיצד קיבל הימנו שדה בעשרה כור חיטין אמר לו תן לי סלע אחד אמר לו אין לי אלא כור אחד חיטין טול לך וחזור ולקח ממנו בעשרים וארבע אין זה רבית אבל אסור משום הערמת רבית. א"ל ליה את צריך זהב אגר כלים או אגר הכתפין אקולי' וסב דינרך. רבי לא אמר כנותן לו שכר רגלו. רבי זירא אמר נעשה כמשכיר לו דירה ביוקר: הלכה ג' מרבין על השכר כו'. תני המוכר שדה לחבירו ואמר לו על מנת שאתא בה אריס על מנת שאהא בה שותף על מנת שהמעשרות שלי. על מנת שכשתמכרנ' לא תמכרנה אלא לי. שכל זמן שאני רוצה נותן דמיה ונוטלה מותר. היה חייב לו מעות וכתב לו שדהו במכר כל זמן שהמוכר אוכל פירות מותר. כל זמן שהלוקח אוכל פירות אסור. רבי יודה אומר בין כך ובין כך מותר. א"ר יודה כך היה בייתוס בן זונין עושה על פי חכמים. אמרו לו משם ראיה מוכר אוכל פירות היה. ר' יוחנן ור' לעזר ור' הושעיה אמרי' מבתי ערי חומה למד ר' יהודה דתני שנה האמורה בתור' ערי חומה הרי הן כמין רבית ואינה רבית. תני חורן תני הרי זו ריבית אלא שהתורה התירה. מאן דמר הרי זו כמין ריבית ואינה רבית ריב"י. מאן דמר הרי זו רבית אלא שהתורה התירה ר' יודה: א"ר אידי כד סלקית מגלותא אשכחית שבדא קומי ר' אמי הרי זו כמין רבית ואינה רבית. א"ר חזקיה לא אמרו אלא זו רבית שהתורה התיר'. כאן התורה התיר. הא במקום אחר לא. אפילו כן לא אשכח ר' אמי אמר כיתא עם דיירא דאר: הלכה ה' אין מושיבין חנוני כו'. חד בר נש אשאל לחבריה דינרין א"ל סב שני דינרין אגרך ומה דינון עברין דילי ולך. תני הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית ואמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת. ואם ידוע שלקח הרי זה מוציא ממנו על כורחו. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירו' למחצי' שכר רצה אחד מהן לישנן חבירו מעכב על ידו. אם היה ערב שביעית אין חבירו מעכב על ידו ששניהן על מנת כן לקחום. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר אם אמר הא לך מנה שאינו יכול לעמוד כפרוטפרוט הרי זה אסור. ראה פירות מוקירין הרי זה מותר. הנותן מעו' לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר רשאי הלוקח ליקח מאותו המין. כשמוכר לא ימכור שנים כאחד אלא מוכר זה ראשון וזה אחרון. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר רשאי ליקח מכל מין שירצה. לא יקח לו בהן כסות ועצים. אמר ר' יצחק הדא אמרה המבטל כיס חבירו אין לו עליו אלא תרעומת. המבטל שדה חבירו חייב לשפו' לו. המבטל ספינת חבירו וחנות חבירו מהו. המוליך פירות ממקום הזול למקום היוקר. אמר לחבירו תנם לי ואני נותן לך כדרך שאתה נותן למקום פלוני אם באחריו' הנותן אסור והלוקח מותר. המוליך חבילה ממקום למקום אמר לו תניה לי ואני נותן לך כדרך שאת נותן במקו' פלוני אם באחריות הנותן אסור והלוקח מותר. אבל חמרי' המקבלין מבעלי בתים מעמידין להן פירות במקום היוקר כשער הזול. רבי יודה בר פזי עד מקום שדרכו ליקך ולבוא בו ביום. רב הונא אמר מעשה שלוחו. והא מתיבין חונה שליח שנאנס חייב על האונסין שנאנס פטור על האונסין. לא פעמי' מתנה שומר חנם להיות כשואל. והתני רבי הושעיה כשם שחייב בכולה כך חייב במקצת. מאי כדון מיתת תמן משלם כשער היוקר ברם הכא משלם כשער הזול: הלכה ו' שמין פרה וחמור כו'. תני יש הוא אדם מחבירו בהמה לעלו' לו וולד אחד וגיזה אחת לשנה. תרנגולת בעשר ביצי' לחודי. השמה תרנגולת מחבירת' מיטפלת באפרוחין כל זמן שצריכין לאימן. מיטפל בבהמה דקה ללי יום ובגסה חמשים יום. ר' יוסי אומר בגסה ג' חדשים מפני שמיפולה מרובה. יותר מיכן חלקו של בעל הבית והשוה עליו הכל כמנהג המדינה. מהו חלקו של בעל הבית והשוה עליו. בר נש דיהב לחבריה ק' דינרין עבדת עשרין דינרין אתן נסב פלגא וארן פלגא של בעל הבית איתעברון עליו קרן. בני אינש עבדין כן. אלא נסבין ויהבין ובפיפא פלגין. השם בהמה לחבירו כמה חייב באחריותו בבהמה טמיא' שנים עשר ואירבע חדש. באר' עשרי' וארבע חדש. מקום שנהגו לעלות שכר כתף למעות מעלין. וולדו' לבהמה מעלין הכל כמנהג המדינה: רבן שמעון בן גמליאל אומר שמין כו'. אפילו במקום שמעלין שכר כתף למעות ואיני חושש משום רבית. השם בהמה מחבירו עד כמה חייב באחריותה. סומכוס אומר הגודרות שני' עשר חדשי' באתנות עשרים וארבע חדש. עמד עליו בתוך הזמן שמין לו. אחר הזמן אין שמין לו. לא דומה מיפול שנה אחת לשתי שנים. השם בהמה לחבירו אין פחות משנים עשר חדשי'. מתה בבוסיא יהב כוליה. דלא בבוסיא יהב פלגא. כיצד שמה במנה והשביחה ושוה מאתי' מתה בבוסיא יהב ששה של זהב. דלא בבוסיא יהב חמשים זוז. הכחישה ויפת חמשים זוז מתה בבוסיא יהב ג' של זהב. דלא בבוסיה יהב חמשים זוז. השם בהמה מחבירו אין פחות משנים עשר חדשי' עשה בה כל ימות החמה ואמר למוכרה בימות הגשמי' כופין אותו שיאכילה כל ימות הגשמי'. האכיל כל ימות הגשמים ואמר למוכרה בימות החמה כופין אותו שיעשה בה כל ימות החמה: תני רבן שמעון בן גמליאל אומר מפרין על שדהו ואין חושש משום רבית. כיצד קיבל הימנו בעשרה כורין חטין אמר לו תן לי סלע אחד ואני נותן

א' אי זהו נשך כו': אשרתיה גו ביתיה. שהיה דר בבית הלוה: וקם ליה כו'. פי' שיכבה לו מה דהוי חזי ליתן שכר ביתו והיבי' מכאן ראייה לדברי המחלק בין משכנתא' דלאו ברשותיה לנפרי והכא מפריכן כל סלוקי כלא וזהי מפוקי סיביה והא אכל היכא שהלוהו ממש כי הכא דלא היתה ההלוואה על הבי' דוקא דהא היה יכול להוציאו מן הבית בלא מעות ההלוואה בהא לא אמרי' כל סלוקי בלא וזהי מפוקי סיביה הוא וצריך לנכות דמי שכירות הבית כי הכא והר"מבן דחה זה ועיין כר"פ: ואינו חושש כו'. מכאן הוכים הר"מ דהלוקח מקח מחבירו ליתן לו דמים מכאן ועד י"ב חודש רשאי שיאמר תן לי פחות ותן לי המעות מיד וכל שיטת הסוגיות מבוארי' בבבלי ולא יכולתי להעלותם על הגליון: הלכה ו' בבוסיא. פי' נפשיעה:

מראה מקום והגהות

א קידושין פ"ב ה"ו (ס"ב ד'). ב ע' לעיל פ"ב ה"א ובכורות פ"ו ס"ה. ג ע' ב"ב פ"ה ס"ד. ד ע' יבמות רפ"ז. ה בפסקי' בבבלי: ו' הספר מוסקין ופעמי' שמין לזה יש לזה. ז ע' מו"ק פ"א ה"ב (ס', ב'). ח ע' שביעית פ"ם ופ"ם רמ"ח. ט בסק"ם כתבתי רפז, לא תשימון עליו נשך, בני' מלו' והערב והסופר והעדים עוברים על זה בלאו.— ט ע' בבלי ס"פ: י' תוספת' ספ"ה. יא וכן הני' בדפום קראקא ול"ע חב לי. יב תוספתא פ"ד, וע' בבלי ס"ב: יג תוספתא פ"ד. יד ע' תוספתא דמאי פ"ו, בבלי ב"ב פ"ג. ס"ע: טו ערכין פ"ם ופ"ש ל"ם. טז תוספתא פ"ד. יז גי' הרא"ש ז"ל: וכלים. יח ילקוט ס"ה ב'. יט ב ע"ג. ונ' תוספתא פ"ד. כ תוספת' פ"ה. כא בשבתוב"ם יבדק. כב ע' ב' ס"ט. כג תוספתא שם, בבלי ס"ה.

שהוא חייב באחריותן יש להן הונייה ושאינו חיי' באחריותן אין להן הונייה. ר' יהודה או' אף ספר תורה ובהמה ומרגלית אין להן הונייה. אמרו לו לא אמרו אלא את אילו: ט כשם שהונייה במקח ובממכר כך הונייה בדברים לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח. אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מה היו מעשי אבותיך שנ' וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים: י אין מערבין פירות בפירות אפילו חדשים בחדשים ואין צריך לומר חדשים בישנים. באמת ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו. אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו. מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו בחנות אלא אם כן הודיעו. ולא לתגר אע"פ שהו' מודיעו שאינו אלא לרמות בו. מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו: יא התגר נוטל מחמש גרנות ונותן לתוך מגור' אחת מחמש גיתות ונותן לתוך פיטם אחד ובלבד שלא יתכוין לערב. ר' יהודה אומר לא יחלק התנוני קליות ואגוזי' לתינוקות מפני שהוא מרגילן לבוא אצלו. וחכמים מתירין. ולא יפחות את השער. וחכמים אומרים זכור לטוב. לא יבור את הגריסין כדברי אבא שאול וחכמים מתירין. ומודין שלא יבור על פי המגור' שאינו אלא כגונ' את העין. אין מפרכסי' לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים:

פרק רביעי

הלכה א. הכסף קונה את הזהב כו'. זהו כללו של דבר כל הירוד מחבירו קונה את חבירו. אמ' חייה בר אשי מאן תניתה ריש ברבי א"ל אבוי חזור בך ותני כהדא הזהב קונה את הכסף. א"ל לינא חזור בי דער דהוו תילך עליך ארציתני הכסף קונה את הזהב. מילתיה דר' אמר זהב כפירות. מתני' אמרה כסף כפירות. ברת ר' חייה רוב' אוזפת לרב דינרין אתת שאלת לאבוה אמר לה שקלי מינה דינרין טבין ותקילין. סברה ר' חייה ילפין. א"ר אידי אוף אבה אבוי דשמואל בעא קומי רבי מהו ללוות דינרין בדינרין א"ל מות'. א"ר יעקב בר אחא אוף ר' יוחנן וריש לקיש תריהון מרין מות' ללוות דינרין בדינרין. קרט בקרט שרי. לקן בלקן אסור. תמן תנינן כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב בחליפיו. א"ר יוחנן לא שנא אלא שור בפרה או חמור בשור הא ציבור בציבור לא קנה. רב ירמיה בשם רב אפי' ציבור בציבור קנה. ר' אבא בר מינה בשם רב המחליף אברוקלן באמבירוקלן קנה. ר' זירא רב יהוד' בשם שמואל לוה פרה ולוה חמור והחליפו זה בזה ומשך בעל החמור את הפרה. ובא בעל הפר' למשוך החמור ומצאה שבורה בעל החמור עליו להביא הראייה שהיה החמור שלם בשעה שמשך. מאן דלא סבר הא מילתא לא סבר בנזקין כלום. א"ר זירא לינה סבר הדא מילתא וליתה סבר בנזקין כלום: תמן תנינן היו בת מוטן ושדה בביה אביה כו'. ר' תנא ר' פינחס ר' חזקיה סלקון גבי ר' יוסי לגרפה אמרין קומוי הדא ואמר לון אמו' דכתרה נכנסה לרשות הבע' הבעל צריך להביא ראייה ולא האב שהוא צריך להבי' ראייה. ותימר הבע' צריך להביא ראייה. אוף הכא הבעל צריך להביא ראייה (ר' בא רב יהודה בשם שמואל לוה פרה ולוה חמור והחליפו משך בעל החמור את הפרה לא קנאה.) חמור מהו שתקנה'. ר' בא אמר קנה. ר' יסא אמר לא קנה. א"ר מנא אית הכא מילי דיורי בה רבי יוסי. אדם שאמר לחבירו פרתי אני מבקש למכור א"ל בכמ' א"ל בשמונה דינרין. אזל סמביה גבי טרפוניטי[ס] בצפר' עבר ואשכחיה תמן קאים. א"ל מה את עביד הכא א"ל אנא בעי מיסב דינרין דאסמיכתני. א"ל מה את בעי מיזבון לך בהון א"ל חמור. א"ל חמורך אצגי משך זה לא קנה זה משך זה לא קנה זה אלא כל אחד ואחד נקנה בגופו: הלכה ב כיצד משך הימנו פירות כו'. א"ר אחא כתיב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. ומה הוה חמסן' הוה בר נש נפיק טעין קופה מליא' תורמוסין והוו מתבוונין ונוטלין פחו' משוה פרוטה דבר שאינו יוצא בדיינין. אמר ר' חייה בר ווה רבה רבה כמעשי אילו כך מעשי אילו: א"ר תניי הלכה כר"ש. ולא אמרין לה לכל אפין. רב ירמי' בשם רב מעשה והוה ותודה ר' כר"ש. ר' חייה בר יוסף יהב דינר למלחא. חזר ביה ההוא אמר לא ידע דכבר יתבון מגלא גו שקיה דההוא גברא מי שפרע מאנשי דור המבול עתי' ליפרע ממי שאינו עם דבריבורו. חד בר נשי[ס] יהב דינרין למטכסה חזר ביה אתא שברא קומי ר' חייה בר יוסף ור' יוחנן. ר' חייה בר יוסף אמר או יתן לו כדי עירבונו או ימסור אותו למי שפרע. ור' יוחנן אמר או יתן לו כל מקחו או ימסור אותו למי שפרע. ר' לא אמר עירבון הוה. ר' זירא אמר מקצת דמים נתן לו: מודה ר' חייה בר יוסף לר' יוחנן במקח שאין דרכו ליקטה הציין כגון פרה וטלי'. ר' יעקב בר אידי ר' אבהו בשם ר' יוחנן[י] טבעת אין בה משום עירבון. כל [יי]הנושא ונותן בדברים אין מוסרין אותו למי שפרע. ר' יעקב בר זבדי ר' אבהו בשם ר' יוחנן[יי] אמר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו חוזר.

אמר בשעה שאמר צריך לומר בדעה גמורה סבתר כן אין חזר ביה לא חזר ביה. הדא דתימר בעני אבל בעשיר נעשה נדר: הב מפקד לשמשיה אימת דתימר קך תתן מתני' לבר נש אין הוה מסכן הב ליה מיד. ואין עתיר אימליך בי תניינות: ר' יוחנן יהב דינרין לקריבוי על משח. יקר משח. אתא שאל לר' ינאי א"ל מדבר תורה מעות קונין. ולמה אמרו אין קונין שלא יאמר לו נשרפו חיטיך בעלייה. ר' שמואל בר סוסרטאי בשם ר' אבהו אם אמר לו נשרפו חיטיך בעלייה נאמן. ר' יצח' מקשי מה נן קיימין אם בשקנו לו מעותיו שלו נשרפו. ואי לא קנו לו מעותיו של זה נשרפו. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי בר נש דיהב לחברי' עשרה דינרין א"ל את לי גבך מאה דינרין מהדין כיתא שרי מהדין כרמא אסור. מה בין כרם לבית. בית אינו מצוי ליפול. כרם מצוי ליפול. א"ר יוסי את שמע מינה בר נש דיהב' לחבריה עשר דינרין א"ל במנת דתיקום לי בהון מאה גרבין מבין שסלת ידו בהן צריך להעמיד לו מקחו. ר"ש בן לקיש אמר או קנה מיד עמיתך. מיד עמיתך את צריך משיכה. אין את צריך משיכה מיד הגוי. על דעתיה דר"ש בן לקיש לאיזה דבר מוסרין אותו למי שפרע. א"ר יוסי בי ר' בון ותייא כהין תנאה דתני[ט] הנושא והנותן בדברים אין מוסרין אותו למי שפרע: הלכה ג האונאה ארבעה כסף כו'. רב אמר[ס] שיעור הוא. ר' יוחנן אמר לית הוא שיעורא. רב אמר כל הנושא ונותן במנה שאין בו אונאה יש לו אונאה. תני ר' לוי[יי] האונאה פרוטה והאונאה פרוטה. לא הונאה עצמה מהו. תני [יי]נקנה המקח חוזר לו הונייתו דברי ר' יהודה הנשיא. ר' יוחנן אמר בטל מקחו. כהנא בעא קומי רב בשעה שהמוכר מתאונה מתאונה עד חומש. בשעה שהלוקח מתאונה מתאונה עד שתות: א"ל הוא הונייתו ומצטרפין עד שתות. מכר לו שוה חמשה בששה יכיל מימר ליה חד דינר אינרבת סב דידך. א"ר זירא יכיל מימר ליה לית איקרי דידהון בריתא אמרין פלוני אינתך. ואית דבעי מימר יכיל מימר ליה לית הוא יקרי מלבוש בחמשה דינרין. ר' יוחנן ר' לעזר ור' הושעיה אמרי מה טעמא דאהן תנייא ידע אנא דלא הוות מיקמתי טבא לא חמשה דינרין על דהוות דחיק ליה ירבי אשתה דינרין סב דידך והב דידי. מכר לו שוה חמשה בששה לא הספיק לישא וליתן עד שהוקיר משבע[ט]. ר' יעקב בר אידי ר' אבהו בשם ר' יוחנן כשם שבט' מקח מאצל זה כך בטל מזה. תמן תנינן[כ] ארבע מידות במוכרין מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור בו. רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו. א"ר יוסי בי רבי בון ותייא כהן תנא[ס] הנושא ונותן בדברים אין מוסרין אותו למי שפרע: הלכה ד וכמה תהא הסלע חסירה כו'. תני [יי]יותר מיכן מוציאה בשוה סלע עד שקל. דינר עד רובע. פחות מיכן אפי' הוא כאיסר אין יכול להוציאה. היתה יוצא על אסימון בסלע ועל המטבע בשקל. על אסימון בשקל ועל המטבע בסלע אין לו לא צורת המטבע לא יתנה לא לחרם ולא לתרג מפני שמרמין בה את אחרים לא נוקבה ותולה בצואר בנו. במה דברים אמורים בדינרין ובסלעין. אבל בדינר זהב ובמטבעות [יי]כסף מוציאין בשוייהן. כשם שמוציאין לחולין כך מוציאין למעשר שני. ובלבד שלא יתכוין להוציאן: הלכה ה עד איממתי מותר להחזיר כו'. חזקיה אמר[ד] לצורפה בירושלם מצרפה ביפה. בא לחללה כגבולין מחללה ברעה. והתנינן[י] בורר היפה שבהן ומחללן עליה. ויבור תרעה ויעשה אותה. אמר שנייא היא תכא שבבר הוכח בו מעשר שני. נותנה למעשר שני ואינו חושש שאינה לא נפש רעה: יעקב בר זבדי ר' יוחנן בשם ר' סימון[י] כל מעשר שני שאין בקרנו שוה פרוט' אין מוסיף חומש. ר' יוחנן בשם ר' ינאי כל מעשר שני שאין בחומשו שוה פרוטה אין מוסיף חומ'. אית מתני' מסייעא לדין. ואית מתני' מסייעא לדין. דתני ממעשרו פרט לפחות משוה פרוטה. הדא אמרה עד שיהא בקרנו שוה פרוטה. תניי תורן תני ממעשרו חמישיתיו פרט לפחו' משוה פרוטה. חדא אמרה עד שיהא בחומשו שוה פרוטה. אמר רבין בר ממל מתניתי' לא כהדן ולא כהדן דתנינן חמשה פרוטות הן ולא תנינן עד שיהא בקרנו שוה פרוטה ותנינן ח' חומשין הן ולא תנינן עד שיהא בחומשו שוה פרוטה: הלכה ח ואילו דברים שאין להן הונייה כו'. תני ר' יודה אומר אף ספר תורה בהמה ומרגלית אין להן אונאה. ספר תורה אין קץ לדמיו. בהמה ומרגלית צריכין לזווגם. אמרו לו והלא הכל אדם רוצה לזווג. תני רבי יודה בן בתירה אומר סייף וסוס ותרים במלחמה אין להן הונייה: הלכה ט כשם שהאונאה במקח ובממכר כו'. עד אין מפרכסין. ר' אברום' מלחא הוה ספתר סרדוותיה. א"ל יעקב בר אחא והתנינן אין מפרכסין. מילתיה אמרה שיש פירקום באוכלין. ר' זירא הוה עסק בהדא כיתנא אתא גבי רבי אבהו א"ל מה אנא משפרה עיבידיתה. א"ל איזיל עביד מה דאת ידע. רבי אבהו הוה עסיק באילין לסוטיא אתא שאל לר' יוסי בן חנינה א"ל מגן באילין לסוטיא. א"ל איזיל עביד מה דאת ידע. רבה שקרי' מתר. תנא רבי יעקב עסטנייא מהו אין מפרכסין דלא יימא ליה צור נרמך:

חדרן עלך הכסף קונה את הזהב.

פירוש

הכסף קונה את הזהב: כללו כו'. הך סוגיא אלי' אבבלי דק"ל כבבלי דגרסת הזהב קונה כו' אמ' רבי בקטנותו היא עיקר שהוא דזהב לגבי כסף כאלו מטלטלין שנקנין בכסף וכל דבר שהוא חריף והוא פסטירה הוא כמעות לגבי מטלטלין וככא פשטא הכא ופתון סוגיית הבבלי אם הסוגי' מכוונת: לינא חזור כו'. פי' שאין אני חוזר בי מפני שבכיתך בילדותיך ועדיין כמך והילך עליך שנית' לנו הכסף כו': קרט. פי' גרגיר לקן. פי' מגל תרגום של נמגל הוא לקן: לנרפאי. פי' שם מקום: טרפונימי'. פי' בעל מלון אלה הלכ' ב בר נש נפיק כו'. כרא' שהו' דתני במתניתין נתן לו מעות כו' אבל עומד בפי אמר' כו' וגו' למרך לפה הגא דוקא קדור המבול לכן אמר' אנס חמ' של דור המבול היה כעין זה וה"פ פי שפרע מדור המבול שלא היו גוזלי' אלא בפחות משוה פרוט' שע"פי שגזיל' כזה איכה שלפה בדייני' אפ"ה היה נפרע מהם על שעשו שלא כהוגן הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו אע"פי שמן הדין אין לחייבו מ"מ שלא כהוגן עשה והגמרא ממי שעשה שלא כהוגן הוא יפרע כו': רבה רבה כו'. פי' אר' חייא סליג על זה ומבר שאמא גגול גמור היה דיליף ליה מג"ש דרבה רבה דכתי' בדור המבו' כי רבה רעת האדם ובסדום כתיב וזעקת סדום ועמורה כי רבה ולכן אמר כמעשי אילו כך מעשי אילו גזל גמור: למטכסה. פי' מוכר משי: מתנה כו'. לעיל בשביעית פירשתי הסוגי' ותקנתי הנוסחא ע"ש: משח. פי' שמן: הלכה ג: אינרבית. פי' נתאנית: ותני' תורן. כמו תניא אידך: הלכה ח': לזווגם. פי' שם לו שור יפה לחרוש' ומחר על אחר כנגדו ולזווגו עמו בעול שהאלפ' שור חולה עם חברו מקלקל את חברו וכן במרגלי' אדם מחזר לזווג מרגלי' עם הדומה לה ולפיכך אלו אין להם אונאה: הלכה ט': הוה מספר סרדוותה גרסינן. וה"פ שהיה מיפ' הכבשים שלו בצבע עד שנראה כמין סרגלות בשב: לסוסיא. פי' תרגו' של רדידים הוא לסוטא: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

ט ע' בבלי מ"ד.
כ (ע' בסוכה סקום לעיל עמ' ס"ו א').
ג (ע"פ שרמ"ד) קידושין פ"א ה"ו.
ס שם ס', ד'.
י כתובות פ"ו ס"ט.
ו קידושין פ"א ס', וע"ש.
ח צ"ל: ר' בא לר' יוסי.
ט עיי' בנדול עוז ברמב"ם פ"ג סה' מכירה
סס תני' סראמסוס' ובמה סיגוסים פמ"ס.
ע' ברמב"ם רבה פל"ס.
יא קידושין פ"ב ה"ט (פ"ב ג').
יב ע' שביעית פ"י ה"ט (ל"ט, ד').
יג סוף הלכה ו'
יד שם ומפתח עמ' כ"ה, ג', תו' ב' ס"ט:
טו לקמן ה"ג.
טז ע' ב' ס"ט:
יז ע' ב' ל"ה.
יח תוספתא פ"ג.
יט ע' בבלי ג"ב פ"ג.
כ ב"ב פ"ה ס"ט. ולעיל ה"ג סחום פ"ג.
כא תוספתא פ"ג, וע' ג' נ"ב.
כב שם הג"י במעשרות נחמ'
כג מעשר שני כ"ג ג', ע"ש.
כד שם פ"ב ס"ו.
כה שם כ"ד, ד'. וע' בבלי בפרקין כ"ג.
כו ע' סרק.

פירות אצל חבירו הרי זה יוציא לו חסרונ' לחיטין ולאורז תשעת חצאי קבין לכור. לשעורין ולדוחן תשעת קבין לכור. לכוסמין ולזרע פשתן שלשת סאין לכור הכל לפי המיד' הכל לפי הזמן. א"ר יוחנן בן נורי וכי מה איכפת להן לעכברין והלא אוכלות בין מרובה בין מקימעא אלא אינו מוציא לו אלא לכור א' בלבד. ר' יהוד' אומר אם היתה מדה מרובה אינו מוציא חסרונות מפני שהן מותירות: ט יוציא לו שתות לייך. ר' יהודה אומר חומש. יוציא לו שלשת לוגין שמן למאה. לוג ומחצה שמרים ולוג ומחצה בלע. אם היה שמן מזוקק אינו מוציא לו שמרים. קנקנים ישנות אינו מוציא לו בלע. ר' יהודה אומר אף המוכר שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה: י המפקיד חבית אצל חבירו ולא ייחדו לה הבעלים מקום וטילטלה ונשברה אם מתוך ידו נשברה לצורכו חייב לצורכה פטו'. ואם משהניחה בין לצורכו בין לצורכ' פטור. ייחדו לה הבעלים מקום וטילטלה ונשברה בין מתוך ידו בין משהניחה לצורכו חייב לצורכ' פטור: יא המפקיד מעו' אצל חבירו צררן והפשילן לאחוריו או שמסרן לבנו ולבתו הקטנים ונעל בפניהן שלא כראוי חייב שלא שמר כדרך השומרין. ואם שמר כדרך השומרין פטור: יב המפקיד מעו' אצל השולחני אם צרורין לא ישתמש בהן ואם מותרין ישתמש בהן. אצל בעל הבי' בין כך ובין כך לא ישתמש בהן. חנווני כבעל הבית דברי ר"מ. ר' יהודה אומר כשולחני: יג' השולח יד בפיקדון ב"ש אומרים ילקה בחסר ויתר. ובית הלל אומרים כשעת הוצאה ורבי עקיבה אומר כשעת התביעה. החושב' לשלוח יד בפקדון ב"ש מחייבין. ובית הלל אומרים אינו חייב עד שעה שישלח יד. כיצד הוטה את החבית ונטל ממנה רביעית ונשברה אינו משלם אלא רביעית. הגביהה ונטל ממנה רביעית ונשברה משלם את הכל:

פרק שלישי

הלכה א· המפקיד אצל חבירו כו'. מנן תיתי ליה' אם המצא ומצא' בידו הגניבה. וכי אין אנו יודעין שאם ימצא הגנב ישלם שנים. ומה ת"ל שנים ישלם אם אינו ענין לו תניהו ענין לשלפניו: רבי עאל לפירקא ודרבי יודן אמר קומיה הדא א"ל אמור דכתרה נשבע ולא רצה לשלם נמצא הגנב משלם תשלומי כפל. טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם לבעל הפקדון. וישלם למי שהפקדון אצלו. רבי נסה בשם רבי יונה חיים שנים ישלם. למקום שהקרן מהלך שם הכפל מהלך. רבי יוחנן ורבי לעזר רבי נסא מוסיף בשם רבי יוסי בן חנינ' לא סוף דבר שלם אלא מכיון שקיבל עליו לשלם כמי ששילם: אמר משלם אני חוששני שמא שלח בו יד. אמר נשבע אני וראה אותן שמגלגלין עליו שבועו' אחרו' וחזר ואמר משלם אני חוששני. א"ר יוסי לא חייבה אותו התור' שבועה להחמיר עליו אלא להקל שאם רצה לשלם ישלם. ואם רצה לישבע ישבע. היו לו עדים שנגנבה באונס הדא היא דמר ר' לעזר המוכר קנסו לאחר לא עשה כלום. היו לו עדים שנגנבה בפשיעה הרי הו' בכלל ישלם ואחר כך נמצאת הגניב' למי משלם לראשון או לשני או לשניהן: הלכה ג השוכר פרה מחבירו כו'. ויש לו רשות להשאיל. ולא כן תני רבי חייה 'אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר ולא השואל רשאי להשכיר ולא השוכר רשאי להשאיל אלא אם כן נטל רשות מן הבעלי'. רבי לא בשם רבי ינאי והוא שנתן לו רשו' להשכיר. וכא ותני שנתן לו רשות לעשו' בה אפיטרופא· ר' אבהו של שוהה בעלי' משוכר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשוא' משלם לשוכר· ואן כיני אפילו אכלו' א"ר אבינא אכלו שלהן אכלו· א"ר יוסה היאך הלה עשה סחורה בפרה של זה אלא תחזור פרה לבעלים: הלכה ה' אמר לשנים גזלתי כו'· ר' אבהו בשם ר' יוחנן' כאן בעודרין כאן בשותקין· ר' יסא בשם רבי יוחנן כאן כשיש עדי' יודעין וכאן בשאין עדים יודעין. רבי ירמיה בשם רב כאן בנשבע כאן בשלא נשבע. תמן אמרין בשם רב שם בנשבע כאן בשלא נשבע. ר' ירמיה בעי אם כשנשבע היה לו לשתוק. ר' ירמיה סבר מימר היה לו לשתוק ולא להודות. ר' יסא סבר מימר היה לו לשתוק ולא לישבע. רבי יוחנן אמ' אם כשנשבע היה לו לעשות שלוח בי"ד. רבי יוחנן סבר מימר שלוח בית דין שעשה גוזל. תצי תורין תצי שליח ב"ד שעשה גזול ולא שלוח ב"ד שעשה גוזל. אמ' ר' אילא אוף אנן תנינא' ואמ' היא גזילה היא בעילה היא מלוה הכל מודין בפיקדון דמתניתא מהדא אמ' לשנים גזלתי אחד מהם מנה ואיני יודע אי זה היא: הלכה ז' המפקיד פירות אצל חבירו כו'· א"ר אבהו אם [redacted] את אבודין הן אל יגע בהן. אף הוא ממציא להן. רבי [redacted] בר יעקב בשם רבי יוחנן רבי אבהו בשם רבי יוחנן' הלכה כרבן שמעון בן גמליאל· כהדא רבי יוחנן תקוקה" אפקד גבי רבי חייה חבה חד דיסקא מליא חמץ אתא שאל לר' אמר ימכר על פי בית דין בשעת הביעור·

חד בר נש אפקד גבי ר' חייה בר אשי חד גרב דגוחת אתא שאל לרב אמ' ימכר על פי בית דין בשעת הביעור: הלכה ח' המפקיד פירות אצל חבירו כו'. א"ר אמי בשעת הגורן שנו. תמן אמרין "אילין עכברייא רשיעיא כד חטין פירי סגין קריין לחבריהון ואכלין עמהון. א"ר יוחנן אוברות הן מתפזרות הן: יוציא לו שתות ליין ר' יהודה אומר חומש· אמר רב אושעיה כשלא אמר לו שמן מזוקק אני מעמיד לך כל השנה· אבל אם אמר לו כן חייב להעמיד לו שמן מזוקק: הלכה י' המפקיד חבית אצל חבירו כו'. לא כן אמר ר' לעזר' למה הדבר דומה לגונב חבית מטרתף חבירו אף על פי שלא ידעו הבעלי' כגניב' צריכין. לית בחזרה· אמ' שנייה היא שיש רשות עליה. א"ר לעזר אית אמר שיש רשות לשומר עליה· מהו לצורכה בשייחדו לה הבעלים באותו מקום אבל במקום אחר בין לצורכו בין לצורכה "פטור· אית אנן אמרין שאין רשו' לשומר עליה לא שנייא בין באותו מקום בין במקום אחר לצרכו חייב לצורכה פטור: הלכ' יא' המפקיד מעות אצל חבירו כו'· א"ר יוסי 'ותשמע מינה בר נש דיהב לחבריה פליטורין בשוקא מסרן לבנו ובתו הקטנים נגנבו או אבדו פטור מלשלם שאני אומ' לא על דעת פליטורין כשוק. מתי אמרו חגם שומר נשבע ויוצא בזמן ששמר כדרך השומרין נעל כראוי קשר כראוי נתנן באפונדתו צררן בסדינו והשליכן לפניו· נתנן רשד' ובתיב' וכמגדל ונגנבו או אבדו חייב בשבועה ופטור מלשלם· ואם יש עדים שעש' כן אף משבועה פטור: נעל שלא כראוי· קשר שלא כראוי. הפשילן לאחוריו נתנן בראש גגו ונגנבו חייב לשלם· נתנן במקום שנהג ליתן שלו אם היה ראוי לשמירה פטור ואי לא חייב: הלכה יב' המפקיד מעות אצל השולחני כו'. בר הונא א"ר ירמיה בעי" מה צרורין כתותם או צרורין שלא כחותם· אין תימר כחותם שלא כחותם מותר· אין תימר שלא כחותם כל שכן כחותם: הלכה יג' השולח יד בפקדון· כמי מתניתא כשעת תביעתו בבית דין. רב ירמיה בשם רב הלכה כרבי עקיבה. אפילו בית הלל חלוקין עליו. תבי בן בר חייה מעשה היה והורה רבי כרבי עקיבה· אמר רב הטעיה כשאין עדים· אבל אם יש עדים כל עמא מודיי על הדא דר' עקיבה· אתא עובדא קומי ר' מנא והורי כרבי עקיבה. ומה טעמא דבית שמאי על כל דבר פשע· מה מקיימין בי' הלל על כל דבר פשע יכול אין לי אלא הוא כו':

הדרן עלך המפקיד אצל חבירו

א· הכסף קונה את הזהב והזהב אינו קונה את הכסף· הנחשת קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הנחשת· מעות הרעות קונות את היפו' והיפו' אינן קונו' את הרעו'· אסימון קונ' את המטבע והמטבע אינו קונה את אסימון· המיטלטלי' קונין את המטב' והמטב' אינו קונ' את המיטלטלין· (זה הכלל)" כל המיטלטלי' קונין זה את זה: ב כיצ' משך ממנו פירות ולא נתן לו מעו' אינו יכול לחזור נתן לו מעו' ולא משך לו פירו' יכול לחזו' כו אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול עתיד להיפרע ממי שאינו עומד בדיבורו· רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה: ג' ההונאה ט"ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות°' למקח· עד אימתי מותר להחזיר עד כדי שיראה לתגר או לקרובו· הורה רבי טרפון בלוד ההונייה שמונת כסף לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד· אמר להן מותר להחזיר כל היום. אמרו יניח לנו ר' טרפון את מקומינו וחזרו לדברי חכמים· אחד הלוקח ואחד המוכר יש להם הונייה· כשם שהונייה להדיוט כך הונייה לתגר. ר' יהודה אומר אין לתגר הונייה מי שהוטל עליו ידו העליונה שהוא אומר לו תן לי את מעותיי או תן לי מה שהוניתני: ד' וכמה "תהא הסלע חסירה ולא יהא בה הונית ר' מאיר אומר ארבעה איסורות מאיסר לדינר. ר' יהודה אומר ארבעה פונדיונות מפונדיון לדינר. רבי שמעון אומ' שמונה פונדיונות משני פונדיונין לדינר: ה' עד אימתי מותר להחזיר בכרכין עד כדי שיראה לשולחני ובכפרין עד ערבי שבתות אם היה מכירה אפי' לאחר שנים עשר חדש מקבלה ממנו ואין לו עליו אלא תרעומת· ונותנה כמעשר שני ואינו חושש שאינה אלא נפש רעה: ו' ההונייה ארבעה כסף י"והטענה שתי כסף וההודייה שוה פרוטה· חמש° פרוטות הן· ההודייה שוה פרוטה והאשה מתקדשת בשוה פרוטה. הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש מעל· המוצא שוה פרוטה חייב להכריז· הגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי: ז' חמשה חומשין הן האוכל תרומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי החלה וביכורין מוסיף חומש הפודה נטע רבעי ומעשר שני שלו מוסיף חומש· הפודה הקדשו מוסיף חומש והנהנה בשוה פרוט' מן ההקדש מוסיף חומש והגוזל את חבירו שוה פרוט' ונשבע לו מוסיף חומש: ח' ואילו י"דברים שאין להן הונייה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדישות אין בהן לא תשלומי כפל ולא תשלומי ארבע' וחמשה· שומר"' חנם אינו נשבע ונושא שכר אינו משלם· רבי שמעון אומר קדשים

פירוש

המפקיד: מנן תיתי. כמו מנא הני מילי ומשני דיליף מהם דהאי קרא דהמוני' מגופרות בבבלי דפרקי': הלכה ג': ושא. כמו והכא: ואן כיני. פי' ואם כן הוא: הלכה ז': דיסקא· פירש פשחתות של לחם על פי בד"ה. מכאן הביא בתוספות דמע"ב שנתן לו רשות הפנ"ד ליקבר מפני שכי היה לרי' לב"ד בשעת מכירה ות"ש: גרב דמשח· פי' חבית של כותח שמעורבבה פירורי לחם: כד חמין כו'. פירש כשרואין פירות הרבה לא דיין שהן אוכלי' אלא שהן קוראי' לחבריהן לאכול עמהן:

סליק פירקא

מראה מקום ותנהות

א ע' במקומא דבתים פ"ט, לקמן שבועו' פ"ח ה"ם.
ב ע' תוס' חולין ל"ט.
ג ב"ק רפ"י.
ד קידושין פ"א (מ', ג) כתובו' פ"ט ה"ה, ה"ב.
ה ע' בבלי ל"ז: ולעיל יבמו' פט"ו. ס"ו. ג'.
ו ע' תוספת' פ"ג.
ז ע' ב' ל"ח:
ח פסחים פ"ב ה"ד (כ"ו מע"ג).
ט ע' ב' סנהדרין כ"ט ובהוריות פ"ג.
י ע' תוספתא ב"ק פ"ט
יא ינ: חייב.
יב ע' ב' פ"ג.
יג ע' בבלי פ"ג.
יד קידושין ס', ד'.
טו קידושין נ"ט ד'.
טז ע' כתובות פ"ט פ"ה.
יז קידושין שם.
יח שבועות רפ"ו.
יט מעשר שני פ"ד ה"ג (כ"ד, ד').
כ ב"ק פ"ט ס"ו.
כא כתובות פי"א, ל"ד ג'.
כב שבועות פ"ו פ"ו.

להכריז. מהו כגון אהן מטבח. כגון אהן קרפיפא של ג' בני ארם מכיון דלא ידע למאן מחזרה אין חייב להכריז. אמר רבי יוסי את שמע מינה בר נש הוה מהלך חורי רבי חלפתא נפל מינידהו חד דינר מכיון דלא ידע למאן מחזרה אינו חייב להכריז. שמעון בר ווה הוה מהלך חורי ר' לעז' נפל מיניה דינר אשכחה ליה שמעון בר ווה. א"ל כבר נתייאשתי מיניה. אמרי לא איתכוון ר' לעזר אלא לזכייה לרבי שמעון בר ווה כגין דהוה אינש מסכן: הלכה ד' מצא אחר הגפה כו'. רב יהודה אמר ובלבד גוזלות מקושרין בכנפיהן. ר' בא בר זבד' אשכח חמר מכסי בתפים' ונסתי'. א"ל שאל לרב א"ל לא עברת טבות. א"ל חזרה א"ל לא רנים' אתא מהיה בעי ליה ולא אשכחיה ואתייאש מיניה: תני מצא באשפה חייב להכריז שדרך האשפה להיטלטל. מצא בגל ובכותל ישן הרי אילו שלו שאני אומ' של אמוריים הוו. תני מצא בין פס' לפסי' מן האגף ולפני' כלפני. מן האגף ולחוץ כלהוץ אם היה מפולש לפנים אפי' מחציו ולחוץ הרי אילו של בעל הבית. אם היה מפולש לחוץ אפי' מחציו ולפנים הרי אילו של מוצאיהן. היה משכירן לאחרים אפילו מצא בתוך הבית הרי אילו שלו. א"ר ירמיה בפונדק איתפלגון. אבל בחצר כל עמא מודו שחייב להכריז. א"ר יוסי בחצר איתפלגון. אבל בפונדק כל עמא מודו שרגא של מוצאו: הלכה ה מצא בחנות הרי אילו שלו כו'. אמר ר' לעזר כיני מתניתא על גבי כסא שלו. על גבי תיבה שלו: שמעון בן שטח הוה עסיק בהרא כיתנא אמרין ליה תלמידוי ר' ארפי מינך ואנן זבנין לך הדא חמר וליה את לעי סוגין. אזלון זבנין ליה חדא חמר מחד סרקאי ותלי ביה חדא מרגלי. אתון לגבי' אמרין ליה מן כדון לית את צרי' לעי תובן. אמ' לון למה אמרין ליה זבנינן לך חד חמר מחד סרקיי ותלי ביה חדא מרגלי. אמר לון וידע בה מרה. אמרין ליה לא. א"ל לון איזל חזרו. לא כן אמר רב הונא ביבי בר גולן בשם רב התיבון קומי רבי אפילו כמאן דמר גזילו של גוי אסור כל עמא מודיי שאבידתו מותרת. מה אתון סברין שמעון בן שטח ברברון הוה בעי הוה שמעון בן שטח משמ' בריך אלההון דיהודאי מאגר כל הדין עלמא: ויידא אמרה דא רבי תנינה משתעי הדין עובדא רבנין סבייא זבנין חד כרי דחיטין מאילין דאיסרטוס ואשכחון ביה חדא צררא דדינרי ותחזרוני' להון אמרין בריך אלההון דיהודאי: אבא אושעיה איש טורייא' אמר' אזלין חוורו. ארח להן. לי אהן מהו חשוב על אית לי טבין מיניה אית לי סוגין מיני'. א"ל אודיתא גזרת דנתחזור אמר בריך אלההון דיהודאי: רבי שמואל בר סוסרטי סלק לרומי אובדת מלכתא דילניה ודידה ואשכחיה. אפקת כרוז במדינתא מאן דמחזר לה בגו שלשי' יומין יסב אכן ואכן. בתר שלשי' יומין אותרים רישה. לא חזרה בגו שלשי' יומין. בתר שלשי' יומין חזרה אמר' ליה לא הוית במדינת' אמר לה אין. אמרה ליה ולא שמעת קלא דכרוזא אמר לה אין. אמרה ליה ומה טי'. אמר לה מאן דמחזר לה בגו שלשים יומין יסב אכן ואכן. בתר שלשי' יומין יתרים רישה. אמר' לי' ולמה לא חזרתינה בגו שלשי' יומין. אמר לה דלא תימרון בגין דהלתיך עבד' אלא בגין דחלתיה דרחמנא. אמרה ליה בריך אלההון דיהודאי: אלכסנדרים מקדון 'סליק גבי מלכא קצייא חמ' לי' דהב סגין בכסף סגין. א"ל לא דהבך ולא כספך אנא צריך. לא אתית אלא מיחמי 'פרוכסין דידכון הוך אתון יהבין והך אתון דיינין. עד דו עסוק עימי' אתא בר נש חד דאין עם חברי' דזבן חדא חלק' חספתה ואשכחון בה סימא דדינרי. אהן דזבן הוות טה קיקלתא זבנית סימא לא זבנית. אהן דזבין הוה מה קיקלתא וכל דאית בה זבנית. עד דאינון עסיקן דין עם דין. אמר מלכא לחד מינייהו אית לך בר דכר א"ל אין. אמר לחבריה אית לך ברת נקבה א"ל אין. אמר לון אסבון דין לדין וסימא יהוי לתרויהון. שרי גחיך. א"ל למה את גחיך לא דנית טבאות. א"ל אילו הוה הדין דינא גבכון הוך הויתון דנין. א"ל קטלין דין ודין וסימא עלת למלכא. א"ל כל הכי אתון רחמין דהב סוגי. עבד ליה אריסטון אפיק קומוי קפר דדהב. תרנגולין דדהב. א"ל דהב אנא אכיל. א"ל תיפח רוחיה דההוא גברא דהב לית אתון אכלין ולמה אתון רחמין דהב סוגין. א"ל דנחי עליכון שמש'. א"ל אין. נחי' עליכון מיטר' א"ל אין. א"ל דילמא אית גביכון בעיר דקיק אמר ליה אין. תיפח רוחיה דההוא גברא לית אתון חיין אלא בזכות בעירא דקיקא דכתיב אדם ובהמה תושיע ה': הלכה ז' עד מתי חייב להכריז כו'. תני 'בראשונה הוו מכריזין שלשה רגלים ואחר רגל האחרון שבעת ימים כדי שילך ג' ויחזו' שלשה ויכריז יום אחד. משחרב בית המקדש התקנו שיהו מכריזין °ג' ימים. מן הסכנה ואילך התקינו שיהא מודיע לקרוביו ולשכיניו ודיו: הלכה ח' אמר את האבידה. אי זהו רמאי. עבר נרמיה מחוך מציאן. ועבד חדא רבה ומבא הדך הוא עביד רבה ומבא חמי ליה בירייתא מחור מציאן ומפקדין גביה והוא נסיב כולא ואזיל ליה. °ואית דמרין איזיל לכנישתא ושמע סימנין ואזיל לכנישתא חורי ואמר סימנא ונסב ליה: הלכה ט' כל דבר שעושה ואוכל כו'. תני 'שלא יאכל עגל לעגלי' וסיח לסייחין ותרנגול לתרנגולין. עובדי' הוה כחד בר נש ראשכח חמשה עגלין והוה מזבין ומיכלינון עד דקמון על חד. רב יהודה בשם רב הלכה כרבי טרפון כדבר שיש בו סימן. רבי בא ורב יהודה בשם רב מעשה היה והורה רבי טרפון כדבר שיש בו סימן. רב יהודה אמר תלמידי חכמים אין צריך ליתן סימן. אמר רב הונא הכל מודין שאם היה צרור מעות לא יגע כהן: יהודה בר' עז' לכנישתא שבק עגלוי ''ואזלין. אמר אילו לא אזלי' לכנישתא לא אזלון עגלי'. רבי יוסי' הוה יתיב מתני תעל מיחא. מן דקם לא אמר ליה כלום ומן דיתיב ליה לא א"ל כלום: הלכה י' מצא ספרים כו'. תני 'מצא ספרים קורא בהן אחת לשלשים יום אם אינו יודע לקרו' גולל. ולא יקרא פרשה וישנה. ולא יקרא פרשה ויתרגם ולא יפתח בו יותר משלשה דפין ולא יקרו ''בו ג' בכרך אחד. במה דברים אמורים בחדשים. אבל בישנים שנים עשר חודש. כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן. כלי נחושת משתמש בהן בחמין °אבל לא על ידי האור מפני שמשחיתן. מגריפו' וקרדומו' משתמש בהן ברך אבל לא בקשה. מגריפה מקבל בה את הטיט ומדיחה ומניחה במקומ'. קורדום מבקע בו עצי' אבל °לא ציני' תעצי זית. כשם שאת או' במוצא כך אתה או' במפקי'. המפקי' כסות אצל חבירו מנערה אחת לשלשים יום. ואם היתה מרובה טובה שכרו ממנה: הלכה יא אי זו היא אבידה כו'. מצא כרפת אין חייב בה. ברשות הרבים חייב בין הקברות אל יטמא. אמר לו ''אביו היטמא. או שאמר לו אביו אל תחזי' אל ישמע לו. בכל אתר את מר מצות עשה קודמה למצות לא תעש'. וכא את אמר אין מצות עשה קודמת למצוה לא תעשה. שנייא היא שהוא ואביו חייבין בכבוד המקום: תני רובץ ולא רבצן. וחזר תני ''°פורק עמו אפילו מאה פעמים ביום. הן דתימר רובץ ולא רבצן בההוא דמפיל גרסה. והן דתימר פורק עמו אפילו מאה פעמי' בההוא ראגים. כי תפגע יכול פגיעה ממש ת"ל כי תראה. אי כי תראה יכול אפילו רחוק מאה מיל תלמוד לומר כי תפגע ''°הא כיצד שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל וזהו ריס. עזוב תעזוב זו פריקה. הקם תקים זו טעינה רבי שמעון בן יוחי אומר כשם שפרקו מן התורה כך טוענו מן התורה. חמור ישרא' ומשאוי של גוי דברי הכל פורק וטוען. חמור גוי ומשאוי של ישראל כדברי חכמים לא פורק ולא טוען. כדברי ר"ש פורק ולא טוען: הלכה יב מצא ברפת אינו חייב בה כו': הלכה יג אבידתו ואבידת אביו כו'. תני 'אי זהו רבו שלימדו חכמה כל שפתח לו תחילה דברי רבי מאיר. ר' יודן אומ' כל שרוב תלמודו ממנו. ר' יוסי אומר כל שהאיר עיניו במשנתו. רב כר' מאיר. ור' יוחנן כר' יודה. שמואל כר' יוסי רב כר' מאיר: חד בר נש פתח פומי' דרב ושמע דדמך ובזע עלוי. ר' יוחנן כר' יודה. ר' יוחנן הוה סליק מטיבריה לציפורי חמא חד בר נש נחת מן תמן א"ל מה קלא במדינתא. א"ל חד רבן דמך וכל עמא פריין מיטפלא ביה. ידע ר' יוחנן דהוא ר' חנינה. שלח ואייתי מאנין טבין דשובתא ובזען. ולא כן תני כל קרע שאינו של בהלה אינו קרע. ר' יוחנן בעה מיעבד רבה ומוקריתיה. ולא ידעין אין משום דהוא רביה אין משום שמועה הרעה. מילתי' דרבי חייה בר ווא בציפורי חמא כל עמא פריי א"ל למה כולי עלמא פריי. א"ל ר' יוחנן יתיב דריש בבי מדרשא ודבי בנייה ותל עמא פריי מישמעיניה. אמר בריך רחמנא דחמי לי פורין עד דאנא בחיים. ובאגרתא פשטית ליה תרץ ממשלי וקהלת. והדא אמרי' כל תלמיד ותלמיד: שמואל בר יוסי אמר חד בר נש אסבר לשמואל בשני ''°מפתחו' אחד יורד לאמת בית השיחי ואחד פותח בזין. שהוה מודיד ידו עד שתיו הוה פותח בזין ושמע דדמך ובזע עלוי:

הדרן עלך אילו מציאות

א. המפקיד אצל חבירו בהמ' או כלים ונגנבו או שאבדו שלם ולא רצה לישבע שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא. נמצא הגנב משלם תשלומי כפל. טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי הוא משלם למי שהפקדון אצלו: ב נשבע ולא רצה לשלם נמצ' הגנב משלם תשלומי כפל. טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי הוא משלם לבעל הפיקדון: ג' השוכר ''פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר. א"ר יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של זה אלא תחזור הפרה לבעלים: ד אמר לשנים °גזלתי את אחד מכם מנה ואיני יודע אי זה מכם. או אביו של אחד מכם הפקי' אצלי מנה ואיני יודע אי זה הוא נותן לזה מנה ולזה מנה שהודי מפי עצמו: ה שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתי' שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו: ו וכן שני כלים אחד יפה מנה ואחד יפה אלף זוז. זה אומר יפה שלי וזה אומר יפה שלי. נותן את הקטן לאחד מהן ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו. א"ר יוסי אם כן מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו: ז המפקיד פירות אצל חבירו אפי' הן אובדין' הרי זה לא יגע בהן. רבן שמעון בן גמליא' אומר ימכור בפני בית דין מפני השב אבידה לבעלין: ח המפקיד

פירוש

קרפיפא. פי' מקום מוקף מחיצ' בלא קירוי: אושט' ליה. פי' שהושיט לו הדינר להחזיר לו: אינש מסכן. פי' עני והלה לזכותו בדינר ולפיכך אמר שנתייאש ממנו: הלכה ד': ונסתי'. פי' ולקחה בהר' כיתנא. פי' במלאכת כיתן פשתן: לעי סוגין. לפי שהיה הולך ברגליו והיה יגע הרבה וס"ל תלמידיו שהם יקנו לו חמור ולא יצרך ליגע כ"כ: סירקאי. פירש ישמעאל: מרגלי. פירש שהיה תלויה בצוארו מרגלית אחת: מן כדון. פי' מעתה אין את צריך לטרוח כמו יותר: תובן. כגון סב' תיבות מו בן כלומר לטרוח עוד כמו ובשביליה כי לא תצטרך לעסק כזה הסחורה כלל: ברברון הוה. פירש שם אומה שהולכין ערומי' כלומר וכי אתם סוברין שבן שטח ערום בלא דעת היה שלא היה יודע שמן הדין אין צריך להחזיר אלא שהיה רוצ' שיקדש השם על ידו והיה רוצ' לשמוע שיאמ' הגוי ברוך אלהם דיהודאי יות' מכל כסף הזהב שבעולם הזה: וידא כו'. פי' והא אוס' ג"כ שמחזירין אבידה לקידוש השם: אמרה. פי' שהי' פול' בעקחו ודבר מה שלא קנה התחזירו לאותו שלקח ממנו והיא הייתה אומרת: אהן מהו לי. כלומר זה למה הוא לי ומהו חשוב בעיני את לי כו' ואמר זה לפי שסברה שעשה כן לשטוא מן בעיניה ולכן א"ל שהוא גזירת התורה: דילניה. פי' שם תכשיט יקרה פרוכסין. פי' משפטיכם הנדונים: דאין כו'. פי' שהיה דן עם חבירו: וחספתא. פי' שגילה כלומר שחפר בה ומצא בו אוצר של דינרין: קיקלתא. פי' החורבה: בר דכר. פי' בן זכר: גחיך. פי' שחק לשחוק: דנית טבאות. פי' ולא יפה דנתיה רחמין. פי' אוהבי': קפר. פי' כמה דדהב ליה כו'. פי' מאחר שאיככם יכולין לאכול הזהב למה אתם אוהבי' אותה ביותר: דנחא עליכון כו'. פי' שהיה מתסיה אם השמש זורח או מטר יורד נפקוס שהמשפט מקולקל כ"כ: בעירא דקיקא. פירש בהמות דקות: הלכה ח': חדא רבה. פי' שעשה רמאות גדולה ושנה בזה שמחזיר האבידות ומפקי' וא"ל שיתן עמהם חמי לי כו'. פי' שהאמין הבריות שמחזיר אביד' ומפקידין אצלו פקדונות ולוקח וה"נ להו אל דמרין. כמו שיבא ודאמרי: הלכה ט': ואזלין. פי' שהנהגו מרעולי' ' ועל מיתא. פי' שמת עליהם מת ולפני אלין מדקדקים בבית המדרש בפת לבן כן דקם כו': צרים. פי' עגלים קטנים כמו שם

מראה מקום והגהות

° תוספתא פ"ב, וע' ב' כ"ה: ב שם. ג דברים רבה פרשה ג'. ד שה' טוגם, (לעיל ב"ק פ"י ה"ה) והלא כלי כסף הזהב על יד היאור. (מכי שם גמ סדרש), וע' ח"ר פ"ל שקרא עליו אם יתן איש כל הון ביתו באהבה שלהב' לקב"ה בוז יבוזו לו. ° ב"ר פל"ג, ח"ר פכ"ז, ע"ש ותפיד ל"ב. י י"ג: פרוכסין (פי': ספרי פסטס, קלדעקסען). ' תוספתא פ"ב (וע' בבלי כ"ח:) ° שם הני"ב שלשי' יום. ° ע' ב' כ"ט: ' תוספתא פ"ב. יא ע' גם' כפתור ופרח פ"ו. יב ברכות פ"ג (ו', א') כלאים פ"ט כזיר פ"ז (כ"ו, א') מ"ב ע"ו י"ב. יג תוספתא פ"ב. יד ע' ב' כ"ה: טו בבלי ל"ג. טז בני' התוספת' לא לבטן ולא זית. יז בבלי ל"ב. יח תוספתא פ"ב וע"ש. יט ספרי תצא פי' רכ"ב, וע' מכילת' משפטים ת"כ. ° בבלי ל"ג. לעיל מו"ק פ"ג ה"ה לקמן הורי' פ"ג ה"ד (ע"ח ג') ומס' כלה ותוספת' בפרקין. כא תמיד פ"ג כב כתובות ל"ג א'. קידושין ס', ס'. כג יבמות סט"ו ה"ט. כד יבמות פ"ג ה"ב.

אשכח גחלין ונסתון· אול שאיל לרב לא א״ל כלום אול חזר
אמר רבי בא בר מינא קשייא לן חויתא חזר ותיתר מסציאתו:
הלכה ה׳ מציאת בנו ובתו הקטנים כו׳· א״ר יוחנן כ שאינן
סמולין לאביהן. אבל אם היו סמולין לאביהן מציאתן שלו. ריש
לקיש אמי אין אד׳ זוכה לחבירו במציאה· א״ר לא דסר ה״ש
אכן אלא דקשי ליה על הדא דתני ה׳ הושעיה השוכר את
הפועל לעשות בכל מלאכה מציאתו לבעל הבית· אמר ר״ל
אדם שיש בו רשות לחזור בו תהא מציאתו לרבו: מה ׳בין
עבדו ושפחתו העברי׳ לעבדו ושפחתו הכנעני׳. א״ר יוחנן עבדו
ושפחתו העברי׳ הואיל ואינו רשאי לשנותו ממלאכתו מציאתו
לעצמו· עבדו ושפחתו הכנעני׳ הואיל ורשאי לשנותן מציאתן לרבן.
החיבון הרי אשתו שאינו רשאי לשנו׳ ממלאכתה ומציאתה שלו.
דתנינן תמן יכופה לעשות בצמר ואינו כופה לעשות בדבר אחר·
א״ר בא בר מינא ורבי יסא בשם רבי יוחנן טעם אחר באשה·
מה טעם אחר באשה· רבי חגיי אמר מפני הקטטה· רבי
יוסה אומר שלא תהא מברחת ניכסי בעלה ואומרת מציאה היא·
התיבון בערים ׳לא אסרו זה אלא מפני זה· מציאת אשתו
שנירשה. רבי יוסנא בשם רבי אחא ארם שנירש אשתו ולא
נתן לה כתובתו חייב במזונותיה ׳עד שיתן לה פרוט׳ אחרונה.
אמר ר׳ יוסי מתניתא אמרה כן מציאת אשתו שנירשה· א״ר
הושעיה שלא תאמר הואיל וחייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה
האחרונה תהא מציאתה שלו. לפום כן צרך מתניתא: הלכה ו׳
מצא שטרי חוב כו׳· תני בשם רבי מאיר ׳בין שטר שיש בו
אחריות נכסין. ובין שטר שאין בו אחריות נכסים גובה מנכסין בני
חורין. על דעתיה דר׳ מאיר לאי זה דבר הוא מחזיר· לצור
על פי צלוחיתו· רב אמר ׳יורש כמשועבד· כשם שמלוה
בעדים אינה נגבית ממשועבדין. כך אינה נגבית מן היורשין.
שמואל אמר דאיקני אינ׳ גובה ממשעבדין. הא מבני הרי גבי.
הבא את מר גובה והבא את מר אינו גובה· לא דמי מי
ששיעבד מקצת. למי שלא שיעבד כל עיקר· א״ר לעזר
שאני אומר כתב ללוות ולא לוה. א״ר לעזר אם היה הלווה
מודה הרי זה יחזיר. א״ר לעזר אם הוחזק השטר ביד המלוה
הרי זה יחזיר. ותליתהון מתברו: ותכמים אומרים בין כך ובין
כך לא יחזיר· רבי אבהו בשם רבי יוחנן מפני קינטייא. רבי
יסא בשם רבי יוחנן אם היה זמנו יוצא לבו ביום יחזיר:
הלכה ז׳ מצא גיטי נשים כו׳. תני מצא גיטין וכתובות הרי
זה יחזיר וכתוב׳ לא תיא חזקה שטר שלוה בו ופרע לא
יחזור ויגבה בו מפני מירע כוחן של לקוחות· רבי יסא בשם
ר׳ יוחנן ואפילו לבו ביום. רבי זירא בעא קומי רבי יסא הבא
את מר אפילו לבו ביום. והבא את מר אם זמנו יוצא לבו
ביום חזיר· אמר לי׳ אדם מצוי ללות ולפרוע לבו ביום ״ואין
אדם עשוי לפרוע וללות לבו ביום· רבי חגיי בעא קומי רבי
יסא הוא חוזמן והן העדים והוא המלוה מהו מפני מרע כוחן
של לקוחות· אמר לי׳ בשלא נשתעבדו נכסי· ויש אומרים
כשלא החמו העדים על אותה המלוה: הלכה ח׳ מצא איגרות
שום כו׳· רב ירמיה בשם רב אם היה אישר הדיינין הרי זה
יחזיר· רבי ״חמא אבוי דרבי הושעיה אמר אשלי דיינין שבגליות
גולי דיינין שבארץ ישראל: רב המנונ׳ אמר׳ נכתבה אונו
באחד בניסן ניתן הכסף בעשר׳ בניסן צריכין לכתו׳ אע״פ שכתבנו
כתב באחד בניסן· כן נגמר שיתן הכסף בעשרה בניסן· רב
ירמיה בשם רב ״סימפון שיוצא מתחת ידי המלוה בכתב ידי
המלוה פסול· אני אומר מתעסק היה בשטרותיו· הא מתחת
ידי אחת כשר. רבי יצחק בר נחמן בשם שמואל לעולם אין
סימפון כשר עד שיצא מתחת ידי המלוה בכת׳ ידי הלוה·
והתני ״שלא פיקדנו אבא ושלא אמר לנו אבא ושלא מצינו שטר
בין שטרותיו ששטר זה פרוע הא אם נמצא פרוע. מאי כרון·
אמר רבי יוסי בי רבי בון ״תיפתר כגון הדא דייתיקי שאין אדם
מצוי לפנם דייתיקי שלו:

הדרן עלך שנים אוחזין בטלית

א. אילו מציאות שלו ואילו שחייב להכריז. אילו מציאות
שלו מצא פירות מפוזרין· מעות מפוזרות כריכות ברשות הרבים
ועיגולי דבילה וככרות של נחתום מחרוזות של דגים וחתיכות
של בשר וגיזי צמר הבאות ממדינתן ואניצי פשתן ולשונות
של ארגמן הרי אילו שלו״: ב׳ ר׳ יהודה אומר כל דבר שיש
בו שינוי חייב להכריז כיצד מצא עיגול ובתוכו חרס ככר ובתוכו
מעות· רבי שמעון בן אלעזר אומר כל כלי אנפוריא אינו חייב
להכריז: ג׳ ואילו חייב להכריז מצא פירות בכלי או כלי כמות
שהוא· מעות בכיס או כיס כמות שהוא. ציבורי פירות וציבורי
מעות שלשה מטבעות זה ע״ג זה· כריכות ברשות היחיד
וככרו׳ של בעל הבית וגיזי צמר הלקוחו מבי׳ האומן כדי יין
וכדי שמן חייב להכריז: ד׳ מצא אחר ״הגפה או אחר
הגדר. גוזלו׳ מקושרין או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן·
מצא כלי באשפות אם מכוסה לא יגע בו ואם מגולה
נוטל ומכריז· מצא בגל או בכותל ישן הרי אילו שלו. מצא
בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית.
אם היה משכרו לאחרים אפילו מצא בתוך הבית הרי אילו שלו:
ה׳ מצא בחנות הרי אילו שלו בין התיבה לחנוני הרי הוא של
חנוני. לפני השולחני הרי הוא שלו בין הכסא ולשולחני הרי הוא
של שולחני. לקח פירות מחבירו או ששילח לו חבירו פירות ומצא
בתוכו מעות הרי אילו שלו· ואם היו צרורין נוטל ומכריז: ו׳ אף השמל׳
היתה בכלל כל אילו ולמה יצאת להקיש אליה אלא מה השמלה
מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין אף כל דבר שיש לו
סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז: ז׳ עד אימתי חייב להכריז
עד כדי שידעו בו שכיני׳ דברי ר״מ ר׳ יהוד׳ אומר ג׳ רגלים
ואחר רגל האחרון שבעה ימים כדי שילך לביתו ג׳ ויחזור ג׳
ויכריז יום א׳: ח אמר את האבידה ולא אמר את סימניה הרי
זה לא יתן. והרמאי אע״פ שאמר את סימניה הרי זה לא יתן
לו שנ׳ עד דרוש אחיך אותו. עד שתדרוש את אחיך אם רמאי
הוא ואם אינו רמאי: ט כל דבר שהוא עושה ואוכל יעש׳
ויאכל. ודבר שאינו עושה ואוכל ימכר שנ׳ והשבותו לו· ראה
היאך תשיבנו לו. מה יהא בדמים ר׳ טרפון אומ׳ ישתמש כהן
לפיכך אם אבדו חייב באחריותן ר׳ עקיבא אומר לא ישתמש
בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן: י׳ מצא ספרים
קורא בהן אחת לשלשים יום. ואם אינו יודע לקרות גוללן.
אבל לא ילמד בהן בתחילה ולא יקרא אחר עמו· מצא כסות
מנערה אחת לשלשים יום ושוטחה לצורכה אבל לא לכבודו·
כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן לצורכו אבל לא לשוחקן.
כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בה עד שיבוא אליהו. מצא שק או
קופה אם אין דרכו ליטול הרי זה לא יטול. יא אי זו היא
אבידה מצא חמור ופרה רועין בדרך אין זו אבידה· חמור
וכליו הפוכין ופרה רצה בין הכרמי׳ הרי זו אבידה· החזירה
וברחה· החזירה וברחה אפילו ארבעה״ וחמשה פעמים חייב
שנ׳ השב תשיבם· היה בטל מן הסלע לא יאמר לו תן לי סלע
אלא נותן לו שכרו ״כפועל בטל· אם יש שם ב״ד מתנה עמו
בפני ב״ד· אין שם ב״ד לפני מי יתנה שלו קודם: יב מצאה ברפת
אינו חייב בה· ברשות הרבים חייב בה· היתה ״בין הקברות
אל יטמא לו· אם אמר לו אביו הטמא או שאמ׳ לו אל
תחזיר הרי זה לא ישמע לו. פירק וטען פירק וטען אפילו ארבעה
וחמשה פעמים חייב שנ׳ שוב תשוב· הלך וישב לו אמר לו
הואיל ועליך מצוה אם רציתה לפרוק פרוק פטור שנא׳ עמו·
היה חולה או זקן חייב. מצוה מן התורה לפרוק אבל לא
לטעון. ר״ש אומר אף לטעון. ר׳ יוסי הגלילי או׳ אם היה עליו
יותר ממשואו אין זקוק לו שנ׳ תחת משאו משאוי שהוא
יכול לעמוד בו: יג אבידתו ״ואבידת אביו שלו קודמת. אבידתו
ואבידת רבו שלו קודמת. אבידת אביו ואבידת רבו של רבו
קודמת לשל אביו שאביו הביאו לחיי העולם. ורבו שלימדו
חכמה הביאו לחיי העולם. אם היה אביו שקול כנגד רבו אבידת
אביו קודם׳· היה אביו ורבו נושאין משאוי מניח את של רבו
ואח״כ מניח את של אביו· היה אביו ורבו בבית השבי פודה
את רבו ואח״כ פודה את אביו· אבל אם היה אביו ח״ח פודה
את אביו ואחר כך פודה את רבו:

פרק שני

הלכה א· אילו מציאות שלו כו׳. מניין ״לייאוש בעלין מן
התור׳· ר׳ יוחנן בשם ר״ש בן יהוצדק כן תעש׳ לחמורו וגו׳·
את שאבוד לו ומצוי לך את חייב להכריז· ואת שאינו אבוד
לו ומצוי לך אין את חייב להכריז· יצא ייאוש בעלים שאבוד ממנו
ומכל אדם: תני ״מצא כריכות ברה״ר אינו חייב להכריז· ברשות
היחיד חייב להכריז· אלומי׳ ״בין ברה״ר בין ברשו׳ היחיד חייב
להכריז: עיגולי דבילה. הדא דתימר באילין עיגוליא רברביא
ברם באילין זעירייא דאתיין מבצרה חייב להכריז משו׳ סימני
מקן. חתיכו׳ של בשר ובתוכן ככר אחת או כוליה אחת חייב
להכריז. מחרוזו׳ של דגים ובתוכן ידק א׳ או ״לכים א׳ חייב
להכריז: הלכה ב׳ ר׳ יהודה אומר כל דבר שיש בו שינוי כו׳·
תני ״במשוקע בו. הבא את מר במשוקע בו· והבא את מר
בנתון בו דרך הנוח· הן דתימר במשוקע בו ברשות הרבים·
והן דתימר בנתון בו דרך הנוח ברשות היחיד. ואפילו ברשות
הרבים בנותן בו דרך הנוח אני אומר דרך נפילה נפלה עליו·
רבי שמעון בן אלעזר אומר כלי אנפוריא אינו חייב להכריז·
אמרה רבי יוחנן ותני להי׳ ואילו הן כגון ברי מחטין וצינוריו׳
ומחרוזות של קרדומות· אמוריה דרבי יצחק בר טבליי אשכח
ע״ל כריך במקטורה· אתא גבי רבי יצחק ואורי ליה כהדא
דרבי שמעון בן אלעזר דמתניתן. אמוריה דרבי יוחנן אשכח
ע״ל כריך במקטורא. אתא לגבי רבי יוחנן א״ל הן אשכחתניה
בסימטא בפלטיא· הו בעי מיפתרינה כהדא דרבי שמעון בן
אלעזר דמתניתן: הלכה ג׳ ואילו חייב להכריז כו׳· רב יהודה
אומר שלשה מטביעות של ג׳ מלכים א״ר אלעזר ״ואפילו שלשתן
של מלך אחד ועשויין גדלין· של ג׳ מלכי׳ ועשויין שלש׳ גדלין
או אפי׳ שלשתן של מלך אחד ועשויין גדלין: (כדי יין וכדי
שמן חייב להכריז)· א״ר יוחנן אין הוה כגון אהן מטבה אין חייב

פירוש

ונסתון. פי׳ ולקסוס:
הלכה ה׳: חיי׳ במזונתי׳
ט׳. כתב הרי״ף מסתבר׳
דבבלי לא סבר להאי
סבר׳ דאי אית ליה האי
סברא אמאי צריך לאוקמ׳
מתני׳ בספק קרוב לו כו׳
לוקמיה במגרשה ולא
נתן לה פרוטה אחרונ׳
דקי״ל הכא דחייב
במזונתי׳ והר״אש הביא
תירוץ ע״פ דהבבלי
כבתא אמעי׳ דאפי׳
מגורשת ואינה מגורשת
אפ״ה קליאתה שלה ולא
קיישי׳ לאינה אבל גירשה
לגמרי רק שלא נתן לה
פרוטה אין כ״ב פירות
שקליאתה שלה והירוש׳
אשמעינן רבות׳ כדאמ׳
ר׳ הושעיה נתר הכי
דס״ענד חיי׳ במזונתיה
עד שיתן לה פרוטה
אחרונה אפ״ה קליאתה
שלה וע״ש: אשלי כו׳.
פי׳ חכמים גדולים כמו
אשלי רברבי: דייתק׳·
פי׳ שטר צוואה: סליק

אלו מליאו׳: אלומות·
פירש עומרים גדולים:
או לכים. פי׳ דג
שמראיתו חשך וגוטה
לשחרות: הלכה כ״ג
אשכח ע״ל. פי׳ שמלא
מיני קמח והיה כרוך
במלבוש בקין שקיל
שבקר׳ מקטורן: בסימטא·
פי׳ שביל יחיד: בפלטיא·
פירש ברחובות ובשביל
של רבים: הלכה ג׳:
גודלין· פי׳ שלשתן
רחני׳ זה על זה וקנית
שלמטה את הרחב ועליו
את הבינוני ועליו הוא
הקלר׳ שבכולן כמגדל
זה תמצא שמקלר ועו״ל:

מראה מקום והגהות

א ספא ס״ד ה״ז (ר״ח ב׳).
ב כתובת פ״ו ל׳, ג׳.
ג כתובות פ״ה ס״ו.
ד ע׳ הני׳ בכתוב׳ רס״ו.
ה (ע׳ שו״ת רב׳ ח״ב סי׳ תשב״א).
ו ע׳ בבלי י״ג.
ז גיטין פ״ג ה״ח ופ״ז ה״ז (ק״ח א) ב״ק פ״ו ס״פ (ז׳ כ׳).
ח ע׳ ב׳ י״ז.
ט ע׳ ערך סלין ע׳ א״י אות י״ח. (וע׳ נדרי׳ ס״ז).
י ע׳ ב׳ ב״ק קע״ב.
יא ב׳ סוף פרקין.
יב שבועות פ״ז ס״ט.
יג ע׳ שם ל״ח א׳.
יד בעקביו בבבלי: דברי ר״ס.
טו (ע׳ פיאה פ״ו פ״ב).
טז ע׳ סוף חולין תו׳ ימבנ״ר פ״ח.
יז ע׳ לקמן פ״ה פ״ה.
יח וע׳ בית הקברות.
יט הוריות פ״ח סע״א.
כ במשנה בבלי: אביו חכם.
כא ע׳ תוס׳ בבלי כ״ו ד״ה יפה שמלה.
כב תוספתא בפרקין.
כג ע׳ ב׳ כ״ג.
כד (ע׳ כלאים פ״א מ״ו).
כה ע׳ תוספת׳ פ״ב.
כו שם תבלי כ״ד.
כז ע׳ ב׳ כ״ה.

בן הגזיל יהושע לישראל את הארץ: הלכה נ׳ המכיר כליו או ספריו כו׳. אמ׳ רבי בא בר ממל כדין הוא שלא ישבע ולמה אמרו ישבע שלא יהו בעלי בתים נופלין לגנבים. ר׳ יהושע בן לוי אמר והוא שיצא לו שם שנגנבו ספריו. רב אמר צריך להביא ראייה שלן עמו באות׳ הלילה. אסי אמר אם טען לומר מפלוני לקחתים נאמן. אתא עובדא קומי ר׳ נסא ולא קביל. מה פליג. אמר בר נש רעקין הוה בנין כן לא קביל: הלכה ד זה בא בחביתו של יין כו׳. תני׳ שנים במדבר כיד זה חבית מים וביד זה חבית דבש נסדק חבית מים תני׳ כי׳ דין הוא שישפוך זה רבשו ויציל את מימיו שהמי׳ מחייה במדבר ולא הרבש. תני׳ פועל ועני שעלו לראש אילן ושיברו סוכה בומן שדרך פועלין לעלות באילן פטורין ואם לאו חייבין: הלכה ה שטף נהר את חמורו כו׳. תני הניח שלו להציל של חבירו ועלה של חבירו מאליו אין נוקק לו כלום. אלא הניח שלו להציל של חבירו ועלה שלו מאליו מהו דיימר לו נתייאשתי. נישמעינה מהדא שטף נהר חמורו והוה צווח ואמ׳ לא נתייאשתי. ריש לקיש אמר כל זמן שצווח לא נתייאש. ר׳ יוחנן אמר חזקה מייאש הוא: הלכה ו הגוזל שדה מחבירו כו׳. אמר ר׳ יוחנן והלא אמרו אין הקרקע נגזלת. ולמ׳ אמרו חייב להעמיד לו שדהו. קנס קנסוהו. נטלוה מסיקין מן הגזלן מחמת הגזל מהו דו יכיל מימ׳ ליה מים הב לי דידי. ומאן דבעי ייתי ויסב מיני. ר׳ יהושע בן לוי אמר׳ אין אדם נתפש על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ונולגולת. רב אמר יכיל מימר ליה את שרי עבימך מיני: הלכה ח האומר לחבירו גזלתיך כו׳. ר׳ יוחנן אמר בבא לצאת ידי שמים. גזלתיך הלויתני הפקדתה אצלי והחזרתי לך והלה אומ׳ איני יודע. ר׳ ירמיה סבר מימר חייב להעמיד לו מן הדין. ר׳ יוסי סבר מימר עד הוא לצאת ידי שמים. הוצאתי מן הכים ונתתי לך. והוא אומר איני יודע. רב הונא אמר׳ אומרין לו את לית ידע ארהן ידע: הלכה ט הגונב טלה מן העדר כו׳. א״ר יוחנן אם ידעו הבעלים בגניבה צריכין לידע בחזירה. לא ידעו בגניבה אין צריכין לידע בחזירה. ריש לקיש אמר אע״פ שלא ידעו בגניבה צריכין לידע בחזירה. א״ר לעזר אין הוה כגון תהן ברתי׳ אין צריכין לידע בחזירה. מהו כגון אהן ברחאי. אית דמרין חוטרא. אית דמרין פנדורה. אית דמרין תיישא רבא: הלכה י׳ אין לוקחין מן הרועים כו׳. מני׳ אין מקבלין פקדונות לא מנשים ולא מעבדים ולא מקטנים. קיבל מן האשה יחזיר לה. מתה יחזיר לבעלה: הלכה יא מכן שרגוכם מוציא כו׳. אבא הושעיה איש טרייא הוה קצר׳ ותוה עבר ליה חדא איסטרכין מן חד עמר ולא יהון בריתא אמרין מרידין לכש: הלכה יב החייט ששייר מן החוט כו׳. תני רבי חייה׳ מלא מחט. רבי ר׳ חייה פתרין לה כפלים כמלא מחט. תני בר קפרא מלא משיכת המחט. רבי ינאי פתרין לה כמשיכת מחט. מה ופליג. מה דתני רבי חייה מלא מחט דבי רבי ינאי פתרין לה כפלים כמלא מחט. מה דתני בר קפרא משיכת מחט דבי רבי ינאי פתרין לה כפלים כמשיכת מחט:

הדרן עלך הגוזל ומאכיל

וסליקא לה מסכת בבא קמא

בבא מציעא

א׳ שנים אוחזין בטלית׳ זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי. זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו. זה אומר כולה שלי וזה אומר חציי שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים והאומ׳ חציה שלי ישבע לו בה פחות מרביע זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע: ב היו שנים רוכבין על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחצייה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחצייה ויחלוקו. בזמן שהן מודין או שיש להן עדים חולקין שלא בשבועה: ג היה רוכב על הבהמה וראה את המציא׳ ואמר לחבירו תניה לי ונטלה אמר אני זכיתי בה זכה בה. אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחילה לא אמר כלום: ד׳ ראה את המציאה׳ ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה. ראה אותן רצין אחר המציא׳ אחר צבי שבור. אחר גוזלות שלא פירחו ואמר זכה לי שדי זכה לו. היה צבי רץ כדרכו או שהיו הגוזלות מפריחין ואמר זכה לי שדי לא אמר כלום: ה׳ מציאת בנו ובתו הקטנים עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הרי אילו שלו. מציאת בנו ובתו הגדולים עבדו ושפחתו העברי׳ מציאת אשתו שגירשה אף על פי שלא נתן לה כתובתה הרי אילו שלהן: ו׳ מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר מפני שבית דין נפרעין מהן. אם אין בהן אחריו׳ נכסים יחזיר מפני שאין בית דין נפרעין מהן דברי רבי מאיר׳ וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא יחזיר מפני שבית דין נפרעין מהן: ז׳ מצא גיטי נשים ושיחרורי עבדים דייתיקי מתנה ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני או׳ כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנן: ח׳ מצא איגרות שום״ ואיגרות מזון ושטרי חליצה ומיאונין ושטרי בירורין וכל מעשה בית דין הרי זה יחזיר. מצא בחפיסה ״או בגלוסקמא תבריך של שטרות או אגודה של שטרות הרי זה יחזיר. וכמה היא אגודה של שטרות שלשה קשורין זה בזה. רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד לוה משלשה יחזיר ללוה. שלשה לוין מאחד יחזיר למלוה. מצא שטר בין שטרותיו ואין ידוע מה טיבו יהא מונח עד שיבא אליהו. אם יש עמהן סימפון יעשה מה שבסימפון:

פרק ראשון

הלכה א. שנים אוחזין בטלי׳ כו׳. תני״ אדם שאמר לחבירו תן לי מנה שאתה חייב לי׳ אמר לו לא היו דברים מעולם. הלך והביא עדים שחייב לו חמשים זוז׳ רבי חייה רבה אמר הודייה עדים כהודייה פיו וישבע על השאר׳ רבי יוחנן אמר אין הודיית עדים כהודייה פיו שישבע על השאר׳ אמר רבי לא משנים אוחזין בטלית דרבי חייה׳ חבה מכיון שתפוש בחצייה. אלא כמי שמביא עדים שחצייה שלו ותימר נשבע ונוטל אוף הדא דמיא לה׳ רבה בר ממל ורב עמרם סליקו הן דרב בינייו אמר׳ לית אין מוסרין שבועה לחשוד. אמר ליה אפילו לשון שבועה אין מוסרין לו׳ כיצד נשבע׳ רב הונא אמר שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות משוה פרוטה׳ אמר רבי יוחנן אם מוו שבועת תקנה הוא: תני״ שנים שהיו תופסין בשטר זה אומר שלי ואבד ממני וזה אומ׳ שלי הוא שפרעתיו לך יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי. רבן ״גמליאל אומר יחלוקו. אמר רבי לשר״ הכל הולך אחר התפוס בערים׳ אמר רב חסדא אין שמעתניה אתייה כרבי שמעון: וזה אומר״ חצייה שלי וזה אומר שלישה שלי האומר חצייה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע. והאומר שלישה שלי ישבע שאין לו בה פחות משתות. כללו של דבר אינו נשבע אלא על חצי שהודה: הלכה ב היו שנים רוכבין על גבי בהמה כו׳. אמר ר׳ חונא תני׳׳ תמן אשה שהיתה רכובה על גבי בהמה ושנים מנהיגין אותה ואומרה אילו עבדי והחמור והמשאוי שלי. וזה אומר זו אשתי וזה עבדי והחמור והמשאוי שלי. וזה אומ[illegible] זו אשתי וזה עבדי והחמור והמשאוי שלי. צריכ׳ גט משניהן. וצריכ׳ לשחרר את שניהן. ושניהן משחררין זה את זה׳ כחמור [illegible] שלשתן שוין: הלכה ג היה רוכב על הבהמה כו׳ אמר רבי יצחק הדא הילכתא לית שמע מינה כלום לא מראשה ולא מסופה. היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו תניה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה׳ אילו אמר זכה לי זכה׳ הוי לית שמע מינה כלום לא מרישא ולא מסופא: הלכה ד ראה את המציאה כו׳. ריש לקיש״ אמ׳ אבא כהן ברדליה אדם זכה במציאה בתוך ד׳ אמות שלו. רבי יוחנן אמר והוא שתפול לתוך ידו׳ מתניתא פליגא על ריש לקיש״ נטל מקצת הפיאה וזרק בשאר אין לו בה כלום. אמר תיפתר בשלא אמר יזכו לי ד׳ אמות שלי׳ ומר רבתה נפל עליה ופרס טליתו עליה מעבירין אותו ממנה. עד היא בשלא אמר יזכו לי בר׳ אמות שלי׳ והתני רבי חייה״ שנים שהיו מתכתשין בעומר ובא עני וחטפו מלפניהן זכה בו׳ עד הוא בשלא אמר יזכו לי בד׳ אמות שלי׳ והתנינן ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה׳ זה שהחזיק בה זכה בה׳ עד הוא בשלא אמ׳ יזכו לי בד׳ אמות שלי׳ והתני׳״ קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת׳ מחצה למחצה מגורשת ואינה מגורשת׳ חזקה אמר בשבה הליבלר הוא מתניתא׳ תתיכון הכתוב ואני בעניי הכינותי וגו׳. וחכי אם בנתתן בתוך ידו עשיר הוא׳ או כשאינן נתונין לתוך ידו יש אדם מקדיש דבר שאינו שלו׳ הוי אומר כנתונין בתוך ד׳ אמות שלו: אמר רבי אבין מהו בעניי שאין עשירות לפני מי שאמ׳ והיה העולם׳ דבר אחר שהיה מתענה ומקדיש סעודתו לשמים: תני׳׳ האומר יזכה לי ביתי במציאה שנפלה לתוכה לא אמר כלום׳ יצא שם למציאתו דבריו קיימין׳ כהדא אריסיה דרבי בא בר סינא סליק לדיקלא

פירוש

הלכה ג׳ מה פליג. כמו ליפא פליגי ופשוטי דלפא פליגנ׳ והוא בר נש רעקן כו׳. פי׳ עני לפסק היה: הלכה ו׳: אלא בארנון כו׳. פירש שם המלך שדר׳ להתם כסף בעד מבירו אבל הכא אין הגזל חייב בגילגן נסה שמלוהו מסיקין פטרו ולפיכך חייב הגזלן להעמיד כו׳: עבימך. פי׳ מסתוק ועיין בבבלי׳ תכתובו׳ שבוי הטעפם ופירושה: הלכה ט׳: ברחא כו׳. לפי׳ נקידושין מיפאתי הסתים: פנדו׳. כרמ׳ שהוא דמעה פרוכה דפקל קלר להכות בהבהמה תקרת פכדורם אל׳ שגה ערדם שבארונ׳ לפנות ערדן ממקום למקום מכאן בו רם קלית הוכחה לפי׳ זה נס״פ ניח מה והלכה י׳אן: הוה קצר. פי׳ שהיה כונם שהיה מכנם בגדי פשתן: איסטרכין. פי׳ מין כתוסת של לפר אבל לפי זה קלת קשה לאין מר עמר דלפ הל״ל פלם מן עמר לכן פירש במל יפה פרלה שהיה כונם בגדי לפר לפי שאינו בפשכתינו מכין שהכתכם מוליס כ׳ לפיכך עשה מן לפר הותם שלפ היה ממין הבגדים שהיה. פ״פ לפי שבנך המכנסין לפשות לכם מכל מיני צבעי׳ כלמר שליפס מן הבגדים ולכן עשה לו בגד מן חד עמר פירש אלפ׳ כי היכפ דלפ יאתן כו׳. פי׳ שלפ יאו הבריות לומרים שלמו לנפו: ס״ק טרקא והססה בבא קמא בעורה נותן לאור דעת ומיכה: שנים אוחזין כו׳: הלכה ד׳: בזה. כמו וספר כלוטר והעדיין תקפי לך מספקל: מתכתשין. פי׳ פרכי׳ נתוך ד׳ אמות שלפא שד אמות קונות ולכן יכול יקדים דקני מדרבנן תי״ם שמיר לא יהוה כין דלפ קנפו מדאורייתפ וס״כ קשה על ר״י דלמר עד שתיפול כו׳. והכפי דלשלם פיפא לך דלמרי בתוכו׳ יתן ידו ואין בכי נפי שמיר היה שסום דלגבי הקנ״ה אין עשירו׳ קאמר בעניה מתענה כו׳. ולפי זה אין פירוש על בעניי לשון עניית שלא לשון עניתי והעני׳ ולעיל בפ״פ׳ פירשתי כל הכתוב:

מראה מקום והגהות

[א] תוספתא בפרקין.
ב שם
ג (ע׳ ב״ק רפ״ב).
ד כתובות פ״ג (ל״ה ד׳) נדרים פ״ד (ל״ח ג׳).
ה שבועות ספ״ו (ל״ו, ג׳).
ו קידושין פ״א (ס׳, ג׳) ג״ב רפ״ג (י״ג, ד׳). ולעיל פ״ט ה״ו, וה״ב.
ח ע׳ לקמן ב״מ פ״ב ה״ה
ט ע׳ בבלי קי״ט:
י ע׳ כתובות פ״ב ה״ט.
יא גיטין פ״ס ג׳.
יב ע׳ סו״ק פ״ג ע״ג, ורלה תוס׳ בבבלי [illegible] ק׳:
יג ע׳ גיטין פ״ג ס״ג.
יד תוספתא שבועו׳ פ״ה, פ״ו ולעיל כתובות כ״ו א׳.
טו ע׳ בבלי ג׳.
טז תוספתא בפרקין בבלי ז׳:
יז י״ב רצ״ג.
יח גיטין פ״ג ג׳.
יט ע׳ ג׳ התוספת׳ רפ״ט.
כ בבלי קידושין ס״ה:
כא ע׳ גיטין פ״ט רע״ג.
כב ע׳ פיאה פ״ד ה״ג.
כג תוספתא פאה פ״ג.
כד גיטין פ״ח ס״ב.
כה תוספתא פ״ט.

עשרין מדיי את איברה דידך אנא לא אובר דידי: תני׳ הנותן מעות לחבירו ליקח לו חטים ולקח לו שעורים אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו׳ ותני חורן אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לשניהן׳ מאי טעמא דר׳ יודן שלא נתכוון המוכר לזכות אלא לבע׳ המעות׳ ולמה אין חולק עמו שאמר להוצות מחבירו׳ מעתה אפי׳ אמר לו ליקח לו חטים ולקח לו חטים לא נתכוון המוכר לזכות אלא לבעל המעות׳ וכשעה שאמר לו ליקח חטי׳ ולקח לו שעורים לא נתכוון מוכר לזכות אלא ללוקח וקיים מה בידיה׳ א״ר נסא בשעה שקיים שליחותו לא נתכוון המוכר לזכות לבעל המעות לא קיים שליחותו נתכוון לזכות ללוקח׳ ולמה חולק עמו׳ אמר הואיל ובאת לו הציה מתחת ידו אף הוא חולק עמו. התיב ר׳ שמואל בר בא קומי רבי יוחנן והתנינן אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו אין לו בכסו׳ אשתו ובניו׳ אמר לו עלת על דעתו לומר בכסות אשתו ובניו. והתנינן ערכי עלי כיון שאמר ערכי עלי לא קבע לעצמו אלא ג׳ סלע׳ האומר ערכי עלי על מנת שלא לסדר מה שעל אשתו ובניי׳ ר׳ נסא בשם ר׳ בון בר חייה האומר ערכי עלי על מנת שלא לסדר מחפין פלו׳ אין מסדרין לו מאותו החפץ׳ רב הושעי׳ בשם שמואל בר אבא וזאת אומרת שאין שמין ערכין מן המטלטלין דבר תורה אלא מדבריהן: הלכה ז הגוזל את חבירו שוה פרוטה כו׳ כיני מתניתא עד שיתמעט חומש האחרון פחות משוה פרוטה. אמר ר׳ יונתן בנתינת החומש נעשה חומש קרן לא אתיא אלא כשעת ערים וכשעת הקרבן: הלכה יא איכן פקדוני ואמר לו אבד כו׳. תני׳ אין מקבלין פיקדון מנשים ועבדי׳ וקטני׳: קיבל מאשה יחזיר להי׳ מתה יחזיר לבעלה׳ מעבד יחזיר לו ואם מת יחזיר לרבו׳ מקטן יחזיר לו׳ מת יחזיר לאביו ועושה בהן סגולה׳ וכולן שאמרו בשעת מותן יינתנו לפלוני שהן שלו יעשה פירוש לפירושו׳ ר׳ ובידא בשם ר׳ בא בר ממל ובלבד בערים׳ כהדא איתת דר׳ בא בר חנה מידסכא אמרה אהן קידושא דברתי׳ והוא אמר לית הוא אלא דידי׳ אתא עובדא קומי רב אמר אין אדם מצוי לשקר בשעי׳ מיתתו: הלכה יד האומר לבנו קונם שאת נהנה לי כו׳. א״ר ירמיה חמי היך וצינן הכא האומר לבנו קונם שאת נהנ׳ לי אם מת יירשנו׳ בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו׳ והתני בחיי אם מת יירשנו׳ במותי אם מת יירשנו׳ בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו. מה בין ארין דמר חדא חדא להן דמר תרתי תרתי׳ רב ירמיה ור׳ יוסי בן חנינה תרויהן אמרין קונם לבית זה שאיני נכנס בחיי ובמותי כיון שאמר לבית זה אסרו עליו בין בחיים בין לאחר מיתתי׳ א״ר יוסי[ס] תנינן בנזקין מה ולא תנינן בנדרין קונם הגיית נכסיי אלו עלי בחיי ובמותי כיון שאמ׳ אילו אסרן עליו בין בחיים בין לאחר מיתה: הלכה טו הגוזל את הגר כו׳. חילפיי ור׳ יוסי בר חנינא אמר הד׳ יוסי הגלילי הוא דדרש רבי יוסי הגלילי[כ] במה הכתוב מדבר בגוזל את הגר ונשבע לו ומת שמשלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח׳ ואם אין לאיש גואל. המעון כפרה חייב׳ יצא זה שאין מעון כפרה: דרש רבי עקיבה בשבא׳ מזופרין במה הכתוב מדבר בגוזל את הגר ונשבע לו ומת שמשלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח שנ׳ ואם אין לאיש גואל וגו׳. אין לך אדם בישראל שאין לו גואל אלא זה הגר׳ רב [כא]ריש לקיש א״ר עקיבה הוא דאמר תושב אשמה בכל מקום: הלכה יו נתן את הכסף לידויריב כו׳. ר׳ חזקיה אמר[כב] בשתי שבתות פליגין׳ ר׳ יוסי אמר בשבת אחת. מאן דמר בשתי שבתו׳ נתן את הכסף ליהויריב[כג] במשמר ידעיה ואשם לידעיה במשמ׳ יהויריב יצא. ר׳ אומר אם כדברי רבי יודן אם הקריבו בני יהויריב את האשם לא נתכפר להן אלא יוליך את הכסף מבני ידעיה אל בני יהויריב׳ ויקריבו בני יהויר׳ את האשי ויתכפר להן. וזאת אומרת אנשי משמר שזכו כמשמר שלא בשבתן מוציאין אותו מידן׳ מאן דמר בשבת אחת פליגין נתן את הכסף ליהויריב במשמר ידעיה׳ אשם לידעיה במשמר יהויריב לא יצא כו׳: וזאת אומרת אנשי משמר שזכו בקרבן בשבתן אין מוציאין אותן מידן ואם עיבר משמר בני יהויריב: כיני מתני׳ ואם היה שעיבר לאחר ימים וזכו בני יהויריב את האשם לא נתכפר להן אלא יוליך את הכסף מבני ידעיה אצל בני יהויריב׳ ויקריבו בני יהוידע את האשם ויתכפר להן׳ וזאת אומרת אנשי משמר שזכו בקרבן כשבתן נתעצלו ולא הקריבוהו מוציאין אותן מידן:

הדרן עלך הגוזל עצים

א. הגוזל ומאכיל את בניו ומניח לפניהן פטורין מלשלם. אם[כד] היה דבר שיש בו אחריות נכסים חייבין לשלם. אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס של גבאין ואין נוטלין מהן צדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק: ב נטלו מוכסין חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו הליסטין כסותו ונתנו לו כסו׳ אחר׳ הרי אילו שלו מפני שהבעלין מתייאשין מהן׳ המציל מיד הנהר מיד הליסטין אם נתייאשו הבעלין הרי אילו שלו׳ וכן נחיל של דבורים אם נתייאשו הבעלי׳ הרי אילו שלו׳ אמר ר׳ יוחנן בן ברוקה[כה] נאמנת אשה או קטן לומר מכן יצא נחיל זה׳ ומהלך לתוך שדהו ונוטל את נחילו ואם הזיק משלם מה שהזיק׳ אבל לא יקוץ את הסוכה על מנת ליתן דמים׳ ר׳ ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר קוצץ ונותן דמים: ג המכיר כליו או ספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעי׳ ישבע כמה הוציא ויטול. ואם לאו לא הימנו שאני אומר מכרן לאחר ולקחן זה ממנו: ד זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכה אין לו אלא שכרו. אם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו: ה שטף נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו מאתים הניח את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו. אם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו: ו הגוזל שדה ונטלוה מסיקים אם מכת מדינה היא או׳ לו הרי שלך לפניך ואם מחמת הגוזל חייב להעמי׳ לו שדה. שטפה נהר אומר לו הרי שלך׳ לפניך: ז הגוזל את חבירו או שלווה ממנו או שהפקיד לו ביישוב לא יחזיר לו במדבר על מנת לצאת במדבר יחזיר לו במדבר: ח האומר לחבירו גזלתיך והלויתני הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך ואם לא החזרתי לך חיי׳ לשלם׳ אבל א״ל איני יודע אם גזלתיך ואם הלויתני אם הפקדתה אצלי ואם לא הפקדתה פטור מלשלם: ט הגונב טלה מן העדר והחזירו מת או נגנב חייב באחריותו׳ אם לא ידעו הבעלים בגניבתו ובחזירתו מנו את הצאן והוא שלימה פטור מלשלם: י אין לוקחין מן הרועים צמר וחלב וגדיים ולא משומרי פירות עצי׳ ופירות אבל לוקחין כלי פשתן בגליל מן הנשים ועגלי׳ בשרון וכולן שאמרו להטמן אסור ולוקחין בצים ותרנגולין בכל מקום: יא מוכין שהכובס מוציא הרי אילו שלו. שהסורק מוציא הרי הן של בעל הבית. הכובס נוטל ג׳ חוטין והן שלו יותר מיכן של בעל הבית ואם היה שחור על גבי לבן נוטל את הכל והן שלו: יב החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו ומטלית שהוא שלש על שלש חייב להחזיר לבעלין׳ מה שהחרש מוציא במעצד הרי אילו שלו ובכשיל של בעל הבית ואם היה עושה אצל בעל הבי׳ אף הנסורת של בעל הבית:

פרק עשירי

הלכה א׳ הגוזל ומאכיל את בניו כו׳ [ט]תני ישראל שלוה בריבית תעשה תשובה חייב להחזיר. מת והניח לפני בניו׳ עליו הכתוב או׳ יכין וצדיק ילבש׳ הניח לפניהן פרה או טלית חייבין להחזיר. אזל תניה לגלייא: אם היה דבר שיש לו אחריות חייבין להחזיר׳ איזהו דבר שיש לו אחריות רבי יונתן אומר כשהניח לפניהן קרקע׳ ריש לקיש אמר כשהניח לפניהן גוף הגזילה׳ רב אמר[י] יורש כמשעבד׳ כשם שאין מלוה בערים גובה ממשעבדין כך אינה גובה מיורשין׳ שמואל אמר דאיקני אינו גובה ממשעבדין׳ הא מבני חרי גובה. ולית היא פליגא על רב דרב אמר יורש כמשעבד כשם שאין מלוה בעדי׳ גובה ממשעבדין כך אינה גובה מיורשין׳ פתר לה כשהניח לפניהן קרקע׳ ואפי׳ כשמואל לית הוא פליגא׳ לא כן אמר שמואל דאיקני אינו גובה ממשעבדין׳ פתר לה בשהני׳ לפניהן גוף הגזילה׳ גזל טלית ונתנה לאחר׳ ר׳ לעזר בשם רבי חייה אמר[ס] מוציאין מראשון ולא משני׳ ר׳ יוחנן אמר בשם ר׳ ינאי מוציאין אף מן השני׳ ר׳ בא בר ממל אמר אף ר׳ חייה כרעתיה דר׳ חייה אמר מוציאין אף משני. נתחלפו כליו׳ בבית האומן ישתמש בהן ויצא ויבקש את שלו׳ בבית האבל או בבית המשתה אל ישתמש בהן אלא יצא ויבקש את שלו׳ א״ר בא בר חנה לא הוה רבי חייה חביבי פתר לה אלא כגון חדין בר קורא׳ שכל הנוטל מאצלו נוטל ברשו׳ וכל המניח אצלו מניח ברשו׳: הגנבים שבאו כמתחר׳ תשו׳ תשובה חייבין להחזיר׳ עשה אחד מהן תשובה חייב להחזיר את שלו׳ ואם היה מציא ונותן להן הוא משלם על ידי כולן׳ תני׳[יא] הגוזל ומאכי׳ בניו בין גדולים בין קטני׳ פטורין מלשלם׳ הניח לפניהן בין גדולים בין קטנים חייבין לשלם׳ סומכוס אומ׳ גדולים חייבין קטנים פטורין׳ אם אמרו אין אנו יודעין אם עשה אבינו חשבון באחרונה הרי אילו פטורי׳ התיב ר׳ בא בר ממל הגע עצמך כשהני׳ לפניהן קרקע לא הכל מהן לומר אין אנו יודעין מה חשבון עשה אבינו באחרונה׳ התיב רב המנונא הגע עצמך שהיתה גזילה מפורסמת לא הכל מהן לומר אין אנו יודעין מה עשה אבינו חשבון באחרונה׳ התיב רב ששת אפי׳ קטנים נטענין להן בבית דין מה אית לך למימר׳ א״ר מנא תיפתר בשטענו הן אין אנו יודעין כו׳ יודעין[יב] אנן דעסק אבינן עמך על הדין חושבנא׳ ולית נן ידעין מה נפק מדינא: הלכה ב נטלו מוכסין כו׳[ג] תני׳ המציל מן הגיים מן הדליק׳ משטונית הים משלולית הנהר הרי אילו שלו. וכן נחיל של דבורים אם נתייאשו בעליו הרי אילו שלו׳ ר׳ חיננא בר פפא בשם ר׳ יוחנן[פ] מתני׳ בגוזל שנטלו מן הגליכ׳ ובסורת׳ ובלבד על אתר אבל אם יצא וחזר אני אומר מפני יראה ופחדו אמרו׳ תני׳[ס] ר׳ ישמעאל בן ר׳ יוחנן בן ברוקה או׳ תני׳ בית דין הוא לקוץ זה סוכה ונותן דמים שעל מנת

מראה מקום והגהות

[א] תוספתא ב״ק פ״ד, וע׳ לעיל קידושין פ״ב ב׳. [ב] ערכין פ״ו׳ [ג] ע׳ סנהדרין פ״א ס״ג. [ד] תוספתא רפ״יא לקמן פ״י ה״י בבלי ב״ב כ״ט: וע׳ נפי׳ הנב״ס שם׳ [ה] (ע׳ כתובות רפ״ד, כ״ח ב׳). [ו] ב׳ ב״ב קע״ה׳ [ז] נדרים פ״ה ה״ג (ל״ט ב׳)׳ [ח] ע׳ הגי׳ שם. [ט] תוספתא פ״י, ע״ש ובבלי ק״ט. [י] ע׳ ספרי נשא פי׳ ד׳, במדבר רבה פרשה ח׳. [יא] כראה שחסר כאן תיבת יוחנן׳ [יב] תוספתא שם. [יג] ע׳ תעניות ס״ה א׳. [יד] כתובות ל״ג ב׳׳ גיטין ס״ו ג׳ המצות ל״ח א׳. [טו] כתובות ב״ה א׳. [טז] תוספתא ב״ק ספ״ה׳ [יז] ע׳ ב׳ במכלתין ל״ד: [יח] גיטין ס״ה ח׳ ע״ת א׳. ב״מ ח׳ א׳. וע׳ ב׳ בפרקין קי״א: ב״ב קנ״ו׳ [יט] תרומות ס״א ה״ג (פ״ד, ד׳) וע׳ בבלי בפרקין קט״ו׳ [כ] ע׳ ב׳ ב״ב פ״ו׳ ותוספתא במכלתין פ״י׳ [כא] תוספתא שם. ובבלי קי״ב׳ [כב] ע׳ ב׳ תמו׳ שם. [כג] תוספתא ב״מ פ״ב׳ [כ] כתובות פ״ט׳ וע׳ ב׳ בפרקין קי״ד: [כה] כתובות שם, וע׳ ב׳ במכלתין פ״א:

פירוש

מדי׳. פי׳ פיסו׳ לחצוי כמו לית לימך וחני הורי. כמו תכיא לידך: הלכה י״א: סגולה. פי׳ שקונין בו ספר תורה או דיקלא: פירוש לפירושו. ולא הסוגיא מבוארת בכאן הנים בבבלי פ׳ מי שמת נפי׳ הנ״ס והר״מ: איתת דרבי בר. פירוש שאשת ר׳ בא בר חנה כשהגיע עת מיתתה אמרה זהו המזמן הנ׳ שבכסף קידושי בתי והוא כו׳: הלכה י״ד: ארין דסר. כמו מאן דאמר הלכה ס״ח מוסרין. פי׳ שם מקום: סליק פרקא:

הגזל ומאכיל כו׳ בר קוראי פי׳ מן סוף אלעקת בלים סמאר עיפות ויושב עליהן כדכתיב קורא דגר ולא ילד: הלכה ב: על אתר. אבל לאחר זמן לא דתמיכן בד״א שהגידו במאמרן אבל אם עמדו וחזרו אמרי כו׳ גרסי׳ ולעיל בכתובו׳ עיין פי׳ הפונים:

צערו ריפוי שבתו בושתו· והלה יתפרנס מן הצדקה. אמר ר׳ אחא מצוין ישראל לפרנס עבדים קיטעין יותר מן השלימין· והא רבי יוחנן אכיל קופר ויהיב לעבדיה· שתי חמר ויהיב לעבדיה וקרי אנפשיה הלא בבטן עושני עשהו· אמרי תמן במידת הדין ברם הכא במידת רחמים: הלכה ו׳ חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה כו׳. תני ״והעדים שאמרו מעידין אנו על פלוני שסימא עין עבדו והפיל שינו שכן הרב אומר· ונמצאו זוממין משלמין לעבד· וכו׳ מן ארון עוברא מימר כן· אמ׳ ר׳ נסה ויטן דמרון בן מעידין אנו על פלוני שנכנס תחת ידו שלם ויצא חבול בשתי׳· יוצא ילחירות בראשונה ונותן לו דמי שנייה: הלכה ז התוקע לחבירו נותן לו סלע: הלכה ח׳ אמר ר׳ עקיבה אפילו עני שבישראל כו׳· תני רב קרני ׳לבעיטה אחת. לרטובה שלש׳ לסקלונקית חמש עשרה: חד אמר בשם ריש לקיש ׳המבייש את הזקן נותן לו דמי בושתו משלם· חד בר נש איקפד לרבי יודה בר חנינה אתא שברא קומי ריש לקיש וקנסיה ליט׳ דדהב· רקק והגיע בו הרוק· עד היכן הגיע בו הרוק עד גופו ׳עד כליו· אלא רקק ולא הגיע בו הרוק מהו· א״ר יוסי הדא אמרה המבייש את חבירו בדברים פטור: תני רבי אבהו קומי רבי יוחנן הדנתה ׳שורי קטעתה נטיעותי. והלא אר איני יודע חייב· אמר לי׳ הן תניתה אילין למקרילות למקבילות. א״ל אנא הוא דטעית ואינון דתנין כן ׳מעידין אנו איש פלוני שהרג שור פלוני והלה אומר איני יודע חייב: הלכה י׳ אע״פ שהוא נותן לו כו׳. תני ׳רבי יודה אומר משום רבן גמליאל הרי הוא אומר ונתן לך רחמים וגו׳· סימן זה יהא בידך כל זמן שאת רחמן המקום מרחם עליך אינך מרחם אין המקום מרחם לך· רב אמ׳ אדם שסרח לחבירו וביקש ממנו ולא קיבלו יעשה שורה בני אדם ויפייסנו ״דכתיב ישור על אנשים וגו׳· ואם עשה כן מה כתי׳ תמן· פדה משאול נפשו מעבור בשחת וגו׳· א״ר יוסה הדא דתימר שלא הוציא לו שם רע אבל הוציא לו שם רע אין לו מחילה עלמית: הלכה יא׳ האומר סימא את עיני קטע את ידי כו׳· ׳האומר ׳סימא עיני שמזיקתני· קטע ידי שמזיקתני חייב· על מנת לפטור חייב· אמר ר׳ לעזר כהן שהוא כלאו מתניתא אבל כהן שהוא כהן פטור. מילתיה דר׳ לעזר משום פגם משפחה· ריש לקיש אמר כהן שהוא כהון היא מתניתא· אבל כהן שהוא כלאו חייב· מילתיה דריש לקיש אמר שממון לקרובין בושת: תני ״ישראל שאנסוהו גוים ונטלו ממנו ממון חבירו בפניו פטור· נטל ונתן להם חייב, א״ר יוסי הדא דתימר בשאמר לו ממון סתם אבל ממון ·פלוני אפילו נטל ונתן ביד פטור:

הדרן עלך החובל בחבירו

א. הגוזל עצים ועשאן כלים. צמר ועשאו בגדים משלם כשעת הגזילה גזל פרה מעוברת וילדה ורחל טעונ׳ וגזזה משלם דמי פרה מעוברת לילד ודמי רחל טעונ׳ לגוזזו. גזל פרה ועיברה אצלו וילדה· ורחל ונטענה עמו וגזזה משלם כשעת הגזילה. זה הכלל כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה: ב׳ גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה. רבי מאיר אומר יאמר לו בעבדים הרי שלך לפניך: ג׳ גזל מטבע ונסדק פירות והרקיבו יין והחמיץ משלם כשעת הגזילה מטבע ונפסל תרומה ונטמאה חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עבירה ״או שנפסלה מעל גבי המזבח או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך: ד׳ נתן לאומנין לתקן וקילקלו חייבין לשלם. נתן לחרש שידה ״תיבה ומגדל לתקן וקילקל חייב לשלם. הבנאי שקיבל עליו את הכותל לסותרו ושיבר את האבנים או שהזיק חייב לשלם· היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור ואם מחמת המכה חייב: ה׳ נתן צמר לצבע והקדיחה היורה נותן לו דמי צמרו· צבעו כעור אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו את ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: ו׳ לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום. ר״מ אומר נותן לו דמי צמרו. רבי יהודה אומר אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו את היציאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: ז׳ הגוזל את חבירו שוה פרוט׳ ״ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי· לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו· אבל נותן הוא לשליח בית דין ואם מת יחזיר ליורשו: ח נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש מחל לו את הקרן ולא מחל לו את החומש. מחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן אינו צריך לילך אחריו: ט נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן מחל לו על החומש ולא מחל לו על הקרן· מחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן הרי זה צריך לילך אחריו: י נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש הרי זה משלם חומש על חומש עד שתמעט הקרן משוה פרוטה. וכן בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר הרי זה משלם קרן וחומש ואשם: יא׳ ·איכן פקדוני אמר לו אבד משביעך אני ואמר אמן והעדי׳ מעידין אותו שאכלו משלם את הקרן הודי עצמו משלם

קרן וחומש ואשם: יב איכן פקדוני אמר לו נגנב. משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידין אותו שגנבו משלם תשלומי כפל. ״הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם: יג׳ הגוזל את אביו ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו אם אינו רוצ׳ או שאין לו לווה ובעלי החוב באין ונפרעין: יד׳ האומר לבנו ״קונם שאתה נהנה לי אם מת יירשנו· בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו ׳יותן לבניו ·או לאחיו. ואם אין לו לווה ובעלי החוב באין ונפרעין: טו הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח שנ׳ ואם אין לאיש גואל להשיב האשם וגו׳. היה מעלה את הכסף ואת האשם ומת הכסף יינתן לבניו והאשם ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה· נתן את הכסף לאנשי משמר ומת אין היורשין יכולין להוציא מידן שנ׳ איש אשר יתן לכהן לו יהיה: טז נתן את הכסף ליהויריב ואשם לידעיה יצא אשם ליהויריב וכסף לידעיה אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעיה ואם לאו יחזור ויביא אשם אחר שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו יצא· אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא· נתן את הקרן ולא נתן את החומש אין חומש מעכב:

פרק תשיעי

הלכה א. הגוזל עצים ועשאן כלים כו׳. הבא את מר ליבן כשינוי· ״והבא את מר אין ליבון בשינוי· הן דתימר ליבון כשינוי כשעשאו צופים· והן דתימר אין ליבון כשינוי כשהניחו כמות שהוא· מצינו ליבון בלא צופים שמא יש צופים בלא ליבון· אמר ר׳ יוחן קל הוא שהוקלו בגזלן שישלם כשעת הגזיל׳· גזל שלה וליבנו אית לך מימר כשעשאו צופים. עד קל הוא שהוקלו בגזלן שיהא משלם כשעת הגזילה· גזל מריש״ ובנאו בבירה בית שמאי אומרים יקעקע כל הביר׳ כולה ויתגינו לו. ובית הלל אומר יתן לו דמיו מפני תקני שבים· ירד לחרבה׳ ובנייה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה. בנייה ברשות שמין לו וידו על העליונה. ביקש ליטול אבניו ועציו אין שומעין לו. ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יהושע בן לוי משום יישוב ארץ ישראל. רב נחמן בר יצחק שאל אילו מי שנכנס לחורבתו של חבירו ופירק חבילתו לשעה וביקש ליטלו שמא אין שומעין לו· כיון דשמע דמר רבי יעקב בר אחא משום יישוב ארץ ישראל אמר ״האמירה· אלא בנה במקום שאין ראוי לבנות ונטע במקום שאינו ראוי ליטע· רב אמר שמין לו אלא שמעריסין עליו ליכנס לשם ביטות החמה וביטות הגשמי׳· אמר לו הא תניתה שמין לו וידו לתחתוני· א״ר זירא הדא אמרה גזל שמינה והכחישה מחזיר לו את השומן. אמר רב חסדא הדא אמרה גזל כחושה והשמינה מחזירה בעיינה מפני שעיברה אצלו וילדה משלם כשעת הגזילה· מאן תניתה ר׳ יעקב דתני ״זה הכלל שהיה רבי יעקב אומר כל גזילה שהיא קיימת בעיניה ולא נשתנית מברייתה אומר לו הרי שלך לפניך· והגנב לעולם משלם כשעת הגניבה: הלכה ב׳ גזל בהמה והזקינה כו׳· רב חונ׳ אמר ״כשגזל עגל ונעשה שור· אבל גזל שור והזקי׳ או׳ לו הרי שלך לפניך. שמואל אמר אפי׳ גזל עגל ונעשה שור או׳ לו הרי שלך לפניך· תני רב קרנא ואפי׳ גזל עגל ונעשה שור וטבח ומכר משל׳ תשלומי ד׳ וה׳ עגל. אמר אבוי דשמואל בר אמי בשם רב יהודה הלכה כר׳ מאיר: הלכה ג׳ גזל מטבע ונסדק כו׳. רב הונא אמר ״כשפסלתו מלכות· שמואל אמ׳ כשנסדק ודאי· רבי יודה בן פזי בשם ר׳ יוסי בר׳ חנינה והן שהרקיבו מן הבגימה׳ אבל אם הרקיבו מתלע׳ כבריאין הן. רב הונא אמר כשפסלתו מלכות· אבל פסלתו מדינה אומר לו הרי שלך לפניך· שמואל אמר אפילו פסלתו מלכות אומר לו הרי שלך לפניך: רבי יוחן ״לא נחת לבית וועדא· קם עם רבי מנא א״ל מה חידוש הוה לכון כבי מדרשא יומא דין· א״ל מילה פלן· א״ל ולאו מתניתא היא תרומה ונטמאת. אמר ליה תיפתר בשניטמאת מאיליה ולית שמע מינה כלום. חילפיי אמר נשבע לו קודם הפסח אחר הפסח משלם לו חמץ יפה· א״ר מנא אולית לקיסרין ואשכחי׳ לרבי חזקיה דדריש לה משום דר׳ יעקב בר אחא אין איח בר נש פליג על חילפיי שאין משלם חמץ יפה· הכל מודין שמשלם חמץ יפה: הלכה ד׳ נתן לאומנין לתקן וקילקלו כו׳· רב הונא אמר״ והוא שקבע בו מסמר האחרון כדי לזכות לכליו: הלכה ה׳ נתן צמר לצבע. רב הונא אמר שהקדיחו סממנין· אבל הקדיחה יורה אומר לו הרי שלך לפניך· שמואל אמר אפילו הקדיחו סממנין אומר לו הרי שלך לפניך: בהו אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו ההוצאה.״ בר נש דיהב לחבריה חמשה מיני עמר וחמשה מיני סממנין ועשרה מנוי אגריה· א״ל ציבעיה סומק תבע אוכם. א״ל אילו צבעתיה סומק הוה טב עשרים וחמשה מנוין· כדו דצבעתיה אוכם לית הוא טב אלא עשרין מנוי· את אובדת דידך אנא לא אובד דידי. אמר רבי יונה ותשמע מינה בר נש דיהב לחבריה שמנה דינרין דיזבין ליה חיטין סטיכריה וזבן ליה מציפורי· אמר ליה אילו זבנת לי מטבריא הוון עשרין וחמשה מודיי· כדון דזבנת מציפורי ליתנן אלא

פירוש

קיטעין כו׳. צר״ך גרים קיטעין ולא שלימין ולעיל במתני׳ גרסי׳ קיטעין לפי׳ עברים ע״ש: קופר. פי׳ בשר: הלכה ו׳: רעתן רעה. כמו ומינו׳ דפרקין: הלכה ח׳: לבעיטה. פי׳ שבעטו ברגל: לרטובה. לרסוס: לסקלונקי׳. נקוף של ... גרס לסקיקורת ... יג׳ ... כו׳. סימן זה כו׳: הדא דתימר. ... לא מחמה: סליק פרקא:

הגוזל עצים: ...

מראה מקום והגהות

ס תוספתא מכות פ״א.
ב צ״ל לעיל בפרקין ה״ה.
ג ע׳ בבלי במכלתין כ״ג:
ד כתובות פ״ד ה״א (כ״ח, ד׳).
ה ע׳ בבלי צ״א.
ו שבועות ל״ח ד׳.
ז תוספתא סנהדרין רפ״ו.
ח תוספתא פ״ט.
ט ע׳ לעיל יומא פ״ח ה״ט (מ״ה ג׳) ובבלי שם פ״ו.
י תוספתא פ״ט.
יא שם, וע׳ ב׳ קי״ו.
יב ע׳ זבחים רפ״ח
יג ע׳ שבת שם פ״ו.
יד ע׳ ב״מ פ״ג ה״ו.
טו ע׳ תוס׳ בבבלי שבועות פ״ט.
טז נדרים ל״ט רפ״ב.
יז במתני׳ בבבלי תחזור לבניו.
יח ע׳ בבלי ל״ג: ותוספתא רפ״י
יט גיטין פ״ה ה״ה, ה״ב.
כ ע׳ בבלי ב״מ ק״ח ותוספתא כתובות פ״ח.
כא (ע׳ סנהדרין פ״ח סה״ח).
כב ע׳ תוספתא פ״י.
כג ע׳ צ׳ צ״ה.
כד ע׳ שם צ״ז.
כה גיטין פ״ז ה״ו.
כו ע׳ צ׳ צ״ח:
כז ע׳ בתוס׳ שם ק״: ד״ה שם.

דמי אם במעידין עליו בבך אחר וליה שמע מינה כלום. לא אתייא הא אלא על ידי עדות סניא: הלכה ה' גנב ומכר בשבת כו'. לא כן א"ר אבהו בשם רבי יוחנן מזיד מחלל ושוגג בקרבן מתרין בו ולוקי ומביא קרבן. מאן תניתה רבי שמעון אומר קדשים שחייב באחריותן משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ושאין חייב באחריותן פטור: רבי יוסטא בי ר' מתן שאל הפורח כלכלה מיד הגונב מהו שתיטבל למעשרות. מחוב ריש לקיש והתנינן גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר. כמה דאת אמר תמן המקדיש אינו כמוכר. והכא הפורח אינו כלוקח. מילתיה דריש לקיש אמרה מכירה בפדיון אמר ראוי הוא לפדותו ולאכלו: א"ר לעזר ראו אותו שוחט שור שחור ביער חזקה גנב הוי. חש לומר שמא ראוהו רבין. תיפתר בשראוהו מושך: יש בטובח מה שאין במוכר. ויש במוכר שאין בטובח. שהטובח בשבת חייב והמוכר בשבת פטור. א"ר ינאי בי רבי ישמעאל מצינו שהמכירה חייבין עליה בשבת. הצע עצמך באומ' לחבירך תלוש מן הקרקע הזה וקנה אותו לא קנייו. א"ר יוסי בי ר' בון תלישה היא הוא שמחייבת אותו ולא מכירה: הלכה ו' מכרו חוץ מאחד ממאה שבו כו': הלכה ז גנב ברשות הבעלים כו'. רבי זעירה בעי מכרה חציין מהו מכר חצייה לזה וחצייה לזה מהו. נישמעינ' מן הדא מכרה חוץ מידה חוץ מרגלה חוץ מקרני' חוץ מגיזותה משלם תשלומי ארבעה וחמשה. רבי לעזר בי ריש אומר חוץ מקרנה משלם תשלומי כפל חוץ מגיזותה משלם תשלומי ד' וה'. רבי אומר חוץ מדבר שהנשמ' תלויה בו משלם תשלומי ד' וה'. חוץ מדבר שאין הנשמה תלויה בו פטור: הלכה ח היה מושכו ויוצא ומת כו': הלכה ט נתנו לבכורות כנו כו'. אמר רבי אבא מאן דמר לי הדא מילתא אנא נסיב בנריתהי. מהו פטור נפטר מחוטו נפטר מגניבה: הלכה י אין מגדלין בהמה דקה כו'. אמר ר' בא כגון מהוד שהוא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל. תני אין מגדלין תרנגולין בירושל' מפני הקדשים ולא כהני' בארץ ישראל מפני הטהרות. יכול אף בירושלם כן. או ייבא כיי דמר רבי יהושע בן לוי ירושלם הבנויה וגו' עיר שמחברת ישר' זה לזה: כתיב וטמאי' הם לכם. מה תלמוד לומר וטמאים יהיו לכם אלא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנייה: כל דבר שאיסורו מדבריהן מותר לעשות בו סחורה. והרי חמורי' למלאכתו הוא גדל. והרי נכלי למלאכתו הוא גדל: לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת. א"ר יוסי בי ר' חנינה כל המגדל כלב רע בתוך צלו עליו הכתוב אומר למס מרעהו חסד וגו': אין פורשין נשבין ליונים אלא אם כן היה רחוק מן הישוב שלשים ריס. ולדגן את אמר כ' אמה. אמר רבי יוסי בי ר' בון לרעות מרעה כ' אמה לפרוח פורחות אפילו ארבעה מילין:

הדרן עלך מרובה

א' החובל בחבירו חייב עליו משום חמשה דברים בנזק בצער בריפוי בשבת ובבושת. בנזק כיצד סימא את עינו קטע את ידו שבר את רגלו רואין אותו כאילו עבד נמכר כמה היה יפה וכמה הוא יפה. צער כוויו בשפוד או במסמר אפי' על צפורנו מקום שאינו עוש' חבורה אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך: ב' ריפוי הכהו חייב לרפותו. עלו בו צמחים אם מחמת המכה חייב ושלא מחמת המכה פטור. חייתה ונסתרה חייתה ונסתרה חייב לרפותו. חייתה כל צורכה אינו חייב לרפותו: ג' שבת רואין אותו כאילו שומר קישואין שכב' נתן לו דמי ידו ודמי רגלו. בוש"' הכל לפי המבייש והמתבייש. המבייש את הערום המבייש את הסומא המבייש את הישן חייב. וישן שבייש פטור. נפל מן הגג והזיק וב"יש חייב על הנזק ופטור על הבושת. שנאמר ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבושת עד שהוא מתכוין: ד' זה חומר באדם מבשור שאדם משלם את הנזק ומשלם דמי ולדות. ושור אינו משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות: ה' המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה והחובל ביום הכיפורים חייב בכולן. החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו. החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכולן. רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת: ו' חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרי' פטורי'. העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב. והן שחבלו באחרים פטורין אבל משלמי' לאחר זמן נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבין לשלם: ז' המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שהוא נידון בנפשו. והחובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן: ח' התוקע לחבירו נותן לו סלע. רבי יהודה אומ' משום ר' יוסי הגלילי מנה. סטרו נותן לו מאתים זוז. לאחר ידו נותן לו ארבע מאות זוז. צרם באזנו תלש בשערו רקק והגיע בו רוקו העביר טליתו ממנו פרע ראשה של אשה נותן ארבע מאות זוז זה הכלל לפי כבודו: ט' א"ר עקיבה אפילו עני שב

שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב. מעשה באחד שפרע ראשה של אשה ובאת לפני רבי עקיבה וחייבו ליתן לה ארבע מאות זוז. אמר לו רבי תן לי זמן ונתן לו. שימרה עומדת על פתח חצירה ושיבר את הפך בפניה ובו כאיסר שמן גילת את ראשה והיתה מטפחת ומנחת על ראשה והעמיד לה עדים ובא לפני רבי עקיבה ואמר לו רבי לזו אני נותן ארבע מאות זוז. אמר לו לא אמרת כלום שהחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור ואחרים שחבלו בו חייבין. הקוצץ את נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור ואחרים שקצצו נטיעותיו חייבין: י' אע"פ שהוא נותן לו אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. ומניין שלא יהא המוחל אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים וגו': יא' האומר סמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב. על מנת לפטור חייב. קרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור. עשה כן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב בין בגופו בין בממונו:

פרק שמיני

הלכה א' החובל בחבירו כו'. תני החובל בחבירו חמשה נותן לו חמשה. ארבעה נותן לו ארבעה. שלשה נותן לו ג'. שנים נותן ב'. א' נותן לו א'. היכי הכהו על ידו וקטעה נותן לו חמשה נזק צער רפוי שבת ובושת. הכהו על ידו וצבת נותן לו ארבעה. צער ריפוי שבת ובושת. הכהו על ראשו וצבת נותן לו ג'. צער ריפוי שבת. במקום שאינו נראה נותן לו ב' צער' ריפוי. במומים שבידו נותן לו א' בושת. ר' ירמיה בעי קטע ידו וחזר וקטע ידו ממעלן מהו שיתן לו צער של שעה ראשונה. כתיב עין תחת עין שן תחת שן. ובמקום אחר הוא אומר לא תחוס עינך. אחד שוגג ואחד מזיד. יאמר שוגג ואל יאמר מזיד. שאילו נאמר שוגג ולא נאמר מזיד הייתי אומר שוגג ישלם ממון. מזיד לא ישלם כלום. הוי צורך לומר שוגג וצורך לומר מזיד. שאם היה סומא וסימא את עינו קיטע וקיטע את ידו הואך זה מתקיים ועשיתם לו כאשר זמם לעשו' לאחיו. מגיד שאינו משלם אלא ממון. צער כוייו בשפוד או במסמר אפילו על צפורנו מקום שאינו עושה חבורה: כתיב כויה תחת כויה וגו'. היכי דמי אם בשפצעו והוציא דמו כבר כתיב פצע תחת פצע מה ת"ל חבורה. אלא שאם כוייו בשפוד על כף ידו וצבת על כף רגלו וצבת. אע שהטיל עליו שלג או צינים במקום שאינו נרא' חייב לרפותו. אומדי' כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער ככך: א"ר זעירה חמיי בר נש ואמרין ליה כמה את בעי למיתן ולא ייאבך אהן צערא. ומה דהוא אמר יהבין ליה. אמר מר עוקבא כמה אדם רוצה ליטול הוא מתניה' ותימ' אכן. אלא חמיי בר נש ואמרין ליה כמה את בעי מיסב וייאבך אהן צערא. ומה דו אמר יהבין ליה: תני בן עזאי אומר נותנין נכאי מזון. מהו נכאי מזון בקרמיתא הוינא אכיל סלופחין וירק. וכדון לית בי מיכל אלא כיעין ותרנגולין. ומה דו אמר יהבין ליה. א"ר יוסי בר יעקב אהן חמיי בר מיבאש לא נפיק לקרבא עד דייכול מה דחסר יומין ביומין. הלכה ב' ריפוי הכהו חייב לרפותו כו'. רבי ירמיה בעי עלו בו צמחין סביבות המכה ונסתרה מחמת המכה מהו. מן מה דכתיב ורפא ירפא שאם עבר על דבר רופא: תני חורין ורפא ירפא שאם עלו נרגותני חייב לרפותו. תני רבי יוסי בי רבי יודה אם עלו בו צמחים סביבות המכה אע"פ שנסתרה המכה חייב לרפותו ואין חייב ליתן לו דמי שבתו. רבי שמעון אומ' תידרוש תידרש הכתוב בפרשה הזאת שיתן לו שבת וריפוי. רק שבתו יתן ורפא ירפא: הלכה ג' שבת רואין אותו כו'. תנא את מר רואין אותו כילו שומר קישואין והבא את מר היה עושה מנה ביום נותן לו מנה. סלע נותן לו סלע. א"ר יצחק תרין שבתין אינון הכהו על ידו וקטעה אין רואין אותו כילו עושה מנה ביום אלא רואין אותו כילו חגר יושב ושומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי תלו. שאם כוויו על כף ידו וצבת על כף ראשו וצבת אע שהטיל עליו שלג או צינין במקום שאינו נראה חייב לרפותו: תני ושלחה ידה ולא אשת שליח בית דין. תניי חורן תני ושלחה ידה לרבות אשת שליח בית דין. מאן דמר ושלחה ידה ולא אשת שליח בית דין כשהכהו ברשות. מאן דמר לרבות אשת שליח בית דין כשהכהו שלא ברשות. תני לא אשת שני: הלכה ד' זה חומר באדם מבשור כו': הלכה ה' המכה אביו ואמו כו'. תני והעדים שאמרו מעידין אנו על פלוני שסימא שתי עיניו כאחת. שהפיל שתי שיניו כאחת אינו נותן לו כלום. זו אחר זו יוצא לחירות בראשונה ונותן לו דמי שניה: ר' אבהו בשם ר' יוחנן ואת אומרת שמן לעבדים בושת. ר' לא בשם ר' יוחנן המקדיש מעש' ידי עבדו כולן קודש. וחזר ותנא המקדיש מעשי ידי עבדו יוציא לו מהן פרנסתו והשאר הקדש. והבא את אמר השאר הקדש והבא את מר כולו קודש. א"ר אחא מנהגו ישראל לפרנס בני חורין יותר מעבדים. לא כן אמר רבי יוחנן התוקע ידי עבד חבירו רבו מטל נוטל

פירוש

הלכה ה': הזיד כגון. בבלי הגרס' כש נר"ה פ"ג דחרוסו' אבל נר"ם פ"ז שם ובבלי ובכתובות גרס איפכא ול"ע איזה יבור. הלכה ט: מאן דמר כו'. פי' פי. שיאמר לי זה הדבר אקח ואחזיק עמו בכלי מתרישתו למיתו ודוגמתו בבבלי אמ' ר"י אמן דמתני ליה חביה אליבא דחד מיבלי' ליה מנא לביפסות: נריה. אבנן נירת לכס כיה. הלכה י: מפני הקדשי'. פי' דרך התרנגולים לנקר באשפה ומביאין עצם יכולו בנבלה מן השרץ ויטמא הקדשים. יכול אף כו'. פירש אקשינן ליה הא' דאמרי אין מגדלין תרנגולי' היינו דוקא לפי שאוכל קדשים אבל אמא וחי שאין לו קדשים יגדל לגדלם כמו שיגדלם לגדלם אלא ר"ם שאין אוכלין בתרומה נמ"ש כמו כן בירושלים פי' שאין אוכל קדשים לא דלמא: משום כר"כל כו'. פי' שאם כל ישראל מחוברים באחוה ולכן אין לחלק ביניהם שיהיו קלתם מותרין וקלתם אסורין: חסד וגו'. מפרש בבבלי כפ' בפה בהמה שכן בל' יווני קורין לכלב לסם ופי' הענין לפי שאין פנים העניים לבוא לפתחו ולפיכך מונע חסד מרעיהו סליק פירקא

החובל בחבירו: במומים. פי' תוך שלהיד נקרא כן: חמיי בר נש כו'. פי' רואין בן אדם ומופרים לו כמה אתה רוצה ליתן ולא יהא לך זה הצער ייאבך. כמו יהא לך: סלופחי'. פי' עדשי': הלכ' בירנותני. פי' בגר עת: הלכה ה"א נקט עשרה כו'. סמכא בר"יף דאיירי כגון דאמדוהו לה' ימי' ונגזו ליה סמא מריפ' ומתמי לג' ימים דאקיל מריה המתר דא"כ האי אקיל מריה רפואתו והלא לריך להתרפאות בו אלא ואלו בכמי:

מראה מקום והגהות

א לעיל בפרקין ה"ב. וש"נ. ב ע' מעשרות רפ"ד. ג (ע' נזיר רפ"ה). ד תוספתא פ"ז, תנ"ש הגי'. ה י"נ: איכו מצלי ומו'. ו י"נ חייב. ז בבלי ב"ק ע"ט. ח פסחים פ"ד ה"ג (ל', ל"א), ע"ז פ"א ה"ו (ל"ט ד'). ט ע' חגיגה פ"ג ה"ו (ע"ט, ד'). י שביעית פ"ז ה"ד (ל"ז, ג'). יא ע' תום' בבלי בפרקין פ"ב:ה לא יגדל, ובסרו' ו': ובר"ת סה"ך סי' ע"ג וה"ל סי' ס' וחות יאיר סי' קפ"ב ומתשובות ה"ר סי' ק"ד ובספי' דלם סי' רפ"ס. יב ע' בבלי שבת ס"ג. יג נ"ב פ"ב ס"ה. יד כתובות פ"ג פ"ג. טו ע' פ"ה פ"ד. טז סנהדרין פ"ח ק"נ, וע' מו"כ אמור ובמכילתא משפטים פרשה ה'. יז י"נ: מטפחת תכה וכו'. וע' בפרש"מ במכילתא בבלי נזה. יח ע' בבלי פסח כ"ב. יט תוספתא פ"ט. כ ע' מדרש אסור פרק כ'. כא ע' בבלי פ"ה: כב ע' שם פ"ד. וספרי שופטים פי' קנ"ג, תנא פי' רל"ג. ותו"ע בבלי כתובות ל"ב. כג לקמן ה"ב. כד ג"י התוספתא: וכו'. כה ע' תוספתא פ"ט. כו ע' ב' פ"ו. כז לעיל ה"א. כח ספרי תנא פי' רל"ב, וע' בבלי במכלתין כ"ט. כט מכיל' משפטי' פ"ס, ות"ב. ל ע' לקמן סה"ר לגיטין פ"ד ה"ד. לא שם וכתובות פ"ה (ל', ס'), תוספתא ערכין פ"ג. לב ע' ב' גיטין י"ט.

פירוש

הלכה ד: ואין סלה. פי' ואין סכנה: והיה כלבי כו'. בבבלי פריך על זה דכתי' בגחלי כיב בפתי' וע"ש פי' כל הסוגיא: הלכה ה: ת"ל קמה כו'. מכאן הוכיח התוס' דליתא לפרש"י שפירש בבבלי על לרבות כל בעלי קומה פירש בעלי חיים ומכאן מוכח דלא פריבין מקמה אלא דבר המחובר שעומד בקום' ולפ' לדחו' נקיל' ולפ' דבלי' הפי תלמוד מבבלי לכן נרא' יותר לפרש בעלי קומה על דבר המחובר כמדבי' הבא פקמה: ניר. פי' שדה הרוסה שלא כורע: סיפספה. כמו מכסכה בבבלי והוא מביין לחיב' רק לתכת איך בספר דברי' ומיבסך נפבבלי: בקודחת. מלאן כי לא קדחה נפפי כלופר לא שבוער בעלמו ולין הרוח מוליכו: ובקספת. פי' שקופל' ע"י הרוח: הלכה ו': שלולית. פי' מקום שמי גשמים מתקבלין שם: ואירעו אונס. פירש שנלכם נפשיעה: מטקסין הוה מלא אתא עברא קומי רב ואמר חדי וה כו' גרסינן ופי' מטקסין שפי מוכסה וכר רבו כו' פירש וכלמר ינדלו המבריס ישלו המליה: דבמתן. כמו דבמתנין תנייעו סה שלקחת' והסוגיא מבואר' בר"ן דפרקי' ושם נרס לית את שמע כלום דלית נר כו דלא מפרסמא כמויה יתיהבון כו': וכן הוא לקמן במטעו' ושם מבואר ביותר סליק פרקיה:

מרובה מידת כו': מנן תיתי כו'. כמו מכא ה"ט וכל הסוגיא מבואר' בבבלי דפרקי': הלכה ב': שני דברים. פי' שמבואר הפסוק של כדי רשעתו כמו בבבלי שפו' רשעה אחת אתה מחייב כו' רק שמחלק בין ב' רשעות המסורין לב"ד אלא מפריכן המכא אמד סהן ואין אתה מחייבו משום ב' רשעות: יצא דבר כו'. פי' ולפיכך מחייבין ליה מלקות וקנס:

והלכה ד' השולח את הבעירה כו'. חזקיה אמר' כשמסר לו גחלת אבל מסר לו שלהבת חייב. אדרי היא גחלת היא שלהבת. וקשיא על דעתי' דחזקיה אילו מי שרא' גחלתו של חבירו מגלגלת והולכת ואין כולה אותה שמא אינו פטור: אמרי חיפתר בשמסר לו גחלת הפקר. או נמי שלהבת הפקר. ולית שמע מינה כלום: אית תניי תני ליבה. אית תניי תני וניבה. מאן דמר וליבת דכתיב בלב' אש. מאן דמר וניבה והיה כלבי כאש בתערת: ליבתו הרוח הרי כלן פטורי'. תמן אמרי' ברוח של אנשי היא מתניה'. אבל ברוח שהעולם מתנהג בו חייב. ר' יוחנן ור"ל תרויהון אמרין אפי' רוח שהעולם מתנהג בו פטור שפעמי' בא פעמי' לא בא: הלכה ה' השולח את הבעירה ואכלה עצים כו'. מה קתני' מיוחדין שדרכן לידלק. אף אין לי אלא דברי' שדרכן לידלק. תל גדיש. או מה גדיש מיוחד שתלוש מן הקרקע. אף אין לי אלא דבר שתלוש מן הקרקע. תלמוד לומר קמה. או מה אילו ואילו מיוחדין שדרכן לידלק אף אין לי אלא דבר שדרכו לידלק. ליחכה נירו סיפספה אבניו מניין תלמוד לומר או השדה. ויאמר קוצים קמה גדיש ואל יאמר שדה. על דעתי' דרבי יודן ניחא דאמר משלם כל מה שבתוכו. ועל דעתיה דרבנין דאמרי אינו משלם אלא גדיש חטים וגדיש שעורים. לאי זה דבר נאמר שדה ולאי זה דבר נאמר גדיש. עבדה נדו שנבוחה ארבע אמות או הדך תרבים או נדר פטור. אמר רבה בקודחת היא מתניתא. אבל במקטפת דברי הכל חייב. רבי יוחנן אמר במקטפת היא מתניתי' אבל בקודחת פטור: הלכה ו' המדליק בתוך שלו כו'. תני' מעשה שעברה דליקה את הירדן שרוחתה קשה: עד כמה תעבר הדליקה רבי ליעזר אר' שש עשרה אמה כדרך הרבים. בשעת הרוח שלשים אמה. רבי יהודה אומר שלשים אמה בשעת הרוח חמשים אמה. רבי עקיבא אומר חמשים אמה. בשעת הרוח מאה אמ'. מעשה בערב שקפץ האור יותר משלש מאו' אמה. אימתי בזמן שקפץ. אבל אם היו עצי' מצויין לפניו או שהיה מספסף והולך אפילו עד מיל חייב. עברה נהר או שלוליה רחבין שמונה אמות פטור: הלכה ז' המדליק את הגדיש כו'. רבי אבהו בשם רבי יוחנן מודין חכמי' לרבי יודן בכלי נוזן שדרכן להטמין 'מחלפה שיטת רבי יודן. תמן הוא אמר פרט לטמון. והכא הוא אמר לרבות הטמון. ולית רבי יודן דריש הכא אלא גדיש. לאי זה דבר נאמ' גדיש שמשלם כל מה שבתוכו מחלפה שיטת רבנין תמן אמרין לרבות טמון. וכא אמרין פרט לטמון. ולא כן א"ת אבהו בשם רבי יוחנן מודין חכמים לרבי יודן בכלי נודן שדרכן ליטמן. אמר ר' תשעיה כשאין עדים. אבל אם יש עדים כל עמא מודו על הדא דרבי יוסי דתני כן 'היה גדיש חטים מתופה שעורין. או גדיש שעורין מתופה בחוטין נותן לו גדיש שעורים. כהדא חד בר נש אפקד גבי חבריה חד שק צרור ואירעו אונס. אתן אמר סגין הוה מלא. ואתו הוה אמר מטקסין הוה מלא. 'חדי זה נשבע ונוטל: רבי יוחנן בעא מהו שימעו לו דבר שאין ראוין לו. נישמעינה מן הדא 'דאריסיה דבר זווא אפקד גבי חד בר נש ליטרא דהבי. מית בר זווא ומית אריסיה דבר זווא. אתא שברא קומי ר' ישמעאל בי רבי יוסי אמר מאן הוא דלא ידע דכל מאי ראית לאריסיה דבר זווא לבר זווא אינון. יתיהבון לבנוי דבר זווא. הוון לבר זווא בנין רברבין ובנין דקיקין. אמר יסבון רברביא פלגא. וכר רבי דקקיא יסבון פלגא. דמך רבי ישמעאל בי רבי יוסי. אתא שברא קומי רבי חייה אמר אין מן הדא לית שמע מינה כלום. יתייהבון לבנוי דאריסא. אל מריה דפיקדונא כבר יהבית פלגא. א"ל מה שנתתה על פי בית דין נתתה. ומה שאתה נותן על פי בית דין אתה נותן. מהו דייזרון בנוי דאריסיה דבר זווא לבנוי דבר זווא יבון לון מה דנסתון. יכלין מימר לון מה שנעשה על פי בית דין נעשה. מהו דייזרון דקיקיא לרברבייא נישלוג עימכון. וכלין מימר לון מציאה מצאנו. א"ר יצחק לית בין רברבייא לדקיקיא אלא כמי שנותן להן מתנה: הלכה ח' גץ היוצא מתחת הפטיש כו'. תני ר' יודן 'בנר חנוכה פטור מפני שהוא רשו'. וחכמים אומרין בין כך ובין כך פטור חייב. כגון אילו שהן ששין מנו' בפיתחי חצירותם בחג מפני שהוא רשות ובא אחד והזיק בהן חייב:

הדרן עלך הכונס צאן לדיר

א. מרובה מידת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה. שמדת תשלומי כפל נוהגת בדב' שיש בו רוח חיי' ובדבר שאין בו רוח חיים. ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד שנא' כי יגנב איש שור או שה וגו'. אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל ולא הטובח ולא המוכר אחר הגנב משלם תשלומי ד' וה': ב' גנב עים שני וטבח ומכר על פיהם או על פי שנים אחרים משלם תשלומי ד' וה'. גנב ומכר בשבת. גנב ומכר לעבודה זרה. גנב וטבח ביום הכיפורים גנב משל אביו "וטבח ומכר ואחר כך מת אביו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב וטבח ומכר ואחר כך הקדיש משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב וטבח לרפואה ולכלבים השוחט ונמצא טריפ':

השוחט חולין בעזרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה. רבי שמעון פוטר בשני אילו: ג גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהן ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל. גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים אילו ואילו נמצאו זוממין הראשונים משלמי' כפל והאחרונים משלמין תשלומי שלשה. נמצאו האחרונים זוממין הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי ג'. אחד מן האחרונים זומם בטלה עדות שנייה. אחד מן הראשונים זומם בטלי כל העדות. שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה: ד' גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי עד אחד או על פי עצמו משל' תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבע' וחמשה: ה' גנב וטבח בשבת. גנב וטבח לעבוד' זרה גנב משל אביו ומת אביו ואחר כך טבח ומכר. גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וחמשה. רבי שמעון אומר "קדשי' שהוא חייב באחריותן משלם תשלומי ד' וה' ושאינו חייב באחריותן פטור: ו' מכרו חוץ מא' מק' שבו או שהיתה לו בו שותפות. השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה: ז' גנב ברשות הבעלים טבח ומכר חוץ מרשותן. או שגנב חוץ מרשותן וטבח ומכר ברשותן. או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותן משלם תשלומי ד' וה'. אבל אם גנב וטבח ומכר ברשותן פטור: ח' היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור. הגביהו או שהוציאו חוץ מרשות הבעלים ומת חייב: ט' נתנו לבכורות בנו לבעל חובו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר. היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור. הגביהו או שהוציאו חוץ מרשות הבעלים ומת חייב: י' אין מגדלין בהמה דקה" בארץ ישראל אבל מגדלין בסוריא ובמדברות שבארץ ישראל. אין מגדלין תרנגולין בירוש' מפני הקדשי' ולא כהנים בארץ ישראל מפני הטהרות. ולא יגדל ישראל חזירין בכל מקום ולא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשל'. אין פורסין נשבין ליונים אלא אם כן היה רחוק מן היישוב "שלשים רים:

פרק שביעי

הלכה א. מרובה מידת תשלומי כפל כו'. מנן תיתי ליה "מאם המצא תמצא וגו'. אין לי אלא שור וחמור ושה. כשהוא אומר חיים לרבות כל בעלי חיים. הגניבה לרבו' את המיטלטלין. ולמה שור וחמור ושה אם דבר שיש בו הגייה למזבח גיתני שור ושה. תני רבי ישמעאל יצאו קרקעו' שאין מיטלטלי'. יצאו עבדים שאין לך בהן אלא תשמיש. יצאו שטרו' שאין לך בהן אלא ראייה: רבי אבהו שאל למה לא שנינו שמידת תשלומי כפל נוהגת בטוען טענ' גנב בשותפין "מה שאין כן בתשלומי ארבעה וחמשה: תני "וגונב מבית האיש ולא מבית האשה. כל עצמו אין כתוב רעהו אלא כשואל. ותימר הכין אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב "ונגנבה ממנו ותפשו בעלים את השני ונשבע להן אין תימר מוציאין מן השני מביא קרבן על השבועה. אין תימ' אין מוציאין מן השני אינו מביא קרבן שבועה. גנב ונגנבה ממנו ונמלך השני להחזיר אין תימר יחזיר לבעלים פעמים שאין מודיעין לגנב. אין תימר יחזור לגנב פעמים שאין מודיעים לבעלים. כיצד יעשה יחזיר לבעלים בפני גנב: הלכה ב' גנב על פי שנים כו'. ולא כן אמר ר' אבהו בשם רבי יוחנן "חזיר כחלב ושגג בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן. רבי בון בר חייה בשם רבי שמואל בר יצחק כדי רשעתו 'שני דברי' מסורין לבית דין התופש אחד מהן יצא דבר שמסור לשמים: הלכה ג' גנב על פי שנים כו'. עד כדון כשבאו עידי גניבה ועדי טביחה כאחת. באו עידי גניבה ולא קיבלום ואחר כך באו עידי טביחה: אמר להן הוו יודעין שכבר באו עידי גניבה ולא קיבלום ועל ידיכם אנו מקבלין אותן. נמצאו עידי טביחה זוממין משלמין על ידי עידי גניבה. רבי חזקיה לא מר כן אלא עד כדון כשבאו עידי גניבה ועידי טביחה כאחת. באו עידי טביחה ולא קיבלו אותן ואחר כך באו עידי גניבה. אמר להן הוו יודעין שכבר באו עידי טביחה ולא קיבלנום ועל ידיכם אנו מקבלין אותן ונמצאו זוממין עידי גניבה משלמין על ידי עידי טביחה: הלכה ד' גנב על פי שנים כו'. א"ר ועידא "הדא אמרה עד זומם אין נפסל בבית דין אלא מעצמו נפסל פתר לה בהתרייה. ותני כן "א"ר יוסי במה דברים אמורים בשתי עידו' ובשתי התראות אבל בעדו' אחת ובהתריי' אחת כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מהו שבטלה מקצתה בטלה כולה. היו עומדין ומעידין עליו בעשרה בניסן שגנב שור באחד בניסן. טבח ומכר בעשרה בניסן. הוזמו בחמשה עשר בניסן כל עדות שהעידו מעשרה בניסן עד חמשה עשר בניסן למפריעה הרי אלו פסולות: א"ר בא בר ממל תיפתר במעידין עליו בבת אחד ולית שמעת מינה כלום: ותני כן "הן הוו הראשוני' והן הוו האחרונים: הוזמו בראשונה אין בכך כלום. בשניה הרי אלו עדות אחרי. שלישית הרי אלו שתי עדיות. והוזמו

מראה מקום והגהות

א פ' בבלי כ"ט:
ב ה"ג: ולמפר קוליס קמה שדה ולמ' ילמר גדיש, וע' ב"ס. מכילתי' משפטים פ' י"ג יבעיה.
ג תוספתא פ"ו, וע' מכילתא משפטים פי"ד.
ד כיוה פ"ד ה"ט וב"ב.
ה נ"ל: דרבי יודה.
ו תוספתא פ"ו.
ז גי' הרי"ף ז"ל: אתא עובד' קומי רב ולמר ה' וכו'.
ח שבועות ל"ז ד'.
ט נ"ל: דכמבנתין.
י תוספתא פ"ו.
יא כתובות פ"ג ה"ג (כ"ח ב').
יב ע' ב"מ פ"ד ס"ח.
יג ע' דמאי פ"ב ס"ג.
יד ב"ב י"ג ג'.
טו ע' בבלי ס"ג: ולקמן ב"מ רפ"ג.
טז ע' ב' ע"ח:
יז ע' שבועות רפ"ח (ל"ח, ב') ותוס' בכורו' י"א: ד"ה וטנב.
יח ע' בבלי במכלתין ק"ח:
יט לקמן ה"ה, תרומות פ"ד ה', שבועות ל"ד ב', בבלי שבת ס"ס: ולעיל שם י"ג ב'.
כ תרומות פ"ד ד'. כתובות כ"ח ב'. ע"ש ולקמן מכות רפ"א (ל"ם א').
כא מכות פ"א ה"ח.
כב תוספת' ספ"ז, וע"ש.
כג תוספתא ב"ב פ"ב.

האשה בין שנתכוון להכות חבירו· ולמה תנינה הכא. אמר אבא בר רב חנה בגין מתני' הא דכתה׳ אדם שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי וולדות: תני [א]האומר לחבירו שפחה וולדנית אני מוכר לך בניה משביחין אותה. רבן שמעון בן גמליאל אומר קוטיזמי הוא זו: כתיב כי ינצו אנשי׳ ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה· אבא יוסי בן חנן אומ׳ [ב]משמע שנ׳ ויצאו ילדיה איני יודע שהיא הרה· מה ת״ל הרה מגיד שאין מתחייי׳ עד שיכה במקום עיברה· הא אם הכה על כף ידה או על כף רגלה פטור· כאשר יושת עליו בעל האשה שומעני אע״פ שאין ההריון שלו ת״ל הרה· מגיד שאינו משלי׳ א׳ לבעל ההריון· ר׳ עוקבא שאל [ג]בא על אמו בא על אחותו אף הוא כבעל הריון הוא· ת״ל בעל את שראוי ליקרות בעל יצאו אילו שאינן ראויין להיות בעל· רבי יסא בשם ר׳ יוחנן עוברין אין יוצאין בשן ועין· ניתא בשן· ועין· [ד]א״ר יסא בי ר׳ בון כיני מתניתין עוברין אין יוצאין בשן ועין של אימן: הלכה ז תחופר בור בר״ה כו׳· כתיב כי יפתח איש בור וכי יכרה איש בור· אחד בור לנזקין ואחד בור למיתה· א״ר יצחק [ה]אחד בור של מיתה ואחד בור לנזקין שניהן ממקרא אחד נתרבו· וכשהוא בא לבור של מיתה את מר פטור על הכלים וכשהוא בא לבור של נוקין [ו]את מר חיי׳ על הכלים· אין לי אלא כשחפר לקח ירש ניתן לו במתנה מניין שנ׳ או כי יכרה איש בור. וכי יש לו רשות להבקיר נזקיו בר״ה· א״ר יוסי בי ר׳ בון תיפתר כר׳ יוסי בי ר׳ יהודה דאמר [ז]ג׳ דברים שהן סמוכין לרשות כרשות: ר׳ מנא בעי מהו שיעשה את העומק כגובה· והיכי דמי אין כהוא דאתי מן עיל חמי ליה לא בהדוא דאתי מן לרע: הלכה ט בור של שני שותפין כו׳. היך איפשר לבור של שני שותפין. [ח]א״ר ינאי תיפת׳ שנתנו שניהן אבן האחרונה· ולמה לא פתר לה כחפר [ט]זה י׳ וזה י׳ חד בעי מיפתריניה בבור של עשרה טפחים של שני שותפין: עבר עליו הראשון ולא כיסהו השני ולא כיסהו השני חייב· ר׳ בא בר בונא ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן [י]נותנין לו שהות לכרות ארזי׳ מן הלבנון· אית בה לחומרא ואית בה לקולא· פעמי׳ שסמוכין ללבנון· פעמים שרחוקין ללבנון: כיסהו כראוי· עד היכן כיסהו. [יא]יבא כיי דתנינן תמן׳ כדי שתהא עגלה מהלכת טעונה אבנים: א״ר ינאי לתוכו בין בלפניו בין שלאחריו פטור. חוצה לו לפניו פטור לאחריו חייב. נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים· שמוא׳ אמר בשהתריפו מחמת אירו· אבל אם נחבט בקרקע חייב· רבי יוחנן וריש לקיש תריהון אמרין אפי׳ נחבט בקרקע פטו׳ דרך נפילה פטרה תורה· ונפל שמה שור או חמור· [יב]שור ולא שור בכליו· חמור ולא חמור בכליו· שהיה בדין מה אם בור נזקין שפטור מן המיתה [יג]חייב על הכלים· בור של עשרה טפחים שחייב על המיתה אינו דין שהוא חייב על הכלים ת״ל ונפל שמה שור או חמור· שור ולא שור בכליו. חמור ולא חמור בכליו. נפל לתוכו שור חרש שוט׳ וקטן חייב· א״ר לעזר כיני מתני׳ שור והוא חרש שור והוא שוטה. בן ובת עבד או אמה פטור: הלכה י אחד השור ואחד כל הבהמה לנפילת הבור כו׳· לנפילת הבור· [יד]ונפל שמה שור או חמור· להפרשת הר׳ סיני אם בהמה אם איש לא יחיה: לתשלומי כפל משור עד חמור· להשב אבידת השב תשיבם. לפריקה עזוב תעזוב· לחסימה לא תחסום שור בדישו· לכלאים בהמתך לא תרביע כלאים. לשבת למען ינוח שורך וחמורך: וכן חיה ועוף כיוצא בהן· שמוא׳ אמ׳ [טו]אווז ים עם אווז יישוב כלאים זה בזה· א״ר יוסי מתני׳ לא אמרה כן אלא שור עם שור בר· חמור עם חמור בר כלאים זה בזה· ריש לקיש אמר[טז] משנה שלימה שנה ר׳ וכן חיה ועוף כיוצא בהן· א״ר יוחנן ואנא ראייתיה מן דבית לוי [יז]תרנגול עם פיסיוני· תרנגול עם הטווסת אע״פ שדומין זה לזה כלאים זה בזה:

חרין עלך שור שנגח את הפרה

א. הכונס צאן לדיר ונעל בפני׳ כראוי ויצתה והזיק׳ חייב נפרצה בלילה או שפרצוה ליסטים ויצתה והזיק׳ פטור. הוציאוה ליסטי׳ הליסטין חייבין: ב הניחה בחמה או שמסרה ביד חרש שוטה וקטן ויצתה והזיקה חייב. מסרה לרוע׳ נכנס הרוע׳ תחתיו· נפלה לגינה והזיקה משלמת מה שנהניתי· ירדה כדרכה והזיקה משלמת מה שהזיקה· כיצד משלם מה שהזיקה שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה· ר״ש או׳ אכלה פירו׳ גמורין משלם פירות גמורין אם סאה סאה ואם סאתים סאתי׳: ג המגדיש [יח]לתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל השדה פטור· ואם הזיק׳ בהן בעל הגדיש חייב· ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב: ד השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם[יט] וחייב בדיני שמים· שילחה ביד פיקח הפיקח חייב· אחד הביא את האש ואחד הביא את העצים המביא את העצים חייב· אחד הביא את העצים ואחר הביא את האור· המביא את האור חייב. בא אחר וליבה המלבה חייב· ליבתו הרוח הרי כולן פטורין: ה השולח את הבעירה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב שנ׳ כי תצא אש ומצאה קוצים וגו עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות או דרך הרבים או נהר פטור: ו המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדליקה· ר׳ לעזר בן עזריה או׳ רואין אות׳ כאילו היא באמצע בית[כ] כור· ר׳ ליעזר אומר שש עשרה אמה כדרך הרבים· ורבי עקיבה או׳ חמשים אמה ור״ש אומר שלם ישלם המבעיר את הבעירה הכל לפי הדליקה: ז המדליק את הגדיש [כא]והיו בו כלים ר׳ יהודה או׳ ישלם כל מה שבתוכו וחכמים אומרים אינו משלם א׳ גדיש של חיטין או גדיש של שעורין· היה גדי׳ [כב]כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב· עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור· ומודין חכמים לר׳ יהודה במדליק את הבירה שהוא משלם כל מה שהיה בתוכ׳ שדרך בני אדם להניח בבתים: ח גץ שיצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב. גמל שהוא טען פשתן ועבר ברה׳ נכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנווני והדלי׳ את הבירה בעל הגמל חייב· הניח החנווני את נרו מבחוץ החנווני חייב· רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור:

פרק ששי

הלכה א· הכונס צאן לדיר כו׳. ר׳ לא בשם ר׳ ינאי במחלוק׳· רבי לעזר אמר דברי הכל הוא· א״ר לא מסתבר׳ הדא דר׳ לעזר שהרי אין כתיב שמירה בגופו אלא בקרן. מאי כדון· ריש לקיש אמר במחלוקת· ר׳ לעזר אמר דברי הכל הוא· ואית דאמרין דר׳ ליעזר בן יעקב הוא דאמר [כג]בין כך ובין כך פטור: עד כדון בשהית׳ גדורה מד׳ רוחות. היתה גדורה משלש רוחותיו ופרוצה מרוח אחת ויצאת ממקום הפרצה מהו· נישמעינה מן הדא [כד]נפל כותלו מקול הזועות מקול הרעמים אם עמד וכנאו כצורכו פטור· ואם לאו חייב· כקום צריכה. לא בשנפלו שם שלשה כתלים בריאים ממנה: תני׳[כה] ר׳ יהושע אומר ארבע׳ אין חייבין לשלם מן הדין ואין השמים מוחלין להן עד שישלמו· היודע עדות לחבירו ואינו מעידו· אין חייב לשלם מן הדין ואין השמי׳ מוחלין לו עד שישלם. השוכר עידי שקר וגבה אין חייב לשלם מן הדין ואין השמים מוחלין לו עד שישלם. הכובש קמה לפני האור והפורץ גדר לפני בהמ׳ אין חייב לשלם מן הדין ואין השמי׳ מוחלין לו עד שישלם: הוציאוה ליסטין הליסטין חייבין. אמר רב הושעיה כשהוציאוה לגזלה. אבל אם הוציאוה לאבד׳ הליסטין פטורין: הלכה ב הניחה בחמה כו׳. תני [כו]רועה שמסר צאנו לרועה הראשון חייב והשני פטור. רב וריש לקיש תריהון אמרין מכיון שמסרה לבן דעת פטור. מסר לרועה ונכנס רועה תחתיו ונפלה לגינה והזיקה משלם מה שנהנית· רב הונ׳ אמר כשנחבטה על גבי עשבים. אבל עמדה ורעת משלם מה שהזיקה. ירדה כדרכה והזיקה משלם מה שהזיקה· ר׳ יוסי בי ר׳ חנינה אמר אותה השדה פטורה ושדה אחרת חייבת. ר׳ יוחנן [כז]וריש לקיש תריהון אמרין אפי׳ רעת כל השדה פטורה לעולם אינה חייבת עד שתצא מתוכה לרשות הרבים ותיכנס מרשות הרבי׳ לשדה אחרת· לא נפלה לגנה וירדה לתוך גנה אחרת מהו· על דעתיה דר׳ יוסי בן חניג׳ דאמר אותה השדה פטורה· וכא חייבת. על דעתיה דרבי יוחנן וריש לקיש דוטן אמרין אפי׳ רעת כל השדה פטורה· לעולם אינה חייבת עד שתצא מתוכה לרשות הרבים ומרשות הרבי׳ לשדה אחרת· לא נפלה למקום שראויה לירד· ירדה למקום שראויה ליפול· א״ר יוסי בר חנינה הוא מתני׳ לא נפלה למקום שראויה ליפול. נפלה למקום שראויה לירד· הא צריכא להאי ורא צריכה לדא· דא צריכ׳ לדא שמשלם מה שנהגית· ודא צריכה לדא שמשלם מה שהזיקה: תני [כח]אין שמין בית כור מפני שהוא פוגם. ולא בית קב מפני שמשביח· לא שמין בית סאה כאותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה· א״ר יודה[כט] אימתי בזמן שאכלה יחורי תאנים וקירטמה לולבי גפנים· אבל אם אכלה בוסר או פגין שמין לו פירות גמורין· א״ר יוחן משום ר׳ עקיבה אכלה פירו׳ גמורין משלם פירו׳ גמורין· נטיעות שמין לו נטיעות· נטיעות שמין לו בית סאה· ריש בן יהודה אומר משום ר׳ עקיבה תבואה שלא הביאה שליש נדונת כנטיעות· דכי רבי ינאי אמרין [ל]שמין תרקב בששים תרקבים· ר׳ יוסי בי ר׳ חנינה אומר שמין קלח כס׳ קלחי· חד בר נש גנב חרא כפוני· אתא עובדא קומי שמואל אמ׳ ליה זיל שיינח ליה בריש דיקלא· א״ר יוסי בי ר׳ בון כבשה דארוני הוה: הלכה ג המגדיש לתוך שדה חבירו כו׳. א״ר יצחק נדישין בשדה ככלים בבית· א״ר יוסי בי ר׳ בון תיפתר בההוא דאית ליה מסנה

פירוש

ולמה תנינה כו׳. פי׳ לאשמעינן מתניתן דהכא רבותא דאפי׳ כי נתכוון לאשה פטור מדמי וולדו׳ וכ״ש כי נתכוון לשור דעהו וגכה האשה: ומשני בגין מתני׳ כו׳. פירש איידי דבעי לאיתויי היאך גבי אדם דבעי לאיתויי נתכוון לחבירו דהא בהכי איירי קרא והכה את רעיהו ונגפו וגו׳ תנא נמי גבי אש׳ במתכוון לחבירו ולעולם פטור אפילו במתכוון לאשה עצמה: וולדנית. פי׳ מעוברת ועומדת לילד: קוטיזמי. פי׳ וכי שבח היא זו והלא מסתמא יולדת מ׳ כדאיתא בפתני׳: ניח׳ בשן ועין. פי׳ במתמיה כלומר האיך איך לומר כעוב׳ במעי אמו שילא בשן ועין: הלכה ז׳: מן עין. פירש מלמעלה: הלכה ט׳: ייבא כיי. פרשתיו בכמה מקומות וזאת הסוגיא מבואר׳ בבבלי דפרקי׳: בשהתריפו. פי׳ שהתליעו מחיתו: הלכה י׳: פסיוני. פי׳ מין עוף: סליק פרקא:

הכונס צאן כו׳: ארבע׳ אין כו׳. אילו הד׳ מוברים בבבלי דפרקין והקשה דהא איכ׳ טובא דחייבין בדין שמים הכותב שם וכו׳ והאריך שם ע״ש כל הסוגיא ופירשה: הלכה ב׳: מפני שהוא פתם כו׳. זאת הסוגי׳ מבואר׳ בבבלי באר היטיב: יחורי. פי׳ ענפים רכין: קירטמה. לשון חיתוך וחיבור כמו קרסמה או יתכן לפרש על׳ קיטמה כמו בקטם ראשו וענייכם אחד: כפוני. האם מין תמר שאינו מתבשל: דארוני. פי׳ שמיכים הוו תרנים של תחלב יחנון אוחיוכה מן תרנה:

מראה מקום והגהות

[א] תוספתא פ״ט.
[ב] מכילת׳ משפטי׳ פ״ח, בבלי בפרקין מ״ט.
[ג] ע׳ תוס׳ שם מ״ג. ד״ה לפי׳.
[ד] ע׳ בבלי קידושין כ״ד:
[ה] ע׳ לעיל פ״ג ה״א וה״ג ולקמן ה״ט.
[ו] לעיל שם נ׳ ב׳.
[ז] בבלי כ״ט.
[ח] ע׳ לעיל פ״א ה״ג.
[ט] בבלי נ״ג.
[י] ב״ב פ״ג סי״ב (בכורי׳ ס״ג ד׳).
[יא] מכילת׳ משפטי׳ פ״א (וע׳ שבת יהודה שם).
[יב] ע׳ לעיל ה״ז.
[יג] ע׳ תוספתא פ״ו ובבלי נ״ד:
[יד] בבלי נ״ה.
[טו] כלאים פ״א ה״ו.
[טז] שם וגי׳ מן דבר דליה, וע׳ נ״ד פ״ו.
[יז] לעיל ד׳ ד׳.
[יח] ע׳ תוס׳ בבבלי נ״ט: ד״ה לשה.
[יט] ע׳ נ״ב רפ״ו.
[כ] פואה י״ח ד׳.
[כא] לעיל בסכלתין נ׳ א׳.
[כב] תוספתא פ״ה בבלי ס״ה:
[כג] תוספתא נ״ס פ״ט.
[כד] תוספתא שבועו׳ פ״ג, בבלי בפרקין כ״ה.
[כה] תוספתא בפרקין.
[כו] ע׳ בבלי נ״ח.
[כז] תוספתא פ״ו.
[כח] בבבלי נ״ט. רשב״י משום ר״ש וכו׳.
[כט] בבלי נ״ח:
[ל] לעיל פ״ה סה״ה. וע׳ ל׳ כ״ע.

מדבר אף השור יסקל שנאמר כאן במועד והכתוב מדבר· וליה כתיב סקול יסקל השור· אמר מוטב ילמד השור יסקל משור יסקל· ואל ילמד שור יסקל מסקול יסקל השור· איך יסא מילה שמעיה מן דרבי שמואל בר רב יצחק הכא ולית אנא ידע מה היא· אמר ליה רבי זעירא דילמא דא הוא בתחילה אינו מדבר אלא בתם החזיר את המועד לכופר· החזיר את שניהן לנוקין· יכול כשם שהחזירו לנוקין כך החזירו לדמי עבד· תלמוד לומר ובעל השור נקי. נקי מדמי עבד· איך לא בכל אתר את מחמיר בעבד יותר מן הכל שאפילו מוכה שוחין נותן שלשים סלע. הייתי אומר אף באביו ובאמו כן תלמוד לומר ובעל השור נקי· נקי מדמי וולדות· בכל אתר את מחמיר במועד מתם והכא את מחמיר בתם יותר מבמועד· אלא כיני אנשים שאינן מתכוונין חייבים. שוורין שאינן מתכוונין פטורין· הא אם היו חייבין תל ובעל השור נקי. נקי מדמי וולדו': תניי חורן תני ובעל השור נקי· נקי מדמי עבד. וליה כתיב וכי ינצו אנשים אנשים ולא שורים· איך תניי כיני מתניתא אנשים שאין מתכוונין חייבין· שורים שאין מתכוונין פטורין· הא אם היו מתכוונין יהו חייבין תלמוד לומר ובעל השור נקי· נקי מדמי עבד· וליה כתיב כי ינצו כי יריבון· והלא הוא מצות· הוא מריבה· אי מה להלן במתכוין אף כאן במתכוין· מה כאן כשאינו מתכוין· אף להלן כשאינו מתכוין. מאי כדון כיי דמר רבי שמו' בר רב יצחק בתחילה אינו מדבר אלא בתם כו'· ומניין לנזקי העבד תלמוד לומר או בן יגח או בת יגח· ואם עבד וגו' רבי חייה בר ווא ורבי שמואל בר רב יצחק חד אמר לא תהא תוספת יתירה על העיקר· והרנה אמר משלם לו כל נזקו: הלכה ז שור שהיה מתחכך בכותל כו'· ואיש כי יכה כל נפש אדם· להביא את המכה ויש בו כדי להמית· איש תניי תני אין בו כדי להמית· איך לא ואפילו יש בו כדי להמית ובא אחר והמי' המכ' חייב· והמית איש או אשה· מה האיש מוריש נזקיו לבניו. אף אשה מורש נזקיה לבניה. ואין הבעל יורש את אשתו· אמר ריש לקיש כך פירשה רבי הושעיה אבי המשנה בכופר של אחר מיתה שנו: תני המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן· רב אמר מקח טעות הוא· ושמואל אמר יכיל הוא מימר ליה לשחיטה מכרתיו לך: ונתן פדיון נפשו· את תניי תני נפש מזיק ואת תניי תני נפש ניזק· מאן דאמר נפש ניזוק הכהו הראשון הבית מיתה ובא השני ובילבלו אין תימר יש נזקים בכולו הראשון נותן נזקו והשני נותן כופרו. אין תימר אין נזקין בכולו· הראשון נותן כופרו והשני פטור כמאן דמר פדיון נפשו של מזיק. אין תימר יש נזקי' בכולו הראשון נותן כופרו והשני פטור. אין תימר אין נזקין בכולו שניהן פטורין: הלכה ח׳ שור האשה שור היתומין כו'· מאי טעמא דרבי יודן והועד בבעליו ולא ישמרנו. אין בעלים לאילו לעניין נזקין· תני רבי הושעיה לעניין נזקין רבי מאיר מחייב ורבי יודן פוטר. לכופר מה. רבי פנחס בשם רבי הושעיה הכל מודין בכופר שהוא חייב· ואית דאמרין רבי יוחנן בשם רבי ינאי כשם שחולקין בנזקין כך הן חולקין בכופר· רבי ירמיה בעי קומי רבי זעירא היך עבדין עובדא· אל כר' הושעי'. לעניין נזקין רבי מאיר מחייב ורבי יודן פוטר הא לכופר דברי הכל חייב: הלכה ט שור שהוא יוצא ליסקל כו'. תני' שור שהיה יוצא ליסקל ונמצאו עידיו זוממין ר יוחנן אמר כל הקודם בו זכה· ריש לקיש אמר ייאוש טעות הוא· וכן עבד היוצא ליהרג ונמצאו עדיו זוממין· רבי יוחנן אמר זכה עצמו· ריש לקיש אמר ייאוש טעות הוא: הלכה י׳ מסרו לשומר חנם כו'· איך לעד דברי רבי מאיר שמירת נזקין כשמירת שומר חנם· דברי רבי יודן שמירת נזקין כשומר שכר· איך לעד דברי רבי מאיר מסר שור לשומר חנם יצא והזיק פטור· יצא ונטרף פטור: לשומר שכר יצא והזיק חייב· יצא ונטרף פטור: איך לעד דברי רבי יודן מסר שור מועד לשומר חנם יצא והזיק חייב· יצא ונטרף פטור· לשומר שכר יצא והזיק חייב נטרף חייב· אמר רבי לעזר והלא שמור הוא והתורה חייבתו· א'ר לעזר כל שמירה שאמרה תורה אפי' הקיפו חומת ברזל אין מפטרין אותו אלא בנפשו· לפיכך ראין אותו אם ראוי לשמירה פטור ואם לאו חייב:

הדרן עלך שור שנגח ד' וה'

א· שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע לוולד: **ב** וכן פרה שנגחה את השור נמצא וולדה בצידה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם חצי נזק מן הפרה ורביע מן הוולד: **ג׳** הקדר שהכניס קדירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ושברתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הקדירות חייב ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב: **ד** הכניס פירותיו לחצר בעל הבי' שלא ברשו' ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטו'· ואם הוזקה בהן בעל הפירות חייב· ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב: **ה** הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית או שנשכו כלבו של בעל הבית פטור· נגח הוא לשורו של בעל הבית חייב. נפל לבור והבאיש את מימיו חייב. היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר· ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב· רבי אומר בכולן עד שיקבל בעל הבית לשמור: **ו׳** שור שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה פטור מדמי וולדות· אדם שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי וולדות. כיצד משלם דמי וולדות שמין את האשה כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה· אמ' רבן שמעון בן גמליאל אם כן משהאשה יולדת היא משבחת· אלא שמין את הוולדות כמה הן יפין ונותנין לבעל ואם אין לה בעל נותנים ליורשיו. היתה שפחה ונשתחררה או גיורת פטור: **ז׳** החופר בור ברשות הרבים ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב· אחד החופר בור שיח ומערה חריצים ונעצי' א״כ למה נאמר בור אלא מה הבור שהוא כדי להמית עד י' טפחים אף כל דבר שהוא כדי להמית עד עשרה טפחים· היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטו'· ואם הוזק בו חייב: **ח׳** החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים ברה״ר ופתחו לרשות היחיד ברה״י ופתחו להדי' אחר חייב: **ט** בור של שני שותפין ועבר עליו הראשון ולא כיסהו השני ולא כיסהו השני חייב· כיסהו הראשון ובא השני וגילהו השני חייב· כיסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה ולא כיסהו השני חייב. כיסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור· לא כיסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב· נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו מקול הכרייה פטור. נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו· חמור וכליו ונתקרעו חי' על הבהמה ופטור על הכלים· נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן חייב בן או בת עבד או אמה פטור: **י׳** אחד השור ואחד כל הבהמ' לנפילת הבור להפרשת הר סיני לתשלומי כפל ולהשיב אבידה לפריקה ולחסימה לכלאים ולשבת וכן חיה ועוף כיוצ' בהן. אם כן למה נאמר שור או חמור אלא שדיבר הכתוב בהווה:

פרק חמישי

הלכה א: שור שנגח את הפרה כו'· וכי כל הפרות מפילות נרגלך בהן אחר הרוב ואסור מחמת נגיחה הפילה· ואת אמרת שלא הלכו במיר' הדין במתן אחר הרוב אלא במיעוט· איך יוסי במקום אחר הולכו במידת הדין במתן אחר הרוב כהדא דתני ר' אחא נפל האוחד בין הגמלים ונמצא שם אחד מת חייב בידוע שזה הרגו· ואמר ר' ינאי כיני מתניתא משלם חצי נזק מן הפרה ובעל הוולדות שלה לבעל הפרה רביע· אמר רבי יוסי זה נותן. מחצ' וזה נותן מחצ'· מה ספקה מביניהון מתו תוולדו'· מאן דמר משלם חצי נזק לפר' ורביע נזק לוולד אהן יהיב ניזקיה ואהן יהיב ניזקי· מאן דמר משלם חצי נזק מן הפר' בעל הוולדות שלה לבעל הפרה רביע אהן יהיב ניזקי' ואהן אמר לא לדין בעית איידי ליקומיך: הלכה ב' וכן פרה שנגחה את השור כו'. ר' כהן בר כהנא בעא קומי ר אימי מפני שהו' ספק. הא אילו וודאי זה נות' מחצ' וזה נותן מחצ'· כך אני או' רגלי' של אדם א' כו'של אדם א' זה נותן מחצ' וזה נותן מחצה· א״ל כמועד הוא מתניתא. רגלה מכור' לך מכר חציה· רגלה שנייה מכורה לך מכר חצי חציה. א' ריש לקי' כל אילין שמועתא דלוי ‏יאנון: הלכה ג' הקדר שהכניס קדירותיו· הכניס קדירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשו' ובא שור ממקו' אחר ושברן פטור הוזק בהן פטור· הרא אמר' הקרן פטור' בחצר שאיני של שניהן: הלכה ד' הכני' פירותיו לחצר בעל הבית כו'· הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקו' אחר ואכלן פטו' הוזק בהן פטור הרא אמר' שהשן פטורה בחצר שאינה לשניהן: הלכה ה' הכניס שור לחצר בעל הבית כו'· חכמים שור לחצר בעל הבית (שלא) ברשות ובא שור ממקום אחר נגח נגף נשך רבץ בעט משלם נזק שלם דברי רבי מאיר· והחכמים אומרים על השן ועל הרגל חייב. על הנגיחה על הנגיפה ועל הנשיכה ועל הרביצה ועל הבעיטה ועל הדחייה תם משלם חצי נזק· מועד משלם נזק שלם מן העלייה: רב יהודה בשם שמואל הלכה כרבי· רב זעירא אמר הלכה כרבי· אמר רבי ירמיה הכל מודין בבית שהוא אומר לו הכנס ואני משמרו. הכל מודין בשר שאומר לו הכניסהו ושמרהו. מה פליגין בחצר ר' אומר חצר כשדה· וחכמים אומרים חצר כבית: תמן תנינן המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות. גדישים בשדה· כלים בבית· אמר יוסי בי רבי בון היפתר כהוא דאית לה מסגר: הלכה ו שור שהיה מתכוין כו'· שור שהיה מתכוין לחבירו הא אם היה מתכוין לאשה חייב. ולא שנייא הוא בין שהוא מתכוין להכות את

פירוש

הלכה ו: אלא בתם כו'. פי' אלא בן הפ׳ בכם כו'. פי' דכתיב כי עלו בכם כו' דילמי׳ מיכה כי היכא בתון בהלכה בע״ג דהוא נתכוון להכו׳ רעיהו ולא הלכה חייב הלפינן מיניה בכם ולא שורים דשורים אינם חייבים בנתכוון לגיר רעיהו והכה הלכה ופי׳ לאו קרא דבעל השור נקי ה״א דשור כי נתכוון להכה עלמה פייב ת״ל ובעל כו' לפטור השור מדמי וולדות אפילו בנתכוון להכה עלמה: תני חורן· פירש תכיא לייך: אנשים שאין כו'. בל זה הסתים מכותר' בבבלי דפרקין: סלק פירקא:

שור שנגח כו': הלכה ו': לאשה חייב· פיר' בתקיה· ולא שנייא כו'. פי' ולאו מתכו' פגן בין כו':

מראה מקום והגהות

א י״ג: לא גבל לתר ולתר כן.
ב (פי', היו מתכוונין).
ג נ״ל: מדמי וולדות.
ד ה״ג: מדמי וולדות.
ה ע' סנהדרין פ״ט ה״ג, ובבלי שם ע״ח.
ו ע' בבלי בפרקין פ״ב
ז כתובות פ״ט (נ״כ ד') קידושין פ״א (ס, א').
ח שביעית פ״ה ה״ס (ל״ז א').
ט כתובות פ״ג (כ״ט א').
י סנהדרין פ״ו ה״ג, פ״י ה״ח.
יא ע' כריתות כ״ד.
יב ע' בבלי פ״ה:
יג ע' סנהדרין פ״ט ס״ב.
יד ע' בבלי סנהדרין ס״ה
טו כלאים כ״ו א'.
טז כתובות רפ״ג (כ״ו, א' ב').
יז בבלי בפרקין ס״ג:
יח ע' בבלי שם.
יט י״ג: בעומר (תי' בערפה הפנים לירושלמי נזה)
כ ע' חולין קפ״א.
כא תוספתא בפרקין.
כב תוספתא שם.
כג ע' לעיל פ״א סה״ג.
כד ע' ב' פ״ח:
כה לקמן פ״ו ס״ג.
כו שם ס' ג'.
כז ע' ב' פ״ט.

א׳ שור שנגח ארבעה וחמשה שוורין זה אחר זה ישלם לאחרון שבהן אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו אם יש בו מותר יחזיר לשלפני פניו והאחרון אחרון נשכר דברי רבי מאיר. ר״ש אומר שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה. חזר ונגח לשור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו זה נוטל חמשים זוז וזה נוטל חמשים זוז. חזר ונגח לשור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים זוז ושנים הראשונים דינר זהב: ב׳ שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו. מועד לאדם ואינו מועד לבהמה. מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים. למין שהוא מועד לו משלם נזק שלם. ולמין שאינו מועד לו משלם חצי נזק. אמרו לפני רבי יהודה הרי הוא מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול. אמר להן לשבתות משלם נזק שלם ולימות החול משלם חצי נזק. מאימתי הוא תם משיחזור בו שלשת ימי שבתות: ג׳ שור של ישר׳ שנגח לשור של הקדש ושל הקדש שנגח לשור של ישראל פטו׳ שנ׳ שור רעהו ולא שור של קדש: ד׳ שור של ישראל שנגח לשור של נכרי פטור ושל נכרי שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם: ה׳ שור של פיקח שנגח לשור חרש שוטה וקטן חייב. שור חרש שוטה וקטן שנגח לשור של פיק׳ פטור. שור חרש שוטה וקטן שנגחו מעמידין להן אפיטרופוס ומעידין בהן בפני אפיטרופוס. נתפקח החרש. נשתפה השוטה. הגדיל הקטן חזר לתמותו דברי ר׳ מאיר רבי יוסי אומר הרי הוא בחזקתו. שור האיסטדין אינו חייב מיתה שנ׳ כי יגח ולא שניגחוהו אחרים: ו׳ שור שנגח את האדם ומת מועד משלם את הכופר ותם פטור מן הכופר וזה וזה חייבין מיתה. וכן בבן וכן בבת. נגח עבד או אמה נותן שלשים סלעי׳ בין שהוא יפה מנה בין שאינו יפה אלא דינר זהב: ז׳ שור שהי׳ מתחכך בכותל ונפל על האד׳ נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לנכרי והרג את ישר׳ לנפלי׳ והרג בן קיימא פטור: ח׳ שור האשה שור היתומים שור אפיטרופוס שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשין הרי אלו חייבין מיתה. רבי יהודה אומר שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשין פטורין מן המיתה מפני שאין להן בעלים: ט׳ שור שהוא יוצא ליסקל והקדישו בעליו אינו מוקדש ואם שחטו בשרו אסור. אם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו מוקדש ואם שחטו בשרו מותר: י׳ מסרו לשומר חנם ולשואל ולנושא שכר ולשוכר נכנסו תחת הבעלי׳ מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק. קשרו בעליו במוסירה ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק חייב. ר׳ יהודה אומר תם חייב ומועד פטור שנאמר ולא ישמרנו בעליו ושמור הוא זה. ר׳ אליעזר אומר אין לו שמירה אלא סכין:

פרק רביעי

הלכה א׳ שור שנגח ארבעה וחמשה שוורין כו׳. א״ר ינאי כא עלין רבי מאיר משני אורחין. מה נפשך שלך הוא הניחו לי. אינו שלך תניתו לי שאגבנו. ולא כן א״ר לעזר שמירת מקין כשמירת קניין. א״ל רבי יוחנן ומסרו לו לנזקו ואינו אלא כמשכון בידו: ומה בינייהו דרבי יוחנן אמר הקדש בינייהו. על דעתיה דר׳ יודה מקדיש הראשון. על דעתיה דר׳ מאיר שניהן מקדישין אותו. הוקי׳ על דעתיה דר׳ יודה הוקירה לראשון. על דעתיה דר׳ מאיר הוקירה לשני. עשה שבר על דעתיה דר׳ יהודה השבר כראשון. על דעתיה דר׳ מאיר השבר לשניהן. השביח על דעתיה דר׳ יודן השביח לראשון. על דעתיה דר׳ מאיר השביח לשניהן. אמר רבי יוחנן ר׳ יודה ור׳ שמעון שניהן אמרו דבר אחד. כמת דר׳ יודה אמר קנה כן ר״ש אמר קנה. אלא שר׳ יודן אומר קנה לחי קנה למת. ור״ש אומר לא קנה אלא למת בלבד: תמן תנינן וכן ג׳ שהטילו לכיס הותירו או פחתו כך הן חולקין. אמר ר׳ כון נראין דברים כשנטלו מרגלית ריבל מימ׳ ליה אילולא עשרתי דינרי׳ לא היית סובן כלום. אבל דבר שדרכו לחלק מביאן לאמצע וחולקין. א״ר לעזר ואפי׳ דבר שדרכו לחלק ריביל מימר ליה את פרגמטיא דידך סנין ואת מנעה מזבנתא. אנא פרגמטיא דידי קליל ואנא חפך ומתהפך בידי וסמי בך. עד כדון בשורות׳ פרגמטיו נתונה כאן תורה פרגמטיו נתונה ברומי. ריביל מימר ליה עד ראה סליק לרומי אנא הסך ומתהפך בידי תכא וממי כך: תני ט״ני שהטילו לכיס ונגנבו כך הן חולקין והתני באילו אבנים ונגנבו מחצה לזה ומחצה לזה. א״ר שמי סלעים נסות הן ואיפשר לכלול לצא׳ ידי כולן. אבל אבנים רקות הן ולית ידע אי מן הדין נסב אי מן הדין נסב. מספק כל אחד ואחד נוטל לפי כיסו. מה חמיה בגניבה סימן. אנו קיימין או אינן קיימין אלא במשהיד. אמר רבי יוסי בי רבי בון ואפילו תימר בגניבה אנן קיימין. נמצאת מידת הדין לוקה. הגע עצמך דהוה לדין חמשין ולדין מאה וחמשין. נגנבו חמשין אישתכח דהדין דחמישיתא דלא מפסד כלום: תמן תנינן האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים זוז. ושנים הראשונים דינרי זהב. רבי שמואל בשם רבי זעירא זבן לשבר. א״ר יוסי תהא דר׳ זירא פליגא על דר׳ לעזר. א״ר מני קשייתה קומי רבי יודן אמר לי לא מודה רבי לעזר שאם הניחו בינייהו שוה נוטל לפי כיסו וזה נוטל לפי כיסו. שותפים כמותנין הן. חזר ואמרה קומי רבי יוסי א״ל בפירוש פליגי. ר׳ לעזר אמר כתמן חולקין בשוה. ר׳ זעירא אמר כתמן זה נוטל לפי כיסו וזה נוטל לפי כיסו: הלכה ב׳ שור שהוא מועד למינו כו׳. מכיון שהרג אדם אחד אינו מועד. רב אמר כשהרג ג׳ נוים. ר׳ יוסי בן חנינ׳ אמר מרדף שלש רדיפות הן משערין שיש ברדיפתו נגיחה שאם יצא ביום הראשון ונגח שוורים בשני ונגח כלבים. בשלישי ונגח חזירי׳ על ידי ג׳ מינין לשלש׳ ימים מהו שיעשה שור מועד. יצא ביום הראשון ונגח בשני לא יצא. בשלישי יצא ונגח וכו׳. יבא כפלוגתא דרב אדא בר אחווא ודרב הונא דאיתפלגון. נידה שבדק׳ עצמה ביום ראשון בדק׳ ומצאת טמא. בשני לא בדקה. בשלישי בדקה ומצאתה טמא. רב אדא בר אחווא בשם רב. נידה ודאי. רב הונא בשם רב אמר נידה ספק. אמר רב הונא תמן הוינא כתשא וכסיפא ובאמצעיתא. אישתאלת כרב אמר ספק. אישתאלת לרב ואמר ודאי. חזר ואמר ספק. ודרב אדא בר אחווה לא הוה תמן אלא בר מר וודאי. רב ירמיה בשם רב אמר הילכתא כר׳ מאיר בתמה וכר׳ יודה בהועדה. הוינן סברין מימר מאי טעמא דר׳ יודה מכיון דו חמי לון לבישין נקיין עד הוא משנה דעתיה: הלכה ג׳ שור של ישראל שנגח לשור של נכרי כו׳. רב אמר ראה ויתר גוים. התיר ממונם של גוים: חזקיה אמר הופיע מהר פארן. והופיע פנים כנגד אומות העולם. ר׳ יוסי בן חנינה אמר הוריזן מנכסיהן. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן אמר כדיניהן. א״ר לא לא על הדא אתאמרת אלא כהדא דתני ר׳ חייה שור של גוי שנגח שור של גוי אחר חבירו אע״פ שקיבל עליו להן כדיני ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם. על הדא אתאמרת רבי אבהו בשם רבי יוחנן כדיניהן: מעשה ששלחה המלכות שני איסרטיוטו׳ ללמוד תורה מרבן גמליאל ולמדו ממנו מקרא משנה תלמוד הלכות ואגדות. ובסוף אמרו לו כל תורתכם נאה ומשובחת חוץ משני דברים הללו שאתם אומרים בת ישראל לא תיילד לנכרי׳ אבל נכרית מיילדת לבת ישראל. בת ישראל לא תניק בנה של נכרית. אבל נכרית מניקה לבת ישראל ברשותה. גזילו של ישראל אסור ושל נכרי מותר. באותה שעה גזר רבן גמליאל על גזילות נכרי שהוא אסור מפני חילול השם: שור של ישראל שנגח לשור של נכרי פטור כו׳. בדבר הזה אין אנו מודיעין למלכות. אפי׳ כן לא מטון לסולמי׳ דצור עד דשכחון כולן: הלכה ה׳ שור של פיקח כו׳. כיני מתני׳ שור של חרש שור של שוטה. שור של קטן. והא תנינן שור חר׳ שוט׳ וקטן שנגחו מעמידין להן אפיטרופין ומעידין להן בפני אפיטרופוס. עד כדון כשהועדו לפני׳ הבעלי׳ ומסרו׳ לאפיטרופין הועדו לפני אפיטרופין ומסרום לבעלים מהו. נישמעינה מן הדא׳ שאלו בחזקת שהוא תם ונמצא מועד הבעלין משלמין חצי נזק׳ והשו׳ חצי נזק. א״ר אלעזר דר׳ יוסי היא דר׳ יוסי אמר הרי הוא בחזקתו. ואין כר׳ יוסי ישלם את הכל. כששאלו בחזקת שהוא תם׳ ואין כששאלו בחזקת שהוא תם לא ישלם כלום. בידיע בו שהוא נגחן: תני המית בפני השואל ומסרו לבעלים עד שלא נגמר דינו פטור. משנגמר דינו חייב. ר׳ יעקב אומר אף משנגמר דינו עד שלא נסקל פטור. אמר ר׳ יוחנן בתחילה אין ממנין אפיטרופין על מנת לחוב להן. אלא לזכות להן. ואם חבו חבו. רבי יוסי בן חנינה אמר בין בתחילה בין בסוף אין ממנין אפיטרופין על היתומין לא לזכות ולא לחובה. מתני׳ פליגא על דר׳ יוסי בן חנינה מעמידין להן אפיטרופין ומעידין להן בפני אפיטרופין. א״ל שנייא היא בשור שלא יצא ויזיק. שורו של יתומין ושל אפיטרופין שיצא והזיק מהו. ר׳ יוחנן אמר משל יתומין שאם אתה אומר משל אפיטרופין לא נעשה אדם מעולם אפיטרופוס. ר׳ יוסי בן חנינה אמר משל אפיטרופין. ותייא דר׳ יוסי בן חנינה כאבא שאול. ודר׳ יוחנן כרבנין דתנינן תמן אפיטרופוס שמינהו אבי יתומין ישבע. מינהו בית דין לא ישבע. שבית דין מבחנין אותו. אבא שאול אומר חילוף הדברים אפיטרופוס שמינהו אבי יתומין לא ישבע דבעי דמשכב׳ ליה. מינהו ב״ד ישבע. אית בר נש בעי מיתן כמה ומיתקרי הימן. אמר אבא בר רב הונא הדא אמרה המכיש ברמת חבירו והלכה והזיקה חייב כמזיק: הלכה ו׳ שור שנגח את האדם כו׳. תני ובעל השור נקי נקי מחצי כופר דברי רבי אלעזר. אמר לו ר׳ עקיבה רבי והלא מוקדם הוא לבית הסקילה המותה. אמר לו לא אמרתי אלא בנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם כו׳. עד דו מקשי לה על דרבי לעזר יקשינה על דידיה. א״ר מיישא תיפתר כשעבר ושחטו. ואית דבעי מימר מאן דילפה מן דר׳ ליעז׳ עד הוא אמר כן. לא אמרתי אלא כשנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לנכרי והרג ישראל לנפלים והרג של קיימת פטור. מה מקיים ר׳ עקיבה ובעל השור נקי. נקי מדמי עבד. ולית ליה לרבי ליעזר נקי מדמי עבד. אם כופר יושת עליו במשמע הכתוב מדבר. ולית ליה לרבי עקיבה נקי מחצי כופר. נאמר כאן השור יסקל. ונאמר להלן השור יסקל. מה שור שנ׳ להלן במועד הכתוב מדבר. והדא. פי׳ כשם ופלוני ומנין פי׳ ולפי הפנים׳ לפרש נ״פ׳ המזיק׳ ונמוסט׳ גמקיש׳

פירוש

שור שנגחו׳: לכיס. פי׳ אחד הטיל מנה ואחד סלעים ג׳ מאות כך הם כו׳. פי׳ לפי הממון: קליל. פי׳ מעט: הלכה ב׳. פ״ם דרבי יודה כו׳. פי׳ דר׳ יודה סבר לעיל מינ׳ שהאפיו בו ג׳ ימים כו׳ ולמפרשן בבבלי דאמר ר׳ יודה גר״ש ב׳ חזיים בריחק רלויותיה מיר׳ ג׳ רזיות נג׳ אחד מעמא קרנה רלויותיה מיר׳ ג׳ רלוית נגם ימים טהורה כו׳ ולמפרשן נעלם ר׳ יוד׳ דרם מעמא דקר׳ הלא חם לנגידת הכתוב כמו שכתב ר״מ לרבי יודה על פה שלא׳ זנה מעמה חזו שמולא פ״ם דרבי יודה נבי זו שהקפידה תורה על ג׳ ימים ולא על ג׳ פעמים ביום אחד והגיע מלו הקפיד׳ על ג׳ פעמים ביום א׳ היה צריך ללבוש נקייה אחר רליה דפסוקה ומכיון שהיה רוא׳ עלמו לבוש נקיים היה מסנה דעתו מנבדוק תמיד והיה מסהה הבדיקה לסוף הפי׳ ולפש׳ שבכלו ג׳ טיפין על פקו׳ אחד בהפסק נכתיים והוו להו עם הרלעונה ג׳ רלוית וחייב קה שאין כן בהראיות תלוין בג׳ ימים ולפי סיפות נקשבים לרליה אחת בשבם ביום אחד כך פלאתי פי׳ המפרש ולפרש נעכיין אחר ונראה יותר דקאי׳ אשו׳ מועד לשבתו׳ דקסבר ר׳ יודה בקתני׳ בשבתו׳ משלם כו׳ ולריך לגמר הטעם לפה לא יחשב הפסקה מה שמשכיו בימי החול שבין השבתות ולמה יקרא מועד לשבתו׳ ומפרש הטעם: מכיון כו׳. פי׳ לפי כו׳ לפי שרואה בני אדם בבגדי׳ נאים ומיכו מכירים למיבך מינו מועד אלא לשבתות חה מה שהביאו התוספות את הירושלמי במרקי׳ קמ ל״ו ע״א בד״ה הרי כו׳ ע״ש: הלכה ג׳ התיר ממונם כו׳. פי׳ ולמיבך של ישראל שנגח של גוי פטור: והופיע פנים כו׳. פי׳ שגילה פ׳ והיפה פני כנגד א״ס להוכיח של שלא קבלו התורה שנתנה נוהג סלקן: הורידן מנכסיהם. ם לפרש זוא מה שאמר בבבלי עמד והגלי וחי״ם כנן כפתורים היולאים מכפתור כו׳ שבל אחד גולל ובזו את מנירה כדינם. פי׳ הא דלא דרשינן רעהו למי׳ נכרי שנגח לישראל היינו משום דדיינינן ליה כדיניהו שבכן אחד תם ואחד מועד משלם נזק שלם: לא על הדא כו׳. פי׳ לא על זה אמר הא דלא פליג כו׳ כדיניהן אלא על זה דתני כו׳: חוץ כבי׳ דברים. פי׳ משום דחשיב הא דלא מילד והלא מכין בת ישראל לנכרית לענין אחד שמני שמעמם לפ׳ הגל הנה הוא של ישראל שנגח כו׳ ג״ב לגמרין לפר לימותי לקח

מראות מקום ותנחות

א ע׳ ב״מ פ״ב ס״ס.
ב כתובות נ״ג ד׳.
ג גיטין פ״ו הע״ג (וע׳ תוס׳ בבבלי ב״ק ל״ג סע״ב ס״ג רע״א ובכות׳ י״ח ד״ה ונובב).
ד ע׳ לעיל פ״ס ס״ב.
ה ע׳ תוס׳ בבבלי ד׳ ד״ה ס״ח.
ו לעיל ב׳ ג׳.
ז ביתוס׳ פ״ים ד׳.
ח ע׳ שם נ״ג ד׳.
ט תוספת׳ כתוב׳ פ״י.
י פ׳ מי׳ הר״ן נ״ע רפ״י.
יא ע׳ בבלי פ״ס.
יב לעיל פ״ב ה״א (נ׳ מ׳).
יג פ׳ תיכוק׳ ס״ח.
יד ע׳ בבלי ל״ח וקרם רבה פ״ג.
טו ע׳ בבלי ע״ב ג׳ ותוס׳ שם, ספרי ברכה פ׳ שם ע״ג ומכילתא יתרו פ״ה.
טז בבלי בפרקין ל״ח. וע׳ ספרי ברכה פ׳ שם מדברותיך.
יז ע״ז פ״ב פ״ס.
יח נ״ל להיפך.
יט תוספתא פ״ה.
כ ע׳ בבלי ס׳:
כא תוספתא שם, וע׳ ב׳ פ״כ.
כב גיטין פ״ו ה׳, ע״ש.
כג גיטין פ״ה ע״ד.
כד ע׳ ב׳ במכילתין כ״ה:
כה בבלי פ״מ:
כו נ״ל: ול״ל לר״ע נקי מחצי כופר. אם כופר וכו׳ ונ״ל לר״ל נקי מדמי עבד כאמר כאן וכו׳.

חבית ברשות הרבים ובא אחר והניח אחרת סמוכ' לה ובא הראשון ליטול שלו אם יטלינה מיכן ויתנינה כאן נעשה כור. אלא יטול את המקל וישברנה או יעברו עליה ואם נשברה נשברה. נישמעינה מן הדא שור שעלה בחבירו ובא בעל השור ושמטו מתחתיו אם עד שלא עלה שמטו ונפל ומת פטור. ואם דחהו ונפל ומת חייב. א"ר יוסי והדשם' סינה ראה אמת המים שוטפת ובאה לתוך שדהו עד שלא נכנסו המים לתוך שדהו רשאי לפנותן למקום אחר. משנכנסו אין רשאי לפנותן למקום אחר: אהן כריסו [ט]ארגירא עד דלא ייתי אהן כריסו ארגירא שרי מימר פלן עביד עיבידתי פלן עביד עיבידתי. מן דייתי אהן כריסו ארגירא אסור. הדין אבסנייה פרכא עד דלא ייתון רומאי שרי מיתשרוניה ומן דייתון רומאי אסיר: הניח אבנו בריה. ובא אחר והניח אחרת סמוכה לה ובא אחר ונתקל בזו ונתקל בזו מי חייב בנזקו הראשון או השני. נישמעינה מן הדא שור שדחף לחבירו ונפל לבור בעל השור חייב ובעל הבור פטור. ר' נתן אומר במועד זה נותן מחצה וזה נותן מחצה ובתם בעל השור [י]נותן שני חלקים ובעל הבור רביע. א"ר תניי' כיני מתני' בעל השור [י]נותן ג' חלקים ובעל הבור נותן רביע. (הניח אבנו בריה ובא אחר והניח אחרת סמוכה לה ובא אחר ונתקל בזו ונתקל בזו מי חייב בנזקו הראשון או השני). הניח אבנו בריה ובאת הרוח והפריחתה לרשות היחיד ובא אחר ונתקל בה מהו שיהא חייב בנזקו. הניח אבנו בריה ובא אחר ונתקל בה והתיזה לרשות היחיד ובא אחר ונתקל מהו שיהא חייב בנזקו. א"ר יוחנן הניח אבנו ומשאו ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בהן וצלוחיתו כיוה בין שנתקל באבן ונחבט בקרקע בין שנתקל באבן ונתקל קרקע חייב על ניזקי אדם ופטור על ניזקי צלוחיתו. מילתיה דרבי יוחנן אמר [ז]בור של נזקין פטור על הכלים. ואם כרוך המשוה המית על ניזקי צלוחיתו חייב: הלכה ב נשברה כדו בריה כו'. רבי לעזר אמר [ח]בשעת נפילה נחלקו. אבל לאחר נפילה כל עמא מודיי שחייב. אמר רבי יוחנן בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה היא המחלוקת. מתיב ר' יוחנן לר' לעזר אם בשעת נפילה פטור. אינו קל וחומר לאחר נפילה. ולמה פטור בשעת נפיל' שכן אדם מבקיר נזקיו בידו. את מתני' מסייעא לדין. ואית מתניתא מסייעא לדין דתני [ט]מודין חכמים לר' יודן במני' אבנו ומשאו בריה ובא אחר ונתקל בהן פטור שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. הא אם לא תנחיל יהושע לישראל את הארץ על מנת כן חייב. על דעתיה דר' יוחנן במתכוין להדסין על דעתיה דרבי לעזר במתכוין להזיק. ר' זירא ור' לא תריהון אמרין מודה רבי יודה לחכמים במבקיר שור שנגח בריה שחייב. לא תימה נזק עומד לנוק מהלך: הלכה ג השופך את המים בריה כו'. רב הונא אמר כשנבלעו בקרקע. אבל אם נתלכלכו כליו חייב. רב אמי אפי' נתלכלכו כליו פטור. מילתיה דרב אמר' בור של נזקין פטור על הכלים. המצניע את הקוץ ואת הזכוכית לתוך כותלו של חבירו ובא בעל הכותל וסתרו והזיק בהן אחר חייב. חסידים הראשונים היו מצניעין אותן לתוך שדה עצמן ומעמיקין להן ג' טפחים כדי שלא תעלם המחרישה: פיס' והגודר גדירו בקוצי'. א"ר תיפתר דברי הכל במפריח. ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירא ולמ' לינן פתרין לה כר' יוסי בי ר' יודה דאמר' [י]ג' שהן סמוכין לרשות כרשות. א"ל ומה בייש לך ראיבא רבי יוחנן מימר לך תיפתר דברי הכל במפריח: וגדר שנפל לרשות הרבים. רבי אבהו בשם ריש לקיש אמר דר' מאיר היא דרבי מאיר אמר כל המזיק שלא על ידי מעשה חייב. והדא אמרה רא [ס]נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל ונפלו לתוך הזמן פטור לאחר הזמן חייב וכמה הוא הזמן' תני ר' הושעיה שלשים יום: הלכה ד המוציא את תבנו ואת גפתו כו'. במה וכן רבית רבי ינאי אמרי בשבחן. שמואל אמר בנפן. חזקיה אמר והוא שהופכה על פניה[ע] מכות בה. מילתיה דחזקי' אמר המטלטלין ניקנין בהפיכה. אלא המטלטלין מהו שיקנו בגרירה[פ]. א"ר בון בר חייה נראין דברים בעמודין ובערו' קשין אבל בשורות רכין. לא קנה עד שיגביה. א"ר אחא לידא פשטה על שיטתהן דרבנן. בן סורר ומורה מהו שיהא חייב בתשלומי כפל בגניב' הראשונ' או מאחר שהוא בהתריית מיתה יהא פטור. נישמעינ' מן הדא [צ]דטובע כיס תבית והוציא בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבת כים עד שלא קדש' עליו השבת. ולא בהתריית מיתה הוא תימר חייב. וכא אע"פ שהוא בהתריית מיתה יהא חייב. אמר רבי ינאי בר ישמעאל רבי הושעיה תניתה כרתיה דתני[ק] המוציא אע"פ שלא הניח חייב והכותח המוציא אע"פ שלא נטל להוציא חייב שאין התרייתו אלא כשעת הוצאתו. תני אם היה נודד בו ויוצ' פטור שחל עליו מית' ותשלומי' כאחת. הא אם לא חלו עליו שניהן כאח' חייב בתשלומין. א"ר יוסי בי ר' בון תיפתר כגון דהוי אלין כיסייא רברבין שהדרכן ליקטת בגרירה ולית שמע מן הדא כלום. מתיבין הא מתניתא וימנין דמותבין לה ומסייעין לרבי יוחנן. וזמנין דמותבין לה ומסייעין לריש לקיש. יש [ר]אוכל אבילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביום הכפורים. רבי מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו בשבת. אמרו לו אינו השם. אימת דמותבין ומסייעין לר' יוחנן והוציא בשבת אין כאן הנחה ולמה אמרו אינו השם. אימת דמותבין ומסייעין לריש לקיש' והוציאו ביו' הכיפורים יהא פטור. א"ר יוסי בי ר' בון אתייא דר' מאיר כר' עקיבה. דתני [ש]מניין ליום הכיפורים שחל להיות בשבת ושגג ועשה מלאכ' מניין שחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו תל' שבת היא. יום הכיפורים הוא דברי רבי עקיבה. רבי ישמעאל אומר אין חייב אלא אחת: הלכה ה שני קדרים שהיו מהלכין כו'. ר' יוחנן בעא מהו שיתן לראשון שהות כדי עמידה. א"ר יוסי פשיטא לרבי יוחנן ליתן לראשון שהות כדי עמידה ולא מסתבר' דלא מן השני והלך מהו לשני ליתן שהות כדי עמידה. נישמעינ' מן הדא[ת] הקדרי' המהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפ' ובא חבירו ונתקל בו ונפל ובא חבירו ונתקל בו ונפל הראשון משלם לשני והשני לשלישי. ואם מחמת הראשון נפלו כולן הוא משלם על ידי כולן וחייבין על ניזקי אדם ופטורין על ניזקי כלי. ואם הזיקו זה את זה כולן פטורין. חמורים שהיו מהלכין זה אחר זה ונתק' הראשון ונפל ובא חבירו ונתקל בו ונפל ובא חבירו ונתקל בו ונפל הראשון משלם לשני והשני לשלישי. ואם מחמת הראשון נפלו כולן הוא משלם על ידי כולן. חמורים שהיו מהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפל ובא חבירו ונתקל בו ונפל אפי' מאה כולן חייבין. אית תניי תני כולן פטורין. אמר רבי לא מאן דמר חייבין כשהרכיבום בעליהן. נפלו אין אונסין לבהמה. חמורים שהיו רגלי אחד מהן רעות אין רשאין לעבור עליו[יב] מהו רשאין לעבור עליו. דרסין עליו ועברין. היה אחד ריקן ואחד טעון מעבירין את הריקן מפני הטעון. אחד פרוק ואחד טעון מעבירין את הפרוק מפני הטעון. היו שניהן טעוני' שניהן פרוקין יעשו פשרה ביניהן. שתי עגלי' שתי ספינו'[יג] אחת ריקני' ואח' טענ' מעבירין פרוק' מפני המטענה. שתיהן פרוקות או טעונ' יעשו פשרה ביניהן. הנכנס למרחץ נותן כבוד ליוצא. והיוצא מבית הכסא נותן כבוד לנכנס: זה בא בחביתו וזה בא בקורתו. ר' זעירא בעי שנו והזיקו מהו. נישמעינה מהדא [יד]חמשה שישבו על ספסל אחד ובא אחר וישב בו ונשבר הוא משלם על ידי כולן. ואם מחמת כולן נשבר כולן חייבין: הלכה ו היה בעל הקורה כו'. לא כן אמר רב [טו]כממלא כל רשות הרבים. וזו ממלא כל ר"ה. אמר כיון שעמד נעשה כקרן זוית: הלכה ז שנים שהיו מהלכין כו'. יוסי [טז]הבבלי אומר היה רץ בריה' והזוי' חייב ששינה המנהג. היה ערב שבת בין השמשו' פטור. אמרי [יז]הוא יוסי הבבלי הוא יוסי בן יהודה הוא יוסי קטונתה. ולמה נקרא שמו קטונתה שהיה קטן חסידים: הלכה ח המבקע ברשות היחיד כו'. א"ר יוסי בן חנינה [כא]היה עומד ומבקע עצים בחצירו ונכנס פועל לתבוע שכרו וניתזה הבקע' והזיקתו חייב. ואם מת אינו גולה. והתני רבי חייה פטור. לא פליגי מה דמר רבי יוסי [כב]בשראהו. ומה דמר רבי חייה בשלא ראהו. אם בשלא ראהו כיון שאמר לו הכנס חייב והתני ר' חייה פטור כיון שאמר לו הכנס צריך לשמור עצמו. ואית דבעי מימר כיון שאמר לו הכנס נעשית כחצי' השותפין דמר ר' יוחנן בשם רבי ינאי [כג]השותפין קונין זה מזה בחצר וחייבין זה בניזקי זה וזה בניזקי זה ולא כן אמ' רב [כד]כממלא כל ר"ה. וזו ממלא כל ר"ה. אמר מכיון שדרכו להלך בחצר כמי שהוא ממלא כל החצר: הלכה ט שני שוורין תמים כו'. בן פרייא אמר [כה]כל המקלקלין פטורין חוץ מן המבעי' והעושה חבורה. א"ר יוחנן במבעי' אינו חייב עד שיה' צריך לאפר והעושה חבורה אין חייב עד שיהא צריך לדם. והתנינן שורו שורו צריך את האפר: הלכה יא שור שוה מנה כו'. שור [כו]שוה מנה שנגח לשור שוה מנה הכחישו חמשים וזה נוטל את השור שאין לו אלא חצי חבלו. לפיכך אם מת השור או שהכחיש אין לו אלא אותו השור בלבד. שור שוה מנה שנגח לשור שוה מאתים והכחישו חמשי' וזו' חזר האחרון והבל בו ג' של זהב הראשון משלם לשני חצי דינר זהב. שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים חשבי' והרי הוא יפה ארבע מאות שאילו לא נגחו היה יפה שמונה מאות וזו אם עד שלא עמד בדין השביח אין לו אלא כשעת נזקו. הכחיש אין לו אלא כשעת עמדתו בבית דין בלבד. א"ר לא כיני מתניתין השביח המזיק אם עד שלא עמד בדין השביח אין לו אלא כשעת נזקו. הכחיש אין לו אלא כשעת עמדתו בבית דין. מאי טעמא דרבי מאיר אמ' קרא ומכרו את השור החי וחצו את כספו. ומה מקיים רבי יהודה וגם את המת יחצון. מיכן שוה מפסיד חצי נזק וזה מפסיד חצי נזק: הלכה יב יש חייב על מעשה שורו כו'. רבי יודן בעי הדין עמדת בית דין מהו. נישמעינה מהדא [ל]שנים שזרקו שתי צרורות ושברו שתי כדין אחת של יין ואחת של שמן. זה אומ' של יין שברתי וזה אומר של יין שברתי שניהן משלמין של יין. אחת ריקנית ואחת מליאה זה אומר ריקנית שברתי וזה אומר ריקנית שברתי שניהן משלמין את הריקנית. שברו חבית אחת זה אומר אתה שברתה וזה אומר אתה שברתה שניהן פטורין:

הדרן עלך המניח את הכד

רש"י. פי' בלשון לע"פ שנכנסין לשדה של חבירו רשאי לפנותן משדיהו משנכנסו אין כו'. פי' כיון שהמים חטל עליו כבר לאו כל כמיניה לסלקן מעליו ולהפילו על חבירו: אהן כריסו כו'. פי' הא והב מכריז שמתכין דורן זהב לסלך וקודם שיבואו משזכי המלך לבקש הדורון מותר לו' פלוני עשה מלאכתי ואין לו מה ליתן כדי שיכמרהו שיקחו ממנו דבר מועט ואע"פ שנותלי המלך יכבוד על אחרים ולא יוסיף ממנת עטור זה ההכנסה שהקילו על זה פ"ע כיון שעדיין לא בא המשנה ולא חל עלייהו דוס' כפי שמפנה אמת המים משדיהו כדפרש אבל אם בא המסוני' וכבר מוטל על כל אחד ואחד אסורי: כריסו בלשון רומי קורין לזהב כרוסה וארגירא הא' כמו אנגריא: אכסנאי פרכא. פי' חיל קיסר רומי כשמתאכסנו' צריך ליתן להם פרנסה מחשורתיה. כרת' דל"ל שמתדוכיה ופירושו שמות' ליתן להם שומר שיפטר קלחת לאכסנאי' פרנסה אבל לאחר כו' כדפירשי' באנדריא ובאמת המים: נזק עומד כו'. פי' דעל כאן לא אמר ר' יודה פטור במבקיר מזיקו אלא בנזק עומד כגון מרסי' דבר אבל בשור שהוא נזק מהלך לא אמר: הלכה ד: ולא' כמו והלא: כיסייא. מלה דה"ק תהי' נבים גדול שדרכו לקנות בגרירה הלכך מיתה ותשלומין לאו כאחד אתיא הלכך לי"ל לסמוכיה עליה: הלכה ה: אינו גולה. כתב התוספות משום דלאו דומה ליער והכניסו שבכן דאפילו בראוהו פטור מגלו' ע"כ:
סליק פרקא

מראה מקום והגהות
א (עי' נדרים פ"ג ה"ג).
ב י"ג: בעל הבור וכו' ובעל הבור רביעי.
ג י"ג: בעל הבור וכו' וכ"ה בתוספתא.
ד ע' לקמן ה"ג ופ"ה ה"ז ע'.
ה בבלי כ"ט.
ו תוספתא פ"ב, וע"ש.
ז תוספתא שם, בבלי בפרקין ל'.
ח ע' תוספתא פ"ו, לקמן פ"ה ה"ז (ה', א').
ט ב"ק פ"י מ"ד, שם סה"ד (י"ב, ג').
י ע' דמאי פ"ג ה"ג.
יא ע' בבלי ב"ב פ"ו.
יב תוספתא פ"ט, ב' כתובות ל"א.
יג תוספתא שבת וע' לעיל שם ב' ג'.
יד כריתות פ"ג.
טו ע' חולין ק"ט.
טז תוספתא פ"ב בבלי בפרקין ל"א.
יז בתוספתא הגי': נפלו רשאין לעבור עליו.
יח ע' בבלי סנהדרין ל"ב:
כ תוספתא שם, בבלי בסנהדרין י'.
כא לעיל ה"א לקמן ח"ח, מכות ל"א סע"ב.
כב בבלי ל"ב.
כג ע' סוטה פ"ט ה"ו, ובבלי פסחי' ק"י:
כד מכות פ"ב ה"ד.
כה שם הגי' להיפך, וע' בבלי בפרקין ל"ב: ותום' שם ד"ה חייב.
כו נדרים ל"ט ס'.
כז לעיל ה"א, ה"ו.
כח ע' שבת ה', א'.
כט תוספתא פ"ג, וע' בבלי ל"ד.
ל ע' לעיל פ"א סה"ג.
לא תוספתא ספ"ג.

חצי נזק. ואינו כעושה בור במקום אחד ומזיק במקום אחר. א״ר יוסי בי ר׳ בון מכיון שאין דרכו ליפול לא באותו הבור כמי שהוא בורו. תני [ב]תרנוגלין שנפלו לגינה ושברו [ג]את הירק וקירטמו החילפין משלם נזק שלם. סומכוס אומר על הקידטום משלם נזק שלם. ועל השיבור משלם חצי נזק. תרנגול הפורח ממקו׳ למקו׳ והזיק בגופו משלם נזק שלם. כרי׳ שבין כנפיו משלם חצי נזק. סומכוס אומר נזק שלם. נפח [ד]בכלים ושברן משלם נזק שלם: הלכה ג כיצד השן מועדת כו׳. ר״ש לקיש אמר׳ על הראשונה הושבה. ר׳ יוחנן אמר על כולה הושבה מחלפה שיטתיה דר״ש לקיש. תמן אמר ר״ש לקיש בשם ר׳ הושעיה עמדה ואכלה מפירות הצבורין חייבת וכא הוא אמר אכין. אמרי תמן בשם ר׳ הושעיה. ברם הכא בשם גרמיה: מילתיה דר״ש לקיש אמר בעטה מהלכת ברבוצה פטור. מילתיה דרבי יוחנן אמר בעטה מהלכת ברבוצה חייב. לא סוף דבר בעטה מהלכת ברבוצה או רבוצה במהלכת. בעטה מהלכת במהלכת. א״ר אמי לא אמר ר״ש לקיש לא בעטה מהלכת ברבוצה פטורה אבל רבוצה במהלכת או מהלכת במהלכ׳ חייבת. תני ר׳ הושעיה כולה פטור׳. טעמא דר׳ הושעיה אין קרן ברשות הרבים. רב אמר עמדה ואכלה מפירות הציבורין. מה הקלו בשן שאכלה מהלכת בין העומדת. תומר בקרן שבעטה מהלכת את העומדת. אילפיי אמר עמד׳ ואכלה מפירות הצבורין חייבת. מה היקלו בשן שאכלה מהלכת בין העומדת. תומ׳ בקרן שבעטה מהלכת את המהלכת: הלכה ד כיצד משלם מה שנהנית כו׳. רב אמר עקמה צוארה ואכלת משלם מה שהזיקה. והא תנינן מפתח החנות משלם מה שנהנית. מתוך החנות משלם מה שהזיקה. מאי כדון. א״ר יוסי בי רבי בון תיפתר בשהיה חמור טען גרעים ובשעת עברתן פשטו צואריהן ואכלו מפתח החנות משלם מה שנהנית. מתוך החנות משלם מה שהזיקה. רב אמר אכלה שעורים משלם חטין. והתני ר׳ חייה ופליג׳ לפיקך אם אכלה חיטין שהן רעות לה הרי זו פטורה. שינה ואכל׳ משלם נזק שלם. מהו שינה ואכלה משלם נזק שלם. היתה קופתו מופשלת לאחוריו ברה״ר ופשטה פרה את פיה ואכלה ממנה משלם נזק שלם: סוס שנתן בפתח החנות חציו מבפנים וחציו מבחוץ ופשטה פרה את פיה ואכלה ממני משלם נזק שלם: הלכה ה הכלב והגדי שקפצו מראש הגג כו׳. אית תניי תני שקפצו אית תניי תני שנפלו. א״ר יוחנן כיני מתני׳ שקפצו. נפלו לא כרא: כלב שנטל את החררה. ר״ש לקיש אמר כמצית את האור על כל שיבולת ושיבולת. רבי יוחנן אמר נעשה כזורק את החץ ממקום למקום. א״ר יצחק בר טבליי מתניתא מסייעא לר״ש לקיש׳ היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב. עבד כפות לו וגדי סמוך לו פטור. אם אמר את שאין כזורק את החץ ממקום למקום על שיבולת הראשונה נתחייב מיתה. מיכן והילך תשלומין. א״ר יוסי ואת שמע מינה׳ שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור. אם אמר את שאינו כזורק את החץ ממקום למקום. ויעשה כמי שחלו עליו תשלומין מיכן והיל׳ יהא חייב בתשלומין: חד בר נש אפיק פלטירה בפורה עבר חמרא ותבריה. אתא שברא קומי ר׳ יצחק בר טבליי א״ל לא חייב לך כלום. ולא עוד אלא שאם ניזוק חייב במקו׳: הלכה ו אי זהו תם ואי זהו מועד כו׳. מה טעמא דר׳ יודן [ה]מתמול שלשום. מה מקיים רבי מאיר מתמול שלשום. פתר לה כהפלג נגיחות שאם יצא ביום ראשון ונגח בשני ולא נגח בשלישי ונגח אין נעשה שור מועד עד שינח ג׳ ימים וזה אחר זה: יצא׳ ביום ראשון ונגח שוורין. בשני ונגח כלבים. בשלישי ונגח חמורי׳ על ידי נ׳ מינין[ו] לשלשה ימים מהו שיעש׳ שור מועד. יצא ביום הראשון ונגח׳ בשני לא יצא. בשלישי יצא ונגח. ייבא בתפלוגתה דרב אדא בר אחווא ודרב הונא דאיתפלגון׳[ז] נידה שבדקה עצמה ביום ראשון ומצאתה טמא. בשני לא בדקה. בשלישי בדקה ומצאתה טמא. רב אדא בר אחווה בשם רב נידה ודאי. רב הונא בשם רב אמ׳ נדה ספק. אמר רב הונא תמן הוינא בראשה ותמן הוינא בסיפה. ותמן הוינא באמצעיתה. אישתאלת לרב ואמר ספק אישתאלת לתב ומר וודאי. וחזר ומר ספק. רב אדא בר אחווא לא הוה תמן לא כד מר ודאי. רב ירמי׳ בשם רב הלכה כר מאיר בתמה. וכר׳ יודה בהעראה. דתני שור שנגח ג׳ פעמים ביום אחד אינו מועד. ומה ת״ל מתמול שלשום אלא שאם חזר בו ג׳ ימי׳ זה אחר זה אינו נידון לא כתם. הוינן סברין מימר הלכה כרב הונא הו אמ׳ מעין שנידם אתא רב ירמיה בשם רב הלכה כר׳ מאיר בתמה וכר׳ יודה בהעדה: הלכה ז שור המזיק ברשות הניזק כו׳. עד סוף. א״ר יוחנן דר׳ טרפון[ח] הוא ברשות הניזק ר׳ טרפון אומר נזק שלם. וחכמי׳ אומרי׳ חצי נזק: הלכה ח אדם מועד לעולם כו׳. א״ר יצחק מתניתא בשהיו שניהם ישינין אבל אם היה אחד מהן ישן ובא חבירו לישן אצלו זה שבא לישן אצלו הוא המועד:

הדרן עלך כיצד הרגל מועדת

א׳ המניח את הכד ברה״ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: ב׳ נשברה כדו ברה״ר והוחלק אחר במים או שלקה בחרסיה חייב. רבי יהודה אומ׳ במתכוין חייב בשאינו מתכוין פטור: ג׳ השופך מים ברה״ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו. המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדירו בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו: ד׳ המוציא את תבנו ואת נפתו [י]לרשות הרבים לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו. וכל הקודם בהן זכה. ההופך את הגלל [ס]ברשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו: ה׳ שני קדרים שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל נתקל השני בראשון הראשון חייב בנזקו של שני. זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשבר כדו של זה בקורתו של זה פטור. שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך: ו׳ היה בעל קורה ראשון ובעל החבית אחרון נשברה החבית בקורה פטור. ואם עמד בעל הקורה חייב. ואם אמר לו לבעל החבית עמוד פטור. היה בעל החבית ראשון ובעל הקורה אחרון. נשברה החבית בקורה חייב אם עמד בעל החבי׳ פטור ואם אמר לו לבעל הקורה עמוד חייב. וכן זה בא בנרו וזה בא בפשתנו: ז׳ שנים שהיו מהלכין ברה״ר אחד רץ ואח׳ מהלך או שהיו שניהן רצין והוזקו זה את זה שניהן פטורין: ח׳ המבקע ברשו׳ היחיד והזיק ברה״ר. ברשות הרבי׳ והזיק ברשות היחיד. ברשות היחיד והזיק ברשות היחיד אחר חייב: ט׳ [ס]שני שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק. שניה׳ מועדין משלמין במותר נזק שלם. אחד תם ואח׳ מועד מועד בתם משלם במותר נזק שלם. תם במועד משלם במותר חצי נזק: י׳ וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם. אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק שלם. אדם בתם ותם באדם אדם בתם משלם במותר נזק שלם ותם באדם משלם במותר חצי נזק. ר׳ עקיבה אומ׳ אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: יא׳ שור שוה מנה שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום נוטל את השור. שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום א״ר מאיר על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו. אמר לו ר׳ יהודה וכן הלכה קיימתה ומכרו את השור החי וחצו את כספו ולא קיימת׳ וגם את המת יחצון ואי זה זה שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת: יב׳ יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו. חייב על מעשה עצמו ופטור על מעש׳ שורו. שורו שבייש פטור והוא שבייש חייב. שורו שסימא את עין עבדו והפיל את שינו פטור והוא שסימא את עין עבדו והפיל את שינו חייב. שורו שחבל באביו ובאמו חייב והוא שחבל באביו ובאמו פטור. [יא]שורו שהדליק את הגדיש בשב׳ חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שנידון בנפשו: יג׳ שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק. והלה אומר לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראיה: יד׳ היו שנים רודפין אחר אחד זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהן פטורין ואם היו שניהן של איש אחד שניהן חייבין: טו׳ היה אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר הגדול הזיק. והמזיק אומר לא כי אלא הקטן הזיק. אחד תם אחד מועד הניזק אומ׳ מועד הזיק והמזיק אומר לא כי אלא תם הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה: טז׳ היו הניזוקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקים שנים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר הגדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן. והמזיק אומ׳ לא כי אלא קטן את הגדול וגדול את הקטן. אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא תם הזיק את הגדול ומועד את הקטן המוציא מחבירו עליו הראיה:

פרק שלישי

הלכה א׳ המניח את הכד ברשות הרבים כו׳. ואין דרך אדם להניחן ברשות הרבים רב אמר [יב]בממלא את כל רשות הרבים. אבל אם אינה ממלא את כל רשות הרבים אין דרך אדם להיות מניחם ברשות הרבים. שמואל אמר או בממלא את כל רשות הרבים או עד שתהא נתונה על קרן זוית. א״ר לעזר ואפי׳ אינה ממלא כל רשות הרבים אם ימלינה מיכן ויתנינה כאן הרי זה בור. ואפי׳ אינה נתונה על קרן זוית אין דרך אדם להיות מניחן ברה״ר. היתה ממלא כל רשות הרבים אם ימלינה מיכן ויתנינה כאן נעשה בור. אלא יטול המקל וישברנה או יעבור עליה ואם נשברה נשברה: נישמעינה מן הדא שור שעלה על חבירו ובא בעל השור לשמוט את שלו או הוא ששמט את עצמו ונפל ומת פטור. אם דחיו ונפל ומת חייב. ולא יכיל מימר ליה אילו שבקתה הוינא יהיב לך נזקי׳. עד דהוא חי יכיל מימר ליה אילו שבקתה הויתה יהיב לי חצי נזק. תנע עצמך שתהא מתרי׳ לא כל ממך שאתה מחזר עמך על בתי רימי׳ הגיזו

פירוש

וקירטמו. פי׳ ותמטו כמו נקטם רשמו א״נ ס״ל קירטמו ועניינם אחד: החלפין. פי׳ משב הוא שנשין ממנו סלים וסלסלות: הלכה ג׳ השבה. פירש הא דקתני בפתני׳ אכל ברה״ה פטור דוקא שאכלה פירו׳ או ירקות אבל אכלה כסות וכלים אפילו ברה״ה משלם אלא מאן דהוי משונה והוי תולדה דקרן וחיי׳ ברה״ה: מיחלפא. כראה דל״ק קושי׳ הוא כמו ורמיכהו: וכא הוא כו׳. פי׳ והכא הוא אומר הכי: מה הקילו כו׳. נראה דה״ק מה שהקילו בשן שאם אכלה מהלכת בפירות הנטרים והעומדים פטור׳ דשן בר״ה פטור החמירו בקרן שאם בעטה כו׳: הלכה ה׳ סוס. פי׳ קופה גדולה שמכניסין בה תבואה: פלטירה. פי׳ שהוליא לרשות הרבי׳ מה שמפר את פילטירה בשור׳. הוא כמו בטורכה ימי׳ חנות כלומר שהאליזוהו עם התנור: ייבא. פירש יתיא כפלוגתא פ״א יהא בה: ח. פי׳ כמו דהוא: מעין שניהם. פי׳ שהוא תם לדברי שניה׳ כיון שסובר שהוא ספק ומ״ל דבריו מעין שניהם ולקמן בפ״ד וה׳ לא גרסינן כל זה וע״ש: סליק פרקא:

המניח את הכד כו׳: בממלא כו׳. זאת הסוגיא מגימרת מכח סוגיית הבבלי דפרקין ע״ש: יהב לך כו׳. פי׳ ודלא יכול לומר בן ה״ה כמו אם בממלא ר״ה כמו אם יכול לומר אם הייתי מניחך הייתי משלם לך ומחזר ומקשה על זה דלמא לעולם אימא לך דספיר יכול לומר ליה אם הייתי מניחך כו׳. והכא הייתי טעמא דפטור ולא יכיל מימר כר׳ מקום שיכול להשיב לו אילו הייתי מכים שורך ולא הייתי מציל את שלי הרית המה כו׳:

מראה מקום והגהות

[א] תוספתא פ״ב.
[ב] גם הגי׳: השיברו האילפטוקירטמו הירק.
[ג] שבת ה׳, א׳. תו׳ בבלי י״ח:
[ד] ע׳ בבלי כ׳.
[ה] תוספתא פ״א, תו׳ ב׳ כ׳.
[ו] ע׳ בבלי כ״ב.
[ז] לקמן פ״ג מ״י.
[ח] לקמן פ״ג מי״ג.
[ס] בבלי כ״ג:
[י] לקמן פ״ד ה״ב (ד׳, ג׳).
[יא] ע ב׳ ל״ו.
[יב] ע׳ בבלי כ״ט ס״ח.
[יג] לעיל פ״א ה״ד.
[יד] בפתני׳ בבבלי: וקאי. תו׳ ב״ם רפ״ט.
[טו] דמאי ב״ב ג׳.
[טז] כתובות ל״ו כ׳.
[יז] שבת פ״ב ה״ב (ה׳, ס׳). בסבלתין פ״ב ה״ה (ג׳ פ׳)
[יח] לקמן ה״ו. ה״ח. פסוק פ״ב ה״ד, בבלי נכרקין כ״ח:

טמילה׳ אתא רב יהודה בשם שמו׳ אין שמין לא לגנב ולא לגזלן ולא לשואל אלא לנזקי׳ והשומרי׳ כנזקי׳ תן׳ רב יהוד׳ שלח ישאל לרבי לעזר האנס והגנב והגזלן מהו לשום להן אל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן׳ ומניין שאין שמין להן אמ׳ רבה בר ממל חיים שנים ישלם׳ חיים ולא מתים. עד כדון גניבה גזילה מניין׳ א״ר אבין והשיב את הגזילה כאשר גזל: הלכה ב׳ כל שחבתי בשמירתו כו׳. תני רבי חייה ׳זת השור והבור׳ והאש לא תנה. א״ר ירמיה האש להכשר נזקיו׳ אמר ר׳ יוסי ואין כיני האש להכשר נזקו מקבל עליו ההתריה כרת׳ וז ולוקה. מאי כדון׳ האש לתכשר נזקו מקבל עליו נזק צער ריפוי שבת ובושת. הכשרתי במקצת נזקו כהכשר כל נזקו. זה הבור דתני חפר בור י׳ טפחים ובא אחר ועמק בו טפח האחרון חייב׳ רבי אומר אחר האחרון למית׳ ואחר הראשון לנזקין׳ א״ר יצחק כיני מתניתא אחר אחרון למיתה ואחר שניהן לנזקין׳ חפר בו עשרה טפחים ובא אחר וסיידו וכיירו שניהן ׳חייבין מפני שסיידו וכיירו יהא חייב׳ בשאמר לו סוד את חבית הזה וקנה אותו׳ דמר ר׳ אמי בשם רבי לעזר ׳שמירת נזקין כשמירת קניין. א״ר סימן תיפותר בחופר בתולות. דתני חפר זה עשרה וזה עשרה זה עשרי׳ וזה עשרי׳ זה מאה וזה מאה כולהן חייבין: כמה שיעורן לדמית עשרה טפחי׳. ולהזיק כל שהוא׳ סומכוס אומר לעומקו שלשה׳ לאורכו ורחבו ארבעה׳ רבי לעזר הקפר אומר כמלואו של נופל׳ ומהו מלואו של טפל אפילו תרנגול ואפילו גמל: פים׳. נכסים שאין בהן מעילה׳ דתני הנכסין חללו ניקנין עם נכסין שיש בהן מעילה׳ רב יהודה בשם שמואל דרבי יוסי הגלילי היא דתני ׳ומעלה מעל בה׳ רבי יוסי הגלילי אומר להביא קדשים קלין׳ בן עזאי אומר להביא את השלמים. אבא יוסי בן דוסאי אומ׳ לא היה בן עזאי אומר אלא על הבכור בלבד. ומה בינייהו מאן דמר שלמים כל׳ שכן מעשר׳ ומאן דמר מעשר הא בכור לא׳ רבי שמעון אומר ׳אחד קדשי קדשים׳ ואחד קדשי׳ קלין. קדשים שחייב באחריותן קורא אני בהן בעמיתו וכחש׳ ושאינו חייב באחריותן קורא אני בהן ביי׳ וכחש׳ רב הונא אמר אחד קדשים כשירין ואחד קדשים פסולין׳ קדשי׳ שחייב באחריותן אפי׳ הך ליי׳ קרא אני בהן בעמיתו וכחש׳ ושאינו חיי׳ באחריותן קורא אני בהן ביי׳ וכחש ולא בעמיתו וכחש: פים׳. נכסים שהן של בני ברית׳ פרט לשור ישראל שנגח לשו׳ של נכרי׳ מנכסין המיוחדין. ולא מנכסי ׳הפקר חוץ מרשות המיוחדת למזיק שהוא פטור ׳נוהגין הן ברשות הניזק והמזיק׳ אמר רבי ירמיה אילו תנא חוץ מרשות המיוחדת למזיק ושתק הייתי אומר אחד חצר של שותפין ואחד חצר שאינה לשניהן חייבת׳ ולמה תנא נוהגין הן ברשות הניזק והמזיק׳ אלא זה שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר: אמר רבי יסי מכיון דתנא חוץ מרשות המיוחד׳ למזיק אין אנו יודעין שהן נוהגין ברשו׳ הניזק והמזיק׳ ולמה תנא נוהגין הן ברשות ניזק והמזיק אלא להוציא חצר שאינה של שניהן׳ ׳אית תניי תני חצר של שותפין חייבת וחצר שאינה לשניהן פטורה׳ אית תניי תני אפילו חצר שאינה לשניהם חייבת. מאן דמר חצר של שותפין חייבת וחצר שאינה לשניהן פטורה דכתיב מיטב שדהו. ומאן דמר אפילו חצר שאינה לשניהן חייבת דכתיב ובער בשדה אחר מכל מקום׳ רבי יסא בשם רבי יוחנן חצר השותפין חייבת. אמר רבי יסא אנא דאייתיתה מהדא דתני רבי הושעיה ׳׳ארבעה כללות היה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום ר״מ בנזקין. כל מקום שיש רשות לניזק ולמזיק כגון פונדקי וחצר השותפי׳ וכיוצ׳ בהן על השן ועל הרגל פטו׳ על הנגיח׳ והנגיפ׳ והנשיכ׳ והרביצ׳ ועל הבעיט׳ והדחיה אם תם משלם חצי נזק ומועד משל׳ נזק שלם מן העליי׳. לניזק ולא למזיק חייב בכל׳ למזיק לא לניזק פטור מן הכל. והכל מודין בשאין רשות לא לזה ולא לזה כגון בקעה ורשות הרבים וכיוצא בה על השן ועל הרגל פטור על הנגיחה ועל הנגיפה והנשיכה והרביצה והבעיטה והדחייה תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם מן העליה: הלכה ג׳ שום כסף שוה כסף כו׳ אין ׳׳אומרים תצא פרה בטלית אלא שמין את הנכסין כבית דין׳ שוה כסף׳ מלמד שאין בית דין שמין אלא נכסין שיש להן אחריות: ואם תפש הניזק במטלטלין שמין לו מהן׳ בפני בית דין מלמד שאין שמין לו אלא בפני בית דין׳ על פי עדי׳ שאין שמין אלא על פי עדי׳ בני חורין ובני ברית יצאו נוי׳ ועבדי׳ ופסולי עדות: ונשים בכלל הנזק. לפי שלא תפש הכתו׳ אלא את האיש צריך לרבות את האשה: תני רבי ישמעאל ׳׳ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: והניזק והמזיק בתשלומין: משלמין חצי נזק. מיכן שמחצין את הנזק: מיכן ׳׳ישוה מפסיד חצי נזק וזה מפסיד חצי נזק: הלכה ד חמשה תמין וחמשה מועדין כו׳. אמר רב יוחנן דרבי טרפון היא׳ ברשות הניזק ׳׳רבי טרפון אומר נזק שלם׳ וחכמים אומרים חצי נזק: הלכה ה הזאב והארי והדוב כו׳. תני ׳׳רבי מאיר אומר אף הצבוע׳ א״ר יוסי בי רבי אבין לא אמר רבי מאיר אלא בצבוע זכר שיש לו שעה שהוא קשה כארי:

חדרן עלך ארבעה אבות נזיקין

א׳ כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכ׳. הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר׳ היתה מבעטת ׳׳או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושיברה את הכלים משלם חצי נזק. דרסה על הכלי ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק: ב׳ התרנגלין מועדין להלך כדרכן ולשבר׳ היה דליל קשור ברגלו או שהיה מהדס ושיבר את הכלים משלם חצי נזק: ג׳ כיצד השן מועדת לוכל את הראוי לה. הבהמה מועדת לוכל פירות או ירקות׳ אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק׳ במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות הרבים פטור. ואם נהנית משלם מה שנהנית: ד׳ כיצד משלם מה שנהנית אכלה מתוך הרחבה משלם מה שנהני׳ מצידי הרחבי׳ משלם מה שהזיקה׳ מפתח החנות משלם מה שנהנית מתוך החנות משלם מה שהזיקה: ה׳ הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושיברו את הכלים משלמין נזק שלם מפני שהן מועדין׳ כלב שנטל את החרר׳ והלך לו לגדיש אכל את החרר׳ והדליק את הגדיש על החרר׳ משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק: ו׳ אי זהו תם ואי זהו מועד׳ מועד שהעידו בו ג׳ ימים׳ ותם שיחזור בו ג׳ דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומ׳ מועד שהעידו בו ג׳ פעמים׳ ותם שהתינוקות ממשמשין בו: ז׳ שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח נגף נשך רבץ בעט ברשות הרבים משלם חצי נזק׳ ברשות הניזק ׳׳רבי טרפון אומר נזק שלם. וחכמים אומרים חצי נזק: ח׳ אמר להן רבי טרפון מה אם במקום שהיקל על השן ועל הרגל ברשות הרבים שהוא פטור החמיר עליהן ברשות הניזק לשלם נזק שלם׳ מקום שהחמיר על הקרן ברשות הרבים לשלם חצי נזק אינו דין שנחמיר עליהן ברשו׳ הניזק לשלם נזק שלם׳ אמרו לו דיו ׳לבא מן הדין להיות כנדון׳ מה ברשות הרבים חצי נזק׳ אף ברשות הניזק חצי נזק: ט׳ אמר להן אני לא אדין קרן מקרן׳ אני אדין קרן מרגל ומה אם במקום שהיקל על השן ועל הרגל ברשות הרבים החמיר בקרן׳ מקום שהחמיר עליהן ברשות הניזק אינו דין שנחמיר בקרן׳ אמר לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברשות הרבים חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק: י׳ אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים משלם נזק שלם:

פרק שני

הלכה א׳ כיצד הרגל מועדת כו׳ ואין דרכה להתיז צרורות. א״ר אמי כשהיה כלי נתון בידי אדם אבל אם היה מונח ברשות הרבים׳ הואיל וזה מונח ברשות וזו מהלכת ברשות פטור׳ רבה בר ממל אמ׳ בה שתי דרכים אחת יש בה עשבים וצרורות ואחת אין בה עשבים וצרורות הניחה את שאין בה עשבים וצרורות והלכה בזו שיש בה עשבים וצרורות אע״פ שהוא מונח ברשות ׳׳הרבים פטור׳ רבי לעזר אומר כל דבר שהוא חוץ לגופה לא חלקו בו חכמים בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים לחצי כופר׳ מהו ׳׳שתקבל העדאה בדבר שהוא חוץ לגופה. רבי זעירא אמר מקבלת׳ רבי אילא אמר אינה מקבלת׳ אמר רבי זעירא מתניתא פליגא עלוי ׳׳שור שמתחכך בכותל ונפל על האדם והרגו חייב בכופר ופטור ממיתה. וכי יש כופר בתם׳ ואפילו כרבי אילא לית היא פליגא׳ ולמה פטור ממיתה כשהועדה להיות מפלת את הכתלים. כשהפילה את הכותל לא היה אדם שם׳ א״ר לעזר המילה גללי׳ משלם נזק שלם. הל כן מה אנן אמרין צריך שיהא המקלוט בידו׳ הדא דתימ׳ כשאין דרכה לכן. אבל כשדרכה לכן צריך שתהא המקלוט בידו: רבי ׳׳הושעיה רבה ורבי יודן נשיא חוון יתיבין עאל רבי בא בר ממל ושאל. כישבשה בזנבה כגון אילין פירדת׳ מהו׳ ולא אמרי׳ ליה כלום׳ בתר כן אל רבי הושעיה רבה הל כן מה נן אמרין צריך שיהא תופש בזנבה׳ הדא דתימר כשאין דרכה לכן׳ אבל כשדרכה לכן צרך שיהא תופש בזנבה׳ ומה פשיטא לון כנזק שלם. ומה צריכה לון בחצי נזק: פים׳. דרסה על הכלי ושברתו׳ רבי ירמיה בעי דרסה על טוד מלא שמן׳ על הטוד משלם נזק שלם׳ ועל השמן משלם חצי נזק׳ היתה טבלה מונחת וזכוכית עליה׳ דרסה על גבי הטבלה ונשתברו הזכוכית על הטבלה משלם נזק שלם ועל הזכוכית משלם חצי נזק. היו שתי טבליות זו על גבי זו ודרסה על העליונה ונשתברה השנייה על העליונה משלם נזק שלם. ועל התחתונה חצי נזק. היתה טבלה מונחת ברשות הרבים דרסה עליה ותחתי׳ והלכ׳ ונשתברו ברשו׳ היחיד׳ אחר מי את מהלך אחר דריסת׳ או אחר שבירתה אין תימר אדריסתה פטור׳ אשבירתה חייב: הלכה ב׳ התרנגלין מועדין כו׳ רב הונא אמר ׳׳בשנקשר מאליו. אבל אם קשרו הוא משלם נזק שלם׳ ׳׳תני תרנגלין שהורסו את העיסה ואת הפירות או שנקרו משלם נזק שלם. הורסו עפר על גבי עיסה או על גבי פירות משלמין חצי נזק׳ היו מחטטין בחבל ונפסק הדלי או שנשבר משלם נזק שלם׳ נפל על חבירו׳ על העליון משלם נזק שלם ועל התחתון

[illegible]

טמילה כו׳. נראה דה״פ דהרי שואל הוא פיקר ולא שטיא שאל וטעם השוני׳ מפורש בתוספ׳ בפרקי׳ בד״ה אין שמין כו׳: הלכה ב: והאש כו׳. הסוגיא הולת מבוארת מיסך סוגיית הבבלי בפרקי׳: ואין כיני׳ פי׳ ולא כן הא: וסיידו וכיירו. פירש סיידו בסיד. וכיית הוא שגייר גם לגירים: דמר׳. כמו דאמר: כשמירת קנין. פי׳ דמשע׳ שקבלו נעשה עליו שומר לניזקין: נוהגין כו׳. פי׳ אמי״ן הו׳ דפתני׳ ברשות הניזק והמזיק ובבבלי איכא פלוגתא אהאי קאי הא דאמר ורש׳ הניזק והמזיק אחייב או אפטור ע״ש הסוגיא ושתם. פי׳ ומפילא הוה ידענא דלעולם חיי׳ חוץ מרשו׳ המיוחדת למזיק ולמה כו׳: שיש לו כו׳. פירש שלאחר זמן נעשה קוה כארי ובבבלי איתא הכי לאחר ז׳ שנים נעשה עטלף ולאחר ז׳ ערפד ולאחר ז׳ קימוש ולאחר ז׳ חוח ותחר הכי שד:

סליק פרקא

כיצד הרגל: בידי אדם. פירש דלא הוי רגל ברה״ר אבל אם כו׳: המלקוט. פי׳ כלי ללקט בו הגללים דל כן כו׳. פי׳ דאם לא כן כו׳: מה נן. כמו מה אנן כלומר היכי מסיקינן: צריך שיהא תופס. פי׳ כדי שלא יתחייב הא בגלוי הכי כפי לא שמי׳ שלא תפסי בזנבה חייב

מראה מקום והגהות

א ע׳ קידושין ס״ג. בבלי בפרקין י״ט. ותוס׳ שם וב״מ ל״ו.
ב תוספתא פ״א.
ג תוספתא פ״ו (וע׳ בבלי כ״א).
ד ספהגי׳: המחרק חייב.
ה ילקוט פ״ד רה״א.
ו ספרא ויקרא פכ״ב, וע׳ ב״כ כ״ט כ״ח: ובפרקין י״נ: י״ג. ומעילה ו׳׳
ז ע׳ פ״ט פ״א.
ח שבועות פ״ו ה״ו (ל״ו ב׳).
ט נ״ל: מנ מ.
י ע׳ בבלי י״ג.
יא ע׳ לקמן פ״ה (ד׳, ד׳).
יב תוספתא ספ״א וע״ש הגי׳ ובבלי י״ד. ומכילתא משפטים פי״ד, ולקמן פ״ה ה״ה.
יג תוספתא שם.
יד ע בבלי ט״ו.
טו ע׳ לקמן פ״ג סה״ס.
טז ילקוט פ״ב ה״י.
יז ע׳ בבלי ט״ו ופיר״ש שם.
יח ע׳ לעיל פ״א ס״ד.
יט לעיל פ״א ה״ד.
כ ע בבלי כ״כ ק״ו.
כא י״ב ברה״ר.
כב ע׳ בבלי י״ח.
כג תוספתא פ״ד וע׳ בבלי פ״ד.
כד ע׳ בבלי י״ט.
כה בבלי י״ט: ע״ש.
כו ע׳ תוספתא בפרקין ובבלי י״ו:

ארבעה[א]

אבות נזיקין [א]השור והבור והמבעה וההבער׃ לא הרי השור כהרי המבעה ולא המבעה כהרי השור׃ לא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי הבור שאין בו רוח חיים לא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כהרי האש שאין דרכו לילך ולהזיק׃ הצד השוה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ׃ ב כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו. הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו. [ב]נכסים של בני ברית ונכסי' המיוחדין חוץ מרשו' המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק בתשלומין׃ ג שום כסף שוה כסף בפני בית דין על פי עדים בני חורין ובני ברית׃ והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין׃ ד חמשה תמין וחמשה מועדין הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא ליגוף לא לישוך ולא לרבוץ ולא [ג]לבעוט׃ השן מועדת לאכול את הראוי לה׃ שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם׃ ה הזאב והארי הדוב והנמר [ד]והברדלס והנחש הרי אלו מועדין׃ ר"א אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין. והנחש מועד לעולם. מה בין תם למועד [ה]אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו׳ והמועד משלם נזק שלם מן העליה׃

פרק ראשון.

הלכה א. ארבעה אבות נזיקין כו'. השור [ו]זה הקרן דכתיב כי יגף שור איש את שור רעהו וגו׳ עד כאן כתם׳ כמועד מניין. או נודע כי שור נגח הוא וגומ׳ הבור כי יפתח איש בור וגו'. בעל הבור ישלם וגומ׳ המבעה כי יבער איש שדה או כרם׳ ושלח את בעירה זה הרגל דכתיב משלחי רגל השור והחמור וכתיב והסר משוכתו והיה לבער זה השן. פרוץ גדירו והיה למרמס זה הרגל. וההבער דכתיב כי תצא אש ומצאה קוצים וגו'׃ אנן תנינן ארבעה אבות נזיקין. ותני רבי חייה [ז]י"ג עשר נזק צער ריפוי שבת ובושת שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר. אמור מעתה מה דתנינן אנן להכשר נוקין. מה דתני רבי חייה בין להכשר נוקין בין לניזקי נפש׃ רבי חניי שאל וכך תנינן ארבעה אבות נזיקין אם הגל אמור כשור אחד ניתני ג׳׳ ואם הגל אמור כשור ג' ניתני חמשה. אלא כמה דאישתעי קרייא אישתעיית מתני'׳ תולדות הקרן נגיחה נגיפה נשיכה רביצה בעיטה דחייה׃ רבי יצחק מקשי נגיפה נגיחה עיקר הן ואת עביד לון תולדות. אלא מתחיל בעיקר ומסיים בתולדות. תולדות הבור כל פירקא תליתיי׳ דתנינן בנזקין׃ רבי תני [ח]הניח גולת ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה תלוחיתו בידו נשרפו כליו ׳ונשברה צלוחיתו חייב על הצלוחית משום בור. ועל הכלים משום אש. תולדות הרגל. תני [ט]בהמ' שנכנסה לרשות היחיד והזיקה בין בידה בין ברגלה בין בקרנה בין בעל שעליה בין בשליף שיש בה בין בעגלה שהיא מושכת משלם נזק שלם. והמזיק בכרמלית [י]משלם נזק שלם. תולדות השן. החזיר בעין מטר פרה שאכלה שעורים והמור שאכל כרשינין וכלב שליקלק את השמן וחזיר שאכלה בשר כולהון תולדות השן אינון. אמר רבי יצחק כולהון עיקר שן אינון׃ והא תאני תולדות השן בשדרסה על גבי נוד מלא שמן. ובסיכה גופה נרגנה. כמה דתימר תמן השן אוכלת והגוף נרגנה. אוף הכא נרגנה גופה. רבי ירמיה בעי היתה מהלכת ופולטה עשבים מהו. אמר רבי יוסי מה אם המניח נחלה לרשות הרבים עד מקום שהיא מתגלגלת היא מועת. ׳מאי כדון. אמר רבי יוסי בי רבי בון תיפתר במניח סכין סמוכה לרשות הרבים כמה דתימר תמן האש סגע מצד אחד ונתחלחל כולו׳ אוף הכא אדם נוגע מצד אחד ונתחלחל כולו׳ רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי לוי בור מלא מים ונפל שמה גדי קטן ונכנסו מים דרך אזנו ונתחלחל כולו. וכא נתחלחל כולו. רבי ירמיה בעי היתה מהלכת ומעקרה עשבים בגופה ובקרנה מהו שינוי הוא חדנה לכן׃ רבי בון בר חייה בשם רבי שמואל בר רב יצחק אם לא נאמר שור הייתי למד שור מן הבור. מה ׳אם הבור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב לשלם׳ שור שדרכו לילך ולהזיק לא כל שכן. או מה הבור משלם נזק שלם אף השור משלם נזק שלם׳ ׳או מה השור משלם חצי נזק. אף בור משלם חצי נזק׳ ׳אילו לא נאמר שור הייתי למד שור מן הבור. או אילו לא נאמר בור הייתי למד בור מן השור. ולמה תנינתה הבא ראיה ליה מילין סגין׃ כן לא [יא]הרי מושב כהרי משכב ולא הרי משכב כהרי מושב. [illegible]' לא הרי מושב כהרי משכב. אם מושב בטפח [יב]יטמא יטמא משכב בד' טפחי׳. מפני שטמי׳ משכב בארבעה טפחים יטמא מושב בטפח. אילו לא נאמר משכב הייתי למד משכב מן המושב. אילו לא נאמר מושב הייתי למד מושב מן המשכב. ולמה תנינתה הבא ראיה לתצייה סגין מילין׃ כן לא פרשת גירות כהרי פרשת שילוח טמאין. ולא פרשת שילוח טמאין כהרי פרשת גירות׳ אילו לא נאמר פרשת שילוח טמאין הייתי למד פרשה שילוח טמאין מפרשת גירות. ולמה תנינתה הבא ראיה לתצייה סגין מילין׃ כן הצד השוה שבהן שהן בצו מיד ולדורות. אף כל שהוא בצו מיד ולדורות׃ אמר רבי לא צריך הוא שאמר׳ לכל אחד ואחד והשור מלמד שהבעלין מיטפלין בנבילה׳ דכתיב והמת יהיה לו וכתיב בבור והמת יהיה לו. תני רבי ישמעל יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין׳ יצא אדם שאין לו הנייה [יג]במותו׳ והאש מלמדת על כולהון שהוא חייב על האונסין׳ אמר רבי יוסי הדא אמרה אדם שחבל בתכיוה התולה אף עים שחזר ונעשה נזק חייב דכתיב ומכה בהמ' ישלמנה (ישלם פחתה)׃ פים' וכשהזיק חב המזיק כו'. אמר רבי תנינה מכה בהמה ישלמנה ישלם פחתה׳ בר פדיי אמר אם טרף יטרף יביאהו עד מקום הטריפה לא ישלם. אמר רבי נסא צריכה" להדא דרבי תנינה. וצריכה להדא דבר פדיה. אילו איתאמרת דרבי תנינה ולא איתאמרת דבר פדייה הייתי אמר להכשר נוקיה לא ישלם כלום לנזקי נפשה ישלם פחתה׳ הוי צריך הוא שאמר דבר פדייה׳ או אילו איתאמרת דבר פדיית. ולא איתאמרת דרבי תנינה הייתי אמר להכשר נוקיה ישלם פחתה לניזקי נפשה ישלם את הכל׳ תוי צריך שאמר דר׳ תנינה וצריך שאמר דר׳ פדייה׃ רב יהודה בשם שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן ולא לשואל אלא לנזקין ואני אומר אף לשואל (אין) שמין׳ ואבא מודה לי [יד]ומאן הוא אבא[טו] ר׳ או אבא בר אבוה׳ אמר רב חסדא מעשה עיקר

פירוש

ארבעה כו': שלש עשר. פי' עם הד' של המשנ': אלו. פי' במשנתינו חשיב מה שאומין ניזקין ע"י פסוקים ור' חייה הוא עצמו מזיק: בשור אחד כו'. נ"ל דה"פ אם הג' אבות שבפסוק בשור נכללו במילת שור לאחריה ומ"כ שמבעה שהוא כמו ג"כ נכלל במילת שור ולמה ליה דהדר וכתב מבעה לא ליתא כי אם ג' אבות נזיקין שו' בור וההבער והגל בכלל: בשור ג'. פי' ואם נמשך לומר שהתנא רוצה לפרש כל אחד. כפני עצמו ולא לכלל אותם במילת שו' א"כ ליתני ממש בור וההבער וג' אבות דשור ומכאן מוכח דמתמה דהאי תלמודא סובר כמ"ד מבעה זה השן דמ"לב דלאו לעולם איתא לך דשור אמר קתני והגל בכלל במילת שור והאי דלא כלל גם מבעה בשור משום שהוא עניין אחר והו' אדם ולכן לא ימכן לכללו בשור והאי קמי' אלא חוזי עדיפתא: הכי פ"ש דסבר מתמ' דהאי תלמודא כמ"ד מבעה זה השן ובבבלי דפרקי' פליגי בה רב ושמואל ע"ש: ומסני אלא כו'. פי' להכי חנא ד' אבות כסדר הכתובים בתורה שאלם בשנה: כל פירקא כו'. פי' כל פר' השלישי שאם פ' המכים קיירי בנזקי בור׳ נתחלחל. פי' נתמך ונתמוסמס: וכא. כמו והכא: סגין מילין. כרמ' שהוא מבין מה שמתין בבבלי דאין הכי נמי שהייתי יכול' ללמוד האבות זה מזה בפה הכל אלא דלאכסדריכו לכו להלכותיהן ת"ש: אל"ף לאו. פי'

מראה מקום והגהות

[א] שבת ט' ד'. שקלים פ"ח ג'. [ב] נ"ל: נכסים שאין בהן מעילה נכסים של וכו'. [ג] ע' לקמן פ"ב ע"א. [ד] ע' ב"מ פ"ז סי"ב. [ה] ע' סנהדרין כ"ה פ"א. [ו] ע' שבת פ"ו ה"א. [ז] תוספתא רפ"ט, וע' בבלי ה'. [ח] ע' לקמן ג', צ'. [ט] תוספתא שם. [י] ע' בבלי י"ד. [יא] ע' ת"כ נבריייתא דר"י. [יב] ע' פעולה י"ח [יג] ע' לעיל שבת פ"ו ה"ז ותוס' זבחים ע"ב: ד"ה ונטריפה ע"ז י"ב: ד"ה אלא, חולין י"ב ד"ה תקרתו' ורמ"בם ב"כ פה' פ"א ופ"מ שסה"ד ר"ד סי' ע"ש סק"ג וניח לחם יהודה שם סי' ק"ג סק"טו ומשנה למלך פי"ד פה' אבל דין כ"א ולמוד ה' ליפוח ע'. [יד] ע' בבלי י'. [טו] ע' שקלים פ"ג ד' פסחים ל"ג א' הפלוגתי' אמור סי' ק"א ותו"ע נעריפה מקום לעיל יבמות ט"ו

כך שמו והוא קיצור של רבי אילא: מיסקא: מרכבה ס"ל פי' דה"ק אף ע"ג שאלו הב' פסוקים אתו להורות על שהבעלין מטפלין בנבלה תרווייהו צריכי לפי שמכה בהמה כו' נאמר בניזקי נפש ואם מרק בניזקי ממונה ר' אבא בו׳ גרסה סכ"ל רב כדאיתא בסר' דאפית הגו אלן רש פידרא בבבל אבא אריכא ורב היה אבוי' בזורו כדאית' בסד' השלמה וכן הוא בבבלי דפרקי' ופירש"י אבא שמו רבי ועוד יש להגיה דהייה לזה דהא רב יאודה אמר להכי ואבא מודה לי וקיתא נס' י' יוסף ביום שמת ר' נולד רב יאודה ואם כן לא היה ר' גוזן רב יהוד' ואיפך אמר ואבא מודה לי

לידא מילה. א"ר יונה אני אומר שמא נתגרשה בנתיים: לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים כו'. א"ר אבון ב"ר בכשירין אבל בפרוצין לא תתייחד אפי' במאה איש. תני בן יומו שמת הרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם. לא סוף דבר בן יומו חי אלא אפי' יצא ראשו והוכו בחיי' ויוצא בחיק ונקבר באשה אחת ובשני אנשים. אבא שאול אומר אף באיש אחד ובשתי נשים. מסתברא ר"ש מודי לאבא שאול. אבא שאול לא מודי לר"ש שאין יצר הרע מצוי בבית הקברות. רבי יוחנן בשם ר"ש בן יוחי כי יסיתך אחיך בן אמך או בנך או בתך או אשת חיקך. אמך בסתר. בתך בסתר. מתייחד אדם עם אמו ודר עמה. עם בתו ודר עמה. עם אחותו ואינו דר עמה. וישן עמהן בקירוב בשר. תני רבי חלפתא בן שאול הבת אצל האב עד בת שלש שנים ויום אחד. הבן אצל האם עד בן תשע שני' ויום אחד. הגדילו זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו. תני שני' שהיו ישני' במיטה אחת זה מתכסה בכסות עצמו וקורא וזה מתכסה בכסות עצמו וקורא. אם היו בנו ובתו קטנים מותר. תמן אמרין איש ואשתו מותר. רבי יעקב בר אחא בשם רבי לעזר לאיש ואשתו נצרכה: פיסק' ולא ילמד חוק סופרים ולא תלמד אשה סופרים כו'. תני רבי אלעזר אומר אף מי שיש לו אשה ובנים ואינן עמו באותו מקום לא ילמד סופרים. רבי יודן בי רבי ישמעאל עבד חד מתניין הכן: פיס' רבי יהודה אומר לא ירעה רווק את הבהמ' ולא ישנו שני רווקין בטלית אחד וחכמים מתירין. יאות אמר רבי יודה. מה טעמא דרבנין. חס ושלום לא נחשדו ישראל לא על הזכר ולא על הבהמה. והתנינן לא ילמד רווק סופרים. משם שאמו באה עמו אחותו באה עמו: פיס' לא ילמד אדם את בנו אומנות בין הנשים כו'. תני לא ילמד אדם את בנו חמר. וגמל. וספן. קדר. רועה חנווני מפני שאומנותן אומנות ליסטין: פיס' אבא אורייון איש. צידן אי' משום אבא שאול כו'. רוב חמרים רשעים. רוב גמלין כשרין. רוב ספנים חסידים. רוב סמנין פקחין. רוב עבדים נאים. רוב בני אבות ביישנים. רוב בנים דומין לאחי האם. כשר שברופאים לגיהנם. הכשר שבטבחין שותף עמלק. תני רבי שמעון בן יוחי הכשר שבגוים הרוג. הטוב שבנחשים רצוץ את מוחו. הכשירה שבנשי' בעלת כשפים. אשרי מי שעושה רצון

המקום: רבי מאיר אומ' מ"מ אדם מתפתם אשרי מי שראה את הוריו כאומנות מעלה אוי לו למי שראה את הוריו כאומנות פגומה: פיס' רבי מאיר אר' לעולם ישתדל אדם ללמד את בנו אומנות נקיה כו'. מה יעשה אדם ישתדל וילמד את בנו אומנות קטנה ויתפלל ויבקש רחמים ממי שהעושר שלו שאין לך אומנות שאין בה עניים ועשירים. אלא הכל לפי זכות האדם. רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר ראית מימך ארי סבל. ארי קייץ. שועל חנווני. זאב מוכר קדירות. והן מתפרנסין בלא צער. ולמה נבראו לשמשיני ואני נבראתי לשמש את קוני. והרי הדברים קל וחומר ומה אם אילו שנבראו לשמשיני כך הן מתפרנסין בלא צער. אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאהא מתפרנס בלא צער. ומי גרם לי להיות מתפרנס בצער הוי או' חטאיי על שהירעותי מעשיי קיפחתי פרנסתי: הלכה יב רבי נהוריי או' מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה. שכל אומנות אינו עומדת לו לאדם אלא בימי נערות בזמן שכחו עליו אבל אם בא לידי חולי או נכנס לידי זקנה או למידה של יסורין ואינו יוכל לעשות מלאכה הרי הוא מת ברעב. אבל התורה אינה כן אלא מכבדתו ומשמרתו מכל רע בנערותו. ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו. בנערותו מהו אומר וקוי יי' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו. ובזקנותו מה הוא אומר עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. וכן אתה מוצא באבינו אברהם ששימר את התורה עד שלא באת לעולם שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרתי מצותי חוקותי ותורותי. אף גידלו וכיבדו בנערותו ונתן לו אחרית ותקוה בזקנותו. בנערותו מהו אומר ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב ובזקנותו מהו אומר ואברהם זקן בא בימים וי' ברך את אברהם בכל. רבי חזקיה רבי כהן בשם רב אסור לדור בעיר שאין בה לא רופא ולא מרחץ ולא בית דין מכין ומחבשין. אמר רבי יוסי בי רבי בון אף אסור לדור בעיר שאין בה גינוניתא של ירק. רבי חזקיה רבי כהן בשם רב עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראת עינו ולא אכל. רבי לעזר חשש להדא שמועתה ומצמית ליה פריטין ואכיל בהון מכל מילה חדא בשתא:

חמרין רשעים. פירש' שמני ליסטיי כגלט נדרכים ככנסי' לכרמים וגוזלי' עלים ופירות: הגמלים רובן כשרים. שהולכים למקו' גדודי חיות ולסטים ומכניסים לבם למקום: הספני' רובן חסידים. שהם תמיד בסכנה: רוב סמנים פקחין. כמקלא מיגה לפי שיש לו עליו תגא פסור והוא מקים יהיו מותנים לה רוב עבדים נאים. כמק' מינה שאם יצא קול על א' שהוא עבד והוא נאה יהיו מותנין לה: רוב בני אבות ביישנין. להדבק בביישנים: רוב בנים דומים לאחי האם. לפי שהי' אוהבת אותם ומתגוננת תמיד עליהם ונפקא מינה שהנושא אשה צריך לבדוק באחיה: כשר שברופאי' לגיהנ'. פירש מפני שאוכלו מאכל בריאי' ואינו ירא מן החולי ואינו משבר לבו למקו': הכשר שבטבחי'. פירש' מפיקו טריפה באים לידו והם על ממונו ומאכילין לישראל: הכשר שבגוים. פי' שאין לבטוח עליהם אלא להשמר מהן לעולם שהן בני תרבות: מ"מ אדם כו'. פי' באיזה אופנו שיגמר האדם יהיה מה שהיה הקב"ה מסבב לו פיסקו ע"י וא"כ אשרי כו: הוריו. פירש' ילדיו ויולדיו: פגומה. קטנה. פי' נקייה וקלה: סבל. פי' נושא משאות: קייץ. קייצם קליעות בשדה:

הדרן עלך עשרה יוחסין וכולא מסכתא דקידושין וכולא סידרא דנשים

הדרן עלך עשרה יוחסין וכולא מסכתא דקידושין וכולא סידרא דנשים

בלא צער. כיו' פרנסתו ניד בני אדם: שאין בה רופא. שאם יחלה ויבחן אותן רופ' וגה"י פי' רופא סוהל: גינוניתא. פי' גן של ירק שצריך הוא למזונות: על כל מה שראתה עינו ולא אכל. שנפשו מסתנפת בהתאוו' לדבר ונמצא חוטא על הנפש: חשש לשמועתה. פי' היה חושש הלכה זו: ומצמית ליה פריטין. פירש מקבץ בהולמתו כע' שיהיה מעות מוכנו' לו ויוכל מכל דבר מדש לכל האחות פעם א' בשנה: סליק סליק סליק מסכ' קידושין: וסדר נשים. בסייעתא דעוכה לחיים. הפרתה עלמה לתלמים:

מראות מקום והגהות

א סוטה פ"א ה"א (פ"ז נ') ותוספת בסבלתה פ"ח ובבלי פ'.
ב מס' סופרים פט"ו ה"י.
ג י"ג קפחין (בעלי חיטה).
ד תוספת', וע' לדר"כ פ"ל.
ה סבילתא בשלח פ"א ותנחומ' שם.
ו רלה ספרי מו"ס"י קס"ח.
ז ע' מכילתא נא פ"י סופם' סופרי' פט"ו ובבלי פ"ב.
ח רלה דברי ניבוספה להמגיד שנה ח' גליון
ט תוספתא פ"ה ומ"ם ובבלי שם.
י ע' ב"ר פס"ל פל"ה
יא ע' בבלי סנהדרין י"ז:
יב קרא בספרי מו"ע מי שב"ק. נישא אל עליון המאורי מיל טתן לישף כם. השלמתי מראה מקום והגהות למדר נשים אני כלמיר: מ"ו ח.

ישראל מותר לו לישא ממזרת. אמר רבי יוסי וכלבד פסול
משפחה. הא פסול גוף לא. חילפה דרבי יוסי מן הדא דאמר
רבי חלקיה רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא
פצוע דכא ישראל אבל פצוע דכא כהן כמה דאת אמר תמן כהן
כרור אסור לו לישא גיורת. אף הכא ישראל כרור אסור
לו לישא ממזרת. נישמעינה מן הדא דאמר רבי אימי תני
רבי יעקב גבולייא קומי רבי יוחנן רבי יצחק בר טבליי בשם
רשיכל דברי ר' יהודה ממזר לא ישא ממזרת כדי שיכלו ממזירין
מן העולם. ודכוות' עמוני לא ישא עמונית. א"ר יוסי בי ר'
בון על דרבנין צריכי אין יסבור ר' יהודה[ט] גירים פסולים בקהל
יי' אינון. לישא עמונית אינו יכול שהוי' קהל יי' אצלו לישא
מצרית אינו יכול שהוי' קהל יי' אצלה אמר רבי מתנייה משתררין
שפחה ומשיאין לו ודקוותה מצרי לא ישא מצרית. נישמעינה מן
הדא תני ר' אבהו קומי ר' יוחנן א"ר יהודה בנימן [י]גר מצרי
היה מתלמידי רבי עקיבה אמר אני גר מצרי נשוי גיורת מצרית
בני בן גר מצרי ואני משיאו לגיורת מצרית ונמצא בן בני
כשר לבוא בקהל. אמר לו רבי עקיבה לא בני אלא אף אתה
השיאו לבת גיורת מצרית כדי שיהו ג' דורו' מיכן ושלשה דורות
מיכן. רב יהודה בשם רב הלכה כר' לעזר דברי חכמים. ר'
ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק לא יבא ממזר בקהל יי'
בקהל ברור אינו בא. בא הוא בקהל ספק. תמן תנינן [יא]ספ' בן
תשעה לראשון ספק בן ז' לאחרון יוציא והולד כשר וחייבין
אשם תלוי. תני [יב]הראשון כשר להיות כהן והשני ממזר בספק
ר' אליעזר בן יעקב אומר אין ממזר בספק מודה ר' אליעזר בן
יעקב בספק כותים ובספק חללים כהדא דתנינן תמן [יג]עשר' יוחסין
עלו מבבל על דעתיה דרבי אליעזר בן יעקב שמונה. על דעתי'
דרבי גמליאל דרבי אליעזר [יד]תשעה. על דעתיה דרבנן עשרה: הלכה
ד הנושא אשה כהנת כו'. א"ר יוחנן דר' מאיר היא דתני
[טו]אי זו היא עיסה כשירה כל שאין בה לא חלל ולא ממזר ולא
נתין. ר"מ או' כל שאין בת אחת מכל אילו בתה כשירה לכהונ'
אבל משפחה שנשתקע בה פסול ר"מ או' בודק עד ארבע
אימהות ומשיא וחכמים אומרים בודק לעולם. רב אמר זו דברי
ר"מ. אבל חכמים אומרים בודק מאי זו משפחה משיאין
לכהונה ומשיא. ביד מי הוא בודק ר' חניי בשם ר' יאשיה
בודק ביד קרובותיו ר' חמא אתא סבא אל משיאין לכהונה מן
הדא זרעיתא א"ל אין ואסיב על פומיה רב אמר לחייה בריה
[טז]נחות הית וסב איתא. א"ר אידי שכיחא הא מילתא בפומדון
דרבנן ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא. מכיון שלא
נטמאה טהורה ולא כיהודה בן פפוס [יז]שנעל דלת בפני
אשתו. א"ל טרעין הוון אבהתך עבדין כי חד כהן אתא לגבי
ר' יוחנן א"ל עברית מתנית' נשאתי אשה כהנת ובדקתי אחריה
ארבעה אימהות שהן שמונה. א"ל אין הו' עיקרא לקי מן ראשה
מן מודע לך: לויים וישר': מוסיפין עליה עוד אחת ולא נמצאת
מתמיד בישרי' יותר מן הכהנים. א"ר יוסי בי ר' בון [יח]אחת זו
ואחת זו קנס קנסו חכמים בהן כדי שיהא אד' דבק בשבטו
ובמשפחתו: הלכה ה' אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה כו'.
כתיב שום תשים עליך מלך. אין לי אלא מלך [יט]מניין לרבות שוטרי
הרבים ונבאי צדקה ומוסרי דיינין ומכן ברצועה מניין. ת"ל
מקרב אחיך תשים עליך מלך. כל שתמנוהו עליך לא יהא
אלא מן הכרורין שבאחיך. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן
כתיב והתייחשם כצב' במלחמה זכות יחסיהם עומדת להם
במלחמה עד כדון מן הקבלה מדברי תורה לא יבא ממזר
בקהל יי'. לא יבא פצוע דכא וגו'. מה כתיב בתריה כי תצא מחנה
על אויביך וגו': הלכה ו' בת חלל זכר כו'. רב המנונ' בשם רב
בת בת בת לעולם. ר' יוחנן בשם ר' ישמעאל [כ]בעמיו. מה
בעמיו שנא' להלן זכרים אסורין ונקיבות מותרות אף בעמיו
שני כאן זכרים אסורין ונקיבות מותרות מה נפק מביניהון כהן
שבא על הגרושה והוליד בן והלך הבן והולי' בן ובת על דעתי'
דרב בן ובת בן ובן בת ובת אסורה על דעתי' דר' יוחנן בת
בן אסורה ובת בת מותרת. מתניתא פליגא על רב ישר' שנשא
חללת בתו כשירה לכהונה. פתר לה חללה מבנה. מתניתא
פליגא על ר' יוחנן. רבי יהודה או' בת גר זכר כבת חלל זכר.
פתר לה לא בא ר' יודה אלא להוסיף. אילו אמר בת חלל
כבת גר יאות דלמא[כא] ר' הושעיה רבא ור' יודה נשיאה הוון
יתבין חדוש ר' יוחנן ולחיש לר' הושעיה באורתיה פצוע דכא
כהן מהו שישא בת גרים. א"ל מה אמר לך א"ל אמר
לי מילה דנגר בר נגרין לא מפריק לה. לא אמר לי גיורת שהיא
כזונה אילו ולא בת ישראל שהוא מחללה לא אמר לי אלא בת
גרים ובת גרים לא כישר' הוא פתר' לה כרבי יודה [כב]דר'
יודה אמר בת גר זכר כבת חלל זכר. כהן שבא על
הגרושה והוליד בת בת בת מה היא רבי חגיה ורבי מנא חד
אמר כשירה. וחד אמר פסולה. מתיב מאן דאמר כשר'
למאן דאמר פסולה בת חלל זכר אינה פסולה וחללה מבנה
אינה פסולה. משם מה היא פסולה. ר' אליעזר בן יעקב אומר
כו'. תמן תנינן [כג]ר' אליעזר בן יעקב אומ' האשה בת גרים לא
תנשא לכהונה עד שתהא אמה מישראל. וכולהו מקרא

אחר דורש [כד]כי אם בתולות מזרע בית ישראל. ר' יודה אומ'
עד שיהא אביה מישראל. רבי ליעזר בן יעקב אומר עד שיהא
או אביה או אמה מישראל. רבי יוסי אומר עד שיוולדו
בקדושת ישראל. רבי שמעון אומר עד שיבואו בתולים בקדושת
ישראל. תני בשם ר"ש [כה]גיורת שנתגיירה פחותה מבת שלש
שנים ויום אחד כשרה לכהונה. מה טעמא וכל הטף בנשים
אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם. ופינחס עמהן.
מה עבדין ליה רבנין החיו לכם לעבדים ולשפחות. רבי
יוסה רבי יסא בשם רבי יוחנן רבי יונה רבי חייה בשם רבי
יוחנן הלכה כרבי יוסה. תנין בר בא בשם רב הלכה כרבי
יוסי. והכהנים נהגו כרבי אליעזר בן יעקב. חד כהן נסב בת
גרים. אתא עובדא קומי ר' אבהו וארבעיה אספסליה. א"ל רבי
ביבי לא כן אלפן רבי' הלכה כר' יוסי. א"ל ולא נהגו הכהנים
כרבי אליעזר בן יעקב. א"ל רבי על המנהג לוקין. אמר ליה
אין כיני את תמי מפיים יאנא מוקי' ליה. מן דקיימי' א"ל רבי
הואיל והורה הרעשה אף אני מותר בה. רבי יעקב בר
אידי בשם רבי יהושע בן לוי מעשה במשפחת בדרום [כו]שהיו
קורין עליה ערר ושלח ר' את רומינוס לבודקה ובדק ומצא
שנתגיירה זקינתה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד והכשירה
לכהונה. רב הושעיה אמר כר"ש הכשירוה א"ר זעירא דברי
הכל היא הבא. ראי"ד זעירא [כז]בשם רב אדא בר אחוה ר' יוחנן
משי בה בשם רב ר' אבהו בשם ר' יוחנן וולד בוגרות כשר
שהוא בלא תעשה שהוא מכח עשה והוא אשה בבתוליה יקח
[כח]לא בוגרת. כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא.
ודכוות' כי אם בתולה מעמיו יקח אשה לא גיורת כל לא תעשה
שהוא בא מכח עשה עשה הוא. התיב ר' הושעיה הרי דור
שני של מצרי הרי הוא בלא תעש' שהוא בא מכח עשה
עשה הוא. חזר רבי הושעיה ואמר לא דומה עשה שבישראל
לעשה שבכהנים. עשה שבישראל [כט]אסור בכל. עשה שבכהנים
אסור בכהנים ומותר בלויים ובישראל: הלכה ז' האומר בני
זה ממזר אינו נאמן כו'. תמן תנינן [ל]האום' בני זה נאמן. ר' אבהו
בשם רבי יוחנן לתת לו אבל לא ליקח ממנו. א"ר יוסי ולא
מתני' היא אפילו שניהן או' על העובר שבמעיה ממזר הוא אינן
נאמנין. דילמא על דר' יהודה איתאמרת דר' יודה אומר נאמנין
עליה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן לתת לו אבל לא ליקח ממנו.
א"ר חזקיה עוד היא מתני' כי את הבכור בן השנואה יכיר.
הוו מחזיק' בו שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר אינו בנו אינו
נאמן. שאינו בנו ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן. אית
תניי תני על קדמייתא נאמן. רבי חזקיה רבי זריקן בשם
רבי הונא היו מחזיקין אותו שהוא משפחתו נאמן. [לא]היה עומד בבית
המוכסין ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן. עבדי הוא
וחזר ואמ' בני הוא אינו נאמן. אית תניי תני נאמן. א"ר מנא
בגין אילין כותאי [לב]דינון משעברין כבניהן. תני [לג]נאמן על
הגדול ואינו נאמן על הקטן. אי זהו גדול רבי זעירא
אמר כל שיש לו אשה ובנים. ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל שיש לו
אשה. מתני' פליגא על ר' אבהו גר שמל ולא טבל והיו לו בנים ואמ'
מלתי ולא טבלתי נאמן ומטבילין אותו כשבת. משם מה נביה
דברי רב יודה מה עבד בה. ר' אבהו פתר לה משם מה בכך:
הלכה ח' מי שנתן רשות לשלוחו כו'. תני איש ואשה שבאו
ממדינת הים. הוא או' אשתי היא. והיא אומרת בעלי הוא
אין הורגין עליהן משום אשת איש. הוחזקו הורגין עליהן
משום אשת איש. עד כמה היא חזקה. ר' יונה ר' בא רבי
חייה בשם ר' יוחנן עד שלשים יום. תמן תנינן [לד]תינוק שנמצא
בצד העיסה ובצק בידו ר"מ מטהר וחכמים מטמאין שדרך תינוק
לטפח בעיסה. ושורפין על החזקות. רבי יוסי בשם רבי זעירא
איתפלגון רבי יוחנן ורשיכל. רבי יוחנן אמר הורגין על החזקות
רשיכל אמר אין הורגין על החזקות. רבי יוסי בי רבי בון בשם
ר' זעירא כל עמא מודיי שהורגין על החזקות. מה פליגין בשרפ'.
ר' יוחנן אמר הורגין על החזקות ואין שורפין על החזקות רשיכל
אומר כשם שהורגין על החזקות כך שורפין על החזקות.
ומניין שהורגין על החזקות. רבי שמואל בריה דרבי יוסי
בי ר' בון אמר כתיב ומכה אביו ואמו מות יומת. וכי דבר
ברי הוא שזה הוא אביו והלא חזקה היא שהוא אביו ואת אמר
הורגין אף הכא הורגין: הלכה ט' וכן האשה שנתנה רשות כו'.
ולית הדא פליגא על ר' יוחנן [לה]אמר אדם מבטל שליחותו בדברים
פתר לה משום תורא דעריות. ר' יוסי בי ר' בון שמע לה
מן דבתרה וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה
היא וקידשה את עצמה. ולית הדא פליגא על ר"י ודר"י אמ' אדם
מבטל שליחותו בדברים. פתר לה משו תורי' הוא בעריות:
הלכה י' מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים כו'. ר' אבהו
בשם רבי יוחנן איש ואשתו עשו אותן כשני עדי' חזקה אין
אשה שותקת על בני חבירתה. רבי אבון שמע לה מן
דבתרה אשה נשאתי במדינ' הים הרי זו ואילו בניה. ר' אבהו
בשם ר' יוחנן איש ואשתו עשו אותן כשני עדים חזקה אין
האשה שותקת על בני חבירתה: הלכה יא' אשה שנשאתי במדינת
הים. תני תביא ראיה על הגדולים יביא ראי' על הקטנים.

מראה מקום והגהות

[ט] ע' בבלי בפרקין ע"ג.
[י] ע' ספרי תלא רכ"ג.
[יא] יבמו' פ"ד ע"ב.
[יב] יבמות פ"ד ופ"ח שם.
[יג] פ"א בפרקין.
[יד] ע' כתבות פ"א ה"ו.
[טו] תוספת' פ"ה כתובו' פ"א ה"ט.
[טז] בבלי יבמות ס"ג. וע"ג ע"ב.
[יז] ע' סוט' פ"א ה"ז. וגם פה צ"ל: "פפוס בן יהודה" כפ"ם בבבלי גיטין צ'. ורש"ה ב' שבת ק"ד: בתוס' ד"ה בן סטדא.
[יח] כתובות פ"א סה"ה.
[יט] במדבר רבה פ"ט וע' בבלי בפרקין ע"ה
[כ] בבבלי ע"ז.
[כא] ר"י סוס ר' שמעון.
[כב] יבמות שם פ"ח (ס', ב').
[כג] ע' ביכורים פ"א ה"ה.
[כד] שם ס"ה.
[כה] שם ס"ד ח'.
[כו] בבלי ע"א.
יבמות ס':
[כז] י"ג ברודים.
[כח] יבמות פ"ח ה"ג (ס', רע"ג).
[כט] ע' הוריות פ"ג ד'. ה"ב
[ל] ב"ב פ"ח מ"ח.
[לא] ב"ב ע"ו ב', ע"ש (ובבלי שם קכ"ז).
[לב] שם הגי':
[לג] ע' בבלי יבמו' ס"ז.
[לד] טהרות פ"ג מ"ח בבלי בפרקין פ'.
[לה] ע' גיטין רפ"ד (ס"ה ב').

[illegible]

וארבעיה אספסליה. פי' כמה לו ·שתי ידיו ושני רגליו על הספסל להלקותו: הלכה י"ג מן דבתרה. פירש פסיפ' דמתניתין:

בען שברי עין וגילוי עריות ושפיכות דמים ופוסקין צדקה ברבים ואינן נותנין. בען שברי עין מניין השמרו לכם פן יפתה לבבכם וגומ׳. מה כתיב בתריה וחרה אף יי׳ בכם ועצר את השמים וגו׳. בען מגלי עריה מניין ותחניפי ארץ בזנותיך וברעתך. מהו עונשו של דבר. וימנעו רביבים ומלקוש לא היה וגו׳. בען שופכי דמים מניין כי הדם הוא יחניף את הארץ. בען פוסקי צדקה ברבים ואינן נותנין מניין נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר. פסק חד בכל דוהו ולא מצא אחד מהן. התחיל שואל באורים ותומים. הדא הוא דכתיב ויבקש דוד את פני יי׳ באורים ותומים. אמר ר׳ אליעזר כתיב בקשו את יי׳ כל ענוי הארץ אשר משפטו פעלו. מהו אשר משפטו פעלו שהוא ששה משפטו ופעלו כאחת. ויאמר יי׳ על שאול ועל בית הדמים. על שאול שלא עשיתם עמו חסד. ועל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים. שלח דוד וקרא להם מה לכם ולבית שאול. אמרין ליה על אשר המית ממנו ז׳ אנשים שני חוטבי עצים ושני שואבי מים וחזן וסופר ושמש. אמר לון מה אתון בען כדון. אמרו ליה יתן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענו ליי׳ בגבעת שאול בחיר יי׳. אמר לון מה הנייה לכון ואינון מתקטלין. סבו לכון כסף ודהב והוון אמרין אין לנו כסף עם שאול ועם ביתו. אמר דילמא דאינון בהתין פלגון מן פלג. נסב כל חד מינהון והוה מפיים ליה קומי גרמיה והוה אמר מה הנייה אית לך דאינון מתקטלין סב לך דהב וכסף והוא אמר אין לנו כסף עם שאול ועם ביתו. אין לי כתיב. באותה השעה אמר דוד שלש מתנות טובות נתן הקב״ה לישראל רחמנין ובוישנין וגומלי חסדים. רחמנין מניין ונתן לך רחמים. בוישנין מניין ובעבור תהיה יראתו על פניכם זה סימן לבוישן שאינו חוטא. וכל שאין לו בושת פנים דבר ברור שלא עמדו אבותיו על הר סיני. וגומלי חסדים מניין ושמר יי׳ אלהיך לך את הברית ואת החסד. ואילו אין בהן אחד מהן מיד עמד וריחקן שנ׳ והגבעונים לא מבני ישראל המה. אף עזרא ריחקן שנ׳ והנתינים יושבים בעופל. אף לעתיד לבוא הקב״ה מרחקן דכתיב והעובד את העיר יעבדוהו. כתיב ויאמר המלך אני אתן ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבושת וגו׳. ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה. ואת אמר אכן. אמר מעתה בני מירב היו תילדתן מיכל ונקראו על שמה. ויתנם ביד הגבעונים ויוקיעום בהר לפני יי׳ ויפלו שבעתם יחד. חסר יוד. זה מפיבושת בן יהונתן בן שאול שהוא אדם גדול בתורה ונתן דוד עיניו בו להצילו מדם. אמר דוד הריני מעבירן לפני המזבח וכל מי שהמזבח קולטו הרי הוא שלי. והעבירו לפני המזב׳ ונתפלל עליו והיה המזבח וקלטו. הדא הוא דכתיב אקר׳ אל אלהים עליון לאל גומר עלי שהסכים הקב״ה עם דוד. והמה הומתו בימי קציר בראשונים בתחי׳ קציר שעורים. ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה על הצור. מהו על הצור אמר ר׳ הושעיה שהיתה אומרת הצור תמים פעלו. ר׳ אבא בר זמינא בשם רבי הושעיה גדול הוא קידוש השם מחילול השם. בחילול השם כתיב לא תלין נבלתו על העץ. ובקידוש השם כתי׳ מתחילת הקציר עד נתך מים עליהם. מלמד שהיו תלויין משששה עשר בניסן עד שבעה עשר במרחשון והיו העוברים והשבים אומרים מה חטאו אילו שנעשית עליהן מידת הדין. והיו אומרים על ששלחו ידיהן בגרים גרורים. אמרו מה אם אילו שלא נתגיירו לשם שמים ראו הואך תבע הקב״ה את דמן המתגייר לשם שמים על אחת כמה וכמה אין אלוה כאלהיכם ואין אומה כאומתכם. צנן לנו להידבק אלא בכם. הרבה גירים נתגיירו באותה שעה. הדא הוא דכתיב ויספר שלמה את כל האנשים הגרים ויעש מהם שבעים אלף נושא סבל ושמונים אלף חוצב בהר. רב הונא אמר כימי ר׳ לעזר בן עזריה ביקשו לקרבן. ר׳ אבהו מפיך לישנא כימי ר׳ לעזר. אמרו מי מטהר חלקו של מזבח הדא אמרה יהושע ריחקן. אפי׳ תימא יהושע ריחקן כלום ריחקן אלא פסולי משפחה. אין תימר משום פסולי עבירות. מעתה הבא על הנתינה לא יהא לה קנס ותנינן׳ הבא על הנתינה יש לה קנס. א״ר אלעזר אירהן כנחש. שנ׳ ועתה ארורים אתם. וכתיב ויאמר איש ישראל אל החוי. וכי חוי הוו אלא שעשו מעשה חוי. אמר יודע אני שאמר הקב״ה כי ביום אכלך ממנו מות תמות. אלא הריני הולך ומרמה בהן והן אוכלין ומענשין ואני יורש את הארץ לעצמי. כך עשו אילו אמרו יודעין אנו שהקב״ה אמר לישראל כי החרי׳ תחרימם החתי והאמורי והפרזי כאשר צוך יי׳ אלהיך. וכתיב לא תכרת להם ברית. הרי אנו הולכין ומרמים בהן והם כורתין עמנו ברית מה נפשך יהרגו אותנו עברו על השבועה. יקיימו אותנו עברו על הגזירה. בין כך ובין כך הן מענשין ואנו יורשין הארץ: רב נחמן בר יעקב אמר מקבלין גרים מן הקרדיים ומן התדמוריים. ר׳ אבהו בשם רבי יוחנן כל

מתני׳ אמרה כן שנידי תרמוד כשרין ותנינן תמן כל הכתמים הבאין מרקם טהורים. הא גירי תרמוד כשרין. רבי יעקב בר אחא אמר שמועתא. רבי חנינה ור׳ יהושע בן לוי חד מכשיר וחד מקבל. מאן דמכשיר מקבל ומאן דמקבל לא מכשיר. רבי יוסה בי ר׳ בון בשם רב נחמן בבל ליוחסין עד נהר יוק. רבי יוסי בי רבי בון אמר רב ושמואל חד אמר עד נהר יזק. וחד אמר עד נהר יואני. אמר רב יהודה בין הנהרות כגולה ליוחסין. אמר רבי חמינה בן בחוקה בשם רב יהודה בני מישא לא חשו להם אלא משום ספק חללות. כהנים ששם לא הקפידו על הגרושות. תמן אמרין מישא מתה מדוי חולה. אילם ונבכיי גוססות. תבול ימא תכילתא דבבל שייא וגבביא וצרדייא תכילתא דחכיל ימא: רבי יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה חד אוחד עשר שבממזר כרבי שמעון כשר ולא דהיש עשירי עשירי. תני רבי לעזר בי רבי שמעון אומר דור אחד עשר שבממזר זכרי׳ אסורים ונקיבות מותרות. ר׳ שמואל בריה דר׳ יוסי בי ר׳ בון אתיא דר״א בי ר״ש כר״מ. כמה דר״מ אמר נוידה שוה במקום שבאת. כן ר׳ לעזר בי ר״ש אמר נוידה שיה במקום שבאת מה להלן זכרים אסורין ונקיבות מותרות. אוף הכא זכרים אסורין ונקיבות מותרו׳. מעתה אפי׳ מיד. ובלבד מעשירי ולמעלה. שאלו את ר״א דור אחד עשר שבממזר מהו. אמר להן תביאו לי דור שלישי ואני מטהרו. מאי טעמא דר״א דלא חיי. ואתייא דר״א כרבי חנינה דאמר חנינא אתת לס׳ לע׳ שנה הקב״ה מביא דבר בעולם ומכלה את הממזרים ונוטל עמהן כשרים שלא לפרסם לחטאים. ואתייא כההיא דאמר לוי בשם רשב״ל במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני יי׳ שלא לפרסם את החטאים. וגם הוא חכם ויבא רע. לא מסתברא דלא וגם הוא חכם ויבא טוב. אלא ללמדך שאפילו רעה שהקב״ה מביא לעולם בחכמה הוא מביאה. ואת דבריו לא הסיר וקם על בית מריעי׳ ועל עזרת פועלי און. רב הונא אמר אין ממזר חיי יותר משלשים יום. רבי זעירא כד סלק להכ׳ שמע קלין קריית ממזרא וממזרתה אמר לון מהו כן הא אזלת ההיא דר׳ הונא דר׳ הונא אמר אין ממזר חיה יותר משלשי׳ יום. א״ל יעקב בר אחא עמך הייתי כד א״ר אבא רב הונא בשם רב אין ממזר חיי יותר משלשי׳ יום אימתי בזמן שאינו מפורסם. אבל אם היה מפורסם חיי הוא. רבי יסא בשם רבי יוחנן אף לעתיד אין הקב״ה נוקק אלא לשבט לוי ימה טעמא וישב מצרף ומטהר כסף וטיהר את בני לוי וזיקק אותה וגו׳. אמר רבי זעירא כאדם שהוא שותה בכוס נקי. אמר רבי הושעיה בגין דלית אנן לויים נפסדי. א״ר חנינה בריה דר׳ אבהו אף לעתיד לבוא הקב״ה עושה עמהן צדקה. מה טעמא והיו ליי׳ מגישי מנחה בצדקה. א״ר יוחנן כל משפחה שנשתקע בה פסול אין מדקדקין אחריה. אמר רבי שמעון בן לקיש מתניתא אמרה כן משפחת בני צריפה היתה בעבר הירדן וריחקה בן ציון בזרוע. ועוד אחרת היתה שם וקרבוה בני ציון בזרוע ולא ביקשו חכמים לפרסמן. אבל חכמים מוסרין אותו לבניהן ותלמידיהן פעמים בשבוע. א״ר יוחנן העבודה שאני מכירן ומה נעשה ונשתקעו בהן גדולי הדור. א״ר יהושע בן לוי חמשת אלפים עבדים הוו לפשחור בן אימר וכולם נשתקעו בכהונה גדולה הן הן עזי פנים שבכהונה. אמר ר״א עיקר טירוניא שלהן תעמך כמריבי כהן. א״ר אבהו שלש עשרה עיירות נשתקעו בכותים בימי שמד. אמרין חדא עין דמשא׳ מינהון: א״ר חנינה מתני׳ דלא כר׳ יודה דר׳ יודה אמר ד׳ קהילות הן. קהל כהני׳ קהל לויים. קהל ישראל. קהל גרים. מתיבין לר׳ יודה והכתיב לא יבוא פצוע דכא וכרות שפכ׳ בקהל יי׳. פסולי גוף אינון. והכתיב בני׳ אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל יי׳. כמעשה אינון. ורבנין אמרין ג׳ קהילות הן קהל כהנים. קהל לוים קהל ישראל לא יבא. לא יבא. לא יבא: הלכה ב אי זהו שתוקי כו׳. מהו בדוקי בדוק אחריו. אתיי דר׳ יהוד׳ בר זבדי בשם ר׳ תינוק כל זמן שהוא מושלך בשוק או אביו או אמו מעידין עליו. נאסף מן השוק צריך שני עדי׳ אביו ואמו כשני עדים הן. רבנין דקיסרין בשם רב חסדא הדא דאת אמר בינוני׳ שאינו מרגיע אבל בתינוק שהוא מרגיע צריך שני עדים. ואביו ואמו כשתי עדים הן ואתייא כההוא דא״ר ינאי עגלים וסייחין המקפצין אין להן חזקה. ר׳ בא בשם רב חסדא שלשה הן שהן נאמנין על אחר. חיה ושיירה והמטהרת חברותיה. חיה ותקח ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשונה. ושיירה כההיא דאמר אבא אתיי דיהודה בר זבדי בשם רב תינוק כל זמן שהוא מושלך לשוק או אביו או אמו מעידין עליו נאסף מן השוק צריך שני עדים אביו ואמו כשני עדים הן. והמטהרת חבירותיה כההיא דתנינן תמן ג׳ נשים ישנות במיטה אחת נמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות. בדק׳ אחת מהן ונמצאת טמאה היא טמאה ושתים טהורות. אמר רבי בא ובלבד מעת לעת: הלכה ג׳ כל האסורין לבוא בקהל כו׳. ר׳ ירמיה אמר כללא פצוע דכא

משפטו ופעלו כו׳. פי׳ כי הכא שהוא שופט של גבעונים שפסול והכר מוב פעולתה על אשר לא עשיתם עמו חסד. ומה שלא נתעור׳ דוד עד עכשיו לספדיה שאמר שעבר י״ב חד׳ אין דרכו לספדיה: ראינן בהתין. פי׳ מתביישי׳ זה מזה שלא אותם שהלך אותם לקח כל א׳ מהם והיה מפיים בפני עלמה אין לי כתיב. לומר לך דכל א׳ בפני עלמו אמר כן: והעבד את העיר. פי׳ דהגבעונים עובדים הם לירושלים בחטיבת עצים ובשאיבת מים: יאבדוהו. נקרא כתיב יעבדוהו בעי״ן ואפ׳ כאן אל תקרי יעבדוהו אלא יאבדוהו בא״לף וכן הוא בפירוש במדר׳ רבה: אכן. פי׳ הכי כלומר בתמי׳ היכי כתי׳ וחמשת בני מיכל הא לא היה לה ולד: ונתפלל עליו. דמ״לכ ספי ויפלו חסלך הלא קליטתו הבילתו אלא שנתפלל עליו: גדול קידוש השם מחילול השם. כגון הכא קדום השם שלד א׳ כדי שידבקו גרים בישראל וחלול השם דכתיב במורייתא לא תלין נבלתו על העץ: גרורים. פירש שמתלכן נגדת להתגייר וכיולא בזה גרס פ״ב דע״א: ש״ס. אלא שלא יהדנו׳ עם ז׳ עממי׳: אירהן כנחש. דכתיב בים ארור אתה מכל הבהמה וכי דמי הוי. פי׳ והלא אמורי הוא דכתיב והגבעונים לא מבני ישראל המה כי אם מיתר האמורי: מעשה חוה. פי׳ מעש׳ הכי׳ דתרגומו חויא: עברו על השבוע׳. ולע״ג דכבר׳ לבטל את השבו׳ אין בה ממש לא ידעו הגבעונים דין זה ומה שקיימו להם השבועה היינו משום חלול השם שלא יאמרו כפ׳ השולח: ואנו יורשין את הארץ. שאם יהרגו את אלו שבאו בערמה שאלו עיקר הגבעוני׳ שבארל׳ גירים הארץ ואפי׳ תימא שמתשבת הית׳ שאלמו להחריסם אפילו ירבו להיות להם עבד ולפי זה לבל יהמי הארץ ימאו להרוג ול״ל דסבור דכא״ר יתקילו לפגוע בהם יענישם ה׳ על שבועתם והגמרים בהם ירשו את הארץ וגירשת הילקוט ואין יורשים את הארץ ולפי זה ניחא טפי. תמן. השנה בפ׳ דם הנדה: בני מיש׳. ספ״ק דיבמות דף ג׳ ע״ב בל המוני׳ הם פירשתי ע״ש. אתת לס׳ שנה כו׳. הא פליג אדרב הונא דאמ׳ לעיל אין ממזר חי יותר מל׳ יום דלפי זה משמע דחיי והוו נבכל דור קנייתו רק בשנת ס׳ או ע׳ שהן כלין. לגמרי תפינו ליכא לפים׳ שאין כל ממזר המפורסמים רק ס׳ לע׳ שנה דמ״כ האמנם׳ אחר אותו שנה עד ע׳ שנה ימתו וירנו ויתעקמו בישראל. אלא כ״ל שבכל דור ודור ממזר ה״קנת ממזרי׳ קודם שיבואו לידי נישואין ופ״מ שמרו ועתים נקסמתם מבל בשנת הע׳ כל כלן אלא שמר בהן א׳: טירונייא. פי׳ בת עלילה בלומ׳ שתולי׳ שהם עזות פנים דכתיב ועמך כמריבי כהן ולא מקום שמם קמנדי בסתן שלבע לו שמו מעידים עליה מרגע. פי׳ שאינו יכול לזוז ממקומו כל רגע ורגע: ושיירה. פי׳ בגמ׳ ממכך קלמן לו ידם יהיה עיין לקמן נח״ח דף לט ע״ב:

א שם ותענית פ״ג ה״ג (ס״ו, ג׳) וש״נ ועי׳ ספרא קדושים פרק ז׳ פרקי דר״א פל״ו, נש״ב פ״ח ומדרש שוחר טוב קכ״ח.
ב עי׳ ב״ ב תענית ח׳ ויבמות ע״ח ושאלתות רבתא סכ״ה.
ג ע׳ בבלי יבמות ע״ח: ע״ב.
ד מדרש תהלים א׳, י״א, שוחר טוב סכ״מ בבלי יבמות שם ורבה בשם שם.
ה במדבר רבה פ״ח.
ו ע׳ בבלי יבמו׳ שם.
ז שם במדרש הגי׳: ר׳ אחא בר זבינא.
ח ע׳ במדבר רבה פ״ה.
ט כתובות פ״ג, כ״ו א׳.
י שם פ״א.
יא יבמות נ׳ ג׳, ידים רפ״ג.
יב נדה פ״ו.
יג ביבמות שם הגי׳ נהר אזק.
יד יבמות שם, ע״ב.
טו שם וסנהדרין רפ״ט כ״ו ד׳.
טז במדבר רבה פ״ט וי״ר פל״ב.
יז יבמות שם, וש״נ.
יח שם, וש״נ.
יט צ״ל: בר רב האלא ובתו״ר הגי׳: רבא ור״ה.
כ ע׳ ויקרא רבה פ״ט פכ״ג.
כא עדיות פ״ח ושם ביבמות ה״ב.
כב ע׳ בבלי שבת קמ״ט:
כג ע׳ בבלי ע״ג.
כד ב״ב י״ג ד׳, וע׳ כתובו׳ ספ״ק.
כה שם הגי׳ דא״ר יוחנן.
כו ב״ב פ״ג ה״א.
כז שם הגי׳: ר׳ סימון אחוי דרב״ל.
כח נדה פ״ט
כט יבמו׳ פ״ח ה״ג (ט׳, ג׳) וש״נ.

שפחה והולידה בן הוולד ממזר. ואחר כך שיחרר העבד והוליד בן חרי. זה בן עבר משוחרר. יש מוכר לאביו לתת לאמו כתובתה כיצד מי שיש לו עבד ושפחה והוליד בן שיחרר את השפחה ונשאה וכתב כל נכסיו לבנה. זהו שהוא מוכר לאביו לתת לאמו כתובתה. רבי מאיר אומר אין ממזרין טהורין לעתיד לבוא. שנאמר וישב ממזר באשדוד. מוליכן טינה אצל טינה וסיריות אצל סיריות. רבי יוסי אומר ממזרים טהורין לעתיד לבוא שני וזרקתי עליכם מים טהורים וגומר. אמר לו רבי מאיר והלא אינו אומר אלא מכל טומאותיכ' ומכל גילוליכם אטהר אתכם. אמר לו רבי יוסי אילו נאמר וכל טומאותיכם ומכל גילוליכם ושתק הייתי אומר כדבריך. הא אינו אומר אטהר אתכם אלא מן הממזרות. רבי הונא בשם רבי יוסף אמר אין הלכה כרבי יוסי לעתיד לבוא:

הדרן עלך האומר לחבירו

א. עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי ישראלי חללי גירי וחרורי ממזירי ונתיני שתוקי אסופי. כהני לויי וישראלי מותרין לבוא זה בזה. לויי וישראלי גירי וחרורי וחללי מותרין לבוא זה בזה. גירי וחרורי וממזירי נתיני שתוקי ואסופי מותרין לבוא זה בזה: ב ואי והו שתוקי כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו. ואסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו. אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי: ג כל האסורין לבוא בקהל מותרין לבוא זה בזה ור' יהודה אוסר. ר' אליעזר אומר ודאן בודאן מותר. ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור. ואילו הן הספיקות שתוקי ואסופי וכותי: ד הנושא אשה כוהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אימהות שהן שמונה אמה ואם אמה ואם אבי אביה ואמה ולויה וישראלית מוסיפין עד אחת: ה אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה וכל מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים וגבאי צדקה משיאין לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהן. רבי יוסי אומר אף מי שהיה חתום בערכי הישנה של ציפורי. ר' חנינה בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה מוכתב באיסטרטא של מלך: ו בת חלל זכר פסולה לכהונה לעולם. ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה. חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה. רבי יהודה אומר בת גר זכר כבת חלל זכר. רבי אליעזר בן יעקב אומר ישראל שנשא גיור' בתו כשירה לכהונה. וגר שנשא בת ישראל בתו כשירה לכהונה אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה אחד גרים ואחד עבדים משוחררין ואפי' עד עשרה דורות עד שתהא אמו מישרא' רבי יוסה או' אף גר שנשא גיורת בתו כשירה לכהונה: ז האומר בני זה ממזר אינו נאמן ואפילו שניהן אומרין על העובר שבמעיה ממזר הוא אינן נאמנין. רבי יהודה אומר נאמנין: ח מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו והלך הוא וקידשה אם שלו קדמו קידושיו קידושין. ואם של שלוחו קדם קידושיו קידושין. ואם אין ידוע שניהן נותנין גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס: ט וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה היא וקידשה את עצמה אם שלה קדמו קידושיה קידושין. ואם של שלוחה קדמו קידושיו קידושין ואם אין ידוע שניהן נותנין גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס: י מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים ובא הוא ואשתו ובניו ואמר אשה שיצאת עמי למדינת הים הרי היא זו ואילו בניה אינו צריך להביא ראיה לא על האשה ולא על הבנים. מתה ואילו בניה צריך להביא ראיה על הבנים ואינו מביא ראיה על האשה. אשה נשאתי במדינת הים הרי היא זו ואילו בניה מביא ראיה על האשה ואינו צריך להביא ראיה על בניה מתה ואילו בניה צריך להביא ראיה על האשה ועל הבנים: יא לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים. רש"או' מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו וישן עמהן בפונדקי מפני שאשתו משמרתו. מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהן בפונדקי מפני שאשתו משמרתו. מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהן בקירוב בשר. ואם הגדילו זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו ולא ילמד רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים. רבי אליעזר או' אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים. רבי יהודה או' לא ירעה רווק את הבהמה. ולא יישנו שני רווקים בטלית אחד וחכמים מתירין. וכל שעסקו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים לעולם. לא ילמד אדם את בנו אומנות בין הנשים. רבי מאיר או' לעולם ישהדל אדם ללמד את בנו אומנות נקייה ויתפלל לפני מי שהעושר שלו לפי שאין לך אומנו' שאין בה עניות ועשירות שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות. רבי שמעון בן אלעזר או' ראית מימיך חיה ועוף שיש להן אומנות והן מתפרנסין שלא בצער והלא לא נבראו אלא לשמשני כך הן מתפרנסין בלא צער ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהורעתי את מעשיי וקיפחתי את פרנסתי. אבא גוריון איש צידן או' משום אבא שאול לא ילמד אדם את בנו חמר גמל ספן ספר קדר רועה וחנוני שאומנותן אומנות ליסטין. רבי יהודה אומר משמו החמרים רובן רשעים. הגמלים רובן כשרים. הספנים רובן חסידים. טוב שברופאים לגיהנם. כשר שבטבחים שותפו של עמלק: יב רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בניי אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ושאר כל אומניות אינן כן שאם נכנס אדם לידי חולי או לידי זקנה או לידי מידה של ייסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ומוטל ברעב. אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע. בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנערותו מהו אומר וקווי ה' יחלפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו. בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה דשינים ורעננים יהיו. וכן הוא אומר באברהם אבינו ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנא' עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורותי:

פרק רביעי

הלכה א. עשרה יוחסין עלו מבבל כו'. כהני לויי וישראלי. על שם ויעלו מבני ישראל ומן הכהנים והלוים והמשרתים והשוערים והנתינים אל ירושלם בשנת שבע לארתחששתא המלך. חללי. על שם ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ אלה בקשו כתבם המתייחשי' ולא נמצאו ויגאלו מן הכהונה. ויאמר התרשתא להם ולמה נקרא שמו התרשת' שהתירו לו לשתות ביין. התרשתא ואני הייתי משקה למלך. אשר לא יאכלו מקדשי הקדשים. הא בקדשי הגבול יאכלו. אמר ר' יוסי גדולה היא החזקה מכיון שהוחזקו שם להוו' אוכלין אף כאן אוכלין. ניחא תמן דכתיב הציבי לך ציונים. הכא מה אית לך. כמיד מאיליהן קיבלו את המעשרות. עד עמוד כהן לאורים ותומים. וכי אורים ותומים הוו באותה השעה בבית שני אלא כאדם שהוא אומר עד שיחיו המתים. עד שיבוא בן דוד. אילין בנות ברזילי לשם שמי' נתגיירו או שלא לשם שמים נתגיירו. אין תימר לשם שמים נתגיירו יאכלו בקדשי הקדשי' ואין תימר שלא לשם שמים נתגיירו אפי' בקדשי הגבול לא יאכלו. אפי' תימר לשם שמים נתגיירו. וגיורת לא כוהנה היא אצל כהונה. פתר לה לא הוו בנות אלא בנות בנות. ואין מבנות בנות כישראל הם וכר"ש דר"ש אמר גיורת שנתגיירה פחות מבת שלש שנים ויום אחד לא היה בה דעת לטבול או משהטבילה אותה מכיון שהיא חוזרת וטובלת לשם קידושי ישראל כל אותה גיורת היא וגיורת כזונה היא אצל הכהונה. המתגייר לשם אהבה וכן איש מפני אשה. וכן אשה מפני איש. וכן גירי שולחן מלכים. וכן גירי אריות. וכן גירי מרדכי ואסתר אין מקבלין אותן. רב אמר הלכה גרים הן ואין דוחין אותן כדרך שדוחין את הגרים תחילה אבל מקבלין אותן וצריכין קירוב פנים שמא גידו לשם. גירי על שם וכל הנבדל מטומאת גויי הארץ אליהם. חרירי על שם וכל הנחותם וגו'. ממזירי אמר רבי סימון כתיב ואלה העולים מתל מלח תל חרשא. מתל מלח זו בבל. תל חרש אילו שתוקי ואסופי. כרוב אילו הממזירין רובין אילו שהלכו אחר עיניהן. אדון שהוו אומרים אין דין ואין אדון. רבי חזקיה מפיק לישנה אילו שהלכו אחר עיניהן ואמרו אין דין ואין דיין. ואימר שהוממו לאל במעשיהן הרעים. ר' אבון בשם ר' פינחס פדסמו עצמן כאמרא בחלוק. רבי לוי בשם רשב"ל ראויים הוו ליעשות תל מלח אלא ששתקה להן מידת הדין. תל חרשא תני ר' אמי בשם רבי יהושע בן לוי על שם ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה. ניחא לעדה. ולמזבח ה'. אלא תליין יהושע ברופן ואמר אני לא מקרבן ולא מרחקן אלא בטי שהוא עתיד לבנו' את בית הבחירה ואת שרעתו לקרב יקרב לרחק ירחק. בא דוד וריחקן שנ' והגבעונים לא מבני ישראל המה. ולמה ריחקן על שם ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה. אמר דוד בעון ארבעה דברים הגשמים נעצרים

מראה מקום והגהות

א ע' מ"מ פ"ג.
ב ע' נגעי פי"ד.
ג לקמן סה"ג (ס"ה ד') לעיל יבמות פ"ד סה"ב (ה' ד') ופ"ח ס' ב'.
ד ע' כתובות פ"א ס"ט, לעיל יבמות ס' ג'.
ה יי"ב ולוים וישראלים.
ו ע' סוף סדו'.
ז ביכורים פ"א ה"ה.
ח ע' ב"ס רפ"ו.
ט ע' איכה רבתי פ' קרלתי למקהבי.
י לעיל פ"א ה"ס וב"כ.
יא ע' סוטה פ"ט.
יב ע' קהלת רבה פ' כנסתי לי.
יג סנהדרין פ"ו ה"ט (כ"ג ג').

וכתב כל נכסיו לבנ'. פי' וקונה עצמו בן חורין בכלל הנכסי' וס"ק לרי לפרוע לאמו כתובת' שהנכסים שהיו משועבדי' לכתובת' ופס אין לו כדי לפרוע אלא שהעבד שוהרו לפרוע לה כתובתה ולא ידעתי הא דקבעל לוקר זהו שהא' שהי כ' לקעוטי אמי אלא: שני' וישב ממזר באשדוד. פיר"שי יבדלו הממזרים שהם ושבו בפני עלמו: טינא אצל טינא. ס"ל דאשדוד הוא אשדו' דפלשתים ולכן יהיו שם הממזרים עם הפלשתים שהם נרמעים במתם ולר' יוסי פסוק בפ' י' יוחסין קאי כדמתרגם רב יוסף ויתבון בית ישראל לרוחלן בארעהון דהוו דמו בה לנוכראי' ופיר"שי יתבון בית שראל לרוחלן מרנוס של וסנ: עשר' יוחסין עלו מבבל כו': ולמה נקרא כו'. פי' דהתרשתא הוא נחמיה בן חכליה שהתירו לשתות יין של גוים אף על פי שהכילא ותבעיו גזרו על סתם יינם התירו לו מפני שהיה משקה למלך והיה צריך לטעום נראהן מפני חשש סם המות: עד שיחיו המתים. פי' כלו' שחלה להפליג עכין עד ומפר שלא יהיה כן עד שימיו המתים כמו כן עד עמוד כו' דהיינו לעתיד לבוא: מתל מלח כו'. על שם שהית' עתיד' להיות לתל מלח: רובין. פי' במורי' תרגם כרוב לשון רובין כדמתרגמי' כרובים ברביא והיינו שעשה מעשה כנערים ללכת אחר עיניהם: שהוממו לאל. כמו בי הסרו אמרי אל: ניחא כו'. פיר' בגלמ' לעדה כיתה שנכנסים לעבדים אבל מה טעם לעבדים גם למזבח ועיין ביפה ערלי: ברופן. פי' ברפיון וכן הגומחה לקמן בסנהדרין דף כ"ג ע"ב

פירוש

אפילו ממזר כו'. שבירם אלקים פוסג יחידי ביתה וגו' כפ"ש בב"ר פרשה כ"ח שאמר מזווגן בעל כרחן ופירש בכתובות גבי הירוש פלן דבעי לומר שירה ופלן דלא בעי נכי וקפ"ל הכא דאפילו זוג ממזרים כגון ממזרים פה'הוא ל:חג כל אח' בדומה לו אפילו להביאן מכנף הארץ אלא הוי מכירין זה את זה ומכם דדרים יחידי' על המסור שהם יושבי בדד שאין מודות להם והנ"י מוסיף להם כדלא כהם שאין פרוק לעבור לה' בתים: אין ממזר חי כו'. עיין לעיל ביבמות דף ס' ע"ג ע"ד וביפה מראה פרק האזל סי' ג': ואוכרתה חיין דההוא גבר'. פי' לאשהיה' דעתו להכאם לכשירות דמ"כ ה"ל לר' ברכי' לגעור בו ולא היה צ"ל לו חיין יהבית לך אלא דעל ידי שידע כשלו יהיה לבו נעימי האלהים ולא ירוחם לעשות עמו חסד תפלא שלבד פרנסתו וקפ"ל ר' ברכיה דפ"ם טוב למיון שיתפרסם: אע"ג דר"ש בן יהודה ס'. עיין לעיל ביבמות פ' החולץ דף ו' ר"ש פ"ג כל הפסוקים:

יעקב בר אחא כגון אנא ראוית לי תרי מן תרי. מתניה' בשיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים. אבל אין לו אלא כת אחת אם אמר גדולה, לא קידש אלא גדולה. ואם אמר קטנה לא קידש אלא קטנה. תמן תנינן "עד לפני הפסח ר' מאיר אומר עד שיגיע. ר' יוסי אומר עד שיצא. ר' ירמיה בעא קומי רבי יהודה מחלפה שיטתיה דר"מ מחלפה שיטתיה דרבי יוסי. מחלפה שיטתיה דרבי יוסי תמן הוא אמר עד שיצא כל רשויות הגדולות. עד שיצא כל רשויות הקטנות. והכא אמר הכין. א"ל משפח בן עזאי ובן זומא בטלו השקדנים. ולא עמד שקד עד שעמד ירמיה. א"ר בא בריה דר' חייה בר ווא. והוא מקטר להון לא כבר קשיתה הרי עלם. לא כבר קשיתה רבי אלעזר קומי ר' יוחנן מחלפה שיטתיה דרבי מאיר ואמר לון לית היא מחלפה מתני' היא דמחלפה דתני רבית ר' בן עד לפני הפסח ר"מ או' עד שיצא ר' יוסי אומ' עד שיגיע. א"ל אנן בעיי עד לפני ואת אמר אבן. אמר רבי זעירא לשון גיוזמי— הוא "עד לפני פיסחא. אמר רבי אבון הכל מודין בפסח שהוא מותר. מה פלינן בפרס הפסח ההן אמר עד שיצא וההן אמר עד שיגיע: הלכה יב האומר לאשה כו'. אמר רבי יוסי מסתברא דלא יהוי ר' מאיר פליג הכא. א"ר מנא כל גרמיה אמרה דהוא פליג. מה אין תמן שבכלום גדולות וקטנות את אמר רבי מאיר פליג כאן שבכלום גדולות אצל קטנות וכלום קטנות אצל גדולות לא כל שכן שיהא רבי מאיר פליג: הלכה יג קידשתי את בתך כו'. רב הונא אמר מפתים אותו ליתן גט. וכופין אותו ליתן קנס. הגע עצמך שהיה חבר והיה יודע שחייב גט וקנס. והלך ונשא את אחותה מתניתן את הוודאי מפני הספק: הלכה יד כל מקום שיש קידושין כו'. רשב"ל "בעא קומי רבי יוחנן הרי גר שנשא ממזרת הרי יש קידושין ואין עבירה והולד הולך אחר הפגום שבשניהן. אמר ליה בכל מקום ששנה רבי פידש ואי זה זה זה כהנת ולויה וישראלי' שנשאו לכהן וללוי ולישראל. רבי אבון שמע לה מן דבתרה בכל מקום שיש קידושין ואין עבירה והולד הולך אחר הזכר. רשב"ל בעא קומי רבי יוחנן הרי גר שנשא ממזרת הרי יש קידושין ואין עבירה והולד הולך אחר הפגום שבשניהן. אמר ליה כל מקום ששנה רבי פידש ואי זו זה זה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וממזרת ונתינה לישראל ובת ישראל לממזר ולנתין. ויתבינה הרי חלל שנשא לבת ישראל הרי קידושין ואין עבירה והולד הולך אחר הפגום שבשניהן. הרי המחזיר גרושתו משניסאת הרי קידושין ואין עבירה והולד כשר. ראמר חייא בשם רבי יוחנן "המחזיר גרושתו משניסאת בתה כשירה לכהונה. מה טעמא היא תועיבה ואין בניה תועיבין. רבי יוסי בי רבי בון בשם רב 'גר ועבד משוחרר וחלל מותרין בכהנת. מאי טעמא כשירין הוזהרו על הפסולות ופסולות על הכשירין אבל לא כשירות על הפסולין. ולא פסולין על הכשירות. והא תאני לא יקחו לא יקחו מלמד שאף האשה מוזהרת על ידי איש. סברין מימר ככשירות על הפסולין ואינן אלא בפסולות על הכשרים: חד גיור אתא לגבי רבי יוסא אל מהו מינסוב ממזרתא אמר ליה שרי חור ואתא לגבי רבי יודה אמר ליה שרי אלא הוי ידע דבני דההוא גברא ממזירין קומי שמייא חזר ואתא קומי רבי יוסי אמר ליה הוית ידע דהוא כן ולמה שרית לי מן קדמיתא אל מה דשאלת לי אגיבונך. אמר רבי יוסה ההן גיורא מדמי לעמרא נפנא אין בעית למיתניה בעמרא שרי. בביתנא שרי. ניחא בת ישראל לממזר ולנתין דכתיב לא יבא ממזר בקהל יי'. מה ת"ל לא יבוא לא לפסול. אמר רבי אבהו מהו ממזר מום זר. ופליג על ההוא דאמר יודה בר פזי 'אלהים מושיב יחידים ביתה. אפילו ממזר בסוף העולם. וממזרת בסוף העולם הקב"ה מביאן ומזווגן זה בזה. רב הונא אמר אין ממזר חיה יותר משלשים יום. ביומוי דר' ברכיה סלק חד בבלאי להכא והוה ידע ביה דהוא ממזר. אמר ליה רבי זכה עימי. אל למחר את קאים בציבורי ואנא עביר לך פסיקא. אתא יתיב דריש מן דחסי מידרש אמר לון אחונן זכון עם הדין דהוא ממזר. מן דאזל ליה קרא אל רבי חיי שעה בעית נבך ואוכרתא חיין דההוא גברא. אל חייך ההן יהבי' לך דאמר כא רב הונא בשם רב" אין ממזר חיה אלא שלשים יום. אימתי בזמן שאינו מפורסם אבל אם היה מפורסם חיי הוא. רבי זעירא כד סליק להכא שמע קלין קריי ממזרה וממזרתא. אמ' לון מהו כן הא אולא הניא דר' הונא ודרב הונא אמר אין ממזר חיי יותר משלשים יום. אמר רבי עקבה בר אחא עימו הויתי כד אמר רבי בא רב הונא בשם רב אין ממזר חיי יותר משלשים יום אימתי בזמן שאינו מפורסם. אבל אם היה מפורסם חיה הוא. תני "גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. רבי שמעון בן יהודה אומר בשם ר"ש אין הולד ממזר שאין ממזר אלא מאשה שהיא אסורה עליו איסור ערוה וחייבין עליה כרת.

ושניהם מקרא אחד דרשו לא יקח איש את אשת אביו וגו'. רבי מאיר דריש מה אשת אביו מיוחדת שאין לו עליה קידושין. (אבל יש לה קידושין על אחרים) והולד ממזר אף כל שאין לה עליו קידושין הולד ממזר. רבי שמעון בן יהודה דריש מה אשת אביו מיוחדת שאין לה עליו קידושין. אבל אם יש לה קידושין על אחרי' הולד ממזר. יצא גוי ועבד שאין לה עליו ולא על אחרים קידושין. התיב רבי שמואל בר אבא על ההוא תנינא קדמייא הרי יבמה שזינת הרי אין לה עליו ולא על אחרים קידושין והולד כשר. רבי ינאי בשם רבי גוי ועבד שבאו על בת ישראל הולד ממזר. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש תריהון אמרין הולד ממזר. רבי יעקב בר אחא ר"ש בר אבא רבי יהושע בן לוי בשם רבי ינאי בר' הולד אינו כשר ולא פסול אלא מזוהם. רבי יונתן סלק עם ר' יודה נשייא לחמתא דגדר הורי תמן הולד כשר. אמר רבי זעירא ההן ולד כל מה דהוא אזיל הוא מתעלה. רבי עבר בריה מזוהם. בר בריה עבדיה כשר. הורי ה' כא בר זברא במקום כל רבנין הולד כשר. ר' ביבי אמר קומי ר' זעירא בשם ר' חנינה הולד כשר. א"ר זעירא אין מן הדא אין למידין מעשה מהבדה. אמר רבי חזקיה אנא ידע ראשה וסופה. רבי חמא בר חנינה הוה אזיל מיסוק לחמתה דגדר אתא לגבי אבוי אמר ליה הב דעתך דאי' תמן מן אינון פסולייא דלא תפגע בהון. אע"ג דר"ש בן יהודה אמר משום ר"ש בן יוחי גוי ועבד שבאו על בת ישראל הולד כשר 'מודה שאם היתה נקיבה שהיא פסולה מן הכהונה. אע"ג דרבי יהושע אמר הבא על אחותו הולד כשר מודה שאם היתה נקיב' שהיא פסול' מן הכהונה. חד בר נש אתא לגביה דרב אל כגון דילידתיה איתיה מן ארמאי אל כשר. אל רב חמא בר גוריא הן דעימך "מגליך עד דאתי שמואל ויפסלינך. אע"ג דרב אמר גוי ועבד שבאו על בת ישראל הולד כשר מודה שאם היתה נקיבה שפסולה מן הכהונה: א"ר יעקב בר אחא תני תמן הפוסל פוסל בפנויה והמכשיר מכשיר אפי' באשת איש. ר' תנחום בר פפא שלח שאל לר' יוסי תרין עוברין מן אלכסנדריאה. אחד בפנוי' ואחד באשת איש. באשת איש שלח כתב ליה לא יבא ממזר בקהל יי'. בפנויה שלח כתב ליה מבדין אתם מוהרין על בנות ישראל הקדושות. אמר לר' מנא סב והתום ותתם אמר לר' ברכיה סב ותתם ולא קביל עלוי. מן דקמון קם ר' מנא עם ר' ברכיה אל למה לא חתמתה. אל לא כן א"ר יעקב בר אחא תניי תמן הפוסל פוסל בפנויה והמכשיר מכשיר אפי' באש' איש. אל בריך דחתמנא דלא הוינא שמיע הדין אולפנא אילו הוינא שמיע הדין אולפנא לא הוינא מתחי' והון אמרין תלמידא פליג על רביה. אמר מר עקבן הבא את אמרת הפוסל פוסל בפנויה והמכשיר מכשיר בפנויה ברם באשת איש לא איתמר כלום. ברומשא סלק בעי מתחים. אל לית הבא אמר רבי חייה בר בא. אזל לצור אתא לגבי רבי יוחנן א"ל מה מעשה בא לידך. א"ל גר שמל ולא טבל א"ל ולמה לא פגעתה ביה. א"ל רבי יהושע בן לוי ארפי ליה. יאות עבד דלא פגע ביה. מחלפה שיטתיה דר' יהושע בן לוי תמן ר' יעקב בר אחא ר"ש בר בא ר' יהושע בן לוי בשם ר' גמליאל בר' הולד אינו לא כשר ולא פסול אלא מזוהם. והכא הוא אמר הכין. ולא כן תני "גר שמל ולא טבל. טבל ולא מל הכל הולך אחר המילה דברי ר"א. ר' יהושע אומר אף הטבילה מעכבת. אלא רבי יהושע בן לוי כהדא דתני בר קפרא. דתני בר קפרא גר שמל ולא טבל הרי זה כשר. שאין גר שלא טבל לקירויו. וקשיא עלת לו טומאה קלה מטומאה חמורה. א"ר יוסי בי ר' בון כיון שזו חו לשום קדושת ישראל עלת לו. ואי זה זה זה ולד שפחה ונכרית. תמן תנינן "חוץ ממה שיש לו מן השפחה ומן הנכרית. שפחה דכתיב. האשה וילדיה תהיה לאדניה. נכרית. ר' יוחנן בשם ר"ש בן יוחי "כתיב לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו. וכתיב כי יסיר את בנך מאחרי. בנך מישראל קרוי בנך ואין בנך מן הגויה קרוי בנך אלא בנה: יעקב "איש כפר נבורייא אזל לצור אתון שאלין ליה מהו מיגזור ברה דארמייתא בשבתא. וסבר למישרי לדן מן הדא ויתיילדו על משפחותם לבית אבותם. שמע ר' חגיי אמר ייתי וילקי. אל מרוכן את מלקיני. א"ל מן הדין ועתה נכרות ברית להוצי' כל הנשים הנכריות והנולד מהן וגומ'. א"ל ומן הקבלה "את מלקני. אל וכתורה יעשה. א"ל מן הדין אוריתא א"ל מן ההוא דאיד יוחנן בשם ר' שמעון בן יוחי לא תתחתן בם וכו'. א"ל חכו' חבוטך דהוא טבא בקלטה: הלכה טו ר' טרפון אומר יכולין ממזרין ליטהר כו'. כיני מתניה' ממזר מותר לו לישא שפחה. רב יהודה בשם שמואל הלכתא כה' טרפון. ר' שמלאי הורי באנטוכיא. ר' סימאי הורי כפר ספורייא הלכה כר' טרפון. תני "משם ר' מאיר יש איש ואשה שמולידין חמש אומות כיצד מי שיש לו עבד ושפחה והולידו בנים הרי גוים. נתגייר אחד מהן אחד גר ואחד גוי נתגייר רבו וגיירן לשני עבדים והולידו בנים הרי אלו עבדים. א"ר זעירא הרא אמרה גוי שבא על שפחה והוליד בן הולד עבד. שיחרר

מראה מקום והגהות

א נדרים פ"ח ה"ג (ס', ד') ע"ש.
ב ע' סוטה פ"ט ה"י.
ג נדרים שם. וע' בבלי בפרקין ס"ו:
ד בבבלי ס"ה ק"ל ר' שמעון לר"ש וע"ש.
ה יבמות פ"ד הי"ג (ו' ג').
ו שם פ"ט ה"א (נ', ס') וע' כ' שם ס"ה.
ז ע' ב"ר פס"ה.
ח יבמו' פ"ח ה"ג וש"נ.
ט ראה יבמות ד' ג'. ובפלאתם ושלח סי' כ"ה אחרי פי' ג"ה.
י יבמו' פ"ד הט"ו (ו' ג').
יא צ"ל: רגלך עד דלא ייתי שמואל.
יב ע' בבלי יבמות ס"ו.
יג יבמו' פ"ב ס"ו, וש"נ.
יד (בבלי בפרקין ס"ט.וע"ש בתר').
טו שם ד' ג', וב"ר פ"י ופסיקתא רבתי פ"ד, ע"ש, ורבה ותנחומא חוק' פי"ט ומדרש קהלת פ' כל ו כמיתי. (וע' שמואל רבתי פ"ג: תרגם יעק' איש כפר נבור' וכו').
טז (ע' שם סופרים פי"ח ה"ג ובבלי ב"ק ג' וי"ה ז').
יז תוספתא פ"ה, וע' ב' יבמות כ"ט.

חבל מודין שאם אמר לאתר שידדו גשמים ידדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. רבי יוסי אומר ר"מ דעירובין היא דתנינן תמן [א]אם ספק ר"מ ור' יודה או' הרי זה חמר גמל. א"ר יוסי לא אמר ר"מ אלא לחומרין. אמר רבי מנא ויאות בעירובו אינו קונה שלא זכה בו את עירובו כבני עירו שנתן דעתו לעקור את רגליו מבני עירו. והכא לראשון אינה מקודשת שלא ירדו גשמים ולשני אינה מקודשת שלא כפל תנייו. רבי חגיי בעא קומי רבי יוסה וחן אם לא כי לא אחד הוא. א"ל שנייא היא שהותי הארץ לפניהן והוא מבקש להתיאה מידם. רבי יודה בר סיסן ר' יודה בר פזי בשם רבי אתא ירדה לסימפון כשיטת רבי מאיר דקידושין. רבי חנניה חבריה דרבנין בעא למה לי כר' מאיר אפילו כרבנין. לא כן אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן [ב]סדר סימפון כך הוא אנא פלן בר פלן מקדש ליך אנת פלניה בת פלוני ע"מ ליתן ליך מוקמת פלוי ומיכנסינך ליום פלן. ואין אתא ולא כנסתיך לא יהוי לי עליך כלום. ויאמר על מנת שלא לכפול תנייו. אילו לא כפל תנייו מיעקר קידושין. א"ר יוסי בי רבי בון בכל אתר אית לרבי מאיר [ג]משמע לאו את שומע הין. והכא לית ליה. א"ר מתנית' תומר הוא בעריות. הלכה ד' רבי מאיר אומר כל תנאי כו'. ר' לעזר אומר מקודשת אפי' בערים. ר' שמואל בשם ר' זעירא מקודשת לחומרין. ר' יעקב בר אחא בשם רבי אימי ראובן חייב לשמעון סטכיה גבי לוי. איפרסן [ד]לוי. לית ראובן חייב לשמעון. חדא דאת אמר בשלא עשו בחערמה אבל עשו בחערמה חייב. כהדא חורייה סמכון להנאי קריה גבי זבונה. קרן וזבונה ואזל ליה. אתא עובדא קומי רבי מנא אמר אין פרישין איתן אינון פשעין. אין דינרין איתון ביני אורחא דזבונה מרדיה. חד בר נש קם עם חבריה בשוקא א"ל הב לי קיתונא דאית לי גבך. א"ל הב לי דינרא דאית לי גבך. א"ל הב לי קותונה וסב דינרא. אתא עובדא קומי ר' מנא אמ' ליה את אודית ליה כדינרא והוא לא הודי לך בקיתונא. איזיל והב ליה דינר'. א"ר יעקב בר אחא מורי רבי [ה]אימי דו אמר כשחדין לא כן אלא בדיל דלא יכפור. בקיתונה לא חייב. חד בר נש הוה חייב לחבריה מאה דינרין בקרטי' שלח חמשין גבי שליחא א"ל אין. לא יהיב לך קרטיסה לא תתן ליה כלום. אתא עובדא קומי רבי אימי אמר איזול הב ואנן ידעין. הגע עצמ' דמת ר' אימי עשין לו מודע ביד זכה לחבריה. רבנין דהכא אמרין זכה זכה. דלמא [ו]ר' דוסתי בי ר' ינאי ור' יוסי בן כיפר נתתון לגביה לחבריא תמן איתאמר עליהון לישנא בישא הוון בעיין דלא יהוויין כלום אתון. בעון מיפקא מינהון. אמרין לון כבר זכינן אמרון לון ומנן. אמרין לון מנן בעי תקמינון טבאות. אמרין לון שומרי חינם אנחנו. אולון לגבי ר' חוסתו בי ר' ינאי אמר לון אהן הוא כולא. נסבון לרבי יוסי בן כיפר וכפתון ואפקון מיניה. כד סלקון להכא אתא לגבי אבוי. א"ל חמי מה עבד לי ברך. א"ל מה עבד לך. א"ל אילו אשוי עימי לא הוון מפק' מינן כלום. א"ל מה עבדת כן א"ל ראיתי אותן ביד שות וכובעיהן אמה ומדברין מחציין ויוס' אתי כפות ורצעה עולה ויורד' ואמרתי שמא דוסתי אחר יש לאבא. א"ר חגיי הדא דאת אמר בההוא דלא יכיל מיקמה גרמיה טבות. ברם ההוא דיכיל מיקמה גרמיה טבאות נסב לון מן דין ויהב לדין ויסחול שטר לחבריה. רבי חנניה ור' מנא חד אמר מחיל ותרנה אמר לא מחיל ליה עד דחזר ליה שטרא: (המקדש את האשה כו') הלכה ה האומר לאשה הרי את מקודשת לי כו'. בעון קומי ר' יוחנן [ז]מה בינ' לאומ' הרי זו תרומה על המחוברין. הללו שיתלישו אמר לון תמן יש בידו לתלוש ברם הכא אין בידו לשחרר. התיב ר' פס הגע עצמך שהיתה שפחתו. א"ר בא בר ממל כשתשתחרר נתלית בדע' אחרת. דלמא ר' הושעיה רבא ורבי יורן נשייא הוון יתיבין אמרין נימא חדא מילה בקידושין האו' לאשה הא ליך פרוטה זו שתקדשי לי לכשגרש' מהו. נחכין וקמון להון א"ר יוסי ולמה נחכון. לא א"ר בא בר ממל לכשתשתחרר נתלית בדעת אחרת. והכא לכשתתגר' נתלית בדעת אחרת. אין את בעי מקשייא הכין קשי. חד בר נש הוה אזיל מקדשא חדא איתא קדמיה חבריה ואמר לה הוי ידעה דההן גברא דהוא אזל מקדשתיך רשעות בישא עתיר הוא מישבק ליך אלא הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בח לכשיגרשך מהו. תמן תנינן [ח]הרי הנטיעות האילו קרבן אם אינן נקצצות טליה זו קרבן אם אינה נשרפת ונשרפה למפריען קדשו מעל. אין תימר מיכן ולבא לא מעל. [ט]חזקי' אמר פריין חזרו לקדושתן. ר' יוחנן אמר פריין פדויין. מתני' פליגא על ר' יוחנן אין לה פדיון פתר לה לכשקצצו אין להן פדיון. א"ר יוסי מאן דאמר חזקיה כשפדיין הוא אבל אם פריין אחר פקעה מהן קדושתן. מחלפא שיטתיה דר' יוסי תמן הוא אומ' פריין אחר פקעה מהן קדושתן והכא הוא אמ' נשאת לאחר לא פקע ממנו קידושין לא צריכא דלא כשנתן לה שתי פרוטו' אחד מבבר ואחד לכשיגרשה מהו: א"ר ינאי [י]גימנו שלשים וכמה זקנים מנין שאין קידושין תופסין ביבמה. ת"ל לא תהיה אשה המת החוצה לאיש זר.

שלא יהא בה הוייה לזר. א"ל רבי יוחנן ולאו מתניתה היא או לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת. והוה רבי ינאי מקלס ליה [יא]חולים זהב מכים בני אל יליזו מעיניך. חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. תן לחכם ויחכם עוד. ישמע חכם ויוסף לקח וגו'. א"ל רשב"ל בתר כל אילין קילוסייא יכיל חוא פתר ליה כר' עקיבה. רבי עקיבה אומר יש ממזר ביבמה שמואל אומר בעגיותינו צריכה ממנו גט. אמר רבי יוסי בי רבי בון מתנית' לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אבל אם אמר לאחר שימות יבמיך הרי זו מקודשת. תני רבי חייה בת יומה מתקדשת בכסף בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה. אמר רבי מנא מתנית' אמרה כן. וכן האו' לחבירו אם ילדה אשתך נקיבה הרי היא מקודשת לי לא אמר כלום. מפני שאינ' בעלם. הא אם הותה בעלם הרי זו מקודשת: הלכה ו' האומר לאשה התקדשי לי כו'. רב אמר והוא שנתן לה פרוטה אנן קיימין. רבי אימי בעי קומי רבי וכל הדברי' לא והוא שנתן לה שוה פרוטה אנן קיימין. אלא כיני במה שארבי' עליך לשלטון ודיבר עליה לשלטון כשוה פרוטה מקודשת. ואם לאו אינה מקודשת. במה שאעש' עמך כפועל ועשה עמה כפועל שוה פרוטה מקודש'. ואם לאו אינה מקודשת. ר' בא בשם רב והוא שיחרה לו סלע במגדל במת קידשה כהדוא דתנינן תמן [יב]כל הנעשה דמי' באחר כיון שזכה זה נתחייב בחליפין. על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת לא רצה אינה מקודשת. סתמו איני רוצה מת האב הרי זו מקודשת סתמו רוצה. מת הבן מלמדין את האב לומר איני רוצה. סתמו רוצה. א"ר יוחנן לרבי ינאי ואית מתנית' אמרה כן. א"ר ולינאי עליבא את שאל מילי בקידושין. תנה רבי ינאי [יג]ופתר מתניה' על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת ואם לאו אינה מקודשת באומר ע"מ דו אמר והוא לא אמר. מת האב הרי זו מקודשת כמאן דאמר מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה כמאן דאמר. א"ר זעירא לר' יוסי יכיל ר' ינאי מיפתור מתניתה הדך דו כעי א"ל כן אמר רשב"ל לא מיתמנע ר' מיכלל באתר חד ופרט באתר חד. א"ר יוסי מתני' אמרה כן על מנת שיש לי בית כור עפר כלל. במקום פלוני פרט: הלכה ז' האומר קידשתי את בתי כו'. מהו נאמן [יד]שמואל אמר נאמן ליתן גט. אסי אמר נאמן לכנוס. רב הונא בשם רב אמר נאמן לכנוס. רבי יוחנן אמר נאמן לכנוס ואין למידין ממנו ד"א. מהו אין למידין ממנו ד"א. אחת משתותי סברתי ואיני יודע למי סברתיה בא אחד ואמר אני לקתתיה לא הכל ממנו. אף בקידושין כן אחת מבנותי קידשתי ואיני יודע למי קידשתי' ובא אחד ואמר אני קידשתיה לא הכל ממנו: מתני' פליגא על רב [טו]חמבי' גט ממדינת הים ואמ' בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו. תמן הוחזקה אשת איש בפני הכל. ברם הכא לא הוחזק' אשת איש אלא בפני שני'. לכשיבואו שנים ויאמרו והו שקידש'. מתני' פליגא על שמואל זה אומר אני קידשתיה וזה אומר אני קידשתיה שניהן נותנין גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. פתר לה באו' לאחר משני אילו קידשתיה ואיני יודע אי זהו: רבי זעירא ר' יוסי בשם ר' יוחנן קדם אחר מהן וכנס מוציאין מידו. הדא דאת אמ' בשזה אומר אני קידשתיה וזה או' אני קידשתיה וקדם וכנס. אבל אם אמר אני קידשתי' וכנסה ובא אחר ואמר אני קידשתיה לא כל הימנו. ותני כן אם משכנסה בא אחר ואמר אני קידשתיה לא כל הימנו: הלכה י' קידשתי את בתי הקטנה כו'. קידשתי אין בתי הקטנות [טז]בכלל. הגדולו' אינן בכלל. נתקדשה בתי אפי' קטנה אינן בכלל. גירשתי את בתי הקטנות בכלל. והגדולות אינ. בכלל נתגרשה בתי אפי' קטנות אינן בכלל. קידשתיה לאחר מן הפסולין לה נאמן הבעלתיה לאחר מכל הפסולין לה אינו נאמן. נשבית ופדיתיה בין שהיא קטנה ובין שהיא גדולה או שנבעלה לאחד מן הפסולין לה לא כל הימנו לפוסלה. כיני מתני' [יז]שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן. יש לי אחי' אינו נאמן. רב אמר מאחר שבידו לגרש נאמן. מילתיה דשמואל אמרה כן. חד פרסאה מידמך אמר לון הבו לאיתתיה דהוא גבר' גיטא אמרון ליה ולמה בגין דהוא אחוך עליבא. כד דמך אתא עובדא קומי רבי שמואל אמר [יח]מאחר שיש בידו לגרש נאמן רבי יוחנן אמר אינו נאמן. נתה שלא לחמן ואמ' בשם ר' יוחנן וחברון עלוי. הגע עצמך שהיה כהן. [יט]התיב רב ששת והא מתניתא פליגא [כ]קידשתני והוא אומר לא קידשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. אמרין הכין הוה עובדא שמעון בר בא אייתי גיטא ונתנו לה בעד אחד אתא עובדא קומי ר' יוחנן אמר אין עד אחד באשת איש כלום. לא ר' חייה בר אסי אמר בשם אסי אין עד אחד באשה איש כלום. (רב אמר המקדש בעד אחד לא עשה כלום) שמואל אמר המקד' בלא שידוכים לוקה ותופסין קדושין מר עקבא בשם שמואל אמר תלת [כא]המקדש בלא שדוכין לוקה והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. והמבוות שליח בד לוקה: הלכה יא מי שיש לו שתי כיתי בנות כו'. רב חסא אמר תריי מן תריי. א"ר

פירוש

דלמא ר' דוסתאי. פי' מעשה היה שר' דוסתאי בר ינאי ור"י בן כיפר ירדו לגבות לחכמים בח"ל ממון שהיה להם בפיקדון או חוב שהיו חייבים לה' ועשו חכמי' לר' דוסתאי ולר"י שלוחי' להביאם להם ובעלי הפקדון או החוב מסרו להם המעות הוב בלמר עליהם לשון הרע ובלו הטעכים ורצו להוציא המעות מידם אמרו לה' כב' זכינו בממון לבעליו ואין אנו רוצים להחזיר לכם אמרו להם אנו רוצים שתעמדום כדפי' בלומר שיתחייבו בשמירתן אם יאבדו אמרו להם שומר חנם אנחנו ואין אנו רוצים להתחייב בגניבה ואבידה כשומר שכר באו אצל ר' דוסתאי שיחזיר להם המעות מכיון דאינן רוצי' להתחייב באחריותו אמר להם הנה הא' כלו לפניכם ועשו כטוב בעיניכם ולקחו לרבי יוסי ואסרוהו ויסרוהו לפי שלא רצה להחזיר הממון והוציאוהו מידו בעל כרחו כשעלו לא"י בא אצל אביו א"ל אינך רואה מה עשה לי בנך א"ל מה עשה לך בני א"ל אלו השוה דעתו עמי שלא להחזיר המעות לא היו מוציאי' מידינו כלום א"ל אביו למה עשית כן א"ל ראיתי אותם ב"ד שוה כלומר שאין אותם בידם שאמר רוצי' לעשו' ולבעליהם ממלין מור' שכובען אמה פעול שאמר בני אדם ומדברי' מתלי' שקולן עב' וכו' הדבור יוצא ממיבורן ויוסי אחי היה כפות על העמוד ורצועה עולה ויורדת עליו שהיו מלקי' אותו ואמרתי שמא דוסתאי אחר יש לאבי שאמור עלבי למרינה בידם שאלו הייתי ממאן לדבריהם אולי היו הורגים אותו: מקלס ליה חולי' זהב מכים. פי' שהם כדיבים במקומם להיטיב וכן זה שהוא מעיינות הולה להטיב בלימודו אע"ג דקרא לענין אחר נאמר ועיין בי"ם טעם כפל השבח בהקראי אלין: יש ממזר ביבמה. ולהכי אין קידושין תופסי' בה אבל לדידן דאין ממזר ביבמה אפשר דקידושין תופסין בה:

מראה מקום והגהות

[א] עירובין פ"ג. [ב] לעיל ה"ב וש"נ. [ג] ע' נדרים פ"א ה"ד. [ד] פי': כתרוצה. [ה] י"נ: מודי ר' סכת. [ו] גיטין פ"א ה"ו (פ"ג, ד'). [ז] ע' תרומות פ"א בבלי בפרקין ס"ב. [ח] נדרים פ"ג מ"ה. [ט] שם (ל"ח א') וע"ש בר"ן כ"ם. [י] יבמות פ"א ה"א, סוטה פ"ג ה"ו. וש"נ. [יא] שם ובלאים נ"א ב'. וע' ב"ב פ"ם ה"ו (י"ו א'). [יב] פ"א מ"ו. [יג] ע' בבלי ס"ג. [יד] יבמו' פ"ב ה"א (ד', א') (וע בבלי בפרקין ס"ג). [טו] שם במשנה. [טז] תוספתא פ"ד. [יז] מ"ח בפרקין. [יח] ע' בבלי ב"ב קל"ד. [יט] פה נ"ל: רב אמר המקדש בעד אחד לא עשה כלום. התיב וכו'. [כ] פ"א בפרקין. [כא] ע' בבלי בפכלתין י"ב:

יג קידשתי את בתך והוא אומר לא קידש' אלא אותי הוא אסור בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות גדול' וגדולה אסורה בקרוביו: יד כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הוולד הולך אחר הזכר אי זו זו כהנת לויה וישראלית שניסאת לכהן ללוי ולישראל· וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה הוולד הולך אחר הפגו' שבשניהן ואי זו זו 'זו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט· ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר: טו כל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה קידושין על אחרים הוולד ממזר ואי זו זו הבא על אחת מכל העריות שבתורה· וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין הוולד כמוה ואי זו זו וולד שפחה ונכרית· ר' טרפון אומר יכולין ממזרין ליטהר כיצד ממזר שנש' שפחה הוולד עבד· שיחררו נמצא הבן בן חורין· ר"א אומר הרי זה עבד וממזר:

פרק שלישי

הלכה א· האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית כו'· תני 'הרי זה זריז ונשכר ונקנה המקח אלא שנהג מנהג רמיות· אף למידת הדין כן· האומ' לחבירו צא וקח לי מקח פלוני והלך ולקחו לעצמו הרי זה זריז ונשכר ונקנה המקח אלא שנהג מנהג רמיות. ר' זעירא מיקל להון דרחמי לחבריה זבין זבינא ומעלה ליה עלוי· א"ר אבון בשם רבי זעירא אף לעשה עלוי חבילה רבנין קריי עלוי למס מרעהו חסד' ויראת' שדי יעזוב· לא הוחזק השליח בערים הוא אומר לעצמו קידשתי והיא אומרת לראשון השני כאומר לאשה 'קדשתיך והיא אומרת לא קידשתני והיא כאומרת לראשון קידשתני והוא אומר לא קידשתיך אמרה איני יודע' חזקה לשני· הוחזק השליח בערים הוא או' לעצמי קידשתי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון· אמרה איני יודעת שניהן נותנין גט· ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס לפיכך אם מת השני בתוך שלשים יום או גירשה חלו עליה קידושי ראשון לאחר שלשי' יום מת לאחר שלשים ולא גירש לא חלו עליה קידושי הראשון· הדא דתני ר' חייה כל תנאי שנתקיים אע"פ שבטל לאחר מיכן הרי זו מקודשת· וכל תנאי שבטל בשעת קידושין אע"פ שנתקיי' לאחר מיכן אינה מקודשת· ר' אבהו בשם ר' יוחנן הרי זו עולה לאחר שלשים יום ומכרה בתוך שלשים יום הרי זו מכורה והקדישה הקדש חור ולקח' בתוך שלשים יום חל עליה הקדש עולה לאחר שלשי' לא חל עליה הקדש עולה לא דמייא עלה לאשה· מה דמייא אשה לעולה. א"ר חייה בר ארא תיפתר שמת השני והוה ליה אח מכיון שהוא זקוקה לייבום לא חלו עליה קידושי הראשון· מה דמייא עלה לאשה· א"ר מתנה תיפתר שהקדישה לבעלת מום קבוע· ר' בון בר חייא בעא קומי רבי זעירא תמן את אמר 'אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט· והכא את אמר הכין· א"ל תמן באומר מכבר· ברם הכא באומר לאחר שלשים יום· ר' אבהו בשם ר' יוחנן הרי זו עולה שלשים יום כל שלשים הרי זו עלה· לאחר שלשים יום יוצאת לחולין מאיליה· מעילתה מה היא ר' יוחנן אמ' מעילתה ברורה· ר' זעירא רבי הילא תריהון אמרין מעילתה ספק. הרי את מקודשת לי שלשי' יום הרי זו מקודשת· מה בין הקדש ומה בין אשה· מצינו הקדש יוצא בלא פריון· ולא מצינו אשה יוצאה בלא גט· הן אשכחנן הקדש יוצא בלא פריון כר"ש 'דר"ש אמר נכנסין ולא נותנין א"ר יוסי בי ר' בון תיפתר דברי הכל בשדה מקנה· הרי זו גיטה 'שלשים יום אין זה גט כריתות· א"ר יצחק בר לעזר הדא דאת אמר מקודשת כשקידש' בכסף אבל אם קידש' בשטר הואיל ולא למדו כתב קדושין אלא מגירושין· מה בגירושין אינה מגורשת אף בקידושין אינה מקודשת· רבי אבהו בשם רבי יוחנן הרי זו שלה לאחר שלשים מכרה בתוך שלשים אינה מכורה· הקדישה לא קדשה· ליידא מילה א"ל לאחר שלשים לשייר לו גיזה ועבודה· תלוש מן הקרקע הזה שיקנה לך לאחר שלשי' יום מכרו בתוך שלשים יום אינו מכור הקדישו לא קדש· ליידא מילה א"ל לאחר שלשים לשייר לו אכילת פירות. הילך סלע זה שתקנה לי שדך לאחר שלשים יום· מכרה בתוך שלשי' אינה מכורה· ומה בינה לאשה אלא מכרי הרי זו מכורי· הילך כסף זה שיקנה לי עבדך לאחר שלשים· אית תניי תני 'הראשון ביום וביומים ואית תניי תני השני ביום וביומים· אית תניי תני "זה וזה אינו ביום וביומים· אית תניי תני זה וזה ביום וביומים· מאן דמר הראשון ביום וביומי'· ומת תחת ידו מאן דאמר השני ביום וביומים כי כספו הוא· מאן דאמר זה וזה ביו' וביומים הראשון במת תחת ידו השני כי כספו הוא· מ"ד זה וזה אינו ביום וביומים הראשון שאינו כספו והשני אינו מת תחת ידו: בת כהן לישראל תאכל בתרומה אית תניי תני לא תאכ' בתרומה. א"ר הולא מ"ד תאכל בתרומ' כשהשני כהן ומ"ד לא תאכל בתרומה כשאין השני כהן. מעכשיו לאחר שלשי' יום ר' אבהו בשם ר' יוחנן "אפי' קידושי מאה תופשין בה· א"ר לעזר לכן צריכה אפי' קירשה השני קידושין גמורין· ר' יצחק בר טבליי בעא קומי ר' לעזר מה נפשך מה שקנה בה הראשון קנה והשא' השני בא וגומר. א"ל וכי יש נפשך בעריות. מהו כדון כל אשה שאינה קנוי' לאדם אחר אפי' קידושי מאה תופסין בה·

חד תלמיד בעא קומי ר' זעירא נתן לה בשחרית על מנת לגרשה בין הערבים· חד דויד סבר מימר כל שהוא קונה· אמר ר' זעירא לאחר שלשים קונה קניין גמור. אבל אם תוסיף בה השני קניין גמור קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה· היו שניהן כהני' שניהן אחי' שניהן אסורין. היו ג' אחין וקידשוה שני' מהן ומתו· הדא היא דתני ר' חייה 'אשת מת אחד מתייבמת ולא אשת שני מתים· היו שני אחים וקידשוה שניהן ומת אחד מהן השני מהו שיהא מותר בה. מה נפשך מה שקנה בה קנה והשאר נפלה לו מאת אחיו· ר' יודן בר פזי אמר אסור בה· א"ר יוסי טעמא דר' יודה בר פזי כל יבמ' י"שאין כולה לפנים צד הקנוי שבה נידון משום ערוה וערוה פוטרת צרתה· א"ר חנינה יאות א"ר יודה בר פזי כלום נפלה לו לא מחמת אחיו. לאחיו היא אסורה לו היא מותרת. בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה· לכן צריכה שאפילו השני כהן: הלכה ב האומר לאשה הרי את מקודשת כו'· תמן תנינן "הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ותתן· לא הספיקה ליתן עד שמת· תני "רשב"ג אומ' נותנין לאביו ולאחיו והיא פטור' מן החליצה ומן הייבום· אף בקידושין כן· האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן ליך מאתי' זוז כרשב"ג אביו ואחיו נותנין לה והיא זקוקה לחליצה ולייבו'· ר' אבהו בשם ר' יוחנן סדר הסימפון כך הוא "אנא פלן בר פלן מקדש ליך אנת פלנית ברת פלן על מנת ליתן ליך מיקמת פלן ומכנסיניך ליום פלן ואין אתא יום פלן ולא כנסתיך לא יהוי לי כלום· אירע לו אונס. רבי יוחנן אמר אונסא כמאן דלא עבר· רשב"ל אמר אונסא כמאן דעבר· על דעתיה דרשב"ל היך צריך למיעבד ראין אתא יום פלן ולא הויתי כונסה לי לא יהא עליך כלום· ר' יוחנן דמיך פקיד לכנתיה דיהוון עבדן כרשב"ל· אמר שמא יעמוד בית דין אחר ויסבור דכוותיה ונמצאו בניו באין לידי ממזירו'· הגיע הזמן הוא אומר נתתי והיא אומרת לא נטלתי· א"ר אבון מכיון שהוא מבקש להוציא סימפון מיד האש' עליו להביא ראיה. הגע עצמך דלא הוה סימפון· א"ר יוסה מכיון שהוא מבקש לאוסר' עליו צריך להביא ראיה שכנסו עצמן בתוך סימפון· אתא עובדא קומי ר' אבהו. א"ל זיל הב א"ל רבי אשה לא קניתי ואת אמר לי איזיל הב· א"ר אבהו מימי לא שחק בי אדם אלא זה. חור ואמר אין חזר ביה יחן אין היא חזרת בה תתן· ולא הדא היא קרמייתא חזר ועשאו מעשה בית דין· סדר סימפון כך הוא עד אחד משל חתן ועד אחד משל כלה ושניהן בודרין להן עוד אחד כדי שיהיו לו שני עדים לזה ושני עדים לזה· הדא דאת אמר כשאין שניהן מודין· אבל אם היו שניהן מודין שניהן יבולין לעקור קידושין כהד' ט"הוא אומ' בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי. אע"פי שחזר ואמר לא בעלתי לא הכל ממנו שכבר אמר משעה ראשונה בעלתי· אבל אם לא אמר משעה ראשונה בעלתי שניהן יכולין לעקור חזק' הוא· עד אחד משל חתן ועד אח' משל כלה והחתן חתום בכתב ידו· ר' אבהו אמר סימפון ר' בא אמר קידושין אני אומ' לא עמד וכירר את הסימפון אלא סבר שהוא מתיר כאחותה· עד שיהא מדעתו ומדעתה· היה מדעתו סימפון ומדעתה קידושין· ר' חנינה אמר סימפון. ר' חניי בשם ר' זעיר' אמ' קידושין. וחוה ר' חניני מתרם כליו קבל ר' חגיי א"ל ר' הילא קבל חגיי דחגיי אינשי סבורא הוא· דמר ר' זעירא באחד קדמייא דמך ר' הילא· כאדר תניינא אתא עובדא קומי ר' חנג"ה חבריהון דרבנין ובעא מיעבד כהדא דר' חגיי· א"ל ר' שמואל בר אימי לא יאות הוה ר' הילא אמר לך קבל לחגיי דחגיי אינשא סבורא הוא· א"ר חגיי מתנית' מסייע' ליה ט"קירשתני והוא אומ' לא קידשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו· תחיב ר' בורקי קומי רבי מנא ואם אף בסימפון כן· א"ל לית סימפון ספק אלא הוא סימפון או קידושין קידש בתוך סומפון הרי אילו קידושין גמורין· נירש תלמידוי דרבי יונה אמרין נגע בה גירושין· ר' יונה אמר לא נגעו בה גירושין· כד דמך ר' יונה עברון תלמידוי דכוותיה· אמרין לאחר שלשים יוצאת בלא גט ואת אמר נגע בה גירושין אלא לא נגע בה גירושין· מת מתוך סימפון ר' אבהו אמ' מותרת לינשא· ר' בא אמר אסורה להינשא· ר' מנא שאל לבית אבוי דרבי יוסי היך רבנן נהוג עביד· א"ל כדו זמן מרובה הוה אם תלך ותינשא מיד כדו זמן ממעט הוא אמר מה בכך שחמתין שליח דברים בתוך סימפון· ר' מנא אומר סימפון ר' בא אמר קידושין. וחששין רבנין להדא דרבי מנא: הלכה ג על מנת שיש לי בית כור עפר כו'· ג' תניה בריה דר' הלל בעא אילו מאן דאמר בני פלוני יעש' דבר פלוני ויטול חפץ פלוני ושאר בני ירשו נכסיי אין עבר הוא נסיב ואין לא עבר לא נסיב· או שנייא היא דכתיב לתת לתשעת המטו' וחצי המטה· והוי דו אמר בני פלוני יעשה רבה פלוני ויטול חפץ פלוני ושאר בני יירשו נכסי· אין עבר הוא נסב ואין לא עבר לא נסב. לא מיבא ולא מיבא.תמן תנינן "מתנה אדם על עירובו· כיני מתניתא מתנה אדם על עירובו. אמר רבי אלעזר מאן תנא אם באו ואם לא באו רבי מאיר· הוידין ר"מ· חברייא אמרין ת"מ דקידושין דתני "האומר לאשה הרי את מקודשת על מנת שירדו גשמים· ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת· ר"מ אומר בין שירדו גשמים בין שלא ירדו גשמים מקודשת עד שיכפול תנאיו·

האומר לחבירו ט': רב זעירא מיקל· פי' רבי זעיר' מקלל לזה שמרמה לחבירו כלומר שמשלחו לקנות לו שום דבר ונוהג בו רמאות ומעלה אותו עליו כנוס' שלוקח לעצמו ור' אבין מוסיף דאין צ"ל זה שחבירו שלחו אלא אפילו מי שעשה עליו סחורה כלומר שרואה חבירו רודף אחר סחורה אחת ויהלך זה וקונם ולוקחה לו ופי' חבילה מחול' כדפירש בערוך הפולך חבילה דפר' אינהו כשך אי כמי מבע' אמא כנגן שבא חבירו לזכות בחבילה מן ההפקר וקדם זה ונטלה כענין עני המהפך בחררה דהכתוב בספק ורבנין קירין עליו למס מרעהו חסד פי' הגוזל מרעהו מה שנתן עיניו בו הוא נגלי מלאת חסד הוא שפירש חרפה וכן ירלאת שדי יעזוב שנקרא רשע כמו שאמר בבבלי דפרקין עני המהפך בחרר' ובא אחר ונטלה אותו נקרא רשע: לפיכך אם מת ט'· מייתי ליה הר"ן בפרקין בשם הרמב"ן והרא"ש בפרקי' דף נ"ד ע"ב: הלכה ב: תמן תנינן. משנה פ' מי שאחזו והמוגיה שם דף ס"ט ע"א: ותתן. בבבלי דפרקין ובגיטין פר' מי שאחזו פליגי בה רב הונא ורב יהוד' שמקש' שם אפי' ותתן רב הונא אמר והיא תתן ר' יהוד' אמר לכשתתן ופירש הגה' וכן הלכה דהייני והיא תתן דקיימא לן כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי דנפ"ק דקידושין פסקינן הלכתא כר"א דאמר התקדשי לי במנה ונתן לה מנה חסר דינר הרי א מקודש' ומלי' דכמאן דאמר ע"מ דמי כדרב הונא דא"ר דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ועיין שם המוגיה: מתנה אדם על עירובו· פירש"י מניח אדם שני עירובין אחד לסוף אלפיים אמה למזרח ביתו וא' לסוף אלפיים למערב ביתו ואומר אם באו נכרים מן המזרח וצרי' אני לברוח מפניה' יקנה לי עירובי שבמערב ויהיה לי במערב ביתו ד' אלפים אמה אע"ג דלא אתו עד למחר אמרינן יש ברירה דכין השתא קנה לו עירובו דאליך ניסא: והכונו תמן· תנה בפ"ג דעירובין

מראה מקום והגהות

א ע' יבמות פ"ט מ"ג סכות פ"ג מ"א.
ב בבלי ר"ש פרקין, תוספת' יבמות פ"ד.
ג קי"א בפרקין.
ד לעיל פ"א ה"ו.
ה ערכין פ"ו.
ו ע' בבלי גיטין פ"ג נדרים כ"ט.
ז ע' בבלי כ"ג כ'.
ח ע' ב' ב"ק כ'.
ט יבמו' ה', א', ו' ד'. נדרים ס"ב א', וע' בבלי בפרקין ס'.
י שם ה"ו.
יא יבמות פ"ג סה"ג. ופ"ג פ"ה סה"ג פ"ג סה"ו.
יב גיטין פ"ו ס"ה.
יג ע' בבלי שם ע"ד וירושלמי מ"ט א'.
יד שם ה"ו ועירובין פ"ג כ"א ב', ולקמן ס"ד.
טו יבמות פי"ג, י"ד א'.
טז מי א בפרקין.
יז עירובין פ"ג ס"ה.
יח עירובין ש"ו, כ"א ב', וע' לעיל פ"ג ה"ו (ס"ג, ד').

אמר בין חי בין שחוט והכא הוא אמר חי לא שחוט· תמן בשם גרמי' ברם הכא בשם ר' יהושע בן לוי· אפי' תימר כאן וכאן כשם גרמיה כמקר' בחיים וכראוי ליפול לו לאחר שחיטה· מה טעמא דר' יהושע בן לוי ובשרם יהיה לך כחזה התנופה. מה טעמא דר' יודה בן פזי והיה לך אפילו לאחר שחיטה· מה מקיים ר' יהושע בן לוי והיה לך ריבה לו הוייה אחרת· שהוא הכל נאכל לשני ימים ולילה אחד: תמן תנינן "חלת עם הארץ והמדמע והלקוח בכסף מעשר ושירי מנחות פטורין מן הדמאי· תני "וכולם שקרא שם לתרום מעשר או למעשר שני שלהם· מה שעשוי עשוי. ר' לעזר אמר חוץ משירי מנחות· ר' ירמיה אמ' השאר במחלוקת· ר' יוסה בעי הוי דא מחלוקת· מה אנן קיימין אין כר"מ הוא מעשר שני הוא שירי מנחות לא עשה כלום· אין כר' יודה מה שעשה עשוי· א"ר מנא אזלית לקיסרין ושמעית ר' חזקיה יתיב מתני' המקדש בחלקו מקדשי הקדשים ומקדשים קלין אינה מקודשת· רבי לעזר אמר דברי הכל· רבי יוחנן אמר במחלוקת ואמרית ליה מנן שמע לך הדא מילתא אמר לי מר' ירמיה ואמרית יאות והוא שמע הדא דר' לעזר ר' לעזר דברי הכל הוא ראמר במחלוקת ר' יוסי דלא שמיע ליה צריכה הוא דו אמר הוי דא מחלוקת· אין כר' מאיר הוא מעש' היא שירי מנחות לא עשה כלום· אין כר' יודה מה שעשוי עשוי: כד דמך ר"מ אמר רבי יודה ואמר אל ייכנסו תלמידיו של רבי מאיר כאן· דהן מוסבים ועאי· אמר המקדש בקדשי קדשים· ואשה נכנסת הוא לעזרה. א"ל במקדש על ידי שליח· במה קידשה רבי לעזר אמר בגופו ר' יוחנן אמר בטובת הנייה שבו· או נאמר ולא פליגין מה רא"ר לעזר בגופו בחזקת טובת הנייה שבו· ר' חזקיה ר' כיבי בשם רבי לעזר מקדשין בפרוטה של מעשר שני: במעשר שני ר' אבהו בשם ר' יוחנן לא עלת' על דעתו לעבור על דברי תורה· א"ר זעירא אחת לא עלתה על דעתו ואחת לא עלתה על דעתיה· א"ר יונה המקדש לא עלת על דעתו ומעשר שני לא עלת על דעתיה· א"ר אבין הקדש לא עלת על דעתו ולא עלת על דעתיה· מעשר שני עלת על דעתו ולא על דעתיה· רבי יוסה בשם ר' פדיי הקדש מזיד יוצא לחולין בלא פדיון· והא תני "בשגגה פרט למזיד· הדא דאת אמ' לחומש ולקרבן הא לצאת מוציא· ר' חמא בה עקבא בשם ר' יוסי בן חנינה מיעט שלמים יוצאין לחולין בלא פדיון. והא תני מקדשי לא כל קדשי· הדא דאת אמר לחומש ולקרבן· הא לצאת מוציא: תמן תנינן "בהמה שנמצא מירושלם ועד מגדל עדר לכל רוח· ר' הושעיה רבה אמר לבא בד־ים שנו· אל רבי יוחנן ואומרין לו לאדם צא ומעל בקדשים· אלא באה' הולכו בהן אחר הרוב אם רוב זכרים עולות· ואם רוב נקיבות זבחי שלמים· ואין השלמים באין מן הזכרים ומן הנקיבות· כיצד הוא עושה מוציאן לחולין וחוזר ועושה אותן עולות· וקשיא יש חטא' קריבה עולה· א"ר חנינה תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולו'· א"ר יוסי לר' יעקב בר אחא ואין זה מזיד· אל מכיון שתנאי ב"ד הוא אין זה מזיד· א"ר זעירא כמה דאת אמר תמן "תנאי בית דין הוא על האברות שיקרבו עולות:

הלכה ט המקדש בערלה ובכלאי הכרם כו'· פטר חמור רבי לעזר אמר מקדשין בו את האשה ר' יוחנן אמר אין מקדשין בו את האשה· ר' אימי בשם ר' לעזר פטר חמור מקדשין בו את האשה מקל וחומר· מה אם הבכור שאינו מוציא מידי איסורין בחייו את אמר מקדשין בו את האשה זה שהו' מוציא מידי איסורין בחייו לא כל שכן· מה נפיק מן בינידהן עבר ופדייו שלא מדעת הבעלים ר' לעזר אמר אינו פדוי רבי יוחנן אמר פדוי· מתני' מסייעה לר' לעזר ופליגא עלוי· מתניתי' מסייעא לרבי לעזר הגונב "פטר חמו' של חבירו משלם תשלומי כפל· וסופא פליגא עלוי. שאף ע"פ שאין לו בן עכשיו יש לו בן לאחר זמן· מתני' פליגא על ר' לעזר פטר חמור אין מקדשין בו את האשה· פתר לה ר' לעזר לאחר עריכה דא"ר לעזר הכל מודין לאחר עריפה שאינו פדוי· פטר חמור אין מקדשין בו את האשה וריש מתיר· הדא פליגא על ר' לעזר בתרתי' אין בחיי דפליגא עלוי מן רבנין אין לאחר עריפה פליגא עלוי מריש· ר' חנינה בשם ר' יודן תיפתר שמת· "ערפו אסור בהנייה (וריש מתיר) עריפה עריפה מה עריפה שנ' להלן ערפו וקוברו ואסור בהנייה'· אף עריפה שנ' כאן ערפו ואסור בהנייה· על דעתיה דר' לעזר ניחא בחייו הוא מתיר צריך שיהא אסור על עריפה על דעתיה דר' יוחנן. וקשיא בחייו הוא אסור לא כל שכן לאחר עריפה· אתא ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן ר' זעירא בשם רבנין על דרבנין צריכ' שלא תאמר הואיל והקישתה התורה עריפתו לפדיונו מה פדיונו יוצא לחולין אף עריפתו יוצא לחולין· מצינו דבר שהרמתו יוצא לחולין ואסור בהנייה. התיבון הרי טבל טבול למעשר עני הרי הוא והרמתו יוצא לחולין· וא"ר בא רב הונא בשם ר' האוכל פירותיו מבולים למעשר עני חייב מיתה· רבנין דקיסרין בשם רבי ירמיה כך משיבין חכמי' לר"ש מצינו דבר שטען פדיון מותר בהנאי'· והתיבון הרי בכור אדם טען פדיון ומותי' בהנייה· מכרן וקידש בדמיהן מקודשת· ר' תניי בשם ר' זעירא בשאין דמיהן· אמר רבי חנינה זאת אומרת (שאין) מקדשין בגזילה: הלכה י המקדש בתרומות ובמעשרות כו'· "רבי יוסי בן חנינה אמר אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה· מה טעמא דר' יוסי בן חנינה ואיש את קדשיו לו יהיו· מה עבד לה ר' יוחנן יתנם לכל מי שירצה· מתניתא פליגא על ר' יוסי בן חנינה קתם כהנים ולויים נתנין לי יטלו על כרחו· פתר לה כאומר אי אפשי ליתן מתנה כל עיקר· תדע לך שהוא כן דתנינן כהנים אילו לויים אילו נותנין לי יטלו אחרים· מתני' פליגא על ר' יוחנן "האומ' הילך סלע זו ותן בכור זה לבן בתי כהן· פתר לה כהונה ליתנו לשני כהני' ובן בתו אחד מהן· והוא אומ' הילך סלע זה ותן כולו לבן בתו כהן: כעון קומי ר' זעירא כהרא כהן לישראל "(אסור) מה דר' יוסי אמר לא אניכון· ר' חזקיה בשם ר' אחא אבין אמר לון על דעתיה דר' יוסי בן חנינה כהן לישראל למה הוא אסיר לא מפני מראית העין· אף ר' יוחנן אית ליה ישראל לישראל אסור מפני מראית העין. ועוד מן הדא דתני "הכהנים והלוים המסייעים בגרנות אין נותנין להן לא תרומה ולא מעש' ואם נתן הרי זה חילל· ולא יחללו את קדשי בני ישראל והן מחללין אותן· יותר מיכן אמרו תרומתן אינה תרומה ומעשרותן אינן מעשרות והקדישן אינן הקדש ועליהן אמר הכתוב ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו וגו'· והמקום "מביא עליהן שלש פורעני'· הדא הוא דכתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עיים תהיה והר הבית לבמות יער. מתני' פליגא על ר' יוחנן המקדש בתרומו' ובמעשרות ובמתנו' ובמי חטאת הרי זו מקודשת אע"פ ישראל פתר לה בתרומה שנפלה לו משל אבי אמו כהן:

הדרן עלך האיש מקדש

א· האומר לחבירו צא וקד' לי אשה פלוני והלך וקידש' לעצמו מקודש' לשני. וכן האו' לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשי' יום ובא אח' וקידשה בתוך שלשים יום מקודש' לשני· בת לישרא' לכהן תאכל בתרומה. מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשי' יום מקודשת ואינה מקודשת בת כהן ישרא' לא תאכל בתרומה: ב האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זוז הרי זו מקודשת והוא יתן. על מנת שאתן ליך מיכן ועד שלשים יום נתן לה בתוך שלשים יום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת· על מנת שיש לי מאתים זוז הרי זו מקודשת ויש לו. על מנת שאראך מאתים זוז מקודשת ויראנה· ואם הראה על שולחנו אינה מקודשת: ג' על מנת שיש לי בית כור עפר הרי זו מקודשת ויש לו· על מנת שיש לי במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת· על מנת שאראך בית כור עפר הרי זו מקודש' ויראנה ואם הראה בבקעה אינה מקודשת· ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי שנ' ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן, ואם לא יעברו חלוצים אתכם וגו'· ר' חנניה בן גמליאל אר צריך היה הדבר לאומרו שאילמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו: ד המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהוא כהנת והרי היא לוייה לוייה והרי היא כהנת· עניה והרי היא עשירה עשירה והרי היא ענייה הרי זו מקודשת מפני שלא הטעתו: ה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר או לאח' שתשתחררי לאחר שימו' בעליך לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת· וכן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקיבה מקודשת לי לא אמר כלום: ו האו' לאשה התקדשי לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל דיבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל מקודשת ואם לאו אינה מקודשת· ע"מ שירצה אבא רצה האב מקודשת ואם לאו אינה מקודשת· מת האב הרי זו מקודשת מת הבן מלמדין את האב לומר שאינו רוצה: ז האומר קידשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה ובא אחד ואמר אני קידשתיה נאמן. זה אומר אני קידשתיה וזה אומר אני קידשתיה שניהן נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס· קידשתי את בתי הקטנה קידשתיה וגירשתיה כשהיא קטנה והרי היא קטנה נאמן· קידשתיה וגירשתיה כשהיא קטנה והרי היא גדולה אינו נאמן· נשבית ופדיתיה בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה אינו נאמן: ח מי שאמר "בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן· יש לי אחים אינו נאמן: ט המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל· מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים ואמר קידשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות אם גדולה שבקטנות· אם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן אסורות דברי ר' מאיר חוץ מן הקטנה שבקטנות· ר' יוסי או' כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות: י קידשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות אם קטנה שבגדולות אם גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות כולן אסורות דברי ר"מ חוץ מן הגדולה שבגדולות ר' יוסי אומ' כולן מותרת חוץ מן הקטנה שבקטנות: יא האומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני היא אסור בקרובותיו והוא מותרת בקרוביו· קידשתני "והוא אומ' לא קידשתיך הוא אסור' בקרוביה והוא מותר בקרובותיה: יב קידשתיך והיא אומרת לא קידשת לא כתי הוא אסור בקרובי' הגדול' וגדול' מותר' בקרוביו· הוא מותר בקרובו' קטנ' וקטנ' מותרת בקרוביה:

פירוש

תני' ומשלם פי'. לעיל בפ"ק דדמאי דף כ"ב ע"א כ': המוניא עם המשנה ע"ש: לבא כרמ־הם כו'· מפורש לעיל בשקלים פ"ז דף כ"ע"ד: הלכה י': בטובת הנייה. ולפיכך המקדש [illegible] ובמעשרות מקודשת דסבר טובת הנאה ממון הוא ולעיל בנדרים פר' בתרא דף מ"ב ע"ג גרסינן ור' יוחנן אמר אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה ולפי זאת הגירס' צריך שמיר בתר הגא: מה עבד לה ר' יוחנן כו'. כלומר לר' יוחנן דפליג אר"י בר חנינא ואמר דטובת הנאה אינו ממון מאי את קידשו לו יהיה דמש' קר' דמשמ' דיהיה לו בהן וכו' ומפר' כח ומשני דאין ה"ק דיש לו בהן וכו' שיכול ליתנה לכל כו' אבל מ"מ לא הוי ממון תפי ממון לקדש בהן האשה: על כרחו· ומקשה על כרחו אלמא דטובת הנאה דאית ליה שיכול ליתנו לכל כהן שירצה לא הוי ממון דהא אפילו כהן המודר הנא' ממנו יכול ליטלו ולא מתחזי כמאן דמתהני מיניה וקשיא לר"ב ומשני דהאי פתר לה באומר כו' ולפיכך קנסו אותו שיטלו ממנו בע"כ ותדע שהוא כן דלאי לא תימא הכי קשיא רישא אסיפא דבסיפא תנינן כהנים אלו כו' יטלו אחרי' ופרש"י אבל להני קני' לעכב אלמא טובת הנאה ממון הוא ע"כ כאן באומר אי אפשי ליתן כו' וסיפא ברוצ' ליתן אלא שמודר הנאה מקבלתם וכל הסוגיא עיין בבבלי דנדרים פ' י"א דף פ"ד ופ"ה: מתני' דא"י כב"ג: לא אניכון. פירוש לא הבינוס: ראשיה בשוחד ישפוטו. פי' דמתכות בהכ' אקרי משפט דכתי' זה יהיה משפט הכהני' ובתיכות' ע"י מיות הכהני' בגרנות הוי משפט עי' שופט א"כ יליף מדכתי' בתרי' וכהני' במחיר יורו דכגן האמ"ע נגרסת הכי האי נמי במחיר ודנו דרש. כמו יורו מצ"י

[illegible]

מראה מקום והגהות

א דמאי פ"ב ה"ח· ב שם כ"ב ה'· ג ע' בבלי בפרקין כ"ג: ד מפרש ויקרא פי"א בבלי מסכת' ל"ג: ה שקלים פ"ז ה"ד (כ' רע"ג) וע' בבלי בפרקין כ"ה· ו וע"ע יש שלמים קריבה וכו'· ז שם הגי': תמן תנאי ב"ד על המותרו' שיקרבו עולות סוף הכה' תנאי וכו'· ח ע' בכורות י"ג· ט ה"ג: תיפתר שמת ור"ש מתיר. ערפו וכו'. י ע' מכילתא [illegible] יא דמאי כ"ה ב' ע' שם ונדרים פי"א ה"ג (מ"ב, [illegible]') יב ע' תוספתא פ"ה· יג כל"ל ע' שם. יד בכורות כ"ו, טו בבלי ב"ב קכ"ע. טז לקמן ס"ד ב'. יז שם ופ"ג ד'.

ונפרטין כגי קרבנות· כמא דהוא אמר תמן נכללין בקרבן אחד
ונפרטין כנ' קרבנות· כן הוא אמר הכא נכללין בקידוש אחד
ונפרטין בשלשה קידושין. התקדשי לי בסלע זו ואמרה השליכה
לים או לנהר אינה מקודשת· תניה לעני הרי זו מקודשת. מכל
מקום לא נכנס לתוך ידה כלום· הכא את אמר מקודשת. והכא
את אמר אינה מקודשת· א"ר אבהו בשם ר' יוחנן רתצ' היא מקודשת
והראה עושה טובה לעני· א"ר פינחם ואתיא או כר' זעירא או כר'
אילא דתני אומר הוא אדם לפועל הילך דינר זה אכול בו·
הילך דינר זה שתה בו אין חוששין על שכרו לא משום שביעית ולא
משום מעשרות ולא משום יין נסך· אבל אם אמר ליצא וקח לך
ככר ואני נותן לך דמיו צא וקח לך רביעית של יין ואני נותן לך
דמיה· חוששין על שכרו משום שביעי' ומשו' מעשרות ומשו' יין נסך·
א"ר זעירא נעשה החנווני שלוחו של בעל הבי' לזכות לפועל וזכה
לבעל הבית משלח חנווני ותוור וזכה לעצמו· אוף הכא על רעתיה
דה' זעירא הבעל נעשה שלוחו של אשה לזכות לעני· אמר ה'
הולא העני זכה לאשה משל בעלה וחוזר וזוכה לעצמו. מה נפק מן
ביניהון· היה חנווני חרש על רעתיה דה' זעירא לא חשש שאין
שליחות לחרש על רעתיה דר' הולא חשש. היה הפועל חרש על
רעתיה דר' הולא לא חשש שאין זכיות לחרש. על רעתיה דר'
זעירא חשש· חטף הסלע מידה ונתנו לה כשעת מתנה אמ' לה הרי
את מקודשת לי הרי זו מקודשת· במה קידשה ר' חגיי בשם ר' פרת
רוצה היא שתהיה מקודשת לו ויהא חייב לה סלע· א"ר יוסי אילו
איתמר כל יאות סלע דרכה להתחלף· כינסי לי סלע זו וכשעת
מתנה אמר לה הרי את מקודשת לי. הרי זו מקודשת· אם
משנתנה לה רצת מקודשת· לא רצת אינה מקודשת. הולך סלע
זו שאני חייב לך ובשעת מתנה אמר לה הרי את מקודשת לי רצת
מקודשת ואם לאו אינה מקודשת· אם משבאת לתוך ידה אמר לה
הרי את מקודש' לי אע"פ ששניהן רוצין אינה מקודשת. כיצד
יעשה יטלינו ממנה ויחזור ויתנינו לה ויאמר לה הרי את מקודשת
לי. התקדשי לי במנה זו ונמצא חסר דינר אינה מקודשת· היה
בו דינר. רע הרי זו מקודש' והוא שיחליף· היה מונה ראשון ראשון
ומשליך לתוך ידה יכולה היא שתחזור בה עד שעה ששלים·
ר' לעזר אומר מקודשת בראשון והשאר על תנאי· ר' יוחנן אמר
לכשישלי' אמר רין חזר ביה ר' יוחנן· חד בר נש ערבונא יהיב לחברי'
וכפר ביה חבריה· ר' בא ור' הולא ורבי יעקב בר אחא תלתיהון
אמרין ורע פשתן היה ומקצת דמים נתן לה· אתא עובדא קומי ר'
יוחנן אמר או יתן לו בכל מקחו או ימסו' אותו למי שפרע· ר' חייה
בר יוסף אמר או יתן לו בכל ערבונו או ימסור אותו למי שפרע·
מודה ר' חייה בר יוסף לר' יוחנן במקח שאין דרכו להקטו' חציין
כגון פרה וטלית· ואשה דרכה להוקטת חציין· ר' חניי ורב יודן
תריהון אמרין מקח דרכו להיקט' חציין ואשה אין דרכה להקטת
לחציין: הלכה ב התקדשי לי בכוס זה של יין כו'· בכוס זה ובמה
שבתוכו שוה פרוטה מתקדשת· ואם לאו אינה מתקדשי· זכה בו
ובמה שבתוכו אם יש במה שבתוכו שוה פרוטה מתקדשת ואם
לאו אינ' מתקדשת. לא זכת אלא במה שבתוכו בלבד· ר"ש
אומ' אם הטע' לשבח מקודשת· א"ר יוחנן מודה ר' שמעון שאם
הטעה לשבח יחסים אינה מקודש'· א"ר יוסה מתני' אמרה
בן עם שאני כהן ונמצ' לוי· ניחא כהן ונמצא לוי לוי ונמצא כהן·
יכולה היא מימר לא הוינה בעייא די רוחיה רבא עלי· ניחא בן כרך
ונמצא בן עיר· בן עיר ונמצא בן כרך· יכולה היא מימר בעייא הוינא
מצטנע'· על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק· ניחא קרוב ונמצא
רחוק· רחוק ונמצא קרוב· יכולה הי' מימר בעייא הוינא מטרפסא
אולה מטרפסא אתייא· על מנת שיש לי בת או שפחה גודלת
ואין לו ניחא· על מנת שיש לי ואין לו· הנע עמך שהיה לו בסוף
העולם· א"ר בא בר ממל כיני מתני' בת לגודלתך ושפחה לשמשותך:
הלכה ד האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלוני כו'· מתני' דלא
כר' לעזר ברם כר' לעזר לעולם הרי היא מקודשת עד שיאמר לו אל
תקדשני לי אלא במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר· הרי זו
מקודשת אוף רבי לעזר מודה בה שאינו אלא כמראה לה מקום·
אוף רבנין מודיי בה שאינו אלא כמראה לה מקום: הלכה ה
המקדש את האשה כו'· תנינן מוסין באילו נדרים אמרו· ר' יוחנן
בשם ר"ש בן יוצדק נדרי' שלא לוכל בשר ושלא לשתו' יין ושלא
ללבוש בגדי צבעונין· א"ר זעירא כלי פשתן הדקים הבאין מבית
שאן ככלי צבעונין הן· א"ר יוסי מתניתא כשאמר לה על מנת
שאין עליך נדרים· אבל אם אמר לה ע"מ שאין ליך נדר אפילו
נדרה שלא לאכול תרובין נדר הוא. הלכה אצל הזקן והתיר לה הרי זו
מקודשת· אצל הרופא וריפאה אינה מקודשת· מה בין זקן מה בין
רופא· זקן עוקר את הנדר מעקרו. רופא אינו מרפא אלא מיכן
ולהבא· אית תניי תני אפילו הלכה אצל הזקן והתיר לה אינה
מקודשת. מתניתא דרבי לעזר דתנינן תמן אמר לעזר בדין היה
אפילו נדר שהוא צריך חכם שהזקן שקר הנדר מעיקרו. ולמה
אמרו נדר שהוא צריך חקירת חכם מפני נדר שאינו צריך חקירת
חכם· אית תניי תני מותרת להנשא' בלא גט. ואית תניי תני אסורה
להנשא בלא גט· הון כעיי מימר מאן דמר מותרת להנשא בלא
גט ר' לעזר· ומאן דמר אסורה להנשא' בלא גט רבנין· כולה רבנין מאן
דאמר אסורה להנשא בלא גט רבנין· מאן דאמ' מותרת להנשא

בלא גט· שמתוך שהיא ידעת שאם הולכת היא אצל הזקן והוא
מתיר לה את נדרה והיא אינה הולכת לסוף כן מותרת להנשא
בלא גט· מאי טעמ' דמאן דמר אסורה להנשא בלא גט שלא
תלך אצל הזקן ויתיר לה את נדר'· וקידושין חלין עליה למפרע
ונמצאו בניה באין לידי ממזרות לפו' כן אסור' להנשא בלא גט·
כנסה סתם· רשב"ל אמר מתניתא כשקידשה על תנאי וכנסה סתם
אבל אם קידשה סתם וכנס' סתם יש לה כתובה· ר' יוחנן אמר
אפילו קידשה סתם וכנסה סתם אין לה כתובה· וא"ר חייה בשם
רבי יוחנן וצריכה ממנו גט אפילו קידש' על תנאי וכנסה על תנאי·
ר' זעורא בעא קומי ר' מנא קידשה סתם ונירשה מן האירוסין
מה אמ' בה רשב"ל. בעא נישמעינ' מן הדא הוו בה מומין ועודה
בבית אביה האב צריך להביא ראייה· הא אם הביא ראייה יש לה
כתובה מה חמית למימר כשקידשה סתם ונירשה מן האירוסין·
מה אנן קיימין מן דכתרא כר"א במומין שבסתר אבל במומין
שבגלוי אינו יכול לטעון· ואם במתנ' אף מומין שבגלוי טוען הוא·
אמרין חברייה קומי ר' יוסה אמור דבתרה ותהא פליגא על
רשב"ל· נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראייה הא אם הבי'
הבעל ראייה אין לה כתובה· והיך רשב"ל אמר יש לה כתובה· ר'
כהן בשם רבנין דקיסרין מתניתי' בשכנס ולא בעל· מה דאמר
רשב"ל בשכנס ובעל אני אומר נתרצה לו בבעילה. שכל המומין
הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים· הוסיפו עליהן באשה ריח הפה וריח
הזיעה ושומא שאין בה שיער· ר' תמא בר עקבא בשם ר' יוסי
בן חנינ' כעור הפנים שט· והתנינן כר"א במומין שבסתר אבל
במומין שבגלוי אינו יכול לטעון· וזו לא מן המומין שבגלוי הוא·
תיפתר בההיא דמטמרה לה תחות קלוסיתה דראשה· תני שומא
שיש בה שיער בין גדולה בין קטנה בין בגוף בין בפנים הרי זה מום·
ושאין בה שיער בפנים מום בגוף אינה מום· בר"א בקטנה
אבל בגדולה בין בגוף בין בפני' הרי זה מום· עד כמה היא גדולה·
רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי· רבי לעזר בשם ר' חנינה כגון
הדין דינר קורדיינא שיעורו כחצי זהוב כל שהוא. ר' הדיפה ר' יונה
ר' ירמיה שאל אשה קרחת ושוטח של שיער מקפת מאוזן לאוזן·
בעיי מישמעינ' מן הדא הוסיפו עליהן באשה ריח הפה וריח הזיעה
ושומ' שאין בה שיער· ולא אדכרון קרח'· סברין מימר שאינו מום·
אתא ר' שמואל בריה דר' יוסי בי ר' בון בשם ר' ניסא מום הוא· לא
אתינן מיתני אלא דבר שהוא כעור בזה ובזה מום בזה ואין מום בזה
אבל דבר שהוא נויי בזה ומום בזה כגון הדא קרחתה אע"ג דהוא מום
כא תנינתה תרע לך שהיא כן· הרי זקן הרי נויי באיש ומום באשה
ולא תנינן יתר עליהם באשה זקן· הרי דדים הרי נויי באשה ומום
באיש ולא תנינתא יתר עליהם באיש דדים: הלכה ו המקדש שתי
נשים בשוה פרוטה כו'. תני וכולן שבעלו קטן· רש"ו ר' יהודה
אומר משום ר"ש וכולן שבעלו קטן שלא היתה בעילתו אלא לשום
קידושין הראשונים אם קטן ר' חייה בשם ר' יוחנן קטן לתמורין·
ר' חייה בשם רבי יוחנן כל תניי שהוא מעשה מתחילתו מקודשת
לתמורין· ר' מנא בעא קומי דר' יודן מאן תנא כל תנאי שהוא מעש'
מתחילתו תנאו בטל דלא כר"ש. ר' יודן בשם ר' יוחנן מקודשת
לחומרין· היך עבידא הרי אני מקדשך בבעילה על מנת שירדו גשמים
ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת· ר' חייה בשם ר'
יוחנן בקידושי מלוה לחומרין ובקרקעות לא קנה ובמטלטלין אין
מוסרין אותו למי שפרע ביקש להעמיד לו מקחו נישמעינה מן
הדא יהרי לך אצלי כחן יין ויין אין לו· הא אם יש לו יין הרי
זה חייב· תני ר' חייה אם יש לו יין חייב ליתן לו· ר' שמואל בר רב
יצחק שלח אמר לתמן הון ידעין דהדי ר' חייה בשם ר' יוחנן קידושי
מלוה לחומרין· ובאיש לד' זעירא למה כגון הדון גחמרין וקליל
עליהון· א"ר יוסה בי ר' בון בקלא הון נהגין ואחמר עליהן
שאם בא אחר וקידשה תפשו בה קידושין· א"ר יודן בי ר' תנן ערוה
שאינה ערוה תופש את שאינה ערוה: הלכה ז המקדש אשה
ובתה כו'· א"ר חייה בר בא שים חמש· את שים שחמש נשים מתקדש'
כאחת שהאשה מקבלת קידושיה וקידושי חבירתה ומקדשין בגזולה·
ומקדשין בפירות עביר'· ואין קידושין תופסין בעריות· אמר רבי
לעזר באחיות לא קידש ובחטאו' כיפר· היך עביד שחט שתי
חטאו' לשם חטאת אחר המובח בורר את הראוי לו שתיהן אסורו'
באכילה· שחט שני אשמות לשם אשם אחד המזבח בורר את
הראוי לו שניהן אסורין באכילה· ר' זעיר' בשם ר' יוחנן שחט
את הראשון שלא לשמו את השני לשמו כפר· שאינו הראשון שלא
לשמו כשר אלא מבח שמו הבא אחריו· אבל שחט הראשון לשמו
השני שלא לשמו'. אם כיפר הראשון על מה השני בא ומכפר. על
טומא' שאירעה בין זה לזה· ופסחים לא כיפר שאין הפסח בא אלא
לאכיל' בשר ולא כר' נתן דר' נתן אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה:
הלכה ח המקד' בחלקו כו'· כר' לעזר אמ' דברי הכל· ר' יוחנן
אמ' במחלוקת· תמן תנינן הבכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום
חי ושחוט. ומקדשי' בו את האשה. ר' יהוד' בן פזי בשם ר' יהושע
בן לוי חי לא שחוט· וא"ר יודה בר פזי ר"מ יליף כל הקדשין מן
מעשר בהמה· מה מעשר בהמ' אין מקדשין בו את האשה אף כל
הקדשים אין מקדשין בהן את האשה· רבי יודה יליף כל הקדשים מן
הבכור. מה הבכור מקדשין בו את האשה אף כל הקדשים מקדשין
בהן את האשה· מחלפה שיטתיה דרבי יודה בן פזי. תמן תהא -

מה נפק מן ביניהו. פי' מאי בינייהו: לפי שנתרע.
הייט מי שנתרע מדור
המטל לפי שדו' המטול
היו מוסמי' מחות מסוה
כרוסה ומי שנתרע
עמוהם לפי שגמו שלא
כהנן לא"פ שמחות
מסוה כרוכה איכ' יולא'
בדיינים מ"מ שלא כהגן
עמו כולא יפרע ממי
שאינו עומד כו' לא"פ
שאין מן הדין לחייבו
מ"מ שלא בהגן עשה:
ניחא רחוק· נ"ל והספר
נמחק ומלאתי כתוב
דשלא כדין נמחק וה"פ
ניחא קרוב ונמצ' רחוק
אלא רחוק ונמלא קרוב
אמאי איכ' מקודשת הא
הרויחה: הלכה ה:
שמתוך שהי' יודעת כו'.
ה"ג שבתוך שהי' יודע'
שאם הולכת אצל חכם
והוא מתיר את נדריה
יהו בניה ממזרים אינה
הולכת לפניו ומותר
לינשא בלא גט כו'. וכן
המוסח' גר"לא דפרקין
דף ט' ע"א: קלוסיתה·
פי' לציפה תרגום כובע
קולסא: הלכה ו': יוצא'
בזריקה כו'. לעיל
בפסחים פ"ו דף נ"ד
פירשתיה הלכה ח:
תמן תנינן הבכור כו'.
בבכ' היא בפ"ק דמעשר
שני ובפ"ק דתמורה
קאמר לא שנו
אלא בזמן הזה הוא"ל
ואית ליה לכהן וכיוצא
בגויה אבל בזמן שב"ה
קיים כיון דמי להקרבה
קאי אין מוכרין אותו
תמים חי ובפ"ק דב"ק
משמע לפי המסקנא
דאפילו ר' יוסי הגלילי
מודה דלא הוי ממון
בעלי' בזמן שבי' המקדש
קיים והתם ובפרק כל
פסולי דהשתא דנמכר
משום דבבכור כתיב
לא תפדה ונמכר הוא
כגון תם בזמן הזה ובעל
מום בזמן שב"ה קיים
ומוסיפה דקרא דכתיב
ואת דמם תזרוק בתם
בזמן שב"ה קיים:

מראה מקום
והגהות

א ע' בבלי ח'
ותוספת' בפרקין·
ב דמאי פ"ו ה"ג,
וע' בבלי ע"ו מ"ג.
ג תוספתא פ"ב.
ד כ"ל אמרין.
ה ב"ק פ"ד ה"ג
(ט', ג').
ו ע' תוספתא
בפרקין.
ז פ"ג בפרקין.
ח ה"ג: ע"מ שאין
וכו' ויש לו כיוצא·
ט גיטין פ"ו ה"ג.
י ע' בבלי פ"ח:
יא כתובות פ"ז
ה"ט (ל"א ג')
וה"ג.
יב (ע' נזיר כ"ג,
ג').
יג גיטין פ"ד ה"ו.
יד כתובות שם.
טו תוס' כתובות
ובבלי שם ע"ה.
טז כתובות פ"ז
ס"ס.
יז ע' בבלי שבת
קכ"ב וב"ק פ"ד
ושם שבמתני
בהלופה להמגיד
שבהט' ל"ד ל"ה
יח תוספת' פ"ד,
ע"ש.
יט ב"ק פ"ו מי"ד.
כ ע' בבלי ב"ק
נ"ד.
כא ע' עירובין
פ"ג ה"ה לקמן
פ"ג ה"ב.
כב ב"ק פ"ה מ"ט.
כג ע' מעיל' פ"א
ספר' ויקר' כ"ב.
כד שבועות פ"א
ה"ה (ל"ג, ג').
כה פסחים פ"ז
ה"ה.
כו דמאי כ"ב נ'.
כז מ"ש פ"א מ"ג.
כח שם כ"ב נ'.

א· האיש מקדש בו ובשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחה. האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו· האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת· בזו ובזו ובזו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת· היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה: ב׳ התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש. של דבש ונמצא של יין. בדינר זה של כסף ונמצא של זהב. של זהב ונמצ׳ של כסף· על מנת שאני עני ונמצא עשיר· עשיר ונמצא עני אינה מקודשת· ר״ש אומר אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת: ג על מנת שאני כהן ונמצא לוי· לוי ונמצא כהן· נתין ונמצא ממזר· ממזר ונמצא נתין· בן עיר ונמצא בן כרך· בן כרך ונמצא בן עיר. על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק· רחוק ונמצא קרוב. על מנת שיש לי בת או שפחה מגדלת ואין לו· על מנת שאין לי ויש לו· על מנת שיש לי בנים ואין לו· על מנת שאין לי ויש לו. ועל כולם אע״פ שאמרה בלבי היתה להתקדש לו אע״פ״כ אינה מקודשת· וכן היא שהטעתו: ד האו׳ לשלוחו צא וקדש לי אשה פלוני׳ במקום פלוני והלך וקידש׳ במקום אחר אינה מקודשת· הרי היא במקום פלוני והלך וקידש׳ במקום אחר הרי זו מקודשת: ה׳ המקדש את האשה עם שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת· כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתוב׳ שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים: ו המקדש שתי נשים בשוה פרוטה או אשה אחת בפחות משוה פרוטה אע״פ ששילח סבלונות לאחר מיכן אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שילח. וכן קטן שקידש: ז המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות ומעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאינים משלהם היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם מקודש׳ לי בכלכלה זו וקיבלתה אחת מהן על ידי כולם ואמרו חכמים אין האחיות מקודשות: ח המקדש בחלקו מקדשי הקדשים ומקדשי קלים אינה מקודשת· במעשר שני בין שוגג בין מזיד לא קידש דברי ר׳ מאיר· ר׳ יהודה אומר מזיד קידש שוגג לא קידש· ובהקדש מזיד קידש שוגג לא קידש דברי ר״מ ר׳ יהודה אומ׳ שוגג קידש מזיד לא קידש: ט המקדש בערלה ובכלאי הכרם ובשור הנסקל ובעגלה ערופה ובציפורי מצורע בשיער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב ובחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת· מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת: י׳ המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות כהונה. ובדמי חטאת ואפר חטאת הרי זו מקודשת אף על פי ישראל:

פרק שני

הלכה א· האיש מקדש בו ובשלוחו כו׳· מניין ששלוחו של אדם כמותו· א״ר לעזר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים· וכי כולן שוחטין אותו והלא אחד הוא שהוא שוחט על ידי כולם אלא מיכן ששלוחו של אדם כמותו. וידא אמר דא ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית. וכי כולם היו לוקחין והלא אחד הוא שהוא לוקח על ידי כולם· אלא מיכן ששלוחו של אדם כמותו· א״ר יוסי שנייא היא שאדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו· אין תימ׳ אדם מפריש פסחו של חבירו שלא מדעתו ליה׳ יכיל· דא״ר זעיר׳ בשם ר׳ לעזר אדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אבל אינו מפרישו שלא מדעתו. בית שמאי אומרים אין השלי׳ עלה משם עד· ובית הלל אומרים השלי׳ עלה משם עד· היך עבידא שילח שנים על דעתון דבית שמאי שלית ושני עדים· על דעתון דב״ה שלשתן שלוחין ושלשתן עדים. א״ר אבון בר חייה נראין דברים כשקידשה בשטר· אבל אם קידשה בכסף נעשה כנוגע בעדותו· א״ר יוסי מכיון שהאמינתו התורה אפילו קידשה בכסף אינו כנוגע בעדותו. א״ר בא אתא עובדא קומי רב תעשה שליח עד. חד בר נש זפקיד גרבוי גבי קרפיפא דחבריה וכפר ביה· א״ר פינחס אתא עובדא קומי ר׳ ירמיה ועשה שליח עד וחייבו שבועה על ידי הכתף· אית מתני׳ אמרה ששלוחו של אדם כמותו. ואית מתני׳ אמרה שאין שלוחו של אדם כמותו ואם המר. ימירנו· יפר יפירינו· הוין סברין מימר (שאין) שלוחו של אדם כמותו· אלא שמיעט הכתוב וסמך ידו ולא יד בנו ולא יד עבדו ולא יד שלוחו· הוינן סברין מימר ששלוחו של אדם כמותו אלא שמיעט הכתוב· ורצע אדוניו את אזנו במרצע· אדוניו ולא בנו· אדוניו ולא שלוחו. הוינן סברין מימר ששלוחו של אדם כמותו אלא שמיעט הכתוב: אית תניי תני ורצע לרבות את השליח· עד כדון כר׳ עקיבה· כר׳ ישמעאל· אדוניו כל שהוא בא מחמת אדוניו: תמן תנינן נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה· ריש לקיש אמר כמחלוקת בגיטין כן מחלוקת בקידושין· א״ר יוחנן הכל מודין בקידושין שאביה מקדשה· לא היה מודי ר״ש לקי׳ בנישואין שלא הכל ממנה להשיא עצמה להפסיד מעשה ידיה על אביה. על דעתיה דר׳ יוחנן אין לה דעת אצל אביה ואינה עושה שליח. על דעתיה דרשב״ל יש לה דעת אצל אביה והיא עושה שליח· מתני׳ פליגא על ר׳ יוחנן האיש מקדש בו ובשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחה· פתר לה בגדולה· והתנינן קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע הגט לידה· פתר לה ביתומה, והתנינן אם אמר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה אם רצה להחזיר לא יחזיר. פתר לה לצדדין· הא מתני׳ פתר לה ראשה ביתומה· וסופה בשיש לה אב. מתני׳ פליגא על ר״ש בן לקיש האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו· פתר לה כר׳ יודה. דר׳ יודה אמר אין שתי ידים זוכות כאחת. א״ר אסי חד רב נפק מן בית ועדא אמר נפק שברא כר׳ יוחנן וסמכון עלוי לא דהוה צורכא מיסמך עלוי אלא דהוות מן ״ימא לטיגנא: רב המנונא בשם ר׳ אסי קטנה שקידשה את עצמה בשתי שערות אביה ממאן לא היא ״לא אתייא לא כר׳ יוחנן ולא כר״ש ב״ל. אין כר׳ יוחנן אין כאן מיאון· אין כרשב״ל נישואי תורה הן. לא אתייא אלא כר׳ יוחנן· אע״ג דר׳ יוחנן אמר הכל מודין בקידושין שאביה קידשה לא הוא מודה בה אביה ימאן על ידיה. ר׳ בא בר כהנא ור׳ יעקב בר אדי בשם ר׳ יהושע בן לוי קידשה לדעת והכניסה שלא לדעת זה הוה מעשה ובא אביה והוציאה מגנונה. ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יהושע סימן הוה לו דהוה ר׳ יהושע בן לוי פליג על רשב״ל. לית הוא פליגא היך מה דרשב״ל אמר תמן לא הכל ממנה להשיא את עצמה ולהפסי׳ מעשה ידיה לאביה· כן ר׳ יהושע בן לוי אמר הכא לא הכל ממנה להשיא את עצמה ולהפסיד מעשה ידיה על אביה· אתא ר׳ אבא בר כהנא ר׳ יעקב בר אדי בשם ר׳ יהושע בן לוי קידשה שלא לדעת וכנסה שלא לדע׳ זה היה מעש׳ ובא אבי׳ ועקר קידושיה. קידש׳ לדע׳ וכנס׳ שלא לדעת מהו שתאכל בתרומה רב אמר אוכלת· ושמואל אמר אינה אוכלת. אמר רבי מנא טעמא דרב כיון שקידשה לדעת חזקה שכנס׳ לדעת. א״ר יוסי בי ר׳ בון טעמא דרב שכן משנה ראשונה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה. מה נפק מן ביניהון מעש׳ ידיה. על דעתיה דר׳ מנא כרב מעשה ידיה לבעלה. על דעתיה דר׳ יוסי בי רבי בון כרב מעשה ידיה לאביה· מתה מי יורשה· על דעתיה דרבי מנא כרב בעלה יורשה· על דעתי׳ דר׳ יוסי בי ר׳ בון כרב מתה אביה יורשה· אתא ר׳ וסי בי ר׳ בון כרב מתה בעלה יורשה· קידשה שלא לדעת והכניס׳ שלא לדעת מהו שתאכל בתרומה· שמואל אמר אוכלת. אתא חמי אילו קידש׳ לדעת וכנסה שלא לדע׳ שמואל אמר אינה אוכלת והכא הוא אמר אוכלת· שמואל עבד לה כיתומה· מתני׳ התקדשי לי בתמרה זו וכל מתני׳ כשאמר׳ אי איפשי בזו אלא בזו אי איפשי בזו אלא בזו· בזו ובזו ובזו· מאן תנא ווין ״ר׳ יודה ברם כר׳ מאיר או בזו או בזו או בזו· ר׳ ירמיה בשם רב התקדשי לי בסלע זו לאחר שלשים אוכלת (בתרומה) בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת. אוף ר״ש בן אלעזר מוד׳ כה· מה בינה למלוה מלוה לא ניתנ׳ לשם קידושין· קידושין לכך ניתנו משעה ראשונה· והא תנינן היתה אוכלת ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה. (א״ר אלעזר) מעתה אפי׳ לא נשתייר שם שוה פרוטה תהא מקודשת· פתר לה על ראשה ואין על ראשה ברא תנינן היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה· אמר ר׳ אלעזר דר״ש בן אלעזר היא ״דתני התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שאבד אם נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת: במלוה שיש לי בידך והלכה ומצאתה שנגנב׳ או שאבדה אפי׳ לא נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת. ר״ש בן אלעזר אומר משום ר״מ מלווה כפיקדון אם נשתייר שם שוה פרוטה מקודש׳ ואם לאו אינה מקודשת· א״ר לעזר אתיא דר״ש בן אלעזר כרבי מאיר· כמה דר׳ מאיר אמר ״כל המשנה מדעת הבעלים נקרא גוזלן· כן ר״ש בן אלעזר אמר הכא כל המשנה מדעת הבעלים נקרא גוזלן. דהוא פתר לה במלוה שהלווה אמר לו קח לי חטים ולקח לו שעורים. וקשיא מקדשי׳ בגזילה· ר׳ יוסי בעא ניחא אדם נותן שוה פרוט׳ על דינר שמא יתן שוה פרוט׳ על שוה פרוטה· אית תניי תני ״מקדשין בגזילה· ואית תניי תני אין מקדשין בגזילה· א״ר מנא מאן דאמר מקדשין בגזילה· בגזילה שהוא יכול להצילה מידו· מאן דאמר אין מקדשין בגזילה בגזילה שאינה יכול להוציאה מידו· ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם ר׳ שמואל בר רב יצחק מאן דאמר מקדשין בגזילה בגזילה שנתייאשו הבעלים ממנה. ומאן דאמר אין מקדשין בגזילה בגזילה שלא נתייאשו הבעלים ממנה. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן מתני׳ כשאמר לה בפיקדון שיש לי בידך אבל אמר לה בכל מה שהפקדתי בידך אינה מקודשת עד שיהו כולן קיימין· מה בינו למלוה ״מלוה ניתנ׳ להוציאה וזה לא ניתן להוציאו· והתנינן היתה אוכלת ראשונ׳ ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה· מעתה אפילו נשתייר שם שוה פרוטה לא תהא מקודשת עד שיהו כולן קיימין· פתר לה על ראשה· ואין על ראשה ברא תנינן היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה· א״ר אבון לא כן סברנן מימר מאן תנא ווין ר׳ יודה· א״ר יוחנן דברי רבי יודה ״נכללין בקרבן אחד

שאדם שוחט פסחו כו׳· לעיל בפסחים דף ל״ח ע״ד פ״ח פירשתי הענין אפקיד. פירש הפקיד ע״י שליח חביות של יין אצל קרפיף חברו והוא פקח רחב אחורי הכתי׳ מתוך תחילתו: הכתף. פירש השליח אבנ׳ על הכתף ובר״אש גרס הכפיר ונ״ב: נראין דברי׳ כו׳· מייתי ליה תוס׳ בפרקי׳ דף ל״ג ע״ד: תסתכרכן·פסב׳ בגיטין פ׳ האומ׳ והסוגי׳ שם דף ס״ח ע״ב: הוא ואביה. פירש״י או היא או אביה היא שם לא יד דהא גדולה היא ואביה כפי וכאי לקבלו וס״ש יד דידיה כמקיים׳ קיימא דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היא עצמה את עלמה והיא מקבלת את גיטה והשתא כפי לא שכא וכתנו התו׳ והר״אש שמוכח מתוך פירש״י דוקא נערה אבל קטנה דברי הכל אביה ולא היא כשם לה אב וכן נפ׳ האיש מקדש פי׳ כן והכי מפרש בגמרא דבכן סברי יד יתיר וכו׳ לה דחמנא כלומר כשהיתה קטנה לא היה לה כי אם יד האב ובשנעשי׳ נערה כיתוסף לה יד עלמה ויד אביה ור׳ יהודה סבר במקום יד אביה יד דידה לאו כלום היא ולפי׳ בנערה וכן כתב רב אלפס ז״ל במשנתין על ההיא וכנגדו בקטנ׳ מתגרשת בקידושי אביה אבל רש״י הגיה שוב בפירושו נמ׳ האיש מקד׳ דהוא הדין לקטנ׳ והא דפליגי בנער׳ להודיעך כחו דר׳ יהודה וכן עיקר ועיין במשר״י בגיטין דף קי״א ע״א: ימא· פיר׳ הוא זמן קרוב שמע בנית הועד באדם שעולים דג מן הים וקטנו ועל כן סימנו עליו· פירש אחר שם מקום הוא ימא וטיגני קרובים להדדי כלומר אין אדם מסקר דסבר כיון דמקום קרו׳ הוא אתי מינה ומכחשה: מגנונה. פי׳ מחופתה:

מראה מקום והגהות

ה התוי״ט פי׳ מסקה של דבש, וע״ש·
ב ע׳ ב״ב פ״ה מ״ו.
ג ע׳ ברכות פ״ט מ״ד.
ד נפתכי׳ בבבלי: גדלת, וע׳ שבת פפ״ט.
ה כתובות פ״ח מ״ג.
ו ע׳ יבמות פ״ג מ״ד·
ז דפסי׳ פ״ח ה״ג· פ״ש פ״ח ה״פ·
ח ע׳ תמורה פ״ו מ״ד וע״ה פ״ה מ״ט.
ט מכילתא בא· בבלי בפרקין מ״א: וש״נ.
יא פסחים פ״ח ה״א·
יב ע׳ בבלי בפרקין מ״ג· גיטין ה׳:
יג ספרא ויקרא פ״ד, וע׳ מנחו׳ ל״ג.
יד גיטין פ״ו מ״ב. שם (ס״ח א׳) בבלי בפרקין י״ט:
טו בבלי מ״ד· הגי׳: כפין ימא. תנ״ש מתום.
טז ע׳ יבמו׳ פ״א ה״ב (ב ד׳)·
יז מיר פ״א ה״ב (כ״א ב׳) ורפ״ד (כ״ג א׳) וע׳ שבועות פ״ה (ל״ו ב׳) וגיטין פ״ט ה״ו.
יט לעיל פ״א כ״ט ב׳. וש״כ.
כ פי׳ בבלי ב״ק ק״ב ולקמן ב״ם פ״ו ב״ג (נ״פ מ״).
כא ע׳ לקמן ה״ו·
כב ע׳ בבלי מ״ו.
כג שבועות פ״ה ה״ה ע״ש (ל״ז ב׳).

לא תקח האם על הבנים יקרוה עורבי נחל. יבוא עורב שהוא אכזרי ויקרינה ולא יהנה ממנה. ויאכלוה בני נשר. יבוא נשר שהוא רחמן ויאכלנה ויהנה ממנה: ר' ינאי ור' יונתן הוון יתבין אתא חד בר נש ונשק ריגלוי דר' יונתן. אל ר' ינאי מה טיבו הוא שלם לך מן יומוי. אל חד זמן אתא קבל לי על בריה דיזוניה ואמרית ליה איזל "צור כנישתא עלוי ובזיתיה. ואיל ולמה לא כפתוניה. אל וכופין. אל ואדיין את לזו. אמר לון חזר ביה רבי יונתן וקבעה שמועה משמיה: אתא ר' יעקב בר אחא ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן "שכופין את הבן לזון את האב. אמר ר' יוסי הלואי הוון כל שמעתי בריין לי כהדא שכופין את הבן לזון את האב: "אי זו היא מצות עשה שהזמן גרמא כגון סוכה ושופר ולולב ותפילין. אי זו היא מצוה עשה שלא הזמן גרמא כגון אבידה ושילוח הקן ומעק' וציצית. ר"ש פוטר הנשים מן הציצית שהוא מצות עשה שהזמן גרמה. אל [illegible] אין אתם מודין לי [illegible] [illegible] עשה שהזמן גרמא. שהרי כסות לילה "פטור מן הציצית: א"ר הילא טעמין דרבנין שכן אם היו מיוחדות לו ליום ולילה שהוא חייב בציצית: א"ר לעזר "פסחן של נשים רשות ודוחין עליו את השבת. ר' יעקב בר אחא בשם ר' לעזר פיסחן של נשים ושל עבדי' רשות. כ"ש דוחין עליו את השבת. מצתן מהו אל תנינו: רבי עוירה אמר מחלוקת ר' הילא אמר דברי הכל. מתניתא מסייעא לרבי עוירא חובה לדין. ומתני' מסייעה לדין. מתניתא מסייעא לרבי עוירא חובה מצה ופסח לילה הראשון חובה. ושאר כל הימים רשות. מתני' מסייעא לר' הילא נאמר לא תאכל עליו חמץ. וגו' שבעת ימים תאכל עליו מצו' לחם עוני. את שהוא בבל תאכל חמץ הרי הוא בקום אכול מצה. ונשי' הרי הן בבל תאכל חמץ הרי הן בקום אכול מצה. והא תנינן כל מצות עשה שהזמן גרמ' האנשים חייבי' והנשי' פטורו'. א"ר מנא הוא מצות עשה שהוא באה מכח בלא תעש'. ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות. תני האשה עושה פסח הראשון לעצמה והשני טפילה לאחרים דברי ר"מ. ר' יוסי אומר האשה עושה פסח שני לעצמה א"צ לומר הראשון. ר"א בי ר"ש אומר האשה עושה פסח ראשון טפילה לאחרים ואינה עושה פסח שני. מה טעמא דר"מ איש שה לבית אבות. ואם תני לבית. מה טעמא דר' יוסי איש שה לבית אבות. כ"ש לבית. מה טעמא דר"א בי ר"ש איש לא אשה. מה מקיימין רבנן איש. פרט לקטן. א"ר יונה אפי' כמאן דמר חובה שנייא היא שהדבר מסוי' שלא יקבע הדבר חובה חוץ מבל תשחית ומבל תקיף. ומבל תיטמא למתים. איסי אומר אף משום לא יקרחו קרחה. מה טעמא לא יקרחו קרחה. את שישנו בפאת זקן ישנו בקרחה. ונשים שאין להן זקן פטורות מן הקרח'. תמן מן הדא בנים ולא בנות. א"ר לעזר נשים חייבות בקרחה מה טעמא כי עם קדוש אתה לה' אלהיך. אחד אנשים ואחד נשים. מה מקיים ר' לעזר בנים. בשע' "שישראל עושין רצונו של הב"ה קרואין בנים. ובשעה שאין ישראל עושין רצונו של הב"ה אינן קרויין בני'. רב מפקד לאילין דרבי רב אתי רב המנונא מפקד לחברייא פקדין לנשיכון כד הוויין קיימין על מיתיא דלא לידהוין מרטשן בשעריהן שלא יבואו לידי קרחה. עד כמה היא קרחה. אית תניי תני כל שהוא. ואית תניי תני כגריס. מאן דמר כל שהוא ממשמע קרח' כל שהוא. מ"ד כגריס נאמר כאן קרחה. ונאמר להלן קרח'. מה קרחה האמור להלן כגריס אף כאן כגריס. ר' יוסי בר ממל "יבמה מותרת לצאת חוצה לארץ מ"ט [illegible] אל הכהנים לא אל הכהנות. דלא כן מה אנן אמרין הואיל והיא בכלל נידה לא תצא. אם אומ' את כן נמצאת דוחה פרשה טמאות. וכהן מניח "ידו תחתיה ומניפה. אין הדבר כאור' מביא משלו ואינו חוצץ. מביא כהן זקן. ואפי' תימר כהן ילד אין יצר הרע מצוי לשעה. תני ר' חייה מצוי. מוטה נידמת שני כהני' מניפים על ידיה: הלכה ט' כל מצוה שאינה תלויה בארץ כו'. 'כתיב אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ. בארץ אתם חייבין לעשות. אין אתם חייבין בחוצ' לארץ. אדיין [illegible] שמרי' מצות התלויות בארץ אינן נוהגות אלא בארץ. יכול אפילו מצות שאינן תלויות בארץ לא יהו נוהגו' אלא בארץ. תל' השמרו לכם פן יפתה לבבכם. וחרה אף ה' וגו'. ושמתם את דברי אלה. אפילו גולים. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל [illegible] מה אית לך כגון תפילין ותית. מה תפילין ותית שאינן תלויין בארץ נוהגין בארץ ובחוצה לארץ. אף כל דבר שאינו תלוי בארץ יהא נוהג בין בארץ בין בחוצ' לארץ. מעת' משנגאלו יהו פטורין. כתיב ויעשו כל הקהל השבים וגו' עד בימי ישוע. ולמה ישוע". היליל בריה דר' שמואל בר נחמן אמר פגם הכתוב כבוד צדיק בקבר מפני כבוד צדיק [illegible] הקיש ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע. מה ביאתן בימי יהושע פטורין היו ונתחייבו. אף ביאתן בימי עזרא פטורין היו ונתחייבו. ממה נתחייבו. ר' יוסי בי ר' [illegible] אמר מדבר תורה נתחייבו. הה"א [illegible] דכתיב והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה. הקיש ירושתך לירושת אבותיך. מה ירושת אבותיך מדבר תורה. אף ירושתך מדבר תורה. והטיבך והרבך מאבותיך. פטורין היו ונתחייבו. ואתם פטורין הייתם ונתחייבתם. אבותיך לא היו עליהם עול מלכות. ואתם אף על פי שיש עליכם עול מלכות. אבותיך לא נתחייבו אלא לאחר יד שני. שבע שכיבשו ושבע שחילקו. אבל אתם הראשון ראשון קונה ומתחייב. אמ' ר"א "מאליהן קיבלו עליהן את המעשרות. מה טעמא ובכל זאת אנחנו כורתים אמנה וחותמים. מה מקיים ר' ליעזר ואת בכורות בקרינו וצאנינו. מכיון שקיבלו עליהן דברים שלא היו חייבין עליהם אפי' דברים שהן, חייבין העלה עליהם המקום כאלו מאליהם קיבלו עליהם. מה מקיים ר' יוסי בי ר' חנינה ובכל זאת אנחנו כורתים אמנה וחותמי'. מכיון שקיבלו עליהן בסבי' פני' יפות העלה עליהן המקום כאילו מאליהן קיבלו עליהן את המעשרות. מה מקיים רבי לעזר מאבותיך. פתר לה לעתיד לבוא. דאיר חלבו שמעון בר בא בשם רבי יוחנן אבותיך ירשו ארץ ז' עממים ואתם עתידין לירש ארץ של עשר עממי. תלתי אתהנייה' אילין אינון "את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני. ר' יודה אמר שמלאי שכיה יבמייה. ר"ש אמ' אסיא ואספמיה "ודמשק. ר' ליעזר בן יעקב או' אסיא וקרתיגני ותורקי. ר' אי' אדום ומואב וראשית בני עמון. מאבותיך. אבתיך אע"פ שנגאלו חזרו ונשתעבדו. אבל אתם משנגא' נגאלין עוד אין אתם משתעבדין מה טעמא שאלו נא וראו אם יולד זכר. כשם שאין זכר יולד כך אתם משאתם נגאלין אין אתם משתעברית. חוץ מן הערלה ומן הכלאי'. ר' אליעז' או' אף החדש. מה טעמא דר' אליעזר "בכל מושבותיכם בין בארץ בין בחוצה לארץ. מה מקיימין רבנן בכל משבותיכם בחדש שבו שיצא לחוצה לארץ. ר' יונה בעא ולמ' לא תנינן אף החלה". אל ר' יוסי לא תנינן אלא דברי' שנוהגין כישר' ונוהגין בגוים. וחלה נוהגת כישר' ואינה נוהגת בגוים. מה טעמא ראשי' עריסותיכ' ולא של גוים: הלכה י' כל העושה מצוה אחת מטיבין לו כו'. הא "כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה. ואת אמרת אכן. אלא כן אנן קיימין במחוצה". עשה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ. והעובר עבירה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין ימיו ואינו נוחל את הארץ. תמן תנינן "הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה. א"ר זעירה מי שבאת לידו ספק עבירה ולא עשאה. א"ר יוסי בי ר' בון מי שיה' לו מצוה ולא עבר עליה מימיו. מה את לך א"ר מר עקבן כגון כיבוד אב ואם: א"ר מנא אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'. כהולכים בתורת ה'. א"ר אבון אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו. כבדרכיו הלכו. א"ר יוסי בי ר' בון מה כתיב אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים. מכיון שלא הלך בעצת רשעים כמי שהלך בעצת צדיקים. דרש בן עזאי "זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח. אילו זביב אח' שמת שמא אינו מבאיש שמן רוקח. וזה על ידי חט אח' שחטא איבד כל זכיות שבידו. דרש ר' עקיבה לכן הרחיבה שאול נפשה ופער' פיה לבלי חוק. "לבלי חוקים אין כתיב כאן אלא לבלי חוק. למי שאין בידו מצוה אחת שסיעו לו לכף זכות: הדא דאת אמר לעולם הבא. אבל בעולם הזה אפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלאכים "מלמדין עליו חובה ומלאך אחד מלמד עליו זכות הב"ה מכריעו לכף זכות. ומה טעם אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם יושרו. ויחוננו ויאמר פדעהו מרדי' שחת מצאתי כופר. א"ר יוחנן אם שמעת דבר מרי ליעז' בנו של ר' יוסי הגלילי נקב אזנך כאפרכס הזו ושמע דא"ר יוחנן ר' ליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומ' אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלאכים מלמדין עליו חובה ומלאך אחד מלמד עליו זכות הב"ה מכריעו לכף זכות. ולא סוף דבר כל אותו המלאך אלא אפילו תשע מאות ותשעים ותשע צדדין מאותו המלאך מלמדין עליו חובה וצד אחד מאותו המלאך מלמד עליו זכות הקב"ה מכריעו לכף זכות. מה טעם אם יש עליו מלאך אחד מאלף אין כתיב אלא אחד מני אלף. מאלף לצדדין של אותו מלאך. מה כתיב בתריה ויחננו ויאמ' פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר. פדעהו ביסורין. מצאתי כופר. מצא כופר לעצמו. הדא דאת אמ' בעולם הזה. אבל לעולם הבא רובו זכיות יורש גן עדן. רובו עבירות יורש גיהנם. "היה מחציין ר' יוסי בן חנינה אמר נושא עון ר' אבהו אמר נושא כתיב. מה הקיבה עושה חוטף אחד מתובותיו וזכיותיו מכריער. א"ר לעזר ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. ואין ליה ליה את יהוב ליה מן דידך. הוא דעתיה דר' אלעזר אמר "ורב חסד. מלמד שהוא מטה כלפי החסד: ר' ירמיה א"ר שמואל בר רב יצחק כמא" צדקה תצר תם דרך ורשעה תסלף חטאת. חטאים תרדף רעה ואת צדיקי' ישלם טוב. רגלי חסידיו ישמור ורשעי' בחשך ידמו וגו'. אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן. כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון. וסייגין סייגה ותרעין תריעה. וכבי "סייגין סייגה ותרעין תריעה. אלא כמי' ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק שומר את עצמו מן העבירה פעם ראשונה ושניה ושלישית מיכן והולך הב"ה משמרו מה טעמ' הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר: אל"ר זעירא ובלחוד דלא יתוב ליה. והחוט המשולש לא לעולם ינתק אין כתיב כאן אלא לא במהרה ינתק. אין אמרית עלוי מיפסק הוא. ר' חונה רבי אבהו הקיבה "אין לפניו שכחה. הא מפני ישראל נעשה שוכחן. מה טעמא מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע. נושא" כתיב וכן דוד הוא אומר נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה:

הדרן עלך האשה נקנית.

פירוש

שמשון. לפי בנדרים פ' שבועי דף פ"א ע"ב ופייח' ליה הר"מ נפ"ל דכתובות דף ח' ע"ב ותחל דפרקין דף ל"ג ע"א בד"ה מוח כו' ומפרש דהא דמסרין בעלמ' דכל מלות עבות שמתן שהרכן נלכן אין כ"ד פחוריה עליה היינו ספק מית על הב"ד לכופן אבל אם רצו לכופן כודאי שיכל לכופן עסה" נ"ל עשי: נשים חייבות בקרחה. ולא איפוטם קשים דאימקם קרחה לפאת זקן כדדרי' איסי את שישנו בפאת זקן ישנו בקרחה ותעד מן הדא בנים ולא בנות: בשעה שישראל עושים כו'. ואם לאו א"י קרוין עבדי' תלא כר"מ אלא בין כך ובין כך קרוים בנים קימרא דפסוקים בנים לא אמן גם בנים סכלים בנים משחיתים בני אל חי ור"ס מפקי להו לדרשה אחריתי: הלכה ט': פגם הכתוב. פי' שסתר את מיהושע דקריה שוע לכבוד לדין בשעתו דקיים עזרא לגרשה דאמ"צ דיהושע גדול ממנו מ"מ עזרא בזמנו חשוב ממנו שמילו היה קיים אז יהושע אם חטיף ב"ש ונפירוש רבינו שמשון בפי' המשניות אלו הם שלשה מרעות במסכת שביעית: הקיש ביאתן. פי' משום דק"ל מפי' יהשע נשם' כי לא עשו מימי שוע כן למסור בא דת ולא עשו סוכ' בא אלפה ולא עשו סוכות עד שבא עזרא וחסרה וקדש לחם לפקודי ניסן בימי עזרה לביאתן בימי יהושע ובדאיתא בבבלי דפר' העובר מדה פטורין הם. שנשבלו נטלה קדושה האוץ דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא ונתחייבו ע"י שקדשום בימי עזרא בתורות וכדאי' בספי' בספר' שנא' מאליהן קבלו. ואדין עזרא פטורין מו שנשבלו נטלה קדושת הארץ בדלבעל ונקדשה שני' לא [illegible] כל סרק' עליה מה מקיים כו'. תהוא ליבא לפירוש מאליהן קבלו כי אין זה תלוי [illegible]רן ומשלו בגלות קיימין נכון:

מראה מקום והגהות

א פסיקתא שם'
ב בדרים פ"ט ה"פ (פ"ח ג').
ג ברכות ו' ב. בבלי בפרקין ל"ג:
ד ע' תוס' שם ל"ד ד"ה תפילין ובפ כ"ה.
ה פסחים פ"ח ה"א.
ו ל"ל: סופר הו' פ"ע הו' ופ' חלה פ"ד ה"ב.
ז ע' שמות רבה פט"ו ספרי ראה בבלי בפרקין ל"ו.
ח סוט' פ"ג ה"ז (י"ט ב') וש"נ.
ט שם ה"ב (י"ח ג').
י שביעית פ"ו רה"א וע' בבלי בסכלתין ל"ז וספרי ראה.
יא ע' בבלי ערכין ל"ב:
יב דמאי פ"ג ה"ד יומא פ"ח סה"ד שביעית פ"ו ה"א יבמות פ"ו ה"ב ופי"ג י"ג ד'. ולקמן פ"ד ה"א, ורבה רות פ' והגה נועז.
יג בבלי ב"ב נ"ה
יד ע' ערך סלין מספריה סוף ג ולמיל סוף סלה וב"ר פס"ד.
טו ערלה פ"ג (ס"ג ג') וע' בבלי בפרקין ס"ט:
טז ע' חלה פ"ד ס"ה.
יז מכות פ"ג ה"ל (ל"ג, ג').
יח תוספתא סוף פרקין.
יט מכות שם.
כ ע' קהלת רבה שם ותוספתא בפרקין ובבלי ס"ב:
כא ע' בבלי סנהדרין כ"ג וקי"א.
כב ע' פסיקתא רבתי פ"י.
כג ע' סנהדרין פ"י ה"א (כ"ח ג') ובבלי ר"ה י"ב
כד ח"ב דר"א פ"ד ורב מד.
כה שם ופס' פ"ב והמוני' פ"ב ה"ב (נ"ג ג').
כו נ"ל תעני
כז שם הג"ה אלא ביני.
כח ע' יומ' פס"ב (פ"ח, ג').
כט נ"ל: (פלטון: נשיתו מונה).

אל מה את בעי מינתן א"ל מיזבין ליה חמור משך בעל הפרה את החמו' לא נקנית הפרה. חמור ימהו שיקנה. ר' בא אמר נקנית. ר' יוסי אומר אינה נקנית. סבר ר' בא דאינון חליפין ולית אינון חליפין. ר' מנא בשם רבי יוסי פעמים שתחילת מקח לוה ותחיל' מקח לוה הדך עביד' סבר לו פרה כרמי' סמיכ' גבי חד' פריטי' למחר אשכחי' קאים תמן א"ל מה את קיי' עביד הכ'. א"ל בעא אינן פריטיא. א"ל מה את בעי מינתן א"ל מיזבן לי חד חמור. א"ל הרי חמור לפניך משך זה לא קני זה משך זה לא קנ' זה. אלא זה קנ' לעצמו וזה קנ' לעצמו: מתניתי' רשות הגבוה בכסף ורשו' ההדיוט בחזקה. כיצד גיזבר שנתן משה הקדש במטלטלין קנה הקדש בכל מקום שהוא שנא' ליי' הארץ ומלוא' תבל ויושבי בה. אמירתו לגבו' כמסירתו להדיוט. כיצד לקח פרה מן ההקדש במאתי' לא הספיק להביא מאתים עד שעמד במנ' מכי מאתים. הרי הוא אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. פרה מן ההקד' במנה לא הספיק להביא מנה עד שעמד במאתים מביא מאתים הדא הוא דכתי' ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו. הא אם יוסיף הרי הוא קם לו ואם לאו אינו קם לו. שור זה עולה ובית זה קרבן קנה הקדש בכל מקום שהוא דכתיב ליי' הארץ ומלואה וגו'. ובהדיוט לא קנה עד שעה שיחזיק: הלכה ז' כל מצות האב על הבן כו'. מצות שהאב חייב לעשות לבנו למוהלו. לפדותו. ללמדו תורה וללמדו אומנות להשיאו אשה. ר' עקיב' או' אף ללמדו לשוט על פני המים. למוהלו. ביום השמיני ימול בשר ערלתו. לפדותו דכתי' וכל בכור אדם בבניך תפד'. ללמדו תור' ולמדת' אות' את בניכם. ללמדו אומנות תני ר' ישמעאל ובחרת בחיים זו אומנות. להשיאו אשה. והודעתם לבניך ולבני בניך. אימתי אתה זוכ' לבניך ולבני בניך בשע' שאת משיא את בניך קטני'. ר' עקיב' או' אף לשוט על פני המים. דכתיב למען תחיה אתה וזרעך. מה למצו'. או לעיכוב. נישמעינה מן הדא בר תרומ' אתא לגבי ר' אימי א"ל פייס לאבא דיסבינ' את' פייסיה ולא קביל עלוי. הדא אמר' למצוה אין תימ' לעיכוב הוה לי' לכופניה. מניין שאם לא עשה לו אביו שהו' חייב לעש' לעצמו הדא ארם תפד'. ונמלה' אותם. ולמדתם אותם. והודעת' אתם. למען תחי' אתה. תמן תנינן האב זוכה לבן בנוי בכח בעושר ובחכמ' ובשני'. בנוי מניין יידא' אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם. בכח. גיבו' בארץ יהי' זרעו ונו'. בעשר. נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. בחכמה. ולמדתם אותם את בניכ' לדבר בם. בשני'. למען ירבו ימיכם וימי בניכם. וכשם שהוא זכה לו בחמשה דברים כך הוא חייב לו בחמשה דברי' ואילו הן מאכיל ומשק' מלביש מנעיל מנהיג. הדא הוא דכתיב יחולו על ראש יואב זב ומצורע ומחזיק בפלך ונופל בחרב וחסר לחם. זב תשיש. ומצורע עיכ. ומחזיק בפלך כודיי. נופל בחרב קצר ימים. וחסר לחם. מסכן. כד אתא שלמה מיקטול ליואב א"ל אביך גזר עלי חמש גזירות קבלין ואנא מיתקטיל וקבלין. ומלהון קמין מן דבית דוד'. זב הוה רחבעם והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה לנוס לירושלם. מה זבי. מיד אוסטנים. מצורע זה עוזיהו. ויהי עוזיהו המלך מצורע עד יום מותו. מחזיק בפלך זה יואש ואת יואש עשו שפטים תני ר' ישמעאל מלמד שהעמידו עליו בורניות קשים שלא הכירו אשה מימיהם והיו מענין בו כדרך שמענין את האשה. הדא הוא דכתיב וענה גאון ישראל בפניו. ועינה גאון ישר' בפניו. ונופל בחרב זה יאשיהו דכתיב ויורו המורי' למלך יאשיהו וא"ר יוחנן מלמד שעשו גופו ככברה תני ר' ישמעאל שלש מאות חיצים יורו במשיח יי'. וחסר לחם. זה יויכין'. וארוחתו ארוחת תמיד נתנה לו וגו': תמן תנינן אם התחילו אין מפסיקין. התחלת המרחץ או זו הוא. רבי זריקן בשם ר' חנינה משיתיר אזורו. רב אמר משיתיר מנעלו. רבי יהושע בן לוי הוה יליף שמע פרשתה דבר ברי' בכל ערוב' שבת'. חד זמן אינשי ועל מיסחי בההן דימוסין דטיברי'. והוה מיסתמיך על כתפי' דר' חייה בר בא אנהר ונפק ליה מן דימוס' אמר כך הוה ר' לשר בר יוסי אמר שליח מסי. א"ל ר' חייה בר בא לא כן אלפן ר' אם התחילו אין מפסיקין. א"ל חייה בני וקלה היא בעיניך שכל מי שהוא שומע פרשה מבן בנו כאילו הוא שומע' מהר סיני. מ"ט והודעת' לבניך ולבני בניך וגו'. יום אשר עמדת לפני יי' אלהיך בחורב כיו' אשר עמד' לפני יי' אלהיך בחור'. ר' חזקיה בר ירמיה ר' חייה בשם ר' יוחנן אם יכול את לשלשל שמועה עד משה שלשל'. אם לאו תפוש או ראשון ראשון או' אחרון אחרון. גידול אמר כל האו' שמועה משם אומרה יהא רואה בעצמו כאלו בעל השמוע' עמ' לפניו מה טעמא אך בצלם יתהלך איש וגו': רב אדם יקרא איש חסדו ואיש אמוני' מי ימצא. זה ר' זעורא דאמר זעורה לית אנן חשין על שמועת' דרב ששת דהוא גברא מפתחא. וא"ר זעיר' לר' יסא חכם ר' לבר פדייה דאת אמ' שמועתא מן שמיה. א"ל רב אדא בר אהוה אמרין משמו: מצות שהבן חייב לעשות לאביו אי זהו מורא לא יושב במקומו. ולא מדבר במקומו. ולא סותר את דבריו. אי זהו כיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה ומנעיל מכנים ומוציא. מן דמאן חונה בר חייה אמר משל זקן. ואית דבעי מימר משלו. לא כן א"ר אבהו בשם ר' יוסי בר' חנינה מניין אפילו אמר לו אביו השלך את הארנקי הזו לים ששומע לו. בההוא דאית ליה חורנין ובעושה הנחת רוחו של אביו. אחד האיש ואחד האשה. אלא שהאיש ספיקה בידו. האשה אינה ספיקה בידה מפני שיש רשות לאחרים עליה. נתאלמנה או נתגרשה כמי שהיא ספיקה בידה לעשות: עד אכן הוא כיבוד אב ואם. אמר להן ולי אתם שואלין. לכו שאלו לדמה בן נתינה. דמה בן נתינה ראש פטר בולי הוה. פעם אחת היתה אמו מסטרתו לפני בולי שלו ונפל קורדקסן שלה מידה והושיט לה כדי שלא תצטער: אמר חזקיה הגוי האשקלוני היה וראש כל פט' בולי היה ואבן שישב עליה אביו לא ישב עליה מימיו. וכיון שמת עשה אותה יראה משלו. פעם אחת אבדה ישפה של בנימן אמרין מאן דאית ליה טבא דכוותה. אמרין דאית לדמה בן נתינה. אולין לגביה ופסקו ליה עימיה במאה דינרין. סליק בעא מייתיתא להון ואשכח לאבוי דמך. ואית דאמרין מפתחא דתיבותא הוה יהיב גוא אצבעיה דאבוי. ואית דאמרין ריגליה הוות פשוטא על תיבותא. נחת לגבידהון אמר לון לא יכילית מייתיתיה לכון. אמרין דילמא דהוא בעי פריטין טובן. אסקיניה למאתים. אסקיניה לאלף. כיון דאיתעיר אביו מן שינתיה סלק ואייתיתיה להון בעו מיתן ליה כד פסקו לה לאתרייא ולא קביל. אמר מה אנא מזבנא לכון איקרא דאבהתי בפריטין. איני נהנה מכיבוד אבותיי כלום: מה פרע לו הקב"ה שכר. אמר ר' יוסי בי ר' בון בו בלילה ילדה פרתו אדומה ושקלו לו ישראל משקלה זהב ושקלוה. א"ר שבתי כתיב ומשפט ורב צדקה לא יענה. אין הקב"ה משהא מתן שכרן של עושה מצות בגוים: אמו של רבי טרפון ירדה לטייל לתוך חצירה בשבת ונפסק קורדיוקון שלה והלך ר' טרפון והניח שתי ידיו תחת פרסותיה והית' מהלכת עליהן עד שהגיעה למיטתו. פעם אחת נכנסו חכמים לבקרו אמרה להן התפללו על טרפון בני שהוא נוהג בי בכיבוד יותר מדאי. אמרין לה מה הוא עביד ליך. ותניית להון עובדא. אמרין לה אפילו הוא עושה כן אלף אלפים אדיין לחצי הכיבוד שאמרה התורה לא הגיע: אמו של ר' ישמעאל באת ואמרת וקבלה עליו לרבותינו אמרה גערו בישמעאל בני שאינו נוהג בי כבוד. באותה שעה נתכרכמו פניהן של רבותינו אמרין איפשר לית רבי ישמעאל נוהג בכבוד אבותיו. אמרו לה מהו עביד ליך. אמרה כד נפיק מבית וועדא אנא בעה משזגי רגלוי ומישתי מהן ולא שבק לי. אמרין הואיל והוא רצונה הוא כיבודה: א"ר מנא ויאות אילין טחונייא אמרין כל בר נש ובר נש זכותי' גו קופתיה: אימי' דר' טרפון אמר' לון אכין. ואניכונת' אכין. אימיה דר' ישמעאל אמר' לון אכן ואניכונה אכן: ר' זעיר' הוה מצטער ואמר הלואי הוה לי אבא ואימא דאוקריתון ואירת גן עדן. כד שמע אילין תרין אולפנייא. אמר בריך רחמנא דלית לי לא אבא ולא אימא לא כר' טרפון הוינא יכיל עביד ולא כר' ישמעאל הוינא מקבלה עלוי: אמר ר' אבון פטור אני מכיבוד אב ואם: אמרין כד עברה ביה אימי' מית אבוהי. כד ילדתי' מיתת: יש שהוא מאכיל את אביו פטומו' ויורש גיהנם. ויש שהוא כודנו לריחיים ויורש גן עדן. כיצד הוא מאכיל את אביו פטומו' ויורש גיהנם חד בר נש היה מייכל לאבוי תרנגולין פטימין. חד זמן א"ל אבוי ברי אילין מנן לך. א"ל סבא סבא אכול ואדיש דכלבייא אכלין ומדשין נמצא מאכיל את אביו פטומות ויורש גיהנם. כיצד כודנו בריחיים ויורש גן עדן. חד בר נש הוה טחין בריחייא אתא מצוותא לטחונייא. א"ל אבא על וטחון תחתיי אין מטת מבזייה טב לי אנא ולא את. אין מטת מילקי טב לי אנא ולא את. ונמצא כודנו לריחיים ויורש גן עדן: איש אמו ואביו תיראו וג' את יי' אלהיך תירא. הקיש מורא אב ואם למורא המקום: נאמר ומקלל אביו ואמו מות יומת. ונאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו. הקיש קיללת אב ואם לקילת המקום. אבל א"א לו' מכה כלפי למעלה. וכן בדין מפני ששלשתן שותפין בו: אי זהו מורא לא יושב במקומו ולא מדב' במקומו ולא סותר את דבריו. אי זהו הכיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל ומכנים ומוציא. ומן דמאן. חונה בר חייה אמר מלתיה דר' חייה בר בא פליגא דא"ר חייה בר בא תני ר' יודן בר ברתיה דר"ש בן יוחי דתני ר"ש בן יוחי גדול הוא כיבוד אב ואם שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו נאמר כאן כבד את אביך ואת אמך. ונאמר להלן כבד את יי' מהונך. במה את מכבדו מהונך מפריש לקט שכחה ופיאה מפריש תרומ' ומעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני וחלה. ועושה סוכה ולולב שופר ותפילין וציצי'. מאכי' את הרעיבי' ומשקה את הצמיאים אם יש לך את חייב בכל אילו. ואם אין לך אין את חייב באחת מהן. אבל כשהוא בא אצל כיבוד אב ואם בין שיש לך בין שאין לך כבד את אביך ואת אמך אפי' את טפנב על הפתחים: ר' אחא בשם ר' אבא בר כהנא כתיב אורח חיים פן תפלס נעו מעגלותיה ולא תדע. טילטל הקב"ה מתן שכרן של עושי מצות כדי שיהו עושין אותם באמונה. ר' אחא בשם רבי יצחק כתיב מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאו' חיים. מכל מה שאמרתי לך בתור' תשמור שאין את יודע מאי זה מהן יוצא לך חיים. א"ר אבא בר כהנא השוה הכתוב מצוה קלה שבקלות למצוה חמורה מן החמורות. מצוה קלה שבקלות זו שילוח הקן. ומצוה חמורה שבחמורו' זו היא כיבוד אב ואם ובשתיהן כתיב הארכת ימים. א"ר אבון מה אם דבר שהוא כפרעו' חוב כתיב בו למען ייטב לך ולמען יאריכון ימיך. דבר שיש בו חסרון כיס וסיכון נפשות לא כל שכן. אמר ר' לוי והוא הדבנן גדול הוא דבר שהוא כפריעת חוב מדבר שאינו כפריעת חוב: תני ר"ש בן יוחי אומר כשם שמתן שכרן שוה כך פורענותן שוה עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם עין שהלעיגה על כיבוד אב ואם וביזה

מראה מקום והגהות

א כ"ה שם. ב ע' במדבר רבה פי"ג, קהלת רבה פ' רמה חיים, ותנחומא פ' שלח. ג ע' שאלתות במדבר סי' קי"ז, מכילתא בא, תוספתא דפרקין ובבלי כ"ט. ד לעיל סוטה כ"ד ג'. ה עדיות פ"ב. ו ע' וי"ר פט"ו בפ"ר פ"ג. ז במדבר רבה פכ"ג ע"ש, ובבלי סנהדרין פ"ח: ח ע' מכילתא בשלח פ' ויבא עמלק ותנחומא שם ספרא. ט איכה רבתי פ' צדיק הוא ה'. י ע' שמואל רבתי פי"ט, יא שבת ג' א', ע"ש. יב בבלי בפרקין ל', ופסיקתא ופתחנן. יג שבת שם. יד שקלים פ"ו א', וש"נ. טו פאה פ"א ה"א. טז שם וספרא קדושים. יז פאה פ"ו ג', וע' בבלי ע"ז כ"ד ובפרקין ל"א ודברים רבה פ"א. יח ע' תוס' בבלי ע"ז כ"ד. יט ע' בבלי בפרקין ל"א ותוס' שם ד"ה ר"ט. כ ע' וי"ר פל"ו במדבר רבה פי"ז בבלי בפרקין ל': כא ע' שאלתות קי' סי' י"ט, ירושלמי כ"ו ובבלי כתובות ק"ס. כב ע' ש"ת רדב"ז ח"ג סי' תרס"ג. כג קדרש תהלים ע' דברים רבה פ"ג פסיקתא רבתי פכ"ג. כד ע' ספרי פ'. כה ע' תנחומא עקב וקדושים חולין ק"ג (והארכתי גם על תרי"ג מלות (כ"י) סי' ל"ג, רי"ג ורמ"ס).

למוהלו כו'. פי' בין דהאי קטן ולא קני מהיל כפשי' מאבוי רשי' אלתא ובבבלי דיליף לה מדכתיב גמבראה' כאשר לוה אותו אלקים ואין מ אלא וירה פיך ולידות ולא יליף מהר' משום דס"ל דאמה' קרא ואין אלה את' לאמצעי' אי בעי אביו למוהלו לא דחייב בדבר א"כ דאלו' עליה דב"ד רמיא: למצוה או לעיכוב. פי' כל הני דאמר עליה הן ואם אינו רוצה לעשות עליה אין כופין אותו או לעיכוב וטופין אותו וחייב לכל אלו דאמרן לעיל: דיסביני. פירש שיקחני אללו בדי לאשדכי תור' או אומנות: האב זוכה כו'. פירש הרמב"ם ז"ל היינו על פי המנהג שאם האב יפה תואר אף הבן כן ואם האב גבור אף הבן כן ועשר האב מורישו וכן כולם ועיין בי"מ שהאריך בזה: הה"ד יחולו כו'. פירש כי היכי דאב זוכה לבניו בה' אלו הכי כפי כשאינו הגון מחייב את בניו כהפך הה' כמו שגזר דוד על זרע יואב להיות זב ומצורע כו' שהן כנגד ה' אלו וקיימי לה הכא לראיה לפ"ש דנה' דברי' האב או' מלבישו כהכי דס"ס לקללו' אלו מזולתן אלא משום דהוב זוכה לבניו באלו והחייב מחייב את ריי' כהיטכו: זב תשיש. שהזב אלא הכח בילאו' הליחות תמיד מפנה עדיב מכותר'. כי הלוע מסיר הגוי ויופי הפנים נהשחתת התבנית הטבעי: ומחזיק בפלך. הוא נגד היפך החכמה והחיב כאן אלו מפטה הם היפך חמש' דברים הקודמים כי ע' חשש הוא היפך הגבו' גריל ומלורע מזיב היפך הנוי כמ"ש ומחזיק נפלך נגד היפך החכמה לפי שהמישם אינו מסכי' דעתו הגריו על מסכני' הגבל השו כי אם על מסכתת קנם דלגן הלקין לגן יבם שהוא המלך ולי נרלה שהדמיון לתוך נפלך שהוא הלמה שדעתה קלה ובתנחומא אמר מחזיק בפלך כנג' העוש' שדומה לאשה שאם טוב' טוו' אין לה לאכול וחסר לחם כנגד החכמה שכא' לכו לחמו בלחמי:

פירוש

אניבה. פ' המיב קטל. פי' חת וכם תרגום ירושלמי קטלי וקדשי' להשתמש. נ"ל להשתמש: הולסי'. פי' סרלות של טכי' חכים. פי' ניבה שלח לר"א כו'. לקמן בג"ק פ"ק דף ב' ע"ג ושייתי ליה הש' בפ"ק דב"ק דף י"ט ע"ב בד"ה לין כו' וגם בר"ש בהגה דף ג' ע"ב ונתו' דב"ב ל"ט דף ג"ו ע"ב בד"ה ז"ל כו': בשליפ' המנעל כו'. פי' מנעל של יד שקורין הגס"אך בל"א והוא כעין קנין סודר על הגאולה בפ' הרב סגיא גאולה א מכירה מסורה א חליפין ופירש"י ע מכיר' שמכר לו מכיר' גמורה כדפי' ולא קיבל מעות ובאין לקיים דברי מכירתן ע"י קנין. תמורה חליפי' שמחליף כלי זה כמתן שכנגדו: הקונה. פירש הקונה שמקנה הכלי למקנה כי היכי דגם המקנה לבעל ולקני ליה ומד סבר המקנה בההוא הכלה דקני קונה הבעל נפי' ומקני ליה מה שקונה כפי ופירש"י דה"ל כמלו זה מוסר לו חפץ לאחר תחת קרקע דהכלות קבלתו מעטו שהו' הכלי שמשגו לקבל שמכני קתו' מה לו כמלו נותן לו זה הקונה מתנה רב ונט' שמן ושקנ' לו הקרקע:

חזא שיכם אחד מהן ואחר כך חלקו וכו סלן בניכסי המת. ולמה אל מה דשאליה אניבה. ולמה לא שאלו לה. ראיד אבינא כשם ר' אמי בכור שחלקו כפשוט חזקה וויתר. רב יהודה שלח שאל לר' לעזר האחין שחלקו. א"ל חולקין מה שעליהן ואין חולקין לא מה שעל בניהן ולא [illegible] שעל בנותיהן. רבי אמי אומר העושה שום לביתו מביאין שום לעצמן לאמצע וחולקין. העושה קטלא לביתו אין מביאין לאמצע וחולקין בראויה להשתמש בחול. אבל בראויה להשתמש בחול מביאין לאמצע וחולקין. רבי מנא אמר כלי חל חולקין. כלי שבת צריכ'. ר' אבין פשיט ליה בין כלי חל בין כלי שבת מביאין לאמצע וחולקין. ר' זעירא בעא קומי ר' מנא אילין בולסייא א"ל חכים את דאית לך בולסין סגין. א"ל מביאין וחולקין. רב יהודה שלח שאל לרבי לעזר מהו לגבות מן העבדי' כקרקעות. א"ל גובין מן העבדים כקרקעות. הורי רבי לעזר לאילין דבית רבי ינאי לגבות מן העבדים כקרקעות. רב יהודה שלח שאל לר' אלעזר האנס והגזלן והגנב. א"ל חזקה שאין הבעלי' מיטפלין במיתה ומניין שאין הבעלים מיטפלין במיתה. א"ר בא בר ממל חיי' שנים ישלם. ולא מתים. עד כהן גניבה גוילה. א"ר אבון והשי' את הגזלה אשר גזל מעיינה: הלכה ה' נכסים שיש להן אחריות כו'. בראשונה היו קונין בשליפת המנעל הדא הוא דכתיב וזאת לפנים בישראל על הגאלה ועל התמורה שלף איש נעלו וגו'. מי שלף. תמן אמרין רב ולוי חד אמר הקונה. וחד אמר המקנה. ואתיין אילין פלוגוותא כאינון פלוגוותא דתני בועז נתן לגואל. ר' יהודה אומר הגואל נתן לבועז. חזרו להיות קונים בקצצה. מהו בקצצה. בשעה שהיה אדם מוכר שדה אחוזתו היו קרוביו מביאין חביות וממלין אותן קליות ואגוזים ושוברין לפני התינוקות והתינוקות מלקטין ואומר נקצץ פלוני מאחוזתו. ובשעה שהיה מחזירה לו היו עושין כך ואומר חזר פלוני לאחוזתו. אמר ר' יוסה בי ר' בון אף מי שהוא נושא אשה שאינה הוגנת לו היו קרוביו מביאין חבית וממלין אותן קליות ואגוזים ושוברין לפני התינוקות והתינוקות מלקטין ואומרים נקצץ פלוני ממשפחתו. ובשע' שהיא מגרשה היו עושין כן ואומרין חזר פלו' למשפחתו. חזרו להיות קוני' בכסף ובשטר ובחזקה. בכסף שדות בכסף יקנו זה הכסף. וכתוב בספר וחתום אילו עידי שטר. והעד עדים אילו עידי חזקה. או אינן אלא עידי שטר. כבר כתיב וכתוב בספר וחתום. רבי יסא בשם ר' מנא בר תנחום רבי אבהו בשם רבי יוחנן אין קרקע נקנה בפחות משוה פרוטה מה טעמא שדו' בכסף יקנו ופליג על הדא דאמר תנינה כל שקלים שכתוב בתורה סלעים. ובנביאים ליטרין. ובכתובים קנטירין חוץ משקלי עפרון. מה טעמא בכסף מלא יתננה לי. ולא דמייא תמן כתיב כסף והכא כתיב שקלים. התיבון הרי אונס הרי אין כתוב כאן אלא כסף ואת אמר שקלי'. ולא כרבי ליעזר דרבי ליעזר אומר הולך קונה. דתני הולך בשדה לאורכה ולרחבה קנה עד מקום שהולך דברי רבי אליעזר וחכמי' אומרים לא קנה עד שיחזיק. הכל מודין במוכר שביל לחבירו כיון שהולך בו קנייו. מה טעמא קום התהלך בארץ וגו'. בשטר. ר' ירמיה סבר מימר בשטר על מנת שלא ליתן כסף. אבל בשטר על מנת ליתן כסף לא קנה עד שיתן כסף. רבי יונה ור' יוסה תרויהון אמרין אפי' לא נתן כסף קנה. מתני' מסייעה לר' יונה ור' יוסה מכר לו עשר שדות באחת כיון שהחזיק באחת מהן החזיק בכולם. אבל אם לא נתן לו אלא דמי אחת מהן או שלא כתב לו אונו אלא על אחת מהן לא קנה אלא אותה שמכר לו בלבד. וכי יש אוני בלא כסף. אין תימר כשנתן לו דמי כולם אגן קיימין לא אמר אלא דמי אחד מהן אלא או הדא או הדא בכסף. ר' בא סבר מימר בכסף על מנת שלא יכתוב אוני. אבל בכסף על מנת לכתוב לו אוני לא קנה עד שעה שיכתוב אוני. ר' יונ' ור' יוסי פליגין אתייא דר' בא כשמואל. ודרב הונא כר' יוחנן. דר' בא כשמואל. שמואל שאל לרב תני שוחט ונתעסק בקדשי'. א"ל לרצונכם פרט למתעסק. כתב מתנה בלשון קנין. אמר ליה ארכביה אתרי ריכשי. אמרה ר' בא ולא קיבלה שמואל. מהו ארכביה על תרין ריכשי ברקי. סברין מימר מייתי תרין סוסון שמיי ומרכבין ליה על תירדן והדא א"ל ברא והדין א"ל ברא לא אשכח גבי כלום. אמר רבי יוסי סטלוייה יפה כתוו בשני דברי' יש שיעבוד למכירה ואין שיעבו' למתנה שהמוכר לא מכר את הכל. והנותן מתנ' נתן את הכל. ודרב הונא כר' יוחנן חד בר נש מי דמיך אמר ייהבו כל נכסוי לפלוני. חזר ואמר כתבו ותנו. רבי לעזר ור"ש בר יקים אעלון עובדא קומי רבי יוחנן. אמר אם אמר לזכותו דברי הכל זכה. ואם לזכותו בכתב כל עמא מודיי שאין אדם זוכה בכתב לאחר מיתה: מי מודיע את רבו' תיאתר שהיו שם עדי' יודעים. הגע עצמך שאין שם עדים יודעין. אית יוסי לעולם השדה בחזקת בעליה ומוציא מחבירו עליו הראיה. מניין לנכסים שאין להן אחריות שהן נקנין עם נכסים שיש להן אחריו' בכסף בשטר ובחזקה. ר' יוסי בשם חזקיה ר' יונה ר' חנניה תרתיה בשם חזקיה כתיב ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנו' עם ערי מצורות ביהודה: עד כהן כשהן קרקעות ומטלטלין במקום אחד. היו קרקע' במקום אחד ומטלטלין במקום אחר. א"ר בון בר חייה ניסמעינה מן [illegible] אמר להן רבי אליעזר [illegible] בפרוזני אחד שהיה דר בירושלם והיו לו מטלטלין הרבה וביקש לחלקן. אמרו לו אין את יכול אלא אם כן קנית קרקע. מה עשה הלך

וקנה סלע אחד בצד ירושלם. אמר חצייה צפוני אני נותן לפלוני עם מאה חביות של יין. חצייה דרומי אני נותן לפלוני עם מאה חביות של שמן. ובא מעשה לפני חכמים וקיימו את דבריו. א"ר חנינה קומי רבי מנא ולא שכיב מרע הוא. לפי שבכל מקום אין אדם מזכה' אלא בכתב. וכאן אפילו בדברים. לפי שבכל מקום אין אדם מזכה עד שיהו קרקעות ומטלטלין במקום אחד וכאן אפילו קרקעות במקום אחד ומטלטלים במקום אחר. אמר ליה לא כרבי ליעזר הוא שנייא הוא שכיב מרע דרבי ליעזר. הוא שכיב מרע דרבנין (א"ל שכיב מרע דר' ליעזר כבריא דרבנין.) תמן תנינן קרקע כל שהוא חייב בפיאה ובביכורי' דברי ר' עקיבא. קרקע כל שהוא מהו טב. א"ר מתניה תיפתר שהיה שם מקום שיבולת אחת ומרגליו' טמונ' בו: ר' יסא בשם ר' יוחנן היו לו שתי שדות אחת ביהודי' ואחת בגליל החזיק בזו שביהודה לזכות בזו שבגליל. או בזו שבגליל לזכות בזו שביהודה קנה ובניכסי הגר לא קנה אפילו מיצר בנתיים. ר' זעירא בעא קומי רבי יסא נתכוון לפסוע מן המיצר ופרע מיניה. רב חסדא אמר ניכסי הגר החזיק בצפונן על מנת לזכות בדרומן בדרומן עים לזכות בצפונן לא נתכוון לקנות באמצעיתן לא קנה עד שעה שיתכוון לקנות באמצעיתן. מתני' פליגא על רב חסדא עד שמת וביזבזו ישראל את נכסיו המחזיק בקרקע חייב בכל. המחזיק בקמה חייב בלקט שכחה ופיאה. ופטור מן המעשרות. ואין א"ר מפסיק בין שיבולה לשיבולת. תמן תנינן אם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה. שמואל אמר לא קנה אלא אותו קלח בלבד. והתנן אם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה. א"ר יוסי קיימה ר' אבודמא נחותא מודה שמואל בניכסי הגר. ר' יוחנן בעי המטלטלין מהו שיקנו בגריר. א"ר בא בר ממל מה צריכה ליה כמוח' הקש'. אבל בעורות הדכי' לא קנה עד שגביהו. מתני' פליגא על ר' בא בר ממל הגונב כיסו של חבירו והוציאו בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבתו של כיס עד שלא קידשה עליו השבת. אבל אם היה גורר בו ויוצא פטור. מפני שחלה עליו מית' ותשלומין כאחת. הא אם לא חלה עליו מיתה ותשלומין כאחת חייב. אמר ר' מתניה תיפתר באילין כיסייא דברבייא דאחידהון מתגררה: מניין למדו לגילגול שבועה מסוטה. אמן מאיש זה. אמן מאיש אחר. עד כהן דברי שהן ראוין להשביע. דברים שאינו ראוי להשביע. אמר ר' יוסי בי ר' בון נישמעינה מן הדא אמן שלא סטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוס'. ארוס' שומרת יבם ראוי הוא להשביע. את אמר מגלגלין והכא מגלגלין. אית תניי תני מה זו באלה ובשבועה. אף כל הנשבעין באלה ובשבועה. אית תניי תני בזו אלה ושבועה. ואין כל הנשבעין באלה ובשבועה. הוון בעי מימר מאן דאמר מה זו באלה ובשבועה אף כל הנשבעין באלה ובשבועה ניחא. ומאן דאמר זו באלה ובשבועה ואין כל הנשבעין באלה ושבועה. לגילגול את למד ולשבוע' אין את למד. אית תניי תני מה זו באמן ובאמן. אף כל הנשבעין באמן ובאמן. אית תניי תני זו באמן ובאמן אין כל הנשבעין באמן ובאמן. הוון בעיי מימר מ"ד מה זו באמן ובאמן אף כל הנשבעין באמן ובאמן ניחא. ומאן דאמר זו באמן ובאמן ואין כל הנשבעין באמן ובאמן. כלום למדו לגילגול שבועה אלא מסוטה. לגילגול את למד. ולאמן אמן אי את למד: הלכה ו' כל הנעשה דמים באחר כו'. תמן תנינן זה הכלל כל המיטלטלין קונין זה את זה. ר' בא רב הונא בשם רב אפי' צבור בציבורין. א"ל ר' לעזר לא שנינו אלא כל הנעש' דמי' באחר בלבד. דבר שהוא צריך לשום. אתייא דרב הונא כר' יוחנן ור' לעזר כשיטתיה. דתנינן תמן האחין השותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה. ושחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקולבון. א"ר לעזר והן שחלקו גדיים כנגד תיישים. ותיישים כנגד גדיים. אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישי' כנגד תיישים הוא חלקו משעה ראשונה. אמר רבי יוחנן ואפילו חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים כלקוחו' הן. דתנינן תמן הלקוח והניתן לו מתנ' פטור ממעשר בהמה. האחין השותפין שחייבי' בקולבון פטורין ממעשר בהמה בשחלקו וחזרו ונשתתפו. כשחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקולבון בשלא חלקו: ר' בא בשם רב יהודה בשם שמואל לוה. פרה ולות חמור והחליפו את של זה לזה ואת של זה לזה. משך בעל החמור את הפרי ובא בעל הפרה למשוך את החמור ונמצא שמת' החמור. בעל החמור צריך להביא ראיה שהיתה חמורו קיימת בשע' שמשך את הפרה. שכל המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מן החליפין. ומאן דלא סבר הא מילתא לא סבר בנזיקין כלום. א"ר זעירא ואנא לי נא סבר לה. א"ר בא לר' זעירא מתניתא פליגא על שמואל היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה. לא הבעל צריך להביא קידושין מרשות האב. תלמידוי דרבי יונה אמרין תיפתר בקדושים קטנים: דלמא רבי חונה ור' פינחס ור' חזקיה סליקין מישאל בשלמיה דרבי יוסף למילף מיניה. א"ל מתניתא מסייע' לשמואל נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להבי' ראיה. ולא האב צריך להביא ראיה להוציא כתובה מרשות הבעל. אמר לון לא מודה שמואל שאם משך בעל הפרה את החמור שהוא צריך להביא ראיה שהיו בה מומין אילו עד שלא תיכנס לרשותו. וזה כיון שנכנס כמי שמשך. ר' בא רב המנונא רב אדא בר אחוה בשם רב מכרה לו פרה בריסם וחוקן אל הב לי אמן פרימיא

מראה מקום והגהות

א ע' לעיל כ"מ ד' ובבלי ב"ב קנ"ח.
ב ב"ק צ' ג'.
ג ע' תוס' בבבלי ב"מ כ"ב: ד"ה ז"ל שלים.
ד כתובות ספ"ג (כ"ו ד') רות רבה פ' חפת לפנים.
ה לעיל ה"ג (כ"ט ד').
ו שם ועירובין פ"ו, כ"ג ג'.
ז ע' ב"ר פנ"ח ש"ר פל"א.
ח ע' בבלי כ"ו.
ט תוספתא ב"ב פ"ט.
י ב"ב פ"א ה"ה (ועי' סופקנהו).
יא שם י"ו ג'.
יב ע' בבלי כ"ו.
יג ב"ב שם, ועי' כתובות ל"ב ד'. ובבלי ב"ב קנ"ה.
יד י"נ: פת דברוי
טו שם פ"ט ה"ס (י"ז, ס').
טז תוספתא שם פ"י, בבלי שם קכ"ו: ועי' לעיל פאה י"ז ד'.
יז פיס' פ"ג פ"ח.
יח ע' בבלי בפרקין כ"ו.
יט לעיל ה"ג (כ"ט ד').
כ ע' בבלי ב"ב כ"ג.
כא ע' סוט' פ"ב ה"ס, וכ"ב פ"ג ה"ס (י"ג, ד').
כב תוספת' סוט' פ"ב.
כג ב"ב פ"ק פ"ט.
כד כ"ל: הלק.
כה ע' בבלי שם פ"ו.
כו סוטה פ"ב ה"ה (י"ס ב').
כז ב"ס רפ"ד.
כח שם ט', ג'.
כט שקלים פ"א ה"ה, ובבלי חולין כ"ס.
ל (ע' תוס' ר"ד בפלחין י"ג:)
לא שם ובכורות פ"ט.
לב ב"מ פ"ד ה"ס. (ועי' בבלי כתוב' ע"ו).
לג י"נ: פ"ר זעירא לר' נס.
לד שם וכתובות פ"ו פ"ס.
לה י"נ: דחקיה.

לזכות כזו שכיתודה קנה. לא כמטלטלין. אם אומר את עבדים כמטלטלין כיון שהחזיק כמטלטלין החזיק בעבדים. דתנינן תמן 'שהנכסים שאין להן אחריות נקנין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן. ככסף. רבי ירמיה אמר מאחר לרבו. הא מרבו לאחר לא. א"ר זעירא אפי' מרבו לאחר מהו מוציא מרבו לעצמו. ר' ירמיה בעא קומי ר' זעירא הילך כסף זה שתצא שרך לחירות. א"ל יצאת. שתצא שרך להבקר. א"ל לא יצאת. מה בין זה לזה. זה זכה לבן דעת. וזה לא זוכה לבן דעת. הגע עצמך שהיה חרש. א"ל איש. הגע עצמך שהיה קטן. א"ל דרכו להגדיל. א"ר יונה אתייא דר' זעירא כר"ש בן אלעזר דתני ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ אף בשטר על ידי אחרי' לא על ידי עצמו. מהו כשטר על ידי אחרים לא ע"י עצמו לא רבו נותן שטר לאחרים שיצא עבדו לחירות. אף הכא רבו נותן כסף לאחרים שתצא שרהו להבקר. א"ר אבין אתייא כר' דרבי אמר 'אדם משחרר חצי עבדו. ולית לרבנין אדם משחר' חצי עבדו. אית לון בעב' של שותפות. אבל בעב' שכולו שלו שנייא היא שהוא כזכה מימינו לשמאלו. ולית לר' שהוא כזכה מימינו לשמאלו אית ליה כמזכה לו על ידי אחר. ולית לרבנין במזכה לו על ידי אחר. סברין רבנין הראוי לזכות על ידי עצמו ראוי לזכו' על ידי אח'. ושאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. רבי אומר אף על פי שאינו ראוי לזכות על ידי עצמו ראוי לזכות לו על ידי אחרים. הגביה את המציאה ואמר על ידי שאוכה בה אני ולא ר' על כורחו זכה הוא ורבו או זכה הוא ולא רבו. נישמעינה מן הדא 'המודר הנייה מחתנו והוא רוצה לתח לבתו מעות אומר לה הרי המעות האילו נתונין לך מתנה ובלבד שלא יהא לבעלי' רשות בהן אלא מה שאת נותנ' לפיך. תני ולא ליך. [ס]א"ר זעירא מאן תנא ולא ליך ר"מ. דר"מ עביר יד עבד כיד רבו. במתנה כרבי מאיר הוא יד האשה כיד בעלה כמציאה כרבנין. א"ר זעירא קומי ר' מנא שנייא הוא שהוא כזכה מדעת אחר. א"ל ולא כל שכן היא מה אם שהו' כזכה מדע' אחר את אומר זכת האשה וזכה בעלה. כאן שהוא כזכה מדעת עצמו לא כל שכן. וזכה העבד יזכה רבו. ולמה לא תנינן בראשי איברים שאינן חוזרין א"ר יוחנן בן מריה מפני המחלוקת. אית תניי תני צריך גט שחרור. אית תניי תני אין צריך גט שחרור. פשיטא שהעבד מקבל מתנה מאחר כאחר מאחר לרבו מרבו לעצמו לא מאחר לעצמו מחלוקת ר"מ וחכמים אומר הא לך כסף זה שלא יהא לרבך רשות בהן זכה העבד וזכה רבו דר"מ. וחכמים אומרים זכה העבד לא זכה רבו. מה צריכה ליה מרבו לאחר כשם שהעבד זכה מאחר לרבו. כך הוא זוכה מרבו לאחר. נישמעינה מן הדא 'השואל את הפרה ושילחה לו ביד עבדו ביד בנו כיד שלוחו. לית הדא אמר' שהעבד זכה מרבו לאחר. אמר ר"א תיפתר בעבד עברי. א"ר יוחנן תיפתריתיה בעבד כנעני. תיפתר כאומר לו פתח לה והיא באה מאיליה. ותנינן 'הנהיגה המשיכ' קרא לה ובאת אחרון מתחייב בה כשואל. רבי זעירא שמע לה מן הדא אבל אינו זוכה לא על ידי בנו ובתו הקטני' ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו. לית הדא אמרה שאין העבד זכה מרבו לאחר. תיפתר כר"מ דר' מאיר עבד יד העבד כיד רבו. והתני אשתו דר' מאיר עבד יד האשה כיד בעל'. ר' חנינה בשם ר' פינחס תיפתר כהדין תנייא דתני "אשתו אינה פודה לו מעשר שני הדין תנייא דר"ש בן אלעזר אמר משום ר"מ אשתו פודה לו מעשר שני. והדין תנייא דר"מ [ס]עביד יד העבד כיד רבו ולא יד האשה כיד בעלה: ר' זעירא ור' חייה בשם רבי יוחנן 'נראין דברים שיזכה העבד בגט שחרור שיש לו גט שיחרור ואל יזכה בגט אשה שאין לו גט אשה. אין תימר מתני' היא הרי את שפח' וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכה לו עובר' עשו אותו כאחד מאיבריה. ר' בא בר חייה בשם ר' יוחנן נראין דברים שקיבל העבד גט שחרור ואל יקבל גט כותים. אין תימר משנה קודמת הרי את שפחה. וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכה לו עוברה עשו אותו כאחת מאיברי'. פלונית שפחתי עשה אני לה כתב שלא תשתעבד. ר' לעזר ור' שמעון בן יקים אעלון עובדא קומי רבי יוחנן אמר לא הגל ממנו לשעבד בניה מה הם עבדים מה שייר בה מעשה ידיה: ר' אבא ור' יוסי תריהון אמרין דרי' היא דר' אמר אדם משחרר חצי עברו. כתב כל נכסיו לשני עבדיו כאחת שניהן יצאו לחירות ושניהן צריכין לשחרר זה את זה. רב יהודה כשם שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן דר' היא דר' אמר אדם משחרר חצי עבדו. א"ר זעירא לר' בא לית הדא אמרה שהעבד זכה מרבו לאחר. א"ל מה את סבר משוכו בנכסים "יצאו לחירו' אלא כאחת עבדים ונכסים יצאו לחירות. הרי את בת חורין "וולדי' עבד וולד' כיוצא בה דברי ר' יוסי הגלילי וחכמי' או' לא עשה כלום. א"ר אלעזר כך פירש' ר' הושעיה "אב המשנה שניהן בן חורין. ר' אימי בשם ר' יוחנן שניהן עברים. על דעתיה דר' יוחנן ניחא מחלוקת. על דעתיה דר' אלעזר מה איכא מחלוק'. אלא כיני דבריו קיימין דברי ר' יוסי הגלילי. וחכמי' אומרים לא עשה כלום. מהו לא עשה כלום. א"ר לעזר כך פירשה ר' הושעיה אבי המשנה שניהן בן חורין. ר' זמי בשם ר' יוחנן שניהן עברים וכר' דהכי אמר אדם משחרר חצי עבד:: הלכה ד' בהמה גסה נקנית במסירה כו'. רבי הונא אמר "אין מסירה קונה (אלא) בניכסי הגר. רב חזקיה ר' בא ר' לעזר שאל היו לו עשרה גמלים קשורים זה בזה מסר לו מוסרה של אחת מהן כולהם קנה. או לא קנה אלא אותו שמסר לו בלבד. רב חסדא אמר משך את הבהמה זו לקטותה קנה. לקטות וולדותיה לא קנה. לקטותה היא וולדותיה קנה. אילו האומר לחבירו [ס]משוך את הבהמה זו שתקנה משוי שלה שמא לא קנה. א"ר יוסי הדא דתימר בשלא היתה הבהמה עברה. אבל אם היתה עברה עשו אותה כמשאה. ר' אבא רב חונא בשם רב [ס]"הדין דנגיד בזקה והוא מכתא בידה לא חייב בה. א"ר יוסי בי ר' בון לכן צריכה אפילו למעלה לגו תעתא דלא איתכון אלא ולא יסבה בר חורין. מהו שתקנה כשער הפתות. א"ר חגיי בשם ר' יוסי מתני' אמרה שאינה נקנית בשער הפחות דתנינן תמן" המוכ' יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרין. מדד עד שלא פסק דמיו אסורין. אם או' את 'שתקנה לו כשער הפחו' אפי' מדד עד שלא פוסק. ויעשה כמי שפיסק עד שלא מדד ויהיו דמיו מותרין: שמואל אמר הדין דנסב כוניתא והיא מתחטפא מי חייב בה. א"ר שמואל בר אבודמא הדא דתימר מצור וחברותיה בקיסרין וכחברותיה. ברם הכא עד כרון אורתיה מחורה למתקלה. רשב"ל בשם ר' ינאי המוכר צאן לחבירו "כיון שמסר לו משכוכית קנה. מהו משכוכית אית דאמרין חוטרא ואית דאמרין שרקוקיתה ואית דאמרי נגרתא. ר' יעקב בר אחא ר"ש בר אבא בשם ר' יהושע בן לוי [ס]"המוכר בור לחבירו כיון שמסר לו דליו קנה. ר' אמי בשם רבי יוחנן המוכר בית לחבירו כיון שצבר לתוכו קנייו. ר' יודה בן פזי בעי מסר לו את המפת' מהו א"ר זכריה חתניה דר' לוי מחלוקת ר"ש וחכמי' דתנינן תמן 'המוסר מפתח לעם הארץ הבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת המפתח. תני ר"ש מטמא ר' אבהו בשם רשב"ל [ס]"המוכר מעשרות שדהו לחבירו לא עשה כלום. וכד שפחתו של חבירו לא עשה כלום עוברי בהמתו לחבירו לא עשה כלום. אויר חרבתו לא עשה כלו'. אלא מוכר שדהו ומשייר מעשרותיה. מוכר לו שפחה ומשייר לו וולדה. מוכר לו בהמה ומשייר לו וולדה. מוכר לו חורבה ומשייר לו אוירה. והיך איפשר לו לאדם למכור אויר חרבתו לחבירו. תיפתר כאומר לו תלוש מן החרבה הזו שתקנה אחד מעשר שבה. וכא קרקע לפניו שהוא או' לו תלוש מן הקרקע הזה שיקנה לך אחד מעשר שבו. רבי שמואל ור' זעירא ר' חייה בר אשי בשם רב:ב"ב אין משיכה קונה בחצר שאינה של שניהן. תני ר' חייה ופליג אימתי אמרו המטלטלין ניקנין במשיכה ברה"ר או בחצר שאינה של שניהן:כ"ב אבל ברשו' הלוקח כיון שקיבל עליו זכה. ברשות המוכר לא קנה עד שעה שיגביה או עד שעה שימשו' ויוצא חוץ רשו' הבעלים ברשו' זה שהן מופקדין אצלו לא קנה עד שיזכ' הו' בהן או עד שישכור לו את מקומו. וחכמים אומרי' בהמה דק' נקנית במשיכ' מה טעמון דרבנין משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם. כי הא דרב יהודה שלח לשאול כבהמה גסה במה יהא נקנית. א"ל במסירה. א"ל ולא מתני' היא בהמה גסה נקנית במסירה. אית תניי תני מיחלף רב יהורה שאל לר' אלעזר כבו' שנטרף בתוך שלשים א"ל כמה שמת ופטור מחמש סלעים של בן: רב יהודה שלח שאל לרבי אלעזר שילייא [כ"]שיצאת מקצתה היום ומקצתה למחר. א"ל אם לדם טהור מונה מיום הראשון. ואם לדם טמא מונה מיו' שני. א"ר מתנייה הדא דתימר בשלא יצא עמה וולד. אבל אם יצא עמה וולד בין לדם טוהר בין לדם טמא אינה מונה אלא משעת יציאת הולד: רב יהודה שלח לר' אלעזר שומר שמסר לשומר:ב"ה א"ל הראשון חייב. ר' יוחנן אמר השני חייב ר"ש בן לקיש אמר השני חייב. תמן תנינן [כ"]השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה יישבע השוכר שמתה כדרכה. והשואל משלם לשוכר. א"ר יוסה כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של זה. אלא תחזור פרה לבעלים. ר' אילא בשם ר' ינאי והוא שנתן לו רשות להשאיל. אבל אם לא נתן רשות להשאיל לא בדא. ותני ר' חייה כן [כ"]אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר. ולא השואל רשאי להשכיר ולא השוכר רשאי להשאיל ולא מי שהופקד אצלו רשאי להפקיד אצל אחר אלא אם כן נטלו רשות מן הבעלים. וכולן ששינו שלא מדעת הבעלים חייבין. ושואל אפילו לא שינה חייב. אלא כגין דתנינן תמן [כ"]מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם. אתא מימר לך אפי' התנה עמו שהוא פטור חייב. ביקש להשביע' את השואל נשבע מן הדא כתב לה נדר ושבועה אין לי עלייך אינו יכול להשביע' אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאי' ברשות'. הדא אמר' שאם ביקש להשביע את השואל שהוא משביע. והדי' ילפה מן הדא שאם ביקש להשביע את האשה שהוא משביעה. א"ר תנינה לא צריכה מילף הדא מן ההיא ומה צריכה מילף ההיא מן הדא כיי דמר ר' הילא בשם ר' ינאי והוא שנתן לו רשות לשואל. והכא שנתן לה רשות שיהו בניה אפיטרופין. א"ר יוסה צריך להעלות לו שכר כל זמן שהוא שכורה אצלו. ר' זעירא שאל לר' אבינא שאלוה הבעלים ומתה. א"ל כן אנן קיימין אפי' אכלוה. א"ר יוסי בי ר' בון שלהם אכלו. ר' זעירא בעא קומי ר' יסא הוך עברין עובדא א"ל תריי כל קביל ד' לא עברין שברא כסונייא. א"ל תריי כל קביל תריי אינון. רבי לעזר [כ"]תלמידיה דר' חייה רבא רבי יוחנן תלמידיה דרבי ינאי: רב יהודה שלח שאל לרבי לעזר האחין שחלקו ואחר כך ייבם אחד מהן אמר לית בניכסי כולם בניכסי המת. עולא בר ישמעאל אמר מצוי' דעתיה על דרבי לעזר ולא שנייא הוא שחלקו ואחר כך ייבם אחד מהן

פירוש

להבקר: כמו להפקר: המודר הנייה כו'. פסג' הו' בפ"ק דנדרי' והמוני' שם דף ס"ב ע"ד ופי' הר"ש שם שעפ"י שמתנו כהאי מהן שון את אשתו דתנן לעיל וזן את אשתו ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן הא לאו הכי אסור שע"פ שנותנן לאשתו ולעי' דתנן הנותן מתנ' לאחר פותר המודר ליהני' ממנו שאני הכא שהבעל זוכ' בפירות המתנ' שנותני' לאשתו הוי כאלו נותן לבעל וקאמר עלה בגמרא לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושא' ונותנ' לפיך הרי פירש מה שאמר בתחל' המעו' הללו נתוני' לך במתנ' דלא הרי מתנ' לכל דבר אל' לאה שפיר' הלכך אהני נמי מה שאמר ע"מ שאין לבעליך רשו' בהן אם לא מה שתהרי' ישנו כיון דהוי מתנ' לכל דבר קנה יתהאן בעל ותו לא מהני מה שאמר ע"מ שאין לבעל' רשו' בהן: ותנינן הנהיגה כו'. לעיל בפ"ח דכלאי' דף ל"א ע"ג ופ"ד דמעשר שני דף נ"ה ע"א וגם פירשתי: בוקה פי' כנוד וקטת מים תרגום ירושלמי זיק' דמיי' ועכ"ש פי שמושך בכוד של יין של חבירו והיא מתבקע' ב דר לא חייב בה בתמי': חורק. פיר' בן אדם אחר: דתנינן תמן. מסכה בע"ז פרק השוכר את הפועל:כתו' ח'. פי' כוו במסכת תמיד פ"ג כוו דומה לקיתון גדול של זהב: המוכר צאן לחבירו כו'. לקמן בב"ב פ"ג דף י"ג ע"ד ובבבלי בב"ק פ' שור שנגח את הפרה וקלת חסוני' בב"ק פ' בתרא דף ז' ע"ב: שרקותיה. פי' כבש גדול שחולין זוג בצוארו שמשריק ומשמע קול או הו' כלי חלול כמו קרן שור שמשריק בהן לבהמו' ובפי' שור שנגח ספי' שמטכי כרכשת' היינו זוג דלעיל: נגרתא. פי' תיש גדול המושך את העדר ובן הוא לקמן פ' מוקח הבהמים תישא רבא דף י"ז ע"ד: דליו. פי' כלי שדולין בו מן הבורות וגם מפרשין כיסויה תמן. מסכ' בפ' הספקיד: תמן. בפרק השוכר את הפועלים: סעיה. פירש מולק' סלגון ריב וקלה:

מראה מקום והגהות

[ס] פ"ה בפרקין. [ב] ע' ב' סוכ' פ"ו ולקמן ס"א ג'. [ג] גיטין פ"ד ה"ה (פ"ו ח') (ע' קו"ק פ', ד'). [ד] נדרים פ"א פ"א, וע' כו"ר כ"ג ג'. [ה] נדרים שם (פ"ג ד') כתובות רפ"ו (נ' ג'). [ו] עירובין פ"ז, כ"ד ג' וב"מ פ"ח ס"ג. ומעשר שני פ"ד. כ"ה א'. [ז] כלאי' פ"ח ה"ג. [ח] שם ותוספתא פ"ט פ"ג. [ט] ע' גיטין פ"ח ס"א (ס"ט כ'). [י] גיטין פ"ב ה"ו (ס"ד ג'). [יא] ע' ב' גיטין, פ' ס"ז. [יב] ע' ב' בסכלחין ס"ס וגיטין כ"ג. [יג] כתובות פ"ט (ל' כפע"ד) ס"ב. [יד] ע' בבלי ב"ס י"ח. [טו] ע' בבלי שם ט'. [טז] ע"ז פ"ה ה"י, וע' בבלי פ' הספיק' דף פ"ו. [יז] שם פ"י. [יח] ע' בבלי ב"ק כ"ב. [יט] ב"ב פ"ג ה"ס, י"ג ד', (שם הגי': ר' יוחנן בשם ר' ינאי). [כ] טהרות פ"ו ותוספתא שם. [כא] שם ודמאי פ"ו ה"ג. [כב] גיטין פ"ח ה"ט, וע' בבלי ב"ב פ"ה. [כג] תוספתא בפרקין ולעיל שביעית פ"ו ה"ט (ל"ח ד'). [כד] נדה פ"ג ה"ד (כ', ד'). [כה] בבלי ב"ק י"ט: כ"ה ולעיל גיטין פ"ג ה"ה. [כו] ב"מ פ"ג מ"ג. [כז] שם ט', א' ותוספתא פ"ג ולעיל כתובות פ"ט ה"ה וע' תוס' בבלי גיטין כ"ט. [כח] ב"מ פ"ו ס"י"ג, [כט] כתובות שם, וש"נ.

פבן ושאר כל הקרובין כבן את עושה בן בן כבן. וכאן שלא עשית אח כבן ושאר כל הקרובין כבן אין אח עושה בן בן כבן. מתיבין רבנין דקיסרין והדי פרשת הטומאה הרי עשית אח כבן ושאר כל הקרובין כבן ואין את עושה בן בן כבן. אמרין אויל קונריטון. ואם לבנו יעדנה לדעת. אמר ר' יוחנן לית כאן לדעת. אמר ר' יעקב בר אחא אית כאן כר' יוסי בי ר' יהודה. א"ר שמואל בר אבודמא אפי' תימא אית כאן כר' יוסי בי ר' יהודה. ולא קטן הוא. ואם לבנו יעדנה לדעת. ר' יוחנן אמר מייערה בין לבנו גדול בין לבנו קטן. בין לדעת בין שלא לדעת. רשב"ל אמר אינו מייער' אלא לבנו גדול ובלבד לדעת. בן תשע שני' ויום אחד אלמנ' לכהן גדול גרושה וחלוצ' לכהן הדיוט. על דעתיה דרשב"ל חד פתר לה בנישואין תהא פטורה מן החליצה ומן הייבום. ותנינן נשא אשה ומת הרי זו פטורה. א"ר אבין אתייא דרשב"ל כר' יוסי בי ר' יודה. דתני בן תשע שנים ויום אחד. ועד בן שתים עשרה שני' ויום אחד שהביא שתי שערות הרי זו שומא. ר' יוסי בי ר' יהודה אומר הרי אילו סימנין. ר' יעקב בי ר' בון בשם ר' יוסי בן חנינה והן שעמדו בו בשעת סימנין. ר' יוסי בעי עמדו בו בשעת סימנין למפריעו הוא נעשה איש או מיכן ולבא. א"ל ר' אבון פשיטא ליה למפריעו הו' נעשי איש כל שכן לבא חד פתר לה תרי דרשב"ל כר' יוסי בי ר' יודה. ולמה לית ר' יוסי פתר הדא דרשב"ל כר' יוסי בי ר' יהודה. א"ר מנא דהו' צריכ' ליה. ר' יוסי בעי קומי עמדו בו בשעת סימנין למפריעו הוא נעשה איש. או מיכן ולבא. ניחא אלמנה וגרושה. תיפתר שבא עליה משהגדיל. נתן לה גט חליצ' תיפתר שבא עליה ומת וחלצה לה אחים ועל ידם היא נעשית חלוצה. מעתה אפילו פחות מבן תשע. אמר רבי שמואל בר אבודמא וכיני אלא בגין דתנא כולהון תשע. תנא אוף הדא עמהון. רבי יהודה בן פזי בשם רבי יהושע בן לוי מאתן למד רב יוסי בי ר' יהודה דתני אתו הוליד בן תשע. והתן בן שש וכלב בן עשר. וכמאן דאמר הנא כלב בן חצרון הוא כלב בן יפונה. מכרה לזה וקידשה לזה שיתק האב בארון דברי ר' יוסי בי ר' יהודה. וחכמים אומרים לא שיתק האב בארון. נעשה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום אילו האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום שמא אינה מקודשת לשני. מעכשיו לאחר שלשים יום. אילו האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום שמא אינה מקודשת לשניהן. מכבר לכשירצה. הכל מודים שאם חשיאה ששיתק האב בארון. לאמה. למה בלבד מלמד שהוא מכרה לו ומתנה עמו ע"מ שלא יהו עליה ייעודין דברי ר"מ. וחכמים אומרים לא עשה כלום שהתנ' על מה שכתוב בתור' וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. ולית לר"מ כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. אית ליה תניי אפשר לו לקיימו בסופו וזה אפשר לו לקיימו בסופו. ולית ליה לרבנין תניי אפשר לקיימו בסופו. אית לון תניי ממון. וזה תניי גוף הוא. והא תני נושא הוא אדם אשה ומתנה עמה על מנת שלא יהא לה עליו לא שאר ולא כסות ולא עונה. ניחא שאר וכסות. ועונה לא תניי גוף הוא. אמר ר' חייה בר ארא תיפתר בקטנה. מה מקיים הדא תנייא לאמה. מוכרה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. מה מקיים הדין תנייה לאמה. א"ר יוסי בי ר' בון תיפתר באלמנה מן האירוסין והא תני מוכר הוא אדם את בתו לאישות ושונה לשפחו' ושונה לאישות אחר שפחות אבל לא לשפחות אחר אישות. אמר רבי יוחנן תניין אינון. מאן דאית ליה אלמנה לכהן גדול אית ליה שפחות אחר אישות. מאן דלית ליה אלמנה לכהן גדול לית ליה שפחו' אחר אישות. מה מקיים הדין תנייא לאמה. א"ר מתנייה תיפתר שהיה נשוי לאחותה. תני רשב"י כשם שאינו מוכרה לשפחות אחר אישות אף לא שפחות אחר שפחות. מה טעמא דרשב"י בבגדו בה פעם אחת הוא בוגד ואינו בוגד בה פעם שנייה. מה מקיימין רבנן טעמא דרשב"י בבגדו בה מכיון שפירש טליתו עליה שוב אין לאביה בה רשות. רשב"ל בעא קומי רבי יוחנן אמה העברייה יוצאה בנישואים מקל ותומר מה אם הסימנין שאינן מוציאין אותה מרשות האב הרי הן מוציאין אותה מרשות האדון. נישואין שהן מוציאין מרשות האב אינו דין שיוציא אותה מרשות האדון. א"ל אני אין לי אלא של משנה יתירה עליו אמה העברייה שהיא קונה את עצמה בסימנין. בר פדייה אמר אמה העברייה יוצאה במיתת רבה מה טעמא ואף לאמתך תעשה כן. וכתיב והיה לך עבד עולם. הקיש אמה עברייה לנרצע מה הנרצע יוצא במיתת רבו. אף אמה עבריה יוצאה במיתת רב'. ואתייא דבר פדייה כהדין תנייא דתני עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת. אמה העברייה עובדת את הבת ואינה עובדת את הבן. אית תניי תני בין עבריה בין עברי אינן עובדין לא את הבן ולא את הבת. מה מקיים הדין תנייה ואף לאמתך תעשה כן. פתר לה בהענק. דתני אילו שמעניקין להם היוצא בשנים וביובל ואמה העברייה שהיא קונה את עצמה בסימנין. אבל היוצא בגירעון כסף ובמיתת האדון אין מעניקין להן: כתיב והגישו אדוניו אל האלהים והגישו אל הדלת וגו'. הא כיצד זה שהוא נמכר בבית דין והגישו אדוניו אל האלהים וזה שהוא מוכר את עצמו והגישו אל הדלת. ר' אמי בעא פשיטא זה שהוא נמכר בבית דין טוהבין שטרו וזה שהוא מוכר את עצמו מי כותב את שטרו: כתיב לא יקשה בעיניך בשלחך אותו חפשי מעמך כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים. שכיר עובד ביום ואינו עובד בלילה. עבד עברי עובד בין ביום בין בלילה. כתיב לא ירדנו בפרך לעיניך ואת אומר אכן. ר' אימי בשם ר' יוחנן רבו משיאו אשה כנענית ונמצא עובד בין ביום בין בלילה. ר' בא בר ממל בעא קומי ר' אמי הגע עצמך שהיה קוני כהן. א"ל וישראל לא היותר מכלל איסור הוא. כריש"ר' בא בר ממל כאן חזר ביה. הדא רבי יהודה בי ר' בון המילה הזה נרצע שלא יהא כהן ויפסל. ר"מ אומר מן הסחוס נוה נרצע מיכן היה ר"מ אומר אין הכהן נרצע שמא ייעש' בעל מום ויפסל מן העבודה. וירצע הסחוס פחות מן הכרשינה. שמא יבוא לידי כרשינה. ויבוא לידי כרשינה. התורה אמרה ושב לאחוזתו בעיינו. כלום היה נרצע אלא אם כן היו לו אשה ובנים: במרצע. אין לי אלא במרצע מניין אפילו בסול אפילו בקוץ אפילו בזכוכית ת"ל ורצע. עד כדון כר' עקיבה. כר' ישמעאל. תני ר' ישמעאל בג' מקומות התור' עוקפת למקרא ובמקום אחד למדרש. התורה אמרה בספר. והלכ' אמרה בכל דבר שהוא כתלוש. התור' אמרה בעפר. והלכ' אמרה בכל דבר שהוא מגדל צמחי'. התורה אמרה במרצע. והלכה אמרה אפילו בסול אפילו בקוץ אפי' בזכוכית. ובמקום אחד למדרש. תני ר' ישמעאל והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו כלל. את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו פרט. וכשהוא אומר ואת כל שערו יגלח חזר וכלל. כלל ופרט וכלל. אין אתה דן אלא כעין הפרט. לומר לך מה הפרט מפורש שהוא מקום כינוס שיער ובנראה. אף אין לי אלא מקום כינוס שיער ובנראה. והלכה אמרה יגלחנו כולו"ג. במרצע. מה מרצע שהוא של מתכת. אף כל דבר שהוא של מתכת. ר' אומר זה מקדח גדול. ר' יוסי בי ר' יודה אומר זה המסילי. והגישו אל הדל' יכול אפי' מטל ת"ל או אל המזוז'. מה המזוז' עומדת. אף הדלת יהא עומד. נגאי לו נגאי למשפחתו. תני ר"א בן יעקב אומר ולמה אל הדלת שעל ידי דלת יצאו מעבדות לחירות. שאלו תלמידי' את רבן יוחנן בן זכאי מה ראה העבד הזה לירצע באזנו יותר מכל אבריו. אמר להן אוזן ששמעה מהר סיני לא יהיה לך אלהים אחרים על פני ופירקה מעליה עול מלכות שמים וקיבלה עליה עול בשר ודם. אוזן ששמעה לפני הר סיני כי לי בני ישראל עבדי' והלך זה וקנה אדון אחר לפיכך תבוא האזן ותירצע לפי שלא שמר מה ששמעה. אזנו. אזנו מה אזנו שנא' להלן ימנית אף כאן ימנית. ואם אמור יאמר העבד. שתי אמורות אחת בסוף שש ואחת בתחילת שבע אחת בסוף שש עד שהוא מעבודתו. ואחת בתחילת שבע. לא אצא חפשי אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני מלמד שאינו נרצע עד שהוא לו אשה ובנים ולרבו אשה ובנים. עד שיהא אוהב את רבו ורבו אוהבו עד שיתברכו הנכסים על ידיו שני' כי טוב לו עמך. וקונה את עצמו ביובל. דכתיב ויצא ביובל הוא ובניו עמו. ובמיתת הארון. דכתיב והיה לך עבד עולם. כל ימי עולמו של ארון:

הלכה ג' עבד כנעני נקנה בכסף כו'. כתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה ונו'. הקיש עבדים לאחוזה' מה אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה. אף עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. מניין שאחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה. שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים. וחתום אילו עידי שטר והעד עדים אילו עידי חזקה. או אינן אלא אילו עידי שטר. כבר כתיב וכתוב בספר וחתום: ר' יסא בשם ר' מנא ר' תנחום ר' אבהו בשם ר' יוחנן אין קרקע נקנה בפחות משוה פרוט'. מה טעמ' שדות בכסף יקנו. ופליג על הדא דא"ר תנינה כל שקלים שכתוב בתורה סלעי'. ובנביאים ליטראי' ובכתובים קינטרין. א"ר יודן בר פזי חוץ משקלי עפרון דהוין קינטרין. מה טעמא בכסף מלא יתננה לי. ולא דמייא תמן כתיב כסף. והכא כתיב שקלים. התיבון הרי האונס הרי אין כתיב בו אלא כסף ואת אמר שקלים והלא כר' לעזר. דר' ליעזר אמר הולך קנה. דתני יהולך בשדה לאורכה ולרחבה קנה עד מקום שהולך דברי ר"א. וחכמים אומרים לא קנה עד שעה שיחזיק. הכל מודין במוכר שביל לחבירו כיון שהולך בו קנייו. מה טעמא קום התהלך בארץ לאורכה ולרחבה כי לך אתננה: אית מתניתן אמר עבדים כקרקעות. אית מתניתן אמר כמטלטלין. אית מתניתן אמר עבדים כקרקעות. דתנינן תמן חזקת בתים בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות בית הבדים ובית השלחין ועבדים. אית מתני' אמר עבדים אינן כמטלטלין דתני אי זו היא חזקת עבדים נעל לו מנעלו והתיר לו מנעלו נטל לפניו למרחץ. ר"ש אומר אם הגביהו הרי זו חזקה. הגביה הוא את רבו אין חזקה גדולה מזו. מילתון דרבנין אמרין עבדים כמטלטלין דמר רבי יוסי בשם רבנין אין שיעבוד למתנה. אין גובין מן העבדים כקרקעות. א"ר מנא לר' שמי מאן אינון דרבנין א"ל ר' יצחק ור' אימי: ארמלתא תפסת אמתא. אתא עובדא קומי ר' יצחק אמר חפסת תפסת. רבי אימי מפיק מינה דהיא סברה דהוא דידה ולית היא דידה. ולא כקרקעות. דתני קרקעות ועבדי' החזיק בקרקעות. אם אומר את עבדים כקרקעות כיון שהחזיק בקרקעות החזיק בעבדים דאמר רבי יסא בשם רבי יוחנן היו לו שתי שדות אחת ביהודה ואחת בגליל החזיק בזו שביהודה לזכות בזו שבגליל או בזו שבגליל

אחו הוליד בו'. פירשתי לעיל ביבמות דף י"א ע"א ועיין בי"מ שהאריך בו מפות מפות: עובד בין ביום בין כו'. דס"לב שלי שנה שכר שכיר שלי דשכיר כשכר לג' שנים כדכתי' בשלש שני' כשני שכיר וזה עובד ו' שנים אין טעם לומר לא יקשה בעיניך ונו' דבין שיהי' לדך השכיר להיו' בשכר לג' שנה ולא יותר בבת אחת ובין שיהיה איסור בהיותו בשכר ליותר מג' כדפי' רס"בע בפירוש שכפי האמן שהוא בשכר יהיה שכירותו אלא דהיינו שעובד ביום ובלילה והלא עבודתו שכפל על עבודת השכי' דהוו להו ו' ידיית כי"ב דשכיר והשתא לא קשי' בעיניך לשלחו כמו שקל' אלו לא עבד אלא שכיר ובבבלי דפרקין ... וכי תעלה על דעתך שעבד עברי שעבד בין ביום ובין בלילה והלא בבר כלמר כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה וכתבו תוס' בר"ר אברה' מרם בשני' כתוב יהיה עמך דקאמר ילפינן גם"כ אבל בספרי לא היתה עידי שני טוב לו עמך דליכו ליה אלא סיפור דברים בעלמא ואם דלא נקט הכא אלא כמושב אמור דס"ל כדדרש בת"כ מה שכיר בשעו תתן שכרו אף זה במ"ש ועיין בי"מ מה שכתב על זה: משיאו שפחה כו'. בעל כרחו להוליד משם בני' להיות לעבדים לאדון ... שהוא בע"ה אין זה מותר ללא ידעו ... דאין ... ועיין בי"מ: רבע עצמך. ... היתי שלית לסימר ... שפחה כנענית דס"ל דעבד עברי כהן אין רבו מוסר לו שפחה כנעני' לפי שהוא קדוש מישראל ... עלות יתירות כדס"ל ... בפרקי' בבבלי:

מראה מקום והגהות

א בבלי נדה מ"ו. ובפרקין ט"ו: ב יבמות שם ובבלי סנהדרין ס"ט וב"ר פנ"ח וס"ה. ג כתובות פ"ס ס"ח וע' כ"ס פ"ו מי"ד ולעיל גיטין כ' א' ובבלי שם פ"ד ה"נ. ד ע' בבלי ט"ו וספרי רא' קכ"ג. ה י"ג: בדשמעון. ו ע' ספרי ראה פי' קכ"ב. ז ספרי ובסיקתא רבת' בבלי בפרקין כ"א: ח מכילת' משפטי' פ"ב בבלי סוטה ט"ז. ט גיטין פ"ב. י חולין פ' כסוי ... יא ע' נזיר פ"ו. יב(ע' סוט' פ"ט ה"ה שבועות פ"ג ה"ו). יג בגלעתו, ע' נגעים פי"ד. יד בבלי בפרקין כ"ב: תוספתא ב"ק פ"ז. טו ע' ספרי ראה פי' קכ"א ובבלי כ"ב ובמכילתא פ ... טז בבלי כ"ב: יז לקמן ה"ה (פ'. נ') רות רב' פ"ו, וע' בבלי כ"ו. יח שם עירובין פ"ו, כ"ג ג'. יט ב"ר פנ"ח ב"ר פל"ט ורות שם ובכורות ג', וע' בקורת התלמוד ע' ... כ לקמן שם. וע' ב"ר שם. כא ב"ב פ"ג ה"א כב ע' תוספתא בפרקין. כג כתובות פ"ס ה"ב (ל"ג ס'). כד ע' בבלי ב"ק י"ב ולקמן ה"ד (ס' ג'). כה לקמן ה"ה ס' ד'.

בין בחליצת חבירתה. והא תנינן בביאה. אית לך מימר בין בביאתה בין בביאת חבירתה. מתניתא ביבמה אחת. מה צריכה ליה בשתי יבמות. ר' שמואל בר רב יצחק בעא שפחה חרופה במה היא קונה את עצמה לפוטרה מן המלקות ולבא עליה מן האשם. פשיטא שאינה יוצאה בגט דאמר ר' חייה בשם ר' יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש אשה אין חוששין לקידושיו. והכותב גידש אשה אין חוששין לגירושיו. פשיטא שהיא יוצאה בגט מיהא דאמר חייא בשם רבי יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין וקידש אשה אין חוששין לקידושיו ורכותה גידש אין חוששין לגירושיו. פשיטא שהיא יוצאה בגט מיהא דאמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן תירגם עקילס הגר לפני ר' עקיבה והיא שפחה נחרפת לאיש. בכתושה לפני איש. כמה דאת אמר ותשטח עליו הריפות. אמר ר' חייה בשם ר' יוחנן בן פירושה ר' לעזר בי ר"ש לפני חכמים והיא שפחה נחרפת לאיש. בכתושה לפני איש כמה דתימר בתוך הריפות בעלי. מהו שתקנה עצמה במיתת רבה ובהשלים שש. מה צריכה ליה כר' עקיבה. דר' עקיבה אמר בשתצייה שפח' וחצייה בת חורין במאורסת לבן חורין הכתוב מדבר. ברם כר' ישמעאל צריכה ליה דר' ישמעאל אמ' שפחה כנענית הנשואה לעבד עברי הכתוב מדבר. אם נישואי תהיה הן אם ארוניו יתן לו אשה לא צורכה ולא. מהו שתקנה עצמה במיתת רבה ובהשלי' שש וכמאן דאמר אין עבד עברי עובד את הוורש: הלכה ב' עבד עברי נקנה בכסף כו'. כתיב כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה. הקיש עברי לעבריה. מה עבריה נקנית בכסף ובשטר. אף עברי נקנה בכסף ובשט'. ניחו בכסף דכתיב ויצאה חנם אין כסף. בשטר מנלן עברייה למידה מבת חורין. עברי למד מעברייה. נמצא למד מלמד. עד כדון כר' עקיבה דאית ליה למד מן הלמד כר' ישמעאל דלית ליה למד מן הלמד. אשכח תני ר' ישמעאל להא מילה והושה מלה חמשי מתושתה. בכל אתר לית ליה לר' ישמעאל למד מן הלמד והכא אית ליה לר' ישמעאל. תני לה בשם חב'. מנן תיתי ר' ישמעאל שילוח שילוח מה שילוח שני' להלן בשטר אף כאן בשטר. ולא דמיא תמן להקנות לעצמה כרם הכא להקנות לאחרים. אמר ר' מתנייה מכירה מכירה. מה מכירה שנא' להלן בשטר אף כאן בשטר. או מה להלן בחזקה אף כאן בחזקה. אמר ר' חייה בר ארא הוא עברי הוא עברייה: בכסף. והיה כסף ממכרו. בכסף הוא נגאל ואינו נגאל לא בתבואה ולא בכלים. בכל אתר את עבר שוה כסף ככסף. והכא לית את עביד שוה כסף ככסף. אמ' ר' אבא מרי שנייא היא ששינה עליו הכתוב כסף ככסף. אף ר' חייה בר ארא יודה שאם ביקש לגרוע שמגרע ויוצא אפילו בתבוא' ואפילו בכלים. א"ר יודן אבוי דר' מתנייה הדא דתימר בשלא עשאן דמים. אבל עשאן דמי' ככסף הוא. בשטר. ר' אבהו אמר בשטר של כסף הא בשטר של מתנה לא שמא יחזור בו והעבד. מעתה אפילו בשטר של כסף יכול הוא לחזור בו. אמר לו שמא תבוא שנת רעבון ויחזור בו רבו. סדר מכיר' כך הוא אני פלוני מכרתי בתי לפלוני. סדר קדושין כך הוא אני פלוני קידשתי בתי לפלוני. ר' חגיי בעא קומי ר' יוסי החליף ואמר אני פלוני לקחתי בתו של פלוני אני פלוני קידשתי בתו של פלוני. א"ל ומה בכך. אבל אם החליף לשון מכיר' בלשון קידושין. או לשון קידושין בלשון מכירה לא עשה כלום. כתיב שש שנים יעבד. כיצד עבד יכול יוצא בסוף שש תל ובשביעית יצא. יכול יצא בסוף שבע תלמוד לומר שש שנים יעבד. הא כיצד עובד כל שש ויוצא בתחילת שבע. ובשביעית יצא. שביעית של מכירה לא שביעית של עולם. אתה אומר שביעית של מכירה או אינה אלא שביעית של עולם. כשהוא אומר שש שנים יעבד הרי שש שנים אמורות. הא מה אני מקיים ובשביעית יצא שביעית של מכירה לא שביעית של עולם. אימא חליף. אמר רבי זעירא בשם רב הונא ובשביעית כתיב. אמר ר' חונה אם אומר את שביעית של עולם אם כן מה היובל בא ומוציא. אמר ר' יוחנן בר מרייה אתייא כמאן דאמר אין היובל עולה ממניין שני שבוע. ברם כמאן דאמר היובל עולה ממניין שני שבוע. פעמים שהוא בא באמצע שני שבוע. רבנין דקיסרין אמרין אפילו כמאן דאמר היובל עולה ממניין שני שבוע יכלין אנן מפקין לה מן הכא. שביעית מוציאה את העברים. ויובל את הנרצעים. מניין אפילו חלה תל ובשביעית יצא לחפשי חנם. יכול אפילו ברח תל שש שנים יעבד. מה ראית לרבות את זה ולהוציא את זה. אחר שריבה הכתוב מיעט. מרבה אני את זה שהוא ברשותו ומוציא את זה שאינו ברשותו. רבי בון בר חייה אמר רב הושעיה בעי ניחא חלה ואחר כך ברח משלם. ברח ואחר כך חלה. אמר ר' חייה בר ארא נישמעינה מן הדא המורדת על בעלה כותבין לו איגרת מרד על כתובתה. והתני רבי חייא נדה וחולה וארוסה ושומרת יבם כותבין לו איגרת מרד על כתובתה. מה אנן קיימין אם בשמרדה עליו והיא נדה התורה המרידתה עליו. אלא כן אנן קיימין כשמרדה עליו עד שלא באת נידה ובאת נידה הרי אינה ראויה לטרוד ואת אומר כותב. אף הכא ברח ואחר כך חלה משלם דו יכיל למימר ליה אילו הוית גבאי לא אבאשתא. אמר ר' חיננה אפילו על קרסתא אתייא היא חלה ואחר כך ברח משלם. דו יכיל מימר ליה אילו הוית' גבאי אינשמת בפריע: וקונה את עצמו בשנים. אית תניי תני נמכר בפחות משש ואינו נמכר יותר על שש. ואית תניי תני אינו נמכר לא בפחות משש ולא יותר על שבע. א"ר ירמיה מעשים דהדין תנייא פעמי' שהוא נמכר שתים או ג' שנים לפני היובל והיובל בא ומוציא על כורחו: וביובל. דכתיב וביובל יצא. ובגירעון כסף דכתיב אם עוד רבות בשנים. ואם מעט נשאר בשנים. וכי אין אנו יודעין שאם יש רוב אין מיעט. שאם יש מיעט אין רוב. א"ר הילא פעמים שהשנים מרובות על השכר. פעמים שהשני' מעוטי' מן השכר. מניין אתה א' נמכר ממנה מנה והשביח והרי הוא יפה ממאתים מאתים. מניין שאינו מחשב עמו אלא ממנה מנה חל כפי שניו ישיב את גאולתו. למדנו בנמכר לגוי כשהוא נגאל ידו לעליונה. מניין בנמכר לישראל כשהוא נגאל ידו לעליונה. שכיר שכיר לגזירה שוה. מה שכיר האמור לגוי כשהוא נגאל ידו לעליונה. אף שכיר האמור לישראל כשהוא נגאל ידו לעליונה. רבי אומר מה חל יגאלנו יגאלנו שלשה פעמים לרבות כל הגאולו' שיהו כסדר הזה: ואם לא יגאל באלה רבי יוסי הגלילי אומר באלה לשחרור ובשאר כל אדם לשיעבוד. ר' עקיבה או' באלה לשיעבוד ובשאר כל אדם לשיחרור. ר' אבהו בשם ר' יוחנן ושניהן במקרא אחד דורשין ואם לא יגאל באלה. ר' יוסי הגלילי דריש ואם לא יגאל באלה אלא באחרים משעבד ויוצא. ר' עקיבה דריש ואם לא יגאל באלה אלא ביוצא משלים ויוצא. דברי חכמים. ר' יסא בשם ר' יוחנן בין זה ובין זה לשחרור. ותני כן והשיגה ידו. יד עצמו ומצא כדי גאולתו. מה השגת יד של עצמו אף השגת ידי אחרי' לעצמו. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן כדברי מי שהוא או' לשיעבוד משלי' ויוצא. והתני אם משנגאל הרי כנמכר לו משעבד ויוצא. א"ר אבא מרי לית כאן משעבד ויוצא אלא משלים ויוצא. רצו קרובו של ראשון ליגאל גואלין להן. רצו קרובו של שני ליגאל אין גואלים להם. ר' יסא בשם ר' יוחנן אתיי' כמאן דאמ' באלה לשחרור ובשאר כל אדם לשיעבוד: שמואל בר אבא בעא קומי ר' יסא הכא כתיב וחשב והכא כתיב ותשב. והבא את מחשב חדשים ושנים ויוצא. והכא לית את מחשב חדשים ושנים ויוצא. א"ל שנייא היא שהקשיתה תורה לשכי' מה זה מחשב חדשי' ויוצא אף זה מחשב חדשים ושנים ויוצא: ויצאה חנם. אילו ימי הבגרות. אין כסף אילו הסימנין. ויאמר באחת מהם. אילו נאמר באחת מהן הייתי אומר אם בסימנים היא יוצאה לא כל שכן בימות הבגר. אילו כן הייתי אומר הן הן יסות הבגר והדין נותן הואיל והיא יוצא' מרשות האב ויוצאה מרשות הארון. מה מרשות האב אינה יוצאה אלא בסימנין. אף מרשות הארון לא תצא אלא בסימנין. לפום כן צריך מימר ויצאה וגם אילו ימי הבגר. אין כסף אילו הסימנין. או חליף. ר' תנחומא בשם ר' חונה אין כסף. בכל מקום שיש כסף לאב אין כסף לארון. אשר לא יעדה והפדה מלמד שאינו מייעדה לו עד שהוא כיום כדי לפדותה. ובמעשה ידיה שוה פרוטה ובגירועיה שוה פרוטה דברי ר' יוסי בי ר' יהודה. וחכמים אומרים מיער והלך עד רימרומי חמה. א"ר חייה בר ארא הכל מודין בעבד עברי עד שיהא שם שוה פרוטה. יאות א"ר יוסי בי ר' יהודה מה טעמא דרבנין כסף אין כאן מעשה ידים אין כאן: במה הוא מיעדה. א"ר זעירא מייעדה בדברים. תני ר' הושעיה כיצד הוא מייעדה אומר לה בפני שני' הרי את מיועדת לי. על דעתיה דר' יוסי בי ר' יהוד' בסוף נותן לה כסף לייעודים. על דעתון דרבנין משעה ראשונה ניתן כסף לייעודי. מה נפק' מבינייהון מעשה ידיה מאן דאמ' בסוף נתן לה כסף לייעודים מעשה ידיה של בעלה. מאן דאמר משעה ראשונה ניתן כסף של ייעודים מעשה ידיה של אביה. אפי' כמד משע' ראשונ' ניתן כסף לייעודים מעשה ידיה של בעלה נעשה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שמעשה ידייך שלי. והוה נשוי את אחותה ומתה. מאן דאמר בסוף ניתן כסף לייעודים צריכה כסף אחר. ומאן דאמר משעה ראשונה נתן כסף לייעודים אינ' צריכ' כסף אחר אפילו כמאן דאמר משעה ראשונה ניתן כסף לייעודים צריכה כסף אח'. לפום כל עמא מודיי שאין קידושין תופסין בעריות. מיסבר סבר ר' יוסי בי ר' יהודה אילין ייעודין דהכא קידושי תורת הן. א"ר אבון אתייא דר' יוסי בי ר' יהודה כר' שמע' בן אלעזר דתני בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שאבד אם נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. מלוה שיש לי בידך והלכה ומצאתה שנגנ' או שאבודה אפילו לא נשתייר בה שוה פרוטה מקודשת. ר' שמעון בן אלעזר משום ר"מ מלוה כפקדון אם נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. כמה דר' שמעון בן אלעזר עביד מלוה כפקדון כן ר' יוסי בי ר' יודה עבי' ייעודים כמלוה: ואם לבנו ייעדנה לבנו מייעדה אינו מייעדה לאחיו. ייעדינה לאחיו מקל וחומר. מה אם הבן שאינו קם תחתיו לחליצה וליבום הרי הוא מייעד' לו. אחיו שהוא קם תחתיו לחליצה וליבום אינו דין שייעדינה לו. לא אם אמרת בבן שהוא קם תחתיו בשדה אחוזה. תאמר באחיו שאינו קם תחתיו בשדה אחוזה. דין הוא שייעדנה לו. תלמוד לומר ואם לבנו ייעדנה. לבנו הוא מייעדה ואינו מייעדה לאחיו. ואם לבנו ייעדנה ואינו מייעדה לבן בנו. שמואל בר אבא בעא קומי רבי זעירא בפרשת נחלות את עביד בן בן כבן והכא לית את עביד בן בן כבן. אמר רבי זעירא מאן דאמר לי הדא מילתא אנא משקי ליה קונדיטון. התיב רבי נחום והרי פרשת נחלות הרי עשיתה את

א פסחים פ"ח ה"א, גיטין פ"ד ה"ה (מ"ג א') וע' פרק מ"ה ה"ד.
ב ה"ג: יוצאת נקיתת בעלה.
ג ע' מגילת ע"א א'.
ד כריתות פ"ב.
ה ע' בבלי י"ד:
ו ע' בבלי מ' ס"ז.
ז ע' בבלי ס"פ עלה דוקן.
ח ע' ב' נדרים ס"א.
ט ה"ג: אין היובל וכו'.
י כתובות פ"ה ה"י (נ' ג').
יא תוספתא שם.
יב ה"ג: על שש.
יג כ"ל: מ"ל מכסף שקנתי נמכר בשתים והכסיף ועמד על מנה מנין שאינו ומ'.
יד כ"ל: באלה.
טו ע' ערכין רפ"ו.
טז ע' בבלי ד' ותוס' שם ד"ה ויצאה.
יז לקמן פ"ב ה"א (ס"ג ב') שם פ"ג בבלי במכילתין ס"ו.
יח ה"ג: אפי' כמ"ד בה ס"ס מינה מקודשת.
יט יבמות פי"ג ה"ג (י"ג, ב').
כ ע' בבלי בפרקין י"ח וכילתא משפטי' פ"ג ומכרי רפ"ה פיסקא קי"ח.
כא ע' עקו' שם.

פירוש

הלכה ב': עד מרון, פי' עד כאן: עד שוה' כיום. פיר"שי אשם כו לייעדה בסוף זמן לכך שיהא שהוא כיום אשם חנוה להשבון גרעונה דיהא עליה גרעון של פרוט': על דעתיה דר' יוסי כו'. בבבלי דפרקין פיר"שי שר' יוסי סבר אמעות הראשונות שקבל האב לאו לקידושי' ואין ייעוד אלא בפרוטה שעליה לפיכך אין דעת האב כהן מתחלה ואם אינו מודיע שמקבל עליה אין כאן קידושין ולכן לדברי רבי יוסי צריך לייעוד כסף אחר. מה נפקא מבינייהו: פי' אפי' ביניהו: בפרש' נחלות כתי'. פי' דגבי יחוס' אנ בן בנו כבנו וגבי ייעוד לפה לא אמרינן דבן בנו הרי הוא כבנו והוה ר' זעירא אומר מי שיאמ' לו דבר זה שקה אותו דבש יין ופלפלין והיה משיב לו ר' תנחום דדין הוא דמספא גבי פרשת נחלו' דבן הבן אתעביד כבן דלאו גם אח השאר כל קרובי' אתעבדו כבן ואין אתה עושה בן בן כבן פיר' בתמיה שאחר שבנעשה אח כבן ק"ו שבנעשה בן בן כבן לאפוקי גבי ייעוד דלא נעשה אח כבן גם לא כיון התם דבן בן נעשה כבן ורבנן דקיסרין הקשו קושי' הרי במסכת סוטה כהן לקבור דשם גם אח הוא כבן וכן שאר קרובים כגון אחותו ובתו ומטמ' להן ואפ"ה בן בן לא אתעבי כבן דסין כהן מטמ' לבן בנו אע"ג גבי נחלה כפי מע"פ שאח נעשה כבן לפה ליתא שבן בן נעשה כבן יותר מלגבי ייעוד ואמר הא מייל קונדיטון פי' שהלך הקונדיטון' מן המשיב שאמר שלא היה יכול להשיב לו:

ישראל שידונו אותם כדיני ישראל. אמר ר' לעזר מכולם אין לך אלא ארוסת ישראל בלבד. שאם בא על ארוסת ישראל חייב. על ארוסת גוים פטור. אם בא על ארוסת ישראל חייבין. במה הוא מתחייב כדיניהן כדיני ישראל. אין תימר כדיני ישראל כשני עדים ובעשרים ג' דיינים ובהתרייה ובסקילה. ואין תימר כדיניהן כעד אחד ובדיין אחד ושלא בהתרייה. וכסוף ר' יודה בר פזי מוסף בחונק מפני עצמו. מה טעם כי דם כארם אין תימר כדיני ישראל ונתגייר חייב. אין תימר כדיניהם נתגייר פטור. דאמר חנינה בן נח שקלל את השם נתגייר פטור מפני שנשתנ' דינו. ר' לעזר בשם ר' חנינה מניין שבני נח מתהדרין מוהרין על עריו' כישראל ת"ל ודבק באשתו ולא באשת חבירו. ודבק באשתו ולא בזכר ולא בבהמה ר' שמואל ר' אבהו ר' לעזר בשם רבי חנינה בן נח שבא על אשתו שלא כדרכה נהרג. מה טעם ודבק באשתו והיו לבשר אחד. מסקום ששניהן עושין בשר אחד. ר' יוסי בעא הערייה בזכר מהו. הערייה בבהמה מה הוא. וכל העריות לא מן הנידה למדו. זכר מינה. בהמה מינה עד כדון בישראל גוים. אמר ר' מנא לא מונה ודבק באשתו ולא באשת חבירו כל שהוא. ודכוותה לא בזכר ולא בבהמה אפי' כל שהוא. הרי למדנו גוים אין להן קדושין. מהו שיהא להן גירושין. ר' יוד' בן פזי ר' חנין בשם ר' חונה רובה דציפורין או שאין להן גירושין או ששניהן מגרשין זה את זה. ר' יוחנן דצפורין ר' אחא ר' חונא בשם ר' שמואל בר נחמן כי שנא שלח וגו' עד את יי' אלהי ישראל. בישראל נתתי גירושין לא נתתי גירושין באומות העולם. ר' חנינה בשם ר' פינחס כל הפרשה כתיב יי' צבאות. וכאן כתיב אלהי ישראל ללמדך שלא ייחד הקב"ה שמו בגירושין אלא בישראל בלבד. מילתיה דר' חייה רבה אמרה גוים אין להן גירושין. דתני ר' חייה בן גוי שגירש את אשתו והלכה ונישאת לאחר ונתגרשה ואחר כך נתגיירו שניהן אני קורא עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה. ותני כן מעשה בא לפני ר' והכשיר בשטר. הדא דתימר בשטר שאינו יפה שוה פרוטה. אבל בשטר שהוא יפה שוה פרוטה ככסף הוא. תני ר' חייה כן לא סוף דבר בשטר שהוא יפה שוה פרוטה. והלא מתקדשת היא האשה בכל דבר שהוא יפה שוה פרוטה אלא אפילו כתבו על החרס או על נייר ונתנו לה הרי זו מקודשת. כתבו על דבר שהוא איסור הנאה. תני ר' יוחנן מעשה בא לפני ר' ואמר הרי זו מגורשת. ר"א אמר אינה מגורשת. אמר ר' זעירא הוון רבנין פליגין מן דאמר אינה מקודשת אינה מגורשת. ומן דמר מקודשת מגורשת חברייה אמרין לחומרין. ר' יוסי בעא מהו לחומרין אינה מקודשת מגורשת הוינו לחומרין. אילו אינה מגורשת מקודשת הוינו לחומרין מהו כדון. רבנין דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא מאן דאמר מגורשת איסור הנייה מדבריהם ומן דמר אינה מקודשת איסור הנייה מדבר תורה. הא באיסור הנייה מדבריהן מקודשת. אין תימר כן לית הדא פליגא על רב. דרב אמר דברי ר"מ המקדש בחמץ משש שעות ולמעלן לא עשה ולא כלום. וחמץ משש שעות ולמעלן טב הוא כלום. תמן בגופו קידש. ברם הכא בתנאים שבו קידש. מעתה אפילו באיסור הנייה דבר תורה תהא מקודשת. מה בינה לשטר שאינו יפה שוה פרוט'. תמן אינו ראוי להשלים עליו. ברם הכא ראוי הוא להשלים עליו: תמן תנינן שבועת הדיינין הטענה שתי כסף וההודייה שוה פרוטה. הטענה ב"ש אומרים מעה. ובית הלל אומרים שתי מעין. מחלפה שיטתהון דב"ש. תמן אינון אמרין כסף דינר. וכא אינון אמרין כסף מעה. מחלפה שיטתהון דבית הלל. תמן אינון אמרין כסף פרוטה. וכא אינון אמרין כסף שתי מעין. ר' יעקב בר אחא בשם ר' תנוי ב"ש למידין מתחילת מכירתה של עברייה. מה תחילת מכירתה בדינר אף קידושיה בדינר. בית הלל למידין מסוף גירעוניה. מה סוף גירעונה בפרוטה אף קידושיה בפרוטה. מה טעמא דב"ש שני ויצאה חנם אין כסף. וכי אין אנו יודעים שאין כסף. מה ת"ל אין כסף מיכן שמכירה בכסף יותר מכסף וכמה יותר מכסף דינר. או כסף פרוטה יותר מכסף שתי פרוטות. סוף מטבע כסף מעה. ותהא מעה. ר' בון בשם ר' יודי בר פזי שאם ביקש' ליגרע מגרעת כמעה בכל שנה ויוצא. ותגרע בפרוטה. אמר ר' בון הגע עצמך שאם בקשה ליגרע מתחילת השנה הששית תחילת גירועיה בפרוטה וסוף גירועיה בפרוטה. אלא תחילת גירועיה במעה וסוף גירועה בפרוט'. אילו לא נשתייר שם אלא שוה פרוטה שמא אינה מגרעתה ויוצאה. כשם שסוף גרועיה בפרוטה אף קידושיה בפרוטה. מה טעמא דבית הלל ממה שסוף גירועיה בפרוטה את יודע שקידושיה בפרוטה. מחלפה שיטתהון דבית הלל. כתי' כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור. אם ללמד שאין בית דין נזקק לפחות משוה פרוטה כבר כתיב לאשמה בה. פרט לפחות משוה פרוטה. מה ת"ל (או) כסף מיכן שיש כאן יותר מכסף. וכמה הוא יותר מכסף שתי מעין. או כסף פרוטה. יותר מכסף שתי פרוטות. סוף מטבע כסף מעה. ותהא מעה. או כלים. מה כלים שנים. אף כסף שנים. מה מקיימין ב"ש או כלים כהדא דתני ר' נתן אומר או כלים לרבות כלים הרבה. שמואל אמר טענו שני מחטים יהודה לו על אחת מהן חייב. אמר רבי חונא והוא שהו

יפות כשתי פרוטות כדי שתהא הטענה שוה פרוטה וההודייה שוה פרוטה. ואתייא כב"ש דלא ילפי כסף מכלים. ברם כביה ראשון ילפין כסף מכלים מה כלים שנים אף כסף שנים. ודכוותה מה כסף שתי מעים. אף כלים שתי מעים: אע"פ שנחלקו בית שמאי ובית הלל בצרות ובאחיו' ובגט ישן ובספק אשת איש ובמקדש בשוה פרוטה והמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי והאשה מתקדשת בדינר ובשוה דינר. לא נמנעו ב"ש לישא נשים מבית הלל ולא ב"ה מבית שמאי אלא נוהגין באמת ובשלום שנ' האמת והשלום אהבו: ממזירות כנתים ואת אמר הכין. היך עבידא קידש הראשון בשוה פרוטה והשני בדינר על דעתהון דב"ש מקודש' לשני והוולד ממזר מן הראשון על דעתהון דב"ה מקודשת לראשון והוולד ממזר מן השני. ר' יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן מודים ב"ש וב"ה לתומרין. מעתה ב"ש ישאו נשים מב"ה דאינון מודיי לון. וב"ה לא ישאו נשים מב"ש דלית אינון מודיי לון. רבי יוחנן בשם רבי ינאי אילו ואילו כהלכה הוו עושין. כהדא תנינן שלחו ב"ש ופתחוה. שב"ש אומרים עד שיפתות רובה. אמר רבי יוסי בי רבי בון עד שלא בא מעשה אצל ב"ה הוו ב"ש נוהגין בו. משבא מעשה אצל ב"ה לא הוו ב"ש נוהגין בו. א"ר אבא מרי ויאות מה תנינן טימאו טהרות למפרע לא מיכן ולבא. ר' יוסי בי ר' בון אמר איתפלגון רב ושמואל חד אמ' אילו ואילו כהלכ' הוו עושין. ותרנ' אמ' אילו כהילכתן ואילו כהולכתן. ממזירות כנתים ואת אמר אכן. חסקום משמר ולא אירע מעשה מעולם. כהדא דתני כל הרוצה להחמיר על עצמו ולנהוג כחומרי ב"ש וכחומרי בית הלל על זה נאמר והכסיל בחושך הולך. כקולי אילו וכקולי אילו נקרא רשע אלא או כדברי ב"ש בקוליהן ובחומריהן. או כדברי בית הלל בקוליהן ובחומריהן. הדא דתימר עד שלא יצאת בת קול משיצאת בת קול לעולם הלכה כדברי ב"ה וכל העובר על דברי ב"ה חייב מיתה. תני יצאת בת קול ואמרה אילו ואילו דברי אלהים חיים הן אבל הלכה כדברי ב"ה איכן יצאת בת קול רבי ביבי בשם רבי יוחנן ביבנה יצאת בת קול: וכמה היא פרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי. תני האיסר אחד מעשרים וארבעה בדינר כסף. דינר כסף אחד מעשרים וארבעת לדינר זהב. תני ר' חייה סילעא ארבעה דינרין. שש מעה כסף דינר. שני פונדיונין מעה. מעי שני אסרין פונדיון שני מסומסין איסר שני קדרונטס מסימס שני פרוטות קדריונטס סלקין אחד משלשים ושנים למעלה. א"ר זעירא בימי רבי סימאי ורבותינו עשו אותם אחד מעשרים וארבעה למעלה. ותני רשב"ג אומר שלשה הדרסים מעה שני ניצים הדרסה שני שמין ניצים. שני פרוטות שמין סלקין אחד מעשרים וארבעה למעה. ר' חיננה ור' מנא. ור' חנינה אומר נחשא באתריה קיים. כספא זליל. כספא יקיר. ר' מנא אמר כספא באתריה קיים. נחשא יקיר נחשא זליל. על דעתיה דר' חנינה לעלם שש נשים מתקדשות באיסר. על דעתיה דר' מנא פעמים שש פעמי' שמונה. חילפיי אמר איתחבוני על ניף נהרא דלא אפיק מתניתא דר' חייה רבא ממתניתין ורקוני לנהרא. אמרין ליה והא תני רבי חייה סילעא ארבע דינרין. אמר לון אוף אנן תנינתה כמה תהא הסלע חסיר' ולא יהא בה הונייה. ר"מ אומר ארבע אוסרות מאיסר לדינר. א"ל והתני רבי חייה שש מעה כסף דינר א"ל אוף אנא תנינתי' האונאה ארבע כסף מעשרים וארבע כסף לסלע שתות למקח א"ל והתני רבי חייא שני פונדיונין מעה. אמר לון אוף אנן תנינתה נותן סלע ופונדיון לשני. א"ל והתני ר' חייה שני איסרין פונדיון. אמ' לון אוף אנן תנינתה המניח איסר ואכל עליו חציו והלך לו למקום אחר הרי הוא יוצא בפונדיון מוסף עליו עד איסר. א"ל והתני ר' חייה שני מסומסין איסר. שני קדרינטס מסומס. שני פרוטות קדרינטס. אמר לון אוף אנן תנינתא וכמה הוא פרוטה אחד משמנ' באיסר האיטלקי: וקונה את עצמה בגט. דכתיב וכתב לה ספר כריתות וגו' ובמיתת הבעל דכתיב או כי ימות האיש האחרון. עד כדון מיתתו של אחרון מיתתו של ראשון מה אם האחרון שאין התירו הותר מרובה את או' מית' מתרת. ראשון שהתירו הותר מרובה אינו דין שתהא המיתה מתרת. א"ר חונה קרייה אמר שהמיתה מתרת דכתיב כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם ובן אין לו הא אם יש לו בן מיתה מתרת. א"ר יוסי בי ר' בון אם אי' את שאין מיתה מתרת מגן אנן משכחין אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. א"ר יוחנן בר מרייה תיפתר ביבמה. יבמה יבא עליה זו ביאה. ולקחה לו לאשה זו המאמר. יכול כשם שהביא' גומרת בה כך יהא המאמר גומר בה ת"ל ויבמה. עירה כל הפרשה כולה ליבום. הביא' גומרת בה ואין המאמר גומר בה. א"כ מה מועיל בה מאמר לאוסרה על האחין. ר' שמעון אומר המאמר או קונה או לא קונה. מה טעמא דר' שמעון יבמה יבא עליה זו הביא'. ולקחה לו לאשה זו המאמר. כשם שהביא' גומרת בה כך יהא המאמר גומר בה. או יבמה יבוא עליה והרי הוא לקוחה לו. והמאמר לא הועיל בה כלום. ר' אלעזר בן ערך אמר המאמר קונה קניין גמור ביבמה. מה טעמא דר' אלעזר בן ערך ולקחה לו לאשה הרי הוא כקדושי אשה. מה קידושי אשה קונין קניין גמור ביבמה אף המאמר קונה קניין גמור ביבמה. אי זהו מאמר ביבמה הרי את מקודשת לי בכסף ובשוה כסף: ר' יצחק שאל ולמה לי גן אמרין בין בחליצתה בין בחליצת חברותה. הוור ואמר מה תנינן בחליצתה לא חליצתה והכא בין בחליצתה

פירוש

לא נתתי גירושין. פי' אין להם גירושין כדינינו דסגרפא כנס אלא תשב עם בעלה או שבשלמנה פניהו חפרדו זה מזה הוו כמו גירושין וכו' אמם שניהם הדבר אסור להתפרד כיון דלא כנו גם: כל הפרשה כתיב כו'. לפי שהראיה לר"י דקאמר דאין לגבורי גירושין כדכתיב הכא אלקי ישראל בא ר"פ לדחי' זה על פנין אחר לדחי' ראי' של ר"י דפ"פ כאן אלקי ישרא' ללמדך של' ייחד ה' שמו כו' דאלו כתב ה' צבאו' הוה משמ' שמייחד שמו על הגירושי' שעליהם היה קור' שמו ית' אבל השתא דכתיב אלקי ישראל אתא לפי' שאינו קורא שמו אלא על זכרון ישראל לא אל הגירושין אבל אי הוה כתיב ה' צבאות מצ"ג דהוה אפשר לפרש אלא ייחד שמו אלא על הכנאי' דהיינו בכא של מעלה ובל מטה מ"מ לא הוה אפשר לפרש הכי מין דגורסי' דמכתב ה' צבאו' בכל הפ' אלא הוה אפש' לומר דעל הגירושי' נמי ייחד שמו ועיין ב"פ שהאריך בענין זה לפעמים: טב. עיין לעיל נפ"ק דפסחים דף פ"ו ע"ב בהגיי' כ"ל שנ"ל בהגי' פי' בהגה"ה ודו"ק: תמן תנינן כו'. עכל' ר"פ שבוע' הדיינין והפתיא שם דף ל"ו ע"ד וכו'. פי' והכא: והוא שיהו שוה כו'. בפרק שבועת הדיינים דף נ' ע"ד ומייתי ליה התם דפרקין דף ס"ל פ"ב כד"ה פה כו': אע"פ שנחלקו ב"ש כו'. הגה כל הסוגיא מבואר' לעיל ביבמות פ"ק דף ג' ע"ב: באתריה קיים. פיר' הנחוש' לעולם במקומו עומד לא זל ולא יקר אלא כסף כו': חלפי. הוא מילתא אם סתם בכתובות לעיל פ"ו דף ל"ה ע"ב: איתחבוני על גיף נהרא. פיר' השיבני עד שפת הנהר שאם לא אוכיח שהמשנה כל מה ששנה ר' חייא הגדול בתו' השליכני לנהר ומין רצוי לפסוק שאמר בן בגאוה תגוד"ג לגבי שלא קשום דפ"י שיל' לפסוק במשנה משנו שבנם תלמידו ופיט את ר"י כדאית' בפרקין דבבלי לבן רלה להראות כי תלמידו גידו ומילכם דקאמ' התם הוא מילתא דיבמה המאמר. פי' כשהוא מקדש היבמה בכסף נקרא מאמר ובן נאמר בדלקמן:

מראה מקום ותגהות

א ע' בבלי סנהדרין כ"ו. ב ע"ש דף ע"ח. ג ע' יבמו' י"ג א' בבלי סנהדרין כ"ח: ב"ר פט"ז וי"ח. ד כתובות פ"א (כ"ה ב') ה בראשית רבה פי"ח ע"ש. ו ע' בס' "בקורת התלמוד" ע'. תוספת' בפרקין. ח ע' בבלי גיטין ב' ותו"ת רמב"ם סי' תרנ"ג. ט פסחים פ"ט ה"ד. י שבועות פ"ו ס"א. יא שם בגמ' (ל"ז, ד') ות' בבלי בפרקין י"א: יב שם הגי': בנש עלמך שאם כשתייר שם שוה פרוט' שאם אינה מגרעת ויוצ'וכו. יג שם הגי': רל"א לרבות כלים הרבה, ועיין מבעלת מספמי' פמ"ו. יד ע' ב' שבועות פ'. טו יבמות ג' ב' ע"ש. טז מקוואו' פ"ד. יז מקוואות שם. יח יבמות שם וברכות ג' ב' וסוטה ו"ע א' וש"כ. יט ע' בבלי ב"מ ע"ד. כ ע' תוספתא ב"ב פ"ה בבלי בפרקין י"ב. כא ע' בבלי תעני' כ"א ולעיל כתובות פ"ו ה"ו (ל"א רע"ב). כב ב"מ פ"ד ס"ד. כג שם ס"ג. כד ערכין פ"ו. כה מ"ש פ"ד. כו ע' בבלי י"ג ותוס' שם. כז יבמות רפ"ה ה"ב. כח ע' ספרא קדושים פ"ה. כט יבמות פ"ג ה"א. ל ע' שם פ"ג ה"ה פ"ד ה"ו ופ"ו ה"ו.

עד מ' אמה: כרק עד עשרים ומצא כור' עד עשר׳ כרק עשרי' ומצא בודק עד עשר. אית תניי תני כרק עשר ומצא בודק עד עשר. ברק עשר ומצא בודק עד עשר: וטמא אותו את הוודאי הוא מטמא׳ אינו מטמא את הספק׳ לעולם הוא בטומאתו עד שירע שטהר׳ וטיהרו את הוודאי הוא מטהר אינו מטמא את הספק. לעולם הוא בטהרתו עד שירע שניטמא: כתיב והרוה כנירה׳ והזב את זובו׳ מה נידה מטמא באונסים. אף הזב מטמא מאונסים מעתה אפילו מראייה הראשונה׳ א״ר זעירא לכשייעשה כנידה. אונסו א״ר אלעזר אונסו ממש. ספקו ספק זוב ספק קרי זובו ושכבת זרעו בלא כך אינ׳ מטמא אלא שאין תולין בה מעת לעת: הלכה ה׳ מני מתניתה ר׳ נחמיה פוטר וחכמים מחייבין שרגליים לדבר׳ רבנין אמרין שני עומרין רכים על עומד אחד׳ ר׳ נחמיה אומר עומד האמצעי רכה על שניהם׳ מה טעמא דרבי נחמיה אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה. וכי עלת על דעתך שיהא זה מהלך בשוק והלה נהרג על ידיו. אלא אפי׳ מת מחמת עמידה ראשונה פטור. מה טעמון דרבנין ולא ימות ונפל למשכב׳ וכי אין אנו יודעי׳ שאם אינו מת שהו׳ נופל למשכב׳ אלא בשאמדוהו׳ למיתה׳ אם כשאמרוהו למיתה הדא היא דכתיב אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו׳ הא אם לא קם חייב׳ אלא בשלא׳ אמדוהו למיתה. אם (כשלא) אמדוהו למית׳ הדא היא דכת׳ רק שבתו יתן׳ רבי אילא בשם רשב״ל חידוש מקרא הוא שיתן. רבי אבהו בשם ר׳ יוסי בן חנינה עומד של טעות הות׳׳ מה נפק מביניהון הקל ממה שהיה מ״ד חידוש מקרא הוא שיתן אם נתן נתן לא נתן מקרא שיתן׳ מתני׳ מסייעא לדין ומתניתי׳ מסייעא לדין׳ מתני׳ מסייעא לר׳ יוסי בן חנינה עמדוהו למיתה וחיה׳ מאימתי נותנין לו משעה שיקל (מ״ד עומד של טעות הוא לא נתן אין אומרין לו שיתן׳ נתן מהו שיטו׳) מסייעא ליה לרשב״ל אמדוהו לחיי׳ ומת מאימתי נותנין לו משעה שיכבי׳ א״ר יוסי ל״י כאן משע׳ שיכביד אלא משעה שיקל: הכהו על ידו וצמתה׳ אמרין אסייא אין מקטעה הא חייה הוא מהו שיתן דמי העבד. נישמעינה מן הדא. וכי ינצו וכי יריבון׳ והלא היא מצות היא מריבה׳ היא מריבה הוא מצות׳ מה ת״ל וכי ינצו וכי יריבון אלא ליתן את המתכוין על שאינו מתכוין ואת שאינו מתכוין על המתכוין׳ אם כשאינו מתכוין הוא חייב לא כ״ש במתכוין׳ אלא כיני הכהו על ידו וצמתה אמרין אסייא אין מקטעה הוא חיה הוא מהו שיתן דמי הוד׳ כמה דאת אמר תמן חידוש מקרא הוא שיתן דמי העבד׳ וכא חידוש מקרא הוא שיתן דמי הוד: הלכה ו׳ א״ר ינאי כתיב וכל ההרים אשר במעדר יעדרון לא תבא שמה יראת שמיר ושית׳ מה הדין ביזרא דחיל מן הדין פרזלא. אף הדין מערה דחיל מן הדין פרזלא:

הדרן עלך הגוים אין להם נזירות וסליקא לה מסכתא דנזיר ברחמי שמייא

מסכת קידושין

א. האשה ניקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים׳ נקנית בכסף ובשטר ובביאה׳ בכסף בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר. ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה וכמה היא פרוטה אחת משמונה באיסר האיטלקי. וקונה את עצמה בגט ובמית׳ הבעל היבמ׳ נקנית בביאה׳ וקונה את עצמ׳ בחליצה ובמית׳ היבם: ב׳ עבד עברי נקנה בכסף ובשטר׳ וקונה את עצמו בשנים וביובל ובגרעון כסף יתירה עליו אמה העבריה שהי׳ קונה את עצמה בסימנים הנרצע נקנה ברציעה וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון: ג׳ עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה וקונה את עצמו בכסף על ידי אחרים ובשטר על ידי עצמו דברי ר׳ מאיר׳ וחכמים אומרים אף בכסף על ידי עצמו ובשטר על ידי אחרים ובלבד שיהא הכסף משל אחרים: ד׳ בהמה גסה במסירה ובהמה דקה בהגבהה דברי ה׳ מאיר ורבי אלעזר׳ וחכמים אומרי׳ בהמה דקה נקנית במשיכה: ה׳ נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה׳ ושאין להן אחריו׳ אינו נקנין אלא במשיכה. נכסים שאין להן אחריות ניקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה. ושאין להן אחריות זוקקין את הנכסי׳ שיש להן אחריות לישבע עליהן: ו׳ כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור כיון שזכה לזה נתחייב זה בחליפיו רשות הגבוה בכסף ורשו׳ ההדיוט בחזקה׳ אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט: ז׳ כל מצות האב על הבן האנשים חייבין והנשים פטורות. כל מצות הבן על האב אחד אנשים ואחד נשים חייבין. כל מצות עשה שהזמן גרמא האנשים חייבין והנשים פטורות״ כל מצוה בלא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד הנשים חייבין חוץ מבל תשחית ובל תקיף ומבל תיטמא למתים: ח׳ הסמיכות והתנופות הגשות הקמיצות הקטרות והמליקות הקבלו׳ וההזיו׳ נוהגו׳ באנשי׳ ואינן נוהגות בנשים חוץ ממנחת סוטה והנזירו׳ שהן מניפות: ט׳ כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. וכל שהוא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן הערלה והכלאים. רבי אליעזר אומר אף החדש: י׳ כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין את ימיו ואינו נוחל את הארץ. וכל שאינו לא במקר׳ ולא במשנה ולא בדרך ארץ אין זה מן היישוב והמחזי׳ בשלשתן עליו הכתוב אומר׳ והחוט המשולש לא במהרה ינתק:

פרק ראשון

הלכה א. האשה ניקנית בשלש דרכים כו׳. כיני מתניתא או בכסף או בשטר או בביאה. ותני ר׳ חייה כן לא סוף דבר שלשתן אלא אפי׳ באחד מהן. בכסף מניין כי יקח מגיד שנקנית בכסף. בביאה מניין ובעלה מגיד שנקנית בביאה. הייתי אומר על ידי זו ועל ידי זו׳ כסף בלא ביאה ביאה בלא כסף מניין. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן כתיב כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל. הנע עצמך אפילו לא קנייה אלא בביאה אמרה תורה הבא אחריו בחנק: לא סוף דבר בכדרכה אלא אפי׳ שלא כדרכה. רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן לא צריכא שלא מכדרכי׳ אין תימר מכדרכה למה לי בעלה אפי׳ אחר. כי דתנינן תמן באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק. הא למדנו ביאה בלא כסף. כסף בלא ביאה מניין ויצא׳ והם אין כסף. אם אחר׳ יקח לו. מה זו בכסף אף זו בכסף׳ בשטר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלח׳ מביתו ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. מקיש הוייתה ליציאתה. מה יציאתה בשטר אף הוייתה בשטר. א״ר אבין ותני חזקיה וכי יקח מגיד שהוא נקנית בכסף. ודין הוא מה אם עברייה שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף. זו שהיא נקנית בביאה אינו דין שנקנית בכסף. יבמה תוכיח שהיא נקנית בביאה ואינה נקנית בכסף. אף אתה אל תתמה על זו שאף על פי שהיא נקנית בביאה לא תקנה בכסף. ת״ל כי יקח מגיד שהוא נקנית בכסף. ובעלה מגיד שהיא נקנית בביאה. ודין הוא מה אם יבמה שאינה נקנית בכסף נקנית בביאה. זו שהיא נקנית בכסף אינו דין שתקנה בביאה. עבריה תוכיח שהיא נקנית בכסך ואינה נקנית בביאה. אף אתה אל תתמה על זו שאע״פ שהיא נקנית בכסף לא תקנה בביאה. ת״ל כי יקח מגיד שהוא נקנית בכסף. ובעלה מגיד שהיא נקנית בביאה. בשטר מה אם הכסף שאינו מוציא הרי הוא מכנים שטר שהוא מוציא אינו דין שיכנים. לא אם אמרת בכסף שהוא מוציא להקדיש ידי פדיונו תאמר בשטר שאינו מוציא לחקדש ידי פדיונו. נשבר קל וחומר וחזרתה למקרא. לפום כן צרך מימר וכתב לה ספר כריתו׳ ונתן בידה ושלחה מביתו ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר הקיש הוייתה ליציאתה. מה יציאתה בשטר אף הוייתה בשטר׳ א״ר יודן קל וחומר לבת חורין שתקנה בחזקה ודין הוא מה אם שפחה כנענית שאינה נקנית בביאה נקנית בחזקה. זו שה״א נקנית בביאה אינו דין שתקנה בחזקה ת״ל ובעלת כביאה היא נקנית ואינה נקנית בחזקה. קל וחומר בשפח׳ כנענית שתקנה בביאה ודין הוא מה אם בת חורין שאינה נקנית בחזקה נקנית בב׳אה זו שהיא נקנית בחזקה אינו דין שתקנה בביאה ת״ל והתנחלתם אות׳ לבניכם אחריכם לרשת אחוזה ונומר. בחזקה היא נקנית ואינה נקנית בביאה. הרי למדנו שהאשה נקנית בג׳ דרכים או בכסף או בשטר או בביאה׳ עד כדון בישראל׳ בגוים. ר׳ אבהו בשם ר׳ אלעזר כתיב הנך מת על האשה אשר לקחת והיא בעולת בעל׳ על הבעלות הן חייבין. אינן חייבין על הארוסות. מילתיה דר׳ אלעזר אמרה והוא שנתכוון לקנותה. מילתיה דשמואל אמרה אפי׳ לא נתכוון לקנותה. דמר ר׳ יונה בשם שמואל זונה עומדת בחלון באו עלי׳ שנים הראשון אינו נהרג והשני נהרג על ידיו׳ וכי נתכוון הראשון לקנותה׳ איש מה תלמוד לומר איש איש אלא לרבות את הגוים שבאו על עריות האומות שדונו כדיני האומות. ואם באו על עריות

שרגלים לדבר. פיר״ש שרגלים לדבר שלא יהא מחמת מכה זו שהרי הקל ולדברי ר׳ נחמי׳ קלי׳: שני עומדין. כל הסוגי׳ שכבלן משמעותי כמו אומד הדעת ועיין הסוגי׳ בבבלי דפרקין דף פ״ח ע״ב: על משענתו. מתרגמינן על בוריא׳ שריפא לגופי ונשען על כחו: וכי עלת. פי׳ וכי תעל׳ על דעתך שיהא זה מהלך בשוק כו׳ ולמה לי לפיט׳ ונקה המכה: ממיתה: אלא אפי׳ מת כו׳. פי׳ אפי׳ זה שאמדוהו תחלה למיתה והקל ממ׳ שהיה ולאח״כ הכביד ומת שהוא פטור ובא הכתו׳ ללמדך שאם יקו׳ מן המשכב והתהלך בחו׳ ואמדוהו לממעכת חיים ונקה המכה ואפי׳ מת לאחר מיכאן שחזר והכביד: עמד של טעו׳. פי׳ אומד של טעות היה: מה נפק מביניהון. פי׳ מאי ביניהו: אסייא. פי׳ רופא: אין מקטעה. פי׳ אם חותכה: והלא היא מצות ה״א כו׳. פי׳ הלא לשון ינצו ולשון ירבון הכל אחד הוא ומה ת״ל וכי ינצו וכי ירבון: וכא. כמו והכא: הלכה ו׳: מה הדין ביזר׳ דחיל כו׳. משום דתנן מה מורה האמורה בשמשון כאיר אף מור׳ האמור׳ בשמואל כאיר אמי׳ מורה לפי ;ה תער וקאמר דטעמא דנקראת התער בל׳ מורה שמתיירא ממנו שהוא מגלחו ומייתי דומי׳ מקרא שהברזל נקר׳ מור׳ מפני שהורע מתייר׳ ממנו שהו׳ קולרו והיינו יראת שמי׳ ושית דהיינו אחים ומסמרות שהשמיר ושית מתיירא ממנו שעוקרו ופירושא דקרא לא תבוא שם דבר שהשמיר ושית מתיראין ממנו: סליק פרק׳ וסליקא לה מסכת נזיר׳ תהלה לאל נשמות לפגרים מתים מחזיר:

מסכת קידושין׃

האשה נקנית ט׳: כיני מתניה׳. פי׳ כן פירושו במתניתי׳ שהאשה נקני׳ או בכסף או בשטר או בביאה: כי דתנינן. פי׳ כי הא דתנינן: לייפום. נ״ל לפום:

א סנהדרין פ״ט ה״ג (כ״ו א׳). ב שם הגי׳: בשלא אמדוהו וכו׳ אי בשלאמדוהו וכו׳. ג שם הגי׳: כשאמדוהו. ד ע׳ הגי׳ שם, וע׳ בבלי שם ע״ח ע״ט. ה שם הגי׳: דמי וולדות. ו ע׳ מדרש שמואל רבתי פרשה ב׳ בשם ר׳ אמי. ז (פ׳ תוספתא שבת ספ״ז). ח עדיו׳ פ״ד מ״ז יבמות ג׳ כ׳. ט ע׳ ערכין פ״ז. י לקמן ס׳ א׳. יא ע׳ ב״מ פ״ד ה״א (ס׳, ג׳) לקמן פ״ד נ׳. יב ע׳ סוט׳ רפ״ק. יג ע׳ ערכין פ״ק ע״ב לקמן ס נ״ג. יד ע׳ נרכות פ״ג מ״ג. טו כתובות פ״ג (כ״ו ד׳). טז שם וסנהדרין פ״ז מס״ו. יז בבלי ד׳ ה׳ וספרי תצא פי׳ רס״ם. וע׳ שלמות מספעי׳ מי׳ ל״ם.

שמואל כדברי ר' נהוריי שנאמ' ומורה לא יעלה על ראשו. נאמר בשמשון מורה ונאמר בשמואל מורה. מה מורה האמורה בשמשון נזיר. אף מורה האמורה בשמואל נזיר. א"ר יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם. אמר לו רבי נהוראי והלא כבר נאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני וכבר היה עליו מורא של בשר ודם:

פרק תשיעי

הלכה א. הגוים אין להן נזירות כו'. בני ישראל נודרין בנזיר. ואין הגוי' נודרין כנזיר. כמה דאת אמר איש. מה תל איש להביא הגוים שנודרין נדרים ונדבות כישראל. אמור אף הכא כן. שנייא היא דכתיב וכפר עליו את שיש לו כפרה. יצאו גוים שאין להן כפרה. תמן תנינן[א] הנכרי ר"מ אומר נערך אבל לא מעריך. ר' יהודה אומר מעריך אבל לא נערך. וזה וזה מודין שהן נודרין ונידרין. ר' ירמיה בעי מ"ד תמן מעריך. והכא מזיר. מ"ד נערך הכא ניזור. מזיר' היך איפשר ישראל מזיר את הגוי ושמע הוא ליה. אלא כשאמר ישראל הריני נזיר ושמע הגוי ואמ' מה שאמר זה עלי אינו אלא כפורע חוב. ניזור' היך איפשר גוי מזיר את ישראל. ישראל לישראל אינו מזיר וגוי מזיר את ישראל. אלא כשאמר הגוי הריני נזיר ושמע ישראל ואמר מה שאמר זה עלי. מה מיעטת בו ישראל בבל יחל ואין הגוי בבל יחל. אמר ר' יונה ישראל יש להן היתר חכם. גוים אין להן היותר חכם. אמ' ר' יוסי ישראל צריכין היתר חכם והגוים אין צריכין היתר חכם. ואתייא דר' יוסי כה"י' אבהו חרא גויה אתת לגבי ר' אבהו אמ' לאבימי בר טובי פוק פתח לה בגולד ודר' יונה כרי אחא. דאמר הוא לבן הוא כושן רשעתיים. ולמה נקרא שמו כושן רשעתים'. שעשה שתי רשעיות. אחת שחילל את השבועה. ואחת ששעבד בישראל שמונה שנה. ויכוף את אשתו לא כן אמר ר' הונא[ב] הגייתי עליך כופה ומשמשתו. הגייתך עלי הדי זה יפר. שנייה הוא שהוא הגייתו והגייתה. ולא יכוף את עבדו שנייא היא דכתיב כי נזר אלהיו על ראשו. את שאין לו אדון אחר. יצא עבד שיש לו אדון אחר. היה יכול למחות על דבר רבו. אומר לו הלכה הוא שמע לדברי רבך. כפפו רבו וניטמא מהו שיביא קרבן טומאה. וכי נזיר הוא. לא את הוא שגזרתה עליו שיטמא את אמר מביא קרבן טומאה וכא מביא קרבן טומאה. כפפו רבו וניטמא מהו שיסתור. וכי מיד תוא אלא את הוא שגזרת עליו שיטמא את אומר סותר וכא סותר. פשיטא דא מילתא ניטמא ואחר כך יצא לחירות מביא קרבן טומאה. מהו כשכפפו רבו או בשלא כפפו רבו. אין תימר כשכפפו מביא קרבן טומא'. אין תימר בשלא כפפו רבו ישלם כל זמן שהוא תחתיו. אמר רבי יוסי כשכפפו רבו אנן קיימין. שלא תאמר הואיל ויצא לחירות תפקע ממנו נזירות כטומאה לפום כן צרך מימר מונה לנזירות'. אמר ר' יוסי עבד שאמר הריני נזיר לכשאצא לחירות טפו לנזירות. עבד כופו לנזירות' ואינו כופה לא לנדרים ולא לשבועות. ר' ירמיה בעא קומי ר' זעירא כפפו רבו וניטמא מהו שלקה. או אינו אלא הלכה. מה אנן קיימין אם כשנזירותו[ג] תורה והלכה יש לכוף לוקה. אם בשאילו ואילו מדבריהן לא ילקה. אמר ר' מנא לוקין על ההלכה. אלא אכן הוא. אם בשנזירותו[ד] הלכה. והלכ' יש לכוף ולוקה. אם בשאילו ואילו מדבריהן לא ילקה. כפפו רבו לדבר אחד מהו שיכוף אותו לכל הדברים. באנו למחלוקת ר"מ ורבי יוסי. עבד מבנגד פניו ר"מ אומר לא ישתה. ר' יוסי אומר ישתה. מה אנן קיימין אם כשאמר בין בפניי בין שלא בפניי שתה אוף ר"מ מודה. אם באומ' בפניי שתה שלא בפניי אל תשתה אוף ר' יוסי מודה. אלא כן אנן קיימין באומר שתה ר"מ אומ' בפני שתה ושלא בפני אל תשתה. ר' יוסי אומר באומר בין בפניי בין שלא בפניי שתה:

הלכה ב אמר ר' יוחנן מאן תנא אם גילח ואם לא גילח ר"א. כרם כרבנין עד שלא נזרק הדם עליו. עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר טעמא דר"א וגילח הנזיר את שער ראש נזרו. התור' תלה לנזירותו בשערו. השלים לנזירותו לא הספיק לגלח עד שנודע לו בספק קבר התהו' סותר. הפריש קרבנותיו ולא הספיק לגלח עד שנתודע לו קבר התהו'. אמר ר' זעיר קומי ר' מנ'. ולאמתניה' הוי ולא הוא גילח הוא לא גילח כרי ליעזר הוא עד שלא נזרק עליו הדם הוא משנזרק עליו הדם כרבנין: מניין[ה] לספק קבר התהום. ר' יעקב בר אחא בשם רבנן או בדרך רחוק' לכם. מה לכם בגלוי. אף כל דבר שהו' בגלוי יצא קבר התהו' שאינו בגלוי.[ו] ציבור (בגלוי) שניטמ' בספק קבר התהום מהו שירצה עליו הציץ. קל ומה אם יחיד שהורעתה כוחו בטומאה ידועה. ייפיתה כוחו בקבר התהום. ציבור שיפיתה כוחו בטומאה ידועה אינו דין שתייפה כוחו בקבר התהו'. קל שאת' מיקל ביחיד את מחמיר בציבור. קל שאת מיקל ביחיד שאם נתוודע לו לאחר זריקה יעש' כמי שניטמ' לפני זריקה בשביל [ז]שיאכל הבשר. קל שאת מיקל בנזיר טהור את מחמיר בנזיר טמא. קל שאת מיקל בנזיר טהור שאם נתוודע לו לאחר זריקה יעשה כמי שניטמ' לאחר זריקה בשביל שיביא קרבן טומאה. את מחמיר בנזיר טמא שאם נודע לו לאחר זריקה יעש' כמי שניטמא וחזר וניטמא בשביל שיביא קרבן טומא' על כל אחד ואחד. כהדא דתני[ח] ניטמא וחזר וניטמ' מביא קרבן על כל אחד ואחד: עובר של פסח מהו שירצה עליו הציץ. קל וחומר מה אם הבעלים שהורעתה כוחן בזקן וחולה ייפיתה כוחן בקבר התהום. עובר שייפיתה כוחו בזקן וחולה אינו דין שתייפה כוחו בקבר התהום. לא אם אמרת בבעלי' שהורעת'[ט] כוחן בשאר כל טמאות שבשנה. תאמ' בעובר שהורעת' כוחו בשאר כל הטומאו' שבשנה הואיל והורעתה כוחו בשאר כל הטמאות שבשנ' הורע כוחו בטמא מת בפסח. מאי כדון. לכם בין לו בין לעובר שלו. עד כדון עושי פסח[י]. נזיר מניין ר' יוסי בי ר' בון בש' רב חסד' הוינן סברין מימר עליו לא על העובר שלו. מן מה דתני הוא נזיר הוא עושה פסח. הדא אמרה מה דנפל לדין נפל לדין. אי זה הוא קבר התהום[יא] המת שנקבר בקש ובתבן ובעפר ובצרורות. אבל אם נקבר במים ובאפילה ובנקיקי הסלעים אינו עושה קבר התהום. כללו של דבר כל [יב]שאת יכול לפנותו עוש' קבר התהום. וכל שאי אתה יכול לפנותו אינו עושה קבר התהו'. וקש ותבן אין את יכול לפנותו. מתניתא דלא כרבי יוסי[יג] דר' יוסי אומ' תבן וביטלו בטל. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חסד' דברי הכל היא. מה דאמר ר' יוסי כשבללו בעפר. יש תבן שהוא כעפר ועפר שהו' כתבן. תמן שאין יכול לפנותו הרי הוא כעפר. ועפר שאת יכול לפנותו הרי הוא כתבן. דכי ר' ינאי אמרי חיפהו מחצלות בטל. איתא חמי חיפהו מחצלות לא בטל. חיפהו מחצלות בטל. מילאהו תריות צריכה. ר' זריקן ר' אמי בשם ריש לקיש אפי' ריק. אי זהו קבר התהום כל שאין אדם זוכרו. וחש לומר שמא אחד בסוף העולם בחזקת החי כחיי. תיפתר שמצאו[יד] קמצוץ. תני[טו] אין לך עושה קבר התהום אלא מת בלבד. הא נבילה לא. קל וחומר אם המת שאינו עושה משכב ומושב הרי הוא עוש' קבר התהום. נבילה שעושה משכב ומושב אינו דין שתעש' קבר התהום. לאי זה דבר נאמר אין לך עושה קבר התהום אלא מת בלבד להוציא משכב ומושב: ר' יוסי בי ר' בון אמר בר פיקה שאל לר' ער כרון במערה מקורה אפילו במערה שאינ' מקור'. סבר בר פיקה אין ספק טומאה צפה על פני המים (טהור). א"ל רבי אריין בר פיקה עומד כשטותו. אין ספק טומאה צפה על פני המים טהור אלא שרץ אבל בסת כעומד הוא. כהדא דתאני[טז] כל הגורקן ספיקן טהור חוץ מכזית מן המת המאהילין שהן מטמאין מלסטן למעלן. ליה הדא פלינא על ר' יאשיה דר' יאשיה אמר [יז]טומאה טמונה בקרקע של בית נזיר מגלח. א"ר יוחנן כאן מן הצד וכאן מכנגדן. ר' עורה בשם ר' יודן אמר ואפילו תימר כאן וכאן מן הצד ותימר כאן וכאן מכנגדן מהו טמא טמא ואינו מגלח:

הלכה ג אי זהו משכב כדרכו רגליו מפושטות וידיו על לבו אבל אם מצאו קמצוץ אני אומר גל נפל עליו והרגו. והתני [יח]מצא שנים ראשיהם בצד מרגלותיהם נוטלין ואת תפוסתן. סברין מימר קמצוץ מהו ראשיהם בצד מרגלותיהם. אמר ר' יצחק כי ר"א כגון אילין טניא צליא רישי דהן גבי עקציה דהן עקציה דהן גבי רישיה דהן. ר' יצחק בר נופחא בעא קומי ר' מנא תני[יט] את אמר מלקט עצם עצם והכל טהור. וכא את אמר הכין. א"ל אמור דכתרה אם התקינו לקבר מתחילה יש לו תפוסה. כמה הוא[כ] תפוס קבר קולף ג' אצבעות עד מקום שהמוהל יורד[כא]. אמר רב חסדא הדא אמרה מת מצוה מותר לפנותו. א"ר זעירא תיפתר שנקבר שלא ברשות. או שנקבר לשאלה. וחש לומר שמא מת מצוה היא. סבר ר' זעירא[כב] שאין מיתי מצוה מצויין:[כג] נמצאתה אומר ג' מיני קברות הן קבר הנמצא מפנין אותו פינהו מקומו טמא. ואסור בהנייה. קבר הידוע אין מפני' אותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנייה. קבר שהוא מזיק את הרבי' מפנין אותו פינהו מקומו טמא ואסור בהניי'. הור' ר' אבא בר כהן בכפר עקבי' מקומו מותר בהנייה. מה ופליג. כאן כשקדם הוא את העיר וכאן בשקדמתו העיר: תני[כד] קבר שהקיפתו העיר מד' רוחו' מפנין אותו. משתי רוחו' אית תניי תני מפנין אותו. אית תניי תני אין מפנין אותו. אמר רב חסד' מאן דאמר מפנין אותו בנתון בתוך שבעים אמה ושיריים. מאן דאמר אין מפנין אותו בנתון חוץ לשבעים אמה ושיריים. מאן דאמר מפנין אותו בעשוי כמין נס. מאן דאמר אין מפנין בעשוי כמין הוא: כל הקברו' מתפנין[כה] חוץ מקברי המלך ומקברי הנביא. אמרו לו והלא קיברי בני דוד מתפנין וקיברי בני חולדה היו בירושל' ולא נגע אדם בהן לפנתן מעולם. אמר להן ר' עקיב' משם ראייה סחיל' היה שם ומשם היתה טומא' מקדרת יוצא' לנחל קדרון. תמן תנינן[כו] ועושה חצר על פתח המערה שש על שש כמלא המיט' והכא הוא אמר הכין. תמן מלא המיטה עומדת. ברם הכא מלוא מיטה תזורת. עד איכן עד כדי נושאי המיטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן. תמן תנינן[כז] כרם שהוא נטוע על פחות מד' אמות ר"ש אומר אינו כרם. וחכמים אומרים כרם. ורואין את האמצעיות כאילו אינן. שמעון בר בא בשם ר' יוחנן[כח] כשם שהן חולקין כאן כך הן חולקין בשכונת קברות. א"ר יונה ולא דמייא תמן יש עליהן שכונת קברות. ברם הכא אין עליה שכונת קברות. א"ר יוסי ולא דמייא תמן מרווחין ורצפן במחלוקת. רצופין וריווחין דברי הכל. כרם הכא מהו פלינין. כשבא ומצאן רצופין ר"ש אומ' גל נפל עליהן ורצפן. ורבנן אמרי מרווחין היו ורצפן: הלכה ד עד כמה מטריחין עליו. ר' יוסי בשם רבי מישא בר ירמיה

פירוש

נזיר היה שמואל כו'. פי' נפקא מינה שהאומר הריני כשמואל כנזיר שמשון לכ' זו בזי שנסף אנג נסלפ' כי נזיר לדברי ר' נהוראי: תמן תנינן הנכרי כו'. משנה היא בפ"ק דערכין: הוא לבן הוא כושן רשעתים. פירש גמרא גזירה לה שחלל את השבוע' שנשבע ליעקב: הלכה כ': בשביל שיאכל הבשר. נכאן חסר קצת מ"יק: מתניתא דלא כרבי יוסי כו'. משנה היא בטהרות פ' ט"ו והשוני' (בעירובין דף כ"ג ע"ד) ותמרק כלל נולין דף ל"ד ע"ד כל הסוגים. ועיין בפי' ר"ש: איתא חמי. פי' בוא וראה: הלכה ג': אמור דכתרה אם כו'. כפ"ל תמן סבי' היא פי"ו דאהלות: כגון אילין טניא כו'. פירש דגי' צלוי' בשפוד שתוחבין זה על זה כרוחב ראשו של זה ובלד זנבו של זה כדי להשוות הגודלים: תמן תנינן ועושה כו'. משנה היא בב"ב פ' המוכר פירות: תמן תנינן. משנה היא בכלאים פ"ה והשונים שם דף כ"ט ע"ד ע"ש:

מראה מקום והגהות

א ערכין פ"א, בבלי בפרקין ס"א.
ב י"ג: ניזור וכו'.
ג י"ג: מדר וכו'.
ד ע' בבלי סנהדרין ק"ה.
ה נדרים פ"א ה"א.
ו נ"ל לנזירות בטומאה.
ז תוספת' בפרקין.
ח ה"ג: בשנזירותו הלכה, והלכה וכו'.
ט ה"ג: בנזירותו תורה וכו'.
י ע' לעיל פ"ג.
יא פסחים פ"ז ה"ז (ל"ד ג', ד') ע"ש, ותוספתא פ"ו ובבבלי כתובות פ"ו וסכחות פ"א.
יב שם הג': עד כדין עושי פסח.
יג מיר פניין. ר"י בשם רבי וכי יוסי קת עלין שם עליו בגלוי אף כל דבר שהוא בגלוי וכו'.
יג שם הג': שלא יאכל וע' בבלי פסחים פ"א.
יד לעיל פ"ו ה"א (כ"ה ג').
טו בפסחים שם הג': שייפית' כחן.
טז ע' בבלי פסחי' פ"א:
יז ע' תוספתא זבים ספ"ב.
יח י"ג: כל שאי את יכול וכו' וכל שאתה יכול וכו'.
יט ע' אהלו' פ"ט תוספת' שם כפ"ו ותוס' סוכה ד'.
כ ע' בבלי ב"ב ל"ב:
כא ע' פו"ק פ' ג'.
כב בבלי פסחים ע"ט בבבלין ס"ג חנחים כ"ג.
כג תוספת' טהרו' פ"ה
כד לעיל פ"ו ה"ג (כ"ו, ג').
כה ע' תוספתא אהלות פי"ו.
כו נ"ל: תמן את חסר, ע' אהלות פט"ו.
כז ע' בבלי בפרקין ס"ה. ותוס' שם.
כח ב"ב ט"ו א', ע"ש.
כט ע' בבלי סנהדרין פ"ז.
ל תוספתא אהלו' פט"ו.
לא עם' שמחות פי"ד.
לב ע' עם' שמחו' שם וספרי שופטי' פי' קפ"א.
לג ב"ב פ"ו פ"ח.
לד כלאים פ"ה פ"ג.
לה שם כ"ט ד'.

פרק שמיני

הלכה א׳ שני נזירין שאמר להן אחד כו׳. ולא סוף דבר כשאמר להן אחד ראיתי את אחד מכם שניטמא ואיני יודע אי זה מכם. אלא אפילו אמ׳ להם ראיתי אחד מכם שנזר ואיני יודע אי זה מכם שניהן נוהגין נזירות על פיו בשאינן מכחישין אותו. אבל אם מכחישין אותו לא בדא״י היו שניה׳ מכחישין ייבא כהדא׳ עד אר׳ ניטמא והוא או׳ לא ניטמאתי טהור שנים או׳ ניטמא והוא או׳ לא ניטמאתי שניהן נאמנין ממנו דברי ר״מ. וחכמ׳ או׳ הוא נאמן ע״י עצמו. רב יהודה בשם רב כיני מתנית׳ ר״מ מטמא. ר׳ יהוד׳ וחכמים מטהרי׳. א״ר יוחנן כיני מתניח׳ ר״מ מטמא ור׳ יהודה מטהר מיליהון דרבנין מסייעין לר׳ יוחנן דאמר גודרין בשם ר׳ יוסי בן חנינ׳ לא א״ר יודה לא בטומא׳ ישני שיכול לומר ניטמאתי וטהרתי. ותני כן הדבר על אכילת חלב. הוא הדבר על ביאת המקדש. ויודון ליה בטומאה. מפני טומאת מיד שאין או׳ לו אכן הוא קרבנך שהבאת. ויודון ליה בתרומה. עד כאן קש׳ ר׳ חנינ׳ ור׳ מנא שמע לה מן דבתר׳ אמרו לו׳ אם יתנה לו׳ מזיד הייתי. בשפח׳ חרופ׳ מה אית לך שוגג חייב מזי׳ חייב שיכול לומ׳ לו הייתי אבל לא נזרתי. מי ראמ׳ רשב״ל גאגסתי מפני כששי שעש׳ לי בנזיר מה אית לך שוגג חייב מזיד חייב אנוס חייב: בפתע לרבות השוגג׳. בפתע לרבות המזיד. תנאי היה כלבי לכשאטמא תיפקע נזירותי ממני תחול עלי נזירו׳ אחרת. מ״מ לא נתחייב אנזירו׳ עד עכשיו. תניי דוה׳ בלבי לכשאטמ׳ תפקע נזירותי ממני תחול עלי נזירו׳ אחר׳. כשבוע׳. מה אית לך שוגג חייב מזיד חיי׳: תצי׳ כדברי׳ אין תניי כשבוע׳. ואתיא כיי דמר ר׳ בא. רב יהודה בשוגג בקרבנה ובמזיד בקרבנה. אבל אם אמר סבור הייתי שאין זו שבוע׳ פטור. הא כל אילין מילייא לא מצי תנייה. וכא מצי תנייה מה דר׳ יוסי אמר׳ פלוני אכל חלב והתרתי בו אינו לוקה. אמר לו אחד נזיר והיה נוהג בנזירות על פיו ושתה יין ונטמא למתים והתרה בו שנים לוקה עיקר עדותו לא בעד אחד הוא. מה דר׳ מנא אמ׳ פלוני כהן וזינה ובא עליה בעלה כהן והתרתי בו אינו לוקה. נסתרה בפני שנים. אמר אחד מהם אני ראיתי שניטמא׳ ובא עלי׳ בעלה והתרו בו שני׳ לוקה. ועיקר עדותו לא בעד אחד: ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהר׳ הדא בשעמ׳ בסוף שלשי׳ אבל בעומד בתוך שלשי׳ ממתינין לו עד שלשי׳ כשהיה זה נזיר שלשי׳ וזה נז׳ שלשי׳. אבל אם היה זה נזיר שלשי׳ וזה נזיר מאה ממתינין לו עד מאה. ר׳ יעקב דרומיא בעא קומי ר׳ יוסי ניטמא באותן הימי׳ מה הן. אמר לו כמי שחבירו מבקש לו מאחד מן השוק. שתה יין בתוך שלשים יום הראשונים (אינו) לוקה. בתוך ל׳ יום האחרוני׳ לוקה. הבא מן השוק אינו לוק׳ לא על הענייי ולא על האחרונים. עד כדון כשהתרו בו על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. התרו בו על שניהן כאחד פלוגתא דר׳ יוחנן ורשב״ל דאיתפלגון בשני ימים טובי׳ של גליו׳. ר׳ יוחנן אמר מקבלין התריה על ספק. רשב״ל אמ׳ אין מקבלין התרייה על ספק. נודרני ואיני יודע מה נזרתי אם לעכשיו אם לאחר זמן. אמר לו זו לעכשיו וזו לאחר זמן. שתה יין בתוך שלשי׳ ימי הראשוני׳ לוקה. בתוך שלשי׳ האחרונים (אינו) לוקה. וחש לומר שמא הראשונים בתוך נזירתו והאחרוני׳ לאחר נזירותו. כל ימי נזרו. לעשות ימים שלאחר מלאת כבתוך מלאה ליין לטומאה ולתגלחת. ויביא קרבנותיו תצי׳. שלא תצעל תשובה מבית תחער. ציבור שניטמא בספק רהי׳ בפסח ר׳ הושעיה אמ׳ ירחה לפסח שני. רבי יוחנן אמר משלחין אותו דרך רחוקה. ואתייא כיי דא״ר יוחנן ניטמא טומא׳ תהום משלחין אותו דרך רחוקה: מיד׳ שניטמ׳ בספק רהי׳ בפסח ר׳ יוחנן אמ׳ יעש׳ בספיקו. ור׳ הושעי׳ אמר יעש׳ בטומא׳. אף ר׳ הושעיה רבה מודי שעשה בספיקו. לא א״ר הושעיה אלא לחומרין. ר׳ יוחנן אמר בשם ר׳ בנייה׳ ישר׳ ערל מוין עליו שכן מצינו שקיבלו אבותינו במדבר הזייה ערילי׳. אמר רב חסדא כמיד ב״א מלו. ברם כמיד בעשירי מלו לא מנו הזיית ערילים. א״ר אבין מ״מ לא מנו הזיית ערילים. ר׳ אלעזר בשם ר׳ תניגה מעשה בכהן ערל שהזו׳ והכשרו תיוהיו. תני ר׳ א״ע בן יעקב אר׳ איספרטיו׳ ושומרי צידי היו בירושלי׳ וטבלו ואכלו פסחיה׳ לערב: הלכ׳ ב׳ אי זהו מוחלט מספק שנים שבאו אצלו והחליט את אח׳ מהן ולא הספי׳ להחליט את השני עד שנתלפו לו זהו מוחלט בספק. הדא הוא דתני ר׳ חייה׳ ספק נזיר טמ׳ ספק נזיר טהו׳ אבל נזי׳ ודאי הו׳ ספק מצורע טמ׳ ספק מצורע טהור אבל מצורע ודאי היה אוכל בקדשי׳ אחר ס׳ יום. ושות׳ יין ומיטמ׳ למתי׳ לאחר קכ׳ ימים. כיצד אמרו לו נזיר טמא את׳ צא ומנה שבע׳ וחזר ושנה וגילח והביא מנה שבעה ורצה לגלח. אמרו לו נזיר טמא צא ומנה שבעה והשלימן לשלשים. מנה שלשים ורצה לגלח. אמרו לו נזיר טהור אתה ואין נזיר טהור מגלח על מיני דמים הרי זה מביא עולה ומגלח עליה חטאת העוף ומתנ׳ עליה. ואו׳ אם טמא הייתי החטא׳ מחובתי והעולה נדבה. אם טהור. העולה מחובתי והחטאת ספק (מגלח את ראשו ואת זקנו ואת גבו׳ עיניו כדרך שמצורע מגלח): הלכה ג׳ כיצד עושין לו להתיר מביא שתי ציפורי דרור שוחט אחד מהן על כלי חרש על מים חיים חופר וקוברה בפניו ואסורה בהנייה. וגילח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שמצורעין מגלחין אותה ומונין שלשים יום. ומביא עולת בהמ׳ אחדת ומתנה עליה ואו׳ אם טמא הייתי העולה הראשונ׳ נדבה או חובה והחטאת מחובתי. ואם טהור הייתי העולה הראשונה חובה או נדבה והחטאת ספק מגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שמצורע מגלח: הלכה ד׳ רבי שמעון אומר למחרת הוא מביא אשמו ולוג שמן על גביו ומתנה עליה ואומ׳ אם טמא הייתי הרי הוא חובתי ואם לאו הרי הוא ספיקי וישחוט בצפון ומעון מתן בהונות ונאכל לזכרי כהונה בכל מעי׳ ליום ולילה עד חצות אבל חכמי׳ הודו לר״ש שהוא מביא את הקדשי׳ לבית הפסול: הלכה ה׳ הביא חטאת בהמה אינו יכול שאין לו חטאת בהמה. חטאת העוף אינו יכול שהרי עשיר שהביא קרבן עני לא יצא. כיצד יעשה יכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני. נמצא עשיר מביא חטאת עוף ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי הרי זה חובתי ואם לאו הרי הוא ספק: הלכה ו׳ אוכל בקדשים מיד. לשתות יין וליטמא למתי׳ אינו יכול שאין נזירותו עולה לו מתוך צרעתו: הלכה ז׳ מונה שלשי׳ יום ומביא קרבנותיו שלמין ומתנה עליהן ואומר אם טמא הייתי העולה הראשונה חובה וזו נדב׳. ואם טהור הייתי העולה הראשונה נדבה וזו חובה. והחטאת ספק ומגלח (ראשו וזקנו וגבות עיניו כו׳): הלכה ח׳ כיצד עושין לו כדברי בן זומא הרי זה מביא עולת בהמה ומגלח עליה חטאת העוף ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי. החטאת מחובתי והעולה נדבה. אם טהור הייתי העולה מחובתי והחטאת׳ ספק מגלח (עליה ראשו וזקנו וגבי עיניו כו׳): הלכה ט׳ שותה יין ומטמא למתים מיד. ברא בזמן שנזר מתוך ימי נזירותו. אבל אם נזר מתוך ימי צרעתו אוכל בקדשים אפילו לאחר שתי שנים. שותה ביין ומטמא אחר ד׳ שנים: הלכה י׳ אמר ר׳ יוחנן זו דברי בן זומא. אבל דברי חכמים לעולם הוא בחליטו עד שיניף האשם. ר׳ ירמיה בעי שיניף האשם יהא זה בחליטו. א״ל ר׳ יוסי למה לא מצינו כמה אשמות דוחין מפני ספיקות. דתנינן תמן אשם שנתערב בשלמים ר״ש אומר שניהם ישחטו בצפון ויאכלו כחומר שבהן. אמרו לו אין מביאין קדשי׳ לבי׳ הפסול. ר׳ יעקב דרומיא בעא קומי ר׳ יוסי ויעשו לו תקנה ליינו. א״ל ונלח הנזיר פתח אהל מועד. הראוי לבוא אל פתח אהל מועד. יצא זה שאינו ראוי לבוא אל אהל מועד: שערו מהו. רבי יעקב בר אחא איתפלגון ר׳ יוחנן ורשב״ל. ר׳ יוחנן אמ׳ שערו אסור. רשב״ל אמר שערו מותר ר׳ זעירא בעי במצורע שנזר פליגין. או בנזיר שנצטרע פליגין. אין תימר במצורע שנזר פליגין הא בנזיר שנצטרע דברי הכל הוא אסור. אין תימר בנזיר שנצטרע פליגין. הא במצורע שנזר דברי הכל מותר. ר׳ ירמיה פשיטא ליה במצורע שנזר פליגין. הא בנזיר שנצטרע דברי הכל אסור: תגלחת מצוה מהו שתדחה לתגלחת הרשות. נישמעינה מן הדא ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שמצורעין מגלחין וחש לומר שמא תגלחת מצוה היית: ר׳ זעירא בשם ר׳ יוחנן מתניתא אמרה כן׳׳ שר״ש אומר כיון שנזרק עליו אחד מן הדמין הותר הנזיר לשתו׳ יין וליטמ׳ למתים. ואינו אסור אלא משום כל תשחית. שמואל בר אבא אמר תיפתר בכרים. והא תנינן זקן אית לך מימר כרים. לית לך. אלא כדאמר ר׳ יעקב בשם רבי יוחנן נטלן מלמטן למעלן אסור. ר׳ יוסי בר אבין אמר לא שנייא היא למטן למעלה היא למעלה למטן. טמא בספק מוחלט ודאי אוכל קדשים׳ לאחר ששים יום ושותה יין ומיטמא למתים. לאחר מאה ועשרי׳ יום. טמא ודאי מוחלט בספק אוכל בקדשים לאחר׳׳ עשרים יום. ושותה יין ומיטמא למתי׳ לאחר יום. טמא ודאי מוחלט ודאי אוכל בקדשי׳ (מיד) לאחר שמונה ימים שות׳ ביין ומיטמא למתים אחד מ״ד יו׳. אמר ר׳ אבא מרי אחוי דר׳ יוסי זאת אומרת שהתער סותר בנזיר טמא שבעה:

הדרן עלך שני נזירין

א. הגוים אין להן נזירות. נשים ועבדים יש להן נזירות. חומר בנשים מבעבדים שהוא כופף את עבדו ואינו כופף את אשתו. חומר בעבדים מבנשי׳ שהוא מיפר נדרי אשתו ואינו מיפר נדרי עבדו. היפר לאשתו הופר לו׳ עולמית. הופר לעבדו יצא לחירות השלי׳ את נזירותו עבר מבנגד פניו הים אומ׳ לא ישתה. ור׳ יוסי אומ׳ ישתה: ב׳ נזיר שגילח ונודע שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר ואם טומאת התהו׳ אינו סותר אם עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר. כיצד ירד לטבול במערה ומצא מת צף על פי המערה טמא. נמצ׳ משוקע בקרקע המער׳ ירד להקר טהור. ליטהר מטומאה המת טמא שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהו׳ שרגלי׳ לדבר: ג׳ המוצ׳ מת בתחיל׳ מושכב כדרכו׳ נוטלו ואת תפושתו. מצא שנים נוטלן ואת תפושתן. מצא ג׳ אם יש בין זה לזה מד׳ אמות ועד שמונה כמלוא המיטה וקובריה הרי זו שכונת קברות בודק ממנו ולהלן עשרים אמה. מצא אחד בסוף עשרים אמה בודק הימנו ולהלן עשרי׳ אמה שרגלים לדבר שאילו בתחיל׳ מצאו נוטלו ואת תבוסתו: ד׳ כל ספק׳׳ נגעי׳ בתחילה טהור עד שלא נזקק לטומאה משנזק׳ לטומאה ספיקו טמא. בשבע׳ דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לטומאה׳׳ במאכל במשתה במשא בקפיצה בחולי במראה ובהרהור. ומשנזקק לטומאה אין בודקין אותו. אונסו וספיקו ושכבת זרעו טמאים שרגלים לדבר: ה׳ המכה׳׳ את חבירו ואמדוהו למית׳ והקל ממה שהיה ולאחר מיכן הכביד ומת חייב. ר׳ נחמיה פוטר שרגלים לדבר: ו׳ נזיר הזה

כהדא עד אמר כו׳. פסג׳ הים פרק׳ ח דפהרי׳ ע״ש: דאיתפלגון בשני ימים טובים. עיין לעיל בפסחי׳ פ׳ תמיד דף ל״ג ע״ב וביבמות י״א דף י״ב ע״ב ע״ש: ירחה לפסח שני. נ״ל מדחה כו׳: רבי יוחנן אמר משלחין כו׳. נ״ל אמר שמלחין כו׳: הלכה י׳: דתנינן תמן אשם כו׳. משנה היא בזבחים פ״ח ע״ש: איספרטיות. פי׳ חיילות: סליק פירקא: הגוים אין להם נזירות כו׳. מע״ב דגמ׳ פקריני׳ נדרים ונדבות כישראל אם נדר בנזיר אין עליו תורת נזירות ומות׳ לשתו׳ יין ולטמא למתים דכתיב דבר אל בני ישראל בני ישראל נודרים בנזיר ואין גוים נודרים בנזיר: שהוא כופף את עבדו. פירוש בדברי׳ שאין בהם עינוי נפש אבל בנדרים שם ביון עינוי נפש או בישול מלאכה אין לריך הרב לכוף את עבדו אלא הם בטלים מאליה׳ דכתיב לאסור אסר על נפשו מי שנפשו קנויה לו יצא עבד שאין נפשו קנויה לו ר״ע אומר לא שתה הטעם הוא כדי שיצטער וישוב לרבו שיבוטו לעבו׳ על נדרו:

א מהרות פ״ה. ב כריתות י״ב ע״ש. ג פ׳ כריתות פ׳ ורנה וספרי פ׳ נשא. ד נדרים פ״ג ה״א (ל״ו ד׳) וה״נ. ה סוטה פ״ו ה״ב (כ״ט א׳) ות׳ בבלי כתובו׳ פ״ב. ו ה״נ: אינו לוק׳. ז יבמות י״ב ב׳, ע״ש ופסחים ל״ב ג׳, ובבלי מכות פ״ו. ח י״נ: אינו לוק׳. ט פ׳ פסחים פ״ח, ל״ו, ב׳. י שם, וה״נ. יא ע׳ בבלי יבמו׳ ע״א. יב תוספתא פ״ו ע״ש. יג נ״ל וחטאת ספק. יד ג׳ התוספתא: נוטן שכור שלשים כל נזיר י״ב סדם וכו׳. טו זבחים פ״ח. שלפניל פ״ו פי״ס, וה״נ וע׳ פגולה ספ״ח (ע״ב ד׳). טז ג׳ התוספת׳: לאחר ח׳ ימים ושותה וכו׳ לאחר ס״ח ימי׳. יז שם הג׳ לאחר ל׳ יום ושותה וכו׳ לאחר ע״ד יום, מפא ודאי וכו׳. יח ע׳ מהרו׳ פ״ד. יט ע׳ ב״ב ספ״ה ה״א (ע״ו א׳) ות׳ אהלות פט״ו ס״ג. כ ע׳ נגעי׳ פ״ה. כא י״נ: לזיבה. כב סנהדרין פ״ט.

גלגלין לזה ולא לזה· התי' אבא בר נתן הגע עצמך שהביא חצי ואחור רקב מוח וחצי תרווד רקב מזה ועירבן זה בזה והוה עיינן ואיתחמי נחיך ואיקפד עלוי ומית· א"ר יסא הא אויל טבריא ולא שמעינן מינה כלום: מאי כרון. חמן אין כל אחר ראוי למלא תרווד רקב· כרם הכא כל אחד ואחד ראוי למלוא תרווד רקב. נתחכה רגלו מארכוב' ולמעלה אין לו רקב· מארכוב' ולמטה יש לו רקב· נקברה עמו מארכובה ולמטן היא נעשית לו גולגלין מארכובה ולמעלן אין נעשית לו גילגלין· חברייא בעי קומי רבי שמואל בר אבודמא קשר גילגלין מן הארכובה ולמטן· ואמר לון אני כיני אפילו לא נתחכה אראה אותה כאילו היא תתוכ' ותיעשה לו גילגלין· מכיון שהיא מחוברת לו כולו גוף אחד הוא· חסר מהו שיהיה לו רקב· נישמעינ' מן הדא חסר אין לו רקב ואין לו תפיסת קבר· ואין לו שכונת קברות· רבי יוחנן בעי כמה יחסר ולא יהיה לו רקב. ייבא כיי דתנינן תמן* כדי שיינטל מן החי וימות· וכא כן· הגע עצמך שניקב ושטו הרי אינו חסר. ואינו חיה· לית לך אלא כהדא נתחכה רגלו מן הארכובה ולמטה יש לו רקב. מן הארכובה ולמעלן אין לו רקב· נקברה עמו מן הארכובה ולמטן נעשית לו גלגלין מן הארכובה ולמעלן אינה נעשית לו גילגלין: נפלים מהו שיהא להן רקב. מאן דמר דמן מטמא ברביעי' יש להן רקב· ומאן דמר אין דמן מטמא ברביעית אין להן רקב. נישמעינה מן הדא' עפר הלוליו' למה הוא טמא מפני שרגשים קוברות שם נפליהן. א"ר יודן אבוי דרבי מתנייה לא מסתבר' דלא דמוכי שהן קוברין שם איבריהן· אית לך מימר משם רקב לא משם מגע כשעורה· והא תני' נטל ממנו עפר וסמכו לו טהור· תיפתר כהדין תנייא דתני עקרו ממקומו טמא· רבן שב"ג מטהר· א"ר שמעון בן אלעזר וירדו כשיטת רבי שמעון דתני' השורה והגלגלת אפי' מכותתין אפילו מפורקין טמא שהקבר מצרפן משום ארם כארל. מתניתא דרבי לעזר בן עזרי' דתני' א"ר (שמעון בן) אלעזר בראשונ' היו בתי דינין חלוקין. מקצתן אומרי' רביעית דם. רובע עצמות· מקצתן אומרים חצי לוג דם חצי לוג עצמות לנזירות ולטומאת מקדש וקדשיו· רבי יעקב בר אדי' בשם רבי שמעון מדר' אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי: הלכה ג אבל הסככות והפרעות וכו'· בנתיים מהו· ר' יוחנן אמר בנתיים להקל· ר"ש בן לקיש אמר בנתיים להחמיר. מהו בנתיים זה אבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהן בשר כראוי· ר' יוסי בעי מניין עצם כשעורה לא מן הדין קרייא או בעצם אדם· הכא את עבד לה בשעורה· והכא את עבד לה פחות מכשעורה· תני רבי שמואל בר אבודמא כחלל כל שהוא חלל. כחלל זה אבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהן בשר כראוי א"ר יוחנן סככות ופרעות תורה הן אצל תרומה ואין הנזיר מגלח· ר' ירמיה בעי אם לישרוף' אפילו על ספק דבריהן' שורפין. אם ללקות: תני רבי צידניה קומי רבי ירמיה ופליג על רבי ירמיה כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח חייבין עליה על ביאת המקדש.* וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש. א"ר יוחנן חבורי איכן שיש בהן ארבעה על ארבעה הנזיר מגלח· ר' יוסי א"ר יוחנן ידו אחת כצר זו וידו אחת כרובד אין הנזיר מגלח· ר' יוסי בעי אם חוצץ הוא בפני הטומאה יחוץ בפני טהרה· אם אינו חוצץ בפני טומא' אל יחוץ בפני טהרה אמר ר' יוחנן המת בבית והנזיר תחת המיטה נזיר מגלח. כל שכן המת תח' המטה והנזיר בבית (אינו) מגלח. א"ר יוחנן המת והנזיר תחת כרעי המטה תחת מעי הגמל תחת מעי השקוף תחת מלתריו' אין הנזי' מגלח· ולא כל דבר שנרא' להנן· שמע חזקיה ואמר טהרו מתים· א"ר יוחנן המת כבי' והנזיר בטריקלין הנזיר מגלח· כל שכן המת בטריקלין והנזיר בבית שהנזי' מגלח· רבי מנא בעי אם ארג לחוץ יהא ארג להמשך. אם אינו ארג להמשך תיפקע טומאה א"ר יוחנן טומאה מחצי בותל ולחוץ הנזיר מגלח· א"ר יאשיה' טומא' טמונ' בקרקע של בית נזיר מגלח· רבי יעקב בר אחא בשם ר' יאשיה רוב בנייני ורוב מניינו של מת אין הנזיר מגלח: באמת דא"ר אליעזר כל מקום ששנינו באמת'* הלכה למשה מסיני: יפלו כי טמא נזרו· מיכן שטמאים נופלין. ויסתור· אין לך סות' אלא ימי המת בלבד· ולא יעלו· מה אם ימי' שעושין משכב ומושב את אוס' עלין· ימים שאין עושין משכ' ומושב אינו דין שיעלו מה חמית מימר שאין עלין. א"ר בשם ר"ש כ"ל גדל פרע שער ראשו· ימים של גידול שיער עלין· ימים של העברת שיער אין עלין· ער כרון בימי ספירו בימי נגעו· רבי יוחנן בשם רבי ינאי אל נא תהי כמת'. מה ימי המת אין עלין אף ימי הסגר אין עלין· תד בי רבי אמר הדא דרבי יוחנן קומי ר' שכ"ל ולא סבל עלוי· א"ל הבא את עבד לה הסגר· והכ' את עבד לה החלט לית יכיל דאמר רבי יוחנן בשם רבי ינאי אל נא תהי כמת. הסגר. מה ימי המת שבעה· אף ימי הסגר שבעה: הלכה ד רבי אלעזר אמר בשם ר' יהושע כו'· תמן תנינן'' שנים טמאין במת אחד טמא טומאה שבעה ואחד טמא טומא' טמאי' ערב· שלשה טמאים במת שנים טמאים טומאת שבעה. ואחד טמא טומאת ערב· ארבעה טמאים במת· שלשה טמאים טומא שבעה ואחד טמא טומאת ערב. כיצד שנים אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה· ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב כו'· רבי יוחנן בשם ר' ינאי'' וכולהן תורה הן אצל תרומה· אבל על ביאת המקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון· מה טעם ואיש אשר יטמא ולא יתחט'. המעון חיטוי חייב על ביאת מקדש ושאין מעון חיטוי אינו חייב על ביאת המקדש. התיבון הרי אדם הנוגע בכלים ונוגעין במת טעון חיטוי והוא שני. אמר רבי אבין בר חייה כטומאת איש באיש לא כטומאת איש בכלים. מילתיה דר' אבין בר חייה אינו חייב אלא הראשון בלבד מאחר שאילו אדם באדם אינו חייב' אלא על הראשון בלבד· א"ר יוסי והוא שטבל. אבל אם לא טבל הדא היא דרבי. דרבי אמר כל הטמאים בטומאתן עד שיבואו במים· א"ר אילא הוא עצמו שנגע במת חייב· אמרה ואמר טמא אשר יטמא כטומאת איש הוא והוא שלישי· כדאמר ר' אבון בר חייה כטומאת איש באיש לא בטומאת אדם בכלים· רבי זריקא בשם רב המנונא תני' תמן פליג על רבי אלעזר* כלי שחציו מן האדמה וחציו מן הגללי' חייבין עליו על ביאת המקדש מפני שחציו מן האדמה וחציו מן הגללים. אבל אם היה כולו מן האדמ' חייב מט חייב לא הנוגע· לא שני שנגע בראשון הוא· א"ר פינחס קומי רבי יוסי תיפתר בשורקו א"ל אי כשורקו כרא תני על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו בארבעים. משם מכניס כלים טמאים במקדש· א"ר לעזר בי רבי יוסה קומי רבי יוסי אוף אנן תנינן הדא מסייעא להדין תנייא קדמייא דתני רבי אלעזר אמר משום רבי יהושע כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין על ביאת מקדש· וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש· ראשון שהנזיר מגלח עליו חייבין עליו על ביאת מקדש· שני שאין הנזיר מגלח עליו אין חייבין עליו על ביאת המקדש. א"ר יוחנן לטמאות הפורשו' מן המת נצרכה. רביעית דם רובע עצמות שאין הנזיר מגלח עליהן אין חייב עליהן· חצי לוג דם וחצי לוג עצמות שהנזיר מגלח עליהן חייבין עליהן על ביאת המקדש· א"ר ירמיה הוינן סברין מימר מה פליגי לקרבן אבל למלקות לוקה אפי' על השלישי· אפילו על הרביעי· תני רבי יוסי צידנייא קומי רבי ירמיה'' ופליג על רבי ירמיה כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת המקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש· א"ר יוסי בי רבי בון רבי ינאי רבי יוחנן לטמאות הפורשות מן המת נצרכה· רביעי' דם· רובע עצמות שאין הנזיר מגל' עליהן אין חייבין עליהן· חצי לוג דם וחצי לוג עצמות שהנזיר מגלח עליהן לוקין עליהן:

הדרן עלך כהן גדול ונזיר

א· שני נזירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שניטמא ואיני יודע אי זה מכם מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה ואומר אם אני הוא הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך· ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה שלך· וסופרים שלשים יום ומביאין קרבן טהרה: ב ואומר אם אני הוא טמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהר' שלך· וזה קרבן טהרתי· ואם אני הוא הטהו' קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה שלך· וזה קרבן טהרתך· מת אחד מהן אמ' רבי יהושע יבקש אחד מן השוק וידור כנגדו נזיר ויאמר אם טמא הייתי הרי אתה נזיר מיד ואם טהור הייתי הרי אתה נזיר לאחר שלשים יום וסופרים שלשים יום ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה: ג ויאמר אם אני הוא הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך. ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה בספק וסופרים שלשים יום ומביאין קרבן טהרה: ד ואומר אם אני הוא טמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך וזה קרבן טהרתי. ואם אני הוא טהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה בספק וזה קרבן טהרתך· אמר לו בן זומא מי שומע לו שידור כנגדו· אלא מביא חטאת העוף ועולת בהמה ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי והעולה נדבה. ואם טהור הייתי העול' מחובתי והחטאת בספק וסופר שלשים יום ומביא קרבן טומאה וקרבן טהרה: ה ואומר אם טמא הייתי העולה ראשונה נדבה וזו חובה· ואם טהור הייתי העולה ראשונה חובה וזו נדבה וזה שאר קרבני· א"ר יהושע נמצא זה מביא קרבנותיו חציים· אבל הודו חכמים לדברי בן זומא: ו נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק אוכל בקדשים לאחר ששים יום. ושותה ביין ומיטמא למתים אחר מאה ועשרים יום שתגלחת הנגע דוחה לתגלחת הנזיר בזמן שהוא ודאי אבל בזמן שהוא ספק אינה דוחה:

פירוש

והוה עיינן כו'. פירש רבי יוסי היה בוחן עיניו בלבנת והיה נרא' לו שהוא פשוק וקלף עליו ומת: עפר תלוליות כו'. פירש עפר גבוה כמין הר גבו' פלגין והיתה תל עולם: הלכה ג: חבורי אילן. פי' פלגות סילך תחת מלתריות כו'. פירש קורו' המשוקעין בכותל לסמל' פתחות ונולסין לגג:

מראה מקום והגהות

* אהלות פ"ב. ב תוספת' אהלו' פ"ו וע' נגלי כתובות כ': ג שם. ד שם פ"ג. ה תוספתא פ"ה. ו בבלי כ"ג וע' תוס' בכורו' כ"ח. ז ע' שבועות פ"ב ה"ט. ח ע' טהרו' פ"ד. ט ע' ספרא ויקר' פרק י"ב ובבלי נדה פ"ח:ולקמן סוף פרקין ותוספתא שם אהלות פכ"ד. י לקמן פ"ט סס"ב (כ"ג, ד'). יא כלאים כ"ו ב תרומות פ"ח ה', שבת ג' ה', י"ב ג', ובבלי נ"ט ס'. וע' שו"ת מות יאיר קל"ג. יב ע' עו"ק פ"ג ה"ה (פ"ב, ג'). יג אהלות פ"א, וע' ב"ר פ"ק וספרי חקת. יד ע' לעיל סוף' פ"ה, כ' ט"ו ג'. סוג"ל: ר' אילא, וע' תוספת' כלי' פ"א. טו לעיל בפרקין ה"ג ד' וע' בבלי כ"ה

עמ׳ אי ״והו מת מצוה כל שהוא צווח ואין בני העיר באים. כאו בני העיר הרי זה מושך את ידו· עד היכן עד כדי נשא המיטה וחילופיהן וחלופי חילופיהן בשאינן צריכין לו· אבל אם היו צריכין לו לא בדא· בשאינן מכירין אותו· אבל אם היו מכירין אותו לא בדא· בשאין ככודו· אבל אם היה לכיזה אכן לא בדא· והנשיא ככודו לכן: ״ומהו שיטמ׳ כהן לכבוד הנשיא· כד דמך ר׳ יודן נשייא אכרין ר׳ ינאי .אמ׳ אין כהונ׳ היום. כד דמך ר׳ יודן נשייא כר בהיה דר׳ יודן נשייא דחף רבי חייה לרי ועירא·כד כא בכנישתא דגופנא דציפורין וסמאכיה. כד דמכת יהודיניי אחתיה דרבי יודן נשייא שלח ר׳ חנינה בתר ר׳ מנא ולא סלקי· א״ל אם בחייהן אין מיטמין להן לא כל שכן במיתתן. אמר ר׳ נסא כמיתתן עשו אותן כמת מצוה: מהו שיטמא לכבוד רבו. ר׳ ינאי זעירא דמך חמוי הוא הוה חמוי חוא הוה רביה· שאל לר׳ יוסי ואסר ליה· שמע ר׳ חמא ואמר יטמאו לו תלמידיו· ניטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין. אמר לון ר׳ מנא חדא מן תרתי לא פלטה לכון אם אבילים אתם למה אכלתם בשר ושתיתם יין· ואם אין אתם אבולי׳·למה נטמאתם: מהו שיטמא אדם לתלמוד תורה׳· ר׳ יוסי הוה יתיב ומתני ועאל מיתא· מן דיתב ליה לא אמר כלום ומן דנפק ליה לא א״ל ולא כלום· רבי ניחומי בריה דר׳ חייה בר אבא אמ׳ אבא לא הוה עביר תחות כיפת׳ דקיסרין. ור׳ אמי עבר· ר׳ חזקיה ר׳ כהן ור׳ יעקב בר אח׳ הוון מטיילין בפלטיא דקיסרין· הגיעו לכיפה ופירש ר׳ כהן· הגיעו למקום טהרה וחזר אצלון. אמר לון במה הייתון עסקין· אמר ר׳ חזקיה לדבי יעקב בר אחא לא תימא ליה כלום אין דפרש ליה דכאש שמיטמא אדם לתלמוד תורה לא ידעין· ואי משום רתות סיכן לא ידעין: תני מיטמא הוא כהן ויוצא לחוץ לארץ לדיני ממונו׳ ודיני נפשות ולקידוש החדש ולעיבור השנה ולהציל שדה מן הגוי וללמוד תורה ולשאת אשה· ר׳ יהודה אומר אם יש לו מאין ללמד אל יטמא· ר׳ יוסי אומר אפילו יש לו מאין ללמוד יטמא שלא מהכל אדם זוכה ללמוד· אמרו עליו על ר׳ יוסף כהן שהיה יוצא אחר רבו ומיטמא אחר רבו לציידן. אבל אמרו לא יצא כהן לחוץ לארץ אלא אם בן הבטיחו לו אשה: מהו שיטמא כהן גדול לנישאות כפים· נבילה אחוי דר׳ בא בר כהן אמר קומי רבי יוסה בשם ר׳ אחא מטמא הוא כהן לנשיאות כפים· שמע ר׳ אחא ואמר אנא לא אמרית ליה כלום· חזר ומר או דילמא לא שמע מיני אלא כי דמר ר׳ יודי בר פזי בשם ריא׳ כל כהן שעומד בכנסת ואינו נושא את כפיו עובר בעשה וסבר מימר שמצות עשה דוחה למצות לא תעשה. אנא לא אמרי ליה אותניה ואנא מלקי ליה: רבי אבהו הוה יתיב מתני בכנישתא מרדתא דקיסרין והוה תמן מיתא· והגיע עונת נשיאת כפי׳ לא שאלון ליה· עונת׳ דמיכלא אתא ושאלון ליה· א׳ לון על נשיאו׳ כפי׳ לא שאלתון יתי ועל מיכלא שאלתון יתי. כד שמעון כן הוה כל חד וחד מינהון שמט גרמיה וערק: א״ר ינאי מיטמא כהן לראות המלך. כד סלק דוקליטס מלכ׳ לדכי חמון לר׳ חייה מיפסע על קיברייא דצור בגין מיחמיניה: ר׳ חזקיה ורבי ירמיה ורבי חייה בשם ר׳ יוחנן מצוה לראות גדולי מלכות לכשתבוא מלכות בית דוד יהא יודע להפריש בין מלכות למלכות: מהו שיטמא לכבוד אביו ואמו· ר׳ יסא שמע׳ דאתת אימי׳ לבוצרה אתא ושאל לר׳ יוחנן מהו לצאת. א״ל מפני .סכנת דרכים צא· ואם בשביל כבוד אמך איני יודע· אמר רב שמואל בר רב יצחק עוד היא צריכה לרבי יוחנן אמרה עלוי ואמר נמרת לצאת תבוא בשלום· שמע רבי לעזר ואמר אין רשות גדולה מזאת: מהו שיטמא אדם לכבוד הרבים· תני היו שני דרכים מתאימות אחת רחוקה וטהור׳· ואחת קרוב׳ וטמאה· אם היו הרבי׳ הולכין ברחוקה הולך עמהן. ואם לאו הולך בקרובה מפני כבוד הרבים· עד כדון בטומאה שהוא מדבריהן· ואפילו בטומאה שהוא מדבר תורה. מן מה דא״ר זעירא׳ גדול כבוד הבריות שדוחה למצוה בלא תעשה שעה אחת הדא אמרה ואפילו בטומאה שהיה מדבר תורה: רבי יונה רבי יוסי גליליא בשם ר׳ יוסי בן חנינה׳ אין שואלין הלכות לפני מיטתו של מת· והא ר׳ יוחנן שאל לר׳ ינאי קומי ערסי דר׳ שמעון בן יוצדק הקדיש עלתו לבדק הבית והוא מגיב ליה· אמר כד הוה מסקן ליה לסידרא. והא ר׳ ירמי׳ שאל לר׳ זעירא קומי ערסיה דר׳ש ודר׳ שמואל בר רב יצחק והוא מגיב ליה. אמ׳ כד הוה רחיק הוה מגיב ל׳ כד הוה קרוב לא הוה מגיב ליה: תני״ הכתפים אסורים בנעילת הסנדל שמא יפסק סנדלו של אחד מהן ונמצא מתעכב מן המצוה. ר׳ זעירא שרע מדיכוריה· אתון בעיי מיזקפוניה ואשכחוני׳ איעני· א״ל מהו אכן· אמר לון להן דתנינן והתי יתן אל לבו: המוציא מת מצוה הרי זה מיטפל בו וקוברו במקומו· אימתי בזמן שמצאו חוץ לתחום. אבל אם מצאו בתוך התחום הרי זה מביאו במקום הקברות וקיברו· א״ר עקיב׳ כך היתה תחילת תשמישי לפני חכמים׳ פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה וניטפלתי בו כארבעת מיל עד שהבאתיו למקו׳ הקברות וקברתיו וכשבאתי אצל ר׳ אליעזר ואצל ר׳ יהושע אמרתי להם את הדבר אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה שהיית פוסע מעלין עליך כאילו שפכת דמי׳. אמרתי אם בשע׳ שנתכוונתי לזכות נתחייבתי בשעה שלא נתכוונתי לזכות על אחת כמה וכמה·

באותה שעה לא זזתי מלשמש חכמים· הוא הוה אומר דלא שימש חכימיא קטלא חייב· מת מצוה קנה מקומו ארבע אמות אפילו שדה מלא כורכמין שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ· אימתי בזמן שמצאו בשדה· אבל אם מצאו בדרך קוברו או לימין הדרך או לשמאל הדרך· שדה בור ושדה ניר. קוברו בשד׳ בור· שדה ניר ושדה זרע קוברין אותו בשדה ניר· שדה כרם ושדה זרע קוברו בשדה זרע: שדה כרם ושדה אילן. אית תניי תני קוברו בשדה כרם· אית תניי תני קוברו בשדה אילן מאן דאמ׳ קוברו בשד׳ כרם אבל בשד׳ אילן לא מפני אהל טומא׳. מאן דאמר בשדה אילן אבל בשד׳ כרם לא מפני הכשר בצירה· החליף רבי אימי בשם רשב״ל עובר משו׳ לא תטמ׳ את אדמתך· היו שתיהן בור שתיהן ניר· שתיהן זרע. קובר באי זה שירצה· כהן ולוי יטמא לוי· לוי וישראל יטמא ישראל. ולא רוא לוי הוא ישראל· א״ר אבין בשעת הוכן שנינו· מודין״ חכמים לר׳ אליעזר בכ״ג ונזיר שיטמא נזיר ואל יטמא כ״ג· ומודה רבי אליעזר לחכמים בכ״ג ומיד שיטמא נזיר ואל יטמא כ״ג· הגע עצמך שהקדישו אביו מרחם· זו תורה וזו אינה תורה· רבי חונא בשם רב יוסף· אתיא דרבי אליעזר כבית״ דבית שמאי אומרים תדיר ומקודש תדיר קודם· כן ר׳ אליעזר אומר תדי׳ ומקודש תדיר קודם· נזיר שלשים ונזיר מאה· יטמא נזיר שלשים· נזיר מאה ונזיר עולם יטמא נדר מאה· נזיר עולם ונזיר נזירות, אית תניי תני יטמא נזיר עולם· ואית תניי תני יטמא נזיר נזירות· מ״ד יטמא נזיר עולם הא נזיר נזירות לא מפני שתגלחתו מרובה· מ״ד יטמא נזיר נזירות ונזיר עולם· לא מפני שקרבנותיו מרובין. החליף ייבא כדרא דא״ר אמי בשם ר״ש כל שכ׳ משום לא תטמא את אדמתך· ובא כן: הלכה ב על אלו הטמאות הנזיר מגלח כו׳· חד סב שאל מרבי יוחנן כזית מן המת מטמא כולו לא כל שכן· אמר לו״ להביא את הנפל שאין בו כזית· חזר ושאל אבר מן המת מטמא לא כ״ש כולו· אמר לו להביא את הנפל שלא קרשו איבריו· א״ר יוסי חכים הוא הדן סבא דלא חכים משאל. מכיון דשאל לקדמיתא לא הוה צריך מישאל תנייתא· ואיבעי מישאל תרתיהן שאל תנייתא וחזר מישאל קדמיתא· תלמידוי דר׳ יוסי בן חלפתא שאלון תנייתא ולא שאלון קדמית׳ דהא פשיט׳ לון מכיון שאין בו כזית. דמר בריא הוא שלא קרשו איבריו· א״ר מנא בר״ חזקיה נחיד את הדה דרבי יעקב בר אחא קאים תכא ואף תרתין שאילתא דהן סבא כאהלות להדא מילה״· לא שהנזיר מגלח עליהן· ועד מן הדא דאמר ר׳ יוחנן הייתי סבור שאין הנפלים תורה. ממה שהוא משיב את איסן ימי טוהר״ הדא אמרה שהנפלים תורה: תני ר״ש בן יוחי אומר מפני מה אמרו השרץ מטמא ״כבעדשה מפני שהשרץ תחילת בריתו בכעדשה· רבי יוחן בעי המת יטמא פחות מכזית דא״ר יוחנן להביא את הנפל שאין בו כזית· ונבילה מטמא כאפון דא״ר חנינה אני ראיתי עגל כאפון במשקי· מאי כדון. מדרשות אמינא דרוש וקבל שכר· אי זהו נצל בשר המת שנתוק והמוהל שקרש. הא עדהו מחוי לא. לא כן אמר רבי חנינה בשם רבי חלבו המת שהתיכו הרי זה טמא. התכו והתיכו הרי זה טהור. רבי יוחן ורבי יוסי חד אמר להוציא מי בשר שבו· וחרנה אמר שאם יקרש ויהא בו כמ׳ יהא מטמ׳ מחוי תנינן״ רבי יוסי אומר בשר המת שיבש ואינו יכול להשרות ולחזו׳ כמו שהיה טהור· מאי טעמא דרבי יוסי ולא מן הנבילה למד״ מה הנבילה אם יבשה טהורה. אף המת אם יבש יהא טהור· ר׳ אמי בעי אי מה הנבילה אם נסרחה טהורה אף המת אם נסרח יהא טהור· מעתה אין נצל כרבי יוסי אשכח תני בשם רבי יוסי יש נצל. חברייא בשן קומי ר׳ יוסי אי מה הנבילה אין לה רקב אף המת אין לו רקב· אמר לון לא למד המת מן הנביל׳ לעצמו׳ אלא לבשר· אין רקב לבשר· יש רקב לעצמות כהדא דתני בר קפרא ורקב עצמות קנאה· ר׳ ינאי אמר או בקב׳ אפילו נגע בקבר אדם הראשון,״ חברייא אמרין מסרס קרייא או בקבר או ברקב הוא· תני בר קפר׳ אומ׳ או ברקב או בקבר א״ר יודן בן פזי מלא תרווד אחד נטל הקב״ה ממקום המזבח וברא בו אדם הראשון אמ׳ הלואי ויברא ממקו׳ המזבח ותהא לו עמידה· תה״ד וייצר ה׳ אלהים את האדם עפר מן האדמה״· וכתיב מזבח אדמה תעשה לי מה אדמה שנא׳ להלן מזבח. אף כאן מזבח· והיו ימיו מאה ועשרי׳ שנה קרוב לאלף שנה חיה אדם הראשון ואת אמר והיו ימיו מאה ועשרים שנה· אלא לק״כ שנה הוא חוזר למלוא תרווד אחד רקב. וקשיא עג מלך הבשן מאה ועשרים שנה. ותינוק בן יומו מאה ועשרים שנה· עג מלא תרוו׳ רקב.״ ותינוק בן יומו מלא תרווד רקב· מלא תרווד רקב שאמרו ישנו מקישרי אצבעותיו ולמעלה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מלא הוד הגדולה. ר׳ זעירא ר׳ חייה בשב ר׳ מחוי הדא רים הכין· והדא דדכנין הכין. אי זהו מת שיש לו רקב הנקבר ערום בארון של שיש או על גבי ריצפה או על גבי טבלה של שיש. אבל נקבר בכסותו על ארון של עץ או על טבלה של עץ אין זה רקב. זהו עפר קברות וצריך מלא תרווד. ועד ר׳ יוחנן אמ׳ נקבר עמו אפילו גילגלין קטן אין זה רקב· ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן שני מתי׳ שקברן זה בצד זה זה מעשה גילגלין לזה. וזה מעשה גילגלין לזה· מה נפשך

מראה מקום והגהות

א שם ובבלי מ״ג: ב ברכות י״ט. ע״ש ורא״ה תוס׳ בבלי כתובו׳ ק״ג וסי׳ שכתבתי באלקבנס בהעדר׳. ג ע׳ סוף כלאים ובבלי מגילה כ״ו ורא״ש ברכות פ״ג וכתובות ר״ג ותוס׳ ע״ז י״ג בכורות כ״ט והאלתות אמור סי׳ ק״ג ולעיל מו״ק פ״ג ה״א. ד ע׳ ב׳ סוט׳ ל״ח מנחו׳ פ״ד ותוס׳ שם והערכתי נס׳ „אגדת ארצית״ (כ״י) סי׳ שע״ש בהערה. ה ע׳ בבלי ברכו׳ י״ט. ו ברכו׳ שם ובבלי קידושין ל״א. ז בבלי ברכו׳ י״ט. ח רא״ה בבלי ברכות נ״ז: ט ברכות שם. י פס׳ פסחו׳ פ״ד סי׳ ל״ד. יא ע׳ פסחים שם סי׳ ל״א. יב ע׳ ברכו׳ רמ״ם (י״א ד׳) פסחי׳ פ״ו (נ״ה ג׳) יפס׳ פ״א (פ״ד ג׳) ותענית פ״ד (ס״ם א׳) תוספתא פסח׳ קרבנות רפ״ו. ובבלי זבחים כ״ט מנחו׳ פ״ט ותוס׳ שם וסוכה פ״ו ורו׳ שם פ״ה ה״ו וקלים פ״ה ה״ו. יג שם בבלי כ׳. יד נסדר מחתת אות פ׳ גרים: לרבי חוקי׳ פ״ש. טו ע׳ אהלו׳ רפ״ב. טז ע׳ נדה פ״ג פ״ה. יז ע׳ בבלי סכות י״נ י״א ותוס׳ יבמו׳ ק״ד ד״ה מגוס הנתים ק״ו ד״ה סה, וע״ע תוספתא שבועות ספ״א, ורמ״ש מהלות פ״ב מ״א. יח נדה פ״ג. יט ע׳ ספרי חקת פ׳ קכ״א וק״ל. כ ע׳ בבלי כ״ד. כא ע׳ ב״ר פי״ד. כב בבלי כ׳: תוספתא אהלות פ״ב.

לא ברא ט׳ נ״ל: בד״א כשאינן ט׳. הר״א שמייתי ליה רס הלכות טומאה: לא בדא· פי׳ לא יספיק ני׳ ני״ד סימן שע״ד ע״ש: ככודו אכן אגל כנ״ל: דקך. נברכו׳ פרק פי אמתו דף ו׳ ע״א ע״ש שם שהלאתי ופרשתי כל הענין: דהוה שיישן· פיר׳ לשון מייל חסה: משה לראות גדולי מלכות ט׳. עיין בבבלי פ״ק דברכות: והוא מגיב ליה· פי׳ משיב: רבי זעירא שמע כדיבוריא: שרע·עיין פירושו שכתבתי פרק מי שמתו דף ו׳ ע״א: אמר רבי עקיבה כו׳· הייתי ליה הרמ״ב בהלכות טומאה פ״ב: תחילת תשמישי לפני חכמים כו׳. פירש שמתחיל׳ כ״ע היה עם הארץ: כאילו שפכת דמים כו׳. פירש שמת מצוה קנה מקומו ולא לאת ממקומו אלא במקומו שאלא במקום כעכין דגלן דאיכא מתלין למתר דמתניתין: עגל כאפון ט׳. פירש מין קטנית תלע״ז ליליר׳ והוא קרוב ללשון מבכנ׳ או ברקב. פיר׳ אותיות בקנה אפילו גילגלין קטן. פי׳ דבר הנגלל עמו כמו תכריכין וכעשה גלל לגלל גילגלין לזה. פיר׳ מתגלגל עם זה וקשה לזה ומתערב זה עם זה וכינתערב עמו בבגות כרקבון אחר דקי:

הלכה י׳ א״ר יוחנן כו׳. נדרים דף נ״ט ע״ב ע״ש: אבל הליסא. פי׳ תרגו׳ לביבו׳ חלוטות: מנין שכל הדברים קרויין מזון. פי׳ לפלי כפקא מינה דהנודר מן המזון אסור בכולן כדתנן הנודר מן המזון מותר במים ומלח: נשאות בר ולחם ומזון. פי׳ לו מזון פעני דגן כבר נפקא מכר ולחם אלא ע״כ מיני מגדנות הן והכתוב קרא מזון ש״מ דכל מילי מיקרי מזון: ר׳ אבהו בשם רבי יוחנן כו׳. כן הוא בפ״ק דערלה דף ס״א ע״ב וגם פירשתיה: סליק פירקא: פרק כהן גדול: שעלת על רגלו עמי כו׳. פירש מכה כמין יבלת: לתותבה. לפותו מכה הודיעני כו׳. כדי שיל׳ בנו שאם קול׳ שינסור מתיבתו לאבר מן האדם מטמא באוהל ומתחילה לא היה מסן להלליפו אהי׳ לרי׳ שיפטל באפותה שאין אדם מיטמא על אבר מן החי מאביו: פירש דלאביו מת שם דמסכא ולא לאבר מן החי עליניה יש צדיק אובד בצדקו כו׳. פי׳ ולדקו עמו שאפי׳ במעת מותו הוא כלדקו לדקדק במלות ולא שכמם ע״י לרתו כזה שאפי׳ במעזו בלערו נחתיכת רגלו לא שכח מלהזהיר בנו מחמזו:

תנא׳ כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות׳ ר״א אמר דברי הכל היא כל החטאת שבתורה קודמות לאשמות: הלכה ט הזון כעי מימר בשלא פירש׳ הא בתוך ביתו פירש אמרין אפי׳ בתוך ביתו פירש לא. למה כהמה עליה׳ הלכות סתומות כתחילה. ר׳ יוסי בי רבי בון בשם רב טובלו ברוטב מה טעמא ונתן על האש אף הזכת יהא באש׳ תני׳ הכל משלחין תחת הדוד חוץ מן הטמא שבנבולין והמותר שבמקדש תחת הדוד של אשם מבי׳ דברי ר״מ׳ ר׳ יהודה אומר הטהור כך וכך מביא הטמא כך וכך אינו מביא׳ וחכמים אומרים הטמא שבמקדש והטהור שבנבולין אינו מביא אין לך משלה תחת הדוד אלא המגלח בטהרה. פתח אוהל מועד׳ ר״מ׳ אומר עד שיהא ראוי וסמוך׳ ורבנין אמרין ראוי אע״פ שאינו סמוך׳ סמוך אף על פי שאינו ראוי: הלכה י׳ מתניתא אמרה׳ השלוק קרוי מבושל דתנינן הוה מבשל השלמים או שולקן׳ וקרייה אמרה שהצלי קרוי מבושל דכתיב ויבשלו את הפסח באש׳ אין תימר שלא כהלכה׳ רבי יונה בוצריה אמר כמשפט׳ ומתניתא אמרה שהשלוק קרוי מבושל׳ והא תנינן הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. אמר ר׳ יוחנן הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם׳ אמ׳ ר׳ יאשיה הלכו בנדרים אחר לשון תורה׳ מה נפיק מבינידהן אמ׳ קונם יין שאיני טועם בחג׳ על דעתיה דר׳ יוחנן אסור ביום טוב האחרון. על דעתיה דר׳ יאשיה מותר אוף ר׳ אושעיא מודה שהוא אסור לא אמר ר׳ יאשיה אלא לחומרין. ר׳ חייה בר בא אמר ר׳ יוחנן אכל חליטה ואמר לא טעמית מזון כהדין יומא. והתנן הנודר מן המזון מותר במים ובמלח׳ פתר לה כר׳ יאשיה דאמר הולכו בנדרים אחר לשון התורה׳ מנין שכל הדברים קרויין מזון אמר ר׳ אחא בר עולא ועשר אתונו׳ נשאות בר ולחם ומזון וגו׳׳ מה חיל ומזון אלא מיכן שכל הדברים קרויין מזון: כתיב ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל׳ אי בשילה יכול בפני עצמה ת״ל מן האיל׳ הא כיצד חותכה עד שהוא מניח בה כשעורה׳ ולא הקודש בולע מן החול ולא החול בולע מן הקודש. חילפיי שאל לר׳ יוחנן ולדשבל °טבל מהו שיוסר ביותר ממאתי׳׳ א״ל אין טבל ביות׳ ממאתי׳׳ והא תנינן° כל המחמץ והמטבל והמדמע׳ אין תימר ולמאה ולמאתים אפילו לא חימין אפי׳ לא טיבל׳ אלא בענבים אנן קיימין. ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן כשלא צימקו אבל אם צימקו יש טבל ביותר ממאתים׳ ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן בשלא בישלו׳ אבל אם בישלו יש טבל ביותר ממאתים׳ ר׳ יסא ור׳ יהושע בן לוי בשם בר פדיה׳ כל נותני טעמים אחד׳ ממאה׳ ר׳ חייה בשם רבי הושעיה בן לוי בשם בר פדייה כל נותני טעמים אחד מששים׳ אמר ר׳ שמואל בר רב יצחק לר׳ חייה בר אבא הא ר׳ יסא פליג עלך׳ והא מתנית׳ פליגא על תריכון׳ כל המחמץ ממבל מחמע אין תימר למאה ממאתים אפילו לא חימין אפילו לא טיבל. אלא ביותר אנן קיימין. אמר ר׳ ירמיה תיפתר בשר בבשר׳ אמר רבי יוסי הוא בשר בבשר׳ הוא שאר כל האיסורין׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן״ ולאיסור משערין אותו כילו בצל כילו קפלוט׳ מאי כדון אהן אמר נותני טעמים אחד ממאה׳ ואהן אמר נותני טעמים אחד מששי׳ ושניהן למידין מאיל נזיר׳׳ מאן דאמר נותני טעמים אחד ממאה את עשה את הזרוע אחד ממאה לאיל׳ ומאן דא׳ נותני טעמים אחד מששים את עשה את הזרוע אחד מששים לאיל׳ מאן דאמר נותני טעמים אחד ממאה את מוציא את הזרוע מן העצמו׳׳ ומאן דא׳ נותנ׳ טעמים אחד מששי׳ אין את מוציא את הזרוע מן העצמו׳. וכשם שאת מוציא את העצמות מן הזרוע כך את מוציא מן האיל׳ ליה יכיל׳״ דתני אין טינופת של תרומה מצטרפת עם התרומה להעלות את החולין׳ אבל טינופת של חולין מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה׳ רב ביבי בעי טינופת של תרומה מהו שתצטרף עם החולין להעלות את התרומה׳ מן מה דאמר רב הונא קליפין איסור מצטרפין להתיר׳ הדא אמרה טינופת של תרומה מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה: תני רבי ״תוקיה כל מה שאסרתי לך במקום אחר התרתי לך כאן לפי שבכל מקום מאה אסור׳ מאה ועוד מותר׳ וכאן אפילו מאה מותר. רב אמר תנופה מעכבת בנזיר. והתני תורת הנזיר בין שיש לו כפים׳ בין שאין לו כפים׳ ראמ׳ רב בנזיר שיש לו׳ ותני כן הראוי לתנופה תנופה מעכבת בו׳ ושאין ראוי לתנופה אין תנופה מעכבת בו׳ שמואל אמר שיער מעכבת בנזיר. כתנופות ובבהונות של מצורע. והתני תורת המצורע בין שיש לו בהונות בין שאין לו בהונ׳. פתר לה כר״א דאמר°׳ נותן על מקומן: הלכה יא עלת לו ותגלחתו׳ אין תימר לא עלת לו ותגלחתו אפילו זבחיו לא עלו לו׳ רבי יוחנן בעי מהו על שלמי חגיגה לגלח כר״ש. ולא מתניתא היא ר״ש אומר אותו הזבח לא עלה לו. ושאר כל הזבחין עלו לו. ואפילו שחטן לא כשלמי נדבה הן׳ הדא אמרה שהוא מגלח על שלמי נדבה כר״ש׳ ר׳ יוסי בר אבון אמר רב אחא בר אחא ורבי יוחנן רב אדא בר אחוה צריכא ליה׳ ור׳ יוחנן פשיטא ליה׳ מחלפא שמעתיה דר״א תמן הוא אמר״ לא סתר אלא שלשים׳ וכא הוא

אמר אכן׳ רבי יוחנן אמר סותר כל קרבנותיו׳ פשיטא ר״א כלא ניטמא כשר. לא כרא כשר ואחר כך ניטמא׳ אמר רבי חיננא ולא ר״א הוא ור׳ אליעזר״ שמותי הוא דתני״° נזיר ומירט ב״ש אומרי צריך להעביר תער על ראשו בית הלל אומרים אין צריך להעביר תער על ראשו׳ כן היא מתניתא יטהר ויביא שאר קרבנו׳ כן היא מתניתא תטהר ותביא שאר קרבנה:

הדרן עלך שלשה מינין

א׳ כהן גדול ונזיר אינן מיטמאין בקרוביהן׳ היו° מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה ר״א אומר יטמא כהן גדול ואל יטמא נזיר׳ וחכמי׳ אומרים יטמא נזיר ואל יטמא כהן גדול׳ אמר להן ר״א יטמא כהן שאינו מביא קרבן על טמאתו ואל יטמא מיר שמביא קרבן על טומאתו אמרו לו יטמא נזיר שקדושתו קדושת שעה ואל יטמא כהן שקדושתו קדושת עולם: ב על אילו הטמאות הנזיר מגלח על המת ועל כזית מן המת ועל כזית נצל ועל מלא תרווד רקב ועל השדרה ועל הגלגלת ועל אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליהם כשר כראוי ועל חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם ועל מגען ועל משאן ועל אהילן׳׳ ועל עצם כשעורה ועל מגעו ועל משאו ועל אהילו על אילו הנזיר מגלח ומזה בשלישי ובשביעי וסותר את הקודמים ואינו מתחיל למנות עד שיטהר ויביא את קרבנותיו: ג אבל הסככות והפרעות׳׳ ובית הפרס וארץ העמים והגולל והדופק ורביעית דם ואהל ורובע עצמות וכלים הנוגעין במת וימי ספורו וימי גמרו על אילו אין הנזיר מגלח ומזה בשלישי ובשביעי ואינו סותר את הקודמים התחיל מונה מיד וקרבן אין לו׳ באמת׳׳ ימי הזב והזבה וימי הסגירו של מצורע הרי אילו עולין לו: ד ר״א אמר משום רבי יהושע׳׳ כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת מקדש׳ וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש׳ אמר ר״מ לא תהא זו קלה מן השרץ׳ אמר רבי עקיבה דנתי לפני ר׳ אליעזר מה אם עצם כשעורה שאינו מטמא את האדם באהל הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו׳ רביעית דם שהוא מטמא את האדם באהל אינו דין שיהא הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה׳ אמ׳ לי מה זה עקיבה אין דנין כאן מקל וחומר׳ וכשבאתי׳ והרציתי את הדברים לפני ר׳ יהושע א׳ לי יפה אמרת אלא כך אמרו הלכה:

פרק ששי

הלכה א׳ כהן גדול ונזיר כו׳׳ כתיב ועל כל נפשות מת לא יבוא׳ ״מה אנן קיימין אם לאוסרן על הרחוקים הרי הוא בכלל כהן הדיוט׳ אלא אם אינו ענין לרחוקים תנירהו ענין לקרובים. כתיב ועל כל נפשות ואת אמר אכן. א״ר חייה בר גמרא מיכן איסור אחר איסור בתורה׳ אלא להתיר מת מצוה׳ אית דבעי נישמעינן מן הדא לא יטמא בעל בעמיו׳ בעמיו אינו מיטמא מיטמא הוא למת מצוה׳ אית דבעי מישמעינה מן הכא להחלו׳ להחלו אינו מיטמא׳ אבל מיטמא הוא על מת מצוה׳ אית דבעי מישמעינה מן הדא כי קללת אלהים תלוי׳ את שהוא מוזהר על קללת השם מוזהר הוא על מת מצוה. ושאינו מוזהר על קללת השם אינו מוזהר על מת מצוה׳ והתיבון הרי גוים״. אילו שמיתתן בתלייה׳ יצא זה שמיתתו בסייף׳ קבור מצות עשה׳ מניין את מרבה סייף שנהרג בו׳ עץ שנתלה בו. סודר שנחנק בו׳ מה ת״ל תקברנו יכול יקברו עצמו ת״ל כי קבור תקברנו׳ קבורה לו ועצו ולאבנו׳ הא כיצד מעמיק נ׳ כדי שלא תעלם המחרישה׳ תקברנו כולו ולא מקצתו׳ תקברנו מיכן שאם שייר ממנו לא עשה כלום שנ׳ כי קבור תקברנו מיכן שאינו נעשה מת מצוה עד שיהא ראשו ורובו׳ תני ר׳ יסא קומי ר׳ יוחנן כשם שאדם מיטמא למת מצוה. כך אדם מיטמא על אבר מת מצוה׳ א״ל רבי יוחנן ויש כן זו׳ ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ זעירא כחוזר חיפתר׳ תני ר׳ יוסי אומר׳׳ אין אדם מיטמא על אבר מן החי מאביו׳ אבל אדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו׳ רבי יודה אומר כשם שאדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו. כך מיטמא על אבר מן החי מאביו׳ מעש׳ ביוסי בן פכססי° שעלת על רגלו נומי ונכנס הרופא לחותכ׳ אמר לו כשתניח בו כחוט השערה הודיעני הרכה והניח בה כחוט השערה והודיעו. קרא לנחונייה בנו אמר לו נחונייה בני עד כאן היותה חייב ליטפל בי׳ מיכן ואילך צא שאין אדם מיטמא על אבר מן החי מאביו. וכשבא דבר אצל חכמים אמרו על זה נאמר יש צדיק אובד בצדקו׳ הצדיק אובד וצדקו

מראה מקום והגהות

א׳ נחום פ״ו.
ב׳ ע׳ לעיל פ״ד ה״ד.
ג׳ תוספתא פ״ד בבלי פ״ג
ד׳ יש מהפכין דברי ר״ש לדרבנן.
ה׳ עירובין כ׳ ד׳ ה״כ.
ו׳ נדרים נ״ט, ג׳. פ׳ ב׳, ב״ר פל״ד מכילתא פ׳ בא.
ז׳ עירובין פ״ג.
ח׳ ערלה פ״א ה״ד (פ״א ב׳).
ט׳ שם פ״ב מ״ו.
י׳ ע׳ ערלה שם.
יא לעיל כ״ד ד׳, וש״נ.
יב כ״ו נרנה במדבר פ״כ, ע״ש.
יג ערלה פ״א, ב׳, תרומות פ״נ ד׳, וע״ש.
יד שם הגי׳ חני ר׳ חידה
טו נגעים פ״ד.
טז פ״נ מ״ד.
יז יבמות י״ג ד׳, וש״נ
יח תוספתא פ״א, ובבבלי פ״ה מית׳ בש״מ מינו לריך וכו׳ וע׳ יוס׳ פ״ח: ותוס׳ פגמו׳ כ״מ:
יט לעיל כ״ח נ׳.
כ׳ ע׳ עדיות פ״ו אהלות פ״ב.
כא ע׳ אהלות פ״ח,
כב כ״מ: באפת אמרו.
כג פסחים פ״ח, נ״ו ב׳. וע׳ פרה פ״א מ״ד.
כד ע׳ יבמו׳ ספ״ח.
כה ע׳ בפ״ר פ״ו בבלי פ״ט.
כו ע׳ סנהדרין פ״ו.
כז ספרי ר״פ אמו׳.
כח שם, פס׳ שמחות פ״ה.

לחים ויבשים לא יאכל. וכי מה הגיח הכתוב שלא אמר[א] אלא לפי שנ' מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל. וכתיב מיין ושכר יזיר. מה ת"ל וכל משרת ענבים לא ישתה. אלא שאם שרה ענבים במי' ושרה פיתו בהן ויש בהן כדי לצרף כזית חייב. מיכן את דן לכל האסורין שבתור'. ומה היוצא מן הגפן שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנייה ויש לו היתר אחר איסורו עשה בו טעם כעיקר. שאר איסורין שבתור' שאיסורן איסור עולם ואיסורן איסור הנייה ואין להן היתר אחר איסורן דין הוא שנעשה בהן טעם כעיקר. מיכן למדו חכמים לכל נותני טעמים שהן אסורין. וקשיא על דר' זעירא. בכל אתר את אמר עד שיטעם. וכא את אמ' אפילו לא טעם. משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין דהוון דרשין שכר מה שכר שנ' להלן רביעית אף כאן רביעית. חזרו לומר לא יאכל לא ישת' מה אכילה כזית אף שתייה כזית. ר' עקיבה אומר אפילו שרה פיתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב. א"ר חגיה והוא דשרייה בכוי' יין. ר' אימי בשם ר' יותנן כוס מזוג משו' משרה לוקין עליו. הדא דאת אמר כשלא התרו בו משום משרה אבל אם התרו בו משום משרה לא בדא. כתיב וכל משרת ענבים לא ישתה. אין לי אלא משרת ענבים. משרת החרצנים מניין ת"ל משרת וכל משרת. לרבות כל המשריות למשרה. משרי' יין ביין מצטרפין משרת ענבי' בענבי' מצטרפין. משרת ענבים ביין מהו שיצטרפו. אבל חצי זית יין וחצי (יין) זית משרה אינו חייב. וזה בפני עצמו וזה בפני עצמו פטור. מפני שצירף חייב. אבל כזית יין וכזית משרה אינו חייב אלא אחת. זה בפני עצמו וזה בפני עצמו חייב שתים. מפני שצירף לא יהא חייב אלא אחת: הלכה ב' וחייב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן כו'. כתיב וענבים לחים ויבשים לא יאכל. ממשמע שנ' ענבים אין אנו יודעין שהן לחין. מה ת"ל ענבים לחים ויבשים. לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. ואתייא כהדא דתני חזקיה' מה אם במקום שלא עשה פסולת פרי כפרי עשה לחים כיבשים. כאן שעשה פסולת פרי כפרי אינו דין שנעשה לחין כיבישין. מה ת"ל לחים ויבישים לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. ואתייא כהדא דאמר הילא לא יחבול ריחים ורכב. ממשמע שנ' רכב אין אנו יודעין שהריחי' בכלל. מה ת"ל ריחי' ורכב לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. לחים לרבות את הבוסר. לחים לרבות את הסמדר. מתניתא דר' יוסי. דר' יוסי אמר' סמדר אסור בנזיר מפני שהוא פרי. יש אוכל אשכול וחייב משום ענבים לחים ויבישי' וחרצני' וזגין. שריין לשם משרה. סחטן לשם יין והתרו בו משום מכל אשר יצ' מגפן היין וגו'. א"ר בא בר אחא טעמא דר' לעזר בן עזרי' משום בירייה. ותני חרצני' וזגין להביא את השלש שבנתיים. והא תני בשם ר' לעזר' מכל אשר יעשה מגפן היין. אף העלין והלולבין במשמע. ר' ליעזר כר' ישמעאל דר' ישמעאל אמר' כלל ופרט הכל בכלל' וכר רבי מן דר' ישמעאל אמר אפילו כלל ופרט הכל בכלל לאי זה דבר נאמר חרצנין וזגין להביא השלש שבנתיים. מה טעמא דר' יוסי אבל חצי זית חרצנים וזגין מענבה אחת על דעתיה דר' לעזר בן עזריה חייב. על דעתיה דרבנין פטור. מה טעמא דר' יודה אבל כזית חרצנים חגין משתי ענבות על דעתיה דר' לעזר בן עזריא אינו חייב אלא אחת. על דעתיה דר' חייב שתים. אמר ר' אבון אתייא דר' לעזר בן עזריה כר' יוסי. אין תימר כר' יודה אבל כזית שני זוגין וחרצנין: הלכה ג סתם נזירות שלשים יום כו'. כתיב תער לא יעבר על ראשו. הא עבר חייב. גזל פרע שער ראשו כמה הוא גידול שער שלשים יום. עד בין נזיר טמא. נזיר טהור. וגלח ראשו ביום טהרתו. מה ת"ל ביום השביעי יגלח את כל שערו. מיכן שהוא תוור ומגלח. וגילח כולו ולא מקצתו. מיכן שאם שייר שתי שערות לא עשה כלום. תער לא יעבר על ראשו. אין לי אלא תער. מנין לרבות את המספסף ואת המספרי' כבתער. ת"ל לא יעבור על ראשו. כל המעבירין במשמע מיכן שאינו סותר בו אלא זה בלבד. ר' בא בר ממל ור' אילא בעון קומי ר' יסא לא יסתרו בו שלשים אבל יסתרו בו שבעה. לא כשאינו סותר בו לא שבעה ולא שלשי'. אין תימר לא יסתרו בו שלשים. מה בין נזיר טהור. מה בין נזיר טמא. תני קל וחומר בנזיר טהור. תני קל וחומר בנזיר טמא. קל (וחומר) בנזיר טהור שאינו סותר אלא [ט]שלשים. וחומר שהוא סותר בו שבעה (אין תימר לא יסתרו בו שלשים מה שני נזיר טהור בין נזיר טמא) [ט]קל בנזיר טמא שבכולן סותרין בו. וחומר שהוא סותר בו שבעה. אין תימר לא יסתרו בו שלשים. מה שני בין נזיר טהור לנזיר טמא אית דבעי מימר מה שני בין במספרים לבתער. ונזיר טהור כרי"א: תמן תנינן' שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלוים. וכולן שגילחו שלא בתער או ששיירו שתי שערות לא עשו כלום. אמר ר"א מתניתא בנזיר טמא אבל בנזיר טהור כיון שגילח רוב ראשו אפי' שלא בתער יצא. רבי אמי כהדי ר"א (בן שריה) בעי כל עצמו אינו קרוי תער לא בנזיר טהור. תער לא יעבר על ראשו עד מלאת הימים. הא אם השלים

צריך תער. דילמא לא איתאמרת אלא בנזיר טמא בשתי שערות. אמר ר' יוסי לר' יעקב בר אחא נהור את דהויתון קיימין בנזיר ואמרינן לא שנייה בין מספרים לבתער. ואמר ר' לעזר מתניתא בנזיר טמא. נזיר טהור. למה לא. נזיר טהור מגלח לאחד וריקה. כיון שקדש שלמה נזרו כרם כנשור הוא. את אמר בנזיר טהור חב ראשו מעכב בו. גילח שלישו לא הספיק לגלחו עד שגדל כולו מגלח השאר ודיין או צריך לגלח את כולו. את אמר בנזיר טמא שתי שערות מעכבות בו שתי שערות סותרות בו. וחכות' בנזיר טהור שתי שערות מעכבות בו שתי שערות סותרות בו. אמר ר' יוסי בי ר' בון וכן הוא ותני כן[יא] ר"ש בן יהודה אומר משם ר"ש כשם ששתי שערות מעכבות בו כך שתי שערות סותרו בו. ר' ירמיה בעי תילח את כולו ושייר בו שתי שערות והיה בהן כדי לכוף ראשו לעיקרו שני פעמים וגלח מהן פעם אחת מאחר שגילת כדי סימן יצא. או מאחר ששייר כדי סימן לא יצא. ר' אילא אמר קומי ר' יוסי למלקות אחת. לעיכוב שתים. לסתירה שלש. מתניתא פלינא על ר' יוסי והוא שסיפסף כל שהוא חייב. אמר ר' אבא בר ממל פתר ליה ר' יסא כל שהוא מוה וכל שהוא מוה. מתניתא פליגא על שמואל[יב] יש תולש שתי שערות חייב עליהן משם ר' ללוים. משם נזיר. משם מצורע. משם ייש. משם מקיף. ללוים אתינן מיתני אבל למלקות לוקין אפי' על אחת: אית תניי תני[יג] מספספין בקליקין. ואית תניי תני אין מספספין. אמר ר' חסדא מאן דאמר מספספין בבריא מאן דאמר אין מספספין בחש: הלכה ד נזיר שהיה שותה ביין כו'. נזיר[יד] והוא בבית הקברות. ר' יוחנן אמ' מתרין בו על היין ועל התגלחת רשב"ל אומ' מאחר שאין מתרין על הטומא' אין מתרין בו על היין (גריס מ' ת"ל כפרק ג'): הלכה ה היו לפניו צלוחיו' שתים אחת של מים ואחת של יין. נטל ופתח אותה של מים. אמהו הוי יודע משאת שתה של מים את שותה של יין ויש בה עשרה וחום. ואתה מתחייב בעשרה מלקות אינו מקבל התרייה כדעת הזאת אבל אם היתה צלוחית אחת של יין והתחיל לשתות בה אמרו לו תהא יודע אם תשת' את כולה יש בה עשרה זתים ותתחייב י' מלקות מקבל התרייה כדעת הזאת: הלכה ו' היו לפניו שני שפודין אחת של שחוטה ואחת של נבילה. נטל לאכול אותה של שחוטה אמרו לו תהא יודע מה שאתה אוכל של שחוטה אם את אוכל את הנבילה ויש בה עשרה זיתים ואתה מתחייב עליך עשרה מלקות. אינו מקבל התרייה כדעת הזאת. אבל אם היה שפוד אחד של נבילה החחיל לאכול בו אמרו לו תהא יודע משאת אוכל כולו ויש בה עשרי' זתים ואתה מתחייב עשרה מלקות. מקבל התרייה כדעת הזאת: הלכה ז' הטומאה דכתיב כל ימי הזירו ליי' על נפש מת לא יבוא. תגלחת דכתיב כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו. היוצא מן הגפן דכתיב מכל אשר יעשה מגפן היין וגו'. חומר בטומאה ובתגלחת מביוצא. מן הגפן. הטומאה דכתיב כל ימי הזירו ליי'. והתגלחת דכתיב[טו] והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו. חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה וכתגלחת. הוון בעיי מימר כדי בוסות (של מים או) של יין. אבל אם אמר שבועה שאשתה ונזיר. אשתה אתא מימר לא ישת'. הותר בתגלחת מצוה. לא סוף דבר כדי ליתן סימן לנגעו. אלא כדי ליתן סימן לנתקו[טז] ולידע אם פשה ואם לא פשה. וכמה מצוה הדא היא דתנינן[יז] היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצו'. חומר בטומא' מבתגלחת. הטומאה דכתיב והימים הראשונים יפלו. והביא כבש בן שנתו לאשם. חומר בתגלחת שעשה בה המגלח כמתגלח. והמטמא לא עשה בה המטמא כמיטמא: הלכה ח כתיב והזיר ליי' את ימי נזרו מיום הבאת קרבנותיו דברי רבי. רבי יוסי בי ר' יהודה אומר משעת תגלחתו. ר' זעירא בשם רב הושעיה ר' חייה בשם ר' יוחנן מה פליגין כשגילח בשביעי והביא קרבנותיו בשמיני אבל אם גילח בשמיני והבי' קרבנותיו בו ביום כל עמא מוד' כיום הבאת קרבנותיו. אמר ר' יוסי והוא שטבל בשביעי אבל אם טבל בשמיני נעשה שביעי שמיני ושמיני שביעי. ואינו מונה אלא מן השביעי בלבד. ניטמא וחזר וניטמא[יח] מביא קרבן על כל אחד ואחד. אמר ר' זעירא כר' יוסי בי רבי יודה כרם כר' הידא הוא עומד בנזירות בטומאה. אמר ר' אילא מה פליגין למנות לנזירות בטהרה. והזיר ליי' את ימי נזרו והביא אמר רבי עד שיביא ממש. רבי יוסי בי ר' יהודה אומר אפי' נראה להביא קרבן טומאה כל עמא מודיי שמביא קרבן טומאה. ותני כן[יט] ניטמא בשביעי וחזר וניטמא בשמיני מביא קרבן לכל אחד ואחד. על דעתיה דר' זעירא כרבי נרחה קרבן ראשון ומביא קרבן שני. על דעתיה דר' יוסי בי רבי יהודה לא נרחה. על דעתיה דר' הילא דברי הכל לא נרחה ומביא אחר: הלכה ט ר' יהושע בן לוי אמר ואת האיל יעשה וגו'. מה תלמוד לומר יעש' דקדים בו מעשה. התיב רבי חיננא קומי רבי מנא והא כתוב ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו. מעתה יעשה הקדים בו מעשה. מאי כהן. אתא ר' חיננא בשם ר' יהושע בן לוי שאם גילח על אחת משלשתן יצא. רבי זעירא בעא. קומי רבי מנא מאן

פירוש

לא בדא. פי' לא יספיק: הלכה ג: תמן תנינן שלש' כו'. משנה יה"א סוף נגעים: נה"ה 'את כו'. פירש זוכר: ברם כנשור כו'. פיר' כאילו נשרו שערותיו ומגלח כבר: ללוים משם נזיר. נ"ל לחים: מספספין בקליקין. פיר' בשערות הראש המסובכין קחשת טיטוף חיפה כגון כנית השדי ובנית. המרוה: בבריא כו'. פירש באדם בריא חיטו שייר השער נספספו אף על פי שמספספם במחק בגיל שהן מסובכין לפי שערו נ"ב ברימי' וחזקי' בעיקרן מה שאין כן באדם חלוש:

מראה מקום והגהות

[א] ערלה שם, ספרי במ' פי' כ"ג ורבה שם ובבלי ל"ו, ע"ש. [ב] ספרי שם ובבלי ל"ד. [ג] ע' ערלה פ"א מ"ו. [ד] ערלה פ"א פ"ו. [ה] לעיל בפרקין כ"ד ג', וש"נ. [ו] ע' ע"ש כ"ג ח'. [ז] בבלי ל"ט ותוס' כ"ד וע' ספרי ורבה כזא. [ח] ה"נ: אלא בתער, חומר שאוסר בו שלשים. [ט] ה"נ: חומר בנזיר וכו' וקל שאינו סותר וכו'. [י] נגעים פ"ד פ"ד, וע' בבלי פ'. [יא] תוספתא פ"ד. [יב] תוספת' מכות פ"ד. [יג] כילה פ"ד ה"ב (ס"ב, ג') בבלי שבת קכ"ה. [יד] לעיל פ"ג ה"ה. [טו] ע' פ"א ה"ב (כ"ט ג'). [טז] ע' נגעים פ"ב. [יז] לקמן רפ"ז. [יח] ע' בבלי נסכלתין י"ח. [יט] תוספתא פ"ד, וע' לקמן פ"ט ה"ב (נ"ב ע"ד).

גמליאל אומר׳ הביא שלש בהמות ולא פיר׳ הראויה לחטאת תיקרב חטאת׳ לעולה תיקרב עולה׳ לשלמי׳ תיקרב שלמים׳ היה נוטל שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד׳ ואם גילח במדינ׳ משלח תחת הדוד. בד״א בתגלחת הטהרה אבל בתגלחת הטומא׳ לא היה משלח תחת הדוד׳ ה״מ אומר הכל משלחין תחת הדוד חוץ מן הטמא שבמדינה בלבד: יא היה מבשל את השלמים או שולקן וכהן נוטל את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת׳ מן הסל ורקיק מצה אחד ונתן על כפי הנזיר ומניפן ואחר כך הותר הנזיר לשתות ביין וליטמא למתים. ר״ש אומ׳ כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות ביין ולהיטמא למתים: יב גילח על זבח ונמצא פסול תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו׳ גילח על החטאת שלא לשמה ואחר כך הביא קרבנותיו לשמה תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו׳ גילח על העולה ועל השלמים שלא לשמן ואחר כך הביא קרבנותיו לשמן תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו. ר״ש אומר אותו הזבח לא עלה לו ושאר כל הזבחים עלו לו׳ ואם גילח על שלשתן ונמצא אחד מהן כשר תגלחתו כשרה ויביא שאר הזבחים: יג מי שנזרק עליו אחד מן הדמים וניטמא ר״א אומר סתר את הכל. וחכמים אומרים יביא שאר קרבנותיו ויטהר אמרו לו מעשה במרים התדמורית שנזרק עליה אחד מן הדמים ובאו ואמרו לה בתה שהיא מסכנת והלכה ומצאתה שמתה ואמרו חכמים תביא שאר קרבנות ותטהר:

פרק ששי

הלכה א׳ שלשה מינין אסורין בנזיר כו׳ הטומאה דכתיב כל ימי הזירו ליי׳ על נפש מת לא יבא׳ תגלחת דכתי׳ כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו׳ היוצא מן הגפן דכתיב כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין וגו׳: תני׳ רבי זכיי קומי ר׳ יוחנן זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. א״ל ר׳ יוחנן בבלייא׳ עברת בידך תלתא נהרין ואתברת׳ ואינו חייב אלא אחת׳ עד דלא יתברינה בידה יש כאן אחת ואין כאן הגה׳ מאן דתברה בידה יש כאן הגה ואין כאן אחת: ר׳ בא בר ממל בעא קומי ר׳ זעירא׳ ויהא חייב על כל אחת במה דתימ׳ בשבת לא תעש׳ כל מלאכה כלל. לא תבערו אש בכל מושבותיכם פרט. והלא הבער׳ בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד׳ מה הבערה מיוחדת מעשה יחידים וחייבין עליה בפני עצמה אף כל מעשה ומעשה שיש בו לחייב עליו בפני עצמו׳ וכא לא תעבדם כלל׳ לא תשתחוה פרט׳ והלא השתחויה בכלל הוה ולמה יצאת מן הכלל ללמד׳ לומר לך מה השתחויה מיוחדת מעשה יחידים וחייבין עליה בפני עצמה אף כל מעשה ומעשה שיש בה לחייב עליו בפני עצמו׳ אמ׳ לך בשבת כלל במק׳ אחד ופרט במקום אחר. ובע״ז כלל שהוא בצד הפרט׳ א״ל והכתיב לא תשתחוה לאל אחר הרי שכלל במקום אחד ופרט במקום אחר׳ א״ל מכיון׳ שאין את למד מצידו אפילו ממקום אחר אי את למד׳ חברייא אמרי לא שנייא היא בין שכלל במקום אחד ופרט במקום אחר בין שכלל ופרט במקום אחד כלל ופרט הוא בשבת כלל ואחר כך פרט. ובע״ז פרט ואחר כך כלל׳ רבי יוסי אומר לא שנייא בין שכלל במקום אחד ופרט במקום אחר בין שכלל ופרט במקום אחד כלל ופרט הוא בשבת כלל בעבודתה ופרט בעבודתה׳ ובע״ז כלל בעבודתה ופרט למלאכת הנבוה׳ אמר ר׳ מנא הבערה שלא לצורך יצאת׳ השתחויה לצורך יצאת ללמד על עצמה שאינה מעש׳ ותנייא כהדא דתני חזקיה זובח לאלהים יחרם. יצאת זביחה ללמד על הכל.[יז] השתחויה ללמד על עצמה שאינה מעשה׳ או חלף דבר שהוא מעשה מלמד. דבר שאינו מעשה אינו מלמד. א״ר ירמיה הבערה לצורך יצאת ללמד על בתי דינין שלא יהו יושבין בשבת׳ מה טעמא נאמר כאן בכל מושבותיכם׳ ונאמר להלן והיו אלה לחוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם. מה מושבות שני להלן בתי דינין׳ אף מושבות שנאמ׳ כאן בבתי דינין הכתוב מדבר׳ אמר ר׳ שמואל בר אבודמ׳ מכיון דתימר לצורך יצאת כמ שיצאת שלא לצורך׳ ודבר שיצ׳ שלא לצורך מלמד. וכא תרצנין וזגין בכלל היו ויצאו מן הכלל׳ ויחלקו ולא יצטרפו׳ אלא תמן כלל במקו׳ אחד ופרט במקום אחר׳ וכא כלל ופרט במקום אחד. והא חברייא אמרי לא שנייא בין כלל ואחר כך פרט בין שפרט ואחר כך כלל׳ בין שכלל ואחר כך כלל ואחר כך פרט. וכא כלל ואחר כך פרט. והא רבי יוסי אמר לא שנייה בין כלל ואחר כך פרט ואחר כך כלל׳ כלל ופרט הוא׳ תמן שלא לצורך יצאו׳ ולמה יצאו למעט העלים והלולבים. והא תני משום ר״א[יז] מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל׳ אף העלי׳ והלולבי׳ במשמע. תמן לצורך נכללו. ברם הכא שלא לצורך נכללו. ולמ׳ לצירופין. אזהר׳ לאוכל נבילות מניין לא תאכלו כל נבילה. עד כדון נבילה׳ טריפה מניין. אמר רבי יוחנן[יח] נבילה לרבות הטריפה׳ האוכל אבר מן החי מטריפה. רבי יסא אמר איתפלגון רבי יוחנן ור״ש בן לקיש.[יט] רבי יוחנן אמר חייב שתים ר״ש בן לקיש אמר אינו חייב אלא אחת׳ מה טעמא דר׳ יוחנן לא תאכל כל נבילה׳ חייא תאכל הנפש עם הבשר׳ מה טעמ׳ דר״ש בן לקיש אמרו חברין קומי ר׳ יוסי אתייא דר״ש בן לקיש כהדא דתני ר״א בן יעקב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו׳ אל תהא תולש ואוכל מן הבהמה כדרך שאתה תולש מקרקע ואוכל (מה טעמא דר״ש בן לקיש חברייה קומי דרבי יוסי) ר״ש בן לקיש לא סבר כטריפה כרי יוחנן אין יסבור כן שיהא חייב שתים׳ אמר לון אפילו דיסבור כן לא יהא חייב אלא אחת׳ שנייא היא שחור וכלל׳ התיבון חלב לא תאכלו ודם לא תאכלו׳ וכתיב כל חלב וכל דם לא תאכלו׳ מעת׳ מכיון שחזר וכלל לא יהא חייב אלא אחת׳ אמר לון אילו הוה כתיב חלב ודם יאות. לית כתיב אלא כל חלב וכל דם׳ לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו׳ והא כתיב וכל משרת ענבים לא ישתה׳ וכתיב מחרצנים ועד זג לא יאכל. מעתה מכיון שחזר וכלל לא יהא חייב אלא אחת. אמ׳ לון אילו הוה כתיב מחרצנים וזג יאות. לית כתיב אלא מחרצנים ועד זג׳ לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. ר׳ אומר לחברייא הוו ידעין דאיתפלגון רבי יוחנן ור״ש בן לקיש אבר מן החי שחלקו ואכלו דברי הכל פטור׳ מה פליגין בשחלקו בפיו ואכלו׳ ר׳ יוחנן עבר פיו כלפנים. ר״ש בן לקיש עבד פיו כלחוץ׳ אמרין ליה את מה אמר. אמר לון אנא אמרי לכון הרי עולם פליגין ואתון אמרין אכן׳ אין כיני אפילו חלקו בחוץ ואכלו יהא חייב למה דרך אכילה הוא: נמלה שחלקה בפיו ואכלה תפלוגתא דר׳ יוחנן ור״ש בן לקיש׳ ר׳ מיישא שאל לר׳ זעירא ענבה שחלקה בפיו ואכלה תפלוגתא דר׳ יוחנן ורשב״ל. א״ל תמן דבר שיש בו איסור וטומאה מקום שבטלה טומאתו בטלה איסורו׳ ברם הכא יש כאן איסור ואין כאן טומאה: ר׳ בא בר׳ ממל בעי כזית מצה שחלקו בפיו ואכלו תפלוגתא דר׳ יוחנן ורשב״ל׳ אמר ר׳ יוסי בי ר׳ בון בכל מקום לא נהגה חיכו כזית׳ דבנין דקיסרין אמרי ר׳ ניסא שאל פרודי׳ של רימון של ערלה שחלקו בפיו ואכלו תפלוגתא דר׳ יוחנן ור״ש בן לקיש. מה אנן קיימין אי משום משקה כבר תנינן[יט] אין מטמ׳ כשם משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים׳ רבנן דקיסרין אמרין תיפתר שבלען טריפה שעשאה נבילה ר׳ יסא בר ברתיה דר׳ יסא בשם ר׳ ירמיה איתפלגון רבי יוחנן ור״ש בן לקיש ר׳ יוחנן אומר חייב שתים ורשב״ל אמר אינו חייב אלא אחת. אמר ר״א בי ר׳ יוסי קומי רבי יוסי ודא מסייעא לר׳ יוחנן וכל נפש אשר תאכל כל נבילה[ט] מה ת״ל וטריפה׳ אם טריפה חיה והלא כבר נאמר נבילה׳ אם טריפה מתה הרי הוא בכלל נבילה. ויימר נבילה הוא׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסי בן חנינה טעמא דר׳ יוסי לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף׳ והלא אין לך מטמא אלא שמונה שרצים בלבד. אלא כשיעור טומאותיהן כך הוא שיעור אכילתן׳ התיב ר״א והרי איברי בהמה טהורין מטמאין כל שהן ואבילתן כזית וקבלה׳ מהו וקבלה כאינש דאמ׳ מעל דינא קבליה׳ חייה בר בא אמר לא כל נבילה התור׳ השוות[כ] כל האבילו׳ שבתורה כאחת׳ התיב ר׳ חנינה הרי שמונה שרצים מטמין בכעדש׳ ואבילתן כזית בין לדם בין לבשר: ר׳ שמואל בר סוסרטי בעי מעתה האוכל אבר מן החי מן הטהורין יהא חייב שתים. משום לא תאכלו כל נבילה׳ ומשום לא תאכל הנפש עם הבשר. ומשיבין טהורין על הטמאים. וכי ר״א לא השיב טהורין על הטמאי׳. מעתה האוכל אבר מן החי מן הטמאין יהא חייב שלש. משום לא תאכל כל נבילה. ומשום לא תאכל הנפש עם הבשר ומשום ומבשרם לא תאכלו: ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסי בן חנינה אכל ה׳ נמלים כאחת בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת משום בריה׳ רסמן ואכלן אינו חייב אלא אחת והוא שיהא בהן כזית. אכל מן הריסוסין ויש בהן כזית חייב אכל מן הריסוסין כזית ונמלה חייב שתים אין כיני אכל מן הריסוסין פחו׳ מכזית והשלים להם נמלה חייב שתים׳ אין כיני אכל נמלה שיש בה כזית חייב שתים. אף בצירופי נזיר כן. אבל מן הצירופין ויש בהן כזית חייב׳ אכל מן הצירופין כזית וענבה חייב שתים׳ אין כיני אכל ענבה שיש בה כזית חייב שתים: ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן[ט] כל האיסורין מצטרפין ללקות עליהן כזית ונמלה חייב שתים. אין כיני אכל מן האיסורין פחות מכזית והשלים להן נמלה חייב שתים׳ (אין כיני אכל נמלה שיש בה כזית חייב שתים)׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן[יט] ולאיסור משערין אותו כאילו כבצל כאילו בקפלוט׳ ואתייא כיי דמר ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסי בן חנינה נבילה שבישלה בשחוט׳ בטל מנעה ׳בר תורה: ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן כל נותני טעמים אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור׳ התיב ר׳ חייא בר יוסף קומי ר׳ יוחנן הרי בשר בחלב ולא טעם ממשו של איסור ואת אמר לוקה וקבלה. וא״ר בון בר חייה קומי ר׳ זעירא מאי וקבלה כאינש דאמר בעל דיניה קבליה׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן׳ כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מנותני טעמי׳ של נזיר׳ ׳נזיר אפילו לא טעם טעם ממשו של איסור׳ אמר ר׳ בא בר ממל כל נותני טעמים אין איסור והיתר מצטרפין. והנזיר איסור והיתר מצטרפין׳ מתניתא מסייעה לדין׳ ומתניתא מסייעא לדין׳ מתניתא מסייעא לרבי זעירא כזית יין שנפל לקדירה ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל כולה׳ על דעתיה דרבי בא בר ממל מכיון שאכל ממנה כזית יהא חייב׳ מתניתא מסייעה לר׳ בא בר ממל ממשמע שנאמ׳ וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים

פירוש

תלתא נהרין ואתברת פירש חברית בלומר עברת ועברת בלומר ואינו חייב אלא אחת. ונקט זה הלשון משום דבמר הכי פירש לו הטע׳ בזה הלשון ופי׳ העניין כתי׳ גבי חטאת בפרשת ויקרא ועשה אחת מהנה ה״ל לכתוב ועשה אחת ולשתוק מיתר ליה מהכ׳ לדרשה. ודרשינן פעמים שכל מעשה עבירותיו חשובים אחת דהיינו שעש׳ אותם בהעלם אחד ולא ה״ל ידיע׳ בנתיים ופעמי׳ שאת הנה לשון רבים שחייב על כל אחת ואחת כשהיה לו ידיע׳ בנתיי׳ והוא שהשיב ר׳ יוחנן עד דלא יתברנ׳ בידה פירש עד שלא שבר המעשים ביד ומחלק אותם בידיעו׳ דהיינו בהעלם אחד ש כאן אות שאינו חייב על כולן אלא אחת. מן דתבר׳ ביד שבר אותם ביד דהיינו בידיעה בנתיים ש כאן הנה שחייב על כל אחת ואחת ואין כאן אחת כדלעיל. כך נ״ל דוד דרשוך: אין כיני. פירש אם כן הוא: רבי בא בר ממל. כנ״ל: סבר תנינן ט׳. משנה היא בפרק בתרא דתרומות: כשיעור טומאותהן ט׳. פירש כעדשה: מעל דינא קבליה. פירש תרגום בנגדו לקבליה בלומר לא קבלה:

מראה מקום והגהות

[א] לעיל פ״ד ה״ד (כ״ג סע״ב).
[ב] ע׳ שבועות פ״ו ס״ב.
[ג] ע׳ פסחים פ״ג (כ״ט ב׳) ולקמן פ״ח ה״ט (כ״ו ב׳).
[ד] במשנה שבבבלי החרסודית.
[ה] שבת פ״ז (ט׳ א׳) וע׳ בבלי סנהדרין ס״ב. ויבמות פ״ח ה״ג.
[ו] שבת שם ה״ב (ט׳, ג׳).
[ז] ע׳ סוטה פ״ו ה״ד (כ״א ד׳).
[ח] סנהדרין פ״ו ה״א (כ״ה ג׳).
[ט] הגי׳ בשנת: מכיון שאת למד וכו׳ מספק״א את למד.
[יא] ע׳ בבלי סנהדרין ס׳.
[יב] ערלה פ״א ה״ג ובבלי בפרקין ל״ד: וע׳ במדבר רבה פ״י ולקמן ה״ב כ״ה א׳.
[יג] ע׳ ב׳ חולין ק״ב.
[יד] ע״ש ק״ג.
[טו] תרומות פי״א.
[טז] ע׳ ת״כ אחרי ובחים ס״ט.
[יז] ע׳ מעילה ט״ו.
[יח] ע׳ ערלה פ״ב ה״א ולקמן הלכ׳ י׳ ובבלי ע״ו ס״ו.
[יט] תרומו׳ פ״ו א׳, ערלה ס״ב ב׳, ובבלי חולין נ״ח: ולקמן בפרקין ה״י (כ״ה ג׳).
[כ] ערלה שם, וע״ש הגי׳ ובבלי בפרקין ל״ז.

יום ומכריזין בבקר ובערב. א״ר מנא ר׳ ליעזר חשש על הערמה. ורבי יהושע לא חשש על הערמה׳ א״ר יוסי כי רבי בון אתיא דרבי אליעזר כב״ש ודרבי יהושע כב״ה׳ דר׳ אליעזר כב״ש דב״ש אומרים אדם נשאל על הקדישו והוא דהוה אמר אינו צריך להדיר הנייה׳ ודר׳ יהושע כב״ה דב״ה אומרים אין אדם נשאל על הקדישו׳ והוא דהוה אמר צריך להדיר הנייה׳ מה נפשך תהא בו האיש הזה שישאל על הנייתו. מודה ר׳ יהושע בערב שהוא צרי׳ להדיר הנייה. מה א״ר יהושע במתנה מכיון שהוא נותן מתנה בעין יפה אינו צריך להדיר הנייה׳ או מאחר שהורע כוחו והוא חוזר בו צריך להדיר הנייה׳ נישמעינה מן הדא קריבתי׳ דר׳ חגיי הוה כבעל חייב קרטס׳ אתא מרי חובא וטרף׳ אתא עובדא קומי דר׳ אחא׳ אמר צריך להדיר הנייה׳ ר׳ יוסי אמר אין צריך להדיר הנייה׳ אמרין חברייא קומי ר׳ אחא ר׳ יוסי׳ יאות א״ר אחא דאין חוזר הוא עלי׳ לא אתי מרי חובה וטרף׳ אמר לון ר׳ יוסי עבדה לון תכשיטין עבדה לון פרה[ז] פרנון׳ א״ר חגיי משה[ח] יאות א״ר יוסי ונפק עובדא כר׳ אחא׳ תמן את אמר תצא ותרעה בעדר׳ וכא את אמר׳ אכין׳ א״ר יוסי כי רבי בון תמן לנזירות׳ נשאל מכח נזירות יצאו קרבנותיו לחולין׳ ר׳ ירמיה בשם רבי חונה ר׳ חזקיה ורבי אחה בשם ר׳ יוחנן כל עמא מודיי שאין נשאל על תמורתו מה פליגין בהקדישו שב״ש אומרים כשם שאין אדם נשאל על תמורתו כך אין נשאל על הקדישו׳ ב״ה אומרים אדם נשאל על הקדישו ואין נשאל על תמורו׳ רשב״ל בשם בר קפרא אם תופשו משם שור משם ראשון. שור שחור שיצא מבית ראשון ויצא לבן ויצאו שחורין אחריו את תופשו משם ראש לשחורים׳ שור לבן שיצא מביתי ראשון ויצא שחור ויצאו לבנים אחריו את תופשו משום ראש ללבנים׳ שור שעמד על האבוס ונמצא רבוץ רבוץ ונמצא עומד יהא בה כהדא דמר ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן נתכוון לתרום כרי חיטין ותרם שעורים בלילה לא עשה כלום׳ ביום מה שעשה עשוי.׳ שחמתית ונמצאת אנרון אפילו ביום לא עשה כלום. א״ל לא כלום׳ עגל אין דכתיב ועגל בן בקר לחטא׳. כבש לא כלום׳ סלעים לא כלו׳. פרוטרוט לא כלום׳ דינר זהב קדש: הלכה ד מי שנדר בנזיר כו׳ תני׳ ב״ש אומ׳ משעה שנשאל׳ וב״ה אומ׳ משעה שנור׳ מה נן קיימין׳ אם כשנילגל[יט] בנזרו כל עמא מודיי משעה שנשאל׳ אם בשלא נילגל בנזרו כל עמא מודיי משעה שנזר. אלא כי נן קיימין בשעתיד לישאל׳ ב״ש אומרי׳ מכיון שעתיד לישאל מגלגל הוא וב״ה אומ׳ אילו גילגל לא היה נשאל. הרי שנזר והיה מגלגל בנזרו אין נשאלין לו אלא א״כ נהג כהן באיסור כימי שנהג כהן בהות׳ דברי ר׳ יודה א״ר יסא בר״א בנזרו מרובה׳ אבל בנזרו מטועט דיו שלשים יום׳ ומה בין נזרו מרובה לנזרו ממועט׳ אלא אכן הוא. בר״א בזמן שגילגל בנזרו זמן מרובה׳ אבל גילגל בנזרו זמן ממועט דיו שלשים. מה נן קיימין בשגילגל בטומאה כל עמא מודיי שסתר הכל. אם בשלא גילגל בתגלחת כל עמא מודיי שלא סתר אלא שלשים יום׳ אלא כן אנן קיימין בשגילגל ביין׳ בשעמד בתוך נזירותו אבל בשעמד לאחר נזירותו אבל סתר׳ תמן תנינן׳ קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאח׳ עשר עשירי שלשתן מקודשין התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר׳ ואחד עשר קרב שלמים. יהיה קודש מלמד שהקרושה חלה על התשיעי ועל אחד עשר׳ יכול יקרבו שניהן ת״ל בקר בקר לרבות[כ] אחד עשר׳ בן בקר להוציא את התשיעי׳ מה ראית לרבו׳ אחד עשר ולהוצי׳ תשיעי׳ אחר שריב׳ הכתוב מיעט שתימצא אומ׳ אימתי הקודש עושה תמורה לפניו או לאחריו הוה אומ׳ לאחריו׳ מרבה אני א׳ עשר שהוא אחר הקרושה׳ ומוציא אני את התשיעי שהוא לפני הקרושה׳ עד כדון כסבור בו שהוי עשירי וקרוי עשירי. הוה יודע בו שהו׳ תשיעי וקריין עשירי חברייה[כא] אמרין קדש׳ ר׳ יודן אמר לא קדש׳ מתניתא מסייעא לחברייא׳ אמרו ב״ה לב״ש אין אתם מודין שתצא ותרע׳ בעדר. אמרו להן ב״ה אי אתם מודין במי שטעה וקרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שהוא מקודש׳ ואינן מקבלין מינהון דלא כן יתיבונון מה אתם משיבין אותנו מן דבר שהוה קדוש שלא בטעות על דבר שהוא קדוש בין בטעו׳ בין שלא בטעות כיי דמר ר׳ אמי׳ עשירי הוו בתשובה. או ייבא כיי דמר ר׳ נסא כאינש דאית ליה תרין טעמין ומתיב חד מנהון: הלכה ה מי שנזר בנזיר והלך להביא את בהמתו כו׳. מה אנן קיימין אם כשראה בהמה עברה בשוק ואמ׳ הריני נזיר על בהמה זאת שעברה אפי׳ משנגנבה בהמה נזיר׳ אם כסבו׳ שיש לו ונמצא שאין לו. כך אנו אומרים היה עשיר והעני תיפקע ממנו נזירותו׳ אלא אכן אנן קיימין באו׳ הריני נזיר על הבהמה שיש לי בתוך הבית והלך ומצאה שנגנבה אם עד שלא נגנבה הבהמה נזר הרי זה נזיר׳ אם משנגנבה הבהמה נזר אין זה נזיר׳ תלמידוהי דר׳ חייה בר לוליינא אמרין ר׳ יודה שאל החזיחה הגנבים בלילה למפרע חור עליו נזירותו. או מיכן ולבא׳ זו[כב] טעות טעה נחום איש המדי. מה טעה שפתח להם בנולד׳ אמר להם נחום איש המדי אלו הייתם יודעין שבית המקדש עתיד ליחרב נודרים הייתם׳ א״ר זעירא הוה צריך מימר לון לא הייתם יודעין שכבר נתנבאו הנביאים לכם המקדש עתיד ליחרב לא הוות כנולד. אמ׳ לון ר׳ הולא עוד הוא כנולד יכלין הוון מימר ידעין הוינן אי״א הוינן סברינן דמילייא רחיקן החזון אשר הוא חוזה לימים רבים: [יד]תני ג׳ מאו׳ נזירין עלו בימי שמעון בן שטח מאה וחמשים מצאו להם פתח׳ ומאה וחמשים לא מצאו להם׳ אתא גבי ינאי מלכא א״ל אית הכא תלת מאון נזירין בעיי תשע מאון קרבנין׳ הב את פלגא מן דידך ואנא פלגא מן דידי׳ שלח ליה ד׳ מאה וחמשין׳ אזל לישנא בישא א״ל לא יהב מדידיה כלום׳ שמע ינאי מלכא וכעס׳ שמע שמעון בן שטח וערק׳ לבתר יומין סלקין בני נש רברבי ממלכותא דפרס׳ אמרו ליה נהירין אנן דהוה חד גברא סב והוה אמר קומינן מילין דחכמה׳ תני לון עובדא׳ אמרו לון שלח אייתיתיה שלח׳ יהב לי׳ מילה ואייתיתיה. אתא יתב ליה בין מלכא למלכתא׳ א״ל למה אפליתה בי א״ל אנא לא אפליתי בך׳ את ממסונך ואנא מן אורייתי׳[טו] דכתיב כי בצל החכמה בצל הכסף׳ א״ל ולמה ערקת׳ אמר לי׳ שמעית דמרי כעס עלי וקיימית הדין קר׳ חבי כמעט רגע עד יעבר זעם׳ וקר׳ עלוי ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה. א״ל ולמה יתבת בין מלכ׳ למלכת׳ א״ל בסיפרא דבר סירה כתיב סלסליה ותרוממך ובין נגידים תושיבך׳ א״ל הב׳ כסא ונבריך׳ יהבון ליה כס׳ ומר נברך על המזון שאכל ינאי וחביריו׳ א״ל ומה נימור נברך על המזון שלא אכלנו. אמר ייבין ליה ואכל ואמ׳ נברך על המזון שאכלנו׳ אמר ר׳ יוחנן חלוקין על שמעון בן שטח׳ ר׳ ירמי׳ אמר על הראשונה. ר׳ בא אמר על השנייה. מחלפה שיטתיה דר׳ ירמיה. תמן צריכא ליה וכא פשיטא ליה׳ הן דצריכא ליה כרבנן הן דפשיטא ליה כרבן שמעון בן גמליאל׳ דתני עלה היסב וטבל עמהן אע״פי שלא אכל עמהן כזית דגן מזמנין דברי חכמים.[טז] ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יוחנן לעולם אין מזמנין עליו על שיאכל כזית דגן. דתני שנים בפת ואחד בירק מזמנין׳ מתניתי׳ דרבן שמעון בן גמליאל: הלכה ו׳ היו מהלכין בדרך כו׳. כיני מתניתא[יז] מי שנתקיימו דברים לשון הפוך הוא דלא קברת ב״ה׳ תני רבי יודה אומר משום רבי טרפון אין אחד מהן נזיר שאין נזירות אלא על התרייה הדא היא דרבי יודה אמר׳[יח] ספק נזירות מותר. מה נן קיימין אם בשזה אומר ראובן וזה אומ׳ שמעון מה נפשך ראובן הוא נזיר הוא שמעון הוא נזיר הוא׳ אלא כי נן קיימין בשזה אומ׳ ראובן וזה אומ׳ שמעון׳ הרתיע לאחוריו אינו לא ראובן ולא שמעון אינו נזיר. הדא היא דר״ש אומר[יט] אינו מביא קרבן עד שיהיה׳ תני וכולן מונין ט׳ נזירות׳ והא אינון עשר׳ אי איפשר שלא נתקיימו דברי אחד מהן׳ אמר ר׳ יסא דבית שמאי היא דבית שמאי אומר[כ] הקדש טעות הקדש:

הדרן עלך בית שמאי אומרים

א׳ שלשה מינין אסורין בנזיר הטומא׳ והתגלחת והיוצא מן הגפן וכל היוצא מן הגפן מצטרפין זה עם זה ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין׳ ר׳ עקיבה אומר אפילו שרה פיתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב: ב וחייב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן ועל החרצנים בפני עצמן ועל הזגין בפני עצמן׳ ר׳ לעזר בן עזריה אומר אינו חיי׳ עד שיאכל שני חרצנין וזגין. אילו הן החרצנים ואילו הן הזגין. החרצני׳ אילו החיצונים והזגין אילו הפנימיין דברי ר׳ יהודה׳ ר׳ יוסי אומר שלא תטעה בזוג של בהמה החיצון זוג והפנימי עינבול: ג סתם׳ נזירות שלשים יום׳ גילח או שגילחוהו ליסטין סותר שלשי׳. נזי׳ שגילח בין בזוג בין בתער או שסיפסף כל שהוא חייב׳ נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק. ר׳ ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שהוא משיר את השיער: ד נזיר[כב] שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת: ה היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב על כל אחת ואחת: ו׳ היה[כג] מיטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת׳ אמרו לו אל תיטמ׳ אל תיטמ׳ והוא מיטמא חייב על כל אחת ואחת: ז ג׳ מינים אסורין בנזיר הטומא׳ והתגלחת. והיוצא מן הגפן׳ חומר בטומאה ובתגלחת מביוצא מן הגפן שהטומאה והתגלחת סותרים והיוצא מן הגפן אינו סותר. חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ומבתגלחת שהיוצ׳ מן הגפן לא הותר מכללו והטומאה והתגלחת הותרו מכללן כתגלחת מצוה וכמת מצוה. חומר בטומא׳ מן התגלחת׳ שהטומאה סותרת את הכל וחייבין עליהן קרבן׳ והתגלחת אינה סותרת אלא עד שלשים יום ואין חייבין עליה קרבן: ח תגלחת הטומאה כיצד היה מזה בשלישי ובשביעי ומגלח בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני׳ ואם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום דברי ר׳ עקיבה׳ אמר לו ר׳ טרפון מה בין זה למצורע אמ׳ לו שזה טהרתו תלויה בימיו וזה טהרתו תלויה בתגלחתו אינו מביא את קרבנותיו אלא אם כן היה מערב שמש: ט תגלחת הטהרה כיצד היה מביא שלש בהמות חטאת עלה ושלמי׳ שוחט את השלמים ומגלח עליהן דברי רבי יהודה׳ רבי אלעזר אומר לא היה מגלח אלא על החטאת שהחטאת קודמת בכל מקום׳ ואם גילח על אחת משלשתן יצא׳ י׳ רבן שמעון בן

פירוש

הלכה ג׳: הוה בעל חייב קרטס. פי׳ שטר: פרה פרנון. פיר׳ אלת כתובת׳. עיין לעיל פרק הניזקין דף מ״ו ע״ב: שחמתית ונמצאת כו׳. פי׳ אדום: אנרון. לבנה: תמן תנינן קרא כו׳. משנה היא פר׳ בתרא דבכורות: הלכ׳ ה׳ שלש מאות נזירים כו׳. לעיל בברכות פרק שלש׳ שאכלו דף י״א ע״ב פירשתי ונ״ש: למה אפליתה בו׳. פיר׳ שתקת: שאכל ינאי כו׳. עיין בבבלי פרק שלשה שאכלו: הלכה ו׳ לשון הפוך הוא כו׳. עיין פרק הריני נזיר לעיל סוף דף כ״ט:

מראה מקום והגהות

[א] ע׳ לעיל כתובו׳ ל׳, ב׳.
[ב] דרך ר׳ חגיי לשנע במשה (ע׳ דמאי כ״ד א׳ מגילה ע״ה ג׳ הוריות מ״ו ד׳ סנהדרין י״ט ד׳ ויומא ל״ח ד׳).
[ג] ע׳ תרומות פ״א
[ד] תוספתא פ״ג.
[ה] אליגלג.
[ו] ע׳ תרומו׳ פ״ה׳
[ז] בכורות פ״ט,
[ח] ע׳ בכורו׳ ס״א, ספר׳ ויקר׳ פמ״ו׳
[ט] ע׳ בבלי ל״ב.
[י] פסחים פ״ו (ל״ג ב׳).
[יא] נדרי׳ פ״י ה״ב (מ״א, ג׳).
[יב] ברכות י״א ב׳ ע״ש וב״ר פנ״א. וקהלת רבה ק״ב פ׳ טובה חכמה.
[יג] רמ׳ גי׳ המדרש שם.
[יד] ע׳ ו״ר פכ״ה ולעיל סוטה פ״ז, כ״א ד׳.
[טו] ע׳ בתוספתא ברכו׳ פ״ה, בבלי שם מ״ח ובתוס׳ ד״ה תמעה.
[טז] לעיל פ״ב ה״ב (כ״א ד׳).
[יז] שם ה״ח (כ״ג, א׳) וריש פ״א (כ״א א׳)
[יח] פ״ב שם.
[יט] ריש פרקין.
[כ] לעיל ז״א ס״ג.
[כא] לעל פ״ג ה״ה לקמן מכות פ״ג מ״ח.
[כב] מכות שם מ״ח.

לשאר מירות ומה מועלין בכולן ואין מועלין במקצתן· אין עליהן
הלכות סתומין בסוף כשהביא מעו' והולך על בהמה· הפריש
חמור כמפריש מעות· המפריש שור ר' יוסי בי ר' בון רבי חייה בר
לולייני תרויהון אמרין בשם שמי חד אמר כמפריש מעות· וחד אמר
כמפריש בהמה: הלכה ה' נזרק עליה אחד מן הדמים כו'· מיפר
לה מפני שערה· ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' יסא בן תגינ' גזירת
הכתוב היא· הפר נדריה והפר מה שעליה. כשעה שהוא מיפר
נדריה מיפר מה שעליה· א"ר לעזר דר"ש היא· א"ר יוחנן דברי
הכל היא· משניתק מלא תעשה לעשה. רבנין אמרין ואחר ישתה
הנזיר יין· אחר כל המעשים הללו· ר"ש אומ' אפי' אחר מעשה
יחידי· אמר חזקיה מתני' מסייעא לר' בִיבי במה דברים אמורי'
בתגלחת טהרה· אבל בתגלחת טומאה יפר· שהוא יכול לומר
אי איפשי באשה מנולת· הא תגלחת טהרה אינה מנולת מאן
ראית ליה תגלח' אינה מנולת לא ר"ש א"ר יוסי בר אבון אוף
ר' דכוותה ר' אומר אוף בתגלחת יפר שהוא יכול לומר אי איפשי
באשה מגולח· ויימר אי איפשי באשה מנולה ומגולחת. א"ר
יונתן לא א"ר יהודה אלא בחטאת שחטאת פסולה שלא לשמה·
מעתה אפי' בחיים אינה נמסרת לגבוה אלא בשחיטה: הלכה
ו' האיש מדיר כו'· איש אין לי אלא איש אשה מניין. ת"ל נדרע·
בין איש בין אשה· בין קטן· אם כן למה נאמ' איש· לעניין שלמטן
האיש פורע ופורם אין האשה פורעת ופורמת· האיש מדיר והאיש
מגלח. רבי יוחנן בשם ר' מאיר יכיד דברים מקולי בית שמאי
ומחומרי בית הלל וזה אחד מהן בית שמאי אומרים אין האיש
מדיר את בנו בנזיר ובית הלל אוסרים מדיר בנו בנזיר: תני בנזירי
מרחם אית דבעי מימר עד שיביא שתי שערות· אית דבעי מימר
עד שיבא לעונת נדרים· הכל מודין שאם יבוא לעונת נדרי' שאינו
מירו· גילח או שגילחוהו קרובים. מיחה או שמיחוהו קרובים
בכל לשונות כמי שמיחה· ישב לו לפני הספר כמי שלא מיחה·
קרוב מהו שימחה מהו שתחול עליו נזירותו ונזירות אביו כאחת:
מעשה ברבי חנינה בן חנינה שהדירו אביו והזה רבן שמעון בן
גמליאל בודקו אם הביא שתי שערות· אמר לו מפני מה אתה
בודקני אם נדרו אבא עלי הריני נזיר ואם לאו הריני נזיר מכבר·
עמד רבן גמליאל ונשקו על ראשו ואמר לו בטוח אני שאי אתה
יוצא מן העולם עד שתורה הוראות בישראל· אמר ר' אלעזר בר
צדוק אני ראיתיו יושב ודורש ביבנה: ר' אחא ר' אימי א"ר יוסי
בן חנינה שאל מליקת העוף שלו מהו שתיאכל עד דאת מקשי
לה למליקת העוף קשיתה לשחיטת העוף. תמן ספק אחד· וכא
שני ספיקות. א"ר מני ואפי' הכא ספק אחר הוא כהדא דתני
יהנוחר והמעקר אין בו משום שחיטת חולין בעזרה· רבנין דקיסרין
בשם ר' יוסי בן חנינה אפי' ספק אחד אינו· כמאן דאמר אין
שחיטת העוף מתורת מדבר תורה· וישטחו להם שטוח וישטחו
להם שתוש· עד כדון כשאין· הוא נזיר אחת ובנו נזיר שתים (הוא
ובנו נזיר אחת) הוא נזיר טהור ובנו נזיר טמא· הוא נזיר טמא
ובנו נזיר טהור· מאי טעמא דרבי יוסי קרבנו לייי על נזרו שיקרום
קרבנו לנזרו ולא שיקדו' נזרו לקרבנו הוון בעיי מימר ר' יהודה יודי
לר' יוסי אשכחי' אמר לא הן מודו להן ולא הן מודו להן:

הדרן עלך מי שאמר·

א. בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש. ובית הלל אומרים אינו
הקדש· כיצד אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש
ויצא לבן בית שמאי אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש: ב' דינר
זהב שיעלה בידי ראשון הרי הוא הקדש ועלה של כסף בית שמאי
אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש: ג' חבית של יין
שתעלה לידי ראשונה הרי הוא הקדש ועלת של שמן ב"ש אומרי
הקדש ובי' הלל אומרי' אינו הקדש: ד' מי שנדר בנזיר ונשאל לחכמי'
ואסרו מונה משעה שנדר· נשאל לחכמים והתירו והיתה לו בהמה
מופרשת תצא ותרעה בעדר· אמרו בית הלל לבית שמאי אין אתם
מודין בזה שהוא הקדש טעות שהצא ותרעה בעדר· אמרו להן
בית שמאי אי אתם מודין במי שטעה וקרא לתשיעי עשירי ולעשירי
תשיעי ולאחד עשר עשירי שהוא מקודש· אמרו להן בית הלל לא
השבט קידשו. ומה אילו טעה והניח את השבט על השמיני או
על שנים עשר שמא עשה כלום אלא כתוב שקידש את העשירי
והוא קידש את התשיעי ואת אחד עשר: ה' מי שנזר בנזיר והלך
להביא את בהמתו ומצאה שנגנבה אם עד שלא נגנבה בהמה
נזר הרי זה נזיר· אם משנגנבה בהמה נזר אינו נזיר. זו טעות טעה
נחום איש המדי כשעלו נזירים מן הגולה ומצאו בית המקדש
חרב. אמר להן נחום איש המדי אילו הייתם יודעין שבית המקדש
עתיד ליחרב נוזרים הייתם· אמרו לו לאו והתירן נחום איש המדי·
וכשבא דבר אצל חכמים אמרו כל שנזר עד שלא חרב בית המקדש
נזיר· ומשחרב בית המקדש אינו נזיר: ו' היו מהלכין בדרך ואחד
בא כנגדן אמר אחד מהן הריני נזיר שזה איש פלוני. ואחר אמר
הריני נזיר שאינו הוא· הריני נזיר שאחד מכם נזיר שאין א'
מכם נזיר שמניכם נזירין שכולכם נזירין· בית שמאי אומרי' כולן
נזירין· ובית הלל אומרין אין נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו·
ור' טרפון אומר אין אחד מהן נזיר: ז' הרתיע לאחוריו אינו נזיר·
ר"ש אי' יאמר אם היה כדברי הריני נזיר חובה· ואם לאו הריני
נזיר נדבה· ראה את הכוי ואמר הריני נזיר שזה חיה הריני נזיר
שאין זה חיה· הריני נזיר שזה בהמה· הריני נזיר שאין זה בהמה·
הריני נזיר שזה חיה ובהמה· הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא
בהמה· הריני נזיר שאחד מכם נזיר שאין אחד מכם נזיר ששניכם
נזירין הרי כולן נזירין:

פרק חמישי·

הלכה א. בית שמאי או' הקדש טעות הקדש כו'· תמן תנינן
המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה. עולה
ואמר שלמים שלמים ואמר עולה. אמר ר' ירמיה בא לומר חולין
ואמר עולה קדשה· א"ר יוסי במתכוין להקדיש אנן קיימין אלא
שהוא טועה משום דבר אחר· הוא מתניתא מה היא. על דעתיה
דר' ירמיה במחלוקת· על דעתיה דר' יוסי דברי הכל: בשפתים
לא בלב· יכול שאני מוציא את הגומר בלב ת"ל לבטא· שמואל
אמר הגומ' בלב אינו חייב עד שיוציא בשפתיו· והתני כל נדיב
לב. זה הגומר בלב. אתה אומר זה הגומר בלב או אינו אלא
המוציא בשפתיו· כשהוא אומר מוצא שפתיך תשמור ועשית הרי
המוציא בשפתיו אמור הא מה אני מקיים כל נדיב לב זה הגומ'
בלב מאן דמר שמואל לקרבן: תמן תנינן המכנס מעות ואמר
הרי אילו לשקלי בית שמאי אומרי' מותרן נדבה· ובית הלל אומרי'
מותרן חולין· שאביא מהן שקלי שוין שמותרן חולין. אילו לחטאתי
שוין שמותריהן נדבה· מהן חטאתי שוין שמותריהן חולין· ר' יוסי
בשם ר' לעזר מה פלינא במכנס פרוטרוט· אבל באומ' אילו כל
עמא מודי שהמות' נדבה· ר' חזקיה ר' ביבי בשם ר' לעזר מה
פליג' במכנס פרוטרוט אבל באו' אילו כל עמא מודיי שהמותר
חולין· א"ר חזקיה מתניתא מסייעא לר' ביבי אמר ר"ש מה בין
שקלים לחטאת אלא שהשקלים יש להן קיצבה· מה נן קיימין אם
באומר שאביא מהן שקלי' כל עמא מודיי שהמותר חולין· אם
באומ' שאביא מהם חטאתי כל עמא מודיי שהמותר חולין· אלא
כן אנן קיימין באומר אילו שקלים על ידי שקצבתן מן התורה
מותרין חולין. חטאת על ידי שאין קצבתן מן התורה מותרה נדבה·
מה עבד לה ר' יוסי· פתר לה במכנס פרוטרו' כבדה הפריש
שקלו סבור הוא שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדש· הפריש
שני' סבור שחייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד אותו השני
מה את עבד ליה· סבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב כאומר
אילו הפריש חטאת סבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדשה·
הפריש שתים סבר שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא
אחת אותה השנייה מה את עבד לה· סבור שחייב ונמצא שאינו חייב
או כאומר אילו: תמן תנינן האומר הרי עלי במחבת והביא
במרחשת· במרחשת והביא במחבת רבי יוסי בשם ר"ש בל רבית
שמאי היא רב"ש אומרי' הקדש טעות הקדש· רבי זעירא בעא קומי
רבי יוסי ולמה לי נן פתרין לה דברי הכל באומר במחבת אמרתי
אבל אם אמר הרי עלי במחבת וחזר ואמר במרחשת יצא אתא
ר' חנינא ורבי יסא בשם ר' יוחנן דברי הכל היא· רבי ירמיה
בעי אמר הרי עלי או במחבת או במרחשת וחזר ואמר במחבת
וחזר ואמר במרחשת· ר' יודה בר פזי בשם ר' אחא רבי חמא
בשם ר' יוסי קובע אפי' בפה סברין מימר אפי' ימים טובי' קובעין·
אפי' כלים קובעין· תמן תנינן ר' יוסי בי רבי יודה אומר עשה
שוגג כמזיד בתמורה· ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין· חזקיה
אמר לשוגג בלא תעשה ולמזיד בלא תעשה· אבל אם בא לומר
חולין ואמר עולה קדש· א"ר יוחנן בא לומר חולין ואמר על' קדשה
אבל אם בא לומר עולה ואמ' חולין לא קדשה· ותייא דר' יוחנן
כרבי יוסי בי רבי יודה בתמורה כפתרה דר' ירמיה על דבי' שמאי
במוקדשין· על דעתיה דר' יוחנן ניחא עשה שוגג כמזיד בתמורה
ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין במקדיש בבור· ומי קדש· לא כן
א"ר חייה ורבי אחא ר' יסא בשם רבי יוחנן הקדיש בבור ועלה
למזבח אפי' לדמים לא קדש· הקדיש בעל מום למזבח אפי' בתמור'
לא קדשה אלא המקדי' בעל מום עובר ומתובר הוא למכות. א"ר
יוחן אבוי דר' מתני' תיפתר במקדש תמימין לבדק הבית· ר' יוסי
בי רבי יודה כשטת אביו הקדיש תמימים לבדק הבית עובר
בעשה· מניין בלא תעשה ת"ל וידבר יי' אל משה לאמר לאו אמור
דברי ר' יודה· ר' חגי יתיב מתני בפרש' אין ממירין בבכור והליף
אבוי דבר פריה תמהה רבי אמר אנא ידע מה (אנא) אמר כדון
אנא מימר וידבר יי' אל משה לאמר לא יימר דברי ר' יודה· וכתוב
כן דמר ר' אמי בשם ר' יוחנן נותנין לדרוש מתחילת הפרשה
לסופה· ר' חנינה בשם ר' ירמיה ואפי' באמצע התיבה ויצקת
עליה שמן מנחה הוא· ויצקת משמן מנחה. לרבות המנחות
ליציקה: תמן תנינן סתם הזהומן שלשים יום. שום הקדש ששם

הלכ' ו: אם הביא שתי
שערות כו'. פי' דס"ל
דעד שלא יביא שתי
שערות נראה הלב
להיות מע"פי שהגיע
לעונת נדרים: ואם
לאו הריני נזיר מכבר.
פי' אם נזירות אבא עלי
מת ואם לא כגון שאמי
נזהל מריני בשביל
עצמי. א"כ פיר' מכבר
משעה שמרני
אבא ג"כ נקראתי נכלי
להאי' מיד: להם שתום.
עיין בבבלי פרק יום
הכיפורים: סליק פרק:
פרק בית שמאי: תמן
תנינן המכנס כו'. משנ'
היא בשקלים פ"ב דף
ע"ג: תמן תנינן האומ'
כו'. משנה היא בפרק
י"ב דמנחו': תמן תנינן
שום כו'. משנה היא
בערכין רש פ"ו:

מראה מקום
והגהות
א נ"ל. ביאה
ש עליה הלכות
וכו'.
ב ע' לקמן ס"ו.
ג ה"נ לר'
לעזר.
ד ה"נ: א"ר
עקיבא.
ה ת"כ תורע
לעיל סוטה פ"ג
רה"מ (י"ט ב').
ו שם וכילה פ"א
ה"ג (ס', ב')
תוספתא עדיות.
ז תוספתא כ"ה
פ"ה בבלי בפרקין
כ"ס: ע"ש.
ח ע' חולין כ"ח
וכו'.
ט בבלי כ"ס.
י בתורת
הגומרוני כתיב
וישמטו להם
שחוט.
יא ה"נ: בזוין
הוא ובנו נזיר
אחת.
יב נ"ל: שיקדים
נזרו לקרבנו ולא
שיקדים קרבנו
לנזרו, וכ"ה לעיל
ב"ב ב' ג'.
יג לקמן סוף
פרקין.
יד ע' לעיל פ"ד
ה"ד ובפרקין
ה"ג.
טו ע' נדרים
פ"ט ס"ג.
טז לעיל פ"ג ה"ג.
יז ע' בכורים
פ"ב כריתות פ"ה.
יח תרומות פ"ג
ס"ד.
יט שם ה"ח (פ"ג,
ב').
כ ע' בבלי
שבועות ב"ו ות"כ
ויקרא פרשה ע'
ושלמות ויקרא
סי' פ"ט.
כא ע' שקלי' פ"ג
ה"ג (פ"ז ג').
כב ע' הגי' שם.
כג מנחות פי"ב
ומ"ש ק"ג.
כד תמורה פ"ב
ומ"ש י"ו.
כה תמורה רפ"א.
כו ע' מנחות
ע"ה, לקמן
הוריות פ"א ה"ג
(מ"ו א').
כז ערכין פ"ו
ס"א.

א· מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ואני ואני כולן נזירין· הותר הראשון הותרו כולן הות' האחרון האחרון מות' וכולן אסורין· הריני נזיר ושמע חבירו ואמר פי כפיו ושערי כשערו הרי זה נזיר· הריני נזיר ושמעה אשתו ואמר' ואני מיפר את שלה ושלו קיים· הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני איני יכול להפר: ב' הריני נזיר ואת ואמרה אמן מיפר את שלה ושלו בטל· הריני נזירה ואתה שמע בעלה ואמר ואני איני יכול להפר: ג' האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה ביין ומיטמא למתי' הרי זו סופגת את הארבעים. היפר לה בעלה והיא לא ידעה שהיפר לה בעלה והיתה שיתה ביין ומיטמא למתים אינה סופגת את הארבעים· ר' יהודה א' אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכות מרדות: ד' האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה ואחר כך היפר לה בעלה אם שלו היתה בהמה תצא ותרעה בעדר· ואם משלה היתה בהמה החטאת תמות ועולה תיקרב עלה ושלמים יקרבו שלמים ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם היו לה מעות סתומים יפלו לנדבה מעות מפורשי' דמי חטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין. דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן· דמי שלמים יביאו שלמי' ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם: ה' נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר· ר' עקיבה אומר אפי' נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפר. בד"א בתגלחת הטהרה אבל בתגלחת הטומאה יפר שהוא יכול לומר אי איפשי באשה מנוולת· רבי אומר אף בתגלחת הטהרה יפר שהוא יכול לומר אי איפשי באשה מגולחת: ו' האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר· כיצד גילח או שגילחוהו קרובים· מיחה או שמיחוהו קרובי'· היתה לו בהמה מופרש' החטאת תמות והעולה תיקרב עולה· ושלמים יקרבו שלמים ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם· היו לו מעות סתומים יפלו לנדבה· מעות מפורשים דמי חטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין דמי עלה יבואו עלה ומועלין בהן דמי שלמי' יביא שלמי' ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם: ז' האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה. כיצד מי שהיה אביו נזיר והפריש מעות סתומין על נזירותו ומת ואמר הריני נזיר על מנת שאגלח על נזירות אבא א"ר יוסי הרי אילו יפלו לנדבה אין הוא מגלח על נזירות אביו· ואי זהו שהוא מגלח על נזירות אביו מי שהיה הוא ואביו נזירים והפריש אביו מעות סתומין לנזירותו ומת וזהו שהוא מגלח על נזירות אביו:

פרק רביעי·

הלכה א· מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני כו'· כן היא מתני' ואני ואני מאן תנא ווים ר' יודה כרם כר' מאיר אני אני. מתני' שהיו כולה' בתוך כדי דיבורו של ראשון· תני הותר האמצעי ממנו ולמטן מותר· ממנו ולמעלן אסור· מתני' אפי' אין כולהם בתוך כדי דיבורו של ראשון אלא בתוך כדי דיבורו של זה וזה בתוך כדי דיבורו של זה. כמה הוא כדי דיבורו רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו· אבא בר בר חנה בשם ר' יוחנן כדי שאילת שלום בין הרב לתלמיד ויאמר לו שלום עליך ר'· אחד שאמר הריני נזיר מאה יום ושמע חבירו ואמר ואני מאה יום וחזר ואמ' ואני נעשה עיקר טפילה· אחד שאמר הריני נזיר ואמ' ואני בתוך דיבורו של ראשון ושמע חבירו ואמר ואני בתוך כדי דיבורו של שני הותר הראשון הותר השני הותר השני לא הותר השלישי· אחד שאמר הריני נזיר שתים ושמע שנים ואמרו ואנו נזירין שתי' או כל אחד וא' שתים הוא הותר הותרו הן הותרו הן לא הותר הוא· שנים שאמרו הרי אנו נזירין ושמע אחד ואמר ואני· תחת שניהן נזר או תחת כל אחד ואת' נזר· הותרו הן הותר הוא הותר הוא לא הותרו הן· פי מן היין ראשי מן התגלחת ידי מן הטומאה רגלי מן הטומאה ראשי נזיר כבידי נזירה נזיר הילוכי נזיר דיבורו נזיר לא אמר כלום· למה שהתפיס את הנדר בדבר שהנשמה תלויה בו· נדר נדר· מה נדר שני להלן דבר שהנשמה תלויה בו אף נדר שני כאן דבר שהנשמ' תלוי' בו: הלכ' ב' הריני נזיר ואת כו'· הותר והוא היא הותר'· הותרה היא הוא לא הותר מה הן ואני מה את עבד לה כאמן וקיים לך· או יפה עשית דר' חייה רובה ור' הושעיה רובה· תני האשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה ואמר לה מה ראית שחזורי מדוע עשית שנזרת ולא הייתי רוצה שחזורי· אין כאן נדר אין כאן שבועה לא אמר כלום. אבל אם אמר יפה עשית שנזרת וכך הייתי רוצה שחזורי ואילו לא נזרת הייתי מזירך· תני ר' חייה כולהם אינו יכול להפר· תני ר' הושעיה כולהם יכול להפר עד שיאמר באמן וקיים ליך עד אינו יכול להפר: הותרה היא הותר הוא· הותר הוא לא הותרה הוא· ר' אבהו בשם ר' יוחנן מפני שהוא כחולה נדרו כה באומר על מנת ואת: ר' אבהו בשם רבי יוחנן הבעל שאמר אין כאן שבועה לא אמר כלום· וזקן שאמר מופר ליך בטל ליך לא אמר כלום· אלא זה כהילכתו וזה כהילכתו· הבעל אומר מופר ליך בטל ליך· וזקן אומ' אין כאן נדר אין כאן שבועה: הלכה ג' האשה שנדרה בנזיר כו'· מלקות תורה ארבעים חסר אחת· אומרין אותו אם יש מלקין אותו ואם לאו אין מלקין אותו· מכות מרדות חובטין אותו עד שיקבל או עד שתצא נפשו: כתוב וי' יסלח לה. מגיד שטעונה סליחה· כשהיה רבי יעקב מגיע לפסוק היה אומר מי שנתכוון שיעלה בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר כשירה צריך כפרה· המתכוון שיעלה בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה· תני האשה שנדרה בנזיר ושמעה חבירתה ואמרה ואני ושמע בעלה של ראשונה ואמר מותר ליך הראשונה מותרת והשנייה אסורה· ר"ש אומר אם אמרה לא נתכוונתי אלא להיות כמותה וכיוצא בה אף השנייה מותרת: תמן תנינן ר' לעזר אומר עד שיאמר שבועה כאחרונה. ר"ש אומר עד שיאמר שבועה על כל אחת ואחת. אמר ר' יוחנן נמצא שאין בידו חיטים פטור על השאר· אמר ר' אבא אוף ר' יודה מודה בה· נמצ' שאין בידו חיטין מהו שתחול עליו שאר המינין. חברייא אמרין לא חלה· ר' זעיר' אמ' חלה· א"ר יעקב בר אחא מתניתא מסייעא לחברייא האשה שנדרה בנזיר ושמעה חבירתה ואמר' ואני ושמע בעל הראשונ' והיפר לה הראשונ' מותרת והשנייה אסורה· ר"ש אומר אם אמרה לא נתכוונתי אלא להיות כמותה וכיוצא בה אף השנייה מותרת. מפני שאמרה להיות כמות' וכיוצא בה· הא אם לא אמר' להיות כמותה וכיוצ' בה הראשונה מותרת והשנייה אסורה· מה אם תמן שאין שם עיקר נזירו' את אומ' חלה. כאן שיש כאן עיקר שבועה לא כל שכן. מהו דאמר רבי יוחנן דברי ר"ש נמצא שאין בידו חיטין ופטור על השאר· במתפיס באומ' שעורין יהו כחיטין· כוסמין יהו כחיטין· פשיטא דא מילתא לא היפר לה בעלה של ראשונ' ועבר' על נדרה לוקה. שנייה מהו שתלקה· אמר ר' יוסה מאחר שזו לוקה זו לוקה· אמר ר' לא ר"ש היא· ותיעשה שנייה כאומרת הריני נזירה לאחר עשרי' יום· ר"ש כדעתיה. ר"ש פוטר שלא נתנדב כדרך המתנדבין: הלכה ד' האשה שנדרה בנזיר כו'· הא ליקדש קדשה· אלא כשנתן לה אחר מתנה ואמר לה על מנת שלא יהא לבעליך רשו' בהן· שלה הן· אמ' ר' מתנייה כמשלטת על נכסיו· ואם בא ומיחה לא קדשה· ואם לאו קדשה· תמן את מוצא אומר ותרעה בעדר. וכא את אמר אכן. תמן הזקן עוקר את הנדר מעיקרו· ברם הכא אינו עוקר אלא מיכן ולבא· מי מיפר את שעליה. אמר ר' יוסי בן חנינה גזירת הכתוב הוא הפר את נדרה· הפר את מה שעליה· מי שהוא היפר נדרה הוא מיפר מה שעליה: תני אין טעונין לא לחם ולא זרוע. ר' בון בר חייה בעי שלמי' באין לאחר מיתה· (בריה דריש) מהו שטענו לחם· חזר ומר וכן בחיים. לא על הבטלה הן באין את אמ' טעונין לחם. וכא טענין לחם. א"ר יוסה פשיט' לר' בון בר חייה בשלמי' הבאין לאחר הפר' שאין טעונין לחם· מה בין מיתה מה בין הפרה· מיתה כבר נראו להיטען לחם הפרה לאו נראו להטען לחם· תני אשם לאחר הפרה· אין אשם לאחר מיתה· מתה אין אשמ' קרב. היפר לה אשמה קרב. מתה אין אשמה קרב שאין לך אשם קרב לאחר מיתה· היפר לה אשמה קרב שאין לך אשם בא על הבטלה כזה: תמן תנינן מותר נזרים לנזירים· מותר נזיר לנדבה. אמר רב חסדא והוא שקרבנו חטאתו בסוף· ואם קרבו שלמיו בסוף מותרו שלמים· אמר ר' זעירא אפי' קרבו שלמיו לבסוף הלכה אחת היא בנזיר שחהא מותרו נדבה· מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעה לדין· מתניתא מסייע' לרבי זעירא אילו הן מע' סתומין כל שדמי חטאת (מיתות) מעורבות בהן ואפילו הפריש דמי חטאת (מיתות) מתוכן מעות סתומין הן· מתני' מסייעא לר' חסדא אילו לחטאתי והשאר לנזירותי ומת מועלין בכולן ואינן מעלין במקצתן· ולא אמר ואם מת יפלו בנדבה: אמר רב חסדא מותר לחם נזיר ירקב· אמר ר' יוסי ויאות להקריבו בפני עצמו אי אתה יכול שאין לך אשם קרב בפני עצמו. להקריבו עם נזירו' אחרת אין את יכול שאין לך נזירות באה על לחם· לפום כן צריך לומ' מותר לחם נזיר ירקב: סברין מימר הוא מותר לחמו הוא מותר נסכיו· אמר ר' יוסי בי ר' בון מותר נסכיו קרשי קדשים אינן יפלו לנדבה· על דעתיה דר' יוסי בי ר' בון· שמואל ורב חסדא ורי"א שלשתן אמרו דבר אחד· רב חסדא ההן דהבא· שמואל דמר ר' יוסי עד תמן שמעית קל רב יהודה שאל לרבי שמואל הפריש שקלו ומת· א"ל יפלו לנדבה· מותר עשירית האיפה שלו. רבי יוחנן אמר יליכם לים המלח: ר' לעזר אומר יפלו בנדבה: ר' בא בשם רב מעות סתומין אין בהמה סתומה· אמ' רב ששת ותני כן יכול לא יצא בקרבן אביו בבהמה שהפריש מן הקלה לחמורה ומן החמורה לקלה· מן הקלה לקלה ומן החמורה לחמורה שכן אינו מגלח על בהמה אביו נזירות· אבל יצא בקרבן אביו במעות שהפריש מן הקלה לחמורה ומן החמורה לקלה ומן הקלה לקלה ומן החמורה לחמורה שכן הוא מגלח על מעות נזירות בזמן שהן סתומין לא בזמן שהן מפורשין· תלמוד לומר קרבנו בקרבנו הוא יוצא· אינו יוצא בקרבנו של אביו· כשהוא אצל המעות הוא מזכיר סתומין· בהמה אין עליה הילכות סתומין בתחילה· יש עליה הילכות סתומין בסוף· מעות יש עליהן הילכות סתומין בתחילה· ואין עליהן הילכו' סתומין בסוף. מעות יש עליהן הילכות סתומין בתחילה דתנינן (הילכות סתומין בתחילה דתנינן) היו לו מעות סתומין יפלו לנדבה· בהמה יש עליה הילכות סתומין בסוף דתנן רבי שמעון בן לקיש אומר יביא שלש בהמות ולא פירש יש עליהן הילכות סתומין בתחילה דתנן אילו לחטאתי והשאר

פרק מי שאמר הריני נזיר: הלכה ב': הותרה היא הוא לא הותר. ב' דוקא כי אמר לה בלשון שאלה בלשון ואת ז"ה תאמרי תהיי מידה כמוני אם לא אז יכול להפ' אבל אם אמ' הריני נזיר ואת בכיוונתא ועכת' אמן דגלי דעתיה דניחא ליה בנדר אינו יכול להפר שהרי קיים לה: הלכה ג': מלקות תורה ט'. פיר' החילוק שהוא בין מלקו'. למכ' מרדות· שמלקות הוא על שעברה עבירה קודם הפרה. ומכות מרדו' הוא מדברי סופרי' כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך שעה. וע"ש בר"ש שפירש שדוקא בעבירה שכבר נעשתה מכל גני מכות עבה. כגון מכה שאינו עושה ולולב שאומרין לו טול ואינו נוטל מכין אותו עד שיעשה' או עד שתצא נפשו: תמן תנינן רבי ליעזר כו'. משנה היא בשבועות פ"ה דף ל"ז ע"ב ע"ש: הלכה ד': תמן תנינן מותר נזירין כו'. משנה היא בפ"ז דשקלים והסוגיא שם דף מ"ו ע"ד ע"ש:

מראה מקום והגהות

א ע' זבחים פ"ו מ"ה.
ב ע' יומא רפ"ו ולקמן ס"ז.
ג ע' פסחים רפ"ב.
ד סוט' פ"ג מ"ט.
ה לעיל פ"א ה"ב, קידושין פ"ג (ס"ג ב') וע' שבועות פ"ה (ל"ו ג') וה"ב.
ו לעיל הו"ק פ"ג לקמן שבועות פ"ג ה"ד, וע' בבלי שבועות ל"ב ובפרקין כ':
ז ע' בבלי כ"א: וערכין פ"ה
ח נדרים פי"א (מ"ב א') וע' בבלי שם ע"ו סע"ב ובפי' הרא"ש ע"ו ד"ה ה"ג.
ט ע' מכות פ"ג מ"ו.
י בבלי כ"ג תוספת' פ"ג (וע' ג' קידושין י"ב ופר"ש שם ות"כ פי"ב ובזירות הלכה שם ור"ף ברכות פ"א וא"ק סי' תר"ג פ"א ואו"ר שם סק"ד).
יא שבועות פ"ה ה"ג.
יב שם ה"ד (ל"ז, ב')·
יג תוספתא פ"ג בבל כ"ג.
יד ע' הגי' בשבועות שם.
טו לעיל פ"ב ה"ד.
טז ע' קידושין פ"א ה"ג (ס', א') ונדרי' פ"א ה"א.
יז לקמן פ"ה ס"ד.
יח ע' כתובות ל"א, ג'.
יט ה"נ: גר מ"א גרי' דר"ש בעי, וכו'.
כ ע' מעילה פ"ג, בבלי כ"ד.
כא ע' שקלים פ"ב ה"ו מ"ו, ד'.
כב בבלי כ"ה.
כג ע' גי' הרא"ש שם.
כד ג"נ: בלא לחם.
כה עירובין פ"ו ה"א שקלי' פ"ב ה"ה, ופ"ו ה"א וה"ג.
כו ע' מנחו' ק"ח.
כז ע' בבלי נפקין כ"א וכריתות כ"ו:
כח בבלי כ"ו, וע ספר' ויקרא פ"ו·
כט ג"נ: בהמה אין עליה וכו'. בתחלה דתנן.
ל לקמן פ"ו מ"י (ול"ב כאן ר"ש ב"ג אומר)·
לא ג"נ: מעות אין עליהן וכו' בסוף דתנן.
לב ע' תוספתא מעילה פ"ב, בבלי כ"ו:

שנזר שתים ואלו מעידין שנזר חמש· בית שמאי אומרים נחלקה העדות ואין כאן נזירות· ובית הלל אומרים יש בכלל חמש שתים שיהא נזיר שתים:

פרק שלישי

הלכה א· מי שאמר הריני נזיר כו'· הדא מסייעא לבר קפרא אם גילח יום שלשים לא יצא· הדא מסייעא לר' יונתן אם גילח יום שלשים יצא· הא תרתיי· לית היא אלא חדא זו עדות יודעין היו שהוא אסור לגלח אלא שהן סבורין אם גילח יום שלשים לא יצא· בא להעיד אם גילח יום שלשים יצא. ר' אימי יהוה ליה עובדא וגילח יום שלשים· והוה ליה עובדא וגילח ליום לא· אמר רבי זריקא מן מתניתא יליף לה רבי אימי דתנינן תמן מי שנזר שתי נזירות מגלח את הראשונה יום שלשים ואחד והשנייה יום ששים ואחד· אמר ר' יוסי תמן לשעבר· וכא לכתחילה· רבי ירמיה הורי לר' יצחק עטושיא ואית דאמרי לרב חייה בר רב יצחק עטושיא לגלח יום שלשים. מן מתניתא שמונה ימים בטלו ממנו נזירות שלשים. היא שמינית· חיא יום שלשים· אמר ר' יוסי שנייא הוא תמן שמפני כבוד הרגל התירו· תדע לך דמר ר' חלבו בר חונה בשם ר' יוחנן חל יום שמונה שלו להיות בשבת מגלח ערב שבת· אין תימר שלא מפני כבוד הרגל התירו מעתה אפילו חל יום שלשים שלו להיות בשבת מגלח בערב שבת· ועוד מן הדא דאמר ר' יוחנן על כל המתים כולי שולל לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים· וישלול יום שבעה ויאחה יום שלשים. אמר ר' חגי די הוא שמעתא כן ושמעתא כן: הלכה ב' מי שנזר שתי נזירות כו'· השלים נזירותו הראשונה ובא להישען על השנייה. לא מצאו פתח לראשונה עד שמצאו פתח לשנייה עלת לו שנייה· ראשונה· מה נן קיימין אם כאומר הריני נזיר שתים נדר שבטל מחציתו נטל את כולו· אם באו' הריני נזיר שלשים יום אילו שלשי יום אילו לא בדא· עלת לו שנייה ראשונה· אלא כי נן קיימין באומר הריני נדר ונזיר באומר אילו לנזירות אבל אם אמר אילו לנזירותי ואילו לנזירות אחרת לא בדא עלת לו שנייה ראשונה· אמר ר' לעזר השלים נזירותו לראשונה מכיון שהביא קרבן וגילח עלת לו ראשונה שנייה· רבי יעקב בר אחא פקיד לחברייא אין שמעתון מילה מריא הוון יודעין דר' יוחנן פליג עד שיביא כל קרבנותיו· כרבנין ברם כר"ש אפי' לא הביא אלא קרבן אחד. הפריש שתיהן כאחת אין בידו אלא אחת· הפרישה זו בפני עצמ' וזו בפני עצמו או שהביא של זו כזו ושל זו כזו לא יצא· הא לקדש קדשה· לא כן תני ר' חייה קרבנו ליי' על נזרו שיקדו' נזרו לקרבנו ולא שיקדו' קרבנו לנזרו· שנייא הוא שעמד בנזירותו· ניחא שנייה ראשונה· ראשונה שנייה· אמר ר' יודה והדא מסייעא לר"א לא כן ר' יעקב בר אחא מפקד לחברייא אין שמעתון מילה מריא הוון יודעין דרבי יוחנן פליג עד שיביא כל קרבנותיו וסברין מימר כרבנין· וכא כר"ש אנן קיימין· ר' חיננא בשם רבי פינחס תיפתר בנזירותו ובנזירותו של בנו בדא עלת לו שנייה ראשונה· אמר רבי יוסי בי ר' בון לא כן סברנן מימר כאומר הריני נזיר בדין הוה שלא יהא נזיר אלא אחת· את הוא שהחמרתה עליו שיהא נזיר שתים לא דייך שהחמרת עליו שיהא נזיר שתים אלא שאת אומר אין בידו כלום: הלכה ג' מי שאמר הריני נזיר כו'· רבי אבהו בשם ר' יוחנן ממצורע למד ר"א שכן מצינו בין תגלחת לתגלחת שבעה· ולמה לא יליף לה מנזיר טמא· מצורע מגלח וחוזר ומגלח· נזיר טמא אינו מגלח וחוזר ומגלח· רבנין דקיסרין אמרין בפירוש פליגין ר' יוחנן אמר ממצורע למד ר"א· ר"א אומר מנזיר טמא למד רבי ליעזר· והא ר"א מה שנה בין נזיר שנזר סתם לנזיר שפירש כשעה שנזר סתם מירט אינו סותר והשביעי שלו עלה לו מן המניין. וכשעה שפירש אם היה מורט סותר ואין השביעי שלו עלה לו מן המניין: הלכה ד' הריני נזיר מאה יום כו'· רבי זעירא בשם רשב"ל טעמא דר"א וזאת תורת הנזיר ביום מלאת המטמא ביום מלאת נתנין לו תורת נזיר· שמואל בר בא בעא קומי רבי זעירא ניטמא באותן הימים מה הן ניתן לתורת נזיר. אמר רבי שמיי מכיון דתימר ניתן לתורתו של נזיר כמטמא ביום מלאת והמטמא ביום מלאת אין שביעי עלה לו מן המניין· ר' מנא בעי אם מטמא בתוך מלאת למה לי סותר שלשים יום לא יסתור אלא ז'. אלא במטמא לאחר מלאת שביעי שלו עולה לו מן המניין: הלכה ה' מי שנזר והוא בבית הקברות כו'. נזר והוא בין הקברות· ר' יוחנן אמר מתרין בו על היין ועל התגלחת· רשב"ל אמר מאחר שאין מתרין בו על הטומאה אין מתרין בו על היין ועל התגלחת· מחלפה שיטתיה דר' יוחנן· תמן הוא אמר מתרין בו על היין ועל הטומאה ועל התגלחת· וכא הוא אמר אכן. רבנין דקיסרין על כולה פליגין דר' יוחנן אמר מתרין בו על היין ועל התגלחת· רשב"ל אמר מאח' שאין מתרין בו על הטומא' אין מתרין בו לא על היין ולא על התגלחת· שדינו שם· ר' יוחנן אמר מתרין על הכל כדי פרישה ופרישה והוא לוקה· ר' לעזר אומר אינו מקבל עד שיפרוש ויחזור אמר רבי בא בר הוה משיב רבי יוחנן את ר' לעזר והוא כתוב לא יבוא ולא יטמא אל שאם התרו בו משום ולא יבוא לוקה משום לא יטמא אינו לוקה· א"ר הילא מהשתחויה למד ר' יוחנן· דתנינן תמן השתחוות או ששהה כדי השתחויה· אמר ר' מתנייה הוינן סברין מימ' מה פליגין בטמאות הא קרבן לא· מן מה דמר ר' הילא מהשתחויה למד ר' יוחנן הדא אמרה הוא בטמאות הוא בקרבן· מתני' פליגא על ר' יוחנן נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת. פתר לה שאין בית הבליעה פנוי· מתניתא פליגא על ר' יוחנן היה מטמא למת כל היו' אינו חייב אלא אחת. פתר לה כשותא על כל פרישה ופרישה והוא לוקה. מתניתא פליגא על רבי יוחנן כהן שעומד בבית הקברות והושיטו לו מת אחר יכול יקבל ת"ל לא יטמא בעל בעמו· הרי שקיבל יכול יהא חייב ת"ל להחלו· את שהוא מוסיף חילול על חילולו· יצא זה שאינו מוסיף חילול על חילולו· א"ר זעירא א"ר יוחנן להחלו יצא זה שאינו מוסיף חילול על חילולו· שלא יאמר הואיל וניטמאתי על אבא אלקוט עצמות פלו' כירי. להחלו כשעת מיתה· ר' אומ' אף כמותן· רשב"ל אמר מחלוקת ביניהן ואתייא דר"ש כר ווא כרשב"ל. שמעון בר ווא מי דמך הוה אמר הא נפיקא מיכא והא נפיקא מיכא· יצא ונכנס· רבי טרפון פוטר ור' עקיבה מחייב· אמר לו ר' טרפון וכי מה הוסיף זה חילולו· א"ר עקיבה בשעה שהיה שם טמא טומאת שבעה. פירש טמא טומאת ערב יצא ונכנס טמא טומאת ערב· אמר לו רבי טרפון עקיבה יכל הפורש ממך כפורש מחייו· רב אמר יצא מונה לנזירו' בטהרה נכנס בשביעי שלו מביא קרבן טומאה בו ביום. ר' ליעזר או' לא בו ביום· כה"ג בעא קומי רב ואין טעון הזייה שלישי ושביעי· א"ל תורה קראת לפורש מן הקבר טהור. אחרי טהרתו שבעת ימים יספרו לו· שמואל אמר יצא והזה שנה וטבל· נכנס בו ביום מביא טומאה בו ביום· ר"א אומר לא בו ביום· עלא בר' ישמעאל אמר מה צריכ' ליה בנזיר טמא· אבל בנזיר טהור אף ר"א מודי אפילו אין לו מהוכן להפיל: שמואל בר אבא בעי יום אחד לנזירותו ויום אחד לנזירות בנו מהו שיצטרפו· מה נן קיימין אם כשנולד בנו היום ומחר נכנס הרי לו לנזירותו שני ימים ואם כשנולד בנו למחר (ונכנס לסתר) הרי יש לנזירותו (בנו) שני ימים. א"ר מנא תיפתר בין השמשות· אמר ר' אבין אפי' תימר כחצי היו' לא כן סברנן מימר תחילת היום עלה לו· סוף היום לבנו· א"ר יוסי מה צריכה ליה בנזיר טהור אבל בנזיר טמא פשיטא ליה שאין מצטרפין. א"ר מנא קומי ר' יוסי לא כל שכן הוא· ומה ימים שאין עלין לא בנזירותו ולא בנזירות בנו את אומר מצטרפין· ימים שהן עלין בנזירותו ובנזירו' בנו אינו דין שיצטרפו· א"ר מנא תמן אינו ראוי לקב' התרייה· ברם הכא ראוי לקבל התרייה· ר' בון בר חייה בעי כמה דתימ' תמן על דרבי אליעזר בתחילה והוא שהוא לו מהוכן להפיל. ובסוף אע"פ שאין לו מהוכן להפיל· א"ר זעירי קומי ר' מנא ולא מתני' היא ניטמא יום אחד ומאה סותר שלשים· ור' אליעזר אומ' לא סותר אלא ז'· אל שמענו שהו' סותר· שמענו שמבי' קרבן טומא': הלכה ו' מי שנזר כו'· ר' יוסי בי ר' בון אמר איתפלגון ר' חייה בר יוסף ור' יוחנן· חד א"ר יודה כבי"ש. וחרנה אמר סבר ר' יודה שלא נטמאה כל עיקר· אין תימר ר' יודה כבי"ש ותני שלשים יום ויד שנה· לא תנינן מתני' חדשים גבי שני: הלכה ז' מי שהיו שתי כתי עדים כו'. רב אמר בכולל נחלקו אבל בפורט כל עמא מודיי יש בכלל חמש שתי' שיהא נזיר שתים· ר' יוחנן אמר בממונה נחלקו· אבל בכולל כל עמא מודיי נחלקה העדו' אין כאן נזירות· היי די נו כולל. היי די נו מונה. כולל אהן או' תרתיי· ואהן דמר חמש מונה אהן אמר חדא תרתיי· ואהן אמר תלת ד' חמש· רב אמר הכחש עדי' בתוך עדות לא בטלה עדות ור' יוחנן אמר הכחש עדות בתוך עדות בטלה עדו'. דברי הכל מכחש עדות לאח' עדות לא בטלה· א"ר יוחנן כדעתיה דמר ר' בא רבי חייה בשם ר' יוחנן האחז' סמונה· זה או' מן הכיס מונה· וזה או' מן הצרור מונה. הכחש עדות בתוך עדות אף רב מודה שבטלה העדות· מה פליגין כשהוו שני כיתי עדים אילו או' מן הכיס מנה· ואילו או' מן הצרור מנה· הכחש עדו' בתוך עדות בטלה העדות· וכרב לא בטלה העדות. זה או' במקל הרגו וזה או' בסייף הרגו· הכחש עדות בתוך עדות אף רב מודה שבטלה עדות· מה פליגין כשהוו שתי כיתות עדי' אילו או' במקל הרגו ואילו או' בסייף הרגו הכחש עדות בתוך עדות בטלה העדו'· וכרב לא בטלה העדות. אילו אומר לדרו' פנה. ואילו או' לצפון פנה· כל עמא מודו הכחש עדות בתוך עדות לא בטלה עדות· חייליה דרב מן הדא ר' יודה ור"ש אומ' הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים הרי אילו ינשאו· ולא שמיע דמר ר' לעזר מודה ר' ליעזר בעדים מה בין עדים מה בין צרה. לא חששו דבת צרה אצל חבירתה כלום· מתני' פליגא על רב אחד חקירו' ואחד בדיקו' בזמן שהן מכחישות זו את זו עדותן בטילה. א"ר מנא פתר לה רב עד כדו· א"ר אבין אפי' תימא כה בכה שנייא הוא דיני נפשות דכתיב צדק צדק תרדוף: תני לא נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבה על מי שהוו שתי כיתי עדים מעידות אותו שיהא נזיר בקל שבהן· ועל מה נחלקו על שני עדים שבית שמאי אומרים נחלקה העדו' ואין נזירות· ובית הלל אומרים יש בכלל חמש שתים שיהא נזיר שתים:

הדרן עלך מי שאמר הריני נזיר.

פירוש

פרק מי שאמר: כולן שלל ט'. פירש תופר אחד למעלה ואח' למט' כמי הבגד ואינו מחובר יפה. ולישנא הוא תפירה אוה מחובר יפה ועיין בפרק ואלו מגלחין: הלכ' ד': טעם' דר"א כו' ביום מלאת נותנין לו תורת נזיר· פי' סתם נזירות שלשים יום והכא שאמר הריני נזיר שלשים יום ונטמא ביום שלשים שהוא ביום מלאת לכי סתר כל השלשים סתר את הכל: הלכ' ה': מי שנזר והוא בבית הקברות כו'. בבבלי מפרש הכי ילא מבית הקברות והזה שלישי ח' וטבל וטהר משמאתו והתחיל למנו' ימי נזירותו אע"פ שחזר ונכנס אח"כ לבית הקברות שלין לו מן המניין אלו הימי' שמנ' אחר שטהר הואיל וניפסקה טהרה בין הימים הראשונים שנזר והוא בב"ה ובין אלו הימים האחרוני' ואע"פ שחזר ונכנס לב"ה טומאת ב"ה אינ' סותרת מכן הימים שמנה בטהרה אלא י"ב טומאו' האמורות בו והאי דקאמר תנו ומביא קרבן טומאה ה"ק אם נטמא שני נאמת מן הטומאות שהנזיר מגלח עליה קרבן טומאה וסותר: דתנינן תמן כו'. משנה היא בשבועות פ' ידיעת הטומאה: מתני' פליגא. משנה בפ"ג דמכות: הלכה ו': רב אמר בכולל כו'. ע"ש לעיל ביבמות דף ט"ו ע"א ולקמן בסנהדר' פ"ה דף פ"ב מייתי התוספתא דפרקי' דף ד' בד"ה אמרי כו' וגם ברש"י שם כל הסוגי': אחד חקירות. משנה בסנהדרין פרק היו בודקין:

מראה מקום והגהות

א לעיל פ"א ה"ג (כ"א ב').
ב סו"ק פ"ג ה"ה
ג ק"ב בפרקין.
ד ע' תוס' בבבלי י"ט.
ה בסו"ק שם הגי': דא"ר חלבו ר' חונא בשם רב חל וכו'.
ו ע' תוספתא ספ"ב ובבלי כדרים י"ז.
ז ע' לקמן פ"ו סי"א.
ח תוספתא שם.
ט לעיל פ"ב ה"ט, וש"נ.
י ע' בבלי ל"ט.
יא ע' תוספתא פ"ג.
יב ע' בבלי י"ס ורב' וספרי כאן. ולקמן פ"ו ה"ד.
יג שבועות פ"ב ס"ד יומא ס', א', ס"ב ג'.
יד מכות פ"ג ס"ו לקמן פ"ו ס"ד.
טו מכות שם ס"א לקמן שם ס"ו וע' תוס' בבבלי שבועות י"ז.
טז ע' בבלי ס"ג.
יז מלל דבתי ע"ש ובו"ת מהר"ן סי' כ"ג
יח י"נ: טוספת שנעה.
יט לספרי כהעלותך פי' ע"ה ולעיל יומא פ"א (ל"ח, ד') מגילה פ"א (ע"ב ג') ע"ש, ותרומו' פ"ח ה"א (מ"ה ג) ותוס' שם קרבנו פ"א, ושם מקוואות ספ"א, בבלי ונזי' י"ב וקידושין.
כ ה"ב ס לנזירו' בנו וכו'.
כא י"נ: פ"ריוסי.
כב סנהדרין פ"ה ה"ב (כ"ב ד') ולעיל יבמו' ס"ו א', ע"ש, ותוס' בפרקין ובבלי ב'.
כג סנהדרין שם פ"ב.
כד ני' התוספת פ"ג. תני ר' ישמעאל נר ר' יוחנן בן נורי לא נחלקו על מי וכו'.

לא נפתח הדלת. ב"ש או' נחור ונוור. וב"ה אומרים אינו נזיר ונזור. הלכה ג' מזגו לו את הכוס כו'. מתניתא כשאינו יכול אבל אם יכול הדא דתנינן מעשה באשה אחת שהיתה שכו"ת מזגו לה את הכוס אמרה הריני נזירה ממנו ואמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא כלומר חרי הוא עלי קרבן. ר' ירמיה בשם ר' זעירה אפי' לשון קרבן אינו למה שאינו קובע עליו לא נזירות' בלשון קרבן ולא קרבן בלשון נזירות: מתניתא דר"מ דר"מ אומ' צריך לכפול. תמן דברי הכל היא אמר לו שמור ושמעת. מתניתא דר"מ ור' יהודה בן תימא דתני' הרי זה ניטך על מני שלא תפרחי כאוי' שלא תעברי את הים הגדול ברגליך הרי זה גט. ועל מנת שתפרחי באויר על מנת שתעברי הים הגדול ברגליך אינו גט. ר' יהודה בן תימא אומ' גט. א"ר זעירא הדע לך שעלי' הוה רוצה לגרש' שתלא' בדברי' שאינה יכולה לעמוד. מה טעמא דר' ידה בן תימא מכיון שתלאה בדברים שאינה יכולה לעמוד כמי שנתקיים התנאי כגט הוא. מתני' דר' שמעון דר' שמעון יפוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים. וא"ר יהושע בן לוי שנייא היא ששייר תגלחת. ר' ירמיה בעי אם כששייר תגלחת אסור דבתרה הרי זה אסור. ור' שמעון מתיר. הרי ששייר תגלחת טומאה ר' שמעון פוטר. שנייא היא משום פתיחת נדר. אם משום פתיחת נדר אסור דבתרה הרי זה מותר ור' שמעון אוסר. ר' שמעון או' אינו פתיחת נדר. ורבנין אמרין פתיחת נדר הוא. למה מפני שהוא כתולה נדרו בחייו. ניחא לשתות יין. ליטמא למתים. אומנותו קובר מתים: הלכה ה' הריני נזיר ועלי לגלח נזיר כו'. אהן ואני מה עבד לה'. ואני על כל דיבורו או ואני על חצי דיבורו. אין תעבדינה ואני על כל דיבורו אמר ואני נזיר. אין תעבדינה ואני על חצי דיבורו אמר הריני נזיר. תני דבית ג' ואני על כל דיבורו. א"ר יוסה הדא אמרה אחד שאמר הריני נזיר מאה יום ושמע חבירו ואמר ואני וזה נזיר מאה יום וזה נזיר לשלשים יום. עד שיאמר הריני כמותו. הריני כיוצא בו. תני ר' חייה הרי עלי לגלח חצי וחזר ואמר הריני נזיר אם גילח יום שלשי' יצא. א"ר יוסה מתניתא אמרה כן הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר. אם היו פיקחין מגלחין זה את זה. הא לעצמן לא מפני שאמר הריני נזיר ועלי לגלח נזיר. אבל אמר הרי עלי לגלח חצי נזיר וחזר ואמר הריני נזיר אם גילח לעצמו יצא. ניחא שני לגלח את הראשון ראשון מגלח את השני. רבי יוסי בשם ר' זעירא זאת אומרת שאדם קובע עליו קרבן נזיר ועתיד ליזור. ר' חיננא בשם ר' זעירא אמר תלת. הדא אמרה אם גילח לעצמו יצא. הדא אמרה שאדם קובע לחבירו קרבן נזירות ליזור. הדא אמרה (אם גילח עצמו יצא) שאדם קובע לחבירו קרבן נזירות שלא מדעתו. אבל אינו מפרישו אלא מדעתו. ר' מנא בעי קומי ר' יודן אמר הרי עלי קרבן נזיר (ועתיד ליזור) כשעה שנזר. סתם מגלח בין נזיר שכבר נזיר בין נזיר שעתיד ליזור. פירש ייבא כהדא ר' לוי בר חייתה בעי כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך העתידין ליפול לך מה הן. ויש אר' מתנה על דבר שלא בא לעולם: הלכה ו' הרי עלי לגלח חצי נזיר כו'. ר' אבהו בשם ר' יוחנן ורב חסדא תרויהון אמרין בסתם חלוקין מה מקיימין אם כאומ' כל חצי ראש כל עמא מודיי שהוא מגלח נזיר שלם. אם כאומר חצי תובה כל עמא מודיי שהוא מגלח חצי נזיר. אלא כן אנן קיימין כאומר חצי ר"מ אר כאומ' חצי ראש. ורבנין אמרין כאומר חצי תוכה. א"ר יודן אשכח אמר קלת ותומרת. על דעתי' דר' מאיר דו אמר חצי ראש מביא קרבן אחד שכן הנזיר מגלח עליו קרבן שלם. על דעתה דרבנין דאינון אמרין חצי חובה מביא קרבן ומתנה חצי חובת יחיד: הלכה ז' הריני נזיר בשיהא לי בן כו'. בת לא כלום. טומטום ואנדרוגינס צריכה: הלכה ח' הפילה אשתו אינו נזיר כו'. וחש לומ' שמא בן קיימה הוא. א"ר יוחנן דר' יודה היא דר' יודה אמר ספק נזירות מות. אמר ליה לא א"ר יודה אלא לבסוף אבל לבתחילה אוף רבי יודה מודיי. אי זהו בתחילה ואי זהו בסוף. א"ר שמואל בר רב יצחק (כל עמא מודיי) איני יודע אם נזרתי ואם לא נזרתי אהן הוא בתחילה. אם מ' ואם ג' אהן ובסוף. ר' יוסי בי ר' בון אמ' איתפלגון ר' חייה בר בא ור' שמואל בר רב יצחק כל עמא מודיי איני יודע אם נזרתי ואם לא נזרתי אהן בתחילה. אם ארבעים ואם ג' ארבי בסוף. מה פליגין אם אחת אם שתים ר' חייה בר בא עבד ליה כבסוף. ר' שמואל עבד ליה כבתחילה. ר' מנא אם אחת אם שתים צריכה לר' שמואל בר רב יצחק הו' כבתחילה הוא כבסוף: הלכה ט' הריני נזיר ונזיר כשיהי' לי בן כו'. ר' יוסי בעי אמר הריני נזיר לשלשים יום אילו ולשלשים יום אילו. א"ר זעירא קומי ר' מנא ולא מתניתא היא מניח את שלו ומונה את של בנו. אלא אפילו אשתו יושבת על המשבר. א"ל נזירותו לנזירות בנו לא דמי' אלא אמר הריני נזיר מכבר ונזיר לאחר עשרי' יום. ר' לעזר ורבי יוסי בר חנינ' תריהון אמרין השלי' נזירתו לעולם אין נזירות בנו חלה עליו עד שתה' קרבן מגלח. נזיר שניטמא מחלפא שיטתיה דר' יוסי בן חנינה תמן הוא אמ' טמא מה שנזר שביעי שלו עולה מן המניין. נזיר שניטמא אין שביעי שלו עולה מן המניין. וכא לא כטמא מת שנזר הוא. ולא טמא מת שנזר שביעי שלו עלה מן המניין שהוא זקוק לו להביא קרבן טומאה. ולא נזיר שניטמא אין שביעי שלו עלה לו מן המניין שאינו זקוק להביא קרבן טומאה. וכא תואיל והוא זקוק להביא קרבן טומאה השביעי שלו עלה מן המניין. שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן ניטמא בנזירות בנו והתיר בו משום נזירותו לוקה. הפריש קרבנותיו קרשו. לא חשן להרא דתני ר' חייה "קרבנו ליי' על נזרו. שיקדום נזרו לקרבנו. לא שיקדום קרבנו לנזרו. ר' יודה בעא קומי ר' יוסי והקדים נזירותו לנזירות בנו לא כן אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן הרי זה עולה לאחר שלשים יום מכרה בתוך שלשים יום מכורה. והקדישה קרשה. אמר לא כאומר הרי זו דילמא כאומר הרי עלי והאומר הרי אני כאומר הרי עלי. תני ר' חייה" נזיר לאחר עשרים יום נזיר מעכשיו למאה יום הרי זה מונה עשרים יום ומפסיק וחוזר ומונה עד שלשים יום וחוזר ומונה עוד שמנים כדי להשלים נזירותו הראשונה: הלכה י' הריני נזיר כשיהא לי בן כו'. פשיטא שבסוף היום עלה לו כבולו. תחילת היום מהו שיעלה לו כבולו ולא מתניתא היא לאחר שבעים סותר שבעים לא אפי' מקצת. הדא אמרה שתחילת היום עולה לו כבולו. נולד ביום שמונים סותר עשר'. נולד ביום תשעי' סותר עשרים. השלים נזירותו ובא להשלים נזירות בנו ניטמא בתוך עשרה ימים הראשונים סותר הכל. בתוך עשרים ימים האחרונים. רבי בא בשם רב ור' יוחנן תריהון אמרין סותר שלשים." ר' שמואל אמר אינו סותר אלא שבע. שמואל בר בא בעא קומי ר' יוסא מיסבר סבר ר' יוחנן סתירת תער כסתירת ממש. אמר ר' זעירא אין יסבור ר' יוחנן סתירת תער כסתירת ממש למה לי למימר סותר לשלשים יום ויסתור הכל. אמר רבי אבין בר חייה קומי ר' זעירא תיפתר שנולד ביום שאינו ראוי להביא קרבן. הגע עצמך שנולד בלילה הרי אינו ראוי להביא קרבן. ראוי הוא לילה הוא שגרם. הגע עצמך הרי שנולד בשבת הרי אינו ראוי להביא קרבן. ראוי שבת שהוא שגרמה: השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שנולד בשבת הרי אינו ראוי להביא קרבן. ראוי שבת הוא שגרמה. השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן מגלח תגלחת אחת לשתיהן. הפריש קרבנותיו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן תמן אמרין מגלח תגלחת אחת על שתיהן. ר' יוחנן אמר מגלח וחוזר ומגלח. מתניתא פליגא על ר' יוחנן. שאלו את ר"ש בן יוחי "הרי שהיה נזיר ומצורע מהו שיגלח תגלחת אחת ותעלה לו לנזירותו ולצרעתו. אמר להן אילו וזה מגלח להעברת שיער יפה הייתי אומר שהנזיר מגלח להעביר שיער ומצורע מגלח לגידול שיער. אמרו לו לא תעלה לו ימי גמרו לא תעלה לו ימי ספירו. שניהן מגלחין להעברת שיער. אמרו לו אילו וזה מגלח לפני זריקת דמים וזה מגלח לפני זריקת דמים יפה הייתי אומר. אלא שהנזיר מגלח לפני זריקת דמים ומצורע "מגלח לאחר זריקת דמי'. אמרו לו לא תעלה לו ימי גמרו. לא תעלה לו ימי ספירו. שניהן מגלחין לפני זריקת דמים. א' להן אילו זה מגלח לפני ביאת המים וזה מגלח לפני ביאת המים יפה הייתי אומר. אלא שהנזיר מגלח לפני ביאת המים. והמצורע מגלח לאחר ביאת המים. אמרו לו תקן הדבר. לא תעלה לו ימי נמרו. לא תעלה לו ימי ספירו. לא תעלי לו לטהר לא תעלה לו לטמא. הרי שהיה נזיר ומצורע. אבל אם היה נזיר ונזיר מגלח תגלחת אחת על שתיהם. מה עבד לה ר' יוחנן. פתר לה חלוקים הן על ר"ש בן יוחי:

הדרן עלך הריני נזיר.

א. מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלשים ואחד ואם גילח יום שלשים יצא. הריני נזיר שלשים יום אם גילח יום שלשים לא יצא: ב' מי שנזר שתי נזירות' מגלח את הראשונה יום שלשים ואחד ואת השנייה יום ששים ואחד ואם גילח את הראשונה יום שלשים מגלח את השנייה יום ששים ואם גילח יום ששים חסר אחד יצא. זו עדות העיד רבי פפיים על מי שנזר שתי נזיריות שאם גילח את הראשונה יום שלשי' מגלח את השנייה יום ששי'. ואם גילח יום ששים חסר אחד יצא. שיום שלשים עלה לו מן המניין: ג' מי שאמר הריני נזיר ניטמא יום שלשים סתר את הכל. ור"א אומר לא סתר אלא שבעה. הריני נזיר שלשים יום ניטמ' יום שלשים סתר את הכל: ד' הריני נזיר מאה יום ניטמא יום מאה סתר את הכל ור"א אומר "לא סתר אלא שלשים. ניטמא יום מאה ואחד סתר שלשים. ר"א אומר לא סתר אלא שבעה: ה' מי שנזר והוא בבית הקברות אפילו הוא שם שלשים יום אין עלין לו מן המניין ואינו מביא קרבן טומאה. יצא ונכנס עלין לו מן המניין ומביא קרבן טומאה. ר"א אומר לא בו ביום שנא' והימי' הראשונים יפלו עד שיהו לו ימים ראשונים: ו' "מי שנזר נזירות מרובה השלים את נזירותו ואחר כך בא לארץ ב"ש אומרים נזיר שלשים יום. ובית הלל אומרים נזר כתחילה. מעשה בהילני המלכה שהלך בנה למלחמה ואמרה אם יבוא בני מן המלחמה אהא נזירה שבע שנים ובא בנה מן המלחמה והיתה נזירה שבע שני'. ובסוף שבע שנים עלה לארץ והורה בית הלל שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות. ובסוף שבע שנים ניטמאת נמצאת נזירה כ"א שנה. אמר ר' יהודה לא היתה נזירה אלא ארבע עשרה שנה: ו' מי שהיו שתי כיתי עדים מעידות אותו. אילו מעידין

מראה מקום והגהות

א פה כ"ל: הגכ' ר'. ב תוספתא גיטין פ"ה. ג מנחות פ"ב, לקמן פ"ד סה"ג. ד בבלי י"א: ה תוספתא פ"ב, ע"ש. ו ע' פסחים פ"ח (ל"ה, ד'). ז ע' ב' נדרים ל"ה. ח כתובות רפ"ם (ל"ב ד'). ט ע' בבלי י"ב. י לקמן פ"ה ה"ו (נ"ד ג') לעיל רפ"ק (כ"פ מ'). יא ע' בבלי י"ג ולקמן פ"ג ה"ב. יב שבועות פ"ד ה"ד (ל"ה ג') ותוספת' בפרקין ולקמן פ"ג ה"ב ופ"ד ה"ו. יג תוספתא בפרקין בבלי י"ד. יד ע' לקמן פ"ו. טו ע' תוספתא פ"ה. טז ע' נגעים פי"ד. יז קי"ק פ"ב רע"ג. יח לקמן פ"ו ה"ט. יט עדיות פ"ד פי"א. כ עדיות ס"ס. סנהדרין כ"ב ד'.

הלכה י': לא אפילו כו'. פירוש לא אפילו מקצת ביום ע"ש סותר ולא אמרינן דלכתי חיבא מקצת היום של ע"ש ויאמר עדיין ל' יום לנזירות בנו שלא לגו ע"ש שתחילת היום עולה לגו כבולה עשר ימים כו'. פירש ויפנה עתה מחדש ל' יום של בנו ונפלא שנה נזירותו ק"י ימים י' ימים יתר על נדרו דהא אם נולד קוד' יום ע"א אינו סותר נזירותו ונזירת בנו כ"א ק' ימים ועתה שנולד י' ימים אחר הא' אותן י' ימים סותר וכן אם נולד לתשעי' עדיין נריך ל"ל של בנו שהם ק"ך ונפל סותר ך' ימים. פירוש בת"ג שמעו דאמילו נולד ביום ע"א אנריך ל' יו' של בנו ומ"פ כ"ט להשלים המפה של נזירות בנו אינו עולה לו להשלים שניהם ובת' התוספ' ז"ל שגם הירושלמי סובר כן והא דאמר סותר י' ק' והא ע"כ נריך להשלים נזירותו לאח' שכבר ה"ס סותר שבועות בנו י' וק' פירש אל"כ לנהוג נזירות אלא ך' ימים כל תפ' או י' ימים של הא' אבל לא תא לפרש אנריך להשלים נזירתו של הק' אח"כ ע"ש בתוספת יומי נמיר. עיין לקמן פ"ו בעסנה דף נ"ד ע"ב:

יצא נזירות שמשון שלא תלה מפיו עליו אלא מפי הדיבר. מאי טעמי׳ כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן: הלכה ג סתם נזירות שלשי׳ יום כו׳. בר קפרא אמר יהיה תלתין. ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן כנגד כ״ט פעמי׳ שכתוב בתורה בפרשת נזיר נדר נזיר להזיר. והא תלתין אינון. אמר ר׳ יוסי בי ר׳ בון אחד לחידושו יצא. על דעתיה דבר קפרא אם גילח יום שלשים לא יצא. על דעתיה דר׳ יונתן אם גילח יום שלשים יצא. ואית רבעי נישמעינ׳ מן הכא גדל פרע שער ראשו. כמה הוא גידול שיער פרע שלשים יום. ואית דבעי נישמעינה מן הכא ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים. מה ימי׳ שנא׳ להלן שלשי׳ אף ימים שנ׳ כאן ל׳. ואית דבעי מישמעינה מן הכא והימים הראשוני׳ יפלו כי טמא נזרו. ימי׳ שהותר׳ שתרין משה ובית דינו ואין פחו׳ משלשים. ואית דבעי מישמעינה מן הכא עד מלאת הימים. וכמה הן ימים מליאין שלשים יום. מעתה אם גילח יום שלשי׳ לא יצא. א״ר יצחק בר אלעזר ימים ימים כתיב חסר יוד. תמן תנינן האומר הריני נזיר מיכן ועד מקום פלוני. וכא הוא אמר אכין. שנייא היא דמר אחת. רב אמר הריני נזיר שלשי׳ יום ויום אחד נזיר שתים דהוה יכיל מימר שלשים ואחד יום. מתני׳ פליגא על רב הריני נזיר יום אחד הריני נזיר שעה אחת. הריני נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר שתים. מה הוה ליה מימר שלשים ואחת שעה. מתניתא פליגא על רבנין לא נחלקו ר׳ ישמעאל ור׳ עקיבה על האומר הריני נזיר שלשי׳ יום ויום אחד שאינו נזיר אלא אחת. ועל מה נחלקו על האומר הריני נזיר שלשי׳ יום ועוד יום אחד שר׳ ישמעאל אמר נזיר שתים ור׳ עקיבה אמר נזיר אחת: הלכה ד האומר הרי עלי נזירות כו׳. א״ר מני מטילין אותו לחומרין. בתחילה רואין אותה׳ כאילו מליאה אתרוגין ואחר כך רמונים ואח״כ אגוזים ואח״כ פונדקרין. ואחר כך פילפלין ואחר כך שומשמין ואחר כך חרדל. ר׳ יוסי בי׳ בון בשם רב הנותן תקוה לנזירותו אין מתירין אותו לגלח. ותני כן הריני נזיר כל ימי הרי אני נזיר עולם מאה שנה ומאתי׳ שנה אין זה נזיר עולם: הלכה ו הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני וכו׳. מה נן קיימין אם כמנין ימות החמה שסה נזירות כמנין ימות החמה.[ס] ואם כמנין ימות הלבנה שנ״ד נזירות כמנין ימות הלבנה. אם כמנין ימות השנה צריכה. תני בשם ר׳ יודה ראוי היה זה למיתה אלא שתלה לו נזירותו. מתני׳ דרבי יודה חסידים הראשונים היו מתאוין להביא קרבן חטאת ולא היה המקום ממציא על ידם והיו נודרים בנזיר בשביל להביא קרבן חטאת. ר״ש אומר חוטאים היו שהיו נודרים בנזיר שנ׳ וכפר עליו מאשר חטא על הנפש חטא זה על עצמו[ס] שמנע עצמו מן היין. ואתייא דשמעון הצדיק כרבי שמעון. דתני אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר אלא פעם אחת. שעלה אחד אלי מדרום וראיתיהו דמות יפה עינים וטוב רואי קווצותיו תלתלים. ואמרתי לו בני מה ראית להשחית השער תנאי הזה. נימא לי רבי רועה הייתי בעירי והלכתי למלאות את הגיאב מים. וראיתי את הבובייא שלי בתוך המים. ופחז יצרי עלי ובקש לאבדני מן העולם. אמרתי לו רשע מה אתה מפחד בדבר שאינו שלך. עלי להקדישך לשמים. והבקתיו ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו בני כמותך ירבו עושי רצון המקום בישרא׳. עליך הכתוב אומר איש או אשה כי יפליא לנדור נדר להזיר לי״י. ר׳ מנא בעי למה לי כשמעון הצדיק אפי׳ כר״ש לא אכל שמעון הצדיק חטאת וחלב מימיו. לא אכל שמעון הצדי׳ חטאת מימיו. סבר שמעון בני אדם מתוך הקפדתן הן נודרין ומכיון שהן נודרין מתוך הקפדן סופו לתהות. ומכיון שהוא תוהא נעשה קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה. וזה מתוך יישוב נדר ופיו ולבו שוין:

הדרן עלך כל כינויי נזירות

א׳ הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה. בית שמאי אומרים נזיר. ובית הלל אומרים אינו נזיר. א״ר יהודה אף כשאמרו בית שמאי לא אמרו אלא באומר הרי הוא עלי קרבן: ב אמר אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני. אמר הדלת הזה הריני נזיר אם נפתח אני בית שמאי אומרים נזיר. ובית הלל אומרים אינו נזיר. א״ר יהודה אף כשאמרו בית שמאי לא אמרו אלא באומר פרה זו קרבן אם עומדת היא: ג מזגו לו את הכוס אמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר. מעשה באשה אחת שהיתה שכורה. מזגו לה את הכוס ואמרה הריני נזירה ממנו אמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא כלומר הרי הוא עלי קרבן: ד הריני נזיר על מנת שאהא שותה ביין ומיטמא למתים הרי זה נזיר ואסור בכולן יודע אני שיש נזירים אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין הרי זה אסור בכולן ור״ש מתיר יודע אני שהנזיר אסור ביין אבל סבור הייתי שחכמים מתירין לי מפני שאיני יכול לחיות בלא יין או מפני שאני קובר את המתים הרי זה מותר. ור״ש אוסר: ה הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר אם היו פקחין מגלחין זה את זה ואם לאו מגלחים לנזירים אחרים: ו הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמ׳ ואני עלי לגלח חצי נזיר זה מגלח נזיר שלם וזה מגלח

נזיר שלם דברי ר״מ. וחכמים או׳ זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר: ז הריני נזיר כשיהא לי בן נולד לו בן הרי זה נזיר. בת טומטום ואנדרוגינס אינו נזיר. אם אמר כשאראה[יב] לי וולד אפי׳ נולד לו בת טומטום ואנדרוגינס הרי זה נזיר: ח הפילה אשתו אינו נזיר ר״ש או׳ יאמר אם היה בן קיימא הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה. חזרה וילדה הרי זה נזיר. ר״ש אומר יאמר אם הראשון היה בן קיימא הראשונה חוב׳ וזו נדבה. ואם לאו הראשוני׳ נדבה וזו חובה: ט הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן התחיל מונה את שלו ואח״כ נולד לו בן משלים את שלו ואח״כ מונה את של בנו. הריני נזיר כשיהא לי בן ונזיר. התחיל מונה את שלו ואחר כך נולד לו בן מניח את שלו ומונה את של בנו ואחר כך משלים את שלו: י הריני נזיר כשיהא לי בן ונזיר מאה יום נולד לו עד ע׳ יום לא יפסיד כלום. לאחר שבעים סותר שבעים שאין תגלחת פחות משלשים יום:

פרק שני

הלכה א׳ הריני נזיר מן הגרוגרות כו׳. א״ר יוחנן טעמא דבית שמאי משום שהוציא נזירות מפיו. רשב״ל אמר[יג] משום כינויי כינויין. א״ר יודה בר פזי קרייא מסייע לרשב״ל כה אמר י״י כאשר ימצא התירוש באשכול וגו׳. תורה קראה לאשכול תירוש. ובני אדם קורין לגרוגרת תירוש[יד]. משום כינויי כינויין. מה נפק מבינידהון אמר הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה על דעתיה דר׳ יוחנן נזיר על דעתיה דר״ש לקיש אינו נזיר. הריני נזיר מן הככר על דעתיה דר׳ יוחנן נזיר על דעתיה דר״ש אינו נזיר מן הככר לא אמר כלום. רבי עקיבה בעא קומי ר׳ מנא מחלפה שיטתי׳ דרשב״ל דתנינן תמן[יד] הרי עלי מנחה מן השעורין יביא מן החיטים ומר ר׳ אבהו בשם רשב״ל שהוציא מנחה מתוך פיו. וכא הוא אמר אכן. אית ליה הכין ואית ליה הכין. אית ליה משום שהוציא נזירות מפיו. ואית ליה משום כינויי כינויין. תדע לך שהוא כן דתנינן[טו] אמר אמרה פרה זו כלום אמר אמרה לא משום שהוציא נזירות מתוך פיו. וכא משום שהוציא נזירות מתוך פיו: כל הלשונות משמשין לשון נזירות חוץ מלשון קרבן. כל הלשונות משמשין לשון קרבן חוץ מלשון נזירות. אמר לאשכול כלוי אני ממך פרוש אני ממך. מנוע אני ממנו. הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר. הרי עלי קרבן לא אסרו עליו אלא לשם קרבן. אמר לככר כלוי אני ממנו. פרוד אני ממנו. מנוע אני ממנו. הרי הוא עלי קרבן לא אסרו עליו אלא לשם קרבן. הריני נזיר ממנו הרי הוא נזיר. אהן מנוע משמש לשון נזירות ולשון קרבן. אהן אשכול אית ביה נזירות ואית קרבן. אמר לאשכול כלוי אני ממנו בא לאוכלו אומר לו לרמים קדוש פריו ובא לאוכלו אומר לו לא נזיר אתה. כל הלשונו׳ משמשין לשון חילול חוץ מלשון תמורה[טז]. כל הלשונו׳ משמשין לשון תמורה חוץ מלשון חילול. אמר לקדשי מזבח הרי זה תחת זה תמור׳ זו חליפי זו הרי זו תמורה. זו מחוללת על זו אינה תמורה. אמר לקדשי ברק הבית הרי זו תחת זו חליפי זו נתפשה ברמים. תמורה זו לא נתפסה ברמים. תני ר׳ חושעיה חליפי זו תמורת זו לא אמ׳ כלום. אהן משמש לשון חילול ולשון תמורה. אילין קדשי מזבח אית בהו חילול ואין בהו תמורה. קדשי ברק׳ הבית שקד׳ הקדישן את מומן הרי זו תחת זו. בא להקרי׳ תמימה אומר לו לדמים קרשה. בא לוכל בעל מום אומר לו לתמורה קרשה. והיה הוא ותמורתו יהיה קודש. אמר ר׳ יצחק בר לעזר מכיון שהוא יודע שכל תמימה לוקה אף הוא לא עלת על דעתו להמיר. כל הלשונות משמשין לשון ערכין[יח] חוץ מלשון דמים. כל הלשונו׳ משמשין לשון דמים חוץ מלשון ערכין. אמר לאדם עלויין עלי. סידורו עלי. שומו עלי. ערכו עלי נותן את ערכו. דמיו עלי נותן את דמיו. אהן שום משמש לשון ערכים ולשון דמים. אהן אדם אית ביה ערכים ואית ביה דמים. אמר לאדם שומו עלי אם הזה נאה נותן את דמיו. אם היה כאור נותן את ערכו. בית שמאי אומרי׳ נדור ונזור. ובית הלל אומרים אינו נדור ואינו נזור: הלכה ב אמר אמרה פרה זו כו׳. ראה גוי עובר אמר ראו מה אמ׳ הגוי הזה הרי זה נזיר. הוה דמר מאחר שאין גוים נודרין נזיר לא אמר׳. נשמעינה מן הדא אמר אמרה פרה זו. כלום אמרה. אלא משום שהוציא נזירות מפיו. וכא שהוציא נזירות מתוך פיו. ראה ישרא׳ עובר אמר ראה מה אמר ישראל זה הרי זה נזיר. לא אמר. מאחר שישראל נודרין נזיר. הוה דמר אפי׳ כן בנזיר. או אינו אלא כשונ׳ דברו. כך אני אומר[יט] הוה קורא בתורה והזכיר נזיר נזיק. איש מהו להתפיס לו נזירות בלשון אשה. תמן אמרין הא נזירה איעבר אשה מהו להתפיס לה נזירות בלשון איש (כו׳) א״ר יוסי כל עצמו אינו קרוי נזירות אלא בלשון איש איש או אשה כי יפליא לנדור נדר. עד שתעמוד הפרה עד שתפתח הדלת. נשמעינה מן הדא׳ בית שמאי אומר כולן נודרין ובית הלל אומר אינן נודרין אלא מי שלא נתקיימו דבריו. כיני מתני׳[כ] מי שלא נתקיימו דבריו לשון הפר הוא. דילה מלה קבריה בריה. אפי׳ אמר (לא) עומדה פרה׳ אפילן

הלכה ה׳ ואחר כך פונדקרין. פירש לחים [illegible]גוזים קטנים שקורין [illegible]מי״לו: הלכה ה תני [illegible]בשם ר׳ יודא ראוי היה [illegible]ה לסותה. פירש ר״י [illegible]שמתכוין קלי פי שספ׳ [illegible]הריני כו׳ כמנין ימות [illegible]החמה מונה נזירות [illegible]כמנין ימות החמ׳. וסר״י [illegible]מעשה בהבלים קיד קת [illegible]על זה ספ׳ ר״י קרנו [illegible]פיו קודם לכן לסות שם [illegible]שתלתה לו נזירותו בוכות [illegible]נזירותו לא מת ומ״ס דכיר [illegible]לא מוס׳ הוא תל׳ בספק [illegible]הצדיק. ומ׳ שספר נסתכי׳ [illegible]מנה בסכין ימי׳ התמס [illegible]היינו שלשי׳ ע׳ דכל מינו׳ [illegible]פחס שלשים יום ומס״ה [illegible]פעמים ל׳ יום הייתו [illegible]שלשי׳ אנה: שמעון הצדיק [illegible]כו׳. עיין בעקידה ובגם [illegible]טוב פרשת כסא: לא [illegible]אכלתי כו׳. עיין נכ״ק [illegible]דנדרים דף ל״ו ע״ד: [illegible]רבי רואה היותי׳ נ״ל [illegible]רועה: נימא. פי׳ לומר: [illegible]סליק פירק: פרק הריני [illegible]נזיר: תמן הרי עלי כו׳. [illegible]משנה היא במנחות פי״ב [illegible]המנחות והנסכי׳: אם [illegible]היה כאור. פירש כעור. [illegible]הלכה ב׳: דילה מלה [illegible]כו׳. פירש מיקן הא [illegible]פי שאינו מקיים דברי [illegible]קובר בניס. דלה. מלה. [illegible]משה שהיא דלה בדיבורה [illegible]מנדרה קוברת בנה. [illegible]כדאית׳ פר׳ בסה מדליקין [illegible]מצן נדרים בניס מתים [illegible]פ״ו עיין ס״פ ב״ק דף [illegible]כ״ד ע״ב

מראה מקום והגהות

[ס] ע׳ ספרי נשא פי׳ כ״ה כ״ו ובבלי ה׳ ושאלתות ויקי׳ סי׳ ל״ה ורבה במדבר פ״י.
[ב] י״נ דר׳ יונתן ע׳ לקמן פ״ג רה״א.
[ג] ע׳ ספרי ברכה פי׳ ויבכו.
[ד] ע״ל בפרקין.
[ה] כ״ל: רנ.
[ו] ע׳ בבלי ח׳.
[ז] תוספתא פ״א.
[ח] ע׳ תוספתא בפרקין בבלי ח׳: וערכין ע׳.
[ט] בבלי י״ט וס״ג.
[י] נעיל נדרים פ״א ה״א וספרי נשא ובמדבר רב׳ פ״י. בבלי ד׳: ותוספתא פ״ד.
[יא] כ״א: כשיהי׳ לי ולד.
[יב] ע׳ תוספתא רפ״ב.
[יג] ע׳ תוס׳ מנחו׳ ק״ג.
[יד] מנחות פי״ב ע״א ובבלי בפרקין ט׳:
[טו] פ״ב בפרקין.
[טז] ע׳ תמור׳ פ״ה.
[יז] י״נ: קדשי המוכח. וע׳ בכורות פ״ב וחולין ס״י.
[יח] ע׳ ערכין פ״א.
[יט] רפ״א.
[כ] לקמן פ״ה מ״ו.
[כא] שם כ״ד ב׳.

מסכת נזיר

א· כל כינויי נזירות כנזירות· האומר אהא הרי זה נזיר או אהא נאוה נזיר נזיק נזיח פזיח הרי זה נזיר· הריני כזה הריני מסלסל הרי אני מכלכל הרי עלי לשלח פרע הרי זה נזיר· הרי עלי צפרים ר"מ אומר נזיר. וחכמים אומר אינו נזיר: ב הריני[ח] מן החרצנים ומן הזגין ומן התגלחת ומן הטומא' הרי זה נזיר. וכל דיקדוקי נזירות עליו· הריני כשמשון בן מנוח· כבעל דלילה. כמי שעקר דלתות עזה· כמי שניקרו פלשתים את עיניו הרי זה נזיר שמשון. מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון·[י] נזיר עולם הכביד את שערו מיקל בתער ומביא שלש בהמות ואם ניטמא מביא קרבן טומאה· נזיר שמשון הכביד את שערו אינו מיקל ואם ניטמא אינו מביא קרבן טומאה: ג סתם' נזירות שלשים יום. אמר הריני נזי' אחת גדולה הריני נזיר אחת קטנה אפי' מיכן ועד סוף העולם נזיר שלשים יום· הריני נזיר יום אחד הריני נזיר שעה אחת הריני נזי' אחת ומחצה הרי זה נזיר שתים הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת נזיר שלשים ואחד יום שאין ניזורים שעות: ד הריני נזיר' כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום. ר' אומר אין זה מגלח אחר לשלשים יום· ואי זהו שהוא מגלח אחת לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים: ה האומ' הריני נזיר[ט] מלא הבי' או מלא הקופה בודקין אותו אם אמר אחת גדולה נזרתי נזיר שלשים יום. ואם אמר סתם נזרתי רואין את הקופה כאילו מליאה חרדל ונזיר כל ימיו: ו הריני נזיר מיכן ועד מקום פלוני אומרין כמה ימים מיכן ועד מקום פלוני פחות משלשים יום נזיר שלשים יום ואם לאו נזיר כמיניין הימים: ז הריני נזיר כמיניין ימות השנה מונה נזירו' כמיניין ימות השנה· א"ר יהודה מעשה היה וכיון שהשלים מת:

פרק ראשון

הלכה א· כל כינויי נזירות כנזירות כו'. 'כתיב איש בי ידר נדר. מה ת"ל נדר אלא מיכן שכינויי נדרים כנדרים. או השבע מה ת"ל שבועה אלא מיכן שביטוי שבוע' כשבועה· (גרש ראש"ה דנדרי' קדמייתא ע"ד דמטי' אשכח) תני רבי ישמעאל נדר נזיר להזיר מיכן שאדם קובע עליו נזירות בתוך ימי נזירותו. תני כל כינויי נזירות כנזירות ולוקין עליהן· א"ע"ג דר' יוחנן אמר' אין לוקין על האיסרות· מודה הוא הכא שהוא לוקה· אף על גב דר"ש אמר[י] אינו מביא קרבן· מודה הוא הכא שהוא לוקה· אע"ג דרבי יודה אמר[ט] ספק נזירות מותר מודה הוא הכא שהוא לוקה· מה נן קיימין אם במתכוין ליזור אפי' אמר שאזכיר פת אהא נזיר נזיר· אם בשאינו מתכוין ליזור אף ע"ג שהוציא נזירות מפיו לא יהא נזיר. כך' אם היה קורא בתורה והזכיר נזיר נזיק· אלא כי נן קיימין כאומר אחד מכל הלשונות הללו נזרתי אם תופש אחד מהן נזירות תחול עליו נזירו' ואם לאו לא תחול עליו נזירות. אמר לו שמור ושמעת: אהא. שמעון בר בא בשם ר' יוחנן כשראה נזירין עברין ואמר נוה מהו. וזה מלעג עליהון או אהא כמותן· ר' יוסי בי ר' בון בשם שמואל הלואי אהא כמותן או אהא נוה נזיר· מה אנן קיימין אם כשאמ' נוה חדא היא קדמייתא. אם בתפוס בשערו[י] והתנינן הריני כזה· ומדר' יוסי בר' חנינה אם בתפוס בשערו והוא אמר הריני כזה. אלא כי נן קיימין כאומר אין נאה כזה נזיק נזיח פזיק· א"ר יוחנן לשונות שבירוו להן ראשונים אין רשות לבירייה להוסיף עליהן· והא תני ר' חייה רזיח הזיח· אמר ר' שילא לשונות שבירוו להן משניות אין רשות לבירייה להוסיף עליהן· ודתני בר קפרא חרם לא חספא·[י"] א"ר זעירה לשון גבוה הוא האומר לחרס ולא יזרח וגו'. אמר רשב"ל לשון אומות העלם הוא. א"ר זעורא לשון ניוותי הוא דאינון קריי לחספא כספא· א"ר יוסי נראין דברים במקומות אתהים· אבל במקום שקוראין לנזיר נזיק אנו אומ' נזיר פסילים אינו נזיר: תני[י"] ב"ש אומרים בין כינויים בין כינויי כינויים אסורין. ובית הלל אומרי' כינויין אסורין· כינויי כינויין מותרין. הוידן אינון כינויי כינויין. א"ר כא בר זברא מנוקא מנויקנא מפחזני· א"ר יוסה אין אילו כינויי כינויין. כינויין ממש אינון· אילו האומר מנדרנא שמא אינו נזיר אילו מנודנא כאומר מפחזנא· אילין אינון כינויי כינויין· על דעתיה דר' יוסי הדא היא דתנינן הרי עלי ציפורין ר"מ אומר נזיר. וחכמים אומרים אינו נזיר· אמר ר' יוחנן משום כינויי כינויין עד די שעריה כנישרין רבא ומיפרוהי כציפורין· דתני כוה א"ר יוסי בר חנינה בתפוש בשערו והוא אמר הריני כזה הריני מסלסל הריני מכלכל כאומר הריני מן המסלסלין מן המכלכלין הריני מסלסל ומכלכ' כאו' לא אסלסל ולא אכלכל פחות משלשים אלא שלשים· הרי עלי שלא אסלסל ·שלא אכלכל כאומ' לא אסלסל ולא אכלכל יותר על שלשים אלא שלשים. הרי עלי לשלח פרע הרי אני מסלסל מכלכל הרי עלי שלא אסלסל ושלא אכלכל הרי עלי לשלח פרע והרי עלי ציפורין ר' מאיר אומר נזיר· וחכמים אומרים אינו נזיר. א"ר יוחנן משום כינויי כינויין· עד די שעריה כנישרין רבא ומיפרוהי כצפורין· רשב"ל אמר משום נזיר טמא מביא עוף· וכי ציפורין הוא מביא תורין ובני יונה הוא מביא· אית תניי תני כל עוף טהור קרוי ציפורין ואית תניי תני כל עוף בין טמא בין טהור קרוי ציפורין· מן דמר כל עוף טהור קרוי ציפורין כל· צפור טהור תאכלו· ומן דמר כל עוף בין טמא בין טהור קרוי ציפורין· אמו' צפו' כל כנף· מה טעמא דרבנין נעשה כמתנדב ציפורין לבדק הבי'. מ"ט דר"מ נעשה כמתנדב אשם לבדק הבית· מה נפק מבינייהון· אמר הרי עלי אשם· על דעתיה דר"מ מאחר שאינן מתנדבין אשם לבדק הבית נזיר· על דעתון דרבנין מאחר שנזיר טמא מביא אשם אינו נזיר: הלכה ב הריני נזיר מן החרצני' כו'· כיני מתני' או מן החרצנין או מן הזגין או מתגלח' או מטומאה אם אמר בכולן נזיר כר' יהודה עד שיזכיר זוים[י"]· ברם ד"מ אפי' לא הזכי' ווין· הריני נזיר ונזיר נזיר שתי' דהוה יכיל מימר הריני נזיר הריני נז' נזיר שתים. הריני נזיר[י"] אחת ושתשוב נזיר ד'. א"ר יוסי בי ר' בון כהם שמנה· כמותם שש עשרה. כמוכום[ט"] מטרגון ארבע· טריגון ג'· דיגון שתים: הריני יד לנזירות[י] הרי עלי יד לקרבן· ר' לעזר בשם ר' הושעיה תופשין אותו משום יד לקרבן. רבי בון בר חייה בעי אמר לא אוכל לך תופשין אותו משום יד לשבועה. א"ר יוסי אורחיה דבר נשא מימר שבועה לא אוכל לך דילמא לאוכל לך שבועה א"ר מתנייה אורחיה דבר נשא מימר קנתה דמלכה דילמ' כולבא דקנתא לא נזרתי מותר· כבר הויתי נזיר הרי זה אסור· ר' בון בר חייה בשם רבי אבינה ר' אימי בשם ר' יוסי בר חנינה האומר הריני מיץ של ערלה לא אמר כלום· חברייא אמרין מחלוקת כר"ש דתנינן תמן[י"] שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב. ור"ש פוטר· אמר ר' זעירא בכולל נחלקו· אבל בפורט כל עמא מודיי שאין שבועות חלות על איסורין· וכאן בכולל אנן קיימין· א"ר יודן כאן בנדרי' כאן בשבועה· נדרים[ט] חלין על איסורין ואין שבועות חלות על האיסורין. כשם· שכינוי נזירות כנזירות כך כינוי שמשון כשמשון· הידין אינון כינויי שמשון· א"ר אבינ' שמשוך שמשור שמשוץ· מן הבא חבכביד שערו ד'. דמר ר' ירמיה משום ר' אימי דברי ר' נזיר עולם מגלח אחד לשני' עשר חדש· דברי חכמים פעמים שהוא מגלח אחת לשלשים יום· פעמים שהוא מגלח אחת לי"ב חדש· ר' הולא בשם רבי אמי אמרה כן:[ט] הריני נזיר כשער ראשי וכעפר האר' וכחול הים הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום ר' אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום אלא אחת לי"ב חדש. ואי זהו שמגלח אחת לשלשי' יום האומר הרי עלי נזירו' כשערות ראשי וכעפר הארץ וכחול הים· א"ר זעירא כסת' חלוקין· מה נן קיימין אם באומ' מלא שערי כל עמא מודיי שמגלח אחת לשלשי' יום אם כאו' כמיניין שערות ראשי כל עמא מודויי שמגלח לאחר שנים עשר חדש אלא כי נן קיימין באו' כשיער ר' אומ' מלא ראשי· ורבנין אמרין כאומר כמיניין שערות ראשי וכאן למה אין האיש נודר שאינו אלא כמוזו עצמו מן האסורין· ועד מן הדא הוסיף רבי יודה[י"] אם אמר כמלקטי קייץ וכשיבלי שמיטה וככוכבים שברקיע הרי זה נזיר עלם ומגלח אחר לשלשי' יום. אין תימר ר' יהודה כרבנין. כר' הוא הוסיף ר' יודה[י"]· אבשלום נזיר עולם הוה ומגלח אחת לשנים עשר חדש. מאי טעמא משום נזירות· ויידא אמרה על רבנין שהוא מגלח אחת לשלשים יום· הדא ת"א דתנינן[י"] הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה בודקין אותו· וחוי עלת שהוא מגלח אחת לשלשים יום· והא אמר שהוא מגלח אחד לי"ב חדש· מנה ו' חדשים וניטמא מונה עד ו' חדשים או חוזר ומונה י"ב חדש· השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שעברו עליו שנים נ' ימים וניטמא· ר' מני בעי מכיון שלא קידש שערו ברם:[ט] מי מתירו לגלח· (הריני נזיר לאחר ב' ימים נזיר עולם נזיר מכבר מאחר שיש בידו לגלח נזיר) הריני נזיר לאחר ב' יום נזיר עולם מכבר'· מאחר שיש בידו לגלח נזיר או מאחר שאילו ניטמא ואין לו מהוכן לסתור אינו נזיר· הריני נזיר לאחר שלשים יום נזיר שמשון מכבר. א"ר חיננא מסתברא שתרחה נזירות תורה לנזירות שמשון. מה טעמא כן יעשה על תור' נזרו. את שנזירותו תורה· יצאת נזירות שמשון שאינה תורה. ניטמא אינו מביא קרבן טומאה לא אמר אלא אינו מביא קרבן טומאה. הא ללקות לוקה· מתני' דר' יודה דתני' בשם ר' יודה נזיר שמשון מטמא למתים שכן היה שמשון עצמו מיטמא למתים· ר"ש אומר אמר כשמשון לא אמר כלום. שלא חלה נזירותו מפיו עליו מאי טעמ' כפי נזרו את שנזירותו חלה מפיו עליו·

פירוש

פרק כל כינויי נזירות כו'. גר"ש· כו' דלא היכי' נירסת רבינו שמשון: לשון ניוותי הוא. פירש שם לומה: די שעריה כו'. פסוק הוא בדניאל: אמור כל צפור כו'. כצ"ל: הלכה ב: דיגון שתים. פירש כולם לשונו' של מכום מספר הם כמו שפירש אצל כל אחד: קנתה דכולבא. פירש בית יד הגרזן. ועיין בנדרים דף ל"ו ע"ד: דתנינן תמן שבועה כו'. מסכת היא פ"ג דשבועות ע"ש:

מראה מקום והגהות

[א] פ' פ"ו פ"ב. [ב] במדבר רב' פ"ט. [ג] לקמן פ"ו פ"ג. [ד] לקמן כ"א ב'. [ה] שם. [ו] נדרים ל"ו ג'. [ז] שם. [ח] ע' לקמן פ"ב פ"ד. [ט] לקמן כ"ב א' כ"ד ב'. [י] לקמן פ"ב ה"ג. [יא] ע' בבלי ג': [יב] נדרי' פ"ב ה"ב (ל"ז, א"). וע' בבלי שם י'. [יג] תוספתא פ"א. [יד] לקמן רפ"ד, קידושין פ"ב ה"א וע' גיטין פ"ט ה"ז שבועו' פ"ה ה"ה. [טו] לפי התוספת' ובבלי סוף פרקין, כ"ל: הריני נזיר ואחת ה"ז נזיר. שתים ועוד הרי שלש ושוב נזיר ארבע. [טז] ה"ג: מוסכום אמר טטרגקיטו'. [יז] נדרי' פ"א ה"א. [יח] שבועו' פ"ג ס"ה. [יט] ע' נדרי' פ"ב. [כ] תוספתא פ"א. [כא] פ"ד בפרקין. [כב] תוספתא פ"ק. [כג] ע' תמורה י"ד ותוספתא סוטה פ"ג, בבלי בפרקין ד': במדבר רבה פ"ד פ' י' ושמואל רבתי פכ"ז. [כד] פ"ה בפרקין. [כה] ע' לקמן פ"ג ופ"ו. [כו] ע' בבלי י"ד. [כז] תוספתא בפרקין.

פלוני לא חתם אלא על שאילה שלוה בלבד. אם אומר את פרטו של ר' מאיר כללו של ר' יהודה אפי' אמר ושואל אני בשלום פלוני תיסה על הכל חתם. מאי כדון. א"ר יוסי מתני' אמרה כן שאין פרטו של רבי יהודה כללו של ר' מאיר. דתנינן תמן ר' מאיר אומר אפי' אמר חיטי ושעורה וכוסמת חיי' על כל אחת. ולית בר נש' אמר אפי' אלא דו מודה על קדמיתא מאי כדון א"ר חנניה על דעתיה דר' מאיר בין שאמר חיטין ושעורין וכוסמין בין שאמר חיטה ושעורה וכוסמת כלל ופרט הוא. על דעתיה דר' יהודה אם אמר חיטין ושעורין וכוסמין כלל שאין בו פרט: הלכה ח שני גיטין שכתבן זה בצד זה כו'. הרחיק את העדים מן הכתב' מקו' שני שיטין פסול פחות מיכן כשר. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן' חלק מקום שני שיטין לעניין אחד אפי' כל שהוא פסול. א"ר שמואל בר רב יצחק מתניתא אמרה כן עד אחד עברי ועד אחד יווני עד אחד יווני ועד אחד עברי באין מתחת זה לתחת זה שניהן פסולין. ועברי גבי יווני לא כעניין אחר הוא. א"ר מנא התחיל בסוף שתים וגמר בסוף ארבעה כשר: כמה' יהו העדים רחוקין מן הכתב כדי שהו ניקרין עם דברי ד'. ריש בן אלעזר אומר מלא שיטה. ר' חסתי בי ר' ינאי אמר בלא' חתימת יד העדים. באי זה כתב משערין. רבי יוסא בי ר' שבתי מלא חתימת ידי עדים. ר' אבהו בשם ר' יצחק בר חקולא כדי לך ולך. ר' ירמיה בעי קומי ר' זעירא חתימת יוסי בן ינאי כחתימ' שאול בן ברוקי. א"ל לכן צריכה חתימת יוסי בן ינאי כחתימה שאול בן ברוק. שטר שיש בו מחק או תלוח מגופו פסול. שלא מגופו כשר ואם חזרו מלמטה אפי' מגופו כשר. ר' יונה ורבי יוסי תריהון אמרין צריך להתיר שתי שיטין מקום הכתב. ר' זעירא בשם רב צריך להזכיר עניינו של גט עמו. ר' בא בשם רב לא הזכיר עניינו של גט עמו. מחלפה שיטתיה דר' בא תמן א"ר בא בשם רב ירמיה' עדים פסלין אינן נעשין כהרחק עדות שלא באו אלא להכשירו של גט. והכא הוא אמר הכין. תמן בשם ר' ירמיה. הכא בשם רב. קרא ערער על חתימת ידי עדים. ועל חתימת ידי הדיינין. ר' בא בשם רב יהודה שכן אם רצה לקיימו בכתב יד העדים מקויים. בכתב ידי הדיינין מקויים: אני אומה אפילו כעד אחד מדיין אחד' מקויים. יהב רשו לכתובא שיכתוב ולתתומייא שיחתומה. ר' בא בשם רב ירמיה צריכין העדים לכתוב המלוה הואת מאת' בניסן הוא ואנו איתרע' את זמנו. ר' זעירא בשם רב המנו' אשרת הדיינין אפי' רחוקה כמה כשר. א"ר מנא ויאות שכן אם רצה לקיימו אפילו בכתב אחד מקיים. רב אמר צריכין הדיינין לכתוב אישרנוהו כמעמד פלוני ופלוני. למה כדי שלא יהו מצוין להדים. מעתה אפי' באי זה יום ובאי זה שעה. ובאי זה מקום. גזר דין נפק מקומי רב ולא הוה כתוב בך. א"ר חגיי צריכין הדיינים מכירין את הגרונין. מעשה דוה ווייפן: ' הלכה ט שייר מקצת הגט כו'. מהו שייר. א"ר יוסי בר בון' כגון קים שריד וברור וגט פסול פשוט במקושר כשר ובלבד מאחריו. רב אמר' הדיינין חותמין אעיפי שאינן יודעין לקרות. אבל אין העדים חותמין אלא אם כן הוו יודעין לקרות אמר יבא עלי אם עשותי מימיי. א"ר חגיי קומי ר' יוסי לא בא קומי רב כבת יווני מזומי וקיימה בחותמיו. מתני' פליגא על רב גט שכתבו עברית ועדיו יוונית יוונית ועדיו עברית. עד אחד עברי ועד אחד יווני כשר. פתר לה כשהיו יודעין לקרות. ולא היו יודעין לחתום. ואם היו יודעין את שניהן יחתמו באי זה מהן שירצו. א"ר אלעזר דברי הכל היא. א"ר יוחנן דר' יהודה היא. א"ר יוסי לא כעיה מדעתו דר' יוחנן פליג. כשיטתו השיבהו. לאו דבו דו אמר בשם ר' זעירא' מכיון שאינו מצוי לזווג ולא זיווג. כיני מתני' כתב סופר ועד כשר. איש פלוני כשר. בן איש פלוני כשר. איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר. כתב תניתו ותניתתה 'פסול. ר' אבהו בשם ר' יוחנן אפי' כתב אינו כשר. ר' אבהו כתב אילף' רב חסרא כתב סמך. שמואל כתב תרותא: הלכה י כך היו נקיי הדעת שבירושלם בותבין. גט המעושה בישראל כשר ובגוים פסול כו'. שמואל אמר' פסול ופוסל בכהונה. שמואל אמר אין מעשין אלא לפסולין. שמואל אמר אין מעשין אלא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ותנינן' שצוה לא בנין דא אמר שמואל. והתנינן' המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס יותר מיכן יוציא ויתן כתובה. שמעו שהוא מוציא. שמענו שכופין: רב ירמיה בשם רב ישראל שעישו כמעשה גוים פסול. ובאומר איני זן ומפרנס. תני ר' חייה וגוים שעישו כמעשה ישראל כשר. אפי' אמר איני זן ומפרנס. א"ר יוסי מתני' אמרה כן והגוים אומרים לו וחובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרי' לך. ר' חייה בר אשי בשם איסי האומר איני זן ומפרנס כופין אותו להוציא. ר' ירמיה בעי קומי ר' אבהו וכופין. א"ל ואדיין את לי אם מפני ריח רע כופין לא כל שכן מפני חיי נפשו. אתא ר' חזקיה ר' יעקב בר אחא ר' יסא בשם ר' יוחנן האומר איני זן ואיני מפרנס אומרי' לו או זן או פרנס או פטור: הלכה יא יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת. ר' יסא בשם ר' יוחנן נירות הדלקין ושיחות בני אדם משיחין. התיב ר' זעירא קומי ר' יסא והא תנינן יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת. מגורש' הרי זו מגורשת אית לן מימר נירות דולקין לא סיחת בני אדם מסיחין. והכא סיחת' בני אדם משיחין. ר' יסא בשם ר' יוחנן' נבדק השם ונמצא מפי נשים ומפי קטנים בטל השם. רב אמר לא התירו בה אלא עד מפי עד בלבד: והא תני 'בית שמאי אין לי אלא היוצא משום ערוה בלבד. ומניין היוצאה וראשה פרוע צרדיה פרומין וורועותיה חלוצות. ת"ל כי מצא בה ערות דבר. מה מקיימין דבית שמאי. שלא תאמר היוצא משום ערוה אסור משום דבר אחר מותרת. א"ר שילא דכפר תמרתא קרייא מקשי על דבית שמאי לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה. מה אנן מקיימין אם לאוסרה עליו כבר הוא אסורה לו. אלא כן אנן קיימין ליתן עליו בלא תעשה: כתיב והדוה בנידתה והזב את זובו' זקינים הראשונים היו אומרים תהא בנידתה לא תכחול ולא תפקום עד שתבוא במים. אמר להן ר' עקיבה משם ראיה. אם את אומר כן אוף היא עצמה מביאה לידי כעירות והוא נתן את עיניו בה לגרשה. ואתייא חקנים כבית שמאי. וודר' עקיבה כבית הלל:

הדרן עלך המגרש וסליקא לה מסכתאר גיטין

הלכה ז: ותנינן תמן ר"מ כו'. שכנה היא בפ' שבועות הסיקון: הלכה ח: כתב סופר ועד כשר. פי' דפשטינן דלא חישינן שמא הבעל לא צוה לחתום לסופר אלא אם' לשנים אמרו לסופ' ויכתוב ולפלוני ופלוני עדים ויחתמו וחזו הכן עדי' לכתוב' דסופר שיאמ' אינו בעיניו כשר לעדות ואמתני' בלא רשות דבעל להכי משמעינן דלא חישינן: הלכה י: והתנינן המדיר כו'. פסל' היא בכתובו' פרק המדיר ע"ש: ו ' פסול כו'. עיין בגו' פ"גס וגר"ע שפי' פי' נהא' משב ליתן גט מן הדין שנת גט בדייני שראל ולין ו מוכפין אותו על לכופ' ים שאומרים עשה ידי ג שרא' אומר לך ונותן פה ש' ע"י דייני ישראל: [illegible] יא: יצא שכה הלכה כו'. פי' פטיה בעיר ליה קול פלונית שלא ע' השם לפלוני. נתקדשה, יסא בשם ר"י: תנ' קמי ר' נירות דולקי' כו'. פירש לא זו בלבד קול הברה אלא כגון נרות דילקות כו': אמר להן ר"ע כו' והוא נותן את עיניו בה לגרשה כו'. פי' דר"ע כדעתיה שאמ' אפילו מצא אחרת נאה הימנה ודרש קרא הכי אם לא תימצ' חן אל בה בעיניו או אם מצא בה ערוה' או דבר אל סרחון על כל אחד מאלו' דברי' הללו יכול לגרש. ועיין ברמב"ם שפי' פה שאוסר ר"ע היכה להלכה. אלא אמר שלא כלה מסכנה שמסכנה ולא יגרש את זאת והוא לא עברה עבירה כלל:

מראה מקום והגהות

א שבועות פ"ה ה"ד.
ב שבת י"ו ג' סוכה פ"א מה"ג ופ"ג ה"ד.
ג ע' ב"ב פ"י ה"א.
ד לעיל פ"ג ה"ב.
ה תוספתא פ' בתרא.
ו צ"ל: מלא ח"ו העדים וע' תוס' בבבלי ב"ב קס"ג ד"ה פשת.
ז פ"א ה"ד ופ"ח ה"ב.
ח ע' בבלי כתובו' כ"א.
ט ע' בבלי שם קע"א וב"ב קנ"ו.
י אולי צ"ל א"ר יוסי ברבי בון.
יא ע' בבליכתובו' ק"ט.
יב לעיל פ"ג פ"ד ד'.
יג ה"ג: כגון.
יד ע' בבלי פ"ג: סוטבפ פ"ט ה"ד.
טו כתובות פי"א ה"ז (ל"ד ג').
טז כתובות פ' ס"פ.
יז ע' בבלי פ"ט. ותוס' כתובות כ"ג.
יח לעיל פ"א, פ"ג ב'.
כ סוטה פ"א ה"א (ט"ו ב') ע"ש וספרי תצא רס"פ ועי' לעיל פ"א, פ"ט סע"ג.
כג ת"כ מצורע פ"ט, וע' בבלי שבת ס"ד.

ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין עליו
אלא עד אחד אילו ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר: ה
ר' אלעזר אומר אעפ"י שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני
עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט
אלא מפני תיקון העולם: ו' שנים[ב] ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו
נותן שניהן לזו ושניהן לזו לפיכך אם אבד אחד מהן הרי השני
בטל: ז' חמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית
ופלוני לפלונית והעדים מלמטן כולן כשירין וינתן לכל אחת ואחת.
היה כותב טופס לכל אחת ואחת והעדים מלמטן את שהעדים
נקרין עמו כשר: ח שני גיטין שכתבן זה בצד זה ושני עדים
עברים באים מתחת זה לתחת זה ושנים עדים יוונים באין מתחת
זה לתחת זה את שהעדים הראשונים ניקרין עמו כשר. עד
אחד עברי ועד אחד יווני עד אחד יווני ועד אחד עברי באין
מתחת זה לתחת זה שניהן פסולין: ט שייר מקצת הגט וכתבו
בדף השני והעדים מלמטן כשר. כתבו העדים בראש הדף מן
הצד או מאחריו בגט פשוט פסול הקיף ראשו של זה בצד ראשו
של זה והעדים באמצע שניהן פסולין. ראשו של זה בצד סופו
של זה והעדים מלמטן[ג] את שהעדים ניקרין בסופו כשר: י' גט
שכתבו עברית ועדיו יוונית יוונית ועדיו עברית. עד אחד עברי ועד
אחד יווני עד אחד יווני ועד אחד עברי כשר. כתב הסופר ועד כשר.
איש פלוני עד כשר. בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש
פלוני ולא כתב עד כשר. כתב חניכתו וחניכתה כשר. כך היו
נקיי הדעת שבירושלם כותבין. גט מעשה בישראל כשר ובגוים
פסול והגוים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך:
יא יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת. מגורשת הרי זו
מגורשת. ובלבד שלא יהא שם אמתלא. ואי זו היא אמתלא
גירש איש פלוני אשתו על תנאי זרק לה קידושין ספק קרוב לה
ספק קרוב לו זו היא אמתלא. בית שמאי אומרים לא יגרש
אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערות שנ' כי מצא בה
ערות דבר. ובית הלל אומרים אפי' הקדיחה תבשילו שנ' כי
מצא בה ערות דבר. ור' עקיבה אומר אפי' מצא אחרת נאה
ממנה שנ' והיה אם לא תמצא חן בעיניו וגו':

פרק תשיעי.

הלכה א. המגרש את אשתו' כו'. א"ר אילי[ה] טעם דר' אליעזר
ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. אפי' לא התירה אלא
לאדם אחד. שמעת' רובא ממתניתא. מתני' אמרה בשהותרה
לכל ואסרה לאדם אחד. שמועתא אמרה כשאסרה לכל והתירה
לאדם אחד. מה טעמא דר' אליעזר מיתה מתרת וגט מתיר.
מה מיתה מתרת ומחצה אף הגט מתיר ומחצה. מה טעמא
דרבנין ויצא' מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. הקיש הוייתה
ליציאה. מה (המיתה) יציאתה אין לה יציא' אצל אחר. אף
הוייתה אין לה הוייה אצל אחר. לאחר מיתתו של ר' אליעזר
נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו של ר' אליעזר. ר' אלעזר
בן עזריה. ור' יוסי הגלילי. ור' טרפון. ור' עקיבה. אמר להן
ר' יהושע אין אתם משיבין את הארי לאחר מיתה. השיב ר'
טרפון הרי שאמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה
ונישאת לאחיו ומת בלא בנים היאך זו מתייבמת לא נמצא מתנה
על הכתוב בתורה' וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל.
מעתה לא ישא בת אחיו שלא יתנה על הכתוב בתורה. א"ר יוסי בי ר'
בון סברה טעמא תמן התורה אסרתה עליו ברם הכא הוא אסרה עליו.
התיב ר' חגיה בשם ר' פינחס ניתני שש עשרה נשים כר' אליעזר.
א"ר מנא כבר איתמר טעמא תמן התורה אסרה עליו. ברם
הכא הוא אסרה עליו. ר' ירמיה בעי הרי שאמר לה הרי את
מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה וניסית לאחיו ומת (בלא
בנים) היאך זה מתיר מה שאסר הראשון. מילתיה אמרה
שמיתתו גירושין ומתירין כוה מה שאס' הראשון. א"ר ירמיה לא
אמר אלא שמיתתו גירושין. הא נישואין לא. א"ר יוסי הגלילי
מצינו בתורה האסור לזה מותר לזה. והמותר לזה אסור לזה.
אסור לאחר אסור לכל אדם מות' לאחר מותר לכל אדם. השיב
ר' עקיבה הרי שהי' זו שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמצאת
אלמנה לו וגרושה לכל אחיו הכהנים. וכי במה החמירה תורה
בגרושה או באלמנה. החמירה התורה בגרוש' יותר מן האלמנה.
ומה אם גרושה חמורה לכל לא נאסרה ממה שהותר בה מצד
גירושין שבה. אלמנה קלה אינו דין שתיאסר ממה שהותר לה
מצד אשת איש שבה. אפי' אצלו נגע בו גירושין. ומה אלמנה
(וגרושה) נאסרה ממה שהותר לה מצד אשת איש שבה. גירושין
החמורין לא כל שכן שתיאס' ממה שהותר לה מצד גירושין שבה.
ר"א הרי שאמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני
והלכה וניסית לאחר וילדה ממנו בנים ומת והלכה וניסית לאותו
לא נמצאו פליה מן האחרון ממזירין. מילתיה אמרה שאין גירושין
מתירין מה שאסר הראשון. א"ר שמי מצינו אשה בתחילה אין
חייבין עליה משום ערוה ובסוף חייבין עליה משום ערוה. א"ל
ר' מנא למה זה דומה לאחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על
מנת שתבעלי לאיש פלוני בתחילה הוא אסו' לבעל עבר ובעל
הותר הגט למפרע: א"ר יוחנן הלכה כר"ש בן אלעזר היא. דר"ש
בן אלעזר אמר[ד] לעולם אינו גט עד שיאמר בשעת מתנה הרי
זה גיטך. רבי יעקב בר אחא בשם ר' ינאי אף ר"ת פסול אין
בה. כהנא אמר זאת אומרת לא חשו. אין תימר חשו עד
שהוא כירה דאמר לה הרי את מותרת לכל אדם. א"ר אחא זאת
אומרת שחשו' אין תימר לא חשו כל מה שכיחו לגרש יגרש.
א"ר זעירא תני שילא כר ביני כל שאילו בתני' על מנת פסול.
כל שאילו נתנו על מנת פסול: הלכה ב הרי את מותרת לכל
אדם כו'. לית כאן ספק גירושין אלא גירושין ממש.[ה] כיצד
ספק קידושין כיי דתנינן תמן זרק לה קידושין ספק קרוב לה ספק
קרוב לו והו ספק קידושין. והכא הוא זרק לה גיטה ספק
קרו' לו ספק קרוב לה והו ספק גירושין. ר' יוחנן בשם ר'
חלפתא רמן תוה וכולן אם ניסית לא תצא שלא להוציא ליזה
על בניה. כהו שניסית לשוק בגט זה לא תצא כדי ליזוק צרתה
לאביה. צרתה שנישאת לשו' בגט זה תצא. בתו שנישאת
לאחיו אפי' לאביה לא תצא. תני ג' שטרו' הללו גובה מבני
חורין ואינה גובה מן המשועבדין. א"ר בא הדא דתימ' בשלא
החזיק שטר ביד המלוה. ולמה אינו גובה ר' ביסנא אמר מפני
קטניא. רבי אבונא אמר מפני פסול והכא מפני שהוא פסול.
התיב ר' אבין עד כדון בשלוה חזקן שיעבד הזקן חכא אית לך
מימר מפני קטניא לא מפני שהוא פסול. התיב ר' אבין והתני
אף בגיטי נשים. אית לך מימ' מפני קטניי לא מפני שהי'
פסול והכא מפני שהוא פסול: הלכה ג גופו של גט הרי את
מותרת לכל אדם כו'. ר' אחא אמר כריתות לא התפיסה
התורה שם כריתות אלא עזה שיש בה הוייה. א"ר מנא ובלחוד
דלא יימר והין. ר' מנא בעי הרי את ברשו' עצמך א"ר
יוסי בי ר' בון צריך שיאמר הרי את בן חורין. הרי את של
עצמך. מתני' אמרי כן הרי אתה בן חורין הרי אתה של עצמך:
הלכה ד ג' גיטין פסולין כו'. רבי יוחנן בשם ר' ינאי וכולן
בכתב ידים. רבי לעזר שאל עדים יש כאן בכתב ידים מה
אני צריך. רב ירמיה בשם רב וכולהם בכתב ידים חוץ משעדיו
עמו. אמר רב המנונא הללו חוביהון על גרמיהון דאינון שקיבלו
עליהן לשקר לחתום בגט שאין בו זמן. ר' בא בר המנונא רב
ארא בר אחא בשם רב דר' מאיר היא. מה תמית מימ' כן.
א"ר מנא בגין דאמר רב הונא בשם רבי[ו] כל ההן פרקא דר'
מאיר חוץ משינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה דלא תסבור
מימר קיימיה דר' מאיר היא תנייה דרבנן לפום כן צריך מימר
דר' מאיר היא. א"ר יוסי בגין דרב ושמואל תריהון אמרין
הלכה כר' לעזר ודלא תסבור מימר אוף הכא לפום כן צריך
מימר דר' מאיר היא: הלכה ה רבי אלעזר אומר אעפ"י שאין
עליו עדים כו'.[יא] רב ושמואל תריהון אמרין הלכה כר' אלעזר.
ר' יוחנן בשם ר' רב ינאי דברי חכמים פסול.
אחא שברא קומי ר' יוחנן בכוהנה ובעא למיעבר כהדי דר'
ינאי כה"ש דרב ושמואל פליגין אחא קומוי אפי' ישראל ושמע
מינה. ר' יהושע בן לוי אמר דברי הכל כשר. והא ר'
אלעזר אמר כשר. ורב אמר פסול. מה כינדו ר' אלעזר אמר
כשר וגובה מנכסין משועבדין. ורבנין אמרין פסול וגובה מנכסין
בני חורין: הלכה ו שנים ששלחו שני גיטין שוין כו'. ר' אלעזר בי ר'
יוסי בעא[יב] קומי ר' יוסי כמה דאת אמר גט אחד פסול
בשתי נשים. ודכוותה והוא שני גיטין פסולין בשתי נשים.
א"ל וכיני. א"ל והא תנינן שנים ששלחו שני גיטין שוין
ונתערבו נותן שניהן לזו ושניהן לזו. תמן זו כרות לשמה
וזו כרו' לשמה תערובת היא שגרמה. ברם הכא לא זה כרות
לשמה ולא זה כרות לשמה מכיון שנתנו לה יעשה כמי שכרות
לשמה משעה ראשונה: הלכה ז' חמשה שכתבו כלל בגט כו'.
א"ר יוחנן בשם ר' ינאי[יג] ושואל אני בשלום פלוני חוקה על
הכל חתם. שואל אני בשלו' פלוני לא חתם אלא על שאילת
שלום בלבד. ר"ש לקיש אמר אפי' אמר שואל אני בשלום פלוני
חוקה על כל חתם. אי זהו כללו של ר' יוחנן איש פלוני
מגרש את פלונית ופלוני לפלונית. אי זהו כללו של ר"ש
לקיש אנו פלוני ופלוני מגרשין את נשותינו ממקו' פלוני. א"ר
זעירא מודה ר' יוחנן שאם הזכיר גירושין לכל אחת ואחת שהוא
צריך טופס ועדים לכל אחת ואחת. חייליה דר' יוחנן מן הדא[טו]
שאיני נתנה לזה ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחת ואחת.
א"ר יוסי מתני' מסייעא לר' יוחנן היה כותב טופס לכל
אחת ואחת והעדים מלמטן את שהעדים נקרין עמו כשר. שמואל
אמר פרטו של ר' מאיר כללו של ר' יהודה ופרטו של ר' יהודה
כללו של ר' מאיר. אמר שמואל בשם ר' זעירא מילתהן דרבנין
אמרין שאין פרטו של ר' מאיר כללו של ר' יהודה ופרטו
של ר' יהודה כללו של ר' מאיר. דמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי
ושואל אני בשלום פלוני חוקה על הכל חתם. שואל אני בשלו'

פירוש

טעמא דר"א כו'. אבל בבבלי איתא מתם אמר קרא דכתיב ואשה גרוש' מאישה לא יקשו אפילו לא נתגרש' אלא מאיש' דאמר לה הרי את מגורש' ממני ומי את מותרת לכל אד' פסולה לכהונה אלמא גט הוא והכא דגריה לכל אדם חוץ מזה מותרת לאחרים וחכמי' אומרי' דאסרי אסור בכהונה שאני שריבה הכתוב נכם אלמא יתירות ומע"נ דהרי גט לפסולה לכהונה לא הוי גט להתירה לאחרים ולא אסרי אלא באומר הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני או חוץ מפלוני אבל אי אמ' לה הרי גיטך ע"מ שלא תנשאי לפלוני פתו רבנן דהוי גט שהרי מותרה לכל אדם נשמירת התנאי אלא שהתנ' עמה שלא תינשא' לאותו פלוני והוי כשא' תנאי באלמא. ואמרי רבנן לסגרם לומר הרי זה גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני אלא יאמרו כשותיהם נותנים זה לזה נמתנה. וכל תנאי שמתנ' אדם בגט קודם כתיבת הגט אע"פ שלא נכתב התנאי בתוך הגט פסול אלא אמר שנתנו לידה מתנה מה שהוא רוצה להתנות: הלכה ה. בגין דרב ושמואל כו' הלכה כרבי לעזר כו' צריך מימר דר' מאיר היא. ובבבלי נפסקו הלכה כרבי לעזר. והטעם דעידי מסירה כרתי ומ"ש גרסנ"ס וגרס"ש: הלכה ז. הדא שאיני נותנה כו'. משנה היא בפ"י דנדרים ע"ש:

מראה מקום והגהות

[א] לעיל פ"ט ה"ט.
[ב] כ"ט: גמטלט.
[ג] יבמות פ"ו ה"ד.
[ד] סוטה פ"ז כ', לעיל פ"ט סע"ג. ופירש בעדבר רנ' פ"ט חית"ס.
[ה] ע' בבלי פ"ב:
[ו] בבלי פ"ג. ותוספתא פ"ו.
[ז] כתובות פ"ט פ"א ב"פ פ"ו ס"ט ובבלי בפרקין ס"ד ה"ב. וע' לקמן קידושין כ"ט ג'.
[ח] י"נ: לאחר.
[ט] לעיל פ"ג כ', פ"ט ג'.
[י] ע' בבלי פ"ד.
[יא] יבמות פ"ג ה"ט, ע"ש.
[יב] לעיל פ"ח ה"ה (פ"ט נ').
[יג] ע' ב"ב פ"י ה"י ולעיל פ"ג ה"ב.
[יד] לעיל פ"ד ד'.
[טו] שבועות פ"ה ה"ד.
[טז] נדרי' פ"ט ס"ו.

לעניין הקידושין כו'. ריש לקיש בשם אבא כהן ברדלא אם זכה במציאה בתוך ארבע אמות. מה טעמא חנה בעוני הכינותי לבית יי' זהב ככרים מאה אלף וכסף אלפים ככרים ולנחושת ולברזל אין משקל כי לרוב הכינותי ועצים ואבנים הכינותי. ועליהם תוסיף. אמר רבי יונה אמר רבי הושעיה בעי מה אנן קיימין אם בתוך ארבע אמות עשיר הוא. ואם חוץ לארבע אמות יש אדם מקדיש דבר שאינו שלו. קיימונה במקדיש ראשון ראשון. אמר רבי אבון מהו בעוני שאין עשירה בפני מי שאמר והיה העולם. דבר אחר רבה בעוני שהיה מתענה ומקדיש סעודתו לשמים. התיב רב אידי קומי ריש לקיש והתנינן ראה את המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה. תיפתר שלא אמר יזכו לי ד' אמות. והתנינן נפל לו עליה פרס טליתו עליה מעבידין אותו הימינה. עד היא כשלא אמר יזכו לי ארבע אמות. והא תני ר' חייה שנים שהיו מתכתשין על העומר ובא אחר וחטפו זה שחטפו זכה בו. עד הם כשלא אמרו יזכו לנו ארבע אמות. ר' יסא בשם ר' יוחנן זו בגיטין מה שאין כן במתנה. רובה דר' יוחנן ורובה דריש לקיש. רובה דר' יוחנן מה אם מציאה שאינו זוכה בה מדע' אחר הרי הוא זוכה בתוך ארבע אמות. מתנה שהוא זוכה בה מדעת אחר לא כל שכן. רובה דר"ל מה אם מתנה שאם זכה בה בתוך ארבע אמות הרי הוא זוכה מדעת אחר מציאה שהוא זוכה בה בתוך ארבע אמות לא כל שכן. התיב ר' זעירא קומי ר' יסא והא תנינן וכן לעניין קידושין. א"ל הוא גיטין הוא קידושין. והא תנינן וכן לעניין החוב. א"ל שכן אם אמר לו זורקהו לים ויהא מחול לך מחול לו. מעתה אפי' קרוב ללוה זכה הלוה ותנינן קרוב ללוה הלוה חייב. שכן אם אמר לו זורקהו עד שיכנס לרשותו ואריין לא נכנס לרשותו. אמר רבי אבין כל אילין מתיבתא דהוה ר' זעירא משיב קומי ר' יסא וריש לקיש משיב קומי רבי יוחנן והוא מקבי' מינייהו פתר לה כאילין פתרייתא: ר' אבין בשם חזקי' כסבר חלבלר שנו. א"ר אלעזר מתני' בגג שיש לו מעקה והוא שירד לאויר מעקה ושאין לו מעקה והוא שירד לאויה ג' שהן סמוכין לגג שכל ג' שהן סמוכין לגג כגג הן. ר' יעקב בר אחא ר' בא בר המנונ' בשם רב ארא בר אחוו' לעניין שבת שכל ג' שהן סמוכין למחיצה כמחיצה הן. א"ר יסא דלא דמיא גיטין מלמעלן ושבת מלמטן. גיטין אפי' לא נח. שבת עד שינוח: ר' אמי בשם ר' יוחנן והוא שירד לאויר מחיצות. ר' אימי בעא קומי ר' יוחנן מתני' דר'. דר' עבר מחיצה כממשו. א"ל דברי הכל היא הכא תניתן. ותיבינה רבי אומר מקודה. זאת אומרת אינה מקודה. מה בין גיטין ומה בין שבת. אמר ר' אבא בשבת כתיב לא תעשה מלאכה. נעשית היא מאיליה. ברם הכא ונתן בידה ברשותה: הלכה ד' בית שמאי אומרים כו'. רב יהודה בשם שמואל והלך אם נישאו לא תצא שלא להוציא ליזה על בניה. אנן תנינן מאח' שכתבו לה. אית תניי תני מאחר שנתנו לה. מאן דאמר מאחר שכתבו לה מסייעא לבית שמאי. מאן דאמר מאחר שנתנו לה מסייע לבית הלל: הלכה ה' כתב לשם מלכות שאינה הוגנת. לשם מלכות מדי כו'. ר' יוחנן בשם רבי ינאי עשו את הוולד ממזר מפני הסכנה. רב הונא בשם רב יכל הדא פירקא הדים חוץ משינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה. ר' מנא בעא קומי ר' יסא אף המגרש. א"ל לית פירק' דידכו אלא דידך: הלכה ו' הכונס את יבמתו כו'. לא היתה צריכה להנשא אלא להתייבם. וזו היא יבמה שניסת בלא חליצה. ר' ירמיה אמר זה חולץ וזה מקיים. ר' יהודה בן פזי בשם ר' יוחנן תצא. ר' יוסי שאל לר' פינחס היך ר' סבר. א"ל כר' ירמיה. א"ל חוור בך דלא בן אנא כתב עלך זקן ממרא. א"ר זבידא מתני' מסייעא לרבי יוחנן תצא מזה ומזה וי"ג דברים בה דברי רבי מאיר שאמר משום רבי עקיבה. וחכמים אומרים אין ממזר מיבמה הא לצאת תצא: הלכה ח' כתב הסופר וטעה כו'. מה אנן קיימין אם בשטעת אף ר' לעזר מודה. אם בשלא טעה אוף רבנן מודיי. אלא כן אנן קיימין בסתם ר' אלעזר חשש שמא לא טעה ורבנין חוששין שמא טעה. ר' אלעזר אומר אם על אתר יצא אינו גט ואם לאחר זמן יצא הרי זה גט שלא הכל מן הראשון לאבד זכות של שני. אי זהו על אתר רבי זעירא אומר עד שלא נתארסה ונתארסה. ר' יצחק בר חקולה אמר עד שלא ניסית וניסית. מתני' מסייעא לר' זעירא לא הכל מן הראשון לאבד זכותו מן השני: הלכה י' כתב לגרש את אשתו ונמלך כו'. ר' יוחנן בשם ר' ינאי אין בה משום יחוס כהונה. ואין בית דין מזהמין אותה. אחא עברא קומי ר' חייה רובה ועבד כבית הלל. אמ' לית רב מה ראית להכנים עצמך לםספק הזה המרובה. א"ל ר' ישמעאל בי ר' יוסי הוה עמי וקרא עלידהן טובים השני' מן האחד: המסלדת בבנה בית שמאי פוסלין. ובית הלל מכשירין. שתי נשים שהיו מסלדות זו את זו בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין: הלכה יא המגרש את אשתו ולנה עמו כו'. א"ר מנא בית שמאי כדעתהון. ובית הלל כדעתהון. בית שמאי דאינון אמרין פוטר אדם את אשתו בגט ישן אינון דאמרין אינה צריכה הימנו גט שני. וב"ה דאינון אמרין אינו פוטר בגט ישן אינון דאמרין צריכ' הימנו גט שני. אמר רבי יוסי בר בון בית שמאי כדעתהון ובית הלל כדעתהון:

בית שמאי דאינון אמרין לא יגרש אדם את אשתו אלא אי"כ מצא בה ערוה אינון דאמרין מוזהמת היא מלפניו ואינו חשוד עליה לפיכך אינה צריכה ממנו גט שני. בית הלל דאינון אמרין אפי' הקדיחה תבשילו אינון דאמרין אינה מוזהמת מלפניו והוא חשוד עליה לפיכך צריכה ממנו גט שני. המגרש את אשתו לא תדור עמו לא באותה חצר ולא באותו מקום. אם היתה חצר של אשה איש מפנה. ושל איש אשה מפנה. של שניהן מי מפנה מפני מי. אשה מפני איש ואם יכולין הן זה פותח לכאן וזה פותח לכאן. במה דברים אמורים בזמן שנישאו. הא לא נישאו לא. ובכהנ' אפי' לא נישאו. והארוסה שביהודה כנשואה היא. החולץ ליבמתו אע"פ שעשה מאמר הרי זה לא יפנה שאין מאמר קונה קנק נמור: הלכה יב גט קרח הכל משלימין עליו כו'. ומניין לגט המקושר. א"ר אימי כתיב ואקח את ספר וגו'. ואת יזה המקושר. ואת הגלוי זה הפשוט שבמקושר. ואת המצוה ואת החוקים. חוקים ומשות בין זה לזה שוה כשנים וזה כג'. זה מתוכו וזה מאחריו. ר' בא בשם רב יהודה פשוט עדיו לרחבו. מקושר עדיו לארכו. א"ר אידי בין קשר לקשר העדים חותמין ובלבד מלמעלן וחש לומר שמא זייף. סבר רב נחמן למימר לעולם אין העדי' חותמין בו מלמטן עד שיקראו בו למעלן אני פלוני בן פלוני מקבל עלי כל מה שכתוב בו מלמעלן. וחש לומר שמא מחק וחזר וזייף. סבר רב הונא מקוב' עלי מקובל עלי שני פעמים פוסל בה. חש לומר שמא כתב דברים אחרים וחזר ומחק וזייף. סבר רב הונא מחק פסול אפי' קיים. א"ר יוחנן לית בה תצא. א"ר אימי כמה קופין דעוברא הוה עליל קומי ר' יוחנן וקומי ריש לקיש ואינון אמרין פוק ושלם כר' עקיבה: א"ר יוחנן מתני' במחוסר עד אחד ובלבד מג' ולמעלן שנים וג' למעלן פסול ואחד מג' ולמט' כשר. ר' מנא בעי עד כדון ברצפין היו מסורגין. כיי דמר יפגעון בהרחק עדות שלא באו אלא בהכשירו של גט. ובא כאן. הוו תשעה מתיר שנים ומחתם שנים. או אין שני העדים בגט המקושר כמם. הוו חמשה פשטא שהוא מתיר אחר ומחתם אחד. נמצאת אומר התרתו מתרתו. וכר' חנינה בן גמליאל דר' חנינה בן גמליאל או' התורף כשר שאפילו קושר ואחר כך חותם. הדא דתימא בשקושר כולהם ואחר כך התמו ג' הראשונים אבל אם קושר ג' הראשונים וחותם אפילו מקשר ומחתם כמה כשר. ח"ל. גט המקושר בקשר ואחר כך מתתם. היה מקשר ראשון ראשון ומחתמן. פשט' ראשון ושני לא נמצאו חתומין בגט המקושר. מה אנן קיימין אם כשקשרו וחתמו מבפנים כל עמא מודיי שהוא יכול לעשות פשוט. אם בשקשרו וחתמו מבחוץ כל עמא מודיי שאינו יכול לעשותו פשוט. אלא כן אנן קיימין בשקשרו מבפני' ואחר כך חתמו מבחוץ בהא ר' חנינא בן גמליאל אומר יכול הוא לעשותו פשוט. ורבנין אמרין שאינו יכול לעשותו פשוט. השיב ר' על דברי ר' חנינה בן גמליאל גופו של גט מוכית עליו אם פשוט הוא ואם אינו פשוט. אי זהו גופו של גט. א"ר בא כיי דמר רב הונא לעולם אין העדים חותמין בו מלמטה עד שיקראו בו מלמעלן אני פלוני מקובל עלי כל מה שכתוב בו למעלן. והא תני טופס שטרו' כן הוא. א"ר מנא טופס שטרות מקושרין כך הוא. א"ר אבין אפי' תימר הוא פשוט הוא מקושר. מקשר הוא מעכב פשוט אינו מעכב. ר' אחא אמר במוסיף על הלכי' פשוט כשני ומנהג כג' עשין אותו כג'. מקושר מאחוריו מנהג מתוכו ומאחוריו עשין אותו מתוכו ומאחוריו. תניתה הכא ותניתה תמן (כשר). הוי צריכה מיתני' כאן ותמן. אילו תנינתה הכא ולא תנינת' תמן הוינן אמרין הכא על שהוא חומה בעדיו' פסול תמן על ידי שאינו חומר כעדיו' כשר. הווי צריכ' מיתנייא תמן. או אילו מיתנייא תמן ולא מתנינן הכא הוינן אמרין תמן על ידי שהוא נוכה בו פסול והכא על ידי שאינו נוכה בו כשר. הווי צריכה מיתניא הכא וצורכה מיתנייא תמן:

הדרן עלך הזורק גט לאשתו.

א׳ המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותר' לכל אדם אלא לאיש פלוני ר' אליעזר מתיר. וחכמים אוסרין. כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזו' ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם. אם כתבו כתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול: ב׳ הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך לאחיי ולאחיך לעבד לנכרי ולכל מי שאין לה קידושין עליו כשר. הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין ולכל מי שיש לה עליו קידושין אפי' בעבירה פסול: ג׳ גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם. רבי יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין. גופו של גט שיחרור הרי את בן חורין הרי את לעצמך: ד׳ שלשה גיטין פסולין ואם נישאת הוולד כשר. כתב בכתב ידו

ראה את המציאה כו'. משנה ס"פ פרק קמא דבבא מציעא: שנים שהיו מתכתשין כו'. פירש חולקים ופריכים זה עם זה: מה אם מציא' כו'. סייעתי ליה כ"י פ"ק דמציעא דף ס"ג ע"ג ע"ש: הלכ' ז': ר"ג דברים הן. פירש הם הגוטים כמשנה ה' ע"ש: הלכה י': המסלדת בבנה. פי' המשחקת ומחככת בבנה. ובבבלי פרק בן סורר פי' המסוללת ע"ש: הלכה י"ב: כמה קופין דעוברא כו'. פי' קושת קללות שטרות:

מראה מקום והגהות

א פיא' פ"ד ה"ג. ב ע' ב"ם ז' ב'. ג ב"ם פ"א מ"ד. ד פיאה שם. ה ב"ש שמ"ט זוכה. ו עירובין פ"י, כ"ו, ב'. ועי' בבלי בפרקין ע"ט. ז שבת פ"א ה"א (י"ב ד'). ח לקמן פ"ט ה"ד (כ' ב'). ט יבמו' פ"י ה"ג. י ע' בבלי פ"ז יא יבמו' פ"י ה"ה ופי"ג ה"ד. יב ע' מגילה פ"א ה"ד. יג ע' בבלי יבמות ע"ה. יד פ"ט פי"א וע' סוטה פ"ח ב' ולקמן סוף פרקין. טו ע' בבלי כתובות כ"ח. טז יבמות. יז ב"ב פ"י ה"א. ע"ש. יח נ"ל: זאת הפשוט שבמקושר. יט לעיל פ"ב ה"ד ולקמן פ"ט ה"ח. כ ע' יבמו' פ"ט ס"ג וסכו' רפ"ג.

בירושלם מפני התערובת שמא תמות אחת מהן ונמצאו דמי חטאות מתות מעורבות בהן. בעילת׳ מהו. אית תניי תני בעילתה ברורה. ואית תניי תני בעילתה ספק. מאן דאמר בעילתה ברורה מביא אשם תלוי ומאן דאמר בעילתה ספק מת פטור. לא מת מביא חטאת: הלכה ה׳ הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז כו׳. תני ״לא הספיקה ליתן עד שמת רבן שמעון בן גמליאל או׳ תינתן לאביו ולאחיו והיא פטורה מן החליצה ומן חייבום. אף בקידושין כן. הרי את מקודשת לי על מנת שאתן ליך מאתים זוז ולא הספיק ליתן לה עד שמת רבן שמעון בן גמליאל אומר אביו ואחיו נותנין לה והיא זקוקה לחליצה ולייבום. א״ר יוחן כשאברה באונס אנן קיימין עשו אותה כמתנה שומר חנם לְהִי׳ פטור מן השבועה א״ר יוסה וכא אתינן מיתני שומר חנם לְהוי׳ פטור מן השבועה. אלא כשאברה בפשיעה אנן קיימין דמים עשו אותה כאיעטלות. רבנין אמרין אחת זו ואחת זו משום תנאי גיטין: הלכה ו׳ הרי זה גיטך ע״מ שתשמשי את אבא כו׳. א״ר חייה בר בא כתייו והוא שתשמשיט כל צורכו. והוא שתניקי כל צרכו ״אפילו לא שימשתו כל צורכו. אפי׳ לא הניקתו כל צרכו. אלא אפי׳ שימשתו שעה אחת. אפי׳ הניקתו שעה אחת. לאחר מיתה אפי׳ לא שימשתו ולא הניקתו כלום. מתני׳ פליגא על ר״ש לקיש. כמה הוא מניקתו שתי שנים. ר׳ יהודה אומר שמונה עשר חדש. א״ר אבין בשבר מניק׳ שנו: א״ר אבהו בשם ר׳ יוחנן ״סדר סימפון כך הוא אנא פלן בר פלן מקדש ליך אנת פלנית בת פלן ע״מ ליתן לך מיקמת פלן ומנכסיך ליו׳ פלן דאין אתא יום פלן ולא כנסתיך לא יהוי לי עליך כלום. אירע לו אונס ר׳ יוחנן אמר אונסא כמאן דלא עבד. ר״ש לקיש אמר אונסא כמאן דעבד. על דעתי׳ דר״ש לקיש אין הוה צריך למיעבד ואין אתא יום פלוני ולא כנסתיה לי לא יהוי לי עליך כלום. ר׳ יוחנן מי דמיך פקיד לבנתיה די יהוון עבדן כר״ש לקיש אמר שמא יעמד כ״ד אחר ויסבר דכוותי׳ ונמצאו בניו באין לידי ממזרות: חד בר נש אקדם פריטין לאלפא וגנב נהרא. אתא עובדא קומי רב נחמן בר יעקב הא אילפא איית נהרא. אבא בר הונא בשם ר׳ אבא הוה מצלי דייגב נהרא בגין דניסב פריטוי. ״א״ר יוחנן ורבי בא סברין כרבן שמעון בן גמליאל. חתכה ״כמי שעיכבת. נתתך ידה כמי שלא עיכבה: הלכה ח׳ הרי זה גיטך כו׳. ליירא מילה. ר׳ לעזר אמר לביתו. ר׳ יוחנן אמר למקומות. מתני׳ מסייעא למאן דאמר לביתו. הגיע לעכו וחזר בטל התנאי. א״ר חנניי קומי ר׳ יוסה תיפתר כמאן דאמר ״עכו כארץ ישראל לגיטין. ואפי׳ תימר עכו כארץ ישראל לגיטין שמא לתנאי גיטין. ואסור להתייחד עמו מכבר שמא יעבור מכנגד פניה שלשים יום ונמצא גיטו׳ גרול מבנה: הלכה י׳ אם לא באתי מיכן ועד שנים עשר חדש כו׳. מה טעמא דר׳ יוסי בגין דאקדים כתיבה והא ״אקדים נתינה ואתון אמרין אינו גט. ר׳ חייה רבה בעא קומי ר׳ הרי זה גיטך לאחר החג. א״ל כל שלשים יום שלאחר החג כלאחר החג הן. ר׳ בינון בר חייה בעא קומי ר׳ זעירי הרי גיטך ערב הפסח ואפי׳ כמאן דאמר כל שלשים שלאחר החג כלאחר החג הן כל שלשים שלפני הפסח אינו כלאחר הפסח. ר׳ זעירא בעא קומי ר׳ יוסא אמר ״קונם יין שאני טועם כמוצאי שבת א״ל במוצאי שבת אסור ערב שבת מותר ימים שבנתי׳ צריכה. והכא מוצאי שבת ההי זה גט. ערב שבת אינו גט. ימים שבנתיים צריכ׳:

הדרן עלך מי שאחזו קורדייקוס.

א. הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצירה הרי זו מגורשת זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצירו אפי׳ עמה במיטה אינה מגורשת. לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת: ב׳ אמר לה כינסי שטר חוב זה או שמצאתו מאחוריו קורא׳ והוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך. נתן בידה והיא ישנ׳ ניעורה קורא׳ והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך. היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה (קרוב לה) מגורש׳. ״קרוב לו אינה מגורשת. מחצה למחצ׳ מגורשת ואינה מגורשת: ג׳ וכן לעניין הקידושין ולעניין החוב אמר לו זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה זכה הלוה קרוב ללוה הלוה חייב. מחצה למחצה שניהן יחלוקו. היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת. הוא מלמעלן והיא מלמטן וזרקו לה כיון שיצא מרשו׳ הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת: ד׳ בית שמאי אומרים ״פוטר אדם את אשתו בגט ישן ובית הלל אוסרין ואי זהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה: ה׳ כתב לשם מלכות שאינה הוגנת לשם מלכות מדי ולשם מלכות יון לבניין הבית ולחורבן הבית. היה במזר׳ וכתב במערב. במערב וכתב במזרח תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה. אין לה ״לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות על זה ועל זה ואם נטלה מזה ומזה תחזיר והולי׳ ממזר מזה ומזה. לא זה וזה מיטמין לה ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא כבהפרת נדריה. היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה בת לוי מן המעשר ובת כהן מן התרומה אין יורשיו של זה ויורשיו של זה יורשין כתובתה. מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין. שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האילו בה: ו׳ כל העריו׳ ״שאמרו צרותיהן מותרות. הלכו צרות האילו וניסאו לאחר ונמצאו איילוניות תצא מזה ומזה וכל הדרכים האילו בה: ז׳ הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונישאת לאחר ונמצאת זו שהיא איילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: ח׳ כתב הסופר ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה לאחר וזמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש והשובר מיד האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האילו בה: ט׳ ר׳ אליעזר אומר אם על אתר יצא אינו גט ואם לאחר זמן יצא הרי זה גט. שלא הכל מן הראשון לאבד זכותו של שני: י׳ כתב לגרש את אשתו ונמלך ב״ש אומרים פסלה מן הכהונה. ובית הלל אומרים אע״פ שנתנו לה על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונ׳: יא המגר׳ את אשתו ״ולנה עמו בפונדקי בית שמאי אומרים אינה צריכה ממנו גט שני. ובית הלל אומרים צריכה. אימתי בזמן שנתגרשה מן הנישואין. ומורין בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה ממנו גט שני. מפני שאין לבו גס בה. כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים האילו בה: יב גט קר׳ הכל משלימים עליו כדברי בן ננס. ר׳ עקיבה אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראוין להעיד במקום אחר. אי זהו גט קרח כל שקשריו מרובין מעדיו:

פרק שמיני

הלכה א. הזורק גט לאשתו כו׳. וכתב ״ונתן בידה. אין לי אלא בידה. בגינתה בחצירה מניין ת״ל ונתן ונתן. עד כדון ״כר׳ ישמעאל. כר׳ עקיבה. תני ר׳ ישמעאל ויקח את כל ארצו מידו עד ארנן. וכי מידו לקח. אלא מהו מידו מרשותו. וגינתה וחצירי׳ אינן משועבדין לאיש לאכילת פירות. ר׳ יהושע בשם ר׳ ינאי עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך״. ר׳ יצחק בר חקולה בשם ר׳ הושעי׳ אפילו לא כתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך. ואתייא דר׳ ינאי כרבנין ודר׳ הושעיה כר״מ. דר׳ ינאי כרבנין דרבנין אמרין על ידי שיד העב׳ כיד רבו הוא זכה גיטו מדו. וגינת׳ וחצירה הואיל והן משועבדין לאיש לאכילת פירות עד שכתוב לה דין ודבר׳ אין לי בנכסיך. וקשיא על דרבנין הוא יד העבד כיד רבו והוא זכה גיטו. ודר׳ הושעיה כר׳ מאיר. דר״מ אמ׳ על ידי ״שאין האש׳ כיד בעלה הוא זכתה גיטה מידו וגינתה וחצירה אע״פ שהן משועבדין לאיש לאכילת פירות אפי׳ לא כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך. נפלו לו נכסים ולה אפי׳ כתב כמי שלא כתב. היה נשוי את בת אחיו אפי׳ כתב כמי שלא כתב. נתן לה אחר מתנה ואמר לה על מנת שלא יהא לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך. אפי׳ לא כתב לה כמי שכתב. ר׳ ירמיה בעי זרקו לה בחצר שאינ׳ של שניהן מהו ר׳ אחא בשם ר׳ חנינא צריכי לרבנין. א״ר אבין מחלוקת רב ור׳ חייה רובה דסד׳ ר׳ שמואל רבי זעירה רב חייה בה אשי בשם רב ״אין משיכה קונה בחצר שאינה של שניהן. ותני רבי חייה ופליג אימתי אמרו המטלטלין נקנין במשיכה ברה״ר או בחצר שאינה של שניהן: ״אבל ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו ברשו׳ המוכר זכה. לא קנה אלא עד שעה שיגביה או עד שעה שימשוך ויוצא חוץ מרשות הבעלים. ברשות זה שהוו מפקדין אצלו לא קנה עד שיזכוהו כהן או עד שישכיר לו את מקומו. שלא בר ישמעאל אמר כא עלתה על דעתו לזכות בקלתה הגע עצמך שהיתה קלתה של זהב. כל שכן לא עלתה על דעתו לזכות בקלתה. ר׳ יוחנן אמר וכלבד במשתמש בה. א״ר יוסי וכלבד במשתמשת בה באותה שעה. ר״ש לקיש אמר בקשורה לה. א״ר יוסי ובמגבהת מתמת׳. תני ר׳ הושעיה ומסייע לר׳ יוחנן אפי׳ זרקו לה בתוך המלוש שלה הרי זו מגורשת: הלכה ב׳ אמר לה כינסי שטר חוב זה כו׳. א״ר יוחנן ר״ש בן אלעזר הוא. ״דר״ש בן אלעזר או׳ לעולם אינו גט עד שיאמר לה בשעת מתנה הא גיטך: כמה הוא קרוב ״רב אמר ארבע אמות אמר רבי אלאי הורש ארבע אמות רבי אלעזר בשם רבי יוחנן בשם רבי ינאי ״כפישוט ידים. והתנינן כפישוי ידים ר׳ בא ר׳ ירמיה בשם רב כפישוט ידים. מחלפה שטתיה דרב תמן הוא אמר ארבע אמות. והכא הוא אמר אכן כאן להלכה. כאן למעשה. תני ר׳ לעזר אפי׳ קרוב לה ״סלו ובא הכלב ונטלו אינה מגורשת. שמואל כהדא דר׳ לעזר ופליג. המתחר בכולן עד שיתגנה לתוך ידה. היה פושט ידים כינו לבינה. שמעון בר בא בשם ר׳ יוחנן קרוב לה מלו מגורשת. לו מלה אינה מגורשת. מחצה למחצ׳ מגורשת ואינה מגורשת. אבא בר ירמי׳ אמ׳ כל הן דתנינן מגורשת ואינה מגורשת מזונות משלו: הלכה ג׳ וכן

פירוש

הלכה ו׳: סדר סימפון כו׳. ע״ש בבבל סנהדרין דף כ״ח ע״ב וה״ה: ומנכסים ליום פלן. נ״ל ומכנסינך ט״ס: חד בר נש אקדם פריטין לאילפ׳ כו׳. פי׳ לספינה: תא אלפא כו׳. פירש יכול לומר לו בעל הספינה הא ספינתי הכנה את הנהר ולא אחיר הפריטין: הוה מצלי כו׳. פירש אדרבה התפלל שייבש הנהר כדי שיקח פריטין: סליק פירקא: פרק הזורק גט: אע״פ שאין משועבדין לאיש כו׳. נ״ל שהן כו׳: בתוך המלוש שלה. פירש קדירה. ונשלו במרור תרגום ירושלמי ובגלת כפילסא:

מראה מקום והגהות

א קידושין פ״ג ד׳. ועי׳ תוספת נמכלתין פ״ה ובבלי ע״ד.
ב ע׳ בבלי ע״ה ע״ו ותוספתא פ״ה וגי׳ הרשב״א ז״ל בזה.
ג קידושין סס ב״ד א׳ ועירובין כ״א כ׳.
ד גי׳ הרשב״א ז״ל: לסבכות אר״י ור׳ נא לא סברין כרשב״ג, ר״ל ור׳ סחסן בר יעקב סברין וכו׳.
ה י״ג: חתכה דדה וכו׳ כמתך דדה וכו׳.
ו פ״א פ״ג, ועי׳ בבלי ע״ו.
ז י״ג: לא אקדי׳.
ח ע׳ נדרי׳ פ״ח.
ט ע׳ ב״ס פ״א ה״ד (ז׳ ד׳).
י עדיו׳ פ״ד פ״ה.
יא יבמות ל״א:
יב ע׳ ר״ש יבמות.
יג עדיו׳ פ״ד פ״ז.
יד בבלי ר״ש מרקין וב״מ כ״ו.
טו ע׳ נדרים רס״א וס״ב.
טז ע׳ כתובות ל״נ ד׳ ותוס׳ נמרקין ע״ז: ד״ה סה.
יז ע׳ קידושין ס׳ א׳.
יח קידושין ס״ח ס׳ ב׳ וע׳ בבלי כ״נ פ״ה.
יט ע׳ שביעית ל״ת ד׳.
כ לעיל ס״א ה״א (ס״נ ב׳) לקמן פ״ט ה״ה.
כא ע׳ בבלי ע״ח.
כב ע׳ לעיל פ״ח ס׳.
כג י״ג: לגו סלות.

דתנאי. הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום היה הולך ובא והיה הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט: ט׳ הרי זה גיטך אם לא באתי מיכן עד שנים עשר חדש מת בתוך שנים עשר חדש אינו גט. מעכשיו אם לא באתי מיכן ועד שנים עשר חדש מת בתוך שנים עשר חדש הרי זה גט: י׳ אם לא באתי מיכן ועד שני׳ עשר חדש כתבו גט ותנו לאשתי כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו בתוך שנים עשר חדש אינו גט. כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מיכן ועד שנים עשר חדש כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש אינו גט. ר׳ יוסי אומר כזה גט. כתבו לאחר שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר ומת אם גט קדם למיתה הרי זה גט. ואם מיתה קדמה לגט אינו גט. אם אינו ידוע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת:

פרק שביעי.

הלכה א׳ מי שאחזו קורדייקוס כו׳. [א]סימן שוטה היוצא בלילה והלן בבית הקברות והמקרע כסותו והמאבד מה שנותנין לו. רבי הונא אמר והן שיהו כולהם כו׳. דל כן היוצא בלילה קניטרופוס. והלן בבית הקברות. והמקטר לשדים. והמקרע את כסותו והמאבד מה שנותנין לו קוטקוס. ר׳ יוחנן אמר אפי׳ אחד מהן. א״ר אבין מסתברא כמה דא״ר יוחנן אפי׳ אחד מהן. א״ר אבין מסתברא כמה דאמר ר׳ יוחנן אפי׳ אחד מהן ובלבד במאבד מה שנותנין לו שאפי׳ שוטה שבשוטין אין מאבד מה שנותנין לו. קורדייקוס אין בו אחד מכל אלו: מהו קורדייקוס. א״ר יוסי המים. אתא עברא קומי ר׳ יוסי בחד מרמי׳ ההון יהבין ליה סמיק נ׳ אכים. והוה לעי. אכים נ׳ סמיק והוה לעי. זהו קורדייקוס שאמרו חכמים [ב]פעמי׳ חלום. בשעה שהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבר. ובשעה שהוא חלום הרי הוא כפיקח לכל דבר. אתא עברא קומי שמואל אמר כד דהוא חלום יתן גט. מה שמואל כר״ל דריש לקיש אמר לכשישתפה ייבא [ג]דשמואל כריש לקיש דו אמר חלום יתן גט ותחלימיני ותחייני: ר׳ יעקב בר אחא אמר איתפלגון רבי יוחנן וריש לקיש׳. ר׳ יוחנן אמר עודהו קורדייקוס עליו כותבין גט ונותנין לאשתו. ריש לקיש אמר לכשישתפה. מחלפה שיטתיה דריש לקיש דאיתפלגון נתחרש או נשתטה או נשתמד או שהורו ב״ד לאבוי חלב ד׳ יוחנן אמר [ד]נדחית חטאתו. ריש לקיש אמר לא נדחית חטאתו. ר׳ יוסי בי ר׳ בון אמר ר׳ יוחנן מיחלף שמעתא דלא תהא מילתיה דר׳ יוחנן פלינא על מילתיה. דמר רבי שמואל בר אבא בשם ר׳ יוחנן הטמא זורקין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו. רבנין דקיסרין אמרין ר׳ חייה ר׳ יסא חד כהדין וחד כהדין. מתני׳ פלינא על ריש לקיש אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום. פתר לה לכשישתפה אין דבריו האחרונים כלום. נתן לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר ונעשה קורדייקוס תפלוגתא דרבי יוחנן ודריש לקיש. זרק לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר תפלוגתא דר׳ יוחנן ודריש לקיש. ר׳ אלעזר א״ר אבין בעי תרם את כדייו ואמר לא יהא תרומה אלא למחר ונעשה קורדייקוס תפלוגתא דר׳ יוחנן וריש לקיש. א״ר זעירא מתני׳ פלינא על ריש לקיש ולית ליה קיום. הרי שהוח׳ צלוב או מגויד ורמז ואמר כתבו גט לאשתו כותבין ונותנין בחזקת שהנשמה תלויה כו׳. ואיפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת. הדא פלינא על ריש לקיש ולית ליה קיום. תני [ה]חרש שתרם אין תרומתו תרומה. אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים שהיה חרש מתחילתו אבל אם היה פיקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימים כתב ידו. רבי יעקב בר אחא ר׳ חיי׳ בשם ר׳ יוחנן חלוקין על השוט׳ [ו]חוזה אמרי׳. והא מתני׳ פלינא [ז]נתחרש הוא או נשתטה אינו מוציא עולמית ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו. קיימניה כשאינו יודע לכתוב. תתיב ר׳ בא בר ממל והא מתניתא פליג׳ [ח]הרי שכתב בכתב ידו אמר לסופר וכתב לעדי׳ ותתמו אע״פ שכתבוהו ותתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה אינו גט. א״ר יוסי אמור דבתרה ולית הדא פלינא אינו גט עד ששמעו קולו. אמר לסופר כתוב ולעדים חתומו סוף דבר עד שישמעו את קולו ולא אפי׳ הרכין בראשו ואת אמר לית בן.[יא] א״ר מנא אית כן. הוא שמיעת הקול הוא הרכנת הראש. ר׳ זעירא בעא מיניה דר׳ מנא. כמה דתימר עד שירכין בראשו שלש פעמי׳. והכות׳ עד שישמעו את קולו שלשה פעמים. א״ל לשמיעת הקול פעם אחת. להרכנת הראש ג׳ פעמים. א״ר יוחן כאומר כך וכך עשיתי. כרם תבא כאומר כך וכך עשו. רבי בנימן בר לוי בעי מה אנן קיימין אם יש בו דעת לבא יש בו דעת לשעבר. אין בו דעת לבא׳ נ׳. א״ר אבא מרי בחרש אנן קיימין. ואין שליחות לחרש. רבי יוסי בי רבי בון אמר בבריא אנן קיימין. למה אינו גט אני אומר מתעסק בשטותיו. ותני כן במה דברי׳ אמורים בזמן שנשתתק מתוך בוריו. אבל אם נשתתק מתוך חוליו הייו פעם אחת ובלבד בממרנין לו. נכתוב גט לאשתך והוא אומר הין. לאמך והוא אומר לאו. לאשתך והוא אומר הין. לבתך והוא אומר לאו. לאשתך והוא אומר הין. לאחותך והוא אומר לאו. אף בעריות כן. אתא ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן אף בעריות כן. אדם מעיד ערותו מושב אף בנדרים [ט]כן. תני רב ששת בשם שבודקין אותו בגיטין ג׳ פעמים כך בודקין אותו בירושות ובמקח וממכר ובמתנות: הלכה ב׳ אמרו לו נכתוב גט לאשתך כו׳. אמר לשנים אמרו לפלוני שיכתוב ולפלוני ופלוני שיחתמו. ר׳ זעיר׳ בשם ר׳ ירמי׳ מעשה היה בימי ר׳ ואמר לו יעשה כן בישראל. שמואל אמר יעשה ויעשה. רב ירמיה שאל לשמואל אמר לשנים אמרו לפלוני שיכתוב ואתם תתומו. א״ל הרי זה גט אלא שהדבר צריך תלמוד. מחלפה שיטתיה דשמואל תמן תנא אמר יעשה ויעשה. והכא הוא אמר אכן. שנייא היא ששנו את עדותן. ניחא לעדים ותתמו לסופר וכתב. לית תרא פלינא על דרבי יוחנן. דר׳ יוחנן אמר [י]כתב טרפו בטופס כשר. פתר לה כר׳ יהוד׳ דר׳ יהוד׳ פוסל בטופסין: הלכה ג׳ זה גיטך אם מתי. זה גיטך אם מתי מחולי זה זה גיטך לאחר מיתתי לא אמר כלום. ורבותינו אמרו הרי זה גט. מני רבותינו. רבי יהודה הנשיא ובית דינו: בג׳ מקומות [יב]נקרא ר׳ יהודה הנשיא רבותינו. בגיטין. בשמן. ובסנדל. ויקראו לו ב״ד שרי׳. שכל בית דין שהוא מתיר ג׳ דברי׳ הוא נקרי בית דין שריא. א״ר יוחן כי ר׳ ישמעאל בית דינו חלוק עליו: בגיטין מהו שתהא מותרת לינשא. ר׳ חגיי אמר מותרת לינשא ר׳ יוסי אמר אסורי׳ לינש׳ אני אומ׳ נעשו לו ניסי׳ וחיי. מהו׳ אם מתי מעכשיו אם מתי הרי זה גט. מהיום ולאחר מותי אינו גט.[יג] א״ר יוחן רבנין ורבותינו. מתיבין [יד]רבותינו לרבנין למה אתון אמרין הרי זה גט. כגין דאמר אם. והא סיפא ואם ואתון אמרין אינו גט. אלא בגין דאמר מהיום. אוף אנן כן אית לן מהיום עיקר. מתיב ר׳ לרבנין למה אתון אמרין אינו גט בגין דאמר מהיום. והא רישא מהיום ואתון אמרין הרי זה גט. אלא בגין דאמ׳ אם אוף אנא אית לי אם עיקר. תמן מחלפין ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן ורב [טו]תרידהון אמרין. דברי ר׳ תמן דהוא רבנין דהכא. מכיון שאמר מהיום כמי שאמר על מנת. רבי זעירא בעא קומי ר׳ יסא עים אם מתי או על מנת לאחר מיתה. א״ל עים אם מתי. ר׳ בא בשם רב׳ דברי ר׳ הכא דהוא רבנין דתמן. מכיון שאמר מהיום כמי שאמר לאחר מיתה. תמן תנינן [טז]הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מותו דברי ר׳ יהודה ר׳ יוסי אומר אינו צריך. מה טעמא של ר׳ יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו. חבריה בשם ר׳ יוחנן אינה אסורתה. ר׳ זעירא בשם ר׳ יוחנן אינה בגיטין אינה במתנה. א״ר (א״י) לא במתנ׳ מכיון שאמ׳ מהיום מתנה גמורה היא. לאו זה דבר כתב בה לאחר מית׳ לשייר לו אכילת פירות. ובגיטין מכיון שכתב מהיום כגט כזה הוא. לאו זה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לו אגופה. א״ר בון בר כהנא קומי ר׳ אילי לשייר לו מעשה ידיה. א״ל לא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידיה של זה. והוה ר׳ זעירא מקלס ליה תנות ליה [כ]כביה דאוריתא: אף כגט שיחרו׳ כן. תרי גט שתרוך מעכשיו לאחר שלשים יום על דעתיה דרבי הרי זה גט. על דעתין דרבנין אינו גט. אף כהבקר כן. שדי מובקרת מעכשיו לאחר שלשים יום על דעתיה דר׳ מובקרת על דעתין דרבנין אינה מובקרת. אף בהקד׳ כן. כל עמא מודיי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. אף בקידושין כן. אשכח תני ר׳ אומר מקודשת קידושין גמורין: הלכה ד׳ הרי זה גיטך מהיום כו׳. אבל נריסין לנסח כמי שמת מאותו חולי. פונדקאר עצמן ולא עמד כמי שלא מת מאותו חולי. [כא]אם מתי מחולי זה ונפל עליו גל או שנשכו נחש אינו גט אלא מת מאותו החולי אם לא עמדתי מחולי זה ונפ׳ עליו גל או שנשכו נחש הרי זה גט שלא עמד מאותו החולי. תני אף המסוכן. א״ר יעקב בר אחא מעשה היה בחן שבעל מת (שלא עמד מאותו החולי): ועבר ושפחה נאמנין יודעין חן הערים שבשעה שנתייחדי׳ עמו שהיה שם עבד ושפחה. כהדא [כב]נתייחדה עמו בפני שנים צריכה הימנו גט שני. באח׳ אינה צריכה ממנו גט שני. באח׳ בשחרית ובאחד בין הערבים זה היה מעשה ושאל ר׳ אלעזר בן תרדיון לחכמי׳ ואמרו אין זה יחוד׳. נתייחד׳ עמו כדי בעילה חוששין לה משום בעילה ואין חוששין לה משום קידושין. ר׳ יוסי בי ר׳ יהוד׳ אומר אף חוששין לה משום קידושין. ר׳ ירמיה פתר מתני׳ נתייחד׳ עמו כדי בעילה חוששין לה משום בעילת זנות ואין חוששין לה משום קידושין בבעילה. לא נתייחדה עמו כדי בעילה אין חוששין לה משום כלום. ר׳ יוסי פתר לה מתני׳ נתייחדה עמו כדי בעילה חוששין לה משום בעילת זנות ואין חוששין לה משום קידושין בבעילה. ר׳ יוסי בי ר׳ יהודה אומר אף חוששין משום קידושין בבעילה. לא נתייחדה עמו כדי בעילה אין חוששין לה משום קידושין בכסף. ר׳ יוסי בי רבי יהודה אומר אף חוששין לה משום קידושין בכסף. אמר רבי אבין אתיא דבית שמאי׳ כרבנין ובית הלל כרבי יוסי בי רבי יהודה׳ לידא מילה רבי לעזר אומר ליורשה. דתנינן תמן [כג]וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה. אמר רבי זעירא זאת אומרת שהיא כאשה איש לכל דבר. מחלפה שיטתיה דרבי יוחנ׳. תמן הוא אמר מיתה מצויה. והכא הוא אמר אין מיתה מצויה. תמן בציבור כאן ביחיד[כד]. דתניא רבי יהודה אומר לא היה שופר של קינים

פירוש

פרק מי שאחזו: קניטרופוס. פירש נכפלה ובהיעטוס: סמיק נ׳ אכים. פירש אדום תחת שחור פיני דפופות הן ואין פט נקיפין נהן. ובתלמוד בבלי פליך בגרם טוקפא ר״ל בגר כמס וכו׳ ע״ש: ובשעה דהוא חלום כו׳. פירש תלום בריא: כריה. מיל כח של פירותיה. בספרינן כו׳. פירש לשון מיתנן שאילין לו בדילוג כדפסוב הלכה ג׳: רבי יהודה הנשיא כו׳. ותוספ׳ בפרק אין מעמידין מייתי ליה פ״ג דף ל״ו ע״א. והר״ן פירש שהוא בן נט של רבינו הקדוש: רבי יוסי אוסר להנשא נ״ל: ר׳ יוסי אומר כו׳: אית לי אם איכרי נ״ל: אם עיקר בעין: תמן תנינן הכותב נכסיו לבניו כו׳. משנה היא נפרק ס טחלין: אינה איסורתה. עיין פרק ס טחלין דף י״ו ע״ג כל הסוגיא: בניה דאורייתא ס׳ לוקן בונה בנין של תורה בדלפרינן אל תקרי בניך אלא בוניך: הלכה ד׳: דהנינן תמן וזכאי במציאתה כו׳. משנה פרק נערה שנתפתתה:

מראה מקום ותהגות

[א] תרומות פ׳ נ׳ ובבלי חגיגה נ׳. [ב] י״נ: פעמי׳ פעמי׳ חלום וכו׳ וע׳ סוטה י״ד נ׳. [ג] נ״ל: דגם דשמואל פר״ל. [ד] ע׳ בבלי בפרקין ס״ט ע׳: [ה] ונדים י״נ ה״נ. [ו] תוספתא פ״ה. [ז] תרומות פ״א ותוספתא שם. [ח] י״נ: על השוט. [ט] ע׳ בבלי בפרקין ע״א וסוט׳ פ״ג ע״א. [י] תוספתא פ״ב. [יא] הגי׳ בתרומו׳: לוף הכא לית כן. [יב] ע׳ תגי׳ שם בתרומות. [יג] ע׳ נדרים פ״ו ה״א (פ״ב סע״א). [יד] לעיל פ״ג ה״ב וש״נ. [טו] שבת נ׳, ד׳, וע״א פ״ב ה״ק, וכלה פ״ג ה״ד. [טז] ע׳ ב״ב פ״ח ה״ס. [יז] פ״נ: רבנין לרבותינו. [יח] ע׳ בבלי ע״ב וקידושין נ״ס. [יט] ב״ב פ״ח פ״ס. [כ] שם ס״ו רע״ג. כגי: ר״ש קן יקים מעיל שנד׳ קיתי ר״י פהוס לאחר מיתה מתנתו מתנה, פהוס לאחר מיתה אינו נס׳. [כא] יומא פ״ג ה״ה (ס׳, ד׳) ונכסן שם ובמגילה פ״ד ה״א (ע״ד ד׳). [כב] ע׳ בבלי בפרקין ע״ג ותוס׳ שם ד״ה מ״ס. [כג] תוספתא פ״ה ולעיל סוטה פ״א (ט״ו רע״ג) וע׳ בבלי בפרקין ע״ג: [כד] ע׳ לקמן פ״ח מ״ס. [כה] כתובות פ״ד ע״ג. [כו] שקלים פ״ז ה״ב (כ׳, ב׳) וע׳ בבלי יומא כ״ה.

עוברא קומי רב אמר אם בא להחזיר לא יחזיר. מה ופליג. שנייא הוא יהא בידך. שנייא הוא יהא לי בידך. א"ר חזקיה אנא ידע רישא וסיפא. אשה אתת עשת שליח לקבל גיטה משלוחי בעלה. אתא עובדא קומי רב אמר אם רצה להחזיר לא יחזיר מחלפה שיטתיה דרב. תמן אמר רב הונא בשם רב[ח] אין האשה עושה שליח לקבל גיטה משלוחי בעל'. והכא הוא אמר הכין אני אומר אחר הדלת היה עומד ושמע את קולה: הלכה ב' האשה שאמרה התקבל לי גיטי כו'. שנים שאמרו כפנינו אמרה ושנים שאמרו בפנינו קיבל וקרע. הוא מודה יצטרף השלישי. חיפתר שהוה קרוב. הדא אמרה שהקרוב נעשה שליח: נערה מאורסה היא ואבי' מקבלין גיטה. ריש לקיש אמר [ל]כמחלוקת בגיטין כך מחלוקת בקידושין. א"ר יוחנן הכל מודין בקידושין שאשה מקדשה ולא היא. מודה ריש לקיש בנישואין לא הכל ממנה לחשיא את עצמה ולהפסיד מעשה ידיה לאביה. על דעתיה דרבי יוחנן אין לה דעת אצל אביה ואינו עושה שליח. על דעתיה דריש לקיש יש לה דעת אצל אביה והיא עושה שליח. מתניתא פליגא על רבי יוחנן האיש מקדש בו ובשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחתה. פתר לה בגדולה. והתנינן קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה פתר ביתומה. והא תנינן אם אמר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה אם רצה להחזיר לא יחזיר. פתר לה לצדדין היא מתניתה. רישה ביתומה. וסיפא כשיש לה אב. מתניתא פליגא על ריש לקיש' האיש מקדש את בתו כשהיא נער' בו ובשלוחו פתר לה כרבי יהודה דרבי יהודה אמר אין שתי ידים זוכות כאחת. דאמר רבי יוסי חד רב (אמר) נפק מבית ועדא אמר נפק שבדא כרבי יוחנן. וסמכין עלוי. לא הוה צהיבא מיסמוך עליו אלא דהוה מן יסא לטינני: חברייא אמרין בחצר ובארבע אמות פליגין [י]רבי יוחנן אמר יש לה חצר ויש להן ארבע אמות. ריש לקיש אמר אין לה חצר ואין לחן ארבע אמות. ר' אלעזר אמר בחצר פליגין ואין לה ארבע אמות. מי אמר רבי יוחנן [יב]בפשוט ידים. רבי אלעזר שאל חצירו של שליח מהו שתיעש' כידו. נישאת היא לא אביה. קטנה אביה לא הוא. ניסית בין חיא בין אביה אם יש בה דעת הוא לא אביה. אי זו היא קטנה שהיא צריכה להתגרש א"ר יוחנן [יג]כל שנותנין לה גיט' ודבר אחר עמו והיא מתיאה אותו לאחר זמן: הלכה ג' קטנה שאמרה התקבל לי גיטי כו'. מתניתא דלא כרבי אלעזר ברם כרבי אלעזר לעולם אינה מגורשת עד שיאמר לו אל תגרשנה לי אלא במקום פלוני. הרי היא במקום פלוני והלך וגירשה במקום אחר הרי זו אוף רבי לעזר מודה [יד]שאינו אלא כמראה לה מקום. אוף רבנן מודיי שאינו אלא כמראה לה מקום: הלכה ח' [טו]האשה שאמרה התקבל לי גיטי כו'. מה טעמא דרבי לעזר אני אומר אחר הדלת מצאו. תמן תנינן [טז]האומר למי שאינו נאמן על המעשרות קח לי ממי שהוא נאמן ממי שהוא מעשר אינו נאמן. תני רבי יוסי אומר אפילו אמר לו מפלוני אינו נאמן עד שיאמר לו קח ואני נותן משה. מה טעמא דרבי יוסי אני אומר אחד קרוב מצאו ולקח ממנו. אתייא דר' אלעזר כרבי יוסי ודרבי יוסי כרבי אלעזר [יז]כי דבי יוסי. ולא מודה רבי אלעזר שאם אמר' לו אל תקבלהו לי אלא במקום פלו' שהיא אוכלת בתרומה עד שיגיע הגט לאותו מקום. והכא אפילו אמר לו מפלוני אינו נאמן עד שיאמר לו קח ואני נותן מעות. מאי טעמא דרבי יוסי אני אומר אחד קרוב מצא ולקח ממנו: הלכה ז' האומר כתבו גט ותנו לאשתי כו'. האומר [יח]תרכיה כאומר גירשוה. פטרוה, פרנסוה. עשו לה כנימוס עשה לה כראוי לא אמר כלום אני אומר למזונות. א"ר מנא ולא סוף דבר בקולר של סכנה אלא אפילו בקולר של ממון. שכל הקולר בחזקת סכנה. רבי אלעזר שאל מתנתו כמתנ' שכיב מרע'[יט]. רב נחמן בשם רבי יעקב ארמנייא מה רהיא צריכה לרבי שמעון פשוט לרבי יוסי בר חנינא דתנינן תמן [כ]האשה שנהרג' נהגין בשעדה. בהמה שנהרגה אסורה בהגייא א"ר יוסי בר חנינה באומרת תינתן כבינתי לבתי. כהדא גניבה אחאפק למקטלא אמר יכון לרבי אבונא זוז מן חמרא דכפר פנייא. ולא יבין ליה. חשין להא דרב. דרב אמר [כא]היורש כמשועבד כשם שאין מלוה בערים ניגבת מן המשועבד. כך אינה נגבית מן היורשין. ולא יתנון ליה משום חוב יתנון ליה משום מתנה. חשין להא דרבי אלעזר. דרבי אלעזר שאל מתנתו כמתנת שכיב מרע. איתי דרבי ועירא לרבי יצחק עטושיא ותנן ליה כגיטין כן מתנה. א"ל ר' בא או מה גיטין אם לא נתן כחייו לא נותן. אף מתנה אם לא נתן כחייו לאו שמה מתנה. א"ל הכא אחא רבי מפקה חכמתה ומפסרה לרבי אבונא זוזי. לית יכיל דתנינן תמן [כב]תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה. כר"ש. דר' יוחנן פליג יבון ליה. דמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן מלוה בערים נגבית מן היורשין ובלבד יורשין קרקע: א"ר יוסה הדא דתימ' בהן דהוה קאים נביה עד שעה דמית ברם אם עליל ונפיק אנא אמר כבר יחיב ליה. מילתיה דרבי חנינה אמר דלא יהיב ליה. רבי חנינה הוה מישתעי אהן עוברא לוי פריסא הוה עבר מן אתר לאת' נפקין קריביה דגניבה מיכול עימיה אמר ייבון לרבי אבינא זוזי ואיתגרון לחמא: תני אף החולה. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יונתן הלכה כר"ש השזורי כמסוכן[כג]. מה בין מסוכן מה בין חולה. חולה כדרך הארץ. ומסוכן כל שקפץ עליו החולה. דרך הארץ הקרובים נכנסין אצלו מיד והרחוקין לאחר ג' ימים. ואם קפץ עליו החולי אילו ואילו נכנסין אצלו מיד. דלמא רבי הונא רבי פינחס רבי חזקיה סלקון מבקרא לר' יוסי בתר תלתא יומין אמר לון בי בעיתון מקיימה מתניתא: הלכה ח' מי שהוה מושלך בבור כו'. אמר ר' חנינה לימדנו רבי יונתן [כד]והוי שראו בובייה של אדם. תמן תנינן מעידין לאור הנר ולאור הלבנה ומשיאין על פי בת קול. ומר רבי יונתן והן שראו בובייה של אדם. רבי אחא בר חנינה בשם רבי חנינא הדא דתימר בשדה אבל בעיר אפילו לא ראו בובייה של אדם. והתנינן מי שהיה מושלך בבור. וא"ר יונתן והן שראו בובייה של אדם. א"ר אבין המזיקין היו מצויין בבורות כדרך שהן מצויין בשדות: ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחתו. נישמעינה מן הדא [כה]ריש בית אומר אם על אחר נפל הרי זה גט. ואם לאחר זמן נפל אינו גט. והן על אתר ולא ספק הוא. הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחתו הרי זה גט: שחטה לזרוק דמה לע"ז ולהקטיר חלבה לע"ז. רבי יוחנן אמר המחשבה פוסלת ריש לקיש אומר אין המחשבה פוסלת. התיב רבי יעקב בר אידי קומי ריש לקיש והתנינן [כו]רבי יוסי או' קל הדברים מה אם במקום שהמחשבה פוסל' במוקדשין כו'. ופיגול ונותר המחשבה פוסלת. א"ל פיגול ונותר אין המחשבה פוסל' אבל אם שחטה לזרוק את דמה לע"ז ולקטיר חלבה לעבודה זרה אין המחשבה פוסלת. שחטה וזרק דמה (לע"ז) והקטיר חלבי' לע"ז זה היה מעש' בקסרין ולא אמרו לא לאיסור ולא להותר. רבי חנינא בשם רב חסדא זאת אומרת לא חשו. אין תימר חשו היה להם להורות איסור. רבי יוסי בשם רב חסדא זאת אומרת שחשו אין תימר לא חשו לא היה להן להורות: הלכה ט' אמר לשנים תנו גט לאשתי כו'. מתניתא דרבי מאיר מן דבתרה אמר לשלשה. ואמר רב חסדא טעמא דר' מאיר מה מצינו בכל מקום אחרים כותבין וב"ד חותמין. והכא אחרים כותבין וב"ד מתחתמין. רבי הילל בר ולס בעא קומי ר' מה ראו לומר הלכה כרבי יוסי אמר ליה שלא ראיתיו. רבי בר חוה בעי מקשיה על דרבי יוסי אמר אנן עלובייא מקשייא על דרבי יוסי. שכשם לבין קדשי הקדשי' לבין חולי חולין כך בין הדינו לדורו של רבי יוסי. א"ר ישמעאל בי רבי יוסי כשם שבין זהב לעפר כך בין דורינו לדורו של אבא: אמר לעשרה יהוליכו את הגט חזה אחד מוליך על ידי כולן. כולכם הוליכו כולם מוליכין ואחד נותן על ידי כולן. לפיכך אם מת אחד מהן הרי הגט בטל. רבי יוחנן בשם ר' אלעזר דמן רומא המזכה[כז] כאומר כולכם:

חדרן עלך האומר התקבל.

א. מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום. נשתתק אמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלשה פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הין הין הרי אילו יכתבו ויתנו: ב' אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להן כתבו אמרו לסופר וכתב לעדים וחתמו אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו: ג' זה גיטיך אם מתי זה גיטיך מחולי זה. זה גיטיך לאחר מיתתי לא אמ' כלום. מהיום אם מתי. מעכשיו אם מתי הרי זה גט. מהיום לאחר מיתתי אינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת: ד' זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי ראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט. לא תתייחד עמו אלא בפני עדים אפילו עבד אפילו שפחה חוץ משפחתה מפני שליבה גס בשפחתה. ומה היא באותן הימים רבי יהודה אומר כאשה איש לכל דבר. ורבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת: ה' הרי זה גיטיך [כח]ע"מ שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורש' ותתן. ע"מ שתתני לי מיכן ועד שלשי' יום נתנה לו בתו' שלשי' יום מגורשת ואם לאו אינה מגורשת. אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן שאמר אחד לאשתו הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו אמרו חכמים תתן לו את דמיה: ו' הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא על מנת שתניקי את בני. כמה היא מניקתו שתי שנים. ר' יהודה אומר שמנה עשר חדש. מת הבן או שמת האב הרי זה גט: ז' ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים ועל מנת שתניקי את בני שתי שנים מת הבן [כט]או שאמר האב אי אפשי שתשמשיני שלא בהקפדה אינו גט. רבן שמעון בן גמליאל אומר כזה גט. כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל [ל]כל עכבה שאינ' ממנה הרי זה גט: ח' הרי זה גיטיך אם לא באתי מיכן ועד שלשים יום היה הולך מיהודה לגליל הגיע לאנטיפטרס וחזר בטל התנאי. הרי זה גיטיך אם לא באתי מיכן ועד שלשי' יום. היה הולך מגליל ליהוד' והגיע לכפר עותני וחזר בטל התנאי. הרי זה גיטיך אם לא באתי מיכן ועד שלשים יום היה הולך למדינת הים הגיע לעכו וחזר בטל

מראה מקום והנחות

[א] ע' בבלי ס"ג. [ב] קידושין ס"ב סע"א (בבלי שם ס"ג). [ג] שם ר"פ ג. [ד] קידושין שם. [ה] בבלי ג"פ ט'. [ו] לקמן פ"ח ה"ג (ס"ם ב'). [ז] יבמות י"ג, ג'. [ח] בבלי בפרקין ס"ה. [ט] פסחים פ"ד ה"ד. [י] ה"ג שם: דר"ל רינה מן דר"ם, ולא מודה וכו'. [יא] בבלי ס"ה: [יב] ע' בבלי ס"ו. [יג] ערכין פ"ח. [יד] ב"ב פ' נט מוט ולעיל פ"ג ה"ז, וש"נ. [טו] לעיל פ"א (פ"ג ש'). [טז] ע' פיאה פ"ג ה"ט. [יז] יבמות פט"ו, ע"ו ד'. בבלי בפרקין ס"ו, וע' תוס' שם ד"ה וליתוס. [יח] תוספת' פ"ד. [יט] חולין פ"ב, וע"ש ל"ט. [כ] ע' בבלי ס"ז: [כא] נ"ל המזכה. [כב] קידושין פ"ג ה"ג (ס"ג ד'). [כג] בפס"ד בבלי: [כד] שם הפנ. [כה] גיטין פ"א, מ'.

חידוש

הלכה ב': מן יסא לטיניי. פירש הוא זמן קרוב שמגע בבית המועד באדר שמוליך דג מן הים ומגע ועל כן ממנו עליו. פירש אחר שם מקום הוא יסי ומינני קרובים להדדי. כלומ' אין אדם מגקר דסבר כיון דמקום קרוב הוא אתו אינגי ומכתשין עיין בקידושין דף ס"ב ע"ב הלכה ז': כבינתי. פירש תרגום דדידים כביניתא: אמרי יבון כו'. פירש יתנו: אם עליל ונפיק כו'. פירש נכנס ויוצא: ואתגרון לחמ'. פי' ויזונו: הלכה ח': תמן תנינן מעידין לאור כו'. מסכה היא פרק בתרא דיבמות: בוביה של אדם. פירש דמות צלו של אדם:

שתי שערות ר' אבהו כשם ר' יוחנן הדא דאת אמרת לתתני ממנו בדין· אבל לקרבן ולשבועה כל עמה מודה עד שהבי' שתי שערות כרם כרבנן דהכא· ר' יוסה בעי מעתה אף לעצמו לא יזכה שנ' איש אל רעהו עד שיהא כרעהו· ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' שמואל בר רב יצחק ויהוו לה בשיטת הפעוטו'· ודתנינן תמן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין· והא תנינן תמן' אבל אינו מזכה להן לא על ידי בנו ובתו הקטני' ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנעני' מפני שידו כידו· רבנן דקיסרין אמרין כאן בתינוק שיש בו דעת· כאן בתינוק שאין בו דעת: מצודת חיה ועופות כו'· הדא דאת אמר' באילין רברבתא אבל באילין דקיקתא כמאן דאינון בגו בייתיה. ותני חמנק' בראש חיית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום. ר' יוסי אומר גזל גמור· הדא דאת אמר כדארעא· אבל הלוקח ביד וכתה לו ידו· אין ממחין ביד עניים נוים לקט שכחה ופיאה מפני דרכי שלום: תני' עיר שיש בה נוים וישראל מעמידין גבאי נוים וגבאי ישראל וגובין משל נוים ומשל ישראל ומפרנסין עניי גוי' ועניי ישראל ומבקרין חולי גוי' וחולי ישראל וקוברין מיתי גוים ומיתי ישראל ומנחמין אבילי גוים ואבילי ישראל ומכניסין כלי גוים וכלי ישראל מפני דרכי שלום· גידראין שאלו לר' אימי יום משתה של נוים מהו ומבר מישרי' לון מן הדא מפני דרכי שלום· אל ר' אבא והתני ר' חייה יום משת' של נוים אסור. איר אימי אילמלא ר' אבא כבר הייתי באין להתיר ע"ז שלהן וברוך שהבדילנו מהן: הלכה י משאלת אשה לחבירתה כו'. ר' זעירא' בעי קומי רבי מנא מתני' בסתם· הא בפירושא לא· אל וסתמו לאו כפירוש הוא. אל אני אומר נפה לספור בה מעות· כברה לכבור בה חול· ריחים לטחון בה סממנין· תנור להטמין בו אונין של פשתן· ר' פינחס בעי במה קנסו במקום שזורעין ואוכלין או במקום שזורעין ולא אוכלין· מה נפיק מביניהון· ראו אותו לוקח מן הסירקי' אסור· ואין תימר במקום שזורעין ואוכלין ראו אותו לוק' מן הסירקי מותר· ר' יוסי בי ר' תנינה בעי על כל פירקא איתמר· או על הדא הילכתא איתמר· רבנין דקיסרין בשם ר' יהודה בן טיטס מן מה דתנינן בגיטין אלא הדא· אמרה הדא היא הילכתא על הדא הילכתי' איתמר· תמן תנינן נחתום שהוא עושה בטומאה לא לשין ואין עורכין עמו· ותני עלה לא בודין ולא טוחנין עמו· והבא הוא אומ' אבן· איר אלא כאן לחולין כאן לתרומ'· והתנינן נחתום· אית למימ' נחתום בתרומה (חברייא אמרי כאן לחלין כאן לתרום'· והתנינן נחתום· אית למימר נחתום בתרום'). חברייא אמרי כאן בלותת כאן בשאינו לותת. מתני' מסיעא לחברייא אבל משתטיל את המי' לא תגע אצלה: ר' חייה ור' אימי חד' אמר חרוש בה טבאו' ואנא נסיב לה מינך בתר שמיטתא וחרנה אמר יישר· מאן דאמר חרוש בה טבאות ואנא נסיב לה מינך בתר שמיטתא· מה שואלין בשלומן של ישראל יישר· ומאן דאמר לגוי יישר: דלמא ר' חונא בת פפא ור' שמואל בר נחמן עברין על חד מחורשי שביעית· אל ר' שמואל בר נחמן ישראל את· אל ר' חונא בר פפא לא כן אלפן ר' ולא אמרו העוברים ברכת יי' עליכם' אילו אומות העולם שהן כלין ועוברין מן העולם לא אמרו לישראל ברכת יי' עליכם· מה ישראל אומרי' להן ברכנו אתכ' בשם ה' לא דייכם שכל ברכות שבאות לעולם בזכותינו הן באות· ולא דייכם שאין אתם אומר לנו בואו וטלו מן הברכות הללו. אלא שאת' מגלגלין עלינו פיסים וזימיונות וגולגליות וארנוניות:

הדרן עלך הניזקין

א· האומר' התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה להחזיר יחזיר· האשה שאמרה' התקבל לי גיטי אם רצה להחזיר לא יחזיר· לפיכך אם אמר הבעל אי איפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה להחזיר יחזיר· רבן שמעון בן גמליאל או' אף האומרת טול לי גיטי אם רצה להחזיר לא יחזי': ב האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים' שנים שאמרו בפנינו אמרה· ושנים שאמרו בפנינו קיבלה וקרעה אפי' הן הראשונים והן האחרונים· או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהן. נערה מאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה'. ר' יהודה אומר אין שתי ידיי זוכות כאחת אלא אביה מקבל גיטה בלבד· וכל שאינה יכולה לשמ' [redacted] גיטה אינה יכולה להתגרש: ג קטנ' שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך אם רצה הבעל להחזיר יחזיר שאין הקטן עשה שליח· ואם אמר לו אביה צא וקבל לבתי גיטה אם רצה להחזיר לא יחזיר: ד האומר תן גט לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול· הרי [redacted] במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר: ה האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקיבלו לה במקום אחר פסול. ור' אלעזר מכשיר· הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר: ו הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה התקבל לי גיטי אסורה לוכל בתרומה מיד. התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום· ר' אלעזר אוסר מיד: ז האומר כתבו גט ותנו לאשתי גרשוה כתבו איגרת ותנו לה הרי אילו יכתבו ויתנו. פטרוה פרנסוה עשו לה כנמוס עשו לה כראוי לא אמר כלום· בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אילו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשיירא· ר"ש שזורי אומר אף המסוכן: ח מי שהיה משלך בבור ואמר' כל השומע את קולי יכתוב גט לאשתי הרי אילו יכתבו ויתנו. הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה מעשה בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת. אמר רבן שמעון בן גמליאל אמרו חכמים אם מעצמו נפל הרי זה גט· ואם הרוח דחאתו אינו גט: ט אמר לשנים תנו גט לאשתי או לג' כתבו גט ותנו לאשתי הרי אילו יכתבו ויתנו· אמר לג' תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים כתובו מפני שעשאן בית דין דברי ר' מאיר· וזו הלכה שלח חנניה איש אונו מבית האסורין מקובל אני כאומר לשלשה כתבו גט לאשתי שיאמרו לאחרים כתובו מפני שעשאן בית דין· איר יוסי נומינו לשליח אף אנו מקובלין שאפילו אמר לבית דין הגדול שבירושלם תנו גט לאשתי צריך שילמדו ויכתבו ויתנו לה. אמר לעשרה תנו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין כולכם כתובו אחד כותב וכולן חותמין לפיכך אם מת אחד מהן הרי הגט בטל:

פרק ששי·

הלכה א· האומר התקבל גט זה לאשתי כו'· בכל אתר את אמר תתקבל כזכה הכא את אמר התקבל כהולך. שנייה היא שזכין לו לאדם שלא בפניו. התיב ר' שמי הגע עצמך שהיתה צווחת לתתגרש' אני אומר שמא חזרה בה· הא תנינן' הוא עצמה מביאה את גיטה· חש לומר שמא חזרה בה· תמן הוא חבה לעצמה· ברם הכא חוב לה· רב נחמן בר יעקב אמר אמרה הבא לי גיטי והלך ואמר לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי אע"פ שהגיע לידה אינו גט שהוא סבור מדע' השלי' מתגרשה והיא אינה מתגרשת אלא מדעת'· התיב ר' הונא בר חייה והא דתנינן האשה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה· מעתה אפילו הגיע גט לידה אינו גט· שהיא סבורה שהיא מתגרשת מדעת השליח והוא אינה מתגרשת אלא מדעתה· ביודע הלכה לומר התקבל וזכה כהולך· והתנינן' קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע לידה· מעתה אפי' הגיע גט לידה אינו גט שהוא סבורה שמא לדעת השליח היא מתגרשה והיא אינה מתגרשת אלא מדעתה. ביודע שאין הקטן עשה שליח· רב הונא בשם רב אין האשה עשה שליח לקבל גיטה משלוחה של בעלה· שמואל שמעה מיניה ולעתה בתרי' ארבעים זימני: ר' זעירא בעי עד כדון בשאמרה הבא לי ואמרת לו התקבל לי אמרה התקב' לי והוא אמר לו הבא לי· אשכ' תני על תרויהון הרי זה גט ואם רצה להחזיר (לא) יחזיר· והא תנינן' ונתן בידה אין לי אלא בידה מניין ביד שלוחו ביד שלותה משלוחו לשלוחה כשלוח' לשלוחו מניין תל ונתן ונתן· מה תני אי איפשי ר' דתני 'אמרה הבא לי גיטי והלך ואמ' לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי הוליכו לה ונתנו לה זכה לה ונתקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר דברי ר'. ר' נתן אר הוליכו לה ונתנו לה אם רצה להחזיר לא יחזיר ע' שיאמר לו אי איפשי שתקבלו לה אלא שתוליכו לה· וקשיא על דר' הולך מן דיבורי אם רצה להחזיר יחזיר· וקשיא על דרבי נתן הולך לדיבורה אם רצה להחזיר יחזיר· רב הונא אמר נעשה שלוחו ושלוחת. אמי אמר כל היכא דאמר שלוחו ושלוחה מגורשת ואינה מגורשת· איר חגיי קומו ר' יוסי' ואתיין אילין פלונת' כאילין פלונת' דתנינן תמן היה מדבר עם האשה על עיסקי גיטה וקידושי' ונתן לה גיטה וקידושי' ולא פירש רבי יוסי אומר דיו· ר' יהודה אומ' צריך לפרש· ואתיא דר' כרבי יוסי· ודרבי נתן כר' יודה· אל ואת מה בידך ראה זעירא אמר ר' חייה בר אבין ארא בר תחליפא בשם ר' הושעיה' מה פליגין עצמו לעניינות אחרים· אבל אם היה עוסק באותו ענין גט הוא והכא אפי' בעסקין באותו ענין היא מחלוקת· ר' זעירא ·בעי קומי ר' מנא אף לעניין מתנה כן· אדם עשה שליח לקבל דבר שאינו שלו· אל תמן התורה זיכת אותה כגיטה והוא עשה שליח לקבל דבר שהוא' שלה. אית לך מימר במתנה אדם עשה שליח לקבל דבר שאינו שלו· ועוד מן הדא' דאיר יוסה ור' יעקב בר זבדי ר' אבהו בשם רי' אמר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו חוזר בו·' קם ר' יוסי עם ר' יעקב בר זבדי א"ל הך הוא הון צדק· אל בשעה שאמרת הין צדק היית: אמר לו' הולך גט אשתי גט בתה גט אחותה והלך ונתנו לה אינו גט· תבע חשלי' ואמר לו תן גט לאשתו אמר לו הולך גט אשתי גט בתה גט אחותה והלך ונתנו לה הרי זה גט· רבי יוסי בי ר' בון ור' אבין בשם ר' שמי זו דברי ר' אבל חכמים אומרים באומרת יהא לי בידך· איר חנינא הלכה כרבן גמליאל. והוא שאמרה לו הוא טול לי יהא (לי) בידך· חד בר נש שלח גט לאיתתיה אמרה ליה יהא לי בידך אתא

פירוש

עד שיש בה כו'. ע"א במסכת ע"ז דף ל"ס ע"ב. תדפסו דף כ"ד ע"א: ישראל ומכבסין כו'. נ"ל ומכניסין כו': ני צואי שאל כו' נ"ל: גידראין שאלו כו': הלכה י': מן הסירקי. פי' שמעאל: כאן בלותת כו'. פירש שורה נעיכה [redacted] ע"ש הפי' במסכת שבועות דף ל"ה ע"ב ונכון לפי' דף ס"ד ע"ב: יישר מהו שואלין בשלומן בשלום של ישראל שלום עליכ'. כנ"ל ועיין בתוספת: בר נחמן ישראל את. נ"ל אמר: ברכת יי' עליכם מכלן שאמור לומר לחורשי שביעית יישר. ס"ל לקרות אם' יודע לדרים אי את' יודע ולא אמרו העוברים אלו כו' כנ"ל: פיסום וזימיונות. פי' כולן מיני מסים וארנוניות: הורי ר' אמי לרדות עמו אסור דכוותה לזלוף עמו אסור כנ"ל: פר' האומר התקבל: בתרי ארבעים כו'. פי' טרח וגרסה אחריו: פליגין עצמו לענייני' אחרים כו' כשהפליגו דעתן לעניינות כו'. כנ"ל וכן הוא הגרסא לעיל:

מראה מקום והגהות

א ע' עירובין פ"ז ס"ז.
ב ע' בבלי ס"ס.
ג דמאי כ"ד ס', תוספת' כמכלתין כ"ג ולקמן ע"ז ס"ס ה"ג.
ד שביעית פ"ה ה"ט.
ה ע' פני' שם.
ו ע"ז פ"ד ס"י.
ז שביעית ל"ה ב' ל"ז ח' וע"ז פ"ד ג' (פ"ד, ה"י) וע' תוס' בפרקין ס"ג ד"ה לגרה'.
ח מדרש תהלים קכ"ט.
ט ע' פיאה י"ח רע"ג.
י ע' ג"נ פ"ג ס"ד.
יא ע' תרומות פ"ח ה"ט.
יב ע' יבמות פט"ו ס"ו.
יג ע' בבלי יבמו' קי"ח:
יד לעיל פ"ב.
טו ס"ג בפרקין.
טז ידידי הרב החכם ר' יעקב רייפמאן נ"י פוספוסן העירני במכתבו אל"ל: "ועלם בבכיה" עד"ה (יחזקאל ג', ג'): תלכל וע' את המגילה וגו'.
יז ע' לקמן רפ"ח.
יח תוספתא פ"ד ע"ש.
יט ע' מעשר שני פ"ד ה"ז.
כ ע' בבלי קידושין ו'.
כא ב"מ פ"ב ה"ב.
כב ע' בבלי בפרקין ס"ג.
כג תוספתא פ"ד.

אביד' וכחש כה. פרט לזה שלא כיחש. אבל אם אמר לו עומד
הייתי כראש גגי וראיתיך מושך שני שוורים קשורים. שני שוורים
קשורים משכת לי והוא אומר לא משכתי אלא אחד לא כזה
תיקנו. ודכוותה עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מסה
והדיתה לו. והוא אומר לא הודיתי אלא חמשים לא כזה
תיקנו: הלכה ד יתומים שסמכו אצל בעל הבית כו'. אתם פרט
לשותפין[א]. אתם פרט לאפיטרופוס. אתם פרט לתורם שאינו שלו.
אתם פרט לשותפין והתנינן' השותפין שתרמו. אלא כאן בתרומה
גדולה. כאן בתרומת מעשר. כלום למדו תרומה גדולה לא מתרומת
מעשר. אלא כאן להלכה. כאן למעשה: אתם פרט לאפיטרופוס.
והתניא יתומים שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להן אביהן
אפיטרופוס חייב לעשר פירותיהן. חברייא אמרין כאן לאפיטרופין
לעולם. כאן לאפיטרופין לשעה. רבי יוסי בעי אם באפיטרופין
לעולם ורא דרצי מוכר הוא עבדים אבל לא קרקעות. אלא כאן
ביתום גדול. כאן ביתום קטן: אמר ר' יוחנן בתחילה' אין מעמידין
אפיטרופוס ליתומין לחוב להן אלא לזכות להן ואם חבו חבו.
ר' יוסי בר חנינה אמר בין בתחילה בין בסוף אין מעמידין להן
בין לזכות בין לחובה. מתני' פליגא על ר' יוסי בר חנינ' מעמידין
להן אפיטרופוס. שנייה היא בשור שלא ילך ויזיק. הזיק משל
מי הן משלמין. ר' יוחנן אמר משל יתומין. רבי יוסי בר חנינה
אמר משל אפיטרופוס. ואפי' דלא יסבור רבי יוחנן כן ליה
מילתיה אמרה כן לא דהוא אמר לבסוף אם חבו חבו. אפיטרופוס
שמינהו אבי יתומין ישבע שאין דרכו לבהן. שמינוהו ב"ד לא ישבע
שדרכו לבהן. אבא שאול אומר חילוף הדברים אפיטרופוס שמינהו
אבי יתומין' ישבע מפני שהוא כנושא שכר. שמינהו ב"ד (לא)
ישבע' מפני דיכיל מימר ליה טבות חוינא עבידנא לך. אתייא
דר' יוחנן כרבנין ודר' יוסי בר חנינה כאבא שאול. דר' יוחנן
כרבנין ואפילו דיסבור כאבא שאול בעי הוא בר נש מיתן מהימן
ומיקריי' מהימן. ודר' יוסי בר חניג' כאב' שאול אפי' דיסבור כרבנין
אדם מבריח עצמו מן השבועה'. ואין אדם מבריח עצמו מן
התשלומין: ר' יוחן לא נחת לבית ועדא קם עם ר' מנא' א"ל מה
חדתין יימרון. א"ל כן אמר ר' יוסי המטמא אינו כעושה מעשה.
מן הדא תרומה וניטמא'. א"ל תיפתר שניטמאת מאיליה. וליה שמע
מינה כלום: דתיא מתניה" דן את הדין זיכה את החייב וחייב את
הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא. דמר רב ירמיה בשם
רב כמניע לידו. ושמואל אמר במניעו לידו: ר' יהודה בר' אומר
בדין הוה שאפי' במזיד[כ] יהא פטור למ' אמרו חייב כדי שיה' מודיע.
ור' יוחנן אמר בדין היה אפי' שוגג' שיהא חייב ולמה אמרו פטור
משום קנס. תיליה דרבי יוחנן מן הדא המטמא והמדמע והמנסך
בשוגג פטור במזיד חייב. ואמר ר' יוחנן ומשו' קנס. מתני'
מסייעא לר' יוחנן הנותן של על גבי פרתו של חבירו פטור מדיני
אדם וחייב בדיני שמים. עד כדון כסבור שהוא חולין. היה יודע
בה שהיא תרומה וכסבור שמותר לטמותה. נישמעינה מן הדא
הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין.[יח] מה אנן קיימין אם כסבור
כהן שהוא חולין. ויש פיגול בחולין. אלא כן אנן קיימין ביודע בהן
שהן קודש. וסבור לומר שמותר לפגל בקוד'. והכא ביודע שהיא
תרומ' וסבור לומר ומות' לטמותה רב הונא בשם רב והוא שעירב
ניסך ועירבבה בתחילה יהוא חייב מיתה. ולבסוף בתשלומין.
דתיב ה' אבא חנע עצמך שהרג את הנפש ושיבר את הצלוחית
בתחילה הוא חייב מיתה. ולבסוף בתשלומין. מתיב ר' יוסי הגע
עצמך שהדליק גדישו של חבירו[כ] בייה בתחילה הוא חייב מיתה
ולבסוף בתשלומין. המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד
חייב ואיד יוחנן משום קנס: הלכה ה העיד ר' יוחנן בן גודגדא
כו'. ר' חנינה בעי קומי ר' אימי[כ] כאין דבריו בפיקח' שיש לה
דעת שהוא יוצא בין לדע' בין שלא לדעת. וחרש' שאין בה דעת
לא תצא אלא לדעת. ולא עוזה היא. אף אביו" כיוצא בה.
ומוסיפין על הערות. ר' חנינה סבר כפיקחת שהשיא' אביה[ס] ואמה.
ר' יוסי סבר מימר בקטנה שהשיאה אביה ואמה ותגרשה. א"ר
יוחנן מה טעם אמרו קטנה בת ישראל אוכלת בתרומה מפני שהו
חכל קופצין עליה לישא מפני חיבה. א"ר שמי והוא שתהא יודעת
לשמור קידושין. א"ר אימי מתני' אמרה כן[ס] נישאת לכהן תאכל
בתרומה. א"ר חנניה מן מה דא"ר יוחנן מפני חיבה הדא אמרה
אפי' לא יודעת לשמור קידושיה. רב המנונא בשם ר' אמי קטנה
אין לה חופה" שתאכל בתרומה. א"ר אמי מתני' אמרה כן נישאת
לכהן תאכל בתרומה. ר' אבין בעי כשנכנסה לחופה ולא נבעלה
ושלחה לבי' אביה והגדילה מהו שתאכל בתרומ'. נישמעינה מן הדי
על גב תופתה הראשונה: גזל מריש" ובנאו בבירה. ב"ש אומרי'
יקעקע כל הבירה ויתננו לו. ובי' הלל אומרים נותן לו דמיו
בשווי מפני תקנת השבין. אמר ר' לעזר מה פליגין כשגזלו
משופה אבל אם גזלו ושיפהו דמים הוא חייב לו. גזלו ושיפהו
על גב מקומו מהו. נישמעינה מן הדא היורד לתוך חורבה של חבירו
ובנייה שלא ברשו' שמין לו וידו על התחתונה. ביקש ליטו' עציו
ואבניו אין שומעין לו. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יהושע בן לוי
משום רב נחמן בר יעקב בעי אילו הפורק חבילתו לתוך חורבתו
של חבירו והלך ליטלה שמא אין שומעין לו. ולא שמיע דאמר
יעקב בר אידי משו' ר' יהושע בן לוי משום יישוב. יאות אמר

ר' יוסי הוינא סבר מימר מה פליגין בארץ אבל בחוצה לאר' לא. מן
מה דאמר יעקב בר אחא משום יישוב. הדא אמרה והיא בארץ
היא בחוצה לארץ. ביקש ליטול עציו ואבניו מהו. או' לו המחן
עד שידור בתוכה. ושמואל אמ' נותנין לו מיד. עולא בר ישמעאל
בדין הוה אפי' נודעה לרבים לא תכפר למה אמרו תכפר שלא
יהא המזבח שמם. ריש לקיש אמר בדין הוה דאפי' נודע' לרבי'
תכפר ולמה אמרו לא תכפר שלא יהא מזבח מקבל גזילו'. וכמה
הם רבים ר' גוריין בשם ריש לקיש[ס] ג' בני אדם. ר' אבין בשם
ר' יונתן והבאתם גזול את הפסח ואת החולה. מה פסח וחולה
בגלוי אף כל בגלוי: הלכה ו לא היה סיקריקון ביהודה כו'.
בראשונה גזרו שמד על יהודה[כ] שכן מסור' בידם מאבותם יהוד'
הרג את עשו דכתיב ידך בעורף אויביך. והיו הולכין ומשעבדין
בהן ונוטלין שדותיהן ומוכרין אותן לאחרים והיו בעלי בתי' באין
וטורפין והיתה הארץ חלוטה ביד סיקריקון. נמנעו מליקח התקינו
שלא יהא סיקריקון ביהודה. במה דברי' אמורי' בהרוגי המלחמ'[ס]
לפני המלחמה אבל הרוגים שנהרגו מן המלחמה והילך אין
בהן משום סיקריקון. והחונים שלפני המלחמה לא כלאחר
המלחמה הן. תפתר שבא סיקריקון וגזל וחמס לא הספיק
לכתוב תרפו עד שיבוא סיקריקון לכל העולם שלא תהא הלכה
למחצה. גליל לעולם יש בו משום סיקריקון. המטלטלין אין בהן
משום סיקריקון. תני חכירי בתי אבות אין בהן משום סיקריקון
היורד משם חוב ומשם אנפרות אין בהן משום סיקריקון.
אנפרות עצמה ממתנת לבעלים שני' עשר חדש. א"ר יודה בן
פזי מבריזין והולכין ארבע שבתות לאח' שנים עשר חדש. פתר
לה תרין פתרין. נסבה מן חכור וייבה לחכור אתא בעי
מיטרוף. א"ל ולאו חכור את שבוק לי ומה דאת גזי גזי. נסבה
מבעל הבית וייבה לחכור אתא בעי מיטרוף. א"ל מה הנייה
לך דאת מסבנא מיניה והוא מנסבא מינך אלא מה דאית לי
בחיילי אנא יהוב לך: עד כדון בשני שטרות היה שטר אחד ר'
זעירא ור' אלא תריהון אמרין כ"ש מקחו בטל. והוא שלקח מן
האשה וחזר ולקח מן האיש. ר' חנינה ור' בינן תריהון אמרין
כ"ש מקחו קיים והוא' שלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה.
ואין כל מה שיש לאשה משועבד לאיש. לאכילת פירות. ר'
חזקיה בשם ר' אחא וביני מכר לראשון וחתמה לשני לשליש
וחתמה גובה מן האחרון. לא הספיק גובה משלפניו לא הספיק
גובה משלפני פניו. עלה אמר רב בנכסים שהכניס' לו בכתובתה
אבל נכסי' שהכניסה לו פרה פרנון גובה מאי זה שתרצה: הלכה
ח חרש רומז ונרמז כו'. הן או' בידינו ליקח והלוקח אומר לאו.
אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת הבעלים שהמוציא מחבירו
עליו הראייה. רב אמר אנא הויג' ממניינא ולאו שייא היא הוא
רביע קרקע הוא רביע משות. א"ר יוסי בי רבי בן קרקע דינר
אגרמא רביע מעות פרימסין: בן בתריה אומר קופץ ונקפץ
שוכר ומשתכר. אפיזמות:[כ] פרייא. א"ר יוחנן מפני חייהן. א"ר מנא
אף על גב דר' יוסי רבו נבי עיצומין'[כ] מודה באילין דיהבין
בניהון לאומנותא דאינון נבוי עיצומין מפני חיי הבריות: הלכה
ט אילו דברים אמרו מפני דרכי שלום כו'. מילתיה דר"ש בן יוחי
אמר שהוא מדברי תורה דתני ר"ש בן יוחי:[כ] ויכתב משה את
התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי וגו'. ואחר כך ואל כל
זקני ישראל. מילתיה דרבי יהושע בן לוי שהוא מדבריהן:[כ] דא"ד
יהושע מימיי לא בירכתי לפני כהן ולא הנחתי לכהן ישראל לפניו.
מילתיה דר' חנינה אומר שהוא מדבריהן' דמר ר' חנינה עיר
שכולה כהנים ישראל קורא ראשון מפני דרכי שלום. ר' אחא
ור' תנחום בר חייה בשם רבי שמלאי עיה שכולה כהנים כולן
נושאין את כפיהן. ולמי הן מברכין לאחיהן שבצפון ושבדרום.
ומי עונה אחריהן הנשים והקטנים: תני אבי' בר בנימן עם העומד
אחורי הכהנים אינן בכלל ברכה. העומדים לפני הכהנים א"ר חייה
בר בא אפי' חומה של ברזל אינה[כ] מפסקת. העומדין מן הצדדין.
נישמעינה מן הדא[כ]" נתכוון להזות לפניו והזה לאחריו. לאחריו והזה
לפניו הזייתו פסולה. לפניו והזה על הצדדין הזייתו כשירה. הדא
אמרה העומד מן הצדדין בכלל ברכה הן: אמר רב חסדא וצריך
שיהא החזן ישראל. אמר רב חסדא אם היה כהן אחד אומר
כהן. לשנים אומר כהנים. ורב הונא אמר אפי' לאחד אומ' כהני
שאינו קורא אלא השבט: שלא תאמר איש פלוני מגלה עריות ושופך
דמים והוא מברכנו. אמר הקב"ה ומי מברכך לא אני מברכך שנ'
ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם: מערבין בבית ישן[כ].
א"ר אבין ובדיור ישן היא מתני': בור הקרוב לאמה מתמלא
ראשון. והוא שתהא אמת המים עוברת על גביו. שמואל אמר
אפי' מן הצד. תמן אמרין הרחיק וניחא למישתי קדים ליה דקריב
וקשי למישתי: על דעתי' דרבנן דתמן ניחא'. תמן אמרין בשם רב
נחמן בר יעקב כל שנותנין לו אגוז ומשליכו צרור ונוטלו. המוציא
בידו כמוציא לאשפה. אגוז ונוטלו צרור וזורקו גזילו גזל מפני דרכי
שלום. אגוז וצרור נוטלן ומצניען ומביאן לאחר זמן גזילו גזל גמור.
זוכה לעצמו אבל לא לאחרים. רב הונא אמר כשם שזוכה
לעצמו זוכה לאחרים. הכל מודין שאין מתנתו מתנה שנ' כי
יתן איש. מתנת איש מתנה ואין מתנת קטן מתנה דברי חכמים.
ר' יודה בן פזי בשם ר' יוחנן לעולם אין גזילו[לא] גזל עד שיביא

פירוש

הלכה ה: שאין דרכו לבהן כו'. פי' אין בוחן בעסקיו שאלו את והנית דין קיים ומתייר: אבא שאול כו'. עיין בב"ק דף ד' ע"ב: דר' יוחנן כו'. עיין בתוספות פרק המפקיד דף מ"ב ע"ב ושם תמלא פירש כל הסוגיא בד"ה כיסא ליה: הלכה ו: משם חוב כו'. פירש גוי שבא מחמת חוב על ישראל או מחמת אנפרו' גזל בעלמא ומיט מסור בידו להרוג: פרה פרנון כו'. פירש תוספות כתובה עיין לעיל דף ל' ע"ב: הלכה ח: קרקע דינר אגמר רביע כו'. פירש בא לתרץ דברי רב שמונר דכי זבן מן הגוי בכי חמשה מושבה זבן שוה ה' בגיל' הלכך יהיב לבעלים רביע סלע או חמשית הקרקע דהיינו רביע סלע דקרקע הנקנית מסקריקון בסלע שוה חמשה איכרין. והיינו הפירוש דהכא קרקע כלומר כמוכה ליתן לבעלים קרקע במקום שיתן דיל' בגיל רביע מעות יתן מהקרקע פרימסין שהוא חמשי' ופיר המל' פרי הוא עשר מיסין הוא חלי ובן הוא בלשון יון חלי מיסו. ובן בלשון לעז. ובמגילת אי"כ' קבן במיסון חנתא שהו' בתלמוד: אפיזמות. פי' מעותות: פרייא. פירש נערים קטנים שמפרי' ומרבין ומגדלין:

מראה מקום והגהות

[א] תרומו' פ"א (מ', ב') ע"ש ובבלי בפרקין כ"ב.
[ב] שם פ"ג.
[ג] ב"ק פ"ג ה"א, ועיש (ד', ב').
[ד] ה"נ: לא ישבע מפני דיכול מימר וכו'.
[ה] ה"נ: מפני שהוא כנושא שכר.
[ו] ע' בבלי ב"ק נ"ט ותוס' שם.
[ז] ב"ק פ"ט ה"ג, ע"ש (ו', ד').
[ח] בכורות פ"ד.
[ט] ה"נ: שאפי' שוגג יהי' חייב ולמה אמרו פטור וכו'.
[י] ה"נ: אפי' מזיד שיהא פטור ולמה אמרו חייב וכו'.
[יא] ע' תוספתא פ"ג.
[יב] י"נ: בגנת.
[יג] ביבמות י"ד, ב': קומי ר' הילא'.
[יד] שם הגי': אף זו וכו'.
[טו] שם הגי': שהשיאה אמה ותגרשה.
[טז] נדה פ"ה.
[יז] ע' בבלי יבמות כ"ז.
[יח] ב"ק פ"ט ה"א תוספתא שם, ובבלי בפרקין נ"ה. וע' בבלי ב"ק ק"א ועדיות פ"ז מ"ט.
[יט] פ' בבלי מ"ו.
[כ] לעיל כתובות פ"א ה"ה (כ"ה ב').
[כא] ע' תוספתא בפרקין פ"ג.
[כב] נ"ל פריא תטקו' בלשון יוני.
[כג] ע' ב"ב פ"ט ה"ד.
[כד] ע' בבלי בפרקין נ"ט.
[כה] ברכות ט' ד'.
[כו] ע' טו"ז או"ח סי' קכ"ח ומג"א שם סי' ק"ח.
[כז] שם הגי': הברזל מפסקת.
[כח] פרה פי"ב.
[כט] עירובין פ"ו, כ"ג, ד'.
[ל] מעשר שני פ"ה מ', ועירובין פ"ג כ"ד ג'. וע' בבלי בפרקין ס"ה.
[לא] שם בפ"ט הגי': אין גזילו גזל גמור עד וכו', ובעירובין הגי': גזילו מחוור וכו'.

פרק חמישי

הלכה א׳ הניזקין שמין להן בעידית כו׳. קל וחומר להקדש׃ א״ר אבא בר פפי קומי רבי יוסי מה אנן קיימין אם להכשר נזקין הדא דתנינן שור רעהו ולא שור הקדש. אם לניזקי גופו הדא הוא דתני רבי חייה׳ נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה. אלא כן קיימין באומר הרי עלי מאה מנה להקדש (והלך שורו והזיק) שלא תאמר יעשה בעל חוב ויגבה בבינונית לפום כן צריך מימר הניזקין שמין להן בעידית קל וחומר להקדש׃ תני רבי חייה׳ נזק וחצי נזק גבין מן המשועבדין. ניחא נזק. חצי נזק לא מגופו הוא משלם. א״ר יוסי תיפתר בשור תם שהזיק והלך הבעל ומכרו. כבר נשתעבד גופו לבעל הנזק. רבנין דקיסרין אמרין תיפת׳ שזקפן עליו מלוה. מעתה לא תגבה אלא בבינוני׳ מאחר שעיקרו נזק גובה בעידית. שדהו פרט למשעבד׳ כרמו פרט להקדש׳ מה אנן קיימין אם בשהזיק ואחר כך הקדיש׳ הדא הוא דתנינן שור רעהו ולא שור הקדש׳ א״ר יוחנן תיפתר בשור של הקדש שרעה לתוך שדה הדיוט׳ א״ל רבי מנא אנן בעינן קרקע הקד״ש ואת אמרת תוך שדה הדיוט. אלא כן אנן קיימין באומר הרי עלי מאה מנה להקדש והלך הוא והזיק׳ שלא תאמר אילו נזקין ומלוה בעדים הנזקין קודמין וכא קודם הנזק להקדש לפום כן צרך מימר כרמו פרט להקדש׳ שדהו פרט למטלטלין׳ כרמו פרט לראוי כבמוחזק׳ ושדה פרט למטלטלין כהן דלא בעי מטלטלין משעה ראשונה׳ והכא כהדא דתני אין לי אלא קרקע מניין שאם רצה ליתן כסף׳ ת״ל כסף ישיב לבעליו. מה בעית מימר קרקע עיקר׳ או נימר כסף עיקר׳ ויחליטו לו משעה ראשונה ואנן חמיי רבנין מחלטין״ לו קרקעות׳ כרמו פרט לראוי כבמוחזק. ר׳ לעזר בשם רבי ניסא בשחפר אביו בור והזיק בחיי אביו ונפלו לו נכסים אחר מיתת אביו הייתי אומר ישתעבדו נכסי׳ לאותו נזק לפום כן צרך מימ׳ כרמו פרט לראוי כבמוחזק׳ מיטב שדהו ומיטב כרמו של מזיק דברי רבי ישמעאל׳ רבי עקיבה אומר מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק׳ קשיא על דרבי עקיבא ניזוק ואת אמר כן. אלא ב״ד רואין אי זהו שדהו יפה לפני הניזוק ושומה לו׃ כמה׳ כהדא דתני יכול אם אכלה מן העידית שמין לו מן העידית׳ מן הזיבורית שמין לו מן הזיבורית׳ הך עבידא עידית שבזיבורי׳ טבא סגין׳ אם אומר כן נמצאת משביח את הניזק׳ רואין את השדה כאילו מליאה עידית ושמין לו מן העידית׳ וזיבורית שמין לו מן הזיבורית׳ נמצא משלם מן העידית על העידית ומן הזיבורית על הזיבורית׃ מניין לר׳ עקיבא הניזקין שמין להן בעידית ליתה מן התורה׳ איתה מן התקנה׳ מפני מה אמרו הניזקין שמין להן בעידי׳ מפני הגזלנין שיה׳ אדם אומר מה בידי גזל מה בידי מזיק למחר רואין ב״ד שדה יפה שלי ונוטלין אותה מלפני׳ וסומכים אותה למקרא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם׳ עד כדון קרקע. משכנו למד מקרקע׳ מה קרקע בעידית. אף משכנו בעידית׳ ובעלי החוב בבינונית מפני הרמאין׳ שלא יהא אדם רואה את שדה חבירו יפה ומלוה אותו מעות תוקף ונוטלה ממנו׳ מעתה לא ישומו לו אלא בזיבורית א״ר יודה וכיני אלא״ שלא לנעול דלת בפני בני אדם. שלמחר הוא ללוות ואינו מוצא׃ דרש רבי סימאי והאיש זה שליח ב״ד״ שאם נכנס המלוה הוא מוציא את היפה. ואם נכנס הלוה הוא מוציא את הרע׳ הא כיצד שליח ב״ד נכנס ומוציא את הבינונית׳ רבי ישמעאל אומר דבר תורה הוא שגבי׳ המלוה דכתיב והאיש אשר אתה נושא בו יוציא אליך את העבוט החוצה עד כדון משכנו׳ קרקע למד ממשכנו׳ מה משכנו בבינונית׳ אף קרקע בבינוני׳ פשיטא דא מילתא׳ מלוה שהוא נעשית בו כפרעת אינה נשמטת. כפרעת שהוא נעשית מלוה משמטת׳ רבי ירמיה בעי אף למידת הדין כן הוא מלוה שהוא נעשית כפרעו׳ גובה׳ כפרעת שהוא נעשי׳ מלוה גובה בבינונית׃ אין שם אלא עידית גובה בעידית׳ בינונית גובה בבינונית׳ זיבורית גובה בזיבורית׳ עידית ובינונית הניזקין שמין להן בעידית׳ ובעל חוב וכתובת אשה בבינונית׳ בינונית וזיבורית׳ הניזקין ובעלי חוב שמין להן בבינונית וכתובת אשה בזיבורית׳ היתה עידית שלו יפה משל כל אדם עידית היא בינונית שלו יפה משל כל אדם בינונית היא זיבורית שלו יפה משל כל אדם זיבורית היא׳ היתה עידית שלו בינונית של כל אדם׳ רבי זירא ורבי אילא בעי נישמעינ׳ מן הדא בינוני׳ וזיבורית הניזקין ובעלי חוב שמין להן בבינונית. וכתובת אשה בזיבורית׳ וכמה דאת בעי עידית ובינונית ניזקין דוחין לבעלי חוב בבינונית׳ והכות׳ בינונית וזיבורית ידחו הניזקין לבעלי חוב בזיבורית׳ רבי יוסי בר בון בשם רב חסדא״ תיפתר שהיתה לו עידית ומכרה וכבר נדחו לבעלי חוב לגבות בבינוני׃ וכתובת אשה בזיבורי. א״ר ירמיה״ לא שנו אלא מנה מאתים אבל כתובת אלף דינר גובה בבינוני׳ ורבי יוסי אמר אפילו כתוב׳ אלף דינר אינ׳ גובה אלא מן הזיבורי׳. ואתיין אילין פלוגותא כאילין פלוגותא כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם. כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנה׳ ר׳ סימון א״ר יהושע בן לוי לא שנו אלא כתובת מנה מאתים אבל היה׳ כתובת׳ אלף דינר גובה כתובת׳ לעולם. אתא ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן ואפילו כתובה של אלף דינר אינה גובה אלא עד עשרים וחמש שנה׳ ואתיא דר׳ יוסי כר׳ יוחנן׳ ודר׳ ירמיה כר׳ יהושע בן לוי׳ דתנינן תמן״ הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה׳ רב אמ׳ במסכר על ידה׳ ושמואל אמר במחלק לפניה׳ ר׳ יוסי בר חנינה אמר מקולי כתוב׳ שנו כאן׳ ותני בר קפרא מקולי כתוב׳ שנו׳ אמר ר׳ בא טעמא דר׳ יוסי בן חנינה לא סוף דבר בכתוב׳ מנה מאתים׳ אלא אפילו כתובה של אלף דינר מקולי כתובה שנו׃

הלכה ב אין נפרעין מנכסים משועבדין כו׳ ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי״ אין נפרעין מניכסי יתומים קטנים אלא בשטר שהריבית אוכלת בו׳ ויש אומרים אף לכתובת אשה׳ אמר רבי אימי מפני מזונות׳ אמר ר׳ מתניה מאן חש למזונות ר״ש דר״ש אמר״ במנבה הדבר תלוי׳ מאי כדון מפני חינה כדי שיהו הכל קופצין עליה לישאנה׳ ויש אומרי׳ אף לגזילה ולניזקין. אמר ר׳ יוסי בי ר׳ בון אף׳ אנן תנינן תרתיהון לגזילה מן הדא״ אם היה דבר שיש לו אחריות חייבין לשלם׳ לניזקין מן הדא״ ואין נפרעין מן הנכסים של יתומין אלא מן הזיבורית׳ כיני מתניתא אין נפרעין מניכסי יתומי׳ לנזקין אלא מן הזיבורית׳ והתני עמד הבן תחת האב הניזקין שמין להן בעידית ובעלי החוב בבינונית׳ וכתובת אשה בזיבורית׳ אמר ר׳ יוסי בי ר׳ בון כאן ביתום גדול׳ כאן ביתום קטן׃

הלכה ג אין מוציאין לאכילת פירות כו׳׳ אמר רבי חנינא״ מפני שאין להן קיצבה׳ גזל שדה משמעון ומכרה ללוי׳ ובא שמעון וטרפה מלוי׳ לוי גובה קרן ממשעבדין של ראובן ושמעון גובה אכיל׳ פירות מבני חורין של׳ לוי׳ עמד לוי והשביח׳ לוי גוב׳ את הקרן ממשועבדין של ראובן וגובה את השבח מבני חורין של שמעון׳ ר׳ חייה בשם רבי יוחנן אמר והוא שקדם מקחו של זה לשבחו של זה אבל אם קדם שבחו של זה למקחו של זה לוי גובה את הקרן אפילו ממשועבדין של שמעון׳ ר׳ בא רבי חייא בשם ר׳ יוחנן אמר אף באכילת פירות כך הוא עבדא׳ אפיק ד׳ דינרין והוא שבח אשתא. לוי גבי ארבעתי דינריי ממשעבדין של ראובן וגבי תרין אוחרנייא מבני חורין של שמעון׳ רבי אבין בשם רבנין דתמן אין לך יורד ברשות וידו לתחתונה אצלי״ שמעון׳ ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם רבנין דתמן אין לך יורד ברשו׳ וידו לעליונה אצלי״ ראובן׳ ראובן שגזל שד׳ משמעון ומכר׳ ללוי והלך לוי ונתנ׳ מתנה ליהודה ובא שמעון וטרפה מיהודה׳ יהודה לא אזיל גבי לוי דהי׳ מתנ׳. לוי אזל גבי ראובן דהוא מכיר׳. ולא מתנה יהבתינ׳ יכיל הוא מימר ליה בעי זמינא מיתן ליה וישלם לי טיבו. ראובן גזל שדה משמעון ונתנה מתנה ללוי׳ והלך לוי ומכרה ליהודה ובא שמעון וטרפה מיהודה׳ יהודה אזל גבי לוי דהוא מכרה׳ לוי לא אזיל גבי ראובן דהוא מתנה׳ דמר ר׳ יוסי בשם רבנין אין שיעבוד למתנה. ראובן גזל שדה משמעון ומכר׳ ללוי ולא הספיק לכתוב טרפו עד שמת׳ דמאן הוא. רב הונא וחייה בריה דרב׳ חד אמר אם כתב שטר טרפו של ראובן׳ ואם לאו של לוי הוא׳ ותרנה אמ׳ היא כתב היא לא כתב של לוי הוא׳ א״ר מנא מסתבר׳ דלא דראובן היכיל למימר ליה מילה דלא דידי ובנית לך. א״ר יוסי בי רבי בון לא מסתברא״ דלא דלוי (דראובן) יכיל למימר ליה האי דלא קומיך אקום לזביניה טביאת׃ מהו לגבות פרנסה מן המשועבדין׳ אמר ר׳ זעירה׳ ר׳ יוחנן לא גבי׳ מאן גבי ר׳ חנינ׳ ור׳ אילא גביי׳. ר׳ יסא איתפקד מדל דיתמין והוו תמן בעיין פרנסה׳ אעיל עבדא קומי ר״א וקומי ר״ש בן יקים׳ אמר ר״ש בן יקי׳ לא מוטי שיתפרנסו מן של אביהן ולא מן הצדקה. א״ל ר׳ לעזר ר׳ אילו יבואו לפני רבותינו אין רבותינו נגעין בו ואנו עושין בו מעש׳. אמר ר׳ יסא אנא יהיב ואי קמון יתמין ועררין אנא יהיב לון׃ אפילו כן קמון ועררון. נפק דין נפק ציפור בת אבשלום. ר׳ סימון ור׳ יעקב בר אידי בשם ר״ש בר בא אנא ורבותינו גביתו לה מן המטלטלין כמנהג מקומה׳ רב הוה כתיב לדבי״ עברון על רעתה דר׳ חיי רבה והוה ר׳ חייה בתי׳ ביני שיטייא עמדו היתומין ומכרו גובין מן הפרנסה ואין גובין מן המזונות׳ עמדו ושיעבדו׳ השיעבוד הזה איני יודע מהו׳ תצא לוי אחד שיעבוד האב ואחד שיעבוד הבן גבין מן הפרנסה ואין גובין מן המזונות׳ אמר ר׳ אבא לית כאן בשיעבוד האב אלא בשיעבוד הבן׳ אם בשיעבוד האב׳ אם בחיי האב אינו גובי׳ לא כל שכן לאחר מיתת האב׳ ר׳ חמ׳ בר עוקבה בשם ר׳ יוסי בר חנינה נישאו הבנות אלמנה ניזונת מהן׳ רבי בא כרידיה. ורבי יודה כרידיה׳ דאתחותי׳ דר׳ יוסי בר חנינה בשם ר׳ יוסי בי רבי תגיי אפילו מתו אלמנה ניזונת מהן׃ בני בנים מה הן. רבי מנא אמרי״ בני בנים הרי הן כבני׳. רבי יוסי אמר אין בני בנים כבנים. ר׳ שמואל בריה דרבי יוסי בי ר׳ בון ורבי מתנייה הוון יתבין סברין מימר הוא בני בנים שכאן׳ היא בני בנים של הלן. אמר לון רבי יוסי בי ר׳ בון בני בנים קפצה עליהן ירושת תורה׃ תמן תנינן״ מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים דינרין פטור׳ מפני שהו׳ כמשיב אבידי. אמר ר׳ לעזר תקנ׳ תיקנו בו כדרך שתיקנו במציאה׳ דתנינן״ המוציא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם׳ אמר רבי בא מתניתא בשאמ׳ לו שני שוורין מצאת לי׳ אבל אם אמר לו שני שוורים מצאתי לך והחזרתי לך את שניהן׳ והוא אומר לו לא החזרתה לי אלא אחת לא בזה תיקנו׳ רבי פרת בשם רבי יוחנן בזה תקנו אבל בראשונה דבר תורה הוא׳ כהדא דתני יכול אמר לו שני שוורים מצאת לי והוא אמר לא מצאתי אלא אחד יכול יהא חייב. ת״ל או מצא

פירוש

פרק הניזקין: הניזקי׳ תוסל ממנו כו׳. פירוש׳ תעריס: הלכה ב׳ והו׳ שבח אשתא כו׳. פירו׳ שה: איתפקד מדל דיתמי כו׳. פירו׳ ספין תמין בפ׳ סליקו׳ הלכה דף ל׳ ע״ד: תמן תנינן מנה כו׳. מפנה הי׳ בפרק שבועות הדיינין ע״ש:

מראה מקום והגהות

א ב״ק פ״ד מ״ג.
ב תוספתא שם ועי׳ תוס׳ בפרקין ע״ש.
ג תוס׳ כתובות פ״ב.
ד חסר כאן ובבלי: הה״ד (ערכין פ״ו) הקדש ל׳ מנה והי׳ תובו ק׳ מנה אי בהקדים ואח״כ הזיק הה״ד שור רעהו וכו׳.
ה ע׳ בבלי ב״ק י״ד.
ו בבבלי ב״ק ו׳ כ״ט ובפרקין ע״ש מהפכין ר״י לדר״ע.
ז בבלי ס״ט: ובהלכות מסכתי׳ פי׳ ס״ח ותוספת׳ סוף כתובות.
ח לעיל פ״ה סה ה.
ט ע׳ ב״מ פ״ט ה״ד (י״ב ג׳).
י שביעית פ״י ה״ב (ל״ט ג׳).
יא ע׳ בבלי ב״ק ח׳.
יב כתובות נ״ח ב׳.
יג כלה פ״ג ה״ט.
יד סנהדרין פ״ח ה״י וכתובות פ״ט ה״ח, ע״ש.
טו שם ושבועות פ״ה ה״ד.
טז ב״ק רפ״י.
יז שם ושבועות פ״ה ה״ו.
יח בבלי בפרקין נ׳ סע״ב.
יט ע׳ בבלי ב״ם ט״ו.
כ י״נ: של ראובן.
כא י״נ: הלל ראובן.
כב י״נ: הלל [illegible]
כג י״נ: הלח דלוי.
כד כתובו׳ פ״ו ה״ו.
כה ע׳ בבלי כתובו׳ פ״ט.
כו ע׳ בבלי שם פ״ט (ולעיל סוף תרומות).
כז יבמות פ״ו ה״ז (ז׳ ג׳) וכתובות פ״ד ה״ח (כ״ח ד׳):
כח שבועות פ״ו.
כט בפרקין פ״ג.

לו תן לי מאתי' וזו שיש לי בידך ולא שיאמר לו עבדי אתה: רבנין דקיסרין אמרין בשם רבי' כיסא אתיא דרבן שמעון בן גמליא' כרבי מאיר· כמה דר' מאיר קונס בדברים. כן רבן שמעון בן גמליאל קונס בדברים. ותני' שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי רבי מאיר· וחכמים אומרים גובה את הקרן ולא את הריבית: הלכה ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין כו'. היאך אפשר חציו עבד וחציו בן חורין· תיפתר או כרבי דרבי אומ' אדם משחרר חצי עבדו. או דברי הכל בעבד של שני שותפין ועמד אחד מהן ושיחרר חלקו· מצא מציא' ביום של רבו של רבו ביום של עצמו של עצמו· ולית מחר בעי יעבדה לי' למריה· קידש אשה ביום של מריה אין חוששין לקידושיו. ביום של עצמו חוששין לקידושיו· ולא כן א"ר חייה בשם רבי יוחנן' מי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש אשה אין חוששין לקידושיו· דכוותה גירש אין חוששין לגירושיו: תמן תנינן' אין נושאין נשים במועד· שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן משום ביטול פרייה ורבייה· בעון קומי רבי יוסי עבד מהו שישא אשה במועד' א"ל נישמעינה מן הדא ליבטל והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה· ואמר רבי שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן כל שהוא מצווה על פרייה ורבי' אסור לו לישא אשה במועד: הלכה ו המוכר את עבדו לגוים כו'· לגוי אפי' בארץ ישראל· מי משחררו רבו ראשון נותן דמיו והשני משחררו ובח"ל אפילו ישראל. נימר אם ידע רבו השני שיהן נותנין את דמיו ואם לאו הראשון נותן דמיו והשני משחררו' אני פלוני בן פלוני מוכר את עבדי פלוני אנטוכי יצא לחירות· משהוא כלוד לא יצא לחירו': תני' יוצא עבד עם רבו בח"ל לפיכך אם מכרו לשם מכור. בא מח"ל ע"מ לחזור כופין אותו למתר לחזור· ע"מ שלא לחזור אין כופין אותו לחזור· ברח מח"ל רשאי להחזירו· ברח מארץ לח"ל רבי יאשיה בשם רבי חייה רבא אמר מותר· ר' הושעיא רבה אמר מותר· רבי מרינוס בריה דרבי הושעיה רבה אמר אסור. א"ר זעירא לא פליגין מ"ד מותר בלמוד לברוח לשם. ומ"ד אסור כשאינו למוד לברוח לשם· א"ר יוסי ולא פליגין מ"ד מותר ביכול להביאו משם. ומ"ד אסור כשאינו יכול להביאו משם: ניתני ואם רצה עמו מותר· ער כהן בגדולים· בקטנים ניתני עם רבהון. ער כהן כשהיה רבו ישראל· היה רבו גוי· רבי טבלא ובין עבדיה ומתני עם רבהון: ר' יצחק דהבן הוון לי' עבדיה ערקין לכנתהון· אתא שאל לר' אימי ואורי ליה אוני אסור· אנטרים שרי· אפרכורים צריכא· אמתיה דרבי אבא בר ארא ערקת לקליסיא אתא שאל לרבי מנא והורי ליה כרי אימי אוני אסור· אנטרים שרי· אפרכורים צריכ': אין פודין את השבויין יותר מדמיהן מפני תיקון העולם כו'· רשב"ג אומר מפני תקנת השבויין דלא יהוון קטריטן. ואין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם. תני גוי מוכר ספרים תפילין ומזוו' אסור ליקח ממנו· והא תני' מעשה בגוי אחד בצידן שהיה מוכר תפילין ומזוזות ובא מעשה לפני חכמים ואמרו מותר ליקח ממנו· רבי שמואל בר נתן בשם רבי חמא בר חנינא בגוי שחזר לסורו הוה: הלכה ז המוציא את אשתו משום שם רע כו'· ותני' מפני מה אמרו חכמים המוציא משום שם רע לא יחזור שהרי המוציא את אשתו משום שם רע והלכה ונישאת לאחר וילדה ממנו בנים לאחר זמן נמצאו הדברים בדאים אמר אילו הייתי יודע שהדברים בדאים אילו היה אדם נותן לי באשתי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצ' גט בטל ובניה ממזירין· ומתוך שהוא יודע שאם הוא מגרשה שהיא אסורה לחזור לו אף הוא נותן לה גט שלם משעה ראשונ': תני מפני מה אמרו המוצי' את אשתו משום נדר לא יחזיר שהרי המוציא את אשתו משום נדר והלכה ונישאת לאחר וילדה ממנו ונמצא נדר בטל· [illegible] אילו הייתי יודע [illegible] הנדר בטל אילו היה אר' נותן לי באשתי מאת מנה לא הייתי מגרש· ונמצ' גט בטל והולד ממזר ומתוך שהוא יודע שאם הוא מגרשה שהיא אסורה לחזור לו אף הוא נותן לה גט שלם משעה ראשונה· אמר ר' זעירא תדע לך שעילה היה רוצה לגרשה שהרי נדר שאינו צריך חקירת חכם הוה· א"ר זעירא תדע לך שעילה הוה רוצה לגרשה שהרי נדר שלא ידעו בו רבים הוה א"ר אלעזר לא אמרו זה אלא מפני זה'· ברין הוה שאפילו נדר שהוא צריך חקירת חכם יחיד שהזקן" עוקר את הנדר מעיקרו· מפני מה אמרו נדר שאין צריך חקירת חכם מפני נדר שצריך חקירת חכם: הלכה ח המוציא את אשתו משום אילונית כו'· תני" מפני מה אמרו המוצי' את אשתו משום אילונית לא יחזיר שהרי המוציא את אשתו משום אילונית והלכה ונישאת לאחר וילדה ממנו בני' ואמר אילו הייתי יודע שאשתי יולד' אילו היה אדם נותן לי באשתי מאה מנה לא הייתי מגרש' ונמצא גט בטל והולד ממזר· ומתוך שהוא יודע שאם הוא מגרשה והיא אסורה להחזיר לו אף הוא נותן לה גט שלם משעה ראשונה. א"ר זעירה תדע לך שעילי' הוה רוצה לגרשה שהרי כמה נשים [illegible]אין אילונית ועל ידי שיש להן נחת רוח מהן מקיימין אותן· רבי יהודה אומר לא יחזיר· ואת אמר כן· א"ר יוחנן לית כאן רבי יהודה אלא רבי מאיר· ותני כן משום רבי מאיר אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך: הלכה ט המוכר את עצמו ואת בניו לגוים כו'.

מתניתא בשמכר עצמו ושנה· "אבל אם מכר עצמו פעם אחת פודין אותו. ואם מכר עצמו ללודים אפילו פעם אחת אין פודין אותו· מעשה באחד שמכר את עצמו ללודים אתא עובדא קומי רבי אבהו אמר מה נעשה מפני חייו עשה:" מתניתא דרבי מאיר דר"מ אמר אין קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרו'· רבי יודן ורבי שמעון אומרין יש קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות· רבי אימי בשם ריש לקיש טעמא דר' מאיר והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה· הקיש עבדים לאחוזה· מה עבדים אתם קונין מהן ואין הם קונין מכם· אף אחוזה אתם קונים מהם והם אינם קונים מכם· א"ר אליעזר כי רבי יוסי קומי ר' יוסי והא מסייעא לרבי מאיר והארץ לא תמכר לצמיתות. לחולטנית· אמר לי' כל נרמא אמרה דהיא מסייעה לרבי שמעון לא תימכר. הא אם נמכרה חלוטה היא. רבי חונא דציפורי אמר הגהוג רבי חנינה בציפורין כהדא דריש· רבי זעירא קומי רבי אבהו בשם רבי אלעזר אע"ג דרבי מאיר אמר אין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיעו מן המעשרות" מודה שיש לו בה קניין נכסים. מהו קניין נכסים אמר רבי אבא אכילת פירו'. והתנינן הלוקח מבי' בכורים מפני תיקון העולם· ויביא ביכורים"· דבר תורה: קנה שדה ביובל רבי אילא אמר קנה קרקע. אבא בר ממל אמר לא קנה קרקע· מתיב רבי אבא בר ממל לדבי אילא על דעתך ראת אמר קנה קרקע יחפור בה בורות שיחין ומערות· א"ל התורה אמרה ושב לאחוזתו בעיינ· אייתי רבי יעקב בר אחא שמעתא קרמיהן· ולא ידע דעד איטן פליגין" רבי יוחנן אמר מביא וקורא· רבי שמעון בן לקיש אמר אינו מביא וקורא· אמר רבי לעזר בי רבי יוסי קומי רבי יוסי כל עמא מודיי שהוא מביא מה פליגין בקרייה ר' יוחנן אמר מביא וקורא· רבי שמעון בן לקיש אמר מביא ואינו קורא:

הדרן עלך השולח גט לאשתו

א· הניזקין "שמין להן בעידית· ובעל חוב בבינונית· וכתובת אשה בזיבורית· רבן שמעון בן גמליאל אומר אף כתובת אשה בבינונית: ב אין נפרעין מנכסים המשועבדין במקום שיש בני חורין ואפילו הן זיבורית· אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית: ג אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדין מפני תיקון העולם"; ד יתומי' שסמכו אצל בעל הבית או שמינ' להן אביהן אפיטרופו' חייב לעש' פירותיהן· אפיטרופום שמינהו אבי יתומים ישבע·" ושמינהו בית דין לא ישבע· אבא שאול אומר חילוף הדברים. המטמא והמדמע והמנסך אם שוגג פטור ואם מזיד חייב· הכהנים שפיגלו במקדש מזידים חייבין: ה העיד" רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ועל קטנה בת ישראל שנישאת לכהן שהיא אוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה ועל מריש הגזול שבנאו בבירה שיתן את דמיו ועל החטאת הגזולה' שלא נודעה לרבים שהוא מכפר' מפני תיקון המזבח: ו לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי המלחמה· מהרוגי המלחמה ואילך יש בו סיקריקון. כיצד לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל· מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקין מקחו קיים· מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל. מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים· ז משנה ראשונה בית דין של אחריהן אמרו נותן לבעלים רביע: ו אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל אם יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם· רבי יהושע השיב ביד ונמנו שאם שהת לפני סיקריקון שני' עשר חדש כל הקודם ליק' יקח ונותן לבעלים רביע: ח חרש רומז" ורומז בן בתירה אומר קופין ונקפץ במטלטלין הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין: ט אילו דברי' אמרו מפני דרכי שלו'· כהן קורא ראשון' ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום· מערבין בבית ישן מפני דרכי שלו'· בור שהוא קרוב לאמה מתמל' ראשון מפני דרכי שלום· מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום· רבי יוסי אומר גזל גמור· מצודות חיה ועופות ודגים יש בהן גזל מפני דרכי שלום. רבי יוסי אומר גזל גמור· המנקף בראש הזית גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור· אין ממחין ביד עניי גוים בלקט ובשכחה ובפיא' מפני דרכי שלום: י משאלת" אשה לחבירת' החשוד' על השביעית נפה וכברה ריחיים ותנור· אבל לא תבור ולא תטחן עמה· אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנ' ומרקדת עמה. אבל משתטיל מים לא תגע בה שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה. וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום. ומחזיקי' ידי גוים בשביעית אבל לא ידי ישראל· ושואלים בשלומן מפני דרכי שלום:

פירוש

תמן תנינן אין נושאין כו'. מועד קטן דף ס"ד ע"ד ע"ב: הלכה ו: אנטוכי יצא לחירות. פירש בטעם בלנטוכי שהוא חולה ללקין: רבי אימי אוני אסור כו'. פירש לם מתו הפתח שברתו לשם מתייסם לקומי שהוא מלקין סרפל למור לבחוין ולם מתייסם ללנטרים שהוא פקול'ללקין מת' להבחין ולם מתייסם למברכורים נריכה עיון כי הוא ספק:

מראה מקום והנהות

ל שם: ר' נסא. נ ע' תוספת' ב"ס פ"ה. נ ע' קידושין פ"ס ה"נ (ס' ח'). ו קידושין פ"ס סה"ס ופסחים פ"ח ה"ס, וע' בבלי בפרקין פ"ג. ז מו"ק פ"ס ה"ד. ח ע' תוס' חגיגה ב' ויבמות ס"ג. ט ע' בבלי ס"ד פ"ה. י תוספתא ע"ז פ"ד ע"ב. כ ע"ז פ"ב סה"ג וע' בבלי בפרקין פ"ג: ל תוספתא פ"ג בבלי פ"ו וע' לקמן ה"ח. יא כתובות ל"ס ג', קידושין ס"ב ג'. יב שם ונדרים נ"ט ד'. יג תוספתא פ"ג. יד ע' בבלי פ"ו. טו דעפי פ"ה ה"ח, וע' בבלי בפרקין פ"ו. ב"ס ק"ס. טז ע' פיאה פ"ד ה"ו. יז דעתי שם. יח ע' בבלי בפרקין פ"ס: ולעיל כתובות פ"ח ה"ה. יט כתובות ל"ה ב'. כ כתובות ל"ד ד'. כא במתני' בבבלי: והמול' פלימ' לם שנא מפני תקון העולם. וכ"ל כאן. כב ע' שבועות ספ"ו. כג יבמות ב"ד ס"ג ועדיות פ"ו ס"ט. כד ע' תרומות פ"ה ב'. כה ע' יבמו' פ"ד ס"ס. כו ע' הרי"ו ספ"ג. כז שביעית ספ"ה.

פרק רביעי.

הלכה א׳ השולח גט לאשתו כו׳. הדא פליגא על ד׳ יוחנן דר׳ יוחנן אמר אדם מבטל שליחותו בדברי׳. פתר לה משום תימר הוא בעריות: עשה שליח להוליך את הגט צריך ליתנו לה בפני שנים ואין השליח עולה לו משום שנים. הלך השליח לבטל את הגט צריך לבטלו בפני שנים והשליח עולה משם שני׳. הלך לבטל את הגט אשכחי׳ באיסטרטא. א״ל ההוא גיטא ריחבת לה אל יכילי לה. מי מישתעי שמא נפל מיניה. א״ל לא אמרת לי יכילית לה א״ל יכילי לה ואמרת לי יהא לי בידיך. מה מאחר שיש בידו לגרש נאמן. או מאחר שנמצא בידו אינו נאמן. חלת שליח מה את עבד ליה כגיטין כקדושין. אין תעבדינה כגיטין ביד כל אדם מצוי לגרש. אין תעבדינה כקדושין לא ביד כל אדם מצוי לקדש: הלכה ב׳ בראשונה היה עושה בית דין כו׳. ליה הדא פליגא על ריש לקיש דריש לקיש אמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים. פתר לה בבית דין שכתב מחובה: מפני תקון העולם. אמרין בשם ריש לקי׳ שלא תבוא לידי ממזירות. ואמרין בשם ריש לקיש׳ שלא תהא יושבת עגונה. מאן דאמר שלא תהא יושבת עגונה סבורה שביטלה והוא לא ביטל. ונמצאת יושבת עגונה. ומאן דאמר שלא תבוא לידי ממזרות סבורה שלא ביטל והוא ביטל והיא הולכת ונישאת בלא גט ונמצאו בניה באין לידי ממזירות. סבורה שביטל והוא לא ביטל ובא אחר וקידשה ותופסין בה קידושין. והוא סבור שלא תופסין בה קידושין והיא ממתנת עד שימו׳ בעלה הראשון והיא הולכת ונישאת ונמצא בניה באין לידי ממזירות. א״ר מנא סלקית לשירא ושמעי׳ לר׳ יעקב בר אחא ור׳ אימי בשם ריש לקיש שלא תבוא לידי ממזירות. אמר רב הונא אפילו כמאן דאמר שלא תהא יושבת עגונה אית ליה שלא תבוא לידי ממזירו: עבר וביטלו נישמעינ׳ מן הדא אם ביטלו הרי זה מבוטל דברי ר׳. רבן שמעון בן גמליאל או׳ אינו יכול לבטלו ולא להוסיף על תנאו. יאות אמר רבן שמעון בן גמליאל מאי טעמא דר׳ דיבר תורה הוא שיבטל והן אמרו שלא ביטל. ודבריהן עוקרין דברי תורה וכי שמן על זתים וענבים על היין לא תורה הוא שיתרום מפני גזל השבט. והן אמרו שלא יתרום. ולא עוד אלא שאמרו עבר ותרם אין תרומתו תרומה. ר׳ אושעיה בר אבא אמר לר׳ יוחן נשיא באנר׳ הסבך מאן דייק לן: איש פלוני וכל שם שיש לו. הגע עצמך דהוה שמיה ראובן ואפיק שמיה שמעון. אלא אני פלוני וכל שם שיש לי. יותר מיכן אמרו יהיו לו שתי נשי׳ אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל וכתב זה שביהודה לגרש זו שבגליל. ושבגליל לגרש זו שביהודה אינה מגורשת. מתניתא שהיה מיהודה וכתב לגרש בגליל. מגליל וכתב לגרש ביהודה אבל אם היה מיהודה וכתב לגרש ביהודה מגליל וכתב לגרש בגליל הרי זה מגורש׳. א״ר אילי בתחילה צ״ל אני פלוני שמיהודה עם כל שם שיש לי בגליל אם היה שרוי במקו׳ אחד מגרש לאי זה שירצה. א״ר יוסי הדא ראית אמר לשעבר אבל לכתחילה צריך למיעבר כהדא דר׳ אילי. א״ר אבין אם יצא לו שם במקום אחר צריך להזכיר שלשתן: תמן תנינן כותבין גט לאיש אע״פ שאין אשתו עמו ושובר לאש׳ אע״פ שאין בעלה עמה ובלבד שיהא מכיר והבעל נותן את השכר. א״ר אבא צריך שתהא מכיר את שניהן. א״ר לא צריך שיהא מכי׳ לאיש בגט ולאש׳ בשוברה. ר׳ אבון בר חייה בעי קומי ר׳ הגע עצמך שהביא אשה אחרת וגירש בה. א״ל לכשיבואו ויעידו העדים. ולא כן אמר ריש לקיש עשו עדי׳ התתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין. תמן כשאמרו לא התתמו כל עיקר. ברם הכא כאומר בזה התתמנו. ולא התתמנו על זה. מתניתי׳ פליגא על ר׳ אבא בראשונ׳ היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה. אם במכירה בזה צריך לשנות את שמות׳. אית בר נש דחכמין לחבריהון באפין ולא ידעין שמהתהון. מתניתא פליגא על ר׳ אילי התקין רבן שמעון בן גמליאל שיהו כותבין איש פלוני וכל שם שיש לו. אשה פלנית וכל שם שיש לה מפני תיקון העולם. מתניתא במגרש בעל כורחו. מה דאמר רבי אילא במגרש ברצונו. ואית דבעי מימר במגרש במקומות אחרים. מה דאמר רבי אילי במגרש באותו מקום. כהדא דושו אחוי דרודה הוה משבק איתתיה אתא שכבר׳ קומי רבנין אמרין הוא תהן אתרא. והתנינן הבעל נותן את השכר. ר׳ אילי בשם שמואל במוחלת לו כתובתה: הלכה ג׳ אין אלמנה נפרעת מניכסי יתומין כו׳. בראשונה היו נשבעות לשקר וקוברות את בניהם שנאמר לשוא הכיתי את בניכם. תער שאימה נדרים עליהן יותר מן השבועות. עברה ונשבעה רב הונא אמר אם נשבעה נשבעה. רב אמר לכלתיה אילולא ראנא וותרן אפילו קלוסיתיה דעל רישך דידי הוא. שמואל אמר זכה בכלים שעליה. מתניתא מסיע ליה לשמואל אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו. רב הונא אמר מפני מה התקינו זמן בגט מפני מעשה שאירע. מעש׳ באחד שהיה נשוי את בת אחותו וזינת עד שהוא אשת איש הלך והקדי׳ זמנו בגט אמ׳ מוט׳ שתידון כפנויה ואל תדון כאשת איש: אמר רב הונא קשתא קומוי רב יעקב בר אחא כמאן דאמר מעשרות מן דבריהן. ברם כמאן דאמר מעשרות מן התורה. והלל מתקן על דבר תורה. א״ר יוסי וכי משנה שגלו לבבל כלום נפטרו אלא ממצוה התלויות בארץ והשמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ.

ותד רבי יוסי ואמר וזה דבר השמיטה שמוט בשעה שהשמיטה נוהגת בארץ מדברי תורה השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ דבר תורה. בשעה שהשמיטה נוהגת בארץ מדבריהן השמט כספים נוהג בין בארץ בין. בחוצה לארץ מדבריהן (תמן (תנינן) · אמרין אפילו כמאן דאמר מעשרות מדברי תורה השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ מדבריהן) תמן אמרין אפילו כמאן דאמר מעשרות מדברי תורה מודה בשמיטה שהיא מדבריהן: וזה דבר השמיטה שמוט. רבי אומ׳ שני שמיטין שמיטה ויובל. בשעה שהיובל נוהג השמיטה נוהגת מדברי תורה. פסקו היובלות נוהג שמיטת מדבריהן. אימתי פסקו היובלות לכל יושביה בזמן שיושבין עליה ולא בזמן שגלו מתוכה והיו עליה ולא היו מעורבבין שבט יהודה בבנימן ושבט בנימן ביהודה יכול יהא היובל נוהג תלמוד לומר יושביה. לכל יושביה. נמצאת אומר כיון שגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות: הלכה ד׳ עבד שנשבה ופדאוהו כו׳. רבי אבהו בשם חזקיה בדין היה שאפילו לשם עבד לא ישתעבד. ולמה אמרו ישתעב׳ שלא יהא העבד מבריח עצמו מן שבויין. א״ר זעירא מתניתא אמרה כן רבו נותן את דמיו (ומשחררו). לא אמר אלא רבו. הא אחר לא. ר׳ אילא בשם ר׳ יסא בדין היה אפילו לשם בן חורין ישתעבד. ולמה אמרו לא ישתעבד שלא להוציא לווה על בני חורין. א״ר יוסי אם כן רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד שכשם שישראל מצווין לפדות בן חורין כך הן מצווין לפדות את העבדי׳. אתין תנייא קדמייא סבר מימר מצווין הן לפדות בני חורין ואין מצווין לפדות את העבדי׳. ר׳ יעקב בר אידי בשם ר״ל אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי אמר יוסי בן שאול בשם ר׳ המתייאש מעבדו אינו רשאי לשעבדו וצריך לכתוב לו גט שיחרור. שמע ר׳ יוחנן ואמ׳ יפה לימדני ר׳ יהושע בן לוי. כלום למדו גט שחרור לא מאשה מה אשה אינה יוצאה משום ייאוש שצריכה ממנו גט אף עבד אינו יוצא משום ייאוש. וצריך גט שיחרור. שמעון בר בא בשם ר׳ יוחנן עבד סבר׳ מן חסבריין אזל רבו אין רבו רשאי לשעבדו וצריך לכתוב לו גט שיחרור. רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן אמר המפקיר את עבדו אינו רשאי לשעבדו ואינו רשאי לכתוב לו גט שחרור. א״ל רבי זעירא כל עמא אמרין דהוא צריך. ואת אומר אינו צריך. שמא אינו מעכבו מלוכל בפסח. כהדא דתני וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו. בשעה שהוא עבד את רבו הוא מעכבו לוכל בפסח ובשעה שאינו עבד את רבו אינו מעכבו מלוכל בפסח. סימא שתי עיניו כאחת הפיל שני שיניו כאחת יוצא בהן לחירות. זו אחר זו יוצא לחירות בראשונה ונותן לו דמים בשנייה. רבי אילא בשם ריש לקיש כמאן דאמר אינו צריך לכתוב לו גט שחרור. ברם כמאן דאמ׳ צריך לכתוב לו גט שחרור ואת אמר משלם לו. אין לי אלא הוצא בשן ועין. מניין הוצא בכיפת ובררנירק שיאונים ובחרות של מלכים. ת״ל לחפשי ישלחנו מים. בגין מה הן. הוצא בשן ועין בגין עבדים והוצא משום יאוש כגין בני חורין. אמר רבי יוסי כי רבי בון לא מסתברא חילופין הוצא בשן ועין הואיל ושיחרורתו תתורה כגין בני חורין. והוצ׳ משום ייאוש הואיל ולא שיחרורתו תתורה כגין עברים: גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו והיו שם עברים בין גדולים בין קטנים יצאו לחירות. אבא שאול אומר גדולים יצאו לחירות. קטנים לא יצאו לחירות. למה שהן יצאו במיתת רבן. מעתה אפילו גדולים. אמר רבי בא גדולים על ידי שיש בהן דעת לזכות את עצמן יצאו לחרות. קטנים על ידי שאין בהן דעת לזכות לעצמן לא יצאו לחירות. ר׳ יהושע בן לוי אמר הלכה כאבא שאול. מחלפא שיטתיה דר׳ יהושע תמן א״ר סימון בשם רבי יהושע בן לוי ור׳ יוסי בן שאול בשם ר׳ המתייאש מעבדו אינו רשאי לשעבד בו. אמרין מה דאמר ר׳ יהושע לשעב׳ דלא יהב לא יהב. דלמא הלכה לשעבדו. צריך לכתוב לו גט שחרור והכא הוא אמר הכין. שמעו דאמר ר׳ יוחנן יפה לימדני ר׳ יהושע בן לוי. דילמא: הלכה כאבא שאול. אמתיה דרבה בר זמרא עירקת. אתייאש מינה. אתא שאל לר׳ חנינה ולרבי יהושע בן לוי אמר אינו רשאי לשעבדה. מהו לכתוב לה גט שיחרור. א״ל אם כתבת יאות את עבד: ר׳ חנינה בשם ר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסה עבד שנשא בת חורין לפני רבו יצא לחירות. א״ר יוחנן אמש הייתי יושב ושונה הכותב כתב קידושין לעבדו לא כתב נישואין לאמתו ר׳ אומר זכה. וחכמי׳ אומרי׳ לא זכה. אתין תניי׳ קדמייא סבר כר׳ וכה: מי משחרר רבו אמ׳ בין רבו הראשון ובין רבו השני. א״ר יוחנן אין לך משחרר אלא רבו הראשון בלבד. התיב ר׳ חגיי קומי ר׳ יוסי מתניתא פליגא על רבי. ישראל שלוה את הנכרי על תמיצו את׳ הפסח מות׳ בהנאה. אין תימר בר ישראל הוא והוא אמור מה עביד לה רבי. א״ר יוחן נישקל הוא בשחרור כהדא דתני העושה עבדו אפותיקי מכרו אינו מכור. שיחררו משוחרר. חילית דר׳ יוחנן מן הדא רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו כותב אלא משחרר. אילו המשעבד שדה לחבירו והלך ומכרה שמא אין בעל חוב בא וטורף. א״ר אבהו פתח לנו ר׳ יוחנן פתח רבי מאיר בזה לא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד. מעתה לא יכתוב לו שטר על דמיו. אמר רבי אילא מוטב שיאמר

פירוש.

פרק השולח גט: הלכ׳ ב׳: על תנאו כו׳. שלש כן פה גם נ״ד יפה כנ״ל יאות אר״שב״ג. פי׳ יפות לומר רשב״ג שטעם פה גם נ״ל: פלם דרבי כו׳. ועשה דבר תור׳ שיבטל כו׳. ודבריהן עוקרין דבר תור׳ בשמיה ושקי׳: וכי שם על זתים וענבי׳ על היין כו׳. ולמ חסי׳ שדבריהם עוקרין ד״ת ובשלר ר׳ נקשים. והוא שאמר רבי יאשיה בר אבא ור׳ יוחן כשיזה אשה היה בן גט של רבינו הקדוש כמו שפי׳ הר״ן פרק אין מעמידין: באנדה דסבך כו׳. פי׳ באגדה של זקנך שהוא ר׳ שאמ׳ שדבריהן אינם עוקרין שאן דייק בן שבשער נקראה כך כ״ל: תמן תנינן כותבים כו׳. שכנה הוא פרק גט פשוט: א״ר לא. פי׳ ר׳ אילא תכן נ״ל בשיטה שאמ׳ וז: בר נש דחכמין כו׳. פי׳ שמכירין: ואית דבעי מימר כו׳. מתנית׳ במגרש כו׳ כנ״ל: כהדא דושו כו׳. פירש אדם ששמו נפלות וזקן שאמר של דודו שלד אחד גירש כו׳: הלכה ג׳: אפילו קלוסיתיה כו׳. פירש לעיף תרגום טנע קולסא: בשעה שהזבל כו׳. רש״י פירשה וכן בתוספתא דף ל״ו ע״א ב״ה נוסף: הלכה ד׳: שלא להוציא לווה. לענ: המפקד את עבדו. נ״ל המפקיר: מניין הוצא בכיפה. פי׳ שכבת׳ הגם שימחור על כונע של לקר או בלקרע פותיית של גט גו וכן הלחרי׳: ובררנירק שיאונים כו׳. פיר׳ סיני תכוסין הן שרוקפין אותו בספס וזוקפין עליו אותיו׳ גט ובבבלי ב״ב איתא דונקתן ומין המבד יולא בהן לחירו׳ נכתב שעל גבי כיפ׳ ולמדכותרי ע״ש דף ד׳ ע״א: בר זמרא עירקת. פי׳ ברחה: רבי יוחנן פתח ר׳ מאיר כו׳. נ״ל פתח שאיר גפתר׳:

מראה מקום והגהות

א קידושין פ״ד ה״ט (ס״ו ס׳) ובבלי שם כ״ט. ירושלמי נסה״ה
ג ע׳ קידושין שם ותרומו׳ פ״ג כ״ד.
ד בבלי בפרקין ל״ג
ה תוספתא פ״ג בבלי שם.
ו יבמות י״ד ד׳. וע׳ בבלי שם פ״ט.
ז ע׳ תרומות פ״ט.
ח תוספתא פ״ו בבלי ל״ו: וע׳ תוס׳ שם.
ט ב״ב פ״י ה״ד.
י בבלי בפרקין נ״.
יא ע׳ בבלי ב״ב קס״ח.
יב ע׳ כתובות פ״ה ה״ו (ל״ט ב׳).
יג ערכין פ״ו.
יד ע׳ בבלי י״ח.
טו ע׳ תרו״ס גיטין פ״ב ע״ב.
טז שביעית פ״י ה״ג, וש״נ.
יז ע׳ תוס׳ בבבלי ל״ו. ד״ה בזמן.
יח נ״ל והיו, וע׳ ערכין ל״ב:
יט ע׳ בבלי בפרקין ל״ח
כ ע׳ כתובות פ״ה ה״ה וב״ק פ״ח ה״ד, ותוס בעכלתין פ״ג ותוס׳ גיטין י״ג
כא ע׳ בבלי ל״ח
כב ע׳ בבלי ל״ט.
כג ע׳ בבלי ס״ב ולקמן קידושין.
כד ע׳ בבלי בעכלתין כ׳.
כה ע׳ בבלי ל״ט.
כו ע׳ בבלי מ׳.
כז ע׳ פסחים פ״ב, כ״ט ס׳.
כח יבמות פ״ז ה״ס.

לפני מיתתי שעה אחת שהיא אסורה לוכל בתרומה מיד. תמן משעה ראשונה נתקלקלה. ברם הכא לכשימות הוא מתקלקלת: הלכה ד' שלשה דברים א"ר לעזר בן עזריא לפני חכמים בכרם ביבנה על עיר שהקיפות כרקום. איזהו כרקום רבי בא בשם ר חייא בר אשי כגון זוגין ושלשליות וכלבים ואווין ותרנגולים ואיסטרטיות המקיפין את העיר. ואמר רבי בא בשם רבי חייה בר אשי מעשה הוה וברח' משם סוסא אחת. והותה שם פירצה אחת מצלת את הכלי הוה שם מחבויה צריכ'. רבי זעירא רבא בר זבדא רבי יצחק בר חקולאי בשם רבי יודן נשיא. ובלבד כרקום של אותה מלכות. אבל כרקום של מלכות אחרת כלסטים הן: ועוד' שלשה הוסיפו עליהן את שגררתו חיה ואת ששטפו נהר ואת שנפלו עליו מפולת ונותנין עליה' חומרי חיים וחומרי מתים בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה: הלכה ה' המביא גט בארץ ישראל וחלה כו' מפני שחלה. הא לא חלה לא. לית הדא פליגא על רבי יוחנן דרבי יוחנן אמר שומר שמסר לשומר הראשון חייב. רבי בא בריה דרבי חייא משום רצוי גיטין. מה נפק מבינידון קידם הבעל ונטלה. אין תימר משום תנאי גיטין יאות. אין תימר שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר הרי אין פקדונו ביד אחר. אף בקידושין כן. מה בין גיטין מה בין קידושין. ביד כל אדם מצוי לגרש. לא ביד כל אדם מצוי לקדש: הלכה ו' המביא גט ממדינת הים וחלה כו'. א"ר מנא לכן צריכה והוא שבא לאוי יעשה כגיטי ארץ ישראל. וגיטי ארץ ישראל אין צריך לומר בפניי נכתב ובפניי נחתם: חלה השליח. א"ר תיגנה בריה דרבי אבא הוה ליה עובד' ושאל ושלח לרבי חייה ולרבי יסא ולרבי אימי והורון ליה אין השליח האחרון צריך שיאמר בפניי נכתב ובפניי נחתם אלא אומר שליח בית דין אני. וצריך למסור לו כל שליחותו. רבי ירמיה אמר צריך למסור לו כל שליחותו. רבי אבין בר כהנא אמר אין צריך למסור לו כל שליחותו. מיתיב לה דרבי אבין בר כהנא מן הדא אין השליח האחרון צריך שאמ' בפניי נכתב ובפניי נחת' אלא אומר שליח ב"ד אני. א"ר ירמיה חזר ביה ר' אבון בר כהנא מן הדא אין השליח האחרון צריך שיאמר בפניי נכתב ובפני נחתם. אלא אומ' שליח בית דין אני: הלכה ז' המלוה מעות את הכהן כו'. רבי אבהו בשם ריש לקיש דרבי יוסי היא דתנינן תמן' רבי יוסי אומר כל שיש חליפין ביד כהן פטור מן המתנות ורבי מאיר מחייב. כלום א"ר יוסי לא בקיים. ברם הכא עד כדון בעי מיזדע. ר' אבהו בשם רבי יוחנן כמכרי כהונה ולויה היא מתניתא. והא תנינן עני. ויש מכר לעני. אתא שבדא קומי רבי אימי כהן ולוי שהיה חייב לישראל מעות ואמר לו הפרש עליהן מחלקי אמר ליה ולא תנינן אלא המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקו כשהלוהו על מנת כן. הא לא הלוהו על מנת כן לא. רבי זעירא אמר אפי' לא הלוהו על מנת כן. חיליה דר' זעירא מן הדא וכן בן לוי שהיה חייב לישראל מעות אמר לו הפרש עליהן מחלקי. ולא יהא טובה ומפריש שאין לוי עושה לוי. שלא אמר אלא לא יהא מפריש הא משלו מפריש. לית כאן אינו חושש אבל חושש הוא שלא יעשיר העני. ותני כן' המלוה מעות את העני ואת העשיר אין מפרישין עליהן שאין מפרישין על האבוד. רבי חייה בר עקבה בשם רבי יוסי בשם ר' חנינא ביורשי כהונה ולויה היא מתניתא. אבל ביורשי עני אין לעני נחלה: תני בר קפרא אין לך אדם שאינו בא לידי מידה זו אם לא הוא בנו. אם לא בנו בן בנו: הדא אמרה יכול הוא לחזור בו. המלוה מהו שיחזור בו. נישמעינה מן הדא המלוה מעות את העשיר ואת העני אין מפרישין עליהן שאין מפרישין על האבוד וכה העני במה שיש בידו. הדא אמרה המלוה אינו יכול לחזור בו. לית הדא פליגא על דרב דרב אמר יורש כמשועבד. כשם שאין מלוה בעדים נגבית מן המשועבדין כך אינה נגבית מן היורשין. פתר לה במלוה בשטר. רבי אבהו בשם רבי יוחנן מלוה בעדים נגבית מן היורשין ובלבד יורשין שירשו קרקע. כהדא אילין דרב נחמיה אשאלון לציבוריא פריטין אתא עובדא קומי רבנין אמרין ליה לית ציבור כוליה עתר לית ציבור כוליה מיעני: הלכה ח' המניח פירות כו'. רבי אלעזר בן אנטיגנס בשם רבי לעזר בן ינאי זאת אומרת שאין לך מקולקל מעת לעת אלא יום האחרון בלבד. א"ר יוחנן אין לך מתוקן מעת לעת אלא יום ראשון בלבד. דתנינן תמן מקוה שנמדד ונמצא חסר. חיננה בריה דרב אסי בר ממל בשם רבי לעזר זו להוציא מדברי רבי לעזר דתנינן אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי רבי לעזר: תמן תנינן הלוקח יין מבין הכותים. תני רבי יוסי ורבי שמעון אוסרין שמא תבקע הנוד ונמצא שות' טבלים למפרע. והדא מתניתא לא כרבי יוסי וכר"ש. א"ר זעירה תמן למפרעה נתקלקלה. ברם הכא מיכן ואילך נקלקלו: יין מניתו מפרישין עליו בחזקת שהוא יין עד מ' יום ר' יהודה אומר עד הפרק. אשכחת אמר קולא וחומרא על ר' יהודה קולא וחומר' על רבנין. קולא על רבי יודה שאם בא עד הפרק ולא באו מ' יום. וחומרת שאם באו ארבעים יום ולא בא הפרק אינו תורם. קולה על דרבנין שאם באו ארבעים יום ולא בא הפרק אינו תורם. וחומרת שאם בא הפרק ולא באו ארבעים יום אינו תורם: ר' סימון בעי הגיע ארבעים יום ולא ברק נתעצל

שנים שלשה ימים ובא ומצאו חומץ למפרעו הוא נעשה חומץ או מיכן ולהבא. מה נפק בינידון עבר ותרם. אין תימר למפרע נעשה חומץ תרומתו תרומה אין תימר מיכן ולהבי אין תרומתו תרומה. כרק חבית לדוו' מפריש עליה והולך ובא ומצאה חומץ רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי שלשה ימים הראשונים ודאי יין ואחרונים חומץ. והאמצעים ספק. א"ר אבהו אני שמעתיה מרבי יהושע בן לוי ור' יוחנן לא אמר כן אלא שלשה הראשונים ודאי יין מיכן ואילך ספק. מה ופליג ספק. מה דמר ר' יוחנן בשמצאו חומץ דהוא. מה דאמר רבי יהושע בן לוי כשמצאו חומץ ברור. ואתיין אילין פלוגתא כאילין פלוגתא. דתנינן תמן ימתט שנמצאת תלודה או שבורה טהורה. תני הניתה שיפה ובא ומצאה תלודה. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי שלשה הראשונים ודאי טמאה אחרונים טהורה. אמצעים ספק. א"ר אבהו אמר רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן לא אמר כן אלא שלשה ימים הראשונים ודאי טמאה מכאן ואילך ספק. רבי אילא ורבי אבא ור' אלעזר בשם כל רבנין דעלין לבי מדרשא ביין ובמחט הלכה כרבי יהושע בן לוי: רבי קריספא בעי כל שנה ושנה הוא בודק או אחת לשלש שנים. נישמעיניה מן הדא המוכר יין לחבירו סתם חייב באחריותו עד החג. אמר רבי יודה תיפתר באילין בני גלילא דאינון קטפין בתר קרמותא דחגא ולית שמע מינה כלום. והדא אמרה ישן מסל אשתקד ומיושן מן שלש שנים נימר משום הדא מטעמיתה. הדא אמרה דאימתיישן חייב באחריותו שתי שנים. הדא אמרה מתיישן חייב באחריותו עד החג. הדא אמרה בכל שנה ושנה הוא בודק. כיצד הוא בודק. בודק חבית אחת וכולן תלוין' בה ואינן מחמיצות. אמר רבי שמי אית בני נש מקשין על גרבא מלבר ואינון ידעין מה אית בה מלגיו:

הדרן עלך כל גט

א. השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר גט שנתתי לך בטל הרי הוא בטל. קדם אצל אשתו או ששלח אצלה שליח ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא הרי זה בטל אם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו: ב' בראשונה היה עושה ב"ד במקום אחר ומבטלו התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהו עושין כן מפני תיקון העולם. בראשונה היה משני שמו ושמה ושם עירו ושם עירה התקין רבן גמליאל הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלו' וכל שם שיש לה מפני תיקון העולם: ג' אין אלמנה נפרעת מניכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה התקין רבן שמעון בן גמליאל שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה את כתובתה והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם. הלל התקין פרוזבול למפני תיקון העולם: ד' עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד. לשם בן חורין לא ישתעבד. רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד. עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושיחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על דמיו. רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו כותב אלא משחרר: ה' מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל. כ"ש אומרים תיקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפירייה ורביה שנא' לא תהו בראה לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו. חזרו בית הלל להורות כדברי ב"ש: ו' המוכר את עבדו לגוים או לחוצה לארץ יצא בן חורין. אין פודין את השבויין יותר על דמיהן מפני תיקון העולם. אין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם. רבן שמעון בן גמליאל אומר מפני תקנת שבויים. אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן הגוים יותר על דמיהן מפני תיקון העולם: ז' המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר. ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו הרבים לא יחזיר ושלא ידעו בו הרבים יחזיר. ר"מ אומ' כל נדר שהוא צריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר. אמר ר"א לא אסרו אלא מפני זה. אמר ר' יוסי בי ר' יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם שאיני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם: ח' המוציא אשתו משום איילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכמים אומרים יחזיר. נישאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה אמר רבי יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדבוריך: ט' המוכר את עצמו ואת בניו לגוים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן. המוכר שדהו לנכרי וחזר ולקחה ממנו ישראל הלוקח מביא בכורים מפני תיקון העולם:

מראה מקום והגהות

א כתובות פ"ב ה"י (כ"ז ד'). ב תוספתא פ"ב. ג נגלי נ"ט ל"ו. לקמן קידושין פ"ט ה"ד. ד לקמן פ"ד ס"ה. ה ע' בבלי בפרקין כ"ט: ו כ"ב: דלא תיסר האמיל ובא לא"י יעשה וכו'. ז בכורות פ"ב. ח ע' בבלי בפרקין ל'. ט תוספת' דמאי פ"ו. יתוספת' בפרקין. יא בבלי כ"ט. יב ב"מ פ"ט ה"ו, ב"ק פ"י ה"ט, לקמן פ"ו ה"ג. יג (ע' בבלי כתובות ק"ה) יד בבלי ל"א. טו מקוואות פ"ב ס"ב. טז דמאי פ"ז ה"ז תנ' תוספתא שם ובבלי בפרקין כ"ח. יז ב"ב פ"ו ה"א ע"ש ובבלי פ"ד וצ"ו. יח שם ומהרות פ"ט. יט ב"ב שם (ס"ו, נ"ו). כ ה"ג: כא"א הוא בודק ואינן וכו'. כא ע' כתובות פ"ט ס"ז. כב שביעית פ"י ע"ד. כג עדיות פ"א מ"ב. כד ע' קידושין פ"א ס"ג. כה ע' כתובות פ"ז ס"ט.

הלכה ד': שהקיפוה כרקום. עיין ס"ב דכתובות דף כ"ו ע"ד ואיסטרטיות. פירש חיילות: הלכה ו': חליה דרבי זעירא כו'. פירש ראייתו: עתר לית כו'. פירש עשירים: הלכ' ח': דאינון קטפין כו'. פירש בוצרין: בני נש מקשין כו'. פירש יש בני אדם שמקישין ומוקשין על האניות שבחוץ והן יודעין מה שבפנים אם הוא חומץ או לאו:

שניח תרפו של גט עמו. ואתייא כיי דמר ר"ש יכתב תרפו
בטופס פסול: הלכה ו' קיבל הקטן והגדיל כו'. אתא עובדא קומי
ר' אימי בעבד שהביא את הגט כשר. אל ר' אבא והתני ר' חייה
עבד שהבי' את הגט פסול. א"ר אמי אילולא ה' בא כבר חיינו
להתי' את אשת איש. ואפי' תימר לא שמע ר' אמי הדא דתני
ר' חייה לא שמיע מילהון דרבנין. נישמעינה מן הדא ידא"ר זעירא
ר' חייה בשם רבי יוחנן נראין דברים שיקבל העבד גט שיחרור ואל
יקבל גט כותך. סברין מימר לא אמר אלא אל יקב' הא אם עבר
וקיבל כשר רבי יעקב בר אחא בשם רב הושעיה מעשה היה וכהגת
היתה ולא חשו לה משום ריח פסול: הלכה ח' אף הנשים שאינן
נאמנות לומר מת בעלה כו'. אפי' נכתב ולא נחתם מאמינין אותה.
שאילו לא אמרה בפני נכתב ובפני נחת' אף אתה מתיר להינשא
א"ר יוסי בי ר' בון יכיי דמר ר' אבין אינו חשוד לקלקלה בידי
שמים. כביד הוא חשו' לקלקלה. שמתוך שהו' יודע שאם בא
ועיד עדיו כמל אף הוא. מתחמו בעדי' כשרים. הגע עצמך
שעש' עשר שנים ברומי וגישא'. א"ר יוחנן מתני' כשאמר לה אל
תינשי אלא במקום פלוני:

הדרן עלך המביא גט תניין.

א. כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול. כיצד היה עובר בשוק
ושמע קול הסופרים מקרים איש פלוני מגרש את אשתו פלוני'
ממקום פלוני. ואמ' זה שמי וזה שם אשתי פסול מלגרש בו. יותר
מיכן כתב לגרש את אשתו ונמלך מצאו בן עירו ואמר לו שמי
כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול מלגרש בו. יותר מיכן יש
לו שתי נשים ושמותיהן שוין כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש
בו את הקטנה. יותר מיכן אמר ללבלר כתוב לאי זה שארצה
אגרש פסו' מלגרש בו: ב' הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום
האיש ומקום האשה ומקום הזמן. שטרי מלוה צריך שיניח מקום
המלוה ומקום הלוה ומקום המעות ומקום הזמן. שטרי מקח
וממכר צריך שיניח מקום הלוקח ומקום המוכר ומקום
המעות ומקום השדה ומקום הזמן מפני התקנה.
רבי יהודה פוסל בכולן. ר' אלעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים
שנ' וכתב לה לשמה: ג המביא גט ואבד ממנו אם מצאו על אתר
כשר ואם לאו פסול. מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו
כשר. המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים.
בת ישראל שנישאת לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכל' בתרומ'
בחזקת שהוא קיים. השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה
בחזקת שהוא קיים: ד' ג' דברים א"ר אלעזר בן פרטא לפני
חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפוה כרקום ועל ספינה
המיטרפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין. אבל עיר
שכבשה כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנין עליו
חומרי חיים וחומרי מתים בת כהן לישראל ובת ישראל לכהן לא
תאכל בתרומה: ה' המביא גט בארץ ישראל וחלה הרי זה משלחו
ביד אחר אם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד
אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר: ו' המביא גט ממדינת
הים וחלה עושה בי"ד ומשלחו ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני
נחתם. אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם
אלא אומר שליח בי"ד אני: ז' המלוה מעות את הכהן ואת הלוי
ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין
ואינו חושש שמא מת כהן או לוי או שמא העשיר העני מתו צריך ליטול
רשות מן היורשין. ואם הלוום בפני בי"ד אינו צריך ליטול רשות:
ח' המניח פירות להיות מפרי' עליהן תרומה ומעשרות מעות להיות
מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין. אם
אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר' לעזר ר' יהודה אומר
בשלשה פרקים בודקין את היין בקדים של מוצאי החג ובהוצאה
סמדר ובשעת כניסת מים לבוסר:

פרק שלישי.

הלכה א. כל גט שנכתב שלא לשם אשה כו'. מהו מקרין ילמדי
תינוקות. מהו יותר מיכן תמן לא נכתב לשם גט. ברם הכא נכתב
לשם גט. מהו יותר מיכן תמן (תנינן) לא נכתב לא לשמו ולא
לשמה ברם הכא נכתב לשמו ולא נכתב לשמה. מהו יותר מכאן
תמן לא נכתב לשמו ולא נכתב לשמה ברם הכא נכתב לשמו
ולשמה אלא שלא היה לה ברו' לשמה משעה ראשונה. רב אמר
כולהם אינן פסולין חוץ מן האחרון שהו' פסול. אסי אמר כולן פסולין
חוץ מן הראשון שאינו פסול. ר' בא בר חונא אמר כולן פסולין.
מילתיה דריש לקיש אמר כולן אינן פסולין דריש לקיש אמר' כתב
תרפו בטופס פסול. מילתיה דר' יוחנן אמר כולן (אינן) פסולין.
דר"י אמר כתב תרפו כטופ' כשר. מילתיה דר' אלעזר אמר כולן
אינן פסולין: ר' אלעזר שאל כתב קידושין שכתבו שלא לשמו מהו
שיתפסו בה קידושין מן מה דצריכין לה בגיטין שאינן פסולין לשום
כן שאל לה בקידושין. אין תימר צריכין לה בגיטין לא ישאלינה
בקידושין. מה אם גיטין על ידי שהוא צריך לשמה וכת' שלא
לשמה לא נגעו בה גירושין. קידושין שאינו צריך לשמ' וכתב
שלא לשמה אינו דין שיתפסו בה קידושין. ותהא פשיטא ליה
הא כן הוא פשיטא ליה הגאיל ולא למדו כתב קידושין אלא
מגירושין מה בגירושין אינה מגורשת אף בקידושין יאינה
מקודשת. ר' לעזר יכר יוסי בעא קומי ר' יוסי הדא דתימ' גט
אחד פסול בשתי נשים. ודכוותה והן שני גיטין פסולין בשתי
נשים. אל בעי. אל והתנינן ישני גיטין ששלחו שנים ונתערבו
נותן שניהן לזו ושניהן לזו. תמן זה כת' לשמה וזה כרות לשמה
תערובת היא שגרמה. ברם הכא לא זו כרות לשמה ולא זו
כרות לשמה. מכיון שנתנו לה יעשה כמו שהיה כרו' לשמה משעה
ראשונה. ר' יוסי בשם דר' בון דריש היא דתני אם לאו ימן
עשה לו (דר"ש היא) שני זוגין אחד לקרקע ואחד לבהמה עשה
לו שני מחצלות אחת לשכיבה ואחת לאוהלים. עשה
לו שני סדינין אחד לשכיבה ואחד לעורות עד שיפרישם
בטהרה. ר"ש מטהר עד שיפרישם בטומאה. כמה דהוא אמר
תמן עד שיהא כלי משעה ראשונה כך הוא אמר עד שיהא כרות
לשמה משעה ראשונה: ר' חיננא בשם רבי בון בר חייה א"ר
יוחנן ותני כן כל התנאי' פוסלין בגט דברי רבי וחכמים
אומרים את שהוא פוסל בפה פוסל בכתב. ואת שאינו פוסל בפה
אינו פוסל בכתב. הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני הואיל
והוא פוסל בפה פוסל בכתב. הרי זה גיטך על מנת שתתני
לי מאתים זוז הואיל ואינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב. א"ר
יוחנן מה פליגין בשביטל תנאו אבל אם לא ביטל תנאו אף
ר' מודה. הרי הוא אמר כל התנאין שהתנינו בגיטין ולא כו'.
א"ר חיננא תמן בכותב על מנת כן. ברם הכא בנותן על מנת
כן. ר' שרא בעא קומי ר' מנא הדא אמר' אין תופשין כו'. אל
מן את בעי מן ר' כר' יוד' דר' יהודה פוסל בטופסין. ריש לקיש אמר כל
התנאין פוסלין בגט דברי הכל. אתא עובדא קומי ר' ירמיה
ועבד כריש לקיש. אל ר' יוסי שבקין ר"י ועבדין כריש לקיש
אל הורייתה דר' יוחנן הורייה והורייתא דריש לקיש לאו הורייה.
אמר רבי יעקב בר אחא לא ריש לקיש פליג על ר' יוחנן אלא
מתני' שמע עמד עליה. אמר רבי יוסי בי רבי בון לא דריש
לקיש מתרים לקבל רבי יוחנן בגין דאתפלגי עלה אלא בגין
מפקין עובד' מיניה כד שמע מתני' הוא סמך עליה. כד דלא שמע
מתני' הוא מבטל דעתיה מקומי דעתיה דר' יוחנן: הלכה ב' הכות'
טופסי. גיטין כו'. רבי יוחנן אמר יכתב תרפו כטופס כשר.
ריש לקיש אמר כתב תרפו בטופס פסול. מתני' פליגא על רבי
יוחנן הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה
והזמן. פתר לה ותורפו עמו. וקשיא על דרבי יוחנן אם
בשכתב תרפו בטופס ברא חכמי' מכשירין. ר' ירמיה בשם רבי
זעירי מפסולו את למד הכשירו אילו כתב כולו לשמ' ושם האיש ושם
האשי' שלא לשמ' שמ' אינו פסול. ודכוות' כתב כולו שלא לשמה
ושם האיש ושם האשי' לשמ' כשר. ר' יוסי שאל לר' ירמיה הגע
עצמך שיוונ. אל כן. אמר ליה ר' זעירא רבו מכיון שאינו מצוי
לזווג אפי' ויווג כמי שלא זיווג. וקשיא על ריש לקיש אם בשלא
כתב בטופס תורפו כרא ר' יודה פוסל. ר' יוסי כר' זעירא לעניין
אחר עבד לה ר' יודה. ותייא כיי דמר שמעון בר בא בשם רבי
יוחנן יחלק מקום שני שיטין לעניין אחר אפי' כל שהוא פסול: מהו
מפני התקנה. ר' שבתי בשם חזקיה מפני תקנת בנות ישראל שלא
יהו מצויין להתגרש. ר' שמואל בר רב יצחק שאל לרבי חייה
בר בא כשר ואת אמר אכן. אין תימר פסול ויאות. מאי כדון.
א"ר אבון מפני תקנת הליבלר כדי שיהו הוין מצויין לו. ר' זעירא
רב הונא בשם רב הלכה כר' יודה בגיטין וכר' אליעזר בשטרות.
נאמר הלכה כרבי אליעזר. ר' בא בשם רב הלכה כרבי ליעזר
בגיטין וכר' יהודה בשטרות. נאמר הלכה כרבי יהודה. אלא בגין
דרב ושמואל תרוייהו אמרין הלכה כר' לעזר ולא תיסבר מימר
אף הכא כן צרך מימר הלכה כר' יהודה בגיטין וכרבי אלעזר
בשטרות: הלכה ג' המביא גט ואבד ממנו כו'. אי זהו על אתר.
ר' יוחנן אמר כל שלא עבר שם בריה. ר' יעקב בר אדי ריש
בר אבא בשם ר' יהושע בן לוי כל שלא עברו שם ג' בני אדם.
עבר גוי נישמעינה מן הדא אבא בר בר חנה איתי גיטא וכר
מיניה ואשכחיה חד סידקיי. אתא עובדא קומי ר' יוחנן ואכשרין.
הדא אמרה עבר גוי כשר. נימר סימן הוה ליה ביה. ולא כן תני
אין סימן בגיטין. והוא דמר תרין תלת שורין. ברם הכא הוא שבו
היה נקוד. ר' שרא בעא קומי ר' מנא הכא למה הוא פסול אני
אומר אחר היה שם והיה שמו כשמו. הגע שבדקו כל אותו
המקום ולא מצאו אדם ששמו כשמו אלא משום תימר הוא בעריות.
והא תנינן יהלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו הלכו
ולא הוכחו והשיא את אשתו. אל ר' מנא כן א"ר שמואל בר
אחא האיש הזה שני גיטין היו בידו אחד כשר ואחד פסול
איבד את הכשר והשליך את הפסול כשעה שמצא אני אומר
הפסול מצא: תני בר קפרא' אפילו הגיתו בן מאה שנה
ועשה בורך עד מאה שנה נותנו לה בחזקת שהוא קיים.
ולא כן תני (מניין) האומר לאשתו הרי זה גיטך לפני
מיתתי שעה אחת וכן האומר לשפחתו הרי שטר שחרורך

מראה מקום והגהות

פ נ"ל: ר"ש בן לקיש, וע' לעיל ה"ד ת"כ.
צ קידושין ס' א', ע"ש.
ק יבמות ס"ו א' ולעיל פ"א ה"א (פ"ג פ').
ר ע' ב"מ פ"א מ"ח.
ס ע' יומא פ"ם, ל"ח ד'.
ו ע' תוספות פ"ד.
ו ע' שביעית פ"ד מ"ח.
ח ע' בבלי בפרקין כ"ד:
ט לעיל פ"ב ה"ד וה"ה ולקמן ה"ב.
י ר"ני דלא נריכין.
יא ע' בבלי קידושין ס'.
יב לקמן ג' ג'.
יג לקמן פ"ט ס"ו.
יד נ"ל: אמר לאומן עשה לי שני זוגין וכו', וע' תוספתא פכ"ה [illegible]
טו ה"נ: אחת לאהלים ואחת לגורות, טפסין עד וכו'.
טז ע' בבלי בפכלתין פ"ד ורש"י ותוס' שם ולקמן פ"ט ה"א (כ', ב').
יז לעיל פ"ב ה"א ולקמן ה"ב.
יח ע' בבלי קידושין ל"ב:
יט פ"ב ה"ד ובפרקין ה"א ופ"ו סה"ב.
כ (ע' שקלים פ"ה ה"ה).
כא לקמן פ"ט ה"ט (כ' ד').
כב לעיל פ"ב ה"א.
כג לקמן פ"ט ה"א וב"ב פ"י ה"א.
כד בבלי כ"ו.
כה לקמן פ"ט ה"ה וב"ב פ"י ה"ט.
כו יבמות פט"ז, ע"ו, ד', ע"ג ובבלי בפרקין כ"ח:
כז שם פט"ז ע"ו.
כח ע' בבלי כ"ט.

א׳ המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם בפני נחתם אבל לא בפני נכתב בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו· בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול· אחד אומר בפני נכתב ואחד או׳ בפני נחתם פסול· שנים או׳ בפנינו נכתב ואחד או׳ בפני נחתם פסול· ור׳ יהודה מכשיר· אחד אומר בפני נכתב ושנים אומ׳ בפנינו נחתם כשר: ב׳ נכתב ביום ונחתם ביום בלילה ונחתם בלילה· בלילה ונתחתם ביום כשר· ביום ונתחתם בלילה פסול· ור״ש מכשי׳· שהיה ר״ש או׳ כל גיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין חוץ מגיטי נשים: ג׳ בכל כותבין בדיו בסיקרא בקומוס ובקלקנתום ובכל דבר שהוא רושם· אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא· על הכל כותבין על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותנין לה את הפרה· ועל היד של עבד ונותנין לה את העבד. ר׳ יוסי הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים אף לא על האוכלין: ד׳ אין כותבין במחובר לקרקע כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר· ור׳ יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש· ר׳ יהודה בן בתירה או׳ אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שהוא יכול להזדייף· וחכמים מכשירין: ה׳ הכל כשירין לכתוב את הגט אפי׳ חרש שוטה וקטן· האשה כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו· הכל כשירין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן סומא ונכרי: ו׳ קיבל הקטן והגדיל· חרש ונתפקח· סומא ונתפתח· שוטה ונשתפ׳ נכרי ונתגייר פסול: ז׳ אבל פיקח שנתחרש וחזר ונתפקח פיתח שנסתמה וחזר ונתפתח שפוי שנשתטה וחזר ונשתפה כשר· זה הכלל כל שתחילתו וסופו בדעת כשר: ח׳ אף הנשים שאינן נאמנו׳ לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה· מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח· האשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהוא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם:

פרק שני·

הלכה א׳ המביא גט ממדינת הים כו׳· ניחא בפני נכתב אבל לא בפני נחתם בפני נחתם אבל לא בפני נכתב כלום קומו של גט אלא בחותמיו· אלא כר׳ יודה דר׳ יודה׳ פוסל בטופסין· חדי יודה בחוצ׳ לארץ במגרש בארץ ישרא׳· ויש טופסי גיטין בחוצ׳ לארץ במגרש בחוצה לארץ· עד שידע שהוא גט אשה· עד שידע שהוא נעשה שליח· ולא היה יודע שהוא גט אשה עד שיכתוב כולו בפניו עד שיחתמ׳ כולו בפניו· תני ר׳ חנין׳ אם היה נכנס ויוצא מותר: ר׳ יוסי בעי אמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא נתייחד ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה· נישמעינה מן הדא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול. מפני שאחד או׳ בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם· אבל אם אמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא שנתייחד ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה כשר: רב חסדא בעי חציו מתקנה וחציו מדבר תורה אמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא שנתייחד ברשו׳ הבעלי׳· נישמעינ׳ מן הדא אחד אומר בפני נכתב ובפני נחתם פסול· מפני שאחד או׳ בפני נכתב ואחד או׳ בפני נחתם· אבל אם אמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא שנתייחד ברשות הבעלים שעה אחת כשר: ר׳ אלעזר א״ר אבין בעי אמר בפני נכתב ובפני נחתם כעד אחד ושנים מעידין על תחימת העד השני· א״ר אימי כבליא אין כשר אלא זה· ר׳ אבא לא אמר כך אלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם בעד אחד ואני הוא העד השני נעש׳ כנוגע בעדותו· היה מחותם בארבעה ואמר בפני נכתב ובפני נחתם בשני עדים· אילין תרין חורנ׳ לינא ידע מה עסקיהון תפלוגת׳ דר״י ורשב״ל דאיתפלגון ׳אמ׳ לעשר׳ חתמו בגט והותחמו מקצתן היום ומקצתן למחר ר״ש לקיש אמ׳ כשר והשאר על תנאי· ר״י אמר פסול עד שיחתמו בו ביום· א״ר אמי ׳מה פליגין ביוצא מתחת ידו אבל ביוצא מתחת ידי אחר אף רבנן מודיי שהוא כשר· ר׳ חנניה חד׳ אמי א״ר זעירא מה פליגין ביוצ׳ מתחת ידי אחר· אבל ביוצא מתחת ידו אף ר׳ יהודה מודה שהוא פסול· מתיב ר׳ זעירא לר׳ אימי אם ביוצ׳ מתחת ידו (אחר) ר׳ יודה מכשיר אפי׳ בקמייתא· איתי׳ ר׳ אמי לר׳ יונה חמוי ותנה ליה אחד או׳ בפני נכתב ובפני נחתם פסול ר׳ יודן מכשיר· א״ר אבין לישן מתני׳ מסייעא לר׳ זעירא ׳בזה ר׳ יודן מכשיר· וקשיא על דרבי זירא אם ביוצא מתחת ידי אחר כהדי׳ לא עשו אותו כשנים· אימתי עשו אותו כשנים בזמן שהוא מעיד על הכתיבה ועל החתימה· ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן וביוצא מתחת ידו והוה ר׳ זעירה מסתכל ביה׳· א״ל למה את מסתכל בי ואפי׳ יוצא מתחת ידי אחר· אתא דר׳ יוסי בר׳ אימי עד לא יחזור ביה· א״ר מנא אפי׳ מן דחזר ביה אתיא הוא שנייה הוא כתיבה כשני׳ וחתימה בשנים חתימה בשנים כתוה מיופה וכתיבה כשני׳ אין כתה מיופה: הלכה ב׳ נכתב ביום ונתחם ביום כו׳· א״ר יוחנן ׳פסול מפני אכילת פירות· א״ל ר״ש לקיש מעתה התני׳ לגיטין הבאין ממדינת הים שמא נכתבו ביום ונתחמו בלילה· א״ל זה וזה מדא׳· אמר רבי יוחנן לא אמר ר״ש אלא בלילה אבל למחר אף ר״ש מודה· ר״ש לקיש אמר לא שנייא הוא לילה הוא למחר הוא לאחר כמה· והיידן הוא למחר·

ר׳ חנניה ור׳ מנא חד אמר למחר· וחרנה אמר מחרא דמחר· וקשיא דר״י על ״דר״ש לקיש כן א״ר בא בשם ר׳ זעירא אתיא דר״ש (בל) כר׳ אלעזר כמה דר׳ אלעזר אמר אע״פ שאין עליו עדים כשר כן ר״ש אומר אע״פ שאין עליו עדים כשר· א״ר שמואל אחוי דרבי ברכיה כאן ברוצה לחתמו· וכאן בשאינ׳ רוצה לחתמו: אמר״ לעשר׳ תחתמו בגט זה וחתמו מקצתן היום ולמחר מקצתן· רשב״ל אמר כשר והשא׳ על תנאי. ר״י אמר פסול עד שיחתמו כולן בו ביום· ר׳ יעקב בר אידי בשם ר׳ יהושע בן לוי מעש׳ באחד שאמר לעשרה תחתמו בגט וחתמו מקצתן היום ומקצתן למחר אתא עובדא קומי רבנין וכשרון וחשון· הדא מסייעא לר׳ יוחנן מן דרבנין ופליג עלוי על דר״ש הדא מסייע׳ לרשב״ל מן דר״ש ופליגא עלוי מן דרבנין: הלכה ג׳ בכל כותבין כו׳· ׳וכתב לא חקק וכתב לא משוף· כתב לא השופך כתב לא חוקק· אית תניי תני אפילו חוקק· אמר רב חסדא מ״ד לא תוקק בפולט מקום הכתב כגון הדין דינרא· מאן דאמר אפי׳ תוקק כגון הדין פינקסא: כתב לא המטוף· ר׳ יוחן בר שלום ורבי מתניה חד אמר שלא עירב את הנקודות וחרנה אמר אפילו עירב ״את הנקודות: כתב לא השופך· א״ר חייה בר בא אילין בני מדינת׳ ערומין סגין וכד חד מינהון בעי משלחה כתב מסטירין לחבריה הוא כתב במי מילין והך דמקבל כתביה שפיך דיו שאין בו עפץ והוא קולט מקום הכתב. עשה כן בשבת מהו׳ תמן תנינן ׳כתב על גבי כתב פטור· רבי יוחנן ורשב״ל דאמרי תרויהו והוא שכתב דיו על גבי דיו וסיקרא על גבי סיקרא· אבל אם כתב דיו על גבי סיקרא וסיקרא על גבי דיו חייב· רבי יצחק בר משרשיא בשם רבנין דתמן חייב שתי׳ משום מוחק ומשום כותב: עדים שאינן יודעין לחתום ר״ל אמר ׳רושם לפניהן בדיו והן תותמין בסיקרא בסיקר׳ והן תותמין בדיו· א״ל ר״י מפני שאנו עסוקין בהילכות שבת אנו מתירין את אשת איש. אלא מביא נייר חלק ומקרע לפניהן והותמין· ולא כתב ידו של ראשון הוא אלא מרחיב לפניהן את הקרע· רבי מנא בעי ולמה לינן אמרין רושם לפניהן במים· אם בא תעיד עדיו קיים·׳ הקורע על העור כתבנית כתב כשר· הרושם על העור ׳כתבנית כתב פסול: הרי זה גיטך על מנת שתתנה לי פסול· על מנת שתחזירהו לי כשר· ולא דא הוא קדמייתא· אמר רבי יוסי לכשתחזירני· אמר רבי יוסי בי ר בון ״לכשתזכה בו ובמצוותו תחזירהו לי. כהדא תרונגא יתון מפצפצין תמן והוות רב נחמן בר יעקב יהב תרונגא מתנה לבריה וא״ל לכשתזכה בו ובמצוותו תחזירהו לי: רבי ירמיה בעי ׳כתבו על טס של זהב ואמר לה מקום הכתב שלך ובין השיטים שלי. ויש כתב· עוד הנקרע הרי כשר· נתקרע הרי ת פסו׳· בשלא נתקרע בקרע בי״ד· אבל נקרע בקרע בי״ד. אי והו קרע של בית דין בין כתב לעדים: על העלה של זית· ולא כמקורע הוא· א״ר זעירא תנא בינה שלוחי׳ אפי׳ כותב אני פלוני מגרש את אשתי כשר ואתייא כיי דמר ר׳ אילא אם פירש פסול· ואם לא פירש כשר: על הקרן של פרה· מתני׳ כשאמר לה הרי גיטך· אבל אם אמר לה הרי גיטך והשאר לכתובתיך נתקבלה גיטה וכתובתה כאחת· אמר לה הרי גיטך וכתובתך כאחת. רבי זעירא בעי קומי רבי מנא מסר לה כמסירה מהו· מידת חדין את אמר נקנה המקח והבא את אמר הכין· או שנייא הוא דכתיב ונתן בידה עד שיהא כולו בידה: ומה טעמא דרבי יוסי הגלילי ספר׳ ׳מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים אף כל דבר שאין בו רוח חיי· מה ספר שאינו אוכל אף כל דבר שאינו אוכל· מה טעמא דרבנין ספר מה ספר ׳שהוא בתלוש אף כל דבר שהוא בתלוש· על דעתיה דרבי יוסי הגלילי יהות האוכלין כאוכלין· נישמעינה מן הדא ׳כתבו על קרן צבי גרדו ותחמו ונתנו לה כשר. מפני שגרדו ואח׳ כך תתמו· הא אם חתמו ואח׳ כך גרדו לא· ר׳ בא ׳בשם ר׳ מיישא והוא שכת׳ על וכרותו של קרן. אבל אם כתב על גרתיקו כפרוש הוא וכשר· ר׳ יונה בעי אפי׳ להכשר זרעי׳ כן. חשב שירדו על הבהמה ומן הבהמה על האוכלין· תמן אמר ר׳ יוסי הגלילי ספר מה ספר מיוחד דבר שאין בו רוח חיי׳ אף כל דבר שאין בו רוח חיים והכ׳ הוא או׳ אבן. או שנייה הוא דכתיב׳ וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא· מעתה אפי׳ חישב שירדו לבורות שיחין ומערות· שניי׳ היא הבא דכתיב כלי· הלכה ד׳ אין כותבין במחוב׳ לקרקע כו׳· לית הוא פליגא על ר״י ׳דר׳ יוחנן אמר כתב תרפו בטופס כשר· ר״ל אמר כתב טרפו בטופס פסול· שמואל בר אבא בעי כתבו ותחמו בתלוש תיבנו ותלשו ונתנו לה מה אמר בה ר׳ יודה· ר׳ אלעזר א״ר אבין בעי כתבו (ותחמו) בתלוש חיברו תלשו ותחמו ונתנו לה מה אמרין בה רבנין· אמר רבי אלעזר מה פליגין בגיטין אבל בשטרות אוף ר׳ יודה מודה· די פתר לה שטר על החלק ועדים על המחק· ר״ל אמר לא שנייה הוא בין בגיטין בין בשטרות היא המחלוקת· די פתר לה שטר על החלק ועדי׳ על המחק· וקשיא א״ל על דר׳ ליעזר אם בעדי׳ על המחק ברא חכמי׳ מכשירין· א״ר זעיר׳ קומי ר׳ מנא חכמי שהן כשיט׳ ר׳ אליעזר· די פתר לה שטר על המחק ועדים על החלק· שמואל אמר זה וזה על המחק. יאות א״ר יהודה ומה טעמא דרבנין· א״ר אבא ניכר הוא אם נמחק פעם אחד ואם נמחק שתי פעמים: הלכה ה׳ הכל כשרין לכתוב את הגט כו׳· רב הונא אמר ׳והוא שהיה פיקח עומד על גביו. ר״י אמר והכתיב וכתב לה לשמה· שמואל אמר צריך

מראה מקום והגהות

א׳ ע׳ מגילה פ״ב ה״ד ושבת פ״ב ה״ב.
ב׳ עדיות פ״ב ה״ב.
ג׳ ע׳ יבמות פט״ו ה״ה.
ד׳ לקמן פ״ג ה״ב.
ה׳ ע׳ בבלי ו׳.
ו׳ לקמן ה״ב, ובבלי י״ח.
ז׳ ע׳ בבלי ט״ז י״ז.
ח׳ תוספתא פ״ב.
ט׳ לעיל פ״א ה״ב.
י׳ ע׳ בבלי י״ח.
יא ר״ל על דר״ש.
יב לעיל כ״ה.
יג שבת פי״ב, י״ג ד׳.
יד (ע׳ גם טוט סי׳ קכ״ה קכ״ו ופר״ם פה״ע קפ״ה סק״ו).
טו שם.
טז שם, וע׳ בבלי נפרקין כ׳.
יז ע׳ הגי׳ ביר׳ שבת שם.
יח ע׳ בבלי שבת ק״ד ובתוספתא שם פי״ב.
יט ע׳ בבלי נסכלמין ע״ב.
כ שבת פ״ב ה״ג, וע׳ בבלי קידושין ו׳.
כא ע׳ תוספתא פ״פ בתרא.
כב ה״נ נהה בר שילה.
כג עירובין פ״א, י״ט ב׳, וע׳ בבלי נפרקין כ״ט.
כד סוטה פ״ב ה״ד (י״ח ב׳)
כה תוספתא נפרקין.
כו שם במירובין; ר׳ אחא וכו׳.
כז ע׳ מכשירין פ״ג.
כח ע׳ פסרס שפירי פרשה ח׳.
כט לקמן ה״ה פ״ג ה״א וכ׳.
ל תרומות פ״ם ה״א, בבלי נפרקין כ״ב רע״ם.

תרין חורנא לינא כו׳. פירוש כמו לית אנא: הלכה ג׳: כגון הדין דינרא וכו׳. פי׳ מטבע הגוי׳ בולטת והפינקס של שעוה הכתב שוקעת: עירב את הנקודות. פירש האותיות כגון שאות אחת נוגע בחבירו או תג של כ״ף פשוטה שורה עליונה נכנסת תוך אות ס״ת בשורה שתחתיה או נגה של למ״ד נכנסת תוך אות שורה עליונה: כתב מסטירין לחבריה כו׳. פירש כמו מסתירין דבר סתר שאינם יכולין לקרות: כתב במי מילין. פירש מים שרה בהם עפלים כגלע בנייר ואינו ניכר: תמן תנינן כתב כו׳. משנה היא פ׳ הבונה ובת״א הסוגיא דלעיל דף י״ג ע״ד: מפני שאנו כו׳. כ״ל אלנן: כהדא תרונגא כו׳. פי׳ אתרוג: והן מפצפצין. כלומר היו מפלפלין בו איך יכוא לחבריו שילא בה וכרותו של קרן. פירש הוא כמו קרן קטן תחת קרן הגדול: כתב על גרתיקו. פי׳ הוא הקרן הגדול שהוא כרתיק של קטן: בטופס כשר כו׳. פירש דרך הסופרים שכותבי גיטין ומניחי׳ חלק מקום השם והשם׳ והזמן וכשיודמן להם גט אינו כותבים אלא מקום החלק שהם׳ השם והשם׳ והזמן והגט נקרא תורף והשאר נקר׳ טופס והוא כשר לרבי יוחנן ולר״ל צריך שלא יקדי׳ הטופס:

אף.המביא מבבל לכאן אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נתח' תאני אנ' שהוא צריך דהוא מתנית' ר' יהוד' אי' מרקם ולמזרח ורקם כמזרח. ואפילו תימ' חלוקין על ר' יהודה שאין רקם כמזרח. שמא מבבי' לכאן'. רב אמ' עשינו עצמינו כארץ ישראל לגיטין. ושמואל אמר אפי' משכונה לשכונה. בעא קומי מיחזור בידה. א"ל כהנא ומה נעשה לראשונות שנישאו. א"ל ומה כיד' דהוא סבר כהדא דרבי דתני המביא גט ממדינת הים לא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו תצא כבי עש' דבר דברי ר'. אבל חכמי' לא הודו לדבי. הכל מודין שאם בא ועירר ערחו בטל: עד כדון כשעירר משנישאת. עירר עד שלא נישאת ונישאת. נישמעינה מן הדא מעשה באחד שהביא את הגט לפני ר' ישמעאל א"ל מניין את א"ל מכפר סמי שבתחום עכו. א"ל אף את צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם. ואל תוקק לעדים. וכשיצא אמר לו ר' אילעאי ר' והלא כפר סמי מארץ ישר'ל הוא קרוב' לציפורין יותר מעכו. א"ל הואי ויצא המעש' בהותר יצא. מהו דאא"ל ויצא המעש' בהותר יצא. א"ר זעירא שאם בא ועירר ערחו בטל. אילו המביא מארץ ישראל לארץ ישראל שמא הוא צ"ל בפני נכתב ובפני נתחתם. הרי לא שניה הוא ערר משנישאת הוא ערר עד שלא נישאת ונישאת: ר' יעקב בר ארא בר עולי' בשם ר' לעזר הלכה כר"ש בגיטין. והוה ר' זעירא מסתכל ביה' א"ל למה את מסתכל בי. דיתמר הלכה כמי שהוא מיקל בדברי סופרין. סברין מימר כיחי' אצל יחיד אבל ביחיד אצל חכמים לא. והכא אפי' יחיד אצל חכמים: ר' חייא ר' בא אמר המוכר עבדו לעכו יצא לחירות. ר' ישמעאל אבוה דר' יודן בעי ואפי' מעכו לעכו'. ואתייא כיי דמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' אמי מן תריין עובדוי דר' אנן ילפין עכו יש בה ארץ ישראל ויש בה חוצה לארץ: ר' הוה בעכו' חמתון אכלין פיתא נקייה אמר לון מה אתון לתין. אמרו ליה' תלמיד אחד בא לכאן והור' לנו על מי ביצים שאינן מכשירין ואנן שלקין ביעין ולתין במיהון. סברין מימר מי שלק של בצים ולא אמר אלא של ביצים עצמן. א"ר יעקב בר אידי מאותה שעה גזרו שלא יהא תלמיד מורה הוראה: ר' חונה בשם ר' חנא אם' תלמיד שהורה אפי' כהלכה אין הורייתו הוריה. תני תלמיד שהורה הלכה לפני רבו חייב מיתה. תני בשם ר' אלעזר לא מת נדב ואביהוא אלא ע"י שהור' הלכה לפני משה רבן. מעשה בתלמיד אחד שהורה לפני רבי אליעז'. אמר לאימא שלו' אשתו אינו מוציא שבתו. ולא יצאת שבתו עד שמת. אמרו לו תלמידיו ר' נביא אתה'. אמר להן לא נבי' אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אני מקובל שכל תלמיד מורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. תני אסור לתלמי' להורות הלכה לפני רבו עד שהוא רחוק ממנו שנים עשר מיל כמחנ' ישראל ומה טעם' ויחנו על הירדן מבית הישמות עד אבל השיטים בערבות מואב. וכמה הן שנים עשר מיל כמחנה ישראל. כהדא רבי תנחום בר ירמיה' הוה בחפר והוון שאלין ליה והוא מורה. א"ל ולא כן אולפן ר' שאסור לתלמיד להורות הלכה לפני רבו עד שהוא רחוק ממנו שנים עשר מיל כמחנ' ישראל והא ר' מנא רבך יתיב בציפורין אמר לון ייתי עלי דלא ידעית. מן ההיא שעתא לא אורי: ר' הוה בעכו. חמא חד בר נש מכיפתא ולעיל. א"ל לית את בריה דפלן כהנא ולא הוה אבוך כהן. א"ל עיניו של אבא היו גבוהות ונשא אשה שאינה הוגנת לו וחילל אותו האיש. עיירות שבתחום ציפורין הסמוכות לעכו עיירות שבתחום עכו הסמוכות לציפורין מה את עבד לון כעכו כציפורין: הלכה ג המביא גט בארץ ישראל כו'. מי עירר רב חסדא אמר"י הבעל עירר. א"ר יוסי הלקוחות עוררין שלא תיטרף מיהן. ר' יוחן בעי עד כדון כשיר שחוץ לגופו. ערר שבגופו תפלוגתא דרבי יוחנן ורבנין דתמן. על דעתון דרבנין דתמן לא שנייא הוא ערר שחוץ לגופו הוא ערר שבגופו" ערר שחוץ לגופו ערדו בטל. ערר שבגופו ערדו קיים. דתני" המביא גט ממדינ' הים ולא נכתב לפניו ולא נחת' לפניו הרי מחזירו למקומו. ועושה עליו ב"ד ומקיימו בחותמיו ואינו צריך שאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שלי' ב"ד אני: הלכה ה כל גט שיש עליו עד כותי פסול כו'. על המכון נחשדו ועל החמון נפסלו. לא נחשדו העריות. והרי נפשות כערי עריות. מעתה אפי' שניהן כותים. שנייא היא שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. מעתה אפי' כותי אחד יהא פסול. א"ר אבין תיפתר שחתם ישראל בסוף. א"ר יוסי אתייא כמאן דאמר עדים חותמין זה שלא כנגד זה. ברם כמאן דאמר אין עדים חותמין אא זה בפני זה אפי' חתם כותי בסוף כשר. (סטר" שחותמו בארבעה עדים ונמצאו שנים הראשוני' קרובים או פסולים כשר ותתקיים העדות בשאר). ר' אילא בשם ר' יסא אתייא כמאן דאמר אין העדים חותמין אלא זה בפני זה. ברם כמאן דאמר עדים חותמין זה שלא בפני זה אפי' חתם ישראל בסוף פסול. ויעשה כהרחק עדות ויהא פסול. לית יכיל דקאמר יסא בשם ר' ירמי' עדי' פסולין" אינן נעשין כהרחק עדות שלא באו אא להכשירו של גט. כותים" משום מה הן פסולין. אמר ר' יוחנן משום גירי אריות. וקשיא אילו מי שלא נתגייר לשום שמים וחזר ונתגייר לשום שמים שמא אין מקבלין אותו. ר' יוחנן בשם ר' אלעזר משום גוי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר". והאמר ר' עקיבה גירי צדק הן. על שם שהן מייבמין את הארוסות ומוציאין את הנשואות. והא רבנין אמרין אין ממזר ביבמה. על שם שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. הא רבן גמליאל מכשיר בגיטיהן. ר' יצק בר אידי בשם ר' יוחנן על שנתערבו בהם כהני במות. ויעש כהנים מקצות העם. א"ר אילא מן הקוצי' שבעם ומן הפסולת שבעם: א"ר אחא קול יוצא בארבי" מעתה אפי' שניהן כותים. שזה הוא אומר שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. והא ר"ש מכשיר בגיטיהן. ר' בא בשם רבי זעירא אתיי' דר"ש כר' אלעזר כמה דר' לעזר אמר אע"פ שאין עליו עדים כשר. כן ר"ש אמר אף על פי שאין עליו עדים כשר. מעתה אפי' נעשה בהדיוט. הוי צורכא להדא דמר ר' יעקב בר אחא קול יוצא בארכיים: שטר יוצא בבית שאן והיו עדיו עדי גוים. ר' יוסי אומר איתפלגון ר' יוחנן ור"ש לקיש חד אמר פסול. וחד אמ' כשר. ר' אבהו מפרש ר' יוחנן אמר פסול. ור"ש לקיש אמר כשר. ומה טעמא דר"ש לקיש שלא להפסיד לישר' ממון. ואפי' דליה מפסיד לדין מפסיד לדין. א"ר יוחן אלא כדי שלא" לנעול את הדלת לפני בני אד' שלמחר הוא מבקש ללוו' והוא אינו מוצא: הלכה ו האומר תן גט זה לאשתי כו'. כל אתר את אמר תן כהולך. והכא את אמר תן כזכה"". כיני מתניח' זכה גט זה לאשתי. וכה שטר שחרור זה לעבדי. לשמ' מתני' אמרי כן לפי שזוכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם אלא בפניו. ר' מאיר אומר חובה היא כין לזה כין לזה. ורבנין אמרין זכות הוא לעבד וחובה היא לאשה. ר' חייה בר בא א"ר יוחנן כעי הגע עצמך" שהיה עבדו של קצין והוי חוב' הוא לעבדו. תברייא אמרי ר' יוחנן כעי הגע עצמך שהית' אשתו של מוכי שחין והרי זכות היא לאשה. לית לך אלא כהדא. אילו המוכר את עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור והמגרש את אשתו שלא מדעתה שמא מגורשת היא מפני שהי' קניינו. א"ר אבין קניינו הוא אא שהוא פוסלו מן התרומה: האומ"" מבי עבדי עשיתי בן חורין. עשה אני אותו בן חורין הרי זה בן חורין וזכה. ר' אינייאי' בשם ר' יוחנן וכלבד בשטר. יעשה בן חורין ר' אר זכה. והביא לא זכה. תני שטר שחרור זה לעבדי ומת. ר' אומר לא וכחי". וחכמים אומרים זכה. כופין את היורשין לקיים דברי המת: א"ר זעירא בסתם חלוקין. מה אנן קיימין אם באומר שחררו אף ר' מודה. אם באומר כתבו ותנו אף רבנין מודו אלא כן אנן קיימין באומר תנו. ר' אומר האו' תנו כאומר כתבו ותנו. ורבנין אמרין האומר תנו כאומר שחררו: האומ' יינתנו כל נכסיו לפלוני והוא כהן והיו שם עבדי' אע"פ שאמר אי איפשי בהן הרי אילו אוכלין בתרומה. רשב"ג אומר מכיון שאמר אי איפשי בהן זכו בהן היורשין. א"ר זעירא בסת' חלוקין מה אנן קיימין אם משקיבל עליו משעה ראשונה אף ר"ג מודה. אם בשלא קיבל עליו משעה ראשונה אף רבנן מודו. אלא כן אנן קיימין בסתם. רבי אר לית בר נש אמר אי איפשר אלא מכיון שקיבל עליו. רשב"ג אומר מכיון שאמר א"א הוכיח סופו על תחילתו: כ"האומ' תן מנה זה לפלו' שאני חייב לו. הולך מנה זה לפלו' בפקדון שיש לו בידי אם רצה להחזיר לא יחזיר. וחייב האיש באחריותו עד שיקבל אותו האיש את שלו. א"ר אילא המתנה כחוב תן מנה זה לפלו'. הולך מנה זה לפלו' תן זה שטר מתנה לפלוני. הולך זה שטר מתנה לפלו' אם רצה להחזי' לא יחזיר. הלך ומצאו שמת יחזיר למשלח. ואם מת יתן ליורשיו. זכה מנה זה לפלוני קבל מנה זה לפלוני. זכה שטר זה מתנה לפלוני קבל שטר זה מתנה לפלוני. אם רצה להחזיר לא יחזיר. הלך ומצאו שמת יתן ליורשיו. ואם לאחר מיתה וכה יחזיר למשלח. שאין אדם זוכה בכתב לאחר מיתה. מי שאמר מנה זה לפלוני טול מנה זה לפלוני יהא מנה זה לפלוני בידך אם רצה להחזיר לא יחזיר. והדין זכה לחברי' לא יכיל חזר ביה: דלמאי' ר' חוספי בי ר' ינאי ור' יוסי בן כיפר נתתן מיגבי לחבריה תמן ואיתאמר' עליהון לישן ביש אתון בעיי מיפקא מינהון אמרי לון כבר וכינן אמרין לן אנן בעי תקימינן טבאת אמרין לון שומה הגם אנתון. אתון לגבי ר' חוספי בי ר' ינאי א' לון אהן הוא כולה נסבון לר' יוסי בן כיפר וכפתון ואפקון מיניה. כד סלקון להכ' אתא לגבי אבוי א"ל לית את חמי מה עבד לי ברך. א"ל מה עבד לך. א"ל אילו אשווי' עימי לא הוון מפקין מינן כלום. א"ל מה עבדת כן. א"ל ראיתי אותן בני אדם חן אמ' וכוכביהן אמה ומדברין מחצי' ויוס' אחי כפר ורצוע' עלה ויורדת ואמרית שמא דוסתאי אחר יש לאבא. א"ר תניי הדא דתים' כההוא דלא יכיל מיקם' גרמי טבא'. ברם ההוא דיכיל מיקמה גרמיה טבאו' מיפק לון מן הדא ויהב לדין: רין דמחל שטר לחברי' ר' חנניה ור' מנא חד אמר מחל. וחרנה אמר לא מחל. עד דמח' ליה שטרא. תן מנה זה לפלוני' ומת אם רצו היורשין לעכב אינן יכולין. אין צ"ל באומר זכה לו באומר התקבל לו הן. אמר רבא בר ממל בשכיב מרע היא מתני'. אם בשכיב מרע בהדא אין צ"ל זכה לו התקבל לו. א"ר מנא קיימתיה מדאמר רבי בא בר רב הונא בשם רבי" עשו דברי שכיב מרע כבריא שכתב ונתן. והוא שמת מאותו חולי. הא אם הבריא לא. אין צריך לו' באומר זכה לו. התקבל לו. תנו מנה לאיש פלני ומת יתנו לאחר מיתה. ר' אבון בשם ר' בא בר ממל בשכיב מרע" היא מתניתא:

הדרן עלך המביא קמא

פירוש

בשלשה עשר כו'. פי' הם החברים בינפות ריש מי' הלכה שהלך בעלה למדינת הים ע"ש: מה אתן לתין. פי' כמו לפתין כלומר מה אתם מלפפין עם הפת. ול"נ שהוא כמו לשון עיסה: מי בצים כו'. בבלי פ"ק דסנהדרין איתא הא' שנהיה ע"ש: ולתין במיהון. פירוש ולשו מלפפין עם הפת כמיון ומפרש': מעשה בתלמיד כו'. בבלי פרק הדר ע"ש ולפי' פירוש: הלכות: ותמוה רבי הוסתי כו'. מעשה זה בקידושין דף ס"ד ע"ב: נתתן מגבי כו'. פירש ירדו למקום אחר לגבות מס לחבר אחד עם שנקם שהם שיקבלו בשבילו והם קבלו האו' מן גלי האחינו' והגיד עליהם לשון הרע דלפא יעשו במוב שקבלו תלמרנו לפרוע מעה אחרית ועל כן בלו והם להגלים מכם אחרו להם כבר זכינו האו' בשבילו אחרו להו אנו רוצי' שתקימו היטב כלומר שתקבלו עליכם אחריות ואם לאו תחזירו לנו האות שקבלת'. ויאמרו להם שמרי חכם שנתנו ואין אנו מחויבים לקבל אחריות אם כלנם. באו לר' דוסתאי לגלי' שפטו ועשו כדינו אמר להם אכן אלו הוא גבל ר"נ אבל רבי יוסי לקחו לגלי בר כיפר וכפתוהו והוליכו האנשי' אמרתו ששם בשבלו חזרו לכאן גם ר"י אבל פגע אל ר' דוסתאי שהא' ר' יוסי א"ל מה עשה לי בנך א"ל מה עש' לך א"ל אילו השוה עמי לגהוי' כמות לא היו מוליכים ממני כלום אמר לבנו למה עשית כך אמ' ליה ראיתי אותן בני אדם הן אמה וכוכביהן אמה. כלומר אנשי מספר נבוהין בקומתן וכף שלמעלה ממלא' אחרי' ומדברים מחציים. כלומר קולן עבה וכרמ' הקול יוצ' מסיבור"ם דכמוך אח' שמן אמה ושאן אמ' ה' כו מדברים מחלין כך שלאתי נתפסתם שנים ותה ראיתי יוסי בן כיפר אחי כמות ורצע' עולה יורדת להכותו ולא יכולתי להחזיק במות ואם ח"ו היו ממיתין אותו שמא דוסתאי אחר יש לאבי. זה המעשה הוא קלת כמיותן אמר יותר משום נתלמוד אלא ודרכוני נשכיב.

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי ו'.
ב לקמן פ"ב ה"ט.
ג ע' בבלי ס'.
ד שביעית ל"ו ב'.
ה בבלי סנהדרין ה': וע' ב' כתוב ס'.
ו בבלי עירובין ס"ב.
ז שם, ויקרא רבה פ"כ וע' סעילה י"ג ותום שם.
ח (ע' בבלי נרט' ל"ד עירובין ס"ג ינמו"ק ב"פ ומדרש תהלים ח' ורבה פ' אמרי).
ט ע' תוספתא.
י שם בשביעית: ר' תנחום בר חייא.
יא ע' בבלי ט'.
יב ה"ג: ע"ד דר"י ערר ומי'.
יג תוספתא פ"ט.
יד תוספתא פ' נהרא וע' בבלי ו' נ"נ קס"ב.
טו לקמן פ"ק ה"ב ופ"ט ה"ח.
טז יבמות פ"ו כ"ו כתובות פ"ג ה"ט, וע' בבלי קידושין ע"ה ונפרקין י'.
יז ע' בבלי יבמות ס"ה.
יח לקמן פ"ה, פ"ז ג'.
יט ע' בבלי י"ד. ולקמן כ"ס פ"ט ה"ג.
כ ב"ל:לשון מתני'.
כא ע' תוס' בבלי י"פ: ד"ה בגני כסוף.
כב נ"ב פ"ח ה"ה ט"ו, נ"ו תוספתא שם פ"ט הגלי כפכלתין פ'.
כג שם: ר' חייא.
כד נתוספת' הא' להיפך.
כה תוספתא בפרקין, ונ' בגלי י"ט.
כו קידושין פ"ג ה"ט (ס"ד פ') ונגלי בפרקין י"ד רע"ב.
כז תוספתא פ"ט, ונ' לקמן פ"ט ס'.
כח כתובות פ"ט ה"ט, נ"נ פ"ט ה"ה.
כט ע' נגלי ל"ב.

מסכת גיטין

מראה מקום והגהות

א לקמן פ"ס מ'. ב בבלי ג'. ג פ' לקמן ה"נ. ד יבמות פ"ד מ' ולקמן פ"ד נ'. ה צפרקין פ"ד. ו ע' סוטה פ"נ. ז כתובות פ"מ ה"ה ושבות פ"מ ה', וע' בר"ף שם סי' פלף ס"נ. שבות פ"מ ה"נ. ח תוספתא פ"ו בבלי י"מ: ט לקמן פ"ח ה"ג (ק"ט ב') פ"ס ח"א (כ' ב') ובבלי ע"ח. יא פ"ב פ"מ. יב לעיל. פ"נ מ'. יג ע' בבלי ט"ו. יד ע' בבלי י"ס. טו ע' בבלי כ"ח. טז לקמן פ"ס ה"מ (כ', ד'). יז ע' תוספתא פ"נ. יח ע' בבלי נסכלחין ע"ו. יט ע' בבלי כ"ס ו'. כ ב"ס פ"מ ה"ס (ו', ד'). כא ע' יבמות פ"מ ה"נ.

א׳ המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחתם. רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר. ר' אליעזר אומר אפי' מכפר לודים ללוד. וחכמים אומרים אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחתם אלא המביא ממדינת הים והמוליך והמביא ממדינה למדינה וממדינת הים צרי' שיאמר בפני נכתב ובפני נתחתם. רשב"ג אומר אפי' מהגמוניא להגמונייא: ב ר' יהודה אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח מאשקלון ולדרום ואשקלון כדרום מעכו ולצפון ועכו כצפון. ר"מ אומ' עכו כארץ ישראל לגיטין: ג המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחתם אם יש עליו עידי' נתקיים בחותמיו. המביא גט ממדינת הים ואינו יכול שיאמר בפני נכתב ובפני נתחת' אם יש עליו עדים מתקיים בחותמיו: ד אחד גיטי נשים ואחד שיחרורי עבדים שוין במוליך ובמביא וו אחד מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשיחרורי עבדים: ה כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושיחרורי עבדים. מעשה שהביאו לפני ר"ג לכפר עותני גט אשה והיו עדיו עדי כותים והכשירו. כל השטרות העולין בערכאות של גוים אע"פ שחותמיהן גוים כשירין חוץ מגיטי נשים ושיחרורי עבדים ר"ש אומר כולן כשירין לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט: ו האומר תן גט זה לאשתי ושטר שיחרור זה לעבדי אם רצה להחזיר בשניהן יחזיר דברי ר"מ. וחכמים אומר בגיטי נשים אבל לא בשיחרורי עבדים לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו אין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון אשתו אינו רשאי. אמר להן והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומ' כשם שהוא פוסל את אשתו. אמרו לו מפני שהוא קניינו. האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא ייתנו לאחר מיתה. תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה:

פרק ראשון

הלכה א׳ **המביא** גט ממדינת הים כו'. וקשיא אילו המביא שטר מתנה ממדינת הים שמא חש לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ר' יהושע בן לוי אמר שמא היא שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. א"ר יוחנן קל הוקלו עליה שלא תהא יושבת עגונה' והיינו קל אינו אלא חומר שאילו לא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם אף את אין מתירה להנ"ש'. א"ר יוסי חומר שהחמרת' עליה מתחילה שיהא צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם הוקלתה עליה בסוף שאם בא ועירער עדו בטל. ר' מנא סבר מימר בער"ר שחוץ לגופו אבל בער"ר שבגופו כערר שאין בו ממש. אפי' בערר שיש בו ממש. א"ר יוסי בי ר' בון מכיון דתימר דטעמא חומר שהחמרתה עלי' מתחילה שיהא צ"ל בפני נחתם הוקלתה עליה בסוף שאם בא וערר עדו בטל. הווי לא שנייא הוא ערר שחוץ לגופו. הוא ערר שבגופו. הוא ערר שאין בו ממש הוא ערר שיש בו ממש. וחש לומר שמא נחתם בעדי' פסולין. א"ר אבון 'אינו חשוד לקלקלה בידי שמים. בבית דין הוא חשוד לקלקלה שמתוך שהוא יודע שאם בא וערר עדו בטל אף הוא מחתמו בעדים כשירין: היה כתוב בו מתנה ואמר בפני נכתב ובפני נחתם מאחר שעדו בטל אצל הגט עדו בטל אצל המתנה. או מאחר שעדו בטל אצל הגט עדו קיי' אצל המתנה. תנינן רבתרה' אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוין במוליך ובמביא. היה כתוב בו מתנה ואמר בפני נכתב ובפני נתחתם מאחר שעדו בטל אצל הגט עדו קיים אצל המתנה. או מאחר שעדו קיים אצל המתנה עדו קיים אצל הגט. כתב כל נכסיו לעבדו' את אמה הוא גיטו הוא מתנתו. מה את עבד לה. כגט הוא ועדו בטל. או כמתנ' הוא ועדו קיי'. וייבא כהד' כתב' כל נכסיו לשני בני אדם כאחת והיו עדים כשירין לזה ופסולין לזה. ר' אילא בשם ר' אמי אתפלגין ר' יוחנן ור"ש לקיש חד אמ' מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה ותרנה אמר כשירין לזה ופסולין לזה. ר' מנא לא מפרש. ר' אבין מפרש ר' יוחנן אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה. ור"ש לקיש אמר כשרין לזה ופסולין לזה. א"ר אלעזר מתני' מסייעא לר' יוחנן" מה השנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף השלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה. ר' יעקב בר אחא אמר אתפלגון ר' חגי' חברין דרבנין ורבנין. חד אמר יאות א"ר לעזר. ותרנה אמ' לא א"ר לעזר יאות. מ"ד יאות א"ר אלעזר נעשית עדות אחת כאיש אחד כעדות שבטלה מקצת' בטלה כולה ומ"ד לא א"ר לעזר יאות נעשה כשתי כתי עדים כשרים לזה ופסולים לזה עד שיאמר בפני נכתב ביום ונתחם ביום. עד שיאמר נכתב לשמה ונתחם לשמה. בעא קומי ר' יוחנן צריך שיהא מכיר שמותן של עדי' בשעת חתימתן. אמר לון גוים לוקין חתומין עליו. ואתם אמרין אכין. מתני' מסייעא לר' יוחנן" כל הגיטין הבאין ממדינת הים אע"פ ששמותן כשם גוים הרי אלו כשירין מפני שישראל שבחוצה לארץ שמותן כשמות גוים. לא אמר אלא שבחוצה לארץ הא שבארץ ישראל לא. מאי כדון. ר' ביבי בשם ר' אסי עד שיכתוב במקו' יהודאיקי. אם אין שם יהודאיקי כבית הכנסת. אם אין שם בית הכנס' מצטרף עשר' בני אדם. א"ר אבין נוח לי לקיימו בחותמיו ולא לצרף עשרה בני אדם. מאי כדון אפי' כחותן של ישראל: ולא אמר' נכתב ביום ונתחם ביום נכתב לשמה ונתח' לשמה. נימר מה רשאיל אמורא. א"ל ויירא דאמ' רבין בר רב חסרא אייתי גיטא ונתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם. אתא שברא קומי ר' יוחנן א"ל טליתו מסנה אמור לה בפני שנים בפני נכתב ובפני נתחם: ור' יוחנן כר"ש בן אלעזר' דר"ש בן אלעזר אמר אינו גט עד שיאמ' לה בשעת מתנה שהוא ניטך. דר' יוחנן ייבא מן ר"ש בן אלעזר ולא מודה ר"ש בן אלעזר שאם אמר לה בשעת מתנ' שהוא ניטך שאינו גט. והבא אפי' אם אמר לה בשעת מתנה שהוא גיטך אינו גט עד שיאמר לה בפני שנים בפני נכתב ובפני נחתם. אלא מיסבור סבר ר' יוחנן שאין האשה נאמנת לומ' התקבלתי גיטי משלוחי בעלי. והא תנינן" האשה עצמה מביאה גיטה וחש לומר שמא משלוחי חבעל קבלה. מאי כדון טעמא דר' יוחנן כדי להחזיק' גרושה בפני שנים. אתא עובדא קומי ר' יהושע בן לוי א"ל לית צריך. מחלפ' שיטתי' דר' יהושע בן לוי." תמן א"ר יהושע בן לוי שנייא היא שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. והבא אמר אבן. חבריי בשם דר' יהושע בן לוי הדא דאת אמר בראשונ' שלא היו חבירי מצוין בחוצה לארץ. אבל עכשיו שחבירים מצויין בחוצה לארץ בקיאין הן. והא תנינן והמוליך. ואפי' תימר אין חבידים מצוין בחוצה לארץ אנן מצויין בארץ ישראל שלא לחלוק בגיטין בחוצה לארץ. מעתה המביא ממדינת הים לא יהא צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם. שלא לחלוק בגיטי ארץ ישר'. מאי כדון מחמירין בקל בפני החמור ואין מקילין בחמור מפני הקל. ר' יעקב בר אחא בשם ר"ש בר אבא מהדא דא"ר יהושע בן לוי לשעבר אבל בתחילה אוף ר' יהושע בן לוי מודה. רב בא בשם רב ר' זעירא בשם אבא בר חנה שני' שהביאו את הגט אינו צ"ל בפנינו נכתב ובפנינו נחתם". ר' יוסי בן יוסי בשם ר' יוחנן צריך. הוא עצמו שהבי' את הגט אינו צרי' ליתנו לה בפני שני' כדי להחזיק' גרושה בפני שנים: נתן לה ניטה" נטלו ממנה והשליכו לים או לנהר. לאחר זמן אמר לה נייר חלק הוה ושטר פרוע הוה לא הכל ממנו לפוסלה. ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעיר' הוא אינו פוסלה מי פוסל. א"ל" מכיון שהוחזק' גרוש' בפני שני' לא הכל ממנו לפוסלה. נתן לה גיטה אשכחוני' גט כפסול כפוניה ויהב לה חורן. אתא עובדא קומי רבנין ואכשרון. ולא כן איתמר לא הכל ממנו לפוסלה. תמן לא הוכח פסול הכא הוכח פסול. כהדא חיננא בריה דר' אמי הוה מיסן. וזרק גיטא לאיתתיה. אמר לה הרי גיטיך. צווחת תעלון מגירתה' הטפוה מינה ויהב לה נייר חלק. אתא עובד' קומי רבנין ותשון. ולא כן א"ר יסא בשם ר' יוחנן "נבדק השם ונמצא ספי נשי' וספי קטני' בטל השם. תמן לא הוזכר השם. ברם הכא הוזכר שם הגט. ואית דבעי מימר אם אמר גט כשר היה וכיון רצווחת תעלון מגירתה חטפיה מינה ויהב לה נייר חלק: ר' ירמיה "בעי כתבו בארץ ישראל ונתמו בחוצה לארץ והלך ליתנו לה בחוצה לארץ ולא מצאה בחוצה לארץ ובא ומצאה בארץ ישראל. צריך שיאמ' לה בפני נכתב ובפני נתחם מפני שכתבו בארץ ונתמו בחוצה לארץ. אבל נכתב בארץ ישראל ונתח' בארץ ישראל והלך ליתנו לה בחוצה לארץ ולא מצאה ובא ומצא' בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחם: נתן לה את ניטה ואחר כך אמר תוכה לי חצירי שבעכו. א"ר חיננא נעשית כמי שחיתה ידה ארוכה". אילו מי שהיתה ידה ארוכ' והושיטה את ידה ונטלתו שמא אינו צ"ל בפני נכתב ונתחם. א"ר אבא מאן אמר דלא. ר' שרא בעא קומי ר' מנא איש ואשה שהיו תפושין בגט היא אומרת זכיתי. והוא אמר לא זכיתה. תפלגתא דרבי ודרשב"ג דאיתפלגון" המלוה והלוה שהיו תפושין בשט' המלוה או' שלי הוא שאבד ממני. והלוה אומ' שלי הוא שפרעתיו לך יתקיים השטר בחותמיו דברי ר'. רשב"ג אומר יחלוקו. א"ר לעזר הכל הולך אחר התפוש בעדים. מה פליגין כשכתבו לאורך ושניהן תפושין בעדים. א"ל דברי הכל היא. הכא אפי' כולה בידה וחוט אחד בידו אינו גט דכתב ונתן בידה. עד שיהא כולו בידה: מתיב ר' לעזר לרבנן כמא דאת למן המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחם. אף אנא אית לי המביא ממדינה למדינה בארץ ישראל צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחם. א"ר יעקב בר זבדי מעשה באחד שהביא את הגט מלמינה של קיסרין אתא עובדא קומי ר' אבהו א"ל אין צ"ל בפני נכתב ובפני נתחם. ואין למינה של קיסרין כקיסרין. א"ר אבין ספינה מפרשת הייתה. ותני כן המביא גט מן הספינה כמביא מחוצה לארץ וצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחם: היתה הגמונייא אחת ונעשית שתים אינו צ"ל בפני נכתב ובפני נתחם וכן שתים ונעשו אחת: הלכה ב ר' יהודה או' מרקם ולמזרח כו'. רבי יוחנן אמר לצפורייא אתוואמרין בשם רבי יוחנן

מסכת גיטין פ' המביא: היה כתוב בו מתנה כו'. פירש הר"מ ז"ל דק"ל הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין וגם קנה כל הנכסי' חה שאמר: הוא גיטו. פיר' שיחרורו: והו' מתנתו. כלומר שזכ' גם במתנה: בטל. פירש אע"פי שכתוב עלמו ונכסים עלמו תנינן ליה כגט והמירעו' שמערערין על הגט בטל כמו גט אשה דתנן המביא' עלמה מביא' גיטה אלא' שאין יכולין לערער עליו או דלמא כיון דאכסני לא מהיין דבעי קיום אעלמו כמי לא מהיין והנוסח זאת הסוני' תמלא בר"אש נפ"ק דגיטין ת"ר עבד שהביא גיטו כו' וע"ש לא מפרש כו'. כמו לא מסייעא שלא נודע מי אמר זה ומי אמר זה: יאות כו'. עיין בר"ש: אמר לון גוים כו'. פירש שמות גוים כמו לוקס ולוס: הוה מיסן כו'. פירש רופא: ועלון מגירת' כו'. פי' שכינתיה: א"ר חיננא כו'. מייתי ליה הר"ן פרק הזורק קרוב לרשו:

פרק אחד עשר

אילו נדרים שהוא מיפה כו'. כתיב' כל נדר וכל שבועת אסר
לענות נפש אין לי אלא נדרי' שיש בהן עינוי נפש. נדרים שבינו לבינה
מניין בין איש לאשתו. עד כדון בבעל. באב מניין מה הבעל אינו
מיפר אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש ונדרים שבינו לבינה. אף האב
אינו מיפר אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש ונדרים שבינו לבינה:
ר' יעקב בר אחא אמר איתפלגון ר"י ורשב"ל ר' יוחנן אמר בין
לנדרים בין לשבועו' הבעל מיפר. רשב"ל אמר לנדרים מיפ' ולא
לשבועות. א"ר יוסי בי ר' בון אף בנדרי הזקן פליגין ר' יוחנן
ורשב"ל. ר"י אמר בין לנדרים בין לשבועו' הזקן מתיר. ורשב"ל
אמר לנדרים הזקן מתיר ולשבועות אין הזקן מתיר. ואתיי' רשב"ל
כהדא' דאיסי. חד בר נש ,אתא מישרי נדרא קומי רבי יוסי
מתעטף ויתיב קיי א"ל מה אשתבעת א"ל איפופי ישראל לא עללה
לביתי. א"ל איפופי ישראל ולא עללה לבייתך: ר' זעירא פתר מתניתא
אילו נדרי' שמיפר נדרי' שיש בהן עינוי נפש אם ארחץ וא' לא ארחץ
אם אתקשט ואם לא אתקשט א"ר יוסי אין אילו נידרי עינוי נפש אלא
נדרים שבינו לבינ'. אילו הן נדרי עינוי נפש כר' יוסי כשאמרה קונם
פירות העולם עלי הרי זה יפר. רבנין אמרין נדרי עינוי נפש הופר לה
מופר לעולם. נדרי' שבינו לבינ' אינו מופר אלא כל זמן שהוא
עמו. ר' יוסי אומ' בין נדרי עינוי נפש בין נדרי' שבינו לבינה
הפר לה מופר לעולם. והא רבנין אמרין נדרי עינוי נפש מפר
לה מופר לעולם. ר' יוסי אמר נדרים שבינו לבינ' הופר לה מופר
לעולם. מה בינידון כשאמר' קונם הנייתי עליך אם אנא מרשותך.
ויפר לה. בשלא אמרה קונם הניית גופי עליך לכשאצא מרשותך.
רבנין אמרין נדרי עינוי נפש הן. ר' זעירא ור' הילא תריהון אמרין
נדרי' שבינו לבינה הן. על דעתיה דר' זעירא ר' יוסי ור' יוחנן בן נורי
שניהן אמרו דבר אחד. דתנינן תמן ר"י אמר יפר שמא יגרשנה
והיא אסורה לחזור לו. ר' הילא פתר מתנית' אילו נדרים שהוא מיפר
לה נדרים שיש בהן עינוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ אם אתקשט
אם לא אתקשט. מה א"ר יוסי אין אילין נדרין נדרי עינוי נפש אלא
אילו נדרים שבינו לבינ'. אילו הן נידרי עינוי נפש דברי הכל אם ארחץ
אם לא ארחץ. תני כן נדרי עינוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ אם
אתקשט אם לא אתקשט. בין על דעתיה דר' זעירא בין על דעתיה
דר' הילא מחלפה שיטתיה דרבי יוסי. דתני' מעיין של בני העיר הן
ואחרים הן קודמין לאחרים. אחרים וכהמתן אחרים קודמין לבהמתן.
כביסתן וחיי אחרים. כביסתן קודמת לחיי אחרים. א"ר יוחנן מאן
תנא כביסה חיי נפש ר' יוסה. דתני אין נותנין מהן לא למשרה ולא
לכבים'. ר' יוסי מתיר בכבים'. מחלפ' שיטתיה דר' יוסי תמן
הוא אמר אין רחיצה חיי נפש. וכא הוא אמ' כבים' חיי נפש. א"ר
מנא אדם מגלגל ברחיצה. אין אדם מגלגל בכבים'. יהודה איש
חוצא עביד טמיר במערתא תלתא יומין מיקו' על הדין טעמ' מניין שחיי
העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. אתא לגביה ר' יוסי בן חלפתא
אל אית לי טמיר במערתה תלתא יומין מיקו' על הדין טעמא מניין
שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. קרא לרבי אבא בריה אל
הדין טעמא מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. אל
תהיינה הערי' האלה. תהיינ' עיר ואח"כ מגרשי סביבותיה. א"ל מי
גרם לך דלא ילפתה עם חביריך. ני"ח' אם ארחץ אם לא ארחץ.
ותרחץ. א"ר מנא כשאמר' קונ' הנייתי עליך משארחץ אם ארחץ. יפר
לה. א"ר יוסי בי ר' בון בשלא אמר' לא קונם הניי' גופי עליך לכשארחץ.
ויכוף. לא כן אמר רב הונא הנייתי עליך כופה ומשמשתו. הנייתך
עלי הרי זה יפר. שנייא היא שהוא הנייתו והגייתה. א"ר אבא מרי
אם ארחץ אם לא ארחץ לעולם אם אתקשט ואם לא אתקשט לעולם.
רבנין דקיסרין בשם ר' נסא אם ארחץ ואם לא אתקשט אם אתקשט
ואם לא ארחץ: שמואל אמר אמרה קונם פירות העולם עלי והיו
שם צבורים בסידקי יקח לה מהן. רשב"ל אמר קונם פירות בני זו
המדינה עלי והיו שם אכסנאין מוכרין יקח מהן: כתיב כל נדר
וכל שבועת אסר לענות נפש. כגון פילפל שאני טועמת. קלוסקין
שאני טועמת. לא סוף דבר שיש מאותו המין אלא אפילו אין בו
מאותו המין שמא יביא לה אחר מאותו המין: ר"י בשם ר' ינאי
הוו לפניו שתי תמרות אחת יפה ואחת רעה' נדרה עינה כיפה ונדר'
מן הרעה הרי זה יפר מפני מה הוא מיפר.' חברייא אמרי מפני נדרי
עינוי נפש שלה. ר' זעירא ור' הילא תריהון אמרין מפני נדרי עינוי נפש
שלו. ר' זעורא בשם שמואל כל הנדרים אדם מיפר חוץ מהאומרת
הנייתי על פלוני הא הניית פלוני עלי יפר. והתנינן קונם פירות
הטוני זה עלי אינו יכול להפר פתר לה כר' יוסי והלוקים עליו
דתנינן תמן אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו הרי זה יפר. א"ר
יוסי דו מקיף להי דו יב לה מקסה טבא:
הלכה ג' קונם שאיני נהנה לבריות כו'. א"ר יוחנן כיני מתניתא
יכולה היא ליהנות בלקט בשכחה ובפיאה. תני ובמעשר עני. ליה
כאן מעשר עני. מעשר עני ניתן בטובייה ואילו כשיבה. ר' יוסי בן
חנינה אמ' אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה.' ור"י אמר אין אדם
נותן מעשרותיו בטובת הנייה. מאי טעמא דר' יוסי בן חנינה ואיש
את קדשיו לו יהיה ור"י אמר לו יהיה. יתנם לכל מי שירצה.
מתניתא פליגא על רבי יוסי בי ר' חנינה קונם כהנים ולויים נהנים
לי יטלו על כרחו. פתר לה באומר אי איפשי ליתן מתנה כל
עיקר. תדע שהוא כן דתנינן כהנים אילו לויי' אילו נהנים לי יטלו
אחרים. מתניתא פליגא על ר"י אמר הוא לישראל הא לך סלע זה
ותן בכור זה לבן בתי. כהן. פתר לה ברוצה ליתנו לשנים ובן בתו
אחד מהן. אמר לו הא לך סלע ותן כולו לבן בתי כהן. בעון קומי
ר' זעיר' כהן לישראל ר' אומר. מה ר' יוסי אמר. ר' חזקיה בשם
ר' אחא אם' הכין אניבון על דעתיה דר' יוסי בר חנינה כהן לישראל
למה הוא אסור לא מפני מראית העין אוף ר"י אית ליה ישראל
לישרא' אסור מפני מראי' העין. ושר מן הרא' הכהני' והלוי' והמסייעין
בגרנות אין נותנין להן לא תרומ' ולא מעשר ואם נתן חילל. ולא
יחללו את קדשי בני ישראל והן מחללין אותן יותר מיכן אמרו תרומתן
אינן תרומ' ומעשרותן אינן מעשר. והקדישן אינן הקדש ועליהן הכתו'
אומר ראשיה בשוחד ישפוטו. והמקום מביא עליהן ג' פורעניו' ככן
בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עיין תהיה והר הבית לבמות
יער. מתניתא פליג' על ר"י המקדש בתרומות ובמעשרו' ובמתנות
ובמי חטאת ובאפר חטאת הרי זו מקודשת אע"פ ישראל. פתר
לה בתרומות שנפלה לו מאבי אמו כהן: הלכה ד קונם שאיני
עושה על פי אבא כו'. תמן תנינן' המקדיש מעש' ידי אשתו
הרי זו עושה ואוכלת. המותר ר"מ אומ' הקדש.' רבי יוחנן הסנדלר
אומר חולין. רשב"ל אמר במותר ה' סלעים פליגין דו פתר לה'
במעלה לה מזונות ואינו נותן לה מעה כסף לצרכיה. ותנינן אם אינו
נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה. ר"י אמר במותר
לאחר מיתה פליגין דו פתר לה כשאינו מעלה לה מזונות. אבל
במעלה לה מזוני דברי הכל קידשו וכא אינו יכול להפר. ר"מ
אומר אינו צריך להפר. ר"י הסנדלר אומ' שלה. כ' עקיבה אומ'
שלה. ר"י בן נורי אומ' שלו. ר' עקיבה אומר יפר. א"ר בא
כשאסרה מעשה ידיה מלעשות עד ה' סלעים הוא כופה. מיכן ואילך
אינו כופה שמתירא שמא תעש' יותר ונמצאת מרגית מן האסור לשום
בן ר' עקיבה אמר יפר שלו (ר"י בן נורי אמר יפר) א"ר הילא איפשר
לה לעשות ה' סלעי' מצומצמות עד ה' סלעי' מפה מיכן ואילך
אינו כיפה שמתירא שמא תעדיף כל שהוא ונמצא נהנת מן
האסור לשום בן ר"י בן נורי אמר יפר. א"ר הילא טעמא דר"י
בן נורי שמתוך שיודע שאם מגרש' הרה אסור' לחזור לו ואף מקניטתו
והוא מגרשה: הלכה ו' אמרה קונם תאינים וענבים אילו כו'.
אפיי שמע ושתק' אפי' שמע וקיי': אית תניי תני יקימנו ממינו ויפירנו
ממינו. אית תניי תני יקימנו כולו יפירנו כולו. אית תניי תני יקימנו
ממינו ויפירנו כולו. ואית תניי תני יקימנו כולו ויפירנו ממינו. מתניתי'
כמאן דאמר יקימנו ממינו ויפירנו כולו. דתני קיים לתאינים קיים
לכולו. הפר לתאונים אינו מופר עד שיפר אף לענבים: אמרה
קונם תאינה שאיני טועמת ועד ענב הפלונת' דר' ישמעאל ור'
עקיבה'. דר' ישמעאל אומ' אחד הנדר ור' עקיבה אומ' אחד
האיסר: הלכה ז יודע אני שיש נדרים כו'. א"ר זעירא טעמא
דר"מ עילה היא רוצה שתדור ויגרשנה. ר"ל כן הוה לו לגרש' מפני
ראשונה: הלכה ח תמודר הנאה מחתנו כו'. תני ולא ליך". א"ר
מאן תנא ולא ליך ר"מ דר"מ'' עבד יד העבד כיד רבו. מפני שאמר
ולא ליך. הא אם לא אמר ולא ליך זכת האשה וזכה בעלה: הלכה
ט ונדר אלמנה וגרושה כו'. הדא היא ר' ישמעאל אומ' אחר הנדר''.
ר' עקיבה אומר אחר האיסר. היה נדר ואסר כאחת. הוך עבידא.
אמרה הריני נזירה לאחר ל' יום ושמע בעלה ולא הופר לה ונירשה
וחזרה בתוך ל' יום הרינו נדר ואיסר כאחת: הלכה יא תשע
נערות גרידהן קיימין כו'. אמר ר"י שתים הן ולמה תנינן תשע. בשביל
לחדד את התלמידי'. וכר' יוד' שלש: הלכה יב קונם שאיני נהנית
לאבא ולאביך כו'. תני' ר' נתן אומ' לא יפר. וחכמים אומרים יפר.
מפני מה הוא מיפר. חברייא אמרי מפני עינוי נפש שלו. ר' זעירא
ור' הילא תרידהון אמרין מפני נדרי עינוי נפש שלה: הלכה יג בראשונ'
היו אומ' כו'. הא לא הביאה ראייה לדבריה פשטא שהיא מותרת
לביתה. א"ר הילא לא מסתברא אם הוה חבר יחוש. ואם היה
כהן שהוא אסורה לוכל בתרומ'. אתא עובד' קומי ר' חנניה חבריהן
דרבנין והתירה לוכל בתרומה. א"ר תני' אבא ידע רישא וסיפא.
איסטרטיו' נכנסו לעיר ובאת אשה ואמר' איסטרטיות חבקוני והטיל
שכבת זרע בין ברכיי והתירה לוכל בתרומה. אתא עובד' קומי ר'
יצחק בר טבליי באשה אחת שאמרה הביאם שלי פיתני אמר לה אין
הביאם אסור ואסרה. הכא את אמר ואסרה. הכא את אמר והתירי.
תמן באת לוסר עצמה והתירה. ברם הכא באת להתיר עצמה ואסרי.
שמים ביני לבינך. כמא דשמייא רחיקין מן ארעא כן הוא הוא
אותהא רחיקא מן ההוא גבר'. יעשו דרך בקשה. אמר רב
הונא יעשו סעודה והן מתרגלין לבא דרך סעודה: תני' כלוי אני
מכך. פרוש אני מכך. ר' ירמיה בעי ולמה לא תנינן נטל. א"ר יוסה
תניתה בסופא ונטולה אני מן היהודי' נתגרש' הלך והדבק בערביי
שחשקה נפשה בהם: תני'' האשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה ולא
הופר לה ר"מ ור' יהודה אומר הוא נותן אצבע בין שיניה. שכן אם
רצה להקם מוק'. אמר אי איפשי שתהא נזיר יוציא ויתן כתובה
ר' יוסי ור"ש אומרין הוא נתצה אצבעה בין שיניה שכן אם רצה
להקם מוקם. או שאמרה איפשר שאהא נזירה תצא שלא
בכתובתה. דל כן מה כן א"ר מאיר ור' יהודה: כמשנה ואפי'
במשנה האחרונה מפני מה אינו מיפר לה ר' יוסי ור"ש במשנה
האחרונה ואפילו תימא במשנה ראשונה מפני מה נדרה:

הדרן עלך אילו נדרים וסליקא לה מסכתא נדרים

פירוש

פרק אלו נדרים: איפופי ישראל כו'. פי' עיקרי ישראל שלא יכנסו לביתו ותרגמתו טיקרא רבה פ' אמור אין אנו יכולין לעמוד על אופי של דוד פירש הארך עיקרו. ולא עללה לביתך. פיר' בתמיה. וכי ראוי לבר ישראל לבדו' נדר כזה ונתחרט והתי' לו: אית לי טמיר במערתא כו'. פירש חמני' את עצמו במער' והיה מתנודד שלא יתגלוה בני אדם: מיקו' על הדין. פירש אם יכול לידע טעם הדבר הזה מכיון וכו' מיקום ג"ל. טמון פירש הייתי טמון: מי גרם לך כו'. שלא הבנתה הטעם שלא ילפ' וכו': ילפתה. פיר' שלא לפדת עם סביבך והיית לומד יחידי במערה. צבורים בסדיק כו'. פיר' בסדקין נקיקים סקינים מן העולם. הח בלה. פי' דהוא יהב לה: הלכה ג: הכין אניבון כו'. פירש השיב למתן: הלכה ה ותנינן אם אינו כו'. סבנה היא בפ' לפ"פי: הלכה יא: ולמה תנינן תשע כו'. קיימי ליה הר"ן שם: הלכה יג: איסטרטיות נכנסו כו'. פירש חיילות: אין הביאם כו'. פירש כמו הביהם. ר"ל איסר הנהמו' שלי: יעשו סעוד' כו'. קיימי ליה הר"ן בפרקין:

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי ע"פ.
ב י"ג: בהדא דר' יוסי.
ג בפרקין ס"ד.
ד תוספתא ב"פ פי"א, בבלי בפרקין פ':
ה ע' בבלי פ"ב ור"ן ורא"ש שם.
ו לקמן ה"ג.
ז דמאי פ"ו ה"ג.
ח שם וקידושין פ"ב ה"י (פ"ג א').
ט בכורות כ"ו.
י קידושין שם.
יא כתובות פ"ה ס"ה.
יב שם נ' רע"א.
יג ע' שם רפ"ו.
יד ע' תוספתא פ"ו.
טו לעיל פ"ב ה"ו לקמן ה"ט ובבלי בפרקין פ"ט.
טז קידושין פ"א (ס' א').
יז כתובות רפ"ו (נ' ג') ומעשר שני פ"ד ה"ד (כ"ה א').
יח לעיל ה"ו וה"ב
יט בבלי פ"ט ב'.
כ לעיל ה"ב.
כא לעיל פ"א, ל"ו, ד'.
כב תוספתא נזיר פ"ג וע' בבלי כתובות ע"א.

מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. א"ל וכי נדרים שנדרה עד שלא תתארס ונתארס' לא כבר נראו לאב ולבעל להפר לה. ותימר מת האב לא נתרוקנ' רשות לבעל. והדא אמרה אפילו נדר שנדרה משנתארסה.[א] נדר עד שלא נתארסה מת האב נתרוקנה רשות לבעל. א"ל וכי נדר שנדרה עד שלא נתארסה ונתארסה לא כבר נראו לאב ולבעל להפר לה והימר מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. הדא אמרה אפילו נדר שנדרה משנתארס' מת הבעל נתרוקנה רשות לאב שהבעל מיפר בבגר. מתניתא דר' לעזר דתני בשם ר' לעזר' אם היה תהיה לאיש בבוגרת ארוסה הכתוב מדבר: ג נדרה. והיא ארוסה כו'. אמר הלא היה תהיה אפילו מאה הויות אביה ובעלה האחרון מיפר נדריה. אמר יוסי מתניתא אמרה כן שאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה:[ב] ה בוגרת ושהתה שני עשר חדש כו'. מיסבר סבר ר"א דכמזונות הדבר תלוי. קידש אשה על מנת לזון הבעל מיפר לה. נשא אשה על מנת שלא לזון האב מיפר לה דברי חכמים. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן לעולם אין הבעל מיפר עד שתיכנס לרשותו: ו' שומרת יבם כו'. על דעתיה דרבי עקיבה מיפר לה והן דמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן אפילו קידשו מאה תופשין בה מי מיפר לה. ויי דמר ר' יעקב בשם ר' יוחנן מייחדה לבנו קטן מי מיפר לה. ויי דמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן ור' הילא בשם ר' לעזר' אפי' אשם תלוי אין לה מי מיפר לה: ז' א"ר ליעזר כו'. אמר ליעזר' ומה אם אשה שלא היה לי בה רשות עד שלא נכנסה לרשותי משנכנסה לרשותי הותמר' לי. אשה שהיה לי בה רשות עד שלא נכנסה לרשותי משנכנסה לרשותי אינו דין שתיתמר לי. אמר לו ר' עקיבה לא אם אמרת באשה שלא היה לך בה רשות עד שלא נכנסה לרשותך משנכנסה לרשותך תיתמרה לך [redacted] שלא היה לך בה חלק כך לא היה לה לאחרים בה עמך חלק. תאמר באשה שהיה לך בה רשות עד שלא נכנסה לרשותך משנכנסה לרשותך התמר' לך שכשם שהיה לך בה חלק כך היה לאחרים עמך בה חלק. אמ' לו ר' יהושע עקיבה דבריך בשני יבמין מה את משיב על יבם אחד. אמר לו כשם שלא חלקת לנו בין שומרת יבם אחד לשני יבמין בין שעשה בה מאמר בין שלא עשה בה מאמר. יכול בנדרים ובשבועות כן. אמר לו אבל. אמר לו אילו היית בימי רבי לעזר בן ערך אמר' אין מאמה קונה קניין גמור מודה שאינו מיפר לה עד [redacted] לרשותו: חשיב על דברי ר' ליעזר והרי[ט] המקוה יוכיח שמעלת את הטמאין מטומאתן ואינו מציל את הטהורין. חזר ר' ליעזר ודנן דין אחר מה אם במקום שאינו מיפר נדרי עצמו עד שלא יזהר הרי הוא מיפר נדרי אשתו עד שלא תזהר. מקו' שהוא מיפר נדרי עצמו משיזהר אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תיזהר. לא מה לו אינו מיפר נדרי עצמו עד שלא יזהר שכן אם רצה להקם מוקם יפר נדרי אשתו משתזהר שכן אם רצה להקם אינו מוקם. ואומ' אישה יקימנו ואיש' יפירינו. את שבא מכלל הקם בא לכלל הפר ואת שלא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר: הלכה י' הפר' נדרים כל היום כו'. תני[י] ר' יוסי בי ר' יודה ור' לעזר בי ר"ש אומ' הפר נדרים מעת לעת. מה טעמא דרבנין מיום אל יום. מה טעמי דר' יוסי בי ר' יודה ביום שמעו. מה מקיימין רבנין טעמא דר' יוסי בי ר' יודה ביום שמעו. תיפתר שנדרה בתחילת הלילה. מה מקיים ר' יוסי בי ר' יודה טעמא דרבנן מיום אל יום תיפתר שנדר' בתחילת לילי שבת ונשתתק וחזר לדיבורו על דעתיה דר' יוסי בי ר' יוד' נותנין לו כיד שלשת על דעתיה דרבנין אין לו אלא אותו היום בלבד. נשתתק וחזר לדיבורו על דעתיה דר' יוסי בי ר' יהודה מצרפין לו כיד שעות. על דעתיה דרבנין לעולם הוא מיפר והולך עד שיחזור לדיבורו. לפני שקיעת החמה שעה אחת עד אינו יכול להפר. מופר לך במנחה מופר לעלם. מוקם לך במנחה מוקם לעלם. מופר לך עד המנחה כאומר מופר ליך מן המנחה ולמעלה: תמן תנינן' מפירין נדרים בשבת. תני בין נדרים שהן לצורך השבת בין נדרים שאין לצורך השבת ונשאלין נדרים שהן לצורך השבת. הא שלא לצורך השבת לא. זקן שהוא יכול להפר למה' וכר' יוסי בי ר' יודה וכר' לעזר בי ר"ש דאמר הפר נדרים מעת לעת. אפילו נדרים שהן לצורך השבת לא יפר. תיפתר דברי הכל בתחילת לילי שבת: ר' אבהו בשם רבי יוחנן[יא] הבעל שאמר אין כאן נדר אין כאן שבועה לא אמר כלום. וזקן שאמר מופר ליך כבטל ליך לא אמר כלום. אלא זה כהלכתו וזה כהלכתו הבעל אמר מופר ליך בטל ליך. והזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה: אמר יוחנן ראשונים היו נשאלין מהו ששאל אדם על הקמתו. היך עבידא נדרה אשה ושמע בעלה ולא הופר לה פשיט' שאינו מיפר לה לעניין הבעל מהו שיפר לה לעניין הזקן. מן אנן קיימין אם בנודים שבינו לבינה נדרי עצמה הן. אלא כי נן קיימין בנדרים שבינה לבין אחרים. ולא ר' יהדה היא תני בשם ר' יודה ר' חייה תני לה בשם חכמי'. מהו להתיר נדרים בלילה. ומה אם נדר הבעל שכתוב בהן ביום הרי הוא מיפר בלילה נדרי זקן שאין כתוב בהן ביום לא כ"ש. מהו להתיר עי' התורגמן. נישמעינה מן הדא ר' בא בר זוטרא איתעביד תורגמן הדא בהדא אית' דלא הוית חכמה מישמע סוריבסי': תני אין נשאלין נדרים אלא[יב] עומדי' ויושבים והנשאל יושב. והשואל צריך להיות עומד מן הדין ועמדו שני האנשי' אשר להם הריב. אין לי עומדין אלא נידונין שואל הלכות אגדות מניין תל' עמדו ועמדו. ר' אחא בר פפא סלק מישרי נדר' וחד' אמי איחר בעמידה כדי לומ' אין כאן נדר ר' מנא סלק מישרי נדרא דגמליאל דקונתיה אותה בעמידה' כדי לומר אין כאן נדר אין כאן שבועה. ר' מנא סלק מישרי נדרא דגמליאל בר בר בריה אל לא תיעביד לי כמה דעבדת לסבי אלא תיב לך ואנא קיים לי. ר' זעירא רב יהודה ירמיה בר אבא בשם ר' שמואל[יג] ג' שיודעין לפתוח מתירין מקן. סברין מימר במקום שאין זקן. רבנין דקיסרין אפילו במקום שיש שם זקן. אמרין קומי ר' יסא רב הונא ראשי מטות. מאן אינון ראשי מטות. רב הונא ראש לראשי המטות: מהו למנר וקנים לדברים יחידי'. נשמעינה מן הדא רב מניתה ר' להתיר נדרי ולראו' כתמים. מן דדמך בעא גבי בריה מומי בכורות. א"ל איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא. א"ר יוסי בי רבי בון כולא יהב ליה לדון יתידי ולהתיר [redacted] ולראות כתמים ולראו' מומין שבגלוי מן דדמך בעא גבי בריה מומין שבסתר. א"ל איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא. אע"ג דתימר ממנין וקנים לדברים יחידי' והוא שיהא ראוי לכל הדברים. כהדא ר' יהושע בן לוי מני לכל תלמידוי והוה מצטער על חד דהוה גבי בעיניה ולא הוה יכיל ממניתיה ומנו יתיה לדברים יחידים. הדא אמרי הראוי לדבר אחד ראוי לכל הדברי'. ושאינו ראוי לכל הדברים אפי' לדבר אחד אינו ראוי: מהו[יד] למנות זקנים ליסים. נישמעינה מן הדא דר' חייה בר אבא אתא לגביה ר' לעזר א"ל פייס לר' יוחנן נשיא דיכתוב לי חדא איגרא דאיקר דאיזיק לפרנסתי לארעא כרייתא ופייסיה וכתב ליה הרי ששלחנו לכם אדם גדול שלוחינו וכיוצ' בנו עד שגיע אצלנו. ר' חזקיה רוסתי הבי אבא בר ומינ' וממו בה בשם רבי רוסתי סבא אבן כתב ליה הרי שלחנו לכם אדם גדול שאינו בוש[טו] לומ' לא שמעתי. מהו להתיר בפלונם. ר' אבהו בשם ר' יוחנן מתירין בפלונם. ר' יהושע בן לוי התיר בפלונם. רב הונא בשם רבי ירמיה במקום שאין פלוי. א"ר יוסי בי ר' בון בנדרים הקלים:

הדרן עלך נערה מאורסה

א· אילו נדרים שהוא מיפר נדרים שיש בהן עינוי נפש אם ארחץ ואם לא ארחוץ אם אתקשט ואם לא אתקשט. אמר רבי יוסה' אין אילו נדרי עינוי נפש: ב אילו הן נדרי עינוי נפש אמרה קונם פירות העולם עלי הרי זה יפר. פירות המדינה זו עלי יביא לה ממדינ' אחרת פירות החנווני זה עלי אינו יכול להפר. אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו הרי זה יפר דברי ר' יוסה: ג קונם שאיני נהנית לבריות אינו יכול להפר. ויכולה היא ליהנות בלקט ובשכחה ובפיאה. קונם כהנים ולוים נהנין לי יטלו על כורחו. כהנים אילו ולויים אילו נהנין לי, יטלו אחרים: ד קונם שאיני עושה ע"פ אבא וע"פ אביך וע"פ אחי וע"פ אחיך אינו יכול להפ'. שאיני עושה על פיך אינו צריך להפר. רבי עקיבה אומר יפר שמא תעריף עליו יותר מן הראוי לו. ר' יוחנן בן נורי אומ' יפר שמא יגרשנה והיא אסור לחזור לו: ה נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו. נדרה בתו וסבור שנדרה אשתו. נדרה בנזיר וסבור שנדרה בקרבן. בקרבן וסבור שנדרה בנזיר. נדרה מן התאנים וסבור שנדרה מן הענבים. מן הענבים וסבור שנדרה מן התאינים הרי זה יחזור ויפר: ו אמרה קונם תאנים וענבים[טז] אילו שאיני טועמת קיים על התאינים כולו קיים. הפר על התאינ' אינו מופר עד שיפר אף לענבים. אמרה קונם תאנים שאיני טועמת וענבים שאיני טועמת הרי אילו שני נדרים: ז' יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירי' יפר. יודע אני שיש מפירין אבל איני יודע שזה נדר. ר"מ אומר לא יפר וחכמים אומרים יפר: ח המודר הנאה מחתנו[יז] והוא רוצה ליתן לבתו מעות אמר לה הרי המעות האילו נתונין לך מתנ' ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן. אלא מה שאת נושא ונותנת בפיך: ט ונדר אלמנ' וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה כיצד אמרה הרי אני נזירה לאחר שלשים יום אע"פ שנישאת בתוך שלשים יום אינו יכול להפר. נדרה והיא ברשות הבעל והיפר לה אמרה הרי אני נזירה לאחר שלשים יום אע"פ שנתאלמנה או נתגרשה בתוך שלשים יום הרי זה מופר: י נדרה בו ביום נתגרשה בו ביום והחזירה בו ביום אינו יכול להפר. זה הכלל כל שיצאת לרשות עצמה שעה אחת אינו יכול להפר: יא תשע נערות נדריהן קיימין בוגרת והיא יתומה נערה בוגרת ויתומה נערה שלא בגרה ויתומה בוגרת ומת אביה נערה שלא בגרה ומת אביה נערה בוגר' ומת אביה נערה שמת אביה משמת אביה בגרה בוגרת ואביה קיים נערה בוגרת ואביה קיים. ר' יהודה אומר אף המשיא את בתו קטנה ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה אצלו עדיין היא נערה: יב קונם שאיני נהנית לאבא ולאביך אם עושה אני על פיך שאיני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא ועל פי אביך הרי זה יפר: יג בראשונ' היו אומ' ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמיאה אני לך שמי' ביני לבינך ונטולה אני מן היהודים. חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה. האומרת טמיאה אני לך תביא ראיה לדבריה. שמי' ביני לבינך יעשו דרך בקשה. ונטולה אני מן היהודים יפר חלקו ומשמשתו והיא נטולה מן היהודים:

פירוש

הלכה ו': וחי דמר כו'. פירש והלוי דלמה אמר לו ר"ע לה אם כו'. נ"ל לא לאס כו': תמן תנינן מפירים נדרים כו'. פסק' למתני' היא בפסק' שבת: הלכה י': תני לה בשם חכמים כו'. כת' הר"ן שמעינן מהא דהלכה כר"י דאין הבעל מתיר כנדרי אשתו ס"מ אשתו כנגש דפי' ואין חכם מתיר נדרי עלמה. חכמ' מישמע סוריבסי'. פירש להבין מהו לשון של סוריא תקרא סוריבים והם שני מילות סורי נסים ר"ל הנושה והדינור של סוריא כך כ"ל: נדרא דגמליאל כו'. פירש אם אדם זקן ר' זעירא כו'. עיין במגיני' דף פ"ו ע"ב: לארעא כרייתא. פירש למולה לפלך: סבא אבן כו'. פירש ותוא גדולתו: להתיר בפולנם כו'. פירש פין פלנט כמין [redacted]

[א] ע' ג' פני פנ'.
[ב] לעיל ה"פ.
[ג] עבות ה' פ',
[ד] ד' קידושין פ"ג נ'.
[ה] קידושין פ"ט ה"ג.
[ו] עבות דפ"ג (י"ד ג').
[ז] תוספתא פ"ו ונגלי גטקין פ"ה:
[ח] ע' יבמות רפ"ב (נ', ג') וש"נ.
[ט] תוספתא פ"ו ונגלי ע"ה: ע"ש ור"ן ד"ס פ"ם.
[י] תוספתא פ"ו, ננלי ע"ו ותפלת' פ' קל"ו ע"ש.
[יא] שנה.פנ"ד פ"ה, ת'נגלי שם קנ"ו.
[יב] כויר פ"ד ה"ג (נ"ג ח') ופ' כפי' הרא"ש בפרקין ד"ה ה"נ.
[יג] ע' נגלי ע"ו: ועירובין ס"ד: ותום' שם.
[יד] ע' גיטין פ"ו פה"פ (פ"ח, ד').
[טו] סנינה פ"פ (ע"ו, ג') ות' נכות' ל"ו: ובגלי נפרקין ע"ם: וני' הר"ן ז"ל.
[טז] תגינה שם תנגלי סנהדרין ה':
[יז] ע' פס' ד"פ פ"נ.
[יח] ע' נגעים ל"ח רע"ב.
[יט] ע' נרכות ס"ו.
[כ] קידושין ס' פ'.

מראה עיני הכהן. ר' מנא נדר מן חמרא דאמוי אתא אבוהי סלק לגביה אל אילו הייתי יודע דאנא מנמער נודר הוית איל לא ושרא ליה. מה אנן קיימין אם כאומר הנייתי על אבא הרא הוא דמר "ר' יעקב בר אחא ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן פותחין את הבן שיזון את האב. אלא כי נן קיימין כאור הנייה אבא עלי. ר' מנא "נדר וסלק לגבי ר' שמי אל אילו הוי יודע שהבריו החקין מיכך ראת מרין מדי הוית. אל לא ושרי ליה: הלכה ב' תעוד א"ר אליעזר פותחין בנולד כו'. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי "ממשה למד רבי אליעזר שפתח לו הקב"ה בנולד. אמר לו הקב"ה אילו הייה יודע כי מתו כל האנשים המבקשי' את נפשך נודר הייתי. וכי מתים הוו והלא דתן ואבירם הו אלא "שירדו מנכסיה'. א"ר ירמיה הדא דאת אמר עד שלא נשאו ונתנו בדברי' בבנולד הם. חילית ר' יוסי מן הדא זו מעות "מעה נחום המדי. מה מעה שפתח להן בנולד. אמר להן נחום המדי אילו הייתם יודעין שבית המקדש עתיד ליחרב נודרין הייתם להיות נזירין. א"ר ועידה הבין הזה צריך מימר לון לא הייתם יודעין שניבאו לכם נביאים הראשונים בזמן שבית המקדש קיים שעתיד ליחרב. לא הוה כנולד. א"ר והלא עד הוא כנולד. יכלין הוון מימר ידעין הוינן אלא דהוינן סברין דמילייא רחיקין החזון אשר הוא חוזה לימים רבים ולעתים רחוקות הוא ניבא ואתייא דר' ירמיה כרבי זעירא ודר' יוסי כר' אילא. דתנינן תמן אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי עד כהן שבנייה לשם כנסת. בנייה לשם חצר והקדישה מהו'. נישמעינה מן הדא קונם לבית זה שאיני נכנס ונעשה לבית הכנסת. הדא אמרה בניי' לשם חצר והקדישה מהו' אימתי היא קדושה מיד או בשעת תשמיש. נישמעינה מן הדא העושה תיבה לשם ספר ומטפחו' לשם ספר עד שלא נשתמש בהן ספר מותר להשתמש בהן הדיוט "משנשתמש בהן ספר אסו' להשתמ' בהן הדיוט ומה אלו שנעשו לשם ספר אינן קדושו' אלא בשעת תשמיש. זו שבנייה לשם חצר לא כל שכן. אילו עשאן לשם חולין והקדישן קדשו: הלכה ג' רימ או' יש דברים שהן כנולד. שמואל אמר משם נדר מעות' כבר מת הכלב כבר מדת החתש. תני אילא בשם ר' לעזר מפני שהו' כתולה נדרו ברב' כאומר קונם שאיני נהנה לאיש פלוני כל הזמן שהו' ככוש שתורים לבש לבני מותר בו. רבי זעירא בשם רבי יוחנן אף הוא אינו צריך היתר חכם: כתוב לא תקו' ולא תטור את בני עמך. היך עביד' הוה מקטע קופד ומחת סכינא לידוי תחזור ותמחי לידיה ואהבת לרעך כמוך. "ר' עקיבה או' זהו כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר זה ספר תולד' אדם זה כלל גדול מזה: שמא יעני לא כנולד הוא. א"ר זעירא עניות מצויה. כהדא חד בר נש הוה בעל דיניה עתיד אתא בעי מידון קומי רב. שלח רב בתריה אמ' עם תהוא אנא בעי מיחמי מידון כך אין אתון כל גמלייא דערבייא לא טענין קירקסייא דאפותיקי' דידי שמע ומר מחו מתנאה דלא לית תהוא פותחה בה. מן יד נפקת קלווסים מן מלכותא דייעל הוא ומרלי לטימין אתא גבי רב אל צלי עלי צלי עלוי וחזר עלה: הלכה ה' פותחין לאדם בכתובת אשתו כו'. ונבין מן המטלטלין. א"ר כא אעין החומר נגבין מן המטלטלין א' לו שיתן. ר' מישא שאל מהו לומר ליורשין לגבו' מן "המשועבדין. א"ר אבא מרי מתני' אמר' כן שאין או' להן דתנינן תמן "אלא ייתנו ליורשין שבולן צריכין שבוע' ואין היורשין צריכין שבועה. מהו מישכעונה. תמן אמרין מן תבגא לא נבאי ומן עפיי גבאי: הלכה ו' פותחין בימים טובים ובשבתות כו'. תני "הותר ממנו ולמט' מותר ממנו ולמעלה אסור. תני בשם ר' נתן יש נדר שמקצתו בטל ומקצתו קיים כיצד נדר מן הכלכלה והיו שם בנות שבע. אמר אילו הייתי יודע שיש שם בנו' שבע לא הייתי נודר הותר בבנות שבע. ולא בבנות שבע בלבד התיר אלא בכל הכלכלה. אבל אם אמ' אילו הייתי יודע שיש שם בנות שבע לא הייתי נודר מבנות שבע לא הותר אלא בבנות שבע בלבד: הלכה ט' פותחין לאדם בכבוד עצמו כו'. תני ר' יודה בן בתירה או' אין פותחין לאדם אלא בכבוד עצמו בלבד. הדא איתתא נדרה מן ברתה. אתת לגבי ר' יוחנן אמ' לה אילו הוית ידעת דבתרתך נסבה שום ביש נדרה הוית. אמרה לא ושרת לה. ולא מתני' הוא פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו ולא תוסבור כר' יודה בן בתירה: הלכה י' קונם שאיני נושא את פלנית כעורה כו'. עשה לה "עין של זהב שן של זהב כלשון חוה אמר לו זכה במה שעליה: הלכה יא וכשמת ר' ישמעאל כו'. כתיב בנות ישראל על שאול בכינה וגו'. ר' יודה ור' נחמיה חד אמר בנות ישראל ממש שהוו בעליהן הולכין למלחמה והוה מעלה להן מזונ'. מה הל המעלה עדי זהב על לבושכן שאין תכשיט נאה אלא על גוף מעודן. והרנה אמר בנות ישראל בניות שביער' סנהדריות של ישראל היה רואה בה הכיפיי' ומאכילן ומשקן. ומה הל המעלה עדי זהב על לבושכן שהיה שומע טעם והלכה מפי חכם ומקלסו:

הדרן עלך רבי אליעזר.

■ נערה מאורסה" אביה ובעלה מפירין נדריה הופר האב ולא הופר הבעל הופר הבעל ולא הופר האב אינו מופר ואין צ"ל אם קיים אחד מהן: ב' מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת הבעל נתרוקנ' רשו' לאב כמה יפה והאב הבעל. בדברי' אחר יפה כח הבעל מכח האב שהבעל מיפר בבגר והאב אינו מיפר בבגר: ג' נדרה והיא ארוסה. נתגרשה בו ביום נתארסה בו ביום אפי' למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. זה הכלל כל שלא יצאת לרשו' עצמה שעה אחת אבי' ובעלה האחרון מפירין נדריה: ד' דרך תלמידי חכמים עד שלא תיתה בתו יוצאת מאצלו או' לה כל נדרים שנדרת כתוך ביתי הרי הן מופרין. וכן הבעל עד שלא תיכנס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תיכנסי לרשותי הרי אילו מופרין שמשתיכנס לרשותו אינו יכול להפר: ה' בוגרת ושהתה י"ב חדש ואלמנה שלשים יום ר' אליעזר או' הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר. וחכמים או' אין הבעל מיפר עד שתיכנס לרשותו: ו' שומרת יבם" בין ליבם אחד בין לשני יבמין ר' אליעזר או' יפר ר' יהושע או' לאחד אבל לא לשנים. ר' עקיבה או' לא לאחד ולא לשני': ז' א"ר אליעזר מה אם אשה שקנ' הוא לעצמו הרי הוא מיפר נדריה. אשה שקנו לו שמים אינו דין שיפר נדריה. אמ' לו ר' עקיב' לא אם אמר' באשה שקנה הוא לעצמו שאין לאחרים בה רשות. תאמ' באשה שקנו לו שמים שיש לאחרי' בה רשו'. אמר לו ר' יהושע עקיבה דבריך בשני יבמין מה אתה משיב על יבם אחד אמר לו אין היבמה גמורה לאישה כשם שהארוס' גמור' לאישה: ח' האומר לאשתו כל נדרי' שתדורי מיכן עד שאבוא ממקו' פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום. הרי הן מופרין ר' אליעזר אומר מופר. וחכמים אומרים אינו מופר: ט' א"ר אליעזר אם הופר נדרים שבאו לכלל איסור. לא יפר נדרי' שלא באו לכלל אסו'. אמרו לו אישה יקימנו ואישה יפירנו. את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר. לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר: י' הפר' נדרי' כל היום ויש ברב' לחקל ולהחמור. כיצד נדר' בלילי שבת מיפר בלילי שבת וביום השבת משתחשך. "ח נדרה עם חשיכה מיפר עד שלא תחש' שאם לא היפ' משתחשכ' אינו יכול להפר:

פרק עשירי.

הלכה א. נערה מאורסה כו'. כתיב "יא אם היה תהיה לאיש מה אנן קיימין אם בנשואה כבר כתיב אם בית אשה נדרה. ואם בפנוי' כבר כתיב ואשה כי תדר נדר ליי'. מה ת"ל ואם היה תהיה לאי' ונדריה עליה. ואי זו זו נערה מאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה. עד כדון בנדרים שנדרה משנתארס'. נדרים שנדרה עד שלא נתארסה. ונדרי' עליה לרבות את הנדרין שבא בידה מבית אביה. תני בשם ר' לעזר "אם היה תהי' לאיש. כבוגרת ארוסה הכתוב מדבר. חברייא אמרי יאות א"ר לעזר. וקשיא על דר' לעזר מכיון שבגרה לא כבר יצאת מרשות אביה. יתומה שמת אביה מי מיפר לה הבעל מיפר. וקשיא על רבנין אם עד שלא נכנסה לרשותו הוא מיפר לה. נכנסה לרשותו לא כל שכן. מה מקיימין רבנן ונדריה עליה. מה אנן קיימין אם בנדרים שנדרה עד שלא נתארסה ונתארסה כבר נרא' לאב ולבעל להפר. אלא כי נן קיימין כנדר שנדרה עד שלא מת אביה ומת אביה והיא בוגרת. מנן לר' לעזר נערה מאורסה אביה ובעלה מיפרן נדריה. בין איש לאשתו עד כדון בבעל. באב. בין אב לבתו. "כ"מה מקיימין רבנין בין איש לאשתו ולא שבינה לבין אחריי. בין אב לבתו לא שבינה לבין אחריי. ולית לר' לעזר כן. אית ליה. כולה מהמן אית ליה בין איש לאשתו לא מה שבינה לבין אחרים. בין אב לבתו ולא שבינה לבין אחרים. ואין צ"ל שיקיים אחד מהן. איתא חמי הופר האב אין מופר ואת אמר הכין. לא על הדא אתאמרת אלא הדא הופר האב את חלקו לא הספיק הבעל להפר עד שמת. האב מיפר חלקו של בעל. א"ר נתן זו דברי ב"ש אבל דברי חכמי' אין צורך להפ' כשלא הקם. אבל אם הקם אינו יכול להפר: את אמר האב מיפר חלקו של בעל ביקש להקם אמר מוקם ליך סתם מוקם ליך סתם מופר לך חלקו של בעל. פשיט' דא מילת' לא הופר האב את חלקו ועברה על נדרה לוקה. הופ' האב ולא הופר הבעל מהו שתלקה. או מאחר שאם ימו' הבעל מתרוקנת אצל האב אינה לוקה ניחא כמ"ד אין מיתה. ברם כמ"ד יש מיתה כהפרה. מיתה כהפרה היא. וכן מכיון שאינו מיפר לה תעבה על נדרה לוקה תני הופר האב את חלקו ולא הספיק הבעל להפר עד שמת הבעל האחרון מיפר לה חלקו של ראשון. א"ר יוסי מתני' אמרה כן אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה: הלכה ב' מת האב לא נתרוקנ' רשות לבעל כו'. תון בעיי מימר בשלא הופר האב חלקו ומת ולא נתרוקנ' רשות לבעל. נישמעינה מן הדא "כ"א דרך תלמידי חכמי' עד שלא הותה בתו יוצא' מאצלו או' לה כל נדרי' שנדרי' בתוך ביתי הרי הן מופרין הדא אמרי' אפי' (לא) הופר האב חלקו ומת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. תון בעיי מימר כשהופר הבעל את חלקו אבל לא הופר הבעל חלקו ומת לא נתרוקנ' רשו' לאב. נישמעינה מן הדא נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום נתארסה בו ביום אפי' למאה אביה ובעלה האחרון מפירין את נדריה. הדא אמרה אפי' לא הופר הבעל חלקו ומת הבעל נתרוקני' רשו' לאב. מה האב לא נתרוקני' רשות לבעל. רבי חגיי בעי קומי רבי יוסה עד כדון בנדרים שנדרה משנתארסה נדרים שנדרה עד שלא תתארס

פירוש

כופין את הבן כו'. פמי' בר"מ דכתובות פ"ד דאין להקשות מכאן דהא אמרינן במלאכת דכל מלה אמרין אגרה מליחה אין ב"ד כופרין עליו דה"מ דאין כופין לכוף עליהם אבל ידמי הרשות בידם לכופם: הלכה ב': דתנינן תמן, משנה היא בתוך נמי עניה. הלכה ג': נדר מעות כבר. מיתתי ליה הר"מ והר"ן בפירקין: מקטע. פירוש פוסק: קופר. פי' בשר: ר' עקיבה אומר זה כלל גדול כו'. לשון זה מלמדי בנים למד שהגדולים וגם החכם בשמו ס"ר עקיבה כלל גדול אמרו בתורה ואהבת לרעך כמוך והוסיף בן עזאי ואמר גדול ממנו דהא כתיב בצלם אלקים עשה את האדם ומי ביד אדם תבועתו להכניע את עצמו ולמחול על כבודו. אבל על כבוד חבירו אין בידו למחול: קירקסייא דאפותיקי. פי' מרצופים של עור. ופולחת נגדי תרמס מרכבתו ולפתחיקי מרדם תמסה קלווסים. לומים בלשון יון מימרי קלווסי: ומדלה. פירוש ספוגי' לטולר המלך: הלכה ה': דתנינן תמן כו'. משנה היא בכתובות פרק המכתב הלכה ו': הותר ממנו ולמטה כו'. נ"ל דהותר האמצע ממנו ולמטה כו':

מראה מקום והגהות

א קידושין פ"ב ה"ה.
ב עי' בבלי בפלגתין כ"ם ג' ור"ן שם.
ג עי' בבלי בפרקין ס"ד:
ד ב"ר פמ"ח.
ה מיר פ"ה ה"ה (כ"ד ל') תי' בבלי שם ל"ג.
ו מגילה פ"ג ה"ג.
ז שם ע"ג ד'.
ח שם הגי' והקדישה קדוש
ט שם, ה"ב.
י פי' בבלי ס"ה. ובפי' הר"ן שם.
יא ב"ר סכ"ד ובספרא קדושים, ופי' בבלי שבת ל"א, ודברי ר' עקיבא לבת פ"ג סי"ד סכת ז' ודברי בן עזאי בבבות ו' סנחות קי' ותע"כ בנ"ח המלבים פי' ר"ל.
יב עי' ק העמקדין.
יג כתובות פ"ט ה"ג.
יד תוספתא פ"ה.
טו עי' בבלי ס"ז רע"ב.
טז עי' כתובות פ"ד.
יז עי' יבמות פ"ד ה"ג.
יח עי' חולין פ"ק.
יט עי' בבלי ס"ו.
כ לקמן ה"ב.
כא עי' לקמן פ"ט.
כב ע"ד בפרקין.

יוחנן מחלפה שיטתיה דרי יוסה. א"ל לית היא מחלפה "מתני' היא מחלפה. ותני דבית ר' כן עד לפני הפסח ר"מ אומר עד שיצא. ר' יוסי אומר עד שיגיע. אנן בעיי עד לפני ואת אמר אכין. א"ר זעירא לשון ניותי הוא עד לפני פיסח'. א"ר אבון הכל מודין בפסח שהוא מותר. מה פליגין בפרוס הפסח ההין אמר עד שיגיע. והדין אמר עד שיצא: הלכה ד' עד הבציר כו'. קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין שאיני טועם עד שיגיע משתה: עד כמי שזמנו קבוע. או מאחר שיכול לדחותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע: הלכה ה' עד הקיץ עד שהא הקיץ כו'. כלכלות. מה כלכלות של תאיני' כלכלו' של ענבים. נישמעינה מן הדא עד שיקפלו המקצועות. אית לך מימר מקצעות תאיני' ולא מקצעות ענבים. נישמעינה מן הדא חד טעין צימוקין עאל לטיבריא. שאל נמליאל זוגא לרבי בא בר זבדא "א"ל אין כל א"י עשה משאוי אחד צימוקין. אלא הן א"ל אין מקום בארץ ישראל עשה משאוי אחד צימוקין: עד הקציר. כתיב עד כלות קציר השעורים וקציר החיטים ואת אמר כן. מה דהוא קרייא כרחום היא. מתני' בגליל יגרד מן הקיץ בגליל ויורד לו לעמקים אע"פ שביכר קיץ בעמקים אסור עד שיבכר בגליל: הלכה ו' עד הגשמים כו'. רבי זעירא בעי אמר עד הגשם אסור עד שירד הגשם אחר. תמן תנינן "האומר הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירי עצים ר' יוסי בר' א"ר בא בר ממל בעי "הרי עלי עץ מביא גזיר אחד. א"ר לעזר מתני' אמרה כן שזה קרבן בפני עצמו וזה קרבן בפני עצמו. דתנינן תמן "ושני' בידן שני גזירי עצים כדי לרבות בעצים: תני ר' יוסי או' כל דבר שתלוי ברביעה עד שתרד רביעה שנייה ושאין תלוי ברביעה עד שיגיע זמן רביעה. תני רשב"ג אומר "שבעה ימים שירדו בהן גשמים ולא פסקו ויש בהן כדי רביעה שנייה. ולמה נקרא שמה רביעה שרובעת לארץ: הלכה ז' קונם יין כו'. ר"מ כרעתיה ור' יהודה כרעתיה דתנינן תמן "עד אימתי שואלין את הגשמי' ר' יודה או' עד שיעבור הפסח. ר"מ או' עד שיצא ניסן: הדא אמרה "ניסן ראש השנה לנדרים. תשרי ראש השנה לנדרים שלא תאמר יעלה ראש חדש אחד תחת אלול ויהא מותר באלול. לפום כן צרך מימר אסור בה ובעיבורה. ר' אבון בשם ר' אילא והוא שנדר ואחר כן עיברו. אבל אם עיברו ואחר כן נדר לא בדא: לענין שכר בתים לא שנייא זה ואי' אדר הראשון וזה או אדר השני. יחלקו חדש העיבור. אית' תמי לנדרים ליה את תשיש. ולטמון את חשש. א"ר הילא והן שעיברו ואחר כך השכיר אבל השכיר ואח"כ עיברו לא בדא. ולעניין שטרות "כותבין באדר הראשון ובאדר השני אלא שכותבין אדר השני תיניין. ר' יודה או' אדר השני כותב תיין והיה: הלכה יא האומר לחבירו כו'. ר' חייה בשם רבי יוחנן אף הראשון במחלוקת. א"ר זעיר' כסתם חלוקין."ס מה אנן קיימין אם בשוה אמר מפני כבודו וזה אמר מפני כבודו הכל אסו'. אם בשוה אמר מפני כבודי וזה אמר מפני כבודך אמרתי דברי הכל מותר. אלא כן אנן קיימין בסתם. רבי או' סתמין כמד מפני כבודי. ורבנין אמרין סתמין כמי שזה אמר מפני כבודי. וזה אמר מפני כבודך אמרתי. ר' יסא בעי קומי ר' יוחנן מתני' דרשב"ג דרשב"ג אמר "כל עכבת שאינה ממנה הרי זה גט. א"ל שנייא היא הכא מפני פתיחת נדר. א"ר יוסי ולא נדרים שאינן צריכין היתר חכם אנן קיימין. א"ר יונה לא כבכר התולה נדרו בדבר אנן קיימין. עד כדון הוא דבעי מיתן לה. ברם ההוא דלא בעי מיתן לה יכיל הוא אמר ליה לא בעית אלא מיכדקינך כיון דהמולך מצטער הרי אני כאילו נתקבלתי: הלכה יב היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו כו'. א"ר יוסי דרבי יודה היא דרבי יודה אמר "הכל לפי הנדר: וכן המגרש את אשתו כו'. א"ר יוסי דרבי יודה היא דרבי יודה אמר לפי הנדר: הלכה יג היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו כו'. אמר רבי יוסי הדא אמרה התן דמשבע לחבריה דלא ייכול תחן אוכל ותחן עמר:

הדרן עלך קונם יין.

א. רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. וחכמים אוסרין. א"ר צדוק עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום אם כן אין נדרים. מודין חכמים לרבי אליעזר בדבר שבינו לבין אביו ואמו שפותחין לו בכבוד אביו ואמו: ב. ועוד א"ר אליעזר פותחין בנולד. וחכמים אוסרין. כיצד אמר קונם שאיני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר או שהיה משיא את בנו בקרוב אמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה סופר או שהוא משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר. קונם לבית זה שאיני נכנס ונעשה בית הכנסת אמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה בית הכנסת לא הייתי נודר. ר"א מתיר וחכמים אוסרין: ג. ר"מ אומ' יש דברים שהן כנולד ואינן כנולד וחכמי' "מודין לו כיצד אמר קונם שאיני נושא פלנית שאביה רע. אמרו לו מת או שעשה תשוב'. קונם לבית זה שאיני נכנס שהכלב רע בתוכו או שהנחש בתוכו אמרו לו מת הכלב ונהרג הנח' הרי הן כנולד ואינן כנולד. וחכמי' מודין לו: ד. ועוד אמ' ר"מ פותחין לו מן הכתוב שבתור' ואומר לו אילו היית יודע שאתה עובר על לא תקום ועל לא תטור ועל לא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך כמוך

וחי אחיך עמך שמא"ט יעני ואין את יכיל לפרנסו ואמר אלו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר הרי זה מותר: ה' פותחין לאד' בכתובת אשתו מעשה באחד שנדר מאשתו הנייה והיתה כתובתה ארבע מאות זוז "ובאת לפני רבי עקיבא וחייבו ליתן לה כתובתה אמר לו רבי שמונה מאות זוז הניח לי אבא ונטל אחי ד' מאות לא דייה שתיטול היא מאתים ואני מאתים. אמר לו ר' עקיבא אפי' את מוכר שער ראשך את נותן לה כתובתה ואמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר והתירו ר' עקיבא: ו' פותחין בימים טובים ובשבתות. בראשונה היו אומרין אותן הימים מותרין ושא' כל הימי' אסורין עד שבא רבי עקיבא" ולימד שהנדר שהותר מכללו הותר כולו: ז' כיצד אמר קונם שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהן הותרו כולן. שאיני נהנה לזה ולזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן. הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין. שאיני נהנה לזה "לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד: ח' קונם יין שאיני טועם שהיין רע למעיים אמרו לו והלא המיושן יפה למעיים הותר למיושן ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין. קונם בצל שאיני טועם שהבצל רע ללב. אמרו לו והלא הכופרי יפה ללב הותר בכופרי ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלי'. מעשה היה והתירו ר"מ בכל הבצלים: ט' פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו ואומר לו אילו היית יודע שלמחר יהו אומרין עליך כך היא ווסתו של פלוי מגרש נשיו ועל בנותיך יהו אומר בנות גרושה הן מה ראת אימן של אילו להתגרש ואמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר הרי זה מותר: י' קונם שאיני נושא את פלנית כעורה היא והרי היא נאה. שחור' והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה. לא מפני שהיא כעור' ונעשת נא' שחורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה אלא שהנדר טעות. מעשה באח' שנדר מבת אחותו הנייה והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה אמר לו רבי ישמעאל בני מזו נדרת אמר לו לאו והתירו רבי ישמעאל. באותה שעה בכה רבי ישמעאל ואמר בנות ישראל נאות הן אלא שעניות מנוולתן: יא וכשמת רבי ישמעאל נשאות קינה ואומרות בנות ישראל על רבי ישמעאל בכינה. וכן הוא אומר בשאול בנות ישראל על שאול בכינה וגו':

פרק תשיעי.

הלכה א. רבי אליעזר אומר פותחין לאדם כו'. רבנין אמרין חזקה שאדם מעמיד בכבוד אביו ואמו. רבי ליעזר אומר פעמים מעמיד ופעמי' אינו מעמיד. מודה רבי ליעזר לאחר מיתה שאינו מעמיד. הכל מודין בכבוד רבו שאינו מעמיד דתנינן "ומורא רבך כמורא שמים. א"כ אין נדרים. לא יהו נדרים. והכתיב וידבר משה אל ראשי המטות "יתלה הפרש' בראשי המטות. שיהו מתירין את נדריהן. אם אומר את כן נמצאת עוקר פרשת נדרי' מן התורה רבי ירמיה בעי את אומר פותחין לו בכבוד אביו ואמו דברים שבינו לבין המקום אל יפתחו לו בכבוד המקום. מעת' דברים שבינו לבין אביו ואמו פותחין לו בכבוד אביו ואמו. ורכות' יפתחו לו בכבוד דברים שבינו לבין המקום. אי זהו כבוד המקום כגון סוכה שאיני עושה. לולב שאיני נוטל. תפילין שאיני נותן. והוינו כבוד המקום. משמע ליה ולנפשיה הוא מתני כהדא אם צדקת מה תתן לו. אם חטאת מה תפעל בו א"ר ינאי כל השומע ליצרו כאילו עובד עבודה זרה. מאי טעמא לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר"ט. זר שבקרבך אל תמליכהו עליך. רשב"ל פתח אילו היית יודע שהנודר כאילו נותן קולר על צווארו "נודר היית. לקסטוריי" שהיתה עוברת וראה קולר פנוי והכנים' את ראשה לתוכו. לאסור אסר על נפשו. כמה ראה אמר והוא אסור בזיקים. ר' נתן פתח אילו היית יודע שהנודר כבונה במה:" והמקיימו כמקריב עליו נודר היית. וקשיא ע"ז בסקילה והנדרים בלא תעשה ואת אמר אכן. לית לך אלא כיי דמר רבי ינאי כל השומע ליצרו כאילו עובד ע"ז. ר' יצח' פתח אילו היית יודע שהנודר כאילו נוטי' חרב ודוקרי' בלבו נודר היית. יש בוטה כמדקרו' חרב. ר' חנינא דציפורין בשם ר' פינחס כמדקר אין כתיב לא כמדקרו' חרב לאחר שנודר מן הכבר "ווי דייכול ווי דלא ייכול. אין אכיל עבר על נידריה. אין דלי' אכיל חטי על נפשה כיצד הוא עושה הולך אצל חכם והו' מתיר נדרו: ולשון חכמים מרפא. ר' דימי בשם ר' יצחק לא דייך "מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרי'. לאסור אסר: ר' יוחנן פתח ותהי ואילולי דו תהוא דו אתי ותהות לא כנולד הוא. א"ר חילא התהות מצויה כהדא ריש "לא מצא פתח לנדרו עד שבא אחד טוקני גליל אית דאמרין ריש בן אלעזר הוה נסיב ליה מכא ומוק' ליה הבא. גסיב ליה מכא ומוקי' ליה הבא עד דאוקמי' נ שמש' מפלי מנוהי. אמרין ליה אילו הוית יודע דהתן סבא עבר לך כן נדר הוית אמר לך לא ושרא ליה. אמרין מנא לך הדא אמר להן משרת ר"מ הייתי בברתו שנים. ואי' דאמרי מקלו של ר"מ "היתה בידי והיא מלמדת לי דעתי. רבי ירמיה שרי נדרא ומקיים ליה אין משום דהוא חשש להוא דשרי ליה לא ידעין אין משו' "שאין היצר חרע תאב אלא דבר שאסור לו ולא ידעין. רבי ירמיה כד לא הוי בעי מידון אמר עייני כחויא ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. הוקש ריבים לנגעים:" מה נגעים לכל מראה עיני הכהן אף ריבים לכל

פירוש

ניזה. פי' אם מקו' כמו טוח ברפס: הלכה ה': שאל גמליאל כו' ופי' לעיל בפ"ב דדמאי דף כ"ג ע"ד הגוסת' ופירוש: סליק פרק: ר"א אומר פותחי' לאדם כו': ר' ירמי' בעי כו'. פי' דאם אתה אומר דפותחי' לאו' בכבוד אביו ואמו א"כ בדברים שבינו לבין המקום יפתחו לו בכבוד המקום כמי ובעי: איזהו כבוד המקו'. כלו' איזהו נדר נשרי' משום כבוד המקו' דאי כגון סוכ' שאיני עושה כו' דפותחין אות' פתח דהוי כבו' המקו' זה אינו דה' מעש' המצו' ודאי לכבשיה קא מהני ולא להקב"ה כדכתיב אם צדקת וגו' ומפרש ר' ינאי דכל השומע ליצרו כגון הקורע בגדו בחמתו והמשבר כליו כו' כדאית' בגמ' פ' ר"א המול דכך אומנו' של יצר דהיום א"ל עשה כך ולמחר א"ל עו' כגון זה פותחי' בכבוד המקו' ודייק מקר' דכתי' לא יהי' בך אל זר ומ' לא תשתחו' לאל נכר ומכלל לאו את' שומע הן: שבקרבך. מלכ' כן דייק מכי: קולר על צוארו. לפי שאין לו פתח בנדרו לפיכך יגרו מתאוה לאותו דבר ביותר: קסטוריי. פי' כת השוטרי' לעני' האנשים החייבים ביסורי' עוברי' לפניו ורא' שהן אסורין בקולרין וקולר א' פנוי כו' כן הפכים עלמו לדעת בקולר ההדרי' כנוי' בנה ופיר"ש לע"ז: ומריך וקשי' כו'. כלו' לא אמרינן הנודר כבונה במה ע"ז דאין פותחי' דכ"י לאו ככל נדר אל' בכדר דר' יבא דהיינו כשכנשבע לעשות דברים בכעס דאז אפיר הוי כאלו בונה במה ואז פותחי' לו כדר' יוחנן: הוי דיכול כו'. וכפל' אתי מדקרת שאוסר אפסר אחסם על נפשו ונימר עלמו ימים רבים יעבור על כרח ג"כ ותפל' ג"ם בוטה כמתי מדקרות חרב כפרשי' לאסו' איסר כלומ' להכי כתיב לאסור איסר שאין מוסיף איסו' על איסורו של תור': הוא נסיב כו'. פי' שלקח עלמו מכאן למקו' אחר עד שהושיב לר"ש בתוך הגומא לפי שהי' כרוך אחר הזקן והלך אחריו ופתו' שנלטער ע"י וגם ע"י שנסתבל במעשה הזקן בהי' מפלא כליו א"ל אלו היית יודע ט: שני'. פי' לעיל בפ"ק דף ע"א ע"ד: כהד' אלו מגלסי' דף פ"א ע"ד וגם פירשתיו ע"ש: מכא. פי' מכאן: מפלי. פי' בודק בגדיו: ושרלי'. כ"ל ושרון: מקל' של ר"מ. פי' פרוש חסידות של ר"מ שאפילו במקלו היה אשט אלרא שכי שאוחזו בידו לומד ממנו חכמ' או טכל לפרש מקלו פי' כמו המקל שאדם נשען עליו כך היה הזקן נשען על חסידתו כמו ר"מ דהא' מרהביות' דר"מ חיים לקיטוס' ומתפיר ביותר חה הגדיל חכמתו כך הוא מחפיר נפשה

מראה מקום והגהות

א קידושין שם. ב נ"ל: בר כהל', וכ"ה בדמאי פ"ב (כ"ב ד') ועי"ש. ג תו מפתח פ"ו, בבלי פ"ב: ד שקלים פ"ו ה"ו מנחות ק"ו. ה שם ובכתובות פ"ט כ"ה. ו יומא פ"ב, ת' זבחים פ"ב. ז ע' שביעית פ"ט ה"ו (כ"ט ב') תענית פ"א ה"ג (ס"ד ב') ותוספת' שם ובבלי בפרקין פ"ו: ח תענית פ"א ט לעיל בפרקין ה"א. י ע' שקלי' פ"א, ק"ו א'. מגילה פ"א, ע"א א', ומגילת תענית פו"ב. יא לעיל פ"ב ה"ב (ל"מ א'). יב גיטין פ"ז פ"ט. יג לעיל פ"ו פ"ג. יד י"ג: ואין חכמי' וכו'. טו בפתחי' בבבלי: שהוא עניו טז ע כתובות פ"ו פ"ה יז לעיל ל"מ א'. יח ע' גיטין פ"ט ה"ו שבועות פ"ה ה"ד.

דנגה דארעא. מה טעמא דרבנין דנגה מעבותה. תמן תנינן* הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן דברי רבי מאיר. הא הנודר מן הפת ומן התבואה יהא אסור בכל כרבנין. רבי חייה בשם רבי יוחנן מתני' אמרה כן שהנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן. מה אנן קיימין אם באומר פת סתם. מעתה אף האומר תבואה תורה סתם יהא אסור בכל דכתיב ותבואת הכרם. אם באומר פת סתם אין לך קרוי פת סתם אלא חיטין ושעורין בלבד. א"ר יוסי קיימתיה במקום שאוכלין כל פת. אין קרוי פת סתם אלא חמשה המינין בלבד: הלכה ג' הנודר מן הכסות כו'. הנודר מן הכסות מותר בשק ביריעה ובחמילה ובסקורטי ובפמלייהו ואסור בפסיקיא ובפונדה. הנודר מן המלבוש אסור בכל מיני מלבוש ומותר באילו. רבי ירמיה א"ר זעירה בעי אמר קונם כסות שאיני לובש לבש שאיני מתכסה. ר"ש בן אלעזר אומר אמר קונם כל דבר שדרכו להתכסות ודרך הוצאה ממנו להתכסות כדרכו מותר ביוצא ממנו. נדר ביוצא ממנו מותר בו. מה אית לך כגון אילין שלחיה. כל שדרכו להתכסו' ואין דרך הוצאה ממנו להתכסות נדר בו מותר ביוצא ממנו נדר ביוצא ממנו אסור בו. מה אית לך כגון אילין סוסרנה. וכל דבר שאין דרכו להתכסות ודרך הוצאה ממנו להתכסות נדר בו לא נתכוון אלא ביוצא ממנו. מה אית לך א"ר יוסי בי ר' בון כגון הדין צמר גפן. כיני מתניתא טען והזיע ואמר קונם צמר ופשתן עלין עלי אסור ללבוש ומותר להפשילן אחריו: הלכה ד' הנודר מן הבית כו'. נראין דברי ר"מ בעיזוני: הלכה ה' הנודר מן המיטה כו'. תני דרגש נזקפת ואינה ניקפת ר"ש בן אלעזר אומר שומט קלונטרין שלה והיא. ר' יוסה בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כר"ש בן אלעזר. ר' יעקב בר אחא בשם ר' איסי מיטה שנקליטיה עולין ויורדין בו שומטו והיא. אי זו היא מיטה ואי זהו דרגש. א"ר ירמיה כל שמסרגין על גופה זו היא המיטה. ושאין מסרגין על גופה זהו דרגש. והא תנינן מיטה ועריס משישופם בעור הדגי ומסות על גופח לאי זה דבר הוא שפה. א"ר לעזר תיפתר באילין ערסייתא קסרייתא דאית להון ניקבין: הלכה ו' הנודר מן העיר כו'. ומנין שעיבורה של עיר כעיר. דכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו. וכי ביריחו היה. כתיב ויריחו סוגרת ומסוגרת ואת אמר אכין. א"ר יודן בר שלום בעיבורה היה. ר' אבון בשם ר' אחא הדה יריחו. ר' מנא בעי לית הדא פליגא על ר' יוחנן °דר' יוחנן אמר הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם. לית אורחיה דבר נשא מיחמי חסריה בפומא בעי מימר כטיבריה חמתיה: הלכה ז' קונם פירות האילו עלי כו'. עד אכן ייבא °כיי דמר ר' יעקב בר אדי בשם ר' יוחנן עד שלש נרנו' אסור' והרביעית מותרת וכא כן: הלכה ח' האומר לאשתו כו'. כיני מתני' מה שאת עשה עד הפסח איני אוכל מה שאת עשה עד הפסח איני מתכסה: הלכה ט' י' מה שאת עשה כו'. כיני מתני' מה שאת עשה עד הפסח איני מתכסה: הלכה יא שאת נהנית לי כו'. ואסור ליהנות ממנה מכבר שמא תלך אחר הפסח ונמצאת הנייתו למפרע: הלכה יב שאת נהנית לי עד החג כו'. ואסור ליהנות ממנה מכבר שמא תלך אחר 'הפסח ונמצאת הנייתו למפרע:

חדרן עלך הנודר מן הירק׃

א. קונם יין שאיני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך. שבת זו אסור בכל השבת ושבת שעברה. חדש זה אסור בכל החדש וראש חדש שלבא. שנה זו אסור בכל השנה וראש השנה לעתיד לבוא. שבוע זה אסור בכל השבוע ושביעית שעברה: ב' ואם אמר יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת שבוע אחד אסור מיום ליום: ג' עד הפסח* אסור עד שיגיע. עד שיהא אסור עד שיצא. עד לפני הפסח ר"מ או' עד שיגיע ר' יוסי אומר עד שיצא: ד' עד הקציר עד הבציר. עד המסיק אינו אסור אלא עד שיגיע. זה הכלל כל שזמנו קבוע אמר עד שיגיע אסור עד שיגיע. עד שיהא אסור עד שיצא. וכל שאין זמנו קבוע בין שאמר עד שיהא בין שאמר עד שיגיע אינו אסור אלא עד שיגיע: ה' עד הקיץ עד שיהא הקיץ עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות. עד שיעבור הקיץ עד שיכפלו המקצועות. עד הקציר עד שיתחילו העם לקצור קציר חטים אבל לא קציר של שעורים הכל לפי מקום נדרו אם היה בהר בהר ואם היה בבקע' בבקעה: ו' עד הגשמים עד שיהו הגשמים עד שתרד רביעה °שנייה רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה עד שיפסקו הגשמים עד שיצא ניסן כולו דברי ר"מ ר' יהודה אומר עד שיעבור הפסח: ז' קונם יין שאיני טועם לשנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה. עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון. עד סוף אדר עד סוף אדר הראשון: ח' ר' יהודה אומר אמר קונם יין שאיני טועם עד שיהא פסח אינו אסור אלא עד לילי פסח שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין: ט' אמר קונם בשר שאיני טועם עד הצום אינו אסור אלא עד לילי צום °שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לוכל בשר: י' ר' יוסי בנו אומר אמר קונם שום שאיני טועם עד שתהא שבת אינו אסור אלא עד לילי שבת °שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לוכל שום: יא האומר לחבירו קונם שאיני נהנה לך אם אין את בא ונוטל לבניך כור אחד של חיטים ושתי חביות של יין הרי זה יכול להפר את נדרו °שלא על פי חכם ויאמר לו כלו' אמרת לי אלא מפני כבודי [illegible] כבודי וכן האומר לחבירו קונם שאין את נהנה לי אם אין את בא ונותן לבני כור אחד של חיטין ושתי חבי' של יין ר"מ °אומ' אסור עד שיתן. וחכמים אומרים אף זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם ויאמר לו הריני כאילו התקבלתי: יב היו מסרבין בו לשאת °את בת אחותו ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם. וכן המגר' את אשתו ואמר קונם אשתי נהנית לי לעולם. הרי אילו מותרות ליהנו' לו שלא נתכוון זה אלא לשם אישות: יג היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו אמר קונם לביתך שאיני נכנס טיפת צונין שאיני טועם לך מותר ליכנס לביתו ולשתו' ממנו צונין שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתייה:

פרק שמיני.

הלכה א. קונם יין שאיני טועם היום כו'. הא משחשיכה מותר. לית הדא פליגא על רבי יוחנן °דרבי יוחנן אמר הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם. לית אורחיה דבר נשא מימר לחברי' ברמשא לא טעמית כלום רמשית ואמר אתמול. אמור דבתרא והיא פליגא. לית אורחיה דבר נשא מימר לחבריה בצפרא לא טעמית כלום רמשית. מימור יום דין הוא. לית הוא פליגא יום זה משבת זו ושבת זו מיום זה יום זה מהיום. כמאן דמר הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם. ברם הכא כמאן דמר הולכו בנדרים אחר לשון תורה. א"ר יונה ביתרייא כן אורחיה דבר נשא מימר לחבריה סובר לי הדין יומא. תמן תנינן °עד ראש אדר ועד ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר הראשון. הדא אמרה °ניסן ראש השנה לנדרים. תשרי ראש השנה לנדרי' שלא תאמר יעלה ראש חדש אדר תחת אלול ויהא מותר באלול. לפום כן צרך מימר אסור בה ובעיבורה: אמר יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת °שבוע אחד אסור מיום ליום מעת לעת. תני מעת לעת. רבי אחא רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה °אסור לאדם להתענות עד שש שעות בשבת. א"ר יוסי מתני' אמרה כן היו מתענין וירדו להן גשמים קודם חצות לא ישלימו. עד כדון צפרא הוא. אחר חצות ישלימו שכבר עבר רובו של יום בקדושה. מילתיה דר' יוחנן אמר מתענין שעות דר' יוחנן אמר הריני בתעניתי עד דחסל פירקי עד דניחסל פרשתי. מילתיה דר' יונה אמר מתענין שעות. ר' יונה הוה בצור ושמע דדמך בריה דר' יוסי אע"ג דאכל נבג' ושתא מיא אסקיה צום כל ההוא יומא. מילתיה דרב אמר מתענין שעות דרב אמר לוה אדם תעניתו ופורע. א"ל שמואל וכי נדר הוא זה נדר להתענות ושכח ואכל כזית °איבד תעניתו. ר' בא בשם רבנין דתמן והוא שאמר יום סתם. הא אם אמר יום זה מתענה ומשלים. לא אמר אלא אכל. הא טעם לא. ר' בא חסדא בשם ר' זעירא הא מטעמיתה אין בה לא משום ברכה °ולא משום גזל ולא משום דמאי ולא משום הפסק תענית. יחיד שגזר עליו תענית אוכל ושותה משחשיכה. ואם אמר בתענית ציבור אוכל ושותה מבעוד יום: נדר להתענות ונמצאו ימים טובים ושבתות לוקה ואינו צריך היתר חכם. נדר להתענות ונמצאו ימים הכתובים במגילת תענית ר' חזקיה ר' יודן ר' ירמית בשם ר' חייה בר בא חד אמר מתענה ואינו משלים. וחרנה אמר לוקה ואינו צריך היתר חכם. הדא דאת אמר °עד שלא בטלה מגילת תענית אבל משבטלה מגילת תענית בטלו כל אילו. ר' חנניה ור' יוחנן תריהון אמרי בטלה מגילת תענית. ר' יהושע בן לוי אמר בטלה מגילת תענית. א"ר יוחנן אמש הייתי יושב ושונה מעשה שגזרו תענית בחנוכה בלוד ותאל ר' אליעזר וסיפר ורבי יהושע ורחץ אמר להן ר' יהושע צאו והתענו על מה שהתעניתם. ואת אמר בטלה מגילת תענית. א"ר אבא °אע"ג דתימר בטלה מגילת תענית חנוכה ופורים לא בטלו. מיליהון דרבנין אמרין בטלה מגילת תענית: ר' יונתן צם כל ערובת ראש השנה. ר' אבין צים כל ערובת סוכות ר' זעירא צים תלת מאוון צומין °ואית דאמרי תשעה מאוון צומין ולא חש על מגילת תענית. ר' יעקב בר אחא מפקד לספרייא אין אתת אתא מישאלינכון אמרון לה בכל מתענין חוץ משבתות וימים טובים וראשי חדשים וחולו של מועד וחנוכה ופורים: הלכה ג' עד הפסח אסור כו'. ר' ירמיה °בעי קומי ר' זעירה מתלפה ששתה דר' יוסי. תמן הוא אמר עד שיצאו כל הרשויות הגדולות עד שיצאו כל הרשויות הקטנות. וכא הוא אמר הכין. א"ל משמת בן עזאי °בטלו השקדנים. לא עמד שוקד עד שעמד ירמיה. א"ר בא בריה דר' חייה בר ווא למה הוא מקנתר להון. לא כבר קשונתה ר' לעזר קומי ר'

הלכה ב: פת סתם. כר"מ שצ"ל פת תור' סתם ספיתה מ' וכן הוא לעיל בפ"ק דחלה דף נ"ו ע"ג והרמב"ם ספסק כמי הכי עי' שם בפרקי' דף קט"ו ע"ב: הלכ' ג: ובסקורסי'. פי' חלוק של עור שלובש העבדני' על בגדים וכן פמלייה בגד של שער: פסקי' חגור מלמעלה כו: פתרא. חגורה: עלהדה. פי' עור: סוסרנ'. נגרלמי' רבה כתנו' עור רבי יוסי בר חנינא אמר סיסרטון: הלכה ה: נזקפ'. פי' דעסי שבלו זוקף שמעמידו על שני ברעיו ואין צריך לנטפה וניקפת כמו נגמתי קלונטרי'. פירש כלונסותיו שקופרי' כו': שנקליטיה. פירש הם הכלונסו' אחד של ראש המטה ואחד של סוף המט' ומסיפי' כלונס שזה לזה ופורסי' סדין עליו ונעשה אהל כלא נג: שמסרגי' על גופה. פי' שסורגי' הבגד או העור על גבה: משישופם. שישפשף אותו' המטה להחליקו מקבלי' טומא': הוא שפה. פי' והא הם מכוסי' בבגד או עור: ערסייתא. קסרי: הלכ' ו: הדה ירדה. פי' דלעולם אימ' לך דיריחו ממש דאם והא כתיב ויריחו סוגר' כו' אמר דזה היה אחר כיבוש ואין סוקר' ומוחר בתורה: סליק פרקא: קונם יין שאיני טועם כו': סובר. פי' המחק תרגום תלת החולי' אחק אסובר אין פירושו בלבל המלך הדנוס סובה אסור לאר' כו'. פיתוי לי' הרי"ף והר"ש פ"ק דנד' ובפ"ס סימן רפ"ח והוא לעיל כסי פ"ג דתעני' דף ס"ו ע"א: עד דחסל כו'. הר"ש הבי' ראיה מזה להרמב"ם דסבר שאם אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות שאר הא' דהא מקרי תענית שעות ע"ש בפ"ק דתעני' דף א' ע"ד וגם המרדכי שם: נבג'. פי' גבינה: ופורע. פי' דגם יום שלו' הוי מקרי תענית אע"פי שאכל כיון שקבלתו התענ' ע"ז שלא כפלך ללוה ופיהו חיי' לפרעו שהרי יו' שלם קיבל עליו ואכל המגי' סוכת שלא כר"ג דסבר של תענית שלא שקע' כו' וש סתרלים אותו עיין במרדכי והר"ש פ"ק דף ב' ע"ג: מוקה. פי' הר"ש דלוק' מכח מרדו' דרבנן: ערובת שובאי פי' ערב שנה: הלכה ג': תמן הוא כו'. עיין כל הסוגי' בקידושין דף ס"ד ע"ב קשונתה. פירש הקשה:

מראה מקום והגהות

א חלה פ"א ה"ג (כ"ז ג').
ב תוספתא פ"ד בבלי כפרקין נ"ה:
ג ע' גיר' מהפ'
ד פו"ק פ"ג ה"ה
ה בבלי סנהדרין כ"ו: ובפרקין נ"ה
ו כלים פכ"ז מ"ח.
ז בבלי נ"ה א"ר יוחנן.
ח לעיל דפ"ו ה"ג.
ט תרומות פ"ט ה"ו.
י ו"ג: קודם הפסח וע' בבלי ט"ו.
יא קידושין פ"ג
יב ע' שביעית פ"ט מ"ו.
יג ע' סולין פ"ה מ"ג.
יד ע' בבלי כתובות ס"ג.
טו לעיל ל"ח ד'.
טז לעיל ל"ח א'.
יז ע' יבמות ס"ו ותוס' שם בבבלי ס"ג.
יח רפ"ג, ה"ג.
יט בפרקין מ"ו.
כ לקמן ה"ז (מ"ט א').
כא ע' ר"ה כ"ו ד'.
כב תענית פ"ג ה"ג (ס"ו א') וע' תשב"ץ ח"ג סי' ו'.
כג וי"ג כשחנת וע' ר"ן ורש חעני' וריב"ש סי' רפ"ו.
כד ע' בבלי ברכות י"ד.
כה תענית פ"ב (ס"ז א') ומגילה פ"א (ע' רע"ג) ע"ב.
כו ע' בבלי ר"ה י"ט:
כז ע' מגיל' שם.
כח קידושין פ"ג ה"א (ס"ד ב').
כט ע' סוכסוט.

תחת המזבח: כתיב כל לבבו הכין לדרוש האלהים אלהי אבותיו וגו' רבי סימון בר זבדי ורבי שמואל בר נחמן חד אמר אפילו כמה עשה לטהרת הקדש לא יצא ידי טהרת הקדש. וחרנה אמר אפילו כל מעשים טובים שעשה לא יצא ידי טהרת הקדש: כתיב ויכלו באחד לחדש הראשון וגו'. וכתיב וביום ששה עשר לחדש הראשון כלו. והלא ליום אחד יכולין הוו לבער כל עץ שהיה שם. אמר איזי מפני צלמי כשדים שחקוקים: ששה דברים [י]עשה חזקיה מלך יהודה על שלשה הודו לו. ועל שלשה לא הודו לו. גירה עצמות אביו והודו לו. כיתת נחש הנחשת והודו לו. גנז טבלא של רפואות והודו לו. ועל שלשה לא הודו לו. סתם מימי גיחון העליון ולא הודו לו. קיצץ דלתות ההיכל ולא הודו לו. עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו: אין מעברין את השנה [ז]קודם ראש השנה ואם עיברוה אינה מעוברת. אבל מפני הדחק התקינו שיהו מעברין אותה אחר ראש השנה מיד אעיסב אינו מעובר אלא אדר: רבי אומר [ח]ניסן לא נתעבר מימיו. והתנינן [ט]אם היה ההדר מעובר אם הוה' ואם לא היה. כשקידשו את השנה באושא ביום הראשון עבר רבי ישמעאל בי רבי יוחנן בן ברוקה ואמר כדברי ר' יוחנן בן נורי. אמר רבן שב"ג לא היינו נוהגין כן ביבנה. ביום השני עבר רבי חנניה בן רבי יוסי הגלילי ואמר כדברי רבי עקיבה אמר רשב"ג כך היינו נוהגין ביבנה. והתני קרשוהו כראשון וכשני. ר' זעירא בשם רב חסדא אותה השנה נתקלקלה. מה בין הראשון לשני. רבי בא בשם רבי שנה הראשונה ושנה השנייה. והא תני [י]יום ראשון יום השני. קידשוהו קודם זמנו או לאחר עיבורו יום אחד יכול יהוא מעובר ת"ל אותם. אותם אלה הם אין אלה מועדי. לפני זמנו כ"ט יומים. לאחר עיבורו ל"ב ומנין שמעברין את השנה על הגליות שיצאו ועדיין לא הגיעו למקומן. ת"ל וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. עשה את המועדות שיעשון כל ישראל. א"ר שמואל בר נחמן והן שהגיעו לנהר פרת: אין מעברין [יא]את השנה אלא ביהודה ואם עיברוה בגליל מעוברת. העיד רבי חנניה איש אונו אם אינה יכולה להתעבר ביהודה שמעברין אותה בגליל. אין מעברין את השנה בגליל ואם עיברוה מעוברת. אין מעברין את השנה בחו"ל [°]ואם עיברוה אינה מעוברת. כשיכולים לעברה בארץ ישראל אבל בשאין יכולין לעברה בארץ ישראל מעברין אותה בחוצה לארץ. ירמיה עיבר חו"ל יחזקאל עיבר חוצה לארץ. ברוך עיבר חוצה לארץ: חנניה בן אחי רבי יהושע עיבר בחו"ל. [°]שלח ליה רבי תלת איגרן גבי רבי יצחק ורבי נתן בחדא כתב לקדושת חנניה. ובחדא כתב גדיים שהנחתה נעשו תישים. ובחדא כתב אם אין את מקבל עליך צא לך למדבר האטד ותהא שוחט ונחוניון זורק. קרמיתא ואיקרון תינייתא ואיקרון. תליתייא בעי מבסרתון אמרין ליה לית את יכיל דכבר איקרתנן. קם ר' יצחק וקרא כתיב באורייתא' אלה מועדי חנניה בן אחי רבי יהושע. אמרין ליה מועדי ה'. אמר לון גבן קם רבי נתן ואשלם כי מבבל תצא תורה ודבר ה' מנהר פקוד. אמרין ליה כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם. אמר לון גבן אזל וקבל עליה גבי רבי יהודה בן בתירה לנציבין. אמר ליה אחריהם אחריהם. אמר ליה לינה ידע מה שבקית תמן. מאן מודע לי דאינון חכמין מחשבה דכוותי. מכיון דהו אמר לא חכמין דכוותי ישמעון ליה. מכיון דאינון חכמין מחשבה דכוותי ישמע להון. קם ורכב סוסיא הן דמטא מטא הן דלא מטא נוהגין בקלקול: כתיב ואל יתר זקני הגולה. אמר הקב"ה ביותר הן חביבין עלי זקני הגולה. חביבה עלי כת קטנה שבארץ ישראל מסנהדרין גדולה שבחו"ל: כתוב החרש והמסגר אלף[יז]. ואת אמר הכן. ר' ברכיה בשם רבי חלבו ורבנין רבי ברכיה אמר החרש אלף והמסגר אלף ורבנין אמרי כלהון אלף רבי ברכיה בשם רבי חלבו אמר אילו התבירים. ורבנין אמרין אילו הבולווטין: רבי הושעיא בר הוה מקבל סהדיא בעין טב[יח] הוה אמר לון הוון ידעין כמה עדות יוצא מפיכם. כמה שכר כתום יוצא מפיכם. אמר ר' אבינא אין כך הוא אפי' דיני נפשות. בת שלשה שנים ויום אחד בא עליה הרי זה בסקילה. נמלכו בית דין לעברו ובא עליה אינו בסקילה: א"ר אבון אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. בת שלשה שנים [יט]ויום אחד נמלכו ב"ד לעברו בתולין חוזרין ואם לאו אינן חוזרין. מה טעמא דרבי יוסי שם אביו קרוי עליו. על דעתיה דרבי יוסי הנודר מן היין מותר בקונדיטון: הלכה יד מן הכרוב אסור באספרגוס כו'. מן הגריסין אסור במקפה והוא שיהא רובן גריסין. מן המקפה אסור בשום והוא שיהא רובן שום. והבא את מהלך אחר הטעם והבא את מהלך אחר הרוב: הלכה טו מן הערשים אסור באששים כו'. רבי יסא אזל לגבי רבי יוסי ואפיק קומוי טלופחין סקיין וטחינן ומגבלן בדבש ומטגנן. א"ל אילין אינון אששין שאמרו חכמים: הלכה טז גרים גריסין שאיני טועם כו'. תני [כ]רבי יודה אומר קונם גריס שאיני טועם אסור לכוס ומותר במקפה גריסים שאיני טועם אסור במקפה ומותר לכוס. חיטה שאיני טועם אסור לכוס ומותר בפת. חיטים שאיני טועם אסור בפת ומותר לכוס. חיטה ואת אמר אכן. א"ר יוסי בן אורחיה דבר גשא מי חמי פיתא נקיה ומימר בריך דברא חרין חיטתא:

הדרן עלך הנודר מן המבושל.

א. הנודר מן הירק מותר בדילועים. ורבי עקיבה אוסר. אמרו לו לרבי עקיבה והלא אומר אדם לשלוחו קח לנו ירק והוא אומר לא מצאתי אלא דילועין אמר להן וכן הדבר או שמא אומר הוא לא מצאתי אלא קטניה אלא שהדילועין בכלל הירק. אסור בפול מצרי לח ומותר ביבש: ב' הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אינו אסור אלא מחמשת המינין.[°] רבי מאיר אומר הנודר מן התבואה אינו אסור אלא מחמשת המינין. אבל הנודר מן הדגן אסור בכל ומותר בפירות האילן ובירק: ג' הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה. אמר קונם צמר עולה עלי מותר לכסות בגיזי צמר. פשתן עולה עלי מותר לכסות בעניצי פשתן. ר' יהודה אומר [°]הכל לפי הנודר. טען והזיע והיה ריחו קשה אמר קונם צמר ופשתים עולים עלי מותר לכסות ואסור להפשיל אחריו: ד' הנודר מן הבית מותר בעליה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים עלייה בכלל הבית.[°] הנודר מן העלייה מותר בבית: ה' הנודר מן המטה מותר בדרגש דברי ר' מאיר וחכמים אומרים הדרגש בכלל המיטה. הנודר מן הדרגש מותר במיטה: ו' הנודר מן העיר מותר ליכנס לתחומה ואסור ליכנס לעיבורה [יא]אבל הנודר מן הבית אסור ליכנ' מן האגף ולפני': ז' קונם פירות האילו עלי קונם הן על פי אמו' בחילופיהן ובגידוליהן. שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה[יב]. אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין: ח' האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן לפי קונם הן על פי אסור בחילופיהם ובגידולידם. שאני אוכל ואיני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידוליהן אסורין: ט' שאת עושה ואני אוכל עד הפסח. שאת עושה ואני מתכסה עד הפסח. עשתה לפני הפסח מותר לוכל ולהתכסות לאחר הפסח: י' שאת עושה עד הפסח ואני אוכל. שאת עושה עד הפסח ואני מתכסה. עשתה לפני הפסח אסור לוכל ולהתכסות לאחר הפסח: יא שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג. הלכה לפני הפסח אסור' בהנייתו עד הפסח ולאחר הפסח בלא יחל דברו: יב שאת נהנית לי עד החג אם הולכת את לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנייתו עד החג. ומותרת לילך אחר הפסח:

פרק שביעי.

הלכה א. הנודר מן הירק כו'. מיסבר סבר ר' עקיבה מצאתי ולא מצאתי. מעתה הנודר מן הבשר יהא אסור בבשר דגים וחגבים שכן אדם אומר לחבירו קח לנו בשר והוא אומר לחבירו לא מצאתי אלא דגים אלא ר' עקיבה סבר מימר הדילועין בכלל ירק. ורבנין אמרין אין הדילועין בכלל ירק. אף למידת הדין כן ירק גינה זה מכור והיו שם דילועין על דעתיה דר' עקיבה מכורין. על דעתין דרבנין אינן מכורין. ובהבקר ובהקדש כן. ר' יעקב בר אחא ר' חייה בשם ר' יוחנן אתא דיהודייא דהכא כסתמא דתמן. ודיהודייא דתמן כסתמא דהכא. דתני [יג]הנודר מן הבשר אסור בכל מין בשר ומותר בראש וברעים ובקנה ובלב ובכבד. ומותר בבשר דגים וחגבים. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר קרביא לאו בשר ואכליהון לאו אינש: הכל מודין בנודר מן הדילועין שמותר בירק. כהדא דתני הנודר מן העיקר אסור בטפילה הנודר מן הטפילה מותר בעיקר. הנודר מן הבשר אסור בגידים הנודר מן הגידים מותר בבשר. מה פליגי ברלעת מצרית אבל ברלעת יוונית כל עמא מודיי שהוא כירק. ר' קריספא בשם ר' יוחנן כל אלין קרייא ורובתא דאנן אכלין דלעת יוונית אינון: רבי ירמיה בר צדייה אומר קרמולין הן כירק. ר' יונה ור' יוסי בעיי קרמולין מהו שיהו חייבין במעשרות. תני בר קפרא קרמולין פטורין מן המעשרות הדא דאת אמר עד שלא עשו דילועין. אבל אם עשו דילועין כירק הן: הורי רבי יוסי כאילין עלי קלוקסיה שאסור לגמות בהן מים [כ]מפני שרבבין אוכלין אותן. הנודר מן הירק מהו שיהא מותר במיני אפומלייא כגון גבעה ומסרולה ופלוליה וקלוקסית. [כא]ר' יצחק בר חקולא ר' יהושע בן לוי תריהון אמרין קלקס כירק למעשרות ולשביעית ולפיאה ולכלאים ולנדרים צריכה. הנודר מן הירק מהו שהוא מותר ביבש. נישמעינה מן הדא אסור בפול מצרי לח ומותר ביבש לא אמר אלא פול מצרי דבר שיש לו גורן הא דבר שאין לו גורן אסור אפילו יבש. [כב]הנודר מן האפייה אסור בקישואין ובדילועין ובאבטיחין ובמלפפניות ואסור בכל פירות האילן. הנודר מן כבשה מותר בגריים ובגוזלים ובחלב ואם אמר בגידולי שנה אסור בכל. הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין. כמאן דאמר [כג]הלכו בנהרים אחר לשון בני אדם ברם כמאן דאמר הלכו בנדרים אחר לשון התורה. התורה קראה אותו תירוש. תירוש זה היין הלכה ב' הנודר כו'. מה טעמא דר' מאיר

מראה מקום והגהות

[א] שם, ובבלי ברכות ל'. [ב] סנהדרין שם, ע"ב. [ג] ר"ה פ"ג ה"ח, ע"ב. [ד] שקלים פ"ו. [ה] ע' תוספתא שם פ"ה ובביאית פ"ו ה"ב. [ו] ע' תוספתא ר"ה פ"ב ות"כ אמור. [ז] ע' בבלי סנהדרין י"ב. [ח] ע' פרקי דר"א פ"ח. [ט] סנהדרין שם, וע' בבלי ברכות ס"ג ע"א וג', המלחות בא פי' פ"ו אמור פי' קי"ט, ולעיל כתובו' פ"ב ה"ו (כ"ו רע"ד). [י] (לקמן בזין, ע' ברכות פ"ב ה"ח תנחומא עקב ופסיקתא רבתי פ"ט). [יא] ע' בבלי גיטין פ"ח, ח"ר פי"ט ורבה אסתר פ' וסדרם חוית פ' כרם הי' לבלפה ותוספתא רות רבתי. [יב] ע' בבלי ר"ה כ"ה ולעיל שם פ"ב סוכה פ"ג ה"ה תענית פ"ב ופסיקתא דר"כ פט"ו. [יג] כתובות פ"א ה"ג (כ"ה ב') ה"ב. [יד] תוספתא פ"ג. [טו] ע' בבלי פ"ם. [טז] לקמן פ"ם ה"ב (פ"ם ה'). [יז] ע' ב"ב רפ"ד. [יח] ע' ירוש' פ"ה. [יט] ע' תרומות פ"ו. [כ] בבלי נ"ה ותוספתא. [כא] ע' שביעית פ"ט. [כב] תוספתא פ"ד. [כג] לעיל רפ"ו ה"ב.

פירוש

תחת המזבח. ולפיכך אכלו את הפסח בלא ככתוב לפי שע"י טומאה הגלגלת הוא עברו את הזמן שלא כדת דהא אין מעברין מפני הטומאה ולעיל בפסחי' פירשתי ע"ש: שחקוקים. פי' והם היו ניכרים כי אם ע"י בדיקה: אפי' כמה כו'. פי' דפליגי בסיפא דקרא דכתיב ולא כטהרת הקודש דס"ל ולא כטהרת הקודש שלא היה אפשר בכל חקיר' ודרש' שיהיה לו לבערה לגמרי ומ"ס שאפשר היה לבערה אלא שנתעצל בהשתדלותו והא דכתיב' בכל לבבו וגו' קאי אמאר מעשים טובים אבל דטהרת הקודש לא עבד כדבעי: ו' דברים. קיימי לקמן טוני' בבבלי דפסחי' ועיין פירש"י ז"ל: תלת איגרן כו'. פי' ג' איגרת שיאמר קפה שעשה שאין מעברין אלא בא"ל ולקמן בסנהדרין דף י"ט י"ט אבאר הסוגיה: לקודשה חנניה. פירוש דרך כבוד שהוא קדוש ואין לעשות שלא כדין: ואיקרון. פי' וכבדם הכרזו עליהם שהם גדולי הדור' כדאיתא בבבלי מבסרתון פי' ארל' לבזותם ופ"ל שאינו יכול לבזותם אחר שכבר כבדם: אמר לון גבן. פי' אליעזר כתיב אלה מועדי ה' אבל אליכם אלה מועדי חנניה: קבל. פי' התרעם: אחריהם כו. פי' אחריה' דאי לילך נקניש' שיש לנה. פי' לית אנא בלומר וכי אין אני יודע מה שהנחתי שם הלא לא היו מנהגים כמוני ומי יאמר לו שהם יודעי' לעבר כמוני ופ"ל ר"י וכי מפני שהוא אוסר אותו' יודעי' לחשב כמותו ששמעו לו אדרבה מאחר שהם אוסרים שיודעים לחשב כמותו להם אם אוסרין: ורכב סוסיא. פירש להודיע לגלו' קביע' א"י: ואת אמר הכן. פי' כיון דזקני גולה הם החר' והמסגר א"כ לעשר דזקני א"י המונים מהם ועיין ב"ב הבולווטין. פירש מכאי עלה בל' יון: בעין טב. פי' שם מקו' ומזמן היה לקבלת עדות החודש: כמה עדות כו'. פי' נעכין קביעו' המועדו' שאם הם משקרין מבטלי' מקלקל המועדו' וגורמים להלקי העמה שלאכם במועדיהן וכן לעבין

ר' יהודה [א]אוסר. אמר ר' יהודה מעשה ואסר עלי ר' טרפון ביצים שנתבשלו בתוכו. אמרו לו וכן הדבר אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי. אבל הנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם [ב]הרי זה אסור: י' הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. אמר קונם יין זה שאיני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור: יא הנודר מן הענבים מותר ביין ומן הזיתים מותר בשמן. אמר קונם זתים וענבים אילו שאיני טועם אסור בהן וביוצא מהן: יב הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים. מן הסיתוונית מותר בחומץ סיתווניו. ר' יהודה בן בתירה אומר כל ששם תולדתו קרויה עליו ונדר הימנו אסור אף ביוצא ממנו. וחכמים מתירין: יג הנודר מן היין מותר ביין תפוחים. מן השמן מותר בשמן שומשמין. ומן הדבש מותר בדבש תמרי'. מן החומץ מותר בחומץ סיתווניות. מן הכרישין מותר בקפלוטות. מן הירק מותר בירקות שדה' מפני שהוא שם לווי: יד הנודר מן הכרוב אסור באיספרגוס מן האיספרגוס מותר בכרוב. מן הגריסים אסור במקפה ור' יוסי מתיר. מן המקפה מותר בגריסין: טו מן המקפה אסור בשום ורבי יוסי מתיר. מן השום מותר במקפה: טז מן העדשים אסור באששים ור' יוסי מתיר. מן האששים מותר בעדשים: יז חיטה חיטים שאיני טועם אסור בהן בין קמח בין פת. גריס גריסין שאיני טועם אסור בהן בין חיין בין מבושלין. ר' יהודה אומר קונם גריס וחיטה שאיני טועם מותר לכוס חיים:

פרק ששי

הלכה א. הנודר מן המבושל כו'. מתני' אמרה [א]שהשלוק קרוי מבושל. דתנינן [ב]והוה מבשל את השלמי' או שולקן וקרייא שהצלוי קרוי מבושל ויבשלו את הפסח וגו'. אין תימר שלא כהלכה רבי יונה בוצרייא אמר כמשפט. מתני' אמרה שהשלו' קרוי מבושל. וקרייא אמר שהצלי קרוי מבושל. והתנינן הנודר מן המבוש' מותר בצלי ובשלוק. אמר ר' יוחנן הלכו בנדרים [ג]אחר לשון בני אדם. אמר ר' יאשיה הלכו בנדרים אחר לשון תורה. מה נפיק מן בינידהון קונם יין שאיני טועם כתו'. על דעתיה דרבי יוחנן אסור ביום טוב האחרון על דעתיה דר' יאשיה מותר. אף רבי יאשיה מודה שאסור. לא אמר ר' יאשיה אלא לחומרין. ר' חייה בר בא אמר ר' יוחנן אכיל חליטא ואמר לא טעמית מזון בהדא יומא. והא תנינן [ד]הנודר מן המזון מותר במים ובמלח. פתר לה ר' יאשיה דאמר הילכו בנדרים אחר לשון תורה. ומניין שכל הדברים קרויין מזון. ר' אחא בר עולא אמר ועשר אתונו' נושאות בר ולחם ומזון. מה ת"ל ומזון. אלא מיכן שכל הדברים קרויין מזון: הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר מן המעושן. מהו שיהא מותר במטונן. מהו שיהא מותר בתבשיל שנתבשל בה מי טבריה. רבנן דקיסרין שאלון מעושן מהו שיהא בו' משום בישולי גוים. מהו שיהא בו משום תבשילי שבת. מהו שיהא בו משום בשר בחלב. מהו שיטבל למעשרות. הנודר מן המעושן מהו שיהא מותר בתבשיל. ר' בא רב יהודה בשם דבית רב אחי חביצא אין בו משום בישולי גוים ויוצאין בו משום עירובי תבשילין. [ה]ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חונה כל אוכל שהוא נאכל חי כמו' שהוא אין בו משום בישולי גוים ויוצאין בו משום עירובי תבשילין. הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר בעבה. נישמעינה מן הדא אסור במעשה קדירה רך ומותר בעבה. מה אם תבשיל שהוא נאסר בצלוי ובשלוק מותר בעבה. מבושל שהוא מותר בצלוי ובשלוק אינו דין שיהא מותר בעבה. ויש קל וחומר בנדרים אלא כיני תבשיל שאסור בצלוי ובשלוק אסור' בעבה (מבושל). מבושל שאסור בצוי ובשלוק מותר בעבה: תני אסור בהטריו' רכות שכן דרך הרופא לוכל פתו בהן. אמר רב חסדא אסור בביצה מגולגלת שכן דרך החולה לוכל פתו בה: ומותר בביצה טרומיטא רופיטון: ובדלעת הרמוצה. אמר חונה כרין דלעת מרה והן ממתקן אותה ברימצא: הלכה ב' הנודר ממעשה קדירה כו'. אי זו הוא מעשה רותחתה. כגון חילקא טרגים וטיסני. סולת ואורז זריד ועיסן. מן היורד [ו]לקדירה אסור ביורד ללפס. מן היורד ללפס מותר ביורד לקדירה שכל היורד לקדירה יורד ללפס. ויש שיורד ללפס ואינו יורד לקדירה. מאי אית לך כגון החל מן נטיה הנודר מן האפוי בתנור אינו אסור אלא בפת בלבד. מן המעשין בתנור אסור בכל הנעשין בתנור: הלכה ג' מן המליח אינו אסור אלא במליח של דג כו'. הוון בעי מימר [ז]מלוח לעולם הוא לשעה לא. אמר ר' יודן מן מה דתנינן הרי עלי כבשר מלוח וכיין נסך. הדא אמרה מלוח לשעה מלוח הוא. אי זהו מלוח לשעה כהדא דתני כיצד הוא עושה נותן האיברים על גבי המלח והופכן. אמר ר' אבא מרי שנייא היא שאם משהה הוא אותן הן נמלחין. מן מה דאמר ר' חייה בר זבדא [ח]הנוטל זתים מן המעטן טובל אחת אחת במלח ואוכל. הדא אמרה מלוח לשעה מלוח הוא. תני [ט]ר"ש בן אלעזר אומר אמר קונם דג שאיני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים. דגים שאיני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים. דגה שאיני טועם אינו אסור אלא בכלכידי. אי זהו קטן ואי זהו גדול. ייבא כיי דמר רבי זעירא כל גון דמא אכיל מרוה מן ליטרא כילכיד אנא טעים. והכא כן ומותר בטרית טרופה הא בשאינה טרופה אסור. ר' ירמיה אמר זעירה בעי לית הדא פלינא על ר' יוחנן [י]דר' יוחנן אמר הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם. לית אורחיה דבר נשא מימר לחבריה זבין לי נון והוא זבין ליה כלכידי. רבי אבין שמע ליה מן דבתרה הנודר מטרית טרופה מותר בציר ובמורייס. הא בשאינה טרופה אסור. ר' אמר זעירה בעי ולית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם. לית אורחא דבר נשא מימר לחבריה זבון ליטרי והוא זבין ליה צחנא. תמן קריין ליטריתא צחנה: הלכה ד' הנודר מן החלב מותר בקום כו'. מהו בקום חלבא מקטרא. מה טעמא דר' יוסי [כ]שם אביו קרוי עליה. על דעתי' דר' יוסי הנודר מן היין מותר ביין מבושל. חמרא מבשלא. וזה הכלל שהיה ר"ש אומר משם ר' יהושע [ל]כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעש' שני והקדש והחדש לא נתנו להן חכמים שיעור אלא מין במינו כל שהוא ושלא במינו בנותן טעם. וכל שאין לו מתירין כגון תרומה וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו להן חכמי' שיעור מין במינו כל שהוא' שלא כמינו בנותן טעם: אילין נדרין מה את עביד להון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין. מסתברא מיעבדינון כדבר שיש לו מתירין דתנינן תמן [מ]שהזקן שקר את הנדר מעיקרו. אמרו אינו עיקרו אלא מיכן ולהבא. הדא מציתא עבר לון כדבר שאין לו מתירין דתנינן תמן [נ]גידולי תרומה תרומה וגידולי גידולין חולין. אבל טבל ומעשר ראשון וספיחי שביעית ותרומ' חוצ' לארץ והמדומע והביכורין גידוליהן חולין וגידולי גידולין הקדש. ומעשר שני חולין יפדה אותן בזמן זרעם. ותני עלה במה דברים אמורים בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין. וחומר הוא בגידולין דאמר רבי זעירא בשם רבי יונתן [ס]בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו הוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור. הדא מתניתא עבד לון כדבר שיש לו מתירין דתנינן תמן שהנודר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור. תיפתר מין כשאינו מינו בדבר שיש לו מתירין: הלכה ט' הנודר מן הבשר כו'. אמר רבי הילא מכיון שאמר זה אסרו עליו הוא והגיעתו: הלכה יא הנודר מן הענבים כו'. תני [ע]ר"ש בן אלעזר אומר קונם כל דבר שדרכו לאוכלו ודרך היוצ' ליאכל נדר בו מותר ביוצא ממנו. נדר ביוצא ממנו מותר בו. מה אית לך כגון זתים יענבי'. וכל דבר שדרכו ליאכל ואין דרך היוצא ממנו ליאכל נדר בו מותר ביוצא ממנו. מה אית לך כגון אילין תותייא. וכל דבר שאין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל נדר בו לא נתכוון אלא ביוצא ממנו. מה אית לך אמר ר' יוסי בי ר' בון וירעשני גינה שאינן נאכלין: הלכה יב הנודר מן התמרים כו'. מאי טעמא דר' יוסי[פ] שם אביו קרוי עליו. מאי טעמא דר' יהודה בן בתירה שם בנו קרוי עליו. מסתברא ר' יודה בן בתירה יודי לר' יוסי. ר' יוסי לא יודי לר' יודה בן בתירה. ר' יודה בן בתירה יודה לר' יוסי שם בנו לא כל שכן שם אביו. ר' יוסי לא יודה לר' יהודה בן בתירה. לא אמר אלא שם אביו הא שם בנו לא: הלכה יג הנודר מן היין כו'. מתניתא מקום שאין קורין לקפלוטות כרישין. אבל במקום שקורין לקפלוטות כרישין לא בדא. לכן צריכא אפילו במקום שקורין לקפלוטות כרישין. מן הכרישין מותר לקפלוטו'. מן הירק מותר בירקות שדה מפני שהוא שם לווי. ותני עלה הנודר מן הירק בשביעית אסור בירקות שדה. תניתה ר' קריספא בשם רב חנינה בן גמליאל דאמר טעמא [צ]הדא דאמר עד שלא התיר ר' להביא ירקות מחוצ' לארץ לארץ. אבל משהתיר רבי להביא מחוצה לארץ לארץ הוא שביעית היא שאר שני שבוע. אמר רבי יוסי בן חנינה עלשין השוכין הן לטמא טומאת אוכלין בשביעית. הדא דאת אמר עד שלא התיר רבי להביא ירקות מחוצה לארץ לארץ. אבל משהתיר רבי להביא ירקות מחוצה לארץ לארץ הוא שביעית הוא שאר שני שבוע: תני [ק]אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עיברוה הרי זה מעוברת. רבי זעירא בשם ר' אבהו אמר עד שלא התיר ר' ליקח ירק מחוצה לארץ לארץ. אבל משהתיר רבי ליקח ירק מחוצה לארץ לארץ הוא שביעית הוא שאר שני שבוע: והיה ר"מ אומר הרי הוא אומר ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים וגו'. אין לך מבכר בארץ ישראל יותר מבעל שלישה ולא ביכר אלא אותו המין. והביא לאיש האלהים. אימתי הביאו לאחר העומר שנ' תן לעם ויאכלו. דהא איל והותה השנה צריכה לעבר מפני מה לא עיברה אלישע. אלא מלמד שהיו שני רעבון והיו הכל קופצין לגרנות: תני אין מעברין את השנה מפני הטומאה. ר' יהודה אומר מעברין שכן מצינו בחזקיה שעיבר את השנה מפני הטומאה שנ' כי מרבית העם וגו'. ר"ש אמר אע"פ שעברו ניסן אינו מעובר אלא אדר. ר"ש בן יהודה משם ר"ש הוקיהו העשי' לציבור לעשות פסח שני. אית תניי תני [ר]מעברין את השנה מפני הטומאה. אית תניי תני אין מעברין. מ"ד מעברין מינה כי אכלו את הפסח בלא ככתוב. ומ"ד אין מעברין מה מקיים כי אכלו את הפסח שעיברו את ניסן ואינו מעובר אלא אדר. ואתייא כיי דמר רבי סימון בר זבדי [ש]גלגולתו של ארנן היבוסי מצאו

הנודר מן המבושל'. [illegible] חלטה. פירש תרגום לגימת פליגתא: ומבין שבל. כו'. לקמן בנזיר פ"ג' מימן דף כ"ה ע"ג סב"ש' הסוגיא: המעשי'. פירש אתלים שיכי שבכל ע"ג האבן ומיתוקני' נכך. חביצא. פי' פירר הפת נקערה ושפך הגוי המרק עליה: בהמריות. פירש קרי קטנים: רופיטון. פי' מתמם ומרוף: הלכה ב' חילקא. פירש מטין שמחלק ס' לשני' טרגים ס' לג' טיסנא ס' לד' אור ס' לה': מן מטיה. פירש המוהל היוצא מן הזיתים בסלבית. דג קטן הגמל' נגלי' דגים סהורי' וכ"ל שהוא כילכית המוכר כפ' אין מעמידין' ומע"פ שבעל המחק והש"ע והר"ן כתבו שהוא דג מפל הדין עם הרמב"ם וכוס תכלל שכתבו. כילכי' דג מיאוד ובלי ספק שרפיין סהב' זיוק: מן דאנא. נכ"ל: הלכה ד' מקטרא. פיר' היינו נסיוני דחלבא והיינו קום דמתניתין: חמרא מבשלא קרי ליה. והוא כר"ש דפרקין דף מ"ד ע"ד וס"ב נב' דסבר נקו' אסור הנודר מן היין ביין מבשל דיין מבשלא קרי ליה וגם שנה עליה: אלין נדרי' כו'. כלומר הנודר קונם ונתערב ממנו דבר בדבר אם הוא כדבר כו' בטעם כלים או בכל שהוא: וקאמר מסתברא כו' ופריך: הא תנינן כו'. הגד' מעיקרו פי' ומ"כ היה מותר מספק ולא אי דבר שיש לו מתירים דהוא לא נאמר מעולם ותשני דאינו עוקר אלא מכאן ולהבא אבל מ"מ היה אסור עד השום הזה אף ע"פ שעתה עוקרו מעיקרו הר"ש המליך במסקין בעני' זה יעויין ושם בדף ק"ד ע"ג ע"ד במקין וגם הר"ש בפי' המשנו' אשר לו בפ"ו דשביעית וס"ה דכלאים ובפ"ו דתרומות ובפ"ק דערלה ע"ש: תותיי'. פירש תותים: הלכה יג' אין לך מבכר. פירש"י לחם אביב קמחו שהבשיל היה מבכר לעם ויאכלו. ואף לפני העומר אסור חן לא המבכר הוא עדיין לא הות' לה' החד' ביותר עדיין לא הקריבו העומר:

מראה מקום והגהות

[א] כ"מ: ר' יוסי.
[ב] ע' חלה ספ"ג.
[ג] ע' שביעי' פ"ז.
[ד] כו"ל פ"ו ה"ט.
[ה] ע' עירובין פ"ג ה"א (כ', ד') בבלי בפרקין פ"ס ובכילת' נח פ"ז.
[ו] ע' ב"ר פל"ד ובפי' מהר"ם פראנקפורטר בסכילתא בא פ"ז, ולקמן ה"ז ופ"ו מה"א וה"ג ורפ"ס.
[ז] עירובין שם.
[ח] שבת פ"א ה"ו (ע' בבלי פ"ו כ"ח).
[ט] גי' הרשב"א והר"ן ז"ל: מותר בעבה מבשל שמותר בבלי ומ'.
[י] תוספתא פ"ג, בבלי בפרקין נ"א.
[יא] לעיל נ"ו ב'.
[יב] מעשרות פ"ד.
[יג] תוספתא פ"ג בבלי נ"א:
[יד] לעיל ה"א מ"ב.
[טו] לקמן ה"ג.
[טז] ע' שביעית פ"ו ה"ג, ובר"ן בפרקין נ"ב ד"ה שתי נרותב.
[יז] ע' ערלה פ"ג ס"ז.
[יח] כתובות ל"א ג', ת"כ.
[יט] תרומות פ"ט.
[כ] בבלי בפרקין נ"ה: מנחות ס"ע.
[כא] תוספתא פ"ג.
[כב] לעיל ה"א.
[כג] בנפילה י"ס דע' שביעית פ"ז ה"ד ובקלי' פ"א ה"ב (ס"ו א').
[כד] שם, (וע' בבלי סנהדרין י"ב ויו"ד) שם פ"א ה"ב).
[כה] ע' פסחים פ"ט ה"א (ל"ו ג') וש"כ.
[כו] שם וסוטה פ"ה (כ' ג).

א. השותפין שנדרו הנייה זה מזה אסורין לכנס לחצר. רבי אליעזר בן יעקב אומר זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו שניהן אסורין מלהעמי' ריחים ותנור ומלגד' תרנגולין היה אחד מהן מודר מחבירו הנייה לא יכנס לחצר. ר' ליעזר בן יעקב אומר יכול הוא לומר לו בתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס בתוך שלך. כופין את הנודר שימכור חלקו: ב' היה אחד מן השוק מודר מאחד מהן הנייה לא יכנס לחצר. ר' אליעזר בן יעקב או' יכול הוא לומר לו בתוך של חבירך אני נכנס איני נכנ' לתוך שלך: ג' המודר הנייה מחבירו ויש לו שם מרחץ ובית הבד מושכרי' אם יש לו בהן תפוסת יד אסו' אין לו בהן תפוסת יד מותר. האומר לחבירו קונם לביתך שאיני נכנס שדך שאיני לוקח מת או שמכרת לאחר מותר. לבית זה שאיני נכנס שדה זו שאיני לוקח מת או שמכרת לאחר אסור: ד' הרי אני עליך חרם המודר אסור. הרי את' עלי חרם הנוד' אסור. הרי אני עליך ואת' עלי שניהן אסורין. ושניהן מותרין בדבר של עולי בבל' ואסורין בדבר של אות' העיר: ה' ואי זהו דבר של עולי בבל כגון הר הבית (והבית) והעזרות והבאר שבאמצע הדרך. ואי זהו דבר של אותה העיר כגון הרחבה והמרחץ ובית הכנסת והתיב' והספרים והכותב חלקו לנשיא: ו' ר' יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט. מה בין כות' לנשיא לכותב להדיוט שהכותב לנשיא אינו צריך לזכות והכותב להדיוט צריך לו לזכות. וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה צריכין לזכות לא דיברו בנשיא אלא בהווה. ר' יהודה אומר אין אנשי הגליל צריכין לכתוב שכבר כתבו אבותם על ידיהם: ז' המודר הנייה מחבירו ואין לו מה יאכל נותן לאחר משם מתנה והלה מותר בה. מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר ממנו הנייה והיה משיא את בנו אמר לחבירו הרי החצר והסעודה נתונין לך במתנה והן בפניך עד שיבוא אבא ויאכל עמנו בסעודה. אמר לו אם שלי הם הרי הן מוקדשין לשמים. אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים. אמר לו לא נתתה לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים ומתרצין זה לזה ויהא עון תלוי בראשי. וכשבא דבר לפני חכמים אמרו כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה:

פרק חמישי.

הלכה א. השותפין שנדרו הנייה זה מזה כו'. רבנין אמרין כל טפח וטפח של שותפין הוא. ר' ליעזר בן יעקב או' זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו. אם היתה חצר חלוק' פסיפסים אף רבנין מודיי. עמד אחד מהן ומכר את חלקו אף ר' אליעזר בן יעקב מודה. התנו ביניהן על מנת לוותר בחזקת שותפין הן. לא צורכא דלא התנו ביניהן על מנת לוותר מה אמר בה רבי אליעזר בן יעקב. והא תנינן תמן לוקח כיתר ומוכר בפחו' מה אמר בה ר' אליעזר בן יעקב. והא דתנינן תמן לא ישאילנו ולא ישאל ממנו מה אמר בה ר' אליעזר בן יעקב. והא דתנינן תמן לא ימכר ולא יקח ממנו. והא דאמר ריש בן יקים שלא ישהא: שניהן אסורי' מלהעמיד ריחיים ותנור ומלגדל תרנגולים. נצרכה לר' אליעזר בן יעקב דו מתניתא השותפין שנדרו. הנייה זה מזה. מפני שנדרו הנייה זה מזה. הא אם לא נדרו הנייה זה מזה מתמן כמותרין אילו לאילו. א"ר ירמיה נהגו השותפין להיות כמוותרין זה את זה בדברים הללו: תמן תנינן אילו דברים שיש להן חזקה כו'. א"ר אלעזר המגדל תרנגולין בחצר שאינה שלו הרי זו חזקה. א"ר יוסי ויאות מה נפשך אם יש לו רשות לגדל הרי גידל. אם אין לו רשות לגדל הרי החזי': ר' יוחנן בשם ר' בניה בכל השותפין מעכבין זה על זה בחצר חוץ מן הכביסה מפני כבוד בנו' ישראל. א"ר מתנייה הדא דאת אמר מקום שהנשים מכבסות. אבל מקום שהאנשים מכבסין לא בדא. ודא את אמר חוץ מן הכביסה בחצר. בכל החצר. כרם כר' אמות דחבריה לא מצי מימחי בידיה אם הוה המקום משופע אפי' בארבע אמו' דחבריה מימחי הוא בידיה דו א"ל את שפך והוא אתי לגבי: תני מקום התנור מקום הכיריים אין להן חזקה. על גביהן אפי' כל שהו יש להן חזקה. אמר ר' זעירה וכלבד קירוי שמועיל לתנור: ר' יוחנן בשם רבי ינאי השותפין קונין זה מזה בחצר וחייבין זה בנזקי זה. א"ר בון בר כהנא באומר צבור ואקנה. אבל אם צבורין לא קנה עד שיטלטל. בתוך שלי אני נכנס ולא בתוך שלך ואת אמר כופין. לא על הדא איתאמרת אלא על הדא בתוך של חבירך אני נכנס לא לתוך שלך עליה כופין את המוכר שמכור חלקו באומר הנייתי עליך אבל באומר הנייתך עלי לא בדא: הלכה ב' היה אחד מן השוק כו'. ולא תנינן כופין. תני ר' חייה אם היה נודרן כופין. דו א"ל אתיית קדמוי עבר ליה כן. תיניינא תעבדת ליה כן מיכן ואילך או שרי נדרך או זבין חולקך: כמה היא תפיסת יד למחצית ולשליש ולרביע. ביתך זה משם מה אתה תופשו משם ביתך זה. נפל ובגאו הוא לית ליה. נישמעינ' מן הדא האומ' ליורשיו תנו בית חתנות לבני או בית ארמלות לבתי ונפל יורשין חייבין לבנותו. תמן תנינן האומר לבנו קונם שאת נהנה לי. אם מת יירשנו. בחיי ובמותי מת לא יירשנו. מה בין להוא דאמר חדא חדא להוא דאמר תרויי. רב ירמיה ור' יוסי תרויהון אמרין קונם הנייה נכסיי אילו עלי בחיי ובמותי מכיון שאמר אילו אסרן עליו בין בחיים בין לאחר מיתה. א"ר יוסי תנינן בנדרים מה דלא תנינן בשבועות קונם לביתך שאיני נכנס שדך שאיני לוקח מת או שמכרת לאחר מותר. לבית זה שאיני נכנס שדה זו שאיני לוקח מת או שמכרת לאחר אסור. מפני שאמר זה הא לא אמר זה אסרו עליו בין בחיים בין לאחר מיתה: הלכה ד' הרי אני עליך חרם כו'. קונם שאיני נהנה לך לנשאל לו עליך נשאל על הראשון ואינו נשאל על השני. אית תניי תני נשאל בין על הראשון בין על השני. שמואל בריה דר' יוסף בי ר' בון אמר כמאן דאמר לאחר האוסר. ברם כמאן דאמר לאחר הנדר. נדר שבטל מקצתו בטל כולו: הנודר מבני העיר ובא אחר וישב שם שלשים יום. מותר כו'. מיושבי העיר ובא אחר וישב שם ל' יום אסור כו'. קונם הנייתי על בני עירי אינו נשאל לזקן שיש שם. הניית בני עירי עלי נשאל לזקן שיש שם. אית תניי תני אפילו על קדמיית' נשאל שאינו כמיפר נדרי עצמו. נדר של רבי' אין לו היתר. הנודר ברבים אין לו היתר. המודר הנייה מחבירו בפניו לא ישאל לו אלא בפניו. שלא בפניו נשאלין לו בין בפניו בין שלא בפניו. ר"י אמר מפני הבושה. ר' יהושע בן לוי אמר מפני החשד. ואתיין אילין פלוגוותא כאילין פלוגוותא דתני יום הכיפורים צריך לפרוט את מעשיו דברי ר' יודה בן בתירה. ר' עקיבה אומר אינו צריך לפרוט את החטא. אית תניי תני צריך לפרוט את הנדר. אית תניי תני אינו צריך לפרוט את הנדר. חד בר נש נדר דלא מרווחא אתא לגבי ר' יודן בר שלו' א"ל ממאי אישתבעת א"ל דלא מרווחא. א"ל ר' יודן וכן בר נש עביד דילמ' בקביוסטיסא אמר ברוך שבחר בתורה ובחכמים שאמרו צריך לפרוט את הנדר: הלכה ה' ואי זהו דבר של עולי בבל כו'. כיני מתניתא רחבה שדרך הרבים מפסקתה כעולי בבל היא. חד בר נש קידש בספר תורה. רבי שובתי ור' חסדא אעלון שברא קומי ר' יוסה ואמר אינה מקודשת. אמר ר' חזקיה אנא קרת אינרתא ובתיב בנה ולא עד. אמר ר' מנא קשית' קומי ר' חזקיה מהו ולא עד כספר תורה של יחיד קידש אמר לון אינה מקודשת. אתא מימר לך אפילו בספר תורה של רבים קידש. והינו ולא עד. אתא מימר לך אפילו בספר תורה של יחידי קידש והינו אינו מקודשת: הלכה ו' רבי יהודה אומר אפילו אחד כותב חלקו לנשיא כו'. כיני מתניתא צריך לכתוב חלקו של נשיא: הלכה ז' המודר הנייה מחבירו כו'. א"ר יוחנן ניכר הוא זה שהוא תלמיד חכם. שמונים זוג של תלמידים היו לו להלל הזקן גדול שבהן יונתן בן עוזיאל. והקטן שבהן רבן יוחנן בן זכאי. פעם אחת חלה ונכנסו כולן לבקרו עמד לו רבן יוחנן בן זכאי בחצר. אמר להן היכן הוא קטן שבכם שהוא אב לחכמה ואב לדורות אין צריך לומר הגדול שבכם. אמרו לו הרי הוא בחצר. אמר להן יכנס. כיון שנכנס אמר להן להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. וא"ר יוחנן ניכר זה שהוא תלמיד חכם. א"ר יוסי בי ר' בון אכין הוה עובדא יונתן בר עוזיאל הדיוה אביו מנכסיו ועמד וכתבן לשמי. מה עשה שמי מכר מקצת והקדיש מקצת ונתן לו מתנה את השאר ואמר כל מי שבוא ויערער על המתנה הזאת יוציא מיד הלקוחות ומיד ההקד' ואח"כ יוציא מיד זה. רבי ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה לשמים. כיני מתניתא כל מתנה שהיא כמתנת בית חורון שהיתה בהערמה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה:

הדרן עלך השותפין שנדרו

א· הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. אמר קונם תבשיל שאיני טועם אסור במעשה קדירה דק ומות' בעבה. ומות' בביצה טרמיטן ובדלעת הרמוצה: ב' הנודר ממעשה קדירה אינו אסור אלא ממעשה רתחתה. אמר קונם יורד לקדירה שאיני טועם אסור מכל המתבשלים בקדירה: ג' מן הכבש אינו אסור אלא מן הכבש של ירק. כבוש שאיני טועם אסור בכל הכבושים: ד' מן השלק אינו אסור' מן השלק של בשר דברי רבי יהודה. שלוק שאיני טועם אסור בכל השלוקים: ה' מן הצלי אינו אסור אלא מן הצלי של בשר דברי רבי יהודה. צלי שאיני טועם אסור בכל הצלויים: ו' מן המליח אינו אסור אלא מן המליח של דג. מליח שאיני טועם אסור בכל המלוחים: ז' דג דגים שאיני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים בין מלוחין בין תפלין בין חיים בין מבושלין ומותר בטרית טרופה ובציר. הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה ומותר בציר ובמוריים. הנודר מטרי' טרופה מותר בציר ובמוריים: ח' הנודר מן החלב מותר בקום ור' יוסי אוסר. ומן הקום מותר בחלב. אבא שאול אומר הנודר מן הגבינה אוסר בה בין מלוחה בין תפילה: ט' הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה

פירוש

השותפין שנדרו הנייה זה מזה כו': בפיספס. פי' אבני גזית תרגומו אבנין פסיפס: ואת אמ' כופין. פי' שאם יכול אמ' לו בתוך שלי כו' למה כופי' את הנודר כו' ומפני שאמ' כופין כו' לא קאי אלא באומר הנייתך כו' שכאן מוכיח ביותר חסרו פי' שאמן שמשנשמע לפני חבירו ומדירו יותר מן הנודר דהא בהנאתך עלי אין כופין כו' ושם גרס על הדא כופין כו' עיין בר"אש דפרקין דף קי"ג ע"ד: הלכה ב': משם ביתך זה כו'. בר"ש גרס משם ביתך או משם זה ופי' שהו עיקר תלמוד שתופס לענין אם כפל בכאו כו' וכתן הא' ע"ש דף ק"ד ע"ג: הלכ"ד: הבושה. פי' שמתבייש ממנו בפת שנדר ממנו: החשד. פי' הייתי אלא ימשדוהו שעובר על נדרו ועיין בר"ן בגיטין פ' השולח: חד בר. פייתי ליה רבי' כפין בגיטין פר' השולח וכן מרדכי שם והגהות מיימו' פ"ו דהל' שבועות והרא"ש בפרק השולח דף קט"ו קט"ו ושם גרס א"ל וכן בר נש עבר א"ל קוביוסטוס אנא אמר ברוך שבחר כו' וכן נראה לגרוס דהל"ב אלו אבפי' בפה שאמרו חכמים לריך לפרט הנד' שעלה קאי הנרב' שבדך להם יד"וק: הלכ' ז: עמד לו ר' י"ב כו'. שלא לכבוש עפה' מפני ענותנותו: ואב לדורות. פי' לריך בדורותיו א"נ מיוחס בדורותיו: להנחיל אוהבי יש. בבבלי בסוכה פר' השן תני לה הכי אמרו עליו על ריב"ז שלא הניח דבר קטן ודבר גדול מעשה מרכבה' כו' דבר גדול מעשה מרכבה' דבר קטן היות אביי ודבא לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש כו' ופי' הריטב"א שם בלומ' על אלו נתקיים הפסו' הזה: בעי מעתה כו'. פייתי להך הר"אש בפרקין דף קי"ד ע"ג וביאור הסוגיא בב"ב פ' יש נוחלין דף כ"ד ע"ב ע"ג ע"ש בבי הרחיב בביאור לשם:

סליק פירקא:

מראה מקום ותגהות

א ע' גיטה פ"ה ס"ו. ב ע' שקלים פ"ד ס"ב. ג לעיל פ"ג ס"ג. ד לעיל פ"ד ס"ו. ה שם. ו שם ל"ח ג'. ז ב"ב פ"ג ה"ו. ח שם י"ד רע"ב. ט ב"ב פ"א ה"ה (י"ג, ס"ו). י ב"ק פ"ג ה"א (ג', ד'). יא ע' תוספתא פ"ב. יב ע' בבלי פ"ו. יג כ"ק פ"ט ה"ד. יד שם ז' א'. טו שם בי' אחרת מה' ע"ג. טז ע' בבלי בסבלתין ל'. יז לעיל פ"ג ה"ו (ל"ח א') וש"כ. יח תוספתא פ"ב. יט בבלי ב"ב ק'. כ בבלי ס"ה וע' בר"ן שם. כא יומא פ"ה ה"ג, וש"כ. כב ע' תום' בבבלי גיטין ל"ה בכורו' ס"ה: ותי' בסבלתין ל"ט. כג ע' תוספתא ספ"ב. כד בבלי סוכה כ"ח. ע"ש. כה בבלי ב"ב קל"ג ע"ב וכתו'. כו ע' בלפי' פ"ה. כז נ"ל: אלא מן השלק וכו', וי"ג מן השלק של ירק. כח ע' ע"ז ספ"ב. כט י"ג: אסור. ל ע' חולין ר"פ כל הבשר.

הנייה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל החנוני ואומר איש פלוני מודר ממני הנייה ואיני יודע מה אעשה הוא נותן לו ובא ונוטל ממנו: ט׳ היה ביתו לבנות גדירו לגדור שדהו לקצור הולך אצל הפועלים ואומר איש פלוני מודר ממני הנייה ואיני יודע מה אעשה הן עושין עמו ובאין ונוטלין שכרן מזה: י׳ היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחרים לשם מתנה והלה נוטל ואוכל ומותר. אם אין עמהן אחר מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ורבי יוסי אוסר:

פרק רביעי.

הלכה א. אין בין המודר הנייה מחבירו כו׳. הא דבר שעושין בו אוכל נפש אסור. ולא ממאכל נדר. אמר רשב״ל כיני מתני׳ אין בין מודר הנייה מחבירו למודר הניית מאכל מחבירו. תני רבית ר׳ בן המודר הניית מאכל מחבירו לא ישאילנו נפה וכברה ריחים ותנור. תני אבל משאילו כוסו׳ וקערות והמחויין. שאינן טחנין את האוכל אבל מכנסין את האוכל. לפסים וקרדות אסור. לטחון ולדרוך אסור. לקצור צריכה ולבצור צריכא. הניית מהו. תני אבל משאילו קורדום. חיינן סברין מימר בקורדום של בקעי. ואיפתר בקורדום של מבוש ולית שמע מינה כלום. ר׳ אבונא א״ר ירמיה בעי אהן ווסטה מכיון די מרחק ותשר בה קמחא אסור מישאל ליה. רבי בא בשם ר׳ זעירא שהוא כנותן לו מעות ליקח כהן ככר. ר׳ בון בר חייה בעי מעתה אסור להשאיל לו מעה שהוי כנותן לו מעות ליקח בו ככר. ר׳ אבינא א״ר ירמיה בעי אילין קוומידייא דאית עליהון אסי׳ מישאל לון: הלכה ב׳ המודר הנייה מחבירו כו׳. ר׳ בא בר ממל בעי הפורע שטר חובו של חבירו שלא מדעתו תפלוגת׳ דחנן ובני כהנים גדולי׳. א״ר יוסי טעמא דבני כהנים גדולי׳. תמן לא עלת על דעתן שימות עבדו ברעב. ברם הכא מפיים הוינ׳ לי׳ והוא מוחל לי. הגע עצמך דהוה גביה משכון. מפיים הוינא ליה והוא יהב לי משכוני. עד כדון בבעל חוב שאינו דוחק. ואפי׳ בבעל חוב שדוחק. נישמעינה מן הדא תדע לך שהוא כן דתנינן ומקריב עליו קיני זבין קיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות בשלא נכנס לתוך ידיו כלום. וכא בשלא נכנס לידיו כלום. ר׳ יהושע בן לוי אומר אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגלגולת. רב אמר כל הנתפש על חבירו חייב לו. חיליה דרב מן הדא הגוזל שדה ונטלוה מסיקן. לא שמע דא״ר יוחנן קנס קנסו בגזלן. ר׳ אבין בעי והוה רביה ר׳ יוסי בי ר׳ בון ורבי חייה בר לולייני תריהון אמרין בשם רבי שמואל חד אמר בארנון ובגלגולת. תמן תנינן מרפאהו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון. ר׳ יודה ור׳ יוסי חד אמר כאן במרידה מגופו. וכאן במרידה מנכסיו. וחורנה אמר כאן כשיש לו מי שירפאנו וכאן בשאין לו מי שירפאנו. אם כשיש לו מי שירפאנו אפי׳ רפואת נפש לא ירפאנו לא מכל אדם זוכה להתרפו׳. ולא ניכבי המחוזיר חן שהן אסורין לבעל הפרה. שלא בר ישמעאל בשם ר׳ יצחק כשהיו ניכסי זה אסורין על זה וניכסי זה אסורין על זה: מאן תנא תפול הניית לחקדש. ר׳ מאיר. דר׳ מאיר אומר מעלין באסורות: ר׳ בון בר חייה בעי נדר מן ככר מהו לחמם בו את ידיו. נישמעינה מן הדא אמר ככר זו חקדש אכלו בין הוא בין אחר מעל לפיכך יש לו פדיון. אם אמר הרי הוא עלי אכלו מעל בו כטובת הנייה דברי ר״מ. אחרים לא מעלו לפיכך אין לו פדיון. לא אמר אלא אכלו הא לחמם בו את ידיו מותר. תלמידוהי דר׳ יונה בשם ר׳ בון בר חייה כיני באומר לא אכלינו ולא אטעמנו. לא אסרו עליו אלא לאכילה. עד כדון צריכה נדר מן הככר מהו לחמם בו את ידיו: הלכה ג׳ ותורם את תרומתו כו׳. המתקן פירותיו של חבירו שלא מדעתו טובת הניית מעשרותיו של מי. ר׳ אבהו אומר של מתקן. ר׳ זעירא אמר של בעל הפירות. רבי זעירא כדעתיה דא״ר זעירא בשם רשב״ל הפריש קרבן מצורע של חבירו המתכפ׳ הוא שעש׳ תמורה. מתני׳ פליגא על רשב״ל ותור׳ תרומתו ומעשרותיו של חבירו לדעתו. פתר לה כשלא יהא לו טובת הנייה בהן. כתיב ראה לימדתי אתכם חוקים ומשפטים מה אני בחינם אף אתם בחינם. יכול מקרא ותרגום כן תלמוד לומר חקים ומשפטים חוקים ומשפטים אתם מלמדין בחנם ואי אתם מלמדין בחנם מקרא ותרגום. וכן חמי׳ מתניתין נסבין אגריהון. אמר רבי ישמעאל שכר בטילן הן נוטלין. א״ר זעירא מדבריהן זן את עבדיו ואינו זן את עבדו. הזן בעיי מימר מאן דמר המגורה נפסה לשמים ונופה שלו. וזו הואיל ונופה ונפשה לשמים זן את עבדו. מאן דמר שאם ירצה הרי מוכרה לגוים או מאכילה לכלבים. וזו הואיל ונפה שלו ואינו מוכרה לגוים ואינו מאכילה לכלבים זן אם עבדו. אשכח תני זן את עבדו: הלכה ד׳ המודר הנאה מחבירו כו׳. ר״ש בן יקים אמר שלא ישהא. מתניתא כשאמר הרופא נכנסו עליו. אבל אם אמר ההולך נכנסי עליו של תפא הוא תמא על נפשו. אבל לא באמבטי קטנה דהוא מפתח לידי׳ תני רוחץ עמו במרחץ קטנה. די נסב אשונא. תני מן התמחוי החוזר. מהו תמחוי החוזר. תמן אמרין פיסנתא. ורבנין דהכא אמרין תמחוי שיש בו לאכול ולשבוע ולחותיר. תני׳ מן הכוס החוזר. אי זהו כוס החוזר. תמן אמרין קונדיטון. ורבנין דהכא אמרין מליי מי סורם וקרדין ושתיין ומחזירין: הלכה ה׳ לא יאכל כו׳. על דעתיה דרי״ם אסור ללמדו אומנות. על דעתיה דר׳ מאיר אסור ללמד עליו זכות: הלכה ו׳ המודר הנייה מחבירו לפני שביעית כו׳. ויורד. כדאמר ר״ש בן יקים שלא ישהא. ר׳ יוחנן פתר מתנית׳ המודר הנאה מחבירו לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות. ובשביעי׳ יורד לתוך שדהו ואוכל מן הפירות ואם נדר בשביעי׳ יורד ואוכל רשב״ל פתר מתניתא המודר הנייה מחבירו לפני שביעית לא יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות. ואם נדר בשביעית לא יורד בתוך שדהו אבל אוכל מן הפירות. נדר ממנו מאכל לפני שביעית יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות. ואם נדר בשביעית יורד ואוכל. ותייא דרשב״ל כר׳ יוסי דו ר׳ יוסי אומר מפני שקדם נדרו להפקירו. כן רשב״ל אמר שקדם נדרו להפקירו. הבקירו לנדרו ר׳ יונה ר׳ בא בר חייה בשם ר׳ יוחנן מודה רבי יוסי בהבקר תורה שהוא מותר: הלכה ז׳ המודר הנייה מחבירו לא ישאילנו כו׳. באומר קונם שדי שאיני חורש לעולם כאומר קונם שדי נחרשת לעולם: הלכה ח׳ המודר הנייה מחבירו ואין לו מה יאכל כו׳. שאינו יכול להוציא ממנו בדין: הלכה ט׳ היה ביתו לבנות גדירו לגדור כו׳. מהו דייסר מאן דעבד לא מפסיד. נישמעינה מן הדא ביומוי דר׳ אמי נפלה דליקה בכפר ואפיק רבי אמי כרוז בשוקאי דארמאי ואמר כל דעבד לא מפסד. א״ר אלעזר בי ר׳ יוסי קומי ר׳ יוסי סכנה הוית. זאי סכנה הוית אפילו ר׳ אימי יטפי. לא תני כל דבר סכנה אין אומרים יעשו בגוים ובקטנים אלא אפי׳ בגדולים ואפי׳ בישראל: מעשה שנפלה דליקה בחצר יוסי בן סימאי בשיחין וירדו בני קצרה של ציפורין לכבותו ולא הניח להן לכבות. אמר להן הניחו לגבאי שיגבה את חובו. מיד קשר עליו הענן וירדו גשמים וכיבוהו. במוצאי שבת שלח לכל אחד ואחד מהן סלע. ולאפרכוס שלהן חמשים דינר. א״ר חנינה לא היה צריך לעשות כן: חד כותיי הוה מגירה דר׳ יונה נפלה דליקה במגירותיה דרבי יונה אזל הדוא כותאה בעי מטפייה ולא שבקיה ר׳ יונה. א״ל בגרך מרלי. א״ל אין ואישתזיב כולה. ר׳ יונה דכפר אומי פרס גלתיה על גדישא ונורא ערקת מינה: הלכה י׳ היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל כו׳. תני ר״מ אומר כיון שאדם מבקיר יצא דבר מרשותו. ר׳ יוסי אומר אין הבקר יוצא מתחת ידי הבעלים אלא בזכייה. ר׳ ירמיה ר׳ בא בר חייה תריהון אמרין ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי דברי ר׳ יוסי כנותן מתנה לעשרה וזה אחד מהן. הבקיר שדהו. אית תניי תני חוזר בו ואית תניי תני אינו חוזר בו. ר׳ חזקיה ר׳ אבהו בשם רשב״ל מאן דמר חוזר כרבי יוסי מאן דמר אינו חוזר כר״מ. הדא אמרה הבקר כר׳ יוסי וחייב במעשרות מה אמר הבקר לא מתנה. אתא ר׳ יעקב בר אחא בשם רשב״ל הבקר כר׳ יוסי וחייב במעשרות. תמן אמר הבקר כרבי יוסי ואינו חייב במעשרות דא״ר יוחנן בשם ר׳ ינאי ובא הלוי כי אין לו וגו׳. ממה שיש לך ואין לו חייב אתה ליתן לו. יצא הבקר שידך וידו שוין בו. היא לקט היא שכחה היא פיאה. היא הבקר. עד כדון כשהבקירה לזמן מרובה. אפילו הבקירה לזמן ממועט. נישמעינה מן הדא המבקיר שדהו ג׳ ימים חוזר. א״ר זעירא לא אמר אלא ג׳ הא לאחר ג׳ אינו חוזר בו. תני ר״ש דיינא קומי ר׳ זעירא אפי׳ לאחר ג׳ חוזר בו. א״ל מכיון דאת אמר לאחר ג׳ חוזר בו הוא לאחר ג׳. הוא לאחר כמה ימים. מתני׳ מסייעה לר׳ זעירא במה דברים אמורים בשהבקיר סתם אבל אם אמר שדי מובקרת יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת. שבוע אחד. עד שלא זכה בין הוא בין אחר יכול הוא לחזור בו. משזכה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו. הדא אמרה הוא זמן מרובה הוא זמן ממועט. הדא אמרה שלא חשו להערמה. הדא אמרה שאדם מבקיר וחוזר וזוכה. הדא פשטה שאלת דר׳ זעירא דרבי זעירא אמר הוא זמן מועט הוא זמן מרוב׳: והלה נוטל ואוכל. ור׳ יוסי אוסר. מאי טעמא דר׳ יוסי מפני שקדם נדרו להבקירו הא הבקירו לנדרו לא. בעון קומי ר׳ יוסי מפני שקדם נדרו להבקירו. מה בין שקדם הבקירו לנדרו. אמר לון לא עלת על דעתו לאסור מה שהבקיר. א״ר יונה הבין קשון קדמוי הא הבקר יחיד לא. והא תנינן והלה נוטל ואוכל. ור׳ יוסי אוסר. אמר לון לא עלת על דעתו לאסור מה שהבקיר: ר׳ יונה ר׳ אבא ר׳ חייה בשם ר״ש בן יוצדק המבקיר שדה לעשרה בני אדם אינו חוזר בו. א״ר יוסה אתייא כר׳ מאיר. ר׳ מנא בעי מה את אמרת לג׳ לפני ג׳. על דעת מקשי על ר׳ מאיר קשיתה על דר׳ יוסי. מה את אמרה לעשרה לפני עשרה. א״ל הבקירה בפני שני חוזר בו וחייב במעשרות. בפני ג׳ אינו חוזר בו ופטור מן המעשרות:

הדרן עלך אין בין המודר

[illegible]

אין בין המודר הנייה כו׳: לפסים. פי׳ אלפסי׳: הניית. בר״אש גרס: הנייה מאכל מהו כו׳: בקעי פיר׳ גזל. לבקע בו קורות: מבוש. מקל שמכשין בו: ווסטה. פירש בפין בברית: קוומידייא. פי׳ תכשיטין בלשון יון קחידיך: הלכה ב׳: דחנן ובני כו׳. פי׳ דפליגי התם גבי מי שהלך למדינת הים ועמד א׳ ופירנס את אשתו דחנן סבר איבד את מעותיו ובמו כן פליגי הכא גבי הפורע חובו של חבירו והסוגיא מבואר מתוך התוספת דכתובות פ׳ י״ג דף ק״ח ע״א בד״ה הא מני כו׳ ובר״ש גם דף כ״ס ע״ג הם משמע דפליג הך סוגיא אבבלי יעויין שם: להתרפות. וכתב בר״אש והא במרפא כאותו בשאין לו מי שירפ׳ אותה היינו משום דהא במחזיר לו אבידתו דפטור קא מניד עיין בר״אש דפרקין דף קי״ג ע״ג: הלכ׳ ג: יכול מקר׳ כו׳. פירוש הר״אש בפרקין דף קי״ג ע״א וגם הר״ן בפרקין: מתניא. פי׳ כ״ל הרופ׳ על כתלמידי׳ תלמידים שלא יתבטלו דהיינו שכר איסור מן מטלין שבהן: הלכה ד׳: פיסנת. פירש תרגום ירושלמי דבתר ובסג תפניטו שיאכל בתפחוי בחתך וכחלק לחלקים שנים: קונדיטון. פי׳ יין דבש ופלפלים: מליי. פי׳ מסלאי׳ כוס של מי סורם וקרדין שאם סיני תבלין ומקרין: הלכה ט: בני קצרה כו׳. פיר׳ אנשי המלבות לפי אפיטרופוס של המלך היה יוסי בן סימאי: ולא הניח כו׳. פי׳ מפני כבוד השבת: הניחו לגבאי. כלומר שבעונו נפלה הדליקה:

מראה מקום והגהות

א ע׳ כתובות פ׳ (ל״א ב׳) וב״ק פ״ט ע״ד. ב מגילה פ״א ה״ט (ע״א סע״ב). ג שם הגי׳ הניית מאכל. ד כתובות ל״ה ד׳. ה ע״ג בפרקין. ו כתובות פ״ג ה״ג וב״ק פ״י ה״ו, ע״ש. ז ק״ד בפרקין. ח כתובות שם. ט בבלי בפרקין ל״ח. י ע׳ בבלי ל״ו. ובכורות כ״ט. יא ע׳ מנות פ״ד ק״ה. יב ע׳ הר״ן ו״ל: א״ר יודן בר׳ ישמעאל. יג לקמן רפ״ה (ל״ט, א׳). יד בבלי ס״א: טו פיאה פ״ו ה״א (כ׳, ג׳) ולקמן ה״י ובבלי בפרקין ס״ג טז שבת פט״ו, ט״ו ד׳. יז תוספתא שם, פי״ד ולעיל יומא פ״א ה״ה. יח שם גירו׳ הגי׳: חד בפתי׳. יט פיאה י״ס ג׳ י״ב. כ שם בוכיה. כא בבלי נדרים מ״ג. כב מעשרות פ״א ה״א. כג ע׳ תוספתא מעשרות פ״ג. כד לעיל ה״ו.

דעתיה דר' יוחנן לוקה. על דעתיה דר' לעזר אינו לוקה. ר' בא בשם רב יהודה אפילו ביעה ומרגליתא. והן אפילו. אלא כגון ביעה ומרגליתא: תני' כשם שנדרי הבאי מותרין כן שבועות הבאי מותרות. והתני שבועו' הבאי אסורות. ר' ירמיה בשם ר' פרת כאן כמעמידין וכאן כשאינן מעמידין. אמר רבי בא אפילו תימא כאן וכאן כמעמידין כאן וכאן כשאין מעמידין. כאן במיחל שבועה על נכסיו. שבועת נכסי עלי נכסיו אסורין. הא ללקות אינו לוקה. כשם שנדרי זירוזין מותרין. כך שבועות זירוזין מותרות. עד הוא במיחל שבועה על נכסיו. שבועת נכסי עלי נכסיו אסורין הא ללקות אינו לוקה. חזקיה אמר תהן דמישתבע על תריי דינן תריי לוקה משום שבועת שוא. ר' חניי בשם ר"ש בן לקיש ההין דחמא מיטרא נחית ומר בלי קורי בריקשון לוקה משום שבועת שוא. ר' חוניא ר' יעקב בר אבון בשם ר' שמואל בר נחמן עשרים וארבע בולייות היו ביהודה וכולן חרבו משום שבועת שוא שהיא של אמת. דכתיב לשוא הכיתי את בניכם: תמן תנינן שבועה שלא אוכל ככר זו דבר שאילו בנדרין אסור ושבועות מותר. לא הדא אמרה אלא על הדא. אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים. אמר ר' בא בשם שמואל שבועה שנתן פלוני לפלוני מנה ונמצא שלא נתן מאחר שאין בידו לבא אין בידו לשעבר. אשכח תני על תרתיהון זה חומר בשבועות מבנדרין ששגגת שבועות אסורה ושגגת נדרין מותרת. ר"ש בר לקיש בעא קומי ר' בא ר' עקיבה להוסיף על דברי בי' הלל כיי דתנינן תמן עד שבא רבי עקיבי ולימד שנדר שהותר מכללו הותר כולו. א"ל מה אם תמן נדר שהוא צריך חקירת חכם את אמר נדר שבטל מקצתו בטל כולו. כאן שאינו צריך חקירת חכם לא כל שכן. ר' יוסי בשם ר' הילא משם נדה מעי שאילו הייתי יודע שאבא ואתי שם לא הייתי נודר: הלכה ג' נדרי אונסין הדירו חבירו כו'. מפני שחלה הא אם לא חלה לא. אמר ר' ירמיה דרים היא דרים אמר אסור עד שיחן. אמר ר' יוסה ולמה לית אנן פתרין לה דברי הכל כיי דמר ר' בפתים חלוקין. מה אנן קיימין אם בזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי דברי הכל אסור. אם בזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך אמרתי דברי הכל מותר. אמה ת' הילא כן אורח' דבני נשא מימור לחבריה טרופתי בייה: הלכה ד' ה' נודרין להרגין ולחרמין כו'. להרגי' בהרגי. לחרמים בשעת החרם. תני ר' יודה בן פזי בשם רבי יוחנן אם היה דבר של סכנה מותר. ר' אחא ר' חיננא בשם ר' יוחנן אם היה דבר של ישוב אסור. תני תולים בגוים ובמלכו' אבל לא בישראל שבעלי זרוע מצוין ליפול דלא יפל ויגלגל עלוהי קדמיתא. עבר ופתח על דב"ש מהו. נישמעינה מן הדא ב"ש אומרים אשתו מותרת ובניו אסורין. הדא אמרה עבר ופתח על דב"ש מותר. הוון בעיי מימר בנדרים הא בשבועות לא. אשכח תני רבי ישמעאל אומר לא תשבע בשמי לשקר. נשבע את להרגין ולחרמין ולמוכסין: הלכה ו' הרי נטיעות האילו קרבן כו'. ראה קציעות המלך ממשמשין ובאין. ראה דליקה ממשמשת ובאה ואמר הרי נטיעו' האילו קרבן אם אינן מקצצות. טלית זו קרבן אם אינה נשרפה ונקרעה. למפריע קדשי' או מיכן ולבא. מה נפיק מבינידון. נהנה מהן אין תימר למפריען קרשו מעל אין תימר מיכן ולבא לא מעל. חזקיה אמר פדיין חזרו לקדושתן. ר' יוחנן אמר פדויין פרויין. מתניתא פליגא על רבי יוחנן אין לה פדיון. פתר לה לכשיקצצו אין להן פדיון. א"ר יוסי מה דאמר חזקיה כשפדיין הוא. אבל אם פדיין אחר פקעה מהן קרושתן. מחלפה שיטתיה דר' יוסי תמן הוא אמר פדיין פקעה מהן קרושתן. וכא הוא אמר נישאת לאחר לא פקעו ממנה קידושין. לא צורכה דלא כשנתן לה שתי פרוטות אחת מכבר ואחת לכשיגרשנה מהו: הלכה ז' הנודר מיורדי הים כו'. שלא תאמר אילו ההולכים מעכו ליפו. אלא במי שדרכו לפרש. מיושבי היבשה אסור ביורדי הים. ולא סוף דבר אלא כגון אילו ההולכין מעכו ליפו אלא במי שדרכו לפרש. ולא מיושבי היבשה נדר. הדא אמרה שיורדי הים בכלל יושבי היבשה. נדר מיורדי הים לאתה שלשים יום נעשו בני יבשה תפלוגתא דרבי ישמעאל אמר אחר הנדר. ור' עקיבה אומר אחר האיסר. ובאילין מליתא צריכה: הלכה י' הנודר מן הילודים כו'. מאי טעמא דרבי מאיר הנה שני בניך הנולדים לך וכבר נולדו. מאי טעמא דרבנין הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ועדיין לא נולד: הלכה יב קונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל ואסור באומות. שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באומות כו'. ואין ישמעאל בכלל זרעו של אברהם. כי ביצחק יקרא לך זרע. ואין עשו בכלל זרע יצחק. א"ר יודן בר שלום ביצחק במקצת יצחק. ר' הונא אמר ב"ית תרי בן שהוא עתיד לנחול שני עלמות העלם הזה והעלם הבא. ר' גרשום בשם ר' אחא דרך כוכב מיעקב. ממי דרך כוכב ועתיד לעמוד מיעקב. רבי אחא בשם רבי חונא עתיד עשו הרשע לעטוף טליתו ולישב עם הצדיקים בגן עדן לעתיד לבוא והקב"ה גוררו ומוציאו משם מה טעמא אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם יי'. ואין כוכבים אלא צדיקים כמה דאת אמר ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד: הלכה יג אמר רבי יוחנן בר מריה כתיב ביום ההוא כרת יי' ברית את אברם לאמר וגו' עד ואת בריתי אקים את יצחק וגו'. שלש עשרה בריתות. ביום השמיני ימול אפילו בשבת. מה אני מקיים מחלליה מות יומת אף במילה. מה אני מקיים בשמיני ימול חוץ מן השבת. ת"ל וביום אפילו בשבת. בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהשבת שקולה כנגד כל המצות שבתורה'. בתורה דכתיב עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי. וכתיב ראו כי יי' נתן לכם את השבת. בנביאים דכתיב וימרו בי הבנים בחוקותי לא הלכו וגו'. וכתיב ואת שבתותי חיללו מאד. בכתובים דכתיב ועל הר סיני ירדת וכתיב ואת שבת קדשך הודעת להם וגו'. אמר ר' אלעזר בי ר' אבונא מצו' שבת מליא להודיעך שהוא שקולה כנגד כל מצותיה של תורה והמילה דוחה אותה. משל לשני מטרוניות שהיו באות זו על גב זו ואין את יודע אי זו גדולה מחבירתה זו שהוא יורדת מפני חבירתה את ידע שחבירתה גדולה ממנה. עין קשי' מכולם וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה. א"ר יודה בר פזי חילול השם קשה מכולן הדא הוא דכתיב ואתם בית ישראל כה אמר יי' אלהי ישראל איש גילוליו לכו עבודו ואת שם קדשי לא תחללו וגו'. ועל ידי שנתעצל משה במילה ביקש המלאך להורגו ההד ויפגשהו יי' ויבקש המיתו. א"ר יוסי חס ושלום לא נתעצל משה במילה אלא שהיה דן בעצמו ואומר אם למול ולצאת סכנה היא. ואם לשהות תיכה אמר לי לך שוב מצרימה. אלא על ידי שנתעצל בלינה קודם המילה ההד ויהי בדרך במלון. אמר רבן שמעון בן גמליאל חס ושלום לא ביקש המלאך להרוג למשה אלא לתינוק. בוא וראה מי קרוי חתן משה או התינוק. אית תניי תני משה קרוי חתן. ואית תניי תני התינוק קרוי חתן. מאן דאמר משה קרוי חתן. חתן דמים מתבק' מידך. ומאן דמר התינוק קרוי חתן. החתן כדמים את עומד לי. ותקח צפורה צר ותכרות את ערלת בנה ותגע לרגליו וגו'. רבי יודה ורבי נחמיה ורבנין. חד אמר לרגליו של משה וחרנה אמר לרגליו של מלאך. וחרנה אמר לרגליו של תינוק. מן דמר לרגליו של משה הולך נוי חובך. מן דמר לרגליו של מלאך הולך עבד שליחותך. מן דמר לרגליו של תינוק נגעה בגוף התינוק. חרף ממנו אז אמרה חתן דמים למולו. מיכן לשתי מילות אחת לפריעה ואחת לציצין. ימול בש' ערלתו אע"פ שיש שם בהרת. מה אני מקיים השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות וגו'. אף במילה. מה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין שם בהרת. ת"ל. בשר אע"פ שיש שם בהרת. על דעתיה דר' יונה דאמר מצות עשה דוחה את מצות לא תעשה אע"פ שאינה כתובה בצידה ניחא. על דעתיה דרבי יוסה דאמר אין מצו' עשה דוחה למצות בלא תעשה אלא אם כן היתה כתובה בצידה. מכיון דכתיב בשר ערלתו כמי שהוא כתובה בצידה:

חדרן עלך ארבעה נדרים

א. אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. המודר הנאת מאכל מחבירו לא ישאלנו נפה וכברה וריחים ותנור. אבל משאיל לו חלוק וטלית נזמים וטבעות וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש. מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור: ב' המודר הנייה מחבירו שוקל לו את שקלו ופורע לו את חובו ומחזיר לו אבידתו. מקום שנוטלין עליה שכר תפיל הנייה לחקדש: ג' ותורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו. ומקריב עליו קיני זבין קיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות ומלמדו מדרש הלכות ואגדות ולא ילמדנו מקרא אבל מלמד הוא את בניו מקרא וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונתן. ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה. ר' אליעזר אומר זן את הטמאה ואינו זן את הטהורה. אמרו לו מה בין טמאה לטהורה. אמר להן שהטהורה נפשה לשמים וגופה שלו. והטמאה נפשה וגופה לשמים. אמרו לו אף הטמאה נפשה לשמים וגופה שלו שאם ירצה הרי מוכרה לגוים או מאכילה לכלבים: ד' המודר הנייה מחבירו ונכנס לבקרו עומד אבל לא יושב. ומרפאהו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה וישן עמו במטה. רבי יהודה אומר בימות החמה אבל לא בימות הגשמים מפני שהוא מהנהו ומסיב עמו על המטה ואוכל עמו על השלחן אבל לא מן התמחוי. אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר: ה' לא יאכל עמו מן האבוס שלפני הפועלים. לא יעשה עמו באומן דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים עושה הוא ברחוק ממנו: ו' המודר הנייה מחבירו לפני שביעית לא יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות. ובשביעית לא יורד לתוך שדהו אבל אוכל הוא מן הנוטות. נדר הימנו מאכל לפני שביעית יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות ובשביעית יורד ואוכל: ז' המודר הנייה מחבירו לא ישאלנו ולא ישאל ממנו ולא ילוינו ולא ילוה ממנו ולא ימכר לו ולא יקח ממנו. אמר לו השאילני פרתך אמר לו אינה פנויה אמר לו קונם שדי שאיני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרין. ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין: ח' המודר

מראה מקום והגהות

א שבועות שם ותוס' נקכלתין פ"ב.
ב עי' גי' הרשב"א ז"ל במידושיו.
ג י"ג: קורי פירי בריבסון. ועי' לקמן בפ' שבועות פ' ג' ה' יוד שם הגי' הכבוכה ועיי' ערוך ערך ברכסין.
ד שבועות פ"ג, פסיקתא רבתי פכ"ב, תנחומא ויקרא ומסעות ועי' בבלי שבת ל"ג וי"ר פ"ו, והארכתי בפסק"א.
ה שבועות שם ק"א.
ו ה"ג תנב. אפילו בנדרים מותר ובשבועות אסור לא על הדא אמרת וכו'.
ז ה"ג: זה מוסר לשעבר משלבא שהמוסר לא אוכל לא אוכל מיט חייב אלא אחת ולא אכלתי חייב עכשיו, זה חומר וכו'.
ח לקמן פ"ט ס"ו.
ט לקמן פ"ח מי"א.
י לקמן פ"ה א', ועי' בבלי כ"ד.
יא תוספת' פ"ב.
יב קידושין פ"ג ה"ס (ס"ד א') ועי' בבלי בפרקין כ"ט: ור"ן שם ד"ה וועלה קשר.
יג ע' בהר"ן שם ל' ע"א.
יד ע' בבלי דפ"ט א', ולקמן פ"ה ה"ד, פי"א ה"ו ה"ט.
טו ע' בבלי ל':
טז ע' ב' סנהדרין כ"ט:
יז שמות רבה פכ"ה תנחומא ד"ה ולעיל ברכו' פ"ט ה"ה (נ"ג, ג') וע' מדרש תהלי' ל"ב ובבלי שב' קי"ח עירובין פ"ט ופירש"י חולין ה' ותוס' נ"ב קי"מ סנהדרין צ"ח, ותו"ח רדב"ז ח"ב סי' תש"נו ופנים ספירות ח"ב סי' נ"ג.
יח תולדו' ג', וע' לעיל פיאה פ"ה.
יט ע' מדרש תהלי' כ"ד וי"ר פכ"ב קהלי רבתא פ"ו ובבלי יומא פ"ו שבי' ל"ג סנהדרין ק"ז קידושין פ"ג.
כ ע' בבלי ל"א ותלמיד' שמו' ל"ג ורבה שם פ"ד ומכילתא יתרו ובפי' שבו' יהוד'.
כא ע' שבת פי"ט (י"ח פ') ויבמות פ"ח (ח' ד') וב"ר פמ"ו ודברים רבה פ"ו.
כב קלם פ"ב בבלי'

ביעה. פירש ביעה כיכר לכל: ומרגליתא. שהוא אבן טוב אינו כיכר לכל ומריך והן אפילו כו' ולקמן אבאר כל הסוגי' בשבועות דף ל"ד ע"ד: הלכה נ': בורוסתי. בפרס איכה היו נריה לראש נורסמיית: הלכה ר' ה': רלא יפל כו'. פי' שאם יתלה בו הים ויאמר שהיא של אותו שרואל בעל זרועו היום או אחר יפול כמו חרוע ונוב לא יפתח הפוכם ממנו ויגלגל עליו כל מה שתלה בשמו בזמן שעבר כך סלאתי: נדר כו. פיר' הר"א בפרקין דף קי"ב ע"ב ע"ג שנדר שהגא' יורדי הים לאחר ל' יום מהא בנכי אדם שהיו בשעת הנדר יורדי הים וקודם שהל הנדר נעשה מיושבי יבשה: הנדר. פירש אחר שעה שהנדר חל ומותר נהגאה האיסר. פירש אחר שעת האמירה שאז היה מיורדי הים ואסור בהנאתו. טליתי. פירש באלו שהולכים על הים לטייל ואינם מפליגין. לריבה רבה אם הוא מיורדי הים או לא: הלכה יב: ואין ישמעאל כו'. פי' נתקיה ומשנה כי ביצחק כו. פירש"י באותו ורע כדר: ופרי': ואין עשו כו'. ולמה מותר באומות: ממי דרך. פירש אותו הנטמא דכתיב ומפור הכוכבים כו' כה יהיה ורעך ממי ידרכו אותן הכוכבים מיעקב ועתיד בלעם כאן בא להכיא ראיה דאפילו חסידי א"ה לא יהיה להם חלק עם הצדיקים במה"ב ושהם נקראו כוכבים זהו פ"ש הכתוב ואם בין כוכבים וגו' ומצדיקי הרבים כו': הלכה יד: מצות שבת מליא. פירש מלוות דכתיב גבי שבת מלא בוזין דכתיב ואת שבת קדשך להם הודעת ומצוות וחקים וגו': עין קשה כו'. כלומר גם ע"ז שקולה ככל המצות לפנין טוכם שקשה מכולן לפי שהכופר בה כמודה בכל התורה כולה: שנתעצל בלינה. כלומר שנתעצל קלת במילה ע"י שהקדי' לינה: משה או התינוק. פירש הר"מ שמתכוין אותו בסלוה דאגונה: גר. פי' העבר מוכך תרגום עברו גוו ויש גורסי' נבי מוכך כלומר כבר כפרע חובך ולא תרפי רעו: עבר שליחותך. פי' כבר עשית שליחותך ועתה יש לך להסתלק: בגוף התינוק. דבההירתה כנגע' נגיד עלמו ותחבה ספטו ופירש רגליו מקום המילה: ב' מילות כו'. לעיל בשבת פר' ר"א דמילה דף י"ז ע"א פירשתיו: סליק פרקא:

סתם חרמין ביהודה מותרין ובגליל אסורין שאין בני גליל מכירין חרמי כהני׳. אבל אם היו מכירין סתמן מותר. הכא את אמר מותר. וכא את אמר אסור. א״ר אלעזר תרין תניין אינון. אמר ר׳ ירמיה חד תניי הוא כמאן דמר סתם חרמין לבדק הבית. כרם כמאן דמר סתם חרמים לכהנים אפילו בגליל יהא מותר. רבי יוסי בשם רבי הילא בגליל על ידי שרגילין בחרם עכן את אמר אסור. וביהודה על שאינן רגילין בחרם עכן את אומר מותר: הל׳כה ה׳ נדר בחרם כו׳. חד בר נש נדר באילין מיליא אתא לגבי רבי מאיר ושלחיה גבי רבי יודה אמר ליה אודעיה דאתית לגביי ושלחתיך לגביה. אתא לגבי רבי יודה ושלחיה לגביה רבי יוסי א״ל הודעיה דשלחך ר׳ מאיר לגביי ושלחתיך לגביה אתא לגביה רבי יוסי א״ל אין לית קדמאה מישרי לך לית תורן מישרי לך דאית ליה אם נשאלו שנשין אותן ומחמירין עליהן. חזר ואתא קומי רבי מאיר א״ל הויתה ידע דהוא כן למה לא אמרת לי בקדמיתא אמר ליה תמיתך מיקל יחמרית עלך:

הדרן עלך אילו נדרים.

א׳ ארבעה נדרים התירו חכמים נידרי זירוזין ונדרי הבאי נידרי שגגות ונדרי אונסין. נידרי זירוזין היה מוכר חפץ אמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע. והלא אומר קונ׳ שאיני מוסיף לך על השקל שניהן רוצין בשלשה דינרין. רבי אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדי׳ את חבירו שיאכל אצלו ואמר לו כל נדר שאני עתי׳ לידור הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר: ב׳ נידרי הבאי אמר אם לא ראיתי בדרך הזו כעולי מצרים. אם לא ראיתי נחש ׳כקורת בית הבד. נדרי שגגות כיצד אמר אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה שאיני אוכל ושאיני שותה ושכח ואכל ושתה. אמר קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהיכת את בני ונודע שלא הכתו ונודע שלא גנבה. ראה אותן אוכלין תאנים ואמר להן הרי הן עליכם כקרבן ונמצאו אביו או אחיו והיו עמהן אחרים בית שמאי אומרים הן מותרין ומה שעמהן אסורין. ובית הלל אומרים אילו ואילו מותרין: ג׳ נידרי אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו חלה הוא או שחלה בנו או שעיכבו נהר הרי אילו נדרי אונסין: ד׳ נודרין להרגים ולחרמים ולמוכסין שהוא תרומה אע״פ שאינה תרומה שהן של בית המלך אף על פי שאינן שלהן. בית שמאי אומרים בכל נודרין חוץ מבשבועה. וב״ה אומרים אף בשבועה. ב״ש אומרים לא יפתח לו בנדר. וב״ה אומר אף יפתח לו. ב״ש או׳ בכמה שהוא מדירו. וב״ה אומ׳ אף בכמה שאינו מדירו: ה׳ כיצד אמרו לו אמור קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי בית שמאי אומרים אשתו מותרת ובניו אסורין. וב״ה אומרים אילו ואילו מותרין: ו׳ הרי נטיעות האילו קרבן אם אינן נקצצי׳. טלית זו קרבן אם אינה נשרפת יש להן פריון. הרי נטיעות האילו קרבן עד שיקצצו טלית זו קרבן עד שתישרף אין להן פריון: ז׳ הנוד׳ מיורדי הים מותר ביושבי היבשה ומיושבי היבשה אסור ביורדי הים. שיורדי הים בכלל יושבי היבשה. לא כאלו ההולכים מעכו ליפו אלא מי שדרכו לפרש: ח׳ הנודר מרואי החמה אסור אף בסומין שלא נתכוון זה אלא למי שהחמה רואה אותו: ט׳ הנודר משחורי הראש אסור בקרחים ׳ובבעלי שיבות ומותר בנשים ובקטני׳ שאינן נקראין שחורי הראש אלא אנשים: (י) הנודר מן הילודים מותר בנולדים. מן הנולדים ר״מ מתיר אף בילודים. וחכמים אומרים לא נתכוון זה אלא במי שדרכו להוולד: (יא) הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותים מאוכלי השום אסור בישראל ואסור בכותים. ומעולי ירושלם אסור בישראל ומותר בכותים: (יב) קונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישר׳ ואסור באומות. שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באומות. שאיני נהנה לישראל ׳לוקח ביתר ומוכר בפחות. שישראל נהנין לי לוקח בפחות ומוכר ביתר אין שומעין לו שאינו נהנה להם והם לי יהנה לאומות: (יג) קונם שאיני נהנה לערלים מותר בערילי ישראל ואסור במולי אומות העולם. שאיני נהנה למולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי אומות העולם שאין הערלה קרויה אלא לשם הגוים שנאמר כי כל הגוים ערילים וכל בית ישראל ערלי לב. ואומר והיה הפלשתי הערל הזה כאחד מהם. ואומר פן תשמחנה בנות הפלשתי׳ פן תעלוזנה בנות הערילים. רבי לעזר בן עזריה אומר מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הרשעים שנאמר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב: יד רבי ישמעאל אומר גדולה מילה שנשלש עשרה בריתות נכרתו עליה. רבי יוסי הגלילי אומר גדולה מילה שהיא דוחה שבת החמורה. ר׳ יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שלא נתלה למשה הצדיק עליה מלא שעה. ר׳ נחמיה אומר גדולה מילה שהיא דוחה את הנגעים: טו ר׳ אומר גדו׳ מיל׳ שכל המצות שעש׳ אברה׳ אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והיה תמים: טז דבר אחר גדולה מילה שאילולא היא לא ברא הקב״ה את עולמו שנאמר כה אמר יי׳ אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי. דבר אחר גדולה המילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה שנ׳ הנה דם הברית אשר כרת יי׳ עמכם על כל הדברים האלה:

פרק שלישי.

הלכה א. ארבעה נדרים התירו חכמים כו׳. וכל הנודרים ׳לאו חכמים הן שהן מתירין. כתיב וידבר משה אל ראשי המטות ׳תלה הפרשה בראשי המטות שיהו מתירין נדרי העם. רב יהודה בשם שמואל לא יחל דברו הוא אינו מיחל דברו הא אחר עוש׳ דברו חולין. ואי זה זה חכם שמתיר נדרו. חנינה בן אחי רבי יהושע אומר נשבעתי ואקיימה פעמים שאינו מקיים רבי יהושע אומר אשר נשבעתי באפי נשבעתי חוזר אני בי. וכל הנדרי׳ חכמים הם שהם מתירים ותנינן ארבעה נדרים התירו חכמים: ה׳ לעזר בשם רבי חייה רובה אילו אינן צריכין היתר חכם. רב ושמואל תריהון אמרין אילו הן צריכין היתר חכם. התיב איסי והרי לא מצינו פתח לנדרים אלא מיכן. א״ל שמואל חזר עליה מותנא. מתניתא פליגי על איסי ׳אף זה יכול להפר נדרו שלא על פי חכם. פתר לה כל הנודרים צריכין פתח ממקום אחר. ואילו פתחן בצידן. א״ר זעירא הדא דאת אמר כשאינן מעמידים. אבל אם היו מעמידין צריכין היתר חכם. הרי זה מעמיד וזה אינו מעמיד מאחר שבטל אצל זה יבטל זה. תלמידוי דרבי חייה בר לילייני א״ר יוחן שאילו היה אומר זה בסלע וזה אומר ליתן לו בשלש וזה אומר בשקל מעמיד מאחר שביטל דינר וזה על זה יבטל עד דינ׳ אחר אצלו. ויתנו לו בשנים. א״ר אמי מאן תנא נידרי זירוזין רבי טרפון ׳דו פתר לה במעמידין. א״ר בא תיפתר דברי הכל שאין מעמידין אין תימר במעמידין ניתני רבי אליעזר בן יעקב ור׳ טרפון שניהן אמרו דבר אחד: אית תניי תני הרוצה אית תניי תני אף הרוצה. מאן דמר הרוצה מסייע לרבי בא ׳מאן דמר אף הרוצה מסייע לר׳ אמי. רבי פדת בשם רבי יוחנן מאן תנא נידרי זירוזין רבי טרפון. כיני מתניתא כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר בשלא התנה אבל אם התנה ׳אע״פ שאינו זכור. בנדרים אבל בשבועות תניי ׳בנדרים ואין תניי בשבועות כהדא דתני ׳שבועת הדיינין כתניין שבלבינו לא כתניין שבלבכ׳. אמר רבי יודה כתניין שבלבו הוא משביעו. ולמה הוא מתנ׳ עמו מפני ההדיוטו׳ שלא יאמרו יש תניין בשבועות. תני ר׳ חנניה קומי ר׳ מנא והא כתיב כי את אשר ישנו פה. מה את שמע מינה א״ל מה דורות הבאים אחריו אין בלבן תניי אף אנו אין בלבינו תניי: הלכה ב׳ נדרי הבאי וכו׳. איפשר שלא עבר בה כעולי מצרים. ׳אלא כן אנן קיימין בראייה אחת. והא לולייטום מלכא כד נחת לתמן נחתת עימי׳ מאה כ׳ ריבוון. אלא אכן אנן קיימין בראייה אחת. והא תויה דשבור מלכא בלע גמלין בלע קברין כד בעי מיקטלוניה מלון פחלץ של גמלין תבן ויהבון בון גומרין ובלען ומית. א״ר יודה בר פזי אנא חמי׳ משך דחיוי עבד אורי על שמני מססטולא. א״ר שמואל בר יעקב אנא חמית משך חיווי סליק ברזיין לסלכותא. שמאל אמר במרובע אין תימר כשאינו מרובע למה לי גדול אפי׳ קטון. א״ר מתניה לית אורחין דהדין תנייה מתפיס אלא מילה רובא. תדע לך שהוא כן דתנינן גמל פורח באויר. מיתני עכבה פורת באויר. תני רשב״ג אומר ׳אין מרובע משסה ימי בראשית. התיב רבי ברכיה והתנינן ׳נופה של כורת כורים האיטלקי מרובע. אמר ר׳ בימנא כל גרמא רא דלית הוא מרובע. ולמה תנינן מרובע ירבענה הוא. והוא כנעה מלי קטרין. והא ארכובה דיעלא עגיל הוא מלמטה אית דבעי מימר לא אמר רבן גמליאל אלא בבריות. ותני בן מרובע באוכלין אין מרובע בבריות: שוא ושקר שניהם נאמרו בדיבור אחד מה שאי איפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע. ׳זכור ושמור שניהם בדבור אחד נאמרו ׳מה שאי אפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע. מחלליה מות יומת ושני כבשים בני שנה תמימים נאמרו בדיבור אחד מה שאי איפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע. ערות אשת אחיך לא תגלה. יבמה יבא עליה שניהן נאמרו בדיבו׳ אח׳. ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה אחר. וכל בת יורשת נחלה שניהן נאמרו בדיבור אחד. גדילים תעשה לך. לא תלבש שעטנז שניהן בדיבור אחד נאמרו. וכן הוא אומר אחת דיבר אלהים בדיבור שתים זו שמענו. ׳וכתיב הלא כה דברי כאש נאם יי׳ וכפטיש יפוצץ סלע: שבועת שוא כנשבע לשנות את הידוע לאדם. שבועת שקר כשנשבע ומחליף. או זהו שוא ואי זהו שקר. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן ידוע לשנים זהו שבועת שקר לנ׳ זהו שבועת שוא. רבי חילא בשם ר״א אפילו ידוע לשנים ואחד בסוף העולם מכירו שבועת שוא הוא מה נפק מן בינידון שנה בו בפני שנים והשליכו לים ׳בו משום שבועת שוא. על דעתיה דרבי יוחנן אינו לוקה. על דעתיה דרבי לעזר לוקה. התרו בו משום שבועת שקר. על

פירוש

:-ל. כמו והכא: תרין ...ין. פירש תרי תנאי פליגי בה וכל חד מסייע לנפשי׳: סליק פרקא: ד׳ נדרים התירו חכמי׳ כו׳: פעמים שאינו מקיים. והיינו כשנשאל על שבועתו דאי לאו הכי מאי ואקיימה דקא משבח ביה דוד: באפי נשבעתי כו׳. פירש׳ מדקאמר באפי משמע יכול לשאול עליו שמתחרט אפי׳ וכעסי נשבעתי ולא מדעת גמורה ולפיכך יש ללמוד מכאן דבדברי אונסין אינם צריכין היתר חכם מפסוק: הלכה ב׳ קבי״ן. במנחות דף ל״ד ע״ב ובערוך קרובן פירש עגלות וכן הוא לקמן: חריין. בערך: פחלץ. פי׳ עורות: משך. פי׳ עור: אור. פי׳ עורה: עמני. נ״ל חמני: מססטולא. פי׳ הוא כמין ספל גדול ממפין אותו כעור של כתם לנוי: בריזין. נ״ל קרונן דמלכותה: במרובע. פי׳ אפלה כתם מרובע בקורת בית הבד שהוא מרובע: וסמיך: אין תימר כו׳. והנ״ל אין מיפר מרובע לפה כו׳ פירש׳ מפוס הכי בקרא הבאי מסו׳ דמפר מרובע פה לי גדול ופה לי קטן ומשני רבי מתניתא דמירסה דתנא לפיתני בנגד גדול: מרובע. מקום הנרים תשע עשׂבו׳ מקום עשבה ד׳ אמרות כמלפו ל״ו אמרות: כנעה. פי׳ מין אילן גידלו מרובע. ושכני מלי קטרין. כלומ׳ מיב הגלל ממיטותי כמין קשרי׳ עגול אותו והדר פריך: והא ארכוב׳ דיעלה שגול היה הוא מרובע ומשני: עגל כו׳. ועיין לעיל נפרק מתר דמעשרות דף כ״ב ע״ב: ארכובה. פי׳ עגיגה דפילא: שוא ושקר כו׳. נ״ל יפה מולה הארוך בפלפלו בזה הענין ומפלא קלר שמתחרע עליו יעויין שם: יפוצץ סלע. פי׳ והרשינן מיניה בבבלי פרק ר״ע מה פטיש מתחלק לכמה ניצולים אף דברי תורה בו מיתור אחד כמקצו כמה טעמים:

מראה מקום והגהות

א עי׳ בבלי י״ט. ב לעיל פ״ה ה״א (ל״ו ג׳) ג עי׳ לקמן פ״ט ה״א (מ״א ג׳) בפרמ׳ מקו׳ ע״ד מקלו של ר״מ. ד כמו פוחל׳גמלי׳ (כלים פכ״ד). ה שבועות פ״ג פ״ס. ו י״ם מין תולע׳, כמו והבכה שנת בוא׳(פר׳ פ״ט). י עי׳ מנות פ״ג סי״ג. ח עי׳ בתו״ע בסכיות. ט לקמן נ״ט א׳. י עי׳ פרקי דר״א פכ״ט. יא חגיגה פ״א ה״ח (ע״ו, נ׳). יב לקמן רפ״ט (פ״ט, ב). יג לקמן פ״א קי״ט. יד עי׳ כז׳פ״ה פ״ו. טו ש מסכין ל׳ בא לדר׳ אמי. טז עי׳ בבלי כ״ג. יז מיר פ״ח ה״א (כ״ו א׳) ושבועו׳ פ״ג ה״א. יח סוטה פ״ז ה״א (כ״א נ׳) ושבועות רפ״ו. יט שבועות פ״ג ה״ח. כ מעשרות כ״ג א׳, תוספתא שם פ״ג, ולקמן שבועות ל״ד ד׳. כא נגעים פ״ו. כב עי׳ בבלי יומא ס״ג וספרי תלא פיסקא רל״ג ת״ר פכ״ח. כג עי׳ שם ובבלי שבועות כ׳: ומכילתא יתרו פ״ז וספרי בפלג׳ פס״ג ורבה שם. כד נ״ל: והתרו בו.

שארם מקדיש לשמים בלשון קונם· ר' ירמיה בעי דבר שהוא משמש לשם חולין ולשם קרבן מהו לומר עמו כו· והא תנינן קונם קונסח שמח. והא תנינן שבוחח שפותי שמה והא תני בר קפרא חרם לא חספא הוא·[a] אמר ר' זעירא לשון גבוה הוא האומר לחהם תלא יזרח: ר"ש בן לקיש אמר לשון אומות הוא כגון אילין √ניוותאי דינון קריין לחספא כספא· אמר ר' יוסי נראין הדברים במקומות אחרים אבל במקום שקוראין·לנזיר מיק בן אני אומר מיר פסילים לא יהא נזיר מיתני שבותה שקוקה: תני ר' חייה [ב]שבוקה שקוע' שקותה· נדר דנדר במוהו כמומי. דנדר משה ויואל משה· דבי יונה בעי ולמה לינן אמרין במומי דמדר שאול ויואל שאול· יםינא הרי זו שבועה· שמאלא הרי זו שבועה· אמר ר' מתניה דכתיב וירם ימינו ושמאלו השמים וישבע בחי העולם: הלכה ג' לא חולין לא אוכל לך כו'· הא מה דנא אכיל מן דילך לא יהו חולין אלא קרבן לא כשר לי אלא למזבח· לא דכי לי אלא לטובה. טהור למזבח ולא לי טמא לי ולא למזבח· כשר דכי מטהור וטמא לא כשר לא דכי מלטהר וטמא· פיגול. לא שנייה הוא פיגול של עולה היא פיגול של שלמים· נותר של עולה [ג]יהיה לו שעת כושר· נותר של שלמים (לא) היה לו שעת כושר· אמר הרי עלי כנותר של שלמים מהו [ד]כאימרה ר' יוחנן אמר כאומר תמורה· תמן אמרינן כוולד חטאת. ר"ש בן לקיש אמר כאילו של אברהם אבינו· תני רבי חייה מסייע לר"ש בן לקיש [ה]כאימרא דלא ינק מן יומוהי· על דעתין דרבנין דתמן ניתני כשרה· אמר רבי אבין על דעתיה דר"ש בן לקיש ניתני כקרבנות המזבח. אמר ר' יוסי בי ר' בון על דעתיה דר' יוחנן ניתני כרישון מזבח המנומי והמטורה כרירים של עצים כרידים של קרבנות כעצים כשני גיזירי עצים· כאישים כשלהביות של אש· כמזבח כקרבנות המזבח· כהיכל כקרבנות דהיכל· כירושלם כקרבנו' ירושלם. ·נדר באחד מכל משמשי מזבח כגון כף ומחתה ומזרק· ר' יודה אומר [ו]האומר כירושלם לא אמר כלום שלא נתכוון זה אלא לעצים ולאבנים שבה· כתורה הרי זה מותר· בקדושת תורה בכתוב בה הרי זה אסור· בקרבנות וכתובין שבה· אית תניי תני בתורה ובכתוב בה הרי זה מותר. ר' אבין בר כהנא אמ' דר"ש הוא. [ז]אמר רבי יוחנן דברי ר"ש נמצא שאין בידו חיטין ופטור על השאר· אמר ר' יוסי דברי הכל היא. כתורה כקדושת תורה. ככתוב בה כקדושת כתוביא: הלכה ד' האומר קרבן עלה ומנחה כו'· כל עמא מודיי חקרבן מותר בקרבן אסור· מה פליגין קרבן· ר' יוהה אומר האומר קרבן כאומר הקרבן והוא מותר. ורבנין אמרין קרבן באומר כקרבן והוא אסור. אמר להן ר' יודה אין אתם מודין לי כאומר שבועה כאומר השבועה והוא אסור· וכא האומר קרבן כאומ' כקרבן והוא מותר· ורבנן מטילין אותו לחומרין האומר שבועה כאומר השבועה והוא אסור וכא האומר קרבן כאומר בקרבן והוא אסור· חליל החליל לחליל כחליל בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר. לחולין שאוכל לך אסור· חולין שאוכל לך מותר: ר' יסא בשם רבי יוחנן דברי ר"מ [ח]ממשמע לאו את שומע הין· לא קרבן.מה דלא נא אכיל מן דילך הא מה דנא אכיל מן דידך [ט]חולין הוא לית הוא קרבן· חילופי עליך דיבורי עליך לא אמר כלום· למה שמתפסים את הנדר בדבר שאין בו ממש· נדר נדר מה נדר שנ' להלן דבר שאין בו ממש· אף נדר שנאמר כאן דבר שאין בו ממש· עיני רואה לך. אזני שומעת לך אסור. את אומר ידי עושה עמך אסור· חרש עמו בקרקע עד כמה הוא אסור עמו כדי שכרו או עד כדי הניית קרקע· גרף עמו בתנור עד כמה הוא אסור עד כדי שכרו או עד כדי הניית תנור:

חדרן עלך כל כינויי נדרים·

א. אילו נדרים מותרין חולין שאוכל לך כבשר חזיר כע"ז [י]כנבילות כטריפות כשקצים כרמשים כחלת אהרן וכתרומתו מותר· האומר לאשתו הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר שלא יקל את ראשו לכך· קונם שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך. האומר לאשתו קונם שאיני משמשך הרי זה בלא יחל דברו· שבועה שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך אסור: ב' קרבן לא אוכל לך וקרבן שאוכל לך לא קרבן לא. אוכל לך מותר· שבועה לא אוכל לך שבועה שאוכל לך לא שבועה לא אוכל לך אסור· זה חומר בשבועות מבנדרים. וחומר בנדרים מבשבועות· כיצד אמר קונם סוכה שאיני עושה לולב שאיני נוטל· תפילין שאיני נותן בנדרים אסור [יא]ובשבועות מותר· שאין נשבעין לעבור על המצוה: ג' יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל אחת ואחת· שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת· סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל· כיצד אמר הרי עלי כבשר מליח וכיין נסך אם של שמים נדר אסור ואם של עז מותר. ואם סתם אסור. הרי עלי כחרם אם כחרם של שמים נדר אסור ואם של כהנים מותר ואם סתם אסור· הרי עלי כמעשר אם כמעשר בהמה נדר אסור ואם של דגן מותר· ואם סתם אסור· הרי עלי כתרומה אם כתרומה הלשכה נדר הרי זה אסור ואם של גורן מותר ואם סתם אסור דברי ר"מ· וחכמים אומרים סתם תרומה ביהודה אסורה ובגליל מותרת שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלישכה. סתם חרמים ביהודה מותרין ובגליל אסורין שאין אנשי הגליל מכירין חרמי כהנים: ה' נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים. נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים· הרי עצמי קרבן ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהינחתי לי לחיות נודר בו· קונם אשתי נהנית לי ואמר לא נדרתי אלא מאשתי הראשונה שגירשתי על כולן אין נשאלין עליהן· ואם נשאלו עונשין ומחמירין עליהן דברי ר"מ· וחכמים אומרים פותחין להן פתח ממקום אחר ומלמדין אותן כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים:

פרק שני

הלכה א. אילו נדרים מותרין כו'· לי' אין אדם אומר עליו דבר אלא שהוא ליי'· תני דבית רב פליג מניין לנדרים שהן מותרין לך מן השמים ובני אדם נוהגין בהן באיסור שלא תהא נודר ומבטל ת"ל לא יחל דברו שלא יעשה דבריו חולין· הוון בעיי מימר כגון הקרבן כשבועה הא כשאר כל הדברים לא· אתא מימר לך אפי' בשאר כל הדברים· לאסור אסר על נפשו· אית תניי תני על נפשו לא על אחרים· אית תניי תני אפילו על אחרים·[יב] הוון בעי מימר מאן דמר על נפשו לא על אחרים לוסר נכסיו של אחרים· ומאן דמר אפילו על אחרים לוסר נכסיו על אחרים· הא ניכסי אחרים עליו לא· האומר לאשתו הרי את עלי כאימא· כיאתך עלי כביאת אימא· כבשר אימא לא אמר כלום· אמר הבכר הזה עלי כביאת אימא מהו. נישמעינה מן הדא האומר לאשתו קונם איני משמשך. רב אמר אסור· ושמואל אמר מותר· מה מקיים שמואל בלא יחל דברו כאילו כל יחל דברו· רב כדעתיה תניי דבית רב פליג מניין לנדרים שהן מותרין לך מן השמים ובני אדם נוהגין בהן באיסור כדי שלא תהא נודר ומבטל ת"ל לא יחל דברו. שלא יעשו דבריו חולין· שבועה [יג]שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן מיד· שבועה שלא אוכל ג' ימי' ממתיני' אותו עד שיאכל ומלקין אותו: הלכה ב' קרבן לא אוכל לך כו'· ולמה לא תנינן שבועה שלא אוכל לך מותר· אלא בנין דתנינן חומר בשבועות מבנדרים· וסברנן מימר שבועה לא אוכל לך דברי חכמים אסור לפום כן לא תנינן· הרי הוא קרבן הרי הוא לקרבן. הרי הוא כקרבן מותר. הרי הוא שבועה· הרי הוא לשבועה. הרי הוא כשבועה אסור. זה חומר בשבועות מבנדרי'. וחומר בנדרי' מבשבועו' כיצד או נפש כי תשבע לבטא בשפתים· להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות· יצא דבר של איסור כדבר של מצוה· הוון בעיי מימר שוגג הא חמיד לא· אשכח תני ר' ישמעאל אומר ככל היוצא מפיו יעשה לא הוצא מפי שמים· √ומר אף בהקדש כן· [יד]ר' יוסה בשם ר' הילא שכן אדם מקדיש סוכתו לשמים: הלכה ג' יש נדר בתוך נדר כו'· ר' יוסי בעי [טו]שבועה שבועה שבועה שלא אוכל ואכל· אמר ר' יוסי בי רבי בון נישמעינה מן הדא שבועה שלא אוכל ככר זה שבועה שלא אוכל שבוע' שלא אוכל ואכל· אינו חייב אלא אחת מפני שאמר זו. הא אם לא אמר זו חייב על כל אחת ואחת. אבימי אחוי דחיפה אמר [טז]שמשית בנדרי' שמשית כשבוע'· בעי חיפה מיכדקוניה הוו לפניו ה' ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זו· וחזר ואמר שנים אילו· וחזר ואמר ג' אילו· וחזר ואמר ד' אילו· וחזר ואמר חמשה אילו· ואכל את הראשון מהו· אל חייב על כל אחת ואחת· אל אינו חייב אלא אחת מכיון שהזכיר עליו שבוע' עשאו כנבילה מיכן ואילך כמיחל שבוע' על האיסורין. ואין שבועות חלות על האיסורין· חזר ובדקיה הוו ה' ככרים ואמר שבועה ה' ככרים האילו· וחזר ואמר ד' אילו· וחזר ואמר ג' אילו· וחזר ואמר שנים אילו· וחזר ואמר אחד זה. ואכל את כולן· אל אינו חייב אלא אחת· אל חייב על כל אחת ואחת· אילו מי שאמ' שבועה שלא אוכל חמשה ואכל ארבעה שמא אינו פטור. א"ר יוסי מסתברא כאחוי דחיפ' באחרית'· ודחיפה בקדמיתא: הלכה ד' סתם נדרים להחמיר כו'· הוון [יז]בעי מימר מלוח לעולם הא לשעה לא. אמר ר' יוחנן מן מה דתנינן הרי עלי כבשר מלוח וכיין נסך· הדא אמרה מלוח לשעה מלוח הוא· אי זהו מלוח לשעה כיי דתני [יח]כיצד הוא עושה נותן את האיברים ע"ג המלח והופכן· אמר אבא מרי שנייא היא שאם משהא הוא אותן שהן נמלחין· ויידא אמרה דא דמר ר' חייה בר אבא [יט]הנוטל זתים מן המעטן טובל אחד אחד במלח ואוכל הדא אמרה מלוח הוא לשעה מלוח הוא· הרי עלי כתרומה אם כתרומה הלשכה נדר אסור הא כתרומת תודה מותר· ואם של גורן מותר. הא כתרומת תודה אסור· הכא את אמר אסור והכא את אמר מותר. נישמעינה מן הדא [כ]כחלת אהרן וכתרומתו מותר· הא כתרומת תודה אסור: וחכמי' אומרים סתם תרומה ביהודה אסורה ובגליל מותרת· שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה. אבל אם היו מכירין סתם אסור·

פירוש

ניוותאי. פי' שפלות' דדינן כמו דלעיל: דנדר משה כו'· עיין הסוגי' בפי' רש"י והר"ן על זאת הענין בפרקין כי האריכו לפעניהם בשפי דקדקי' לשון נדר נכי בפוהי שהי' לשון שבוע' דה"ל לפיתני שבותה שקוק' כמוהי ע ש: הלכה ג: הא מה דנא כו'· נראה דצריך לגרוס בכאן לחולין לא אוכל לך בג"ום כלומר לחולין יהי' מה שלא אוכל עמך הא מה שאני אוכל עמך לא יהיה חולין כו' א"כ לחולין בפ"תח שהוא כמו לא חולין ולפ"ז צריך לגרוס לא חולין שאוכל לך כמו בבבלי דפרקין ע"ש כי ש ליישב הגירסא שלפנינו דה"ק לא חולין יהיה מה שאני אוכל עמך אלא קרבן ולפיכך שבועה שלא אוכל לך וכן פי' הרמב"ם בפירוש המשניו' אשר לו: כנותר של עולה· עיין בתוספ' דפרקין דף כ"ד ע"ד לפום ריהטא נראה דנוסחא אחרת היה לפניו: סליק פרקא: אלו נדרים כו': הלכה ב: מה הטבה רשות. פי' שאוכל שאשתה שנשבע לדבר שהוא רשות אף הרעה רשות ולקמן בשבועות הנוסחא הכי הוא אוליה כשבע להרע לאחרים שיהא פטור כההיא דנשבע דלא פיתן לחבריה מיכל ומתיה מפרפר ויהיב ליה וה"פ לאפוקי הנשבע להרע לאחרים כגון שלא יתן לחבריה לאכול והיא שע"י כן ימות וכתן לו שהי' פטור וזה אומר כפי נכאן יצא דבר איסור: הלכה ג': שמשית כו'· פי' שמשתי כל צרכי בעסק ליסוד נדרי' כמו גדולה שימוש' יותר מלימודה: חיפה. פי' שם חכם: בעי מבדקוניה. פירש ערגה לבדקו בשאלות: הלכה ה' המעטן. פי' כלי שכובשים בו זתים·

מראה מקום ותנחות

[א] נזיר פ"א (ה"א ס')
[ב] ע' תוספתא בפרקין ובבלי √י': ונזיר ג'. ה"ג: לא הזוכר.
[ג] ע' בבלי י"ב.
[ד] בב"ר פכ"ה ,,תני בר קפרא".
[ה] ע' בבלי י"ם.
[ו] שבועו' פ"ב ה"ד.
[ז] שבועות פ"ד ה"י וע' בבלי שם ל"ו ובפרקין י"ח.
[ח] ה"נ: לית הוא חולין אלא קרבן.
[ט] במשנה' בבבלי: כעורות לבובין (ע' ע"ז פ"ב ס"ג).
[י] לעיל ל"ו ג'. וע' שבועות פ"ג ס"ח.
[יא] ע' בבלי ס"ז.
[יב] בבלי ט"ו.
[יג] ע' חקורים פ"ו.
[יד] שבועות פ"ג ה"ח וע' לעיל יומ' פ"ח (ס"ה ה').
[טו] שם פ"ג ה"ז, וע' בבלי שם כ"ח.
[טז] לקמן ל"ם ג'.
[יז] ע' מנחות כ"ד.
[יח] מעשרות פ"ד.
[יט] בפרקין ס"ח.

מסכת נדרים

א כל כינויי נדרים כנדרים. חרמי' כחרמי' שבוע' כשבועו' נזיר' כנזירות. האומר לחבירו מודר אני ממך מופרש אני ממך מרוחק אני ממך. שאני אוכל לך שאיני טועם לך אסור. מנודה אני לך ר' עקיבה היה חוכך בזה להחמיר. כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה כנדרי כשרים לא אמר כלום. כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן:

ב האומר קונם קונח קונס הרי אילו כינויין לקרבן. חרק חרך חרף הרי אילו כינויי' לחרם. נזיק נזיח פזיח הרי אילו כנויים לנזירות. שבותה שקוקה נדר במוהי הרי אילו כינויים לשבועה: **ג** לא חולים לא אוכל לך לא כשר לא דכי טהור וטמא נותר ופיגול אסור. כאימרא כדירים כעצים כאישים כמזבח כהיכל כירושלם נדר באחד מכל משמשי המזבח אע"פ שלא הזכיר קרבן הרי זה נדר בקרבן. רבי יהודה אומר האומר ירושלם לא אמר כלום: **ד** האומר קרבן עולה ומנחה חטאת תודה ושלמים שאינו אוכל לך אסור ור' יהודה מתיר. הקרבן כקרבן קרבן שאוכל לך אסור. לא קרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר. האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך וידי עושה עמך ורגלי מהלכת לך אסור:

פרק ראשון

הלכה א. כל כינויי נדרים כנדרים כו'. כתיב איש כי ידר. מה ת"ל נדר. אלא מיכן שכינויי נדרים כנדרים. או השבע מה ת"ל שבועה. אלא מיכן שכינויי שבועות כשבועות. אך כל חרם מה ת"ל יחרים. אלא מיכן שכינויי חרמים כחרמים. נדר נזיר. מה ת"ל להזיר. אלא מיכן שכינויי נזירות כנזירות. עד כדון כר' עקיבה דאמר לשונות ריבויין הן. כר' ישמעאל דאמר לשונ' כפולין הן והתורה דיברה כדרכה. הלוך הלכת נכסף נכספתה גנב גונבתי מגלן. איש כי ידר נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו. מה ת"ל ככל היוצא מפיו יעשה. אלא מיכן שכינויי נדרים כנדרים. וכינוי שבועה כשבועה. ומניין שכינוי חרמים כחרמים. נדר נדר מה נדר שנ' להלן כינוי נדרים כנדרים וכינוי שבועה כשבועה. אף נדר שנ' כאן כינוי חרמין כחרמין. ומניין שכינויי נזירות כנזירות נדר נדר. מה נדר שנ' להלן כינוי שבועה כשבועה אף נדר שנ' כאן כינוי נזירו' כנזירות. מה מקיים ר' עקיבה ככל היוצא מפיו יעשה מיכן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו. ולית ליה לרבי ישמעאל בן כולה מן תמן אית ליה מיכן שכינוי נדרי' כנדרים וכינוי שבועות כשבועות. אית ליה מיכן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו. מה מקיי' ר' ישמעאל נדר נזיר להזיר. מיכן שאד' קובע עליו נזיר' בתוך נזירותו ולית לר' עקיבה כן. אית ליה כולה מתמן אית ליה. מיכן שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותו. והלא הערכין והחרמין והתמורו' וההקדישו' בפרשה הוו ולא תנינן כינוי ערכין וכינוי תמורות והקדשות. ואילו תנינן מה הוינן מיתני ערפין ערצין ערקין. תמפה תמרנה תמוקה. הנדר תנוד הגרם ניחא כמאן דאמר סתם חרמי' לבדק הבית. ברם כמאן דמר סתם חרמי' לכהנים. ולמה לא תנינן כינוי תרומה. ואילן תנינן מה הוינן מיתני תרופה תרוצה תרוקה: ר' יעקב בר אחא אמר איתפלגון ר' יוחנן ורבי אלעזר דר' יוחנן אמרי' לוקין על האיסרות ר' אלעזר אומר (אין) לוקין. א"ר יעקב בר אחא בך משיב ר' יוחנן את ר' אלעזר על דעתך דאת אמ' (אין) לוקין על האיסרות. והא תנינן המודר הנייה מחבירו ונכנס לבקרו לא יכנס. א"ר ירמיה שנייה היא חמן מפני דרכי שלום. ר' יוסי בעי אם מפני דרכי שלום אפי' כשבוע' יהא מותר. ותנינן נדרים אסור ושבועות מותר. אי זהו איסר ככר זה עלי כיום שמת בו אבא כיום שנהרג בו פלו' כיום שראיתי ירושלם חריבה זהו איסר שאמרה התורה. ר' בא בשם רבי יוחנן ורב תריהון אמרין והוא שיהא נודר באותו היום. רבי יוסי בעי אם בשהוא נודר באותו היום למה לי איסר יאסר באותו היום איסר זו שבועה מבטא זו שבועה. אם אומר את איסר זו שבועה חייב על כל איסר ואיסר ועל כל שבועה ושבועה אם את אומר אסר מין שבועה חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו: אסר זו שבועה והאמר אם אומר את כן. א"ר אלעזר תרין תניין אינון. א"ר ירמיה חד תניי הוא אמרו כלשון נדר את תופסו בלשון נדר. אמרו כלשון שבועה את תופסו כלשון שבועה. אסר הרי הוא על ידי את תופסו בלשון נדר. אסר ואיני טועמו את תופסו במקום שבועה. אם אומר את אסר מן שבועה חייב על כל איסר ואיסר ועל כל שבועה ושבועה. א"ר יוסי לא אתייא אלא כהמשה ככרין אכל ככר אחד מכיון שהזכיר עליו שבועה עשאו כנבילה מיכן ואילך במיחל שבועו' על האיסרין ואין שבוע' חלי' על האיסרין. א"ר חנניה אפי' בככר אחד אתייא היא כהדא דתני זה חומר לשעבר מלבא שאם אמר לא אכלתי לא אכלתי חב על כל אחד ואחד. לא אוכל לא אוכל אינו חב אלא אחת אם אי' את אין אסר מין שבועה חב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו: א"ר יוחן והוא שהזכיר נדר ואחר כך הזכיר שבועה. אבל אם הזכיר שבועה ואח"כ הזכיר נדר נדרין חלין על האיסרין ואין שבועות חלות על האיסרין. ר' יוסי פתר לאסור אסר הרי הוא עלי אסור הרי עליו אסר אסור. שבועה הרי הוא עלי אסור הרי עליו בשבועת אסור. א"ר יודן בנדרים אסור ובשבועות מותר. אסר הרי עלי אסור הרי עליו אסר אסור. שבועה הרי עלי אסור הרי שבועה עליו מותר: מודר אני ממך רבי יוסי בן חנינה אמר שניהן אסורין זה כזה כמאן דאמר ואנא מינך. אמר הככר הזה נדור ממני ואנא מינה. תריני נדור מככר זה והוא ממני והוא הזמך היא ממך. אמר היא הרי אני לך היא הרי אני עליך היא הרי את לי היא והרי את עלי: תני כלוי אני ממך פרוש אני ממך. רבי ירמיה בעי ולמה לא תנינן נטול. אמר ר' יוסי ותניתה בסופה ונטולה אני מן היהודים. שאני אוכל לך שאני טועם לך. רבי לעזר בשם רבי הושעיה תופשין אותו משם יד לקרבן. ר' בון בר חייה בעי אם אמר לא אוכל לך תופשין אותו משם יד לשבועה. א"ר יוסה אורחיה דבר נשא מימר קנתה דכולכה דילמא כולכה דקנתה: מנודה אני לך ר' עקיבה היה חוכך בזה להחמיר. לוסר את כל נכסיו כמה דאת אמר יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה. מה עבדין לה רבנן. תומר הוא בנידוי ביד: כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה. שמואל אמר לצדדין היא מתני' או בנזיר או בקרבן או בשבועה. רבי זעירה אמר נזיר בשלשתן. א"ר אבין מאן דבעי מיפתור הדא דר' זעירא כיני. היה לפניו אשכול אחד ובא אחד ואמר הרי עלי שבועה הרי עליו שבועה ובא אחר ואמר הרי עלי קרבן. הרי עליו קרבן. ובא אחר ואמר הרי עלי שבועה הרי עליו שבועה. ובא אחר ואמר מה שאמרו שלשתן עלי לא (עליו קרבן) נמצא זה נודר בנזיר ובקרבן ובשבועה: תני וכנדבותם לא אמר כלום. הדא אמרה שהרשעים מתנדבין מכיון שתתנדב אין זה רשע. מתני' דר' יודן דתני בשם רבי יודן טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם. טוב מזה ומזה שלא תדור. ר"מ אומר טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם טוב מזה ומזה נודר ומשלם. וכן הוא אומר נדרו ושלמו לאלהיכם: כיצד הוא עוש' על נדבה מביא כשבתו לעזרה ואומר הרי זה עולה: ר' אבין א"ר יהודה פתח אילו הייתי יודע שהנודר נקרא רשע נודר הייתי. אמר רבי ינאי מוקש אדם ילע קודש ואחר נדרים לבקר. התחיל לנדור פינקסו נפתחת. ד"א מוקש אדם ילע קודש ואחר נדרים לבקר. איחור נדרים. אחרי אדם את נדרו פינקסו נפתחת. מעשה באחד שאמר הרי עלי עולה ושהא להביאה ושקעה ספינתו בים: כנדרי כשירים לא אמר כלום. הדא אמרה שהכשירים נודרין ומכיון שנדר אין זה כשר. מתניתא דרבי יודה דתני בשם רבי יודה חסידים הראשונים מתאוין להביא קרבן חטאת לא היה המקום מספיק בידם חט והיו נודרים בנזיר בשביל להביא קרבן חטאת ר"ש אומר חוטאים היו שהיו נודרים בנזיר שנ' וכפר עליו מאשר חטא על הנפש. חט זה על נפשו שמנע עצמו מן היין. ואתייא דשמעון הצדיק כר"ש דתני אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר אלא אחד. פעם אחד עלה אלי אדם אחד מדרו' וראיתיו אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו מסודרות תילי תילים ואמרתי לו בני מה ראיתה להשחית את השיער. הנאה הוהי וגם לי רבי רועה הייתי בעירי והלכתי למלאות את השאוב מים וראיתי את הבובייה שלי בתוך המים ופחז יצרי עלי וביקש לאבדיני מן העולם. אמרתי לו רשע אתה מפחז בדבר שאינו שלך עלי להקדישך לשמים. והרכנתיו בראשי ואמרתי לו בני כמותך ירבו עושי רצון המקום בישראל עליך הכתוב אומר איש או אשה כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה'. ר' מנא בעי למה לי כשמעון הצדיק אפילו כר"ש. לא אכל שמעון הצדיק. חטאת חלב מימיו לא אכל שמעון הצדיק חטאת דם מימיו. סבר שמעון הצדיק בני אדם מתוך הקפד' הם נודרין. מכיון שנודרין מתוך הקפדה סופו לתהות. מכיון שהוא תוהא נעשו קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה. וזה מתוך יישוב נדר ופיו ולבו שווין:

הלכה ב' האומר קונם קונח כו'. עד כדון עצמו. מהו שיקדיש לשמים כלשון קונם. נישמעינה מן הדא אמר לו השאליני קרדומך. אמר קונם קורדום יש לי קונם נכסיי עלי ויש לו קורדו' נכסיו אסורין שאין לזה קורדו'. א"ר תחליפא קיסרייא שנייא הוא שכן בלשון שהתפיס את הקרדום בו בלשון התפים בו את הנכסים. מה נפשך קדש קורדום קדשו נכסים. לא קדש קורדום אפילו נכסים לא קדשו. אילו אמר קונם קורדום יש לי וחזר ואמר קונם נכסיי עלי ויש לו קורדום נכסיו אסורין. יאות. א"ר יושוע בן חנני' אילו א' ניכסי מותרין וקם ליה יאות. לא אמר אלא שאין לזה קורדום. הא אם יש לו קורדום נכסיו אסורין. הרא אמרה שקדש קורדום. הרא אמרה שקדשו נכסי'. הרא אמרה

כל כינויי נדרי' כנדרי' כו' עד כדון כר"ע. פי' דר"ע ורבי ישמעאל פליגי בכל מקום שכתבה התור' לשונ' כפולות כגון המול ימול וכיוצ' להזיר פי' פלפדין הכינו דבר כאשר ביארתי לעיל בשנת פ' ר"א דמילה דף י"ז ע"א ע"ש ולכן קאמר הכא עד כאן כר"ע דאמר דאפיר פליגו לפדין פלשונות כפולות ולכן נ"כ הכא איכא למילף דכינויי נדרים כנדרי' כו' ועיין לעיל שם: ערכין כו'. פיר' אלו לשונות של ערכין: תמופה כו' כינויי לשונות של תמור': הנדר כו'. כינויי לשונות של הקדש: קנתא. פי' בית יד כמו קתא: דכולכה. ויקח אגילך את הקרדומות תרגו' ית כולכיא כלומר בית יד של הגרזן: מזה ומזה. פי' מנודר ומשלם ומנד' ואינו משלם ומוב שאינו נודר כלל ונפ"ק דחולין מפרש רש"י הסוגיא כלו דף ב' ע"א: מוקש אד' ילע קודש. פי' מכאן אמירה לאדם שמביא קודש ומוסי' דקרא ואחר בלעו נדרים לבקר פי' כיון שאמר ענין נדרים לאוכל קדשים לוא לך כמו שזה נענש כך זה נענש מאחר שאינו משלם ולפיכך פנקסו נפתחת מפני שקרוב לחטוא וכ"ש כשוותר נדרו פנקסו נפתח פי' מלאכי' עומדי' עליו חובה ומזכירי' עונותיו כענין עומד בני' רצוע והמהלך בדרך יחידי והמבין ספני שהקב"ה שואל פלוני ממקום פלוני ביום פלוני היכן הוא מיד עומדים כל המקטרגים ומזכירי' עונותיו כו' ובד"א פיר' ואחרי שלבון סימור נדרי' ועיין בי"ם ובבבלי פ"ד דנדרים דף כ"ב ע"א: חסידים הראשונים כו'. הבא' לקמן בספ"ק דנזיר דף כ"ט ע"ג: ופחז. פי' סיתה [illegible] כמו כמים: הבובייה. פירש הבואה דוגמת יקלסתר פנים של אדם:

מראה מקום והגהות

א נזיר רפ"א.
ב י"ג: לחולין שאוכל לך.
ג ע' גילה פ' בתרא פ"ה.
ד נזיר כ"א א'.
ה יבמות פ"ח (ח' ד') סוטה פ"ה (כ"א ד') פ"ק (כ"ב ב') וע' שבת י"ח א', גיטין פ"ט ב'.
ו ע' ספרי בשא פכ"ב.
ז ע' ערכין כ"ח: ולקמן פ"ב ה"ד (ל"ז רע"ג).
ח ה"ג: אין לוקין וכ"ה בר"ש בנזיר.
ט לקמן פ"ד ס"ד.
י פ"ב ס"ד.
יא תוספתא פ"א.
יב ע' בבלי שבועות כ'.
יג תוספתא שבועות ס"ב ובבלי שם כ"ט.
יד ע' בבלי ה'.
טו לקמן פ"א ה"ג (ס"ב ד').
טז רפ"א.
יז ה"ג והייתי בזיר ספנו ה"ה בזיר ובא אחר ואמר ה"ע קרבן וכו'.
יח פ' תוספתא בפרקין.
יט פ' קהלת רבה, וי"ר פל"ז וחולין ב' ותוספתא שם פ"ב, ובבלי בפרקין ס'. ושם מבואר להיפך. וע"ע מדרש תהלים קי"ב.
כ רבה ותנחומא וישלח.
כא ע' בבלי כ"ב.
כב בבלי י'.
כג נזיר פ"א ה"ה ותוספתא שם פ"ד וספרי פ' נשא ובמדבר רבה פ' ובבלי בפרקין ט' ונזיר ד':
כד תוספתא פ"ד ע"ש ובבלי ל"ה.

אוכלין בחותר אוכלין והולכין עד שתיכלה פרוט האחרונה· מאימתי שמין להן ר' מנא אמר שמין להן בסוף· א"ל ר' חנינה מילתון דרבנין לא שמעין לך דנתן בר הושעיה בעי קומי דרבי יוחנן הוה שם מזון שנים עשר חדש ונתמעטו הנכסים אמר ליה מכיון שהתחילו היתומין להזות אוכלין בהותר אוכלין והולכין עד שתיכלה פרוטה האחרונה'. אלא משעה ראשונה שמין להן: רב חסדאי בעי היה שם מזון י"ב חדש והוקירו הנכסים· נישמעינה מן הדא דא"ר חנינה ר' יסא בשם ר' יוחנן עמדו היתומין ומכרו שלהן מכרו. וכא הוקירו שלהן הוקירו· לא היה שם מזון שנים עשר חדש מהו שיאמרו בנים לבנות טלו את שלכם וצאו· א"ר אבא מהו מתניתא אמרה שאין אומר להן דתנינן תמן [a]אם אמרו היתומין הרי אנו מעלין· על ניכסי אביכו יותר רינ' כדי שיטלו כתובת אימן אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בבית דין· כמה דאת אמר חוץ מכתובתה חוץ מקבורתה חוץ מטלה בערים חוץ מטלוה בשטר חוץ מפרנסת בנות. מאן [b]דאמר נוטל פרנסה מן המשועבדין פרנסת בנות קודמת· ומאן דאמר אין נוטל פרנסה מן המשועבדין אין פרנסת בנות קודמת'· נישמעינה מן הדא אלמנה ובנים שניהן שוין אלמנה ובנות שתיהן שוות· אין אלמנת דוחה את הבנים. ואין אלמנה דוחה את הבנות· היך עבידא היה שם מזון שנים עשר חדש ואלמנה לזון הדא היא פעמים שאלמנה דוחה את הבנים על ידי הבנות. כשם שהוא דוחה את הבנים על ידי הבנות כך הדחתה אותן על ידי הבנים. ראיה היא לחבוע כתובתה ולאבד מזונותיה והבנים ישאלו על הפתחים· אית תניי תני ישעט. מאן דאמר ישעט וחשעט תחת העץ· מאן דאמר ישאלו על הפתחים ונוע יטעו בניו ושאלו ודרשו מחרבותיהם: רב זעירא רב חננאל בשם רב זעירה בשם אבא בר ירמיה [c]שני דברים אמר תנן הלכה כיוצא בו· שבעה דברים אמר ארמון אין הלכה כיוצא בו· ר' ארא בר זברא בשם ר' יצחק בר חקולה בכל מקום ששנינו אמה רבן גמליאל רואה אני את דברי ארמון הלכ' כיוצא בה: הלכה ד' הטוען את חבירו כדי שמן כו'· מתני' כשטענו חטים [d]והודה לו בשעורים· אבל אם טענו שני מינין והודה לו באחד מהן דברי הכל [e]פטור. ר' אימי בשם ר' יוחנן מתניתא כשטענו חטי' והודה לו בשעורים· אבל אם טענו שני מינין והודה לו באחד מהן דברי הכל [f]פטור· ולמה תנינן רבן גמליאל מחייב· בא להודיעך כח רבן גמליאל עד היכן הוא מחייב· ר' אבהו כהדא דרבי אימי· רשב"ל אמר מתני' כשטענו חטים והודה לו בשעורים אבל טענו שני מינין והוד' לו באחד מהן דברי הכל חייב· רב כרשב"ל· חד בר נש אזל בעי מידון עם חבריה קומי רב שרי מיטען עימיה שערין חטין כוסמין· א"ל רב כל מה דאת יכיל מגלגלה עלוי גלגל ובסופא הוא מישתבע לך חדא על כולהן· א"ר אבהו כך משיב רשב"ל את ר' יוחנן על דעתך דאת אמר טענו שני מינין והודה לו כאחד מהן דברי [g]הכל פטור. והא תנינן טענו כלים וקרקעות הודה בכלים וכפר בקרקעות. בקרקע' וכפר בכלים· אם כלים בכלים הוא חייב כלים בקרקע' לא כל שכן· מה עבר לה רו פתר ליה לזוקקו שבועה. ותתנינן הטוען את חבירו כדי שמן והודה לו בקנקנים· מה אנן קיימין. אם כשטענו קנקנים ושמן והודה לו באחת מהן כל עמא מודיי שהוא מין המענה· ואם כשטענו שמן והודה לו בקנקני' כל עמא מודיי שאין הודייה מין הטענה· ראה זעירא ר' אבונה בשם רב בשטענו קנקינ שמן הוא מתניתא. הדין מילין והדין אמר ריקנן· ניחא קנקנים ולא שמן· שמן ולא קנקנים· רב אלעזר בשם ר' אבון מפיק לשנה מחצין רמשה. ולית סופיה משאלה· כההוא דנשתתק: הלכה ה' הפוסק מעות לחתנו וכו'· מתני' בשפסק במעמדה[h]. אבל אם לא פסק במעמדה אף רבנין מודיי. תני [i]א"ר יוסי בר' יהודה לא נחלק ארמון וחכמים על הפוס' מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תהא יושב' עד שילבין את ראשה· ועל מה נחלקו על שפסקה לעצמה ארמון אומר יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאבא רוצה ליתן עכשיו אין אבא רוצה ליתן מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי ארמון:

הלכה ו' המודר על השרה כו'· ולא סוף דבר כשעשא' סימן לאחר אלא אפי' עשאה אחר לאחר מכיון שהוא חתום עליה עד איבד את זכותו: הלכה ז' מי שהלך לו למדינת וזם כו'· ר' יוסי בן חנינ' אמר הטוען בראיותו מילתיה אמר והן שיהו ארבעה מקיפין אותו· שמואל אמר אפי' אחד מקיפו מכל צד: תנאי יהושע [j]הרי שהיה טועה בכרמי' ובשדות מקוד' ויוצא עד שהוא מגיע לדרך או עד שהוא מגיע לביתו אפי' שדה מליא' כרמים שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ· תניא[k] יהושע לצאת שמא להיכנס· תניא יהושע בנטפו שמא בפרתו· א"ר יוסי פרה דרכה לחזו' נחיל של דבורים על ידי שאין דרכו לחזור עשו אותו כנטפו: א"ר ירמיה ארמון ורבי עקיבה שניהם אמרו דבר אחד דתנינן תמן [l]מכרן לאחר ר' עקיבה אומר אינו צריך ליקח לו דרך· וחכמים אומרים צריך ליקת לו דרך· ולא שמע דא"ר הלא ר' יסא בשם ר' יוחנן בסתם חלוקין· [m]מה אנן קיימין· אם דבר בריא שיש לו דרך כל עמא מודיי שאין צריך ליקח לו דרך· ואם דבר בריא שאין לו דרך כל עמא מודיי שהוא צריך ליקח לו דרך· אלא כן אנן קיימין בסתם ר' עקיבה אומר אינו צריך ליקח לו דרך· ורבנין אמרין צריך ליקח לו דרך· וכא אפי' דבר בריא יש לו דרך כל עמא מודיי שהוא צריך ליקח לו דרך: הלכה ח' המוציא שטר חוב על חבירו כו'· ר' יונה אומר כיפה בכך· ר' יוסי אומ' כשאינו יפה בכך· הגע עצמך דהוות ליה קרקע· יכיל הוא מימר ליה קרקע טב אנא בעי הגע עצמך דהוה ליה קרקע טב יכיל הוא מימר ליה דידי אנא בעי· ולא עוד אלא יכיל הוא מימר ליה לית בחילי טעין טרחותיהון דתריי: הלכה ט' שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה כו'· זה לוה מזה מנה וזה לוה מזה מאתים רב הונא א' איתפלגון רב נחמן בר יעקב ורב ששת חד אמר יוציא מנה כנגד מנה· וחרנה אמר זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו· מאן דאמר יוציא מנה כנגד מנה [n]יליף לה משוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במות' חצי נזק· מאן דאמר זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו יליף ליה מרבנין ואדמון דרבנין ואדמון מודיי שיוצי' מנה כנגד מנה· אלא כבין דתנינן ארמון אומר אילו חייב הייתי לך כיצד את לווה ממני לפיכך צריך מימר זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו. מחל של מאתי' במנה ושל מנה לא מחל מיד יוציא מנה כנגד מנה שכבר יצא מנה כנגד מנה· מיד זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו אותו שמחל אינו גובה ואותו שלא מחל גובה· כתב של מאתיי בשטר ושל מנה לא כתב· מאן דאמר יוציא מנה כנגד מנה שכבר יצא מנה כנגד מנה. ומאן דאמר זה גובה שטר חובו וזה גוב' שטר חובו אותו שכתב גוב' ואותו שלא כתב אינו גובה: הלכ' י' ג' ארצו' לנישואין יהודה ועבר הירדן והגליל כו'· מתני' כשהיה ביהודה ונשא אשה מגליל· בגליל ונשא אשה מיהודה· אבל אם היה מיהודה ונשא אשה מיהודה· מגליל ונשא אשה מגליל כופין אותה לצאת· אני פלוני שמיהודה ונשא אשה מיהודה כופין אותה לצאת· מגליל אין כופין אותה לצאת· אני פלוני שמגליל ונשא אשה מגליל כופין אותה לצא' מיהודה אין כופין אותה לצאת. תני [o]מוציאין מעיר שרובה גוים לעיר שרובה ישראל· אבל לא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה גוים ומנוין שהנוה היפה בודק· [p]ר' לוי בשם ר' חמא בשם חנינה פן תרבקני הרעה ומתי· במשר' וסמך להרה ואת אמ' אכין אלא מכאן שנוה היפה בודק: הלכה יא הכל מעלין וכו'· [q]הוא רוצ' לעלו' לא"י והי' אינה רוצה כופין אות' לעלות· היא רוצה והוא אינו רוצ' אין כופין אותו לעלות· הוא רוצה לעלות לירושלם והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות· היא רוצה לעלות והוא אינו רוצה אין כופין אותו לעלות· הוא רוצה לצאת לחוצה לארץ והיא אינה רוצה אין כופין אותה לצאת· היא רוצה לצאת והוא אינו רוצה כופין אותה שלא לצאת· נותן לה ממעות ארץ ישראל· הדא אמרה שמטבע ארץ ישראל יפה מכל הארצות· הדא מסייעא למאן דאמר כתובת אשה מדברי תורה· ודלא כרבן שמעון בן גמליאל· דתני [r]כתובת אשה מדברי תורה. רבן שמעון בן גמליאל אומר אין כתובת אשה אלא מדברי סופרים:

הדרן עלך שני דייני גזילות וסליקא לה מסכתא דכתובות·

מראה מקום והגהות

[a] לעיל פ"י ה"ב. [b] גם ל"ג רע"ד. [c] נ"ב פ"י לעיל סה"א ובבלי בכורות ק"ט. [d] שבועות פ"ו ה"ד, ע"ש ובבלי בפרקין ק"ח: [e] י"ג: חייב. [f] י"ג: דברי חכמים פטור. [g] י"ג: דברי חכמים. [h] ע' תוס' בבבלי גם ד"ה הפוסק. [i] תוספתא פי"ב. [j] ע' בבלי ב"ק דף פ"א ותוספת' ב"מ פ"ב. [k] נ"ל: תנאי. [l] נ"ב פ"ד ה"ב. [m] גם י"ד נ'. [n] ב"ק פ"ג ה"ט. [o] תוספתא פי"ב. [p] ע' ב"ר פ"נ. [q] ע' תוספתא גם ובבלי ק"י: [r] ע' לעיל פ"א ופ"ד ה"ב.

אלמנ' ובנים כו'. פירו' התו' דלענין מזונות אין האלמנה דוחה הבנו' ולא הבנו' דוחות האלמנ' ופעמים שאלמנה כו' עיין בתו' דב"ב פרק מי שמת דף ק"מ ע"ב בד"ה מי ר"י ובר"א שם דף כ"ד ע"ב: הלכה ז: מוקדר. פי' נוקב וחותך ובבבלי דב"ק שלהי פר' מרובה איתא ספסג ועולה ספסג ויורד ומעבר תבלים שהתנה יהושע כו' ע"ש: הלכה י: שהנוה היפה בודק. פירש"י בודק את הגוף לפי שאם מנוה רע ומתוך כך חלאים באים עליו: ה"ג: שרי בעסקא ואינן אמרין לה' סק לסורא והוא אמר הכין אלא מכאן כו'. פי' לוט היה שוכן בסדום בעמק והמלאכים אומרים לו שיעלה להר לנוה יפה והוא סרב לומר לא אוכל להימלט ההרה אלא מכאן כו': הלכה יא: כופין אותה. כתבו התו' אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בא"י וכמה עונשין דאין אנו יכולין להזהר בהם ולעמוד עליהם עיין בתוספות דפרקין ובר"א שם: סליק פרקא· ומסכת כתובות· בסייעתא דרוכב ערבות: ובוחן הלבבות.

אלף דינר אינה גובה אלא מן חזיבורית· אתייא דרבי יוסי כר' יוחנן. ור' ירמיה כר' יהושע בן לוי. דתנינן תמן [א]הכותב נכסיו לבניו כתב לאשתו קרקע כל שהוא איבד' כתובתה דרב אמר כמזכה על ידיה. ושמואל אמר במחלק לפניה. ר' יוסי בן חנינא אמר מקולי כתובה שנו· א"ר בא טעמא דר' יוסי בן חנינה לא סוף דבר כתובת מנה מאתים אלא אפי' כתובת' אלף דינר. מקולי כתובה שנו:

הדרן עלך הנושא את האשה

א. שני דייני גזילות היו בירושלם אדמון וחנן בן אבשלום. חנן אומר שני דברים ואדמון אומר שבעה· מי שהלך לו למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תישבע בסוף ולא תישבע בתחילה. נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תישבע בתחילה ובסוף· א"ר דוסא בן ארכינס כדבריהם· אמר רבן יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן לא תישבע אלא לבסוף: ב' מי שהלך למדינ' הים ועמד אחד ופירנס את אשתו חנן אומר איבד את מעותיו [ב]נחלקו עליו בני כהני' גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול· א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם· אמר רבן יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי: ג' אדמון אומר שבעה מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו [ג]והבנות יזונו. נכסים מועטים הבנות יזונות והבנים ישאלו על הפתחים· אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי. אמר רבן גמליאל רוא' אני את דברי אדמון: ד' המוען את חבירו כדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה מקצת הטענ' יישבע וחכמים אומרים אין הודייה מקצת הטענה. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: ה' הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תהא יושבת עד שתלבין ראשה. אדמון אומר אילו אני פסקתי על עצמי אהא יושבת עד שתלבין ראשי אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: ו' העורר על השדה והוא חתום עליה בעד אדמון אומר השני נוח לי והראשון קשה הימנו· והכמים אומרים איבד את זכותו· עשאה סימן לאחר איבד את זכותו: ז מי שהלך לו למדינת הים ואבדה דרך שדהו אדמון אומר ילך עליה בקצרה. וחכמים אומרים יקח לו דרך במאה מנה או יפרח באויר: ח' המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שמכר לו את השדה אדמון אומר אילו חייב הייתי לך היה לך להיפרע את שלך כשמכרת לי את השדה· והכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו: ט' שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה אדמון אומר אילו חייב הייתי לך כיצד אתה לווה ממני. והכמים אומרים זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו: י' שלש ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן והגליל· אין מוציאין מעיר לעיר ולא מכרך לכרך. [ד]אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר· מוציאין מנוה הרע לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע· רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה שהנוה היפה בודק: יא הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלם ואין הכל מוציאין אחד אנשי' ואחד נשים. כיצד נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בקפודקייא נותן לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בקפודקייא וגירשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל. רבן שמעון בן גמליאל אומר ממעות קפודקייא· נשא אשה בקפודקייא וגירשה בקפודקייא נותן לה ממעות קפודקייא:

פרק שלשה עשר

הלכה א. שני דייני גזילות היו בירושלם כו'· לא כן א"ר פינחס בשם רב הושעיה [ה]ארבע מאות וששים בתי כניסיות היו בירושלם וכל אחת ואחת היה לה בית ספר ובית תלמוד· בית ספר למקרא ובית תלמוד למשנה· ואילו הם ממונין על הגזל· ללמדך [ו]שכל מי שהוא ספיקה בידו למחות ואינו ממח' קלקלה תלויה בו: תני בשם ר' נתן אף נחום המדי היה עמהן· על דעתיה דר' נתן ג' דייני גזילות היו בירושלם: ר' חזקיה בשם ר' אחא· ר' ה"ה דורש ג' מקריות לשבח ותשב בפתח עינים· [ז]ואיפשר כן אפי' זונ' שבזונות אינה עושה כן. אלא שתלת עיניה לפת' שכל עיני מצפות לו· אמרה לפניו רבונו של עולם לא אצא היקם מביח זה· דבר אחר ותשב בפתח עינים שפתחה לו העינים ואמרה לו פנויה אני וטהורה אני: ועלי זקן מאד וגו'. את אשר ישכבון· ישכיבון כתיב· [ט]א"ר שהיו הנשים מביאות קיניהן ליטה' לבעליהן היו משהין אותן ומעלה עליהן הכתוב כאלו הן שוכבין עמהן· אמר ר' הנחומא הדא הוא דו מקטר לך למה תבעטו בזבחי ובמנחתי· אין תימר עבירת חמורת יש כאן טריחן מן החמורה ומקטרן בקלה· ולא

הלכו בניו בדרכיו· שהיו נוטלין מעשר ודנין· אמר רבי בתביה מברכתה היתה עוברת והיו מניחין צורכי ישראל ועוסקין בפרגמטיא: מעשה בי רבי ישמעאל שפסק מזונות לאשה בשוקי בציפורי· מה בשוקי. שמע רבי ומר מאן אמר ליה שלא שילח לה מאן אמר לי' שלא הניח לה עברין ירעין· רבי הילא אמר רבי כעי מסביר סבר רבי דלית מתניתא כאשת איש אלא באלמנה· אמר שמואל ורשב"ל תריהון אמרין באלמנה היא מתני'· [ז]א"ר אבין תני דבית רבי כן מי שיצא למדינת הים ואשתו תובעת מזונות· הוון בעיי מימר מאן דמר באשת איש היא מתניתא בתחילה שלא שילח לה בסוף שלא הטמינה ושלא הערימה· מאן דמר באלמנה הוא מתני' בתחילה שלא הגי' לה בסוף שלא הטמינה ושלא הערימה· אמר שמואל אחוה דר' בריכיה בשלא מחלה ליתומים על כתובתה.[יא] הרי שיצא הוא ואשתו למדינת הים ובאת ואמרה מת בעלי תזון ותטול כתובתה· גירשני בעלי תזון מכתובתה· מה נפשך אם היא אשת איש משל בעלה היא ניזונת· אם אינה אשת איש מכתובתה היא ניזונת· הרי משבא ממדינת הים ואשתו תובעת מזונו' ואמר יצאו מעשה ידיה במזונותיה שומעין לו ואם פסקו כ"ד מה שפסקו פסקו· ר' ירמיה אמר בשאין מעשה ידיה כדי מזונה כהדא שומעין לו· כמאן דמר [יב]אין מזונות לאשה מדבר תורה כהדא דתני [יג]אין ב"ד פוסקין לאשה מזונות מדמי שביעית אבל ניזונת היא עם בעלה בשביעית. ר' יוסי אומר בשיש מעש' ידיה כדי מזונ'· כהדא מה שפסקו פסקו. תיפתר כשפסקו יתר· הרי שהיה נתון במדינת הים ואמר ייתנו אילו לבניו בנותיו כבלל· אם כשביעית" אמר ייתנו אילו לבניו אין בנותיו בכלל: רבי זעירא רב חננאל בשם רב ר' זעירא בשם אבא בר ירמיה [טו]שני דברים אמר חנן הלכה כיוצא בו· שבעה דברים אמר אדמון אין הלכה כיוצא בו· ר' בא בר זבדא בשם ר' יצחק בר חקולא בכל מקום ששנינו אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כיוצא בו: הלכת ב' מי שהלך לו למדינת הים כו'· ר' בא בר ממל בעי [טז]הפורע שטר חובו לחבירו שלא מדעתו תפלוגת' דחנן ובני כהנים גדולים· א"ר יוסי טעמון דרבני כהנים גדולי' תמן לא עלתה על דעתו שתמות אשתו ברעב· ברם הכא מפיים הוינא ליה הוא מחיל לי· הגע עצמך דהוה גביה משכון· מפיים הוינא ליה והוא יהב לי משכוני. עד כדון כבעל חוב שאינו דוחק· ואפי' בבעל חוב שהוא דוחק שמעינן מן הדא [יז]ושוקל את שקלו ולא שקל אין ממשכנין אותו· הדא אמרה ואפי' בבעל חוב שהוא דוחק· תדע לך שהוא כן דתנינן [יח]ומקריב עליו קיני זבין וקיני זבות קיני יולדו' חטאו' ואשמות לא בשלא נתן לתוך ידו כלום: רבי יהושע בן לוי אמר [יט]אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת. רב אמר כל הנתפס על חבירו חייב ליתן לו· חייליה דרב מן הדא הגזל שדה ונטלוה מציקין· ולא שמע מה דא"ר יוח' קנס קנסו בגזלון· ר' אבון בעי והדן דהוה רבה· ר' יוסי בי ר' בון ורבי חייה בר לולייני תריהון בשם שמואל אמרי חד אמר כארנון וכגולגולת· ותרנה אמר אינה כארנון וכגולגולת· תמן תנינן [כ]מרפאות ריפוי נפש אבל לא ריפוי ממון· ר' יהודה ור' יוסי חד אמר כאן במרירה מגופו· כאן במרירה מנכסיו· וחרנה אמר כאן בשיש לו מי ירפאנו וכאן בשאין לו מי ירפאנו. אם מי שיש לו מי ירפאנו אפי' רפואת נפש לא ירפנו שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאו': ולא ניכסי חמחויר הן שהן אסורין לבעל חפרה עולא בר ישמעאל בשם ר' יצחק כשהיו נכסיו של זה אסורין לזה ונכסיו של זה אסורין לזה· מאן תנא תפול הנייה להקדש ר' מאיר דר' מאיר אומר מועלין באסורות: ר' אבון בר חייה בעי [כא]נדר מן הככר מהו לחמם בו את ידיו. נישמעינה מן הדא [כב]אמר הכיכר הזה הקדש אכלו בין הוא בין אחר מעל· לפיכך יש לו פדיון· אם אמר הרי זה עלי אכלו מעל בו בטובת הנאה דברי ר' מאיר· אחרים לא מעלו לפיכך אין לו פדיון· לא אמר אלא אכלו הא לחמם בו את ידיו מותר· תלמידוי דר' יונה בשם ר' בון בר חייה כיני באומר לא אוכלינו ולא אטעמינו· לא אסרו עליו אלא לאכילה· עד כדון צריכה נדר מן הכבר מהו לחמם בו את ידיו: דתני מי שהלך למדינת הים ועמד אח' ופירנס את אשתו· א"ר חניי לא אמר אלא אחר הא האב גובה· ר' יוסי אומ' בין אב בין אחר אינו גובה· ואתיין אילין פלוגוותא כהלין פלוגוותא. דתנינן תמן [כג]זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה ומקבל גיטה ואינו אוכל פירות בחייה וחייב במזונתיה ובפירקונה ובקבורתה· א"ר חניי [כד]לא אמר אלא האב הא אחר אינו גובה· ר' יוסי אומר בין אב בין אחר גובה· על דעתיה דר' תניי בין לקבורה בין למזונות האב גובה אחר אינו גובה· על דעתיה דרבי יוסי לקבורה בין אב בין אח"ר גובה שלא עלת על דעת שתהא אשתו מושלכת לכלבים· ובמזונות בין אב בין אחר אינו גובה: הלכה ג' אדמון או' שבעה כו'. כמה הן נכסים מרובין. ר' זעירא רב יהודה בשם רב [כה]כדי שיהא שם מזון י"ב חודש לאילו ולאילו· שמע שמואל ומר זו דברי ר"ג ברבי· אבל חכמים אומרים עד שיבגורו או עד שינשאו: כעין קומי ר' יוסי [כו]את מה שמעת מן רבי יוחנן. אמר לון נפרש מיליהון דרבנין מן מיליהון· נתן בר הושעיה בעא קומי ר"י היה שם י"ב חדש ונתמעטו הנכסים· א"ל מביון שהתחילו היתומין לחיו'

ה"ג כמזכה כו'. בכפ' סקופו' נשתמית זו הגוסחא ועיין בפיה' פ"ג וסוגי' שם דף י"ח ע"ד בכ"ם. ולקמן בכ"ה דגיטין דף ס"ז ריש ע"ד: שני דייני גזלות היו בירושלם כו': לפתח שכל העינ' כו'. פיר' שתלתה עינים להקב"ה שעיני כל הכלבלים אליו ישברו ומלכות לתת להם את אכלם בעתו ובבבלי פ"ק דסוטה גרסינן מלמד שהלכה וישבה על פתחו של אברהם אבינו כו' ע"ש: את העינים כו'. פיר' כדאיתא בבבלי שנתנה עינים לדבריה ופירש"י דונקא ופתחי היתר היתה נותנת לו שאין ענויה בדבר ופני' נשה מראה כי הארץ נדונה בזה הענין: והא משהין כו'. פירש"י שהיו מסרבים להקריב אוס קרבן אלא בקושיא וכשבאות היולדות והנוח להקריב קיניהן והן היו משהין אותן שלהקריבן וצ"ל כן לא חזרו לבתיהם ומנעו אותן מפרי' ורביה מעל' עליהן כו': הה"ד הוא דו כו'. פירש והייטו דהוא מקטר להן שלא עבדו על אשת איש כמשמעו דקרא אשר ישכבון כו' אלא על שהיו את קיניהן דהוו נכאי הפני' לקרבנות אלמן ד"ת שעברו על נ"ע שהוא א' מ"ג עבירות חמורות שבתורה אין קנתר לה' בעבירה קלה דהיינו במה שהיו הקרבנות וביסה עליהם בעבירה חמורה שעשו דהיינו נ"ע אלא ודאי הקב"ה העלה עליהם כך כדפרישית: שהיו נוטלים מעשר. כדיכם שהיו לויים ולא שלקחו שוחד כמשמע דקרא: מברכתא. פירש שיירה שהיתה מביאה סחורה: הפורע כו'. מכאן הוכיחו התו' דסבל ש"ח קאי והלא כמפרשי דקאי דוקא אמעות אשה תעיין בתו' דפרקין דף ק"ח ע"א בד"ה הא מני כו' ולקמן בנדרים פרק אין בין המודר אכבר הסוגיא: מציקין. פירש אונסין קנסו נגזלן כנ"ל: פירות נישאת יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה ס'. כנ"ל:

מראה מקום והגהות

[א] פיא' פ"ג ה"ט [ב] ע' נדרים פ"ד סכ' ג'. [ג] ע' בבלי ג"ב רפ"ט. [ד] (ודרשו שכבון כמו יכשבון). [ה] ע' ברכות פ"ט ק"ד. [ו] סניל' פ"ג ה"א (ע"ג ד') תו' תענית פ"ט א' ובבלי ריש פרקין ק"ה. [ז] ביל' פ"נ סה"ח (ס"ח ד') וש"נ. [ח] סוט' פ"א (ט"ז סע"ד) וש"נ. [ט] שם, וש"נ. [י] ע' בבלי ק"ו. [יא] ע' תוספתא פ"י. [יב] מעשרות רפ"נ ולעיל רפ"ו וש"נ. [יג] שם ותוספתא שביעית פ"ו. [יד] י"נ: אם בשעת מיתה אמר. [טו] ב"ב פ"י ה"א. ובבלי בפרקין ק"ט. ולקמן סה"ג. [טז] נדרי' ל"ם נ', וע"ש בר"ן ל"נ [יז] שם פ"ד ק"ג. [יח] שם, וע' פסחי' ל"ו. [יט] ב"ק פ"י ה"ו ולקמן נדרים פ"ד ה"ג (וע' הגה"ת הרמ"ג בפרקין אות ח'). [כ] נדרי' שם פ"ד. [כא] שב בנדרים. [כב] בבלי שם ל"ח. ושבועות כ"נ: [כג] לעיל פ"ד ס"ו. [כד] שם ה"ו (כ"ם ד'). [כה] ב"ב פ"י ה"א, ע"ש (ט"ו ד). [כו] שם הג': ר' חייה בר ווה.

מתניתא היא אלמנה שאמרה אי אפשי מזו מבית בעלי. אד חמא
ולא יימרון לה בייתא דנשותא הוא משתעב' למשותה. אד לעזר
בן יוסי כהרא דתני תדה בבית כשם שהיתה דדה ובעלה נתון
במדינת הים. ומשתמשת בכלי כסף ובכלי זהב כשם שהית' משתמשת
ובעלה נתון במדינת הים. ונזונת כשם שהיתה ניזונת ובעלה נתון
במדינ' הים. ואל תספידוני בעיירות מפני המחלוק'. ומי שניטפל
בי בחיי יטפל בי במותי. אד תניה דציפורין כגון יוסף אפרתי.
יוסה חפני. רבי חזקיה מוסיף אל תרבו עלי תכריכין.
ותהא ארוני נקובה לארץ. מילתא אמרה כסדין אחד הוא נקבר
רבי. דר' אמר כמה דבר נשא אזיל הוא אתי. ורבנין אמרין כמן
דבר נש אזיל הוא אתי: תני בשם רבי נתן כסות היורדת עם אדם
לשאול היא באת עמו. מאי טעמא תתהפך כחומר חותם ויתיצבו
כמו לבוש. אנטולינים שאל לר' מהו הדין דכתיב תתהפך כחומר
חותם. אמר ליה מי שהוא מביא את ההדר הוא מלבישו: ר' יוחנן
מפקד אלבשוני בורדיקא לא חיורין ולא אוכמין אין קמית ביני
צדיקיא לא נבהת. ואין קמית ביני רשעייא לא נבהות: ר' יאשיה
פקיד אלבשוני חיורין חפותין. אמרו ליה מה את טב מן רבך. אמר
לון ומה אנא בהית בעובדיי: רבי ירמיה מפקד אלבשוני חיורין
חפותין. אלבשוני דרטיי. ותבון מסנאיי ברגלי ותוטרא בידי ויהבוני
על סיטרא אין אתי משיחא ואנא מעתד: ציפורייא אמרין מאן
דמר לן דמית רבי אנן קטלין ליה אריק להון בר קפרא רישיה מכוסי
מאנוי מבזעין אמר לון ישקים ואראלים תפשון בלוחות וגברה יד
של אראלים וחטפו את הלוחות. אמרו ליה דמך רבי. אמר
לון אתון אמרתון וקרעון ואזיל קלה לקרעין לגו פתחה מהלך
תלתא מילין. רבי נתן בשם רבי מנא מעשה ניסים נעשו באותו היו'
ערב שבת היה ונכנסו כל העיירות להספידו ואשרוניה תמני עשרה
בניסן ואחתוניה לבית שריי ותלה לון יומא עד שהיה כל אחד
ואחד מגיע לביתו וממלא לו חבית של מים ומדליק את הנר.
כיון ששקעה החמה קרא הגבר שריין מציקן אמרין דילמא דחללינן
שובתא. ואתת בת קול ואמרה להון כל מי שלא נתעצל בהספידו
של רבי יהא מבושר לחיי העולם הבא בר מן קצרה. כיון
דשמע כן סליק לאיגרא וטליק גרמיה ומית. נפקת בת קלא
ואמרה ואפילו קצרא: רבי הוה יתיב ליה בציפורין שבעה עשר
שנין וקרא על גרמיה ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. ויחי
יהודה בציפורין שבע עשרה שנין. ומן גוביהן עבר תלת עשרה שנין
חשיש שיני. אד יוסי בי רבי בון כל אותן שלש עשרה שנה לא
מתה חיה בארץ ישראל ולא הפיל' עוברה בארץ ישראל. ולמה חשש
שיני' חד זמן הוה עבר חמא חד עיגל מנכים נעה. אמר ליר
רבי שחוט. איל לכך נוצרתה. ובסופא הוך אינשמת. חמתון אין
קטלון חרא קן דעכברין אמר לון ארפונן ורחמיו על כל מעשיו
כתיב: רבי הוה עניון סגין והוה אמר כל מה דיימר לי בר נשא אנא
עביד חוץ ממה שעשו זקני בתירה לזקני דשרון גרמון ומנוניה. אין
סליק רב הונא ריש גלותא להכא אנא מותיב לעיל מיני דהוא מן
יהודה ואנא מן בנימן דהוא מן דכרייא ואנא מן נוקבתא. חד זמן
עאל רבי חייה רבה לגביה איל הא רב הונא לכאן. נתכרכמו
פניו של רבי. איל ארונו הוא. איל פוק חמי מה בעי לכאן. נפק ולא
אשכח בר נש וידע דהוא כעיס עלוי. עבד דלא עליל לגביה תלתין
יומין. אד יוסי בי רבי בון כי אתון תליתיתי יומיא יליף רבי מיניה כל
כללא דאוריתא. בסוף תלת עשרה שנייא ותלתיתי יומיא עאל
אליהו לגביה כדמות רבי חייה רבה. אמר ליה מה מרי עביד. אמר
ליה חד שינא מעיקא לי. אמר ליה חמי לי. וחמי ליה ויהיב אצבעיה
עלוי ואינשמת. למחר עאל רבי חייה רבה לגביה. אמר ליה מרי עביד
דיי שינך מה הוא עבידא. אל מן ההיא שעתא דיהבת אצבעך
עלוי אינשמת. באותה שעה אמר אי לכם חיות שבארץ ישראל אי
לכם עוברות שבארץ ישראל. אמר לא הוינא אנא. מן ההיא שעתא
שרי רבי עביד ליה יקר. כד הוה עליל לבית ועדא הוה אמר ייכנס
רבי חייה רבה לפנים ממני. אל רבי ישמעאל בר יוסי לפנים
ממני. איל חס ושלום אלא רבי חייה רבה לפנים ורבי ישמעאל
בר יוסי לפני ולפנים: רבי הוה מצי שבחיה דרבי חייא רבה
קומי רבי ישמעאל בי רבי יוסי. חד זמן חמתיה גו בני ולא איתכבע מן
קומוי. איל למה עבדת כן. איל יתי עלי דאין סחית לא ידעית. בההי'
שעתא אשגרית עיני בכל ספר תילים אגדה. מן ההוא שעתא מסר
ליה תרין תלמידין די יהלכון עימיה גו סכנתא. ודרבי יסא צם תמניי
צומין למחמי רבי חייה רבה ובסופא חמא חורנין דידיה וכהן גני נבוי.
וכאן תימר הוה רבי יסא בר נש ועוד חד נגליי אתא לקמיה
דרבי יוחנן איל חמית בחולמי דרקיעא נפל וחד מן תלמידך סמיך
ליה. איל חכים את ליה. איל מן אנא חמי ליה אנא חכם ליי.
ועבר כל תלמידוי קומיי וחכם לרבי יסא. ריש ביל צם תלת מאהן
צומין למחמי רבי חייה רובה ולא חמתיה ובסופא שרי מצטער. אמר
מה הוה לעי באוריתא סגין מיניי. אמרין ליה דיבץ תורה בישראל
יותר ממך ולא עוד אלא דהוה גלי. אמר לון ואנא לא הרגן גלי.
אמרין ליה את הויתא גלי מילף. והוא הוה גל מלפא: כד דמך רב
הונא (ריש גלותא) אסקוניה להכא. אמרין אין אנן יהבין ליה גרביה
גבי רבי חייה דהוא מן דורתן. אמרין מאן עליל יהב ליה תמן.
אד חגיי אנא עליל יהב ליה תמן. אל עילא את בעי דאנת גבר
סב ואת בעי מיעל לך מיתב לתמן. אמר לון יבון משיחא ברגלוי.
ואין עמית אתון גרשן לי. ואשכח תלת דנין יהודה בני אחריך ואין
עדי. חזקיה בני אחריך ואין עדי. אחריך יוסף בן ישראל ואין עד.
תלה עינוי מסתכלא איל אמך אפיך. אד חייה רבה יהודה בריה:
נפיש לרב הונא יתיב ליה ולא קביל עלוי מתיב ליה. אמרין כמא
דלא קביל עלוי מתי' ליה כן ורעייתא לא פסקה לעלם. ויצא משם
בן שמונים שנה ונכפלו לו שניו: כתיב ונשאתני ממצרים
וקברתני בקבורתם. יעקב כל הן ודהוא מהו מגבי ר' לעזר אמר
דברים בגב. ר' יהושע בן לוי אמר דברים כגב. ר' חנינא אמר
דברים כגב. מהו דברים בגב. רשבל אמר אתהלך לפני יי'
בארצות החיי' והלא אין ארצות החיים אלא צור וקיסרין וחברותיה.
תמן כלה תמן שבע. ריש בן לקיש בשם בר קפרא ארץ שמתיה
חיים תחילה לימות המשיח. מה טעמא נתן נשמה לעם עליה.
מעתה רבותנו שבבבל הפסידו. אד סימאי הקדוש ברוך הוא מהלך
לפניהן אל הארץ והן מתגלגלין כנודות וכיון שמגיעין לארץ
ישראל נפשותיהן עמהן. מה טעמא והבאתי אתכם אל אדמתכם
ונתתי רוחי בכם וחייתם: ר' ברכיה שאל לר' חלבו ר' חלבו שאל
לרבי אימי ר' אימי שאל לר' אלעזר ר' אלעזר לר' חנינה. ואית
דאמרין הבי חנינא שאל לרבי יהושע ואפילו כגון ירבעם וחביריו.
אמר ליה גפרית ומלח שריפה כל ארצה. אמר ר' ברכיה מה הין
דשאיל לבון לא שמעינן מינה כלום מהו כרון כיון שנשרפה
ארץ ישראל נעשה כהן מידת הדין: תני בשם רבי יודה שבע
שנים עשתה ארץ ישראל נשרפה. הדא הוא דכתיב והגביר בריה
לרבים שבע אחד. שרים שבעה מה היו עושין מטליות מטליות
היתה נשרפת. כתיב ואתה פשחור וכל יושבי ביתך תלכו בשבי
ובבל תבוא שם תמות ושמה תיקבר. רבי אבא אד חלבו ורבי
חמא בר חנינה חד אמר מת שם ונקבר שם יש בידו שתים מת
שם ונקבר כאן יש בידו אחת. ותרנה אמר קבורה מכפרת על
מיתה שלהן. רבי יונה בשם רבי חמא בר חנינא ורגלוי דבר נש
אימן מובלין יתיה כל הן דמיתבעי דכתיב ויאמר יי' מי יפתה את
אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד וימת בתוך ביתו לא תמן. אליחורף
ואחייה תרין איסקריטיי דשלמה חמא מלאך מותא דמסתכל בון
ותחק בשיניו. אמר מילה ויהבון בחלדה אול ונסבתון מן תמן אתא
נחיך קם ליה קבליה. אל ההיא שעתא הוות אחרק בשיני וכדון
את נחיך. אל אמר לי רחמנא דנסף לאליחורף ואחייה מן גוא
חללא ואמרין מאן יהב לי אלין להון דשלחית מינסבינין ויהב
בלבך למיעבר כן כנין דנעבי' שליחות. אול ואיטפל בהון מן
תמן: תרין בנוי דר' ראובן בר איסטרוביליא תלמידוי דר'. חמא מלאך
מותא מסתכל בון וחריק בשיני. אמר ניגלינון לדרומ' שמא שהגלות
מכפר'. אול ונסתון מתמן עללה נחתה הוה אידמיך תמן שרי בבכי.
אמרי' ליה מה לך בכי אין מסקין לך. אמ' לון ומה הניה אית
לי ואנא מובר מרגליתי גוא ארע' מסאבתה. לא דמי הפולט' לחיק
אמו לפולטה בחיק נכריה: ר"מ אידמיך באסייא אמרין לבני ארעא
דישראל די הא משיחכון דידכון ואפילו כן אמר לון יהבון ערסי
על גוף ימא דכתיב כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה.
ז' ימים הן סובבין ארץ ישראל ימא רבא. ימא דטבריי. ימא דסובבוי.
ימא דמילחא ימא דחילתא. ימא דשילהי. ימא דאיפמייא. ויהא
ימא דחמץ. דוקליטיאנוס הקווה נהרות ועשאו: כתיב ונשקפה על
פני הישימון. אד חייה בר בא כל מי שהוא עלה להר הישמון
ראה כמין כברה קטנה בים טבריא זו היא בארה של מרים. אד
יוחנן בר מרה שעריגרו רבנן והא היא מכוונא כל קבל תרעא מציעת'
דכנישתא עתיקת' דסרונגין: דבר"י בר קריא ור"א הוון
מטיילין באיסטרין ראו ארונות שהן באות מחוצה לארץ לארץ.
אד בה קריא רבי לעזר מה הועילו אילו אני קורא עליהן נחלתי
שמתם לתועבה בחייכם. ותבואו ותטמאו את ארצי במיתתכן. איל
כיון שמגיעין לארץ הוו נוטלין גוש עפר ומניחין על ארונן דכתיב
וכפר אדמתו עמו: הלכה ר' אמרה אי איפשי לזוז מבית אבא כו'.
אם היתה טוענת מפני שהי' ילדה והן ילדים משום שם רע: הלכה
ה' כל זמן שהוא בבית אביה כו'. כתובה שעשו לה שנתלטה:
ניכסיה בחיי בעלה עד כ' וחמש שנה מחלה כתובתה. רב
חייה בר אשי בשם רב חייה בעא קומי רבי לא מסתברא באשה
שאין לה כתובה. אבל באשה שיש לה כתובה גובה לעולם. אמר לה
דרובה אתא מימר לך אפילו אשה שיש לה כתובה אינה גובה אלא
עד עשרי' וחמש שנה. מילתא דר"א אמרה בידה גובה לעולם. לא
אמר אלא בעל חוב אבל אשה אינה גובה אלא עד עשרי' וחמש
שנה. אד אבין לא מסתבר' אלא באש' שאין לה מזונו'. אבל באש'
שיש לה מזונות אני אומ' מפני מזונותיה לא תבעה. אד יוסי בי
ר' בון סוף דבר עד שתתבע אפילו כן הוכירה דתנינן תמן מתה
יורשיה מזכירין כתובתה עד כ"ה שנה. דרובה אתא מימר לך
אפילו עשת כ"ה שנים חסר יום אחד ולא תבעה ואחר כך תבעה
נותנין לה עוד כ"ה שנה. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי לא שנו אלא
כתובת מנה מאתים אבל כתובת אלף דינר גובה לעולם. אתא
ר' אבהו בשם ר' יוחנן אפילו כתובתה של אלף דינר אינה
גובה אלא עד כ"ה שנה. ואתיין אילין פלוגותי' כהלין פלוגותי'. דתנינן
תמן הניזקין שמין להן בעידי' ובעל חוב בבינונית וכתוב' אשה בזיבורי'.
אמר ליה רבי ירמיה לא שנו אלא מנה מאתים. אבל כתובה של
אלף דינר גובה בבינונית. ואמר רבי יוסי ואפילו כתובתה

מראה מקום והגהות

א (רמה ספרי „פרש'" סי' רל"ד בהערה). ב שם ותדרש שמואל רבתי פ"ז ותנחומא משור. ג בבלי בפרקין ק"ד, ותנ"ש וכדה כ' ופרקי דר"א פ"לג וב"ר פנ"ז. ד בבלי ק"ג ע"ב. ה קהלת רבה, תי' לעיל יומא פ"א ה"ה וכנה ותנחומא אחרי, וסז"ב בספרי „אלה ברכות" נפנים שניכי. ו בבלי ב"מ פ"ה. ז (ע' פסחי' פ"ו). ח בבלי מו"ק י"ג. ט שם. י שם סני' ורגון ידיה והוא עיכו. יא שם הגי' מד גרדיי. יב בבלי פרק כ"ה וע' תוס' שם. יג ל"ג „דרגנן". יד ע' בבלי ק"ש תוספת' ע"ז פ"ה ות"ר פב"ק ופסיקתא רבתי פ"א ולקמן קידושין פ"א ה"ט וע"ע מעלות שיב' ארץ ישראל בבבלי ברכו' פ"ג פסחי' קי"ג ב"ק פ' תוס' שם וגיטין ח' ותנ"ז פ"ג, וב"ר כ"א וספרי האזינו וחד"א מ"ו וסדר תהלים י"ד ק"ה ולעיל שבת פ"א ותנחומא ראה וב"ר פ"ב וב"ו וסם' ר"פ פ"ג). טו שם בבבלי הגי' כוחים שבה וכו'. טז בבלי סוכ' כ"ג ומדרש רב' ויחי. יז שם בבלאים הגי' עולא. יח ע' יו"ד סי' שמ"ג ס"כ ובעטרי דיעה שם אות ב' בשם הרדב"ז סהרלב"ח ז"ל. יט שם בבלאים הגי': ר' ברקירי' ור' לעזר הוון וכו'. כ נ"ל: שבשלמה. כא גיטין דפ"ה. כב שם מ"ו ג'.

פירוש

בייתא דנשותא. פירש בית הכסא שמוכנד לבסיס דוקא: מפני המחלוקת כו'. פירש שיבטלו רבי' מספרים להספידו ולא ינחו פוחם הארץ ולתי לגבאי הלבך לא יספידוהו אלא בכרכים שהם גדולים מעיירות: נקובה לארץ. פי' שיהיה נקוב שאם יבאו מים יכנסו ולאו דקך זה האקנו ולא שמפוהג: דרבי אמר לא כמה קן'. נרסי' פי' דר' סבר דלין עשרים גלבושיה' ולכן לוה שלא ירבו עליו תכריכי' שהמרג' תכריכי' על המת קרבה עליו ריפה: לצי פסחה. כנ"ל: עשרה כבישן. כנ"ל: אין. נ"ל איך: התוא לבר. כנ"ל: אל ארונו בא א"ל פוק חמי מאן בעי קך לבר. כנ"ל: א"ר יוסי ב"ר בון כל כי אתון תליתיתי כו'. כנ"ל: א"נ אהני דאת מתני שבחיה א"ל מה עביד קך א"ל חמתי גבבי ולא אתכבע מן קומי. כנ"ל: נ"י נ"ל כגון: דידיה וכהו עיני ואין המר. כנ"ל: חד נגריי אתא. כנ"ל: מן דידהת. כנ"ל: ואין עמית אתון גרשן לי עאל. כנ"ל: בריה נפיש לרב הונא. כנ"ל: תמן וולא תמן שבעינו'. כנ"ל: מעתה רבותינו שבגולה הפסידו א"ר סימאי מהליך הקב"ה לפניה' את הארץ. כנ"ל: נפשותיהן חוזרות עליהן. כנ"ל: כותי' שבה מה הוו כו' כנ"ל: מטליו' והיתה נשרפה. כנ"ל: אליחורף. לעיל בכלאי' דף ל"ב ע"ד פירשתיו: דנסף. נ"ל דנסב: אלין להון דאשתלחית מינסבינה. כנ"ל: הפולט' בחיק אמו. כנ"ל: ארעא דישראל דא כו'. כנ"ל: ימא דשילחת ימא דסמכא ימא דאיפמיא והאיכא ימא דחמץ כו'. כנ"ל: שתיקת דסרונגי' דבר' כו'. כנ"ל: תמן. טובה ריש פ"ה דגיטין והבוגי' שם דף פ"ו ע"ג ע"ש:

סופו לחזור משם מקח טעות. תיפתר שהוקיר המקח. אמר ר' אבין הדא מסייעא לר' שמעון בן לקיש דריש בן לקיש אמר אין למקח הונייה לעולם. אמר ר' יוחנן אם היה המקח מופלג יש לו הונייה. מתניתא פליגא על רבי יוחנן אילו דברים שאין להן הונייה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדישות. פתר לה ובלבד דבר שאינו מופלג. פרה שוה מנה כמאתים ר' יוחנן אמר אינו פודה. ור' שמעון בן לקיש אמר פודה. מתניתא פליגא על רבי יוחנן אמר טלית זה תחת חמור זה יצא לחולין. וסיפא פליגא על ר' שמעון בן לקיש צריך להעשות דמים. אמר ר' יוסה כל גרמה אמרה שהוא צריך להעשות דמים. מה פליגין להביא מעילה. רבי יוחנן אמר מביא קרבן מעילה. רבי שמעון בן לקיש אמר אינו מביא קרבן מעילה: הלכה ה' רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם מכרה קיים כו'. עד כדון בשמכרה להן בארבע שטרות. מכרה להם בשטר אחד תפלוגתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. דאיתפלגון כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת וחזו העדים כשרין לזה ופסולין לזה. ר' הילא בשם ר' יסא איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה. וחרנה אמר כשרין לזה ופסולין לזה. ר' מנא לא מפרש ר' אבין מפרש ר' יוחנן אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה. ר' שמעון בן לקיש אמר כשרין לזה ופסולין לזה. אמר ר' לעזר מתניתא מסייעא לרבי יוחנן מה השנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה. אף השלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה. מניין אפילו מאה. תל עדים. ר' יעקב בר אחא אמר איתפלגון רבי חנניה חבריהון דרבנין ורבנין. חד אמר יאות איר לעזר וחרנה אמר לא איר לעזר יאות. מאן דמר יאות אמר רבי לעזר נעשית עדות אחד מאיש אחד. ומאן דאמר לא אמר רבי אלעזר יאות נעשית כשתי כיתי עדות כשירין לזה ופסולין לזה: הלכה ו' שום הדיינין שפחת שתות או הוסיף שתות כו'. כמה דאת אמ' בהרוט בקרקע עד שליש במטלטלין עד שתות. ודכוותהא בהקדש בקרקע עד שתות ובמטלטלין עד יב: תמן תנינן שום היתומים שלשים יום. שום הקדש ששים יום. ומכריזין בבקר ובערב. ולמה שלשים כדי לייפות כחן של יתומין. ויכריזו יותר. עד שלשים את מייפה כחן. מיכן ואילך את מריע כחן. ואמור אף בהקדש כן. שנייא היא הקדש שאת תופס ראשון ראשון. ויכריזו לעולם. דיין להקדש שיהו בפלים כהדיוט. אמר ר' יודן מן מה דאת אמר שנייא היא הקדש שאת תופס ראשון ראשון. הדא אמרה שאם ימצאו שומן שאין מהודין. ומחליטין ומכריזין בבקר ובערב ביציאת פועלים ובהכנסת פועלים ואומר שדה וסימניה. אמר רבי יוסי כשלא מצאו שומן מחליטין. הך מתניתא שום הדיינים שפחת שתות או הותיר שתות מכרן בטל. מפני שפחתו או הותירו. אבל מצאו שומן מחליטין. אמר חנניה קומי ר' מנא מה חמית מימר כשלא הוכרזו אנן קיימין מן דכתיבה אלא אם כן עשו איגרת ביקורת. מהו איגר' בקורת ר' יהודה בר פזי אמ' אכרזה. עולא בר ישמעאל אמר עבדים שלא יברחו. ושטרות ומטלטלין שלא יגנבו. ר' בא בר כהן בעא קומי ר' יוסי לית הדא אמרה שהעבד נפדה בשלשה. אמר ליה אין. אמר והתנינן ובקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן. אמר אדם שכן בן מזרח הוא. תניה בר שלמיה בשם רב אחא עבד קומי ר' בעא מיעבי כרבנן אמר לו ר' אלעזר בן פרטא בן בנו של ר' אלעזר בן פרטא לא כן לימדתנו בשם זקנך אלא אם כן עשו איגרת בקורת וקיבלה וחזר ביה ועבד כרבן שמעון בן גמליאל: הלכה ז' היתומה והשנייה והאיילונית כו'. ניחא שנייה איילונית. יתומה ויתומה אין לה כתובה. ר' חזקיה רבי אבהו בשם רבי יוחנן תיפתר ביתומה שמיאנה. ר' איבו בר נגרי ר' אימי בשם שקנסו בה כך קנסו בו. ליידא מילה שאם קידשה בליטרא של זהב שהוא מאבד את הכל. ולא פירות. אמר ר' ירמיה שאין לו עליה אלא אכילת פירות בלבד. תני ר' יוסי צידניי קומי ר' ירמיה ופליג על ר' ירמיה וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה. מהו לא פירות שאינה יכולה להוציא ממנו אכילת פירות שאכל. אמר יוסי בכל שעה הוה ר' הילא ר' אמר לי תני מתניתא יורשה ומיטמא לה. ותני רבי חייה כן מטמא הוא אדם לאשתו כשירה ואינה מיטמא לאשתו פסולה. רבי ראובן בעא קומי ר' מנא עבדי שאייר מהו שיאכלו בתרומה. אמר שתוק ויפה לך הוא אוכלת ועבדי' אינן אוכלין. תמן תנינן גט המעושה בישראל כשר ובגוים פסול. שמואל אמר פסול ופוסל בכהונה. שמואל אמר אין מעשין אלא כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. והא תנינן שניות בגין רא אמר שמואל. והא תנינן המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס יותר. מכן יוציא ויתן כתובה. שמעו שהוא מוציא שמעו שכופין. מה בין אלו לאילו. אילו על ידי שהן דברי תורה שאין צריכין חיזוק לפיכך יש לה כתובה. ואילו על ידי שהן דברי סופרין ודברי סופרין צריכין חיזוק לפיכך אין לה כתובה. אית דבעי מימר אילו על ידי שקנסן בידן וביד הוולד ולא קנסו בה דיא לפיכך יש לה כתובה. ואילו על ידי שאין קנסן בידן וביד הוולד וקנסן בהן דיא לפיכך אין לה כתובה. מה נפיק מן ביניהון. המחזיר גרושתו משניסת מאן דמר אילו על ידי שהן דברי תורה וזו הואיל והוא דבר תורה לפיכך יש לה כתובה. ומאן דמר אילו על ידי שקנסן בידן וביד הוולד וזו הואיל ואין קנסה בידה וביד הוולד לפיכך אין לה כתובה. רבי יעקב בר אחא [illegible] רבי זעירא ורבי הילא תריהון אמרין במזונות פליגין. ר' יוחנן אמר יש לה מזונות. אל ר"א (אומר) אומר לו התניא ואת אמר אכן. הוא בעי מימר מאן דמר בתנאי כתובה פליגין. רבי יוחנן אמר יש לה תנאי כתובה. אל ר"א כל עמא מודיי שאין לה מזונות. בירושה קנסו כל שכן בה. מאן דמר פליגין במזונו' הא בתנאי כתובה לא. בה קנסו לא קנסו בירושה:

חדרן עלך אלמנה ניזונה

א· הנושא את האשה ופסקה עמו שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה ה' שנים. נישאת לאחר ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים. לא יאמר הראשון לכשתבוא אצלי אזונה אלא מוליך מזונותיה למקום שהיא. וכן לא יאמרו שניהן הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה ואחר נותן לה דמי מזונות: ב' ניסית הבת הבעל חייב במזונותיה ואין נותנין לה מזונות. מתו בעליהן ניזונות מנכסין בני חורין והוא ניזונת מנכסין משועבדין מפני שהיא כבעלת חוב. הפיקחין היו כותבין על מנת שאזון את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי: ג' אלמנה שאמרה אי איפשי לזוז מבית בעלי אין היורשין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך שם. אלא זנין אותה ונותנין לה מדור לפי כבודה: ד' אמרה אי איפשי לזוז מבית אבא יכולים היורשין לומר לה אם את אצלינו יש לך מזונות ואם אין את אצלינו אין לך מזונות. ואם היתה טוענת ואומרת מפני שהיא ילדה והן ילדים נותנין לה מזונות והיא בבית אביה: ה' כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם. כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים שיש בעשרים וחמש שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה דברי ר"מ שאמר משום רבן גמליאל. וחכמים אומרים כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם. כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנה. מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד עשרים וחמש שנה:

פרק שנים עשר

הלכה א. הנושא את האשה ופסקה עמו כו'. במה הוא מתחייב לה לא כן ר' יוחנן ור"ש בן לקיש תריהון אמרין הכותב שטר חוב על חבירו כתוקת שהוא חייב לו ונמצא שאינו חייב לו אינו חייב ליתן לו. ר"ש בן לקיש אמר עשו אות' כתוספת כתובה. ויתן בסוף. עשו אותה כקידושי אשה. ויתן משעה הראשונה. עשו אותה כמקדש את האשה על מנת ליתן לה שנים עשר דינר זהב בשנה להוות מעלה לה מדינר זהב לחדש. תני זנה חמש שנים הראשונים בין ביוקר בין בזול. היו ביוקר והוזלו אם הוא נו' נותן כיוקר. ואם הוא נרמי נותן בזול. היו בזול והוקירו בין שהוא גרם בין שהיא גרמה נותנין בזול. הדא היא הבת לא עלה ולא יורדת. תמן תנינן בנן נוקבן ידיהון ליבי מינאי יהון יתבן בביתי ומיתזנן מניכסיי. ותני עלה ומתכסין בכסותי. מששת ידי הבת של מי. נישמעינה מן הדא נישאת הבעל חייב במזונותיה והן נותנין לה דמי מזונות. הדא אמרה זנה ומעשה ידיה של בעלה. אמר רבי יוסי הדא אמרה פסק לזון כלתו זנה ומעשה ידיה של בנו. הוא רוצי שתבוא אצלו והיא אינה רוצה הדין עמה. דתנינן והן נותנין לה דמי מזונות. חלת כמי שנישאת. מתה כמי שנישאת. מתה כבר מתה: הלכה ב' ניסית הבת הבעל חייב במזונותיה כו'. תני כתובה שכתבו כשטר. ר' יעקב בר אחא אמר איתפלגון רבי יוחנן ור"ש בן לקיש. ר' יוחנן אמר לחיזוק כתבן. ור"ש בן לקיש אמר לגבות ממשעבדי' כתבן. רבי ירמיה מחליף שמעתה אמר ר' יודן מתניתא מסייעה למאן דמר לחיזוק כתבן. דתנינן תמן אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים המשועבדין מפני תיקון העולם. לא בשטר אף הכא בשטר. אמר ר' חנניה מפני שהיא כבעלת חוב. לא כשטר אף הכא בשטר: מתה אינה עמה. נתגרשה אין עמה. המחזירה מאן דאמר לכתובה אבל לא לתנאין תניי. מאן דאמר בין לכתוב' בין לתנאין מה תני. הפיקחין היו כותבין על מנת שאני זן את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי. ותני עלה ובלבד מן הנישואין הראשוני. ואתייא כיי דמר ר' חנינא המשיא את בנו בבי' זכה בבי' ובלבד מן הנישואין הראשוני: · הלכה ג' אלמנה שאמרה אי איפשי לזוז מבית בעלי כו'. כתיב במתים חפשי. כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות. ר' ציוה שלשה דברים בשעת פטירתו אל תזוז אלמנתי ואל תספידוני בעיירות. ומי שנטפל בי בחיי יטפל בי במותי. אל תזוז אלמנתי מביתי ולא

פירוש

הלכה ד: אין סופו לחזור כו'. פי' בתמי' וכי אין הלוקח סופו לחזור אגבי כתאנה כשלי המקח ותאנה תיפתר כו'. ופ"כ לא יחזור מסקתו ותני אבין מהכי כעכין אסר דהטעם הוא משום דאינו יכול לחזור דאין אונאה לקרקעות ופר"י דמשום דאין אונאה לקרקעות ואי הוה יכול הלוקח לחזור משום דאפילו בקרקעות אם היה אונאה גדולה יכול לחזור דבבדי דמיהן נר"י הכי ביטול מקח ועיין בתו' דפרקין דף ל"ט ע"א בד"ה אלמנה כו' וגם בר"אש דפרקין דף כ"ה ע"ד הג"ה: דבר מופלג כו'. כתב הר"אש בשם הרי"ף בהוהג דפליג בהא אתלמוד שלנו דסבר דאין חילוק בין מופלג לשאין מופלג וקייתי ראיה מרב נחמן דהוא בתרא' וסבר דאין אונאה לקרקעות אפי' שוה מנה באלפים ופסק הרי"ף כר"ן וכתב הר"אש ח"ל לא יכולתי לעמוד על דבריו דהא דק"ל דהלכה כבתרא ה"מ אמוראי ובבא ות"ש דף י' ע"ב ות"ג: הלכה ז': בהוס' שמיא'. פי' דא"לכ קטנה אמאי אין לה כתובה שקנסו' פי' אלא מיטול כתובה: ליידא מילה. פי' לאיזה דבר קנסוהו ופרש אם קדש' כו': שמעו שכופין כו'. פי' דס"ל להך תלמוד דהאי יוציא דקתני במתניתין לאו כופי' הוא דא"כ ה"ל למתני גבי ופלו שכופי' להוציא כו' אלא כל מה שלמא בכופי' בנשיה והא אופה שמעו כו' והבדל שבין כופי' ובין יוציא הוא כדאיתא בתו' שאין כופין אלא היכא דקתני כופי' אבל היכא דאמרי רבנן יוציא ולא קתני כופי' אומרי' לו חייבין רבנן להוציא ואם לא הוציא מותר לקרותו עבריין אבל לכופו בשוטי' לא חזו דעת ר"ם ועיין בתו' דיבמות דף ס"ד ע"ד בד"ה יוציא כו' ונרים פ' המדיר דף ע' ע"א בד"ה יוציא כו':

סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

א ב"מ פ"ד מ"ה. ב ע"ג שוה ספתי' במנה.
ג. ע' תמורה פ"ה.
ד גיטין פ"ט ה"ט סכות פ"א ה"ז, ועי' רי"ף ובעה"מ ורמ"בן שם.
ה סכות פ"ט הי"ב.
ו שם הג':
ז ערכין פ"ו.
ח ע"ב כ"א.
ט ה"ג: אבל בלא אין סמליסין.
י ע' מגילה פ"ד (ע"ה ג') וסנהדרין פ"א ה"ב ובבלי בפרקין ק'.
יא כל הסוגיא ביבמו' פ"ט ה"ד.
יב ע' תוספתא שם פ"ג.
יג גיטין פ"ט ה"ו ע"ש.
יד לעיל פ"ו פ"ה.
טו יבמות פ"ט ה"ה (י', ג') מגילה פ"א (ע', ג') תענית פ"ג (ס"ו א') ובבלי שס"ו ור"ה י"ס.
טז ע' בבלי יבמו' ק"ז.
יז ס"ב: סוכיין.
יח לעיל רפ"ה (כ"ט ג').
יט לעיל פ"ד מ"ג.
כ ע' לעיל שם ה"ב.
כא גיטין פ"ה ק"ג.
כב ע' לעיל ספ"י.
כג לעיל פ"ה ה"ט.
כד בבלי שבת נ', ולעיל כלאי' נ"ג ס', ע"ש.
כה שם ובבלי בפרקין ק"ג ור"ג ותכתוב' פ' ויחי

אמר קומי רבי יוחן לא מורי רבי לעזר שאם התנו ביניהן שזה נוטל לפי כיסו וזה נוטל לפי כיסו. שוורים כמותניב הן. חזר ואמרה קומי רבי יוסי א"ל בפירוש פליגין. רבי לעזר אמר סתמן חולקין בשוה. רבי זירא אמר סתמן זה נוטל לפי כיסו וזה נוטל לפי כיסו: הלכה ה' מי שהיה נשוי ארבע נשים כו'. רבי אבונא בשם רבי שמואל כדברי בן ננס לשטר אחד שיצא על האשה' לקוחות כולהן חולקין בשוה. א"ר עקיבה קומי רבי מנא לית הדא פליגא על רבי שמואל דשמואל אמר שותרא דדייני. לשני שטרות שיצאו על שדה אחת לאי זה מהן שירצו להחליט מחליטין. וכא הוא אמר אכין. א"ל לא בשני שטרות דילמא בשטר אחד. וכא בשטר אחד אנן קיימין. ולא שמיע דמר רבי אבון בשם שמואל לא שנייא בין שני שטרות שיצאו על שני שדות ובין שני שטרות שיצאו על שדה אחת אי זה מהן שירצו ב"ד להחליט מחליטין: תהינ רבי בארנונא ובגולגלת ובאנפרות כהדא דבן ננס: כהדא קריבין דר' יוסי זבנין חקלוון מן אילין דבר תפקן. אולון אילין דבר תפקן ונסבין להון נשין. אעלון להון נשין. אעלון להון שקיעין. אתון בעיי מתגרייא בקריבי דר' יוסי. אמר לון רבי מנא אנא ידע כד זבנתון אילין חקלוותא לא הוו אילין שקיעיא קדמיתן: הלכה ו' מי שהיה נשוי לשתי נשים כו'. א"ר יוסי הדא אמרה ההן דיזיף מן תרין בני נש אתא תנייני א"ל קומי פושרין אמר ליה. ולית סופיה דקדמייא משמע ומיתי מיטרוף. יכיל מימר ליה פושרין ואין טרף טרף: פישר מן חזקה שהראשון בא ומורף. פישר מן הראשון. א"ר פינחס אתא עובדא קומי רבי ירמיה אמר פישר. א"ר יוסי ולא כתב דאיקני. לא אתייא אלא כיורש. א"ר חנינא אפילו בבעל חוב אתייא היא בההיא דלא כתיב כל דאיקני או שאמר לו אל יהא לך פירעון אלא מזה. א"ר מתנייה אתייא כמאן דמר לכתובה אבל לא לתנאין. ברם כמאן דמר בין לכתובתה בין לתנאין הא חזירה:

הדרן עלך מי שהיה נשוי

א. אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן ואינן חייבין בקבורתה. יורשיה היורשים כתובתה חייבין בקבורתה: ב' אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין מוכרת שלא בבית דין. ר"ש אומר מן הנישואין מוכרת שלא בבית דין. מן האירוסין לא תמכור אלא בבית דין מפני שאין לה מזונות וכל שאין להן מזונות לא תמכור אלא בב"ד: ג' מכרה כתובתה או מקצתה מישכנתה או מקצת' לא תמכור את השאר אלא בב"ד. וחכמים אומרים מוכרת היא אפילו ארבעה או חמשה פעמים ומוכרת למזונותיה שלא בב"ד וכותב' למזונתיי מכרתי וגרושה לא תמכור אלא בב"ד: ד' אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה. היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל ואפילו היא אומרת אני אחזיר את הדינר ליורשין מכרה בטל: ה' ר"ש ב"ג אומר לעול' מכרה קיים עד שתהא שם כדי שתשייר בשדה בית תשעת קבין ובגינה כבית חצי קב. וכדברי ר' עקיבה בית רובע. היתה כתובתה ארבע מאו' וזו מכר' לזה במנה ולזה במנה ולאחרי' יפה מנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים: ו' שום הדיינין שפחת שתות או הותיר שתות מכרן בטל. רבן שב"ג אומר מכרן קיים אם כן מה כח ב"ד יפה. אבל אם עשו איגרת ביקורת אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים: ז' היתומה והשנייה והאילוני' אין להן לא כתובה ולא פירות' ולא מזונו' ולא בליות אם מתחילה נשאה לשום אילוני' יש לה כתובה. אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרי ונתיני לישראל בת ישראל לממזר ולנתין יש להן כתובה:

פרק אחד עשר

הלכה א. אלמנה ניזונת מנכסי יתומין כו'. רב יהודה בשם שמואל רבי אבהו בשם ר' יוחנן מציאתה שלה. הותירה מזונו'. אשת איש שמציאתה שלו הותיר' מזונו' שלו. אלמנה שמציאתה שלה חותירה מזונות שלה. הותירה בליות שלה. מה אם אשת איש שהותירי מזונות שלו חותירה בליו' שלה. אלמנה שהותירה מזונות שלה הותירה בליו' לא כ"ש. תמן צריכה לון לנידתה אף הכא צריכא מן לנידתה. רבי אימי בשם רבי יוסי בן חנינה אף היא אינה עשה אותן דברים של ייחוד. חן דברים של ייחוד. סכה להן את גופן ומרחצה לחון את פניהן ומוזג' להן את הכוס. ומוסיפין לה על מזונותיה. אשה איש אין לה יין. אלמנה יש לה יין. אשה איש שאמר' יצאו מעשה ידי למזונתיי אין שומעין לה אלמנ' שאמרה יצאו מעשה ידי למזונתיי שומעין לה. רב אמר המת אמר אל תקברוני נקבר בצדקה. ר' אימי בעא וכי עלת על דעתך שיהו אחרים מתפרנסים משלו והוא נקבר בצדקה. מתני' פליגי על רב יורשיה היורשין כתובתה חייבין בקבורתה. פתר לה כשירשו קרקע. כהדא דתני הניח עבדים ושפחו' ושטרו' ומטלטלין כל הקודם בהן זכה. והלה נקבר בצדקה מפני שקדם ותפס הא אם לא קדם ותפ' מוציאין מידו. פתר ליה באומר קברוני. כהדא דאמר רבי יוסי בשם רבנין נקבר חמת ולא אמר קברוני אע"פ שקדמו אחרים ותפשו מוציאין מידן בשתפסו קרקע. והא דאת אמר מוציאין מידן בשתפ' קרקע. אבל בשתפסו מטלטלין אין מוציאין מידן. במלוה בעדים אבל במלוה בשטר בין שתפשו קרקע בין שתפשו מטלטלין אין מוציאין מידן. דאמר רבי אבא בר רב הונא עשו דברי שכיב מרע כבריא שכתב ונתן. והוא שמת מאותו החולי הא הבריא לא. ובמסים ואומר תנו שדה פלוני לפלוני. אמר תנו שדה פלוני לפלוני כמי שסים. או עד שיאמר חצייה בצפון וחצייה בדרום. רבי יודן בעי אמר שדפוני ועבדו בי עבודה ותנו חצי שדה פלו' לפלו' אם אין שורפין אין נותנין. ר' חניי בעא שכיב מרע שאמר יזונו בנותיי. כלא כך אין בנותי ניזונות. לא צורכא דלא. מהו שיזונו מן המשועבדין ומהו שיזונו מן המטלטלין. רבי יודן ברח לנוי אתא עובדא קומי ר' יוסי שכיב מרע שאמר ייתנו אותיותיו לפלוני. א"ל אין שכ"ב מרע מזכה אלא בדברים שהן נקנין או בשטר או במשיכה. ואילו נקנין במשיכה ובשטר. כהדא דתני ספינה נקנית במשיכ' דברי הכל. ר' נתן אומר ספינה ואותיות נקנין במשיכה ובשטר. כתב ולא משך משך ולא כתב לא עשה כלום עד שיכתוב וימשוך: הלכה ב' אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין כו'. מיסבר סבר רבי שמעון במזונות הדבר תלוי פסק לזון מן האירוסין מוכרה שלא בב"ד. פסק לזון מן הנישואין לא תמכור אלא בב"ד דברי חכמים. ר' אחא ר' תינגא בשם רבי יוחנן חס הוא אדם על כבוד אלמנתו בין מן האירוסין בין מן הנישואין: רב יהודה בשם שמואל המוחל' כתובתה ליתומים ניזונת משלהן. וקשיא אילו אשה שאין לה כתובה שמא אין לה מזונות אשה שאין לה כתוב' יש לה מזוני'. ברם הכא לא רייך שמחלה ליתומין כתובתה אלא שאתה מבקש להבריח' ממזונותיה. רב יהודה בשם רב התובעת כתובתה בב"ד איבדה מזונתי'. א"ר יוסי וכלבד מן השופי הא מאונס לא. חדא ארמלתא הדבי אברימס דמובה. אמר לה רבי בא בר כהן בעי ליך תבעת פרנה אובדת מזונותיה. מאן דאית ידעין מילייא אעלון עובדא קומי רבי יוסי וחזרה למזונת: ר' אלעזר בשם ר' יוסי בן זימרא אלמנה ששהת שנים שלשה חדשים שלא לתבוע מזונותיה אבדה מזונותיה דאינון תלתי ירחי. בשלא ללות' אבל אם לותה גובה. בשאין בידי' משכון. אבל אם יש בידיה משכון אפי' לא לווחה גובה. רבי יוסא בשם רבי יוחנן זו היא שאמרה בתחילה מוכרין מזון שנים עשר חדש. ונותנין לה מזון שלשים יום. בסוף שלשים יום הן אומרין נתנו והיא אומרת לא נטלתי ייבא כהדא דמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן לווה ממנה י"ב אלף לשנה להיות מעלה לה מדינר זהב לחדש. פשיטא חדש הראשון נתן וחדש האחרון לא נתן. ימים שבנתיים זו היא שאמרו הא בתחיל' לא: אחא ר' אבהו בשם ר' יוחנן בתחילה מוכרין מזון י"ב חדש ונותנין לה מזון שלשים יום. וימכרו מזון י"ב חדש שלא להודע כחה של אשה. ויתנו לה מזון שלשים יום אם אומר את כן נמצאתה חב ליתומים. כהדא דתני אלמנ' שתפסה אפי' אלף זוז למזונותיה אין מוציאין מידה. מהו מימר לה הוי מה בידיך. תלמידוי דר' מנא אמרין לה הוי מה בידיך. אמ' לון רבי יוסי בי רבי בון מכיון שהיא עתידה להשבע בסוף אפילו מה בידיך אמרין לה תהי: הלכה ג' מכרה כתובתה או מקצתה כו'. תני מוכרת וכותבת אילו לכתובתה ואילו למזונות דברי רבי יהודה רבי יוסי אומ' מוכר' וכותב' סתם וכוו כוחה מייפה. באת מלוה בעדים אומרת למזונות מכרתי. באת מלוה בשטר אומרת לכתובה מכרתי. ואפילו באת מלוה בעדים מוכרת למזונות וחוזר וטורפה לשם כתוב'. ולא אמרין לה הוי זבנוך. תיפתר שהוקיד המקח. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן ר' הלא בשם ר' לעזר כשם שאד' חס על כבו' אלמנתו כך חס על כבו' גרושתו. דא"ר יעקב בר אחא בשם רבי לעזר מבשרך אל תתעלם זו גרושתו. אירתיה דר' יוסי הגלילי הוות מעיקה ליה סגין. סליק ר' לעזר בן עזריה לגביה א"ל רבי שבקה דלי' הוא ראיקרך. א"ל פורנה רב עלי. א"ל אנא יהיב לך פרני ושבקה יהב ליה פרנה ושבקה. אולת ונסיבת למסורא דקרתא. איתנחת מן ניכסוי ואיתעביד כסניא נהורא והוות מחורא ליה על כל קרתא ומדברא ליה. חד זמן חזרתיה על כל קרתא ולא איתיהיב ליה כלום. אמר לה לית הכא שכונה חורין. אמרה ליה אית הכא שכונה דמשבקי ולית בחיילי עייל לה לתמן. שרי חביט לה. עבר רבי יוסי הגלילי ושמע קלין מתבזיי בשוקא נסבון ויהבון בנו חד ביתא מן דידיה והוה מסיק לון מזונין כל יומין דהוון בחיין. על שם ומבשרך לא תתעלם זו גרושתו. אפי' כן אציתון קלוי בליליא ושמעין קלה אמרה לא הוה טב דייה צערה לבר מן גופה ולא לגו גופה: הלכה ד' אלמנה שהיתה כתובתה מאתים כו'. ניחא שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה. מכל מקום הרי מפסדת את היתומין במנה. כשוה מנה במאתים אין

מראה מקום והגהות

* גם הגי': מ"ר פני קהיית קומי ר"י אמר לי וכו'. גי' ג"ש לג' לקוחו'.
י הלכה ד'.
י ע' בבלי גיטין כ"ח.
ב נ"ל: מן השני.
י ע' ב' בסבלתין רפ"ה ולקמן פי"ג ה"ב
י ע' כ"ג פ"א ה"ו
ח ע' לעיל פ"ח ה"ה ולקמן פ"ט ה"ה.
ט ע' ב"ב ספ"ד פ"ג.
י ע' ב"מ ספ"א מ"ח.
יא ע' יבמות פ"ט ה"ג.
יב ע' לעיל פ"ה ה"י.
יג נ"ל: מה בין דגריס וכו'.
יד ע' ב' בסבלתין פ"ח.
טו ע' תוספתא פ"ט.
טז כ"ג פ"ט ה"ו, גיטין ספ"ח (פ"ג ד').
יז נ"ב: חלוי שדה וכו'.
יח תוספתא קידושין פ"א, וע' בבלי כ"ב ע"ו.
יט ע' לעיל פ"ט ה"ה.
כ ע' בבלי נ"ו: ולקמן ה"ג.
כא ע' ב' בסבלתין כ"ג.
כב תוספתא בפרקין, וע' בבלי ל"ו.
כג ע' ב"ר פ"ו ח"ר פל"ד.
כד ע' במדבר רבה פל"ד.

[illegible]

הלכה ה: ארנונא. פי' מס המלך: אנפרות. פה שהם גזי' מערבא: דבר תפקן. מס תפסת' הוא: שקיעי. פי' העלו עליהם עוררים אף שאלו השדות שמכרו לקרוביו של רבי יוסי שנתלשו ונתקעו כבר לאחרי' המכירה ופי' זה בשו להתגרות כו': הלכה ו: ה"ג אתא תנייא א"ל קום פשר אמר ולית סופך דקדמין אתי וטריף יכיל למימר ליה קום פשר ואי טריף טרף פשר מן השני חזקה שהראשון כו'. ופירש הסוגיא כהלה דלתי פי' שחובו היה מאוחר וא"ל קום עשה עמו פשרה ואם והלא סוף סוף אתו בעלי חובות המוקדמי' וטרפו מיניה וא"ל דיכול לומר עמו עשי פשר ואי טרפי כו'. אמר פשר פשר גרסינן ופי' הר"ן כלומר אם תמכר עם הראשון אין האחרון יכול לחזור ולטרוף ממנו ועיין שם בפרקין דף כ"ג ע"ב:

סליק פרקא:

אלמנה ניזונית מנכסי יתומים כ': הלכה ב: השופי. פי' שיש לה נחת ולא דוחק: דמתבה. פי' שסבר' שהוא דוחק ולכך תבעה כתובת' ובהל"ם גרס: ריעו בה ואמרו לה: בר כהן בעי לך כו'. ופי' שריעו בה ואמרו לה שאל' גדול רוצה לישא' אותך ובשביל כך תבעה כתובתה ובהלכה רבי יוסי שריעו בה חזרה למזונותיה: ג'. מייתי לי' הר"ן בפרקי' וגרס שלש שני' וכן הוא בתלמוד בבלי: משכון. פי' הר"ן שם כלומר כשתמשכן תוך ג' שנים אבל לאחר ג' אין מחילה נעשה בה ועיין בר"ן דפרקין דף כ"ה ע"א: הלכ' ג: מעיקה. פי' מילריגי: שבקה. פי' גירשה: פורנ'. כתובה: ראיקרי. פירש קין זה מן הבגד: למסורא. פירש לשער העיר כמו סנטר: ודבר. פי' והנהיגה: בחילי. פי' בכחי כלומ' אינו מן הדין: חבית היה סכה לה: מסיק. היה שולה: דייה לצער. פירש אע"פ שהיה לה חרפה גדולה שהיית' חחרה על הפתחי' שהוא צער הגוף ונפשו מאשר היא מתפרנסת משל ר' יוסה כלא לצער אבל היא מצערת בנפשה:

חיא. רב אמר במקום שאין כותבין שטר כתובה אבל במקום שכותבין שטר כתובה מה דהוא מפקה היא גובה׃ חזר ואמר אפי' במקום שכותבין כתובה גובה והוא מן רב חילה מתבה יתיב. התיב ר' יוסי והא תני גובה ניטה ומטמנת כתובתה וחוזרת וגובה. אין שם כדי׃ באינון דמתון. ואין שם עדי'׃ הכו כשהלכו להם למדינת ים׃ אין שם אומלוגי' וליה רב אומלוגני' אית רב אומלוגייא* בין דמר אבד כרטיסן עבד חורן׃ אית ליה כההוא דאמר אי אבד פרונא עבד חורן. התיב ר' בא דהא תני גובה בגיטה ומטמנת כתובתה וממתנת עד שימות וחוזרת וגובה. א"ל ר' יוסה בי רבי בון ולא עליה להביא ראיה שהיתה משמשתו עד שמת׃ ר' זעירא רבי אבונה בשם רב במקום שכותבין שטר כתובה׃ הוא אומר כתבתי והיא אומרת לא כתבת עליה להביא ראיה שלא כתב. ובמקום שאין כותבין שטר כתובה והוא אומר כתבתי׃ והיא אומרת לא כתבת עליו להביא ראיה שכתב׃ ר' חייה בר אבא אשכח פרוזבולא דר' יונתן תוה פרימיתן ליה׃ א"ל לית אנא צריך ליה׃ ותני כן נאמן המלוה לומר שטר זה פרעתיו וקרעתיו׃ ר' ירמיה בשם ר' חייה מתני' אמרה כן מן הסכנה ואילך האשה גובה שלא בגט ובעל חוב גובה שלא בפרוזבול׃ ואיפשר כן לא פרעתיו וקרעתיו׃ והבא פרעתיו וקרעתיו׃ הלכה יב הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה כו'׃ הלכה יג שני גיטין ושתי כתובות כו'׃ והוא שיהא הגט יוצא מכתובה לכתובה׃ עד כדון כשוות׃ היה בזו מנה ובזו מאתים׃ רב הונא ורב ירמיה ורב חסדאי׃ חד אמר גובה בראשונה. וחורנה אמר גובה בשנייה׃ והתוספת גובה מן ומנה של שנייה. א"ר חנניה קומי ר' מנא ליה הדא אמרה ההן דיזיף מן חבריה׃ וחזר ויזיף מיניה צריך מימר לבר מן ברטוסה קדמייא דאית לי גבך׃ אורחא דאיתתא מימר אבד פורנה עביד חורן׃ אלא כי אורחא דבר נשא מימר אבד ברטיסו עבד חורן. אלא כי איפשר יודי ליה. ר' יוחן בר שילי אעיל עובד' קומי ר' יוסי לא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן שטר שלוה בו ופרעו אל ילוה בו כאותו היום׃ א"ל כאן כשפרעו׃ כאן כשלא פרעו׃ [י]תני רבי חנן קומי ר' הילא תרין אמורין חד אמר לכתובה אבל לא לתנאין וחרנה אמר בין בכתובה בין לתנאין׃ ניחא נר׃ קטן וקטן מגרש. א"ר חנניי קיימתי' כיי דמר ר' לעזר בשם ר' חנינא [י]והוא שבא עליה משנתפקח ומשנשתפה׃ וכא רוא שבא עליה משהגדיל:

הדרן עלך הכותב לאשתו

א. מי שהיה נשוי לשתי נשים ומת. הראשונה קודמת לשנייה יורשי הראשונה קודמין ליורשי השנייה׃ נשא את הראשונה ומתה נשא שנייה ומת הוא שנייה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה׃ ב מי שהיה נשוי לשתי נשים ומתו ואחר כך מת הוא והיתומין מבקשין כתובות אימותיהן ואין שם אלא כדי שתי כתובות חולקין בשוה. היה שם מותר דינר אילו נוטלין כתובת אימן ואילו נוטלין כתובה אימן׃ ואם אמרו היתומין [ט]הרי אנו מעלין על ניכסי אבינו יפה דינר כדי שיטלו כתובת אימן אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בבית דין׃ ג' היו שם נכסים בראוי אינן כבמוחזק. ר"ש אומר אע"פ שיש שם נכסים שאין להן אחריות אינו כלום [י]עד שיהו שם נכסים שיש להן אחריות יותר על שתי כתובות דינר׃ ד' מי שהיה נשוי לשלש נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות ואין שם אלא מנה חולקות בשוה׃ היו שם מאתים׃ של מנה נוטלת חמשים׃ ושל מאתים ושל שלש מאות שלש' שלש' של זהב׃ היו שם שלש מאות של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה׃ ושל שלש מאות ששה של זהב׃ וכן ג' שהטילו לכיס פחתו או הותירו כך הן חולקין׃ ה' מי שהיה נשוי ד' נשים ומת הראשונ' קודמת לשנייה ושנייה לשלישית ושלישית לרביעית. הראשונה נשבעת לשנייה ושנייה לשלישית ושלישי' לרביעי' והרביעי' נפרעת שלא בשבועה. אמר בן ננס וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת אף היא לא תפרע אלא בשבועה. היו כולן יוצאות ביום אחד כל הקודמת לחבירתה אפי' שעה אחת זכתה. וכך היו כותבין בירושלם שעות׃ היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה׃ ו' מי שהיה נשוי שתי נשים' ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השנייה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מן השנייה והלוקח מיד הראשונה וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב:

פירוש

ברטיסן. פ' שטר כפו קדסא נקיף: פירנה. פ' כתובה: חורן. פ' אחר: פרימתן. פירש היו בו קרעים: הלכה יג מכתובה לכתובה. פירש בין כתובה ראשו' לשנייה דאו גובה שתי כתובות קשיא דגרסה בין כתוב' לכתובה אבל אם שתי כתובות הם שאומר לבניהם לא גבי שתי כתובות אע"ג דגרסה בתר הכי לא חזינן ליה דבת' לה כתוב' אפרימתי וע"ש כתובה הראשונה המחירה ואפי' דכתב לה ב' כתוב' אפרש בבבלי דפרקי' בגון דאוסף בה דיקלא ולא כתב בה בניהי ואוסיפי' לה כו' דאו נט' אמת מהן וה"ק לה אי נגיא מזמן ראשון לא תגבה אלא מאתים ואי מיקן שני דליקה תנב' עם מה שאוסיף לה והאגיא מנוקר' בבבלי דפרקי': סליק פרקא: מי שהיה נשוי כו': הלכ' ב: הרא היא דמר. פי' הא דתנני' כתוב' בנין דכרין לכל א' מיתוקים הטעם הוא משום הא דא"ר אפי כו' ופרי': אלא מעתה אריא הדה שם מות' דינר כו'. בלא מות' גפי חה אפרו אפילו אין כו' ועבני דירושה מיתוקים כל א' בשוה שאיכן היא ירושה דאורייתא וכתוב' בנין דכרי' דרבנן וכל היכא שאתה יכול כו': הלכה ד: שוחדא דדייני'. כמו שוחדא דדייל: מתניתא פליגי כו'. ברא"ש שוכים מכאן דפליג אתלמוד בבלי דהכ' משמע דדיינ' שוחדא קאי אפילו אהיכא שתי ובלוחות דהא קאי אכתובות ובת"כ משמע דלא קאי אלא אשטרי מקח ומתנה ועיין בר"ש דפרקין דף ק' ע"ג ובר"ש דף ג דב"ב דף י' ע"א הס בתו' דף נ"ה ע"א בד"ה שתא כו' ובתו' דהכותב דף פ"ה ע"ב בד"ה שתא כו': מניי פיר' ע"י מנה שלי עלתה פרגמטי' בלמ' שלי נגם והרא"ש גרס ע"י עשר דינרין סלקא וליתב הגירסא כ"ל מגיי פי' מעות ופי' הרא"ש דהד"קונ' מחורה לקט' בק' דינרי' ואלפל' ה' דינרין שלו לא היתי יכול לקנות פרקמטי': רובא. פי' אם השתתפו במעות הרבה דלא היה יכול לקנות סחורה הרבה בלא השתתפותו דהא הביא הרבה מעות לשותפות ועיין ברא"ש דפרקין:

פרק עשירי

הלכה א׳ מי שהיה נשוי לשתי נשים כו'׃ מתני' לעניין כתובה [א]אבל לעניין מזונות שתיהן שוות׃ כתובה וקבורה מי קודם׃ כתובה ומלוה בעדים מי קודם. כתובה ופרנסת בנות מי קודם׃ מאן דאמר [ב]טבין פרנסה מן משועבדין פרנסת בנות קודמת׃ ומאן דמר אין טבין פרנסה מן משועבדין אין פרנסת בנות קודמת׃ לא אמר אלא מתה הא נתגרשה כבעל חוב היא׃ כהדא דתני'[ג] נשא אשה וכתב לה כתובה גירשה ולא נתן לה כתובה׃ נשא אחרת וכתב לה כתובה. החזיר את הראשונה וכתב לה כתובה על כתובתה הראשונה׃ של ראשונה קודמת לשנייה ויורשיה. והשנייה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה׃ אמר בן עזאי [ד]יורשי הראשונה אי' ליורשי השניי' אם כבעל חוב אתם טלו את שלכם וצאו׃ ואם לאו אנו ואתם נחלוק בשוה׃ אמר לו ר' עקיבה בני שנייה קפצה עליהן ירושת תורה׃ ונוטלין כתובת אמן וחוזרין וחולקין׃ ר' מנא אמר כשיש שם דינר יתר נחלקו אבל אם אין שם דינר יתר אף ר' עקיבה יודה לבן ננס שאילו ואילו חולקין בשוה׃[ה] א"ל ר' יוסי בי ר' בון הך דלא תניתא פליג' את עבר ליה פליג'׃ אלא כשאין שם יתר דינר נחלקו׃ אבל אם יש שם יתר דינר אף בן ננס יודי לר' עקיבה בני השנייה קפצ' עליהן ירושת תורה ונוטלין כתובת אמן. ותחזרין וחולקין והחוב ממעט׃ ודכוותה והחוב מרב' היך עביד' היה שם שדה והיא עתידה לחזור ביובל את רואה אותן כאילו[ו]׃ היך עבידא קידש רחל וכנסה לאה וחזר וכנסה רחל על דעתן דרבנין רחל קודמת. ועל דעתיה דר' אלעור בן עזריה[ז] לאה קודמת׃ אומר אף ר' לעזר מודי מאחר שחזר וכנס רחל רחל קודמ'. למה זה דומה לאח' שלווה מחבירו ואמ' לו אם לא החזרתי לך מיכן עד י"ב חדש יהוו כל נכסי משועבדין לך׃ הגיע י"ב חדש ולא החזיר נשתעבדו הנכסים מיכן ולבא׃ אבל אם אמר לו לא יהו נכסי משועבדין לך אלא לאחר י"ב חדש לא נשתעבדת אלא לאחר י"ב חדש׃ ימים שבנתיים תפלוגתא דר"מ ורבנין[ח]׃ על דעתיה דר"מ כשטר נתחייבו הנכסי׃ על דעתיה דרבנין בכסף נתחייבו׃ הלכה ב' מי שהיה נשוי לשתי נשים כו'. הדא היא דמר ר' אימי [ט]כדי שיהא אדם מצוי ליתן לבתו כעין יפה׃ מעתה אפי' אין שם יתר דינר׃ א"ר אבון בשעה שאת יכול לקיים דבריהן ולקיים דברי תורה את מקיים דבריהם ודברי תורה׃ בשע' שאת אין יכול לקיים דבריהן ולקיי' דברי תורה את מבטל דבריהן ומקיים דברי תור'. ר' יוד' בר פזי בשם ר' יוסי בן חנינה מת אחד מן האחין כולהן חולקין בשוה׃ א"ר מנא לכן צריכ' בשלא חלקו שלא תאמ' יעש' כמי שאינו בן ותירשנו בתו. היה שם בכור את אמר הבכור נוטל פי שנים׃ מהו נוטל פי שנים כבתו או פי שנים בכל האחי'. תני ר' הושעי' היו שם ב' כיתי בני' כולהן חולקי' בשוה היה שם בכור את אמ' הבכו' נוטל פי שנים׃ מהו נוטל פי שנים כבתו או פי שנים ככל כתובתה׃ מאימתי שמין להן תלמידוי דר' מנא אמרין בסוף. אמר לון ר' יוסי בי ר' בון לא אתון דאמרין בשם רבנין לכון צריכא בשלא חלקו אבל משעה ראשונה [י]שמים להן׃ הלכה ג' היו שם נכסים בראוי כו'׃ ר' מנא אמר בעיקר שתי כתובות פליגין ר"ש אומר קרקע׃ ורבנין אמרין מטלטלין באותו הדינר כל עמא מודיי שהוא מטלטל׃ רבי יוסי בי ר' בון אמר כל עמא מודיי בעיקר שתי כתובות שהן קרקע. מה פליגין באותו הדינר ר"ש אומר קרקע׃ ורבנין אמרין מטלטלין׃ ה' בא בר זבדא בשם רב כרם נהגו בסוריא להוות גובין מן הגחוש' ומן הצעות׃ ר' אבהו בשם ר' יוחנן ובלבד מן הצעות שבאותו הלילה׃ רב שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן נהגו העם בערבי' להוות גובה מן הבושם׃ ומן הגמלים[יא]׃ ודכוותה בכבר מן הבושם שבאותו הלילה׃ ארמלתי' דר' חונה גבי לה מן המטלטלין כמנהג מקומה׃ הלכה ד' מי שהיה נשוי שלש נשים כו'׃ שמואל אמר [יב]שוחדא דדייני׃ לשני שטרו' שיצאו על שדה אחת אי זה מהן שירצו ביד להחליט מחליטין׃ מתניתא פליגא על שמואל אין שם אלא מנה חולקות בשוה׃ לא שוחדא דדייני את אמרת. והא תני [יג]היורשין שרשו שטר חוב הבכור נוטל פי שנים׃ עד יצא עליהן שטר חוב הבכור נותן פי שנים. עד היא לשוחדא דדייני אתאמרת. ר' אבין בשם שמואל לא שנייא בין שני שטרו' שיצאו על שדה אחת בין שטר אחד שיצא על שני שדות אי זה מהן שירצו ביד מחליטין׃ שמואל אמר כמרשו זו את זו כשהרשת השלישית את השנייה לדון עם הראשונה׃ אמרה לה לא מנה אית לך סב חמשין ואזול לך׃ וכן ג' שהטילו לכי' והותירו או פחתו כך הוו חולקין׃ א"ר אלעזר[יד] הדא דאת אמר בשהיתה הסלע חסירה או יתירה אבל לשכר ולהפסד כולהן חולקין בשוה׃ וקשי' ההן יהב מאה דינרין והן יהיב עשרה ואת אמר אכן׃ חבריי' אמרין יכול הוא מימר ליה על ידי מניי סלק' פרגמטיא עד כדון דהפסת[טו] פרגמטייא ועירה הוות פרגמטיא רבה׃ אמר רבי אבין בר חייה יכול הוא מימר לית עד דאת טובין חד ומן אנא מזבין עשרה זמנים׃ עד כדון במקום קרוב׃ במקום רחוק׃ א"ר חלא יכול הוא מימר ליה עד דאת אזיל ואתי חד זמן אנא אזיל ואתי עשר' זמנים׃ תמן תנינן [טז]חד ונגח שור אחד שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים וזה ושנים הראשונים דינר זהב. ר' שמואל בשם ר' זעירא וכן לשכר. [יז]אמר ר' יוסי הד' זעירא פליגא על דר' אלעזר. ר' מנא

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי פ"א (אומלוגיא, פי' שומר).
ב ע' בבלי גיטין ל"ז.
ג דמאי כ"ה נ'.
ד לעיל פ"ח ה"ג (כ"ח נ').
ה פי"ג ה"ג (ל"ו א') ב"כפ"ט ה"א (י"ו ד').
ו ע' קידושין פ"א ס"ה.
ז ע' ב"ק פ"ד ה"א (ד' א').
ח לעיל פ"ט ה"א (ל"ב ד').
ט תוספתא רפ"י.
י לקמן פי"ג ה"ג (ל"ו א').
יא תוספתא בפרקין.
יב ל"ל: בן ננס.
יג ע' בספי פנה שמהפך הגירסא.
יד ח"ב כאיש פוחזרת.
טו רפ"ה.
טז ע' ב"ק פ"ח.
יז לעיל פ"ד רפי"ב (כ"ט א').
יח ה"ג שמין להן, וע' בבלי כ"א.
יט ע"ב בפכלתין ס"ו.
כ ע' בבלי נ"ד. ולקמן ה"ה.
כא תוספתא נ"ג פ"א בבלי שם קכ"ד.
כב ע' ב"ק פ"ט (ד' א').
כג ל"ל דהוות.
כד שם ס"א.
כה שם כה"א (ד' ב').

אבי המשנה אחריו לפלוני ואחריו לפלוני אילו אמר מת השלישי
בחיי שני מכיון שלא זכה כהן השני לא זכו היורשין יאות·
אשכחת אמר אחריו לפלוני. אחריו לפלוני: תני [ו]הראשון
מוכר קרקע ולוקח פירות דברי רבי· רשב״ג אומר אין לו אלא
אכילת פירות בלבד· חזקיה אמר הלכה כרבי· אמר רבי מנא
מן מה דאמר חזקיה הלכה כרבי הדא אמרה שאין נותנין לו
כמתנת שכיב מרע· הכא אמר רבי מנא קומי רבי יוסי והדא
אשה מכיון שמזונותיה על בעלה לא כמתנת שכיב מרע היא·
א״ל מזונותיה על בעלה בראוי לה מאכל משח ומלח והוא
בעייא מזבנה ומיכל תרנגלין. הדא אמרה שאם ביקש הראשון
מזבני ומיכל תרנגלין יזבן: א״ר יעקב בר אחא תני תמן קבורה
כמזונותיה· כמה דאת אמר תמן מוכר קרקע ולוקח מזונות. אף
הכא מוכר קרקע ולוקח קבורה· א״ר יוסי [י]ואילין דכתבין אין
מיתת דלא בנין יהא מדלה: תהר לבית אביה תנאי ממון הוא
ותנאו קיים: הלכה ב׳ מי שמת והניח אשה כו׳· רבי יוסי בר
חנינה אמר [י]לכותל שבראויתיו כגון מלוה בערים ומלוה בשטר
[י]ינתנו למלוה כערי׳· ר׳ יוחנן אמר לכותל כגופו· הגע עצמך הוה
עתיה פגון אילין דבר אגרדאי אמר רבי אחא לכותל כגופו ותני
כהדא קריבתיה דרבי שמואל בר אבא יהבו ליה משם כותל:
אייתי ר״ש בן לקיש עברוי דר׳ יוחן נשייא ואפיק מינה. רבי
יוחנן הוה מיסתמיך על ר״ש בר אבא א״ל מה נעשה באותה
העניה· א״ל אייתי ר״ש בן לקיש עברוי דר׳ יוחן נשיא ואפיק מינה·
ויפה נעשה· אמר ר׳ ירמיה קומי ר׳ זעירא אי נאמר ר׳ יוחנן
כדעתיה ור״ש כדעתיה· דאיתפלגון הכל מודין שאם טעו בשיקול
הדעת[יג] שאין מחזירין מדברי תורה מחזירין· מה פליגין בטעות
משנה שרבי יוחנן אמר כטעות משנה שקול הדעת. ר״ש בן
לקיש אמר טעות משנה דבר תורה· היא טעות משנה היא
טעות זקינים. הגע עצמך [יד]שפטורין מן השבועה· זו תורה וזו
אינה תורה: הלכה ג׳ הניח פירות תלושין כו׳. רב ור״ש בן לקיש
תריהון אמרין כצבורין בסורקי· אבל אם צברן בביתו זכה לו
ביתו· ר׳ יוחנן אמר ואפילו צבורין בתוך ביתו לא זכה לו ביתו
דהוה סבר דאינון דידיה ולית אינון דידיה· ואימתי בעל הבית זכה
בפירותיי בשביעית. רבי ירמיה סבר מימר משיתנם לתוך
כליו. אמר ר׳ יוסי אפילו נתנן לתוך כליו לא זכה בהן דהוה
סבר מימר דאינון דידיה ולית אינון דידיה: חאי ארמלתא תפסת
אמהתא. אתא עובדא קומי רבי יצחק אמר תפסת תפסת. רבי
אימי מפיק מינה דהיא סברה דידה ולית אינון דידה כהדא
אילין בני עמי דדמך אבוהון שבק להון אבוהון עו אתא מרי
חובה ונסתה· אתא עובדא קומי ר׳ אבהו ואמר דידה נסב. לא
כן תני׳ יורש ובעל חוב שקדם אחד מהן ותפס מוציאין מידו דהוון
סברין דאינון דידהון ולית אינון דידהון· אמר ר׳ יעקב בר זבדי
מודה ר׳ אבהו שאם מכרוה או משכנוה או טילטלוה ממקום
למקום ואחר כך בא בעל חוב ותפס מוציאין מידו· הגע עצמך[נ]
שפטורין מן השבועה· זו תורה וזו אינה תורה: הלכה ד׳ המושיב
את אשתו חנונית כו׳. יאות אמר רבי ליעזר· מה טעמון
דרבנין· אם אומר את כן אין שלום בתוך ביתו לעולם· שיברה
את הכלים מה את עבר לה כשומרת חנם או כשומרת שכר.
מסתברא מיעברינה כשומרת שכר· אמרין אפילו כשומרת חנם
אינה· אם אומר את כן אין שלום בתוך ביתו לעולם: הלכה
ה׳ כתב לה נדר ושבועה אין לי עלייך כו׳· רבי יונה ורבי
יוסה תריהון אמרין לא סוף דבר בנכסים שנשתלטה בהן
בחיי בעלה· אלא אפילו בנכסין שנשתלטה בהן לאחר מיתת
הבעל אין היורשין משביעין אות׳· תמן תנינן[נ] השוכר פר׳ מחבירו
והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה
והשואל ישלם לשוכר. ר׳ הילא בשם ר׳ ינאי והוא שנתן לו רשות
להשאיל לאחרים· ותני ר׳ חייה כן ׳אין השואל רשאי להשאיל
ולא השוכר רשאי להשכיר ולא השואל רשאי להשכיר ולא
השוכר רשאי להשאיל· ולא מי שהופקד אצלו רשאי להפקיד
אצל אחר אלא אם כן נטלו רשות מהבעלים· וכולם ששינו את
שמידותיהן שלא מדעת הבעלים חייבין· והשואל אפי׳ לא שינה
חייב· אלא כנין דתנינן[ס] מתנה שומר חנם להיות פטור מן
השבועה· והשואל להיות פטור מלשלם ואתא מימר לך שאע״פ
שהיתנה עמו פטור שהוא חייב· ביקש להשביע את השואל·
נישמעינה מן הדא כתב לה נדר ושבועה אין לי עלייך אינו יכול
להשביעה· אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה·
הדא אמר׳ שאם ביקשו להשביע את השואל הוא משביע. הדא
ילפה מן הדא· וההיא ילפה מן הדא· הדא ילפה מן ההיא
שאם ביקש להשביע את השואל משביע. וההיא ילפה מן הדא
שאם ביקש להשביע את האשה שלא משביעה· אמר ר׳ חנינה
ולא צורכת מילף הדא מן ההיא· ומה צורכה חילף ההיא מן הדא
כיי דמר רבי הילא בשם רבי ינאי והוא שנתן לו רשות להשאיל·
והכא והוא שנתן לה רשות שיהו כניה אפיטרופי· אמר ר׳ יוסי
צריך להעלות לו שכר כל זמן שהוא שטרח אצלו. רבי זעירא
שאל לר׳ אבונא שאלות הבעלים ומת׳· א״ל כן אנן אמרין [יא]אכלות.
א״ר יוסי בר אבון אכלו שלהן אכלו. ר׳ זעירא בעא קומי ר׳ יסא
היך עבדין שברא· א״ל תריי כל קבל ארבעת ולא עבדין עובדא
כסונייא· א״ל תריי כל קבל תריי אינון רבי לעזר תלמידיה דרב
חייה רובה· רבי יוחנן תלמידיה[נ] דרבי ינאי: הלכה ו׳ נדר
ושבועה אין לי וליורשי כו׳. אמר רבי יונה [י]והיא שעשת
אפיטרופא בחיי בעלה· אבל אם עשה אפיטרופא לאחר מיתת
הבעל אין היורשין משביעין אותה· דו מתניתא לא עשת
אפיטרופא אין היורשין משביעין אותה· אם עשת אפיטרופא
היורשין משביעין אותה לעתיד לבוא. ואין משביעין אותה
לשעבר. איזהו לשעבר משעת מיתה עד שעת קבורה ואמר
רבי יוסי אפילו עשאה אפטרפום לאחר מיתת בעלה אין היורשין
משביעין אותה· והא תנינן לא עשת׳ אפטרפ׳ אין היורשין
משביעין אותה אם עשת אפטרפא היורשין משביעין אותה לעתיד
לבוא ואין משביעין אותה לשעבר· פתר לה על ראשה· ואין על
ראשה כהדא ר׳ יונה ור׳ יוסי תריהון אמרין לא סוף דבר בנכסים
שנשתלטה בהן בחיי בעלה אלא אפילו נכסים שנשתלטה בהן
לאחר מיתת הבעל אין היורשין משביעין אותה· פתר לה
משעת מיתה עד שעת קבורה· דמר רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן משעת
מיתה עד שעת קבורה אין היורשין משביעין אותה· תני בר
קפרא שלא תהא מניחתו והולכת לבית אביה: הלכה ז׳ מקבר
בעלה לבית אביה כו׳· אמר רבי זעורה [ט]כעין שבועת תורה·
ירדה להן כתובה הוחזקה בידה לגבות כמי שגבה והוא כתוב
עם השטר של מאתים פרוע והיא אומרת מנה לא תיפרע אלא
בשבועה. תני [ט]הפוגמת לא הפוחתת כתובתה כיצד היתה
כתובתה מאתים והיא אומרת מנה נפרעת שלא בשבועה· מה
בין פוגמת מה בין פוחתת· אמר רבי חנינה פוגמת בא משא
ומתן בנתיים· פוחתת לא בא משא ומתן בנתיים· רבי ירמיה
בעא כמה דאת אמר תמן עד אחד מעידה שהיא פרועה ל׳א
תיפרע אלא בשבועה· ודכוותה ועד אחד מעידה שהיא פחותה לא
תפחות אלא בשבועה. אמר רבי יוסי כשעה שעד אחד מעידה
שהיא פחותה כעד אחד מכחיש את שנים ואין עד אחד מכחיש
את שנים: תני יורש שפגם אביו שטר חובו הבן גובה שלא
בשבועה" בוח יפה כח הבן מכח האב. שהבן גובה שלא בשבועה
ואב אינו גובה אלא בשבועה· אמר ר״א ונשבע שבועת יורש
שלא פיקדנו אבא· שלא אמר לנו אבא· שלא מצינו שטר בין
שטרותיו של אבא ששט׳ זה פרוע: רבי הושעיה בעא מתניתא
דבי״ש רבי״ש אומרים [יי]טטלת כתובתה ולא שותה· אמר ר׳ יוסי
תמן טעמא דבי״ש הביאו בעלי ואני שותה·[יט] ברם הכא [אין]
היה אפילו אביו לא ישבע· תקנה תיקנו בו שישבע· בו תיקנו
בבנו לא תיקנו· כיון שמת העמדתה את בנו על דין תורה:
נתחייב אביו שבועה בב״ד ומת אין בנו נוכה. ר״ל כן מה אנן אמרין
ויש אדם מוריש שבועתו לבנו· אמר ר׳ אבין את אמרת פגם אביו
שטרו בב״ד אין בנו גובה· רב חסד׳ בעא כגין דהלך אילין תרתין
פסיעת׳ הוא מפסיד· אילו פגמו חוץ לב״ד את אמר גובי·
מפני שפגמו בב״ד את אמר איט גובה: הלכה ח׳ הפוגמת
כתובתה לא תיפרע אלא בשבועה כו׳. [ל]אמר רבי יוחנן בשם
רבי ינאי אין פורעין מניכסי יתומים אלא בשטר שהריבות אוכלת
כו· ויש אומרים אף לכתובת אשה. אמר רבי ינאי מפני מזונות·
א״ר מתניה מאן חש למזונות ר״ש דר״ש אומר [כ]במגבה הדבר
תלוי· מאי כדון· מפני חינה· מפני שיהו הכל קופצין עליה
לישאנה· ויש אומרים אף לגזילה ולנזיקין· דמר רבי יוסי אף
אנן נמי תנינן תרתיהון· לגזילה מן הדא [כ]אם היה דבר שיש לו
אחריות חייב לשלם. לנזיקין הן הדא אין נפרעין מניכסי יתומין
אלא מן הזיבורית· כיני מתניתא [נ]אין נפרעין מניכסי יתומין
לנזיקין אלא מן הזיבורית. והא תני עמד הבן תחת האב הניזקין
שמין בעדית ובעלי החוב בבינונית· וכתובת אשה בזיבורית·
אמר ר׳ יוסי כי ר׳ בון [כ]כאן ביתום גדול· כאן ביתום קטן:
הלכה ט׳ הפוגמת כתובתה כיצד היתה כתובתה אלף זוז כו׳:
הלכה י׳ ועד אחד מעידה שהיא פרועה כו׳· כיני מתניתא
והנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה· ונפרעין מאדם
שלא בפניו· אמר ר׳ ירמיה תיפתר בשטר שהריבי׳ אוכלת כו׳·[ס]
וב״ד נוכין רבית· תיפתר שערב לו מן הגוי· כהדא אלכסא:[י]
אמר לו רבי מנא אנן עבדין טבות סגיא מיכון אנן כתבין דין
מונמרין אין אתא טבאות. ואין לא אנן מחלטין ניכסייא. א״ל אף
אנן עבדין כן אנן משלחין בתריה תלת איגרין אין אתא הא
טבאות ואין לא אנן מחלטין ניכסיא· אמר ליה הגע עצמך דהוה
באתר רחיק אין משלחין בתריה תלת איגרין חדא גוא תלתין
וחדא גו תלתין· וחדא גו תלתין אין אתא הא טבאות ואי לא
אנן מחלטין ניכסייא· אמר רבי מרציה והוא שעמד כרין וברח·
אבל אם לא עמד כרין וברח לית כאן מחלטין אלא מכרזין·
אשכחת אמר חנן ור״ש אמרו דבר אחד כמה דמר רבי חנן לא
תשבע אלא בסוף. כן ר״ש אמר לא תשבע אלא בסוף· כמה
דאת אמר הלכה כחנן והכא הלכה כרבי שמעון: הלכה יא׳
מנכסים המשועבדים כיצד כו׳. רבי חייה בשם רבי יוחנן
הקורא ערר על מעשה בית דין לא הכל הימנו. [י]אמר
ליה רבי חייה בר אבא ולא מתניתא היא תוציאה גט ואין
עמו כתובה טבה כתובתה. אמר ליה רבי יוחנן [י]בבלייא
מן דגליית לך חספא מן מרגליתא את אמר לי ולא מתניתא

פירוש

משח· פירש שמן: מדלה. פי׳ ספיכה והקש׳ בר״אש דהיכא יכול לוותר ולהתנות על דבר שלא בא לרשותו כדפי׳ לעיל דתנאי בעל קמום דמתנה על דבר שאינו ברשותו והאי ירשה אע״פי שהתנה ומשני דאין הבעל מתנה זה התנאי אלא אני הכלה הוא נותן לה על מנת כן והוי במתנה ע״ש להחזיר כו׳ וע״ש בפרקי׳ דף י״ט ע״א: הלכה ב׳: עתיר. פי׳ עשיר: אנדראי. פי׳ שם המשפחה: הגע עצמך כו׳. מפרש הרא״ש משמע דקאי אר״ע והא״פ אמאי אמרת שכולן צריכין שבועה הא אם כתב להם נאמנות כשי פטורין מן השבועה ומשני דעיקר מעשה דר״ע קאי׳ דכ״ח מחוסר׳ גוביינא קס״ל היורשין ולכן אמר זו תורה שמן התורה כל היכא דאית גרבותה דיתמי אית׳ חז איכה תורה כו׳ וע״ש בע״ב: הלכה ג׳: תפסתה. פי׳ ולקחה כמו וכסכת׳: משא. פירש היינו שהיא מודה שקבלה קצת מידו לידה אבל פוחתת שאומרת שכתובת׳ פחו איכה מודה כלום ואין שום משא ומתן בדבר: שנים. פירש היינו אותן החתומים על הכתובה: פסיעת. פי׳ לב״ד: הלכה י׳: אלכסא אמר קומי ר׳ מנא אנן עבדי׳ טבאות סגיא מגבון אנן כ[תבין] דאמנסתין אין אתא כו׳. ופירושו שוכם גוי אמר לרבי מנא שהם עושין יותר טוב ממנו שהם שולחים איגרת לנתבע אם אתא הרי טוב ואין לאו כו׳: תלת איגרין כו׳. עיקר הא מילתא איתא בבבלי פ׳ הגזל ומאכיל ופרק המפקיד ופ׳ שום היתומים פ״ו דערכין: וברח לא מחלטינן לא מכרזינן כנ״ל:

מראה מקום והגהות

[ו] ב״ב שם (ס״ו ב׳).
[ז] ע׳ לעיל פ״ה ה״י וב״ב שם, ה״ב.
[ח] ע׳ בבלי פ״ד׳
[י] ע׳ בבלי סנהדרין ל״ג·
[י] לקמן ה״ב. קידושין פ״א ה״ב (כ״ט ד׳).
[י] לעיל פ״ח ה״י.
[י] לעיל בפרקין ה״ב.
[י] ב״מ פ״ג מ״ג.
[י] שם ט׳ א׳ ובתוספתא פ״ג ולקמן קידושין פ״א, ס׳, ב׳, ות׳ תום׳ בבבלי גיטין כ״ט.
[יא] ב״מ פ״ו מ״ג.
[יב] שם הג׳ ובפי׳ מכלוה.
[יג] ע׳ בבלי ב״ק קמ״ו, ב״ט י׳, ב״ב קי״ג וסדר הדורות אות י׳.
[יד] וע׳ בבלי פ״ח.
[טו] שבועות פ״ז ה״ו (ע׳ בבלי בפרקין פ״ו:)
[טז] שם וסנהדרין פ״ג, ע״ב.
[יז] ע׳ בבלי שבועו׳ פ״ח.
[יח] סוט׳ פ״ד ס״ג.
[יט] שם ה״ח (י״ט ג׳.)
[כ] ע׳ סנהדרין פ״ח ה״י.
[כא] גיטין פ״ו ד׳ ומנחו׳ פ״ה ה״ד, וע׳ לעיל פ״ד ה״ב (כ״ח ב׳, בסו״ה מקום).
[כב] ב״ק רפ״י.
[כג] שבועות פ״ז שם, וגיטין פ״ה ה״ג.
[כד] ע׳ בבלי גיטין כ״ט.
[כה] לעיל ה״ח וע׳ ערכין כ״ג.
[כו] רפ״ה שבועות פ״ו ה״ט.
[כז] ע׳ בבלי ב״מ י״ו.
[כח] סוף מעשרות (כ״ג ס׳) וע׳ בבלי יבמות ל״ג.

לכתובתה· חזרו והתקינו שיהא אדם נושא ונותן בכתובת אשתו שמתוך שאדם נושא ונותן בכתובת אשתו והוא מאבדה היא קשה בעיניו לגרשה והוא התקין שמעון בן שטח׳ ג׳ דברים שיהא אדם נושא ונותן בכתובת אשתו· ושיהו התינוקות הולכין לבית הספר· והוא התקין טומאה לכלי זכוכית· לא כן אמר רבי זעירא רבי אבונא בשם רב ירמיה יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלם׳ גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית· ר׳ יוסי אמר יהוד׳ בר טבי ר׳ יונה אמר יהוד׳ בר טבי ושמעון בן שטח גזרו על כלי מתכות והלל ושמאי גזרו על טהרת ידים. ר׳ יוסי בי רבי בון בשם ר׳ לוי כך היתה הלכה בידם ושכחוה· ועמדו השניים והסכימו על דעת הראשונים ללמדך כל דבר שבית דין נותנין את נפשם עליו סוף שהוא מתקיים בידם כמה שנ׳ למשה מסיני. ואתייא כמאן דמר ר׳ מנא כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם· ואם רק הוא מכם ׳למה שאין אתם יגיעין בו· כי הוא חייכם אימתי הוא חייכם בשעה שאתם יגיעין בו:

הדרן עלך האשה שנפלו

א· הכותב. לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות ואם מתה יורשה אם כן למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך שאם מכרה ונתנה קיים· כתב לה דין ודברים אין לי עליך ובפירותיהן אין אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה· רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה· רבן שמעון בן גמליאל אומר מתה יורשה מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה׳ וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: ב׳ מי שמת והניח אשתו ובעל חוב ויורשין והיה לו פיקדון או מלוה ביד אחרים ר׳ טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן· ר׳ עקיבה אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין ׳שכולן צריכין שבוע׳ ואין היורשין צריכין שבועה: ג׳ הניח פירות התלושין מן הקרקע כל הקודם ׳בהן זכה· זכתה האשה יות׳ על כתובתה ובעל חוב יותר על חובו· המותר ר׳ טרפון אומר יתנו לכושל שבהן. רבי עקיבה או׳ אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה: ד׳ המשיב את אשתו חנוני׳ או שמינ׳ אפיטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שירצה· ר׳ אליעזר אומר אפי׳ על פילכה ועל עיסתה: ה׳ כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה אבל משביע הוא את היורשין ואת הבאין ברשותה· שבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאין ברשותך הוא אינו יכול להשביעה לא אותה ולא את יורשיה ולא את הבאין ברשותי· אבל יורשין משביעין אותה ואת יורשי׳ ואת הבאין ברשותה: ו׳ נדר ושבוע׳ אין לי לא לי ולא ליורשיי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשך ועל הבאין ברשותך הרי זה אין יכול להשביעה לא הוא ולא יורשין ולא הבאין ברשותו לא אותה ולא את יורשיה ולא את הבאים ברשותה: ז׳ הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית אמה אם לא עשתה אפיטרופיא אין היורשין משביעין אתה. ואם עשתה אפיטרופיא היורשין משביעין אותה לעתיד לבוא ואין משביעין אתה לשעבר: ח׳ הפוגמת כתובתה ׳לא תפרע אלא בשבועה· עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תיפרע אלא בשבועה. מנכסים משועבדים מניכסי יתומין ׳לא תיפרע אלא בשבועה· הנפרעת שלא בפניו לא תיפרע אלא בשבועה: ט׳ הפוגמת כתובתה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה: ׳ עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך· והיא אומרת לא התקבלתי ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה: יא׳ מנכסים המשועבדים כיצד מכר את נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות לא תפרע אלא בשבועה· מנכסי יתומים כיצד מת והניח נכסים ליתומים והיא נפרעת מן היתומין לא תפרע אלא בשבועה· שלא בפניו כיצד הלך למדינת הים והיא נפרעת שלא בפניו לא תיפרע אלא בשבועה· רש׳ אומר כל זמן שתובע׳ כתובתה היורשין משביעין אותה. אינה תובע׳ כתובתה אין היורשין משביעין אותה: יב׳ הוציאה גט ואין עמו כתובתה גובה כתובתה הוציאה כתובה ואין עמה גט היא אומר׳ אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי· וכן בעל חוב שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו· רבן שמעון בן גמליאל או׳ מן הסכנ׳ ואילך אשה גובה בלא גט ובעל חוב גובה שלא בפרוזבול: יג׳ שני גיטין ושני כתובות גובה ב׳ כתובו׳· ב׳ כתובות וגט או כתובה ושני גיטין או כתוב׳ וגט ומיתה אינה גובה אלא כתובה אחד שהמגרש את אשתו ומחזירה ׳על מנת כתובתה הראשונה החזירה· קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה. גר שנתגייר ואשתו עמו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה:

פרק תשיעי

הלכה א. הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך כו׳· רבי יוחנן בשם ר׳ ינאי כשלא כנס· אבל אם כנס אין אדם מאבד את זכותו בלשון הזה· א״ר יוסי בי ר׳ בון מלתיה דר׳ חייה האומר ידיי מסולקות מן השדה הזו ורגליי מסולקות מן השדה הזו לא אמר ולא כלום· א״ר אבון בר חייה קומי ר׳ חייה קומי ר׳ זעירא מתני׳ אמרה כן שאין אדם מאבד את זכותו בלשון הזה. דתנינן תמן׳ מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עלך השנייה מוציאה מיד הלוקח הא הראשונה לא· א״ל כל גרמה אמרה שאין אדם מאבד את זכותו בלשון הזה אלא כאן אפי׳ השנייה לא תוציא מיד הראשונה· ולמה אין הראשונה מוציאה מיד הלוקח שכן היא כותבת לו כל עיר שיש לי בשדה זו אל יהי לי עמך כלום· כתב לה וכתבתה לו כשם שאינו מאבד זכותו כך אשה אינה מאברת זכותה. כתב לה מן האירוסין ומן הנישואין פלוגתא דבי שמאי ובית הלל· על דעתן דבית שמאי תמכור. על דעתן דבית הלל לא תמכור: ר׳ ירמיה בעא קומי רבי זעירא כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ונפלו לה לאחר מיכן מהו· ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו· א״ר בון בר חייה קומי ר׳ זעירא מזכותו את למד חיובו. אלא לא כתב לה שנייי אין לו אכילת פירות הרי מזכותו את למד חיובו: ר׳ לוי בר חייה׳ בעא ׳׳כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך העתידין ליפול לך מה הן· ויש אדם מתנה על דבר שאינו בעולם: מכרה פירות מחוברין לקרקע ר׳ אחא אמר כמוכרה פירות תלושין· א״ר יוסי כמוכר׳ אחד מעשרה בקרקע ר׳ זעירא רב יהודה בשם רב הכותב שדה מתנה לאשתו אינה מוכרת׳׳ פירות· א״ר זעירא מתני׳ אמרה כן׳׳ אילו הן פירי פירות מוכר פירות ולוקח קרקע והוא אוכל פירות· ר׳ אימי בעא אילו אחר כותב לה יש לו אכילת פירו׳ הוא שכתב לה לא כל שכן. לא אמר אלא כותב אבל מוכר לא· מה בין כותב מה בין מוכר· שלה היה רוצה להבריח מזונות מן האשה· ניחא על דעתיה דר׳ יודה כשכת׳ דין ודברי׳ אין לי בנכסיך ובפירו׳ אין לו אכילת פירות· אפי׳ כתב דין ודברי׳ אין לי בשדה זו ובפירותיה אין לו אכילת פירות· ניחא על דעתיה דרבנין בשכתב דין ודברים אין לי בשדה זו ובפירותיה׳׳ יש לו אכילת פירו׳· אפי׳ כתב דין ודברי׳ אין לי בנכסיך ובפירותיהן יש לו אכילת פירות. נישמעינה מן הדא דמר רב זעיר׳ ר׳ יהודה בשם רב הכותב שדה כתנה לאשתו אין לו אכילת פירות· א״ר זעירא מתני׳ אמרה כן ואילו הן פירי פירו׳ מוכר פירות ולוקח קרקע ואוכל פירו׳ מכיון שכתב דין ודברים אין לי בנכסי׳ ובפירותיהן לא כבות׳ שדה מתנה לאשתו הוא את אמר לא פירות ולא פירי פירו׳. הוי לא שנייא על דעתיה דר׳ יודה בשכתב דין ודברים אין לי על שדה זו ובפירותיהן כשכתב דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן אין לו אכילת פירות ודכוותיה לרבנן לא שנייא בין שכתב דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן בין שכתב דין ודברי׳ אין לי בשדה זו ובפירותיהן יש לו אכילת פירות· ׳׳ר׳ ירמיה בשם רב הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. אבל לא לעניין דברי׳· הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אם מתה יורשתה׳ אבל דברים שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על הכתוב בתורה תנאו בטל. בתנאי גוף אבל בתנאי ממון תנאו קיים. וזה תנאי ממון הוא׳· ולמה אמרו תנאי בטל שבסוף הוא זכה בהן: ר׳ אימי בשם ר׳ יוחנן בדין הוה שאם מכרה ונתנה שיהא מכרה קיי׳ שבסוף הוא זוכה בהן ולמה אמרו בטל שלא תהא אשה מוכרת נכסים משל בעלה ואומרת שלי הן: ר׳ יוסטתה ׳׳הוה ליה עבדא ושאול לרבנין אמרין ליה פוק מנכסיך· שאל לרשב״ל אמר ליה על בניכסך: ר׳ ירמיה בעא קומי ר׳ זעירא הייי לון רבנין הא רב הא ר׳ יוחנן הא רשב״ל· אמר ליה רבנין דר׳ יוסטינה. בעון קומי רבי יוחנן דברי חכמים מתה מי יורשה׳ אלין׳׳ אחיה יורשין אותה: ר׳ ירמיה בעא קומי רבי זעירא האחין שחלקו אלמנה ניזונת משלהן שלא תאמר יעשו כמו שמכרו ולא תהא ניזונת משלהן· פשיטא מכרו שלהן מכרו: ר׳ ירמיה בעא קומי ר׳ אבהו כתיב אם יהיה היובל לבני ישראל· כשעה שהיובל נוהג הנחלות חוזרות וכשעה שאין היובל נוהג אין הנחלות חוזרות. א״ר׳ אחא מימר לך אפילו כשעה שהיובל נוהג והנחלות חוזרות ירושת תורה אינה חוזרת· ר׳ הלל בר פזי בעא קומי ר׳ יוסי מכר הוא ומתה היא אמר לו מכרה בטל. ׳לכן שמכר בחיי אביו ומת אביו· מכרה הוא ומת הוא א״ל מכר׳ קיים לאב שמכר בחיי בנו ומת בנו· ר׳ חייה בר מריא׳ בעא קומי ר׳ יונה מכרה לבעלה מהו. א״ל מדאמר חזקיה הלכה כר׳ יודה הדא אמרה מכרה מכר· תני׳׳ האומר ינתנו נכסיי לפלוני מת פלוני לפלוני· מת הראשון ינתנו לשני מת השני ינתנו לשלישי. ומת השני בחיי הראשון מכיון שלא זכה בהן השני לא זכה בהן השלישי. אמר ליה כך פירש רבי הושעיה

פני משה

כי לא דבר רק כו׳. פי׳ דדייק מדלא כתיב כי לא מכם דבר רק אלא תלי ה״פ כי לא דבר רק הוא כשנתעסקו בו ותבינו עניינו ואם רק הוא היינו שמינכם שאינכם יגיעי׳ בו והדר פסק׳ רש׳ דקרא כי הוא חייכם בו: סליק פירקא׳

הכותב לאשתו דין ודברי׳ כו׳: כשלא כנס. פירש לא יכול לחזור לפי שעדיין לא בא לידו. אבל אם כו׳: כל גרמה. פירש כל עלמה: שאינו ברשותו. כי׳ דלא דמי לכותב לה ועדיה לחסה דיהם הנכסי׳ כבר ביד הבע׳ ועיין בר״א דפרקין דף פ״ע: אנ׳ מוכרת כו׳. בר״א פנים הגירס׳ בב״א והבי ליתה שם אין לו אכילת פירות פי׳ מתנא קתניתא לא אמרה בן אלו הן פרי פירו׳ מוכר פירו׳ ולוקח בהן קרקע והוא אוכל פירות לאו בכותב שדה מתנה לאשתו הוא ואמר לאמרת אין לו פירי׳ ולא פרי פירות ר׳ אמי כו׳ וכתב שם וכראה דירושלמי פליג אתלמו׳ בבלי דבפ׳ חזקת הבתי׳ בליני לאמוראי נסוגר יודה לאשתו לא הבעל אוכל פירו׳ אך לא ופוהו דאם כתן לה מתנה אין אוכל פירות הלכך לפי תלמוד בבלי לא אמר מוכר פירות ולוקח בהן קרקע אא״כ שיירה במלמה ועיין בר״א דפרקי׳ דף ל״ט ע״א: הלכה כרשב״ג כו׳. כך הגרסא בר״א הלכה כרשב״ג דאמ׳ אם מתה יורשה אבל לא לענין דברי שאמר מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל דמתנה על מה שכתו׳ בתורה דתנאו בטל תנאי גוף והכא בתנאי ממון הכן קיימין ולמה אמרו תנאי בטל שנכסו׳ אלא זכה בהן כו׳: שבסוף זכה כו׳. כלומר שלאחר מיתתה הוא יורש׳ והוי כמו שמוכר ידו מנכסי׳ מחייו שאם מת מחייו בכו יורשי׳ מפני שבחייו לא היה לו כלום בנכסי׳ מחיו הך הבעל אין לו בנכסים עלמם כלו׳ עד לאחר מיתתה וכבר אלה לא לחיו הוא לכינ׳ התקבלו בטל והוי׳ יורש׳ מיתה ועיין בר״א דפרקין שם:

מראה מקום והגהות

א ע׳ בבלי שבת ט״ז:
ב לעיל שבת פ״א ה״ה.
ג פאה פ״א ה״א, שביעית ל״ג ג׳, שבת ג׳ ג׳, ומוכ׳ כ״ד ב׳. (וע׳ מכילתא בשלח פ׳ או שיר, רבה ויקהל ותנחומא משפטי׳ ופ׳ בשלח פ״י ה״ב ובשלח שם ופ׳ שופטים ומסיקתא רבתי פ״ה ומדרש תהלים ס׳, לו, ס״ג).
ד ב״ר פ״ט.
ה ע׳ בבלי פ״ג ה״ב וע׳ לקמן גיטין פ״ט ה״א (ג׳, מ׳) וקידושין ל״ט ג׳, ות״כ פ״ט ב׳.
ו נדרים פ״י ה״ה (פ״ח ג׳).
ז שנתו׳ פ״ו פ״ו.
ח ע׳ ערכין דף פ״ו.
ט רבה יבמו׳ ה׳, ד׳.
י לקמן ספ״י.
יא נזיר פ״ב ה״ה (נ״ב מ״) (וע׳ גיטין דפ״ה פ״ט כ״).
יב י״ג: מינוקונר פירות.
יג תוספתא פ״ט, וע׳ בבלי ב״ב נ״א.
יד ע׳ נזירות פני משה.
טו ב״ב פ״ח ה״ה ע״ש.
טז ע״ל: אסמכתא יורשה.
יז ע׳ קידושין פ״ט.
יח ע׳ ב״ב שם י״ג ע״.
יט ה״ג: ב״ל אמק יורשין וכו׳.
כ ע׳ בבלי ב״ב קל״ו.
כא ב״ב פ״ח ה״ט ע״ש ובתוספתא.
כב קידושין פ״א, ב״ק פ״ה ה״ג, ה״ז ובבלי חולין ק״ט ופירש״י שם.

קיים. מתה מה יעשה בכתובתה ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה בית שמאי אומרי' יחלקו יורשי האב עם יורשי הבעל. ובית הלל אומרים נכסי' בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל. ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב: [י] הניח לו אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות המחוברין בקרקע א"ר מאיר שמין אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמות' ילקח בהן קרקע והוא אוכל פיר'. וחכמים אומרים פירו' המחוברין לקרקע שלו והתלושין מן הקרקע שלה כל הקודם זכה. קדם הוא זכה. קדמה היא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון: יא' לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת ליך על השלחן אלא כל נכסיי אחראין לכתובתיך גירשה אין לה כתובה החזירה הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה:

פרק שמיני

הלכה א׳ האשה שנפלו לה נכסים כו'. כיני מתני' עד שלא נתארסה. מה כין עד שלא נתארסה. מה כין משנתארסה. עד שלא נתארסה לזכותה נפלו. משנתארסה לזכותה ולזכותו נפלו. [יב] ר' פינחס בעא קומי ר' יוסי ולמה לא תנית' מקולי ב"ש ומחומרי בית הלל. א"ל לא אתינן מיתני אלא דבר חמור משני צדדין וקל משני צדדין. ברם הכא חומר הוא מצד אח' לבעל וקל מצד אחד לאש'. והא תנינן [יג] ב"ש אומרים הבקר לעניים הרי הוא קל לעניים וחומר הוא לבעל הבי' ותניתה. א"ל קל הוא לעניים ואינו חומר לבעל הבי' שמדעתו הבקירו. א"ל והא תנינן העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלים ושכחו. הרי הוא קל לבעל הבית וחומר הוא לעניים. א"ל קל הוא לבעל הבית ואינו חומר לעניים שאדיין לא זכו בו. ואמור אוף הכא קל הוא לאשה ואינו חומר לבעל שאדיין לא זכה בה. א"ל מכיון שקירשה לזכותה ולזכותו נפלו: א"ר יודא [יד] אמרו לפני רבן גמליאל הואיל והארוסה אשתו היא והנשואה אשתו הוא. מה זה מכרה בטל אף זה מכרה בטל. אמר להן בחדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין חדשים על הישנים. אילו הן חדשים משנישאת. ואילו הן ישנים עד שלא נישאת: הלכה ב׳ נפלו לה משנישאת כו'. אנן תנינן מוכרת ונותנ' וקיים. תני ר' חייה לא תמכור ולא תתן ואם מכרה ונתנה קיים. אמר [טו] ר' חנינה בן עקיבה לא כן השיבן רבן גמליאל. אלא כן השיבן. לא אם אמרת בארוסה שאינו זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפר נדריה תאמר בנשואה שהוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה. אמרו לו הרי עד שלא נשא' ונשאת תוכיח שהוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה ואת מודה לנו שלא תמכור ולא תתן. אמר להן כך אני מודה לכה שלא תמכור ולא תתן ואם מכרה ונתנה מכרה קיים. אתא שכרא קומי ר' אמי אמר לא רבן גמליאל יחידי הוא לא סמכון עלוי. מתני' מסייעא ליה ופליג עלוי. [טז] רבותינו חזרו נמנו והורו בנכסים שנפלו לה עד שלא נישא' ונישא' שלא תמכור ושלא תתן ואם מכרה ונתנה מכר' בטל. מסייעא [יז] ליה מכרה בטל. פליגא עלוי רבותינו חזרו הורו ונמנו שעד שלא נמנו לא הוו חולקין עלוי: הלכה ג׳ ר"ש חולק בין נכסין לנכסין כו'. א"ר יוחנן נכסים הידועין לבעל אילו הקרקעות ושאינן ידועין לבעל אלו מטלטלין. ר' יוסי בן חנינא אמר נכסים הידועין לבעל אלו שנפלו לה ברשות הבעל. ושאינה ידועים לבעל אילו שנפלה לה ובעלה נתון במדינת הים. מתני' מסייעא לר' יוסי בן חנינה אילו הן נכסים שאינן ידועין לבעל אילו שנפלו לה ובעלה נתון במדינת הים: הלכה ד׳ נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע כו'. א"ר ירמיה דרבי מאיר הוא דרבי מאיר עבד מחוברין כתלושין. א"ר יוסי ולא שמיע דמר ר' יוסי בן חנינה לא א"ר מאיר [יח] אלא בקמה השמרה להקצר וגפנים עומדות להבצר. הא שחת לא. ברם הכא אפילו שחת. ר' ירמיה בעא מהלפ' שיטתיה דר"מ תמן לא עבד מחוברין כתלושין והכא עבד מחוברין כתלושין. א"ר יוחנן לא דר' מאי' עבד מחוברין כתלושין אלא אם אתה רואה קמה קצור' את מייפה כוחה של אשה. שדה שלא נזרעה את מייפה כוחו של איש. מספק שמין אותה כמה היתה יפה עד שלא נזרעה וכמה היא יפה משנזרעה. עד שלא נזרעה היא טבה תרין דינרין. משנזרעה היא יפה עוד חד דינר אותו הדינר ילקח בו קרקע והוא אוכל פירו': הלכ' ה' ר"ש אומר מקום שיפה כחו כו'. את אמר בכניסתה שלו מכרה אותן אינן מכורין. נתנתן לאריס הוא משתפח ממנו. עשת אותן ביכורים לא קדשו את אמר ביציאתה שלה מכר אותן אינן מכורין נתנן לאריס היא משתפ' ממנו. עשה אותן בכורין תפלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל [יט] דאתפלגון ושמח' בכל הטוב אשר נתן לך יי' אלהיך ולביתך. מלמד [כ] שאין אדם מביא בכורי' מניכסי אשתו רשב"ל אמר לאחר מיתה הא בחיים לא. א"ר יוחנן לא שנייא היא בחיי היא לאחר מיתה ת"ש בן לקיש כדעתיה [כא] דאמר אין אדם יורש את אשתו מדבר תורה. על דעתיה דר"ש בן לקיש לא קידשו. על דעתיה דרבי יוחנן קידשו ופקעת מיניה קדושתן: הלכה ו׳ נפלו לה עבדים ושפחות כו'. מתניתא כשאינן עשוין כלי שלחן. אבל אם הוו עשוין כלי שלחן לא תמכור שאדיין כבוד בית אביה קיים: הלכה ז׳ נפלו לה זתים וגפנים כו'. ר"ג אבון בשם רבנין דתמן [כב] מתניתא כשנפלו לה זתים ולא קרקען. גפנים ולא קרקען. אבל אם נפלו לה זתים וקרקען גפנים וקרקען לא תקוץ שאדיין שבח בית אביה קיים. ורבנין דהכא מרין אפילו נפלו לה זתים וקרקען גפנים וקרקעו. לא דמי בית זיתא דנפלו ולא דמי בית כרמא דנפלו. מתניתא מסייעא לרבנין דתמן [כג] כרמא אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הרי זה מכור שלא מכר לו אלא שמו. פרדיסא אני מוכר לך אע"פ שאין בו אילנות הרי זה מכור שלא מכר לו אלא שמו: הלכה ח׳ המוצי' יציאות על ניכסי אשתו כו'. רבי בא בשם רב חייה בר אשי אפילו לא אכל אלא מלא חותלה. אסי אמר והוא שתהא הוצא' יתירה על השבח. אבל אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו את השבח. מתניתא פליגא על אסי וכולהם שמין לה כעריס[כד]. מתניתא (פליגא) בנטיעה מאן דמר אסי בבניין. מתניתא (פליגא) בנטיעה על כן אמר רבי בא בשם רב חייה בר אשי אפילו לא אכל אלא מלא חותלה א"ל כאן כשאכל. כאן כשלא אכל: הלכה ט׳ שומרת יבם שנפלו לה נכסים כו'. הכא את מר[כה] מוכרת ונותנת וקיים. והכא את מר יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב. אמר ר' יוסי בן חנינה אין דאת אמר מוכרת ונותנת וקיים כשנפלו לה עד שלא נעשית שומרת יבם. והן דאת אמר יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב בשנפלו לה משנעשית שומרת יבם ונפלו לה עד שנעשית שומרת יבם ועשו פירות משנעשית שומרת יבם כמו שנפלו לה משנעשית שומרת יבם. אמר רבי זעירא ההן יבם דהכא צריך לב"ש כבעל הוא או אינו כבעל. אם הוא כבעל יורש את הכל. אם אינו כבעל לא יורש כלום. מספק יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב דבית הלל פשיטא לון שהוא כבעל ויורש את הכל שכן אפילו אח אין לו עליה אלא אכילת פירות בלבד. תני רבי הושעיה יורשיה היורשין כתובתה חייבין בקבורתה. אמר רבי יוסי אי לאו דתניתה רבי הושעיה הוות צריכא לן מאחר שאין לה כתובה אין לה קבורה. וקשיא אילו אשה שאין לה כתובה שמא אין לה קבורה. אשה אע"פ שאין לה כתובתה יש לה קבורה. ברם הכא אם יש לה כתובה יש לה קבורה. ואם אין לה כתובה אין לה קבורה: הלכה י׳ [כו] הניח אחיו מעות כו'. ר' אבהו בשם רבי יוחנן לכן צריכא במופקדים אצלו שלא תאמר הואיל ואני הוא היורש שלי הן. רבי אבהו בשם רבי יוחנן לית כאן שלו אלא להודיעך מילה שאם קדם היורש ותפס מוציאין מידו. אף כבעל חוב כן. לא כן תני [כז] יורש ובעל חוב שקדם אחד מהן ותפס מוציאין מידו. אמר רבי אחא בר עולא נישמעינה מן הדא[כח] הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף עוד דינר ופודה נכסים הללו. ולא סוף דבר דינר אלא אפי' כל שהוא שלא יהא הקדש נרא' יוצא בלא פדיון. ר' אבהו בשם ר' יוחנן מועלין מעילה גמורה. וקשיא אם מועלין בה מעילה גמורה יהא נפדה בשוה. אם אינו נפדה בשוה לא ימעלו בו מעילה גמורה. מה אנן קיימין אם במחובר לקרקע וכי יש מעילה בקרקע". אלא כן קיימין בקמ' מאחר שאלו עבר הגיזבר ותפס אין מוציאין מידו. הוא גיזבר הוא יורש. מה גיזבר עבר הגיזבר ותפס אין מוציאין מידו. אף יורש עבר היורש ותפס אין מוציאין מידו. ר' שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן אף כשור כן. אית לך מימר שור קרקע. ר' תנחום בר מרי בשם רבי יוסי שור עשו אותו כהקדש שהוזל. הכא את אמר מוציאין מידו וכא את אמר אין מוציאין מידו. לפי שהורעת' כחה של אשה שלא תהא כתובתה אלא על ניכסי בעלה הראשון יפיתה כחה בדבר הזה שאם קדם היורש ותפש מוציאין מידו. ותני כן אילנות וקצצות וקינים ונערים מוציאין מידן: הלכה יא׳ לא יאמר לה הרי כתובתיך כו'. כיצד הוא עושה[כט] כונס ומגרש ומחזיר והיא שוברת לה כתובתה. אמר ר' יוסה לצדדין היא מתניתא או שוברת לו כתובתה. ר' זעירא בשם רב המנונא כנסה וגירשה והחזירה אם חידש לה כתובתה על נכסיו ואם לאו כתובתה על ניכסי בעלה הראשון. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חסדא מתניתא אמרה כן המגרש את האשה והחזיר' על מנת כתובתה הראשונה החזירה. סוף דבר עד שיכנוס ויגרש ויחזיר ודכא אתא מימר לך אפילו כנסה וגירשה והחזירה אם חידש לה כתובה כתובתה על נכסיו ואם לאו כתובתה על ניכסי בעלה הראשון: רבי זעירא בשם רב המנונא ארוסה שמתה אין לה כתובה שלא הותרה להינשא לשוק שלא תאמר יעשה כמי שגירש ויהא לה כתובה. לפום כן צריך מימר אין לה כתובה. בראשונ' היתה מונחת כתובתה אצל אבותיה והיתה קלה בעיניו לגרשה וחזרו והתיקנו שתהא כתובתה אצל בעלה. אף על פי כן היתה קלה בעיניו לגרשה וחזרו והתקינו שיהא אדם לוקח בכתובת אשתו כוסות וקערות ותמחויים. הדא דתמנן" לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השולחן אלא כל נכסיו אחראין

מראה מקום והגהות

א יבמו' פ"ד ה"ג. ב פיאה י"ט ג'. ג עדיות פ"ד ה"ג. ד תוספתא פ"ח ובבלי ע"ח: ה שם. ו שם. ז ע' יבמות פ"ה ט"ו א' ולעיל פ"ד כ"ט א' ובבלי שבועות מ"ג. ח ע' בבלי גיטין מ"ג: ט בכורים פ"א ה"ו (ס"ד א') וספרי פ' תבא פ' ועניית. י ע' לקמן פ"ט ה"א. יא ע' בבלי ע"ט. יב ע' בבלי ב"מ ה"ד ותוספתא ב"ב פ"ו. יג נ"ל בעדה, וע' תוספת' פ"ח. בבלי פ' וב"מ ל"ט וק"א. יד יבמות פ"ד ה"ג (בנוסח שם מה נקראה מקום). טו לקמן פ"ט ה"ג. טז ערכין פ"ו. יז ע' לעיל רפ"ה. יח יבמו' פ"ד ה"ד (ה' ד') ותוספת' בכלאים פ"ט. יט ע' בבלי סוף פרקין.

פירוש

האשה שנפלו לה נכסי' כו': ולמה לא תניתה. קייתי ליה בתוספו' ריש פרקי' דף ע"ח ע"א בד"ה נפלו ועיין לעיל בפיאה פ"ו דף י"ט ע"ג פירש הסוגיא: מצד אחד. פי' שהוא חמור לאיש וקל לאשה והקשו בתוספות דהא בנ"א ב' שבתות כו' והתם כמי קל לאיש וחמור לאשה שצריכה להמתין ב' שבתות וקשיא ליה התם בהדי קולי ב"ש ומשני דזה כמי חמור לאשה אליבא דב"ה שמתאר לגרשה בהדר' שבת אחת אפ"פ שתלוכה בכך כו' ע"ש בתו' דפרקי' דף ע"ח ע"א בד"ה נפלו כו': הלכה ה': ה"ג את אמר בכניסתה שלה מכרה אותן כו' את אמר ביציאתן שלו מכר אותן כו'. כך קלאתיסוג' בס"א והסוגיא מבוארת מתוך סוגיית הבבלי דפרקין ע"ש:

כל שקולה הולך ממטה למטה כשעת תשמיש: תני רבי חנין בשם רבי שמואל אחד נשים שאמרו יש להן כתובה ואחד נשים שאמרו יוצאת שלא בכתובה כגון היתומה והשניה והאיילונית לא שנו אלא כתוב' מנה מאתים אלא אפילו היתה כתובה של אלף דינר מאבדת וטולה בליות ממה שיש לפניה. והוצאה "משום שם רע אין לה בליות. מהו נסב מן הפרא פרנן דידה. רבי זעירה אמר נסבה. רבי הילא אמר לא נסבה. רבי הילא עבד לה במיתה: רבי חילא רבי יסא רבי בא בר כהן משי בה בשם ר' חנינא בן גמליאל (אחד) נשים שאמרו יוצאות שלא בכתובה' לא שנו אלא כתובת מנה מאתים אלא אפילו היתה כתובת' של אלף דינר מאבדת. רבי סימן אחי יוחנן כל המשניות מחוברות במשנה זו. א"ר מנא קומי רבי יסא כהדי דא מתניתא בר' חנין דשמואל אמר ליה דברי הכל היא. ותני רבי חייא כן נשים המעברות על הדת מאבדות את הכל. רבי לעזר בשם רבי חנינה "ראו אותה חוטרה בסיטר רוכל יוצאה מתוך ביתה כאור הדבר תצא. רוק על גבי מיטתה כאור הדבר תצא. רוק על גבי מיטתו כאור הדבר תצא סנדלו לפני מיטתה כאור הדבר תצא. סנדלה לפני מיטתו כאור הדבר תצא. שנידם יוצאין ממקום אפל כאור הדבר תצא. מעלין זה את זה מן הבור כאור הדבר תצא. שנידם טופחות על ירכה במרחץ כאור הדבר תצא. תנינה בר איקא בשם רבי יהודה וכולהן אם תביאה ראיי לדבריה נאמנת. רב ארא בר אחוה בשם רב מעשה בא לפני רבי ומר מה כבך. בעיין קומוי אפילו ראו אותו נותן פיו על פיה שלה. אמר כהה באת מעשה כאחד שראו אותו נותן פיו על פיה שלה אתא עוברא קומי רבי יוסי אמר תיפוק בלא פרן. והויין קריביה עודין ואמרון אין שוטה הוא תיפוק בלא פרן. ואין לית שוטה היא תיסב פרן שלים. אמר לון ר' מנא איתתן פרנא ניקריניה. אייתון פרנה ואשכחון כתוב בגווה אין הדא פלנית תסבי לחדין פלוני בעלה ולא תצבי כשור פורתה תהוי נסבת פלגית פרן. אמר אכין מכיון שקיבלה עליה שיתן את פיו על פיה שלא כמאן דשנאה ולית לה אלא פלגות פרן. והא גו חוכה "והוא גו חובה סוטה. מנפפין סוטה. מנשקין סוטה. הרעה פריד "סוטה. מונף צריכה: הלכה ח' המקדש את האשה על מנת שאין עלי' נדרים כו': הלכה ט' היו בה מומין ועודה בבית אביה כו'. תנינא "מומין. כאילו נדרים. א"ר יוחנן בשם רבי שמעון בן יוצדק נדרה שלא לוכל בשר ושלא לשתות יין ושלא ללבוש בגדי צבעונין. א"ר זעירא כלי פשתן הדקין תבאר מבית שן ככלי צבעונין הן. א"ר יוסי מתניתא כשאמר לה על מנת שאין עלי' נדרים. אבל אם אמר על מנת שאין עליך כל נדר אפילו נדרה שלא לוכל תרובין נדר הוא: הלכה 'אצל הזקן והתיר לה הרי זו מקודשת. אצל הרופא וריפאה אינה מקודשת. מה בין זקן ומה בין רופא. זקן עוקר את הנדר מעיקרו. רופא אינו מרפא אלא מכן ולהבא. אית תניי תני אפילו הלכה אצל הזקן והוצר לה אינה מקודשת. מתניתא דרבי אלעזר דתני תמן א"ר לעזר "לא אסרו זה אלא מפני זה. מה טעמא דרבי לעזר בדין הוה נדר שהוא צריך חקירת חכם מפני נדר שאינו צריך חקיר' חכם. אית תניי תני "מותרת להינשא בלא גט. אית תניי תני אסורה להינשא בלא גט. הוון בעיי מימר מאן דמר מותרת להינש' בלא גט רבי לעזר. ומאן דמר אסורה להינשא בלא גט רבנין. כולה דרבנין ומאן דמר מותרת להינשא בלא גט שמתוך שהיא יודעת שאם הולכת היא אצל הזקן והוא מתיר לה את נדר' והיא אינה הולכת לפום כן מותרת להינשא בלא גט. ומאן דמר אסורה להינשא בלא גט שלא תלך אצל הזקן ויתיר לה את נדרה וקידושין הלין עליה למפרע ונמצאו בנים באין לידי ממזרות לפום כן אסורה להינשא בלא גט: רבי שמעון בן לקיש אמר מתניתא אמרה כשקידשה על תנאי וכנסה סתם. אבל אם קידשה סתם וכנסה סתם יש לה כתובה. רבי יוחנן אמר אפילו קידשה סתם וכנסה סתם אין לה כתובה. א"ר חייה בשם רבי יוחנן וצריכה ממנו גט אפילו קידשה על תניי וכנסה סתם: ר' זעירא בעא קומי רבי מנא קידשה סתם ונירשה מן האירוסין מה אמר בה ריש ל"ל. נישמעינה מן הדא היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראייה. הא אם הביא ראיה יש לה כתובה. מה חמית למימר בשקידש' סתם וגירש' מן האירוסין (מה) אנן קיימין. הן דבתרה במה דברי' אמורים במומין שבסתר. אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון. ואין אף במומין שבגלוי טוען. הא אמרין חברייא קומי רבי יוסי אמור דבתרה והוא פליגא על ר' שמעון בן לקיש נכנסה לרשות הבעל צריך להביא ראייה הא אם הביא ראיה אין לה כתובה והך דרבי שמעון בן לקיש יש לה כתובה. ר' כהן בשם רבנין דקיסרין מתניתא בשכנס ולא בעל. מאן דמר רבי שמעון בן לקיש בשכנס ובעל אני אומר נתרצה לה בבעילה: שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. הוסיפו עליהן באשה "ריח הפה וריח הזיעה. שומא שאין בה שיער. רבי אמי בר עוקבא בשם ר' יוסי בר חנינה בשער הפנים שנו. והתנינן במה דברים אמורים במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון. וזה מן המומין שבגלוי הוא. תיפתר היא דמטמרא לה תחת קלסתיה דראש. תני שומ' שיש לה שיער בין בגדולה בין בקטנה בין בגוף בין בפני' הרי זה מום. ושאין בה שיער בפני' הרי זה מום. בריא בקטנ' אבל בגדולה בין בגוף בין בפנים הרי זה מום. עד כמה

גדולה רבן שמעון בן גמליאל אומר עד כאיסר האטלקי רבי אלעזר בר חנינה אמר כגון הדין דינרא קורדיתנא שיעור כתני והב כל שהוא: רבי ידיפה ורבי יונה ורבי ירמיה שאל אשה קרחה שיטה של שיער מקפת מאוזן לאוזן. "בעיי משמע מן הדא הוסיפו עליהן באשה ריח הפה וריח הזיעה. שומא שאין בה שיער ולא אדכרין קרחה סברין מימר שאינה מום. אתא ר' שמואל בריה דר' יוסי בי רבי בון אמר רבי גנסה מום הוא לא מתני אלא דבר שהוא כאור בזה ובזה ואינו מום בזה. אבל דבר שהוא נוי בזה ומום בזה כגון הדא קרחת אע"ג דהוא מום לא תניתא. תדע לך שהוא כן הרי זקן הרי נוי באיש" ומום באשה ולא תנינן יתר עליהן באשה זקן. הרי דדים הרי נוי באש' ומום באיש ולא תניין יותר עליהם באיש דדים: מתניתא במומין שאין דרכן לחוולד. אבל במומין שדרכן לחיוולד אפילו משכנסה לרשו' הבעל הבעל צריך להביא ראייה ולומר התניתי עמה: הלכה י' האיש שנולדו בו מומין כו'. רב יהודה בשם רב כיני מתניתא "כשהיו בו אבל נולדו בו כופין אותו להוציא. רבי בא בר כהנא בשם רבי יוחנן הלכה כרבן שמע' בן גמליאל. אתא עוברא קומי רבי ירמיה בכופיה וכפפו. ואתייא דרב כשאין בו. ודרבן שמעון בן גמליאל בשנולדו בו. א"ר זעירא אתייא דרבן שב"ג כרבי מאיר דהוי דין רבי מאיר בקדמייא באחרייה. אין בקדמיי' עד שיתנה. אין באחרייא אפילו התנה לא כלום. אלא סלקה מתניתן כרבן שב"ג: ואילו כופין אותו להוציא כרבנין. נישמעינה מן תרא"[ס] רשב"ג א' אם היה מום גדול כגון סומא באחת מעיניו קיטע באחת מידיו חיגר באחת מרגליו מיד יוציא ויתן כתובה הרא אמרה סלקת מתניתא כרבן שב"ג. ואילו שכופין אותו להוצי' כרבנין: הלכה יא' אילו שכופין אותו להוציא מוכ' שחין כו'. המקמץ זה המקמ' צואה. ויש אומרים זה הבורסי."[ט] א"ר זעירא מתניתא אמר כן זה המקמץ צוא' דתנינן והמקמץ והבורסי והצרף נחשת. שמואל אמר מתיך נחושת מעיקרו: תני "אמר רבן שמעון בן גמליאל פגע בי זקן אח' מוכה שחין מציפורן אמר לי כ"ד מיני שחין הן ואין לך קשה מכולם ושהאשה רעה לו אלא ראתן. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן ובו לקה פרעה הרשע הדא הוא דכתיב וינגע יי את פרעה נגעים גדולים ואת ביתו וגו'. א"ר ברכיה על דטלמסן "למגע בסמה דמטרונא. ארבעה ועשרים "מיני ארזים הן ומכולן לא פירש הכתוב אלא שבע בלבד. ההד אתן במדבר ארז שיט' והדס ועץ שמן אשים בערב' ברוש תדהר ותאשור יחדיו. ברוש ברתא. תדהר אדרא. ותאשור פיקסינה. הוסיפו עליהן אלונים ערמונים אלמוגי'. אלונים בלוטים. ערמונים דולבי. אלמוגים אלוים:

הדרן עלך המדיר את אשתו

א· האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודין ב"ש וב"ה שאם מוכרת ונותנת קיים. נפלו לה משנתארסת ב"ש אומרים תמכור. ובית הלל אומרים לא תמכור. אילו ואילו מודין שאם מכרה ונתנה קיים. א"ר יהודה אמרו לרבן גמליאל הואיל וזכ' באשה לא יזכה בנכסים אמר להן על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים: ב' נפלו לה נכסים משנישאת אילו ואילו מודין שאם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות. עד שלא נישא' ונשאת רבן גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים. א"ר חנינא בן עקיבה אמרו לפני רבן גמליאל הואיל וזכה באשה לא זכה בנכסים. אמר להן על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים: ג' רבי שמעון חולק בין נכסים לנכסים. נכסים הידועים לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנ' קיים: ד' נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירו' המחוברין אמר ר"מ שמין אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות ומותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. וחכמים אומרים פירות המחוברין בקרקע שלו והתלושין מן הקרקע שלה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: ה' רבי שמעון אומר מקום שיפה כחו בכניסתה הורע כחו ביציאתה מקו' שהורע כחו בכניסתה יפה כחו ביציאתה. "[כ]המחוברין לקרקע בכניסת' שלו וביציאת' שלה והתלושין מן הקרקע בכניסתה שלה וביציאתה שלו: ו' נפלו לה עבדים ושפחות זקנים יימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכ' פירות רבן שב"ג אומר לא תמכור מפני שבח בית אביה: ז' נפלו לה זתים וגפני' זקנים יימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. רבי יהוד' אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה: ח' המוציא יציאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא. קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול: ט' שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודין בית שמאי ובית הלל שאם מוכרת ונותנת

מראה מקום והגהות

[א] לעיל ל' ב'.
[ב] ע' תוספתא בפרקין ובבלי ק"פ וגי' הל"ן ספי"פ.
[ג] ע' בבלי ינמו' כ"ד: ושאלתות קרח סי' קל"ו.
[ד] נ"ל הוביה וסוף חיק. בלו' הוא על חיקו והוא על חיקה כידבת גבוטה
[ה] פי': טער סגור וע' שו"ת הרשב"א סי' אלף רכ"ט.
[ו] קידושין פ"ג ה"ד (ס"ב ג').
[ז] ע' תוספתא פ"ז ובבלי בפרקין ע"ו: (שם הגי' "חכם" וגם "הזקן" זה אקנה חכמה.)
[ח] גיטין פ"ד ה"ח (מ"ו א').
[ט] קידושין שם (וע' נדרים ל"ם ד').
[י] י"נ: ואין נתקדשה על חכמי' אף וכו'.
[יא] ע' בבלי ע"ה. ותוספת' בפרקין.
[יב] ע' בכורו' פ"ו.
[יג] ע' בבלי ב"ם פ"ד. שבת קכ"נ.
[יד] ע' בבלי ע"ו.
[טו] תוספתא בפרקין.
[טז] תוספת' בכ"ז ותו' בבלי ע"ז.
[יז] שם, א"ר יוסי, ותו' ב"ר בס"ם.
[יח] ע' וי"ר פ"ב
[יט] ברכשי' רבה פט"ו שמות רבה פל"ה ובבלי ר"ה כ"נ.
[כ] ע' יבמות פ"נ מ"נ.
נלע"ד ב"ב פ"חס"ו

והולכין עד שיכלו הנכסים והשאר יתפרנס מן הצדקה. אמר רבי יוסי הדא פשטה שאילתא דחילפי אמרי יאיתבון על גיף נהרא ולא אפיקת מתנייה דר' חייה דכא מן מתני' וידקוני לנהרא. יתה הוה מימר יעשה שליש מה שהושלש בידו. מתו יירשו אחרים. לא כן אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל הלשונות אדם מזכה חוץ מלשון ירושה. לית כאן ירתון אלא יטלון: רבי זעירא בעא קומי ר' מנא. כאן במתנ'. איתפלגון יכת' כל נכסיו לשני בני אדם כאחת. כתב לזה בלשון מתנה ולזה בלשון ירושה. א"ר אלעזר מכיון שזכה בו בלשון מתנה זכה זה בלשון ירושה. א"ר יוחנן נראין דברים בלשון מתנה זכה בלשון ירושה לא זכה. א"ר פינחס אתא עובדין קומי ר' ירמיה מכיון דר' אלעזר אמר אלפן ור' יוחנן אמר נראין הלכה כר' אלעזר. א"ר שמואל לא רבי מאיר אמרה ואינן נראות. שמא כלום הוא. לא כן א"ר יוחנן בשם רבי יסא יצמד חבכור שטרפו כטל ברוב ואייתי ר' חייה ציפורייא קומי רבי אימי ליטרא כשמונת ולא הורי ליה דמר ר' יסא לא מתני' היא' האורג מלא הסיט מעמד הבכור בבגר ידלק הבגר. משער הגזיר ומפטר חמור כשק ידלק השק. הדא מתני' פליגא על ר' יוחנן 'כתב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף בלשון מתנה דבריו קיימין. תמן לזה בלשון מתנה ולזה בלשון ירושה. כרם הכא כל אחד ואחד בלשון מתנה כל אחד ואחד בלשון ירושה. ר' חנין בעא קומי ר' יוסי ואינו חב לאחרים. א"ל כשאין שם אחין. ואינו חב לאחי אביו. רבי חגניה בריה דר' הילל רוצה הוא בתקנת ביתו יותר מקרוביו:

הדרן עלך מציאת האשה

א׳ המדיר את אשתו 'מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד לה פרנס. יותר מכן יוציא ויתן כתובה. ר' יהודה אומר בישראל חדש אחד יקיים. שנים יוציא ויתן כתובה. בכהנת שנים מקיים ג' יוציא ויתן כתובה: ב׳ המדיר את אשתו שלא תאכל באחד מכל מיני פירות יוציא ויתן כתובה רבי יהודא אומר בישראל חדש אחד יקיים. שנים יוציא ויתן כתובה. ובכוהנת שנים יקיים ג' יוציא ויתן כתובה: ג׳ המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינים שני חדשים יקיים ג' יוציא ויתן כתובה. רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קיצבה אבל בעשירות שלשים יום: ד׳ המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהן עמה בעיר חדש אחד יקיים שני' יוציא ויתן כתובה בזמן שהן בעיר אחרת רגל אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה: ה׳ המדי' את אשתו שלא תלך לבית אבל או לבית המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנועל בפניה. ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי. אם א"ל שתאמרי לפלוני מה שאמרתי לך או שתהי ממלאה ומערה לאשפו' יוציא ויתן כתובה: ו׳ אילו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואי זו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נידה ולא קוצה לו חלה ונודרת ואינה מקיימת. ואי זו היא דת יהודית יוצאה וראש' פרוע' וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם. אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו. רבי יהושע אומר אף הקולנית: ז׳ אי זו היא הקולנית כל שהיא מדברת בתוך ביתה ושכיניה שומעין את קולה: ח׳ "המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת. כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה. על מנת שאין בה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת. כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה שכל המומין שפוסלין בכהנים פוסלין בנשים: ט׳ היו בה מומין ועודה בבית אביה "האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה נולדו בה מומין אילו ונסתחפה שדהו. נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיי' שעד שלא נתארסה היו בה מומין אילו והיה מקחו מקח טעות דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים במה דברים אמורים במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון. אם יש מרחץ עמו באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא בודקה על יד קרובותיו: י׳ האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא. אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א במומין הקטנים אבל במומין הגדולי' כופין אותו להוציא: יא׳ ואילו שכופין אותן להוציא מוכי שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחושת והבורסי בין שהיו עד שלא נשאו בין משנשאו נולדו. ובכולן א"ר מאיר 'אע"פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל עכשיו איני יכולה לקבל. וחכמים אומרים מקבלת היא על כרחה חוץ ממוכי שחין מפני שממיקתו. מעשה בצידן בבורסי שמת והיה לו אח בורסי אמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל:

פרק שביעי

הלכה א׳ המדיר את אשתו מליהנות לו כו'. תמן תנינן" המדיר את אשתו מתשמיש המיטה. וכא את מר הכין. תמן כמדירה מגופו כרם הכא במדירה מנכסיו. ויש אדם נודר שלא לפרוע את חובו. אמר רבי יוסי בן חנינה מכיון שהוא עתיד לגרשה וליתן לה כתובה ולמעט ממזונותיה כמי שאין בו תוב. ותהא יושבת וממתנת ואם גירש הרי יפה ואם לאו יעלה לה מזונות. כמאן דמר "אין מזונות האשה מדבר תורה. כהדא דתני" אין ב"ד פוסקין לאשה מזונות מדמי שביעי'. אבל ניזונת היא אצל בעלה בשביעית. ויעשו אותה כפועל שאינו שוה פרוטה. הדא אמרה שאין עושין אותו כפועל שאינו שוה פרוטה. ויעמיד פרנס כהדא איש פלוני מודר ממני הנייה" ואני יודע מה אעשה יעמיד פרנס. רשות ביד האשה לומר אי איפשי להתפרנס מאחר אלא מבעלי. והתנינן °המשרה את אשתו על ידי שליש. כאן כשקיבלה עליה וכאן בשלא קיבלה עליה. אי בשלא קבלה עליה אפי' יום אחד לא יעמיד. מגלגלת עמו ל' יום שמא ימצא פתח לנדרו. שמו"ל אמר במדיר ל' יום אבל במדיר לעולם מיד יוציא ויתן כתוב'. ר' זעירא ר' אבינא בשם רב ואפי' במדירה לעולם מגלגלת עמו שלשי' יום שמא ימצא פתח לנדרו: אית תניי תני שלשים יום אית תניי תני עד שלשים. מאן דמר שלשים מסייע לרב. ומאן דמר עד שלשים מסייע לשמואל. ר' יוסי אומר בכוהנות פליגין. יותר מיכן יוציא ויתן כתובה בסוף "שנים. ר' יהודה אומר בישראל חדש אחד יקיים. ושנים יוציא ויתן כתובה בסוף שנים. ובכוהנו' שנים יקיים. ג' יוציא ויתן כתובה בתחילת שלש. ותני "פליג בסוף ג' דברי ר' מאיר. א"ל ר' מנא הן דלא תגיתה פליגא את עבד ליה פליגא. אלא בישראל פליגין יותר מיכן יוציא ויתן כתובה בתחילת שנים. ר' יודה אומר בישראל חדש אחד יקיים ושנים יוציא ויתן כתובה בתחילת שנים ובכוהנו' שנים יקיים. ג' יוציא ויתן כתובה בסוף ג'. ותני כן בסוף ג' דברי הכל: הלכה ב׳ המדיר את אשתו כו'. ויש אדם שמדיר את חבירו מחיים. אלא בשנדרה אשה" ושמע בעלה ואמר לה אם תאכלי מחפץ פלוני תהא אסורה מנכסיו. אכלה מאותו החפץ ותה' אסורה מנכסיו. ורני ראשה דפירקא. אבל בשנדרה אשתו ושמע בעלה ולא הופר לה וכמאן דמר הוא נתן אצבע בין שיניה יוציא ויתן כתובה"". א"ר חוגה אפילו כמאן דמר היא נתנה אצבע בין שיניה תצא שלא בכתובה פודי במקיימה ונדרה: הלכה ג׳ המדיר את אשתו שלא תתקשט כו'. רב הונא אמר כיני מתני' בעניות שלא נתן קיצבה. שלא בר ישמעאל אמר בעניות שלא נתן קצבה. אבל אם נתן קיצבה אפי' עד עשר שני' מותר שאין יגועל עפר פרין מת. נתן בר הושעיה א"ר יוחנן חוץ מן הרגל: הלכה ד׳ המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה כו'. א"ר זעירא תני תמן הדירה שלא תרחצי במרחץ בכרכים שבת אחת ובכפרים שתי שבתו'. שלא תנעלי מנעל בכפרים ג' חדשים. ובכרכי מעת לעת. רבי יוחנן אמר ברג' רדופין שנו. אי זהו רגל הרדופין". א"ר יוסי בי ר' בון זה רגל ראשון שאביה רודפה לבית בעלה: הלכה ה׳ המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל כו'. הדירה שלא להשאיל נפה וכברה יוציא ויתן כתובה. מפני שהוא משיאה שם רע בשכינותיה. וכן הוא שנדרה שלא להשאיל נפה וכברה תצא שלא בכתובה מפני שהיא משיאתו שם רע על שכיניו. הדירה שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה יוציא ויתן כתובה שלמחר מתה מוטל לפניה ואין בריה מטפלת עליה וכן היא שנדרה שלא תלך לבי' האבל או לבית המשתה תצא שלא בכתובה שלמחר מתו מוטל לפניו ואין בריה מטפלת עליו: רבי מאיר אומר משום רבי עקיבה רבו טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו. מה ת"ל והחי יתן אל לבו. אלא "עבד דיעבדון ספוד דיספדון קבור דיקברון לווי דילוון: אם היה טוען משום דבר אחר רשאי משום שם רע. אמר לה על מנת שתאמרי לאיש פלוני מה שאמרת לי ביחיד או מה שאמרתי לך ביחיד או שתהא ממלא ומערה לאשפות יוציא ויתן כתובה. תמן אמרין כגון מעשה ער. ורבנן דהכא אמרין דברים של בטלה: הלכה ו׳ אילו יוצאות שלא בכתובה כו': הלכה ז׳ ואי זו היא הקולנית כו'. וכולהן בעדים. פלוני עישר. פלוני ראה כיתמן. פלוני קצה חלתה. פלוני התיר את נדרה בדקין כולהון ולא אשכחון. מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נידה ואינה קוצה לו חלה. ונודרת ואינה מקיימת. ניחא כולהון ראות לה כהן. נודרת ואינה מקיים' מה אית לה כהדיה. יכיל מימר אי איפשי אשה נדרית שהיא קוברת את בניה. תני בשם ר' יוחן "כעין מדי' הבגי' מחים דכתיב לשוא הכיתי את בניכם: וראשה פרוע. לחצר אמרו קל למבוי. ר' חייה בשם ר' יוחנן היוצאה בקפלטין שלה אין בה משו' ראשה פרוע הדא דתימר לחצר. אבל למבוי יש בה משום יוצאה וראש' פרוע. יש חצר שהוא כמבוי. יש מבוי שהוא כחצר. חצר שרבים בוקעין בתוכה הרי הוא כמבוי. ומבוי שאין הרבים בוקעין בתוכו הרי הוא כחצר: אבא שאול אומר אף המקללת את ולדיו בפני ילדיו. ר' טרפון אומר אף הקולנית. אי זו היא הקולנית. שמואל אמר כל שהוא מדברת ושכינותיה שומעות אותה. רב אמר""

פירוש

חילפי כו'. הוא מעשה הנזכר בבבלי בפרקין שתלה כחשו בגימטרי' כו' והוא נ"כ הכא פ"ג אייתיבון על גיף נהרא פי' על חוף הים שב ואמר כל דאמ' מתניתא דר' חייה ורבי אושעי' ולא אפקת ימיה מן מתניתין יזרקוני' לים. גופא דעובדא בתענית בבבלי ובפרקי' ע"ש: סליק פירקא: המדיר את אשתו מליהנות לו כו': הלכה ה ו מה ת"ל והחי כו'. פי' הא פשוט דכל איש יתן אל לבו דאבל סוף כל אדם ועוי' אלא האחי שהוא גם כולל לכל בעלי חיים האדם סבעי ליה כדכתיב באשר הוא סוף כל האדם וסגי: אלא עבד כו'. כלומר דהגמ' ניחא דנקט האי לגמר שיחם' בחייו מה שיעשו לו אחרי מותו והכי אמר בבבלי והחי יתן אל לבו דברים של מיתה כו' ע"ש: עבד דיעבדון כו'. פי' עשה גמילות חסד כדי שיעשו לך נ"כ חסד וכן ספד דיספדון: הלכה ו׳ וסלקו בעדי'. קאי אהא דתני במתני' ואיזהו דת משה מאכילתו שאינו מעושר כו' וקאמר הכא דדוקא בעדים כשלא שהיא מעקרת אבל אם התכם לבד מכחיש אותה אינו נאמן לאוסר' בזה על בעלה ולהפסיד כתוב' ועיין המוג 'בר"א דפרקי': ניחא כולהון כו'. פירש דבשלמא בשאכילתו שאינו מעושר או משמשתו נידה או אינו קוצה חלתה ניחא דיכול להוליא אות' בלא כתובה לפי שם לו הזק בזה שלא בנתררת ואינה מקיימה קשיא לית ליה נפקותה אי מקיים' או אינה מקיימת ומשני יכול למימר כו'. ולפיכך יכול להוציא בלא כתובה ולפ"ז גרי' לגרוס ניחא כולהון דאית ליה בהון כו' אלא נודרת מה אית ליה בהדה כו':

מראה מקום והגהות

° קידושין פ"א (נ"ח ד') ועי' בבלי תענית כ"ה.
ב ע' בבלי כ"ג קנ"ם.
ג ערלה פ"ג ה"ג ושם הגי': ר' אמי בשם ר"י (ע"ש ס"ג א').
ד שם ק"נ.
ה ב"ב פ"ח ה"ה.
ו ע' יבמות י' נ'. ולקמן ל"ד ג', גיטין כ' ד'.
ז ע' סוטה פ"א, ט"ז ב'.
ח קידושין פ"ג פ"ב.
ט ע' ב"מ פ"ד ה"א וקידושין פ"א ה"ו (ס' ד').
י ע' לקמן ד"ב פ"ב ה"ב.
יא לעיל פ"ה ה"ח.
יב ע' מעשרו' פ"ג ולקמן פ"ג ה"א ורמב"ם ז"ל פי"ב ה"ח מה' אישות ור"א נפכלתיך פ"ג וקרבן נתנאל שם ובש"ך חו"מ סי' ל"ה ספק"ה גר"ת ורמב"ן סי' ק"ח ופרי מגדים אהרן ח"א סי' ק"ד ותוס' שלמי לגאלתו תשובת סי' פ"ס"ו שהאריך. ועי' לעיל פ"ה ה"ו.
יג תוספתא שביעית פ"ה.
יד נדרים פ"ד פ"ח.
טו לעיל פ' המי"ח.
טז עי' רגי' נפני משה.
יז תוספת' רפ"ז.
יח ני' הר"ן ז"ל: אלא בשאמר לה אם תאכלי וכו'.
יט ע' תוספתא מיר פ"ג ובבלי נפקין ע"ה.
כ בבלי שם ונדר פ"א רע"ב.
כא ע' פסחים פ"ח (ל"ה ד') ובבלי שם פ"ו.
כב תוספתא נפקין ובבלי ע"ב. ועי' ספרי פי' כ"ס ז' ואקן בס' ח"א.
כג בבלי ע"ב.
כד ע' ר' נחמן.
כה ע' לקמן גיטין ל"ד ה"ג (מ"ה ג').
כו שם בבבלי ע"ב ב'.

אראה בנחמה אם לא ראיתיה מלקטת שעורים מבין טלפי סוסים בעכו. קראתי עליה המקרא הזה הרכה בך והענוגה וגו׳. אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן וגו׳. והתני מעשה בטפי׳ כתו של שמעון בן גוריון שפסקו לה חכמי׳ בחמש מאות דינר קופה בשמי׳ בכל יום ולא היתה אלא שומרת יבם. אע״פ כן קללה אותן ואמרה להן ככה תתנו לבנותיכם. א״ר אחא ועניתי אחריה אמן. א״ר אלעזר בר צדוק אראה בנחמה אם לא ראיתי׳ קשורה בשערה בזנב הסוס בעכו וקראתי עליה הפסוק הזה הרכה בך והענוגה כו׳:

הדרן עלך אף על פי שאמרו

א׳ מציאת האשה ומעשה ידיה של בעלה וירושתה הוא אוכל פירות בחייה. בושתה ופגמה שלה. ר׳ יהודה בן בתירה אומר בזמן שהן בסתר לה שני חלקים ולו אחד. ובזמן שהן בגלוי לו שני חלקים ולה אחד. שלו נותנין לו מיד. ושל׳ ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: ב׳ הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו אמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן: ג׳ פסקה לכנוס לו אלף דינר הוא פוסק כנגדן בחמשה עשר מנה. כנגד השום הוא פוסק פחות חומש. שום במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה. שום במנה היא נותנת שלשים ואחד דינר. בארבע מאות היא נותנת חמש מאות ומה שהחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש: ד׳ פסקה להכניס לו כספים סלעה נעשית ששה דינר והחתן מקבל עליו עשרה דינר וקופה לכל מנה ומנה רשב״ג אומ׳ הכל כמנהג המדינה: ה׳ המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמשים זוז פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשתבוא לביתי אכסנ׳ בכסותי אלא מכסה ועודה בבית אביה. וכן המשיאין את היתומה לא יפחתו לה מחמשים זוז ואם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה: ו׳ יתומה שהשיאתה אמה ואחיה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידם מה שראוי להנתן לה. ר׳ יהודה אומר אם השיא הבת הראשונה ינתן לשנייה כדרך שנתן לראשונה. וחכמים אומרים פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין את הנכסים ונותנין לה: ז׳ המשליש מעות לבתו והוא אומר נאמן עלי בעלי יעשה שליש מה שהושלש ביד דברי ר׳ מאיר. א״ר יוסי וכי אינה אלא שדה אחת והוא רוצה למוכרה והרי הוא מוכרה מעכשיו. במה דברים אמורים בגדולה. אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום:

פרק ששי

הלכה א׳ מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה כו׳. ר׳ חזקיה בשם רבי אימי איתפלגון ר׳ יוחנן ורשב״ל חד אמר דברי הכל וחרנא אמר במחלוק׳ ולא ידענא מאן אמר דא ומאן אמר דא מסתברא דרשב״ל הוא דו אמר במחלוקת דו פתר לה במעלה לה מזונות. ואינו נותן לה מעה כסף לצרכיה ותנינן ואם אינו נותן לה מעה כסף לצרכי׳ מעשה ידיה שלה. מעשה ידיים שהן כמציאה. אתא ר׳ יעקב בר אימי בשם רשב״ל דבה׳ הכל היא הווי דשון דשון את לרשב״ל. כמי נצרכה לר׳ מאיר. אע״ג דר׳ מאיר עביד יד העבד כיד רבו וכה האשה זכה בעלה מודה שאין עליה אלא אכילת פירות בלבד: תמן תנינן מציא׳ בנו ובתו הקטני׳ ועבדו ושפחתו הכנעני׳ ומציאת אשתו הרי אילו שלו. שהוא יכול לשנתן למלאכה אחרת. מה טעמא אמרין מציאת בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים הרי אילו שלהן שאינו יכול לשנתן למלאכה אחרת. והתיבון הרי אשתו אינו יכול לשנותה למלאכה אחרת ואת אמר מציאתה שלו. א״ר יוחנן טעם אחר יש באשה. מהו טעם אחר באשה. א״ר חגיי מפני קטטה. ר׳ יוסי לא אמר כן אלא שלא תהא מברחת משל בעל ואומר׳ מצאתי. הגע עצמך שנתן לה אחר מתנה. קול יוצא למתנ׳ ואין קול יוצא למציאה. הגע עצמך שמצאה בערים. זו מפני זו. א״ר יוחנן בשאין טפולין לאביהן. אבל אם היו טפולין לאביהן מציאתן שלו: הורי רבי יצחק כהן דמשביק אינתתיה ולא מפרק לה פורנה שהוא מעלה לה מזונות עד שעה שהוא מפרקה. ר׳ ודיפה רבי אחא בשם ר׳ בון בר כהנ׳ דלא מחס׳ לה בסתר. למה נוטל מפני צערו שמצטער עמה: הלכה ב׳ הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו כו׳. ולא דברים שהן קנין באמירה הן. תני בר קפרא פוסק לשם כתובה על מנת לכנוס וכיני הפוסק מעות לבתו קטנה כופין אותו ליתן. הא לגדולה לא. א״ר אבון כופין אותו ליתן נמ: הלכה ג׳ פסקה להכנים לו אלף דינר כו׳. מה ראו לומ׳ בכספים אחד ומחצ׳ ובשום פחות חומש. א״ר יוסי בן חנינה שמין דעתה של אשה שהוא רוצה לכלי את כליה ולפחות אותן חומש. שמין דעתו של איש רוצה לישא וליתן כהן ולעשותן כאחד ומחצה. א״ר יוסה זאת אומרת שאין אדם רשאי למכו׳ כלי אשתו: ולמא ר׳ חייה ור׳ יסא ר׳ אימי סלקין לשומ׳ דברתה דר׳ יוסי בן חנינה אמרין ליה פחות חומש וכופל. אמר לון פוחת חומ׳ ואינו כופל. שמעון בר אבא בשם ר׳ יוחנן הכנים לו זהב כשוייו. ותני כן תקשיטין לעשותן דינר באחד ומחצה. דינר לעשותן תקשיטין כשוייהן. ר׳ אחא בר פפא בעא קומי ר׳ אימי הכניסה לו בהמה איל כשוייה. הכנים׳ לו קרקע איל כשוייה. ואינו משתבר. ונבה קרקע. אין לו אלא אבילת פירות: הלכה ד׳ פסקה להכנים לו כספים כו׳. פסקה להכנים לו בחמש מאות דינר שום עשה אותו ארבע מאות. לא עשה כן אלא עשה אותו אלף. אם עשת קיצת׳ גובה את הכל ואם לאו מינרע חמשה דינר לכל סלע ואינו נוגע בתוספת. פסקה לחכנים לו חמש מאות דינר כספים עשה אותן שבע מאות ומחצה לא עשה כן אלא עשה אותן אלף. אם עשה קיצותא גובה את הכל ואם לאו מינרע ששה דינר לכל סלע ואינו נוגע בתוספת. פסקה לתכנים לו אלף זוז צריך לעשותן טו מנה. לא עשה כן אלא כתב לה שדה שוה כשנים עשר מנה תחת אלף זוז אם עשתה קיצותא גובה את הכל ואם לאו אין פוחתין לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה. הכא את מר מינרע. והכא את מר אינו מינרע. כאן בנטלה מקצת כאן בשלא נטלה מקצת. הכא את מר נוגע בתוספת. והכא את מר אינו נוגע בתוספת. תמן הגסי׳ ולא פיחי׳. כרם הבא פיחת ולא תוסיף: תניא בין בשום בין בכספים. בשום מה לפי מה שהוא פוחת לפי מה שהוא מוסיף לפי מה שהיא מכנסת. כיני מתני׳ וקופת בשמים הכל מנה. א״ר יוחנן עשו הגיית בשמים כתגיית כספים. א״ר אבין עשו הגיית פרידה ודביה כהגיי׳ כספים. כההיא תלמידוי דר׳ יוסי סלקון לקדשין אשכחינון ערירין אמרין לון ארציתון ביניכון. אם הרציתם ביניכם הרי יפה. ואם לאו הכל כמנהג המדינה: הלכה ה׳ המשיא את בתו כו׳. ר׳ אבא מרי אחוי דר׳ יוסי בעי לא כן תני׳ מניין אפי׳ אמר הריני עומד ערום ומכסה אין אומרים לו שיעמו׳ ערום ויכסה אלא מכסה כראוי לה. תמן אורחא דבר נשא מימר הגי לי מיקום ערטילי ומכסייא איתתי. ברם הכא לכן חתנת עמה מתחילה. כיני מתני׳ וכן המפרנסין את היתומה. א״ר חיננא וזאת אומרת שאומרי׳ לפרנסין ללוות די פתר לה בשאין בכים לווין עד חמשים. אבל אם יש בכים מוסיף. א״ר יוסי זאת אומר׳ שאין אומרים לפרנסין ללוות דו פתר לה בשיש בכים. אבל אם אין בכים פיחי׳. כהדא בילדה אחת בעמוי דר׳ אמי אמר ישתבו׳ למעדא אל ר׳ זעירא נרמית יפסוד אלא יתכל דמריה דמעדיא קיים. ותניא דר׳ חנינה בר׳ זעירה ודר׳ יוסי ברבי אימי: הלכה ו׳ יתומה שהשיאתה אמה או אחיה כו׳. כיני מתני׳ אם השיאו את הבת הראשונה ינתן דברי חכמים שפעמים שאדם משיא את בתו ונותן עליה מעות. ופעמים שאדם משיא את בתו ונוטל עליה מעות. רבי זעירה שאל לרב נחמן בר יעקב ולרב אמי בר פפי מאן תנא עישור נכסים. אמר לו רבי זעירא בשם רב ירמיה עישור נכסים כרבי. בעון קומי ר׳ הרי שהיו עשר נקיבות. וכן אם נטלה הראשונ׳ עישור נכסי׳ והשנייה עישור נכסיו והשלישית והרביעית והחמישית וכן עד לעשירית אין כן לא נשתייר לבן כלום. אמר להן הראשונה נוטלת עישור נכסין ויוצאה והשנייה נטלת עישור נכסי׳ מן המשתייר. והשלישית מן המשתייר והרביעית מן המשתייר עד עשירית מן המשתייר. נמצאו הבנות נוטלות תרין חולקין פרא ציבחר. והבן נטל חד חולק אוף ציבחר. הרי שהיו שתי נקיבות ובן אחד ונטלה הראשונה עישור נכסים. לא הספיקה השנייה ליטול עישור נכסים עד שמת הבן. רבי חנינה כבר מימר השנייה נטלה עישור נכסי׳ והשאר תולקות אותו בשוה. א״ל רבי יוחנן תמן בשלא היה להתפרנס ברם הכא תמכור את השאר ותתפרנס ממנו. רבי טבי בשם רבי יאשיה טעמא דרבי חנינה אין מן המשועבדין הוא גובה לא כל שכן ממה שלפניה. רבי יוחנן כרעתיה דמר ר׳ זעירא רבי יוחנן לא גבי מאן גבי רבי חנינה לא גבי:׳ ר׳ יסא איתפק׳ גביה מרל דיתמין והוה תמן יתמין בעיין מפרנסא. אעי׳ עובדא קומי ר׳ אלע׳ וקומי ר״ש בר יקים. אמר ר״ש בר יקים לא מוטב׳ שיתפרנסו משל אביהן ולא מן הצדקה. אל ר״א דבר שאילו יבוא לפני רבותינו ואין רבותינו נוגעין ואנו עושין אותו מעשה. אמר רבי יוסי אנא יהיב לון ואין קמון יתמי וארון אנא יהיב לון: אפילו כן חמון ולא עירון. ר׳ זעירא בעא קומי ר׳ יוסי דוך עבדין עובדא. א״ל כרבי חנינא. וכן נפק עובדא כרבי חנינא ר׳ אבון בשם ר׳ הילא רואין את הנכסין כאילו תריכין: הלכה ז׳ המשליש מעות לבתו והוא אומרת נאמן עלי בעלי כו׳. מתניתא בפסק מן האירוסין. אבל אם פסק מן הנישואין אף רבי מאיר מודי. השליש מן הנישואין היא המחלוקת. האומר תנו לבנו שקל בשבת והן ראויין ליטול סלע נותנין להן סלע. אל תתנו להן אלא שקל נותנין להן שקל. ולמזון האשה והבנות בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן שקל. תני רבן שמעון בן גמליאל אומר רבי מאיר היה אומר האומר תנו לבניי שקל בשבת והן ראויין ליטול סלע נותנין להן שקל והשאר מתפרנס מן הצדקה. וחכמים אומרים נובין

מצא׳ האש׳ ומעש׳ ידי׳ לבעלה ס׳: רעוין רעוין. לעיל בדף זה בע״א גרסי׳ רעיין כו׳: מפרקה. פי׳ שלא נתן לה פרוס׳ מחזוק׳ ולקמן בג״ם אמר׳ הסוגי׳ דף ח׳ ע״א: פתג׳. הקפ׳ הג״א פה יפעל זה התיקון הלא ס״ט תתבל לגטב ותאמר שכתבו לה בפתכה: טפולים. פירש מחכין ומחזרין על שלחן אביהם: דמשביק. פירש כהן שפגרש אשתו ולא גמר לפרוע לה כתובת׳ מעל׳ לה מזונו׳ עד שעה שיגמור ולפעמים כהן שלא יוכל להחזיר׳ ולא אגידא ביה כלל וכ״ש אחר ול״ב שהו׳ כהן בג״ת ופירש כהכא דפגרשו כו׳ וכן הוא לשון הירושלמי תכן שכה לקמן בג״ק פ״ק שכתו׳ שם סתם אדם שגיר׳ כו׳ ולא חילק בין כהן לאחר ואת״ל שהוא כהן כרא׳ דקאי א״ר יצחק שהוא היה כהן דה׳ ע״כ לקמן לא מחלק הכא והלכ׳ ב׳: ולא דברים. פיר׳ ול״כ יהו היכם ולמה לא חייב לייכס כמו כן ופשטי׳ פוסק כו׳. פי׳ תיין שמת סתו לא כנס׳ אינו חייב לתת לאחיו ועיין בתו׳ דפ׳ כערה דף ע׳ ע״ב בד״ה כתב וז.רמ״ה בפרק׳ דף י״ג ע״א: דלס׳. פי׳ פעמא׳ סלקין ש׳. פי׳ שאלו לשום לגם בכתובתה כמבואר בסוגיה: פסק׳ כו׳ והסוגי׳ בפרק׳ בבבלי: תקשיטין. פירש כמו תכשיטין: הלכ׳ ד׳: ערירים. פירש שורכי נפנייבי כתוב׳: הלכ׳ ה׳: בילדה. פירש בער׳ בלא ליכנס ולא היה נכים של צדקה לפרנס׳ בתבשיטין ואמ״ר מסייכים׳ עד לסועד שהבל שתקבלי׳ דתמ׳ נכים ואמ״ר זעיר׳ את׳ גורסיהכסד בן זוג׳ אם לא ישמכ׳ עכשיו אל׳ ינסרו כיסותי׳ שאומרי׳ לפרנסי׳ ללות והקנ״ה אדון המועדי׳ קיי׳ לפרוע: ותניא. פירש ואתיא דר׳ חנינ׳ שאומ׳ ללות כר״ז דהב׳ דאמר ללות ודר׳ יוסי דא״כ׳ ללות כר׳ אמי דאמ׳ שתנק לפתו׳ ולא מפרנן ללות: הלכה ו׳: אין כן. פירש אם כן לא שתייר כו׳ דס״ד שחולקין הנכסי׳ לעשר׳ חלקים: פרא ציבחר. פירש פחת מעט: אתפקד. עיין לקמן פ׳ הניזקין דף ס״ו ע״ד גם בג״א: מדל. פי׳ ממון תרנום את כל הון בית מן כל מדליה: וערון בג״ל פי׳ אם יקוטו היתומים ויערערו עלי אבי אתן משלי כרבי חנינא. והר״ף פסק כר״י ס״ל ופסתנר׳ דהלב׳ כר״י משום דאיבם רחת גיתא ע״ש בפרקין:

מראה מקום והגהות

א ע׳ בבלי ס״ז ס״ז ותוספתא פ״ה אדר״נ פ״ו י״ז מכילת׳ יתרו איכה רבתי א׳ ספרי כיפק״ט״ה. ב ע׳ פ״ד ס״ד. ג ע׳ ב״ק פ״ה מ״י. ד לעיל פ״ה ה״ה (ל׳ רע״מ). ה קידושין פ״א (ס׳ א׳) נדרים פי״ב (ס״ב ד׳) ומעשר שני (נ״ה א׳). ו ב״מ פ״א ס״ה ז גם בגמ׳. ח תוספתא פ׳ בתרא. ט תוספתא בפרקין. י תוספתא פ״ו. יא ע׳ ב״י בטור סי׳ דב״ן בשם הג״מ. יב ע׳ בבלי ס״ח, ס״ט. ובתלמוד וילא סי׳ כ״א. יג ע׳ גיטין פ״ה ה״ג. יד תוספתא פ״ו ובבלי ס״ט: טו י״ג: סלע.

המקדיש מעשה ידי אשתו כו׳. ר״מ אומר [ה]הקדש בשלו. ור׳ יוחנן הסנדלר אומר חולין בשלו. רבי ש״בל אמר כמותר מה׳ סלעים פליגין תיפתר [ו]לה במעלה לה מזונות ואינו נותן לה מעה כסף לצרכיי. ונתנינן. אם נותנין לה מעה כסף לצרכי׳ מעש׳ ידיה שלה. ר׳ יוחנן אמר בטותר אחר מיתה פליגין דו אמר ליה כשאינו מעלה לה מזונות. אבל אם מעלה לה מזונות דברי הכל קדשו. א״ר זעירא תני תמן מסייע ליה לרבי יוחנן ברא׳ כשאינו מעלה לה מזונות אבל אם היה מעלה לה מזונות דברי הכל קדשו. ואין כל מה שיש לאשה משועבד לאיש לאכילת פירות. ר׳ שמואל בה״ רב יצחק אמר מעשה ידים ביניהון. רבי מאיר אומר מעשה ידים ראויין לקד׳ משעה ראשונה. רבי יוחנן הסנדלר אומר אין מעשה ידים ראוים לקדש משעה ראשונה. מה [ו]שאירש מאבא היום מכור לך. מה שאעל׳ במצודתי היום מכו׳ לך דבריו קיימין. רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן כלווה לתכריכי אביו והוא שיהא חולה אביו או מסוכן. ר׳ אבהו בשם רבי יוחנן והוא שתהא מצוד׳ פרוש׳ בפניו. ומר ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן אף לקוד׳ לא קדשו למה מפני המחלוק׳ ר״מ ורבי יוחנן הסנדלר אומר שנייא היא הקדש מצודה שאינה מצויה. א״ר יוסי לר׳ יעקב בה״ אחא נהיר דהויתון אמרין את. ורבי ירמיה בשם ר״ש ב״ל מאן תני הקדש מצודה שאינה מצוי׳ מחלוקת ר״מ ורבי יוחנן הסנדלר הוי רעיון רעיון אית ליה לר״ש ב״ל. רבי ירמיה בעא המקדיש מעשה ידי עבדו והוה צייד מהו. נישמעינה מן הדא [ח]המקדי׳ את עבדו הוא קודש ומעש׳ ידיו חולין. מעשה ידי עבדו הוא חולין ומעשה ידיו הקדש. (א״ר יוחנן הקוטע ידי עבדו של חבירו רבו נוטל נוקו צערו בושתו ופגמו והלה יצא ויתפרנס בצדקה)׃ והא תני [ט]המקדיש את עבדו יוצא הוא לפרנסה מהן והשא׳ קודש. א״ר בא בר ממל לא על דעתו שימות יותר מן העבדים. לא כן א״ר יוחנן הקוטע ידי עבדו של חבירו רבו נוטל נוקו צערו בושתו ופגמו והלה יצא׳ ויתפרנס בצדקה. רבנין דקיסרין בשם רבי אחא מצויין ישראל לפרנס קוטעין אפילו עבדים. רבי יוחנן מן כל מה דהוה אכיל יהוב לעבדיה ותוה קרי עלוהי הלא בבטן עושני עשהו ויכוננו ברחם אחד׃ הלכה ו אילו מלאכות שהאשה עושה לבעלה כו׳. תני [יא]שבעה גופי מלאכו׳ מנו והשאר לא צרכו חכמים למנותן. מניקה את בנה. א״ר חניי לא אמר אלא בנה הא תאומים לא׃ ולמה אמר בנה שלא תניק בן חבירתה כחדין דתני [יב]אין האיש כופף את אשתו שתניק בנו של חבירו ולא האשה כופה את בעל׳ שתניק בן חבירתה׃ נדרה שלא להניק את בנה ב״ש אומרי׳ שומטין את הדד מתוך פיו וב״ה אומרי׳ כופין אותה׃ נתגרשה אין כופין אותה בר״א בזמן שאינו מכירה אבל אם היה מכירה כופין אות׳ ונותנין לה שכרה שתניק את בנה׃ כמה יהא לו ויהא מכירה רבי ירמיה בשם רב שלשה חדשים והיה ר׳ זעירא מסתכל ביה׃ אמר ליה מה את מסתכל בי נימר לך מן ההיא דשמואל דאמ׳ שמואל שלשה ימים׃ שמואל כדעתיה׃ שמואל אמר חכים אנא לחייתא דילדין לי׃ רבי יהושע בן לוי אמר חכים אנא לגוזרה דגזרין לי׃ רבי יוחנן אמר חכים אנא לנשייא דצבתין עם אימא׃ תני [יג]יונק התינו׳ והולך עד עשרי׳ וארבעה חדשים מיכן והילך כיונק שקץ דברי רבי אליעזר. ורבי יהושע אומר יונק והולך אפילו ארבע וחמש שנים׃ פירש אין מחזירין אותו. עד איכן ר׳ יעקב בר אחא ר׳ ירמיה בשם רב מעת לעת׃ רבי חזקיה רבי אבהו בשם ר׳ יהושע בן לוי שלשה ימים מעת לעת. תני מעת לעת׃ רבי חזקיה רב ברא בזמן שפירש מתוך בריו׃ אבל אם פירש מתוך חוליו מחזירין אותו מיד כשאינו של סכנה׃ אבל אם היה של סכנה אפילו לאחר כמה ימי׳ מחזירין אותו. הכניסה׃ א״ר שמואל בר רב יצחק לא סוף דבר הכניסה אלא אפילו היא ראוי׳ להכניס כהדא דתני [יד]אשתו עולה עמו אבל לא יורדת עמו. אלמנ׳ ובניה יורדין אבל לא עולין. הפועלין עולין אבל לא יורדין. הבת לא עולה ולא יורדת. ותכניס שפח׳ לכל הדברים׃ א״ר חייה בר יוסה מפני חיים של שפחה׃ א״ר בון על ידי שהדברים הללו של בזיון לפיכ׳ תלו אותן בשפחה׃ א״ר יודה בי רבי בון שאין דרך האשה להיות יושבת בטילה בתוך ביתו׃ רב הונא אמר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות לו דברים של יחיד׃ מהו דברים של יחיד סכת לו את גופו ומרחצת לו את רגלו ומוזג׳ לו את הכוס׃ למה משום שהיא חייבת לעשות לו׃ או משום שאינן ראויין להשתמש בשפחה מה נפק מן בינידון הכניסה לו עבדים. אין תימר משום שאין ראויין להשתמש בשפחה הרי הכניס׳ לו עבדים הוי לית טעמא משום שהיא חייבת לו׃ ר׳ אבודימא בצפרין בעי קומי רבי מנא לא מסתברא משום שהיא חייבת לו׃ אמר לו אוף אנא סבר כן׃ ותני [טו]כן טווה לעשות בצמר אבל לא בפשתן מפני שהוא מסרי׳ את הפה ומשלבקתן את השפוות׃ הלכה ז רבן שמעון בן גמליאל אומר אף המדיר את אשתו כו׳׃ הלכה ח המדי׳ את אשתו מתשמיש המטה כו׳. ב״ש אומרי׳ [טז]שתי שבתות כימי לידת נקיבה׃ וב״ה אומרים שבת אח׳ כימי לידת זכר או כימי נדתה׃ התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות בתיהן שלשים יום הא ברשות בתיהן אפילו כמה. רבי שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש׃ אמר רבי אבין חיבב הקב״ה פריה ורביה יותר מבית המקדש מאי טעמא חדש יהיו בלבנון ושני חדשים בביתו. רב אמר הבאה והוצאת חדש בחדש לכל חדשי השני הכא את אמר שבת אחד. וכא את אמר פעמים בשבת. תני בר קפרא הפועלין יוצאין למלאכתן שלא ברשות בתיהן שבת אחד׃ העונה האמורה בתורה[יז]׃ אית תניי תני שאר זה דרך ארץ׃ שנה זה המזון׃ אית תניי תני עונה זה דרך ארץ שאר זה המזון. מאן דמר שאר זה דרך ארץ׃ איש איש אל כל שאר בשרו׃ שנה זה המזון ויענך וירעיבך. מאן דמר שאר זה המזון וימטר עליהם כעפר שאר׃ עונה זה דרך ארץ אם תענה את בנותי׃ זה דרך ארץ. ר׳ ליעזר בן יעקב פתר קרייה שארה כסותה שתהא הכסות לפי השא׳ שלא יתן לה את הילדה לזקינה ולא את הזקינה לילדה׃ כסות׳ ועונתה׃ שתהא הכסות לפי העונה שלא יתן של קייץ בימות הגשמים ולא של גשמים בקייץ. מנא ליה מזון׃ מה אם דברים שאין בהן קיום נפש אינו רשאי לימנע ממנה דברים שהן קיום נפש לא כל שכן. מנא לה עונה מה אם דברים עד שלא נישא׳ לכאן משע׳ ראשונ׳ אינו רשאי לימנע ממנה דברים שנישאת לכאן משע׳ ראשונה לא כל שכן׃ ממנחה ששלח יעקב אבינו לעשו אחיו למד רבי אליעזר ששילח לו סדרך הארץ. עזים מאתים ותיישים עשרים חד לעשרה׃ גמלים מיניקות ובניהם שלשים׃ א״ר ברכיה הן על ידי שהוא צנוע בתשמישו לפיכך לא פירסמו הכתוב׃ פרות ארבעים ופרים עשרה חד לארב׳ דאינון לעי. אתונו׳ עשרים ועיירי׳ עשרה חד לתרי דאינון לעיי׃ ר׳ ירמיה בעא אילין תלמידי חכמים לא מסתברא מיעברינן בטילין. א״ר מנא לא מסתברא דלא כאספון שהן יגיעין יותר. רב אמר [יח]אוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת בלשון נקיה׃ הלכה ט המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינר בשבת רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין׃ הלכה י עד אימתי הוא פוחת עד כנגד כתובתה כו׳. הכא את מר שלשה׃ א״ר יוסי בר חנינא [יט]הוא על ידי שהוא חייבת לו שבע הוא פוחת ממנה שבעה. והוא על ידי שהוא חייב לה שלשה הוא מוסיף לה שלשה׃ [כ]הגע עצמך שהכניס׳ לו עבדים הרי אינה חייבת לו כלום. הגע עצמך שהתנה עמה לא שאר ולא כסות ולא עונה הרי אינו חייב לה כלום׃ מאי כדון׃ כיי דמר רבי יוחנן צערו של איש מרובה יותר מן האשה[כא] ההיד וידו כי הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו׃ מהו ותאלצהו א״ר יצחק בר לעזר שהיתה שומטת עצמה מתחתיו. ותקצר נפשו למות׃ הוא קצרה נפשו למות היא לא קצרה נפשה למות׃ ויש אומרים שהיתה עושה צורכה באחרים. כל שכן דתבע דאמר רבי נחמן בשם רבי נחמן [כב]האבר הזה שבאדם הרעיבתו השביעתו׃ השביעתו הרעיבתו׃ ורבי אלעזר עד כמה הוא פוחת׃ נשמעינה מן הדא׃ תני רבי חייה [כג]ארוס׳ ותולה נדה ושומרת יבם כותבין לה איגרת מרד על בעלה׃ מה אנן קיימין אם כשמרדה עליו והוא נדה התור׳ המרדתה עליו׃ כן אנן קיימין שמרדה עליו עד שלא באת נידה ובאת לנידה הרי אינה ראויה למרוד ואת אמר כותבין וכא פוחת׃ מה מיפחות מפרא פרנון דידה[כד]. נישמעינה מן הדא רבי יוסי או׳ לעולם הוא פוחת והולך שמא תפול לה ירושה ממקום אחר ויחזיר ויגבה ממנה. לא אמר אלא ירושה דבר שאינו מצוי. הדא אמרה אפילו לפחות מפרא פרנון דידה פוחת׃ רבי זעירא בשם שמוא׳ כותבין איגרת מרד על שומרת יבם. והתני רבי חייה נידה ותול׳ ארוסה ושומרת יבם כותבין לה איגרת מרד על כתובתה׃ כאן במשנה הראשונ׳ כאן במשנ׳ האחרונ׳ [כה]אמר רבי יוסי בר בון אפילו תימר כן במשנה אחרונה כיד שאחריהן מתרין בה ארבע שבתות והיא שוברת כתובתה ויוצאה. רבי חנינה בשם רבי ישמעאל בי רבי יסא היוצאה [כו]משם שם רע אין לה בליות׃ מורד יש לה׃ רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי המורדת והוצאת משם שם רע אין לה לא מזונות ולא בליות׃ אמר רבי יוסה [כז]אילין דכתבין אין שנא אין שנאת תנאי ממון ותנאין קיים׃ הלכה יא המשרה את אשתו על ידי שליש כו׳. מהו סמוך לארום לדרומה׃ הלכה יב נותן לה חצי קב קטנית וחצי לוג שמן כו׳. אמר רבי מנא וארבע ריטלין נותן לה בר נר ופתילה [ו]כוס ותבית וקדירה. רבי יוסי אמר בר אין לה שאין נשי העניים ישנות על חבר׳. רבי חייה בשם רבי יוחנן הותיר׳ מזונות שלה הותירה בליות שלה[כח] הדא דתימר באש׳ איש. אבל באלמנה בין שהותיר׳ מזונות בין שהותיר׳ בליות שלה׃ הלכה יג נותן לה מעה כסף לצרכי׳ והוא אוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת כו׳. דברים אמורים לשון נקי. [כט]שמעון בר בא בשם רבי יוחנן אכילה ממש׃ על דעתיה דרב אוכלת משלו על דעתיה דרבי יוחנן אוכלת משלה׃ יין אין לה שאין עניות ישראל שותות יין תעשירות שותות׃ והתני מעש׳ במרת (בת בייתוס) שפסקו לה חכמי׳ סאתיים יין בכל יום. וכד פוסקין יין׃ א״ר חייה בה״ ארא על שום זנות יין ותירוש יקח לב׃ והתנינן [ל]אם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין על מזונתי׳. מהו מוסיף ר׳ יהושע בן לוי אמר יין שהוא מרבה את החלב. ר׳ חזקיה רבי אבהו בשם רבי יוחנן אף לתבשלה פסקו אע״פ כן קיללה אותן ואמרה להן כך תתנו לבנותיכם׃ אמר רבי אחא ועניט אחריה אמן׃ אמר רבי אליעזר בר צדוק

מראה מקום ותגהות

[א] נדרים פ״כ ד׳ ע״ג. [ב] ע׳ לקמן רפ״ו ובבלי נ״ח: [ג] נ״ל: ותנינן. [ד] תוספתא נ״פ פ״ד, וע׳ בבלי שם ע״ט. [ה] ע בבלי גיטין ל״ח. [ו] נ״ק פ״ח ה״ד (וע׳ גיטין פ״ד ה״ד ותוספתא ערכין פ״ג). [ז] ע׳ בבלי גיטין י״ג קידושין כ׳ ותוס׳ שם ט״ו ונ״א בא״ח סי׳ קמ״ט ס״א. [ח] תוספתא פ״ה. [ט] שם וע׳ בבלי נ״ט: [י] נדה פ״א ה״ד ותוספתא שם פ״ב, ובבלי בפרקין ס׳, וע׳ לעיל סוטה פ״ד ה״ד. [יא] בבלי ס״ה. [יב] ע ב״ק פ״א ה״ה. [יג] ע׳ בבלי ס״ה: ותוספתא פ״ה. [יד] ע׳ ב״ר פע״ו ובבלי ס״ב: וב״ק פ״ג ונדה ל״ח. [טו] ע׳ לקמן ה״י. [טז] ע׳ תוס׳ בבבלי ס״ג. [יז] ע׳ ב״ר פכ״ג. [יח] ע׳ בבלי סוט׳. [יט] ע׳ בבלי סנהדרין ק״ו. [כ] קידושין פ״א ה״ב (כ״ם פ׳). [כא] ע׳ ב״ר פס״ה. [כב] בבלי ס״ד. [כג] לקמן פ״ו ה״ו (נ״א ג׳). [כד] ג״ב פ״ח סה״א. וע׳ לקמן פ״ט סה״א. [כה] ע׳ בבלי ק״א. [כו] בבלי ס״ה: ולעיל פ״א ה״ח. [כז] ע׳ לעיל פ״ד ה״ח.

פירוש

הלכה ח. נעור. פירש זכור. הקשה הר״א מפייתי לא פרק האומר וע״ש התוספתא ולקמן בג״ק פ״ח דף ה׳ ע״ב וע״ג ונסתר לא שם דף ט״ו ע״א׃ הלכה ה ולמה אמר בנה פיר׳ ולא אמר את הבן דמשמעינן כפי׳ דדוק׳ בן קטן תלמוד׳ לא אלא לאשמעינן דדוק׳ בנה אבל בן חבירתה לא כלום׳ אבל את בנה אינה חייבת להניק בשכר התצל׳ לו שכרה ובן כפי אינה חייבת להניק בן שם לו שלשה אחרת כן פי׳ הר״ן נפרקי׳ והר״מ פי׳ הלכה אמר בנה פי׳ נתמי׳ ולמה לא תניק תאומים והלא יכולה להניק שניה׳ ומשני אה״נ ולא אמרו כל׳ אלא לאפוקי בן חבירתה אמי׳ בן הבעל׃ חכים. פי׳ מכירה לגזרה. פיר׳ לשוקל׃ שומטים פי׳ לא תטקוה שהגדר חל׃ מכירה. פיר׳ ואינו רוצה ליונק מאחרים׃ כמה פי׳ בן כמה יהא ויכיר אם אמו׃ לנשייא דצבתי׳ כו׳. פיר׳ שמתחברות עם אמו בשהולידתו ולא אמר שהכיר לאמו לפי שאת׳ בשעה שהולידה אותו כדאיתא פ״ק דקידושין נבי כיתו׳ אב ושם אמרו לפי שלא תמצא אמר ר׳ יוחנן בדק אלא כו׳׃ ומשלבקת. פי׳ קורעות׃ הלכה ח׃ מנהלה. פיר׳ מכ״ל מן התורה וכל הסוגיא מבוארת בבבלי דפרקין לעיל. פירש עונתי׳ בחדש׃ הלכה י׃ כ״ש דתבע. פיר׳ מתבע אותו לתשמיש דאמר כו׳ ואפי׳ ותאלצהו ועיין בבבלי פ׳ חלק ובפרק יאחניל׃ פרנון. פירש תוספת כתובת׳ בב״ר פ׳ מ״ח קוהר נורכ׳ מתן כרא פרנון׃ אן. עיין לקמן פ׳ הכותב דף ל״ג ע״א הלהי׳ פ׳ ט נוחלין דף מ״ו ע״ג׃ הלכה יב רטלי. פירש הם קיני׳ תמכי׳ שאיכם מגונים כמו דכ״ל נר׳ להוסיף ארבע׃ מעשה במרתא. גרסינן ולא גרסינן בת בייתוס דלא״ב היכא אמר ר״א בר צדוק שהית׳ מלקטת שעורים מבין טלפי סוסי׳ והלא היא מתה מסתם אלא שלאה ידי לאתול ומגע בגלל בהם׳ ומתה מאסתכיות ולא מחמת עניות כדאיתא בגיטין׃

מתשמיש המטה ב"ש אומרים שתי שבתות· ובית הלל אומרים שבת אחת. התלמידים יוצאין ללמוד תורה שלא ברשות שלשים יום· הפועלים שבת אחת. העונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום· הפועלין שתים בשבת· החמרים אחד בשבת. הגמלין אחד לשלשים יום· הספנין אחד לשלשה חדשים דברי ר' אליעזר: ט' המודרת על בעלה פיותתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת· רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין: י' עד מתי הוא פוחת עד כנגד כתובתה. רבי יוסי אומר לעולם הוא פוחת והולך שאם תפול לה ירושה ממקום אחר יגבה אותה ממנ'· וכן המורד על אשתו מוסיף לה על כתובתה שלשה דינרין בשבת. רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין: יא' המשרה את אשתו על ידי שליש לא יפחות לה מקביים חטים או מארבעה קבין שעורין· א"ר יוסי לא פסק שעורים אלא רבי ישמעאל שהיה סמוך לארום: יב' ונותן לה חצי קב קיטניי וחצי לוג שמן· וקב גרוגרו' או מנה דבילה ואם אין לו פוסק לעומתן פירות ממקום אחר. ונותנין לה מטה ומפץ ואם אין לו מיטה מפץ מחצלת· ונותנין לה כפה לראשה וחגור למתניה ומנעל ממועד למועד· וכלים של חמשים זוז משנה לשנה· ואין נותנין לה לא חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים. אבל נותנין לה כלים של חמשים זוז בימות הגשמים והיא מתכסה בלאותיהן בימות החמה והשחקין שלה: יג' נותנין לה מעה כסף לצרכיה ואוכלת עמו לילי שבת ואם אין נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה· ומה היא עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל· או משקל עשר סלעים ערב ביהודה שהן עשרים סלעים בגליל. ואם היתה מיניקה' פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה. במה דברים אמורים בעני שבישראל אבל במכובד שבישראל הכל לפי כבודו:

פרק חמישי

הלכה א׳ אף על פי שאמרו בתולה גובה מאתים כו'· כמה הוא מתחייב לה לא בן· רבי יוחנן ור"ש בר' כל תריהון אמרין הכות' שטר חוב על חבירו בחזקת שהוא חייב לו ונמצא שאינו חייב ליתן לו רוצה הוא ליתי כמה וליקרות חתנו של פלוני· עד כדון בשפסק מן האירוסין· פסק מן הנישואין רוצה הוא ליתן כמה בחמשישה שהוא ערב. עד כדון בשבעל· לא בעל· רוצה הוא ליתן כמה על קנייט שהוסיף· פסק מן הארוסין פסק מן הנישואין ולקרות לו חתנו של פלוני כבר הוא בראוי תשמיש אין בו קניין לא הוסיף מיכן רוצה הוא ליתן כמה ולא תחזור בה. ויכולה היא. לא כן תני האיש אינו מוציא אלא לרצונו. א"ר אבין מעיקא היא ליה הוא משבק לה. תני כשם שהבעל פוסק כך האב פוסק אלא שהבעל מוכח בכתב והאב אינו מוכ' אלא בדברים. ובלבד דברים שהן ניקנין באמירה· תדך עבידא גידול בשם רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך. כמה את נותן לבתך כך וכך· כיון שקידשו זכה בין הבנות· א"ר חייה בר יוסף אשכח גידול רביתא ומר זעירתא. אלא כיני כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמ' אתה נותן לבתך כך וכך כיון שקידש' זכתה הבת בין הבנות והבן בין הבנים· א"ר זעירא וחרא הוא זעירתא לא נמצא קונה אשה במטלטלין בשוה פרוטה ואין אדם קונה שתי נשים בשוה פרוטה· ומה בין אין אדם קונה קרקע וכמה מטלטלין בשוה פרוטה שכן אדם קונה שתי קרקעות בשוה פרוטה ואין אדם קונה שתי נשים בשוה פרוטה: רבי בא בר חייה בשם רבי יוחנן כמה אתה נותן לבנך כך וכך· כמה אתה נותן לבתך כך וכך כיון שקידשה זכת הבת בין הבנות והבן בין הבנים. ובלבד מן הנישואין הראשונים· והיי כיי דמר ר' חגגיא המשיא את בנו בבית זכה בבית ובכב' מן הנישואין הראשונים· תני רבי הושעיה זכה במטלטלין ולא זכה בבית· ופליג רבי ירמיה בשם ר' אבהו· תיפתר שהיה אוצרו של אבין נתון שם· רבי חזקיה בשם רבי יהושע בן לוי לכן צריכה אפילו שאולין מן השוק. א"ר אבהו אם אמר לו לשאילה לא זכה בהן· אתא עובדא קומי רבי יעקב בי רבי בון והורי כרבי אבהו· א"ר זעירא עיקרא לית לה תומליוסים· ורבנין בנין וסלקין עלה את אמר האב פוסק על ידי בתו אפילו בוגרת· וישמעינה מן הדא האב פוסק על ידי בתו ולא אשה ע"י בתה ולא אח ע"י אחותו· שנייא היא אחותו בין שהוא נער' בין שהוא בוגרת. רבי בא קרטיגנא בעא אפי' אתר אמרין אפילו בוגרת אתר נישמעינה מן הדא האב פוסק על ידי בתו לא אשה על ידי בתה לא אח על ידי אחותו כל שכן (בוגרת)· אף למדה הדין כן. תן בתך לפלוני ואני אתן לך כך וכך. קח שדה פלוני ואני נותן לך כך וכך· כיני מתניתא שלא הוסיף לה אלא בשביל חיבת לילה הראשון שבעל· בעל גירשה והחזירה ועדיין חיבת לילה הראשון קיימת· בעל מת ונפלה לפני יבם אדיין חיבת לילה הראשון קיימת· ר' יעקב בר אחא ר' אלכסא בשם חזקיה הלכה כר' אלעזר בן עזריה שאמר נתאלמנו או נתגרשו מן האירוסין גובה מאתים· מן הנישואין גובה את הכל. ר' חנינה אמר הלכה כר' אלעזר בן עזריה. א"ר אביי אמרה לה' חנינה צא וקרא ר' יונה ר' זעירא בשם ר' יונתן אמר הלכה כר' אלעזר בן עזריה. רבי יוסה רבי זעירא בשם רבי יונתן אמר אין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה· א"ר יוסי סימן היה לן דחזקי' ורבי יונתן שניהן אמרו דבר אחד דתני מי שהלך בנו למדינת הים ושמע עליו שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר· ואח"כ בא בנו מתנתו קיימ'. ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו קיימ' שאילו היה יוד' שבנו קיים לא היה כותבן· ומר ר' יעקב בר אחא הלכ' כרבי אלעזר בן עזריה· והא דרבי אלעזר בן עזריה והיא דר"ש בן מנסיא· ומר רבי ינאי אמר לרבי חנינא צאי קרא ואמר רבי יוסי בר זעירא בשם רבי יונתן אין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה· וכן נפק עובדא כרבי לעזר בן עזריה: הלכה ב' רבי יהודה אומר אם רצה כותב כו'. מיסבר סבר ר' יהוד' אין פוחתין לבתול' ממנה ולאלמנה מחמשים זוז. ויכתוב כן משעה ראשונה אלא כפותו והולך· ויכתוב שנתקבלתי ממך כך וכך. אשכח תני בר קפרא שנתקבלתי ממך כך וכך· א"ר יוחנן לא אמר רבי יודה אלא בסוף אבל בתחילה אף רבי יודה מודה אין הוא בתחיל' ואין הוא בסוף· חברייא בשם ר' יוחנן עד שלא בעל ומשבעל. רבי זעירא בשם ר' יוחנן עד שלא כנס ומשכנס לא בעל וגירש' והחזיר היא בתחיל' היא בסוף· ואי זו היא אשה ואי זו פלגש רבי מאיר אומר אשה יש לה כתובה פילגש אין לה כתובה· ר' יודה אומר אחת זו ואחת זו יש לה כתובה. אשה יש לה כתוב' ותנאי כתובה· פילגש יש לה כתובה ואין לה תנאי כתובה. ר' יודה בשם רב זו דברי רבי מאיר ורבי יהודה· אבל דברי חכמים נושא אדם אשה ומתנ' עמה על מנת שלא לזונה ולפרנס'· ולא עוד אלא שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה. מעש' בר' יהושע בנו של רבי עקיבה שנשא אשה והתנ' עים שלא לזון ושלא לפרנס ולא עוד אלא שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה. וכיון שבאו שני רעבון והלקו הנכסים ביניהן התחיל' קובלת עליו לחכמי ישראל אמר להן היא נאמנת עלי יותר מן הכל· אמר להן כוראי כך התניתי עמו אין אחד קניין כלום: הלכה ג' נותנין לבתולה שנים עשר חדש· תני הבגר בשעה שנים עשר חדש. א"ר הילא תני תמן נותנין לבגר שנים עשר חדש ונותנין לה קידושין· ולאלמנה שלשים יום· תנינן נותנין לבתול' שנים עשר חדש ואת אמר אכין· רבי אבין בשם רבי הילא לאת' בוגרה שנים עשר חדש נותנין לה קידושין שלשי' יום· עשת שנים עשר חדש לפני הראשון ואח"כ בא השני אמר לה לא כבר הזמנתי יכולה הוא לומ' חיבתו עלי מן הבחור'· הוא אלמון והיא בתולה והוא בעא מיסב יכולה היא לומר חיבתו עלי מן הבחור· הוא בתור והיא אלמנה והוא בעא מיסב יכול הוא מימר חיבת' עלי יות' מבתולה היא קטנה ורוצה להגדיל שומעין לה. הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואינם אוכלות בתרומה· מתו בעליהן אוכלו' משלו ואוכלות בתרומה. אמר שמואל אחוי דרבי ברכיה והוא ששלם הזמן ברביעי ששלם הזמן בשלישי בחמישי· רב חמא בר עקבא בשם רבי יוסי בי רבי חניג' ולוי תריהון אמרין נעשה כמי שתבעוהו סופרים. א"ר יהושע בן לוי אם היתה עיכבה מחמתו ניזונת משלו. תני רבי טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה שהתרומה מצוי' בכל מקום· רבי עקיבה אומר מחצה חולין ומחצה תרומה שהגשים מצויות לטמא טהרות· תני רבן שב"ג אומר כל מקום שהזכיר תרומה נותנין לה כפליים בחולין: הלכה ד' היבם אינו מאכיל בתרומה כו'· אמר רבי ירמיה תני תמן יהוכמה כל שלשה חדשים ניזונת משל בעל'· עמד יבמ' בדין וברח ניזונות משלו חלה כמי שברח דמי· והלך לו למדינת הים כמי שברח. אלמנה שאמרה הרי אני מגרת אלמנתי בבי' בעלי שומעין לה· ר' יוסי בשם רבי הילא האומר איני חולץ כאילו אומר איני מגרש· אמר רב זבדא הורי ר' יצחק האומר איני חולץ כאומר איני מגרש· עשת ששה חדשים לפני הבעל וששה חדשים בפני היבם אינה אוכלת בתרומה. ולא סוף דבר ששה חדשים לפני היבם אלא אפילו כולם בפני היבם: חסר יום אחד אינה אוכלת בתרומה· מתניתין לא במשנה הראשונה ולא במשנה האחרונה אלא במשנה האמצעית דתני בראשונה היו אומרים ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה דהוון חדשין וכהן כי יקנה נפש קניין· ולא כן מה בין קונה אשה ובין קונה שפחה. חזרו לומר לאחר שנים עשר חדש לכשיתחייב במזונותי'· ב"ד של אחרון אמרו לעולם אין האשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה· וכבר שלח ר' יוחנן בן בג בג אצל ר' יהודה בן בתיר' לנציבין אמרו משמך שארוס' בת ישראל אוכל' בתרומה· שלח אצלו ואמר לו מוחזק הייתי בך שאת' בקי בסיתרי תורה אפילו לדרוש בקו אין את יודע· מה אם שפחה כנעני' שאין הביא' קונה אותה להאכילה בתרומה הכסף קונה אותה להאכילה בתרומה. אשה שהביא' קונה אותה להאכילה בתרומ' אינו דין שיהא הכסף קונה אותה להאכילה בתרומה· ומה אעשה והן אמרו לעולם אין האשה אוכל' בתרומ' עד שתיכנס לחופה וסמכו להם מקראי' כמה שנאמר כל טהור בביתך יאכלנו· א"ר יודן הרי זה קל וחומ' שיש עליו תשובה רו יכיל מימר ליה לא אם אמרת בשפחה כנענית שהוא נקנית בחזקה· תאמר בזו שאינה נקנית בחזקה. וכל קל שיש עליו תשובה בטל קל וחומר: הלכה ה'

פני משה

אע"פ שאמרו כו': מעיקא. פיר' קלתי בחיי פתרנפינן עקית בחיי סבל לרה וסבל מקל: משבק. פי' תרגום עוזב אבק כלומר דמלפרה ליה עד דפסר רול' אכי לגרסה: אשכח גידול כו'. פי' אגידות אמ' בכם נה ופסר קעם והוא דקך כלנה כלטע' שאפר בכם רב שהוא לנון ריבוי הוא פטר פעם שלא פסר אלא שהיא זכתה בין הבנות וכן הבן לא פסר כלום: ותיי'. ופתיי' כי הלה: תומליוסים. פי' ארסים יסודות: ורבנין בנין. פירש בונין ועלין עלה נתפי': הלכה ב': מתני. פי' ליתן לו קוין: הלכה ג': מתו בעליהן. שהיא מאכילין בלא ביאה דוקא דהגיע זמן דהייתי בלא כשואין ועיין שם דף כ"ה בד"ה אסיפו כו': הלכה ד': חולה. פירש המר' והר"א רוק' בשהגיע זמן קודם שהל' דמ"לב אסאי חייב יהא לטום הוא' ונ"ב: מינרת. פירש סוסכת ומפרש הר"א בפרק נערה דהייתו דוקא אש לטלם עדור כראוי והם רוצי' ליתן לה דירה פיותה מכים בעלה אבל אם אין לבולם מדור ראוין לגבור לה דירה דמ"לב תקני דהא אסריבן היא לוסרה כו' תדין עם היתומים אלא ודאי התם מיירי כאין לנוכיהם דירה כראוי והבא כמיש להם כו' ולכן הדין עמה ועיין בתו' דיבמות פ"ד דף מ"א ע"ב בד"ה עמד כו' ובתו' דסבלתי פ"ק דף ב' ע"ב בד"ה לפיכך ובס בהגה"ה הר"א דף מ"ט ע"א: כל טהור בביתך כו'. כלומר בזמן שהוא בביתו אבל כל זמן שלא נכנסת לרשות הבעל הן ע"י חופה או ע"י מסירת שלוחי האב לשלוחי הבעל חיישינן לשמא תשקה טום או לספקן כמבואר הסוגי' בבבלי דפרקין:

מראה מקום ותגהות

א ע' לקמן רפ"ו.
ב ע' עירובין סם פ"ג.
ג חיבה רבתי.
ד לקמן רפ"ב (ל"ד ד').
ה הנ"ה ליט חייב ליתן.
ו יבמות פי"ד ה"ב.
ז בבלי ק"ג.
ח קידושין פ"ב.
ט לקמן פ"ג סה"ב (ל"ז ד'). ועי' בבלי ס' פי שמת קס"ד.
י סוט' פ"ו סה"א.
יא י"נ כ"ג אסר.
יב ע' בבלי נ"ו.
יג תוספתא פ"ד, בבלי ב"ב קל"ג.
יד ע' בבלי נ"ו.
טו ע' בבלי סנהדרין כ"א.
טז תוס' שם.
יז ע' גי' הר"ש ז"ל.
יח י"נ: ואוכלות בתרומה וכו' ואינן אוכלות בתרומה.
יט תוספתא פ"ה ובבלי נ"ח.
כ תוספת' יבמות פ"ו ועי' בבלי במכילתין ק"ז ופיר"שי ותוס' שם, ויבמו' ס"פ כא י"נ נפני הבעל.
כב ע' תרומות פ"ח ה"א.
כג תוספת' פ"ה.
כד ע' יבמו' פ"ט ה"ו (נ', ג'.) וספרי קרח ובבלי קידושין י'.

תחויין לי לאינתו כדת משה ויהודאי. בית שמאי עבדין כתובה מדרש דבית שמאי דרשי מספר כתובה גלמ' שהוא כותב לה שאם תנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי. חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי: רבי מאיר עבד כתובה מדרש דדרש רבי מאיר המקבל שדה מחבירו משוכה בה חבירו שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו שהוא כותב לו אם אוביר ולא אעביד אישלם במיטבא: רבי יודה עבד כתובה מדרש דדרש רבי יודה אדם מביא על ידי אשתו כל קרבן שהוא חייבת אפי' אכלה חלבי' אפי' חיללה שבת. וכן היה רבי יודה אומר פטרה אינו חייב בה שכן הוא כותבת לו ואחרן די אתיין לי עלך מן קדמת דנא: ר' יוסי עבד כתובת מדרש דדרש ר' יוסי מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה גובה את הכל. לכפול אינו גובה אלא מחצה: ר' אלעזר הקפר עבד כתובה מדרש דדרש ר' אלעזר הקפר אין אדם רשאי ליקח בהמה חיה ועוף אלא אם כן התקין להם מזונות: ר' יהושע בן קרחה עבד כתובה מדרש דדרש ר' יהושע בן קרחה המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בביד. לא יכנס לביתו ליטול את משכונו שכן הוא כותב תשלום' מן נכסיה די אתיין לי ודי אקנה לקבי' דנה: רב הונא עבד כתובה. מדרש דדרש רב הונא הבנים יירשו והבנות יזונו. מה הבנים יורשין את המטלטלין אף הבנות ניזונות מן המטלטלין. שמואל אמר אין הבנות ניזונות מן המטלטלין. מתני' מסייעא לשמואל בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי יהון יתבן בביתי ומיתזנן מניכסיי עד דתנסבן לגוברין ותני עלה מן מקרקעי ולא מן מטלטלי. אמר רבי בא בר זבדא אתייא דרב הונא כרבי' ודשמואל כר"ש בן אלעזר דתני אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות נפרעין מהן למזון האשה והבנות דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר נכסים שיש להן אחריות הבנים מוציאין מן הבנים והבנות מוציאות מן הבנות. והבנים מן הבנות. והבנות מן הבנים. ושאין להן אחריות הבנים מוציאין מן הבנות ואין הבנות מוציאין מן הבנים. אמרין חזר ביה רב הונא אמרין יאות כתובה מדבר תורה ומזון הבנות מדבריהן. ודבריהן שקרין דבר תורה אלא בכסף כתובת אמן פליגין אפילו תימר בכסף כתובה אמן פליגי וכסף כתובת אמן לאו קרקע היא. הוורד לניכסי אשתו ונתן עיניו בה לגרש' וקפץ ותלש מן הקרקע הרי זה זריז ונשכר. הוורד לניכסי שבויין ושמע עליהן שהן ממשמשין ובאין וקפ' ותלש מן הקרקע הרי זה זריז ונשכר. אילו הן ניכסי שבויין כל שהלך אביו או אחיו או אחד מכל המורישין אותן למדינת הים נשמע עליהן שמתו וירד לנחלה. אבל ניכסי נטושין מוציאין מידו. ואילו הן ניכסי נטושין כל שהלך אביו או אחד מכל המורישין אותו למדינת הים ולא שמע עליהן שמתו וירד לו לנחלה. אמר רבן שמעון בן גמליאל שמעתי הן שבויין הן נטושין. אבל ניכסי רטושין מוציאין מידו. ואילו הן ניכסי רטושין כל שהלך אביו או אחיו או אחד מכל המורישין אותו למדינת הים ואין ידוע היכן הם. שמואל אמר שבוי. זה שיצא שלא לדעת שאילו לדעת יצא היה מצידו. נטוש זה שיצא לדעת תדע לך שעליה היה רוצה להבריחו מנכסיו שהרי לדעת יצא ולא ציוותו. ר' בא רב יהודה בשם שמואל המטלטלין אין בהן משום ניכסי רטושין. ר' יעקב בר אחא בשם רב' אילין דיקליא דבב' דלא צריכין מרכבי' לא מסתברי' מיעברינון בקמה עומדת לקצור ונפנים עומדו' לבצור: הלכה ט' לא כתב לה כתובה כו'. מתניתא דרבי מאיר דרבי מאיר אמר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות. למי נצרכה לרבי מאיר אע"ג דרבי מאיר אומר שטר שאין בו אחריות נכסין אינו גובה מודה הוא הכא שהוא גובה: הלכה י' לא כתב לה דאין תשתבין איפתקינך כו': הלכה יא' נשבית חייב לפרותה כו'. תני' יבמה שנשבית אין היורשין חייבים לפרותה. רבי חייה בר אשי בשם רב לא סוף דבר שנישבית בחיי בעלה אלא אפילו שנשבית לאחר מיתת הבעל אין היורשין חייבין לפרות'. ר' חייה. בר אחא מתני' מסייעא לרב ואתיבינך לי לאינתו. אין כאן אינתו. ובכותבי' אהדרינך למידנתי' מה למדינת' ממש ליישוב. תני' רשב"ג כל מכה שיש לה קיצי מתרפ' מכתובתה. ושאין לה קיצה מתרפא' מן הנכסין. כהדא חדא איתא אתת לגבי ר"י אמר לה קצץ הוא אביד' אמרה ליה לא. לא כן א"ר חני בשם ר' יהושע בן לוי אל תעש עצמך מערכי הדיינין שלא לגלו' ליחיד את דינו. יודע היה בה שהיא כשירה: הלכה יב' לא כתב לה בנין דיכרין כו'. חדא דא"ר אמי כדי שיהא אדם מצוי ליתן לבתו בעין יפה. תמן תנינן ר' יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על שראוי ליורשו דבריו קיימין. ועל מי שאין ראוי ליורשו אין דבריו קיימין. אמר רבי יוחנן לא אמר בן ברוקה אלא על בן בין הבני' ועל בן בין הבנות. בת בין האחין לא אח בין הבנות לא. ר' יסא בשם ר' יוחנן מעשה היה והורה ר' כר' יוחנן בן ברוקה דרבי זעירא בשם ר' יוחנן ר' שאל את נתן הבבלי מה טעמא אמרו הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. רבי בא ר' חייה בשם ר' יוחנן מה טעם שאל את נתן הבבלי מה ראו חכמים לומר הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. לא את הוא ששניתה לנו בן ירתון. א"ל ישלון תנית. אתא לגביה א"ל לית כאן ירתון אלא ישלון. אתא לגבי אביו א"ל קפחת' את נתן הבבלי לית כאן ישלון אלא ירתון. א"ר יוסי בי ר' בון אבין א"ל טעיתי טעות ששניתי לכם לית כאן ישלון אלא ירתון. א"ר זעירא קל הוא בתנאי כתובה לפי שבכל מקום אין אדם מוכה אלא בכתובה וכאן אפי' דברים לפי שבכל מקום אין אדם מוכה אלא למי שהוא בעלם. וכאן למי שאינו בעלם. א"ר ירמיה קומי ר' זעירא ותמיה אנא איך רבנין מדמו כתובה לירושה לא דמי דירושה מדבר תורה כתובה מדבריהן ותימר אכן. אפי' תימר כתובה מדברי תורה לא מודו בתנייי כתובה שהוא מדבריהן: הלכה יג' בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי כו'. רב חסדא אמר בגרו איבדו מזונות. נישאו איבדו פרנסתן. תני ר' חייה בגרו לא נישאו נישאו לא בגרו'. איבדו מזונותן ולא איבדו פרנסתן. ר' אבין בשם הילא ומדין לך כהדא אלמנה שהוא תובעת מן היורשין היא אומרת לא נתקבלתי מכתובתי. והיורשין אומרי' לה נתקבלת כתובתך עד שלא נישאת היורשין צריכין להביא ראייה שנתקבלה כתובתה. נישאת עליה להביא הראייה שלא נתקבלה כתובתי. והא תנינן יתומה שהשיאה אמה או אחיה וכתבו לה מאה וחמשי' זוז יכולה היא משתגדיל להוצי' מידם מעט' דקטנה הא גדולה וויתורה. תיפתר שנטלה מקצת לא כן א"ר אבינא בשם רבי אסי בכור שחלק בפשוט חוקה ויתר. עד הוא שנטלה מקצת. א"ר יוסי בי ר' בון לא נטל זה מבכורתו כלום. אתא עובדא קומי ר' מנא ובעא מיעב' כהדא דרב חסדא. א"ל ר' חנניה והא תני ר' חייה בגרו ולא נישאו נישאו ולא בגרו אבדו מזונותן ולא אבדו פרנסתן. א"ל אנא אמרי שמועה ואת אמרת מתני' תבטל שמועה מיקמי מתני': הלכה יד' ואת תהא יתבא בביתי. רבין בר חייה בעא קומי ר' זעירא בא עליה עודה בבית אביה מעכשיו נתקיימו בה תנאי כתובה או אינה אלא דרך נישואין: ה' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירא מחלה לו על כתובתה מהו זכותה אבדה זכות בניה לא אבדה. ר' זעיר' שאל לרב נחמן בר יעקב ולר' אבימי בר פפי לא היה שם כי'. א"ל היורשין שוכרין לה בית. מיכן והילך היא אומרת קרקע והן אומרים מעות הדין עם היתומי'. כהדא חדא איתא הוה פורנה עשרין דינר והוה תמן חד בית בדבב עשרה דינר. אתא עובדא קומי ר' חנינה אמר או ייבון לה ביתא או יבון לה עשרים דינר. א"ר מנא מכיון דלית ביתא טב אלא עשר (ים) כמאן דלית לה פורנה אלא עשר (ים) מיכן והילך היא אומרת קרקע והן אומרי' מעות הדין עם היתומין: הלכה טו' כך היו אנשי ירושלם כותבין כו'. אנשי הגליל חסו על כבודן ולא חסו על ממונן אנשי יהודה חסו על ממונן ולא חסו על כבודן. ר' חנניה בריה דרבי אבהו. ואית דאמרי לה בשם רבי אבהו קיסרין כיהודה. ושאר כל הארצות כירושלם. חד בר נש די דמך אמר ייבון לאיתתא דההוא גברא פרנא אתא עובדא קומי ר' מנא אמר יתקיימון דברי המת. א"ל רבי חנינה ויש אדם מבטל תנאי כתובה בפה. א"ל אנת אמרת את מנא לך. א"ל ולא כגליל אנן קיימין וסברנן מימי אנשי הגליל חסו על כבודן לא על ממונן:

הדרן עלך נערה שנתפתחה

א׳ אף על פי שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף. נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנישואין גובה את הכל ר' אלעזר בן עזריה או' מן הנישואין גובה את הכל. מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה: ב' רבי יהודה אומר רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך מנה. ולאלמנה מנה והיא כותבת לו התקבלתי ממך חמשים זוז. ר' מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות: ג' נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה. וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו. ולאלמנה שלשים יום. הגיע זמן ולא נישאו אוכלו' משלו ואוכלות בתרומה. ר' טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה. ר' עקיבה אומר מחצה חולין ומחצה תרומה: ד' היבם אינו מאכיל בתרומה. עשתה ששה חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היבם ואפי' כולם בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם אינה אוכלת בתרומה זו משנה ראשונה בית דין של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה: ה' המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת. המותר ר' מאיר אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין: ו' אילו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ומצעת המיטה ועושה בצמר. הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת. שתים לא מניקה את בנה. שלש אינה מצעת את המיטה. ארבע יושבת בקתידרא. ר' אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה: ז' רבן שמעון בן גמליאל אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי שיעמום: ח' המדיר יאת אשתו

שמאי. עיין לעיל פט"ו דיבמות דף י"ד ע"ג בכל הסוגיא ובבבלי פרק המקבל ביאור כל הסוגי' ע"ש: לבתי שבויין. בבבלי פ' המפקיד דף ל"ח ל"ט כל הסוגיא מבוארת בספר יפה ע"ש: שעליה. לעיל ביבמות גרס שעילה לשון עלילה שהעליל בך להבריח נכסיו ממנו: הלכה יא'. קיצה. פי' קצבה: קצץ הוא כו'. עיין לקמן בנדה בפרק דף י"ח ע"ב ושם מפורש שהבא היה המעשה שאתת לגבי ר"י על מכין מפתה ואמר אם יש לה קצבה מכלך ואם אין לה קצבה מבל בעליך. ופריך תלמוד' והיכי עביד הכי והתנן אל תעש כו' ומשני שהי' יודע בה שהיא כשרה ולפיכך ליכא למיחש תלמוד מתו' דבריו לשקר וע"ש כל הסוגיא: ויתור'. פי' מחלה: לא היה כו'. פיר' הר"ש לא היה שם בית ראוי לדירת אלמנ' ויתומים רק לא' מהם היה: א"ל ט' מיכן כו'. פי' שהיא אומרת רצוני שאדור בבית בעלי והן אומרים רצונינו לשכור לך מדור במעות ונדור בביתנו עם היתומים לפי שאין גוף הקרקע קנוי לה אלא לדירה בעלמא הלכך יכולין לשכור לה בית אחר וידורו בביתם וע[illegible] ראיה שהדא מתחא בו' דפ"ר מבא דלית לה אלא שיעבוד על הבית ולפיכך אין לה אלא מה שווה הבית בפני שיעבודו ה"כ כיון דאין לה בגוף הבית אלא שיעבוד יכולין לסלקה ולשכור לה בית ועיין שם בפרקי' דף מ' ע"ב ועיין בר"ן דפרקי' שכי פירושין אחרי' והאריך בהם ע"ש: פורנה. פי' כתובתה ופי' שבשאמו חייב כ"כ בכתובתה:

סליק פירקא

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי כתובו' פ"ט.
ב ב"מ פ"ט, וע' בבלי שם ק"ד.
ג ספרא פ' מצורע פ"ד וע' נגעים פי"ד.
ד ע' בבלי בסכלתין ב"ח.
ה ע' יבמות פ"ו ה"ג, ורמה פה"ט סי' ס"ה ס"ו וב"ב ונחלת בני שם, ובנחל' שבע' סי' י"ב אות ל"ב.
ו ע' בבלי ב"מ ל"ח ותוספתא בסכלתין פ"ח.
ז שם ביבמות פ"ו ה'. גרסה בשם ר' יהודה קמ'עומד' לבקצ' וגפנים עומדות להבלר מטלטלין הן, ר' שאת שאל אילון וכו'.
ח לקמן פ"ה ה"ב.
ט ב"מ פ"א, וע' בבלי בפרקין נ"א.
י תוספתא פ"ד וע"ש.
יא ב"ב פ"ט ה"ד.
יב שם (י"ז א').
יג לקמן כ"י וה"ב (ל"ג ד').
יד ב"ב פ"ח ה"ה.
טו שם הגי: כתן בר בא וע' בבלי שם קל"א.
טז לעיל פ"א ולקמן סוף מסכתא.
יז ע' בבלי ס"ח.
יח לקמן פ"ו ס"ו.
יט ע' בבלי ב"ב קכ"ו.
כ ע' בבלי כ"נ
כא ע' ב"ב פ' בתרא ס"ו.
כב לעיל פ"ד ה"ט.
כג ע' נדרים פ"י ס"ה.
כד ע' יבמות פ"ט ס"ו.
כה ע' נדרים פי"א ס"ד.
כו ע' כלים פ"ד ובכ"ד.
כז ע' נדרים פ"ב ס"א ולקמן רפ"ו.

פרט לארוסה· לקחתי פרט ליערין· א"ר יונה אפילו כמאן דמר משנה ראשונה יתן כסף ליערין' לקחתי פרט לשומרת יבם· .לא סוף דבר כמשנה הראשונה' שמצות יבם קודמת למצות חליצה· אלא אפילו כמשנה אחרונה שמצות חליצה קודמת למצו' יבום· לקחתי פרט לארוסה· ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים. וחש לומר שמא מצא ואיבד· שתכי' הבעל עדים שזינת עודה בבית אביה· ואלה בתולי בתי. וחש לומר שמא דם צפור הוא שהביא האב עדים להזים עידי הבעל· א"ר יוסי בי ר' בון הפרשה הזו יש בה עדים וזוממיהן וזוממי' זוממיהן הבעל אומ' הרי עדי' שזנת' בבית אביה ותביא האב עדים להזים עידי הבעל· והביא הבעל עדים· להזי' עידי האב· אית תניי תני אם אמת היה הדבר הזה כשמצא האב עדים להזים עידי הבעל· ופרשו השמל' הכל משל· "תני רבי ישמעאל זה אח' משלש' מקריות שנאמרו בתורה במשל אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה· וכי עלה על דעתך שזה זה מהלך בשוק והלה נהרג על ידיו. אלא מהו על משענתו. על בוריו· אם זרחה השמש עליו דמים לו· וכי עליו לבדו החמה זורח'· אלא מה זריחת השמש מיוחדת שהיא שלום לכל באי העולם. אף זה בזמן שהוי' יודע שהוא שלום ממנו והרגו הרי זה חייב· תני רבי אליעזר בן יעקב אומר ייאמרו הדברים ככתבן· מהו ייאמרו הדברים ככתבן· א"ר יוסי בי רבי בון לעולם אינו חייב עד שיכנוס ויבעול ויטעון טענ' בתולים· ופרשו השמלה. לא סוף דבר ופרשו השמלה· אלא עד שיתחוורו הדברים כשמלה· רבי אסי אמר ופרשו השמלה לעולם אין העדי' נסקלין ולא הבעל לוקה ולא נותן מאה סלע עד שיאמרו עמנו היה במקו' פלו' והבעל שכרן להעי' עדי שקר אמרו עמנו היה במקום פלוני ולא אמרו הבעל שכרן להעי' עדות שק'· רבי יוסי בי ר' בון רבי יוחנן בשם ריש ביל נאמר כאן שומה ונאמר להלן שומה. מה שומה שני' להלן ממון אף כאן ממון. והתני לא אמר לעדים בואו והעידוני אלא הן באו מאיליהן הוא אינו לוקה' ואינו נותן מאה סלע אלא או היא או זוממי' מקדימין לבית הסקילה. מפני שלא אמר הא אם אמר אפילו לא שכרן כמי ששכרן הביא האב שני כיתי עדים אחת אומרת עמנו הייתם במקום פלוני. ואחת אומרת הבעל שכרן להעיד עדי שקר. פשיט' אותן שאמרו עמנו היה במקום פלוני נסקלין. ואותן שאמרו הבעל שכרן להעיד עדות שקר לוקין ונותנין מאה סלע· א"ר יוסי בי ר' בון ולא על ידי אילו ולא על ידי אילו לוקין ונותנין מאה סלע· אלא לוקין' משום לא תענה ברעך עד שקר. ר' בון בר חייה בעא קומי רבי זעירא הביא האב עדים להזים עידי הבעל. הוזמו עידי האב לוקה ונותן מאה סלע בשלשה" והעדים נסקלין בעשרים ושלשה· א"ל אילו לא הוזמו עידי האב לא נמצא הבעל לוקה ונותן מאה סלע בשלשה והע' נסקלין בעשרים ושלשה· סבר רבי זעירא שני דינין הן. רבי ירמיה בשם רבי אבהו כולו דין אחד הוא. מתניתא פליגא על רבי אבהו אל זקני העיר זה בית דין של שלשה. השערה זה בית דין של כ"ג· פתר לה כרבי מאיר דר"מ אומר לוקה ומשלם בשלשה: תמן תנינן "האונס והמפתה והמוציא שם רע בשלשה דברי רבי מאיר· וחכמים אומרים מוציא שם רע בעשרים ושלשה שיש בו דיני נפשות· ר' מנא אמר בנערה מאורסה פליגין רבי מאיר אומר מפסדת כתובתה בשלשה· ונסקלת בעשרים ושלשה. וחכמים אומרים מקום שנסקלת שם היא מפסדת כתובתה· אבל במוציא שם רע כל עמא מודו מקום שהעדים נסקלין שם הבעל לוקה ונותן מאה סלע· א"ל ר' יוסי בי רבי בון אין ולא תניתה פליגא· אלא במוציא שם רע פליגין· רבי מאיר או' לוקה ונותן מאה סלע בשלשה והעדים נסקלין בשלשה ועשרים· ורבנין אמרין מקום שהעדים נסקלין שם הבעל לוקה ונותן מאה סלע. אבל בנערה מאורסה כל עמא מודו מקום שנסקלת שם מפסדת כתובתה. ואתיא רבי מנא כרבי זעירא ודרבי יוסי בי רבי בון כרבי אבהו. לעולם אין הבעל לוקה ולא נותן מאה סלע עד שיסקלו העדים: קנס 'אימתי הוא מתחייב ר' יונה אמ' בסוף· רבי יוסה אומר משעה ראשונה· מתיב ר' יוסי לרבי יונה על דעתך דתימר בסוף לוקה ונותן מאה סלע בשלשה· והעדים נסקלין בשלשה ועשרים· א"ר מנא אפילו על רבי יוסי דרבי אתיא מקשיה כמאן דמר עדים זוממין צריכין התרייה ולא התרה בהן לוקה ונותן מאה סלע בשלש' והעדים נסקלין בשלשה ועשרים· א"ר אבמרי מאן דמר דא בן ר' יוסי "בי רבי חנינא האונס והמפתה את היתומה פטור. א"ר בא בר ממל מחלוקת כרבי יוסי הגלילי. ברם כרבי עקיבא יש לה קנס וקנסה של עצמה· א"ר יוסי מתניתא אמרה כן אין לה פתח בית אב ולא מאה סלע· ולא כיתומה היא· ר' אמי ור' יהושע בן לוי תרויהון אמרין המוציא שם רע על הקטנה פטור. א"ר הושעיה ויאות אילו נחלה שלא הנחל בה שמא כלום היא. וקטנ' שהנחו בה כגורל' שלא הנחל בה. רבי זעירא רב המנונא בשם רב אדא בר אהוה לעולם אינה מקדמת לבית הסקילה עד שתהא נערה כשעה הוצאת מאי טעמא והוציא' הנערה אל פתח בית אביה· .והא תני ר' חייה "זינת עודה בבית אבי' ומשבגר' הוציא עליה שם רע הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע. אלא או היא או זוממיה מקדימין לבית הסקילה· מתניתא פליגא על רב אדא בר אהוה "ימי שנגמר דינו וברח ואחר כך הזקין וזקן התחתון· תמן את יכיל מימר והוציאו

את הנערה שזינת· אית לך מימר הכא והוציאו אותו את הבני· תני נערה מאורסה שזינת סוקלין אותה על פתח בית אביה· אין לה פתח בית אביה סוקלין אותה במקום שזינת· אם היתה עיר של גוים סוקלין אותה על פתח בית דין· והעובד ע"ז סוקלין אותו במקום שעבד"· ואם היתה עיר של גוים סוקלין אותו על פתח בית דין· והתני ר' חייה הוצא את המקלל מחוץ למחנ'. מלמד שב"ד מבפנים ובית הסקילה מבחוץ· אמר ר' יוסי שנייא היא הוא שער שקילקל בו הוא שער שנמצא בו הוא שער שנידון בו הוא שער שנסקל בו· כי עשתה נבלה בישראל· נבלה זו כל ישראל שבא לזנות בית אביה יבואו גידולים רעים שגדלו" יתגבלו הן וגידוליהן: הלכה ו' האב זכאי בבתו כו'· גית' בכסף ובשטר האב זכאי· בביא'· תיפתר שאמר לו למשודכ' לי בתך בביאה יהיה לך כסף זה. וזכאי במציאתה· ר' וזכאי דאלכסנדריאה מישאלי שאל· מציאה שנפלה לו מחמת שרה מה את עבד לה במציאה או כאוכלת פירות שלה· אין תעבדינה באוכלת פירו' שלה. נישאת יותר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה· תקנה תיקנו שהוא מפקח על ניכסי אשתו ואוכל ואומר אף באב כן כלא כך האב מפקח על ניכסי בתו ואוכל· חייב במזונותיה ובפרקונה· תני הבעל שאמר אי איפשי לא לוכל ולא לפקח אין שומעין לו. האב שאמר אני אוכל ומפקח שומעין לו· ובקבורתה" תני לא רצה הבעל לקוברה האב קוברה ומוציא ממנו בדין· אמר ר' תניי לא אמרו אלא האב הא אחר אינו גובה· ר' יוסי אומר בין אב ובין אחר גובה ותייאן אילין פלוגתא" דתנינן תמן וחייב במזונותיה ובפרקונה ובקבורתה. אמר ר' תניי לא אמרו אלא אחר· הא האב גובה· רבי יוסי אמר בין אב בין אחר אינו גובה· על דעתיה דר' תני בין לקבורה בין למזוני האב גובה אחר אינו גובה· על דעתיה דר' יוסי לקבורה בין אב בין אחר גובה שלא עלה על דעת שתה' אשתו מושלכת לכלבים. תני "כל מקו' שנהגו להספיד מספידין: הלכה ז' לעולם .יזא ברשות האב כו'. "לא סוף דבר לחופה. אלא לבית שיש לו חופה. בעי "דא אמנותא טרקלין וקיטון חופ' וקיטון נכנס לטריקלין· להדא מילא רבי לשר אמר ליורשה ריש בן לקיש אמר להפר נדריה· אמר רבי זעירא אף על גב דריש בן לקיש אמר להפר נדריה מודה "שאינו מיפר לה עד שתיכנס לחופה. אמר רבי חונה מתניתי' מסייעא לריש בן לקיש לזנות בית אביה פרט שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל שלא תהא בסקילה אלא בחנק: הלכה ח' האב אינו חייב במזונות בתו כו'· מצוה לזון את הבנות אין צריך לומר את הבנים. רבי יוחנן בן ברוקה אומר חייב לזון את הבנות· אית תניי תני הבנים עיקר· ואית תניי תני הבנות עיקר· מאן דמר הבנים עיקר לתלמוד תורה· מאן דמר הבנות עיקר שלא יצאו לתרבות רעה. ריש בן לקיש בשם רבי יהודה בן חנניה נמנו באושא שיהא אדם זן את בניו קטנים· אמר ר' יוחנן יודעין אנו מי הוה במניין· עקבא אתא לגבי ר' יוחנן אל עקבא זון בניך אל מן מרי· אל עקבא רשיעא זון בניך· אמר ר' עולא מתניתא אמרה כן שיהא אדם זן את בניו קטנים· דתנינן תמן "אם היתה מניק' פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה ריש בן לקיש בשם ר' יודה בר חנינה נמנו באושא "כותב נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונין מהן· בניו קטנים מה הן· ר' אבהו בשם רבי יוסי בי ר' חנינה. ואית דאמרי לה בשם ר' יודה בן חנינה הוא ואשתו ובניו קטנים ניזונין מהן. אלמנתו מהו אמר ר' זעירא אתתבת ולא אפרשת. אמר ר' בא בר ממל אתתבת ואפרשת. א"ר בא נראין דברים אם היתה אוכלת בחיי בעלה אוכלת. ואם לאו אינ' אוכלת· לא אמר אלא כותב הא מוכר לא· כתב לבניו ומכר לאחרים מה הן. מסתברא אתא· אמר רבי חנינא אנא לית מתת ליה אתא דרבי מנא לא מסתברא אנרין ליה שמשא ומסכין ליה איתא כמה דו דהוא שמשא: בני בנים מה הן"· ר' מנא אמר בני בנים שכאן הוא בני בנים של הלן· א"ל ר' יוסי בי ר' בון וד' מתניה הוון יתבין סברין מימר הוא בני בנים שכאן הוא בנים של הלן. א"ל ר' יוסי בי ר' בון בני בנו' קפסה עליהן ירושת תורה: ריש בן לקיש בשם ר' יודה בר חנינה"" נמנו באושא במקפיד את הזקן והכהו ינתן לו בושתו שלם· . מעשה באחד שהקפיד את הזקן והכהו ונתן לו בשתו משלם. אמרין רבי יודה בן חנינה הוה: ריש בן לקיש בשם ר' יודה בן חנינה" נמנו באוש' שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצות· עד איכן· ר' ירמיה "ור' אבא בר כהנא חד אמר כדי תרומה ותרומת מעשר· ותרנה אמר כבד את יי' מהונך במראשית כל תבואתך. רבי גמליאל בר אניא בעא קומי ר' מנא "מה חומש בכל שנה: (גרס כהולכתה קדמייתא דפיאה)· ולא מוח· אלא שלא ימות לעתיד לבוא: ר' לשר בן שריה עבד לה כתובה "מדרש שדרשה ר' אלעזר בן עזריה הבנים יירשו והבנות יזונו· מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהן אף הבנות לא יזונו אלא לאחר מיתת אביהן: דבית הלל עבדין לה כתובה מדרש ידרש הלל הזקן לשון הדיוט כך היו כותבין באלכסנדריאה שהיה אחד מהן מקדש את אשה וחבירו חוטפה מן השוק. וכשבא מעשה לפני חכמים בקשו לעשותן ממזרי'· אמר להן הלל הזקן הוציאו כתובת אימותיכן והוציאו כתוב' אמותיהן ומצאו כתוב בהן לכשתיכנסי לביתי

פירוש

הלכה ו': גיתא בכסף ובשטר כו'. פיר' בגלא' בכסף ובשטר אפי' ק"כ' לסימר האב זכאי אלא בביאה אלא זכאי דקאמר ומשני: תיפתר כו'. וא"כ איך אפיר לומר זכאי בלוחה כסף דלית ליה קניה אבל רש"י פירש במתני' דרשאי למוסרה לביאה לשם קידושין והא כתוב': לוכל. כמו לאכול: הלכה ח': לתרבות רעה. בבבלי דפרקין מפרש מטעם זילותא ועיין שם כל הסוגיא מבוארת באור היטב: אתתבת. פירש כתקנה לגבי פיב' ולא כתפרשה: אנרין. פירש שכתב לבניו ומכר לאחרים כו' שכרי' לו שמרת לשמשו אם אין לו אשה ומפלי' לו אשה כמו זה שמרת כדי שהי' תשמישה קפידה. פירש קפידה: אקפיד כו'. עיין לקמן בב"ק פ"ח דף ה ע"ב ראוני בבמח אחר: עד כדי תרומה. פירש דהיינו עין יפה א' מס' בינוני מנ' ורעה מס' ותרומת מעשר א' מעשרה נמצא נותן ג' מסה' מ' מנ' כבינוני וא' קק' בהרומות מעשר: כבראשי'. דהיינו תרומ' גדולה א' מנ': בכל שנה. פי' וא"כ לה' שני' מפסיד כולה ומשני: בהתחלה לדין. פי' בשנה ראשונה נותן חומש הקרן ובכל שנה חומש הריוח יהכי פסיק לעיל בפ"ק דפאה דף ט"ו ע"ב: גרש ט'. פירש גירס' ר' שמעון דהלכה ראשונה דפיאה מעבד' דשנה' יהלך דקיימי התם קרא דלדק' הגיל מסות וקמתפה ולא מות פירש והי ליטו את העתן לדק' והא קאמינן דסתי' אלא האי תליל ממו' קאי שלא ימות כו':

מראה מקום והגהות

א קידושין פ"א.
ב ע' בבלי פ"ו.
ג ע' יבמו' ספי"ב ובכורות ספ"ח.
ד וע' בתוי"ט במשניות ד"ה "ובכילה" מה שמעה המהר"ש נוהי.
ה סנהדרין פ"א ה"א וסכילת' פ' משפטים.
ו לעיל ה"ג.
ז ע' בבלי רש שכות.
ח סנהדרין פ"א ה"א וע' בבלי שם ט'.
ט שם פ"א.
י לעיל ה"א.
יא לעיל פ"ג ה"א (כ"ו סע"א) וע"ש סה"ג.
יב בפרקין ה"ג.
יג סנהדרין פ"ז.
יד ע' סנהדרין פ"ו ה"א ותוספתא שב פ"ו.
טו ע' בבלי פ"ה וספרי תלא פיסקא רל"ה.
טז לקמן פי"ג ה"ב (ל"ה ד') ע"ש.
יז ה"ג: אלין פלוגתא כהלין פלוגתא דתנינן תמן פי' שהלך למדינת הים ועמד א' ופרנס אשתו הגיה מעותיו על קנן הגני.
יח תוספתא פ"ד.
יט סנהדרין ספי"א בגם ר"י בן פזי.
כ כ"ל: בעין דף.
כא ע' בבלי פ"ט ובנדרים פ"ט.
כב לקמן פ"ה פי"ג ופ"ב רבתי.
כג ע' פסיקתא רבתי פכ"א ור"ה פ"ד.
כד גיטין פ"ה (מ"ו ד') וע' יבמות פ"ו ה"ו (ז' ג').
כה ע' ב"ק פ"ח ה"ו (ומנחות פ"ח).
כו פאה פ"א (ט"ו ב') וע' בבלי ל' וערכין כ"ח.
כז שכב: ר' גמליאל בן איביכא ור"ש נ"כ.
כח (ע' שביעית ספ"ה ובלחן ס"פ אלו נערות ופסחים פ"ח).
כט יבמות פט"ו ה"ג (י"ד, ד"ג) ע"ש.
ל תוספתא פ"ה.

רבי אבון בשם שמואל ולמה· שמע לה מן הדא ומת האיש אשר שכב עמה לבדו. וכי אין אנו יודעין שאין לנערה חט מות מה ת"ל ולנערה לא תעשה דבר כי אין לנערה חט מות לתביא הבא על תקטנה מאורסה בסקילה והיא פטורה: הלכה י האומר פיתיתי את בתו של פלוני כו'. רבי יצחק ישאל מה שישלם דמי העבד מפי עצמו· מה צריכה ליה כל שלשים קנס או יותר מדמיו קנס. אין תימר כל שלשים קנס משלם· אין תימר יותר מדמיו קנס אינו משלם· תמן תנינן 'המית שורך את עברי והוא אומ' לא המית משביעך אני ואמר אמן חייב· א"ר חגיי קומי ר' יוסי היפתר שהמית עבד מוכת שחין אמר לו אמור דבתרת המית שורך את בני והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן חייב· ופתרה במוכת שחין ויהא פטור· א"ר חגיי קומי רבי יוסי תיפתר כמאן דאמ' ונתן פדיון נפשו 'של מזיק. א"ל ואין כמאן דמר ונתן פדיון נפשו של מזיק כולו קנס. מהו שיאמרו לו צא ידי שמים· נישמעינה מן הדא מעשה ברבן גמליאל 'שהפיל שן טבי עבדו. אתא גבי רד' יהושע א"ל טבי עברי מצאתי עילה לשחררו· א"ל ומה בידך ואין קנסות אלא בב"ד ובעדים· ואמרו לו צא ידי שמים. הדא אמרה שאין אומרים לו צא ידי שמים· ר' גמליאל בי ר' אבינה בעא קומי ר' מנא 'רבן גמליאל כמאן דמר מותי לשחררו. א"ל כל גרמה אמרה שאסור לשחררו· די לא כן הוו לו לשחרר משעה ראשונה:

הדרן עלך ואילו נערות

א· נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפוס'· עמדה בב"ד עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין· לא הספיקה לעמוד בב"ד עד שמת האב הרי הן של עצמה: ב עמדה 'בבית דין עד שלא בגרה הרי הן של אבי· מת האב הרי הן של אחין. לא הספיקה לעמוד בבית דין עד שבגרה הרי הן של עצמה· ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין: ג המארס· את בתו וגירשה ארוסה ונתאלמנה כתובתה שלו· השיאה וגירשה השיאה ונתאלמנה שלה· ר' יהודה אומר הראשונה של אבי· אמרו משהשיאה אין לאביה רשות בה: ד תגיורת שנתגיירה בתה עמה וזינתה הרי זו בחנק ואין לה לא פתח בית האב ולא מאה סלע. היתה הורת' שלא בקדושה ולידתה בקדושה 'הרי זו בסקילה ואין לה לא פתח בית אב ולא מאה סלע· הותה הורתה ולידתה בקדוש' הרי היא כבת ישראל לכל דבריה· יש לה אב ואין לה פתח בית האב יש לה פתח בית האב ואין לה אב הרי זו בסקילה לא נאמר פתח בית האב אלא למצוה: ו האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף ובשטר ובביאה וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה 'ובהפר נדריה 'ומקבל גיטה ואינו אוכל פירות בחייה· נשאת יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה 'וחייב במזונותיה ובפרקונה ובקבורתה· ר' יהודה אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות לה משני חלילים ומקוננת: ז לעולם היא ברשות האב עד שתיכנס 'לרשות הבעל לנישואין· מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל. הלך האב עם שלוחי הבעל או הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות האב· מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל: ח האב אינו חייב במזונות בתו זו מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה בכרם ביבנה הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהן אף הבנות אינן ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן: ט לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שהוא תנאי בית דין· כתב לה שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה כל נכסין דאית לי אחראין 'לכתובתיך חייב שהוא תנאי בית דין: י לא כתב לה אם תשתביין אפרקינך ואתיבינך לי לאינתו ובכותבת אחרדינך למדינתך חייב שהוא תנאי בית דין: יא נשבית חייב לפדותה· אמר הרי גיטה וכתובתה תפדה את עצמה רשאי יב לא כתב לה בנין דיהוין לכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחהון חייב שהוא תנאי ב"ד: יג בנן נוקבן 'דיהוין לכי מינאי אינון תהוין יתבן בביתי ומיתזנן מניכסי עד דתינסבן לגוברין חייב שהוא תנאי בית דין: יד ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מניכסיי כל יומי מיגר ארמלותיך בביתי חייב שהוא תנאי בית דין: טו כך היו אנשי ירושלם כותבין אנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלם אנשי יהודה כותבין עד שירצו היורשין ליתן לה כתובתה לפיכך אם רצו היורשין נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה:

פרק רביעי

הלכה א· נערה שנתפתתה כו'· מאן תנא נער' ר"מ· בר' כרבנין אפילו קטני. והצער בתפוחה· באטסה ודלא כר"ש 'דר"ש פוטר את האונס מן הצער· עד כדון דברים הבאים מחמת הביאה· הבל בת סיסה את עינה קטעה את ידה שיבר את רגלה· למי הוא משלם לה או לאביה רבי יוחנן אמר נותן לאביה. רשב"ל אמר נותן לעצמה· מסבר סבר רשב"ל שמעשה ידיה שלה עד שתבגור ה' יוחנן אמר מכנור ואילך. ר' אבין בשם ר' הילא עד שעה בוגרת פליגין· אבל מבוגרה ואילך כל עמא מודיי שהן של עצמה· מתני' מסייעא לדין· ומתני' מסייעא לדין· ומתניתא מסייעא לר' יוחנן·ס' החובל בבתו ובנו של חבירו של בנו יתן מיד. ושל בתו יעשה בהן סגולה·ע· א"ר יוחן אמי דר' יודה אמר דהכי מתניה אית מתני רישא וסיפא מסייעא לרשב"ל 'יהחובל בבתו קטנה ניזקה שלה ופטר מן הבוש' ומן הפגם. אחרי שחבלה בה נוקה שלה והשאר יעשה בהן סגולה וכושתר ·ופגמה של אביה· מת המית מיטר כן· תני ר"ש בן יוחי ונתן לנשרה. ונתן לאבי הנערה הא כיצד עמדה בדין עד שלא מת אביה אשכחי אמר ונתן לאבי הנערה· מת אביה אשכחת אמר ונתן לעצמה עמדה בדין עד שלא בגרה אשכחת אמר ונתן לאבי הנערה משבגרה אשכחת אמר ונתן לעצמה· מנן אילין מיליא. ה' אבהו בשם ה' יוחנן·פ' והתנחלת' אותם לבניכם לרשי אחוזה· אותם לבניכם אין בנותיכם לבניכם בקנס הכתוב מדבר· תני ר' חייה אין להן לא בקנסי · הבת לא בפתוייה ולא בתבליה: קנס 'יאימתי הוא מתחייב. רבי יונה אמר משעה ראשונה· ר' יוסי אמר בסוף· מתיב ר' יוסי לר' יונה על דעת' דתימר משעה ראשונה והא תנינן עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב· מת האב הרי הן של אחין· א"ל מטינתה לההיא דתני ר"ש בן יוחי ונתן לנשרה· ונתן לאבי הנערה. מתיב ר' יונה לר' יוסי על דעתך דתימר בסוף והא תנינן עמדה בדין עד שלא בגרה הרי הן של אב. משבגרה הרי הן של עצמה· ובוגרת יש לה קנס· א"ל מטינתא לההיא דתני ר' חייה דתני ר' חייה תחת אשר ענה לרבות שהיתה נערה ובגרה. ואתיא אילין פלוגוות' כהלין פלוגוות' דתנינן תמן· גנב משל אביו טבח ומכר ואח"כ מת משלם תשלומי ארבע' וחמשה· מתיב ר' יוסי ·לר' חגיי על דעתך דתימר בעמידה ב"ד הדבר תלוי· ניתני גנב משל אביו טבח ומכר בחיי אביו לא הספיק לעמוד בדין עד שמת אביו משלם תשלומי כפל. והן אמר ארבעה וחמשה· ברם הכא ·כל עמא מודו שהן של עצמה· לא צורכה דלא למי הוא נותן לעצמה נותן לאביה: הלכה ב' עמדה בבית דין עד שלא בגרה כו'. תני ר"ש בן יוחי ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף· ·מלמד שאין האב זוכה אלא בנתינה·כ·. ר"ש עבד לה כמעשה ב"ד· ורבנין עבדין לה כמלווה· על דעתיה דר' שמעון גובה בעידית על דעתיה דרבנין גובה בבינונית· על דעתיה דר"ש אין השביעית משמטתה·כ·. על דעתין דרבנין השביעי' משמטתה· על דעתיה דר"ש הבכור נוטל פי שנים·כ·. על דעתיה דרבנין אין הבכור נוטל פי שנים· ר' זעירי שלח לרב נחמן בר יעקב ולר' אימי בר פפי מעש' ידי הבת של מי· א"ל שוקד אמר לעצמה· מני שוקד ·ישמואל· א"ר מתנה בשם ר' אמרוה ומדרש· אמרוה והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה· אותם לבניכם לא בנותיכם לבניכם· במעשה ידי הבת הכתוב מדבר· א"ר יוחן מתני' אמר' כן מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבת ומת האב הרי הן של אחין מעשה שעשת בחיי האב· אבל עשת לאחר מית' האב כל עמא מודו שהן של עצמה: הלכה ג' המארס את בתו כו'· א"ר בון בר חייה מעמא דר' יודה כדי שיהא אדם מצוי ליתן לבתו בעין יפה· ר' יעקב בר אחא בשם ר' יצחק ממוצי' שם רע למד ריבה. ותתני ר' חייה ·'וזינתה ועודה בבית אביה משבגרה הוצי' עליה שם רע הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע אלא או היא או זוממיה מקדימין לבית המקילה· רבי מנא בעא קומי ר' יוסי הגע עצמך הוציא עליה שם רע עודה נערה ובגרה· א"ל שמענו שנותן לאביה. אתי ירמיה קומי רבי זעירא ותמיה אני היך רבנין מרמו כתובה לקנס· ולא רמי הן כתובה משעה הראשונה וקנס בסוף. ואת אמר אכן· א"ל ומי יאמר· לך ואפילו קנס משעה הראשונה הוא. ואתיא דרבי מנא ברבי ירמיה ודרבי יוסי בר זעירא: הלכה ד' הגיורת שנתגיירה כו'· כתיב· כי הוציא שם רע על בתולת ישראל· יצתה זו שאינה מישראל. כי הוציא שם רע על בתולה לרבות את הגיורת שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידה' בקדושה תהא בסקילה. ורבה אותה לקנס· ליה יכול· ותני חזקיה כן ממשמע שנ' וסקלוה אין אנו יודעין שהוא מתה מה תלמוד לומר מתה אלא יש לך אחרת שהיא בסקילה והיא פטורה· ואי זו זו זו גיורת שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה שתהא בסקילה. כתיב כי יקח איש אשה ובא עליה ושנאה· לעולם אינו חייב עד שכנס ובעל' ישמען מענת בתולים· ושם לה עלילות דברים· יכול אפי' הקדיחה לו את התבשיל· ואמר כאן עלילות דברים ולמטן נאמר עלילות דברים· מה עלילות דברי' למטן זנות· אף למען זנות· אי מה עלילות דברים שלמטן ממקום בתולין אף כאן· מניין· אפילו בא עליה ביאה אחרת תלמוד לומר והוציא עליה שם רע מ"מ· ואמר את האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה פרט לייעודין לקחתי פרט לשומרת יבם· לקחתי

מראה מקום וחנחות

א שבועות פ"ה ה"ז (ל"ז ע"ב) ע"ש הגי'.
ב שם.
ג ע' ב"ק פ"ד ה"ו. (וע' בבלי שם מ').
ד ע' בבלי ב"ק ע"ד.
ה ע' שמות פכ"א (ולקמן כ"ח ד').
ו לעיל פ"ג ה"ו (כ': ד').
ז ע' יבמות פי"א ק"ב.
ח ע' ב"מ פ"א ס"ב.
ט ע' נדרים פ"ו ס"ג.
י ע' לקמן כס"ט וב"ב רס"ח.
יא י"נ: למופה.
יב ע' ב"מ פ"א ק"ז.
יג לקמן פי"ב ה"א (ל"ד ד).
יד למעל פ"ג רס"ח.
טו תוספתא כ"ק פ"ט.
טז ע' בבלי שם פ"ז:
יז שם.
יח ע' בבלי פ"ג ולקמן ה"ג.
יט לקמן ה"ה.
כ ב"ק פ"ז ס"ג וע' בבלי שם ע"א.
כא ה"נ: קתיב ר"מ נר"י.
כב חסר בוה, וכל"ל: ר"ש אומר נמנה הדבר תלוי ורבי אומר נעמידת ב"ד הדבר תלוי, ר"ש פגד לה וכו' וע' שבועות פ"ו ולקמן ל"ג א' וגיטין ק"ו ד' ובבלי שם י"ח.
כג ע' בכורו' פ"ח ובבלי ב"ב קכ"ד.
כד בבלי מ"ג (וע' לעיל סוף סוטה).
כה לקמן ה"ח, וע' בבלי מ"ה, ותוספתא פ"א.
כו ע' ספרי פ' תלא.

הגהות

הלכ' י: כל שלשים קנס לא משלם· גרסינן וכן הוא לקמן בשבועות פ"ה דף ל"ז ע"ג פ"ש בכל המגיע: סלק פירקא נערה שנתפתת' כו': סגולה. בבלי פר' חזקת הבתים אמרי סגול' ר' חסדא א' ספר תורה רבה בר רב הונא א' דיקלא וגם בפרקין: מנן אלין כו'. כמו מנה"מ כלומ' הא דאמרי' דאם מת אביה דקנס' לעצמ' וגם אמרינן דלהאי לאחין דהן יורשין קנסה שאביה ומפר ר' אבה בשם כו': אין בנותיכם. בבבלי מסיק מגיה אלין אדם מוריש זכות בתו לבנו והתם איירי לה אהא דא"ר יהודה אמר רב בת הגיורת מן האמים כו' וכן מייתי הגמ' לקמן בהלכה ג' אהא ועיין בבבלי דפרקין כל המוגל: א"ל מטינה'. פי' וכי אתה מטיל קנס זה להאי דתניא ר' שמעון נתקי' תרתם כי קנסה חסת גבר קטול דטבא חסתיה דגברא ועיין בערוך ערך טן: הלכה ב': אלא בנתינה כו'. כדמפרש ואזיל דלא זכתה תורה לאב אלא מעת נתינ' והה לומרו שמגבה הדבר כו': של מי כו'. פי' בת האמוכית מן האמים קטנה ידיה של מי במקום אב קיימא מה התם קטנה ידיה לאב ה"נ קטנה ידיה לאחין: א"ר לא דמי כו'. הכי מסיק הך בעין בבבלי דפרקין: שוקד. מרש"י על שם דהלכתה כוותיה בדיני הוקד על דבריו לאחרים כהלכתן:

תשלומין ומיתה כאחת· כרם הכא מכין שחסם נתחייב מכות·
מיכן ואילך בתשלומין· התיב ר' זעירא קומי ר' מנא הרי המצי'
גרישו של חבית כשבת על שיבולת הראשון חייב מכות מיכן והילך
בתשלומין· ולית אמר כן על כל שיבולת ושיבולת יש בה התריית
מיתה. וכא על כל חסימה וחסימה יש בה התרייה מכות· רבי
יוסי בי"ר' בון אמר תרין אמוראין חד אמר כחוסם בתרומ' ובקדשים
והרנה אמר כחוסם על ידי שליח לוקה והוא פטור· רם
יחשב לאיש ההוא ולא לשלוחו: שוגג בתרומ' ומזיד בחמץ. שוגג
בתרומה ומזיד בנזיר· שוגג בתרומה ומזיד ביום הכיפורים. אין
תפתרינה בשני דברים ניחא· ואין תיפתר כדבר אחד מחלוקת
ר' יוחנן ורשב"ל: תמן תנינן אין בין שבת ליום הכיפורי' אלא שזה
זדונו בידי אדם· וזה זדונו בהיכרת. הא בתשלומין שניהן שוין.
מתני' דרבי נחונייא בן הקנה· דר' נחונייא בן הקנה אומ' יום
הכיפורים כשבת לתשלומין. ריש בן מנסיא לומר מחויי כריתות
כמתחייבי מית' ב"ד· מה בינידון· ר' אחא בשם ר' אבינה נערה
ניד' בינידון· ר' מנא אומר אף אחות אשתו בינידון· על דעתיה
דר' נחונייא בן הקנה מה שבת אין לו היתר אחר איסורו· אף
יה אין לו היתר אחר איסורו· ואילו הואיל ויש להן היתר אחר איסורן
משלם· על דעתיה דריש בן מנסיא מה שבת יש בה כרת· אף
יום הכיפורים יש בה כרת. ואילו הואיל ואין בהן כרת משלם:
ר' יודה בר פזי בעא מבות וכרת מה אמרין בה אילין תניי. א"ר
יוסי צריכה לרבנין· ר' יונה בעא למה לא שמע לה מן הדא דתני
ר"ש בן יוחי ותני ר"ש בן יוחי ר' טרפון אומר נאמר כרת בשבת·
ונאמר כרת בידה· מה כרת שנ' בשבת אין מכות אצל כרת· אף
כרת שנ' ביום הכיפורים אין מכות אצל כרת· א"ד מנא קומי
ר' יוסי מה צריכה לא כרשב"ל· כרם כר' יוחנן מה מכות אצל
מיתה יש לו כל שכן מכות אצל כרת. ואיתפלגון השוחט אותו ואת
בנו לשם ע"ז. ר' יוחנן אמר התרו בו משם אותו ואת בנו לוק'. משם
עבודה זרה הוה נסקל. רשב"ל אמר אפי' התרו משם אותו ואת
בנו אינו לוקה מאחר שאילו התרו בו משם ע"ז הוה נסקל· אמר
ליה אפילו כרבי יוחנן צריכה לו חמן שני דברים. וכא דבר
אחד· על דעתיה דרשב"ל מה איכא בין אילין תנאי לאילין רבנין·
לאוין· לא כריתות. רבי יוחנן אמר הבא על הממזרת בינידון·
רבי חנניה אמר המצית גדיש חבירו ביום הכיפורים בינידון·
על דעתיה דאילין תנאי הואיל ואין כרת משלם· על דעתיה דרבנין
דאילו הואיל ויש בהן מכות אינו משלם· מעתה אילו נערות
שיש להן קנס דלא כרבנין· א"ר מתניה תיפתר דברי הכל
בממז' שבא על הממזרת. ואשת אחיו לאו יבמתו היא· א"ר
מתניה תיפתר שהיו לאחיו בנים ואירס אשה ומת ובא אחיו ואנסה:
הלכה ב' אילו שאין להן קנס כו'· א"ר יוחנן לא ריבה אותה
ר' יהודה אלא לקנס· תני ר' חייה אף לכתובה מנה מאתים·
רשב"ל אמ' אף להאכילה תרומה· על דעתיה דרשב"ל רבי יודה
ור' דוסא שניהן אומרים דבר אחד דתנינן תמן חשבויה אוכלת
בתרומה דברי רבי דוסא· אתא רבי חנינה בשם רשב"ל הלכה
כר' דוסא: [הלכה ג' הבא על בתו כו'· אילו אתה בא עליה קנסה
לאו לאביה הוא· תיפתר שבא עליה עד שלא מת (אביה). כרבי
יוסי הגלילי· ברם כר' עקיבה יש לה קנס וקנסה של [redacted] ר'
ירמיה בשם ר' לעזר ממשמע שני ולא יהיה אסון איני יודע אם
יהיה אסון ונתת נפש תחת נפש· ומה ת"ל [redacted] יהיה אסון לרבות
את המזיד בהתרייה· אמר ר' יוסי ולאו מתני' היא· שכל המתחייב
בנפשו אינו משלם ממון. דלא אתיא אלא בשוגג אמר חזקיה
עד תני מתניתא מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת. מה
מכה בהמה לא חלקתה בו בין [redacted] בין כמזיד לחייב ממון.
אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד לפטור ממון: הלכה
ד' נערה שנתארסה כו'· מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי אשר לא
אורשה עד שלא נתארסה נותן לאביה נתארסה נותן לעצמה.
על דעתיה דרבי יוסי הגלילי נערה נותן לאביה בוגרת נותן
לעצמה· בתולה נותן לאביה· מוכת עץ נותן לעצמה. שניי הוא
דכתיב נערה· נערה ולא בוגרת· בתולה· בתולה ולא מוכ' עץ.
לית כתיב אשר לא אורסה. אשר לא אורסה מלמד הזמינה
לגזירה שוה. מה תמן חמשין אף הכא חמשין· ולית ליה לרבי
יוסי חמשין· אית ליה כסף כסף· מה כסף שנאמר להלן חמשין·
אף כאן חמשין· בא עליה עד שלא נתארסה ונתארסה
(ונתגרשה) לית מילתא דר' אחי אמרת שהוא נותן· ותתני תחת
אשר עינה. לרבות את היתומה לקנס דברי ר' יוסי הגלילי· א"ר
אחי תיפתר שבא עד שלא מת אביה ומת אביה. כבר נראה
ליתן לאביה. הוא בא עליה עד שלא מת אביה ומת אבי' והוא בא עליה
עד שלא נתארסה ונתגרשה רבי זעירא אמר רב חסדא בעא
בא עליה עד שלא נישאת ונישאת· ממה דתימר תמן תחת
בעלה הוא הוא נותן לאביה וכא תחת בעלה הוא הוא נותן לאביה:
הלכה ה' המפתה נותן שלש כו'· ודלא כר"ש. דר"ש פטר את
האונס מן הצער למה זה דומה לחותך יבלת חבירו ועתיד לחתכה·
למה זה דומה לקוצץ נטיעות חבירו ועתיד לתתכן· אמר לו
אינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון· לא דומה נבעלת
באשפה לנבעלת בתופה· מה מקיים ר"ש תחת אשר עינה.
אמרו בשם רב חסדא תיפתר כשבא עליה על הקוצים:

והמפתה לכשיוציא. אמר רב חסדא בשלא רצה לקיים. אבל אם
רצה לקיים אינו נותן כלום· תני ר' ישמעאל כסף ישקול כמוהר
הבתולות· מגיד שהוא עשה אותן עליו מוהר· ואין מוהר אלא
כתובה כמה דאת אמר הרבו עלי מאד מוהר ומתן: ר' אלעזר
שאל בנות אנוס' מהו שיהא להן בתנאי כתובה' פשוט' לי כאנוס'
דלית לה בנין דיכרין כמפותה דלית ילה בנן נוקבן· אין תימר
תהיהן צריכה לה נשאול בנות אנוסה ובנות מפותה מהו שיש להן
בתנאי כתובה. הן תצריכה לי כרבנין· הן דפשיטא ליה כר' יוסי
בי רבי יהודה דתני רבי יוסי בי ר' יהודה אומר האונס נותן כתובה
מנה: הלכה ו' באי זה צד שותה בעציצו כו'· ר' ירמיה ר' חייה
בשם רשב"ל לא יאמר ולו תהיה לאשה וזה המוצי' שם רע שאינו
צריך כבר היא תחת ידו· ומה ת"ל ולו תהיה לאשה· תלמד
הזמינה לגזירה שוה מתרדש ולו תהיה לאשה ולו תהיה· מה לו
תהיה שנ' להלן אשה שראויה לו· אף לו תהיה שנ' כאן אשה הראויה
לו· אי מה להלן אשה הראויה לו ומשלם קנס· אף לו תהיה
לאשה שנא' כאן אשה הראויה לו ומשלם קנס. ר' זעירא שלא
בשם רבי ישמעאל בשם רבי אלעזר לא יאמר ולו תהיה במוציא
שם רע שאינו צריך כבר הוא תחת ידו· מה ת"ל ולו תהיה לאשה·
מלמד הזמינה לגזירה שוה· מתרדשה ולו תהיה ולו תהיה. מה לו
תהיה שנ' להלן נירש אומר לו שיחזיר· אף לו תהיה האמור כאן
גירש אומר לו שיחזיר: תני ר' חייה אחד האונס ואחד המוציא שם רע
שגירשו כופין אותן להחזיר· אם היו כהנים סופגין את הארבעים·
כהדא דתני. בעלת בעל. להביא את המקבלת בעלה בבית אביה
והיא ארוס' והבא אחריו בחנק· ולא סוף דבר מכודרכה אלא
אפי' שלא כדרכה· ר' אבהו בשם ר' יוחנן לכן צריכה שלא כדרכה·
אפי' תימא מכדרכ' למה לי בעלה אפי' כיי דתנינן תמן באו
עליה שנים הראשון בסקילה· והשני בחנק· נערה מאורס' באו עליה
עשרה שלא כדרכה ואחד כדרכה בוק בסקילה· כולהן כדרכה
הראשון בסקילה והשאר בחנק· הערה בה עשרה בני אדם ואחד
גמר את הביאה כולהו בסקילה· כולהן גמרו את הביאה הראשון
בסקילה והשאר בחנק ובפטיה באו עליה עשר' שלא כדרכה
ואחד כדרכה כולם בקנס כולהן בכדרכה הראשון בקנס והשאר
פטור· ביהדה לה אחד מהן נפטרו כולן מלא תעשה אמרה
איפשר בוררת ותוזרת ובוררת· היה נשוי את אחותה
כבר נפטר· מתה כבר נפטר. מת אין כופין את היוכם: הלכה
ז' יתומה שנתארסה ונתגרשה כו'· א"ר יוחנן אתיא דרבי אלעזר
בשיטת רבי עקיבה רבו· כמה דר' עקיבה אמר יש לה קנס
וקנסה לעצמה. כן א"ר אלעזר יש לה קנס וקנסה של עצמ'· מעתה
אפי' במפותה· ר' ירמיה אומר בשם ר' אלעזר תיפתר שמחלה לו·
ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו· פתר לה ביתומה. ותני דבית
ר' בן התותמה· ר' אלעזר אמר האונס חייב והמפתה פטור· ויש
אדם מוחל על דבר שאינו ברשותו· נישמעינה מן הדא דמר ר'
בון בר חייה בשם רבי זעירה קנס אין בו משעה הראשונה
דתנינן תמן' עמדה בדין עד שלא מת אביה הרי הן של אב·
מת האב הרי הן של אחין· אם אומר את כן קנס כן הוא משעה
הראשונה הרי הן של אחין משעה הראשונה· רבא בשם רב חסדא
בבושת ופגם הדא מתני'· דר' מנא אמר מהו האונס חייב בכל
והמפת' פטור מן הכל. ר' אבין אמר שמי בעי מהו האונס חייב
והמפתה פטור. האונס חייב בכל והמפתה פטור מן הבושת ומן
הפגם וחייב בקנס. והא ר' עקיבה אומר האונס (פטור מן הבושת
וחייב בקנס). והמפתה פטור מן הכל· הדא דרבי יוסי הגלילי
היא: הלכה ח' אי זהו הבושת הכל לפי המבייש והמתבייש
כו'. לא דומה המבייש את הגדול למבייש [redacted] הקטן· לא דומה
מתבייש מן הגדול למתבייש מן הקטן· בושת הגדול מרובה
ונזקו ממועט. בוש' הקטן ממועט ונזקו מרובה: הלכה ט' כל
מקום שיש מכר כו'· ר' חייה בשם ר' יוחנן דר"מ היא ברם
כרבנין יש מכר וקנס כאחת. כר"מ מבת יומה ועד ג' שנים ויום
אחד יש לה מכר ואין לה קנס· מבת ג' שני' ויום אחד עד שתבגור
יש לה קנס ואין לה מכר· בוגרת לא מכר ולא קנס· כרבנין
מבת יומה ועד ג' שנים ויום אחד מכר וקנס כאחת. מבת ג'
שנים ויום אחד עד שתבי' שתי שערות יש לה מכר ואין לה קנס·
משתביא שתי שערו' ועד שתבגור יש לה קנס ואין לה מכר·
בוגר' לא מכר ולא קנס: תמן תנינן הבא על נער' מאורסה אינו
חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה בבית אביה· באו עליה שנים
הראשון בסקילה· והשני בחנק· ר' יסא בשם ר' יוחנן ר' חייה
בשם לעזר דר' מאיר הוא ברם כרבנין אפי' גדולה· מ"ט דר"מ
נער חסר כתיב בפרשה מה מקיימין רבנין נער· רבי אבהו אמר
בשם רשב"ל נערה אחת שלימה כתיב בפרש'· לימדה על כל
הפרשה שהוא גדולה· מתיב ר' מאיר לרבנין הרי המוציא שם
רע הרי כתיב בו נער והיא גדולה דאין הקטנ' נסקלת מה עבדין
לה רבנן· א"ר אבין תיפתר שבא עליה חדך זכרות: יעקב בר בא
בעא קומי רב חבא על הקטנה מהו איל בסקילה· הבא על
הבוגרת מהו· איל אני אקרא נערה ולא בוגרת וקרא נערה ולא
קטנה· תחת אשר עינה לרבות את הקטנה לקנס וקרא תחת
אשר עינה לרבות את הבוגרת לקנס· אמר רב אף על גב דנצחיה
יעקב כרינה הלכה הבא על הקטנה בסקילה והיא פטורה:

פירוש

המפרה כו'. פי' יהדליק גדיש של חבירו בשבת יהא פי"ב מתשלומין דהא פי"ב פי"ח פקפי תשלומין תה תלוי פיט דהא ממכירתין בג"ק והשהדלי את הגדיש בשבת פטור: הוא פי' פנוסס' ושפי' פייך בה קנס וכרת והא זקוקה פיא לו: בניס· פירס ונפלא שפי"ב וקוק' לו. והא דפוקי לה בפירס ב"ב פרי' לפוקפי יהי דא"לב לא משכחן נערה שיך בה: הלכה ד': על דעתיה כו'. פיר' דפריך לר"י הגלילי דדרש אשר לא ארשה לעצמה שלא קנת' כנר' בתולה נפי ניפא נערה לאבי' הא בוגרת לעצמ' וכן בתול' כו' והא תלוי ליתה דהא בוגרת ומוכת עץ לכ"ע אין להם קנס ומשני שאני הכי דפיטן קר': ופריך לית כתוב כו'. פי' והלא כתיב נפי אשר לא כו' דדרשין מיניה פרט לנערה שנתארסה כו' ומשני דאשר לא ארס' מיכן לגזירה שוה ליליף קפחה פלוכס: מה התם חמשים כו'. וכל המשני' מבואר' מבבלי דפרקין: הלכה ז': דבר שאינו שלו. והלא קנסה לאביה ופלך יפלה לפסול ומשני פתר ליה ביתום' דקנסה לעצמה:

מראה מקום ותנחות

א ע' בבלי קידושין ס"ג. ב פסחי' פ"ב ה"ג. ג מגילה פ"א פ"א, בבלי סנות כ"ג: ד מגילה ע"פ פ', ובבלי שם ז': ובפרקין ל' ותוספתא פ"ג וב"ק פ"ו. ה בתרומות הגי': לחין וכריתות, וע' בבלי בפרקין ל"ז. ו ע' בבלי חולין פ"פ. ויר' תרומו' פ"ד סגילה פ"א ע"ז פ"ד ה"פ. ז שם הגי': ביו"ם. ח ע' תוספתא פ"ג. ט עדיות פ"ג. י ע' בבלי ל"ד. יא לעיל בפרקין ה"פ. יב ג: ת"ס אשר לא ארסה עד וכו'. יג ג: ע"ד ד"ע. יד ע' ספרי חנא פי' רס"ד. טו לעיל ה"פ. טז ע' בבלי ל"ס. יז לקמן פ"ד ה"א (כ"ס סע"ג). יח ג: דליה לה וע' בבלי כ"ד. יט ע' בבלי מט' מ"ו. כ תוספתא פ"ג. כא קידושין פ"א ה"א (כ"ח ג') וע' בבלי שם ט' ותפכלתין מ"ו. כב סנהדרין פ"ז ולקמן ה"ט. כג ע' תוס' שם בבבלי ע"ב. כד לקמן פ"ד ס"ג. כה ע' תוספתא פ"ג ובבלי מ': כו סנהדרין פ"ז ה"ד, ת"ס ולעיל ה"ו. כז שם הגי': א"ל ולית את מודי לי שהי' בקנס.

בנודלן מה שראו בקוטנן כו'. אין נאמנין אלא בגודלן מה שראו בקוטנן הא בקוטנן לא: תמן תנינן נאמנת אשה או קטן לומר מיכן יצא נחל מהלך לתוך שדהו ונטל את נחילו ובהתוא אמר כך. רבי אחא רבי חנינה בשם ר' יוחנן לא אמר ר"י בן ברוקה אלא על נחיל של דבורים שאין גזילו דבר תורה. תני ר' אושעיה ובלבד במסרית אבל כשוכו לא. רבי זעירא בעא קומי ר' מנא לא מסתברא על אתר הא לאחר זמן לא. אמר ליה אף אנא סבו' כן ותנינן בריא שהעידו במאמץ אבל יצאו וחזרו אני אומר מפני יראה ופיתוי אמרו:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

א' אילו נערות שיש להן קנס הבא על הממזרת ועל הנתינ' ועל הכותית וחבא על הגיורת ועל השפחה ועל השבוי' שנפדו או שנתגיירו או שנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד. הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנידה יש להן קנס אע"פ שהן בהיכרת אין בהם מיתת בית דין: ב' ואילו שאין להן קנס הבא על הגיורת ועל השבוית ועל השפחה שנפדו או שנתגיירו או שנשתחררו יתירות על שלש שני' ויום אחד. ר' יהודה או' שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה אף על פי שהיא גדול': ג הבא על בתו ועל בת בתו ועל בת בנו ועל בת אשתו ועל בת בתה ועל בת בנה אין להן קנס מפני שהוא מתחייב בנפשו שמיתתו בידי בית דין שכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש: ד' נערה שנתארסה או שנתגרשה ר' יוסי הגלילי אומר אין לה קנס ר' עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה של עצמה: ה' המפתה נותן שלש' דברים והאונס ארבעה. המפתה נותן בושת ופגם וקנס. מוסיף עליו האונס שהוא נותן את הצער והמפתה אינו נותן את הצער. האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא. האונס שותה בעציצו והמפתה אם רצה להוציא יוציא: ו' כיצד הוא שותה בעציצו אפילו היא חיגרת אפילו היא סומא אפילו היא מוכת שחין נמצא בה דבר זימה או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנ' ולו תהיה לאשה אשה שהיא ראויה לו: ז' יתומה שנתארסה ושנתגרשה רבי לעזר אומר האונס חייב והמפתה פטור: ח' ואי זהו הבושת הכל לפי המבייש והמתבייש. פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה. קנס שוה בכל אדם. וכל שיש לו קיצבה מן התורה שוה בכל אדם: ט' כל מקום שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר. קטנה יש לה מכר ואין לה קנס. נערה יש לה קנס ואין לה מכר. הבוגרת לא קנס ולא מכר: י' האומר פיתיתי את בתו של פלוני משלם בושת ופגם על פי עצמו ואינו משלם קנס. האומר גנבתי משלם את הקרן על פי עצמו ואינו משלם לא תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה. המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו המית שורי עבדו של פלוני אינו משלם על פי עצמו. זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו:

פרק שלישי

הלכה א'. אלו נערות כו'. כתיב ולו תהיה לאשה. אשה שהוא ראויה לו. וממזרת היא ראוי' לו ריש כ"ל אמ' כסף ישקול כמוה' הבתולו' תנ' כאן בתולות הרבי. אמר זעירא אילו הוה כתיב בתולות כמוהריות לית כתיב אלא כמוהר הבתולות. לא ריבה אותן הכתוב אלא למוהר בלבד. וידא אמרה הדא דתני חזקיה אם מאן ימאן אביה אין לי אלא שמיאן אביה. מניין שאם ימאנו אפילו מהשמים. ת"ל מאן ימאן מכל מקום. מעתה הבא על השפחה (לא) יהא לה קנס. לית יכיל דתני יכול הבא על השפחה ארמית יהא חייב. ת"ל מוהר ימהרנה לו לאשה. את שיש לו הוייה בה יצאת שפחה ארמית שאין לו הוייה בה. התיבון הרי אחותו אין לו הוייה בה והוא משלם קנס. שנייא היא שיש לה הוייה אצל אחר. הרי בתו יש לה הוייה אצל אחר ואינו משלם קנס. שנייא היא שהוא מתחייב בנפשו. שכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון. נתינה. א"ר יוסי נתינים לא חשו להם אלא משום פסולי משפחה. אף תימר משום פסולי עבודה. מעתה הבא על הנתינה לא יהיה לה קנס. ותנינן הבא על הנתינ' יש לה קנס. כותית. אתי' כמאן דא' כותי כישראל לכל דב' ברם כמאן דמר כותי כגוי לא כרא. דאיתפלגון כותי כגוי דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר כותי כישראל לכל דבר. אפילו תימא כותי כגוי. כותי משום מה הן פסולין לא משום גוי ועבד. גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. וממזר' יש לה קנס. כחומרין או לעניין משפחה את עבד ליה גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. לעניין קנס את עביד לית כישראל הבא על הגויה הולד גוי. אמר ר' יוסי בי רבי חנינה האונס והמפתה את היתומה פטור. אמר רבי בא בר ממל מחלוקת כרבי יוסי הגלילי. ברם כר' עקיבה יש לה קנס וקנס' של עצמה. אמר ר' יוסי מתני' אמרה' פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד. ולא כיתומה הוא. והתני תחת אשר ענה' לרבות את היתומה לקנס דברי רבי יוסי הגלילי. אמר רבי אחי תיפתר שבא עד שלא מת אביה ומת אביה כבר נראה ליתן לאביה. תמן תנינן האוכל תרומה מזיד משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. ותנינן אילו הן הלוקין. הכא את אמר לוקה. וכא את אמר משלם. אמר רבי יוחנן לצדדין היא מתניית' אם התרו בו לוקה. לא התרו בו משלם. סבר רבי יוחנן למימ' במקום מכו' ותשלומי משלם ואינו לוקה. וילקה וישלם. כדי רשעתו. משו' רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות. וישלם ולא ילקה. במי שיש בו שתי רשעיות הכתוב מדבר והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר. [redacted] בן לקיש אמר ואפילו לא התרו אינו משלם מאחר שאילו מתרין בו לוקה. מתניתא פליגא על רש"בל האוכל תרומה שוגג משלם את הקרן וחומש ואם התרו בו אינו לוקה. [redacted] לה כרבי מאיר דרבי מאיר אמר לוקה ומשלם. מתני' פליגא על דרשב"ל דתנינן אילו נערות שיש להן קנס. אילו התרו בו אינו לוקה. פתר לה כרבי מאיר דרבי מאיר אמר לוקה ומשלם. רבי אבהו בשם רשב"ל מן המוציא שם רע למד רבי מאיר. ויסרו אותו מכות. וענשו אותו ממון. רבנין אמרין לחידושו יצא המוציא שם רע ודבר שהוא יוצא לחידושו אין למדין ממנו. לפי שבכל מקום אין אדם מתחייב מדיבורו וכאן אדם מתחייב מדיבורו הואיל וכן אי את למד ממנו דבר אחר כאן אין את למד ממנו לא עונשין ולא מכות. לא כן אמר רבי [redacted] כשם רבי יוחנן שוגג בחלב מזיד בקרבן מתרין בו לוקה ומביא קרבן. וכא לוקה ומשלם: רבי בון בר חייה בשם רבי שמואל בר רב יצחק אמר כדי רשעתו. שני דברים מסורין לבית דין את תופס אחד מהן. יצא דבר שמסור לשמים: הכל מודין שאין ממון אצל מיתה. מן הדא מכה בהמה ישלמנה [redacted] אדם יומת. מה מכה בהמה לא חלקתה בו בין שוגג למזיד לחייבו ממון. אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד לפוטרו ממון. מה פליגין בממון אצל מכות רבי יוחנן אמר אין ממון אצל מיתה. ויש ממון אצל מכות. רשב"ל אומר כשם שאין ממון אצל מיתה כך אין ממון אצל מכות. רבי יאמי בבליה בשם רבנין דתמן טעמא דרשב"ל רשע רשע. [redacted] רשע במחוייבי מיתה. ונאמ' רשע במחוייבי מכות מה רשע שנ' במחוייבי מית' ב"ד אין ממון אצל מיתה. אף רשע שנאמר במחוייבי מכות אין ממון אצל מכות: נתן בר הושעיה אמר כאן בנערה וכאן בבוגרת. נערה יש לה קנס ואין לה מכות בוגרת יש לה מכות ואין לה קנס. ואין לה בושת ופגם. רבנין דקסרין אמרין תיפתר שפיתתו או שמחלה לו. וסבר נתן בר הושעיה במקום מכות ותשלומין משלם ואינו לוקה. וילקה וישלם. כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות. וישלם ולא ילקה. בעדים זוממין. כמה דתימר תמן בעדים זוממין משלמין ואין לוקין. וכא משלם ואינו לוקה: אמר ר' יונה טעמא דר' נתן בר הושעיה כדי רשעתו את שמכותיו יוצאו' כדי רשעתו יצא זה שאומרים לו עמוד ושלם. מתניתא פליגא על רשב"ל האוכל תרומה מזיד משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. על דעתיה דנתן בר הושעי' דאמר משלם ניחא. על דעתיה דר' יוחנן דאמר אם התרו בו לוקה ואם לא התרו בו משלם. פתר לה מזיד בהתראה. על דעתיה דר"ש בן לקיש לא שנייא היא שוגג היא מזיד. היא התרו בו היא לא התרו בו. פתר לה כר' מאיר דאמר לוקה ומשלם: [redacted] חנינא קומי רבי מנא ואפי' יסבור רשב"ל כרמתניתא דר' מאיר קרייה דר' מאיר. והכתיב איש כי יאכל קודש בשגגה. אלא מיסבר סבר רשב"ל חומש קרבן. ואפי' [redacted] חומש קרבן קרן קרבן: א"ר יוחן בר שלום מתני' אמרה שהקרן קנס דתנינן תמן אינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנין והן נעשין תרומה. אילו ממה שאכל היה משלם ניחא. ועוד מהדא דתני אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין. ואם שילם חולין טמאין יצא. ולא דמי עצים הוא חייב לו. הדא אמרה שהקרן קנס. כמה דאת אמר קרן קנס. והכותה חומש קנס. אלא רש"בל כדעתיה. כמה דו אמר תמן יהבל היה בכלל לא תענה ברעך עד שקר יצא ועשית' לו כאשר זמם לעשות לאחיו. לא שישלם ממון. וכא הכל היה בכלל וכל זר לא יאכל קודש יצא ואיש כי יאכל קודש בשגגה שישלם ממון. והני מודין חכמים לר"מ בגונב תרומת חבירו ואכלה שהוא לוקה ומשלם. שכן האוכל תרומה לוקה. והתני מודין חכמים לר"מ בגונב חלב חבירו ואכלו שלוקה ומשלם שכן האוכל חלבו לוקה. והתני התוסם את הפרה משלם ששת קבין לפרה וארבעה קבין לחמור שכן החוסם פרתו לוקה. אמר רבי [redacted] שכן מחוייבי מיתות. גנב תרומת הקודש ואכלה שהוא לוקה ומשלם. מ"מ הפסידו ממון. אמר רבי מנא קומי רבי יוסי מעתה הבא על אחותו קטנה ילקה וישלם שכן הבא על אחותו בוגרת לוקה. חזר ומר גבי אחותו חל עליו

פירוש

אין נאמנין אלא כו'. פי' דהכא משמע בגודלן האו דבקטנים להעיד פה שראו בקטנם אבל בקטנם אין נאמנים להעיד והתם תנינן נאמנת כו' דמשמע דקטן נאמןאפי' בעת קטנותו ומשני ר' אחא כו' דשאני נחיל של דבורי' דגזילתו מדרבנן משום דרכי שלום ולכן הקילו בעדותו נחל. בפו מהיכן על אתר. פירש לאלתר כלומר בעסיקי' לפי תומו לאלתר גלי שום שקלם אבל לאחר כו' הוא דמפסיק בתר הכי כמאמרין כו' כלומר נעסיקי' העניין דין שאמר לפי תומו: סליק פירקא: אלו נערו' שיש להם קנס: אין תימר משום פסולי עבודות. ה"ג וה"פ דאם תאמר משו' עבדו' פסולי' לבא בקהל א"כ לא יהיה לה קנס דהא תני לעיל יכול הבא על השפחה ארמי' כו' ואפלו מניין הבא הבא על הנתינה כו' ועיין בתו' דפרקין דף כ"ט ע"א בד"ה אלו נערות: ולא כיתומה. כלומר ויתומה פחותה אין לה קנס דכיון דכתפתת' קתלה ומשני כגון שמת אביה לאחר שנתפתת' דאז זכי ביה אביה בחיי ול"ל שעמד בדין נ"כ דא"לב לב"ע האי ממון להורישו לבניו עיין בתו' דפרקין דף ל"ל ע"א בד"ה ועל אחות אחיו כו': על דעתיה כו'. פי' דאמר דבכל היכא דליכא ממון ומלקות כי הכא דחייב במתני' משום משלם מלקה לא לקי שפיר הא דתני הבא דיש להן קנס ובפלוג הגלוקין תני דכלקי דהבא מייד בלשוחה נערה דיש לה קנס ולין לה קנס כו' כדלעיל והתם בלחות בנערות: פתר לה. פי' הא דתני התם דגלוקין ולוקין ומשלמין דווקר כרס לגברא דקיד כלא התרא: ולוקין מתניתין קלי דקתני מכלם ולוקה לוקה וכל אלו הנ' פלוגתא גגבלי דפרקין ע"ש:

מראה מקום והגהות

א ב"ק פ"י מ"ב. ב ע' שם ובבבלי קי"ד ותוספתא ב"ק פ"ב. ג תוספתא בסנהדרין פ"ג. ד ע' מכות פ"ג. ה ע' יבמו' רפ"א. ו ע' סנהדרין פ"ח פ"ח. ז ע' ערכין כ"ט. ח י"ג: ,,ונכרתי ונכרתי". ט בבלי כ"ט. י לעיל פ"א (כ"ה רע"ג). יא קידושין פ"ד ס"ה ג'. יב דמאי פ"ג, כ"ג ג' נרבות רפ"ו שקלי' פ"א ה"ד, ה"ג. יג יבמות פ"ו ה"ו גיטין פ"א ה"ה ה"ב. יד ע' בבלי ב"ק ל"ח. טו לקמן פ"ד ה"ה (כ"ח ג'). טז ע' לקמן פט"ו. יז ע' בבלי מ"ד ולקמן ה"ד. יח ע' כל הענין בתרומות פ"ו ה"א. וע' בבלי בפרקין ל"ב ולקמן פט' פ"ג. יט ה"נ: לוקה ואינו משלם. כ יתרומו' פ"ו פ"א. כא סוטה רפ"ג (י"ח ג') ה"ב. כב שם תרומות ופ"ו ה"א, וע' שבועות ל"ד ב', ב"ק ה' ד' ובבלי שבת פ"ט: וירו' שם פ"י. כג מכו' פ"א ה"ח, וע' בבלי בפרקין ל'. כד לקמן ה"ג. כה ע' מכות ל"א, א'. כו י"נ: וילקה ולא שלם. כז ה"נ: בלא התראה. כח תרומות פ"ז. כט ע' בבלי יבמות ל'. ל מכות רפ"ג. לא ע' בבלי ב"ק ל"ב. לב ע' הגי' בתרומות שם.

בכתובות דבית רב דברי רבי על השטר ודברי חכמים כמעיד על המלוה. תני כותי ארם עדותו ומעידה אפילו לאחר כמה שנים. רבי חונה אמר והוא שיהא זכור עדותו ר' יוחנן אמר. אעים שאינו זכור עדותו. ותייא דרב חונה כרבי· ורבי יוחנן כרבנין· רבי זעירא רב חונה בשם רב אין הוא ואחר מצטרפין על תחומ' העד השני. היך עבידא היה את' מכיר כתב ידו וכתב ידו של חבירו ואחד אין אדם מכירו ותבירו מכירו· תבירו מה הוא שיצטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו· הדא הוא דמר רבי זעירא רבי חונא בשם רב אין הוא ואחר מצטרפין על התימת העד השני· לא צורכה דלא אלא כשהיו שנים אחד הכל מכירין כתב ידו· ואחד אין אדם מכירו ותבירו מכירו· חבירו מהו שיעש' כאחד מן השוק להעי' עליו. אם אתה או' כן נמצא' כל העדי' מתקיים' בעד אחד. א"ר יוחן ויאות אלו שנים שיצאו מעיר שרובי גוים "כגון הדא סוסיתא אחד הכל מכירין אותו שהוא ישראי· ואחד אין אדם מכירו חבירו מכירו· מהו שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו. אם אומר את כן לא נמצא' כל העדות מתקיימת בעד אחד· וכא נמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד: רבי תני' א"ד זעירא בעא "עד אחד בפה ועד אחד בשטר מהו שיצטרפו· עד אחד בכתב כלום הוא. לכן צריכה כשהיו שנים מצאו לקיים כתב ידו של ראשון ולא מצאו לקיים כתב ידו של שני. ר' מנא בעא· עד אחד בכתב מהו לזוקקו לשבועה· עד אחד בכתב כלו' הוא· לכן צריכה כשהיו שנים מצאו לקיים כתב ידו של ראשון ולא מצאו לקיים כתב ידו של שני· כהדא "אין מקבלין מן העדים אלא אם כן ראו שניהן כאחת· רבי יהושע בן קרחה אומ' אפילו ראו זה אחר זה· ר' ידמיה דרבי שמואל בר רב יצחק בשם רב מורין חכמים לר' יהושע בן קרחה בעידי בכורה ובעידי חזקה· רבי בא בשם רבי ידמיה אף בעדי סימנים כן מה דא פשטא כשזה אומר ראיתי שתי שערות בגבו וזה אומר ראיתי שתי שערות בגבו אחד אומר ראיתי שערה אח' בגבו ואחד אומר ראיתי שערה אחת בכריסו לא כלום כל שכן גבו וגם. שנים אומרים ראינו שערה אחת בגבו ושנים אומרים ראינו שערה אחת בכריסו ר' יוסי בה' בן ור' יהושעיא בריה דרבי שמאי חד אמר פסול ותורנא אמר כשר מאן דמר פסול במעיד על חצי סימנין· ומאן דמר כשר שמא נשתֵּיי אחד אומר ראיתי שתי שערות בגבו ואחד אומר ראיתי שתי שערו' בכריסו רבי בא אומר דברי הכל כשר רבי תני אומר דברי הכל פסול· רבי יוסי אמר במחלוקת א"ר יוסי לרבי תני והא ר' יוחן סבר דכותי אמר על דרביה אנא פליג לא כל שכן עלוידה· א"ר מנא יאות א"ד תני אלו שטר שהוא מתוח' בארבע תוחמות וקרא עליו ערער זה מעיד על שנים וזה מעי' על שנים שמא כלו' הוא ואין כל תתימה ותתימה צריכה שני עדים וכה כל סימן וסימן צריך שני עדים ר' חנינא יליף לה משני חזקה אלו אחד מעידי' שאכלה שנה ראשונה שניה ושלישית ואחר מעידה שאכלה שנה רביעית חמישית וששית שמא כלום הוא ואין כל חזקה וחזק' צריכה שני עדים וכה כל סימן וסימן צריך שני עדים: הלכה ה האשה שאמרי' אשת איש הייתי כו'· תני אם משנישאת באו עדי' הרי זו לא תצא· רב חונא ור' תניג' תרידהן אמרין לא סוף דבר משנישאת לא אפילו התירוה ביד להנשא· כהדא חדא איתי' אתת לגבי רבי יוחנן אמרה ליה אשת איש הייתי וגרוש' אני והתירוה. מן דנפקת אמרין ליה רבי הרי עדיה בלוד· אמר כך אני אומר אפילו עדיה בקסוסנין תמתין· א"ד יוסי בר בון תרין עובדין הוון אחד אמרין ליה הרי עדיה בלוד ואחר אמר לו הרי עדים בקסרין וכן הוה. אמר מן כך אומר אני אפילו עדיה בקסוסנין תמתין: רבי יוחן בעא אשת איש הייתי ונתגרשתי במקום פלוני ובאו שנים ואמרו לא נתגרשה· אשה במקום פלוני מכחישין הן אותה· ר' יוסי בעא אמרה אשת איש הייתי ונתגרשתי במקום פלוני באותו היו' ובאו ואמרו נתגרשה אשה במקום פלוני ובאו שנים ואמרו לא נתגרש' אשה במקום פלוני ברכחיש עדות בתוך עדות אנו כחיין מפיה. היום אמר' אשת איש הייתי· ולמחר אמרה גרושה אני. אמרינן לה אתמול אמרת אכין ויום דין אכין· אמרה לון מפני כת של פריצים שהיו באין להורתג לי· רבי אבין בשם רבי אילא מכיון שהביא' מתלא "לדבריה נאמנת. כהדא שמואל בעא איזדקוקי לאיתתיה אמרה ליה טמיאה אני למחר אמרי' ליה טהורה אני. אמר לה אתמול אמרת טמיאה שמירון טהורה· אמר' ליה לא הווה בחיילי בדוי שעתא· אתא שאל· לרב אי"ל מכיון שהביאה מתלא לדברי' נאמנת: הלכה ו האשה שאמרה נשביתי כו'. רב חונה אמר לא סוף דבר שנישא' אלא אפילו התירוה בית דין לינשא. נשים נשבו לשם אתא עברי קומי אבא בר בא ולוי ושמואל אמרו מסרו לחן עדים ניסקון לארעא דישראל· אמר ליה ומה נעשה לימים הראשונים שנהייתה· א"ל אבא בר בא "אילו הוינן בתחך כן הות' אומר. "ואישתבין בנתיה דשמואל כשגנה שיוצא מלפני השליט· בר סלקון לחבא סלקן שבין עמדן עלין קומי רבי חנינה אוקמן שבין מלבר אמר ליה נשבינו ומהורות אנו והתירין· מן דנפקן שלחין שביין עלין אמר ניכרות אילו שבנות חכם הן· מן דאיתודען מאן הוין אמרין לשמעון בר בא איטפל בקריבתך· נסב לקרטיתא ומיתת· לתניינא ומיתת למה בגין דעקרון. חס ושלום לא שקרון אלא מן חטאה דחצות בן אחי ר' יהושע "שעיבר את השנה בחול:

הלכה ז ח ובן שני אנשים כו'· רבי חייה בשם רבי יוחנן מתניתא לעניין קדשי הגבול· אבל לענין משפחה ולקדשי המזבח צריך שני עדים· והא תני מעלין לכהונה ללויה לישראל על פי עד אחד· ניחא לכהונה ללויה לישר' ולא לענין משפחה ליתן לו מעשר עני שתי חזקו' לכהונה בארץ ישרא' נשיאות כפים "וחילוק גרנו' ובסוריא נשיאו' כפים אבל לא חילוק גרנות עד מקום ששלוחי החדש מגיעין עד נמרין וככל כסוריא· ר"ש בן אלעזר אומר אף באלכסנדריאה בשעה שבתי דינין יושבין שם· תני רבן שמעון ב"ג כשם שהתרומה חזקה לכהונה כך מעשר ראשון חזקה לכהונה. והחולק על פי ב"ד אינה חזקה לכהונ' אני אומר תרומה נפלה לו מאבי אמו כהן· א"ד ישמעאל בי רבי יוסי מימיי לא העדתי עדות ופעם אחת העדתי והעליתי עבד לכהונה. ר' יצחק בן חקולא אמר "ור"ש ברבי חד העלה את מפי אחיו והרגה העל' בן מפי אביו חד לכהונה וחד ללויה· חד בר נש אתא לגבי דרבי (אילא) אמר ליה בני הוא זה וכהן הוא· אמר ליה בנך הוא ואינו כהן· א"ל רבי חייה רובה· אם מאמינו את שהוא בנו האמינו שהוא כהן ואם אין את מאמינו שהוא בנו אל תאמינו שהוא כהן. א"ל בנו הוא אלא אני אומר בן גרושה הוא או בן חלוצה תנאי· אמר רבי אבין א"ל אם מאמינו את שהוא בנו האמינו שהוא כהן· ואם אין את מאמינו שהוא כהן אל תאמינו שהוא בנו· ויעשה כהרחק עדות ויהא נאמן עליו· אמר לו בנו הוא אלא אני או' בן גרושה תלוצה הוא· לא כן אמר רבי יצחק בן חקולה ור' שמעון ברי חד העלה אח' על פי אחיו והרגה העלה בן מפי אביו נימא משהעלה רבי את מפי אחיו· אפילו תימר בן מפי אביו ללויה: הלכה ט' רבי יהודה אומר אין מעלין כו'· רבי חייה בשם רבי יוחנן "אין ערער פחות משנים· רבי בון בר חייה בעא מה אנן קיימין אם בשהעלו אותו כאחד· יורידו אותו כאחד· ואם בשהעלו אותו בשנים אפי' כמה לא יורידו אותו· אמר ר' חונא אתייא כרבנין דתמן "כרם רבנן דהכא וכרב נחמן בר יעקב כשם שמעלי' אותו בשני כך מורידין אותו בשני: הלכה י' האש' שנתבשה בידי גוים כו'· תנן תנינן" העיד רבי יוסי הכהן ור' זכריה בן הקצב על תינוקת שהורדגה באשקלון וריחקוה בני משפחתה ועדיה מעידין אותה שלא נסתרה ולא נטמאה. לפי שהעדים מעידין אותה שלא נסתרה ושלא נטמאה· הא אם אין עדים מעידין אותה שלא נסתרה ושלא נטמאה לא. א"ד לעזר שנייא הוא בהורהן שהרבים נוהגין לו בהתר· על ידי נפשות אסור'. רבי יוחן בריה דרב חמא דכפר תתמין" בשם חזקיה והוא שנגמר דינה להריגה. רבי יוחנן אמר אפילו לא נגמר דינה להריגה· אמרין בשם ר' יוחנן אשה לסטים כלסטים: אי זהו כרקום"ט. רבי בא בשם רב חייה בר אשי כגון דונין"ט ושלשליות וכבלים ואווזים ותרנגלין ואפרטוטות מקיפין את העיר· וטר ר' יסא בשם רב חמא בר אשי מעשה היה וכרת' משם סומא אחת· היה שם פירצה אחת מצלת את הכל· היו שם מחבויים צריכה· רבי זעירה רבי בא בר זבדא ר' יצחק בר חקול' בשם ר' יודן נשיאה ובלבד כרקום של אותה מלכות אבל כרקום של מלכות אחרת כליסטים הן: ואפילו קטן רבי אימי בשם רבי יהושע בן לוי אפי' קטן אפילו קרוב· אפילו קטן וקרוב נישמעינ' מן הדא תגיה קרתיסה אישתבאי הוא ובניה ואיתתיה. אתון לגבי ר' תנינה ולא קבלון· אתון לגבי רבי יהושע בן לוי וקבלון· הדא אמרה אפילו קטן וקרוב: רבי חייה בר יוסף שלת בת "איתתיה אמר יסקון עימה תלתא תלמידין שאם יפנה אחד מהן לצרכו תתייחד עם שנים· והא תנינן מוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יבוא עליה בדרך· א"ר אבין ובעל' הרי שלשה· אף הוא שכר לה הבית והוא מעלה לה מזונות ולא הוה מתייח' עמה אלא בפני בניה· וקרי על עצמו הפסוק הזה יגעתי באנחתי ומנוח' לא מצאתי: תני ובלבד דברים שהן רגילין בהן תני ובלבד שיצטרף עם אחרים· וחש לומר שמא עבד הוא. הדא מסייעא להדוא דמר רבי חמא בר עקבא בשם רבי יוסי בר חנינה אסור לאדם ללמד את עבדו תורה· "לא כן א"ד זעירא בשם רב ירמיה העבד עלה משבעת קריות. וידבר עלה מן' פסוקים. תיפתר שלמד מאליו או שלמדו רבו כטבי· ותש לומר שמא עבד הוא. מסייעא להדוא דתני ר' חייה נשים ועבדים אינן חולקין על הגורן אבל נותנין מן מתנות כהונה ולויה מתוך הבית· מהו להוציא ממון מתוך עדותן. היך עבידא היו הכל יודעין עד שדה ראובן תחום שבה ובאו ואמרו עד כאן תייט באין בשבה ונמצאת השד' של שמעון מהו מפיקתה מן שמעון ומחזרת' לראובן· מהו שיהו נאמנין לומר יוצאין היו ללקט בפני שביעית ושמענו פלוני מטלל על פלוי אשתי· אשה פלנית מטללת על בניה· רבי אחא רבי שמואל בעי חוזמו מהו שישלימו או ייבא כיי דאמר בא רב יהודה בשם שמואל "אין לוסרין דבר מדבר בעדים זוממין· וכא כן תני שאבלנו בקציצת פלוני ופלוני· מהו בקציצה "כשעה שהוה אדם מוכר את שדה אחוזתו היו קרובין מטלין חביות קליות ואגוזים ושוברין לפני התינוק' והתינוקו' מלקטין ואומרים נקצץ פלוני מאחוזתו· וכשעה שחיתה חוזר לו היו עושין לו כן ואומרים חזר פלווי לאחוזתו· א"ר יוסי בי רבי בון אף מי שהיה נוש' אשה שאינה הוגנת לו קרוביו מטלין חביות קליות ואגוזים "ושוברין לפני התינוקות והתינוקות מלקטין ואומרי' נקצץ פלוני ממשפחתו· וכשע' שהוה מגרשה היו עושין לו כן ואומרים חזר פלוני למשפחתו: הלכה יא· אלו· נאמנין להעיד

[illegible]

זה שטר אמנה כו'. פיר' דלאו אמן ותולה מסם אפי' קס"ל דאמור אלא ודאי דאפי' הכי דס"ל כיון דלאו אמן ותולה קא מכוון איפא דאסי' קס"ל: ותי'. פי' ואמי' ומכאן מוכיח הר"ם דאם שכתו העדי' לגמרי המלוה ואף מתו' כאיית בשטר אינן זוכרין אותה מדה ורבנן דלריכין ללרף ממה' אמה: כרבנן. פי' דאת' כשהעדים באים לקיים חתימתן אם זוכרי' המלוה בלא שטר אפילו לב' אין לריך ללרף אחד מן השוק דעל סכה שבשטר הן מעידין ובאלן אברים המלוה אפילו ע"י השטר אפילו רבנן מודה דלרי' ללרף דע"כ אין מעידין אלא על כתב ידם וכי פליגי היינו בשזוכרים המלו' ע"י השטר דלרבנן חשי' זכירה ועל סכה הן מעידי' ולרבי לא חשיב זכירה וע"ש בתו' דף ד' ע"ב בד"ה ר' יוחנן כו' וברא"ש דף ה' ע"א בפרקין וכל הסוגי' בבבלי דפרקי': סוסתי. פי' שם מקום: הלכה ז: כשם שנשנו כו'. פירש ס"ה יאו וכשנו לה"ל והיו הנפקי' דולים להחזירם ולהגלותם לפי כדי שיכירם ואמ' אבא נר בא שיספרו לבן עדי' שלא ימייחדו עם הנכפי' בדרך דאסרו לכהונה: א"ל ומה כו'. פי' שמואל א"ל דס"ס אסורו' שמי שנתייחדו עם קודם לזה וא"ל אבא אלו היו בנותיו פי היה מחמיר עליהם כ"כ: והי' במשנה. פי' שהחקי' דיבורו וכשנו בכו' שמואל: כד סלקון כו'. פי' כשעלו השבאים את בנות שמואל לא"י עלו השבאים עמהן נכנסו לפני ר' חנינה והניחו השבאים שנחן א"ל כשניגו וטהורות לכתנו והתירן כו' והסוגי' בבבלי דפרקי' דף כ"ג ע"א: אטפל בקריבתך. פירש שא את אחת מהן שהן קריבתך: למה. פי' לפי מה שתיכן וכי נאמר שעקרו בזה שאסרו טהור' הייטו בתמי' ומסיק ח"ו לא עקרו כו': בחל. פירש ולאן מעברין את השנה אלא ביהודה:

מראה מקום והגהות

א ר"ה פ"ב ה"א (כ"ו ד') וע' בבלי בפרקין כ"א.
ב ע' בבלי יבמות ס"ו.
ג ע' בבלי ב"ב קס"ה.
ד סוטה פ"א ה"ב (ט"ו ג') וסנהדרין פ"ג ה"י, בבלי בפרקין כ"ה: ושלמות יתרו פי' כ"ה.
ה ע' בבלי כ"ב.
ו כ"ל: יוסף דין.
ז בבלי כ"ג.
ח ע' נדרים פ"ו ה"א (ט' א') וש"נ.
ט בבלי כ"ט ותוספתא פ"ג וסוטה פ"ל.
י ה"ג פר"י כ"ש רבי ור"ש וכו'.
יא בבלי כ"ו.
יב ע' לעיל ה"ג.
יג עדיות פ"ח פ"ב ובבלי כו כ"ז.
יד (תענית פ"א, ס"ד ד'.)
טו גיטין פ"ג ה"ד (מ"ה א').
טז שם הגי': זונין וכו' ואפטרטיות.
יז סוטה פ"א ה"ג, ושם הגי': בתר אחתי'.
יח מגילה פ"ד ה"ג (ע"ה א') וש"נ.
יט סוטה פ"א ה"א (ט"ו פע"ג).
כ קידושין פ"א ה"ח (ס' ג') וע' בבלי סוף פרקין.
כא (אולי זה ססך לפנהג שורקין הגוים מגווים על ראש החתן בעלותו לפורח כגנת קודם חתונתו).

מראה מקום והגהות

ר' ירמיה סבר מימר לעיסה כשרה. ר' ישמעאל בי רבי יוסי חלוק על אביו. א"ר יוסי ואפי' תימא לעיסה פסולה לית ר' ישמעאל בי ר' יוסי חלוק על אבוי למה. כשרים מגין ופסולין משליכין:

הדרן עלך בתולה נישאת

א׳ האשה שנתארמלה או שנתגרש' היא אומרת בתולה נישאתי והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך אם יש עדים שיצאת בהינומא וראש' פרוע כתובתה מאתים. ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף חילוק קליות ראייה: ב מודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אם יש עדים שהוא של אביו והוא אומר לקחתיה ממנו אינו נאמן: ג העדים שאמרו כתב ידינו זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו הרי אלו נאמנין. אם יש עדים שהוא כתב ידן או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר אינן נאמנין: ד זה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי וזה או' זה כתב ידי וזה כתב ידי של חבירי הרי אלו נאמנין. זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי צריכין שיצטרף עמהן אחר דברי ר' וחכמים אומרים אין צריכין שיצטרף עמהן אחר אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי: ה האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנ' שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אם יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינ' נאמנת: ו האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת. אם משנישאת באו עדים הרי זו לא תצא: ז שתי נשים שנשבו זאת אומרת טהורה אני וזאת אומרת טהורה אני אינן נאמנות. בזמן שהן מעידות זו על זו הרי אילו נאמנות: ח וכן שני אנשים זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני אינן נאמנין בזמן שהן מעידין זה את זה הרי אילו נאמנין: ט ר' יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד. א"ר אלעזר אימתי במקום שיש עורדין אבל במקום שאין עורדין מעלין לכהונה על פי עד אחד. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר"ש בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד אחד: י האשה שנתבשה[י] על ידי גוים על יד ממון מותרי' לבעלה על ידי נפשות אסורה לבעלה. עיר שכבשה כרקום כל הכהנות שמתוכה פסולות. ואם יש עדים[כ] אפי' עבד אפי' שפחה הרי אילו נאמנין שאין אדם נאמן על ידי עצמו. א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו גוים לירושלם עד שיצאו אמרו לו אין אדם מעי' על ידי עצמו: יא ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן. נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא וזה כתב ידו של ר' וזה כתב ידו של אחי. זכור אני באש' פלוני שיצתה בהינומה וראשה פרוע ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לתרומתו ושהיה חולקי עמנו בגורן ושהמקום הזה בית הפרס הוא ועד כאן היינו באין בשבת [י]אבל אינו נאמן אדם לומר דרך היה לאיש פלוני במקום הזה מעמד' ומספד היה לאיש פלוני במקום הזה:

פרק שני

הלכה א׳ **האשה** שנתאלמנ' כו'. ניחא שנתגרשה. נתאלמנה. [ס]ש ערר היורשים והלך את' הרוב ורוב הנישאות בתולות נישאות אמור מעתה בתולה נישאת. וזאת אומרת שלא הילכו למידת הדין ולממון אחר הרוב: תמן תנינן [ט]שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה. וכי רוב הפרות מפילות אמור מחמת נגיחה הפילה. א"ר אבהו זאת אומרת שלא הולכו למידת הדין ולממון אחר הרוב. א"ר אבון' וברבר אחד הלכו במידת הדין ולממון אחר הרוב. כהדא דתני ר' אחא [י]גמל שהיה אוחר בין הגמלים ונמצא שם אחד מהן מת חייב אני אומר אותו שהיה אוחר נשכו. טענו מנה וכפר בו והביא עדים שחייב לו חמשים. רבי חייה רבא אומר נשבע על השאר. ר' יוחנן אומר אינו נשבע על השא' משנים אוחזין בטלית למה ר' חייה רבא. דתנינן תמן [י]שנים אוחזין בטלית זה או' אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה. זה שתופס בחצייה כמביא עדים שחציה שלו. והלה אומר כולה שלי. וזה שהוא תופס בחציי' כמביא עדים שחיצה שלו והלה אומר כולה שלי נשבע שאין כולה שלו. ולא שמיע דמר ר' אילא בשם ר' יוחנן תקני שבועה הוא שלא יהא אדם רואה את חבירו בשוק ואומר טלית שעליך שלי הוא בוא וחלק עמי טליתך. ר' אבין בשם רב מודה ר' חייא חביבי בשטו'. היך עביד' טענו מנה וכפר בו. והתני' שטר שהו' חייב לו חמשין אין לו אלא חמשין. ואי' רבי יוסי בי ר' בון נשמעינה מן הדא [ס]כספי סילעין די אינון ונמחקו אין פחות משנים. מיכן ואילך המלוה אומר חמש והלוה או' שלש. בן עזאי אומר הואל והודה מן הטענה ישבע. וחכמים אומרי' אין הודאה מן הטענה מפני שאין הודאה מן הטענה. והוא אם הודייה מן הטענה חייב. וכא לא כמי שהודייה מן הטענה הוא. כל עמא מודיי שהוא חייב לה מנה והיא כתובעת בידו מנה אחר והוא אינו מודה לה המוציא מחבירו עליו הראייה: בהינומה. תמן נמנום. רבנין דהכא אמרין פוריומא. יוצאה וראשה פרוע. ר' חייה בשם ר' יוחנן כגון אלו שיצאו ביום הכיפורים' וראש' פרוע. עדיה מעידין אותה שלא נבעלה. וחש לומר שמא בתולה מן הנישואין היא וזאת אומרי' בתולה מן הנישואין אינה יוצאת וראשה פרוע וחש לומ' שמא מוכת עץ. אלא כר"מ דר"מ אומר מוכת עץ כתובת' מאתים א"ר יוחנן לא חשו על דבר שאינו מצוי. ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף חילוק קליות ראיה. וחש לומר שמא בתולה מן הנישואין היא וזאת אומרת בתולה מן הנישואין אין לה חילוק קליות. תני אבא שאול אומר אף מי שהוליכו לפניה חבי' של בשורות. וחש לומר שמא מן הנישואין הוא. וזאת אומרי' בתולה מן הנישואין אין לה חבית של בשורות: הלכה ב מודה ר' יהושע כו'. מודי ר' יהושע ואין פלינ בקדמיתא אינו נאמן בשלא אכלה. שני חזקה. אבל אכלה שני חזקה נאמן בשלא מת אביו מתוכה אבל אם מת אביו מתוכה אפי' (לא) אכלה שני חזקה אינו נאמן. כהדא [יז]ראובן אוכל שדה בחזקת שהוא שלו והביא שמעון עדים שמת אביו מתוכ' מפקין לה מראובן ומחזירין לי' לשמעון. חזר ראובן והביא עדים שלא מת אביו מתוכה. א"ר נחמן בר יעקב אנא אפיקתיה מראובן אנא מחזיר ליה לראובן. רבנין דהכא סברין כן. רבנין דתמן אמרין משע' שיצאת עדי' ברורה יצאת. (כן רבנן דהכא אמרין משעה שנישאת בעדות ברורה נישאת). א"ר יוסי מודו רבנין דתמן שאילו משעה ראשוני' שנים אי' מת אביו מתוכה ושנים אומרי' לא מת מתוכה שהשדה בחוקת ראובן. א"ר יוחנן ותני בן [יח]שנים אומרי' מת ושנים אומרי' לא מת' לא תנשא ואם נישאת לא תצא. שנים אומרים נתגרשה ושנים או' לא נתגרשה לא תינשא ואם נשאת תצא. תמן אמרין לא שנייה. היא מיתה היא גירושין לא תנש' ואם נישא' לא תצא על דעתיהון דרבנין דתמן ניחא הוא מיתה הוא גירושין על דעתהון דרבנין דהכ' מה בין מית' מה בין גירושין: [יט]ר' זעירא א' לה סתם. ר' חייה בשם ר"י הדעת מכרעת לידי מיתה שאילו יבוא הוא מכחש. א"ר חזקיה רבנין דתמן כדעתין כמה דרבנין דתמן אמרין משעה שיצאת בעדות ברורה יצאת. כן רבנין דהכא אמרין משעה שנישאת בעדות ברורה נישאת. אמר ר' יוסי לא מסתברא ולא מחלפא שיטתין דרבנין דתמן. לא מודו רבנן דתמן שאילו משעה ראשונה שנים אומרי' מת אביו מתוכה. ושנים אומרים לא מת אביו מתוכה שהשדה בחזקת ראובן. אילו שנים אומרי' נתגרשה ונשאת. ושנים אומרי' לא נתגרשה לא תצא יאות. מתני' פלינא על ר"י [כ]שנים אומ' נתקדשה ושנים אומרי' לא נתקדשה לא תינשא ואם נישאת לא תצא. אמר רבי הושעי' פתר לה ר' יוחנן שנים או' נתגרשה ושנים או' לא נתגרש' לא תינשא ואם נישאת לא תצא. מה בינה לקדמיתא. תמן הוחזקה אשת איש בפני הכל. ברם הכא לא הוחזק' אשת איש אלא בפני שני' לכשיבואו שנים ויאמרו זה הוא שקידש מתני' פלינא על ר' יוחנן [ס]שנים או' נשבית והיא טהורה ושנים או' נשבית והיא טמאה לא תינשא ואם נישא' לא תצא. א"ר יוסי מאחר שאילו אומרי' טהור ואילו אומרי' טמאה כמי שאילו אומרי' נשבי' ואילו או' לא נשבית ואנן חיים מפיה. שנים אומ' נתקדשה ושנים או' לא נתקדש' ר' יונה מדמי לה לחלבים. אילו שנים או' פלוני אכל חלב ושנים או' לא אכל חלב שמא אינו מביא אשם תלוי מספק. וכא יתן גט מספק. א"ל ר' יוסי לא תדמינה לחלבים שבן אפי' אמר לבי נקדיני מבי' אשם תלוי. מתני' פלינא על ר' יוסי שני' או' נתקדשה ושנים אומר לא נתקדשה לא תינשא. וסיפא פליגי על ר' יונה אם נישא' תצא. א"ר מנא לא דר' יוסי אומר תינשא ולא ר' יונ' אומ' אם נישאת תצא לא אמר לה אלא לא תדמינה לחלבים שבן אפי' אמר לבי נקדיני מבי' אשם תלוי: הלכה ג העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה כו'. תני [ס]וכן העדים שהעידו בין לטמא בין לטהר. בין לרחק בין לקרב בין לאסור בין להתיר בין לזכות בין לחובה עד שלא נחקר' עדותן בב"ד אמרו מבדין היינו הרי אילו נאמנין. משנחקרה עדותן בב"ד אמרו מבדין היינו אינן נאמנין. רשב"ל אמ' עשו העדי' החתומין על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד. הן או' [י]כתב ידינו הוא ואחרי' אומרים כתב ידן הוא. תני רבי חייה לא מעלין ולא מורידין. א"ר יוסי מתני' אמרה כן אם יש עדים שהוא כתב ידן או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר אינן נאמנין. הן אומרי' כתב ידינו הוא ואחרי' אומרי' אינו כתב ידם. א"ר מנא מעשה כשטר שנקרא עליו ערער. [יא]א"ר אמי ובלבד כשטר שנקרא עליו ערער ונתקיים בב"ד. רבי לעזר אמר לא נתקיים בב"ד. א"ר אילא טעמא דר' לעזר. כיון שהוחזקו העדים להיות חתומין בשטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד. רב הונא אמר למידין מספר מגה כגון דאמרין אילין ספרי דאמי ובאילין אינגראתא צריכין. א"ר יוסי בי ר' בון ובלבד ג' שטרות של נ' בני אדם. רב הונה בשם רב נאמנין העדים לומר שטר אמנה ושטר פוסיטים [יב]הוא דרב אמר אסור לחתום בשטר אמני ובשטר פוסיטים. מה ופליג. אמרי בשם רב נאמנין העדים לומ' שטר אמנה ושטר פוסיטים הוא. מילת' דרב פליגא על מילתא דרב. א"ר תני לא דרב אמר אסור לחתום אלא אסור לקיים כהדא [י]אם און בידך הרחיקהו זה שטר אמנה ושטר פיסיטים. ואל תשכן באהליך עולה זה שטר פרוע: הלכה ד זה אומר זה כתב ידי כו'. למה נצרכ' לרבי אעג דרבי אומ' צריכין שיצטרף אחר עמהן מודה הוא הכא שהן נאמנין. א"ר זעירא תני

י ע' ע"ז פ"ב ה"ם, ועדיות פ' בתרא פ"ב.
ג ע' גיטין פ"ו פ"ד.
ג ע' יבמות פ"ו פ"ה.
ז ע' עירובין כ"ס פ"ה וסוטה פ"ה פ"ב.
ס ב"ק פ"ד ה"ם, ועי"ש.
י גם הגי': א"ר יוסי במקום אחר וכו'.
יא"ב בבבלי כ"ג.
ס ב"מ פ"א ה"ם.
ס ב"ב פ"י פ"ב.
י ע' ספ תענ'.
יא ב"ב פ"ג ה"ד, וע' בבלי שם ל"ם.
יב עפי' פ"י ה"ה.
יג ע' בבלי פ"ב.
יד ע' בבלי כ"ג.
ס תוספתא פ"ב ע"ש.
ס תוספת' רפ"ב, וע' בבלי י"ח.
יז י"נ: אין כתב ידינו וכו'.
יח ע' בבלי כ'.
יט (בבבלי: שטר פסים, פירש"י לשון פיום, ור"מ כי הוא זה לשון המקרא: „כתונת פסים").
כ בבלי י"ט.

פני משה

האשה שנתארמלה כו': ניחא שנתגרשה כו'. פי' הא דקאמר במתני' והוא אומ' לא כי כו' לפי שהו' יכול לטעון בעלמו ולברר ענינו בשנתגרשה לפי שהוא בעודו בחיי' קיים ויכול לטעון כרי אלמנ' נשאתיך ולכן אם יש עדים כו' אלא בשנתארמלה פי' טענו ואמר' לא כי כו' היורשים וא"כ כלך אחר הרוב כו' אלא ודאי אין הולכי' בספק אחר הרוב וכן בשור שנגח את הפרה מעכתו נ"כ מעכ' שאם זא"כ כלך אחר הרוב שאין ספילות אלא שאין הולכי' כו': אוחר בין כו'. פי' שהיה פשם' ולפי שתשמיש אסור כנגד אחור לבן חבי אחור לשון אחור ולפי שהוא לנתו בתשמשו למיכך מכה ומשך בעת תשמשו כל האוחדים אללו ועיין בערך ערך אוח' פירושי' אחרי: מן הטענה. פי' הרמ"ב לפי שההודאה בקרקעו' היא כהי כמי דשטרי לית ביה אלא שני' מ"מ כיון שהודו בשלשי' הי כאלו נכתב בשטר השטר שיעבוד קרקעות הוא והכפירה במטלטלים הוא: והוא כו'. פריך הא אם הודה מקין הטענה חייב והכא כמי כמי שההודאה מעין הטענה בלשון שאין לה שטר שיעבוד קרקעות והיא תובעת ר' והוא מודה ק' והכל הוא הכפירה וההודא' במטלטלי' והא חייב ומשני דהכא כמי הא כמי שיש לה שטר דהא כל עמא כו' והלכך לא הוי הודאות מעין הטענה והטענ"ה ולפ"ז צ"ל וכא כמו כו' ולפרש לישנו תלמודו בלשון נתמי': וכא. פי' כמו והכא: נמנומה. פי' לעיף שמתנמנמת בו הכלה: פריומה. כמו פריונה והוא חופה של הדם שעשים לבתולות: של בשורות. כמו בשורות כלומר שמעבירי' לפניה' כוס של יין של תרומ' לומר זו ראוי' בתרומה שהיא בתולה: הלכה ג: מבדין. לשון בדאי ונותנ' קלנו היינו

מה אנן קיימין כו'. פי' בהאי עסקינן אי בנבעל אחאי קאמר דיש לו טענת בתולים על ל' יום וכי תעלה על הדעת שעד ל' יום אחר שנבעל יש לו זמן לטעון טענת בתולים והלא כל שיהפך לבו לגטם אחתו יטעון כמה ומה הועילו חכמי' בתקנתם ומפה הומניכי' לאה אלא ודאי אם לא טען מיד שוב לא יכול לטעון וא"כ מיד ה"לל דיכול לטעון מעמד: כו'. פי' וא"כ אם אמר שעדיין לא נבעל עד עתה ודאי קודם' קאמר: על דר"מ. פירש לרבי מאיר דס"ל דמסמדינן לה מסוכא בהאי חזק' בני אי ס"ל האי חזקה אפילו לעשות הולד שתוקי על ידא ומגני: תפסוס ליה מהא הכמה כו'. דפסיק דלאו כל כמינה לחוב לצרתה אף הכא לאו כל כמינה לחוב לבנה: וכא. כמו והכא: הלכה ה'. שיהודה הרג כו'. והא דאמרינן בסוט' תמים בן דן שקל קללה ומחייה כו' פירשו בתו'בפ' הנזיקי' דף כ"ה ע"ב בד"ה ביהוד' ס' דיכול להיות שלא פת נפלתו הכלה עד שהרג יהודה אבל לפי הקדרש של לפת אכבל גם שניכם יום א' דרזח הקודש פרק' בת ס' דקיתי ליה רש"י נפי' על התורה נ"ל דמסורת שהיתה בידם היא שקר: איסטרטיוס. פירש שר והגמון: סארסטרס'. פי' בתמי': מנרוסי פירש רוחי' של נרוסות סיתי' ליה נתי' ר"פ אחד דיני ממונות: אור תנר שבוע הבן. פי' נרית מילה ע"ש שהוא לסוף שבוע: הלכה ס'. סיעה. פיר' חבורה וכל המוני' מסעודת בפי' היסב פבבלי דמרקין: הלכה י'. פלטי'. פירש רחובות עיר מרנוס רחבלסי פלטרות: רסית'. פירש לשון דמיון הוא:

סליק פרקא:

יכול ׳תבא על שפחה ארמית יהא חייב ת"ל מהר ימהרנה לו לאשה. את שיש לו הוייה בה יצא שפחה או מי שאין לו הוייה בה מפני שאין לו בה הוייה הא אם יש לו הוייה בה יש לה קנס. וכל שיש לה קנס יש לה כתובה א"ר יוחן ׳זכי בקנס הדבר תלוי הרי בוגרת אין לה קנס וכתובתה מאתים. הרי בתולה מן הנישואין יש לה קנס וכתובתה מנה. א"ר זעירא קומי רבי מנא תיפתר כשנתגיירו או שנשתחררו פחותות מבנות שלש [illegible] אחד. א"ל אם בשנתגיירו או שנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד כישראל הן. סומה ׳ואיילונית יש להן טענת בתולין. סומכוס אומר משום רבי מאיר סומה אין לה טענת בתולים. ומה טעמא דרבי מאיר אני אומר מצא ואיבד. מה טעמא דרבנן יכולה היא לתופשו. מה עבד לה רבי מאיר יכול הוא להחותן ברוק. תני׳ טענת בתולים עד שלשים יום דברי ר׳ מאיר וחכמים אומרים מיד. מה אנן קיימין אם כשבעל. מיד. אם בשלא בעל אפי׳ לאחר מיכן עד כמה. אלא כן אנן קיימין בסתם ר"מ אומ׳ חזקה אדם מעמי׳ עצמו שלשים יום. ורבי אמר אפילו יום אחד אין אדם מעמיד את עצמו. רבי ירמיה בעא מהו שיהא נאמן לומר על דר"מ העמדתי עצמי שלשי׳ יום כדי לעשות את הוולד שתוקי. נישמעינה מן הדא הוכמה שאמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה. לאחר שלשים יום מבקשין ממנו שיחלוץ לה. ואדר לעזר דר"מ היא. ואדר לעזר לא שנו אלא אצלה. הא אצל צרתה לא. כמה דתימר תמן לא הכל ממנה לחוב לצרתה. וכא לא הכל ממנה לחוב לבנה: הלכה ה׳ האוכל אצל חמיו כו׳. בראשונה גזרו שמד ביהודה ׳שכן מסורת להם מאבותם שיהודה הרג את עשו דכתי׳ ידך בעורף אויביך. והיו הולכין ומשעבדין בהן ואונסין את בנותיהן וגזרו שיהא איסטרטיוס בועל ׳תחלה. התקינו שיהא בעלה בא עליה עודה בבית אביה שמתוך שהיא יודעת שאימת בעלה עליה עוד היא נערות. מכל מקום אין סופה להיבעל מאיסטרטיוס. אנוסה היא ואנוסה מותרת לביתה. כהנות מה היו עושו׳ מטמינות הוו׳ ויטמינו אף בנו׳ ישראל. קול יוצא ומלכותא שמעה ואילין ואילין מתערבבין. מה סימן היה להן. קול מרוס בעיר משתה שם. משתה שם. אור הנר בבחור חיל ׳שבועה בן שבוע בן. אף על פי שבטל השמד המנהג לא בטל. כלתו של רבי הושעיא נכנסה מעוכר׳. תני ולאלמנה מאתים. תני אחד אלמנת ישראל וא׳ אלמנת כהנים כסדר הזה. אמר רבי יוסי מסתברא בת כהן לישראל תגבה ששבטה נוכה. בת ישראל לכהן לא תגבה מסתיית דסליקא לכהונתא אלא דתימר תגבה. אמר רבי מנא לא מסתבר׳ דלא תליפין. בת ישראל לכהן תגבה דסליקה לכהונתא ובת כהן לא תגבה דנחיתא מן כהונתא. א"ר יוסי בי ר׳ בון ׳אתת זו ואתת זו קנס קנסו כהן כדי שיהא אדם מידכי׳ בשבטו ובמשפחתו: הלכה ו׳ הנושא אשה ולא מצא לה בתולים כו׳. רבי ירמיה בעי מעתה אין טענת בתולים לא כרבן גמליאל וכרבי אליעזר אלא כרבי יהושע. וחזר ואמר יש טענת בתולים כרבן גמליאל וכרבי אליעזר בשותקת. ואפילו תימר במדברת באומרת מצא ואיבד. ותהא נאמנת. לית יכיל דאמר רבי אילא בשם רבי לעזר ׳מצא פתח פתוח אסור לקיימה משום ספק סוטה. הכא איתמר נאמנת. והכא איתמר אינה נאמנ׳. תמן שניהן מודין כשהפתח פתוח. תמן תנינן׳ הוו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להבי׳ ראיה רבי לעזר שאל לרבי יוחנן מתניתא דרבן גמליאל ורבי אליעזר דלא כרבי יהושע. א"ל דברי הכל היא. שנייא היא מומין שדרכן לתוולד. א"ח יוסי מקמא דנן חמיי רבנן מדמו מומין לבתולין. אילין ילפין מן אילין. ואילין ילפין מן אילין. בתולים ממומין שאם בא עליה עודה בבית אביה צרי׳ האב לתביא ראיה. מומין מבתולים שאם נולדו לה מומין ספק משנכנסת לרשותו. ספק עד שלא תיכנס לרשותו הבעל צריך להביא ראיה. מן אילין בתולין. ובתולין וכי בשלו לא בבית אביה כשלו ואת אמר הבעל צריך לתביא ראיה. וכא האב צריך לחביא ראיה: הלכה ז׳ היא אומרת מוכת עץ. אני כו׳. א"ר לעזר ר"מ הוא דר"מ אמר מוכת עץ כתובת׳ מאתים א"ר יוסי והויגן סברין מימר מה פליגין רבי מאיר ואילין רבנן כשנכנסה בחזקת מוכת עץ. אבל אם כנס׳ בחזקת בתולה ונמצא׳ מוכת עץ אף ר׳ מאיר מודי. מן מה דתנינן היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוס׳ איש את. הדא אמרת אפילו כנסה בחזקת בתולה ונמצאת מוכ׳ עץ היא המחלוקת ר׳ ירמיה בשם רבי זעירה לא אמר כן אלא הוא אומר׳ מוכת עץ אני וכתובתה מנא. והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ואין לך עלי כלום. מה אנן קיימין אם בשכנסה בחזקת בתולה ונמצאת מוכ׳ עץ אף רבי מאיר מודה. אם כשכנסה בחזק׳ מוכ׳ עץ. ניכר הוא בפתח פתו׳ בין בעץ בין באד׳. רבי חונא בשם רבי זעירא לא אמר כן אלא היא אומרת מוכת עץ אני כן אתניתי עמך. והוא אומר לא כי אלא דריוס׳ איש את לא אתניתי עמך כלום: הלכה ח׳ ראוה מדברת עם אחד כו׳. מהו מדברת. נבעלת. ולמה תנינן מדברת לשון נקי. רבי אומר נקי. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה הלכה כרבן גמליאל וכרבי אליעזר משום ששם סרכו על אחר. רבי יוסי

בעי אם הלכה למה שנים. ואם שנים למה הלכה. מעתה אין יסבור רבי יוחנן כרבי יהושע אין הלכה כרבן גמליאל וכר"א אלא כרבי יהושע. מאי כדון משום עד׳ שהאשה כשירה לה. חון בעיי מימר מה פליגין רבי יהושע ואילין רבנן במקום שרוב פסולין. אבל במקום שרוב כשירין אף רבי יהושע מודי. אתא רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן ורבי אילא בשם רבי לעזר אפילו במקום שרוב כשירין היא המחלוקת. סבת רבי יהושע הונת רצה אחר הפסולים. אמר רבי זעירא מתניתא אמרה אפילו כשירין מונין. דתנ"י אפי׳ חסיד שבחסידים אין ממנין אותו אפיטרופוס על עריות: הלכה ט׳ היתה מעוברת כו׳. אמר רבי לעזר הכל מודין בולד שהוא שתוקי. ותני בן בד"א בעידות אשה טפ׳ אבל בולד הכל מודין שהוא שתוקי. אמר ליה רבי יוחנן שתוקי סתם מציגו שתוקי כהן גדול. היך עבידא סיעה של כהנים עברת ופירש אחד מהן ובעל הרי מציגו שתוקי כהן גדול. א"ל הבי לעזר הרי אלמנה עיסה״ הרי היא כשירה ובתה פסולה. א"ל כדברי שהוא מכשיר בה מכשיר בבתה. אמר ר׳ יעקב בר אחא לא אמר אלא כדברי מי שהוא מכשיר הא מכלל ראית תוך פוסל. מני מכשיר ר"מ. מני פוסל רבנן. דתני׳ אי זו היא עיסה כשירה כל שאין בה לא ׳חלל ולא ממזר ולא נתין. ר"מ אומר כל שאין בה אחת מכל אילו בתה כשירה לכהונה. אבל משפחה שנשתקע בה פסול ר"מ אומר בודק עד ד׳ אימהות ומשיא. וחכמים אומרים בודק לעולם. ר׳ ירמיה בשם ר׳ זעירא לא אמר כן אלא ר׳ לעזר שאל לר׳ יוחנן אלמנת עיסה מה היא. א"ל כשירה. בתה מה היא. א"ל כדברי מי שהוא מכשיר בה מכשיר בבתה. הוון בעיי מימר על דעתיה דרבי לעזר שתוקי פסול. על דעתיה דרבי יוחנן אית ליה שתוקי כשר. אף רבי יוחנן אית ליה שתוקי פסול. בשיטתו השיבו כשיטתך שאת אומר אף שתוקי סתם. מציגו שתוקי כהן גדול. היך עביד׳ סיעה של כהני׳ עברת ופירש אחד מהן ובעל הרי מציגו שתוקי כהן גדול. מילתא דר׳ זיר׳ אמר שתוקי כשר. ר׳ זירא בעא קומי רבי יוסי אף לעניין משפחה כן. א"ל כן אמר ר"ש בן לקיש תמן תנינן לעניין משפחה. ברם הכא לעניין קדשי הגבול. מילתא דר׳ שמואל בר יצחק שתוקי פסול. רבי שמואל בר רב יצחק בעא מעתה אין שתוקי כרבן גמליאל וכר"א״. אלא כר׳ יהושע. חזר ואמר יש שתוקי כרבן גמליאל וכרבי ליעזר בשותקת. ואפי׳ תימר במדברת באומרת איני יודעת: הלכה י׳ אמר רבי יוסי מעשה בתינוקת כו׳. ר׳ יהודה בשם רב כהן קרתנה של ציפורין הוה שברא. רבי ירמיה רבי חמא בר עוקבא תרויהון אמרי בשם רבי חנינה בשם רבי ינאי מודה רבי יהושע באנוסה. רבי חזקיה רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן מודה ר׳ יהושע באנוסה. רב חייה בר אשי אמר בשם רב הלכה כרבי יוסי שאמר משם רבי יוחנן בן נורי. ר׳ זעירא בעא קומי רבי יסא היך עבדין עבדא. א"ל כרבי יוסי שאמר בשם ר׳ יוחנן בן נורי. א"ר אילא בשם ר׳ ינאי תוכה שבציפורין בעל. רבא בשם רבי ינאי ראו אותו פורש מציפורין ובעל. חזקת שפוסל ששם בעל. פלטיא מהו. ר׳ ירמיה בר ווח ר׳ יוסי אומר ברוב. חיליה דר׳ ירמיה מן הדא דמר ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן מבוי שכולה גוים ׳וישראל אחד דר בתוכו ונפלה בתוכו מפולת מפקחין עליו בשביל ישראל ששם. ופלטיא הולכין אחר הרוב. ומהו דאמר רבי בא בשם רבי ינאי ראו אותו פורש מציפורין ובעל חזקה שפסול ששם בעל. על דעתיה דרבי ירמיה והן שראוהו פורש מן הבתים. על דעתיה דר׳ יוסי אפילו בפלטיא והותה ציפורין נשלה. ר׳ יוסי אומר עד שוכית וכא ר׳ יוסי אומר ברוב. חיליה דרבי יוסי מן הדא דמר ר׳ זעירא רבי יוסי בשם ר׳ יוחנן ׳נתחלפו פירו אצל הטוחן אם הוחזק עם הארץ להיות טוחן שם אותו היום חושש ואם לאו אינו חושש. מה בינה ולסירק. לא כאן תני סירקית שהוא מסתפקת יום אחד מן האיסור נעשה אותו היום הוכיח לכל הימים. סירקות אפשר לה שלא להתפסק. וכא אני אומר לא הוחזק עם הארץ להיות טוחן שם באותו היום ותשש. וכא אני אומר לא. ירד הפסול אצא למלאו׳ שם באותו היום ותשש. והא רבי אילא רבי ינאי אומר תוכה שבציפורין בעל. והא רבי בא בשם רבי ינאי אומר ראו אותו פורש מציפורין ובעל חזקה פסול ששם בעל. ובנמצא הולכין אחר הרוב מן קושיי מדמו לה רבנן לשרצי׳. דתני״ תשע צפרדעים שרץ אחד ברשות היחיד ונגע באחד מהן ואין ידוע באי זו נגע ספיקו טמא. פירש לרשות הרבים ונגע ספיקו טהור. חזר לרשות היחיד ונגע ספיקו טמא. ולנמצא הלך אחר הרוב. אמר רב חסדא ולא מצא כל אנשי חיל ידידם. אמר רבי אימי בחוך שטהר כהם וכדבריהם. ער דאת מדמי לה לרשות היחיד דמיתה לרשות הרבים דתני״ ט׳ שרצים וצפרדע אח׳ ביניהן בר״ה ונגע באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן נגע ספיקו טהור. פירש ליחיד ונגע בו ספיקו טמא. חזר לר״ה ונגע בו ספיקו טהור. ולנמצא הלך אחר הרוב. אמר רב חסדא ולא מצאו כל אנשי חיל ידידם. אמר רבי אימי בריך שבחר כהן ובדבריהן קרונה של ציפורין לאו ר״ה הוא. אמר רבי יוסי מכיון ששניהן יכולין להתיחד כמאן דהוא רה״י. מעשה בתינוקת ״שראו אותה מושלכת לאשפה. אתא עובדא קומי ר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסי ואמ׳ תיטפל לעים׳.

מראה מקום והגהות

א לקמן רפ"ג. ב לעיל ה"א. ג תוספתא פ"א וע׳ בבלי י"ו. ד שם ויבמות פ"ג ה"ד (י"ד א׳) וע׳ בבלי שם קי"א. ה לקמן גיטין פ"ה ה"ו (מ"ו ב׳). ו ע׳ ב"ר פ"ו בפ׳ כי מוכת הגה. ז (רמה נ׳ הר"ש דמאי פ"ג ה"א ותוספתא מעשרות פ"א וירושלמי שם כ"ג ובבלי סנהדרין ל"ב). ח קידושין פ"ד סס"ד (פ"ה ד׳). ט לעיל בפרקין ה"א. י לקמן פ"ו פ"ט. יא י"ג: פתחים. יב י"ג: ונפלה שהיה׳ מוכת עץ. יג ע׳ בבלי י"ג. יד ע׳ לקמן פ"ה ה"א וה"ג. טו בבלי י"ג: ורמה ספרי פו"ש פי׳ כ"ט. טז ע׳ בבלי י"ג ותוס׳ שם ועדיו׳ פ"ח פ"ג ותוספת׳ קידושין פ"ה. יז שם ולקמן קידושין פ"ד ה"ד. יח י"ג: לא ממזר ולא נתין ולא עבדי מלכים. יט ע׳ לעיל פ׳ החולין בה"ג. כ יומא פ"ח, פ"ה ב׳, וע׳ סנהדרין פ"ח ובבלי יומא פ"ד. כא ע׳ דמאי פ"ג ה"ד. כב שקלים פ"ז ה"ה תוספתא טהרות פ"ו, וע׳ בבלי יומא פ"ד וכמרקין ט"ו. ובמלחות ויקרא פי׳ ס"ו. כג שם. כד ע׳ סנהדרין פ"ב ולקמן קידושין פ"ד ה"ט

אמר שלא להפסידה מכתובתה. אבל לקיימה אינו רשאי משום
ספי' סוטה ואתייא כיי דרבי חנינא. דר' חנינא אמר מעשה באשה
אחת שלא נמצאו לה בתולים ובא מעשה לפני רבי אמר לה איכן
הן: אמרי ליה מעלותיו של בית אבא היו גבוהין ונשרו. והאמינה ר'.
הדא דתימר שלא להפסידה מכתובתה אבל לקיימה אינו רשאי משום
ספק סוטה. ואתיי כיי דתנינן תמן בתולה ואלמנה גרושה וחלוצה
מן האירוסין כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים[ב]. הדא דאת
אמר בכתובת מנה מאתים. אבל לקיימה אינו רשאי משום ספק
סוטה. ואתיי כיי דתנינן תמן[ג] האוכל אצל חמיו ביהודה
שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שהוא מתייחד
עמה. הדא דמר לכתובת מנה מאתים אבל לקיימה אינו רשאי
מפני ספק סוטה. ואתייא כיי דתנינן הנושא את האשה ולא מצא
לה בתולים היא אומרת משאירסתני נאנסתי ונסתחפ' שדך. והוא
או' לא כי אלא עד שלא אירסתיך והיה מקחי מקח טעות. הדא
דמר לכתובת מנה מאתים אבל לקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה.
ואתייא כיי דתנינן תמן[ד] היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי
אלא דרוסת איש את. הדא דתימר בכתוב' מנה מאתים אבל לקיימה
אינו רשאי משום ספק סוט'. וכולהן מן ההוא דאמר ר' הילא
בשם רבי אלעזר' מצא הפתח פתוח אסור לקיימה משום ספק
סוטה: על דעתיה דרבי לעזר כתרי' אימתי היא נישאי. בתולה
מן הנישואין אימתי היא נישא'. מוכת עץ כרבי מאיר אימתי היא
נישאת. נישמעינה מן הדא[ה] אם יש עדים שיצאת בהינומא' ולא
ארבר רביעי. הדא אמרה ולי רביעי כלום. ואלמנה ביום החמישי שאם
או' את לו באחד מכל ימות השנה' אף הוא משכים ויוצא למלאכתו.
מתוך שאת אומר לו בחמישי בשבת אף הוא שמח עמה חמישי ששי
ושביעי: משה התקין[ט] שבעת ימי המשתה ושבע' ימי. האבל ולא התקין
לאלמנה כלום. אע"ג דתימר לא התקין לאלמנה כלום טעונה
ברכה מבוע' [ס]דכתיב ויקח בועז עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר
שבו פה וישבו. א"ר אלכסנדרי מיכן שאין קטן רשאי לישב עד
שיאמר לו הגדול שב. א"ר פינחס' מיכן לבי' חוה[יא] שהן ממנין זקנים
בבתי משתיות שלהן. א"ר לעי' כי רבי יוסי מיכן לברכת חתנים שהוא
בעשרה. א"ר יודה בר פזי ולא סוף דבר בחור לבתולה אלא אפי'
אלמון לאלמנה. מבועז שהיה אלמון ורות היתה אלמנה. וכתיב
ותהום כל העיר עליהם ואיפש' כן כל קרתא מתכנשא' בגין נעמי על
עליבתא. אלא אשתו של בועז מתה[יב] באותו היום עד [יג]כל עמא גמל
חסדא נכנסה רות עם נעמי ונמצא זו יוצאת וזו נכנסת: תני[יד] אומרי'
ברכת חתנים כל שבעה. (רבי ירמיה סבר מימר מפקין כלתא
כל שבעה) אמר ליה רבי יוסי והא תני רבי חייה אומרים
ברכת אבלים כל שבעה אית לך מימר מפקין מיתא כל שבעה.
מאי כדון מה כאן מנחם עמו אף כאן משמח עמו. מה כאן
מזכירין אף כאן מזכירין: תני[טו] א"ר יודה ביהודה בראשונה היו
מעמידין אותן שני שושבינין אחד משל כלה וא' משל חתן. אע"פ
כן לא היה מעמידין אותן אלא בשעת נישואין ובגליל. לא היו עושין
כן. ביהודה בראשונה היו מייחדין החתן אצל הכלה שעה כדי
שהוא לבו גס בה ובגלי' לא היו עושין כן. ביהודה בראשונ' היו
השושבינין מפשפשין במקום החתן ובמקום הכלה. ובגליל לא היו
עושין כן. ביהודה בראשונה היו השושבינין ישנין במקום חתן
ובמקום כלה. ובגליל לא היו עושין כן. כל שלא נהג כמנהג זה אינו
יכול לטעון טענת בתולים: תמן תנינן[טז] כל גפן יש בה יין. ושאין
בה יין טרוקטי. רבי ירמיה בעי מעתה אין טענת בתולים כר' יודה.
א"ר יוסה כל נרמא אמרה שיש טענ' בתולים כרבי יודה דתני' א"ר
יודה ביהודה בראשונה היו מעמידין ב' שושבינין אח' משל חתן וא'
משל כלה. אע"פכ לא היו מעמידין אותו אלא בשעת נשואין.
ובגליל לא היו עושין כן וכו' עד ישנין במקום חתן ובמקום כלה.
ובגליל לא היו עושין כן. מאי כדון. עליה להביא ראייה שהוא
ממשפחת טרוקטי. רבי ירמיה סבר מימר מנהג יהוד' בגליל.
א"ל רבי יוסי וכי מנהג יהודה בגליל שרות תורה היא אלא מנהג
יהודה ביהוד' ומנהג גליל בגליל. מכיון דתימר אינה ערות תורה לא
יעמוד אלא שלא יפרצו בנו' ישראל בזימה. אם בשביל שלא יפרצו
בנות ישראל בזימה אפילו מעמיד לא יהא נאמן. ר' יוסי בשם רבי
אילא אין אדם עשוי להוציא יציאותיו" ולהוציא שם רע על אשתו.
אם משו' שאין אדם עשוי להוציא יציאותיו ולהוציא שם רע על
אשתו אפילו אינו מעמיד יהא נאמן. א"ר הילא מפני חשד אחד
מפני פרוץ אחה. מה אנן קיימין אם כשפישפש ומצא הרי מצא
אם כשלא מצא הרי פישפש ולא מצא. אלא הכין אנן קיימין
כשלא פשפש ומצא. היא אומרת דם בתולים הוא. והוא אומר
לא כי אלא דם צפור היא הורע כחו שלא נהג כמנהג זה. הדא
דתימר שלא להפסידה מכתובתה. אבל לקיימה אינו רשאי משום
ספק סוטה. ואתיי כיי דתנינן תמן בתולה ואלמנה וכו'. וכולהן מן
ההין דאמר רבי הילא בשם רבי לעזר מצא פתח פתוח אסור לקיימ'
משום ספק סוט': תני טענת בתולים כל שהן. מעשה באשה אחת
[יז]שלא נמצא לה בתולים אלא כעין חרדל ובאת לפני ר' ישמעאל
בי רבי יוסי אמר לה כמותך ירבו בישראל. רבי זכריה חתניה
דרבי לוי מקל לה באינש [יח]ראויה לסמיך סגי נהורא. חברית
אמר מקנתר לה כל אשה שרמית מעטין [יט]וולדיה מעטין. ר' יוסי
אמר מקלם בת כל אשה שרמי' מעטין אונה מצוי לטמא מטהרות:

הלכה ב׳ בתולה כתובתה מאתים אלמנה מנה כו'. חונה בשם
שמואל בשקל הקדש. רבי בא בר בינא אמר מטבע יוצא. מתניתא
מסייעה לרבי בא בר בינאי[כ] חמש סלעים של בן כמנה צורי
שלשים של עבד חמשים של אונס ושל מפתה מאה של מוציא שם
רע כולן בשקל הקודש כמנה צורי ולא תנא כתובת אשה עמהן.
א"ר אבין כלום למדו מכתוב' אשה[כא] לא מאונס וממפתה. מכיון
דתנינן האונס והמפתה כמאן דתנא כתובת אשה עמהן. עד כדון
בתולה. אלמנה מאי. א"ר חיננא דייה לאלמנה שתיטול מחצית בתולה.
א"ר חייה בר אדא אפילו ניתני כתובת אשה עמהן לית כל אילין
רבנין פליגין. ר' חנניה ור' יונתן תריהון אמרין מטבע יוצא. רבי
יהושע בן לוי אמר מטבע יוצא. ר' יעקב בר אחא רבי אימי ריש
כ"ל בשם רבי יודן נשייא מטבע יוצא. א"ר יוחנן סלעים סבירניות
מהניגו' ירושלמיות. אילין אמרין אכן ואילין אמרין אכן. אלא אף
הוא חזר וסבר דכוותהון. ולית כל מיליי' אכן אילין אמרין אכן
ואילין אמרין אכן הא אף הו' חזר וא' דכוותהון. אתא עובדא קומי
דרבי חנינא באשה שהיתה כתובתה פחותה ממאתי' וזן ואמר תטול
מה שכתב לה. אמר לר' מנא שב וחתום. אמר ליה אשוי שיתוק
ופה חתום. לא רבי חייה דאמר בשם שמואל בשקל הקודש. ורבי
אבודמא דציפורי בשם ר' חונה משם ויתר מעונה אשה שהיתה
כתוב' פחות' ממאתים תמנין כתובתה כדי שתיטול בשקל הקודש.
אמר בשם ר' חונה במקום שאין כותבין כתובה. אבל במקום שכותבין
כתובה מה דה מפקא הוא גובה. א"ר יוחנן ותני כן חרש שנשא
פקחית אין לה עליו מזונות ולא כתובה. ואם מתה הוא יורשה
שהיא רצתה לזוק [כב]לו נכסיה. והו' לא רוצה לזוק לה בנכסיו. פיקח
שנשא חרשת יש לה עליו מזונות וכתובה. ואם מתה אינו יורשה.
שהוא רוצה לזוק לה נכסיו והיא לא רצת' לזוק לו נכסי'. ותרשת
יש לה קניין ויש לה כתוב'. ר' ירמיה בשם ר' לעזר תיפתר כשכנס
פיקחת כנסה. רבי יעקב בר אחא בשם ר' לעזר שכנסה פיקחת
ונתחרשה מכל מקום לא פיקחת כנסה. ר' יעקב בר אחא בשם
ר' לעזר תיפתר שהות' חרשת ונתפקחה. כנסה פיקחת ונתחרשה
שלא תאמר הואיל והית' חרש' תחילה אין לה כתובה לפום כן צריך
למימר יש לה. ר' יוסי לא אמר כן אלא אילו מי שבא על החרשת
שמא אין לה[כג] כתובה. א"ר יוחן וכי בקנס הדבר תלוי. הרי בוגרת[כד]
אין לה קנס וכתובתה מאתים. הרי בתולה מן הנישואין יש לה
קנס וכתובתה מנה. חרש או שוט' שכנסו פיקחת אע"פ שחזר החרש
ונתפקח שוטה ונשתפה אין לה[כה] כתובה. רצה לקיימה כתובתה
מנה. ר' לעזר בשם ר' חנינה [כו]והוא שבא עליה משנתפקח ומשנשתפ'
אבל אם לא בא עליה משנתפקח ומשנשתפה אפילו כתובת מנה
אין לה. פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד. ר' יוסי בשם ר'
חייה בר אשי רבי יונה רב חייה בר אשי בשם רב למה זו דומה
לעושה נומא בבשר וחוזה ומתמלא. תני ר' חייה לעבר את העין
וחוזרת וצוללת. א"ר יוסי מתניתא אמרה כן [כז]פחותות מיכן כנותן
אצבע בעין. א"ר אבין [כח]אקרא לאלהי' עליון לאל גומר עלי. בת שלש
שנים ויום אחד ונמלכין ביד לעכרו הבתולין חוזרין ואם לאו אין
הבתולין חוזרין: הלכה ג׳ הגדול שבא על הקטנה כו'. אי זהו
קטן ואי זו קטנה משום רבי יהודה בן תגרא אמרו קטן פחו' מבן
תשע שנים ויום אח' וקטנה פחותה מבת שלשה שנים ויום אחד.
ניחא גדול שבא על הקטנה הבתולין חוזרין קטן שבא על הגדול'
אין הבתולין חוזרין. אמר רבי אבין תיפתר שבא עליה שלא
כדרכה. א"ר יוסי בר אבין ואפילו תימא כדרכה קטן כיאתו ביא'.
אבל אין בו כח לינע בסימנין. ותני כן מעשה שעיבר' ובתוליה
קיימין. מיתבין לרבי מאיר בתולין אין כאן ותימר כתובה מאתים.
אמר לון וכי בבתולין הדבר תלוי. הרי בוגרת אין לה בתולים
וכתובת' מאתים הרי בתולה מן הנישואין יש לה בתולידן וכתובתה
מנה. מאי כדון בוגרת לא כטל חונה. בתוליה מן הנישואין כטל
חונה. מה פליגין במוכת עץ [כט]דר"מ אמר לא כטל חונה ורבנן
אמרין כטל חונ'. (מה פליגין) בתולה הנבעלת מן הקטן וממי שאינו
איש [ל]כשיר' לכהונ'. תני ר' חלפתא בר שאול כשירה אפי' לכה'. ר'
ירמי' ור' אמי מקשי מה ביני לבין הנבעל' באצבע. אילו הנבעל' באצב'
שמא אינה פסולה לכהונה. אמר ר' חני תיפתר שבא עליה שלא
כדרכי. בעא רבי חניי מיחדר ביה. א"ל רבי אבא לא תהדר בך.
ולמה בעא רבי חניי מהדר ביה מן הדין דכתיב והוא אשה בבתוליה
יקח. עד שתהא בתולה משני צדדיה. ודכוותה בתולה ואיש לא
ידעה. בתולה מכודרכה. איש לא ידעה שלא כדרכה. אמר רבי
יצחק בן אלעזר אפילו כידי' לא חבע בה שנא' כי לא ינוח שבט
הרשע על גורל הצדיקים. מה עבד לה רבי חניי עד שלא יחזיר
בו. פתר לה בהעריה. ולמה לית רב יוסף [לא]פתר ליה כעריה. א"ר
מנא דהיא צריכה לה. רבי יוסי בעא [לב]הערייה בוכר מהו הערייה
כברהמה מהו. כד שמע ר' ירמיה הדא דר' חניי אמר לא על
הדא הוה ר' אמי מקשי: הלכה ד׳ בתולה ואלמנה גרושה מן
הנישואין כו'. אי זו היא בתולה מן הנישואין. א"ר יוחנן כל שנכנסה
לחופה ועדיה מעידין אותה שלא נבעלה א"ר יוסי הדא אמרת'
[לג]נשא אשה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין זה מקח טעות
להפסידה מכתובת מנה. נשא אשה בחזקת' שלא זינתה ונמצא'
שזינתה אין זה מקח טעות להפסידה מכתובת מנה. רבי לעזר
שאל הבא על שפחה משוחרר' מהו. נישמעינה מן הדא

משה התקין כו'. כלומר דלית להו רמז בתורת משה דכתיב מלא שבוע זאת וכן ויעש לאביו אבל ז' ימים: שאין קטן כו'. פיר' דא"לכ מה כ"ל שבו: מיכן לב"ר שממנין כו'. גרסינן והטעם הוא כדי שלא יקילו ראשם בשתיה: כל קרתא כו'. פי' וכי אפש' שכל אנשי העיר יתבהלו לקבלת העניה העלובה ופי' קבלם גשם אלא אשתו כו' מכאן שבועז אלמון היה: טרוקטי. פיר' הוא כמו בתלמוד דידן דורקטי שפירושו דור קטוע שאין לה לא דם נידות ולא דם בתולים והוא כמו גפן שאין בו יין: מקל לה באינשי דצווחי' לסומ' סגיא כו'. גרסינן והם מקל לה. פי' לבזוי אמר כמותך ירבו כו' כדרך שקורים לסומא סגי נהור: והטעמא דחבריא אמרין כו'. ור' יוסי אמר דלקלם הס' כן לפי שאינ' מלוייה לספק טהרו': מתניתא כו'. פירש כולן מיני ספרנו' על שם מקומם: אמר. פי' ר' חנינא: שב וחתו'. שהדין כן שתנבה מה שכתב לה ולא יותר ויר"עני א"ל: אשוי שיתוק. ע"י שרטוט: ובה חתום. אתה ולא אני ולמה: לא ר' חייה דאמר כו'. כן ר' אבודא כו': ויתור מעונה. פירש שם מכם: אמר. פי' ר' חנינא: ספקא. פירש מה שהוא קולפיה עליו בשער כתובתה היא גובה וינובל דרבי חנינא הוה במקום שכתובה: העין. פי' העניין: עלי. פירש לא בסדרה חולים א"ל לושא"לין לך לא כלום: זו שמעכבת את אלהיה כילד בשעה שהזקנים יתבים לעבר את השנה הב"ה מסכים על ידיהם והוא הפלים וגזר כל מה שמשלם עמהן ועליהם אמר דוד אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי ולכן אם בת ג' שנים ויום א' ונבעלה' נ"ד לעבר לחזות יום הבתולים חוזרי' משו' שהקב"ה מסכי' כו' ומסר את הטבע בידם: של גורל כו'. פי' שאין הרשעי' שולטים קורח ועדתו בנחלת הצדיקי' והקורח' לספנה לה לקדושתם השם חוה לפגן לא שלשו וגו':

מראות מקום והגהות

[א] ה"נ' מן הנשואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים.
[ב] מ"ה.
[ג] פ"ו.
[ד] לקמן הלכה ו'.
[ה] לקמן רפ"ב.
[ו] נ"ל: בהדומא.
[ז] נ"ל: חפכת.
[ח] ע' ילקוט שמעוני ק"ב פי' ע' בשם סדר"פ ורס"בן ז"ל גרסי' ב"ט ב"ה.
[ט] ע' שלמלמות חיי ע"ה.
[י] רבה רות ד', ועי' בבלי ז'.
[יא] ה"נ: סיק לבי"ד שהן ט' ועי' סוטה פ"ט ה"ג (כ"ד, כ').
[יב] שם, פ' וחלכנה שתיהן, וע' בבלי ב"ב כ"ח.
[יג] נ"ל על.
[יד] מגילה פ"ד ה"ד (ע"ה א').
[טו] תוספת' פ"א, ועי' בבלי י"ב.
[טז] נדה ספ"ט.
[יז] בבלי י'.
[יח] ע' בבלי נדה פ"ח ופסחים שסולל רבתי פ"ב.
[יט] בבלי ולעיל פיאה פ"ה ס"ה (י"ט א').
[כ] בבלי בפרקין י'.
[כא] בכורות פ"ח, ועי' הגהות מרדכי סוף כתובות פי' ש"ם.
[כב] ע' תוס' בבלי בפרקין פ"ו.
[כג] ע' תוספתא פ"א ובבלי יבמו' קי"ג.
[כד] נ"ל: קנס, וכל שאין לה קנס אין לה כתובה.
[כה] ע' תוספתא פ"ג ובבלי ל"ו, ולקמן בפרקין ה"ד.
[כו] תוספת' פ"ק.
[כז] לקמן ספ"ט ל"ג ב'.
[כח] נדה רפ"ה.
[כט] נדרים פ"ו ה"ג וסנהדרין פ"א ה"ב. ועי' מדרש תהלים ג' ובבלי נדה מ"ה.
[ל] ע' ב"ר פ"ט.
[לא] ע' בבלי יבמו' נ"ט.
[לב] י"ג: ר' יוסי.
[לג] קידושין פ"א (כ"ט ג').
[לד] ע' בבלי י"ב.

ליה אילו אותרים רישיה ולא עבר כן· והוו כן כשנגה שיצא מלפני השלים. אילו הן °תופות תתני סדינים מצויירין וסהרוני והב תלויין בהם· תני אבל עשה הוא אפיפיירות ותולה בהן כל מן שירצה. מתני' תעל האירוס רסיסה°· אילו הן עטרות כלות זו עיר של זהב· ר' עקיבא °עשה לאשתו עיר של זהב וקניא' בה איתתיה דרבן גמליאל· אמר לה מה הוית עבדת הויך מה הוות עבדה דהוה מזבני קליעתא רשעה ויהבה ליה והוא לעי באוריתא: °שאלו ר' יהושע מהו שילמד אדם את בנו יוונית· אמר להן ילמדינו בשעה שאינה לא יום ולא לילה דכתיב והגית בו יומם ולילה. מעתה אסור לאדם ללמד את בנו אומנות בגין דכתיב והגית בו יומם ולילה· והתני ר' ישמעאל °ובחרת בחיי זו אומנות: ר' בא בריה דר' חייה בר בא בשם ר' יוחנן °מפני המסורות. ר' אבהו בשם ר' יוחנן מות' לאדם ללמד את בתו יוונית מפני שהיא תכשיט לה· שמע שמעון בר בא ואמר בגין דר' אבהו' בעי מילף ברתיה הוא תלי לה בר' יוחנן. יבוא עלי אם (לא) שמעתיה מר' יוחנן: מי מתיר את הראשונו'· א"ר יוסי כי רבי בון מי שהוא מתיר את אילו הוא מתיר את אילו כהדא ריש גלותא שלח של' לרב חסדאי מהו הדין דכתיב °כה אמר יי' הסיר המצנפ' והרים העטרה. אל הוסרה המצנפ' הורמ' העטרה. שמע ר' יוחנן ואמר הוא חמר ומילוי חמר:° הלכה יו משמת רבי אליעזר °נגנז ספר החכמה· משמת ר' יהושע פסקו עצות טובות ומחשבות טובות מישרא'· משמת ר' עקיבה פסקו מעיינות חכמה· משמת ר' אלעזר בן עזריה פסק העושר מן החכמים· משמת ר' יוסי פסקה הבינה· משמת בן עזאי פסקו השקדנים· משמת בן זומא פסקו הדרשנין. משמת ר' חנינא בן דוסא פסקו אנשי המעשה. משמת רבי יוסי חסידא ור' יוסי קטונתא פסקו אנשי חסידות ולמה נקרא קטונת' שהיה תמציתן של צדיקים ושל חסידים. משמת רשב"ג בא גוביי ורבו הצרות· משמת רבי הכפלו הצרות· ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי רבן יוחנן בן זכאי °מי דמך פקיד ואמר פנו חצר מפני הטומאה והתקינו כסא לחזקיה מלך יהודה. ר' ליעזר תלמידיה מי דמיך פקיד ואמר פנו חצר מפני הטומאה והתקינו כסא לרבן יוחנן בן זכאי. ואית דאמרין מן דחמא רביה חמא· תד מן אילין דבי פוי הוון בעי מתהנתה לניסוותיה ולא הוה מקבל אמר דלא יהוון בהתון· מי דמך פקיד ואמר פנו חצר מפני הטומאה והתקינו כסא ליהושפט מלך יהודה אמרו יבוא זה שרץ אחר הכבוד אחד זה שברח מן הכבוד: רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי °מעשה שנכנסו זקינים לעליי' בית גריא בירידו ויצאת בת קול ואמר' להן יש ביניכם שנים ראוין לרוח הקודש והלל הזקן אחד מהן ונתנו עיניהן בשמואל הקטן. ושוב נכנסו זקינים לעלייה ביבנה ויצאת בת קול ואמר' להן יש ביניכם שנים ראויין לרוח הקודש ושמואל הקטן אחד מהן ונתנו עיניהן בר' אלעזר בן הורקנוס· והוו שמחין שהסכימה דעתן לדעת המקום:

הדרן עלך עגלה ערופה וכולא

מסכתא דסוטה ברחמי שמייא

מסכת כתובות

א· בתולה נישאת ביום הרביעי ואלמנה ביום החמישי שפעמיים בשב' בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי °שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד: ב' בתולה כתובתה מאתים ואלמנה מנה. בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים ויש להן טענ' בתולים. הגיור' והשבויה והשפחה °שנפדו שנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים: ג' הגדול שבא על הקטנה והקטן שבא על הגדולה ומוכ' עץ כתובתן מאתים דברי ר"מ. וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה: ד' בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנישואין כתובתה מנה ואין להן טענת בתולים· הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו או שנתגיירו או שנשתחררו יתירו' על שלש שנים ויום אחד כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים: ה' האוכל אצל חמיו ביהודה °שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שהוא מתייחד עמה. אחד אלמנת ישראל ואחד אלמנת כהנים כתובתן מנה· ב"ד של כהנים היו גובין לבתולה ארבע מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים: ו' הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משאירסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו· והוא אומר לא כי °אלא עד שלא אירסתיך והיה מקחי מקח טעות· רבן גמליאל ור' אליעזר אומר נאמנת· ר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי היא בחזק' בעולה עד שלא תתארס" והטעתו עד שתביא ראייה לדבריה: ז' היא אומרת מוכי עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את רבן גמליאל ור' אליעזר אומר נאמנת· ר' יהושע אומר לא מפיה אני חיין אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראייה לדבריה: ח' ראוה מדברת עם אחד מה טיבו של זה איש פלוני וכהן הוא· רבן גמליאל ור' אליעזר אומר נאמנת ר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר °עד שתביא ראייה לדבריה: ט' היתה מעוברת אמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ור' אליעזר אומר נאמנת· ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת מעוברת מנתין וממזר עד שתביא ראייה לדבריה: י' א"ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה א"ר יוחנן בן נורי אם רוב העיר משיאין לכהונה הרי זו תינשא לכהונה:

פרק ראשון

הלכה א· בתולה נישאת ביום הרביעי כו'· בר קפרא אמר °מפני שכתוב בם ברכה· והלא אין כתיב ברכה אלא בחמישי ובששי בלבד בחמישי בעופות ובדגים· בששי באדם וחוה. אמר ר' יוסי טעמא דבר קפרא רביעי אור חמישי. חמישי אור ששי· והלא כתיב ברכה בשביעי. אין כתיב ברכה בבריו' אלא ביום· מפני שאין כתיב ברכה בבריות הא אילו הוה כתיב ברכה בבריות הוות נישאת בשבת· לא כן תני לא יבעל אדם בעילה בתחילה בשבת מפני שהוא עושה חבורה· אלא כאחרים מפני שאחרים מתירין. כלום אחרי' מתירין אלא כשבגם שעד שלא כנם אינו זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפר נדריה. משכנם זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה· אם אומר את כן נמצאתה כקונה קניין בשבת· א"ר מנא הדא אמרה °אילין דכנסין ארמלן צריך לכונסה מבעוד יום שלא יהא כקונה קניין בשבת: ר' לעזר מייתי לה טעם דמתני' שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד· מתני' מסייעא לרבי לעזר מן הסכנה והילך °נהגו לשאת בשלישי ולא מיחו בידן חכמי· בשני אין שומעין לו ואם מפני האונס מותר· מהו מפני האונס· מפני הכשפים· מה כין שני לשלישי· לא חמה משתהא יום אחד למשתהא שני ימים· וישתהא שני ימים שלא יערב עליו המקח· ויערב עליו המקח· לית יכול דא"ר אילא בשם ר' אלעזר °מצא הפתח פתוח אסור לקיימה משום ספק סוטה. וחש לומר שמא אנוסה היא. קול יוצא לאנוסה· ואפי' תחוש לה משום אנוסה לא ספק אחד ספק אנוסה ספק פתוחה· מדבר תורה להחמיר°· א"ר יוסי ואפילו תחוש לה משום אנוסה שתי ספיקות ספק אנוס' ספק פתוחה ספק משנתארס' ספק עד שלא תארס. שתי ספיקות מדבר תורה להקל· קידשה בתופה לית ליה באילין קנסיי'· אמרין ר' מתניה עבד לברתיה כן: על דעתיה דר' לעזר °במקום שבתי דינין יושבין בכל יום תינשא בכל יום· ובמקו' שאין בתי דינין יושבין בכל יום לא תינשא כל עיקר. שלא לעקור זמנו של רביעי· ויעקור זמנו של רביעי· אף הוא אית לה כהדא דתני בר קפרא· בר קפר' אמר מפני שכתוב בהן ברכה· ותינשא בראשון וישכים לב"ד בשני. אית דבעי מימר שלא לעקור זמנו של רביעי. ואית דבעי מימר כהדא דתני בר קפרא דבר קפרא אמר מפני שכתוב בהן ברכה· שוין שאינה נישא' לא בערב שבת ולא במוצאי שבת· לא בערב שבת מפני כבוד שבת· ולא במוצאי שבת חברייא אמרין מפני הטורח· ר' יוסי אומר מפני כבוד שבת. מתני' מסייעא לחברייא מפני מה אמרו בתולה נישאת ביום הרביעי כדי שיהא אדם מתקין צרכיו ג' ימים זה אחר זה. ר' בא בר כהן אמר קומי ר' יוסי ר' אתא בשם ר' יעקב בר אידי °אסור לאדם לישא אשה בערב שבת· הדא דאת אמר לעשות סעודת אירוסין· הא לארוסי יארס· שמואל אמר אפי' בתשעה באב יארס שלא יקדמנו אחר. מחלפא שיטתא דשמואל. תמן הוא אמר אלהים מושיב יחידים ביתה וגו' במאזנים לעלות המה מהבל יחד. וכדהוא אמר אכין· אלא שלא יקדמנו אחר °בתפילה· ואף ע"פ כן לא קיימה: ר' חזקיה רב חייה בשם רבי אבהו אמר אסור לדון דיני ממונ' בער' שבת והוא מתני' פליגא °לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב י"ט דיני נפשו' הא דיני ממונות דנין. ותני ר' חייה כן דנין דיני ממונות בערב שבת אבל לא דיני נפשות. כאן להלכה כאן לדבר תורתך· רבי יונה בשם ר' קריספא בונה כתבית פתוחה· הדא ולא ראות

פירוש

ז והדרה המוזהבת· פרש"י טלית נכותה אני ...ן קנופין סמי וזאג ...עד שמעמידין אותה ...בין כילה: של מלח ...של גפרית. פי' אפילו ...בה"ג אסור: שיכשב: ...פי' מתוך זמירות כן פי' ...ר"מ ופירש אחר פלאתי ...שכשה. פירש עשה דרך ...שפוק ושעתו: נוח לו ...כו'. משום דלא הי' מפור ...ממונם ניהנם אם אותר' ...רשיה: אפפירות. פי' ...עשו ם לו קליפין ...ושתין משטו שלנום לכי. ...רש"י פי' שם פירש אחה ...רסיסת. פי' מין כלי זמר ...נבי. פי' אדנה: דמך· ...פי' נשעה שילפת נשמתו: ...לנסיותיה. פי' בי"ם דלחד ...ממשפחת נית פוי היו ...רוצים לעשות לו מיתה ...עם משפחת הכמי' ולא ...היה מקבל לפי שהיה ...גורם מן הכבוד והיא ...מוען אלא יתנשו בו ...שהוא איט כדאי להתחתן ...במשפחת הנשיא בשנם ...לפית נוח ופסה. פנו ...מקום כו': בהתאי· פירש ...נהכת: בת קול כו'. עיין ...בי"פ הסלק מסכת סוטה. ...בצורת הש"י כדוק ...עמים כוסה ופור כתלפה

מראה מקום והגהות

° תוספת' פט"ו ובבלי בפרקין מ"ט: ב ר"ה פ' שלורע. ג שבת פ"ו. ד פיאה פ"א ה' ועי' מנחות ס"ד, ומדרש ב"ע ט'. ה עי' בבלי ב"ס ל' ולקמן קידושין פ"א ה"ז. ו שבת ו' ד'. ז (שהי' קרוב למלכות עי' לעיל סנה' פ"ב (ע"ד) ובבלי עפח ע"ג, חגיג' י"ד וכתוט' י"ז). ח רות רבתי פ"ג ובבלי גיטין ז' ע"ב. ט נ"ל הוא חמר ומילוי חמר עי' בבלי גיטין ז', קיסרפא שאך ותפדלין פילק. י עי' בבלי סנהדרין ס"ח וק"ח ושה שכתבתי בפ"ע "הסגיד" שנה ז' גליון כ"ג והוספ' להסבר שבהם' גליון ל"ד. יא עי' פ"ג ה"ט ע"ב. יב שם והוריות פ"ג, ועי' בבלי סנהדרין י"א. יג עי' בבלי ב"ק פ"ז. יד עי' לקמן רפ"ג. טו עי' יבמות פ"ד ה"ט. טז עי' ב"ק בפ"ג. יז עי' לקמן פ"ח. יח עי' יבמות ב"ו ס"ה. יט עי' בבלי ה', ב"ר פ"ח. כ עי' בילה פ"ג ה"ז. כא עי' פ"ט ה"ט, ועי' תוס' בבבלי שם ל"ג ומי' פהרי"ט. כב תוספת' פ"א, ועי' לקמן ה"ה. כג לקמן כ"ה א' ב'. כד יבמות פ"ו ה"ב (ח' רע"ג) ועי' בבלי שם ל"ח. כה עי' בבלי ג', כו ביצה פ"ה ה"ג (ס"ג א') ותעני' פ"ב ה"ט וכ"ד ה"ט (ס"ט ב'). כז בבלי פרק לית ביצה ותענ שם. כח סנהדרין פ"ד ה"ו, ועי' בבלי שם ל"ס ותוק י"ד.

אפם כי עז העם היושב בארץ והערי' בצורו' גדולו' מאד וגם ילידי הענק ראינו שם· עד כאן אמרו המרגלים· ויהס כלב את העם אל משה ויאמ' עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה· עד כאן אמר כלב· שלש מקריו' נאמרו בענין אחד מה שאמר זה לא אמר זה ומה שאמר זה לא אמר זה· כיוצא בדבר אתה או' בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא וגו'· עד כאן אמרה אמו סיסרא. חכמו' שרותי' תענינה· הלא ימצאו יחלקו שלל אמרו כלותיה. רוח הקודש אומרת כן יאבדו כל אויביך ה': אמר ר' פינחס כדיי היא שתכפר עד יציאת מצרים: א"ר ינאי דברי ר' מאיר אפי' ערפה חייב· ר' יעקב בר אחא רבי אמי בשם רשב"ל דברי ר"מ (אפי') ערפ' פטור: א"ר ינאי שמעתי לה נבול מאימתי היא נאסרת והורידו משעת הורדה· (א"ר אילא לפוטרה משום אתנן ואת בנו בריש) א"ר שמואל בר רב יצחק עד שהיא בחיים היא קדושה. מתניתא אמרה כן תצא ותרעה בעדר· מהו תצא· תצא מקדושתה א"ר כתנית' ויאות מה כתיב ונכפ' להם הדם וש"ה· אלא אפי' כן ואתה תבער הדם הנקי מקרבך: הלכה ז גידול בר בנימן בשם רב כל מקום שהכשירו עדות האשה כאיש האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש· מתניתין עד או' ראיתי את ההורג אשה אומרה לא ראיתה· אשה אומרת ראיתי ועד אומ' לא ראיתה כדתני בשם ר' נחמיה הולכין אחר רוב הדיעות. הדך עבידא שתים נשים ואיש אחד עשו אותן כשני עדים ועד אחד· הדא דאת אמר באשה ונשים· אבל אם היו מאה נשים ועד אחד כעד כעד אינון: הלכה ח בן תרוצתן. בריה קטולה: הלכה ט דכתיב כי הם עם הזונות יפרדו· וכתיב והיתה האשה לאלה בקרב עמה· בזמן שעמה שלום· לא בזמן שעמה פרוצים. ונקה האיש מעון. אימתי האשה נושא את עונה בזמן שהאיש נקי מעון: הלכה י ולא עמד אשכול עד שעמד רבי עקיבה וכל הזוגות לא היו אשכלות· אלא אילו שימשו פרנסות· ואלו לא שמשו פרנסות· תני כל הזוגות שעמדו משמת משה ועד שעמד יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלם אפשר ליתן בהן דופי עד שעמד ר' יהודה בן בבא איפשר ליתן בהן דופי. אמרו על ר' יהודה בן בבא שהיו כל מעשיו לשום שמי' לא שגידל בהמה דקה וכך היה מעשה· פעם אחת חלה ונכנסו הרופאים אצלו לבקרו אמרו לו אין לך רפוא' אלא חלב רותח. שהיה גונח· מה עשה לקח עז וקשרה לכרעי מיטתו והיה יונק ממנה חלב רותח. בשעה שהיה גונח· וכשביקשו חכמים להכנס אצלו אמרו היאך אנו יכולין להכנס והליסטים עמו בבית· ובשעת מיתתו אמר אין בידי עון אלא זה שעברתי על דברי חביריי· וכשמת ריקדקו חכמי' על כל מעשיו ולא מצאו בידו לא עון אלא אותה העז בלבד· אמר ר"ש שורי של בית אבא היו בעלי בתים בגליל ולמה חרבו שהיו דנין דיני ממונות באחד ומגדלין בהמה דקה וכך היה חורש אחד היה לנו סמוך לעיר והיתה השדה בינינו ובינה והיתה הצאן נכנסת ויוצאה וחורך עליה: הלכה יא תני ירמיה רבי חייה בשם רשב"ל מתני' משנתשרו להיות נותנין מעשר לכהונה· הדא מסייע ליה לר' יוחנן בהדא ופליגא עליה בהדא· דתנינן תמן ובת כהן ללוי· לא תאכל· לא יאכלו לא בתרומ' ולא במעשר· ניחא בתרומה לא תאכל· במעשר מה נפשך כהנת היא תאכל לויה היא תאכל· ר' אילא בשם ר' יוחנן כמאן דמר אין נותנין מעשר לכהונה· והדין אמר נותנין מעשר לכהונה· מסייעא ליה דו אמר כולן לשבח· דא"ר יוחנן יוחנן כהן גדול שלח ובדק בכל ערי ישראל ומצאן שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד· אבל מעשר ראשון ומעשר שני מהן היו מפרישין. ומהן לא היו מפרישין· אמ' הואיל ומעש' ראשון בעון מיתה ומעשר שני בעון טבל· יהא אדם קורא שם לתרומה ותרומת מעשר ונותנן לכהן· ומעשר שני מחללו על המע' והשאר מעש' שני שהמוציא מחבירו עליו הראייה· ויתודה· א"ר אילא כעס הוא לפני המקום מי שהוא או' עשיתי והוא לא עשה. מעתה מי שהוא מפריש יתודה. ומי שאינו מפריש לא יתודה· כהדא דתני עד השקיפה היו אומרי' קול נמוך מיכן ואילך היו אומרי' קול גבוה: את המעוררין· אותן שהיו אומרי' עורה למה תישן ה' וגו'. וכי יש שינה לפני המקום· והלא כבר נאמר הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל מה תיל ויקץ כישן ה'· אלא כביכול כאילו יש לפניו שינה בשעה שישרא' בצרה ואומות העול' ברווחה· וכן הוא אומר ובזמרות' תלך עיני: את הנוקפין אותן שהיו מכין על גבי העגל בין קרניו· אמר להן יוחנן כהן גדול עד מתי אתם מאכילין את המזבח נבילות עמד ועשה להן טבעות· א"ר בא בשם ר' יוחנן טבעות עשה להן רחבות מלמטן וצרות מלמעלן· עד ימיו היה פטיש מכה בירושלם· עד תחילת ימיו· ובימיו אין צריך לשאול על הדמאי שהעמיד זוגות: מילתיה דר' יהושע בן לוי אמרה מהן לגנאי ומהן לשבח· דא"ר יוסי בשם ר' תנחום דבי חייה רבי יהושע בן לוי בראשונה היה מעשר נעשה לשלשה חלקים· שליש למכרי כהונה ולויה. ושליש לאוצר. ושליש לעניים ולחביריי שהיו בירושלם· א"ר יוסי בי ר' בון מאן דהוה סלק לטחון בירושלם עד תלי איטון הוה יהיב מדיליה· מיכן ואילך משל אוצר· משבא אלעזר בן פחורה ויהודה בן פטורה היו נוטלין אותן בזרוע והיתה ספיקה בידו למחות ולא מיחה. והעביר הודיית המעשר· זו לגנאי· את המעוררין לשבח ואת הנוקפין לשבח: עד ימיו היה פטיש מכה בירושלם עד

תחילת ימיו. ר' חסידה שאל לר' חזקיה לא מסתברא עד סוף ימיו. א"ל אף אנא סבר כן. דמאי ר' יוסי בשם ר' אבהו ר' חוניה בשם ר' יודה בן פזי דמאי רמי תקין ומי לא תקין: הלכה יב אבא בר רב ירמיה אמר זקנים משער שבתו וגו'· אמר רב חסדא בראשונה היתה אימ' סנהדרין עליהן ולא היו אומר' דברי נבלה בשיר. אבל עכשיו שאין אימת סנהדרין עליהן הן אומרי' דברי נבלה בשיר· בראשונה לא היו נפרעין אלא מאותו האיש בלבד. אבל עכשיו נפרעין ממנו וממשפחתו· א"ר יוסי בי ר' בון בשם רב חונ' בראשונה כל צרה שהייתה באה על הציבור היו פוסקין שמחה כנגדה· ומשבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתיות· משבטלו אילו ואלו שבת משוש לבנו נהפך לאבל מחולנו: וכי מה היתה סנהדרין מועלת· אלא לפי שנאמ' ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למולך לבלתי המית אותו בכל מיתה שירצו. משלו משל למה הדבר דומה לאחד שקלקל בעיר מסרו לבע' האגמון וחבשו· והיה קשה מבעל האגמון מסרו לבעל הזומר' וחבשו והיה קשה מבעל הזומר' מסרו לבעל הרצועה ומסרו והיה קשה מבעל הרצועה. מסרו לשלטון והחזירו לקמין. כך צרות האחרונו' משכחו' את הראשונות: הלכה יג הלכה יד משמתו נביאים הראשוני' פסקו אורים ותומים. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן זה שמואל ודוד· ר' בא בר כהנא בשם רב זה גד ונתן. ר' ירמיה רבי שמואל בר יצחק בשם רב זה ירמיה וברוך· מילתיה דר' יהושע בן לוי אמרה זה ירמי' וברוך דא"ר יהושע בן לוי ויהי לדרוש אלהים בימי זכריהו המבין בירא' אלהים מאן קם מתבריה ירמיה וברוך. משמתו נביאים האחרוני' חגי זכריה ומלאכי פסקה מהן רוח הקודש אע"פ כן משתמשין היו בבת קול· מעשה ששמע שמעון הצדיק בת קול יוצא מבית קודש הקדשים ואמר נהרג גיים גליקם ובטלו גזירותיו· מעשה שיצאו נערי' להלחם באנטוכיא ושמע יוחנן כהן גדול בת קול יוצא מבי' קודש הקדשים ואומרת נצחו טלייא דאזלו קרבא באנטוכיא· וכתבו אותה העת וכיוונו בו זמן וכיוונו שבאותה שעה היתה· מעשה שנכנסו זקנים אצל בית גדיא ביריחו ויצתה בת קול ואמרה להן יש ביניכם אדם אחד ראוי לרוח הקוד' אלא שאין הדור כדיי ונתנו עיניהן בהלל הזקן. וכשמת היו אומרי' עליו הוי עניו הוי חסיד תלמידו של עזרא· ותוב. נכנסו זקנים לעלייה ביבנה ויצא' בת קול ואמר' להן יש ביניכם אחד ראוי לרוח הקודש אלא שאין הדור כדיי ונתנו עיניהם בשמואל הקטן· ולמה נקרא שמו קטן לפי שהוא מקטין עצמו· ויש אומרי' לפי שמעט היה קטן משמואל הרמתי וכשמת היו אומרי' עליו הוי עניו הוי חסיד תלמידו של הלל הזקן· ובשעת מיתתו אמר' שמעון וישמעאל לחרבא ושאר כל עמא לביזה· ועקין סגיאין יהויין· ובלשון ארמית אמרן ולא ידעי מה אמר· ועל ר' יהודה בן בבא התקינו שיהו אומרים הוי עניו חסיד אלא שנטרפה השעה: תני א"ר יודה מה טיבו של שמיר הזה בריה היא מששת ימי בראשית וכיון שהיו מראין אותו לאבנים היו מתפתחות לפניו כלוחין של פינקס ובו בנה שלמה בית השלמים· הדא היא דכתיב והבית בהבנותו אבן שלימה מסע נבנה ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו· ר' נחמיה אומר מגוררות היו הדא היא דכתיב כל אלה אבנים יקרות כמידות גזית מגוררות במגיר' מבית ומחוץ אמור מעתה מבפנים לא היה עושי' להן כלום אלא מתקן מבחוץ ומכנים לפנים· ר' או' נראין דברי ר' יודה באבני בית המקדש. ודברי ר' נחמי' באבני ביתו של שלמה· ואין כל דבר יכול לעמו' בו אפי' נתון על גבי האבן או לתוך טס של מתכת מיד היה בוקע ויורד. מה היו עושין לו להעמידו היו כורכין אותו מוכין של צמר ונותנין אותו לתוך טני של אבר מלא סובין של שעורים. הדא היא דכתיב המבליג שוד על עז: ונופת צופים· א"ר לעזר דבש הבא בצפיית. א"ר יוסי בי ר' חנינה סולת צפה על גבי נפה לושי' בדבש ותמאה· אמר ר' יונתן יפה סיפסוף שאכלנו בנערותינו מפנקריסין שאכלנו בזקנותינו דביומוי אישתני עלמא. אמר ר' חייה בר בא סאה ארבלית היתה מוציאה סאה קמח סאה קיבר סאה סובין סאה מורסן· וכדון אפי' חדא על חדא לא קיימא: ופסקו אנשי אמנה· א"ר זעירא אנשי אמנה תורה. כהדא חד ר' הוה קרי ליה לאתה בצו' והון צווחין כפרגמטי' והוה אמר לית אנא מבטלה ענתי אין חמי למיתי· מיתי הוא: הלכה טו כתיב ואל זועם בכל יום· א"ר זעירא ראשונה ראשונה מתקיימת· מי מבטל· רבי אבין בשם ר' אחה ברכת כהנים מבטלת. אמר רבן שמעון בן גמליאל תדע לך שנתארדו הטללים· בראשונה עיר שטלליה מרובין פירותיה מרובין. אבל עכשיו עיר שטלליה מרובין פירות מעטין· בראשונה היה טל יורד על הקש ועל התבן והם מלבינו'· אבל עכשיו יורד על התבן והקש והן משחירין: תני רשב"א אומר הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח· מעשרות נטלו את שומן הדגן· וסמי נוטל יותר· א"ר לוי בר' חיתא נשמעינה מן הדא מהיותם בא אל ערימת עשרים והיתה עשרה· בא אל היקב לחשוף חמשי' פורה והיתה עשרים חמשה אין כתיב כאן אלא והיתה עשרים· וחכמים אומרים הזנות והכשפים כילו את הכל: הלכה יו נפלה עטרת ראשינו· אילו הן עטרות חתנים· זו זהורית המוזהבת. ר' בא בשם רב של מלח ושל גפרית· רבי ירמיה בשם רב של מלח ושל זית· רב נחמן בר יעקב אמ' אפי' חלזוני רב ירמי' שיבשבי' ולבש עטרה של זית שמע שמואל ואמר ניחא

פירוש

הלכה ט'. כי הם עם הזונות יפרדו· מתני' קאי דתנן משרבו המנאפים פסקו המים המרים שנאמר לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה וסיפ' דקרא כי הם עם הזונות יפרדו ועיין פי' דבר זה בז"פ כי הארך בדבר: ולא עמד אשכל ט'. מתני' דתנן משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכלות קאי ומפרשין דהיינו עד שעמד ר' עקיבא דר"ע אשכול הוה דמי' אשכול איש שהכל בו ופרש"י תורה במקתה כלין דופי הכתה ומחלוקת ורמב"ם פי' אדם שכולל מדות המעל' והחכמו'. והכל האמ' שהיו משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן עד שמת ר"ע כגון יהושע בן פרחי' ונתאי הארבלי' ויהוד' בן טבאי ושמעון בן שטח ושמעי' ואבטליון והלל ושמאי לא היו אשכולו' ונתפרשה כל הזוג' כל ב"ד קרי אשכ' דהוה כמיא וכב ב"ד כך מי' נ"מ ה"ג בעל י"מ: כל הזוגות שעברו משמת משה ועד שעמד יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים א"א ליתן בהן דופי עד שעמד ר"' בן בב' אפשר ליתן בהן דופי· ופירושי הדברי' מבואר' כתובו ע"ש: חורש אחד. פי' יער אח': מסרו לבעל האגמון. בבלי פ' סג. ע"ר הכינא אין לך כל רגל שלא בא לרגל אנ"ך וקוספין: בעל' זמר'. פי' שוטר ולא בעל הלאי' זמורה מכין זמר: ומסרו· פירש והכהו: קמין. פירש כמו קמוני חליא בפ"ק דע"ז ומכייתו מפירה שלשה מפר שמשליכין בה מייני פירה פ"ח לכבון הלש: גיים· פי' חיל: טלייא· פי' נערי' מערב' עליהם: סיפסוף· פי' פירות הגפן' ומתבשלי' בגרונות סם מה יותר מהנים מפנקריסין של זקנותינו פי' מפרסקין: ארבלית· פירש מקו' הנקר' ארבלי: הוה קרי לאתה בצו'. פי' היה קורא עם אחיו בלגב שם מקום: והוא צווחין כפרגמטיא. פי' היה העולם צוקם סחורה: אנא מבטלה עניתי פי' אני מבטל מה תוכח ליכודי והריצוה קורה מה כל ועיין בו ב"מ

מראה מקום והגהות

א ע' כריתות כ"ו
ב לעיל ה"ח (כ"ג ד').
ג ס"ג: אפי' דר"ש ערפ' פטור, ע"ר אילא לפוטר' משום אתנן ואת בנו כר"ש (וע' חולין פ"ה).
ד ע' כריתות כ"ה ותוס' שם וחולין פ"ד.
ה יבמות פט"ז (ס"ז ב') ולעיל פ"ו (כ"ח א').
ו תוספתא ב"ק פ"ח, פל"ח.
ז ע' תמורה קט"ו וב"ק ק"ג ולקמן ה"ג.
ח מעשר שני פ"ה ה"ט (כ"ג ד').
ט ינקות פ"ט מ"ד.
י ע' בבלי במכלתין פ"ח. רוסא ע'. וב"ע ב'.
יא שם ובתוספתא פי"ג.
יב ע' בבלי מ"ח.
יג שם: בר מייה וכו'.
יד שם: בן פטורה.
טו תוספתא' פט"ו, וע' לקמן בתנוי' כ"ט (כ"ה א').
טז ע' מדרש איכה פ' אבת עשו.
יז תוספתא' פט"ו וברכות פ"א. וירושלמי שם פס"ט (ד' א').
יח ע' בבלי נכרקן פ"ח:
יט תוספתא' פי"ג, ע"ש ובמדרש חזית פ' אמי חוסה בבלי סנהדרין י"א.
כ ע' יומא פ"ו (ס"ג, ג').
כא ע' בבלי נכרקין פ"ח ל"ג.
כב ע' מכילתא משפטים פ"ח וסמ' שמות פ"ח ולעיל י"ה ג'.
כג ע' תוספתא פט"ו ובבלי מ"ח: ות"ש בבלי פסחי' ל"ד' ומכילתא בשלח פ"ח, וספרי ברכה פ' ולגד.
כד נס בבבלי גיטין פ"ח חולין כ"ז ו"ר פכ"ב קהלת רבה פ' ויתרון לכן מגות פ"ה פ' והאר פ' פה.
כה ע' מכשירין פ"ח פ"ט ובבלי שם ומיר כ'.
כו מעשר פ"ה. ולעיל פ"ט (נ"ח ב').
כז תוספתא' פט"ו.
כח ע' מדרש תהלי' י"פ מלקו' שופט.
כט עיי' איכה

כדי שתהא טומא' קורא לך בפיה והיא אומרת לך פרוש. פה"י בפסק' פוטד קטן כלומ' שתי' סימנים על הטומאה כדי שיהא פרוש ופורש ונטמאת עין יעקב כתב שלא יקרא רמז שטומאה קוראה הפרש ולא תבא הלום ולאו זו לית ופ"ג דהאי קרא במצורע כתיב התם כדי יתבו ליה מיקפיפרשו מעליו הכך שאמ' בפ' אלו טריפות דהאו כהני נרוסי דכל דמגנע יתבי ליה מסתוריתא ויתיב באוקא ימתיר דלילי כי היכי דליתו איכא ולבעי רחמי עלי' עכ"ל בי"ם נראה דשקלי': זה החוטם. עיין לעיל בפ' כתר' דיבמות חם פירוש בי"ם נכון היטב: סופלני. פירש אספלנית: צפראי מתבעין. פי' ליסטיים היו מתבעין והיו נותנין אספלנית על חוטמיהן ולא היו ניכרים ולבסוף נאמר עליה' לי' הרע ונתפסו כולם עי"ה רבנן דהכא פתרין קרא בהרג. פי' בי"ם קרא דכתיב ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו וקאי לן וכי על דעתינו עלת' סוקי ב"ד שופכי דמים הן להכי פתרין קרא בהורג לא בנהרג כדמפרש ומ"ל בהורג אלא פטרו את ההורג והיינו ידים לא שפכו את הדם הזה אלא דלינוהו ההורג והנחנוהו שהעלימו עין ממנו ולא הגענוהו למשפ' ואלא אלא הגענוהו ועשו את דינו לא היה יכול לעשות הרציחה זאת ופירושו שידוע האם שקודם שהרג זה לא ממרוהו כשהרג את' קוד' לזה ולזה היה מנה שהרג לזה לכך מתודים שלא נא לידם קוד' לזה כדי שהיו יכולין למסור אותו וכו' פירושי אחרים על זה עיין בי"ם: והכהני' אומרי' כפר כו'. פרט"י כדכתי' לפניך ונגשו הכהנים בני לוי ולא פירש על פי מה: ג' מקריות. פי' ג' פסוקים ועיין פירוש דברים אלו בי"ם ותפל' סוף טעם ודעתו

מספר כאן ובא לאתר זמן ולא מצאו אני אומר נעשו לו ניסים והיה. ראוהו מפרכם כאן ובא ומצאו מת במקום אחר. מודדין ממקום שנמצא. אשר י"י אלהיך נותן לך פרט לחוצה לארץ. לרשתה פרט לירושלם שהוא לכל השבטים וכר' ישמעאל דר' ישמעאל אמר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו. שבע שכיבשו ושבע שחלקו. א"ר פינחס בי ר' בון נאמר כל אותן ארבע עשרה שנה מציינין היו. תני כיצד היו עושין שלוחי בית דין יוצאין ומלקטין את סימניו ומוכרין אותו. ומציינין על קברו כדי שיצאו בית מלישכת הגזית ויומרו: מציין לציון ר' ברכיה ור' יעקב בר בת יעק' בשם ר' חוניא דברת חוורן. ר' יוסי אמר לה ר' יעקב בר אחא בשם ר' חוני' דברת חוורן ר' חזקיה ר' עוזיאל בריה דר' חוניה דברת חוורן בשם ר' חונייא דברת חוורן וטמא טמא יקרא כדי שתהא טומא' קורא לך בפיה והיא אומרה לך פרוש. ר' אילא בשם ר' שמואל בר נחמן ועברו העוברים בארץ וראה עצם מיכן שמציינין על העצמות. אדם מיכן שמציינין על השדרה ועל הגולגולת. ובנה מיכן שמציינין על אבן קבועה. אם אומר את על גבי אבן תלושה אף היא הולכת ומטמא במקום אחר. אצלו. במקום טהרה. ציון מיכן לציון. מצא אבן מצויינת אינו שאין מקיימין בן המאהיל עליה טמא אני אומר מת קמציץ היה נתון תחתיה. היו שתים המאהיל עליהן טהור ביניהן טמא. היה החרש בנתיים הרי הן כיחידיות ביניהן טהור סביבותיהן טמא. תני אין מציינין על הבשר שמא נתאכל הבשר. רבי יוסטא בר שונם בעא קומי ר' מנא לא נמצא מטמא מטהרות למפרע. אמר ליה מוטב שיתקלקלו בו לשעה ולא יתקלקלו בו לעולם: תמן תנינן סמיכת זקנים ועריפ' העגלה בג' דברי ר"ש. ר' יהוד' אומר בחמשה. מה טעמא דר"ש וסמכו שנים. אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי ג'. מה טעמ' דר' יהוד' וסמכו שני' זקני שנים אין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי חמשה. ובעגלה ערופה טעמא דר' יהודה ויצאו זקניך שנים ושופטיך שנים. אין ב"ד שקול מוסיפין עליהן הרי כאן חמשה. אמר ר' נראין דברי ר"ש בסמיכ' ודברי ר' יהודה בעריפה נראין דברי ר"ש בסמיכ' ולא חדש וסמכו ודברי רבי יהודה בעריפה ולא חדש ויצאו. אין תימר נראין דברי ר' יודה בעגלה ערופה חדש וסמכו וחדש ויצאו. אשכחת את אמר ויצאו שנים זקניך שנים ושופטי' שנים אין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן ז'. מה מקיימין רבנן זקניך ושופטי' וזקניך שהן שופטיך. תני ר' אליעזר בן יעקב אומר זקניך זה ב"ד הגדול ושופטיך זה מלך וכהן גדול: הלכה ב תני ר' אליעזר אומר נמצ' חנוק ותלוי באילן לא היו עורפין. א"ר יוסי בר יודה אין צ"ל חנוק ותלוי באילן. מנין אפילו מושלך תחת הגל ת"ל נופל. מה ת"ל חלל אלא אפי' חנוק ותלוי באילן לא היו עורפין. תני ר' יוסי בי רבי בון בשם ר' יוחנן נמצא עומד על מיטתו והסכין תקוע בלבו אין עורפין. תני ר"ש בן יוחי היו עורפין דהוא ה"ה בן יוחי מן אילין דהכין הכין דאמר ר' יוחנן כל אילין דר"ש בן יוחי מן אילין דהכין הכין יחידין אינון ולא סמכין עליהון. נמצ' בעליל לעיר היו עורפין כדי לקיים בו מצו' עיסוק מדיר: רב נתת להמן אמר אנא הוא בן עזאי דהכא. אתא חד סב שאל ליה שני הרוגין זה על גב זה. סבר רב שהן עורפין. א"ל אין עורפין. א"ל למה. א"ל התחתון משום טמון והעליון משום צף. כד סלק לדהבא אתא לקמיה דרבי א"ל יאות אמר לך כי ימצא לא כי ימצאו. לא מסתברא דלאו. באדמה לא צף על פני המים. בשדה לא טמון בגל ותני דבית רבי כן. מחלפא שיטתון דרבנן תמן אינון אמרין פרט לטמון וכא אינון אמרין לרבות את הטמון. תמן שרך בגלוי פרט לטמון וקציר' בגלוי פרט לטמון מיעוט אחר מיעוט לרבות את הטמון. ברם הכא באדמ' לא צף על פני המים: נמצא סמוך לספר אני או' ספרי' הרגוהו. לעיר שיש בה נכרים אני או' גוים הרגוהו: או לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין אלא מעיר שיש בה ב"ד דכתיב ידינו לא שפכו את הדם הזה ,וגו'. מה טעמא דרבנן דכתיב והית' העיר הקרובה אל החלל. מה טעמא דר' אליעזר דכתיב ומדדו אל הערי' אשר סביבו' החלל. ערי מקלט מה הן. אין תימר למחלוקת ניתנו מביאות עגלה ערופה. אין תימר לבית דירה ניתנו אינן מביאות עגלה ערופה: הלכה ג ומאיין היו מודדין רבי אליעזר אומר מטיבורו ממקום שהולד נוצר. רבי עקיבה אומר מחוטמו ממקום הכרת פנים. ואתייא כיי דמר רב יהודה בשם רב הכרת פניה' ענתה בם זה החוטם. א"ר חייה בר בא מאן דבעי דלא מתחכמה יהב סופלני על נחיריה והוא לא מתחכם. כהדא ביומוי דארסקינס מלכא הוון צפרא מתבעיין והוון יהבין סופליני על נחיריהון ולא מתחכמין. ובסופא איתמר עליהון לישן ביש ואתצידון כולהון מן בירא. ר' אליעזר בן יעקב אומ' ממקום שנעשה חלל מצוארו מה טעמא ר' סימון בשם ר' יהושע לתת אותה על צוארי חללי רשעים: הלכה ד א"ר לעזר לקבורה נחלקו. ר' שמואל בשם רבי יונתן מה פליגין כשהיה הראש מלמעלן והגוף מלמטן אבל אם היה הראש מלמטן והגוף מלמעלן כל עמא מודיי שמוליכין את הראש אצל הגוף. היה מונח מיכן ומיכן אנא אמר רישא אזל לחד אתר וגופא אזל לחד אתר. או הראש הזה אין לו גוף או הגוף הזה אין לו ראש. הוה שוה כל מקום שדרכו ליתן גוף אחר הוא. ואם לאו הראש הזה אין לו גוף והגוף הזה אין לו ראש:

הלכה ה אשר לא עבד בה לדעת. אשר לא משכה בעול. בין לדעת בין שלא לדעת. רבי יונה פתר מתני' אשר לא עובד בה לדעת אשר לא משכה בעול. בין לדעת בין שלא לדעת והוא שימשוך. ר' יוסי פתר מתניתא לדעת אפי' לא משך ושלא לדעת והוא שימשוך. ואתייא דר' יונה כר' ישמעאל ודר' יוסי כרבנן. דר' יונה כרבי ישמע' דר' ישמע' אמר כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד נעקר מכללו והרי הוא בחידושו. לשום כך צרך מימר אשר לא עבד בה לדעת. אשר לא משכה בעל בין לדעת בין שלא לדעת והוא שימשוך. ודר' יוסי כרבנן ורבנן אמרין הרי הוא בכללו והרי הוא בחידושו לפום כן צרך מימר לדעת אפי' לא משך. ושלא לדעת והוא שימשוך: כמה ימשוך ר' אומר כמלואו ר' יוסי בי ר' יודה אומר שלש אצבעות. ר' סימון בשם ר' יוסי בן נהוראי מלוא העול לרחבו: ר' בון בר חייה בעא קומי רבי זעירא אשר לא עבד בה כלל אשר לא משכה בעל פרט. כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. א"ל אילו הוה כתיב אשר לא עבודה ואשר לא משכה יאות. לית כתיב אלא אשר לא עבד בה אין כאן כלל ופרט אלא ריבויין על על לנזירה סוה. מה על האמור בעגלה עשה בה שאר כל העבודות כעל אף על האמור בפרה נעשה בה שאר כל העבודות כעל. מה על האמור בעגלה עבודה פוסלת בה בין לדעת בין שלא לדעת. אף על האמור בפרה עבודה פוסלת בה. בין לדע' בין שלא לדע'. מה על האמור בפרה העל פוסל בה. אף על האמור בעגלה העל פוסל בה. אי מה על האמור בפרה המומין פוסלין בה. אף על האמור בעגלה המומין פוסלין בה. ת"ל אשר אין בה מום. המומין פוסלין בפרה אין המומין פוסלין בעגלה. ואמר אשר לא עבד בה בה עבודה פוסלת אין עבודה פוסלת בפרה. הכא אשר לא עבד בה בה עבודה פוסלת אין עבודה פוסלת בפרה. אית לך מימר תמן אשר אין בה מום בה המומין פוסלין אין המומין פוסלי' במוקדשין. מחוסרי אבר מהו שיפסלו בה. אפי' בקרבנות בני נח אינם. לא כן א"ר יוסא פשט ר' לעזר לחברייא ומכל החי מכל בשר שלימין באיבריהן. תמן יש מהן למזבח. ברם הכא אין מהן למזבח. ר' חונא בשם ר' ירמיה מכיון דאת אמר כפרה כתיב בה כקדשים כמי שיש מהן למזבח. טריפה מהו שתיפסל בה. מכיון דאת אמ' יש מהן למזבח טריפה פוסלת בה. בהו פשיט' לך שהטריפה פוסלת בה. הותה תלה קלופה כשל חמור מה את עבד לה. כמחוסר' אבר או כבעלת מום. אין תעבידנה כמחוסרת אבר כשירה. אין תעבדינ' כבעלת מום פסולה. דמה מהו שיכשיר. מן מה דתני ר' חייה דמה טמא. דמה מכשיר: חד סב שאל לרבנן דקיסרין עריפתה מהו שתטהר טריפתה מטומאתה. אמרין ליה ולאו מתני' השוחט ונמצא טריפה. אמר לון מה אנן בעיין טריפה ואתון מייתו ליה שחוטה. אמרין ליה לא כן א"ר ינאי לדברי ר' מאיר אפי' טריפה חייב. ואמר לון ומן הדא דר' ינאי אתון מגיבין לי: איתן כשמעו קשה. איתן מושבך ושים בסלע קנך. אע"פ שאין איתן כשר. והכות' אע"פ שאין הגל כשר. תני ר"ש בן יוחי הורידו הורידו אע"פ שאין נחל. דהדא ר"ש בן יוחי מן אילין דהכא תמן. דאמר כל אילין דר"ש בן יוחי מן אילין דהכן אבן יחידין אינון ולא סמכין עליהון: וצריך לערוף בה שנים או רוב שנים. נישמעינה מן הדא דאמר זעירא רב יהודה בשם שמואל עד מקום שהצואר כשר לשחיטה כנגדו העורף כשר למליקה וכן הוא אמר אכן. תמן תנינן יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין. רבי הושעיה בעי ניתני החורש מקו' עריפתה של עגלה הרי תשעה. אמרין חבריא קומי ר' יוסי תיפתר לשעבר. אמר לון מה דאית לה לשעבר כל שכן לבא: מקום גיסתה ותפיסתה הרי אילו אסורין. ובמה הוא תפיסתה ארבע אמו'. ר' אומר אומר אני שתפיסתה חמשים אמה. ר' שמואל בריה דר' יוסי בי ר' בון אשר לא יעבד בו כלל ולא יזרע פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. א"ל אילו היה כתוב אשר לא יעבד בו אשר לא יזרע יאות. לית כתיב אלא אשר לא יעבד בו כי הא דמר ר' זעירא אין כאן כלל ופרט אלא ריבוין: הלכה ו רבנן דהכא פתרין קרייה בהורג. ורבנן דתמן פתרין קרייא בנהרג. רבנן דהכא פתרין קרייה בהורג שלא בא על ידינו ופטרנוהו ולא הרגנוהו ולא ראינוהו והנחנוהו ועימעמנו על דינו. ורבנן דתמן פתרין קרייא בנהרג לא בא על ידינו ופטרנוהו בלא הלוייה. ולא ראינוהו והנחנוהו בלא פרנסה: הלכה ז והזקנים רוחצין את ידיהן במים על מקום עריפתה של עגלה. ואומרי' ידינו לא שפכו את הדם הזה וגו'. והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל ורוח הקודש אומרת ונכפר להם הדם. ג' מקריות נאמרו בענין אחד מה שאמר זה לא אמר זה ומה שאמר זה לא אמר זה. כיוצא בדבר אתה אומר ותאמר הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה. עד כאן אמרה תמר. ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני. עד כאן אמר יהודה. ורוח הקודש אמר ולא יסף עוד לדעתה. ג' מקריו' נאמרו בענין אחד מה שאמר זה לא אמר זה. כיוצא בדבר אתה אומר ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה. עד כאן אמר יהושע.

מראה מקום והגהות

א לעיל פ"ז ה"ג חלה פ"ב (נ"ח, ג') ערלה פ"א (ס', ד') ובבלי קידושין ל"ז:
ב נ"ל וקטן וכה בתוספתא.
ג שקלים פ"א ה"א, פ"ט פ"ה ה"א ומו"ק פ"א ה"ב, וע"ש.
ד ע"ש הגה"ה פלוני.
ה י"ג: תחתיה.
ו סנהדרין פ"א.
ז י"ג: וקטן.
ח סנהדרין י"ט פ'.
ט אם הגי': מה מקיי' ר"ש זקניך.
י תוספתא פ"ט.
יא ה"ג ת"ל חלל מה ת"ל נופל וכו'.
יב ע' "בן יוסף" שער ה'.
יג י"ג: הם עורפין.
יד פיאה י"ט ג' וע' בבלי רש פרקין.
טו בבלי בפרקין פ"ה. וע' סוטה פ"ו.
טז בבלי יומא פ"ג (ה"ב) בס"ד פ"ד.
יז ע' בכורות י"ח.
יח ע' פ"ט ה"ה וסוכות פ"ב ה"ג.
[יט ע' יבמות פט"ו, ע"ז ג' וה"ב.
כ ע' בבלי בפרקין פ"ה.
כא ע' בבלי פסחים כ"ו.
כב ע' בבלי חולין ס"ה ותמורה י"ב וספרי.
כג ע' בבלי בפרקין פ"ה.
כד פוסלת אין ט' בעוקצין.
כה ע' בבלי ה' ולעיל בסוף פ"ט ה"ד, ופנולה פ"א (ע"ב ג')
כו ע' בבלי פסולה.
כז ע' בבלי ביצה.
כח ע' בבלי ובספרי.
כט חולין פ"ה.
ל לקמן כ"ד.
לא לעיל בפרקין ה"ב.
לב מכות פ"א ה' בבלי ב"ב.
לג ע' בבלי ל"ו.
לד תוספתא פ"ט.
לה ע' בבלי ותוספתא ה' סוטה ה'.
לו ע' בבלי בפרקין פ"ה.
לז תוספתא פ"ט.
לח ע' בבלי סוטה ב"ב.]

הנושא את האיילונית התיל ואין מצוה לישב עמה אינו חוזר. אפי' שומרת יבם לחמשה אחים. ורבות' אפי' בית אחד לחמש' אחין. תמן אין כל אחד ואחד ראוי לישב בו. ברם הכא כל אחד ואחד ראוי לייבם. מה דמי לה קידש אשה מעכשיו לאחר שנים עשר חודש ושלם הזמן במלחמה חוזר ובא לו: הלכה ז תני רבי יודה אומר אין חידש בה דבר חוזר ואם לאו אינו חוזר סדו בסיד ופתח בו חלוני' לא היה חוזר. היה גדול ועשאו קטן חוזר ואחד ועשאו שני. תני ר' אלעזר אומר אף אנשי השחין לא היו חוזרין שהן מתחדשין פעמים בשבוע אף כהן גדול הוה מתפלל עליהן ביום הכפורים שלא ייעשו בתיהן קבריהן: הלכה ח בונה בית וחנכו ולא שהא בתוכו שני' עשר חדש נטע כרם וחיללו ולא שהא בתוכו שני' עשר חדש. וכולהן למידין מן האשה מה אשה צריכה שנים עשר חדש אף כולהן צריכין יב חדש. ותני אילו שהיו אומרים יושבין בטילין בתוך העיר ואינן מספקין מים ומזון ואינן מתקנין את הדרכים שנא' ולא יעבור עליו לכל דבר. עליו אינו עובר אבל עובר הוא על אחרים: הלכה ט כתיב ויספו השוטרים. אין לשון זה ויספו אלא לשון תוספת כאינש דאמר מוסיף אני על דברי ר. תני האחרונים מן התוספת. א"ר יוסי תרין תניין אינון מאן דאמר מוסיף אני על דברי ר' אחד הראשונים ואחד האחרונים אמרן הוא אמרן רבו. מאן דאמר האחרונים מן התוספת הראשוני' אמרן הוא אמרן רבו והאחרוני' אמרן הוא ולא אמרן רבו. א"ר מנא חד תניי הוא ראשונים אמרן הוא/אמרן רבו האחרונים אמרן הוא לא אמרן רבו. מתניתי' פליגא על רבי יוסי שומע פרשה מפי כהן ואומרה לעם בכל לשון. וסופא פליגא על ר' מנא עד דבר אחד היה מוסיף. משלו. אין תימר כן אפי' על דרבי יוסי לית הוא פליגא דתני הראשוני' אמרן הוא אמרן רבו האחרוני' אמרן הוא לא אמרן רבו. ותני כולהן צריכין להבי' ראי' לדבריהן חוץ מזה שעריו עמו. ואתייא כמאן דאמר שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמות וחרב שלופה. ברם כמאן דמר ישראל מחמת עבירות שבידו עד הוא צריך להביא ראייה. לפיכך תלת לו התורה את כל אילו שיחזור בגללן שלא לפרס' את החטאים. ואתייא כיי דמר ר' לוי בשם ריש בן לקיש במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני ה'. שלא לפרס' את החטאים: הלכה י כתיב והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם. אין לי אלא בראש העם. בסוף העם מניין ת"ל פקדו ופקדו. עד כדון כר' עקיבה כר' ישמעאל. ר' ישמעאל בשם דר' מאיר צווח לסופיה ודהבלא רישיה. א"ר מאיר כתיב החכם עיניו בראשו. והכסיל בחשך הולך. א"ר אבא מרי יהחכם עד שהוא בראשו של דבר הוא יודע מה בסופו: גר גרוד יעודט. גייסא אתי מנייסתי' והוא מניים ליה. כיני מתניתה שתחילת נפילה ניסה. א"ר יוחנן משמעות בינידון. רבי יהודה היה קורא למלחמת הרשות מלחמת מצוה אבל במלחמת חובה הכל יוצא אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. אמר רב חסדא מחלוקת בינידון. רבנן אמרין מלחמת מצוה זו מלחמת דוד מלחמ' חובה זו מלחמת יהושע. ר' יהודה היה קורא מלחמת רשות כגון אנן דאזלין עליהון. מלחמת חובה כגון דאתיין אינון עלינן: כתיב והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי. מהו אין נקי. ר' סימון ורבנן ר' סימון אין נקי לכיתו שעה אתה ורבנן אמרין לית דבי בריבי:

הדרן עלך משוח מלחמה

א עגלה ערופה בלשון הקודש שנ' כי ימצא חלל באדמה וגומ'. ויצאו זקניך ושופטיך וג' מבית דין הגדול שבירושלם היו יוצאין ר' יהודה אומר חמשה שנ' זקניך שנים ושופטיך שני' ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד: ב נמצא טמון בגל או תלוי באילן או צף על פני המים לא היו עורפין שנ' באדמ' ולא טמון בגל. נפל ולא תלוי באילן. בשדה ולא צף על פני המי. נמצא סמוך לספר. לעיר שיש בה גוים או לעיר שאין בה בית דין לא היו מודדין אלא מעיר שיש בה בי"ד. נמצא מכוון בין שתי עיירות. שתיהן מביאות שתי' עגלו' דברי ר' אליעזר. וחכמי' אומר עיר אחת מביא' עגלה ערופה. ואין שתי עיירו' מביאו' שתי עגלות. ואין ירושלי' מביא' עגלה ערופה: ג ומאיין היו מודדין רבי אליעזר אומר מטיבורו. רבי עקיבה אומר מחוטמו. ר' אליעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצווארו: ד נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף דברי ר' אליעזר. ר' עקיבה אומר הגוף אצל הראש: ה נפטרו זקני ירושלם והלכו להם וזקני אותה העיר מביאין עגלת בקר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעל. ואין המום פוסל בה ומורידין אותה לנחל איתן. איתן כמשמעו קשה. אף על פי שאין איתן כשר עורפין אותה בקופיץ מאחריה ומקומה אסור מלזרוע ומלעבד. ומותר לסרוק שם פשתן ולנקו' אבנים. וזקני אותה העיר רוחצין ידיהם במים במקום עריפתה של עגלה ואומרי' ידינו לא שפכו את הדם הזה וגו'. וכי עלה על לבינו שבית דין שופכי דמים הן אלא שלא בא לידינו ופטרנוהו לא ראינוהו והנחנוהו: ו הכהנים אומרים כפר לעמך ישראל אשר פדית יי' ולא היו צריכין לומר ונכפר להם הדם אלא רוח הקודש מבשרתן אימתי שתעשו ככה הדם מתכפר לכם. נמצא ההורג עד שלא תיערף העגלה תצא ותרעה בעדר. משנערפה תיקבר במקומה שעל ספק באה מתחילתה כיפרה ספיקה והלכה לה. נערפ' העגלה ואח"כ נמצא ההורג הרי זה יהרג: ז עד אחד אומר ראיתי. את ההור' ועד אחד אומר לא ראיתי. אשה אומרת ראיתי ואשה אומרת לא ראיתי היו עורפין. עד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראינו היו עורפין. שנים אומרים ראינו ועד אומר לא ראיתי לא היו עורפין: ח משרבו הרוצחנין בטלה עגלה ערופה משבא אלעזר בן דינאי ותחינה בן פרישה היה נקרא חזרו לקרותו בן הרוצח: ט משרבו המנאפין פסקו המים המאררים ורבן יוחנן בן זכיי הפסיקן שנ' לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה וגו': י משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלם בטלו האשכולות שנ' אין אשכול לאכול בכורה אוה' נפשי: יא יוחנן כהן גדול העביר את הודיית המעשר אף הוא ביט' את המעוררין את הנוקפין ועד ימיו היה פטיש מכה בירושל' ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמיי: יב משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות שנ' בשיר לא ישתו יין: יג משמתו נביאי' הראשונים בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש בטל השמיר ונופת צופים ופסקו אנשי אמונה שנ' הושיעה יי' כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם: יד רבן שמעון בן גמליאל או' משום ר' יהושע מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ולא ירד טל לברכה וניטל טעם הפירות. ר' יוסי או' אף ניטל שומן הפירות: טו ר"ש בן אלעזר אומר הטהרה נטלה את הריח המעשרות נטלו את שומן הדגן הזנות והכשפי' כילו את הכל: יו בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס. בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו יוונית. בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא כלה באפיריון בתוך העיר ורבותינו התירו שתצא כלה באפירין בתוך העיר: יז משמת רבן יוחנן בן זכיי בטל זיו החכמה. משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד תורה ומתה טהרה ופרישות. משמת ישמעאל בן פיאבי בטל זיו הכהונה. משמת רבי בטלה ענוה ויראת חט. משמת רי"מ בטלו מושלי משלים. משמ' ר' עקביה פסקו הדרשנין. משמת בן עזאי פסקו השקדנים. משמת בן זומא פסקו התלמידים. משמת רבי יהושע פסקה טובה מן העולם. משמת רבי אלעזר בן עזריה פסק העושר מן החכמים. משמת רבן גמליאל בא גוביי ורבו צרות. משמת רבי חנינ' בן דוסא ויוסי בן קיטונתא פסקה החסידו' ולמה נקרא שמו יוסי בן קיטונתא שהיה תמצותן של חסידים. רבי פינחס בן יאיר אומר משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורין וחפו ראשם ונדלדלו אנשי מעשה וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון ואין דורש ואין מבקש ואין שואל. על מי לנו להשען על אבינו שבשמים. ר"א הגדול אומר מיום שחרב בית המקדש שרו חכימיא למהוי כספריא וספריא כחזנא וחזנא כעמא ועמא דארעא אזלה ודלדלה ואין שואל ואין מבקש. על מי יש להשען על אבינו שבשמים. בעקבות משיחא חוצפא יסגא ויוקר יאמיר הגפן תתן פרייה והיין ביוקר והמלכות תהפך למינות ואין תוכחת בית ועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן ישום ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמת סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו והאמ' תהא נעדרת נערים פני זקנים ילבינו זקנים יעמדו מפני קטנים בן מנוול אב בת קמה באמ' כלה בחמות' איבי איש אנשי ביתו פני הדור כפני הכלב הבן אינו מתבייש מאביו. ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים:

פרק תשיעי

הלכה א. עגלה ערופ' כו'. לא מסתבר' ולא וענו ואמרו. בא להתחיל מתחילת הפרשה. כי ימצא לא כשע' שהן מצויין. כי ימצא לא שתהא תחר ומצותה עליו כי ימצא אין מציאה בכל מקום אלא בערים. ולא נודע מי הכהו הא נודע מי הכהו אפילו עבד אפילו שפחה לא היו עורפין וכא את אמר אבן. כאן להורג. כאן לנהרג. ודא האת אמר אפי' עבד אפי' שפחה לא היו עורפין. באותן שאמרו אם רואין אנו אותו מכירין אנו אותו. אבל באותן שאמרו אם רואין אנו אותו אין אנו מכירין אותו היו עורפן דכתיב ועינינו לא ראו. והרי ראו בכל מקום כ"ד את ההורג. אית תניי תני יעמדו שנים ויעידו לפניהם. אית תניי תני יעמדו כולן ויעידו במקום אחר. ר' יהודה בן פזי בשם ר' זעירא כשם שהם חלוקין כאן כך הן חלוקי' בעדות החדש: ר' יודה בר פזי בשם רבי זעירא חלל ולא מפרכס. ראוהו

פירוש

הלכה ז: והמוהה אפי' בית אחד לחמשה אחין. פי' לשון תמיהה הוא: תמן כו'. תירוצא הוא: הלכה ח: עליו אינו עובר אבל עובר על אחרים. פי' על פי שבשנה זו שהיא חדשה לו אינו עובר לכל דבר אפי' לתקן דרכים ולספקים וזמון אבל האחרים מעורכי מלחמה על פי כהן כגון כו' ולא תכנו מן אדם חשה ולא לקחה מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים: הלכה ט: ויספו כו'. עיין בפירש"י בחומש פרשת שופטים בד"ה ויספו ותוכל להבין נקלת זאת ההלכה: לפיכך תלה. פי' רש"י לפי שהירא הוא ירא מעבירות שבידו תלה התורה בבנין ונטיעה וארוסין לחזור בגללן כדי שיתלה בכך החוזר' ולא יתבייש לו' מעבירו' שבידו הוא ירא וחוזר שלא לפרס' את החטאי'. איתא כמו לעיל ביבמות פ' הערל וגם פירשתיו: הלכה י ת"ל פקדו ופקדו. פיר' דהוה יכול לכתו' פקדו וכת' ופקדו לרבו' אפי' בסוף העם וכן פירש"י בחומש פרש' שופטים שמעמידין זקופי' מלפניה' ומאחריה' וכשילין של ברזל בידיה' וכל מי שרוצה לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו כו' ע"ש: ר"מ צווח לסופא והבלי רישא. פי' דעה שהיה בסוף החלל היה הוא קורא דמא החלל מאחר דצריך לידע כראשו של דבר מה יהא בסופו: כמו שכתב' והולך: הכסיל רתה. פי' בתמיה וכי הכסיל יש לו עיניים ברגליו והיינו ובסיל בחשך הולך שע"י שעיניו ברגליו אינו רוא' והולך בחשך: יודע מה בסופו. שרוא' את הנולד ומירא והכסיל בחשך שלא יבין במקריים המתחדשים לו ונכשל במחשבים: גייסא אתי. והכי פירושו גד גדוד הבא עליו הוא עדנו. פ"ב גד יגודנו גדוד תמיד שיבאו עליו גדוד בארצו והוא יגד אותו על עקבו שלבסוף יגבר עליהם ויביא גדודיו בארצם כך פי' הראב"ע: לית רבן בן רבן. אין גדול בן גדול דאפי' גדול הדור יוצא למלחמה: אין נקי. פי' למלחמת מצוה: ר' יודא בן פזי בשם ר' זעירא. קלת המוניא דהכא מטורס לעיל בראש הנכ' פ"ג דף כ"ח ע"ד ולקמן בסנהדרין פ"ק דף י"ח ע"ב ולזה אין להאריך כאן בזה:

מראה מקום והגהות

א יומא' פ"ה (פ"ב ג').
נע' ספרי שופטי' פי' קל"ג.
ג ע' תוספתא פ"ז.
ו יבמות פ' ג', וש"נ.
ז דלמא לגוותא רמיין הן לעיל פ"ז ה"ה וש"נ.
ע' תמיד ל"ב.
י בראשית רבה פ"ל"ח.
פ תוספת' ספ"ז וע' בבלי מ"ד וספרי שופטים פי' קל"פ וקל"ח.
פ ר"נ: שבה, וע' בבלי בסנהדרין י'.
י ע' סנהדרין פ"א ס"ג.
יא נסחתי' בבבלי הני': לא היו עורפין.
יב ע' בבלי נתנו' כ"ו וספרי שופטים פי' ר"ה.
יג ע' ספרי האזינו.
יד ע' סוף מעשר שני.
טו ע' בבלי מגיל' כ"ח.
טז ע' ססמים ל"ד ופרה פ"ג.
יז ע' בבלי סנהדרין ל"ח.
יח ע' קידושין פ"ג ה"ה (ס"ב ג') ונדרים פ"ח ה"ג (ס', ד').
יט נתוספתא פט"ו כתוב: בטל' עטרת חכמים (עשרם) וע' בבלי ברכות כ"ז כ"ז
[illegible]

וביומי עלי נשבה. קרייא מסייע להן לרבנין אוי לנו מי יצילנו מיד
האלהים האדירים האלה מילא דלא חמין מן יומיהן. קרייא מסייע
לר' יודה בן לקיש ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלהים.
והלא ארון בקרית יערים היה. מאי עבדין לה רבנין (היה נכנס)
הגישה אלי הציץ. וקרא מסייע לרבי יודה בן לקיש הארון וישראל
ויהודה יושבים בסוכות. והלא ארון בציון הוה. מה עבדין לה רבנין
סבר שהיה בקורי שאריין לא נבנה בית הבחירה: משנגנז הארון
נגנז עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן ופרחיו
ושקדיו וארגז שהשיבו פלשתים אשם לאלהי ישראל. ומי גנזו
יאשיהו. וכיון שראה שכתוב יולך יי' אותך ואת מלכך. הה"ד
ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים ליי' תנו את ארון
הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם
משא בכתף. אמר אם גולה הוא עמכם לבבל אין אתם מחזירין אותו
למקומו אלא עתה עבדו את יי' אלהיכם ואת עמו ישראל: פיטום שמן
המשחה ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וגומ'
וקדה חמש מאות בשקל הקודש שהן אלף וחמש מאות מנים.
ושמן זית הין. שהן שנים עשר לוג שבו היה שולק את העיקרין
דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר שולקן היה במים ונותן שמן
על גביהן וכיון שהיה קולט את הריח היה מעבירו כדרך שהפטמין
עושין. הה"ד ועשית אותו שמן משחת קודש. יהיה זה לי לדורותיכם:
תני ר' יהודה בי ר' אלעאי אומר שמן משחה שעשה משה במדבר
מעשה נסים נעשה בו מתחילה ועד סוף שמתחילה לא היה בו אלא
שנים עשר לוג שנאמר ושמן זית הין. אם לסוך בו את העצים לא
היה מספיק על אחת כמה וכמה שהאור בולע והעצים בולעין.
והיורה בולעת. וממנו נמשחו המשכן וכל כליו השולחן וכל כליו.
המנורה וכל כליה. ממנו נמשח אהרן ובניו כל שבעת ימי המילואים.
ממנו נמשחו כהנים גדולים ומלכים: מלך בתחילה טעון
משיחה מלך בן מלך אינו טעון משיחה שנאמר קום משחהו
כי זה הוא. זה טעון משיחה אין בנו טעון משיחה. אבל כהן גדול
בן כהן גדול אפילו עד עשרה דורות טעונין משיחה. וכולו קיים לעתיד
לבוא שנאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם: אין מושחין
את המלכים אלא על גבי המעיין שנאמר והרכבתם את שלמה בני
על הפרדה אשר לי והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם
צדוק הכהן ונתן הנביא וגו'. אין מושחין מלכים אלא מפני המחלוקת
מפני מה נמשח שלמה מפני מחלוקתו של אדוניה. יואש
מפני עתליה. יורם מפני יהוא. לא כן כתיב קום משחהו כי זה
הוא. זה טעון משיחה ואין מלכי ישראל טעונין משיחה. יהואחז
מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים. ולא יאשיהו
גנזו. הדא אמרה באפרסמון משחו: אין מושחין את המלכים אלא
מן הקרן. שאול ויהוא נמשחו מן הפך שהיתה מלכותן מלכות
עוברת. דוד ושלמה נמשחו מן הקרן שהיתה מלכותן מלכות
קיימת: אין מושחין מלכים כהנים. אמר רבי יודן ענתודריה
על שם לא יסור שבט מיהודה. אמר רבי חייה בר אדא על שם
למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל. מה כתיב
בתריה לא יהיה לכהנים הלוים. אידי הוא יוחנן הוא יהואחז. והא
כתיב והבכור יוחנן בכור למלכות. א"ר יוחנן הוא שלום הוא צדקיהו.
והא כתיב השלישי צדקיהו והרביעי שלום. שלישי לתולדות ורביעי
למלכות. צדקיה שצידק עליו את הדין. שלום שבימיו שלמה
מלכות בית דוד. לא שלום הוה שמיה ולא צדקיהו הוה שמיה
אלא מתניה הה"ד וימלך מלך בבל את מתניה דודו תחתיו ויסב
את שמו צדקיהו: א"ר יוחנן באמה של ששה טפחים היה הארון
עשוי. מאן תנא אמה של ששה טפחים רבי מאיר היא דתנן
רבי מאיר אומר כל האמות היו בבינוניות. על דעתיה דר"מ
דאמר באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי ארכו של ארון
חמשה עשר דכתיב אמתים וחצי ארכו אמה אשתא ואמה אשתא.
ופלגות אמתא תלתא. וארבע לוחות הוו בו שנים שבורים
ושנים שלמים. דכתיב אשר שברת ושמתם בארון. והלוחות הוו
כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה. תן רחבן
של לוחות לארכו של ארון נשתיירו שם שלשה טפחים. תנם
לאיספוות ורחבו של ארון תשעה טפחים דכתיב אמה וחצי
רחבו. אמתא אישתא. ופלגות אמתא תלתא. וארבעה לוחות
הוו בו שנים שבורים ושנים שלימין דכתיב אשר שברת ושמתם
בארון. והלוחות היה כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים. ותן ארכן
של לוחות לרחבו של ארון. נשתייר שם שלשה טפחים חצי טפח
מיכן וחצי טפח מיכן לשילוט. ומקום שמניחין בו ספר תורה
טפחיים. ריש לקיש אמר באמה של חמשה טפחים היה הארון עשוי.
מאן תנא אמה של חמשה טפחים רבי יהודה. דתנינן תמן ר'
יודה אומר אמת הבניין ששה טפחים ושל כלים חמשה. תן
ארון כלי הוא. על דעתיה דרבי יודה דאמר של חמשה טפחים היה
הארון עשוי ארכו של ארון שנים עשר טפחים ומחצה. דכתיב אמתים
וחצי ארכו אמתא חמשה ואמתא חמשה ופלגות אמתא תרין
ופלג וארבע לוחות הוו בו שנים שלימין ושנים שבורין [illegible]
אשר שברת ושמת בארון והלוחות הוו כל אחד ואחד [illegible]
ששה טפחים ורחבן שלשה. תן רחבן של לוחות לארכו של
ארון [illegible] שם חצי טפח אצבע לכותלים מיכן ואצבע לכותלים
מיכן. [illegible] של ארון שבעה טפחים ומחצה דכתיב ואמה

וחצי רחבו. אמתא חמשה טפחים ופלגות אמתא תרין ופלג
וארבע לוחות הוו בו שנים שלימין ושנים שבורין דכתיב
אשר שברת ושמתם בארון. והלוחות הוו כל אחד ואחד ארכן
ששה טפחים ורחבן שלשה. תן ארכן של לוחות לרחבו של
ארון נשתייר שם טפח ומחצה אצבע לכותלים מיכן ואצבע לכותלים
מיכן. וחצי טפח מיכן וחצי טפח מכאן לשילוט: כתי' ועשה
בצלאל את הארון ר' חנינה אמר שלש תיבות עשאן שתים של זהב
ואחת של עץ ונתן של זהב בשל עץ ושל עץ בשל זהב וציפהו הה"ד
וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ. מה ת"ל תצפנו להביא
שפתו העליונה. ריש לקיש אמר תיבה אחת עשאו. וציפהו
הה"ד וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ מה ת"ל תצפנו.
א"ר פנחס לדבי' בין גבר לנסר: כיצד היו הלוחות כתובים ר' חנניה
בן גמליאל אומר חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה. ורבנין
אמרין עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה. דכתיב ויגד לכם את
בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים. עשרה על לוח זה
ועשרה על לוח זה. ר"ש בן יוחי אומר עשרים על לוח זה ועשרים
על לוח זה דכתיב ויגד לכם בריתו אשר צוה אתכם לעשו'
עשרת הדברים עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה. ר'
סימאי אומר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה מזה
ומזה הם כתובים. טטרגונו. חנניה בן אחי ר' יהושע אומר בין
כל דיבור ודיבור דיקדוקיה ואותותיה שמלאי' בתרשיש. כימא רבא.
ר' שמעון ב"ל כד הוה מטי להדין קרייא הוה אמר יפה לימדני
חנניה בן אחי ר' יהושע. מה הים הזה בין גל גדול לגל
גדול גלים קטנים כך בין כל דבר ודבר דיקדוקיה ואותותיה
של תורה: א"ר תנחומה איתקשית קומי רבי פינחס אתיא כרבי
יודה ולא אתייא כר' מאיר. מה טעמא דר' יודה לקוח את ספר
התור' הזה. על דעתי' דרבי יודה דו אמר איכן ספר תור' הזה נתון
כמין גלוסקום עשו לו מבחוץ והיה ספר תורה נתון בתוכה. מה
טעמא דר' מאיר ונתת את הכפורת על הארון מלמעל' על דעתי' דר'
מאיר דו אמר אין מוקדם ומאוחר בתור'. ואל הארון תתן את
העדו' אשר אתן אליך. ואחר כך ונתת את הכפורת על
הארון מלמעל'. רבי פינחס בשם ריש ב"ל תורה שנתן הקב"ה
עורה אש לבנה. חרותה אש שחורה. היא אש ומובללת באש
חצובה מאש. נתונה מאש מימינו אש דת למו: <u>הלכה ד אשר בנה</u>
בית. אין לי אלא אשר בנה. לקח ירש ניתן לו במתנה מניין.
ת"ל האיש מי האיש. מניין הבונה בית התבן בית הבקר בית
העצים בית האוצרו' מניין ת"ל אשר בנה מכל מקום. יכול הבונ'
בית שער ואכסדרה ומרפסת יהא חוזר ת"ל בית. מה בית מיוחד
שהוא בית דירה יצאו אלו שאינן בית דירה יצא בית שאין בו ד'
אמות על ד' אמות. דתני בית שאין בו ד' אמות על ד' אמו'
פטור מן המעק' ומן המזוז' ומן העירו' ואינו טובל למעשרו. ואין נותנין
לו ארבע אמו' לפני פתחו. ואין עושין אותו חיבור לעיר. והנודר מן
הבית מותר לישב בו. ואינו צמית ביובל ואינו מיטמא בנגעי'.
ואין הבעלי' חוזרין לו במלחמה. מה ת"ל אשר בנה פרט לשנפל
ביתו ובנאו. א"ר יוסי זאת אומרת המחזיר גרושתו לא היה חוזר.
יכול הבונ' בית בחוצ' לארץ יהא חוזר ת"ל ולא חנכו. את
שמצוה לחנכו יצא זה שאינו מצוה לחנכו. הקדים לו שכרו כמי
שחנכו. נתן לו שכרו לאחר שנים עשר חדש כמי שלא חנכו.
נעלו אם היה בתוכו חפצים את עודכו ליבטל עליה כמי שחנכו
ואם לאו כמי שלא חנכו: <u>הלכה ה אשר נטע</u>. אין לי אלא אשר
נטע. לקח ירש ניתן לו במתנ' מניין. ת"ל האיש. מי האיש. מניין
הנוטע חמש' אילני מאכל אפילו מחמשה המינין. ת"ל אשר נטע
מכל מקום. יכול הנוטע ארבעה אילני מאכל או חמש' אילני
סרק יהא חוזר ת"ל כרם. מה כרם מיוח' שהוא של חמש
גפנים. יצא זה שאינו של חמש גפנים: שהיין מניתו שהיין קוסם
מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומזמנין עליו ומקדשין בו
את הגלי ומנחמין בו את האבל ונמכר בחנות לשם יין והמוכר
לחבירו יין סתם לא מכר לו יין קוסס. ואסור בהודייה ובהותר
נדרים. ת"ל ביאת המקדש לית לך אלא שהוא אסור על גבי
המזבח. והוה בן סורר ומורה צריכה: יכול הנוטע כרם בחו"ל
יהא חוזר ת"ל ולא חללו. את שמצוה לחללו יצא זה שאין מצוה
לחללו. תני ר' אליעזר בן יעקב אומר אין משמע אלא כרם
ודכוותה אין משמע אלא נטע. תני ולא חללו פרט למבריך
ולמרכיב. א"ר יוחנן דר' אליעזר בן יעקב הוא. אמר רב חסדא
דברי הכל הוא. כשהרכיב פירות עבירה. מה אנן קיימין אם
בשהרכיב אילן מאכל על גבי אילן מאכל מין בשאינו מינו פירו'
עבירה הן. ואם בשהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק מין
במינו נוטע כבתחילה הן. אלא כן אנן קיימין בשהרכיב תאינה
שחורה על גבי תאינה לבנה. אימתי הוא מחללו ברביעית ובחמישית.
מסתברא בחמישית אבל ברביעית דמים הוא חייב לו.
ורבנן דקיסרין אמרין לא מסתברא אלא ברביעית דכתיב
ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים ליי': <u>הלכה</u>
<u>ו</u> אשר ארש אשה אין לי אלא בתולה שנשא ריבה.
מניין בוגרה שנשא אלמנה. אלמנה שנשא ריבה
מניין תלמוד לומר אשה מכל מקום. מה ת"ל הרשה
פרט למחזיר את גרושתו. אמר רבי יוסי זאת אומרת

פירוש

סכך. פי' בתוספתא לא
שיהיה פסוק נפלתפה
אלא כלומר שיהי' בקירוי
של חול שאינו ב"ה וע"ש
מה שהקשו בתוספות על
זה ח"ל ב"ש במסכת
שקלי' סכך שהיו בקירוי
כלי' דסוכות דקאמר
לאו היינו סוכות ממש
אלא ל' סכך ויהיה הסכך
מענין אהל שעדיין לא
נבנה ב"ה אע"פ שהיה
הארון כלומר לא היה
מסוכך בתקרה ממש אלא
באהל כדר המשכן וקירוי
ענין סכך נעלמא שאינו
גמור כדתנן בפ"ק
דמועד קטן ומקרין
את הפירל' במועד ופי'
כולו מקרין זה יוסף
אמר באהלא והכנא ס"כ
פירש קרוי ארון כמו ג'
קירויים דב"ר פ"ע ופי'
סכך שהג' בקירוי האהל
שהיה על הארון: כיון
שראה שכתוב יולך ה'
אותך ואת מלכך כו'.
פרש"י והלא שאם יגלה
לבבל ע"כ והקפ' ב"ם
דודאי מה שראה בתוב
דקאמר היינו בספר שמצא
חלקיהו בבית ה' וקרא
בו שפן לפני המלך
וכששמע קרע את בגדיו
כדכתי' בספ' דברי הימי'
ושכיין דאו מיד שלח
לדרוש את ה' לאמ' שלד'
כנביא' והגמפתו שיבא
בשלום אל קברתיו ואחרי
כן היה זה שאמר ללוים
המבינים תנו את ארון
הקדש וגו' כמבואר שם
אך אמר שיהיה זה
עפסד גלותו לבבל אמר
שהגביה שלא ירחה ברע
אשר יבלא את עמו ואמר
דשמא יגלה לבבל דקאי
אארון קאי שדאג שע"י
שיגלה המלך שיבא מסריו
יגלה גם הארון עמה
כיון שרא' שכתוב וכו'.
וא"ת וכי מקודם שמצא
הספר הזה לא קרא מקר'
זה כבר תירצו המפרשים
שמל' שלקיהו הספר
נגלל על מקרא זה ולכן
הבין כי זו בשורה רעה:
אם גולה הוא עמכם אין
את'מחזירין אותו למקומו.
פי' ב"פ כי המלך שהרגו'
אותם למעלה קנגל
לירושלים לא יתן להם
הארון שיעבודהו מפני
חשיבותו או מפני שירצו
להחזיר משחדם כן יקר'
כאנשי בית שמש ותחא
שלא יהיו ראויים בתמני
הזמן ההוא לגעת בו
ובל הסוגיא הזאת עיין
פירו' דברי' לעיל בשקלי'
פ"ו גומרו' כי לשם הבלו
שאפריון הללו אות נשאת
אלגדת תני ר' יודא בן
לקיש עד שיפתו לא דם
לשה.

מראה מקום והגהות

א ר"נ: של' בקירוי.
ב ע' בבלי יומא
נ"ב ושמחיס נ"ד
ומכילתא בשלח.
ג ע' הדר"נ
ספ"ט והוריות
י"ב.
ד ע' כריתות ה'.
ה ע' וי"ר פ"י
והוריות פ"ג ה"ב
ובבלי שם י"א:
ו ע' תוספתא
פ"ד דסנהדרין
ומנחות פ"ט.
ז בשקלים שם
הגי': והוא מפני
יורם וע' ספרא
צו פרשה א'.
ח (ע' פרקי
דר"א פמ"ח).
ט שם, והוריות
פ"ג ה"ב. ת
אנטגרדוס פיר
קנוכה.
י שקלים שם.
יא ע' כלים פי"ז
פ"י.
יב ע' בבלי ב"ב
י"ד.
יג ע' תענית פ"ד
ה"ח וש"ר פכ"ח
ופ"ז ובמ"ר פ"ד
ותוס' מנחו' ל"ט
וע"ע בזה גירס'
פני משה ומראה
הפנים.
יד י"נ: לורכן.
טו ע' מדרש ש"ה
ה'. ובבלי יומא
ע"ב
טז ע' ש"ר פמ"ח
חזית ה' ומכילת'
יתרו פ"ה וכדג"ד
. ח"נ תקמ"ט.
יז ע"ש ונפ"ר
פ"ג.
יח במדבר רבה
פ"ט, רות רבה
פ' והנה נתנו,
בבלי פסחים ו'
ר"ה פ"א ה"א,
מגילה פ"א ה"י,
וש"נ.
יט ע' מדרש ש"ה
ה'. תנחומא
בראשית.
כ בבלי בפרקין
פ"ג וספרי
שופטים קנ"ד.
כא בבלי סו"ב ג'.
כב ע' תוספתא
פ"ו.
כג ספרי פי'
קנ"ה.
כד ע' בבלי ב"ב
נ"ו.
כה ע' כריתות
פ"ב
כו ע' בבלי
סנהדרין ע'.
כז ע' כלאים פ"א
ובבלי נפוקין
פ"ג.
כח ע"מ"ש פ"ה
כט ספרי פ'
רע"ט.

תני רבי אליעזר בן יעקב אומר יותר משלש מאות מיל היו המים גרושין ועולין כיפין על גבי כיפין עד שראו אותן כל אומות העול' הדא הוא דכתיב ויהי כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן וכל הכנעני אשר על הים את אשר הוביש יי' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם וגו'. א"ר שמעון כיון שעברו כל ישראל את הירדן קיבלו עליהן את הנסתרות. אמר להן יהושע אם אין אתם מקבלין עליכם את הנסתרות המים באין ושוטפין אתכם. א"ר סימון בר זבדא ויאות שהוא כן תדע לך שהרי עכן חטא ורובה של סנהדרין נפלה בעי. א"ר לוי ביבנה הותרה הרצועה יצתה בת קול ואמרה אין לכם עסק בנסתרות: הלכה ו אמר רב חסדא צער גדול היה להן. בכל אתר את אמר הולכין אצל התורה. והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן. אלא על ידי שהן בני אדם גדולים התורה מתעלה בהן. והא תמן מייבלין אוריה' גבי ריש גלותא. א"ר יוסי בי רבי בון על ידי שזרעו של דוד משוקע שם אינון עבדין לו כמנהג אבהתהון. תמן תנינן מדלגין בנביא ואין מדלגין בתור'. מדלגין בנביא ואין מדלגין מנביא לנביא. ובנביא של שנים עשר מותר. ואין מדלגין בתורה. ר' ירמיה בשם ריש בן לקיש לפי שאין גוללין ספר תורה ברבים. רבי יוסי בעי הגע עצמך שהיתה פרשה קטנה. אלא כדי שישמעו ישראל על סדר. והא תנינן וקורא אחרי מות ואך בעשור. שנייא היא שהוא סדרו של יום. תדע לך דהיא רבי שבכ"ל בכל מקום אינו קורא על פה וכא קורא על פה. רבי יוסי מפקד לבר עולא חזנא דכנישתא דבבלאי כדי יהודה אורייא תוניל' לה לחורי פרוכת'. כד אינון תרתין תו מיכל חדא ומייתי חדא: ומברך עליה שמונה ברכות על התורה. הבוחר בתור'. על העבוד' שאותך לבדך ביראה נעבוד. על ההודיה הטוב לך להודות. על מחיל' העון מוחל עונות עמו ישראל ברחמים. על המקדש הבוחר במקדש. ואמר רבי אידי השוכן בציון. ועל ישראל הבוחר בישראל. ועל הכהנים הבוחר בכהנים. ועל שאר תפילה תחינה ובקשה שעמך ישראל צריכין להוושע לפניך בא"י שומע תפילה: הלכה ז ילא בן תני רבי חייה לא היתה ישיב' בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. ואמר רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה. היפתר שסמך לו בכותל וישב לו. והא כתיב ויבא המלך דוד וישב לפני יי' א"ר אייבו בר נגרי ישב עצמו בתפילה: תמן תנינן יצא' בת הראשונה וישבה לה בהר הבית. השנייה בחיל. והשלישית במקומה. רבי נחמן בשם רבי מנא מה תנינן ישבה לה במקומה. עמד' לה במקומה. תני רבי חנינה בן גמליאל אומר הרבה חללים נפלו באותו היום שהחניפו לו: הלכה ח אמר רבי אבהו ולמה קורין עשר תעשר. כי תכלה לעשר. על ידי שיצאו ישראל משביעי' לשמינית שלא לשכח את המעשרות. רבי חגיי בעא קומי רבי יוסי ואינו צריך להבדיל. אמר ליה כבר הבדיל מראש השנה:

הדרן עלך אילו נאמרין

א. משוח מלחמה בשעה שהוא מדבר אל העם בלשון הקודש היה מדבר שנאמר והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן זה משוח מלחמה. ודבר אל העם בלשון הקוד'. ואמר אליהם שמע ישראל אתם קריבים היום למלחמה על אויביכם. על אויביכם ולא אחיכם. לא יהוד' על שמעון ולא שמעון על בנימן שאם תפלו בידם ירחמו עליכם: ב כמה שנאמר להלן ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערומיה' הלבישו מן השלל. על אויביכם אתם הולכין שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם: ג אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. אל ירך לבבכם מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות. אל תיראו מפני הגפת התריסין ושפעת הקלגסים. אל תחפזו מפני קול קרנות ואל תערצו מפני קול צווחה כי יי' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכ'. הם באין בנצחונו של בשר ודם ואתם באין בנצחונו של מקום. פלשתים באו בנצחונו של גולית ומה היה בסופו סופו שנפל בחרב ונפלו עמו אבל אתם אין אתם כן אלא כי יי' אלהיכ' ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם זו מחנה הארון: ד ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנ' בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו וגומר אחד הבונה בית חדש ואחד הבונה בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרו' אחד הבונה ואחד הלוקח ואחד היורש ואחד שניתן לו במתנה: ה ומי האיש אשר נטע כרם ולא חיללו וגו'. אחד הנוטע את הכרם. ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל אפי' מחמשת המינין. אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב ואחד הלוקח ואחד היורש ואחד שניתן לו במתנה: ו ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה וגומר. אחד המארש בתולה ואחד המארש את האלמנה אפילו שומרת יבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה תוזר ובא לו. כל אילו שומעין דברי כהן מערכי המלחמ' וחוזרין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים: ז ואלו שאין חוזרין הבונה בית שער אכסדרה ומרפסת והנוטע ארבעה אילני מאכל או חמשה אילני סרק והמחזיר את גרושתו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצ' לכהן הדיוט ממזרת ונתינ' לישראל בת ישראל לממזר ולנתין לא היה חוזר. ר' יהודה אומר אף הבונ' בית על מכונו לא היה חוזר. רבי לעזר אומר אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: ח ואילו שאינן זזין ממקומן בנה בית וחינכו נטע כרם וחיללו והנושא את ארוסתו והכונס את יבמתו שנאמ' נקי יהיה לביתו. נקי לביתו זה ביתו. יהיה זה כרמו. ושמח את אשתו זו אשתו. אשר לקח להביא את יבמתו. ואינם מספקין מים ומזון ואינן מתקנין את הדרכים: ט ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו. ר' עקיבה אומר הירא ורך הלבב כשמשמע שאינו יכול לעמוד בקישרי המלחמה ולראות חרב שלופ'. ר' יוסי הגלילי אומר הירא ורך הלבב זה שהוא מתירא מן העבירות שבידו לפיכך תלת לו התורה את כל אילו שיחזור בגללן. ר' יוסי אומר אלמנה לכהן גדול גרוש' וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין זהו הירא ורך הלבב: י והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם. בעקיבו של עם מעמידין זקופים מלפניהן ואחרים מאחריהן וכשילים של ברזל בידיהן וכל המבקש לחזור הרשות בידיהן לקפח את שוקיו שתחלת נפילה ניסה שנאמר נס ישראל מפני פלשתי' וגם מגיפה גדולה היתה בעם. ולהלן הוא אומר וינסו אנשי ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים בהר הגלבוע. בד"א במלחמת הרשות. אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. א"ר יהוד' בד"א במלחמת מצוה אבל במלחמת חובה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה:

פרק שמיני

הלכה א. משוח מלחמה כו'. משוח מלחמה למה. כגון דכתיב ודיבר. הרי קרית שמע הרי כתיב בה ודברת בם והוא נאמרת בכל לשון. אלא כגון דכתיב בה אמירה. הרי פרשת וידוי מעשר הרי כתיב בה אמירה והיא נאמר' בכל לשון. אמר רבי חגיי נאמר כאן גישה. ונאמר להלן ונגשו הכהנים בני לוי מה נגיש' שנא' להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש. עד כדון כרבי עקיב' דו אמר לשונו' ריבויין הן כר' ישמעאל דו אמר לשונות כפולין הן. אמר רבי חייה בר אבא נאמר כאן גישה ונאמר להלן ונגש משה אל הערפל. מה גישה שנאמר להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש. לא מסתברא דלא. ופקדו שרי צבאות בראש העם. ואחר כך ונגש הכהן ודבר אל העם. מאן די מתקון לון הוא משמע לון. אין מקרא אמור על סדר. בספר את אמר שוטר שומע מפי כהן פרשה ואומרה בכל לשון. אבל בערכי המלחמה מספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. ר' חגיי בעי כמה דתימר בספר שוטר שומע פרשה מפי כהן ואומרה לעם בכל לשון. ואמור אף בערכי המלחמה כן. התיב ר' חייה בר אדא לא מסתברא דלא והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ואחר כך ונגש הכהן ודבר אל העם. א"ל מכיון דאת אמר אין מקר' אמור על הסדר לית שמע מינה כלום: הלכה ב כמה שנ' להלן כו'. אמר ר' יוחנן כל שאינו כגון אילו שהיתה ספיקה למתות אל ימחה. רבי אחא בשם ר' יוחנן כשם שמצוה לומר על דבר שהוא נעשה. כך מצוה שלא לומר על דבר שאינו נעשה. אמר רבי לעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור. ר' בא בר יעקב בשם ר' יוחנן אם באה הלכה תחת ידיך ואין את יודע אם לשרוף אם לתלוי לעולם הוי רץ אחר השריפה יותר מן התלייה שאין לך חביב בתורה יותר מפרים הנשרפין ושעירים הנשרפין והן בשריפה. ר' יוסי בעי למידין דבר שאין מצותו לכאן מדבר שמצותו לכאן: הלכה ג אל ירך לבבכם כו'. כתיב מטנה גנח עביז עברו. כנגד טומיו' שלהן. עברו כנגד הביתי' שלהן. בדד כנגד בליצטורא שלהן. ונחלי כנגד טרמנטן שלהן. אש כנגד הגפט שלהן. וירעם משמים כנגד האפירים שלהן. ועליון יתן קולו כנגד קול הקרנות שלהן. וישלח חציו כנגד החיצים שלהן. ויפיצם מלמד שהיו מפזרין אותן. אמר רבי בא בר כהנא מלמד שהיו עשויין תיבות תיבות והיו החיצים מפזרין אותן והברקים מכניסין אותן. ברקי' כנגד התרבו' שלהן. ויהמם המסם ועירבבם והפיל סינגם שלהן. ר' אומר אין לשון הזה ויהמם אלא לשון מגיפה כמה דאת אמר והמם מהומה גדולה עד השמדם. להושיע אתכם זה מחנה הארון. ויש אומרים זה השם שהיה נתון בארון. דתני ר' יודה בן לקיש אומר שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר. אחד שהיתה התורה נתונה בו ואחד שהיו שיברי הלוחות מונחין בתוכו. זה שהיתה התורה נתונה בתוכו היה נתון באהל מועד. הדא הוא דכתיב וארון ברית יי' ומשה לא משו מקרב המחנה. וזה שהיו שברי הלוחות נתונין בתוכו היה נכנס ויוצא עמהן. ורבנן אמרי אחד היה ופעם אחת יצא

פירוש

כיון שעברו קבלו עליהן את הנסתרות. פירש שקבלו עליה' ערבות כמו שאחז"ל כל ישראל ערבי' זה בזה ותדע שהרי עכן מעל בחרם ועל כל העדה היה הקצף וזהו לדברי ר' יהודה דדריש שמשעברו את הירדן נענשו אפילו על הנסתרות ודריש ליה מדכתיב הנסתרות לה' אלקינו וגו' ונקוד על לנו ולבנינו. אבל רבי נחמיה פליג וס"ל דלא ענש על הנסתרות לעול' ומה שנענשו על עכן משום דהוו ידעי ביה אשתו ובניו כדאית' בפ' נגמר הדין וס"ל לר"י דאע"ג דרשין מילתא בדברי ר"ע הא כרת הברית אלא בירדן שקבלוהו ישראל. ואית היכא דפירוש וי"ל דהיינו באומרו והכהנים נושאי הארון עומדים בתוך הירדן עד תום כל הדבר אשר צוה ה' את יהושע לדבר אל העם ככל אשר צוה משה את יהושע כי פ"ש המפרשים דהיינו העברת האבנים אל המלון כדכתיב והיה ביום אשר תעברו את הירדן לא גרמ' שכבר הכין יהושע י"ב אבנים לענין זה ולא היה לו לדבר עכשיו רק להם ולא אל העם אלא דהיינו קבלת הנסתרו' שלוה משה את יהושע ובבבלי אמרו דאמ' להם אם עוברים ע"מ שתורישו את כל יושבי הארץ: מייבלין. פירש מביאין: חזן. שמש בר הקורא עומד: אורייא. עיין בפ' הקורא עומד דף ע"ה ע"ב ושם פירשתי: סוסים. פירש חיילות גדולות ובמכילת' פרש' בשלח גרס טורסיום שלהן: הביתי'. דהיינו במחלקו' החיילות הגדולות כתות כתות: בליסטרא. כמו אבני בלסטראות והכי אית' במכילת': טרמנטן. הוא כלי שמכילין בו החומה: סינגם. פירש מכסתם ועלחם: דודני. שקלים דף ס"ט ע"ב גע"ש כל הענין כל עמוד ב' ותב ע"ד ושם פירשתי:

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי סנהדרין ס"ג. ב ע"ש ס"ד ו"ל פי"א ודבה אסתר א'. ג יומא ס"ד ב', וע' שו"ת סהרי"ס מהדורה סי' פ"ח וס' מקראי קודש אבר ל"ו סי' ד'. ד יומא פ"ז ה"א מגילה פ"ד ה"ה ובבלי בפרקין ס"א. ה ע' תרומת הדשן סי' ב', לגוס או"ח קס"ד ופיר"ש יומא ע'. ושו"ת גאוני קדמוני סי' י"ט, ופ"ם פ"א. ו ה"ג: כד היא תרא מוריים. ז י"ג: תהא נייל לה להדין זוכת' וע' קתנרת קועדי ערב" לד ל"ב. ח פסחים ל"ב ד' יומא פ' ב', ה"ג. וע' בבלי בפרקין מ':ופ"ב (ורואה תום' שם ד"ה והספר פר). ט פסחים שם פ"ט. י ע' תוספתא פ"ו ובבלי בפרקין ס"א; ותום' ד"ה אותו היום. יא ע' עירובין פ"ח פ"ג. יב רפ"ו. יג לעיל כ"א ד'. יד ע' תוספתא פ"ז. טו לעיל תרומות פ"ג ד' חגיגה ספ"א, ה"ב. טז ע' שו"ת רדב"ז קכ"ט וש"ך יו"ד רס"ב, ופרשה מקום והגהות לקמן נדרים רפ"י (פ"א ב') ובע"ז פ"ב ה"ט. יז ע' מכילתא בשלח פ"ג ובבלי נדרקין מ"ב: ומדרש תהלים י"ח. ושיר השירים רבתי פ לפוסתי וספרי שופטים קל"ב. יח שקלים פ"ו ה"א, ע"ש כל הענין. יט ע' בבלי מ"ד ספרי בהעלותך פ' פ"ב ותום' עירובין ס"ג ונ"ב י"ד יומא כ"ג.

הדורו הבאים אחריכו אין כלכם׳ תניי: הלכה ב תני ׳כשם רבי יודה כל מקום שנאמר בלשון הזה עניה ואמירה ככה וכה הרי הוא בלשון הקודש. א״ר אלעזר בניין אב שבכולן משה ידבר והאלהים יעננו בקול. התיב רבי חגי והכתיב ויען לבן ובתואל אין תימר על ידי עניה והכתיב ויאמרו אין תימר על ידי אמירה והכתיב מיי יצא הדב׳. אין תימר בלשון הקוד׳ והכתיב ויקרא לו לבן יגר שהדותא. ואין תימר קודם למתן תור׳. והרי פרש׳ וידוי מעשר הרי הוא לאחר מתן תורה והוא נאמר בכל לשון. ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יוחנן ׳שלא יהא לשון סורסי קל בעיניך. שבתור׳ ובנביאי׳ ובכתובים הוא אמור. בתורה כתיב ויקרא לו לבן יגר שהדותא. בנביאים כתי׳ כדנה תימרון להון. בכתובים כתיב וידברו הכשדים למלך ארמית: א״ר יונתן דבית גוברין ארבעה לשונות נאין להשתמ׳ בהן העולם. ואלו הן לעז לזמר רומי לקרב סורסי לאילייא. עברי לדיבור. ויש אומרי׳ אף אשורי לכתב. אשורי יש בו כתב ואין בו לשו׳. עברי יש בו לשון ואין בו כתב. בחרו להם כתב אשורי ולשון עברי׳. ולמה נקרא שמו אשורי שהוא מאושר בכתבו. א״ר לוי על שם שעלה בידם מאשור: כתיב וענו הלוים ואמרו אל כל ישראל קול רם. כקולו של רם. מלמד ששיתף הקב״ה קולו עמהן. ר״א קול רם המעולה שבקולו׳. א״ר יצחק לא קטון ולא גדול אלא בינוני: הלכה ג הלא המה בעבר הירדן מן הירדן ולהלן. אחרי דרך מבוא השמש מקום שהחמה זורחת. בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מור׳ זה הר גריזים והר עיבל שבין הכותים דברי ר׳ יהודי׳. רבי אליעזר אומר אין זה הר גריזי׳ והר עיבל של כותים שנ׳ הלא המה בעבר הירדן ימן הירדן ולהלן. אחרי דרך מבוא השמש. מקום שהחמה שוקעת. בארץ הכנעני אילו בין החוי. היושב בערבה אילו בין ההרים. מול הגלגל אין כאן גלגל אצל אלוני מורה. אין כאן אלוני מורה. מה מקיים רבי אליעזר הר גריזים והר עיבל. שתי גבשושית עשו וקראו זה הר גריזי׳ וזה הר עיבל. על דעתי׳ דר׳ יהודה מאה ועשרים מיל הלכו באותו היום. על דעתיה דר׳ אליעזר לא זזו ממקומן. תני רבי אליעזר בן יעקב אומר לא בא הכתוב אלא להשוות להן את הדרך ולומר בדרך ילכו ולא בשחת. ביישוב ילכו ולא במדבר. בערבה ילכו ולא בהרים. א״ר אלעזר בר׳ שמעון נמיתי לסופרי כותים זייפתן תורתכם ולא העלתם לעצמיכם כלום. שהכתבתם בתורתכם אצל אלוני מורה שכם. והלא ידוע שהוא שכם אלא שאין אתם דורשין לגזירה שוה. נאמר כאן אלוני מורה ונאמר להלן אלוני מורה. מה אלוני מורה האמור להלן שכם אף אילוני מורה האמור כאן שכם. וכדרבי ישמעאל דר׳ ישמעאל אמר ׳כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו. שבע שכיבשו ושבע שחילקו. ודכוותה לא נאמרו ברכות וקללות אלא לאחר ארבע עשרה שנה׳. התיב ר׳ חנניה קומי רבי מנא והכתיב והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה. איל אבנים הקימו אותן מיד. ברכו׳ וקללות לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו: הלכה ד תני רבי אומר אי אפשר לומר לוי למעלן שכבר נאמר לוי למטן אי איפשר לומר לוי למטן שכבר נאמר לוי למעלן אמור מעתה זקני כהונה ולויה למטן ושאר כל השבט למעלן ר״ש אומר אי איפשר לומר לוי למעלן שכבר נאמ׳ לוי למטן ואי איפשר לומר לוי למטן שכבר נאמר לוי למעלן. אמור מעתה הראוי לשרת למטה ושאר כל השבט למעלה. ר״ש אומר שמעון ולוי מה שמעון כולו למעלה אף לוי כולו למעלה. מה מקיים הדין תניי נגד הכהני׳ הלוים כיי דאמר ר׳ יהושע בן לוי ״בעשרים וארבעה מקומות נקראו הכהנים לוים וזה אחד מהן. והכהנים הלוים בני צדוק. יכול ׳אילו שבהר גריזים היו אומרים ברכות ואילו שבה׳ עיבל היו אומרים קלל׳. ת״ל הברכו׳ והקללות אילו ואילו היו אומרי׳ ברכות וקללו׳. יכול ׳משהיו אומרים הברכות היו אומרים הקללו׳. ת״ל הברכה והקללה. ברכה אחת וקללה אחת. יכול אילו שבהר גריזים היו עונין אחר הברכות אמן. ואילו שבהר עיבל היו עונין אחר הקללו׳ אמן ת״ל וענו כל העם ואמרו אמן. אילו ואילו היו עונין אחר הברכות ואחר הקללו׳ אמן. הא כיצד בשעה שהיו אומרים ברכו׳ היו הופכין פניהן כלפי הר גריזים. ובשעה שהיו אומרים קללות היו הופכין כלפי הר עיבל. ברוך בכלל וברוך בפרט״. ארור בכלל וארור בפרט. שש עשרה בריתות על כל דבר ודבר. ללמוד וללמד לשמור ולעשות וכן בהר סיני וכן בערבות מואב: ר״ש היה מוציא של הר גריזים ושל הר עיבל ומבי׳ של אוהל מועד החיצון. וכן היה ר״ש אומר אין כל דבר ודבר מן התורה שאין כרות עליו חמש מאות ושבעים ושש בריתות. שתים עשרה בברוך ושתים עשרה בארור. ושתים עשרה בכלל ושתים עשרה בפרט. הרי ארבעים ושמונה בריתות ללמוד וללמד לשמור ולעשו׳ הרי מאה ותשעי׳ ושנים בריתות. וכן בהר סיני וכן בערבות מואב הרי חמש מאות ושבעים ושש בריתות: ר״ש בן יהודה איש כפר אכוס ׳אומר משום ר׳ שמעון אומר שש מאות אלף ושלשה אלפים וחמש מאות וחמשים. ר׳ אומר אם כדברי ר״ש בן יהוד׳ איש כפר אכוס שאמר משו׳ ר״ש אין כל דבר ודבר מן התורה שאין כרות עליו ארבעים ושמונה פעמים על כל פעם ופעם שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. עד כדון דברים שנכללו ונפרטו. דברים שנכללו ולא נפרטו. אמר ליה כן אמר ר׳ יוחנן משום ר׳ שמעון ׳כל שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד. לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. אל לא כדבר אחד. ׳וילמ׳ בשני דברים והבא בשני דברים אנן קיימין. א״ר תנחומא מכיון דכתיב בסוף אמן כמי שכולו דבר אחד: כתיב ארור אשר לא יקים את כל דברי התורה הזאת. וכי יש תור׳ נופלת. שמעון בן יקים אומר זה החזן (שהוא עומד) ר׳ שמעון בן חלפתא אמ׳ זה הבית שלמטן דאמר רב הונא רב יהודה בשם שמוא׳ על הדבר הזה קרע יאשיה ואמר עלי להקים. רבי אחא בשם ר׳ תנחום ברבי חייה למד ולימד ושמר ועשה והיתה ספיקה בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור. ר׳ ירמי׳ בעי ׳ר׳ חיי׳ בר בא לא למד ולא לימד ולא שמר ולא עשה ולא היתה ספיקה בידו להחזיק והחזיק הרי זה בכלל ברוך׳. וא״ר חנה ר׳ ירמי׳ בשם ר׳ חייה עתיד הקב״ה לעשות צל לבעלי מצו׳ כצילה של בעלי תורה. מה טעמא כי בצל החכמה בצל הכסף. ואומר עץ חיים היא למחזיקים׳ בה: מה ת״ל והחציו אלא מלמד שמעוטין כהר גריזים ומרובין כהר עיבל. למה שאין שבטו של לוי כולו שם שאם היה כל שבט לוי כולו שם היו שוין. ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן אילו היה כל שבטו של לוי שם לא היו שוין. למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרי׳ וארבע׳ אלף בשטים׳. א״ר יוסי בי ר׳ בון אילו היה כל שבטו של לוי שם היו שוין למה שלא בא משבט ראובן וגד לא ארבעים אלף חלוצי צבא. כרגא אמר כשם שהם חולקין כאן כך הן חולקין בתחילת החומש השביעי. אית תניי תני כשם שהן חולקין כאן כך הן חולקין ברגלי׳. בני לאה מיכן. ובני רחל מיכן חד מיכן וחד מיכן. ובני השפחות באמצע. א״ר מהניה טעמא דהדין תנייה שמע לי יעקב עבדי וישרא׳ מקוראי. מה החקרה הזו ׳שכבייה דהן גבי קוטנה דדהן ושכיבה דהן גבי קוטנה דדהן. אית תניי תני כשם שהן חולקין כאן כך הן חולקי׳ באבני אפוד. במלואות. כדי שיהו עשרי׳ וה׳ מיכן ועשרי׳ וה׳ מיכן. והלי אינן לא ארבעי׳ ותשע׳. א״ר יוחנן בנימן דתולדות מל׳. א״ר יודי בר זביד׳ יהוסף מלא ערות ביהוסף שמו. והלא אינן לא עשרי׳ ושלשה ׳מיכן ועשרי׳ ושבעה מיכן. א״ר יוחנן בנימן היה חצי בן מיכן. ימן (סין) מיכן. אמר ר׳ זבידה ויאות מי כתיב ששה משמותם לא. לא משמותם. משמות׳ ולא כל שמותם. הראשונים נכתבין מימינו של כ״ג משמאלו של קורא. והאחרונים נכתבין משמאלו של כ״ג מימינו של קורא. הראשוני׳ אינן נכתבין על סדר שיהודה מלך האחרונים נכתבין על סדר: הלכה ה תני על אבני המלון נכתבו דברי רבי יודה. רבי יוסי אומר על אבני המזבח נכתבו. מאן דמר על אבני המלון נכתבו ׳בכל יום ויום אומות העולם משלחין נוטריהן ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון: מאן דמר על אבני המזבח נכתבו לא לשעה היו ונגנזו. עד הוא מעשה ניסים. נתן הקב״ה בינ׳ בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון. מאן דמר על אבני המלון נכתבו ניחא ושדת אותם בשיד. ׳מאן דמר על אבני המזבח נכתבו מה מקיים ושדת אותם בשיד. בין כל אבן ואבן. רבי שמוא׳ בר נחמני בשם ר׳ יוחנן והיו עמים משרפות סיד. מסיד נטלו איפופסין שלהן מיתה. רבי אבא בר כהנא בשם ר׳ יוחנן והגוי׳ חרוב יחרבו מחורב נטלו איפופסין שלהן מיתה. נמצאת אומר ׳שלשה מיני אבנים הן אבני המלון. ואבנים שהניח יהושע תחת כפות רגלי הכהנים. ואיסטליות שנתן להן משה. א״ד תנינן פשט לן ארבעה מיני אבנים הן. אמר ר׳ סימון בר זביד ויאות אין תימר אבני המלון לשעה היו ונגנזו. אין תימר אבנים שהקים יהושע תחת כפות רגלי הכהנים משוקעות היו במים. אין תימר איסטליות שנתן להן משה כבר נכנסו עמהן לארץ. אלא כן אנן קיימין באבנים שהקים להן יהושע על גב הירדן: תני רבי יודה בר אלעאי אמר אבא חלפתא ור׳ אלעזר בן מתיה וחנינה בן חכינאי עמדו על אותן האבנים ושיערום כל אחת ואחת משוי ארבעים סאה. מיכן את למד כמה היה באשכול כתיב והרימו לכם איש אבן אחת על שכמו. לא דמי ההוא דטען מן ארעא לכתפי׳ לההוא דטען מארעא לארכובתיה ומן ארכובתיה לכתפיה. לא דמי ההוא דטען מן ארעא לארכובתיה ומן ארכובתיה לכתפיה לההוא דאוחרן תלי ליה. לא דמי ההוא דאוחרן תלי ליה לההוא דטעין בתריין: כתי׳ איש אחד לשבט. על דעתיה דר׳ עקיבה דו אמר ״לשונות רבויים הן שנים עשר היו שמונה באשכול וארבע בתאנים ורמוני׳ ובגושא כלים. על דעתיה דר׳ שמעון ׳דהוא אומר לשונות כפולין הן עשרי׳ וארבע׳ היו ששה עשר באשכו׳ ושמנה בתאנים ורימוני׳ ובגושא כלים. על דעתיה דרבי ישמעאל טורטורין על דעתי׳ דר״ע טורטורין וטורטורי טורטורין: כתיב ויעמדו המי׳ היורדים מלמעלה קמו נד אחד הרחק מאד מאדם העיר אשר מצד צרתן: אמר ר׳ יוחנן אדם קרייה וצרתן קרייה. שנים עשר מיל מזו לזו. מלמד שהיו המים גדושין ועולין כמצד צרתן. ׳וכי אי זה קל המים או אדם. המים קלין מאדם תדע לך שהוא כן לא מלמד שהיו המים גדושין ועולין כיפין על כיפין. ר׳ לוי אמר עד לבו של רקיע. תמן אמרין עד בבלי. נאמר כאן הרחק ונאמר להלן הרחק מאד מארץ רחוקה באו אלי מבבל.

פרוש

סורסי. פירש הע״ל סרס לתה שבבגא דור והוא שנקר׳ לשון סורסי: לאליא. פיר׳ נ״ל לשון יללה שלשון שלי כנתול׳ מטרה שק: רומי לקרב. פי׳ לקרב הלגנות שהוא ל׳ דילו׳ ומיוסין שהוא לשון לח׳: בקולו של רם. דלי כמוש קול רם לפה לי דהא מיעט הלוי׳ נספא דכל עגייה שאי׳ שפנה לדבר קודם היא לשון הרמת קול. כמו ויען איוב: הלכה ג: אחרי דרך מבוא השמש. פיה פנו׳ השמש זה מזרח שהשמ׳ נלאה משם כלומר רחוק ממזרחו של ירדן. ומ״ט בג״ר כל מקום שנ׳ אחר שפלג: גבשושי׳. פי׳ הרים קטנים: נמוכי׳. פי׳ דנראה לוי למעלה. פי׳ על הר גריזים שכנ׳ נאמר לפסה בספר יהושע שנא׳ וכל ישרא׳ וגו׳ נגד הכהני׳ והלוי׳ הדין תנייא. פי׳ הכתוב הזה נגד הלויים: כיי דאמר. פי׳ כי הא דאמר ברוך בכלל: וברוך בפר׳ ארור בכלל וארור בפרט. פירש ארור אשר יקים ובכללו ארור אשר לא יקי׳ והדר ארור ארור אשר לא יקים ובכלל כמשמע ונח׳ אשר יקים. וכן טלה: שבה דהן. פי׳ עוני קורה של זה: גבי קוטנה דדהן. פי׳ אצל גד הקנה של זה וגד הקנה של זה נגד שני׳ של זה: נוטריהן. בלשון לעז ובלשון יון סופרי׳ הסופרי׳ נוטלרין: ומשיאין. פי׳ מעתיקין: איפופסין. פי׳ גזר דין: ואיסטליות. פירש כתוב׳ והוא כמו אפסטליות שקראו כן בלשון הכתוב׳ לשונות. לעיל בשנ׳ פ״ג טורטורין. פי׳ בלשון יון כק׳ בן קנה המאזנים: על דעתיה דר״ע כו׳. כיצד נשאוהו הגיאו אנשים עומדים של עגל׳ ומירגו׳ בחבלים ונתנו האשכול על גבי החבלים ונתנו רמות נקלה העמודים המסורגים בחבלי׳ מוט וכיוצא בו נרמז הקלה האחד בשלא שני מוטות ברמזים העמודי׳ המסורגי׳ והאשכול נתון על גבי המבלים ועל כל מוט שעלו המוטות ב׳ מוטות מתוח׳ שכם שני נרמז זה ועוד נרמז זה נשלמו ארבע מוטות ברמז שני מוטו׳ הבתוני׳ ברמז העמודי׳ וכל מוט שעלו הב׳ מוטו׳ היו מונלך שיהן ב׳ מקבים מנשלו ח׳ מונלך לאשכול וזה פי׳ מוסכי וטורטני דמוטרטי בלו׳ מוטות ושמוטה על מוטות כך פירש בערוך ועיין פירש הש״ס בבבלי דקל״ד ע״ב: כשפין. פירש שלפיות עד בבל. כמו שהירדן עד נגבל היא הלישלנולקפעל:

מראה מקום ותגהות

א ספרי כאן ורבה שם.
ב ע׳ בבלי פסחי׳ ס״ט בפיר״ש ובתוס׳ ד״ה פ״ג וסכילתא כה פ״ד ולעיל פסחי׳ ל״ג פ״ו.
ג ע׳ תוס׳ בבלי תענית כ״ט ד״ה ויבו:
ד ר״ש: קרע שלשון: קרוני׳ ופיסקא (ד״ה פ״ג).
ה ב״ר פע״ד וע׳ מגילה פ״ה ה״ט.
ו מגילה שם (ע״ח ג׳) ורבה לסתר פ׳ ספטלי׳ הפלגך, ושם כתוב שהמי לפלגייה.
ז ע׳ בבלי סנהדרין כ״ט ודברים רבה כ״ה.
ח ע׳ בבלי בפרקין ל״ג: ובספרי רפה פי׳ כ״ו ותוספת׳ פ״ח.
ט ע׳ לקמן פ״ס (כ״ג ג׳) וכ״ה.
י ע׳ בבלי סנהדרין ק״א ופירש״י שם.
יא בבלי יבמות פ״ה.
יב ע׳ ספרי רפה פ׳ כ״ה
יג ע׳ תוס׳ בפרקין ל״ו ד״ה ברכה.
יד תוספתא פ״ח ובבלי בפרקין ל״ה ותנ״ש בתוס׳ ד״ה פסלי, ורד״ה ר״ש.
טו שם בב״ר פט כפר עס׳ ות״ג בתוס׳.
טז ע׳ ספרי כ״ה ופבנו׳ ובבלי׳.
יז ע׳ לקמן ה״ז רפ״ה (כ״ד ג׳).
יח ב״ב כשם ר״ח.
יט ע׳ ויקרא רבה כ״ב וקהלת פ׳ סונה חבפה.
כ כ״ב: מצוה ואולי כ״ל כבבלי מעות ע׳ בבלי פסחים כ״ג:
כא ע׳ בבלי כתובות.
כב ע׳ בבלי ל״ו ותוס׳ שם.
כג ע׳ גי׳ ספי ספה.
כד ע׳ שמות רבה פ״ט.
כה י״ב עבודים והניכה.
כו תוספתא פ״ח קונלה נתוס׳ בפרקין ד״ה בזנר.
כז בבלי שם, וע׳ תוס׳ ד״ה אלגה.
כח ע׳ לקמן כ״ג ב׳. ובע״ז ע׳ ד׳ ונקקן נדרים רפ״ט.
כט כ״ב בג״ב: ר׳ ישמעאל וע׳ גם נתוס׳ בפרקין ל״ד ד״ה טורטורי.

סתם הרי אלו בכלל שני עדים עד שיפרש הכתוב שהוא עד אחד· אשכח תני ר' ישמעאל אומר שני עדים. מתניתא משהודה רבי עקיבה לר' טרפון דתני ר' טרפון אומר ^ג עד אחד נאמן לטמאותה ואין עד אחד נאמן להפסידה מכתובתה. רבי עקיבא אומר כשם שעד אחד נאמן לטמאות'· כן עד אח' נאמן להפסידה מכתובתה. אמר לו ר' טרפון איכן מצינו עד אחד בממון כלום· אמר לו ר' עקיבא והיכן מצינו עד אחד באשה איש כלום. אלא כשם שעד אחד נאמן לטמאות· כך עד אחד נאמן להפסידה מכתובתה. חזר ר' עקיבה להיות שונה כר' טרפון: רבי בון בר חייא בעי תמתה שאמרה אני ראיתיה שניטמאת ^ד מה בא להעיד אם להשקותה כבר נראית שלא לשתות· אלא לא בא אלא להפסידה מכתובת' שאין מפסידין ממון על פי עד אחד: ר' יוסי בעי שמע מן העוף הפורח אני ראיתיה· שניטמאת את אמר לא היתה שותה· ובא אחד ואמר אני ראיתיה שניטמאת· מה בא להעיד אם להשקות' כבר נראית שלא לשתות אלא לא בא אלא להפסידה מכתובתה שאין מפסידין ממון על פי עד אחד· ממה דר' יוסי אמר פלוני אכל חלב והתרו בו אינו לוק' אמר לו אחד חלב הוא והתרו בו שנים לוקה'· תעיקר עדותו לא כעד אחד הוא. ממה דר' יודה אומר פלוני נזיר ונטמא התריתי בו אינו לוקה· אמר לו אחד נזיר אתה והיה נוהג בנזירות על פיו· שתה יין ונטמא למתי' והתרו בו שנים לוקה· תעיקר עדותו לא בעד אחד הוא. ממה דר' מנא אמר פלנית כהנת וזינת ובא עליה בעלה ובעלה כהן והתריתי בו לוקה. נסתרה בפני שנים אמר אחד אני ראיתיה שניטמאת ובא בעלה עליה כהן והתרו בו שני' לוקה. עיקר עדותו לא בעד אחד הוא: הלכה ג שהיה בדין מה אם עדות הראשונה כו'. עדות הראשונה זו סתירה עדות האחרונה זו טומאה· מתניתא דר' יהושע דר' יהושע אמר מקנא מתרה לה על פי שנים· אד מנא ואפילו כארון תנא אתייא היא· דתני ^ה ר' יוסי בי רבי יהודה אומר משום רבי לעזר מקנא לה על פי עד אחד או על פי עצמו. ומשקה על פי שנים: הלכה ד קל וחומר לעדות הראשונה מעתה כו'· גידול בר מיניימן בשם רב כל מקום שהכשירו עדות האשה באיש האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש· ניתני עד אחד אמר נטמאת ואשה אמרה לא ניטמית· אשה אמרה ניטמית· ועד אמר לא ניטמית. תניי דבית רבי כן תני בשם רבי נחמיה ^ו הולכין אחר רוב עדות. הוך עבידה שתי נשים ואשה אחת עשו אותה כשני עדים ועד אחד· הדא דתימר באשה ונשים. אבל אם היו מאה נשים ועד אחד כעד כעד איתן· רב ארא בר אחוה אמר עד אחד נאמן לטמאתה· אין עד אחד נאמן להפסידה מכתובתה·. אמר רב חסדא מה טעם אמרו עד אחד נאמן לטמותה מפני שרגלים לדבר· שמעון בר בא בשם רבי יוחנן כאן לא היתה שותה ובעגלה ערופ' הוו ערפין· רב אמי היתה שות'. מתניתא פליגא על רב עד אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא ניטמאת היתה שותה· הא כעד אחד לא היתה שותה. פתר לה בפסולי עדות. ואין כפסולי עדות אמור סיפא שנים אומרים ניטמאת. ועד אחד אומר לא ניטמאת לא היתה שותה הא עד כעד לא היתה שותה. והיך רב אמר היתה שותה· ר' יוחנן אמר לא היתה שותה· מתניתא פליגא על רבי יוחנן שנים אומ' ניטמא' ועד אמר לא מיטמאת שותה הא עד בעד (לא) היתה שותה· פתר לה בפסולי עדות. ואין כפסולי עדות אמור ראשה עד אומר ניטמאת ושנים אומרים לא נטמאת היתה שותה הא עד בעד היתה שותה והיך רבי יוחנן אמר לא היתה שותה. אמרין בשם ר' שמואל בפסולי עדות היא מתניתא. אמרין בשם ר' שמואל בסתירה אחרת היא מתניתא. רבי זעירא בעא קומי ר' מנא מהו בסתירה אחרת היא· מתניתא· א"ל כן אמר ר' יוחנן בשם רבי ינאי כל ההן פירקא משקינא לה ונסתרת. נסתרה בפני שנים אמר עד אחד אני ראיתיה שניטמאת בתוך כדי סתירה יש כאן סתיר' ויש כאן טומאה· לאחר כדי סתירה יש כאן סתירה ואין כאן טומאה· הוו ג' אחד אמר ^ז אני ראיתיה שניטמאת בתוך כדי סתירה· יש כאן סתירה ואין כאן טומאה· לאחר כדי סתירה אין כאן סתירה ואין כאן טומאה: הוו ג' אחד או' אני ראיתיה שלא ניטמאת בתוך כדי סתירה מה את עבד לה כעדו' שבטלה מקצתה בטלה כולה או תתקיים העדו' בשאר· א"ר אבמרי מכיון דאת מר בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מודה הוא הכא ^ח שתתקיים העדות בשאר מפני שרגלים לדבר:

הדרן עלך מי שקינא

א· אילו נאמרין בלשונם פרשת סוט' ווידוי מעשר וקריאת שמע ותפילה^ט וברכת המזון ושבועת העדות ושבוע' הפיקדון: ב ואילו נאמרין בלשון הקודש מקרא הביכורים וחליצה ברכו' וקללות ברכת כהנים וברכת כהן גדול ופרשת המלך ופרשת עגלה ערופה ומשוח מלחמה בשעה שהוא מדבר אל העם. מקרא הביכורי' כיצד וענית ואמרת לפני יי אלהיך ולהלן הוא· אומר וענו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם· מה עניה האמורה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש. חליצה כיצד וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש· ולהלן הוא אומר וענו הלוי' ואמרו מה עניה האמורה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש· רבי יהודה אומר וענתה ואמרה ככה עד שתאמר בלשון הזה: ג ברכות וקללות כיצד כיון שעברו ישראל את הירדן ובאו להר גריזים ולהר עיבל שבשומרון שבצד שכם אצל אלוני מורה שנאמר הלא המה בעבר הירדן ולהלן הוא אומ' ויעבר אברם בארץ עד מקו' שכם עד אלון מורה מה האלון מורה האמור להלן שכם אף אלון מורה האמור כאן שכם: ד ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל והכהנים והלוים והארון עומדין מלמטה באמצע הכהני' מקיפין את הארון והלוים את הכהנים וכל ישראל מיכן ומיכן שנאמר וכל ישראל וזקניו ושוטריו ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון וגו'· הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכ' ברוך האיש אשר לא יעש' פסל ומסכ' תועבת יי' מעש' ידי חרש ולא שם בסתר· והן אילו ואילו עונין ואומרי' אמן: הפכו פניהן כלפי הר. עיבל ופתחו בקלל' ארור האיש אשר יעש' פסל ומסכ' תועבת יי' וגו'· והן אילו ואילו עונין ואומרי' אמן עד שגומרין ברכות וקללות: ה ואח"כ הביאו את האבנים ובנו את המזבח וסדו' בסיד וכתבו עליהם את כל דברי התורה הזאת בשבעים לשון שנא' באר היטב ונטלו את האבנים ובאו ולנו במקומן: ו ברכת כהנים כיצד במדינה אומרים אותו שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת· ^י במקדש היו אומרי' את השם ככתובו ובמדינ' בכינוי. במדינ' כהנים נושאין את ידיהן כנגד כתפותיהן ובמקד' על גבי ראשיהן חוץ מכ"ג שאינו מגביה ידיו למעלה מן הציץ· ר' יהודה אומר אף כ"ג מגביה את ידיו למעלה מן הציץ שנ' וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם· ברכת כ"ג כיצד חזן הכנסת ^יא נוטל ספר התורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכ"ג· וכ"ג עומד ומקבל וקורא עומד וקורא אחרי מות ואך בעשור וגולל את התור' ומניח' בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבחומש הפיקודים קורא אותו על פה ומברך עליה שמונה ברכות על התורה ועל העבוד' ועל ההודיי' ועל מחילת העון ועל' המקדש ועל ישראל ועל הכהנים ושאר תפיל': ז פרשת המלך כיצד מוצאי יום טוב האחרון של חג בשמיני מוצאי שביעית עושין לו בימה של עץ בעזר' והוא יושב עלי' שנא' מקץ שבע שנים במועד שנת השמט' בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראות וגו'. חזן הכנסת נוטל ספר התורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול וכ"ג נותנו למלך· והמלך עומד ומקבל וקור' יושב· אגריפס המלך עמד וקיב' וקרא עומד ושיבחוהו חכמים. וכשהגיע ללא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא זלגו עיניו דמעות אמרו לו אל תתירא אגריפס אחינו אתה אחינו אתה^יב: ח וקורא מתחילת אלה הדברים ועד שמע ושמע והיה אם שמוע עשר תעשר וכי תכלה לעשר· ברכות וקללות עד שהוא גומר את כולם ברכות שכ"ג מברך הם המלך מברך אלא שהוא נותן של רגלים תחת מחילת העון:

פרק שביעי

הלכה א. אילו נאמרין כו'. כתיב ואמר הכהן לאשה בכל לשון שהוא שומעת דברי ר' יאשיה^יג. א"ל ר' יונתן ואם אינה שומעת ולמה היא עונה אחריו אמן^יד. אלא שלא יאמר לה על ידי תורגמן. רבי יוחנן בשם רבי לעזר בי ר"ש ^טו לא מצינו שדיב' המקום עם אשה אלא עם שרה בלבד· והא כתיב אל האשה אמר הרבה ארבה וגו'. א"ר יעקב דכפר חנין על ידי התורגמן· והא כתיב ויאמר יי' לה שני גוים בבטנך א"ר בא בר כהנא הדיבור נפלה לה· א"ר בירי ^טז כמה כידכודי כידכודים והקיבה מתאוה לשמוע שיחתן של צדקניות ויאמר לא כי צחקת: ווידוי מעשר דכתיב וענית ואמרת· וקריאת שמע דכתיב ודברת בם. ר' אומר אומר אני קריאת שמע אינו נאמר אלא בלשון הקודש מה טעמא והיו ^יז הדברים האלה: ר' לוי בר חיתה אזל לקיסרין שמע קלין קריין שמע אלוניסתין בעא מעכבתון· שמע ר' יוסי ואיקפד אמר כך אומר אני מי שאינו יודע לקרות אשורית לא יקרינה כל עיקר. אלא יוצא בכל לשון שהוא יודע. השיב ר' מרנה הרי מגילת אסתר^יח היה יודע לקרות' אשורית ולעז אינו יוצא בה אלא אשורית אד מנא מגילת אסתר היה יודע· לקרות' אשורי' ולעז אינו יוצא אלא אשורי' בלעז יוצא בה בלעז· וכן יוצא בה בכל לשון שהוא יודע ותפילה. כדי שיהא יודע לתבוע צרכיו· וברכת המזון כדי שיהא יודע למי מברך· ושבועת העדו' ושבוע' הפיקדון משביעין אותו בלשונו. השביען שלא בלשונן ואמרו אמן הרי אילו פטורין כהדא דתני ^יט שבועת הדיינים כתנין שבלבינו לא כתנין שבלבבכם· אמר רבי יוחנן חזקה כתנין שבלבו הוא משביעו. ולמה הוא מתנה עמו מפני הרמאות שלא יאמר יש תנאין ^כ בשבועות· תנא רבי חנניה קומי רבי מנא והא כתיב כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום· מה שמע מינה· אמר ליה

מראה מקום והגהות

ס ע' לקמן ס"ז.
ב י"נ: יבא אחד ואמר אני ראיתי' שנטמאה וכו'.
ג ע' בבלי כתוב' ע"ב ולקמן נזיר פ"ח ה"א (כ"ז ס"ב).
ד לעיל פ"א ה"א (ס"ו ב') ותוספת' פ"ה.
ה יבמות פט"ו (פ"ו ב') ולקמן פ"ט ה"ג.
ו תוס' יבמות פי"ד ובבלי במרקין ל"א:
ז י"נ: א' אומר אני ראיתי' שנטמאת לאחר כדי סתירה וכו' בתוך כדי סתיר' יש כאן סתירה ויש כאן טומאה.
ח ע' תוס' בבלי סוף פרקין.
ט ע' ברכות פ"ב ופ"ג.
י ע' יומא פ"ג ס"ח תמיד פ"ו.
יא ע' יומא רפ"ז.
יב בפתחי' במבוא' שלא מצאנו "אחינו אתה", ונמ' ספרי שופטים פ' שים תשים.
יג ע' ספרי נשא פיסקא י"ב.
יד ע' לעיל פ"ב ה"ה.
טו בראשית רבה פ"מ יעי' מדרש תהלים ט'.
טז ב"ר פמ"ה ומ"ס. ע"ש וגם גם במדרש שיר השירים ב'.
יז ע' בבלי במרקין ל"ב וברכות י"ג.
יח מגילה פ"ב ה"א ע"ש.
יט ע' שבועות רפ"ה.
כ נדרים פ"ג ה"ב (ל"ח, ג').
כא ע' נזיר פ"ח ה"א ומנוחות פ"ג ה"א.

הגהה

הלכה ו': תפלה תולה ליודע פי' עיין כל המפרי' בתוספ' דפרקין דף ל"ט ע"ב בד"ה הא ס"ל: לא מצינו שדבר הקב"ה עם אשה· שאין כוו' לבכוי' ליחד הדבור עם הכמי' וביחוד בזה לשרה בפרי' שאע"פ שפתח בנבואה לא כפינה בהדיא על פי ה' שנגלה הדבר, א"כ לפי שאין הכמי' שוכבות לבנות' כלאשים שהבנות' לריב' תנאים שלושים כגון תכס נגנו שביד תכס הלוטד שכל אדם גבור הכובש יצרו שביד השמח בחלקו פנוי מחסד' שאין לשכם הכמי' דעתן קלות והן רעות המדות והן טרודות ודשות אחרי' עליה ושה שדבר עם שרה היה לפי שהיתה יותר הגונה שבולן· ול"ת הרי פרים ודבור' וחולד' שמכרו נבואתן בהדיא ובפ"ק דמגלה סוף נ"ב חנה ואביגיל ואסתר בכלל הנביאות. וכ"ת דשאר הנביאות היו ע"י מלאך והרה שמי ה' זה שיני. א"כ הגר ורבקה דפוקי לאו בב"ר ע"י מלאך וכן לאת מכות למה לא כתבו שבכלל הנביאות, וצ"ק ששתי לא קשה הכא ספרים ותבורה ויתרן ע"י מלאך ואין לומר דהכא שה' יהיה עדב' שעלמו שבלי דרשתוקלות' וכל הנביאו' הנזכרת ע"י דרשתן כתנבאו דמ"כ ק' שסיק ליה פרבק' הא והלך לדרוש את ה' כתי' בה. ר"ל דסכה שלא לצורך נבוא' לוולתה היתה כעניין סתם כבילים אע"כ בקרבו כביאי' שמדבר' לוולתם דברי ה' מגזרת ניב שפתי' אלא לדבר עמהן חה לא נמלא בכל הנביאות כי אם בשר' כי כביאו' שרי' היתה לאביה ולאמה נבואת דבור' לכל ישראל נבואת חנ' לשאול ודוד נבואת אביגיל לדוד נבואת חולדה לשלוחי המלך נבואת אסתר להצלת ישראל שבל נבוא' שרה היתה לעלמה כי עיין בס' פרש': מרכורי' פיר' גילגלים נגלגל יאקנ"הג: אלוניסתין. פירש לשון יון נפי לעברית: עיקר· פירש כתמיה: תנאין· פירש במבין תנאים:

עריפה בנחל. ניחא כמאן דאמר אלף אמה מגרש ואלפיי' אמה תחום שבת. ברם כמאן דמר אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים כלום למדו תחום שבת לא מערי הלוים. לעיקר אין מקדדין ולמטילה מקדדין: ומניין שלא היו קוברין בערי הלוי. ר' אבהו בשם ר' יוסי בר חנינ' ומגרשיה' יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם. לבהמתם ולחייתם ניתנו ולא ניתנו לקבורה: הלכה ז בו ביום דרש רבי עקיבה אז ישיר משה וגו'. לקטן שהוא מקרא את ההלל בבית הספר והן עונין אחריו על כל דבר ודבר. משה אמר אשירה והן עונין אחריו אשירה. משה אמר עזי והן אומרי' עזי. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר לגדול שהוא מקרא את ההלל בבית הכנס' והן עונין אחריו דבר ראשון. משה אמר אשיר' והן עונין אשירה. משה אמר עזי והן עונין אחריו אשירה. רבי יוסי הגלילי אומר בשעה שהיו אבותינו בים היה מוטל עולל על ברכה של אמו ותינוק יונק משדי אמו. וכיון שראו את השכינה הגביה עולל את ראשו מברכה של אמו ושומט התינוק את פיו מדדה של אמו אף הן פתחו את פיהן בשירה ובשבח ואמרו זה אלי ואנוהו. ר"מ אומר אפי' עוברין שבמעי אימותיהן היו אומרי' שיר' שנ' במקהלות ברכו אלהים יי' ממקור ישראל. ר' נחמיה אמר בשעה שעלו אבותינו מן הים ראו פיגרי אנשים חטאים שהיו משעבדין בהן בפרך בעבוד' קשה וכולם פגרים מתים מושלכים על שפת הים. ביקשו לומר שירה ושרת עליהן רוח הקודש. ואפי' קטן שבישראל היה אומר שירה כמשה. הדא הוא דכתיב ויזכר ימי עולם משה עמו איה המעלם מים. את רועה הצאן אין כתיב כאן אלא את רועה צאנו. מלמד שעשה כולם רועים. מה ת"ל לאמר לאמר לדורות. רבי אבהו בשם ר' יוסי בי ר' חנינה כהדין פסוק' משה אמר אשיר' והן עונין אחריו אשירה ליי' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים. משה אמר עזי וזמרת. והן עונין אחריו עזי וזמרת יה: כתיב בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם. אתגרעו ראשי עם. כשהקב"ה עושה להן ניסים יהו אומרי' שירה. התיבון הרי גאולת מצרים. שנייא היא שהי' תחיל גאולתן. התיבון הרי גאולת מרדכי ואסתר שנייא היא שהיו בחוצה לארץ. ואית דבעי מימר מרדכי ואסתר משונאיהן נגאלו. לא נגאלו מן המלכות: הלכה ז בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנס כו'. תני בשם ר' יהודה חי אל הסיר משפטי ושדי המר נפשי. שאין אדם נודר בחייו של מלך אלא אם כן אוהבו. משר' ר' נתן אמרו גם הוא לי לישועה כי לא לפניו חנף יבוא: כתוב אחד אומר ואהבת את יי' אלהיך וכתוב אחר אומר את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד. עשה מאהבה עשה מיראה. עשה מאהבה שאם באתה לשנוא דע שאת אוהב ואין אוהב שונא. עשה מיראה שאם באתה לבעט אין ירא מבעט: שבעה פרושין הן. פרוש שיכמי. פרוש ניקפי. פרוש קיזי. פרוש מנכייה. פרוש ארע חובתי ואעשנה. פרוש יראה. פרוש אהבה: פרוש שכמי. טעין מצוותיה על כתפיה: פרוש ניקפי. אקיף לי ואנא עבד מצוה: פרוש קיזי. עביד חדא חובה וחדא מצוה ומקזז חדא עם חדא: פרוש מנכייה. מאן דית לי מה אנא מנכי עביד מצוה: פרוש ארע חובתי ואעשנה. איידי חובתא עבדית דנעביד מצוה דכוותה: פרוש יראה כאיוב: פרו' אהבה כאברהם: אין לך חביב מכולן אלא פרוש אהבה כאברהם. אברהם עשה יצר רע טוב ומה טעמא ומצאת את לבבו נאמן לפניך. אמר אחא והפשיר עמו וכרו' עמו הברי'. אבל דוד לא היה יכול בו והרגו בלבבו מה טעמא ולבי חלל בקרבי: ר' עקיבה הוה מיתדין קומי טוניסטרופוס הרשע. אתת ענת' דקרית שמע שרי קרי וגחך. אמ' ליה סבא סבא או חרש את או מבעט בייסורין את. אמ' ליה תיפח רוחיה דההוא גברא לא חרש אנא ולא מבעט' בייסורין אנא. אלא כל ימי הייתי קורא את הפסוק הזה ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. רחמתיה בכל לבי. ורחמתיה בכל ממוני. ובכל נפשי לא הוות בריקה לי. וזימנא דמטת לי בכל נפשי ואתת עונתה דקרית שמע ולא אפלגית עליה. בגין כן אנא קרי שמע וגחך: נחמיה עמסוני שימש את ר' עקיבה עשרים ושתים שנה. הוא הוה אומר אתים וגמין ריבויין. אכן ורקין מיעוטין. אמ' ליה מהו הדין דכתיב את ה' אלהיך תירא. ונטמי'. אמ' ליה אותו ואת תורתו: הלכה ח א"ר יהושע מי יגלה עפר מעיניך ר' יוחנן בן זכאי כו'. אומרו היה איוב. רשב"ל בשם בר קפרא בימי אברהם אבינו הוה הדא הוא דכתיב איש היה בארץ עוץ איוב שמו. וכתיב את עוץ בכורו. ר' אבא אמר בימי אבינו יעקב ודינה היתה אשתו הדא הוא דכתיב כדבר אחת הנבלות תדברי. וכתיב כי נבלה עשה בישראל. ר' לוי אמר בימי השבטים הוה. הדא הוא דכתיב אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם. ר' יוסי בן חלפתא אמר בירידתן למצרים הוה ובעלייתן מת. משל לרועה שבא זאב ונזדווג לצאנו מה עשה העמיד תייש אחד לנגחו. הדא הוא דכתיב יסגירני אל אל עויל ועל ידי רשעים ירטני. תני רבי ישמעאל איוב מעבדי פרעה הוה ומגדולי פמלייא שלו הוה הדא הוא דכתיב הירא את דבר ה' וגו'. וכתיב ביה איש תם וישר וירא אלהי' וסר מרע. ר' יוסי בר יהודה אמר בימי שפוט

השופטים היה. הדא היא דכתיב הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו. חזיתם מעשה הדור. שהיו נוטלין מעשר בגרנות אהבת אתנן על כל גרנות דגן. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן בימי מלכת שבא היה שנא' ותפל שבא ותקחם. רבי נתן אמר בימי כשדים היה שנ' כשדים שמו ג' ראשים. רבי יהושע בן קרחה אמר בימי אחשורוש היה שנ' יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה. וכתיב ולא נמצא נשים כבנות איוב. רבי יהושע בן לוי אמר מעולי גולה היה. ר' יוחנן אמר מעולי גולה היה וישראל היה. לפום כן רבי יוחנן למד ממנו הילכות אבל. ויקם איוב ויקרע את מעילו. רבי יהודה בן פזי בשם רבי יוחנן מיכן שאבל צריך לקרוע מעומד. תני רבי חייה היה לי בעולמי גוי אחד צדיק ונתתי לו שכרו ופטרתיו מעולמי. רשב"ל אמר איוב לא היה ולא עתיד להיות. מחלפה שיטתיה דרשב"ל. תמן אמר רשב"ל בשם בר קפרא בימי אברהם אבינו היה והכא הוא אמר הכין אלא הוא היה וייסורין לא היו. ולמה נכתבו עליו אלא לומר שאילולי באו עליו היה יכול לעמוד בהן: דרש רבי עקיבה ויחר אף אליהוא בן ברכאל הבוזי ממשפחת רם. אליהוא זה בלעם. בן ברכאל שבא לקלל את ישראל ובירכן. ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם. הבוזי שהיתה נבואתו בזויה נופל וגלוי עינים. ממשפח' רם מן ארם ינחני בלק. אמר לו ר"א בן עזריה אין הוא הוא כבר כמה עליך המקום ואין לית הוא הוא עתיד להתוכח עמך. אלא אליהוא זה יצחק. בן ברכאל בן שבירכו האל שנ' ויברכהו ה'. הבוזי שביזה כל בתי ע"ז בשעה שנעקד על גבי המזבח. ממשפחת רם בן אברם: משה כתב חמשה סיפרי תורה וחזר וכתב פרשת בלק ובלעם וכתב ספרו של איוב. איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע. א"ר תחליפא קיסריא שהיה וותרן. א"ל רבי תעירא ומאן דלית הוא וותרן לית הוא כשר. אלא שהיה מוותר על קללתה:

הדרן עלך כשם שחתמים

א. מי שקינא לה ונסתרה אפילו שמע מן העוף הפורח יוציא ויתן כתובה דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר משישאו ויתנו בה מוזרו' בלבנה: ב אמר עד אחד אני ראיתיה שניטמאת לא היתה שותה. ולא עבד אלא אפי' עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנין אף לפוסלה מכתובתה. חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמת' ובת בעלה הרי אלו נאמנו'. לא לפוסלה מכתובתה אמרו אלא שלא תשתה: ג שהיה בדין ומה אם עדות הראשונה שאינה אוסרה איסו' עולם אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות האחרונה שהוא אוסרתה איסור עולם אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים ת"ל ועד אין בה. כל שיש בה: ד קל וחומר לעדות הראשונה מעתה ומה אם עדות האחרונה שהוא אוסרת' איסור עולם הרי היא מתקיימת בעד אחד. עדות הראשונה שאין אוסרת' איסור עולם אינו דין שתתקיי' בעד אחד. ת"ל כי מצא בה ערות דבר. ולהלן הוא אומר על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר. מה דבר האמור להלן על פי שנים עדים. אף דבר האמור כאן על פי שנים עדים: ה עד אומר ניטמא' ועד אומר לא ניטמאת. אשה אומרת ניטמאת ואשה אומרת לא ניטמאת היתה שותה. עד אומר ניטמאת ועדים שנים אומרים לא ניטמאת היתה שותה. שנים אומרים ניטמאת ואחד אומר לא ניטמאת לא היתה שותה:

פרק ששי

הלכה א. מי שקינא לה ונסתרה כו'. ר' יוחנן בשם רבי ינאי כל ההן פירק' משהתרה בה ואמר לה אל תיסתרי עם איש פלו'. משקינא לה ונסתרה. רשב"ל אמר אפי' לא נסתרה. א"ר זעירא קומי רבי יסא לא דרשב"ל פליג אלא סבר כההן תנייה והוא מיקל בעדי סתירה אנן תנינן מחלוקת. אית תניי תני סתם. א"ר זעירא קומי רבי מנא לא על מה דר' אליעזר אמר רבי יושוע פליג. אלא כבין דתנינן רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. רבי אבא מרי בעי תמן א"ר חזקיה רבי אבהו בשם רבי אלעזר כל מקום ששנה רבי מחלוק' וחזר ושנה סתם הלכה כסתם וכא הוא אמר הכין. אנן תנינן מוזרות. אית תניי תני מוזרות. מאן דמר מוזרות מצין עמר. ומאן דמר מוזרות שורן כיתן. מה נן קיימין אין בהן רשמע ולא ידע מן מאן שמע כעוף הפורח הוא. ואין בהן רשמע וידע ממאן שמע כעד מפי עד הוא. אלא כן אנן קיימין פלוני מפלוני ופלוני מפלוני מילה דלית בה תימליוסים: הלכה ב אמר עד אחד אני ראיתי' שניטמאת כו'. ועד אין בה. אין לי אלא עד מניין אפי' עבד אפי' שפחה ת"ל ועד אין בה מכל מקו' ובדר' ישמעאל דר' ישמעאל אמר כל מקו' שנאמ' בתור' עד

פירוש

הלכה ז: דרש ר"ע אז ישיר משה וגו' לקטן שהוא מקרא. כלומר לפרש המספרו לאמר [illegible] לאמר כדתנן בפתני' ופרש"י שאינו דומה לאמר [illegible] לאמר לאשר נאמרה [illegible] לאומרו לישראל אלא כאן אין לאמר כן. עיין ניפה ערלה: ואמרו זה אלי ואנוהו. הא דנקט הכי קרא משום דמדרשינן תינוקות כדאמרי' פ"ק דסוטה שבני ישראל היו יולדי' במדבר והקב"ה שלח להם מלאך ומגדל' אם ובשנגלה הקב"ה על הים הם הכירוהו תחלה שנאמר זה אלי ואנוהו. ופי' רש"י הן הכירוהו אלא שכינתו כבר זה אלי שראיתי כבר. [illegible] כו' עד ויהי לי לישוע' רק זה אלי ואנוהו [illegible] על אלהותו לבד: כולם רועי'. משום שנ' ויזכר ימי עולם משה עמו [illegible] דכל העם [illegible]: בפרוע פרעות. פירשתי סוף פסחי' הלכ' ו': משוי' על כתפי'. פירש כגון עלים לעשות סוכ' וכיוצא בו: ז' פרושין כו'. פירשתיו לעי' בספ' ברכות פ' הרואה: דית. פירש מה דאית לי [illegible] ואכא עביד מצוה: מיתדין. פי' נידון להריג': עונה. פירש זמן ק"ש התחיל לקרותו ושחק: ריבויין. [illegible]: הלכה ח: בימי השבטי' הוה. [illegible] עיין ניפה ערלה [illegible]: פמליא ש'. פי' בני חילו [illegible]: ועל רשעי' ירטני. [illegible]: הירא דבר יי' [illegible]: ותפול שבא. [illegible]: פ' בלעם. [illegible] עיין ניפה ערלה כ"ג: פ' ששי מי שקינא: מוזרות. [illegible]: שורן כיתן. [illegible]: תימליוסים. פירוש יסוד הדבר: (והתנהמו לקמן כתובות פ"ה ה"ב):

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי שם כ"ח.
ב בבלי פסח' י"ב.
ג סוכה פ"ג.
ד ע' תוספתא פ"ו ובבלי בפרקין ל:
ה מכילתא בשלח ותנחומא שם ומדרש תהלים ח'.
ו פסחי' פ"י ה"ו, ורבה אסתר, וע' בבלי מגילה י"ד וערכין י' ובשו"ת מהר"ל פי' פ"ה.
ז בתוספתא רפ"ה ר"י משם בן פטירי.
ח ברכות פ"ט ה"ה וספרי ואתחנן פי' ל"ב.
ט שם ברכות י"ד ב' (ובבלי בפרקין כ"ב) ות' אדר"נ פל"ז.
י ראה בס' "בעל הנפש" להראב"ד ז"ל, [illegible] הקדושה וספרי "סו"ס" פי' קכ"ב בהערה.
יא ע' בבלי ע"ז ד:
יב צ"ל טונוס רופוס וכ' טורנוס רופוס ע"ש, וע' תוס' בפרקין ל"א ד"ה גדול (ורש"י נדרים כ') ובבלי ב"ב י' וסנהדרין ס"ה וב"ר פי"א [illegible] פ"ג ותנחומא תשא, תזריע, ושאלתות [illegible].
יג ע' בבלי ברכו' פ' פ"א, גם סנהדרין ק"ח.
יד ע' בבלי פסחי' כ"ב וחגיג' י"ב ושבועות כ"ו, ובכורות ו', וב"ר פ"א כ"ב וכ"ג ושאלתות קדושי' ק"א [illegible]
טו ע' לעיל פ"א ה"ד, וש"נ.
טז ע' בבלי ב"ב ט"ו [illegible] ובמדבר רבה פי"ד, י"ז וב"ב, ומדרש קהלת ג'.
יז מו"ק פ"ג ה"ה.
יח בבלי ב"ב טו.
יט ב"ב שם.
כ שם וב"ר פנ"ז, ל"ט וס"ז. שמות רבה פכ"ב וכ"ז, ומדרש אסתר ו' ע"ש.
כא ע' רפ"ט.
כב ע' יבמות פט"ו ה"ז.
כג ע' יבמות שם.
כד ערלה פ"א ה"ד, יבמות ו' ב' ומגילה פ"א ה"ז ותענית פ"ב ה"ז, ת"ב.
כה ע' בבלי [illegible]

פרק חמישי

הלכה א׳ כשם שהמים בודקין אותה כו׳. אנן תנינן באו באו׳ אית תניי תני ובאו ובאו׳ מאן דמר באו באו ר׳ עקיבה׳. מאן דמר ובאו ובאו ר׳ ישמעאל׳ אנן תנינן נטמאה נטמאה׳ אית תניי תני ונטמאה ונטמאה׳ מאן דמר נטמאה נטמאה ר׳ עקיבה׳ ומאן דמר ונטמאה ונטמאה ר׳ ישמעאל׳ תני בוא וכה. ובתיב כן׳ כיי דמר ר׳ אמי בשם ר׳ יוחנן נרעין לדרוש מתחילת׳ לסופה׳ ר׳ חנינה בשם ר׳ ירמיה ואפי׳ באמצע התיבה׳ ויצקת עליה שמן׳ ויצקת שמן מנחה׳ מרבות את כל המנחות ליציקה׳ המאורים. א״ר תנחומא׳ מניין המאורים כנגד מאתים וארבעים ושמונה איברים שיש בה׳ וכנגד מאתים וארבעים ושמונה איברים שיש בו׳ והא תנינן כשם שהמים בודקין אותה כך המים בודקין אותו כשם שהיא אסורה לבעל כך היא אסורה לבועל. כשם שהיא אסור׳ לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בועל כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה׳ שהיא מקבלת את בעלה לאחר הבועל כך הן בודקין אותו׳ היא על ידי שהדב׳ ליאסר בין לו בין לאחר היא נבדקת׳ אבל הוא לכשישתי הוא נבדק׳ בדקו אותו ולא בדקו אותה אני אומר׳ הזכות תלה לה. ניחא כמאן דמר׳ הזכו תולה ואינה ניכרת׳ ברם כמאן דמר הזכות תולה וניכרת. הרי לא הוכרה׳ אלא אני אומר מים מגולין שתת ומצבית׳ הבין לא הוון בעיי מיבדקונת אלא כחן. לא אני אומר עם אחרות נסתרה׳ ולא כן סברנן מימר לכשישתה הוא נבדק. תיפתר שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה אני אומר הזכות תלה לה׳ ניחא כמאן דמר הזכות תלה ואינה ניכרת׳ ברם כמאן דמר הזכות תלוה וניכרת הרי לא הוכר׳ לא אני אומר מים מגולי שתת ונצבית׳ הבין לא הוון בעיי מיבדקונה אלא כחן. אלא אני אומר עם אחרים נסתרה׳ מעתה גירש יהא מותר בה׳ תיפתר שהיה הוא שוגג והיא מזידה׳ ובדקו אותה ולא בדקו אותו׳ הוא מזיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה׳ גירש מהו שיהא מותר בה׳ איפשר למי מזיד בה׳ ואת אמר הבין׳ הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה׳ גירש מהו שיהא מותר בה׳ איפשר לומר יוצאת מתחתיו [illegible] ואת אמר הבין. ומניין שהדבר תלוי בה׳ שמעון [illegible] בשם רבי יוחנן כתיב ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה׳ בה הדבר תלוי׳ אם היתה מזידה אסורה׳ שוגגת מותרת: הלכה ב׳ בו ביום דרש ר׳ עקיבה כו׳. ר׳ יוסי בי ר׳ בון אמר רב ושמואל חד אמר בין בתרומה בין בחולין אד״ע עקיבה׳ וחורנה אמר בתרומה אבל לא בחולין׳ ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא׳ מן מה דמר ר׳ יוסי בשם ר׳ יונה אמרי לה רב בשם ר׳ חייה רבא השלישי בא מחמ׳ השרץ׳ הוי אומר הוא רב אמר בין בתרומה בין בחולין אד״ע עקיבה. מתני׳ פליגא על רב׳ אוכל מעשר שהוכשר במשקה ונגע בו טבול יום או ידים מסואבו׳ מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה מפני שהוא שלישי והשלישי טהור בחולין׳ פתר להקל הוא בידים שהן מדבריהן׳ והא תנינן טבול יום׳ תיפתר בטבול יום בית הפרס. א״ר זעירא ואפי׳ תימר בטבול יום דבר תורה שנייא היא דכתיב טהור טמא טהור לחולין מבעוד יום ולתרומה משתחשך׳ התיב רבי חגיי קומי ר׳ יוסי או נימר טהור במגע וטמא באכילה׳ אל כלים אמורי׳ בפרשה׳ אית לך מימר גבי כלים טהורים במגע וטמאים באכילה׳ מתני׳ מסייע׳ לרב הראשון שבחולין טמא ומטמא והשני פוסל ולא מטמא והשלישי נאכ׳ בנזיד הדמע׳ הא לעשותו דמע אסור׳ ואסור דבתרח הראשון והשני שבתרומה טמאין ומטמאין. והשלישי פוסל ולא מטמא׳ והרביעי נאכל בנזיד הקודש׳ אין תימר הא לעשותו קודש אסור. אשכחת מימר מחלפה שיטתיה דרב דמר ר׳ בא בשם רב שלישי בא מחמת השרץ והרביעי מותר לעשותו קודש שלא אמת רביעי בקודש אלא בקודשי המקדש מקודשין׳ אמר ר׳ חונה ולא בתרומה אנן קיימין׳ ותרומה אסור לעשותה קודש שלא להמצי׳ בה תקלה׳ ואסור דבתרה הראשון והשני והשלישי שבקוד׳ טמאים ומטמאים והרביעי פסול ולא מטמא. והחמישי נאכל בנזיד הקודש אין תימר הא לעשותו קודש אסור׳ וכי יש חמישי בקודש׳ ואת אמר לית כן והכא לית כן. אמר ר׳ יוחנן השלישי בא מחמת השרץ אסור׳ לעשותו תרומה׳ בעי קומי אפי׳ כר׳ עקיב׳. ר׳ יוסי בש׳ הלא ואפי׳ כר׳ עקיבא׳ ולמ׳. טבול יום פסיל והשני פסיל׳ מה טבול יום אינו פוסל את החולין מלעשותן תרומ׳ אף השני אינו פוסל את החולין מלעשותן תרומ׳. ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן שלישי בא מחמ׳ שרץ אסור׳ לעשותו תרומה ומותר לעשותו קודש׳ ר׳ זעירא בעא קומי רבי יסא מטמא בקודש ואת אמר אבן. א״ל משום מעלה׳ א״ר שמואל בר רב יצחק עיקר טומאתו בקודש משום מעלה׳ אמר ר׳ יוסי ולמה הוא מטמא בקודש משם מעלה׳ א״ר יודן ואפילו כרבנן דאינון אמרין אין השלישי בחולין ולמה הוא אסור מטמא בקודש משם מעלה׳ א״ל ר׳ יוסי ולית אנן צריכין שמעין ליה מן בר נש רבי׳ תמן אמרין ממה שקילס רבי יהושע את ר׳ עקיבה הדא אמרה הלכה כיוצא בו. רבנן דקיסרין אמרין למדרשו קילסו. אבל למעשה אין הלכה כיוצא בו. דמר רבי אחא ר׳ מיישא בשם ר׳ לעזר לוקין על השלישי שבמעשה ואפי׳ כר׳ עקיבה אינן לוקין. למה מבוי יום פוסל והשני פוסל מה

טבול יום אין לו מגע אצל חחולין. אף השני אין לו מגע אצל החולין׳. א״ר אלעזר כמיניין החולין כך מניין המעשר. ואתייא כיי דמר ר׳ יונה רבי אימי בשם רשב״ל בכל חולין אנן קיימין ואתן פירקא מעשה אינון׳ א״ר יוסי ואפי׳ ראשון שבו׳ אינו מחוור. לא אוכל אין כתיב כאן אלא לא אכלתי׳ א״ר אבא מרי מניין דכתיב בכל מצותך אשר צויתני כמי שאינו מחוור: ר׳ אבהו בשם רבי מנא מפני מה אמרו והשני שבחולין מטמא משק׳ חולין מפני הידים שהן מדבריהן מטמאות משקה׳ חולין׳ שני שהוא מדברי תורה לא כל שכן. אי מה הידים ספיקן לטמא את אחרים טמא׳ אף המשקין ספיקן לטמא את אחרים טמא׳ התיב ר׳ חנינא לר׳ מנא הרי אוכל אוכלין טמאין ושותה משקין טמאין ספיקן לטמא את אחרים טמא. והמשקין היוצאין מהן׳ ספיקן לטמא את אחרים טמא׳ והא שני שהוא דבר תורה ספיקו לטמא את אחרי׳ טהור׳ א״ר חנינה קומי ר׳ מנא ולא בתרומה אנן קיימין׳ אל ואפי׳ תימר בתרומה אנן קיימין מה אית ליה טמא יטמא דבר תורה לא רבי עקיבה: תמן אמרין שתי שאילות שאלן חגי הנביא׳ אחת השיבו אותו כראוי ואחת לא השיבו לו כראוי. הן ישא איש בשר קודש בכנף בגדו׳ כנף תחילה׳ בשר קודש שני׳ לחם ונזיד שלישי׳ יין ושמן ומאכל רביעי׳ וכי יש רביעי בקודש. ויענו הכהנים ויאמרו לא. לא השיבו אותו כראוי שיש רביעי בקודש׳ ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא אם תהיה כנף טמא נפש ונגע בכל אלה היטמא׳ ויענו הכהנים ויאמרו יטמא׳ השיבו אותו כראוי׳ דמר ר׳ ירמיה ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן קודם עד שלא גזרו רביעי בקודש שאלן. ולמה הוא מקלל כאינש דבעי עידה על חבירה וביתא מה אכפה ליה לא׳ רז אמר ואשר יקריבו שם טמא הוא. כמה דמר רבי סימון בר זבדי גלגלתו של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח׳ ר׳ אחא בשם ר׳ אבא בר כהנא בקיאין היו בהוסיטות ולא היו בקיאין במדפות. הן ישא איש בשר קודש׳ שאלן טמא מת מטמא בהוסט׳ ויענו הכהנים ויאמרו לא׳ השיבו אותו כראוי שאין טמא מת מטמא בהוסט׳ שאלן טמא מת עשה מדף׳ ויענו הכהנים ויאמרו יטמא. לא השיבו אותו כראוי שאין טמא מת עושה מדף׳ ר׳ תנחומא ר׳ פינחס בשם ר׳ לוי על החמישי בקודש שאלן. הן ישא איש בשר קודש בכנף בגדו׳ כנף תחילה ובש׳ קודש שני לחם ונזיד שלישי יין ושמן רביעי׳ ומאכל חמישי שאלן׳ וכי יש חמישי בקודש. ויענו הכהנים ויאמרו לא׳ השיבו אותו כראוי שאין חמישי בקודש. ולמה הוא מקלל כאינש רבעי עילה על חבריי וביתא מה אכפה ליה. ויאמר ואשר יקריבו שם טמא הוא׳ כיי דמר ר׳ סימון בר זביד גלגולתו של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח: תני א״ר יוסי מניין לרביעי בקודש שהוא פסול ודין הוא מה אם מחוסר כיפורי׳ שאינו אוכל בתרומ׳ הרי הוא פסול בקודש שלישי שהוא פסול בתרומה אינו דין שפסול בקודש׳ הרי למדנו לשלישי מן הכתוב. ולרביעי מקל וחומר. התיב ר׳ יוחנן האוכל הבא מחמת טבול יום יוכיח שהוא פוסל בתרומה ואינו פוסל בקודש׳ ר׳ חייה בשם רבי יוחנן אתייא ודר׳ יוסי כשיטת ר׳ עקיבה רבו. כמה דר׳ עקיב׳ אמ׳ יטמ׳ יטמ׳ דבר תורה כן ר׳ יוסי אמר יטמא יטמא דבר תורה. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסי בר חנינה לית ר׳ יוסי צריך לדיין קל וחומר. קרייה דרש רבי יוסי והבשר אשר יגע זה שני שנגע בראשון. בכל טמא׳ זה שלישי שנגע בשני׳ לא יאכל׳ סוף טמא לא יאכל׳ ער כהן באוכלין שניטמו באויר כלי חרש שניטמא בשרץ׳ אוכלין עצמן שניטמאו בשרץ מניין. ודין הוא מה אם הכלים שאינן מטמאין מאויר כלי חרש שנטמא בשרץ הרי הן מטמאין כשרץ לטמא אוכלין׳ ער כהן כר׳ עקיבה׳ כר׳ ישמעאל׳ תני ר׳ ישמעאל והבשר אשר יגע בכל טמא. וזה ראשון שנגע בכל טמא לא יאכל לרבות את השני׳ השלישי מניין. ודין הוא ומה אם טבול יום שאינו פוסל בחולין הרי הוא פוסל בתרומה׳ שני הוא פוסל בחולין אינו דין שיפסול בתרומה׳ רביעי בקודש מניין׳ ודין הוא מה אם מחוסר כיפורים שאינו פוסל בתרומה הרי הוא פוסל בקודש׳ שלישי שהוא פוסל בתרומה אינו דין שיפסול בקודש. הא למדנו לראשון ולשני מן הכתוב׳ ולשלישי מן הדין׳ ולרביעי מקל וחומר. דנין לו בין מן הדין שיהא הכל משועבר להלכה שיהא השלישי פוסל בתרומה והרביעי בקודש: הלכה ה׳ בו ביום דרש ר׳ עקיבה ומדותם מחוץ לעיר וגומ׳. ר׳ אליעזר בנו של ר׳ יוסי הגלילי אומר אלפיים אמה תחום ערי הלוים׳ צא מהן אלף אמה מגרש׳ נמצא רביע מגרש והשאר שדות׳ ר׳ ירמיה ר׳ שמואל בר רב יצחק בשם רב רביע מאלף׳ א״ר יצחק ואפי׳ תימר רביע מכל צד רביע הוא׳ מאן דמרבע ארבע נרבין בעי אפית תומי׳ ר׳ מנא משער כהדא לבנה׳ רבי אבין משער כהדא רצועה׳ ר׳ אושעיה משער כהדא דסיקרין. א״ר יוסי בי ר׳ בון חמשין בית סאה. מאת על מאת בית ארבע׳ סאין. כהדא ריש גלות׳ אומלק עלוי חד טריקלין ארבעין על ארבעין דימלינה חושן אתא לגבי רב הונא אל פייסן דיסבון מינך עשרין על עשרין כחן. תעשרין על עשרין בתר זמן ואת מיתבר פלגא: ר׳ בא בשם רב יהודה ר׳ זעירא בשם רב עקבא אין מקדשין אלא בחבל של חמשים אמה׳ ר׳ זעירא בשם ר׳ חסדיי אין מקדשין לא בערי הלוים ולא במקום

פירוש

פרק כשם כו׳ ד׳ באו באו׳. פי׳ כלא וי״ו קדרש יתירא דסד כלו וי״ו תלו ותלו דהו ויו יתירא לדרוש׳ תני בוא וכה׳ פי׳ דכתיב בקרא תלא בה האים הספררי׳ וגו׳ והוא שהכוף כלאותיות ויו [illegible] הוא נותן לסדר הבית והוא לאתיות [illegible] לסדרנה של ובלו הוא נותן לתחלת תיבת [illegible] ובכנא הוא לאתיות [illegible] ונה והסלף [illegible] לו לתנם סלחר [illegible] בפנים׳ ופריקה וכי כתיב כן. כתני׳ והמכבראר״י גרעי׳ לדרוש כו׳ ואפי׳ באמצע כו׳. כגון ויצקת עליה שמן מנחה [illegible] לכתנו נותנים תיבת [illegible] ליק׳ לסדר תיבת [illegible] ספוב׳ לגמן [illegible] ודרשי כל המנחו׳ ליציק׳ התבות. פי׳ כאבות לבנה הלכה ב׳: הגרם. [illegible] דזה [illegible] הדמע. פי׳ תרומה [illegible] חיממך [illegible] בהיסט. פי׳ [illegible] לא המהו׳ נקר׳ היסט׳ כבורף. פי׳ [illegible] קדרבק נק׳ [illegible] דכתי׳ קל עלה [illegible] דכלה הלכ׳ ה׳: חמשין על חמשין כו׳. [illegible] על כ׳ [illegible] דמפשין על [illegible] לנו [illegible] ובן [illegible] בית [illegible] ובהוא [illegible] על ק [illegible] [illegible] עלנו הכ׳ על כ׳ [illegible] ספני [illegible] והרותב כולתו רכי ריש גלותא׳ [illegible] עם הפלגות לחת סרקלין ס׳ על ס׳ [illegible] סיסר׳ [illegible] לפני רב הונא לסר לו [illegible] נהם [illegible] סהם כ׳ על ך׳ [illegible] ולחר זמן כ׳ על כ׳ [illegible] כמו ס׳ על ס׳ לפי שך׳ על ך׳ [illegible] חלי ס׳ על ס׳ לכלורת. והוא [illegible] התלי בלורך קם׳ [illegible] [illegible] התקל׳ סך׳ על ך׳ [illegible] רביע ס׳ על [illegible] ס׳ ותקל׳ [illegible] החלי כך פי׳ בגל הוסה [illegible] שות חוסר׳. פי׳ [illegible] לפות לנוך לר׳ [illegible] הם [illegible] לסוח כשיעור לבנה. פי׳ [illegible] כמער כלבנה [illegible] ארבה [illegible] דסיקרין. פי׳ בכין [illegible]

מראה מקום והגהות

א ע׳ יבמות מ׳ ד׳, תלקמן פ״ו ה״ה ופ״ט ה״ט.
ב הוריות פ״א ה״ג וע׳ מנחות ע״ה.
ג ע׳ תנחומא במדבר.
ד לעיל פ״א ה״ב ויבמות פ״י ה״ט׳ וע׳ בבלי בפרקין כ״ח.
ה לעיל פ״ג ה״ה ופ״ד ה״ה.
ו ע׳ תוס׳ בבלי יבמות ל״ה וכתובות ט׳.
ז טבול יום רפ״ד.
ח שם מהרות פ״ב, וע׳ חולין ל״ד.
ט י״נ: קותר.
י י״נ: מותר לעשותו תרומה ואסור לעשותו קודש.
יא ע׳ חגיגה רפ״ב.
יב ה״ב [illegible] לקיק.
יג חגיגה פ״ב, וע׳ ר״ש נזיר׳.
יד ה״נ: בטבל חולין.
טו ע׳ בבלי יבמות ע״ב.
טז טהרות פ״ב.
יז ע׳ פרה פ״ח.
יח י״נ [illegible] הגה׳ ספיקו וכו׳ [illegible], וע׳ מהר״ם פ״ד ותוספתא שם פ״ה.
יט ע׳ חולין דל״ה ובבלי פסחים פ״ו נם נפ״ב דטבל יום.
כ ה״נ א״ר טבא קודי ר׳ חנינא.
כא ע׳ בבלי פסחים י״ז.
כב נ״נ: תבריה.
כג נדרים פ״ו ה״ח פסחי׳ פ״ט ה״א סנהדרין פ״א ה״ב, וה״ג.
כד ע׳ זבים פ״ה ותוספתא שם.
כה שם פ״ד.
כו ע׳ ספרא נו מצה ע׳ ובבלי חגיגה כ״ד ויו׳ שם פ״ג (ע״ס, ב׳).
כז ע׳ בבלי פסחים י״ח.
כח ע׳ פסחים פ״א ה״ו.
כט ע׳ בבלי עירובין נ״ו.
ל י״נ: אשתסר.
לא נ״נ: חמשין על חמשין.
לב עירובין פ״ה ה״ג (כ״ג, ד׳) ובבלי ע״ב ופנות פ״ב ה״א.

א׳ ארוסה ושומר׳ יבם לא שותת ולא נוטלת כתובה שנ׳ אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה פרט לארוסה ושומרת יבם: ב אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין לא שותה ולא נוטלת כתובה: ג ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך ושבאו לה עדים שהיא טמאה והאומרת איני שותה ואמר בעלה איני משקה ושבעלה אינו רוצה להשקותה ושבעלה בעלה בדרך נוטלת כתובה ולא שותה. מתו בעליהן עד שלא ישתו בית שמאי אומרים נוטלו׳ כתובה ולא שותות ובית הלל אומרים לא שותות ולא נוטלות כתובה: ד מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותה ולא נוטלת כתוב׳ דברי ר׳ מאיר. וחכמים אומרי׳ יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן. איילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד לא שותת ולא נוטלת כתובה. ר׳ לעזר אומר יכול הוא לישא לו אשה אחרת ולפרות ולרבות ממנה. ושאר כל הנשים או שותות או לא נוטלות כתובה: ה אשת כהן שותה ומותרת לבעלה אשת סרים שותה על ידי כל העריות כולן מקנין חוץ מן הקטן וממי שאינו איש: ו ואילו שבית דין מקנין להן מי שנתחרש בעלה או נשטה או שהי׳ חבוש בבית האסורין לא להשקותה אמרו אלא לפסולה מכתובתה. ר׳ יוסי אומר אף להשקותה שכשיצא בעלה מבית האסורין ישקינה:

פרק רביעי

חלכה א׳ ארוסה ושומרת יבם כו׳ וישקינה. גזירת הכתוב היא והביא האיש את אשתו אל הכהן. ולא יקנא לה. התור׳ אמרה וקנא את אשתו. וקנא את אשתו °אפילו מקצת אשתו. מתניתא דבית שמאי. דבית שמאי אומרים נוטלת כתובתה ולא שותה. אמר רבי יוסי ׳תמן מעמידין דבית שמאי אומרים הביא לי בעלי ואני שותה ברם הכא יודעת היית שאין ארוסה שותה למה הכניסה עצמה לספק המרובה הזה בשביל לפוסלה מכתובתה: רבי ידה בעי כמה דתימר תמן וקנא את אשתו וקינא את אשתו אפילו מקצת אשתו ודכוותה תחת אישך אפי׳ מקצת אישך: היך עבידה קינא לה עודה ארוסה וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו. קינא לה עודה שומרת יבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינוי. קינא לה עודה ארוסה וכנסה ונסתר׳ וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא בלא כתובה. קינא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וכנסה ונסתר׳ משקה אות׳ על קינויו. לא קינא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וקינא לה ולא הספיק לכנוס עד שמת ונפלה לפני אחיו אינו משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו הראשון. אבל אם קינא לה היבם וכנס׳ ומת ונפלה לפני היבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו. תמן תנינן °איילונית וזקינה ושאינה ראויה לוולד לא שותה ולא נוטלת כתובתה. שנאמר ונקתה ונזרעה זרע הראויה להזריע זרע. יצאת זו שאינה ראוי להזריע זרע. התיבון הרי אלמנה לכהן גדול הרי היא ראויה להזריע זרע. שנייא היא דכתיב ולא יחלל זרעו בעמיו. תמן תנינן °ממזר פוסל ומאכיל כיצד. והכא הוא אמר הכין. אמר רבי תנחומא תמן זרעו אין לה מכל מקום. ברם הכא זרע אין לה ׳כשר לא זרע פסול. אמר רבי יוסי בי רבי בין כלום המים באין אלא להתירה לביתה. וזו כיון שנסתרה אסור לו הוא: הלכה ג אילו לא שותות ולא נוטלות כתובה. האומרת טמאה אני לך כו׳. אמר רבי יאשיה °מת לי זעירא משום אנשי ירושלם ג׳ הן שאם בקשו למחול מוחלין להן ואילו הן סוט׳ ובן סורר ומורה וזקן ממרא כו׳: הלכה ד מעוברת חבירו ומניקת חבירו כו׳. לא ישא אדם ׳׳מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואם נשא עליו הכתוב אומר אל תסג גבול עולם אשר גבלו ראשונים ובשדה יתומים אל תבוא. הנושא ׳׳מעוברת חבירו ומניקת חבירו יוציא ולא יחזיר עולמית דברי ר״מ. וחכמים אומרים יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן. ובכל הדברים ר׳ מאיר קונס. נישמעינה מן הדא׳׳ קטנה שחלצ׳ תחלוץ משתגדיל. ואם לא חלצה חליצתה כשירה. ר׳ מנא °אמר לה סתם ר׳ יצחק בריה דר׳ חייה רובה בשם רבי יוחנן דר״מ היא דר״מ אמר אין חולצין ואין מייבמין את הקטנה שלא תמצא איילונית: תני °מניקה שמת בעלה לא תנשא עד עשרים וארבעה חדשים דברי ר״מ ר׳ יהודה אומ׳ שמונה עשר חדש. רבי יונתן בן יוסי אומר בית שמאי אומרים עשרים וארבעה חדשים. ובית הלל אומרים שמונה עשר חדש. אמר רבן שמעון בן גמליאל אם כדברי האומר עשרים וארבעה חדש מותרת להנשא לאחר חמשה עשר חדש לפי שאין החלב נעכר אלא לאחר שלשה חדשים. ר׳ יעקב בר אחא אמר עקביה שאל את רשב״ל והורי ליה עשרי וארבעה חדשים ר׳ ידמיה עקביה שאל לר׳ חנינא והורי ליה עשרים וארבעה חדשים. מה תרין שבדין הוון. חד בשם ר׳ חנינא וחד בשם רשב״ל. ר׳ מנא הורי שמונה עשר חדש ותם כל ההוא יומא. רבי מר עוקבא הורי בארבלי עשרים וארבעה חדש ואפי׳ מת התינוק. מודין חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו אשה ובנים שהיא שותה ונוטלת כתובת. היה לו אשה ובנים ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשתות. לא היה לו אשה ובנים (ומתו) ׳בין קינוי לסתירה כבר נראת שלא לשתות: הלכה ה אשת כהן שותה כו׳. דלכן מה אנן אמרין שתת ולא בדקו אותה המים טהורה היא אני אומר הזכות תלה לה. ניחא כמאן דאמר ׳׳הזכות תולה ואינה ניכרת. ברם כמאן דמר הזכות תולה וניכרת אמר יצחק כן אנן קיימין בששתת ולא היו המים בודקין אותה שלא תאמר הואיל ואין המים בודקין באנוסה אלא במפותה וזו אנוסה היא׳°. מה אנוסה שבכהונת ברצון שבישרא׳ לפום כן צרך מימר מותרת לביתה. ומניין שאונסין פוסלין בכהונ׳ באשת איש. מה אם שרצים הקלים עשה בהן את האונס כרצון. סוטה חמורה לא כל שכן: תני רבי יעקב בר אידי ׳קומי ר׳ יונתן ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת פרט לאונסין. מה את שמע מינה. א״ל מה תחת אישך לרצון אף כאן לרצון. והוא לא נתפשה. הא נתפשה מותר׳. ויש לך תפוסה בישרא׳ והיא אסור׳ ואי׳ זו זו שתחילתה ברצון וסופה באונס ויש לך שאינה תפושה בישראל °והיא מותרת ואי זו זהו שתחילתה באונס וסופה ברצון. כהדא איתת׳ אתת לגביה רבי יוחנן כ״אמרה ליה נאנסתי. אמר לה ולא ערב לך בסוף אמרה ליה ואם יטבול אדם אצבעו בדבש ויתנה לתוך פיו ביוה״כ שמא אינו רע לו ובסוף אינו ערב לו. וקיבלה: ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת ׳׳פרט לאשת סרים ויתן איש בך את שכבתו לרבות את הסריסים. חוץ מן הקטן וממי שאינו איש: הלכה ו ואלו שבית דין מקנין להן כו׳. בני ישראל ויקנא וישקינה. גזירת הכתוב היא והביא האיש את אשתו אל הכהן. ולא יקנא לה. התורה אמרה וקנא את אשתו. וקנא את אשתו ׳׳אפי׳ מקצת אשתו. ביאת פסולין מניין שהיא פוסלת. מה נן קיימין אם באשת איש חמורה היא. אם באלמנה לכהן גדול כבר כתיב והבי׳ האיש את אשתו אל הכהן. הצד השוה שבהן את שזרעו פסול ביאתו פוסלת. ואת שאין זרעו פסול אין ביאתו פוסלת. ואילו הן ׳׳בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי אדומי מצרי עבד ממזר חלל נתין כותי וגוי שבאו על בת כהן על בת לוי ועל בת ישראל פוסלת מן הכהונה. רבי יוסי אומר כל שזרעו פסול ביאתו פוסלת. וכל שאין זרעו פסול אין ביאתו פוסלת. רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאת מותר בבתו את מותר באלמנתו. וכל שאין את מותר בבתו אין את מותר באלמנתו:

הדרן עלך ארוסה ושומרת יבם

א׳ כשם שהמים בודקין אותה כך המי׳ בודקין אותו שנ׳ ובאו ובאו. כשם שהי׳ אסור׳ לבעל כך אסור׳ לבועל שנ׳ נטמאה נטמא׳ דברי ר׳ עקיבה. אמר רבי יהושע כך היה דורש רבי זכריה בן הקצב. ר׳ אומר שני פעמים האמורין בפרשה אם נטמאה אם נטמאה אחד לבעל ואחד לבועל: ב בו ביום דרש ר׳ עקיבה וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא. אינו אומר טמא אלא יטמא לטמא את אחרי׳ לימד על ככר השני ׳׳שמטמא את השלישי: ג אמר ר׳ יהושע מי יגלה עפר מעיני רבן יוחנן בן זכאי שהיתה אומר עתיד דור אחר לטהר את ככר השלישי שאין לו מן התורה. והרי עקיבה תלמידך הביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא שנ׳ כל אשר בתוכו יטמא: ד בו ביום דרש ר׳ עקיבה ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפיים באמה. ומקרא אחר או׳ מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב. אי אפשר לומר אלף אמה שכבר נאמר אלפיים אמה וא״א לומר אלפיים אמה שכבר נאמר אלף אמה. ולמה נאמר אלף ולמה נאמר אלפיים. אלא אלף אמה מגרש ׳׳ואלפיים אמה תחום שבת. ר׳ אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי או׳ אלף אמה מגרש ואלפיים שדות וכרמים: ה בו ביום דרש ר׳ עקיבה אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לייי ויאמרו לאמר. שאין ת״ל לאמר ולמה נאמר לאמר אלא שהיו ישראל עונין אחריו של משה על כל דבר ודבר כקורין את ההלל אשירה לייי כי גאה גאה. לכך נאמר לאמר. ר׳ נחמיה או׳ כקורין את שמע היו קורין לא כקורין את ההלל: ו בו ביום דרש ר׳ יהושע בן הורקנוס שלא עבד איוב את המקום אלא מאהבה שנאמ׳ הן יקטליני לו איחל. עדיין הדבר שקול לו אני מצפה או איני מצפה לו. ת״ל עד אגוע לא אסיר תומתי ממני. לימד שמאהבה עשה: ז א״ר יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית דורש כל ימיך שלא עבד איוב את המקום אלא מיראה ׳׳שנא׳ איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע והרי יהושע תלמיד תלמידך לימד שמאהבה עשה:

פירוש

ולא יקנא. פירש שאמר שארוסה אינה קרויה אשתו אף לא יקנא לה ותורה התורה אסרה וקינא את אשתו ואפי׳ מקצת אשתו מתניתין דב״ש כו׳. פיר׳ הא אמר ב״ש בפירקין באשתו בעליהן אע״פ שאינן שותות נוטלו׳ כתובתן ולמה לא פליג כפי כהא ואפילו בחיי בעלה היה לה ליטול כתובה: היך עבידא. פיר׳ איך תעשה שתהא הדבר תחת אישך ואפי׳ מקצת אישך קינא לה ועודה ארוסה כו׳: וידע בה תצא בכתובה׳. י״ל וידע בה שלא נסתה׳ רק שנבררה על קינויו ונסתר׳ תלא בכתובתה ואם לא ידע בה דהיינו שספק הוא לו אם נטמא תלא שלא בכתובתה או י״ל וידע בה ר״ל שבא עליה אחר קינוי ואת אח״כ תלא בכתובה ואם לאו תלא בלא כתובה וכ״ע: התיבון הרי אלמנה כו׳. פי׳ דאלמנ׳ לכ״ג ראויה להזריע זרע ואפ״ה קתני במתניתין אלמנ׳ לכ״ג כו׳ לא שות׳ ולא נוטלת כתובתן ומשני: שאני היא גבי כ״ג. דכתיב ולא יחלל זרעו בעמיו שאמר דנקרא זרע חלל אינו בכלל ונזרעה זרע והדר מו פקחה ביבמות תמן ממזר פוסל ומאכיל תרומה א״כ ש״מ דזרע פסול נקרא זרע לענין תרומה והכא אמרינן דאינו נקרא זרע: א״ר תנחומא תמן וזרעו אין לה ס״מ. פירש שאמר הכתוב וזרע אין לה פשיטא דאין לה שום לד זרע בעולם אבל אם הי׳ לה שום לד זרע אפילו זרע פסול הוי זרע לענין תרומה ברם הכא גבי סוטה דכתיב זרע סתם פירשו דוקא זרע כש׳ ולא זרע פסול כשר וספקא נסבינא פרישא ואין לה ענין בשני עלמא הוא ויש לנקוה בחיקך אין כוה ופירשו לשון איה איה לה זרע כשר ולא זרע פסול ובדברי רבי יוסי ב״ר בון נריך להיות הכי כלום המים באים אלא להתירה לביתה וזו כיון שנסתרה אוסר לו הואל פירשו שאמר דבלאו האי סתירה אסורה לו משום אלמנה לכ״ג כו׳ ומה לי המים תבדוקה ם לקיי׳ גיעם׳ שלפנינו וזו כיון שנסתרה אומר לו התנא. ופירשו בלשון נחתיאה וכי ליסורו של אלמנה לכ״ג כו׳ מחמת סתירה והלא בלאו סתירתה אסורה לה הלכה ה: דלכן מה אנן אמרין כו׳. פיר׳ דאם לא בן דתשמרי׳ אשת כהן אחר שתייתה לבעלה בהן לפה אמרינן שתת ולא בדקו אותה המים טהורה היא ולמה אין אנו אומרים שאם הזכות תלה לה אלא ודאי לא אמרינן הכי לבן טהור׳ לבעלה גם ואפילו רהוס בעלמא אין ניכר בה ואפ״ה אין חוששין בעלמא לזכות תולה ואמרינן דמותרת לבעלה אחר שתיית׳ בן י״ל הכא גבי אשת כהן אבל לס״ד הזכות תולה עליה על כל פנים ניכר בה אפילו לאמר הזכו׳ אפי׳ אינה למימר אי והוס ניכר בה לפה תהא מותרת לבעלה ואי אין ניכר בה לריכה לקימר שמותרת ומשני דלא חיישינן גבי אשת כהן שאין נקנה ובאשת לגבי אנוסה אין המים בודקי׳ ואנוסה אסורה לכהן לפום בן לריך מימר מותרת לביתי׳ כך צ״ל ופרט אשת כהן דהכא. תניתא למ״ד תולה ואינה ניכרת. פי׳ הזכות תולה לגמרי אף כל ואין אבל רוצס אף אשת כהן ע״ג דיש לפקפק בפי׳ דבר זה וק״ל:

מקום והגהות

א ע׳ גי׳ הפתח׳ בבבלי. ב ע׳ כתובות פ״ט ה״ז. ג ע׳ תוס׳ בבבלי יבמות ל״ז. ד ע׳ תמורה פ״ו מ״ג. ה לקמן בפרקין ה״ז. ו כתובו׳ ל״ג ב׳. ז ע׳ בבלי כ״ה. ח ע״ד. ט יבמות פ״ז ע״ד. י לעיל פ״ג ה״ז ועי׳ תוס׳ קידושין ס״ו. יא סנהדרין פ״ח ה״ו, בבלי בפרקין כ״ה. השלמות בשם מי׳ ק״ב. יב בבלי בפרקין כ״ו. וע״ש נתוס׳ ותוספתא כזה פ״ב. יג שם וביבמות ל״ה וע״ש בתוס׳ השלמות וירא פי׳ י״ג. יד יבמות פ״ג ס״ה. טו שם ה׳ רע״ג, י״ב ד׳. טז בבלי כתובות ס׳ ועי׳ לקמן שם ס״ה ה״ז. יז ה״ג: וטלו לו בין וכו׳. יח ע׳ לעיל פ״ג ה״ה ולקמן כ״ה ה״ט. יט ע׳ בבלי כ״ה. כ לעיל פ״ט ה״ב (פ״ח ג׳). כא ע׳ בבלי כתובות כ״ט. כב ע׳ בבלי נזה פ״ה. כג בספרי הגי׳ אפשך לרנות אשת הריס. כד ריש פרקין. כה יבמות פ״ח ה״ה (מ׳ ב׳). כו ע׳ פסחים פ״ח ס״ה. כז ע׳ תוספתא סוף ערכין. כח ע׳ שמו״רנה פ״ב. כט ע׳ בבלי נ״ג ע״ו.

ומה אמר בה. הואיל והאנשים באין ללמוד והנשים באות לשמוע. הטף למה באו. לא ליתן שכר למביאיהן. אמר להן אין החזה יתום שרבי אעזר בן עזריה שרוי בתוכו: מטרונ' שאלה את ר' לעזר מפני מה חט אחת במעשה העגל והן מתים בה שלש מיתות. אמר לה אין חכמה של אשה לא בפילכה דכתיב וכל אשה חכמת לב בידיה טוו. אמר לו הורקנוס בנו בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה אובדת ממני שלש מאו' כור מעשר בכל שנה. א"ל ישרפו דברי תורה ואל ימסרו לנשים. וכשיצתה אמרו לו תלמידיו רבי לזו דחיתה לנו מה אתה משיב. ר' ברכיה ר' אבא בר כהנא בשם ר' לעזר כל מי שהיה לו עדים והתרא' היה מת בבית דין. עדים ולא התרייה היה נבדק כסוטה. לא עדים ולא התרייה היה מת במגפה. רב ולוי בר סיסי תרויהון אמרין זיבח קיטר ניסך היה מת בבד. מיפת ויקד שיחק היה נבדק כסוטה שמח בלבו היה מת במגפה: אי זהו חסיד שוטה ראה תינו' מבעבע בנהר אמר לכשאחלוץ תפילי אצילינו עם כשהוא חולץ תפיליו הוציא זה את נפשו. ראה תאינה בבירה אמר כמי שאפגע בו תחילה אתננה לו. ראה נערה מאורסה והיה רץ אחריה. הדא היא דתנינן הרודף אחר חבירו להורגו אחר הזכר אחר נערה מאורסה: רשע ערום. ר' זריקן בשם רב הונא זה שהוא מורה קלות על עצמו וחמורות לאחרים. ואתייא כהדא דתני כל הרוצה להחמי' על עצמו ולנהוג כחומרי בית שמאי וכחומרי בית הלל על זה נאמר והכסיל בחושך הולך. כקולי אילו וכקולי אילו נקרא רשע. אלא או כדברי ב"ש כקוליהן וכחומריהן או כדברי בית הלל כקוליהן וכחומריהן. הדא דתימר עד שלא יצאת בת קול. אבל משיצאת בת קול לעולם הלכה כבית הלל וכל העובר על דברי בית הלל חייב מיתה. תני יצאת בת קול ואמר' אילו ואילו דברי אלהים חיים הן אבל הלכה כבית הלל לעולם. ואיכן יצאת בת קול. ר' ביבי בשם ר' יוחנן ביבנה יצאת בת קול: אשה פרושה זו שהיא יושבת ומלעבת בדברי תורה. ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא. אמר ר' אבהו כביכול היה במחשבה. הוא לבח היה יודע שלא עלת על דעתה אלא כשביל להעמי' שבטים: ומכת פרושים. זה שהוא נותן עצה ליתומי' להבריח מזונות מן האלמנה. כהדא ארמלתא דר' שובתי הוות מבזבזה בניכסייא. אתון יתמייא וקרבון לר' אלעזר. אמר לון ומה נעביד לכון ואתון שטיין נפק כתובה. אמר לון נימר לכון מימר עיבדון גרמיכון מזבנין והיא תבעה פורנה ומובדא מזונה. עבדין כן ברומשא אתת וקרבת גבי ר' אלעזר אמר זו מכת פרושין נגע בה. יבוא עלי אם נתכוונתי לכך: חד תלמיד מדרבי רוו לו מאתים זוז חסר דינר והוה ר' יליף זכי עימיה חדא לתלת שנין מעש' מסכינין. חד זמן עברין ביה תלמידוי עין ביש ומלון ליה. אתא בעי מיזכי עימיה הוך מה דהוה יליף. א"ל ר' אית לי שיעורא. אמר זה מכת פרושים נגע בו. רמז לתלמידיו ואעלוניה לקפילין וחסרוניה חד קרט. וזכה עימיה הוך דהוה יליף: הוסיפו עליהן בתולה צליינית מצייימה אובדת בתוליה: ואלמנה שובבית מי חגלה' נסבת שם כיש: ותינוק שהוא עלה לתרשו. ר' חלקיה בשם ר' סימון זה שהוא גדול בתורה שלא כפירקו ומבזה גדולים ממנו. אמר רבי יוסי זה שהוא בן תשע ואיבריו נראין כבן שתי' עשרה. והוא בא על אחת מכל העריות שבתורה והן מתות על ידיו והוא פטור: הלכה ד ר"ש או' אין הזכות תולה במים המרים וכו': הלכה ה ר' אומר הזכות תולה במים המאררים כו'. אמ' רב המנונא המתנו' מותרת לביתה ואתייא כהד' דתני ר"ש בן אלעזר אומ' אפי' טהורה ששתת סופ' שהוא מתה בתחלואי' רעים מפני שהכניסה עצמה למספק הזה המרובה. ואם לא נטמאה האשה וטהור' היא זו טהורה לא שבאו לה עדים שהוא טמאה. אם לא נטמאה האשה וטהור' היא זו טהורה לא שתלת לה זכות. ואתייא כמאן דמר הזכות תולה ואינה ניכרת. ברם כמאן דאמר הזכות תולה וניכרת. א"ר יצחק כן אנן קיימין כששתת ולא בדקו אותה המים שלא תאמר עידי שקר הן לפיכך לא בדקו אותה המים. אתא מימר לך שאין המים בודקין באשה שהוא אסור' לביתה. א"ר יודה ואתיי' כמאן דמר הזכות תולה ואינה ניכרת. ולמה לא הוכרה מפני שתלה לה זכות. ונקה האיש מעון. אינו חושש שמא תלה לה זכות. יכול אף היא לא תחוש ת"ל והאש' ההיא תשא את עונה. ואתייא כמאן דמר הזכות תולה ואינה ניכרת: הלכה ו ניטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי כו'. תני ניטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותיפדה משקדש' בכלי הרי היא ככל המנחות ותישרף: והאומרת טמא' אני לא כחטאת שמתו בעלי' הוא. וחטאת שמתו בעליה ילכו המעו' לים המלח דמייא לאשם תלוי אם לאשם תלוי אפי' משקדשה בכלי. א"ר מתניי' דמיא לאשם שנשחט דתנינן תמן אם משנשחט נודע לו. הדם ישפך והבשר יצא לבית השריפה. תני ניטמאת מנחתה עד שלא קרב הקומץ מתה חי ומת בעלה השיריים אסורין שעל ספק באת מתחילתה. ספרת ספיקה והלכה לה באו לה עדים שהוא טמא' בין כך ובין כך מנחת' אסור'. מהו בין כך ובין כך בין שקמץ ובין שלא קמץ בין שהקטיר ובין שלא הקטיר. רבי אילא אמר בין שקמץ ובין שלא קמץ בשלא הקטיר. אבל אם הקטיר השיריים מותרין. תמן תנינן ר"ש או' מנחת חוטא של כהנים נקמצת. והקומץ קרב לעצמו והשיריים קריבין לעצמן. ושניהן מקרא אחד דורשין והיתה לכהן כמנחה. רבנן אמרין הרי היא כמנחת נדבתו. מה מנחת נדבתו קריבה ככלול. אף זו קריבה בכלול. ר"ש אומר הרי עשירית האיפה של כהן כעשירית האיפה של ישראל. [illegible] עשירית האיפה של ישראל נקמצת אף זו נקמצת. אי מה זו נאכלה אף זו נאכלת. ת"ל וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. אילין שיריים משום מה הן באין. משום קומץ משום שיריים. אין תימר משום קומץ אינו ניתן בלילה ואינו נתנן לאחר מיתה. ואינו מחשב להן ואין תימר משום שיריים ניתנין בלילה וניתנין לאחר מיתה. מהו שיחשב להם. נישמעינה מן הדא ר"ש בן אלעזר אומר הקומץ קרב לעצמו והשיריים מתפזרין על גבי הדשן. ר' יוחנן בעי מה אנן קיימין אם בדשן שלמעלן כבר אמר ר"ש אלא אם אינו עניין לדשן שלמעלן תנידו עניין לדשן שלמטן. הדא אמרה ניתנים בלילה וניתנין לאחר [illegible] להן. א"ר [illegible] בי רבי בון אינו מחשב להן שלא הוכשרו לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח. ר' בא בר ממל בעי הך ר' אלעזר בי ר"ש כשיטת אביו או כשיטת חכמים. אין כשיטת אביו יקרב למעלן אין בשיטת חכמים לא יקמוץ. כשיטת אביו הוא. ר"ש אומר הרי עשירי' האיפ' של כהן כעשירי' האיפ' של ישר' מה עשירי' האיפ' של ישר' נקמצ' אף זו נקמצ'. אי מה זו נאכל' אף זו נאכל' ת"ל וכל מנח' כהן כליל תהיה לא תאכל. והתנא כליל ולא תאכל היקשיתיה לא הקשית' לכליל תקטר. א"ר יוסי ראה רבי דעתו של רבי אלעזר בי ר"ש ושנה כיוצא בו. ר' בא בר כהן בעי קומי ר' יוסי ולמה לי כר' לעזר בי ר"ש אפי' כר' שמעון אביו. א"ל איכול בראש המזבח. ואין שריפה בראש המזבח. התיב ר' חנינה קומי ר' מנא והא תני ר' חייה ופליג ליקרב כליל אינה יכולה מפני שותפותה של אשה. להיאכל אינה יכולה מפני שותפותו של איש. א"ל ר' ראה דעתו של ר' אלעזר בי ר"ש. ורבי חייה רבה ראה דעתו של ר"ש אביו. הלכה ז בת ישר' שנישאת לכהן כו'. מה בין כהן לכהנת. מנחת כהנת נאכלת. מנחת כהן אינה נאכלת דכתי' וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. לא כהנת. ר' אבהו בעי קומי רשב"ל והא כתיב וכהן כי יקנה נפש קניין כספו. מעת' כהן ולא כהנת ומאי כדון והכהן המשיח תחתיו מבניו. את שבנו עומד תחתיו יצאת זו שאין בנה עומד תחתיה. כהנת מתחללת. ואין כהן מתחלל דכתיב ולא יחלל זרעו בעמיו. אין לי אלא זרע שהוא מתחלל. היא עצמה מניין. ודין הוא מה אם הזרע שלא עבר עבירה הרי הוא מתחלל. היא שעברה עביר' אינו דין שתתחלל. הוא עצמו יוכיח שעבר עבירה ואינו מתחלל. לא אם אמרת באיש שאינו מתחלל בכל מקום תאמ' באש' שהיא מתחללת בכל מקום. הואיל והיא מתחללת בכל מקום דין הוא שתתחלל. מה נפשך לומר. לא יחל לא יחלל. אף מי שהיה כשר ונתחלל: כהנת מטמאה למתים. ר' דוסא ממלחיא ר' אחא בשם רבי לעזר כהנת מותרת לצאת חוצה לארץ. מה טעמא אמור אל הכהנים ולא אל הכהנות. ולכן מה אנן אמרין הואיל והוא בכלל גזירה לא תצא. ותהא בכלל גזירה ולא תצא. אם אומר את כן נמצאת מדחה פרשת טמאות. כהן אוכל בקדשי הקדשים. אין כהנת אוכלת בקדשי הקדשי' דכתיב כל זכר בכהנים יאכלנו: הלכה ח מה בין איש לאשה האיש פורע ופורם כו'. איש אין לי אלא איש אשה מניין ת"ל צרוע בין איש בין אשה בין קטן. אם כן למה נאמר איש לעניין שלמטן האיש פורע ופורם אין האשה פורעת ופורמת. האיש מדיר והאיש מגלח. ר' יוחנן בשם ר"מ עשרים וארבעה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל וזה אחד מהם. בית שמאי אומרי' אין האיש מדיר את בנו בנזיר. ובית הלל אומרים האיש מדיר את בנו בנזיר. האיש מוכר את בתו דכתי' וכי ימכר איש את בתו לאמה. האיש מקדש את בתו דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה לאשה וישנאה. האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה דכתיב וסקלתם אותו. לא את כסותו. רבי חגי בעי קומי רבי יוסי והכתיב וסקלתם אותם באבני'. מעתה אותם לא את כסותם. מאי כדון איש על ידי שאין ניוולו מרוב' לפיכך נסקל ערום. אבל אשה ע"י שניוולה מרובה לפיכך אינה נסקלת ערום: האיש נתלה ואין האשה נתלית דכתי' ותלו אותו ולא אותה: האיש נמכר בגניבו ולא בבפילו. בגניבו ולא בזומיו. בגניבו אינו נמכר ונשנה. ואין לו עליו דמים. מעתה בגניבה אחת אבל בשתי גניבות נמכר ונשנה. ר' ירמיה בעי גנב משל שותפות מה את עבד לה כגניבה אחת כשתי גניבות. היה גונב ומוציא בלילה נימר אם ידעו בו הבעלים כגתים שתי גניבות הן ואם לאו גניבה אחת היא:

הדרן עלך היה נוטל

מראה מקום והגהות

בבלי יומא ס"ו, ב"ט וספרי "פו"פ" סי' ע"ן.
במדבר רבה פ"ט ועי' לקמן פ"ט הט"ו (כ"ד ג').
עי' בבלי ע"ג פ"ד.
עי' בבלי בפרקין כ"ט:
סנהדרין פ"ח.
ברכות פ"א ג'
יבמות פ"א ו', ג'. וקידושין נ"ח ד'. וש"נ.
ג"כ פ"י ה"א.
פ"מ פ"ח ה"ח.
עי' בבלי כ"ב:
י"נ: מירגלה (טלכת לשכנת' לחור ולרגל ואחר כל מום לנקר).
עי' ספרי נשא.
עי' בבלי כ"ו.
עי' לקמן פ"ד ה"ה ופ"ה ה"א.
עי' בבלי ו'.
עי' תוספתא פ"ב.
תמורה פ"ד.
כריתות רפ"ו.
מנחות רפ"ז.
עי' לעיל יבמות י"ב א'.
עי' זבחים פ"ג.
תוספתא פ"ב ע"ש ובבלי בפרקין כ"ג ותוס' ד"ה הקומץ.
לעיל רפ"ג.
עי' יבמות פ"ו ובבלי חולין קל"ב ובפרקין כ"ג: ותוס' שם ד"ה כהן.
עי' בבלי קידושין ע"ב.
עי' ת"כ אמור ובבלי סוף פרקין ולקמן קידושין פ"א ה"ח (ס"א ג').
עי' לעיל פ"א ה"ה.
עי' תוס' בבלי סנהדרין מ"ה.
עי' ספרי פ' תצא פי' רכ"א.
י"נ: פלא זמים. ועי' בבלי קידושין י"ח.

א· היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותני לתוך כלי שרת ונותנה על ידי' וכהן מניח את ידו תחתיה ומניפה. הניף והגיש וקמץ והקטיר והשאר נאכל לכהנים: ב היה משקה ואחר כך מקריב את מנחת'. ר"ש אומר מקרי' את מנחת' ואח"כ משק' שנא' ואחר ישקה את האשה את המים אם השקה ואח"כ הקריב את מנחת' כשירה: ג עד שלא נמחק' המגילה אמרי' איני שותה מגילת' נגנזת ומנחת' מתפזרת על הדשן. ואין מגילת' כשירה להשקות בה סוטה אחרת· נמחקה המגילה ואמרה טמיאה אני המים נשפכים ומנחתה מתפזרת על הדשן. נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערין אות' ומשקין אות' בעל כורחה: ד אינה מספקת לשתות עד שפני' מוריקות ועיניה בולטו' והיא מתמלא' גידים והן אומרים הוציאוה הוציאוה שלא תטמא את העזר· אם יש לה זכות היתה תולה לה· יש זכות תול' לה שנ' אחת ויש זכות תולה לה שתי שנים· ויש זכות תולה לה שלש שנים. מיכן אמר בן עזאי חייב אדם ללמד את בתו תורה שאם תשתה תדע שזכות תולה לה. ר"א אומר המלמד את בתו תורה מלמדה תפלו'· רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב ותפלו'. מתשעת קבין ופרישות· הוא היה אומר חסיד שוט' רשע ערום אשה פרוש' ומכת פרושי' הרי אילו מבלי עולם: ה ר' שמעון אומר אין הזכות תול' במים המרים ואם אומר אתה שהזכו' תול' במים המאררים מדהא אתה את המים בפני כל הנשים השותו' ומוציא אתה שם רע על הטהורות ששתו ויאמרו טמאות היו אלא שתלה להן זכו': ו רבי אומר הזכות תולה במים המאררים ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונה והולכת סוף שהיא מתה באותה מיתה: ז ניטמאת מנחתה עד שלא קדש' בכלי הרי היא ככל המנחות ותישרף· אילו שמנחותיהן נשרפות האומרת טמיאה אני לך· ושבאו לה עדים שהיא טמאה והאומר' איני שותה ושבעל' אינו רוצה להשקות ושבעלה בעלה בדרך. וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות: ח בת ישרא' שנישאת לכהן מנחתה נשרפת· ובת כהן שנישאת לישראל מנחת' נאכלת· מה בין כהן לכהנת. מנחת כהנת נאכלת ומנחת כהן אינה נאכלת· כהנת מתחללת ואין כהן מתחלל. כהנת מטמאה למתים ואין כהן מיטמא למתי'· כהן אוכל בקדשי קדשים ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים: ט ומה בין האיש לאשה· האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר'· האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה· האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשת את בתה· האיש מוכר את בתו ואין האשה מוכרת את בתה· האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה· האיש נתלה ואין האשה נתלה. האיש נמכר בגניבתו. ואין האשה נמכרת בגניבתה:

פרק שלישי

הלכה א. היה נוטל את מנחתה כו'. כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות· וכי על ידו הוא מניף· ולא על ידה הוא מניף· אלא מיכן שהוא נוטלה מתוך כלי חול ונותנה בכלי שרת והכהן מני' את ידו תחתיה ומניפה'· ואין הדבר כאור· מביא מפה· ואינו חוצץ· ומביא כהן זקן ואפי' תימר ילד שאין יצר הרע מצוי לשעה. תני רבי חייה סוטה נידמת שני כהנים מניפין על ידיה: אמ' רב יוסי בכל אתר הדא הוא מילת' צריכין לרבנן מהו מניש נפה של מנחה נפה של כלי· תנופות מניין שהן קודמת להגשות· רבי ירמיה בשם ר' פרת מסוט' למדו. א"ר יוסי סוטה לחידושה יצאת ודבר שהוא יוצא לחידושו אין למדין הימינו. ר' בון בר חייה שמע לה מן הדא וזאת תורת המנחה הקרב· הוכן היא תנופה כבר קדמה. א"ר יוסי תיפתר במנחו' שאין טעונה תנופה ולית שמע מיני כלום· ויידא אמרה האמרין והבאת לרבות מנח' העומר להגשה והקרבה לרבות מנחת סוטה להגשה· וכתיב בתרי' והרים· והוכן הוא תנופה כבר קדמה: תמן תנינן ואילו מנחו' נקמצות ושיריהן לכהנים. רבי בא בר ממל ור"ש בר רב יצחק הוון יתבין· רבי בא בר ממל בעא קומי ר' שמואל בר רב יצחק מנחת העומר מניין ששיריה נאכלין· א"ל ולא כן א"ר יוחנן בשם רבי ישמעאל מנחה מנחה מה מנחה שנאמרה להלן מן השעורין· אף כאן מן השעורין. מה מנחת סוטה שיריה נאכלין· אף מנח' העומר שיריה נאכלין· א"ר עקיבה מן דקיימין קם ר' בא בר ממל עם רבי ירמיה אמר לי' חמית היך אפרחי הדין ויהיד מנחת סוטה עצמה מניין ששיריה נאכלין· אייתי ר' ועירא לרבי יצחק עטושיא ותנא ליה וכל מנחה בלולה בשמן. מה אנן קיימין אם בבלול של חטין כבר הוא אמור· אלא אם אינו ענין לבלול של חטין תנוהו ענין לבלול של שעורין· וחרנה אמר מה אנן קיימין אם בחרב של חטים כבר הוא אמור· אלא אם אינו ענין לחרב של חטין תנוהו ענין לחרב של שעורין· ואר"י יוסי בבלול של חטין [illegible] של שעורין אנן קיימין ותצרך איתאמרת: לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו· האיש

חולק אע"פ שהוא בעל מום'. ואין הקטן חולק אע"פ שהו' תמי· א"ר יוסי בי ר' בון מפני שריבת תורה כדבר אחר את מרבה אותה לכל הדברים· אלא אוכרה אוכרה. מה אוכרה שנאמר להלן שיריה נאכלין· אף אוכר' שנאמר כאן שיריה נאכלין· ויירא אמרה רא והבאת לרבות מנחת העמר להגשה והקרבת לרבו' מנחת סוטה להגשה· וכתיב בתריה והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים: הלכה ב היה משקה ואח"כ מקריב את מנחת' כו'· מה טעמא דרבנן ובאו בה. מה טעמי דר"ש ואחר ישקה את האשה· מה מקיים ר"ש טעמא דרבנין ובאו בה כולהון ולא מקצתן מה מקיימין רבנן טעמא דר"ש ואחר ישקה את האשה את המים. על כורחה שלא בטובתה. מודה ר' שמעון לחכמי' שאם השקה ואח"כ הקרי' מנחתה שהיא כשירה· ומודין חכמים לר"ש שאם הקריב מנחת' ואח"כ השקה שהיא כשירה· מה ביניהון מצוה. רבנן אמרין מנחה היא שהיא בודקת' ור"ש אומר המים (אין) בודקין אות'· מה טעמא דרבנן מנחת זכרון מזכרת עון· מה טעמא דר"ש ובאו בה. מה מקיימין רבנן טעמא דר"ש ובאו בה מלמד שהן מחלחלין בכל איבריה· מה מקיים רבי שמעון טעמא דרבנן מנחת זכרון מזכרת עון· מלמד שכל עונות שיש לה נזכרין לה באות' שעה· רבנן אמרי כותב ומוחק ומשקה ומקריב· ר"ש אומר כותב ומקריב ומוחק ומשקה· כל עמא מודיי שמחיקה סמוכה להשקייה אלא דרבנן אמרי כותב ומוחק ומשק' ומקריב· ור"ש אומר כותב ומקריב ומוחק ומשקה: תני לעולם היא יכולה לחזור בה עד שלא תקרב מנחתה· קרבת מנחתה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כורחה כר"ש. ברם כרבנן כבר שתת. אנן תנינן אינה מספקת לשתות. אית תניי תני לא היתה זזה משם· מאן דאמר אינה מספקת לשתו' רבי שמעון· מאן דמר לא היתה זזה משם רבנן: הלכה ג עד שלא נמחקה המגיל' כו'· תני מגילתה נגנזת תחת צירו של היכל· למה בשביל לשחקה· לול קטן היה שם המים נשפכין· תני אין בהן משום קדושה· מהו לגבול בהן את הטיט מה בכך המים נשפכין. תני יש בהן משום קדושה. נמחק' המגילה ואמרה טמאה אני המים נשפכין ומנחתה מתפזרת על גבי הדשן· הדא אמרה שמנחת סוטה קדשה עד שלא תכתב המגילה· א"ר יוסי דחוכה תני רבי חייה עד שהיא ברוך מנחתה קדשה· א"ר יוסי בי רבי בון מתניתא אמרה כן שבעלה בעלה בדרך· נמחק' המגילי ואמר' איני שות' מערערין אות' ומשקין אותה על כרח' למה שנרמה לשם שיימחק: כמה ימחוק· תני רבי חנין בית שמאי אומרים אחת. וב"ה אומרי' שתים. א"ר אילי טעמון דבית הלל כדי לכתוב יה· אמר לו ר' עקיבה וכי מפני מה משקין את זו אם לבודקה כבר הוא בדוק' ומתוקנת· אלא סבר רבי עקיבה האומר' איני שות' כאומר' אני טמאה לך· ולית לר' עקיבה מערערים אותה לשתו' עד שפני' מוריקו' ומשקין אותה על כורחה· אית ליה כשהתחילה לשתות: הלכה ד אינה מספקת לשתות כו'. ולא כן סברנן מימר כולהון ולא מקצתן· באינש דאמר לא אספיק פק למישתי עד דאיחלחל: יש זכו' תולה שנה אחת יש זכות תולה שתי שנים· יש זכו' תולה שלש שנים· יש זכות תולה שנה אחת מנבוכר נצר לקצה יחזין תרי עשר. יש זכות תולה שתי שנים מאמנון וידו לשנתים ימים· יש זכו' שתולה לשלש שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל. אמר רבי יוסי נאמר כל אותן שנים עשר חדש היה עסוק במצות· וכל אותן שתי שנים היה עסוק בתורה· ויידא אמרה רא וישבו שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל: מנחת זכרון כלל. מזכרת עון פרט· כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט· אם אומר את כן לא נמצא' מידי הדין מקופחת· מה אם מידה הפורענות מעוטה הרי וזא מוכרת· מידת הטובה מרובי' על אחת כמה וכמה· אלא מנחת זכרון יש לה זכות· מזכרת עון אין לה זכות· תני ר' טרפון אומר כל הזכרונות שנאמרו בתורה לטובה חוץ מזו שהיא של פורענות· אמר לו רבי עקיבא אילו נאמר מזכרת עון ושתק הייתי אומר כדבריך הא אינו אומר מנחת זכרון אלא לטוב'· תני רבי יודה אומר בשם רבי לעזר בן מתיה הרי הוא אומר ואם לא נטמאה האשה וטהור' היא וכי אין אנו יודעין שאם. לא נטמאת האשה שהיא טהור'. ומה ת"ל וטהורי היא אלא סוף המקום פורע בה תחת ניוולה שאם היתה עקר' נפקדת· יולד' בצער יולד' בריוח· כאורים יולד' נאים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים· נקיבות יולדות זכרים אחד יולד' שנים· אמר לו ר' שמעון בי"ל אם כן ילכו כל הנשים ויתקלקלו כשביל שיפקדו. ולי' לר"ש ונקת' ונזרעי' זרע. אי' לי' זרע כשר לא זרע פסול: ובן עזאי דלא כר' לעזר בן עזרי'· דתני מעשה בר' יוחנן בן ברוקה ור' אלעזר בן חסמא שהיו מהלכין מיבני ללוד והקבילו את רבי יהושע בבקיעין אמר להן מה חידוש היה לכם בבי' המדרש היום ואמרו לו הכל תלמידיך ומימך אנו שותים אמר להן אפילו כן אי אפשר לבי' המדרש שלא יהא בו דבר חדש בכל יום. מי שבת שם. אמרו לו רבי לעזר בן עזרי'. [illegible] הקהל [illegible] האנשים והנשי' והטף.

פירוש

כתיב ולקח הכהן כו'. פוה הוכיחו התוספות דלא כפ"ה שפי' שהבעל היה נוטל והכא משמע שהכהן היה נוטל ע"ש בבבלי: א"ל חמית הדך כו'. פי' ר' אבא בר ממל אמר לר' שמואל חמית היך אפרחי כדין ידיך פי' תרפה לך מרמת נמוך זה שאמר סביב ראייה שמנחת סוטה שנכנת סוטה גופ' מנלן: הלכה ג'. תחת צירו של היכל· עיין בבבלי ובתוספות שם: הלכה ד: יש זכות תולה· פירש לסוטה שלא תמות מיד אחר שתי' מים המאררי' ובבבלי מפרש דזכות סוטה היינו זכות מלות דתלוה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא מן היסורין א"כ זכות תורה דמע"נ דאי"כ אמו' פ"מ בשכר שמודיו להביא בניהן לבקי' ללמד' וממתינו' את בעליהן שהולכין לעיר אחרת ללמוד תור' חולק' הכנים עם בעליהן בשכרם: מנבוכד נצר. בבבלי קאמ' דאין זו ראיה אלא זכר לדבר אבל ראיה לאמרו שאמרו טעם דלא הפקיד דינא עליהא ופירש"י מן העולם עפ"י אין מפרין מן השמי' לפקוד עוסתיה' עליה' נעה"ו אבל מישראל מפרין ליפרע בעה"א מדקדקין מהריהן: יש זכות שתולה שתי שנים מאמנון כו'. הקש' בי"ם פה ראיה הביא מאמנון שהרי לא נגזרה גזירה על אמנון כמו על נבוכדנצר ואאמב והארי' בקושית ובסוף דבריו העלה התירוץ ח"ל ואמם י"ל מכאן דעל הכל הקב"ה מאריך אפו מתן מן הזונות כלאמא בב"ר פ"ט ועוד דספרי אומר' לא נכנעו הא ליה כאלו מיד נענשו את אשר כנזרה עליו גזיר' עכ"ל: נאמר כל אותן י"ב חדש כו'. פירש דם לידתה ולגם דלעולם אין זכות תולה והא דתלה ליה שאם פסוק דכל אותן י"ב חדש פסוק דהוה עסוק בפלות תלו לו ולא דמי לזכות תולה דקאמרינן דהיינו זכות שקדמה לגזירה אבל כשהוא עסוק בפלות אחר הגזירה כל זמן שעוסק בהם אינו נענש:

מראה מקום והגהות

א ע' חנקות פ"ה.
ב ע' תוס' ונ"מ ל"ב ובמתוס'ס"ג.
ג ע' פ"א מ"ב.
ד ע' כוי"ר פ"ד ס"א.
ה ע' קידושין פ"ב ופ"ג.
ו קידושין פ"א ה"ח (ס"א ג).
ז ע' ביכורים פ"ג ה"ו.
ח מנחות ב"מ.
ט ע' בבלי נ"ק ע"ב: ונקמן כתובות פ"ג (כ"ח כ').
י ע' תו"כ ויקרא פ"ס.
יא מנחות ופ"ג.
יב תו"כ צו פרשתא י"ג, ולעיל פ"ב ה"א.
יג י"ג: של חטין.
יד ע' ר"ש טנ"ל יוסי.
טו ע' בבלי י"ט וספרי נשא כ' י"ז.
טז שם ותוס' פ"נ.
יז ע' גירסת התוס' בבבלי כ'
יח ע' תוספתא פ"ד ולעיל פ"א ה"ו, וע"ע מכילתא בשלח פ' ובנוק' משפטי' פ' לא חסם. וקדרש תהלים ט"ו, ל"ה, ע"ה, וספרי עקב.
יט תוספתא ספ"א. (וע' ספרים א').
כ שם פ"ב ע"א.
כא ר"א בן היסה וע' בפ"ב כ"א כ"ט: כלים.
כב ע' בבלי נ"ט ל"א ומכלתין כ"ו, ופסיקתא רבתי פס"ג
כג ר"ש קנינה ה"ג, ומ מכלה בא פי"ו ובמדבר רבה פי"ד ומס' סופרים פ"ה.

התטאת פסול למצורע· הזה בו על המצורע פסול לחטאת. א"ר יוסי והלא קל וחומר הוא מה אם המצורע שאין המלאכה פוסלת בו הזה בו על החטאת פסול למצורע· חטאת שהמלאכה פוסלת בה הזה בה על חטאת אינו דין שיהא פסול לחטאת· הזה בו על המצורע זה מהו שיכשר למצורע אחר· מה דמר כשר הוא ר' יודה ור' לעזר מודי ביה· ומאן דמר פסול הוא לית ר' יודה ור' לעזר מודיי ביה: תני א"ר יודה שבתי הזה והלכתי אחר ר' טרפון לביתו אמר לי יהודה בני תן לי סנדלי ונתתי לו. ופשט ידו לחלון ונתן לי מטה מקל. אמר לי יהודה בני בזו טיהרתי שלשה מצורעין ולמדתי בה שבע הלכו' שהוא של ברית והאשה טרף ואורכה אמה ועוביה כרביע כרע מיטה אחת לשנים ושנים לארבעה ומזין ושונין ומשלשין ומטהרין. בפני הבית ושלא בפני הבית. ומטהרין בגבולין: מי יכול ימראה מים ת"ל אדי· או אדי יכול מראה דיו ת"ל מי· הא כיצד מראה מים ומראה אדי· שיערו חכמים חצי לוג מים מן הכיור· והא תני ר' יודה אומר רביעית· ר' יודה כדעתיה דתנינן כשם שהוא ממעט בכתב כך הוא ממעט במים: תמן תנינן אף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה שבשעה שהחמה זורחת היו הנוצצים מנתזין ממנה והיו יודעין שזרחה החמה· מה היה כתוב עליה ריש לקיש אמר בשם ר' ינאי אל"ף בי"ת היה כתוב עליה. והא תאנ ככתב שכאן כן כתב שכאן לא מעבה ולא מידק אלא בינוני. פתר לה באל"ף שכן מאל"ף שכאן בבי"ת שכאן מבי"ת שכאן. תני ר' הושעיה כל פרשת סוטה הות' כתובה עליה שממנה היה קורא ומתרגם כל דיקדוקי הפרש': ולמ' מים ועפר וכתב מים ממקום שבאת עפר למקום שהיא הולכה. כתב לפני מי שהוא עתידה ליתן דין וחשבון: תמ' תנינן עקבי' בן מהללאל אומ' הסתכל בשלש' דברים ואין אתה בא לידי עבירה. ר' אבא בריה דרב פפי ור' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי שלשתן דרש עקביה מפסוק אחד· וזכור את בוראך· באיך. בורך· בוראך· באיך ממקום שבאתה· בורך למקום שאת הולך. בוראך לפני מי שאת עתיד ליתן דין וחשבון: ג' דברים צריכין שיהו לשמ'· וכתב לה ועשה לה· או תפשה לא ניתן לה: שלשה דברים צריכין שיהו נראין. אפר פרה· ואפר סוטה. ורוק יבמה· תני ר' ישמעאל אף דם צפור מצורע· א"ר זעירא שיערו לומר אין דם צפור קטנה בטל ברביעית ולא דם ציפור גדול' מבטל את הרביעי' כהדא דתני בדם. יכול בדם וודאי ת"ל מים חיים· אי מים חיים יכול שיהו כולן מים חיים ת"ל דם· הא כיצד מים חיים שדם ציפור ניכר בהן שיערו חכמי' רביעית: ר' פרת בשם רבי יוחנן ימי סוטה נפסלין בלינה ר' אחא בשם רב אבינא כל שאין ממנו למזבח אין הלינה פוסלת בו: ומן העפר· יכול מן המזבח לקופה· ת"ל אשר יהיה בקרקע המשכן· או אשר יהיה בקרקע המשכן. יכול עד שיחפור בדקל ת"ל אשר יהיה· הא כיצד אם אין שם מביא ונותן שם. א"ר אבין אבן אתאמרת יכול לא יהא כשר עד שיחפור בדקל· ת"ל אשר יהיה מכל מקום· המשכן לרבות המשכן ונב ונבעון ושילו ובית העולמים: הלכה ג בא לו לכתוב את המגילה כו'· ר' קריספא אמר אופלגון ר' יוחנן וריש לקיש· חד אמ' משביע ואח"כ כותב וחרנה אמר כותב ואח"כ משביע· הוון בעיי מימר מאן דמר משביע ואח"כ כותב היך מה דהוא קרייא והשביע וכתב. ומאן דמר כותב ואח"כ משביע כדי לסמך שבועה להשקייה. אית תניי תני בין תניין בין שבועות מעכבין אית תניי תני שבועות מעכבות· תניין אינן מעכבין. הוון בעיי מימר מאן דמר בין תניין בין שבועות מעכבין אית ליה תוקפה תורה מעכב· ומאן דמר שבועות מעכבות ותניין אינן מעכבין לית ליה· עד הוא אית ליה אלא שאינן על סדר· ואתיין אילין פלוגתא כהכין פלוגת'· מאן דמר בין תניין בין שבוע' מעכבין כמאן דמר משביע ואח"כ כותב· ומאן דמר שבועות מעכבות ותניין אינן מעכבין כמאן דמר כותב ואח"כ משביע: הלכה ד ר' יוסי אומ' לא היה מפסיק כו'. לוי בר סיסי בעא קומי רבי מגילת סוטה מהו שתטמא את הידים· אמר ליה הרי זה שאלה. א"ר יוסי אינ' שאלה כלו' גזרו על הספרים שיטמאו את הידים לא מפני קדושתן· וזו למחיקה ניתנה· לא צורכא דלא הואיל וניתנה למחיקה· כמה אותיות כתוב בה ויהא שלא לצור' ויהא חייב תני ר' תנין כב"ש אומרים אחת· וב"ה אומרים שתים· א"ר הולי מעמון דבית הלל כדי לכתוב יה: רבי יוחן בעי כתב משו ומחק בעפר· היה כות' ראשון ראשון ומוחק: תני רבי אלעזר בן שמוע אומר אין כותבין על עור בהמה טמא'. א"ר שמעון מכיון דאת אמר למחיקה ניתנה למה אינו כותב· תני ר' אלעזר בן שמעון אומר רואי אני את דברי אלעזר בן שמוע מדברי אבא. שמא תאמ' אינו שותה ונמצא השם גנוז על עור של בהמה טמאה· הכא כתיב ספר והכא כתיב ספר. הכא את אמר כל דבר שהוא בתלוש. והכא אמר הכין. א"ל לא שנייא הוא הכא דכתיב בספר וכתב. יכול בדיו ובסיקרא ובקומוס ובקלקנתוס· ת"ל ומחה· אי מחה יכול במשקין או במי פירות· ת"ל וכתב הא כיצד כתב שהוא יכול להמחות ואי זו זו שאין בו קלקנתוס. והתני אם מחק מתוך הספר כשר· תיפתר כהדין תנייא דתני א"ר מאיר כל ימים שהיינו למידין אצל ר' ישמעאל לא היינו נותנין קלקנתוס בדיו: הלכה ה אינו כותב לא על הלוח כו'· רבי לעזר בשם רבי יוסי בן זימרה אמן לקבלה אמן לשבועה· אמן· יאמנו הדברים· אמן לקבלה מסוטה· אמן לשבועה: למען הקים את השבוע' אשר נשבעתי לאבותיך וגו'· אמן יאמנו הדברים ויען בניהו בן יהוידע הכהן את המלך ויאמר אמן וגו'· א"ר תנחומא אין מן הדין אמן שבועה לית שמע מינה כלו'· ויידא אמרה דא לעבר' בברית ה' אלהיך ובאלתו. ואין אלה אלא שבועה כמה דתימר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה'· מניין למדו לגילגול שבועה מסוט'· ואמר' האשה אמן אמן· אמן עם איש זה· אמן עם איש אחר· עד כדון דברים שהוא ראוי להשביע. דברים שאינו ראוי להשביע· א"ר יוסי בי ר' בון נישמעינה מן הדא אמן שלא סטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה· ארוס' ושומר' יבם ראוי הוא להשביע ותימר מגלגלין והכ' מגלגלי. אית תניי תני מה זו בא' ובשבוע' אף כל הנשבעין באלה ובשבועה· ואית תניי תני זו באלה ובשבועה ואין כל הנשבעין באלה ובשבועה· הוון בעיי מימר מאן דמר זו באלה ובשבועה אף כל נשבעין באלה ובשבוע' ניחא· מאן דמר זו באלה ובשבועה ואין כל הנשבעין באלה ובשבועה לגילגול את למד. לאלה ולשבועה אין את למד. אית תניי תני מה זו באמן ואמן· אף כל הנשבעין באמן ואמן. אית תניי תני זו באמן ואמ'· ואין כל הנשבעין באמן ואמן. הוון בעיי מימר מאן דמר זו באמן ואמן אף כל הנשבעין באמן ואמן ניחא· מאן דמר זו באמן ואמן ואין כל הנשבעין באמן ואמן כלום למדו גילגול שבועה לא מסוטה· לגילגול את למד. לאמן ולאמן אין את למד: א"ר בא בר ממל מאן תנא שומרת יבם רבי עקיבא דר' עקיבה אמ' יש ממזר ביבמה" א"ל ורבי אילי מה איכפת ליה ממז' גבי קינוי (התורה אמר' וקנא את אשתו אפילו מקצת אשתו). א"ר שמי ולא כן א"ר ינאי נמנו שלשים וכמה זקנים מניין שאין קידושין תופסין ביבמה וז"ל לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה. שלא יהא לה הוייה אצל אחר· א"ל רבי יוחנן ולא מתניתא היא לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת· והוה ר' ינאי מקלס ליה הזולים זהב מכים. בני אל ילוזו מעיניך· חכם בני ושמח לבי. תן לחכם ויחכם עוד· ישמע חכם ויוסף לקח. א"ל ר"ש כ"ל בתר כל אילין פסוקי קילוסייא יכיל הוא פתר לה כר' עקיבה דר' עקיבה אמר יש ממזר ביבמה· ויתיבינה מה איכפת לה ממזר גבי קידושין התור' אמורה וקינ' את אשתו אפילו מקצת אשתו. שומרת יבם שזינת' רבי לעזר אמר מותרת לביתה ר' יהושע בן לוי .אמר אסורה לביתה ורבנין אמרין א"ר מנא לא כן א"ר יעקב בר אחא בשם רבי לעזר שומרת יבם שמתה מותר באמה· כגון דתנינן זה הכלל כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה· מה תנא הדא מתניתא לא רבנן ולא רבי עקיבה אלא כיני מאן דמר מותר' לביתה דרבנן דלא כר' עקיבה. ומאן דמר אסורה לביתה ר' עקיבה דלא כרבנן· א"ר ינאי שומרת יבם שזינת' מותרת לביתה. ותני כן ונעלם מעיני אישה· ולא מעיני יבמה· ר' יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו מעשה היה ונזנת הייתה והתירוה לביתה· א"ר יוסי בי רבי בון אף לא מכות אין בה· לא שהיה רבי מאיר אומר המים בודקין אותה למפרע· תורת הקנאות· תורת העולמים זו. אין האשה שותה ושונה· א"ר יודה העיד נחמיה איש שיחין את ר' עקיבה האשה שותה ושונה· א"ר עקיבה אני אפרש מאיש אחד אין האשה שותה ושונה. משני אנשים האשה שותה ושונה וחכמים אומרי' בין מאיש אחד בין משני אנשים שותה ושונה· כורכמית תוכיח ששתת ושנת ושילשה לפני שמעיה ואבטליון מאיש אחד: תמן תנינן אין משקין את הגיורת וכו'· וחכמים אומרים משקין. מה אנן קיימין אם בישראל שנשא גיורת כבר כתיב בני ישרא' לא גרים. אם בגר שנשא בת ישראל כבר כתיב והביא האיש את אשתו אל הכהן· אלא כן אנן קיימין בגר שנש' גיורת. ומה טעמא דר' עקיבה בני ישראל לא גרים· מה טעמון דרבנן ואמרת אליהם לרבות כל הכתוב בפרשה· ומה כתוב בפרשה· ושכב איש אותה שכבת' אסרת' בעלה מקנא ומשקה· ונעלם מעיני אישה פרט לסומא שאין לו עינים. הוא סומא היא סומה. מתניה' דר"י יודן פוטרו מכל מצות האמורות בתורה: הלכה ו ולמה היא אומרת אמן אמן כו': הלכה ז הכל שוין שאין מתנה עמה קודם שנתארסה· ולא משנתגרשה כו'. א"ר ינאי פשיטא שאדם מוחל על קינויו. נירש כמי שמחל. היך עבידא קנא לה ונתגרשה והחזירה ונסתרה· אין תימר נירש כמי שמחל צריך לקנות לה פעם שני'· אין תימ' נירש כמי שלא מחל אין צריך לקנות לה פעם שנייה· אבל אם קנא לה ונסתרה וידע בה ונירשה והחזירה ונסתרה שתת ולא בדקו אותה המים טהורה היא· או מאחר שאין המים בודקין את האשה שהיא אסורה לביתה טמאה היא:

הדרן עלך היה מביא

פירוש

שהוא שלברית. פלמתי של"ל של ברית והם שתי קלות של ברות והוא קין מרה כלחתי' על יבלי' סים מתרגמינן דקיין ומנטלין בבריח' סלואן עלי גרחי': ולמה מים ועפר וכתב כו'. פי' מה צורך כהכי דהוה מסמר לבדיקה בלא הכי ע"י ההשבעה לחוד: בוראך לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. הקשה בי"ס מה ענין הבריאה ליה ה"ל מלכך או שופטך ור"ל מסוס דבר' העולם בדין עכ"ל: ה"ג בי"ס אמן לשבועה אמן לקבלה כו'. אמן לקבלה מסוטה אמן לשבועה למען הקים את השבוע' אשר נשבע לאבותיך וגו' ופי' בי"ס אמן ממש לג' אלו פעמי' ממש לשבוע' שהעונה אמן אחר שבוע' כמוליא שבועה מפיו ומוכח לה מאמן דסוטה דכתיב והשביע אותה הכהן ואינה משבעת רק שעונ' אמן על שבוע' הכהן ופעמי' ממש לקבלת דברים שהאומר לחבירו ע"ע שתקיים לי תנאי כך וכך ואומר אמן קבל דבריו וחייב לקיי' דברו ועייתי לה מחלון ואומ' אמן דכתיב בסיפא דקרא דלעיל הקים את השבועה דקאי אאמור האיש אשר לא ישמע את דברי הברית הזאת דכתיב התם ופעמים ממש להאמנ' דברי' שבאוי לעתות אמן על דבר תפלה ומחב' שהוא לשון האמן הדברי' שיהי רצון שיהא אמת כן והיים ויען בניהו והא דלא קאמר כתי הא דאמר פ' כל כתבי שאין אמן אל מלך נאמן י"ל דהכא בשבועות התפלה קא מיירי והתם רשו נוטריקון במלפא הוא ובסוף דבריו מפי' דאל מלך נאמן כפי בבלל מנהג קיימי שהאמונה הוא שה' אל מלך נאמן עיין בדברי י"מ: ויידא אמרה דא. פי' והיכן קליט זאת דאמן לשבוע' דכתיב לעברך בברית ה' ובאלתו ממש דע"י עניית אמן הוי באים באלה כאלו הוא נשבעין כפה דס"לב כמה הוו באים באלה וא"ת היכן קליט התם אמן י"ל דכיון דכאמרו אז כל הפסוק בברכה ואמור בכלל ובפרט כדלקמן בפ' אלו נאמרין היו עונין אמן על הברכה ועל הקללה כמו בהר גריזים ועיבל ועל עכו' אמן זו קאמר לעברך וגו' לא שבשבעו מפיהם

מראה מקום ותנתות

א תוספתא פ"א ותו"כ ר"ס מצורע.
ב שם, וע' בבלי ט"ז קילת אדר קשה להבין.
ג יומא פ"ג, פ"א ה'.
ד אבות פ"ג ומס' ד"א פ' בן עזאי וע' ויק"ר פי"ח וקהלת רבה פ' והסר, ומס' אסור רגלך ומתיקתא איכה רבתי.
ה ע' מגילה פ"א ה'.
ו תוס' גיטין פ"ב.
ז תוספתא פ"א ובבלי בפרקין ט"ו:
ח סוכה פ"ד ה"ו.
ט ע' מכות י"ם ותוס' חסחדים י"ם השל ס':
י ע' בבלי י"ח.
יא ע' מגילה פ"א (מ א ד').
יב מ' תוס' בבבלי עירובין י"ג: ורא"ש נדרי' פ"ז:
יג ע' גיטין פ"ב ה"ג (מ ד, ב').
יד ע' בב"י נסכלתין כ'.
טו מדרש תהלים מזמור ופק"ו, וע' דברים רבה פ"ו.
טז ע' שבועות פ"ח ה"ג, ובבלי שם ל"ו וספרא ויקרא פ"ח.
יז קידושין פ"א ה"ג, וע' לקמן פ"ו ה"א ורבה במדבר פ"ט וספרי פ' נשא ותוס' בבבלי קידושין כ"ו.
יח יבמות פ"א ה"א.
יט יבמות ב' ב' קידושין ס"ד ס', וע' בבלי בפרקין י"ח ותוס' ד"ה אסרי ותוספתא סהלכות פ"ח, ומקוואות ספ"ח.
כ שם ובגליס פ"א ה"א, וע' כתובות וב"ב פ"ט ה"ו.
כא יבמות פ"ב ה"א ופ"ד ה"ח.
כב ה"ג: מעכבין אלא המים פקודין בה כשמטמא בודקין אותה למפרע וכו'.
כג ע' בבלי בפרקין י"ח:
כד ע' עדיו' פ"ה.
כה נ' הרא"ל ד"ל אם גר נשא ישראלית גר כמו בני ישראל ולא גרים, אם גר נשא גיורת כבר כתיב והביא.
כו י"ג ופ"ם דעקבי'.
כז ע' מגילה פ"ב שבת פ"ב ה"ם וע' בבלי ב"ק פ"ו. כח ע' תוס' בבבלי ד"ספתא.

ומה אם אילו שלא עשו חסד לא בידיהן ולא ברגליהן ראו מה פרע להן הקב"ה· ישראל שהן עשין חסד בידיהן וברגליהן עם גדוליהן ועם קטניהן על אחת כמה וכמה. א"ר אבהו כל אותן שבעים יום שבכו איגיות לאיגיות בנגד שבעים יום שעשו המצריים חסד עם אבינו יעקב: כתיב ויקונן דוד את הקינה הזאת ונומר ויאמר ללמד לבני יהודה קשת. לא מסתברא דלא ללמד בני יהוד'· מי היה· לא אמר חד כיון שהצדיקים מסתלקין 'השונאין באין ומתגרין בישראל· הלא היא כתובה על ספר הישר· תרין אמורין· חד אמר זה ספר בראשית· ותרנה אמר זה חומש הפיקודים· מאן דאמר 'זה ספר בראשית ניחא· ומאן דאמר זה חומש פיקודי' מה מלחמה היתה שם. ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן. וכי במוסרי' מת אהרן והלא בהר ההר מת· הדא היא דכתיב ויעל אהרן הכהן אל הר ההר וימת שם· אלא כיון שמת אהרן' נסתלקו ענני כבוד וביקשו הכנענים להתגרו' בישראל הדא היא דכתיב וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים· מהו דרך האתרים· שמע שמת אהרן התייר 'הגדול שלהן שהיה תר להן את הדרך· באו ונתגרו בהן וביקשו ישראל לחזור למצרים ונסעו לאחריהן שמונה מסעות ורץ אחריו שבטו של לוי והרג בהן שמונה משפחות. אף הן הרגו מהם ארבע· הדא היא דכתיב לעמרמי ליצהרי לחברוני לעוזיאלי· אימתי חזרו בימי דוד· הדא היא דכתיב יפרח בימיו צדיק. אמרו מי גרם לנו כל הדמים הללו. אמרו על שלא עשינו חסד עם אותו הצדיק והלכו וקשרו לו הספד וגמלו לצדיק חסד· והעלה עליהם הכתוב כאילו מת שם ונקבר שם שגמלו לצדיק חסד עמו: ר' קריספא בשם ר' יוחנן עמו עם נפשך את עבד· א"ר תמא בר חנינא משל למלך שהיה משיא את בנו ובא איפרכוס למטען באפיריון ולא הניחו לו· אמר המלך הניחו לו לסחר הוא משיא את בתו ואני מכבדו כמה שכיבדני· ככתוב אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלך גם עלה מה ת"ל גם עלה· אמ' אותך אני מעלה ושאר כל השבטים אני מעלה מלמד שכל שבט ושבט העלה עצמות ראש שבטו עמו· תני בשם ר' יודה אילולא שהדבר כתוב לא היה אפשר לאומרו· מלמד' כשמת משה היה מוטל על כנפי שכינה כארבע' מיל מנחלת בני ראובן עד נחלת בני גד שמת בנחלת בני ראובן ונקבר בנחלת בני גד· ומניין שמת בנחלת ראובן ,שנא' ובני ראובן בנו את חשבון ואת אלעלה ואת קריתים ואת נבו. וכתיב עלה אל הר העברים הזה הר נבו ומות בהר אשר אתה עולה שמה· ומניין שנקבר בנחלת בני גד שני ולגד אמר ברוך מרחיב גד וגו' כי שם חלק מחוקק ספון· והקב"ה היה אומר ויתא ראשי עם. ומלאכי שרת היו אומרין צדקת ה' עשה וישראל היו אומרין ומשפטיו עם ישראל. אילו ואילו היו אומרי' יבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו:

הדרן עלך המקנא לאשתו

א׳ היה מביא את מנחתה בכפיפה מצרית ונותנה על ידיה כדי ליגעה· כל המנחות תחילתן וסופן בכלי שרת. וזו תחילתה בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת· כל המנחות טעונות שמן ולבונה וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה. °כל המנחות באות מן החיטים וזו אינה באה אלא מן השעורים· מנחת העומר אף ע"פ שהיא באה מן השעורים היא באה גרש וזו היתה באה קמח· רבן גמליאל אומר כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה: ב היה מביא פיילי° של חרש חדשה ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הכיור· ר' יהודה אומר רביעית· כשם שהוא ממעט בכתב כך הוא ממעט במים. נכנס להיכל ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה וטבלה של שיש וטבעת היתה קבועה בה כשהוא מגביהה נוטל עפר מתחתיה ונותן כדי שיראה על פני המים שנאמר ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים: ג בא לו לכתו' את המגילה מאי זה מקום הוא כותב אם לא שכב איש אותך· ואת כי שטית תחת אישך וגו'. ואינו כותב והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה· וכותב יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה· ובאו המים המאררים האלה במעייך לצבות בטן ולנפיל ירך· ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן: ד ר' יוסי אומר לא היה מפסיק· ר' יהודה אומר כל עצמו אינו כותב אלא יתן יי' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת יי' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה· ובאו המים המאררי' האלה במעייך וגו'· ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן: ה ואינו כותב לא על הלוח ולא על הנייר ולא על הדיפתרא אלא על המגילה שנ' בספ'· ואינו כותב לא בקומוס' ולא בקנקנתום ולא בכל דבר שהוא רושם אלא בדיו שנ' ומחה כתב שהוא יכול להמחות: ו ולמה היא אומרת אמן אמן. אמן על האלה· אמן על השבועה· אמן מאיש זה. אמן מאיש אחר. אמן שלא נטמיתי ואם נטמיתי יבואו בי· אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה· ר' מאיר אומר אמן שלא ניטמיתי אמן שלא אטמא: ז הכל שוין שאינו מתנה עמה קודם לשנתארסה ולא משנתגרשה נסתרה לאחר וניטמאה ואחר כך החזירה לא היה מתנה עמה· וזה הכלל כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה:

פרק שני

הלכה א׳ היה מביא את מנחתה כו'· כתיב וביד הכהן יהיו מי המרי' המאררים מעתה כדי ליגעה· אלא כדי להטיל אימה עליה. מנחת' מלמד שהיא קדשה לשמה. כשם שהוא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו· ותני ר' חייה ופליג 'לקרב כליל אינה יכולה מפני שותפות' של אשה· לאכל אינה יכולה מפני שותפותו של איש· אמר ליה" הקומץ קרב לעצמו והשיריים קריבין לעצמן· ואת אמר מנחתה. ואלא מה ראישתעי קרייא אשתעית מתני'· והביא את קרבנ' עליה: בעלה מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה. אמר מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה· ייבא כיי דר' יוחנן 'ארבעה מחוסרי כפרה מפרישין עליהן שלא מדעתן. ואילו הן הזב והזב' המצורע והיולדת שכן אדם מפריש על בנו הקטן והוא נתון בעריסה. ניחא זב וזבה ומצורע· ויולדת· ויש קטנ' יולדת. לא כן א"ר חיננא ר' יונה בשם רב הונה 'עיברה וילדת עד שלא הביאה שתי שערות היא ובנה מתים· משהביא' שתי שערות היא חיה ובנה מת· מאי כדון· שכן אדם מפריש על בתו קטנ'· מכיון שהביאה לו כבר יצאת מרשות אביה. אלא שכן אדם מפריש על אשתו חרשת· וכאן סוטה קטנה אין את יכול· דמר ר' זעירא° ר' יסא בשם רבי יוחנן קטנה שזינת' אין לה רצון להיאסר על בעלה· וחרשת אין את יכול °דכתיב ואמרה האשה אמן אמן· א"ר אבין מכיון דכתיב ושמתה אתה וביתך והוא מעכב מלשמוח עמה מפריש עליה חוץ מדעתה· ר' אחא בשם ר' אילא אינו מפרי' עליה עולת העוף אלא חטאת העוף מפני שהיא מכשרתה" לאכ' בזבחים תני אינו מפריש עליה
אלא דבר שהוא מתירה לה בזה· א"ר יוסי אין לך אלא זה. תני מה זה מעכבה מלאכול בזבחים מעכבה הוא מלאכול בזבחים· ומכיון שהוא מעכב מלשמוח עמה כמי שהוא מעכבה מלאכול בזבחים. תני אפי' הקפת נזירות על ראשה מעכבה הוא מלוכל בזבחים· מכיון שהוא מעכב מלשמוח עמה כמו שהוא מעכבה מלוכל בזבחים· תני ר' יודה" אומר מביא אדם על ידי אשתו כל קרבן שהוא חייבת אפי' אכלה חלב ואפי' חיללה שבת וכן היה ר' יודה אומר פטרה אינו חייב בה שכן הוא כותב לה ואחרן די איתיין לי עלך מן קדמת דנא· והתני סדר מנחות כך היא יגמביאין מתוך ביתו בכלי כסף ובכלי זהב וראויה ליקר' בכלי שרת· תני ר"ש בן יוחי מפני מה אמרו כל החטאות והאשמות שבתורה אין טעונין נסכים שלא יהא קרבנו של חוטא מרא' מהודר· התיבון הרי חטאתו ואשמו של מצורע· אין תימר שאינו חוטא הא"ר יצחק זאת תהיה תורת המצורע· זאת תורת המוציא 'שם רע· אל מכיון שנתייסר וכתיב ונקלה אחיך לעיניך 'כמי שאינו חוטא: ר"י בשם ר' ישמעאל מנח' מנחת· 'מה מנחה שנ' להלן שעורין אף כאן שעורין· א"ר לעזר נאמר כאן אביב ונאמר במצרי' אביב מה אביב האמור במצרי' שעורין אף כאן שעורין· ר' עקיב' אומ' נאמר לציבו' הבא ביכורי' בפסח והבא ביכורים בעצרת· אם מצינו שממין שהיחיד מביא חובתו ממנו הציבור מביא ביכורי' בעצרת· מאי זה מין היחיד מביא חובתו מן השעורין· אף הציבור לא יביא אלא מן השעורין· אם תאמ' מן החיטין אין שתי הלחם ביכורין· תמן א"ר יונה 'חילקא לשנים· טיגים לג'· פיסני לארבעה· ר' יוסי בי ר' בון בעי מיכן והולך קמחין הן· אין צריך לבור את הסולת מתוכן: הלכה ב היה מביא פילי כו'· תני חרש· מתני' דר' אליעזר דתנינן תמן 'היה מביא פיילי של חרש חדשה· מאן תנא חדשה ר' לעזר דהוא ודריי לה אל כלי חרש על מים חיים· מה מים שלא נעשה בהן מלאכה אף כלי חרש שלא נעשה בו מלאכה. ניחא תמן דהוא דריש אל כלי חרש על מים חיים· הכא מה אית לך· א"ר יוחנן זו מכר כר' ישמעא'. תניי מי כיור ר' ישמעאל אומר מי מעין וחכמים מכשירין בכל המימות· והא דר' לעזר כר' ישמעא' כמים· ור' ישמעאל כר' לעזר בכלי חרש· אשכח תני בכלי חרש חדשה· ר' ישמעאל אומר אית תניי תני בכלי חרש לא במקידה· אית תניי תני אפי' במקידה· הוון בעי מימר מאן דמר בכלי חרש לא במקידה ר' לעזר· מאן דאמר אפי' במקיד' רבנין. כולה רבנין· מאן דמר בכלי חרש לא במקיד' בשניטל רובה ומיעוט' קיים· ומאן דמר במקידה בשניטל מיעוטה ורובה קיים· אית תניי תני בכלי חרש לא במפוחם. אית תניי תני אפילו במפוחם· הוון בעיי מימר מאן דמר בכלי חרש לא במפוחם ר' לעזר· מאן דמר אפי' במפוחם רבנן· כולה דרבנין· מאן דמר בכלי חרש לא במפוחם רבנין. ומאן דמר אפי' במפוחם רבנין: תמן תנינן °אזוב שהזה בו כשר לטהר בו את המצורע ר' אימי בשם ר' לעזר זו להוצי' מדברי ר' לעז'· דתני 'גהזה בו על

פירוש

הלכה י':
עמו עם נפשך. פירש גבי קטנה כתיב ויקח את עלמות יוסף עמו עם נפשך· פירש מלמד שהמצרים נשלחו' יוסף זכה והתעסק הקב"ה בעלמו עמו: איפרכוס. פי' שלטון הגה באפיריון. פי' מטות שמטלין בהן הגלות: סליק פרקא: פרק היה מביא: בעורים' פירשו שלטון הגה ערשו ערש גרונו חלקא. פירשו במסרכין המינ' לחת לשנים נקרא פילקא. לשלשה נקרא טרגיסה. לארבעה נקרא פיטני וכן פירש בבבלי פרק פי' שהבק:

מראה מקום והגהות

א' ויקרא רבה פל"ד·
ב ע' תוספתא רפ"י ובבלי ב"ק ס' סנהדרין ע"ש נקי"ג וב"ר פ"ק, והרמב"ם בס' ,,הלכות גנבה".
ג ע' בבלי ע"ז כ"ח.
ד יומא פ"א ה"י ה"כ, וע' איכה רבתי פ' ששון.
ה שם במדבר רבה פי"ט ותוספתא חקת ובבלי ר"ה ג' וספרי בהעלותך פ' ס"ב, ותוספת' רפ"ט.
ו ע' צ"ל פ"ו דברים רבה פ"ט ופ"ט תוספתא פ"ד ובבלי בפרקין י"ג וספרי בהעלותך וברכ' ותנחומא' ומכילתא ס' בשלח.
ז ע' בבלי כתובו' ק"ד ופסיקתא רבתי פ"ב, וספרי פיסקא ס"ה ושלי רבתא פי"ד ומדרש תהלים ל' קס"י.
ח ע' מנחות פ"י.
ט ע' נגעים רפי"ד.
י ע' שבת פ"ב פ"ד ומגילה פ"ב פ"ב.
יא לקמן פ"ג ה"ו (י"ס ב').
יב י"ב: הלא הקומץ.
יג בבלי נדרים ל"ה ולעיל פסחי' פ"ח ה"ג (נ"ה ב').
יד יבמות פ"ח ס"ב, וע' בבלי שם י"ב.
טו לעיל פ"א ה"ב (ע' תוס' בבבלי כתובות ס' ונדה פ"ה).
טז ע' ספ"ד.
יז ע' כריתות' פ"ג.
יח יבמות י"ד ל' כתובות כ"ט ס' וספרא מצורע פ"ד.
יט בבלי בפרקין י"ד ותוספתא מנחות פ"ט.
כ ע' מנחות פ"ט ס"ח.
כא בבלי ערכין ט"ו וי"ר פט"ו.
כב ע' בבלי קט' כ"ב כ"ג.
כג לקמן פ"ג ה"א (י"ס ב') וסו"כ ויקרא פ"ג.
כד מכשירין פ"ו וע' בבלי פרק י"ד.
כה נגעים פי"ד ובבלי בפרקין ט"ו ובמ"ר ע"ו.
כו שם חגיגה כ"ג.
כז פרה פ"ט.
כח תוספתא' נגעי' פ"ח.

כגון כרכיון ויטו אחרי הבצע· שהיו נוטלין מעשר ודנין· א׳ דבי ברכיה מברכתא הותה עוברת והיו מיחין צרכיהן של ישראל והיו הולכין עוסקין בפרקמטיא: הלכה ה אם אמרה טמיאה אני שוברת כתובתה ויוצאה כו׳. כתיב והעמיד הכהן את האשה לפני יי׳· זה שער ניקנור כל מקום שנאמר לפני יי׳ זה שער ניקנור: כתיב אם יחטא איש לאיש וגו׳· ר׳ חייא בר בא ור׳ יהושע בן לוי· ר׳ חייה בר בא פותר קרייה בבעל· ורבי יהושע בן לוי פותר קרייה באשה· ר׳ חייא בר בא פותר קרייה בבעל ההין זן ומפרנס· ואת אתי על דעתך· ורבי יהושע בן לוי פותר קרייה באשה ההין זן ומפרנס ואת תלית עינים על תורך· ומבון על הספק· א״ר שמלאי בכל מקום שאת מוצא זנות את מוצא אנדרולמסיה באה לעולם· קרייא אמר מקרין ואח״כ מבוין, ומתניתא אמרה מבוין ואח״כ מקרין· א״ר אילי מכיון דכתיב והעמיד והעמידה וכי יושבת היית אלא מתמת עמידה הראשונה היה פורע את ראשה. מחלפה שיטתיה דר׳ יוחנן· תמן הוא אמר האיש מכסין אותו מלפניו· והאשה מלפניה ומלאחריה. והכא הוא אמר אבין· תמן מכל מקום למיתה היא מתוקנת· ברם הכא שמא תימצא טהורה ויתגרו בה פירחיי כהונה· מחלפה שיטתהון דרבנן. תמן אינון אמרין האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה· והכא אינון אמרין הכין· תמן ואהבת לרעך כמוך. יבור לו מיתה קלה שבקלות· ברם הכא ונוסרו כל הנשים ולא תעשנה כזמתכינה: הלכה ו היתה מכוסה בלבנים כו׳. מתניתא כשאינן נאין לה· אבל אם היו נאין לה לא בדא· מביא חבל מצרי· ולמה חבל מצרי. א״ר יצחק לפי שעשת כמעשה מצרים· רבי ירמיה בעי חבל המצרי מעכב כפיפה מצרית מעכבת· משל מי הן באין· ייבא כיי דאמר ר׳ הוו׳ אמר אמת המים וחומת העיר ומגדלותי׳ וכל צורכי העי׳ באין משירי הלישכה והכא כן: הלכה ז במדה שאדם מודד בה מודדין לו כו׳· תני בשם ר׳ מאיר במדה שאדם מודד בה מודדין לו· מאי טעמא בסאסאה בסאה סאה אין לי אלא סאה מניין לרבות תרקב וחצי תרקב וקב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן ואוכלא· ת״ל כי כל סאון סואן ברעש· דיבת כאן סאות הרבה· אין לי אלא דבר שהוא של מדה· מניין לפרוטות קטני׳ שהן מצטרפות לחשבון מרובה ת״ל אחת לאחת למצוא חשבון: בנוהג שבעולם אדם נכשל בעבירה שחייבין עליו מיתה בידי שמים· מת שורו אבדה תרנגולתו. נשברה צלוחיתו· נכשל באצבעו והחשבון מתמצה· דכה אחר אחת מתארעת לאחת והחשבון מתמצה וכמה הוא מיצוי חשבון עד אחת: תני בשם ר׳ מאיר כשם שיש דיעות במאכל ובמשתה כך יש דיעות באנשים· יש לך אדם זבוב נופל לתוך כוסו והוא נוטלו וזורקו ושותהו זה כשאר כל האדם שהוא רואה את אשתו מדברת עם שכיניה ועם קרוביה. או יש לך אדם שפורח זבוב על גבי כוסו והוא נוטלו ושופכו ואינו טועמו וזהו חלק רע באנשים שנתן עיניו בה לגרשה· ויש לך אדם וזבוב שוכן על כוסו והוא נוטלו ומניחו כמות שהוא זה פפוס בן יהודה שנעל את הדלת בפני אשתו. אמרין לית נהיגין הוון אבהתך עבדין כן· יש לך אדם וזבוב מת לתוך כוסו והוא נוטלו ומוצצו ושותהו· זהו הרשע שהוא רואה את אשתו לבה גם בעבדיה לבה גם בשפחותי׳ והוא מצוה עליו לגרשה שנא׳ ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר· הכתוב קראו אחר שאינו בן זוג של ראשון שהוא הוציא את אשתו משום ערוה והלה נכשל בה· אם זכה הוא לשמים הרי הוא מגרשה· ואם לאו סוף שהוא קוברתו שנ׳ או כי ימות האי׳ האחרון. ראוי היה זה למיתה שהאשה הוא הכנים לתוך ביתו: שמואל אמר פורשים מן המזנה· ואין פורשין מביתה· ואתייא כיי דמר רבי יוחנן אשת איש שזינתה הוולדות לבעל מפני שרוב בעילות מן הבעל: כתו׳ אחד אומר לצבות בטן ולנפיל ירך. וכתוב אחד אומר וצבתה בטנה ונפל׳ ירכה וכתוב אחר אומר בתת יי׳ את ירכך נופלת ואת בטנך צבה· מקרא אחד מכריע שני מקראות· א״ר מנא כאן למעש׳ וכאן לתנאין· א״ר אבין ואפילו תימר כאן וכאן למעשה כאן וכאן לתנאין. לצבות בטן ולנפיל ירך לבועל· וצבתה בטנה ונפלה ירכה לאשה· הדעת מכרעת ירך התחילה בעבירה תחילה ואח״כ הבטן לפיכך תלקה הירך תחילה ואח״כ הבטן ושא׳ כל הגוף· לא פלט· ר׳ אבא בריה דר׳ פפי עבד לה אפטרה מה אם מדת הפורענות מעוטה אבר אחד לוקה ושאר כל האיברי׳ מרגישין· מדת הטוב׳ המרובה על אחת כמה וכמה: הלכה ח שמשון הלך אחר עיניו כו׳· תני רבי אומר לפי שתחילת קלקלתו בעזה לפיכ׳ שנענש בעזה· והכתי׳ וירד שמשון תמנתה. א״ר שמואל בר נחמן דרך נישואין הוו· כתוב אחד אומר וירד שמשון תמנתה· וכתוב אחר אומר הנה חמיך עולה תמנתה· רב אמר שתי תימנות הוו· אחת של יהודה ואחת של שמשון· ר׳ סימון אמר תמנתה אח׳ היא ולמה כתב בה עליה וירידה· אלא של יהודה על ידי שהיתה לשם שמים· לפיכך כתיב בה עלייה· ושל שמשון על ידי שלא היתה לשם שמים כתוב בה ירידה. א״ר איבו בר נגרי כגון הדא בית מעיין שיורדין בה מפלטתה ועולין בה מטיבריה·

כתיב ויבואו עד כרמי תמנתה אמר רב שמואל בר רב יצחק מלמד שהיה אביו ואמו מראין לו כרמי תמנתה וזרועי׳ כלאים ואומרים לו בני כשם שכרמיהן זרועין כלאים· כך בנותיהם זרועות כלאים· ואביו ואמו לא ידעו כי מי׳ הוא כי תואנה הוא מבקש מפלשתים· א״ר לעזר בשבעה מקומו׳ כתיב לא תתחתן בם א״ר אבין לאסור שבעה עממין והכא הוא אמר הכין· א״ר יצחק אם ללצים הוא יליץ: כתיב ותחל רוח יי׳ לפעמו במחנ׳ דן בין צרעה ובין אשתאו׳ תרין אמורין חד אמר בשעה שרוה רוח הקדש שורה עליו היו פסיעותיו כמצרעה לאשתאול· ותורנה אמר בשעה שהיתה רוח הקדש שורה עליו היו שערותיו מקישות כזוג וקולן הולך כמצרעה לאשתאול: ויברכהו יי׳ רבי חונא בשם ר׳ יוסי שהיתה תשמישו שוה לכל אדם: כתיב ואנקמ׳ נקם אחת משתי עיני מפלשתים· א״ר אחא אמר לפניו רבונו של עולם תן לי שכר עיני אחת בעולם הזה ושכר עיני אחת מותקנת לי לעתיד לבוא: כתוב אחד אומר וישפוט את ישראל ארבעים שנה· וכתוב אחד אומר והוא שפט את ישראל עשרים שנה· א״ר אחא מלמד שהיו הפלשתים יריאים ממנו עשרים שנה לאחר מותו כדרך שהיו יראים ממנו עשרים שנה בחייו: אבשלום נתגאה בשערו· ר׳ חנינה אמר כתרובות גדולה הוה· יכול כבירון רבי ביבי בשם ר׳ יוחנן כדין כדין הות עשוי: א״ר חנינה כד סלקית להכא נסבת איזורה דכרי ואיזורא דחמרי מקפא׳ אורח׳ דחברונתי דארעא דישראל ולא מטין וקצית חד חרוב ונגד מלא ידוי דבש· אמר ר׳ יונתן יפה סיפסוף שאכלנו בנערותינו מפנקריסין שאכלנו בזקנותינו דיי ביומוי אישתני עלמא· א״ר חייא בר בא בראשונה היתה סאה ארבלית מוציאה סאה סולת· סאה קמח סאה קיבר סאה סובין סאה מורסן· וכדון אפי׳ חדא בחדא לא קיימא: כתיב וכאבשלום לא היה איש יפה בכל ישראל להלל מאד. יכול בכל ת״ל מכף רגלו ועד קדקדו לא היה בו מום. כתיב ולו היה בן ושמו שאול בחור וטוב ואין איש מבני ישראל טוב ממנו· יכול בכל ת״ל משכמו ומעלה גבוה מכל העם. אבל כאבנר מהו אומר הלוא תדעו כי שר וגדול נפל ביום הזה מישראל: ואבנר למה נהרג· ר׳ יהושע בן לוי ור״ש ב״ל ורבנן· רב יהושע בן לוי אמר על ידי שעשה דמן של נערים שחוק· יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו· ר״ש ב״ל אמר על ידי שהקדים שמו לשמו של דוד· וישלח אבנר מלאכים אל דוד תחתיו לאמר למי ארץ כתיב מן אבנר לדוד· ורבנן אמרין על ידי שלא הניח לשאול להתפיים מדוד· ודוד ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי א״ל מה את בעי מן גלגוי דהדין בסירה הוערת׳ וכיון שבאו למעגל אמר לו הלא תענה אבנר גבי כנף אמרת בסירה הוערת תנית תפחת בסירה הוערת ויש אומרים על ידי שהיתה ספק בידו למחות בנוב עיר הכהנים ולא מיחה: ולפי שגנב שלשה גניבו׳· לב אביו· ולב בית דין· ולב אנשי ישראל. לב אביו דכתיב ויהי מקץ ארבעים שנה· כל עצמו של דוד לא מלך אלא ארבעים· ובא הוא אמר הכין· אלא בשעה ששאלו ישראל מלך· כי נדר נדר עבדך· א״ל ומה את בעי כדון· אמר ליה כתוב חד פיתק ותרין נכרין דנסבינן עימי· א״ל אמור לי למאן דאת בעי ואנא כתוב. א״ל כתוב לה סתם ואנא למאן דבעי אנא נסב· כתב ליה סתמיי· א״ל וצמת ליה תרין תרין נכרין עד דצמת לי׳ מאתן נכרין· והדא ואת אבשלום הלכו מאתים איש מירושלי׳ קרואי׳ והולכי׳ לתומם קרואי׳ מדוד והולכי׳ לתומם מאבשלו׳ ולא ידעו כל דבר מעצת אחיתופל· ר׳ חונ׳ בשם ר׳ אח׳ וכולהו ראשי סנהדרין׳ הוו. וכיון דחמון מילייא אתיין לידי חילופין· אמרין רבון כל העולמי׳ נפלה נא ביד דוד ואל יפול דוד בידינו שאם אנו נופלין ביד דוד הרי הוא מרחם עלינו· ואם חס ושלום יפול דוד בידינו אין אנו מרחמין עליו· הוא שדוד אמר פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי· ולב ב״ד ויאמר אבשלום מי ישימני שופט בארץ וגו׳· ויעש אבשלו׳ כדבר הזה. ולב אנשי ישראל ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל: הלכה ט וכן לענין הטובה· מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר ותתצב אחותו מרחוק וגו׳· לפיכך נתעכבו לה ישראל שבעה ימים במדבר שנא׳ והעם לא נסע עד האסף מרים· א״ר יוחנן פסוק זה ברוח הקודש נאמר. ותתצב אחותו· ראותי את יי׳ נצב על המזבח· אחותו אמור לחכמה אחותי את· מרחוק· מרחוק יי׳ נראה לי· לדיעה כי מלאה הארץ דיעה את יי׳· מה יעשה לו· כי לא יעשה יי׳ אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים: הלכה י יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו כו׳· א״ר יצחק כבוד חי העולמים היה עמהן: כתיב ויבאו עד גורן האטד. וכי יש גורן לאטד· א״ר שמואל בר נחמן חזרנו בכל המקרא ולא מצינו מקום ששמו אטד· אלא מהו אטד אילו הכנענים שהיו ראוין לידוש כאטד· ובאי זו זכות ניצולו. בזכות וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגורן האטד· ומה חסד עשו עמו. ר׳ אלעזר אמר אזוריהם התירו· ר״ש ב״ל אמר קשרי כתפיהן התירו· רבנן אמרין זקפו קומתן. א״ר יוחן בר שלום הראו באצבע ואמרו אבל כבד זה למצרים·

ס ט, וקרא״ם וש״ט תהלים ז׳ וכ״ח. נג מכילת׳ בשלח פסחים פ״ג. נד ע׳ תמורה פ״ו. נה ע׳ רבה ותנחומא כאן. נו פ׳ ספרי סוף האזינו פי׳ ק״ו.
נמצא בגם כי׳ יצחק, ותו״ב מכילתא בשלח פ׳ תקפ פרוס השמות רבה פ״ב וילקוט ובבלי פ׳ מכמה בביס. נז ע׳ בבלי י״ג וב״ב פ״ק. נח נ׳ הסדר במתניתין.

פירוש

מברכתא· לקמן בפתנו׳ לבאר הסוגיא: הלכה ה הוא הרון זן· פי׳ דהאי חטא הוא דזה זן ומפרנס לאשתו חזה גם עליה חזה לופרת ואת אתי כו׳. שאתה באתה על דבר שוכן ומוזון אשר לא טרחת בפרנסתה ועל דעתך גרסי׳ פירש על דבר שעוחד ומוכן: ואתה תלית כו׳· פירש שהיא תלת׳ עיניה באיש אחר אשר לא טרח בפרנסתה: ומבון כו׳· פי׳ נתתי׳ ספק טהורה היא ולא סבור לותה שלא כדין. ושפה: א״ר שמלאי כו׳ והורתת טובי׳ כו׳: הלכה ז · אין לי אלא כו׳. פירש עבירה גדולה: תומן ואוכלא· משקלות קטנות זו מזו וכינוי לעבירות קטנות הוא: בנוהג שבעולם כו׳· ענין בפני עצמה הוא והוא הפך הפירש אשר מקודם: מתמצה· פי׳ שהקב״ה מלרף קיתת השור והתרנגול׳ ולצלוחית אע״פי שבכל א׳ קל בפני עצמו במילו הוא עונש גדול וע״י כן היה לו ניכוי וכפרת העון האחיר כבפרע עד תפלותו: מתמרעה· פי׳ שהלרה האח׳ סותר ומבטל עביר׳ אחת עד שתכלה החשבון: שיש דיעות כו׳. בבבלי בסוף פ׳ נתרא דגיטין הסוגי׳ ע״ש: מכריע כו׳. פי׳ בתחיה וכי קפוס דכתי׳ בפקרא א׳ ירך קודם לבטן תלקה בירך תחיל׳ הלא שני פסוקים כתוב ביהן בטן קודם לירך· ופשה: כאן כו׳. פירש שבהשבעת כהן מקדים ירך לבטן ובמעש׳ בדיקת המים הבטן קודם: ואפיס תימר כו׳. פיר׳ את״ל דאין קפידא בהקדמה מ״מ לא יקשה יתורא דלבבות בטן כו׳. דההוא לבועל מיירי ברישא אלא אפי׳ את״ל כו׳: אפטרה כו׳· פירש בעת פטירתו מפי שבתן לו אכסני׳ ונפל עמו חסד אמר הכי: והלכה ה בית מעין כו׳. שם מקום שיושבת באמצע שיפולי ההר שיורדין לה מכאן ועולין לה מכאן אמר הכין· פי׳ אע״ג דאיכם ...

מראה מקום והגהות

א רבה וספרי שם. ב בראשית רבה פכ״ב ובמדבר רב׳ פ״ט ותנחומא פ׳ בראשית. ג סנהדרין פ״ו ה״ד. ד ע׳ לקמן פ״ג ה״ה. ה ע׳ בבלי ח׳. ו נמ״ר שם. ז לקמן פ״ב פ״ה. ח שקלים פ״ד ה״ב. ט תוספתא רפ״ג ובבלי ח׳: (ומ׳ מכילתא בשלח פ״ח ד׳ ותנחומא שם וספרי בהעלותך השמות רב׳ פכ״ה ומדרש תהלים כ״ב פ״ה). י שם, ובמ״ר ט׳. יא קהלת רבה פ״ה, וע׳ בבלי פסחים קי״ח. יב תוספתא פ״ה ובבלי סוף גיטין ע״ש ובת״ר ותוס׳ פ״ט. יג ע׳ קידושין פ״ד ה״ד. יד בבלי בפרקין ו׳ וגיטין ל״ו. טו ע׳ בבלי ב״ו. טז ע׳ בבלי ט׳. יז ספרי פ׳ בשם פ׳ השקה וב״ר פ״ב. יח לקמן פ״ג ה״ד ובבלי בפרקין י׳ ...

ובער אחד בין הערבים. ייבא כהדא ׳נתייחדה עמו בפני שנים· צריכי הומינו גט שני· באחד אינה צריכה הומינו גט שני. באחד בתשרית׳ ואח׳ בין הערבי׳ זה היה מעשה שאל ר׳ לעזר בן תדאי את החכמים ואמרו אין זה יחוד· קינא לה בער אחד בשחרי׳ ובער אחד בין הערבים מאחר שהוא איש והיא אשה אינו קינויו קינוי· ייבא כהדא׳ אין מקבלין מן העדים לא אם כן ראו שניהן כאחת· ר׳ יהושע בן קרחה אומר ואפי׳ בא זה אחר זה· ר׳ ירמיה ר׳ שמואל בר יצח׳ בשם רב מודין חכמים לר׳ יהושע בן קרחה בעידי הבכורה ובעידי החזקה· רבא בשם רבי ירמיה אף בעידי סימנין כן. מה רא פשיטה שזה אמר ראיתי שתי שערות בגבו· וזה אומר ראיתי שני שערות בגבו. ׳זה אר׳ ראיתי שערה אחת בגבה. וזה אר׳ ראיתי שערה אחת בגבה לאו כלום כל שכן גבו ונפו· זה אומר ראיתי ב׳ שערות׳ בגבו וזה אומר ראיתי שערה אחת בכריסו· ר׳ יוסי בי ר׳ בון וד׳ הושעיה בריה דר׳ שמי חד אמר פסול. וחד אמ׳ כשר· מאן דמר פסו׳ כמעיד על חצי סימן· ומאן דמר כשר אני אומר שמא נשרו· שנים אר׳ ראינו שערה אחת בו ושנים אר׳ ראינו שערה אחת בכריסה. ר׳ חניי אמר דברי הכל פסול ר׳ בא אמר דברי הכל כשר· ר׳ יוחן אמר במחלוקת ר׳ יוסי אמר במחלוקת· א״ר יוסי לר׳ חגיי והא ר׳ יוחן סבר כוותי· א״ל על דביה אנא פלי׳ לא כל שכן עלוידה· א״ר מנא יאות א״ר חניי אילו שטר שהוא מחותם בארבע עדי׳ וקרא עליו ערער זה מעיד על שנים וזה מעיד על שנים שמא כלום הוא· ואין כל חתימה וחתימה צריכה שני עדים וכה כל סימן וסימן צריכה שני עדים. ר׳ חנניה יליף לה משני חזקה· אילו אחד מעיד שאכלה שנה ראשונה ושניה. ואחד מעיד שאכלה רביעית חמישית וששית שמא כלו הוא· ואין כל חזקה וחזקה צריכה שני עדים וכה כל סימן וסימן צריך שני עדים: הלכה ב כיצד הוא מקנא לה כו׳· סוף דבר עד שתדבר עמו. הא אם נסתרה עמו ולא דיברה אין סתירתה כלום· דיברה אתא מימר לך אפילו דיברה עמו ולא נסתרה· אדיין היא מותרת לביתה ומותרת לוכל בתרומה· ·לשון נקי הוא מתני׳. אל תתייחדי עם איש פלוני· מהו שיקנא לה משני בני אדם כאחת. ר׳ יוחן אמר במחלוקת· מאן דמר מקנא לה מאביה ומבנה מקנא לה משני בני אדם כאחת· ר׳ יוסי בעי מקנא לה מסאה בני אדם: א״ר יוסי בי רבי בון אמר לה אל תיכנסי לבית הכנסת. נכנסת עמו· א״ר מנא לא אמר אלא עמו הא זה אחר זה לא· ר׳ אבין אמר אפי׳ זה אחר זה. מים יש רגלי׳ לדבר. לפלטיא בלילה. לחורבה ביום. למבואות אפי׳ ביום· שאלו את בן זומא׳ מפני מה ספק רשות היחיד טמא. אמר לון סוטה מהוא· א״ל ׳(רשות היחיד)· אמר לון מצינו שהיא אסורה לביתה· מילהון דרבנן פליגן ׳דמר ר׳ זעירא ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון להיאסר על בעלה· והא תנינן ׳כל שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור· הא אם יש בו דעת לישאל ספיקו טמא· ברם הכא אע״פ שיש בו דעת לישאל ספיקו טהור. מפני מה ספק רשות הרבים טהור אמר לון מצינו שהציבור עושין פסחיהן במהרה״ בשעה שהכן טמאין· מה טומאה ידוע הותרה לציבור· קל וחומר ספק טומאה: ׳תמן תנינן״ כל העריות עשה בה את המערה כגומ׳ וחייב על כל ביאה וביא׳. החמי׳ בשפחה שעשה בה את המזיד כשוגג· ר׳ ירמיה הכי בא בר ממל בשם רב שכבת זרע עד שיפלוט· הכא כתיב שכבת זרע והכא כתיב שכב׳ זרע· הכא את אמר שכבת זרע עד שיפלוט· והכא את אמר כן· א״ר יוסי שנייה היא דכתי׳ ונסתרה והיא נטמאה כיון שנסתרה הת״ר׳ קראה טמאה· ברם הכא שכבת זרע עד שיפלוט· לידא מילה כתיב שכבת זרע לשעורין. כהדא דתני ונסתרה והיא נטמאה· כמה היא סתירה כדי טומאה. כמה היא טומאה כדי ביאה. וכמה היא ביאה כדי העריה· כמה היא העריה״ ר׳ ליעזר אר׳ כדי חזירת דקל· ר׳ יהושע אומר כדי מזיגת הכוס· בן עזאי אומ׳ כדי לשתותו· ר׳ עקיבה אומר כדי נילגל ביצה· ר׳ יודה בן בתירה אומר כדי לגמו׳ שלש בצים מגלגלות זו אחר זו· רבי אלעזר בן פינחס׳ אר׳ כדי שיקשור גרדי את הנימה· מניימין׳ אומר כדי שתושיט ידה והטול ככר לחם מן הסל· אף ע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר יש כי בער אשה זונה עד ככר לחם וגו׳· א״ר יוסי כל אילין שיעוריא לאחר התרת הסינר. א״ר יוחנן כל אחד ואחד כעצמו שיער: ובן עזאי נשא אשה מימיו׳· אית דבעי מימר נתחסם· ואית דבעי מימר בעל ופירש· אית דבעי מימר סוד ה׳ ליריאיו ובריתו להודיעם: תני ר׳ אומר שלש טמאו׳ אמורות בפרש׳ אחת לבעל ואחת לבועל ואחת לתרומה· לתרומה מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת בתרומה· למה לא אלו בת כהן שנישאת לישר׳ ונאנסה שמא אינה מותרת לביתה ואסורה לאכול בתרומה. לא מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לוכל בתרום׳· א״ר אבין׳ אתאמרת אחת לבעל ואחת לבועל ואחת ליכם· א״ר יוסי בי רבי בון מתני׳ אמרה כן ואם מת חולצת ולא מתייבמת: תנא ר׳ יעקב׳ בר אידי קומי ר׳ יונתן ואת כי שטית תחת אישך פרט לאונסין· מה את שמע מינה א״ל מה תחת אישך לרצון. אף כאן לרצון: סוטה״ כשם שהיא אסורה לבע׳ כן אסורה לבועל. כשם שהיא אסורה לאחיו של בעל כך הוא אסור׳ לאחיו של בועל· יכול כשם שצרת סוטה אסורה לאחיו של בעל כך אסורה לאחיו של בועל נישמעינה מן הדא האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך· הויא לה יבם כאן ויבמה ומת ואחר כך בא בעלה אסור בה ומותר בצרתה. אסור בה ומותר באשת אחיו· ואשת אחיו לא כצרת סוטה היא. הדא היא אמרת שצרת סוטה מותרת לאחיו של בועל· אמר ר׳ יודן אתיא כרבנן דתמן דמר ר׳ חילא תניי תמן כל העריות אינן צריכות גט חוץ מאשת איש בלבד· ר׳ עקיבה אומר אף אחות אשתו ואשת אחיו׳ כרם רבנן דהכא. ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן הכל מודין באשת אחיו שהיא צריכה הימינו גט משום הילכות אשת איש קנה בה ערוה היא· וערוה פוטרת צרתה· א״ר חיננ׳ אפי׳ כרבנן דהכא אתיא היא בת קנסו לא קנסו כיורשיה· א״ר חנניה בריה דרבי חילל· אין כרבנן דתמן יהא מותר בה. רבי זעירא בשם ר׳ יוחנן צרת סוטה אסורה וצרת גרושה מותר׳ לביתה· ר׳ יעקב בשם ר׳ יוחנן כל הצרו׳ מותרות חוץ מצרת סוטה. שמואל אמר גרושה עצמה מותרת לביתה· מהו פליג בגין דהוון עסיקן בצרות לא ארכחון גרושות· צרת סוטה למה היא אסורה ר׳ יוחנן אמר מדיח ערוה נגעו בה· רב אמר מפני שכתוב בה טומא׳ כעריות: הלכה ג אילו אסורות מלאכל בתרומה כו׳· מתני׳ לא כמשנה הראשונה דתנינן תמן׳ בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלו׳ כתוב׳ האומרת טמאה אני לך. שמים ביני לבינך· ונטולה אני מן היהודים· א״ר אבין ואפי׳ תאמר כמשנה האחרונה מים יש רגלים לדבר. תני״ מבלעדי אישך פרט לשקדמה שכבת זרע אחר׳ לאישך. א״ר אילא כענין שני מלבד עלת הבוקר· והא תנינן׳ כשם שהמים בודקין אות׳ כך הן בודקין אותו. כשם שהיא אסורה לבעל כך היא אסורה לבועל. וכשם שהיא אסורה לאחיו של בעל· כך היא אסורה לאחיו של בועל· כשם שהמי׳ בודקין אותה על כל ביאה וביא׳ שהיא מקבלת את בעלה לאחר הבועל כך הן בודקין אותו. ר׳ אבין בשם רבי הלא כאן ביודע כאן בשאינו יודע: ר׳ חייה בר יוסף שלח כתר איתתיה׳ אמר יסקון עמה תלת תלמידין׳ שאם יפנה אחד מהן לצרכו תתייחד עם שנים· והא תנינן ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יבוא עליה בדרך. אמר ר׳ אבין ובעלה הרי ג׳. אף הוא שכר לה בית והיה מעלה לה מזונות ולא היה מתייחד עמה אלא בפני בניה. וקרא על עצמו הפסוק הזה יגעתי ומנוחה לא מצאתי: תני ר׳ יודה אומר בעלה נאמן עליה מקל וחומר ומה אם הנדה שחייבין עליה כרת והרי הוא נאמן עליה· זו שאין חייבין עליה כר׳ אינו דין שהוא נאמן עליה· אמרו לו לא אם אמרת בנידה שיש לה היתר לאח׳ איסורה· תאמר בזו שאין לה היתר לאחר איסורה. ואומ׳ מים גנובים ימתקו וגו׳· אמר להן ר׳ יהודה גזירת הכתוב היא ותביא האיש את אשתו אל הכהן תומר אמת לו ובלבד בעדים: הלכה ד היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלם כו׳. כשם שמאיימין עליה שתחזור בה׳ כך מאיימין עליה שלא תחזור בה· ואומר לה בתי אם טהורה את דבריא לך שאת טהורה עמדי על בוריך שאין המים האילו דומין לא לסם יבש שהוא נתון על גבי בשר חי ואינו מזיקו· מצא שם מכה התחי׳ מחלחל ויורד· ר׳ זכריה חתניה דר׳ לוי׳ הוה משתעי הדין עובדא ר״מ הוה יליף דריש בכנישתא דחמתא כל לילי שובא והוה תמה חדא איתתא ילפה שמעה קליה· חד זמן עני דריש אזלת בעית מישל לביתה ואשכחת בוצינא מיטפי אמר לה בעלה הן הוויתי· אמרה ליה מישמעא קליה דדרשא· אמר לה מכך וכך דליה הויא איתתא עללה להכא לבייתה עד זמן דהוי׳ אזלה ורקקה גו אפוי דדרושא· צפה רבי מאיר ברוח הקודש ועבד גרמיה חשש בעייניה· אמר כל איתתא דידעה מילחוש לעיינה תיתי תילחוש· אמרין לה מגירתא הא עניתיך תיעלין לביתיך עבדי׳ גרמיך לחשה ליה ואת רקקה גו עייניה. אתת לגביה אמר לה חכמה את מילחוש לעיינא· מאימתיה עליה אמרה ליה לא· אמר לה ורוקקין בגו׳ שבע זימנין והוא טב ליה· מן דרקקת אמר לה אזלין אמרין לבעליך חד זמן אמרת לי והוא רקקה שבעה זימנין· אמרו לו תלמידיו ר׳ כך מבזין את התורה׳. אילו אמרת לנו לא הוות מייתי׳ ליה ומלקין לה ספסליה ומרציין ומרצייה ליה לאיתתיה· אמר לון ולא יהא כבוד מאיר ככבוד קונו· מה אם שם הקודש שנכתב בקדושה אמר הכתוב שימחה על המים׳ בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו· וכבוד מאיר לא כל שכן: פים. ואומר לפניה דברים שאינן כדיי לשומעי׳ הוא. וכל משפחת בית אביה· כגון מעשה ראובן בבלהה· ומעשה יהודה בתמר· אשר חכמים יגידו אילו ראובן ויהודה׳· ולא כחדו מאבותם· ומה שכר נטלו על כך להם לבדם ניתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם. כשבא משה לברכן יחי ראובן ואל ימות. וזאת ליהודה: ר׳ חזקיה בשם ר׳ אחא ר׳ חייה דריש שלש מקראות לשבח· ותשב בפתח עינים ואיפשר כן· אפי׳ זונה שבזונות אינה עושה כן אלא שתלת עיניה לפתחו׳ שכל העינים מצפות לו· אמר׳ לפניו רבון כל העולמים אל אצא ריקם מן הבית הזה· דבר אחר בפתח עינים שפיתחה לו את העינים שאמרה לו פנויה אני וטהור אני: ועלי זקן מאד ושמע ישכיבון כתוב׳· שהיו הנשים מביאות קיניהן לטהר לבתיהן והיו משהין אותן הקב״ה מעלה עליהן כאילו הן שוכבין אותן. א״ר תנחומא הרי הוא דו מסתר לון למה תבעטון בזבחי ובמנחתי· אין תימ׳ עבירה חמורה יש כאן מבריחן מן החמור׳ ומסתרתן בקל׳· ולא חלנו

מראה מקום והגהות

א ע' סכות פ"ח ובבלי במכלתין ל"א וספרי שופטי' פי' קס"ח.
ב סוף ב"ב (פ"ט ס"ז).
ג ע' בבלי קידושין ע"ב.
ד ע' בבלי בפרקין קכ"א.
ה לעיל פ"ו ה"ב.
ו ע' לקמן פ"ה פ"א.
ז ע' לקמן פ"ג פ"ז.
ח ע' סנהדרין פ"ד פ"ה.
ט ע' יומא פ"ג פ' תמקלים פ"ו פ"ג.
י ע' סכות פ"ג פי"ב.
יא ע' בבלי ערובין כ"ח.
יב במדבר רבה פ"ט ומכילתא בשלח פ"ב.
יג ע' מכילתא בשלח פ"ח.
יד בעל בפר הגולה במה"ע סי' קע"ח גריס: ולא מתוך מרון, וע' במדבר רבה פ"ט.
טו ע' פנחום י"ט.
טז גיטין ספ"ט, וע' ספרי תלא פיסקא רס"ט.
יז ע' בבלי יבמות כ"ד.
יח ע' כתובות פ"ז ה"ו.
יט ע' גיטין פ"ח (פ"ט ד').
כ תוספתא פ"ה ובבלי ב': ולקמן פ"ו ה"ב.
כא ע' ספרי פי' קס"א וקפ"ח.
כב י"נ: בשמיה (בשמה).
כג י"נ: די לא סתיא אלא על דמתני' וכו'.
כד בבלי קידושין פ', וע' תוספתא שם פ"ה ולקמן שם פ"ד, ס"ו ב'.
כה כתובו' ספ"ב ה"י.

חלצו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו אל ר' מנא כן אל ר' שמי רבי אחא בשם ר' בון בר חייא האיש הזה בידו ב' גיטין ובידו א' כשר ואו' פסול אבד את הכשר והשליך את הפסול כשעה שמצא אני או' את הפסול מצא: מתני' א"ר עקיבה כשירדתי לנהרדעי לעבר את השנה מצאני נחמיה איש בדלא כו'. מצאו כתוב בשטי' מת פלו' נהרג פלוני ה' יהמיה אמר משיאין את אשתו. ר' בון בר כהנא אמר אין משיאין את אשתו. מתני' מסיעא לדין ומתני' מסייעא לדין. מתני' מסייעא לדי' ירמיה על פי עדים לא ע"פ כתבן ולא ע"פ מתורגמן' ולא עד מפי עד. ועכשיו אין משיאין עד מפי עד. ורכותהה על פי כתבן ועל פי מתורגמן משיאין. ומתני' מסייעא לדי' בון בר כהנא יפה כח העדים מכח השטר וכח השט' מכח העדים שהעדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני משיאין את אשתו. מצאו כתוב בשטר מת פלוני נהרג פלוני אין משיאין את אשתו. יפה כח השט' מכח העדים שהמלוה את חבירו' בעדי' גוב' מנכסין בני חורין בשטר גוב' מנכסי' משועבדין: מתני' מתוך הדברי' נזכר רבן גמליא' שנהרגו הרוגים בתל ארזא כו': מתני' ר' אלעזר ורבי יהושע אומר אין משיאין את האשה כו'. תנינן הוחזקו להיותן משיאין עד מפי עד מפי אשה ואש מפי אשה ומפי שפחה ומפי קרובי' ואת אמר הכן. מתני' כמשנה הראשונה: מתני' אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים כו'. הפונדקי' הוציאה להן מקלו ומנעליו ואפונדתו וספר תורה שהיה בידו. ר' אחא בשם ר' חנינא עשו אותה כי היה' שהיא נאמנת על אתר. א"ר שמוא' בר סוסרטא עשו אותה כגוי מסיח' לתומו. חד אריסטון בעי קומי ר' מנא לית הדא פליג על ר"ש ב"ל דר"ש ב"ל אמר' כל ששואלין אותו והוא משיב. לית כן כההיא דא"ר שמוא' בר סוסרטא. אית כן כההיא דמר ר' חנינה עשו אותה כחיה שהיא נאמנ' על אתר:

הדרן עלך פרק האשה שהלך

וסליקא לה מסכת יבמות

מסכת סוטה

א' המקנא לאשתו ר' אליעזר אומר מקנא על פי שנים ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו. ר' יהושע אומר מקנא על פי שנים ומשקה על פי שנים: ב כיצד הוא מקנא לה אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו עדיין מותרת לביתה ומותרת לוכל בתרומ' נכנסה עמו לבית הסת' ושהת כדי טומאה אסורה לביתה ואסורה לוכל בתרומה. ואם מת חולצת ולא מתייבמת: ג אילו אסורות לוכל בתרומה האומרת טמיאה אני לך ושבאו לה עדים שהיא טמיאה והאומרת איני שות' ושבעלה אינו רוצה להשקותה ושבעלה בא עליה בדרך. כיצד הוא עושה לה מוליכה בביד שבאותו המקום ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יבוא עליה בדרך. ר' יהודה או' בעלה נאמן עליה: ד היו מעלין אותה לבי' דין הגדול שבירושלם ומאיימין עליה כדרך שמאיימין על עידי נפשות[ה] ואומר לה בתי הרבה יין עושה. הרבה שחוק עושו: הרבה ילדות עושה. הרבה שכינים הרעים עשין. אל תעשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שימחה על המים. ואומ' לפניה דברים שאינה כדיי לשומען הוא וכל משפחת בית אביה: ה אם אמרה טמיאה אני שוברת כתובתה ויוצאת. אם אמרה טהורה אני מעלין אותה לשערי מזרח לשערי ניקנור[ו] ששם משקין את הסוטו' ומטהרין את היולדו' ומטהרין את המצורעין וכהן אוחז בבגדיה אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו. עד שהוא מגלה את לבה וסותר את שערה. ר' יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו. ואם היה שערה נאה לא היה סותרו: ו היתה מכוסה כלבנים מכסה בשחורים. היו עליה כלי זהב קטליות נזמים וטבעות מעבירם ממנה כדי לנוולה ואח"כ מביא חבל מצרי[ז] וקושרו למעלה מדדיה וכל הרוצה לראות בא ורואה חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שליבה גס בהן ושאר כל הנשים מותרות לראותה שנ' ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכינה: ז במידה שאדם מודד בה מודדין לו היא קישטה את עצמה לעבירה והמקום ניוולה. היא גילתה את עצמה והמקו' גילה עליה. הירך התחילה בעבירה תחילה ואח"כ הבטן לפיכך ילקה הירך תחילה ואחר כך הבטן ושאר כל הגוף לא פלט: ח שמשון הלך אחר עיניו לפיכך ניקרו פלשתים את עיניו. אבשלום נתגוה בשערו[ט] לפיכך נתלה בשערו ולפי שבא על עשר פילגשי אביו לפיכך ניתנו בו עשר לונביות שנ' ויסובו עשרה נערים נושאי כלי יואב. ולפי שגנב שלש גניבות לב אביו ולב בית דין ולב ישרא' לפיכך נתקעו בו שלש שבטים שנאמ' ויקח ג' שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום: ט וכן לענין הטובה מרים המתינה למשה שעה אחת שנ' ותתצב אחותו מרחוק. לפיכך נתעכבו לה כל ישראל שבעת ימים במדבר שנ' והעם לא נסע עד האסף מרים: י יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו שנאמ' ויעל יוסף לקבור את אביו מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה. משה זכה בעצמו' יוסף ואין בישרא' גדול ממנו שנ' ויקח משה את עצמות יוסף עמו. מי לנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה שנ' ויקבור אותו בגיא מול בית פעור וגו'. ולא על משה בלבד אמרו אלא בכל הצדיקים שנא' והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך:

פרק ראשון

הלכה א' המקנא לאשתו כו'. כתיב ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו וגו'. שלא יקנא לה לא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך מתון.[י] אלא מתוך דבר של אמה. עבר וקינא לה באחד מכל הדברים הללו. מה איתאמרת למצוה לעיכוב. אין תימר למצוה קינויו קינוי. אין תימר לעיכוב אין קינויו קינוי. אתייא כהדא כל מקום שנ' חוקה תורה[ס] מעכב הקינוי. ר' יהושע אמר בשם ר' ליעזר חובה. ר' יושוע אמר רשות. א"ר לעזר בן ר' יוסי קומי ר' יסא אתייא דר' לעזר כבית שמאי ודר' יהושע כבית הלל. דר' ליעזר כבית שמאי דבית שמאי אומרי' לא יגרש אדם את אשתו[ס] אא אם כן מצא בה ערוה. מצא בה דברים כאורין לגרשה אינו יכול שלא מצא בה ערוה. לקיימה אינו יכול שמצא בה דברים כאורין[ס]. לפום כן הוא אומר חובה. והא תני משום בית שמאי אין לי אלא היוצאת משם ערוה. מניין היוצא' וראשה פרוע [יא]וצדדיה מפורמין וזרועותיה חלוצות. ת"ל כי מצא בה ערו' דבר. א"ר מנא קיימתיה בעדים. וכאן שלא בעדים. ודר' יהושע כבית הלל דבית הלל אמר [יב]אפילו הקדיחה תבשילו. לפום כן הוא אומר רשות. רצה לקנאות יקנא. רצה לגרש יגרש: ומה טעמא דר' ליעזר כי מצא בה. ערות דבר. ערוה זו סתירה. דבר זה קינוי. דבר דבר. מה דבר האמור להלן על פי שנים עדים אף דבר האמור כאן על פי שנים עדים. ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו. ומעלה בו כתנאים שהיתנה עמה על פי אחרים. תני ר' יוסי בי ר' יודה אומר משום ר' ליעזר מקנא על פי עד אחד או על פי עצמו. ומשקה על פי שנים. נאמר כאן כי מצא בה ערות דבר. ואין מציאה בכל מקום אלא בעדים. מה מקיים ר' ליעזר דבר. דבר שהוא מרגיל לבוא לידי ערוה. עד אחד מהו שישקה. מה אם פיו שאינו זוקקו לשבועת ממון הרי הוא משקה [יג]עד אחד שהוא זוקקו לשבועת ממון לא כל שכן. קרוב מהו שישקה. מי קרוב מבעלה. עד מפי עד מהו שישקי. מה כינו לבין הקרוב. קרוב אע"פ שאינו כשר עכשיו כשר הוא לאחר זמן. עד מפי עד אינו כשר לא עכשיו ולא לאחר זמן. מה טעמא דרבי יהושע כי מצא בה ערו' דבר. דבר זה הקינוי. כי מצא אין מציאה אלא בעדים (ומקנא ע"פ עד אחד או על פי עצמו) ומעלה בו בקינוי. מה מקיים ר' יהושע ערוה. ערוה שהוא באה מכח דבר. השיבו על דברי ר' יוסי בן יודה אם כן אין לדבר סוף. הבל סמנו לקנאו' לה בשנים [יד]ולהביא עדים שנסתרה ולפוסלה מכתובה. א"ר יוסי מה טיבה להיסתר. אלא [טו]אתיא די לא על דמתני' הכל סמנו לקנות לה מפיו ונוטר שנסתרה ולפוסלה מכתובתה. א"ר מנא אפי' כהדין תנייא אתייא הוא כמאן דמר מקנא לה מאביה ומבנה. הכל סמנו לקנות לה מאביה ומבנה ולהביא עדים שנסתרה ולפוסלה מכתובתה. אין תימר מאי טיבה להיסתר. התורה התירה להיסתר. דמר ר' יוחנן [טז]משום ר"ש בן יוחי כתי' כי יסיתך אחיך בן אמך וגו': בתך בסתר. אמך בסתר. מתייחד אדם עם אמו ודר עמה. עם בתו ודר עמה. עם אחותו ואינו דר עמה: עידי קינוי שנמצאו זוממין לוקין. עידי סתירה שנמצאו זוממין אתה אמרת לוקין. מהו שישלמו לא מכוחן היא מפסדת כתובתה. או ייבא כיי דמר ר' בא ר' יהודה בשם שמוא' [ס]אין למידין דבר מדבר בעדים זוממין. והבא כן. נסתרה בעד אחד בשחרית

פירוש

עד מפי עד. גר"א דפרקי' גרס ולא ע"פ עד א' וכן לקמן גרס וענביו סמיך על פי עד א' ובכותה כו' ע"ש דף ח"י ע"ב ובתוספות דפרקי' דף קכ"ב ע"א קלת הפונגיל: אריסטון. פי' שם איש פרסוה: על אתר. כמו לאלתר: סלי' פרקא ומסכת יבמות. בעזרת שוכן רומסות היודע תעלומו': סוטה פרק ראשון: אלא מתוך דבר של אמה כו'. עיין בקיימוני פ"ד מהלכת סוטה ומפלא מקו' עיין שהוא כתב שם שלא יקנא לה מתוך לימה יתירה אלא בנחת א"כ לפי דבריו צריך להיות הכא לא מתוך קלות ראש ולא מתוך סיחה אלא מתוך מתון ול"ע אתיי כהדא כל מקו' כו'. פי' לא ס"ד עיכוב הוא דריש פסוק זאת תורת הקנאות' וכל מקום שנ' תורה לעכב הוא בא ולא בא לפסוק הלכה בכאן ללמד רק מעם לפ"ד שעכב דהא"קנם פי' הבכר ספק דקינוי קינוי אפי' אם קנא לה מתוך אלו העניני': כאורין. פירש הוא כמו פכוער בעיין וכך הוא בתוספו' שם וגם הקשו הגו' על זאת המתניא וכי אחר שהקינוי תלוי בגיטין ה"ל למיתני סוט' בתר גיטין ע"ש בתוס' דפרקי' דף ג' ע"א בד"ה הקינוי כו': ס"ם רד"א במלמוי' בבלי כתו' בסיגנון אחר ועיין בל הסתיא הזאת בתוספו' דפרקי' בד"ה הקינוי ומתוך דבריהם נלמוד דיבור תוכל לעמוד על עיקרי הדברים שנבלך יבוא כיי דמר. פיר' יבא פי הפ"י דאמר: וכה כל סימן מ'. כמו והבא:

חלט ולא הכירוהו והשיאו את אשתו: ז א"ר עקיבה כשירדתי לנהרדעא לעיבור השנה מצאני נחמיה איש בדלא אמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בא"י על פי עד אחד אלא יהודה בן בבא נימתי לה וכן הדברים א"ל אמור להם משמי אתם יודעים שהמדינ' הזאת משובש' בגייסות מקובל אני מרבן גמליאל הזקן שמשיאין האשה על פי עד אחד וכשבאתי והרציתי הדברים לפני רבן גמליאל שמח לדברי ואמר מצינו חבר ליהוד' בן בבא: ח מתוך דברים נזכר רבן גמלי' שנהרגו הרוגים בתל ארזא והשיא רבן גמליאל את נשותיהן על פי עד אחד והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד °ומפי אשה ומפי שפחה: ט רבי לעזר ורבי יהושע אומר אין משיאין את האשה על פי עד אחד. ר' עקיב' אומר לא על פי אשה ולא על פי קרובי': י אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם בדרך והניחוהו בפונדק ובחזירתן אמרו לפונדקי' איה חבירינו אמרה להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו אמרו לו לא תהא כהנת כפונדקית אמר להם כשתהא הפונדקית נאמנת: יא והפונדקית הוציאה להן מקלו ומנעלו ותרמילו וספר תורה שהיה בידו:

פרק ששה עשר

א· **האשה שהלך·** רב שאל לרב חייה רובה ותמתין שלשה ותחלוץ מיד· מה נפשך אם בן קיימה הרי לא נגעה חליצה אם אינו בן קיימה הרי חליצתה בידה. אמר ליה לא שני שלשה חדשים אלא אצלה. הא אצל צרתה כמה תמתין ט' חדשים· ותחלוץ מיד· מה נפשך אם בן קיימא הוא הא לא נגע בה חליצה אם אין בן קיימא הוא הרי חליצה בידה· אתא ר' יהוד' בשם רבי אלעזר בשם ר' יוחנן טעמון דרבנן כי ישבו בודאי ולא בספק. יצא' מליאה תפשת שהוא ספק אחר ספק זכר ספק נקיבה מדבר תורה להחמיר· ר' יהושע או' אינה חוששת שהן שני ספיקות ספק זכר ספק נקיבה ספק בן קיימא ספק אינו בן קיימא °שתי ספיקות מדברי תורה להקל: מתני' שתי יבמות לזו בנים °ולזו אין כלום זו ניתרת בבנים וזו ניתרת בעדיה. מה טעמא דרבי לעזר משום שאינה חשודה לקלקל צרתה כל עיקר. נישמעינ' מן הדא °האש' שהלכה היא ובעלה למדינת °הים ובאתה ואמרה מת בעלי תינשא ותטול כתובה וצרתה אסורה· ומברין מימר חשודה היא לקלקל את עצמה כדי שתקלקל צרתה ולית רבי לעזר פליג הדי לית טעמא °ולא משום שאינה חשודה לקלקל צרתה כל עיקר· וחש למר שמא שילח לה גיטא ממדינת הים· הגע עצמך שהיה כהן. א"ר בא בר זימנא חשודה היא לעשות כמה חללים כדי לעשות בני צרתה ממזרין: מתני' אין מעידין אלא על פרצוף פנים וכו'. רב יהודה אמר החוטם עם הלסתות ואתיא דמר ר' ירמיה בשם רב הכרת פניהם ענתה בם זה החוטם: אמר רב חייא בר בא מאן דבעי דלא מתחכמא יהוב איספלני על נחיריה ולא מתחכם· כהדה כיומי דארסקינס מלכא הויין ציפוראי מתבעין והוון יהבין איספלני על נחיריהון ואינון לא מתחכמין· ובסיפא איתמר עליהון לישן ביש ואיתציידון כולהון מן בידו: כתיב ויכו בהם אביה ועמו מכה גדולה מאד· אמר ר' אבא בר כהנא שהעביר הכרת פניהם של ישראל °הדא היא דכתיב הכרת פניהם ענתה בם וגו' זה החוט'. ר' אמי אמר שהושיב עליה' משמרו' שלשה ימים עד שנתקלק' צורתן ההוד עצמו לי אלמנותך מחול ימים· ותני כן אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם: כתיב ולא עצר כח ירבעם עוד בימי אביהו ויגפהו יי' וימת. א"ר שמואל °את סבור שהוא ירבעם אינה אלא אביה ובמה נינף רבי יוחנן אמר °על שחישר את ירבעם ברבים הה"ד ואתם המון רב ועמכם עגלי הזהב אשר עשה לכם ירבעם לאלהים. ריש לקיש °אמר על שביזה את אחיה השילוני. רב יהודה הוא דכתיב ויקבצו אליו אנשים בני בליעל על רצוח לאחי השילוני· ורבנין אמרין על ידי שבא עז לידו ולא ביערה הה"ד וירדוף אביה אחרי ירבעם וילכד ממנו ערים את בית אל ואת בנותיה וכתי' וישם את האחד בבית אל ואת האחר נתן בדן: אע"פ שיש בגופו ובכליו ולא כן תני °מניין לאחיך שמעה· אתה מחזירו בין בגופו בין בכליו שנייא הוא שהסימנין ודבן להשתנות: כיני מתניתא אין מעידין אלא עד לאחר שלשה ימים. ר' בריה ורב פפי ר' יהוש' דסיכנין בשם רבי לוי °כל תלתא יומין נפשא טייסא על גופא סברא דהוא חוזרה לגוה כיון דהוא חמית ליה דאישתני זיוהון דאפוי הוא שבקא ליה ואולא ליה ומן תלתא יומין ולהלן הכרס נבקע' על פניו ואומרת לו הילך מה שגזלת וחמסת· ר' תני בשם רבי יאשיה מיתי לה מהדא קרא וזריתי פרש על פניכם ואפילו פרש חגיכם באותה שעה אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל: מתניתי' אפילו ראוהו מגייד אני אומר כתרב מלובנת נכווה וחיה· תלוב על הצלוב אומר אני סטרונא עברה עליו ופרקתו. והחיה אוכל' בו אני אומר נתרחמו עליו מן השמים· נפל לבור אריות אין מעידין עליו אומר אני נעשה לו נסים כדניאל· נפל לכבשן האש אין מעידין עליו אומר אני נעשה לו ניסי' כחנניה מישאל ועזריה. נפל לבור מלא נחשים ועקרבים (אין) מעידין עליו. ר' יהודה בן בבא אומר אומר אני חבר היה· נפל ליורה בין של מים ובין של שמן אין מעידין עליו רבי אבא אומר של שמן מעידין עליו של מים אין מעידין עליו· ר' יוד' בן בבא ר' ועיד' ר' חנני' משם רב הלכ' כר' יהוד' בן בבא· מילהון דרבנין פליגין דמר רבי ירמיה מעש' באחד שנפ' לירדן ועלה לאחר שבע' עשר יום והכירו שצפדתו °הצינה והשיאו את אשתו: נפל למי' בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה דברי ר"מ וחכמי' אומ'· מים שאין להם סוף אשתו אסור' שיש להם סוף אשתו מותר'. א"ר מאיר מעשה שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים. אמר לו °אין מזכירין מעשה נסים: א"ר מעשה בשנים שירדו לכמור מכמורת לירדן לציצותי· ראה אחד כחילה של דגים ונכנס לתוכה ובקש לצאת לא היה מוצא פיתחה של מערה ובא חבירו ועמד על פתחה של מערה ושהא כדי שתצא נפשו ובא והגיד בתוך ביתו וכשזרחה זרחה החמה והכיר פתחה של מערה ויצא ובא ומצ' הספ' קשור °בתוך ביתו: א"ר עקיבא מעשה שעשיתי מפרש בים הגדול וראיתי ספינה אחת ששקעה בים והייתי מצטער על תלמיד חכם אחד שהיה בתוכה וכשבאתי למגיזה של קפודקיא °והתחיל מקדמיני ושואל לי שאלות ניכותי לו בני הואך פלט' טמה לי רבי טרפני גל לחבירו וחבירו לחבירו עד שהקיאני ליבשה· באות' שעה אמרתי גדולי' דברי חכמים שאמרו מים שאין להן סוף אשתו אסורה מים שיש להם סוף אשתו מותר: א"ר אבהו אם חום גליני °ורביצו לארבע רוחותיו וראה שאין שם בריה משיאין את אשתו· ושוב מעשה באסיא באחד ששלשלוהו הים ולא עלת בידם אלא רגלו: תני רצו לחתוך ספונים ובאו ומצאו אותו שולחני בעכו· רבי חני בעי קומי רבי יוסי לא מסתברא טתנין לו שהות כדי טריפה אמר ליה אף אנא סבור כן: מתני' אפילו שמע מן הנשים שמע קול המקוננת °מיבכתו בין המתים אין עדו' גדול מזו. מקמנטריסי המלך שמע מת פלוני נהרג פלוני °אין משיאין את אשתו (אבד פלוני נהרג פלוני) מביד שלישי °מת פלוני נהרג פלוני משיאי' את אשתו· אבד פלוני נתרי פלוני· אינו כשלי אבד פלוני אינה °יא' רכך מן עלמ'. נתרי פלוני אנא א' אחרין פלוני מאכ'. פלוני אינו בעולי טיפה רוחי' עלי'. שקע' ספינתו בים אתי' כהדי' דתמה רבא בר זבדא בשם רב מעש' באבא סימי ששקעה ספינתו בים והוא לא היה בתוכה והכא כן: איזו היא מתכוין ר' יוחנן או' כל שמזכירין לו אשה· ריש ב"ל אמר יכל ששואלין אותו והוא משיב· א"ד תני לר' יהושע בן לוי זכור ר' °כשלישי' וכם זקינים כל שהוו מתריסין כנגד רבי הושעיא ב"ד למעבר כהדה דריש ב"ל והוא לא מקבל עליו. רב יהודה בשם רב אין הלכה כר' יהודה בן בבא בישרו ומילהון דרבנין אמרין כן דמר ר' שמואל ר' אבהו רבי עקיבה בר אחא בשם ר' יסא אין בודקין עידי מיתה בדרישה וחקירה· מעשה °באחד שבא להעיד לפני רבי טרפון על האשה שנשאת אמר לו בני הואך אתה מעיד על האש' שתנשא. אמר לו רבי עמנו היה בשיירה ורדף הגייס עלינו ונתלה כיחור של זית ופשחו ורדף הגיי' וחזר טבחתי לו בני משבחך אני בארי טמה לו יפה כיוונתי לשמי אני נקרא בעידי יוחנן בן יונתן אריה מכפר שיחלה °אמרתי לו בני יפה אמרה יונתן בן יוחנן אריה מכפר שיחלה אמר לי לא כך אמרתי אלא יוחנן בן יונתן אריה מכפר שיחלה אמרתי לו והלא כך אמרת יונתן בן יוחנן ארי מכפר שיחלה אמר לי לא כך אמרתי אלא יוחנן בן יונתן ארי מכפר שיחלה· לאחר הימים חלה ומת ובדק רבי טרפון את עדותו והשיאו את אשתו. או נימר משום מה בכך אשכח תני אין בודקין עידי מיתה בדרישה וחקירה ודלא כרבי טרפון דרבי טרפון אומר בודקין עידי מיתה בדרישה וחקירה: (א"ד חנינא ניתני ר' יוחנן זה. שראו בוביה של ארם תמן °תני שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו:) מתני' מעידין לאור הנר· א"ר חונא לימרני רבי יונתן והן שראו בוביה של אדם· רבי אחא בשם רבי חנגא תמן תנינן °מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע את קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ומר רבי יונתן והן שראו ביביה של אדם· ר' אחא בשם ר' חנינא °הדה דתימר בשדה אבל בעיר אפילו לא בוביה של אדם· והן תנינן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל מי ששומע את קולי יכתו' גט לאשתי הרי זה יכתבו ויתנו וא"ד יונתן והוא שראו בוביה של אדם· אמר ר' אבון המזיקן מצויין בבורובדרך שהן מצוין בשדה: תמן תנינן °המסית זה הדיוט והגיסית זה ההדיוט· הא חכם לא· מכיון שהוא ניסית אין זה חכם מכיון שהוא מסית אין זה חכם· מכיון שהוא גיסית אין זה חכם כיצד עושין לו להערי' עליו מכמינים עליו ב' עדים בני אדם בבי' הפנימי' ומושיבין אתו בבי' החיצון ומדליקין נר על גביו כדי שיהו רואין אותו ושומען את קולו שכן עשו לבן סטרא בלוד שהכמינו לו שני תלמידי חכמים והביאוהו בב"ד וסקלוהו. וכה תמר אכן. שנייה הוא דמר אני· אף הכא אני· שלא יברח ויקך לו וילך ויסית את אחרים עמו: תמן תנינן °המביא גט ואבד ממנו אם מצאו על אתר כשר ואם לאו פסול· איזהו על אתר ר' יוחנן אמר °כל שלא עברו שם שלשה בני אדם. עבר גוי מהו נשמעינה מן הדא ארא בר בר חנה אייתי גיטא ואבד מיני' אשכחי' חד סרקאי אתא שברא קומי רבנן ואכשרון הדא אמרה עבר גוי כשר· נימר סימן לניטין. כהדא דו אמר תרתי שורין ברם הכא הא שבו הוה נקוד: ר' ערא בעא קומי ר' מנא הכא כמה הוא פסול אני אומר אחר היה שם והיה שמו כשמו· הגע עצמך שברקו כל אותו מקום ולא מצאו שם אח' כשמו. °ולא משו' חומ' הוה בעריי' והא תנינן° הלכו ולי' מצאו שם אר' והשיאו את אשתו

[illegible]

חשש"כ הרא: שלא תהא [illegible] לכהונה· עיין בבבלי: פ"ס חד' ליעקר· פי' דמסר במתני' הוטל וחותרו ליעקן סותרו לכל מדס: גימטרעה מן הרא. עד ולית ר' ליעזר פליג ל' קושי' וכתסיה הוא וסמ"כ פושה. הדי לית טעמא כו'. בניתותא ולמ"כ פרי': וחש לומר שמא בעלה שלח לה גם ממדינת הים. לכך כשלא תבלפת הבעל עדיין קיים וחייב הוי' בעלה שני בגן ולם ליתא דהית' גרושה לא היתה כשלא נכהן אשתה בניה חללים: מאדבע' דלא מתחכם'. פי' פי שרולה שלא יכא ניכר: הוון צפוראי מתבעין. פירש לפני לישרי הא כתבעי' סגל הלכה והיו נותנים אספנכי' על מכריהם ולא היו נכרים ולבסוף נפל' עליהם לשון הרע ונתפסו כולם [illegible] שהעביר הכרת פניהם. פי' שכרת חוטמם כדי שלא יעידו עליה' ויתעגנו נשותיה: ואולה לה· פי' [illegible] שצפדתו הצינה. פי' שלכדתו על' עורו על עצמו: ומצא הספר קשור כו'. [illegible]

מראה מקום והגהות

ז בפתני' בבבלי פיסיפין: [illegible] עבד, וע' ר"ה פ"ח ס"ס.
ח ע' לעיל פ"ו ס"ה"נ.
ט י"ג: נכים ועדים, ות' תוספתא פי"ד ובבלי קי"ט.
י לעיל כס"ו ס"ה, ה"ח"נ: הלא דלא מקלקלא כנזה ולא וכו.
יא ע' סוטה פ"ט ה"נ וכ"ר פס"ה ועי"ג שמות רבה פ"ל ויי"ר כל"ג מדרש שמואל פי"ח וילקוט מלכים ס' כ"ס. רות רבתי פ"ל
יב ע' בבלי סנהדרין ק"פ.
יג ע' בבלי נ"ס נ"ט וסנהדרין ע"ג.
יד סו"ק פ"ג ה"ה ב"ר פ"ק ויקרא רבה פי"ח. וע' בבלי שבת קנ"ב.
טו י"ג: שגרפתו (כלסק ונכוח פני קרח).
טז ע' בבלי קכ"א.
יז (פלח קטירה אלא הבפי תפלא גם ביסא רפ"ח וסוטה ספ"ס ובחיקתא איכה רבתי.)
יח ע' קהלת רבה פ' אלא לתסך ותוספתא פי"ד.
יט י"ג: גגולי"ג (פי' יש לו גגולו' סניב).
כ תוספתא בפרקין.
כא ע' בבלי גיטין כ"ח.
כב י"ג: סנ"ד אל שרפא.
כג י"ג: סנא אוסר דכך (פי' נרנך ובשסע).
כד סוף פרקין.
כה (ע' מגילה ע' ד').
כו בבלי בסוף פרקין ותוספתא ספ"ד ע"ש.
כז (ע' תענית [illegible])
כח גיטין [illegible]
כט [illegible]
ל [illegible]
לא [illegible]

ותלש מן הקרקע הרי זה זריז ונשכר. הודי לניכסי שבוין ושמע עליהן שהן ממשמשין ובאין וקפץ ותלש מן הקרקע הרי זה זריז ונשכר. ואילו הן ניכסי שבויים כל שהלך אביו או אחיו או אחד מכל המורישין אותו למדינת הים ושמע עליהן שמתו וירד לו לנחלה. אבל ניכסי נטושין מוציאין אותה מידו. ואילו הן ניכסי נטושין כל שהלך אביו או אחיו או אחד מכל המורישין אותו למדיני הים ולא שמע עליהן שמתו וירד לו לנחלה. אמ' רבן שמעון בן גמליאל שמעתי הוא שבוי' הוא נטושים. אבל ניכסי רטושי' מוציאין מידו. ואילו הן ניכסי רטושין כל שהלך אביו או אחיו או אחד מכל המורישין אותו למדינת הים ואין ידוע איכן הוא. שמוא' אמר שבוי זה שיצא שלא לרעה שאילו יצא לרעת היה מצויהו. נטוש זה שיצא לדע' תדע לך שעילה היה רוצה להבריחו מנכסיו. חרי לדעת יצא ולא ציוהו. ר' אחא ר' בא רב יהודה בשם שמואל המטלטלין אין בהן משום ניכסי רטושין. ר' יעקב בר אחא בשם רב יהודה קמה עומדת להיקצר וגפנים שמדות להיבצר ממטלטלין הן. רבי ששת שאל אילין דיקליא דבבל דלא צריכין מרכבא לא מסתברא מיעברינין כקמה עומד' להיקצר וגפנים עומדות להיבצר: מתני' הכל נאמנין להעידה כו'. תני כשם שאינן נאמנו' עליה כך אינה נאמנת עליהן. בן חמות' כבת חמות'. בן בעלה כבת בעלה. צרתה אפי' נשואה יבמת' אפי' אחותה. א"ר יוסי מתני' אמרה כן שלא עשו זכרים כנקיבות דתנינן תמן שאין האשה נאמנת לומ' מת יבמי שתינשא ולא מתה אחותי שתיכנס לביתה. מפני שאין לה בנים. אבל אם יש לה בנים נאמנ: מתני' אחת אומרת כו'. והכתוב מוכיח ולא מפיה מאמינין אותה. שאילו לא אמ' בפניי נכתב ובפניי נחתם אף את שפא מתירה להינשא. א"ר יוסי בי ר' בון כהדא ראי"ד בון אינו חשוד לקלק' בידי שמים. בבית דין חשוד לקלקלה. שמתוך שהוא יודע שאם בא ועידיו עמו בטל אף הוא מחתמו בעדים כשירים. והבא מתוך שהיא יודעת שלא עשו כה דבריה אצל חבירתה כלום אף היא אומרת אמת: מתני' עד אחד אומר כו'. עד אחד אמר מת ונישאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא. מפני שאמר משנישאת. הא אם עד שלא נישאת ונישא' תצא. א"ר יוחנן זו דברי ר' מנחם בי ר' יוסי. אבל דברי חכמים בין אמר משנישאת בין שאמר עד שלא נישא' לא תינשא. ואם נישאת לא תצא. רב נחמן בר יעקב בשם רב נישאת על פי עדים שנים אפי' אתון אמרין לה לית אתנו: ר' שמואל בר רב יצחק בעי הגע עצמך שהוא אדם מסויי' כגון אימי. א"ר יוסי בי ר' בון ולית כמן בר נש דמיי לר' אמי. אתא עובדא קומי דרבנן דתמן אמרין ליה לית אתנו. קם אבא בר בא ולחש לה נ אודנה. אמר לה כחיך הב לה גט מספק. קמו תלמידוי דרב ומחוניה אמר ערקתא יקר וספסלה יקר. שמואל אמר תמן הוינא ולא ערקתא יקרת ולא ספסלא יקרת אלא אבא הוא ולקה. וקם לה. אתא עובדא קומי ר' אימי א"ל אין ברי דהוא שריא לך לא תהא יודע דכגיה דההוי גברא ממוירא קומי שמיי. ותהה ר' זעירא מקלם ליה דו מקים מילתא על כרבא: מתני' האשה שהלכה היא כו'. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן רבי הילא בשם ר' לעזר מודה ר' מאיר בראשונה. אשכח תני עוד היא במחלוקת. מה בין שנייה מה בין ראשונה. ראשונה לא עשו כה דבר זה אצל חבירתה כלום. א"ר לעזר מודה ר' יודה ור"ש בעדים. מה בין עדים. מה בין צרה. לא עשו דברי צרה אצל חבירתה כלום. א"ר יוחנן אילו אמרה ר' לעזר מני שמעה ואמרה: תמן תנינן מי שהיו שתי כיתי עדים מעידות אותו אלו מעידין אותו שנזר שתים ואלו מעידין אותו שנזר חמש. רב אמ' בכלל נחלקו אבל בפרט כל עמא מודיי שיש בכלל חמש שתים שיהא נזיר שתים. א"ר יוחנן בזמנה נחלקו אבל בכלל כל עמא מודיי נחלקת העדו' אין כאן נזירות. והדינו כלל והדינו מונה. כלל ההן אמר תרתיי וההן אמר חמש. מונה ההן אמר חדא תרתיי. וההן אמר תלת ארבע וחמש: רב אמר הכחיש עדות בתוך עדות לא בטלה העדות. ר' יוחנן אמר הכחיש עדות בתוך עדו' בטלה העדו'. דברי הכל הכחיש עדות לאחר עדות לא בטלה העדות. ר' יוחנן כדעתיה דמר ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן הוחזק המונה זה אמר מן הכיס מונה. וזה אומר מן הצרור מונה. הכחיש עדות בתוך עדות. ואף רב מודה שבטלה העדות. מה פליגין כשהיו שתי כיתי עדים אילו אומרים מן הכיס מונה ואילו אומרי' מן הצרור מונה הכחיש עדו' בתוך עדו' בטלה עדות וכרב לא בטלה העדות. אילו אומרי' בתוך תיקו המה ואילו אומרים בתוך פונדתו מנה דברי הכל הכחיש העדות לאחר עדות לא בטלה עדות. זה אמר במקל הרגו וזה אמר בסייף הרגו הכחיש עדות בתוך עדות בטלה העדו'. ואף רב מודה שבטלה עדות. מה פליגין כשהיו שתי כתי עדים אלו אומרי' במקל הרגו ואלו אומרים בסייף הרגו הכחיש עדות בתוך עדו' בטלה העדות. וכרב לא בטלה העדות. אילו אומרים בדרום פנה ואילו אומרים בצפון פנה דה הכחיש עדו' לאחר עדות לא בטלה העדות. חייליה דרב מן הדא ר"ש ור' יודה אומרים הואיל וזו וזו מודו' שאינו קיים לא ינשאו ולא שמיע דמר ר' לעזר מודה ר' יודה ור' שמעון בעדים. מה בין עדים מה בין צרה לא עשו דברי צרה אצל חבירתה כלום: מתני' פליגא על רב אחד חקירות ואחד בדיקו' בזמן שהן מכחישין זה את זה עדותן בטלה. א"ר מנא פתר לה רב עד כדי. א"ר אבין ואפי' תימר כה ככ' שנייא היא בדיני נפשות צדק צדק תרדוף: מתני' אמרה מת וכו'. גידל בר בנימין בשם רב בכל מקום שהכשיר עדות אשה כאיש האיש מכחיש את האשה. ניתני עד אומר מת ואשה או' לא מת אשה אומר' מת ועד אומר לא מת. (תני דבית ר' כן) תני בשם ר' נחמיה הולכין אחר רוב העדות. הוך עבידה שתי נשים ואשה אחת עשו אותן כשני עדים ועד אחד. הדה את אמר באשה ונשים אבל אם היו מאה נשים ועד אחד כעד אינון: מתני' חשודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה מעתה אפי' על עצמה לא תהא נאמנת מתוך שהיא יודע' שלא עשו דברים אצל חבירת' כלום אף היא אומר אמת. מעתה אפי' על צרתה תהא נאמנת. א"ר הילא חוזר לקילקול הראשון חשודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה: מתני' קידש אחת. ותהא נאמנת לומר מת חמי לא כן סברינן מימר כשם שאינן נאמנות עליה כך היא אינה נאמנת עליהן. א"ר חנינא תיפתר שהוה חמיה כן וסימה: מתני' גזל אחד מחמשה. א"ר אמי מתני' דרבי עקיבא דלא כרבי טרפון דתנינן תמן אמר לשנים גזלתי את אחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם הוא או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה מכם הוא נותן לזה מנה ולזה מנה שהוד' מפי עצמו. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן דברי הכל היא אומר צא ידי שמים. ר' בא בשם רב יהודה כאן שיש עדים יודעים כאן שאין עדים יודעים. ר' הילא בשם ר' אלעזר כאן בשותקין כאן במדברים. רב ירמיה בשם רב כאן כשנשבע כאן בשלא נשבע והוה לו לעשו' שליח ב"ד ולמסור. ר' יוחנן סבר מימ' ב"ד שעשאו גזול לא ב"ד שעשאו נגזל. רב אמר ב"ד שעשאו נגזל ולא ב"ד שעשאו גזל. חיליה דרב מן הדא דמר ר"ש בן לעזר ב"ד שעשאו נגזל ולא ב"ד שעשאו גזול (ואם לא היה לשתוק) ר' ירמיה סבר מימר היה לו לשתוק ולא להודות. ר' יוסה סבר מימר היה לו לשתוק ולא להשבע. א"ר יודן ואפי' תימר דאינון אמרין הוא שותקין והיא מדברי' בגילה מדי בפקדון דשתק מתגר ודמשתעי מספר. דשתק מתגר מן הדה שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אר' מאתים שלי וזה או' מאתי' שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיב' אליהו. דמשתעי מספר מן הכא אמר גזלתי את אחד מכם ואינו יודע אי זה מכם כו': מתני' ניתן לי בן במדינ' הים. ר' חנניה בעא קומי ר' אילא מן תנא תוששין לדבריה חולצת רבי טרפון דלא כר' עקיב' א"ל דברי הכל הוא הכא אוף ר' עקיבא מודי בה מה ביני לקדמייתא הכא תימר אינה נאמנת וכ' תימר נאמנ' כשיצתה מכלל היתר לייבם והן דתימר אינה נאמנת בשלא יצתה מכלל היתר ליבם. א"ר יוסה מתני' אמרה כן שלא עשו דבריו כנקיבו' דתנינן שאינה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא ולא מתה אחותי שתכנס לביתה מפני שאין לה בנים הא אם יש לה בנים נאמנת:

הדרן עלך האשה

א׳ **האשה** שהלך בעלה וצרתה למדינ' הים באו ואמרו לה מת בעליך לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת צרת'. היה לה חמות' אינה חוששת יצאת מליאה חוששת. רבי יהושע אמר אינה חוששת: ב שתי יבמות זו אומרת מת בעלי וזו אומרת מת בעלי זו אסורה מפני בעלה של זו וזו אסורה מפני בעלה של זו לזו עדים ולזו אין עדים את שיש לה עדים אסורה ואת שאין לה עדים מותר' לזו בנים ולזו אין בנים את שיש לה בנים מותרת ואת שאין לה בנים אסורה נתייבמו ומתו יבמין אסורות להינשא. ר' לעזר אמר הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם: ג אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו אין מעידים אלא לאחר ג' ימים אפי' מגוייד תלוב על הצליב והחיה אוכלת בו אין מעידין אלא עד שתצא נפשו: ד ר' יודה בן בבא אומר לא כל האדם ולא כל המקומות ולא כל השעות שוות. נפל במים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף הרי אשתו אסורה. א"ר מאיר מעשה כאדם אחד שנפל לבור הגדול ועלה לאחר ג' ימים. אמר ר' יוסה מעשה בסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו ושהו כדי שתצ' נפשם והשיאו את נשותיהן ושוב מעש' בעסיא באחד ששלשלוהו לים ולא עלה בידם אלא רגלו אמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא מן הארכוב' ולמטה לא תנשא: ה אפי' שמע מן הנשי' אומרו' מת איש פלוני דיו. ר' יודה אומר אפי' שמע מן התינוקות אומרים הרי אנו הולכים לספוד ולקבור את איש פלוני בין מתכוין בין שאינו מתכוין. ר' יודה בן בבא אומר בישראל עד שיהא מתכוין ובגוי אם היה מתכוין אין עדותו עדות: ו מעידין לאור הנר ולאור הלבנה ומשיאין על בת קול. מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן איש פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו. שוב מעשה בצלמון באחד שאמ' אני איש פלוני בן איש פלוני נשכני נחש והרי אני מת

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי ב"מ ל"ח.
ב ע' לקמן כתובו' פ"ח ה"ד (ל"ב א) ובבלי סוטה' פ"ג.
ג לקמן סוף פרקין.
ד גיטין פ"ג ה"ח (מ"ד ב').
ה שם ופ"א ה"א (ס"ג א').
ו ע' לעיל פ"י ה"ד.
ז י"נ: אפי' אחא, וע' לעיל פ"י ה"ו.
ח סוף רפ"ו, כמי שכתו אלא מותר לבנו לקרבו אלא כלומר אבי ורא"ה בבלי ברכות י"ח חולין קי"א וקידושין פ"ד, ובספרי "אדם רבי" כהפסבר שבת א' כ"ו ד'.
ט ע' בבלי קי"ח.
י מיר פ"ג ה"ו סנהדרין פ"ה ה"ב וע"ש.
יא נ"ל: בטונה.
יב ע' הגירסא שם.
יג נ"ל: סכה.
יד סנהדרין שם.
טו סוטה פ"ו ה"ד ופ"ט ה"ו.
טז י"נ: בעד בעד.
יז ב"ם פ"ג ס"ד.
יח ע' ב"ם פ"ג ה"ג ובבלי שם ל"ז.
יט י"נ: ר"י אמר אם כשנשבע הי' לו לשתוק ר"י סבר וכו'.
כ ע' בבלי פ' הנחל קל"ד.
כא י"נ ר"י כמי אם כשנשבע הי' לו לשתוק ר"י סבר וכו'.
כב נ"ל: בגזילה.
כג נ"ל: מספר.
כד ע' בבלי קי"ח.
כה לעיל ה"ד.
כו ע' גיטין פ"ג פ"ג וב"ם ספ"א.
כז ע' גיטין ס"ו פ"ז.

פירוש

הרי זה זריז ונשכר. בפרק המפקיד פי' רש"י הטעם דכיון שמעו גו שמת כי נחת לה אדעתא דכולהו פירי נחת אבל גבי נטושין לאו אדעתא דכולהו נחית אלא ליטו' בארים בכל שנה ושאר פירות יהא מונחין ועיין בסוגי' שם: שעילה לשון עלילה: מרכבא. פירש להרכיבן באילן אחר כמאמר זקן: אינו חשוד לקלקלה בידי שמים. עיין בר"א פ"ק דגיטין: ומחוניה. פיר' הכוהו ברצועת כפות על הספסל והוא אמר ולענין הרצועה והספסל טורפין א"ל אין ברי. פי' בן הדברי' בני ועיין בבבלי ספ"ג דמיה בכלל. פירש בגון דהאמת אומרת שתי' ואמת אומרת חמש דרך כלל כדמפרש ואזיל פרט כגון שהאחת אומרת אמת שתים והשנייה אומרת ג' ד' ה' וזה בכלל בלן מונה ול"ל אמר ר"י במונה נחלקו ול"ל אבל בכלל כל עמא מודיי שיש בכלל חמש שתים ויש כאן נזירות שתים וכן הגיהו תוספ' ספ"ג דנזיר לשנא ירושלמי דסנהדרין ע"ב דף ל' ע"ב בד"ה אמר' כו': והדינו כלל והדינו מונה. פיר' אזה כלל ואזה מונה: פונדתו. פיר' אזור חלול שתוך גזל כל הסוגיא מבוארת מתוך סוגיית הבבלי דפ' המפקיד בנ"פ: מתגר. פירש עורוה: מספר. פירש מפסיד: מן תנא חוששין לדבריה. עיין בבבלי בגמרא של משנה זו בזה הפרק:

סליק פרקא

החליצה ומן היבום: מתני' שני אחין אחד חרש כו'. מהו *שתאכ' בתרום'. נישמעינה מן הדא בת ישראל פיקחת שנישאת לכהן חרש אינה אוכלת בתרומה מת ונפלה לפני היבם. אם היה פיקח אוכלת חרש אינה אוכלה: מתני' שני אחין פיקחין כו': מתני' שני אחין אחד חרש כו'. מהו שתאכל בתרומה? נישמעינה מן הדא בת ישר' פיקחת שנתארסה לכהן פיקח לא הספיק לכונסה לחופה של נישואין עד שנתחרש הוא או עד שנתחרש' היא אינה אוכלת בתרום'. מת ונפלה לפני היב' אפי' חרש אוכלת. כזה ייפה כח היב' מכח הבעל שהיב' חרש מאכיל והבעל חרש אינו מאכיל:

הדרן עלך חרש שנשא פיקחת

א׳ **האשה שהלכה** היא ובעלה למדינת הים שלום בינו ובינה ושלום בעולם באה ואמרה מת בעלי תינשא מת בעלי תתיבם. אין שלום בינו לבינה ושלום בעולם באת ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ר' יהודה אומר לעולם אינה נאמנת לא אם כן באת בוכה ובגדיה קרועים. אמרו לו אחת זו ואחת זו תינשא: ב בית הלל אומרי' לא שמענו אלא בבואה מן הקציר *כלבד. אמרו להן בית שמאי אחד הבאה מן הקציר ואחד הבאה מן הזיתים ואחד הבאה ממדינת הים לא דיברו בקציר אלא בהווה. חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי: ג בית שמאי אומרים תינשא ותיטול כתובה. ובית הלל אומרים תינשא ולא תיטול כתובה. אמרו לו כ"ש הותרתם את ערוה החמורה ולא תתירו את הממון הקל. אמרו להן בית הלל מצינו שאין האחין נכנסין לנחלה על פיה. אמרו להן בית שמאי והלא מספר כתובתה נלמוד שהוא כותב לה שאם תינשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליך. חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי: ד הכל נאמנין להעידה חוץ מחמותה *ובת חמותה וצרת' ויבמתה ובת בעלה. מה בין גט למיתה *שהכתב מוכיח. עד אחד אומר מת ונשאת. ובא אחר ואמר לא מת הרי זה לא תצא. עד אומר מת *ושנים אומרים לא מת אף ע"פ שנישאת תצא. שנים אומרים מת ועד אחד אומר לא מת אע"פ שלא נשאת תינשא: ה אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת זו שאמרה מת תינש' ותיטול כתובה וזו שאמרה לא' מת לא תינשא ולא תיטו' כתובה. אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"מ אומר הואיל והן מכחישות זו את זו הרי אילו לא ינשאו. ר' יהודה ור"ש אמרו זו וזו מודות שאינו קיים הרי אילו ינשאו: ו עד אמ' מת ועד אח' אמ' לא מת אשה אמרה מת ואשה אומרת לא מת הרי זו לא תינשא: ז האשה שהלכה *היא ובעלה למדינת הים באת ואמרה מת בעלי תינשא ותיטול כתובה וצרתה אסורה. היתה בת ישר' לכהן תאכל בתרומה דברי ר' טרפון. ר' עקיבה אומר אין זה דרך מוציאה' מידי עבירה עד שתהא אסורה להינשא ואסורה מלוכל בתרומה: ח אמרה מת בעלי ואחר כך מת חמי תינשא ותיטול כתובה וחמותה אסורה היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרום' דברי ר' טרפון. ר' עקיבה אומר אין זו דרך מוציאתה מידי עבירה עד שתהא אסור' להינשא ואסורה מלוכל בתרומה: ט קידש אחת מחמש נשים ואין ידוע אי זו קידש כל אחת ואחת אומרת אותי קידש נותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה ביניהן ומסתלק דברי ר' טרפון. ר' עקיבה אומ' אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שיתן גט וכתוב' לכל אחת ואחת: י גזל אחד מחמשה *ואין ידוע אי זה מהן גזל וכל אחד ואחד אומר אותי גזל מניח את הגזילה ביניהן ומסתלק דברי ר' טרפון. ר' עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד ששלם גזילה לכל אחד ואחד: יא האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים באה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת. מת בני ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת. נתן לי בן במדינת הים אמרה מת בני ואחר כך בעלי נאמנת מת בעלי ואח"כ מת בני אינ' נאמנת וחוששין לדבריה וחולצ' ולא מתייבמת: יב נתן לי יבם במדינת הים אמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי. יבמי ואחר כך מת בעלי נאמנת. הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים אמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי. יבמי ואח"כ מת בעלי אינה נאמנת שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתינשא ולא מתה אחותי שתיכנס לבית' ואין האיש נאמן לומ' מת אחי שייבם את אשתו ולא מתה אשתו שישא אחותה:

פרק חמשה עשר

הלכה א׳ האשה שהלכה היא ובעלה כו'. כמה דאת אמר *אם יש עדי' שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת ואמר אף הכא כן. שנייה היא בעדי מיתה מאחר שאם יבוא הוא מכחיש. ותהא נאמנת לומר מת יבמי. לית יכיל דתנינן שאין האשה נאמנת לומ' מת יבמי שתינשא ולא מתה אחותי שתיכנס לביתה. א"ד בא בעלה שנישאת לו לרצונה נאמנת. יבמה שנפלה לו על כרחה אינה נאמנת. ר' הושעיה בעי הגע עצמך שנישאת לו על כרחה מעת' לא תהא נאמנת. לא סוף דבר כמשנ' האחרונה *שעד אחד מתירה. ואפי' כמשנה הראשונה שאין עד אחד מתירה היא מתרת עצמה. מה בינה לעד אחד*. עד אחד חשוד לקלקל' והיא אינה חשוד לקלקל את עצמה: עד אחד מהו שיהא נאמן בשעת מלחמה. נישמעינה מן הדא חד בר נש ביומוי דר' איל הן ההוא פלן אמר לון מית. הן ההוא פלן אמר לון מית. איל וכולהון מתים. אמר לון ואילו הויין בחיין לא הוון מייתי: רבי ירמיה בשם רבי חנינה מעשה בא לפני רבי ואמר מאן דנישאת נישאת מאן דלא נישאת לא נשאת. רבי אייבו בר נגרי בשעת מלחמה הוות. הדא אמרה שעד אחד נאמן בשעת מלחמה: מה בין שלום לשלם לבין מלחמ' לעולם. מלחמ' בעולם סבור' בו שמת ולא מת. עד כדון כשהיתה מלחמה בצפון ובאת מן הצפון בדרום ובאת מן הדרום. היתה מלחמה בצפון ובאת מן הדרום והיא אומרת מן הצפון באתי ואני או' מן הדרום באת והוא אומרת מן הדרום באתי סבור להתיר את עצמה. היא אמרה על מיטתו מת ואני או' למלחמה הלך. היא אומרת על מיטתו מת סבורה להתיר את עצמ': אי זו היא קטטה. ר' בא בשם רב חייה בר אשי לא קידשתני ולא גרשתני ולא הייתי אשתך מימיי אין זה קטטה. קידשתני וגירשתני אלא שלא נתתה לי כתובתי הרי זה קטטה. אמרה ר' בא קומי ר' חייה בר אבא איל לא בני אלא אפי' היא תובעת כודאי להתגרש: ר' יהודה אומר לעולם אינה נאמנת אלא אם כן באת בוכה ובגדיה קרועים. מתיבין לר' יהודה הגע עצמך שהיתה אחת בוכה ואחת שאינה בוכה לזו את אוסר'* ולזו את מתיר. התיב ר' חנניה חברון דרבנן הגע עצמך שיצא בנה למדינת הים ומת שם אני אומר שמא היא מוכרת ובוכה: מתני' בית הלל אומ' לא שמענו כו'. אמרו להן בית שמאי והלא כל השנה כולה קציר הא כאי זה צד יצא קציר שעורים ונכנס קציר חטים יצא קציר ונכנס בציר יצא בציר ונכנס מסיק. נמצאת כל השנה כולה קציר. וקיימו את דבריהן: ולמה קציר איד מנא ראונס' שכיח שאין החמה קופחת על ראשו של אדם אלא *כשעת הקציר הדא היא דכתיב ויגדל הילד ויהי היום ויצא אל אביו אל הקוצרים ויאמר אל אביו ראשי ראשי ויאמר אל הנע' שאהו אל אמו. וישאהו ויביאהו אל אמו וישב על ברכיה עד הצהרים וימת. ורבנן אמרו דדיותשא שכיח. אמר רבי יוסי בי רבי בון סכותה לראשי ביום נשק. ביום שהקיץ נושק' את התורף. ר"א ביום נשק. זה נשקו של נג. ר"א ביום ששני עלמות נושקין זה את זה העולם הזה יוצא והעולם הבא נכנס: מתני' בית שמאי אומר תינשא כו'. בנות מהו שיכנסו למזונות על פיה. בית שמאי עבדין כתובה מדרש *דבית שמאי דרשין מספר כתובתה גלמוד שהוא כותב לה שאם תינשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליך. חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי: בית הלל עבדין כתוב' מדר' דרש הלל הזקן לשון הדיו' היו כותבין באלכסנדריא' שהיה אחד מהן מקדש אשה וחבירו חוטפה מן השוק וכשבא מעשה לפני חכמים ביקש ולעשותן ממזרי' אמר להן הלל הזקן הוציאו כתובת אמותיהן. והוציאו כתובת אמותיהן ומצאו כתוב בהן לכשתיכנסו לביתי תהווין לי לאינתו כדת משה ויהודאי: רבי לעזר בן עזריה עבד כתובה*מדרש דרש ר' לעזר בן עזריה הבנים יירשו והבנות יזונו. מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהן. אף הבנות אינן ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן: ר' מאיר עבד כתובה מדרש דאמר ר' מאיר *המקבל שדה מחבירו שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותנין לו. שהוא כותב לו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא: ר' יודה עבד כתובה מדרש. תני בשם ר' יודה *מביא הוא אדם על ידי אשתו כל קרבן שהוא חייבת אפי' אכלה חלב אפי' חיללה את השבת. וכן הוה ר' יודה אומר פוטרה אינו חייב בה שכן הוא כותבת לו ואוחרן די אתיין לך מן קדמת דנא: רבי יוסי עבד כתובה מדרש דרש רבי יוסי מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה גובה את הכל. לכפול אינו גובה אלא מחצה. רבי לישר אמר *אין אדם רשאי ליקח לו בהמה חיה ועוף אלא אם כן התקין להן מזונות: ר' יהושע בן קרחה עבד כתובה מדרש דא"ר יהושע בן קרחה המלוה את חבירו לא ימשכנו יותר על חובו. שהוא כותב לו תשלמתה מן ניכסיי דיאתיין לידי דאקנה לקבל דנה: רב הונא עבד כתובה מדרש. דרש רב הונא הבנים יירשו והבנות ייזונו. מה הבנים יורשין מן המטלטלין אף הבנות ניזונו מן המטלטלין. שמואל אמר אין הבנות ניזונית מן המטלטלין. מתני' מסייעא לשמואל בנן נוקבן דיהוון ליכי [redacted] יהוויין יתבן בביתי ומיתזנן מניכסיי. ותני עלה ממקרקעי ולא ממטלטלי. א"ר בא בר זבדא אתי' דרב הונא כר' ורבי שמואל כריש בן לעזר. דתני *אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות נפרעין מהן למזון האשה והבנות דברי רבי יודה ר"ש בן לעזר אומר נכסים שיש להן אחריו' הבנים מוציאין מן הבנים והבנות מן הבנות והבנים מן הבנות והבנות מן הבנים. ושאין להן אחריות הבנים מוציאין מן הבנות ואין הבנות מוציאין מן הבנים. אמרין חזר בה רב הונא. *אמרין יאות כתובה דבר תורה ומזון הבנות מדבריהן. ודבריהן עקרין דבר תורה. אלא בכסף כתובת אמן פליגין. וכסף כתובת אמן. לא קרקע הוא. הוורד לניכסי אשתו *ונתן עיניו בה לגרשה וקפץ

פירוש

האשה שהלכה היא ובעלה כו': כמה דאת אמ' כו'. פית' לפה מהא כלמנה אם הוא שלום בינה לבינו השלום בעולם והלא טרלי בפוקת פ"א היא והבם אע"פ מיכה כאלל' לענר ובושה אמי נ"ב לא תהא כלמנה לומר מת בעלי ומבני דשלוי גבי עידי מיתה שאמר שאם יבא הבעל בעלמו טרלי כמשה ולכך פרותא לשקר במנין מיתה מה שאין כן גבי גט: הא ההוא פלן. פי' היכן הוא האיש פלוני ופלוני מתי'. פיר' בתמיה: מאן דנשאת נשאת. פירש שותה האשה שנשאת כבר ע"פ עד אחד וכו' דנכסויה ושותה אלא נשאת לא תיבמה: לא בני. פי' לא בנו שאמרת שנקרא דוקא קטטה בקדשתני וגרשתני אלא אפילו היא תובעת בודאי להתגר' נ"כ נקרא קטטה: ולמה קציר. פי' פ"א עבירה ושכיקה ושאר עבודת שדה. בגליר שייך ביין פסיק שייך במתי: אלא בשעת הקציר. פי' שאז השמש חם ביותר. דרדוחשא שבתא. פי' [illegible] וכעובדא דשייתי בבבלי [illegible] ובבו נתם ומית ובלה לאתו ואמרה מת בעלי והתירוה: ביום שהקיץ נושק את התורף. פירש ספק לפורף דהיינו כשהקיץ [illegible] [illegible] יותר [illegible] [illegible] קיים' [illegible] [illegible] ומסיק [illegible] [illegible]: נשקו של נג. פי' יום מלחמתו [illegible] שם בלי [illegible] בלוס' כי [illegible] [illegible] שני עלמות נושקי' זה את זה. דהייט [illegible] [illegible] [illegible] ליתן דין [illegible] [illegible] ביום הדין [illegible] [illegible] ונכנס עולם התחייה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] גבי [illegible] [illegible] להעלות [illegible] מתני' ב"ש כו': לשון הדיוט. [illegible] לשון [illegible] ההדיוטות לכתוב בשטרו' אלא מתקנת החכמים היה דורש הלשון לפסו' הדין [illegible] בתובו' אמותיהן. פי' [illegible] להם [illegible] [illegible] לכשתכנסי לביתי כו'. [illegible] לפסול אלא [illegible] הקידושין [illegible] [illegible] קודם [illegible] [illegible]:

מראה מקום והגהות

א לעיל פ"ו ה"א (ז' ג').
ב שם וע' פ"ח ה"ד.
ג ע' עדיות פ"א מי"ב.
ד ע' סוטה פ"ו מ"ב.
ה ע' גיטין ספ"ג.
ו ע' סוטה פ"ו.
ז ע' לקמן ט"ו נ'.
ח ע' ב"מ ספ"ג מ"ג.
ט כתובות פ"ב.
י ע' לקמן פ"ח ס"ז ק' ס'.
יא ע' בבלי ל"נ.
יב ע' בבלי קט"ו.
יג בבל' גם בתוס' בבבלי קט"ו ד"ה לא דיברו.
יד כתובות פ"ד ה"א וע"ש, (וע' בבלי שם פ"א.)
טו הכל בכתוב' שם (כ"ח ד', כ"ט א').
טז ב"ב פ"ט, וע' בבלי שם ק"ד.
יז ספרא מצורע פ"ד ולקמן סוט' פ"ג ה"א (י"ח ד') וע' בר"ש בזיר כ"ד, ונגעי' פי"ד.
יח ע' הגי' בכתובות שם.
יט ע' בבלי כתובות, נ"א.
כ לעיל פ"ו ה"נ. וע' כתובות רפ"ו. (וע' גיטין פ"ה ג').
כא תוספתא כתובות פ"ח.

מראה פנים והגהות

א פ"ד ה"י.
ב גיטין ה"ו וה"ג.
ג י"נ ותפטור, ת' לעיל סה"ו.
ד פ"ה ה"ה.
ה כתובות פ"א ה"ד.
ו בבלי בפרקין קי"ח:
ז קידושין פ"ג ה"ג ס"ג ד"י.
ח בבלי: משנה.
ט ע' בכתובות ס"ס ולעיל.
י י"נ: פנקסין.
יא י"נ: פיט יורש.
יב ע' גיטין פ"ה ע"מ.
יג ע' גיטין פ"ו ה"ס.
יד ע' כתובות ופ"ה (כ"ט ג').
טו גיטין פ"ה ה"ה ועדיות פ"ו פ"ט.
טז נדרים פ"י ה"ה (ס"ב ס').
יז תוספתא נפקין.
יח י"נ: אין אכי קודם וכו'.
יט ס' רפ"י.
כ ע' בבלי קי"ג תוס' שם פ"א ינפה.
כא פ' גיטין רפ"ו ק"ח, ג'.
כב גיטין פ"ה ה"ה (ס"א פ"ו) תו"ם פ"ו.
כג י"נ: ונתחרש.

תוארים. א"ר יוחנן זו דברי רבן גמליאל. המקדש אחות יבמתו נפטר' יבמתו מן החליצה ומן היבום. הוי הדא דתנינן תמן "שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה ולא כרבן גמליאל. רבי חגיי אמר קומי ר' זעירה מתניתא כשם ר' יוחנן והלכה כר' אלישר. אם מיאנה מיאנה. ר' ליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו ואת אמר הכין. ר' זעירה ר' חייה בשם ר' יוחנן הלכה כר' יהושע. אם מיאנה מיאנה. ר' יהושע אומר אי לו על אשתו ואי לו על אשת אחיו ואת אמר הכין. ר' הילא ר' יוסי בשם ר' יוחנן הלכה כרבן גמלי' מודה ר' יהושע לרבן גמליאל אם מיאנה. מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ואם לאו מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה: מתני' מי שהיה נשוי כו'. כקנייני' של זו בן קנייני' של זו וכקנייני' של זו בן קניינה של זו. כיצ' הוא עוש' רב חייה בר אשי בשם רב כונס את החרשת ומוציא' בגט והקטני' תמתין עד שתגדיל. ותחלוץ מיד. ליה יכיל בגין דר' מאיר דר"מ אמר "אין חולצין ולא מייבמין את הקטנה שמא תימצא אילונית. ואם בא על הקטנה מוציא' בגט והחרשת אסורה איסור עולם: עבר ובא על החרש' מוציאה בגט ותותר'. א"ר הילא מפני תקנתה. ר' בון בר חייא בעי קומי ר' הילא מהו מפני תקנת'. כמה דתימ' תמן יחלוץ צד הקטני שבו (ויכני' צרתה אמר אוף הכא (יחלוץ צד הקטני שבה ויכנים צרתה) ויחלוץ צד הקטני שבקטנה ויכנים את החרשת. אל בן אמר ריש ב"ל לא מצינו שתי יבמות אחת חולצת ואחת מתייבמת. ומצינו שתי יבמות אחת חולצת ואחת יוצאה בגט. אל הוי ההיא דתנינן תמן 'מאמ' לה וחלץ לה הראשונה צריכה גט: מתני' פיקחת וחרשת כו'. פיקחת וחרשת ביאת הפיקחת פוטר' את החרשת אין ביאת החרשת פוטרת את הפיקחת לא פוסלת את הפיקחת: מתני' גדולה וקטנה כו'. גדולה וקטנה ביאת גדולה פוטרת את הקטנה. אין ביאת הקטנה פוטר' את הגדולה אלא פוסלת את הגדולה: מתני' מי שהיה נשוי כו'. אפי' לא בא על הקטנה פוסל את החרשת שאילו לא בא על הקטנה ומתה היה מותר בחרשת ועכשיו שבא עליה אפי' מתה פסל את החרשת: מתני' פיקחת וחרשת בא חכם כו'. אפי' לא בא על הפיקחת פוסל את החרשת שאילו לא בא על הפיקח' ומתה היה מותר בחרש'. ועכשיו שבא עליה אפי' מתה פסל את החרשת: מתני' גדולה וקטנה כו'. אפי' לא בא על הגדולה פסל את הקטנה שאילו לא בא על הגדולה ומתה היה מותר בקטנה ועכשיו שבא עליה אפילו מתה פסל את הקטנה. ר' ליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן כו'. לשעבר הא בתחילה לא. רבי מנא אמר לה סתם ר' יצחק בריה דר' חייה כתובה בשם דר' יוחנן ודר' מאיר היא דר' מאיר אמר אין חולצין ולא מייבמין את הקטנה שמא תימצא אילונית: מתני' יבם קטן כו'. תני" טענת בתולים עד שלשים יום דברי ר' מאיר וחכמים אומרים מיד. מה נן קיימין אם בשבעל מיד. ואם בשלא בעל אפי' לאחר כמה. אלא כן אנן קיימין בסתם. ר' מאיר אמר 'חזקה אדם מעמיד עצמו שלשים יום ורבנן אמרין אין אדם מעמיד אפי' יום אחד: רבי ירמיה בעי מהו שיהא נאמן לומר על דר' מאיר העמדתי עצמי שלשים יום בשביל לעשות הולד שתוקי. נישמעינה מן הדא היבמה שאמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה. לאחר שלשים יום מבקשין ממנו לחלוץ לה (לאחר שלשים) ואיד לעזר דר' מאיר היא. וא"ר לעזר לא שנו אלא אצלה הא אצל צרתה לא. כמה דתימר תמן לא הכל ממנה לחוב לצרתה. אף הכא לא הכל ממנ' לחוב לבנו: מתני' הנודרת הגייה מכמה כו'. כהדא' הוא אומר בעלתי והי' אומרת לא נבעלתי אף על פי שחז' ואמר לא בעלתי לא הכל ממנו שכבר מעש' "הראשונ' אמר בעלתי. אבל אם אמר משעה הראשונה לא בעלתי שניהן יכולין לעקור חזקה. חברייא בעיי מה נן קיימין אם במשנה הראשונ' שמענו שמותר לייבם "אם במשנה אחרונה שמענו שמותר לחלוץ. שמענו שכופין. רב הונא בשם רב והוא שיהא הגט יוצא מתחת ידו לתוך ידה. הוא אמר נגע אשה והוא אומרת נגע יבמה בתוך שלשים חזקה לא בעל כופין אותו שיחלוץ לה. לאחר שלשים יום מבקשין ממנו שיחלוץ. ר' יוסי בעי לאחר שלשים יום חזקה בעל ואת אמר כופין'. אלא כיני רב הונא בשם רב והוא שיהא הגט יוצא מתוך ידו לתוך ידה. הוא אמר נגע אשה והוא אומרת נגע יבמה בתוך שלשים חזקה לא בעל כופין אותו שיחלוץ לה לאחר שלשים יום מבקשין ממנו שיחלוץ לה. כהדא הוא אמר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי פשיטא דהוא מעלה לה מזונות. פשיטא שאינו יורשה. לא צריכא דלא מהו שירש ניכסי אחיו. היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי פשיטא שאינו מעלה לה מזונות פשיטא שהוא "יורש ניכסי אחיו לא צריכה דלא מהו שירשנה:

הדרן עלך בית שמאי אומרים

א׳ חרש שנשא פיקחת ופיקח שנשא חרשת אם רצה להוצי' יוציא אם רצה לקיים יקיים. כשם שהוא כונס ברמיזה "כך הוא מוציא ברמיזה. פיקח שנשא פיקחת ונתחרשה אם רצה יוציא ואם רצה יקיים. נשתטתה לא יוציא. נתחרש" או נשטה לא יוציא עולמית: ב אר"ר יוחנן בן נורי וכי מפני מה האשה שנתחרשה יוצא' והאיש המתחרש אינו מוציא. אמרו לו לא דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת שהאשה יוצאה" לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו: ג העיד "ר' יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט אמרו לו אף זו כיוצא בה: ד שני אחים חרשים נשואים לשתי אחיות חרשות או לשתי אחיות פקחות או לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פיקחת או ב' אחיות חרשות נשואות לשני אחין פקחין לשני אחין חרשין לשני אחין אחד חרש ואחד פיקח. הרי אילו פטורין מן החליצה ומן הייבום אם היו נכריות יכנסו אם רצו להוציא יוציאו: ה שני אחין אחד חרש ואחד פיקח נשואין לשתי אחיות פקחות מת חרש בעל פיקחת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל פקח' מה יעשה חרש בעל הפקחת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסור' לעולם: ו שני אחי' פקחין נשואין לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פיקחת מת פיקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פיקחת תצא משום אחות אשה. מת פיקח בעל פיקחת מה יעשה פיקח בעל חרשת מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה: ז שני אחים אחד חרש ואחד פיקח נשואין לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פיקחת מה חרש בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשה. מת פקח בעל פקח' מה יעשה חרש בעל חרשת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם: ח שני אחין אחד חרש ואחד פיקח נשואין לשתי נכריות פקחות מת חרש בעל פיקחת מה יעשה פקח בעל פיקחת או חולץ או מייבם. מת פיקח בעל פיקח' מה יעשה חרש בעל פקחת כונס ואינו מוציא לעולם: ט שני אחין פקחין נשואין לשתי נכריות אחת חרשת ואחת פיקחת מת פיקח בעל חרשת מה יעשה פיקח בעל פיקחת כונס אם רצה להוציא יוציא מת פיקח בעל פיקחת מה יעשה פיקח בעל חרשת או חולץ או מייבם: י שני אחין אחד חרש ואחד פיקח נשואין לשתי נכריות אחת חרשת ואחת פיקחת מת חרש בעל חרשת מה יעשה פיקח בעל פיקחת כונס אם רצה להוציא יוציא מת פיקח בעל פיקחת מה יעשה חרש בעל חרשת כונס ואינו מוציא לעולם:

פרק ארבעה עשר

הלכה א׳ חרש שנשא פיקחת כו'. כיצד הוא עושה רומז והוא נותן לה גיטה. כשם שהוא רומז כך הוא נרמז. מתני' כשקידשה בכסף אבל אם קידשה בבעילה קידושיו מעשה וגירושיו אינו מעשה. רבי ליעזר שאל לר' יוחנן אשתו של חרש ושל שוטה אל אפי' אשם תלוי אין בה. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן ר' הילא בש"ר ליעזר "אפי' אשם תלוי אין בה. מכיון דאת אמר אפי' אשם תלוי אין בה ובא אחי' וקידשה נתפשו בה קידושין נירש מותרת להנשא לראשון. הדא היא דתני רבי חייה 'אשתו של חרש שגירשה חרש והלכה ונישאת לחרש או לפיקח קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה. אשתו של פיקח שגירשה והלכה ונישא' לחרש (או לפקח) קורא "אני עליה לא יוכל בעל הראשון אשר שלחה. אשתו של חרש שהלך בעלה למדינת הים "ובאו ואמרו לה מת בעליך והלכה ונישאת לחרש או לפיקח ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה. אשתו של פיקח שהלך בעל' למדינת הים באו ואמרו לה מת בעליך והלכ' ונישאת לחרש ואח"כ בא הפיקח. הוינן סברין מימר יוציא החרש ויקיים הפיקח. עד הוא כאילין קנסייא. נשתטתה לא יוציא. דבית ר' ינאי אמרי מפני נרידה. ר' זעירא ור' אילא תרויהון אמרין שאינה יכולה לשמר את גיטה. ר' נחמיה בר מר עוקבן בריה דר' יוסי תלתא. עבר ונירש. מאן דאמ' מפני נרידה גירש מאן דאמר שאינ' יכולה לשמר את גיטה אסור. יש לה בן ואב ואת מאן דאמר מפני נרידה אסור מאן דאמר שאינה יכולה לשמר את גיטה יש לה אב ויכולה הוא לשמור את גיטה. פעמים שוטה פעמים חלומה "מאן דאמר מפני נרידה אסור מאן דאמר שאינה יכול לשמר את גיטה יש לה עיתים ויכולה לשמר את גיט': מתני' אר"י יוחנן בן נורי כו': מתני' העיד ר' יוחנן בן נורי כו'. ר' חנניה בעא קומי ר' הילא "כראן הדברים בפיקחת שיש בה דעת שהוא יוצאה בין לדעת בין שלא לדעת. וחרשת שאין בה דעת לא תצא אלא לדעת. ולא עדות היא. אף זו כיוצא בה ומוסיפין על העדות. ור' חנניה סבר מימר בפיקחת שהשיאה אביה ונתחרש'. ר' יוסה סבר מימר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה "אמר רבי יוחנן ליה כן על ראשה את כן על סופה. מה ליה כן על ראשה כשהרי' חרש בעל החרש'. פיקח בעל הפקחת. אבל אם היה חרש בעל הפיקח' פיקח בעל חרש' הדא היא דתנינן דבתר דבתר' דבתר: מתני' שני אחין חרשין כו'. צרתה מהו. נישמעינה מן הדא בתו פיקח' נשואה לאחיו חרש צרתה פטורה מן החליצ' ומן הייבום: מתני' שני אחין אחד חרש כו': מתני' שני אחים פקחים כו'. צרתה מהו. נישמעינה מן הדא בתו חרשת נשואה לאחיו פקח צרתה חולצת ולא מתייבמת: מתני' שני אחין אחד חרש כו'. צרתה מהו. נישמעינה מן הדא בתו חרשת נשואה לאחיו חרש צרתה פטורה מן

פירוש

לא שנו' אלא אצלה. פי' דהיא עושה כשפרת אם אמר עדיין לא נבעלתי אע"פ שכבמה דחזקה אדם מעמי' עצמו שלשים יום אינו נאמן לאסור צרתה מפני דינור של זה לא אמרינן מפני שאנו כופין ומבקשי' לגירבה דאיני שוחה לכבשה מתיב' דאיסור' ולענין צרתה אמרינן חזקה כונס את האשה כועל לאלתר ועיין בבבלי דפירקין: לא הכל ממנה. פירוש הוא כמו לאו כל כמינה כל' תלמוד בבבלי: סליק פירקא: פרק חרש: קנסייא. פירוש דקנסינן לה ותלא מזה ומזה: מפני נריד'. פי' שעושין לה גדר שלא ינהגו בה מנהג הפקר ובתוספ' גרים: גריר'. פי' שנגררת אחר כל אחד ונוהגין בה מנהג הפקר ופליג על ת"כ שרבי ינאי אמר שם הטעם משו' שאינה יכולה לשמור את גיטה וכתב בתוספות דיש נוסחאות המשנ' י"ס בתוספות גרידא פירש שמשלחה ומחזרת כו' ע"ש בתוספות דפרקי' דף קי"ג ע"ב בד"ה יכלה כו' תם בהר"א דפרקי' דף ט"ז ע"ג תלתא עבר כו'. בתוספ' גרים: תלתא מילי איכא בינייהו עבר כו'. ובנפי' הר"א וגירש פי' מפני שאינה לישור כי אם קדרבנן שלא ינהגו בה מנהג כהפקר לכן אם עבר וגירש הרי גט. אסור. פי' שלדאורייתא אין הגט גט: יש לה בן. פי' שיש נינייהו דאם יש לה כו': אסור. פירש שאין האב יכול לשמרה מן ההפקר: אסור. פי' שאינה יכולה לשמור עצמה בשעת שטותה: כראן הדברי' כו'. יורשת שאין בה דעת לא תצא אלא לדעת ולא עדות הוא עדות עיין בבבלי דפירקין בתוספות בד"ה העיד ותפלא דכל דלייותם ועדותם פלמרו לו אף ו כיוצא בה ולא תבין פי' המתים על כנון: סליק פירקא

או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות נתגרשו לא המנו ודכוותה מאנו המנו· תני ר' חזקיה בן אם מאנו בחיי הבעל צרותיהן מותרו' לאחר מיתת הבעל צרותיהן חולצת ולא מתייבמת· אמר ר' יודן אבוי דר' מתניה תפתר שמתו ולא מאנו דמתניתא אמרה כל היכולה למאן ולא מאנו ומתה צרתה חולצת ולא מתייבמת· אמ' ר' אבודימי אפי' תימר בקיימת תפתר שאין שם יבם אחד אלא אביה. ר' יונה אומר מן האירוסין ר' יוס' אומר אפי' מן הנישואין כמחזיר' תניינה· חזר ביה ר' יוסה אל ר' פנחס ולא כן אלפן רבי אפילו מן הנישואין· אל והא קביעא גבך כמיספרה· אמ' ר' זעירה קומי ר' מנא יאות· אמר ר' יוסה עד לא יחזור מה אילו כתו מן הנישואין בלא אילונית צרתה אסורה מפני שיתוסף לאילוני' צרותיהן מותר'· אל אילונית כמי שאינ' בעלם· אילו שתי כמות אחת אילונית ואחת שאינה אילונית ובא היבם וחלץ לה ובא עליה שמא פטור בחבירתה כלום הוה אילונית כמי שאינה בעלם. בתה ממאנת ולא נשואי תורה הן את בתי נתתי לאיש הזה· ר' חנא כשם ריש בן לקיש תפתר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה שהיא כיתומה בחיי אביה· ר' אחא בר חנינא כשם ריל ואת אמרת שאין קטנה יולדת דלכן תמתין עד שתגדיל ותמאן מבעלה ותתיר צרתה להתנהו· כלתו של רבי ישמעאל מיאנה ובנה על כתיפה· רב המנונא כשם אסי כיבמה שנפלה לפני שני יבמין היא מתניתא· עשה בה אחד מהן מאמר תמאן במאמרו ותינשא לשוק· ותמאן במאמרו ותינשא לאחיו. תיפתר באוסרת אי איפשי בך. ר' הילא כשם ריש בן יוסינא כשם רבי הושעיה כיבמה שנפלה לפני [ס]חמשה יבמין היא מתניתא· עשה בה אחד מהן למאמרו תמאן למאמרו ותינש' לאחיו· ותמאן במאמרו ותינשא לשוק. תיפתר כשהשיאה אביה. והן נישואי תור'· אמרו בית הלל לב"ש מעשה באשתו של פישון הגמל שמיאנו לה חכמים שלא בפניה· אמרו להן ב"ש משם ראיה לפי שמדד בכפישה. לפיכך מדדו לו חכמים בכפישה· וקשיא אילו העושה דבר שלא כשורה שמא מתירין ערוה שלו. אמר רב חסדא הדא אמרה עברה ומיאנה מן הנישואין על דב"ש מיאונה מיאונין: רבי בא כשם רב חייה בר אשי מעש' בתינוק' שירדה לטבם כעבר אמרו לה הא ארוסיך איבע' אמרה תלך אמה ותינשא לו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו אין מיאון גדול מזה. אד חנינה מעשה בתינוקת שנכנסה ליטול פשתן מן הפשתני אמרין לה הא ארוסיך איעבר אמרה תלך אמה ותינשא לו· ובא מעשה לפני חכמים ואמרו אין מיאון גדול מזה· תני כשם רבי יודה אפילו לא נכנסה אלא ליטול חפץ מן התנוני [ו]אמרה אי איפשי בפלוני בעלי אין מיאון גדול מזה: וכן דין יושבין במיאונין· לא כן תני יברות מן שלש והדבק בשלש. הידבק בחליצ' ובהותר נדרים· ובהבאת שלום· וברח מן המיאונין· ומלהיות ערב. ומלהיות בעל פיקדון· אמר ר"ש בר בא לית שמה פיקדון אלא פוק דין· אמר ר' ברכיה בני אם ערבת לרעך. וכ' דין יושבין במיאונין· תיפתר דהוין עסוקין במיל' תור· ואתא עבדא קומיהון: כיני מתניתא ותמאן בו יתינשא הא תתארס לא. הדא אמרה עברה ומיאנה מן הנישואין על דב"ש מיאוניה מיאונין. ר' אחא כשם ר' תנחום בר חייה קול יוצא לנשואה ואין קול יוצא לארוסה. יכולה היא אשה להטמין עצמה ולומר לא נתארסתי ואינה יכולה להטמין עצמה ולומר לא נשאתי: מתני' אי זו היא קטנה שהיא צריכה למאן כו'. אי זהו לדעתה עבר לה גנון ומלכשין לה קומירין ומדברון לה גבר. מה חלוקין על ר' חנניה בן אנטיגנס. מן מה דמר ר' יוחנן [ס]אי זו היא קטנה שהיא צריכה להתגרש כל שנותנין לה גיטה והדבר אחר עמו והיא מוציאה אותו לאחר זמן. הדא אמרה חלוקין על ר' חנניה בן אנטיגנס· ר' לעזר אומר אין מעשה קטנה כלום· אינו וכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפר נדריה כילו שאינה אשתו לכל דבר אלא שהיא צריכה ממנו מיאונין· ר' יהושע אומר זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה כילו היא אשתו לכל דבר אלא שהיא יוצאה דומיע בגט· אד ישמעאל חיורתי על כל מידות חכמים ולא מצאתי אדם שמידתו שוה בקטנה חוץ ממידות ר"א אלא שהוא אמר שהיא צריכה ממנו מיאונין: אמר ר' אבהו מעשה באמו של רבי ליעזר שהיתה דוחקת בו לשאת את בת אחותו והיה אומר לה בתי לכי הינשאי בתי לכי הנשאי. עד שאמר לו הרי אני שפח' לך לרחוץ רגלי עבדי אדוני אעפ כן כנסה ולא הכירה עד שהביאה שתי שערות: על דעתיה דר' ליעזר מהו שתמאן בו ותיטול קנס ממנו· על דעתיה דר' יהושע מהו שתמאן בו ותיטול קנס מאחר· מהו שתמאן בו ותעקד נימה· חללה ומסורת· ר' יצחק שאל מהו שתמאן בו ותחזיר למזונות אביה· פשטא שאינה חוזרת למזונ' בעלה שכן הוא כותב לה ואת תהוויין יתבי בביתי ומיתזנ' מן ניכסי· ולית הוא ביתה· לא צורכא דלא· מהו שתמאן בו ותחזור למזונ' אביה: תמן תנינן קטן שלא הביא שתי שערו'. ר' יודה אומר תרומתו תרומ'· תנא [י]כשם רים לעולם אין תרומתו תרומה עד שיביא שתי שערו'· ר' אבין כהנא כשם רבי הילא· ולא תשאו עליו חטא את שהו' בנשיאת עון תורם את שאינו בנשיאת עון אינו תורם· תתיבון מים הרי אינו בנשיאת עון ותורם. ר' יוסי כשם רבי הילא ונחשב לכם תרומתכם· את שכתו' בו מחשב' תורם. ואת שאין כתוב בו מחשב' [ס]אינו תור'. תתיבון הרי גוי' הרי אין כתוב בהן מחשב' ותור'· תני

רבי הושעיה גוים אין להם מחשבה בין להכשיר בין לתרומה· ר' אחא בר חיננא בשם כהנא כדברי מי שהוא אומר אינו תורם ואינו מקדיש· ולמה לא אמר כדברי מי שהוא תורם ומקדיש· כגון דר' יודה אמר תורם ואינו מקד'· אמר ר' יוחנן אפילו כמיד אינו תורם מקדיש· מהו מקדיש עלה ושלמים· להביא חטאת חלב אינו יכול שאין לו חטאת חלב· חטאת דם אינו יכול שאין לו חטאת דם· מהו שיביא קרבן זיבה וקרבן צרעת מאחר שהוא חובה אינו מביא או מאחר שהוא מטמא כהן מביא (כותי) פשיטא לך שהוא מבי'. מהו שיעשה כהן שליח· מאחר שהוא כהן נעשה כהן שליח או מאח' שאינו נעשה שליח לכל הדברים אינו נעשה כהן שליח· התיב ר' יוחן הרי יש לו טבל· דבר תורה [ס]פוטר טיבלו דבר תורה והבא אע"פ שהוא מטמא כהן אינו נעשה שליח: מהו שיביא ביכורין כר' יודה דר' יודה אמר הוקדשו לקדשי הגבול אינו מביא· כרבנן דאינון אמרין הוקדשו לקדשי המקדש מביא: מהו שיביא חגיגה· מאחר שהוא חובה אינו מביא· או מאחר שהוא מטנה לשם שלמים [יט]מביא: (כותי פשיטא לך שהוא מביא) מהו שיביא פסח· מאחר שהוא חובה אין מביא או מאחר דאמר ריש בן לקיש בשם ר' הושעיה מביא הוא אדם פסח בשאר ימות השנה ומשנהו לשם שלמים מביא: מהו שיביא מעשר דגן [י]אין סבר כרבי מאי' דר"מ אמר מכל מעשרותיכם הוקשו מעשרו' זה לזה· כשם שאינו מביא מעשר תנן כך אינו מביא מעשר בהמה: מהו שיעשה תמורה אין יסבר כר"מ דאמר מכל מעשרותיכם הוקשו מעשרות זה לזה· כשם שאינו מביא מעשר תנן כך אינו מביא מעשר בהמה כשם שאינו מביא מעשר בהמה כך אינו עשה תמורה· ויסבור כר' שמעון [י]דאמ' מעשר בהמה לימד על כל הקדשים לתמורה כשם שאינו מביא מעשר דגן כך אינו מביא מעשר בהמה· כשם שאינו מביא מעשר בהמה כך אינו עושה תמורה. (כשם שאינו עושה תמור כך אינו מימר בו) כשם שאינו מימר בו כך אינו מימר בכל הקדשים: מהו שיהו חייבין על קדשו בחוץ· כהנא אמר אין חייבין על קדשו בחוץ· ר' יוחנן רבי שמעון בן לקיש [י]תרויהון אמרין חייבין על קדשיו בחוץ· וקשיא דרבי כהנא על דרבי יודה דר' יודה פוטר טיבלו דבר תורה ואת אמר רבנין· כמ"ד [סו]מאיליהן קיבלו עליהן את המעשרו'· וקשיא דרבי יוחנן על דרבי יהושע. נישואיה דרבנן· [י]הפר נדריה תורה ואת אמרת הכין. א"ר זעירא לית כאן הפר נדרים מן הדא דרבי יוחנן על הדא דרבי יהושע· רבי ניסא שאל ויהו כן באסורות. רבי יוחנן אמר אין לוקין על האסורות. הוי הדיא דתנינן תמן [סו]קודם לזמן הזה אע"פ שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו אין נדריהן נדרים ואין הקדישן הקדש· לאחר הזמן הזה אע"פ שאמרו אין אנו יודעין לשם מי נדרנו ולש' מי הקדשנו נדריהן נדרים והקדישן הקדש· והדא מתניתא מהו על דעתיה דכהנא במחלוקת על דעתיה דרבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש דברי הכל: מתני' ר' ליעזר בן יעקב אומר כו'. תני ר' לעזר בן יעקב אומר כל עכבה שהיא מן האיש כאילו שהי אשתו בגט ושאינו מן האיש כאילו שאינו אשתו במיאוני': מתני' הממאנת באיש כו'· רבי יוחנן בשם רבי ינאי [יח]אין בה אלא משום זיהום כהונה· ואין בית דין מוהמין אותה: מתני' הממאנת כו'· ר' יוחנן בשם רבי ינאי אין בה אלא משום זיהום כהונה ואין בית דין מוהמין אותה: מתני' המגרש את האשה כו'. אד יוסי בי רבי בון והוא שיהא הגט בסוף: מתני' ומודין חכמים כו'· מאי טעמא דרבי לעזר מפני שעמדה עליו באיסור שעה אחת. מודין חכמים לר' לעזר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה שהיא כיתומה בחיי אביה קידושיה וגירושיה תורה· חזרה' אינה תורה· צרתה מהו· רב אמר צרתה אסורה ור' יוחנן אמר צרתה אסורה· ריש בן לקיש אמר צרתה מותרת· אד לעזר תוזרת בין על רבנן ההבא בין על רבנן דתמן לא אשכחית כר נש דכוותי אלא רבי שמעון בן לקיש דו אמר צרתה מותרת: רב המנונא חוי יתיב קומי רב ארא בר אחוה אמר צרתה מהו. א"ל מותר (אמר גירושין) אמר אסורה. אמר חוריו· אמר רבא בר ממל מסתברא כמאן דאמר צרתה מותרת· ברם כמ"ד צרתה אסורה· מה נפשך צד שקנה בה כגנות אסור בצרתה וצד שלא קנה בה כגנות התיר כצרה· אד שמי [יט]וכי יש מה נפשך בעריו' מהו כהן כל יבמה שאין כול' לחוץ צד הקנוי שבה נידון משום ערוה תרוה פוטרת צרתה: מתני' שני אחים נשואין כו'· רבי יוחן [יט]כמה ראית אמר תמן בעי ויחלוץ צד הקנוי שבה ויפטור צרתה· אף הכא ויחלוץ צד הקנוי שבקטנה ויבנים צרתה· עד ראה מקשי לית על דרבי ליעזר יקשייתה על דרבי לעזר· ליתני יכול למיקש לה על דרבי ליעזר דרבי לעזר שמתני'· כ"ש אומרים אין ממאנין אלא ארוסות: כקניינה של זו כן קניינה של זו· וכקניינה של זו כן קניינה של זו· ולא כן תנינן קטנה וחרשת· תני רבי חייה [כ]קטנה וחרשת. מה בעל הקטנה בעל החרשת מוציאה בגט והקטנה תמתין עד שתגדיל· ותחלוץ מידי· לית יכול בנין דרבי מאיר. דרבי מאיר אמר אין חולצין ואין מיבמין את הקטנה שמא תמצא אילונית· מה בעל החרשת בעל הקטנה מוציאה בגט והחרשת אסורה איסור עולם· עבר ובא על החרשת יוציא בגט והותרה· כהדא דאמר רבי הילא מפני הקטנה· כיני מתניתא והקטנה תמתין עד שתגדיל ותניע לשוק ותנשא· אמר רבי לעזר לית כאן תנשא אלא

נתגרשו לא המנו. פי' בתמיה כי נאירוסי' ליכא אלא מהבעל כי הינם אינם שמר אתה נגם אלא בסלילה דכותיה המינך מהבעל ולא פיהנם והייכו דלא כרבי יוחנן דהם. פי' דאם לא כך בכפיש'. פי' כלן מסודדין בו ונכיכו שהיה שודד פירות ככפיה ופוכרם בקדה כמוגה והיה ממסידה לפיכך גם הם מדדו בו בקדה כפמה והוא לפקן אתו אלא בפניו כלומר הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו נושלא כהוגן: והדבק בחליצה. פי' לפסקי דינו' דלא ידבק כמבא שלא דמסר וקרוב בפיני להיות סוכל עמאה ובהותר נדרים. פי' דמפרינן כל בנדר כאלו בנ' בנ והסקימו ר' אלו הקריב עליה קרבן כאלו דאיסור הוא לקיים נדרו ולכן ידבק אדם בהתרת נדרי' ועיין ביפה פרלה: ובהבאת שלום. פי' פ"ג דרך לגסות ע"י פירוק האמת פ"ה ידבק בעידה זו דהא הקב"ה שינה לאברהם מפני השלו': מן המיאונין. בבבלי פרש דילמא גדלה ומיפרטה ומריו היכא דליכא סבוה אלפדין למסן: ומלהיו' ערב. בבבלי פי' דאיירי בערב של לוין דעבדי צלוף דין ופירש"י של לוין שם פקום מריחין הלוה ותוססין הערב לי"ם של לוין קודלין שם המרבני' ע"ש טסרייקן צלוף דין אולף מלכו מן הלו' ותוקעו בלכו על הערב ומלהיו' בעל פיקדון. בבבלי פוק לה בגר פתח דביתיה כי ביתי' ופירש"י לא יקבל פיקדון שבן עיזו דביתיה כביתיה דמי ברגיל אצלו ויטול את אלו ויחוור ויתבעתו ועיין ב"ש דפיר' טעם אחר: פנק. פיר' חופה: קומירין. בגלי' ין עדיים ותכשיטין: דר"א שמתי. פי' שמלמידי שמאי הוא מ"כ עלה שמתי שמורים במנגד של עבבלי בבבלי ס"פ הזהב ולעיל ר"פ ואילו מגלחין:

[א] ס"ג: אבי יבמין
[ב] נ"ל: איענב.
[ג] ע' בבלי ק"ה.
[ד] נראה רבה
פל"ג כשם ר"מ
ובבלי בפרקין
ק"ט בשם נר
קפרא.
[ה] גיטין פ"ו ה"ג
(פ"ח א') וע'
בבלי שם פ"ה.
[ו] תרומות פ"א
ה"ג ופ"ש הגי'.
[ז] שם רפ"ג.
[ח] ע' סנהדרין
פ"ג.
[ט] י"נ: אינו
פוסר.
[י] ע' חלה פ"ד
וסוף בכורים.
[יא] ע' חגיגה
פ"א.
[יב] י"נ: מעשר
בהמה וע' בכור'
רפ"ט ותום' שם.
[יג] תמור' ספ"א.
[יד] ע' נדה פ"ה
ס"ו.
[טו] לעיל פ"ח ה"ג
קידושין פ"א ה"ט
פ"ד ה"א סביעי'
פ"ז ה"א, דמאי
פ"ג ה"ד ויתא
פ"ת ה"ה.
[טז] נדה שם.
[יז] לעיל י"א א'
וגיטין פ"ט נ'.
[יח] לעיל פ"ב כ"ב
וע' פ"ד סה"ג.
[יט] נ"ל: פ"י נעי
וכו' וע' בפיסקא
ופלא הפנים.
[כ] נ"ל: על
דרבנן קשייתה
וכו'.
[כא] תרומות פ"א
שביעית פ"י ה"ה
פ"א ופ"ד סוכה
פ"א ונזיר פ"ו,
וע' תום' נדה
ז' ותורת חסד
כלל כ"ד.
[כב] תוספת' פ"ג
תבלי קל"א.

ועלתה יבמתו השערה. כד שמעה רבי יוחנן אמר יפ[illegible] ליעזר בי לעזר: וקרייה מעכבת. א"ר שמואל בר רב יצחק הראוי לקרייה אין קריי' מעכבת ושאינו ראוי לקרייה קרייה מעכבת. א"ר מנא אע"ג דרבי שמואל בר רב יצחק אמר אין קרייה מעכבת מודה שאם בא לאומן שהוא אומר על הסדר· ובלחוד דלא תימר מאן יבמי לחקים. לא אבה יבמי· לא חפצתי לקחתה· אלא מאן יבמי להקים לאחיו שם [illegible] לא [illegible] יבמי· לא חפצתי לקחת: תמן אמרין °קרבה קדמנא ושלפה סיניה מעילוי ריגליה רימינא ורקה קדמנא רוק דמיתחזי על ארעא ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו· א"ר אבהו סכין שנרא' הרוק שהו' יוצא מתוך פיה אפי' הפריחתו הרוח כשר· רקה דם ר' בא בשם רבי יהודה ר' זריקן מטי בה. רבי ירמיה בשם אבא בר אבא רבי זעירא מטי בה בשם שמואל אם יש בו °צחצוחית של רוק כשר: הגידמת במ' היא חולצת· כשיניה· בני סימונייא °אתון לגבי רבי אמרין ליה בעא תתן לן חד בר נש דדיש דיין ותון ספר מתניין ועבד לן כל צורכינן. ויהב לון לוי בר סיסי· עשו לו בימה גדולה והושיבוהו עליה· אתון ושאלון ליה הגידמת במה היא חולצ'. ולא אגיבון. רקה דם. ולא אגיבון· אמרין דילמה דלי הוא מרי אולפן. נישאול ליה שאלון ליה דאגדה· אתון ושאלון ליה מהו הדין דכתיב אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת אם אמת למה רשום ואם רשום למה אמת. ולא אגיבון אתון לגבי דרבי אמרון ליה הדין פייסנא דפייסנתך· אמר לון חייכון כד נש דכוותי יהבית לכון. שלח אייתיתיה ושאל ליה. א"ל רקה דם מהו· אמר ליה אם יש בו צחצוחית של רוק כשר. הגידמת במה היא חולצת· °אמר ליה בשיניה. אמר ליה מהו הדין דכתיב °אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת· אם אמת למה רשום ואם רשום למה אמת· °אמר לי' עד שלא נתחתם גזר דין 'רשום. משנתחתם גזר דין אמת· א"ל ולמה לא אגיבתינון· א"ל עשו לי בימ' גדולה והושבו אותי עליה ושפח רוחי עלי וקרא עליו אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה. °מי גרם לך להתנבל בדברי תורה על שנישאת' בהן עצמך: תני חליצ' מעומד כשירה. אי זו היא חליצ' מעומת· א"ר שבילק כל שאומרי' לו חלוץ והיא ניתרת לך לאחר זמן· אדרי אמש היית יושב ושונ' הוא מתכוין והיא אינה מתכוונת והיא מתכוונת והוא אינו מתכוין לעולם חליצת' פסולה עד שיהו שניהן מתכוונין. אי זו חליצה מוטע' על דעתיה דר"י כל שאומרים לו [illegible]לוץ °והוא נותנת לך מאה מנה· א"ר מנא אם אמר על מנת נותנת: אתא עובדא קומי רבי הונא ועבד כר' שמעון בן לקיש· כד שמע רבי יוחנן פלג חזר וכפה וחלץ לה זמן תניינות. אתא עובדא קומי רבי חייא בר ווא ואמר לה בני האשה הזאת אינ' [illegible] להינשא לו חדך ייבום אלא חלוץ לה עקור ויקחך ממנה והוא נישאת לך דרך נישואין. מן דחלץ לה א"ל אין אתי משה ושמואל לא שריי לה· וקרא עליו חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו: אית תניי תני חליצה גנאי· אית תניי תני חליצה שבח. אמר רב חסדא מאן דאמר חליצה גנאי כמשנה הראשונ' מ"ד חליצה שבח כמשנה האחרונה°· א"ר יוסי אפי' תימר כאן וכאן כמשנה ראשונה· כאן וכאן כמשנה אחרונה· מ"ד חליצה גנאי ע"י שפגם דבר אחד מן התורה יבוא ויטיל פגמו ונקרא שמו בישראל בית חלו' הנעל ומ"ד חליצה שבח נאמר כאן קריה ונאמר להלן ויקרא בהם שמי· מה קרייה שנאמר להלן שבח אף כאן שבח:

הדרן עלך מצות חליצה

א· בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות· ב"ה אומרים ארוסות ונשואות· ב"ש אומרים בבעל וב"ה אומ' בבעל וביבם· ב"ש אומ' בפניו וב"ה אומרים בפניו ושלא בפניו. בית שמאי אומרי' בבית דין· ובית הלל אומרים בבית דין ושלא °בבית דין· אמרו ב"ה לב"ש ממאנת היא קטנה אפילו ארבעה וחמשה פעמים°· אמרו להן ב"ש אין בנות ישראל הבקר· אלא ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותמאן ותנשא: ב אי זו היא קטנה שהיא צריכה למאן כל שהשיאתה אמה או אחיה °לדעתה· השיאוה שלא מדעתה אינה צריכה למאן· ר' חנינה בן אנטיגנס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור את קדושיה אינה צריכה למאן· ר' אליעזר אומר אין מעשה קטנה אלא כמפותה· בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה בת כהן לישראל תאכל בתרומה: ג רבי ליעזר בן יעקב אומר כל עכבה שהיא מן האיש כאילו היא אשתו. וכל עכבה שאינה מן האיש כאלו אינה אשתו: ד הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה· נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה· נתן לה גט והחזיר. מיאנה בו ונישא' לאחר ונתאלמנה או נתגרשה °מותרת לחזור לו· מיאנה בו והחזירה ונתן לה גט ונישאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה אסורה לחזור לו· זה הכלל גט אחר מיאון אסורה לחזור לו· מיאון אחר גט מותרת לחזור לו: ה הממאנת באיש ונישאת לאחר וגירשה· לאחר ומיאנה בו. לאחר ונירשה לאחר ומיאנה בו. כל שיוצאת ממנו בגט אסורה לחזור לו· במיאון מותרת לחזור לו: ו המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם רבי ליעזר אוסר· וכן המגרש את היתומה והחזירה מותרת ליבם רבי לעזר אוסר· קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב החזירה אסורה ליבם: ז ומודין חכמים °לרבי לעזר בזמן שגירשה קטנה והחזירה קטנ' מפני שהיו גירושיה גירושין גמורין ולא היתה חזרתה גמורה. אבל אם גירשה קטנה והחזירה גדולה או שנגדלה תחתיו מותרת ליבם: ח שני אחים נשואין לשתי יתומות קטנות מת בעלה של אחת מהן תצא משום אחות אשה· וכן שתי חרשות גדולה וקטנה מת בעלה של קטנה תצא משום אחות אשה מת בעלה של גדולה רבי ליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו· רבן גמליאל אומר אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה. רבי יהושע אומר אי לו על אשתו °ואי לו לאשת אחיו מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה: ט מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת· ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטר' צרתה· וכן שתי חרשות· קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה: י פיקחת וחרשת ביאת הפיקחת פוטר' את החרש' ואין ביאת החרש פוטרת את הפיקח: יא גדולה וקטנה ביאת הגדולה פוטר' את הקטנ' ואין ביא' הקטנה פוטר' את הגדול': יב מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת ובא היבם על הראשונה וחזר ובא על השנייה. או שבא אחיו על השני' לא פסל את הראשונה וכן שתי חרשו'· קטנה וחרש' בא היבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת· או שבא אחיו על החרש' לא פסל את הקטנה. בא היבם על החרש' וחזר ובא על הקטנ' או שבא אחיו על הקטנ' פסל את החרש': יג פיקחת וחרש' בא היבם על הפיקח' וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרש' לא פסל את הפיקחת. בא היבם על החרשת וחזר ובא על הפיקחת או שבא אחיו על הפיקחת פסל את החרש': יד גדול' וקטנה בא היבם על הגדול' וחזר ובא על הקטנ' או שבא אחיו על הקטנ' לא פסל את הגדול'· בא היבם על הקטנ' וחזר ובא על הגדול'· או שבא אחיו על הגדול' פסל את הקטנ'· רבי לעזר אומ' מלמדין את הקטנ' שתמאן בו: טו יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה· בא על יבמה גדול' תגדלנו· היבמ' שאמר' בתוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה. °לאחר שלשי' יום מבקשין ממנו שיחלוץ לה. בזמן שהוא מוד' אפי' לאחר שני' עשר חדש כופין אותו שיחלוץ לה: טז הנודרת הנייה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו עד שיחלוץ לה· לאחר מיתת בעל' מבקשין ממנו שיחלוץ לה. אם נתכוונה לכך אפילו בחיי בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה:

פרק שלשה עשר

א· בית שמאי אומרים אין ממאנין כו'· תמן תנינן °רבי יודה בר אבא העיד חמש' דברים שממאנין את הקטנה· תל' עד' חולקין· על עיק' עדות חולקין כך היתה עיקר עדותן. ב"ש אומרים אין ממאנין אלא ארוסות וב"ה אומרים ארוסו' ונשואו'· וקשיא על דב"ה נישוא' היתיר וזכאי במציאת' ובמעש' ידי' ובהפר' נדרי' כאשתו לכל דבר ואת אמ' הכין· משלך נתנו לך· בדין הוה שלא הוו נישוא' נשואין והן אמרו שיהו נישואי נשואין והן אמרו שתמאן בו ותצא· מה טעמא דבי' שמאי אם אומר את כן נמצאתה עש' כל הבעילות שבעל בעילות זנות· א"ר אבין אתיא דב"ש כרבי לעזר דתני °רבי לעזר אומר אף הפנוי הבא על הפנויי' שלא לשום אישות הרי זו בעילת זנות· הדא אמרה עבדה ומיאנה מן הנישואין על דב"ש אין מיאוניה מיאונין· נכנסה לחופ' ולא נבעלה מה את עבד לה כארוס כנשואה. ארוסה שביהודה שלבו נס בה מה את עבד לה כארוס' כנשוא'. נראית שלא למאן אפילו כן חוזרת וממאנ'· נשמעינה מן הדא קטנה שהשיא' אביה ונתגרשה והגד' היא והשיאה את עצמה אפילו כן חוזרת וממאנ'· מה טעמון דב"ש בעלה שנישאת לו לרצונה ממאנ'· יבמה שנפלה לו על כרחו אינה ממאנת· מה טעמון דב"ה אם בעיקר היא ממאנ'· לא כל שכן ביבם: רבי יוחנן א' ממאנת היא ביבם °לעקור זיקת המת להתיר צרה לאביה וכלה לחמיה. רב ח"ש בל"ל תרדהו אמרין אינה ממאנת ביבם לעקור זיקת המת להתיר צרה לאביה וכלה לחמיה· רב ח"ש כל כב"ש דב"ש אומרי' כבעל. מה אנן קיימין ואם באומרת אי אפשי לא בנישואיך ולא בנישואי אחי' כל עמה מודיי שהיא עקרת. ואם באומרת אפשי בנישואי' אבל לא בנישואי אחיך. רב ור"ש כל תריהון אמרין באומר' אפשי בנישואיך אבל לא בנישואי אחיך רוצה אני. מתניתין פליגי על רבי יוחנן וכולם אם מתו או מיאנו או נתגרשו

[illegible]

ושלשה סנדל. פי' ותלה בעלה ולא אגיבון. ולא הבינם: רקה דם. פי' עוד שאלו לו אם רקקה דם שהוא אם הוא בכלל וירקה או לא: אגיבון. פי' הבינם: דילמא דלית הוא מרי אולפן. פירש שאלו ליט בעל גמרא והלכו' אלא בעל אגדה ומדרשות: אם אמת למה רשום. פי' נ"ס דכתיב אמת משמע כתיבה תמה האמורה להתקיים ומדכתיב רשום ולא קאמר כתוב בכתב משמע שאינו כתוב' ממש אלא רושם נעלם' דרך ערלי' כדרך שרושמין במין נעלם כדתנן פרק המניח לא חייבו שתי אותיות אלא שכ' רושם אבק והוא רושמין על קורי הסבך לידע אינה בן זוגו דהיינו לומר אפילו לא רשם אלא ב' רשימות נעלמות למיון חייב ומק על גב דאמכן בכמה מקומות דכתיבא נקראת רשום כמו רשים כתבא ואסרא וכתב' דכא רפי' דמשמע לשנא דרשים' אפילו דבר המתקיים מ"מ לשון אמרי לחוד ולשון ארמי לחוד: מי גרם לך להתנבל· פירש' דלשנא הכא משמע אם יגביה עצמו מדברי תור' יתעלמו ממנו דברי תורה ויהי' לנה לפני השואלין הלכ' ספיו לכך לא רלה להשיב להם כשעמד על הבימה וכן דרש ר' עקיבא בב"ר ובאבות דר"ן פיירי דר"ע אומ' דרש' דפסוק זה על פנים אחרי' והבי דרש הכם אם נבלת בהתנשא בל המגביה עלמו בד"ת דומ' לנבילה שהיא מונחת והיה כל עובר ושב מניח ידו על חוטמו עד שהוא עובר ממנה ולפי' זה שפי' שמתגאה שנלש ריחו לפני עמו ומספר לב' פנימים כיון ר"ע עב"ל ב"ש וכל הסוגיא עיין בבבלי דפרקין: חליצת גנאי. פי' מלות יבום קודמת: ואי' תני חליצ' שבח. פי' מלות חליצה קודמת: כמשנ' אחרונ'. דאמר אבא שאול שאם אין מכוין בבי' או בשמן ונפלה שונא באשת אחיו אלא נתקן' מנה: סליק פרקא: ב"ש אומרין אין ממאנין כו': תמן כו'. פי' בפ"ג דעדיות בפירוש המשניות תמלא פירוש דהא מתניתין ועל ידו יתבאר הסוגי' כלה וגם בבבלי בברכות פ' היה קורא דף י"ט ע"א ועיין שם בפירוש רש"י

מראה מקום והגהות
א ע' בבלי נפקלתין ל"ט·
ב שם ק"ה·
ג מדרש רבה פפ"א.
ד בבלי ק"ה· וכ"כ שם·
ה שם השיר השירים רבה פ'.
ו ע' בבלי ר"ה י"ח וירו' שם כ"ו ע' וסנהדרין י"ס פ', ופסיקתא דרבתי פ"ו ובפ"ר פי"פ· מדר"ב פי"פ, תנ' ו"ר ס"פ ופ' שופטים ומד"ס מ"פ פ"ו ובבלי ברכות ס"ג ומדרש משלי פ"ל.
ז ע' בבלי ק"ו.
ח ע' בכורות ספ"א ולקמן כתובות פ"ד (כ"ח רע"ג).
ט ע' סנהדרין פ"א ס"ב.
י ע' שבת פי"ח ס"פ.
כ ע' כתובות פ"ו ס"ו.
ל נעתקה' בבבלי לחם, ונ"ש נגס' ק"ס וכתובות ס"ג
מ ע' לעיל פ"ג ס"ג.
נ פ' בכורות ספ"א.
ס עדיות פ"ז פ"א.
ע לעיל פי"ח ה"י.
פ לעיל פ"א ה"ב.

שהוא פסולת. שהרי דיני ממונו' כשירה בגרים ופסולין בשנים: אית תניי תני חליצה בלילה כשירה אית תניי תני חליצה בלילה פסולה. מאן דא' חליצה בלילה כשירה כמאן דמר חליצה בגרים כשירה. מאן דאמ' חלצ' בלילה פסולה כמאן דמר חליצה בגרים פסולה. אפי' כמאן דמר חליצה בגרים כשירה מודה בליל' שהוא פסולה שהרי דיני ממונו' כשירי' בגרים ופסולין בלילה: אית תניי תני והן שיהו הדיינים יודעין לקרות. אית תניי תני אפי' אין הדיינין יודעין לקרות. מאן דאמר והן שיהו הדיינים יודעין לקרות עד שלא סמכוה למקרא. ומאן דאמר אפי' אין הדיינין יודעין לקרות משסמכוהו למקרא. וענתה ואמרה אין ענה אלא מפי אחר. אמר ר' יוסי וכלבד מפי הדיין. ולא עבדין כן: חלצ' במנעל חליצתה כשירה. למי נצרכה לר"מ ור' מאיר אמר אין חולצין במנעל. תני א"ר יוסי. מעש' שהלכתי לנציבין וראיתי שם זקן אחד ונמצא לו בקי לך רבי יהודה בן בתירה מימך ונימה לי ר' שלחני. חייתי בעירי ועל שלחני הוה תדיר. ונמתי לו ראיתי חולץ כימך במה הוה חולץ במנעל או בסנדל. אמר לו רבי וכי יש סנדל במקומינו ואמרתי מה ראה ר"מ לומר אין חולצין במנעל. רבי בא רב יהודה בשם רב אם יבוא אליהו ויאמר שחולצין במנעל שומעין לו. שאין חולצין בסנדל אין שומעין לו. שהרי הרבים נהגו לחלוץ בסנדל. והמנהג מבטל את הלכה. ר' זעירה ר' ירמיה בשם רב אם יבוא אליהו ויאמר שאין חולצין במנעל שומעין לו. שאין חולצין בסנדל אין שומעין לו שהרי הרבים נהגו להיות חולצין בסנדל. והמנהג מבטל את הלכה: ר' זעירא מחוי לר' בא רבי יצחק כפף. אמר לה תעבדין כן. אל הא דבן כפף: ר' זעירא מחוי לרבי בא בר יצחק כיצד הוא עשה קושרו כדי שהוא יכול לחלץ מן מאליו. (כיצד הוא עשה) א"ר חנניה בריה דרבי הלל עשבו כדי שיכול להתיזו באחת מידיו. כיצד הוא עשה מתרתן בימין ותופסתן בשמאל ושומטת עקב בימין ותודהן בימין כדי שתהא חליצה והתרה בימין. רב אמר עיקר חליצה התרת הרצועה. לא כן א"ר בא בשם רב יהודה ר' זריקן מטי בה בשם רב דברי חכמים חלצה ולא רקקה. רקקה ולא חלצה לא עשה כלום עד שתחלוץ ותרוק. אע"ג דרב אמר עד שתחלוץ ותרוק מודה רב עיקר חליצה התרת הרצועות: ·רב אמר עיקר חזקה והכנסת פירות. לא כן אמר רב והן שראו אותו מנעל ומעדר. אע"ג דאמר רב והן שראו אותו מנעל ומעדר מודה רב עיקר חזקה הכנסת פירות: אמר רבי ינאי חלץ הוא ותחזירה' הוא. חלצה הוא והתירה הוא חליצתה פסולה. אם רצה להחזיר לא יחזיר. למה משום שאין שתיהן בה. או משום שאינן על סדר. מה נפק מן ביניהן תורה והתירה. תאמר משום שאין שתיהן בה הרי שתיהן בה. הרי לית טעמא דלא משום שאינן על הסדר: אמר ר' לעזר יש מהן שאמרו חליצתה פסולה ואם רצה להחזיר יחזיר. ויש מהן שאמרו חליצתה כשירה. ואם רצה להחזיר לא יחזיר. באמפיליא ותתולצה לקטן חליצתה פסולה ואם רצה להחזיר לא יחזיר: חלצה באמפיליא אית תניי תני חליצתה כשירה. אית תניי תני חליצתה פסולה. מאן דאמר חליצתה כשיר' באמפיליא של עור מאן דאמר חליצת' פסול' באמפיליא של בגד: במנעל באמפיליא אית תניי תני חליצת' כשיר' אית תניי תני חליצתה פסולה. מאן דאמר חליצתה כשירה כשהותה באמפיליא של בגד ומנעל של עור. מאן דאמר חליצתה פסולה כשהותה אנפיליא של עור ומנעל של עור: אית תניי תני יוצאין באמפיליא ביום הכפורים. ואת תניי תני אין יוצאין באמפיליא. אמר רב חסדא מאן דאמר יוצאין באמפיליא של בגד. ומאן דאמר אין יוצאין באמפיליא של עור: בסנדל שיש לו עקב כשר. תמן אמרין כגון אילין קנסורס. ורבנן דהכא אמרי כגון אילין דידן. אמי רב אילולא דחמוי ר' חייה רובא חביבי חלץ בהדין שורציפא דטנשי לא הוה לבן רב עלידן למיעבד כן: אתוי דאומיה דרב כתנ' חלץ בלילה כחיר בלילי שבה בסנדל של שעם ומעומד. א"ר זריקה ולא רקקה. שמע רב ואמ' מאן יעבר דא אלא אתוי דאומיה דרב כרגא: כיני מתניתי בקוטר מן הארכוב' ולמטן כשיר'. מן הארכובה ולמעלן פסולה: כתיב ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם. ותני עלה ביד עד הפרק. וברגל עד הסובך. והכא את אמ' הכין. שנייא הוא דכתיב מעל רגלו. מעתה אפילו מן הארכובה ולמעלן תהא כשירה. שנייא היא דכתיב מעל רגלו. מעל רגלו ולא מעל דמעל רגלו. והתיב כרגא והא כתיב ובשליתה היוצאת מבין רגליה וכי מבין רגליה היא יוצאת. אלא נראית כמבין רגלי. כההיא דתני תמן כיור היה בין האולם ולמזבח ומשוך כלפי הדרום. וכי מבין האולם ולמזבח היה נתון אלא נראה כבין האול' ולמזבח: מתני' חלצה בסנדל שאינו שלו כו'. שופר של עץ ושל עיר הנדחת ר' לעזר אומר כשר. תני ר' חייה כשר. תני ר' תשעיה פסול. הכל מודין בלולב שהוא פסול. מה בין שופר מה בין לולב. אמר ר' יוסי בלולב כתיב ולקחתם לכם משלכם לא משל איסורי הנאה. ברם הכא יום תרועה יהיה לכם מ"מ. א"ר לעזר תמן בגופו היה יוצא ברם הכא בקולו הוא יוצא ויש קול אסור בהנאה: הכל מודים בסנדל של עיר הנדחת שהו' כשר דכתיב חלוץ הנעל מ"מ. א"ר מנא כמא דאת אמר תמן יום תרוע' יהיה לכם מ"מ. כן את אומר הכא חלוץ הנעל מ"מ: סנדל של עץ חברויי

כשם רבי. והן שיהו חופפין של עץ. ר' בא בשם רב והן שיהו מעמידין של עץ. תמן אמרין בשם רב והן שיהו תרסיותיו של עץ. ר' הילא בשם ר' יוחנן אפי' כולו של עץ כשר. מתני' מסייעא לר' סנדל של קש טמא מדרס והאש' חולצת בו דברי ר' עקיבה אבל חכמים לא הודו למודים: סנדל שנפסקו אזניו נפסקו חבטיו נפסקו תרסיותיו או שפירש' אחת מכפיו טהור. נפסק' אחת מאוניו אחת מחבטיו אחת מתרסיותיו או שפירש' רוב כפיו טמא. רבי יודה אמר הפנימית טמיא' והחיצונ' טהורי. ר' יעקב בר אחא ר' טבליי תנין בר בא בשם רב הלכ' כר' יודה לענין שבת. ר' שמוא' בר רב יצחק הוה לי' עוברא שלח שאל לר' יעקב בר אחא לגבי ר' חייה בר בא. א"ל כשם שהן חולקין בטומא' כך הן חולקין בשבת. והורי ליה כרבנן. רבי שמואל בר רב יצחק בעי [illegible] מימר אין הלכ' כר' יודה והוא מורי לי' כרבנן. ר' אחא בר יצחק הוה ליה עובדא שלח שא' לר' זעירה ושאל ר' זעירה לר' אימי א"ל אם כדברי מי שהוא מטמא מותר לצאת בו. ואם כדברי מי שהוא מטהר אסור לצאת בו ולא אפק גבה כלו: תני אבל מטייל הוא בו עד שהוא מגיע לפתח חצירו. ר' אחא ור' זעירא הוון מטיילין באיסרטין אפיק' סנדלא דר' אחא. מן דמטון פילי א"ל רבי זעירא הדין פתח חצירך. ר' אחא כדך סבי'. ר' אבהו כרך אגוד מלבניקי. סבר ר' אבהו אגוד מלבניקי מן המוכן הוא. ר' יונ' טלקא לחצות' דחלישרה ויקר אף ציבחר הוה. סרי' יקר של ר' לעזר מסלק לה: רבי ירמיה בעא קומי ר' זעירא מהו להחליף. א"ל שרי אפילו כך. א"ל פוק חמי חד סב וסמך עלוי. נפק ואשכח ר' בא בר ממל ושאל ליה ושרא. אמר ר' יוסי מתני' אמרי שהוא מן מלבוש. דתנינן אי בשל שמאל בימין חליצת' כשירה. הדא דתימר לרוחב אבל לאורך צריך שיהא תופה את חב הרגל: ומה טעמא דר' ליעזר לעיני הזקני'. מה מקיימין רבנן לעיני הזקנים פרט לביד הסומה. רבי יוחנן בעי מחלפא שיטתיה דר' ליעזר תמן והוא אמר הזמנית מעכב'. והכא הוא אמר אין הזמנית מעכבת. א"ר יוסי תמן דכתיב ימנית הזמנית מעכבת. ברם הכא דלית כתיב ימנית אין הזמנית מעכבת. תני רבי יוסי צידניה קומי רבי ירמיה אונו אונו. מה אונו שנא' להלן הזמנית אף כאן הזמנית. ואמר רגלו רגלו. מאן דאית ליה אונו אונו לית ליה רגלו רגלו. והא תני בשם רבי ליעזר רגלו רגלו. הוי תרתי מתניין אינון על דברי ליעזר. מאן דאית ליה אונו אונו אית ליה רגלו רגלו מאן דלית ליה אונו אונו לית ליה רגלו רגלו. והדא מתני' לית לי' אונו אונו ולא רגלו רגלו: מתני' חלצה ורקקה כו'. שמואל אמר חלצה ולא רקקה תרוק ואתיא כר' ליעזר. ר' הילא בשם ר' לעזר חלצה אבל לא קראת ולא רקקה חליצתה פסולה. עד היא דר' ליעזר. דברי חכמים ר' בא בשם רב יהודה זריקן מטי בה בשם רב חלצה ולא רקק' רקקה ולא חלצה לא עשה כלום עד שתחלוץ ותרוק. ר' בא בעא קומי ר' אימי הקדים רקיק' לחליצ'. א"ל כמי שהן על סדר: קידש בגופו של סופק'. א"ל כתנין שבו קידש: מהו לפתוח חלון מצהי' לחצר השותפין למעלה מארבע אמות. א"ל כן אנן אמרין למתום אוירה בעלמא באפוי. א"ר מנא כן אמר מאן דבעי מיעבר ביתא כמין שובך לא שמעין ליה: מתני' א"ר ליעזר ככה יעשה לאיש וכו'. א"ר יוחנן שאינן יכולין לומר. ואמר ואמרה. וקריה מעכבת. א"ר שמוא' בר רב יצחק הראוי לקרייה אין קריי' מעכבת ושאיני ראוי לקריית קריה מעכבת: מתני' החרש שנחלץ כו'. תמן תנינן הכל חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן. חברייא בשם ר' לעזר למען ישמעו ולמען ילמדון. עד כדון במדבר ואינו שומע. שומע ואינו מדבר. ר' הילא בשם ר' לעזר למען ילמדון למען ילמירון. א"ר יונה הדא אמרה לית כללין דר' כללין. דתנינן תמן חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום. וסברנן מימר מדבר ואינו שומע חרש שומע ואינו מדבר חרש. ותנינן חרש שנחלץ והחרשת שחלצי' והחולצת לקטן חליצתה פסולה. ואמר רבי יוחנן שאין יכולין לומר ואמר ואמרה ותנינן חרש שרימזו בו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר. הדא מסייעא לר' יונה דר' יונה אמר לית כללין דרבי כללין: ר' ישמעא' בי ר' יוסי בעא קומי ר' מה בין קטן מה בין קטנה א"ל איש כתוב בפרשה. ברם הכא ונגשה יבמתו אליו מכל מקום. ר' מנא אמר לה סתם ר' יצחק בריה דר' חייה מטי בה בשם ר' יונה דר' מאיר היא דאמר אין חולצין ולא מייבמין את הקטנה שמא תימצא אילונית: מתני' חלצה בשנים כו': בבית האסורים הוה מעשה. ולבית האסורי' בא המעשה. ר' יוחנן הסנדלר עבד גרמי' רוכל יומא עבר קומי בית חבישה ר"ע והוה מכריז ואמר מאן בעי מחטין מאן בעי צינורין. חלצה בינו לבינ' מהו. אודיק ליה ר' עקיבה מן כוותא. א"ל אית לך כושן אית לך כשר: מתני' מצות חליצה בא הוא ויבמתו כו'. והן נותנין לו את עצה ההוגן לו. מהו את ההוגן לו. אין הוה סב אומר לה הדין סב לאן ליך. אין הות סבתא אומר ליה הדא סבתא לאן ליך. הוא טליתא והיא סבתא אמרין ליה טליתא היא והיא מבלמה עלך. הוא טלייא והיא סבתא אמרין לה טלייא הוא והוא מבלמה עלך. הוא רוצה והיא אינה רוצ' שומעין לה. היא רוצה והוא אינו רוצה שומעין לו. כללו של דבר כל המעכב שומעין לו. הוו שניהן רוצין אתא עבדא קומי ר' יוסי אם אמי' לבת ר"י בעי יבימת' מי מרדף אחר מי. חד"ג ר' לעזר והכתיב

פירוש

ונמצא לו בקי לך. פירש דבעיתי לו מורגל לך דבבלי פירש ס"ל כן ועל אלפני הוא תדיר כו' ע"ש: עיקר חזקה. פירש שיכול למנוע שהפירה הוא שלה קנסורס. פיר' מין סנדל וכ"ל שנקרא כן מפני שעשוי כמין קן של לפני עפורש קנה למעלה ויהי' קן סורס פלגין קן טורס: שור ציפא כ"ל נ"כ כמין קן כדלעיל ונריך לסיות ארכיפא ותרגום של לגר גם לפרים יקכם למרים עבדין ארלפין: דטנשי. פיר' רלנושתיו כ"ע נקונסרים: מן הארכובה כו'. כתג סר"פ דקכלן מספע דלא איירי בקיטע קפם רק נמים שלם שקורה למעלה ועיין גם בפרקי' דף י"ד ע"ב: הסובך. פירש עד רגה בנד שקורין טלפה: חופפין של עץ. פירש לוכים שם ברלועות של סנדל והקמתו בגלהי' פקחלות הנם של סנדל וכן פי' הערוך וגם ספרשים לכל סתיא דהכא לא משמע כן דלאמר בתר הכי כנפסקו לוכיו כנפסקו חבטיו משמע דקכימו לאו הן לוניו וכ"ל שהוא תמתיתו של סנדל ונקרא חבט שחובט בהן על הארץ: תרסיותיו. פי' רלועותיה באיסרטין ט'. עיין כל הסוגיא פר' במה אשה דף ח' ע"ב ומס קטורס: עבד גרמיה. פיר' עשה עלמה: צינורין. פירש האל הגדול שאל הכבש שמוין בו עשוי כמו ניטר לקבל המים והוא שהשיב ר"ע אים לך כשר לשון טוטל על לשון כדי שלא יבינו האסורי' של בית האסורי' שהשיב ר"ע על ההלכה כינו לבינה שהוא כשר. אודיק. פי' רלה והביט: כוותא. פירש החלון של בית האסורי' וכל הסוגיא קיימי' ליה התוספות דפרקי' דף ק"ה ע"ב בד"ה ותא מה:

מראה מקום
והגהות

[a] ה"ג פ"ד מפי מין וכו' עד שלא [illegible] ופ"ד וכן וכו' שמסמכוהו. [b] ע' גירסת הבבלי בפרקין ק"ג. [c] ב"מ פ"ה ה"א, וע' בבלי בפרקין ק"ב ור"ה פ"א, ולעיל פ"ג ה"ג ובטו"ח "וסמינה לחיים" תמ"ח סי' א' הפרק מקוד באה, ע"ש הישני. [d] בבא בתרא ס"ג ה"ג. [e] שם: [f] י"ג: והתירה. [g] י"ג: פסולה. [h] יומא פ"ח ה"א, תענית פ"א ה"ו. (פ"ד נ'). [i] ע' פ"ה בבלי עירובין י"ב: [j] ע' בבלי ק"ו. [k] סדות פ"ג. [l] סוכה פ"ג ה"א (כ"ג ג'). [m] ע' בבלי בפרקין ק"ד. [n] שבת פ"ו (ח' א') וע' בבלי שסקי"ג ותוספת' כלים. [o] שם. [p] י"ג: מפסיק. [q] י"ג ק"ב. [r] נגעים פי"ד. [s] לעיל ה"א. [t] ע' בבלי ק"ה. [u] ע' פרה פ"ו. [v] ע' בבלי ג"ג כ"ט. [w] ר"ה חגיגה. [x] לעיל פ"ט ה"א. [y] חגיגה שם ותרומות פ"א ה"ב. [z] י"ג: אינו מרם. [aa] לעיל פ"ד, (ה' רע ע"ג) ולקמן סוטה פ"ד ה"ד. [bb] ע' בבלי במכלתין ק"ד ועירובין כ"ט פסחים ק"נ וסנהדרין י"ג וברכות ס"ב ותכתובת פ' חנא מפלי ומדרש רבתא פ"ט. [cc] בבלי ק"ה וספרי תנא פיסקא ר"ג. [dd] סנהדרין פ"ג ה"ו.

שהכירה משנתגייר אבל אם לא הכירה משנתגייר כל עמא מודיי שהוא כנושא אשה מן השוק. גר שנתגייר והיה נשוי אשה ובתה או אשה ואחותה כונס אחת ומוציא אחת. כמה דברי' אמורים שלא הכיר אחת מהן משנתגייר אבל הכיר אחת מהן משנתגייר אותה שהכיר אשתו. ואם הכיר את שתיהן כיון שהכיר הכיר. גר אחותו בין מאב בין מאם יוציא דברי ר"מ. ר' יודה או' אחותו מאם יוציא מאב יקיים. אחות אמו יוציא אחות אביו יקיים. דברי ר"מ. ר' יודה או' אחות אמו מאמה יוציא אחות אמו מאביה יקיים. שאר כל העריות כנס אין מוציאין מידו לא אמר אלא כנס הא בתחילה אסור. גוי אחותו בין מאב בין מאם יוציא דברי ר"מ ר' יודה אומר אחותו מאם יוציא. אחותו מאב יקיים. אחות אמו יוציא אחות אביו יקיים דברי ר"מ. ר' יודה אומר אחות אמו מאמה יוציא אחות אמו מאביה יקיים. א"ר תנן פשט הוא לן על דברי ר"מ על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו. בסמוך לו מאביו בסמוך לו מאמו. ר' ביבי מעתה אחות אביו אסורה שהיא סמוכה לאביו. אחות אמו תהא אסורה מפני שהיא סמוכה לאמו. התיב ר' שמעון בריה דר' אייבו והכתיב ויקח עמרם את יוכבד דודתו לו לאשה. מעתה אפי' כבני נח לא היו ישראל נוהגין. א"ר הילא בסמוך לו מאביו בסמוך לו מאמו. מתיבין לר"מ והכתיב וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי. אמר להן ר"מ משם ראייה לא ותהי לי לאשה. מאי כדון א"ר יוסה כל ערוה שבית דין של ישראל ממיתין עליה בני נח מוזהרין עליה וכל ערוה שאין ב"ד ממיתין עליה אין בני נח מוזהרין עליה. התיבון הרי אחותו הרי בית דין של ישראל ממיתין עליה ואין בני נח מוזהרין עליה. ר' הילא בשם ר"ש כ"ל ובגלל התועבות האלה יי' אלהיך מוריש אותם מפניך. מלמד שאין הקב"ה ענש אלא אם כן הזהיר: ר' אידי אמר קומי רבי יוסי בשם רב חסדא עבד מותר באחותו. א"ל שמעת אפי' מאם. א"ל אין. א"ל והתנינן וכן שפחה שנשתחררו בניה עמה לחליצה וליבום. ר' פינחס אמר קומי ר' יוסי בשם רבי יוסי עבד שבא על אמה חייב חטאת. ואמרת אלהם לרבות עבדים. או נאמר להלכין איתאמרת. מה מצונו בויק' אם עשה בה צד שנתגיירה בצד שלא נתגיירה. אף שפחה נעשה בה צד שנשתחרר בצד שלא נשתחררה: מתני' ה' נשים שנתערבו וולדותיהן כו'. בכל אתר את אמר אין חליצה אחר חליצ' והכא את אמר הבין כאן בוודאי כאן בספק. בכל אתר את אמר בכל מקום שאין אמר ייבם אין אומר חלוץ והכא את אמ' אכין כאן בוודאי כאן בספק: מתני' האשה שנתערב וולדה כו'. א"ר יוחנן כיני מתני' לנשי בני הכלה לנשי בני הזקינה. א"ר חגיי זאת אומרת שמותר אדם לישא את אשת בן אחיו: מתני' כהנת שנתערב וולדה כו'. הרי אילו אוכלין בתרומ' שכן עבדי כהנים אוכלין בתרומה. וחולקין חלק אח' על הגורן. הדא היא דתני ר' חייה נשים ועבדים אינן חולקין על הגורן אבל נותנין להן מתנות כהונה ולוייה מתוך הבית. ואין נושאין נשים לא כשירו' ולא פסולות. לא כשירות מפני הפסול ולא פסולו' מפני הכשר: מהו שיביאו מנחה אחת ותהא קריבה בכליל. תני מביאין מנח' אחת ומתנין עליה ותהא קריבה בכליל. מהו שיביאו שתי מנחות אחת קריב' בכליל ואחת נקמצת ונאכלת. תני מביאין שתי מנחו' אחת קריבה בכליל ואחת נקמצת ונאכלת. מהו שיעדו ערות אחת ותעלה להם ערות אחת או ייבא כהדא דמר ר' זעירא רבי יצחק בשם רב אמי אחת מאחר שאילו ימצאו העדי' זוממין אין נהרגין ואין ההורג נהרג אף הכא כן: מתני' הגדילו התערובות כו'. לשעבר הא לכתחילה לא. ביני מתנית' מותר לשחרר בתחילה. אף ר' יוסי הגלילי אמר לשחרר מודה הוא הכא שהוא מותר מפני תיקון הוולד. מהו ראויות לא פסולות: מניין לכהן שהוא מקריב קרבנותיו בכל משמר שירצה ת"ל ובא בכל אות נפשו ושר' הוה זקן או חולה נותנו לכל משמר שירצה ועורו ובשרו שלו. היה טמא ובעל מום נותנין לאנשי המשמר ועורו ובשרו עליהן. אילין בני התערובות מה את עבר להון כזקן וכחולה או כטמא ובעל מום. מסתברא מיעברינן כטמא וכבעל מום. ומתניתא עברא לון כזקן וכחולה דתנינן אין מוציאין את שלו מידו: מתני' מי שלא שהת' אחר בעלה כו': מתני' הוו שניהם כהנים הוא אונן עליהן כו'. מה נן קיימין אם לאחר מיתה לית יכיל דתנינן הוא אונן עליהן והן אוננין עליו. ניחא לשני אינו מטמא שאני אומר בנו של ראשון הוא. לראשון למה אינו מטמא. אלא כשניר' מה נפשך בנו הוא יטמ' לו אם אינו בנו חלל הוא ומה בכך שיטמא. אלא בשאנס. לא כן אמר רבא בשם אבא בר ירמיה אנוסה אינו צריכה להמתין ג' חדשים וסברנן מימר כרבנן והבא כר' יוסי אנן קיימין: תני ר' חייה אוננין. ומטמאין על הספק. אתה יוסי מתני' אמרה כן הוא אונן עליהן והן אוננין עליו: רבי אשיאן בר יקים הוה לית עובדא שאל לרבי יסא אל לית צריך. אמר ליה והתנינן א"ר חייה אוננין ומיטמאין על הספק. סימנין הוו ניכרין. לא כן אמרין חברייה בשם רבי יוחנן סימנין בן שמונ' אין עושין מעשה. סימן הוה לו שבעל. ופירש: בן שמונה הרי הוא כאבן ואין מטלטלין אותו בשבת. אבל אמו שוחה עליו ומניקתו: רבי יוסי בעי אילין תינוקות ספיקות מהו לחלל עליהן את השבת. א"ר יוסי בי ר' בון ויאות מה נפשך בן תשעה הוא

ימול. בן שמונה נעשה כמחתך בשר שלא לצורך. רבנן דקיסרין אמרי ר' יעקב בר דסי שאל מי אמר שמותר לחתוך בשר שלא לצורך: תני רבן שמעון בן גמליאל אמר כל המתקיים באדם שלשים יום אינו נפל ופרייו מבן חודש תפדה. ובהמה שמונה ימים אין זה נפל ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה ליי' תמן אמרי בשם שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ▪ד בא מה פליגי בשלא נולד לחדשיו אבל אם נולד לחדשיו אף רבן שמעון בן גמליאל מודה: הכה את זה וחזר והכה את זה. קילל את זה וחזר וקילל את זה פטור. ר' חנניא בעי לית הדא פליגי על ר' יוחנן דאיתפלגון בשני ימים טובים של גליות. ר' יוחנן אמר מקבלין התרייה על הספק. ר"ש בן לקיש אמ' אין מקבלין התרייה על הספק. א"ר חנינא א"ר לית היא פלינא תמן איפשר לך לעמוד עליו. ברם הכא אי איפשר לך לעמוד עליו. הכה שניהן כאחת קילל שניהן כאחת חייב ר' יודה פוטר. ר' יוחנן בעי מחלפה שיטתיה דר' יודה דתנן תמן אכל מזה כזית ומזה כזית סופג שמונים. רבי יודה אמר אינו סופג אלא ארבעים. א"ר קרספי אינה מחלפת תמן עיקר לאוין ספק היה ברם הכא וודאי היה ונסתפק לו. רבי יודה בעי מעתה נבילה שביטלה כשחיטה מאחר שודאי היה ונסתפק לו אכל ממנה יהא פטור. א"ר יוסי מודה ר' יודה בשאר כל הספיקות שהוא פטור. ברם הכא קרי. חדש רבי יודה אביו וודאי לא הספק אמו וודאי לא הספק. תולה במשמרו של זה ושל זה לא יעלה. ר' אחא ר' תינגא בשם רבי יסא מפני פגם המשפחה. תני והן שיהו שניהן בית אב אחד:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

א׳ מצות חליצה בג' דיינין אפי' שלשתן הדיוטות. חלצה במנעל חליצתה כשרה באמפיליא חליצתה פסולה. בסנדל שיש לו עקב כשר ושאין לו עקב פסול. מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה: **ב** חלצה בסנדל שאינו שלו בסנדל של עץ או בשל שמאל בימין חליצתה כשרה. חלצה בגדול שהוא יכול להלך בו או בקטן שהוא חופ' רוב רגלו חליצתה כשרה. חלצה בלילה חליצתה כשירה. ר' ליעזר פוסל. ובשמאל חליצתה פסולה ורבי ליעזר מכשיר: **ג** חלצה ורקקה אבל לא קראתה חליצתה כשירה. קראתה ורקק' אבל לא חלצה חליצתה פסולה. חלצה וקראתה אבל לא רקקה. ר' ליעזר אומר חליצתה פסולה. ור' עקיבה אומר חליצת' כשירה: **ד** א"ר ליעזר ככה יעשה דבר שהוא מעשה מעכב. אמר לו ר' עקיבה משם ראיי' ככה יעש' לאיש דבר שהוא מעש' האי': **ה** החרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה. קטנה שחלצ' תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשירה: **ו** חלצה בשנים או בג' ונמצא אחד מהן קרוב או פסול חליצה פסולה. ר"ש ורבי יוחנן הסנדלר מכשירין. מעשה שחלצה בינו לבינה בבית האסורין ובא מעשה לפני ר' עקיבה והכשיר: **ז** מצות חליצה בא הוא ויבמתו לפני ב"ד והן נותנין לו את עצה ההגון לו שנ' וקראו לו זקני עירו ודברו אליו והיא אומרת מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. והוא אומר לא חפצתי לקחתה. בלשון הקוד' היו אומרין. ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו רוק שהוא נראה לדיינים. וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. עד כאן היו מקרין. וכשהוקרא רבי הורקנס תחת האלה בכפר אבוס ונמר את כל הפרשה והוחזקו להיות מקרין את כל הפרשה. ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל. מצוה בדיינים לא מצוה בתלמידים. רבי יודה אמר מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל חלוץ הנעל:

פרק שנים עשר

הלכה א׳ מצות חליצה בגי דיינים כו'. כתוב וקנים ואת אמר הדיוטות. מצוה בזקנים. מניין אפילו הדיוטות. ת"ל חלוץ הנעל מכל מקום: אית תניי תני חליצה בגרים כשירה ואית תניי תני חליצה בגרים פסולה. מאן דאמר חליצה בגרים כשר' כמאן דאמר בישראל לרבות את הגרים. מאן דאמר חליצ' בגרים פסול' כמאן דאמר בישר' פרט לגרים. הכא את אומר פרט לגרי' והכא את אמר לרבות את הגרים. תמן האזרח פרט לגרים בישר' פרט לגרים. מיעוט אחר מיעוט לרבות את הגרים ברם הכא בישראל לא גרים: אית תניי תני חליצה בשנים פסולה. ואית תניי תני חליצה בשנים כשירה. מאן דאמר חליצה בשנים פסולה כמאן דאמר חליצה בגרים פסולה. מאן דאמר חליצה בשנים כשרה כמאן דמר חליצה בגרים כשירה. אפי' כמאן דמר חליצה בגרים כשירה מודיי בשנים

ב"ר פי"ח, ע"ש ובבלי סנהדרין נ"ח. ב ע' בבלי סנהדרין כ"ח: ולקמן קידושין פ"א, ה"ח ג'. ג ע' בבלי מכות י"ד ת"ק ק"ה. ד ע' בבלי בסבלתין כ"ג. ה לעיל פ"ב ה"ו. ו לעיל פ"ח סוף ה"א. ז ע' בבלי ק'. ח ע' לקמן סוטה פ"ג ה"ז. ט ע' בבלי סנהדרין פ"ט. י גיטין פ"ד. יא בבלי ב"ק ק"ט. יב לעיל פ"ג ה"ב פ"ד ה"א (ו, פ"ז) פ' ה"ה (פ' כ). יג פ' תו"כ קדושים פ"י ובבלי בסבלתין ק'. יד ע' בבלי פ"י סס, ותוספתא סנ' פע"ו ובמדבר רבה פ"ד. טו ע' בבלי שבת קל"ח, ונחים י"ג וחולין פ"ח. טז נזיר פ"ח ה"ח, וע' בבלי פ' אלו הן הלוקין פ"ו ובבלי סוף פרקין. יח חולין פ"ז. יט י"ג מיע. כ ע' סנהדרין פ"פ ק"ג. כא ע' כלים פכ"ו ס"ד. כב ע' תרומות פ' ג'. כג במתני' בבבלי הגי': פסולה. כד במשנה בבבלי בכפר עיטם. כה שם כתוב ג' פעמים חלוץ הנעל' וע' שקלים פ"ג ה"ג. כו ע' ספרי פ' רנ"ט. כז ע' בבלי סוכה כ"ח. כח בבלי יומא פ"ג ה"ב.

התיבון הרי אחותו הרי ב"ד ישראל ממיתין ואין בני נח מוזהרין עליה. הלשון לע"ד הוא מסורס וצ"ל: הרי אחותו הרי אין ב"ד של ישראל ממיתין עליה. דמחייבי כריתות הוא ול"ה בני נח מוזהרין עליה ולישנא הנוסחא שלפניו לר"י למה דהבל הוא לשון חסיד ופתרוה הוא דק פתחה הקושיא: מתני' הוו שניהם כהנים כו'. מה אנן קיימין אם לאחר מיתה פירש דבעלת לבני לאחר מיתת הראשון זה אינו יכול להיו' דתנינן הוא אונן עליהם והן אוננין עליו ומאחר שהם אוננין עליו א"כ שניהם הם נתיי' וא"כ לא מתוקמא אלא כשגרשה הראשון ונשאה השני תוך ג' חדשים ומ"כ ה נח דלשני אינו מטמא דשמ' בן תשעה לראשון הוא וכשר הוא אבל לראשון למה אינו מטמא ריה אם הראשון גירש ונשא' השני תוך ג' ושניהם כהנים א"כ מס"ב יטמא הבן לראשון אם הוא בן הראשון א"כ כדין הוא מטמא לאביו ואם הוא בנו של שני ובן שבעה הוא עכ"פ חלל הוא דהא אביו נשא גרוש' ונמצא הבן אינו בתורת כהן ומותר לטמ' למת: אלא כשאנס. פיר' דהראשו' אנס' או פיתה אשה שלא לשם אישות ואח"כ נשאת לשני תוך שבעה ואין לריב' גט הראשון א"נ דלשנא דמי שלא שהת' אחר נעלה פנומגם הוא דבעלה משמע בעל נשוא ובבבלי מפרש דאחר בעל' פירושו אחר בועלה: ברם הכא וודאי ונסתפק לו. בבבלי איתא בבריתא דר"י מחייב בהב' שניהם בבת אחת ופריך והא"ם ר"י פוטר בכו הנוסחא דהכא ומשני תרי תנאי ואליבא דר"י ומין מקו' לתירוץ דהכא תוין בבבלי: סליק פירקא: מצות חליצה כו': תמן האזרח כו'. פי' נמי סוכה כתי' כל האזרח בישראל ישבו בסכות ונראה דכל שיטתא דלשנא לאו קושיא הוא עד אפילו כמ"ד כו: ואפי'. תירוץ הוא: וק"ל:

ורבנן: פשטא הדא מילתא· פחות ״מבן עשרי׳ שהביא שתי שערו׳ למפריעו הוא מעשה איש. ויותר מבן עשרים .שהביא שתי שערו׳ מיכן ואילך הוא איש· מה פליגין בבן עשרים· שמת) אמר ׳למפריעו הוא נעשה איש· רב אמי מיכן והילך הוא איש. מתניתא פליגא בין על דין בין על דין. הסריס אינו נעש׳ בן סורר ומורה שאין בו הקפת זקן· ויתיר בו שמא יביא שתי שערות בתוך ג׳ חדשים· כמאן דמר אין מקבלין התריה על הספק· מתניתא פליגא על שמת) אחד בן תשע שנים ויום אחד· ואחד בן ׳שתים עשרה שנה ויום אחד שלא הביא שתי שערות (למפריעו נעשה איש) כמה דתימר בן תשע שנים ויום אחד ועד בן שתים .עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערו׳ למפריעו הוא נעשה איש· ודכוותה בן עשרים שנה שלא תביא שתי שערו׳ מיכן והל׳ הוא נעשה איש· מה עבד לה שמת). פתר לה סמך לעשרים שנה:

הדרן עלך האשה שהלך בעלה

א נשאין על האנוסה ועל המפותה· ׳האונס והמפתה על הנשואה חייב· נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו רבי יהודה אוסר באנוס׳ אביו ובמפות׳ אביו: ב גיורת שנתגיירו °בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין אפילו הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה וכן שפחה שנשתחררו בניה עמה: ג חמש נשים ישנתערבו ולדותיהן הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו ארבעה חולצין לאחת ואחד מייבם הוא ושלשה חולצין לאח׳ ואחד מייבם· נמצאו ארבע חליצו׳ וייבום לכל אחת ואח׳: ד האשה שנתערב ולדה בולד כלתה· הגדילו התערובו׳ ונשאו נשים ומתו· בני הכלה חולצין ולא מייבמין שהוא ספק אש׳ אחיו ואשת אחי אביו ובני הזקינה או חולצין או מייבמין שהוא אשת אחיו ואש׳ בן אחיו· מתו כשירין התערובו׳ לבני הזקינה חולצין ולא מייבמין שהוא ספק אשת אחיו ואש׳ אחי אביו· ובני ׳הכלה אחד חולץ ואחד מייבם: ה כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אילו אוכלין בתרומה וחולקין חלק אחד לגורן· ואין מטמאין למתים ואין נושאין נשים בין כשירו׳ בין פסולות: ו הגדילה התערובו׳ ושחררו זה את זה נושאין נשים ראויין לכהונה ואינן מיטמאין למתים ואם נטמאו אין סופגין ״את הארבעים. ואינן אוכלין בתרומה ואם אכלו אינן משלמין קרן וחומש.° ואינן חולקין על הגורן· ומוכרין את התרומה והדמים שלהן. ואינן חולקין בקדשי המקדש· ואין נותנין להן קדשי· ואין מוציאין את שלהן מידיהן· ופטורין מן הזרוע והלחיי׳ והקיב׳· ובכורן יהא ״רוא׳ עד שיסתאב· ונותנין עליהן חומרי ישר׳ל וחומרי כהנים: ז מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונישא׳ וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון· אם בן שבעה לאחרון· הוו לה בנים מן הראשון בנים מן השני חולצין ולא מייבמין· וכן הוא להן חולץ ולא מייבם· הוו לו אחין מן הראשון ואחין מן השני שלא מאותה האם הוא חולץ ומייבם· והן חולצין ומייבמין: ח היה אחד ישראל ואחד כהן נשא אשה הראויה לכהן· ואינו מיטמא למתים ואם נימטא אינו סופג את הארבעים ואינו אוכ׳ בתרומה ואם אכל אינו משלם קרן וחומש. ואינו חולק על הגורן ומוכ׳ את התרומה והדמין שלו· ואינו חולק בקדשי המקדש· ואין נותנין לו קדשים ואין מוציאין את שלו מידו· ופטור מן הזרוע והלחיי והקיבה· ובכור יהא רועה ״עד שיסתאב· ונותנין עליו חומרי ישראל וחומרי כהנים״: ט היו שניהן כהנים הוא אונן עליהן ״והן אוננין עליו· הוא אינו מיטמא להן והן אינן מיטמאין לו. הוא לא יורש אותן אבל הן יורשין אותו״. ופטור על מכתו ועל קללתו של זה ושל זה. תעלה במשמרו של זה ״ושל זה ואינו חולק ואם היו שניהן במשמר אחד נוטל חלק אחד:

פרק אחד עשר

הלכה א· נשאין על האנוסה כו׳· כיני מתניתא °״נשאין אחר האנוסה ואחר המפותה· אנס אשה מותר באמה פיתה אשה מות׳ בבתה· האונס והמפתה על הנשואה חי׳· אר׳ יוחנן דרך נישואין שנו· נשא אשה ואח״כ אנס את אמה חייב· נשא אשה ואח״כ פית׳ את בתה חייב. תמן תנינן °״שחטה ואת בת בתה ואח״כ שחט את בתה סופג את הארבעי׳ סומכוס אמר משום ר״מ סופג שמונים· א״ר לעזר סומכוס ורבי יוחנן בן נורי שניהן אמרו דבר אחד. דהא תנינן תמן ״ר׳ יוחנן בן נורי אומר הבא על חמותו חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו אמרו לו שלשתן שם אחד הן· ר׳ יודה בר פזי בשם ר׳ יוחנן מודה סומכוס ״בראשונה· אשכח תני עד היא מחלוקת: מ״ט דר׳ יוחנן בן נורי מה אשה ובתה ובת בתה בשני לאוין אף אשה ובת בנה ובת בתה בשני לאוין. מה טעמון דרבנן מה בת בנה ובת בתה בלאו אחד אף אשה ובת בתה ובת בנה בלאו אחד: כתיב ואיש אשר

יקח את אשה ואת אמה זימה היא. בכולהן כתיב ·שכיבה וכאן כתי׳ לקיחה ללמדך לעולם אינו מתחייב על השנייה עד שתהא הראשונה זקוקה לו. או אינו אלא דרך נישואין כבר אמרנו ״שאין קידושין בעריות· והכתיב לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו· בא להודיעך שהיה מותר בה עד שלא נישאת לאביו. והכתיב ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא. בא להודיעך שהיה מותר בה עד שלא נישאת לאחיו· ותני כן על ידי ייבום· והכתיב ואשה אל אחותה לא תקח לצרור· בא להודיעך שהיה מותר בה עד שלא נשא את אחותה· ותני כן לאחר מיתת אחותה· והכתיב ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו ורא׳ את ערותה והיא תראה את ערותו חסד הוא· אדר אבין שלא תאמר קין נשא את אחותו ״הבל נשא את אחותו חסד הוא· חסד עשיתי עם הראשונים שיבנה העולם מהן. אמרתי עולם חסד יבנה· והכתיב אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח· בא להודיעך שאם קידשה שתופסין בה קידושין: ר׳ חונה ״משמע כלהו מן הדין קרייא ערות אשה ובתה לא תגלה ותני׳ זמה זמה לגזירה שוה מה למטה שלשה דורות. אף למעלן ג׳ דורות· מה למטה בלא תעשה· אף למעלן בלא תעש׳· מה למעלה דרך נישואין· אף למטה דרך נישואין· מה למעלן בשריפה אף למטן בשריפה· מה למטן ״עשה בת וזכר כבת נקיבה אף למעלן מעשה אום זכר כאום נקיבה ומדרבי מאיר דהיא אומר ״גזירה שוה במקום׳ שבאת· דור שלישי ״שלמטן מניין שהוא בלא תעשה· וכרבנן דאינון אמרי׳ גזיר׳ שוה נאמר· כם דור שלישי שהוא שלמעלן מניין שהוא בשריפ׳ בין כר״מ בין כרבנן דור שלישי של מעלן שהוא בלא תעשה מכיון דכתיב זמה זמה לגזירה שוה כמי שכולהן בן דכולהן כן: עד כדון בת בתו בת בנו מן הנישואין· בת בתו מן האונסין· ערות בת בנך או בת בתך· מה נן קיימין אם מן הנישואין כבר הוא אסור· אלא אם אינו ענין לנישואין תנידו ענין לאונסין· עד כדון לאזהרה לעונש מניין· אמר ר׳ שמואל בר רב יצחק הנה מתנת״. וזמה מזמה: עד כדון כרבי עקיבה· כר׳ ישמעאל· תני ר׳ ישמעאל הנה מאתהן: עד כדון בת בתו.בתו מניין· רב אמר אם על בת בתו הוא מוזהר· לא כל שכן על בתו· אם על בת בתו הוא ענוש לא כל שכן על בתו· בעון קומי ר׳ אבהו בת בתו מן הנישואין בת בתו מן האונסין· אמר לון כל שם בת בת אחת· בעון קומי ר׳ אבהו הבא על אשה וילדה בת ״ואח״כ בא בעלה חייב עליה משום אשה ובתה ובת בתה ובת בנה· אמר לון שארה הנה זמה היא· כולהן משום זימה. ר׳ חגיי בעא קומי ר׳ יוסי למה.ליה אינון אמרין בתך לא תגלי׳ בת בתך לא תגלה· אל אילו הוה כתוב ערות אשה ובת בתה לא תגלה הוינן אמרין בתך לא תגלה· בת בתך לא תגלה: ר׳ אבהו ר׳ לעזר בשם ר׳ הושעיה °שני לאוין וכרת אחד לאוין חולקין כריתות. מה טעמא על בשר אדם לא ייסך ובמתכונתה לא תעשו כמוהו· וכתי׳ איש אשר ירקח כמוהו הרי כאן שני לאוין וכרת אחד לאוין חולקין כריתו׳· וכר׳ ישמעאל דר׳ ישמעאל אמר למידין מקו׳· °״ואין שנשין מקו׳· מנן ליה ואתייא כהדא דתני חזקיה ובת כהן כי תחל לזנות מה תל׳ איש· להביא את תבא על בת בתו מן האונסין שהוא בשריפה· א״ר יוסי בי ר׳ בון אפילו לאזהרה את שימ׳· אל תחלל את בתך· ומה טעמא דרבי יודה לא יקח איש את אשת אביו· זו אשת אביו· ולא יגלה כנף אביו זו אנוסתו· מה מקיימין רבנן כנף אביו· תמן אמרין ולא ידעין מן מה שמעתה זו כנף המסוכה לאביו· בלא כך אינו חייב עליה משום אשת אב. אמר רבי חילא להתרייא. שאם התרו בה משום אשת אב לוקה. משום כנף אב לוקה: מודה ר׳ יהודה במכו׳· מודה ר׳ יהודה בקרבן· מודה ר׳ יהוד׳ כשאר כל הספיקו׳ שהוא פטור. מודה ר׳ יהודה שאם קידש׳ שתפסו בה קידושין: ר׳ חגיי בעא קומי ר׳ יוסי מהו שיה׳ הוולד ממזר כר׳ יודה· אל לא יבוא פצוע דכא וכתי׳ שפכ׳ הפסיק הענין· והפסיק הענין לענין אשת אב· אל אשת אב בכלל כל העריות היית׳ ויצאת מכללה °״ללמד על כל העריו׳ לממזר· ותצא אשת אב ותלמד על כל העריות ממזר ותצא אנוסה ותלמד על כל האונסין לאיסור· אל אשת אב בכלל כל העריות היתה ויצאה מכללה ללמד על כל העריות לממזר· אית לך למימר הבא אנוסה בכלל כל האונסין היית׳ ויצאה מכללה ללמד על כל האונסין לאיסור· ותצא אשת אב ותלמד על כל אנוסה· איל אם אשת אב הוא אינה אנוסה· ואם אנוסה היא אינה אשת אב: מתניתין: גיורת שנתגיירה כו׳. והלא הגר ״חייב על אמו ואינו חייב על אביו כרבי ר׳ יוסי הגלילי· ר׳ עקיבה אומ׳ אביו ואמו קלל את שהוא חייב על ״אמו חייב על אביו. ואת שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו. מודה רבי עקיבה בשתוקי שהוא חייב על אמו אע״פ שאינו חייב על אביו: ר׳ יעקב בר אחא ר׳ יוסא בשם ר׳ יוחנן מה פליגין כגר שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אבל כגר שהיתה הורתו ולידתו בקדושה אף ר׳ יוסי הגלילי מוד׳: ר׳ יוסא אול לחמץ אתון ושאלון לי׳ אילין דבר עשתין נידין מתו שייבמו. אמר לון כן אמר ר׳ יוחנן אסור· הוון בעיין מימר באש׳ שיש לה בנים· אבל כאשה שאין לה בנים· מה נפשך אשת אחיו ייבם· ואם אינה אשת אחיו יהא כנושא אשה מן השוק· אתא רבי יעקב בר אחא בשם ר׳ יצחק בר נחמן אפילו כן אסור· שלא יהו אומרין מצות ייבום ראינו בגירי׳. במה דברי׳ אמורי׳ ״בזמן

פירוש

נשאין על האנוסה כו׳: בני מערבא׳. פירוש כן הוא במתני׳: הבא על חמותו חייב עליה כו׳. ופירש הר״ש שם בנקה לאשה לבן שתי בנות לאה ורחל ובן אח׳ ואשו לאשר ואם בת לאשר ממש ובא לאחר מן השוק ובא׳ את רחל ויולב׳ בת לאה ומתו בת לאשר ולאח״כ בא הבת׳ ג׳ בנים הללו על לאה לבן חייב עליה משו׳ חמותו ואם חמותו ואם חמיו. משום חמותו שהרי הי׳ אם רחל ושו׳ אם חמותו שהרי היא לאה חמותו ומשום אם חמיו לפי שהיא אשר על אשר חמיו: שלאית שם לאד הם. נמד קרא בתיבי ומתי לאו היכלך אין מילתן חסם׳ ביביה: שלא תאמר קין נשא אחותו. פי׳ ואם היא ערוה איך כשאוה שהרי אדם הראשון הוזהר על העריות וגי׳ ויאמ׳ ה׳ אלקי׳ על האדם לאמור והא אמרם יעקב שני אחיות נמייהן אע״פי שגם הוא ערוה י״ל שאין זה מהעריות שהוזהרו בני נח ודוקא ערוה שב״ד מיתין עליה בני נח מיתין עלי׳ כדלקמן נפרקין וזה שכשאו השבטי׳ אחיותן כדאיה׳ בב״ר אמר על פי הדבר הזה ובבבלי פרק ד׳ מיתות מתכיא הבי מכני מה לא נשא אדם את בתו כדי שישא קין אחותו שנא׳ כי אמרתי עולם חסד יבנ׳ ופירשו התוספו׳ מפני מה לא נשא את בתו שבשביל מזה מגן הדעת היתה ראויה לשו׳ מיד ולפי מבום אדם שהי׳ שרי נשא אשה היה יכול ליקח בתו ומסיק כדי שישא קין את אחותו א״כ חסד עשה הקב׳ שהזהיר לאדם על בתו והתיר לקין כדי שיבנה העולם לפי זה חסד כלל שני חסדי׳ שאסרה לאדם כדי להתיר לקין ועיין ב״ס: ר׳ אזל לחמץ. פירש שם מקום:

מראה מקום ותנחות
א בבלי נדה מ״ה.
ב ע׳ בבלי בסנהדרין פ׳.
ג ה״ג בן עשרים שנה שלא הביא וכו׳.
ד ע׳ ספרי תצא פי׳ רמ״ה.
ה ע׳ כתובות פ״ד ס״ג.
ו ע׳ לקמן פט״ו ס״ו וקידושין פ״ג ס״ו.
ז פ״מ: לבנה.
ח ע׳ זבחים פ״ו ס״ב.
ט נ״נ: חוצה. ותו׳ מכסות פ׳ בתרא ס״ס.
י נ״נ: ,,רועה״.
יא ע׳ סוטה פ״ג ס״ג.
יב ע׳ זבחים רפ״ג.
יג ע׳ ב״ב פ״ח ס״ב.
יד ע׳ תענית פ״ב ס״ו.
טו סנהדרין פ״ט ה״פ.
טז חולין פ״ה.
יז ברכות פ״ג ה״ה.
יח ע׳ הגי׳ בסנהדרין שם.
יט לעיל פ״י ה״ג.
כ ע׳ בבלי סנהדרין נ״פ ולקמן שם פ״א ה״פ ותו״כ קדושים פ״ב.
כא לעיל פ״ב ה״ד.
כב ע׳ בבלי בסנהדרין ע״ה
כג לעיל פ״ח ה״ג (ס׳ ג׳).
כד י״נ: שנסמכו.
כה ע׳ כריתות פ״ב.
כו ע׳ גירסת פני משה.
כז שבת פ״ח (ס׳ ד׳) ותו׳ כריתות ג׳.
כח בבלי סנהדרין י״ח וש״נ.
כט ע׳ לעיל פ״ד ה״ח (ס׳ ג׳).
ל ספרא קדושים פ״ט.
לא שם הגי׳: שהוא חייב על אמו חייב על אביו.
לב ע׳ בבלי נ״פ.

אומרי' לא נתקרשה לא תינש' ואם נישאת לא תצא. א"ר הושעיה פתר לה רבי יוחנן שנים אומרי' נתקדש' ונתגרש' ושנים אומרי' לא נתגרש' לא תינשא ואם נשא' לא תצא. מה בינה לקדמיתא. תמן הוחזק' אשת איש כפני הגל ברם הכא לא הוחזק' אשת איש אלא כפני שנים לכשיבואו שני' ויאמרו זהו שקידש. מתניתא פליגא על ר' יוחנן שנים אומרים נשבית והיא טהורה. ושנים אומר נשבית והיא טמיאה לא תינשא ואם נישאת לא תצא. א"ר יוסי מאחר שאילו אומרי' טהורה ואילו אומר טמיא' כמי שאילו אומרים נשבית ואילו אומרים לא נשבית ואנו כחיין מפיה: שנים אומרים נתקרשה ושנים או' לא נתקדש'. רבי יונה מדמי לה לחלבון אילו שנים אומ' פלוני אכל חלב ושנים אומ' לא אכל חלב שמא אינו מביא אשם תלוי מספק. והכא יתן גט מספק. א"ל רבי יוסי לא תרמינה לחלבין שכן אפילו אמר לבי נוקרוני מביא אשם תלוי. מתניתא פליגא על רבי יוסי שנים אומרים נתקדש' ושנים אמ' לא נתקרשה לא תינשא. וסיפא פליג על ר' יונה אם נישאת תצא. א"ר מנא לא דרבי יוסי אמר תינשא. ולא דרבי יונה אמר אם נישאת תצא. לא אמר לה אלא לא תרמינה לחלבים שאפילו אמר לבי נוקריני מביא אשם תלוי: הלכה ה אמרו לו מת בנך כו'. לא היתה צריכה להינשא אלא להתייבם. והוא יבמה שנישאת בלא חליצה. רבי ירמיה אמר זה חולץ וזה מקיים. רבי יודה בר פזי בשם ר' יוחנן תצא רבי יוסי בשם רבי הילא תצא. ר' יוסי שאיל לר' פנחס הוך סבר רבי א"ל כרבי ירמיה. א"ל חווי כך. ולא כן אני כותב עליך זקן ממרא. א"ר זבידא מתניה' מסייע' לר' יוחנן תצא מזה ומזה ושלשה עשר דברים בו כרברי ר"מ שאמר משום ר' עקיבה רבו. וחכמים אומרים אין ממזר ביבמה. לא אמר אלא אין ממזר ביבמה הא לצא' תצא. והתנינן תצא (וא"ר יוחנן תצא): הלכה ו אמרו לה מת בעלי' כו': הלכה ז אמרו לה מת בעליך ונתקדשה כו'. רבי יוחנן בשם ר' ינאי אין לה אלא משום ויהום כהונה'. ואין כ"ד סוהסין אותה. מה את מקיים לה בעד אחד או בשני עדים. אין תקיימינה בעד אחד נמצאת אר' עד א' מתירה ליכם. אם תקיימינה בשני עדים הוה פליגא על רב דאמי' רב נחמן בשם רבי יעקב בשם רב נישאת על פי שנים אפי' דהוא אתי אמר לה לית תצ': ומניין שאין קידושין תופסין באש' איש רבי אימי בשם ר' ינאי ויצאה מביתו והלכ' והיתה לאיש אחר כשתצא מביתו יהא לה היה אצל אחר. ומניין שאין קידושין תופסין בכל העריות. רבי תנחומא בשם רב הונא ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. ומה תלמוד לומר אחר. פרט לפרשת עריות: הלכה ח מי שהלכה אשתו למדינת הים כו'. כתיב ושכב איש אותה. שכיבתה אוסרתה. ואין שכיבה אחרת' אוסרתה. ואם' אף הכא תחת אישך פרט לאונסין. א"ר מתניי נזרו על דבר שהוא מצוי. ולא גזרו על דבר שאינו מצוי. דרך האיש לצאת למדינת הים. אין דרכה של אשה לצאת למדינת הים: תני א"ר יודה מודין ב"ש וב"ה בבא על חמותו שפסל את אשתו. ועל מה נחלקו בבא על אחות אשתו שב"ש אומרים פסל. וב"ה אמרו לא פסל: תברייא בשם רבי יוחנן טעמא דר' יודה באש ישרפו אותו ואתהן. סה נן קיימין אם לעמין שריפה אין נשרפה אלא אחת אלא אם אינו עניין לשריפ' תניהו עניין לאיסור. עד כרון כר' עקיבא. כר' ישמעאל. תני ר' ישמעאל באש ישרפו אותו ואתהן. הוא ואת שני'. והוו כ"ש דנין מה במקום שבא איסור הקל על איסור הקל אסר את איסוריו כיון שבא איסור החמור על איסורה החמורה אינו דין שנאסור את איסוריו. והוי דין איסו' קל. א"ר יוחנן ראשי דפירקא והוהן נוקל אינו אלא חומר. שנייא היא שנישאת לו דרך היתר. ר' הושעיא רבה אמר כמחזיר את גרושתו משנישאת היא מתניתא. למה לי משנשאת אפילו משנתארסה. כגון דרבי יוסי בן כיפר אמר מן האירוסין מותרת. ר' ליעזר אומר ביבמה שנפלה לפני שני יבמין הוא מתניתא. עשה בה אחר מהן מאמר. ואח"כ בא עליה השני. למה לי עשה בה מאמר אפילו לא עשה בה מאמר. למה לי בא עליה. אפילו לא בא עליה. כגי בית שמאי כגון רבי שמעון. דתני אמר ר"ש לא נחלקו ב"ש וב"ה כבא על אחות אשתו שלא פסל את אשתו. ועל מה נחלקו בבא על חמותו שב"ש אומרים פסל. וב"ה אומרים לא פסל. והוו כ"ה דנין האיש מותר בכל הנשי' והאשה מותר' בכל האנשים. קדשה היא אסורה והוא אסרתו. מזכה איסור שאסרה מאיסור שהוא אוסרתו שהוא אוסרה לילך להינשא לאיש זר. והיא לא אסרתו אלא על קרובותיה בלבד. והלא דברים קו מה אם הוא שאסורה איסור מזכה ושגגה עליו באיסורה ולא נאסרה (לא) למותר לה. הוא שאיסורי איסור ממועט ושגג באיסורה אינו דין שלא יהא אסור (לא) למותי' לו. הדין דין בשוגג. במזיד מניין ת"ל אותה שכיבתה אוסרתה אין שכיבת אחותה אוסרתה. אימי אבו' דשמואל בר אימי בשם רב יהוד' הלכה כר"ש. אתא שברא קומי ר' מנא ואפיק לה רהוא סבר כר' יהודה לא שהות' מתרגלת לבא אצלו: רבי בא ורב המנונא ורבי זעירא תרויהון אמרין זהו ראשו של פרק מה א"ר יוסה כשאר כל הדברים נשמעינה מן הדא ר' יוסי אומר כל שהוא פוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו וכל שאינו פוסל על ידי אחרים אינו פוסל על ידי עצמו. וא"ר בא ורב המנונא ורבי זעירא תרויהון אמרין זהו ראשו של פרק: הלכה ט אמרו לו מתה אשתך כו': הלכה י רבי יוסי אומר כל שהוא פוסל כו': הלכה יא אמרו לו מתה אשתך כו': הלכה יב אם בא על השנייה כו': הלכה יג בן תשע שנים ויום אחד הוא פוסל כו': הלכה יד כיצד בן תשע שנים ויום אחד כו'. רבי הילא בשם ר"ש ב"ל אחות אשתו נשואה הואיל והוא פוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו. ואחות אשתו פנוית הואיל ואינו פוסל על ידי אחרים אינו פוסל על ידי עצמו. דמר רבי הילא בשם ר"ש ב"ל צריכה הימנו גט. והדן עביד' גבר אית ליי בר ותורגא ואינתו אית לה בר ותורג' ואסבון דין לדין ואולידון ברא משריי מן חורתה' ראיתתא: הא בסוף אינו פוסל אלא לאחר מאמרו אבל לאחר ביאתו פוסל אלא שהוא פוסל בדבר אחד והן פוסלין בארבע' דברים: כיצד בן תשע שנים ויום אחד: ואם לבנו יעדנה ילבנו הוא מיעדה אינו מייעדה לאחין לא אם אמרת בבן. וייעדינה לאחין מקל וחומר מה אם הבן שאינו קם תחתיו לחליצה ולייבו' הרי הוא מייעדה לו. אחיו שהו' קם תחתיו לחליצה ולייבו' אינו דין שייעדנ' לו (ת"ל ואם לבנו ייעדנה. הוא מייעדה אינו מייעדה לאחיו) לא אם אמרת בבן שהוא קם תחתיו כשרה אתחה'. תאמר באחיו שאינו קם תחתיו כשרה אחוזה. הואיל ואינו קם תחתיו כשרה אחוזה אינו דין שייעדנה לו. ת"ל ואם לבנו ייעדנה. לבנו הוא מייעדה ואינו מייעדה לבן בנו. שמואל בר אבא בעי קומי רבי זעירא בפרשת נחלות את עבד בן בן כבן והכא לית עבר בן בן כבן. א"ר זעירא מאן דמר לי הדא מילתא אנא משקי ליה קונדיטון. התיב רבי תנחום הרי פרשת נחלות הרי עשית אח כבן ושאר כל הקרובי' כבן. ואין את עשה בן בן כבן. תתיבון רבנן דקיסרין הרי פרשת טמאות הרי עשית אח כבן ושאר כל הקרובים כבן. ואין את עשה בן בן כבן. אמ' הא אזיל קונדיטון: ואם לבנו ייעד' לדעת. א"ר יוחנן לית כאן לדעת. א"ר יעקב בר אחא בן אית כאן כרבי יוסי בי רבי יהוד'. א"ר שמואל בר אבודמא אפילו תימר אית כאן כרבי יוסי בי רבי יהודה לא קטן הוא. אם לבנו ייעדנה לדעת. רבי יוחנן אמר מייעדנה בין לבנו הגדול בין לבנו הקטן בין לדעת בין שלא לדעת. ר"ש ב"ל אמר אינה מייע' אלא לבנו הגדול בלבד לדעת. בן תשע שנים ויום אחד עש' אלמנ' לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. על דעתי' דרבי יוחנן דהוא פתר לה כייעודין ניחא ייעודין שיש לו קניין בה עשה אלמנה לכ"ג גרוש' וחלוצה לכהן הדיוט. על דעתי' דר"ש ב"ל דהוא פתר לה כנישואין תהא פטור' מן החליצה ומן היבום. והתנינן נשא אשה ומת הרי זו פטורה. א"ר אבין אחוא דרבי שמעון בן לקיש כרבי יוסי בי רבי יהוד'. ותני כן בן תשע שנים ויום אחד עד בן שתי' עשר ויום אחד שהביא שתי שערות הרי זו שומא. רבי יוסי בי רבי יהודה אומר הרי אילו סימנין. רבי יעקב כי דבי כן בשם רבי יוסי בן תנינה והן שעמדו בו בשעת סימנין. רבי יוסה בעי עמדו בו בשעת סימנין למפריע הוא נעשה איש. או מכן ולבא. רבי אבון פשיטא לי' למפריע הוא נעש' איש כל שכן לבא. ר' פתר הדא דר"ש ב"ל כרבי יוסי בי רבי יהודי. ולמה לית ר' יוסי פתר הדא דר"ש ב"ל כרבי יוסה בי רבי יהודי. א"ר מנא דהוא צריכ' ליה ר' יוסי בעי עמדו בו בשעת סימנין למפריע נעש' איש. או מכן ולהבא. ניחא אלמנה ונרוש'. תיפתר שבא עליי משהגדיל נתן לה גיטו. חליצה תיפתר שבא עלי' ומת וחלצו לה אחין ועל ידיו היא נעשית חלוצ'. כמעט' אפי' פחות מתשע. א"ר שמואל בר אבודמא וכיני לא כגין דתנא כולהון תשע תנא אף הוא עמהון. רבי יודה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי מאחו למר ר' יוסי בי ר' יודה דתני אחז הוליד בן תשע והוין בן שש. וכלב בן עשר כמאן דמר הוא כלב בן חצרון הוא כלב בן יפונה: הלכה טו בן תשע שנים ויום אחד כו': הלכה יז בן תשע שנים כו'. שמואל אמר דברי ר"מ עשו ביאת בן תשע שנים ויום אחד כמאמר בגדול וכמה דאת אמר עשו ביאת בן תשע שנים ויום אחד כמאמר בגדול. ודכוותה נעשה חליצה בן תשע שנים ויום אחד כגט בגדול ורבנין אמרין אין חליצת בן תשע שנים ויום אחד כלום. ולמה עשו ביאת בן תשע שנים ויום אחד כמאמר בגדול שכן ביאה בגדול קונה בין לדעת בין שלא לדעת נעשי חליצת בן תשע שנים ויום אחד כגט בגדול וחליצ' בגדול אינ' פוטרת לא לדעת: אילו שאמרה יבם שנפלה לפני כמה יבמין שמא אינה מתייבמת. תני רבי חייא אשת מת אחד מתייבמת ולא אשת שני מתים. שניה למה אינה מתייבמת אמר רבי לעזר ודרבי מאיר היא דאמר ר"מ כל שאינו מייבמני אין מייבם צרתי. אמר רבי יוחנן מיני שמעה רבי לעזר ואמרה אמר רבי יוסה מתני' אמרה כן בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו משהגדיל ונשא אשה אחרת אם לא ידע הראשון משהגדיל השנייה או חולצת או מתייבמת. הראשונ' חולצת ולא מתייבמת. הכא איתמר חולצת והכ' איתמר מתייבמת. הן דאמר חולצת רבי מאיר ור"ש. והן דאמר מתייבמת ר"ש

מראה מקום והגהות

א ע' תוספתא כתובות פ"ב. ב גיטין פ"ח ה"ח (פ"ט ג'). ג תוספתא שם פ"ו. ד גיטין פ"ח ה"ח ולקמן פי"ג ה"ד. ה ע' בבלי פ"ח ול"א. ולקמן פט"ו, ט"ו מ'. ו ע' בבלי ל"ה. ז ע' תו"כ קדושי' פרשה י'. ובבלי נ"ד נ"ח. ח ריש פרקין. ט ע' לעיל פ"ה ה"א. י לעיל בפרקין ה"ג. יא י"ג ברתא תורגא וכו' לה ברתא ותורגא וכו' ואולידון ברתא וכו'. יב קידושין פ"א ה"ב (נ"ט נ'). יג ע' ערכין פ"ז ובבלי קידושין ובכילתא משפטי' פ"ב וספרי רפ"ה פי' קי"ח. יד בבלי נדה מ"ו. טו ע' סנהדרין פ"ט בבבלי וב"ר פל"ח ופ"ה (וס"ע פי"ז). טז לעיל פ"ה ה"ה (ז' א'). יז לעיל ה' א'. יח לעיל פ"א ה"ם ופ"ג ה"י. יט שם.

נוקריני. פי' נוקפיני ספק נסקר' אכלתי חלב: הלכה ה'. פי' הלכה עיין לקמן בגיטין פ"ח דף מ"ט ע"ג ועיין גם בבבלי בפ' שפיכי דגיטין ובתו' דפרקי' דף ל"ב ע"א וע"ב בד"ה אבל ט' ובר"ש דפרקי' דף י"ב ע"ג: הלכה יד: שמואל בעי קומי ר' זעירא בפ' נחלות כו'. דגבי ירושה אב בן בנו האב כבנו לגבי ייעוד למה לא אמריכ' דבן בנו הרי הוא כבנו והיה ר' זעיר' אומר מי שיאמר לו דבר זה שקה אותו יין דבש ופלפלי' והיה משיב לו ר' תנחום דכיפא דדין האב גבי פר' נחלות דבן בן את עביד כבן דלגבי גם את ושאר כל קרובי' את עביד כבן: ואין עושה בן בן כבן. פירש נתקיה ספא' שנעש' את כבן ק"ו שנעשה בן בן כבן לחפוקי גבי ייעוד דלא נעשה את כבן גם לא כיפא התם דבן בן נעשה כבן ורבנן דקסרין הקשו קושיא הרי פרש' טומאת כהן וקרוביו דשם גם את האב כבן וכן שאר קרובי' כגון אחותו וכתו ופסקא לה' ולפ"ה בן בן לא אתעבד כבן דאין כהן מטמא לבן בנו א"כ גבי נחלה כמי לא אמ"ז אמר נעשה כבן למה כיפא שבן בן כנע' כבן יותר פלגבי ייעוד ומסר: הא אזיל קונדיטון. פי' שהלך הקונדיטון מן המשיב ספתר שלא היה יכול להשיב לו: אחז הוליד כו'. פי' בגן עשרי' מלך וס"ז שנה מלך כמלחו כל ימי חייו ל"ה שנה דשנת העשרי' גם האב מהולד שני' שמלך וחזקי' בן כ"ה שנים כשמלך נמצא שנולד בשנת י' לאחז אביו וכתחם' ט ירחי עיבור נמצא שאחז הוליד בן ט' שנים: והוין בן ו' כו'. קושם בב"ר פ' ל"ח ובבבלי פ' בן סורר ומורה: וכלב בן י' כו'. שהרי כלב פ' שנה היה כשהלך עם המרגלי' ואז היה בצלאל בן בן בנו בן י"ד שנים שהרי בשנה הקודמת נעשה המשכן והיה אז בצלאל בן י"ג שנ' דכתי' אם אם שאלתכתו נמצא שנולד בצלאל כ' לכלב ואורי וחור ילפי' בגמר' דבן ח' הולידו כשתחסר ע"ז שני' של אורי קודם שנולד נמצא לי' שנים הוליד כלב ועיין ב"ר:

תצא ופטורה מן הקרבן. ושלא על פי בית דין תצא וחייבת בקרבן. ייפה כח של ב"ד שפטורה מן הקרבן. הורו ב"ד להנשא וקילקלה חייבת בקרבן שלא התירוה אלא להנשא: ד האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים ובאו ואמרו מת בעליך ואח"כ מת בנך ונישאת ואח"כ אמרו לה חילוף היו הדברים. תצא והולד הראשון והאחרון ממזר: ה אמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעליך ונתייבמה ואח"כ אמרו לה חילוף היו הדברי' תצא והולד הראשון והאחרון ממזר: ו אמרו לה מת בעליך ונישאת ואח"כ אמרו לה קיים היה ומת הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר: ז אמרו לה מת בעליך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו אע"פ שנתן לה האחרון גט לא פסלה מן הכהונה. זה מדר"ש רבי לעזר בן מתיה. אשה גרושה מאישה. לא מאיש שאינו אישה: ח מי שהלכה אשתו למדינת הים באו ואמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו. הוא מותר בקרובו' שנייה והשנייה מותרת בקרוביו. ואם מתה הראשונה מותר בשנייה: ט אמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ אמרו לו קיימת היית ומתה הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר: י רבי יוסי אומר כל שהוא פוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו. וכל שאינו פוסל על ידי אחרים אינו פוסל על ידי עצמו: יא אמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה מאביה. מתה ונשא את אחותה מאמה מתה ונשא את אחותה מאביה. מתה ונשא את אחותה מאמה מותר בראשונה ובשלישי והחמישי' ופוטרו' צרותיהן ואסור בשניה וברביעי' ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה: יב ואם בא על השנייה לאחר מיתת הראשונ' מותר בשנייה וברביעי' ופוטרו' צרותיהן ואסור בשלישי' ובחמישי'. ואין אחת מהן פוטרת צרתה: יג בן תשע שנים ויום אחד הוא פוסל ע"י אחים ואחים פוסלין על ידו אלא שהוא פוסל תחילה ואחין פוסלין תחילה וסוף: יד כיצד בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו פסל על ידי אחים. באו עליה אחים עשו בה מאמר נתנו גט או חלצו פסלו על ידו: טו בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואח"כ בא אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד עליה פסל על ידו רבי שמעון אומר לא פסל: טז בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואח"כ בא על צרתה פסל על ידי עצמו. ר' שמעון אומר לא פסל: יז בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת. נשא אשה ומת הרי זו פטורה: יח בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו משהגדיל ונשא אשה אחרת אם לא ידע את הראשונ' משהגדיל השנייה או חולצ' או מתייבמ'. והראשונה חולצת' ולא מתייבמת. רבי שמעון אומר מייבם לאי זו שירצה וחולץ לשנייה. אחד שהוא בן תשע שנים ויום אחד ואחד בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות':

פרק עשירי

הלכה א׳ האשה שהלך בעלה למדינ' הים כו'. כמה דתימר תמן' מפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן ואם היו קטנות ולא היו ראוי' לולד מחזירין אותן מיד. ואמר אף הכא כן. שנייא היא תמן שאחרים המעו בהן. והכא לא אחרים המעו בהן. קנס קנסו בה שהיא בודקת יפה. ויקנסו בה אצל השני ולא יקנסו בה אצל הראשון. א"ר יוחנן סריח ערוה נגע בה. מעתה לא תהא צריכה ממנו גט. שנייא היא שנישאת לו דרך היתר. שמואל אמר אומר אני שמא שלח לה גיטה ממדינת הים. התיב ר' חגיי קומי ר' זעירא והתנינן אמרו לה מת בעליך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו. אם אומר את שמא שלח לה גיטה ממדינת הים תהא אסורה לחזור לו. אלא כרבי יוסי בן כיפר דר' יוסי בן כיפר אמר מן האירוסין מותרת. ולא מודי רבי יוסי בן כיפר שאם נתן לה האחרון גט פסלה מן הכהונה. 'והתנינן אע"פ שנתן לה האחרון גט לא פסלה מן הכהונה. רבנן דקיסרין בשם ר' הילא כדי לכוד איסורו של ראשון. עד כדון ביודע שהוא אשת איש. לא היתה יודע' שהוא אשת איש. נישמעינ' מן הדא קטנה שהשיאה אביה (נתגרשה) והלכ' והשיאה את עצמה וא"ר אילא תני תמן' כל העריו' אינן צריכות הימנו גט חוץ מאשת איש בלבד. רבי עקיב' אומר אף אחות אשתו ואשת אחיו. שנייא היא תמן בין שהוא יודעת בין שאינה יודעת והכא לא שנייא בין שהוא יודעת בין שאינה יודעת. ולא פירוי. וא"ר אבינא' שאינה יכולה להוציא ממנו אכילת פירות שאכל. הדא דתימא כשאכל עד שלא בא הראשון. אבל אם אכל משבא הראשון מוציא: ואם נטלת מזה ומזה תחזור. הדא דתימר כשנטל' משבא הראשון אבל אם נטלה עד שלא בא הראשון כמא דלא מספקה מיניה כן לא מספקא מינה: והולד ממזר מזה ומזה. ניחא הולד ממזר מן השני. הולד ממזר מן הראשון. רבי בא בשם ר' זעירא אמר דר' עקיבא היא דרבי עקיבה אמר הבא על סוטתו הולד ממזר. המחזיר גרושתו משנישאת הולד ממזר. ר' יוסי בשם ר' הילא דברי הכל (הולד כשר) כגיט' כן ממזירה. מה נפק מן בינידון. נתן לה השני גט ואח"כ [illegible] עליה הראשון על דעתיה דר' בא בשם ר' זעירא הולד [illegible] כד' עקיבה. על דעתיה דר' יוסי בשם רבי הילא

דברי הכל הולד כשר. לא זה וזה מיטמי לה. הדא היא דתני רב חייא מטמ' הוא אדם לאשתו כשירה ואינו מטמ' לאשתו פסולה. אי תניי תני תצא בשלשה עשר דברי' ואית תניי תני תצא בארבע' עשר דברי'. מאן דמר תצא בשלשה עשר דבר. עבד במציאתה ובמעשה ידיה חדא. ומאן דמר בארבע' עשר דברי' עבד כל חדא וחדא מינהון חדא: א"ר ירמיה לויה שזינת' אוכלת במעשר. ותני בן לויה שנישבי' או שבא עליה אחד מן הפסולין לה לא כל הימנה לפוסלה. לוים המוחזקין מאימן לא חשו להם משום ריח פסול. 'והתנינן בת לוי מן המעשר. א"ר יוסי תיפתר שבא עליה ישרא' וילדה ממנו בן. רבי ביסנא בשם רבי יהושע בן לוי כהנת שזינת' אוכל במעשר. ולא מתניתא היא בת כהן מן התרומה הא במעשר אוכל. כמיד' אין נותנין מעש' לכהונ'. א"ר בסא מילתון דרבנן פליגין דאמר ר' הילא רבי שמעון בן יוסינא בשם רב הושעיא' כהן שבא על גרושה והוליד בן ומת האב בתוך שלשים' הבן חייב לפדו' את עצמו. לאחר שלשים יום חזקה שפדייו אבי' ואם לאחרים הוא פודה לא כל שכן בנו. ולא כבר תנינתה אין לה כתובה. א"ר יוסי בן יעקב שלא תאמר בה קנסו ולא קנסו בירושה. לפום כן' צרי' מימר אין לה כתובה: סוטה' כשם שהיא אסורה לבעל כך היא אסורה לבוע'. כשם שהיא אסורה לאחיו של בעל כך' היא אסורה לאחיו של בועל. יכול כשם שצרת סוט' אסורה לאחיו של בעל כך תהא אסור לאחיו של בוע'. נישמעינה מן הדא' האשה שהלך בעלה למדינת הים באו ואמרו לה מת בעליך והיה לה יבם כאן ויבמה ומת ואח"כ בא בעלה אסור בה ומותר בצרתה: אסו' בה ומותר באשת אחיו. ואשת אחיו לא כצרת סוטה היא. הדא אמרה שצרת סוטה מותר לאחיו של בועל. א"ר יודה אתייא כרבנן דתמן דאמר ר' הילא ותניי תמן כל העריות אינן צריכות ממנו גט חוץ מאשת איש בלבד. רבי עקיבא אומר אף אחות אשתו. ואש' אחיו (לא כצרת סוטה היא הדא אמרה צרת סוטה מותרת לאחיו של בועל) ברם כרבנן דהכא. רבי אחייה אמר בשם רבי יוחנן הכל מודין באש' אחיו שהוא צריכה הימינו גט משו' הלכה אשת איש קנה בה ערוה. וערוה פוטרת צרתה. א"ר חנינה אפילו כרבנן דהכא אתייא היא. בה קנסו' ולא קנסו בירושה. א"ר חנינה בריה דר' הלל אם כרבנן דתמן יהא מותר בה. רבי זעירא בשם רבי יוחנן צרת סוטה אסורה וצרת גרושה מותר'. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן כל הצרות מותרו' חוץ מצרת סוטה. שמואל אמר גרושה עצמה מותר' לכיתה. מה פליג. בנין דתנן עסקן בצדו' לא אדכרין גרושו'. צרת סוט' למה היא אסורה ר' יוחנן אמר סריח ערוה נגע בה. רב אמר מפני שכתוב בה טומא' כעריות: הלכה ב׳ רבי יוסי אומר כתובתה על נכסי בעלה הראשון כו': הלכה ג׳ נישאו' על פי בד כו'. רבי בא רב המנונא ורבי זעירא תריהון אמרין זהו ראשו של פרק" מה א"ר יוסי כשא' כל הדברי' נישמעינה מן הדא רבי יוסי אומר כל שהוא פוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו וכל שאינה פוסל על ידי אחרים אינו פוסל על ידי עצמו. ואמר רבי בא רב המנונא ורבי זעירא תריהון אמרין זהו ראשו של פרק. הד' אמרה לא חלוק רבי יוסי בשאר כל הדברים. מה א"ר לעזר בכתובה. מה אם דברים שנפלו הדך איסור את אומר זכאי. כתוב' שנפלה לו דרך היתר לא כל שכן: מסתברי דרבי לעזר יודי לר' יוסי רבי יוסי לא יודי לרבי לעזר ר' יוסי ור' לעזר יוחנן לר"ש. רבי שמעון לא יודי לרבי יוסי ורבי לעזר. הדר אמרה על דר"ש" ביאה פסולה פוטר'. לא מסתברי דלא נישאת כרשו' מותרת שלא כרשו' אסורה. א"ר יוחנן דברי ר"ש עשו בית דין הוריית' כזדון איש ואשה: א"ר יוחנן לית כאן פטורה לא חייב'. התיב רבי חגיי קומי ר' יוסי והתי' בן בתורייה בשהורו מות' לבו' על אש' איש. ולא עקירת גוף" הו'. כשהורו עד חמש שנים אסורה. מיכן ואילך מותר'. ויה' כן בקילקול. וקילקול חומ' לאכילי חלב ודם. כשהורו מותר לאכול חלב ודם: הלכה ד׳ האשה שהלך בעלה ובנה למדינ' הים כו'. מה את עבד בעידי מיתה או בעידי גירושין. אין תעבדינה כעידי מיתה' פליגי על רבנן דתמן. אין תעבדינה כעידי גירושין פליג' בין על רבנן דהכא בין על רבנן דתמן. א"ר יוחנן ותני כן" שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת לא תנש' ואם נישאת לא תצ'. שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה לא תנש' ואם נישא' תצא תמן אמר לא שניי הי' מיתה הי' גירושין לא תינשא ואם נישאת לא תצ'. על דעתיה דרבנן דתמן ניח' הי' מיתה הי' גירושין. על דעתיה דרבנן דהכא מה בין מיתה מה בין גירושין. רבי זעירה אמר לה סתם רבי חייה בשם רבי יוחנן אמר הדעת מכרעת בעידי מיתה מאחר שאילו יבוא הרי מכחישי'. א"ר חזקיה רבנן דתמן כרעתן כמו דרבנן דהכא אמרי' בשעה שיצאת בעידות בחדה יצאת בו' מן הכנן דהכי אמרין בשעה שנישאת בעידות ברורי' נישאת. א"ר יוסי לא מסתברי דלא מחלפ' שיטתן דרבנן דתמן. לא מודיי רבנן דתמן שאילו' שמעה ראשונה שנים אומרים מת אביה מתוכה ושנים אומרים לא מת אביה מתוכה שהשדה בחזקת של ראובן. אילו אמרו שנים (נתקדשה) נתגרשה ונשאת ושנים אומרים לא נתגרש' לא תצא. יאות מתניתא פליגי על רבי יוחנן' שנים אומרים נתקדשה ושנים

[illegible]

האשה שהלך בעלה למדינת הים כו': כמה דתימר תמן. פי' לעיל בפ"ד אחין פשנה הוא דמפרישין את הי שבבעל' בלימוד ג' חדשים כדי להבחין בין זרע כשר לזרע פסול: ואמר אף הכא כן. פי' ביתא נמי ככא הכי ומשני דהתם אחרים המעו אותה לכך לא קנסו אותה והכ"ר פריך: והכא לא אחרים כו'. בתמי' ומשני קנס כו' והדר פריך: ויקנסו בה אצל השני: שנייא היא שנישאת דרך היתר. פי' שאתר שכנס' לו הבא דרך היתר דהיתה סבורה שמת בעלה הראשון לכך לריב' גם משני: אומר אני שמא שולח לה גט כו'. פירש שאם יאמרו שבעל' הראשון שלח לה גט ספ"ה ומ"כ השני כדין כנסה ואם אתה מתיר לראשון יאמרו שמחזיר גרושתו משנשאת: אלא כר"י בן כיפר כו'. עיין פירש דהא מילתא בבבלי דפרקי' דף פ"ח ע"ב פ"ט ע"א: הולד ממזר מן הראשון. פירש בתמי' לא יהא הולד ממזר מן הראשון והלא הקידושין לא היו תופסי' בשני ומ"כ אך איך ממזרות גבי ראשון ומשני ר' בא כו': מה נפיק מן בינידון. פירש כמו מאי בינייהו: הלכה ג': ויהא כן בקלקול. פי' אלם דיכתה ע"פ ב"ד שכתירו ליבשא כמו תיפטר מקרבן ומשני הקלקול חומר כו'. כלומ' כשהורו ב"ד מות' לאכו' חלב ודם תצבה יחיד על פיהם דחייב קרבן כמו כן דבר זה דהא דעבו רבנן להינשא הוא קנס דליכא עמ' דיין ועיבנב' שם"ב מבות בקונט' נבבלי דפרקי':

מראה מקום והגהות

א ע' סכות פ"ם ס"ד.
ב ע' נדה פ"ח ס"א.
ג ע' לעיל פ"ג ס"ט.
ד ע' נדה פ"ה
ה לעיל פ"ג ה"ג.
ו לקמן ה"ו.
ו ע' בבלי פ"ט.
ח בבלי ל"ד: וד"מ רבה פ"ס.
ט ע' לעיל פ"ט ה"ה.
י לעיל פ"ט ה"ה.
יא בכורות פ"ח.
יב ע' בבלי ל"ט.
יג סוטה פ"ס ה"ב (ע"ש, ג') וע' תוס' שם בבבלי כ"ט ובמכלתין י"פ.
יד סוטה פ"ה ה"פ (ב' פ').
טו תוספתא במכלתין פ' בתרא.
טז לעיל פ"ט ה"ה.
יז לקמן הלכ' ח'.
יח לעיל פ"ה ה"ו, (ז' פ') וע' תוס' במכלתין י"פ.
יט ע' הוריות פ"פ.
כ נ"ל: פליגא בין וכו' ולא בין תעבדינ' כעידי גירושין פליגא על וכו'.
כא כתובות פ"ב ה"ג.
כב ע' בבלי שם כ"ב.
כג נ"ל: מעשה.
כד ע' גיטין התוספתא שם.

לו אח ממזר. ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן: ג אילו מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן כהן גדול שקידש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט. כשר שנשא חללה ויש לו אח חלל. ישראל שנש' ממזרת ויש לו אח ממזר. ממזר שנש' ישראלית ויש לו אח ישראל מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן: ד אסורות לאילו ולאילו כהן גדול שנש' את האלמנה ויש לו אח כהן גדול. או כהן הדיוט כשר שנשא חללה ויש לו אח כשר. ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל. ממזר שנשא ישראלית ויש לו אח ממזר. אסורו' לאילו ולאילו. ושאר כל הנשי' מותרות לבעליהן וליבמיהן: ה שניות מדברי סופרים שנייה לבעל ולא שניי' ליבם אסורה לבעל ומותרת ליבם שנייה ליבם ולא שנייה לבעל אסורה ליבם ומותרת לבעל. שנייה לזה ולזה אסורה לזה ולזה אין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות והולד כשר. וכופין אותו להוציא. אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל. בת ישראל לממזר ולנתין יש להן כתובה: ו בת ישראל מאורסת לכהן מעוברת מכהן שומרת יבם לכהן. וכן בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה. בת ישראל מאורסת ללוי מעוברת מלוי שומר' יבם ללוי וכן בת לוי לישראל לא תאכל במעש'. בת לוי מאורסת לכהן מעוברת מכהן שומרת יבם לכהן וכן בת כהן ללוי לא יאכלו לא בתרומה ולא במעשר: ז בת ישראל שנישא' לכהן תאכל בתרומה. מת ולה ממנו בן תאכל בתרומה נישא' ללוי תאכ' במעשר מת ולה ממנו בן תאכל במעשר. נישאת לישר' לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר: ח מת בנה מישרא' תאכל במעש' מלוי תאכל בתרומה מת בנה מכהן לא תאכל לא בתרומ' ולא במעשר: ט בת כהן שנישאת לישרא' לא תאכל בתרומ' מת ולה ממנו בן לא תאכל בתרומה נישא' ללוי תאכ' במעשר מת ולה ממנו בן תאכ' במעשר. נישא' לכהן תאכל בתרומה מת ולה ממנו בן תאכל בתרומה. מת בנה מכהן לא תאכ' בתרומה. מלוי לא תאכל במעשר מת בנה מישרא' חוזרת לבי' אביה על זו נאמר ושבה אל בית אבי' כנעוריה:

פרק תשיעי

א. יש מותרות לבעליהן כו'. רבי ניחא בר סבא בעא קומי ר' יונ' למה לי נשא ואפי' קידש למה לי אלמנה ואפי' בתולה. ואילין אינון ו תנת. את לי חורנין צרת סוטה מותרת לבעל ואסורה ליבם. אחיו שבא על אחות חלוצתו מותרת לבעל ואסור ליבם (כשר שנש' כשירה ויש לו אח חלל מותרת לבעל' ואסורה ליבם) הדא מסייעא לדר' יונה דרבי יונה אמר לית כלליה דר' כללין: כשר שנש' כשירה ויש לו אח חלל מותרת לבעל ואסור' ליבם. לא כן א"ר יוסי בי רבי בון בשם רב גר ועבד משוחרר וחלל מותרין בכהונה. כיני מתני' כשר שנשא כשירה ויש לו אח חלל. רבי יוסי בי ר' בון בשם רב' גר ועבד משוחרר וחלל מותרין בכהונה מאי טעמא כשירין הוזהרו על הפסולות ופסולים על הכשרות אבל לא פסולות על הכשירין ולא כשירות על הפסולין. והתני לא יקחו לא יקחו מלמ' שהאשה מוזהרת על ידי האיש. סברין מימר כשירו' על הפסולות. ואינן פסולות על הכשירים: הלכה ב אילו מותרות לבעליהן כו'. לא אמ' אלא קידש הא אם בעל נפסלה בבעילה. הדא דתנינן אסורות אילו לאילו ואילין אינון הא אית לך חורניין המחזיר את גרושתו משנישאת אסורה לבעל ומותר' ליבם הוא שבא על אחות חלוצתו אסורה לבעל ומותרת ליבם. פצוע דכא שנשא כשירה ויש לו אח כשר אסורה לבעל ומותרת ליבם. הדא מסייעא לר' יונה דר' יונה אמר לית כללוי דר' כללין. ואילין אינון הא אית לך חורניין. סוטה אסורה לזה ולזה. חלוצה אסורה לזה ולזה. פצוע דכא שנשא כשירה ויש לו אח פצוע דכא אף אסורה לזה ולזה. הדא מסייעא לר' יונה דאמר לית כללוי דר' כללין: הלכה ג אילו מותרות ליבמיהן כו': הלכה ד אסורות לאילו ולאילו כו': הלכה ה שניות מדברי סופרים כו'. השניות מדברי סופרין שנייה לבעל ולא שנייה ליבם אסורה לבעל ומותרת ליבם. מהו שיהא לה כתובה אצל היבם. מאחר שהו' מותרת לו יש לה כתובה. או מאחר שכתובתה על ניכסי בעל הראשון והו' אסורה לו אין לה כתובה. שנייה ליבם ולא שנייה לבעל אסורה ליבם ומותרת לבעל מהו שיהא לה כתובה אצל היבם. מאחר שהוא אסורה לו אין לה כתובה. או מאחר שכתובתה על ניכסי בעלה הראשון והו' מותרת לו יש לה כתובה: ולא פירות. א"ר ירמיה' שאין לו עליה אלא אכילת פירות בלבד. תני רבי יוסי צידנייה קומי ר' ירמיה ופליג על ר' ירמיה וזכאי במציאת' ובמעשה ידיה ובהפרי נדריה. מהו ולא פירות שאינה יכולה להוצי' ממנו אכילת פירות שאכל: א"ר יוסה כל שעה הויא ר' אילה אמר לי תני מתניתא יורש' ומיטמ' לה. ותני בן מטמ' הוא אדם לאשתו הכשיר. ואינו מיטמ' באשתו פסולה: ר' אבון בעא קומי ר' מנא עברי שניות מהו שיאכלו בתרומה. א"ל שתוק ויפה לך היא אוכלת ועבריה אינן אוכלין: תמן תנינן יש מעשה בישרא' כשר ובגוים פסול. שמואל אמר פסול ופוסל לכהונה. ומר שמואל אבוהון כקרייפתן פסול ופוסל בכהונה. שמואל אמר אין מעשין לא פוסלין. שמואל אמר אין מעשין לא כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. והא תנינן שניות. לא כגון אמר שמואל. והא תנינן המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס יותר מיכן יוציא ויתן כתובה. שמעת שהו' מוצי' שמענו כופין. מה בין אילו לאילו. אלא על ידי שהן דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חיזוק לפיכך יש להן כתובה. ואילו על ידי שהן דברי סופרין ודברי סופרין צריכין חיזוק לפיכך אין להן כתובה: אית דבעי מימר אילו על ידי שקנסן בידן וביד הוולד ולא קנסו כהן ד"א לפיכ' יש להן כתובה. ואילו על ידי שאין קנסן בידן וביד הוולד' וקנסו בהן ד"א לפיכ' אין להן כתובה: מה נפק מן ביניהון המחזיר את גרושתו משנישאת מאן דאמר אילו על ידי שהן דברי תורה. וזו הואיל והוא דבר תורה לפיכך יש לה כתובה. ואית דבעי מימר אילו על ידי שקנסן בידן וביד הוולד. וזה הואיל ואין קנסה בידו וביד הוולד לפיכך אין לה כתובה: ר' יעקב אחא א"ר זעירא ור' הילא תריהון אמרין במזונות פליגין. ר' יוחנן אמר יש לה מזונות. א"ל ר' לעזר אומר לה הוצי' ואת אמר הכין. הוון בעיין מימ' כן בתניי כתובה פליגין. כל עמא מודיי שאין לה מזונות. בירושה קנסו לא כל שכן בה. ומאן דמר במזונות פליגין הא בתניי כתובה לא למה כה קנסו ולא קנסו בירושה: הלכה ו בת ישרא' מאורסת לכהן כו'. בת ישרא' מאורסת לכהן. כל טהור בביתך יאכלנו. ולית הו' גו ביתה. מכהן לילד ביה אין כין יליד בית. לשומרי יבם לכהן כל טהור בביתך יאכלנו. ולי' הוא גו ביתה. וכן בת כהן לישרא'. ובת כהן כי תהיה לאיש זר. מעוברת מישרא' שומרת יבם לישרא'. ושבה אל בית אביה. פרט לשומרת יבם. כנעוריה. פרט למעוברת בת ישרא' מאורסת ללוי. אתם וביתכם ולית הוא גו ביתה. מעוברת מלוי יליד ביה ואין כאן יליד ביה. א"ר יוסי כלום כתיב יליד ביה לא בכהן כמה דתימר תמן הילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל. והכ' נמי הילוד מאכי' ושאינו ילוד אינו מאכיל. שומרת יבם ללוי אתם וביתכם. ולאו תי' גו ביתה. וכן בת לוי ובת כהן כי תהיה לאיש זר. ולא בת כהן כתיב. א"ר יוסי בת אחת בת כהן ואחת בת לוי. בת כהן שנישאת לישרא' חוזרת ואוכלת. בת ישרא' שנישאת לכהן חוזרת ואינה אוכלת (מעובר' מישרא') שומרת יבם לישרא' ושבה אל בית אביה פרט לשומרת יבם. כנעוריה פרט למעוברת. בת לוי מאורסת לכהן. כל טהור בביתך יאכלנו. ולית הו' גו ביתה. מעוברת מכהן יליד ביה ואין כאן יליד בית שומרת יבם לכהן. כל טהו' בביתך ולית תו' גו בית'. וכן בת כהן ללוי לא יאכלו לא בתרומה ולא במעשר. טה' בתרומה לא תאכל. במעשר מה נפשך כהנת היא תאכל. לוייה הו' תאכל. ר' הילא בשם ר' יוחנן כמאן דאמר אין נותנין מעשר לכהונה. הוי תו' דאמר נותנין מעשר לכהונה: הלכה ז בת ישרא' שנישאת לכהן כו': הלכה ח מת בנה לא תאכל כו': הלכה ט בת כהן שנישאת לישרא' כו' רבי ליונטי בעא קומי ר' יונה ניח' בת כהן שנישאת לישרא' חוזרת ואוכלת. בת ישרא' שנישאת לכהן הואיל ותי' ראויי לוכל למה אינה אוכלת. א"ל כן א"ר זעירה רב ענן בשם רב מהו בת כהן מתלמדת של כהן כמה דתימר בת בבל השדודה. וכי בת בבל היתה אלא שנעשית כמעשה בבל. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב שתי בנות אסורות בפרשה אחת חוזרת ואוכלת ואחת חוזר' ואינ' אוכלת. בת כהן שנישאת לישרא' חוזרת ואוכלת. בת ישרא' שנישא' לכהן חוזרת ואינה אוכלת. אמור מעתה נישאת לכשר חוזרת ואוכל' לפסול חוזרת ואינה אוכלת. רב אמר הלכה אוכלת בתרומה ואינה אוכלת בחזה ושוק. ר' יוחנן אמר אוכלת בחזה ושוק. תני ר' חייה מסייע לרב מלחם. לא כל הלחם. תני רבי שמעון בן יוחי מסייע לרבי יוחנן מלחם אביה תאכל לרבות חלות תודה ורקיקי נזיר:

הדרן עלך יש מותרות ליבמיהן

א. האשה שהלך בעלה למדינ' הים באו ואמרו לה מת בעלך ונישאת ואח"כ בא בעלה תצ' מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה לא כתובה. ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות על זה ועל זה. ואם נטלה מזה ומזה תחזור והולד ממזר מזה ומזה. לא זה וזה מטמאין לה. ולא זה וזה זכאים לא במציאת' ולא במעשה ידיה ולא בהפר נדריה. היתה בית ישרא' נפסלה מן הכהונה. ובת לוי מן המעשר. ובת כהן מן התרומה. אין יורשיו של זה ולא יורשיו של זה יורשין כתובתה. מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין: ב ר' יוסי או' כתובתה על ניכסי בעלה הראשון. ר' לעזר אומר הראשון זכאי במציאתה ובמעש' ידיה ובהפר נדריה. ר"ש אומר ביאתה וחליצתה מאחיו הראשון פוטרת צרותיהן ואין הולד ממנו ממזר. נישאת שלא ברשות מותרת לחזור לו: ג נישאת על פי בית דין

מראה מקום הגהות

א ע' גיטין פ"ח ה"ה.
ב ע' כתובות פ"ה ה"ד.
ג לקמן פי"ג ה"ד.
ד קידושין פ"ג ה"ב, וע' בבלי נמרק ן פ"ה.
ה לעיל ה"ס.
ו כתובות פי"א ה"ו, וע' תוס' שם בבבלי ק' ונ"פ ס"ד ותוספ' נמכלתין פ"ג.
ז שם וגיטין פ"ט ה"ט.
ח שם וכתובות פ"ז ה"ס.
ט ע' בבלי ל"ה ל"ט ולעיל תנכי' פ"ג ומגילה פ"א (ע' ספ"ג) ולקמן כתובות פ"א (ל"ד, ג').
י ע' בבלי נמכלתין פ"ד.
יא לקמן פי' ה"א.
יב ע' כתובות כ"ט ד'.
יג ע' בבלי ס"מ.
יד סוטה פ"ס ה"א.
טו ע' בבלי פ"י ולקמן פ"י ה"א.
טז ע' כתובות פ"ד פ"ג.

יש מותרות לבעליהן כו': למה לי נשוא. פי' למה לי לפתני במתניתי' כהן הדיוט שנשא ליתני קידש' דהא נמי מותרת לבעל' ואסורה ליבמה. לומ' דלהכי תנא שנשא משום דה"ל עשה בתולה ולא בעולה. ולא תימא אלמנ' לא יקח ואין עשה דייבום דוחה את ל"ת ועשה אבל קידש בתולה אלמנ' מן האירוסין ועם גם הוא מן האירוסין מייבם לה כ"ג דלא הוי אלא כלא תעש' דאלמנ' לא יקח ואתי עשה דייבום ודחי את ל"ת דאלמנ' כבר תירצו לזה בבבלי דפרקי' דהא טלי פרקי' עשה דייבום ול"ת הא דדחי אהדדי ולא אתי עשה דייבום ודחי ללאו ועשה כל הסוגיא בבבלי דפרקי': ליתני בתולה. פירש דכשאת נעשית אלמנה: לא יקחו. פי' לאה לסבת' לא יקחו תרי זמני: סברין מימר כו'. פי' קא ס"ד להזהי' כשרו' שלא ינשאו לחללי' הא' דאתי ובאמת איש בן אלא קרא אתי להזהיר פסולות שלא ינשאו כשירי חה אמרו ואינן כו': הלכה ב: לא אמר כו'. פי' דדוקא נקט במתניתין שקידש אבל אם נשא' נתחללה בביאתו ואסורה ליבמה ואפילו האח כהן הדיוט חה פוקרו הדא דתנינן יתיה חהו דתנן במתני' אסורו' לאלו ולאלו כ"ג שנשא כו' אלמא דאם נשא נתחללה בביאתו ואסורה ליבמה: ואילן אינון כו'. פירש בפו ותי ליבם: את לך חורנין. פי' כמו והאיכא אחריני, דאסורות לבעליהן ומותרת ליבמיהן וקא חשיב ואזיל: המחזיר גרושתו. והבא על אחות חלוצתו ופצוע דכא כו'. ומסיק הא דלא חשיב מסייע ליה לר' יונה כו': כלליו. פי' ותנא ושייר: ומלך אינון. על אך נגא דקתני אסורות לאלו ולאלו כו' מקשה ותו ליבם: הלכה ה: רבי יוסי צידני'. פירש אומרתו היא לנעו' מלחות ולי נראה דמן ליידן היה. ומר. כמו ואם :בקירחיטן-בעירכם וכל הסוגיא זהו מיוקם מנוחרים מתוך סוגיית הבבלי ע"ש: סליק פרקא

ארווא. רבי יונן מטי בה בשם רבי ר' אבהו בשם ר' יוחנן °וולד בנורות כשר שהיא בלא תעש' שהוא בא מכח עשה. והוא אש' בבתוליה יקח ולא בוגרת. כל לא תעשה שהוא בא מכח עש' עשה הוא. ודכוותה כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ולא בוגרת כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא. והתיב ר' הושעיה הרי שני למצרי שהוא בלא תעשה שהוא בא מכח עשה הוא. חזר רב הושעיא ואמר לא דומה עשה שבישרא' לעשה שבכהנים. עשה שבישראל אסור בכל. עשה שבכהנים אסור בכהנים ומותר בפסולים ובישראל: הלכה ג עמוני ומואבי אסורין כו'. עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. ודכוותה ארומי ולא ארומית. מצרי ולא מצרית. כתיב על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים. °והיה להם לנשים לקדם. כתיב אשר שכר עליך ואשר יעץ. מי דרכו לשכור האיש ולא האשה. מי דרכו ליעץ האיש ולא האשה. כתי' ושחרים הוליד °בשרי מואב מן שלח אותם חוש' ואת בערה נשיו. שחרים זה בועז שהיה משוחרר מן העונות. הוליד כשרה מואב שנשא את רות המואביה. מן שלח אותם שהיה משכמו של יהודה דכתיב בית ואת יהודה שלח לפניו. תרי חושים ואת בערה נשיו. וכי יש לך אדם שהוא מוליד את נשיו. אלא שחש כבמר וביאר את הלכ'. ויולד מן חודש אשתו לא צרכ' דלא ויולד מן בערה נשיו אלא על ידיה נתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית: כתוב אחד אומר °ושמו יתרא הישראלי. וכתוב אחד אומר יתר הישמעאלי. רבי שמוא' בר נחמן אומר ישמעאלי היה ואת אומרים ישראלי. אלא שנכנס לבית דינו של ישעיה. ומצאו יושב ודורש פנו אלי והושעו כל אפסי ארץ. ונתגייר ונתן לו את בתו. ורבנין אמרין ישרא' היה ואת אמר ישמעאלי. אלא שחגר מתניו כישמעאלי ונעץ את החרב בביר או נהרג או נהרג או נקיים דברי רבי °כל מי שהוא עובר על הלכה זו בחרב זו אני הורגו. עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. אמר שמוא' בר נחמן אני אין לי אלא משנה ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה השבה משדה מואב זו היא ששבה משדה מואב התחילה אחורי. אמר לה ותעזבי אביך ואמך אמר לה אילו באת אצלינו מאתמול שלשום לא היינו מקבלין אותך. תנה ר' זכריה קומי רבי יוחנן בת גר עמוני כשרה בת גיורת עמונית פסולה. אמר ליה רבי יוחנן בבלייא עברת בידך תלתא נהרין ואתברת. לא היא בת גר עמוני היא בת גיורת עמונית כשירה. רבי יוסה בשם ר' יוחנן לא צריכה כשהיית' אמה מישרא'. שלא תאמר כשם שנתחללה אמה כך נתחללה בתה. ר' אבהו בשם ר' יוחנן כשירה אפילו לכהונ'. מאי טעמא כעמון. עם שהן עשויין שני עממין°. זכרים אסורין ונקיבות מותרות. רבי תניי בשם ר' פדת ריש ב"ל לא אמר כן אלא בת גר עמוני פסולה שהיא באה מטיפה פסולה. אמר ר' יוחנן ותני כן עממין זה בזה עד שלא נתגיירו זכרי' אסורין איסור עול' ונקיבותיה' מותר' מיד. נתגיירו זכרים אסורין איסור עולם ונקיבותיהן מותרות לאחר שלשה דורות. רבי חזקיה בשם אחא מתניתא אמרה כן מניין אתה או' אחד מכל משפחו' הארצי' שבא על אחת מן הכהנים וילד' ממנה בן מותר לקנתו עבד'. ת"ל אשר הולידו בארצכם ולא מן הגרים אשר בארץ: שמוא' בר אבא בעי עבדים מהו שיעלה להם דורו'. היך עביד' גר עבד עמוני שנשא לגיורת שפחה מצרית לאחר שלשה דורו' נתגיירו אין תימר עבדי' עלו להם דורו' °זכרים אסורין איסור עולם ונקיבו' מותרו' לאחר שלשה דורות. אמרו לו אם הלכה נקבל. אם לדין יש תשובה. מה הוות להם להשיב. ר' אבהו בשם ר' יוסי בי ר' חנינ' הרי בת בנו ובת בתו והרי הן אסורין עד שלשה דורו' אחד זכרים ואחד נקיבו'. ר' אבהו א' רשב"ל בעי משיבין דבר שהוא ממזר על דבר שאינו ממזר. ר' תניי אמר אבהו בעי משיבין דבר שהוא כרת על דבר שאינו כרת. אמר להן לא כי הלכה אני אומר ומקרא מסייעני. בנים לא בנו': רבי יעקב בר אחא בשם ר' יאשיה °דור אחד עשר שבממזר כר"ש כשר. ולא דרש עשירי. תני ר' לעזר בי ר"ש אומר דור אחד עשר שבממזר זכרים אסורין נקיבו' מותרו'. °אף הבא זכרים אסורין ונקיבו' מותרו'. ר' שמוא' בריה דר' יוסי בי ר' בון אמר אתיא דר' לעזר בי ר"ש כר"ש כמה דר"ש אמ' גזירה שוה °במקו' שכתו'. כן ר' בי ר"ש אומר גזירה שוה במקום שכתוב. מה להלן זכרים אסורין ונקיבו' מותרו' אף הבא זכרי' אסורין ונקיבו' מותרו'. מעתה אפי' מיד בלבד מעשירי ולמעלן: שאלו את ר' אליעזר °דור אחד עשר שבממזר מהו. אמר להן הביאו לי דור שלישי ואני מטהרו. ומה טעמא דר' אליעזר דלא הוה אתייא דרבי לעזר כרבי חנינא דאמר חנינה אחת לששים ושבעים שנה הקב"ה מביא דבר בעולם ומכלה ממזריהן ונוטל את הכשירין עמהן שלא לפרסם את חטאיהן. ואיתמנת כי דמר רבי לוי בשם ריש ב"ל °במקום אשר תשחט העול' תשחט החטא' לפני ה'. שלא לפרסם את החטאים. ומה טעם וגם הוא חכם ויבא רע. לא מסתברא דלא לא זהו ויבא טוב לא ללמדך שאפילו רע' שמביא הקב"ה בעולם בחכמה הוא מביאו. ואת דברו לא הסיר. כל כך למה וקם על בית מרעים ועל עזרת פועלי און (ואתייא כההוא דמר ר' לוי בשם ריש ב"ל במקום אשר תשחט העול' תשחט החטאת לפני ה' שלא לפרסם את החטאים) רב הונא אמר °אין ממזר חי יותר משלשים יום. רבי זעירא כד סלק להכא שמע קלין קריין ממזירא וממזרתא. אמר לון מהו כן. הא אזלא הא דרב הונא דרב הונא אמר אין ממזר חי יותר משלשים

יום. אמר ליה ר' יעקב בר אחא עמך הייתי כך אמר רבי בא רב הונא בשם רב °אין ממזר חי יותר משלשים יום. אימתי בזמן שאינו מפורסם. הא אם היה מפורסם חי הוא: ר' יוסא בשם ר"י אף לעתיד לבוא אין הקב"ה נזקק אלא לשבטו של לוי מאי טעם וישב מצרף ומטהר כסף וטהר את בני לוי וזקק אותם כו'. א"ר זעירה כאדם שהוא שותה בכוס נקי. אמר רב הושעיה בגין דאנן לחיים נפסד. א"ר חנינה בריה דר' אבהו אף לעתיד לבוא הקב"ה עושה עמהן צדקה ומה טעמא והיו לה' מגישי מנח' בצדק'. א"ר יוחנן כל משפחה שנשתקע בה פסול אין מדקדקין אחריה. אמר ריש בן לקיש °מתניתא אמרה כן משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן וריחקה בן ציון בזרוע ועוד אחרת היתה שם וקרבה בן ציון בזרוע אעפ"כ לא ביקשו חכמים לפרסמן. אבל חכמים מוסרין אותן לבניהן ולתלמידי' פעמים בשבוע. אמר חי העבודה שאני מכירן ונשתקעו בהן גדולי הדור. א"ר יהושע בן לוי °חמשת אלפים עבדים היו לו לפשחור בן אמר הכהן וכולן נשתקעו בכהונה גדולה. הן הן עזי פנים שבכהונה. אמר ר' לעזר עיקר מתנייא שבהן ועמך כמריבי כהן. א"ר אבהו שלש עשרה עיירות נשתקעו בכותים בימי השמד אמרין הדא עידי דמושהן מינהון: הלכה ד' א"ר יהושע שמעתי כו': הסריס לא חולץ כו'. הלכה ה' וכן אילונית שחלצו כו'. אי זהו סריס חמה °ר' חייה בשם ר"י כל שלא ראתו החמה בכשר אפילו שעה אחת. הושעיה ירח °וסידסו מבפני' דברי הכל אסור לבוא בקהל ואינו לא חולץ ולא מייבם. נתנין עליו חומרי סריס אדם וחומרי סריס חמה במחלוק'. מחלפה שיטתה דר"א. תמן הוא אר לא כי אלא סריס חמה חולץ וחולצין לאשתו ואת אמר הכן. אמר אימא לא אמר ר"א אלא לשנשין: ר' חייה בשם ר' יוחנן זו דברי ר' ליעזר ור' יהושע ור' עקיבה. אבל דברי חכמים אמ' סריס אדם ואת סריס חמה אינו לא חולץ ולא חולצין לאשתו. לא מייבם ולא מייבמין את אשתו דו מתניתא הסריס שחלץ ליבמתו לא פסלה. בעלה פסלה מפני שהוא בעילת זנות. אמרתנינם °שחלץ ליבמתו לא פסלה. בעלה פסלה מפני שהוא בעילת זנות: וכן אילונית שחלצו לה אחים לא פסלוה. בעלה פסלוה מפני שהוא בעילת זנות: הלכה ו' סריס חמה כהן כו': תני מאכילה בחזה ושוק. ר"י אומר אוכלת בתרומה ואינה אוכלת בחזה ושוק. ריש בן לקיש אמר כמה קולי תומרין כדבר. רבי יוסי בי ר' חנינה בעא קומי ריש בן לקיש מהו כמה קולי חומרין כדבר. אמר ליה פתח חיכך וקבל. אמר ר' מנא מנהיך הוה עימיה. א"ר אבון מילה אלי. מה אם תרומה שאינה ראוי' לישראל בכל מקום הרי היא אוכלת. חזה ושוק שהן ראוין לישראל בכל מקום אינו דין שתאכל. ראויין היו לישרא' וכשנתחייבו ניטלו מהן וניתנו לכהנים. יכול כשם שנתחייבו וניטלו מהן וניתנו לכהנים כך אם יזכו יחזרו להן. ת"ל ואתן אותם לאהרן ולבניו לחק עולם. מה מתנה אינה חוזרת אף אילו אינן חוזרין: ר' יעקב בר אחא אמר שמעתא על בת ישרא' שנישאת לכהן. ר"י אומר אוכלת בתרום' ואינה אוכלת בחזה ושוק. ריש בן לקיש אמר כמה קולי תומרין כדברי. ר' יוסי בי ר' חנינה בעא קומי ריש בן לקיש מהו כמה קולי תומרין כדברי. אמר ליה פתח חיכך וקבל. א"ר מנא מנהיך הוה עימיה. אמר ר' אבין מילה הוה אמר. מה אם תרומה שאינה ראויה לישראל בכל מקום הרי היא אוכלת. חזה ושוק שהן ראויין לישראל בכל מקום אינו דין שתאכל. ראויין היו לישראל וכשנתחייבו ניטלו מהן וניתנו לכהנים. יכול כשם שנתחייבו וניטלו מהן וניתנו לכהנים כך אם יזכו יחזרו להם ת"ל ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מה מתנה אינה חוזרת °אף אילו אינן חוזרין: ואין חולקין על דברי ר' יודה. מן דאמר ר' יוסי בשם ר' הולא מייבמין את אשתו הדא אמרה (אין) חולקין על דברי ר' יודה. קידש °אינן חוששין לקידושיו. נתקדש חוששין לקידושיו. נבעל נפסל מן התרומה כנשים (וקשיא) ר' ניחא בר סבא רבי יונה בשם רב המנונה אפי' מין במינו כל שהוא. וקשיא אם זכר הוא אין זכר פוסל זכר. אם נקיבה היא אין נקיבה פוסלת נקיבה. צד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה. מאכיל את נשיו ואינו מאכיל את עבדיו. מאכיל את נשיו מכח זכרותו. ואינו מאכיל את עבדיו מכח זה וזה. נתחלל צד נקיבה שבו. רבי יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו בשם ר"י ובלבד ממקום זכרותו. ר' סימון בשם ריב"ל אפילו ממקום נקיב'. ר' יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו חזר בה ריב"ל מן הדין קרייא ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. את שיש לו שני משכבות באשה ואי זה זה זה אנדרוגינס. א"ר ביקשתי ולא מצאתי דברי בן שמוע באנדרוגינס °ומכה עליו חבורה ולמה משום שלא לגרוע בו. או משום שאינו בריי. מה נפק מן בינייהון הוה דרכו לגלע. אי' תימר משום שלא לגלע בו הרי נילוש בידו. תני לית טעמא ולא משום שאינו בריי מה חוה לו לגלע בו. יורש מעיר. מנחתו קריבה °בכלל מזמנין עליו בזכה:

הדרן עלך הערל וכל הטמאין

א' יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן. מותרות ליבמיהן ואסורו' לבעליהן. מותרות לאלו ולאלו ואסורות לאלו ולאלו: ב אילו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן כהן הדיוט שקידש את האלמנ' ויש לו אח כהן גדול °כשר שנשא כשרה ויש לו אח חלל. ישרא' שנשא' ישראלית ויש

פירוש

הלכ' ג': והה להם לנשי' לקרם. פי' בתמיה: משותרר. פי' שהיה לדין תגר על ילדה שהוא פי' ספיה' ויאמר לה הלכ' ויהיה לפי זה הוליד ממן ליסוה: לא צריכא כו'. אין נ"ל וולד מן נערה כשר אלא להכי כתב מתם לומר שע"י נתחדשה כו' לבד של ישי. בן סנאמי שוגה: אלא משנת. פי' דלית לי מעמא מקרא דכתיב עמוני דדייקינן מיניה ולא עמונית אלא קבלה היא משנה זו הלכ' למשה מסיני בלבד: אחורי. פי' דמייה אמריתי לזה מדקאמר ותעזבי כו' וכתיב בתריה אשר לא ידעת תמול שלשום שבורים שלא ידעת תמול שלשום שתוכל לבוא בקהל ה': עברת בידך כו'. פירש שבאתה מרחוק ועברת ג' נהרות בדי ללמוד תורה: ואתברת. פי' אתה ברה פלגך [illegible] אלא הוא כו'. פי' [illegible] בת גר עמוני [illegible] בת גר עמונית [illegible] כו'. פי' [illegible] גם דור עשירי וגו' ועשירי: משום דלא הוה. פי' דלא [illegible] דור שלישי בעולם [illegible] כדר' חנינא [illegible] אמ"א דר"א כו'. [illegible] שיצא דור עשירי בעולם: שלא לפרסם כו'. [illegible] על הראשי עבירה [illegible] החטא [illegible]: אף לעתיד. פי' כי היכא [illegible] מפרסם המסורים [illegible]. לעתיד אינו מפרסם דזוקא שבט לוי הוקק לטהר ולהבדיל הפסולי' [illegible]: נפסיד. פי' [illegible] אין ה' מקק לפרסם ממזריהם ויהיו כולם בספק ממזרי' והלוני' [illegible] שמודיע ממזריה'. [illegible] רבי חנינ' דאף לעתיד הב"ה [illegible] ומכיר ממזריהן [illegible] שמודיע ממזריהן [illegible] כדי [illegible] המשפחת המסויחם: ה"נ העבודה שאני מכיר: ובן המשפח לקרן: בקידושין פרק י' יוחסין [illegible] שנכזר [illegible] ההלכ' הלכה: מנוק. פירש': פתק: תגלע. פי' לגלות: סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

א קידושין פ"ד ה"ה (ס"ע ע"א). ב ע' בבלי כ"ט כתובות כ"ו והוריות י"ג. ג ה"ב ולא בנזיר'. ד בבלי ע"ו, וספרי כי תצא פי' רמ"ט. ה רות רבה רכ"ד אסיפל [illegible] סב"ג. ו שם ומדרש תהלים ט' פ' הקרוב תמו. ז שם הג"ה ישי. ח ע' בבלי בפרקין ע"ו, ורבה רות פ' והלה טעו נקי, ופ' ונטעו עלה, ושוחר טוב פ"ט. ט שם פ"ו ע"ח. י ה"ג: ת"ל וגם סבני התושבים הגרים עמכם יכול אפי' אחד מן הכנעניים שבא על אחת מהאומו' ת"ל אשר וגו'. יא ה"ג מותרין מיד, ואין מיסר לא עלו להם דורות אחרים וכו' וע' ספרי פיסקא רכ"ג. יב קידושין פ"ד ה"ט וע' ה"ג פל"ג. יג ה"ג מה להלן זכרים אסורין ונקיבות מותרות אף וכו'. יד לקמן פי"ט (ריש ד'). טו קידושין שם, פ"ה ג'. טז סוטה פ"ט [illegible] וקידושין פ"ד [illegible] בבלי ברכות ל"ד [illegible] ובמדבר רבה פ"ט. יז שם [illegible]. יח שם ה"ג וי"ד שם. יט עדיות פ"ח וקידושין [illegible] השירים רבה ד' פ' אלמוץ. כ בבבלי קידושין ע"ג [illegible] יהודה [illegible] ד' [illegible] וכו'. כא ע' בבלי בפרקין פ"ג. כב ע' תוספתא פ"ב. כג ע' בכורו' פ"ג. כד ע' תוס' בפרקין פ"ו. כה ב"ע בבלי, ע' סוטה פ"א ה"ו. כו ע' מגילה פ"א ה"ט.

הכותי אינו מל את ישראל מפני שהוא מהול לשום הר גריזים" דברי ר' יודה. אמר לו רבי יוסה וכי איכן מצינו בתורה שהמילה צריכה כוונה אלא יהא מל והולך לשם הר גריזים עד שתצא נפשו: המושך לא ימול שלא יבוא לידי סכנה דברי ר' יודה. אמר לו ר' יוסי "הרבה משוכין היו בימי בן כוזבא וכולן מלו וחיו והולידו בנים ובנו'. המושך והנולד מהול והמל עד שלא נתגייר צריך להטיף ממנו דם ברית: תני "ר"ש בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על שנולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית מפני שהוא ערלה כבושה. על מה נחלקו על גר שנתגייר מהול שב"ש אומר צריך להטיף ממנו דם ברית ובית הלל אומרים אין צריך להטיף ממנו דם ברית. ר' יצחק בר נחמן בשם ר' הושעיה הלכה כדברי התלמיד. אתא עוברא קומי רב ואמר מן הא דתני מפני שהוא ערלה כבושה. הדא אמרי על ברור הוא ודוחין עליו את השבת. ר' אבהו אמר אין דוחין עליו את השבת וצריך להטיף ממנו דם ברית: רב ארא בר אחווא "איתליד ליה חד בר (נש) מימסמס בת מית. אד אבין נעשה כרות שפכה ונתענה עליו שימות. רבנין דקיסרין אמרין נעשה פצוע דכא ונתענה עליו שימו': ערלתו ודאי דוחה את השבת ואין הספק דוחה את השבת. ערלתו. ערלתו. והאי' דוחה את השבת. אין אנדרוגינס דוחה את השבת. שהיה ר' יודה אומר אנדרוגינס דוחין עליו את השבת וחייבין עליו כרת. ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת. ואין בין השמשות דוחה את השבת. ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת. אין שנולד מהול דוחה את השבת. שב"ש אומר צריך להטיף ממנו דם ברית: תמן תנינן הכל חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן ומומטום ואנדרוגינס מה אמר בה ר' יודה. נישמעינה מן הדא ר"י בן דהבאי אמר משום ר' יודה יאף הסומא. לית בר נש אמר אף אלא דו מודה על קדמייתא. מחלפא שיטתיה דרבי יודה תמן אמר פרט. והכא אמר לרבות. ר' יודה ורבנין מקרי' אחד הן דורשין. הרבנן דורשין ערל מה תל זכר עד שיהא כולו זכר. ר' יוד' דורש זכר מה תל ערל ואפילו מקצתו ערל. ברם הכא כל וכורך פרט לאנדרוגינס: תמן תנינן "קטן החולה אין מולין אותו עד שיבריא. שמואל אמר אפילו אחזתו חחמה שעה אחת ממתינין לו עד שלשים יוסי: ואוחן שלשים יום מהו להאכילו מתלבה של תרומה. מהו לסוכו שמן של תרומה'. נישמעינה מן הדא הערל וכל הטמאים לא יאכלו. בתרומה ונשיהם ועבדיהם יאכלו. ר' אחא בשם ר' תנחום בי ר' חייה אין ערלה אלא משמיני ולהלאה. ותני כן כל שלשים יום אסור להאכילה חלבה של תרומה ואסור לסוכו בשמן של תרום'. לילי שמיני מה את עבד לה. מן מה דתני "לילי שמיני הנכנס לדיר להתעשר. הדא אמר' לילי שמיני כשמיני הוא. ותני כן שבעת ימים מותר להאכילו חלבה של תרומה ומותר לסוכו בשמן של תרום': תמן תנינן "אלו הן ציצין המעכבין את המיל'. ר' אבינא בשם ר' ירמיה בחופה רוב גובהו של עטרה. ר' יוסי בן "יוסי אמר בחופה רוב גגה של עטרה. ר' טבי בשם שמואל בודקין אותו בשעה שהוא מקש'. מל ולא פרע את המילה כילו לא מל. תני וענוש כרת. ר' אחא בשם ר' אבהו הדא דתימר בשאין ביום כדי למרק. אבל אם יש ביום כדי למרק ממרק ואינו חושש: תני "כל שעה שהוא עוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה. פירש אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין את המילה. אמר ר"י דברי ר' יוסי אם פירש חוזר אפילו על ציצין שאין מעכבין את המילה. היידן ר' יוסי הדא דתנינן תמן "ר' יוסי אומר י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב ברשו' הרבים פטור מפני שהוציאו ברשו'. אף בסכין של מילה כן ואף במצ' כן. מן מה דאמר ר' יוחנן ר' יוסה אפילו "פירש חוזר אפילו על ציצין שאין מעכבין את המילה הדא אמרת אף בסכין של מילה כן אף במצה כן: אם לא ידעת משנעש' פצוע דכא וכרות שפכ' הרי אינו יאכלו. א"ר לעזר דר' לעזר ודר"ש היא אמר ר' יוחנן דברי הכל היא שנייא היא הכא שלא הוסיף בה קניין אחר לפסול. אתיין אילין פלוגותא' כאילין פלוגותא דאיתפלגון שומרת יבם כוהנת שנפלה לפני שני כהנים יבמים עשה בה אחד מהן מאמר לא הספיק לכונסה לחופה של נישואין עד שנעשה פצוע דכא וכרות שפכה. אמר ר"ש בן לקיש סבין שהיא וקוקה לביאה פסולה פוסלת. ר' יוחנן אמ' לכשיבעל. היה אחד מהן כשר ואחד פסול אף ר' יוחנן מודה. ר' חייה בר ארא בעא קומי ר' מנא עשה בה הבשר מאמר איל מחלוקת ר' יוחנן ור"ש בן לקיש: הלכה ב אי והו פצוע דכא כו'. פצוע הייתי אומר עינו. תלמוד לומ' שפכה פצוע שבצד שפכה. אם פצוע שבצד שפכה עינו שבצד תומטו תלמו' לומר דכא. שבא בין עקביו. אמר רבי תניי קומי רבי יוסי אין לך נמוך באדם בשעה שהוא יושב אלא ביצין בלבד. אמי רבי יוסי בי רבי בון ויאות תרע לך שהוא כן שבכולן כתיב חרוח חוץ מזה שאינו מוליד. ולא סוף דבר נפצעה אלא אפילו ניטוקה אפילו יבשה. אפילו חסרה: תני רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בר ברוקא "אומר שמעתי בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת "אינו מוליד והוא סרים חמה. אמר רבי יוסי שמעתי הלכה כר' יוחנן ברוקה ולית אנא ידע מן מה שמעיתה. אמר איתי לא הוה רבי יוסי שמע לה מן בר נש ועיד שמעו' אמר אם יבוא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו. רבי חונה אמר דו סבר כרי ישמעאל בנו של רבי יוחנן. אמר ר' יוחן בר תנן

ובלבד של ימין. אתא עובדא קומי ר' אימי אמר לה אין כרתי ראית שרייה ליה אלא הוי ידעה דלא מוליד והוה ר' זעירא מקלס לה דו משי' מילתא על בורדא: פצוע אית תניי תני בידי אדם פסו' בידי שמים כשר. אית תניי תני בין בידי אדם בין בידי שמים פסול. מ"ד בידי אדם פסול בידי שמים כשר ילף לה מממזר לא יבא ממזר. לא יבא פצוע דכא. מה ממזר בידי אדם אף פצוע דכא בידי אדם. מ"ד בין בידי אדם בין בידי שמים פסול מנן ליה. א"ר מנא מדבא לא יבוא פצוע דכא לעולם. א"ר יוסי בי רבי בון עוד הוא יליף לה מממזר. לא יבא ממזר לא יבא פצוע דכא. מה ממז' בידי שמים. אף פצוע דכא בידי שמים. וממזר בידי שמים. יצירתו בידי שמים. הוון בעי מימר מאן דמר בידי אדם פסול. בידי שמים כשר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. מ"ד בין בידי אדם בין בידי שמים פסול כרבנן. א"ר אחי בר פפי קומי ר' זעירה כול' דרבנן. תרי שעלה חטטין מי מחלך בם או מסיית והרי הוא בידי אדם במי שהוא בידי שמים. וכרות שפכה כל שניכרת הגיד ונשתייר בעטרה אפילו כחוט כשר. ר' יוסי בשם ה' תניה בעטרה העליונה. ר' חייה בשם ר' תניה בעטרה התחתונה. ר' יהושע בן לוי אמר בעטרה התחתונ'. תמן אמרי העשוי כמרזב כשר. ר' הילא בשם רבי יוחנן כקולמוס הרי זה כשר. כקולמוס הפוך הרי זה פסול. ניקב בו נקב מבפנים פסול מבחוץ כשר. ר' בא בשם רב יהודה מבפני' מן העטרה ולפני' מבחוץ מן העטרה ולחוץ ניקב הרי זה פסול. נסת' הרי זה כשר. ניקב הרי זה פסול מפני שהוא שופך"ט. נסתם הרי זה כשר מפני שהוא מוליד וזהו פסו' החוזר להכשירו: תני "אין בין פצוע דכא לבין כרות שפכה אלא הלכות רופאין שפצוע דכא חוזר. שכרות' שפכה אינו חוזר. כיצד הוא עושה. ר' יעקב בר אחא בשם רב יהודה מביא נימולין ומשכין "וקוצץ. ר' חלקיה ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי לא שנו אלא פצוע דכא ישראל. אבל פצו' דכא כהן לא כדא: תמן תנינן "כל האסורין לבוא בקהל פטורין לבוא זה בזה ר' יודה אוסר. ר' ירמיה אמר כלא פצוע דכא ישראל מותר לו לישא ממזר'. א"ר יוסי בלבד פסול משפחה. הא פסול גוף לא כדא. חיליה דרבי יוסי מן הדא דא"ר חלקיה ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי לא שנו אלא פצוע דכא ישר' אבל פצוע דכא כהן כמא ראית אמר תמן אם כהן ברור הוא "פסול לו לישא גיורת. אף הכא ישר' ברור אסור לישא ממורת: על דעתי' דר' יוד' ממזר לא ישא ממזרת נישמעינה מן הדא דמר רבי אימי תני ר' יעקב גבליא קומי ר' יוחנן ר' יצחק בר טבלייא בשם ר"ש כל דברי רבי יהודה ממזר לא ישא ממזר' כדי שיתכלו ממזירין "מן העול'. ודכוות' עמוני לא ישא עמונית. א"ר יוסי בי ר' בון על דרבנן נצרכה. ראין יסבור ר' יודה גרין פסולין קהל יי' אינון. "לישא עמונית אינו יכול שהוא קהל יי' אצלו. לישא מצרית אינו יכול שהוא קהל יי' אצלו. א"ר מתניה משחררין לו שפחה. ודכוותה מצרי לא ישא מצרית. נישמעינה מן הדא תני ר' אבהו קומי רבי יוחנן א"ר יודה בנימן "גר מצרי היה מתלמידיו של רבי עקיבה אמר אני גר מצרי נשוי לגיורת מצרית. בני בן גר מצרי ואני משיאו לגיורת מצרית נמצא בן בני כשר לבוא בקהל. אמר לו ר' עקיבה לא בני לא אף אתה השיאו לבת גיורת מצרית כדי שיהו שלשה דורות מיכן ושלשה דורות מיכן. רב יהודה בשם רב הלכה כר' לעזר דברי חכמים. רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק כתוב לא יבא ממזר בקהל יי'. בקהל ברור אינו בא. בא הוא בקהל ספק: תמן תנינן "ספק בן תשעה לראשון. בן שבעה לאחרון יוציא והוולד כשר וחייבין אשם תלוי. תני הראשון כשר להיו' כהן גדול. והשני ממזר בספק. ר' אלעזר בן יעקב אומר אין ממזר בספק מודה ר' ליעזר בן יעקב בספק כותים ובספק חללים כההוא דתנינן תמן "עשרה יוחסין עלו מבבל. על דעת' דר' ליעזר בן יעקב שמונה. על דעתיה דרבנן נמליא' ור' ליעז' תשעה. על דעתין דרבנן עשרה: א"ר חיננה מתניתא' דלא כר' יודה. דר' יודה אמר ארבעה קהלות אינון קהל: קהל כהנים. קהל לויים. קהל ישרא'. קהל גרים. מתיבין דר' יודה והכתיב לא יבוא פצוע דכא בקהל יי'. פסול גוף אינון. והכתיב בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל יי'. כעשה אינון. ורבנין אמרין שלשה קהלות אינון. קהל כהנים קהל לוים קהל ישראלים. לא יבא. לא יבא לא יבא: דלמה "ר' הושעיה רובה ורבי יוחן נשא הוון יתובין רהוט רבי יוחנן תהוס ליה באודנא דר' הושעיה רובה פצוע דכא כהן מהו שישא בת גרים. א"ל מה אמר לך. א"ל מילה דנער בר נגרין "לא מפריק ליה. לא אמר לי גיורת שהוא כוונה אצלו. ולא בת ישרא' שהוא כחללה. לא אמר לי לא בת גרים. ובת גרים לא כישרא' הוא. פתר לה כרבי יודה "דר' יודה אומר בת גר זכר כבת חלל זכר. כהן שבא על גרושה והוליד בת ובת בת מהו. ר' חיננה ור' מנא חד אמר כשירה וחד אמר פסולה. מתיב מ"ד כשירה למ"ד פסולה. בת חלל וכר אינה חללה מכהונה. אינה מישרא' מה את פוסלה: ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי מעשה במשפחה אחת ברוחם "שהיו קורין עליה ערער ושלח ר' את ר' חמטם לבודקה ובדק ומצא שנתגיירה וקנתה פחות מבת שלש שני' ויום אחד והכשירה לכהונה. רב חושעיא אמר כר"ש הכשירה. א"ר זעיר' ודברי הכל היא. הכא דאמר ר' זעירה בשם רב ארא בר

מראה מקום והגהות

א ב' ע"ש שם.
ב בבלי בפרקין ע"ב ס"ו. וע' לעיל חגיגה פ"ד (ס"ה, ד').
ג תוספתא שבת פט"ו יע' בבלי שם קל"ה.
ד ע' בבלי שם קל"ד:
ה נ"ל: יודפי.
ו ר"ש חגיג' ושבת פ"ט, י"ח ב'. ע"ש.
ז ע' סוטה פ"ב סוף ה"ה.
ח שבת שם ובבלי קל"ו, וע' ס"ר הזריכ ז' פ"סה ושם.
ט ע' ש"מ פהר"ן ז"ל סי' ל"ט.
י ע' תוס' בבלי נדה ל"ב ד"ה ובסוף
יא זבחים י"ב.
יב שבת שם.
יג שם הגי': ר"י בן החנא וע' בבלי בפרקין ע"א:
יד ע' תוספתא שם פט"ו.
טו סוכה פ"ב ה"ד, (נ"ב ח') יע' שבת פי"ט ה"ד ובפסחי' פ"ו ה"ח (ל"ג, ד').
טז ה"נ: מספירש וכו'.
יז תוספתא פ"י ובבלי בפרקין ע"ה סע"ה, ובספרי תלא פי' רפ"ה.
יח גי' הרא"ש: ופינו מוליד".
יט שבוחוליןפ"ח.
כ ע' ספרי.
כא נ"ל: ומעכבין.
כב קידושין פ"ד ה"ג, מ"ג.
כג ע' בבלי פ"ו.
כד ר"ה לקמן ת"נ.
כה בבלי קידושין ע"ג.
כו תוספתא שם פ"ה ובבלי נברקין ע"ה: ק. וספרי תלא פי' רכ"ו.
כז שם ולפיל פ"ד ה"ב.
כח שם.
כט קידושין שם ה"ו.
ל בבלי פי' ר' שמעאל.
לא ע' בבלי נקבלחין נ"ח וקידושין ע"ג.
לב שם וגמרים פ"א ה"ה הגי': "בדרום", וע' בבלי בעכלחין פ:

[illegible]

אחליד כו'. עיינא' ר"פ דקילה דף י"ג ע"א והס פירשתי ולפי הפי' הנזכר שם כרס' שפילה כם פיותרם נבפן ונ"ל: איתליד ליה חד בר ט'. פירש שנולד מהול וממשמש בו להטיף ממנו דם ברית' ומת ע"ש: ותני כן כל ז' כו'. בתוספות דפרקי' דף ע' ע"א בד"ה הערל כו' הביאו מכאן שזאת הסוגיא פליג אתלמוד בבלי בפ' שסובר הבבלי שספק הוא אם ערלה אלא בוסכה ערלה היא או לא ובעיא היא שם ולא מפרשת והכא קאמר כפשיטות דערלה אלא בוסכה לא הוי ערל' ואכיל בתרומ' ע"ש: כ"ק. פי' כאילו ומרק. פי' לגמור: הלכה ב': ובלבד של ימין כו'. הרא"ש פי' ב' נוסחאות האחד היא שליכין שלה אחת ופירושו שהיו שניהם שליכין בשעה שבטלו אבל אם נשלם אחת מהן ואח"כ נטלה אין זה פסול שאחר' לחכבירה כמו ניקב והדר נסתם. והנוסחא הב' שהם ב' תיבות של ימין כלומר שניטל של שמאל ושל ימין קיימת אבל אחבה לא וכן פי' ר"י בתוספות דפרקין' דף ע"ה בד"ה שאין כו': אתא עובדא כו'. פי' מעשה בא לפני ר' אמי שבצה אחת אחת ושאלה אם יכולה ליגש' לאמר שהיה לו ביצה אחת ואמר לה כן כתי שאת מותרת לו אלא הרי יודע שאינו מוליד: מסית. פי'פרפ'. וכל הסוגיא מבוארת בר"לא דפרקי' דף י"א ע"א: חילה. פי' כמו ודאייתה רהוב פירש רך באודנא. פירש בלוט של ר' הושעיה רבה לאזנ רהנר ט'. פי' דבר שתלמיד מכם בן מ"א לא יחנן ליה

שאין לה עליו אלמנות וגירושין אינה חוזרת· ואמרת יאות אין ממזר כרבי יהושע שאין ממזר אלא מאשה שהי' אסורי' עליו איסור ערוה וחייבין עליה כרת: הלכה ז' ממזר פוסל כו'· לית הדא פליג' על רב דרב "אמ' גוי ועבד שבא על בת ישרא' הוולד כשר· פתר לה בבני פסול ובעבד פסול: הלכה ח כהן גדול כו'· תני בר קפר בן יומו פוסל ומאכיל. כיני מתניית' לא כבן בתו כהן גדול שהו' פוסלתו מן התרום'. הא כיצד בת כהן שנשאת לישרא' וילדה ממנו בת· ובת ישרא' שנישאת לכהן וילד' ממנו בן ונישאו שניהן זה לזה והולידו בן הרי זה ראוי להיות כהן גדול עומד ומשמש על גבי המזבח· מאכיל את אמו ופוסל את אם אמו ואת אומרת לא כבן בתו כהן גדול שהוא פוסלני מן התרומה:

הדרן עלך אלמנה לכהן גדול

א׳ הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומ' נשיהם ועבדיהם יאכלו. פצוע דכ' וכרות שפכה הן ועבדיהן אוכלים ונשיהם לא יאכלו· אם לא ידעה משנעש' פצוע דכא וכרות שפכה הרי אילו יאכלו: ב ואי זהו פצוע דכא כל שנפצעו הבצים שלו אפילו אחת מהן· וכרות שפכה כל שיכרת הגיד ונשתייר בעטרה אפילו כחוט כשר· פצוע דכא וכרות שפכה מותרין בגיורת ובמשוחררת ואינן אסורין אלא מלבוא בקהל שנאמר לא יבוא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל יי׳: ג עמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם אבל נקיבותיהן מותרו' מיד. מצרי וארומי אינן אסורין אלא עד ג' דורות אחד זכרים ואחד נקיבות· אמ' ר"ש קל וחומר הדברים מה אם במקום שאסר הזכרים איסור עולם התיר את הנקיבות מיד. מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד ג' דורות אינו דין שנתיר את הנקיבות מיד· אמרו לו אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה· אמר להן לא כי הלכה אני אומר ממזירין ונתינין אסורין ואיסורן איסו' עולם אחד זכרים ואחד נקיבות: ד אמר ר' יהושע שמעתי שהסרים חולץ וחולצין את אשתו והסרים לא חולץ ולא חולצין את אשתו ואין לי לפרש. אמר רבי עקיבה אני אפרש סרים אדם יחולץ וחולצין את אשתו שהיתה לו שעת הכושר· סרים חמה לא חולץ ולא חולצין את אשתו שלא היתה לו שעת הכושר· ר"א אומר לא כי אלא סרים חמה חולץ וחולצין את אשתו שיש לו רפואה· סרים אדם לא חולץ ולא חולצין את אשתו שאין לו רפואה. העיד ר' יהושע בן בתירה על בן מגיסת שהיה בירושלם סרים אדם וייבמו את אשתו לקיים דברי רבי עקיבה: ה הסרים לא חולץ ולא מייבם וכן אילונית לא חולצת ולא מתייבמת· הסרים שחלץ ליבמתו לא פסלה בעלה פסלה מפני שהוא בעילת זנות· וכן אילונית שחלצה לה אחין לא פסלוה· בעלוה פסלוה מפני שהי' בעילת זנות: ו סרים חמה כהן שנש' בת ישרא' מאכילה בתרומה. ר' יוסי ורבי שמעון אומר אנדרוגינס שנש' בת ישרא' מאכילה בתרומה· רבי יהודה אומר טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ מפני שהוא כסרים· אנדרוגינס נוש' אבל לא נישא· רבי לעזר אומר אנדרוגינס חייבין עליו סקילה כזכר:

פרק שמיני

הלכה א׳ הערל וכל הטמאים כו'. איש איש לרבות את הערל· או איש איש לרבות את האונן· אמר ר' יוסה בן חנינ' כתיב כל זר לא יאכל קודש· משום זרות אסרתי לך ולא אסרתי לך משום ערלה· רבי טרפון סמוך בעי קומי ר' יוסי או נאמר זרות אסרתי ולא אסרתי משום ערלה (ומשום אינה)· אל מאחר שכתוב א' מרבה ואחד ממעיט מרבה אני את הערל שהו' מחוסר מעש' מגופו. ומוצי' את האונן שאינו מחוסר מעשה מגופו. עד כדון כר' עקיבה· כר' ישמעא'. תני רבי ישמעא' נאמר תושב ושכיר בפסח· ונאמר תושב ושכיר בתרומה. מה תושב ושכיר האמור בפסח פסל בו את הערל· אף תושב ושכיר האמור בתרומה פסל בו את הערל· ר' חגיי בעי אי מה תושב ושכיר האמור בפסח פסל בו את האונן· אף תושב ושכור האמו' בתרומה נפסול בו את האונן· א"ר הול' לא למדו "תחת תחת אלא דברי' האמורי' בפרשה· טומטום ואנדרוגינס ממקום אחר באו. "אונן ממעשר שני בא: ר' אבון בעי ותה' תרומה אסורה לאונן מקל וחומר· ומה אם המעשר שהו' מותר לזרים הרי הוא אסור לאונן· תרומה שהי' אסורה לזרים אינו דין שתה' אסורה לאונן· לא אם אמרת במעשר שהו' טעון מחיצה· תאמר בתרומה שאינה טעונה מחיצה· הא לפי שיש בזה מה שאין בזה· ובזה מה שאין בזה לא צריכו ללמד זה מזה: קדשים מהו שיהו אסורים בערל· ללמד מן הפסח אין את יכול שאין בו שכירי העצם· ולא מן התרומה שהו' למד מן הלמד· הוי סופך לומר ממנו וממנו מה ממנו שני בפסח פוסל בו את הערל. אף ממנו שני בקדשים פוסל בו את הערל. קדשים מהו שיהו אסורין לאונן. ממנו . ממנו· מה ממנו שני במעשר פוסל בו את האונן· אף ממנו שני בפסח פוסל בו את האונן. ומופנה הוי· והל' דרושה הוי· כהדי' דתני' "תושב זה קנוי קניין עולם. שכיר זה קנוי קניין שנים· יאמ' תושב מה תל' שכיר· הקנוי קניין עולם אינו אוכל· והקנוי קניין שנים אוכל· אילו כן הייתי אומר תושב זה הקנוי קניין שנים. וכשהו' אומר שכיר בא השכיר ללמד על התושב שהו' קניין עולם. א"ר מתיה מכיון דכתיי וכל ערל לא יאכל בו כמי שהו' מופנה מצד א': על דעתיה דר' עקיבה לאי זה דבר נאמר תושב ושכיר בתרומה". כההי' דאמר ר' איל' בשם ר' יסא הלוקח עבדים ערילים מן הגוי על מנת למוהלן· ר' יסא בשם ר' יוחנן שמעון בר בא בשם ר' יוחנן הלוקח עבדים ערילים מן הגוי על מנת למוהלן אפילו מקן לא יאכלו בתרומה· ר' יוסי בשם ר' יוחנן שמעון בר בא בשם ר' יוחנן הלוקח עבדי' מן הגוי על מנת למוהלן וחזרו בהן מגלגל עמהן שנים עשר חדש אם קיבלו עליהן הרי יפה ואם לאו מותר למוכרן "לגוי: ר' יצחק בשם ר' יהושע בן לוי מעשה כאחד שלקח עיר אחד של עבדים ערלים מן הגוי על מנת למוהלן וחזרו בהן· אתא שא' לרבנין א"ל גלגל עמהן שנים עשר חדש. אם קיבלו עליהן הרי יפה ואם לאו הכל כמנהג המדינה· וא"ר יצחק בר נחמן ר' יהושע בן לוי הוה כלדוקי' והוה תמן רבי יודן נשייא בעא מיקרוץ· א"ל המתן ואנו מטבילין את הגיורת הזו למחר. ר' זירא שאל לרבי יצחק בר נחמן למה· מפני כבוד הזקן· או משום שאין מטבילין את הגיורת בלילה. א"ל משום שאין מטבילין את הגיורת בלילה· אתא עובדא קומי ר' יוסי מהו להטביל את הגרים בלילה לא הודו: עבד תושב לעולם· גר תושב הרי הוא כגוי לכל דבר. ר' שמואל בר בר חייה בר יהודה בשם רבי חנינה גר ותושב מגלגלין עמהן שנים עשר חדש אם חזר בו הרי יפה ואם לאו הרי הוא כגוי לכל דבר· ר' שמוא' בר בר חייה בר יהודה ר' חנינה בשם רבי גר תושב צריך לקבל עליו על מנת שיהא אוכל נבילות. אמר ר' הילא יאמרו הדברים ככתבן. מה יאמרו הדברים ככתבן "אמ' ר' חנינה לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתנינה ואכלה: אית תניי תני גר תושב אין מקבלין אותו עד שיקבל את כל המצות שכתוב בתורה". אית תניי תני גר תושב אין מקבלין אותו עד שיכפור בע"ז שלו. רבי בא בשם ר' חייא בר אשי גר תושב אין מקבלין אותו עד שיכפור בע"ז כגוי· א"ר זעירא מדברי' כולהון עד שיכפור בע"ז כגוי· ר"ל כן מה אנן אמרין הואיל והוא מצווה על ע"ז לא יבטל· וגרים אינן מצווין על ע"ז ומבטלין· אמר ר' יוסה שלא תאמר והוא שוה לישרא' בכ' דברים. בלא תעשוק ולא תונה" ונולה כישרא'· הו' לא יבטל· לפום כן צריך מימר מבטל ע"ז כגוי· מאן תנא בלא יעשוק· ר' יוסי בי ר' יודה דתני "גר תושב הרי בלא תעשה דברי ר' יוסי בי ר' יודה: רבי יהודה אומר גר תושב בשבת כישרא' בי"ט". מה ישרא' ביום טוב אופה ומבשל ואסור בכל מלאכה אף גר תושב בשבת כן· ר' יוסי אומר גר תושב בשבת כישרא' בחולו של מועד. מה ישרא' בחולו של מועד מגבב מעל פני השדה ואסור בכל מלאכת השדה אף גר תושב בשבת כן· ר' שמעון אומר גר תושב בשבת כישרא' בשאר ימות השנה· מה ישרא' בשאר ימות השנה חורש, וזורע וקוצר אף גר תושב בשבת כן· רב ארא רב המנונא רב ארא בר אחוה בשם רב הלכה כר"ש: כתוב וכל עבד איש מקנת כסף וגומר· עבד איש את מוהלו בעל כורחו'. בן איש אין את מוהלו בעל כורחו· ר' יוחנן בעי הא בן קטן את מוהלו על כורחו· אפי' כבנו של אורכנים· ר' חזקיה בשם רבא הא כיני מצא "בתוכה תינוק מושלך הטבילו לשום עבד. את מוהלו לשו' עבד. לשום בן חורין את מוהלו לשום בן חורין· ר' יוחנן בעי לשום עבד הרי הוא כעבד אפי' כבנו של אורכנים· ר' אבהו ור' אלעזר בשם רבי הושעיה לא אמר כן אלא וכל עבד איש מקנת כסף· עבדך איש את מוהלו על כורחו". בנך איש אין את מוהלו על כרחו· כההיא דמר ר' הולא בשם ר' יסא הלוקח עבדי' ערילים מ הגוים על מנת למהול· מה נפסך כעבר איש הוא את מוהלן על כרחן. על מנת שלא למוהלן כבן איש הוא אין את מוהלו על כרחו: המשוך והנולד מהול והמל עד שלא נתגייר לא יאכלו בתרומה· רבי זריקן רבי ינאי בי רבי ישמעאל בשם ר' יוחנן משום קנס". ר' ירמיה רבי שמוא' בר רב יצחק בשם רב גזיר' גזרו· מה נפק מן בינידון. משך לו אחר ערלה או שנשכה מאליה. אין תימר קנס אין כאן קנס· אין תימר גזירה גזרו אפילו כן גזירה גזרו המול ימול "נזירה לשתי מילות אחד למילה ואחד לפריעה· אחת לפריעה ואחת לציצין· עד כדון כר' עקיבה· דו אמר לשונות ריבויין הן"· כר' ישמעא' דו אמר לשונות כפולין הן התורה דיברה כדרכה. הלוך הלכת כי נכסף נכספת גנב גונבתי: מנלן· א"ר יודה בר פזי או אמרת חתן דמים למולו' מיכן לשתי מילות אחת למילה ואחת לפריעה". אחת למילה ואחת לציצין: רב אמר המול ימול מיכן לנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית· המול ימול מיכן לישרא' ערל שלא ימול (עד שימול) ואין צריך לומר גוי ערל· א"ר לוי כתיב ואתה את בריתי תשמור· "אתה וכל כיוצא בך: תני ישראל של את הכותי·

פירוש

הער' וכל הטמאים כו': איש איש כו'. פירש דכתיב לא לא קורע מהרן והוא לרוע ונוסר [illegible] התרומה פירי דכתיב [illegible] וטהר ומחר [illegible] ותרומה סני ליה [illegible] סס"כ בקודש [illegible] הוא מחוסר בשר'. ופריך ואימא לרבו' את האונן. ומשני מדכ כל זר כו' וה"נ משום זרות אסרתי לך ולא משום [illegible] וכן הטמא בבבלי דפרקי'· ופריך ר' טרפון ס'. פירש [illegible] דקרא דוכל זר [illegible] לסמוך תרווייהו הוא [illegible]. תבבלי פרק [illegible] [illegible] פירש [illegible] לרבו' [illegible] הארון ולסמס [illegible] זר את הערל. ומשני א"ל מאחר ס'. ופריך עד כרון. פי' [illegible] ורבי שמעאל [illegible] גמרה ההלכה לקמן ובלשר לייתי לך [illegible] לשונות הכפולות [illegible] הן [illegible] וסבר [illegible] דלשונות ריבוין [illegible] אפיר [illegible] לפילף [illegible] לרבו' הערל [illegible] לר' שמעאל דאסר דברה תורה כלשון בני אדם [illegible] ליה דערל לאסור בתרומ'. ומשני [illegible] ליה מסכת: בעא מקרוץ. פירש [illegible] להשכים [illegible] לדרך קודם היום: מגבב. פי' מלקט לקוש קש מרגותו [illegible]: אורכנים. פי' [illegible]: מה נפק מן בינייהו. כמו [illegible] בנייהו:

מראה מקום והגהות

י לעיל פ"ד (ו בפ"ג).
כ ע' נדה כ"ב וסוטה ס"ד.
ל [illegible]
ז ע' בבלי ע. ובפסחים ל"ו.
ס ת"כ: לא לטרו תושב תושב.
ו ע' בבלי ע"ב.
נ ע' ובתוס' ס.
פ זבחים כ"ב, ובבלי בפרקין ע' ע"ב.
ע י"ב בפסח.
י ע' בבלי במכלתין מ"ח.
יא ע' בבלי פסחי' כ"ח וע"ז כ' וספרי ראה.
יב ע' בבלי ג"פ ס"ד.
יג ע' בבלי שם כ"ט.
יד שם קי"ט וספרי שלח.
טו ע' כריתו' ט'.
טז בבלי מ"ח
יז מכבירק פ"ב.
יח ע' מכילתא בא כט"ו.
יט ע' בבלי ע"ב.
כ שבת פ"ט.
כא [illegible] ע"ש ובראשית רבה פס"ו ומדרש תהי' ד' ובבלי שבת קל"ז.
כב סוטה כ"ח ד', כ"ב. ה"ט
כג בדרים פ"ג ה"ד (ל"ח ב') ובבר' רבה פ"ג.
כד ע' בבלי ע"ז כ"ז.

ועבריה עבדי׳ שיאכלו בתרומה׳ ת״ל וכהן כי יקנ׳ נפש קניין כספו. אף קניינו שקניה קנין אוכל. ר׳ יעקב בר אחא ה׳ הילה בשם רבי לעזר הם יאכלו והם יאכילו בעבר שקנה עבדי׳ ע״מ שיהיה לרבו רשות כהן היא מתני׳ אבל בעבד שקנה עבדים ע״מ שלא יהיה לרבו רשות כהן קניינו הוא׳ ר׳ יעקב בר אחא ר׳ הילא בשם ר׳ לעזר עבר שקנה עבדים על מנת שלא יהא רשות לרבו כהן ומת כל הקודם בהן זכה. והכא לא קניין קניינו הוא׳ ר׳ הילא בשם ר׳ לעזר הם יאכלו והם יאכילו הראוי לוכל מאכיל׳ ושאינו ראוי לוכל אינו מאכיל. ר׳ יוחנן אמר משום קנס׳ מה נפק מן ביניהון עבר ערל שקנה לו עבדים. אין תימר קנס אין כאן קנס׳ ואין תימר הראוי לאכול מאכיל׳ וזה הואיל ואינו ראוי לאכול אינו מאכיל׳ ר׳ יעקב בר אח׳ אמר בעבדי צאן ברזל פליגין׳ ר׳ יוחנן אמר מכרן אינן מכורין׳ א״ל רבי לעזר אוכלין בתרומה מכחו ואת אמרת אכין׳ א״ל הרי עבדי מלוג הרי הן אוכלין תרומה מכחו ואת אמר מכרן אינן מכורין׳ משלך נתנו לך׳ נדרין הוא שלא יאכל בתרומה והן אמרו שיאכל׳ והן אמרו מכרן אינן מכורין: רבי יעקב בר אחא בשם ר׳ יאשיה מתני׳ מסייע׳ לדין׳ ומתני׳ מסייע׳ לדין׳ מתני׳ מסייע׳ לר׳ לעזר עבדי מלוג יוצאין בשן ועין לאשה אבל לא לאיי. ועבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין לאיש אבל לא לאשה׳ מה עבר ליה ר׳ יוחנן קל הוא בשחרור כהדי׳ דתני׳ העושה עבדו אפותיקי מכרו אינו מכור׳ שיחררו משוחרר׳ מתני׳ מסייע׳ לר׳ יוחנן אחד עבדי מלוג ואחד עבדי צאן ברזל אינן ביום ויומיים ואינן יוצאין כשן ועין בין לאיש בין לאשה׳ מה פליגין כשמכרן לעולם או בשמכרן לשעה׳ אין תימר כשמכרן לעולם ולא מכרן לשעה דברי הכל מכורין. אין תימר כשמכרן לשעה אבל לא מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין׳ נישמעינה מן הדי׳ העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה ולבעל חובו על חובו מכרה הרי זו מכורה׳ הלוקח יחוש לעצמו. רבן שמעון בן גמליא׳ אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלה על דעת שתהא אשה מחזר על בתי דינים׳ אמרו אתיי׳ דרבי לעזר כרבנן׳ דר׳ יוחנן כרבן שמעון בן גמליא׳ הוי כשמכרן לשע׳ אנן קיימין׳ אבל אם מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין: וולד בהמת מלוג לבעל׳ וולד שפח׳ מלוג לאשה׳ חנניה בן אחי יהושע אמר וולד בהמ׳ מלוג כוולד שפחת מלוג׳ רבי לעזר אמר לחבריי׳ הון ידעין דו רבי יוחנן כחנניה בן אחי יהושע׳ רב ושמוא׳ רב כרבנן ושמוא׳ כחנניה בן אחי יהושע׳ מתיב שמוא׳ לרב על דעתך דאת אמר משל אשה הן משחת לא יטול הבכור פי שנים׳ הגע עצמך שהכניסתן קטנים וגדלו הרי הן של אשה הן ואת מודי׳ לי שהבכור נוטל פי שנים: תני׳ הכניסתן ילדים ניטלתן נערים׳ הכניסה לו שני כלים היה אחד יפה בכתובת׳ טטלתו בכתובתה. היה אחד ומחצה יפה בכתובתה רב הונ׳ ורב נחמן בר יעקב. חד אמ׳ הוא נותן דמי השני ונוטלו׳ וחורנה אמר היא נותנת דמי השני ונטלתו. ר׳ אב׳ בר כהנ׳ אמר קומי ר׳ אמי ר׳ יעקב בר אח׳ בשם ר׳ יסא אפי׳ היה יפה אחד ומחצה בכתובתה היא נותנת דמי השני ונוטלתו שלא עלת על דעת שישתמשו אחרים בכליה׳ רבי יעקב בר אח׳ בשם ר׳ זעור׳ מתני׳ אמרה כן הכניסתן כדמים נוטלתן כדמים: ר׳ חייה בר אד׳ בעי קומי ר׳ מני מהו עבדי מלוג׳ א״ל כמה דאת אמ׳ מלוג מליג: תמן תנינן המקבל צאן ברזל מן הנוי הוולדות פטורין׳ וולדי וולדות חייבין. ר׳ ירמיה בעי תמן את אמ׳ הוולדו׳ לראשון׳ והכ׳ את אמר הוולדות לשני׳ א״ר יוסה תמן על ידי שעיקרו לראשון הוולדות לראשון. ברם הכא על ידי שעיקרו לשני הוולדות לשני: הלכה ב א״ר לעזר כיני מתניתי׳ עבריה יאכלו עבדיו לא יאכלו׳ ד״ל כן היא אוכלת ועבדיה אינן אוכלין. רבי יאשיה בשם ר׳ יוחנן אם מוו אפי׳ היא לא תאכל׳ א״ר חגיי קומי ר׳ יוסה לא דר׳ יוחנן פליג לא אמר לא מוו אפי׳ היא לא תאכל׳ את׳ עוברי קומי ר׳ יהושע בן לוי אמר צא וראה היאך הציבור נוהג. ר׳ אבון בשם ר׳ יהושע בן לוי ולא דבר הלכה זו. לא כל הלכה שהיא רופפת בבית דין ואין את יודע מה טיבה צא וראה היאך הציבור נוהג ונהוג. ואנן חמיי ציבור׳ דלא מיכלין׳ א״ר יוסה הדא אמרה אין העבד פוסל את מי שהו׳ ראוי לאכול ולא מאכיל את מי שאינו ראוי לאכול׳ תני רבי ישמעא׳ בר יוסף משום אביי היה כת מאכלת׳ ר׳ אימי בשם ר׳ יוחנן שכן היה ראויה לתופשן מן המזונות. ראויה היא לתבוע כתובתה ולאבד מזונתה׳ וקשיא כתוב׳ מדבר יתור׳ ומזון הבנר מדבריהן ודבריהן עוקרין דבר תור׳׳ כמאן דמר מאיליהן קיבלו עליהן את המעשרות. אשכחת א״ר ישמעא׳ בר ר׳ יוסה חלוק על ר׳ אבון ר״א״ד סימן בשם תולפיי ר׳ ורבי ישמעא׳ בי רבי יוסי ובר הקפר נמנו על אביך אשקלון וטיהרוהו מפי רבי פנחס בן יאיר שאמר יורדין הייט לסירקי של אשקלון ולוקחין חטי׳ תעלין לעירינו וטובלין ואוכלין בתרומתינו׳ למחר ביקשו להוסטת עליה לפוטרו מן המעשרות ומשך ר׳ ישמעא׳ בי ר׳ יוסי את ידו שהיה מסתמך על בן הקפר׳ אמר לו בני למה לא אמרת לי לא׳ משכת את ידיך והייתי אומר לך אתמול אני טימאתי ואני טיהרתי עכשיו אני אומר לך שמא שנתכבשה מדבר תורה היאך אני פוטרה מדבר תורה (מאימתי היא טמאה משום ארץ העמים). אשכח תני בשם אביי מאיליהן קיבלו עליהן את המעשרות׳ ואמר יאות מעשרות מדבריהן ומזון הבנות מדבריהן ודבריהן עקרין את דבריהן׳ חיו שם זכרים מאכולן נקיבות אין מאכילות׳ חיו שם

זכרים מאכילן שהו׳ ספק אחר׳׳ ספק זכר ספק נקבה׳ וספק מדבר תורה להחמיר׳׳ נקיבות אינן מאכילות שהן שני ספיקות ספק זכר ספק נקיבה׳ (משנתארסה ספק עד שלא נתארסה) וספק דבריהן להקל׳ מה נפשך זכר הוא כולה דידיה׳ נקיבה הוא נסבה חולק עימהן: הלכה ג בת ישרא׳ שנישאת לכהן: הלכה ד העובר והיבם והאירוסין כו׳׳ אמר ר״ש יכון מידת הדין לוקה שאם מעשה הוא לפסול יהא מעשה להאכיל׳ ואם אינו מעשה לפסול לא יהא מעשה להאכיל. יאות א״ר שמעון ומה טעמון דרבנין הם יאכלו והם יאכילו׳׳ הראוי לוכל מאכיל. ושאינו ראוי לוכל אינו מאכיל׳ התיבון הרי ממזר הרי אינו ראוי לאכול ומאכיל׳ שניי הוא דכתיב יליד ביתו מעתה הוליד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל׳ שניי הוא דכתיב ושבה אל בית אביה פרט לשומרת יבם. כנעוריה פרט למעוברת. א״ר יוסה הדא אמרה העיבור עשו אותו כממש לפסול ולא עשו אותו כממש להאכיל׳ מילדהן דרבנן פליגין דמר ועיר׳ תני תמן ארוסה ושומרת יבם ומעוכר׳ משלמות את הקרן׳ ואינן משלמות את החומש׳ מה אנן קיימין אם בבת כהן שנישאת לישרא׳ אפי׳ יולדת הוליט בגים אינה זרה לו׳ לא כן אנן קיימין בבת ישרא׳ שנישאת לכהן אם אומר את העובר עשו אותו כממש לפסול ולא עשו אותו כממש להאכיל למה משלמות את הקרן ואינן משלמות את החומש׳ וישלמו קרן ותומש: חרש פוסל. לא כן תני ר׳ חייה׳ אשתו של חרש ושל שוט׳ טוכל׳ מחיק בעלה ואוכלת׳ ר׳ אב׳ מרי ור׳ מתניה חד אמר כחרש פוסל׳ וחורנה אמ׳ כחרש ייבם׳ ספק שהוא כן תשע שנים ויום אחד ספק שאינו כמי שהו׳ בן תשע שנים ויום אחד לפסול: ספק שהבי׳ שתי שערו׳ ספק שלא הבי׳ שתי שערות כמי שהבי׳ שתי שערות לתאכיל׳ נפל חבי׳ עליו תל בת אחיו ואין ידוע אי זו כהן מת ראשון צרתה הולצת ולא מתייבמת׳ והכא אתינן מיתני ספיקות לא כגון דהגינן צרות תנינן ספק צרות: הלכה ה האונס והמפתה כו׳׳ הד׳ אמרה שאין אונסין פוסלין בכהונ׳ בפנויה׳ הד׳ מסייע׳ להדו׳ דתני ר׳ חייה אשתו של חרש ושל שוט׳ טובלת מחיק בעלה ואוכלת׳ ודלא כר׳ לעזר דר׳ לעזר אומר אף הפנוי שב על הפנויה שלא לשם אישות הרי זו בעילת זנות׳ רבי בא בשם ר׳ אב׳ בר ירמיה אנוס׳ אינה צריכה להמתין ג׳ חדשים. א״ר יונה קומי ר׳ יוסה א״ל לא תקב׳ עליו קל הוא באכילת תרומ׳. אילו בת כהן שנישאת לישרא׳ והלך בעלה למדינת הים ושמעת עליו שמת שמא אינה אוכלת בתרומה מיד׳ ולעניין העבר צריכה להמתין ג׳ חדשים: אם אינן ראוין לבו׳ כישרא׳ הרי אלו פסולין׳ ואלו הן בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ועבד וממזר חלל נתין כותי וגוי שבאו על בת ישרא׳ על בת כהן על בת לוי פסולה מן הכהונה׳ ר׳ יוסי אומ׳ כל שזרעו פסול ביאתו פוסלת׳ כל שאין זרעו פסול אין ביאתו פוסלת׳ רבן שמעון בן גמליא׳ אומר כל שאת מותר בבתו מותר באלמנתו. וכל שאין את מותר בבתו אין את מותר באלמנתו׳ ומה ביניהון רבי יוחנן אמר גר עמוני ומואבי ביניהון. מאן דאמר כל שזרעו פסול ביאתו פוסלת׳ זה הואיל וזרעו פסול ביאתו פוסלת. מאן דאמ׳ כל שאת מותר בבתו אין את מותר באלמנתו. וזה הואיל (ואין) את מותר בבתו אין את מותר באלמנתו׳ דברי חכמים׳ ר׳ ירמיה בשם ר׳ בא תרויהון אמרין בה גר עמוני ומואבי ובת דור שני מצרי אף על פי שאת מותר בבתו את אסור באלמנתו׳ ר׳ זכיי ר׳ אלכסנדריה משלח שאל בת גר עמוני ובת דור שני של מצרי. א״ל ר׳ יוסה לא שמיע להו׳ דמר ר׳ ירמיה בשם רבנן ור׳ בא תריהון אמרין בת גר עמוני ובת דור שני של מצרי אף ע״פ שאת מותר בבתו את אסו׳ באלמנתו׳ וכל שזרעו פסול ביאתו פוסלת׳ לא כן צריכה כשהיתה אמה מישראל שלא תאמר כשם שנתחללה אמה כך נתחללה בתה׳ תעד מן הד׳ ר״א״ד יעקב בר אח׳ פליגי׳ רבי יוחנן ורשב״ל בת גר עמוני ובת דור השני מצרי ר׳ יוחנן אמר כשרות. ר״ש לקיש אמר פסולות׳ ה׳ יוסי בי ר׳ בון אמר בוקינות פליגין׳ ר׳ יוחנן אמר כשירות׳ ר״ש לקיש אמר פסולות: הלכה ו העבד פוסל משום ביאה כו׳׳ העבד מניין שביאתו פוסלת׳ ר׳ יוחנן אמ׳ בשם רבי ישמעא׳ ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה את שיש לה עליו אלמנות וגירושין חוזרת את שאין לה עליו אלמנות וגירושין אינה חוזרת׳ התיב רבי ירמיה הרי אלמנה שזינתה הרי אין לה אלמנות וגירושין וחוזרת׳ ר׳ יוסי לא אמר כן לא מחלפה שיטתיה דר׳ יוחנן בגיטין הו׳ אמ׳ כותין משום מה הן פסולין ר׳ יוחנן בשם ר׳ ישמעא׳ משום גוי ועבד הב׳ על בת ישרא׳ הוולד ממזר׳ בקידושין הו׳ א״ר יוחנן ורשב״ל תריהון אמרין הוולד ממזר׳ הכ׳ א״ל משום גרמיה. והכ׳ אמר לה משום ר׳ ישמעא׳ שכן לדברי חכמים הוולד ממזר. ר׳ חזקיה לא אמר כן לא מחלפה שיטתיה דר׳ יוחנן בגיטין הנ׳ אמר כותין משום מה הן פסולין׳ ר׳ יוחנן בשם ר׳ ישמעא׳ משום גוי ועבר הב׳ על בת ישרא׳ הוולד ממזר בקידושין הוא׳ ר׳ יוחנן רשב״ל תרויהון אמרין הוולד ממזר והכ׳ הו׳ אמר את שיש לו עליו אלמנות וגירושין חוזרת ואת שאין לה עליו אלמנות וגירושין אינה חוזרת׳׳. א״ר מתניה סלקית למתורה ושמעית ר׳ יוחנן ור׳ ישמעא׳ בני ישוע ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה׳ את שיש לה עליו אלמנות וגירושין חוזרת׳ ואת

[illegible]

ת״ל ונפש כו׳. פירש דקניין כספו קרא יתיר׳ הוא ודרשינן דלהכי אתי׳ והכי קאמר כי יקנה קנין כספו כגון שעבדו שהוא קנין כספו יקנה נפש הוא יאכל וגו׳ וכדפירש וחזל לקמן קניינו כו׳: מליג מליג. פי׳ כערך שהוא כענין מלינת הראש שתולש השער כך הבעל אוכל הפירות והקרן קיים ולפי זה רוצה נו: הלכה ב לפירקי. פירש מפרקי שבפירקי סמוך: הלכה ה כותין. הן הגרים הגלים ממלכי ותמלכי והן גירי אריות: סליק פירקא

מראה מקום והגהות.

א בבלי נ״ק דס״ט.
ב שם י״א ה״ג.
ג ע׳ בבלי גיטין ס״ס.
ד ע׳ בבלי כתוב׳ ע״ט.
ה ע׳ ב״ב קכ״ג בבבלי.
ו תוספתא פ״ט, וע׳ בבלי ס״ו. שם.
ח בכורות פ״ב ס״ז.
ט פיאה כ׳ ג׳. ועיי׳ בבלי ברכות ס״ה פוק חזי מה עמא דבר. ולקמן י״ב ג׳. גם לעיל תענית ס״ד ג׳.
י י״ג העובר.
יא לקמן י״ד סע״ד.
יב קידושין פ״א ה״ט פ״ד ה״א ושביעית פ״ו ה״א ולקמן פי״ג (י״ג ד׳) וע׳ תוס׳ במכלתין פ״ב ד״ה ירושה גבי קדש רותי.
יג ע׳ שביעית שם.
יד נ״ל: לפה פטנת כו׳.
טו ע׳ הגי׳ ששי שם.
טז כתובות פ״א ה״א וש״נ.
יז י״ג ספק בן קיימא ספק לאו וכו׳ וע׳ לקמן פט״ו ה״א (ט״ו ג׳).
יח ע׳ תוספתא פ״ט.
יט לעיל ה״א.
כ ע׳ בבלי ס״ס תרומות פ״ו.
כא תוספתא פ״ט ע״ש ולעיל פ״ו סה״ם.
כב י״נ: מיתני לרות, אלא בגין דתנינן ספיקות תנינן כו׳.
כג לעיל ה״ד.
כד לעיל פ״ג ה״ג (ה׳, א׳) פ״ד ה״י (ו׳ א׳) ולקמן פ״א (י״ב א׳).
כה סוטה פ״ד ה״ו (י״ט, ד׳)
כו ע׳ לקמן פ״ח ה״ג.
כז ע׳ בבלי פ״ח׳
כח כתובות פ״ג ה״א גיטין פ״א ה״ה וש״נ.
כט ע׳ בבלי קידושין ע״ס.

פירוש

הלכה ה': לשם בנים. פי' דדרי' ימרוצו פלשון ויפרוץ לרוח. ובנרסתי' רבה הסותם קלת בכוסם פחה: שהיה מתעטן כו'. פי' שלקם שתי בשי כשם' לתשמש והשם היתה עקרה והשם נפריה ורביה וקשם' הכם דעד' היא העקרה היו שהיה מתעדן כו' והלם היא היולדת תב"ד מספם שיכבם דעדה היתה נקדשת על שם דעדה פינה וגלה על שם שהית' יושבת נגלה הלכה ו' מה דיתרתן כו'. פי" קה שיסוד האלשוכי' עליה דמשמו מוס' סוכים על מסילת' שהימה עקר' ותמור לנו הכתוב. והשיב שיכול' היא לום' סמכשיו נגעיתי עקר' ובטהייתי שלליכם למו עקרה הייתי ושלב: שאם נשאה לחמישי וילדה פי' פהו שתחזור על הרביעי שיתן לה כתוב' דמנלמי שלתם לספרע דלמו מילטות היתה והשיב שאומרים לה שתיקותך יפה מדיבורך שמתך קן יתפרעו הרביעי על שכתן לה גם שילם' אם הייתי ידע שאתה רפויה להוליד לם הייתי קנבסך ופ"כ נכלם הגם כסל לספרע הכנים מההתפשי ספרים.ובבבלי' פסיע שיכול לומר לה הבתם יאם דבריתם: לא אתאמרה כו'. פי' שם שגם ממכי הייתי עמך בשע' שאמר ר' תנינם דין זה ולם חסר כר"י בן ברוקם דספייבין ליה ספינו מיכה רול' כדמספע סדבריו במתני' דפרקי' אמכך אמר שם' היא תובע' כו': לעקור תשע' באב כו'. פי' שמו' דמתחילה כשנתקן היתה הגזירה דבומן דלין שלום ולין גרה רלו מתענין לכו לין מתענין. וי"ם דרלו לעקרו מתשעי ולקובעו בעשירי כדאמר רבי יקקן אילו הואי התם קבעתיה בעשירי. וי"ם דלם רלו לעוקרו אלא ממשמש שם בו יותר משאר התעניות: טובי' השנים כו'. פי' וכתיב במדרש כי אם יבלו האמת יקי' אם חבירו כו'. והמשל עליהם שבהם זה הזכיר חבירו ושה שבכם חבירו הזכירו ■ סליק פרקא: אלמנה לכהן גדול כו': וקנה לו עבדים. פירש הר"י או קנה לו עבדים: לאשתו שקנתה. פירש' בת ישראל שניסת לכהן שקנתה עבדים מנכסי מלוג שלה והעבדים שקנו עבדים ממעות שבתן נכם אמר בקשבה על פנת שאין לבעל חלק ופירות נכסי: ועבדים שקנו עבדים נכסיכך:

ותני' אינון עבדין ליה נישואין: מה טעמון דרבנן לאיש "לאיש המאכיל והלא דין הוא מה אם כישר' שאין ביאתו פוסלתה מן הכהונה. ביאתו פסלתה מן התרומה. כ"ג שביאתו פוסלתה מן הכהונה אינו דין שתהא ביאתו פוסלה' מן התרומה. לא אם אמרת בישר' שאינו מאכיל את אחרות. תאמר בכ"ג שהוא מאכיל את אחרות הואיל והוא מאכיל את אחרות לא תהא ביאתו פוסלתה מן התרומה. נשבר קו וחזרת לך למקרא. לפום כן צריך מימר לאיש לאיש המאכיל. מה טעמא (לא) אמר רבי לעזר ורבי שמעון נישואין פוסלין אותה מלוכל בתרומה מה עבד לה רבי לעזר ורבי שמעון משום שהוא ראוי לוכל או משום "שאינו ראוי לוכל. נישמעינה מן הדא' אם לא ידעה משו' מה נעשה פצוע דכא וכרות שפכה הרי יאכלו. אמר לעזר דרבי לעזר ורבי שמעון היא. אית לך מימר הדא משום "שהוא ראוי. לאכל והכא משום שהוא ראוי להאכיל. אמר רבי יוסי בי רבי בון לא סוף דבר "מן הנישואין. נבעלו בין מן האירוסין בין מן הנישואין פסולות לא נבעלו בין מן האירוסין בין מן הנישואין כשירות: הלכה ד כ"ג לא ישא את האלמנה כו'. אלמנה לא יקח בין מן האירוסין בין מן הנישואין גרושה לא יקח בין מן האירוסין בין מן הנישואין. לא ישא את הבוגרת רבי לעזר ור' שמעון "מכשירין כבוגרת שוין שלא יקח את מוכת עץ. מה בין בוגרת. מה בין מוכת עץ. בוגרת כלו בתולים במעיה מוכת עץ יצאו בתולים לחוץ. ואית דמחלפין לא ישא את מוכת עץ ר' לעזר ור' שמעון מכשירין במוכת עץ. ושוין שלא ישא את הבוגרות. מה בין בוגרת מה בין מוכת עץ. בוגר' עברו ימי הנעורים. מוכ' עץ לא עברו ימי הנעורים: אחותו מוכת עץ רבי מאיר ורבי שמעון אומר לא יטמא לה וחכמים אומרים יטמא לה. יאות רבי ורבי שמעון על דעתין דאילין תניי. מחלפתה שיטתין דרבנן תמן אינון אמרין נערה לא בוגרת בתולה לא מוכי עץ והכי אינון אמרין הכין. א"ר הולא כל מדרש בעניינו תמן ולאחותו הבתולה פרט לאנוסה ולמפותה. או יכול שאינו מוציא את מוכת עץ ת"ל אשר לא היתה לאיש. את שהויתה בידי איש. לא שהויתה על ידי אחר: הקרובה לרבות את הארוסה. אליו לרבות את הבוגרות. מחלפה שיטתין דרבנן. תמן אינון אמרין (נערה ולא בוגרת בתולה ולא מוכת עץ) קרוב' לא ארוסה. אליו לא גרושה. והכא אינון אמרין הכין. אמר רבי הולא כל מדרש בעניינו. אחותו לעולם היא בפנים עד שתצא לחוץ. ארוסתו לעולם היא בחוץ עד שתכנס לפנים: אנוסתו ומפותתו לא יכנוס ואם כנס "אין מוציאין מידו. אנוסת חבירו ומפותת חבירו לא יכנוס ואם כנס מוציאין מידו. לא ישא את הקטנה אבל נושא את הממאנת. וממאנת לא כקטנה היא ממתינין לה עד שתגדיל. אירס את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנים. ודכוותה אירס את הקטנה ונתמנה להיות כ"ג יכנים. קורא אני עליה אשה לא קטנה. הערמה עשה "שאל פיריז מהו ייתב לעמה בגווה שמעת וקיבלת עלי' ותניא" יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת. אף בית שמאי מודה בה. ואף ר"ש מודה בה. ולא כרבי לעזר בן ערך "דרבי לעזר בן ערך אומר המאמר קונה קניין גמור ביבמה: כ"ג שמת "אחיו חולץ ולא מייבם. הדא מסייעא למאן דאמר חליצה פטור. ברם כמיד חליצה קניין אומר לו עבור על דברי תורה: הלכה ה כהן הדיוט לא ישא את איילונית כו'. הא ישר' שאין לו אשה ובנים מותר בה. עד הוא אסור בה. לא בנין דתנינן תמן אין זונה האמורה בתורה לא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות וכולהון לכהן לפום כן לא תנינה: א"ר יודה בן פזי כתיב בין שורותם יצהירו ולא יפנה דרך כרמים"י: שלא היתה בעילתו לשום בנים. א"ר סימון כתיב אכלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרוצו שלא היתה בעילתן לשם בנים. כתי' ויקח לו למך שתי נשים. עדה שהיה מתעדן בגופה צילה שהיה יושב בצילה של בנים. מתניתין לר' יודה הגע עצמך שהיתה עקרה ואין סופה לילד. הגע עצמך שהיתה זקנה. תני רבי לעזר אומר אף הפנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות הרי זו בעילת זנות. א"ר בא בר ממל הדא אמר כ"ג שקידש אשה בבעילה "אינו כבא על הבעולה: הלכה ו לא יבטל אדם מפדייה ורביה כו'. כ"ש אומרים שני זכרים שנאמר במשה גרשום ואליעזר. ב"ה אומרים זכר ונקבה מבריית של עולם שנ' זכר ונקיבה בראם. א"ר בון לכן צריכה אפילו זכר ונקבה. דלכן הוא מתניתא מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה: בני בנים "כבנים. בני בנות אינן כבנים. בן בן ובן בת עולין. בת בן ובן בת אינן עולין. איילונית והסריס ושאינן האין לוולד אינן עולין. ר' אמי בשם ר"ש בן לקיש טעמא דהן תני "מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען. צא שנים שעשה בחולי. ותני כן "חולה הוא או שחלה הוא או שהלך למדינת הים אינן עולין: נישא' לראשון ולא ילדה יש לה כתובה. לשני יש לה כתוב'. לשלישי יש לה כתובה. לרביעי ולחמישי אין לה כתובה. ר' חנינה בר עגל בשם ר' חזקיה לשלישי עצמו אין לה כתובה. נישאת לרביעי ולחמישי ולא ילדה מה דיתורין קדמאי עליה. יכלה היא מימר כדון אתעקרת הדוא אתתא. נישאה לחמישי וילדה מהו תחזור על רביעייא. אומרים לה שתיקותך יפה מדיבורך: נבעלת וחזאה דם נבעלת וחזאה דם אית תניי תני שנייה תיבעל שלישית לא תיבעל. ואית תניי תני "שלישית תבעל רביעית לא תבעל. הוון בעיין מימר מה דמר שנייה תבעל ושלישית לא תבעל כמאן דמר שלישית אין לה כתובה. ברם כמאן דמר שלישי תיבעל רביעי' לא תיבעל כמאן דמר שלישית יש לה כתובה: הויתה יולדת זכרים והיו נימולים ומתים אית תניי תני שני ימול שלישי לא ימול. אית תניי תני שלישי ימול רביעי לא ימול. הוון בעיין מימר מאן דמר שני ימול שלישי לא ימול כמאן דמר השלישית אין לה כתובה. מאן דמר השלישי ימול הרביעי לא ימול כמאן דמר השלישית יש לה כתובה. אפילו כמאן דמר השלישית יש לה כתובה מודי הוא הכא שלא ימול מפני סכנה: תני "א"ר נתן מעשה שהלכתי לקיסרין של קפוטקייא והיתה שם אשה אחת והיתה יולדת זכרים והיו נימולים ומתים. ומלה את הראשון ומת שני ומת שלישי ומת. רביעי הביאתו לפני נסתכלתי בו ולא ראיתי בו דם ברית. אמרתי להם הניתוהו לאחר זמן והניתוהו ומלוהו ונמצא בן קיימא והיו קורין אותו נתן בשמי: הוו לה בנים ומתו מונה משעת מיתה יכולה היא מימר רווחא תנקת בניי דההיא איתתא תעקרתא: רבי לעזר בשם ר' יוסי בר זימרה טעמ' דהן תנייא "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה. וכבשה כתיב מי דרכו לכבוש האיש לא האשה: רבי ירמיה ר' אבהו רבי יצחק בר מריין בשם ר' חנינה הלכה כר יוחנן בן ברוקה "רבי יעקב בר אח' ור' יעקב בר אידי רבי יצחק בר חקולה בשם ר' יוחן נשיא אם תובעת להינשא הדין עמה. רבי לעזר בשם רבי חנינה הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. אמר ליה רבי בא בר זבדא עמך הייתי לא אתאמרה אלא אם היתה תובעת להינשא הדין עמה. הדא הוא דתנינן "תמן שבת שחלה תשעה באב להיות בתוכה אסורין מלספר ומלכבס. ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת: רבי בא בר זבדא בשם רבי חנינה "ביקש רבי לעקור תשעה באב ולא הניחו לו. אמר לו רבי לעזר עמך הייתי ולא איתאמרת אלא ביקש רבי לעקור תשעה באב שחל להיות בשבת ולא הניחו לו אמר הואיל ונדחה ידחה. אמרו לו ידחה למחר וקרא עליהם טובים השנים מן האחד:

הדרן עלך הבא על יבמתו

א׳ אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל. עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה ועבדי צאן ברזל יאכלו בתרומ'. ואילו הן עבדי מלוג אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה. אע"פ שהוא חייב במזונותן לא יאכלו בתרומ'. ואילו הן עבדי צאן ברזל אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו. הואיל והוא חייב באחריותן הרי אילו יאכלו בתרומה: ב בת ישר' שנישאת לכהן והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל הרי אילו יאכלו בתרומ' ובת כהן שנישאת לישר' והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל הרי אילו לא יאכלו: ג בת ישר' שנישאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר. העובר פוסל ואינו מאכיל "דברי רבי יוסי. אמרו לו מאחר שהעדתה בנו על בת ישראל ואף בת כהן לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר: ד העובר והיבם והאירוסין והחרש ובן תשע שנים ויום אחד פוסלין ולא מאכילין. ספק שהוא בן תשע שנים ויום אחד ספק שהביא שתי שערות ספק לא הביא. נפל עליו הבית ועל בת אחיו ואינו ידוע אי זה מת ראשון צרתה חולצת ולא מתייבמת: ה האונס והמפתה והשוטה לא פוסלין ולא מאכילין. ואם אינן ראויין לבוא בישר' הרי אלו פוסלין. כאי זה צד הרי ישר' שבא על בת כהן תאכל בתרומה עיברה לא תאכל. נתחתך העובר במעיה תאכל. היה כהן שבא על בת ישר' לא תאכל בתרומה. עיברה לא תאכל. ילדה תאכל. נמצא כחו של בן גדול משל אב: ו העבד פוסל משום ביאה ואינו פוסל משום זרע. כאי זה צד בת ישר' לכהן בת כהן לישר' וילדה ממנו בן והלך הבן ונכבש על השפחה וילדה ממנו בן הרי זה "עבד. היתה אם אביו בת ישר' לכהן לא תאכל בתרומה. בת כהן לישר' תאכל בתרומה: ז ממזר פוסל ומאכיל "כאי זה צד בת ישר' לכהן ובת כהן לישר' וילדה ממנו בת והלכה הבת ונישאת לעבד או לנכרי וילדה ממנו בן הרי זה ממזר. היתה אם אמו בת ישר' לכהן תאכל בתרומ' בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה: ח כ"ג פעמים שהוא פוסל כיצד בת כהן שנישאת לישראל וילדה ממנה בת והלכה הבת ונישאת לכהן וילדה ממנו בן הרי זה ראוי להיות כ"ג ועומד ומשמש על גבי המזבח מאכיל את אמו ופוס' את אם אמו. וזאת אומרת לא כבני כ"ג שהוא פוסליני מן התרומה:

פרק שביעי

הלכה א׳ אלמנה לכהן גדול כו'. מניין לכהן שנשא אשה וקנה לו עבדים שיאכלו בתרומה תלמוד לומר וכהן כי יקנה נפש קניין כספו וגו'. מניין לאשתו שקנתה עבדים

מראה מקום והגהות

א ספרא אמור פ"ה

ב י"נ: משום שראוי להאכיל.

ג לקמן פ"ח ה"ב.

ד י"נ: שהוא ראוי להאכיל והכא משום שראוי לאכול.

ה ע' תוספתא פ"י ובבלי ל'.

ו הוריות פ"ג ה"ב ותו"כ פ' אמור. וע' בבלי ס' ולקמן פ"ח ה"ב (ס, רע"ג).

ז ע' גי' הבבל שם.

ח ה"נ אשל פריעה (פי' חופה) ייתב לעמה וכו'.

ט גיטין פ"ח ה"ט.

י לעיל פ"ב ה"א ה"ב.

יא לעיל פ"ג ה"א.

יב ע' ב"ר פ"ה.

יג ע' בבלי קידושין י' ובפרקין כ"ט.

יד בבלי ס"ב תוספתא פ"ח ולקמן גיטין פ"ה ה"ב (מ"ז ד').

טו ע' ב"ר פמ"ה

טז תוספתא פ"ח, וע' בבלי ס"ד.

יז ע' בבלי נדה ס"ז ופירש"י שם.

יח ע' בבלי שבת קל"ד.

יט ע' ב"ר.

כ ע' בבלי ס"ה וקידושין ל"ה.

כא ע' תענית פ"ד ה"א (ס"ט, ג'). שם ס"ג מ"ג.

כב תענית שם (ס"ט ג') ומגיל' פ"א (ע' ג') וע' גיטין פ"ט ה"ה.

כג ע' לעיל פ"ג ה"א.

כד לקמן סוטה י"ט ב'.

מראה מקום והגהות

א ע׳ בבלי פ״ט ס״ט׳
ב ע׳ לעיל פ״ב ה״ג (נ׳ ג׳).
ג י״נ: לא תפשו
ד ע׳ לא כרבי נפתכון לקסת׳ ט׳ לי ד״ה אלא לדעת וע׳ פני משה.
ה ע׳ בבלי נ״ט.
ו לקמן פ״י ה״ז ובבלי ל״ו.
ז בבלי קי״ט:
ח לקמן פ״י ה״ב
ט ע׳ בבלי ל״ה:
י ע׳ גי׳ התוספ.
יא ע׳ בבלי סנהדרין כ״ד.
יב ע׳ לעיל פ״ב ק״ד וסנהדרין פ״ב ק״ס.
יג ע׳ כותובות פ״ד ק״ד.
יד תוספתא פי״פ.
טו (ע׳ סוט׳ פ״א, ט׳ ג׳).
טז ע׳ בבלי כ״ה.
יז ע׳ נדה פ״ה (ט׳ ג׳) סוטה פ״ג וכריתות פ״ב.
יח ע׳ בבלי קידושין ע״ח.
יט מה דפ״ה וע״ש בבבלי מ״ס.

הלכה ד חלץ ועשה מאמר כו׳ אע״פ שאמרו אין חליצה אחר חליצה אבל ביאה שלאחר חליצה פוסלתה מן הכהונה׳ כלא כך אני פסולה מן הכהונה׳ אלא פסלה מלוכל בתרומה׳. הבא על חלוצתו פסלה מלאכל בתרומה. אלא כשבאו אחיו עליה׳ ניחא כמאן דמר הוא אינו חייב על חלוצה׳ והאחין חייבין על חלוצה ברם כמאן דמר בין הוא בין אחין אינן חייבין על חלוצה׳ אלא כשבא על הצרה׳ ניחא כמאן דמר הכל מודין בצרה שהוא חייב׳ ברם כמאן דמר הוא אינו חייב לא על חלוצה ולא על הצרה׳ אלא כשבאו אחין עליה. ניחא כמאן דמר בין הוא בין אחין אינן חייבין על החלוצ׳ אבל׳ חייבין על הצרה. ברם כמאן דמר בין הוא בין אחין אינן חייבין לא על החלוצ׳ ולא על הצרה׳ אלא כר׳ עקיב׳ דר׳ עקיבא אומר יש ממזר בחלוצה׳ א״ר יוסי תיפתר שהיה יבמה כהן ובא עליה וחיללה: נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום׳ ולא כבר תנינן אין לאחר חליצה כלום׳ כבין ניתנינה דבתר׳ את׳ יבמה ואחר שתי יבמות׳ אילו המקדש חלוצתו שמא תפשו בה קידושין׳ תיפתר או כר׳ שלא לדעת או דברי הכל במתכוין לקנותה לשום מאמר יבמתו ואינה יבמתו׳ א״ר בא ותני כן המאמר קונה בין לדעת בין שלא לדעת דברי רבי וחכמים אומרים אין קונין אלא לדעת׳ מודה רבי בקידושין שאינן קונין אלא לדעת׳ ומאי טעמא דר׳ ביאה קונה ומאמר קונה מה ביאה קונה בין לדעת בין שלא לדעת אף המאמר קונה בין לדעת בין שלא לדעת׳ וכמה דרבי אומר המאמר קונה בין לדעת בין שלא לדעת כך הוא אומר הגט פוטר בין לדעת בין שלא לדעת׳ ולמה ר׳ אומר המאמר קונה בין לדעת בין שלא לדעת שכן ביאה בגדול קונה בין לדעת ובין שלא לדעת׳ ויפטור הגט שלא לדעת וחליצה אינו פוטרת אלא לדעת: הלכה ה כיצד עשה מאמר כו׳ על דעתיה דר׳ מהו למאמרו שיהא מאמר לבן תשע׳ ביאת גדול גמרתו מאמרו קונה ומשייר ביאת קטן גומרת מאמרו קונה ומשייר׳ מה בין ביאתו למאמרו׳ ואית דבעי מימר מה בין מאמרו של גדול למאמרו של קטן. שמואל אמר דברי רבי מאיר עשו ביאת בן תשע שנים ויום אחד כמאמ׳ בגדול׳ וכמה דאת אמר עשו ביאת בן תשע שנים ויום אחד כמאמר בגדול׳ והכוותה נעשית חליצת בן תשע שנים ויום אחד כמאמר בגדול׳ ורבנן אמרי אין חליצה בן תשע שנים ויום אחד כלום׳ ולמה עשו ביאת בן תשע שנים ויום אחד כמאמר בגדול שכן ביאה בגדול קונה בין לדעת בין שלא לדעת׳ נעשית חליצה בן תשע שנים ויום אחד כגט בגדול׳ וחליצה בגדול אינה פוטרת אלא לדעת: הלכה ו חלץ וחלץ חלץ ועשה מאמר כו׳: הלכה ז חלץ ועשה מאמר כו׳ תמן אמרין דברי רבי נחמיה ביאה פסולה פוטרת. על דעתין דרבנן דתמן ביאה בין שהוא לאחר המאמ׳ בין שהוא לאחר הגט פוטרת. ועל דעתין דרבנן דהכא ביאה שהוא לאחר המאמר פוטרת׳ שהוא לאחר הגט אינה פוטרת׳ ולא שמע דא״ר הילא בשם רבי יוחנן דרבי נחמיה ור״ש ור׳ ישמעאל אמרו דבר אחד דתני׳ שלש יבמו׳ ליבם אחד עשה מאמר בזו ובעל לזו׳ ונתן גט לשלישית׳ רבי נחמיה אומר הראשונה צריכה גט וחליצה ואין אחר בעילה כלום קל וחומר מה אם חליצה שהיא פוסלתה מן הכהונה אחד בעילה ואחד חלוצה אין אחריה כלום׳ ביאה שאינה פוסלתה מן הכהונה אחד בעילה ואחד חלוצה אינו דין שלא יהא אחריה כלום׳ ורבנן אוסר בקרובות שלשתן וצריכות ג׳ גיטין וחליצה לאחת מהן:

הדרן עלך רבן גמליאל אומר

א׳ הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון אפילו הוא שוגג והיא מזידה הוא מזיד והיא שוגגת הוא אנוס והיא לא אנוסה היא אנוסה והוא לא אנוס׳ אחד המערה ואחד הגומר קנה ולא חלק בין ביאה לביאה: ב וכן הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה או׳ פסולו׳ אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל ובת ישראל לממזר ולנתין פסל ולא חלק בין ביאה לביאה: ג אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה׳ רבי אלעזר ור״ש מכשירין׳ נתאלמנו או נתגרשו מן הנישואין פסולות ומן האירוסין כשירות: ד כהן גדול לא ישא את האלמנה בין אלמנה מן האירוסין בין אלמנה מן הנישואין׳ לא ישא את הבוגרת ר׳ אלעזר ור״ש מכשירין בבוגרת׳ לא ישא את מוכת עץ׳ ארס את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס׳ מעשה ביהושע בן גמלא שקידש את מרתא בת ביתוס ומינהו המלך להיות כהן גדול וכנסה׳ שומרת יבם לכהן הדיוט ונתמנה להיות כהן גדול אע״פ שעשה בה מאמר לא יכנוס׳ כהן גדול שמת אחיו חולץ ולא מייבם: ה כהן הדיוט לא ישא את אילונית אלא אם כן יש לו אשה ובנים׳ ר׳ יהודה אומר אף מי שיש לו אשה ובנים לא ישא את אילונית שהיא זונה האמורה בתורה׳ וחכמים אומרי׳ אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות: ו לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו בנים׳ בית שמאי אומרים שני זכרים ובית הלל אומרים זכר ונקיבה שנ׳ זכר ונקיבה בראם׳ נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל׳ גירשה מותרת לינשא לאחר ורשאי השני לשהות עמה עשר שנים ואם הפילה מונה משעה שהפילה׳ האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה׳ ר׳ יוחנן בן ברוקה אומר על שניהם הוא אומ׳ ויברך אותם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו וגומר:

פרק ששי

הלכה א׳ הבא על יבמתו כו׳׳ אנן תנינן אפי׳ הוא שוגג והיא מזידה הוא מזיד והיא שוגגת׳ תני ר׳ חייה אפי׳ שניהן שוגגין׳ אפילו שניהן מזידין׳ הוון בעיי מימר בפיקח שיש בו דעת שהוא קונה בין לדעת בין שלא לדעת׳ וחרש שאין בו דעת לא יקנה אלא לדעת. אשכח תני ר׳ חייה אחד החרש ואחד השוטה שבעלו קנו ופטרו את הצרות׳ יבמה יבוא עליה לדעתו׳ ולקח׳ לו לאשה שלא לדעתו׳ ויבמה אפילו על כורחו. יבמה יבא עליה לדעתה׳ ולקחה לו לאשה שלא לדעתה׳ ויבמה אפי׳ על כרחה׳ יבמה יבא עליה כדרכה. ולקחה לו לאשה שלא כדרכה׳ ויבמה אפי׳ מן הצד׳ יבמה יבא עליה ביאה גמורה. ולקחה לו לאש׳ ביאה שאינה גמורה׳ ויבמה אפי׳ בהערייה: אי זו היא הערייה רב יהודה בשם ר׳ שמוא׳ עד כדי שתהא אצבע נראית בין השפיות׳ ר׳ יוחנן אמר עד שתכנס העטרה׳ ר׳ בא בר חייה בשם ר׳ יוחנן נכנסה העטרה זו היא גמר ביאה. מה אנן קיימין אם בשאר כל העריות עשה בהן את המערה כגומר. אם בשפחה חרופה עד שיפלוט. וא״ר ירמיה רבי בא בר ממל בשם רב שכבת זרע עד שיפלוט׳ לא כן אנן קיימין כאלמנה לכהן גדול׳ וא״ר בא בר ממל הערה בה חייב משום חללה׳ נכנסה עטרה חייב משום ביאה גמר את הביאה חייב משום ולא יחלל זרעו בעמיו: תמן תנינן כל הנשים מטמאות בבית החיצון׳ אי זה בית החיצון רבי יוחנן אמר עד מקום שהתינוקות יושבו׳ למים ונראית׳ א״ל ר״ש בל והלא כל הטמאות שהוא מטמא אינה מטמאה אלא עד בית השינים׳ תני ר׳ זכיי עד בית השינים ומבין השינים ולפנים׳ רבי יוסי בר ר׳ בון בשם שמוא׳ כל בית הבושת קרוי בית החיצון׳ קנה ולא חלק בין ביאה לביאה מה קנה׳ שמואל אמר לא קנה אלא בדברים האמורים בפרשה לירש נכסי המת ולאדסה לאחיו ולהתיר צרתה לשוק׳ ר׳ יוחנן אמר קנה כל הדברים׳ א״ר יצחק בר אלעזר מה פליגין בשהערה בה אבל אם גמר את הביאה כל עמא מודיי שקנה בכל הדברים׳ א״ר מתניא מה פליגין בבא עליה עודה בבית אביה אבל אם בא עליה עודה בבית בעלה כל עמא מודיי שקנה בכל הדברים׳ אמר ר׳ יוסי מתני׳ אמרה כנסה היא הרי כאשתו לכל דבר: מהו שתאכל בתרומה. ר׳ בא בשם שמואל נראין הדברים אם היתה אוכלת בתרומה בחיי בעלה אוכלת ואם לאו אינה אוכלת. רבי יוחנן אמר אפי׳ לא אכלה אוכלת׳ ר׳ יוסי אומר אפי׳ נראית לאכול׳ מתני׳ מסייעא לדין מתני׳ מסייעא לדין מתני׳ מסייעא לשמוא׳ בת ישר׳ פיקחת שנישא׳ לכהן חרש אינה אוכלת בתרומה׳ מת ונפלה לפני היבם אם היתה פיקחת אוכלת חרשת אינה אוכלת׳ מתני׳ מסייעא לר׳ יוחנן בת ישראל פיקחת שנתארסה לכהן פיקח לא הספיק לכונסה לחופה של נשואין עד שיתחרש הוא או עד שנתחרשה היא אינה אוכלת בתרומה מת ונפלה לפני היבם אפילו חרש אוכלת׳ כזה יפה כח היבם מכח הבעל שהיבם חרש מאכיל והבעל חרש אינו מאכיל: הלכה ב וכן הבא על אחת מכל העריו׳ כו׳׳ אלמנה לא יקח יכול אפי׳ אנס ת״ל לא יחלל זרעו בעמיו. יכול אפי׳ הערה ת״ל לא יחול ולא יחלל אפי׳ כאונסין׳ לא יחול ולא יחלל אפי׳ בהערייה. עד כדון כר׳ עקיב׳׳ כר׳ ישמעאל׳ תני ר׳ ישמעא׳ נאמר כאן לקיחה ונאמר להלן לקיחה בשאר כל העריות׳ מה לקיחה שנ׳ בשאר כל העריות עשה בהן את המער׳ כגומר אף לקיחה שנ׳ כאן מעשה בה את המערה כגומר. ר׳ חגיי בעי אי מה לקיחה שנ׳ בשאר כל העריות עשה בהן את המער׳ כגומר והולד ממזר אף לקיחה שנ׳ כאן נעשה בה את המערה כגומר והולד יהא ממזר׳ א״ר יוסה לידא מילה איתמר חלל לא דממזר חנב מן החלל׳ אתא ר׳ בון בר ביסנא בשם ר׳ בא בר ממל נאמר כאן לקיחה ונאמר להלן לקיחה בשומרת יבם. מה לקיחה שנ׳ בשומרת יבם עשה בה את המערה כגומר והולד כשר. אף לקיחה שנ׳ כאן מעשה את המער׳ כגומר והולד כשר׳ ראו״ר בא בר ממל הערה בה חייב משום חללה׳ נכנסה העטרה חייב משום ביאה׳ גמר את הביאה חייב משום מחלל: הלכה ג אלמנה לכהן גדול כו׳׳ מה טעמון דרבנן נאמר כאן הוייה ונאמר להלן הוייה כי יהיה נערה מאורס׳ לאיש׳. מה הוייה שנא׳ להלן אירוסין אף כאן אירוסין. מה טעמון דר׳ לעזר ור״ש נאמר כאן הוייה ונאמר להלן ובת כהן כי תהיה לאיש זר׳ מה הוייה שנ׳ להלן נישואין אף כאן נישואין׳ א״ר יוסה מנא לר׳ לעזר ולר״ש בת כהן שנתארסה לישראל שאינה אוכלת בתרומה לא מן הדין קרייא ובת כהן כי תהיה לאיש זר׳ הכא אינון עברין ליה אירוסין

הלכה ה: ולא כבר תנינן כו׳. פי׳ דקושיא הגמרא תרתי למה לי הלא נשנה׳ הקודם׳ סליק דלכן אחר חליצ׳ כלום. ושאני דאצטריך לאשמועינן הך מתני׳ בשביל דבר שנתחדש בה בסיפא דאחת יבמה אחת כו׳ ושאר הסוגיא יובנו מתוך סוגיות הבבלי דפרקין: סליק פרקא:

הבא על יבמתו כו׳:

עד כדי שתהא אצבע כו׳. פי׳ עד שיהא נראה מבר הגשם בין שפתי ערותה והערלה ונשיקה והכנס׳ עטרה כולם מפורשי׳ בבבלי דפרקי׳: מה פליגין כו׳. הסוגיא הזאת ראה נוכח סוגיות התוספות והרא״ש שהם פירשו דפלוגתייהו דוקא בביאת שוגג והא דקנא פלוגתייהו אתא׳ המערה לאו מטו׳ דקאי עליה אלא מטו׳ דסמיים בה קני וקאי כדי לאוגג ומזיד והכא משמע דקאי אאחד המערה כו׳ ועיין שם: הלכה ב׳: לא יחול ולא כו׳. פירש מדאי׳ למיכתב לא יחול וכתי׳ לא יחלל ש״מ דכב׳ דברי׳ מתחלל ופריך עד כאן כר״ע כו׳. פי׳ דבכמה מקומות פליג ר׳ ישמעאל ור׳ עקיבא אי למידין סמוכות הכתובות דר״י סבר דאין למידין מסמו דדברה תורה כלשון בני אדם וא״כ לרבי ישמעאל הערייה מכלן והסוגיא בכמה מקומות ביארתיה: לידא מילה׳ פי׳ לאיזה דבר: הלכה ג׳: מנא לר׳ לעזר כו׳. פי׳ דעקשה והיאך ילפי מהאי קרא דאלמנ׳ לכ״ג מן האירוסין מותרת בתרומה משום דמשמע ליה כי תהיה לאיש זר בנשואין איירי והא מהאי קרא ילפי דבת כהן שנתארסה כו׳ דמשמע דקר׳ באירוסין איירי והו דמסיק הכא אינון כו׳:

מיתה כיד והולד ממזר· אף כל שחייבין עליו מיתה כיד הולד ממזר· אע"ג דר' יהושע אמר הבא על אחות* חלוצתו הולד כשר· מודה שאם היתה הולד נקיבה שהיא פסולה מן הכהונה· אף על גב' דר"ש בן יהודה משום ר"ש גוי ועבד שבאו על בת ישראל הולד כשר מודי שאם היתה נקיבה שהיא פסולה מן הכהונה: חד' בר נש אתא לגבת רב אמר בגין דילידת אמה דההוא גברא ארמאי· א"ל כשר. א"ל רב חמא בר גוריא הן דעייקך רגליך עד דלא ייתי שמואל ויפסלינך· אע"ג דרב אמר גוי ועבד שבאו על בת ישראל הולד כשר'. מודי שאם היתה נקיבה שהיא פסולה מן הכהונה: ומה ראו לומר הלכה כר"ש התימני. א"ר יוסי בי רבי חנינא מקום שנכללו כל העריות להיכרת. "יצאה אשת אב ללמוד על הממזר· מחלפה שיטתיה דר' יוסי בי ר' חנינה תמן הוא יליף ליה מכללא והכא הוא יליף ליה מפרטה· דתני' מצות ה' הוויתי אומר אף אוכלי שקצים ורמשים בכלל. הרי את דן לומר נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני· מה עיני שנ' להלן דבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו כרת. אף מעיני שנא' כאן חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת· או מה עיני שנ' להלן שיש בו מיתת ב"ד· אף מעיני שנ' כאן דבר שיש בו מיתת ב"ד. א"ר יוסי בי רבי חנינה מקום שיצאת ע"ז ללמד על מתחייבין כריתות לא יצא עמם (כרת) אלא כרת בלבד· אבל מיתה ממקום אחר באת. מחלפה שיטתיה דר' יוסי בר חנינה תמן הוא יליף לה מכללא והכא הוא יליף לה מפרטי. תמן נכללו כל העריות לקרבן יצאת ע"ז ללמד על מחייבי קרבנות· אית לך מימר הבא נכללו כל העריות לממזר. יצאת אשת אב ללמד על הממזר: הלכה יז אשתו שמתה מותר באחותה כו'· הא באמה אסור. לא כן א"ר יעקב בר אחא בשם רבי לעזר שומרת יבם 'שמתה מותר באמה. אלא בגין דתנינן חלץ לה ומתה מותר באחותה· הא באמה אסור· לפום כן תנא אחותה:

הדרן' עלך החולץ ליבמתו

א· רבן גמליאל אומר אין גט אחר גט ולא מאמר אחר מאמר ולא בעילה אחר בעילה ולא חליצה אחר חליצה. וחכמים אומרים יש גט אחר גט ומאמר אחר מאמר אבל לא לאחר בעילה ולא לאחר חליצה כלום: ב כיצד עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכה הימנו חליצה עשה מאמ' וחלץ צריכ' הימנו גט· עשה בה מאמר ובעל הרי זו כמצותה: ג נתן גט ועשה מאמר צריכ' גט וחליצה. נתן גט ובעל צריכה גט וחליצה· נתן גט וחלץ אין לאחר חליצה כלום: ד חלץ ועשה בה מאמר נתן גט ובעל או בעל ועשה מאמר נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום אחד יבמה אחת ואחד שתי יבמות: ה כאי זה צד עשה ·מאמר בזו ומאמר בזו שני גיטין וחליצה מאמר בזו ובעל לזו שני גיטין וחליצה מאמר בזו וגט לזו צריכה גט וחליצה מאמר בזו 'וחלץ לזו הראשונה צריכה גט: ו גט לזו וגט לזו צריכות הימנו חליצה גט לזו ובעל לזו צריכה גט וחליצה גט לזו ומאמר לזו צריכה גט וחליצה גט לזו וחלץ לזו אין אחר חליצה כלום: ז חלץ וחלץ חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל או בעל ובעל או בעל ועשה מאמר· נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום בין יבם אחד לשתי יבמות ובין שני יבמין ליבמה אחת: ח חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל או בעל ועשה מאמר נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום בין בתחילה בין באמצע בין בסוף. הבעילה בזמן שהיא בתחילה אין אחריה כלום. רבי נחמיה אומר אחד בעילה ואחד חליצה בין בתחילה בין באמצע ובין בסוף אין אחריהן כלום:

פרק חמישי

הלכה א· רבן גמליאל או' אין גט אחר גט כו'· "יבמה יבא עליה זה הביאה· ולקחה לו לאשה זה המאמר· יכול כשם שהביאה גומרת בה כך יהא המאמר ת"ל יבמה יבא עליה· שיהא את כל הפרשה כולה ליבום· מה הביאה גומרת בה אף המאמר גומר בה· ואם כן מה הועיל בה המאמר לאוסרה לאחין· ר"ש אומר המאמר או קונה או לא קונה. מאי טעמא דר"ש יבמה יבא עליה זה הביאה ולקחה לו זה המאמר. וכשם שהביאה גומרת בה כך המאמר גומר בה· או יבמה יבוא עליה והרי הוא לקחה לו והמאמר לא הועיל בה כלום· רבי לעזר בן ערך אומר "המאמר קונה קניין גמור ביבמה. מה טעמא דר' לעזר בן ערך ולקחה לו לאשה הרי היא כקידושי אשה. מה קידושי אשה קונין קניין גמור אף המאמר קונה קניין גמור· או זה מאמר ביבמה הרי את מקודשת לי בכסף ובשוה כסף· כמה דרבנן אמרין "המאמר קונה ומשייר כן אינון אמרין הגט פוטר ומשייר. ויפטור הגט פטור גמור ביבמה מקל וחומר· מה אם האשה שאין חליצה פוטרת בה הגט פוטר· מן יבמה שחליצה פוטרת בה· אינו דין שיהא הגט פוטר בה. תלמוד לומר וחלצה בחליצה היא ניתרת ואינה ניתרת בגט ולא תפטור בה"ג כלום. כתוב ולא תהיה לאיש זר מה אנן קיימין אם בשבא עליה אשתו היא· אם בשחלץ לה הלך ותינשא לאיש זר. אלא כן אנן קיימין בשנתן לה גט: ותני חזקיה בן מנין לנותן גט ליבמתו שהיא אסורה עליו ועל אחיו· אצלו אני קורא אשר שילח'· אצל האחין אני קורא אשר שילחה· ותתיר חליצה באשה מקל וחומר מה אם היבמה שאין הגט פוטר בה חליצה פוטר בה אשה שהגט פוטר בה אינו דין שתהא חליצה פוטרת בה. ת"ל וכתב לה ספר כריתות וגומר"· בגט היא ניתרת ואינה ניתרת בחליצה· ותפטור בה ותשייר. תמן כתיב (ולו תהיה לאשה) לא תהיה לאיש זר· הכא מה אית לך כמה דר"ש אומר המאמר או קונה או לא קונה כן הוא אומר הגט או פוטר או לא פוטר. נשמעינה מן הדא ר"ש אומר הבעילה בזמן שהיא בתחילה אין אחריה כלום. הא בסוף יש אחריה כלום· בבעילה שהיא לאחר הגט אבל בבעילה שהיא לאחר מאמר מה נפשך קנה מאמר אין אחריו כלום. לא קנה מאמר תקנה הביאה. ולא יהא אחריה כלום· אלא כן אנן קיימין בבעילה שהיא לאחר הגט· הדא אמרה שהגט פוטר ומשייר· רבן גמליאל בר ר"ש אומר המאמר או קונה או לא קונה· והכא מדרש הגט פוטר או לא פוטר· נישמעינה מן הדא "מודה רבן גמליאל לחכמים שיש גט אחר מאמר ומאמר אחר גט· גט אחר ביאת מאמר ומאמר אחר ביאת הגט. גט אחר ביאת מאמר היך עבידה· הוו שלש יבמות עשה מאמר בזו ובעל לזו ונתן גט לשלישית· הדא אמרה שהמאמ' קונה ומשייר אי תאמר המאמר או קונה או לא קונה. מה נפשך קנה מאמר אין אחר ה' כלום· לא קנה המאמר תקנה הביאה ולא יהא אחריה כלום. הדא אמרה שהמאמר קונה ומשייר. מאמר אחר ביאת גט היך עבידא. הוו שלש יבמו' נתן גט לזו ובעל לזו ועשה מאמר בשלישית· הדא' אמרה שהגט פוטר ומשייר· ואם תאמר הגט פוטר או לא פוטר· מה נפשך פטר הגט אין אחריו כלום לא פטר הגט תפטור הביאה ולא יהא אחריה כלום· הדא אמרה שהגט פוטר ומשייר. היך רבן גמליאל כר"ש ואין מאמר אחר מאמר ביבמה כר' שמעון הוא. אלא דלית טעמא דהן כטעמא דהן. טעמא דהן דרבן גמליאל כל מה שמאמר השני עתיד לקנות כבר קנה הראשון. כל מה שהגט השני עתיד לפטור כבר פטר הראשון. טעמא דר"ש קנה הראשון קנה השני לא קנה הראשון אף השני לא קנה· פטר הראשון פטר השני לא פטר הראשון אף השני לא פטר: על דעתיה דרבן גמליאל מהו שיהא הגט לאחר גיטו של מאמר ומאמר אחר גיטו של מאמר· גט לאחר גיטו של מאמר היך עבידא. הוו שתי יבמות עשה מאמר לזו ונתן לה גט ונתן גט לשנייה· אם תאמר הגט פוטר כל מה שקנה מאמר כמי שיש כאן גט ואין גט לאחר גיטו של מאמר· אם תאמר אין הגט פוטר כל מה שקנה מאמר כמי שאין כאן גט ויש גט לאחר גיטו של מאמר. מאמר אחר גיטו של מאמר היאך עבידה· הוו שתי יבמות עשה מאמר לזו ונתן לה גט עשה מאמר לשנייה· אם תאמר הגט פוטר יותר ממה שקנה מאמר כמי שאין כאן מאמר ויש מאמר אחר גיטו של מאמר· ואם תאמר אין הגט פוטר יותר ממי שקונה מאמר כמי שיש כאן מאמר ואין מאמר לאחר גיטו של מאמר: על דעתי' דרבן גמליאל מהו שתהא ביאה פסולה אחר ביאה פסולה· ביאת בן תשע אחר ביאת בן תשע ביאה פסולה לאחר ביאת בן תשע ביאת בן תשע לאחר ביאה פסולה· מהו שיודו חכמים לרבן גמליאל· ואין מאמר אחר מאמר ביבמה אחת היך עבידא· עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט ועשה מאמר אם תאמר יש מאמר אחר מאמר לא נפטרה באותו הגט· אם תאמר אין מאמר אחר מאמר נפטרה באותו הגט: ר' יוחנן בעי "קידש אשה מעכשיו לאחר שלשים יום ונפלה לה אחותה בתוך שלשים יום אפילו כן אין מאמר אחר מאמר לא אמר רבן גמליאל אלא על ידי גט (ולא) על ידי מאמר. והתנא דמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן "אפי' קידושין מאה תופסין בה דלא כרבן גמליאל: הלכה ב כיצד עשה מאמר כו'· הדא אמרה שהגט פוטר יותר ממה שקנה מאמר· אם תאמר אין הגט פוטר יותר ממה שקנה מאמר· יבם אמר לא יפטו' גיטי אלא מה שקני מאמרי. ואפי' מה שקנה מאמרי לא פטר גיטי. כריתות "אין זו כריתות· חליצ' פסולה פוטרת 'ולהדרא מילה שאם יבוא אחר וקידש את הצרה תפשו בה קידושין. בא אחר וקידשה מכיון שנעקרה הימנה זיקת המת תפשו בה קידושין או מאחר שהיא צריכה גט למאמרו לא תפשי בה קידושין· א"ר בא בר ממל הדא אמרה שמצוה לקדש ואח"כ לבעל· מה אם שאין כתוב בה קידושין את אומר הרי זו במצותה האשה שכתוב בה קידושין לא כל שכן: הלכה ג נתן גט ועשי מאמ' כו'. גט למאמרו וחליצה ליקתו· הדא אמרה ביאה פסולה אינה פוטרת· איתא חמי חליצה פסולה פוטרת וביאה פסולה אינה פוטרת· חליצה על ידי שעיקר' פסולה פוטרת ביאה על ידי שאין עיקר' פסולה אינה פוטרת· ולא תפטור בה לקול ותפטור בה לחומר· ולידרא מילה שאם בא אחר וקדי' את הצרה תפש בה קידושין· א"ר יודן קיימתיה כל יבמה שאין יכולה לחזור' לעולם היא כפנים עד שתצא לחוץ:

הלכה ס"ה אמה דההוא גברא מן ארמאי כו'. גרסינן הן דעייקך תלך: פי' הכה מרגלי שעמך רגלך שמלך קודם שיבוא ויפסלך בכשרותך עד שלא יבא שמואל ויפסליך משום דהוא סבר גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר: סליק פרקי: רבן גמליאל אומר אין גט אחר גט כו': שרה את כל הפרש' כו'. לעיל גרסינן שיהא כל הפרשה להכרעה גירסא נכונה היא זו שיהא כל הפרשה כלומר שדי כל הפרשה גמר ביאה מה הביאה כו' דמר. כמו דאמר הלכה ב ולהדר' מילה. פירוש ולחזור דבר: הלכה ג': לקול. פירוש לקולא: ולידרא. כמו ולהדרא שפירשתי בהלכה הקודמת לזה:

מראה מקום והגהות

* י"ב נ"ב על אחותו. ב קידושין פ"ג ה"ד. ג פס ס"ד רע"ב. ד ע' תוס' בסכלתין פ"ו ולקמן פ"ח ה"ו (ח רע"ג). ה ע' לקמן פי"ג (יא' ד'). ו קריות פ"ג ה"ד. וע' בבלי שם ח'. ז לעיל ה"ה. ח לקמן פי"ג סה"ח. ט לעיל פ"ג ה"פ, ה"ג. י פס הגי': עודה את כל הפרש' ר"נ: עודה וכו' ספרא קדושים פ"ה. יא לעיל פ' ופ"ג ה"ה ופ"ד ה"ו ופ"ו ה"ה. יב לעיל ג' ד', ד' ד'. יג ע' בבלי כ"נ. יד ע' בבלי קידושין י"ד. טו בי' הרשב"א ז"ל: "כר"ש אומר". טז בבלי נ"ח. יז ע' לעיל ד', ד'. יח פס וקידושין ס"ג נ', ונדרים פ"ג מ'. יט ע' בבלי נ"ג. כ ע' לעיל פ"ג ה"ט ובבלי פס כ"ו. כא ע' לעיל פ"ג סה"ב, ולקמן פי"ג סה"ו וקידושין פ"ג סה"ח.

מראה מקום והגהות

ע' לעיל פ"ג ה"ט.
שם ד' ג', לעיל ג', ג'.
ד' נ'.
לעיל פ"ג ה"ט וע"ש.

ויקתה· והכא כיון שמת בטלה זיקתו· רבי אבון שמע לה מן רבתה ובאחותו' בזמן שהיא קיימת והאחין שהרין· ואחותה אצל האחין לא כמתה היא· אסורה באביו ובאבי אביו בבנו ובבן בנו ובאחיו ובן אחיו· הרא אמרה שניתנו שניות לחולץ· והידא אמרה דא בבנו ובבן בנו באחיו ובבן אחיו הרא אמרה שניתנו שניות לחולץ· כיני מתניתא °מותר הוא אדם בקרובת צרת חלוצתו· ואסור בצרת קרובת חלוצתו: הלכה ט החולץ ליבמתו כו'. הה' מסייע' להדא דאמר ר' הילא' בשם ר' אבינא ק"ו מה אחות חלוצתו שהיא מדבריהן נתנו לה חכמים צדה· כאן שיש כאן איסור אחיו לא כל שכן· וכן המגרש את אשתו כו'. שמעון בר בא בעא קומי רבי יוחנן °מה בין חולץ מה בין מגרש· אל מה את סבור חליצה קנין אינה אלא פטור· אין האחין חייבין עליה משום אשתו של חולץ· אבל חייבין עליה· משום אשתו של מת: הלכה י שומרת יבם כו'. לא אמרו 'אלא מתה יבמתו מותר באשתו· אבל אם מתה אשתו אסור ביבמתו· א"ר יוחנן זו דברי ר' לעזר. אבל דברי חכמי' מתה יבמתו מותר באשתו. מתה אשתו מותר ביבמתו· א"ר יוחנן דברי חכמים כל דבר שהו' בא מחמת הגורם בטל הגורם בטל האיסור· ודברי ר' לעזר אע"פ שבטל הגורם האיסור במקומו: הלכה יא חיבמה לא תחלוץ כו'. עד כמה הכרת העובר'. סומכוס אומר משום ר"מ עד ג' חדשי' אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר· שני' ויהי כמשלש חדשים. א"ר יודן אפילו מעוברת הות הריני חלנו כמו ילדנו רוח· תהדו חשש חלדת קש. ה' תעדא ר' בא בר זוטרא א"ר חנינה בשם רבי חייה רבה אפילו רובו של ראשון ורובו של אחרון והאמצעי שלם· ר' אמי אמר תשעים יום שלימין· שמואל אמר הן עיבוריהן: אתא עובדה קומי רבנן דתמן ולא ידעין אם שלש' עשר מן הראשון ושבע' עשר מן האחרון· או י"ז מן האחרון ושלשה עשר מן הראשון וחמשה שלימין באמצע· ובקשו ליגע בולד משום ספק ממזרות· אמר לון רב נחמן בר יעקב בההין שבוא אתא קומי רבה' בר בא ואכשרה. אבא בר זוא פליג על שמואל בריה· אמר רבא שנייא היא הכרת העובר. שניה היא לידתו. הכרת העובר לחדשי' שלימין ולידתו לחדשי מקוטעין: תמן תנינן וכמה הוא קישויה ר"מ אומר אפילו ארבעים חמשים יום. ר' יודה אומר דייה תדשה· ר' יוסי ור"ש אומרי' אין קישוי יותר משתי שבתות. ר' יוסה בשם ר' ווא ואת אומרת שהאשה יולדת לחדשי' מקוטעין דלכן ניתני שלשים יום· °ר' יוסה בי ר' בון בשם ר' ווא ואת אומרת שהאשה יולדת לחדשים שלימין דתנינן דייה חודשי· ר' יוחן בעי סוף דבר עד שתלד· לא אפילו הפילה: אמר ר' מנא שמעי' בשם שמואל היא הכרת העובר היא לידתו· ולית אנא ידע מן מה שמעתי· א"ר בא בר כהן קומי ר' יוסי ר' ירמי' אמרה אל רבי חזקיה לא אמרה ר' ירמיה. ואיקפד ר' יוסי לקיבליה· אל שכן אפילו יהושע שהיה קושר למשה לא אמר כן ואת אומר' כן. חזר ואמ' אין דאמרה אלא כאינש דשמע מילה ומקש' עליה. ואבא בר זוא פליג על שמואל בריה: ר' ברכיה בשם שמואל לעולם אין האשה יולדת° או למאתי' ושבעים ואחד או למאתים ושבעים ושנים· או למאתים ושבעים ושלשה· או למאתים ושבעים וארבעה· אל ר' מנא מנן שמע ר' הדא מילתא· אל מן ר' בא· מתלפה שיפתיה דר' בא תמן הוא אמר שנייא היא הכרת העובר שנייא הוא לידתו. והכא אמר הכין· ר' אבא בר זוטרא בשם שמואל °כל שהו' בהיי רבה באילף הבא: רב חייה בר אשי הוה יתיב קומי דרב. חמיתיה מבעת· אל מהו כן· אל חמרתי מעברי' והיא בעיא מילד ואנא בעי מרבעתה עד דלא תצנן. אל איתת עלה עליה הזכר· אל כיום פקן· וחשב אמר ליה בעיא היא עד כרון. ותני כן חמרתה פותחת אינה פותחת מימות הלבנ' והמוספת אינה מוספת על ימות החמה: מילתיה דר' יהושע בן לוי פליגא דאמר ר"י ב"ל בקורת משל מלכות עיברה והרכיעי של בית ר' סמנא שורים ויש מהן שילדו עכשיו ויש מהן שלדו לאחר זמן. כאן בבהמה טהורה' כאן בבהמה טמאה· והא כתיב הידעת עת לדת יעלי סלע וגו'· תספור ירחים תמלאנה וידעת עת לדתנה· הידע' עת לדת חיה טהורה כבהמה טמאה: ר"מ חשש לניטין. ר' יודה חשש לוולד· ר' יוסי חשש לניטין ולוולד· אין תימר דלית ר"מ' חשש לניטין דתנן ארוסות ינשאו מיד· ר' תעדה בשם ר' נחלה· ממאנת אינה צריכה להמתין ג' הוצאה בגט צריכה להמתין ג' חדשי· הרא מסייעא לר"מ דר"מ חשש לניטין. ר' בא בשם ר' אבא בר ירמיה' אנוס' אינה צריכה להמתין ג' חדשים· מסייע לר' יוסי דר' יוסי חשש לניטין ולוולד: תני" הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר' יודה. ר' יוסי אומ' אינן צריכו' להמתין· וברמים ר' יודה אומר"מטמא מעת לעת ר' יוסי אומר דייה שעתה· אמר ר' נראין דברי ר' יודה ברמים ודברי ר' יוסי בוולד· אמר ר' חנינה בריה דרבי אבהו אבא הוה ליה עובדא. ושלח שאל לר' חייה ולר' יוסי ולרבי אמי והורון ליה כר' יוסי בוולד· ולא כן מה אנן אמרין ר' יודה ור' יוסי אין הלכה כר' יוסי. אלא בגין דאמ' ר' נראין. לא כן א' רבי בא בשם ר' זעיר' כל מקום ששנה ר' נראין עדיין המחלוק' במקומה חוץ °מעיגול של דבילה דהין מודי לדין ודין מודי לדין. אמר ר' יוסי קשיתה קומי ר' חנינה בריה דר' אבהו אפילו דבר בריא שבבעלו· אמר לו ומהם נויה לא כבעלות הן: שמעון בר בא אמרי' אתא עובדא קומי ר' יוחנן והורי כר' יוסי והוה רבי לעזר מצטער אמר שבקין סתמי' ועבדין כיחידייא· אשכח תני לה ר' חייה בשם ר"מ (כר"ש) שמע לה דתני לה ר' חייה בשם ר"מ אמר יאות סבא ידע פירקי ניטא': רבי מנא בעא קומי ר' יודן תמן" אמר ר' חזקיה רבי אבהו בשם ר' לעזר כל מקו' ששנה ר' מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם משנה. והכא את אמר הכין· אל לא רבי דילמא תרין אמרי· מן מה הן דשנה רבי מתניתין מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם· אתא "דלא אשכח רבי מתני מחלוק' אלא אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם לא כל שכן תהא הלכה כסתם. אתא ר' חזקיה ור' יעקב בר אחא ור"ש בר אבא בשם ר' לעזר ואפילו שנו אחרים מחלוקת ורבי שנה סתם הלכה כסת'. ולמה הוא מודי ליה כיחידייא: ר' שמואל בר אינייא בשם ר' אחא הדא דתימר כשאין מחלוקת אצל סתם· אבל אם יש מחלוק' אצל סתם לא בדא הלכה כסתם· ר' יוסי בי ר' בון בשם רבי אחא הדא דתימר ביחיד אצל יחיד· אבל כיחי' אצל חכמי' לאי בדא הלכ' כסתם: אמר ר' יוחנן כל מקום ששנה סתם משניות דרבנן עד שיפרש לו רובו· ר"ש בן לקיש אמר כל סתם משניות דר"מ "עד שיפרש לו רבו· א"ר זעירא קומי ר' יוסי לא ור"ש בן לקיש פליג אלא דו חמי רוב סתם משניות דר"מ. רבי זעורה בעא קומי ר' מנא הירינו רבה רבה דמתניתא רבה דאולפנה· לית מילתא דר' לעזר אמרה רבה דמתניתא כר"ש דתני לה ר' חייה בשם ר"מ אמר יאות סבא ידע פרקי ניטה· נאמר אולפן קביל מן רבה דמתניתה כר שמע דתני לה ר' חייה בשם ר"מ: החולצת מונה משעת מיתה הוצאה בגט מונה משעת נתינת גיטה· ר' חנינה אמר משעת נתינת גיטה· ר' יוחנן אמר משעת כתיבה. רב ושמואל רב כר' חנינה. ושמואל אמר כר' יוחנן· מתיב שמואל לרב על דעתך דאת אמר משעת נתינה· משום מה את חושש משו' שנתייחדה כנתיים. וניחוש לה לגט ישן. מתיב ר' חניני' לר' יוחנן על דעתך דאת אמר משעת כתיבה הרי שני גיטין אחד נכת' עכשיו ואחד נכתב לאחר זמן וניתנו שניהן ביום אחד לזו את אוסר ולזו את מתיר·° מן דהוה מותבה רב לשמואל התיב ר' חנינה לר' יוחנן. מאן דהוה ר' יוחנן מותבא לר' חנינה התיב שמואל לרב: והלכה מונה לגט משעת כתיבה אם לא נתייחד עמה· חוץ מן האלמנה מפני האיבול· וכמה הוא האיבול שלשי' יום· הדא דתימר בנשים אבל באנשים ג' רגלים בשיש לו בנים.° אבל אם אין לו בנים מיד כשיש לו מי שישמשנו אבל אם אין לו מי שישמשנו מיד כשאין לו בניו קטנים אבל אם הוו בניו קטנים מיד· כהדא מעשה שמתה אשתו של רבי טרפון עד כשהוא בבית הקברות אמר לאחות' הכנסי וגדלי את בני אחותיך אע"פ כנסה ולא הכירה עד שעברו עליה שלשים יום: הלכה יב ד' אחין כו'· דלמא תלת עשר אחין הויין ומתון תרין עשר בלא בנין אתין בעיין מייבמה קומי ר' אל ר' איזיל ייבם אל לית בחיילי. והם אומרות כל חד' וחדא אנא מזייננא ירחי· אמר ומאן זיין ההוא ירחא דעיבורא. א"ד אנא זיינגא ירחא דעיבורא תלי עליהן ואולון להון· בתר תלת שנין אתין טענין תלתין ושיתא מייטקין אתין וקמון להן קומי דרתה דר'· סלקין ואמרין ליה לרע קרייא דמייטקין בעיין מישאל בשלמך. אודיק ר' מן כוות' וחמתון· אמר לון מה עיסקיכון. אמרין ליה אנן בעיין תיתן לן ההוא ירחא דעיבורא. ויהיב להון ההוא ירחא דעיבור': כתיב וישב ארון יי' עם עובד ארום בביתו ג' חדשים ויברך יי' וגו' במה ברכו בבנים°. הדא הוא דכתי' כל אלה מבני עובד אדום המה ובניהם ואחיהם איש חיל בכח לעבודה ששים וגו'· דהוות כל חדא מיניהן ילדה תריי בכל ירחא· הא כיצד טמאה שבע'. וטהרה ז' וילדת· טמאת ז' וטהר' ז' וילדת שית עשר לכל ירח לתלתי ירחין הא ארבעין ותמנייא והוא אשתין הא תמנין ורי °ותמנותיהון הא אשתין ותרי· הדא הוא דכתיב ששים ושנים לעובד אדום: א"ר בא בר זבדא כתיב ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל. בית שהוא ניתר בחליצה אחת. אף כביאה כן'· חליצה פוטר וביאה פוטרי כמא דאת אמר בחליצה· כן את אמר בביאה. ומהו להערים· וכי ר' טרפון °' אביהן של כל ישראל לא הערים· קידש ג' מאו' נשים בימי רעבון על מנת להאכילן בתרומה· תמן אין כל אחת ואחת ראויה לכל בתרומה. ברם הכא כל אחד ואחד ראוי לייבו'· ר' יוחן בי ר' ישמעאל עבדין ליה כן: הלכה יג המחזיר את גרושתו כו'· רבי חייה בשם ר' יוחנן °המחזיר את גרושתו משנישאת פסלה מן הכהונה. בלא כך אינה פסולה מן הכהונה· אלא פסולה מלוכל בתרומה. ר' זעירה ר' חייה בשם ר' יוחנן המחזיר גרושתו משנישאת בנה כשירה לכהונה.° ומאי טעמא כי תועבה היא· היא תועבה ואין הוולד תועבה: הלכה יד אי זהו ממזר כו': הלכה טו אמר ר"ש בן עזאי כו'. ר' יוסי בן תנינא אומר וכולהם מאשת אב למדו לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו· ר' עקיבה דורשי' מה אשת אביו מיוחד' שהוא בלא יבוא הוולד ממזר אף כל שהוא בלא יבוא הוולד ממזר· התיבון הרי אלמנה לכהן גדול· שנייא היא שפירש בה חלל. שמעון התימני° דרש מה אשת אב מיוחדת שחייבין עליה כרת בידי שמים הוולד ממזר· אף כל שחייבין עליה כרת בידי שמי' הוולד ממזר · התיבון הרי נידה. שנייא היא שאין כתוב בה שאר בשר· רבי יהושע דרש מה אשת אב מיוחדת שחייבין עליה

פירוש

הלכה יא' משפחת רות· פי' גלפספי' יקר' פקר' בלשה בפ"ו היא שעוברת ובעת הלידה יורשה שהוא רות ולקמן מבואר הסוגיא: רבקי. פי' דאם לא כן לעולם אין האשה כו'. הסוגיא עיין בבבלי דבנות כותיים: מחלפי' שיפתה. כלומר שדבריו סותרי' והלא זה דהתם אמרו' ג' חדשים דהכרת העובר קא' חדשי' דלידה דהליד' למקוטעי' והכרת העובר לג' חדשי' שלמי' והכא קאמר דיומי הלידה כפי שלימי' למקוטעי': כל שהוא בהרבה הרי הוא כארבה גרסינן. וה"פ כל שלד נרי"ב ימים בבטן הרג"ה דהיינו ג' חדשים הרי הוא כו' כלומר הוא יכול לחיות והיינו ארבה כלומר ארבה חיה ועיין כל הסוגיא לקמן וגמ"ק דכילה: דלמא תורין אמרי· פעם אחת תבא אחר אחריה: הלכה יב דלמא תלת עשר כו'. פירש הסוגיא הכי הוא מעשה י"ג אחי' היו ומתו הי"ב בלא בני ובאו נשותיהן ונגשו להתיבם לפני ר' אמר לו ר' לך יבם אותן אמר איני יכול לפרנסם והן אומרות כל אחת ואחת מני אפרנס חודש אחד אמר היבם ומי יפרנס את חודש העיבור אמר ר' אני אפרנסם חודש העיבור והתפלל עליה' והלכו להם אחר ג' שנים באו טעוני' ל"ו תינוקות בא ועמדו להם לפני חלונו של ר' אמרו ואמרו לו הנה לפני' כפר של תינוקות רוצים לשאול בשלומך הציץ ר' מן החלון ורא' אותם א"ל מה ענייניכם אמרו לו אנו מבקשים שתביא לנו פרנס' אותו חודש העיבור שנתחייבת עצמך ונתן לה' פרנסת חודש העיבור ע"כ פי' הסוגיא ופירש המילות הוא זה: דלמא. פי' מעשה בחיל. פי' כבתי ובקשתי: דרתה· פי' חלונו: לרע· פירש למטה: קרייא· פירש כפר ואית דגרסי: ואמרין מרבי עקריא דמיטקי'· ופי' לעקת התינוקות ותועלת זה המעשה הוא להודיענו דעם ס' יכול ליבם כמה אירלה ונלבד שיהיו שנתים כרבים וילדות שית עשר כו'. פירש לפי שהיה לו שמונה בנים כמו שנאמר פעלתי השמיני וגו' וכל אחת ג' בכל חדש וג' חדשים היה שם הארון ונמצא שכלותיו ילדו ס"ח ואמא של שכבד אדום ילדה ג"ב בשם הרי ס"ב ותמנותיהון. פירש ותמשה' כמים שהיו לו אחו פרי ע"ב הסלף כו'.

מהו לכהונה חלוצה. מאן דאמר את שאומרים לו ייבם אומרי' לו חלוץ: חלץ בתוך ג' חדשים מהו שתהא צריכה לאחר שלשה חדשים נישמעינה מן הדא' קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשירה. ר' מנא אמר לה סתם. ר' יצחק בריה דר' חייה מטי בה כשם ר' יוחנן ודרים היא. דר' מאיר אמ' אין חולצין ואין מייבמין את הקטנה שמא תימצא איילונית. במה דאת אמר תמן אע"פ שחלצה חולצת. והכא נמי אף על פי שחלצה חולצת: ר' יוחן בעי חלץ לה מעוברת והפילה. נישמעינ' מן הדא הרי שמת והניח את אשתו מעוברת יכול תהא זקוקה ליבם ת"ל ולא ימחה שמו מישראל את ששמו מחוי. ת"ל להקי' לאחיו שם בישראל עד שתדע אם בן קיימה הוא אם אינו בן קיימה. יכול אף אשת סרים תהא צריכה לייבום ת"ל ולא ימחה שמו מישראל את שאין שמו מחוי. יצא זה שאין' שמו מחוי. יכול אמר צרתה מותרת להינשא. הכונס את יבמתו ונמצא' מעובר' כמה דאת אמר צרתה לא תינשא עד שתדע במה היא מותרת אם בעיבור אם בביאה. אף בחלוצה כן. חליצה פטור וביאה פטור. כמה דחומר בביא' קך את מר בחליצה: שמואל אמר' וכן בעוברין. ר' לעזר אמר אין וכן כעוברין. א"ר יוסי אף על גב דשמואל אמר וכן לעוברין מודי והוא שיצא ראשו וחכו בחיים. דו מתני' החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת כמה דאת אמר (תמן) כאן הוא למפרע לא נגעה בה חליצה והכא בין הוא למפרע והוא שיזכה: תמן תנינן האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה. ילדה זכר נוטל מנה. אם נקיבה מאתים. ילדה נקיבה נוטלת מאתים. ר' לעזר אמר לא אמרו אלא כנו הא אחר לא. ר' יוסה אמר אפי' אחר. על דעתיה דרבי לעזר ובלבד שכיב מרע הא בריא לא. בלבד מטלטלין הא קרקעות לא. מתני' פליגא על רבי לעזר 'גר שמת וביזבזו ישראל את נכסיו ונודע שיש לו בן במדינת הים. או שהיתה עוברה הכל חייבין להחזיר. מה עבד לה ר' לעזר. שנייה היא הכא שהוא בנו. וסיפא פליגא על שמואל מן הדא דרבי יוסה החזירו הכל אחר כך מת הבן או שהפילה כל הקודם באחרונה זכה בראשונ' לא זכה. אפי' בראשונה (לא) יזכה. לא כן א"ר יוסי אע"ג דשמואל אמ' וכן לעוברין מודי והוא שיצא ראשו וחכו בחיים. הרי אינו בן קיימה. א"ר יצחק בר אלעזר משום יאוש. רבנן דקיסרין רבי חייא בר ווא בשם רבי אבא בר נתן חוד כה רבי נתן. מן מתניתי' אם זכר מנה. אם נקיבה מאתים. ונקבה נבה לא בעיין כאחר הוא. תני בר קפרא' בן יומו זכין לו: א"ר יוסי כל שאיפשר לך לעמוד על ודאו אין חייבין על ספיקו אשם תלוי'. הוך עבידא הוו לפניו שני זיתים אחד של חלב ואחד של שומן ואכל אחד מהן וחבירו מונ' בתוכה' ואמר מאחר שאילו אמצא את המפתח יכול אני לעמו' על ודאו. מהו שיהו חייבין על ספיקו אשם תלוי. נישמעינה מן הדא הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת עד שלא יודע לו אם בן קיימא הוא אם אינו בן קיימא מביא. הרא אמרה שאינו מביא. רב אמר כל שאיפשר לו לעמו' על ודאיו (אין) חייבין על ספיקו אשם תלוי. הוך עבידא הוו לפניו שני זיתים אחד של חלב ואחד של שומן ואכל א' מהן ובא עורב ואכל את השני מאחר שאינו' יכול לעמוד על ודייו (אין) חייבין על ספיקו אשם תלוי. אבל אם אכל עורב תחילה ואח"כ אכל הוא מאחר שהוא' יכול לעמוד על ודייו חייבין על ספיקו אשם תלוי. לא כן אמר רב והוא שוכיח לפניו חלב כחד. אע"ג דרב אמר והוא שיוכיח לפניו חלב כרוד. מודה הוא הכ' שיכול לעמוד על ודאו. מתני' פליגא על רב. כר"' לעזר אומר חייבין [illegible] חלבו אשם תלוי. מה עבד רב פתר לה חלוקין על דברי ר' לעזר. מתניה' פליגא על רב"' [illegible] של הולך ותרומה של קודש אכל את אחת מהן ואין ידוע את אי זה מהן אכל מביא אשם תלוי. אכל את השנייה מביא אשם ודאי. אכל את הראשונ' ובא אחר ואכל את השנייה זה מביא אשם תלוי. וזה מביא אש' תלוי. ניחא ראשון מביא אשם תלוי. שני למה. אמר רבי יוסה תיפתר שזותה תחיכה גדולה ואכל חצייה והניח חצייה. מתני' פליגא על רב ספק בן תשעה לראשון בן שבעה לאחרון יוציא והולד כשר וחייבין אשם תלוי. הרי איפשר לך לעמוד על ודייו וחייבין על ספיקו אשם תלוי. א"ר יוסה קיימ' ר' זעירא קומי ר' חייה בר [illegible] ר' חזקיה ר' חייה בר בא קיימה ר' זעורא קמינן מאחר שהוא יכול להערות ולפרוש ולידע אם ממנו הוא אם מאחר הוא כמשהו יכול לעמוד על ודייו: מה אנן קיימין אם כשבא עליה לאחר מיתת בעלה מיד הוכר עוברה לאח' שני חדשים ניתני בן ט' לזה ולזה בן ז' לזה ולזה. אלא כן אנן קיימין בשבא עליה לאחר שני חדשים והוכר עובר' לאחר ג' חדשים. ניתני הוכמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהו לה חמשה חדשים. אלא כן אנן קיימין כשבא עליה לאחר ארבעים יום והוכר עוברה לאחר המשי' יום. הדי יש כאן שלימין לראשון ומקוטעין לשני. ש"מ שהאשי' יולדת לחדשים"' שלימים. את שמע מינה שהן שתי יצירות. את שמע מינה שהאשה יולדת לחדשים מקוטעין. את שמע מינה שהאשה מעוברת וחוזרת ומתעברת. את שמע מינה"' שהאש' אינה מתעבר' משני בני אדם כאחת. ופליגא על דרבנן"' דאגדת' דרבנן דאגדתא אומרי' ויצא איש הבינים ממערכות פלשתים"'. ממאה ערלי' פלשתים שהערו בה מאה ערלי' פלשתים. א"ר מתניה ולא פליגן. עד שלא נסרח הזרע האשה מעוברת משני בני אד' כאחת. משנסרח הזרע אין האשה מעוברת משני בני אדם כאחת: מניין שתי יצירות. ר' זעורא בשם ר' הונא ויצר"' ייצירה לשבע' ויציר' לתשעה. נוצר לז' ונולד לשמונה הרי כל שכן לתשעה. נוצ' לתשעה ונולד לשמונה. אינו חייה. נוצר לתשעה ונולד לשבעה איתא חמי אם. לשמונה אינו חייה לא כל שכן לשבע: כמין קומי ר' אבהו מניין לבן שבעה שהוא חייה אמר לון מדידכון אנ' יהב לכון זוטא אבטא. זוטא אבטא"'. בא הספק ליטול את חלקו של אביו אמרין ליה הגי אבוך בא היבם ליטול חלקו של אחיו א"ל הגי בריה. הא כיצד עושין שפיות ביניהן"' ומתלקין ניכסי חמת. נמצאת אומר שפיות לאחיו הפסד לאחין. תחרות באחין שכר באחין. מת הזקן הרי יש באמי"' בנים בוודאי וכין בן בספק. מת הספק הרי יש בן אחי אב בוודאי ואם בספק. מת אחד מן האחין הרי יש"' בן בוודאי ובן אח בספק. מתה אמן של ספק הרי יש כאן בן בוודאי ובעל בספק. מת הספק ואחר כך מת' אמו הרי יש לו אחי' אם בוודאי ובעל בספק. מת הייבם ובא הספק ליטול חלקו של אביו אי הוה קדמיא מיסכן אמרין ליה הגי אבוך. אין הוה עתיד אמרין לי' טלן אחין בני אחין בואו וניר' חלקו של אבינו וחלקו של אחי אבינו: תני"' הראשון ראוי להיות כהן גדול. והשני ממזר בספק. רבי ליעזר בן יעקב אומר אין ממזר בספק. מודי רבי ליעזר בן יעקב בספק כותים ובספק חללים כהדא דתנינן תמן"' עשרה יוחסין עלו מבבל על דעתי' דרבי ליעז' בן יעקב שמנה. על דעתיה דרבן גמליאל ודר' ליעזר תשעה. על דעתיה דרבנן עשרה: הלכה ג שומרת יבם שנפלו לה נכסים כו'. הכא את אמר מוכרת ונותנת וקיים מתה מה יעשה בכתובתה, והכא את אמר יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב. א"ר יוסי בן תנינתי' הן דאת אמר מוכרת ונותנת וקיי'. כשנפלו לה עד שלא היתה שומרת יבם. ותמן דאת אמר יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב. כשנפלו לה משנעשית שומרת יבם: נפלו לה עד שלא נעשית שומרת יבם ועשו פירות משנעשית שומרת יבם כמי שנפלו לה משנעשית שומרת יבם. אמר ר' זעירא ההן יבם דהב' צריכא דבית שמאי כבעל הוא או אינו כבעל. אין כבעל הוא יורש את הכל. אם אינו כבעל לא יורש כלום. מספק יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב. בית הלל פשיטא ליה כבעל ויורש את הכל. שכן אפי' אחיו אין לו אלא אכילת פירות בלבד: תני רבי הושעיה ידרשו היורשין את כתובתה' חייבין בקבורתה. א"ר יוסה אילולי דתניתה ר' הושעיה הוות צריכ' לן מאחר שאין לה כתובה אין לה קבורה. וקשיא אילו אשה שאין לה כתובה שמא אין לה קבורה. אשה אע"פ שאין לה כתובה יש לה קבורה. ברם הכא אם יש לה כתובה יש לה קבורה. אם אין לה כתוב' אין לה קבורה: הלכה ד הכנסה הרי הוא כאשתו לכל דבר כו'."' כיצד הוא עושה כונס ומגרש ומחזיר. והיא שוברת לו על כתובת'. אמר ר' יוסה לצדדין היא מתניתי' או שוברת לו על כתובתה. ר' זעירא בשם רב המנונא כנסה וגירשה והחזירה אם חידש לה כתובה כתובתה על נכסיו ואם לאו כתובתה על ניכסי בעלה הראשון. רבי יוסי אמ' כשם רב חסדא מתני' אמרה קיי"' שהמגר' את האשה והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה. סוף עד שיכניס ויגרש ויחזיר. דרובא אתא מימר לך אפילו כנסה וגירשה והחזירה אם תידש לה כתובה כתובה' על נכסיו ואם לאו כתובת' על ניכסי בעלה הראשון. ר' זעירא בשם ר' המנונא אמר ארום שמתה אין לה כתובה' שלא הותרה להינשא לשוק שלא תאמר' עשה כמי שגירש והוא ליה כתובה לפום כן צריך מימר אין לה כתובה: הלכה ו מצוה בגדול לייבם לא רצה מהלכין על כל האחין. לא רצו חוזרין אצל הגדול ואומרי' לו עליך מצוה או חלוץ או ייב': הלכה ז החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מכל האחין כו'. שלא תאמר חליצה פטור וביאה פטור. כמה דתימר הכונס את יבמתו זכה בניכסי אחיו. ודכוותה החולץ ליבמתו. וכה בניכסי אחיו לפום כן צריך מימר הרי הוא כאחד מכל האחין לנחלה. רב יהודה אמר בשם שמואל העושה מאמר ביבמתו לא זכה בניכסי אחיו. ואף בית שמאי מודיי בה. ולא כר' לעזר בן ערך אומרי"' המאמר קונה קניין גמור ביבמה. היו שתי יבמות עשה מאמר בזו ובעל לזו מה נפשך אם במאמר יזכה אם בביאה יזכה. א"ר יוסה מאחר שאינו יכול לקיי' את אחת מהן לא זכה בניכסי אחיו. ר' יצחק בר טבליי בשם ר' לעזר טעמא דר' יהודה והיה הבכור אשר תלד. מקישו לבכור. מה הבכור אינו יורש בחיי אביו אף זה אינו יור' בחיי אביו. או מה בבכור יורש לאחר מיתת אביו אף זה יורש לאחר מיתת אביו. א"ר יודה מינה מה הבכור לא יורש בשעה שהוא ראוי לירש אף זה אינו יורש בשעה שהוא ראוי לירש. עד אינו יורש. ר' אבא בר כהנא רבי חייה בר אשי בשם רב הלכה כר' יהודה. ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כר' יודה. ר' אבהו ר' לעזר בשם ר' הושעיה הלכה כר' יודה. א"ר יוחנן ומנין מנין יתביה קומי ר' הושעיה ולא שמעיה מיניה הדא מילתא. א"ל ולית בר נש דו שמע מילה וליה חבריה שמע ליה: הלכה ח החולץ ליבמתו כו'. מפני שחלץ לה. הא לא חלץ לה ומתה מותר באמה. א"ר אבינא הדא היא"' דמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' לעזר שומרת יבם שמתה מותר באמה. ויקה חותה לו בה כיון שמתה בטל לו

פירוש

פירוש

ד"ה יצירה לאדם יצירה לחוה יצירה לשבעה כו' גרסינן נוצר לשבעת. פירש שנוצר קלא איהם בגמן שהו ז' חדשים ונולד לשמונה הרי הוא חי שלחר שנתגדל תחם כל שכן לט' שנתגדל ג' חדשים שהוא חי קכל פס טלר לט' כו'. ופריך איתא חמי כו'. פי' אם נוצר עליו לתשע' ונולד לשמונה אינו חי קטנך שלא יהלים חדשים ט' כל שכן אם נולד לז' שלא הגלו' ב' חדשים: זוטא אבטא אוטא. גרסינן וה"פ זוטא פירש ז' אבטא פי' ח'. אוטא פי' ח' אבטא. פירש פיה וכן יוצא בב"ר פ' ך' ועיקרו שם בפ' י"ד ועיין ביפה תואר מרלה שינוי הנוסחא ופירושה: שפיות. פי' פשר' עושין ביניהן שכל אחד מטל חלקו בשוה: על דעתיה כו'. עיין הפנים לקמן: ולא שמע' מינה כו'. פי' שלא שמע מיניה שספק הלכה כר' יודא וה"ל שאין זה ראייה שאע"פ שלא שמע דליכא בן אדם דשמע מילתא לחבריה לא שמע לה: זו. כמו דהוא:

מראה מקום והגהות

א ירו' פיה פוללת.
ב לקמן פ"ב ה"ה ופוטה פ"ד ה"ד.
ג ירו' יבם זה שאין שמו מחוי, יכול תהא מותר' להנשא ת"ל להקים וגו'.
ד יר': שאין מחוי, וע' בבלי ל"ד.
ה ב"ב פ"ח ה"ח, וע' בבלי שם קמ"ג.
ו שם ה"ג ובתוספתא.
ז שם.
ח ע' בבלי נדה ק"ד.
ט ע' כריתות י"ח.
י ירו' בתובת
יא ירו' מחזר סיבול.
יב ירו' שאינו יכול וכו' אין חייבין וכו'.
יג ה"ג: פי(ספק בהמה ופי') ר"ל פוטר וכו'.
יד כריתות פ"ה
טו ע' לקמן ה"ו (ו', ב').
טז ע' בבלי נדה כ"ז.
יז (קטעבות רפ"ח).
יח ע' בבלי סוטה מ"ב, שמואל רבתי פ"כ ומדרש רות ה'.
יט ברכשית רבה פי"ד ופ"כ.
כ ע"ש פ"כ ובמדבר רבה פ"ד.
כא ע' בבלי ל"ז.
כב ירו' יש בן בנים וכו'.
כג ירו' יש אם בוודאי ובן אם בספק.
כד קידושין פ"ד ה"ב
כה שם (וע' כתובות כ"ה ג') ולקמן פ"ח, ס"ל.
כו ע' בבלי ל"ח.
כז ע' בבלי כתוב' פ"ח. ונרמב"ן זמ' ל"ג.
כח תוספתא כתובות פ"ט ולקמן שם פ"ט ה"ט (נ"ב ג').
כט כתובות פ"ט קי"ב
ל ע' בבלי כ"ט:
לא לעיל רפ"ג ופ"ג ה"ט ולקמן רפ"ה.
לב לעיל ג' ג' וסוטה י"ט ג'.

לאחר שלשים יום ונפלה לו אחות' בתוך שלשים יום אפי' כן
אשתו עמו והלז תצא משום אחות אשה: אמר לא אמרו בית
שמאי אלא על ידי זיקה ועל ידי מאמר. והוויא דא"ר אבהו
בשם ר' יוחנן אפילו קידושין מאה תופשין בה ולא כבית שמאי:
הלכה ז ג' אחין שנים מהן נשואין לשתי אחיות כו'· בין רבנין
בין ר"ש מודין בה· ברבנין צר שקנה מאמר כנגדה אסור בצרה·
חבר שלא קנה בה מאמר כנגדו אסור בצרה לפיכך חולצת ולא
מתייבמת כר"ש קנה מאמר שתיהן מותרו'· לא קנה מאמר
הראשונה אסורה והשני' מותרת מספק חולצת ולא מתייבמת:
הלכה ז ג' אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות כו'· בין רבנין
בין ר"ש מודיי בה: הלכה ח ג' אחין כו'· א"ר אבינא הדא דא"ר
יוסי בשם ר' יוחנן לא דומה איסור אחיו' יבמות לאיסור אחיות
שאינן יבמות ג' אחין כו': גירש· ר' חגיי בשם ר' זעירא לא סוף
דבר בשגירש ואח"כ כנס. אלא אפי' כנס ואח"כ גיר'. הה"א
הוא דתנינן שאם מתו או נתגרשו צרותיהן מותרות· א"ר יודן
אף ר' לעזר מודה· אמר ר' יוסה ויאות אילו מי שהיו לו בנים
ומתו ואח"כ מת תנא שמא אין אשתו זקוקה לייבו'· תמן והוא שהיו
לו בנים בשעת מיתה והכא והוא שתהא צרה לאחר מיתה:
הלכה ט וכולן שהיו להן קידושין או גירושין בספק הרי אילו
חולצות ולא מתייבמות כו'. לית כאן ספק גירושין ממש· מיצד
ספק קידושין זרק לה קידושיה· ספק קרוב לה ספק קרו' לו והו
ספק קידושין· והכא זרק לה גיטה ספק קרוב לה· ספק קרוב
לו והו ספק גירושין. ר' יוחנן בשם ר' חלפתא דמן הוה' וכולן
אם נישאת בו לא תצא שלא להוציא לעז על בניה· בתו
שנישאת לשוק בגט זה לא תצא כדי לזוק צרתה לאביה· צרתה
שנישאת לשוק בגט זה תצא. בתו שנישאת לאחיו בגט זה
תצא· צרתה שנישאת לאחיו בגט זה אפי' לאביה לא תצא·
תני ג' שטרות הללו גובה מבני חורין ואינו גובה מן המשועבדין·
אמר ר' בא הדא דתימר בשלא היחזק השטר ביד המלוה אבל
הוחזק השטר ביד המלוה גובה. רבי יוסה בעי אם שלא הוחזק
השטר ביד המלוה אפילו מבני חורין לא יגבה· אלא כן אנן
קיימין בשהוחזק השטר ביד המלוה. ולמה אינו גובה א"ר ביסנא
מפני קינונייא. ר' אבון אמר מפני שהוא פסול· עד כדון בשלוה
הזקן ושיעבד הזקן· לווה הזקן ושיעבד הבן איח לך מימר מפני
קינונייא לא מפני שהוא פסול. והכא מפני שהוא פסול· אמר
ר' אבון והא תני אף בגיטי נשים כן איח לך מימ' מפני קינונייא.
לא מפני שהוא פסול והכא מפני שהוא פסול: הלכה י ג' אחין
נשואין לשלש נשים כו'· אילו שומרת יבם שנפלה לפני כמה
יבמין שמא אינה מתייבמת· תני ר' חייה אשת אחד מתייבמת·
לא אשת שני מתים. ניחא חולץ לבעלת מאמר על שם אשה
מת אחד מתייבמת לא אשת שני מתים. שנייה למה אינה
מתייבמת. א"ר לעזר דר' מאיר היא' דא"ר מאיר כל שאין את
מייבמנו אין את מייבם צרתו· א"ר יוחנן אם אמרה ר' לעזר מני
שמעה ואמרה· אמר ר' יוסי מתני' אמרה כן בן תשע שנים
ויום אחד שבא על יבמתו משהגדי' ונשא אשה אחרת אם לא
ידע את הראשונה משהגדיל השנייה או חולצת או מתייבמת·
הראשונה חולצת ולא מתייבמת· הכא את אומר חולצת·
והכא את אומר מתייבמת· הא דאת אמר חולצת רבי מאיר
ור"ש. והן דאת אמר מתייבמת ר"ש ורבנן· ר' אבון רבי ביסנא
בשם רבי אחא והוא שייבם ואחר כך חלץ· אבל אם חלץ
בתחילה אסור שמא קנה מאמר ונפטרה בחליצה חבירתה: הלכה
יא שני אחין נשואין שתי אחיות כו'· א"ר אבינא חדא תיא
דא"ר הילא רבי יסא בשם ר' יוחנן לא דומה איסור אחיות יבמו'
לאיסור אחיות שאינן יבמות: הלכה יב שנים שקידשו שני נשים
כו'· אם בא על השנייה· חייב שתים משום אשת אח· ומשו'
אשה אל אחותה: תני ר' חייה פעמים ד' פעמים ה' פעמים
שתים עשרה· פעמי' שש עשרה· הרי אילו חייבין משום אשת
איש והן תרתי ההן תרתיי· אם היו אחין משם אשת אח ההין
ארבע וההן ארבע· אם היו אחיות משם אשה אל אחותה ההין
שיתא וההן שיתא· אם היו נידות משם נידה ההין תמני וההין
תמני· הן קטנים והן גדולות פטורין וכולן הן גדולין והן קטנות
חייבין שתים משום נידה· ואם השיאן אביהן משו' שמונ'·
היו אחד גדול ואחד קטון הנבעלת מן הקטן חייבת משום אשתו
של גדול הנבעלת מן הגדול פטורה משום אשתו של קטן· ר'
בא בשם ר' ירמיה אנוסה אינה צריכה להמתין ג' חדשים·
והא תנן מפרישין אותן ג' חדשים שמא מעוברות הן· אם לא
היו ראויו' לולד מחזירין אותו מיד· שנייא היא הכא מפני תיקון
הולד. אם היו כוהנות נפסלו מן הכהונה· א"ר יוסי זאת
אומרת שהאונסין פוסלין בכהונה כאשת איש:

הדרן עלך ארבעה אחין

מראה מקום והגהות
א קידושין ס"ג, נ' ונדרים פי"א ה"ז ע"ב מ'.
ב י"נ: מותר.
ג י"נ: אסורות.
ד לעיל ד', ג'.
ה פ"א ה"ב.
ו ע' בבלי ל"מ.
ז נ' הבבלי גיטין פ"ה: "דמן הונא", וע"ש.
ח ע' פ"א גם פסוק.
ט לקמן י"א ב'.
י לעיל פ"א סה"א.
יא לקמן פ"ג ה"ו.
יב לעיל הלכה ח'.
יג תוספתא פ"ה.
יד ע' כריתות ספ"ג וערכין ספ"א.
טו לקמן פ"ד ה"ב (ח', ב') ופי"א (י"ג א') ונ' בבלי ל"א.
טז ע' נדה פ"ה פ"ג.
יז ע' קידושין פ"ד ה"ג.
יח ע' כתובות פ"ח פ"א.
יט ע' ג"כ פ"ט.
כ ע' תוספתא פ"ג.
כא י"נ: ובפני אמו.
כב ע' לקמן פ"י ג (י"ד רע"א).
כג ע' כתובות פ"ס ה"ה.
כד ע' קידושין ספ"ג.
כה (ע' תענית ס"פ א' וב"ב פנ"ח ורע"ב אבות פ"ד).
כו ה"א.
כז נ"ל: רבי זעירא רבי חייה בשם רבי בון בשם ר' יוחנן שלא תהא וכו'.
כח ע' בבלי ל"ו וש"א.

א· החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד
של קיימא הוא מותר בקרובותיה והיא מותר' בקרוביו. ולא
פסלה מן הכהונה· בזמן שאין הולד של קיימ' הוא אסו'
בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. ופסלה מן הכהונה: ב הכונס
את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא יוציא
וחייבין בקרבן. ואם אין הולד של קיימא יקיים. ספק בן
תשע לראשון ובן שבע' לאחרון יוצי' והולד כשר וחייבין באשם
תלוי: ג שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודין בית שמאי ובית
הלל שהיא מוכרת ונותנת וקיים. מתה מה יעשה בכתובתה
ובנכסי' הנכנסין והיוצאין עמה· בית שמאי אומרים יחלוקו יורשי
הבעל עם יורשי האב. ובית הלל אומרי' הנכסים בחזקתן·
כתובה בחזקת יורשי הבעל. ונכסי' הנכנסין והיוצאין עמה
בחזקת יורשי האב: ד כנסה הרי הוא כאשתו לכל דבר. ובלבד
שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון: ה מצוה בגדול לייבם
לא רצה מהלכין על כל האחין. לא רצו חוזרין אצל הגדול ואומר
לו עליך מצוה או חלוץ או ייבם: ו תלה בקטן עד שיגדיל
ובגדול עד שיבוא ממדינת הים ובחרש ובשוט' אין שומעין לו
אלא אומרי' לו עליך מצוה או חלוץ או ייבם: ז החולץ ליבמתו
הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה אם יש שם אב הנכסים של
אב הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו· ר' יהודה אומר בין
כך ובין כך אם יש שם אב הנכסים של אב: ח החולץ ליבמתו
הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו הוא אסור באמ'
ואם אמה ואם אביה בבתה בבת בתה ובבת בנה ובאחותה בזמן
שהי' קיימת· האחין מותרין· והיא אסורה באביו באבי אביו
בבנו ובבן בנו באחיו ובבן אחיו. מותר אדם בקרובת צרת
חלוצתו ואסור בצרת קרובת חלוצתו: ט החולץ ליבמתו ונשא
אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתייבמת. וכן המגרש את
אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת הרי זו פטורה: י שומרת
יבם שקידש אחיו את אחות' משום ר' יהודה בן בתירה אמרו
אמר לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה· חלצו לה אחין
או כנסו יכנוס את אשתו. מתה היבמה יכנוס מת היבם מוצי'
את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה: יא היבמה לא תחלוץ
ולא תיבם עד' שיהא לה ג' חדשים· וכן שאר כל הנשים לא
ינשאו ולא יתארסו עד שיהו להן ג' חדשים· אחת בתולות ואחת
בעולות אחת אלמנות ואחת גרושות אחת ארוסות ואחת נשואות·
ר' יהודה אומר הנשואות יתארסו והארוסות ינשאו· חוץ מן
הארוסה שביהודה מפני שלבו גס בה· ר' יוסי או' כל הנשים
יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול: יב ארבעה אחין נשואין
לארבע נשים ומתו אם רצה הגדול שבהם מייבם את כולן הרשו'
בידו· מי שהיה נשוי לשתי נשים ומת ביאתה או חליצתה של
אחת מהן פוטרת צרתה· הית' אחת כשירת ואחת פסולה
אם היה חולץ חולץ לפסולה ואם היה מייבם מייבם לכשירה: יג
המחזיר את גרושתו והנושא את חלוצתו והנושא את קרובת
חלוצתו יוציא והולד ממזר דברי ר' עקיבה· וחכמים אומרים אין
הולד ממזר· ומודים בנושא את קרובת גרושתו שהולד ממזר:
יד ואי זהו ממזר כל שאר בשר שהו' בלא יבוא דברי ר' עקיב'·
שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים והלכה
כדבריו. ר' יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת בית דין: טו
א"ר שמעון בן עזאי מצאתי מגילת יוחסין בירושלם וכתוב בה
איש פלוני ממזר מאשת איש לקיים דברי ר' יהושע: טז אשתו
שמתה מותר באחותה. גירשה ומתה מותר באחותה· נישא'
לאחר ומתה מותר באחותה. יבמתו שמתה מותר באחותה·
חלץ לה ומתה מותר באחותה. נישאת לאחר ומתה מותר באחותה:

פרק רביעי

הלכה א· החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת כו'· כשעבר
הא בתחילה לא די מתני' היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד
שיהא לה ג' חדשים· ותחלוץ מיד מה נפשך אם בן קיימא הוא
לא נגע בה חליצה. אם אינו בן קיימא הוא הרי חליצה כידה·
ר' בא ר' יעקב בר אידי בשם ר' הושעיה שלא תהא צריכה
כרוז לכהונה. ר' בא ר' יעקב בר אידי בשם רבי הושעיה שלא
תהא צריכה כרוז לכהונה תני רבי הושעיה מאן יבמי את
שאומרין לו ייבם אומרי' לו חלוץ. ואת שאין אומרים לו ייבם
אין אומרי' לו חלוץ· מה נפק מן ביניהון היתה כשירה ונתחללה
כגון אלמנה לכהן גדול· וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט. מאן
דאמר שלא תהא צריכה כרוז לכהונה חו השאל ואינה צריכה

הלכה ס. ליזה. כמ
לעז כלומר שיולא
שם רע על בניה שהם
ממזרי' קדמו' שמוליאין
אותה מבעלה: מפני
קנוני'. פי' מפני הרמאין
דאמרינן דלמא פרע ליה
והחזיר לו שטרו ועכשיו
החזירו לו כדי שיוליאו
המשועבדים מהלקוחות:
סליק פרקא:
החולץ ליבמתו
ונמצאת מעוברת כו':
כשעבר כו'. פי' מתניתין
דתני שמלגי' ליה קודם
שנתברר לו אי מעוברת
היא אי לא דוקא בדיעבד
אבל לכתחלה לא דהא
תנן היבמה לא תחלוץ
כו': עד שיהא לה ג'
חדשים. פי' דאו נתברר
אי מעוברת היא אי לא
ופריך: ותחלוץ מיד
ממ"נ כו' ומשני רבי
זעירא שלא תהא צריכה
כרוז דאי"א מחלוץ והי
מעברת לה
בתר הכי דמעוברת
הית' ולא פסלה החליצה
מן הכהונ' היתה לריכה
כרוז להתירה לכהונה
דכ"ע ידעי בחליצתה
ולא ידעי בעיבורה ורבי
הושעיה משני דכל שאינו
עולה ליבום אינו עולה
לחליצה וקודם ג' חדשי'
אינה עולה ליבום דהא
ספק ערוה היא אלין
ולפיכך אינה עולה
לחליצה נ"כ. ופריך מאי
בינייהו כו':

מפרישין אותה שלשה חדשים שמא מעוברות הן. ואם היו קטנות שאינן ראויין לילד מחזירין אותן מיד. אם היו כהנו׳ נפסל מן הכהונה:

פרק שלישי

הלכה א׳ ארבעה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות כו׳. אלו ארבעה אחין שנים מהן נשואין שתי נכריות שמא אינן מתייבמות. שנייא היא הכא שיש בו איסור אחיות. מעתה לא יהו צריכות הימנו חליצה. אמר רבי מתניה על ידי זיקה ואין בו איסור אחיות ברורות: תמן תנינן׳ שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה משום ר׳ יודה בן בתירה אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה מעשה. חלצו אחיו או כנסו יכנס׳ היבם מן היבם מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה. לא אמר אלא מתה יבמתו מותר באשתו. אבל מתה אשתו אסו׳ ביבמתו. אמר ר׳ יוחנן דברי חכמים כל דבר שהוא בא מחמת הגורם בטל הגורם בטל האיסור. ודר׳ לעזר אפילו בטל הגורם האיסור במקומו: תני יוסי בי ר׳ חנינה בעא קומי ר׳ יוחנן הכא את אמ׳ מתה יבמתו מותר באשתו. מתה אשתו מותר ביבמתו. והכא את אמר אכין. א״ל איני יודע טעם אחיות מה הן. אמר ר׳ זעורה אמר ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן איני יודע טעם אחיות מה הן. ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן איני יודע טעם אחיות יבמות מה הן. ה׳ הילה ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן׳ לא דומה איסור אחיו׳ יבמות. לאיסור אחיות שאינן יבמות. אמר ר׳ ירמיה תיפתר שנפל הבית על שניהן כאחת. ר׳ יוסה בעי אם בשנפל הבית על שניהן כאחת כהדא אמר ר׳ יוחנן איני יודע טעם אחיות יבמות מהו. אלא כשמתו זה אחר זה: הוון בעי מימר מה צריכה לדבי יוחנן מתה השנייה למה אינו מותר בראשונה. אבל אם מתה הראשונ׳ יהא אסו׳ בשנייה. אמר ר׳ יודה היא דא הוא דא. צריכ׳ ליה. ולית זיקה כלום. אילו שלש׳ אחין שנים מאב ולא מאם. שנים מאם ולא מאב מת בנו של אב תחילה. לא הספיק השני לחלוץ ולייבם עד שמת ונפל לפני אחיו מאמו שמא אינו מותר בה אין מאמר זיקה׳ כלום. יהא אסור בה משום אשת אחיו מאמו: מהו שיהא לה צרה. רבי הילא בשם רבי אבינא קל וחומר מה אם אחות חלוצתו׳ כשהיא מדבריה׳ נתנו לה חכמים צרה. כאן שיש כאן איסו׳ אחיות לא כל שכן. כתו פשטא לך שיהא לה צרה. ר׳ בון בר חייה בשם ר׳ אבינא תני תמן חלצו הצרות נפטרו האחיות לא חלצו אחיות לא נפטרו הצרות. וכמה דאת אמר חלצו צרות נפטרו אחיות. ורכוותה אפי׳ חלצו אחיות יפטרו צרות. אלא כר׳ יוחנן בן נורי. דר׳ יוחנן בן נורי אומ׳ בואו ונתקן שיהו צרות חולצות ולא מתייבמו׳. ותתקנו. לא כן תני לא הספיקו להתקין עד שנטרפה השעה. אלא כב״ש דב״ש מתירין את הצרות לאחין. אמר ר׳ פינחס קומי ר׳ יוסי אין כב״ש אלא אפילו חלצו הצרות לא נפטרו אחיו׳. ותנינן רבי לעזר אמר משום ב״ש אומרי׳ יקיימו ובית הלל אומרי׳ יוציאו. הוי תרין תנאין אינון על דב״ש. חד אמר חלצו. צרות נפטרו אחיו׳. וחרנה אמר חלצו צרות לא נפטרו אחיות: תני אבא שאול אומ׳ קול הווי בית הלל בדבר הזה. מה לגנאי. לשבח. מליו׳ מה איסור יש כאן. אשכח תני בשם ר״ש אם קדמו וכנסו יקיימו והן שבעלו שניהן כאחת. על דעתיה דאבא שאול מותר לבעל בתחילה. על דעתיה דר״ש והוא שעבר ובעל. כנס הראשון ובעל אומר לשני שיבעל. לא בעל הראשון אסור לבעל בעילה שנייה שמא ימות אחד מהן ונמצא כבא על אחו׳ יבמתו: תני מת השני הראשון מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה אפילו מת השני לא ה״ש הוא דר״ש פוטר את [illegible]יה מן החליצה ומן היבום. אמר זעורה קיימתיה כל יבמה שנראית לצאת בחליצ׳ אינה מותרת בלא חליצה הוי לראשונה צרה חלץ לה. נפטרה צרתה ובא עליה ביאת איסור הוא ולא נפטרה צרתה׳. חלץ לה ובא עליה מה נפשך אם בחליצה היא תתיר׳. אם בביאה הוא תתיר. אמר ר׳ יודן קיימתי כהדא הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת כמה דתימר תמן צרתה לא תנשא עד שתדע במה היא ניתרת אם בעובר אם בביאה׳. אף הכא צרתה לא תינשא עד שתדע במה היא ניתרת אם בחליצה אם בביאה׳. הוה לשנייה צרה כונס את הצרה ומקיים את אשתו ואסור בשנייה׳. הדא הוא מותר הוא אדם באחו׳ צרת חליצתו ויהא אסור בצרה משום צרת אחות חלוצתו׳. אמר ר׳ יודן׳ אילו ביקש לבעל את הצרה עד שלא כנס שמא אינו [illegible] בה בתחילה והוה מותר בה ובסוף הוא אסור. אם אומר את כן נמצאתה עשה צרה לאחר מיתה ואין צרה לאחר מיתה: הוו חמשה אחין״ ג׳ מהן נשואין לשלש אחיות ומתו. רב אמר זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת והשלישית חולצת מאי זה מהן שירצה׳. שמואל אמר זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת והשלישי׳ חולצת משניהן. ר׳ אמר חליצה קניין. שמואל אמר חליצה פטור׳ ר׳ זעורא אמר חליצה קניין. ר׳ הילא אמר חליצה פטור. מילתהון דרבנן אמרין חליצה פטור. שמעון בר בא בעא קומי ר׳ יוחנן״ [illegible] בין חולץ מה בין מגרש׳ א״ל את סבור חליצה אינו קניין אינה אלא פטור׳ אין האחין חייבין עליה משום אשתו של

חולץ. אבל חייבין עלית משום אשתו של מת׳ לוי אמ׳ זיקה קניין וכל אחת ואחת צריכה חליצה משניהן. מתניתא פליגא על שמואל״ג החולץ ליבמתו הוא אסור בקרובותיה והיא אסור׳ בקרוביו. שניי היא הכא שכבר נראה לפטור בה׳. מתני׳ פליגא על רב החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותו ומת חולצת ולא מתייבמת׳. הדא מסייעא למאן דאמר חליצה פטור ברם הכא כמאן דאמר חליצה קניין. ויש אדם מתכוין לקנות שתי אחיות כאחת׳ פתר לה לאחר מיתה׳. אין לאחר מיתה ייבום פתר לה כר׳ לעזר״ד דר׳ לעזר אמר אע״פ שבטל הגורם האיסור במקומו. מתני׳ פליגא על רב ג׳ אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד מופנה מת אחד מבעלי אחיו׳ ועשה בה המופנה מאמר ואחר כך מת אחיו השני׳ בית שמאי אומרים אשתו עמו והלזו תצא משום אחות אשה. בית הלל אומרי׳ מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה׳ הדא מסייעא למאן דאמר חליצה קניין׳ ויש אדם מתכוין לקנות שתי אחיו׳ כאחת. פתר לה לאחר מית׳. ואין לאחר מיתה ייבום׳ פתר לה כר׳ לעזר דר״א אמר אע״פ שבטל הגורם האיסו׳ במקומו׳ מתני׳ פליג׳ על רב״ט שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה משום ר׳ יודה בן בתירה אמרו אומר לו המתן עד שיעשה מעשה. חלצו אחין או כנסו יכנסו את אשתו׳ מתה היבמה יכנים׳ מת היבם מוציא אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה׳ הדא מסייעא למאן דאמר חליצה פטור׳ ברם כמאן דאמר חליצה קניין׳ ויש אדם מתכוין לקנות שתי אחיות כאחת׳ פתר לה כר׳ לעזר דר׳ לעזר אמר אף ע״פ שבטל הגורם האיסור במקומו׳ מתנית׳ פליגא על רב״י כהן גדול שמת אחיו חולץ ולא מייבם׳ הדא מסייעא למאן דאמר חליצה פטור׳ ברם כמאן דאמר חליצה קניין אמ׳ לו עבור על דברי תורה׳ התיב ר׳ חמא חברין דרבנן והא מתני׳ פליגא על רב ג׳ אחין שנים מהן נשואין שתי אחיו׳ או אשה ובתה או אשה ובת בתה או אשה ובת בנה הרי אלו חולצו׳ ולא מתייבמות׳ שנייא היא איסור אשה ובתה בין בחיים בין לאחר מיתה׳ אילין תרין אתרייתא פליגי על רב וליה לדהן קיים: הלכה ב היתה אחת מהן אסורה כו׳. אגם אשה וילדה בת והלכה ונישאת לאחיו ולה אחות מאם מאיש אחר נשואה לאחיו השני ומת בלא בנים הרי זה אסור בבתו ומותר באחותה הדא היא בתו אחותה שהיא יבמת׳ מתייבמת: הלכה ג היתה אחת מהן אסורה על זה כו׳. אגם אשה וילדה בת ובא אחיו ואנסה וילדה בת ונשאו שתיהן לשני אחין מאב אבל לא מאם. זה אסור בבתו ומותר באחותה׳. וזה אסור בבתו ומותר באחותה הדא היא האסור לזה מותר לזה והאסור לזה מותר לזה: הלכה ד ג׳ אחין שנים מהן נשואין שתי אחיו׳ כו׳. עלא בר ישמעאל אמר כך פירשה ר׳ הושעיה׳ אבי המשנה ר״ש פוטר את השנייה מן החליצה ומן הייבום. א״ר יוחנן חבורה היתה מקשה שלא עלת על דעת שיקני אדם שתי אחיות כאחת׳ א״ר חנינא קומי רבי מנא ופליגא׳ ולמה ר״ש פוטר את השנייה מן החליצה ומן הייבום׳ א״ל שלא עלת על דעת שיקנה אדם שתי אחיות כאחת: תמן אמרין דברי ר״ש אין זיקה נפלת למקום זיקה׳ ר׳ בא בשם ר׳ לעזר והוא שעבר ובעל׳ הדך עבידא קיד׳ אחד מן השוק את השנייה על דעתין דרבנן קידושין גמורין׳ על דעתיה דרבי לעזר קידושין תלויין לכשיבעל את הראשונה קידושין תופסין את השנייה׳ בא על השנייה׳ על דעתין דרבנן ביאת ערוה׳ על דעתיה דרבי לעזר אינה ביאת ערוה׳ מתה הראשונה על דעתין דרבנין מותר בשנייה׳ הוה לראשונה צרה״ כונס צרה ומקיים את אשתו ואסור בשנייה׳ הדא הוא מותר הוא אדם באחות צרת חלוצתו׳ ויהא אסור בצרה משום צרת קרובת חלוצתו. אמר ר׳ יודן״ט אילו ביקש לבעל את הצרה עד שלא כנס שמא אינו מותר בה בתחילה הא מותר ובסוף הוא אסור׳ אם אומר את כן נמצאת עשה צרה לאחר מיתה׳ ואין צרה לאחר מיתה׳ מחלפ׳ שיטתיה דר״ש תמן הוא אמ׳ מייבם לאי זו שירצה וחולץ לשנייה׳ והכא הוא אמר אכין. א״ר זעירא עד אנן תמן שמעית טעמא תמן זיקת שני יבמין אינה זיקה וזיקה נפלת למקום זיקה. ברם הכא זיקת יבם אחר ואין זיקה נפלת למקום׳ מאמר. א״ר מתנייה מה איכפלין אחיות גבי נכרית. אין את בעי מקשייא קשיתה על הדא דר׳ זעורא בשם רב ששת תניי תמן דברי ר״ש״כ שתיהן אסורות׳ מחלפא שיטתיה דר״ש׳ תמן הוא אמר שתיהן אסורו׳ והכא את אמר שתיהן מותרות: הלכה ה ג׳ אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות כו׳. בית שמאי אומרים כר׳ לעזר בן ערך״כ. דר׳ לעזר בן ערך אמר המאמר קונה קניין גמור ביבמה. אין כר׳ לעזר בן ערך נירש לבעלת מאמר לא תהוה צריכה חליצה׳ ואמר ר׳ הילא בשם ר׳ לעזר׳ מודיי בית שמאי שאם גירש לבעלת מאמר שהיא צריכה ממנו חליצה. אלא כר״ש דר׳ שמעון אמר המאמר או קונה או לא קונה. אין כר״ש מה נפשך קנה מאמר ואין אחריו כלום. לא קנה מאמ׳ למה לי אשתו עמו והלז תצא משום אחות אשה׳ שמא מאמר דבית שמאי כזיקת ר״ש׳ על דעתין דרבנן דתמן כמה דרבנין דתמן אמרין׳ המאמ׳ קונה ומשייר כן ר״ש אומר קונה ומשייר. ר״ש אומר אין זיקה נפלת למקום זיקה. כן בית שמאי אומרים הכא אין זיקה נפלת למקום מאמר: רבי יודן בעי״ קדש אשה מעכשיו

פירוש

ארבעה אחין שנים כו׳: עד שיעשה אחיך הגדול מעשה חלצו אחים או כנסו וכנס יכנס את אשתו מתה היבמה יכנס את אשתו מת היבם מוצי׳ גרסינן וכן הגוסח לקמן במתניתין: הלכה ד׳ א׳כפלין כו׳. פי׳ טרח ומיפלל לאמר אחיות כו׳: הלכה ה׳ קנין גמור כיבמה כו׳. פי׳ ולפיכך סברי בית שמאי דאין זיקת השניה עליו וחולץ בלא כתב ופריך ואי סברי ב״ש כר״א דהוא אמר קונה קנין גמור כיבמה בקידושין גמורה א״כ תסגי לה בגט בלא חליצה דעלמא דסגי לה בגט וכ״ת דאין הכי נמי והאמר ר׳ הילא בשם כו׳. ומסקי דאתיא כרבי שמעון דלעיל ופריך ואי כר״ש קשיא מסה כמהן אי קונה הא ר״ש הוא דסבירא ליה דהמאמר גומר כביאה גמורה דעלמ׳ וא״כ תסגי לה בגט בלא׳ דעלמא ואי לא קנה הא רבי שמעון דאמר לעיל דהמאמר לא הועיל כלו׳ אי לא קנה וא״כ למה אמרו אשתו עמו כו׳ ובבבלי מסקי דלא קני מאמר לב״ש אלא לדחות לצרה בלבד כו׳ ע״ש הסוגיא ובספר הסוגיות יתבארו הדבן מתוך נוי׳ הבבלי׳

מראה מקום והגהות

א לקמן פ״ד ה״ג
ב נ״ל: מתה היבמה יכנס, מת היבם מוצי׳ וכו׳.
ג ע׳ בבלי בפרקין כ״ז.
ד לקמן בפרקין ה״ח והי״א.
ה ה״ג: אין זיקה מאמר.
ו ע׳ לקמן פ״ד ה״ח ט׳ ולעיל פ״א ה״א.
ז לעיל ג׳ א׳.
ח ע׳ בבלי כ״ח.
ט לקמן פ״ד ה״ג.
י לקמן בפרקין ה״ד.
יא ע׳ בבלי כ״ו, וגי׳ הרשב״א ז״ל.
יב לעיל פ״א ה״א לקמן פ״ד ה״ט.
יג לקמן שם ה״ח.
יד שם ה״י ולעיל פ״א ה״א.
טו שם, ובפרקין ה״א.
טז לקמן פ״ו ה״ד.
יז ע׳ בבלי י״ח.
יח ה״ג: חלץ לה כשהיה לרתה הי׳ לשנית׳ צרה כונס וכו׳.
יט לעיל בפרקין ה״א.
כ י״ג: למקום זיקה.
כא ע׳ פ״ב ה״ג.
כב לעיל פ״ב ה״א ולקמן פ״ד ה״ו ורפ״ה ופ״ו ה״ג.
כג ע׳ בבלי כ״ט.
כד לעיל ג׳ ד׳.
כה ע׳ לקמן פ״ד, ו׳ ד׳.

ישראל וילדה בכור לנחלה ואינו בכור לכהן: גוי שבא על גויה וילדה· ר' יוחנן אמר' גוים יש להם יחסים· ר"ש בן לקיש אמר גוים אין להן יחסין· והא כתיב בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרי' ומנחה אל חזקיהו· על ידי שכיבד זקינו זכה להתיחס· והא כתיב וישלח המלך אסא אל בן הדד בן טברימון בן חזיון מלך ארם היושב בדמשק לאמר. קוצץ בן קוצץ· כמה דאת אמר כי המן בן-המדתא· וכי בן המדתא היה· אלא צורר בן צורר אוף הכא קוצץ בן קוצץ. אמ' רבי תנחומא כך משיב ר"ש בן לקיש את ר' יוחנן והא כתיב והציבא ששה עשר בנים ועשרים עבדים. ועבדים יש להן ייחוס· כאלמנו' שומטין של מפיבושת: שפחה האשה וילדיה תהיה לאדניה· נכרית' ר"י אמר בשם ר"ש בן יוחי כתיב לא תתחתן בם· וכתיב כי יסיר את בנך מאחרי. בנך מישראל קרוי בנך. ואין בנך מגויה קרוי בנך אלא בנה: יעקב איש כפר נבוריה אזל לצור' אתון שאלין ליה מהו מיגזור בריה דארמית' בשובתה. וסבר מישרי' לון מן הד' ויתילדו על משפחותם לבית אבותם· שמע רבי חגיי אמר יתי איתוניה דילקי. אמר ליה מאיכן אתה מלקיני. א"ל מן הדא דכתיב ועתה נכרות ברית לאלהינו· א"ל מן הקבלה את מלקיני. א"ל וכתורה יעשה. א"ל מן הדא' אורייה אמר ליה מן ההוא דאמר דרבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי כתיב לא תתחתן בם· וכתיב כי יסיר את בנך מאחרי· בנך מישראל קרוי בנך. ואין בנך מגויה קרוי בנך אלא בנה. א"ל חבוט חבטך דהוא טבא בקלט: הלכה ז מי שקידש אחת משתי אחיות כו'. מי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע לאי זו קידש נותן גט לזו וגט לזו· מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן· בכל אתר את אמר' אין חליצה אחר חליצה· והכא אמר הכין. כאן בוודאי כאן בספק· היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבם. בכל אתר את אמר בכל מקום שאומרי' לו ייבם אין אומרי' לו חלוץ· והכא את אמר אכין. כאן בוודאי כאן בספק· קדמו וכנסו אין מוציאין מידן: הלכה ח שנים שקידשו שתי אחיות כו'. תני אחד ישראל ואחד כהנים כסדר הזה· הדא דאת אמר כשחלץ ואחר כך ייבם. אבל אם ייבם בתחילה אסור שמא ימות אחיו ונמצא כבא על אחות יבמתו. אמר רב חסדא הדא אמרה הבא על אחות' חלוצתו לא פסלה מן הכהונ'· אמר ר' יוסי בר ר' בא תני ר' חייה הבא על אחות חלוצתו לא פסלה מן הכהונה· פתר לזה אח ולזה אח זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן· בכל אתר את אמר אין חליצה אחר חליצה· והכא אמר אכין. כאן בוודאי כאן בספק· לזה אחד ולזה שנים היחידי חולץ לשתיהן. והשני' אחד חולץ ואחד מייבם· בכל אתר את אמר כל מקום שאין אומרים לו ייבם אין אומרים לו חלוץ· והכא את אמר אכין. כאן בוודאי כאן בספק· קדמו וכנסו אין מוציאין מידן: הלכ' ט לזה שנים ולזה שנים. הדא דאת אמר בישראל'. אבל בכהנים אסור: הלכה י מצוה בגדול לייבם ואם קדם הקטן זכה כו'· מצוה בגדול לייבם שני והיה הבכור אשר תלד· מה אנן קיימין אם בנולד יאמר קרייא יקום על שם אביו המת· אלא עד שהוא והנולד בכור· מעתה אפילו היו לו בנים ומתו ואחר כך מת הוא לא תהיה אשתו זקוקה לייבום. ויאמר קרייה ובנים לא היו לו· אלא אם איננו עניין לנולד תניהו עניין למייבם· מצוה בגדול לייבם· הנטען על השפחה ונשתחררה או על הנכרית ונתגיירה הרי זה לא יכנוס. קידש' כמי שכנס· אמר שלא לכנוס וכנס מוציאו מידו: גירש מהו שיחזיר· אם אומ' את כן לא נמצאת מוציא ליזה על בניה: הנטען על אשת איש· רב אמ' בנטען בעדים· ר' יוסי בעי אם בנטען בעדים כהא תני והוציאוה מתחת ידו אע"פי שכנס יוציא· ומתחת ידי אחר יקיים· אם נטען בעדים אפילו מתחת ידי אחר יוציא· אלא כן אנן קיימין בנטען שלא בעדים והוציאוה מתחת ידי אחר יקיים: הלכה יא המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם כו'. מהו נאמן'. שמואל אמר נאמן ליתן גט· אבי אמר נאמן לכנוס· רב הונא אמ' בשם רב נאמן לכנוס. ר' יוחנן אמ' נאמן לכנוס ואין למידין הימינו דבר אחר· מהו אין למידין הימינו ר"א. אחת משפחותיי מכרתי ואיני יודע למי מכרתיה ובא אח' ואמ' אני הוא שלקחתיה לא כל הימינו. אף בקידושין כן אחת מבנותי קידשתי ואיני יודע למי קידשתיה. ובא אחד ואמר אני קידשתיה לא כל הימנה: מתניתא פליגא על רב' המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו. תמן החזקה אשת איש בפני הכל· ברם הכא לא הוחזקה אשת איש אלא בפני שנים. לכשבואו שנים ויאמרו זה הוא שקידש: מתניתא פליגא על' רבי יוחנן זה אומר אני קידשתיה· וזה אומר אני קידשתיה שניהן נותנין גט· ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס· פתר לה כאומר לאחד משני אילו קידשתיה ואיני יודע אי זה הוא: ר' זעירי ר' יסא בשם ר' יוחנן קדם אחד מהן וכנס (אין) מוציאין מידו· הדא דאת אמר בשוה אמר אני קידשתיה וזה אומר אני קידשתיה וקדם אחד מהן וכנס· אבל אם אמר אני קידשתיה וכנסה ובא אחד ואמר אני קידשתיה לא כל הימנו. ותני כן אם משכנסה בא אחד ואמ' אני קידשתיה לא כל הימנה: מה נפשך קטליה החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו· לא קטליה בחיים הוא· הרגוהו מעתה קטליה תינשא לאחרים ולא לו· אמרו לפני ר' יודה' מעשה בליסטים אחד שנתפס בקיסרין שבקפודקייא· עם כשהוא יוצא ליהרג אמ' להן צאו ואמרו לאשתו של שמעון בן כהנ' שהרגתיו בכניסתו ללוד. ובא מעשה לפני חכמים וקיימו את דבריו. אמר להן רבי יודה משם ראיה והלא לא אמר אלא הרגוהו: הלכה יב החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה כו'. החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה הרי זה לא ישאנה. אומר אני לכך מתכוין מתחילה· מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא בית דין שאין שנים מצויין לחטוא מפני א': תמן תנינן המפקיד' פירות אצל חבירו אפילו הן אובדין לא יגע בהן. רבן שמעון בן גמליאל אומר ימכור בפני בית דין מפני השב אבידה לבעלים· אמר רבי אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל· מה ירא ברמי'. רב יהודה אמר מחלוקת ר' עקיבה ור' טרפון'· תני בית דין לא יקחו ר' עקיב' אמר ר' חייה כי רבי שבתי מקשי הכא את אמר מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד. והכא את אמר הכין· אד יוסה תמן המקח דרכו להשתלש. ברם הכא אין שנים מצויין לחטוא מפני אחד· וכולן שהיו להם נשים ומתו מותרות לינשא להן· לא אמרה אלא מתו הא אם נתגרשו לא· וכולן שנשאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו מותרת לינשא להן שאין אדם מצוי לחטוא לאחר זמן. וכולן מותרות לבניהן ולאחיהן שאין אדם מצוי לחטוא לא מפני בנו ולא מפני אחיו:

הדרן עלך כיצד אשת אחיו

א· ארבעה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות· מתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמו'· ואם קדמו וכנסו יוציאו. ר' לעזר אומר בית שמאי אומרי' יקיימו ובית הלל אומרי' יוציאו: ב היתה אחת מהן אסור' על האח' איסור ערוה אסו' בה ומותר באחות' והשני אסור בשתיהן. איסור מצוה' או איסו' קדושה חולצות ולא מתייבמות. היתה אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה· והשנייה אסורה על זה איסור ערוה האסור לזה מותר לזה והאסור לזה מותר לזה· וזו היא שאמרו אחותה שהיא' יבמתה או חולצת או מתייבמת: ג' ג' אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות או אשה ובתה או אשה ובת בתה או אשה ובת בנה הרי אילו חולצות ולא מתייבמות. ור"ש פוטר· היתה אחת מהן אסורה על זה איסור ערוה אסור בה ומותר באחותה· איסור מצוה' או איסור קדושה חולצות ולא מתייבמות ור"ש פוטר: ד' שלשה אחין שנים מהן נשואים שתי אחיות ואחד מופנה ומת אחד מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמר ואחר כך מת אחיו השני בית שמאי אומרים אשתו עמו· והלז תצא משום אחות אשה· ובית הלל אומרים מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה· וזו היא שאמרו אוי לו על אשתו' אוי לו על אשת אחיו: ה שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית· מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו ומת שנייה'[1] יוצאה משום אחות אשה וראשונה משום צרתה. עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת: ו שלשה אחין שני' מהן נשואין שתי אחיות ואח' נשוי נכרית ומת נשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות מהן את אשתו ומת ראשונה יוצאה משום אחות אשה· והשנייה משום צרתה· עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת: ז' ג' אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית מת אח' מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו ומתה אשתו של שני ואחר כך מת נשוי נכרית הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת: ח ג' אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת זו היא שאמרו וכולן אם מתו או שמיאנו או נתגרשו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרו': ט וכולן שהיו להן קידושין או גירושין בספק הרי אילו חולצות ולא מתייבמו' כיצד ספק קדושין זרק לה קדושיה ספק קרוב לה' ספק קרוב לו' זו ספק קדושין כיצד ספק גירושין כתב בכת' ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין עליו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אח' וזו ספק גירושין: י ג' אחים נשואין שלש נשים נכריות ומת אחד מהן ועשה בה שני מאמר ומת הרי אילו חולצות ולא מתייבמות שנאמ' יבמה יבא עליה· שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין'. ר"ש אומר מייבם לאי זו שירצה וחולץ לשנייה: יא שני אחין נשואין שתי אחיות ומת אחד מהן ואחר כך מתה אשתו של שני הרי זו אסור' עליו עולמות הואיל ונאסרה עליו שעה אחת: יב שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה בזה ואת של זה לזה· הרי אילו חייבין משום אשת איש ואם היו אחין חייבין אף משום אשת אח. ואם היו אחיות חייבן אף משום ואשה אל אחותה· ואם היו נידות חייבין אף משום נידה· וכולן

פירוש

יש להם יחוסים· ונפקא מינה אם באו בני גוי שאסור לבוא בקהל גויה שמותרת לבוא בקהל הבן מתייחס אחר האב ואסור לבוא בקהל כשם האב: שכיבד זקינו כו'. יש גורסין שכיבד לקונו. ובדליתא בחלק אגמרא רבא לאלהא רבא אבל כיב' זקינו לא גרסו ולא מכבר בשום מקום אבל נראה לייסב הגוסחא שאפניכו דמודאי אלאלא לא יתחסו הכתוב אחר זקינו לא היה יכול להוכיח דיש להם יחס דהא כהה פעמי' קליט בתורה בנך בלעם בן בעור בלק בן ציפור שיתחסס הכתוב אחרי אביו' ולא הוכיח קסייהו דיש להם יחס אלא ודאי קסו' דאין להוכיח מכאן דיש להם יחס דדלמא הכתוב בא להודיע מי הוא בן פלוני או פלוני מי הוא והכא לא דייק כי אם מקה שייחסו אח' זקינו דאין דרך הכתוב נכך כ"א במיוחס ולכן קשני הכא דהא דייחסו הכתוב משום כיבוד זקינו ייחסו אחר אביו ובולת זה לא היה ראוי לייחס אפילו אחר אביו וכ"ש אחר אבי אביה קוצץ בן קוצץ. פירש רוצח בן רוצח: יי ועברים יש להן כו'. פירש בתמיה וס"ב הלא ציבא עבד היה וקרא לבניו בנים עבדים ה"ל: כאלמנו' שומטין. יש שגורסין כפלמי שמטין ופירשו דלאו עבד ממש היה ציבא אלא שהיה מגדולי משפחיו של מפיבושת וקרי עבדו כמו עבדי המלך מהו מיגזר כו'. פי' דלימבעיא להו אי מותר למול בשבת בן הגויה שבאת לישראל והיה רוצה להתיר להם דכתיב לבית אבותם משמע דזרע הולך אחר האב וכן ישראל כישראל בשבת: יתי איתוניה דילקי כו'. פי' המגיה הכי הוא דא"ל יבוא אלי ואוכיח ליה וא"ל מאיזה קרא אתה מוכיח לי דאסור וא"ל דכתיב ועתה נכרות ברית אלקינו להוציא כל נשי' והנולד מהם בעלת ה' דמשמע דאין מתייחס אח' אביו וא"ל דאין להוכיח מכאן דדלמא הוראת שעה היתה שהיו מעורבים ב"ב בנשים נכריות ולקנדר קילא עשו כן וא"ל ר' חגי והא כתיב וכתורה יעשה דמשמע קדין תורה עשו כן ולא על פי הוראת שעה וא"ל אוליא אזיל בלשון' והיכן נראה זה בתור' וא"ל מהא דאמר' ר' בשם רשב"י כתיב כו' וא"ל א"ב הוא יפה דברת ומטוטת מבטך כו' בלשון הכה הבאתך אבי' סובה לקבל ספר ושמעך לא פי' בן ע"ש עוך מנט:

סליק פירקא

מראה מקום והגהות

[א] ע' בבלי נסכלתין ס"ג. [ב] ר"אה בבלי סנהדרין ל"ו. [ג] קידושין ס"ג ה"ד ומכתושא שוקח (חוהר חיי קל"ב:) [ד] בראשית רבה פ"ו וקהלת רבה וע' תוס' כתובו' פ"ר, ד"ה האיזל' (ורמה רבה קהלת פ' ותוטא עבד זה יעקב איש כפר נבוריי'). [ה] במדבר רבה פ"ט ע"ש ובבלי נפרקין כ"ג ותוס' ק"ב וקידושין ס"ח: [ו] קידושין ותרם נס, ופסיקתא רבתי פ"ד, ע"ש. [ז] לקמן פ"ה ס"ט. [ח] י"נ: אחות וקוקתו. [ט] ע' בבלי נפרקין כ"ד. גי' הרשב"ן ז"ל: קידש אין לוקרין לו ייבכום אלא אלא יכנום, בכם אין מוליאין מידו. [י] קידושין פ"ג ה"ז (ס"ד, ב') ת' בבלי שם ס"ג. [יא] ע' ריש נישוף [יב] עם הגי' על שמואל. [יג] תוספתא פ"ד ובבלי נפרקין כ"ה ב' ע"ש. [יד] ב"ק פ"ג ה"ד. [טו] ע' בבלי שם כ"ח. [טז] לעיל פ"ב ע"ב. [יז] ע' הגי' בפתגי' בבבלי. [יח] וי"מ עלשון: קין הרדבר, וע' ב"ר פפ"ה קולן לקוקן. סו"ה. [יט] ע' לקמן פי"ג ש"א. [כ] ע' גי' התוס' בבבלי לפ"ד. [כא] ע' גיטין פ"ס ס"ב. [כב] ע' לקמן פ"ד ס"פופ"י סח ס'.

י מצוה בגדול לייבם ואם קדם הקטן זכה׃ הנטען על השפחה ונשתחררה ועל הנכרית ונתגיירה הרי זה לא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו׃ הנטען על אשת איש והוציאוה מתחת ידו אע״פ שכנס יוציא׃ יא המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו׃ מת הרגתיו או הרגנוהו לא ישא את אשתו׃ ר׳ יהודה אומר הרגתיו לא תינשא אשתו׃ הרגנוהו תינשא אשתו׃ יב החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה הרי זה לא ישאנה׃ מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא בי״ד׃ וכולן שהיו להן נשים ומתו מותרות להינשא להן וכולן שנישאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו מותרות להינשא להן׃ וכולם מותרות לבניהם ולאחיהם׃

פרק שני

הלכה א׳ כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו כו׳׃ יחידיו פרט לאשת אחיו שלא הוה בעלמו דלא כן מה אנן אמרין מת בלא בנים תהא אשתו אסורה לתינשא׃ שמא יוליד אביו בן ותהא אשתו זקוק׳ לייבום׃ מעתה אפילו מתה אמו תהא אשתו אסורה להינשא שמא ילך אביו וישא לו אשה אחרת ויוליד בן ותהא אשתו זקוקה לייבום. ויאמר קרייה ובן ואב אין לו׃ אלא כן אנן קיימין כשמת והניח את אשתו מעוברת שלא תאמר אילו מת והניח את אשתו מעוברת שמא אינה צריכה להמתין ולידע אם בן קיימ׳ הוא ואם אינו בן קיימ׳׃ אף הכא תהא צריכה להמתין ולידע אם בן קיימ׳ הוא ואם אינו בן קיימ׳ לפום כן צרך מימר יחידיו פרט לאשת אחיו שלא היה בעלמו׃ יבמה יבא עליה׃ זה הביאה׳׃ ולקחה לו לאשה זה המאמר׃ יכול יהא כשם שהביאה גומר׳ בה כך יהא מאמר גומר בה׃ ת״ל ויבמ׳ עשה את כל הפרשה כולה׳ לייבום. הביאה גומרת בה ואין המאמר גומר בה׃ אם כן מה הועיל בה מאמר׃ לאוסרה לאחין׃ ר״ש אומר המאמר או קונה או לא קונה׃ מה טעם דר״ש יבמה יבא עליה זו הביאה׃ ולקחה לו לאשה זה המאמר׃ וכשם שהביאה גומר׳ בה כך המאמ׳ גומר בה׃ או יבמ׳ יבא עליה והרי היא לקוחה לו והמאמר לא הועיל בה כלום. רבי לעזר בן ערך אומ׳ המאמר קונה קניין גמור ביבמה׃ מה טעם דר׳ לעזר בן ערך ולקחה לו לאשה הרי היא כקידושי אשה׃ מה קידושי אשה קונין קניין גמור׃ אף המאמ׳ קונה קניין גמור ביבמ׳׃ אי זו הוא מאמר ביבמה הרי את מקודש׳ לי בכסף ובשוה כסף׃ בין רבנין בין ר״ש מודיי בה כרבנין צד שקנה בה מאמר כנגדו אסור בצרה׃ וצד שלא קנה בה מאמר כנגדו הותר בצרה׃ לפיכך חולצ׳ ולא מתייבמת׃ כר׳ שמעון קנה מאמר שתיהן מותרו׳ לא קנה מאמר הראשונה אסורה והשני׳ מותרת מספק חולצ׳ ולא מתייבמת׃ מה נפיק מן בינידון. בא על השנייה על דעתין דרבנין ביאות ערוה מפני שעשה בה מאמר׃ הא אם לא עשה בה מאמר מתייבמת ואין לו זיקה בה׃ א״ר חגיי קיימתה כההוא דמר ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ לעזר שומר׳ יבם שמתה מותר באמה זיקה היתה לו בה כיון שמתה בטלה זיקתה והכא כיון שמת בטלה זיקתו׃ הלכה ב׳ שני אחים ומת אחד מהן כו׳׃ ר״ש אומר המאמר או קונה או לא קונה ואת אמר אכין׃ ומייבמין לבעלת מאמר וחש לומר שמא קנה מאמר ונמצא מתחייב עליה משם אשת אחיו שלא היה בעלמו׃ וחולצין לבעלת מאמר וחש לומר שמא קנה מאמר ונמצאת השנייה זקוקה לו הוויי מה דאמר ר״ש על רישיה׃ א״ר יוחנן מודה ר״ש בראשונה. אשכח תני עד הוא במחלוקת׃ מה בין ראשונה ומה בין שנייה׃ ראשונה בא ומצאה באיסור׃ והשנייה בא ומצאה בהותר. ר׳ יוחנן בעי אשת אביו שמצאה לפני אחר מן השוק מה אמר בה ר״ש מפני שמצאה בהותר מותרת׃ לא אמר ר״ש אלא על ידי אחין מן האב׃ ר׳ יעקב בר אחא אמר ר״ש ב״ל בעי אשת אחיו מאמו שמצאה לפני אחד מן השוק מה אמר בה ר״ש׃ מפני שמצאה בהותר מותרת׃ לא אמר ר״ש אלא על ידי אחים מאב׃ ר׳ יודן בעי צרת אחות אמו שמצאה לפני אחד מן השו׳ מפני שמצאה בהותר מותרת׃ ר׳ אבין בעי גרושה שנעשית אלמנה את אמר מה ראי״ד שמען על ראשה. מה אמר ר״ש בבעלת מאמר׃ נישמעינה מן הדא ר״ש אומר ביאתה וחליצה של אחת פוטרת צרתה׃ ואם חלץ לבעלת מאמר אף השני׳ צריכה חליצה׃ את אמר ביאתה או חליצתה של אחד מהן פוטר׳ צרתה׃ מה נפשך קנה מאמר שתיהן נשיו נפטרה בחליצ׳ חבירתה׃ לא קנה מאמר אין הראשונ׳ צריכה חליצה ואם חלץ לבעלת מאמר אף השנייה צריכה חליצה שמא לא קנה מאמר׃ ולא נעשה בה חליצה וייבום שמא קנה מאמר ונפטרה בחליצת חבירת׳׃ מה נפיק מן בינידון׃ חלץ לראשונ׳ ובא על השנייה. על דעתין דרבנין ביאת ערוה׃ על דעתיה דר״ש אינ׳ ביאת ערוה׃ בא על הראשונ׳ ובא על השנייה. על דעתין דרבנן הראשונה ביאת ערוה׃ והשנייה צריכה גט וחליצה׃ על דעתיה דר״ש שתיהן צריכות גט׃ הראשונה צריכה גט שמא קנה מאמר׃ והשנייה צריכ׳ גט שמא קנה ייבום שמא קנה מאמר נפטר׳ מחליצת׳ חבירתה׃ ר׳ זעורה בשם ר׳ ששת׳ תני תמן דברי ר״ש שתיהן אסורו וקשיא קנה מאמר שתיהן מותרות׃ לא קנה מאמר אלא זיקה׃ וקשיא קנה זיקה שתיהן מותרות.

לא קנה זיקה הראשונה אסורה והשני׳ מותרת שמא זיקת ר׳ שמעון כמאמר דרבנן. כמה דרבנן אמרי המאמ׳ קנה ומשייר. כן אמר זיקה קונה ומשיירת. וקשיא צד שקונה זיקה כנגדו אסור בצרה. צד שלא קנה זיקה כנגדו הותר בצרה׃ אמר שמי וכי ומה נפשך בעריות מהוא כהן כהיא דאמר אחא בשם ר׳ בון בר חייה כל יבמה שאין כולה לפנים צד הקני שבה ניתן לשם ערוה וערוה פוטרת צרה׃ הלכה ג׳ כלל אמרו ביבמה כל שהיא אסורה כו׳׃ א״ר זעירא עד דאנן תמן אפקינן ארבע עשרה מן דער אחותה שהיא יבמתה מתייבמת חוץ מבתו׃ דסלקינן להכא שמעינן הכא דתני רבי חייה. דתני ר׳ חייה בתו מאנוסתו נשואה לאחיו מאביו ולו אחו׳ מאם מאיש אחר נשואה לאחיו השני ומת בלא בנים הרי זה אסור בבתו ומות׳ באחותה הדא היא אחותה כשהיא יבמתה מתייבמ׳. פשיטה הדא מילתא׃ איסור מצוה ואיסור קדושה חלץ נפטר׳ צרתה. ובא עליה׃ ר׳ יוסה אמר איתפלגון ר׳ לעזר ורבי יוחנן אמר לא נפטרה צרתה׃ רבי שמי מחלף שמועה מסתברא על דר׳ שמי דבבל אתר ר׳ לעזר סמך לר׳ חייה רבה דתני רבי חייה איסור מצוה איסור קדושה חלץ לה ובא עליה נפטרה צרתה׃ הלכה ד׳ איסור מצוה עריו׳ מדברי סופרים מצוה מן התור׳ לשמוע את דברי סופרים׃ ואיסור קדושה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט (אלה המצוה כל שם מצוה אחת). וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב. ואית דמחלפין אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט׃ אלה המצות וכל שם מצוה אחת׃ ואיסור קדושה עריות מדברי סופרים׃ א״ר יודה בן פזי ולמה סמך הכתוב פרשת עריות לפרשת קדושים ללמדך׳ שכל מי שהוא פורש מן העריות נקרא קדוש׃ שכן שונמית אומרת לאישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא׃ א״ר יונה קדו׳ הוא ואין תלמידו קדוש׃ ר׳ אבין אמר שלא הביט בה׃ ורבנן אמרין שלא ראה טיפת קרי מימיו׃ אמתיה דר׳ שמואל בר רב יצחק אמרה מן יומוי לא חמת מילה בישא על מני דמרי׃ כתיב ויגש גיחזי להדפה. מהו להדפה׳ א״ר יוסה בן חנינה שנתן ידו בהוד שביופיה בין דדיה׃ מניין לשניות ר׳ הונה אמר האל קשו׳ מיכן שיש למטה מהן.׳ ואילו הן השניות אם אביו אם אמו אשת אבי אביו׃ ואשת אבי אמו. אשת בן בנו ואשת בן בתו׃ אשת אחי אמו ואשת אחי אביו מאמו׃ תני רבי חנין אומר כולהון אין להן הפסק חוץ מאשת אביו מאמו. בר קפרא אמר כולהון יש להן הפס׳ דבר קפרא מוסיף אם אבי אמו ואם אבי אביו׃ רב אמר כלת בנו יש לה הפסק׃ מה פליג׃ כלת בנו ממקום אחר באת׃ רב אמר זרע היוצא ממנו אסור׃ א״ר יוסי בי ר׳ בון טעם דרב אברהם אסור בכל נשי ישראל׃ שרה אסורה בכל אנשי ישראל. רב אמר כל שאילו נקבה מן התור׳ אסורה כיוצא בו זכר אשתו אסור׳ אחות אביו נקיבה אסורה. אחי אביו זכר אשתו אסורה׃ אחות אמו נקיבה אסור׃ אחי אמו זכר אשתו אסור׳׃ בת בנו נקיבה אסורה׃ בן בנו זכר אשתו אסור׃ בת בתו נקיבה אסורה׃ בן בתו זכר אשתו אסורה. א״ר יעקב דרומייא קומי ר׳ יוסי אית לך אף תרתי׃ אמו תורה. אם אמו שנייה לה׃ אסרו אם אביו מפני אם אמו׃ אשת בנו תורה׃ אשת בן בנו שנייה לה׃ אסרו אשת בן בנו מפני אשת בן בנו׃ אמר ר׳ מתנייא אית לך אף תרתי׃ אשת אביו תורה אשת אבי אביו שניה לה אסרו אשת אבי אמו מפני אשת אבי אביו׃ אשת אחי אביו מאביו תורה. אשת אחי אביו מאמו שנייה לה׃ אסרו אשת אחי אמו מאמו מפני אשת אחי אביו מאמו׃ רבי חונה ישמע כולהון מן הדא קרייא׃ ערו׳ אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה׃ זימה זימה לגזירה שוה׃ מה למטן ג׳ דורות. אף למעלן ג׳ דורות׃ מה למטן בלא תעשה אף למעלן בלא תעשה. מה למעלן דרך נישואין אף למטן דרך נישואין׃ מה למעלן בשריפה׃ אף למטן בשריפה. מה למטן עשה בת וזכר כבת נקיבה. אף למעלן עשה אם וזכר כאם נקיבה׃ מה אית לך למימ׳ אם חמיו ואם חמותו לא תהיה אם אביו כאם חמיו׃ לא תהוה אם אמו כאם חמותו אסרו אשת אבי אביו מפני אם אביו. אסרו אשת אבי אמו מפני אם אמו׃ לא תהו׳ אשת בן בנו כבת בן אשתו׃ לא תהיה אשת בן בתו כבת בת אשתו׃ התיב ה׳ חגיי קומי ר׳ יוסי והא מתניח׳ פליגא על רב׃ מותר הוא אדם באשת חורגו ואסור בבתו. אלא חורגתו שמא אינו אסור בה הרי חורגו זכר ואשתו מותרת׃ רבי זריקן בשם ה׳ חנינה אשת חמיו אסורה מפני מראית העין׃ אי תומר תורה׃ הרי דוד שנשא רצפה בת איה שנ׳ ואתנה לך את בי׳ אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקך׃ ר׳ ירמיה בשם ר׳ לעזר שני חורגי׳ שגדלו בבי׳ אחד אסורין להינשא מפני מראית העין׃ אתא עובדא קומ׳ ר׳ חנינה בריה דה׳ אבהו אמר יסבון באתר דלא חכמין להון׃. תמן תנינן רבי יוסי אומר אם עבר הזקן ונשאה מה עבר׳. עבר על דברי סופרים׃ רבי יוסי בשם רבי אבהו שאל לרבי יוחנן הדא אמר שניות אין להן הפסק׃ א״ל וכי שנייה לשניות שנינו לא שנייה לדברי תורה וכולהן משום כלת בנו׃ ר׳ חזקיה בשם יונה ר׳ אבהו לא אמר כן אלא ר׳ לעזר שאל לר׳ יוחנן שמנה שניות שנינו חזה הרי תשע וכולהן משום כלת בנו׃ הלכה ה׳ מי שיש לו אח כו׳׃ ו׳ מי שיש לו בן מכל מקום כו׳׃ ר׳ אבון בעי ובנו לכל דבר אמ׳ לפרייה ורבייה ולא שנוי׳ בן גוי שבא על בת ישראל וילדה בן ישראל שבא על גויה וילדה משום בת

פירוש

כיצד אשת אחיו כו׳׃ הלכה ר״ה שכל מי שהי׳ פורש כו׳ פי׳ אשת׳ לו סוג כמו שהשכי׳ סוג לעריות ופסיק דעתו מהרהורים ולית חולה פני אשה ועל כיול׳ נוח נקרא קדוש ופרוש ועל זה קיימי דמייה קהל דשונמית שלא הביט בה ימיו כו׳׃ מן יומא כו׳. לקמן גרסינן אלה הוינא מינ׳ קנה דמרי מן יומא כו׳׃ פי׳ שהיתה רגילה לכנס בגדי דר׳ שמואל בר ר״י שהיה הכ׳ון שלה ומפרה שקיים לא רא׳׳ טיפת קרי על בגדיו׃ מניין לשניות כו׳׃ אע״ג דסדרבנן נינהו בעי מניין רמז לכן מן התור׳ ומשני האל קשות כו׳. פי׳ דכתיב בעריות כי את כל התועבות האל יעשו כל התועבות הקשות דאל לישנא דמתק ותוקף הוא מכלל דיש קלות מהן ואסורי׳ והן השניות׃ מפני מראי׳ העין׃ כתבו התוספו׳ שכן פסק ר״ת על מעשה דגרונינלא׃ אסורין להינשא כו׳. בזה פליג על הבבלי דס״פ מצות שנחפה דמתיר התם משום דלית ליה קלא ע״ש׃

מראה מקום והגהות

א ע׳ גיטין רפ״א.
ב ע׳ בילא פ״א ה״ו.
ג לעיל פ״א ה״א.
ד קידושין כ״א ה״א, וע׳ בבלי בפרקין י״ח, ולקמן רפ״ה ובבלי כ״ד.
ה ע׳ בבלי גיטין ל״ט ותו״כ קדושי׳ פרק ה׳.
ו לקמן פ״ג ה״ה ופ״ד ה״ז ורפ״ה ופ״ו ה״ח ומרס פי״א ה״ז (פ״ג ה״א).
ז י״גג אסורות.
ח סוטה פ״ג ה״ה ולקמן פ״ד ה״א, וע׳ בבלי י״ח.
ט ע׳ בבלי כ׳ ולקמן פ״ג ה״ה.
י י״גג שניות.
יא לקמן ד׳, ד׳.
יב לקמן י״ב ד׳.
יג קידושין פ״ג סה״א, וע׳ לקמן ו׳ סע״ד.
יד תוספתא פ״ו.
טו ע׳ בבלי בפרקין כ׳ וספרא אחרי פרק י״ג
טז בבלי ברכות י׳ ויקרא רבה קדושים כ״ד, וע׳ סכות כ״ג וי״ר אמור פל״ג ובמדבר רבה פ״ג ופ״ט ותנחומא כנ״ל.
יז סנהדרין פ״י ה״ג.
יח בבלי ברכות׳ ויקר׳ רבה סכ״ד׳
יט ע׳ שאלתות אחרי, וה״ג פ״א ובבלי כ״א, תוה״ג גאונים קדמונים סי׳ ע״ט.
כ לקמן פ״א ה״א.
כא פ׳ בבלי סנהדרין ע״ה
כב רפ״ה מס׳ ד״א רבה פ״א ובבלי בפרקין כ״א ותוס׳ ד״ה וקותר, ושו״ת תר״ב אה״ע סי׳ כ״ו, מהרי״ט פנ״ל סי׳ פ״ח ורדב״ז ח״ב סי׳ תרפ״ט.
כג רפ״ה בבלי סוטה מ״ג.
כד כריתות פ״ג.
כה נ׳ הגהל״ה ולגב״ש.
כו י״גנ גוי שנבעלת לסורל וילדה וכו׳, ול׳ בכורות רפ״ט.

חיים· עוברה עד שלא הביאה שתי שערות וילדה משהביאה שתי שערות הוא חיה ובנה מת· מאי כדון. ר' ישמעאל בר' רבי יודה עד שירבה שחור כר"ש על תנאי קידוש הראשון ובעל· על דעתיה דר"ש ורבי יודה דאמרי בסימנין הדבר תלוי נחא· על דעתיה דר"ש דו אמר לכשיוסיף בה קניין אחד מעתה אפילו גדולה· אמר ר' יצחק וכיני אלא כדי שלא יתפרצו בנות ישר' בזימה· אתייא עובד' קומי ר' יוסי אמר יבדקו דידה· מה כרבי יודה דר' יודה אמר עד שירבה שחור. והוא דאמר ר' יהושע בן לוי אין בין ימות הנערות לימות הבגרות אלא ששה חדשים בלבד. ואמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן אין עושין מעשה· הדא דתימר בתוך הזמן· אבל לאחר הזמן עושין מעשה· כרם דהכא ספק רבה שחור ספק לא רבה שחור כופו אני ליתן גט· רבת השחור אינו נוגע בגט: הלכה ג' כיצד פוטרות צרותיהן היתה בתו או אחת מכל העריות האילו כו'· (היא מתניתא כל היכולו' למאן ולא מיאנה צרת' חולצת ולא מתייבמת): הלכה ד כיצד אם מתו הן צרותיהן מותרות כו'· מני מתניתא כל היכולה למאן ולא מיאנה ומתה צרת' חולצת ולא מתייבמת: הלכה ה שש עריו' חמורות מאילו מפני שהן נשואות לאחרים כו'. מה אינה חמורה הכא כרת והכא כרת הכא ממזר והכא ממזר. מהו חמורות שאינן יכולות להינשא לאחים שלא בעבירה. ותני ר' חייה כן' וכולן אם יכולו' להינשא לאחין שלא בעבירה צרותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום· תני ר' חייה אין צרה אלא מאח בלבד. אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן מפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרות· ר' ירמיה בעי ותהא צרה מן השוק· אמר רבי יוסה לא שמיע ר' ירמיה הדא דתני רבי חייה לא שמיע למתניתין מפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרות· חזר ומר אין דשמיע אלא כאינש דשמיע מילה ומקשי עלה: ר' ירמיה בעי הבא על הצרה מהו שיהא חייב עליה משו' אשת אח. אמר ר' יוסי אילו איפשר לצרה בלא אשת אח יאות· איפשר לאשת אח בלא צרה. איפשר לצרה בלא אשת אח· ואש' אח לא יבמתו היא· אמר ר' יוסה בי ר' בון תיפת' שהיה לה בנים מאחים: הלכה ו' בי' שמאי מתירין את הצרות לאחין כו'· ר' סימון בשם רבי יוסי בשם נהוריי טעמון דבית שמאי לא תהיה אשת המת החוצ' לאיש זר· החיצונ' לא תהיה לאיש זר· אתייא דבית שמאי כאילין כותייא שהן מייבמין את הארוסו' ומוציאין את הנשואות' דאינון דרשין תהיה החיצונה. מה מקיימין (בי' שמאי) ובן אין לו· אמר ר' יעקב דדרומייא קומי ר' יוסי ובן אין לו מן הנשואה החיצונה לא תהיה לאיש זר· א"ל לא יחסרונך כותאי דאת מקיים דרשיהון· תני ר"ש בן אלעזר טמיתי לספרי כותים מי גרם לכם לטעות דלית אתון דרשין כרבי נחמיה דתני בשם רבי נחמי' כל דבר שהוא צריך למ"ד מתחילתו ולא ניתן לו· ניתן לו הא בסופו. כגון לחוץ חוצה· לשעיר. שעירה· לסוכו' סוכותה· מתיבין לר' נחמיה והא כתיב ישובו רשעים לשאולה· אמר רבא בר זבדא לדיוטי התחתונה של שאול: תני אמר ר' יוחנן בן נורי ראה היאך הלכה זו רווחת בישראל אם לקיים דברי בי' שמאי הוולד ממזר מדברי בית הלל. אם לקיים דברי בית הלל הוולד ממזר מדברי בי' שמאי. בואו ונתקן שיהו הצרות חולצו' ולא מתייבמות· תני לא הספיקו להתקין עד שנטרפ' השעה· אמר רבן שמעון בן גמליאל ואם כן מה נעשה לצרות הראשונות שנישאו: אמר ר' לעזר אף ע"פ שנחלקו בית שמאי ובית הלל בצרות מודין היו שאין הוולד ממזר שאין ממזר אלא מאשה שהיא אסורה עליו איסור ערוה וחייבין עליה כרת· אמר ר' טרפון תאב אני שיהא לי צרת הבת שאשיאנה לכהונה. שאלו את ר' יהושע בני צרת מה הן. אמר להן הרי אתם מכניסין את ראשי בין שני ההרים הגבוהי' בין דברי ב"ש ובין דברי בית הלל בשביל שירוצו את מוחי· אבל מעיד אני על משפחת בית עלובי מבית צבועי' ועל משפחת בית נקיפי מבית קושש שהיו בני צרו' והיו בניהם כהני' גדולי' עומדין ומקריבין על גבי המזבח: ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי מעש' שנכנסו זקינים אצל ר' דוס' בן הרכינס לשאול לו על צרת הבת· אמרו לו את הוא שאת מתיר בצרות· אמר לון מה שמעתון דוסא בן הרכינס· אמרו לו בן הרכינס· א"ל יונתן אחי הוה בכור שטן ומתלמידי ב"ש הוא והזהרו ממנו ג' מאות תשובה יש לו על צרת הבת. אולון לגביה שלח וכתב ליה הזהר שחכמי ישראל נכנסין אצלך· עלון ויתיב להו קומוי· הוה מסביר להון ולא סברין מיסבר להון ולא סברין· שריין מתנמנמין· אמ' להן מה אתון מתנמנמין שרי מישדי עליהון צררין. ואית דמרין בחד תרע עלון ובתלתא נפקין. שלח א"ל מה שלחת לי בני נש כען מילף ואמרת לי אינון חכמי ישראל· אתו לגביה אמרון ליה את מה את אמר· אמר להן על המדוכה הזאת ישב חגי הנביא והעיד ג' דברים' על צרת הבת שתינשא לכהונ' ועל עמון ומואב שהן מעשרין מעשר עני בשביעית. ועל גירי תדמור שהן כשירין לבוא בקהל. אמ' העלון שני עיני דניחמי לחכמי ישראל. ראה את ר' יהושע וקרא עליו את מי יורה דיע'. זכור אני שהיתה אמו מוליכה עריסתו לבית הכנסת' בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה. את ר' עקיבה וקרא עליו כפירי' רשו ורעבו מכירו אני שאדם גיבור בתורה הוא· ראה את ר' לעזר בן עזריה וקרא עליו' נער הייתי גם וקנתי· מכירו אני שהוא דור עשירי לעזרא· ועיני' דמיין לדידיה· אמר ר' חנינה דציפורין אף ר' טרפון הוה עמהן וקרא עליו כהדא דר' לעזר בן עזריה: רב נחמן בר יעקב אמר' מקבלין גרים מן הקרדויין ומן התדמוריים. רבי אבהו בשם ר' יוחנן מתניתא אמרה כן שגירי תדמור כשירין. תמן תנינן' כל הכתמין הבאין מרקם טהורין· הא גירי תדמור כשירין. רבי יעקב אמר שמועתא. ר' חנינה ור' יהושע בן לוי חד מכשיר וחד מקבל· מאן דמכשיר מקבל. ומאן דמקבל לא מכשיר. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' נחמן בר יעקב אבל ליוחסין עד נהר זחק· ר' יוסי בי ר' בון אמר רב ושמואל חד אמר עד נהר זרוק. וחורנה אמר עד נהר יואניי· ר' יהודה אמר בין הנהרות בגולה ליוחסין. ר' חנינה בחוקא בשם ר' יהודה בני מישא לא חשו להו אלא משם ספק חללות. וכהנים ששם לא הקפידו על הגרושות. תמן קריין למישא·מתה. למדי חולה עלם ועוואי גוססות. חבל ימא תכילתא דבבל שציי· עונייא וגווכייא וצצרייה· תכילתא דחביל ימא: אע"פ' שנחלקו בי' שמאי ובית הלל בצרות ובאחיות ובגט ישן ובספק אשת איש ובמקדש בשוה פרוטה והמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי והאשה מתקדשת' בדינר ובשוה דינר· לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מב"ש אלא נוהגין באמת ובשלום שנ' והאמת והשלום אהבו: ממזירות בנתיים ואת אמר הכין. היך עבידא קידש הראשון בשוה פרוט' והשני בדינר על דעתיה דב"ש מקודשת לשני והוולד ממזר מן הראשון. על דעתיה דבית הלל מקודשת לראשון והוולד ממזר מן השני· ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן מורין ב"ש לבית הלל לחומרין. מעתה ב"ש ישאו נשים מבית הלל דאינון מודיי להון. ובית הלל לא ישאו נשים מב"ש דלית אינון מודיי להון. רבי הילא בשם ר' יוחנן אילו ואילו כהלכה היו עושין. אם כהלכ' היו כהדא תנינן' שלחו להן ב"ש ופתחוה שב"ש אומרים עד שפחות את החבה· אמר ר' יוסי בי ר' בון עד שלא בא מעשה אצל בית הלל היו ב"ש נוגעין בו. משבא מעש' אצל בית הלל לא היו בית שמאי נוגעין בו: אמר ר' אבמרי יאות מה דתנינ' טימאו ·טהרו' למפרע לא מיכן ולהבא· ר' יוסי בי ר' בון אמר רב ושמואל חד אמר אילו ואילו כהלכ' היו עושין. וחד אמ' אילו כהלכתן ואילו כהילכתן. ממזירות בנתיים ואת אמר הכין· המקום משמר ולא אירע מעשה מעולם: כהדא דתני' כל הרוצה להחמיר על עצמו לנהוג כחומרי ב"ש וכחומרי בי' הלל על זה נאמר והכסיל בחושך הולך· כקולי אילו ואילו נקרא רשע אלא או כדברי בית שמאי כקוליהם וכחומריהן· או כדברי בית הלל כקולוה' וכחומריהן. הדא דתימר עד שלא יצאת בת קול· אבל משיצאת בת קול לעולם הלכה כדברי בית הלל· וכל העובר על דברי בית הלל חייב מיתה· תני יצאתה בת קול ואמר' אילו ואילו דברי אלהים חיים הם אבל הלכ' כב"ה לעולם· באיכן יצאת בת קול· רב ביבי בשם ר"י אמ' ביבנה יצאה בת קול:

הדרן עלך חמש עשרה נשים

א· כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו שני אחין ומת אחד מהן ונולד להן אח ואחר כך ייבם השני את אשת אחיו ומת ראשו' יוצאה משם אשת אחיו שלא היה בעולמו והשנייה משם צרתה· עשה בה מאמ' ומת שנייה חולצת ולא מתייבמת: ב שני אחין ומת אחד מהן וייבם השני את אשת אחיו ואחר כך נולד להן אח ומת· הראשונ' יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשנייה משום צרתה· עשה בה מאמר ומת שנייה חולצת ולא מתייבמת· ר"ש אומר מייבם לאי זו שירצה או חולץ לאיזו שירצה: ג· כלל אמרו ביבמ' כל שהיא (אסורה) איסור ערוה לא חולצת ולא מתייבמת· איסור מצוה' ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת· אחותה שהיא יבמתה או חולצת או מתייבמת: ד איסו' מצוה שניות מדברי סופרים· איסור קדושה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל· ובת ישראל לממזר ולנתין: ה מי שיש לו אחת' מכל מקום זוקק את אשת אחיו לייבום ואחיו לכל דבר חוץ ממה שיש לו מן השפחה' ומן הנכרית: ו מי שיש לו בן מכל מקום פוטר את אשת אביו מן הייבום וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו לו לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית: ז מי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע אי זו קידש' נותן גט לזו וגט לזו מת ולו אח אחד חולץ את שתיהן. היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבם קדמו וכנסו אין מוציאין מידן: ח שנים שקידשו שתי אחיו' זה אינו יודע לאי זו קידש. וזה אינו יודע לאי זו קידש זה נותן ב' גיטין וזה נותן ב' גיטין· מתו לזה אח ולזה אח זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן· לזה אחד ולזה שני' היחידי חולץ את שתיהן· והשנים אחד חולץ ואח' מייבם· קדמו וכנסו אין מוציאין מידן: ט לזה שנים ולזה שנים אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחת· אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה· ואחיו של זה מייבם חלוצתו של זה· קדמו שנים וחלצו לא ייבמו השנים אלא אחד חולץ ואחד מייבם· קדמו וכנסו אין מוציאין מידן·

פירוש

הלכה ו': יחסרונך· פי' יחרסוך: טמיתי· פי' דברתי: למ"ד מתחלתו כו'· הסוגיא מבוארת בבבלי דפרקי': לשאולה· פירש והכי ליכא למימר שהוא כמו למ"ד דהא כתיב למ"ד בו בתחילתו וקשה דלעולם איפא לך שהוא במקום למ"ד כמי שנכתב לבסוף שפירושו לשאול של שאול והוא דיוטי התחתונה פי' מדורי גיהנם: בני צרת כו'· פי' דלרת ערוה לא בעי חליצה לב"ה כמו הערוה ולב"ש חולצות ולא מתיבמות ובעו מרבי יהושע בני צרת ערוה שנשאת לשוק בלי חליצה מה דינן: את שהוא מתיר כו'· פי' לפי ששמעו שאמרו של ר' דוסא האחין [illegible] סמכה על פיו וסברו של' דוסא היתירן והסוגיא בבבלי דפרקי': בכור שטן· פירש"י שהוא חריף ומוסף על שמועתו ועפ"י סמכה ופיו [illegible] קרנים: שרי מישדי כו'· פירש שהתחיל להשליך עליה' צרורות: ובתלתא נפקי' כו'· פי' התוספות שלא יעלאם יחד ויקפתם וילטרכו לקבוע הלכה כקותו ועוד טעמים אחרים לא רציתי להאריך בהם: כפירים כו'· פירש לפי שהיה עני מתחילה ועם הפקן ולבן [illegible] אעפ"כ ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב: נער הייתי כו'· פירש וכתיב בתריה וזרעו מבקש לחם פי' שיהיה חסר מן העטרה הנקראת לחם: בצרות ובאחיות כו'· הסוגיא כולה בבבלי דפרק מעתה ב"ה ישאו נשי' מב"ש דאינון מודי' להון וב"ש לא ישאו נשים מב"ה דלית אינון מודיי להון. גרסי' ולא להפך דב"ה כפי מה לב"ש לחומר' שאם קידש אם אשה בפרוטה ובא אחר וקדש' חוששין לקידושיו ובן לרת ערוה שהוא לב"ש דבעיא חליל' דמ"ב בהאי פליגי: כהלכה כו'. פירש כב"ה דהלכתא כוותייהו ולא נחלקו למעשה אלא להלכה בעלמא: ומתחורו' כו'. פי' שוקת שהיתה מקודת לפקו' דפליגי בה במדרש' וסברי ב"ש דלא סגי בשפורת הגלד אלא עד שתפתח גרוב' ותלחו ב"ש כו' ועיין כל הסוגיא בבבלי דפרקי' ע"ש

סליק פרקא

מראה מקום והגהות

י"ב ברכי יוד'. לעיל ה"ט (ב' ג'). וע' בבלי קידושין ע"ט. נראים רבה פכ"ח ופ"ו ופס"ח ופ"ו ושוחר טוב ט', וע' בבלי נפרקין י"ג: לקמן פ"ג ה"א (ד' ג'). תוספתא ובבלי בפרקין. בבלי בפרקין ח' ע"ש וראה אלי' זוטא פ"א ה"ב. גם ויקרא פ"ד פ"ב. ע' רש"י אבות פ"ב במשנה (על ר' יהושע) אשרי יולדתו. ראה דברי הנגיד שנה ג' גליון ל"א ונהוספה ג' כ'. ע' בבלי בפרקין וברכות כ' ולעיל תענית פ"ד ה"ב (ונסק"א כתבתי כי ע"כ קרא עליו נער הייתי גם וקנתי) שאמרו בפלא ביום בהיותו בן שמונה עשרה שנה). קידושין פ"ד ה"א וידים פ"ב ס"ג. נדה פ"ז, ובבלי בפרקין ט"ו. קידושין פ"א ה"א, ובבלי ותוספתא בפרקין. ע' לקמן פ"ג גיטין פ"ח וקידושין רפ"א. מקוואות פ"ד. שם. סוטה פ"ג ה"ד וקידושין שם, תוס' סוכה ועדיות פ"ב ובבלי עירובין י"ג: לקמן פ"ג ע"ב. ג"נ "אח". ע' קידושין פ"ב ק"ב. ע' קידושין פ"ב ק"ח.

על זונה כרת ועל שגגת' חטאת תהא אסור' להתייבם. מה נפק מן בינידון. אלמנה לכ"ג. מאן דמר ערוה שיש לה היתר לאחר איסורה זו הואיל ואין לה היתר לאחר איסורה הרי היא אסורה להתייבם. מאן דמר ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת הרי זה אסור' להתייבם זה הואיל ואין חייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת תהא מותרת להתייבם. רבי אייבו בר נגרי קריספי בשם ר"ש בן לקיש לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר. זו אשה שהיא זרה לו. אמרה התורה לא תהיה לו אשה אפילו מצוה. מעתה לא תהא צריכה חליצה. א"ר ירמיה יבמתו יבמתו התורה ריבתה בחליצה. אי יבמתו יבמתו התורה ריבתה כייבום. תני ר' ישמעאל מאן יבמי. זו שמיאן יבמי לא שמיאני שמים. מעתה לא תהא צריכה חליצה. הווי צורכה להן דא"ר ירמיה יבמתו יבמתו התורה ריבת' בחליצה: רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירה אלמנה לכ"ג מהו שתהא צריכה חליצה. א"ל איפשר לומר קידושין תופסין בה ואת אומר אינ' צריכה חליצ'. א"ל הרי איילוני' קידושין תופסין בה ואת אי' אינה צריכה חליצה. א"ל הרי איילונית מטעם אחר הוצאת'. אשר תלד יצתה זו שאינה יולדת: עד שאת למד' כל העריות מאחו' אשתו לאיסור. למד כל העריות מאשת אחיו להיתר. א"ר מנא למידין שני איסורין משני איסורין. ואין למידין שני איסורין מאיסור אחד: ר' לעזר בשם ר' אבון כל דבר שהו' בא מחמ' הגורם בטל הגורם בטל האיסור ודבר שאינו בא מחמ' הגורם אע"פ שבטל הגור' האיסור במקומו. ומה אית לך. א"ר יוסי בי רבי בון כגון אילו חמש עשרה נשים. שלא תאמר בתו עד שלא נישאת לאחיו אסורה לו. נישאת לאחיו מותרת לו: לוי בר סוסיי בעא קומי רבי' ניתני שש עשרה נשים. אמו אנוס' אביו נשואה לאחיו מאביו. א"ל ניכר אותו האיש שאין לו מות בקדקדו. ולמה אמר ליה בגין דר' יודה דר' יודה אוסר באנוסת אביו ובמפותת אביו. ולא מודי ר' יהודה שאם קידש שתפסו בה קידושין. אלא כגון דתנינן שש עריות חמורות מאילו מפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרת. ותני ר' חייה כן אם יכולות להנשא לאחיו שלא כעבירה צרותיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום. ומכלום אין לך אלא אמו אנוס' אביו נשואה לאחיו מאביו. למה לא תניתה. בגין דתניגה ר' חייה לא ניתניגה. כל שכן ניתניגה. אלא כגין דתנינן אחותה שהיא יבמתה או חולצ' ולא מתייבמ'. ואת משכח בכולהון אתתא שהיא יבמתו מתייבמ' חוץ מאמו אנוס' אביו נשואה לאחיו מאביו: יצחק בר איסטיה א"ר שמעון בן לקיש בעי ניתני שש עשרה נשים חליצה פוטר' צרתה. א"ר יעקב דרומייא קומי ר' יוסי ולמה לא תניתה בגין ר' עקיבה דא"ר עקיבה יש ממזר בחליצה. ניתניגה על דרבנן. לא אתינן מיתני אלא מילין דכל עמא מודיי בהון. אתייא דיצחק בר איסטייא כרבי אמי. ר' יסא אמר איתפלגון ר' יוחנן ור"ש בן לקיש. רבי יוחנן אמר הוא אינו חייב על החלוצה והאחין חייבין על החלוצה בין הוא ובין אחים חייבין על הצרה. ר"ש בן לקיש אמר בין הוא בין אחין אינן חייבין לא על החלוצ' ולא על הצרה. ר' אמי מחליף שמעתא. א"ר זעירא קומי רבי יסא והא רבי אמי מחליף שמעתא. אלא דשן דשן" אית לרבי יוחנן. ואפילו תאמר דשן דשן אית לר' יוחנן. דשן דשן אית לר"ש בן לקיש. מילתיה דיצחק בר איסטיא מסייעא לה' אמי. ומילהון דרבנן מסייען לר' יסא. דא"ר ירמיה ר' בא תריהון בשם ר' חייה בר בא הכל מודין בצרה שהוא חייב. מה פליגין בחלוצה רבי יוחנן אמר הוא אינו חייב על החלוצ' והאחין חייבין על החלוצ' מיליהון דרבנן אמרין חלוצה פטור:° שמעון בר בא בעא קומי ר' יוחנן מה בין חולץ ומה בין מגרש. א"ל את סבור חליצה קניין אינה אלא פטור אין האחין חייבין עליה משם אשתו של חולץ אבל חייבין עליה משם אשתו של מת: רבי יוחנן בעא כמה דאמ' בין הוא בין אחין אין חייבין על החלוצה אבל חייבין על הצרה ניחא. הוא אינו חייב על החלוצה שכבר נראה לפטור בה. וחייב על הצרה שלא נראה לפטו' בה. אחין מה בין חלוצה אצלו. מה בין צרה אצלו. חזר ואמר אין את יודע משם מה את מחייבו אי משום אשתו של חולץ אי משום אשתו של מת. א"ר יוסי מה את סבור חליצה קניין אינה אלא פטור אין האחין חייבין עליה משו' אשתו של חולץ. אבל חייבין עליה משו' אשתו של מת: ר' יוחנן בעי כמאן דאמר הכל מודין בצרה שהוא חייב. קידש אחד מן השוק את אחת מהן ובא היבם וחלץ לה ובא עליה ופקע ממנה קידושין חלץ לחבירתה ובא עליה למפריעה חלו עליה קידושין: א"ר שמי לא כן א"ר ינאי' נמנו שלשים וכמה זקינים. מניין שאין קידושין תופסין ביבמ' ת"ל לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר שלא יהא לה הוייה אצל אחר. א"ל ר' יוחנן ולא מרציתא היא או לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודש'' והוה רבי יוחנן מקלס לה'" הלים והב מכים. בני אל יליזו מעיניך. חכם בני ושמח לבי תן לחכם ויחכם עוד. ישמע חכם ויוסף לקח. אמר ר"ש ב"ל בתר כל אילין קילוסייא יכול הוא אנא פתר לה כר' עקיבה דרבי עקיבה אומר'' יש ממזר ביבמה. אלא המן יבמה אח'. והכא שתי יבמות. שנייא היא איסור יבמה אח'. שנייא היא איסור שתי יבמות: רבי יוחנן בעא כמ"ד הוא אינו חייב על החליצה אבל חייב הוא על הצרה חליצה פטור ביא' פטור כמה דתימר חלץ לה נאסרה לאחין. והכא' בא עליה נאסרו לאחין. תני ר' חייה מת הראשון יבם השני. מת השני ייבם השלישי. אמ' ר' יוסי מת את סבר היא חליצ' היא ביאה. כיון שחלץ לה נעקרה הימינה זיקת המת למפריע'. למפריעה חל עליה איסורו של מת אצל האחין. אבל אם בא עליה אשתו היא. ותני רבי חייה מת הראשון יבם השני. מת השני ייבם השלישי: אחותו מאמו נשוא' לאחיו מאביו. אחוי אמו גבר וברי' נסבין תרתין אחוון. אתות אשתו הרין אחין נסיבי לתרתין אחוון. ואש' אחי' מאמו. נאמר כאן אחים" ונאמר להלן שנים עשר עבדיך אחים אנחנו. מה אחים שנא' להלן באחי' מן האב הכתוב מדבר אף אחים שנא' כאן באחים מן האב הכתו' מדב'. א"ר יונתן נאמר כאן ישיבה ונאמר להלן ישיבה. וירשתה וישבת בה. מה ישיבה שנאמר להלן ישיבה שיש עמה ירושה. אף ישיבה שנא' כאן ישיבה שיש עמה ירושה. ר' אבון בר ביסני בשם ר' יונתן דבית גוברין ישבו את שישיבתן בבית אחד. יצאו אחים מן האם שזה הולך לבית אביו וזה הולך לבי' אביו. יחדיו" פרט לאש' אחיו שלא היה בעלמו: ר' בון בר חייא א"ר בא בר ממל בעי איילוני' ואשת אחיו שלא היה בעלמו הוו בפרשה. מה חמית מימר איילוני' צרתה מותר'. ואש' אחיו שלא היה בעולמו צרתה אסורה. א"ל איילוני' מטע' אחר הוצאתה" אשר תלד יצאת זו שאינה יולד'. לא דייך שאינה מתייבמ' אלא שאת מבקש לאסור צרתה. אבל אש' אחיו שלא היה בעלמו ערוה היא וערוה פוטר צרתה. אסי אמר צרת איילוני' אסורה. מתניתא פליג על אסי וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו איילוני' צרותיהן מותרות. ר' בון בר חייה בשם רבי בא בר ממל מה דמר אסי כרבי מאיר" דר"מ אמר כל שאין את מייבמני אין את מייבם צרתו. וכלתו. א"ר יוסי" זאת אומר' שמותר לאדם לישא את אשת בן אחיו: הלכה ב הרי אילו פוטרו' צרותיהן וצר' צרותיהן מן החליצה ומן הייבום כו'. ר' יוחנן אמר" ממאנ' הוא ביבם לעקור זיקת המת להתיר צרה לאביה וכלה לחמיה. רב ור"ש ב"ל תריהון אמרין אינה ממאנ' ביבם לעקור זיק' המת ולהתי' צרה לאביה וכלה לחמיה. רב ור"ש ב"ל כב"ש דב"ש אומרי' בבעל. מה אנן קיימין אם כאומרת אי איפשי לא בנישואיך ולא בנישואי אחיך כל עמא מודיי שאינה" עקרת. אלא כן אנן קיימין באומר' אי איפשי בנישואין. ר' יוחנן אמ' כאומר' אי איפשי לא בנישואיך ולא בנישואי אחיך. רב ורבי שמעון כל תריהון אמרין באומרת אי איפשי בנישואיך אבל בנישואי אחיך רוצה אני. מתניתא פליגי על רבי יוחנן וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו איילוניות צרותיהן מותרו' נתגרשו ולא הומינו. ודכוותה מיאנו הומינו. תני רבי חייה כן אם מיאנו או נתגרשו בחיי הבעל צרותיהן מותרו' לאחר מיתת הבעל צרותיהן חולצו' ולא מתייבמות. א"ר יודן אבוי דרבי מתנית' תיפתר שמתו ולא מיאנו דמתניתא:° כל הוכלה למאן ולא מיאנה צרתה חולצ' ולא מתייבמ'. כן מתניתא' כל הוכולה למאן ולא מאינ' ומתה צרתה חולצ' ולא מתייבמ'. א"ר אבא מרי אפילו תימר בקיימ' תיפתר שאין שם יבם אחר אלא אבי'. רבי יונה אמר בלבד מן האירוסין. ר' יוסה אמר אף מן הנישואין במחויד' תנינה חזר בו ר' יוסי. א"ל ר' פנחס לא כן אלפן רבי מן הנישואין. א"ל והוא קבועה גבן כמסמרא. א"ר זעירה קומי ר' מני יאות א"ר יוסי עד לא יחזור בה. אילו בתו מן הנישואין בלא איילוני' צרתה אסורה מפני שניתוסף לה איילונית צרתה מותר'. א"ל איילוני' כמי שאיני בעל'. אילו שתי יבמו' אח' איילוני' ואחת שאינה איילוני' ובא הייבם וחלץ לה ובא עליה שמא פטר בחברתה כלום. הוי איילוני' כמי שאינ' בעלה: בתו. ובתו ממאנ'. ולא בנישואי תור' היא את בתי נתתי לאי' הזה. ר' חונה בשם ר"ש ב"ל:' תיפתר בקטני' שהשיא' אביה ונתגרש' שהוא כיתום' בחיי אביה: ר' אחא ר' הגינא בשם ר"ש ב"ל ואת אומר' שאין קטני' יולד'. דלא כן תמתין עד שיתגדל ותמאן בבעל ותתיר צרתה לתתנה. כלתו של ר' ישמעאל מיאנה ובנה על כתיפה. ר' חזקי' בשם ר' אבהו ר' יודה ור' שמעון ור' ישמעאל אמרו דבר אחד. תני:' עד אימתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערו' דברי ר"מ. ר' יודא אמר עד שירבה השחור. ר"ש אמר עד שתתפשט הכף. ר' זעיר' ר' חייא בשם ר"ש ב"ל עד שתתפש' הכף ויהא השחור רבה על הלבן. ר' אבהו ר' לעזר בשם ר' הושעיה הלכ' כר' יודה. ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כר' יודה. אתא שבריא קומי ר' יסא אמר אילון לגבי ר' אבהו דאית ליה אולפן והלכ' כר' יודה. אנן לי לן אולפן הלכה כר' יודה. רבי חנינה אמר הלכ' כר' יודה. רבי יוחנן אמר לציפרייא אתון אמרין בשם רבי חנינא הלכ' כר' יודה. ולית הוא כן. מאי כרון. חברייא בשם ר' חיני' מודיי ר' יהוד' שאם נבעלה משהביא' שתי שערו' שאין יכול' למאן. רבי זעורי בשם ר' חיני' מודיי ר' יודה שאם נתקדש' משהביא' שתי שערו' שאינה יכולה למאן.' על דעתיה דרבי זעירה דאמר נתקדשה משהביאה שתי שערות הא אם נתקדשה עד שלא הביאה שתי שערו' ונבעלה משהביא' שתי שערו' יכולה היא למאן ניחא. על דעתן דחברייא דאינון אמרין נבעלה משהביאה שתי שערו' הא אם נבעלה עד שלא הביאה שתי שערו' יכולה היא למאן. וזה איסת עיברה וילד' עד שלא הביאה שתי שערות. וחיה היא. לא כן אמר רבי רדיפא רבי יונה בשם רבי אלאי' אתא עיברה וילדה עד שלא הביאה שתי שערות היא ובנה מתים. משהביא' שתי שערות היא ובנה

פירוש

לא אתינן מתני' כו'. פי' אלא באנו ללמוד אלא קילוס דמית' אליבא דר"ע והמוגה מעולפת בבבלי דפרקי' יבמות קדש כל הגוף: מקלס ליה חולים כו'. פירש קילוס כמו לגלג עליו כלום שאמר שאלו דבר כמות מה שהוא מגנה שלישה יעשו עליה שלשים וכמה זקינים ולכן אמר אלו הפסוקי' לומר שמעלתם כל כך גדולה בקידושיה' אשר יסיכו מעניית' חולה כמו מעלת הלוים זהב מכים ואמר הנמצאים דקייתי ועל דבך חוכח וליגלג אמר כן ועל זה קאי רבי שמעון ואמר: בתר כל הני קלוס'. פי' שמחה מלגלג עליו יכולתי לתרצו אליבא דר"ע

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי כ'. ב ע' בבלי ח': ג לקמן פ"ג ה"א ופ"ד ה"י. ד בבלי ט'. ה לקמן פי"א ה"א. ו תוספת' בפרקין ולקמן ה"ה. ז ע' לקמן פ"ה ה"ד (ז' א'). ח פי': מלוקי דעות. ט לקמן ד', ג', ו' א'. י סוטה פ"ב ה"ו קידושין פ"ג ה"ה. יא שם ובבלים פ"ס ה"א. יב לעיל ב', ג'. יג שם. יד שם. טו שם ב' ג'. טז לקמן ה', א'. יז לקמן י"ב א'. ועי' תוס' בבבלי נ"ט ד"ה ספק, ס"ב ד"ה והגהות. יח לקמן י"ג ג'. יט ל"ל: שהיא עוקרת, ועי' בבלי ק"ז. כ י"ג: כן אם מיאנו וכו'. כא י"ג: דמתני' אסרה. כב ע' בבלי י"ב. כג עי' בבלי קידושין ס"ד. כד בבלי נדה כ"ב: כה ע' תוספתא נדה פ"ו ובבלי שם ס"ו. כו עי' לקמן קידושין ס"ב ג'. כז סוטה פ"ב ה"א ושם הגי' בשם ר' חנינא וכ"ה בפסחים פ"א ר"ש ה"א.

חמש [א]

עשרה נשים פוטרו׳ צרותיהן וצרי צרותיהן מן החליצה ומן הייבו׳ עד סוף העולם. בתו ובת בתו ובת בנו בת אשתו ובת בנה ובת בתה וחמותו ואם חמותו׳ ואם חמיו אחותו ואחו׳ אמו ואחו׳ אשתו אשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעלמו וכלתו: ב הרי אילו פוטרו׳ צרותיהן וצרו׳ צרותיהן מן החליצה ומן הייבום עד סוף העולם וכולם אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו איילוני׳ צרותיהן מותרות. ואין את יכול לומר בחמותו ואם חמיו שנמצאו איילוני׳ או שמיאנו: ג כאי זה צד פוטרות צרותיהן היתה בתו או אחת מכל העריות האילו נשואה לאחיו ולו אשה אחרת ומת כשם שאשתו פטורה כך צרתו פטורה. הלכ׳ צרת בתו ונישאת לאחיו השני ולו אשה אחרת ומת כשם שצרת בתו פטורה כך צרת צרתה פטורה אפי׳ הן מאה: ד כאי זה צד אם מתו הן צרותיהן מותרות היתה בתו או אחת מכל העריות האילו נשואה לאחיו ולו אשה אחרת מתה בתו או נתגרשה ואחר כך מת אחיו צרתה מותרת. וכל היכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת: ה שש עריות חמורות מאילו מפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרות אמו ואשת אביו ואחות אביו אחותו מאביו. ואשת אחיו מאביו ואשת אחי אביו: ו בית שמאי מתירין את הצרות לאחי׳ ובית הלל אוסרין. חלצו בית שמאי פוסלין מן הכהונ׳ ובית הלל מכשירין. נתייבמו בית שמאי מכשירין ובית הלל פוסלין אעים שאלו פוסלין ואלו מכשירין לא נמנעו בית שמאי מליש׳ נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי. כל הטהרות והטמאו׳ שהיו אילו מטהרין ואילו מטמאין לא נמנעו עושין טהרות אילו על גב אילו:

פרק ראשון

הלכה א׳ חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן ט׳ כתיב מצות תאכל. לפי שהיתה בכלל היתר. ונאסרה וחזרה והותרה. יכול תחזור להיתירה הראשון. תלמוד לומר מצות תאכל מצה. כיוצא בו יבמה יבוא עליה מצוה. לפי שהיתה בכלל היתר ונאסרי וחזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון. ת״ל יבמה יבא עליה מצוה. ר׳ יוסי פתר מתני׳ מצות תאכל מצה. לפי שהיתה בכלל הית׳ עד שלא הקדישה רוצה לוכל אוכל שלא לוכל אינו אוכל. הקדישה ונאסרה קרב קומצה וחזרה והותרה יכול תחזור לחיתירה הראשון. רוצה לוכל אוכל שלא לוכל אינו אוכל. ת״ל מצו׳ תאכל מצה. כיוצא בו יבמה יבא עליה מצוה. לפי שהיתה בכלל היתר עד שלא נישאו׳ לאחיו. רצה לכנוס כונס. שלא לכנוס אינו כונס. נשא׳ לאחיו ונאסרה ומת אחיו בלא בנים חזרה והותרה יכול תחזור להתירה הראשון רצה לכנוס כונס שלא לכנוס אינו כונס. ת״ל יבמה יבא עליה מצוה: ר׳ הונא פתר מתני׳ מצות תאכל מצה. לפי שהיתה בכלל הותרה עד שלא קדשה רוצה לוכל חמץ אוכל מצה אוכל. הקדישה ונאסרה קרב קמצה חזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון וחוצה לוכל חמץ אוכל ומצה אוכל ת״ל מצות יאכל מצה׃ כיוצא בו יבמי יבא עליה מצוה לפי שהיתה בכלל היתר עד שלא נישאת לאחיו. רצה לכנוס לשם תואר כונס׳ לשם ממון כונס. נישאת לאחיו ונאסרה. מת אחיו בלא בנים חזרה והותרה׳ יכול תחזור להיתירה הראשון. רצה לכנוס לשם תואר כונס. לשם ממון כונס. ת״ל יבמה יבוא עליה מצוה: אתיא דר׳ הונא כאבא שאול דתנא אבא שאול אומר׳ הכונס את יבמתו לשום נוי או לשום דברים אחרים הרי זה בעילת זנות וקרוב להיות הוולד ממזר. מה אבא שאול כר׳ עקיבה דר׳ עקיבה אמר יש ממזר ביבמה׳. מה דא״ר עקיבה ביבמה שזינת׳. מה דאמר אבא שאול ביבמתו. אתיא כר׳ יוסי בר חלפתה. דר׳ יוסי בן חלפתא ייבם את אשת אחיו. חמש הרישו״ חרש וחמש נטיעות נטע. והדך סרין בעל. אילו הן ר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסי. ר׳ לעזר בי רבי יוסי. ר׳ מנחם בי רבי יוסי. ור׳ חלפתא ברי יוסי. רבי אבדימוס בי ר׳ יוסי: כתיב ערות אשת אחיך לא תגלה׳ משמע הוא בין אש׳ אחיו מאביו. בין אשת אחיו מאמו. בין אשת אחיו שהיה בעלמו. בין אשת אחיו שלא היה בעולמו. בין לחיים בין לאחר מיתה. בין שיש לו בנים בין שאין לו בני. תותרה מכללה על ידי ייבום. יכול לכל דבר. נאמר כאן כי ישבו אחים יחדיו. ונאמר להלן שנים עשר עבדיך אחים אנחנו. מה אחים שנא׳ להלן באחים מן האב הכתוב מדבר. אף אחים שנ׳ כאן באחים מן האב. יחדיו׳ פרט לאשת אחיו שלא היה בעלמו ומת אחד מהן הן בחיים אפי׳ גירש׳ ומת זו פטורה. ובן אין לו חא אם יש לו בן׳ פטורה: בחיים כי כל אשר יעש׳ מכל התועבות האלה. ונכרתו. והלא אשת אחיו בכלל כל העריות הזות. והתורה מכללה על ידי ייבום. יכול אף שאר כל העריות התורה מכללן על ידי ייבום. ר׳ ושדה בשם ר׳ יוסי בן חנינה עליה עליה יבמה יבא עליה. מה עליה שנאמר להלן באחין מן האב הכתוב מדבר. אף עליה שנאמר כאן באחין מן האב הכתוב מדבר. ר׳ בנימן בר גידל ור׳ אחא הוו יתבין. א״ר אחא הוא דרבי יוסי בן חנינה. א״ל ר׳ בנימן בר גידל או מה עליה שנא׳ להלן כשאינה יבמה הכתוב מדבר. אף עליה שנ׳ כאן בשאינה יבמה הכתו׳ מדבר. א״ל רב אחא התורה׳ ביבמה ואת אומר כשאינה יבמה. א״ל רב בנימן בר גידל התורה אמרה בשאינה יבמה ואת אומר ביבמה. ואיקפיד ר׳ אחא לקובליה. א״ר יוסי לא דרבי אחא פליג אלא דהוא מקפד׳ על לישנא רשמע מן רביה. מה כהן יבמה יבא עליה. מה עליה שנ׳ להלן כ(שאינה) יבמה. אף עליה שנא׳ כאן אפי׳ יבמתו אמרה תורה ואשה אל אחותה לא תקח. אין לי אלא היא צרתה מניין ת״ל׳ לצרור לא לצרתה ולא לצרת צרתה. אין לי אלא אחות אשתו. שאר כל העריות מניין. ר׳ זעירה בשם רבי יוסה בר חנינה קל וחומר מה אחו׳ אשתו מיוחדת ערוה״ שיש לה היתר לאחר איסורה הרי היא אסורה להתייבם. שאר כל העריות שאין להן היתר לאחר איסורן לא כל שכן. מה זו ערוה פוטרת צרתה אף שאר כל העריות פוטרות צרותיהן. עד כהן כר׳ עקיבה. כרי ישמעאל. תני רבי ישמעאל קל וחומר מה אחות אשתו מיוחדת ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת והרי היא אסורה להתייבם. אף כל ער׳ שחייבין

[redacted]

חמש עשרה נשים כו׳: לפי שהיתה בכלל כו׳. פי׳ שהית׳ בכלל ההיתר קודם שקדשה אחיו ואח״כ נאסרה בנקדש׳ ונתגרשה וזמנה והתירה בשבת נלא בנים ולכן אי לאו קרא דיבמה יבוא עליה ה״א: תחזור להיתירה הראשון. פירש שיהיה נשיאתה רשות כמו שהיתה מקודם שקדשה אחיו ולכן אצטריך קרי׳ דיבוא לאשמועינן דמלוה כפי׳ אית ובבלי דפרקי׳ קי״ח דסברה לה אליבא דאבא שאול דאמר הכונס יבמתו לשם נוי לשם אשות כמנגע בערוי׳ וא״כ לפי זה ה״ק דמתחילה היה יכול לכונסה לנוי ולאיזו׳ כרלונו ולאשמועינן קרא דמשקדשה אחיו אסור׳ עליו לכונסה כי אם לשם מצוה׳ ואית דמפרשי אליבא דרבנן דקאמרי יבמה יבוא עליה מצוה כו׳ והארך שם ועיין בפירש״י שם ונראה דהכא ס״ל כאבא שאול ולהכי קאמר שעבדא דר״י בן חלפתא שלא בעל אלא ה׳ בעילות ונטע כהן ה׳ נטיעות וחוץ אותן ה׳ בעילות לא בעל בקידוש כמבר כדי שלא ליהנות מנשפה אלא לפי מה שהוא מוכרח לבשול להולדה ולכן בעל דרך סדין ולע״ם שנראה שהיה יכול להקים זרע פ״מ מה שהוא עוסק לשם מצוה עדיף טפי ולכן עשה ה׳ שנטע ה׳ כשיעור גדולות בשראל כי לא יעמי …נות להולבי נחמים:

מראה מקום והגהות:
[ה] ע׳ סנהדרין פ״ס.
[ו] ע׳ עדיות פ״ד פ״ה.
[ז] ע׳ בתוספות רבה פס״ה, הו״כ לו פ״ב ובבלי בקבלתין פ׳.
[ח] בבלי ג״ס: תוספתא פ״ו.
[ט] ע׳ סוטה י״ט כ׳ תבבלי שם.
[י] ע׳ ב״ר פס״ח ובבלי שבת קי״ח ותוס׳ שם.
[כ] לקמן רפ״ג. וע׳ בבלי י״ג.
[ל] ע׳ בבלי כ״ד.
[מ] נ״ב: התורה אמרה.
[נ] ע׳ עדיות פ״ס פ״ג. [redacted] תהלים י״ח.
[ס] ע׳ בבלי ג׳ ותוס׳ כ״ד.

ירמיה ר' חייה בשם רשב"ל ויחו' חד כבגדיו אין תוקה פחות מטפ'. ויקרעם ר' סימן בשם ר' יהושע בן לוי מיכן שהוא צריך לדבדיל קנה שפה. מת לו מת קורע. מת לו מת אחר אפי' ששמע על אביו ועל אמו ועל רבו שלימדו חכמה קורע קרע אחד לכולן. רבי יהודה בן תימא אומר קורע על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ובלבד שלא יעשה של אביו ושל אמו תוספת. ולא דא היא קדמיתא אלא שלא יוסיף לא על של אביו ולא על של אמו. ר' חלבו ורב חונה יוסי בר מנשיא בשם רב הלכה כר' יהודה בן תימא. מת לו מת קורע. מת לו מת אחר מוסיף על הקרע וקורע. עד איכן אמר ר' חנינה עד שהוא מגיע עד טיבורו. תנא חד סב קומי ר' זעירא אפי' נתמנה לו בנר כל שבעה חייב לקרוע. א"ל ר' זעורא הדא התימר בשאר הקרובים. אבל על אביו ועל אמו אפי' לאחר כמה חייב לקרוע. מת לו מת קורע. מת לו מת אחר מרחיק שלש אצבעות וקורע. שלמו מלפניו מתחיל מאחריו. שלמו מלמעלן מתחיל מלמטן. שלמו אילו ואילו ר' חייה בריה דר' אדא דיפו אמר נעשה כפותה: ר' חונא בר פפא סלק גבי ר' תנחו' בר חייה נפק לגביה לביש סנטדיה מהו סנטיריה מאצין דלא חפיתון. א"ל הדא מנן לך. א"ל הכין הוה ר' סימן ר' עבד. א"ל התפלל עלינו. אמ' ליה יסוג תורעתך. שכל אותה השנה הדין מתוח כנגד המשפחה. דאמר ר' יוחנן' כל שבעה החרב שלופה. עד שלשים היא רופפת. לאחר שנים עשר חדש היא חוזר' לתערה. למה הדבר דומה לכיפה של אבנים כיון שנתרעעה אחת מהן נתרעעו כולן. ואמר רבי לעזר אם נולד בן זכר באותה המשפחה נתרפאת כל אותה המשפחה: מניין שאבל חייב לקרוע מעומד דכתיב ויקם איוב ויקרע את מעילו ויגז את ראשו. ר' יודה בר פזי בשם ר' יוחנן מיכן שאבל צריך לקרוע מעומד. א"ר יוחנן הורי ר' יסא לשלול למחר. כד דמך ר' יסא הורי ר' חייה בר בא למשל בו ביום. א"ר זעורה ולא פליגין מאן דאמר ישלול למחר ינעול למחר. ומאן דאמר ינעל בו ביום ישלול בו ביום. אמרו לו מת ראובן וקרע ואחר כך אמרו לו שמעון מת הרי כבר יצא ידי קרעו. אמרו לו מת ראובן וקרע ואחר כך אמרו לו קיים היה ומת. אית תניי תני יצא ידי קירעו אית תניי תני לא יצא ידי קירעו. מאן דאמר יצא ידי קירעו כבר קרע. מאן דאמר לא יצא ידי קרעו שהרי על חי קרע. ועוד מן הדא דתני קרע והודה בו נשסה אם על אחר אינו צריך לקרוע. אם לאחר זמן צריך לקרוע. כמה הוא על אחר כדי דיבור. כמה הוא כדי דיבור. "ר' סימן בשם ר' יהושע בן לוי כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו. אבא בר בר חנה בשם ר' יוחנן כדי שאילת שלום בין הרב לתלמיד ויאמר לו שלום עליך ר'. ר' יוחנן הוה מיסתמך על ר' יעקב בר אידי' והוה ר' לעזר חמי ליה ומיטמר מן קומוי. אמר הא תרתין מילין הדין בבליא עבד לי. חדא דלא שאל בשלמי וחדא דלא אמר שמועתי' מן שמי. א"ל כן אינון נהגין גבן זעירא לא שאיל בשלמיה דרבה דאינון מקיימין ראוני נערים ונחבאו וישישים קמו עמדו. מי מהלכין חמי ליה חד בית מדרש. א"ל הכין הוה ר' מאיר יתיב ודרש ואמ' שמועתא מן שמיה דר' ישמעאל ולא אמר שמועתא מן שמיה דר' עקיבה. א"ל כל עמא ידעין דר' מאיר תלמידי' דר' עקיבה. א"ל וכל עמא ידעין דר' אלעזר תלמידיה דר' יוחנן. ומהו מיעבור קומי אדורי צלמא'. א"ל ומה את פליג ליה איקר עבור קומוי ואסמי עיינוי. א"ל יאות ר' לעזר עבר לך ולא עבר קומך. א"ל ר' יעקב בר אידי יודע את לפייס. ור' יוחנן בעי דיימרון שמועתא מן שמיה אף דוד ביקש עליה רחמים" אמר אגורה באהלך עולמים. ר' פינחס ר' ירמיה בשם ר' יוחנן וכי עלת על לב דוד שהוא חיה לעולם. אלא כך אמר אזכה שיהו דברי נאמרים בבתי כניסיות ובבתי מדרשות. ומה הנאה ליה. בר טירא' אמר האומר שמועה משם אומרה שפתותיו רוחשי בקבר. מה טעמא דובב שפתי ישנים. ככומר זה של ענבים שהוא זב מאיליו. רבי חיננא בר פפא ור' סימון. חד אמר כהן דשתי קונדיטון. וחורנה אמר כהן דשתי אמר עתיק אע"ג דהוא שתי ליה טעמיה בפומיה. ואין דור שאין בו ליצנים. ומה היו פריצי הדור עושין היו מהלכין אצל חלונותיו של דוד ואומרים אימת יבנה בית המקדש אימתי בית ה' נלך. והוא אומר אף על פי שהן מתכוונין להכעיסני יבוא עלי שאני שמח בלבי. שמחתי באומרים לי בית ה' נלך: והיה כי ימלאו ימיך ללכת עם אבותיך. א"ר שמואל בר נחמן "אמר הקב"ה לדוד דוד ימים מליאים אני מונה לך ואין אני מונה לך ימים חסירין. כלום שלמה בנך בונה בית המקדש לא להקריב בתוכו קרבנות. חביב עלי משפט וצדקה שאת עושה יותר מן הקרבנות מה טעמא עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח: הלכה ח על כל המתים כולן הוא רוחה במיטה ואינו מרבה בעסקיו. על אביו ועל אמו מרבה בעסקיו ואינו רוחה במיטה. אם הוה שעת דוחק או שעת גשמים אפילו על אביו ועל אמו מרבה בעסקיו ורוחה במיטה שכל המרבה בעסק על אביו ועל אמו הרי זה משובח. על כל המתים אינו מבדיל קנה שפה שלו אלא על אביו ועל אמו דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר כל קרע שאינו מבדיל קנה שפה הרי זה קרע של תפלות. רבי יוחנן פליג עם ר' יודה בתרתיי. ר' יוחנן שמע דר' חנינ' תשיש סלק בעי מבקרותיה גו איסרטא שמע הדמך. נתת מן חמריה" ואפיק מנא טבייא דשובתי ובזען כיי דתנינן תמן כהן גדול פורם מלמטן וההדיוט מלמעלן. רבי לעזר בשם כהנא למעלן מקנה שפה. למטן למטן מקני' שפה. ר' יוחנן אמר לסט' מטש. ואתיא דר' לעזר בשם כהנא כר' יודה. אין כר' יודה לא יפרו' כל עיקר. מאי כדון. תומר הוא בכהן גדול שאינו מבדיל קנה שפה. על כל המתים הוא שולל לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים. על אביו ועל אמו אינו מאחה עולמית. תני בשם ר' נתן האשה שוללת מיד ומאחה לאחר שלשים על אביה ועל אמה אינה מאחה עולמית. אי זהו איחוי כאריג. הסולם והקפש אין מעכבין. על כל המתים אינו קורע אלא העליון בלבד. על אביו ועל אמו אפי' עשרה זה על גבי זה. אין אפיקרסון מעכבת. האשה אינ' קורעת אלא העליון בלבד. תני ר' שמעון בן אלעזר אומר האשה קורעת את הפנימי והופכתו לאחוריה וחוזרת וקורעת את השאר. על כל המתים הוא אסור בגיהוץ עד שלשים. על אביו ועל אמו עד שנים עשר חדש. אי זהו גיהו' "כלי צמר מגוהצין חדשי'. וכלי פשתן מגוהצין לבנים. על כל המתים הוא אסור בתגלחת עד שלשים. על אביו ועל אמו עד שישלח פרע (או עד) שיגערו בו חביריו. ר' שמואל בר אבודמי דמכת אימיה קומי מועד תמניא יומין. אתא שאל לר' מנא א"ל כל דבר שהוא תלוי בשבעה ושלשים הרגל מפסיק כרם והבא עד שישלח פרע או עד שיגערו בו חביריו. על כל המתים אינו מגלה את לבו אלא על אביו ועל אמו דברי רימי. רבי שמואל בשם ר' אבודמי בר תנחום מפני שבטלה ממנו מצות כבוד. על כל המתים אסור לילך בסחורה עד שלשי' יום. על אביו ועל אמו עד שיגערו בו חביריו ויאמרו לך צא עמנו. על כל המתים הוא אסור לילך בסעודה עד שלשים יום. על אביו ועל אמו עד שנים עשר חדש. אם היתה חבורת מצוה או קדוש החדש מותר. הרי שהיה מחליף בגדים כל שבעה חייב לקרוע את כולן. ר' חייה רבא ור' חמא אבוי דר' הושעיה תריהון אמרין כולהן אסורין באיחוי. בר קפרא אמר אין לך אסור באיחוי אלא יום הראשון בלבד. א"ר חונא פלוגא אחרת בינידון. מאן דאמר כולהן אסורין באיחוי עשה שאר הימים כיום הראשון אפילו יש עליו כמה בגדים חייב לקרוע את כולן. מאן דאמר אין לך אסור באיחוי אלא יום הראשון בלבד עשה שאר הימים תוספת אפי' יש עליו כמה בגדים אינו קורע אלא העליון בלבד: הלכה ט ר' תנחום בר עילאי דמך בתעניתא ר' חסה דמך בריש ירחא דניסן. עברין ליה איברייא. סברין מימר מן דעתון דרבנן ובדקו ואשכחו דלא מן דעתון דרבנן. ר' קרוספי דמך במועד' ועברון ליה איברייא. סברין מימר מן דעתיה דר' אמי. ובדקון ואשכחון דלא מן דעתיה דר' אמי. ר' חלבו ר' בא בר זבדא בשם רב אפי' לשעה מן הדא ותמת שם מרים ותקבר שם. ואנן חמי רבנן עניין בדיבורי. א"ר ירמיה חבירי' דידיין הן ואינן באין לידי הספד. תני אין מוליכין חלילין לבית האבל. אבל מוליכין חלילין לבית השמחה ולבית המשתה:

הדרן עלך ואלו מגלחין וכולא מסכתא דמועד קטן וכולה סידרא דמועדא

פירוש

כפותה: פי' ערום ויחף מתרגמינן מפתה: סלק כו'. לראשו לו פני' שהי' קבל ע"ל ר' תנחו' לקרותו לבוש נכסכה: מאצין דל' חפיתון. בג"ר גרס דלא בוזאי ופי' בגדים בלתי קרועי' ולפי' גירסתינו יאמינן סלוסלאי' לו שלא קבלו' לו לחבי' כי ע"י שהיה שבל לא לבש בגדים המאפלתי' לו וס"פ לא היו קרועי': א"ל הדא מנין לך. פי' מנ"ל לעשו' כוא' ללבוש לבוש שלא תוך ז' דלא ה"ל שלא להחזיר קרעו לאסוריו וקס"ל שכן היה ר' סימן עמ' שנשב' מחליף ולבש קרוע: יסוג תורעתך. פי' יגדו' פרלתך יסוג ל' סוגה בשושני' תרגום' ... עבר ומרל' ... שהדין מתוח כדספרים לכן הולך לתפלה זה נתרועעות. עולם בג"ר תני את ... עליה שבן מתח וכלה מעמד' והיינו מעמד שכבויא הלבנה' פרופרופי' הא מוכט' ליפול ובכתיב' אבן ביביאן מתהדקו' והכיפ' עומדת ולפרתי הא כרלא דלחת ר"ם שאמר נולד בן זכר בו' עי' שביתוסף כגם ס' בספרה כתרפאו כולה דה"ל בכתיבת שבן ס' בין שבני הכיפ' תהוקש ובר דהשיב ועוד דלית ביה חידוש עלות סילה ת"כ פמוס דבא זכר בא שלום לעולם כדאיתא פ' האפלות: מסתמך. עיין בברכות דף ע"ב וסם מיבתיה הלכה ח: קני שפה. בתלמוד דידן קני ספה ופירשו על שפר הפתיים קניה ספת הנגל שלום ופתח הספ' קורעי' על אביו ואמו קורע ספי השפה וכ"ל דנקט קנה הזוקא שפה שהיא כפין קנה מלגל שהוא כשול ולכן נח לבתקלריך להבדיל על אביו ואמו שגל שפה שאינו כשול לית לן בה דפיכוך שמילא: מנאי. פי' בגדי' מובים של שבת: אפיקרסום. פירש נגד המפוך לכתרו כ"פ ערוך ורש"י פי' נגד שכתכין ט הראש: גו איסטרטא. פי' תוך הרחוב "ב ט'. ובן ברא"ש מייתי דגל רבתי גרס עד שיגיע הרגל דנעה בו כו': עד כו'. התוס' הוכיחו דהא נירס' לפו כונה דצ"ל ויגער כו' ע"ש דף. כ"ג בד"ה עד כו': קדוש. שכלן סוכת המרתבי בפירקי' דוקא סעודות שולה דלית ביה שמחה בקידוש החודש ועיבור הבג'. הלכ' ט איברייא. פי' פעת' הבג"ר: סליק פירקא ומסכת שמחות:

בסיעתא דיוצר הרים ובורא רוחות. וכל סדר מועד. לא תמוט אשוריי וקרסולי לא תמעד:

מראה מקום והגהות

א ראה בבלי שב' ק"ה ובמו"ק כ"ו בשם ר' לוי.
ב ע' נדרים פ"ו ופ' מרובה ע"ג ומכות ו'.
ג ברכות פ"ב ה"ב וע' נ"ב מדרש שמואל רבתי פ"ם וגירסת הבבלי יבמות צ"ו:
ד ע' תוספתא שבת פי"ח.
ה שם ושקלי' פ"ג ה"ב.
ו בבבלי יבמות שם סנהדרין נ' ובכורות ל"ח: ר' יצחק בן זעירא ופירושא שמעון כוירא.
ז שם וקדרש אחר טוב קב"צ.
ח שם ור"ה פ"א ה"ג, ורמה נ"ב במדרש שמואל רבתי פכ"ו.
ט ע' הגירסא בסנהדרין והוריו'.
י הוריות פ"ב.
יא לעיל בפרקין.

ושאלון לר' יוסי מהו לכפות את המיטה· אמר לון לא צריך· מהו לישן על גבי מיטה כפוייה אמר לון לא צריך· מהו לקרות את שמע ולהתפלל· אמר לון נישמעינה מן הדא הרי שהיה עסוק עם המת בקבר והגיעה עונת קרית שמע פורש למקום טהרה ולובש את תפיליו וקורא קרית שמע ומתפלל· ᵃמאימתי כופין את המיטות משיצא המת מפתח החצר דברי ר' ליעזר. ורבי יהושע אומר משיסתם הגולל. וכשמת רבן גמליאל כיון שיצא מפתח החצר א"ר ליעזר לתלמידים כפו את המיטות. וכשנסתם הגולל אמר ר' יהושע לתלמידים כפו את המיטות· אמרו לו כבר כפינום על פי זקן: בערב שבת הוא זוקף את מיטותיו. כמוציא שבת הוא כופן· תני דרגש נזקפת ואינה נכפית· רשב"ג בן אלעזר אומר שומט קלמנטרין שלה והיא. ר' יוסה בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג בן אלעזר· ר' יעקב בר אחא בשם רבי יסא מיטה שנקליטיה עלין וורדין עמה שומטן והיא· איזו היא מיטה ואי זו היא דרגש א"ר ירמיה כל שמסרגין על גופה זו היא מיטה· וכל שאין מסרגין על גופה זו היא דרגש· והא תנינן המיטה והעריסה משישפם בעור הדג. אם מסרג הוא על גופ' לאי זה דבר הוא שפה· א"ר לעזר תיפת' באילין ערסת' קיסרייתא דאית לה ניקבן. ומניין לכפיית המיטות· ר' קריספי בשם ר' יוחנן וישבו אתו לארץ על הארץ אין כתיב כאן אלא וישבו אתו לארץ· אלא דבר שהוא סמוך לארץ. מיכן שהיו ישנין על מיטות כפוות· בר קפרא אמר איקונין אחת טובה היתה לי בתוך ביתך וגרמתי לכפותה אף את כפה מיטתך· ואית דמפקין לישנא יכפה הסרסור· ר' יונה ורבי יוסה תריהון בשם רשב"ל חד אמר מפני מה הוא ישן על מיטה כפויה כדי שיהא ניעור בלילה ונזכר שהוא אבל· וחורנה אמר מתוך שהוא ישן על גבי מיטה כפויה הוא ניעור בלילה ונזכר שהוא אבל· אמר איני כופה את המיטה הרי אני ישן על גבי הספסל אין שומעין לו מפני שאמר איני כופה את המיטה· אבל אם אמר הרי אני כופה את המיטה שומעין לו· מתני' לא אמרה כן אלא' כשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל בכהן גדול. הא בכהן הדיוט לא· וברבים הא ביחיד לא. ולא עבדין כן: כפיית המיטות פעמים עושה ששה חמשה ארבעה ג· בערב שבת ששה. בערב שבת עם דימדומי' חמה חמשה· יש לאחר שבת ארבעה. שני ימים טובים של ראש השנה ג': חד תלמיד מן דר' מנא הורי לחד מן קריבוי דנשייא משרוא .וזקפה שוב אינו כופה· כמה ימים היה לו· ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא שני ימים היה לו· ר' בא ר' אמי ר' יעקב בר זבדי בשם ר' יצחק ג'· ר' חיננא בר פפא הורי לכפותה אפילו יום אחד ואיתחמי ליה יען כי מריתו: תני הדר בפונדק אין מחייבין אותו לכפות דלא יהון אמרין חרש הוא: הרי שמת חמיו או חמותו או אח' מקרובי אשתו אינו כופה לא לכחול ולא לפקוס אלא נוהג עמה כדרך שהוא נוהגת. וכן היא שמת חמיה או חמותה או אחד מקרובי בעלה אינה לא כוחלת ולא פוקסת אלא נוהגת עמו כדרך שהוא נוהג. שמואל אמר לא שנו אלא חמיו או חמותו הא אחד מכל הקרובים לא· ר' בא בר כהן אמ' קומי ר' יוסי ר' יודה בר פזי בשם ר' יוחנן כדרך עמו· קם ר' יוסה עם ר' יודה בר פזי· א"ל אתה שמעת מן אבוך הדא מילתא· א"ל אבא לא הוה אמר כן. אלא אחוי דאיתתיה דבר נחמי' מית אתון ושאלון ליה מהו לכפות את המיטה אמר לון לא צריך. מהו לקרו' את שמע ולהתפלל אמ' ליה נישמעינה מן הדא הרי שהיה עסוק עם המת בקבר והגיעה עונת קרית שמע הרי זה פור' למקום טהרה ולובש את תפיליו וקורא את שמע ומתפלל: מפני שאמרו שבת עולה ואינה מפסק' והרגלי' מפסיקין ואינן עולין. ר' סימון בשם ר' יוחנן שהוא מותר בתשמיש המיטה· קם רבי ירמי' עם ר' יודה בי ר' סימון· א"ל הכין אמרין כל תלמידיו דר' יוחנן לא שמע בר נש מיני' הדא מילתא אלא אבוך. א"ל ר' יעקב אין דאיתאמר' לא איתאמרת אלא מן אילין מילייא דהכין הכין מילתיה דר' יהושע בן לוי אמר שהוא אסור בתשמיש המיטה· דא"ר סימון בשם ר' יהושע בן לוי והלא אמרו אין אבל ברגל' אלא שהרבים נוהגין בו בצינעה. מהו בצינעה שהוא אסור בתשמיש המיטה· התיבון הרי הרגל הרי הוא אסור בתשמיש המיטה ואינו עולה· אף השבת הואיל והיא אסורה בתשמיש המיטה לא תעלה· א"ר בא איפשר לשבעה בלא רגל· אבל' אי איפשר לשבעה בלא שבת: הלכה ו רבית ר' ינאי אמרי עצרת עולה שבעה כרגלים· בעון קומי רבי יוסה שלשה לפני העצרת תעצרת שבעה הרי עשרה. אלא שלשה לפני עצרת שבעה· ועצרת שבעה הרי ארבעה עשר. אמר רבי יוסי בי רבי וכיני יום אחד לפני עצרת מונה חמשה· לאחר העצרת שנים מונה ארבעה ג' בטלו ממנו גזירות שבעה: תני אין מראין פנים לא בראש השנה ולא ביו"ה· א"ר שמואל בר רב יצחק יום הכיפורים שחל להיות בשבת מראין בו פנים· כהדא ר' חזקיה הוה ליה עבדא סקון רבנן לגבי' מיתחמיי' ליה אפין בצומא רבא· אמר לון כלום אמרו אין מראין פנים לא בראש השנה ולא ביו"ה· לא מפני התפילה שנייא היא יו"ה שחל להיות בשבת· שנייא הוא יום הכיפורים שחל להיות בחול: הלכה ז אין קורעין ולא חולצין ולא מברין אלא קרוביו של מת· א"ר ירמיה ובלבד קרובין שהן ראוין להתאבל· כהדא דתני' חכם שמת קרוביו ואפי' קרובי' שאינן ראוין להתאב' כהדא ר' אבון דמך כמתרא ולא גמל ליה ר' מנא חסד והון ציפוראיי אמרין עד מות שנא· כתר מודרא עבר ליה איקריה. עאל ואמר קומיהון כהדא דתני חכם שמת הכל קרוביו. באינן דהוון גביה. אנן לא הוינן גביה: הקור מן המלל מן השלל מן הרדיד אינו קרע· מן האיחוי הרי זה קרע אי זהו איחוי· א"ר אחא כל שאין מקומו ניכר· עשרה קרעים אסורין באיחוי הקורע על אביו ועל אמו ועל רבו שלימדו חכמה ועל הנשיא ועל אב בית דין ועל שמועות הרעו' ועל קללת השם· ועל שריפ' התור'· ועל ירושלם· ועל בית המקדש· על אביו ועל אמו ועל רבו שלימדו חכמה מניין ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. ר' מתן בעא קומי ר' יוחנן ומאלישע אנו למידין תורה· א"ל מתן מתן מה המת משהוא מסתלק עד אינו רואהו'· כך זה משנסתלק עד לא ראהו. כשם שקורעין על החכמים כך קורעין על תלמידיהן. אי זהו תלמיד חכם°· חזקיה אמר כל ששנה הלכות ועד תורה. א"ל ר' יוסי הדא דאת אמר בראשונה אבל עכשיו אפי' הלכות. ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל שהוא מבטל עסקו מפני משנתו· תני כל ששואלין אותו והוא משיב· א"ר הושעיא כגון אנן דרבבינן משגחין עלינן ואנן מתיבין לו. א"ר בא בר ממל כל שהוא יודע לבאר משנתו· ואנן אפי' רבבינן לא חכמין מבארה מתניתן: אי זהו רבו כל שפתח לו תחילה' דברי ר"א. ר' יהודה אומר כל שרוב תלמודו ממנו. ר' יוסי אומר כל שהאיר עיניו במשנתו· אפי' בדבר אחד ר' אבהו בשם ר' יוחנן הלכה כדברי מי שהוא אומר כל שרוב תלמודו ממנו. ולמה לא אמר כר' יהודה. אית תניי תני ומחליף· ר' לעזר קרע על שפתח לו תחילה· שמואל חלץ על שהאיר עיניו במשנתו· ומה האיר עיניו במשנתו. א"ר יוסי בי ר' בון בשני מפתיחות'ᵇ אחד יורד לאמת השיתי ואחד פות' כיון. מהו יורד לאמת השיתי שהיה שוח' אמה עד שלא יפתח: על הנשיא ועל אב ב"ד ועל שמועות הרעו' מניין ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגו'. ויספדו ויבכו ויצמו עד הערב על שאול זה הנשיא· ועל יהונתן בנו זה אב ב"ד· ועל עם ה' ועל בי' ישראל כי נפלו בחרב אלו שמועות הרעות· על קללת השם מניין ויהי כשמע המלך חזקיהו את דברי רבשקה ויקרע את בגדיו. מהו לקרוע' על קללת הגוי. מאן דאמר רבשקת גר היה קורעין· ומאן דאמר יהודי היה אין קורעין· תני ר' הושעיה אחד ששמע קללת השם מישראל ואחד ששמע קללת השם מן הגוי חייב לקרוע· מה טעמא הנה יי' אלדי כל בשר הממני יפלא כל דבר· מהו לקרוע בזמן הזה· ר' יוסי ר' ירמי' בשם ר' יוחנן משרבו הגדפנין פסקו מלקרוע: מהו לקרוע על הבינויים. נישמעינה מן הדא· ר"ש בן לקיש הוה מהלך באיסרטא איזדמן ליה חד כותיי והוה מגדף וקוה קרע· מגדף והוה קרע· נחת ליה מן חמרא ויהב ליה חד מרזיקא גו ליביה· א"ל רשע אית לאימך מאנין מספקא לי· הרא אמרה שקורעין על הביניין וקורעין בזמן הזה: על שריפת התורה מניין ויהי כקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה· מהו שלש דלתות וארבעה· תלת ארבע פסיקן· כיון שהגיע לפסוק החמישי כי יי' הוגה על רוב פשעיה מיד יקרעה בתער הסופר וגו'· ולא פחדו ולא קרעו את בגדיהם: הרואה'ᶜ תלמוד חכם שמת כרואה ספר תורה שנשרף. אמר ר' אבהו יבא עלי אם טעמתי כלום כל אותו היום· ר' יונה הוה בצור כד שמע דדמך בריה דר' אבהו אע"ג דאכל טבנא ושתא מיא אסקיה צום הוגא יומא· ר' בא ור' חונה בר חייה הוון יתיבין אתת נעמיתא וחטפת תפילוי דר' חונה בר חייה צדה ר' בא ותנקה· א"ל ר' חונא בר חייה עד מעט והוינו כאין לידי שריפת תורה· א"ל ואדיין את לוו כן אמר רבי ירמיה בשם רב אין קורעין אלא על ספר תורה ששרפו מלך ישראל בזרוע כגון יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה וחביריו: עולא ביריא ר' לעזר בשם רבי חנינה הרואה ספר תורה שנשרף חייב לקרוע'ᵈ על הגויל בפני עצמו ועל הכתב בפני עצמו· מה טעמא אחרי שרף המלך את המגילה ואת הדברים· את המגילה זה הגויל· ואת הדברים זה הכתב: ר' ברכיה רבי חלבו עולא ביריא ר' לעזר בשם ר' חנינה עתיד הקב"ה ליעשות ראש חולה לצדיקים לעתיד לבוא'ᵉ. מה טעמא שיתו ליבכם לחילה. לחולה כתיב· והצדיקים מראין אותו באצבע ואומר כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגינו עלמות· עלמו' בעלימות· עלמו' בוריוות עלמות כאילין שלימתא· תירגם עקילס אתנא סירא עולם שאין בו מות· והצדיקים מראין אותו באצבע ואומר כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו עלמו'· הוא ינהגנו בעולם הזה. הוא ינהגנו לעולם הבא: ועל ירושלם ועל בית המקדש· ויבואו אנשים משכם ומשילה ומשומרון שמונה אנשים מגלחי זקן וקרועי בגדים. אחד ששמע'ᶠ שחרבה ירושלם ואחד הרואה את ירושלם בחרבנה חייב לקרוע: הרואה את ירושלם מן הצופי' חייב לקרוע· אית תניי תני מוסיף על הקרע. אית תניי תני תחילת הקרע טפח ותוספת כל שהוא· ואית תניי תני תחילת הקרע טפח תוספתו שלש אצבעות· ר' יוסה ר' ירמיה בשם ר' חייה בר בא· ר' חזקיה ר' ירמיה בשם רבי יוחנן הלכה כמי שאומר תחילת הקרע טפח תוספתו כל שהוא. מהו להבדיל קנה שפה· ר'

מראה מקום והגהות

ᵃ ברכות ה' ד'· ת' בבלי בפרקין כ"ז·
ᵇ כלים פס"ו.
ᶜ ע' סנהדרין פ"ב ה"ב·
ᵈ י"ג: ברגל גרס' אלא' נוהגין וכו'.
ᵉ ע' בבלי.
ᶠ ע' הגי' בבלי כ"ה ותוספתא פ"א ומש"כ שכתבתי בס' אלון בכות.
ע' מס' שמחות פ"ט.
ע' בבלי בפרקין כ"ו.
ע' ב"ס ל"ג ואהלות קיח קל"א.
לקמן הוריות פ"ג ה"ב ע"ש וב"ס כ"ב ותוספת' שם וסוף מס' כלה·
ע' מס' תמיד פ"ג.
סנהדרין פ"ז ובבלי שם ס'·
ע' בבלי שבת ק"ה ובאהלות פ' ויחי סי' ל"ה.
בבלי בפרקין כ"ו וע' מס' שמחות פ"ה הל' י"ס·
מגילה פ"ב (ע"ב ב') ת"כ·
ע' בבלי כ"ו·

פירוש

דבר שהוא סמוך לארץ דהיינו מטה כפויה איקוני כו'· פי' בצלם אלקים היא: הסרסור. פי' המטה הא' סרסור בין איש לאשתו כמוקק' זה לזה וי"ס פי' הסרסור דהיינו פי' בגדים כפיות האיקוני' ומדבריו משמע שהוא האדם כמו בל' הלשון שמש' גרמתי כדי שיהא ניעור. כלומ' שכשיהא ניעור בלילה יזכו' שהוא אבל בדמותו עלמן על מטה כפוי ומידך אמר ע"י שהוא ישן ע"ג מטה כפוי' הוא ניעור בלילה כי לא ישן בדרכו ויקץ מיד וע"י שהיה' ניעור יזכו' אבילותו: ואיתחמי' פי' נראה לו בחלום: דלא יהון· פסיק בתום' דמוע' שאין אנו נוהגי' בכפיי' המט' לפי שאנו דרין בין הגוים והיינו כפונדק דהכא ועוד טעם אחר ע"ש בתוס' דפרקי' דף כ"ז ע"א בד"ה דליכו' ובר"ש דפרי' דף ס"ב ע"ב: בשם כו'· הוכיח התוס' שר' חולק על תלמוד בבלי דספר' כמ' קדכתובו' מע"ש שספרו אין אבילות בגבי אבל דברים שבצנע' נוהג והכא משמע דסבר ר' דמותר בתשמיש ע"ש בתו' דפרקי דף כ"ג ע"א בד"ה יש ט': הלכה ז המלל. פי' מלל השלל פירו' תיכור הם ע"י קשירה או ע"י תפירה רחבות: אבי אבי כו'. בבבלי מפרש אבי אבי זה אביו ואמו רכב ישרא' ופרשיו זה רבו שלמדו חכמה מא' משמע כדמתרג' רב רבי רבי דטב להון לישראל בצלותי' מרתיכי' ופרשי' ומדכתי' ויקרעם לשנים קרעים ומאחר שכבר אמר לשני' בודאי ידוע אמר שהיו לקרעים ומת' קרעי' אלא על' שקרועי' ועומדי' לשני' לעולם ומאלישע אנו מומרים פי' בתמי' והלא אלי' חי היה: דרבבינן· פי' שרבותינו משגיחין עלינו לחדד אותנו בשאלו' ומ' ידעי' להשיב: מפתחות בבבלי ס"פ אלו מגלחין והא משנה פ"ג דתמיד ע"ש: כיון· פי' מהר אב ב"ד. פירש"י שחכ' הי' אלקי כל בשר יקרא ומפי' נכרי בכלל והכתוב דקרא אלקי הכל הב' סתים לוחה פירק עול ומנכך ש לקרוע עליו:

ואינו יושב במקומו. בשנייה יושב במקומו ואינו מדבר. בשלישית שוה לכל אדם. ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כדברי מי שהוא מוסיף ימים. הרי שבא ומצא אבל בתוך ביתו בשני ובשלישי משלים עמהן וברביעי מונה לעצמו. ר' שמעון אומ' אפילו ברביעי משלים עמהן. ר' יהושע בן לוי אמ' הלכ' כרבי שמעון. כשאינו גדול משפחה אבל אם היה גדול משפח' מונה לעצמו. כהדא ר' מנא הורי לדרבי ארמנייא מכיון שאת גדול משפחה מנה לעצמך. כשלא הוראו לו רוב פנים. אבל אם הוראו לו רוב פנים נוטלו למרחץ. כהדא רב חונא הורי לאחוי דרבי יהוד' בר זבדי מכיון שהראו לו רוב פנים נטלו למרחץ: הרי שמוליכין אותו ממקו' למקו' כגון אילין דקברין בבית שריי אית תניי תני אילו שכאן מונין משיצא המת. ואילו ששם מונין משייסתם הגולל. אית תניי תני אילו ואילו משיסתם הגולל. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי הכל הולך אחר גדול המשפחה. רבי יעקב בר אחא בשם ר' אמי לחומרין. מהו חומרין אם היה גדול המשפח' כאן אילו שבאן מונין משיצא המת. ואילו ששם מונין משיסת' הגולל. אם היה גדול המשפחה שם אילו ואילו מונין משיסתם הגולל. כהדא גמליאל זוגא דמכת אחתיה סלק הילל אחוה עימיה. א"ל רבי מנא מכיון שאת גדול המשפחה כד תהא סלק גב אחוך הוי שלף סנדלך: הרי שספנין אותו מקבר לקבר אית תניי תני משייסתם הגולל הראשון. אית תניי תני משיסתם הגולל השני. ר' יונה הוה ליה עובדא שאל לרבי חנניה חברין דרבנן א"ל משיסתם הגולל הראשון. רבי ירמיה הוה ליה עובדא שאל לרבי זעורה לה' אמי א"ל משיסתם הגולל השני. אתא לגביה אמר ליה לתומרא הורי לך. רבי יונה ורבי יוסה תריהון אמרין הדא דאת אמר בתוך שבעה. אבל לאחר שבעה כבר עבר האבל. כשנתנו דעתן לפנותו. אבל אם לא נתן דעתו לפנותו משייסתם הגולל הראשון. כהדא גמליאל דיקונתיה קברוניה טורסאיי גבון. בתר תלתא יומין אימלכון מחורא יהיה אתון ושאלון לרבי סימון אמר לון רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי מכיון שלא נתתם דעתכם לפנותו משייסתם הגולל הראשון: יישוע אחוי דדורייי הוה ליה עובדא. אתא שאל לרבי אבהו א"ל משיסתם הגולל השני. אמר ליה רבי יעקב בר אחא עמך הויתי ושאלתינה לר' אבודמא דמן חיפה אמר משייסתם הגולל הראשון. א"ל אנא לא שמעית אין שמעת פוק והורי: מניין לאבל מן התורה שבע' ויעש לאביו אבל שבעת ימים. ולמידין דבר קודם למתן תורה. רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירה שמע לה מן הדא ופתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת ה'. כשם ששימר הקב"ה על עולמו שבעה. כך אתם שמרו על אחיכם שבעה. ומניין ששימר הקב"ה על עולמו שבעה ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ. ומתאבלין קודם שימות המת. אלא בשר ודם שאינו יודע מה עתיד להיות אינו מתאבל עד שימות המת. אבל הקב"ה שהוא יודע מה עתיד להיות שימר על עולמו תחילה. אית דבעי מימר אילו שבעת ימי אבלו של מתושלח הצדיק. א"ר הושעיה כי שמן משחת ה' עליכם כשם שנתרביתם בשמן המשחה כל שבעה. כך אתם שמרו על אחיכם כל שבעה: רבי אבהו בשם רבי יוחנן אל נא תהי כמת. תמן תנינן [ה]מה ימי המת שבעה אף ימי הסגר שבעה. חד ברבי אמר הדא דרבי יוחנן קומי דרבי שמעון בן לקיש ולא קביל עלוי אמר הבא עבר לה להסגר. והבא הוא עבר להחלט. דאמר רבי יוחנן בשם רבי ינאי אל נא תהי כמת. מה ימי המת אינן עולין. אף ימי החלט אינן עולין. רבי ירמי' ורבי חייה בשם רבי שמעון בן לקיש. רבי אבהו רבי יוסי בן חנינה בשם רבי שמעון בן לקיש ויתמו ימי בכי אבל משה. ימי שבעה בכי שנים. אבל שלשים. ואית דמחלפין ימי שנים. בכי שבעה. אבל שלשים. רבי יוסה ורבי חייה בשם רבי שמעון בן לקיש. רבי יונה ורבי חייה ורשב"ל בשם רבי יודן נשייא והפכתי חגיכ' לאבל מה ימי החג שבעה. אף ימי האבל שבעה. א"ר אמי לרבי חיי בר בא או מה ימי החג שמונה. אף ימי האבל שמונה. א"ל שמיני רגל בפני עצמו הוא. או מה העצרת יום אחד. אף האבל יום אחד. א"ל מיכן לשמועה רחוקה. ותני כן שמועה קרובה יש לה שבעה ושלשים. ורחוקה אין לה שבעה ושלשים. אית תני תני שמועה קרובה בתוך שלשים. ורחוקה לאחר שלשים. אית תניי תני שמועה קרובה בתוך שנים עשר חדש. ורחוקה לאחר שנים עשר חדש. ר' אבהו בשם רבי יוחנן הלכה כדברי מי שהוא אומר שמוע' קרובה בתוך שלשים. ורחוקה לאחר שלשים. הרי ששמע שמת לו מת ברגל לא הספיקו ימי הרגל לצאת עד שנגמרו לו שלשי'. חברייה אמרי מכיון ששמע בתוך שלשים מונה שבעה לאחר שלשים. אמר לון רבי יוסי מכיון ששמע בשעה שאינו יכול להתאבל כמי ששמע לאחר שלשים ואין לו אלא יום אחד בלבד. רבי אחי דקיסרין בשם רבי יוחנן באת לו שמועה קרובה בשבת קורע למחר ומתאבל. א"ר חנינה אינו מתאבל. א"ל רבי מנא ויש קריעה בלא איבל. שכן על אביו ועל אמו אפילו למחר כמה חייב לקרוע. רבי אבהו בשם רבי יוחנן אפילו טפילה לטפילה אסור בתגלחת כהדא ר' מנא הוה בקיסרין שמע דדמך בר ברי' ואזל וספר. אמרין ליה לא כן אלפן רבי אפילו טפילה בטפילה אסור בתגלחת. אמר לון באינון דהוון גביה. אנן לא הוינן גביה. רבי אבודמי בר טובי בשם רבי אבהו ואפילו טפילה לטפילה

חייב לקרוע. דאמר רבי אבהו האנק דום. מיכן שהוא צריך לצווח. מתים אבל לא תעשה מיכן שהוא צריך להתאבל. פארך חבוש עליך. אית דבעי מימר אילו התפילין. אית דבעי מימר זה הגיהוץ. מאן דאמ' אילו התפילין אי מה התפילין לשני ימים. אף האבל לשני ימים. מאן דאמר זה הגיהוץ אי מה הגיהוץ שלשי' יום. אף האבל שלשים. ונעליך תשים ברגליך. מיכן שהוא אסור בנעילת הסנדל. ולא תעטה על שפם. מיכן שהוא צריך לכסות את פיו. ויכסינה מלרע. אמר רב חסדא ולא יהון אמרין פומיה הוא חשש. ולחם אנשים לא תאכל. מיכן שהקטנים הולכין אצל הגדולים. ומניין שהגדולים הולכין אצל הקטנים. א"ר שמואל בר רב יצחק כתיב כי כה אמר יי' אל תבוא בית מרזח וגו'. תני' אילו דברים שאבל אסור בהן כל שבעה ברחיצה בסיכה בנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה מלספר ומלכבס מלקרות בתורה ומלשנות מדרש הלכות והגדות משאילת שלום ומלעשו' מלאכה. מאן תנא' אבל אסור ברחיצה כל שבעה רבי נתן: רבי אמי הוה ליה עובדא שאל לרבי חייה בר בא והורי ליה כל שבעה כרבי נתן. ר' יוסה הוה ליה עובדא שלח לרבי בא בר כהן א"ל ולא כן אלפן רבי. רבי אמי הוה ליה עובדא שלח לרבי בא בר כהן א"ל ולא בן אלפן רבי. ר' אמי הוה ליה עובדא ושאל לרבי שמעון בן לקיש והורי ליה כל שבעה כר' נתן. אמר ליה ורילמי' תרין עובדין אינון. אנן אמרין לה על דרבי חייה בר אבא ואתון אמרין לה על דרבי שמעון בן לקיש. ועוד מן הדא רבי חמא אבוי דרב הושעיה הוה ליה עובדא שאל לרבנן ואסרין. ר' יוסה בעי היידן רבנן. רבנן דהכא או רבנן מדרומא. אין תימר רבנן דהכא ניחא. אין תימ' רבנן דדרומא רברבייא קומוי והוא שאיל לזעירייא. אין תימ' רבנן דהכא ניחא. אין תימר רבנן דדרומא אתון שריין ואינון אסורין. דתני מקום שנהגו לרחוץ אחר המיטה מרחיצין. ובדרום מרחיצין. א"ר יוסה בי ר' בון מי שהוא מתיר את הרחיצ' עשה אותה כאכילה ושתייה. הדא דאת מר ברחיצה שהיא של תענוג אבל ברחיצה שאינ' של תענוג מותר. שמואל בר אבא עלו בו חטטין אתון ושאלון לר' יסא מהו דיסחי. אמר לון אין לא סחי מיית הוא. אין כיני אפילו בט' באב. אין כיני אפילו כיה: ר' יוסי בן חנינה ראו אותו טובל. אין לקירויו לא ידעין ואין להקר גופו שאין רחיצה צונין רחיצה לא ידעין. הורי ר' בא בר כהן תנייא. הורי ר' אחא כבא מן הדרך והיו רגליו קיהו'. עליו שמותר להרחיצם במי': תני אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל. לכשיבואו לעיר יחלוצו. וכן בט' באב וכן בתענית ציבור: תני מקו' שנהגו לשאול בשלו' אבילים בשבת שואלין. וכדרו' שואלין. ר' הושעיה רבא אזל לחד אתר חמא אבילייא בשובתי' ושאל בון. אמר אני איני יודע מנהג מקומכם אלא שלום עליכם כמנהג מקומינו. ר' יוסי בי רבי חלפתא הוה משבח בי ר"מ קומי ציפוראיי אדם גדול אדם קדוש. אדם צנוע. חד זמן חמא אבילייא בשובתא ושאל בון. אמרין ליה ר' אהנו דאת מתני שבחיה. אמר לון מה עבד. אמרו ליה חמא אבילייא בשובתא ושאל בון. אמר לון בעיי אתון מידע מהו חיליה בא להודיענו שאין אבל בשבת דכתיב ברכת יי' היא תעשיר זו ברכת שבת'. ולא יוסיף עצב עמה זו אבילות. כמה דאת אמר נעצב המלך על בנו: שמואל אמר שחין חובה נעזי רשות. פריעת ראש. חזירת קרע. זקיפת המיט' חוב'. נעילת סנדל. תשמיש המיטה. רחיצה רשות. חד תלמיד מן דשמואל שימש מיטתו שמע שמואל ואיקפד עלוי ומית. אמר להלכה איתאמרת דילמא למעשה. רב אמר חוץ חובה. פין רשות. חזירת קרע וזקיפ' המיט' חובה. פריעת ראש מעלות סנדל רשות. תרין בנוי דר' נפקין חד רישיה מגלי ושלח סנדלוי. וחד רישיה מכסי ולביש סנדלוי. ר' יונה סלק לגבי רבי ודין נפק לגביה לביש סנדלוי. א"ל מה את סבר דילפינן שברא מינך. לא ילפין שברא מן בר נש זעיר: ומלקרו' בתורה. א"ר יוחנן ואין דובר אליו דבר. ואפילו דבר של תורה. א"ל רבי שמעון בן לקיש כל גרמיה אילו תנא לא הוה מית. מאי כרון. כיי דא"ר יודה בר פזי בשם רבי יוחנן בשלא היו יודעין במה לפתוח לו. אם בנכסיו אם בממוני אם בנפש בניו ובנותיו: חד תלמיד מן דרב חסדא אבאש שלח ליה תרין תלמידין ריתנון עימיה איתעביד קומיהון כמין חיוי ואפסקון ודמך. חד תלמיד מן דבר פדי' אבאש שלח ליה תרין תלמידין דיתנון עמי' איתעביד קומיהון כמין כוכבא ואפסקון ודמך: תני אבל שונה הוא במקום שאינו רגיל. כהדא רבי יסא הוה ליה עובדא שלח ליה רבי יוחנן תרין תלמידין דיתנון עימיה. אין משום דשרי לא ידעין. ואין משום דלא רגיל בא ידעין. ורבי יסא לא רגיל אלא כגון אילין מיליהון דרבנן דבר נש משתאיל כהון וקיים ליה במאן דלא רגיל: רבי יוסי בר פיטרס חמוי דרבי יהושע בן לוי קדמייא הוה ליה עובדא שלח ליה בר קפרא תרין תלמידין דיתנון עימיה. אין דשרי לא ידעין. ואין משום שהוה להוט אחר התורה לא ידעין. ותנין כן אם היה להוט אחר התורה מותר. על כל דבר האמור בחורת כהן מיטמא ישראל מתאבל. הוסיפו עליהם אחיו ואחותו מאמו ואחותו הנשואה מתאבל ואנן אבל לא מיטמאי. אחותו לא מתאבל ולא אונן ולא מיטמא: תני כל שמתאבלין עליו מתאבלין עמו. רב דמכת אחתיה ופקיד לחייה בריה א"ל כד תיסליק לגביי הוי שלח סנדלך. רבי מנא הוון בנוי דרבי חנינה אחוי מייתון. אתון

פירוש

הרי שבא. עיין בתוספת דפרקין דף כ"ב ע"א בד"ה דאתי כו': שריי כו'. גם ה שם בתוס' בד"ה שהדריטו כו' עיין היטב ותבא"ה גורס דקיסרין איח' כו' דף ט"ל ע"א: מנין כו'. פי' לססכת' סנין דלכ"ע הוו בתר יום א' מדרבנן: ולמדין כו'. פי' בתמיה ואפי' לססכ' לא ניח' ליה אע"ג דהתם הוה קודם קבור' לא הם כיון דססכת' בעלמא הוא: מי המים כו'. פי' לו' היסי' שנתאבל ה' על עולמו קוד' שהבי' המבול לעולם כדאיתא בב"ר ויתעצב אל לבו: של מתושלח כו'. פירש שהספדין לכ' הב"ה אולי יעשו תשוב': שנתרבית. גרסי' בנית פי' כששחת: הה"נ מה ימי הסגר ז' אף ימי כמת ז' ופירשו דסני' איתקש למת ומכיון דכתיב בה הסגר ז' ימי ה"ה נני מת: מה ימי המת אינן עולי'. פי' כמו שהימים של טומאת מת אינם עולין לנזיר ה"נ ימי חלטו וה"נ היכא דור' הבא מה ימי הסגר ז' אף ימי המת ז': ויתמו בכי אבל משה. דימי בכי אבל מיותר הוא דבתר דכתיב ויבכו בני ישראל את משה ל' יום לא היה צ"ל רק ויתמו וסה צ"ל ימי בכי אבל אלא לומ' דאיכא ג' מיני זמן באבלו' ועיין בנפה סרפה: ויכסינה מלרע. פי' מגלי איכסה והפה דהיינו עטיפת שפה: מכאן שהקטני' כו'. פי' להגרו' ולגמול חסדים כענין האנשי' ליחזקאל רבן ול' תספר דוקא אם לרעהו וחברו עלה: בית מרזח כו'. פי' דהיינו האבל ועדאזה' ליחזקאל שלא ילך ש"מ דהוה אזיל אבל הסון שרא' הקטני' אצלו: דיסחי. פי' שירחוץ: מתני' פי' ספסר: ושלח. פי' חלוץ: ואין דובר אליו דבר. נמי איוב כתי' שהיה אבל על בניו ותב' מית' הוא ללמדנו אפי' ד"ת: כל גרמיה כו'. פי' אלו המת עצמו היה עוסק בתורה לא היה מת שאין מלאך המות שולט בו בעודו עוסק בתורה ואף יתבטל האבל מת"ת ונסב"ל מוקי בגייתא דאסור בד"ת זולת איוב ובעלא נ': מאי כרון. כמו ממי הוה עלה: שלא היו יודעים כו'. פי' שספרם ואין דובר אליו דבר על דברי תור' ותאר בו ר"י בפ"ק דבר של תורה: איבאש. פיר' חלה ונטה למות אלא לפניהרי דרבנן והסונש פירשתי ר"פ מי שמתו דף ה' ע"ד ע"ש:

מראה מקום והגהות

א רא"ה גירסת התוס' בפרקין כ"ב וברא"ש שם.
ב ע בראשי' רב' פ' ק' דברי' רב' פ"ט ובבלי בפרקי' כ'.
ג ע' שאלתות ויחי ושאילת שלו' שם אות פ"ה ותורת כהנים פי"א שהאריכו בזה.
ד ע' בראשי' רב' כל"ב ומדרש שמואל פכ"ג.
ה י"נ: מה ימי הסגר שבעה אף ימי המת.
ו ע' בבלי כ"ו וספרי ברכה.
ז לעיל חגיגה פ"א ה"ו וש"כ.
ח בבלי בפרקין כ' וערובין פ"ו.
ט לעיל ה"א.
י ברכו פ"ב ה"ו וע"ש.
יא י"נ: מיטן שריין.
יב י"ל: כהן תניי'.
יג ב"ר פי"ח פ"ק.

הכא ומקים ליה הכא· נסב ליה מן הכא ומקים ליה הכא עד
דאקימיה גוי שימשא ספלי מאני. אמרין ליה אילו הויתה ידע
דהדין סבא עבד לך הכין נדר הוויתא· אמר לון לא· ושרון
ליה· וליה אמרין הדא מנא לך· אמר לון משרת רמ וזיתו
בברחו שנים ויש אומרי' מקלו של ר"מ היתה בידו והיא היתה
מלמדתו דעת: תני כל אילו שאמרו מגלחין במועד מותרין לגלח
בתוך שלשי יום של אבל. אית תניי תני אסור· ואית תניי תני
מותר· אמר רב חסדא מאן דאמר מותר כשיש שם רגל. מאן
דאמר אסור כשאין שם רגל· מתניתא' פליג' על רב חסדא הרי
שתכפוהו אבליו זה אחר זה הרי זה מיקל בסכין ובמספרת אבל
לא במספריים. ויעשה אבל השני אצל הראשון כמי שהוא
אנוס ויגלח· הדי לא אתאמרת אלא מפני כבוד הרגל· רבי
שמואל בר רב יצחק בעי ניחא בתוך שבעה· בתוך שלשים·
החיב רבי חנינה חברון דרבנן והא תאני אילו דברים שאבל
אסור בהן כל שבעה· אם בתוך שלשים הוא אסור בתוך שבעה
לא כל שכן· לא איתאמרת אלא בשתכפוהו אבלים· הדא
אמרה שהוא מותר· אמר רבי מתניה מאן דאמר אסור כרדכו
במספרים: שפם ונטילת צפורנים אית תניי תני ברגל מותר ובאבל
אסור· אית תניי תני ברגל אסור ובאבל מותר· מאן
דאמר ברגל מותר כשיש שם רגל· ובאבל אסור בשאין שם
רגל· מאן דאמר ברגל אסור בשיש שם הערמה· באבל מותר
בשאין שם הערמ'· רב חייה בר אשי בשם רב הלכה כדברי
מי שהוא מיקל כאן וכאן. ריש בר אבא בשם רבי יהושע בן
לוי הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות אבל· רב אמר שפם
כנטילת צפרנים לכל דבר: אמר רבי ירמיה ובלבד בגוטות· רבי
יצחק בר נחמן בשם ר חנינה זוג בא לפני ר בשפם ובנטילת
צפרנים והתיר להם ר. ר' סימון בשם רבי חנינה שני זוגות היו
אחד מעמהן· ואחד מידו· עלה אחד בשפם· ואחר
בנטילת צפרנים והתיר להן ר. כהדא ר שמואל בר אבא דמכת
אתחיה והוה יתיב מצמי טפרויי. סלק ר' לעזר לגביה ולא כסיתון·
סלק רבי נתן בר אבא לגביה וכסיתון. אמר לית מן קומי רבי
לעזר לא כסיתנון ומן קומוי את מכסי לון· א"ל ומה את סבר
דאת חכיב עלי כרבי לעזר: הלכה ב תני כלנרי נשי' מותר
לכבסן במועד. היא כלנרי נשים· והוא כלנרי אנשים: מהו
כלנרי נשים· רבנן דקיסרין אמרי אנטיניא. ר' אבהו בשם
ר יוחנן" מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו במועד·
אחי' יוסה בי ר' בון ובלחוד תריי דיהא שלח חד ולבש חד: בעון
קומי רבי יוסה בגדי קטנים מה הן· אמר לון כמי שאין לו אלא
חלוק אחד· בעון קומוי תנינן" אין קורעין ולא חולצין ולא מברין
אלא קרוביו של מת· הוות מטלתיה זעיר' וקריבוי בען מיעל
לגביה· מהו דיתחמן פלנן מן לגיו.ופלנן מן לבר. אמר לון
ייעלון פלנן יומא דין. ופלנן למחר. א"ר מנא הן דהוינן סברין
דת מקללה חמר: תני מטפחות ספרים אין מכבסין אותן במי
תגלים. אבל מכבסין אותן בנתר ובורית מפני הכבוד: הלכה
ג ואינו מיצר· אמר ר זעורה מכיון שנתן דעתו לגרש אינו מיצר:
ושוברים· אימולונים· אגרות שום. שום התנומים'· אגרות
מזון. מזונות אלמנה· שטרי חליצה. אילו הן שטרי חליצה·
תמן אמר דקרבת קודמינא ושרת סיניה מעילוי ריגליה דימינא ורקת
קודמינא רוקא דמיתחזי על ארעא ואמירת ככה יעשה לאיש אשר
לא יבנה את בית אחיו· ושטרי מיאונין. אילו הן שטרי מיאונין
לא רעיינ' ליה לא שוינא ליה. לא צבינא לאיתנסבא ליה. ושטרי
בירורין. ר"י אמר קומפרומיסין· זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד".
וגזרת בית דין· אילו גיזרי דינין· ואגרות של רשות· זו שאילה שלום:
הלכה ד אין כותבין שטרי ארסיות וקבלנית במועד· השם שם כרדכו·
ובלבד שלא ימוד ושלא ישקול ולא ימנה ומקבלין קיבול במועד לעשות'
לאחר המועד· ואין מקבלין קיבולת במועד לעשותה בתוך המועד: השם
שם כרדכו ובלבד שלא ימוד ושלא ישקול ולא ימנ'· א"ר ירמי' אם אינו
מאמינו ללוה או שאינלו מה יאכל ללבלר. אמר לו ר' יוסי אם אומ' את
כן נמצאתה מתיר את האומנות במועד. לא אם אינו מאמינו למלוה
שעברה. או שאין לו מה יאכל למלוה הבאה. חד בר נש אובד תפילוי
במועדא אתא לגבי ר חננאל ושלחיה לגבי רבי אבא בר נתן א"ל הב
לי תפילך וזיל כתוב לך "א"ל רב אזיל כתוב ליה· מתניתא פליגא על רב
כותב הוא אדם תפילין ומזוזה לעצמו. הא לאחר לא· פתר לה בכותב
להגיה: וטווה על ירכו "תכלת לציצתו· רב יהודה כש' שמואל ר אבהו
בשם ר' יוחנן טווה ואפי' בפלך· רב אמר טווה בפלך· בין לו בין לאחר·
מתניתא פליגא על רב וטווה על ירכו תכלת לציצתו· הא לאחר לא. פתר
לה במווה להגיה: הלכה ה גוירת שבעה "ספל וספן· גוירת שלשי
איחוי וניהוץ ותגלחת· אי והו ניהוץ כלי צמר מגוהצין חדשים· וכלי פשתן
מגוחצין לבנים: רבי חלבו רב חוני בשם רב חל יום שמיני שלו להיות
בשבת מגלח ערב שבת· היך אפשר· תיפתר שגרדתו חיה ונתייאשו
מלבקש· ותני כן הרי מי שגרדתו חיה. מאימתי מונין לו משנתייאשו
מלבקש· מצאוהו איברים איברים מונין לו משימצא ראשו ורובו· ר
יהודה אומר השדרה והגלגלת רובו· אמר רבי אבון תיפתר שנסתם
הגולל ערב שבת עם חשיכה· היך אפשר. אמר רבי אחא תיפתר
שמתמו גוי· אית דבעי מימר שבאת לו שמוע' קרובי' בשבת· ר
אמי הוה ליה עברא וגלח יום ל' ואחד· רבי הוה ליה עובדא וגילח

יום שלשים ואח'· א"ר זריקן מן מתניתן ילף לה ר' אמי דתנינן
תמן" מי שנדר שתי נזירות מגלח את הראשונה יום ל' ואחד ואת
השנייה יום ששים ואחד. אמר רבי יוסי תמן לשעבר והכא
בתחילה· ר ירמיה הורי לר' יצחק עטושיא· ואית דאמרי לר' חייה
בריה דר' יצחק עטושיא לגלח יום שלשים מן מתניתן· שמונה ימים
קודם לרגל בטלו ממנו גזירת שלשי'. היא שמיני הוא שלשי'.
אמר ר' יוסה שנייא הוא תמן שמפני כבוד הרגל התירו· תדע לך
שהוא כן דא"ר חלבו רב חונה בשם רב' חל יום שמיני שלו להיות
בשבת מגלח ע"ש אין תימר שלא מפני הרגל התירו מעתה אפי'
חל יום ל' שלו להיות בשבת מגלח ע"ש· ועוד מן הדא דתני על כל
המתים הוא שולל לאח' שבע' ומאחה לאחר שלשים· וישלול יום
ד' ויאחה יום שלשים. א"ר חגי ד"י הוה שמעתא כן ושמעתא
כן. תני זו דברי אבא שאול· רב יהודה בשם שמואל. ר אבהו
בשם ר"י הלכה כאבא שאול· ותני כן הלכה כדבריו· ר' בא בשם
רב דברי אבא שאול בין ימים בין גזירות בטלו. אבל דברי חכמים
ימים בטלו "גזירות לא בטלו· מה ביניהון רב חונה אמר ערב הרגל
ביניהון· אם גילח ערב הרגל יגלח אחר הרגל· אם לא גילח
ערב הרגל אל יגלח אחר הרגל· ר"י אמר" אע"פ שלא גילח
ערב הרגל יגלח לאחר הרגל· רבי לעזר הורי לר"ש בר בא
לגלח לאחר הרגל· ולא ידעין אי כהדא דאבא שאול· ואין כהדא
דרבנן דברי הכל· ר' לעזר הורי לשמעון בר בא הרגל עולה למניין
שלשי'. א"ר יוסי אשכחון תלתין קודמין לשבעה· הקובר את מתו
שלשת ימי' קודם לרגל בטלו ממנו גזירת שבעה. לא אמר לא
ג' הא שנים לא· הדא דאת אמר כינו לכין עצמו אבל הרבים אין
הרבים מתעסקין עמו· ותני כן הקובר את מתו שלשה ימים בתוך
הרגל מונה שבע' לאחר הרגל. ג' ימים הראשונים הרבים מתעסקין
עמו· ד' ימים האחרוני' אין הרבי' מתעסקין עמו· ומלאכתו
נעשית באחרים ועבדיו ובהמתו עושין בצינעה במקום אחר· מהו
להראות לו פנים· ר' יעקב בר אידי בשם ר חנינה והלא אמרו
אין אבל בשבת מפני מה אמרו להראות לו פנים לא מפני הכבוד·
והבא מפני הכבוד. ודכוותה יום אחד לפני הרגל בטלו ממנו
גזירת שנים: אבל "ביום הראשון אינו נותן תפילין. ביום השני
הוא נותן תפילין· אם באו פנים חדשו' חולצן כל שבע' דברי ר ליעז'·
ר' יהושע אומר ביום הראשון וביום השני אינו נותן תפילין·
בשלישי הוא נותן תפילין. אם באו פנים חדשו' אינו חולצן. אם בי"ו'
השני אינו נותן תפילין. צדוקה מימר מי שמתו מוטל לפניו· אלא
כגין דתנא דא ותנא דא. ר' זעורה מר עוקבן בשם שמואל. ר'
זעורה רב ירמיה בשם רב הלכה כר' ליעזר בנתינה וכר' יהושע
בחליצה· ר' זעורה בעי אם נתן ביום השני כר' ליעזר מהו
שיעשה ר' ליעזר כר' יהושע שלא לחלוץ· אמר ר' יוסי בי ר' בון
וכיני אם נתן ביום השני כר' ליעזר מעשה ר' ליעזר כר' יהושע שלא
לחלוץ. אין כיני נאמר הלכ' כר' ליעזר· הרי שאין ·לו מה לוכל
ביום הראשון ובשני אינו עושה מלאכה בשלישי הוא עושה בצינע'
אבל אמרו תבוא מאירה לשכיניו שהצריכוהו לכך. בר
קפרא אמר אפי' בשלישי לא יעשה כל עיקר· בר קפרא כדעתיה
דבר קפרא אמר אין תוקפו של אבל אלא עד ג' ימים· ורבי
אבא בריה דר' פפי ר' יהושע דסיכנין בשם רבי לוי "כל תלתא
יומין נפשא טייסא על גופא סבורה דהיא חזרה לגביה כיון דהוא
חמייא "אישתני· ויהון ראפוי הוא שבקא ליה ואזלה לה· לאחר
ג' ימים הכרס נבקעת על פניו ואומרת לו הא לך מה שגזלתה
וחמסתה ונתת בי· ר' חגיי בשם ר יאשיה מייתי לה מן הכא
וזריתי פרש על פניכם ואפי' פרש חגיכם. באותה השעה אך
בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל: אריסו וחכיריו וקבליו הרי אילו
עושין· איבריו וספניו וגמליו אינן עושין· רבי יהושע בן לוי אמר
היתה לו פרה מגמלת בעיר הרי זה עושה. א"ל ר יוסה הדא
דאת אמר בהוא דחייב ליה· הא בתחילה אסור: שני אחין שני
שותפין שני טבחים שני חנונים שאירע לאחד מהן דבר הרי אילו
נועלין את חנותן. וחכיריו ופועליו עושין בצינע' במקום אחר: אבל
יכול וזמן שמתו מוטל לפניו אוכל אצל הביתו· אין לו חבר
אוכל בבית אחר. אין לו בית אחר עושה מחיצה ואוכל· אם
אינו יכול לעשות מחיצה הופך את פניו כנגד הכותל ואוכל ואינו
לא מיסב ואוכל ולא אוכל כל צורכו ולא שותה כל צורכו ולא
אוכל בשר ולא שותה יין. ואין מזמנין עליו· ואם בירך אין עונין
אחריו אמן· ואחרים שבירכו אינו עונה אחריהן אמן· בד"א
בחול אבל בשבת מיסב ואוכל ואוכל כל צורכו ושותה כל
צורכו ואוכל בשר ושותה יין ומזמנין עליו ואם בירך עונין אחריו
אמן ואחרים שבירכו עונה אחריהן אמן. אמר רבן שמעון בן
גמליאל הואיל והותרתה לו את כל אילו חייבהו כשאר מצותיה
של תורה. חיי שעה הותרתה לו חיי עולם לא כל שכן· ר' יוד'
בר פזי בשם ר' יהושע בן לוי חלוק טרשיבן: נמסר לרבי' אוכל בשר
ושותה יין נמסר לכתפים כמי שנמסר לרבים· אבל בשבת הראשונה
אינו הולך לבית הכנסת· בשנייה הולך לבית הכנסת ואינו יושב
במקומו. בשלישית יושב במקומו ואינו מדבר· ברביעית שוה לכל
אדם· ר' יהודה אומ' אפשר לומר בשבת הראשונה שהרבי' מתעסקין
עמו· אלא השנייה היא הראשונה· השלישית היא השנייה. הרביעית
היא השלישית· ר"ש אומר אבל בשבת הראשונה הולך לבית הכנסת

פירוש

מטלה מאני· פיר' בדק בגדיו כמו ולא יטלה את כליו דשבת: שנים. כדאית' בבבלי פ"ק דע"ז שגרם שמו' אחות אשתו שהוליכה מקופה של זונות ועוד עשה מעשה דברוריה אשתו שמיתה אותה מ' מן התלמידים: דמכת· פי' נפטרה: מצמי· פירש בערוך ועשה' את ציפרני' תרגו' ירושלמי ופלפי ית טיפרהא ובתרגום ירוש' הנדפס ליתא: הלכה ב: כלנרי. פיר' סדיני' עיין בערוך ערך כלר: שלח· פירש פשט: כמו ט'. פי' החו' כיון שהקטני' מלכלכי' אותה כמי שאין ט': מטלתה· פיר' אם היה סוכתו ודירתו קטנ' וגם ילו קרובי' הרבה: דהדינן פירש. זה שהיינו סוברי' שהוא מקל לה' שיאסר שיש בו קלון שנפכים וקליין שבחון ויסטר ביום א': חמר· ואם מחמיר בו' כך שנאתי: הכבוד· פי' החו' דליכ' למידק מהכא דספרים הייט ספרי קודש דלעולם אימא לך ספרי' של בעלי אומניות והא דאמ' מפני הכבוד היינו שאין כבוד לבני אדם האומנותספרי' אמת זה נקייהם כו' ע"ש באו' דפרקי' דף ח' ע"ב בד"ה הספרים כו': הלכה ג: ושוברי· פי' ותולה כתובה: קומפרומיסין. פי' הוא שם בלע"ז של בוררין: א"ה לגבי כו'· פי' שיכתוב לו תפילין לפי שהיה סופר תפיל'· פיר' כדי שיכול לכתוב לעצמו אחרים מפא"כ לאחר דאסור אבל רב ס"ל שיכתוב לו בלי המרפה דסבר דאף לאחר האי לכתבה ומתניתין קאי לכותבה ולהגיה' לאסר המועד הוא דברי דוקא לעצמו ולא לאחר אבל להגיהם במועד אפילו לאח' מותר עיין בהא"ש דהל' תפילין ובתוספו' דפרקי' דף י"ט ע"א בד"ה ר' יוסי כו': הלכה ה: גזירת ל' כו'· עיין בתו' דפרקי' היפב דף כ"ג ע"א בד"ה כל כו': היך· דע"ב אין חל יום ח' בשב' אלא א"כ קח בשב' ואין אבילות חל עליו בשבת ושמני שגררתו כו': ששמיני הוא. פי' פ"ש שלשים שמ' דקאמר כמ' מגלח ערב הרגל דאמרי' מקצת היום ככולו וגו' לא אמרי' הכי ע"ש בתו' דפרקי' דף י"ט ע"ב בד"ה תלתין כו': ואפי' פרש חגיכם. משום דמשמי' דקרא במקריבי הפסח והחולה:

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי סנהדרין כ"ב. ב תוספתא פ"ב. ע"ש.
ג ע' בבלי בפרקין י"ט:
ד לקמן.
ה ה"ג: באבל מותר וכו'.
ו ה"ג: ברגל מותר וכו'.
וע' בבלי בפרקין כ' כ"ד ועירובין ס"ו ושמחות פי"ו
ז בבלי בכלתין ו"ד י"ח ותענית כ"ט:
ח לקמן.
ט ע' ערכין רפ"ו. יע' נ"כ פ' בתר' פ' דונ"פ פ' קמ'. יא רפה גי' הספ"ג דף י"ה
יב ע' גי' הבבלי י"ט. ושו"ת סכת עזרי' סי' ק"ח. יג י"נ: סגרה וסכת, (ר"ת: סיכה, נעילה, רחיצה, תשמיש, ספר, כיבוס, תורה.)
יד נזיר פ"ג.
טו י"ג להיפך.
טז י"נ: אבל שאול אוסר וכו' וע' בבלי י"ט: ותוס' שם.
יז נרכות רפ"ג.
יח יבמות פס"ג (ט"ו ג') וע' הגהות' פ' מקן וע"ע בבלי שבת קנ"ב.
כ ברכות שם.

א׳ ואילו מגלחין במועד הבא ממדינת הים ומבית השביה והיוצ' מבית האסורים. ומנודה שהתירו לו חכמים. וכן מי שנשאל לחכם והותר והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו: ב ואילו מכבסין במועד הבא ממדינת הים ומבית השבייה. והיוצא מבית האסורין והמנודה שהתירו לו חכמים. וכן מי שנשאל לחכם והותר. מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג וכל העולין מטומאה לטהרה הרי אלו מותרין ושאר כל אדם אסורין: ג ואילו כותבי' במועד קידושי נשי' גיטין ושוברין דייתיקי ומתנה ופרוזבולין איגרו' שום ואיגרות מזון שטרי חליצה ומיאונין ושטרי בירורין וגזירות בית דין ואיגרות של רשות: ד אין כותבין שטרי חוב במועד אם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל הרי זה יכתוב. אין כותבין ספרים ותפילין ומזוזות במועד'. ואין מגיהין אות אחת אפי' בספר העזרה'. ר' יהודה אומר כותב הוא אדם תפילין ומזוזות לעצמו וטווה תכלת לציציתו: ה הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל בטלו ממנו גזירת שבעה. שמונה ימים קודם לרגל בטלו ממנו גזירת שלשים מפני שאמרו שבת עולה ואינה מפסקת רגלים מפסיקין ואינן עולין: ו רבי אליעזר אומר משחרב בית המקדש עצרת כשבת. רבן גמליאל אומר ראש השנה ויום הכיפורים כרגלים. וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא עצרת כרגלים וראש השנה ויום הכיפורי' כשבת: ז אין קורעין ולא חולצין ולא מברין אלא קרוביו של מת. ואין מברין אלא על מיטות זקופות. ואין מוליכין בבית האבל לא בטבלא ולא באסקוטלא ולא בקנון אלא בסלים. ואין אומרים ברכת אבילים במועד אבל עומדין בשורה ומנחמין ופוטרין את הרבים: ח אין מניחין את המיטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד. ולא של נשים לעולם מפני הכבוד. נשים במועד מענות אבל לא מטפחות. רבי ישמעאל אומר הסמוכו' למיטה מטפחות: ט ובראשי חדשי' בחנוכה ובפורים מענות ומטפחות. בזה ובזה אבל לא מקוננות. נקבר המת לא מענו' ולא מטפחות. אי זה הוא העינוי שכולן עונות כאחת. וקינה שאחת מדברת וכולם עונות אחריה שנ' ולמדנה בנותיכ' נהי ואשה רעות' קינה. אבל לעתיד לבוא מהו אומ' בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו':

פרק שלישי

הלכה א׳ ואילו מגלחין במועד הבא ממדינת הים ומבית השבייה והיוצא מבית האסורין. הא שאר כל בני אדם אסורין. א"ר סימון גזרו עליהן שלא יכנסו לרגל מנוולין: תמן תנינן אנשי משמ' ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס. ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. הא שאר כל הימים אסורין. רבי יוסה ר' אבהו בשם ר' יוחנן ר' אבון בשם חזקיה גזרו עליהן שלא יכנסו לשבתן מנוולין: תני בשם רב יודה הבא ממדינ' הים אסור לו לגלח. ר' יודה כדעתיה דר' יודה אמר אסור לפרש לים הגדול. מעתה כהן שיצא חוץ לארץ הואיל ויצא שלא ברצון חכמים יהא אסור לו לגלח: חד כהן אתא לגבי ר' חנינה א"ל מהו לצאת לצור לעשות דבר מצוה לחלוץ או לייבם. א"ל אחיו של אותו האיש יצא ברוך המקום שנגפו ואת מבקש לעשות כיוצא בו. אית דבעי מימר הבין א"ל. אחיו של אותו האיש הניח חיק אמו וחיבק חיק נכריה וברוך שנגפו ואת מבקש לעשות כיוצא בו: שמעון בר בא אתא לגבי ר' חנינה א"ל כתוב לי חדא איגרא דאיקר ניפוק לפרנסתי לארעא בריייתא. אמר לו למחר אני הולך אצל אבותיך יהו אומרים לי נטיעה אחת של חמדה שהיתה לנו בארץ ישרא' התרתה לה לצאת לחוץ לארץ: והיוצא מבית האסורין. הוינן סברין מימר כשהוה חבוש אצל הגוים. אבל אם הוה חבוש אצל ישראל לא. אתא מימר לך. ואפי' חבוש אצל ישראל אינו ערב לאדם לגלח בבית האסורין: והמנודה שהתירו לו חכמים. מה אנן קיימין אם כשהתירו לו קודם לרגל יגלח. אם כשלא התירו לו קודם לרגל אל יגלח. אלא כי נן קיימין בשהתירו לו קודם לרגל וחל יום שלשים שלו להיות ברגל שאין נידוי פחות משלשים. ואין נזיפה פחותה משבעת ימים. אין נידוי פחות משלשים יום עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם. ואין נזיפה פחותה משבעת ימים הלא תכלם שבעת ימים: ר' הוה מוקר לבר אלעשא. א"ל בר קפרא כל עמא שאלין לרבי ואת ליה את שאל ליה. א"ל מה נישאל א"ל שאול משמים נשקפה הומיה בירכתי ביתה מפחדת כל בעלי כנפים ראוה נערים ונחבאו וישישים קמו עמדו הגם יאמי' הו הו והגלגל נלכד בעטו. הפך ר' ותמתיה גחך א"ר איני מכירך זקן'. וידע דלית הוא מתמנייא ביומוי: ביקשו לנדות את ר' מאיר אמר להן איני שומע לכם עד שתאמרו לי את מי מנדין ועל מה מנדין ועל כמה דברים מנדין. ביקשו לנדו' את ר' ליעזר. אמר אמרין מאן אזל מודע ליה. א"ר עקיבה אנא אזל מודע ליה. אתא לגבי' א"ל רבי ר' חביריך מנדין לך. נסתיה נפק ליה לברא אמר חרוביתא חרוביתא אין הלכה כדבריה' אתעקרין ולא איתעקר'. אין הלכה כדבריי אתעקרין ואתעקרת. אין הלכה כדבריה' תחזרין ולא חזרת. אין הלכה כדבריי תחזרין וחזרת. כל הדין שבחא ולית הלכה כר' אליעזר. א"ר חנינה משניתנה לא ניתנה אלא אחרי רבים להטות. ולית ר' אלעזר ידע שאחרי רבים להטות לא הקפיד אלא על ידי ששרפו טהרותיו בפניו: תמן תנינן חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא רבי ליעזר מטהר וחכמים מטמאין וזה תנור של חכינאי. א"ר ירמיה חכך גדול נעשה באותו היום כל מקום שהיתה עינו של רבי ליעזר מבטת הוה נשרף ולא עוד אלא אפילו חיטה אחת חצייה נשרף וחצייה לא נשרף והיו עמודי בית הוועד מרופפים. אמר להן ר' יהושע אם חברים מתלחמים אתם מה איכפת לכם. ויצאה בת קול ואמרה הלכה כאליעזר בני. א"ר יהושע לא בשמים היא. ר' קריספי ר' יוחנן בשם ר' אם יאמר לי אדם כך שנה ר' ליעזר שונה אני כדבריו אלא דתניא מחלפין: חד זמן הוה עבר בשוקא והמה חדא איתא סחותא דבייתא וטלקת ונפלת ע' רישיה אמר חומה שהיום חביריי מקרבין אותי דכתיב מאשפות ירים אביון: רבי יהושע בן לוי שלח בתר חד בר נש תלתה זימנין ולא אתא. שלח א"ל אילולא דלא חרמית בר נש מן יומוי הוינא מחר' להדוא גברא שתל עשרי' וארבעה דברים מנדין וזה אחד מהן וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים בעצת השרי' והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה. א"ר יצחק בי רבי לעזר אית סגין מינהון מברין במתניתא: תמן תנינן שלח לו שמעון בן שטח אמר לו צריך אתה לנדות שאילו נגזרה גזירה כשם שנגזרה בימי אליהו לא נמצאת מביא את הרבים לידי חילול השם שכל המבי' את הרבים לידי חילול השם צריך נידוי: תמן תנינן שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצא' מכשלן לעתיד לבא לא נמצאת מעכב את הרבים מלעשות מצוה שכל המעכב את הרבים לעשות דבר מצוה צריך נידוי. תני א"ר יוסי תודוס איש רומי הנהיג את אנשי רומי שיהו אוכלין גדיים מקולסין בלילי פסחים. שלחו חכמים ואמרו לו אילולי שאת תודוס לא היינו מנדין אותך. ומהו תודוס א"ר חנינה דהוה משלח פרנסתהון דרבנן. לא נמצאתה מביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ שכל המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ צריך נידוי: תמן תנינן את מי נידו את אלעזר בן חנך שפיקפק בטהרת הידים. הדא אמרה המפקפק בדבר אפי' מדברי סופרים צריך נידוי: תמן תנינן דכמה השקוה. מהו דכמה דכוותה. נידוהו ומת בנידויו וסקלו בית דין ארונו ללמדך שכל המנודה ומת סוקלים ארונו. הדא אמרה המבזה זקן אפי' לאחר מיתה צריך נידוי. ביומוי דרבי ועירה הוון מרחקין ומקרבין. אמר לון רבי לא השתא מרחקין והשתא מקרבין. א"ר יוסה חזרו ונמנו לכשיחזור בו יהו מקרבין אותו: המנודה לרב מנודה לתלמיד. המנודה לתלמיד אינו מנודה לרב. המנודה לאב ב"ד מנודה לחכם המנודה לחכם אינו מנודה לאב ב"ד. המנודה לנשיא מנודה לכל אדם. עד כדון חכם שנידה ואפי' חבר שנידה. נישמעינה מן הדא חדא אמהא מן דבר פטא הוות עברה קומי חדא כנישא חמת חד ספר מחי לחד מיינוק יתיר מן צרכיה. אמרי ליה יהוי ההוא גברא מחרם. אתא שאל לר' אחא. א"ל צריך את חשש על נפשך. הדא אמרה העוש' דבר שלא כשורה צריך נידוי: רשב"ל הוה מעייני תונין בכרכריה אתון ליסטיא וגנבון מינהון בליליא. ובסופא ארגש בהון. אמר לון ליהוון אילין עמא מחרמין. אמרון ליה ייא ההוא גברא מחרם. חש על נפשיה. אמר ממון אינון חייבין לי. דילמא נפש נפק פרי בתרידהן אמר לון שרון לי. אמרון ליה שרי לן ונן שרי לך. הדא אמרה המנד' את מי שאינו צריך נידה אותו נידויו נידוי: מי מתיר. לא כן תני מת אחד ממנדיו אין מתירין לו. אמר רבי יהושע בן לוי הדא דאת אמר כשאין שם נשיא אבל אם יש שם נשיא הנשיא מתיר. רבי יעקב בר אחא בשם ר' בא בר ממל מעש' באחד שמת אחד ממנדיו ולא התירו לו. ולא כן א"ר יהושע בן לוי הדא דאת אמר כשאין שם נשיא אבל אם יש שם נשיא הנשיא מתיר. וקמת מה דא"ר יעקב בר אחא בשם ר' בא בר ממל בשלא חזר בו. רבי יעקב בר אביי בשם רב ששת נמנו באושא שלא לנדות זקן. ואתייא כיי דא"ר שמואל בשם רבי אבהו זקן שאירע בו דבר אין מורידין אותו מגדולתו אלא אומרים לו הכבד ושב בביתך. ר' יעקב בר אביי בשם ר' אחא וזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו נוהגין בו כקדושת ארון. רבי אחא ר' תנחום ר' חייה בשם ר' יוחנן זקן שנידה לצורך עצמו אפי' כהלכה אין נידויו נידוי. ביומוי דרבי ירמיה אתת עקא על טיברייא. שלח בעי מגרתא דכספא גבי ר' יעקב בי רבי בון שלח א"ל אדיין לא שב ירמיה מרעתו וביקש לנדותו. והוה ר' חייה בריה דר' יצחק עטושיא יתיב תמן. א"ל שמעתי שאין מנדין זקן אלא אם כן עשה כירבעם בן נבט וחביריו. א"ל דכמה השקוה וכירבעם בן נבט וחביריו עשה. ונדון אילין לאילין. וחשון אילין על אילך וצריכון מישתרייא אילין מן אילין: וכן מי שנשאל לחכם והותר. מה אנן קיימין אם כשנשאל קודם לרגל לא יגלח. אם כשלא נשאל קודם לרגל אל יגלח. אלא כי נן קיימין כשנשאל קודם לרגל ולא מצאו פתח לנדרו אלא ברגל. כהדא רבי שמעון בר' לא מצאו פתח לנדרו עד שבא אחד מזקני הגליל. ואית דאמרין רבי שמעון בן אלעזר הוה והוה [illegible] ליה מן

פירוש

ואלו מגלחין במועד כו': מהו לצאת לצור. פירש שהיא בח"ל קרובה לא"י: לעשות כיוצא בו. ופ"ב שחי' לחלוץ או ליבם היא צריכה לבוא אצלו דוקני עירו ולא זקני עיר': הדא איגר'. פי' כתב פ' שיכבדוהו בכל מקום שהולך כדי שנאמר לח"ל: אני הולך. פי' במיתתי: חק אמו. פי' פ"י: לבר אלעשה. פי' הוא חתנו תבשי' גדול היה כדאית' בבבלי פ' הגוזל מן המנצל: ואת למה את שואל לי. פי' הלא אתה רואה שמכובד בעיניו ולא איך אוכל ספק שום שאל' א"ל מה אשאל א"ל צא חיד' זו סתמי' נשקפה פי' ונראה שבל העוף אמר שהוא כגזרה מן השמי' זיאמי' בירכתי הבי' שקול' כשמע מסקי' שבתה ומפחד' כל בעלי כנפיי' כי אין מי שיוכל לעוף ולנום מפני והנערי' נחבאו ממנה ונפלטו שבל ברוב אינם פתים אבל הששים קמו ועמדו מן העולם או קמו ועמדו לקדמה כי לא יוכלו להסתר ממנה והגם יאמר הוי הוי כי לא יתצליט ובנעט נלכד הגלגד נפל כרשו ולפי שזה קנתר לר' שהיה זקן וקדוש לפה ומזכיר לפניו המות כדי שאמר נעיקרה רבא שאמר בר קפרא אחר כל שמחך שם כו' ולכן היה ב"ק שלחק על זה ובגרם' ר' שהיה שלחק בעם עליו ואמר לו שלא יבינוהו זקן והבין ב"ק שיתן יי' דבורו שלא יתפק להת' זקן שוסעך כי יפה כי לוה כתבוין לא שקללו שלא יפריך יפי': בקשו לנדו' ר"א. פי' לפי שחלק על חכמי' כדלקמי': מאן אזל ומודע ליה. פי' בלשון כבוד ולא יחריב' עולם כס"ה נפ' המועלי' תבבלי אמר דהק"ל כסתותו לי אמרי' בדלי' ספק ולפי ס"ה כאן דקמ"ל בהיא נידוי ר"ל דס"מ נס"ה לו מבירך ולא מ"ל מכסים סגדי' הרי לשון כנוי: נסתיה כמו נסבתי': פי' לקח אותו ולא לתת ועיין ב"ס נפ' אחר ר"א נפותה סלה ולא באלת אחר אותות: לא ניתנה התורה. אל' אחרי רבים להטות ולי' לשפוט דהיינו דבר הספוסק שבל הבא שרתיעו מן הנקים לא שבבר כאמר לא נגעים הים ולכן אין מנגדין בבת קול.

מראה מקום והגהות

א ת"כ: הגולה תוספתא.
ב ע' נפות ונדרים פס"ג.
ג י"ג: ספר שהל וע' לעיל תענית פ"ד ה"ג.
ד ע' כלים פ"ה מ"י.
ה י"ג: רשב"ג.
ו תענ' פ"ג ה"ג (ס"ה ד').
ז שם ובבלי שם ט"ו י"ט.
ח ע' בבלי ע"ו י"ג.
ט ע' בבלי בפרקין ס"ו.
י ע' בבלי מדרש כ' ונ"ר פס"ה.
יא ע' בבלי ב"ק כ"ג.
יב כלים פ"ה מ"י.
יג ע' תוס' חולין ק"ד.
יד ע' שאלתות קרח סי' ק"ל.
טו תענית פ"ג ה"ב וע' בבלי שם י"ט וכ"ג.
טז ר"ה פ"א ה"ה ותענית שם.
יז ביצה פ"ב ה"ג ותוספתא שם ובבלי פסחי' נ"ג.
יח עדיות פ"ה.
יט שם, וע' בבלי ברכות י"ט.
כ שם ושאלתות מקץ סי' ל' ופלורע סי' ל' וספרי כאן.
כא ע' בבלי בפרקין ט"ו וסו' פ"ק פ"ד ה"ב.
כב ע' בבלי ברכות ח'.
כג נדרים פ"ט ה"א, וע' בבלי כ"ג.

תני תנור וכיריים חדשים אין סכין אותן בשמן ואין טולין אותן במטלית ואין חוסמין אותן בצונן בשביל שיתחסמו ואם בשביל לשפוך עליהן את הקדירה מותר. ותני כן תנור וכיריים חדשים הרי הן ככל הכלים המיטלטלין בחצר. רבי יודן בי רבי ישמעאל הדא מרוחק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה את הקדירה בתחילה ביום טוב: הלכה י לגג ג' ולמרפסת עשרה: שפין את הסדקין. תני ר' חייה השף שף ברגל והמעגל מעגל בידו. מתני' במעגילה קטנה. ומה דתני ר' חייה במעגילה גדולה: הציר והציטור והקורה והמנעל והמפתח שנשברו מתקנן במועד. ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד. כהדא ר' מנא איתבר שקא דסולמיה שאל לר' יונה אבוי ושרא ליה. אפי' כן א"ל פוק חמי חד סב וסמוך עלוי. נפק ואשכח ר' בון בר כהנא ושאל ליה ושרא ליה: וכל כבשין שהוא יכול לוכל מהן במועד כובשן. הא כבשין שאינו יכול לוכל מהן במועד לא. א"ר בא הדא דאת אמר בשאינן אבודין אבל אם היה דבר אבד מותר. תני לא יהא יוצא ומלקט עשבים ומוכרן בשוק שאין דרכו לוכל מהן במועד. אמר רב הושעיה אם אומר את כן נמצאתה מתיר את האומנות במועד. לא כן אמר ר' בא הדא דאת אמר בשאינן אבודין אבל אם הוה דבר אבד מותר. מתני' בשלקטן ברגל מה ראיד כא בשלקטן מערב הרגל:

הדרן עלך משקין

א מי שהפך את זיתיו ואירעו אבל או אונס או שהטעוהו טוען קורה ראשונה ומניחה לאחר המועד דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר זולף וגומר כדרכו: **ב** וכן מי שהיה יינו בתוך הבור ואירעו אבל או אונס או שהטעוהו זולף וגו' וגף כדרכו דברי ר' יוסי. ר' יהודה אומר עושה לו לימודים בשביל שלא יחמיץ: **ג** מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד. ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד. וכולן אם כיוונו את מלאכתן במועד יאבדו: **ד** אין לוקחין בתים עבדים ובהמה ואבנים אלא לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל. אין מפנין מבית לבית אבל מפנה הוא לחצירו מפני ששמחה היא לו. אין מביאין כלים מבית האומן אם חושש להן מפנן לחצר אחרת: **ה** מחפין את הקציעות בקש. ר' יהודה אומר אף מעבין. מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד. הציידין והדשושות והגרוסות עושין בצינעה לצורך המועד. רבי יוסי אומר הן החמירו על עצמן:

פרק שני

הלכה א. מי שהפך את זיתיו כו'. אנן תנינן מי שהפך את זיתיו. תני רבי חייה מי שהיו זיתיו הפוכין ושנויין. מתניתן צריכה לרבי חייה ודרבי חייה צריכה למתניתן. אילו תנינן ולא תנא רבי חייה הוינן אמרין לא אמרן אלא מי שהפכן פעם אחת אבל אם הפכן ושניין דברי הכל מותר. הוי צורכ' למתניתיה דר' חייה. או אילו תנא רבי חייה ולא תנינן אנן הוינן אמרין לא אמרן אלא מי שהפכן ושניין אבל אם הפכן פעם אחת דברי הכל אסור. הוי צורכא למתני' וצורכא למתני' דר' חייה: א"ר פינחס בי רבי זכיי מתני' בעטינים מה דתני רבי חייה בגרגרים. רבנן דקיסרין אמרין מתניתן כרבי יודה. ומה דתני רבי חייה כר' יוסה: רבי יודה אומר יאבד דבר ממועט ואל יאבד דבר מרובה. רבי יוסה אומר אל יאבד דבר כל עיקר. רבי יודה בר פזי בשם רבי יוחנן כשם שהן חולקין כאן כך הן חולקין בהלכות אבל. דתני אילו דברים שעושין לאבל בימי אבלו דורכין את עבטו חולפין את יינו ונפין את חביותיו וזיתיו הפוכין ושניין טוחנן כדרכן ומשקין בית השלחין שלו כשהגיע זמנו לשתות וזורעין את נירו פשתן ברביעה דברי רבי יודה. אמרו לו אם אינה נזרעה פשתן תזרע מין אחר. אם אינה נזרעת בשבת זו תזרע בשבת אחרת. מה אמרו לו רבי יוסה. מחלפה שיטתיה דר' יודה תמן הוא אמר יאבד דבר ממועט ואל יאבד דבר מרובה וכא אמר הכין. שנייא הוא תמן שהיכו להערים. וכל שכן מחלפה שיטתי' דר' יודה מה אית תמן שדרכו להערים את אמר מותר. כאן שאין דרכו להערים לא כל שכן. א"ר חיננא מה אמרו לו חכמים שהן כשיטת רבי יודה במועד: הלכה ב א"ר זעירה לא אמר אלא וכן מי שהיה יינו בתוך הבור. הא בתחילה אסור. מה אנן קיימין אם כשהגיע זמנו לבצור ולא בצר הוא חטא על נפשיה. אם כשלא הגיע זמנו לבצור יכיל הוה קאים. אלא כי נן קיימין בשהגיע זמנו לבצור והוה סבר דו יכיל קיים ולא קם. כהדא ר"ש בי רבי ינאי קטף כרמיה במועדא תמוניה כל

עמא יקטפון בתריה כשתא חורייתאי שבקיה ויבש. ילפין מקלקלתיה ומתקנתא לא ילפון: רב חייה בר אשי בשם רב הודרא שרי מיעברינה במועדא לצד בה דגים במועדא: רב יהודה הורי באילין מהולייא שרי מעברינון במועדא לצורך המועד: ר' אמי הורי באילין פומפייא שרי מיעברינון במועד לצורך המועד: רבנן דקיסרין אמרי מסיקין לפסין וקרירות לצורך המועד: שמואל אמר זפתין גרבא ולא זפתין כוותא. וזפתין גרבא חיפתא דקרקירא. ולא זפתין כותחא. חיפתא גלידא. אית דמחלפין זפתין כותחא ולא זפתין גרבא. זפתין כוותא שהיא לשעה. ולא זפתין גרבא שהיא לישהות: הלכה ג ודלא כרבי יודה דרבי יודה אמר יושב ושומר. רבי יעקב בר אחא בשם רבנן פרקמטיא אבדה שרי מטלטלתה במועדא. רבי יעקב בר אחא בשם ר' יוסא הדא שיירתא שרי מיזבון מינה במועדא. הוה ידע דשיירתא מיעל ומיזלא עיבידתיה. א"ר מנא אין ידע דלא מיזבן והוא פחת מן אגרא יזבין ואי לא לא יזבין. א"ר יוסי בר בון אגרא וקרנא קרן הוא אין ידע דלא מזבין והוא פחת מן קרנא יזבן ואי לא לא יזבן. ר' יונה ורבי יוסה הורון כהדין לסופה שרי מזבנתיה במועדא לצורך המועד: ר' יצחק בי רבי לעזר מפקד לר' הושעיה בי ר' שמי דהוה פרוז אע אח ידע דאת מזבן ואילפא מזכא לך ואת אתי משתי נבן זבין ואי לא לא תזבן: ר' יונה בוצריה הוה ליה ספרין. שאל לר' הונא מהו מזבנתון במועדא. א"ל מחדי את מותר' שתי את קונדיטון. ר' חנניה חברין דרבנן אמר פרגמטיא נגבית מנכסי יתומין קטנים. הוון בעיי מימר בשש ערים. הא אם אין ערים יודעין לא. רבנן דקסרין בשם רבי לא לכן צריכא בשש ערים יודעין הא אם אין ערים יודעין נעשית כפיקדון. כך אנו אומרים פיקדון לא ייגבה מניכסי יתומין קטנים. מה בינו למלוה. מלוה ניתנה להוצאה. וזה לא ניתן להוצאה: אמר ר' בא בר ממל אילו הוה לי מי שיימני' עמי הותרתי בשר בכור להישקל בליטרה. והותרתי שיהו עושין מלאכה בחולו של מועד. כלום אסרו בשר בכור להישקל בליטרא לא כדי שיהו מוכרין אותו בזול. והן מערימין עליו ומוכרין אותו ביוקר. כלום אסרו לעשות מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויגיעין בתורה ואינן אכלין ושתין ופחזין. אמ' ר' יוחנן אם הזכירך לבולי יהא הירדן כעל גבולך. א"ר יוחנן קבלין רשות להיפטר מבולי: אמ' ר' יוחנן לוין בריבית לחבורת מצוה ולקידוש החדש. ר' יוחנן בצפרא הוה נחת לכנישתא והוה מלקט פדורין ואכל אמר יהא חולקי עם אילין דאכלין הכא רומשית: הלכה ד ניחא כולהן אבנים כהדא אם הוה כותלו נוטה סותרו ובונהו. ויסתור ולא יבנה. ר' חנניה בשם ר' יוחנן התירו סופו מפני תחילתו שאם אומ' את לו שלא יבנה אף הוא אינה סותרו ונמצא בא לידי סכנה. ר' יהושע בן לוי שאל לרשב"ל מהו ליקח בתים מן הגוי. א"ל אימת ר' שאל בשבת. תני בשבת מותר. כיצד הוא עושה מראה לו כיסין של דינרין והגוי חותם ומעלה לארכיים שכן מצאנו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת דכתיב בה תעשה ששה ימים. וכתיב וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים. וכתיב עד רדתה אפי' בשבת. הרי שאין לו מה יאכל קוצר ומעמר ודש ובלבד שלא ידוש בפרה. במספק ליחיד. אבל במספק לרבים דש ואפי' בפרה. אין מפנין מדירה נאה לדירה נאה ולא מדירה כאורה לדירה כאורה. ולא מדירה כאורה לדירה נאה. ואין צ"ל מדירה נאה לדירה כאורה. ובתוך שלו אפי' מדירה נאה לדירה כאורה. שמחה לאדם כשעה שהוא דר בתוך שלו. אין מפנין את המת ואת העצמו מקבר מכובד למכובד ולא מבזוי לבזוי ולא מבזוי למכובד. אין צורך לומר מן המכובד לבזוי. ובתוך שלו אפי' מן המכובד לבזוי ערב הוא לאדם שהוא ניטה אצל אבותיו: אין מביאין כלים מבית האומן. הדא אמרה פרגמטיא אבדה שרי מטלטלתא במועדא: הלכה ה כיני מתני' מעבין. ר' יהודה אומר יאבד דבר ממועט ואל יאבד דבר מרובה. ר' יוסה אומר אל יאבד דבר כל עיקר. כהנא אמר אית מילין במועד דקשיין מן אהילות ומן נגעים: תמן אמר רב ירמיה בשם רב פורסון מחצלת על גבי שיפוף בשבת. וכא הוא אמ' הכין. רבנן דקיסרין בשם ר' יעקב בר אחא לתולש מן הקרקע ביניהון. רבנן אמרי קוצר ומעבה. ר' יודה אומר לא יקצור אלא יעבה: קיבלו עליהן חרמי טיבריה ודשושי עכו וגרוסי ציפורין שלא לעשות מלאכה בחולו של מועד. ניחא גרוסי ציפורין דשושי עכו חרמי טבריה ואינן ממעטין בשמחת הרגל. צד הוא בחכה צד הוא במכמורת. אפי' כן אינן ממעטין בשמחת הרגל. ר' אימי מיקל לון שהן ממעטין בשמחת הרגל:

הדרן עלך מי שהפך

מראה מקום והגהות

א גי' הבבלי נבילת: מסין. ב הגי' הנכונה: לשפות. ג ע' שבת פי"ט ק"ג ופס' שמחות פ"ה. ד במתניתין ובבבלי לא גרים ולכנים. ה י"נ: מתני' כר' יוסי ומה דתני ר"ח כר' יודה. ו עס' שמחות פ"ה. ז י"נ: דר' יוסי. ח ע' ב"י במו"ח סי' תקל"ס. ט ע' טור וש"ע פו"ס סי' ק"ח ק'. י בבלי קידושין פ"ה. יא פ' בבלי סנהדרין קי"ב חסור' מ' ובכורו' ל"ס ותוס' שם. יב ע' בבלי סנהדרין ולקמן פ"ג ה"ח וסנהדרין פ"ח ה"ג. יג פ' תענית פ"ס ופ"ד ה"ט. יד שבת פ"ס ה"ח. טו שבת פ"ד. טז ה"נ: מחללת על שיפוף ע"ג לבנים. יז פסחים פ"ד ה"א ונולה פ"ה.

פירוש

מי שהפך זיתיו כו' בעטני. פי' בית הבד קרוי מעטן. חטא כו'. פי' הרא"ש ח"ל כלומר אפילו יאלו דבר האבד כיון שלאכתו במועד הוא: הורי באילין כו'. מכאן מוכיח הרא"ש שאין לבטל בקדירה חדש' בי"ט דקא מחסם להו דהא חזינן דעדייתי ולאו מחזיקים עיד עד שיבשלו פעם אחת ע"ש דף ל"ג ע"ד: קטף. פירש בצר כרמו: מקלקלתה. פירש לפדו ממה שעשה לבצור שנא' קולא וקלקול: הורה. פי' עלוד מערבה שאינו מעשה אומן: מהולייא. פי' כברה: פומפיא. פי' כלי עשוי מטס של ברזל מנוקב בנקבים דולטי' שוחקי' עליו לחם ונגיב נקרא כן מפום שיש לו פיות הרבה: לפסין. פי' אלפס: גרבא. פירש חבית: דקרדי. פי' מין זפת דק נקרא כך: גלידא. פי' מין זפת עב כקרח וכבטור שתרגומו גליד: מטלטלת. פי' אם יש לו סחורה מפיכי פירות או תבואה אם תעמוד אלא המכורה מעט לסעלה יתיצם או ירקב מותר לטלטלה ולהפכן: ומוזלה. פי' דרכן למכור בזול האמיל ואינו מלוי תדיר כדבר האבד דמי ונרא"ש גרס שנכינהו בו' ע"ש דף ל"ב ע"ג גלסוסה. פי' הרדידי': לר' הושעיה. פי' בספינ' בא עם סחורתו והיה פורש מהספינה ליבנה למכור קצ' סחור' ונוח לו ר' ילחק שהיה עמו בספינה אם אתה ידע שאתה מוכר להספינה יפתין ויצריך לך ותבא ותעשה שמחה השמחה אלליט סמי' ונרא"ש גירסא אחרת וזי' שם פרש פי' פרש שלמטור במועד א"ל אי ידע את דאת מזבן ואת אתי נבחנינט' ועיין ברא"ש דף ל"ב ע"ב: אלו הוה לי כו'. משמע באיזה ב"ד שיסכו עמו שע"פי שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול הימנו בחכמ' ובמנין שאמר הבא דגזר ב"ד הוי לתקלה שע"י כן עושים היתר הבוכר' שימכור בזול דע"י שאינו נשקל בליטרא במקולי' ניכר שהוא בכור ואין קוני' פרותים ונמכר בזול:

ובנה אצלו ציון. מיכן שמציינין על העצמות. ארם. מיכן שמציינין על השורה ועל הגולגלת. ובנה. מיכן שמציינין על גבי אבן קבועה. אם אומ' את על גבי אבן תלושה אף היא הולכת ומטמא במקום אחר. אצלו. במקום טהרה. ציון. מיכן לציון: מצא אבן אחת מצויינת אע"פ שאין מקיימין כן המאהיל עלי' טמא אני אומר מת קמצוץ יהיה נתון תחתיה. היו שתים המאהיל עליהן טהור. וביניהן טמא. אם היה הרוש בנתיים הרי הן כיחידיות. ביניהן טהור סביבותיהן טמא: תני אין מציינין על הבשר שמא נתאכל הבשר. רבי יוסטא בר שונם בעא קומי רבי מנא ולא נמצא מטמא טהרות למפרע. אל מוטב יתקלקלו בם לשעה ואל יתקלקלו בו לעולם: הלכה ג' רבי מנא אמר לה סתם. רבי אבון בשם שמואל בסתם חלוקים. מה אנן קיימין אם במרווחין דברי הכל אסור. אם ברצופין דברי הכל מותר. אלא כי נן קיימין בנטעין מטע עשר לבי סאה. רבי ליעזר בן יעקב עבד לון כמרווחין. ורבנן עבדין לון כרצופין. הא רבנן אמרי במרווחין אסור להשקות. מהו להמשיך. נילף הדא דרבנן מן הדי ליעזר בן יעקב כמה דר' ליעזר בן יעקב אמר במרווחין אסור להשקו ומותר להמשיך. כן רבנן אמרי במרווחין אסור להשקות ומותר להמשיך. ולא כן סברנן מימר במרווחין דברי הכל אסור. הן עפר לבן לא במרווחין היא. אלא כאן בשביעית. וכאן במועד. מה בין שביעית ומה בין מועד. שביעית על ידי שהוא מותרת במלאכה התירו בין דבר שהוא טריח ובין דבר שאינו טריח. מועד על ידי שהוא אסור במלאכ' לא התירו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאינו טריח. ואית דבעי מימר נישמעינה מן הדא שביעית על ידי שזמנה מרובה התירו. מועד על ידי שזמנו קצר אסור. אותן שבעת ימים האחרונים לא מסתברא מיעברינן כשבעת ימי התגל ויהיו אסורין. אשכח תני מרבצין בעפר לבן בשביעית אבל לא במועד: וחכמים מתירין בזה ובזה. מהו בזה ובזה. בין ששתו קודם לרגל. בין שלא שתו קודם לרגל. אלא כאן באילן. כאן בזרעים: הלכה ד' אישות זו חולדה. אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר נפל אשה בל חזו שמש. ניחא בשדה האילן. בשדה הלבן. אלא בשדה הלבן שהוא סמוכה לשדה האילן: כדרכו. צד במצודה. שלא כדרכו תוחב בשפוד ומכ' בקרדום ומדדד את הארמ' תחתיו. תני מתירין תורדי הגמלים במועד. כיצד הוא עושה רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטל מאילו ונותן בצד אילו והן מתנקין אילו את אילו. והוא שתהא אמת המים עובר' ביניהן: ומקרין את הפרצה במועד. אבן על גבי אבן וצרור על גבי צרור. ובשביעית בונה כדרכו אבן על גבי צרור וצרור על גבי אבן. ובפירצה שאינה סגה את העפר. אבל פירצה שהוא היתה סגה את העפר אסור לגודרה בשביעית. ותני כן כל פירצה שהוא סגה את העפר אסור לגודרה בשביעית. ושאינה סגה את העפר מותר לגודרה בשביעית. כשאינה מכשלת את הרבים. אבל אם מכשלת הרבים אע"פ שהוא סגה את העפר מותר לגודרה בשביעית. כהדא אם היה כותלו נוטה סותרו ובונהו. וסותר ולא יבנהו. רבי חנניה בשם רבי יוחנן התירו סופו מפני תחילתו שאם אומר את לו שלא יבנה אף הוא אינו סותרו ונמצא בא לידי סכנה: הלכה ה' תמן תנינן בהרת כגריס ופכת כגריס ונולד לפסיון מחיה או שער לבן. והלכ' לה האו' רבי עקיב' מטמא. וחכמים אומר תיראה כתחילה. הא ר' עקיבה מטמא ומחליט. ורבנן אמרי תיראה כתחילה מחלימין. ומה ביניהון. רבי יוחנן אמר ערב הרגל ביניהון. ר' עקיבה אומר הו קדמייתא ואין את נזקק לו לא להקל ולא להחמיר. ורבנן אמרי תורי היא ואת פוטרו מן הראשונ'. והידא היא שלא להחמיר שאין את נזקק לו לשנייה לא להקל ולא להחמיר. ר' יוסה בשם רבי אחא אתיא דיחידייא דהכא כסתמא דתמן ודיחידייא דתמן כסתמא דהכא. אתיא דיחידייא דהכא כסתמא דתמן רבי עקיב' אומ' הוא קדמיית' ואין את נזקק לו לא להקל ולא להחמיר. ודיחידיי דתמן כסתמא דהכא דרבנן אמרי תורי הוא ואת פוטרו מן הראשונה. ותנינן הכא רבי מאיר אומר רואין את הנגעים כתחילה להקל אבל לא להחמיר. ר' יוסי בי ר' בון בשם רבי אחא בין דיחידיא דהכא בין דרבנן דהכא מודיי לרבנן דתמן להקל אבל לא להחמיר. תמן בשהלכה לה האום. כרם הכא כשהלכו להם הסימנין והאום קיימת. אד נראים דברי רבי יוסי במוסגר ודברי ר' מאיר במוחלט. רבי יהודה אמר ימי הרגל ביניהון: ר' עקיבה אומר היא קדמיתא והוא נכנס לעזרה. ורבנן אמרי תורי הוא ואינו נכנס לעזרה. הא רבי עקיבה מטמא ומחליט. ורבנן אמרי תיראה כתחילה מחליטין. ומה ביניהון שמואל אמר פריחה ביניהון. רבי עקיבה אומר הוא קדמיתא בפורח מן הטמא טהור. ורבנן אמרי תורי הוא בפורח מן הטהור טמא. ואמרון בשם שמואל פריחה ושחין המורד ביניהון. רבי עקיבה אומר הוא קדמיתא בפורח מן הטמא טהור. ורבני אמרי תורי הוא בפורח מן הטהו' טמא. כגון דהוא תורי הא אין הוא הוה טהור. ואתיא כיי דאמר ר' שמעון בן לקיש. דאיתפלגון פורחה בו בשחין המורד רבי יוחנן אמר טהור. רבי שמעון בן לקיש אמר טמא: ועוד אד מאיר מלקט אדם עצמות אביו ואמו מפני ששמחה היא לו. בראשונה היו קוברין אותן במהמורות. נתאכל הבשר היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן ברזים. אותו היום היה מתאבל ולמחר היה שמח לומר שניטתו אבותיו מן הדין: תני המעביר ארון ממקום למקום אין בו משום ליקוט עצמות. אד אחא הדא דאת אמר בארון של אבן. אבל בארון של עץ יש בו משום ליקוט עצמות. אל ר' יוסי ואפילו תימ' בארון של עץ אין בו משום ליקוט עצמות. אי זהו ליקוט עצמות מעבירן באפיקרסין ממקו' למקום. ותני כן ליקוט עצמות מלקט עצם עצם משיתאכל הבשר. תניי בשם רבי יהודה ליקוטי עצמות כשמועה. תני אין שמיעה לליקוטי עצמות. אד חגיי והוא ששמע למחר. אבל אם שמע בו ביום יש שמועה לליקוטי עצמו' ויש שיעור לליקוטי עצמות. תנא ניקומכי קומי רבי יהודה אין שיעור לליקוטי עצמו. כהדא רבי מנא הורי לר' הלל דכיפר לקרוע ולהתאבל כר' אחא. שלא להוטמאו' כרבי יוסי: תני ליקוטי עצמות אין אומרי' עליהן קינים ונהי. אין אומר עליהן לא ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים. אילו הן ברכת אבלים מה שהן אומרי' בשורה. תני. אבל אומרים עליהן דברים. מהו דברים. רבנן אמרו קילוסין: ולא יעורר על מתו. אי זהו העיחור מזכירתו בין המתים. ולא יספידנו. אי זה הוא הספר שהוא עושה לו הספר בפני עצמו. הדא דאת אמר כישן. אבל בחדש מותר. אי זהו חדש ואי זהו ישן. חדש בתוך שלשים יום. ישן לאחר שלשים יום. תני לא העורר אשה ליווייתה במועד. רבי נתמן בשם רבי מנא אמר לוויתה כמה דתימר העתידי' עורר ליויתן. תני לא ישא אדם אשה שיש לה בנים אפילו בקבר. אד יוסא מפני מעשה שאירע: הלכה ו' אי זהו חונך קברות. רבי יוסי בר עתראי אמר סדו בסיד. רב חסדא אמ' אם היה ארוך מקצרו. רבי יהושע בן לוי אמר מאריך בו מצד אחד ומרחיב בו מצד אחד. תני ר' חייה מאריך בו ומרחיב בו בין מצד אחד בין משני צדדין. ועושין נברכת במועד. וזה חבקיע. כל שהוא תושב נקרא בקיע. וארון עם המת בחצר. הדא דאת אמר במת שאינו מפורסם. אבל במת שהוא מפורסם עושין לו ארון אפילו בשוק. כד דמך רבי חנניה חברהון דרבנן עבדון ליה ארון בשוקא: הכל מודין שלא יקוץ לו ארזים. ודכוותה לא יחצוב לו אבנים. הוי תצובר תפלוגתא דרבי יהודה ורבנן: הלכה ז' אין נושאין נשים במועד. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן מפני ביטול פרייה ורבייה. בעון קומי רבי יוסה העבר מהו שישא במועד. אמר לון נישמעינה מן הדא מי שחציו עבד וחציו בן חורין ואמ' שמעון בר בא בשם ר' יוחנן מפני ביטול פרייה ורבייה הדא אמרה שהעבד מצווה על פרייה ורבייה. וכל שהוא מצווה על פרייה ורבייה אסור לו לישא במועד. ר' אילא רבי ליעזר בשם ר' חנינה על שם שאין מערבין שמחה בשמחה. רבי לא שמע לה מן הדא כי חנוכת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים. ר' יעקב בר אחא שמע לה מן הדא מלא שבוע זאת. ר' אבהו בשם רבי ליעזר מפני הטורח: תני אבל מתכוין הוא ונושא מערב הרגל. לית הדא פליגא על ר' לעז'. לית הדא פליגא על רבי יוחנן ואפילו על רבי חנינה לית הוא פליגא. אד בא עלה כלחא נפקת טרחותא: אבל מחזיר הוא את גרושתו. מפני שאינו שמחה הוא לו. הדא דאת אמר מן הנישואין. אבל מן האירוסי' אסור: ועושה אשה תכשיט במועד. ואילו הן תכשיטי אשה גודלת וכוחלת ופוקסת ונוטלת את שערה ואת צפרניה ומעברת כלי חרש על פניה. אד יודן אבוי דרבי מתניתא כלשון נקי היא מתניתא: רבי יהודה אומ' לא תסוד מפני שהוא ניוול לה. תרין אמורין רבי חנניה ורבי מנא. חד אמר בסיד שהיא מתרתו בתוך המועד נחלקו. אבל בסיד שהוא מתרתו לאחר המועד דברי הכל אסור. וחורנה אמר בסיד שהוא מתרתו לאחר המועד נחלקו. אבל בסיד שהיא מתרתו בתוך המועד דברי הכל מותר. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דאמר רבי חנינה רבי יוסא בשם ר' יוחנן ורבי יודה כדעתיה כמה דרבי יודה אמר תמן צרת שעה צרה. כן הוא אומר הכא ניוול שעה ניוול. הוי דו אמר בסיד שהוא מתרתו בתוך המועד נחלקו. אבל כסיד שהיא מתרתו לאחר המועד דברי הכל אסור: הלכה ח' דבית רבי ינאי אמרו כדרכו ממלא את המטה. מכבב אחת אחת. רבי יוחנן אמר כדרכו אחת אחת. מכבב מפסיע. מתניתא מסייעא לרבי יוחנן הרתענין מכבבין במועד. אין תופר אחת אחת כך היא אונטוחן. אלא כי נן קיימין בממסיע. אי זהו הדיוט ואי זהו אומן. אמר רבי יוסי בן חנינה כל שהוא מזוינ את האומריות זה הוא הדיוט. אד סימון בתופר כיסן הוא מתניתא: ממתחין רבי יסא אמר איתפלגון חזקיה ורבי יוחנן. חזקיה אמר סירוג שתי וערב. מיתוח או שתי או ערב. ר' יוחנן אמר סירוג או שתי או ערב. מיתוח היתה רפה ממתחה: אד חייה בר בא הכל מודין בסירוג שהוא שתי וערב. מה פלינין במיתוח. חזקיה אמר או שתי או ערב. רבי יוחנן אמר אם היתה רפה ממתחה. רבי יסא הורי לשמואל בר חניני סירוג שתי וערב. ולא ידעין אי כהדא דחזקיה ואין כהדא דרבי חייה בר בא דברי הכל. אד בון בר חייה. קומי רבי יהודה מתניתא אמרה כן סירוג שתי וערב. דתנינן תמן. החבל מאמתי הוא חיבור למטה משיסרג בה ג' בתים. אית לך מימר שתי ולא ערב או ערב ולא שתי. מהו להדביכ' ולמרת. רב הושעיה אית ליה. קמח ומחן חטין. רבי יהודה אמר לרבי יונה פוק זבון לן שחורין לדוכגה. אל אית לן פילחא דמועדא ואיקפד עלוי: הלכה ט' תנא רבי חלפתא בר שאול ובלבד שלא יגודנו בתחילה:

פירוש

הלכה ה' חורי. פירוש סורי' האום. פי' עיקר הנגע נקרא אום: בראשונה. עיין ליה פי"ד פי' שכ"ג והרע"ב דמכרי' דף ל"ט ע"ג ע"ד: באפיקרסין. פי' מלבוש שלובשי' ספק לבור והבושם' הזאת כסכנה בו'. פקוש' לבי"ל נפחי' פ"א דף ל"ו ולקמן בסנהדרין פי' עבר סדין דף כ"ג ע"ד ובבלן ועיין פ"ה יכו': ל' יום. פי' הרמב"ם במרקי' דף ל"ם ה"ל בלבור שאם מת לו מת בתוך ל' יום אפילו ערב הרגל מותר לספדו כדרכו שהפרידות כבר הוא נלנו על מיתת המת ואין בו חומטי' פרירות מפני הספד כו' ע"ש: חושב. פשוט כר"מ שנקרא חושב פשוט שאין שאין קבר לעולם אלא לשעה כמו גר ותושב כו' ע"ש: הלכה ה' הדא כו'. פירש נד"ע מפורס'. כתב הרמב"ם דהמידכא שאינו מתספדי' מן הפומו' וש פעם יהודים בכל הקופות הכל הרי כמת מפורסם כי הכל יודעי' כמת בסמוכתם ע"ש: הלכה ג' שבעת ימים ונעם יתים. בבבלי פריך הכי מדקיימי לי' קראי פכדי כתיב י"ד יום ז' ימים ח' ימים ל"ל ש"מ הכי למי' והכי למי: מפני הטורח. פי' שלא יוכלו לטרוח לב' השמחו' כראוי ולבן לא ילא ידי מתה שניה' שבל מפני טירוב ספסה נספה לא: ניתן: מן הנשואים. פי' שגרשה אחר נשואי': ופוקסת. עיין פירושו נתוס' דף ט' ע"ב בד"ה פוסקת כו': בלשון נקי כו'. פירש על סניה האו פני' של פניה והכה הת האומריות. פי' שפת הבגד נקרא אימרא: שחורי'. פי' מין קטני' של פלריס הגדלים על פי היאור. פלחי' רמועד'. פי' וכי יש לנו עבודה במועד מאמי' יגרדנו. בתוספת גרס יגלחינו וכתב שלא ידע פלי ניגו גילוח וגרס בתוס' שלגן יגדלנו פלי גדולים לא המועד כו' ע"ש: סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

א פי': בקפון וע' פסחים פ' בילי גולין ונשקלים הגי': פלויין. ב י"נ מחתיכן מפל. ג שביעית פ"ג. ד שם הגי': דברי ר"ש, רש"י פוס'. וע' שלתו' ברכ'. ה תוספתא ובבלי בפרקין ו' ג'. ו לקמן פ"ג. ז ע' בבלי ז' וביני' י"ם ב'. ח נגעים פ"ד. ט י"נ דתמן כסתמא דהכא ר"עקיבו' ודיחידיי' דהכא כסתמא דתמן ורבנן וכו'. י י"נ: רמ"א האו קדמייתא ואינו נכנס לעזרה ורבנן וכו' ונכנס וכו'. יא ע' תו"כ עונא כהר"ש נגעי' פ"ח. יב סנהדרין פ"ו ה"ב. יג פסחים פ"ח (לו ב'). יד שם. טו (שם מכס). טז נ"ל בגיה"ב: ותנחומי קנלים וכו' בשורה. יז ע' טו"ח בית אפרים יו"ד סי' ע"ח. יח ע' בבלי ח' ופ"ב הרמב"ן ז"ל בתור' האד' שער ההספד. ונירסת הקרבן העדה בזה נמצא אדם שם לו בני' אשה אפי' בקבר אר"י במעשה שאירע. והיינו מעשה דיוסף הכהן. יט ע' תוס' בבבלי שם ד"ה אלון. כ גיטין פ"ד ה"כ וע' קידושין פ"א ה"ג ופסחים פ"ח ה"א. כא ע"ש ובבלי גיטין פ"א ותוס' שם ופסחים ח' וב"ב י"נ וחגיגה ה'. כב בבלי ח' וברכות רנה פ"ס. כג י"נ: על ר' חנינה. כד י"נ: על ר' לעזר. כה י"נ: כלי חרש. כו עכו"ם פ"א וע' בבלי שם ו'. כז בבלי פ"ט ע"א. כח י"נ: להערים ולפרנ. כט י"נ: יגדלנו.

מסכת מועד קטן

א׳ משקין בית השלחין במועד ובשביעית בין ממעין שיצא בתחילה בין ממעין שאין יוצא בתחילה. אבל לא ממי גשמים ולא ממי קילון. ואין עושין עוגיות לגפנים. רבי אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה בתחילה במועד ובשביעית. וחכמים אומרים עושין את האמה בתחילה בשביעית ומתקני את המקולקלת במועד ומתקנין את קילקולי המים שברשות הרבים וחוטטין אותן ומתקנין את הדרכי ואת הרחובי ואת מקוות המים ועושין כל צורכי הרבים ומציינין על הקברות ויוצאין אף על הכלאים: ב׳ רבי אליעזר בן יעקב אומר מושכין את המים מאילן לאילן אבל לא ישקה את כל השדה כולה. זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד וחכמים מתירין בזה ובזה. צדין את האישות ואת העכברים בשדה האילן ובשדה הלבן כדרכו במועד ובשביעית. רבי יהודה אומר בשדה האילן כדרכו ובשדה לבן שלא כדרכו. ומקרין את הפירצה במועד. ובשביעית בונה כדרכו: ג׳ רבי מאיר אומר רואין את הנגעים להקל אבל לא להחמיר. וחכמי אומרים לא להקל ולא להחמיר. ועוד אמר רבי מאיר מלקט אדם עצמות אביו ואמו מפני ששמחה היא לו. רבי יוסי אומר אבל הוא לו. ולא יעורר על מתו ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום. אין חופרין כוכין וקברות במועד. אבל מחנכין את הכוכין ועושין נברכת וארון עם המת בחצר. ר׳ יהודה אומר אלא אם כן יש עמו נסרים: ד׳ ואין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מייבמין מפני ששמחה היא לו. אבל מחזיר את גרושתו. ועושה אשה תכשיטיה במועד: ה׳ רבי יהודה אומר אשה לא תסוד מפני שניוול הוא לה. ההדיוט תופר כדרכו והאומן מכליב. ומסרגין את המיטות רבי יוסי אומר אף מתחין: ו׳ מעמידין תנור וכיריים במועד. ר׳ יהודה אומר אין מכבשין את הריחים בתחילה. ועושין מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן. שפין את הסדקין ומעגילין אותן במעגילה ביד וברגל אבל לא במחלצים: ז׳ הציר והציגור והקורי והמנעל והמפתח שנשברו מתקנין אותן במועד ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. כבשין שהוא יכול לוכל מהן במועד כובשן:

פרק ראשון

הלכה א׳ משקין בית השלחין כו׳. ניחא מעין שלא יצא בתחילה. מעין שיצא בתחילה ולא טריח הוא. אלא כרבי מאיר דר׳ מאיר אמר משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל. אד יוסי דברי הכל כשהיה אחד ונעשה שנים או שהיו מימיו מועטין ונתרבו. ותני כן מעין שיצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל דברי ר׳ מאיר. וחכמים אומרין אין משקין ממנו אלא שדה בית השלחין שחרבה. על דעתיה דרבי מאיר משקין ממנו דבר שאינו אבד. ודבר שהוא טריח. על דעתיה דרבנן אין משקין ממנו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאינו טריח. אבד וטרח מה אמרי בה רבנן. נישמעינה מן הדא כל שהוא פסידה. והלכת זו היא בית השלחין. עמדה מלהבחיש זו בית הבעל. מחלוקת דרבי מאיר וחכמים. עד כמה תשהא ותיעשה בית השלחין עד כדי שתשהא שנים ג׳ ימים קודם לרגל. נישמעינה מן הדא תבריי נגב קומי מועדא תלתא יומין חזר במועדא. אתא עובדה קומי רב חונה ואמר אילין דאבחשין ישתיין. אילין דלא אבחשין לא ישתיין: ר׳ יונה ור׳ יוסי הורון כהדי מקרת דציפוריא תהוון זריעה סטין מחזרינן במועדא ולא יפקען ויובשן: ניחא מי קילון. מי גשמים. איך יותנן גזרו מי גשמים מפני שהן כמי קילון. ר׳ בינא בשם ר׳ לא לא שנו אלא במועד. הא בשביעית מותר. מה בין שביעית מה בין מועד. שביעית ע״י שהיא מותרת במלאכה התירו בין דבר שהוא טריח בין דבר שאינו טריח. מועד ע״י שהוא אסור במלאכה לא התירו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאינו טרח. ואת דבעי מישמעינה מן הדא שביעית ע״י שזמנו מרובה התירו. מועד ע״י שזמנו קצר אסרו. אותן ד׳ ימים האחרוני׳ לא מסתברא מיעברינן כמי ימי הרגל ויהוו אסורין: ר׳ ירמיה בעי מי התמצית שלא פסקו מה הן. נישמעינ׳ מן הדא אילו הן מי התמצית כל זמן שהגשמים יורדין וההרים בתצין. פסקו גשמים אעים שההרים בוצצין הרי הן כמי התמצית. פסקו מלזוות בתצין הרי הן כמי גבים. עד אימן חייה בר בון בשם ר׳ יוחנן עד כדי שתפורח תבירה. רבי לעזר בי יוסי בשם ר׳ תנחום בי ר׳ חייה עד כדי שייעשו סתלי האווזי. ר׳ ירמיה בעי פורזה תברי׳ ולא פסקו למפרינע הוא נעשה כמעין או מיכן ולבא. ליה׳ מילה המטבל בו מחוטים וציגורי אין תימר למפרינע הוא נעשה מעין טהרו. אין תימר מיכאן ולבא לא טהרו: ר׳ לעזר בי ר׳ יוסי שאל אילין אצטרטיא מה את עביד לון כמי קילון. או אינן כמי קילון. בריכה שנתמלאת מן המעין והפסיק המעין מתוכה מהו להשקות ממנה. נישמעינה מן הדא אבל אין משקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון. מה אנן קיימין אם בשעה שהגשמים יורדין והלא כמשקין לים הגדול הן. אלא כי נן קיימין בשעה שפסקו גשמים אם בשעה שפסקו גשמים לא כבריכה שנתמלאת מן המעין והפסיק המעין מתוכה היא. ואת אמר אין מקשין ממנה. הדא אמרה בריכה שנתמלאת מן המעין והפסיק המעין מתוכה אין משקין ממנה. בריכה שנתמלאת מן הקילון והמשיך המעין לתוכה מהו להשקות ממנה. נישמעינה מן הדא שדה בית השלחין שניטופה לתוך שדה בית השלחין אחרת משקין ממנה. אמר ר׳ ירמיה תודה מנטפת. וכי מתמת הניטוף היא יכולה להשקות. לא מתמת עצמה שהיא מליאה ואת אמר משקין ממנה. הדא אמרה בריכה שנתמלאת מן הקילון והמשיך המעין לתוכה משקין ממנה. ותני שמואל בן תפוסקין והבריכה שמילאן קודם לרגל לא ישקה מהן ברגל. אם היתה אמת המים עוברת בינתן משקה מהן ואינו נמנע: ואין עושין עוגיות לגפני. אילו הן עוגיות. אילו הן הברידין שבעיקרי אילנות כיי דתנינן תמן יד הבדיד ארבעה: **הלכה ב** תמן תנינן ר׳ לעזר בן עזריה אוסר עד שיעמיק שלשה או עד שיגביה שלשה או עד שיתן על הסלע. פתר לה תרין פתרין בשהיה לו דבר ממועט בתוך ביתו מערב שביעית והוא מבקש להוציאו בתוך שדהו בשביעית הרי זה מוסיף עליו והולך משיפסקו עוברי עבודה. ר׳ לעזר בן עזריה אומר. מה טעמא דר׳ לעזר בן עזריה שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו המקום. אתיא דר׳ לעזר בן עזריה כר׳ יוסה. כמה דר׳ יוסי אמר אין זבל מצוי. כן ר׳ לעזר בן עזריה אמר אין זבל מצוי. פתר לה פתר תוך בשהיה לו דבר ממועט בתוך ביתו בערב שביעית והוא מבקש להוציאו לתוך שדהו בשביעית הרי זה מוסיף והולך משיפסקו עוברי עבודה. ר׳ לעזר בן עזריה אומר. מה טעמ׳ דר׳ לעזר בן עזריה שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו מקום. ולא כבר הוא מזובל מערב שביעית. ר׳ ירמיה ר׳ בון חייה בשם ר׳ בא בר ממל מפני מראי׳ העין. עד שוציא עשר משפלות כאחת. ולית לרבנן מפני מראית העין. אמר ר׳ אידי דחוטרא סלו ומטריפו מוכיחין עליו שהוא עושה אשפה: ר׳ יוסי בי רבי בון אמר אילין שמועתא דהבא דתנינן תמן ר׳ לעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה בתחילה במועד ובשביעית. אמר ר׳ ירמיה מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה. ר׳ ירמיה ר׳ בון בר חייה בשם ר׳ בא בר ממל מפני מראית העין. הוון בעיי מימר מאן דאמר תמן מפני מראית העין. וכא מראית העין. מאן דאמר תמן מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה. וכא מה אית לך. לית לך אלא כהדא שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו המקום. מה נפק מן ביניהון חפר לעשות אמה של בניין הוון בעיי מימר מאן דאמר תמן מפני מראית העין. וכא מפני מראית העין. מאן דאמר תמן מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה. הרי אינו מכשיר את צדדיה לזריעה. הכל מודין שאם היה לו שם אבנים או צרורות או סיד או גיבסס מותר: ומתקנין את המקולקלי במועד. דבר שהוא לצורך המועד אבל דבר שאינו לצורך המועד אסור בשל יחיד. אבל בשל רבים אפילו דבר שאינו לצורך המועד מותר. כהדא דבני דסכות׳ איתפתחת במועדא ושרא לון ר׳ אבהו מעברינה במועדא. בטריח וכיוונו לא סברין מימר ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד. אמרין אין לא מתעברא כדון לא מתעברא עוד. איירא דציפורין איתפתחת במועדא תברייא סברין מימר שרי מן הדא ומתקנין את קילקולי המים. אמר פינחס לא אמר רבי ירמיה אלא משום הלכה המים. בית עלמא רבר מקטיא איתפתחת במועדא. רב חונה סבר מימר שרי מן הדא ועושין כל צורכי הרבים. אמר ליה רבי מנא ולא תני שמואל אלא להוות שפין את סדקיהן. וחוטטין אותן. גרשין לון. כיי דתנינן תמן יהחוטט בציגור לקבל צרורי. ועושין כל צורכי הרבים. אילו הן צורכי הרבים דנין דיני ממונו׳ ודיני נפשות דיני מכות ופודין את השבויין ערכים וחרמים והקדישות ומשקין את הסוטה ושורפין את הפרה ועורפין עגלה ערופה. ורוצעין עבד עברי ומטהרין את המצורע. ומפרקין את המגעל מעל גבי האומם אבל לא מחזירין אותו: ומציינין על הקברות. לא כבר ציינו מאדר. תיפתר שירד שטף של גשמים ושטפו: ויוצאין אף על הכלאים. לא כבר יצאו באדר. תיפתר שהיתה השנה אפילה ואין הצמחים ניכרין: ומציין לציון. ר׳ ברכיה ר׳ יעקב בר בת יעקב בשם ר׳ חוניה דברת חוורן. רבי יוסה אמר לה רבי יעקב בר אחא בשם רבי חונייה דברת חוורן רבי חזקיה ר׳ עוזיאל בריה דרבי חוניה דברת חוורן וטמא טמא יקרא כדי שהוא טומאה קוראה לו בפיה ואומרת לו פרוש. ר׳ לא בשם רבי שמואל בר נחמן תבוא העוברים בארץ וראו עצם אדם

פירוש

משקין בית השלחין כו׳: סקירה תוליה. פירש מקו׳ שהגל אולם: מעין. כמי שעורין: מחוזרינן. פי׳ לקולרן: בתצין. פי׳ קנלגליך: אצטרטיא. פי׳ מחריך: הברידין. פי׳ הן פוגי׳ והן פרוט אלא שהגדול שחופרי׳ בו סביב האילן שמו בדיד ותדלייתם כנ״ט דכלים הבדיד ארבעה: הלכה ב: משפלות. פירש קומי׳ שמוליאים בו את הזבל ונקראים משפלו׳ בלשון המשנה ולכן אם הולים עשר משפלות כאחת איכו נראה כמי שעושה לזבל שדהו אלא מניחי׳ כל כך הרבה במקום א׳ והכל יודעים דלעשות אוצר הולילו לשם והוא מתני׳ בפ״ג דשביעי׳ וכל המוני׳ עיין לעיל שם דף ל״ד ע״ב: ניבסס. פי׳ כמו ניכבשים והוא יותר לבן מן הסיד: רבני מבחוץ. פי׳ בנין של סוכה והר״ש גרס לתמחתת מסותא ופי׳ פרקן של מקום שנקרא מסותא ופקקה נסרים וכיוצא פי׳ בתפי׳ וכי כ״כ יהא להם בדבר שם ט מורח וגם כם כיוצא סגלסכתא פי׳ לא תנן ונגבד כו׳ ויש ליישב הגירס׳ הוא׳ דהכי פירושו כמי מסות׳ ועי״ש: אדריא פי׳ אסת המים שבמעין מן הילוד: כית. פירש גם הקנרו׳: האומם. כבר כתבתי פ״ק דשקלים דף ס״ו ע״א כי נראה שהוא מטות דצ״ל מפרקין את המגעל מעל גבי המים ושם פירשתי ע״ש:

מראה מקום והגהות

א ע׳ שביעי׳ פ״ג.
ב ע׳ מגלה פ״ק פ״ז ונגעים פ״ג ע״ג.
ג ע׳ ב״ב דס״ב.
ד ע׳ שבת פ״ם ע״ד.
ה ע׳ אהלות פ״ח ע״ד.
ו נ: שאינו טרים.
ז שביעית פ״ג.
ח תוספתא מקוואו׳ פ״ח.
ט ע׳ בבלי ד׳.
י שביעית פ״ג ה״ם ע״ש.
יא שם הג׳: בתוך שדהו.
יב שם: פ״ד ועיר׳.
יג מקוואות פ״ד.
יד שקלים פ״א.
טו מעשר שני פ״ה ה״מ שקלים פ״א וסוטה פ״ם ה״א.
טז תוס׳ בבלי נמרקין ה׳ ותב״ב קפ״ז.

בן לוי בשם ר' פדייה מפני שפסיקייא של כותי מפסקת. והוא
תמיה שנייה לה רב בעבר והירדן בלא כך אין פסיקי' של
כותי מפסקת. אית שמי הופתר במביא גיתרי ומחשן שם.
וכיהודה נאמני' על היין אבל לא על הקנקני. ובגליל אינן
נאמנין לא על היין ולא על הקנקנים. רבי סימון בשם ר' יהושע
בן לוי בן דרום שאמר מגליל' תבאתיה נאמן. ובן גליל שאמר
מדרום הבאתיה אינו נאמן. חבי ירמיה סבר מימר בתרומה
שנעשית על גב הקודש הא על גב עצמה לא. אמר ר' יוסה
ואפילו מעשית על גב עצמי. פליגא על רבי יוסה' צריך לעמוד
עליהן עד שיטבולו. פתר לה שלא בשעת הגת. אית לך מימר
שלא בשעת הגת. אמר ר' יצחק בי ר' לעזר אי קודם עד שלא
בעת בה ג' בני אדם נגעו בו טהרות בשעת הגיתו' והבדים
המוהר טהורות. עברו הגיתות והבדים המהרות טמאות. ויש
כלי חרש משהוא מיטהר חוזר ומיטמא. ולית כל אילין מילייא
כן אלא כיני נגעו בו טהרות קודם לגיתות ולבדים המהרות
טהורות. ויש כלי חרש משהוא מיטמא חוזר ומיטהר. ולית כל
אילין מילייא כן. אלא כיני נגעו בו טהרות בשעה שהוא שלא
המהרות טהורות. פונהו המהרות טמאו' ויש כלי חרש משהוא
מיטהר חוזר ומיטמא. ולית כל אילין מילייא כן. אלא כיני
נגעו בו טהרות בשעה שהוא ריקן המהרות טמאות. מילהו
המהרות טהור'. ויש כלי חרש משהוא מיטמ' חוזר ומיטהר.
ולית כל אילין מילין כן: אמר ר' יוחנ' כושת וקירויה ומבוי
וגר ועם הארץ חומרין. כושה כיי דתנינן תמן' הכוס' והחוסה
דראשו בשמים התייה והחלותה והפילפלין והלו' תריע נלקחין
בכסף מעשר. ואינן מטמין טומאת אוכלין דברי רבי עקיבה.
אמר ר' יוחנן בן נורי' אם נלקחין בכסף מעשר מפני מה אינן
מטמות טומאת אוכלין. אם אינן מטמי' טומאת אוכלין אף הן
לא ילקחו בכסף מעשר. ר' יוחנן אמר חומרין מטמין טומאת
אוכלים ואינן נלקחין בכסף מעשר. קירויה. כיי דתנינן תמן קירויה
שהטבילה במים שהן ראויין לקדש מקדשין בה עד שתיטמא
ניטמא אין מקדשין בה. ר' יהושע אומר אם מקדשין בה
בתחילה אף בסוף. אם אינן מקדשין בה בסוף אף לא בתחילה.
בין כך ובין כך לא יאסוף בתוכה מים מקודשין. ר' יוחנן אמר
חומרין אין מקדשין בה לא בתחילה ולא בסוף. מבוי. כיי דתנינן
תמן' ובן מבוי שניטלה קורתו או לחייו כו'. ר"י אמר חומרין
אסורין בין כשב' הזאת בין כשבת הבאה. גר דתני' גר שנתגייר
והיו לו יינו' אמר בבה' לי שלא נתנסך מהן בזמן שנעשו על גב
עצמן מהורין לו וטמאין לאחרים. ע"ג אחרים טמאין בין לו בין
לאחרים. ר' עקיבה אומר אם מהורין לו יהו מהורין לאחרים
אם טמאין לאחרי' יהו טמאין לו. ר' יוחנן אמר חמרין טמאין
בין לו בין לאחרים. עם הארץ דתני' עם הארץ שנתמנה
להיות חבר והיו לו טהרות ואמר בבריא לי שנעשו בטהר' בזמן
שנעשו על גב עצמו טהורות לו וטמאות לאחרים על גב אחרים
טמאות בין לו בין לאחרים. ר' עקיבה אומר אם טהורות לו
יהו טהורות לאחרי' אם טמאות לאחרים יהו טמאות לו. ר'
יוחנן אמר חומרין טמאות בין לו בין לאחרים: אמר ר' ינאי
הרובין הוו אומרים בתרומה שנעשית על גב הקודש. הא על
גב עצמה לא. ואני אומר אפילו נעשית על גב עצמה. אתיא
דר' יוסי כרבי ינאי ודר' ירמיה כרובים. אם אמר לו הפרשתי
לתוכה רביעית בקודש נאמן. מאחר שהוא נאמן על הקודש
נאמן על התרומה. כדי יין וכדי שמן המדומעות. אמר ר' יוסי
בי רבי כגון אילו שקודחין בהן את הדמע: הלכה ה מתניתא
בכלי חרש הדקי'. מתניתא אמר' כן הוא הקודר והן הקדירות
והן הלוקחין. וקדירות לא כלי חרש דקין הן. נגעו בו טהרית
מן המודיעי' ולפנים טימא משקה את הכלי. הדה מלא מים
רבי שמעון בן לקיש אמר נאמן על הכלי ואינו נאמן על המשקה.
רבי יוחנן אמר נאמן על זה ועל זה. מתניתא פליגא על רבי
שמעון בן לקיש. אמר לו הפרשתי לתוכ' רביעית קודש נאמן.
א"ר ושוה תיפתר באומר עד שאני חבר הפרשתיה. רבנן
דקיסרין בשם ר' בון בר חייה מעמא דר' שמעון בן לקיש אין חביות
לסוט: הלכה ו הגבאים שנכנסו לתוך הבית הבית טמא. אם יש

עמהן גוי נאמנין לומר נכנסו אבל לא נגענו. פתר לה תרין
פתרין נאמנין לומ' נכנסנו אבל לא נגענו בשיש עדים יודעין.
ובירושלם נאמנין על הקודש אפי' יש עדים יודעין. פתר לה
פתר חורן נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו. לכן צריכה בשיש
עדים יודעין. ובירושלם נאמנין אף על הקודש אע"פ שיש עדים
יודעים: א"ר יהושע בן לוי ירושלם הבנויה כעיר שחוברה לה
יחדיו. עיר שהוא עושה כל ישראל חברים. מעתה אפי'
כשאר ימות השנה. אמר ה' ועודה וכלבר בשעה ששם עלו
שבטים: הלכה ז ר' חנינה בשם ר' יוחנן התודו סופו מפני
תחילתו שאם אומר את לו שלא ינגע' אף הוא אינו פותח. ולא
יפתח. אף הוא מטמע בשמחת הרגל. ר' שמואל בר נחמן
בשם ר' יונתן מה פלינן כחבית של יין. אבל כחבי' של שמן
כל עמא מודיי שאינו נטמרה. כיצד הוא עושה. תני ר' חייה שופכת.
תני בר קפרה שוברה. והא תני רבי חלפתא בר שאול מניחה
לרגל הבא. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי יום טוב שחל
להיות בערב שבת אוכל אף תשמות התל ברגל. א"ר וטורה
מתניתא אמרה כן ערב הפסח כפסח. ויום טבות כעצרת. א"ר
חנינה אוף אנן תנינן דרבא ר' יודה אומר אף לא ביום החמישי
שאין הכהנים פנויים: הלכה ח וכלים טעונין טבילה. א"ר בא
אני אומר שמא שרי' שם אחד מן הכלים שלא הוזה. מעתה
נחוש לכולן. א"ר בון בר חייה אני אומר שהיה שם אחד מן
הכהנים שיצא לדבר עם האשה על עיסקי קינה ונתזה צינורה
של רוק מתוך פיה על בגדיו ומימתו. מעתה נחוש לכולם. תיפתר
כשניטמא בספק משקין. תמן תנינ' ספק משקין לטמא טמא
ולטמא טהור. תמן בתרומ' וכאן בקודש. חומר הוא בקודש.
תני שולחן שניטמא מטבילין אותו במקומו אפילו בשבת דברי ר"מ.
וחכמים אומרים מיד. אשכחת אמר על דעתיה דר"מ מטמא
שני לחמים. על דעתון דרבנן אינו מטמא אלא לחם אחד
בלבד. א"ר יעקב בר סוסי קומי ר' יוסה ואפי' על דעתיה דר'
מאיר אינו מטמא אלא לחם אחד בלבד. תיפתר שניטמא
בספק משקין. פעם אחת המבילו את המנור' אמרו צדוקים
ראו פרושים מטבילין גלגל חמה: תמן תנינן נכנסו ללישכ'
הכלים והוציאו משם תשעים ת' כלי כסף וכלי זהב. ר' שמואל
בר נחמן בשם ר' יונתן כנגד תשעים ושלש אזכרות שכתוב
ב(פרשת) תני זכריה ומלאכי. א"ר חונה חישבתים ואינן אלא
שמונים ושלש כנגד שמונים ושלש חותמות שכתיב בעזרה שהוה
כל אחד ואחד מית' שמו של הקב"ה וחותם. אית דבעי מימר
כיום מרובה של תמיד כנגד נ' עשר פרים וארבעה עשר כבשים
ואילי' שנים ושעיר אחד. ר' שילה דכפר תמרתה בשם ר' יוחנן
טעמא דר' ליעזר וצפית אותו זהב טהור וגו'. התורה קראת
אותו קרקע. עד כדון מזבח הזהב. מזבח העולה מניין. ודין
הוא מה אם מזבח הזהב שהוא אמה על אמה. את אמר קרקע.
מזבח העולה שהוא חמש על חמש לא כל שכן. אית דבעי
מימר רבתו רבתו מה כאן קרקע אף כאן קרקע. אמר ר' הלא
טעמא דרבנן המזבח עץ נ' אמות גבה וגו'. התורה קראת
אותו מיטלטל. עד כדון מזבח העולה מזבח הזהב מניין. ודין
הוא מה אם מזבח העולה שהוא ה' על ה' את אמר מיטלטל.
מזבח הזהב שהוא אמה על אמה לא כל שכן. אית דבעי מימר
רבתו רבתו מה כאן מיטלטל אף כאן מיטלטל. וחכמים
אומר מפני שהן מצופין. לא ציפוי שהוא עומד מחמתו
הוא. לא כן אמר רשב"ל בשם רבי הושעיה כשובי דינר נורדיינין
היה בו. א"ר לא לפלבתו אינו עומד מחמתו הוא. ואתייא
כיי דאמר רשב"ל תעשה מזבח מקטר קטורת. אין כתיב כאן
אלא מקטר קטורת. המזבח הוה מקטיר את הקטורת. ויהא
כמבלה שהוא עושיה לילך ולהגיה. לא כן א"ר אמי בשם
רשב"ל השלחן למה טמא לא מפני שמגביהין אותו ומראין
אותו לעולי רגלים. וזה לא במקומו הוא עומד אף זה
שימש כלי במקדש ויהא טהור. ולמה טמא. אמר ר' מנא
כיי דתנינן תמן' שלש משפלות הן. א"ר וטורה מפני שמשתמשין
בה על גב חבילה. וכא מפני שמשתמשין בו על גב חבילו:

הדרן עלך חומר בקודש וכולה מסכתא דחגיגה

פירוש

משנה וקידרי' כו'. עיין לעיל בעירובין פ"ט דף כ"ה ע"ל כל הפתים: הכשר'. כמו הקומס פי' קסם כך שמו והוא נמל עם סממני הקטורת: החססא. ובגליל הי"ל קנקן ראשו בשמים. כגון לגה מפסס"ט: הדאה. מין פלחים: וחסרות כך שפה נערתי ח"ט שראה גלו"ה חלוה פריע. כרטס יערי הרבן. פי' מרדי כבתי' המכרים במסכת תמיד תר"ט דסוכ' שכן בגגל קורי' למכר רגיל: כל ישראל חברים. פירש שלפעים נה על הקדש ועל התרומה כדתנן במתניתין ופ"כ כל סרשל כחבר שהו' נאמן כל סרשל מסרי' תרים שמחברה כמו שמחברה דחסד וע': קמתה מפלט בסלו' יפות השנה. פי' פ"ל דקתני הכמת התלמ' הא בסלו' יסו' השנה לא: הלכה ז': שכתוב בפ' חני זכריה ומלאכי. פי' לפי שהם מלכמי הכנסת הגדולה והתנבאו על בנין בית שני היו כלים סלו נגד האזכרות הכתובות בפרש' אך לא הבינותי פרשה זו מה היא דלפי ספר נבואת אין המנין האזכרות שנו מסכים לא עם ר' יונתן ולא עם רבי חונה ומ"ק דילך נחלקו ר"י ורבי חונה בפלינות החשבון לייחי ספרא ונמצאה שב"ל בלישנא פ"ג החותמות כו'. פי' שמנה בספר עזרא פ"ג מתהפוכים והיה כל פ' דייחד שמו וכו' ותותב על ייחוד שמו והייב פרחי' סללו' תנא מקטר את הקטורת. שהשולחן היה נכנס נקונה תנ"ה זה הוא היה עורך הקטורת ופעולה עשה משולחן: פי' פיני קושית: סליק פירקא ומסכת חגיגה בגזירה סלא רחמנא המקיף לשמחה התורה.

מראה מקום והגהות

א מנחות פ"ח ב'.
ב י"ג: סדוס.
ג כ"נ: זקן לריך וכו'. תו' טהרות פ"י.
ד עירובין פ"ט ה"ז, ע"ב.
ה עוקצין פ"ג פ"ה.
ו ע' בבלי נדה כ"ט.
ז פרה פ"ה ס"ג.
ח עירובין שם.
ט תוספתא טהרות פ"ם.
י ע' דמאי פ"ב.
יא עיי' לעיל פס' מלה דף פ' בהגהה שם.
יב י"ג: לפס לין עסקן וכו' ות' טהרות פ"ח'.
יג י"נ: נאמנין עדים וכו' על הקודש בשאין עדים יודעין.
יד ע' ב"ק פ"ו ה"ז ובבלי נדה ל"ד. ובפרקין ב"ו.
טו י"ג: מן הכהנים.
טז טהרות פ"ד וע"ש.
יז ע' מנחו' פי"ט.
יח תמיד פ"ג.
יט ויקרא רבה פס"ו.
כ כלים כפ"ד.

הקודש מידת התרומה. שבקודש מתיר את החוטים ומנגב את הנקבים ואח״כ קושר ובתרומה קושר ואח״כ מטביל. אוכלי תרומה זריזין הן. והן חצין אותה. אוכלי הקודש אינן זריזין ואינן חצים אותה: הלכה ב תני מעשה באשה אחת שהיתה אורגת בגד אחד בטהרה ובאת אצל ר׳ ישמעאל להישאל לו. אמרה לו יודעת אני שלא ניטמא אלא שלא נתתי דעתי לשומרו. מתוך שהוא בודקה אמרה לו נידה באת ומתחה עמי בחבל. באותה השעה א״ר ישמעאל גדולים הם דברי חכמים שאמרו כלים הנגמרין בטהרה צריכין טבילה לקודש אבל לא לתרומה. שוב מעשה באשה אחת שהיתה אורגת מטפחת אחת בטהרה ובאת אצל ר׳ ישמעאל להישאל לו. אמרה לו יודע׳ אני שלא ניטמא אלא שלא נתתי דעתי לשומרו. מתוך שהוא בודקה אמרה לו נפסקה נימא אחת וקשרתיה בפי. באותה השעה א״ר ישמעאל גדולים הן דברי חכמים שאמרו כלים הנגמרין בטהרה צריכין טבילה לקודש אבל לא לתרומה: התוחך משפופרת הקודש חותכה ומטבילה טען טבילה. ניחא חותכה. מטבילה. ויכרכינה בסיב ויטבילה. א״ר אילא תיפתר שחתכ׳ על מנת להטבילה. א״ר יהושע בן לוי עד כאן בקודשי מקדש המקודשים. מיכן והילך בחולין שנעשו על טהרת הקודש. א״ר יוחנן מעידותו של ר׳ עקיבה הוא דתנינן תמן הוסיף רבי עקיבה הסולת והקטרת והלבונה והגחלים שנגע טבול יום במקצתן שפסל את כולן. רשב״ל אומר יודעין היו שכלי שרת מחברים ומה בא להעיד על שיתי מנחות שיהו מחברין את עצמן. ר׳ יוסה בי ר׳ זמינה בשם ר׳ יוחנן מפני מה אמרו שירי מנחו׳ מחברין את עצמן מפני שנזקקו לכיליין. ר׳ אחא ר׳ אילא בשם ר׳ יסא יודעין היו שכלי שרת מחברין ומה בא להעיד על הסולת ועל הקטורת ועל הלבונה ועל הגחלים. ניח׳ סולת וקטורת ולבונה. גחלים מאי א״ר בון בר כהנא תיפתר בגחלים של י״ה שכמה שהוא חותה הוא מכנים. אבל בגחלים שבכל יום לא כהיא דתנינן תמן נתפזר ממנו כקב גחלים היה מכבין לאמה. ובשב׳ כופין עליו פסכתר. א״ר מתניה וכי סולת וקטור ולבונה וגחלים יש להן שיעור אצל זה לא מפני שנזקקו לכיליין והבא מפני שנזקקו לכיליין. ר׳ בון בר חייה בעי קומץ מהו שיקרב בשני כלים. התיב ר׳ חנין והא תנינן הכלי מצרף. אין תימר שקומץ קרב בשני כלים. ולידא מילה תנינן הכלי מצרף. א״ר לעזר דרומייא לא כן אמר רבי יוסי בי ר׳ זמינא בשם רבי יוחנן מפני מה אמרו שירי מנחות מחברין את עצמן לא מפני שנזקקו לכיליין והבא שנזקקו לכיליין. א״ר מתנייה וכי סולת וקטורת ולבונה וגחלים לא בכמה כלים הן קריבין ואת אמר הכלי מצרף. והכא הכלי מצרף. כהנא שאל לרבנן דתמן מנחה חלוקה בכסה ניטמאת זו ניטמאת זו. א״ל ניטמא׳ זו ניטמאת זו וקפצה טומאה. אמרון ליה וקפצה טומאה אפי׳ אחרת בנתיים. אמרון ליה אפילו אחר׳ בנתיים קומץ מזו לזו. א״ל שמע׳ לא שמעט משנה שניט כהיא דתנינן תמן שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה כשירות ואם לאו פסולות. ואין שיריה של זו מפסיקין לזו. את׳ ר׳ יעקב בר אחא ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן קומץ מזו על זו. ניטמא׳ זו ניטמאת זו. האמצעית לא ניטמאת לא כן תני כף אחת שהוא עשה מה שבתוכ׳ אחת. א״ר חיננה אין הכלי מצרף אלא דבר שהוא אסור׳ לו. רשב״ל בעי צריד של מנחות מהו שיעשה מניין. התיב ר׳ לעזר והכתיב מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא. את שטומאתו על ידי מים עושה מניין. את שאין טומאתו על ידי מים אינו עושה מניין. התיב ר׳ יוסי הרי נבלת עוף הטהור הרי הוא מטמא טומאת אוכלים בלא הכשר ובלא טומאה. מפני שסופה לטמ׳ היא טומאה חמורה. מאי כדון מכל האוכל אשר יאכל את שטומאתו משם אוכל עושה מניין. ואת שאין טומאתו משם אוכל אינו עושה מניין: ר׳ יוחנן בשם ר׳ האוכל אוכל שלישי בתרומה נפסל גופו מלוכל בתרומה. ר׳ שמוא׳ בר רב יצח׳ בעי מה רבי כר״א דתנינן תמן האוכל אוכל ראשון ראשון. האוכל אוכל שני שני. האוכ׳ אוכל שלישי שלישי דברי הכל היא כרי שהוא בדל מן התרומה. ודכוותה האוכל אוכל שני במעשר נפסל גופו מלוכל במעשר. נשמעינה מן הדא וחכמים אוסרין במעשר. ולא שמיע להו דא״ר שמואל בשם ר׳ זעורה מהו וחכמי׳ אוסרין במעשר נפסל גופו מלוכל במעשר ודכוותה האוכל אוכל רביעי בקודש נפסל גופו מלוכל בקודש. נישמעינה מן הדא דא״ר ירמיה בשם רבי בא בר ממל עשו אותו כאוכל אוכל רביעי בקודש. הדא אמרה האוכל אוכל רביעי בקודש נפסל גופו מלוכל בקודש. עד כדון בקדשי מקדש המקודשין ואפי׳ בחולין שנעשו על טהרת הקודש. נישמעינה מן הדא דתנינן תמן׳ השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם כשירין ונאכלים בידים מסואבות אע״פ שלא הוכשרו בדם. ר״ש או׳ הוכשרו בשחיטה. ר׳ לעזר בשם ר׳ הושעיה מתני׳ בחולין שנעשו על גב הקודש כרבי יהושע. ר׳ זעורא ר׳ יסא ר׳ יוחנן ר׳ ינאי בשם ר׳ האוכל אוכל שלישי בתרומה נפסל גופו מלוכל בתרומה. ולא מתני׳ היא שהשלישי שני לקודש. מתני׳ בקודשי מקדש המקודשין. דרבא אחא מימר לך ואפילו בחולין שנעשו על גב הקודש. א״ר בון בר חייה קומי ר׳ זעורה מתני׳ אמרה בן כברות הקודש בתוך נומותיהם המים מקודשין. באש לך דאתא מימור לך עשה משקה פיו כמשקה קודש. א״ר זעורה כמה דאת אמ׳ תמן עשה את הטהור לחטאת

כמי חטאת וכאפר חטאת. והכא עשה משקה פיו כמשקה קודש. ר׳ זעור׳ ר׳ יסא ר׳ יוחנן ר׳ ינאי ולא ידעין אין מטי בה בשם רבי מתניתא מינה קיומ׳ ומינה תברה. מינה קיומה שהשלישי שני לקודש ואין שני לתרומ׳ שנעשה לטהרת התרומה. אבל אם נעשה לטהרת הקודש נעשה גופו שני אצל הקודש. מינה תברה שהשלישי שני לקודש ולא שני לתרומה שנעשית לטהרת הקודש. אבל אם נעשה לטהרת התרומה נעשה גופו שני אצל התרומ׳ וכל שכן אצל הקודש: תני״ ר׳ יוסי מניין לרביעי בקודש שהוא פסול. ודין הוא מה אם מחוסר כיפורים שאינו פוסל בתרומה הרי פוסל בקודש רביעי שהוא פוסל בתרומה אינו דין שפסל בקודש. הרי למדנו לשלישי מן הכתוב. ולרביעי מקל ותומר. התיב ר׳ יוחנן הרי האוכל הבא מחמת טבול יום יוכיח. הרי הוא פוסל בתרומה ואינו פוסל בקודש. רבי חנניה בשם ר׳ יוחנן אתיא דר׳ יוסה כשיטת ר׳ עקיבה רבו״. כמה דר׳ עקיבה אמר תמן יטמא יטמא דבר תורה. כן ר׳ יוסה אמ׳ הכא יטמא יטמא דבר תור׳. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסה בן חנינה לית ר׳ יוסי צרי׳ להדין קו״. קריי דרש ר׳ יוסי והבשר אשר יגע זה שני שנגע בראשון. בכל טמא זה שלישי שנגע בשני. לא יאכל סוף טמא לא יאכל: עד כדון באוכלין שניטמו מאויר כלי חרס שניטמא בשרץ. אוכלין עצמן שניטמו בשרץ מניין. ודין הוא ומה אם הכלי׳ שאינן מיטמין מאויר כלי חרס שניטמא בשרץ הרי הן מיטמי׳ כשרץ לטמא אוכלין. אוכלין עצמן שניטמו כשרץ אינו דין שיטמו כשרץ לטמא אוכלין. עד כדון כר׳ עקיבה. כרבי ישמעאל. תני ר׳ ישמעאל והבשר אשר יגע בכל טמא. זה ראשון שנגע בטמא. לא יאכל לרבו׳ את השני. שלישי בתרומ׳ מניין. ודין הוא כה אם טבול יום שאינו פוסל בחולין הרי הוא פוסל בתרומ׳ שני שהוא פוסל בחולין אינו דין שיפסול בתרומה. רביעי בקודש מניין ודין הוא מה אם מחוסר כיפורי׳ שאינו פוסל בתרומה הרי הוא פוסל בקודש שלישי שהוא פוסל בתרומ׳ אינו דין שיפסול בקודש. הרי למדנו לראשון ולשני מן הכתו׳ ולשלישי מן הדין ולרביעי מקו״ דנין לו דין מן הדין שיהא הכל משעבר להלכ׳ שיהא השלישי פוסל בתרומ׳ והרביעי בקודש: ובתרומה אם ניטמאת אחת מידיו חבירתה טהורה לטמא את הקודש דברי רבי ר׳ יוסי בי ר׳ יודה אומר לפסול בקודש. מה ר׳ כר׳ יהושע דתנינן תמן כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות. והיד מטמא את חבירתה דברי ר׳ יהושע. ודר׳ יהושע רבא מן דר׳. מה דאמר רבי בקודש. ומה דאמר ר׳ יהושע בתרומה. ר״ש בן לקיש אמר לא שנו אלא חבירתה הא אחרת לא. ר׳ יוחנן אמר אפילו אחרת. ר׳ ירמיה ר׳ אמי בשם רבי יוחנן אפילו ככר. אמרין חזר ביה ר׳ יוחנן מה הדא. מה אמר כה עד לא יחזור ביה. לא אמר אלא לטמא ככר. על שם כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להוו׳ שניות. הא לטמא ככר כל עמא מודיי שאינו מטמ׳ על שם שאין שני עוש׳ שני: הלכה ג אמר ר׳ חנניה בן אנטיגנס וכי יש אוכלין נגובין אצל הקודש תוחף את החררה משפוד ואוכל עמה כוי׳ כשר בתרומה אבל לא בקודש. תמן תנינן היה אוכל דבילה בידים מסואבות הכנים ידו לתוך פיו ליטול את הצרור. חזקיה אמר לא שנו אלא דבילה שהוא רוצה במשקין שעל אצבעו הא שאר כל הדברים לא. ר׳ יוחנן אמר לא שנייא הוא דבילה הוא שאר כל הדברי׳. מתניתא פליג׳ על חזקיה מגע טמא מת שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו. הכנים ראשו לאויר התנו׳ טהור וטימאהו. וטהור שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו הכנים ראשו לאויר התנור טמא וניטמא. ניחא משקין טמאין אוכלין מאיכן הוכשרו. לא ממשק׳ פיו. תיפתה או בדבילה שמינה או באוכלין שהוכשרו עד שהן מבחוץ. מתניתא פליגא על ר׳ יוחנן אוכלין אוכלין נגובין בידים מסואבות. בתרומה אבל לא בקודש. פתר לה כזורק. אם בזורק אפילו בקודש שמא ישכח ויגע. אם שמא ישכח ויגע אפילו בתרומה יהא אסור. מאי כדון אוכלי תרומה זריזין הן ואינו שוכח. אוכלי הקודש אינן זריזין והוא שכח: תמן תנינן אונן נוגע ואינו מקריב ואינו חולק לוכל בערב. תמן את אמר מותר ליגע. וכא את אמר אסור ליגע. א״ר ינאי כאן כשהסיע דעתו וכאן כשלא הסיע דעתו. ר׳ יוסה בעי אם בשהסיע דעתו אפי׳ בתרומה יהא אסור. מאי כדון כהוא דא״ר ירמיה בשם ר׳ בא בר ממל עשו אותו אוכל כאוכל רביעי בקודש. הדא אמרה האוכל אוכל רביעי בקודש אסור לוכל ומותר ליגע. וכא אסו׳ לוכל ומותר ליגע. תמן תנינן שבית שמאי אומרים צריכה טבילה באחרונה. ובית הלל אומר אינה צריכה טבילה באחרונה. מה אנן קיימין אם לאכילת תרומה קשיא על דבי׳ שמאי. ולא טבולת יום הוא. ואין טבול יום מעריב שמשו ואוכל. אם לאכילת קדשים קשיא דבי׳ הלל. ולא מחוסרת כפר׳ היא ואין מחוסר כפרה טעון טבילה אצל הקודש. אין תימר בתרומה אנן קיימין תמן והדא דתנינן הכא רישא דברי הכל וסיפ׳ במחלוקת. אין תימר בתרומה אנן קיימין הכא והדא הוא דתנינן תמן רישא דברי הכל וסיפא במחלוקת. אמ׳ רבי שמואל בר אבודומי קומי רבי מנא בתרומה אנן קיימין. תמן טעמון דבי׳ שמאי מפני ההדיוטו׳ שלא יהו אומר ראינו אשה שופעת דם ואוכלת בתרומה: הלכה ד חומר בתרומה שביהודה נאמנין הא בגליל לא. ר׳ סימון ר׳ יהושע

פירוש

הלכה ב: חותכה ומטבילה כו׳. פירש בין התוחך אותה בין המטביל אותה צריך טבילה ולעיל נמ״כ אין צורפין פירושי הסוגי׳: גחלים מאי גרסינן כו׳. אמאי פסל את כולן והלא אינם קדושים: א״ר בון כו׳. שהכא מיירי בגחלי׳ של יום הכיפורי׳ שכמה שהוא חותה מכנים לפי שבאותו כלי שחותה הגחלים בו הוא מכניס להכי הכלי מצרפן: אבל בגחלים כו׳. פי׳ שהיה חותה בשל כסף שאינו כליין לא מצרפן להו ומ״מ קדושי׳ ולכך מכבדן לאמה כדמסיק ועיין בתוספ׳ בדיבור האחרון דפרק טרף בקלפי דף פ״ו ע״ב ושם פי׳ ר״ת הסוגיא בע״א ובתוספ׳ דפרקי׳ פי׳ ר״י בלוקר לפה פוסל את כולם כיון שיש הרבה שאינו צריך כו׳ ע״ש דף כ״ג ע״ב בד״ה שאם נגע כו׳: צרה. פי׳ מנחה יבשה שאינה בלולה: באש לך. פירש רע בעיניך: קריי. פי׳ קרא: הלכה ג: תוחף. כמו תוחב

מראה מקום והגהות

א לעיל פ״ב ה״ז תו״ס ופרה פ״ה.
ב בבבלי הגי׳ להיפך, ע״ש.
ג עדיות פ״ח ה״ח.
ד תמיד פ״ה ולעיל.
ה ע׳ מנחות כ״ד ובבלי פסחים י״ט.
ו י״ג: וכי קטורת ולבונה וכו׳.
ז הגי׳ במנחות כ״ד: ״מצרף ראוי לו.״
ח ע׳ מנחות ק״ב ותוס׳ שם וחולין ל״ו.
ט טהרות פ״ג.
י חולין פ׳ השוחט.
יא י״ג: ודלא כר״י.
יב י״ג שלישי בקודש ופי׳ שנוכל בקודש.
יג ע׳ טהרות פ״ב.
יד י״ג: מינה קיימא שהשלישי שני לקודש ואין שני לתרומה. ס״ל תבר׳ שהשלישי׳ ע״ס תרומה אבל אם נעשה עט״ק נעשה גופו שני וכו׳.
טו סוטה פ״ה ה״ג, ע״ש היטב.
טז ע׳ נגעים פי״ד.
יז ע׳ בבלי פסחי׳ וטהרות פ״ד.
יח ע׳ ספרא פ׳ שמיני.
יט י״ג: יד טובה שטמאה חברתה וטמאה לקודש ולא לתרומה דברי ר״י.
כ ידים פ״ג מ״ו.
כא י״ג: לפסול ככר.
כב תוספתא בפרקין ובבלי כ״ד:
כג כלים פ״ח.
כד זבחים פ׳ טבול יום.
כה י״ג: כאוכל אוכל רביעי וכו׳.
כו נדה פ״י.
כז י״ג: אין תימר בקודש אנן קיימין תמן הדא היא דתנינן הכא רישא במחלוקת וסיפא ד״ה.

על רבי שמעון בן לקיש מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו שניהן טהורין זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא· רבי יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור. ועוד היא כאוכל אוכלין טמאין ובשותה משקין טמאין מתני' פליגא על ר"ש בן לקיש צנץ' שבמערה נידה מדידתו והוא טהור. העלתו כל שהוא מן המים טמא· ותני עלה רבי יהודה מטהר משם רבי יהושע· ונידה לא טומאה חמורה היא· הדא פליגא על רבי שמעון בן לקיש ולית לה קיום: הלכה ז' רבי יסא בשם רבי יוחנן במגעות שנו· רבי זעירה בעא קומי רבי יסא מאיכן ניטמא הבגד הזה מדרס· א"ל תיפתר שהיתה אשתו של עם הארץ יושבת עליו ערומה· שמואל בר אבא בעא קומי רבי זעירה כמה דאת אמר תמן אין היסט בחולין· ויש היסט בחולין ע"י מגע הדוות' אין משא בחולין ויש משא בחולין ע"י מגע· ר' שמואל אחוי דר' הושעיה א"ר ירמיה בעי ישבה על הכסא ונגעה בו· מה נפשך אם משא הרי משא· אם מגע הרי מגע· כמה דאת אמר במשא עד שינשא רובו· ודכוותה במגע עד שיגע ברובו· טפו של פרוש מהו שיעשה כזב אצל התרומה· התיב רבי יוחנן והא תנינן' המניח עם הארץ בתוך ביתו לשומרו בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין האוכלין והמשקין וכלי חרש פתוחין טמאין· אבל המשכבו' והמושבות וכלי חרש מוקפין צמיד פתיל טהור. אין תימר עשו גופו כזב אצל התרומה אפילו מוקפין צמיד פתיל יהוו טמאין· אמר ר' יודה בר פזי תיפתר בעם הארץ אצל הפרוש ולית שמע מינה כלום· א"ר מנא כן אמר ר' יוסה רבי כל מה דאנן קיימין הכא בתרומה אנן קיימין· תדע לך שהוא כן דתנינן תמן אפילו מאכל ואפילו כסות הכל טמא· כלום אמרו טמאים לא משם היסט לא כן א"ר יוחנן לא חצצות ולא הסיטות ולא רשות היחיד ולא עם הארץ אצל התרומה· גופה של תרומה מהו שיעשה כזב אצל הקודש· נישמעינה מן הדא' החותך שפופרת של קודש התותכה והמטבילה מעין טבילה· ניחא חותכה· מטבילה· ויתרגינה בסיב' ויטבילה· אלא תיפתר בשתחב' על מנת להטבילה. טפו של קודש מהו שיעש' כזב אצל החטאת. נישמעינה מן הדא שני לגינים' אחד טהור לקודש ואחד טהור לתרומה שנגע זה בזה שניהן טהורין· והא מציתא פליגא עשה את הטהור לחטאת שהוסיט ברוקו' ובשכבת זרע של טהור לתרומה וניטמא.
הוא טהור לתרומה הוא טהור לקודש:

הדרן עלך אין דורשין בעריות

א חומר בקודש מבתרומה שמטבילין כלים בתוך כלים בתרומה אבל לא בקודש· אחוריים ותוך ובית צביעה בתרומה אבל לא בקודש. הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקודש· בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש. לא כמידת הקודש מידת התרומה· שבקודש מתיר ומטביל. ואחר כך קושר· ובתרומה קושר ואחר כך מטביל: ב' כלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש אבל לא לתרומה· הכלי מצרף מה שבתוכו לקודש אבל לא לתרומה· הרביעי בקודש פסול· והשלישי בתרומה ובתרומה ניטמאת אחת מידיו חבירתה טהורה· ובקודש מטביל שתיהן· והיד מטמא את חברת' בקודש אבל לא לתרומה: ג' אוכלין אוכלים נגובים בידים מסואבות בתרומה אבל לא בקודש· האונן והמחוסר כיפורים צריכין טבילה לקודש אבל לא לתרומה: ד' חומר בתרומה שביהודה נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה ובשעת הגיתות והבדים אף על התרומה· עברו הגיתות והבדי' והביאו לו חבית של יין של תרומה לא יקבלי ממנו אבל מניחה לגת הבאה· אם אמר לו הפרשתי לתוכה רביעית קודש נאמן· כדי יין וכדי שמן המדומעות נאמנין עליהן בשעת הגיתות והבדים· קודם לגת שבעים יום: ה' מן המודיעית ולפנים נאמנין על כלי חרש· ומן המודיעית ולחוץ אינן נאמנין· כיצד הקדר שהוא מוכר את הקדירות נכנס לפנים מן המודיעי' הוא הקדר והן הקדירות והן הלוקחין נאמן. יצא אינו נאמן: ו' הגבאים שנכנסו לתוך הבי' וכן הגנבים שהחזיר' את הכלים נאמנין לומר לא נגענו· ובירושלם נאמנין על הקודש· ובשעת הרגל אף על התרומה: ז' הפותח את חביתו והמתחיל בעיסתו על גב הרגל. ר' יהודה אומר יגמור וחכמים אומרים לא יגמור. משעבר הרגל היו מעבירין על טהרת עזרה· עבר הרגל ביום הששי לא היו מעבירין מפני כבוד השבת· רבי יהודה אומר אף לא ביום חמישי שאין הכהנים פנויים: ח' כיצד מעבירין על טהרת עזרה מטבילין את הכלים שהיו במקדש· והיו להן שניים ושלישים שאם ניטמאו הראשונים יביאו שניים תחתיהן· כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה· חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני שהן כקרקע דברי רבי אליעזר·
וחכמים אומרים מפני שהן מצופין:

פרק שלישי

הלכה א. חומר בקודש מבתרומה כו'· רבי חייא בשם רבי יוחנן מפני שאוכלי תרומה זריזין. ואוכלי קודש אינן זריזין. א"ר חנני קומי ר' מנא והדא היא מעלה אילו דבר שהוא שוה בזה ובזה טמא בזה וטהור בזה ודא היא מעלה. א"ל תיפתר במוקק לקודש· רבי לא בשם רבי יוחנן אם היה דבר טמא כבד כליטרא אין מטבילין אותו· אבא שאול אומר אף בתרומה אין מטבילין אותו אלא סל וגרגותני בלבד. אמר רבי יוחנן אבא שאול ורבי שמעון שניהם אמרו דבר אחד. דתנינן תמן האוחז באדם ובכלים ומטבלן טמאים. וכשהוא מדיח את ידיו טהורין. רבי שמעון אומר ירפם עד שיבואו בהן המים· א"ר יוחנן מסתברא רבי שמעון יודה לאבא שאול. אבא שאול לא יודי לרבי שמעון. רבנן דקיסרין בשם ר' יוחנן הלכה כאבא שאול· ותני כן הלכה כדברית. א"ר יונה מתניתא דרבי מאיר אבל דברי חכמי' עשין כן אפילו בקודש שאין בית צביעה תוך. בלי קודש כולן תוך· רבי יונה בשם רבי חייה בר בא מעשה שנכנסו שבעה זקינים לעבר את השנה בבקעת רימון ומי הוו רבי מאיר ור' יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון רבי נחמיה ורבי ליעזר בן יעקב· ורבי יוחנן הסנדלר· אמרו כמה מעלות בקודש ובתרומה· רבי מאיר אומר שלש עשרה. רבי יוסי אומר שתים עשרה. א"ר מאיר כך שמעתי מר' עקיבה שלש עשרה· אמר לו ר' יוחנן הסנדלר שימשתי את רבי עקיבה עומדת מה שלא שימשת ישיבות. אמרו רבי יוחנן הסנדלר אלכסנדרי לאמתו הוא ועמדו משם בנשיק' וכל מאן דלא הוה ליה גולה הוה חבריה קטע פלגא דגלתיה ויהב ליה ולמה הוון עבדין כן דהוון כולהון דרשין הדין פסוקא מן שבע שבע אפין אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו. וקלסון לאתרייא מה אשכח אפי' כנוה אמרין רבי שמעון בן יוחי הוה· ולמה הוון רחקין מעתה הדא מילתא דהוון דרשין מימר אלהי מסכה לא תעשה לך· מה כתיב בתריה את חג המצות תשמור. אמרין כל מי שמספיקה בידו לעבר את השנה ואינו מעברה כאילו עובד עבודה זרה· מי אתי מיול לון אמרין אתון נתוי עברינן· והוה תמן חד כיף רשיש והוה כל חד וחד נסיב חד מסמר וקבע ליה בגויה והוא נתת ושקע כההדין לייש עד כדון מיתקרי כיפא מסמרא. אמר רבי יוחנן בית צביעה שאמרו בין בפנים בין בחוץ כהדין שרגקיס תופסין בו· א"ר זעירא איפשר לומר בנגוב שאין הידים מיטמות בנגוב אבל איפשר לומר במלוא משקה שמכיון שנגע בו טימהו· אלא כי נן קיימין במלוכלך במשקה· רבי יוחנן בשם רבי בנייה עשו משקה בית צביעה כמשקה בית מטבחייא· כמה דאת אמר תמן משקה בית מטבחיא טהורין במקומן וטמאי' במקום אחר· וכה משקה בית צביעה טהורין במקומן וטמאין במקום אחר. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי משקה בית מטבחייא שיצא לחוץ ניטמא. והא תנינן משקה בית מטבחייא שיצאו לחוץ בקרושתן הן. א"ר יוסה קיימה דבי סימון· רבי חיננא ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי כשיצאו וחזרו ניטמא משקה העליון והוה שותת ויורד· רבי בא ורבי כהן בר חייא חד אמר במקומו טהור ירד למטן טמא. וחורנא אמר הואיל והוא בא מבח טהרה טהור. ר' אחא בשם רבי זעירה הדא דאת אמר במשקין שניטמו באוכלין אבל במשקין שניטמו בשרץ טמאים הן: תמן תנינן כל הכלים יש להן אחוריים ותוך ויש להם בית צביעה· רבי טרפון אומר לעריבה גדולה של עץ· רבי עקיבה אומר לכוסות· רבי מאיר אומר לידים טמאות וטהורות. א"ר יוסי לא אמרו אלא לידים טהורות בלבד כרבי מאיר· היו ידיו טמאות ואחורי הכוס טהורין משקה לחוץ על גבי הכוס ואחזו בבית צביעתו פשיטא שאין משקה מיטמא מן היד לטמא את הכוס. כשם שאין משקה מיטמא מן היד לטמא את הכוס· כך אין משקה מטמא מן היד לטמא כבר במקום אחר· נישמעינה מן הדא משקין טהורים נתונין בקרקע נגע בהן ככר טמא טימאן לאי זה דבר טימאן לא לטמא ככר במקום אחר מפני שהן ע"ג הקרקע הא ע"ג הכוס לא אלא משקה נתון ע"ג היד ואחזו בבית צביעתו אפי' כן אין משקה מיטמא מן הכוס לטמא את היד. נישמעינה מן הדא משקין טמאין נתונין בקרקע נגע בהן ככר טהור ניטמא. לא אמר אלא ככר הא יד לא וכר' יוסה היו ידיו טהורות ואחורי הכוס טמאים משקה נתון על גבי היד ואחזו בבית צביעתו· פשיטא שאין משקה מיטמא מן הכוס לטמא את היד וכשם שאין משקה מיטמא מן הכוס לטמא היד כך אין משקה מיטמא מן הכוס לטמא ככר במקום אחר· נשמעינה מן הדא משקין טמאי' נתונין בקרקע נגע בהן ככר טהור נטמי'. לאי זה דבר נטמי'· לא לטמי' ככר במקו' אחר מפני שהן על גבי קרקע· הא על גבי היד לא· אלא משקה נתון על גבי הכוס ואחזו בבית צביעתו אפילו כן אין משקה מיטמאה מן היד לטמא את הכוס· נישמעינה מן הדא משקין טמאים נתוני' בבית צביעתו של כוס· נגע כהן כוס שאחוריו טהורים בבית צביעתו ניטמא: הנושא את המדרס הוא נושא את התרומה אבל לא את הקודש. רבי בא בשם רב יהודה מפני מעשה שאירע· מעשה באחד שניקבה חביתו ופקקה בסנדלו· רבי זעירה רבי יסא בשם רבי ליעזר עבר ונשא טהור ואתיא כהוא דא"ר לעזר יש מהן שאמרו לא ישא עבר ונשא טמא· ויש מהן שאמרו לא ישא ואם עבר ונשא טהור. א"ר זעירה קומי רבי מנא ליה הדא אמרה שלא עשו גופו כזב אצל הקודש אין תימר עשו גופו כזב אצל הקודש אפילו עבר ונשי יהא טמי· אמי לי' תיפת' במוקף לקוד' שלי' במידת

פירוש

הלכה ז': החותכה והמטבילה כו'. פי' לפי שא"א לעשו' א' מעניה' כלא נגיע' ולכן משני' טבילה ופריך ניחא חותכה. פי' בשלמא המותכה מעין טבילה לפי שא"א לחתוך בלא נגיע' תם סרב הרי הוא במלל: אלא המטבילה. למאי צריך טבילה יכרוך עליו גמי ויטבילנה וזהו הדרך קסמ' לטבול בלי נגיע' ומשני דלאו ה"ג הלא דתני החותכה ע"מ להטבילה: סליק פרק:

חומר בקודש' מבתרומ' כו': י"נ כו'. פי' י"ם דסבינ נכפני' וב' דפתכי' דפרקא דלעיל טעלי' לידי' כו' וסגל והחזיק כו' ור"י סופר י"נ דסבר כרבי מאיר דפייתי בבבלי דפרקי' דס"ל די' מעלו' אט במשנה: אלכסנדרי' לאמתו כו'. פי' ר"י הסנדלר דהוא אליכסנדרי ס"ם שאינם מן ר"ע כו' הוא דבר מפתיך בנשיק. פי' נדר' ב"כ שלא הקפידו זה על זה: וכל מאן כו'. פי' פי' שלא היה לו טלית עליונו כנכנסים לעבר השנ' לכסות עצמו היה חבירו חותך מלי טליתו ונותן לו ומפר שזה היה לסיב' אבל א' מהם דרש המקרא הזה לג' פנים שונים ושנתו לפירושי' המחותם על שעלה לשיר נסמוך מכים מדבות שלא לפרוש מרלמונים וזהו כל א' נותן לו קלת מכבשתו לכבדו ולפקח כי דרש' היה זה שנתנו לו ול"נ הבל שלא ופקן דלא סיה ליה בה: ולמה הוון כו'. פי' ולא המתינו מפסם לא' דפשכי ספני סעול' פי' שאינם סעבר השנה פרונה ולכן עבורה נקמעת רימון ובנגע ללכת משם במי וקרא' ספנים בלוסר שנעם' דב' סה לו כדין המתינו פם והיה שם גן סלע בל שם ויאה כל אחד לוקם ססמר א' ותוקעו בתוכו כהו' יורד ונשקע בו כמו בעיס' הוא וע"כ עדיין נקרא סלע המסמר ונפלאתי בתו' אבא להורות אבבלי המבע כדפק ספני כבלי התורה:

מסורת הש"ס והגהות

א פקחאות פ"ז.
ב מכשירין פ"ד.
ג ע' חולין ל"ה נדה ל"ד.
ד טהרות פ"ג.
ה לקמן פ"ג ה"ב.
ו י"נ: אחד טהור לחטאת וא' טהור לקודש או לתרומה.
ז י"נ כרוקו של הטהור וכו'.
ח ע' טבול יום פ"ה ע"ז.
ט ע' פרה פ"ה פ"ד ופי"א מ"ה.
י ע' טהרות פ"ג.
יא פסחים פ"ה שו"ח הבתים סי"ח.
יב ע' טהרות פ"ט מ"ד.
יג ע' טהרות פ"ו מ"ה.
יד ע' בבלי גולה י"ח.
טו סיראה בחחבינתן בבבלי.
טו ע' חלה פ"ד
יז מקוואות כ"ח.
יח בבלי פסחים י"ז ע"ב.
יט כלים פכ"ה וע' בכורות ל"ח ובבלי נמרקין כ"ג
כ ע' רגל בתוספתא שם.

מן ארעא לא יכול עבד כלום. אזל וקם ליה על תרעא דמערתא. אמר ליה אוים אוים פתחון לי דמן דידכן אנא. אמרון ליה הוך אתית להכא כהדין יומא. אמר לון כגי מיפייא חזינא מהדי. אמרון ליה ומה אתיתא הכא מיעבד. אמר מילף ומלפה. כל מאי יעבוד מה דהוא חכם. והוות כל חדא מינהון אמר' מה דהוא אמר' ומייתא פיתא. וחדא אמרה מה דהוא אמרה ומייתי' קופד אמרה מה דהוא אמרה ומייתא תבשילין. אמרה מה דהוא אמרה ומייתי' חמר. אמרון ליה את מה אית כך עבד. אמר לון אית בי צוור תרין צפרין ומייתי לכון תמנין טברין בחורין הווי עמכון חדיי ומחדיי לכון. אמרין ליה כן אנן בעיי. צפר חדא זמן ולבשון לכושיהון. צפר וזמן תנינן ועלו כולהון כחדא אמ' כל דמטי יתכום זוגי' וטעונין ואולין תלבונן הדא הוא דתנינן 'מעש' בשמעון בן שטח שתל' נשים באשקלון. אמרו שמנים נשים תלה ואין דנין שנים ביום אחד אלא שהיתה השעה צריכה לכך. תני א"ר אלעזר בן יעקב 'שמעתי שעונשין שלא כהלכה ועונשין שלא כתורה. ער איכן רבי לעזר בי רבי יוסי אמר עד כדי דימוזם ר' יוסה אומר בערים אבל לא כהתרייה. מעשה באחד שיצא לדרך רכוב על סוסו בשבת והביאוהו לבית דין וסקלוהו. והלא שבות הוית. אלא שהיתה השעה צריכה לכן. שוב מעשה באחד שיצא לדרך ואשתו עמו ופנה לאחורי הגדר ועש' צרכיו עמה והביאוהו לבית דין והלקוהו והלא אשתו היית אלא שנהג עצמו בבזיון: הלכה ג' בית שמאי אומרים' הותרה סמיכה שלא כדרכה. ובית הלל אומרים לא הותרה סמיכה שלא כדרכה. אי זו היא סמיכה שלא כדרכה מאתמול. א"ר זעורה כל עמא מודיי באשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא. שלמי נדבה שסמך עליהן מאתמול יצא. מה פליגין בשלמי חגיגה. בית שמאי עבדין לון כשלמי נדבה. בית הלל עבדין לון כאשם מצורע. א"ר יסא הן דאת אמר אשם מצורע שסמ' עליו מאתמול לא יצא בזמנו עיבר זמנו נעשה כשלמי חגיגה. אמרו בית הלל לבית שמאי מה אם בשעה שאני אוסר להדיוט הרי אני מתיר לגבוה. כשעה שאני מתיר להדיוט אינו דין שאתיר לגבוה. אמרו להן בית שמאי הרי נדרים ונדבות יוכיחו שהן מותרין להדיוט ואסורין לגבוה. אמרו להן בית הלל לא אם אמרתם בנדרים ונדבות שאין זמנן קבוע. תאמרו בחגיגה שזמנה קבוע. אמרו להן בית שמאי חגיגה אין זמני קבוע שאם לא חג בראשון חוגג בשני שאם לא חג בשני חוגג בשלישי. אמרו להן בית הלל חגיגה זמנה קבוע שאם לא חג ברגל אינו יכול לחוג לאחר הרגל אמרו להם בית שמאי והלא כבר נאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. אמרו להם בית הלל משם ראייה לכם אינו נעשה. אבל נעשה הוא לגבוה. אבא שאול אומר טעם אחר' מה אם בשע' שבירתך סתומה בירת רבך פתוחה בשע' שבירתך פתוחה אינו דין שתהא בירת רבך פתוחה. דבר אחר אינו בדין שיהא שולחנך מלא ושולחן קונך ריקם. א"ר יוסי בי רבי בון רבי שמעון בן לקיש הוה עבר קומי סדרא ושמע קלהון קריי הדין פסוקא ויזבח ליי' זבחי' ויעלו עולות ליי' למחרת היום ההוא. אמר מאן דמפסיק ליה כבית שמאי. מאן דקרא כוליה כבית הלל. ניחא עולות למחרת היום ההוא ושלמים למחר' היום ואין שלמים באין כבית שמאי. א"ר יוסי בי רבי בון דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין' והקריבו למחר. מעשה בהלל הזקן שהבי' עולתו לעזרה וסמך עליה. חברו עליו תלמידי בית שמאי התחיל מכשכש בזנבה אמר להן ראו נקיבה היא ושלמים הפלינן ברברים והלכו להן. לאחר ימים גברה ידן של בית שמאי וביקשו לקבוע הלכה כדבריהם והיה שם בבא בן בוטא מתלמידי בית שמאי ויודע שהלכה כבית הלל. פעם אחת נכנס לעזרה ומצאה שוממת אמר ישמו בתיהן של אילו שהשמו את בית אלהינו מה עשה שלח והביא שלשת אלפים טלים מצאן קדר וביקרת מומין והעמידן בהר הבית ואמ' להן שמעוני אחיי בית ישראל כל מי שהוא רוצה יביא עולות יביא ויסמוך יביא שלמים ויסמוך. באותה השעה נקבעה הלכה כבית הלל. ולא אמר אדם דבר. א"ר יצחק בי רבי לעזר הדא כסא בשירותה בעייא מוליי כסא דקסא מיניה וביה כל גומרא דלא כוויא בשעתה לא כוויא. מעשה באחד מתלמידי בית הלל שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה. וראהו אחד מתלמידי בית שמאי אמר להן מה זו סמיכה. אמר לו מה זה שתיקה. ושתקו בנזיפה והלך לו: הלכה ד' עצרת שחלה להיות ערב שבת בית שמאי אומרים יום טבוח שלה לאחר שבת. בית הלל אומרים אין לה יום טבוח. אלא יומה הוא טבוחה. הא ב"ש אומר יום טבוח שלה אחר שבת ואין כהן גדול מתלבש בכליו. קל וחומר מה אם בשעה שיש שם שלמים ועולות כדברי ב"ה אין כהן גדול מתלבש בכליו. בשעה שאין שלמים ועולות כדברי בית שמאי לא כל שכן: כתוב אחד אומר ותג חקציר בכורי מעשיך וכתיב אחר אומר כל מלאכת עבודה לא תעשו. א"ר חנניה כיצד יתקיימו שני מקראות הללו. כשעה שהוא חל בחול את חוגג ושובת. ובשעה שהוא חל בשבת למחר את חוגג וקתצב. א"ר יוסי בי רבי בון ובלבד שיכלים' לעיסתו כהדא דתני להן אינש דיהוי עלוהי איון ובכורין האומ' הרי עלי עצים למזבח. ונזירין למערב אסור בהספד ותעני' ומלעשו' מלאכה בו ביום. מודים שאם חלה להיות בשבת שיום טבוח שלה לאחר שבת הא בית הלל אומרים יום טבוח שלה לאחר שבת: עורות של מי. רבי טבי בשם רבי יאשיה איתפלגון רבי יוחנן ורשב"ל. רבי יוחנן אמר של כל המשמרות. ר' שמעון בן לקיש אמר של אותו המשמר. ואת אמר' יום טוכח שלה לאחר שבת. עורות של מי תפלוגתא דרבי יוחנן ורשב"ל. א"ר יוחנן עצרת יש לה תשלומין כל שבעה. התיב רב הושעיה והא תני מה החודש למנייה יום אחד. אף העצרה למנייה יום אחד. אמר ר' לא שאם לא חג בראשון יחוג כל שבעה: רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי יהושע בן לוי בכל יום כהן גדול מתלבש בכליו ובא ומקריב תמיד של שחר אם יש נדרים ונדבות הוא מקריבן והולך ואוכל בתוך ביתו ובא ומקריב תמיד של בין הערבים ובא ולן בלשכת פלהדרין. ר' עקבה בשם רבי יהושע בן לוי לא היה עושה כן אלא בשבתות ובימים טובים: אית תניי תני' הציץ מרצה על מצחו. אית תניי תני אפי' בזוית. מ"ד הציץ מרצה על מצחו והוה על מצחו תמיד. מ"ד אפי' בזוית מהדא דיום הכיפורים. מ"ד הציץ מרצה על מצחו מסייע לרבי יוסי בי רבי בון. מאן דאמר אפילו בזוית מסייע לרבי עקבה: הלכה ה' ויש ידיים לחולין. אלא כרבי שמעון בן אלעור. דרבי שמעון בן אלעור אומר יש ידיים לחולין. דברי הכל היא כדי שהוא בדל מן התרומה. תני ר' שמעון בן אלעור משום רבי מאיר הידים תחילה לחולין ושניות לתרומה. מה רבי שמעון בן אלעזר כרבי עקיבה. דתנינן תמן' המכנים ידיו לבית המנוגע ידיו תחילה דברי רבי עקיבה וחכמים אומרים ידיו שניות. כרבנן הוא תמן מה טעמון הכא מתוך שאת אומר לו ידיו שניות אף הוא בדל מן התרומה. ולא מחמת משקה גזרו עליהן. ויהיו תחילה. קל וחומר. מה אם טבול יום שהוא דבר תורה אינו אלא פוסל. ידים שהן מדבריהן לא כל שכן. דבר אחר כולם גזרו על הידים לא כדי שיהא בדל מן התרומה. מתוך שאת אומ' לו ידיו שניות אף הוא בדל מן התרומה: תמן תנינן' התרומ' והבכורי' חייבין עליהן מית' וחומש ואסורין לזרי' והן נכסי כהן ועולין באח' ומאה וטעונין רחיצת ידים והערב שמש הרי אילו בתרום' ובבכורי' מה שאין כן במעשר. תמן את אמר אין המעשר טעון רחיצה. והכא את אמר המעשר טעון רחיצה. הן דאת אמר המעשר טעון רחיצה רבנן. הן דאת אמר אין המעשר טעון רחיצה רבי מאיר. דתנינן תמן' כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא את הקודש ופוסל את התרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי רבי מאיר. וחכמים אוסרין במעשר. ולא שמיע דאמר רבי שמואל בשם רבי זעורה מהו וחכמים אוסרין במעשר. נפסל גופו מלוכל במעשר. מאי כדון הן דאת אמר המעשר טעון רחיצה גרוצה לוכל' והן דאת אמר אין המעשר טעון רחיצה ברוצה לינע. ולא דהוא רוצה לוכל הוא רוצה לינע. אלא משום נטילת סרך. והתנינן תרום' וכי יש בתרום' משום נטילת סרך אלא בחולין שנעשו על גב טהרת הקודש. וחולין שנעשו על גב הקודש לא כחולין הם. תיפתר או כרבי שמעון בן אלעזר או כרבי אלעזר בי ר' צדוק. או כרבי שמעון בן אלעזר דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר הידים תחילה לחולין ושניות לתרומה או כרבי לעזר בי רבי צדוק דתנינן תמן' חולין שנעשו על גב הקודש הרי אילו כחולין. רבי לעזר בי ר' צדוק אומר הרי אילו כתרומה לטמא שנים ולפסול אחד ולקודש מטבילין. כל הן דתנינן מטבילין בארבעים סאה אנן קיימין. והא תנינן הנוטל ידיו לסקרש צריך רביעית. א"ר לעזר כאן בידים טמאות וכאן בידים טהורות. א"ר חנינא בריה דר' הלל אפילו תימר כאן וכאן בידים טהור' כאן וכאן בידים טמאות כאן בקודש מקדש המקודשין. וכאן בחולין שנעשו על גב הקודש': ולחטא' אם ניטמאו ידיו ניטמא גופו. א"ר חנינה לא שחירשו טומא' לחטאת אלא אמרו והמיטמא טומאה קלה כמיטמא טומאה חמורה. רבי יעקב בר אחא בשם ר' לעזר ואסף איש מה תלמוד לומר טהור. הגע עצמך אפילו את אוספו במגריפה' אמרה התורה טהור. מה אנן קיימין אם במגריפה של מתכת והלא פשוטי כלי מתכות טמאין. אם במגריפה של עץ לא כעומד מחמת דבר טמא הוא. אמר רב הושעיה תיפתר באוספו בגמי. ואפשר שלא ינשא עליו. א"ר יודן אבוי דרי מתניה תיפתר באוספו במלתרא עבה. ר' בא בר ממל בעא קומי ר' אמי מה בין אדם טהור להזאת. לכלי ריקן טהור לחטאת אמר ליה ואסף איש טהור מה ת"ל איש. אלא ליתן טהרי' מעולה לאיש לעשותו כמי חטאת וכאפר חטאת. רבי יסא בשם רשב"ל הוסט שטיהרתי לך בשרץ טימאתי לך כאן: הלכה ו' וחולין צריכין כוונה. רדובא אחא מימור לך אפילו מבכל לחולין והוחזק לחולין אסור במעשר. לא כן א"ר אלעזר' כמיניין החולין כן מניין המעשר. כאן לאכילה. וכאן למגע. הטובל סתם מותר בכולי. אמר ר' יוחנן במזוקק לכולן עדיהו תליו משוקעת במים מחזיק עצמו לכל טהרה שירצה: תמן תנינן' מקל שהיא מליאה משקין טמאים כיון שהשיקה למקוה טהורה דברי רבי יהושע וחכמים אומרים עד שיטבול את כולה. ר"ש בן לקיש אומר מה פליגין בטומאה קלה. אבל בטומאה חמורה אף רבי יהושע מודה. רבי יוחנן אמר אף בטומאה החמורה פליגין. מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש עדיהו רגליו משוקעות במים מחזיק עצמו בכל טהרה שירצה. פתר לה באוכל אוכלין טמאין ושות' משקין טמאין. לא כן א"ר יעקב בר זבדי ר' אבהו בשם רשב"ל האוכל אוכלין טמאין ושותה משקין טמאין נפשו טהור בלא טונה מכיון שנתן דעתו לטהרה מעלה טמנה אינו צריך כונה. מתניתא פליגא

פירוש

מן ארעא כו'. פי' שעפעפו של הפתח בשפלקי' אותו מן הארן אינו יכו' לעשות כלום: אוים אוים. פירש סבשסות וקולסם כן פשו' שעיקר הכלי שעכשפי' בו הוא הכלי שמוטיס בו הבקי' אימק בפר' י"א דבלים ובס' כ"א ויש גורסין אדם אדם. פי' קושו קושו לפתוח לי שעשלב' לבני: בני מיפייא. פי' בין הגשמים הייתי הולך ולא בנגעו בי הגשמים: מילף ומלפה. פי' ללמוד וללמד סעכה כשפיכת כל מהו. פי' כל שיכול לעשות דבר יעשה: קופד. פי' בשר: זוגים אנינה יכבר לו בת אגה: תלבינן. פי' תלאום: ומחזם. לשון זושם פירש כלומר עד כדי שנוכל לשע' שהיה נתחשבתו לעשות אע"פ שלא עשה: חוד מת כו'. התוספת הוכיחו דפליג אתלמוד בבלי דבתלמוד בבלי סובת בשבת פרק במה מדליקין דדוד בשבת מת וא"כ בלאו הכי לא היו יכולין להקריב נדרים ונדבות עיין בתום' דפרקי' דף י' ע"א בד"ה אף עלרת כו': הדא כסא כו'. לעיל בפ"ב דגילה דף ס"א ע"ב פירשתי כל הצורך לוקת הסוגיא הס גרסי' הדא מערה בשירות כו' וגם פירשתי ולהורות בא שהבעל עסקו שצריך לבטל דבר סגנה מיד עד שלא יתחזק והו בונ' בגא בן בוטי בעת שרלה לקבוע הלכה כב"ה תכף הביא ג' אלפי צאן כו': מה זו סמיכה. פירש' שאתה רולה לסמוך ולעבור על דברי ב"ש והלא אנו חולקי' עליכם ואמר לו מה זו שתיקה שהיה לך לשתוק ולהכך שותק: שתקו בנזיפה. פי' בנערה והבבלי פ"ב דביצ' גרסי' על כן עתה' אמר אביי הילכך האי צורב' מרבנן דא"ל חבריה מילתא לא ליהדר ליה מילת' טפי מפסי' דא"ל כו': הלכה ד': ואין כ"ג כו'. נחלקו בו הפ"י ותוס' בתלמוד בבלי והכא מסמע במי' האח' דקאי אה' בגדים שאסור לקטן רבי יוסי בכל יום בכל כ"ג מתלבש בכליו כו' עיין בסוף דפרקין דף י"ח ע"א: סובלי'. פי' איביא בעיסתו סונין ומורסין כמו עיס' בלים דס"א בכלל גדול: בו כו' כו'. פי' בתו' בד"ה אלא לאו כו' כלו' ואע"פ שהתורה התירה מלאכה לתשלומין לא סלי' לסיעב רק לגור' מבילתו אם כלה עיסתו כמו שאמור לאדם לעשות מלאכה ביום הקריבו קרבנו: תו"ב: הלכ' ה'. במגריפה. פי' כלי שגורפי' בהן במלחרא.

מראה מקום והגהות

א בבלי סנהדרין נ"ה ע"ב וספרי פ' תצא.
ב ע' בבלי שם נ"ב ע"א.
ג ביצה פ"ב ה"ד ח"ב ע"ב ובבלי פסחים ס"ט ונזיר.
ד ע' תוספתא ומנחות ובבלי ביצה כ'.
ה פ' תוס' בבבלי ח' ד"ה אף עלרת.
ו ע' תוס' שבכלם.
ז ה"ב ולית סדר וכו'.
ח ע' בבלי יומא ז'.
ט ידים פ"ג, ת' תרומות ובנת פ"ג.
י ביכורים פ"ב.
יא פרה פי"א.
יב ע' תוס' חולין ל"ג.
יג טהרות פ"ב.
יד ע' בבלי חולין ב' ול"ג.
טו ע' זבחים ל"ב.
טז סוטה פ"ה ה"ב, וע' חולין ל"א.
יז טהרות פ"ח.

באש. אל לית את חזר בך. אל ואין חוזרין מתקבלין. אל ולא כן כתוב תשב אנוש עד דכא. עד דיכדוכה של נפש מקבלין. באותה שעה בכה אלישע ונפטר ומת. והיה ר"מ שמח בלבו ואומר דומה שמתוך תשובה נפטר ר'. מן דקברתניה ירדה האש מן השמים ושרפה את קברו. אתון ואמרון לר"מ הא קבריה דרבך אייקד. נפק בעי מבקרתה ואשכחי אייקד. מה עבד נסב גולתיה ופרסיה עלוי אמ' לינו הלילה וגו'. לינו בעולם הזה שדומה ללילה. והיה בבוקר זה העולם הבא שכולו בוקר. אם יגאלך טוב יגאל. זה הקב"ה שהוא טוב דכתוב ביה טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו. ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה'. ואיטפיית. אמרון לר"מ אין אמרין לך בההוא עלמא למאן את בעי למבקר' לאבוך או לרבך. אמר לון אנא מיקרב לרבי קדמי ובתר כן לאבא. אמרין ליה ושמעין לך. אמר לון ולא כן תנינן מצילין תיק הספר עם הספר תיק תפילין עם התפילין. מצילין לאלישע אחר בזכו' תורתו. לאחר ימים הלכו בנותיו ליטול צדקה מר'. גזר רבי ואמר אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו. אמרו לו ר' אל תבט במעשיו תבט בתורתו. באותה השעה בכה ר' וגזר עליהן שיתפרנסו. אמר מה אם זה שיגע בתורה שלא לשום שמים ראו מה העמיד מי שהוא יגע בתורה לשמה על אחת כמה וכמה: רבי לעזר בשם בר סירה' פליאה ממך מה תדע עמוקה משאול מה תחקור במה שהורשיתה התבונן אין לך עסק בנסתרות. רב אמר תאלמנה שפתי שקר. יתחרשן' יתפרכן. ישתתקן. יתחרשן כמה דאת אמר ויאמר ה' אליו מי שם פה וגו'. יתפרכן כמה דאת אמר והנה אנחנו מאלמים אלומים. ישתתקן כמשמעו. הדוברות על צדיק עתק. הדוברות על צדיקו של עולם דברים שהעתיק מבריותיו. בגאוה ובוז זה שהוא מתגאה לומר אני דורש במעשה בראשית סבור שהוא כמגשש ואינו אלא כמבזה. א"ר יוסי בן חנינה "המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא. המתכבד בכבוד חי העולמים לא כל שכן. מה כתיב בתריה מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. אל יהי לו במה רב טובך: א"ר לוי כתיב כבוד אלהים הסת' דבר וגו'. כבוד אלהים הסתר דבר עד שלא נברא העולם. כבוד מלכים חקור דבר משנברא העולם. א"ר לוי כתיב הזאת ידעת מני עד. אבל את מני שים אדם עלי ארץ. רבי יונה בשם ר' בא כתיב כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך. יכול קודם למעשה בראשי'. ת"ל למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ. יכול מששי ואילך. ת"ל ראשונים. אחר שריבה חבתוב מיעט. הרי אנו למידין מששי. מה ששי מיוחד שהוא מששת ימי בראשית. אף את לא תהא מביא לי אלא את שהוא כיוצא בששי. יכול לידע מה למעלה מן השמים. ומה למטה מן התהום. ת"ל ולמקצה השמים ועד קצה השמים. זא עד שלא נברא העולם את דורש ולכך מסכים משנברא העולם את הולך וקולך הולך מסוף העולם ועד סופו. תני בר קפרא ולמן היום. אתיא דרבי יודה בר פזי כהדא דבר קפרא. ומה דתני ר' חייה כהדא דרבי בא. ר' יונה' בשם ר' לוי בבית נברא העולם. מה בית סתום מכל צדדיו ופתו' מצד אחד. כך אין לך רשו' לדרוש מה למעלן ומה למטן מה לפנים ומה לאחור. אלא מיום שנברא העולם ולהבא. אומרין לבית מי בראך והוא מראה להן בנקודה ואומר זה שלמעלן. ומה שמו. והוא מראה להן בנקודה שלאחריו ואומר ה' שמו. אדון שמו. ד"א ולמה בבית שהוא כלשון ברכה. ולא באלף שהוא לשון ארירה. אמ' הקב"ה אני בור' את עולמי אלא בבית שלא יהו כל באי העולם אומרין היאך העולם יכול לעמוד ונברא בלשון אהיזה. אלא הריני בורא אותו בבית בלשון ברכה ואולי יעמוד: ר' אבהו בשם ר' יוחנן בשתי אותיו' נבראו שתי עולמו' העולם הזה והעולם הבא. אחד בה"א ואחד ביו"ד מה טעמא כי ביה ה' צור עולמים. ואין אנו יודעין אי זה נברא בה"א ואי זה מהם נברא ביו"ד. אלא מן מה דכתיב אלה תולדות השמי' והארץ בהבראם. בה"א בראם. הרי העולם הזה נברא בה"א. והעו"ה הבא נברא ביו"ד. מה ה"א פתוח מלמטן רמז לכל באי עולם שהן יורדין לשאול. מה ה"א יש לו נקודה מלמעלן. משעה שהן יורדין הן עולין. מה ה"א פתוח מכל צדי. כך פותח פתח לכל בעלי תשובה. מה יו"ד כפוף כך יהו כל באי העולם כפופין. וגו' פנו כל פנים לירקון. כיון שראה דוד כן התחיל לקלס בשתי אותיו'. הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. ר' יודן נשיא שאל לר' שמואל בר נחמן מהו דין דכתיב סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו. אל אין לך כל מקום ומקום שאינו ממונה על ביה שלו ומי ממונה על ביה שבכולם הקב"ה ביה שמו כי יה שמו. אל רבי לעזר רבך לא והו דרש כן אלא למלך שבנה פלטין במקום ביבים במקום אשפות במקום סריות. מי שהוא בא ואומר הפלטין הזו במקום ביבין הוא במקום אשפות הוא במקום סריות הוא אינו פוגם. כך מי שהוא או' בתחילה היה העולם מים במים הרי זה פוגם. לפרדיסו של מלך ועלייה בנויה על גבין עליו להציץ אבל לא ליגע: ב"ש או' שמים נבראו תחילה אח"כ הארץ. וב"ה אומרים הארץ נבראה תחילה ואח"כ השמים. אלו מביאין טעם לדבריהן ואלו מביאין טעם לדבריהן. מה טעמון דב"ש בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. למלך שעשה כסאו. משעשאו עשה אסיפורין שלו. השמים כסאי והארץ הדום רגלי. מה טעמון דב"ה ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. למלך שעשה פלטין משבנה את התחתונים עשה את העליונים אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים". א"ר יודה בר פזי והא מסייעה לב"ה הלל לפנים הארץ יסדת ומעשה ידיך שמים. א"ר תנחומא מסמו' שבית שמאי מביאין טעם לדבריהן משם ביה מסלקין לון. מאי טעמי' דב"ש בראשית ברא אלהי' את השמי' ואת הארץ. משם ביה מסלקין לון. והארץ היתה'. כבר היתה. ר' יוחנן בשם חכמים אם לבריייה שמים קדמו. ואם לשכלול הארץ קדמה. אם לבריייא שמים קדמו בראשית ברא אלהים וגו'. אם לשכלול האר' קדמה ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. שמים בראשון בכ"ש עשה ג' ימים ועשו תולדות ראשון ושני ושלישי ברביעי יהי מאורות. ים בשני כב"ש עשה ג' ימים ועשה תולדות שני ושלישי ורביעי. בחמישי ישרצו המים. ארץ בשלישי כב"ש עשה ג ימים ועשת תולדו' שלישי ורביעי וחמישי. בששי ותוצא הארץ. ארץ בראשון כב"ה עשת שני ימים ועשו תולדו' ראשון ושני. בשלישי תדשא הארץ. שמים בשני כב"ה עשו שני ימים ועשו תולדות שני ושלישי ברביעי יהי מאורות. ים בשלישי כב"ת הלל עשה שנים ימים ועשה תולדות שלישי ורביעי בחמישי ישרצו המים: אמר ר"ש בן יוחי" תמיה אני היאך נחלקו אבות העולם על בריית העולם שאני או' שמים וארץ לא נבראו אלא כלפס הזה וכיסויה. מה טעמא אף ידי יסדה ארץ וימיני טיפחה שמים. א"ר לעזר בי ר"ש אם כדעת הזו שאמר אבא פעמי' שהוא מקדים שמי' לארץ. פעמים שהוא מקדים ארץ לשמים. אלא מלמד ששניהן שקולים זה כזה: הלכה ב בראשונה לא היתה מחלוקה" בישראל אלא על הסמיכה בלבד ועמדו שמאי והלל ועשו אותן ד'. משרבו תלמידי ב"ש ותלמידי ב"ה ולא שמשו את רבותן כל צורכן ורבו המחלוקת בישר' ונחלקו לשתי כתי' אילו מטמאין ואילו מטהרין ושוב אינה עתידה לחזור למקומה עד שיבוא בן דוד. ר' חייה בשם ר' יוחנ' לא תהא שבי קלה בעיניך שהרי סמיכה אינה אלא רשו' ונחלקו עליה אבות העולם. א"ר יוסה וזאת אומרת שאדם צריך לכבוש את כבודו. דלא כן מה אנן אמרין אסור ליגע בבהמה ביו"ט. הלל ומנחם לא נחלקו יצא מנחם ונכנס שמאי. לאיכן יצא. יש אומ' ממידה למידה יצא. ויש אומ' כנגד פניו יצא הוא ושמונים זוג של תלמידי חכמי' מלובשין תירוק זהב שהשחירו פניהן כשולי קדירה שאמרו להן" כתבו על קרן שור שאין לכם חלק באלהי ישראל: אנן תנינן" יהודה בן טבאי נשיא ושמעון בן שטח אב ב"ד. אית תניי תני ומחלף. מאן דאמר יהודה בן טבאי נשיא עובדא דאלכסנדרייאה מסייע ליה: יהודה בן טבאי הוון בני ירושלם בעון ממניתיה נשיא בירושלם. ערק ואזל ליה לאלכסנדריא והוו בני ירושלם כתבין מירושלם הגדולה לאלכסנדריאה הקטנה עד מתי ארוסי יושב אצלכם ואני יושבת עגומה עליו. פירש מיתי גו אילפא אמר דבורתי' מרתה דביתה דקבלתן מה הוות חסירה. אל חד מן תלמידוי ר' עיינה הוות שבוה. אל הא תרתיי נבך. חדא דחשדתני. וחדא דאיסתכלת בה. מה אמרית יאייא בריוא. לא אמרית אלא בעבדא. וכעס עלוי ואזל. מאן דאמר שמעון בן שטח נשיא עובדא דאשקלון מסייע ליה: תרין חסידין הוון באשקלון אכלין כחדא ושתי' כחדא ולעיי באוריית' כחדא דמך חד מינהון ולא איתגמל ליה חסד. מית בריה דמען מוכס" ובטלת כל מדינתא מיגמול ליה חסד. שורי ההוא חסידא מצטער אמר וי דלית לשנאיהון דישראל כלום. איתחמי ליה בחלמא ואל לא תיבזי בני מריך דין עבד חדא חובא ואזל בה. ודין עבד חדא טיבו ואזל בה. ומה חובא עבד ההוא חסידא. חס ליה לא עבד חובה מן יומוי. אלא פעם אחת הקדי' תפילין של ראש לתפילין של יד. ומה טיבו עבד בריה דמען מוכס. חס ליה לא עבד טיבו מן יומוי. אלא חד זמן עבד אריסטון לבולבטייא ולא אתון אכלוניה אמר ייכלוניה מיסכינייא דלא יטלון. ואית דאמרין בשוקא הוה עבר ונפל מיניה חד עיגול וחמא חד מיסכן ונסב ליה ולא אמ' כלום. בגין דלא מסבקי אפוי. בתר יומין חמא ההוא חסיד' לחסידא חבריה מטייל גו גנין גו פרדיסין גו מבועין דמיי. וחמא לבריה דמען מוכס לשונו שותת על פי הנהר בעי ממטי מיא ולא מטי. וחמי למרים ברת עלי בצלים. ר' לעזר בר יוסה אמר תליא בחיטי בזייא. רבי יוסי בן חנינא אמר צירא דתרעא דגיהנם קביע באודנה. אמר לון למה דא כן. אל דהוות ציימה ומפרסמה. ואית דאמרי דהוות ציימה חד יום ומקזה ליה תריי. אמר לון עד אימת הוא כן. אל עד דייתי שמעון בן שטח ואנן מרימין לה מן גו אודנה וקבעין ליה גו אודני. אמר לון ולמה. אל דאמר אין אנא מתעביד נשיא אנא מקטל חרשייא. והא אתעביד נשיא ולא קטל חרשיא. והא אית תמנין נשין חרשין יהבין גו מערתא דאשקלון מחבלן עלמא. אלא איזיל אמור ליה. אמר לון אנא רחיל דהוא גבר נשיא וליה הוא מהימנא. אל אי הימנך הא טבאות. ואין לא עביד הדין סימנך קומוי הב ידך על עינך ואפקה. והדרה והיא חוזרה. אזל ותני ליה שבוה. בעא מיעבד סימנא קומוי ולא שבקיה. אל ידע אנא דאת גבר חסיד יתיר מן כן את יכיל עבד. ולא עוד אלא בפומי לא אמרית בלבי חשבית. מיד עמד שמעון בן שטח ביום סגריר ונסב עימי' תמנין טברין בחורין ויהב בידיהון תמני' לבושין נקיי' ויהבנין גו קודרין חדתין וכפונון על רישהון. אמר לון אין צפרית חד זמן לבשון לבושיכון. ואין צפרי' זמן תניין עלון כולכון כחדא. וכיון דאתון עללין כל חד וחד מינכון יגוף חד ויטלטלינ' מן ארע דעיסקי' דהדין חרש' מלטלטלי'

ואין חוזרין מתקבלין. פי' בתשובה בשעה שאין לפל' יכול להרשיע מתקבלי' בתמי': נשמתה. פי' סליחות"ו בן יבנה הפשוט כדי שלא ישרף טליתו ס"ג לבך פירס טליתו כשלו הפשוט לו ת"י בן זכותו תג"ן עליו: ואטפיית. פי' השם נכבה: ראו מה העמיד. דהיינו ר"מ שלמד תורה לכל ישראל: או מי שם אלם. פי' ומהם אלם הוא חרש: יתפרכן. כל הלשון עשתי' שכן מודבן שלא לפרכן נשען ועיין בפין יעקב ועיין ברש"י ב"ר כל המוני': במגע. ר"ל במגעה במגע כלומר חשב להתנגדו' והוא מגזה בכבוד מי כו' עיין בע"י: ליראיך. פי' וגם לבתי את מרפיך ולהם של יהי חלק מכל רב וגו': הזאת ידעת כו'. בב"ר איתא הכי התורה ידעת מה קודם לבריאתו של עול' אבל אתה מכי שם בה: יכול בששי כו'. פי' דכן היו' דוקא מששי ולהם בששי נבנים: אחר שריבה כו'. פי' בפה שאמר ליקום הראשונים דמשמע מפי' קול' שכ"ה מיעט שג"ש לכן היום כו' ומ"כ הכתוב סותר את עכמו הלכך מפרי' דששי ללמד על ראשוני' מתם מה ששי כו': הלכך מסכים. פי' שלא לגמרי כאמר לחקור נקודם אכ"ה שלא נרתים הוא דאמו' אבל גלגך שמור מפי' בפה שקוד' שנברא העולם. ופליג מבריתם דגלגל: אתי' דר"י כו': אתי' ור"י בר פזי כהדא דר' בא גרסי' וה"פ דהא דדרש לפעל במקלה היה העול' פי' צפים כו' מתי כר' בא דשתר לדרוש מה שהיה עלירה וסילך ומפילו פיו" דמשן דמי גבר קפרא היכא דרש בששי דהוה קת' בריאת אדם ודרש בפרהסיא ששמע חגל הא דתני רבי חייה לא ידעגם היכן הוא עכ"ל י"פ: ולבא. פיר' כמו ונגמר: על ביה שלו. כי בכל מקום יש ממונה לקבל נפקח הגנוקי' והב"ה ממונה על כולם: ביבי. פי' ניסור' שמנקין לקלח המרבין נתוך: סריות. סרחון אינו פתם. פי' בתחיה שאין נגלה מה שהי' קודם שנבר' העולם: עליו להציץ. פי' העומד בעלייה מותר להציץ אבל לא ליקח ממנו אם דבר: אספורין. פי' הדום רגליו ת"י ספירין: כבדייה. כמו כבריאה: בראשון כב"ש. פי' לדברי ב"ש שהשמים קדמו ומ"כ נעשית ג' פי' שלא הוציאו פירות בשנה: ממדה למדה. פי' לתרבות רעה: כנגד פניו יצא. נגנבי קיסר יכם נעבודת העלך דגם עם פ' אתו ת"ח כו' וקיסר הכם שבגגד רגום [illegible]

ע' בבלי י"ג פסחים צ' ל"ט פ"ג ש"ז נ' ומד"ל פ"ק, ופל"ה ילקוט תהלים ח"ב ל"ט ג'. ועיי' דר"א פ' י"ט.
ב שבת פס"ז פ"ג.
ג ב"ר פ"ח ע"ג.
ד ב"ר פ"ט פ"ג.
ה בראשית רבה פ"י (ועי' פס"ג הרמב"ם ע' נפ"ז מה' דעות ה"ג ופ"ג מה' תשובה ה"ד. וכ"ע שם ובגליון פ' הסמ"ג להרמב"ם סנהדרין פ"י).
ו ב"ר שם וע"ש.
ז בבלי מנחות כ"ט בשם ר' יהוד' בר ר' אלעאי ע"ש ות"ר פ"ג החורף סוב פ"ג וקי"ד.
ח בבלי י"ב והתוס' ל"ב ומ"ש יומא כ"ד ומדרש שמו' פ"ה.
ט ע' פסחים ח"ה פ"ו.
י ע' בראשית רנ' פ"ב.
יא ע' ח"ר פ"ו.
יב ע' בבלי סנהדרין פ"ט ותוס' בפרקין י"ג.
תו"ע בבלי שנת ט"ו ביבה ל"ח פסחים ע"ו ע"ה.
יג ע' בבלי ע"ג.
יד פדרש תנחומא תאריע.
טו ע' בבלי נגמרין פ"ח תמות ה'. ולקמן סנהדרין פ"ו ה"ג.
טז ע' יכוחה.
יז ע' היפר כל התשובה בפירו' סנהדרין פ"ד ל' ד"ה דבגלי' פס"ם תגום' מגינ' פ"ג בגטים הגכה.

[illegible]

עכשו מגדידו געגוד' אמ' רק נשים הפלגו' שהואחר פני שראל כשוני קדירה חה טומו כנגד פמי בלתפר הכף נטט: חורק. פי' נגדי פלגות הן: פמסתדהה. פי' לפסוכה פירש מיתי כו'. פי' המגיה
פני יום בצפי' פרס נגום נתוך הקנייה פמד נתגפידיו ונטרין פתם בעלת הבית שקבלתנו מה היתה חסירה ק"ג ח' פתנקידים ר' עינה האסתור פ"ג הכי
והסמת שנמסתבלת בה מה הייתה פגור שמכי שפכ מם יפה תוסר הים טי גם פגם פם כפה בששיה היה: רפך חד כו'. פי' שפת ח' פיהתסידים ולם
פיין שגם נטלו גג כגום פיהנפסתם נגוש עפו פפד פפפול פפפיו פכנתור ופפר שפן נשופינן על ישראל שבר נגוס

ולתרומה׳ ולקודש מטבילין׳ ולחטאת אם ניטמאו ידיו ניטמא נופו: ו הטובל לחולין והוחזק לחולין אסור במעשר. הטובל למעשר והוחז׳ למעשר אסור לתרומה. הטובל לתרום׳ והוחזק לתרום׳ אסור לקודש. הטובל לקודש והוחזק לקודש אסור לחטאת. הטובל לחמור הותר לקל. טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל: ז בגדי עם הארץ מדרס לפרושים. בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה. בגדי אוכלי תרומ׳ מדרס לקודש. יוסי בן יועזר היה חסיד שבכהונה והיתה מטפחתו מדרס לקודש. יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו והיתה מטפחתו מדרס לחטאת:

פרק שני

הלכה א׳ אין דורשין בעריות בג׳ כו׳. ר׳ בא בשם ר׳ יהודה דר׳ עקיבה היא. ברם כר׳ ישמעאל דר׳ ישמעאל תני׳ אזהרות לעובדה. מן דר׳ אמי יתיב מתני אזהרת לשוכב אזהרה לנשכב. הדה אמרה הלכה כר׳ ישמעאל: ולא במעשה בראשית בשנים. ר׳ בא בשם רב יהודה דר׳ עקיבה היא ברם כר׳ ישמעאל דורשין לעובדה. מן מה דר׳ יודה בר פזי יתיב דרש בתחילה היה העולם מים׳ במי׳. הדא אמרה והלכה כר׳ ישמעאל. דרש ר׳ יודה בר פזי בתחילה היה העולם מים במים. מה טעמא ורוח אלהים מרחפת על פני המים. חזר ועשאו שלג משלי׳ קרחו כפיתים. חזר ועשאו ארץ כי לשלג יאמר הוי ארץ. והארץ עומדת על מים. לרוקע הארץ על המים. והמים עומדים על הרים. על הרים יעמדו מים. וההרי׳ עומדין על רוח. כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. והרוח תלויה בסערה. רוח סערה עושה דברו. וסערה עשאה הקב״ה כמין קמיע ותלייה בזרועו שנ׳ ומתחת זרועות עולם. כי הנה יוצר הרים וגו׳. זה אחד מששה מקריות שהיה ר׳ קורא אותן ובוכה׳. בקשו את ה׳ כל ענוי הארץ וגו׳. שנאו רע ואהבו טוב וגו׳. יתן בעפר פיהו וגו׳. כי את כל המעשה וגו׳. ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני וגו׳. אמר מי לא הוה לך להרגיז את בוראך אלא בי. עשיתני ע״ז שלך. אין את יודע כשם שנפרעין מן העובד כך נפרעין מן הנעבד. ולא עוד אלא שהייתי סבור שהוא יום הדין ונתייראתי. והרי דברים ק״ו מה אם שמואל רבן של נביאי׳ שכתוב בו וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע וגו׳ נתיירא מיום הדין. אנו על אחת כמה וכמה. ותדין כי הנה יוצר הרים ובורא רוח וגו׳. אפי׳ דברים שאין בהן חט נכתבין לאדם על פינקסו. ומי מגיד לאדם הבל היוצא מפיו. ר׳ תניי בשם ר׳ יעבץ יוצר הרים ובורא רוח. ר׳ חני בשם ר׳ יעבץ אילין ציפארייה תוהו חושך ואפילה: ר׳ יודה בר פזי בשם ר׳ יוסי בי ר׳ יודה אדריינוס שאל לעקילס הגר קושטין אתון אמרין דהדין עלמא קיים על רוחא. א״ל אין. א״ל מן הן את מור׳ לי. א״ל אייתי לי הגמלין. אייתי ליה הוגמלין אטעונינון טעוניהון אקימון וארבעון נסתון ותנקון. א״ל הא לך אקימון. א״ל מן דהנקתון. א״ל כלום הוה הוצון לא רוחא היא דנפק׳ מינהון: ולא במרכבה ביחיד. עד היא כר׳ עקיבה. דברי הכל היא כדי שיהא אדם יודע לחוס על כבוד קונו. לא כן אמר רב אין אדם רשאי לומר דבר כנגד רבו אלא אם כן ראהו או שימש. כיצד הוא עושה בתחילה רבו פות׳ לו ראשי פסוקים ומסכים: ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן תלמיד ותיק היה לו לרבי ודרש פרק אחד במעשה המרכבה ולא הסכימה דעתו של רבי ולקה בשחין: התורה הזו דומה לשני שבילים׳ אחד של אור ואחד של שלג. הוטה בזה מת באור. הוטה בזו מת בשלג. מה יעשה יהלך באמצע: מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה מהלך על הדרך רוכב על החמור. ור״ לעזר בן ערך מהלך אחריו. אמר לו ר׳ השניני פרק אחד במעשה המרכבה. אמר לו ולא כך שנו חכמים ולא במרכבה אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו׳ אמר לו ר׳ תרשיני לומר דבר לפניך אני. אמר לו אמור כיון שפתח ר׳ לעזר בן ערך במעשה המרכב׳ ירד לו רבן יוחנן בן זכאי מן החמור אמר אינו בדין שאהא שומע כבוד קוני ואני רוכב על החמור. הלכו וישבו להן תחת אילן אחד וירדה אש מן השמים והקיפ׳ אותם והיו מלאכי השרת מקפצין לפניהן כבני חופה שמיחין לפני חתן. נענה מלאך אחד מתוך האש ואמר כדבריך אלעזר בן ערך כן היא מעש׳ המרכבה. מיד פתחו כל האילנות פיהן ואמרו שירה אז ירננו עצי היער. כיון שנגמר ר׳ לעזר בן ערך במעשה המרכבה. עמד רבן יוחנן בן זכאי ונשקו על ראשו ואמר ברוך ה׳ אלהי אברהם יצחק ויעקב שנתן לאברה׳ אבינו בן חכם יודע לדרו׳ בכבוד אבינו שבשמי׳ יש לך נאה לדרוש״ ואינו נאה מקיים נאה מקיים ואינו נאה דורש. אלעזר בן ערך נאה דורש ונאה מקיים. אשריך אברהם אבינו שיצא מחלציך אלעזר בן ערך. וכיון ששמעו ר׳ יוסי הכהן ור״ש בן נתנאל אף הם פתחו במעש׳ המרכבה. אמרו יום אחד בתקופת תמוז היה ורעשה הארץ ונראתה הקש׳ בענן. ויצא׳ בת קול ואמר׳ להן הרי המקו׳ פנוי לכם והטריקלין מוצ׳ לכם אתם ותלמידיכ׳ מזומנין לכת שלישית. ואתיא כמאן דאמר שובע שמחו׳ את פניך. שבע כיתו׳ של צדיקים לעתיד לבוא. שוב מעשה בר׳ יהושע שהיה מהלך בדרך ובן זומא בא כנגדו שאל בשלומו ולא השיבו. אמר לו מאין ולאין בן זומא. אמר לו מסתכל הייתי במעשה בראשית

ואין בין מים העליונים למים התחתוני׳ אלא כמלא פות׳ טפח. נאמר כאן ריחוף. ונאמר להלן כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף. מה ריחוף שנ׳ להלן נוגע ואינו נוגע. אף ריחוף שנאמ׳ כאן נוגע ואינו נוגע. א״ר יהושע לתלמידיו הרי בן זומא מבחוץ. ולא היו ימים קלים עד שנפטר בן זומא. ר׳ יודה בר פזי בשם ר׳ יוסי בי ר׳ יודה ג׳ הרצו תורתן לפני רבן. ר׳ יהושע לפני רבן יוחנן בן זכאי רבי עקיבה לפני ר׳ יהושע. חנניה בן חכינאי לפני ר׳ עקיבה. מכן והילך אין דעתן נקיה. ארבעה נכנסו לפרדס. אחד הציץ ומת. אחד הציץ ונפגע. אחד הציץ וקיצץ בנטיעות. אחד נכנס בשלו׳ ויצ׳ בשלו׳. בן עזאי הציץ ונפגע״ עליו הכתו׳ אומר דבש מצאת אכול דייך. בן זומא הציץ ומת׳ עליו הכתוב אומר יקר בעיני ה׳ המות׳ לחסידיו. אחר הציץ וקיצץ בנטיעות מני אחר אלישע בן אבויה״ שהוה הורג ר׳ תורה. אמרין כל תלמיד דהוה חמי ליה משכח באוריית׳ הוה קטיל ליה. ולא עוד אלא דהוה עליל לבית וועדא והוה חמי טלייא קומי ספרא והוה אמר מה אילין יתבין עבדין הכא אומנותיה דהן בנאי. אומנותיה דהן נגר. אומנותיה דהן צייד. אומנותיה דהן חייט. וכיון דהוון שמעין כן הוון שבקין ליה ואזלין לון עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך וגומ׳. שחיבל מעשה ידיו של אותו האיש. אוף בשע׳ שומדא הוון מטענין לון מטולין והוון מתכוונין מיטען תרי חד מטול משום שני׳ שעשו מלאכ׳ אחת. אמר אטעונון יחידאין. אזלון ואטעונינון יחידיין והוון מתכוונין מיפרוק בכרמלית. שלא להוציא מרה״י לרשות הרבים. אמר אטעונינון צלוחין. אזלון ואטעונינון צלוחין. ר׳ עקיבה נכנס בשלום ויצא בשלו׳ עליו הכתוב אומ׳ משכני אחריך נרוצה וגו׳. ר״מ הוה יתיב דרש בבית מדרשא דטיבריה. עבר אלישע רביה״ רכיב על סוסייא ביום שובתא אתון ואמרון ליה הא רבך לבר פסק ליה מן דרשה ונפק לגביה. א״ל מה הויתה דרש יומא דין א״ל וי״י ברך את אחרית וגו׳. א״ל ומה פתחת ביה. א״ל ויוסף יי׳ את כל אשר לאיוב למשנה. שכפל לו את כל ממונו. אמר״ ווי דמובדין ולא משכחין. עקיבה רבך לא הוה דרש כן. אלא ויי׳ ברך את אחרית איוב מראשיתו. בזכות מצות ומעשים טובים שהיה בידו מראשיתו. א״ל ומה הויתה דריש תובן א״ל טוב אחרי׳ דבר מראשיתו א״ל ומה פתחת ביה א״ל לאדם שהולי׳ בני׳ בנערותו ומתו ובזקנותו ונקיימו הוי טוב אחרית דבר מראשיתו. לאדם שעשה סחורה בילדותו והפסיד ובזקנותו ונשתכר. הוי טוב אחרית דבר מראשיתו. לאדם שלמד תורה בנערותו ושכחה. ובזקנותו וקיימה. הוי טוב אחרית דבר מראשיתו. אמר ווי דמובדין ולא משכחין. עקיבה רבך לא הוה דרש כן אלא טוב אחרי׳ דבר מראשיתו. בזמן שהוא טוב מראשיתו. וכי היה המעשה. אבויה אבא מגדולי ירושלם היה ביום שבא למוהליני קר׳ לכל גדולי ירושלם והושיבן בבי׳ אחד. ולר׳ אליעזר ולר׳ יהושע בבית אח׳ מן דאכלון ושתון שרון מטפחין ומרקדין. א״ר ליעזר לר׳ יהושע עד דאינון עסוקין בדידון נעסוק אנן בדידן וישבו ונתעסקו בדברי תורה. מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים וירדה אש מן השמים והקיפה אותם. אמר להן אבויה רבותיי מה באתם לשרוף את ביתי עלי. אמרו לו חס ושלום אלא יושבין היינו וחוזרין בדברי תור׳ מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים. והיו הדברים שמיחים כנתינתן מסיני והית׳ האש מלחכ׳ אותן כלחיכתן מסיני. ועיק׳ נתינתן מסיני לא ניתנו אלא באש והר בוער באש עד לב השמים. אמר להן אבויה אבא רבותיי אם כך היא כוחה של תורה אם נתקיים לי בן הזה לתור׳ אני מפרישו. לפי שלא היתה כוונתו לשם שמים לפיכך לא נתקיימו באותו האיש. א״ל ומה הויתה דרש תובן. א״ל לא יערכנה זהב וזכוכית. א״ל ומה פתחת ביה. א״ל דברי תורה קשין לקנות ככלי זהב ונוחין לאבד ככלי זכוכית. ומה כלי זהב וכלי זכוכית אם נשתברו יכול הוא לחזור ולעשותן כלים כמו שהיו. אף תלמיד חכם ששכח תלמודו יכול הוא לחזור וללמדו כתחילה: א״ל רייך מאיר עד כאן תחו׳ שבת. א״ל מן הן את ידע א״ל מן טלפי דסוסיי דהוינא מני והולך אלפיים אמה. א״ל וכל הדא חכמתא אית בך ולית את חזר בך. א״ל לית אנא יכיל. אמ׳ ליה למה. א״ל שפעם אחת הייתי עובר לפני בית קודש הקדשי׳ רוכב על סוסי ביה״כ שחל להיות בשבת ושמעתי בת קול יוצא׳ מבית קודש הקדשים ואומרת שובו בנים חוץ מאלישע בן אבויה שידע כחי ומרד בי. וכל דא מן הן אתת ליה אלא פעם אחת היה יושב ושונה בבקעת גינסר וראה אדם אחד עלה לראש הדק׳ ונטל אם על הבני׳ וירד משם בשלו׳. למחר ראה אדם אחר שעלה לראש הדקל ונטל את הבנים ושילח את האם וירד משם והכישו נחש ומת. אמר כתיב שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים. איכן היא טובתו של זה. איכן היא אריכות ימיו של זה. ולא היה יודע שדרשה ר׳ יעקב לפנים ממנו. למען ייטב לך לעולם הבא שכולו טוב. והארכת ימים לעתיד שכולו ארוך. ויש אומר עי׳ שראה״ לשונו של ר׳ יהודה הנחתום נתון בפי הכלב שותת דם. אמר זו תורה וזו שכרה. זהו הלשון שהיה מוציא דברי תורה כתיקנן. זה הוא הלשון שהיה יגיע בתורה כל ימיו. זו תורה וזו שכרה. דומה שאין מתן שכר ואין תחיית המתים. וי״א אמו״ כשהיתה מעוברת בו היתה עוברת על בתי ע״ז והריחה מאותו המין. והיה אותו הריח מפעפע בגופה כאירסה של חכינה. לאח׳ ימים חלה אלישע אתון ואמרון לר״מ הא רבך באיש. אזל בעי מבקרתיה ואשכחיה

מראה מקום והגהות

ה ע׳ נמרי׳ פ״ב. ו ע׳ נדה פ״ד וטהרות פ״ו ונפ׳ פ״ב. ז ע׳ סנהדרין. ז ע׳ בבלי חולין כ״ז ב׳ ותד״א פרק י״ח ת״א. ח ע׳ רבה סוף קהלת ח״ר פכ״ו ואיכה רבתי פ׳ יתן בעפר ומדרש תה״ל פכ״ב ובבלי במכלתין ד׳. י ראה מכילתא יתרו פי״ד ותנחומא גם התורה אש וכו׳ קרב אדם אצלה נכוה רחק ממנה נכון, אין לו להתחמם אלא כנגד אורה, וע״ע אדר״נ ספכ״ח. י ע׳ תוספתא נפרקין ובבלי יו״ד. יא גם בבלי יבמו׳ ס״ג: ט ע׳ בבלי י״ד ותוספתא פ״ב ומדרש חזית א׳. י במדרש משלי כ״ה: מן חשבלנו והקמותו זה בן יוסף. — יב ע׳ בבלי בפרקין ט״ו ורבה רות פ״ו וקהלת פ׳ טוב אחרית, ורפ׳ כא אחרי „אלישע בן אבויה״ נהגבר להפסבר שנה כניצי׳ גליון ל״ה ל״ו. יג ע׳ מדרש משלי רבתא פ״ו ר״מ אכל את אלישע וכו׳, ורואה נ״כ גם פ״ב דרש ר״מ כל מי שיכול להוליא דברי תורה מוליא הוא חשוב כאותו הם׳ שהוא נותן דעת ותבונה וכו׳ והוא ע״ד שאמרו עליו בבבלי גם תוכו אכל וקליפתו זרק ע״ש. יד בבלי סנהדרין ק״א כ״ר פי״ב ושמות רבה פ״ו. יד ע׳ אדר״נ פכ״ג וכפרי עקב פ׳ כי אם שמור תשמרון. טו גירסת הבבלי חולין קמ״ב קידושין ל״ט ליסכא דחולפית המתורגמן הוא דהאי גריר לי׳ ד״א וכו׳. טז רלה הגהת אמרי בבבלי ובבי׳ לחם יהודה ביו״ד סי׳ פ״ק ס״ו ופר״ת גם סי׳ קכ״ד.

פירוש

מים במים. ש לפרש כי בתחלת בריא׳ היתה פי׳ במים דהיינו מים העליונים ומים התחתוני׳ שהיו מעורבי׳ יחד ועד הבדיל בין מים במים ע״י הרקיע ומהמים התחתוני׳ עשה הקב״ה שלג ומשלג עשה ארץ ונאמרו אחר המי׳ בהויותן ולכן היתה הארץ עליהם ומחלק הארץ עשה ההרים כמו למטה מהמי׳ ונותן ההרים כתוני׳ על הרוח. והרוח תלויה בסערה והסערה תלוי׳ כאויר דרך אלא כאוסר תולה ארץ על בלי מה ולו״א שתלויה בזרועו כלומר בכחו הגדול חוזק הכתוב׳ היא תלויה באוי׳ לעשות שהמים אלג ומהשלג ארץ הוא התם קליפות הדברי׳ מדריגה אחר מדריגה ועיין בי״ם ותקלא דברים אלו על כנון: ציפרייה. פי׳ הדברי׳ של אזר דהיינו סיפה הן חושך ואפילה: הוגמל׳. פי׳ גמלי׳ יכיקי: אייתי ליה כו׳. הביא לו גמלי׳ ונתן עליהם משא ככד והקימן כרבעו ונפלו מכובד המשא: נסתון. כמו נסבתון פי׳ לקחן המש׳ ככד ונתנקה הא לך אקימון. פי׳ הנה הם לפניך הקם אותם אין אקים׳ א״ל כלום חסרתי מהם רק הרוח שיצתה מהם הרי שאין העולם עומ׳ אלא על הרוח ועיין בי״מ: יהלך באמצע. וכן בעיון התור׳ יתעם אדם בדרך ממוצע שלא יהחפלל גם לא יגע ויכנס פלאו בנופלא ממנו עד השער. בבבלי מייתי שאמרו הללו את ה׳ מן הארץ וגו׳: כהקש׳ תמוז. פירש דאין דרך להראות הקשת בענן ולע״פ שאין הקשת נראה בדורו הצדיקי׳ ואיך נראת בימי׳ הגלגלי׳ הללו כיון דאין זה קשת שמנהגו הנוהג תמיד אלא גם אמרו לכבוד קדושת תורתם: כת שלישי׳. פי׳ ג׳ כתות היושבים לפני השכינה אשם דיאו שבילים בחכמה העמוקה והכת הגלגלי׳ הם שבניהם דומות לרקיע והם המשכילי׳ בעמוקות כמש״ה והמשכילי׳ יזהירו כזהר הרקיע: מבחוץ. פי׳ שאין לאכל הבל המוני׳ שנופלת שתוך מוניא הבבלי דפרקי׳ וגם בעל יפה מרא׳ הארוך והרבי׳ בדרושו חמי טליא. פי׳ ראה נעריה׳ מתמולין. פירש שאלות המען עליהם בבנת והיו מתכוונו׳ לשעון ב׳ בשאה אחת להיפטר מאיסור שבת משום שנים כו׳ ואמר אטעונו׳ יחיד׳ פ׳ בעבי עצמה: שלוחין. פי׳ אליעש אמר לגרים אטעונו אותם בלוחי׳ שאפילו אם יזרקו אותם בכרמלית ישברו אותם והבל כדי להמתיקם: אחריך נרוצה. פי׳ והמי׳ תבנו׳ האמלוני המלך חדריו והם חדרי מחרי ה׳ את אשר נאמר לאיוב למשנה. לכן דרש סטוב אחרית כו׳ דמשמע דיאלי ויוסף קאי אכל מה שהיה לו בגלותיה:

החור׳: ומה פתחת ביה. פי׳ מה פירשת בה: חוספי ה׳ כו׳. פי׳ דלא תימא ויוסף ה׳ את... ע״כ תרתם כו׳. מע״נ דלא איכפת מ״מ שלא לגער את ר״מ שילא חון לתחום אמר בן א״נ להרגלות תבעתו אמר: חכינה. פי׳ נחש והיא מפעפע וע״י נכנס סוט והתאוה לדבר עבירה: באש. פירש חולה:

חגיגה ששחטן מערב הרגל אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל. לשוחטן ברגל אין את יכול שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה שבת. איממתי אמרו הדגל והשמחה שמונה א"ר יוסי קיימה רב אבודמא נתונאא בבתנים ובשעיר. אבל לא בעופות ולא במנחות. דכתיב זבח: (הלכה ה' עני וידו רחבה קורא אני עליו איש כמתנת ידו. עשיר וידו מעוטה קורא אני עליו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך. עני וידו מעוטה על זה נאמר אין פחות משתי כסף: איש' פרט לקטן: ר' ירמיה בעי. אמר הרי עלי חגיגה בחמש סלעים והביא בשתים יצא או כבר נקבע. א"ל ר' יוסי ולמה לא אילו מי שאמר הרי עלי אשם בחמש סלעים שמא לא נקבע וכא נקבע: הלכה ו' רבי יוחנן בשם רבי ישמעאל נאמר חמשה עשר בפסח. ונאמר חמשה עשר בחג. מה חמשה עשר שנאמר בפסח י"ט האחרון תשלומין לראשון. אף חמשה עשר שנ' בחג יום טוב האחרון תשלומין לראשון: יהודה בר ספרא בשם רבי הושעיה ותגות' אותו חג ליי' שבעת ימים. וכי שבעה הם והלא שמונה הם אלא צא שבת מהם הרי שבעה. אמר ר' יוסי וכי מיכן למדנו שאין חגיגה דוחה את השבת לא ממקום אחר. חתיב ר' יוחנן אחוי דרב ספרא והא תני אף בפסח כן. מעתה צא שבת מהן הרי ששה. הגע עצמך שחל יום טוב הראשון ויום טוב האחרון להיות בשבת מעתה צא מהם שני ימים הרי ששה. אתא רבי חנניה יהודה בר ספרא בשם ר' הושעיה וחגותם אותו חג ליי' שבעת ימים. וכי שבעה הם והלא שמונ' הם לא צא שבת מהם שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה. שבת מה תלמוד לומר תחגוהו אלא מלמד שיום טוב האחרון תשלומין לראשון. א"ר יוחנן ותני כן' שמיני רגל בפני עצמו. פיים בפני עצמו. ברכה בפני עצמה. קרבן בפני עצמו. רגל דא"ר אבון בשם ר' אחא בכולה' כתי' וביום. וכאן כתיב ביום ללמדך שהוא רגל בפני עצמו. פיים. א"ר יוסי מתניח' אמרה כן בשמיני חזרו לפיים ברגלים. ברכה א"ר לא זמן. קרבן פר אחד איל אחד: הלכה ז' תני ר"ש בן יוחי' אם ראית עיירות שנתלשו ממקומן בארץ ישר' דע שלא החזיקו בשכר סופרים ומשני'. מה טעמ' על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי יושב. ויאמר ה' על עזבם את תורתי. רבי יודה נשיא שלח לרבי חייה ולרבי אסי ולר' אמי למיעבור בקרייתא דארעא דישראל למתקנ' לון ספרין ומתניינין. עלון לחד אתר ולא אשכחון לא ספר ולא מתניין. אמרון לון אייתון לן נטורי קרתא. אייתון לון סנטורי קרתא. אמרון לון אילין אינון נטורי קרתא. לית אילין אלא חרובי קרתא. אמרין לון ומאן אינון נטורי קרתא. אמ' לון ספרי' ומתנייניא. הדא הוא דכתיב אם ה' לא יבנה בית וגו': רבי חונה רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק מצאנו שויתר הקב"ה לישראל על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים. ועל מאסם בתורה לא וויתר. מה טעמא ויאמר ה' על אשר עשו עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים אין כתיב כאן. אלא ויאמר ה' על אשר עזבם את תורתי. אמר רבי חייה בר בא אותי עזבו אותרה שמא את תורתי שמרו. שאילו אותי עזבו ותורתי שמרו השאור שבה היה מקרבן אצלי. רב הונא אמר למד תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה את בא לשמה. רבי יהודה כשהיה רואה את המת ואת הכלה מתקלסין היה נותן עיניו בתלמידים ואומר המעשה קודם לתלמוד. נמנו בעליית בית ארים התלמוד קודם למעשה. רבי אבהו הוה בקיסרין שלח לרבי חנינה בריה מוכי בטיבריה. שלחון ואמרון ליה גמל הוא חסד. שלח כתב ליה המבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך לטיבריא. כבר נמנו בעליי' בית ארים בלוד התלמוד קודם למעשה. רבנן דקיסרין אמרין הדא דאת אמר בשיש שם מי שיעשה. אבל אם אין שם מי שיעשה המעשה קודם לתלמוד. דלמא רבי חייה רבי יסא רבי אמי ענין מיתי לגבי רבי לעזר. אמר לון אן הויתון יומא דין. אמרון ליה גמל חסד. אמר לון ולא הוה תמן תורנין א"ל מגיר הוה: הלכה ח' תני רבי ליעזר אומר יש להן על מה שיסמכו נשבעתי ואקיימה פעמ' שאינו מקיים. רבי יהושע אומר יש לחן על מה שיסמכו אשר נשבעתי באפי. באפי נשבעתי חוזר אני בי. תמן תנינן ארבעה נדרים התירו הכמים וכל תנחים לא חכמים הם שהן מתירין. כתיב וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל. הגה הפרשה בראשי המטות שהן מתירין לחן את נדריהן. רב יהודה בשם שמואל כתיב לא יחל דברו. הוא אינו מוחל דברו. אחר הוא שעשה דברו חולין. ואי זה זה החכם שהוא מתיר לו את נדרו: ר' זעירא רב יהודה ירמיה בר אבא בשם רבי שמואל שלשה שהן יודעין לפתח מתירין כזקן. סברין מימר במקום שאין זקן. רבנין דקיסרין אמרין אפי' במקום שיש זקן. אמרין קומי רבי יסא רב חונה ראשי מטות. א"ל אינליתי רב חונה ראשי מטות. מאן אינון ראשי מטות. רב הונה ראש לראשי המטות: טהו למנות זקנים לדברים יחידים. נישמעינה מן הדא. רב מגיתוה רבי להתיר נדרים ולראות בתמי' מן ודמך בעא נבי בריה מומי בכורות. אמר לו איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא. אמר רבי יוסי בי ר' בון טלא יהב ליה לדון יחידי ולהתיר נדרים ולראות מומין שבגלוי. מן דדמך בעא גבי בריה מומין שבסתר. א"ל איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא". א"ע דאת אמר ממנין זקנים לדברי יחידים והוא שיהא ראוי לכל הדברי'. כהדא רבי יהושע בן לוי מני לכל תלמידוי והוה מצטער על חד דהוה בכי בעייני ולא הוה כיל סמנייתיה. ומגיניה לדברי' יחידים. הדא אמרה והראוי לכל הדברי' ראוי לדבר אחד ושאינו ראוי לכל הדברים' אפילו לדבר אחד אינו ראוי. מהו למנות וקיים לימים. נישמעינה מן הדא רבי חייה בר בא אתא לגבי ר' לעזר. א"ל פיים לי לרבי יודן נשייא דיכתוב לי חדא אינרא דאיקר ניפוק לפרנסתי לארעא בריתא. פייסיה וכתב ליה הרי שלחנו אליכם אדם גדול שלוחינו וכיוצא בנו עד שהוא מגיע אצלינו. רבי חזקיה רבי דוסתי רבי אבא בר זמינא ומטו בה משמיה דרבי דוסתי סבא הכין כתב ליה. הרי שלחנו לכם אדם גדול. ומה הוא גדולתו שאינו בוש' לומר לא שמעתי: מהו להתיר בפלגים. ר' אבהו בשם רבי יוחנן מתירין בפלגים (רבי "התיר בפלגי'.) ר' יהושע בן לוי מתיר בפלגים. ר' חונה בשם ר' ירמיה במקום שאין פליח. א"ר יוסי בי ר' בון לנדרים קלין: הילכות שבת. רבי יונה אמר ר' חמא בר עוקבה מקשי והגא אין כתוב אלא אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור. ואת למד ממנו כמה הלכות: "רבי זעורה בשם רבי יוחנן אם באת הלכה תחת ידיך ואין את יודע מה טיבה אל תפליגינה לדבר אחר שהרי כמה הלכות נאמרו למשה מסיני וכולהן משוקעות במשנה: א"ר אבון ויאות הרי שני מיני חיטים אי לולא שבא נחום ופירשה לנו יודעין חיינו: ר' זעורה בשם רבי לעזר' אכתוב לו רובי תורתי וכי רובה של תורה נכתבה. אלא מרובין הדברים הנדרשין מן הכתב. מן הדברים הנדרשין מן הפה. וביני אלא חביבין הדברים הסמוכין לכתב. מן הדברים הסמוכין לפה: א"ר יודה בר פזי אכתוב לו רובי תורתי אילו התוכחות. אפילו כן לא כמו זר נחשבו. א"ר אבון אילו כתבתי לך רובי תורתי לא כמו זר נחשבו. מה בינן לאומות אילו מוציאין ספריהן ואלו מוציאין ספריהן אילו מוציאין דפתריהן. ואילו מוציאין דפתריהן: רבי חגיי בשם רבי שמואל בר נחמן' נאמרו דברים בפה ונאמרו דברים בכתב ואין אנו יודעין איזה מהן חביבין. אלא מן מה דכתיב כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. הדא אמרה אותן שבפה חביבין: רבי יוחנן ורבי יודן בי רבי שמעון חד אמר אם שימרת מה שבפה ושימרת מה שבכתב' אני כורת אתך ברית. ואם לאו איני כורת אתך ברי'. וחורנה אמר אם שימרת מה שבפה ושימרת מה שבכתב את מקבל שכר. ואם לאו אין את מקבל שכר: א"ר יהושע בן לוי עליהם ועליהם. כל בכל. דברים הדברים מקרא ומשנה תלמוד הלכות ואגדות. אפילו מה שתלמיד וותיק עתיד להורות (לפני רבי) כבר נאמר למשה בסיני. מה טעמא יש דבר שיאמ' ראה זה חדש הוא חבירו משיבו ואומר לו כבר היה לעולמים אשר היה לפנינו: ר' זעורה בשם שמואל' אין מורין לא מן ההלכות ולא מן האגדות ולא מן התוספות אלא מן התלמוד. והא תנא רבי חלפתא בר שאול היא שני מיני חיטין היא שני מיני שעורין. אמר ר' זעורה כך הותה הלכה בידם ושכחוה. והא שני מיני חיטין היא שני מיני שעורין: והא תנינן' המחליק בצלים לחים לשוק ומקיים יבישין לגורן. אית לך מימר שוק וגורן כך היתה הלכה בידם ושכחוה. ר' חנניה בשם שמואל אין למידין מן ההורייה. הכל מודין שאין למידין מן המעשה. א"ל רבי מנא הדא דאת אמר בהוא דלא סבר. ברם בהוא דסבר עבדי. א"ל בין דסבר בין דלא סבר בהוא דפליג. ברם בהוא דלא פליג בין סבר בין לא סבר עבד: ר' אבהו בשם רבי יוחנן' כל האסורין שריבה עליהן שוגג מותר מזיד אסור. ולא מתניתא היא אם שוגג מותר אם מזיד אסור. מתניח' בתרומה דרובה אתא מימור לך ואפי' בשאר כל הדברים. ר' אחא בשם רב יונתן' בשם שמצוה לומ' על דבר שהוא נעשה כך מצוה שלא לומר על דבר שאינו נעשה. א"ר לעזר' בשם שאסו' לטהר את הטמא. כך אסור לטמא את הטהור. ר' אבא בר יעקב בשם רבי יוחנן אם באת הלכה תחת ידיך ואין את יודע אם לתלות אם לשרוף לעולם הוי רץ אחר השריפה יותר מן התלייה שאין לך חביב בתורה מפרים הנשרפין ושעירים הנשרפין והן בשריפה. רבי יוסי בעי ולמידין דבר שאין מצותו לכאן מדבר שמצותו לכאן:

הדרן עלך הכל חייבין

א' אין דורשין בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו. וכל המסתכל בארבעה דברים רתוי לו כאילו לא בא לעולם. מה למעלן ומה למטן מה לפנים ומה לאחור כל שלא חס על כבוד קונו' רתוי לו כאילו לא בא לעולם: ב' יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך. יוסי בן יוחנן או' לסמוך. יהושע בן פרחיה או' שלא לסמוך. מתיי הארבילי אומר לסמוך. יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך. שמעון בן שטח אומ' לסמוך. שמעיה אומר לסמוך. אבטליון אומר שלא לסמוך. הלל ומנחם לא נחלקו. יצא מנחם ונכנס שמאי. הלל אומר לסמוך ושמאי אומר שלא לסמוך. הראשונים היו נשיאים והשניים אבות בית דין: ג' בית שמאי או' מביאים שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות. ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן: ד' עצרת שחלה להיות ערב שבת ב"ש אומרי' יום טבוח לאחר שבת וב"ה אומרי' אין להן יום טבוח. ומודין שאם חלה להיות בשבת שיום טבוח לאחר שבת ואין כהן גדול מתלבש בכליו ומותרין בספד ובתענית שלא לקיי' את דברי האומרין' עצרת לאחר שבת: ה' נוטלין לידים' לחולין ולמעשר

פירוש

הלכה ה: יהודה ס' עיין בתו' דפרק' דף ט' ע"פכ"ד ה"כפס"ג: זמן. סכלן הוכיח ר"ת פירושו ודלא כפיר"ש שפי' שהיא ברכת הפלק. הלכה ז: סנטור. פי' שומרי': בשכר סופרי' ומשנים. פי' כיון דלקיתא כשרי קרתא כדכתיב בהעדרם אבדה הארץ. סנטורי. פי' שומרי העיר: אותרה. פי' אם היו עוזבי אותי והיו מקיימי' תורתי הייתי מוותר להן: השאור שבה. טעם שאור רעו ליה"ר ע"ד שאור שבעיסה' שעכב והיינו מה שלמדו בכתיב' יה"ר כגון להשג' כבו' או ממון שע"י כך ירגילו בה ממוד עד שיכירו בתכלית הפסתי ויתקרבו לה' והוא מה שאז"ל שמתו' שלא לשמ' בא לשמה מ"כ השאו' רעו לסודו' התכמ' הכלולות בתורה שהם סנדלים ופרגי' שותה לעיני האנשים כשמת הסנדיל בעיסה ע"ד כי היא חכמתכ' וביכתכם לעיני העמים: היה נותן עיניו. כדי שיתנשלו פליטה לת"ת ולהכנס. כלה דהמעש' קוד' וכל הסוגי' לעיל נכסתים דף ע"ב: מגיר. פי' שבן האיב: הלכה ח: יש להן על מה שיסמכו. פי' דקלי' ממתני' דלמפר שם היתר נדרים פורחי' באויר ואין לה על מה שיסמכו ומפר הוא שיש לה' על מה שיסמכו: נשבעתי ואקיימה' פירש דקשה על פסוק זה מ"ב וזקיים וכי שיי' שיעני' דרי הפלך ע"ה על נדרו אלא ודאי בשוב יכולין להתיר נדרו ולוד היה שמתב' נזה שהיה מתמיר על עצמו ומיט בשמע עליה: בבכע' פי' שלנוע כמין סכנסי': שהוא נעשה. פי' שמקבלי' משט ועושין דבריו ודוקא כשיודע שלא יקבלו דבכה"ג אמרינן מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידי' הכל אי לא ידע חייב נקחית: שאין לך חבי'. פי' שדמן טעון היה על הכריכ': ולמדין דבר. פי' בתמי' וכי אין למדין דבר שאין מצותו לשריפ' דהיינו מתם קדשים וטכרות שאין מצותן בשרף ממם כשמספי מדבר שמצותו בשריפה ותפי דהיינו פרי' השרופי' ושעירי' הנשרפי' ומע"כ שהיא שאלה חוק' י"ל לר' ביגון דסמכן בכתוב נהגשה סכותן בשריפה אלא העמוה שריפה הי"ב דקיב' איסור הנפש ה"כ כיון דיש ספק אם נתלות אם לשרוף וכל שמסתפק בו אם הוא מותר נחכיל כיון דליכא מי שהוא חלה לאיכלי וגו מי מפסד קודש שתנא לידי פסילה נת שחישף שמתהיה תלויה ולא דמי לכל דוכת' דחולין ואין שורפין דכיון דמפסר באכילה אם יבא שניא ויאמר שהוא טהורה ואיכא הכא שאין דמכיל לה: סליק פירקא

מראה מקום והגהות

א ע' פמ"א בחוקותי.
ב ע' בבלי פסקי' ע' וספרי פ' נ"ח.
ג סוכה פ"ה בבבלי ירושלמי ותוספתא, וע' תוס' ד"ה ד' וויחס ג' ד"ה פו"ר קט"ב ולקמן מו"ק פ"ג ג.
ד מיכה רבתי פסיקתא' דרכיי' ב', ומדרש ש"ט קכ"ו ורקה בבלי כ"ג כ ס.
ה שם.
ו כ"ל "המאור או" "שקחור"—
ז ע' בבלי סוטה כ"ב.
ח ע' בבלי נדר כ נ.
ט פסחים פ"ג ה"ז.
י ע' ספרי עקב ובבלי קידושין מ' ותוס' שם וב"ק י"ז, וע' ע' ירו' ברכות ושבת פ"א ויש"ש חולין פ' ס"ג. גם נשתלחו' לך לך סי' ז' ובבלי מו"ק ט.
יא נדרים פ ה.
יב בבלי בפרקין ו' וברכות ג ב.
יג נדרי' פ י ה"ח.
יד ע' בבלי סנהדרין ה'.
טו ע' נטורות רפ"ח.
טז ע' בבלי זבחי' ק' יומא ם ו גיטין פ"ג ומדרש ו"ר פ"ג.
יז נדרים שם גם גרסי.
יח פיאה י"ח א', וע"ש.
יט בבלי גיטין מ', וע' תוס' שם, ותוספ' פ' ו"ל.
כ ע' פסיקתא דר"כ פ' ה' הנחיש' ורבה תאמ פ' ו ובמדבר רבה פי"ד ובבלי סוט' ל"ה:
כא מגילה פ"ד ה"א (ע"ד, ד') ע"ש ומדרש חזית א'.
כב בבלי גיטין ל"ו: וע"ש.
כג ע' בבלי מגיל' ג' ותו"כ סוף בחוקותי.
כד ע' נקמן כוף האדיות וקוהלת רב' פי' ו' השלישו ונו' ומפרי עקב ופ"ע תו"ח הרמב"ם סי כ' וכ"ה וביחיזקאל לקמגיל' ט ו ותו"ח שבות יעקב מ"ג סי' קע"ח ותו"ח לדב"ז מ"ב תרע"ו ורפ"ע סי' ל"ן וכנסת יחזקאל ב"ד וב"כ מ"ל סי' קס"א וחוב"ס ד"ב קי"נ: ורין נדרים מ'.
כה פיאה פ"נ.
כו תרומות פ"ה

כז ע' בבלי עמו' פ"ה ר"א פפ"ס ר"א בר"ש. כח ע' שבת כ"ט וסנהדרין פ"ו ק"ד מי' רמ"ל מ"ט, הנסמים נפתח מספרי,, כתם דהיתרם" בהמנין שנה בי' גליון כ"ו. נטע' בבלי קידושין מ' לבינה פ"ב ק"ד. לא בבלי שם. לב ע' פסחות פ"ו פ"ג. לג ע' ברכות פ"ח פ"ב. ע"ז כ"ב ונדרים פ"ו ומתם' ע"ן ל"ו הורת ודב"ז סי' קכ"ט ופה"רבל שי' ע' וי"ש חולין ס"ו ה"ג

אותה לכל אחד ואחד· מה טעמון דרבנן ולכני אהרן תעשה כותנו· מה טעמ׳ דרבי יוסי לק׳ כני אהרן תעש׳ כותנו· והבא תקר׳ את התור׳ הואת נגד כל ישר׳ באזניהם· רבנן אמרי שתי אזני׳ לכל אחד ואחד רבי יוסי או׳ אפי׳ אזן אחת לכל אחד ואחד: שוטה. אר לע׳ אתה הראי׳ לדע׳: קטן. ר ירמי׳ ור׳ אייבו בר נגרי תרוו יתיבין אמרין· תנינן אי זהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתיפו של אביו· וקטן שומע וקטן מדבר תורה ואמרת כל זכורך לרבו׳ את הקטן. וייסר כל זכורך לרבות את החרש למען ישמעו ולמען ילמדו פרט לחרש· וייסר למען ישמעו ולמען ילמדו פרט לקטן. אר יוסה מאחר שכתוב אחד מרבה וכתוב אחד ממעט· מרבה אני את הקטן שהוא ראוי לבוא לאחר זמן· ומוציא את החרש שאינו ראוי לבוא לאחר זמן. שמואל בר אבא בעא קומי ר זעירה קטן חרש מהו שיהא חייב. אל איתא חמי׳ יציבא בארעא וגיורא בשמי שמייא. אילו גדול חרש פטור· קטן חרש לא כ״ש· אר ירמיה בדין הוה קטן ולא חרש יהא פטור גזירת הכתו׳ הוא כל זכורך לרבות את הקטן· הויתי אומר׳ אילו גדול חרש יהא חייב שלא לחלוק בהלכות זכורך· הוי צורכה להדיא ראר יוסה מאחר שכתב אחד מרבה וכתוב אחד ממעט מרבה אני את הקטן שהוא ראוי לבוא לאחר זמן ומוצי׳ אני את החרש שאינו ראוי לבוא לאחר זמן: טומטום· הכל מודי׳ בטומטו׳ שנקרע ונמצא זכר ב״ש הראשון שהוא חייב· מה פליגין בשאר הימי· חזקיה אמר (יראה יראה) את שהוא חייב כא׳ חייב בשני· את שאינו חייב בראשון אינו חייב בשני· אר׳ כל ז׳ תשלומין לראשון· אר אילא מפסח השני למד ר״י· כמה דר״י אמר תמן פסח שני תשלומין לראשון· כן הוא אמר הכא כל ז׳ תשלומין לראשון· ר׳ הושעיה אמר כל ז׳ חובה· מה נפק מן ביניהון גר שנתגייר בשאר הימי׳. על דעתיה רחזקי״ פטור. על דעתיה דר״י ודר׳ הושעיה חייב· אף בטמא כן· ניטמא בשאר הימים על דעתיה דחזקיה פטור עד דר״י ודר׳ הושעיה חייב· אר יוסה תמן ראוי הוא קריעה והוא שגרמ׳· ברם הכא הטמא עצמו אינו ראוי: אנדרוגינוס· כל זכורך פרט לאנדרוגינוס· תמן תנינן ספק אנדרוגינס אין מחללין עליו את השבת. רבי יהודה מתיר באנדרוגינס. מה אמר כא ר׳ יהודה· נישמעינ׳ מן הדא יוחנן בן דהבאי משם ר׳ יהודה אף הסומא. ולית בר נש אמר אף אלא דהוה מודי על קדמייתה: מתלפה שיטתיה דר׳ יהודה תמן הוא אמר פרט והכא אמר לרבות· ר׳ יודה ורבנן מקרא אחד הן דורשין· רבנן דרשין על מה תיל ערל זכר. עד שיהא כולו זכר· ר׳ יודה דרש זכר· מה תיל ערל ואפילו מקצתו ערל· ברם הכא כל זכורך פרט לאנדרוגינס: נשים· כל זכורך פרט לנשים: עבדים· נישמעינה מן הדא ג׳ פעמים בשנה יראה כל זכורך· את שאין לו אדון אלא הקב״ה יצא העבד שיש לו אדון אחר: אר יהושע בן לוי מנין שכל המקיי׳ מצות ראייה כאילו מקביל פני שכינה מן הדא שלש פעמי׳ בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה׳ וגו׳: חיגר דכתי׳ רגלי׳: חולה דכתי׳ ושמחת: זקן דכתיב רגלים· אר יוסה הרהידון לקולא· יכול לשמוח ואינו יכול להלך קורא אני עליו רגלים: יכול להלך ואינו יכול לשמוח קור׳ אני עליו ושמחת. ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי ב״ש וב״ה מקרא אחד הן דורשין ב״ש אומרים כתוב אחד אומר זכורך· וכתוב אחר אומר רגלים· טול בנתים את שהוא יכול לרכוב על כתיפו של אביו· ואפילו קטן יכול הוא לרכוב (יצא)· אלא את שהוא רואה כתיפו של אביו ומפסיע· ב״ה דורשין כתוב אחד או׳ זכורך· וכתוב אחר אומר רגלים. טול בנתים את שהוא יכול לאחוז בידו של אביו· ולענין טהרות את אמר את שהוא תפוס ביד אביו כפיקו כפיקח· אביו תופש בידו ספיקו כחרש· ברם הכא בין כך ובין כך חייב: רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעורה איכן הוו מראים פני בהר הבית או בעזרה· אל נישמעינה מן הדא הטמא פטור מן הראיי׳ דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה· ואין טמא מת נכנס להר הבית. הדא אמרה בעזרה הוו מראים פנים: מאיכן את מודד מן החומה או מן הבתים· תני שמואל מן השילוח· ושילוח היה באמצע המדינה: רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעורה מהו לשלח חגיגתו ביד אחר· אמר ליה נשמעינה מן הדא מוכי שחין ופולפסין פטורין מן הראיה דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה· הטמא פטור מן הראיה דכתיב בבוא כל ישראל לראות וגו׳. הראוי לבוא עם כל ישר׳ מביא· ושאינו ראוי לבוא עם כל ישראל אינו מביא· וישלח חגיגתו ביד אחר· אר יוסי זאת אומרת שאינו משלח חגיגתו ביד אחר· ר׳ עמי בעי או חילוף מוכי שחין ופולפסין פטורין מן הראי׳ דכתיב בבוא כל ישראל לראות· הטמא פטור מן הראיה דכתיב ובאת שמה והבאת שמה· חזר ר׳ עמי ומר מוכי שחין ופולפסין אע״פ שאינן ראוין לבוא עם כל ישראל ראוין הן לבוא בפני עצמן· הטמא ראוי לא בפני עצמו ולא עם כל ישראל: הפריש חגיגתו ומת היורשים מהו שיביאו אותה. ר׳ אילא אמר יראה ויראה· הראוי לבוא מביא ושאינו ראוי לבוא אינו מביא· אר זעורה כהיא דרבי יוחנן דר׳ יונתן תרוהון אמרין כל בכור בניך תפדה אפילו לאחר מיתה והבא לא יראו פני ריקם אפילו לאחר מיתה· אר בא בר ממל מחלוקת שמואל ור׳ יוחנן דתנינן תמן״ האש׳ שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשין עלתה· עלתה ומתה לא יביאו היורשין חטאתה· שמואל אמר במופרשת· ר׳ יוחנן אמר אפילו אינה מופרשת· מה אנן קיימין אם בשירשו קרקע בהדא אמר שמואל במופרשת אם בשירשו מיטלטלין בהדא רבי יוחנן אמר אפי׳ אינה מפורשת. מה נפק מן בינידון ירשו קרקע· על דעתיה דשמואל לתבע אין תובעין· ולמשכן אין ממשכנין· על דעתיה דרבי יוחנן אף למשכן ממשכנין· ירשו מטלטלין על דעתיה דר׳ יוחנן לתבוע תובעין ולמשכן אין ממשכנין· על דעתיה דשמואל אף לתבוע אין תובעין:

הלכה ב) ראייה עולות וחגיגה שלמים· בית שמאי אומר מרבין בעולה וממעטין בשלמים· בית הלל אומרי׳ ממעטין בעולות ומרבין בשלמים· ר׳ תנחום בר עילאי בשם ר׳ יוסי בן חנינה ב״ש ילפין לה מקרבנו׳ העצרת בית הלל ילפין לה מקרבנות הנשיאים. אמרו ב״ה לב״ש לא מוטב ללמד קרבן יחיד מקרבן יחיד· ולא ללמ׳ קרבן יחיד מקרבן ציבור. אמרו להם ב״ש מוטב ללמד דבר שהוא נוהג לדורו׳ מדב׳ שהוא נוהג לדורו׳· ואל תבא לי קרבן נשיאי׳ שאינו נוהג לדורו׳: תני יש בראיי׳ מה שאין בחגיגה· ובחגיגה מה שאין בראיי׳· שהראיה כולה לגבוה מה שאין כן בחגיגה. חגיגה נוהגת לפני הדיבור ולאחר הדיבור מה שאין כן בראייה׳ חגיגה נוהגת לפני הדיבור· לשון חגיגה נוהגת לפני הדיבור· שלח את עמי ויחוגו לי במדב׳· ובשמח׳ מה שאין כן בשניהן· שהשמחה נוהג׳ בין ברכ׳ שהוא משלו בין ברכ׳ שהו׳ משל אחרי׳· בין ברכ׳ שדרכו לכן· בין ברכ׳ שאין דרכו לכן· ואילו אינן נוהגין אלא משלו ובלבד מדבר שדרכו לכן· רבי יוסי בעי ולמה לי נן אמרין כל שהוא חייב בראייה חייב בשמחה ויש שהוא חייב בשמחה ואינו חייב בראייה. נשים חייבות בשמחה ואינן חייבות בראייה· רבי יהושע בן לוי אמר ושמחת אפילו ממקלין. אמר ר׳ לעזר נאמר כאן שמחה· ונאמר להלן שמחה· מה שמחה האמורה להלן שלמים· אף כאן שלמים. רב חונה אכל פשוט כל שבעה. ״אר יוחנן מעה כסף ושתי כסף דבר תורה· תנא רבי יוסא קומי רבי יוחנן ראייה כל שהוא· חכמים הם שאמרו מעה כסף ושתי כסף· איל ויש ״כן זו· אמר ר׳ יונה וכל השיעורין לא הכמים הן שנתנו· כזית מן המת· כזית מן הנבילה· וכעדשה מן השרץ: לא אתא מישאל אלא כיי דתני ר׳ הושעי· דתני רבי הושעיה לא יראו פני ריק׳ אפי׳ כל שהוא· חכמי׳ הם שאמרו מעה כסף ושתי כסף: וקשיא מן דו סמך לה לדבר תורה: הוא אמר חכמים הם שאמרו ״מעה כסף ושתי כסף: אר יוסי כי רבי בון רבי יוחנן כרעתיה ורבי הושעיה כרעתיה· רבי יוחנן כרעתיה ״דרבי יוחנן דו אמר כל השיעורין״ הלכה למשה מסיני הרי הו אמ׳ מעה כסף ושתי כסף דבר תורה· ר׳ הושעיה כרעתיה ״דרבי הושעיה דו אמר האוכל איסור בזמן הזה צריך לשנות לפניו את השיעורין שמא יעמוד בית דין אחר וישנה עליו את השיעורין ויהא יודע מאי זו שיעור אכל. הוי דו אמר ראייה בל שהוא· חכמים הן שאמרו מעה כסף ושתי כסף״: אמרין חזר ביה ר׳ יוחנן מן הדא· ר׳ יונה ״ורבי יונתן תרוויהון אמרין לא חזר ביה. ועוד מן הדא דאר לא בשם רבי אמי איתפלגון חזקיה ור״י. חזקיה אמר אדם חולק חובתו לשתי בהמות· רבי יוחנן אמר אין אדם חולק חובתו לשתי בהמות· אלא צריך שתהא בית שתי כסף לכל אחד ואחד: רבי שמעון בן לקיש בשם חזקיה אדם טופל בהמו לבהמה· ואין אדם טופל מעות למטה רבי יוחנן אמר אדם טופל מעות למטה ואין אדם טופל בהמות לבהמה· הדך עבידה הוו לפניו עשר בהמות תקריב חמש ביום טוב הראשון והמותר מהו שידחו את יום טוב האחרון: רבי קריספי אמר איתפלגון רבי יוחנן ור״ש בן לקיש· חד אמר דוחה. וחורנה אמר אינו דוחה· ולא ידעין מאן אמ׳ דא ומאן אמ׳ דא: אר זעורה נפרש מיליהון דרבנן מן מיליהון דר׳ יוחנן. דו אמ׳ אדם טופל מעות למעה אין אדם טופל בהמות לבהמה ״הוא דו אמר דוחה. רבי שמעון בן לקיש דו אמר אדם טופל בהמות לבהמה אין אדם טופל מעית למעה הוא דו אמר אינו דוחה: שמעון בר בא בשם רב יוחנן לעולם הוא מוסיף והולך ודוחה את יום טוב עד שיאמר עוד אין בדעתי להוסיף:

הלכה ג׳ רבי תנחום בר עילאי בשם רבי יוסי בי רבי חנינה כך משיבין ב״ש לב״ה דבר שהוא בא חובה בא מן המעש׳· אמרו להן אילו כחול שמא אינו מביא אחת מן החולין וטופל למעש׳· וכא מביא אחת מן החולין וטופל למעשר· ומנין שהוא טופל למעש׳. אמר ר׳ יוסי בן חנינה נאמר כאן מסת ונאמר להלן כי לא תאכל שאתו מה שאתו האמור להלן מעש׳ אף כאן מעשר· אר לעזר נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה· מה שמחה האמורה להלן מעשר אף כאן מעשר ויביא כולם מן המעשר. עולא בר ישמעאל אמר נאמר כאן מסת· ונאמר להלן ותרב משאת בנימן· מה משאת שנאמר להלן אחת עיקר והשאר טפילה· אף מסת שנאמ׳ כאן אחת עיקר והשאר טפילה· אר יוסי בי ר׳ בון והלא״ שלמי נדבה כשלמי חגיגה הן ולמה הוא טופל לון לאילין קרייא ללמדך שדוחין עליהן יום טוב: הלכה ר׳ ר׳ זעורה עולא בר ישמעאל בשם ר׳ לעזר״ שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל-אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל. והתיב ר׳ בא והא תני חגיגת ארבע׳ עשר יוצאין בה משם שמחה· ואין יוצאין בה משם שלמי· אר זעירא תפתר כששחטו ברגל. אל ר׳ בא כששחטו ברגל אין זו חגיגת ארבע עשר· מאי כדון. אר זעורה ער דאגא תמן שמעתגא עולא בר ישמעאל בשם ר׳ לעזר בר סלקית להכא שמע תנא ר׳ חייה בשם רבי לעזר״ והיית אך שמח לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה. או יכול אף לילי יום טוב הראשון תלמוד לומר אך· או חלף ר׳ חייה בשם רבי לעזר ושמחת בחגך. משאת מתחייב בחגיגה את מתחייב בשמחה· התיבון והא תנינן הלל והשמחה שמונה. הגע עצמך שחל יום טוב הראשון להיות בשבת· לשוחטן מערב הרגל אין את יכול דאמר רבי זעורה עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר שלמי

מראה מקום/ ותנהות·
ד ע׳ בבלי ו׳.
ב בבלי עירובין ע׳ וב״ק פ״ב.
ג י״נ: קמי׳ קטן מהו יהא חייב וכו׳.
ד י״נ: וכן לפי״ כל ז׳ וכו׳.
ה י״נ: ע״ד חזקי׳ וכ״ה פנו׳ פ׳ דר״ה חייב·
ו ע׳ ערכין ד׳ ופכרם בקוקותי פ״ג.
ז שבת פי״ט ה״ג.
ח קינין פ״ג
ט ע׳ שקלי׳ רפ״ה.
י בבלי ז׳, ונו׳ ומ׳ קידושין ל״ח.
יא פיאה פ״ו נ ות׳ סם· (ע׳ בבלי עירובין ד׳:)
יב צ״ל בעין זה.
יג סם: כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכו׳.
יד צריך לפסוק·
טו ע׳ בבלי יומא פ׳ וסוכה ה׳ תענית י״ד נפיר״ט.
טז צריך לפסוק·
יז (ע׳ בבלי ז׳ נרכות פ״ם).
יח סם: ר׳ יוסי·
יט צ״ל הרי זה לפטור.
כ ע׳ סוטה ח׳:
כא י״נ: שלפי תגינה כשלפי כדבה.
כב סוכה פ״ד כ״ה (ע׳ בבלי פסחים ע״א).
כג סם, וה״כ ות׳ ספרי פ׳ ראה.

פירוש

אותה הראוי׳ לדעת׳ נקט לשון הפסוק לומר שנראה נכמן שהראייה פ״ב׳ פלא כנן דפם לאמוקי שוטה לא: פיחם פי׳ כא ורפה: ירבא. פי׳ התחב בארן והגר של מרומי קרת כלומר דחרש גדול תנינן דפטור לא כ״ש קטן כדמסיק ופילו מה אם׳ הבא באנדרגינוס. פי׳ שנו בכלל כל זכורך פי׳ לא ומיה: נשמעינה ט׳ מרתני ר״א בן החבור משמו אף ס׳. ויקלת אף לא יתבן פי׳ לאו למודי בקמייתא· דאים בכלל כל זכורך: מתלפה שיטתיה כו׳· פי׳ דסמעינן ליה סיפכא דגבי שב׳ מרב׳ אנדרוגינוס והכ׳ ממעטי׳ ופסיק דגבי שבת ילף מילת ערל דהוא מיתר לרבות אפילו מקצתו ערל אבל הכא כתיב כל זכורך למעוטי טומט׳ ועיין בתו׳ דפרק׳ דף ד׳ ע״א כד״ה זכורך כו׳. ופולפסי׳. כמו בעל פולימים דפ׳ המדיר ופירושו ריח הגוף לו ריח החוטם: הלכה ב הדיבור. פירש קודם מתן תורה: ממקלין. פי׳ מיקולי׳ קונה בשר מהקולני׳ והוא אינו שוחט שלמים בעצמו: טופל בהמות כו׳· פי׳ דיותר טוב לצרף בהמה אחת קטנות מבשר אם אין לו ספק בבהמה אחת מלצרף מעות מבשר עם מעות לקנות מהן בהמ׳ גדולה ופלוגתייהו ומסקייהו עיין בבבלי דפרקי׳ דף ח׳ ע״א גבש״ ובתוספו׳ בד״ה טפלי׳ כו׳: והו לפניו כו׳. גם את זה עיין בתו׳ שם בע״ב:

שאתה רש בעיוך מותר׳ רב הונא הוה מעבר ולדקן׳ והא תני אם היה רש בעיות מותר. א״ר מנא תליה הוי מנין שלא יהו אומרי׳ ראינו קטן נושא את כפיו׳ א״ר יוסה ואת אומרת שאסור להסתכל בכהנים בשע׳ שהן מברכין את ישראל׳ א״ר חגיי כלום אמרו אין מסתכלין לא מפני הסיע דעת׳ משה ראנא מסתכ׳ ולא מסע דעתי: הלכה ט תנה ר׳ יוסי בן ביבי״ תפילין מרובעות שחורות הלכה למשה מסיני: הלכה י האומר יברכו טובים. שתי רשוי. ר׳ פינחס בשם ר׳ סימון כקורא תיגר על מדותיו של הקב״ה׳ על קן ציפור הגיעו רחמיך ועל אותו האיש לא הגיעו רחמיך׳ ר׳ יוסי בשם ר׳ סימון כנותן קצבה על מידותיו של הקב״ה עד קן ציפור הגיעו רחמיך׳ אית תניי תני עד׳ אית תניי תני על׳ מ״ד על מסייע לרבי פינחס׳ מ״ד עד מסייע לר׳ יוסה: א״ר יוסה בי ר׳ בון לא עבדין טבאות שהן עושין מדותיו של הקב״ה רחמי׳ אילין דמתרגמין עמי בני ישראל כמה דאנן רחמן בשמייא כן תהוון רחמנין בארעא. תורתא או רחילא יתה וית ברא לא תכסון תרוויהון ביום׳ חד׳ לא עבדין טבאו׳ שהן עושין גזירותיו של הקב״ה רחמים: מודים מודיי משתקין אותו׳. א״ר שמואל בר רב יצחק כי יסכ׳ פי דוברי שקר׳ הדא דאת אמר בציבור׳ אבל ביחיד תחנוני׳ הן. הדכותה אמן אמן׳ שמע שמע׳ תורגמן שהוא עומד לפני חכם אינו רשאי לא לשנ׳ ולא לכנר ולא להוסיף אלא אם כן היה אביו או רבו׳ ר׳ פדת הוה אמורא דרבי יסא מילין דשמע מן אבוי הוה אמר כך א״ר בשם אבא׳ מילין דלא שמע מן אבוי הוה אמ׳ כן א״ר בשם ר׳ לעזר׳ בר ישיטא הוה אמורא דר׳ אבהו אתא מילין דשמע מן אבוי הוה אמר כן א״ר (ר׳ בשם) אבא. מילין דלא שמע מן אבוי הוה אמר כן א״ר בשם ר׳ חיננה׳ ר׳ מנא כד הוה מורי כחבורתה מילין דשמע מן אבוי כבית׳ הוה אמר כן א״ר בשם רבי יונה׳ מילין דשמע מן אבוי כבית ווערא הוה אמר כן א״ר יונה. המכנה בעריות״׳ כעריתא דאבוי׳ וכעריתא דאימיה מזרעך לא תתן להעביר למלך׳ מן זרעך לא תתן לאעברא בארמיותא׳ ׳תני ר׳ ישמעאל זה שהוא נושא ארמית ומעמיד ממנה בנים מעמיד אויבים למקום: הלכה יא כתוב׳ אשר חכמים יגידו לא כחדו מאבותם׳ מה שכר נטלו על כך׳ להם לבדם נתנה הארץ לא עבר זר בתוכ׳ אי זהו מעשה עגל השני׳ רבי סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי מתשובה שהשיב משה את אהרן עד כי פרעה אהרן לשמצה בקמיה׳ תניה בר שלמיה בשם רב מתשובה שהשיב אהרן את משה עד כי פרעה אהרן לשמצה בקמידם׳ ר׳ אחא בשם ר׳ בא ומחא ה׳ ית עמא על אשר עשו את העג׳ אשר עשה אהרן׳ ר׳ מר עוקבן בשם רבנן דתמן לא חומה גנאי יחיד בציבור לגנאי ציבור בציבוה׳ ואתייא כהיא דא״ר חלבו בשם רב הונה ברכות כהנים נקראות ולא מיתרגמות׳ ר׳ בא בר כהן בעא קומי ר׳ יוסה מה טעמי׳ א״ל כה תברכו. לברכה ניתנה לא ניתנ׳ לקריאה: הלכה יב אין מפטירי׳ במרכבה׳ ור׳ יהוד׳ מתיר׳ ר׳ אליעזר א״ר אין מפטירין בהודע את ירוש׳ את תועבותיה׳ מעשה באח׳ שהפטיר בהודע את ירושלים את תועבותיה׳ אמר לו ר״א ילך אותו האיש ויודע בתועבותיה של אמו׳ ובדקו אחריו ונמצא ממזר: והא מזוזה יהבין לה הוכא ר׳ ועודה רב יהודה בשם שמואל׳ משלשו ונותנו בתחילת שליש העליון. ר׳ חלבו בשם רב הונה חתצה את הפתח ומשלשו ונותנה בסוף שליש התחתון׳ מה בינידון מקום מזוזה בינידון: בר טברי שאל לר׳ יצחק הגע עצמך שהיה שער גבוה׳ א״ל נותנה כנגד כתיפיו. בית מדרשה דר׳ חנינה עביד כן׳ ר׳ ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק בית מזוזתו של ר׳ הוה עשוי כמין נגר׳ תליה בולת סכנה שאין בה מצוה׳ חקק בראש המקל והניחו במקום שאינו ראוי לו סכנה שאין בה מצוה׳ ר׳ בא בשם רב יהוד׳ ואפי׳ לא ספרה. והא תני והוא שספרה א״ר יוסה והוא שיהוא לכן׳ של בית מלון הוי עושין כן כפולמסיות׳ שמואל אמר נתנה לפני מטפח פסולה. ר׳ זעירא בשם שמואל צריך שיהא שמע שלה רואה את הפתח. ר׳ ירמיה בשם ר׳ יהודה כיני מתני׳ צ״ר שיש לו שני פתחים נותן על אי זה מהן שירצ׳. והאך שמע שלה רואה את הפתח: בית שיש לו שני פתחים נותן ברגיל׳ הוו שניהן רגילין נותן בתוית׳ הוו שניהן חוית נותן על אי זה מהן שירצה. פתח שהוא פתוח לגג ולגינה׳ הרי הוא כפתוח לחול דברי ר׳ יוסה בי ר׳ יהודה׳ וחכמים א״ר הרי הוא כפתוח לשוק. הדר בחוצה לאר׳ והדר בפונדקי ארץ ישראל שלשי׳ יום אינו צריך ליתן מזוזה׳ הדר בבורגנין שלשים יום צריך ליתן מזו׳׳ השוכר בית ישראל צריך ליתן מזוזה°׳ השוכר בית מגוי צריך ליתן מזוזה וכשהוא יוצא נוטל וכשל ישראל אסור לעשות כן׳ ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יאשיה מפני מעשה שאירע׳ מעש׳ באחד שנטל והוה קובר את בניו׳ הדר בפונדקי חוצ׳ לארץ שלשים יום אינו צריך ליתן מזוזה. אם נתן לא ישול׳ ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יאשיה מפני מעשה שאירע׳ מעשה באחד שנטל והוה קובר את בניו: חולדת״ המולים חייבת במזוזה. תלמן שהוא ד׳ על ד׳ שעברים ישבין שם ומניפין לרבותיהם חייבין במזוזה. לולי אילו ע״ג אילו חייבין במזוזה׳ הן דו ודם אכסנפת׳ ארעייתא. ר׳ יוסי הוה מצמער דלא חמא לולא דר׳ אילעא דהוה עביד מן רעתרון דכל רבנן. ׳ תפילה ומזוזה מי קודם׳ שמואל אמר מזוזה קודמת. רב הונה אמר תפילה קודמת. מה [illegible] דשמואל שכן היא נוהגת [illegible] טובים ובשבתות. מה טעמא דרב הונה שכן היא נוהגת במפרשי ימים והולכי מדברי׳. מתני׳ מסייעה לשמואל תפילה שבלה עושין אותה מזוזה. מזוזה שבלת אין עושין אותה תפילין׳ למה שמעלין בקודש ולא מורידין:

הדרן עלך הקורא את המגילה וכולא מסכתא דמגילה ברחמי שמייא׳

מסכת חגיגה

א׳ הכל חייבין בראיה״ חוץ מחרש שוטה וקטן וטומטום ואנדרוגינוס נשים ועבדים שאינן משוחררין החיגר והסומא והחולה והזקן וכל שאינו יכול לעלות ברגליו. אי זהו קטן כל שאינו יכול לרכו׳ על כתיפו של אביו ולעלו׳ מירוש׳ להר הבית דברי ב״ש׳ וב״ה אומר כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירוש׳ להר הבית שנ׳ שלש רגלים: ב ב״ש אומרים הראיה שתי כסף והחגיגה מעה כסף. וב״ה אומרי׳ הראייה מעה כסף והחגיגה שתי כסף׳ ג עולות במועד באות מן החולין ושלמים מן המעשר. ב״ט הראשון של פסח ב״ש אומרי׳ מן החולין. וב״ה אומרים מן המעשר: ד ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ובנדבו׳ ובמעשר בהמה׳ והכהנים בחטאת ובאשם ובחזה ובשוק ובבכור. אבל לא בעופות ולא במנחות: ה מי שיש לו אוכלי׳ מרובין ונכסים ממועטים מביא שלמי׳ מרובין ועולות ממועטות׳ אוכלין מועטין ונכסים מרובין מביא עולות מרובות ושלמים ממועטין׳ זה וזה ממועטין על זה נאמר מעה כסף ושתי כסף. זה וזה מרובין על זה נאמר איש כמתנת ידו כברכת ה׳ אלהיך אשר נתן לך: ו מי שלא חג ב״ט הראשון של חג חוגג והולך את כל הרגל וי״ט האחרון׳ עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו׳ על זה נאמר מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות: ז ר״ש בן מנסיא אומר אי זהו מעוות שאינו יכול לתקן זה שבא על הערוה והוליד ממזר. אם תאמר בגנב וגזלן יכול הוא להחזיר ולתקן. ר״ש בן מנסיא״ אומר אין קורין מעוות אלא למי שהי׳ מתוקן מתחילה ונתעוות. ואי זה זה תלמיד חכם שפירש מן התורה: ח הותר נדרים פורחים באויר ואין להן על מה שיסמכו. הלכות שבת חגיגות ומעילות כהררים תלוים בשערה׳ מקרא ממועט והלכות מרובות׳ הדינים והעבודות הטהרות והטמאות והעריות יש להן על מה שיסמכו והן הן גופי תורה:

פרק ראשון

הלכה א׳ הכל חייבין בראיה כו׳ מתני׳ בראויי קרבן׳ אבל ראיית פנים אפי׳ קטן חייב. מן הדא הקהל את העם האנשים והנשי׳ והטף׳ ואין קטן גדול מטף׳ דתני״ מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ור״א חסמא שהיו מהלכין מיבנה ללוד והקבילו ר׳ יהושע בבקיעין׳ אמר להן מה חדוש היה לכם בבי׳ המדרש היום׳ אמרו לו הכל תלמידיך ומימך אנו שותים׳ אמר להן אע״פכ״ אי אפשר לבית המדרש שלא יהא בו דבר חדש בכל יום׳ מי שבת שם. אמרו לו ר׳ לעזר בן עזריה. מה היתה פרשתו הקהל את העם האנשים והנשים והטף. פתח בה אמר האנשים באין ללמד והנשים לשמוע׳ הטף למה באין״. אלא כדי ליתן שכר למביאיהן׳ אמר להן אין הדור יתום שר׳ לעזר בן עזרי׳ בתוכו: אתי׳ דר׳ לעזר בן עזרי׳ דלא כבן׳ שא׳ דתנינן תמן מיכן אמר בן שא׳ חייב אדם ללמד את בתו תורה שאם תשתה תדע שהזכו׳ תולה לה. חרש.״ חבריא בשם ר׳ לעזר למען ישמעון ולמען ילמדון׳ עד כדון במדבר ואינו שומע׳ חרש שומע ואינו מדבר. ר׳ אילא בשם ר׳ לעזר למען ילמדון׳ ולמען ילמדון. א״ר יונה הדא אמרה דלית כללי דר׳ כללין דתנינן תמן חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום׳ וסברנן מימר מדב׳ ואינו שומע חרש שומע ואינו מדבר אינו חרש. ותנינן החרש שנחלץ והחרשה שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה׳ א״ר יוחנן כשאין יכולין לומר ואמר ואמרה. ותנינן חרש שדיברו חכמי׳ בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר. והא מסייעה לרבי יונה דר׳ יונה אמר הדא אמרה לית כללי דרבי כללין: ר׳ יוחנן בעי חרש באזנו אחת מהו׳ א״ר יוסי בי ר׳ בון מחלוקת רבי יוסי ורבנן דתני״ט ולבני אהרן תעשה כותנות׳ רבנן אמרו שתי כותנות לכל אחד ואחד׳ רבי יוסי אמר אפי׳ כתונת

פירוש

לדקן׳ פי׳ שעיקר וקם ספשוט׳ לחת הגה ולחת האיה הסיעדעת׳ פירש היסח הדעת׳ משה. פי׳ לשון אנומה: עד קן ציפור יגיעו רחמיך׳ ולא נבריות אחרו׳ שלמעלה שנקן ציפור שהוא בעל חיים קטן והלא הפק יגיעו רחמיו בלב׳ מפני שלמתו ולפי זה רלה שדעת המתפלל זולת לומר שכבם שמשל על זה לחולשתו כן ירחם עליו הוא בפולג׳ ולרה ושמאר לומר שהגבהה עד קן ציפור ולא נבריו׳ שלמעלה שהם כי נשלו׳ שאין הבנתם מגעת כהם קרוב לדעת הפילוסופי׳ שאין השגחה האלקית נשלים הפך האומת שהקב״ה זן מקרני ראמי׳ עד ביצי כינים ולפי זה ירצה כוונת המתפלל שאמר שהגיעו רחמיו עד קן ציפו׳ כ״ש שאלפי שיגיעו אליו כי הוא גדול פתגישה: שהן עושין כו׳ ושיכן אלא גזירות: תורתא כו׳ פי׳ תרגום של שור או שה וגו׳: ארמיתה׳ פי׳ גויה: הלכה י״א אשר חכמי׳ יגידו׳ דהיינו ראובן ויהודה שהודו על עונם לפני אבותם אלו שכן פי׳ בולא עה״ב רק נעה״ז לח׳ לכרם. פירש״י יהודה לבקעו׳ ראובן נטל תחלה בעבר הירדן אלא עבר בו׳ אשם׳ מסכן להודי במערכה: עד כו׳ פירש״י בבבלי שמעשה העגל כולו בפסוק של ראה העגל כו׳ שאסור לתרגם שלא ישמח שיהא בו מום ח״ו אבל הכא מתן טעם שאינו דומה גנאי כו׳: מטרה׳ פי׳ למזוזה בספרי׳: בפולמסיות׳ פי׳ בהגלו לפלמפה: בחוית׳ פירש קפירה פ״ק דנחום עצמה חוית שנסגן כמין סיון שהוא בנה הקיר בגלה אסכופתא׳ לגבי ניוסם פ״ק מסקופה׳ נקוף: סליק פירקא ומסכת מגילה׳ בעזרת שוכן תהלה:

מראה מקום ותגהות

א׳ נגעים פ״ט בר נון.
ב׳ ברכות פ׳ ג׳.
ג׳ הגרסא הנכונ׳ [illegible]
ד׳ ע׳ בבלי בסכלתין כ״ה ברכות ל״ג.
ה׳ ע׳ בבלי סנהד׳ ל״ז.
ו׳ סנהדרין פ״ט ה״ו ע״ש.
ז׳ ע׳ ברא״ש רבה פכ״ו ובבלי סוטה ולקמן פ״ק ה״ד.
ח׳ ע׳ תוספתא בסכלתין.
ט׳ ע׳ בבלי ברכו׳ י״ד ע״ו שבת ק״ג יומא י״א מנחות ל״ג ל״ו ק״ג ק״ד וחולין י״ם.
י׳ ע׳ בבלי שבת נ״ב וב״ע ק״ב ושלתות שלח קכ״ה
יא׳ יומא פ״א (ל״ח ג׳) וע׳ ספרים ולחתך.
יב׳ שבת פי״ט (י״ט ב׳) דנבות פי״ב (י״ב ד׳).
יג׳ ג׳ המתחילת בבבלי של פסח וע׳ פסחים פ״ו ק״ב.
יד׳ בבבלי ר״ש בן יוחאי.
טו׳ סוטה פ״ג ה״ד ותוספתא שם ובבלי שם ולדר״כ פי״ח.
טז׳ בבלי בפרקין ג׳ ובמדבר רבה פי״ד.
יז׳ עש וע׳ מס׳ סופרי׳ פ״ח ה״ו.
יח׳ תרומות פ״א ה״ב נפ׳ ג׳) ויבמות פי״ב ה״ד ע״ש.
יט׳ יומא פ״ג (פ׳ ב׳).

תורה שאינה טעונה ברכה לאחריה טעונה לפניה· מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון לפניו· ר' יצחק ור' נתן· ר' יצחק אמר כי הוא יברך הזבח. ואחרי כן יאכלו הקרואים· ר' נתן אומ' ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך. אימתי הוא קרוי לחמך עד שלא אכלתו: ר' אמי מה אם בשעה שאכל ושבע את אמר צריך לברך· בשעה שהוא תאב לוכל לא כל שכן: עד כדון מזון· תורה· מה אם מזון שאינו אלא חיי שעה טעון ברכה לפניו ולאחריו תורה שהיא חיי עדי עד לא כל שכן: ר' זעירה בעי אילין ג' קרוות מה את עבד לון כג' שאכלו כאחת או כג' שאכלו זה כפני עצמו וזה כפני עצמו· אין תעבדינון כג' שאכלו כאחת הראשון מברך ברכה ראשונה. והאחרון מברך ברכה האחרונה· והאמצע אינו מברך כל עיקר· אין תעבדינון כג' שאכלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו אפי' האמצעי מברך לפניה ולאחריה: אמר ר' שמואל בר אבודמא למה' ברכת התורה מברכת המזון אלא לרבי' אם לרבים אפי' בינו לבין עצמו אינו מברך· א"ר אבא מרי אחוי דר' יוסה עשאוה כשאר כל המצות שבתורה· מה שאר כל המצוה טעונ' ברכה אף זו טעונה ברכה: א"ר שמואל בר נחמן רפי יונתן הוה עבר קומי סידרא שמע קלון קריין ולא מברכין· אמ' לון עד מתי אתם עושין את התורה קרחו' קרחות: משה התקין את ישראל שיהו קורין בתורה בשבתו' ובימים טובים ובראשי חדשי' ובחולו של מוע' שנ' וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל· עזרה' התקין לישראל שיהו קורין בתורה בשני ובחמישי ובשבי במנחה. הוא התקין טבילה לבעלי קריין· הוא התקין שיהו בתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי· הוא התקין שיהו הרוכלין מחזרין בעיירות מפני כבודן של בנות ישראל. הוא התקין שיהו מכבסין בחמישי מפני כבוד השבת· הוא התקין שיהו אופין פת בערבי שבתות' שתהא פרוסה מצויה לעני· הוא התקין שיהו אוכלין שום בלילי שבתו' שהוא מכניס אהבה ומוציא תאוה· הוא התקין שיהו הנשים' מדברות זו עם זו בבית הכסא· הוא התקין שתהא אשה חוגרת בסינר בין מלפניה' בין מלאחריה'· א"ר תנחו' בר חייה מפני מעשה שאירע· מעשה באשה שבעלה קוף מבדרכה ושלא כדרכה· הוא התקין שתהא אשה חופפת ומורקת קודם לטהרתה ג' ימים· ר' יוסה בשם דבית ר' ינאי ר' בא בר כהן בשם רב חונ' כדי לשבת ולשני ימים טובים של גליות· ר' זעירה בשם רב יהודה והוא שהגיע זמנה לטבול בנהיים· ר' בא בשם רב יהודה ואפי' הגיע זמנה לטבול בסוף· והוה ר' זעירה מסתכל ביה· א"ל מה את מסתכל כי מה ידעת ולא גרע תבין ולא עמנו הוא. אתא ר' אחא בשם ר' תנחום בי ר' חייה ואמר טעמא ואפילו הגיע זמנה לטבול בסוף. אני אומר שמא מעיינה רחוק והיא מתעצלת ואינה טהורה: הלכה ב רב חונה אמר ג' קרויות שבתורה לא יפחתו מעשרה פסוקים· חזקיה אמר כנגד עשר' הדיברו'· והא תנינן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע והא לית בהון אלא תמנייא· ר' אידי אומר איתפלגון כהנא ואסי חד אמר חוזר. וחורנא אמר חותך. מן דמר חוזר חוזר ב' פסוקי' ומן דמר חותך ויהי ערב ויהי בוקר פסוק בפני עצמו· והא תנינן בשני יהי רקיע ויקוו המים מן דמר חוזר חוזר שני פסוקי' ומן דמר חותך אפי' חותך אין כו'· התיב רבי טילפי בר פרטי קומי ר' יונה הרי פרש' עמלק' א"ל שנייא היא שהוא סדורה של יום· התיב ר' לעזר בר מרום" והא תאני המפטי' בנביא לא יפחו' מעשרים ואחד פסוקים. ויהיו עשרי' וג'. תלתא עשרה ותלתא עשרה· וחד ג': הלכה ג וביום הכיפורים ששה. אית תניי תני שבעה· מ"ד ששה מפני התפילה· מאן דאמר שבעה כהדא דתני בשבת ממהרי' לבוא וממהרי' לצאת· ביה"כ מאחרין לבוא וממהרין לצאת· ביו"ט ממהרין לבוא ומאחרין לצאת· הלעוזות לא נהגו כן אלא אחד קורא כל הפרשה כולה· היה יודע אחד את הפרש' קורא את כולה· שבעה יודעין ג' פסוקין כולהן קראי'. אחד יודע ג' פסוקים קרי וחוזר קרי. ר' זעירה בשם ר' ירמיה' העבר עולה למניין שבעה· וידבר עולה טג' פסוקים· לא כן א"ר חמא בר עוקב' בשם ר' יוסי בי ר' חנינה אסור ללמד את עבדו תורה· תיפתר שלמד מאיליו או שלימדו רבו כתבי:·ר' חלבו ר' מתנה שמואל בר שילת בשם רב שבעה תוך מן המפטיר. התיב ר' חנניה בן פזי ותנינן המפטר בנביא' לא יפחו' מעשרים ואחד פסוקין הוא אמר' ואמר טעמא כשאין שם תורגמן· אבל אם יש שם תורגמן קוראיה ג'· א"ר חלבו קומי ר' אבהו קומי ר' יוחנן קראיי תלתה· א"ל ולא יהא ר' יוחנן כתורגמן: הלכה ד מכיון דתנינן אין פורסין את שמע פחות מעשרה. ולית' מילה· תנינן אין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה· לכן צריכה· כהדא דתני אין פורסין את שמע פחות מעשרה· התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן גומר· אין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה· התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן גומר· אין נושאין את כפיהן פחות מעשרה התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן גומר· אין קוראין בתורה פחות מעשרה· התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן גומר· אין מפטירין בנביא פחות מעשרה. התחילו בעשר' ויצאו להם מקצתן גומר· ועל כולם הוא או' ועוזבי ה' יכלו: אין עושין מעמד ומושב עמדו' יקרים שבו יקרים שבעה פעמים· אין אומרי' ברכה אבלים ותנחום ואנו מרי' ברכת תנחום כל שבעה'· ר' ירמיה סבר מימר מפקין כלתה כל שבעה· א"ל ר' יוסה והא תני ר' חייה או' ברכה אבילים כל שבעה. אית לך מימ' מפקין מיהא כל שבעה· מאי כהן. מה כאן משמח עמו אף כאן מנחם עמו. מה כאן מזכירין אף כאן מזכירין· אית תניי תני אין אבילים עולין מן המניין ואית תניי תני אבלים עולים מן המניין. אמר ר' אבונה מאן דאמר אין אבלי' עולין מן המניין באבילי אותו המת. מאן דאמ' אבילים עולין מן המניין באבילי מת אחר· והא תני יוצא להתנחם אבל לא לנחם: תני שמואל אין קידוש החדש אלא בעשרה· "ר' בא ור' יסא בשם ר' יוחנן נאמר כאן עדה· ונאמר להלן עד מתי לעדה הרעה הזאת. מה עדה האמורה להלן עשרה אף כאן עשרה: א"ר סימון נאמר כאן תוך· ונאמר להלן ויבאו בני ישראל לשבור בתוך הבאים· מה תוך שנאמר להלן עשרה'. אף כאן עשרה: א"ל רבי יוסה בי ר' בון "אם מתוך את למד סגין אינון. אלא נאמר כאן בני ישראל ונאמר להלן בני ישראל מה להלן עשר' אף כאן עשרה· ובקרקעות תשעה וכהן. כנג' עשרה כהנים האמורין בפרשה· ויהיו כולם כהנים. "ריבוי אחר ריבוי למעט· ויהיו כולן ישראל· אין הפרשה יוצאה בלא כהן: עד כהן במקדיש נופה של שדה. אמר דמי שדי עלי נשמעינה מן הדא ערכים המיטלטלין בג'. ויש ערכים שאינן מיטלטלין. ר' יעקב בר אחא ר"ש בר אבא בשם ר' חנינה האומר הרי ערכי עלי ובא לסדרו מן תקרקע שמין לו בעשרה. מן המטלטלין שמין לו בג'. האומ' הרי ערכי עלי אינו כאומ' דמי שדי עלי· אבל אם אמר הרי עלי מאה מנה להקדש שמין לו בג' לכשיעשי' נידון כהשג יד: תני עבדי' ושפחות ומיטלטלין אין להם אונאה ביקודת· מהו אונ' ביקודת· "רבי יודה בר פזי אמר אכרזה. שלא בר ישמעאל אמר עבדים שלא יברחו· שטרו' ומיטלטלין שלא יגנבו. ר' בא בר כהן בעא קומי ר' יוסה לית הדא אמרה שעברי' נפדין בג'· א"ל אין. א"ל והא תנינן ובקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן· א"ל אדם ודכא כן חורין הוא: תינגה בר שלמיה בשם רב אתא עברא קומי ר' ובעא מיעבר כרבנן· אמר לו ר' לעזר בן פרטא בן בנו של ר' לעזר בן פרטא ר' לא כך לימדתני בשם זקניך אלא א"ב עשו אונאת מיקוד'. וחזר ביה ועבד כרשבג: הלכה ה "ר' בא בריה דר' חייה בר בא ר' חייה בשם ר' יוחנן הוה קורא בתור' ונשתתק זה שהוא עומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון. אין תימר 'ממקום שהפסיק· הראשונים נתברכו לפניהן ולא נתברכו לאחריהן האחרונים נתברכו לאחריהם ולא נתברכו לפניהן· וכתיב תורת ה' תמימה. שתהא כולה תמימה: היתה הפרשה של חמשה פסוקים קורא את כולה. לא עשה כן אלא קרא ג'· וזה שהוא עומד תחתיו צריך לקרות שני פסוקים האחרונים וג' מפרש' האחרת. לא עשה כן מהו שיעכב ר' יונה ור' יוסה סלקון מיחמיה אפין לאחוי דיהודה בר תמוזה קריביה דר' יוסה בן חנינ' בכנישתא דסוכנייא ותוה תמן ר' ירמיה ועכב· א"ר יונה לר' יוסה וכופין· א"ל והא רכך מעכב. ר' ירמיה ר"ש שרה ר' חיננא בר אנדריי בשם ה' זכיי דכבו' טעה בין תיבה לתיבה מחזירין אותו· א"ר ירמיה לר' זעירה ועבדין כן א"ל ואדיין את לוו· אפי' טעה בין אם לואם מחזירין אותו· ר"ש ספרא דטרבנת אמרון ליה בני קרתיה קטע כדיבירייא דיקרחטן בנינן· אתא שאל לר' חנינה א"ל אין קטשן רישך לא תשמע לון ולא שמע לון ושרון ליה מן ספרותה· בתר יומין נתת להבא קם עימיה ר"ש בן יוסינה· א"ל מה את עבוד בההוא קרתך. ותני ליה עובדא. א"ל ולמה לא שמעת לון. א"ל ותעבדין כן. א"ל ולינן מקטעין לון כסידרא· א"ל ולינן חורין וכללין לון. א"ר זעירה אילו הוה ההוא ספר' ביומוי מניתיה חכים. רב אמר כגון הוי רב את יוצרו: מדלגין בנביא" ·ואין מדלגין בתורה· מדלגין בנביא אין מדלגין מנביא לנביא. ובנביא של שנים עשר מות· אין מדלגין בתור. ר' ירמיה בשם ר"ש בן לקיש שאין גולים ספר תורה ברבים. ר' יוסה בעי הגע עצמך שהיתה פרשה קטנה· א"ל כדי שישמעו את ישראל התורה על סדרו· והא תנינן קורא אחרי מות ואך בעשור. שנייא הוא שהוא סדרו של יום· תדע לך דאמר ר"ש בן לקיש בכל מקום אינו קורא על פה והכא קורא על פה· ר' יוסה מפקד לבר שלא חזנא דכנישתא דבבלייא כד דהוא הרא ·אורייא תתוי נילא אחורי פרוכתא· כד דאינן תרתייתי מיכל חרא ומייתי חרא· עד איכן. אמר רבי אחא כגון פרשת יהוידע כהן גדול: הלכה ו לא צורכה דילא הפורש את שמע הוא עובר לפני התיבה והוא נושא את כפיו· ר' יוסה בן חנינה אמר כדי לזרזו· ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו· והא תנינן קטן לא יפרוש את שמע. אמר ר' יוחן כאן כשהביא שתי שערות· וכאן בשלא הביא שתי שערות: הלכה ז' תמן תנינן" סומא אינו גולה דברי ר' יהודה· ור"מ אומר גולה· ושניהן מקרא אחד הן דורשין בלא ראות. ר' יהודה אומ' לרבות הסומא· ר"מ אומר פרט לסומא· וכא תנינן כל שלא ראה מאורו' מימיו. לא יפרוש את שמע· הא אם ראה פורש· ר' חניי בעא קומי ר' יוסה מחלפה שיטתיה דר' יהודה תמן הוא אמר פרט. והכא הוא אמר לרבות. א"ר חנניה בריה דר' הילל כיושב בבית אפי' היא מתניתא. כך אנו או'" היושב בבית אפל לא יפרוש את שמע· ברם הכא בלא ראות לרבו' את הסום': הלכה ח תני ובפניו· (והא) תני" אם היה רש בעיזו מותר· ר' נפתלי הוות אצבעתיה עקימה אתא שאיל לר' מנא אל מכין

[illegible]

קוף· פירש מוחה לגה לא היתה מוגרת בסינר ונפפה קופיתם לכבוד הבית ותתקלר נגדיה מלאחריה: מעינה· פי' של ראיית דמה: הלכה ב': ג' קרוות כו'. פירש בחול שקורא' ג' בתורה לא יפחתו' לה פי' פסוקי': ביום הראשון כו'· פירש דלפני פעם' היו קורא' בכל יום והיו קוראים במעשה בראשית וביום הראשון היו קוראים בראשית ויהי רקיע והם אינם כי אם שמונה פסוקים מליני בתך פידוש אמורא' חד אמר כו': חותך. פסוק אחד לשנים: חוזר· פי' לספר': אין כו. פי' חותך ויהי ערב אפ"ה אין בו כ"א ח' פסוקים: ואחרי· פירש כנגד ז' שקורין בתורה לכל א' ג' פסוקים וא"כ לפי מה שג' קרואים לא יפחתו פי' פסוקי' בתור' יהיו בנביא כ"ג כדפסיק ואזיל: הלכה ד'· ולידאי מילה· פי' ולאיזה דבר: התחילו כו'. בתוספת דפרקי' דף כ"ג ע"ב בד"ה אין כו' וגם הר"ן בפרקי' מייתי ליה ע"ש: הלכה ה': ונשתתק. הרא"ש מייתי ליה בפרקין והרי"ף בפרק בני העיר והטור א"ח סימן ק"מ ורבינו יונה מייתי לה פי' אין עומדים ומיין גרא"ש דף כ"ה ע"ג פירש הסוגיא: דטרבנת. פירש שם מקום ומפורש' בני מקומו: קטע ברבריא· פי' חתוך התיבה בספר תור' כדי שיקראו בניגון הקטנים בתורה ולימוד שם"ת· נקראה דביר כלישתא ר"פלוניטעפירין אמר רב כפמן קרו פרשתי לספר' דביר מהכא ושם דביר למפרס קרית ספר: ולינן. פירש ולית אנן כלומר ולא אנו מתקנים' התורה שאנו קורין מדלג אחת נפעם אחת ולא טולה: עולה. עיין פ"ס אלו נאמרין דף כ"ב ע"א: אורייא. פי' ס"ת: גלילה פי' נגלל: מיכל. פירש תולק: ומייתי. פירש ומביא:

ראה מקום והנחות

[b] ה"ג: לא לפדו וכו'·

[c] ע' הישב בבלי ב"ק פ"ב ובפרקין י"ו כ"א ושלחני פ אחרי פי' כ"ו· ותוס' ברכות י"ג ד"ה בלשה"ק·

[d] ע' תעני' פ"ד ה"ה.

[e] ע' בבלי סנהדרין י"ם א'.

[f] ע' בבלי שבת נ"ב ע"ב והקדמ' הפסב' להרמב"ם ז"ל.

[g] תענית פ"ד ה"ג וע' בבלי שם נ' ובפרקין ב'.

[h] ע' בבלי כ"א ותוס' שם.

[i] ע' מס' סופרי' כב"א. ומדרש רות רבה כ'.

[j] כתובות פ"כ ה"י, וע' הוריות י"ם ובכורות ה':

[k] (ע' בבלי שבת כ"ד.)

[l] כתובות פ"א ה"א וע"ש חגי·

[m] נדרות י"א נ' וסנהדרין פ"א ה"ד·

[n] (זה שאמרו שביעית פ"ד ה"ג וסנהדרין פ"ג ה"ה רבנן דקסרין אמרי' עשרה דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל, וע' בבלי בפרקין כ"ג: סו"ח).

[o] ע' ב"ר פנ"א.

[p] ע' הוריות פ"א ה"א ור"ה פ"א ה"א, וגם פאה פ"ו ה"ט ושביעי' פ"ח ה"א ובבלי מנחות.

[q] כתובות פ"א ה"ו, וע' בבלי שם ק'·

[r] ברכות ט' ג'·

[s] יומא פ"ז ה"א וע' סוטה פ"ז ה"ו ובבלי ותוספתא בסלקתין פ"ג.

[t] מכות פ"ב ה"ב סוטה פ"ג.

[u] ע' בבלי ב"ק כ"ו ותוס' שם.

[v] תענית פ"ג ה"א, וע' בבלי בפרקין כ"ד:

כד והוה מטי להדא פסוקא' אשר הגלה נבוכדנצר הוה אמ' נבוכדנצר שחיק עצמי· שכל נבוכדנצר דכתיב בירמיה חי והדי· ברם הכא מת והוה ואינו עולה להם מן החשבון· אית תניי תני עולה לחם מן חחשבון. רבי זעורה אבא בר ירמיה רב מתנה בשם שמואל הלכה כמי שהוא אומר אינו עולה לחם מן החשבון· כמתניתין· אית תניי תני פותח והואה גולל ומברך· אית תניי תני פותח והואה ומברך· רבי זעורה אבא בר ירמיה רב מתנה בשם שמואל הלכה כמי שהו' אומר פותח והואה ומברך· ומה טעמא ובפתחו עמדו כל העם. ומה כתיב בתריה ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול· ²במה גידלו· רבי גידול אמר' בשם המפורש· רב מתנה אמר בברכה גידלו: רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי למה נקראו אנשי כנסת הגדולה שהחזירו את הגדולה ליושנה: א"ר פינחס משה התקין מטביעה של תפילה· האל הגדול הגיבור והנורא· ירמיה אמר האל הגדול הגיבור ולא אמר נורא· ולמה הוא גיבור לזה נאה להיקרות גיבור שהוא רואה חורבן ביתו ושותק· ולמה לא אמר נורא· אין נורא אלא בית המקדש דכתיב נורא אלהים ממקדשך· דניאל אמר האל הגדול והנורא· ולמה לא אמר גיבור בניו מסורין בקולרין איכן היא גבורתו· ולמה הוא אמר נורא לזה נאה להיקרות נורא בנוראות שעשה עמנו בכבשן האש. וכיון שעמדו אנשי כנסת הגדולה החזירו את הגדולה ליושנה· ועתה אלהינו האל הגדול הגבור והנורא שומר הברית והחסד אל ימעט לפניך וגו': וכשר ודם יש בו כח ליתן קצבה בדברים הללו· אמר ר' יצחק בר לעזר יודעין הן הנביאים שאלהן אמיתי ואינן מחניפין לו:

הדרן עלך בני העיר

א׳ הקורא את המגילה עומד ויושב קראה אחד קראוה שנים יצאו· מקום שנהגו לברך' יברך· שלא לברך לא יברך· בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין ג' אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן· ואין מפטירין בנביא· הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה: ב' ובראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא· הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה· זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה: ג' ביום טוב חמשה ביום הכיפורים ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן· ומפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה: ד' אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאין כפיהן ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד ומושב' ואין אומר ברכת אבלים ותנחום ואין מזמנין על המזון בשם פחות מעשרה. ובקרקעות' תשעה וכהן· ואדם כיוצא בהן: ה' הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד. ובנביא שלשה· אם היו שלשתן שלש פרשיות קורין אחד אחד· מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה· ועד כמה הוא מדלג עד כדי שלא יפסוק התורגמן: ו' המפטיר בנביא הוא פורס את שמע והוא עובר לפני התיבה והוא נושא את כפיו· ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו: ז' קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס את שמע· ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו· פוחח פורס את שמע ומתרגם· אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו· סומא פורס את שמע ומתרגם· רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס את שמע: ח' כהן שיש בידיו מומין' לא ישא את כפיו· ר' יהודה אומר אף מי שהיו ידיו צבועות אסטים לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו: ט' האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין אף בלבנים לא יעבור· בסנדל איני עובר' אף יחף לא יעבור· העושה תפילתו עגולה סכנה[ט] ואין בה מצוה· נתנה על מצחו או על פס ידו הרי זו דרך המינות. ציפה זהב ונתנה על בית יד אונקלי שלו הרי זו דרך החיצונים: י' האומ' יברכוך טובים הרי זו דרך המינות. על קן ציפור יגיעו רחמיך[יא] ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו· המכנה בעריות משתקין אותו· האומר ומזרעך לא תתן להעביר למולך· ומזרעך לא תתן לאעברא בארמיותא משתקין אותו בנזיפה: יא' מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם מעשה תמר נקרא ומיתרגם· מעשה עגל הראשון נקרא ומיתרגם והשני נקרא ולא מיתרגם: יב' ברכת כהנים ומעשה דוד ואמנון לא ניקרין ולא מיתרגמין ואין מפטירין במרכבה· ר' מאיר ור' אלעזר אומר אין מפטירין בהודע את ירושלם את תועבותיה:

פרק רביעי

הלכה א׳ הקורא את המגילה עומד ויושב כו'· מה לשעבר הוא בתחילה לא· והא תני מעשה בר"מ שקרייה מיושב בבית הכנסת של טבעין ונתנה לאחר ובירך עליה. כיני מתניתא מותר לקרותה עומד מותר לקרותה יושב· מה טתנה לאחר ומברך עליה זה קורא וזה מברך· ר' הונא בשם רב ירמיה מיכן שהשומע בקורא כתוב אשר קרא (לפני) מלך יהודה· ולא שכן קריה אלא מיכן שהשומע בקורא· מהו לעמוד מפני ספר תורה. רבי חלקיה ר' סימון בשם ר' לעזר'[ב] מפני בנה הוא עומד· לא כל שכן מפני תורה עצמה· זה שהוא עומד לקרות בתורה מפני מה הוא עומד מפני כבודה או מפני כבוד הרבים· אין תימר מפני כבודה אפילו בינו לבינה· אין תימר מפני כבוד הרבים אפי' בינו לבין עצמו· מפני כבודה הוא עומד· אם אומר את כן אף הוא מתעצל ואינו קורא. רבי שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא חמא חד בר נש קאים מתרגם סמיך לעמודא· אמר ליה אסור לך כשם שניתנה באימה ויראה כך אנו צריכין לנהוג בה באימ' ויראה· רבי חגי א"ר שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא חמא חונה'[ג] קאים מתרגם ולא מקים בר נש תחתוי· אמר ליה אסור לך כשם שניתנה על ידי סרסור'[ד] כך אנו צריכין לנהוג בה על ידי סרסור· עאל רבי יודה בר פזי ועבדה שאילה אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא להגיד לכם את דבר ה': ר' חגיי אמר רבי שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא חמא חד ספר מושט תרגומא' מן גו סיפרא· א"ל אסור לך דברים שנאמרו בפה בפה[ה] ודברים שנאמרו בכתב בכתב: [ו]רבי חגיי בשם רבי שמואל בר נחמן נאמרו דברים בפה ונאמרו דברים בכתב ואין אנו יודעין איזה מהן חביבים· אלא מן מה דכתיב כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. הדא אמרה אותן שבפה חביבין: רבי יוחנן ורבי יודן בי רבי שמעון חד אמר[ז] אם שימרת מה שבפה ושימרת מה שבכתב אני כורת אתך ברית ואם לאו איני כורת אתך ברית· וחורנה אמר אם שימרת מה שבפה ושימרת מה שבכתב את נוטל שכר· ואם לאו אין את נוטל שכר· א"ר יהושע בן לוי עליהם ועליהם· דברי הדברים· כל בכל. מקרא ומשנה ותלמוד ואגדה. ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות (לפני רבו) כבר נאמ' למשה מסיני· הדא הוא דכתיב יש דבר שאומר ראה זה חדש הוא· וחבירו משיבו כבר היה לעולמים אשר היו מלפנינו: תני לא יהו שנים קורין בתורה ואחד מתרגם· א"ר זעורה מפני הברכה· והא תני לא יהו שנים מתרגמין ואחד קורא· אית לך מימר מפני הברכה אלא משם[ט] שאין שני קולות נכנסין באוזן אחת: תני שנים קוראין בתורה אין שנים קוראין בנביא· א"ר שלא קראות בתורה אין קראות בנביא. תני אחד קורא בתורה ואחד מתרגם· לא אחד קורא ושנים מתרגמין לא שנים· מתרגמין ואחד קורא· לא שנים קוראין ושנים מתרגמין· ובנביא אחד קורא ואחד מתרגם ואחד קורא ושנים מתרגמין· לא שנים קורין ואחד מתרגם· ולא שנים קורין ושנים מתרגמין. ובמגילה אחד קורא ואחד מתרגם· אחד קורא ושנים מתרגמין· שנים קורין ואחד מתרגם· שנים קורין ושנים מתרגמין· והתרגום מעכב· א"ר יוסה מן מה דאנן חמיין רבנן נפקין לתעניתא וקראיי ולא מתרגמין הדא אמרה שאין התרגום מעכב· א"ר יונה אף על גב דאת אמר אין התרגום מעכב טעה מחזירין אותו: רבי יונה רבי ירמיה[יב] חד מחזר מנא· וחורנה מחזר פטירין עם ירקונין· נאמר פטירין עם מרורין· ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא· מן מה דאמר ר' יונה מהו לחביאן בתמחויין של כסף הדי דהוא מחזר מנא· ויאמר סלא· רבי פינחס מחזר פטימין בני תורין· ויאמר תורין בני תורין. מניין לתרגום רבי זעורא בשם רב חננאל[יג] ויקראו בספר תורת ה' זה המקרא· מפורש זה תרגום· ושום שכל אילו הטעמים· ויבינו במקרא זה המסורת· ויש אומרים אילו ההכריעים· ויש אומר' אילו ראשי פסוקים: רבי זעורה בשם רב חננאל אפילו תיל תורה כעזרה לא יהא רוגה מפיו וקורא כמות שנאמר בברוך מפיו יקרא אלי כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו· והא תני[יד] מעשה בר' מאיר שהיה באסיא ולא היה שם מגילה כתובה עברית וכתבה מפיו וקרייה· אין למידין משעת הדחק· ויש אומרים שתים כתב· כתב את הראשונה מתוך פיו· וכתב את השנייה מתוך הראשונה וגנז את הראשונה וקרא בשנייה: רבי ישמעאל בי רבי יוסי אומר יכיל אנא כתב כל קריא מן פימי· רבי חייה רבה אמר יכיל אנא כתב כל קרייא בתרין מניי· הוך עבידא'[טו] זבן כתרין מניי זרע רביתן ורע ליה וחצר ליה ועבד חבלין ותפש טביי וכתב כל קרייה על משכיהון· שמע ר' ואמר אשרי הדור שאתם בתוכו: כיצד הוא מברך עליה· זכיי טבחא בשם רבי יוחנן הרב את ריבך והנוקם את נקמתך[טז] הגואל והמושיע מכף עריצך· עד כדון בסוף· בתחילה· הרי היא ככל שאר מצותיה של תורה· מה שאר כל המצות טעונות ברכה· אף זו טעונה ברכה: [יז]כתוב בתורה ברכה לפניה ואין כתוב בה ברכה לאחריה· מה כתוב בה לפניה כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו· וכתוב במזון ברכה לאחריו. ואין כתוב בה ברכה לפניו. מה כתוב בו לאחריו ואכלת ושבעת וברכת וגו'· מניין ליתן את האמור בזה בזה ואת האמור בזה בזה· רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן שם שם לגזירה שוה מה שם שנאמר בתורה ברכה לפניה· אף שם שנאמר במזון ברכה לפניו· מה שם שנאמר במזון ברכה לאחריו· אף שם שנאמר בתורה ברכה לאחריה: עד כדון כרבי עקיבה· כרבי ישמעאל. רבי יוחנן בשם רבי ישמעאל קל וחומר מה אם מזון שאין טעון ברכה לפניו טעון לאחריו. תורה שהיא טעונה ברכה לפניה אין דין שתהא טעונה ברכה לאחריה· עד כדון תורה. מזון· מה אם

פירוש

שחיק טמי. לשון קללה הוא כלומר שתשחק עצמותיו של פלוני והו' דרך קללת העמים: חי והדי. ולפ"נ דהשתא עיקר פת פ"ס לא קללו כשקרא בירמיה כון דבסדר הכתובים הוא חי לא כמו לומר שחיק עצמות ופליג במה מרב דספר לעיל על"ל אחר הכן כו' ולפ"נ דלפי סדר הכתובים היה חי כיון דעכשיו מת מות לקללה: במה גידלו. לעיל בברכות' דף י"א ע"ג ע"ב: סליק פרקא:

הקורא את המגיל' עומד כו': מפני בנה· בבבלי פ"ק דקידושין גרסי' מפני לומדיה הוא עומד כו': שניתנה בירא' כו'. פי' דכתיב ויחרד כל העם וגו': כך אנו צריכין כו'· דכתי' והתעתם לבנים אלכי בנכם יום אמר עמד' וגו': ועבד' שאלה. פי' הר"ן אמרה בדרך שאלה ותשובה והשיב לה דכתיב' אנכי עומד וגו' שהקב"ה היה אומר למשה ומשה מתרגם לעם: משום תרגומה· פי' שיהיה התרגום כתוב בספר והיה מתרגם מתוך הספר: התרגום מעכב כו'. פי' הרא"ש ורמ"א שהם היו מתרגמי' להמון עם שהיו מדברי' בלשון ארמי' לפרש להם אבל לדידן מה תועלת יש בתרגום כיון שאין מבינים אותו ואין לומר כלמוד מהם איפוא בג"י איבינו ד"ל תרגום אלמי שניתקן ברוח הקודש:[ט] מנא· פי' היה לו לתרגם סלא ותרגם מנא והחזיר אותו והאמ' גבי בכורי' הטפת בסלא: תורנא. פי' והחזיר החזיר שהמתרגם אמר ירקונין שאמר מרורי' תרגום עולשיות ומרורי': זה תרגום· שהוא פי' הפסוק: הטעמי'· פי' הנגינות: הכריעות· פי' ה' פסוקי' שאין לה' הכרע אלם מחר משוקדי' ארור וקם ומכריעי' אותם מתוך הטעמי' או מהקבלה: אסיאי· פי' רוזא שלא יטעה שפ"ה לא יכתוב אלא מתוך הספר בכ"י. פי' בגני פכן ופטנא הבו רכיתן· פי' מסתך החבר· פי' וקלה: חבלי. לעשות מהן מלודה טביי· צביי: משכיהון· עורותיהן ובבבלי פ' הנזק' פירשי' להך עובדא ע"ש:

מראה מקום והגהות

[א] בראשית רבה פ' פ"ט ומדרש שמואל פ"ה. [ב] ברכות י"א ג'. [ג] ע' הגי' נפש' סופרי' פ"ג ה"ט. [ד] דאה כא בבלי גיטין כ"ו ע"י כמוך בפליסוטי' שלחה פוסע כאולן הוותק, ויואל פ"ט יק הן גבורתיו פירש"י שטום כעסו ע"ד הכתוב: שכולם אפי' סגנור. [ה] ע' סוכה פ"ג ש"פ. [ו] ע' בבלי ג"ג ק' ופירש"י שם. [ז] ע' סנהדרין פ"ח פ"ג. [ח] ע' פירש"י בבלי קידושין פ"ט ופ"מ ופ"ד והרא"ש בס"ג נדרים ל"ח והגה"מ פ"ט פה"תפילין ה"ט וטור ולבוש א"ח קמ"ה וכה"מ סי' קכ"ו ומ"א פר"ח סי' ק"מ פקי"מ ותולה תפיד שם ומ' רס"ה, והפרכתי בקק"פ. [ט] ע' נגעים פ"א ע"ג. [י] ע' בבלי סוטה ק'. [יא] ע' פירש"י פנחות ל"ה. [יב] ברכות פ"ה פ"ג. [יג] ע' נכובים פ"ג ה"ג ותפס פ"ג (ק' ד') וגיטין פ"ו בכייה דלורייתא ת"ע. בבלי סכות כ"ג וקידושין ספ"ט. [יד] גי' הרא"ש חונא. [טו] ע' תנחומא עקב ורב' תרומ'. [טז] תמורה י"ד ב' וע' בפירש"י שבת קט"ו פ'. [יז] פאה פ"ב ה"ד (י"ז פ') ולקמן חגיגה פ"א ה"ח ה"ג. [יח] ע' בבלי גיטין ס' ג'. [יט] ע' בבלי ר"ה כ"ו. [כ] י"נ: לא שנים קורין ואחד מתרגם. [כא] בכורים שם. [כב] ע' בבלי נדרים ל"ז. [כג] בבלי בסבלחין י"ק ב' ות"ש. [כד] בבלי כתובות. [כה] ע' מס' סופרי' פי"ד. [כו] ברכות י"ח ה'.

אין כותבין תורה ונביאים כאחת. אבל כותבין נביאים וכתובים כאחת. ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק תור' וחומשי קדוש' אתה הן. אין עושין תורה חומשי'. אבל עושין חומשין תור'. א"ר יוסה הדא אמר' תורה שעשא' חומשין בקדושת' היא. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן תורה חסירה אין קורין בה ברבי'. והא תני בבראשי' עד המבול בויקרא עד ויהי ביום השמיני. בוידבר עד ויהי בנסוע הארון מותר לקרות בו ברבים. הדא ארסקינס אוקיד אוריתא דעבבראי אתון שאלון לר' יונה ולר' יוסה מהו לקרות בספר ברבים אמר לון אסור. לא דאסיר אלא מן ט דנפשהון עימהו איתן ובנין להון אתורי. וכן במותרידים. ממה שגבו גבאי צדק' והותירו. כהדא רבי חייה בר בא אזל לחמץ ויהבו ליה פריטין למפלגה ליתמייא ולארמלאתא. נפק ופלגון לרבנן. מהו שהוא צריך להפריש תחתיהן. רבי בא בר ממל אמר צריך להפריש תחתיהן. רבי חגי אמר צריך להפריש תחתיהן. רבי אילא אמר אינו צריך להפריש תחתיהן. ר' יסא בשם ר' לעזר אומר אינו צריך להפריש תחתיהן. ר' יעקב בר אחא ר' יסא ר' לעזר בשם ר' חנינ' כל המצות עד שלא ינתנו לגיזברין את רשאי לשנותם. משניתנו לגיזברין אין את רשאי לשנותן: הלכה ב' ג' מבית הכנסת כבית הכנסת. ושבע' מבני העיר כעיר. מה אנן קיימין אם כשקיבלו עליהן אפי' אתי'. אם כשלא קיבלו עליהן אפילו כמה. אלא כן אנן קיימין בסתם. כן עיר שפסק בעיר אחרת נותן עמהן. בני העיר שפסקו בעיר אחרת נותנין במקומן: רבי חייה בשם רבי יוחנן כגון הדין סיפסלא דמעניא. כהדא ר' חלבו הוה דרש בציפורין פסק וזימן ית' אתא בעי למיתן הכא. א"ל ר' אמי יהודי אח. העושה נר ומנורה לבי' הכנס' עד שלא נשתכח שם הבעלים מהן אין את רשאי לשנותן למקום אחר אם משנשתכח שם הבעלים מהן את רשאי לשנותן למקו' אחר. רבי חייה בשם ר' יוחנן אם היה שם הבעלי' חקוק עליהן כמי שלא נשתכח שם הבעלי' מהן. כהדא אנטונינוס עשה מנורה לבית הכנסת. שמע ר' ואמר ברוך אלהים אשר נתן בלבו לעשות מנורה לבית הכנסת. ר' שמואל בר רב יצחק בעי מה א"ר ברוך אלהים. ברוך אלהינו. אין אמר ברוך אלהי' הדא אמרה דלא איתגייר אנטונינוס. אין אמר ברוך אלהינו הדא אמרה דאתגייר אנטונינוס. אית מילין דאמרי' אנטונינוס ואית מילין אמרין דלא אתגייר אנטונינוס. ראו אותו יוצא במנעל פתוח ביה"כ. מה את שמע מינה אפילו יראי שמי' יוצאין בכך. אנטונינוס אמר לרבי מיכלתה את מן ליויתן בעלמא דאתי א"ל אין. א"ל מן אימר פיסחא לא אוכלתני. ומן ליויתן את מיכיל לי. אמר ליה ומה נעביד לך וכתיב ביה כל ערל לא יאכל בו'. כיון דשמע מיניה כן אזל וגזר ואתא לגביה. א"ל ר' חמי גזרתי. א"ל בדידי לא איסתכלי' מימי' אלא בדידך. ולמ' נקרא שמו רבינו הקדוש שלא הביט במילתו מימיו. ולמה נקרא שמו נחום איש קדש הקדשי' שלא הביט בצורת מטבע מימיו. הדא אמרה דאיתגייר אנטונינוס. מילתהון דרבנן אמרין דאתגייר אנטונינוס. דאמר רבי חזקיה רבי אבהו בשם רבי לעזר אם באין הן גירי צדק לעתיד לבוא אנטונינוס בא בראש: מהו מיכתוב תריי תלת מילין מן פסוקא' מר עוקבה משלח כתב לריש גלותא דהוה דמיך וקאים בזמרין ישראל אל תשמח בעמים אל גיל. ר' אחא כתב זכר צדיק לברכה. רבי תורה כתבי ולא זכר יואש המלך. רבי ירמיה משלח כתב לרבי יודן נשיא לשנוא את אוהביך ולאהבה את שונאך. ר' חייה ר' יסי ר' אימי דנן לחמר אולת וקרב' עליהון לאנטיפיטה דקיסרין. שלחון וכתבון לר' אבהו. שלח ר' אבהו וכתב להון כבר פיסנו לשלש' ליטירין לטוב ילד טוב למד ותרשיש אברוקים אבמסין תלתבים. אבל תמר תמרורים בתמרוריה הוא שמרה וביקשנו למתקה ולשוא צרף צרוף. ר' מנא משלח כתב לרבי הושעיה בי רבי שמי ראשיתך מצער מאד תשגא אחריתך: הלכה ג' א"ר יוחנן לית כן מה אנן קיימין אם ברים אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי אם ברבנן מוכרין אותו ממכר עולם חוץ מד' דברים. ר' חייה בשם רבי יוחנן תיפתר בספר תורה: הלכה ד' הדא דאת אמר בבי' הכנסת של יחיד. אבל בבית הכנסת של רבים אפילו בנוי אסור. א"ר חייה בר בא ר' יוחנן מיקל לנשייא דשמתן בבריהון על אידרא דבי מדרשא. שמואל אמר נכנס שלא לעשותו קפנדריא מותר לעשותו כקפנדריא. תני' בתי כניסיות ובתי מדרשו' אין נוהגין בהן קלות ראש לא. אוכלין ולא שותין בהן ולא מטיילין בהן ולא ישני' בהן ולא נכנסין בהן לא בחמה בימות החמה ולא בגשמים בימות הגשמים אבל שונין ודורשין בהן: רבי יהושע בן לוי אמר בתי כניסות ובתי מדרשו' לחכמי' ולתלמידיהן: ר' חייה ר' יסא מיקבלין בגו כנישתא. ר' אימי מפקד לספרייא אין אתא בר נש גביכון מלכלך באוריתי' לגבכון תהון מקבלין לי' ולחמרי' ולמני. רבי ברכי' אזל לכנישתא דבית שאן חמא חד בר נש משזג ידוי ורגלוי מן נרגה' אמר לי' אסור לך. למחר חמתיה ההוא גברא משזג ידוי ורגלוי מן נרגה. א"ל ר' לך שרי ולי אסיר. א"ל אין. א"ל למה. אמר ליה כן א"ר יהושע בן לוי בתי כניסות ובתי מדרשות לחכמים ולתלמידיהם: הדין פרוורה מהו מיעבר בגוה. ר' אבהו עבר בפרוורה מה דשרי' אמר ר' זכריה חתניה דר' לוי ספרא הוה אימהן ואין לא הוה ר' אבהו עבר לא הוה ספני שליה: הלכה ח' ר' לוי בשם רשב"ל צפה הב"ה שהמן הרשע עתיד לשקול כספו על ישר' אמר מוטב שיקדים כספן של בני לכספו של אותו הרשע. לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים. חל להיות בערב שבת במה קורין. ר' יודה אמר קורין לשעבר. ר' אילא ר' אבהו בשם רבי יוחנן קורין לבא. והוה ר' יודה מסתכל ביה. א"ל מה את מסתכל בי. אנא אמר מן שמעה. ואת אמר מן דיעה ואת מסתכל בי. מתניתא מסייעא לדין. ומתניתא מסייעה לדין. מתניתא מסייעה לר' יודה אי זו היא שבת ראשונה כל שחל ראש חדש של אדר להיות בתוכה אפי' בערב שבת. תני שמואל מסייעא לרבי אילא אי זו היא שבת השנייה כל שחל הפורים להיות בתוכה ואפי' ערב שבת: רב נחמן בר יעקב בעי הגע עצמך שחל חמשה עשר להיות בשבת לקרות בטגילה אסור אין את יכול שאין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלן. ויקראו זכור. א"ל כן אמר רב והימים האלה נזכרים ונעשים. שתהא אזכרתן קודם לעשייתן. רבי אבא בריה דר' פפי בעי הגע עצמך שחל ארבי' עשר להיות בשבת הרי שקדמה אזכרתן לעשייתן. א"ל ולא כבר איתתבת דליה איפשר. ואם איפשר איחור הוא לעיידות: הלכה ו' ר' בא בשם ר' חייה בר אשי אין מפסיקין בין פורים לפרה. רבי לוי בשם ר' חמא בר חנינה אין מפסיקין בין פרה להחודש. א"ר לוי סימניהון דאילין פרשתא בין הכוסו' הללו אם רצה לשתו' ישתה בין השלישי לרביעי לא ישתה. רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינה כדין הוא שתקדום החודש לפרה. שבאחד בניסן הוקם המשכן. ובשני נשרפה הפרה. ולמה פרה קודמת שהוא טהרתן של כל ישראל. ירמיה ספרא שאל לרב ירמיה ראש חדש שחל להיות בשבת במה קורין א"ל קורין בראש חדש. אמר ר' חלבו קומי רבי אימי מתניתא אמרה כן לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים. יצחק סחורה שאל לרבי יצחק ראש חדש שחל להיות בחנוכה במה קורין א"ל קורין ג' בראש חדש ואחד בחנוכה: ר' פינחס ר' סימון ורבי אבא בר זמינא מטי בה בשם ר' אבודמא דחיפ' קורין ג' בחנוכה ואחד בראש חדש להודיעך שלא בא הרביעי אלא מחמת ראש חדש: בר שלמיא ספרא שאל לרבי מנא הגע עצמך שחל ראש חדש של חנוכה להיות בשבת. ולא שבעה קריין אינון. אית לך מימר שלא בא הרביעי אלא מחמת ראש חדש. א"ל והדא שאילתיה דספרי: הלכה ז' ובעצרת שבעה שבועות. אית תניי תני בחדש השלישי. ובראש השנה ובחדש השביעי. אית תני תני וי"י פקד את שרה. ביום הכיפורים אחרי מות. וביום טוב הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים. ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא ללמדך שאין העולם עומד אלא על הקרבנות. תמן תנינן שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על ג' דברי' העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. ושלשתן בפסוק אחד ואשים דברי בפיך זה תלמוד תורה. ובצל ידי כסיתיך זו גמילות חסדים. ללמדך שכל מי שהוא עוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לישב בצילו של הקב"ה הדא הוא דכתיב מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. לנטוע שמים וליסוד ארץ אילו הקרבנו'. ולאמר לציון עמי אתה. א"ר חיננא בר פפא חיזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שנקראו ישראל ציון אלא זה ולאמר לציון עמי אתה: תמן תנינן רבן שמעון בן גמליאל אומר על ג' דברים העולם עומד על הדין ועל האמ' ועל השלום ושלשתן דבר אחד הן נעשה הדין נעשה אמת. נעשה אמת נעשה השלום. אמר רבי מנא ושלשתן בפסוק אחד אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם: הלכה ח' אין מפסיקין בקללות. א"ר חייה בר גמדא א"ל תקוץ בתוכחתו אל תעשה קוצים קוצים. א"ר לוי אמר הב"ה אינו בדין שיהו בני מתקללים ואני מתברך. אמר ר' יוסה בי רבי בון לא מטעם הזה אלא זה שהוא עומד לקרות בתורה צריך שיהא פותח בדבר טוב ומתים בדבר טוב: לוי בר פסטי שאל לרב הונא אילין ארורייא מהו דיקריינון חד ויברך לפניהן ולאחריהן. א"ל אין. לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא קללות שבתורת כהנים וקללות שבמשנה תורה: ר' יונתן ספרא דגיפתה נחת לרבא חמא לבר אבונא ספרא קרי שירת הבאר ומברך לפניה ולאחריה. א"ל תעבדון כן. אמר ליה ואדיין את לון. כל השירות טעונות ברכה לפניהן ולאחריהן. אתו שאל לר' סימון. אמר לון רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא שירת הים ועשרת הדיברות וקללות שבתורת כהנים וקללו' שבמשנה תור'. א"ר אבהו אני לא שמעתי גראין דברי' בעשר' הדיברות. רבי יוסה בי רבי בון תמנתי פסוקיא אחרייא דמשנ' תור' טעונין ברכה לפניהן ולאחריהן. בלא כך אין הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. לכן צריכה ראש חדש שחל להיות בשבת. א"ר יוסי בי רבי בון שיר השירים לא יפתחו לה משה קריאי' סימנה החזו לך. רבי יודה ר' ירמיה בשם רב שירת הים ושירת דבורה נכתבים אר"ח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח: עשרת בני המן ומלכי כנען נכתבין אריח ע"ג אריח ולבינ' ע"ג לבינה דכל בניין הכן לא קאים. מאי כדון למשה. או לעיכוב: א"ר לוי חגיה בר אחוי דרב הושעיה נהור את כרי דהוינן קיימין קדם תגוחה דרב הושעיה רבינך עבר ר' בא בר זבדא ושאלנן ליה ואמר בשם רב מעיכוב: רבי חייה בריה דרבי אדא דיפו רבי ירמיה בשם רבי יודה צריך לאומן בנפיחה אחת ועשרת בני המן עמהן. א"ר יוסי בי רבי בון צריך שיהא איש בראש דפא ואת בסופה שכן הוא שניך ונתת כהרין קינמרה. רב אמר צריך לאמר' ארור המן ארורים בניו. א"ר פינחס צריך לומר חרבונא זכור לטוב. רבי ברכיה רבי ירמיה רבי חייה בשם רבי יוחנן רבי יונתן

פירוש

חסן. פי' שם מקום: הלכה ב' חסן. פי' בעיר אחרת: מיכלתי. לעיל דף ע"ב ע"ב פי' פירשתי כל הענין: תרי תלת מלי. פי' בלא ברכה. דמיך כו'. פי' היה שוכב וקם בפיוט זמר שהיו אומרים לפניו בשכבו ובקומו: אל תשמח אלא שאמר לשמוח בגלות והוסר שמחה הוא: תח"ל כו'. פי' אלא ב' פסוקי' כתבי: לשנוא כו'. ולא היה כותב לאהוב' גרס' ופ"מ ג' תעשת בסדרן כו': דנן לחמר. פי' ימהו והגביהו על דבר עבירה הלכה ולמקה עליהם לפני הערכה בקיסרין שלחו וכתבו לר' אבהו שהיה קרוב למלכות שימים עליהם: פיסנו. מייתי ליה הר"ן פ"ב דמגילה ח"ל כבר פיסנו לג' דליסטרי' אבל תמר תמרורים כו'. וליתן שם טוב ילד כו' ולא אבדוקי' מוכ"ל שהוא פי' של ג' דליסטריה שהוא נקראי' בל' הקוד' טו' ילד טוב לסדי ותרשיש וגירו' הוא קורא' אות' אבדוקי כו' ודוק שגם בעלהמגה' לא הביא אחד מהם: מיקבלי'. פירש מתקבצים: מלכלך. כמו מלחלח ל' לחלוחי' כך פי' הרמ"ם והר"ן מייתי ליה ופירשו ח"ל מלכלך פירש מקום כנוס' שיש בו קלות תורה והמלמדין גבי יבמות כי יגיע ירדן אל מיא לין בו כדי לכלך פה כלים כדי לטבול בו קלות הטבת נדרה. פי' בלי ול"נ דכא ופירשו תוך המבול: ההוא גברא לר' ברכיה משזג גרסי' ופי' שרוחא שרוחן מן מו' בפרוזדה. פי' תרגום של מגרש ברות: מה דשרי'. כ"ל של"ל דקדרשיה פי' דר' מנא עבר במגרש דקדרשיה ודבי כנישתא שם בהן לא קדושה וס"ד מיכל לעבור אפילו שלא לשום צורך מ"ר זכריה לא אלא שמרא כו' פירש המוטרשהוא שקרי דרתקי שהיה גלויו בית הפרדס היה לו לאימה שהגעגרים ולא היה יכול לסלקם שהמגרש שהלכו שם לטייל חוץ שאמר ואם לא היה רבי אבהו שב כלותו המגרש לא היה יכול לכנו' שם הגערים ולא לאכנס הלך שם רבי אבהו ודוק כך פלאפי כתוב: הלכה ח': קוצים קוצים. פי' קללות ותוכחות דמי כפשוטו הלא אבר גמ"ל תפסקם אינו בדין שיהא מתקללי' ולפי שמברך וקאם דהא ק"ל כמם שמברכין על המוגה כך מברכין על הרעה:

מראה מקום והגהות

פ י"נ פסק עמהן וכו'. נ י"נ, ר"ח בר אבא בשם ר"י ת' כתובות נ"פ ב'. ג לעיל פ"א ה"ג ה"ב. ו ע' בבלי פסחים נ'. כ ע' בבלי פ"נ ותוס' שם, שקלים פ"ב ה"ב. י ע' בבלי גיטין ו'. יע' ותוס' סנהד' נ"ב. פ ע"י' קרית למלכות, ריש בבלי סנהדרין י"ד וכתובות י"ז יומא ע"ג וחגיג' י"ב. ס ע' בבלי נמקיקב' ו"כ"ח. י י"נ גודתא. יא י"נ בפרוורש דקדרשת. יג לעיל פ"א ה"ז. יג ע' שנת ר"פ כל כתבי וכמה שהעתיק בעל נקור' התלמוד ערך פ' ד"ו. יד כרסת פ"ג (ו' ג') ותענית פ"ד ה"א (ס"ג') ע"ש ובבלי נמקין ג', ומלכות ושלה נדרשה למסכה. ע"י"נ: לתעניות ולמקדקות. טו ע' ר"ה פ"א. ין תענית פ"ד ה"ב ומגלת פ"א וע' בבלי תענית כ"ו ונכנסתין. יח שם תנניס רבה"ה. יט ע' סנהדרין פ"א ובבלי שם. כ דברים רבה פ"ד ומדרש קהל' פ' אל תבהל ומס' סופרים פי"ד. כא ע' בבלי ברכו' נ"פ ותוס' סוף ש"ק ונדם ופי' המשניות להרמב"ם ז"ל ספרידים ומלות תהלים ד'. כב ע' ע"פ פי"ג. כג ע' מס' סופרי' שם. כד ע' לעיל תענ' פ"א (ס"ד כ"ה). כה שם ה"ג: אמן. כו נ"פ ע"ש סוכרים פ"ג ה"ו ובבלי נמקין ו' פ' ותוס' שם ד"ה דלא יוצא, ותורת שמוא' ונמם פ"פ.

בין לכיתה בין לשחרות. מה טעמא וכבש שוה ומהר. מה הראשוני לדעת אף השוייה לדעת. מניין שהראשונה לדעת תנוה חכהן וכבש לדעת. ואנן חמיי רבנן מקדמין לעיבורה. רב נחמן בשם ר' מנא מצוה להקדים כדי לרוץ במצוה: הלכה ה' כל היום כשר לקריאת המגילה דכתיב כיום אשר שכחו איבי היהודי' לשלום בהם. לקריאת הלל. דכתיב זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. לתקיעת שופר. דכתיב יום תרועה יהיה לכם. לנטילת לולב דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון. לתפילת המוספין ולמוספין דכתי' ביום צוהו את בני ישראל וגו': הלכה ו' לסמיכה לשחיטה לתנופה להגשה לקמיצה להקטרה למליקה לקבלה להזייה דכתיב ביום צותו את בני ישראל: הלכה ז' כל הלילה כשר לספירת העומר. א"ר יוחנן. ודר"א בר"ש היא. דר' לעזר בי ר"ש אמר מהול לקצור תהל לספור. מעתה יצא לו חוץ לתחום כיון שחשיכה יתחיל לקצור. איפשר לו לכוון. לפיכך כל הלילה כשר. היה מקריב מנחת העומר ונטמא' בידו אר ומביאין לו אחרת. ואם לאו אומר לו הוי פיקח ושתוק דברי ר'. רבי לעזר בי ר"ש אומר לעולם אומרי' לו הוי פיקח ושתוק. שאין עומר שנקצר שלא למצותו כשר. סבר ר' לעזר בי ר"ש שאין העומר בא מן העלייה. א"ר אחא דר' לעזר בר' שמעון כשיטת ר' עקיבה רבו של אביו דתנינן תמן כלל אמר ר' עקיבה כל מלאכה שאיפשר לה לעשות מערב שבת אינה דוחה את השבת. וכל מלאכה שא"א לה להיעשות מערב שבת דוחה את השבת. והא תנינן מעשה שעברו יותר ממ' זוג ועיכבן ר' עקיבה בלוד. מפני שהיו מי זוגי. אבל אם היה זוג אחד לא היה מעכבו. מקצירת היום מה את עבד לה כקצירת הלילה או כבא מן העלייה. אין תימר כקצירת הלילה אשכחת אמר. הדא פלגו. בין ר' לעזר בי ר"ש ובין רבנן. דרבנן אמרין קצירת היום כקצירת הלילה. דר' לעזר בי ר"ש אומר אין קצירת היום כקצירת הלילה. אין תימר כבא מן העליי' אשכחת אמר תרתין פלגוון בין רבי אלעזר בי ר"ש ורבנן דרבנן אמרי קציר היום כקצירת הלילה. ודר' לעזר בי ר"ש אומר אין קצירת היום כקצירת הלילה ורבנן אמרי' הבא מן העלייה כשר. ור' לעזר בי ר"ש אמ' הבא מן העלייה פסול. רשב"ל בעי קצירת העומר מהו שידחה את השבת ביום. התיב רבי אבי' והתנינן מצותו לקצור בלילה. נקצר ביום כשר ודוחה את השבת. ולא קבליה. א"ר אחא חזר ביה רשב"ל מן הדא. כיון שחשיכה אמר להן בא השמש אמ' הין בא השמש אמ' הין. מה אנן קיימין אם ללילה כבר הוא אמור. אלא אם אינו ענין ללילה תניהו ליום. דבר שהוא דוחה את השבת ביום מכשיריו מהו שידחו את השבת בלילה. והא תנינן העמידו עושי חביתין לעשות חביתין. תיפתר בחול. תנה בר' חייה רבי ארא זהו סדר תמיד לעבודת בית אלהינו בין בחול בין בשבת. והא תנינן קצרוהו ונתנוהו בקופות והביאוהו לעזרה והיו מהבהבין אותו באור. כדי לקיים בו מצות קלי. א"ר יוסה מכיון שהתחיל במצוה אי' לו מרוק. התיב רבי יודה קפודקייא קומי רבי יוסי הגע עצמך שבא מן העלייה. כיון שלא התחיל במצוה אין אומר לו מרק. התיב ר' יעקב בר סוסי קומי ר' יוסה והא תנינן שעל מרלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש. א"ל מכיון שהיום צריך ללילה והלילה צריך ליום כמי שכולו יום. אמר ר' יוסה בי רבי בון ולא למפריש הוא קרש. מכיון שהוא קרש למפריש הוא יום הוא לילה:

הדרן עלך הקורא את המגילה

א׳ בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת. בית הכנסת לוקחין תיבה. תיבה לוקחין מטפחות. מטפחות לוקחין ספרים. ספרים לוקחין תורה. אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים. ספרים לא יקחו מטפחות. מטפחות לא יקחו תיבה. תיבה לא יקחו בית הכנסת. בית הכנסת לא יקחו את הרחוב. וכן במותריהן: ב׳ אין מוכרין את של רבים ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו דברי רבי מאיר. אמרו לו אם כן אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה: ג׳ אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי אימתי שירצו יחזירוהו דברי ר"מ. וחכמים אומרים מוכרין אותו ממכר עולם חוץ מארבעה דברים למרחץ ולבורסקי ולטבילה ולבית המים. רבי יהודה אומר מוכרין אותו לשם חצר והלוקח מה שירצה יעשה: ד׳ ועוד א"ר יהודה בית הכנסת שחרב אין מספידין לתוכו ואין ממשילין לתוכו חבלים ואין פורשין לתוכו מצודות ואין שוטחין על גגו פירות ואין עושין אותו קפנדריא שנ' והשמותי את מקדשיכם קדושתן אף כשהן שוממין. עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש: ה׳ ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת: ו׳ בשנייה זכור. בשלישית פרה אדומה. ברביעית החדש הזה לכם. בחמישי חוזרין לכסדרן. לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים בתעניות ובמעמדות וביום הכיפורים: ז׳ בפסח קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים. בעצרת שבעה שבועות. בראש השנה בחודש השביעי. ביום הכיפורים אחרי מות. ביום טוב ראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים. ושאר כל ימות החג קורין

בקרבנו' החג: ח׳ בחנוכה בנשיאים. בפורים ויבא עמלק. בראשי חדשים ובראשי חדשיכם. במעמדות במעשה בראשית. בתעניות ברכות וקללות. אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן. בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין כסדרן ואינו עולה להן מן החשבון. שנ' וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו:

פרק שלשי

הלכה א׳ בני העיר שמכרו רחובה של עיר כו'. א"ר יוחנן דר' מנחם בי רבי יוסה היא. דרבי מנחם בי ר' יוסה אמר רחובה של עיר יש לה קדושה שכן מוציאין ספר תורה וקורין בו ברבים. ברם כרבנן עשו אותו כמרחק ארבע אמות. י"ר ירמיה ר' שמואל בר חלף בשם רב אדא בר אחוה המתפלל לא ירוק עד שיהלך ארבע אמות. א"ר יוסה בי ר' בון וכן הרוקק אל יתפלל עד שיהלך ארבע אמות: תני המתפלל לא יטיל מים עד שיהלך ארבע אמות. וכן המטיל מים אל יתפלל עד שיהלך ארבע אמות. א"ר יעקב בר אחא לא סוף דבר עד שיהלך ארבע אמות. אלא אפי' שהא כדי הילוך ארבע אמות: אם אומר את עד שיהלך ארבע אמות יהא אסור. אף אני אומר אחר בא והטיל שם: בייסנאי שאלין לר' אימי מהו ליקח אבנים מבית הכנסת זו ולבנות בבית הכנסת אחרת. אמר לון אסור. א"ר חלבו לא אסר ר' אימי אלא מפני עגמת נפש. ר' גודיון אמר מוגדלאי שאלון לרשב"ל מהו ליקח אבנים מעיר זו ולבנות בעיר אחרת. אמר לון אסור. הורי רבי אימי אפי' מסורחה למערבה אסור מפני חורבן אותו המקום. מהו למכור בית הכנסת וליקח בית המדרש. מילתיה דר' יהושע בן לוי אמרה שרי. דא"ר יהושע בן לוי וישרף את בית ה' זה בית המקדש. ואת בית המלך זה פלטין של צדקיהו. ואת כל בתי ירושלם. אלו ארבע מאות ושמונים בתי כניסיות שהיו בירושלם. דא"ר פינחס בשם ר' הושעיה ארבע מאות ושמונים בתי כניסיות היו בירושלם וכל אחת ואחת היה לה בית ספר ובית תלמוד בית ספר למקרא ובית תלמוד למשנה. וכולהם עלה אספסינוס. ואת כל בית הגדול שרף באש. זה מדרשו של רבן יוחנן בן זכיי ששם היו מתנין גדולותיו של הקב"ה כגון ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן הדא דאת אמר בבית הכנס' של יחיד אבל בבית הכנסת של רבים אסור. אני או' אחד מסוף העולם קטי בו. והא תני מעשה בר"א בי ר' צדוק שלקח בית הכנסת של אלכסנדריי ועשה בה צרכיו. אלכסנדריים עשו אותה משל עצמן. עד כדון כשבנייה לשם בית הכנסת. בנייה לשם חצר והקדישה מהו. נישמעינה מן הדא קונם לבית הזה שאיני נכנס ונעשה בית הכנסת. הדא אמרה בנייה לשם חצר והקדיש' קדש'. אימתי קדש' מיד או בשעת התשמיש. נישמעינה מן הדא העוש' תיב' לשם ספר ומטפחו' לשם ספר עד שלא נשתמש כהן הספר מותר להשתמש בהן הדיוט משנשתמש בהן הספר אסור להשתמש בהן הדיוט. ומה אם אילו שעשו לשם ספר אינן קדושי' אלא בשעת התשמיש. זו שבניי' לשם חצר לא כ"ש. אילו שעשאן לשם חולין והקדישן מה הן. כמה דאת אמר תמן בנייה לשם חצר והקדיש' קדש'. והכא עשאם לשם חולין והקדישן קדש: כלי שרת מאימתי הם קדישין מיד או בשעת התשמיש. אין תימר מיד ניחא. אין תימר בשעת התשמיש כאחד הם קדושי' ומתקדשין. ניחא של משה שנתקדשו בשמן המשחה ומ[illegible]של שלמה כאח' הם קדישין ומתקדשין. כבניסתן לארץ היו מפנין מתוך של משה לתוך של שלמה. לא היה שם של משה כאחת הם קדישים ומתקדשין. בעלייתן מן הגולה היו מפנין מתוך של שלמה לתוך שלהן. לא היה שם של שלמה כאח' הם קדישין ומתקדשי': אבנים שחצבן לשם מת אסורו' בהנייה לשם חי ולשם מת מותרו' בהנייה. הזורק כלי לפני מיטתו של מת לתוך ד' אמות שלו אסור בהנייה. חוץ לד' אמות מותר בהנייה. כל כלי בית הכנס' כבית הכנסת ספסלה וקלטירה כבית הכנס'. כילה דעל ארונא כארונא. בר אבהו יהב גלתא תחתוי הרן כילן: רב יהודה בשם שמואל בימה ולווחין אין בהן משום קדושת ארון ויש בהן משום קדוש' בית הכנס'. אינגלין אין בו משום קדושת ארון יש בו משום קדושת בית הכנסת: רבי ירמיה אזל לטולנה חמתון יהבין בכושא. בגו ארונה אתא שאל לר' אימי. א"ל אני אומר לכך התנו עליו מבתחילה. ר' יונה עבד ליה מגר ואתני עלוי עילויי דסיפרין ארעייא דמאנין. מטפחו' לוקחין ספרי'. אפי' מטפחות תורה וחומשין לוקח בהן נביאים וכתובי'. ספרים לא יקחו מטפחות אפי' נביאים וכתובים אינו לוקח בהן מטפחות תורי וחומשים. כורכי' תורה במטפחו' תורה. חומשין במטפחות חומשי'. נביאי' במטפחות נביאי'. תורה וחומשי' במטפחו' נביאים וכתובי' אבל לא נביאי' וכתובין במטפחות תורה וחומשים. נותנין תורה ע"ג תורה. וחומשין על גבי חומשים. תורה וחומשין על גבי נביאים וכתובים: אבל לא נביאים וכתובים. על גבי תורה וחומשין. רבי ירמיה בשם ר' זעורה תורה וחומשין. עיק הגייה מגת: כותבין תורה נביאים כאחת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים

פירוש

הלכה ה': דכתיב ביום אשר כו'. פי' דנקט ביום ולא כתב נמי להורות נו דכל היום כשר לקריא' מגיל' וכן כולם דקייתיבתר הכי דשמעינן כל הני מילי' יום יליף לה: הלכה ז': מרק פי' גמור. סליק פרקא:

בני העיר כו': ת"פ מה מסיים. לא ס"ל בתי ירושלים בקמשעות דא"כ בית המלך וכל בי' גדול ל"ל הא כל בתי ירושלים כ"ש לכללם. והיו ת"פ כבנין מלאתי והא' לא דק בהדם: וכולה' עלה אספסינ' כו'. לפורקא לספיני' דאספיינוס בחורבן שני הוה וכ"ה ריב"ז דקאמר אלא הינו כנתר אדן יהוא בבית דאמון כאספייכם נני' בני וכן בית מדרש של ירמיה דהא' בגל ריב"ז בני' שני מתנין. פי' מספרי': כגון ספרה כו'. פי' דגבי אלישע נגדול' חפלה מיירי דקאום דאלישע כשעם' הגדולו' והנוראו' ע"י תפלה כגון ולכן נם נכלן דכתי' ואת כל בית הגדול פי' שהיה מקום קבוע לספ' שבחו של מקו' ונדולתו ע"י תפל' כמו אתכל הגדולו' דאלשע' דמיירי ג"כ בגדולות תפלה כדפרש"י ולפי הבבלי דמרק' דמסיק דר"י בל מתרגמת כל בי' הגדול בית שמגדלים בו תורה לריך לפרש אם מדרשו מי' כבמתו ולפי שהיו דורשים בו דברי' עמוקי' קספר שהיו מתנין גדולותיו של הקב"ה פ"י רוב חכמתם הבירו גדולותיו ית' ביותר והשמה קייתי מגדולת דאלשע נמיט' דהיינו נכלאתיו ספסלו וקלטיר'. פי' אתו והוא קתדרה: ולווחי. פירש שנותנין עליהם להתלמד מייתי ליה מתרב"י סוף הלכת ס"ח: אינגלין. פי' כרסא הם שעשין למעלה מהארון כמין כנפיים של מלאכי' שנקרא' איגנלי"ן בכושא. פירש סקל להט' בו:

מראה מקום והגהות

א בבלי יומא ז'. ב שבת ק"ל בבבלי. ג ר"ה כ"א. ד ר"ה פ"א ה"א. ה מנחות פרק י'. ו תמיד פ"א. ז סוף תמיד. ח סוכות פ"א. ט ר"ה פ"א. פסחים פ"ו כינה כ"א. י במתני' בבבלי דברי ר' יהודה. יא ע' תעני' פ"ג. יב ברכות ו' ד' ושם הגרסא נר חלפתא. יג מסודר ח' נ'. יד שם הגי' ח"ר אפי וכו'. טו ע' בבלי נ"ב נ'. טז איכה רבתי פ' בלע ה' ובפתיחתא י"ב ע"ש ולקמן בתנו' ר"פ שני דיני [illegible]. יז ע' תוספתא בפרקין ולקמן נדרים פ"ט ה"ג. יח ע' לעיל יומא פ"ג ה"ו ובבלי ב"מ פ"ד מנחות כ"ב וזבחי' קי"ד, וע"ע שבת קי"ד ותו"ת מהר"י סג"ל סי' קכ"א ומח יעי' סי' קס"א ותשנ"ץ סי' תנ"ו. יט נ"ל: ברם של שלמה. כ י"נ: מכושא. כא בבלי ותוספת' בפרקין וע' בבלי נדרי' ע"ב ותרט' כ"ה.

מראה מקום ותגהות.

א ע' בבלי רש' ערכין.
ב ע' ברכות פ"ט ס"ב.
ג ע' קידושין פ"א ס"ח.
ד ע' מנחות פ"י ס"ג.
ה ע' בבלי בפרקין י"ח וסוטה ל"ב.
ו ע' לעיל ברכות פ"ג (ד"ד) ותע"ע בבלי עירובין ל"ד ק' ובעלה ל"ט.
ז י"ג בלע"ז.
ח סוס' פ"ו ותע"ש הני'.
ט ע' בבלי בפרקין י"ח ור"ה כ"ו.
י ברכות ד' ב'.
יא (ע' סדר הדורות אות פ' נ"ד כ' שהוא תלמיד ר' יהודה).
יב ע' שם י' ד'.
יג ע' תוס' ורא"ש יבמות פ"ק.
יד ע' בבלי ותוספת' בפרקין.
טו עירובין פ"ג ה"ה פ"ח ה"י ותענית פ"ג.
טז י"ג ריב"ל (ר"ת ר' יהושע בן לוי) כי הוא בעל ההלכ' הזו, וע' בבבלי כ' א'.
יז לקמן פרק פ"ג (פ"ג ב').
יח ע' בבלי פרק ז' תענית ל"ח ויקרא רב' פי"ט קהלת רבה ס' א' וברון השיר סוב ספ"ח.
יט ה"ג עקילס התגלמידו, וי"ס כי אתגיסא.
כ ויוני אל מות. וע' יפ"ת שסיכי וסדר הדורו' ס' תנאים ואמוראי' ס"פ ג'.
כא נרכו' ותרומו' פ"ב.
כב ע' תוספתא בפרקין.
כג צ"ל ביום. וע' בבלי מגילה כ'.
כד שב' פ"ב ה"ט (ד' ב') וע"ש בבלי נדה ס"ה ומולין ל"ט.

לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו. ואם לאו קורא עמהם. מאימן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו ר' מאיר אומר כולה. ר' יהודה אומר מאיש יהודי. ורבי יוסי אומר מאחר הדברים האלה: ד הכל כשירין לקרות את המגילה ¹חוץ מחרש שוטה וקטן. ר' יהודה מכשיר בקטן. אין קורין את המגילה ולא מלין ולא טובלין ולא מזין. וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה. ²וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר: ה כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת ההלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב ולתפילת המוספין ולמוספין לוידוי פרים ולוידוי מעשר ולוידוי יום הכיפורים: ו לסמיכה לשחיטה לתנופה ולהגשה לקמיצה ³להקטרה למליקה לקבלה להזייה ולהשקיית סוטה ולעריפת העגלה ולטהרת מצורע: ז כל הלילה כשר ⁴לקצירת העומר להקטר חלבים ואיברים. זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום. ושמצותו בלילה כשר כל הלילה:

פרק שני

א׳ הקורא את המגילה למפרע לא יצא. דכתיב כבתבם. קראה על פה לא יצא דכתיב כבתבם. קראה תרגום לא יצא דכתיב ככתבם: בכל לשון לא יצא ⁵דכתיב ככתבם וכלשונם. ר' יונה אמר תנה נחמן בר ארא. רבי יוסה אמר תנה נחמן סבא ⁶והוו כרוך ותייתון יהוי. תני אף בהלל ובקרית (שמע) המגילה כן. נית׳ בקריא' המגילה דכתיב ככתבם. ברם בהלילא. בגין דכתיב ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה' (מהולל שם ה' ממזרח שמש ועד מבוא) מה את שמע מינה. א"ר אבון עד הוא אמורה על סדר בצאת ישראל ממצרים לשעבר. לא לנו יי' לא לנו לדורות הללו. אהבתי כי ישמע יי' לימות המשיח. אסרו חג בעבותים לימות גוג ומגוג. אלי אתה ואודך לעתיד לבוא: ר' יוסה בשם ר' אחא ר' יהודה בשם ר' לעזר. והוא שתהא כתובה בלע"ז. מה אנן קיימין אם כשהיתה כתובה אשורית ותירגמה בלעז הדא הוא דתנינן בכל לשון. אם כשהיתה כתובה בלעז ותירגמה אשוריה ⁷הדא היא דתני מה בין ספרים למגילת אסתר אלא שהספרים נכתבין בכל לשון. ומגילת אסתר אינה נכתבת אלא אשורית. אמר ר' שמואל בר סוסרטי תיפתר שהיתה כתובה גיטגמון. תני שמואל טעה והשמיט פסוק אחד ותירגמו המתרגם יצא. אנן אמרין בכל לשון לא יצא ואת אמר הכין. שמואל כדעתיה. ר' שמואל אמר היתה כתובה כהלכת' הלעז יוצא בה בלעז. ר' אבהו בשם ר' לעזר ⁸יודע אשורית ויודע לעז יוצא בה בלעז ואשורי בלעז יוצא בה בלעז. יודע אשורית ויודע לעז מהו שיוציא ידי אחרים בלעז. ייבא כהדא כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן: הלכה ב תני סירוגים יצא סירוסים לא יצא. סירוגין קיטעין. סירוסים חד פרה חדי. אמר רבי חגי סירוגים והלגלוגות ומי גדול בחכמה או בשנים איצירכת לחברייא אמרין ניסוק נישאל לבית ר' סלקון מישאל ואמרין יצאת שפחה משל בי' רבי. ⁹אמרת להם הוכנסו לשנים. אמרין ייעול פלן קמי ייעול פלן קמי. שרון עלין קטעין קטעין. אמרה להם למה אתם נכנסין סירוגין סירוגין. חד רבי הוה טען פרחתן ונפלין מיניה אמרה ליה רבי נתפזרו הלגלוגיך. אמרה לה אחייא מטאטא איתת אלבינה: ¹⁰רבי מנא אמר בשם ר' יודה שאמר משם ר' יוסה הגלילי הפסיק בה כדי לקרות את כולה לא יצא ידי חובתו. ר' בא רב ירמיה בשם רב הלכה כר' מנא שאמר בשם ר' יהודה שאמר משם רבי יוסי הגלילי הפסיק בה: רבי יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק אף בהלל ובמגילה כן. אבא בר הונא ורב חסדא הוון יתבין אמרין אף בתקיעה כן. סלקון לבית ר' שמעון רב הונה בשם רב אפילו שמען עד תשע שעות יצא. א"ר יהודה על ההיא תמן איצרכת לי. סלקית להכא שמעית דאמר ר' יסא בשם רבי יוחנן אפילו שמען כל היום יצא והוא ששמען על סדר: ר' יוסה בעי היה זה צריך לפשוטה ראשונה וזה צריך לפשוטה אחרונה תקיעה אחת מוציאה ידי שניהן: רבי בון בר חייה בעי (כגון) קריאת שמע וברכותיה. היא ולא ברכותיה. ברכותיה ולא היא. הפסיק שלישה וחזר והפסיק שלישה. וקורא משערים ובכל אדם משערים. א"ר מתניה לא מסתברא בקורא: מעשה הוה יתיב קומי ר' ¹¹יהודה ואינמנם איל חזור לך דלא כוונית. היה כותבה הרא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה. נאמר כארבע' עשר כבריכי. הורשה. ובלבד שלא יפליג עצמו לעניינות אחר'. ומגיהה תני אין מדקדקין במעיותיה. ר' יצחק בר אבא בר מחסיה ורב חננאל ¹²הוון יתיבין קומי רב חד אמר יהודים וחד אמר יהודיים. ולא חזר חד מינהון. ר' יוחנן הוה קרי כולה יהודים. ר' חלבו רב ירמי' בשם רב כתוב אומר ספר. וכתוב אומר איגרת. הא כיצד קל הקילו בתפורתה שאם תפר בה שני' או ג' תכים שהוא כשר: הלכה ג' ניחא בן כרך שהלך לעיר שזמנו מאוחר. בן עיר שהלך לכרך ואין זמנו מוקדם. אמר ר' יוחן ליה כאן בן עיר שהלך לכרך. ותניי רבית ר' בן בן כרך שהלך לעיר. א"ר יוסי אף כאן בעתיד להשתקע עמהן. אמר ר' יוסה והוא שיצא קודם לשהאיר מזרח

אבל אם יצא לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר. רב נחמן בר יעקב בעי מעתה גר שמל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר. ר' בון בר חייה בעי בן עיר שעקר דירתו לילי חמשה עשר נתחייב כאן ובן כרך שעקר דירתו בליל ארבע עשר נפטר מיכן ומיכן. בן עיר מהו שיוציא בן כרך ידי חובתו ייבא ¹³כהדא כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבי' ידי חובתן: בן כרך מהו שיוציא את בן עיר ידי חובתו. ייבא כהדא כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבי' ידי חובתן. או ייבא כהיא דאמר ר' חלבו רב חונה בשם רבי חייה רבה הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה. ר' יוחן בעי בן עיר שנתן דעתו לעקור דירתו לילי חמשה עשר. לא מתציי' הוא בן עיר שהלך לכרך. מתציתה כשהיה בכרך. מה צריכי ליה כשהיה בעיר. אבל מפרשי ימים והולכי מדברות קוראין כרכין בארבעה עשר. א"ר מנא בעתיד לחזור למקומו. א"ר פינחס על כן היהודי' הפרזי' פרוז והוא באותה שעה: מאימן קורא אדם את המגיל' ויוצא בה ידי חובתו. ר"מ אומר את כולה. ר' יהודה אומר מאיש יהודי. ר' יוסה אומר מאחר הדברים האלה. ר' אבהו בשם רבי לעזר מ"ד כולה על כן על כל דברי האיגרת הזאת. מ"ד מאיש יהודי ומה ראו על ככה. מאן דאמר מאחר הדברים האלה ומה הגיע אליהם. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי מאן דאמר כולה וכל מעשה תוקפו וגבורתו. מ"ד מאיש יהודי ופרשת גדולת מרדכי. ומ"ד מאחר הדברים האלה אשר גדלו המלך. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' יהושע בן לוי תוקף כל תוקף את כל תוקף. תוקף זה תוקפו של המן. כל תוקף זה תוקפו של מרדכי. את כל תוקף. זה תוקפו של אחשורוש. תני ר"ש בן יוחי אומר מבלילה והוא ¹⁴ממקום שהיתה ספלתו של המן משם היתה גדולתו של מרדכי. רבי בא רב ירמיה בשם רב הלכה כרים דהוא אמר כולה. רבי יהודה בשם ר' ¹⁵יוחנן בעירובין ובתעניה צבור נהגו הכל כרים. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן אף במגילת אסתר נהגו הכל כרים. ר' חלבו רב מתנה יוסי בר מנישא בשם רב בין כמאן דאמר כולה. בין כמאן דאמר מאיש יהודי. בין כמאן דאמר מאחר הדברים האלה. ובלבד מספר שלם. רבי חלבו רב מתנה יוסי בר מניישא בשם רב אם היתה כתובה חומשין אין קוראין בה ברבים. אמר ר' תנחומא מפני ההדיוטר עלה בירייה ר' לעזר בשם ר' חנינה ¹⁶רתיל צריך לקרותה בלילה ולשנותה ביום. הוינן סברין מימר לשנות משנתה. א"ר אבא מרי בבליה לשנות קרייתה: רבי ברכיה ר' יחלבו. עולא ביריה ר' לעזר בשם ר' חנינה עתיד הקב"ה להעשות ראש חולה לצדיקי' לעתיד לבוא. מה טעמא שיתו לבכם לחילה. לחולה כתיב. והצדיקי' מראין אותו באמצע ואומרים כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו עלמות. עלמות בעלימות. בזריזות עלמות כאילין עלמות. תירגם עקילס אתא ¹⁷אנסיא עלם שאין בו מות. והצדיקים מראין אותו באמצע ואומרים כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו עלמות. הוא ינהגנו בעולם הזה. הוא ינהגנו לעתיד לבוא: ר' חלבו רב חמא בר גוריא בשם רב חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בן חנינה משפחה ומשפחה מיכן למשמרות כהונה ולויה שיהו בטלין. א"ר חלבו מיכן לבית הוועד שיהא בטל. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן וזכרם לא יסוף מזרעם. מיכן שקבעו לה חכמים מסכת: הלכה ד' הכל כשירין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן. אמר רב מתנה ודר' יוסי היא. ¹⁸א"ר יוסה הוינן סברין מימר מה פליגין ר' יוסה ורבנן בשמע דכתיב בה שמע. הא שאר כל המצות לא. מן מה דרב מתנה אמר דר' יוסי היא. הדא אמרה היא שמע היא שאר כל המצות. ומה טעמא דר' יוסה והאזנת למצותיו. שמע אזנך מה שפיך מדבר. רב חסדא אמר ליה כאן חרש. באשגרת לשון היא מתניתא. א"ר יוסה מסתברא יודה רב חסדא בתרומות דהיא דר' יוסי. אתא רבי חנניה בשם רב חסדי דר' יוסה היא. א"ר יוסה בי ר' בון על טורתך את אמר דהיא דר' יוסה דתנינן חמשה קדמייתא ולא תניתא עמהן משם שאין תרומתו תרומה דתנינן חמשתי אחרייתא ולא תניתה עמהן הוי טופך מימר דר' יוסה הוא. ר' יהודה מכשיר בקטן. א"ר יהודה קטן הייתי וקריתיה לפני רבי טרפון בלוד. אמרו לו קטן היית ואין עדות לקטן. א"ר ¹⁹מעשה שקריתיה לפני ר' יהודה באושא. אמרו לו אין זו ראייה הוא שהוא מתיר. מיכן והולך נהגו הרבים לקרותה בבית הכנסת. בר קפרא אמר צריך לקרותה לפני נשים ולפני קטנים שאף אותם היו בספק. ר' יהושע בן לוי עבר כן מבנש בני וכני ביתיה וקרי לה קומיהון: אין קורין את המגילה עד שתנץ החמ' דכתיב ביום אשר שברו איבי היהודים לשלוט ברם: ולא מולי' דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ולא טובלין. דכתיב והזה וטבל. מה הזייה ביום. אף טבילה ²⁰כיון. מניין שהזייה ביום דכתיב והזה הטהור על הטמא ביו' השלישי: כל מחוייבי ²¹טבילו' טובלין כדרכן ביום חוץ מן הנידה ויולדת שאינן טובלות אלא בלילה. נידה שעיבר זמנה טובלת בין ביום ובין בלילה. חדשה ר' חייא בר בא לצורייא נידה שעיבר זמנה טובלת בין ביום בין בלילה. תמן אמרין אפי' עיבר זמנה לא. מפני חמותה מפני כלתה. אשה אחת משל בית רבותינו ראו אותה טובלת כדרכה ביום נאמר מעוברת זמן הוות. נידה שנאנסה וטבלה ר' שמי בשם רב טהורה לביתה וטמאה לטהרות. ר' לעזר בשם ר' חנינה טמאה

פירוש

הקורא את המגילה למפרע: תוספה ב' סדוני' בערוך סרג פי' קורא פסוק ושוהה פסוק וסחר וקור' פסוק ושוה' וחד פריחד. כגון שקרא פסוק ופניח פסוק וחוזר וקורא פסוק ג' שלבים: ס"א. קרי חד ופסי חד ופירשו כמכה: סירוגי' והלגלגות. פירש הא שולגי' פהו פי' סירוגים ותה פי' פלגלגו' ועוד שפלא מי גדול פירש פי' שהי' חכם או פי' שהיה רב בשנים להקדימו לכבוד ובמתפק לחברי שיצה פי' קטן תצוב יותה הכנסו לשני'. פי' שהגדול בשנים יכנס תחלה: יעל פלוני קמי. פירש יכנס פלוני לפני': שרון. פי' התחילו לכנס לפקוטפי' כתות כתות: חד רבי. פי' נער אחד: פרסינן. פי' ירק: פלגלוג'. פי' מכנד' שמכבדין בו הבית ושם הביט הבג חבים. פי' תפירל גמלא' נ"ק פסילרינ תיבה הלב' נ': נידאי בו. מכבן קוכים הרא"ש דרבא דפסי' בבבלי לש' שעתיד לחזור בג"נ י"ד ט' קפי' מקולה ממכיתין שלינו פבן עיר שהלך לכרך לפסוקי' ממכרת רס"י ע"ש: ומה ראו על ככה. פירש"י מה ראו על ככה המגיל' בכתב' ונקראת להודיע לדורות מה ראו במלחו הזמן שעשו מה שעשו ומפתם על ככה שבו ולפרש מה הגיעו על השתי' דהיינו מלש יהודי ומילך שם הם הספורעות: מה הגיע אליהם. משמע לי' דהיינו הגע' שהגיעם כפשוט והגם מאחר הדברים כתיב: מעשה תקפו וגבורתו. וזה כתוב במגלתו שהרפה כנגד עשרת והו תקפו של המן. דהיינו מאחר הדברים האלה כי שם עיקר הדבר וכל תקף רינה מפילו תקפו של מרדכי שמינו כ"כ עיק: לענין הגם ומת כל תוקף רינה כל תקפו של אחשורוש שמים כל כך עיקר: ממלתו של המן כו'. ותרם פרש' גדולת מרדכי אשר גדלו המלך וה' פבליל' הראש: ראש חולה. פי' מעגלה פל' מחול הכר' ורו"ל איסדר הלדיקים סביבו במעגלה והוא ית' יהי' באמצעם בעלמם'. בזריזות דעלמר פום לשון תוקן כדלמר בנ"ר ותלקיהאלקי' שהלפ' בזריות ופרש"י בעלמא שכל במה עליה: כאלין עלמות. היינו שהם פלי' נחול בעלמות המלות בפסלות פ"כ יעתגם כיפי הנעורי' שהוליפם והגהתגו מסלרי"' במדה כו'. פי' קרי ביה שלמות נסיא. בערוך גרס פתנסים' פלקרים ומה שנקם יהודיי בל' יון מגבילה פיוני לית פי' במסכה לא למר מה המתבלבן הגמר מפיד

אמר לאחר מתן תורה בא יתרו. רבי בא ורבי חייה בשם ר' יוחנן והא מסייעה לרבי יוסי בן חנינה עורי צפון ובואי תימן. עורי צפון זה העולה שנשחטת בצפון. מהו עורי דבר שהיה ישן ונתעורר. ובואי תימן. אילו שלמים שהן נשחטין בדרום. מהו בואי דבר שהיה של חידוש. מה עבד לה ר' יוסי בר חנינה לכשיתעוררו הגליות שהן נתונות בצפון ויבואו ויבנו ביה שהוא נתון בדרום. ר' אבא בריה דרבי פפי ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי אוף דין קרייה מסייע לר' יוסי בן חנינה זאת תורת העולה היא העולה שהיו בני נח מקריבין. כד הוא אתי גבי שלמים אמר וזאת תורת זבח השלמים אשר הקריב אין כתיב כאן אלא אשר יקריב מיכן ולהבא: פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין איכן הן נשרפין על גבי הקבר. מן מה דתנינן אין בין במה גדולה לבמה קטנ' אלא פסחי'. כיני מתניתא אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים בלבד הלא כר' יודה דר' יודה אמר חטאת ופסח ליחיד בבמה גדולה אין חטאת ופסח ליחיד בבמה קטנה. תני אמר ר' יהודה כל מה שהציבור מקריב באוהל מועד שבמדבר. הוא מקריב באוהל מועד שבגלגל. מה בין אוהל מועד שבמדבר לאוהל מועד שבגלגל. אוהל מועד שבמדבר לא היה לו היתר במה. אוהל מועד שבגלגל היה לו היתר במה. ובמתו בראש גגו ואין מקריבין עליה אלא עולה ושלמים בלבד. וחכמים אומרים כל מה שהציבור (והיחיד) מקריבין באוהל מועד שבמדבר מקריבין באוהל מועד שבגלגל. מה טעמא דר' יודה לא תעשו בגלגל ככל אשר אנחנו עושים פה היום. מה תעשו שם דבר שהוא בא לידי ישרות. ואי זו זו עולה ושלמים. מה טעמון דרבנן במקום איש הישר בעיניו יעש'. לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום. ומה תעשו שם דבר שהוא בא לידי ישרו' ואי זו זו עלה ושלמים. ר' יהודה אומר היחיד הוזהר והיחיד הותר. הוזהר ובמתו בראש גגו והותר לעולה ולשלמים. רבנן אמרי אף הציבור והיחיד הוזהרו. ציבור הותר מכללו. יחיד לן באיסורו. תני בשם ר"ש הציבור אינו מביא אלא מה שקבע עליו הכתוב. סבר ר"ש משנקבע מעשר שני עד לא פסק. מה בינידון ר' בא בר ממל אמר פר העלם דבר בינידון. ר' יוסה אומר נדבת הציבור בינידון. תני אחד האיש ואחד האשה. א"ר יוחנן לית כאן אשה. איש כתוב בפרשה. תני אף הנזירות. א"ר יוחנן לית כאן נזירות. נזירות חובה היא. תני אף הנסכים. א"ר יוסה בי ר' בון מאן תנא נסכים דלא כר'. דתני ר' אומר אומ' אני אף משנכנסו ישראל לארץ אין נסכים קריבין אלא מבפני'. מה טעמא בקודש הסך נסך שכר ליי'. אין כתיב בלא תעשה לא מבפנים. מניין מכתוף. נישמעינה מן הדא מניין לשוחט לפסח וליחיד ולבמת יחיד ולבמת ציבור בשעת איסור במה שהוא עובר בלא תעשה ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח באחת ענוש כרת ואת אמ' הכין. ר"ש בן לקיש א' כשוחט משש שעות ולמעלן שלא לשמו בשעת היתר במה. ולמה הוא אומר בשעת איסור במה בשעת איסור במתו. ולמה לי שלא לשמו שלא תאמר שלמים הן והן כשירין. ועוד מן הדא יכול אם שחטו משש שעות ולמעלן יהא כשר. מה את לך משש שעות ולמטן יהא פסול לא שלא לשמו. א"ר יוסה הדא אמרה שלמים הבאין מחמת פסח כשרים בבמה. עולה הבאה מחמת אשם על דעתיה דר"א לעזר מהו שתהא כשירה בבמה. נישמעינה מן הדא זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב בבמה. וכל שאינו לא נידר ולא נידב אינו קרב בבמה. א"ר יוסי בן חנינה אין הבהמה ניתרת אלא בנביא. מה טעמא השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה. כי אם במקום וגו'. ואליהו מקריב בשעת איסור הבמות. א"ר שמלאי דבירא א"ל וברבך עשיתי. ובדיבורך עשיתי: הלכה י"ד אין בין שילה לירוש' כו' ר"י בר מריה שמע לה מן הדא או יבנה יהושע מזבח לייי אלהי ישראל בהר עיבל. אין לי אלא הר עיבל שילו מניין ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה כליל ליי'. א"ר אבא בר כהנא ג' עבירות הותרו בשיו של שמואל הוא ועורו ומחוסר זמן ולוי היה. א"ר יוסה אין מן הדא לית שמע מינה כלום דא"ר אבא בר כהנא ז' עבירות הותרו בפרו של גדעון אבנים פסולות ועצי אשרה ומוקצה ומעבד ולילה וזר ואיסור במה. מאן דבעי ישמעינן מבאות מן ההוא דר' שמואל בר נחמן ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ושם שפט את ישראל ויבן שם מזבח לייי. כתיב וירם הטבח את השוק והעליה וישם לפני שאול וגו'. רבי שמואל בר נחמן אמר שקא ושופה. ר"י אמר שקא ואליה. ר' לעזר אמר חזה ושוק דא"ר לעזר חזה ושוק לכהנים בבמה גדולה ולבעלי' בבמה קטנה. ר' זעורא בשם ר' לעזר עד העולה לכהני' בבמה גדולה. ולבעלי' בבמה קטנה. ר' זעור' בשם רב ירמיה תרומת תודה לכהנים בבמה גדולה. ולבעלי' בבמה קטנה. ר"י בעי הלילה מהו שיהא כשר בבמה. התיב ר' לעז' והכתיב ויאמר שאול פוצו בעם ואמרת' להם הגישו אלי איש שורו וגו'. וכתי' ויגידו לשאול לאמר הנה העם חוטאים לייי לאכול על הדם וגו'. הא כיצד הלילה לחולין והיום למוקדשין. כד שמע ר"י אמר יפה לימדנו ר' לעזר. ר' פינחס בשם ר' יוסה בי ר' אילעאי כתי' אח' אומ' ויטוש משכן שלה. וכתוב אח' אומ' ותביאהו בית יי' שילה. הא כיצד בית של אבני' מלמטן ויריעו' מלמעלן. והוא הות' מנוח'. א"ר זעורה ובלבד יי' טפחי' כבניין הבית. והא כשם שהו' אוהל מועד נטוי כך אוהל שבשילו נטוי. א"ר יוסי בי ר' בון קרסו קרשו בריחיו עמודיו ואדניו. והוו הקרסי' נראין מתוכו ככוכבים ברקיע. ר' חייה רבה אמר לר' שמעון ברבי אני שמעתי מאביך שכל חופות שהיו לא היו אלא בתוך חלקו של בנימן. מה טעמא ובין כתיפיו שכן. והא כתיב וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר. ויבחר בשבט יהודה. וכי בידוה בחר. אלא בחידה ובחורה. מה בחידה שנאמר להלן בנימן בכלל אף בחידה שנאמר כאן בנימן מכלל. ר' יונה רבי אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה ורצון שוכני סנה. קדשים המרצין נאכלין בחלקו של יוסף. א"ר אבודמי דציפורין כראש תור היה נכנס מתוך חלקו של יוסף לתוך חלקו של בנימן והי' המזבח נתון עליו מה טעמא ונסב הגבול מוזרחה תאנת שילה עד איסכופיה דשילה. ר' יונה רבי אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה ורצון שוכני סנה ששרת שכינה בסנאיו של יוסף: ר' לעזר בשם ר' הושעיה מסה שנאכלו קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה לא צרך השונה להוהיר על אכילתן אלא על עליתן. מה טעמא השמר לך פן תעלה עולותיך פן תעלה עלייתך. ר' שמעון בר מיישא בעא קומי רבי לעזר מהו הרואה שילה או שילה ומשכן שילה. א"ל שילה ומשכן שילה. כגון הדא בית מעון אלא שזה מפסיק וזה אינו מפסיק. ר' יסא בשם רבי יוחנן זה סימן כל זמן שהארון מבפנים הבמות אסורות. יצא הבמות מותרות. ר' זעורא בעא קומי רבי יסא אפילו לשעה כגון ההוא דעלי. ר' אבהו בשם רבי יוחנן. שם שם. מה שם שנאמר להלן הבמות אסורות. אף שם שנאמר כאן הבמות אסורות. ר"ש בן לקיש בעא קומי ר"י מעתה אם אין ארון אין פסח. א"ר יוסי בי רבי בון אוכרה אוכרה. מה אוכרה שנאמר להלן הבמות אסורות. אף אוכרה שנאמר כאן הבמות אסורות. וכן הוה רבי יודה ורבי שמעון אומר מעשר שני בנוב ובגבעון. ניחא כרבי יודה דר' יודה אמר חטאת פסח ליחיד בבמה גדולה. אין חטאת פסח ליחיד בבמה קטנה כרבי שמעון דרבי שמעון אמר אף הציבור אינו מביא אלא מה שקבע עליו הכתוב. סבר רבי שמעון משנקבע מעשר שני עד לא פסק: מניין שהכהנים יוצאין ידי חובתן בחלה ובתרומה וישראל במעשר שני בפסח. תלמוד לומר תאכלו מצות רי"ב'. יכול יצאו ידי חובתן בביכורים. תלמוד לומר בכל מושבותיכם תאכלו מצות. מצה הנאכלת בכל מושב יצאו ביכורים שאינן נאכלין בכל מושב. התיבון הרי מעשר שני. הרי הוא נאכל בכל מושב. ראוי הוא להיפדות ולהיאכל בכל מושב: רבי בון בר חייה בעי מעתה הלקוח בכסף מעשר שני טמא כרבי יהודה. הואיל ואינו ראוי להיפדו' ולהיאכל בכל מושב אין יוצאין בו. ר' שמעון בן לקיש בעי מעתה חלת עיסת מעשר שני בירושלם הואיל ואינה ראויי להיפדות ולהיאכל בכל מושב אין יוצאין בה. יכול יצאו ידי חובתן בחלות תודה ורקיקי נזיר. תלמוד לומר שבעת ימים מצות תאכלו. מצה הנאכלת כל שבעה. יצאו חלות תודה ורקיקי נזיר שאינן נאכלין כל שבעה. רבי יונה בשם רבי שמעון בן לקיש ממה שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בכל ערי ישראל לא צרך השונה להוציאן ממושב. רבי יוסה בשם רבי שמעון בן לקיש ואת אומרת שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בכל ערי ישראל לא צרך השונה להוציאן ממושב. ניחה חלות תודה רקיקי נזיר. לא כן א"ר יוחנן לית כאן נזירות. נזירות חובה היא. אמר רבי בון בר כהנא תיפתר שקרבה חטאתו בשילה עלתו ושלמיו בנוב ובגבעון: רבנו שרה בעון קומי רבי מנא לא כן א"ר בשם ר' יוסה שלמי חגיגה הבאים בבמה כשירי' אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. אלא כרבי יודה דר"י אמר חטאת פסח ליחיד בבמה גדולה. אין חטאת פסח ליחיד בבמה קטנה לא אתיא אלא כרבי שמעון דר' שמעון אמר מכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר ביין וליטמא למתים: אית תניי תני מנוח' זו שילה. נחלה זו ירושלם. אית תניי תני מנוחה זו ירושלם. נחלה זו שילה. מאן דאמר מנוחה זו שילה. כי לא באתם עד עתה אל המנוחה. נחלה זו ירושלם העיט צבוע נחלתי לי. מ"ד נחלה זו שילה היתה לי נחלתי כאריה ביער. מנוחה זו ירושלם. זאת מנוחתי עדי עד וגו'. לאחר שעשה לו חביל והיה נינח בה. כך באוהל מועד נאסרו הבמות. בגלגל הותרו הבמות. בשיל נאסרו הבמות בנוב ובגבעון הותרו הבמות. בירושלם נאסרו הבמו'. למלך שאמר לעבדו אל תשתה יין לא מטבריא ולא מקיסרין ולא מציפורין הא בינתיים מותר. כך באוהל מועד עשו ארבעים חסר אחת. בגלגל עשו ארבע עשרה. שבע שכיבשו ושבע שחילקו. בשילה עשו שלש מאות ושיבעים ותשע. בנוב ובגבעון עשו חמשים ושבע שלש עשרה בנוב. וארבעי' וארבע בגבעון. ובירושלם עשו בבניין הראשון ארבע מאו' ועשר. ובבניין האחרון ארבע מאו' ועשרי'. לקיים מה שנאמר גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון:

הדרן עלך מגילה נקראת

א׳ הקורא את המגילה למפרע לא יצא. קראה על פה קראה תרגו' בכל לשון לא יצא. אבל קורין אותה ללעוזות בלע. והלועז ששמע אשורית יצא: ב׳ קראה סירוגין ונתנמנם יצא. היה כותבה דורשה ומגיהה אם כיון לבו יצא. ואם לאו לא יצא. היתה כתובה בסם ובסיקרא ובקומוס ובקנקנתו' על הנייר ועל הדיפתרא לא יצא עד שתהא כתובה אשורית על הספר בדיו: ג׳ בן עיר שהלך

פירוש

שהיה ישן ונתעורר. פי' שמתחלה היו בני נח מקריבים בעולות ואח"כ נשתנו משנה והעולה לגמרי ומסר' לישראל שיקריבו לכהנו אותה כדרך. פי' אף בדרום שלא ייסד לאו קרא דוקא' כדתנן שחיטתן בכל מקום בעזרה: היא העולה. דמשמע דעולה שהיו בני נח מקריבי' מכבר קודם מ"ת: אין הבמה כו'. פי' אפילו קודם שנבנה ירושלים עיין בי"ע דבירא. פי' ע"פ הדבור של שכינה הלכה יד: ר"י שמעה' קאי אמתני' דתנן קדושת שילה יש אחריה היתר וקאמר דקרא שמיע ליה שאו יבנה יהושע מזבח בהר עיבל דהיינו אחר שבאו לגלגל הוה והותר לבנות שם מזבח אלמא משבאו לגלגל הותרו הבמו' והד' בעי קדושת שילה מנין דהייטו דתנן קדושת שי' יש אחריה היתר: הוא ועורו. פי' דכתיב ויעליה עולה כליל משמע כולה בלא שום הפשט וניתוח ועול' בעי הפש' וניתוח: מחוסר זמן. דכתי' טלה חלב שעדיין היה יונק ואפי' נפקא מינה בזה אם היה יונק או לא אלא דאי' שהכתוב משמיענו שהיה מחוסר זמן: הרי זה. פי' א"כ הותר לנו להקריב: אבנים פסולו'. פי' שהיו אבנים ממזבח הבעל א"כ אמ' שהרסו מזבח הבעל ממתמת כפגמו בהנירת ליפורן: מוקצה. פירש שהשור הוקצה למקומות ע"ז: לילה כו'. פי' שבכל מקו' קרבן פסול בלילה: ויבן שם מזבח. חאת היתה אחר שילה ש"מ שהבמות הותרה אחר שילה: שקא. פי' שוק: שופא. פירש"י כף הירך הסמוך עלם הקוליות: משכן שילה אהל שיכן. דקרי ליה אוהל ואח"כ קרי ליה בית משמע בכין: י' טפחים. פיר' בתחי' די' טפחים היה אבנים ואח"כ היו עליו יריעות:

מראה מקום והגהות

א מדרש משלי שם. ב ה"ג מה עביד לה ר' לעזר וכו'. ג ע' בבלי זבחים קי"ו. ד ה"ג פ"ט דרבנן לא תעשו וגו' פ"ט דר"י במקום וגו'. ה ע' תוס' תמור' י"ד. ו ע' זבחים קי"ד ומפרש אחר סוף פ"ט. ז י"ב יהא כשר. ח אגדת שמואל פי"ג ומדרש תהלי' כ"ז וקהל' רבה, ובויקרא רבה פכ"ב ע"ש. ט לעיל תענית פ"ב ה"ח (מ"ה ד') ורב' כ"אחרי. וע' בבלי יבמות ג' וצו"ת בית יעקב סי' קכ"ם. י ע' תמור' כ"ח, תנחומא ורבה בשלח, וי"ר פכ"ב ומדרש שמואל פי"ג. יא רלה גירסת מדרש שמואל רבתא פ"ג דאומר טהב סי' ע"ח וע"ע בבלי זבחי' קי"ח. יב ע' תמבו' קי"מ ופיר"ש שם. יג פסחים פ"ב ה"ד. יד שם הגי' בעי הלקוח בכסף מ"ש שנטמא לר"י פהו, דתנים לקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה, ר"י אומר יקבר. טו ע' מיר פ"ו ובבלי פסחים ל"ח: טז (ע' ר"ם תרומות ופ"ו ופסחים פ"ה). יז פי' בבלי בפרקין י' זבחים קי"ט וספרי פ' ראה. יח ע' פסחים פ' בתרא פ"ח. יט ע' ברכות רפ"ג. כ ע' שבת פ"ג.

ישר חסיד תמים ניבוד הרי אלו חול׳. אלו שמות שאינן נחלקין
עמיאל עמישדי צוריאל צורי שדי גמליאל פדה צור פודה אל אינן
נחלקין׳ אילו שמות שהן נחלקין בית אל בית און והדה אף וחודה
אפו׳ פוטי פרע צפנת פענח: הללו יה ׳רב ושמואל׳ חד אמר
הללו יה וחורנה אמר הללויה׳ מאן דאמר הללו יה נחלק ואינו
נמחק׳ מאן דאמר הללויה נמחק ואינו נחלק׳ ולא ידעין מאן
אמר דא ומאן אמר דא׳ מן מה דאמר רב שמעית מן חביבי
אם יתן לי אדם ספר תילים של ר׳ מאיר מוחק אני את כל
הללויה שבו שלא נתכוון לקדשו. הוי דו אמר הללויה. מילתהון
דרבנן פליגין דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי בעשרה
לשונות של שבח נאמר ספר תילים באישור בניצוח בניגון בשיר
במזמור בהשכל ברינה בתודה בתפילה בברכה׳ המאושר שבכולן
הללו יה שהשם והשבח כלולין בו׳ רבי תורה בעא קומי ר׳ אבהו
מה מעני׳ אמר ליה הבא בפה קומך׳ ר׳ יונה עני הבן והבן רבי
לעזר עני הבן והבן דתני שמע ולא ענה יצא׳ ענה ולא שמע לא יצא ׳דב
בשם ר׳ אבא בר תנה׳ ואית דאמרין רבי אבא בר תנה בשם רב והוא
שענה ראשי פרקים: רבי תורה בעי הוי לן אינון ראשי פרקים׳
הללויה הללו עבדי יי׳ הללו את שם ה׳׳ בעון קומי ר׳ חייה בר
בא מניין אם שמע ולא ענה יצא. אמר לון ממה דאנן חמי רבנן
רברבייא קיימין בציבורא ואילין אמרין ברוך הבא ואילין אמרין
בשם ה׳׳ ואלו ואילו יוצאין ידי חובתן: תני רבי הושעיה עונה
הוא אדם אמן אע״פ שלא אכל׳ אינו אומר ברוך שאכלנו אא״כ
אכל: תני אין עונין אמן יתומה ולא אמן קטופה׳ בן עזאי אומר העונה
אמן יתומה יהיו בניו יתומין קטופה תיקטף נשמתו׳ ארוכה יאריך ימי׳
בטובה. אי זה הוא אמן יתומה אמר רב חונא הדין דהב למברכ׳ והוא
עני ולא ידע מה הוא עני: תני ׳גוי שבירך את השם עונין אחריו בשם
אין עונין אחריו אמן׳ א״ר תנחומא אם בירכך גוי ענה אחריו אמן דכתיב
ברוך תהיה מכל העמים׳ גוי אחד פגע בי ר׳ ישמעאל ובירכו׳ א״ל כבר
מילתך אמירא׳ אחר פגע בו וקיללו׳ א״ל כבר מילתך אמירא׳ אמרין ליה
תלמודוי ר׳ היך מה דאמרת להן אמרת לחן. א״ל לא כן כתי׳ אורריך
אר׳ ומברכיך ברוך: הלכ׳ יב תני ׳כהן משיח מבי פר אין המרובה בגדי׳
מביא פר׳ ולא כרבי מאיר ודר׳ מאיר אמר המרובה בגדים מביא פר.
מה טעמא דר׳ מ משיח מה תלמוד לומר כהן לרבות את המרובה
בגדים. מה טעמון דרבנן משיח יכול זה המלך. ת״ל כהן׳ אי
כהן יכול אף מרובה בגדים ת״ל משיח. או יכול שאני מרבה אף
משוח מלחמה ת״ל ׳משיח שאין על גביו משיח׳ מחלפה שיטתון
דרבנן הכא כתיב משיח והכא כתיב משיח הכא אינון אמרין לרבו׳
מרובה בגדים׳ והכא אינון אמרין להוציא את המרובה בגדים׳
א״ר אלא כל מדרש ומדרש בעיניו׳ תמן כל הפרשה אמורה
באהרן לאי זה דבר נאמר כהן לרבות את המרובה בגדים. ברם
הכא אין הפרשה אמורה באהרן׳ אילו נאמר משיח ולא נאמר
כהן הייתי אומר לעולם על העלם דבר מביא פר ועל שגגת מעש׳
מביא שעיר הוי צורך היא שיאמר כהן או אלו נאמ׳ כהן ולא
נאמר משיח הייתי אומר זה המלך אין תאמר כבר קדמה פרשת
המלך הייתי אומר על העלם דבר מביא פר ועל שגגת מעשה
מביא שעיר הוי צורך הוא שיאמר משיח וצורך הוא שיאמר כהן׳
אמר ר׳ יוחנן עבר והביא עשירית האיפה שלו כשר׳ ׳מתקינין לו
כהן אחר תחתיו שמא יארע לו פסול׳ מה מייחדין ליה עימיה׳
א״ר חגי ׳משמרהונן מייחדין ליה עימיה דו קטיל ליה: אותו אחד
מושחין ואין מושחים שנים׳ א״ר יוחנן מפני איבה׳ עבר זה ושימש
זה הראשון כל מצות כהונה עליו. השני אינו כשר לא לכהן
גדול ולא לכהן הדיוט׳ אמר ר׳ יוחנן עבר ועבד עבודתו כשירה׳
עבודתו משל מי׳ נשמעינה מן הדא ׳מעשה בבן אילם מציפורין
שאירע קרי לכהן גדול בי״ה ונכנס בן אילם ושימש תחתיו בכהונ׳
גדולה׳ ואמר למלך פר ׳ושעיר של יום משלי הן קריבים או
משל כהן גדול. וידע המלך מה שאלו׳ אמר לו בן אילם לא דייך
אלא ששימשתה שעה אחת לפני מי שאמר והיה העולם דייך׳
וידע בן אילם שהוסע מכהונה גדולה: מעשה בשמעון בן קמחית
שיצא עם מלך ערבי ׳ערב יום כפורים עם חשכה ונתזה צינורה
של רוק מפיו על בגדיו וטימאתו ונכנס יהודה אחיו ושימש תחתיו
בכהונה. וראת אימן שני בניה כהנים גדולים ביום אחד: שבעה
בנים היו לקמחית וכולהם שימשו בכהונה גדולה׳ שלחו חכמים
ואמרו לה מה מעשים טובים יש בידך. אמרה להן יבוא עלי אם
ראו קורות ביתי שערות ראשי ואימרת חלוקי מימיי׳ אמרון כל קמחיא
קמח וקימחא דקימחית סולת׳ וקרון עלה כל כבודה בת מלך פנימה
ממשבצות זהב לבושה: ׳יכול יהא משוח מלחמה מביא עשירית האיפ׳
שלו׳ ת״ל תחתיו מבניו׳ את שבנו עומד תחתיו מביא עשירית האיפה
שלו יצא משוח מלחמ׳ שאין בנו עומד תחתיו׳ ומניין למשוח מלחמה
שאין בנו עומד תחתיו ת״ל ילבשם הכהן תחתיו מבניו וגו׳ את שהוא בא
לאוהל מועד לשרת בקודש בנו עומד תחתיו יצא משוח מלחמ׳ שאינו בא
לאהל מועד לשרת בקודש׳ אין בנו עומד תחתיו: מניין שהוא מתמנה כהן
גדול שנאמר פינחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לפנים ה׳ עמו׳
רבי יוסה בר דהוה בעי למסקנתיה לדבי אלעזר בי רבי יוסי הוה
אמר לפנים עמו׳ לפני עמו׳ בימי זמרי מיחה ובימי פילגש בגבעה
לא מיחה׳ מניין שהוא נשאל בשמונה. ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ חייא

בשם ר׳ יוחנן ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו׳ מה תלמוד לומר
אחריו אלא לגדולה של אחריו׳ מניין שהוא עובד בשמונה. רבי
אימי בשם רבי יוחנן ובגדי הקודש אשר לאהרן הכהן יהיו לבניו:
מה תלמוד לומר אחריו. אלא לגדולה של אחריו א״ל רבי יונה
עמך הייתי׳ לא אמר עובד אלא נשאל׳ במה הוא נשאל. אייתי
רב הושעיה מתניתא דבר קפרא מן דרומה ותנא וחכמים אומרים
אינו כשר לא בשמונה של כהן גדול ולא בארבעה של כהן הדיוט.
א״ר [illegible] בדין הוה שיהא עובד בארבעה׳ ולמה אינו עובד שלא
יהו אומרים ראינו כהן גדול פעמים עובד בארבעה פעמים שהוא
עובד בשמונה׳ א״ר יונה ולא מבפנים הוא עובד ולא מבחוץ הוא
נשאל׳ ומעי׳ בין דבר מבפני׳ לבחוץ. וכי רבי טרפון ׳אביהן של
כל ישר׳ לא טעה בין תקיעת הקהל לתקיעת קרבן׳ דתני ובני
אהרן הכהני׳ יתקעו בחצוצרות תמימים ולא בעלי מומין דברי רבי
עקיבה׳ אמר לו רבי טרפון ׳אקפח את בניי אם לא ראיתי את
שמעון אחי אימא חיגר באחת מרגליו עומד בעזר׳ וחצוצרות בידו
ותוקע׳ אמר לו רבי עקיב׳ שמא לא ראיתו אלא ׳בשע׳ הקהל
ואני או׳ בשעת הקרבן׳ אמר לו ר׳ טרפון אקפח את בניי שלא
הטית׳ ימין ושמאל אני שראיתי את המעשה ושכחתי ואתה דורש
ומסכים על השמועה׳ הא כל הפורש ממך כפורש מחייו׳ ׳וכפר
הכהן אשר ימשח אותו מה ת״ל לפי שכל הפרשה אמורה באהרן׳
אין לי אלא אהרן עצמו׳ מניין לרבות כהן אחר תלמוד לומר
אשר ימשח אותו׳ אין לי אלא משוח בשמן המשחה׳ המרובה
בגדים מניין תלמוד לומר ואשר ימלא את ידו׳ מניין לרבות כהן
המתמנה ת״ל וכפר הכהן במה הוא ׳מתמני׳ רבנן דקיסרין בשם
ר׳ חייה בר יוסף בפה׳ אמר ר׳ זעירה הדא אמרה שממנין זקני׳
בפה׳ א״ר חייה בר אדא מתנית׳ אמרה כן ׳חזור בך בד׳ דברי׳
שהיית או׳ ונעשך אב ב״ד: הלכה יג׳ אין בין במה גדולה לבמ׳ קטנה כו׳.
ר״י עבד ׳תלת שנין ופלג דלא נחת לבית ועדא מן צערא׳ בסופא חמא
ר׳ אלעזר בחילמיה למחר סיני נחת ומחד׳ לכון מילה׳ עאל ואמ׳ קומיהון
מאיכן קשט הקושט הזה שתהא עבוד׳ בבכורו׳ ימן הדין קרייה כי לי כל
בכור ביום הכותי כל בכור בארץ מצריי וגו׳ וכתי׳ ובכל אלהי מצרי׳
אעשה שפטי׳ וגו׳׳ קודם לכן מה היו עושין׳ ותקח רבק׳ את בגדי עשו
בנה הגדול החמודו׳ אשר אתה בבית׳ מהו החמודות ׳שהיה משמש
בכהונ׳ גדולה׳ א״ר לוי שבר ה׳ מטה רשעי׳ אילו הבכורו׳ שהקריבו לעגל
תחילה הכל קרב בבמה בהמה וחיה ועופות גדולים וקטנים זכרים
ונקיבות תמימין אבל לא בעלי מומין׳ טהורים אבל לא טמאים
והכל קרב עולה ואינן טעונין הפשט וניתוח׳ וגוים בזמן הזה רשאין
לעשות כן׳ זכרי׳ ונקיבות מנין רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינה
׳זאת הפרות העלו עלה ליי׳׳ תמימים אבל לא בעלי מומין מניין׳
א״ר יסא פשט רבי לעזר לחברייא ׳מכל החי מכל בשר׳ שיהו
שלימים באיבריהן. מירטום פשט רבי לעזר כל צפור כל כנף פרט
למירטום׳ טהורים אבל לא טמאים מניין׳ ר׳ אבא בריה דרבי פפי
ר׳ יהושע דסיכנין בשם רבי לוי הנה נח תורה מתוך תורה אמר
כבר נאמר לי כירק עשב נתתי לכם את כל לאיזה דבר ריבה הכתוב
בטהורין לקרבנות. וגוים בזמן הזה רשאין לעשות כן׳ ר׳ בא בשם
ר׳ יהוד׳ ׳אסור לישראל לסייען׳ ואסור להעשו׳ לו שליח׳ אנטונינוס שאל
לרבי מהו לבנות מזבח. א״ל בניהו וגנוז אבני׳ מהו לעשות לו קטור ת׳
א״ל חסר בה אחת מסממניה׳ לא כן תני לא תעשו לכם׳ לכם אין אתם
עושין אבל עושין הם אחרים לכם. א״ר חגיי בגין ד׳ רומנוס ׳דשלחיה
רבי יעבריניה ליה. אית מילין אמרין דאתגייר אנטונינוס׳ אית מילין
אמרין דלא אתגייר׳ אנטונינו׳ ראו אותו יוצא במנעל פחות ביום הכיפורי׳
מה את שמע מינה שכן אפילו יריאי שמים יוצאין כבך: אנטונינוס
אמר לרבי מייכלתי את מן לויתן לעלמא דאתי. א״ל אין׳ א״ל מן
אימר פיסחא לא אייכלתני ומן לוותן את מייכל לי. א״ל מה נעביד
לך ובאים׳ פיסחא כתיב כל ערל לא יאכל בו׳ כיון דשמע כן אזל
וגזר׳ אתא לגביה א״ל רבי חמי גזורתי א״ל בדידי לא איסתכלית
מן יומוי אלא בדידך׳ ולמה נקרא שמו רבינו הקדוש ׳שלא הביט
במילתו מימיו׳ ולמה נקרא ׳נחום איש קודש הקדשים׳ שלא הביט
בצורת מטבע מימיו׳ הדא אמרה דאתגייר אנטונינוס. מילהון
דרבנן אמרין נתגייר אנטונינוס דא״ר חזקיה רבי אבהו בשם ר׳ לעזר
אם באין הן גירי צדק לעתיד לבוא אנטונינוס בא בראשם׳ ר׳ לעזר
ורבי יוסי בן חנינה׳ ר׳ לעזר אמר שלמים הקריבו בני נח. ר׳ יוסי
בן חנינה אמר עולות הקריבו בני נח׳ התיב ר׳ לעזר לר׳ יוסי בן
חנינה והכתיב והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלבהן׳ מה
עבד לה רבי יוסי בן חנינה מן ׳שמיניהון׳ התיב רבי לעזר לר׳ יוסי
בן חנינה והא כתיב וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלות וגו׳.
מה עבד לה ר׳ יוסי בן חנינה׳ שלימין בגופן בלא הפשט ובלא ניתוח׳
התיב ר׳ לעזר לר׳ יוסי בן חנינה והכתיב ויקח יתרו חותן משה עולה
וזבחים לאלהים מה עבד לה רבי יוסי בר חנינא כמאן דאמר לאחר
מתן תורה בא יתרו. ר׳ חונה אמר איתפלגון יהודה בי רבי ורבי ינאי
חד אמר קודם למתן תורה בא יתרו׳ וחורנה אמר לאחר מתן תורה
בא יתרו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא׳ נשמעינה מן הדא
וישמע יתרו כהן מדין חותן משה׳ מה שמע חזקיה אמר ׳קריעת ים
סוף שמע׳ רבי יהושע אמר קריעת ים סוף שמע׳ רבי לוי אמר
מלחמת עמלק שמע׳ יהודה בי רבי אמר מתן תורה שמע׳ ותי

[illegible] פ׳ מודי לפני׳ ׳ נסתלקה יהודה רבי אליעזר אומר קריעת ים סוף ובני הבאה מלחמת עמלק. ור״ע הצדדי מתן תורה.

מראה מקום והגהות׳

א לעיל סוכה פ״ג ה״י ע״ש. ב שם הגי״ז בעיה קושי. ג ברכות י״פ ג׳ וסוכה כ״ד א׳ ת״ב. ד שם. ה הוריות פ״ג וספרא ויקרא. ו נ״ל: המשיח. ז יומא פ״א ה״ב. ח נ״ל שהוא דאיכן וכו׳. ט יומא ותוספתא שם והוריות פ״ג ה״ג. י ה״נ: פר ואיל וכו׳. יא שם ובויקרא רבה פ״כ ובדר״כ פל״ה ותנחומא אחרי מות ע״ש. יב שם ובספרא לו. יג (בבלי קידושין ס״ו ע״א ובמדבר רבה פי״ב ולקמן יבמות פ״ד הי״ב ו׳ ב׳). יד שם, וה״ג [illegible] [illegible] סו ע׳ תוספתא סוטה פ״ז וספרי פ׳ בהעלותך פ׳ ובני אהרן וגו׳ וקהלת רבה ל״ב ע״ג. טז ת״כ פ׳ אחרי ויומא שם (תע׳ בזיר פ״ג ה״ה). יז שם הגי״ז [illegible] יח עדיות פ״ה. יט ע׳ בכורות ה׳ כ״ו. כ ע׳ ובחי׳ קט״ו. כא ע׳ ב״ר כ״ח. כב ע׳ בבלי ע״ז כ״ד. כג פסחים פ״ט. כד ע׳ זבחים קט״ו ב׳. כה יומא פ״א. כו לקמן פ״ג ה״ב וסנהדרין פ״י ה״ה הגי״ז אנטולינוס ע״ש. ובמדר׳ קהלת רבה גרים אנטלינוס וע״ש עמדרש תהלים פכ״ב. כז שם ובבלי שבת קי״ח. כח שם תע״ז פ״ג ה״א (פ״ב ג׳) תע׳ בבלי שם נ׳. ופו״ק ב״ה ופסחים ק״ד ונדרי׳ פ״א וה״י שם ורבה קהלת פ׳ כל אשר תמצא ידך, ובערוך ע׳ סמכל. כט בבלי זבחים קט״ו, ע״ש. תרגום רבה תנה פ״ט בפדב׳ [illegible]

[illegible]

מ״ר הללויה. לעיל בסוכ׳ דף כ״ג ע״ד פירשתי הסוגיא ע״ש: הלכה יב מתקינין לו כו׳. לקמן בהוריות דף ע״ו לבאר הסוגיא: ה״ג. שראיתי את המעש׳ ושכחתי ולא היה לי לפרש ואתה דורש כו׳: הלכה יג: לבי׳ ועדא. פי׳ לבית המדרש: מן צערא. פי׳ שהי׳ חולה: למחר סיני כו׳. [illegible]

שהוא עשוי להשתנות. תני רבי שמעון בן לעזר אומר משום ר' לעזר
בן פרטא שאמר משום ר' לעזר המודעי כתב אשורי ניתנה התורה
מה טעמא ווי העמודים שיהו ווים של תורה דומים לעמודים: איך לוי
מאן דא' לרעץ ניתנה התורה עין מעשה נסים. מאן דאמ' אשורי
ניתנה התורה סמך מעשה נסים. רבי ירמיה בשם רבי חייה
בר בא ורבי סימון תרויהון אמרין תורת הראשונים לא הוה לא
הא שלהם ולא מם שלהן סתום. הא סמך סתום. תני רבן
שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית.
בדקו ומצאו שאין התורה יכולה להותרגם כל צורכה אלא יוונית.
בורגני אחד בידא להם ארמית מתוך יוונית. ר' ירמיה בשם ר'
חייא בר בא תירגם עקילס הגר התורה לפני ר' אליעזר ולפני
ר' יהושע. וקילסו אותו ואמרו לו יפיפית מבני אדם: ר' יודה
בר פזי א"ר יהושע בן לוי שאל ולמה לי נן אמרין יש בספרים
מה שאין בתפילין ומזוזות. שהספרים נכתבין בשני דפין ותפילין
ומזוזות אינן נכתבים אלא בדף אחד. והתיב רבי יצחק בריה דרבי
חייה כתובה. הדבה שהספרי' נכתבין בשתי עורות. ותפילין ומזוזות
אינן נכתבות אלא בעור אחד. אמרין חברייא קומי ר' מנא נאמר
דף אחד בשני עורות ליה הוא הדבר. א' לון שכן אפי' ספרים
אינן נכתבין כן. תולין בספרים. אין תולין לא בתפילין ולא
במזוזו'. ספרי' שכתבן כתפילין ובמזוזות אין תולין בהן. תפילין
ומזוזות שכתבן כספרים תולין בהן: ר' זעורה בשם ר' אימי היה
כותב אלה עם עמ' אם היתה הפרשה עשויה כן כשר ואם לאו פסול.
רבי זעורה בשם ר' אימי בר חונא ככתב ספרים כן כתב תפילין ומזוזות.
רבי זעורה בשם רב ניקב נקב בידים של הא אם גרדו ונשתייר
שם ירך קטנה כשר ואם לאו פסול. ר' זעורה בשם רב חסדא
היה הגימל מבלה את הגיל אם גורדו ונשתייר שם ירך קטנה
כשר ואם לאו פסול. רבי זעורה בשם אשיאן בר נדבה ניקב
נקב באמצע בית אם היה הגיל מקיפו מכל צד כשר ואם לאו
פסול. אמר רבי זעורה אתיא דרב חסדא כרב ותרויהון פליגין על
ששתיה דאשיין בר נדבה. חברייא אמרי אתיא דאשיין בר נדבה כרבי
יוחנן דתני' עירב את האותות. אית תניי תני כשר. אית תניי תני
פסול. ר' ארא בר שמעון בשם ר' יוחנן מאן דאמר כשר מלמטן.
מאן דאמר פסול מלמעלן. כגון ארצינו תפארתינו. ארצך צריכה.
תפארתך צריכה: רבי אחא בי ר' שמעון בשם ר' יוחנן לא
יעמוד אדם ויתפלל במקום גבוה. מה טעמא א"ר בא בשם ר'
פפא ממעמקים קראתיך ה'. ר' ארא בר שמעון בשם ר' יוחנן
לא יעמוד אדם ויתפלל וצריך לנקביו. מה טעמא הכון לקראת אלהיך
ישראל. אמר רבי סימון התכון לקראת אלהיך ישראל. אמר רבי
אלכסנדרי שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים. שמור עצמך
מן הטיפים היוצאין מבין רגליך. הדא דאת אמר בדקים. אבל
בגסים אם יכול לסבול יסבול: ר' יעקב בר אבוה בשם רבי
אחא שמור רגלך באשר תלך אל בית האלהים. שמור עצמך
כשתהא נקרא אל בית האלהים שתהא טהור ונקי. א"ר בא יהי
מקורך ברוך. יהי מקראך לקבר ברוך. א"ר ברכיה עת ללדת
ועת למות. אשרי אדם ששעת מיתתו כשעת לידתו. מה שעה לידתו
נקי. אף בשעת מיתתו יהא נקי: ר' בא בשם רבי יהודה היה עשוי
כתבני תלימה שורה העליונה שיש למטה הוסיפה שתים צריך שיהא
בה שלש תיבות האמצעות שתים התחתונה אפי' על הארץ. רבי
זעורה בשם רב חסדא היה עשוי כמין סימפון שורה העליונה שיש
למטה שתים שלש תיבו' התחתונה שתים והאמצעית אינו יודע.
ר' יוסה אמר לה רבי זעורה בשם רב חסדא ר' יונה ור' יוסה
תרויהון אמרין ר' זעורה בשם אשיין בר נדבה חברייא אמרי ר'
זעורה בשם רב חננאל אם היתה הדיו יוצאה מבין הנקבים פסול.
כיצד הוא עושה לוחכה בלשונו והוא עומדת. טעה והשמיט את השם.
אית תניי תני תולה את השם. אית תניי תני מוחק את החול וכותב
את השם ותולה את החול. ר' זעורא רב חננאל בשם רב הלכה כמי
שהוא אי' מוחק את החול וכותב את השם ותולה את החול. רבי
זעורה רב חננאל בשם רב ואם הוה כגון אני ה' אלהיכם מותר
למה מפני שהן שלש תיבות או מפני שיש בו חול נפק מן בינוהון
אל אלהים ה'. אין תימר מפני שהן שלש תיבות הרי הן שלש
תיבות. אין תימר מפני שיש בו חול הרי אין בו חול. לייד צריכ' כייד
צריכ: רבי' שני בריה דרב חננאל אמ' צריך לכתוב הוא למטה
מארטכנתו של למ"ד. הליי' תגמלו זאת. הא ליי' תגמלו זאת. מוחה
אית תניי פתוחה. אית תניי תני סתומה. שמואל בר שילת משמיה דרב
הלכה כמי שאומר פתוחה שאין זה מקומה פתוחה מראשה סתומה
פתוחה מסופה פתוחה. פתוחה מיכן ומיכן סתומה. טעה והשמיט
פסוק אחד אם יש בו שתים שלש שיטין מתקנו וקורא בו.
ארבע אינו קורא בו. ר' זעורה בשם ר' חננאל אף בקרע כן:
תני ספר שיש בו שתים ושלש טעיות בכל דף ודף מתקנו וקורי בו
ארבע אינו קורא בו. והתני ספר שיש בו שמונים וחמש טעיות כפרשת
ויהי בנסוע הארון מתקנו וקורא בו. א"ר שמי כאן בספר גדול וכאן
בספר קטן. רבי זעורה בשם רב חננאל מצא בו דף אחד שלם מציל
את כלו. מה שלם שאין בו שלש טעיות. או שלם שאין בו ארבע:
תנרא אתוי דר' בא בר בינה יהב אורייתא לרב חננאל וקרא בה
אל הרא אוריתך צריכה גלו ובסוף מצא בה דף אחד שלם
והציל את כלה. מה שלם שאין בו טעות. או שלם שאין בו
ארבע. רבי זעורה רב חננאל בשם רב תיפורה הלכה למשה מסיני.
ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק קשרי תפילין הלכה למשה
מסיני. ר' ירמיה אפסקת תנעתה דתפילתה שאל לרבי בא בר ממל איל
וקשרתם אפילו קשירה תמה. ר' זעורה אפסיק נור' דרצועתא שאל
לרב חונה ולרב קטינה ושרון ליה. אפסיק וזמן תינייתות ושרון
ליה דלא מן אולפן. ר' בא בריה דר' חייה בר בא. ר' חייה
בשם ר' יוחנן הלכה זה שהוא תופר צריך שהוא משייר מלמעלן
ומלמטן כדי שלא יקרע. ומתי ליה על מתא אם הלכה למה
לא יקרע. ואם לא יקרע למה הלכה: הלכה למשה מסיני שיהו
כותבין בעורות וכותבין בדיו ומסרגלין בקנה וכורכין בשיער ותולין
במטלית דדוקין בדבק ותופרין בגידין. וכשהוא תופר יהא תופר כתפר
הזה. וצריך שיהא משייר בין שיטה לשיטה כמלוא שיטה בין תיב'
לתיב' כמלא אות בין אות לאות כל שהוא. בין דף לדף מלוא גודל.
עשה סוף הדף (שוה) לתחילתו פסול. צריך ליתן ריוח בספר
מלמעלן שתי אצבעות ומלמטן שלש. ר' אומר בתורה מלמעלן
שלש ומלמטן טפח. וצריך שיהא משייר בין ספר לספר כמלוא
ארבע שיטין. ובנביא של שנים עשר שלש. וצריך שיהא גומר
באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו. ובנביא גומר בסופו ומתחיל
בראשו ובנביא של שנים עשר אסור. אין עושין יריעה פחותה משלשה
דפין ולא יותר על שמונה. הדא דאת אמר בתחלה אבל בסוף אפילו
כל שהוא. ובקלפים לא נתנו חכמים שיעור. וצריך שיהא כותב על
הגויל במקום השיער. ועל הקלף במקום נחושתו. אם שינה פסול. לא
יהא כותב חציו על העור וחציו על הקלף. אבל כותב הוא חציו
על עור בהמה טהורה. וחציו על עור חיה טהורה: אין כותבין
אלא על עור בהמה טהורה. מה טעמא למען תהיה תורת ה'
בפיך. ממה שאתה נותן בפיך. והא תני כותבין על גבי עור
נבילות וטריפות. מינא דאת נותן בפיך: ועושין עמוד לספר בסופו
לתורה מיכן ומיכן לפיכך גוללי הספר לתחילתו. והתורה לאמצעיתה.
ר' שמואל ר' זעורה בשם רב חייה בר יוסף אפי' שתי ידיעות. ר' זעורה
שמואל בר שילת בשם רבה ובלבד מקום התפר: ר' אחא בשם ר'
שמואל בר נחמן ספר שאין עליו מפה הופכו על הכתב כדי שלא
יתבזה הכתב. כל האותות הכפולים כאלף בית כותב הראשוני'
בתחילת התיב' ובאמצע התיבה ואת האחרונים בסופה ואם שינה
פסל: משם ר' מתיה בן חרש אמרו מנצפך הלכה למשה
מסיני. מהו מנצפך. ר' ירמיה בשם ר' שמואל רב יצחק מה
שהתקינו לך הצופים. מאן אינון אילין צופין: מעשה ביום סגריר
שלא נכנסו חכמים לבית הועד ונכנסו התינוקות אמרין איתו נעביד
בית וועדא דלא יבטל. אמרין מהו דין דכתיב מים מים נון נון צדיי
צדיי פיה פיה כיף כיף ממאמר למאמר מנאמן לנאמן מצדיק לצדיק
מפה לפה. מכף ידו של הקב"ה לכף ידו של משה. וסיימו אותן
חכמים ועמדו כולן בני אדם גדולים. אמרין ר' ליעזר ורבי יהושע
הוון מינהון. רבי ירמיה בשם רבי חייה בר בא ורבי סימון תרויהון
אמרין תורת הראשונים לא הוה לא הא שלהם ולא מים שלהם
סתום הא סמך סתום. ר' סימון ורבי שמואל בר נחמן תרויהון
אמרין אנשי ירושלם הוו כותבין ירושלמי ירושלמי ולא הוו מקפידין.
ודכות' צפון צפונה. תימן תימנה: ג' עשר דבר שינו חכמי' לתלמי
המלך. כתבו לו אלהים ברא בראשית. אעשה אדם בצלם ובדמות.
זכר ונקוביו בראם. ויכל בששי וישבות בשביעי. הבה ארדה.
ותצחק שרה בקרוביה לאמר. כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו
אבוס. ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושאי בני
אדם. ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובכל הארצות
שלשים שנה וארבע מאות שנה. ואת הארנבת את צעירת
הרגלים. אמו של תלמי המלך ארנבתא הוות שמה. לא חמר אחד מהם
נשאתי. אשר חלק ה' אלהיך אותם להאיר לכל העמים תחת כל
השמים. אשר לא צויתי לאומות לעבדם: כל האותות הכתובים עם
השם מלפניו הרי אילו חול' ונמחקין כגון ליי' ביי' מיי' כיי' שיי'
שכן מצאנו בציץ שהוא מובדל ממנו קודש למד מלמטן והשם
מלמעלן. כל האותות הכתובי' עם השם מאחריו הרי אילו קודש
ואינן נמחקין כגון אלהינו אלהיכם. אילו שמות שאינן נמחקין
הכותב את השם בארבע אותיות ביוד ובהא באלף ובדלת.
אל. אלהים. אלהיך אהיה אלהינו אלהיכם שדי צבאות אהיה אשר
אהיה. כתב אלף דלת מיי'. אלף הוא מאהיה. שין דלת משדי
צד"י בית מצבאות הרי אלו נמחקין ומוחק את טפילותיהם. לאלהים
מוחק את למד ליי' מוחק את' למד. כתב יוד הא מארבע
אותיות. אלף למד מאלהים אינו נמחק. כללו של דבר שכיוצא
בו שם מתקיי' במקום אחר אינו נמחק. תני ר' יוסי אומר
של בית חגירה כותבני' אומנים הוו בירושלם הוו מוחקין צבאות
שכן הוא שם חול במקו' אחר ופקדו שרי צבאות בראש העם.
כל השמות הכתובים באברהם קודש חוץ מאחד שהוא חול.
ויהי כאשר התעו אותי אלהים מבית אבי. ויש אומרים אף הוא קודש.
שאילולי אלהים כבר התעו אותי. כל השמות הכתובים במיכה
אע"פ שהן כתובין ביוד ובהא הרי אלו חול חוץ מאחד שהוא
קודש כל ימי היות בית האלהים בשלה. כל השמות הכתובים
[redacted] אע"פ שהן כתובים באלף למד הרי אילו קודש.
סדך גבות אלהים ומקך. אבל חנון ורחום ארך אפים
ורב חסד מלך מלכים מרומם וגדול ונורא ועליון אדיר צדיק

פירוש

שהוא עשוי להשתנות. וכזה
מתורץ מה שהקשו תוס'
והלא אין ככ"ה רש"י
לחדש דבר שעתה
כדאמרינן גבי סנהדרין
[illegible]

מראה מקום והגהות

א ע' זבחים ס"ב.
ב ע' בבלי נ"ג. ולקמן קידושי' פ"א (נ"ט ג').
ג ע' תוס' סנהד' כ"ב. ותוס' שבת ע"ט ב' ד"ה תפילין.
ד נ"ל: עשמם (פי' כשה שנצן: לא עשמוה).
ה ברכות פ"ג.
ו בבבלי ברכות י' וקהלת רבה ז' ב' ארא גר"ש בשם ר' נתן.
ז מנחות ד' ד' (בקיצור בשם ר' יאשר).
ח עם בבלי"ז בר פני' תו' תנחום' אחרי וב"ר פס"ד וחות רבה פ"ס ובבלי קידושין נ"ח:
ט דברים רבה פ"ו ורבה קהלת ק'.
י ע' בבלי שבועו' ל"ה.
יא נ"ל ר' יוסה.
יב שבת פט"ו ה"ם וע' בבלי מנחות כב. ומס' סופרי' פ"ג ה"ם.
יג ע' בבלי מנחו' כ"ט.
יד ע' תוס' בפרק פ"ו וגיטין ו'.
טו ע' ע"ם פ"ב.
טז מס' סופרים ושבת ק"ס.
יז עירובין פ"י ה"ם (כ"ו, ב').
יח בבלי בפרקין וב"ר פ"א בשם ר' יהושע בן לוי וע' במדבר רבה פי"ט.
יט שם בשם ר' חייא בר אבא.
כ שבת בבבלי ק"ד וב"ר פ"ם ע"ם.
כא ע' היטב בבבלי מ' מס' סופרים פ"ם ה"ם פבינת' פ' גם וב"ר פ"ם.
כב ע' בבלי סנהדרין נ"ה ומנחות כ' ע"ב.
כג ע' בבלי שבועו' ל"ה וע"ע אוה"ח השגת"ן פ"ם מי' ב' וקס"ם וקפ"א.

אין תימר אדר השני תוספת אין לו אלא עד חמשה עשר באדר הראשון. א"ר אייבי בר נגרי מתניתא אמר כן אדר הראשון תוספת דתנינן תמן "הן העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים. הן העידו שמעברין את השנה על תנאי. הדא אמר אדר הראשון תוספת. אין תימר אדר השני תוספת לא קיים על שהא ומעבר לה. כד עקבא אשכח תרין אינון בחדא כתיב ושפר באפיי וכאפי חבריי מוספה על שהא תלתין יומין. ובחדא כתיב ושפר באפיין וכאפי חברייא מוספה על שהא ירח יומין. מאן דאמר תלתין יומין אדר הראשון תוספת. ומאן דאמר ירח יומין אדר השני תוספת אין מן הדא לית שמע מיני כלום. דא"ר יעקב בר אחא ור' יודן נזורי ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי "לעולם שני חדשים מעוברין עיבר את הראשון ולא עיבר את השני מה שעשה עשוי. לעולם אדר סמוך לניסן חסר. תני "רבן שמעון בן גמליאל אומר מצות הנוהגות באדר השני אינן נוהגות באדר הראשון חוץ מן הספד ומן התענית שהן שוין בזה ובזה. ר' בא רב ירמיה בשם רב ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כרבן שמעון בן גמליא'. ר' חונה רבה דציפורין. אמר הנהיג רבי חנינה דציפורין כהדא דרשב"ג. לא אמר אלא הנהיג הא להלכה לא. אבל לעניין שטרות כותבין אדר הראשון ואדר השני אלא שכותבין אדר השני תיניין. ר' יהודה אומר אדר השני כותב תי"ו ודיו: תמן תנינן אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנו' לאביונים. ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי אף שימוש שקלים וכלאים יש ביניהן. ר' חלבו ורב חונה רב בשם רבי הידה רבה הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה. א"ר יוסה ויאות כלום אמרו משמיעין על השקלים לא כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן. אם או' את באדר הראשון עד כדון אית בשהא שיתין יומין. כלום אמרו יוצאין אף על הכלאים. לא כדי שיהו הצמחין ניכרין אם אומר את באדר הראשון עד כדון אינון דקיקין: הלכה ח תני בשם ר' יהודה' אף מכשירי אוכל נפש התירו. מה ביניהון. ר' חסדי אומר לחדד ראשו של שפוד ביניהון. ר' חנינא בריה דרבי אבהו הוציא אש מהאבנים ביניהון. תני ר' יהודה בר פזי דברזילה הוא הדבר מהו הוא הדבר לחדד ראשו של שפוד הוא הדבר או להוציא אש מן האבנים הוא הדבר' לית לך אלא כהדא אין משחיזין את הסכין אבל משיאה על גב חברתה. א"ר חסדי דר' יודא היא' דמר ר' יודא בשם שמואל דברי הכל היא כדי להעביר שמנונית שעליה. כל אילו בי"ט' אין צריך לומר בשבת. אילין אינון והא אית לך חורנין סקילה בשבת אין סקילה בי"ט. כרת בשבת אין כרת בי"ט. מכות בי"ט אין מכות בשבת. אין תימר בדברים שיש בהן אוכל נפש אתינן מיתני. והא תנינן משהילין פירות דרך ארובה בי"ט אבל לא בשבת. ועד מן הדא שתקין עצי בשמים למילה בי"ט אבל לא בשבת. א"ר יוסה והוא שמל. ועד מן הדא דתני "מודין חכמים לרבי מאיר בחותמות שבקרקע שמפקפקין ומפקיעין ומתירין וחותכין. בשבת מפקפקין אבל לא מפקיעין ולא מתירין ולא חותכין. ובכלים בשבת מותר אין צ"ל ביום טוב: אין בין שבת ליה אלא "שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהיכרת. הא בתשלומין שניהן שוין. מתני' דר' נחונייה בן הקנה. דתני' ר' נחונייה בן הקנה או' יום הכיפורי' כשבת בתשלומין. ר"ש בן מנסיא או' מחוייבי כריתות כמחוייבי מיתות ב"ד. מה נפק מן ביניהון. ר' אחא בשם ר' אבונא נערה נדה ביניהון. ר' מנא אמר אף אחות אשתו ביניהון. על דעתיה דר' נחוניה בן הקנה מה שבת אין לה היתר אחר איסורה אף יום הכיפורים אין לו היתר אחר איסורו. ואילו הואיל ויש להן היתר אחר איסורן משלם. על דעתיה דר"ש בן מנסיא מה שבת יש בה כרת. אף יום הכיפורי' יש בה כרת. ואילו הואי' ויש בהן כרת אינו משלם: ר' יודה בר פזי אמ' "מכו' וכרת מה אמרין בה אילו תנייא. א"ר יוסה צריכה לרבנן. ר' יונה: בעי ולמה לא שמע לה מן הדא דתני ר"ש בן יוחאי. דתני ר"ש בן יוחי ר' טרפון או' נאמר כרת בשבת ונאמר כרת ביום הכיפורים. מה כרת שנ' בשבת אין מכות אצל כרת. אף כרת שנ' ביום הכיפורים אין מכות אצל כרת. א"ר מנא קומי ר' יוסי מה צריכה ליה כרשב"ל ברם כר' יוחנן אם מכות אצל מיתה יש לו לא כל שכן מכות אצל כרת. דאיתפלגין "השוחט אותו ואת בנו לשם ע"ז ר' יוחנן אמר אם התרו בו לשם אותו ואת בנו לוקה. לשם ע"ז נסקל. רשב"ל אמר אפי' התרו בו לשם אותו ואת בנו אינו לוקה מאחר שהתרו בו לשם ע"ז נסקל: א"ל אפילו כר' יוחנן צריכה ליה. תמן לשני דברים. והכא לדבר אחד. על דעתיה דרשב"ל מה בין אילין תנייא לאילין רבנן לאוים לא כריתות. ר' יודן אמר הכא על הטמונות אית ביניהון: רבי הנינה אמר אף המצית גדישו של חבירו ביום טוב ביניהון על דעתון דאילין תנייא הואיל ואין בהן כרת משלם. על דעתון דאילין רבנן הואיל ויש בהן מכות אינו משלם. מעתה אילו נערות שיש להן קנס לא כרבנן. א"ר מתניה תיפתר דברי הכל בממזר שבא על הממזרת. ואשת אחיו לא יבמתו היא. א"ר מתניה תיפתר שהיו לאחיו בני' ואירס אשה ומת ובא אחיו ואנסה: הלכה ט "הא דבר שעושין בו אוכל נפש אסור. לא ממאכל נדר. רשב"ל אמר כיני מתניתא אין בין המודר הנייה מחבירו למודר הניית מאכל מחבירו. ותניי דבי רבי כן המודר הניית מאכל מחבירו לא ישאלנו

נפה וכברה ריחים ותנור. תני אבל משאיל הוא לו כוסות וקערו' ותמחויין. שאינן מרגין את האוכל אבל מכניסין את האוכל. לפסין וקדירות אסור. לטחון ולדרוך אסור. לקצור צריכה. לבצור צריכה. הגיית מאכל מהו. תני אבל משאילו הוא קורדום. הוינן סברי מימר בקרדום של ביקוע. תיפתר בקורדום של ניכוש. ולית שמע מיני כלום. ר' אבונא אמר רבי ירמיה בעי ההן ווסטה מכיון שהוא מרחיק ואת חשר ביה קימחא כמי שהוא נפה. "אי זהו נדר שאמרו באומר הרי עלי עולה. ואי זו היא נדבה שאמרו באומר הרי זו עולה. ר' חמא חברין דרבנן בעי אמר הרי עלי וחזר ואמר הרי זה. ר' חיננה בעי לא מסתברא דידה" אמר הרי זה וחזר ואמר הרי עלי אסור חמור חל על איסור קל. אין איסור קל חל על איסור חמור: הלכה י א"ר יודה בר פזי דר' לעזר היא. דר' לעזר אמר "אף בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן. כרם כרבנן השנייה מאונס טהור. והשלישית מאונס טמא. אמר ר' יוסה אין לית היא דרבנן ולא אוף דר' לעזר לית היא. דתני אמר ר' לעזר לא לסותרו אמרתי אלא שלא יביא קרבן. לא אמרתי שאינו זב לסתור זב. הואיל לסתור לא אמרתי' אלא שלא יביא קרבן. הדא אמרה דברי הכל היא. אין תימר דר' לעזר היא ניתני השנייה בסתירה ולא בקרבן. השלישית בסתירה ובקרבן. על דעתיה דרבי לעזר ראה שתים בשופי ואחת באונס סותרת ואינה מביאה קרבן. אמר ר' יודן מתניתא בשני בני אדם. אמר ר' חנינה מתניתא אמרה כן "אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה ותגלחת וציפרים. הדא אמרה כשני בני אדם אנן קיימין. אין תימר באדם אחד ניתני אין בין בהרת גדולה לבהרת קטנה. היך מה דאת אמר תמן בשני בני אדם אנן קיימין. והכא בשני בני אדם אנן קיימין: פרחה בו מתוך הסגר. רבי יוחנן אמר טעון צפרים. רבי לעזר אמר אין טעון ציפרים. אמר ר' בא בר ממל מתניתא מסייע' לר' יוחנן "מן הצרעת להביא את שפרחה' בכולו שיהי' טעון צפרי'. והלא דין הוא מה אם מי שטהר ואין סימני מטמאיו עמו טעון צפרים. מי שטהר וסימני מטמאיו עמו אינו דין שיהא טעון צפרים. והלא שעמד בו שני שבועות יוכיח שטהר וסימני מטמאיו עמו ואין טעון ציפרים. אף אתה אל תתמה על מי שפרחה בכולו שאע"פ שטהר וסימני מטמאיו עמו ואינו טעון צפרים. ת"ל מן הצרעת להביא את שפרחה בכולו שיהא טעון צפרים. אם אומר את לטהר מתוך הסגר לא יהא טעון צפרים. ויתיבינה לא מוטב להשיב פריחה על פריחות ולא עמידה על פריחות. אמר ר' חנניה חברון דרבנן מתניתא מסייע' לר' יוחנן דכן תניי מתיב לחבריה לא אם אמרת בזה שאינו נזקק להליטה אמר בזה שהוא נזקק לחליטה. הואיל והוא נזקק להחליט יהא טעון צפרים. אמר ר' יעקב בר אחא סופה מסייעה לר' לעזר. הטהור מתוך הסגר פטור מפריעה ומפרימה ומתגלחת ומצפרים. כל מה דאנן קיימין הכא בפריחות. אמר רבי שמואל בר אבודמה מה פליגין להביא צפרים. אבל להביא קרבן כל עמא מודיי שאינו מביא קרבן. ותני בשביעי יגלח ובשמיני יבוא. את שהוא טעון תגלחת מביא קרבן את שאינו טעון תגלחת אינו מביא קרבן. רבי חמא בר עקבה בשם רבי יוסי בר חנינה כל ימי אשר הנגע בו יטמא את שטומאתו תלויה בנגע. יצא זה שטומאתו תלויה בספירות ימיו: עד כדון פריעה ופרימה. תגלחת וצפרים מניין רבי לעזר דרומיא בשם רבי שמי זאת תהיה תורת המצורע כו'. את שהוא מטמא ומיטהר ביום אחד. יצא זה שאינו מיטמא ומיטהר ביום אחד: הלכה יא כתיב ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים. ר' לעזר ור' יוחנן "חד אמר שהיו מדברים בשבעים לשון וחורנה אמר שהיו מדברין בלשון יחידו של עולם בלשון הקודש: תני בר קפרא" יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם. שיהו מדברין בלשונו של יפת באוהלו של שם. בני יפת גומר ומגוג ויון ותובל ומשך ותירס. גומר גרממייה. מגוג גותייא. מדי כשמעה. יון אוסוס. תובל ותגייה. משך מוסייא. תירס. רבי סימון אמר פרס ורבנן אמרי תרקא. בני גומר אשכנז וריפת ותוגרמ'. אסייא והדייה וגרמניקיה. בני יון אלישה ותרשיש כתים ודודנים. אלסטרסם אביה ודודנייה. את הארודי רודוס. את הצמרי חמץ. את החמתי המת. עד לשע. ר' לעזר אמר עד קלרה. רבי יודן בר יודן בר שלום אמר מיכן לתרגום: אמר רבי יונתן דבית גוברין ד' לשונות נאים שישתמש בהן העולם. ואילו הן. לעז לזמר. רומי לקרב. סורסי לאילייא. עברי לדיבור. ויש אומרים אף אשורי לכתב. אשורי יש לו כתב ואין לו לשון. עברי יש לו לשון ואין לו כתב. בררו להם כתב אשורי ולשון עברי. ולמה נקרא שמו אשורי שהוא מאושר בכתבו. אמר ר' לוי על שם שעלה בידם מאשור: תני' רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו אלא שקדמו דור משה. אע"פ שלא ניתנה התורה על ידיו אף הוא ניתן כתב ולשון על ידו. וכתב הנשתוון כתוב ארמי' ומתורגם ארמית. ולא כהלין כתבא למיקרי. מלמד שבו ביום ניתן. רבי נתן אומר ברעץ" ניתנה התורה. ואתייא כר' יוסה. רבי אומר אשורית ניתנה התורה. וכשחטאו נהפך להן לרעץ. וכשזכו בימי עזרא נהפך להן אשורית. גם היום מגיד משנה אשיב לך. וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר. כתב

פירוש

מתב וחו דריו. פי' לרבו גלות ח"ו שהוא לדר תגיין ועיין לעיל בשקלים פ"ק דף ס' ע"ב הסוגיא: הלכה ח: דפר. פי' דסברה דר' נחוניה בן הקנה. כל הסוגיא מבואר לקמן בכתובות פ"ג דף כ"ו ע"ג ע"ש: הלכה ט: ותמחויי. פי' קערו' גדול' שמחזירי' בה קערות קטנו': לפסין. פירש מלפפו': בקרדום של ביקוע. פי' שמבקעי' בה עצים שהוא גדולה ושל ניכוש היא קטנה: ווסטה. פירש כמין כלי בגריה: הלכה י: בשופי. פי' בנחת: הלכה יא: בע' לשון. פירש שכל א' היה מכיר בע' לשו' דמל"כ נראה הפסוק כמתנגד קלתו אל קלתו דמתחל' ספר שפה אחת והוא יחיד ומס"כ אמר ודברי' אחדי' שהוא כפי הנראה סותר הלשון יחיד שבתחלת הפסוק אלא ודאי לשונות רבות היו לה' אלא שלפי שכל אחד היה מכיר בכל' לכן אמר שפה אחת: שיהו מדברים. פי' שיהא המדברי' בלשונו של יפת דהיינו יונית: גומר גרממיה כו'. פי' יינוש' נקראת עתה' שנקראים גרמים וירשה אחת מ' ונקראת על שמו וכן פיר' כולם: מכאן לתרגו'. פי' דירמי' מתרגמי' יפת ג"פ שהתור' נתרגם' בלשון תרגום: סורסי. פירש לשון ארמי: לאיליא. פי' לקונה: לעז. פירש לשון יוני: לדיבור. פי' שהוא לשון נח: אשורי' לכתב. פי' בני אשור שלהם כתב חשוב והגונים להם לשון הגון שלשו' ארמי': עברי. פי' בני עבר הנהר שם להם לשון הקודש ואין להם כתב הגון אלא כתב גרוע שנקרא' בו הכותי' ונקרא לנכ' א' ובחרו לה' לישראל כת' אשורי ולשון עברי: שעלה בידם מאשור. פי' ס"ל שבשתנה הכתב בימי דניאל מכת' עברי שנתנה בו תורה לכתב אשורי ונכתבה תורה אשורי' בימי עזרא וזו דעת רבי יוסי בפסוק ולהכי קאמר דאקרי אשורי' על שם שעלה בידם מאשור ובבבלי בפ"ב דסנהדרין כל הסוגיא ע"ש: ראוי היה עזרא. פי' אמר שהיה לדי' גמור אע"פ שלא היה כנביא כמשה: ברעץ. פירש לשון תרעץ אויב שנשתבר ועיין בערוך ערך רעץ פי' אחר:

מראה מקום והגהות

א עדיות פ"ז.
ב ע' תוס' ר"ה י"ט.
ג שקלים פ"א וע' נדרים פ"ס ה"ו ובבלי שם ס"ג ובת י"ב ומגלת תענית פי"ב.
ד ע' בבלי מגלה נ"ח ושבת קל"ו ותוס' שם וב"ה.
ה מגלה פ"ג.
ו שם פ"ה.
ז שב, ות' בבלי שבת קל"ד.
ח שבת פט"ו ה"ב וע"ב ה"ה ומגלה פ"ד ה"ב.
ט תרומות פ"ה ה"א ובבלי מנחות כ"ג ולקמן כתובו' פ"ג ה"ם.
י שם ובבלי נפרקין ז':
יא בתרומות שם וע' כתובות כ"ו ג' ובבלי שם כ"ד.
יב תרומות שם ה"ג פ"ד וכתובו' פ"ג. ובבלי חולין כ"א וכתובו' ל"ה.
יג נדרים פ"ד.
יד לעיל ר"ה פ"א ה"ג, וע' בבלי נפרקין ח' וקיקינן פ"א פ"א.
טו שם הנ': די לא אמר.
טז זבים פ"ב.
יז י"נ: לא אמר.
יח ע' מו"ק ב' ונגעים פ"ח.
יט ספרא מצורע.
כ ע' ב"ר פל"ו.
כא שם, ובבבלי נפרקין ט' בשם ר' חייא בר אבא. ת"ש יוסף י'.
כב סוטה פ"ז ה"ב ושנה אמר.
כג ע' בבלי גיטין פ' ותוס' פ"ה ד"ה אין להם.
כד ע' בבלי סנהדרין כ"ב ותוספתא פ"ד ובנכיס רבה פ"ו.
כה שם.

לשמחן. אבל זמן עצי כהני' °מה ראה זמן עצי כהני' והעם להזכותו
אלא כשעה שעלו ישר' מן הגולה ולא מצאו עצים בלישכה ועמדו אילו
ונתנדבו עצים משל עצמן ומסרום לציבור ונקרבו מהן קרבנות ציבור.
והיתנו עמהן הנביאי' שביניהן שאפילו לשכה מליאה עצים ועמדו אילו
ונתנדבו עצים משל עצמן שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה:
א"ר אחא דרבי יוסי היא דרבי יוסי אמר אף הרוצה מתנדב שומר
חנם. ר' יוסה בשם רבי אילא דברי הכל היא. מה פליגין בגופו של
קרבן. אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהו' משתנ' קרבן יחיד מקרבן
ציבור. תני' אשה שעשת כתונ' לבנה צריכה למסור לציבור. א"ר
אחא דרבי יוסי היא דרבי יוסי אמר אף הרוצה מתנדב שומר חנם.
ר' יוסה בשם רבי אילא דברי הכל היא. מה פליגין בגופו של
קרבן. אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד
מקרבן ציבור: מתניתא' פליגא על רבי יוסה אותן הימים נוהגין
בשעת קרבן ושלא בשעת קרבן ר' יוסי אומר אינן נוהגין אלא בשעת
קרבן. ועוד מן הדא דתני א"ר לעזר' בי ר' צדוק אני הייתי מבני
סנאה בן בנימן וחל תשעה באב להיות בשבת ודחינו אותו למוצאי
שבת והיינו מתענין ולא משלימין: ובתשעה באב. רבי ירמיה
בשם ר' חייה בר בא בדין הוה שיהו מתענין בעשירי שבו
נשרף. ולמה בתשיעי שבו התחילה הפורענות. ותני כן בשביעי
נכנסו לתוכו. בשמיני היו מקרקרים בו. בתשיעי הציתו בו את
האור. בעשירי נשרף. ר' יהושע בן לוי צים תשיעי ועשירי. רבי
לוי צים תשיעי ולילי עשירי. ר' בא בר זבדא בשם רבי חנינה'
ביקש ר' לעקור תשעה באב ולא הודו לו. אמר לו רבי אלעזר
עמך הייתי ולא איתאמרת אלא ביקש ר' לעקור תשעה באב
שחל להיות בשבת ולא הניחו לו אמר הואיל ונדחה ידחה. אמר
לו ידחה למחר. וגזה ליה ההוא דתנינן תמן רבי יוחנן בן ברוקה
אומר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים ויאמר להם אלהים
פרו ורבו. ר' לעזר בשם רבי הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.
אמר ליה ר' בא בר זבדא עמך הייתי ולא איתאמרת אלא תיתה
תובעת להינשא תרין עמה. וקרא עליהון° טובים השנים מן האחד:
ובחגיגה. כתוב אחד אומר וחג הקציר בכורי מעשיך. וכתוב אחר
אומר כל מלאכת עבודה לא תעשו. א"ר חנינה הא כיצד
יתקיימו שני כתובים בשעה שהוא חל בחול את חוגג ושובת.
בשעה שהוא חל בשבת למחר את חוגג וקוצר. א"ר יוסה בי רבי
בון וכלבד שיכליי' לעיסתה. כהדא° דתני להן אינש דיהוי עלוי
אעין ובכורין. האומר הרי עלי עצים למזבח וגזירין למערכה אסור
בספד ובתענ' ומלעשו' מלאכ' בו ביום: ובהקהל. ר' בא בריה
דרבי חייה בר בא אמ' °מפני התקיעה. ר' יצחק בי ר' חייה אמר
מפני הבימה. ויעשו אותה מאתמול. שלא לדחוק את העזרה. א"ר
מתניה על שם לא תטע לך אשירה כל עץ: מתניתא דרבי מאיר°
דאמר' ר' מאיר די לא למיספד אסור להתענות. די לא להתענות מותר
בהספד. ודי לא סתם כרי לא לתתענייה. אמר רבי יונה אילין
יומיא די לא להתענאה בהון ומקצתהון די לא למיספד בהון. אמר
רבן שמעון בן גמליאל מה תלמוד לומר בהון בהון שני פעמים. אלא
מלמד שלילה מותר והיום אסור. כהדא דתני להן אינש דיהוי
עלוהי אסר בצלו. א"ר יוסי בי רבי בון שהוא צריך להזכיר
מבערב. ואתיא כהיא דאמר ר' יהודה בשם רב הונא אומרו בלילי
שבת וביומו. מתניתא או באחד עשר כרבי יוסי. או בשנים עשר
כרבי מאיר. וקשיא° על דרבי מאיר לא כן °תני בתרין עשר ביה
יום טוריון. ואמר ר' יעקב בר אחא בטל יום טוריון יום שנהרג°
לוליינוס ופפוס: בתלת עשר ביה יום ניקנור. מהו יום ניקנור.
שלטון משל מלכי יון היה עובר לאלכסנדריאה וראה את
ירושלם וחירף וגידף וניאץ ונידף ואמר בשובי בשלום אתוץ את המגדל
הזה ויצא אחד משל חשמוניי והיה הורג בחייליהון עד שהגיע°
לקרוכין שלו. וכיון שהגיע לקרוכין שלו קטע את ידיו ותתך את
ראשו ותחבן בעץ. וכתב מלמטן הפה שדיבר באשמה והיד
שפשטה בגאוה ותלאן בקונטם נגד ירושלם. על דעתיה° דרבי
מאיר ניחא בא לוסר לפניו. על דעתיה דרבי יוסה מה בא לוסר
לפניו לית ליה עצמו אסור מפני ארבע' עשר. להודיעך שאסור בהספד.
ואפילו° על דרבי מאיר לית הוא מקשיא לא כן תני בתרין עשר
ביה יום טוריון. ואמר רבי יעקב בר אחא בטל יום טוריון יום שנהרג
לוליינוס ופפוס. בארבעה עשר ובחמש' עשר פורייא די לא למיספד.
בשית עשר ביה שרון למיבנא שור ירושלם די לא למיספד. על
דעתיה דר' מאיר ניחא בא° לוסר לפניו. על דעתיה דר' יוסה
מה בא לאסור. לאסור שלפניו לית ליה. עצמו אסור מפני חמשה
עשר. בא להודיעך שהוא אסור בהספד. בשובעת עשר ביה קמון
עממיא על פליט' ספרייא במדינת כלקיס ובית זבדין והוה פרקן.
על דעתיה דרבי מאיר ניחא בא לאסור עצמו. על דעתיה דר'
יוסה מה בא לאסור. אמר יוסי כל אילין מליא לא מסייען ולא
תברן לא על דרבי מאיר ולא על דר' יוסי לא בא אלא למנות
ימים שנעשו בהן נסים לישראל. הדא דך שהוא בן הדצינן°
בריש ירחא דניסן דיתקם תמידא די לא למיספד. בלא כך אינו
אסור משום ראש חדש. אבל בשבתו' ובימים טובים מתענין
לפניהן ולאחריהן. מה ראיתה להקל באילו ולהחמיר באילו. שאילו
דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חיזוק° ואילו דברי סופרים
ודברי סופרין צריכין חיזוק. הדא דאת אמר עד שלא בטלה
מגילת תענית. אבל משבטלה מגילת תענית בטלו כל אילו.°°
רבי חנינה ורבי יהושע בן תרידון אמרין בטלה מגילת תענית.
ר' בא ודרבי סימון אמרי בטלה מגילת תענית. רבי יונתן אמר
בטלה מגילת תענית. א"ר יוחנן אמש הייתי יושב ושונה מעשה
שגזרו תענית בחנוכה בלוד. ואמרו עליו על ר' אליעזר שסיפר.
ועל רבי יהושע שרחץ. אמר להן רבי יהושע צאו והתענו על מה
שהתעניתם. ואת אמר בטלה מגילת תענית. א"ר בא אף על גב
דאת אמר בטלה מגילת תענית חנוכה ופורים לא בטלו. מילהין
דרבנן אמרין בטלה מגילת תענית: ר' אבון צים כל ערובת שבא.
רבי יוחנן צים כל ערובת ריש שתא. ר' יהודה צם°° תלת מאוון
תעניין ואית דאמרין תשע מאוון ולא חש על מגילת תענית.
רבי יעקב בר אחא מפקד לספרייה אין אתת איתא מישאלנכון
אימרין לה בכל מתענין חוץ משבתו' וימים טובים וראשי חדשים
וחולו של מועד וחנוכה ופורים: שמעון בר בא אמר°° אתא עובדא
קומי ר' יוחנן והורי כרבי יוסי והוה רבי לעזר מצטער ואמר
שבקין סתמא ועבדין כיחידייא. אשכח תני לה רבי חייה בשם
רבי מאיר כד שמע דתני לה רבי חייה בשם ר' מאיר אמר יאות
סבא ידע פירקי טרמיה. ורבי מנא בעא קומי רבי יוחן לא כן א"ר
חזקיה רבי אבהו בשם רבי לעזר כל מקום ששנה רבי מחלוקת
ואחר כך שנה סתם הלכה כסתם א"ל לא ר' דילמא חוץ מה הן אן
דאשכח ר' מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם. אתר דלא
אשכח רבי מרתני מחלוקת אלא אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה
סתם לא כל שכן תהא הלכה כסתם. אתא ר' חזקיה רבי יעקב
בר אחא רבי שמעון בר אבא בשם ר' לעזר ואפילו אחרים שנו
מחלוקת ורבי שנה סתם הלכה כסתם. ולמה הוא מורה ליה
כיחידייא. ר' שמואל בר רבי יונה בשם רבי אחא הדא דאת אמר כשאין
מחלוקת אצל סתם. אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה
כסתם: ר' יודן נשייא שלח לרבי הושעיה רבה חדא עטם וחד
לגין דחמר. שלח ואמר ליה°° קיימת בני ומתנות לאביונים. חזר
ושלח ליה חד עיגל וחד גרב דחמר. שלח ואמר ליה קיימת בני
ומשלוח מנות איש לרעהו: הלכה ז' תני במקום שנכנסין קורין
אותה בארבעה עשר. ר' יוסה בעי אם במקום שנכנסין°° אל
יקראו אותה כל עיקר. מתניתא כשעיברו ואחר כך קראו אותה.
אבל אם קראו אותה ואח"כ עיברו לא בדא. מתניתא לא אמרה כן
אלא קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין
אותה באדר השני. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי כתיב
לקיים את אגרת הפורים הזאת. מה תלמוד לומר השנית. אלא
מיכן שאם קראו אותה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה
באדר השני. ר' ירמיה בשם ר' שמו' בר רב יצחק מה עשו מרדכי
ואסתר כתבו אגר' ושלחו לרבותינו שהן אמרו להם מקבלין אתם
עליכם שני ימים הללו בכל שנה. אמרו להן לא דיינו הצרות
הבאות עלינו אלא שאתם רוצין להוסיף עלינו עוד צרתו של
המן. חזרו וכתבו להן אגרת שנייה. הדא הוא דכתי' לקיים עליהם
את איגרת הפורי' הזאת השנית. מה היה כתוב בה. אמרו להן
אם מדבר זה אתם מתייראים הרי הוא כתובה ומעלה בארכיים
הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס. רבי
שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן° שמונים וחמשה זקנים ומהם
שלשים וכמ' נביאים היו מצטערין על הדבר הזה. אמרו כתיב
אלה המצות אשר צוה ה' את משה. אילו המצות שנצטוינו מפי
משה וכך אמ' לנו משה אין נביא אחר עתיד לחדש לכם דבר
מעתה. ומרדכי ואסתר מבקשי' לחדש לנו דבר. לא זזו משם
נושאי' ונותנין בדבר עד שהאיר הקב"ה את עיניהם. ומצאו אותה
כתובה בתורה ובנביאים ובכתובים. הדא הוא דכתי' ויאמר
ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר. זאת תורה. כמה דתימר וזאת
התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. זכרון אילו הנביאים' ויכתב
ספר הזכרון לפניו ליראי ה' וגו'. בספר אילו הכתובים. ומאמר
אסתר קיים את דברי הפורים האלה ונכתב בספר. רב ור'
חנינה ורבי יונתן ובר קפרא ורבי יהושע בן לוי אמרו המגילה
הזאת נאמרה למשה מסיני אלא°° שאין מוקדם ומאוחר בתורה:
ר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידין
ליבטל. וחמשה סיפרי תורה אינן עתידין ליבטל°° מה טעמא קול
גדול ולא יסף. ר' שמעון בן לקיש אמר אף מגילת אסתר והלכו'
אינן עתידין ליבטל. נאמר כאן קול גדול ולא יסף ונאמר להלן
וזכרם לא יסוף מזרעם. הלכות. הליכות עולם לו: ר' לוי בשם
ר' שמעון בן לקיש צפה הקב"ה° שהמן הרשע עתיד לשקול כספו
על ישראל. אמ' מוטב שיקדים כספן של בני לכספו של אותו
הרשע לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים. ר' אבהו בשם ר'
לעזר בכל שנה ושנה הקיש שנה שהוא מעובר' לשנה שאינה
מעוברת. מה שנה שאינה מעוברת אדר סמוך לניסן. אף שנה שהוא
מעובר' אדר סמוך לניסן. א"ר חלבו°° כדי לסמוך גאולה לגאולה.
ר' לוי בשם רבי חמא בר חנינה אותה השנה היתה מעוברת
מה טעמה מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש
אדר. אדר הראשון תוספת אדר השני תוספת. מה בינידון
ר' שמואל בר רב יצחק אמר שני כבשי°° עצרת ביניהון. טלה
בחמשה עשר באדר בשנה שאינה משוברת ונכנס לשנה שהוא
מעוברת. אין תימר אדר הראשון תוספת שנה ארוכה הוא.

פירוש

ביקש ר' כו'. לקמן בפרק בתרא דתעניות ולקמן ביבמות ס"פ הבא על יבמתו פירשתי הסוגיא ע"ש: אסר בצלו כו'. עיי' לעיל פ"ב דתענית דף ס"ו ע"א פירשתי כל הסוגיא: עטם. פי' כמו אטם' ובכייתו יקר: מק. פי' כד: עגל. פי' עוגה: גרב. חבית: הלכה ז. שרתו של המן. פירש שיתקבלו בנו האומות ויאמרו שאנו שמחים להזכיר מפלתן: בארכיי. פי' בערכאו' של אומות ובספרי זכרונותיהם: כתובה בתורה כלומר שנרמז שיחבר ענין עמלק בתורה דהיינו פ' עמלק בספר שמות ובספר תורה ובכתובים מ"מ בספר שופטים ובכתובים עיקר מגילה זו נאמרה לו למשה מסיני. כשנאמר לו פ' עמלק ולא יקשה דא"כ ה"ל לכותבה ולא השתא נחר כתובות שנאמרו אחרי' דמוקדם ומאוחר בתורה ונראה שלא כידוע משה רבינו לדורות דא"כ קשיא' כי חוכא ואיטלולה ענין לערום ולוקס ותמניהם אלו ידעו את המגילה ומעשיה כבר אלא לא הודיעה: צפה הקב"ה שהמן הרשע כו'. לפיכך מקדימין ואין להקשות דשפא לכבי מקדימין דיקלא דכיסן קרבנות מתרומה חדשה כדלעיל בשקלי' ולמו משום ספון ה"ל דחידם בעינן כל שמהיה מסובה ההגבלה להרפת' הוי עדיף טפי גלבך הוה כית' שיתחילו בהגבלת שקלים בניסן כי כשה שהיו סבלים לכבי ירושלי' היו ספפי' לקרבנו' הגריכי' לניסן ואמו יהיו סבילי' והולכי' כל ישראל ומקריבים פיהם אלא מפני שמשב שיקדים ומ"מ שבית' המן תרב הבית וליכא שקלים ה"ל דכיון דקורים הגב' שקלים משכנו ותהן עשרה לשראל כמו הגמתן ולא יסף. תרגומו ולא פסק דייקינן יזה ה' חומשי תורה הוא דלא פסק אבל הנביאים יפסקו:

מראה מקום והגהות

א שקלים פ"ד ה"א ותענית פ"ד ה"ו ובבלי שם כ"ח. ב שם. ג י"ג: מסייעי' לר"י. ד לעיל תענית חגי' פ"ב ג' ר' יוסי, וע"ש. ה תענית פ"ד (ס"ט ג') ויבמו' פ"ו (ז' ד') ע"ש. יע' בבלי בפרקין ה' ותוס' ד"ה וזכו. ו יבמות שם ובבלי ס"ה ב' וקידושין ל"ה. ח ע' גיטין פ"ח ה"ח. ט ע' מגלת תענית פ"ה ובכורי' פ"ב. י ע' בבלי ותוספתא סוטה פ"ו ונעיל סוכה פ"ה ה"ד ובבלי שם כ"ה. יא תענית פ"ג ה"ג. יב צ"ל על דר"י. יג מגלת תעני'. יד ע' סנהדרין פ"ג ה"ה שביעית רפ"ד ב"ר כס"ד ספרא אמור ופ' בחקותי ובבלי כ"ב י' ותענית י"ח ופיר"ש שם. טו ה"ג לקרובין שלו. טז י"ג ע"ד דר"י כיתא וכו' ע"ד דר"מ מה וכו'. יז י"ג על דר"י. יח י"ג לאסור לעצמו. יט מגלת תענית פ"ח. כ בבלי ר"ה י"ט וע' לקמן יבמות פ"ט ה"ה וכתוב' פ"ו ומו"ק ה"ז. כא תענית שם ונדרים פ"ח ה"א. כב (ע' בבלי נ"ט פ"ה). כג תענית שם ויבמות פ"ד ה"ט. כד ע' בבלי בפרקין ז' ב' המלחמות ס' ויקהל. כה הרמב"ן ז"ל במלחמות גרים בנקו' שמסכנן. כו בבבלי י"ג: ק"כ זקנים וכו' ע"ש, ומדרש רות פ"ב, וע"ע לקמן סוף יבמות ובבלי שם קכ"א ותוספתא טומאה וטהרה פ"ב וספרי ס' חוקת. כז ע' בבלי ז' וכו' ק"ד. כח ע' בהעלותך וסוטה פ"ח ה"ג ובבלי פסחים ו'. כט ע' ח"ר ט בסוכי ובבלי כדה ס"א ותו' תרפ"א כ"נ ורד"ב ח"נ סי' תרס"ו ותתנ"ח. ל בבלי סוף נדה. לא י"ג: שני כבשי.

°° לקמן פ"ג ה"ה וע' ד"ה ס"ו. לב ע' בבלי בפרקין ח.

דאמר רבי אבהו בשם רבי אלעזר לא יעבר. ולא יעבר. רבי יצחק בר נחמן בשם שמואל לא יעבר ולא יעבר: תני בשם רבי נתן כל החדש כשר לקריאת המגילה מה טעמא והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה וגו'. א"ר חלבו ובלבד עד חמשה עשר דאמר ר' אבהו בשם רבי לעזר לא יעבור ולא יעבור. ר' יצחק בר נחמן בשם שמואל לא יעבר ולא יעבר. הדא דאת אמר לקריאת המגילה אבל לעשות סעודה אינן עושין אלא בארבעה עשר ובחמשה עשר. ואין מחלקין לעניים אלא בארבעה עשר ובחמשה עשר. אין עיניהם של עניים תלויי' אלא בארבעה עשר ובחמשה עשר: ויהיו אילו לקריאה ואילו לסעודה. רבי חלבו רבי חונה בשם רב והימים האלה נזכרים ונעשים. נזכרים בקריאה. ונעשים בסעודה. ואת אומרת שמגילת אסתר ניתנה להידרש. רבי חלבו רבי יסא בשם ר' לעזר נאמר כאן דברי שלום ואמת. ונאמר להלן אמת קנה ואל תמכור. הרי היא כאמיתה של תורה מה זו צריכה סירטוט אף זו צריכה סירטוט. מה זו ניתנה להידרש. אף זו ניתנה להידרש. רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק מגילה שסתר שמואל לדוד ניתנה להידרש. מה טעמא הכל בכתב זו המסורת. מיד ה' זו רוח הקודש. עלי השכיל מיכן שניתנה להידרש. רבי ירמיה מעי ולמה לי גן אמרין ותבנית כל אשר היה ברוח עמו. א"ר מנא מהו ברוח. ברוח פיו: כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון. ויקראו הכל בחמשה עשר. ר' אבהו דריש ישיבה ישיבה. מה ישיבה שנאמר להלן מימות יהושע בן נון. אף ישיבה שנאמר כאן מימות יהושע בן נון. ויקראו הכל בארבעה עשר. רבי יודה בר פזי דריש פרזי פרזות. נאמר כאן פרזות ונאמר להלן לבד מערי הפרזי הרבה מאד. מה פרזי שנאמ' להלן מימות יהושע בן נון. אף פרזות שנאמר כאן מימות יהושע בן נון: תני' רבי יהושע בן קרחה אומר מימות אחשורוש. א"ל ר' יוסי בי ר' יהודה וכי מה ענין שושן הבירה לבוא לכאן. אם משושן הבירה את למד מעתה בשושן הבירה אל יקראו ושאר כל המקומות יקראו. הא תלתא תניין. תנייא קדמייא סבר מימר מימו' יהושע בן נון. תנייא אחרייא סבר מימר מימות אחשורוש. תנייא אחרייא סבר מימר עיר מכל מקום. נמצאת אומר רבי יהושע בן קרחה ורבי יוסה בי רבי יהודה שניהם אמרו דבר אחד. אלא שזה למד מטעם אחד וזה למד מטעם אחד: ותני כן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו. רבי אייבו בר נגרי בשם רבי חייה בר בא כגון הדא חמתה. לא אמר אלא כגון. הא חמתה עצמה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. מן הדא וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכינרת. הצידים כפר. חיטייא. צר דסמיכה לה. חמת חמתה. רקת טיבריא. כנרת גינוסר. והתיב רבי לוי והכתיב והערבה עד ים כנרות. מעתה שני גנוסריות הוו. או לא הוו אלא שני אבטוניות כגון בית ירח וצינברייה שהן מגדלות כינרים ותרב הכרך ונעשה של נוים. איתא חמי בו אינן קורין וכתתי' לו קורין. חזקיה קרי לה בארבעה עשר ובחמשה עשר דו' חשש להוא דתני רבי שמעון בן יוחי ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה. פרט לטיבריא שהים חומה לה. רבי יוחנן קרי לה בכנישתא דכיפרא ואמר הדא היא עיקר טיבריא קרמיתא ולא חשש להו' דתני רבי שמעון בן יוחי קל הוקילו בקריאתה דתנינן תמן כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה חוץ מן השרות. רבי מאיר אומר אף השרות. ותני כן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו: א"ר יוחנן מגבות ועד אנטיפטרס' ששים ריבוא עיירות היו והקטנה שבהן היתה בית שמש. מה כתיב בה ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' וגו'. ואילו מרוח אחת היו וכרון אין את מבצע לה קניי לא נסבה. א"ר חנינה קפצה לה ארץ ישראל: כל העיירות שמנה יהושע אפילו מאה אינן. רבי שמעון בן לקיש אמר מוקפות חומה מנה. רבי יוסי בר חנינה אמר הסמוכות לספר מנה. קרייא מסייע לר' יוסי בן חנינה ויהי גבולם מחלף וגו'. קטת ונהלל ושומרון ויראלה ובית לחם. מחלף חלף מאילן איילין. בצעננים אנגייא הקדש. וארמי דמין. הנקב ציידתה. ויבנאל כפר ימה. עד לקום לוקים. וקטת קטונית. ונהלל מהלול. ושמרון סימוניית. ויראלה תירייה. בית לחם בית לחם צרייה. ר' אחא רבי יודה בן לוי רבי יהושע בן לוי בשם ר' לוד וגיא החרשים ,מוקפות חומה מימות יהושע בן נון. ולמה לא אמרן ואונו בנין דכתיב. והא כתיב לוד ואיתאמרת. אלא בנין דתנינן וגמלה וגדור וחדיר ואונו וירושלם. וכן כיוצא בהן. והכתיב ובני אלפעל עבר ומשעם ושמר הוא בנה את אונו ואת לוד ובנותיה. א"ר לעזר כי ר' יוסה בימי פלגש בגבעה חרבה ועמד אלפעל ובנייה. הדא היא דכתיב גם כל הערים הנמצאו' שלחו באש. רבי חנינה בשם ר' פינחס לוד ואונו הן הן גיא החרשים: רבי חלבו רבי חונה בשם רבי חייה רבה: הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה. לא בא אלא ללמדך שהמצות נותנות כאדר שני. רבי יוסי ור' אחא תרון יתיבין. א"ר יוסי לר' אחא' לא' מסתבר' לשעבי אבל לבא. והא תני מקום

שנהגו לקרותה שני ימים קורין אותה שני ימים. א"ל אוף אנא סבר כן. א"ר מנא ויאות אילו מי שקרייה בארבעה עשר וחזר וקרייה בחמשה עשר שמא אין שומעין לו. אם אומר את כן שמא נמצאתה עוקר זמן כרכים בידך. נחמן בריה דרבי שמואל בר נחמן שמחה ושמחה מיכן שהן אסורין בהספד. ומשתה מיכן שאסורין בתענית. ויום טוב מיכן שאסורין בעשיית מלאכה. אמר ר' חלבו זימנין סגין יתבית קומי ר' שמואל בר נחמן ולא שמעית מיניה הדא מילתא. א"ל כל מה דהוה אבא שמיע את שמיע. מילתיה דר' פליגא דרבי היה מפרסם עצמו שני ימים בשנה רוחץ בשבעה עשר בתמוז ונוטע נטיעות בפורים: ר' חבובה בשם רבנן דתמן בכל מקום שכתוב יום טוב אין כתיב וקיבל. בכל מקום שכתוב וקיבל אין כתיב יום טוב. וכאן כתיב יו"ט וכתיב וקיבל. רבי סימון בשם רבי שמואל בר נחמן משפחה ומשפחה אילו הכפרים. מדינה ומדינה אילו הכרכים. עיר ועיר אילו העיירות. תני שמואל מפני מה מקדימין ליו' הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיה' שבכרכי'. רבי פליפא בר פרוטה אמי קומי ר' יונה לית הדא אמרה שאסור בעשיית מלאכה. א"ל אין מן הדא לית שמע מינה כלום. הרי חולו של מועד הרי הוא אסור בעשיית מלאכה. והן מספקין מזון לאחיהם שבכרכים. לית לך אלא כהדא דרבי. דרבי הוה מפרסם עצמו שני ימים בשנה. רוחץ בשבעה עשר בתמוז. ונוטע נטיעות בפורים: ר' יוסטא בי רבי שונם בעא קומי רבי מנא ולא עזרא תיקן שיהו קורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה. ומרדכי ואסתר מתקינים על מה שעזרא עתיד לתתקן. א"ל מי שסידר את המשנה סמכה למקרא משפחה ומשפחה ומדינה ומדינ' ועיר ועיר: הלכה ב' כל הן דתנינן חל להיות בארבעה עשר אנן קיימין. א"ר יוסה מתניתא אמרה כן מוקפות חומה. למהר. א"ר יוסה לית כאן חל להיות בשני ולית כאן חל להיו' בשבת. חל להיות בשני צומא רבא בחד בשובא. חל להיות בשבת צומא רבא בערובתא: הלכה ג' בעון קומי רבי זעירא איתא חמי חל להיות לכרכים בשבת קורין בערב שבת. חל להיות לעיירות בשבת ידחו ליום הכניסה. אמר רבי לא מפני כבוד כרכים שלו יהו אומרים ראינו כרכים ועיירות קורין כאחת. מעתה לא ידחו ליום הכניסה. שלא יהו אומרין ראינו כפרים ועיירו' קורין כאחת. מעתה חל להיות בשני. חל להיות בחמישי. חל להיות בשבת. אשכח תני כפרים ועיירות וכרכים קורין כאחת והתן תנייה לא נסב אפילו לבירייה דאי' ליה שלא יקדמו כרכים לעיירות דאית ליה. כל שהוא נדחה ממקומו ידחה ליום הכניסה. רבי אומר כולהם ידחו ליום הכניסה ראית ליה שלא יקדמו כרכים לעיירות ראית ליה כל שהוא נדחה ממקומו ידחה ליום הכניסה. היך עברין עבראי. א"ר יוסה כמתניתה: הלכה ד' בעון קומי ר' זעורה כמה דאת אמר תמן חל להיות לכרכים בשבת קורין בערב שבת. חל להיות לעיירות בשבת יקראו בערב שבת. אלא מתניתא כתרין תנייא. תני' קדמייא סבר כימר כל שהוא נרחי ממקומו' ידחה ליו' הכניסה. ותנייא תורנה סבר מימר כל שהוא נדחה ממקומו לא ידחה ליום הכניסה. אמ' לון כן אמר רב חד תנייא הוא. מפני מה אמרו חל להיות לכרכים בשבי קורין בערב שבת. דאמר רבי חלבו רב הונא רב בשם רבי חייה רבה הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה. ודכוותה חל להיות לעיירות בשבת דאמר רבי חלבו יום ג' עשר יום מלחמה היה והוא מוכיח על עצמו שאין בו ניחה. אשכח תני כפרים קורין בערב שבת ועיירות גדולות ידחו ליום הכניסה ומוקפות חומה לאחר השבת. היך עברין עבראי. א"ר יוסה לית איפשר. ואין איפשר כמתניתה: הלכה ה' רבי בא בשם רב יהודה כל שאמרו ידחה ממקומו ובלבד בעשרה. ואנן חמיין רבנן אפילו ביחידי. ר' אבונה בשם רבי אסי כל שאמרו ידחה ליום הכניסה ובלבד בעשרה. ר' חנניה אמר איפלגין רב הונה ורב יהודה חד אמר ובלבד בעשרה. וחורנה אמר אפילו ביחידי. מתיב מאן דאמר ובלבד בעשרה למאן דאמר אפילו ביחידי. עד שהוא במקומו יקרא. א"כ סלקת מתניתה. אחד עשר ושנים עשר ושלשה עשר וארבעה עשר וחמשה עשר: הלכה ו' תני עשר' בטילים ממלאכתן לבית הכנסת. רב יהודה אמר כגון אנו שאין אנו צריכין להלמודינו: תני כפר שאין בו עשרה תקנתו קלקלתו ונעשה כעיר. באילו אמרו מקדימין ולא מאחרין קריאת מגילה ותרומת שקלים מקדימין ולא מאחרין. סעודת ראש חודש וסעודת פורים' מאחרין ולא מקדימין. ר' זעורה בעא קומי רבי אבהו ויעשו אותן שבת. אמר ליה לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלויה בבית דין. יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים. מגבת פורים לפורים. א"ר לעזר ובלבד שלא ישנה ממנה העני רצונה למגעלו. אין מדקדקין במצות פורים אלא כל מי שהוא פושט את ידו ליטול מתנין לו. אין משנין במעות פורים. הא שאר כל המעי' משנין. אלא' כל המעי' עד שלא ינתנו לגיזברין את רשאי לשנותן. משניתנו לגזברין אין את רשאי

מראה מקום והגהות

א פירש שמואל רנתי פמ"ו.

ג תוספת' בפרקין תנכלי כ' ע"ב.

ג י"ג: תני הסמוך וכו'.

ד בבלי ה' ו' וש' מכות י'.

ה עכבין.

ו לעיל תענית פ"ד ה"ח ולקמן סנהדרין פ"ב.

ז ע' תוס' בפרקין ד' ר"ה לו.

ח ע' בבלי ד' וערכין ל"ב.

ט תהלים ל"ח (ק"ו, ח').

י י"ג: לא מסתברא אלא לבעבר מכל לא לבא.

יא (ע' תנחומא נח וקהלת רבה נפ"ט ול"ב ובבלי קידושין ל"ב:)

יב י"ג: חבת.

יג י"ג: אסתר.

יד ע' בבלי ב"ק פ"ג ולקמן פ"ד ה"א.

טו ע' לעיל פסחים ל"ה ד'.

טז י"ג: כרכים וכפרים קורין וכו' וע' תנחומא גרסינן.

יז ע' גירסת הבבלי.

יח י"ג: לא ידחה ט' ותניית תורנ' וכו' ידחה וכו'.

יט פ' שלחות וקהל (לפורים ד').

כ ע' תוס' ב"מ ע"ח ב'.

שמואל ס'. פירש לענין בית המקדש דהקב"ה מסרה לשמואל וקשה ליהושע כו' א המפורת כו' דלי פסוק עיקר המגילה שמסר לו נמכתב בספר קנהי ליה ל בן כו'. מ' במפרה ולפי לפי קביל ראיה מזה הפסוק: כפר חטיי. פי' קיני מקומות הם: אבטוניום. פי' כרכים גדולים ונגר ניניהם וכולים לילך מא לזה מבצע כו'. פי' לם לתה סביח נה קנין כסכין הלכנים לא תכילם: מאה אונן כו'. פירש וקשה לר' יוסי דלפר מ' ריבוא ועיין לעיל בסכבת תענית סוף הסכבתא שם פירשתי: אינן. כמו לינם: קריא מסייע כו'. פי' לפי קדכתיב ויהי גבולם דייק דהוה על הספר ללא עפו' דהוה סיסא להו דהכי דפטו הכא הוי על הספר כו': מחלף חלף. פי' שמלף היינו חלף וכן ומלין היינו אילון והם מקומו' ידועי' על הספר וכן כלם דקייתי בתר הכי ידועים הם לכלם שעל הספר הם וז"ב שפיר מסייע ליה לריב"ח דלא חשיב אלא לותן שהיו על הספר: מי שסידר כו'. לעיל בע"ם דף ל"ז ע"ד המוגיה בנוסח אחר: הלכה ב' לית כאן חל להוי' בשני. פי' א"ב ר"ח אדר היה ביום ג' ויהיה ר"ח ניסן אח"ב ביום ד' וק"ל דלא אד"ו ראש ולא גה"ז פסח ועיין בר"ן דפרק: הלכה ד': יום שלשה עשר כו'. עיין לעיל בריש פרקין וגרס"ג דפרקין דף ל"ג ע"ב:

הוו מקיקרין בו. בתשיעי הציתו בו את האור. ובעשירי נשרף. ר' יהושע בן לוי צים תשיעי ועשירי. ר' אבון צים תשיעי ועשירי. ר' לוי צים תשיעי ולילי עשירי. ר' בא בר זבדא בשם רבי תנינה ביקש ר' לעקור תשעה באב ולא הניחו לו. אמר לו ר' לעזר עמך הייתי ולא איתאמרת הכי. אלא ביקש ר' לעקור תשעה באב שחל להיות בשבת. ולא הניחו לו. אמר הואיל ונדחה ידחה. אמרו לו ידחה למחר. וגזי ליה ההוא דתנינן תמן ר' יוחנן בן ברוקה אומר על שניהן הוא אומר ויברך אותם אלהי' ויאמר להם אלהים פרו ורבו וגו'. ר' לעזר בשם ר' חנינה הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. אל רבי בא בר זבדא עמך הייתי ולא אתאמרת אלא אם היתה תובעת להינשא הדין עמה. וקרא עליהן טובים השנים מן האחד: הלכה י' מהו ישנה. יחלף אין הוה יליף אכיל ליטרא דקופד ייכול פלגא. אין הוה יליף שתי קסט דחמר ישתה פלגא. אמ' רבי יוחנן ובלבד עיקר סעודת תשעה באב. אמר רב הושעיה ובלבד משש שעות ולמעלן. אמר רבי יוסי תרתיהון לקולא. אבל סעודת תשעה באב משש שעות ולמטן אפילו עולה על שולחנו כסעודת שלמה בשעתו מותר. אבל סעודתו משש שעות ולמעלן אפילו עולה על שולחנו בסעודת שלמה בשעתו מותר. תני תשעה באב שחל להיות ערב שבת. וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת אפילו עלה על שולחנו כסעודת שלמ' בשעתו מותר: רב מן דהוה אכל כל צורכיה הוה צבע פיסתיה בקיטמא ואמר זו היא עיקר סעודת תשעה באב לקיים מה שנ' ויגרס בחצץ שני הכפישני באפר. יאות אמר רבי יהודה. מה מעמין דרבנן. עשו כמי שמתו מוטל לפניו. אינו לא כופה את מיטתו. ולא ישן על גבי מיטה כפויה: הלכה יא ניחא ביה שהוא כפרה על ישראל. בחמשה עשר באב למה. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא שבו זמן קיצה יפה לעצים. שכל עצים שהן נקצצין בו אינן עושין מאכולות. כהוא דתנינן תמן כל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח. רב חייה בר אשי בשם רב שבו התיר הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים: כהנא שאל לרב כל הדא טיבותא דהוי עבד וכתיב ביה עליו עלה שלמנאסר מלך אשור. אל על ידי ששמט את הקולר מצואריו ותלויי בצואר הרבים לא אמר כל עמא יסקון. אלא מאן דבעי מיסוק יסוק. ר' שמואל בר רב יצחק ואמרין לה בשם רבי שמואל בר נחמן ישבו הותרו שבטים לבוא זה בזה. דכתיב ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה אחר כי איש בנחלת אבותיו ידבקו בני ישראל. וכתיב וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל וגו'. וכי איפשר לבת לירש שני מטות. תיפתר שהיה אביה משבט אחד ואמה משבט אחר. ורבנן אמרי שבו הותר שבטו של בנימן לבוא בקהל. דכתיב ארור נותן אשה לבנימן. מקרא קראו וקירבוהו. מקרא קראו וריחקוהו. מקרא קראו וקירבוהו. אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. מקרא קראו וריחקוהו. גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו ועדיין לא נולד בנימן. ר' אבון אמר שבו בטל החפר. ואמר ר' לוי בכל ערב תשעה באב היה משה מוציא כרוז בכל המחנה. ואומר צאו לחפר. והוו יוצאין ותופרין להן קברות וישינים. וכשחר היו עומדין ומוצאין עצמן חסירי' חמשה עשר אלף ופרוטרוט. ובשנה האחרונה עשו כן ועמדו ומצאו עצמן שלימים. אמרו דילמא דטעינן בחושבנה. וכן בעשרה ובאחד עשר ובשנים עשר. ובשלשה עשר. ובארבעה עשר. ובחמש' עשר. כיון דאשלם זיהרא אמרו חומה שביטל חיבה אותה הגזירה קשה מעלינו עמדו ועשו יום טוב: כל הכלי' טעונין טבילה ובנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים. ר' ינאי בי ר' ישמעאל אמר ואפילו נתונים בתיבה. נתונים בתיבה ואת אמר הכן. מתוך שאת עושה כן הוא משאילן. ומה היו אומרות שא נא עיניך בחור וראה מה את בוחר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה כו'. היתה בתו של מלך שואלת מבתו של כהן גדול. בתו של כהן גדול שואלת מבתו של מלך. הכאורות היו אומרות אל תתן עיניך בנוי. והנאות היו אומרות תן עיניך במשפחה. וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעיטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. ביום חתונתו זו מתן תורה וביום שמחת לבו זה בניין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו:

הדרן עלך בשלשה פרקים וכולא

מסכתא דתעניות ברחמי שמייא:

בקש ר'. עיין פירושו לקמן ביבמות דף ו' ע"ד ס"פ הבא על יבמתו. נוח לו. כלומר נהיפך זה הוא התם דר"א פס' וה' בא הכירו: וקרא עליהן כו'. בפ"ק דמגיל' מעובד' קמא גרסי' לה וה"נ קרי עליה טובים השני מן האח' ופירש"י טובים השנים אלו לא שמעתי פעם אחר והיתי טועה בדבר עכשיו טוב לי שלמדתני האמת אבל הכא משמע דפשוט תרי עובדה שבאח' הזכיר רבי בא לר"א ובאידך הזכיר ר"א לר' בא קרא על שניהם טובים השנים מן הא' כ"א האחד ישל השני יקים את חבירו וכן רבי בא ור"א שמה שבת זה הכעו זה לקיי' מה שנ' כו' כלו' רמז: הלכה י': ילף. פי' רגיל לאכול ליטרא בגה קסט. עידה פיסתה. פי' היה מגל פתו באפר: הלכה יא: מאכולת. פי' תולעי' מפני שהחמ' חזקה ונייבש אבל מקודם לזה הזמן ואחריו שאין כח של חמה חזקה כ"כ ליבש ליתו' העצים מתליעות: מקר' קראו וריחקוהו אפרי' ומנשה כראובן ושמעון כו' ומקרא קראו וקרבוהו גר וקהל גוי' יהוה ממך כו' כצ"ל וכן הוא בי"מ ופירשו כך הוא מקרא קראו וריחקוהו פירש אע"ג שא"א לפסו' שבט מישראל ר"ל שהכין י"ב שכך הם נקיסלעול' מ"מ לא חששו לאיבוד שבט בנימין לפי שאפרי' ומנשה חשובי' ב' שבטי' והרי הם י"ב בזולת בנימין אבל כשחזר לגם בס"פ גר וקהל ט' דהייט בנימין ואפרים ומנש' רפו' אף על פי שאפרים ומנשה נמנין בנימין יהיה לגוי ולזה חששו שלא ימחה שבט מישראל: ט"ו אלף ופרוטרוט. פי' שגזירה מגנה שכייה ליצא' מבר' התחילה שהיה מגנה המרגלים ומכין דבשנת הם' לא מתו כמלא שבל"ח שני' מתו ובשתמנה ט"ו אף ל"מ פעמים תמלא ה' מאו' ושבעי' אף וכשתחלק הל"ג אלף ותק"ב השאר' בל"ח שנה לא ימצא לאלף בכל שנה ולכן אמר ט"ו אלף ופרוטרוט בכל שנה ועיין בי"מ ותמלא טוב טעם ודעת: דורך. פי' שנתמלא זוהר הלבנה: הכאורו'. כמו הכעורות: והנאות היו אומרות תן עינך במשפחה. בי"מ הקשה מה ענין זה לנא' וכי כל הנאו' היו מיוחסו' ופי' דצ"ל לגרום הנאות היו אומרות תן עיניך ביופי גם גבי כעורות נתעורר בקושי' גדולה תעשה בי ק"ט לכעורו' שאמרי להם טפי מהיפך בנאות אלו היו מיוחסות ביותר להם לומר אל תתן עיניך ביופי אלא במשפחה אלא כעורות ק"ט היה להם וי"ל דהייט שעסק מפני שאין שום נשא היכה שמה ולגן עלו ויהיה שוף ביופה טפי ועוד שאפשר שיפתוהו חטאים שאח"כ נכעורות וכתב שם נעקים אחרים ע"ש ובבבלי כתוב כעורו' היו אומרות קחו מקחיכ' לשם שמים: סליק פרקא מסכת תענית. בסייעתא דשמיא עתה: מגילה נקראת כו': ביתא. פי' הר"א דליכא י"ג דהאה ביקים אשר נחוג לפניו כו'. פי' נתקיה ע"ש בגמר' דפרקין דף ל"ג ע"ב ותרווה לצמא:

מסכת מגילה

א׳ מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר. כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר. כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה: ב׳ כיצד חל להיות בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפי חומה למחר. חל להיות בשלישי או ברביעי כפרי' מקדימין ליום הכניסה. ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: ג׳ חל להיות בחמישי כפרי' ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפו' חומה למחר: ד׳ חל להיות ערב שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה. ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום: ה׳ חל להיו' בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה. ומוקפו' חומה למחר: ו׳ אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין. פחות מיכן הרי זה כפר. באילו אמרו מקדימין ולא מאחרין. אבל זמן עצי כהנים והעם ותשעה באב ותגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין. אף על פי שאמרו מקדימין ולא מאחרין מותרין בהספד ובתענית ובמתנות לאביונים. אמר ר' יהודה אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי. אבל במקום שאין נכנסין לא בשני ולא חמישי קורין אותה בזמנה: ז׳ קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני. אין בין אדר הראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים: ח׳ אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. אין בין שבת ליום הכיפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת: ט׳ אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים (מתו או נגנבו) חייבין באחריותן. נדבות (מתו או נגנבו) אין חייבין באחריותן: י׳ אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן. אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה תגלחת וצפורים: יא אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון. ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית: יב אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות. אין בין כהן ששמש לכהן שעבר אלא פר יום הכיפורים ועשירית האיפה: יג אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים. זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב בבמה וכל שאינו לא נידר ולא נידב אינו קרב בבמה: יד אין בין שילה לירושלם אלא שבשילה אוכלין קדשים קלין ומעשר שני בכל הרואה. ובירושלם לפנים מן החומה. וכאן וכאן קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים. קדושת שילה יש אחריו היתר וקדושת ירושלם אין אחריה היתר:

פרק ראשון.

הלכה א׳ מגילה נקראת כו'. ר' אילא שמעון בר בא בשם רבי יוחנן כתיב לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם. מה ת"ל בזמניהם. רבי יונה ור' יוסה. ר' יונה אמר ליתן להן זמנים אחרים. רבי יוסה אומר זמנים שקבעו להם חכמים ואילו הן אחד עשר ושנים עשר ושלשה עשר וארבעה עשר וחמשה עשר. או אינו אלא ששה עשר ושבעה עשר. רבי אבהו בשם ר' לעזר ולא יעבר כ"א לא יעבר. ר' יצחק בר נחמן בשם שמואל לא יעבר ולא יעבר. או אינו אלא תשיעי ועשירי. שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן ימים אין כתיב כאן אלא כימים. הן ימים כנגד ימים אחד עשר ושנים עשר כנגד ארבעה עשר וחמשה עשר. או שני' עשר ושלש' עשר. כנגד ארבעה עשר וחמשה עשר. אמר רבי חלבו יום שלשה עשר יום מלחמה היה הוא מוכיח על עצמו שאין בו ניחה. מעתה אל יקראו בו. לפניו ולאחריו קורין ובו אינן קורין. או אינו אלא תשיעי ועשירי. כימים ימים שהן סמוכין לימים. ואם ימים שהן סמוכי' לימים. אינן אלא ששה עשר ושבעה עשר. לית יכיל.

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי מגיל' ה' ולקמן פ"ג (ע' ג') ויבמות ספ"ו (ז', ד').

ב שם.

ג ע' גיטין פ"ח ה"ח.

ד ע' מדרש איכה פ' ויגרש נחלך וכי"י בפו"ח סי' תקכ"ב ושג"א שם.

ה עדות פ"ב.

ו בבבלי ל' אית' עולא אמר וכו'.

ז ע' בבלי בפרקין ל"ב, וב"ב קכ"א א' ולקמן נדרים פ"ג (ל"ו ד').

ח ע' ב"ר פפ"ג וסוף פתיחתא איכה רבתי.

ט ע' שמואל רבתי פל"ב, ופתיחתא איכה ולשנ"ס בב"ב שם ותוס' שם התנחומא.

י ע' ברכות פ"ט מ"ד.

יא במתניתין בבבלי לא גרסי' והעם ועי' כפ"י ור"ן שם.

יב ע' ביצה פ"ה מ"ב.

יג ע' נדרים פ"ד.

יד ע' זבים פ"א ופ"ב.

טו ע' כלים פ"א מ"ח, ותוס' בבבלי פ"ק ז'.

טז ע' ידים פ"ד מ"ה.

יז ע' הוריות פ"ג מ"ד.

יח ע' בבלי זבחים קי"ח.

יט ע' זבחים פ' בתרא מ"ו.

כ ע' בבלי בפרקין ד'.

כא ה"ג: ולא יעב' לא יעברו.

הרגה את ר' אלעזר המודעי זרוען של כל ישראל ועין ימינם·
לפיכך זרועו של אותו האיש יבוש תיבש ועין ימינו כהה תכהה.
מיד נלכדה ביתר ונהרג בן כוזבה· אתון מטעינן רישי' גבי
אדריינוס אמר לון מאן קטל הדין אמר ליה חד [ב]כותייא אנא
קטלתיה· אמר לי חמי לי פטומיה· חמי ליה פטומיה אשכח
חכינה כריכה עלוי· אמר אילולי אלהא דקטלי' מאן הוה יכיל
קטליה· וקרא עלוי אם לא כי צורם מכרם וי"י הסגירם· והיו
הורגין בהם והולכין עד ששקע הסו' ברם עד חוטמו. והיה הדם
מגלגל סלעים משאוי ארבעים סאה עד שהלך הדם בים ארבעת
מיל. אם תאמר שהוא קרובה לים והלא רחוקה מן הים ארבעים
[ג]מיל· אמרו שלש מאות מוחי תינוקו' מצאו על אבן אחת
ומצאו שלש קופו' של קצוצי תפילין של תשע תשע סאין. וי"א תשע של
שלש שלש סאין· תני רבן שמעון בן גמליאל אומר [ד]חמש מאות בתי
סופרים היו כביתר והקטן שבהן אין פחות מחמש מאות תינוקות
והיו אומרים אם באו השונאים עלינו במכתובים הללו אנו יוצאין
עליהן ומנקרים את עיניהם· וכיון שגרמו עונות היו כורכים כל
אחד ואחד בספרו ושורפין אותו ומכולם לא נשתייר אלא אני.
וקרא על נפשיה עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי. כרם גדול
היה לאדריינוס הרשע [ה]שמונה עשר מיל על שמונה עשר מיל כמין
טיבריא לציפורי והקיפו גדר מהרוגי ביתר מלא קומה ופישוט
ידיים ולא גזר עליהם שיקברו עד שעמד מלך אחר וגזר עליהם
שיקברו· אמר רב הונא [ו]משניתנו הרוגי ביתר לקבורה נקבעה הטוב
והמטיב· הטוב שלא נסרחו· והמטיב שניתנו לקבורה: תני ר'
יוסי אומר חמשים ושתים שנה עשת ביתר לאחר חורבן בית
המקדש· ולמה חרבה על שהדליקה נירות לאחר חורבן בית
המקדש ולמה הדליקה נירות שהיו בולווטי ירושלם יושבים באמצע
המדינה וכיון דהוון חמיי בר נש סליק לירושלם הוון אמרין ליה
בגין דשמעינן עלך דאת בעי מתעבדה ארכינטס ובולבוטס והוא
אמר לון לית בדעתי. בגין דשמעינן עלך דאת בעי מזבנה אוסיא
דילך והוא אמר לון לית בדעתי· תוה חבריה א"ל מה את בעי
מן דין כתוב ואנא חתם· והוה כתיב [ז]וחבריה חתם והוון משלחין
אוניתא לבר בייתה ואמרין ליה אין אתא פלניא מישל לאוסייא
דידיה לא תשבקיניה דהוא זבינה גבן· וכיון דהוה שמע מינהון
כן הוה אמר הלוואי איתבר ריגליה דההוא גברא ולא סלק לירושלם.
הדא הוא דכתיב צדו צעדינו מלכת ברחובותינו צדו צעדינו [ח]אצדי
אורחתיה דההוא בייתא. קרב קיצינו· קרב קיצה דההוא בייתא·
מלאו ימינו מלא יומיי דההוא בייתא. אוף אינון לא נפקון טבאות·
שמח לאיד לא ינקה: שני אחים הוון בכפר חריבה והוון דוחים
אולין עליהון ומקטלין לון ואמרין כל סמא דמילתא גיתי כלילא על
רישיהון אמרין מברקינן אוף חד זמן מנפקין פגע ביה חד סב
אמר לון בריכון סעודינכון אמר לא יסעד ולא יסמוך הלא אתה
אלהים זנחתנו: שני ארזים היו בהר המשח' תחת אחד מהן היו
מוכרין ארבע חנויו' טהורות והאחד היו מוציאין ממנו ארבעים סאה
גוזלר בכל חדש וחדש· ומהן היו מספיקין קיני' לכל ישרא'· טור
שמעון הוה מפיק תלת מאוון דרבין דמרקעי· לקיטא כל ערובת
שובאי ולמה חרב· יש או' מפני הזנות וי"א שהיו משחקין בכדור:
עש"ת אלפים עיירות [ט]היו בהר המלך ולרבי אלעזר בן חרסום
אלף מכולם· [י]וכנגדן אף ספינות בים וכולהם חרבו· שלש עיירו'
היה קטמו' שלהן עולה לירוש' בעגלה כבול ושיחין ומגדל צבעייא
ושלשתן חרבו. כבול מפני המחלוקת· שיחין מפני כשפים· ומגדל
צבעייא מפני הזנות. ג' כפרים כל אחד ואחד היה מוציא [יא]כפליים
כיוצאי מצרים· כפר ביש· וכפר שיחלייא· וכפר דיכריא. ולמה
הוא קרי לון כפר ביש דלא הוון מקבלין לעבורא· ולמה הוא קרי
לון כפר שיחליא [יב]דהוון מרבין בניהון כאילין תחלוסייא· ולמה
הוא קרי לון כפר דיכריא דהוון כל נשיהון ילדן דיכרין· אי לא הוות
הדא מינהון נפקא מן תמן לא הוות ילדה נקבה: א"ר יוחנן
[יג]שמונים זוגים אחים כהנים נישאו לשמונים זוגות אחיות כהנות
בלילה אחד בהדא טפנא חוץ מאחים בלא אחיות מאחיות
בלא אחים חוץ מלוים חוץ מישראל· א"ר יוחנן שמונים
חנויות של אורגי פלגם היו במגדל צבעייא. א"ר חייה
בר בא שמוני' חנויות של מוכרי טהרות היו בכפר אימרא. ר' ירמי'
בשם ר' חייה בר בא שמונים שדות של מתכת' הוו בשיחין· א"ר
ינאי שידה לא היתה בימינו· תני ועדה בשם רב הונא אומר הוא
הותה קטנה שבמשמרות והיא היתה מוציאה שמונים וחמשה אלף
פירחי כהונה· א"ר יוחנן שמונים אלף פירחי כהונה נהרגו על דמו
של זכריה· ר' יודן שאל לר' אחא [יד]איכן הרגו את זכריה בעזרת הנשי'
או בעזרת ישראל· אמר לו לא בעזרת ישראל ולא בעזרת הנשי' אלא
בעזר' הכהנים ולא נהגו בדמו לא כדם האיל ולא כדם הצבי: תמן
[טו]כתיב ושפך את דמו וכסהו בעפר· ברם הכא כי דמה בתוכה היה
על צחיח סלע שמתהו· כל כך למה להעלות חימה ולנקום נקם נתתי
את דמה על צחיח סלע בלי הכסות· שבע עבירו' עברו ישראל באותו
היום· הרגו כהן ונביא ודיין ושפכו דם נקי. וטימאו את העזרה· ושבת
ויום הכיפורים היה [טז]וכיון שעלה נבוזראדן לכאן ראה את הדם תוסס·
אמר להן מה טיבו של זה· אמרו לו דם פרים וכבשים ואילי' שהיינו

מקריבין על גבי המזבח· מיד הביא פרים ואילים וכבשים ושחטן
עליו ועדיין הדם תוסס· וכיון שלא הודו לו תלו תלין בנרדון· אמרו
הואיל והקב"ה רוצה לתבוע דמו מידינו· אמרו לו דם כהן ונביא
ודיין הוא שהיה מתנבא עלינו כל מה שאתה עושה לנו ועמדנו
עליו והרגנוהו· מיד הביא שמונים אלף פירחי כהונה ושחטן עליו
ואדיין הדם תוסס· בההיא שעתא נזף ביה· א"ל מה את בעי נוכד
כל אומתך עלך· מיד נתמלא הקב"ה רחמים ואמר מה אם זה שהוא
בשר ודם ואכזרי נתמלא רחמים על בני. אני שכתוב בי כי אל רחום
ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך על
אחת כמה וכמה· מיד רמז לדם ונבלע במקומו: אמר רבי יוחנן
שמוני' אלף פירחי כהונה ברחו להם לתוך קלתותים של בית המקדש
וכולהם נשרפו ומכולם לא נשתייר אלא יהושע בן יהוצדק הכהן
הגדול· שנ' הלא זה אוד מוצל מאש: א"ר יוחנן שמונים אלף פירחי
כהונה ברחו לתוך חילותיו של נבוכד נצר והלכו להן אצל ישמעאלים
אמרון לון הבו לן נישתי דאנן צחיי· הביאו לפניהן מיני מלוחים
ונודות נפוחות. אמרון לון אכלון ואהון שתיי· וכיון דהוה חד מנהון
שרי זיקא ויהיב ליה גו פומיה הוה רוחא נפק והוה חנק ליה· הדא
הוא דכתיב משא בערב· מטול רב בערביי· ביער בערב תליני· מי
נתנים ביער הלבנון בערב תלינו אלא אורחות דדנים. כן אורחהון
דבני דדייא עבדין. ישמעאל שצמא לא לקראת צמא התיו מים·
ויפקח אלהים את עיניה ותרא באר מים· לא מן טיבותבון אתון
לגביכון כי מפני חרבות נדדו· מפני חרב נטושה· שלא רצו לשמר
את שמיטיהם כמה דאת אמר והשביעי' תשמטנה ונטשתה· ומפני
קשת דרוכה שלא רצו לשמר שבתותיה' כמה דאת אמר בימים
ההמה ראיתי ביהודה דורכים גיתות בשבת. ומפני כובד מלחמה
שלא רצו להלחם במלחמתה של תורה· במה דאת אמר על כן יאמר
בספר מלחמות ה': א"ר יוחנן [יז]מגבת ועד אנטיפרים ששים ריבוא
עיירות היו הקטנה שבהן היא היתה בית שמש דכתיב בה ויך באנשי
בית שמש כי ראו בארון ה' וגו'· ואילו מרוח אחת היו [יח]אין את
מבצע לה קניי לא נסייה· א"ר חנינה קפצה לה ארץ ישראל: אמר
ר' זעירה בוא וראה מה חציפה היא ארץ ישראל שהיא עושה
פירות· מה היא עושה פירות· תרין אמורין חד אמ' מפני שמזבלין
אותה· וחורנה אמר מפני שהופכין את עפרה· שכבדא הוה כחד
דהוה קאים זרע בהדא בקעת ארבל וכבש ידיה ונפק עפרה יקירא
ואוקיד זרעא: תני ר' יוסי אומר [יט]חמשים ושתים שנה לא נראה
עוף טס בארץ ישראל· מה טעמא מעוף ועד בהמה נדדו הלכו·
א"ר חיני' קודם לארבעים שנה עד שלא גלו ישראל לבבל נטעו תמרי'
בבבל על ידי שיהו להוטים אחר מתיקה שהיא מרגלת את הלשון
לתורה· א"ר חנינה בריה דר' אבהו שבע מאות מיני דגים טהורים
ושמונה מאות מיני חגבים טהורים ולעוף אין מספר כולהם גלו עם
ישראל לבבל· וכשחזרו כולהם חזרו עמהן חוץ מן הדג הנקרא
שיבוטא· ודגים היאך גלו· ר' הונה בר יוסף [כ]אמר ויך התהום גלו
ודרך התהום חזרו: א"ר יוחנן [כא]אשרי מי שהוא רואה במפלתה של
תרמוד שהיא היתה שותפת בחרבן הבית הראשון ובחרבן הבית
השני בחרבן הראשון העמידה שמוני' אלף קשטים· ובחרבן
השני העמיד' שמונת אלפים קשטים: ונתרשה העיר· חרש
דופוס שחיק עצמות את ההיכל: הלכה ט א"ר יהושע בן לוי [כב]הדא
דאת אמר בבניין של שמחה· אבל אם היה כותלו נוטה סותרו
ובונהו. אמר שמואל בכותלא דנגיי ביה· ה' בא בר כהן אמר קומי
ר' יוסי· ר' אחא בשם ר' יעקב בר אידי [כג]אסו' לאדם אשה בערב
שבת· הדא דאת אמר שלא לעשות סעודת אירוסין· הא לארס
יארס. שמואל אמר אפי' בתשעה באב יארס שלא יקדמנו אחר·
מחלפה שיטתיה דשמואל תמן הוא אמר אלהים מושיב יחידים
ביתה· במאזנים לעלות המה מהבל יחד· והכא הוא אמר הכין·
אלא שלא יקדמנו אחר בתפילה· אפי' כן לא קיימה: א"ר יונה
הדא דאת אמר מרוח ומלבוש כדם מרוח ומתקנ'· [כד]בן אני
אמרין· הדין קצר' אסיר ליה מיעבד עיבידתיה· מתני' פליגא על
ר' יונה [כה]שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסורין מלספר
ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת· ר' יונה בשם רב
המנונא לתספורת השבה· רבי בא בר כהן אמר קומי ר' יוסה
ר' אחא בשם ר' אבהו תשעה באב שחל להיו' בשבת שתי
שבתות מותרות. לאחריו מהו· ר' יוחנן אמר לאחריו אסור·
רשב"ל אמר לאחריו מותר. דרשה ר' חייה בר בא לציפוראי
ולא קבלון עליהון. א"ר אימי לר' יוסי ואין בן אחוי של ר' חייה
הגדול חלוק עליו· א"ל בפירוש פליגין ר' יוחנן אמר לאחריו אסור·
רשב"ל אמר לאחריו מותר· מה עבד לה ריש בן לקיש· פתר
לה תשעה באב שחל להיות בשבת· ולית שמע מינה כלום· ר'
יצחק בן אלעזר מן דהוה תשעה באב נפק הוה מבריו יפתחון
ספרייא ומאן דבעי יספר: כתיב והשבתי כל משושה חגה
חדשה ושבתה וכל מועדה. דרומאי נהגין תנה· צפוראיי נהגין
תרשה· טיבריאי נהגין שבתה· תרין רבנן רשיברי למינהוג
כרבנן דציפורין· רבי ירמיה בשם ר' חייה בר בא כרין הוה
שיהו מתענין בעשירי שבו נשרף בית אלהינו· ולמה בתשיעי
שבו התחילה הפורענות· ותני לן כשביעי נכנסו לתוכו· כשמיט

קשוט'. נב"ר גרס קטמי' ופעע חוסה קטה: הלכה ט חנת. פירש פר"מ נקרא חג כפ"ש הבית עלי מתעד לשבור בחורי והמורים פר"ח לספר ולכנס עד התפנית; ודרשה.
שנמצא. פירש' שמינת טוגים שלא מורו שגם לגה:

מראה מקום והגהות

[א] במדרש שם: חד נוכתאה.
[ב] שם ארבעה מילין.
[ג] ע' בבלי סוף סוטה ותוס' ע"ז ל"ב ולקמן כתובו' ר"פ י"ג.
[ד] שם במדרש.
[ה] בבבלי בפרקין ל"א: אמר ר' מתנה וע' ברכו' מ"ח.
[ו] ע' גירסת המדרש שם.
[ז] שם פ"ד.
[ח] ברב' ותנחומא ספות: ב' אלפים עיירות וע' בבלי גיטין נ"ו.
[ט] ע' בבלי יומא ל"ה ב'.
[י] מדרש חזית א' פ' הנך יפה.
[יא] ע' מדרש א"כ פ' בלע ה' ובבלי גיטין נ"ז וכם' "הערוך" לערך ע' תחלס.
[יב] איכה רבתי ע"כ א"ע הנ"ל, ובבלי ברכו' ע"ד ונה"ר שבת י"ב ומולין ע"ד ב'.
[יג] במדרש שם.
[יד] ע' פתיחתא איכה רבתי ה' וב"ג ובפ' בלע ה'.
[טו] ע' בבלי סנהדרין צ"ו וגיטין שם וקהל' רבה ג' ט"ו.
[טז] מגילה כ"א (ע"א) סנהדרין כ"ב (כ', ב').
[יז] י"נ: ובדת אין את וכו'.
[יח] פתיחתא איכ' ל"ד, וע' בבלי שבת קס"ה.
[יט] באיכה רבתי כ"א, ר"ה בשם ר' יוסי.
[כ] ב"ר פב"ו ואיכה שם.
[כא] לעיל פ"א (הל' ד') וכתובו' פ"א.
[כב] שם ומגלה פ"ה ה"ב.
[כג] ה"ב ר' שבת אמר בן אבן וכו'.
[כד] ע' יבמות פ"ו ה"ו.

פירוש

חמי לי. פי' הראוי לי: פטומיה. פי' גיד שלה חבינא. פירש נחש: בסכתבים. פי' סכינים קטנים של סופרים: ולמה חרבה. פירש אח' שלא היה בה שמחת חגם כמו בירושלים כדאיתא בפ"ק דיומא: ומשני שהדליקו נרות. פי' שהיו שמחים בחורבן ירושלים: בולוטי. פי' חכמי העצ' עיין במדרש איכה יעיב: ארכונסם. פי' שרואס תרלה כעם' לך: אוסיא. פי' שדה: אוניתה כו'. פירש שהיו שולחין השטר לפקידו אשר על ביתו שלא יניח אותו לכתלתו לפי שהיא קבורה לה: אצדי. פי תרגום שמם' כדיק: סמא דמילת'. פי' עיקר הדבר: גיתי כלילא על ראשיהן. פי' ונשתעבד להן: מברקינן חד זמן. פי' כנדוק אותה עוד פעם אחר אם יכלחוני: בריכון סעודנכון. פי' הטרח יסעד אתכם: דמרקין. פירש פתותי לחם עניין: בכדור. פי' בשבת קטמום. פי' חשבון ההכנס הנכנס לפלגות שהן היו כ"ב גדול שהיו לריכך לנגלות לשא אותם: לעבורא. פי קבסכיף: תחלוסיי'. פירש מין זרעוני': טפנא. פי' שם מקום: פלגם. פירש פרוכל': שירה. פירש"י בסוטה מין סכי: אימרא. פי' שם א' מרק' הקספר: בנרדון. פי' יסורי' ונגיד': נזף. פי' כנחר אלך נער בכם: טבר. כמו לשבר: קלתותי. פירש כמין בתי' קטנים סביב המקדש: מי נתני'. פי' שרא"ל שהיו ביער הלבנון שהוא כ"ה: עברון עבר אבהון לאבוכון מ"ה כתיב גאבונכון ויפקח כו' ככ"ל והשאר כמחק כן הגוסחא באיכה רבתי ועיין כ"ס: קנייה. פי' אם תשא אותה בקנין אינו מחזיק בספר אבגי' שנהרגנו בבית שמש: מפני מה חציפא א"י. פירש שהיא פנה ומעלת הכם שהי' עוש' פירות עם שהיא נפרית ומלח שרפה כל ארצה: שמזבלין. פירש מפילין לתבואות והשאר ארע' אין מגלי' אלא לירקי' ומלעות: שהופכי' עפר'. קלפטה למעלה מסקום מקום שלא נכנס ט הגפרית והמלח: וכבש ידיה. פי' שדחק בידו המזריעה והעמיק בעקו' שאות עדיין הגפרית שם ומלמעלה לא היה גפרית ומלח שנשבר עכבר ע"י זיבול או ע"י היפוך ועתה שהעמיק המזרעה עלה למעלה: נ"ב שנה ט. באיכה בגי' הכי הוא. לא נראה. פירש לא מלא פטוחה שם מפני שגפרית ומלח שריפה כל ארצה שיבוטא. פירש דג הנקר מוכיח אמר שהטעם הוא אמר שטעם אותו בטעם חזיר לכן לא היא רצוי להי' בארן הקדושה: פירש כל האדם ספורק:

קול העם ברעה ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה. אמר משה אדם שהוא עתיד להנהיג שררה על ששים ריבוא אינו יודע להבחין בין קול לקול ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע. א"ר יסא קול קילוס ע"ז אנכי שומע. רבי יוחנן בשם רבי יסא אין כל דור ודור שאין בו אונקי אחת מחטיו של עגל. ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות. רבי חלקיה בשם ר' אחא מיכן שלא יהא אדם רץ אומדות. דרש משה מקל וחומר מה אם פסח שהוא מצוה יחידית נאמר בו כל ערל לא יאכל בו. התורה שכל המצות כלולות בה על אחת כמה וכמה. והיו אף משה וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר. תני רבי ישמעאל הב"ה אמר לו שישברם. שנאמר ואכתב על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שיברת. אמר לו יפה עשית ששיברת: רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן הלוחות היו אורכן ששה טפחים ורחבן שלשה. והיה משה תפוש בטפחיים והקב"ה בטפחיים וטפחיים ריוח באמצע. כיון שעשו ישראל אותו מעשה ביקש הקב"ה לחוטפן מידו של משה וגברה ידו של משה וחטפן ממנו הוא שהכתוב משבחו בסוף ואומר ולכל היד החזקה. יישר כחו שלמא על ידיה דתברה עליה מינא. ר' יוחנן בשם רבי יוסה בר אביי הלוחות היו מבקשין לפרוח והיה משה תופסן. דכתיב ואתפוש בשני הלוחות. תני בשם רבי נחמיה הכתב עצמו פרח. ר' עזרה בשם ר' יהודה בי רבי סימון הלוחות היו משאוי ארבעים סאה והכתב היה סובלן. כיון שפרח הכתב כבדו על ידיו של משה ונפלו ונשתברו: ובטל התמיד. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי בימי מלכות יון היו משלשלין להם שתי קופות של זהב והיו מעלין שני כבשים. פעם אחת שילשלו להם שתי קופות של זהב והעלו להן שני גדיים. באותה השעה האיר הקב"ה את עיניהם ומצאו שני טלאים בלישכת הטלאים. על אותה השעה העיד ר' יודה בן אבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות. ואמר רבי לוי אף בימי מלכות הרשעה הזאת היו משלשלין להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להן שני גדיים. ובסוף שילשלו להן שתי קופות של זהב והעלו להם שני חזירים. לא הספיקו להגיע למחצית החומה עד שנעץ החזיר וקפץ מארץ ישראל ארבעים פרסה. באותה השעה גרמו העונות ובטל התמיד וחרב הבית: תני ר' שמעון בן יוחי עקיבה רבי הוה דורש כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום העשירי יהיה לבית ישראל לששון ולשמחה. צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז יום שנשתברו הלוחות ובטל התמיד. והובקעה העיר, ושרף אפיסטומוס את התורה. והעמיד צלם בהיכל. צום החמישי זה תשעה באב שבו חרב הבית בראשונה ובשנייה. צום השביעי זה ג' בתשרי שנהרג בו גדליה בן אחיקם. צום העשירי זה עשרה בטבת. יום שסמך מלך בבל על ירושלם: והובקעה העיר. כתיב בתשעה לחדש הובקעה העיר ואת אמר הכין. אמר ר' תנחום בר חנילאי קילקול חשבונות יש כאן. הדא הוא דכתיב ויהי בעשתי עשרה שנה באחד לחדש היה דבר ה' אלי לאמר. בן אדם יען אשר אמרה צור על ירושלם האח. מהו האח. אין תימר באחד באב עדיין לא נשרף. אין תימר באחד באלול ביום ולילה נפק בלדרה מן ירושלם ואתי לצור. אלא קלקול חשבונות יש כאן: רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. רבי יוחנן אמר למלך שהיה יושב ומחשב חשבונות. באו ואמרו לו נשבה בנך ונתקלקלו חשבונותיו אמר יעשה זה ראש לחשבונות. רבי שמעון בן לקיש אמר למלך שהיה יושב ומחשב חשבונותיו באו ואמרו לו נשבי' בנך ונתקדש אמר יעשה זה ראש לחשבונות. ר' מנא בעי ניחא נתקלקלו לשעבר. דילמא להבא. בין כמאן דאמר בתשעה לחדש. בין כמאן דאמר בשבעה עשר. מה בינידון עשרים ואחד יום מיום שהובקעה העיר ועד יום שחרב בית המקדש. א"ר אבונה סימנא מקל שקד אני רואה. מה הלוז הזה משהוא מוציא את ניצו ועד שהוא גומר את פירותיו עשרים ואחד יום. כך מיום שהובקעה העיר ועד יום שחרב הבית עשרים ואחד יום. מאן דאמר בתשעה לחדש באחד באב חרב הבית. מאן דאמר בשבעה עשר בתשעה באב חרב הבית: תני ר' שמעון בן יוחי עקיבה ר' הוה דורש כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי וגו'. צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז שנשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטומוס את התורה. והעמיד צלם בהיכל. צום החמישי זה תשעה באב שבו חרב הבית בראשונה ובשנייה. צום השביעי זה ג' בתשרי יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם. צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלם הדא הוא דכתיב ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל על ירושלם. ואני אומר צום העשירי זה חמשה בטבת יום שבאת שמועה לגולה. הדא הוא דכתיב ויהי בעשתי עשרה שנה בחמישי לחדש בגלותינו בא אלי הפליט מירושלם לאמר (הובקעה) העיר. אלא שביהודה מתענין על המעשה. ובגלויות על השמועה. ר' עקיבה חודש ראשון אחרון ואחרון ראשון. ואני דורש ראשון ראשון ואחרון אחרון. ואני רואה את דבריי מדברי רבי עקיבה: ושרף אפוסטומוס את התורה. איכן שרפה. רבי אחא אמר במעברתא דלוד. ורבנן אמרי במעברתא דטרלוסה: והעמיד צלם בהיכל. אית תניי תני העמיד. מאן דאמר העמיד צלמו של מנשה. מאן דאמר העמיד צלמו של אפוסטומוס. מפני מה לא קבעו איתו תעני. חונא אבוי דבר ינטה בשם ר' בנייה שלא קיבלו רוב ציבור עליהם. א"ר יהושע בן לוי כל מה שנעשה בזה חזר. וכל מה שנעשה בזה לא חזר: א"ר לוי כתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ואין מאור עיניו של אדם חוזר אלא לאחר ארבעים יום הדא הוא דכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו'. וכתיב ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים. ר' זכריה חתניה דרבי לוי לאילין טלייא דמיתפניי מן סיפרא ונפקין לון בכפרייה. בו ביום נתאוו תאוה. עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם. ובשבעת ימי מרים ותסגר מרים מחוץ למחנה. ובארבעים יום של מרגלים. וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום. וילכו ויבואו אל משה ואל אהרן וגו'. אתון אשכחונן עסיקין בהלכות חלה ועורלה. אמרו להן לארץ אין אתם נכנסין ואתם עסוקין בהלכות חלה ועורלה מיד ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא. אמר להן אתם בכיתם לפני בכייה של תפלות הוי עתידין אתם לבכות בכייה של ממש בכה תבכה בלילה: תני רבי שמעון בן יוחי כתיב וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו וגו' על שש עריות שאסר להן משה. אמר לון אפי' בן מה חמיתון. אמרין ליה ארץ אוכלת יושביה היא. כל קירווא דהוינן עלין תמן הוינן משכחין מתין. אמר להן הב"ה בטובה שעשיתי לכם אמרתם ארץ אוכלת יושביה היא. כל קירוי דהוון עלין בה הוה טב קרתא מיית עד דהוון מיטפלין ביה הוון מיללין קרתא ונפקין לון ובר נש לא ידע כהון. ולא עוד אלא דאמרתון ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם. ידעין הויתון מה דהוינא עבד לכון באפיהון: א"ר שמעון בן לקיש ויכתבו דברים כלפי למעלן כי חזק הוא ממנו אמרו כביכול לא יכול להן: ר' לוי בשם רבי חמא בר חנינה לקול המולה הגדולה הציתה אש עליה ורעו דליותיו. לקול המולה הגדולה שאמרתם הצית אש עליה ורעו דליותיו. תני ר' יוסי אומר יום שחרב הבית היה מוצאי שבת ומוצאי שמיטה ומשמרתו של יהויריב בתשעה באב. וכן בשני. בזה ובזה היו הלוים עומדין על הדוכן ואומרין וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם ה' אלהינו: ר' שמעון בן לקיש בעא קומי ר' יוחנן מהו לומר שיר בלא נסכים אל נשמעינה מן הדא דתני בזה ובזה היו הלוים עומדין על הדוכן ואומרי' וישב עליהם את אונם וגו'. ר' אבהו אמר איתפלגון ר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. רבי יוחנן אמר אומרי' שיר בלא נסכים. רבי שמעון בן לקיש אמר אין אומרים שיר בלא נסכים. התיב ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש והתני בזה ובזה היו הלוים עומדים על הדוכן ואומרים וישב עליהם את אונם. א"ל ר' שמעון בן לקיש מה את שמע מינה. אמר ליה מאחר שאלו נסכי' היו זמנו של שיר הוה. ר' יוחנן אמר שירו של יום. ר' שמעון בן לקיש אמר שירו של אתמול. א"ר לוי יהויריב גברה. מירון קריתה. מסרביי. מסר בייתא לשנאייא. א"ר ברכיה יהויריב יה הריב עם בניו על שמרו וסרבו בו. ידעיה עמוק ציפורים. ידע יה עצה עמוקה שבליבם והגלי לציפורין: נילכדה ביתר. רבי הוה דורש עשרין וארבעה שברין בבלע ה' ולא חמל. ורבי יוחנן דרש אשיתין. ורבי יוחנן יתיר על ה'. אלא על ידי דרבי הוה סמיך לחרבן בית מוקדשא הוה תמן סבין נהורין והוה דרש ואינון בכיי ומשתתקין וקיימין לון: תני א"ר יהודה בי ר' אלעאי (ברוך) רבי חייה דורש הקול קול יעקב והידים ידי עשו. קולו של יעקב צווח ממה שעשו לו ידי עשו בביתר: תני ר' שמעון בן יוחי עקיבה רבי הוה דורש דרך כוכב מיעקב. דרך כוזבא מיעקב. רבי עקיבה כד הוה חמי בר כוזבה הוה אמר דין הוא מלכא משיחא. א"ל ר' יוחנן בן תורתא עקיבה יעלו עשבים בלחייך ועדיין בן דוד לא יבא. א"ר יוחנן קול אדריינוס קיסר הורג בביתר שמוני' אלף ריבוא. א"ר יוחנן שמונים אלף זוג של תוקעי קרנות היו מקיפין את ביתר. וכל אחד ואחד היה ממונה על כמה חיילות והיה שם בן כוזבה והיה לו מאתים אלף מטיפי אצבע. שלחו חכמים ואמרו לו עד אימתי אתה עושה את ישראל בעלי מומין. אמר להן וכי היאך איפשר לבודקן. אמרו לו כל מי שאינו רוכב על סוסו ועוקר ארז מן לבנון לא יכתב באיסרטיא שלך. הוון לו מאתיים אלף כך ומאתיים אלף כך. וכד דהוה נפק לקרבא הוה אמר ריבוני דעלמא לא תסעוד ולא תכסוף הלא אתה אלהים זנחתנו ולא תצא אלהים בצבאותינו. שלש שנים ומחצה עשה אדריינוס מקיף על ביתר והוה ר' אלעזר המודעי יושב על השק ועל האפר ומתפלל בכל יום ואו' רבון העולמים אל תשב בדין היום. אל תשב בדין היום. בעא אדריינוס מיזל ליה. אמר ליה חד כותיי לא תיזיל לך דאנא חמי מה מיעבד ומשלים לך מדינתא. עאל ליה מן ביבא דמדינתא. עאל ואשכח רבי אלעזר המודעי קאים מצלי. עבד נפשיה לחיש ליה בגו אודניה חמוניה בני מדינתא ואייתוניה גבי בן כוזבא. אמרון ליה חמינן הדין סבא משתעי לתביבך. א"ל מה אמרת ליה ומה אמר לך. א"ל אנא אמר לך מלכא קטל לי. ואי לא אנא אמר לך את קטל יתי. טב לי מלכא קטל יתי ולא את. א"ל אמר לי דאנא משלים מדינתא. אתא גבי רבי אלעזר המודעי אמר ליה מה אמר לך הדין כותייא. אמר ליה לא כלום. מה אמרת ליה. אמר ליה לא כלום. יהב ליה חד בעט וקטליה. מיד יצאת בת קול ואמרה הוי רועי האליל עוזבי הצאן חרב על זרועו ועל עין ימינו זרועו יבש תיבש. ועין ימינו כהה תכהה.

[illegible]

בית אב אחד בי' אב אחד אחוו לאלעזר שניתוסף לו בתי אבות אחרים. ואחוז אחוז לאיתמר. מה שתפס תפס: רבי יהודה בשם רב הונא "לחזור שבעה עשר. שחזר המחזור לאלעזר. לעשותן עשרים ושלש אין את יכול דכתיב המה יסד דוד ושמואל הרואי באמונתם. באומנתם אומנות גדולה היתה שם שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו. אמר רבי אבהו חושבתם שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו: ארבע משמרות "עלו מן הגולה ידעיה חרים פשחור ואמר. והתנו עמהן הנביאים שביניהן שאפילו יהויריב עולה מן הגולה שלא ידחה את המשמר שלפניו אלא יעשה טפילה לו. עמדו הנביאי' שביניהן ועשו עשרים וארבע גורלות והטילום בקלפי. ובא ידעיה ונטל חמש והוא הרי שש. ובא חרים ונטל חמש והוא הרי שש. ובא פשחור ונטל חמש והוא הרי שש. ובא אימר ונטל חמש והוא הרי שש. והתנו עמהן הנביאים שביניהן שאפילו יהויריב עולה מן הגולה שלא ידחה את המשמר שלפניו אלא יעשה טפילה לו: עמדו ראשי משמרות ועשו עצמן בתי אבות. ויש משמר שהיה בו חמשה ששה שבעה שמונה תשעה. משמר שהיה בו חמשה ג' מקריבין ג' ימים ושני' מקריבין ארבעה ימים. משמר שהיה בו ששה חמשה מקריבין חמשה ימים. ואחד מקריב שני ימים. משמר שהיה בו שבעה כל אחד ואחד מקריב את יומו. משמר שהיה בו שמונה ששה מקריבין ששה ימים. ושנים מקריבין יום אחד. משמר שהיה בו תשעה. חמשה מקריבין חמשה ימים. וארבעה מקריבין שני ימים. ויש מהן שקבעו עצמן לעולם. משמר שהיה בשבת היה כשבת לעולם. במוצאי שבת היה במוצאי שבת לעולם. ויש מהן שהיו מקריבין על כל משמר ומשמר. ויש מהן שהיו מגרילין על כל שבוע ושבוע: רבי הוה ממני תרין מניין אין הוון כדיי היו מתקיימין ואין לא הוון מסתלקין. מרדכי פקיד לבריה אמר לא תעביד כן אלא מני כולהון כחדא. ומני לרבי חמי בר חנינה בראשה. ולמה לא מניתיה הוא. אמר רבי דוסא בגין דצווחין עלוי בציפורין ציפוראי. "ובגין צווחה עבדין. אמר רבי לעזר בי ר' יוסה על שהשיבו טעם ברבים: רבי הוה יתיב מתני והכית פליטיהם אותי והיו אל ההרים כיוני הגיאיות כולם הומיות. אל המות. אל הן קריתה. אמר לי' קדם רב המנונא דבבלי. אמר ליה כד תיתות לתמן אמור ליה דמגייתך חכים. וידע דלא מיתמני ביומוי. מן דדמך בעא בריה ממניתיה ולא קביל עליה מתמנייא. אמר לית אנא מקבל עקן מתמנייא עד זמן דתמני רבי פס דרומא קמיי. והוה תמן חד סב אמר אין חנינה קדמיי אנא תניין. אין רבי פס דרומא קדמיי אנא תניין. וקביל עלוי רבי חנינה מיתמנייא תליתאי. אמר רבי חנינה זכית מארכה יומין אין בגין הדא מילתא לית אנא ידע. אין בגין דהוית סליק מן טיבוריא לציפורין. והוינא עקום איסרטין מיעול מישאל בשלמיה דרבי שמעון בן חלפותא. בעין תונה לית אנא ידע: שמואל ואילין דבית שילא הוון שאלין בשלמיה דנשיא בבל יום והוון אילין דבית שילה עלין קדמיי ויתבין קדמיי. פלגון איקר לשמואל. ואיתתבוניה קדמיי. עאל רב לתמן ופלג ליה שמואל איקר ואותבוניה קדמיי. אמרין אילין דבית שילה אנן תניינין אנן וקבל עלוי שמואל מיתב תליתאי: ג' ספרי' מצאו בעזרה "ספר מעוני וספר זעטוטי. וספר היא. באחד מצאו כתוב מעון אלהי קדם. ובשנים כתוב מעונה אלהי קדם. וקיימו שנים וביטלו אחד. באחד מצאו כתוב וישלח את זעטוטי בני ישראל. ובשנים כתוב וישלח את נערי בני ישראל. וקיימו שנים וביטלו אחד. באחד מצאו כתוב תשע היא. ובשנים כתוב אחת עשרה היא. וקיימו שנים וביטלו אחד: א"ר לוי מגילת יוחסין "מצאו בירושלם וכתוב בה הלל מן דוד. בן יצף מן ראסף. בן ציצית הכסת מן ראבנר. בן קוביסין מן ראחאב. בן כלבא שבוע מן דכלב. ר' ינאי מן עלי. בן יהוד' מן ציפורין. רבי חייה רבה מבני שפטיה בן אביטל. ר' יוסי בי רבי חלפתא מבני יונדב בן רכב. רבי נחמיה מן נחמיה התרשתא: תני "פרד הסב בזמן שהן שתי מיטות הגדול שבהן עולה מיסב בראש העליונה. והשני לו למטה ממנו. בזמן שהן שלש מיטות הגדול שבהן עולה ומיסב בראש האמצעית. והשני לו למעלה והשלישי לו למטה הימנו. וכן מסדירין והולכין: א"ר שמואל בר רב יצחק אבות דרך הסב הן קבועין: רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא לעולם אין העולם עומד אלא על הקרבנות: תמן תנינן "שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. ושלשתן בפסוק אחד. ואשים דברי בפיך זו תורה. ובצל ידי כסיתיך זו גמילות חסדים. ללמדך שכל מי שהוא עוסק בתורה ובגמילות חסדים זכה לישב בצילו של הקב"ה. הדא היא דכתיב מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון: לנטוע שמים וליסוד ארץ אלו הקרבנות. "ולאמר לציון עמי אתה אלו ישראל: א"ר חנינה בר פפא חיזרני על כל המקרא ולא מצאנו שנקראו ישראל ציון אלא זה ולאמר לציון עמי אתה: תמן תנינן "רבן שמעון בן גמליאל אומר על ג' דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום. ושלשתן דבר אחד הן נעשה הדין נעשה אמת נעשה שלום. אמר רבי מנא ושלשתן בפסוק אחד אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם: "הלכה ג' רב הונא אמר "שלשה קריות שבתורה לא יפחתו מעשרה פסוקים. חזקיה

אמר כנגד עשרת הדברות. והא תנינן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע. והא ליה ברון אלא תמנייא: רבי אידי אמר איתפלגון כהנא ואסא. חד אמר חוזר וחורגה אמר תותך. מאן דאמר חוזר חוזר שני פסוקים. מאן דאמר חותך ויהי ערב ויהי בקר פסוק בפני עצמו: והתנינן בשני יהי רקיע יקוו המים. חד אמר חוזר. וחורנה אמר חותך. מאן דאמר חוזר חוזר שני פסוקין מיד תותך אפילו חותך לית ביה: התיב רבי פליטה בר פריטה קומי רבי יהודה והרי פרשת עמלק. א"ל. שנייה היא שהוא סדרו של יום: התיב רבי לעזר בר מרום קומי רבי יונה "והא תני המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקים: הלכה ד' תני אנשי משמר היו מתענים בכל יום בשני היו מתענין על מפרשי ימים ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים. בשלישי היו מתענין על יוצאי דרכים. ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים. ברביעי היו מתענין על התינוקות שלא תעלה אסכרה לתוך פיהם. ויאמר אלהים יהי מאורות. "מארת כתיב. בחמישי היו מתענין על המעוברות שלא יפילו. ועל המיניקות שלא ימותו בניהן. ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה: תני "לא היו מתענין לא בערב שבת ולא במוצאי שבת מפני כבוד שבת. תני סנהדרין גדולה היתה מתענה עמהן. וסנהדרין יכולה להתענות בכל יום. מחלקין היו עצמן על בתי אבות. ואין מתענין על שני דברי' כאחת מן הדא. ונקומה ונבקשה מאלהינו על זאת. אמר רבי תנחומה לא מן הדא אלא מן הדא ודהמין למיבעי מן קדם אלה שמיא על דנא דנא. ר' חגיי בשם רבי יהודה שאם היו שני דברי' כגון עצירת גשמים ונכיי מתריעין עליהן. ר' חגיי כד הוה נפק לתעניתא הוה אמר קומיהון אחינן אעין דאית בליבינן עקן מנין אלא להן דאתינן: הלכה ה' מתניתא דהי"מ. דרי"מ אמר מתפללין וקורין. ברם כרבנן מתפללין וקורין מתפללין והולכין להן. הא מוסף יש בו מתניתא דהי"מ דרי"מ אמר מתפללין וקורין. אית דתניי תני ומחלף. ר' אחא בשם ר' יסא כמתניתין. אמר רבי סימון סוברא דקיסא טרד. אמר ר' מנא מפני סעודת ראש חדש. ר' לעזר עד שם "כל התדיר מחבירו קודם את חבירו. קרייא מסייע לרבי יוחנן ויהי ממחרת החדש השני. אין תימר תרין יוחין הוון והא כתיב מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם. א"ר חייה בר בא ר' יוחנן "מפקד לכנישתא דכופרי סכון מיעול עד דו אומסא ואתון אמרין זמנו ועיבורו: הלכה ו' מה ראה "זמן עצי כהנים והעם להימנות. אלא בשעה שעלו ישראל מן הגולה לא מצאו עצים בלישכה ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן ומסרו לציבור וקרבו מהן קרבנות ציבור. והתנו עמהן הנביאים שביניהן שאפי' לשכה מליאה עצים שיהו מביאין מעצמן ועמדו אילו ונתנדבו עצי' משל עצמן שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה: א"ר אחא דר' יוסה היא דר' יוסי אמר אף הרוצה מתנדב שומר חנם. ר' יוסי בשם ר' אילא דברי הכל היא. מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה מן קרבן יחיד לקרבן ציבור: תני "אשה שעשת כתונת לבנה צריכה למסור לציבור. א"ר אחא דרבי יוסי היא דר' יוסי אמר אף הרוצה מתנדב שומר חנם. רבי יסא בשם רבי אילא דברי הכל הי'. מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשי' קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה מקרבן יחיד לקרבן ציבור: מתני' יפליג' על ר' יוסי אותן הזמים נוהגין בהן בשעת קרבן ושלא בשעת קרבן. ר' יוסה אומר אינן נוהגין אלא בשעת קרבן. ועוד מן הדא דתני "א"ר לעזר בי רבי יוסי אנו היינו מבני סנאה בן בנימן וחל תשעה באב להיות בשבת ודחינו אותו למוצאי שבת והיו מתענין ולא משלימין: הלכה ז' מהו בני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות. אלא בשעה שהושיב ירבעם בן נבט פרסדאות על הדרכים לא היו מניחין את ישראל לעלות לרגל. כל מי שהיה כשר וירא חטא באותו הדור היה מביא את בכוריו ונותנן לתוך הסל ומחפ' אותן קציעות ונוטל את העלי ונותן את הסל על כתיפו ונוטל את העלי בידו וכיון שהיה מגיע באותו המשמר היה אומר לו לאיכן אתה הולך. והוא אומר לו אני הולך אלא לעשות מעט קציעות הללו כמוח אחת של דבילה בעלי הזה שבידי. וכיון שהיה עובר את אותו המשמר היה מעטרן ומעלה אותן לירושלם. מהו אומר בני סלמי "נתוצאי. אלא כל מי שהיה מתירא עצים ונזירים למערכה היה סכי עצים ועושה אותן כמין שלבין ועושה אותן כמין סולם ונותנן על כתפיו וכיון שהיה מגיע לאותו המשמר היה אומר לו לאיכן אתה הולך והוא אומר לו אני הולך אלא להביא שני גוזלות הללו מן השובך זה שלפני בסולם הזה שעל כתיפי. וכיון שהיה עובר את אותו המשמר היה מפרקן ומעלה אותן לירושלם. על ידי שנתנו את נפשם למצות זכו לקנות שם טוב בעולם ועליהם הוא אומר זכר צדיק לברכה: הלכה ח' כתיב וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי ויעל משה. שביעי שהוא לאחר הדיברות ותחילה לארבעים. אמר להן משה ארבעין יומין אנא מיעבד במורא. כיון שהגיע יום ארבעים ולא בא מיד וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר וכיון שהגיע שש שעות ולא בא מיד ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו וגו'. ויאמר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך וגומר. וישמע יהושע את

פני משה

אחד אחוז כו'. פי' מה שנתחלק היה אחוז לאלעזר דהיינו ח' משמרות אחוז עוד פ' כנגדן: ואחוז אחוז לאיתמר. פי' מה שבכר אחוז לאיתמר אחוז גם עתה הוא פי' אחוז אחוז לחזור שבעה עשר. פי' בחלוקת כ"ד בתי אבו' כתיב שילא הגורל הי"א לחזיר ורפ פלת חזיר שחזר המחזור לאלעזר שמתחיל' היו ח' לאלעזר וח' לאיתמר והוא הכל י"ו ועתה שהוסיפו ח' לאלעזר כאלא שחזר פי' ואילך שהם הם הנוספי' על הי"ו ד' משמרות כו' כיה"י בבית שני והאלך לא עלו שארבה מישראל כשתייר ולא רלר לעלות והסוגיה מבוארת בבבלי דפרקי'. אמר' יהויריב. פי' שהיה במקדש ראשון ראשון למשמרות עולה מן הגולה לא ידחה ידעיה שהוא היה ראשון בבית שני הואיל ומתחלי' לא עלה יהויריב ועיין בי"ס: תרין מנויין. פירש על הגהות הלימו' הי' מקובה ג' ממונים: מסתלקי'. פי' היו מתים: לא תעביד כן. פי' למנות ב' ממוני' אלא מנה כל החכמים שראוי' להתמנות יחד: בגין צווחין עליה. פי' שלא הי' נראה לה' פרוך וכי בשביל ריטן שלהם יענה טענה לבן תתיב ר' לעזר מעם אחרת: הן קריתה. פי' היכן קרית: דמגייתך חכם. פי' הוא יבכ' אותך שבל לא אבי א"ל אמור לו שאני מניתיך מכם אבל לא ר' ע"ד שואל חכם יתקרי ולא' יתקרי: פס הוא ר' פס הזוכר בבבלי: זכית מארכה כו'. פי' וכיתי להאריך ימים ואיני יודע אם מפני הדבר הזה ואם בשביל שהייתי מעקם דרך הרסב כדי לבנוס ולשאול בשלומו של ר"ש כו': בעין תונה. פי' שם מקומה תשע היא כו'. בעל י"ס נרס באחד כתוב אחד עשר היא ובאחד כתוב אחד עשר הוא וכרס' דהיינו קרא דויקס נליל' הוא ומשום דכתיב בה את שם' ילדים נקט לשמים' אחד עשר ופי' שכתב הוא פלי קיסר הוא על הלילי' שנזכר כאן לשון נקיב' שי הוא קרי וכתיב: דרך הסב. פי' אבריהם כאלע ואח' קיימין ויעק' קסמה. הלכה ג': חותך. אבאר לקמן דף פ"ה ע"ב: הלכה ד': וסנהדרין. פי' נתני': אלא להן. פירש אין לנקום עבשיו רק דבר זה שהתענינו עליה: דשמר'. פי' שם מקום: הלכה ז': קציעות. פי' תאנים יבשי' והיו כקראי' גונבי עפרי שגנבו לבן של אשרים שהיו קראי' לה העלי' שבל כתפיהם: פרדסאות. פי' שומרים: שלבין. פי' אליני' הסול': שלמי התצוחה. כ"ש שהיו עונין סלמו' ולח"כ הא נתכנים פותן:

מראה מקום והגהות

א סוכ' פ"ה ה"ח.

ב תוספת' ובבלי בפרקין ובמדבר רבה פ"ט ע"ש. ולקמן ב"ק פ"ט ה"י.

ג י"נ שהיו מגרילין כל משמר ומשמר.

ד ע' בבלי כתובו' ק"ג ורש"י שבת כ"ט ב'.

ה ע' סוף כלאי' וקהלת רבה.

ו ע' בבלי מגיל' פ' ומס' סופרים פ"ו וספרי פ' זאת הברכה.

ז בראשית רבה פל"ח. ות' בבלי יבמות ע"ט.

ח מגילה פ"ג ה"ו.

ט מנחות פ"ט ומגילה שם.

י (ע' תנחומא נו ספרי פות ופקודי).

יא שם וסנהדרין פ"ט (ל"ח ב') ות' בבלי שם ו' ב'.

יב מגילה פ"ד.

יג לקמן מגילה שם (ע"ה א') ורות רבה פ"ה ומדרש חזית ל"ג ע"ג וי"ס מב"א.

יד ע' ב"ר פ"א.

טו כ"ה במדרש איכה רבתי א'.

טז ע' יומא פ"ז ה"נ סוכה פ"ה ה"ו ת"כ ת' זאלתות ושלח סי' כ"ו.

יז ר"ה פ"ד ה"ד.

יח שקלי' פ"ד ה"א ובבלי בפרקין כ"ח א'. וע' לקמן מגיל' פ"א (ע' ר"ש ע"ג) ומגילת תענית פ"ה.

יט שם.

כ י"נ נתכית' ספיונ' לר"י וכו'.

כא בבלי שם י"ב ולעיל שקלים ולקמן מגילה פ"ל בן לדוק וט'. ות' בפי' פיר"א למגילת תענית שם שפיש' הגרשמו'.

כב ע' בבלי בפרקין כ"ח א' גני סלמאי הנתופתי'.

ארון את ידיו אל העם· המקרא זה מסורס הוא· והלא לא צריך לומר אלא וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים· ואחר כך וישא אהרן את ידיו וגו'· אלא מלמד שבירידתו למזבח היה נושא את כפיו ומברך את העם: וברכתם בעמידה· יכול שלא בעמידה תלמוד לומר כי בם בחר ה' אלהיך לשרתו ולברך בשמו. °מקיש ברכה לשירות· מה שירות בעמידה· אף ברכה בעמידה· וכן הוא אומר ויקומו הכהנים הלוים ויברכו את העם וגו'· ברוחו של חזקיה שהיו יגיעים בתורה הכתוב מדבר· אבל בחורות אחרים שהיו עוברים ע"ז מהו אומר ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם· ויברכם ברכי סתומה· אבל לא שמענו אי זו היא עד שבא הכתוב ופירשה יברכך ה' וישמרך. יאר ה' פניו אליך ויחנך· ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום: ²ומניין לנעילה. א"ר לוי גם כי תרבו תפלה אינני שומע· מיכן שכל המרבה בתפילה נענה: מחלפה שיטתיה דר' לוי· תמן אר"ר אבא בריה דר' פפי ר' יהושע דסיכני בשם ר' לוי בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור. ³חנה על ידי שריבת בתפילתה קיצרה בימיו של שמואל שאמרה וישב שם עד עולם. והלא אין עולם של לוי אלא חמשים שנה דכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה· והוי דילן חמשין ותרתיי· א"ר יוסי בי ר' בון ושתי' שנמלתי· וכא הוא אמר הכין. כאן ביחיד. כאן בציבור: רבי חייה בשם ר' יוחנן ר"ש בן חלפותה בשם ר"מ והיה כי הרבתה להתפלל. מיכן שכל המרבה להתפלל נענה: עד אימתי היא נעילה. רבנן דקיסרין אמרין איתפלגון רב ור' יוחנן· רב אמר בנעילת שערי שמים· ר"י א' בנעילת שערי היכל: אמר ר' יודן ענתונדריא מתניתא מסייעא לר' יוחנן. בג' פרקים הכהנים נושאין את כפיהם ד' פעמים ביום. בשחרית במוסף במנחה בנעילת שערים· אית לך מימר נעילה שערי שמים ביום: אתיה דאמיה דרב ארא הוה צייר נלתיה דרב בצומא רבא. א"ל כד תיחמי שמשא בריש דיקלי את יהב לי גלתי דניצלי נעילת שערים: מחלפה שיטתיה דרב תמן הוא אמר ⁴בנעילת שערי שמים· וכא הוא אמר בנעילת שערי היכל· אמר רבי מתניה על ידי דהוה מאריך בצלותיה מגין הוה מגיע סמוך לנעילת שערי שמים: נעילה מהו שתפטור את של ערב. רבי בא רב חונה בשם רב נעילה פוטרת של ערב· אמר ר' בא לרב חונה ואיכן הוא מזכיר של אבדלה· אמר ר' יונה לרבי בא והיאך יהו שבע פוטרו' שמונה עשרה. אמר לית ולא כבר איתתבת· א"ל ובגין דאיתתבת תיבטל: אמר ר' יוסה מה דקשי רבי בא קשי יאות· מה דקשי ר' יונה לא קשי יאות. קל הקילו עליו מפני תעניתו שיהו שבע פוטרות שמונה עשרה: ר' בא בר ממל אמר לתבריא מרי מן טלכן שמעית שאין נעילה פוטרת של ערב· ר' סימון בשם רבי לוי אין נעילה פוטרת של ערב: אמר ר' יוסי בי ר' בון ותני רבי חייה כן בכל יום אדם מתפלל שמונה עשרה במוצאי שבת ובמוצאי יו"ה ובמוצאי תענית ציבור· ר' יצחק בר נחמן בשם רבי יהושע בן לוי יום הכיפורים שחל להיות בשבת אע"פ שאין נעילה בשבת מזכיר של שבת בנעילה· ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי שבת שחלה להיות בחנוכה אע"פ שאין מוסף בחנוכה מזכיר של חנוכה במוסף· °אוסטון עלה ראש חדש שחל להיות בתענית אע"פ שאין נעילה בראש חדש מזכיר של ראש חדש בנעילה: ראש חדש ותענית איכן הוא מזכיר של ראש חדש ר' זעורה אמר בהודייה· רבי בא בר ממל אמר בעבודה· ר' אבונה אמר אומר ברכה רביעית· אמר ר' בא מה מצאנו בכל מקום אומרה ברכה רביעי. אף כאן ברכה רביעית. ונפק עובדא כהדא דר' בא: במה קורין· ר' יוסי אומר קורין ברכות וקללות· אמר לון רבי מנא כנין ומדעתון די תעניתא רביעין על מעידהון ולא ידעין די תעניתא. א"ל להודיעך שקורין ברכות וקללות: ר' יודן קפודקייא אמר קומי ר' יוסה בשם ר' יודה בר פזי קורין בראש חדש· קם רבי יוסה עם ר' יודה ¹בר פזי א"ל אתה שמעת מן אביך הדא מילתא· א"ל אבא לא אמר כן אלא בעייני טב על ידי דאינון ידעין דהוא ר"ש ירחא קורין בראש חדש. ושאר כל המקומות קורין ברכות וקללות: ירמי ספרא שאל לרב ירמיה °ראש חדש שחל להיות בשבת במה קורין. א"ל קורין בראש חדש· אמר רבי חלבו קומי ר' אימי מתניתא אמרה כן לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים: יצחק סחורה שאל לרבי יצחק ראש חדש שחל להיות בחנוכה במה קורין. א"ל קורין ג' בראש חדש ואחד בחנוכה· ר' פינחס ר' סימון ר' אבא בר זמינא מטי בה בשם רבי אבודמא דחיפה קורין ג' בחנוכה ואחד בראש חדש· להודיעך שלא בא חרביתי אלא מחמת ראש חדש: בר שלמיא ספרא שאל לר' מנא הגע עצמך שחל ראש חדש של חנוכה להיות בשבת· ולא שבעה קריין אינון· אית לך מימר שלא בא הרביעי אלא מחמת ראש חדש· א"ל והדא שאלתה דספק. ר' מפקד ¹¹לאבדן אמוריה אכריז קומיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד דיומא קאים· רבי חיה בר בא מפקד לאמוריה אכריז קומיהון מאן דמצלי יצלי· דרמשא עד דיומא קים. אמר רבי חנינה משכני ר' ישמעאל בי רבי יוסי אצל פונדקי אחד ואמר לי כאן נתפלל אבא של לילי שבת בע"ש. אמר רב אימי רבי יוחנן פליג ולא הוה צריך מתפלגי· למה שכן מוסיפין מחול על קודש ועוד דסלקין חמרייא מן ערב לציפורין ואמרון כבר שבת רבי חנינה בן דוסא בעירו.

והיידא אמר דאמר ר' חנינה משכני ר' ישמעאל בי ר' יוסי אצל פונדקי אחד ואמר לי כאן נתפלל אבא של מוצאי שבת בשבת· ואפי' עלה לא הוה צריי מתפלגה. דר' מפקד לאבדן אמוריה אכריז קומיהון מאן דיצלי יצלי דרמשא עד יומא קיי'. ר' חייה בר בא מפקד לאמוריה אכריז קומיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד דיומא קיים: דבית ר' ינאי אמרין עלה אדם למיטתו אין מטריחין עליו שירד· אמר ר' זעורה כל זמן דהוינא עבר כן הוינא מתפחד בליליא· לית לך אלא כהדא דר' מפקד לאבדן אמוריה אכריז קומיהן מאן דמצלי יצלי דרמשא עד דיומא קיים· ר' חייה בר בא מפקד לאמוריה אכריז קומיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד דיומא קים: אמר ר' יעקב בר אחא ותניי תמן תפילת הערב מהו· רבן גמליאל אומר חובה· ר' יהושע אומר רשות· אמר ר' חיננא אתיין אילין פלוגוותא כהינין פלוגוותא· מאן דאמר חובה אין נעילה פוטרת של ערב· מאן דאמ' רשות נעילה פוטרת של ערב: ¹¹מעשה בתלמיד אחד שבא ושאל את רבי יהושע תפילת הערב מה היא. אמר לו רשות· ובא ושאל את רבן גמליאל תפילת הערב מה היא· אמר לו חובה· אמר לו והלא ר' יהושע אמר לי רשות· אמר לו למחר כשאיכנס לבית הוועד עמוד ושאל את הלכה הזאת. ועמד אותו התלמיד ושאל את רבן גמליאל תפילת הערב מה היא· אמר לו חובה· אמר לו והא ר' יהושע אומר רשות· אמר לו רבן גמליאל לר' יהושע את הוא שאומר רשות· אמר לו לאו· אמר לו עמוד על רגליך ויעידוך· והיה רבן גמליאל יושב ודורש ור' יהושע עומד על רגליו עד שריננו בו כל העם ואמרו לר' חוצפית התורגמן הפטר את העם· אמרו לר' זינון החזן אמור· התחילו ואמרו התחילו ועמדו כל העם על רגליהם. אמרו לו וכי על מי לא עברה רעתך תמיד· מיד הלכו ומינו את ר"א בן עזריה בישיבה. ¹²בן שש עשרה שנה היה ונמלא כל ראשו ¹³שיבות· והיה ר' עקיבה יושב ומצטער ואמר לא שהוא בן תורה יותר ממני אלא שהוא בן גדולים יותר ממני· ¹⁴אשרי אדם שזכו לו אבותיו· אשרי אדם שיש לו יתד להיתלות בה. ומה היתה יתידתו של ר"א בן עזריה שהוא עשירי לעזרא: כמה ספסלים היו שם· ר' יעקב בר סוסי אמר שמונים ספסלים של תלמידי חכמים היו שם חוץ מן העומדים מאחורי הגדר· אמר ר' יוסי בי ר' בון ג' מאות ספסלין של תלמידי חכמים היו שם חוץ מן העומדים מאחרי הגדר· כהוא דתנינן תמן ביום שהושיבו את ר"א בן עזריה בישיבה: תמן תנינן ¹⁵זה מדרש דרש ר"א בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה· וכי כרם היה שם אלא אלו תלמידי חכמים שהיו עשויים שורות שורות ככרם. מיד הלך לו רבן גמליאל אצל כל אחד ואחד בתוך ביתו לפייסו· אתא גבי ר' יהושע ואשכחיה דהוה עביד מחטין· ¹⁶א"ל מן אילין את חיי· א"ל ועד כדון את בעי מידע· אי לו לדור שאת פרנסו· אמ' לו נעניתי לך· שלחון גבי ר' לעזר בן עזריה חד קצר· ואית דאמרין רבי עקיבה הוה· א"ל מי שהוא מזה בן מזה יזה· מי שאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימיך מימי מערה ואפרך אפר מקלה: אמר להן נתרציתם אני ואתם נשכים לפתחו של רבן גמליאל· אע"פ כן לא הורידו אותו מגדולתו אלא מינו אותו אב בי' דין: הלכה ג לא צורכי דילא אילו הן המעמדות מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית· בא להתחיל מתחילת הפרש: אמר ר' יונה אילין תמידין קרבנותהן של כל ישראל אינון· אם יהיו כל ישראל עולין לירושלם לית כתיב אלא ג' פעמים בשנה יראה כל זכורך. אם יהיו כל ישראל יושבין ובטילין והא כתיב ואספת דגנך ¹⁷ימי אוסף להם את הדגן. אלא שהתקינו הנביאים הראשונים עשרים וד' משמרות ועל כל משמר ומשמר היה עומד בירושלם של כהנים ושל לוים ושל ישראל: תני ¹⁸עשרים וארבעה אלף עומד מירושלם וחצי עומד מירחו· אף ירחו היתה יכולה להוציא עומד שלם אלא בשביל לחלוק כבוד לירושלם היתה מוציא' חצי עומד· הכהנים לעבודה והלוים לדוכן וישראל מוכיחין על עצמן שהן שלוחיהן של כל ישראל: תני ¹⁹ר"ש הכהנים והלוים והישראל ושיר מעכבין את הקרבן· רבי אבון בשם רבי לעזר טעמא דר"ש כל הקהל משתחוים אלו ישראל. והשיר משורר אלו הלוים· והחצוצרות מחצצרים אלו הכהנים· עד לכלות העולה· הכל מעכבין את הקרבן: ר' תנחומא בשם ר' לעזר שמע לה מן הדא ואתנה את הלוים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל אלו הלוים· לעבוד את עבודת בני ישראל אלו הכהנים· ולכפר על בני ישראל זה השיר· ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש אלו ישראל: מניין שהשיר קרוי כפרה· חונה אבוי ²⁰דבר נטה בשם ר' בנה לכפר על בני ישראל זה השיר· מניין שהשיר מעכב· רבי יעקב בר אחא ²¹ר' בולאטי בשם רבי חנינה לכפר על בני ישראל זה השיר: רבי יעקב בר אחא רבי חייה בשם ר"י שמונה משמרות כהונה העמיד משה ד' משל אלעזר וארבע משל איתמר עד שעמד דוד ושמואל הרואה והוסיפו עליהם עוד שמונה ארבע משל אלעזר וארבע משל איתמר· ²²וביקשו להוסיף עד שמונה ולעשותן עשרים וארבעה ומצאו משל אלעזר ולא מצאו משל איתמר. הדא הוא דכתיב וימצאו בני אלעזר רבים לראשי הגברים מבני איתמר ונומר. רבי יעקב בר אחא ורבי חונה רבה דציפורין בשם רבי יוחנן

פירוש

ברוחו של חזקיה כו'. כלומר לא תקשי לך ע"כ הכא דכתיב ושמע בקולם ותבא תפילתם למעון קדשו ונשר כיון דנברכת כהנים מיירי כדתמע מהך סוגיא דקמן דפייתי רליות מפסוקים הגלפרים על ברכת כהנים ומ"כ ע"כ הכא מנכמה דזכתי דלא נתקיים ברכתם ולזה אמר דשאני הכא דמיירי ברוחו של חזקי' כו' ואף על גב דדרשינן מן ומכי אברכם דאפילו כהן שאינו דפי' ועגלה עריות ברכתו מתקיימת זהו דוקא בשהדו' זכפי אע"פ שהכהן מקולקל ברכתו נשמעת וכל הסוגיא דהלכה א' עיין לעיל בברכות פ"ד תם בבבלי שם שערי. הרא"ש מייתי ליה אלהי ישם וכן הר"ן ותו"ה: ציר גלותיה. פיר' שופר מליתו כך פי' אבותיהם בהלכות גדולות: רביעי' על מעידה'. פי' שכפלו על פניהם בתחינה שמפילים ראשיהם נגד בני מעיי' לשמה ולעיל בסוף פ"ב דמכילתין פירשתי הלכה ב': אלין תמידין כו'. לעיל בפ"ד דפסחים דף ע"ג פירשתי כל הסוגיא ע"ש: ר' משל אלעזר כו'. פי' הש"ס דגמרה נקיר לך הכי והוסיפו עליהם עוד ח'. כך סוגיא להא דלסנר ל"מ בבבלי דפרקין דשמואל העמידן על י"ו וגם דוד והעמידן על כ"ד ומצאו משל אלעז'. פי' שנתרבו המשמרות ונלקוס ל"ו ונסתפר גם עלמי שלא נתרבו אלא בשלח רק ס' משמורות כבתחילה הרי כ"ד: ההד"ר דמצאי כו'. פירש"י ויפלטו דקודם לכן היו קטנים ועכשיו הוסיפו עליהם ונלקוס ל"ו בית אב:

מראה מקום והגהות

^א ע' תוס' מנחו' ו' ועירובין י"ח ופירש"י שסוחלין קל"ב וירג' בגו"ת ללעטות הרמב"ם ח"ג סי' תרל"ח (והארכתי בספי על תרי"ג מלות סי' עפ"ס) וע"ע במנחות ס"ד וסוטה ל"ח א'. ^ב כל הסוגיא ברכות ז' ג'. ^ג ע' בבלי שם ל"א ומדרש שמואל רבתי פרשה ב'. ^ד ע' גירסת הריטב"א בחידושיו לברכו' שם: ^ה שם הגי': אוסטון עלה ר"ח שחל להיו' בתענ' לעפ"י וכו' מזכי' של חנוכ' במוסף. וע' בבלי שבת כ"ד. ^ו לעיל פ"ב הט"ו. ^ז ה"נ: ר"י בר פזי. ^ח מגילה פ"ג ה"ו וברכות שם וע"ש. ^ט שם התוספתא לפנכן. ^י ברכות ז' ד'. ^יא שם ובבבלי כ"ז: ע"ש. ^יב רש"ה בבלי שם כ"ח. ^יג (רש"ה גם במגלת סתרים להר"נ שהיה רמב"ע קרח ופולי לפי שדרך הזקנים להיות קרחי' רש"ה). ^יד בבלי תענית י"ח. וע' לקמן יבמות פ"ח ה"ד (ג' ר"ש ע"ג) ומה שהפירותי שם כי בבלל זה קרא עליו ר"ד בן הורקנס נער הייתי גם זקנתי שראה כסלא שיצה בהיותו לעיר ליומים. ^טו ע' בבבלי כתובות פ"ס וקהלת רבה פ' ע' הגי' בבבלי [illegible] כ"ז ופירש"י ע"ג ס"ה. ^טז פסחים ס"ד ח"א (ג"ו ג'). ^יז ע' בבלי ברכו' ל"ה. ^יח פסחים שם ובבלי בפרקין כ"ז. ^יט שם ותוספתא [illegible] ולעיל עירובין פ"י (ב"ו ג') וע' בבלי ערכין י"א א'. ^כ בפסחים שם הגי' מנוי דרב יבנה וכו'. ^כא שם: ר' בשטן בולוטה. ^כב ע' בבלי בפרק' כ"ז.

ומסך שתי ידיו ואמר רבוני הבאתה רעה על בניך ולא יכלו לעמוד בה. הבאת טובה על בניך ולא יכלו לעמוד בה. אלא יהי רצון מלפניך שתביא רווחה. מיד נשבה הרוח ונתפזרו העבים וזרחה החמה ונתנגבה הארץ ויצאו ומצאו מדבר מלא כמהים. שאלו את ר"א מאימתי מתפללין על הגשמים שילכו להם. אמר להן כדי שיהא אדם עומד בקרן העופל ומשקשק את רגליו בנחל קדרון. אבל בטוחים אנו בבעל הרחמי' שאינו מבול מביא לעולם ימה טעמא כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ: הלכה יב שלח לו שמעון בן שטח אמר לו יצריך אתה לנדו' שאילו נגזרה גזירה כשם שנגזרה בימי אליהו לא נמצאתה מביא את הרבים לידי חילול השם. שכל המביא את הרבי' לידי חילול השם צריך נידוי: תמן תנינן ישלח לו רבן גמליאל אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מביא מבול לעולם לא נמצאת מעכב רבים מלעשות מצוה וכל המעכב רבים כלעשות מצוה צריך נידוי. ואמר לו ואין הקב"ה מבטל גזירתו מפני גזירתו של צדיק. אמר לו הן הקב"ה מבטל גזירתו מפני גזירתו של צדיק. ואין הקב"ה מבטל גזירתו של צדיק מפני גזירתו של צדיק חבירו. אבל מה אעשה לך ואתה מתחטא לפני המקום. כבן שהוא מתחטא על אביו והוא עושה לו רצונו. ר' ברכיה רב אבא בר כהנא ר' זעורא בשם רב יהודה ואית דאמרין לה בשם רב חסדי ואית דאמרין לה בשדב שתני ותגזר אומר ויקם לך. מה תיל לך אלא אפילו הוא אמר הבן ואת אמר הבן דידך קיימא. ודידי לא קיימא: ועל דרכיך נגה אור. אמר חייה בר בא זו ירידת גשמים: אף ברי יטריח עב יפיץ ענן אורו. כי השפילו ותאמר גוה. אני אמרתי להשפילן ואתה אמרת לגאותן. דידך קיימ' ודידי לא קיימא. ושח עינים יושיע. אני אמרתי לשחות עיניהן ברעה. ואתה אמרת להושיען דידך קיימא ודידי לא קיימא. אני אמרתי ימלט אי נקי. ואתה אמרת ימלט אף על פי שאינו נקי. דידך קיימא ודידי לא קיימא: מהו ונמלט בבור כפיך. בברירות כפיך. בזכות מצות ומעשים טובים שהן בידך מראשיתך. עליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך. מה תיל יולדתך. ר' מנא אמר אומתך. ר' יוסה בי ר' בון אמר שעתך. ורבנן אמרי כשם שהוא מקללה בכפלים. כך הוא משמחה בכפלים. ומנין שהוא מקללה בכפלים. שנאמר כעס לאביו בן כסיל וממר ליולדתו. בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו. מהו תוגת אמו. אמר ר' לודה ילישן גימטרין הוא אפרא בעייני אמיה. ומנין שהוא משמחה בכפלים ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: הלכה יג היו מתענין וירדו להן גשמים קודם להנץ החמה לא ישלימו. שנ' והיה טרם יקראו ואני אענה: לאחר הנץ החמה ישלימו. עוד הם מדברי' ואני אשמע. או חלף. אמר ר' תנחומא ותני כן אין עניה אלא סמך לקריאה. ואין קריאה אלא סמך לעניה: ביומוי דר' יוחן גזרין תענית ונחת מיטרא ברומשא. סלק ר' מנא לגביה. אמר ליה בגין דאנא צחי מהו דנישתי. אמר ליה אוריך שמא ימלכו להשלים: ר' אחא ר' אבהו בשם ר' יוסי בר חנינה אסור להתענות עד שש שעות בשבת. אמר ר' יוסי בי ר' בון מצי' אמרה כן קודם לחצות לא ישלימו עד כדון צפרא. לאחר חצות ישלימו כבר עבר רובו של יום בקדושה: רבן יוחנן בן זכאי כד הוה בעי יחות מיטרא הוה אמר לספרי' קום לך קומי הוכלא בגין דרבי בעי מספרא ולית בחיליה מצטער מיד הוה מטרא נחית: רב אדא בר אחווה כד הוה בעי ייחות מיטרא הוה שלח מסאניה. כד הוה שלח תריהון הוה עלמא טייף. מפלתא הווין תמן והוה רב מיתב חד מן תלמידיה בביתא עד דהוון מפנין ביתא וכיון דהוה נפק מן בייתא הווה בייתא רמע. ואית דאמרין רב אחא בר אחווה הוה. שלחו חכמים ואמרו לו מה מעשים טובים יש בידך. אמר להן ימימיי לא קדמני אדם לבית הכנסת. ולא הינחתי אדם בבית הכנסת ויצאתי לי. ולא הולכתי ארבע אמות בלא תורה. ולא הזכרתי דברי תורה במקום מטונף. ולא הצעתי וישנתי שינת קבע ולא צעדתי בין החבירים. ולא כיניתי שם לחבירי. ולא שמחתי בתקלת חבירי. ולא באת קללת חבירי על מיטתי. ולא הולכתי בשוק אצל מי שהוא חייב לי. מימי לא הקפדתי בתוך ביתי. לקיים מה שנאמר אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי: הלכה יד אי זו היא הלל הגדולה ירי פדי בשם ר' חנינה הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו. הודו לאדוני האדונים כי לעולם חסדו. אמר ר' יוחנן ובלבד ששמדין בבית ה'. ולמה באילין תרתין פרשתא. ר' זעורא רבי אבהו בשם ר' שמואל בר נחמן מפני שירידת גשמים כלולה בהן: על דעתיה דר' יוחנן ניחא דכתיב מעלה נשיאים מקצה הארץ. וכרי חנינה מה. בגין דכתיב נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו: ר' בא ור' סימון תרויהון אמרין הדא דידן. ר' יהושע בן לוי אמר הדא דידן. בר קפרא אמר הדא דידן. בר קפרא כדעתיה דתנינן תמן ימימיה של כת השלישית לא הגיעה לאהבתי כי ישמע ה' מפני שעמה ממעטין. תני בר קפרא זו היא הלל הגדולה: חד בר אביי עבר קומי תיבותא. אמר לון ענו בתריי מה דאנא אמר. חדא אמרה לית הדא דידן. אמר מנא הדא דידן ניסא הוה רב בגין כן אמר לון ענו בתריי מה דאנא אמר:

הדרן עלך סדר תעניות האלו

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי סוט' י"ס.
ב ע' בבלי ברכו' ותענית י"ט וכ"ג ולקמן סו"ק פ"ג ה"א (פ"א ד').
ג ר"ה פ"א ה"ה ומו"ק שם.
ד ע' בבלי שבת פ"ג ומו"ק ט"ו.
ה (ע' בבלי שבת קל'. יבמות ע"א ונזיון ל"ו).
ו נדרים פ"א ה"א.
ז ע' בבלי מגיל' ג' ובפרקין כ"ג.
ח פסחים פ"ה ה"ג ובבלי שם ק"ח ותוספתא בפרקין.
ט שם.
י ע' מגילה פ"ד ס"ד.
יא ע' פסחי' פ"ה.
יב ע' בכור' ס"ג פ"ג.
יג ע' ר"ה פ"א ס"ד.
יד עירובין פ"ז (כ"ג ב') ומגיל' ל"ב (ע"ב ב').
טו ע' בבלי נפרקי' כ"ו.
טז לקמן מגילה פ"ד ה"ח.
יז בבלי סוכה ל"ט ביצה ל"ת שם אפיר קספר כירה"י ביקרא דקה קא מסתבע.

א׳ בשלשה פרקים הכהנים נושאין את כפיהן ארבעה פעמים ביום בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילת שערים. בתעניות ובמעמדות וביום הכפורים: ב׳ אלו הן המעמדות לפי שנאמר צו את בני ישרא' את קרבני לחמי לאשי. וכי היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו אלא שהתקינו הנביאים הראשונים עשרים וארבע משמרות. על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלם של כהנים ושל לוים ושל ישראל. הגיע זמן המשמר כהניו ולוייו עולין לירושלם וישראל שבאותו המשמר מתכנסין בעריהן וקוראין במעש' בראשית: ג׳ ביום הראשון קוראין יבראשית יהי רקיע. בשני יהי רקיע יקוו המים. בשלישי יקוו המים יהי מאורות. ברביעי יהי מאורות ישרצו המים. בחמישי ישרצו המים ותוצא הארץ. בששי ותוצא הארץ ויכולו השמים והארץ וכל צבאם: ד׳ פרשה גדולה קורין אותה בשנים וקטנה ביחיד. בשחרית ובמוסף ובמנחה נכנסין וקורין על פיהן כקורין את שמע. ערב שבת במנחה לא היו נכנסין מפני כבוד השבת: ה׳ כל יום שיש בו הלל יאין בו מעמ' שחרית. קרבן מוסף אין בו נעילה וקרבן עצים אין בו מנחה דברי רבי עקיבה. אמר לו בן עזאי כך היה רבי יהושע שונה קרבן מוסף אין בו מנחה וקרבן עצים אין בו נעילה. חזר רבי עקיבה להיות שונה כדברי בן עזאי: ו׳ זמן עצי כהנים והעם בתשעה באחד בניסן בני ארח בן יהודה. בעשרים בתמוז בני דוד בן יהודה. בחמשה באב בני פרעש בן יהודה. בשבעה בו בני יונדב בן רכב. בעשרה בו בני סנאה בן בנימן. בחמשה עשר בו בני זתואל בן יהודה ועמהם כהנים ולוים וכל מי שטעה שבטו. בני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות יבעשרים בו. בני פחת מואב בן יהודה. בעשרים באלול. בני עדין בן יהודה באחד בטבת. שבו בני פרעש' שנייה. באחד בטבת לא היה מעמד שהיה בו הלל קרבן מוסף וקרבן עצים: ז׳ חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב. בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות. ובטל התמיד. והובקעה העיר. ושרף אפוסטומוס את התורה. והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשנייה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר: ח׳ משנכנס אב ימעמטין בשמחה. שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסורין מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת: ט׳ ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין רבן שמעון בן גמליאל אומר ישנה. רבי יהודה מחייב בכפיית המיטה ולא הודו לו חכמים: י׳ אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בני ירושלם יוצאין בכלי לבן שאולים שלא לבייש את מי שאין לו. כל הכלים טעונין טבילה ובנות ירושלם יוצאות וחולות בכרמים: יא׳ ומה היו אומרו' בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'. ביום חתונתו זו מתן תורה. וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו:

פרק רביעי

הלכה א׳ בשלשה פרקים כו'. את שמע מינה תלת. את שמע מינה שמתענין במעמדות. ושמתפללים ארבע. ואין נשיאת כפים בלילה אלא ביום: וישא את כפיו ואל יתפלל. מצאנו תפלה בלא נשיאת כפים ולא מצאנו נשיאת כפים בלא תפילה: תני זו דברי רים. ר' זעורה בשם ר' יוחנן יבעירובין ובתענית ציבור נהגו הכל כר' מאיר. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן אף במגילת אסתר נהגו הכל כרים: ר' זעורא ר' חייה רבי יהושע בן לוי בשם בר פדיה מפני מה סמך הכתוב פרשת נזיר לנשיאת כפים. ללמדך יכשם שהנזיר אסור ביין כך נשיאת כפים אסורה ביין. אי מה הנזיר אסור בחרצנים ובזגין אף נשיאות כפים אסורה בחרצנים ובזוגין. רבי יונה אמר איתפלגון יושוע בר גזירה ור' זעורה. חד ילף לה מן הנזיר. וחד ילף לה מן השירות. ולא ידעין מאן ילף לה מן הנזיר. ומאן ילף לה מן השירות. מאן דילף מן הנזיר. אי מה הנזיר אסור בחרצנים ובזוגים. אף נשיאות כפים אסור בחרצני' ובזוגין. ומאן דילף לה מן השירות. אי מה השירות אסור בבעלי מומין אף נשיאות כפים אסור בבעלי מומין. והא תני אם היה דש בעירו מותר. כהדא הכי נפתלי הוות אצבעתיה עקומה. אתא שאל לר' מנא אמר ליה מכיון שאתה דש בעירך מותר. רב חונה מעבר ולדקן. והא תני יאם היה דש בעירו מותר. אמר רבי מנא רוולא הוות בגין שלא יהו אומרין ראינו קטן נושא את כפיו. אמר רבי יוסה זאת אומרת שאסור להסתכל בכהנים בשעה שהן מברכין. אמר רבי חגיי כלום אמרו אין מסתכלין לא מפני מסיע דעת. משה 'דאנא מסתכלנא ולא מסעה דעתי: מנין לנשיאות כפים כה תברכו את בני ישראל. עד כאן בשחרית במוסף ושא

פירוש

ומשקשק. פי' עקה ונכייתו פלתלת: הלכה יב: ואין הקב"ה מבטל כו'. פיר' נתמי' והכתיב לדי' מסל בירלת אלקי' ולמרין בפ"ק שהב"ה גחר גזירה והלדיק מבטל' ומ"כ ליכ' לפיתם לחילול ה' דהלמי יבטל הב"ה גזירתו אילו גחר שיעלור הגשמים מפני חוכה המעגל: ואין הקב"ה מבטל גזירת צדיק מפני צדיק חבירו. פיר' בתמי' ומאי סולמי דהלמי סהלמי ומ"כ איך אמר דמפילו בשני אלי' כו' דהא התם אלי' כמי אמחגע להיפך ומ"כ איך יבטל גזירת האח' מפני חבירה: אני אמרתי להשפיל. פירש בעלירת גשמי' אני אמרתי ימלט אי נקי פי' ימלט אם הוא נקי דוק' ונקט אי כמו אם: אומתך. פי' והוא מעניין מולדך ומולדתך: שעתך. פי' יום שנולד בו והוא מעניין יום הולדת את פרעה: לישן גמטריון. בלשון יוני הוא ל' ביזוי: אפרא בעיני אמו. פירש כך סוקרי' הבריי' עסר ומפר יהכם בעיני אמו הוא נער מ' אלת הגער שהוא בגלשו מלער מותה מלכד האחרים: הלכה יג: או חלף. פירש דכיון שיפב' דירדים קודם הנץ הגליתו כדמשמע מסיפא דקרא וירדו אחר חלות לא שליתו כדמשמ' סרשיה וא"ת מה סנרא ש בזה ו"ל דהיב' דלא התפללו והתענו כלל מתני' בהלו אין תענה' לגמוע בקולם כדלעיל: אין עני' אלא סמוך לקריא'. פי' והלכך אין קריאה דהאי קרא אלא סמוך לעניי' וקרא הכי קאמ' במקום שהיה לו לעונת סמו' לקריא' דהיינו תכף אחר הקריאה אעני' טרם הקריאה דהיינו סמוך לזמן קריאתה והלכך ע"כ קודם בן החמה מיירי באו העני' סמו' לזמן הקריאה אבל אחר הנץ החמה אין קריאה סמוכה לעניין שאין הקריאה היתה מעלה עשות השחר: לספרי'. פי' לסופר שלו קומי הכלא. פי' להתפלל על הקהל. בעי מסמ"א. פי' צריך לסופר וסופר לא היה יכול לנוע על רגלי מפני שהיה עומד בתפל' על העמוד ולא היה יכול לשמש רבי ופיו היה העמוד ירד כדי שיפסיק המוסף.

פירוש

עליבא. פי' ומה יעשה העלוב' העניים ולפיוני' פלסים מרעים ולעליבן עניי פירש וכל המפרש פיין לעיל בפ"ק דדמאי דף כ"ב: עבוריא. לשון תבואה הוא כמו ועבור הארץ: ציבחר מעט. פי' מעט נתגרות ע"ש המקום שהגרונות נתמעטו נקראת פלסיק בפי"ז דכלים: אולותא. כמו פלוגת' והם פרדות והר מעשה בבבלי פ"ק דחולין קלת נבנגון אמר ע"ש: הלכה ג': זכותא וחלקא עברא. פי' עדבתית חלקה אחת תמטיר ולא כתיב תמטי' רק זכות השדה גורם ולהבי קאמר מיעטר כמלו המטר שעליה: יורדין סלמעלה. פי' ולא כמו שהיה בתחלת הבריאה שהיה הארץ שותה מלמטה דכתיב ואיד יעלה מן הארץ ומפני ד' סיבות אלו חזר הקב"ה: מפני בעלי זרוע. פירש שהיו שוכנין רוב ההרות לגדותיהן: ומפני מללים כו'. פי' שהמטר דומה ללולים ופירי' רעי' ש"י המטר הפירי מתגדל: יתן אף. פי' שמדקדק' של ישניף הוא: ענוים אלו לאלו. פי' שגורמי המטע הבריות ענוים זה לזה כשפרה"י גבי ישע' מרפה וגו'. וכן פירושים אחרים ע"ו עיין ביפה מראה ושערוך. בנשיאים. פי' שע"י התענות פסק ופתן בעולם והיינו נשיאות לפותן שמליכין בעסקיה' הן בסיפים על האחרי': חזיזות. פי' לשון מראה: הלכה ה מיתגא. פירש דבר. עליל גו כו'. פי'

שהדבר לא היה נכנס בשכונה שהיה ר"ח שרוי בתוכ' בזכותו והיו אנשי ציפורי אומרי' מה זה שזקן זה ביניהן ועומד בשלום הוא ושכונתו והמדינ' הולכ' ברע ולין זכותו מגינה על כל המדינה נכנס לבי' הועד ואמר קומיה' כו': צרכון מיעבד זמן כו'. פירש שהוצרכו להתענות פעם שנית שלא וכו' לר"יבל מ"ל רוצה לדומי לנפות עמנו להתענות עליו איכם להתענותם כו': רכיך. פי' רך: מי עליל כו'. פירש כשנכנס לביתו ראה האויר בהיר ואמר עדיין כן כלומר עדיין האויר בהיר וכשיום ורחם ונשם מן מיד כו' ונדר על עצמו שלא לנבוא כן כתובם: עבדה חובה. פי' שהב"ה עולר פהם הגשמים בחטאם ופע' נכנעים בתשובה ואני מנקם רפסים עליהם: ושה שבראן. פי' שתנחס ופתפרט בביטול על בריאתן ע' בבלים' המלב:

איתגניה גבי ר' אמר לון ומה יעביד עליבא ובנין חיין הוא עבד׳ וחתברייא כר' פינחס בן יאיר. ר' בעא מישרי שמיטתא סלק ר' פינחס בן יאיר לגביה א"ל מה עיבוריא עבידין. א"ל [א]עולשין יפות׳ ומה עיבורייא עבידין. אמר ליה עולשין יפות׳ ידע ר' דלית הוא מסכמא עימיה׳ א"ל מישגח ר' מיכול עימן פסל ציבחר יומא דין׳ א"ל אין. מי נחת חמא מולותא דר' קיימן׳ אמר כל אילין יהודאיי ויינן [ב]איפשר דלא חמי סבר אפוי׳ מן כדון שמעון קלי׳ אולין ואמרין ליה׳. שלח ר' בעי מפייסתיה׳ מטון ביה גבי קרתיה. אמר בני קרתי קורבין לי׳ נחתון בני קרתיה ואקפון עלוי. אמרון לון רבי ח בעי מפייסתיה שבקוני׳ ואולין לון׳ אמר בני דילי קורבין לי נחתת אישתא מן שמייא ואקפת עלוי׳ חזרון ואמרון ליה אמר הואיל ולא זכינן מישבע מיניה בעלמא הדין ניזכי ונשבע מיניה לעלמא דאתי: הלכה ב' ידרו לצמחים אבל לא לאילן. ציבחר ציבחר׳ לאילן אבל לא לצמחים. סגין סגין. לזה ולזה אבל לא לבורות לשיחין ומערות מתריעין עליהן מיד: תני [ג]מתריעין על האילן בפרס הפסח׳ לבורות לשיחין ולמערות בפרס העצרת׳ מערה אפי' יותר מיכן מעשה ניסים ואין מתריעין על מעשה ניסים: ר' ברכיה ר' חלבו פפא בשם ר' לעזר [ד]פעמים שהגשמים יורדין בזכות אדם אחד בזכות עשב אחד בזכות שדה אחד ושלשתן בפסוק אחד ומטר גשם יתן לכם לאיש עשב בשדה׳ לאיש אבל לא לאנשי׳ לעשב אבל לא לעשבים׳ בשדה אבל לא בשדות: הלכה ג' א"ר סימון כתיב והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תימטר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש׳ זכותא וחלקא עברא: מפני ארבעה דברים יורדין סלמעלן. מפני בעלי זרוע ומפני מללים הרעים׳ ושיהא העליון שותה כנמוך׳ ושיהו הכל תולין עיניהם אל השמים: בזכות ג' דברים הגשמים יורדין׳ בזכות הארץ׳ בזכות החסד׳ בזכות היסורין׳ ושלשתן בפסוק אחד אם לשבט אם לארצו אם לחסד ימציאהו: [ה]בעון ארבעה דברים הגשמים נעצרין׳ בעון עובדי ע"ז ומגלי עריות ושופכי דמים ופוסקין צדקה ברבים ואינן נותנין׳ בעון עובדי ע"ז מניין׳ השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו'׳ מה כתיב בתריה וחרה אף ה' בכם ועצר את השמי' ולא יהיה מטר. בעון מגלי עריות מניין׳ ותחניפי ארץ בזנותך וברעתך׳ מהו ענשו של דבר׳ וימנעו רביבים ומלקוש לא היה׳ בעון שופכי דמים מניין׳ [ו]כי הדם הוא יחניף את הארץ. כי הדם הוא יחן אף על הארץ׳ בעון פוסקין צדקה ברבים ואינן נותנין מניין׳ נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר: [ז]חמשה שמות נקראו לו א"ר עב ענן נשיא חזיז׳ א"ר מניין ואיד יעלה מן הארץ׳ עב שהוא מעבי את הרקיע הנה אנכי בא אליך בעב הענן׳ ענן שהוא עושה את הבריות ענוים אילו לאילו׳ נשיא שהוא עושה בעלי בתים כנשיאים מעלה נשיאים מקצה הארץ׳ חזיז שהוא עושה את הרקיע חזיזות חזיזות ה' עושה חזיזים: וכל סביבותי' מתענות ולא מתריעות׳ שכן מצאנו בי"ה מתענין אבל לא מתריעין׳ רבי עקיבה אומר מתריעות אבל לא מתענות. שכן מצאנו בראש השנה מתריעין אבל לא מתענין: הלכה ד' מיתגא הוה בציפורין לא הוה עליל גו אשקק׳ דהוה ר' חנינה שרי בגויה והוון ציפוראיי אמרין מה הדין סבא׳ ביניכון ויתב שלם היא ושכונתיה ומדינתא אולא בבאישות׳ עאל ואמר קומיהון זמרי אחד היה בדורו ונפלו מישראל עשרים וארבעה אלף׳ ואנו כמה זמרי יש בדורינו ואתם מתרעמין: חד זמן צרכון מיעבד תעניתא ולא נחת מיטרא׳ עבד ר' יהושע תעניתא בדרומא ונחת מטרא והוון ציפוראיי אמרין ר' יהושע בן לוי מחית מיטרא לדרומאיי׳ ורבי חנינה עצר מיא מן ציפוראיי׳ צרכון מיעבד זמן תינייות שלח ואייתי לרבי יהושע בן לוי׳ א"ל מישגח מרי מיפוק עימן להתענות נפקון תריהון להתעניתא ולא נחת מיטרא. עאל ואמר קומיהון לא רבי יהושע בן לוי מחית מיטרא לדרומאיי ולא רבי חנינה עצר מיטרי מן ציפוראיי׳ אלא דרומאיי ליבהון רכיך ושמעין מילה דאורייתא ומתכבעין׳ וציפוראיי ליבהון קשי ושמעין מילה דאורייתא ולא מיתכבעין: מי עליל תלה עינוי וחמא אוירא שיף׳ אמר עד כדון הכין׳ מיד נחת מיטרא ונדר על גרמיה דלא למיעבד כן תובן׳ אמר מה אנא מימר למרי חובא דלא יגבי חוביה: ר' זעורה בשם רבי חנינה מה יעשו גדולי הדור ואין הציבור נידון אלא אחר רובו שכן מצאנו שכל שלשים ושמונה שנים שהיו ישראל כמנודים לא היה מדבר עם משה שנ' ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמ' למות מקרב המחנה׳ מה כתיב בתריה וידבר ה' אלי לאמר: ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהוש' בן לוי מה יעשו גדולי הדור ואין הציבור נידון אלא אחר רובו שכן מצאנו שאילולא שאמרו ישראל בהר הכרמל ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים לא ירדה האש מן השמים ושרפה את הקרבנות: רבי יהושע בן יאיר בשם ר' פינחס בן יאיר שלשה ברא הקב"ה ותהא שבראן [ח]ואילו הן כשדים וישמעאלים ויצר הרע׳ כשדים הן ארץ כשדים זה העם לא היה׳ הלואי לא היה׳ ישמעאלים ישליו אוהלים לשודדים ובטוחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו׳ יצר הרע [ט]ביום ההוא נאם ה' אוספה הצליעה והנדחה אקבצה ואשר הרעותי׳ ר' ברכיה ר' אבא בר כהנא רבי יהושע בן יאיר בשם רבי פינחס בן יאיר הרי הוא כאילו הרישתי: רבי לעזר עבד תעני' ולא אתעבדת מיטרא׳ עבד ר' עקיבא תעני' ונחת

מיטרא׳ עאל ואמר קומיהון אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך שהיו לו שתי בנות׳ אחת חצופה ואחת כשירה אימת דהות בעייא והיא חציפתא עלת קומוי הוה אמר יבון לה מה דהיא בעייא ותיזיל להי׳ ואימת דהות ההיא כשירת' עלת קומוי הוה מאריך רוחיה מתחמד מישמע שיעתה׳ ואית שרי מימר כן. אלא שלא לחלל שם שמים בי ריא: ר' אחא עבד תלת עשרה תעניין ולא נחת מיטרא׳ מי עליל פגע ביה חד כותיי א"ל רבי ר' עצור גולחך מן מיטרא׳ א"ל חיין דההוא גברא שמייא מיעבד ניסין ושתא מצלחא וההוא גברא לית הוא מיחי׳ ועברון שמיא ניסין ואצלחת שתא ומית ההוא כותייא והוון כל עמא אמרין איתון חמון פורין דשמש: וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות׳ שכן מצאנו בי"ה מתענין ולא מתריעין׳ רבי עקיבה אומר מתריעי' אבל לא מתענין שכן מצאנו בראש השנה מתריעין ולא מתענין: הלכה ה' אמר רבי לוי כתיב ידבק ה' בך את הדבר׳ לאשה הזאת שהיא מדבקת ג' כברים זה אחר זה וזה׳ הא עבידא (איט) יותר מיכן צריכ' שיעור אחר׳ נישמעינה מן הדא אפי' עיר גדולה כאנטוכיא ויצאו ממנו ג' מתים בג' ימים זה אחר זה׳ [יא]הדא אמרה יותר מיכן צריכה שיעור אחר: בתים שאמרו בריאים אבל לא מרועעים׳ דכוותה בחורים אבל לא זקנים: תני אסכרה כל שהיא שנים בדבר ואחד באסכרה׳ איתא חמי אסכרה כל שהיא ואת אמר הכין. לכן צריכה כשהתריע על האסכרה והלכה להי׳ ואחר כך מתו שנים בדבר ואחד באסכרה: הלכה ו' ר' חמא בר עוקבה בשם ר' יוסי בן חנינה מתריעין [יב]על פרגיא של פשתן׳ מה טעמא שמה ושעורה נדיתה בארץ: ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן מתריעין על השרב מה טעמא קודר הולכתי בלא חמה קמתי בקהל אשוע׳ א"ר לעזר [יג]אוקיר לאסיך עד דלא תצטריך ליה׳ מה טעמא היערוך שועך לא בצר וכל מאמצי כח׳ רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש רבי יוחנן אמר אם סדרתה תפילה לא יהא לך צרי עין מלמעלה אלא הכל יהו מאמצין כחך שנא' וכל מאמצי כח ורשב"ל אמר אם סדרתה תפילה [יד]לא תהא מיצר פיך אלא הרחב פיך ואמלאהו: לא סוף דבר ארב' אלא אפילו כנף׳ ולמה נקרא שמו חסיל שהוא חוסל את הכל. ולמה נקרא שמו גובי ח' גבי דינא דמריה׳ לא סוף דבר חיה רעה אלא אפי' בהמה רעה׳ כבר היו שנים בארץ ישראל חמור נושך וממית שור נושך וממית. לא סוף דבר חרב של מלחמה אלא אפילו חרב של שלום שכבר עשת רושם בימי יאשיהו: הלכה ז' הדא דאת אמ' במכונס׳ אבל במפוזר אפי' פרא מיכן׳ א"ר מנא נראו רצין אחרינן. א"ר יוסה בי רבי בון נראו במקום שאין ראוי להם: הלכה ח' רב אמר עיניו ה' עיננו׳ מתני' פליגא על רב ר' יוסי אומר לעזרה אבל לא לצעקה׳ והא תנייא קדמיי' סבר מימר אפילו לצעקה. לוי בן סיסי באו הגייסות לעירו [טו]נטל ספר תורה ועלה לראש הגג אמר רבון העולמים אין בטלית הדא מילה מן הדין ספר אורייתא יעלון לון׳ ואין לא יזלון לון מיד איתבעון ולא אשתכחון. תלמידיה עבד כן יבשת ידיה ואזלון לון. תלמיד תלמידיה עבד לא יבשת ידיה ולא אזלון לון׳ לומר [טז]שאין שוטה נפגע ולא בשר המת מרגיש באזמל: הלכה ט' [יז]ר' יונה שמעון בר בא בשם רבי יוחנן דבר שאפשר לך לומר עליו די הוא ברכ': ר' ברכיה׳ ר' חלבו רב אבא בר עילאי בשם רב עד שיבללו שפתותיכם מלומר דיינו ברכה דיינו ברכה: הלכה י' מעשה שאמרו לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים אמר להן צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימקו. הדא אמרה ערב פסחים הוה׳ ותני בן [יח]בעשרין ביה צמון כל עמא למיטרא ונחת לון: ונתפלל ולא ירדו גשמים. א"ר יוסי בי ר' בון שלא בא בענוה: א"ר יודן גיריא הדין חוני המעגל בר בריה דחוני המעגל [יט]הוה סמוך לחרבן בית מוקדשא נפק לטורא לגבי פעלייא עד דו תמן נחת מיטרא עאל ליה למערתא מן דיתיב נם ודמך ליה ועבד שקיע בשינתיה שובעין שנין עד דחרב ביה מוקדשא ואתבני זמן תניינות. לסוף שובעין שנין איתער מן שינתיה נפק ליה מן מערתא וחמא עלמא מחלף׳ וווי דהוות כרמין עבידא זייתין׳ וווי דהוות זייתין עבידא זרעו שאל ליה למדינתא אמר לון מה קלא בעלמא. אמרין ליה וליה את ידע מה קלא בעלמא׳ אמר לון לא׳ אמרין ליה מאן את׳ אמר לון חוני המעגל׳ אמרון ליה שמענן דהוה עליל לעזרה והוא מנהרה. עאל ואנהרת וקרא על גרמיה [כ]בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים: הלכה יא התחילו הגשמים מנטפין. אמרו לא באנו אילו אלא להתיר נדרו של זה: אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות. ירדו בזעף: תני שמואל כמפי הנוד. אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה׳ ירדו כתיקנן עד שעלו ישראל מירושלם להר הבית מפני הגשמים: הדא אמר' הר הבית מקורה הוה׳ [כא]ותני בן אסטיו לפנים מסטיו הוה׳ אמרו לו כשם שנתפללת עליהן שירדו כך התפלל עליהם שילכו להם׳ אמר להן צאו וראו אם נמחית אבן הטועים: מה עיסקה דהדא אבן הטועים׳ אלא כל מאן דהוה מובד מילה הוה נסב לה מן תמן׳ וכל דהוה משכח מילה הוה מייבללה לתמן. אמר להן כשם שאי איפשר לאבן הזאת לימחות מן העולם. כך אי אפשר להתפלל על הגשמים שילכו להם אלא צאו והביאו לי פר של הודיות׳ הביאו והביאו לו פר של הודיות

מראה מקום והגהות

א ע' שביעי' פ"ט.
ב ע' בבלי חולין ז' ב'.
ג ע' בבלי בפירקין ובגי' הריטב"א ז"ל.
ד ח"ר פל"ה.
ה בס"ר פ"ח ומדרש שמואל פכ"ח וע' בבלי בסנהדרין ס' ויבמות ע"ח ב'. וע"ע לקמן סנהדרין פ"ו (כ"ג ד') וקידושין פ"ד (ס"ה ג') ושוחר טוב י"ז פ' הקשיבה רנתי ופרקי דר"א פי"ז.
ו ע' בבלי שבת ל"ח.
ז ב"ר פי"ג.
ח בבלי ב"ב קכ"ה ועני"ת ל' ומכילתא פ' נח ע"ש.
ט בבלי סוכה כ"ב כ"ג וע"ש היטב ומדרש תהלים ק"ב פ' כחס קב.
י ע' תנחומא בראשית בכל"ד ובמדב' רבה פ"ג ותד"א רבא ח"א פי"ג. וע"ע ספרי עקב פ' ושמתם.
יא ה"ג: הדא אמרה יותר מיכן היא צריכה וכו'.
יב י"ג: על פרגעיא של פשתן וע' בבלי ב"ב פ"ה.
יג שמות רבה והוא שכן פירש נ"ח י' ל"ח פ"ו.
יד ע' בבלי סנה' ע"ד ב' ר"ל לקש אמר המפקח עצמו בתפלה מלמטה אין לו צרים מלמעלה.
טו ע' ילקוט הושע סי' תקל"ג.
טז בבלי שבת י"ב
יז ברכות י"ד ג' ומגדים ר' יוסי בר שמעון. ורבה רבה ויקרא ספל"ה.
יח מגילת תעני'.
יט ע' בבלי בפרקין כ"ג (וסדר הדורות כ"ה ב').
כ רבה סדרה תהלים קכ"ו.
כא ע' פסחים פ"ח ה"ה שקלים פ"ח ה"ד וסוכה פ"ד ה"ד.

כמה דהימר קלקלתו תקנתו שהוא אסור בהספד· והכותה קלקלתו תקנתו שהוא אסור במלאכה: הלכה יג מתני' דר' מאיר· ירד מאיר אמר די לא למיספד אסור להתענות. והלא להתענות מותר בהספד· ודי לא פתם כדי לא להתעניא: אמר רבי יונה אילין יומיא די לא למיספד בהון מקצתן די לא להתעניא בהוך אמר רבן שמעון בן גמליאל מה תיל בהון בהון שני פעמים אלא מלמד שהלילה מותר והיום אסור. כהדא דתני להון אינש דיהוי עלוהי ייסר בצלו· א"ר יוסי בי ר' בון שהוא צריך להזכיר מבערב. ואתיא כיי דא"ר זעורה בשם רב חונה אומרה בלילי שבת וביומו· מתני' או באחד עשר כרבי יוסי· או בשנים עשר ס"ם· וקשיא על דר"מ לא כן תני בתרין עשר ביה יום טירון. וא"ר יעקב בר אחא בטל יום טירון יום שנהרג לוליינוס ופיפוס; יום תלת עשר ביה יום ניקנור· מהו יום ניקנור שלטון משל מלכות יוון עבר לאלכסנדריאה וראה את ירושלם וחירף וגידף וניאץ ואמר בשובי בשלום אתוץ את המגדל הזה· ויצא אליו אחד משל בית חשמוני והיה הורג בחיילותיו עד שהגיע לקרובין שלו וכיון שהגיע לקרובין שלו קטע את ידו ותתך את ראשו ותחבן בעץ וכתב מלמטן והפה שדיבר באשמ' והיד שפשטו' בגאוה ותלוין בקונטס נגד ירושלי· על דעתי' דר"מ ניחא בא לאסר לפניו· על דעתיה דרבי יוסה מה בא לאסר· לאסר לפניו לית ליה· עצמו אסור מפני ארבעה עשר· בא להודיעך שהוא אסור בהספד· ואפילו על דרבי מאיר לית הוא מקשייא· לא כן תני בתרין עשר ביה יום טוריון וא"ר יעקב בר אחא בטל יום טורון יום שנהרג לוליינס ופפוס. בארבעה עשר ובחמשה עשר פורייא די לא למיספד בשית עשר ביה שריין למיבני שור ירושלם די לא לממספר. על דעתיה דר"מ ניחא בא לוסר לפניו. על דעתיה דרבי יוסה מה בא לוסר· לוסר לפניו לית ליה· עצמו אסור· מפני חמשה עשר. בא להודיעך שהוא אסור בהספד· ואפילו על דעתיה דר"מ לית היא מקשייא· לא כן תני בתרין עשר ביה יום טריון ואמר ר' יעקב בר אחא בטל יום טורון יום שנהרג בו לולייטם ופפוס· בשבעה ביה קמון עממייא על פליטת ספריא במדינת בולקים ובית זבדין והוה פרקן· על דעתיה דר"מ ניחא בא לוסר עצמו· על דעתיה דר' יוסה מה בא לוסר. לפניו לית ליה עצמו אסור· א"ר יוסה כל אילין מילייא לא מסיען ולא תברן לא על דר"מ ולא על דרבי יוסה לא בא אלא למנות ימים שנעשו בהן ניסים לישראל· תדע לך שהוא כן דתנינן בריש ירחא דניסן דיתקן תמידא די לא למיספד· בלא כך אינו אסור מחמת ראש חדש· אבל בשבתות וכימי טובים מתענין לפניהן ולאחריהן· מה ראיתה להקל באילו ולהחמיר באילו. שאילו דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חיזוק· ואילו דברי סופרים ודברי סופרים צריכין חיזוק: הדא דאת אמר' עד שלא בטלה מגילת תענית· אבל משבטלה מגילת תענית בטלו כל אילו: רבי חגינה ורבי יונתן תריהון אמרין בטלה מגילת תענית· ר' בא ור' סימון תריהון אמרין בטלה מגילת תענית. ריב"ל אמר בטל' מגילת תענית· א"ר יוחנן אמש הייתי שונה מעש' שגזרו תענית בחנכ' בלוד ואמרו עליו על ר"א שסיפ' ועל ר' יהושע שרחץ· אמ' להם ר' יהושע צאו והתענו על מה שהתעניתם· ואת אמר בטלה מגילה תענית· א"ר בא ואפילו תימר בטלה מגילת תענית חנוכה ופורי' לא בטלה מילהון ודכון אמרי בטלה מגילת תענית· ר' יונתן צים כל ערובת ר"ש שתא· ר' אבון צים כל ערובת שובא. ר' זעורה צם תלת מאון צומין. ואית דאמרי תשע מאון ולא חש למגילת תענית. ר' יעקב בר אחא מפקד לספריא אין אתת איתא מישאליניכון אימרון לה בכל מתענין חוץ משבתות וימים טובים וראשי חדשים וחולו של מועד וחנוכה ופורים: הלכה יד שמעון בר בא אמר אתא עובדא קומי ר' יוחנן והורי כר' יוסה. וחוה ר' לעזר מצטער אמר שבקין סתמא ועבדין כיחידיא· אשכח תני לה ר' חייה בשם ר"מ· כד שמע דתני לה ר' חייה בשם ר"מ אמר יאות סבא ידע פרקי גרמה· ר' מנא בעא קומי ר' יוחן לא כן א"ר חזקיה ר' אבהו בשם ר' לעזר כל מקום ששנה ר' מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם א"ל ולא רבי דילמא חורן· סח הן אין דאשכח ר' מתני מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם· אתר דלא אשכח ר' מתני מחלוקת אלא אחרים שנו מחלוקת ור' שנה סתם לא כל שכן שתהא הלכה כסתם· ואתא ר' חזקיה ר' יעקב בר אחא ר"ש בר בא בשם ר' לעזר ואפילו אחרים שנו מחלוקת ור' שנה סתם הלכה כסתם· ולמה הוא מורה לה כיחידייא: ר' שמואל בר ינא בשם ר' אחא הדא דאת אמר בשאין מחלוקת אצל סתם· אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה כסתם· ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' אחא הדא דאת אמר ביחיד אצל יחיד אבל ביחיד אצל חכמים לא בדא הלכה כסתם: הלכה טו כמה הוא התחלה ר' בא אמר אחת ר' יוסה אמר שתים· וכן נפק עובדא כהדא דר' בא: ובמה קורים· רבי יוסה אמר קורין ברכות וקללות· א"ל ר' מנא בגין מודעתן דהוא תעניתא דטעין על מעיהון ולא ידעין דהוא תעניתא· א"ל להודיעך שקורין ברכות וקללות. רב יודן קפודקייא אמר קומי ר' יוסה בשם ר' יודה בר פזי קורין בראש חדש· קם ר' יוסה עם ר' יודה בר פזי א"ל אחת שמעת מן אבוך חדא מילתא· א"ל אבא לא אמר כן אלא בעיני טב על ידי דאינון ידעין דהוא ריש ירחא הן קורין בראש חדש· ושאר

כל המקומות קורין ברכות וקללות· תני תשעה באב שחל להיות ערב שבת אוכל אפילו ביצה אחת ושותה אפילו כוס אחת כדי שלא יכנס לשבת מעונה דברי רבי יודה· רבי יוסי אומר מתענה ומשלים· רבי זעורה בשם רב יהודה ר' בא ר' אימי בר יחזקאל בשם רב הלכה כמי שהוא אומר מתענה ומשלים· ולמה לא אמר והלכה כרבי יוסה את הצי תני ומחלף דברי חכמים· רבי זעורה בשם רב חונה ואפילו יחיד שגזר על עצמו תענית בערב שבת מתענה ומשלים· כהדא ר' מבי הוה יתיב קומי ר' יסא בעא מילף מיני הדין עובדא· א"ל מממי ביתא ציבחרי· א"ל ורמשא הוא· א"ל אית בתענו· א"ל אית נבי תודסין א"ל ומשלימין כר' יוסי:

הדרן עלך סדר תעניות כיצד

א׳ סדר תעניות האילו האמור ברביעה הראשונה אבל צמחים ששנו מתריעין עליהן מיד· וכן שפסקו גשמים מגשם לגשם ארבעים יום מתריעין עליהן מפני שהוא מכת בצורת: ב ירדו לצמחים אבל לא לאילן· לאילן אבל לא לצמחים· לזה ולזה אבל לא לבורות לשיחין ולמערות מתריעין עליהן מיד: ג וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים ככתוב והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תימטר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש· אותה העיר מתענה ומתרעת. וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות· רבי עקיבה אומר מתריעות אבל לא מתענות: ד וכן עיר שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרע' וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות· רבי עקיבה אומר מתריע' ולא מתענות: ה אי זהו דבר עיר המוציאה ה' מאו' רגלי יצאו ממנה ג' מתים בג' ימים זה אחר זה: ו על אילו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון ועל הארבה ועל החסיל ועל חיה רעה ועל החרב מתריעין עליהן מפני שהוא מכה מהלכת: ז מעשה שירדו זקנים מירושלם לעריהם וגזרו תענית על שנראה כמלוא פי תנור שרפון באשקלון. ועוד גזרו תענית למחר על שאכלו זאיבים שני תינוקות בעבר הירדן· רבי יוסי אומר לא על שאכלו אלא על שנראו: ח ועל אילו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה גוים או נהר ועל הספינה המטורפת בים· ר' יוסי אומר לעזרה אבל לא לצעקה· שמעון התימני אומר אף על הדבר ולא הודו לו חכמים: ט על כל צרה שלא תבוא על הציבור מתריעין עליה חוץ מרוב גשמים· מעשה שאמרו לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים· אמר להן צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימוקו. והתפלל ולא ירדו גשמים: י עג עוגה ועמד בתוכה ואמר רבונו של עולם בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך: יא התחילו הגשמים מנטפין. אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות· ירדו בזעף אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה· ירדו כתיקנן עד שעלו ישראל מירושלם להר הבית מפני הגשמים· אמרו לו כשם שנתפללת עליהם שירדו כך התפלל שילכו להם. אמר להן צאו וראו אם נמחית אבן הטועים: יב שלח לו שמעון בן שטח ואמר לו צריך אתה לנדות אבל מה אעשה לך ואתה מתחטא לפני המקום כבן שהוא מתחטא לאביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: יג היו מתענין וירדו להן גשמים קודם להנץ החמה לא ישלימו· אחר הנץ החמה ישלימו. רבי אליעזר אומר קודם לחצות לא ישלימו· לאחר חצות ישלימו: יד מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להן גשמים קודם לחצות אמר להן רבי טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו י"ט ויצאו ואכלו ושתו ועשו י"ט ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדול· אי זהו הלל הגדול הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו· הודו לאדוני האדונים וגומר:

פרק שלישי

הלכה א׳ סדר תעניות האילו האמו' כו'· אי זהו סדר שלהן רב אמר שני וחמישי ושני· שני בשני מהו להתריע עליהן בחמישי· רבי זעורה שמע לה מן הדא ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתתה את לבך להבין ולהתענות לפני ה' אלהיך נשמעו דבריך· כבר נשמעו דבריך· וכאן מכיון שנתנו כבר נפשן לעשות כמי שעשו: תני כשם שמתריעין עליהן בשאר ימי שבוע כך מתריעין עליהן בשביעית מפני פרנסת אחרים מהו מפני פרנסת אחרים· חברייא אמרי מפני פרנסת גוים. ר' זעורא אמר מפני פרנסת חשודי'· אתיא דר' זעורה כר'· דחברייא כר' פינחס בן יאיר. ורבי זעורה כרבי הד ספר הוה חשוד על פירות שמיטתא·

מראה מקום והנחות

ט מגילה פ"א ה"א .(ע' נ').
נ"ה"נ: על דר' יוסי
ג ע' סנהדרין פ"ג ה"ה ופדרש רבה בראשית פ' ס"ד ובגליון תעני' י"ח ובב' פ' ופירש"י שם. וספרי אמור פ"ט ובתוקותי פ"ה
ד י"נ: ע"ד דר' יוסי ניחא וכו' ע"ד דר"מ מה בא וכו'
ה י"נ: ואפי' על דר' יוסי.
ו י"נ: לאסור פלטו.
ז ה"נ בשבעת עשר בו.
ח ע' ר"ש מגילת תענית.
ט בבלי בפרקין י"ו ע"א ור"ה י"ט. ולקמן יבמו' פ"ט ה"ב וכתובו' פ"ח ה"א
י נדרי' פ"ח ה"א.
יא מגילה שם ונדרים פ"ט (פ' ד') וע' ב"י כל"ח סי' קנ"ו.
יב מגילה שם ונקות פ"ד ה"ט.
יג ע' בבלי יבמו' ט"ב גיטין פ"א ותנחות כ"ב הפלחות במא קי"ט.
יד (פי' סדר הדורות פות ב' ריש דף ע' נ')
טו לקמן פ"ד ה"א.
טז ע' ר"ה כ"ה א' ולעיל ר"ה פ"ב סוכה פ"ב ה"ה ולקמן סנהדרין פ"ט ה"ב
יז (פ' פ' בילד עגבדין כ"ב נ')
יח ע' גיטין ל"ח.
יט ע' אבות פ"ה פ"ח.
כ ע' ב"ק פ"ה פ"ה.
כא ע' תמוספת פ' כי תבא.
כב פי' עשה סוק· פלמון שגיות לנפנים. קר"ק פ"א פ"ע וי"ס כמו: "הא סמונה" בחילוף ע' וקי"ת.
כג ע' ברכות פ"א פ"ב.
כד ר"ה פ"ג ה"ב

פירוש

הלכה יג שהוא והתני פי' אפי' כשם דכתי' במגלת תעניתו דאתש כו', פי' דלעיל קיני' כתיב אילין יומין דלא להתענאה בהון כו' להון כל אינם דייתי עלוהי מקדמת דנא כו'. פיר' לחו' מי שקבל עליו תעניתי' לפני אלו הימי' מני' כגון שקבל עליו י' תעניות או כ' וככנסו אלו הימי' בתוך ימים מאלו. פירש בתפלה כלומ' שיקבל עליו התעני' בתפלת המנחה וימפר עלאון ולמפר' איסור ועיי' המוני' בבבלי דפרקי' דף י"ב ע"א ובתום' שם ובהגהות מרדכי פ"ב דשבת לקרובי· פי' עגלה ובעל ימה גרם לקרובים והבל עולה אל מקום א' בקונטס. פי' קורה של עץ כמו כגון ד' קונדיסי' פי: הלכה יד· כר' יוסה. פי' מספר לפניו אסור ולאחריו מותר כו: אשכח. פי' מצא ר"י שנ' בשכנת ר' חייה ר"מ ור"י הלכה כר' יוסה וכשמע ר"א כן אמר יאות סבא· פי' אמר יפה זקן יודע לחרן את עצמו. חורן. פי' אחר: על מעיהן· פירש מפלו על פניהם כתב' אשכחלי' ראשיהם כנגד בני מעיי' לשמה עיין נתי"ן ס"פ פ"ב נפשי· ביתה צבחר· פירש מעט אל הבית מעט: רמשא. פי' ערב: בתענת· פירש בתעניות: סליק פרקא: סדר תעני' האלו כו': איזהו סדר שלהן. פי' אחר דתנן במתני' לקמי' אבס מתריעים עליהם סדר איזה סדר שלהן: וכאן מכיון שנתנו כו'. פי' ולכן אין מן הצורך להתחיל בחמשי רק ימתינו עד יום שני וגבי דניאל כמי מאז שנת אנ יום היה יכול להתענות והפלה הכתוב כאלו התענה: דר' זעירא כר' כו'· פירש הא דאמר ר' זעירא מפני מתפרנסין אף בשביעית אלמא דשביעית מותר לפרנסן אתיא כר' האי סבירה דאתי לקמי' דרבי בחד שהיה חשו' על השמיטה ואמר ומה יעביד הדין עליכם דשמעת מיניה לפרנסן מותר:

ואת אמר הכין· יש לו בנים ובנות. אם אין להן מעבירין כל מה שידהו: ולמה שמנה עשרה· א"ר יהושע בן לוי כנגד שמנה עשרה מזמור' שכתוב מראשו של תילים עד יענך יי' ביום צרה· אם יאמר לך אדם תשעה עשר הן· אמור לו למה רגשו לית הוא מינון: מיכן אמרו המתפלל ואינו נענה צריך תענית: א"ר מנא רמז לתלמיד חכם הוא שאדם צ"ל לרבו תישמע תפילך: ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי כנגד שמנה עשרה חליות שבשדרה· שבשעה שאדם עומד ומתפלל צריך לשוח בכולן· מה טעמא כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך· רבי לוי אמר' כנגד שמונה עשר' אזכרות שכתוב בהבו ליי' בני אלים· א"ר חונה אם יאמר לך אדם שבעה עשר הן· אמור לו של מינים כבר קבעוה חכמים ביבנה: התיב ר' לעזר בי ר' יוסי קומי ר' יוסי והא כתיב אל הכבוד הרעים· א"ל והרצי כלל של מינים ושל פושעים במכניע זדים· של זקנים ושל גרים במבטח לצדיקים· של דוד בבונה ירושלם· אית לך מספקה לכל חדא וחדא מינהון: ר' חגיה בשם ר' פינחס כנגד שמנה עשר פעמי' שאבות כתובין בתור' אברהם יצחק יעקב· אם יאמר לך אדם תשעה עשר הן. אמור לו והנה יי' נצב עליו ויאמר לית הוא מינון· ואם יאמר לך אדם שבעה עשר הן. אמור ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצח' מינן הוא: ר' שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן כנגד שמנה עשר ציווין שכתוב בפרשת משכן שני· א"ר חייה' בר ווא ובלחוד מן ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה הן עד סופיה דספרא: שבע של שבת מניין· א"ר יצחק כנגד שבעה קולות שכתוב בהבו ליי' בני אלים· א"ר יודן ענתודריא כנגד שבע אזכרות שכתוב במזמור שיר ליום השבת: תשע של ראש השנה מניין· אמר ר' בא קרתיגנא כנגד תשע אזכרות שכתוב בפרשת חנה· וכתיב בסופה יי' ידין אפסי ארץ· עשרים וארבע של תעניות מניין· ר' חלבו ור' שמואל בר נחמן תרויהון אמרין כנגד עשרים וארבעה פעמים שכתוב בפרשת שלמה רינה תפילה תחינה: ר' זעירה בשם ר' ירמיה יחיד בתענית ציבור צריך להזכיר מעין המאורע. והיכן הוא אומרה בין גואל ישראל לרופא חולים. ומה הוא אומר עניני יי' עניני בעת ובעונה הזאת כי בצרה גדולה אנחנו ואל תסתר פניך ממנו ואל תתעלם מתחינתינו כי אתה יי' אל חנון ורחו' עונה בעת צרה פודה ומציל בכל עת צוקה ויצעקו אל יי' בצר להם ממצוקותיהם יוציאם באיי העונה בעת צרה: ר' ינאי' בי ר' ישמעאל בשם רשב"ל אפי' יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע· והיכן הוא אומרה· ר' זעירה בשם רב הונא אומרה בלילי שבת וביומו: א"ר מנא ואנא דלא בדקית' אין כהדא דרב ירמיה· ואין כהדא דר' ינאי בי ר' ישמעאל· סלקית לסדרא ושמעית רב' הונה בשם רב אפי' יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע. התיב ר' יוסה והא מתני' פליגא· בכל יום מתפלל אדם שמנה עשרה ובמוצאי שבת ובמוצאי יום הכיפורי' ובמוצאי תענית צבור· מן מה דאמר ר' יוסה מתני' פליגא· הוי איתתבת בין גואל ישראל לרופא חולים: ר' אחא בר יצחק בשם ר' חונה רובה דציפורין יחיד בתשעה באב צריך להזכיר מעין המאורע. ומה אומר· רחם יי' אלהינו ברחמיך הרבים ובחסדיך הנאמנים עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלם עירך ועל ציון משכן כבודך ועל העיר האבילה החרובה השוממה הנתונה ביד זרים הרמוסה בכף עריצים ויבלעו' לגיונות ויחללוה עובדי פסילים כי לישראל עמך נתתה באהבה לנחלה ולזרע ישורון ירושה הורשת כי באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה כאמור ואני אהיה לה נאם יי' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה: ר' אבודמא דציפורי, בעא קומי ר' מנא איכן הוא אומרה· א"ל ואריין את לוי· כן אמר ר' ירמיה בשם רב כל דבר שהוא לבא אומרו בעבודה· כל דבר שהוא לשעב' אומרו בהודייה· מתני' אמרה כן נותן הודייה לשעבר תצעק לעתיד לבוא: אי זו היא (שבע) מעין שמנה עשרה. רב אמר סוף כל ברכה וברכה· ושמואל אמר ראש כל ברכה וברכה: אית תניי תני שבע מעין שמנה עשרה· אית תניי תני שמנה עשרה מעין שמנה עשרה· מאן דאמר שבע מעין שמנה עשרה מסייע לשמואל· מאן דאמר שמנה עשרה מעין שמונה עשרה מסייע לרב: ר' זעירה שלח לר' נחום גבי ר' ינאי בי ר' ישמעאל· א"ל אי זו היא שבע מעין שמנה עשרה דשמואל· א"ל הביננו רצה תשובתינו סלח לנו גואלינו רפא חולינו ברך שנותינו· אמר ר' חגיי אם הוו ימות גשמים אומר גשמי ברכי· אם הוו טללים אומר טללי ברכתי· כי מפוזרים אתה מקבץ ותועים עליך לשפוט ועל הרשעי' תשית ידך וישמחו כל חוסי בך בבינין עירך ובחידוש בית מקדשך כי טרם נקרא אתה תענה כאמור והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברי' ואני אשמע ברוך יי' כי שמע קול תחנוני· בא"י שומע תפילה· ואומר שלש ברכות ראשונות ושלש ברכות אחרונות: הלכה ג כל הברכות אחר חיתומיהן. ואין אומר אחר ברכה פסוק· התיב ר' יצחק בר אלעזר קומי ר' יוסה מכיון דו אמר אחר חותמותיהן ויאמר ברכה פסוק· אמרין הכין הוא הדין מלייא דהוא סבור מהו אחר חותמותיהן שאם היה עומד בשחרית והזכיר של ערבית וחזר וחתם כשל שחרית יצא· אמר ר' אחא כל הברכות מעין חותמותיהן· ואילין דאמרין צהלי ורני יושבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל אין בו משום ברכה פסוק: הלכה ד ולא

יצחק נגאל. מכיון שנגאל יצחק כמי שנגאלו כל ישראל: ר' ביבי' אבא בשם ר' יוחנן אמר' אברהם לפני הקב"ה רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שבשעה שאמרת לי להעלות את יצחק בני היה לי מה להשיב ולומר לפניך אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע ועכשיו את אומר והעלהו שם לעולה. חס ושלו' לא עשיתי כן אלא כבשתי את יצרי ועשיתי רצונך· כן יהי רצון מלפניך יי' אלהי שבשעה שיהיו בניו של יצחק בני נכנסי' לידי צרה ואין להם מי ילמד עליהם סניגוריא אתה תהא מלמד עליהם סניגוריא· יי' יראה את נזכר להם עקידתו של יצחק אביהם ומתמלא עליהם רחמים· מה כתיב בתריה וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר וגו'. מהו' אחר· א"ר יודה בי ר' סימון אחר כל הדורות עתידין בניך ליאחז בעונות ולהסתבך בצרות וסופן להיגאל בקרניו של איל הזה. שנ' ויי' אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן. רבי חונה בשם ר' חיננה בר יצחק כל אותו היום היה אברהם רואה את האיל נאחז באילן זה וניתור ויוצא· נאחז בחורש זה וניתר ויוצא· נאחז בסבך זה וניתור ויוצא· אמר לו הקב"ה אברהם כך עתידין בניך נאחזים בעונות ומסתבכין במלכיות מבבל למדי· ממדי ליון· ומיון לאדום· אמר לפניו רבון העולמים יהיה כן לעולם· א"ל וסופן להיגאל בקרניו של איל הזה ויי' אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן: הלכה ה ארבע כיתים נעשו אבותינו על הים. אחת אומרת נפול לים. ואחת אומרת נחזור למצרים· ואחת אומרת נעשה עמהן מלחמה. ואחת אומרת נצווח כנגדן: זו שאמרה נפול לים אמר להן משה התייצבו וראו את ישועת יי' וגו'. וזו שאמר' נחזור למצרים אמר להן משה כי את אשר ראיתם את מצרים היום וגומ'· וזו שאמרה נעשה עמהן מלחמה אמר להן משה יי' ילחם לכם· וזו שאמר' נצווח כנגדן אמר להן משה ואתם תחרישון: הלכה ו רשב"ל בשם ר' ינאי שיתף הקב"ה שמו הגדול בישראל· למלך שהיה לו מפתח של פלטורי' קטנה אמר המלך אם אני מניחה כמות שהיא אבידה היא אלא הריני עושה לה שלשלת שאם אבדה השלשלת תהא מוכחת עליה. כך אמר הקב"ה אם מניח אני את ישראל כמות שהם נבלעין הן בין האומות אלא הרי אני משתף שמי הגדו' בהם והן חיים· מה טעמא וישמעו הכנעני וכל יושבי הארץ ונסבו עלינו והכריתו את שמינו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול שהו' משותף בנו· מיד ויאמר יי' אל יהושע קום לך· קם לך ההוא דאדכרת· ר' ינאי וזעירא בשם אבהתיה כל מי שאינו כשר כיהושע שאם יפול על פניו ויאמר לו הקב"ה קום לך אל יפול ובלבד יחיד על הציבור: הלכה ז כתיב ויקבצו המצפתה וישאבו מים וישפכו לפני יי'. וכי מים שפכו אלא מלמ' ששפכו את לבם כמים· ויאמר שמואל חטאנו ליי'· אמר ר' שמואל בר רב יצחק לכש שמואל חלוקן של כל ישראל. אמר לפניו רבון העולמים כלום את דן את האדם אלא על שהוא אומר לפניך לא חטאתי· הנני נשפט אותך על אומרך לא חטאתי. ואילו אומר לפניך חטאנו: הלכה ח כתיב ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע וגו'· ואליהו מקריב בשעת איסור הבמות א"ר שמליי דיביראי א"ל ובדברך עשיתי ובדיבורך עשיתי· ענני יי' ענני· ענני בזכותי· ענני בזכות תלמידי: הלכה ט כתיב ויאמר קראתי מצרה לי אל יי' ויענני· לא צורכה דלא דוד ושלמה ואח"כ אליהו ויונה אלא בשביל לחתום במרחם על הארץ: הלכה י על השביעי· משום סומכוס אמרו ברוך משפיל רמים ניחא שלמה דכתיב בנה בניתי בית זבול לך· דוד למה· על ידי שביקש לעמוד על מניינן של ישראל: א"ר אבהו כתיב בקראי ענני אלהי צדקי בצר הרחבת לי. אמר דוד לפני הקב"ה רבון העולמים כל צרה שהייתי נכנס לה אתה הייתה מרחיבה לי. נכנסתי לצרתה של בת שבע נתת לי את שלמה. נכנסתי לצרתן של ישראל ונתת לי את בית המקדש: הלכה יא תני לא הוו עונין אמן בבית המקדש. ומה הוו אומרי' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד· ומניין שלא היו עונין אמן במקדש ת"ל קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם· ומניין על כל ברכה וברכה ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהילה: הלכה יב מפני מה אנשי מעמד מותרין לשתות מים בלילו' אבל לא בימי'· שאם תכבד העבודה על אנשי משמר יצטרפו אנשי מעמד עמהן· אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה. שהם תדירין בעבודה: אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ולכבס. בחמישי מותרין מפני כבוד השבת· הא שאר כל הימים אסורין· ר' יוסה ר' אבהו בשם ר' יוחנן. ר' אבון רבי יסא בשם חזקיה גזרו עליהן שלא ייכנסו לשבתן מנוולין: תמן תנינן אילו מגלחין במועד. הבא ממדינת הים ומבית השביה והיוצא מבית האסורין והמנודה שהתירו לו חכמים. הא שאר כל בני אדם אסורין· א"ר סימון גזרו עליהם שלא ייכנסו להני מנוולין: תני כל מי שהוא· מכיר אנשי משמר שלו ואנשי בית אב שלו ואינו מבתי אבות קבועין אסור כל אותו היום. וכל מי שהוא מכיר אנשי משמר שלו ואינו מכיר אנשי בית אב שלו ואינו מבתי אבו' קבועים אסור כל אות' השבת. וכל מי שאינו מכיר לא אנשי משמ' שלו ולא אנשי בית אב שלו· ואינו מבתי אבות קבועים. ר' אומר אומר אני שהוא אסור לעולם. אלא שתקנתו קלקלתו שהוא מותר בהספד.

פירוש

הלכה ב: וביומו. פירש ערבית ושחרית ומנחה: הלכ' ד: ולהסתבך. ענין הסבוך על דרך הלשון התוספות ... בעסחבך בסבכי היער ... לעתיד בקרניו. שהוא השופר: הלכ' ו: פלטורי'. פי' פלטרי: הלכה ז: חלוקן. פיר' כלומר כיון שמואל היה לדין נפשי ... לכך הולך לבוש' ... בגדים ... הלכה ח ... מקריב בשעת איסור הבמות. פי' נתתיה: ובדיבורך עשיתי ... לבא באפיל' ... שבכל הנביאים ... ולכן הולך לתפלתו ... על השביעי כו' אומר ברוך משפיל רמים. פירש דתני מתני' על השביעי ... שענה את דוד ואת ... ברוך משפיל רמים: ובעי ניחא שלמה ... ולכן ... ויונה בכללו ... כדאיתא בבבלי בגיטין ... והפסיקו ... ברוך משפיל רמים ... בעניני נספר ... ונראה ... דידן עכ"ל ...

מראה מקום והגהות

א ברכות ז' ד' וס'.

ב בבבלי שם כ"ח ב' ר' הלל גר' דרש ב"כ, ונראה של"ל ר' לוי בר' דרשב"נ וע"ש.

ג שם הגוסחא בכל ח"מ ... מכאן לגרה.

ד שם: בר חמ.

ה י"ג: ר"י בשם ר"י בשם בית ר' ... ר' יונה בשם רב אפי' יחיד וכו'.

ו שם: בשם ר"ב.

ז שם הנוסחא ... אין לה.

ח ברכות פ"ג.

ט שם הגי': חכים ... הדין ...

י י"ג: בר': דר' ...

יא בראשית רבה פנ"ו וו"ר פ"ט כ"ט ותנחומא וירבה ... לקמן קידושין פ"א (כ"א ד') ומדרש תהלים כ"ט.

יב מכילתא בשלח.

יג רבה בבלי במכלתין י"ד ב' ס"ר ...

יד וב"ה בת"י שם. ורבה ... רבתי פ"ג ומדרש תהלים קי"ט פ' קולתי.

טו עי' ויקרא רבה פכ"ב ומדרש קהלת.

טז שם, ולקמן מגילה פ"א ה"ג.

יז רבה מדרש תהלים ד'.

יח בבלי בפרקין ט"ז וברכות ס"ג.

יט עי' לקמן פ"ד.

כ י"ו: אנשי משמר.

כא מו"ק פ"ג ה"א.

כב תוספתא בפרקין ובבבלי.

כג י"ג והוא ... אבות וכו'.

כד עי' בבלי סנהדרין כ"ב ורש"י ותוס' שם ועירובין ...

החובה וגמר את כל הברכה ועו אחריו אמן. תקעו הכהני' תקעו. מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה הריעו בני אהרן הריעו. מי שענה את אבותיכם על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. וכשבא דבר אצל חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשער המזרח: יב שלש תעניות הראשונות אנשי משמר מתענין ולא משלימין. ואנשי בית אב לא היו מתענין. שלש שניות אנשי משמר מתענין ומשלימין. ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין. שבע אחרונות אלו ואלו מתענין ומשלימין דברי ר' יהושע. וחכמים אומרי' שלש תעניות הראשונות אילו ואילו לא היו מתענין. שלש שניות אנשי משמר מתענין ולא משלימין. ואנשי בית אב לא היו מתענין. ושבע אחרונות אנשי משמר מתענין ומשלימין. ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין: יג אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימים. ואנשי בית אב לא ביום ולא בלילה. אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס. ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת: יד כל הכתוב במגילה די לא למיספד לפניו אסור לאחריו מותר. ר' יוסי אומר לפניו ולאחריו אסור. די לא להתענאה לפניו ולאחריו מותר. ר' יוסי אומר לפניו אסור ולאחריו מותר: טו אין גוזרין תענית על הציבור בתחילה בחמישי שלא להפקיע את השערים. אלא שלש תעניות הראשונות שני וחמישי ושני. ושלש שניות חמישי ושני וחמישי. ר' יוסי אומ' כשם שאין הראשונות בחמישי כך לא שניות. ולא אחרונות: טז אין גוזרין תענית בראשי חדשי' בחנוכה ובפורים. ואם התחילו אין מפסיקין דברי רבן גמליאל. אמר ר' מאיר אע"פ שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין מודה הוא שאין משלימין. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת:

פרק שני

הלכה א. סדר תעניות כיצד כו'. א"ר חייה בר בא ולמה יוצאין לרחובה של עיר. לומר חשבינו כאיל זגולים לפניך. א"ר יהושע בן לוי לפי שנתפללו בצינעה ולא נענו לפיכך יצאו לחוץ ויתפרסמו: א"ר חייה בר בא ולמה מוציאין את התיבה לרחובה של עיר לומר כלי אחד של חמדה שהיה לנו גרמו עונותינו שיתבזה. ר' חוני רבה דציפורין אמ' אבותינו חיפו אותו זהב ואנו חיפינו אותו אפר: אמר ר' יעקב דרומיא ולמה תוקעין בקרני' לומר חשבינו כאילו נועי' כבהמ' לפניך. א"ר לוי ולמ' יוצאין בין הקברו' לומר חשבינו כאילו מתים לפניך. א"ר תנחומ' וכולהן כרו' אם מיתה אנו חייבין הרי מתים. אם גלות הרי גולים. אם רעבון הרי רעבים: ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה. על שם עמו אנכי בצרה. א"ר זעורה' כל זמן דהוינא חמי לון עבדין כן הוה גופי רעד. ביומוי דר' אילא הוון שבקין ארונא ועללין לון. אל ר' זעורא לא כן תני לא היו מתחלפין עליה כל היום אלא אחד היה יושב ומשמר כל היום: ר' יודן בי ר' מנשה ור' שמואל בר נחמן חד אמר כדי להזכיר זכותו של אברהם וחורנה אמר כדי להזכיר זכותו של יצחק. מאן דאמר כדי להזכיר זכותו של אברהם בין עפר בין אפר על שם ואנכי עפר ואפר. מאן דאמר כדי להזכיר זכותו של יצחק ובלבד אפר. רואין אפרו של יצחק כאילו צבור על גבי המזבח: ר' יודה בר פזי כד הוה נפק לתעניתא הוה אמר קומיהון אחינן כל מאן דלא מטא זממא לגבי' יסב עפר ויתן גו רישיה: ובראש הנשיא. א"ר תחליפ' קיסריא' כדי לפרסמו. לא דומה המתבזה מעצמו למתבזה מאחר: כתיב יצא חתן מחדרו וכלה מחופתה. יצא חתן מחדרו זה ארון. וכלה מחופתה זה התורה. ר"א יצא חתן מחדרו זה הנשיא. וכלה מחופתה אב בי"ד. ר' חלבו אמ' לר' יודן נשיאה פוק עימן תענין עבר. א"ר יוסה הדא אמרה אילין תענייתא דאנן עבדין לית אינון תעניין למה דלית נשיאה עמן: כתוב אחד או' יואל פני הכפור וכתו' אחד או' אל פני פרוכת הקודש. ר' אחא אמר איתפלגון ר' אבהו ורבנן. חד אמר חטא הנשיא הגדולה במקומו. חטא הציבור אין הגדולה במקומ'. וחורנא אמר לפי שחטאו הלמד והמלמד לפיכך יצאו לחוץ ויפרסמו על שם ותוציא את הפר אל מחוץ למחנה: תני חזקיה רמז כל מקו' שיש משיח יש ארון וכל מקום שאין משיח אין ארון. ואתייא כיי דמר ר' שמואל בר ינא בשם ר' אחא ה' דברים היה המקדש האחרון חסר מן הראשון ואילו הן אש וארון ואורים ותומים ושמן המשחה ורוח הקודש. על שם וארצה בו ואכבדה' ואכבד כתיב חסר הא אילו חמשה דברים שהיה המקד' האחרון חסר מן הראשון: דלמא' ר' בא בר זבדא ור' תנחום בר עילאי ור' יאשיה נפקי' לתעניתא. דרש ר' בא בר זבדא נשא לבבינו אל כפים. ואיפשר כן אית בר נש דנסב ליביה ויהיב ט ידיה. אלא מהו נישא'. נשוי ליבינן לכף ידינן ואהכ אל אל בשמים. כך אם יהית השרץ בידו של אדם אפילו טובל במי שילוח או במי בראשית אין לו טהרה עלמית. השליכו מידו מיד טהור: דרש ר' תנחום בר עילאי ויכנעו שרי ישראל והמלך ויאמרו צדיק ה' ובראות ה' כי נכנעו היה דבר ה' אל שמעיה לאמר. נכנעו אין כתיב כאן אלא נכנעו. לא אשחיתם: דרש רבי יאשיה' התקוששו וקושו. נתקוששו גרמן עד דלא נקוש' חורנין. בגין

דאית הבא בני נש דאמרין עלי לישן ביש גבי ר' יוחנן. אלא כל עמא לדינה אמרין. הוה תמן רבי חייה ור' אסי ור' אמי וקמון ואזלון לון. אמר לשר"י ג' דברים מבטלין את הגזירה קשה. ואלו הן תפילה וצדקה ותשובה' ושלשתן בפסוק אחד. ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם ויתפללו זו תפילה. ויבקשו פני זו צדקה. כמה דאת אמר אני בצדק אחזה פניך. וישובו מדרכיהם הרעים זו תשובה. אם עשו כן מה כתיב תמן. ואני אשמע השמים ואסלח לחטאתם וארפא את ארצם: ר' תניי דרש הדא דר"י לשר כל שתא בתעניתא. אמר ר' לשד סוף שהוא כשרא. מן עפר קיטמא לסיתוא. נפח צפונה יעף לבנך. כל שנה שאין מתריעין עליה בראשונ' סוף שמתריעין עליה בסופה. כל שאונה חסה על פירות חבירתה סוף שהיא מאבדת פירותיה. א"ר אחא ורוב הדין מחמיר: אית הוה סבך בציפורין כד הוות רביעתא קדמייתא הוו מריחין בעפרא ויתיב מימר מימי שתאי: א"ר לשד הבה יהיה צום אבחרהו אלא יום ענות אדם נפשו. אין זה צום שאני חפץ בו. ואי זהו צום שאני חפץ בו. הלא זה צום אבחרהו פתח חרצובות רשע התר אגודות מוטה. הלא פרוש לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית. מה כתיב בתריה אז תקרא וה' יענה וגו': אמר רשב"ל כתיב ואיד יעלה מן הארץ. עלה שבר מלמטן מיד הגשמים יורדין: א"ר ברכיה כתיב יערף כמטר לקחי כפי עורפין לתשובה מיד הגשמים יורדין: ר' ברכיה עבר תלת עשרה תענין ולא נחת מיטרא ובסופה אתא גוביי. עאל ואמר קומיהון אחינן המון מה דאנן עבדין לא דא הוא דנבייא מקנת' לן על הרע כפי' להיטיב. מריעין זה לזה בכפינו ומבקשין טובה. השר שואל איכן הוא השוחד ליקח. והשופט בשלום. שלם לי ואשלם לך. והגדול דובר הוות נפשו הוא ויעבתוה. עבדיה עביא. עבדיה קליעה דחבלין. ומן פסק לה טובם כחדק. טבא דבהון כאילין חידקיא. ישר ממסוכה. ישרא דבהון כאילין סוביא. יום מצפך פקודת' באה יום שציפינו לרוחה בא עלינו נוביי. עתה תהיה מבוכתם. מן גוא דאינון בייכן ובכון ובכן ונחת מיטרא: אמר רשב"ל תשובה של רמאות עשו אנשי נינוה. מה עשו ר' חונה בשם ר"ש בן חלפות' העמידו עגלים מבפנים ואימותיה' מבחוץ. סייחים מבפנים ואימותיהם מבחוץ. והוון אילין געיי מן הכא ואילין געיי מן הכא. אמרין אין לית מרחם עלינן לינן מרחמין עליהון. הדא הוא דכתיב מה נאנחה בהמה נבוכו עדרי בקר וגו': א"ר אחא בערביא עבדין כן: ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלהים בחוקה. מהו בחוקה. אמר ר"ש בן חלפותה תמיה גבה לכשרא. כל שכן לטובתו של עלם: וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם. א"ר יוחנן מה שהיה בכף ידיהם החזירו. מה שהיה בשידה תיבה ומגדל לא החזירו: כתיב וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' אלהיכם כי חנון ורחום הוא. א"ר יהושע בן לוי יאם קרעתם לבבכם בתשובה אין אתם קורעין בגדיכם לא על בניכם ולא על בנותיכם אלא על ה' אלהיכם למה כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד וניחם על הרעה. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן ארך אף אין כתיב כאן אלא ארך אפים מאריך רוחו עם הצדיקים ומאריך רוחו עם הרשעים. ר' אחא ר' תנחו' בי ר' חייה בשם ר' יוחנן ארך אף אין כתיב כאן אלא ארך אפי' מארי' רוחו עד שלא יגבה. התחיל לגבות מאריך רוחו וגובה. א"ר חנינה מד דרחמנא וותרן יתוותרון בני מעוי אלא מאריך רוחי וגבי דידיה. א"ר לוי מהו ארך אפים. רחיק רגזין. למלך שהיו לו שני ליגיונו' קשים. אמ' המלך אם דרים הן עימי במדינ' עכשיו בני המדינה מכעיסי' אותי והן עומדין אותן. אלא הריני משלחן לדרך רחוקה שאם הכעיסו אותי בני המדינה. עד שאני משלח אחריהם. בני המדינה מפייסים אותי ואני מקבל פיוסן. כך אמר הקב"ה אף וחמה מלאכי חבלה הן הרי אני משלחן לדרך רחוק שאם מכעיסין אותי ישראל עד שאני משלח אצלן ומביאן ישראל עושין תשובה ואני מקבל תשובתן. הדא הוא דכתיב באים מארץ מרחק מקצה השמים וגומ'. א"ר יצחק ולא עוד אלא שנעל בפניהן הדא הוא דכתיב פתח ה' את אוצרו ויוצא את כלי זעמו. עד דו פתח עד דו סורק רחמוי קריבין: תני בשם ר"מ כי הנה ה' יוצא ממקומו. יוצא לו ממידה למידה. יוצא לו ממדי' הדין ובא למדת רחמים על ישראל: כתיב לא איש אל ויכזב. ר' שמואל בר נחמן ורבנן ר' שמואל בר נחמן אמר הקב"ה אומר לעשות טובה לא איש אל ויכזב. אומר לעשות רעה ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה. ורבנן אמרי לא איש הוא שעשה דבריו של אל כאילו אינן. למה יחרה אפך בעמך. ובן אדם ויתנחם. לא בן אדם הוא מעשה לאל שיתנחם וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו. א"ר אבהו אם יאמר לך אדם אל אני מכזב הוא. בן אדם אני סופו לתהות בו שאני עולה לשמים. ההוא אמר ולא יקימנה. ר' אחא בשם רב אין תענית עכשיו. א"ר יוסה הדא אמרה אילין תענייתא דאנן עבדין ליה אילין. א"ל כן אמר רב כל תענית שאינה נעשית כתוקנה עליה הכתוב אומ' נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה: **הלכה ב** תני ושפל ברך ועטו' השחור ותגל בחכמה ורגיל כאגרו' ויש לו בית ושדה. תנינן וביתו ריקן.

פירוש

סדר תעניות. כיצד כו': כאלו גולי'. וגו' במסכ' עוך: ויתפרסמו. דבר נזיק תבגלי פרק פלי' מינייהו ואיך שם שכב' בכייהו דגלו פני בכשתא' לבני כנשת': לא היו מתחלפי' עליה העוסרי' אלא הכתי' שהתחיל לשמור' בדרך לגנה לגמרה כל היום ולנה בזה שלין כבודו בכך שליחיו כלא שמירה: שמשא. פי' סכרה היה שהשמש היה נותן עפר על ראש של כל א' וא' ואמר כל מי שלא הגיע השמש אצלו יקח בעצמו כו': עבר. פירש ויענו הלעזר ובע"י גרס עבד ופירושו ענן' רשב הסא הנשיא. נ"ל כאן פסיק: המסדר. דהיינו ליבור: המלמד. דהיינו סנהדרין: התקוששו. בבבלי פי' לא יקשוט אם' קשוט עלמך ואחר כך קשוט אחרים: אלא כל עמא כו'. פי' כלם יעמדו לדין לפני ה' ולכן לא היו לנקם תפילה על חטאתם וגו"ל נקיט גרפין: הוה תמן כו'. פי' ר' חייה והחבריא הלכו משם כי אותן קובטרי' שגברו עליהם דיבר שהם דברו עליו נה"ל לד"ה: כל שתא בתענית'. כלומר כי לא התעני' גורם אלא תשובה: סוף שהוא כשרא. כלומר בראשי' תבל' שלא עשו תשובה בראשית השנה סונה וזה לא לא: מן עפר קיטמא לסותא. פי' מעפר הקיץ לחתיו הסל הוא שבכו שמעם' ואכה הקץ כשהר לחתיו שבלו פינו ואין עפר שלא כמו כן בתחלת השנה יבינו לסופה דהיינו השב' כדכתיב וה"ה אינכ' שאם סטפו בתחלת' נענשי' בסופה: נפח צפונה. פי' שנשפח רוח צפון גלה לבנך שהיו מכוסים מפני הגשמי' שמעת לא תיר' שהמטר שתחתיהם כי רוח צפון סוכע גשמים: יעף. הוא מלשון ניעי' כמו הכל כפי וגם זה דרך משל שתחלת השנ' יורה על אחריתה שבר. פי' הלב שברך והכנע' עניה. הוא פירש של ויעבתוה וכן הוא לשון קליעה מעשה עבות' חדקי'. פי' מיני קוצים סוביא. נ"ו מיני קוצים: בייכן. הוא פי' של שבוב' בכיות הרבה: יכן. פירש כמו לית אנן: תמיה גבה לכשרא. פי' התלוף סכנה לענים דמי שהוא חלוף לנקם מה שלרך לו והעניו מפתותיו כענה לו שעתים שלבטל דבריו וכ"ש להקב"ה שבוא מוחו של שלם שגלו' מעדת טובו להתחיר לפניו סנים לע"פ שליט רפאי ולזה פרח"ל חלפו' אפי' בבלי שפים סככי: מארך רחוק שליבב'. והכאהרך כי ולא שב נתגנבה שריך קיסו ונענה ולפיו נכתב פסקו הכל ביות שולי עדיין שת פתוק הלרה והיינו

מראה מקום והגהות

א נ"י המשנה בבבלי כמשמר ובחרם ובואר בגית, וע' פי' הר"ש כ"ה.
ב ראה בבלי ט"ו ת"ר פט"ו.
ג (בבלי בפרקין, ר' ירושלי וכן נ"מ שנקרש בבבלי ר' ירם, מחשבתירהבלפי ר' ומירם).
ד בבלי בפרקין ט"ו ובר"ה בה פש"מ.
ה ע' סוף ר"ה ופ"ה דסוטה.
ו בבלי פ"ו גם ר"אבא דקוקוסרי.
ז ה"ג כתוב א' אומר אל פני הפרוכת וכתוב א' אומר אל פני פרוכת הקודש.
ח ע' במדבר רבה פט"ו ומכות פ"ג ה"ו והוריות פ"ג ה"ב, ופ"ע קהלת רבה פ' שם הוספה.
ט ע' איכה רבתי בפתיחה דרבינו.
י ע' בבלי במכלתין ה' א' וט"ו א'.
יא שם ט"ו ואיכה רבתי פ' בפתיחה דרבינו.
יב ע' סנהדרין פ"י (כ"ד).
יג בבלי סנהדרין י"ח בשם ר"ל וע' שוחר טוב פי"ג.
יד ב"ר פס"ג ומדרש קהלת פ' ביום טובה ופ' כי נרגן וע' וסנהדרין פ"י ה"ב ע"ש, ואלתות הגאונים קס"ג ותנחומא פ' נח.
טו ר"ה ט"ו ע"ש.
טז ע' בבלי ב"ב ט'.
יז ע' ב"ר פי"ג.
יח ע' בבלי במכלתין ט"ז א'.
יט ע' בבלי סנהדרין ק"ה.
כ ע"ש פ"ק כ"ו.
כא לעיל ביצה ל"ג ה"ט הם ובשקלים פ"ה ה"ב נסמן וע' מדרש תהלים ר' יודן.
כב ע' ברכות רבה פכ"ב ובס"ר פ' ב"ג ותנחומא פ' וירא.
כג במדבר רבה כ"ב.
כד ע' תנחומא פ' קרח.
כה ע' בבלי פ"ו.
כו ראה לגות הר"י קל לרש"ג וכו'.

פריבות נ' כעמי' אע"ג שיגבר בעמו כבלא זב מ"מ יפרך לה רחיק רגיזאלא מרגזין חלא על ריסוק מקום שבלי ועם פורקעלעו: עד דו פתח עד דו סורק. גרס' ימי' עד שהוא פותח וטעג: אל אני מכזב סלך עכר. בן אדם אני. כלומר נגור בפלך דופה לאדם הראשון א"כ בן אדם לרי' והגון ולנכסף יתפרס שיתכסה ולא יעשה נכספתו כמו שאלים גבי זה: שאני עולה לשמי' כמי' הסלנות. ולא יקימנה' פי' שגדל שמו דור הפלגה.

דעתי מן פעלותי אזל תלמה כד יתבת לטיכול לא אמרה לן איתון סייכין. אמר לון ולא הוה נביי אלא פליי מה הוינא מימר לכון בתמפין. אמרין ליה למה כד דאתית לטיסל יתבת גלתה סרום מוכבה. אמר לון ולא הוות דידי שאלה הוות וניזלי בה מה הוינא מכתא יתה. אמרין ליה ולמה כד חמי את בטורה איתתך לבשה מאנין צאון וכד ראית עליל מן טורה היא לבשה מאנין נקיין. אמר לון כד דאנא חמי בטורא היא לבשה מאנין צאיין דלא יתן בר נש עינוי עלה. וכד דאנא עליל מן טור היא לבשה מאנין נקיין דלא מתן עיני באתתא אוחרי. אמרין ליה יאות את מצלייא ומתענייא: תני מותר לכל עד שאור המורח דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר עד קריאת הגבר. מה חיל עד קריאת הגבר. ישן ועמד אסור כשלא התני. אבל אם התנה מותר: הלכה ח אמר רבי יוחנן כל תענית שבית דין גוזרין להפסיק אין עוברות ומיניקות מתענות בם. אמר ר' שמואל בר רב יצחק מראן דהיים כשגזרו כבר שלא להפסיק. אבל אם גזרו סדר להפסיק עוברות ומיניקות מתענות בם. ותני כן עוברות ומיניקות מתענות כדרכן בתשעה באב וביום הכיפורי ובשלש תעניות הראשונות ובשלש השניות. אבל בשבע האחרונות אינן מתענות בהן אע״פ כן אינן מענגות עצמן בתמטקי. אלא אוכלות ושותות כדי קיום הולד: לא כשגזרו כבר שלא להפסיק. אתא רבי בא בר זבדא רבי יצחק בר טבליי בשם ר' יוחנן ואפילו גזרו סדר להפסיק אין עוברות ומיניקות מתענות בם: הלכה ו ר' זעירה בשם רב ירמיה העושה מלאכה בתענית ציבור כעושה מלאכה ביום הכיפורי. מה טעמא קדשו צום קראו עצרה. והא תני הלילה מותר והיום אסור. אמר זעירה קימה אבא בר ירמיה אספו עם. משעת אסיפת עם: נשייא דנהגן דלא למיעבד עבדא בפוק שבתא אינו מנהג. עד דיתפני סידרא מנהג. בתרייא ובחמשתא אינו מנהג. עד דיתפני תעניתא מנהג. ביומא דערובתא אינו מנהג. מן מנחה ולעיל מנהג. ביומא דירחא מנהג: אמר זעירה נשייא דנהגן דלא למישתייא מן דאב עליל מנהג. שבו פסקה אבן שתייה מה טעמא כי השתות יהרסון. אמר תנגא כל הדברים מנהג. אעין דשטין דהון במגדל צבעייא אתון ושאלון לרבי חנניה חבריהון דרבנן מהו מיעבד בהון עבידא. אמר לון מכיון שנהגו אבותיכם בהם באיסור אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש: ר' לעזר בשם רבי אבון כל דבר שהוא מותר והוא טועה בו באיסור נשאל ומתירין לו. וכל דבר שהוא יודע בו שהוא מותר והוא נוהג בו באיסור נשאל ואין מתירין לו: ברחיצה. ועולא בר חמא יוסה בריה דרבי יהושע בן לוי בשם ר' יהושע בן לוי בתענית ציבור מרחיץ ידיו ופניו ורגליו כדרכו. בתשעה באב מרחיץ ידיו ומעבירן על פניו. ביום הכיפורים מרחיץ ידיו ומקנח במפה ומעביר את המפה על פניו. ר' יונה הוי מרטוטה ויהב ליה תחות כרה והא תני אין בין תשעה באב לתענית ציבור אלא איסור מלאכה במקום שנהגו. היה הולך אצל רבו או אצל ברו ועבר בים או בנהר אינו חושש. נוטפי תליו מטבילן בסים ואינו חושש. הורי ר' כא כמין תנייא. הורי ר' אחא כבא מן הדרך והוו רגליו קהות עליו שמותר לרוחיצם במי: תני אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך מותרין בנעילת סנדל. לכשיבואו לעיר יחלצו וכן בתשעה באב וכן בתענית ציבור: בסיכה מהד חתני בסכה בין סיכה שהוא של תענוג בין סיכה שאינו של תענוג מותר. ביום הכיפורים בין סיכה שהוא של תענוג בין סיכה שאינו של תענוג אסור. בתשע׳ באב ובתענית ציבור סיכה שהוא של תענוג אסור. שאינה של תענוג מותר. והא ותני שוה סיכה לשתייה לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש. ביום הכיפורים לאיסור אבל לא לעונש. והא תני לא יחלו לרבות את הסך ואת השותה. אמר יותנן ליה כאן סך. אמר אבמרי אין לית כאן סך ליה כאן שותה ולכן דבר שהוא בא מחמת שני לאוין מצטרף. מניין שהוא מחוור בעשה. ר' לעזר בשם רבי סימיי ולא נתתי ממנו למת מה גן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין דבר שהוא מותר לחי הוא אסור. לא כל שכן למת. אי והו דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר זו סיכה: בנעילת סנדל. תני׳ כל אילו שאמרו אסורין בנעילת סנדל יצא לדרך נועל. הגיע לכרך חולץ. וכן באבל וכן במנודה. אית תניי תני יוצאין באנפיליא ביום הכיפורים. אית תניי תני אין יוצאין. אמר רב חסדא מאן דאמר יוצאין באנפיליא של בגד. מאן דאמר אין יוצאין באנפיליא של עור. רבי יצחק בר נחמן סלק גבי רבי יהושע בן לוי בלילי צומא רבא נפק לגביה לביש סולייסה. אל מהו הכין. אמר ליה איסתניס אני. ר' יהושע בר נחמן סלק גבי רבי יהושע בן לוי בלילי תעניתה. נפק לגביה לביש סולייסה. אל מהו הכין. אל איסתניס אני: רבי שמי חמוניה נפק לביש סולייסה בלילי תעניתה. חד תלמיד מן דרבי מנא הורי לחד מן קריבי דנשייא למלבוש סולייסה. אל מן הדא דרבי יהושע בן לוי דרבי יהושע בן לוי אמר איסתניס אני. בתשמיש המטה. אתא חמי ברחיצה אסור בתשמיש המטה לא כל שכן. תיפתר במקום שאין טובלין. או קודם עד שלא התקין עזרא טבילה לבעלי קריין. ר' יעקב בר אחא רבי אימי בשם ר' יהושע בן לוי אין קרי אלא מתשמיש המטה. רב חונה אמר אפילו ראה עצמו ניאות בחלום חזון בשם [redacted] מימר ובלבד מאשה. ר' יונה ור' [redacted] תריהון אמרין אפילו מדבר אחר: תמן תנן יום הכיפורים [redacted] באכילה ובשתיה ברחיצה בסיכה בנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה. [redacted] עלה בעלי קריין טובלין כדרכן בצינעה ביום הכיפורים. לית הדא פליגא על ר' יהושע בן לוי. פתר לה במי ששימש מיטתו [redacted] יום השבת ולא טבל. והא תני מעשה ברבי יוסי בן חלפתא שראו טובל אותו בצינעה ביום הכיפורים. אית לך מימר על אותו הצדיק הקדוש [redacted] ר' יודה בר פזי ר' חנין בשם ר' שמואל בר רב יצחק נח בכניסתו לתיבה נאמרה לו תשמיש המיטה. מה טעמא ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך. וביציאתו התירה לו תשמיש המיטה. מה טעמ׳ צא מן התיב׳ אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך. אמר חייה בר בא למשפחותיהם יצאו מן התיבה ע״י ששימרו יחוסיהן זכו להנצל מן התיבה. תדע לך שהוא כן דתנינן חם וכלב ועורב קילקלו מעשיהן. חם יצא מפורסם. כלב יצא מפורסם בתשמישו. עורב יצא משונה מן הבריות: אמר אבון כתיב בחוסר ובכפן גלמוד. בשעה שאת רואה חסרון בא לעולם עשה אשתך גלמודה. אמר לוי כתיב וליוסף יולד שני בנים. אימתי בטרם תבוא שנת הרעב. תני בשם ר' יהודה חשוכי בנים משמשין מיטותיהן. אמר יוסי ובלבד יום שטבלה: הלכה ז' ר' יודן בריה דרבי חמא דכפר תחומין כבתוך ארבעים שעשה משה בהר. אמר יוסה על שם שאין מטריחין על הציבור יותר מדאי. אמר ר' חייה בר בא שאם היו שני דברים כגון עצירה גשמים [redacted] מתריעין עליהן. ולמה באילין תרתי מילייא. אמר [redacted] כי ר' כן באילין תרתין מילייא שעריה רבי. וכשני מטין עם השיכה. פותח אחד ונועל א׳. ובחמישי מותרין מפני כבוד [redacted] מה פותח א׳ ונועל א׳. או פותח את שניהם: הלכה ח׳ אמר יהושע בן לוי הדא דאת אמר בבניין של שמחה. אבל אם היה כותלו נוטה סותר ובוניהו. שמואל אמר כותלא דנגא בית: ״ר׳ בא בר כהן אמר קומי ר׳ יוסא ר׳ אחא בשם ר׳ יעקב בר אידי אסור לאדם אשה בערב שבת. הדא דאת אמר שלא לעשות סעודת אירוסין. הא לארס יארס. שמואל אמר אפילו בתשעה באב יארס שלא יקדמנו אחר. מחלפה שיטתיה דשמואל תמן הוא אמר אלהים מושיב יחידים ביתה [redacted]ונים לעלות המה מהבל יחד. וכא הוא אמר הכין. אלא שלא יקדמנו אחר בתפילה. אפילו כן לא קימה: הלכה ט׳ לא כן תני אין שואלין בשלום חבירים בתשעה באב. אבל משיבין את ההדיוטות בשפה רפה. לימים שבנתיים נצרכה: יצא ניסן הגשמי סימן קללה. אמר יוסי כי רבי כן ובלבד ניסן של תקופה. אמר שמואל בר רב יצחק הדא דאת אמר בשלא ירדו להן גשמים מכבר. אבל אם ירדו להם גשמים מכבר סימן ברכה הן:

הדרן עלך מאימתי מזכירין

א׳ סדר תעניות כיצד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין. וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו. הזקן שבהן אומר לפניהן דברי כיבושין אחינו לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם. אלא וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה מהו אומר וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה׳ אלהיכם: ב׳ עמדו בתפילה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקן כדי שיהא לבו שלם בתפילה. ואומר לפניהן עשרים וארבע ברכות שמונה עשרה שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש. ואילו הן זכרונות ושופרות. אל ה׳ בצרתה לי. אשא עיני אל ההרים. ממעמקי קראתיך ה׳. תפילה לעני כי יעטף: ג׳ רבי יהודה אומר לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות אלא אומר תחתיהם רעב כי יהיה בארץ. דבר כי יהיה וגו׳. אשר היה דבר ה׳ אל ירמיהו על דברי הבצורת. ואומר חותמיהם: ד׳ על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם ביום הזה. בא״י גואל ישראל: ה׳ על השנייה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. בא״י זוכר הנשכחות: ו׳ על השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. בא״י שומע תרועה: ז׳ על הרביעית הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. בא״י שומע צעקה: ח׳ על החמישית הוא אומ׳ מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. בא״י שומע תפילה: ט׳ על הששית הוא אומר מי שענה את יונה במעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. בא״י העונה בעת צרה: י׳ על השביעית הוא אומ׳ מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. בא״י המרחם על הארץ: יא׳ מעשה בימי רבי חלפתא ובימי רבי חנניה בן תרדיון שעבר אחד לפני

פירוש

פלוני. פי׳ פלוני דפלוני: תמלי. פי׳ שמתמלל נגה: מסתם. מקיבה צאוני: פי׳ שמתמי׳: הלכה ו׳: חותני. עיין לעיל פרק מקום שנהגו דף נ׳ ע״ד כל הסוגיא הם מראשו. בפוק שבתא. פירש במוצאי שבת: ודתפני סדרי. פי׳ עד דיסיימי סדר קדושה בשולמי שבת: אתי׳. פי׳ עלי שמי לא היו עושים מעשה מלאכה שום שהאבן נסתמה שפה: רבי יונה הוי מ׳. פירש היה אוזר נגדים מסרסים ונותן לה תחת הכר ליסחם קלת פסט לשמותו כמין כלי כבסים ולספר מעבירה על פניה: טבסרי. פירש לבש פלרי: באנפלי׳. פירש לבש לסי׳ שקורין אקרטוסי בלע״ז: סוליה. פי׳ מנעל שאין לו עקב והן סוניא קורין לה כי עוקי יוסף פרק קלה קלילה: נאמרה לו. מפני שהעולם נלפר ובתמחום׳ אסור שלא יהא הקב״ה שום מתורגם על שלג והוא סבה שלם: וביציאתו התירה לו. משום דדבר אפשר לנין שכן אסור לאחריה: מפורסם. פי׳ מפורסם בתשמישו שע״י שמשם אחור כנגד אחור מתפרסם׳ שיוצא מפי ובם הוא נקשר וגזה נתפרסם לעין כל תשמישו: יותר משתה. פירש״י הקק הרע עצמו לפי נקנה: תורב׳. פירש שיתחו לבנין ומן להם היתר להם נשמים סמוכיהם לפיכך נכנס כינתן: הלכה ח׳ יארס. עיין לעיל אלופי מסכת גילה הם משמש המטה: סליק פירקא

מראה מקום והגהות

א׳ י״נ קריה האורגנאל וע׳ תוספת׳ בפרקין ובבבלי י״ב. הג״ה ר״א בר״ש אומר עד קרות הגבר, וע״ש פסחים נ:

ב׳ פסחים פ״ד ה״א (נ׳ ג׳)

ג׳ ע׳ בפרקי דר״א פס״ו ובבלי תענ׳ י״ח ותוס׳ ד״ה כ״ג ד״ה קמום ובו״ת חתם סופר״ן ח״ג ענין רס״ד.

ד׳ פסחים שם ובהלכות נה ות׳ פס״ד וע׳ נדלמי׳ רבה פל״א ומדרש חזית פ׳ עד שהמלך ומדרש קהלי פכ״ג

ה׳ יומא פ״ח ה״א (פ״ד ד׳) ע״ש.

ו׳ מעשר שני פ״ב, שבת פ״ט ה״ד.

ז׳ שם ותו״כ פ׳ אמור ובבלי בזה ל״ב. וע׳ נמום׳ שם ויומא ע״ז ותו״ם תרומות פ״ז ק״פ.

ח׳ יבמות פ״ג וגם וברכות י״ג.

ט׳ לקמן פגלה פ״ד ה״א וג״ב וע״ש שבת פ״א ובבלי ברכות כ״ג ב״ק פ״ב ומגילה ז״ל סוף ה׳ ק״ש ופ״ד קה׳ תפלה ה״ד.

י׳ ברכות ו׳ ג׳ ויומא פ״ד פ׳ וע׳ פו״ח בנקום ראם סי׳ פ״א וקי״ט.

יא׳ שם ויומא פ״ם פ״ה.

יב׳ שם ובבלי ע״ח.

יג׳ ברלמית רבה פל״א ח״ל, ותנחומא שם.

יד׳ שם פל״ו ובבלי סנהדרין ק״ח ע״ב.

טו׳ בבבלי י״א ס׳ ספר ויש לקש וכ״ה בשאלתות וינש סי׳ ל״נ

טז׳ רלה כתובות פ״ב (כ״ו ד׳).

יז׳ ע׳ בבלי בפרקין י״ד.

יח׳ נוגה פ״ה ש״נ ח׳ וש״נ.

יט׳ ע׳ קע׳ מג״א פו״ח סע״ד ומו״ח שם תקפ״ו.

כ׳ ע׳ ברכות פ״ה פ״ס.

כא׳ ע׳ ר״ם פ״ד פ״ה.

מראה מקום והגהות

א (צהי׳ רוסל, ע׳ בבלי חולין ז׳ ויוסף ק״ס).

ב שמות רבה פס״ו ופכילתא ובבלי מגילה כ״ט א׳. וספרי בהעלותך וספרי בשם ר׳ נתן.

ג ע׳ במ״ר פ״ו ומדרש תהלים ספ״ל.

ד ע׳ בבלי סנהדרין כ״ס וספרי קו״ע סי׳ רנ״ב׳

ה בבבלי שבת קי״ס ובפלכתת גופו׳ פר״י בשם רבנ׳ ישתי שבתי, ות׳ שמות רבה פכ״ה וסוף פ״ה ומדרש תהלים נ״ה פ׳ היום אם בקולו תשמעו.

יע׳ לקמן מגילה ב״ג (ע״ד סע״ג).

ו שקלים פ״ו ה״ב (כ׳ א׳).

ז ברכות י״ג ד׳. וב״ר פי״ג.

ח נ״ל: שתשרה.

ט ע׳ הגירסא בברכות שם.

י ע׳ בבלי בסנהדרין כ״ה:

יא ע׳ בראשי׳ רבה פ״ו וש״ר פ״ה.

יב ע׳ ב״ר שם ופי״ג.

יג שביעית פ״ט ה״ו (ל״ט ב׳) ע״ג ובדרים ס״ח ה״ה.

יד בב״ר פי״ג: ר׳ אלעזר בר שמעון.

טו תוספתא בפרקין.

טז ע׳ ערכין פ״ט׳

יז ע׳ מעשר שני פ״ה מ״ט׳

יח י״נ: א״ל מה חוסנך, א״ל לחמם עבירן ההוא גברא עביד בכל יום וכו׳.

יט שבל׳ צבות ולא כמו שפי׳ המפרש.

כ רפה בבלי פ״ג כ״ב.

כא ע׳ בבלי קידושין ל״ג.

את בני ישראל׃ מתוך תשובה וידע אלהים׃ מתוך הקץ וכן הוא אומר בצר לך. מתוך צרה ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת מתוך תשובה כי אל רחום יי׳ אלהיך׃ מתוך רחמים לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח ברית אבתיך מתוך זכות אבות׃ וכן הוא אומר וירא בצר להם מתוך צרה. בשומעו את רינתם מתוך צוותה׃ ויזכר להם בריתו מתוך זכות אבות׃ וינחם כרוב חסדיו מתוך תשובה׃ ויתן אותם לרחמים מתוך רחמים׃ חד בר נש הוה איחמא בלישניה אתא לגבי ר׳ יוחנן ושלחיה גבי ר׳ חנינה׳ א״ל איזיל תהי בך ולעי באוריתא דכתיב מרפא לשון עץ חיים׃ א״ר חנינה בריה דר׳ אבהו בספרו של ר״מ א״ד מצאו כתוב משא דומה משא רומי׃ אלי קורא משעיר א״ר יוחנן אלי קורא מפני שעיר׃ אמר רבי שמעון בן לקיש אלי מאיכן נדווג לי משעיר. אמר ר׳ יהושע בן לוי אם יאמר לך אדם איכן הוא אלהיך אמור לו בכרך הגדול שבאדומי מה טעמא אלי קורא משעיר׃ תני ר׳ שמעון בן יוחי׳ בכל מקו׳ שגלו ישר׳ גלת השכינה עמהן׃ גלו למצר׳ וגלת השכינה עמהן מה טעמא הנגלה נגליתי לבי׳ אביך בהיותם במצרי׳ לבית פרעה׃ גלו לבבל וגלת שכינה עמהן׃ מה טעמא למענכם שולחתי בבלה׃ גלו למדי׳ וגלת השכינה עמהן׃ מה טעמ׳ ושמתי כסאי בעילם׃ ואין עילם אלא מדי כמה דאת אמר ואני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה׃ גלו ליון וגלת השכינה עמהן׃ מה טעמ׳ ועוררתי בניך ציון על בניך יון. גלו לרומי וגלת השכינה עמהן מה טעמ׳ אלי קורא משעיר שומר מה מליל׳׃ אמרו ישראל לישעיה רבינו ישעיה מה יוצא לנו מתוך הלילה הזה׃ אמר להן המתינו לי עד׳ שנשאל׃ כיון ששאל חזר אצלן. אמרו לו שומר מה מליל׃ מה מילל שומר העולמים׃ אמר להן אמר שומר אתא בוקר וגם לילה׃ אמרו לו וגם לילה׃ אמר להן לא כשאתם סבורים אלא בוקר לצדיקים ולילה לרשעים. בוקר לישראל ולילה לאומות העולם׃ אמרון ליה אימת׳׃ אמר לון אימת דאתון בעיי הוא בעי׃ אם תבעיון בעיו׃ אמרו לו מי מעכב. אמר להן תשובה׃ שובו אתיו׃ רבי אחא בשם רבי תנחום בי רבי חייה אלו ישראל עשים תשובה יום אחד מיד היה בן דוד בא׃ מה טעמא היום אם בקולו תשמעו. א״ר לוי אלו הוו ישראל משמרין שבת אחת׳ כתיקנה מיד היה בן דוד בא׃ מה טעמא ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום ליי׳ וגו׳. חד יום. ואומר בשובה ונחת תוושעון׃ בשובה וניית תתפרקון׃ הלכה ב׳ א״ר יוחנן הלכה כרבי יודה שאמר משם ר׳ יודה בן בתירה׃ רבי אבון בשם ר׳ יוחנן מעמא דרבי יודה כדי שיצאו המועדות בטל. מפני שהטל סימן יפה לעולם׃ מחלפה שיטתיה דר׳ יודה תמן הוא אמר העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג האחרון מזכיר והראשון אינו מזכיר. והכא הוא אמר הכין. תרא בשם גרמיה והדא בשם ר׳ יודה בן בתירה׃ מן מה דאמר ר׳ יוחנן הלכה כרבי יודה שאמר משם ר׳ יהודה בן בתירה׃ ואמר ר׳ אבון בשם רבי יוחנן טעמא דר׳ יודה כדי שיצאו המועדות בטל מפני שהטל סימן יפה לעולם, הא הדא אמרה קדמייתא בשם גרמיה׃ ותנייתא בשם ר׳ יודה בן בתירה׃ כען קומוי אי נימר כאן להזכיר כאן לשאלה׃ אמר לון הלכה מקום שמזכירין שואלין׃ א״ר יוסה לר׳ חנינה אחוי דרב הושעיה גהור את בר הוינן קיימין קומי תנותיה דרב הושעיה חביבך עבר ה׳ זעורה ושאלנן ליה ואמר עד אנא הוא צריכה לי׃ עבר ר׳ יסא ושאלנן ליה ואמר עד אנא הוא צריכה לי׃ ובסופה את מציית ליה ואמר לא שנייא הלכה מקום שמזכירין שואלין׃ ר׳ חייה בר בא אתא מן צור ואמר מן שמיה דרבי יוחנן הלכה מקום שמזכירין שואלין׃ ר׳ אחא חדש כבי׳ מדרשא׃ ר׳ ירמיה חדש בכנישתא דבולי הלכה מקום שמזכירין שואלין׃ והא תנינן בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים׃ א״ר תנחום בר חייה בשעה המקדש שאני׃ תני א״ר יודה׳ לפי שבעולם הזה התבואה עשה לששה חדשים׃ והאילן עשה לשנים עשר חדש׳׃ אבל לעתיד לבוא התבואה עשה לחדש אחד והאילן עשה לשני חדשים׃ מה טעמא לחדשיו יבכר׃ ר׳ יוסי אומר לפי שבעולם הזה התבואה עשה לששה חדשים׃ והאילן עשה לשנים עשר חדש׃ אבל לעתיד לבוא התבואה עשה לחמשה עשר יום׃ והאילן עשה לחדש אחד׃ שכן מצאנו שעשת התבואה בימי יואל לחמשה עשר יום וקרב העומר ממנה. מה טעמא ובני ציון גילו ושמחו ביי׳ אלהיכם כי נתן לכם את המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון. מה מקיים ר׳ יוסי טעמא דרבי יודה לחדשיו יבכר׃ בכל חדש וחדש יהא מבכר׃ הלכה ג׳ מתניתא דרבי מאיר דתני אי זהו זמנה של רביעה׃ רבי מאיר אומר הבכירה בשלשה והבינונית בשבעה והאפילה בשבעה עשר׃ ר׳ יהודי אומר הבכירה בשבעה׃ והבנונית בשבעה והאפילה בעשרים וג׳׃ ר׳ יוסה אומר הבכירה בשבע׳ עשר והבינונית בעשרי׳ ושלש׳ והאפילה בשלשים יום. שכן מצאנו שאין היחידים מתחילין להתענות אלא בראש חדש כסליו׃ א״ר אבמרי אחוי דרבי יוסי הכל מודים בשבעה עשר שהוא זמן טמה לשקע שבו ירד מבול לעולם׃ מה טעמ׳ ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה. ר׳ אבא בר זמינא ה׳ לעזר בשם ר׳ הושעיה הלכה כמי שהוא אומר בג׳ במרחשון שואלין את הגשמים׃ ולמה לא אמר כר״מ׃ אית תניי תני ומלקוש׃ °כמה גשמי׳ ירדו ויהא אדם צריך לברך׃ ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן בתחילה כדי רביעה׃ ובסוף כדי שדיחו פני הקרקע׃ ר׳ ינאי בי ר׳ ישמעאל בשם רשב״ל בתחילה כדי רביעה׃ ובסוף כדי °שתשרף המגופה׃ ויש מגופה משרית׃ אלא תאין אותה כאלו היא שרויה. ר׳ יוסה בשם רב יהודה׃ ר׳ יונה רב יהודה בשם שמואל בתחילה כדי רביעה׃ ולבסוף אפי׳ כל שהוא׃ ר׳ יוסה בשם ר׳ זעורה להפסק תענית נאמרה׃ ר׳ חזקיה ור׳ נחום ורב ארא בר אישום׳ הוון יתיבין׃ א״ר נחום לרב ארא בר׳ אישום׳ לא מסתברא לברכה נאמרה׳. א״ל אין׃ א״ל ולמה אמרת ליה דהוא נהג בשיטת רביה׃ א״ר מנא לר׳ חזקיה מני רביה א״ל ר׳ זעורא. א״ל אף אנן אמרין ר׳ יוסה בשם ר׳ זעורה להפסק תענית נאמרה׃ רב יהודה בר יחזקאל אמר הבין הוה יחזקאל אבא מברך על ירידת גשמים׃ יתגדל יתקדש יתברך יתרומם שמך מלכינו על כל טיפה וטיפה שאת מוריד לנו שאת ממניען זו מזו שנ׳ כי יגרע נטפי מים יזוקו מטר לאידו׃ כמה דאת אמר ונגרע מערכך׃ א״ר יודן אבוי דר׳ מתניה ולא עוד אלא שהוא מורידן במידה׃ שנ׳ ומים תיכן במידה׃ ר׳ יוסה בר יעקב סלק מבקרה לר׳ יודן מגדליא׃ עד דהוא תמן נחת מיטרא׃ קליה שמע אמר אלף אלפים אנו חייבין להודות לשמך מלכינו על כל טיפה וטיפה שאת מוריד לנו שאת גומל טובה לחייבים׃ א״ל הדא מנן לך׃ א״ל הבין הוה ר׳ סימון ר׳ מברך על ירידת גשמים׃ יטוכמה גשמים ירדו ויהא בהם כדי רביעה׃ מלא כלי מחזיק שלש טפחים דברי רמי׃ ר׳ יהודה אומר בתחילה טפח׃ ובשנייה טפחיים׃ ובשלישית ג׳ טפחים׃ תני׳׳ ר״ש בן אלעזר אומר אין לך טפח שהוא יורד מלמעלן שאין הארץ מעלה טפחיים כנגדו׃ ומה טעם תהום אל תהום קורא לקול צינוריך׃ א״ר לוי׳׳ המים העליונים זכרים והתחתונים נקבות. מה טעמא תפתח ארץ ויפרו ישע׳ תפתח ארץ כנקיבה הזאת שהיא פותחת לפני הזכר׃ ויפרו ישע׳ זו פרייה ורבייה׃ וצדקה תצמיח זו ירידת גשמים׃ אני ה׳ בראתיו׃ לכך בראתיו לתיקונו ולישובו של עולם׃ ר׳ אחא ותני לה בשם רבן שמעון בן גמליאל ׳׳ולמה נקרא שמה רביעה שהיא רובע׳ את הארץ׃ ר׳ חנינה בריקה בשם רב יהודה שורשי חיטה בוקעין בארץ חמשים אמה׃ שרשי תאיני בוקעין בצור׃ אם כן מה יעשו שרשי החרוב ושרש שקמה׃ א״ר חנינה אחת לשלשים יום התהום עלה ומשקה אותה. מה טעמא אני ה׳ נוצרה לרגעים אשקנה׃ תני׳׳ ר״ש בן אלעזר אומר מלמד שאין הארץ שותה אלא לפי חיסומה׃ תני׳׳ אם היתה השנה חסירה נותנין לה חסרונה׃ ואם לאו הולכין אחר סידר׳. דברי רבן שמעון בן גמליאל׃ ר׳ אומר לעולם הולכין אחר סידרה׃ אם היתה השנה מעוברת הולכין אחר עיבורה׃ מחלפה שיטתיה דר׳׃ תמן הוא אמר׳׳ אחר סידרה׃ וכא הוא אמר אחר עיבורה׃ ר׳ זעורא ר׳ יסא ר׳ שמואל בר רב יצחק מטי בה בשם ר׳ יוחנן לבסוף נצרכה׃ הלכה ד אילו הם היחידי׳ אילו שהן מתמנין פרנסין על הציבור. מכיון שהוא מתמנה פרנס על הציבור הוא מתפלל ונענ׳. אלא מכיון שהוא מתמנ׳ פרנס על הציבו׳ ונמצא נאמן׃ כדיי הוא מצלייא ומתענייא׃ חד בר נש הוה מפיק מעשרוי כתיקנן׃ א״ל ר׳ מנא קום אמור ׳׳בערתי הקודש מן הבית׃ חד בר נש אתא גבי חד מן קריבוי דר׳ ינאי א״ל ר׳ זכה עימי׃ א״ל ולא הוה לאביך פריטין. א״ל לא. א״ל גביי אינון מפקדין׃ א״ל שמעית עלידהון דאינון סרקין. א״ל כדיי את מצלייא ומתענייא. איתחמי לרבנן פלן חמרא יצלי ומיטר׳ נחת. שלחון רבנן ואייתוניה. אמרין ליה מה אומנך. אמר לון חמר אנא. אמרין ליה ומה טיבו עבדת. אמר לון חד זמן אוגרית חמרי להדא איתה והוות בכייה גו אורחא׃ ואמרית לה מה לך׃ אמרה לי בעלה דהוא איתתא חביש ואנא בעייא מיחמי מה מעבד. ומפנינה וזבנית חמרי ויהבית לה טימיתי׃ ואמרית לה הא לך פניי בעליך ולא תחטיי׃ אמרין ליה כדיי את מצלייא ומתענייה׃ איתחמי לר׳ אבהו פנטקקה יצלי ואתי ומיטר׳ נחיי מיטרא. שלח רבי אבהו ואייתיתי׳׳ שאל חמר עבין הדוי גברא עביד חהו׳ גברא עביד בכל יום. מינר ונייתא.׳ משפר תייטרון. מעיל מניהון לבני. מטפח ומרקר קדמיהון. ומקיש בבבייא קדמיהון. א״ל ומה טיבו עבדת. א״ל חד זמן הד ההוא גבר׳ משפר תייטרון. אתה חדא איתא וקמת לה חורי עמודא בכייה. ואמרת לה מה לך ואמרה לי בעלה דהוא איתתא חביש ואנא בעיא מיחמי מה מעביד. ומפמני וזבית ערסי ופריס ערסי ויבית לה טימיתיה. ואמרת לה הא לך פניי בעליך ולא תחחטיי׃ א״ל כדיי את מצלייא ומתענייא׃ איתחמי לרבנ׳׳ חסידא דכפר אימי יצלי ומיטר׳ נחת סלקון רבנן לגביה. אמרה לון בני בייתיה בטורא הוא יתיב. נפקון לגביה. אמרין ליה איסר ולא אניכון. יתב מיכול ולא אמר לון אתון כריכין. מי על עבר חד טובל דקיסין ויהב גלת׳ מרז׳ טובלה. עאל ואמר לבני בייתיה אילין רבנן דבא בעי ניצלי ויחות מיטרא. ואין אנא מצלי וממרא נחת גנאי הוא לון. ואין לא חילול שם שמים הוא. אלא אייתי אנא ואת ניסוק ונצלי. אין נחת מיטר׳ אנן אמרין לון כבר דעברון שמייא ניסין. ואין לא אנן אמרין לון לית אנן כדיי מצלייא ומתענייא׃ וסלקון וצלון ונחת מיטרא. נחת לגבן אמר לון למה איטרפון רבנן להכי׳ יומא דין אמרין ליה בעיי תצלי ויחות מיטר׳. א׳ לון ולצלותי אתון צריכין כבר דעברון שמייא ניסין. אמרין ליה למה כד הויתה בטורא אמרינן לך איסר ולא אניכתנן. אמר לון דהוינת עסיק בפעלותי׳׳ מה הוינה מסע׳

פירוש

וידע אלקים׃ פי׳ שידע שקרב הקץ אמר לאבותם׃ וינחם כרוב חסדיו מתוך תשובה׳. פי׳ כי כיפס על הארץ׳ שהוא משונה בלשונה׃ פי׳ שהיה חומם בלשונו בל׳ הרע ובכבלות פה׃ וגם אלל ר״י שילקהו לתקן מוחו א״ל כו׳׃ תהי בך. פי׳ התחרט בך ועסוק בתורה׃ מפני שעיר. פי׳ פלרותם של שעי׳ קתי׳ אלה מאיכן נדווג כו׳׃ פי׳ מהיכן זכיתי שהם כמל׳ אתי פפח׳ שסבלתי גלות שעיר פלה׳ שבר׳ שה׳ נקלא אתי׃ ועוררתי׳ בניך כו׳. פי׳ וכתי׳ נתרי׳ וי׳ עליה׳ עלא בעי׳. פי׳ תלים׃ בשובה תיוחו׃ הייט זכות שבת׃

הלכה ג׳׃ תני ר״ש בן אלעזר אמר אין לך כו׳. עיין לעיל בברכות פר׳ התפלה׃ הקרמיד׳ פי׳ הוא כמין אבן בלע״ז קניקל׳ וכל הסוגיא בב״ר פי״ג אבנ׳. פי׳ בפו הכין׃ חיסום׳. פי׳ לפי מה שהיא לנטיה וקטה׃ הלכ׳ ה׳ בערתי הקוד׳. פי׳ ולא״כ כתיב השקיפה מן השמי׳ א״כ לפה לא תקח פקדונך׃ זכה עימי. פי׳ עשה עמי לדקה׃ סרקין׃ פי׳ גנבנו או גמלדו ולכך לא ביקשתיו המקר היתה וכתן ר׳ ינאי ג״כ לאתו לא פקדונו ולא׳ כדי כו׳ כן פי׳ בי״ם׃ פי׳ אנח׳ סרקין׃ פי׳ כפו מקריקו׳ ועביט שאותן כריסין המופקדי׳ אצלך מפני ששמעתי עליה שהן גזולי׳ ואיני רולה ליהנו׳ מהם א״ל׃ אם כן כדאי את כו׳. פירש כדאי את שיקובל תפלתך׃ אתחמ׳ לרבנן. פי׳ בחלום׃ חמרא יצלי. פיר׳ החמר יתפלל ויר׳ מטר׃ ואנא בעי׳ מה מעביד׃ פי׳ מו לגנוב או לזנות׃ אטמקקה׃ חסם רצות בלשון יוני ויש מפרשים האיש היה פנטקקה׃ ומפני׳. פי׳ ומוכל לפדותו ולפטתו מני׳ האסורין׃ וביתי׳ פי׳ נתתי לה ערך הפשון של מכירת חמרי׃ עבירן פי׳ חמש עבירות עושה, בכל יום מסביר כלי זיין לנריסהא׳ מסור כדאית פ״ק דע״ז ומספר ומס׳ נתי שחוק שלה׳ ומבי׳ מכני׳ כלי שחו׳ ובגדיה׳ למרקן לרמלם ומספח ביד ומרקד ברגל לפניהם ומכה לפניהם בכלי זמר כמין תוף הא לך ה׳ עבירות׃ א״ל. ומה טובה לת עש׳ כו׳׃ ערסי. פירש מכרתי מטתי ומה שפרום עליה כר וכסתות׃ חסידי כו׳. בבבלי פ״ג מחבר על שם אב׳ חלקי׳ פ״ה׃ אישר. פי׳ נתנו לו שלום ומפט לו פישר חילך ולא השי׳ להם׃ אחתן. פירש בשל לאכול׃ מי על. פירש כשנכנס לעיר עשה מה שעושי׳ של עלים וכתן בגדו למעלה מהמשאוי אם לרחבן לגה׃

תנו׳׃ חלול ש״ש. פירש שיאמרו שבשב׳ בו תמאן גנאי הוא להם. שלא עכבו כח להוריד מטר בתפילתן׃ כבר. עבד הקב״ה מן שמים נסין ואין אתם צריכין לנה׃

מסכת תעניות

א׳ מאימתי מזכירין גבורות גשמים ר׳ אליעזר אומר מיום הראשון של חג ורבי יהושע אומר מיום טוב האחרון. א״ר יהושע הואיל ואין הגשמים סימן ברכה בחג למה הוא מזכיר. אמר לו רבי אליעזר אף הוא אינו אומר אלא משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו. אמרו לו אם כן לעולם יהא מזכיר: ב׳ אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים. רבי יהודה אומר העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג. האחרון מזכיר והראשון אינו מזכיר. ביום הראשון של פסח הראשון מזכיר והאחרון אינו מזכיר: ג׳ עד אימתי שואלין ר׳ יהודה אומר עד שיעבור הפסח. ר״מ אומר עד שיצא ניסן. שנאמר ויורד לכם גשם יורה ומלקוש בראשון: ד׳ בג׳ במרחשון שואלין את הגשמים. ר״ג אומר בשבעה בו חמשה עשר יום אחר החג כדי שיגיע האחרון שבישראל לנהר פרת: ה׳ הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתענין אוכלין ושותין משחשיכה ומותרין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה: ו׳ הגיע ראש חדש כסליו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלש תעניות על הציבור אוכלין ושותין משחשיכה ומותרין במלאכה וברחיצה בסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה: ז׳ עברו אילו ולא נענו ב״ד גוזרין עוד שלש תעניות על הציבור אוכלין ושותין מבעוד יום ואסורין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה ונועלין את המרחצאות: ח׳ עברו אילו ולא נענו ב״ד גוזרין עוד שבע שהן שלש עשרה תעניות על הציבור ומה אילו יתירות על הראשונות שבאילו מתריעין ונועלין את החנויות. ובשני ממטין עם חשיכה. ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת: ט׳ עברו אילו ולא נענו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנישואין ובשאלת שלום בין אדם לחבירו כבני אדם הנזופין למקום. היחידים חוזרין ומתענין עד שיצא ניסן. יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה שנאמר הלא קציר חטים היום:

פרק ראשון

הלכה א׳ מאימתי מזכירין גבורות גשמים כו׳. טעמיה דר׳ אליעזר על ידי שארבעת מינין הללו גדילים על המים לפיכך הן באין פרקליטין למים. ר״א כשעה שהעבד משמש את רבו כל צרכו הוא תובע פרסו ממנו. אמר לו רבי יהושע והלא משעה שהעבד משמש את רבו כל צרכו והוה רבו מתה הימנו הוא תובע פרנסתו ממנו. ר״א אין העבד תובע פרסו אלא סמוך לפרסו. תני ר׳ ליעזר אומר משעת נטילת לולב ר׳ יהושע אומר משעת הניחו. על דעתיה דהדין בתרייא היא דעתיה דר׳ ליעזר קדמייתא היא דעתי׳ אחריתי. מחלפא שיטתיה דר׳ יהושע. תמן הוא אמר מי״ט האחרון. והכא הוא אמר משעת הניחו. א״ר מנא שכל היום כשר ללולב. ויזכיר מבערב. לית כל עמא תמן. ויזכיר בשחרית. אף הוא סבור שמא הזכיח מבערב והוא הוי מדכר. מכיון דהוא חמי לון דלא מדכרין בקדמיתא ומדכרין באחריתא. אף הוא ידע שלא הזכירו מבערב. א״ר ר׳ חייה בר מרייא הכין הוה רבי יונה אבוך הוי בה. רבי תניי בשם ר׳ פרת אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח ציבור. ר׳ סמון בשם ר׳ יהושע בן לוי כשלוח ציבור הדבר תלוי. א״ר מנא קומי ר׳ תני מה ופליג. אל לא דא דאת אמר בשליח ציבור הדבר תלוי יחיד אם רצה להזכיר מזכיר בטל. ודא דאת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח ציבור בגשם. קמון לצלותא כמי שהזכיר שליח ציבור: כשם שתחיית המתים חיים לעולם. כך ירידת גשמים חיים לעולם. רבי חייה בר בא שמע לה מן הדא יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו. ונדעה נרדפה לדעת את ה׳ כשחר נכון מוצאו: כתיב ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אל אחאב חי ה׳ אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי. ר׳ ברכיה א״ר יוסה ורבנין חד אמר בין על הטל בין על המטר נשמע לו. וחורנה אמר על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו. מאן דאמר על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו. מן הדין קרייא לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה. מאן דאמר בין על הטל בין על המטר נשמע לו איכן הותר נדרו של טל. א״ר תנחום אדרעיא סברין מימר נדר שהותר מכללו הותר כולו. אית דבעי מימר בבנה של צרפית. ויקרא אל ה׳ ויאמר ה׳ אלהי הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה: א״ר יודה בר פזי לאחד שגנב נרתיקו של רופא עם כשהוא יוצא נפצע בנו חזר אצלו ואמר לו אדוני הרופא רפא את בני. אמר לו לך והחזר את הנרתיק שכל מיני רפואות נתונין בו ואני מרפא את בנך. כך אמר לו הקב״ה לאליהו לך והתר נדרו של טל שאין המתים חיים אלא בטללים ואני מחיה בנה של צרפית: ומניין שאין המתים חיים אלא בטללים יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל. מהו וארץ רפאים תפיל. א״ר תנחום אדרעיא וארעא תפקיד׳ תפלש: ר׳ יעקב דכפר חנן בשם רשב״ל כשעה שעשה אברהם וקינם את רצוני נשבעתי לו שאיני מזיז טל מבניו לעולם. מה טעמה נשבע ה׳ ולא ינחם אתה כהן לעולם. וכתיב תמן לך טל ילדותיך: א״ר יודה בר פזי בריתיקי נתתיו לאביהם ויתן לך האלהים מטל השמים וגו׳: א״ר שמואל בר נחמן בשעה שישראל באין לידי עבירו׳ מעשים רעים הגשמים נעצרין והן מביאין להן זקן אחד כגון רבי יוסי הגלילי והוא מפגיע בעדם ומיד הגשמים יורדין. אבל הטל אינו יורד בשביל בירייה מה טעמא אשר לא יקוה לאיש לא ייחל לבני אדם: ר׳ זעירה בשם ר׳ חנינה היה עומד בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו. בטל והזכיר של גשם מחזירין אותו. והא תני בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר אם רצה להזכי׳ מזכיר. לא דמי ההוא דמיקל להוא דלא מצלי ולא מיקל: בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו. והא תני אם לא שאל בברכת השנים או שלא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו. כהוא דלא אדכר לא טל ולא מטר: ר׳ זעורה בשם רב חונה לא שאל בברכת השני׳ אומרה בשומע תפילה. ודכוותה אם לא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים אומרה בשומע תפילה. מה אם שאלה שהוא מתחק אומרה בשומע תפילה. אזכרה שהוא מריות לא כל שכן. והא תני לא שאל בברכת השנים או שלא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו: א״ר אבמהי אחוי דר׳ יוסי בשלא אומרה בשומע תפילה: איכן הוא חוזר. יבה כיי דאמר ר׳ שמעון בר בא בשם ר׳ יוחנן ברא׳ חדש אם עקר את רגליו חוזר לכתחילה. ואם לאו חוזר לעבודה. יוכא אם עקר את רגליו חוזר לכתחילה. ואם לאו חוזר לשומע תפילה: בנינוה צרכון למיעבר תענית בתר פסח. אתון ושאלון לר׳. אמר לון ר׳ לכו ועשו ובלבד שלא תשנו ממטביעה של תפילה: היכן הוא אומרה. ר׳ ירמי׳ סבר מימר אומרה בשומע תפילה. אל רבי יוסי לא א״ר זעורה בשם רב חונה לא שאל בברכת השנים או שלא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים אומרה בשומע תפילה. ואמר לון ר׳ לכו ועשו ובלבד שלא תשנו ממטביעה של תפילה: על דעתיה דר׳ יוסי היכן הוא אומרה כשם שהוא מוסיף: עד כדון ציבור שיש לו ששי. יחיד שאין לו ששי. א״ר חיננא לא כן א״ר זעורא בשם רב חונה יחיד תובע צרכיו בשומע תפילה. ואילו צרכיו הם: תני נתפלל ואינו יודע מה הזכיר. א״ר יוחנן כל שלשים יום חזקה מה שהוא למוד הזכיר. מיכן והילך מה שצריך יזכיר. ר׳ בא בשם ר׳ חונה שני ימים טובים של גליות מזכיר בשחרית ואינו מזכיר במוסף. מנחה בשחרית וערבית במוסף: חנניה בן אחי רבי יהושע אומר בגולה לא נהגו כן אלא עד ששים יום בתקופה. שמואל אמר הלכה כחנניה בן אחי ר׳ יהושע. ותני כן ברא כחוצה לארץ. אבל בארץ ישראל הכל לפי הזמן הכל לפי המאורע. הדא דאת אמר בגשם אבל בטל אם רצה להזכי׳ כל ימות השנה מזכיר: א״ר יהושע הואיל ואין הגשמים סימן ברכה בחג למה הוא מזכיר. אמר לו ר׳ אליעזר אף הוא אינו אומר אלא משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו. כעונתן הן חביבין כתחיי׳ המתים. א״ר יוסה וחמי אנא הוך רבנן מדמיי ירידת גשמים לתחיית המתים. ולא דמייא. בעי בר נשא יחון מיתייא כל אומה. לא בעי בר נשא ייתי מיטרא כל אומה. אמרו לו אם כן לעולם יהא מזכיר. מחלפה שיטתיה דר׳ ליעזר מחלפה שיטתיה דר׳ יהושע דאיתפלגון ר׳ ליעזר אומר אם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלים לעולם שנ׳ בשובה ונחת תושעון. אמר לו ר׳ יהושע וכי אם יעמדו ישראל ולא יעשו תשובה אינן נגאלין לעולם. אמר לו ר״א הקב״ה מעמיד עליהן מלך קשה כהמן ומיד הן עושין תשובה והן נגאלין. מה טעמא ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע. אמר לו ר׳ יהושע והא כתיב חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו. מה עבד לה ר׳ ליעזר תשובה. כמה דאת אמר צרור הכסף לקח בידו וגו׳. אמר לו רבי יהושע והא כתיב אני ה׳ בעיתה אחישנה. מה עבד לה רבי ליעזר תשוב׳. כמה דאת אמר ועתה ישראל מה ה׳ אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו׳. ר׳ אחא בשם ר׳ יהושע בן לוי אם זכית׳ אחישנה ואם לאו בעתה. כיון שאמר לו ר׳ יהושע וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קודש תכלינה כל אלה. אישתלק ר׳ ליעזר: מתוך חמשה דברי׳ נגאלו ישראל ממצרי׳ מתוך הקץ. מתוך צרה. מתוך צווחה. מתוך זכות אבות. מתוך תשובה. מתוך הקץ. הדא הוא דכתיב ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרי׳ ויאנחו בני ישר׳ מן העבודה ויזעקו. מתוך צרה וישמע אלהי׳ את נאקתם. מתוך צווחה ויזכר אלהי׳ את בריתו. מתוך זכות אבות וירא אלהים

פירוש

מאימתי מזכירין גבור׳ כו׳: פרקליטי. פיל׳ כו׳: פרסו. פי׳ שכרו כו׳. פי׳ קאמר שהגלים עבודתו בחג הסוכות והקריבו כל הקרבנות אח״כ תובע פרנסתו ובולל [illegible] סמוך לפרסו. פי׳ סמוך לזמן שיתנו לו ולא פקמי הכי עיום רבים וה״ל הגשמים אין זמנן אלא פי״ט האחרון דגשמים בחג סי׳ קללה לכן אין אומר אלא בי״ט האחרון: מבערב. קיימי לי׳ הא׳ נסיקין ותירהו כמן שעבד הגג ואינו סי׳ קללה ראוי היה שהזכיר מבערב: תמן כו׳. פירש אין כל העם שלוחי בב״ה בשעת כאלא זה מזכיר וזה אינו מזכיר והאי לנהוג לנהוג: סבר כו׳. פי׳ שאם היה מזכירו בבוקר יהיה סבר שגם בערב הזכירו ויזכירו לשנה הבאה: ש״צ. פי׳ הרא״ש דקאי אמילתי׳ ד׳ שפריך ויזכיר בשחרית וה״פ שאין ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש״ץ בקול רם קודם תפילה ומש״ה מ׳ והאי א״ש בבוקר שאין יכול להפסיק בין גאולה לתפלה: קמון. פיר׳ הנא לב״ה ושלא הצם שמתפללים מוסף ולא שמע מש״ץ משמע ס׳ מזכירי׳ אע״פ שלא שמע מש״ץ: היה עומד כו׳. קיימי לי׳ הרי״ף ר״פ קמא דתענית ורבינו יונה פ׳ תפלת השחר ע״ש המי׳: דמצלי ומיקל להדדא כג״ל. פיר׳ ביאת המטה כשמזכיר גשם שאם סי׳ קללה ועיין נמי מה״ם דברכות דף ז׳ ע״ג תתום׳ דפרקי׳ דף ג׳ ע״ב בד״ה ביאות כו׳: מתוחק׳. גם זה שם ופי׳ שאלה שהיא צריך לשאל אין כמו שחוזרין אזכרה שהיא׳ אלא שבח לא כ״ש: שאין מחזירין. עיין בתום׳ ביאורה: כשם. מכאן טובים הארץ שמה״ל אומרים גם בתענית כ״ד ברכו׳ שלהי פ״ק דתעני׳: בשוב׳ תחת. פי׳ בתשו׳ והכנעה: חנם נמכרת׳. פי׳ נעון ע״ז: ולא בכסף וגו׳. פי׳ אפי׳ לא יהא לכם תשובה ומעשים טובים תגאלון ותגנה הכסף למעשי׳ טובי׳: מה עבד ראה תשובה. פי׳ דהא׳ סוקי׳ קרא דלא בכסף תגאלון למעשים טובים ולא לתשובה פ״ד לרור הכסף שפירושו לדיקים: בעתה אחישנה. פירש פסק׳ חש קל מרה׳ אפי׳ בלא תשובה ומעשים טובים ופסקי׳ דלמן בעת׳ הוא תשובה:

מראה מקום והגהות

א׳ ע׳ תוס׳ סנה׳ ה׳ צבלי.

ב׳ ברכות ס׳ א׳ וע׳ ב״ר פ״ע.

ג׳ צבלי נדרים ב״ה וס״ו.

ד׳ ע׳ צבלי כתובו׳ קי״א.

ה׳ ע׳ בראשית רבה פל״מ.

ו׳ בברכות שם: א״ר אנדיפי.

ז׳ שם גרס אף הכא.

ח׳ לקמן ע״ב.

ט׳ ני׳ הבבלי: מזכיר במוסף ואינו מזכי׳ במנח׳ וערבית ושחרית ומזכיר במוסף.

י׳ י״ג: בד״א בא״י אבל בח״ל וכו׳.

יא׳ צבלי סנהדרי׳ צ״ז: ע״ש.

יב׳ שם צ״ח.

יג׳ ע׳ מדרש תהלי״ם נתנרי׳ רבה פ״כ. וע״ע בראשית רבה פ״ג ה״ר פ״א.

ומעיינות שבאו מתוי לתחום לתוך התחום. ותני בן נמר ומעיינות שבאו מחוץ לתחום לתחום מפלא מתן כשבת ואין צל ביום טוב: הלכה ב׳ שבות שהוא רשות ורשות שהוא מצוה. אי זו היא שבות שהיא רשות. לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים. ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין. אי זו היא רשות שהיא מצוה לא דנין ולא מקדשין לא חולצין ולא מייבמין: תני אין עולין באילן בין לח בין יבש. ניחא לח. יבש. כך אנו אומרין אסור לדוש על גבי זמורה בשבת. אלא כרים ורבי מאיר אמר ׳נגון שכבשה אסורה ואינה מקדשת. דברי הכל אסרה אילן יבש מפני אין לה. רב חייה בר אשי אתא ומרי קומי רב אמר לית בידי ארותה. א״ל כהדא תמרתא עקימתא. א״ל מאן שרא לך. ר׳ ׳בשם רב אסור לדוש על גבי זמורה בשבת. חיא שרשי אילן היא קלסי אכרוב. כגבוהין ג׳ אבל אם אינן גבוהין ג׳ כארץ הם: מפני מה אסרו אין עולין באילן. שמא יתלש ויאכל או שמא ישבח וירעיד. נישמעינה מן הדא הוה רוכב על גבי בהמה אני לו רדי. הדא אמרה שמא ישבח וירעיד: מפני מה אסרו היה רוכב על גבי בהמה אומרי לו רד. חברייא אמרו שמא תינוק הבהמה. אמר לון ר׳ יוסי הגע עצמך שהיה הגון אחד גדול. תנא ר׳ אחא בר פפא קומי ר׳ יהודה שנייא היא שהיא מצוה על שביתת בהמה ׳במותו למען ינוח שורך וחמורך כמוך: אית תניי תני נשענים בבהמה. אית תניי תני אין נשענים בבהמה. אמר רב חסדא מאן דאמר נשענין בבריא מאן דאמר אין נשענין בחש. רבי יוסה אומר איתפלגון ר׳ בא בר ממל וחברייא חד אמר נשענים. וחורנה אמר אין נשענים. מאן דאמר נשענים כהדא דמיסתמך ציבחד. מאן דאמר אין נשענין ככובש את כבוד. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דלא אזד יוסה בשם רבי בא בר ממל כמום תוי דו אמר נשענים כבריא ואין נשענים בחש: ולא שטין על פני המים. ר׳ יעקב בר זברי בשם ר׳ אבהו זאת אומרת שאסור לחשוי דבר להוליכו מאצלו. והכוותה אסור לאדם להשיט דבר ולהביאו אצלו. רבי אבא מרי ור׳ מתניה הוון יתיבין חמין לחדד בר נש פצל סיא לכא ולכא ושתי. אמר אבא מרי לר׳ מתניה הדא היא דאמר יעקב בר זברי בשם ר׳ אבהו אסור לאדם להשיט דבר ולהוליכו מאצלו. א״ל חרא היא דתנינן שבר אדם את החבית לוכל טמנה גרוגרות: ולא מספקין. סיפוק שהוא מחמתו כמה דאת אמר ויחר אף בלק אל בלעם ויספק את כפיו: ולא מטפחין. טיפוח שהוא לדמטי. ר׳ יונה וחברייא חד אמר הכין שרי והכין אסור. וחורנה אמר בין הכין ובין הכין אסור. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דאמר יונה אית הוה סבין כיומין דהוון מטפחין לאחורי ידיהן כשובתא. הוי דו אמר הכין שרי והכין אסור: ר׳ חוה סבב לר״ש כריה והוון מטפחין לאחורי ידיהן כשובתא. עבר רים ושמע קלהון אמר רבותינו הותרה השבת. שמע ר׳ קליה אמר מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתינו. ואית דאמרי הכין אמר מי הוא וה שבא לצעינו בתוך ביתנו שמע רים קלי׳ וערק. נפקין פריי בתריי ספרי. אפרת והחא פיקי ליה מעל קליה דרים. אודיק ר׳ מן כווחא וחמא קליה דרים מן אחורוי. ׳אמר לא זכית אנא לאוריית׳ אלא כגין דחמי קליה דר׳ מאיר מן אחורוי. ר׳ יוחנן ורש״בל תריהון אמרין אנן לא זכינן לאוריתא אלא בגין דחמינן אצבעתיה דרי׳ מן גולנוקין דידיה: ולא מרקדין. ר׳ ירמיה ר׳ חזירה בשם רב הונה ׳קיפוץ עקר שתי רגליו כאחת. ריקוד עקר אחת ומניח אחת: אמר לעזר כל משמעי קול אסורין בשבת. ׳ר׳ שמואל בר רב יצחק סבר מקשה דכנישתא חדתא. ר׳ ליל בי ר׳ אלם מקש על כסא. ר׳ אלא עני בסודא סלק לביתא אשכחון דמיכין. רמע ליה על סולמא בגין דלא מקשה על תרעא כשוכתא. ר׳ ירמיה הוה פשט עם בריה דר׳. אימי אזל בעי מתערתא בקריצתא דשובתא שרי מיקש על תרעא. א״ל אבא מאן שרא לך: ר׳ אבא בר כהנא בעא קומי רבי יסא מהו מקשה על כריסא בשובתא. א״ל כהלא מאן שרא לך. ׳אמר רבי שמואל בר אבודמא נהגין רבנן בחולה מן הטיבור ולמעלן בבגדיו מן הטיבור ולמטן: ולא דנין. ר׳ חזקיה רבי אחא בשם ר׳ אבהו ״אסור לדון דיני ממונות בערב שבת. והא מתני׳ פליגא לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב דיני נפשות. הא דיני ממונות דנין. ותני ר׳ חייה בן דנין דיני ממונות בערב שבת. אבל לא דיני נפשות בערב שבת. אמר כן להלכה. וכאן לדברי תורה: ולא מקדשין. ר׳ בא בר כהן אמר קומי ר׳ יוסה. ר׳ אחא בשם ר׳ יעקב בר אידי ״אסור לאדם אשה בערב שבת. הדא דאת אמר שלא לעשות סעודת אירוסין. הא לארם יארס. שמואל אמר אפי׳ בתשעה באב יארס שלא יקדמנו אחר: מחלפא שיטתיה דשמואל תמן הוא אמר מושב יחידים כיתה. במאונים לענות המה מהכל יחד. והכא הוא אמר הכין שלא יקדמנו אחר. בתפילה. אפילו כן לא קיימה: ולא מקדישין. ׳ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ אימי איתפלגון ר׳ יוחנן ור׳ שמעון בן לקיש חד אמר מקדישין.

וחורנה אמר אין מקדישין. רבנן דקסרין מפרשין להון. רבי יוחנן אמר מקדישין בתחילה בי״ט. ורשב״ל אמר אין מקדישין בתחילה בי״ט. אית תניי תני הולך לו אצל מוכרי טלאים. אית תניי תני הולך לו אצל מוכרי פסחים. מאן דאמר הולך לו אצל מוכרי טלאים כמאן דאמר מקדישין. מאן דאמר הולך לו אצל מוכרי פסחים כמאן דאמר אין מקדישין. הדא אמרי שאינו יוצא לחולין החזר וקדש. אין תימר יוצא לחולין חוזר וקדש יהא אסור משום מקדיש. ותנינן אין מקדישין. ר׳ חגיה ור׳ מנא חד אמר במקדיש למזבח. וחורנה אמר במקדיש לבדק הבית. אמר שמי ואפי׳ כמאן דאמר ״מקדישין בעזרה משום שבות שהתירו במקדש: ׳כל אלו בי״ט אמרו קל וחומר לשבת. אילין אינון והא אית לך חורנין. סקילה בשבת ואין סקילה בי״ט. כרת בשבת ואין כרת בי״ט. מכות בי״ט ואין מכות בשבת. אין תימר בדברים שיש בהן אוכל נפש אתינן מיתני. והא תנינן משילין פירות דרך ארובה בי״ט אבל לא בשבת. ועוד מן הדא שחוקין עצי בשמי׳ למילה בי״ט אבל לא בשבת אמר יוסה והוא שסל. ועוד מן הדא דתני ׳מודין חכמים לר״ש בחותמות שבקרקע שמפקפקין ומתירין וחותכין בשבת. מפקפקין אבל לא מפקיעין ולא מתירין ולא חותכין בכלים. בשבת מותר אין צריך לומר בי״ט: אין בין י״ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. מה בינידהון. רב חסדא אמר לחדד ראשו של שפוד בינידהון. ר׳ חגיה בריה דר׳ אבהו אמר להוציא אש מן העצים בינידהון. תנא ר׳ יהודה בר פזי רבר דליא הוא הדבר. מהו הוא הדבר. לחדד ראשו של שפוד הוא הדבר. או להוציא אש מן האבנים הוא הדבר. לית לך. אלא כהדא אין משחיזין את הסכין אבל משיאה ע״ג חבירתה. אמר רב חסדא דר׳ יודה היא דאמר רב יהודה בשם שמואל דברי הכל היא כדי להעביר שמנוני׳ שעליה: מהו להדליק נר של אבטלה. חזקיה אמר אסור. מתניתא פליגא על חזקיה לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. בשבת אין את מבעיר. אבל מבעיר את בי״ט. אין תימר בדברים שיש בהן אוכל נפש אין קיימין והכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. אלא כי כן קיימין בנר של אבטלה. אמר אבונה ותניי תמן בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין. ר׳ נחום אחוי דר׳ אילא בעא קומי ר׳ יוחנן א״ל ״לא תאמור ולא תישרי: הלכה ג׳ מתני׳ כשמסר לו בי״ט. אבל אם מסרה לו מערב י״ט כרגלי הרועה. כשיש שם רועה אחר. אבל אם אין שם רועה אחר כרגלי הבקר. ותני בן המוס׳ בהמתו לבקר אע״פ שלא הודיע לבקר הרי זו כרגלי הבקר: אמר בא תחומין עשו אותן כמידת הדין״. תדע לך שכן. תמן אמרין בשם רב חסדא ולא ידעין אין מן כמועה ואין מן מתני׳ ואפי׳ עצים וסברנן מימר עצים אין בהן ממש: ר׳ יודה פוטר במי׳ מפני שאין בהן ממש״. מה נפק מבינידהון המים. מאן דאמר מפני שאין בהן ממש. הרי יש בהן ממש. מאן דאמר מפני שהן נבלעין בעיסה. הרי אינן נבלעין בתבשיל: הלכה ד׳ ׳חמשה דברים נאמרו בגחלת. וחמשה בשלהבת. גחלת של הקדש מועלין בה. והשלהבת לא נהנין ולא מועלין. גחלת של ע״ז אסורה. והשלהבת מותרת. המודר הנייה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו. המוציא את הגחלת לר״ה חייב והשלהבת פטור. ומברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת. רב חייה בר אשי בשם רב אם היו הגחלים לוחשות מברכין. ר׳ יוחנן ״דקציין בשם ר׳ נחום בי ר׳ סימאי ובלבד בנקטפת: הלכה ה׳ באר שבין שני תחומין. ר׳ יוחנן אמר עושין לה מחיצה של כותל. רבי יוסי בן חנינה אמר אפילו מחיצה של קנים. ובלבד שלא יהו המי׳ נמשכין לכאן לכאן. אמר יודן ״החמירו בדבריהן יותר מדברי תורה. אמר חנינה ולא מן כמיט הוא. אלא החמיח בדבריהן כדברי תורה. הדא אמרת המוצא כלי בדרך הרי זו כרגלי המוצא: רב ושמואל חד אמר כרגלי המפקיד. וחורנה אמר כרגלי מי שהוו מופקרין אצלו הן. מתני׳ פליג׳ על מאן דאמר כרגלי מי שהן מופקרין אצלו הן דתנינן מי שהוו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבוא אצלו לא יביאו לו מפירותיו. אין תימ׳ כרגלי מי שהוו מופקרין אצלו הם יביאו לו מפירותיו. אמר יודן תיפתר שהיה מסרת ביד הבעלים. או שלא מסרו להן רשותו מבעוד יום. ויידא אמר דא מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אלא אם כן זיכה להן אחר במנותיהם מערב יום טוב. מכיון שזיכה להן אחר במנותיהן לא כרגלי מי שהוו מופקרין אצלו הן: אילו הן המדבריות אילו שהן יוצאות בפסח ונכנסות ברביעה. אילו הן בייתי׳ הלנות בעיר. רבי אומר אילו ואילו נכנסו לתחום משחשכה מותרין לשחוט. אילו הן מדבריות הגדילו׳ באפר׳. אמר רבי יהודה הדא אמרה כלי שבא מחוץ לתחום לתחום משחשכה מותר לטלטלו. רבי שמעון בר כרסנא בשם רבי אחא ובלבד בארבע אמות. כהדא גמליל זוגא אוקיה חד סרקי כמדון. אתא שאל לרבי מנא אמר ליה קבלין כגו מגירין דידך ואוכלין בארבע אמות:

הדרן עלך משילין פירות וכולא מסכתא דביצה

פירוש

הלכה ב׳ ומרי. פי׳ קרן לפני רבו אצל כיורא. פי׳ נקיה דרך נלקח: וירעיד. פי׳ שירעיד האילן להשיר פירות: וירעיד. פי׳ כתמיה: המגן. פירש נקל נקשר כמו נקשי נקלי [illegible] דאונגא: [illegible]. פירש פניס: חכן. פי׳ לאחורי ידיהון: סבב. כירש הא וזקנים ניטינו: סבב. פי׳ הגיע לו לתת לצעינו. לשון נערה לו לשון פניתה (ור״ש לא גירס תי׳ בבלי קידושין כ״ח. פרש): פריי. פי׳ [illegible] של ר׳ הרחוי׳ נפלקות: ספרי. פי׳ קן וסרה אשרה ס׳: פי׳ כפרים הרחק [illegible] ערסו רלם ר׳ פן התנן ורלם ערסו של ר״מ: נלנוק. פי׳ [illegible] נית יד ועיי׳ בבבלי פ״ק דעירובי׳: משמיע קול. [illegible] פירוקין [illegible] ליה [illegible] ר׳ [illegible] איסור בסודרא נכ״ל. [illegible] נתערב נכית המדרש: רמכי׳. פי׳ קלסים שכינו רבן. פי׳ שבע על המולבש בפי. פי׳ רלה לבאיה בקריצתא. פי׳ נעלת הפתח: כריסה. פי׳ נסך דחול. פי׳ בסול פי׳ האיר קסום הראר [illegible] כל כתבי ופי׳ [illegible] ר׳ לם הכנים ידו לפסה קסעוה ו[illegible] במאזני׳. עיקר המדרש קה הפסוק שנדרש על האותג הוא נריקרא רתא פ׳ למורי: מחלפא שיטתי׳ דשמואל. פי׳ מותר דברי׳ דנכלן הוא [illegible] יקדישנו אחר ותסן הוא אומר [illegible] יחידי׳ כיתה [illegible] [illegible] לעלות גם הוא כדר׳ על הזיווג [illegible] בזיווג [illegible] [illegible] יקדישנו אחר ומתכן נתפלה פי׳ הא דמיסר׳ שלא יקדישנו אחר היינו נתפלה [illegible] [illegible] לפלוני אסור [illegible] תפלת זה שאינו בן זוגה לבונסה וא״ס לא יתקיי׳ הזיוג [illegible] ותיכנס לבן זוגה לקיים [illegible]: אבטלה. פי׳ [illegible] נטלה שלא לצורך: הלכה ד׳: ומברכין על השלהבת. עיין גמ״ס בפרקי׳ דף ו׳ ע״ג: [illegible] [illegible]: אקוריה. פירש היה סייקר ושכבר [illegible] [illegible] סייקי הוא [illegible] [illegible] נכנסו לתחום: בגו מגירין. פי׳ בתוך [illegible]: סליק פירקא ומסכת ביצה: בסייעתא דאלהא רחמנא:

מראה מקום והגהות

א כלאים פ״ה מ״ב.

ב ה״ג: ר׳ מאיר בשם וכו׳.

ג ע׳ פנ״מ בשם רש״ז מקי״ו.

ד ע׳ בבלי עירובי׳ ל״ג ושל״ם ג״כ כ״מ.

ה ע׳ רמ״ש ורפב״ם וע׳ נמוקי ע״מ ס״ת.

ו רני פרשב״י עקימה דכנישתא חדתא (פי׳ וזקני ה׳ [illegible]) [illegible] להתפלל [illegible] ע׳ שבת פ׳ ה״ח ותוספ׳ שם.

ז ע׳ בבלי כתו׳.

ח סנהדרין כ״ד ה״ו ובתענ׳ פ״ק תי׳ בבלי מו״ק וסנהדרין ל״ה.

ט פתענה, פ״ה תענ׳ פ״ק ה״ק ופ״ד ה״ט.

י כמקום פ״ח ס״ג תו׳ בבלי שבת קמ״ח.

יא י״ג: [illegible] נקדים בעורה.

יב ע״ל פ״א ה״ו.

יג סוכת פ״ו כ״ג ופ״ב ה״ה ולעיל פ״ד ס״ג.

יד ע׳ תוס׳ כ״ג בבבלי ורש״י שבת ק״ו.

טו ע׳ שביעית פ״ט ובבלי.

טז ג׳ הבבלי בעירובין תני מפני שהן נבלעין בעיסה מה נפק וכו׳.

יז ברכות פ״ח ה״ו (נ״ג ב׳) ותוספת׳ בפרקין ובבלי ל״ט.

יח בירושלמי שם: ר״י דקרטין.

יט ע׳ בבלי.

כ (ע׳ אהלים ספ״ג הטנעות ספ״ה).

אל אף אנא [illegible] כן. אתא רבי יוסי בי ר' בון רבי יצחק בר ביסנא בשם רבי יוחנן באילין פיטליא הוה עובדה. אל אין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד. רבי יעקב בר [illegible] בשם רבי [illegible] אמר לענין שבת. אבל לענין מעשרות כל [illegible] יש להן מוקצה. אמר ר' יוסה מתניתא אמרה כן בגרוגרות משידוש. ובכמור משיעגל: אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה. שמואל אמר בשלא נתכוון לעבותה. אבל אם נתכוון לעבותה אסור בשלא [illegible] אבל [illegible] חותנה מותר. רב נחמן בר יעקב בעי ויש אדם מתנה לסתור אוהלין. ואומר בפני שמואל כמפול להי והוה רב נחמן בר יעקב הוי בהי. תני אמר ר' לעזר בר"ש לא נחלקו בית שמאי ובית הלל שמביאין עצים מן המכונסין שבשדה ומן המפוזרין [illegible]קרפף. על מה נחלקו על המפוזרין שבשדה שבית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין. [illegible] נתן מודין בית שמאי לבית הלל [illegible]ביאין עצים מן המכונסין שבשדה ומן המכונסין שבקרפף. ועל מה נחלקו על המפוזרין שבקרפף שבית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין. רבי יוסה בשם רב ירמיה ר' חנינה מטי בה בשם רב הלכה כדברי מי שהוא מחמיר ובלבד מן המפוזרים שבקרפף. מתלפה שיטתיה דרבי יודה. דתנינן תמן ר' יהודה אומר אפילו אין בה אלא כור ושיח ומערה מטלטלין בתוכה. והכא הוא אמר הכין. אמר מנא כבית דידה עביד לה ר' יודה: הלכה ב אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה. הדא דאת אמר בקורה שנשברה ביום טוב. אבל בקורה שנשברה מערב יום טוב מותר בשאין כהן תואר כלי. אבל אם יש עליה תואר כלי אפילו נשברה מעתב יום טוב אסור: תני סוכת תאנים וכחן תאנים ומכבדות וכהן תמרים שהכניסן לאוכלין אוכל מהן ביום טוב. הכניסן לעצים אין אוכל מהן ביום טוב. רב אמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי. הדא דאת אמר בכלים שנשברו ביום טוב. אבל בכלים שנשברו מערב יום טוב מותר בשאין עליהן תואר כלי. אבל יש עליהן תואר כלי ואפילו שנשברו ביום טוב מותר: תני רבי חייה מסיקין באוכלין אבל לא בקליפיהן ולא בגלעיניהן. רב הוה יתיב קומי ר' חייה רבה והוה אכיל והוה מתחמי זרק גו תפייה וזרק קומי תפיה. אל רבי חייה רבה הבא זרוק. אל מה בין הבא ומה בין הבא אמר ליה בן פיחה אתרידם. אמר חנינה אוכלה הוה זרק. אמר אימי בבלייא חולה הוה. אל 'כנגד כן אסור ביום טוב: ולא בקורדום. דבית ר' ינאי אמרין מבקעין בקורדום. תני אומר רבי הושעיה מבקעין בקורדום. שמואל אמר הלכה כמו שהוא מבקעין בקורדום. תני רבי יוסי בן כופר אמר משם רבי לעזר בן שמוע בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין: ולא במגל. אית תניי תני מבקעין ואית תניי תני אין מבקעין. אמר רב חסדא מאן דאמר מבקעין במגל של יד. מאן דאמר אין מבקעין במגל של קציר: אית תניי תני מפספסין בקלקים. אית תניי תני אין מפספסין. אמר רב חסדא מאן דאמר מפספסין בבריא. מאן דאמר אין מפספסין בחש. אית תניי תני מוללין עצי בשמים. אית תניי תני אין מוללין. מאן דאמר מוללין בלחים. מאן דאמר אין מוללין ביבישין. אית תניי תני 'ממתקין את החרדל בגחלת אית תניי תני אין ממתקין. מאן דאמר ממתקין בשנתנו על גבי הגחלת. ומאן דאמר אין ממתקין בשנתן את הגחלת עליו. אית תניי תני שפין את הכסף בקרטיקון. אית תניי תני אין שפין. מאן דאמר שפין בשנתנו מערב יום טוב. ומאן דאמר אין שפין בשנתנו ביום טוב. רבי מאיר אומר אף הוא פותח בחלול ונוטל. ר' בא [illegible] בשם שמואל ובלבד כנגד [illegible] והא [illegible] 'מודין חכמים לרבי מאיר בתותמות שבקרקע שמפקפקין ומפקיעין ומתירין ותותבין בשבת מפקפקין אבל לא מפקיעין ולא מתירין ולא תותבין ובכלים בשבת מותר. ואין צורך לומר ביום טוב: הלכה ג תני לפסים פתומות עשאן מערב יום טוב לא יפתחם ביום טוב מפני שהוא כמכשיר כלי ביום טוב. תמן תנינן 'על לפסים ארזניות שהן טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב. רבי לעזר בי רבי צדוק ,אומר אף במשא הזב טהורות מפני שלא נגמרה מלאכתן. אתיא דיתידאה דהכא כסתומה דתמן. ודיתידייא דתמן כסתומה דהכא. רבי בא בשם רב יהודה בקעת סוסבה לכותל בשביל שלא תכסכם: תני אין סכבין את הבקעת בשביל לחוס עליה. אם בשביל שלא תעשן את הבית ואת הקדירה מותר. אמר חנניה כשאין שם אויר אבל אם יש שם אויר משליכה לאויר ודיין. אמר נסא ויאות כן אנן אמרין הדא קלודיתה שרי מישוף ומכחול סינה ביומא טבא. אמר ר' מנא כאן לשימור וכאן לרפואה: ג' דברים נאמרו בפתילה להחמיר ת' להקל. אילו שלשה שאמרו להחמיר אין עושין אותה בתחלה ביום טוב. ואין חותכין אותה לשנים. ואין מספספין אותה באור. אילו שלשה שאמרו להקל מעבין אותה ושורין אותה בשמן. וחולקין אותה באור לשתי נרות. אית חוגא בעיד לשניקן: תני ר' יודי בר פזי דבר דלייא מביא שתי נרות ונותני בשניהן וחולקה באור לשני נרות: ר' יעקב בר אחא חונא בר אדי בשם רב מחתכין את הפתילה ביום טוב: הלכה ד הדא אמרה הדין סיקודה אסור מיעבד ביומא טבא והוא מקטע בנומי. 'כרתי דרבי חייה רבה אתת מוסה גו הגר' אשכחי' כיפה בגויה ואתת שאלה לאבוהי. אל אוזלין גרשון אמרה ליה יכלה אל אוזלין כבשין. ידעת

ואזל [illegible] יהודה כרוא [illegible] מן אבוה: רב [illegible] מצילין מן ה[illegible] לכירה. אבל לא מכירה לתנור. רב אבא בר חנה אמר מצילין מתנור לכירה ו[illegible] לתנור אבל לא [illegible] לשחריה. רב אבון בשם רב מצילין מתנור לכירה ומכירה לתנור מערבית לשחרית אבל לא מיום טוב לחול. אין מקפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדירה משם בונה. תני לא יצא סומא בסקלו ולא רועה בתרמילו ורבי שמען מתיר. וכן [illegible] החאל והוא מותר כדבר אחד יהא מותר בכל הדברים: הלכה ה מה ביניהן: 'לעשות ציבור ביניהן. על דעתיה דר' אליעזר עושין ציבור. על דעתהון דרבנן אין עושין ציבור: הלכה ו אין מלבנין את הרעפי' לצלות עליהן. אית תניי תני מלבנין ואית תניי תני אין מלבנין. אמר [illegible] מאן דאמר מלבנין 'בבחוקים. ומאן דאמר אין מלבנין כשאינן בחוקים. [illegible] אמר רבי אליעזר 'עומד אדם על המוקצה [illegible] שבת [illegible]' ואומר מיכן אני אוכל למחר. מתלפה שיטתי' דר' ליעזר. דתנינן תמן בית שמאי אומר לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום. ור' ליעזר לאו שמותי הוא. תומר הוא בדבר שיש בו [illegible] חיים: וחכמים אומרים עד שירשום ויאמר מיכן ועד כאן. מתלפה שיטתון דרבנן דתנינן תמן בית הלל אומרים עומד ואו' זה וזה אני נוטל. והכא אינון אומרין הכין עד אינון אית להון חומר בדבר שיש בו רוח חיים:

הדרן עלך המביא כדי יין.

א משילין פירות 'דרך ארובה ביום טוב. ומכסין את הפירו' בכלים מפני הדלף. וכן כדי יין וכן כדי שמן ונותנין כלי תחת הדלף בשבת: ב' כל שהוא משום שבות משום רשות משום מצוה חייבין עליו ביום טוב. אילו הן משום שבות 'לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין. אילו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין לא חולצין ולא מייבמין. אילו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומה ומעשרות ביום טוב. כל אילו ביום טוב אמרו קל וחומר לשבת אין בין יום טוב לשבת 'אלא אוכל נפש בלבד: ג' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי הוא כרגליו. כלים המיוחדין לאחד מן האחים שבבית הרי הן כרגליו ושאין מיוחדין הרי אילו כמקום שהולכין: ד' השואל כלים מחברו מערב יום טוב כרגלי השואל ביום טוב כרגלי המשאיל. האשה 'ששאלה מחבירתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אילו כרגלי שתיהן. רבי יהודה פוטר במים 'מפני שאין בו ממש: ה' הגחלת כרגלי הבעלים. והשלהבת בכל מקום. הגחלת של הקדש אין מועלין בה. והשלהבת לא נהנין ולא מועלין: ו' בור של יחיד כרגלי יחיד ושל אנשי העיר כרגלי אנשי אותה העיר ושל עולי בבל 'כרגלי הממלא: ז' מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבוא אצלו לא יביאו לו מפירותיו. ואם עירב הוא הרי פירותיו כמוהו: ח' מי שזימן אצלו אורחין לא יוליכו בידם מנות אלא אם כן זיכה להן אחד במטתיהן מערב יו"ט. אין משקין ושוחטין את המדבריו' אבל משקין ושוחטין את הבייתות אלו הן הבייתות הלנות בעיר. מדבריות הלנות באפר:

פרק חמישי.

הלכה א' משילין פירות דרך ארובה ביום טוב כו'. מתניתי' באותו הגג. אבל בגג אחר אסור. כשאינו שוה. אבל אם היה שוה מותר. תני רוה שם חלון משילין דרך חלון. רב ידמי בשם רב 'פורשין מחצלת 'על גבי שיפוף של לבנים בשבת. אמר שמען בי רבי ינאי 'לא שמעתי מאבא. אחותי אמרה לי משמו ביצה שנולדה ביום טוב סומכין לה כלי בשביל שלא תתגלגל אבל אין כופין עליה כלי. ושמואל אמר כופין עליה כלי. אמר מנא ובלבד שלא יהא כלי נוגע בגופה של ביצה: תני רבי הושעיה גדיל של דבורים פורסין עליה סדין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. מה כרב. כשמואל. כאן מלמעלן וכאן מלמטן: ר' ביסנא בשם ר' יוסה בן חנינה הפוליסטות אסור לטלטלן. מצרה' דהוין פריסין והוין משתרפין גו שמשא. אתון שאלון לרב מהו מטלטלתון. אמר לון אסור ליגע בהון חשבין עליהון מיתנינן תותי ראשיכון ושרי לכון מטלטלתון: תני חבית של טבל שנתרועעה 'מביא כלי אחר ונותנו תחתיה. נתמלא אסור לטלטלו. אמר רבי זעורה ואת אומרת שעושין תקנה למוקצה להצילו שלא כדרכו. והא תני על העבט של ענבים על המעטן של זיתים שמשכן לא יטול מהן ביו' טוב ואין צריך לומר בשבת. אמר רב חסדא אע"פ שזה טבל וזה טבל זה יש לו מוקצה וזה אין לו מוקצה. הדא אמרה שעושין תקנה למוקצה להצילו שלא כדרכו: תני נר שכבה מצילין את שמנו. אמר יעקב בר אחא ור' שמען הוא דר' שמען אמר כבה מותר לטלטלו. אמר שמואל בר רב יצחק לא אמר. אלא לטלטלו הוא להציל מצילין: תני נותנין כלי תחת הדלף בשבת. נתמלא שופך ושונה ואינו חושש: אמר רבי חנניה עשו אותו כגרוף

פירוש

הלכה ב': תפיה'. פירש תנור: פחה פי' כמו [illegible] פסחי פ"ק דפלפם [illegible] גדולים של [illegible]: מפספסי'. פי' מפרני': בקלקים. פי' [illegible] הלוף: [illegible] בתלמוד בבלי פי' בפה מפסני' ליסלס [illegible] ופירשו כמין [illegible] גדול נתנים של יין [illegible] לו פול' והוא עיקר [illegible] כלי כסף: הלכה ג' לפסים. פי' כלי חרס [illegible] בכין כדיר [illegible] ולמחר [illegible] ככבן [illegible]: מפספסי'. פירש [illegible] ובן הול הגירס' בתלמוד בבלי: מפספסי'. פי' להסי' פחס שחור גרסת [illegible] נה"פ סבל בתלמוד בבלי בפ"ת וכן [illegible] הראב"ד שכתב [illegible] [illegible] לא בבלי [illegible] ספי' במקום [illegible] קתני [illegible]: הלכה ד': סיקרא. פירש [illegible] החותך את [illegible] מן הגוף שלו: [illegible] פיר' נפת לפפות: [illegible] פי' כמות תמרים לפיס [illegible] את [illegible]: ליתה פיר' לית [illegible]: סליק פרקא: משלין פירות דרך [illegible]: שיפוף. כ"ל של"ל [illegible] מחלצת של שיפוף של גבי לבנים ודוגמתו [illegible] דבורה מחלצת של [illegible] ושל נפי: תפל. פירש פרות גדולות [illegible] כתן סלין וסטין [illegible] מן קטין סטין: [illegible]. פי' מתקלקל [illegible] גריפת שפש: [illegible]. פירש להגיעה [illegible]. פיר' כמין עריבה גדולה ונגי אתים [illegible]:

מראה מקום והגהות

[illegible] ערובין ס"ג ה"ו.
ב ע' בבלי שבת כ"ט.
ג ע' שם קל"ז.
ד שבת פ"ט ה"ג ולקמן פ"ח ס"ג ה"ב.
ה עדיות פ"ג וע' בבלי בפרקין ל"ב.
ו ע' בבלי בפרקין.
ז וע' בבלי בפרקין וס"ש פי' י"ח.
ח ע' בבלי ל"ה.
ט לעיל פ"ג.
י לעיל פ"ט ח"ג ותוכה פ"ב ה"ט ה"ב וע' תוס' בבבלי בפרק ל"ד ד"ה ולומר.
יא ע' שבת פ"ט פ"ג.
יב ע' עירובין פ"י ס"מ.
יג ע' מגילה פ"א מ"ה.
יד מעשר שני פ"ג ה"ג (כ"ג ג').
טו חלה פ"ב ה"ג (כ"ס ג') ועירובי' פ"ח (כ"ה מ').
טז ע' נדרי' פ"ה מ"ה.
יז שבת פ"ד ה"ב פ"ג ס"ו ופ"ט ס"ו ד'.
יח י"ג. מחלצת של שיפוף ע"ג לבנים.
יט בשבת שם פ"ד הגי': ר"ש בר' אבי לא שמעתי וכו'.
כ (כאה בבלי קידושין ל"ח כנתי' דר' יבשי דקתין [illegible])
כא ע' בבלי שבת פ"ג וקי"ו.

מחוסר נשבים מחוסר צידה· ושאינו מחוסר נשבים אינו מחוסר צידה. ᵃשוחטין מן הגנים ואין שוחטין לא מן המכמורות ולא מן המצודות· רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי אימי במצדתא דשיתיא· שמואל אמר עד הוא ᵇבפיטס· רב אמר סוכרא דנהרי שרי. א"ר יוחן בהוא דטסים: הלכה ב מי מודיע· ᶜאם נתקלקלה המצודה דבר ברור שניצודו מבע"י יום· אבל אם לא נתקלקלה המצודה דבר ברור שלא ניצודו מבעוד יום. ואפילו נתקלקלה המצודה וחש לומר שמא לא ניצודו מבעוד יום· אמר ר' יוסי בי רבי בון בפורש' בחורשין תדע לך שהוא כן דתנינן תמ' ודגים לא במקום שהן מצויין· והכא במקו' שחיה ועוף מצויין. רבי זעורה בשם רב סבורין מימר מותרין למחר· ר' חזקיה ר' עוזיאל בריה דר' חונייה דברת חוורן מותרין ממש· ספרי' מימר ספיקן חתירו· רבי חנינה ורבי יונתן תריהון אמרין ספק הכן אסור· ר"ל אמר ספק הכן מותר· רבי חייה רבה ור"ש בר' חד אמר הנוי צריך הכן· וחורנה אמר אין הנוי צריך הכן· ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דרב מבעי מיתי קומיה רבי חייה רבה והוא אזל הן הוויתה והוא אזל שידיתה דוות עברה והווינא אכל מינה תאינים. הוי דו אמר אין הנוי צריך הכן: חד תלמיד מן דרבי סימיי אזל לאגמודים איתון ליה חרמסקנא ואכל· חד תלמיד מן דרבי יהושע בן לוי אזל לתמן אייתו ליה דורמסקנה ולא אכל· אתא ואמר קומי רביה אמר דו נהג כשיטת רביה דרבי סימיי אמר אין הנוי צריך הכן· רבי אבהו בשם רבי יהושע בן לוי רמדסניות שבכרם הרי אלו אסורות· רב חונה בשם רב השצים שבכפים הרי אלו מותרין: הלכה ג ᵉרבי בא בשם רבנן דתמן שחטה ואכלו ואיבים בני מיעה כשירה שחזקת בני מיעים לכשר. וחש לומר שמא ניקבו· חזקת בני מעים כשירין: תני אבל מביאה הוא על גב עורה· כיצד הוא עושה משייר ממנה אבר אחד ומביאו עמו: הלכה ד מחלפה שיטתיה דרבי יודה דתנינן תמן ᶦרבי יהודה אומר אם לא הותה נבילה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן. והכא הוא אמר הכן· רבי יודה כרעתיה דרבי יודה אמר ᶦאין המוקצה תורה. רבי חונה בשם רבי אבא דרבי יודה הוא. דרבי יודה עבד ראיית בכור כראיית טריפה· כמה דאת אמ' תמן רואין את הטרפה ביום טוב· ודכוות' רואין את הבכור ביום טוב· רבי יוחן בעי דמאי מרבירהם וראיית טריפה מרביריהן. כמה דאת אמר רואין את הטרפה ביום טוב· ודכוותה מפרישין את הדמאי ביום טוב· רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה כל שמומו ניכר מערב יום טוב ולא התירו מומחה אלא ביום טוב אין זה מן המוכן· והא תני עגל בכור שנולד מן הטריפה ביום טוב מותר. אמר רב חסדא תיפתר שעבר המומחה וראהו· אתא עבדא קומי ר' אימי ופבר מימר רבי יודה ורבי שמעון הלכה כרבי יודה· אייתי רב הושעיה מתניתא דבר קפרה מדרומא ותנא וחכמים אומרים כל שמומו ניכר מבעוד יום טוב· ולא התירו מומחה אלא ביום טוב אין זה מן המוכן· וקיבלה וחזר ביה: הלכה ה ᶦאותו ואת בנו שנפלו לבור רבי ליעזר אומר יעלה את הראשון על מנת·לשחוט וישחוט והשני עושין לו פרנס' במקומו שלא ימות. רבי יהושע אומר יעלה את הראשון ע"מ לשחוט· ולא ישחוט ויערים ויעלה את השני· אע"פ שלא חישב לשחוט אחד מהן מותר. ר' בון בר חייה בעי מחלפה שיטתיה דרבי ליעזר תמן הוא אמר מותר להערים· והכא הוא אמר אסור להערים· תמן משום כל יראה ובל ימצא. והכא מה אית לך· מחלפה שיטתיה דרבי יושע תמן הוא אמר אסור להערים· והכא הוא אמר מותר להערים· אמר רבי אידי כאן שבות· וכאן חייב חטאת· א"ר יוסה בי רבי בון הכא כדי לחוס על ניכסיהן של ישראל. תמן מה אית לך· רבי יצחק ורבי יאשיה תרי כהדין וחד כהדין: הלכה ו שמואל אמר טעו חמשה וקני' ᵃשהורו לרבי טרפון כלוד· אמר רב מתנה בבכור הוה עובדא· א"ר אבין מתניתא אמרה כן ᵃעלית ועל החלה שניטמאת. מה זו קודש אף זו קודש· כשן קומי לוי מהו לראו' את הטרפה בבית אפל· אמר לאפק לבר· ר' אימי בעי שתנן ᶦאין רואין את הנגעים בבית אפל· שמענן אין רואין את הטרפה כבית אפל· א"ר יוסה בי ר בון לא מטעם הוה אלא שמא תימצא טריפה ויהא אסור לטלטלה. אתייא דרב מתנה כשמואל· ודלוי כרב· א"ר בא רב יהודה בשם שמואל הלכה כר' יודה: הלכה ז תא להוסיף מוסיפי'· היו חמש' נעשין עשר'· תני לא יאמר אדם לחבירו הרי אני עמך בסלע הרי אני עמך בשקל· אבל אומר הוא לו הרי אני עמד למחצה לשליש ולרביע. רבי חייה רבה ורבי שמעון בר' שקלו מנה כנגד מנה בבכור· בר"א כחול· הא ביום טוב אסור על שם ᶦᵃאין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר· רב אבין רב יהודה בשם שמואל אפילו לתלותו בכף מאזנים מפני הנכברים אסור· א"ר יוסה בי רבי בון לא מטעם הזה אלא בנין דתנינן ר' יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופים· וחכמים אומרי' אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר· הא תנייא קדמייא סבר מימר משגיחין הא לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים מותר: תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מפנים הוא אדם את עצמו בליט' לידע מה הגיע לו· כהדא רבי מנא זבן תרובן דשמיטת אתא שאל לר' חזקיה אמר ליה נהגין רבנן כהדא דרבן שמעון בן גמליאל: תני חתכת לא יהא שוקל בידו ומניח שיהו כליטרא הוא· אבל חותך הוא כסכין ונותן לזה ולזה: תני אין מרגילין ᶦᵃביום טוב לא כחול בכבכו' ולא בפסולי המוקדשין· א"ר אבון שלא יהא כשכר בו עבודה בחיי· א"ר יוסטא בר שונם גזרו עליהן שלא ירעו אותן עדרים עדרים· א"ר מנא כל עמא מודיי מינפות שרי· למיחכוס ר' חייה רבה ור' שמעון בר' חד אמר אסיר· וחורנה אמר מותר· א"ר יוסי בי רבי בון כל עמא מודיי למיחכוס אסור. למינפות ר' חייה רבה ור' שמעון בר' חד אמר אסור. וחורנה אמר מותר: הלכה ח ᶦᵇאין משחיזין את הסכין אבל משיאה על גבי חבירתה· אמר רב חסדא דר' יהודה היא· אמר רב יהודה בשם שמואל דברי הכל היא כדי להעביר שמינוני' שעליה: הלכה ט רב חונה אמר או חסר או יתר· ר' לעזר אמר לועזה בר חמא מלי לי ההן מנא ולמחר אנן מכילין ליה. תני ᶦᵃמעשה בי ר' לעזר בי ר' צדוק ואבא שאול בן בטנית שהיו חנוני' בירושלם והיו ממלין מידותיהן מערב י"ט ונותנין אותן ללקוחו ביום טוב· רבי חנינה בן עקביה אומר אף בחולו של מועד היו עושין כן מפני מיצו המידות· ᵇᵒאף הוא כנס שלש מאות חביות· וחבירו כונס שלש מאות חביות. אמרו לחן חכמים לא הייתם צריכין לעשות כן אלא הואיל והחמרתי' על עצמכם ᵇᵒיעשה בהן צורכי ציבור· פעם אחת חלה ונכנסו רבותינו לבקרו אמר לון אתון חמון הדא ימינא דהוות מכילה בקושטא: א"ר תנינה ᵇᵒמאן דאמר דרחמנא וותרן יתוותרון בני מעוי אלא מאריך רוחי' וגבי דידיה· א"ר אחא כתיב וסביביו נשערה מאד· מדקדק עמהן כחוט שערה· א"ר יוסה בי ר' בון לא מטעם הזה אלא ונורא על כל סביביו· מורא על הקרובים יותר מן הרחוקים: הלכה י תני אומר הוא אדם לחבירו תן לי כלה של תבלין שכן בעל הבית דרכו להיות נותן כלה של תבלין בתוך תבשילו:

חדרן עלך אין צדין·

א המביא כדי יין ממקום למקום לא יביא' בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו לפניו· המוליך את התבן לא יפשיל את הקופ' לאחריו אבל נוטלה בידו. מתחילין בערימ' התבן אבל לא בעצים שבמוקצה: ב' אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה מביאין עצים מן השדה מן המכונס· מן הקרפף אפי' מן המפוזר· ᶦᵃאי זהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי ר' יהודה· רבי יוסה אומר כל שנכנסין לו בפותחת אפילו בתוך תחום שבת: ג' אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב· אין מבקעין לא בקורדום לא במגל ולא במגירה אלא בקופיץ. בית שהוא מלא פירות וסתום ונפחת נוטל ממקום הפחת· רבי מאיר אומר ᶦᵇאף פותח לכתחילה ונוטל: ד' אין פותתין את הנר מפני שהוא עושה כלי ואין עושין פחמין ואין חותכין את הפתילי' לשנים· רבי יהודה אומר חותכה באור לשתי נירות: ה' אין שוברין את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות בו מליח. אין גורפין תנור וכיריי' אבל מכבשין· אין מקיפין ᶦשתי חביות לשפות עליהן את הקדירה· אין סומכין את הקדירה בבקעת· וכן ᶦᶦהדלת. אין מנהגין את הבהמות במקל ביום טוב: ו' רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם ᶦᶦלחצות בו שיניו ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן· וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק: ז' אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן המים· ואין מלבנין את הרעפים לצלות עליהן· ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה ᶦᶦערב שבת בשביעית ואומר מכן אני אוכל למחר· וחכמים אומרים עד שירשום ואומר מכן ועד כאן:

פרק רביעי·

הלכה א· המביא כדי יין כו'. א"ר תנין בר לוי מתניתי' באילין קורפרייא דקיקתא דמיטענן תרתיי תלת כגו ידא· הוותה אחת גדולה לפניו כך הוא דרכו· לאחריו כך הוא דרכו. הין מה דאת אמר מביאה על גב עורה· ודכוותה מביאה על גב קנקנה, כמה דאת אמר מביאה איברי· ודכוותה מביאה צלוחיד צלוחיות: ר' יוחן בעי מהו להוציא תבן מרשות היחיד לרשות הרבים· ולא מתניתא היא המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחריו· מתניתא כמאן דא' לכל נפש· אף נפשות בהמה בכלל· מה צריכה לית כמאן דאמר אין נפשות בהמה בכלל· ברם כמד נפשות בהמה בכלל פשיטא לידי· מתניתא כמוציא להאכיל· מה צריכא ליה כמוציא להסק: רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא מוקצה שיבש אסור ליגע בו· ᶦᵃרבי אמר לרבי שמעון בריה עלה והבא לנו גרוגרות מן העליה· א"ל ואינו אסור משום מוקצה. אמר לה ואריין את לזו. אין לך אסור משום מיקצה אלא תאנים וענבים בלבד· א"ר שמואל בר סוסרטי' מפני שהן מסריחות בנתיים· ר' חונא בעא קומי ר' יסא לא מסתברי' באילין מיצליא הוה עובדא

פירוש

נשבים. פי' פלודו' הגלל כלבי ציד תרגו' דתחמבא היך טניא מן נשבא וכא הסוגיא פירשתי לעיל בשבת פ' המצניע דף י"ד ע"ש: הלכה ב': ה"ג אם לא נתקלקלה המצודה כו': לא נצודים פי' שם מקו': דורמסקנ'· פירש מין פרי אילן ברוכ"א בלע"ז: השצי'. פי' תפו' דקה הגדל בזרעי' לאפקא לבר. פי' להוצי' לחוץ: הלכה ט: מכילין. פי' מודדין: וותרן. כלומ' סדכתיב ארך אפים דתמינן מיניה לצדיקים ולרשעים ולכן יאמר שהקב"ה וותרן והא ליתא אלא שמאריך אפו מולי שוב וגבי דיליה בשמינו בז בתשובה וכמלא הא דכתיב כחם עון הייגו לשב בתשובה: יתוותרות בניים. פי' שיתרו קשר. בני מעיו ויאלו נחון בתחלואים: מדקדק עמהן. פירש"י בבבלי פרק שור שנגח את הפר' סביביו הן הצדיקים הנתקים בו כשערה מחד לשון חוט השערה: לא מטעם הזה. כלומר אין סכאן ראיה דסכ"ל לפרש כשערה לשון שערה אלא שערה כמשמעו והוא ע"ד ענן וערפל סביביו ונורא על כל סביביו. פירש"י סביל אימת מטפט עליה' והיו אומרו מוראו על הקרובים כו': סליק פרקא:

המביא כדי יין כו': קורפריי'. פי' שיני בדים: פיטליא. פירש בגלים:

מראה מקום והגהות

ᵃ ע' תוספתא בזה.
ᵇ שם הגי' בפיטה.
ᶜ שבת פ"א ה"ו (ד' ט') ות' בבלי בפרקין כ"ד.
ᵈ נרסות פ"ט ה"ד.
ᵉ בבלי בפרקין ב' כ"ט ושבת קכ"ו.
ᶠ ע' בבלי בכורו' ל"ו ונדרים.
ᵍ פסחים פ"ג ה"ג.
ʰ ע' בבלי שבת כ"ט.
ᶦ פ' תוס' שם כ"ד.
ʲ נגעים פ"ב.
ᶦᵃ ע' בבלי בפרקין כ"ח כ"ט.
ᶦᵇ ע' בכורות ל"ג ופירש"י שם.
ᶦᶜ מגילה פ"א ס"ז.
ᶦᵈ (ראה בבלי פסחים קט"ז).
ᶦᵉ תוספתא פ"ג ובבלי כ"ט.
ᶦᶠ שם וב"ק ל"ד.
ᶦᵍ אקלים פ"ה ה"ב ה"ב· וראה בבראשית רבה פפ"ד ובמדבר רבה פי"ד ובבלי ב"ק כ'.
ᶦʰ לעיל עירובין י"ט ה' ב'.
ᶦᶦ שם פ"ג (כ"ט ס') ורש"י בזה.
ᵇᵒ ע' תרומות פ"ד פ"ג ושבת פ"ח פ"ה.
ᵇᵃ פ' בבלי בפרקין.
ᵇᵇ י"ב: להלן יאולי זה פיר' הכתוב: וינרם נחלן שיני בדבר החולן).
ᵇᶜ ע' בבלי שבת פ"ה.
ᵇᵈ מעשרות פ"א.

אינו יכול לחוג אתה הרגל· אמרו להן ב״ש והלא כבר נאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם· אמרו להן בית הלל משם ראייה· לכם אינו נעשה· אבל נעשה הוא לגבוה: ׳אבא שאול אומרו טעם אחר מה אם בשעה שכירתך פתומה כירת רבך פתוחה. בשעה שכירתך פתוח׳ אינו דין שתהא כירת רבך פתוחה· ד״א אינו דין שיהא שולחנך מלא ושולחן קונך ריקם: אמר ר׳ יוסי בי ר׳ בון רש״בל הוה עבר קומי סדרא ושמע קלהון קראיי ההן פסוקא ויזבחו ליי׳ זבחים ויעלו עולות ליי׳ למחרת היום ההוא· אמר מאן דמפסק לה כב״ש מאן דקרי טלה כב״ה· ניחא עלו׳ למחרת היום ושלמי׳ למחרת היום· ואין שלמים כאן כבית שמי: א״ר יוסי בי ר׳ בון׳ דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר· ׳מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה וחבקו עליו תלמידי שמי התחיל מכשכש בזנבה אמר לון ראו נקיבה היא ושלמים הבאתיה· והפליגן בדברים והלכו להן· לאחר ימים גברה ידן של ב״ש ובקשו לקבוע הלכה כדבריהן· והיה שם בבא בן בוטיי׳ מתלמידי בית שמאי יודע שהלכה כבית הלל· פעם אחת נכנס לעזרה ומצא אותה שוממת אמר ישמו בתיהן של אילו שהשמו בית אלהינו· מה עשה שלח והביא שלשת אלפים צאן מצאן קדר וביקרן ממומן והעמידן בהר הבית. אמ׳ להן שמעוני אחיי בית ישראל כל מי שהוא רוצה יביא עולות יביא ויסמוך יביא שלמים ויסמוך באותה השעה נקבעה הלכה כבית הלל ולא אמר אדם דבר. אמר ר׳ יצחק בר לעזר הדא אמרה׳ כשירותא בעייא מוליי׳ סמא דקיס׳ מיניה וביה· כל גומרא דלא כווי׳ כשעתה לא כוויה: שוב מעשה כאחר מתלמידי הלל שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה וראהו אחר מתלמידי שמי· א״ל מה זו סמיכה· א״ל מה זו שתיקה· שיתקו בנזיפה והלך לו: הלכה ה פתר לה תרין פתרין על דעתון דבית שמאי והוא ששתה מהן. על דעתון דבי׳ הלל׳ והן שיהו ראוין לשתיי׳· ועשה מרותה ומתחמם כנגדה· דברי הכל והוא שיהא קומקום כנגד המדורה· פתר לה פתר אוחרן על דעתהון דבית שמאי והוא שיהא קומקום כנגד המדורה· על דעתון דבית הלל אפי׳ אין הקומקום כנגד המדורה: ׳חמין שהוחמו ביו״ט· ובן המים שהוחמו מערב שבת לשבת· רב ושמואל חד אמר מרחיץ בהן פניו ידיו ורגליו· וחורנ׳ אמר מרחיץ בהן גופו איברים איברים. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דתני שמואל מרחיץ בהם פניו ידיו ורגליו הוי רב הו אמר מרחי׳ בהן גופו איברים איברי׳: ׳חד פילוסופוס שאל לבר קפרא· אבלט שאל ללוי׳ סריסא מותר לשתות ואסור לרחוץ· א״ל אם תראה סרים מתחבק עם אשתך שמא אינו רע לך· א״ל אין· א״ל ומכי הוא לה כלום. א״ל שלא תתפרץ· א״ל והבא שלא יתפרצו· כיון שיצא אמרו לו תלמידיו ר׳ לזה דחיתה בקני׳ לנו מה את משיב· אמר להן והלא כבר נאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: הלכה ו ׳אבא בר רב חונה אמר הדא דתימר כשלא עשה לו. עירובי תבשילין· אבל אם עשה לו עירובי תבשילין מותר· מה בין תבשיל ומה בין חמין. תבשיל דרכו לוכל ממנו· חמין אין דרכו לשתות מהן: ואין זוקפין את המנורה ביום טוב· הדא דאת אמר במנורה של פרקים· אבל במנורה שאינה של פרקים לא בדא· כהדא תלמידוי דר׳ יוסי הוון יתיבין נפלת מנרתא קומיהון והוה כל חד וחד שמיט גרמיה וערק: אין אופין פיתן גריצות אלא רקיקין· מתוך שאת מיינע אף הוא אינו אופה אלא צורטי· ר׳ אחא שמע לה מן הדא ומה חרי האף הגדול הזה· ורבנן שמעין לה מן הדא והגה ג׳ סלי חורי על ראשי: הלכה ז של בית רבן גמליאל הוו מכברין בין המיטות· ׳׳א״ר לעזר בי ר׳ צדוק פעמי׳ הרבה אכלתי אצל רבן גמליאל ולא הוו מכברין בין המטות אלא סדינים הוו פורשין על גבי הארץ וכיון שהוו האורחין יוצאין הוו קופלין אותן· אמרו לו אם כן אף בשבת מותרין לעשות כן· של בית רבן גמליאל היו מכניסין את המגמר במגופה· א״ר אלעזר בי ר׳ צדוק פעמים הרבה אכלתי אצל רבן גמליאל ולא הוו מכניסין את המגמר במגופה· אלא ׳פרדיסקים הוו מעשנין מערב יו״ט וכיון שהוו האורחין נכנסי׳ היו פותחין אותן· אמרו לו א״כ אף בשבת מותרין לעשות כן: ועושין גדי מקולס בלילי פסחים. וחכמים אוסרין: ׳אי זהו גדי מקולס כולו צלי ראשו על כרעיו ועל קרבו· שלק מקצת ובישל מקצת אין זה גדי מקולס. מכניסין גדי מקולס בלילי יו״ט הראשון של חג ובלילי יו״ט האחרון של פסח· מכניסין עגל מקולס בלילי יום טוב הראשון של פסח אבל לא גדי מקולס: תני׳׳ א״ר יוסה תודוס איש רומי הנהיג על אנשי רומי שיהו אוכלין גדיים מקולסין בלילי פסחים· שלחו חכמים ואמרו לו אילולא שאת תודוס לא היינו מנדין אותך· מהו תודוס· אמר רבי חנניה דהוה משלח פרנסתהון דרבנן· לא נמצאת מביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ· שכל המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ צריך נידוי: הלכה ח ׳׳רבי בא רב ושמואל תרויהון אמרין דברי חכמי׳ אפי׳ להמשך בה אסור. ר׳ בא בשם שמואל אם היתה קרנה קרוחה מותר. א״ר יוסה קשיית׳ קומי ר׳ בא ואמר לא תנינן אלא הנקה בחוטם· ר׳ תורה בשם שמואל שור שעיסקו רע יוצא בפרומבי׳ שלו. ורבותינו שבגולה נהגו כן. ר׳ אחא ר׳ יעקב בר אידי בשם ר׳ יונתן ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ תנחום בי ר׳ חייה חמור שעיסקו רע יוצא בפרומביא שלו. ר׳ אילא ר׳ יהודה בשם ר״ש בי ר׳ חייה כלב יוצא בסוגר שלו אם להכות בו אסו׳· אם בשביל שלא לאכל אפסרו מותר· נגיבה אמ׳ הלכה היה מלמ׳ ובא· ר׳ יונה בעי אם הלכה היה מלמד ובא הדא היא דתנינן שלא ברצון חכמים. תני ר׳ יודה בר פזי דבבדליי׳ אמרו לו או עמוד מבינותינו או העביר רצועה מבין קרניה. א״ר יוסי בי ר׳ בון שהיה מחרים כנגדן· א״ר חנני׳ פעם אחת יצאת ותשחירו שיניו מן הצומות ומן התעני׳· א״ר אידי דחוטר׳ אשתו הוות ומנין שאשתו קרויה עגלה· לולא חרשת׳ בעגלתי לא מצאתם חידתי· תמן אמרין שכינתו היתה· ויש אדם נענש על שכינתו· א״ר׳׳ קירים דאירמה ללמדך שכל מי שיש ספיקה בידו למחות ואינו ממחה׳ קלקלה תלויה בו: הלכה ט אי זהו הקירור אילו הקטנים שהן עושין חבורה· קירצוף אילו הגדולים שאינן עושין חבורה· וחכמים אומרי׳ אין מקרדין אף לא מקרצפין אין מקרדין שלא יביאו לידי חבור. ולא מקרצפי׳ שלא יבואו לידי תלישה: הלכה י של בית ר״ג הוו שוחקין את הפילפלין בריחיים שלהן. א״ר אלעזר בי ר׳ צדו׳ פעם אח׳ אכל אבא אצל ר״ג והביאו לפניו איננורין וכתוכן פילפלין שחוקים כיון שטעמן משך ידו מהן· אמרו לו אל תחוש להם מערב יו״ט הן שחוקין· ועשה ר׳ צדוק כשוגג אצל רבן גמליאל ויאכל· אלא שלא להתיר מלאכה על ידי ר״ג· התחתון משם כלי קיבול והעליון משם כלי מתכות· והאמצעית משם כברה: תני׳׳ לא יגרר אדם את המט׳ את הכסא ואת הספסל ואת הקתידרה מפני שהוא עושה חרץ. ור״ש מתיר· ר׳ בא בשם רב חונה ר׳ חני בשם ר׳ תורה ר׳ יוסה בשם ר׳ אילא מודין חכמים לר״ש בכסא שרגליו משוקעות בטיט שמותר לטלטלו. ודכוותה מותר להחזירו· א״ר יוסי אוף אנן תנינן׳׳ ניטלין בשבת· א״ר יוסה בי ר׳ בון דר״ש היא· א״ר יוסה מתניתא אמרה כן כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובש׳:

חדרן עלך יום טוב

א׳ אין צדין דגים מן הביברין ואין נותנין לפניהן מזונות: אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהן מזונות· רשב״ג אומר לא כל הביברין שוין· זה הכלל כל המחוסר צידה אסור· ושאינו מחוסר צידה מותר: ב מצודות חיה ועופות ודגים שעשאן מערב יו״ט לא יטול מהן ביו״ט אלא אם כן יודע שניצודו מבעוד יום· מעשה בגוי אחד שהביא דגים לר״ג ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו: ג בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא א״כ ידוע שהוא יכול לוכל ממנה כזית צלי מבעו׳ יום. ר׳ עקיבה אומר אפי׳ כזית חי״ מבית טביחתה· שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמטה״ אבל מביאה בידו איברים איברים: ד בכור שנפל לבור ר׳ יהודה או׳ ירד המומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט· ר״ש או׳ כל שאין מומו ניכר מערב יו״ט אין זה מן המוכן: ה בהמה שמת׳׳ לא יזיזנה ממקומה· מעשה ששאלו את ר׳ טרפון עליה ועל החלה שניטמא׳ ונכנס לבי׳ המדרש ושאל אמרו לו לא יזיזם ממקומן: ו אין נמנין על הבהמ׳ בתחילה בי״ט אבל נימנין עליה מערב יו״ט ושוחטין ומחלקין ביניהן· ר׳ יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ· וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזני׳ כל עיקר: ז אין משחיזין את הסכין אבל משיאה על גבי חבירתה· לא יאמר אדם לטבח מכור לי בדינר בשר אבל שוחט והן מחלקין ביניהן: ח אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במידה· ר׳ יהודה אומר אם היה כלי של מידה לא ימלאנו· מעשה בשאול בן בטנית שהיה ממלא את מדותיו מערב י״ט ונותנן ללקוחות ביו״ט· אבא שאול אומר במועד עשה כן· וחכמים אומ׳ אף בחול עשה כן מפני מיצוי המידות: ט אומ׳ אדם׳׳ לחנוני תן לי בצים ואגוזים במניין שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו:

פרק שלישי

הלכה א׳ אין צדין דגים כו׳· א״ר חיננא מתני׳ דילא כר׳ יודה. דתנינן תמן׳׳ רבי יודה אומר הצד צפור למגד׳ וצבי לבית חייב הא לגינה ולביברין פטור· מחלפ׳ שיטתיה דר׳ יודה דתנינן אין צדין דגים מן הביברים ואין נותנין לפניהן מזונות. הא לגינה ולביברין פטור· מחלפ׳ שיטתהון דרבנן דתנינן תמן וחכמים אומרים צפור למגדל וצבי לגינה ולחצר ולביברים· ותנינן אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהן מזונות· הא לגינה ולחצר לא· כאן בחצר מקורה· כאן בחצר שאינה מקורה. והא תנינן גינה· אית לך מימר גינה מקורה· אלא כאן בגדולה כאן בקטנה: ר׳ עלא אמר בעון קומי ר׳ אחא מה ניתני כל המחוסר צידה חייב ושאינו מחוסר צידה פטור. אמר לון ולא׳׳ כגעל לתוכה אנן קיימין· אלא כל המחוסר צידה אסור· ושאינו מחוסר צידה מותר. א״ר שמואל אחוי דר׳ ברכיה כל שהוא

פירוש

מעשה וחבקו כו׳. פירש שחבקו עליו זקני ב״ש לר״ג עמו שהם סוברי׳ דעולת יחיד אינו קרב בי״ט שנאמר לכם ולא לגבוה: מכשכש בזנבו· פירש״י כדי להטעות שיהו סבורי׳ שהיא נקבה ופירש עמה שמה כך: שוממת. פירש ריקן שאין קניס עולות צאן קידר. פי׳ מעולים: כל מי כו׳· ׳׳׳ לאמשקי מב״ש: בשירות כו׳. פי׳ בתחילה צריך לקוץ סיב שבעץ שעליו כלומר שאין להחזיק הדבר אלא תכף ושיד צריך לקוץ סיב הגדל בעץ שיפול שעליו ע״י נידנוד העלים שאם יפתין עד יגדל ויתחזק לא יוכל לקללו אח״כ והוא משל שצריך לעסות פיד בדבר התקנה ולא להעלים לשעה עד לאחר התחזקו והוא ג״כ פה שאמר כל גחלת שאינה שורפת בשעת׳ שוב אינה שורפת ועיין לקמן בחגיג׳ פ״ב דף ע״ח ע״א: פילוסופו׳. כל הסוגיא לעיל בשבת פ׳ כירה דף י׳ ע״א ושם פירשתי׳ הלכ׳ ה מינעו. מייתי ליה בתו׳ בד״ה דכמין בלא׳ וכן הר״ן פ׳ כל שעה: חרי. בערוך בערך חרי פירש כלומר לעשות חררות גדולות אף האף פי׳ אחר דדייק חרי אף הגדיל חררות אפשר גדולות חרי פירש פרות גדולות הראויות לפלך: הלכה ז פרדיק׳. פי׳ כמין חלונות סגור׳ גדיי׳ מקולס׳·פירש׳ יצל כרעיו תכי מעיו תלויי׳ תולה לו בצלעו והיו עושין בן זכר לפקדש שכתוב בו על כרעיו ועל קרבו ומקולס לשון שריין שכלי זיינו תלויין לו סלדו: לא היינו מנדין אותו· פי׳ נתפיה: מהו תודוס· פי׳ מהו חשיבותו שלא נידוהו כשלא קביל את הרבים כו׳ פירש בעון קדשים בחוץ ולכן היה ראוי לנדותו אם לא היה תודוס: הלכה י׳: אינגוריי׳· פירש פיל דסלקת: סליק פרקא: אין צדין תני׳ כו׳: מחלפא שיטתי׳. לעיל נפ׳ הזורע בשבת דף י״ד ע״א פירשתיו:

מראה מקום והגהות

א שם.
ב (עי׳ תוס׳ חגיגה י״ז).
ג שם.
ד עי׳ בבלי גיטין כ״ז.
ה בחגיגה פ״ב ה״ב הגי׳: הדף כסף נזירותה וכו׳ ועי׳ מעשר שני פ״ה ה״ה (כ״ו ג׳).
ו עי׳ תוס׳ בבבלי כ״א.
ז שבת פ״ג ה״ג (ועי׳ בבלי שם ל״ט ס׳).
ח שם.
ט בערך קלין כ׳ שכ״ל: ״לחי נר סיס״.
י עי׳ בבלי בפרקין כ״ג.
יא שם ותוספתא ועי׳ פיר״ש ס״פ בכל מערבין.
יב בבבלי עס׳ ביצה כב: הגי׳ ערדסקאות.
יג פסחים פ״ד ה״ה (ל״ד, ס׳) ותוספתא שם ובבלי ע״ד.
יד שם ותוספתא במכלתין פ״ב ובבלי כ״ג (ועי׳ שו״ת מהר״ן ז״ל ק״ב סי׳ י״ח).
טו שבת פ״ה הסוף ה״ד (ז׳ ג׳).
טז שם בשנוי ר׳ קירום דידף׳.
יז עי׳ בבלי שבת כ״ד שבועות ל״ט ע״א י״א סנהדרין י״ב ומובא כ״פ ורבה ויקרא פכ״ה ות״ד ח״א פי״א ותנחומא משפטים.
יח כלאים פ״א ה״ו נכ״ו נ׳) ושבת פ״ג (ו׳, א׳ ב׳) ועי׳ בבלי שם כ״ב.
יט כלאים פ״א.
כ עי׳ בבלי שבת ק״ג.
כא עי׳ עכות פי״א ס״ו.
כב עי׳ בבלי סוטה ל״ד.
כג עי׳ תמורה פ״ו מ״ג.
כד נירסת הגאל בבבלי: מטמי הרגיל אלגומו.
כה שבת פי״ג ה״ה (נ״ד ס׳).
כו שם הגי׳ בקפלא לתוכה

מראה מקום והגהות

א תוספתא בפרקין.
ב שם הגי': יאכל לוריות (אכני לוז).
ג כלים פ' כ"ו ולעיל וע' בבלי שבת קמ"א:
ד ע' בבלי שם נ"ה.
ה שבת פ"ז ה"א (ו' ג').
ו ע' תענית פ"ד ה"ו.
ו ע' עדיות פ"ג ה"י.
ח ע' ברכות פ"ו ה"ו.
ט ע' פסחים פ"ז ה"א.
ע' עדיות ספ"ג ושבת ספ"ח.
יא ע' בכורות פ"ה ה"ב ובבלי פסחים י"ח.
יב שבת פ"ג ה"ד (ו', ג').
יג בבלי בפרקין ט"ז. ועי"ש בתוס' ע"ז ל"ט:
יד ע' דברים רבה פ"ג.
טו יע' דלא כרשב"א.
טז תוספתא בפרקין ועי"ש ובפ"ק דחלה ה"ט ובבלי בפסחים י"ז.
יז ע' תוס' פסחי' ל"ז בבבלי.
יח ע' בבלי נדרים ל"ח. וירושלמי ביכורי' ספ"ג (ס"ה ד').
יט ה"ג: דר' יוחנן אמר.
כ ע' בבלי ט"ו:
כא שבת פ"ב ה"א (ה' ב') ותרומות פ"ב ה"ב (מ"א ג').
כב ע' תוספתא בפרקין ובבלי י"ח. ותוס' שם חגיגה כ"א חגיגה ל"ה.
כג בבלי תענית י"ג. ועי"ש בתוס' נדה ס"ח ד"ה הא דאמר.
כד נ"ל דברי ר'.
כה נ' הבבלי י"ט. כדו ע"ב ניתו וע' בערוך ע' גב.
כו חגיגה פ"ב ה"ג.
כז תוספתא שם ובבלי בפרקין ב'.

תרנגולין מכנין לשרושות. לכן צריכה אפי' אינה מובנת. אמרה לו בלחישה. אמר לו למה את אומרה לי בלחישה. אמר לו כשם ששמעתיה בלחישה. כך אני אומרה לך בלחישה: תני[א] משלחין חטים שהן מאכל עסיסיות. פול שהוא מאכל[ב] גריות. שעורים שהן מאכל בהמה. לא כן תני משם ר"ש לכל נפש אף נפשות בהמה בכלל. אתיא דר"ש כשיטת ר' עקיבה רבו. כמה דר' עקיבה אמר לכל נפש אף נפשות בהמה בכלל. כן ר"ש אומר לכל נפש אף נפשות בהמה בכלל: הלכה יב כיני מתני' מפני שהוא צריך ביצת אומן. מתני' דר' ליעזר דתנינן תמן[ג] מגעל על האמום ר' ליעזר מטהר. וחכמי' מטמין. דברי הכל היא. שנייא היא הכא שהוא כמכשיר כלי ביו"ט: תני אין מפרקין את המגעל מעל האימום ביו"ט. אבל מפרקין את המגעל מן האמום בתולו של מועד. מהו להעמי' חלב ביו"ט[ד]. אם אומ' את כן אף הוא חולב ומעמיד מיו"ט לחול: [ה]תנה ר' חלפתא בן שאול תכשיטין אסור לשלחן. א"ר מנא לא אמרו אלא לשלחן הא ללובשן מותר: תני מטלטלין את השופר להשקות בו את התינוק את הפינקס את הקרקש את המראה לכסות בהן את הכלים. א"ר אבון מתניתא אמרה שאסור ללובשן. דתנינן[ו] כל שניאותין בו ביו"ט משלחין אותו. אם אומר את שמותר ללובשן יהא מותר לשלחן. מהו הדא דתני מטלטלין את השופר להשקות בו את התינוק את הפינקס את הקרקש את המראה לכסות את הכלים. כשיש עליהם תואר כלי. עד כדון בתכשיטין של זהב ואפי' תכשיטין של כסף. אמרין בשם ר' ירמיה אסור. ואמרין בשם רבי ירמיה מותר. א"ר חזקיה אנא ידע ראשה וסופא מלין רקיקן הוין מתריכין בדהדה דר' ירמיה אתא שאל לר' זעורה א"ל לא תאסור ולא תישרי:

הדרך עלך ביצה שנולדה

א יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחילה מיו"ט לשבת. אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת. ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת. ב"ש אומרים שני תבשילים. ובית הלל אומרים תבשיל אחד: **ב** ומודין ברג וביצה שעליו שהן שני תבשילין. אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה שייר הימנו כל שהוא סומך עליו לשבת: **ג** חל להיות אחר שבת בית שמאי אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת. ובית הלל אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת: **ד** בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהן. אבל לא עולות. ובית הלל אומרי' מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן: **ה** ושוין ששמשיקין את המי' בכלי אבן לטהר' אבל לא מטבילין. מטבילין מגב לגב ומחבור' לחבור' ביו"ט: **ו** בית שמאי אומרי' לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן היו ראויין לשתיה. ובית הלל מתירין. ועושה מדורה ומתחמם כנגדה: **ז** ג' דברים ר"ג מחמי' כדברי בית שמאי אין טומנין את החמין מיו"ט לשבת. ואין זוקפין את המנורה ביו"ט. ואין אופין פיתן גריצות אלא רקיקין. אמר ר"ג מימיהן של בית. אבא לא היו אופין פיתן גריצו' אלא רקיקין. אמרו לו מה נעשה לבי' אביך שהיו מחמירין על עצמן ומקילין על כל ישראל להיו' אופין פיתן גריצות וחרי: **ח** אף הוא אמר ג' דברים להקל מכברין בין המיטות. ומניחין את המגמר[יז] ביו"ט. ועושין גדי' מקולס בלילי פסחים' וחכמים אוסרין: **ט** ג' דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר. וחכמים אוסרין' פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה. ומקרדין את הבהמה ביום טוב. ושוחקין את הפלפלין בריחים שלהן. רבי יהודה או' אין מקרדין את הבהמה מפני שהוא עושה חבורה אבל מקרצפין[יח]. וחכמים אומרים מקרדין אבל לא מקרצפין: **י** הריחיים של פלפלין טמאה משום ג' כלים משום כלי קיבול ומשום כלי מתכות' ומשם כברה' עגלה של קטן טמאה מדרס. ניטלת ביוכת ואינה נגררת על גבי הכלים. ר' יהודה או'[יט] כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהוא כובשת:

פרק שני

הלכה א' יום טוב שחל להיות ערב שבת כו'. כתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו. ר' ליעזר אומר[כ] אופין על האפוי ומבשלין על המבושל. ר' יהושע אומר אופין ומבשלין על המבושל. מה טעמא דר' ליעזר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו. מה טעמ' דר' יהושע את אשר תאפו ואת אשר תבשלו בשלו. א"ר ליעזר אתיא כמאן דאמ' במרה ניתנה השבת. כרם כמיד[כא] באלוש ניתנה השבת עומדין באלוש ומוהירין באלוש. איתא חמי דבר תורה הוא אסור. ועירובי תבשילין מתירין. א"ר אבהו כרין הוה שיהו אופין ומבשלין מיו"ט לשבת. אם אומר את כן אף הוא אופה ומבשל מיו"ט לחול. איתא חמי מציען את המיטות מיו"ט לשבת. ואין אופין ומבשלין מיו"ט לשבת. א"ר אילא ולמה מציען מיו"ט לשבת שכן מציען את המיטו' מלילי שבת לשבת. ויאפו או יבשלו מיו"ט לשבת. אין אופין ומבשלין מלילי שבת לשבת: ר' כהנא בריה דר' חייה בר כא אמר ובלב' שלא יערים. מתני'[כב] דר"ש בן אלעזר. [כג]תני אין עושין מיו"ט למוצאי יו"ט. והא תני ממלא היא אשה קדירה בשר אע"פ שאינו אוכל ממנו אלא חתיכה אחת. קומקו' של חמין אע"פ שאינו שותה ממנו אלא כוס אחד. אבל פת אינה אופה אלא צורכה: תני ר"ש בן אלעזר אומר ממלאה היא אשה את התנור פת מפני שהפת יפה בשעה שהתנור מלא. דרש רב חונה כהדא דר"ש בן אלעזר. דרש ר' יוחנן לטיבראי כהדא דר"ש בן אלעזר. הוה דרש להון להלכה' ואינון סברין לעובדא. אית דבעי מימר לעובדא דרש להון. אתון ושאלון ליה ודרש להון להלכה. חזר ודרש להון ולא ידעין אין להלכה אין לעובדא: א"ר אבא בר זבדי הורי רבי אבהו כהדא דר"ש בן אלעזר. ר' חייה בשם ר' יוחנן צ"ל עלי ועל מי שלא עירב. הרי שלא עירב אחרים שעירבו מותרין לעשות לו משלו. ר' זריקן בשם ר' זעורה כמוב' להן משלו. רי לא כן נמצאו עושין לו משלו. לא עירב ולא עירבו לו אחרים ר' יצחק אמר צולה לו רגה. רב חונה אמר מחמם לו חמין. שמואל אמר מדליק לו את הנר: ותני ר' חייה ממלא לו תבי' של מים ומדליק לו את הנר. מעשה[כד] באחד שהדיר את בנו לתלמוד תורה ובא מעשה לפני ר' יוסי בן חלפתא והתיר לו למלאות לו חבות של מים ולהדליק לו את הנר. ר' חייה רבה עלה לביתו אמרין ליה אנשינן מערבה. אמר לון אית הכא טלופחין מן איתמל אמרין ליה אין. הדא אמרה אפי' מין אחר. אית הוה בהון תרדין. הדא אמרה אע"פ שאין בהן כזית. אית הוה בהון שיעור. הדא אמרה אינו צריך להתנות. אמר רב חסדא תניי היה לו לר' חייה הגדו': תני אמר ר"ש בן אלעזר מודין ב"ש לבי' הלל שהן שני תבשילין. על מה נחלקו על הדגה ועל הביצה שיש עליה. שבית שמאי אומרים תבשיל אחד. ובית הלל אומרי' שני תבשילין. הכל מודין שאם פירפר ביצה על גבי המליח או שחיתך קפלוט תחת הדג או שבישל שני מינין בקדירה שהן שני תבשילין. והלכה כדברי התלמידי. רב אמר אומר אני אין פחות מכזית. לית הדא פלינא על ר' יוחנן. דר"י[כה] אמר עלי ועל מי שלא עירב. מתני' מסייעא לר' יוחנן עירוב תחילתו וסופו אין לו שיעור: יו"ט שחל להיות בערב שבת אין מערבין לא בחצירות ולא בתחומין דברי ר"מ. וחכמים אומרים מערבין בחצירות ואין מערבין בתחומין. מערבין בחצירות שכן את מתיר לו דבר שהוא' מותר לו. ואין מערבין בתחומין שכן את מתיר לו דבר שהוא אסור לו. אית תניי תני ומחלף. א"ר לעזר הואיל והן תנייא ומחלף צריכין אנן מיחוש. ר' ירמיה בשם ר' זעורה מאן דעבד טבאי' מערב מן אתמל. א"ר יונה הדא דאת אמר בשלא עשה לו עירובי תבשילין. אבל אם עשה לו עירובי תבשילין מותר. ר' יוסה בי ר' בון בעי ועירובי תבשילין מתירין את הגריצות: הלכה ב' מתני' בכלים גדולים אבל בכלים קטנים מערים עליהן ומטבילן. תני רבי הושעיה ממלא הוא אדם כלי טמא מן הבור ומערים עליו ומטבילו. תני נפל דליו לתוך הבור נפל כליו לתוך הבור מערי' עליה ומטבילן. תרין אמוריןכ"ו חד אמר בכלי' שניטמאו באב הטומאה ותרנה אמר בכלי' שניטמאו בולד הטומאה. מתיב מאן דאמר בולד הטומאה למאן דאמר באב הטומא' אפי' בחול יהא טעון הערב שמש. א"ל ברוצה לישתמש בהן חולין בטהרה: כל מתוייבי טבילות טובלין כדרכן בתשעה באב וביום הכיפורים. א"ר חנינה סגן הכהנים כדיי הוא ביתו' של אלהינו שיאבדו עליו הכהנים טבילה אחת. דרש ר' לוי כהדא דר' חנינה סגן הכהנים: ואדם בשבת. שכן אדם טובל לקיריו בשבת: הלכה ג' מתניתה דלא כר' דתני אין מטבילין כלי על גב מימיו ביו"ט ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת דברי[כז] ר"י וחכמי' אומרים מטבילי' כלי ע"ג מימיו ביו"ט. ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרה בשבת. לא אמ' אלא בשל אבן. הא בשל עץ לא. כיצד מגב לגב. רצה לעשות עיסתו על גבי גיתו[כח] או גיתו על גבי עיסתו מטביל את כליו. כיצד מחבורה לחבורה היה אוכל עם חבורה זו ונמלך לוכל עם חבורה אחרת טובל: הלכה ד' בית שמאי אומרי' הותר סמיכה שלא כדרכה. ובית הלל אומרים לא הותרה סמיכה שלא כדרכה. או זו היא שלא כדרכה מאתמול. אמר ר' זעורה כל עמא מודיי באשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא. שלמי נדבה שסמך עליהן מאתמול יצא. מה פליגין בשלמי חגיג' בית שמאי עבדין לון כשלמי נדבה. בית הלל עבדין לון כאשם מצורע. א"ר יוסי חן דאת אמר אשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא בזמנו עיבור ומנו נעשה כשלמי נדבה. אמרו בית הלל לב"ש מה אם בשעה שאני אוסר להדיוט הרי אני מתיר לגבוה. בשעה שהוא מותר להדיוט אינו דין שנתיר לגבוה. אמרו להן בית שמאי והרי נדרים ונדבות יוכיחו שהן מותרין להדיו' ואסורין לגבוה. אמרו להן בית הלל לא אם אמרתם בנדרים ונדבות שאין זמנן קבוע. תאמרו בחגיגה שזמנה קבוע. אמרו להן בית שמאי חגיגה אין זמנה קבוע שאם לא חג בראשון חוגג בשני. לא חג בשני חוגג בשלישי. אמרו להן בית הלל. חגיגה זמנה קבוע שאם לא חג בתגל

פירוש

הלכה יא: עסיסיות. פי' מין קיטני': גריות. בס' אלו טריפות תגב זה כלייך: האמום. לעיל דף ס"ו פירשתיו ע"ש: הקרקש. פירש כלי ספקספקי' נו: טלין. פי' נערים קטנים מתגדלים בתליהו דרבי ירמיה: לא תישרי. פי' הטעם יאמ' מוטב שיהו שוגגים ואל יהו מזידין:
סליק פרקא:

יום טוב שחל להיות כו': אופין על האפוי כו'. בתוספות דפרקי' דף י"ז ע"ב בד"ה אמר כו' נחלקו בזאת ההלכה ר"ת ור"י וה"ר יצחק דהלכה כר"י ילגני ר' אלעזר דשמותי הוא ולפיכך אופין ומבשלין על המבושל ובסוף דבריו כתב ואם סלקני לבי לעבור על דברי דודי אלא לריך ב' תבשילין פת ותבשיל וכן עפ' דבר וגם כלא"ש דפרקי' דף ד' ע"ג מייתי להך סוגיא: ס"ט דר"י את כו'. פי' דדייק אלות כשלות דאלמו אפו ותתבשלו בשלו כו'. ולכן אמר דה"פ דאין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל: איתא. פי' בא וראה לשון קושיא הוא: אנשינן. פירש שכחנו מלערבן טלופחין. פיר' עדשים: תניי. פי' כמו תנאי: הלכה ב: מתיב מ"ד כו'. בתוס' דחגיגה דף כ"א ע"א מוכיח דכלי שנטמא בולד הטומאה אין צריך הערב שמש מדאורייתא לס"ד בא' הטומאה משמע דלמ"ד בולד הטומאה אתי שפיר ע"ש בד"ה האונן כו':

לשתמש על גב מקומה. כך אנו אומרי' אסור לשתמש על גבי קרקע: הלכה ד'[ב] יהודה בר חייה נפק לברא שאלון ליה סולם של עלייה מהו. אמ' לון שרי. כד דאתא גבי אבוה אל מה מעשה בא לידיך. אמר היתרתי להן סולם של עלייה. ואקים תניי קמוי ותנא במה דברים אמורים בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה אסור. מה בין סולם של שובך. מה בין סולם של עלייה. אמר רבי יעקב בר אחא סולם של שובך אם עשה הוא מלאכתו מאתמול כחישין הן. סולם של עלייה יכול הו' לעשות מלאכתו מאתמול. א"ר יוסה בי ר' בון סולם של שובך יכול הוא לעמוד עליו ולעשות מלאכתו. סולם של עלייה אינו יכול לעמוד עליו ולעשות מלאכתו. סולם של שובך שהוא עלה בו לעלייה. סולם של עלייה שהוא עולה בו לשובך: בית שמאי אומרים לא יטול אלא אם כן ניענע מבעוד יום. מחלפה שיטתון דבית שמאי דתנינן תמן[ג] ועוד א"ר אליעזר עומד הוא אדם על המוקצה ערב שבת בשביעי' ואומ' מיכן אני אוכל למחר. ורבי ליעזר לא שמתי' הוא חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים: ב"ה אומרים עומד ואומר זה וזה אני נוטל. מחלפה שיטתון דרבנן דתנינן תמן[ד] וחכמים אומרים עד שירשום ויאמר מיכן ועד כאן. והכא אינון אמרין הכן. עוד אינון אית להון חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים. א"ר יוסי בי רבי בון לוי מקש על שובכה ואמר יזכה לי שובכי למחר: הלכה ח' מתניתא דרבי דתני מאתים ומצא מנה מנח ומנח מוטל דברי רבי. וחכמים אומרים חולין. תמן תנינן[ה] האומר לבנו מעשר שני בזוית זו ומצא בזוית אחרת הרי אילו חולין. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא דרבי היא. דתני מאתים ומצא מנה מנח מנח ומנה מוטל דברי רבי. והכמים אומרים חולין. חזר ואמר דברי הכל היא שנייא בגוזלים שדרכן לפרוח. והא תני רבי חלפתא בר שאול הוא הדבר בגוזלים הוא הדבר בבצים. חזי דרבי היא. א"ר יוסה תמן אביו הניח ובנו מצא. ברם הכא הוא הניח הוא מצא: ר' בא בר כהן אמר קומי רבי יסה בשם רבי אחא חורי רבי בא בר זכרא במעשר שני כהדא ודרבי. אמר יודן הדא דאת אמר כשהיו שם שתי קינים אבל אם אין שם אלא קן אחד לא בדא. והא תנינן אם אין שם אלא הן הרי אילו מותרין. אמר ר' יוסי בר בון בשאין שם אלא גוזל אחד בלבד. קן אחת שחורים בלבד: שמואל אמר' המלחם את התריסין ביום טוב חייב משום בונה. וקשיא דבר שאילו עשאו בשבת חייב חטאת. בית הלל מתירין אף להחזיר. רבי חנניה בשם רבי יוחנן התירו סופו מפני תחילתו. שאם אומר את לו שלא יחזיר אף הוא אינו פותח. ולא יפתח. אף הוא ממעט בשמחת יום טוב. א"ר אחא מחזיר ובלבד שלא יחזיר כל צורכו. א"ר יוסי בי רבי בון בשאין שם פתח. אבל יש שם פתח משתמש דרך הפתח: ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר וב"ה מתירין הא שלא לקצב עליו בשר אסור. חדא היא דאם ר' חיננה בר שלמיה בשם רב מודין חכמים לרבי נחמיה בווירה ומזורה[ו] ובוכנה. בזיירא דו עצר ביה. ומזורה דו חבט ביה. ובוכנה דו כתת ביה: ב"ש אומרים אין נותנין את העור. שוין שלא ינרדנו. מה אנן קיימין אם במחובר לו כגופו הוא. אם כפירוש הדא היא דאמר ר' יעקב בר אחא תינא[ז] קרתחיה בשם ר' הושעיה דיסקיא שיש בתוכה מעות' נותן עליה כבר ומטלטלה. כהדא אנטיכי נפלת על ר' ירמיה בשובתא וחשכן עליה ורימתה. לא שהלכ' כרבי הושעיה אלא בגין רבי ירמיה דלא יסכן: שוין שלא ימלחנו. תני אבל הוא מולח עליו בשר לצלי. חברייא בשם רב מולח הוא אדם דבר מרובי אע"פ שאינו יכול לוכל ממנו אלא דבר ממועט. רבי אחא בשם רב מולח ומערים מולח ומערים מלח חבא ומלת חבא עד דו מלח כוליה: הלכ' ו חא נרו' אסור. ר' שמואל בריה דרי יוסה בי ר' בון אמר אפילו גדול מותר. ולידרא מילה תנינן קטן. בא לתורעך כחן של ב"ש עד איכן היו מחמירין: שמואל מיטען מערב לערס. א"ר זעירה קומי רבי יוסה נאמר דהדה אסתגים. א"ל כהדי הוה מיני ומינן: תני רבי ישמעאל בי רבי אומר אבנים ששכנו עליהן בנערותינו עשו עמנו מלחמה בזקנותינו. ר' יונה מפקד לחברייא לא תותבון לכון על מסטוכיה' ברייתא דסדרה דבר עולא דאינון צנינן. רב מפקד לתלמידוי לא תותבון לכון על טבלה ברייתא דסדרא דאסי דאינון צנינן: ר' אבהו הוה נחת מסחי בהדין דימוסן דטיברי' והוה מיסתמך על תרין גוהיין. שרעין ווקפון. שרעין ווקפון. אמרין ליה מהו הכין. אמר לון[ח] שימרתי כחי לזיקנותי: רב הונה לא נחת לבית וועדא. רב קטינה שאיל לא כן תני מטלטלין את האיסתגיסין. רב הונה חורי[ט] לריש גלותי לצאת בכס. רב הסד' בעי לא כן תני אין יוצאין בכסא אחד אנשים ואחד נשים. אפילו תלמיד חכם אינו טועה בדבר חוה. ורב הונה טעי. ר' ירמיה חורי לבר גירנטי אסיא מיטענה בסדינא מישל מבקרא ביישיא בשובתא. מישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי מיטען בסדינא מיעל מידרוש בציבורא בשובתא. אמר ר' זריקן לרבי זעורה כד היעל לדרומא את שאיל לה. אשתאלת לרבי סימון אמר לון ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי לא סוף דבר שצורך לרכים בו. אלא שמא יצרכו לו הרבים. דלמא רבי ליעזר ור' אבא מרי ורבי מתניה הורי פיתא לארסקינס בשובתא שמא יצרכו לו הרבים: תאני ולא את המפתח. בית הלל מתירין. ואמר רב הושעיה בר רב יצחק הדא דאת אמר במפתח של אוכלין. אבל ובמפתח של כלים לא בדא. והא ר' אבהו יתיב ומתני ומפתחא דפלמנטרין בידיה.

פלפלין הוה ליה בגווה: הלכה ז' תני אמר ר' יודה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל שמוליכין את המתנות שהורמו ביום טוב ואת המתנות שהורמו מערב יום טוב עם המתנות שהורמו ביום טוב. על מה נחלקו על המתנות שהורמו מערב יום טוב לעצמן שבית שמאי אוסרין. ובית הלל מתירין: הלכה ח' וקשיא על דב"ה. תרומה אינו זכאי בהרמתה. הגע עצמך שיש עליה תניי[י] זו מפני זו. ולמה תנינן חלה. מפני חלה שהורמ' ביום טוב. כהדא דתני'[יא] חלש עיסה ביום טוב מפריש חלתה ביום טוב. לשה מערב יו"ט ושכח להפריש חלתה אסור לטלטלה ואין צריך לומר ליטול ממנה. עירס לא אמר אלא לש. אבל עירס לא. א"ר שמואל אחוי דרבי ברכיה תיפתר בעיסה טמיאה שאינו מפריש חלתה אלא בסוף. א"ר יוסה בי רבי בון כדין היה בעיסה טהורה שלא יפריש חלתה אלא בסוף. תקנה תיקנו בה שופרישנה תחילה שלא תיטמא העיסה. מתניתא ביום טוב של פסח. אבל בעצרת ובחג מות'. ר' יוסה בי ר' בון ר' חונה בשם ר' אחא אפי' בעצרת ובחג אסור. על שם וכל מלאכה לא יעשה בהם: הלכת ט' וידוק מאתמול. חברייא בשם ר' יוחנן שטעמן מר. ר' זעורה בשם ר' יוחנן שטעמן פג. שמואל שחק על סיטרא דטרופתא[יב]. הב אמר כל הגירוכון נידוכין כדרכן. רב חונה רבי ירמיה ר' אימי בשם רבי יוחנן השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרכן. ר' אבהו בשם ר' יוחנן העושה אלונתין בשבת חייב משם מרקיה. הא ביום טוב מותר. ר' חזקיה בשם ר' ירמיה העושה אלינתין ביום טוב אסור משם מרקה: יצחק דיהבא שאל לר' יוחנן מהו מישחוק קונדיטון[יג] ביומא טבא. א"ל שרי וייב לי ואנא שתי. ר' אבהי בשם ר' יהושע בן לוי שרי. רבי זעורא בעא קומי ר' אבהו מאן דעביד טבאות לא שחיק ליה מאיתמל. א"ל אין. מחלפה שיטתיה דר' אבהו הכא הוא אמר שרי. והכא הוא אמר אסור. אלא בגין דר' אבהו ידע דר' זעורא מחמר ואינון מתמריי. בגין כן הו' עבד דכוותהון. אית דבעי מימר הכין א"ל. מאן דבעי דייא טב לא שחק ליה מן דאיתמל. ר' זעורה שאל לקלה דרומא עבדיה דר' יודן נשייא שחק הוא מרק קונדיטון ביומא טבא. א"ל אין. וכל מיני סיקריקון. ר' יצחק בי ר' לעזר בשם רבי אימי אבוי דר' אבודמא דציפורי'. מה פליגין ליתן לצלי הא לקדירה מותר. ר' נחום א"ר שמואל כר. אבא בעי הדא אטריתא ליבש אסור לקדירה מותר. על יד על יד צריך: הלכ' י"[יד] ר' יונה בעי עשה כן בשבת. על דב"ש מהו שיהא חייב. א"ל ר' יוסה ולמה לא. אילו עשה כן בשבת על דב"ה שמא אינו חייב. והכא חייב. א"ר מנא יאות. אמר ר' יונה אבא לא אתייא אלא על דב"ש למה הותר מכלל ברירה ביום טוב ולא הותר מכלל ברירה בשבת: [טו]בורר אוכלים מתוך אוכלים חזקיה אמר חייב ורבי יוחנן אמר פטור. מתניתא פליגא על חזקיה. בורר ואוכל ובורר ומניח על השלחן. ר' בון בר חייה בשם ר' שמואל בר רב יצחק תיפתר כשהיו אורחים אוכלין ראשונה ראשונה. והא תני ובלבד שלא יבור את כל אותו המין אם עשה כן בשבת חייב. על דעתי' דר' יוחנן שכן הבורר כדרכו במקו' אחר חייב. על דעתי' דחזקי' אפי' עיגולין מן גו עיגולין ואפי' רימוני מן גו רימוני. אין כיני אפי' בני נש מן גו בני נש. מאי כדין כל עמא מודיי להיא דא"ד אימי. ר' אימי חות לי' אורחין אפק קומיהון תורמוסין ופסילייה. אמר לון יהבון דעתכון דאתון מיכיל[טז] קנרסיה בסופה: תני אין בורין ולא טוחנין ולא מרקדין. הבורר והטוחן והמרקד בשבת נסקל. וביום טוב סופג את הארבעים. והתנינן בור' כדרכו בחיקו ובתמחוי. א"ר חנינה ענתנייה דרבן גמליאל היא דרבן גמליאל אמר אף מדית ושולה. והא תני'[יז] של בית ר"נ היו שוחקין פילפלין בריחים שלהן. ומותר לטחון ואסור לבור. א"ר יוסי בי רבי בון לא הותרה טחינה כדרכה: מניין שאין בורין ולא טוחנין ולא מרקידין. ר' אחא בשם רשב"ל כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם את המצות. ר' יוסי בעי כלום למדו לחבשל אלא מיכן. ר' יוסה לא אמר כן. אלא ר' יוסי בשם רשב"ל אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. עד ושמרתם את המצות. תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו הרי אילו מיעוטין שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד ביום טוב: רבי זעירה רב חייה בר אשי בשם רב[יח] המשמר חייב משום בורר. א"ז זעורה לא מסתברא דילא משום מרקיד. ר' יונה ורבי יוסה תריהון אמרין בקרטיתא חוינן אמרין יאות א"ר זעורה. מה המרקד קמח מלמטן וסולת מלמעלן. אף המשמר יין מלמטן ושמרים מלמעלן. ולא הוינן אמרין כלום. למה הותר מכלל ברירה והותר מכלל שימור. הותר מכלל בריר' בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי. והותר מכלל שימור אבל נותנין לתלויה ביום טוב. ולא הותר מכלל הרקדה דאמר רבי חנינה בר יקה[יט] בשם רב יהוד' אין שונין את הקמח אבל מרקידין לאחורי הנפה. אין תאמר משם מרקיד הוא יהא אסור. א"ר יוסי בי ר' בון די לא כרבי יודה. דתני משם ר' יודה[כ] אף מכשירי אוכל נפש התירו. בעיא הדא מילתא מהו לשנו' את הקמח לאחורי הנפה כרבנן: הלכה יא' וקשיא על דב"ש. ירך גדולה מותר לשלחה. גדי קטן אסור לשלחו. א"ר יודן לא מסתברא בטועו. אבל אם היה מושכו והולך. מה בין מושכו להוליכו. מה בין מושכו להשקותו. ר' הושעיה רבה אמר לרבי יודן נשייא שמעת מאביך תרנגולת מותר לטלטלה. מה אם היתה מוכנה לשחיטה מותרת ואם לאו אסורה. ואין כל

נפל בטב' פ' כלל גדול פירשתי הסוגיא עד השמרת ט'. עיין נהגה' הר"פ דף ק' ע"ג ותוספות דף ג' ע"א גד"ה גזרה ט'.

פירוש

שמות. פי' שהוא מתלמידי שמאי מן הוא פוסרם נשמתא שלהי פ' הזהב גבי תגור של עכנאי: מקש. פי' מכה ומכשכש: המלחם. כתלמוד בבלי גרס המחזיר ולעיל בבב' דף י"ג ע"א הסוגיא בנ"א ושם פירשתיה: הא שלא לקצב כו'. עיין בר"פ דפרקין דף ב' ע"ג ד"ה דהא דלמו' דוקא מחמה לגל אבל ללורך גופו ומקומו מותר אבל ר' פייתי רפי' דאסור אפי' ללורך גופו ומקומו וה. כמו דהוא: אנטיכי. פי' כלי של נחוש' כמו הדוד של נחושת עם שני שולי' ומימין קים בעליון שהוא מבחוץ ונחלים בתחתון והוא מוקלה: וחשבן כו'. כ"ל של"ל והשבנה עליה ורימוכה כלום על האנטיכי כבר לו תינוק וטלטלו חרקתו מר' ירמיה האנטיכי: הלכה ו': מיטען. פיר' שנושא הכיח למעון ולשאת את עלמו מערם לערם משטנה לשכונ' דקך ר"ה ותונגעתו שלהי שושין פמין וס"פק דנימיק: אסתגים. משנק כמין חולה מ"ל בריא הוה מפני וסמך: בזקנותנו. פירש בבבלי הזקנה הרגישו שממו' אותם הליכה שבבכסה בנחרותן כששבו עליה' סלעים רעים בזקנותן וכן המכין שהפקיד ר' יונה של'שבו על הפלסנטו' האילונים שסידר בר עולא בבית מדרשו: נחת מסחי. פירש"רד בלתוך דימוסי'. פירש מרחק: גוהיין. פי' לגוהו: שרעין. פי' שהיה לו תרי לוחות של עץ לשופסם על האר' כילך עליהם ולא על הקרקע לפני הליכה ושהיה הולך על אחת אחר שכלה פורך הלוח הוא זוקפי' אותה ושוכחין מביתו' לפניו ודורך גם עליה ובזה היה חוזר חלילה עם שתי לוחות: מהו הכין. פי' למה זה: אסיא. פי' רופא והתיר לו לשאת אותו בסדין לכנס ולבקר חולי בבב': לארסקינס. פי' שלטון: דפלמנטרין. מקום שמלביש' בגדים: אבל עירס. לעיל בפסחי' פ"ג דף ל' פירשתי: פג. פי' וריחו לא נקר תרגום לא פג: סיטרא. פירש תרגום לד ממר: הלכה ט: השום כו'. עיין בר"פ דפרקין דף ג' ע"ג ודייק דהלכה כר"ה ור"ת דפל הקדירו' ט' ע"ט: מרקה. פי' עירוב כמו תמרוקי הבשים שמערבי' בשמים: אלונתית. פירש יין שן ומים בבלי' ותפרסמין בפ' חולין בבב': קונדיט'. פי' יין דבש ופלפלי': וייב. פיר' כמו ויהב: לקלה. פירה כך שמו: סיקריקות. פירש מיני עיקרון ותבלין שלונעי' המסבב: מכרית. פי' בנק קשה לפעמים מיבשי' אותו לכותח: הלכה י': תורמסים כו'.

מראה מקום והגהות

[א] ע' בבלי בפרקין ט': ועירובין ע"ח.
[ב] לקמן פ"ד ה"ז.
[ג] שם ותרומות פ"א ושביעית פ"ו ונזיר פ"ו יבמות פי"ג וסוכה פ"ג ה"ח וג"כ ע"ב.
[ד] לקמן שם.
[ה] מעשר שני פ"ד (כ"ה ב') ותוספתא שם פ"ה ובבלי בפרקין י'.
[ו] שבת פי"ג ה"א (י"ג ב') וע"ש הגי'.
[ז] שם פ"ז ה"ב (ט"ז, ב').
[ח] שם הג"' ונשכוכה.
[ט] וי"ג ר"ח קריטינכלה.
[י] ע' בבלי שבת קמ"ב ותוס' שם ס"ט.
[יא] בבלי כתובות ס"ב ע"א ע"ש וברכות ס' ע"א.
[יב] ע' בבלי במכלתין כ"ה (וגיטין ז', ולקמן סוף סוטה).
[יג] ע' דמאי פ"ד (כ"ד א').
[יד] פסחים פ"ג ה"ג (ל', ס').
[טו] ע' היטב בבלי בפרקין י"ד וגי' הרי"ף והר"אש.
[טז] ע' שבת פ'.
[יז] שבת פ"ז (נ' ב') כל ההלכה. וע"ש.
[יח] ע' בבלי שם ק"ז וקמ"ג.
[יט] י"ג: קינסייה.
[כ] תוספתא פ"ג.
[כא] שבת ז שסופ"ב ה"א (י"ז נ') וע' בבלי שם ע"ג וקל"ח ומכלתין ל"ו ותוס' שם י"ד ב' וכ"ע.
[כב] שם י"ז נ' נדפס בטעות ר' חנינ' ברוקה.
[כג] ע' תוספתא פ"א דמגילה.

פרק ראשון

הלכה א׳ **ביצה** שנולדה ביום טוב כו׳. מה טעמון דבית שמאי מוכנת היא על גב אמה. מה טעמון דבית הלל נעשית כמוקצה. שיבש ולא ידע בו[א]. אילו מוקצה שיבש ולא ידע בו שמא אינו אסור. והא תני[ב] השוחט את התרנגולת ומצא בתוכה בצים אע״פ גמורות הרי אילו מותרות. רבי חנניה ורבי מנא חד אמר לא דומה טעם אכילתה מבפנים לטעם אכילתה מבחוץ. וחורנה אמר שאינה נגמרת לאפרוח עד שתצא לחוץ. מה הן כהלכ נאמר אם הוו מעורו׳ לגידים אסורות ואם לאו מותרות. הכל מודין בביצה שיצא רובה מערב יום טוב שהיא נאכלת ביום טוב. מה פליגין בשיצא מיעוטה. בית שמאי אומרים תיאכל ובית הלל אומרים לא תיאכל:[ג] כשם שהיא אסורה לאכל כך היא אסורה לטלטל. נתערבה אחת במאה או אחת באלף כולן אסורות. מה כמאן דאמר[ד] ספק הכן אסור. ברם כמאן דאמר ספק הכן מותר. מודה הוא הכא שהוא אסור. נשרין ספק מהיום נשרו ספק מאתמול נשרו. ברם הכא יש כאן אחת לאסור והיא מוכחת על כולן:[ה] אחרים אומרים משם רבי ליעזר תיאכל היא ואמה. מהו תאכל היא ואמה. אם היתה אמה מוכנת לשחיטה תהא מותרת ואם לאו אסורה. ואין כל התרנגולים מוכנין לשחיטה. א״ר בא תיאכל כהכינה של אמה: עגל שנולד ביום טוב מותר שהוא מתיר עצמו לשחיטה: רבי זעירה בעי מעתה מדבריית תהא מותרת שהוא מתרת עצמה כשחיטה. צבייה תהא מותרת שהוא מתרת עצמה בשחיטה. חזר רבי זעירה ואמר עגל מאתמול הוא גמור. ברם הכא בו ביום נגמר׳ בו ביום נולד:[ו] א״ר בא אתיא כמאן דאמר הבהמה יולדת לחדשים מקוטעין. ברם כמאן דאמר בהמה יולדת לחדשים מסויימין. הגע עצמך ששים אמתי עלה עליה זכר: גוזל שנולד ביום טוב מותר שהוא מתיר עצמו כשחיטה. לא כן תני ביצים שריקימו גוזלים שלא העלו העליהן כנפים אסורין משום שקץ. ואין לוקין עליהן משום נבילה. ואמר ר׳ חגי ואפילו שחטן. א״ר אבון תיפתר כאילין דנפקין וכנפיהון עליהון: רבי אבהו בשם רבי יוסה בי רבי חנינה שאילי כל שתשמישו ביו׳ מוליד ביום. בלילה מוליד בלילה. התיבון הרי התרנגולת הרי אין תשמישה אלא ביו׳ והיא יולדת בין ביו׳ בין בלילה. א״ר אבון שנייא היא שכן היא יולדת בלא זכר: ר׳ זעורה בשם גידול עגל שנולד מן הטרפה ביום טוב מותר. נעשה כדבר מוכן טמון בדבר שאינו מוכן: תמן תנינן[ז] ביצת נבילה אם יש בה כיוצא בה נמכר׳ בשוק מותר׳ ואם לאו אסורה. כדברי בית שמאי. ובית הלל אוסרין. מה טעמא דבית שמאי גמורה היתה עד שלא תתנבל. מעתה אפילו אין כיוצא בה נמכרת בשוק תהא מותרת. אם אומר את כן נמצאת מתיר שלל של ביצים. ובית שמאי כמשנה הראשונה[ח]. ובי׳ הלל כמשנה האחרונה. דאמר רבי חייה בשם רבי יוחנן[ט] בראשונה היו אומ׳ אין מעמידין לא בקיבת הנבלי׳ ולא בקיב׳ הגוי. חזרי לומר מעמידין בקיבת הנבילה ואין מעמידין בקיבת הגוי. ה׳ יוסי בי רבי בון אמר שמואל בר אבא בעי מה כרבי אליעזר דרבי ליעזר אמר סתם מחשבת נכרי לעבודה זרה. רבי יסה בשם רבי יוחנן הכין בראשונה היו אומרי׳ אין מעמידין לא בקיבת הנבילה ולא בקיב׳ הגוי. חזרו לומר מעמידין בין בקיבת הנבילה בין בקיבת הגוי: א״ר יוסי לשון מתניתא מסייעה להבי חייה בר בא קיבת הגוי׳ וקיבת הנבילה אסורה כמשנה ראשונה. כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסור׳ כמשנה הראשונה. וטריפת שינקה מן הכשירה קיבתה מותרת כמשנה אחרונה. אפילו דיסברון בית שמאי כבית הלל כמשנה האחרונה. ביצה גידולי גופה. קיבה ממקום אחר באת. ואתיא כהיא דאמר רבי יוסה בי ר׳ בון בשם רבי יוחנן[י] מעשה בבניו של יהודה בן שמועי שביקשו להם ואבי׳ יותר משלש מאו׳ צאן ובא מעשה לפני חכמים והותרו קיבותיהם. אמרו ביצה גידולי גופה. קיבה ממקום אחר באת:[יא] נולדה ביום טוב תיאכל בשב׳. בשבת תיאכל ביום טוב. רבי יודה אמר משם רבי ליעזר היא המחלוקת בית שמאי אומרים תיאכל. ובית הלל אומרי׳ לא תיאכל:[יב] רבי חנינה הורי לציפוראי בספחי חרדל ובביצה כרבי יודה. עאל רבי יוחנן ודרש להון כרבנן דהכא וכרבנן דתמן. רבי אבא בר זמינא[יג] בשם רבי יוצדק מן קומי אילין תרתין מילייא נחת רבי יוחנן מן ציפורין לטיבריא. אמר מה איתיתון לי ההן סבא דאנא שרי והוא אסר ואסר והוא שרי. א״ר בא אתא עובדא. קומי ר׳ יסא ובעא מיעבד כר׳ יוחנן כד שמע דרב ור׳ חנינה תרויהון פליגין שרע מינה: דאיתפלגון[יד] שירי פתילה שירי מדורה שירי שמן שכבו בשב׳ מהו להדליקם ביום טוב. רב ורבי חנינה תריהון אמרין אסור. ורבי יוחנן אמר מותר. א״ר מנא קומי ר׳ יוח׳[טו] מה אפכן לה פתילה גבי ביצה. א״ל מן מה דאנן חמיי רבנן מדמיי לה הדא אמרה היא הדא היא. משם ארבעה זקנים אמרו הגאכל עירובו בראשון הרי הוא כבני עירו בשני. רב הונה בשם רב הלכה כארבעה זקני׳. רב חסדא בעי מחלפה שטתיה דרב תמן הוא עבר לה שתי קדושות והכא הוא עבר לה קדוש׳ אחת. דאיתפלגון שירי פתילה שירי מדורה שירי שמן שכבו בשבת. מהו להדליקם ביו׳ טוב. רב ור׳ חנינה תרידהן אמרין אסור. ור׳ יוחנן אמר מותר. א״ר מנא קומי ר׳ יוח׳[טז] מה אפכן לה פתילי׳ גבי ביצ׳. א״ל מן מה דאנן חמיי רבנן מדמיי לה. הדא אמר׳ היא הדא והיא הדא: הכל מודין בנשרין שהן אסורין. ר׳ בון בר חייה בעא קומי ר׳ זעירה מה בין נשרין מה בין בצים. אילו נשרי׳ באימותיהן שמא אינן אסורין. אילו בצים באימותיהן שמא אינן מותרות. מעתה נולדה בי״ט לא תיאכל בשבת. בשבת לא תיאכל בי״ט. א״ל וכיני לא דייך שהחמרת׳ עליה שאם נולדה ביום טוב לא תיאכל ביום טוב. בשבת לא תיאכל בשבת. אלא שאת מבקש להחמיר עליה שאם נולדה בי״ט לא תיאכל בשבת. בשב׳ לא תיאכל ביו׳ טוב: ר׳ ירמיה בעי[יז] עיטורי סוכה מה הן. חזר ר׳ ירמיה ואמר כל שבעה הן בטילין על גב סוכה. מיכן והילך כהכינן הן. אמר ר׳ יוסה כל שבעה קדושת סוכה חל עליהן. מיכן והילך קדושת יום טוב עליהן. מה אתא מישאול. יום טוב שחל להיות ערב שבת כמאן דאמר שתי קדושות הן: הלכה כ׳[יח] ר׳ זעיקן בשם רבי יוסי בן חנינה ל״ש אלא לביעורו הא לאכילה כזית. רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן בין לביעורו בין לאכילה[יט] כזית. קם רבי מנא עם ר׳ חזקיה א״ל מן הן שמע רב הדא מילתא. א״ל מן רבי אבהו. אמר ליה ואוף אנן אמרין רבי אבהו בשם רבי יוחנן בין לביעור בין לאכילה כו׳. דילא כן ניתני[כ] שלשים ושבע כריתות בתורה: הלכה ג׳ רבי חייה בשם ר׳ יוחנן[כא] המבשל נבילה ביום טוב אינו לוקה. שהותר מכלל בישול ביום טוב. רבי שמעון בן לקיש אמר לוקה. שלא הותר מכלל בישול אלא לאכילה בלבד. התיב רבי בא בר ממל על הדא דר׳ יוחנן מעתה החורש ביום טוב אינו לוקה. שהותר מכלל חרישה ביום טוב[כב]. רבי יוסה בשם רבי אילא לא הותרה חרישה כרדכה. רבי שמי אמר קומי רבי יוסה רבי אחא בשם ר׳ אילא דר״ש היא. דר״ש אמר[כג] עד שיהא לו צורך בגופו של דבר. קם רבי יוסי עם רבי אחא א״ל אתה אמרתה הדא מילתא. לא כן אמר רבי יוחנן דברי ר״מ עשרים וארבעה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל ווה אחד מהן. נאמר עשרים ושלש. אלא ר״מ ור״ש שניהן אמרו דבר אחד. לא כן סברנן מימר רבי יוסה ור״ש שניהן אמרו דבר אחד. נימר ר״מ ור׳ יוסי ור״ש שלשתם אמרו דבר אחד. אלא מילן דצריכן לרבנן פשיטן לכון. פשיטן לרבנן צריכן לכון. קצר לצורך עשבי׳ חייב משו׳ קוצר ואינו חייב משום שהוא מיפה את הקרקע. לא צורכה די לא. קצר לייפות את הקרקע מהו שיהא חייב משם קוצר. ומשם שהוא מייפה את הקרקע. ואפי׳ תימר דר״ש וזא׳. ברם כרבנן מ״מ הרי חרש ומכל מקום הרי קצר. אמר ר׳ מנא מיליהון דרבנן מסייען[כד] לרבי יוסי (ר) דאמר ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן דג שמחטו אם לגופו פטור. אם להתיא ציר הרי זה חייב. ואפילו תימר דר״ש היא. ברם כרבנן מכל מקום הרי סחט ומכל מקום הרי הוציא ציר: רב אבון בשם רבנן דתמן זאת אומרת שאין אפר הכירה מוכן אלא למצוה. אמ׳ ר׳ מנא כשלא הכינו אבל אם הכינו מכסין בו[כה] ומצוה. ואתייא כהוא דאמר רבי שמי. ורש ה׳ אחא בשם רב יהודה הכינו למצוה מכסין בו מצוה. צואה מכסין בה צואה מצוה. ר׳ יוסה בי רבי בון אמר איתפלגון רב זירא ור׳ אבא בר יוסף חד אמר יש הכן לצואה. וחורנה אמר אין הכן לצואה. מתיב מאן דאמר אין הכן למאן דאמר יש הכן ויכסה בו את הכו׳[כו]. א״ל כי דרך בני אדם לטעות בו. צואה אין דרך בני אדם לטעות בו. א״ל אם אומר את כן אף הוא חופר בדקר ומכסה. ותני כן הביא עפר לטוח את גגו. סיד לסוד את ביתו מכסין בו. אית תניי תני אין מכסין. ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם רב חסד׳ מ״ד מכסין לשעבר. מ״ד אין מכסין כבא לישאל בתחילה. תני ר׳ יוסי אומ׳ כוי אין מכסין את דמו מפני שהוא ספק. מה אם מילה[כז] שוודייה דוחה את השבת אין ספיקה דוחה את יום טוב. כיסוי הדם שאין ודייו דוחה. את השבת דין הוא שלא ידחה ספיקו את י״ט. ומותר לשחוט כשכ׳. ר׳ יוס׳ אמר לה סתם. ר׳ יוסה בי ר׳ בון בשם ר׳ יוחנן בשוחט לחולה. אמרו לו והרי שופר שבגבולים[כח] יוכיח שאין ודיית דוחה שבת והרי ספיקו דוח׳ י״ט. מה ספק יש שם. יום חול הוא יתקע י״ט הוא יתקע. ר׳ חנינה בשם ה׳ אחא כאנדרוגינס שתקע. ותני כן אנדרוגינס מוציא את מינו ואינו מוציא את שאינו מינו. טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו. ר׳ יוסי בעי אם באנדרוגינוס שתקע כרא חתני אין לו תשובה. א״ר אבון[כט] זה אחד מד׳ דברים שהיה ר׳ חייה הגדול אומר אין להן תשוב׳ והשיב ר׳ לעזר בנו של ר׳ לעזר הקפר מה אם מילה שאין ספיק דוח׳ את י״ט. [ל]וודייה דוחה את לילי י״ט. תאמר בכיסוי הדם שוודייו דוח׳ את לילי י״ט. הואיל וודייו דוחה את לילי י״ט דין הוא שידחה ספיקו את י״ט. וקמת כמה דצרכת לרבנן קדמאיי וקשת בידיהון כן צרכת לרבנן אחרא וקשת בידיהון. על דעתיה דה׳ אחא אנדרוגינס מוציא את מינו בתחילה. על דעתיה דר׳ יוסה לשעבר: ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכס׳ שאפר הכיר׳ מוכן. הדא ראת אמר באפר שהוסק מערב יום טוב אבל באפר שהוסק ביום טוב לא. כר״א כשלא שחט אבל אם שחט[לא] מוטב שיטול מאפר שהוסק ביום טוב ואל יחפור בדקר ויכסה: חברייא אמרין שמצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה. על דעתי׳ דר׳ יונה[לב] הו אמר מצות עשה דוח׳ למצוה בלא תעש׳ אע״פ שאינה כתובה בצידה ניחא. על דעתיה דר׳ יוסי הו אמר הואיל ואין מצות עשה דוחה בלא תעשה אא״כ היתה כתובה בצידה. [לג]מכיון שהתחיל במצו׳ אומר לו מרק: ר׳ זעורה בעי[לד] קורה שחקקה קוף מהו. ר׳ יוסה בי ר׳ בון אמ׳ איתפלגון ר׳ זעורה ורב המנונא אמר אסור. וחר׳ אמר מותר. מ״ד אסור נעשה כמוקצה שיבש ולא ידע בו. מ״ד מותר נעשה כטבל שתיקנו שוגג. מ״ד מותר מה

מראה מקום והגהות

[א] ע׳ בבלי בפבלחין כ״ה
[ב] תוספתא פ״א.
[ג] שם.
[ד] לקמן פ״ג.
[ה] שם בתוספת׳.
[ו] ע׳ בבלי בפרקין ז׳ ובכורות כ״א ולקמן יבמות פ״ד ונדה פ״א ה״ג.
[ז] שם ובכורות ס׳.
[ח] עדיות פ״ה.
[ט] י״ג להיפך.
[י] ע״א פ״ב ה״ה ע״ש וחולין פ״ח קט״ו וגי׳ הרי״ף והרא״ש שם.
[יא] ויקרא רבה ולקמן ע״ו (פ״א ג׳).
[יב] תוספתא בפרקין.
[יג] שביעית פ״ט ה״א ע״ש.
[יד] שם: בשם ר׳ יצחק.
[טו] שם ועירובין פ״ג ה״ח.
[טז] שם בעירובין הגי׳: מכפלה פתילה ובשביעי׳ הגי׳: א״ר יודן קומי ר׳ מנא מכפא לה וכו׳.
[יז] שם: מכפלה.
[יח] שבת פ״ג ה״ו (ו׳ ב׳).
[יט] פסחים פ״ה ה״ד (ל״ג ב׳).
[כ] י״ג: כטתכנת.
[כא] ע׳ ר״ש כריתו׳.
[כב] שבת פ״ז (י׳ א׳).
[כג] ע׳ בבלי פסחים מ״ד.
[כד] שבת פ״ב ה״ה (ח׳ א׳).
[כה] י״ג מסייען לר׳ יוסי.
[כו] י״ג: גופה ומלוה.
[כז] ע׳ בכורים פ״ב תבלי קידושין ג׳ וחולין ע״ט ס׳ ובפרקין ח׳ ונדרים י״ח.
[כח] פ׳ שבת קל״ב וחולין פ״ד ב׳.
[כט] ע׳ ר״ה פ״ד ותוס׳ בבבלי שם כ״ט:
[ל] ע׳ הגירסא בחולין שם.
[לא] י״ג: שאין ודייה וכו׳.
[לב] ע׳ בבלי בפרקי׳ ח׳ ותוס׳ שם.
[לג] פס׳ חלה פ״ב ה״א (כ״ח ב׳).
[לד] פסחים פ׳ ד״ה פ״א ומגילה פ״א.
[לה] ע׳ בבלי שבת כ״א.

פירוש

ביצה שנולדה כו׳ בי״ט כו׳: כולן אסורין׳. פי׳ משום דב׳ שיש לו מתירין אחר י״ט וכל דבר שיש לו מתירין אפי׳ באלף בטילה ששים. פי׳ וה״נ אפי׳ הוא ידוע כגון שידוע אימתי עלה עליה זכר: וכי שמעה שרע. פירש כפל ומכוונו הכיח וגמש׳ שרי. הק׳ הר״ש על מה שאנו סומכי׳ אמט ק״ל לשירי פתילה שמותרין כמלאת ק״ל דלא כרת דאסר הכא ואנן ק״ל כדעי דהכנה כרב דאסר נבילה שנולדה פי״ט לנגת ושתרן דמעמא דפתילה היא משום כ׳ קדושות אבל בילה פ״ס אסורה משום הכנ׳ ור״ב חירן בע״א עיין בר״ש דפרקי׳ דף א׳ ע״ד: מה אפכן. לעיל בשביעית דף ל״א ע״ב כל הסוגי׳ ושם פירשתי: בנשרין. פירש פירות הנושרי׳ מן האילן בי״ט: ודייו. פי׳ ודאי שלו: בר״א. ט׳. עיין בר״ש דגרס מאפר שהוסק בי״ט ואל יביא הדם בלא כסוי והא מסקינן חברייא דבתר הכי דלאריך שלות עשה דכיסוי הדם דוחה את לא תעשה כל מלאכ׳ אבל ס״ס אפילו לפי גירס׳ הר״ש שפיר הא דקאמר ואל יחפור בדקר כו׳ לפי דעבר תרתי איסורי הלא דליכא מן המוכן ועוד דקא עביד גומא ולמ״ג דליכא לריך אלא לעפרו פ״ס איכורא קיימא איכא עיין בר״ש דפרקי׳ דף כ׳ ע״ב: מרק. פי׳ גמור:

הוו אומרי' הסירותי מסבל שכמו· חל י״ט להיות בחמישי בשחרית הוו אומרי' הרנינו לאלהים עוזינו· ובמנחה הוו אומרי' הסירותי מסבל שכמו· אם באו מן המנחה ולמטן או' הרנינו לאלהים עוזינו נמצאו אומ' שיר וטופלין אותו· ר' ארא דקיסרין בשם ר' יוחנן סבר עבר חובו של יום בקדושה: א״ר חייה בר בא ר' יוחנן מפקד לאילי' דכנישא דכיפרא סבין מטל ומיטל עד חד אימטא ואתון מברכין זמנו תעיכות: הלכה ה כיני מתני' למקו' הוועד של חודש: הלכה ו ביהודה נהגו כר' עקיבה· ובגליל כר' יוחנן בן נורי עבר ועשה ביהודה כגליל ובגליל כיהודה יצא· וכשקידשו את השנה באושא ביום הראשון עבר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ואמר כדברי ר' יוחנן בן נורי· אמר רשב״ג לא היינו נוהגין כן ביבנה· ביום השני עבר ר' חנני בנו של ר' יוסי הגלילי ואמר כדברי ר' עקיבה· אמ' רשב״ג כך היינו נוהגין ביבנה· ר' אבהו בשם ר' לעזר בכל מקום עבר והזכיר אדיר המלוכה לא יצא חוץ מן האל הקדוש של ראש השנה ובלבד במוסף· ואתייא כר' יוחנן בן נורי· רשב״ג. אומר או' קדושת היום עם זכרונות. ואתייא כר' עקיבה· אמר רשב״ג מה מצאנו בכל מקום אומרה אמצעית· אף כאן אומרה אמצעית· ר' או' מה מצאנו מ״מ אומרה רביעית. אף כאן אומרה רביעית· ר' יעקב בר אחא רבי זעורה תנין בר בא בשם רב צ״ל האל הקדוש· ר' בא בשם אבא בר רב חונה צ״ל האל הקדוש' ומרבה לסלוח· ר' בא בשם אבא בר ירמיה בתפילה הוא אומ' אלהי דוד ובונה ירושלם· בנביא הוא או' אלהי דוד מצמיח ישועה· י״ט (של ראש השנה) שחל להיו' בשבת. אית תניי תני פותח בי״ט וחותם בשבת· ואית תניי תני פותח בשב' וחותם בי״ט. ר' אומר פותח בשבת וחות' בשבת וי״ט בנתיים· ר' יודה בר פזי בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כר': הלכה ז אין פוחתין מעשרה מלכיות" כנגד עשרה קילוסין שאמר דוד הללויה הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עוזו כו' עד כל הנשמה תהלל יה הללויה· מעשרה זכרונות. כנגד עשרה וידויים שאמר ישעיה רחצו הזכו הסירו וגו'· למדו היטב דרשו משפט וגו'· מה כתיב בתריה לכו נא ונוכחה יאמר ה' וגומר· מעשרה שופרו'· כנגד שבעה כבשים פר ואיל ושעיר· אלוהות עלין לו לשם מלכיות דברי ר' יהודה· ר' יוסי אומ' אינן עלין לו· אלוהות ומלכיו' עלין לו משם שני דברי ר' יוסי· ר' יהודה אומר אינן עלין· זמרו אלהי' זמרו זמרו למלכינו זמרו עלין לו משם שנים דברי ר' יהודה· ר' יוסה אומר אינן עלין· ר' זעורה בעי ביה וברבתריה פליגין או ביה לגרמי' פליגין· מן מה דתני הכל מודין במלך אלהים על גוים שהוא אחד· הרא אמרה ביה וברבתריה פליגין· שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עלם וגו'· ושאו שערי' ראשיכם ושאו פתחי עלם· הראשון משם אחד. והשני משם שנים דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר הראשון משם שנים והשני משם ג': ר' יוחנן בן נורי או' אם אמרן שלש יצא. הוינן סברין מימר שלש מכל אחד ואחד· אשכחת תני אפי' שלש מכולן יצא: אין מזכירין זכרון ומלכות ושופר של פורענות. וזכרון דכתיב אותם זכר ה' וגו'. מלכות דכתיב חי אני נאם ה' אלהים אם לא ביד חזקה וגו' שופר דכתיב כי קול שופר שומעת נפשי תרועת מלחמה: מתחיל בתורה ומשלים בנביא. כה לשעבר. הא בתחילה לא. א״ר יוחנן כיני מתניתא ר' יוסה אומר צריך להשלים בתורה: הלכה ח ר' יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן מפני מעשה שאירע פעם אחת תקע כראשונה והוו השונאים סבורין שמא עליהן הם הולכין ועמדו עליהן והרגום. מנו דאינון חמי לון קראו שמע ומצליין וקוראין באוריתא ומצלי' ותוקעין אינון אמרין בנימוסין אינון עסיקין. ואמר אף בהלל כן· לית כל עמא תמן· ואמה אף בתקיעה כן· ליה כל עמא תמן. א״ר יונה כתיב ואותי יום יום ידרושון· זו תקיעה ותרבה· ר' יהושע בן לוי בשם ר' אלכסנדרי שמע לה מן הדא שמעה ה' צדק זו קרית שמע· הקשיבה רינתי זו רינון תורה· האזינה תפילתי זו תפלה. בלא שפתי מרמי' זו מוסף· מה כתיב בתריה מלפניך משפטי יצא. א״ר אחא בר פפא קומי ר' זעורי שנייא היא שמצות היום במוסף: א״ר תחליפא קיסרייא קרייא אמר בן יום תרועה ועשיתם· ר' לעזר בי ר' יוסה בשם ר' יוסי בר קצרתא" בבל הקרבנות כתיב והקרבתם· וכאן כתיב ועשיתם. אמר להן הקב״ה מכיון שנכנסתם לדין לפני בראש השנה ויצאתם בשלום מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה· ר' משרשיא בשם ר' אידי בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא. אמר להן הקב״ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם: הלכה ט״י כיני מתני' אמור משום שבות ובלא תעשה. א״ר לעזר מתניתא כגדול בי״ט של ראש השנה שחל להיות בשבת· ותני כן" מתלמדין מלתקוע בשב' אין מעכבין את התינוקות מלתקוע בי״ט: הלכה י אמרן בנפיחה אחת· אשכחת תני אמר בנפיחה אחת יצא והא תנינן" סדר תקיעות שלש של שלש שלא יפחות· ר' זעורה ר' אבא בר אלאי בשם רב צריך להריע מתוך פשוטה· ר' בא בשם אבא בר רב חונא אינו צריך להריע מתוך פשוטה. או זו היא הרעה. ר' חגיה ור' מנא חד אמר אורך טרימוטה· ותורנה אמר תלת דקיקן. ר' חגיה חשש להדא ור' מנא להדא ודין. והידא אמרה דא· תקע בראשונה ומשך בשנייה כשתיים אין בידו אלא אחת. ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעורה אפילו אחת אין בידו· למה ראשה גבי סופה מצטרף וסופה גבי ראשה מצטרף· לא ראשה אית לה סוף ולא סופא אית לה ראש· במקום אחד תוקעין ובמקום אחד מברכין· אית תניי תני הולך לו אצל התוקע· אית תניי תני אצל המברך· מ״ד הולך לו אצל התוקע בשאין בידו כדי לתקוע· מ״ד הולך לו אצל המברך בשיש בידו כדי לתקוע· נישמעינה מן הדא דא״ר יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי במקום אחד תוקעין ובמקום אחד מברכין הולך לו אצל תוקע ואינו הולך לו אצל מברך· והיידא אמרה דא י״ט של ראש השנה שחל להיות בשבת· במקום אחד תוקעין ובמקום אחד מברכין הולך לו אצל מברך ואינו הולך לו אצל תוקע. למה שהכל יודעין לתקוע ואין הכל יודעין לברך· ד״א אדם מוציא ידי חבירו בתקיעה· ואין אדם מוציא ידי חבירו בברכה· יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת לא כמי שאין בידו כדי לתקו' ואת אמר הולך לו אצל מברך· הדא אמרה פליגין: רבן גמליאל אומר שליח הציבור מוציא את הרבים ידי חובתן· י״ר חונה רבה דציפורין בשם ר' יוחנן הלכה כרבן גמליאל באילין תקיעתה· ר' זעורה ורב חסדא הוון יתיבין תמן בתקיעתא מן דצלון את צלותא קם רב חסדא בעי מצלייה· אל ר' זעירא לא כבר צלינן· אל מצלינא וחזר ומצלי דנחתון מערביא ואמרון תמן בשם ר' יוחנן הלכה כר״ג באילין תקיעתא ואנא דלא כוונית· אילו כוונית נפק ידי חובתי· א״ר זעירה ויאות כל תנייא תני לה בשם ר״ג. ורבי הושעיה תני לה בשם חכמים· ר' ארא דקיסרין בשם ר' יוחנן והוא שיהא שם מראש התפילה. א״ר תנחום בר' ירמיה מתניתא אמרה כן סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם:

הדרן עלך יום טוב של ראש השנה

וכולא מסכתא דראש השנה ברחמי דשמייא

מסכת ביצה

א׳ ביצה שנולדה ביום טוב ב״ש אומרי' תיאכל· ובית הלל אומרים לא תיאכל· ט״ב״ש אומרים שאור בזית וחמץ בכותבת· ובית הלל אומרים זה וזה בכזית: ב השוחט חיה ועוף בי״ט ב״ש אומרים יחפור בדקר ויכסה'· ובית הלל אומרים לא ישחוט אלא א״כ היה לו עפר מוכן· ומודין שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה שאפר הכירה מוכן: ג ב״ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון לחלון וב״ה מתירין· ב״ש אומרים לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום· וב״ה אומרים עומד ואומר זה וזה אני נוטל: ד זימן שחורים ומצא לבנים· לבנים ומצא שחורים. שנים ומצא ג' אסורין· ג' ומצא שנים מותרין· בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין· ואם אין שם אלא הם הרי אילו מותרין: ה ב״ש אומר אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר· וב״ה מתירין· ב״ש אומר אין נותנין את העור לפני הדריסה ולא יגביהנו אלא א״כ יש עליו כזית בשר· וב״ה מתירין"· ב״ש או' אין מסלקין את התריסין בי״ט. ובית הלל מתירין אף להחזיר: ו ב״ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרה״ר· וב״ה מתירין: ז ב״ש אומ' אין מוליכין חלה ומתנות לכהן בי״ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום· וב״ה מתירין· אמרו ב״ש גזירה שוה חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך לא יוליכו את המתנות· אמרו להן ב״ה לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה. תאמר במתנות שזכאי בהרמתן: ח ב״ש אומר תבלין נידוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור. וב״ה או' תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ: ט הבורר קטניות בי״ט ב״ש אומרי' בורר אוכל אוכל. וב״ה אומרים בורר כדרכו בחיקו (י״בקטן) ובתמחוי אבל לא בטבלי ולא בנפה ולא בכברה· ר״ג או' אף מדיח ושולה: י ב״ש אומר אין משלחין בי״ט אלא מנות· וב״ה אומרים משלחין בהמה חיה ועוף חיין ושחוטין. משלחין יינות שמנים וסלתי' אבל לא תבואה· ר״ש מתיר בתבואה: יא משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין· אף על פי שאין לצורך המועד אבל לא סנדל מסומר ולא מנעל שאינו תפור· ר' יהודה או' אף לא מנעל לבן מפני שצריך אומן. זה הכלל כל שניאותין בו בי״ט משלחין אותו:

פירוש

הלכה ג׳ י׳ והזין. פירש כ״מ היינו י׳ פסוקים דכתו' לשון זכרון בתורה ומשיב שם וזוזיל ע״ש ובתר י׳ וידוי' הוא גורם מ׳ עדות שאמר שעיא דלו הוכו כנגד ט׳ ימי' שבין ר״ה וי״כ ומה כתי' אחריו ביו״כ לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ועיין היטב כ״מ כי דבריו נכונים ביותר לענין: הלכה ח: מפני מעשה כו׳. עיין בתוספ׳ דפרקי׳ דף ל״ב ע״ב ד״ה בשעת השמד ט״ו בנימוסון. פי׳ בחוקותיהם: אף בהלל כן קש׳ הוא· כלומר שבין דתקנו תקיעה במוסף לתקנו כמו הלל במוסף דכי היכי דזכי שני בתקיעה יהבה נמי בקריאת הלל בשעת ההלל ומשני לית בלעמא בשעת תפילת מוסף וכו' כלכו לבתים אחר תפלת שחרית וקרית' התורה ותפללו' מוסף ביחיד ומריך הם בתקיע' כיוא בן תירין ואותי יום יום כו' היינו יום תקיע' וי' ערב' שהיו כל ישראל והירים בהם מפי הלכך לא חושינן שילמו ע״ה עד שילמו ידי חובת תקיע': שמע לה כו'· להא דתנן השני מתקיע' ילין שעמא שהכא דבקט תקיעה בתר מוסף: ריטן תורה· היינו קריאת התורה: זו מוסף· פי' שהיא בודאי בלא שפתי מרמה' דהיינו דברים בעלי' לפי שהיא מתוך דברי תור' ועצמ' סוכים אחר שקראו בתורה וק״ג: מה כתיב בתריה כו'. והיינו תקיע' שופר שהוא להורות על עלך יושב על כסא דין כידוע: שנייא היא. פי' שאני תקיעה מהלל שהראשון קריאה ההלל והשני מתקיע שמלות היום דהיינו תקיעה כאמרה אלא קרבן מוסף בתורה והיינו מה דפף' ר' התחלה קרית מוסר בנכ״ה: הלכ' י: פרמס'. פיימי ליה הר״ן בפרקי' ומי' דהיינו ג׳ קולות קטני' בשמה: אפי' אחת כו'. זאת הסוגיא פייתי הר״א דף ג׳ ותף ד' והרבה להשיב על זאת הסוגיא ויען כי קלרה הסוגיא מהשתרע ועין עשם כל הלוכך: סלק פרקא ומסכת ראש השנה. בתרצת התתן לאורם דיעה ובינה.

מראה מקום והגהות

א ע' גירסת הבבלי.
ב י״ב בכר.
ג תענית פ״ד ה״ג.
ד פסחים פ״ד.
ה לעיל פ״ג ה״ט.
ו ע' שבועות פ״א ה״ד.
ז ע' בבלי ברכות ספ״ה.
ח ע' בבלי בפרקין ל״ג ומגילה כ״ט: ומדרש שוחל דבתי פ״ט.
ט ע' גירסת הבבלי.
י מדרש תהלים פי״ז וע' ברכות פ״ק.
יא ויקרא רבה פכ״ט.
יב ע' גילה פ״ה.
יג י״ב מתעסקין עמהן עד שילמדו אפי' בשבת ואין מעכבין התינוקת שלתקוע בשבת וע' תוספתא ותוס' בפרקין ל״ג.
יד ע' שאלתות ברכה סי' קע״ח.
טו ברכות ק' ג'.
טז פסחים פ״ה ה״ד.
יז ע' שבת פ״ב ס״ה ופ״י פ״ה.
יח ע״ש סוף פ״ד ופט״ו ק״ה.
יט בב״ל, וע' כלים פט״ו פ״ג.
כ ה״ג בבבלי בעתניתין: אע״פי שיש בהן כלקים ומלולבוד קהומה, וע' כלאים פ״ט פ״ג ובב״פ ב' פ״ב ומגיגה פ״א פ״ב.

ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך נשמעו דבריך. כבר נשמעו דבריך. א"ר יוחנן טעמיה דר' יהודה כדי ליתן את המצוי על המצוי ואת שאינו מצוי על שאינו מצוי: הלכה ו' שופר שנסדק ודיבקו פסול. למי נצרכה לר' נתן. דיבק שברי שופרות פסול. עוד היא דר' נתן. ניקב וסתמו. ר' חייה בשם ר' יוחנן ודר' נתן היא. דתני ניקב וסתמו בין במינו בין שלא במינו אם היה מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר. ר' נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול. ר' חייה בשם ר' יוחנן כיני מתני' אם היה מעכב את התקיעה פסול. ואם לאו כשר. ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעורה והוא שסתמו. אבל אם לא סתמו כשר. שכל הקולות כשרין בשופר. ר' יעקב בר אחא אמר אבא בר בא שאל לר' שופר קדוח מהו א"ל כוה תוקעין בעייניטב: הלכה ז' א"ר יוסי בן חנינה לא אמר אלא וכן מי שהיה עובר הא אם עמד חזקה כוין. נתן שופר בתוך שופר ותקע אם קול הפנימי שמע יצא. אם קול חיצון שמע לא יצא. ר' אבינא בעי הפכו מהו. נישמעינה מן הדא גרדו מבפנים פסול מבחוץ כשר. לא אמר אלא גרדו הא אם הפכו פסול. מה בין זה לזה זה כיטל וזה לא כיטל הללו: הלכה ח' ר' יהושע בן לוי אמר עמלק טשטן היה. מה היה עושה היה מעמיד בני אדם כיום גינוסיא שלו לומר לא במהרה אדם נופל ביום גינוסיא שלו. מה עשה משה עירבב את המזלות הדא הוא דכתיב שמש ירח עמד זבולה ונו'. וכתיב נתן תהום קולו רום ידיהו נשא. מרום ידיהו נשא נתן תהום קולו. שמואל אמר תבא תינתן על התמיד כפשע כפשעה של תורה. ותשלך אמת ארצה. אימתי שישראל משליכין דברי תורה לארץ המלכות הרשעה הזאת גוזרת ומצלחת. מה טעמא ותשלך אמת ארצה ועשתה והצליחה. ואין אמת אלא תורה היך מה דאת אמר אמת קנה ואל תמכור חכמה ומוסר ובינה. א"ר יודה בר פזי זנח ישראל טוב אויב ירדפו. ואין טוב אלא תורה היך מה דאת אמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו: הלכה ט' א"ר יסא בארבעה מקומות נאמר עשה לך בג' פירש. ואחד לא פירש. עשה לך תיבת עצי גופר. עשה לך שתי חצוצרות כסף. עשה לך חרבות צורים. עשה לך שרף לא פירש. אמר משה עיקרה לא נחש הוא. לפיכך ויעש משה נחש נחושת. מיכן היה ר"מ דורש שמות. ר' חד בר נש הוה שמיה כידור. אמר לון ר"מ הזהרו לכון מיניה. בר נש ביש הוא כי דור תהפוכות המה: ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינה והוה הנשוך אין כתיב כאן אלא כל הנשוך אפי' נשיכת כלב. אפי' נשיכת נחש. ולא דמיא נשיכת כלב וראה. נשיכת נחש והביט. ר' יודה נזירא בשם ר' אחא נשיכת כלב שאינו ממיתו וראה. נשיכת נחש שהוא ממיתו והביט. ורבנן אמרי נשיכת כלב שאינו מחלחל וראה. נשיכה נחש שהוא מחלחל והביט: הלכה י' תני אבל אמרו אשה מברכת לבעלה עבד לרבו קטן לאביו. ניחא אשה מברכת לבעלה עבד לרבו. קטן לאביו. לא כן א"ר אחא בשם ר' יוסה בר נהוריי כל שאמרו בקטן כדי לחנכו. תיפתר בעונה אתריהן כהיא דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרים אותו. עונה אחריהם מה שהם אומרים ותהא לו מאירה. תבוא מאירה לבן עשרים שצריך לבן עשר:

הדרן עלך ראוהו בית דין

א׳ יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר ר"א לא התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין אלא ביבנה בלבד. אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד: ב׳ ועוד זאת היתה ירושלם יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין בה וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד: ג׳ בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה וזכר למקדש. ושיהא יום הנף כולו אסור: ד׳ בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום. פעם אחת נשתהו העדים מלבוא וקילקלו הלוים בשיר. התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה. באו מן המנחה ולמעלן נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום: ה׳ אמר ר' יהושע בן קרחה ועוד זו התקין רבן יוחנן בן זכאי שאפי' ראש ב"ד בכל מקום שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הועד: ו׳ סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עמם ואינו תוקע. קדושת היום ותוקע. זכרונות ותוקע. שופרות ותוקע ואומר עבודה והודייה וברכת כהנים. דברי ר' יוחנן בן נורי: ז׳ אמר לו ר' עקיבה אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר. אלא אומ' אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע. זכרונו' ותוקע. שופרות ותוקע. ואומר עבוד' והודיית וברכת כהנים: ח׳ אין פוחתין מעשר מלכיות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות. ר' יוחנן בן נורי אומר אם אמרן שלש שלש יצא. אין מזכירין מלכות זכרון שופר של פורענות. מתחיל בתורה ומשלים בנביא. רבי יוסי אומ' אם השלים בתורה יצא: ט׳ העובר לפני התיבה ביו"ט של ראש השנה השני מתקיע. ובשעת הלל הראשון מקרא את ההלל: י׳ שופר של ראש השנה אין מעבירין עליו את התחום ואין מפקחין עליו את הגל ולא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ואין חותכין אותו לא בדבר שהוא משום שבות ולא בדבר שהוא משום לא תעשה. אבל אם רצה ליתן לתוכו יין או מים יתן. אין מעכבין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין בהם עד שילמודו. והמתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא: יא׳ סדר תקיעות שלש של שלש שלש. שיעור תקיעה כדי שלש תרועות. שיעור תרועה כדי שלש יבבות. תקע בראשונ' ומשך בשנייה כשתי' אין בידו אלא אחת. מי שבירך ואח"כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע ג' פעמים. כשם ששליח צבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב. רבן גמליאל אומר שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן:

פרק רביעי

הלכה א׳ יום טוב של ראש השנה כו'. ר' אבא בר פפא א"ר יוחנן ורשב"ל הוון יתיבין מקשיי. אמרין תנינן יום של ראש השני שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה. אין לית הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה. עבר כהנא אמרין הא גברא רבה דנישאול ליה. אתון שאלין ליה אמר לון כתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה. הא כיצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה. בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין: ר' זעורה מפקד לחבריי' עלון ושמעון קליה דר' לוי דרש. דלית אפשר דהוא מפיק פרשתיה דלא אולפן. על ואמר קומיהון כתוב אחד אומר יום תרועה. וכתוב אחר אומר זכרון תרועה. הא כיצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה. בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה. מזכירין אבל לא תוקעין. מעתה אף במקדש לא ידחה. הצא כאחד לחדש. מעתה אפי' במקום שהן יודעין שהוא באחד לחדש ידחה: תני ריש בן יוחי והקרבתם במקום שהקרבנות קריבין. אמרין חברייא קומי ר' יונה והכתיב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי ונומר. אמר לון" זו את מעביר בארצכם הא אחרת לא. אמרין ליה או נאמר זו אתם מעבירין בארצכם. הא אחרת בין בארץ בין בחוצה לארץ. א"ר יונה אילו הוה כתיב תעבירו שופ' בארצכם הוינו' או' כאן מיעט ובמקו' אחר ריבה. אלא בכל ארצכם כאן ריבה ובמקום אח' מיעט: הלכה ב׳ והן שיהו כל העדים האילו בה. רואה ואינו שומעת כגון ירושלם מלמעלן ועיר מלמטן. ושומעת ואינה רואה. הרר מפסיק. רואה ושומעת ואינה יכולה לבוא. חוץ לתחום. רואה ושומעת וקרובה ואינה יכולה לבוא הנהל מפסיק. ר' יונה בעי היתה יכולה לבוא בעירובין. והיך מה דאת אמ' בירושלם שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובי' ויכולה לבוא תוקעין בה. ואמר אף ביבנה כן. ירושלם דבר תורה והעיירות הסמוכות לה דבר תורה. ורבן יוחנן בן זכיי מתקין על דבר תורה. ויבנה מדבריהן והעייירות הסמוכות לה מדבריהן. ורבן יוחנן בן זכיי מתקין על דבריהן. ויש תקנה אחר התקנה. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי יצאו ב"ד ממקום ולא היו תוקעין. ר' יוסה בעא קומי ר' סימון אפי' מבית לבית אפי' מטריקלין לקיטון. א"ל בי ר' עד כאן שמעתי: הלכה ג׳ כתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים. אית תניי תני בשמחת שלמים הכתו' מדבר. אית תניי תני בשמחת הלולב הכתוב מדבר. מאן דאמר בשמחת שלמים הכתוב מדבר ביום הראשון דבר תורה ושאר כל הימים דבר תורה. ורבן יוחנן בן זכיי מתקין על דבר תורה. מאן דאמר בשמח' הלולב הכתו' מדבר ביום הראשון דבר תורה. ושאר כל הימים מדבריהן. ורבן יוחנן בן זכיי מתקין על דבריהן. ויש תקנה אחר תקנה: חברייא בעון קומי ר' יונה כמה דאת אמר תמן והקרבתם אשה ליי' שבעת ימים. אין שבעה בלא שבת. ודכוותה ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים. אין שבעה בלא שבת. אמר לון שניא היא דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון. חלק הראשון מהם. מעתה במקדש ידחה ובגבולין לא ידחה. א"ר יונה אילו הוה כתי' ולקחתם לפני ה' אלהיכם הייתי או' כאן היכה ובמקום אחר מיעט. אלא ולקחתם לכם מים ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים בירושלם: הלכה ד׳ א"ר שמואל בר נחמן מפני מעשה שאירע פעם אחת נפלה הברה בעיר ובאו סרקים ונטלום ונתקלקלו הלוים בשיר. א"ר אחא בר פפא קומי ר' תורה חברייא בעון קומי ר' שמואל בר נחמן בשם מן ר' אמר להי לון רבותינו ראית לכון ורבנין סנין בשם ר' יהושע בן לוי א"ל ור' לא מייתי לה טעם והלכה. דתניי' שיר של חמישי הוו אומרי' הרנינו לאלהים עוזנו. ובראש השנה

פירוש

הלכה ו': והוא שסתמו כו'. הרב רבינו ניסים מייתי ליה בפרקין ע"ש פירוש והרא"ש דפרקי' דף ג' ע"ב וגם בתום' דף כ"ח ע"ב ד"ה ניקב כו': בעייניטב פיר' שם פקוס: הלכה ה׳ הפכו. פפרש ברא"ש שם דסבר הכי תלמודא בפשטא קסא דהפכיה כי כיתוכה פסול כו': הלכה ח׳ טשטן. פירש מכשף: גנוסי'. פי' הוא תרגום של הלדת את פרעה דהיינו יום הולדת של מלכים והיה מעמיד בני אדם למלחמה ביום הולדתו שלהיות יום הולדתו המזל השולט אז הוא מחר לו כמו שנו' יכא לפליטי' עולם ולכן רחוק שיפול אדם ביום ההוא ומשה עירבב המזלות שלא יהיה מזלו שולט ביום ההוא: ורום ידיהו נשא. פירש פרוש ידיהו ע"י שנתן תהום קולו והיינו שע"י שמשה נתן קול בתפלת' פלפש' נשא פרוש ידיהו דהיינו יושב מרו' שמשה בקולו ובכחו עירבב המזלות או פירושו משה נשא ידיו לפרוס כדכתיב כאשר ירים משה ידו ונתן תהום קולו ע"י בן עירבב המזלות: הלכה ט׳ שאינו מחלחל. פירש מפני שאין לו ארס ואין כ"כ מסוכן ואינו מסוכן להמית לכן די בראייה בעלמא אבל הנחש שמחלחל ארסו והוא יותר מסוכן וממהר להמית הוא לנשוכו יותר קשה והיה צריך הבטה בכונה:

סליק פרקא:

יום טוב של ר"ה כו'. מעולין. פי' הנכנסין לבית המדרש: מזכירין. פי' מזכירין מקראות של תרועה ופסוקי זכרונות ושופרות ולענין שבת איירי כבאור. פי' במקום שנודע שהוא אחד לחדש אין תוקעין ע"פ אפי' בשבת והיינו במקדש שהיו קובעין החדש ע"פ עדי' שראו את הירח ביום ל' ואם לא מקדשי' יום ל"א אבל שאר מקומו' שלא היו יודעים בודאי אם היה ר"ה בל' או ביום ל"א שם אין תוקעין ועיין ב"מ: לקיטון. חדר שלפני הטרקלין: סרקי'. פירש תרגום ירושלמי סיד המשמעאלי סיד סרקאי:

מראה מקום והגהות

[1] ע' סוכה פ"ג ה"ח.

[2] י"נ: גרדו בין מבפנים בין מבחוץ כשר.

[3] ע' בבלי עירובין כ"ד ע"ב ה' ולקמן פ"ו פ"ג.

[4] תנחומא ריש פ' האזינו וב"ר פ"מ וקהלת נ"נ סוטה כ"ט וכ"ב קמ"ו.

[5] ברשית רבה פנ"ם.

[6] בבלי עספ"ג, ת"ש מגילה ו"ג תרומית רבה פפ"ב.

[7] ע' איכה רבתי פ' הביטו רבת.

[8] סוכה פ"ג ה"ט וברכות פ"ג פ"ג.

[9] ע' עירובין פ"י פ"ב וסוכה פ"ד פ"ג שקלים פ"ב פ"ג.

[10] ע' סוכה פ"ב פ"ג ומגילה פ"ב פ"ג.

[11] ע' שקלים פ"ד ה"א.

[12] ע' ברכות פ"ה ה"ד.

[13] ע' סוכה פ"ג ה"ג.

[14] ע' פסחים פ"ח ה"ו.

[15] ע' ביצה פ"ה פ"ב ורשב"א ריטב"א.

[16] ע' שביעית פ"ח ה"ד.

[17] בבלי בפרקין כ"ט ורבה ויקרא פכ"ט.

[18] ע' בבלי פנים' ג' ובמדבר רבה פ"ד.

[19] ע' ת"ב.

[20] ע' בבלי ביצה ג' ה"ב.

[21] סוכה פ"ד ה"ג.

[22] ע' בבלי בפרקין ל' ל"א תמיד פ"ז ומדר"כ פ"ס.

א׳ ראוהו בית דין וכל ישר׳ נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר ראוהו בית דין בלבד יעמדו שנים ויעידו לפניהם ויאמרו מקודש מקודש ראוהו שלשה והן בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד ויעידו בפניהן ויאמרו מקודש מקודש שאין היחיד נאמן על ידי עצמו: ב׳ כל השופרות כשירין חוץ משל פרה מפני שהוא קרן. א״ר יוסי והלא כל השופרו׳ נקראו קרן שנאמר והיה במשוך בקרן היובל כשמעכם את קול השופר. שופר של ראש השנה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב ושתי חצוצרות מן הצדדין שופר מאריך וחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר: ג׳ ובתעניות של זכרים כפופין ופיו מצופה כסף ושתי חצוצרות באמצע שופר מקצר וחצוצרות מאריכות שמצות היום בחצוצרות: ד׳ שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות. ר׳ יהודה אומר בראש השנה תוקעין בשל זכרים וביובל בשל יעלים: ה׳ שופר שנסדק ודיבקו פסול. דיבק שיברי שופרות פסול. ניקב וסתמו אם עיכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר: ו׳ התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטם אם קול שופר שמע יצא. אם קול הברה שמע לא יצא. וכן מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא. אע״פ שזה שמע וזה שמע זה כיון לבו וזה לא כיון לבו: ז׳ והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו׳. וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה. אלא כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי למעלן ומכוונין לבן לאביהן שבשמים הן מתגברין. ואם לאו היו נופלין: ח׳ כיוצא בו ויאמר ה׳ אל משה עשה לך שרף ושים אותו על נס וגו׳. וכי נחש ממית ומחייה אלא כל זמן שישראל מסתכלין כלפי למעלן וכשעבדין את לבן לאביהן שבשמים היו מתרפאין ואם לאו היו נימוקין: ט׳ חרש שוטה וקטן אינו מוציא את הרבים ידי חובתן. זה הכלל כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן:

פרק שלישי

הלכה א׳ ראוהו בית דין וכל ישראל כו׳. כיני מתניתא או בית דין או כל ישר׳. ר׳ זעורה רבי אמי בשם רבי יהושע בן לוי מעמעמין על הנראה לעברו. אין מעמעמין על שלא נראה לקדשו. רבי בא ורבי חייה בשם רבי יהושע בן לוי מעמעמין על שלא נראה לקדשו. ואין מעמעמין על הנראה לעברו. מתניתא פליגא על ר׳ זעורה ראוהו בית דין וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכ׳ הרי זה׳ מקודש מפני שחשיכה הא אם לא חשיכה לא. הדא אמרה אין מעמעמין על הנראה לעברו. מתניתא פליגא על רבי בא יכול אם היה צריך שני ימים נותנין לו שני ימים. תלמוד לומר אותו אין לו אלא יום אחד בלבד. הדא אמרה אין מעמעמין על שלא נראה לקדשו. מתניתא פליגא על רבי בא. יכול כשם שמעברין את השנ׳ מפני הצורך כך יקדשו את החדש מפני הצורך. תלמוד לומר החדש אחר החדש הן הולכין. הדא אמרה אין מעמעמין על שלא נראה לקדשו. מתני׳ פליגא על רבי בא׳ יכול אם לא נראתה הלבנה לשני ימים. כך יקדשו את החדש לשני ימים. תלמוד לומר אותם אלה הם אין אלה מועדיי. מפני שלא נראתה. (הא אם נראתה לא) הדא אמרה אין מעמעמין על שלא נראה לקדשו. הוו בעי מימר ולא פליגין. מה דאמר ר׳ זעורה בשאר כל החדשים מה דאמר רבי בא על ניסן ועל תשרי: ר׳ אומר ניסן לא נתעבר מימיו. והא תנינן אם בא חדש בזמנו. אם בא לא בא. רב אמר תשרי לא נתעבר מימיו. והא תנינן אם היה החדש מעובר. אם היה׳ לא הוה: וכשקידשו את השנה באושא ביום הראשון עבר רבי ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה אומר׳ כדברי ר׳ יוחנן בן נורי. אמר רשב״ג לא היינו נוהגין כן ביבנה. ביום השני עבר רבי חנינה בנו של רבי יוסי הגלילי ואמ׳ כדברי ר׳ עקיבה אמר רשב״ג כן היינו נוהגין ביבנה׳ והא תני קידשוהו כראשון ובשני׳ ר׳ זעורא בשם רב חסדא אותה השנה נתקלקלה׳ מהו בראשון מהו בשני׳ רבי בא בשם רב שנה ראשונה ושני׳ השני׳׳ והא תני ביום הראשון וביום השני׳ קידשוהו קודם לזמנו או לאחר עיבורו יום אחד יכול יהא מקודש ת״ל אותם אותם אלה הם מועדיי. אין אלה מועדיי. לפני זמנו עשרי׳ ותשעה יום׳ לאחר עיבורו שלשים ושני׳ יום: ומניין שמעברין את השנה על הגליות שעלו ועדיין לא הגיעו׳ ת״ל בני ישראל מועדיי עשה את המועדות שיעשו אותן כל ישראל׳ א״ר שמואל בר נחמן׳ והן שהגיעו למהר פרת: ר׳ יעקב בר אחא ר׳ אמי בשם ר׳ יהודה בר פזי קידשוהו ואח״כ נמצאו העדים זוממין הרי זה מקודש. קם ר׳ יוסה עם ר׳ יהודה בר פזי א״ל אתה שמעתה מן אבוך הדא מילתא. א״ל כן אמר אבא בשם רבי יוחנן אין מדקדקים בעדות החדש: בית דין שראו את ההורג. אמרו אם חאין אנו אותו אין אנו מבירן אותו לא הוו שרפין דכתיב עינינו לא ראו מיט והרי ראו וב״ד שראו את ההורג׳. אית תניי תני יעמדו שנים ויעידו לפניהן׳ אית תניי תני יעמדו כולן ויעידו במקו׳ אחר׳ **ר׳ יודה בר פזי בשם ר׳** זעורה כשם שהן חלוקים כאן כך חלוקין בעידות החדש. ויקום חד ויתיב חד׳ ויקו׳ חד ויתיב חד. שנייא היא׳ שאין העד נעשה דיין׳ כהדא רב חונה הוה ידע שחדי׳ לחד בר נש אזל בעי מידון קומוי וכפר ביה׳ א״ל רבי שמואל בר רב יצחק בגין דאת ידע דרב חונה בר נשא רבה את כפר ביה׳ מה אילו ייזיל וישהד עלך קומי בית דין חורן. א״ל רב חונה תעבדין כן אמר ליה אין. ושרא רב חונה גרמיה מן ההוא דינא. ואזל ואשהד עלוי קומי בית דין חורן. קרא עדד על חתימת ידי העדים על תתימת ידי הדיינין׳ רבי בא בשם רב יהודה רצה לקיים בכתב ידי העדים מקיים׳ בכתב ידי הדיינים מקיים. ואני אומר אפילו בעד אחד אפילו בדיין אחד מקיים: ביומוי דרבי אבהו אתון בעיי מימר גואלינו ואמרון גאולתינו וקבלון׳ ביומוי דרבי ברכיה אישתתקון׳ אמר לון שמעתון דא תקרש ירחא. וארכינון בראשיהון וקבלון: הלכה ב׳ הוון בעיי מימר ולא פליגין. אשכחת תני רבי יוסה מכשיר בשל פרה וחכמים פוסלין. מה טעמיה דרבי יוסי והיה במשוך בקרן היובל. מה טעמא דרבנן ותיטב לייי משור פר מקרין מפרים. מקרן כתיב. ורבנן כל השופרות נקראו קרן ונקראו שופר חוץ משל פרה שנקרא קרן ולא נקרא שופר׳ התיבון הרי של יעל הרי אינו קרוי לא קרן ולא שופר׳ מאי כרון. כהיא דאמר רבי לוי״ט שנייא היא שאין קטיגור נעשה סניגור: הלכה ג׳ א״ר יונה כדי שיפשטו לבם בתשובה. פיו מצופה זהב. ציפהו זהב מבפנים פסול. מבחוץ כשר. ציפהו מקום הנחת פיו או שהיה קולו עבה מחמת הציפוי פסול. א״ר יוסה הדא אמרה פשוטה ששמע מקצת׳ מן המתעסק לא יצא׳ והיי דא אמרה תקע בראשונה ומשך בשנייה כשתים אין בידו אלא אחת׳ רבי אבא בר זמינא בשם ר׳ זעורה אפי׳ אחת אין בידו׳ למה ראשה גבי סופה מצטרף וסופה גבי ראשה מצטרף׳ לא ראשה אית לה סוף ולא סופה אית לה ראש: הלכה ד׳ א״ר יונה כדי שיכופו את לבם בתפילה׳ קומי ר׳ יהושע בן לוי תקעין בתעניתא. ר׳ יוסה בעי ויתקעון קומוי בחצוצרתא׳ ולא שמיע דתני חצוצרות במקדש׳ אין חצוצרות בגבולין׳ ויתפללו לפניו עשרין וארבע. כהדא רבי יוחנן מתפלל בתשע׳ באב עשרים וארבע׳ ומפקד לתלמידוי לא תילפון מיני הדין עובדה דצריכה ליה אבל הוא׳ תענית ציבור הוא׳ רבי יוסה בשם רבי יהושע בן לוי אינו תענית ציבור׳ ר׳ יונה רבי יצחק בר נחמן בשם ר׳ יהושע בן לוי אבל הוא אינו תענית ציבור׳ א״ר זעורה מילתיה דר׳ יוחנן אמר׳ יחיד בתשעה באב מתפלל ארבע. לא אמר אלא ארבע׳ הא עשרים וארבע לא: הלכה ה׳ אני ה׳ אלהיכם אילו המלכיות׳ זכרון תרועה אילו הזכרונות׳ שופר תרועה אילו השופרות׳ ער כרון ראש השנה. יובל. והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכיפורים. שאין תלמוד לומר בחדש השביעי. מה תלמוד לומר בחדש השביעי׳ אלא כל מה שאת עשה בראש השנה הוי עושה בעשור לחדש׳ מה כאן מלכיות זכרונות ושופרות אף כאן מלכיות זכרונות ושופרות: מניין שהוא פשוטה לפניה׳ תלמוד לומר והעברת שופר. ומניין שהיא פשוטה לאחריה תלמוד לו׳ תעבירו שופר׳ ער כרון יובל׳ ראש השנה. והעברת שופר תרועה בעשור לחדש ביום הכיפורים׳ שאין תלמוד לומר בחדש השביעי׳ מה תלמוד לומ׳ בחדש השביעי׳ אלא מה שאת עושה בחדש השביעי בבעשור לחדש.. מה כאן תוקע ומריע ותוקע׳ אף כאן תוקע ומריע ותוקע. מניין שהן שלש של שלש שלש׳ תלמוד לומר יום תרועה׳ זכרון תרועה׳ שופר תרועה. ער כרון כר׳ עקיבה׳ כרבי ישמעאל׳ תני רבי ישמעאל ותקעתם תרועה׳ ותקעתם תרועה שנית תרועה יתקעו למסעיהם. אין תימר היא תקיעה היא תרועה. והכתיב ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו׳ יובל הוא אע״פ שלא השמיטו׳ אף על פי שלא תקעו בשופר׳ או יכול אע״פ שלא שילחו עבדים תלמוד לומר הוא דברי רבי יודה. רבי יוסה אומר יובל אף על פי שלא השמיטו אע״פ שלא שילחו עבדים. או יכול אף על פי שלא תקעו בשופר. תלמוד לומר הוא׳ א״ר יוסה מאחר שהכתוב תולה אותה לענין תקיעת שופר׳ וכתוב אחר תולה אותה לענין שילוח עבדים׳ מפני מה אני אומר יובל שלא בשילוח עבדים שאיפשר ליובל בלא שילוח עבדי׳ אבל אי איפשר ליובל שלא בתקיעת שופר׳ ד״א תקיעת שופר תלויה בביד׳ ושילוח עבדי׳ תלוי בכל אדם. ואתייא כהוא דא״ר שמואל בר רב יצחק וידבר ה׳ אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל׳ על מה צים על פרשת שילוח עבדי׳. ואתיא כהוא דא״ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים׳ הדא הוא דכתיב מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי וגו׳. תני׳ בשם ר׳ נחמיה הותי כאניי סוחר ממרחק תביא לחמה׳ דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר׳ א״ר יוחנן וו דברי רבי יודה ור׳ יוסא׳ אבל דברי חכמי׳ קודש ביד ותקיעת שופר והשמט׳ כספים משמיטין׳ ניחא קודש ביד ותקיעת שופר׳ השמטת כספים לא בסוף הן משמיטין׳ ר׳ זעורה שמע לה מן הדא

פירוש

ראוהו ב״ד וכל ישראל כו׳ שהדי. פי׳ עדות: חורן קרא. כל״ל והגה״ר כמחק וארכינון. פי׳ תרגום ויט שמים וארכין: הלכה ג: הדא. פי׳ הר״מ הא דאמר פשוטה ששמע מקלת מן המתעס׳ שלא כיון לשם מליה ובא מגירו ואמר איכוין ותקע לי להשלים את התקיעה לשם מלוה והאריך בהשלמ׳ כשיעו׳ תקיעה לא ומייתי ראי׳ מהא דתנן דקתך בשני׳ כשתי׳ אין כו׳ וכיון דאין בידו אלא אחת כשלא דקשא שהאריך יותר מכדי תקיעה אינו אלא כמתעסק ואפ״ה עולה מקלתו לאחת ואתא רבי אבא לפלוגי דזה ששמע פשוטה מן המתעסק אפילו א׳ אין בידו כיון דמתחלת התקיע׳ היה מתעסק כשלא דרשא לית ליה מיפא כו׳ ולא דמי למשך בשני׳ כשני׳ דהתם מיהא מתחלתה עד סופו היתה כוונתו לשם מלוה והנ״ל לר׳ בא בר זמינא לא ילא אלא אגב דאמר משך בשנייה כב׳ אין בידו כו׳ נקט נמי גבי מתעסק אין בידו אפי׳ א׳ אע״ג דלא שייך גבי מתעסק האי לשנא וכיוא הכא׳ אין בידו אלא א׳ היינו שני׳: הלכה ה׳ עני׳ במקומן. פי׳ שלא נכתב במקומן כל הצורך אבל הענין מפורש במקומו׳ אחרים בהא דפליגו רבי יודא ור׳ יוסי במה יובל תלוי אם בשלוח עבדים או בתקיעת שופר ומייתי ר׳ עמירא״יה מקרא דדוכתי׳ אחריתי והיינו במלכות סוחר שיביא לרבו אפילו רחוק בן העלה ב״ש פירוש דהך סוגיא:

מראה מקום והגהות

א׳ ע׳ ר״ש נרכות.
ב׳ ע׳ ר״ש סנהדרין.
ג׳ ע׳ תענית פ״א ה״ו.
ד׳ ע׳ שקלים פ״ה ה״ג.
ה׳ ע׳ ב״ב פ״ד ה״ב וכלים פ״ה ה״ו.
ו׳ מיכלתא פ׳ בשלח.
ז׳ י״ג ה״ה מעונר.
ח׳ כפרא פ׳ אמור ושם הגי׳: ת״ל יום וכו׳.
ט׳ שם.
י׳ תוספתא פ״ב ע״ש ותוס׳ בכורות כ״ח.
יא׳ שביעית פ״י ה״ב.
יב׳ שקלים פ״ד.
יג׳ לקמן פ״ד ה״ו (וע׳ בקורות התלמוד ע׳ אמש).
יד׳ ספרא אמור.
טו׳ סוטה פ״ג וסנהדרין פ״א.
טז׳ נ״א: את ההרוג.
יז׳ ע׳ בבלי במכלתין כ״ה כ״ז וכתובות כ״א ה״ב.
יח׳ ע׳ בבלי בפרקין כ״ו.
יט׳ שם וב״ק ס״ה קידושין ה׳.
כ׳ לקמן פ״ד.
כא׳ ע׳ בבלי סוטה ס״ג תנת ל״ו וספרי סוכה בילקוט עמות.
כב׳ ע׳ תעניות.
כג׳ ע׳ תנחומא חוקת ותוספתא סנהדרין פ״ו ועדיות פ״א.
כד׳ ע׳ ספרי ראה וספרא בהר ובבלי עירובין כ״ח.
כה׳ תענית פ״ג ה״א.

ושלוחיך יבאו וילקו· אתה למה הכנסתה עצמך למספק· אמר להן ראיתי אותם מבקשין להטעה את חכמים אמרתי מוטב שאלך אני ונודיע לחכמים. ומה קילקול הוה תמן· דהוון אילין מסבין יום דין ואילין מסבין למחר והוו סבורין שנמלכו ביה דין לעברו והן מתקלקלין: מי ביטל את המשואות· רבי ביטל את המשואות· והתיר רוצח· והתיר עד מפי עד· והתיר שיהו יוצאין עליו מבערב בחזקת שנתקדש· א״ר אבהו אף על גב דאמר את בטלו את המשואות לא בטלו מים טיבריה· רבי זעורא בעא קומי ר׳ אבהו אילין דחמיין צפת מהו דיסבון א״ל רבי ביטל את המשואות צפת למה מסבה· אלא כגין מודעא דאינון ידעין· אין משיאין לילי זמנו אלא לילי עיבורו· לילי זמנו אין משיאין מפני יום טוב· אבל משיאין לילי עיבורו· אין משיאין אלא על החדשים המיושבין בזמנן מפני יום טוב שחל להיות בערב שבת· לילי זמנו אין משיאין מפני י״ט· לילי עיבורו אין משיאין מפני כבוי שב׳. שאם אומ׳ את משיאין בין על החדשי׳ המיושבין בזמנן בין על החדשים המעוברין שאינן מיושבין בזמנן· אם אומ׳ את כן אף הן סבורין שמא נמלכו ב״ד לעברו והן מתקלקלין: הלכה ב׳ מהו עצי שמן· דדנין· א״ר יונה כהרין מקונה· א״ר זעורה דלא יהוון סברין דהוא כוכב· א״ר יוסה׳ חמינן כוכב סלק ונחית. חמינן כוכב אזיל ואתי· תני בהרי מכוור וגדור· אמר רב חונה כד סלקינן להכא סלקינן לראש בית כלחין והוינן חמיין דקלייא דבבל כאילין חנייא: הלכה ג׳ חצר גדולה היתה בירושלים בית יעזק היתה נקראת· מהו בית יעזק ששם היו עוזקין׳ את ההלכה· כמה דאת אמר ויעזקהו ויסקלהו וגו׳: הלכה ד׳ בראשונה לא היו זזין משם כל היום· חזרו ועשו אותם ככלי שבא חוץ לתחום משחשיכה שמותר לטלטלו בתוך ארבע אמות· חזרו ועשו אותם ככלים ששבתו בחצר שמותר לטלטלן בחצר· עד שבא רבן גמליאל הזקן והתקין שיהו מהלכין אלפיים אמה לכל רוח· תני אף בא למול את הקטן כן מתניתא דרבי ליעזר דתנינן תמן ועוד א״ר אליעזר כורתין עצים לעשות פיחמין ולעשו׳ ברזל: הלכה ה׳ א״ר יוחנן אפילו טועה שבטועין אינו טועה בדבר הזה. לפני החמה לאחר החמ׳· לא צורכא די לא פגימתה לפני החמה פגימתה לאחר החמה· תני בר קפרא תרתיי לפני החמה לאחר החמה· פגימתה לפני החמה· פגימת׳ לאחר החמה· א״ר יוחנן׳ כתיב המשל ופחד עמו עשה שלום במרומיו· מימיה של חמה לא ראתה פגימתה של לבנה· תני ר״ש בן יוחי לפי שהרקיע של מים והכוכבים של אש והן דרים זה עם זה ואינן מזיקין זה את זה לפיכך עשה שלום במרומיו· ״אמר ר׳ אבון המלאך עצמו חציו מים וחציו אש ואית ביה חמש גפין וגוייתו כתרשיש ופניו כמראה ברק ועיניו כלפידי אש וגו׳· א״ר לוי״ לעולם לית מול חמי מה דקומוי אלא כולהון סלקין כאילין דסלקין בסולמא הפיך. שלש מאות וששים וחמש חלונות ברא הקב״ה שישתמש בהן העולם׳· מאה ושמונים ושתים במזרח· ומאה ושמונים ושתים במערב· ואחת באמצעו של רקיע שממנו יצא מתחילת מעשה בראשית· מה שחמה מהלכת לשלשים יום הלבנה מהלכת לשני ימים ומחצה· מה שחמה מהלכת בשני חדשים· הלבנה מהלכת לחמשה ימים· מה שחמה מהלכת לשלשה חדשים· הלבנ׳ מהלכת לשבעה ימים ומחצה· מה שחמ׳ מהלכת לששה חדשים· הלבנה מהלכת לחמשה עשר יום· מה שחמ׳ מהלכת לשני׳ עשר חדש· הלבנ׳ מהלכת לשלשי׳ יום· א״ר יונה לית כאן שיעורא לא אפי׳ פרא מיכן· תני נראה באשש ובמים אין מעידין עליו· א״ר חייא בר בא ראו אותו יוצא מענן זה ונכנס לתוך ענן אחר מעידין עליו· כהדא רבי חנינה אזל לעין טב למימנא׳ והוה אוירא מעונן· אמר כדון אמרין מה נטיל אוירא דהן סבא· והקדיח לו הקב״ה כבבדה ונראה מתוכה· רבי חייה רבה הילך לאורו של ישן· ארבעת מילי· ר׳ אבון משדי עלוי צררין ואמר לה לא הבהות בני מריך ברמשא אנן בעיין תיתחמי מיכא ואת מיתחמי מיכא· מיד איתבלע מן קומוי: לצפונה לדרומה. אית תניי תני לצפונה דבריו קיימין. אית תניי תני לדרומה דבריו קיימין· מאן דאמר לצפונה דבריו קיימין מן טבת ועד תמוז· מאן דאמר לדרומה דבריו קיימין· מן תמוז ועד טבת· כמה היה גבוה זה אומר מלא מרדע אחד· וזה אומר מלא שני מרדעים· אית תניי תני דבריהן קיימין· ואית תניי תני אין דבריהן קיימין· מאן דאמ׳ דבריהן קיימין כהינון דהוון קיימין חד מלעיל וחד מלרע· מאן דאמר אין דבריהן קיימין· כהינון דהוון קיימין שווי· כמה הוה רחב כשעורה ויותר מכשעורה· ואם אמר לפני החמה לא אמר כלום: הלכה ו׳ תני ר׳ שמעון בן יוחי אומר וקדשתם את שנת החמשים שנה· שנים מקדשין ואין מקדשין חדשים· והא תנינן ראש בית דין אומר מקודש מהו מקודש מקויים: תני לקידוש החדש מתחילין מן הגדול· א״ר חייה רב אדא מתניתא אמרה כן ראש בית דין אומר מקודש· תני לעיבור השנה מתחילין מן הצד· א״ר זבידא והן בייתא דלרע לא נהגון כן ולא שמיע דאמר רבי חייה בר מרייא רבי יונה ר׳ בא ר׳ חייה בשם רבי חייה בשם ר׳ יוחנן לקידוש החדש מתחילין מן הגדול· לעיבור השנה מתחילין מן הצד· וכבר נכנס ר׳ יוחנן והוא הות הקטן שבהן אמרו לו אמור הרי השנה מקודשת בעיבורה. אמר הרי השנה מקודשת בעיבורה׳ אמר ר׳ יונתן ראה לשון שלימדנו בן הנפח· אילו אמר בעיבורה ונייתי או׳ אילו אחד עשר יום שהחמה עודפת על הלבנה בכל שנה. אלא בעיבור׳ שהוסיפו לה חכמים שלשי׳ יום ועיברוה· ה׳ יעקב בר אחא רבי יסא בשם ר׳ יוחנן לעיבור הולכין אחר המינוי· לבית הוועד הולכין אחר הרגיל והוא שיהא כל אחד ואחד מדבר במקומו· כגון רבי חנינא פתח· ר׳ יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חתמין· רבי בא בר זבדא פתח· רבי חייה ורבי יסא ורבי אימי חתמין· רבי חגיי פתח· ר׳ יונה ור׳ יוסי חתמין· כהנא איתמני קדמיי מן רבי יעקב בר אחא עאל רבי יעקב בר אחא קדמיי מיניה לעיבורא· אמר הכין מרה דשמועתא לא מקיים לה: ר׳ חייה בר בא הוה קאים מצלי· עאל ר׳ כהנא וקם ליה מצלי מן אחורוי מן דחסל ר׳ חייה בר בא מן צלותיה יתיב ליה דלא מיעבור קומוי רב כהנא מאריך בצלותיה מן דחסל רב כהנא אמר ליה הכין אתון נהיגין גביכון מצערין רברביכון· א״ל ר׳ אנא מרבית עלי וכתיב על דבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם· בזבח ובמנחה אין מתכפר לו אבל מתכפר לו בתפילה׳״. וצלי עלוי וזכה למיסב עד דאיתעברון טפרוי סומקן כהדא דקקה· ר׳ שמשון בן לקיש אקרמון ליה חד סב לעיבור׳ ואעלוניה מן ההוא תרעא דלרג׳· אמר כן יהא בשכרן· ולא שמיע דאמר רבי קריספא בשם ה׳ יוחנן״ מעשה שעיברו השנה שלשה רועי בקר· חד מינון אמר בכיר לקיש באדר מינץ. וחורנה אמר קדום באדר פוח לוחיך ופוק לקוביליה. וחורנה אמר תור באדר בעדרייה ימות ובטל תינתה משכיה ישלח. ואנו חמין שתא דלית חד מינהון ועיברו את השנה על פיהם. א״ר חלבו והסכים בית דין עמהן. לא כן א״ר זעורה והן שיהו כולם מורין מטעם אחד· מכיון דאילין מודיי לאילין ואילין מודיי לאילין כמי שכולן מורין מטעם אחד· ור״ש בן לקיש מפקד על הדא מילתא חשש להיא דא״ר לעזר דא״ר לעזר והיתה ידי על הנביאים החוזים שוא והקוסמים כזב בסוד עמי לא יהיו זה סוד העיבור״. ובכתב בית ישראל לא יכתבו זה המינוי· ואל אדמת ישראל לא יבואו· זו ארץ ישראל· וא״ר לעזר כד סלקית להכא אמרית הא גבי חדא· כד מטני אמרית הא גבי תרתי· כד עלית לעיבורא אמרית הא תלתיהון גבי· רבי בא בר זבדא בשם רב טעמא דרבי לעזר כי ר׳ צדוק כיון שבית דין של מעלן רואין שאין בית דין שלמטן מקדשין אותו הן מקדשין אותו: הלכה ז׳ א״ר שמלאי טעמיה דר׳ יוחנן בן נורי כל חדש שנולד קודם לשש שעות אין כח בעין לראות את הישן· ותני בן נראה ישן בשחרית לא נראה חדש בין הערבים· נראה חדש בין הערבים לא נראה ישן בשחרית· אמר ר׳ חייה בר בא ולמה קיבלן רבן גמליאל שכן מסורת בידו מאבותיו׳׳ פעמים מהלך בקצרה· פעמים מהלך בארוכה: הלכה ח׳ אצל מי שלח. מן מה דתני א״ר יהושע נוח היה לי מוטל על המיטה ולא שלח רבן גמליאל הדבר הזה. הדא אמרה אצל ר׳ יהושע שלח· ביד מי שלח· מן מה דתני כלשון זה אמר לו ניחמתני עקיבה. הדא אמרה ביד ר׳ עקיבה שלח. מה היה לו ללמד· אמר רבי יוסה יודעין היינו שאם קידשוהו שלא בעדו׳ שהוא מקודש. ומה בא להעיד שאם קידשוהו וא״ח כ נמצאו העדי׳ זוממין הרי זה מקודש· והא תנינן מעש׳ שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן ר׳ עקיבה בלוד· על ידי שהיו ארבעים זוג· אבל אם היה זוג אחד לא היה מעכבו: הלכה ט׳ כתיב ה׳ אשר עשה את משה ואת אהרן ואשר העלה וגו׳. וישלח ה׳ את ירובעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל· ירובעל גדעון. בדן שמשון. יפתח זה יפתח הגלעדי. הקיש שלשה קלי עולם לג׳ אבירי עולם ללמדך״ שבית דינו של גדעון ושל יפתח ושל שמשון שקולין כנגד משה ואהרן ושמואל. ולא עוד שסמך הגדולים מיכן ומיכן והקטני׳ באמצע: עמד רבן גמליאל ונשקו על ראשו ואמר לו בוא בשלום ר׳ ותלמידי· רבי בחכמה· ותלמידי ביראת חט. ר׳ בחכמה ותלמידי שכל מה שאני גוזר עליו הוא מקיים. כתיב אלופינו מסובלים וגו׳· ר׳ יוחנן ורשב״ל״ ר׳ יוחנן אמר אלפים מסובלים אין כתיב כאן אלא אלופינו מסובלים בשעה שהגדולים סובלין את הקטנים· אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחובותינו· רשב״ל מסרס הדין קרייא אלופים מסובלים אין כתיב׳ כאן אלא אלופינו מסובלים בשעה שהקטנים סובלים את הגדולים אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחובותינו. ר׳ שילה דכפר תמרתה בשם ר׳· ׳עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו· משמש ידע מבואו עשה ירח למועדים· א״ר ברכיה כתיב ויסעו מרעמסס בחדש הראשון וגו׳· כד יתמע בלילי מועדא ארבע עשר מטמיעין את בה הוי כ״משקיעת החמה את מונה ללבנה· א״ר סימון והיו על ידי זה. תע״ זה· א״ר יוחנן ויהי ערב ויהי בקר יום אחד· ר״ש בן לקיש אמר החדש· עד שיהא כולו מן החדש· אשכחת אמר מה דאמר רבי יוחנן צריכה לרבי שמעון בן לקיש. ומה דאמר ר׳ שמעון בן לקיש צריכה לרבי יוחנן· אילו א״ר יוחנן ולא אמר רבי שמעון בן לקיש הוינן אמרין לא אמר אלא אפילו כולו מן החדש· הוי צורכה להיא דאמר רבי שמעון בן לקיש· או אילו א״ר שמעון בן לקיש ולא א״ר יוחנן הוינן אמרין לא אמר אלא יום הא לילה לא. הוי צורכה להיא דאמר ר׳ יוחנן. וצורכה להיא דאמר רשב״ל:

הדרן עלך אם אינן מכירין

אינכתיב כאן אל׳ מסובלי׳ בשע׳ שהקטני׳ סובלין את הגדולי׳ אינפרץ ואין צווחה ר״ל פתרין קרא בשעה שהגדולים סובלין את הקטני׳ אין פירצה ולפ״ז הדנ׳ מגוא׳ דר״י דייק מדל׳ קאמ׳ סובלי׳ שהאן לשון פעל אלא מסובלי׳ שהוא פעולים קאמרים פירושו שהם סובלי׳ אותם מקנם ר״ל מפרש מסובלי׳ כמו כמו סובלים אבל יקרא נושא הסבל מסובל לפי שהוא פעול דהגדולים סובלי׳ את הקטנים קראו מסובלי׳ פ״י הקטנים ותמין ב״ש: סליק פרק:

פירוש

למה הכנסת. דליכא למימר מפני המפון דפי יודע שיפקירוהו: למספ׳. פי׳ לשון טורח קרוב לענין ויספוק את כפיו: מים. פי׳ היו להם איזה סי׳ עליהם עברי׳ שיכולין להודיע האחד לאחר: אילין כו׳. פי׳ אלו שרואי׳ כפין פלוגה כמו למה הלפי׳ מהו שיקחו אותם לעדים והשיב הייט משואות חה אוסרו אם ר׳ ביטל את המשואות א״כ צפת למה ליקח: הלכה ב. דדנין וסקונ׳. פי׳ מין עצים הן: הלכה ג׳: עזק. פי׳ עשו לה גדר וחיזוק: לא צורכא כו׳. עיין הדבר היטב ניפה פרשה: פרא. פי׳ פחו ר״ל שפעמי׳ הלבנה ממהרת הילוכה ומה שחמה מהלכת בכל׳ יום תלך הלבנה בפחו׳ מב׳ יום ותלי והכי אמ׳ ליקמן פעמים שבא בארוכה פעמים שבא בקצרה דכתיב שמש ידע מבואו שמש הוא דידע מבואו ירח לא ידע מבואו: ישן. פי׳ לאור לבנה ישנה: משדי. פי׳ רבי אבון ראה לבנה שיכה בזמן שהית׳ ראויה להתחדש חרק עליה צרורות ואמר לה לא תבהיל בני אלוקיך שהם שרול׳ בערב אתה צריך להראות בכל זה ולהתחדש ואת מתראה ׳עלד אמר מיד נבלעת הלבנה נרקיע שלפניו לכד אמר רחוק מהתחפה כי מעולם לא ראת׳ תמ׳ כניזות של לבנ׳ כלל׳: הלכה ו׳: רחסל. פירש אחר שגמר: מצערן רברבירון כו׳. פירש גדוליכם שליערתני שהייתי מוכרח לעמוד במקומי שלא לעבור לפניך עד שסייטתה תפלתך: למיסב. פי׳ להיות זקן עד שנעשו ליפורניו אדומות קרוב וקל׳ כזה התינוק שדרכו להיות ליפורניו אדומי׳: רועי. בבלי סנהדרי׳ פ״ב: אם בכיר ולקיש כחדא יתנץ. דין הוא אדר פירש יהא קום בקרקע ויעמא זרע הבכי׳ והאפיל יחד חטין שנזרעו בראש החדש והשעורים שנזרעו עכשיו דין הוא אדר: קידו׳ באדר. פי׳ אם כבר תשש כח החורף כל כך שכשהיא רוח קדי׳ חזקה קצור מכשב נפוך ויוצא לקראת הליכה של רוח קדים ובפיתתך קשה מן הרוח ומתמיתתה דין אדר: תור. לשון בבלי יותר נאות אם תור בצפ׳ בתלג ימו׳ ובמדבר׳ בטול תאינתא ידמוך ישלח משכיה דין הוא אדר. פי׳ אם בבוקר הוא קור גדול עד שיה׳ השור קרוב למו׳ מחמת הצינה ובטיהר בצהריים יגדל כח החו׳ עד שיהא השור שוכב בצל תאינה מחמת החום ושלא שבבי׳ פי׳ ויפשט עורו כלו׳ יתחבב בתחי׳ מחמת החום: הלכה ט: אלופינו מסובלי׳. בי״ש גרס סובלין

מראה מקום והגהות

א ע׳ יבמות פ״ב.
ב וצ״ע בתוספת׳ פ״ק.
ג ע׳ ברכות פ״ט ע״ב ובבלי בפרקין כ״ב.
ד ע׳ תוס׳ סוכה בבבלי ל״ט:
ה ע׳ בבלי עירובין מ״ה.
ו שבת פ״ט ע״א.
ז במדבר רבה פ״ב ומדרש חזית פ׳ לאהבה ולהבה׳ ובבלי בפרקין כ״ג.
ח תנחומא פ׳ ויגש ע״ש.
ט כן נ״ל גם במדרש רבה חזית: א״ר יוחנן וכ״ה בדברים רבה פ״ה.
י שמות רבה פט״ו.
יא ע׳ סנהדרין פ״א ה״ב וסוכה נ״ב ה״ה.
יב בבבלי סנהדרין ׳ איתא: אליעזר אומר, וגר״ה כ״ד: ר׳ אלעזר ב״ר שמעון. וע׳ ירושלמי סנהדרין פ״א ה״א. (ובכבר ראיתי לדעת נמק״א כי מעמי׳ רבות במקום אשר מחבר הירושלמי ר״ש בן יוחי, סובא בלשונו עכין בבבלי בשם ר׳ א׳ ב״ר שמעון סו״ח).
יג ה״ג: שהוסיפו לה חכמים שלשים יום, אר״י וכו׳.
יד ע׳ סנהדרין פ״א י״ח ובבלי בפרקין י״ח ובמות ק״ה (וגם הגי׳ בתורה, נג״מ.)
טו צ׳ סנהדרין.
טז גם תבלי כתובות קי״ב וע׳ סנהדרין י׳ ופנת ע״ה ותום׳
יז בבלי וע׳ ב״ר ס״י.
יח ע׳ בבלי בפרקין כ״ה וקידושין ס״ו וקהלת רבה ומדרש שמואל פט״ו.
יט ע׳ דברים רבה פ״א שמהפך ר״י לר״ל, ורמה רבה רות פ׳ גם הפש אלימלך, ובבלי ברכות י״ז.
כ ב״ר פ״ו.
כא ברא׳שית רבה פ״ו ומדרש תהלי׳ ק״ס.

בקוביא זה המשחק בפספסין. אחד המשחק בפספסין ואחד
המפרח בקליפי אגוזים ורימונים. מאימתי מקבלין אותו משישבור
את פספסיו ויבדק ויחזור בו חזרה גמורה. מלוה בריבית. זה
שהוא מלוה בריבית. מאימתי מקבלין אותו משיקרע את שטרותיו
ויבדק ויחזור חזרה גמורה. מפריחי יונים. זה שהוא ממרה
יונים. אחד ממרה יונים ואחד ממרי שאר בהמה חיה ועוף.
מאימתי מקבלין אותו משישבור את פגימיו ויבדק ויחזור בו
חזרה גמורה. סוחר שביעי' זה תגר שביעי'. אי זהו סוחר
שביעית זה שהוא יושב ובטל כל שני שבוע. כיון שהגיע שביעי'
התחיל פושט את ידיו. ונושא ונותן בפירות עבירה. מאימתי
מקבלין אותו משתגיע שביעית אחרי' ויבדק ויחזור בו חזרה גמורה.
תני ר' יוסי אומר שני שביעיות תני בשם ר' נחמיה חזירת ממון
לא חזירת דברים ויאמר הא לכם מאתים זוז וחלקים לעניים
מה שנשתכרתי מפירות עבירה. הוסיפו עליהן הרועים והחמסני'
והגזלנים וכל החשודין על הממון עדותן בטילה. א"ר אבהו
ובלבד ברועים בבהמה דקה. אמר רב חונה מאן תנא מפריחי
יונים ר' לעזר דתנינן תמן שנים בשם רבי לעזר יוצא היא
אשה בעיר של זהב. מפריחי יונים פסולין מן העדות. א"ר
מנא קומי רבי יוסה כל ההיא דסנהדרין כר' לעזר. א"ל דברי
הכל היא. מהו דברי הכל היא. הכא א"ר יוסה ידעין אנו
שהוא פסול מעדות ממון. מה בא להעיד כשם שהוא פסול
מעדות ממון. כך הוא פסול מעדות נפשות. ועדי החדש כעדי
נפשות אינון. והא תני זה הכלל כל עדות שאין האשה
כשירה לה אף הן אינן כשרין לה. מאן תניתה רבנן. רבנן
כר' ליעזר מודיי ליה פליגין עלוי. ר' יונה בשם רב חונה
כולהן דר' ליעזר. אתיין אילין פלוגתהא כאילין פלוגוותה.
דתני' עד זומם פסול בכל עדות שבתורה דברי ר"מ. א"ר
יוסי אימתי בזמן שנמצא זומם בעדות נפשות אבל אם נמצ' זומם
בעדות ממון על הממון נחשד ובממון נפסל. ואתיא דר' יוסי
כרבנן ודר"מ כר' אליעזר: הלכה י א"ר יצחק' ריבתה התורה
בכל לשון האיש משתאה לה. כל גרב שהוא מחזיק מאתים.
אם צוחה לדם לוקחים בידן מקלות. יכול כשם שמחללין
את השבת להעיד עליהן כך מחללין את השבת עליהן להודיע
שנתקיימו. ת"ל אשר תקראו על קריאתן את מחלל את השבת.
אין את מחלל השבת להודיע שנתקיימו: 'רשב"ל בעי קצירת
העומר מהו שתדחה את השבת ביום. התיב ר' אבוי והא תנינן
מצותו לקצור בלילה. נקצר ביום כשר. ודוחה השבת. ולא
קיבלה. אמר ר' אחא תור רשב"ל מן הדא. כיון שחשיכה אמר
להן בא השמש אומר הין. בא השמש אר הין. מה אנן קיימין
אם ללילה כבר הוא אמור אלא אם אינו ענין ללילה תניהו ענין
ליום. דבר שהוא דוחה את השבת ביום מכשירין מהו שידחו
את השבת בלילה. והתנינן העמידו עשה חביתין לעשות חביתין.
תיפתר בחול. תנא ר' חייה בר ארא זה סדר תמיד לעבודת
בית אלהינו בין בחול ובין בשבת. והתנינן' קצרוהו ונתנוהו
בקופות הביאוהו לעזרה והיו מהבהבין אותו באור כדי לקיים
בו מצות קלי דברי ר"מ. ר' יוסי או' מכיון שהתחיל במצוה
א"מרי לו מרק. התיב ר' יונה קפודקייא קומי ר' יוסה הגע
עצמך שבא מן העלייה מכיון שהתחיל במצו' אין אומרים לו
מרק. התיב ר' יעקב בר סוסי והתנינן שעל מהלך לילה ויום
מחללין את השבת ויוצאין לעדי החדש. אמר להן מכיון
שהוא צריך ללילה ולילה צריך ליום כמי שכולו יום. א"ר
יוסי בי רבי בון ולא למפריע הוא קדוש. מכיון שהוא קדוש
למפריע הוא יום הוא לילה:

הדרן עלך ארבעה ראשי שנים

א׳ אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר להעדו. בראשונה
היו מקבלין עדות החדש מכל האדם משקלקלו המיני' התקינו
שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין. בראשונה היו משיאין משואות
משקלקלו הכותים' התקינו שיהו שלוחין יוצאין: ב כיצד היו
משיאין משואות מביאין כלונסו' של ארז ארוכין וקנים ועצי שמן
ונעורת של פשתן וכורך במשיחה' ועולה לראש ההר ומצית בהן
את האור ומוליך ומביא מעלה ומוריד עד שהוא רואה את חבירו
שהוא עושה כן בראש ההר השני וכן בראש ההר השלישי: ג
ומאין היו משיאין משואו' מהר המשחה לסרטבא ומסרטבא לגריפינא
ומגריפינא לחוורן ומחוורן לבית בלתין. ומבית בלתין לא זזו אלא
מוליך ומביא מעלה ומוריד עד שהוא רואה כל הגולה לפניו
כמדורת האש: ד חצר גדולה היתה בירושלם ובית יעזק היתה
נקראת ולשם כל העדים מתכנסין וב"ד בודקין אותן שם וסעודות
גדולות היו עושין להן בשביל שיהו רגילין לבוא: ה בראשונה
לא היו זזין משם כל היום. התקין רבן גמליאל הזקן שיהו מהלכין
אלפיים אמה לכל רוח. ולא אילו בלבד אלא אף חכמה הבא' ליילד
והבא להציל מיד הדליקה מיד הגיים מיד המפולת הרי אילו כאנשי העיר
ויש להן אלפיים אמה לכל רוח: ו' כיצד בודקין את העדים זוג
שבא ראשון בודקין אותו ראשון ומכניסין את הגדול שבהן ואו'
לו אמור כיצד ראיתה את הלבנה לפני החמה או לאחר החמה
לצפונה או לדרומה כמה היה גבוה ולאיין היה נוטה וכמה היתה
רחבה. אם אמ' לפני החמה לא אמר כלום: ז היו מכניסין
את השני ובודקין אותו נמצאו דבריהן מכוונין עדותן קיימת.
ושאר כל הזוגות שואלין אותן ראשי דברים לא שהן צריכין
להן אלא שלא יצאו בפחי נפש בשביל שיהו רגילין לבוא:
ח ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש.
בין שנראה בזמנו בין שלא נראה בזמנו מקדשין אותו. ר' אלעזר
בי ר' צדוק אומ' אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר
קידשוהו שמים: ט דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל
בעלייתו בטבלה ובכותל שבהן מראה את ההדיוטות ואומר כזה
ראית או כזה ראית. מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית
במזרח וערבית במערב. א"ר יוחנן עדי שקר הן. וכשבאו ליבנה
קיבלן רבן גמליאל: י ועוד באו שנים ואמרו ראינו בזמנו
ובלילה בעיבורו לא נראה וקיבלו ר"ג. א"ר דוסא בן ארכינס
עידי שקר הן האיך מעידין על האשה שילדה ולמחר כריסה בין
שיניה. אמר לו ר' יהושע רואה אני את דבריך: יא שלח לו
רבן גמליאל גוזר אני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעותיך ביום
שחל יום הכיפורים להיות בחשבונך. הלך ומצאו רבי עקיבה
מיצר. אמר לו ויש לי ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי
שנא' אלה מועדי יי מקראי קודש אשר תקראו אותם בין בזמנן
בין שלא בזמנן אין לי מועדות אלא אלו: יב בא לו אצל ר'
דוסא בן ארכינס אמר לו אם באים אנו לדון אחר בית דינו של
רבן גמליאל צריכין אנו לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמד
מימות משה ועד עכשיו שנאמר ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא
ושבעים מזקני ישראל. ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים אלא
ללמדך שכל שלשה ושלשה שעמדו בית דין על ישראל הרי הן
כבית דינו של משה. נטל מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנ' אצל
רבן גמליאל ביום שחל י"כ להיות בחשבונו. עמד רבן גמליאל
ונשקו על ראשו ואמר לו בוא בשלום ר' ותלמידי. רבי בחכמה
ותלמידי שקיבלת עליך את דבריי:

פרק שני

הלכה א׳ אם אינן מכירין אותו כו'. אמר ר' יונה הכין
צורכה מיתני בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם. אם
אינן מכירין אותו היו משלחין עמו אחר להעידו. אמר ר' יוסה
אפי' כמתני' אתיא היא אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר
להעידו למה שבראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם. ועד
אחד נאמן. משלך נתנו לך. בדין היה שלא יהו צריכין עדים
והן אמרו שיהו צריכין עדים והן אמרו עד אחד נאמן. עד אחד
מהו שיהא נאמן כשנים. הוך עבידה. הוו שנים.' אחד הכל
מכירין אותו ואחד אין אדם מכירו. חבירו מכירו. חברו מהו
שיצטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו. ר' זעירה רב חונה
בשם רב אין הוא ואחר מצטרפין על תחומת העד השני. לא
צורכה די לא היו שנים' אחד הכל מכירין כתב ידו. ואחד
אין אדם מכירו חבירו מכירו. חבירו מהו שיעשה כאחד מן
השוק להעיד עליו. אם כן נמצאת כל העדות מתקיימת בעד
אחד: א"ר יודן ויאות אילו שנים שיצאו מעיר אחת שרובה
גוים' כגון הדא סוסיתה אחד הכל מכירין אותו שהוא ישראל
ואחד אין אדם מכירו חבירו מכירו. חבירו מהו שיעשה כאחד
מן השוק להעיד עליו אם אי' את כן לא נמצא' כל העדות
מתקיימת בעד אחד. והבא נמצאת כל העדות מתקיימת בעד
אחד: תמן תנינן' אמר להן הממונה צאו וראו אם הגיע זמן
השחיטה. אם הגיע הרואה אומר ברקי. מהו ברקי. ברקת.
תמן אמרי ברק ברקא אנהר מנהרא. ועד אחד נאמן. שנייא
הוא הכא' שאין את יכול לעמוד עליו. וחש לומר עד דהוי
עליל ונפק הוא מנהרא. חכימ' הוא מילתא: אמר עד אחד '
נולד איש פלוני בשבת מלין אותו על פיו. חשיכה מוצאי שבת
מטלטלין' אותו על פיו. רבי אמי מטלטל על פומה דטלייתה.
ר' מתניה מטלטל על איביריתה חורראי. רבי אימי מל על פי
נשים דאמרן שמשא הוות על סוסיתה: מכירו מכיריו מהו לחלל
עליהן את השבת. נישמעינה מן הדא. א"ר נהוראי (כאן שנייה)
מעשה שירדתי להעיד על עד אחד באושא ולא היו צריכין לי אא
עלה ביקשתי להקביל פני חבירי. ומה קילקל הוה תמן. שהיו
אומרים עצרת לאחר השבת והיו יוצאין עליו מבערב בחזקת
שנתקדש. מעתה על ניסן לא יקבלינן. על שאר ירחיא יקבלינן.
א"ר יוסי בי ר' בון עיקר קלקלתהון מן אדר הוות. מעתה
כד היא דכוותהון יקבלינן. אין לית הוא דכוותהון לא
יקבלינן. ח ספני זו: "מעשה ששכרו בייתוסין שני עדי' שקר
להעיד על החדש שנתקדש. ובא אחד והעיד עדותו והלך לו.
ובא אחר ואמר עולה הייתי במעלה אדומים וראיתיו רבוץ
בין שני סלעי' ראשו דומה לעגל אזניו דומי' לגדי וראיתיו
ונבהלתי ונרתעתי לאחוריי. והרי מאתים זוז קשורים
באפונדתי. אמרו לו הרי מאתים זוז נתונין לך במתנה

פירוש

בפספסין. פירש לוחות פלריי"ר בלע"ז שמשחקי' עמהם: מפרח. פי' סלבון סורה כלומר פלסדין שתן לפרוח להקדים לזוגים אחרים: הלכה י': פרק. פי' גמר: סליק פירקא: אם אינן מכירין כו': סוסיתא פי' זה מקום עומד על ההר עליו. פי' כלכם וגלם: חמימא. פי' כיבר הדבר: מטלטלי' ע"ל רמ"נ דיומא שם תקנה. מה שנ"ל מעות ופירשתי כל הסוגיא: להעיד על החדש להטעות את החכמים. ופירש"י שאירע יום ל' של אדר בשבת ולא נראה חדש בזמנו והבייתוסי' מתאוי' שיהיה יום ראשון של פסח בשבת כדי שתהא הנפת העומר והעצרת בא' בשבת לפי שהן דורשין ממחרת השבת ממחרת שבת בראשית כפשטו שכרו שני בני אדם להעיד שראו את החדש הי' והקשו בתו' ופה הן סבורין והלא מתקלקלין לענין פסח ותירץ דלא חשיב להם קלקול משום דדרשינן אתם ואפי' מזידין: ר' זוז נותנים לך. ופירש"י תהא רשאי לעכבן מע"פ שלא הגלופת תנאי אלא למוכרך יש רשות בב"ד לקנוס ממון ולעשותו הפקר דהפקר ב"ד הפקר כדאיתא ביבמות:

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי סנהדרין כ"ו.
ב שם ותוספתא שבות פ"א.
ג (בפ"מ "הסגיר" שנה ג' גליון עשרים הבאתי דברי המחבר נחלת יעקב ולפני שוהם פ' חיי סי' כ' נפי' מאמר נשלא אשר שמע בשם החדש רשב"א בכתב: התורה נתנה בכל לשון האיש משתאה לה וכל נגרג וכו' ע"ש, ובפלאתי כי נעלם ממנו ספור ר"י בירושלמי בזה):
ד מגילה פ"א ה"ה.
ה שם ומנחות פר"י.
ו שם ופסחים פ"י ומגילה פ"א.
ז נ"ל: שלא התחיל.
ח ע' שאלתות אמור סי' ק"ט.
ט ע' סוכה פ"ג ה"ח.
י ע' עירובין פ"ד ה"ג.
יא ע' סנהדרין פ"ה ה"א.
יב ה"נ: אחד מכיר כתב ידו וכתב יד חבירו ואחד וכו' ור"ס בכתובות פ"ב ה"א ע"ש.
יג ה"נ: אחד מכירין הכל אותו ואחד וכו'.
יד ע' בבלי יבמות ס"ז.
טו יומא פ"ג ה"א.
טז י"נ: שאת יכול וכו'.
יז ע' שבת פ"ט.
יח תוספתא פ"א ובבלי כ"ב.

השנה לאילן כדברי בית שמאי· בית הלל אומרים בחמשה עשר בו· הרי אין כל חדשי השנה שוין· וחדש אחד נחלק לשתי שנים: כיצד לנטיעה תני הנוטע והמבריך והמרכיב שלשים יום לפני ראש השנה[ו] עלתה לו שנה שלימה מותר לקיימן בשביעית· פחות משלשים יום לפני ראש השנה ולא עלתה לו שנה שלימה אסור לקיימן בשביעית· אבל אמרו פירות נטיעה זו אסורין עד חמשה עשר בשבט· מה טעמא ר' יסא בשם ר' יוחנן ובשני' הרביעית· מה את שמע מינה· א"ר זעורא[ז] שלש שנים יהיה לכם ערילים לא יאכל· ובשנה· א"ר בא בר ממל קומי ר' זעורא נראים דברים בשנטע שלשים יום לפני ראש השנה· אבל אם נטע פחות משלשים יום לפני ראש השנ'· איתא חמי שנה שלימה לא עלתה לו ואת אמר הכין· א"ל ואין כיני ואפילו נטע שלשים יום לפני ראש השנה יהא אסור עד שלשים יום לפני ראש השנ'· מאי כדון· א"ר מנא מכיון שהוא עומד בתוך שנתו של אילן משלים שנתו: כיצד ליהקות· לקט ממנו ישראל ערב ראש השנ' עד שלא חשיכה וגוי משחשיכה· מעשר מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו· ר' זעורא ר' אילא ר' לעזר בשם ר' הושעיה חד אמר כבר יצאו רוב גשמי שנה כולה וכבר חבה של תקופה מבחוץ· וחורנה אמר עד כאן הן חיין ממי השנ' שעברה. מיכן ואילך הן חיין ממי השנה הבאה· ולא ידעין מאן אמ' דא ומאן אמ' דא. מן מה דא"ר יסא רבי אילא ר' לעזר בשם ר' הושעיה כבר יצאו רוב גשמי השנה כולה וכבר רוב התקופה מבחוץ· הוי ר' זעורא דו אמר עד כאן הן חיין ממי שנה שעברה· מיכן והילך הן חיין ממי השנה הבאה· [יא]מעשה בר' עקיבה שלקט אתרו' ונתן עליו חומרי בית שמאי וחומרי בית הלל· ולמה לי אתרוג אפילו שאר כל האילן· תני כחומרי רבן גמליאל וכחומרי ר"א· רבן גמליאל ור' ליעז' על דבית הלל אינון הווי· א"ר יוסה בי ר' בון תיפתר שחנט קודם לחמשה עשר בשבט של שנייה ונכנסה שלישית· על דעתי' דרבן גמליאל עישורי עני· על דעתיה דר' אליעזר עישורי שני· מה עשה קרא שם על מעשר שבו ופדיון ונתנו לעני: הלכה ג' [יב]אית תניי תני כולהם נידונין בראש השנה וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם בראש השנה· אית תניי תני כולהם נידונין בראש השנ' וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם ביה· אית תניי תני כולהם נידונין בראש השנה וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם בזמנו· אית תניי תני כל אחד ואחד נידון בזמנו וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם בזמנו· מתני' כמאן דאמר כולהם נידונין בראש השנה וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם בזמנו· דתנינן ובחג נידונין על המים· מלתיה דרב אמרה כולהם נידונין בראש השנ' וגזר דינו של' אחד מהן מתחת' בראש השנה· דתני בתקיעתא דרב זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב· ועל המדינות בו יאמר אי זו לחרב ואי זו לשלום אי זו לרעב ואיזו לשובע ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות· ודלא כר' יוסה דר' יוסי אמר יחיד נידון בכל שעה· מה טעמא ותפקדנו לבקרים לרגעי' תבחננו· ותפקדנו לבקרים זו פרנסתו· לרגעים תבחננו זו אכילתו: ר' יצחק רבה בשם ר' מלך תיבו' נידונין בכל יום· מה טעמא לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו· א"ר לוי והוא ישפוט תבל בצדק ידין לאומים במישרים· הקב"ה דן את ישראל ביום' כשעה שהן עסוקין במצו' ואת האומות בלילה בשעה שהן בטילין[יט] מן המצות· שמואל אמר מי[כ] שהוא דן את ישראל הוא דן את האומות· מה מקיים שמואל ידין לאומי' במישרים· דנן בכשרים שבהן· מזכיר להם מעשה יתרו· מזכיר להן מעשה רחב הזונה: ר' חייה בר בא בעי תבואה שלק' בערב הפסח מאיזה דין לוקה· אין תימ' משתא דעלת עד כדון לא עלת אין תימר משתא דנפקת הכן הוות מרכה כל שתא מלקי כדון. אילו שמתים מראש השנה ועד יום הכיפורים מאי זה דין הם מתים אין תימר משתא דעלת עד כדון לא עלת· אין תימר משתא דנפקא הכן הוון מרכין כל שתא מטות כדון· ולא שמיע דא"ר קרוספא בשם ר' יוחנן[כא] שלש פינקסיות הם אחת של צדיקים גמורין· ואחת של רשעים גמורין· ואחת של בינונים· זה של צדיקים גמורין כבר נטלו איפופסי של חיים מראש השנה· וזה של רשעים גמורין כבר נטלו איפופים שלהן מראש השנה· של בינונים כבר ניתן להן עשרה ימי תשובה שבין ראש השנה ליום הכיפורים· אם עשו תשובה נכתבין עם הצדיקים· ואם לאו נכתבין עם הרשעים· מה טעמא ימחו מספר אילו הרשעים· חיים אילו הצדיקים· ועם צדיקים אל יכתבו אילו הבינונים: ר' חנניה חבריהון דרבנן בעי [כב]ואין הקב"ה רואה את הנולד· ולא שמיע דא"ר סימון בשם ר' יהושע בן לוי[כג] אין הב"ה דן את האדם אלא בשעה שהוא עומד בה. מה טעמ' אל תיראי כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם· א"ר לוי כתיב לא יתיצבו הוללים לנגד עיניך למה ששנאת כל פועלי און. דרש ר' יששכר דכפר מנדי כי הוא ידע מתי שוא וירא און ולא יתבונן· א"ר יהושע בן לוי אם זך וישר היתה אין כתיב כאן· אלא אם זך וישר אתה· א"ר חייה בר בא וזרזיר מתנים או תיש ומלך אלקום עמו· בנוהג שבעולם זה מבקש לנצח וזרדו וזה מבקש לנצח וזרדו· אבל הקב"ה אינו כן אלא ומלך אלקום עמו· לא בעי חקר על רידיה· כי לא לנצח ידיב· לא לנצח ידיב. א"ר לעזר פרא בסילו' או נטום או גריסים· בנוהג שבעולם מלך בשר ודם גוזר גזירה רצה מקיימה רצו אחרים מקיימים אותה· אבל הב"ה אינו כן אלא[כד] גוזר גזירה ומקיימה תחילה· מה טעמא ושמרו את משמרתי אני ה'· אני הוא ששמרתי מצותיה של תורה תחילה· א"ר סימון כתי' מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני יי'[כה] אני הוא שקיימתי עמידת זקן תחילה· אמר רבי סימון כתיב כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקי' וגו' ר' חמא כי ר' חנינה ור' הושעיה חד אמר[כו] אי זו אומ' כאומה הזאת. בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורי' ומתעטף שחורי' ומגדל זקנו שאינו יודע היאך דינו יוצא· אבל ישראל אינן כן אלא לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחים זקנם[כז]. ואוכלין ושותין ושמחים. יודעין שהב"ה עושה להן נסים· וחורנה אמר אי זו אומה כאומה הזאת בנוהג שבעולם השלטון אומ' הדין היום והליסטים אומ' למחר הדין למי שומעין לא לשלטון. אבל הקב"ה אינו כן[כח] אמרו ב"ד היום ראש השנה הקב"ה אומ' למלאכי השרת העמידו בימה יעמדו סניגורין יעמדו קטיגורין שאמרו בני היום ראש השנה· נמלכו ב"ד לעוברה למחר· הקב"ה אומר למלאכי השר' העבירו בימה יעברו סניגורין יעברו קטיגורין שנמלכו בני לעוברה למחר· מה טעמא כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב· אם אינו חוק לישראל כביכול אינו משפט לאלהי יעקב: ר' קריספא בשם ר' יוחנן[כט] לשעבר אלה מועדי ה'· מיכן ואילך אשר תקראו אותם· א"ר אילא אם קריתם אותם הם מועדי· ואם לאו אינן מועדי: א"ר סימון כתיב רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו· לשעבר רבות עשית. מיכן והילך נפלאותיך ומחשבותיך אלינו· א"ר לוי למלך שהיה לו אורלוגין כיון שעמד בנו. מסרו לו· א"ר יוסה בר חנינה למלך שהיה לו שומרה כיון שעמד בנו מסרה לו· א"ר אחא למלך שהיה לו טבעת כיון שעמד בנו מסרה לו· אמר ר' חייה בר בא לנער שהיו לו כלי נגרות כיון שעמד בנו מסרה לו· אמר ר' יצחק למלך שהיו לו אוצרות כיון שעמד בנו מסרם לו· ורבנן אמרי לרופא שהיה לו נרתיק של רפואות כיון שעמד בנו מסרה לו: ובראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון· רבי אחא אמר כהדין דירון· ורבנן אמרי כהדא כמנגימין· מה טעמא היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם[ל] א"ר לוי היוצר יחד לבם כבר הבין את כל מעשיה· א"ר לעזר כנוהג שבעולם מה נוח ליוצר הזה לעשו' מאה קנקני' או להסתכל בהן· לא להסתכל בהן. א"ר ברכיה יוצרן רוצה שיהא ליבן יחיד אליו· א"ר אבון מי שהוא יחיד בעולמו כבר הבין את כל מעשיהן: ובחג נידונין על המים. מתני' דר' עקיבה דר' עקיבה אמר[לא] ניסוך המים דבר תורה· בשני ונסכיהם בששי ונסכיה· בשביעי כמשפטם. מ"ם יו"ד מ"ם מים· [לב]אמרה התורה הבא שעורים ביכורים בפסח שתתברך לפניך התבואה· הבא חיטים ביכורים בעצרת שיתברכו לפניך פירות האילן· אמור מעתה ניסוך המים בחג שיתברכו לפניך המים· תני ר"ש בן יוחי הרי שהיו ישראל כשירין בראש השנה ונגזרו להם גשמים מרובין. ובסוף חטאו· לפחות מהן א"א שכבר נגזר גזירה· מה הב"ה עושה מפזרן לימי' ולמדברו' ולנהרו' כדי שלא תיהנה הארץ מהן· מה טעם[לג] להמטיר על ארץ לא איש מדבר לא אדם בו· הרי שלא היו ישראל כשרין בראש השנה ונגזרו להן גשמים מעטי' ובסוף עשו תשובה להוסיף עליהן א"א שכבר נגזר גזירה מה הב"ה עושה להן מורידן כדי הארץ ומשיב עמהן טללים ורוחות כדי שתיהנה הארץ מהן· מה טעמא תלמי' רוה נחת גדודיה ברביבים תמוגגנה צמחה תברך· ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו· עבירות שעשו ישראל בקייץ גזלו מהן מימי השלג: כתיב תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה· כהנא אמר[לד] מרשית כתיב· ועד אחרית שנה· מדוה לה בראשה ויהב לה אחרית טבה בסיפא: הלכה ד ויצאו אף על העצרת· עצרת חתוכ' היא· אשכחת אמר פעמים חמשה פעמי' ששה· פעמים שבעה· שלימים חמשה· בסדרן ששה. חסירין שבעה· לא כבר יצאו באלול אלא בגין מודע' דאיתקדש ירחא· א"ר יהושע בן לוי אנא עריב לאילין דאזלין לנמורין דלי' חד מינהון מיית מי אולי[לה] תמן חשין לצומא רבה תרין יומין· אמר לון רב חסדא למה אתם מכניסין עצמכם לספק הזה·[לו] חזקה שאין ב"ד מתעצלין בו· אבוה דר' שמואל בר רב יצחק חש על גרמיה וצם תרין יומין אפסק כרוכה ודמך: הלכה ה מרו בעליל· מפורסם· כמה דאת אמר כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים: הלכה ו [לז]מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן ר' עקיבה בלוד· מפני שהן ארבעים זוג. אבל אם היה זוג אחד[לח] לא היה מעכבו· שלח לו רבן גמליאל אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשלן לעתיד לבוא· לא נמצאת מעכב את הרבים מלעשות דבר מצוה. וכל המעכב את הרבי' מלעשות דבר מצוה צריך נידוי· א"ר יהודה והגהתם[לט] חס ושלום לא נתנדה ר' עקיבה אלא ראש גדר היה· ושלח רבן גמליאל והעבירו מראשותו: הלכה ז טעם חדש כתחילתו' ויאמר ה' אל משה ואל אהרן החדש הזה לכם ראש חדשים וגו': הלכה ח קיבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו משום פסול· וכשבאו לבית דין קיבלו אותו ואת עבדו· ופסלו את בנו משום קרוב: הלכה ט [מ]אילו הם הפסולין המשחק

פירוש

אתתא. פי' בתורת' קושיא היא: הלכה ג: מתחתם בזמנו. פירש אדם נידון בר"ה שהוא זמן ילירתו תבואה בפסח שהוא תחלת זמנ' בא"י שמביאי' עומר שעורים. פירות האילן בעצרת. ניסוך המים בחג שהוא תחלת זמן ירידת גשמים: בתקיעתא דבי רב. פירש בסדר מוסף ר"ה שתיקן רב קרי תקיע' דרב לפי שבסד' המוספין תוקעי' בר"ה: פרנסתו· פי' די מחסורו ופקידה פקיד ע"ד כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם והיא הוי לבקרי' כענין המן שהיה נלקט בבוקר בבוקר: זו אכילתו. פי' כי היא בכל שעה ובכמן אם דאתי לאכילה היא: תבור. פי' עלתא דשייכא לצבור כגון גשמים ושובע או איזה גזירה שלא תבא על הציבור וגזר' יחידי הייני ענין בריאות ודי מחסור כלא' וכיוצא בהם: דעלת. פי' משנה שעולה דהיינו שנה שיצא ובי"ש פי' מתי בידוני' אם משנ' הנכנסת דהיינו בפסח של מחר עדיין לא נכנסה ואי מאמר משנה העולה שבידוכה בפסח שעבר איך היה' מערכת בשלום כ"כ ועכשיו לקתה: איפופסי· פי' גזר דין: לא יתיצבו הוללים כו' למה שנשאת כו'. בעל עין יעקב ספר' הכתוב ע"ד זה כי הכן מפתי' עיכ' מן ההוללים והמע' מפני שנאת כל פועלי און בגלותו שנה שפועלים און ולא קודם לכן ולשון פועלי מחייב כך כי הוא לשון הוה לרמוז שאין הב"ה מענשם עד שיפעלו לא ע"פ שיודע שיעשו: וזרדו· פי' המתאבק עמו: לא בעי תיקום על רידי'· פי' שלטו של עולם איט רוצ' לעמו' בעניינו"ל להיות גולה ועומד בכחו אלא שנקט שיבכחוהו והיינו שיזכה אדם בדין לפניו ושוב אין מקטו והא פי' ומלך אלקו' כו': פרא בסולים או נטום או גריפו'. פי' בערוך בסולים עלך: נטום דת: אגריפס· פוס' והכלגתן יען הוא כלום' עלך ב"ו כותב ונחר גזירו' ואת מקיימים אבל הב"ה אינו כן ולא הביא בערוך שלת פרא ונרא' לי"ש שהוא לשון קיום כמו ופר' מה דאת לביא דב"ר פר' ד': זקן. פי' גבי אברהם שנא' ואברהם זקן שבא אברהם תחילה והוא שב שב כתיב נקט לעמוד מ"ל הב"ה שב ופתח סימן לבניך שעתיד אני להתיילב בעדת הדיינים כו' וכמו שפירש"י שם: סניגורין. פי' עליליס: תקראו אותם. ועיין במלה דברים רב' פ' ואתחנן בלשון יתר ערבי ארוחנין. פי' שעוני בטעקולות לידע עקס השעות: שומרה· הוא סוכה או בית קטן עיין הבונה בעין יעקב: דירון. פי' בלשון שמכניסין אותם לדיר ע"י פונתו

מראה מקום והגהות

ו ה"ג: עלתה וכו' ומותר וכו'.

ז ע' שביעית פ"ב.

ח בבלי בפרקין י"ד ועירובין ז' ותוספתא שביעי' פ"ב.

ט ע' תוספתא פ"ק ובבלי בפרקין ט"ו.

י ה"ג: כל אחד.

יא ע' בבלי ח'.

יב מדרש תהלים פ"ט.

יג י"ג: מן העבירות.

יד פי': בשעה וכו'.

טו בבלי פ"י.

טז יוסף פ"ח וב"ר פכ"ב.

יז בבלי בפרקין פ"ז בשם ר' יצחק, ת' מדרש תהלי' ה'.

יח ע' שמות רבה פ"ל.

יט במדבר פ"ג ויקרא רב' פכ"ה.

כ דברים רבה פ"ב.

כא בילקוט ואתחנן סי' תתכ"ה גרים: ומגלחין שערן.

כב פסיקתא דברי' רבה שם.

כג ע' דברים רבה שם.

כד ע' בבלי בפרקין ע"ו ועירובין כ"ב וסנהדרין נ"ב.

כה סוכה פ"ד ה"א וע' בבלי ריש תענית.

כו תוספתא שם פ"ג ובבלי בפרקין ט"ז.

כז ע' ב"ר פ"ג ובבלי שבת ל"ב ותענית ח' וכתובות י'.

כח בבלי בפרקין שם בשם ר' יצחק.

כט חלה פ"א (וע' שו"ת חות יאיר סי' קפ"ב).

ל ע' בבלי עירובין ל"ב.

לא ע' מדרש שוחר טוב פ"ג.

לב ע' לקמן פ"ב ה"ו.

לג עדיות פ"ח מ"ו.

לד הכל בסנהדרין פ"ג ה"ג.

הלכה. עיין הפנים. בבבלי פ"ק דתעני' [illegible] פ"ג [illegible] תענית [illegible] תרי' ערבי' [illegible] הלכ' ה [illegible] כרוב' [illegible]

קומי ר' אילא עד כדון בעש' בלא תעשה מניין חל ובאת שמה והבאתם שמה: מה אנן קיימין אם בעשה הרי כבר אמור. אלא אם אינו ענין בעשה תנירו ענין בלא תעשה: פסחים בזמנן מהו שיעבור. אשכחת תני פסחים בזמנן עובר. ולא כן מה אנן אמרין. א"ר שמואל בריה דר' יוסה בי ר' בון שלא תאמר שאם אבד ונמצא מאחר שכיפרו בו הבעלים גופו קרב שלמים. עד כדון צריכה. פסחים בזמנן מהו שיעבור. בעון קומי ר' תודרא בין תגל לתגל מהו שיעבור. התיב ר' בא והתני תניתה שלא קרבה בראשון תיקרב בשני ומחזרין לו לעבור. תעד מן הדא תעשית כעשה. תשמור בלא תעשה. כלום הוא עובר על עשה ועל לא תעשה. לא עד שיעברו עליו ג' רגלים. ר' אבון בשם רבנן דתמן באומר הרי עלי עולה להביאה בשני בשבת כיון שבא שני בשבת ולא הביאה עובר. שלמה שנתו את מפיל יום האחרון. והוא עובר על כל יום ויום. אין כיני עברו עליו ג' רגלים את מפי' את רגל האחרון. והוא עובר על כל רגל ורגל. ר' בון בר חייה בעי שלמה שנתו בעצרת אפשי' לומר הוא אינו כשר ועובר. כהדי' לא ילין חלב חגי עד בקר. ואימורי חל קריבין בייט. א"ר אבהו קימתיה בשחל ארבעה עשר להיות בשבת. אין תניתי' באה עמו. אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי כל חלין. והבא הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי כל תאתר. א"ר חיננא אילו עבר והביא שמא אינו כשר. מאחר שאילו עבר והביא כשר' עובר: כתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה. שנה לו. ושנה לתמורתו. שנה לתם ושנה לבעל מום. שנה לבכור ושנה לקדשים. שנה בשנה. מלמד שהבכור נאכל לשני ימים ולשתי שנים. היך עבידא שוחטו בערב ראש השנה ואוכלו ערב ראש השנה ובראש השנה: תני ר' ישמעאל נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו רשאי לקיימו לאחר שנתו עד חמשה עשר יום. א"ר אילא וזאת אומרת שאין שנתו של בעל מום מחוורת. א"ר יוסה מתני' מסייעא לד' אילא הבכור בזמן הזה רשאי לקיימו אפי' ד' וחמש שנים עד שלא הראהו למומחה. מה אנן קיימין אם לתם הא כבר אמור. אלא אם אינו ענין לתם תניהו ענין לבעל מום. אחד בכור ואחד כל הקדשים עובר עליהם משם רגלים בלא שנה. שנה בלא רגלים. ניחא רגלים בלא שנה. שנה בלא רגלים. תמן אמרין תיפת' שהיה מחוסר זמן לפסח. כמה דאת אמר תמן הראוי למקצת שנה ראוי לכולה. ואמר אוף הכא הראוי למקצת הפסח ראוי לכולו. א"ר אבא מרי תיפתר שהיתה עצרת הבאה בחמשה ונולד בששה. והיתה עצרת הבאה בשבעה. ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעורה כתיב לא יבקר בין טוב לרע. עבר ובִיקר מהו שיעבור. אמ' ליה כל דבר שבא להתיר אינו עובר. מה בא להתיר כאן התירה התורה להקדיש בעלי מומין: תמן תנינן' ביום השמיני מביא שלש בהמות חטאת ואשם ועלה והדל היה מביא חטאת העוף ועלת העוף. ואין חטאת העוף מחוסרת זמן אצל אשם. א"ר לעזר כאן התיר התורה להקדיש מחוסרי זמן. ר' בא בר ממל בעא קומי ר' אימי כתיב' בשמיני יביא עבר ולא הביא מהו שיעבור. א"ל כל דבר שבא להתיר אינו עובר. מה בא להתיר כהוא דא"ר לעזר כאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן. א"ר יוסי בי ר' בון כל שבעה אין אומ' לו הבא. מיכן ואילך אומ' לו הבא. מתני' פליגא על ר' יוסי בי ר' בון כולהם מתכוונין ומביאין קרבנותיהן ברגל. ניחא נזיר. מצורע לא מחוסר כיפורי הוא. והא תנינן' הרגל והשמח' שמונה. פתר לה בנזיר. ר' זכריה חתניה דר' לוי בעי רישא אתון פתרין בנזיר וסיפא במצורע. א"ר חנינה בריה דר' הלל לא כבר איתתבת תמן וא"ר יוסה' קיימה ר' אבודמא נחותה בבהנים בשעיר. אוף הכא הבהנים בשעיר: ר' חגיי בעא קומי ר' יוסה כתיב וביום השמיני ימול. עבר ולא מל. א"ל כי תדר נדר ליי' אלהיך לא תאחר לשלמו. דבר שהוא ניתן לתשלומין. יצא זה שאינו ניתן לתשלומין. לא תאחר לשלמו ולא את חליפיו כהדא דתני ואל פתח אהל מוע' לא הביאו ולא את חליפיו. א"ר יונה פירשה לוי בן סיסי קומי ר' באומר הרי עלי עלה ועברו עליה' ג' רגלים והביא אחרת והקריבה מיד הוינו אומר ייפטר מן הראשונה לפום כן צרך מימר לא תאחר לשלמו ולא חליפיו. א"ר יוסה אם באומר הרי עלי מיד הוא עובר. אלא כן אנן קיימין באומ' הרי זה עלה ועברו עליה שני רגלים והביא אחרת תחתיה. ולא הקריבה מיד ועבר עליה רגל שלישי הוינו אומר תצטרף עם תמורה שלשה רגלי לפום כן צריך מימר לא תאחר לשלמו ולא את חליפיו: כי דרוש ידרשנו" אילו חטאות ואשמות. ה' אלהיך זה הקדש ברק הבית. מעמך זה לקט שכחה ופיאה. והיה בך חטא ולא בקרבנך חטא. ולא כן מה אנן אמרין. א"ר שמואל בריה דר' יוסה בי ר' בון שלא תאמר שמא ימצא זבח פסול לפום כן צרך מימר והיה בך חטא בך ולא בקרבנך חטא. מוצא שפתיך תשמור ועשית. תשמור ועשית להזהיר ביד שעשך: רבנן דקיסרין בשם ר' אבונא מיכן למשכון': כאשר נדרת ליי' אלהיך נדב'. ויש נדר קרוי נדב'. אלא לחייב על כל נדר ונדר. ועל כל נדבה ונדבה: 'אי זהו נדר שאמרו האומ' הרי עלי עולה. ואי זהו נדבה שאמרו האומ' הרי זה עולה. ר' חמא חבירהון דרבנן בעי אמר הרי עלי תוד ואמר הרי זו. ר' חונא בעי לא מסתברא די לא אמר הרי זו וחזר ואמר הרי עלי" איסור חמור חל

על איסור קל. אין איסור קל חל על איסור חמור. הוסיפו עליהן" שכר בתים ותרומת שקלים. שכר בתים א"ר יונה והוא שאמר שנה זו. אבל אם אמר שנה אחת" נותן מעת לעת: ותרומת שקלים. כהוא דא"ר שמואל בר יצחק בתחילתה ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן. ותני עלה" ביום שהוקם המשכן בו ביום נתרמה התרומה: ר' טבי ר' יאשיהו בשם כהנא נאמ' כאן חדשו ונאמר להלן חדשי. מה חדשי שנ' להלן אין מונין אלא מניסן. אף חדשי שנ' כאן אין מונין אלא מניסן. א"ר יונ' שבק ר' טבי ראשה ואמר סופא ולא כן כהדא דתני וזאת עלת חדש בחדשו יכול יהא תור' בכל חדש וחדש. ת"ל בחדשו לחדשי. בחדש אחד הוא תורם לכל חדשי השנה יכול באי זה חדש שירצה נאמר כאן חדשי ונאמר להלן חדשי. מה חדשי שנ' להלן אין מונין אלא מניסן אף חדשי שנ' כאן אין מונין אלא מניסן: תמן תנינן" ר"מ אומר באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה. בן עזאי אומר האלוליים מתעשרין בפני עצמן. אמר רב חונה טעמיה דר' מאיר עד כאן הן מתמצות לילד מן הישנות. מיכאן והילך הן מתחילות לילד מן החדשות. ר' יוסה בי ר' בון בשם רב חונה טעמא דר' לעזר ור"ש". לבשו כרי' הצאן אילו הבכירות. ועמקים יעטפו בר אילו האפילות. יתרועעו אף ישירו. אילו ואילו נכנסין לדיר להתעשר. אמר בן עזאי הואיל ואילו אומר כך. ואילו אומר כך יהו האלוליים מתעשרין בפני עצמן. הא כיצד נולד לו חמשה באב וחמשה באלול (וחמשה בתשרי) אינן מצטרפין. נולד לו חמשה באב והמשה בתשרי הרי" אילו מצטרפין. "וזאת אומרת שבן עזאי חבר ותלמיד היה לו לר' עקיב' ובן עזאי מכריע על דברי תלמודיו: ר' ירמיה ר' מיישא בשם ר' שמואל בר רב יצחק שכן נחלקו עליה אבות העולם. מאן אינון אבות העולם רבא ר' יונה קומי ר' ירמיה ר' ישמעאל ור' עקיבה. וזאת אומרת בן עזאי תלמיד וחבר היה לרבי עקיבה. אין תימר רביה אית בר נש אמר לרביה הואיל ואילו אומ' כן ואילו אמר כן. ר' אבהו בשם ר' שמואל בר רב יצחק שמע מן הדא אמר לו בן עזאי על החלוקין אנו מצטערין אלא שבאת לחלוק עלינו את השוין וזאת אומרת בן עזאי חבר ותלמיד היה לר' עקיבה אין תימר רביה אית בר נש אמר לרביה. תמן תנינן" מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול הרי אילו מצטרפין. חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה אינן מצטרפין. חמשה לפני הגורן וחמשה לאח' הגורן הרי אילו מצטרפין. אם כן למה אמרו שלש גרנות למעשר בהמה. שעד שלא תגיע הגורן מותר למכור ולשחוט. הגיעה הגורן לא ישחוט ואם שחט פטור. א"ר יוסה וזאת אומרת מעשר בהמה לא עשו אותו לא כרגט ולא כשליש. אין תימר כרגט ניתני כל המעוברי' מעשרים ותשעה באלול. אין תימר כשליש ניתני כל הנולדים עד עשרים ושנים בו. ר' שמי בשם ר' בון בר חייה כשליש עשו אותו כריש. דריש אמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. קם ר' מנא עם ר' שמי א"ל את אמרת הדא מילה'. והא תנינן בן עזאי אומר האלוליים מתעשרין בפני עצמן. לא אפי' נולד עד עשרים ותשעה באלול. אית לך מימ' בן עזאי כריש לא כרבנן הוא. כמה דאת אמר על דרבנן מניחן ומעשרן לשנה הבאה. והן מתעשרין עם בני שנתן. כן את אמר על דבן עזאי מניחן לגורן הבא והן מתעשרין עם בני אלול. אמר רב חונה וזאת אומרת ימים שהבכור מחוסר זמן כהן עולין לו מתוך שנתו. א"ר מנא ר' יונה אבא שמע לה מן הדא כל הבכו' אשר יולד בבקרך ובצאנ' הזכר תקדיש ליי' אלהיך. הכיצד משעה לידתו את מונה לו: הלכה ב שני' מניין כתוב אחד אומר וחג האסיף בצאת השנה. וכתוב אחר אומר וחג האסיף תקופת השנה. אי זהו חדש שיש בו חג ותקופ' ואסיף ושנ' יוצא בו אי (זה) זה וזה תשרי. אין תימר טבת אית בה תקופה ולית ביה חג ואסיף. אין תימ' ניסן אית ביה תקופה וחג ולית ביה אסיף. אין תימר תמוז אית ביה תקופ' ואסיף ולית ביה חג. ואי זה זה זה תשרי. אמרין חבריה קומי ר' יונה ויהא תמוז. אמר לון כתיב בחדש השביעי ואתון אמרין הכין. אמרין ליה ויהא תמוז. אמר לון מיכן והולך על שמות חדשים אתם רבים עלי. ראד תנינה" שמות חדשים עלו בידם מבבל. בראשונה בירח האיתנים שבו נולדו אבות. מתו אבות. נפקדו אימהות. בראשונה בירח בול שבו העלה טבל והאר' עשויה בולות בולות". שבו בוללים לבהמה מתוך הבית. בראשונה בירח זיו שבו זיוו של עולם הצמחים ניכרין והאילנות ניכרין. מיכן והולך ויהי בחד' ניסן שנת עשרים. ויהי בחדש כסליו שנת עשרים. בחדש העשירי הוא חדש טבת. רשב"ל אמר אף שמות המלאכים עלו בידן מבבל. בראשונה ויעף אלי אחד מן השרפים. שרפים עומדים ממעל לו. מיכן והולך והאיש גבריאל. כי אם מיכאל שרכם: לשמיטים מניין. מקץ שבע שנים תעשה שמיטה. מה שנים מתשרי. אף שמיטים מתשרי. ליובילות מניין. וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים. מה שני' ושמיטין מתשרי אף יובילות מתשרי. התיבון והכתיב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי וגו'. ר' יונה ור' יוסה תרויהון בשם ר' שמואל בר רב יצחק כדי שיהו כל חדשי השנה שוין לא יהא חדש אחד נחלק לשתי שנים. התיבון והתנינן באחד בשבט ראש

פירוש

איתא בר נש כו'. פי' וכי יש בן אדם שאומר לרבו בלשון הזה אלא שבאת לחלוק עלינו כו': הכיצד. פירש יאמ בילד: הלכה ב שמות חדשי' עלו. פי' כגון אד' כסלו טבת וכן תשרי וכסלו אלא בזכרו בכתבי הקודש מתחלה אלא במגלת אסתר ודניאל ונחמיה כשאלו כי עלו עמהם מבבל כי שם קראו בשמות אלו אבל בתחלה לא היו קוראים להם שמו' אלא חודש הראשון והשני ובזולת: בירח האיתני'. ר"ל לומר ירח האיתני' וירח בול וירח זיו לאו הן שמות חדשים דאין זה אלא ענין מה שהיה בזמן ההוא לא שם לחדש תעיין בי"ם בכלים. פי' על' ויבל את המסוריה: בראשונה בירח זיו. בי"ם הקשה אמאי נקט קראי שלא כסדרן דברשא כתיב תדש זיו והדר ירח בול והדר ירח האיתני' והשיב ושפא פשוט דלאו ס"ד ירח איתני' דתקיף בשלות ירח זיו שנולדו בו זיותני של עולם כדאיתא בבבלי שקדים להזכיר ירח איתני' לומר דדייקי' מפי שנולדו בו אבות העולם ומתו ונפקדו האמהות דלפי זה נקראו כן על דברי רבים שאח"כ אי אפרי' דתקיף בשלות ובין דשפרש ירח זיו שבו זיו העולם שקדים כפי ירח בול דשהבא נפי קלת הוכחה לפרש זיו על זיו של עולם' כי היכי דבול הוא על ביטול העלין ובולי האדמה:

מראה מקום והנחות

[א] ע' תוס' פסחים בבבלי כ"ם.
[ב] ע' תוספתא פסחים פ"ב.
[ג] נגעים פי"ד.
[ד] י"נ: וביום השמיני יקח.
[ה] סוכה פ"ד מ"ח.
[ו] שם הלכה ה'.
[ז] ה"ג: שבירגלי.
[ח] בבלי בפרקין. ה' ונדרים ז'.
[ט] ע' ערכין כ"ם.
[י] שם ובבלי בפרקין ב' וקידין כ"ח ס"ם ופגלה ח'.
[יא] ע' בבלי חולין ק"א וקי"ג וש"כ.
[יב] ע' בבלי ז' ומנחות פ"נ.
[יג] ע' נדרים פ"ח מ"ח.
[יד] ע' שקלי' פ"ק.
[טו] שקלים פ"ג וע"ש ובכורות כ"ח ובבלי בפרקין ו'.
[טז] ע' בבלי בפרקין ח'.
[יז] י"נ אין מצטרפין.
[יח] ב"ב פ"ט ה"ט תקלים שם ה"ב.
[יט] בכורו' פ"פ ג.
[כ] ע' תוס' בפרקין ז' ד"ה מדברי קבלה וע"ש י' י"א וברכות כ"ט וע"ש ח'.
[כא] במכתוכא נם ופסיקתא רבתי.
[כב] ה"ג "והעת ההוא יעמד מיכאל" (וראה כה שמו' מלאכים בבבלי: ברכות כ"ם ח"ק סומה י' ורפ"י שם כ"ט ומכות י"ב נ"ם פ"ו חולין ס' סנהדרין פ"ד כ"ב ל"ד ל"ה ל"ו פסחים קי"ם קי"ח חגיגה י"ג כו' פ"ח וע"ז י"ח).

מראה מקום והגהות

א ע' בכורות פרק כחרא.

ב ע' בכורות ח' ומעשרות רפ"ג.

ג ע' מעשרות פ"א מ"ה.

ד ע' בכורים [illegible]

ה [illegible]

ו ע' תענית פ"ד מ"ו.

ז ע' גילה פ"א ועירובין פ"ג.

ח ע' מגילה פ"א מ"ד.

ט ע' דמאי פ"ו מ"ח.

י ע' שבת פ"ה.

יא ע' סנהדרין כ"ד ק"ה.

יב עירובין פ"ב ר"ה כ"ב וסנהדרין כ"ה.

יג שם בסנהדרין כ'.

יד ע' תוס' [illegible]

טו ע' שבת פ"ג מ"ה.

טז ע' תענית ו' ופכילתא [illegible] ע"ש היטב.

יז בבלי סנהדרין [illegible]

יח ע' בבלי בפרקין ג'.

מסכת ראש השנה

א ארבעה ראשי שנים הן באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים. באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה. רבי לעזר ורבי שמעון אומר באחד בתשרי: **ב** באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובילות ולנטיעה ולירקות. באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי. ובית הלל אומרין בחמשה עשר בו: **ג** בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה. בעצרת על פירות האילן. ובראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון שנ' היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם. ובחג נידונין על המים: **ד** על ששה חדשים השלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח ועל אב' מפני התעני' ועל אלול מפני ראש השנה' ועל תשרי מפני תקנ' המועדות ועל כסליו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים. וכשבית המקדש קיי' יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן: **ה** על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי שבהן השלוחין יוצאין לסוריא ובהן היו מתקנין את המועדות וכשבית המקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן: **ו** בין שנראה בעליל ובין שלא נרא' בעליל מחללין עליו את השבת. ר' יוסי אומר אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת: **ז** מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן ר' עקיבה בלוד. שלח לו רבן גמליאל אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשלן לעתיד לבוא: **ח** אב ובנו שראו את החדש ילכו לא שמצטרפין זה עם זה אלא שמא ייפסל אחד מהן יצטרף השני עם אחר. ר"ש אומר אב ובנו וכל הקרובים כשירין לעדות החדש: **ט** א"ר יוסי מעשה בטוביה הרופא שראה את החדש בירושלם הוא ובנו ועבדו המשוחרר וקיבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו. וכשבאו לבית דין קבלו אותו ואת עבדו ופסלו את בנו: **י** אילו הן הפסולין המשחק בקוביא והמלוה בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית ועבדים זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אינן כשירין: **יא** מי שראה את החדש ואינו יכול להלך מוליכין אותו על החמור אפי' במיטה. אם צודה להן לוקחין בידן מקלות. ואם היתה דרך רחוקה לוקחין בידן מזונות שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש שנ' אלה מועדי ה' מקראי קודש:

פרק ראשון

הלכה א ארבעה ראשי שנים הן כו'. כתיב החדש הזה לכם ראש חדשים לכם הוא ראש ואינו ראש לא לשנים ולא לשמיטי' ולא ליובילות ולא לנטיע' ולא לירקות. ואומר לכם הוא ראש ואינו ראש לא למלכים ולא להגלים: ר' יעקב בר אחא ר' יסא בשם ר' יוחנן כתיב ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ד' למלכותו. הקיש שנת ד' למלכותו לשני שבחדשי'. מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן. אף שני שבשנת ארבע למלכותו אין מונין אלא מניסן. או אינו אלא שנים בחדש. כל מקום שנ' שנים בחדש פירש. או אינו אלא שנים בשבת. לא מצאנו חשבון זה מן התורה. והא כתיב ויהי ערב ויהי בקר יום ש'. אין למידין מבריותו של עולם. והוי דין הוא שני שבחדשי'. והוי דין הוא שני שבשנים. ר' חנניה ור' מנא חד אמר ויחל לבנות בחדש השני זה שני שבחדשי'. בשני זה שני שבשנים. וחורנה אפי' מיחלף לית בה כלום. ר"ש בר כרסנא בשם ר' אחא שמע לה מן הדא החודש הזה לכם. מיעט. ראשון הוא לכם מיעט. מיעט אחר מיעט לרבות למלכים ולרגלים. ויהבה לשנים ולשמיטים. וליובילו' ולנטיעה ולירקות. כהוא דא"ר יעקב בר אחא ר' יסא בשם ר' יוחנן ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו. הקיש שנת ארבע למלכותו לשני שבחדשים. מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן. אף שני שבשנת ארבע למלכותו אין מונין אלא מניסן: ר' יונה ר' יצחק בר נחמן בשם ר' חייה בר יוסף ויחל לבנות בחדש השני זה שני שבחדשים בשני זה שני שבשנים וכשהוא אומר בשנת ארבע למלכותו. הקיש שנת ארבע למלכותו לשני שבחדשים. מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן. אף שני שבשנת ארבע למלכותו אין מונין אלא מניסן. תני שמואל ופליג בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים. מיכן שמונין חדשי' ליציאת מצרים. אין לי אלא חדשים שנים מנין וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנת השנית. אין לי אלא לאותו הזמן. לאחר הזמן הזה מניין. בשנת הארבעי' לצאת בני ישראל מארץ מצרים. אין לי אלא לשעה לדורות מניין ויהי בשמוני' שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים ונומ' משנבנה הבית התחילו מונין לבנינו. ויהי מקץ עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים ונומ'. לא זכו למנות לבנינו התחילו מונין לחרבנו. בעשרים וחמש שנה לגלותינו השנה בעשור לחדש וגו'. לא זכו למנות לעצמן התחילו מונין למלכיות שנא' בשנת שתים לדריוש בשנת לכורש מלך פרס. ואומר ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו. הקיש שנת ארבע למלכותו לשני שבחדשים מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן. אף שני שבשנת ארבע למלכותו אין מונין אלא מניסן: ר' לעזר בשם ר' חנינה אף למלכי אומות העולם אין מונין אלא מניסן. כששי בשנת שתים לדריוש. בשמיני בשנת שתים לדריוש. נאמר בשמיני בשנת שלש. חיפה אמר שמיני נאמ' תחילה אלא שאין מוקד' ומאוחר בתורה: א"ר יונה כתיב ועתה שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה מטרם שום אבן על אבן בהיכל ה'. הא כיצד בששי הוסד. בשמיני נאמר המקרא הזה. אין תימר כבר שמו יאות אמר חיפה. אין תימר לא שמו לא אמ' חיפה כלום. התיב ר' יצחק והכתיב ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש. ותני עלה שנת המבול אינה עלה מן המניין. תיפתר כר' אליעזר דר' אליעזר אמר בתשרי נברא העולם. והכתיב ויהי בחדש ניסן שנת עשרים. ויהי בחדש כסליו שנת עשרים. תיפתר כר' אליעזר דר' אליעזר אמר כל שנה שלא נכנסו לה שלשי' יום אין מונין אותה שנה שלימה. והכתיב ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן. אין תימר שנת שלישית היא על ידי שלא נכנסו שלשי' יום אין מונין אותה שנה שלימה. והכתי' ויהי בחדש השני בשנה השנית בעשרים בחדש. והא אית כשתא חמשין יומין ואין מונין אותה שנה שלימה. הדא מן תתובתה דר' יצחק דאינון קשיין בין כמאן דאמר מניסן מונין. בין כמאן דאמר מתשרי מונין. מה בינירון. א"ר יונה שטרות יוצאו' בינידון. לווה כלווה באייר וכתב בה שנה שניי' למלכות מכר מכירה במרחשון וכתב בה שנייה למלכות. מאן דאמר מניסן מונין מלווה קדמה. מאן דאמר מתשרי מונין מכירה קדמה. כיצד למלכים מת באדר ועמד מלך באדר נמנית שנה לזה ושנה לזה. א"ר יונה והוא שנכנס לניסן די לא כן כהדא וימלך ירח ימים בשומרון. אין לך לעמוד על שני מלכי ישראל אלא מלכי יהודה. ולא על שני מלכי יהודה אלא משני מלכי ישראל. כתיב והימים אשר מלך דוד על כל ישראל ארבעים שנה וגו'. וכתיב בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים ובירושלם מלך וגו'. בכלל חסירי' ובפרט יתירים. ר' יצחק בר קצרתה בשם רבי יונה שלשים ושתים ומחצה היו אלא בשביל לחלוק לו כבוד לירושלם הוא מונה אותן שלימות. יהודה בי ר' אומר השבון מרובה בולע לחשבון ממעט: אמר ר' שמואל בר נחמן והיה כי ימלאו ימיך. אמר לו הקב"ה דוד ימים מליאים אני מונה לך. איני מונה לך ימים חסירים. שלמה בנך בונה בית המקדש אלא להקריב קרבנות חביב עלי משפט וצדקה שלך יות' מכל הקרבנות שנאמר עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח: רב הונא אמר כל אותן ששה חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום בנו כשעירה היה מתכפר כהדיוט. א"ר יודן בי ר' שלום כתיב כי ששה חדשים ישב שם יואב וכל ישראל. אמר לו הקב"ה אני אמרתי לך אל תתגרו בם וביקשת להתגרות בם חייך שאינן נימנין לך: מאן תנא רגלים ר"ש דר' שמעון אמר ג' רגלים כסדרן ובלבד חג המצות ראשון. אשכחת אמר פעמים חמשה פעמים ארבעה פעמים ג'. לפני עצרת חמשה. לפני החג ארבעה. לפני הפסח ג'. ר' לעזר בי ר"ש אמר ובלבד חג המצות אחרון אשכחת אמר פעמים ג' פעמים שנים פעמים אחד. וחכמים אומרים רגל שפגע בו תחילה ובלבד שיעברו עליו רגלי השנה כולה: כתיב מלבד שבתות ה' ומלבד מתנותיכם וגו'. אשר תתנו לה' מה ת"ל שיכול אין ליקרב ברגל אלא קרבנו' הרגל בלבד. מניין קרבנות היחיד וקרבנו' הציבור שהוקדשו ברגל שיבואו ברגל. שהוקדשו לפני הרגל שיבואו ברגל ת"ל מלבד שבתות ה'. אשר תתנו לה' אילו שפות ומנחו' לרבות את כולם שיהו קריבין ברגל. יכול רשות. ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם. אלה קבע חובה שיהו כולן קריבין ברגל. יכול באי זה רגל שירצה ת"ל ובאת שמה והבאתם שמה. אם להתיר כבר התיר. אם לקבוע כבר קבע. אם כן למה נאמר ובאת שמה. והבאתם שמה. אלא זה רגל הראשון שפגעת בו. יכול אם עיבר אחד מהן ולא הביא יהא עובר עליו משום בל תאחר. ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם אינו עובר עליו משו' בל תאחר עד שיעברו עליו רגלי השנה כולה. ר"ש אומ' ג' רגלים כסדרן. כיצד נדר לפני הפסח עד שיעברו עליו פסח ועצרת וחג. נדר לפני העצרת עד שיעברו עליו עצרת וחג ופסח ועצרת וחג. נדר לפני החג עד שיעברו עליו החג ופסח ועצרת וחג. כשן

פירוש

ר' ראשי שנים הן כו'. אין למדין כו'. פירש התו' כלומר לו משנת קמי' אלא שהיה יום שני לבריאת עולם כו' ע"ש דף ג ע"א בד"ה שני כו' בפרקי': נאמר בשמיני. פיר' אם איתא דלמלכי א"ה מתשרי מונין ה"ל בשמיני בשנת ג' בין דבששי דהיינו אלול דקאמר בשנת הב' בשמיני דהיינו מרחשון הל"ל בשנת ג' שהרי בתשרי נתחדשה לו שנה: חיפה אומ' שמיני נאמ' תחלה. פי' דכיון דבכ"ד לחדש הששי התחילו לעסוק בבנין בית המקדש כדכתי' בתר הכי ויבאו ויעשו מלאכה בבית ה' בכ"ד לחד' בששי בשנת שתים לדריוש ואם כן היכא קאמר להו בשמיני אל תהיו כאבותיכ' והלא כשמעו בקול ה' והתחילו לעשות מלאכה בששי הלדיקו כמשם אלא עכ"ל דבנוא' זכריה נאמר תחלה ופרקשון זה היה קודם אלול שנתנבא בו חגי: ועתה שימו נא לבבכם. פסוק הוא בחגי ונבואתו היתה בכ"ד לתשיעי בשתים לדריוש: בששי נאמר המקרא הזה חבריה ואין תימר כבר שמו. פירש אם תאמר פיר' הפסוק של מטר' שום אבן על אבן פירושו הוא כבר שמו אבן על אבן ביו' שהוסד הבית דהיינו בששי ופי' מטר' שום וכו' כלומר מה שהיתה מקודם שהוסד הבית שהיתה קללה משתלחת בהם ומהיום ההוא ששמו אבן על אבן התחילו הברכה א"כ יפה אמר חיפה דמקרא זה דששי מקוד' דכיון דככר כודרו בששי לבנות כהונן עד ששמו אבן על אבן איך אפש' שאמר זה יוכיחם ע"י זכריה ובדלעיל אבל אם אמר שאע"פ שהתחילו ביסוד הבית קלת בששי לא שמו אבן על אבן ופי' ביום לבבכ' מטרם שום אבן על אבן הביאו ורצו מן היום הזה ומעלה כי עדיין לא היו מודרין בבנין שהתחילו ולבנות אבן על אבן עדיין היתה קללה אע"פ שהתחילו בששי אתכם עתה איש לבבכם מיו' הזה והלאה שהוא יום כ"ד אשר שהיום יוסד היכל ה' יוסד אמתי דהיינו שישימו אבן על אבן כי מן היום הזה אברך ולפי זה הוי אמר יוסד הוא כ"ד לחדש התשיעי כדברי המפרשי' ולפי"ז לא אמר חיפה כלום דלעולם לא נאמ' שמיני תחלה ובפיר הוכיח אות' וכרי' אע"פ שבששי הוסד אבל מאמר שהיה מתעצלים בששי ולא שמו אבן על אבן לבן הוכיח' ואין בידינו לגת' אין תפלת עכיים ולס"ב בכלל חסרי'. פי' דהיינו

קוקדם ומאוחר בלי הכרח: והכתיב כו'. נ"נ דל"ל איפכ' והכתיב ויהי בחדש כסליו כו' ואח"כ ויהי בחדש ניסן והכי איתא בנחמי' וה"פ דהא כתיב בסוף' בכסליו היתה בשנה העבין מניסן ושניה' היו בשנת כ' ואם איתא מניסן מונין א"כ ה"ל ניסן אחר בכסליו שנת כ"א ומשני שעדיין לא היה שלשי' יום בשנה ובגבלי מקשה הן קושיא ושני לקרא' מפרשא היתה שנת ך' ע"ש: שפרך והכתיב כו'. אין מיפר כו' פי' התוס' בגו' אם תרגה לנחות שבנה ג' היתה ולא שכמה אלא שנים שלא נכנסו לה ל' יום והכתיב כו' והא איתא כו': בכלל חסרי'. פי' דהיינו
בס' ספר ו' חדשים יתירי' על ס' שנה: שאינן נמנין. ולהכי לא קספר אלא ס' שנה ותיקן קפיה פי' פ' נחרץ דבבורות תיינן לע"ל פ"ג דשקלים כל הנמנין דף ט' ע"ב וגם פירשתיה

תהילות ישראל· בן יהוצדק היה משתבח בקפיצותיו· אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל שהיה מרקד בשמונה אבוקות של זהב[א] ולא היה אחד מהן נוגע בחברו· וכשהיה כורע היה נועץ גודלו בארץ וכורע ומיד היה נזקף· אי זו היא קריעה. ואי זו היא כריכה· ר' חייה רבה הראה כריעה לפני רבי ונפסח ונתרפא. [ב]לוי בר סיסי הראה כריכה לפני ר' ונפסח ולא נתרפא: כתיב [ג]וישב דוד לברך את ביתו ותצא מיכל בת שאול לקראתו ונומר· מהו אחד הריקים· אמר אבא בר כהנא [ד]הריקים זה ארכיסטיס· אמרה היום נגלה כבוד בית אבא· אמרו עליו על בית שאול שלא נראה מהם לא עקב ולא גודל מימיהם· הדא הוא דכתיב ויבא אל גדרות הצאן אשר על הדרך ושם מערה· ר' אבון בשם רבי לעזר גדר לפני מגדר הוה· ויבא שאול להסך את רגליו· והוה חמי ליה משולשל ציבחר ומסליק ציבחר· משולשל ציבחר ומסליק ציבחר· אמר דוד היאך מינגע בהדין גופא צדיקא· הדא היא דו א"ל הנה היום הזה ראו עיניך את אשר נתנך היום בידי במערה ואמ' להרגך ואחוס עליך אין כתיב כאן אלא ותחס עליך. צניעותך חסה עליך· ויאמר דוד אל מיכל לפני יי' אשר בחר בי מאביך וגומ'· ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה· שאינן אמהות אלא אימהות· ומה נענשה למיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה· והא כתי' הששי יתרעם לעגלה אשתו· שגעת כעגלה ומתה: הלכה ה תורגם רב קומי רבית ר' שילה קרא גברא· אכריז כרוזא· אמרון ליה קרא תרנגלא· אמר לון והא תנינן בן גבר· אית לך מימר בר תרנגלא: ר' ירמיה בעי עשירית מלמעלן עשירית מלמטן· א"ר חייה בר בא והמה משתחוי' אין כתיב כאן אלא והמה משתחויתם שהיו משתחוים לחמה ומשתחוים להיכל· א"ר אבא בר כהנא כי שתים רעות עשה עמי וכי שתי' רעות עשה עמי הא ווחדה לאלף· אלא שהיו משתחוי' לחמ' ומשתחוים להיכל: הלכה ו תני אין פחות משבע ולא יותי' על שש עשרה ההן תנייא עבר תקיעה ותרועה ותקיעה חדא· וההן תנייא עביד כל חדא חדא מינהון חדא· שתמצא אומ' ג' על כל מטה ומטה· ר' יהוד' אומר שלש על כל רגל ורגל. ותני' ותשע למעלה עשירית הא חורי· מאן דאית ליה על גבי המזב'. לית ליה למעלה עשירית· מאן דאית ליה למעלה עשירית· לית ליה על גבי המזבח· א"ר ועורא וזאת אומרת שלא היו תוקעין אלא לניסוך המים בלבד· אין תימר למילויין ניתני שלש למילוי המים של יום· ושלש למילוי המים של מחר· אילין אינון והא אית לך חורנין· תשע למוספי שבת תשע למוספי ראש חדש· ותשע למוספי יום טוב של ראש השנה· אלא[יא] כמאן דאמר יתקעו. לפנים מן המוספין יתקעו· הכגן דקיסרין בשם ר' יעקב בר אחא ואפי' כמאן דאמר יתקעו לפנים מן המוספין יתקעו· תקיעות הוו מוסיפין לא היו מוסיפין תשע תקיעות: ר' חייה בר בא אמר היא נבל היא כינור ניטין יתירות בין זה לזה· אמר רבי חייה בר אבא למה נקרא שמו נבל שהוא מלבין כמה מיני זמר· ר' חונה בשם רב יוסף על ידי שהוא עבור ועל ידי ניטין יתירות היה מלבין כמה מיני זמר· רשב"ל אמר עוגב זה ארדבלס· תני רבן שמעון בן גמליאל לא היה ארדבלי' בירושלם מפני שהוא סורח את הנעימה: [יב]חליל של מקדש של משה היה ושל קנה היה· נשבר והיקנוהו ולא היה קולו ערב כמות שהיה· חזרו ונטלוהו וחזר לכמו שהיה· צלצל של מקדש של משה היה ושל נחושת היה נשבר והקנוהו ולא היה מצלצל כמות שהיה חזרו ונטלוהו וחזר לכמות שהיה· מכתשת של מקדש של משה היה ושל נחושת היה נשבירה ותיקנוה ולא היתה מפטמת כמו שהיתה חזרו ונטלוה וחזרה לכמות שהיתה· אילו שני כלים שנשתברו בבניין הראשון ולא עלתה עליהן ארוכה· עליהן הוא אומר נחושת מורק[יג] נחושת ממורק: וכלי נחושת מוזהב טובה שנים חמודות כזהב· תרין אמורין חד אמר חד מינהון כתריי דדהב· וחורנה אמר תריי מינהון כתריי דדהב: תני רבן שמעון בן גמליאל אומ' שילוח היה מוציא מים כאיסר· אמרו נרחיבנו וירבו מימיו· הרחיבוהו ונתמעטו מימיו· חזרו וגדרוהו וחזר לכמות שהיה: מגריפה רב ושמואל. חד אמר עשרה נקבים היו בה כל אחד ואחד היה מוציא מאה מיני זמר. וחורנ' אמר מאה נקבים הוו בה כל אחד ואחד היה מוציא עשרה מיני זמר· מרבבי שניהם הוהה מוציאה אלף מיני זמר· [יד]מוספי שבת ומוספי ראש חדש מי קודם· ר' ירמיה סבר מימר מוספי שבת ומוספי ראש חודש מוספי ראש חודש קודמין· חיליה דר' ירמיה מן הדא שירו של שבת ושירו של ראש חדש שירו של ראש חודש קודם· א"ר יוסה שנייא היא דא"ר חייה בשם רבי יוחנן כדי לפרסמו ולהודיע שהוא ראש חדש· כיצד הוא עושה שוחט מוספי שבת ואומר עליהן שירו של ראש חדש· ברם הכא מוספי שבת ומוספי ראש חודש מוספי שבת קודמין על שם [טו]כל התדיר מחבירו קודם את חבירו: הלכה ז' תני כל המשמרות שהיו במקדש היו שונות ומשלשות כפרים חוץ משתים האחרונות שהיו שונות ולא היו משלשות בפרים· ר' לעזר שאל מהו להתחיל מהן לרגל הבא· א"ר יוסה מתני' אמרה כן בשמיני חזרו לפיים כרגלים. לא צורכה דילא כהדא דתני בשם ר' נתן דתני רבי נתן שמיני לא היה בו פיים· על דעתיה דרבי נתן מהו להתחיל מהן לרגל הבא· א"ר יוחנן ותני כן שמיני רגל בפני עצמו· [טז]פיים בפני עצמו. ברכה בפני עצמה· קרבן בפני עצמו· רגל דא"ר אבין בשם רבי אחא כולהם כתיב וביום וכאן כתיב ביום ללמדך שהוא רגל בפני עצמו· פיים א"ר יוסה מתני' אמרה כן בשמיני חזרו לפיים כרגלים. ברכה [יז]אמר אי לא זמן· קרבן פר אחד איל אחד: הלכה ח' [יח]כתיב חלק כחלק יאכלו· יכול אף בשאר כל ימות השנה כן· ת"ל לבד ממכריו על האבות. חוץ ממה שמכרו אבות לבנים את שבתך ואני שבתי· ובעצרת אומר הילך מצה הילך המץ איח תניי תני הילך המץ הילך מצה· מאן דאמר הילך מצה שהוא חביב· מאן דאמר הילך המץ שהוא חדיר· אמר ר' לוי כל המשמרות היו נתונות בדרום. א"ר יוסה מתני' אמרה כן חל יום אחד להפסיק בנתיים ר' יודה בן טיטס בשם ר' אחא קרייא מסייע להן תנייא· ועתה מה יש תחת ידך חמשה לחם תנה בידי או הנמצא· ואחימלך מן המשמר היוצא היה: הנכנסין חולקין בצפון ויוצאין בדרום. א"ר חגיה בריה דר' הלל כדי להלוק כבוד לנכנסין· א"ר יוסי בי ר' בון לא מטעם זה אלא כנין דתנינן כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל· בלגה לעולם חולקת בדרום מפני מרים בת בלגה שנשתמדה והלכה ונישאת לסרדיוט אחד משל מלכות בית יון· ובאה וטפחה על גגו של מזבח אמרה לו [יט]לוקוס לוקוס אתה התרבתה נכסיהן של ישראל ולא עמדת להן בשעת דוחקן· ויש על ידי שהגיע זמנה לעלות ולא עלת· ונכנס ישבב ושימש תחתיה בכהונה גדולה. לפיכך בלגה לעולם ביוצא· וישבב בנכנס· ויעקרו אותה ממקומה· לית יכיל· דא"ר סימון בשם ר' יהושע בן לוי יקשה לפני המקום לעקור שלשלת יוחסין ממקומן· ויעשו אותן עשרי' ושלש. לית יכיל· [כא]דכתיב המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם· באמונתם. אומנות גדולה היתה שם שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו· א"ר אבהו תישבתים שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו· ובשבתה קבועה· ר' בא בשם רב יהודה טבעה עשו להן רחבות מלמעלן וצרות מלמטן· והלוגה סרוחה שלא העמידו אותה על סביניהן כהיא דתנינן תמן [כב]והוא היה נקרא בית החלופות ששם היו גונזין את הסכינין:

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכתא דסוכה

פירוש

ונפסח. פי' ונעשה פסח: ארכי סיסים. פיר' ארכו של רגלי' יון סיטים פיר' ליסטים ונתכוונו של של ליסטים: משולשל. פי' שהיה דוד רואה שמשלשל הלבוש שעליו מעט ומגל' לגמרי מעט כנגד מה שמשלשל הלבוש כדי שלא יראה כרגליו פירועה: יתרעם לעגלה כו'. פי' ועגלה זה מיכל כדאיתא בסנהדרי' אלמא דה"ל ולד ומשני שגע' כו' פי' ומת' במיתת לידתה ועיין בבבלי בסנהדרין כ"א: שגעת. פי' שלעקה: הלכה ה· שהיו משתחוים לחמה. פי' כנגד מזרח ושפתותיהם להיכל פיר' נמצא שהיו הופכים אחוריהם כנגד ההיכל ופירעי' ומתריזין כנגד מטה כדפי' בבבלי: יותר לאלף. פי' יותר מאלף: הלכה ו': היא נבל כו'. הכל אחד אלא דבכנור היו נימי' יתירי' שלאסר בנבל עשור: שהוא מלבין. פי' שהוא מביים: עוד שאינו עבוד. ונבל הוא לשון כבלו ותיפלו' שהוא גם בן דבר פסות: ארדבלס. ובתלמוד בבלי פ"ב דערכין קור' הדרולס ופירש שם מין הדרולס כלא נורגנא פי' מין כלי זמר קולו ערב ומערבב את הנעימה ושם כל הסוגי' ע"ש: ותקנוהו. בערכין כתיב ולטהו זהב: צלצל· פי' מצלתי': שני כלים. פי' בכלל המכתשת: ארוכה. נ"ל ארוכ' וכן הוא בי"ס. כתריי. פי' כתרי שכמשת היה טוב כי שנים כזהב ופי' הפסוק שנים חמודות פירש פי' שנים כזהב ופירך פי' שני כלי נחושת חמודות כזהב: שילוח. פי' מעיין: מגריפה. פירש"י שגם נקרא' דשן המזבח והקשו תוספת עליו דהא כלי זמר היא והר"י פירשו דתרי מיני מגריפות הם אחת לדשן ואחת לשיר ע"ש: הלכה ח: לוקס· פי' זאב בלשון יון: ויעקרוה כו'. פי' שיקבעו' שתהיה אחרונה לכל המשמרות: שאין משמר נוטל ושונה. דמן הדין שדה אחוזה שהקדי' ומכרו הגזבר כשיוצאה ביובל היתה ניתנת למשמר שפגע בו יובל ותיקן שמואל הרואה שלא יהא משמר נוטל וחוזר ונוטל דהיינו אם שפגע שלא נפגע ביובל ואם אותו משמר נוטל כל השדות שלא המשמרות אינן נוטלות כלום הלכך משמר זה יטול השדה הבא לידו ראשון ואחריו נוטל משמרה אחרת ואחר חלילה: טבעה. עיין בפירש"י ובערוך וגם נגי חלנות ע"ש: סליק פרקא ומסכת סוכה. בסייעתא דשוכן את דכא.

מראה מקום והגהות

א שם הגי': ת' אבוקות של אור.
ב שם ומגילה י"א ותענית כ"ה.
ג סנהדרין פ"ג ועי"ש וקידושין פ"ד.
ד במדבר רבה פ"ג ועי' אגדת שמואל פכ"ג.
ה ע' במדבר רבה פ"ד.
ו בבלי כריתות ס"ב.
ז ע' בבלי סנהדרין כ"א.
ח שקלים פ"ה ה"ב ובבלי יומא כ'.
ט י"נ: א' על כל וכו'.
י י"נ: ושלש יכו' ועי' גירסת הבבלי נ"ד.
יא י"נ: דלא כמ"ד יתקעו לפני מן המוספין יתקעו. וכ"ה בבבלי.
יב ע' ערכין דף י'.
יג נ"ל: ממורק ע"ש.
יד שקלים פ"ח ה"ו.
טו ע' בבלי בפרקין כ"ד נ"ו וזבחים צ"ט. ועי"ע ירושלמי תענית פ"ד ה"ג יומא פ"ח ה"ו וש"נ.
טז חגיגה פ"א ה"ז ועי' בבלי בפרקין מ"ו יומא נ' וזבחים צ"ה.
יז נ"ל: אמר ר' מילא וזמן.
יח ע' בבלי נ"ה.
יט תוספתא פ"ד ובבלי נ"ו.
כ בראשית רבה פפ"נ.
כא תענית פ"ד ה"ב.
כב יומא פ"ג ה"ח ומדות פ"ד.

קרמה לשמש. ואנו ליה וליה עינינו. ר' יהודה אומר. שונין אותו לומר אנו ליה' וליה' עינינו: ו' אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש ולא מוסיפין על ארבעים ושמונה. בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעה. שלש לפתיחת שערים. תשע לתמיד של שחר. ותשע לתמיד של בין הערבים ולמוספין מוסיפין עוד תשע. ובערב שבת מוסיפין עוד שש שלש להפטיר את העם מן המלאכה. [ז]ושלש להבדיל בין קוד' לחול: ז' ערב שבת שבתוך החג היו שם מ' ושמונה שלש לפתיחת שערים שלש לשער העליון שלש לשער התחתון. שלש למילוי המי. שלש על גבי המזבח. תשע לתמיד של שחר ותשע לתמיד של בין הערבים. תשע למוספין. שלש להפטיר את העם מן המלאכה. ושלש להבדיל בין קודש לחול: ח' י"ט הראשון של חג היו שם ג' עשר פרים ואילים שנים ושעי' אחד נשתיירו שם ארבעה עשר כבשים לשמונה משמרות: ט' ביום הראשון ששה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד. בשני חמשה מקריבין שנים שנים. והשאר אחד אחד. בשלישי ד' מקריבין שנים שנים. והשאר אחד אחד. ברביעי שלשה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד. בחמישי שנים מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד. בששי אחד מקריב שנים והשאר אחד אחד. בשביעי כולן שוין. בשמיני חזרו לפיים כרגלים. אמרו מי שהיה מקריב היו' לא היה מקריב פרי' למחר לא חוזרין חלילה: י' בג' פרקים בשנה היו כל המשמרות שוין באימורי הרגלים ובחילוק לחם הפנים בעצרת אומר לו הי לך מצה הי לך חמץ. משמר שזמנו קבוע הוא מקריב תמידין נדרים ונדבות וכל קרבנות הציבור ומקריב את הכל. י"ט סמוך לשבי בין מלפניה בין מלאחריה היו כל המשמרו' שוין בחילוק לחם הפנים: יא' חל יום אחד להפסיק בינתים משמר שזמנו קבוע הוא נוטל עשר חלות והמתעכב נוטל שתים ובשאר כל ימות השנה הנכנס נוטל שש. ר' יהודה אומר הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש. הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום. בלג' לעולם חולקי' בדרום וטבעתה קבועה [ו]חלונה סתומה:

פרק חמישי

הלכה א' החליל חמשה וששה כו'. הא של קרבן דוחה. [ט]מתני' דר' יוסי בי ר' יודה דתני חליל של קרבן דוחה את השבת דברי ר' יוסי בי ר' יהודה. וחכמים אומרים אינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב. תמן תנינן [י]בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח בשחיטת הפסח הראשון בשחיטת הפסח השני וביום טוב הראשון של פסח וביום העצרת ובשמונת ימי החג. [וי]ש שמונה בלא שבת. ר' יוסי אמר לה סתם. ר' יוסה בי ר' בון בשם ר' יוחנן דר' יוסה בי ר' יהודה היא. על דעתהון דאילין רבנן למה אינו דוחה. משם שאינו מחוור. והא כתיב והעם מחללים בחלילים. בשמחת שלמה הכתוב מדבר. רבי יונה בשם רבי בא בר ממל ושמחת לבב כהולך בחליל. כל זמן שהחליל נודע הרגל נוהג. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' בא בר ממל למה קורין את ההלל כל שבעת ימי החג. כנגד תלו'ב שהוא מתחדש כל שבעה. ולמה מן כל אילין מילייא חליל. תצינן שוה לקיצים וזה לקיצין וזה חביב וזה חביב ותלו חביב בחביבי. ובעצרת אומ' לו הי לך מצה הי לך חמץ. אית תניי תני הי לך חמץ הי לך מצה. מאן דאמר הילך מצה שהוא חביב. מאן דאמר הילך חמץ שהוא תדיר: אמר ר' יהושע בן לוי למה נקרא שמה בית שואבה [יא]שמשם שואבים רוח הקודש. על שם ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה: דלמא [יב]ר' לוי ויהודה בר נחמן הוון נסבין תרתין סילעין מיעול מצמת' קרלא קומי ר' יוחנן עאל ר' לוי ודרש יונה בן אמתי מאשר היה דכתיב אשר לא הוריש את יושבי עכו ואת יושבי צידון. וכתיב קום לך צרפתה אשר לצידון: עאל ר' יוחנן ודרש יונה בן אמיתי מזבולן היה דכתיב ויעל הגורל השלישי לבני זבולן למשפחותם וכתי' משם עבר קדמה מזרחה גתה חפר עתה קצין. וכתיב כדבר יי' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא אשר מגת החפר. כשובתא חורייתא אד לוי ליהודה בר נחמן סב לך אילין תרתין סילעיא ועל מצמתה קרלא קומי ר' יוחנן. עאל ואמר קומיהון יפה לימדנו רבי יוחנן אמו מאשר ואביו מזבולן. וירכתו עד צידון. ירך שיצא ממנה מצידון היה. וכתיב וירד יפו. לא צורכא דילא וירד עכו: אד יונה. יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה ונכנס לשמחת בית שואבה. ושרת עליו רוח הקודש. [יג]ללמדך שאין רוח הקודש שורה אלא על לב שמח. מה טעמא והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים. א"ר בנימן בר לוי והיה כנגן כמנגן אין כתיב כאן אלא והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים: תני א"ר יודה [יד]כל שלא ראה דיפלי איסטב' של אלכסנדריאה לא ראה כבוד ישראל מימיו. כמין בסלקי גדולה היה ואסטיו לפנים מסטיו היתה פעמים והו בה כפלים כיוצאי מצרים ושבעים קתדראות של זהב היו שם מקובעת אבנים טובות ומרגליות כנגד שבעים וקנים. וכל אחת ואחת היתה עומדת בעשרים וחמש ריבוא דינרי זהב. ובימה של עץ באמצע וחזן הכנסת עומד עליה. עמד אחד מהן לקראות בתורה היה הממונה מניף בסודרין והן ענין אחריו אמן. על כל ברכה וברכה שהוה מברך היה הממונ' מניף בסודרין והן ענין אחריו אמן. אף עפ כן לא היו יושבין מעורבבין אלא יושבין כל אומנות ואומנו' בפני עצמה שאם יבוא אכסנאי יהא מידבק בבני אומנתו ומשם היתה פרנסתו יוצאה. ומי החריבה [טו]טרוגיונוס הרשע: תני רשב"י בג' מקומות הזהרו ישראל שלא לשוב ארץ מצרים שנא' כי אשר ראיתם את מצרים היו' לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. ויי' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. והשיבך יי' מצרים באניות. ובשלשתן חזרו ובשלשתן נפלו. אחת בימי סנחריב מלך אשור שני הוי היורדים מצרים לעזרה. מה כתיב בתריה ומצרים אדם ולא אל וסוסיהם בשר וגומ'. ואחת בימי יוחנן בן קרח. והיתה החרב אשר אתם יריאים ממנ' שם תשיג אתכם וגו': [טז]בימי טרוגיונוס הרשע נולד לו בן בתשעה באב והיו מתענין. מתה בתו בחנוכ' והדליקו נרות ושלחה אשתו ואמרה לו עד שאת מכבי' את הברברי' בוא וכבוש את היהודים שמרדו בך. חשב מיתי לעשרה יומין ואתא לחמשה. אתא ואשכחון עסיקין באוריי' בפסוקא ישא עליך גוי מרחו' מקצה הארץ וגו'. אמר לון מה מה הויתון עסיקין. אמרון ליה הכין וכן. אמר לון ההוא גבהא הוא דחשב מיתי לעשרה יומין ואתא לחמשה והקיפן ליגיונות והרגן. אמר לנשיהון נשמעות אתם לליגיונותי ואין אני הורג אתכם. אמרין ליה מה דעבדת בארעייא עביד בעילייא ועירב דמן בדמן והלך הדם בים עד קיפרוס. באותה השעה נגדעה קרן ישראל ועוד אינה עתידה לחזור למקומה עד שיבוא בן דוד: **הלכה ב'** א"ר יהושע בן חנניה כל ימים של שמחת בית השואבי' לא הוו טועמין טעם שינה כל עיקר[יז]. בתחילה היו הולכין להקריב תמיד של שחר משם היו הולכין להקריב את המוספין ומשם היו הולכין להקריב נדרים ונדבות ומשם היו הולכין לוכל ולשתות ומשם היו הולכין לתלמוד תורה ומשם היו הולכין להקריב תמיד של בין הערבים. ומשם היו הולכין לשמחת בית השואבה. והא תניי' שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן מיד. מתנמנמין היו: ומתקנין שם תיקון גדול. מה תיקון היו עושין שם. שהיו מעמידין האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן. כהיא דתנינן תמן[יח] וחלקה היתה בראשה והקיפוה כצוצטר' שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין. ממי למדו מדבר תורה. וספדה הארץ משפחות משפחות לבד. תרין אמורין חד אמר זה הספידו של משיח וחורנה אמר זה הספידו של יצר הרע. מאן דאמר זה הספידו של משיח[יט]. מה אם בשעה שהן אבילין את אמר האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן. בשעה שהן שמחים לא כל שכן. מאן דאמר זה הספידו של יצר הרע[כ] מה אם בשעה שאין יצר הרע קיים את אמר האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן. בשעה שיצר הרע קיים לא כל שכן: ומנורות של זהב היו שם. בר קפר' אמר וגובהן מאה אמה. והא תני כל רגלי מאה אמין כעי בסים תלתין ותלת. סולמא מיכא תלתין ותלת. וסולמא מיכא תלתין ותלת. והתני: בל העזרה לא היתה אלא אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש. אשכח תני מקומן מעשה ניסים הוו. מה כיד כולהם מאה ועשרים לוג. או כיד כל אחד ואחד מאה ועשרים לוג:[כא] **הלכה ג'** תני מבלאי מכנסי כהן גדול היו מדליקין את הנירות שבפנים. ומבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקין את הנירות שבחוץ. א"ר שמואל בר רב יצחק כתיב להעלות נר תמיד. שיעלו לומר אין לך עשה שלהבת אלא פשתן בלבד. מהו מפקיען. תירגם ר' חגיי קומי רבי יוסה מפשילים. תני לא היה חצר בירושלם שלא היתה מאירה מאור בית השואבה. תני יכולה אשה לבור חיטיה לאור המערכה. ולא היו מעלות. לאו. דא"ר יהושע בן לוי[כב] הריח והמראה והקול אין כהן מעלה. ששה קולות היו נשמעים מיריחו[כג]. מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח. מיריחו היו שומעי' קול המגריפה. מיריחו היו שומעין קול העץ שעש' בן קטי' מוכני לכיור. מיריתו היו שומעי' קול גבי כרוז. מיריחו היו שומעין קול החליל. מיריחו היו שומעין קול הצילצל. וי"א אף קולו של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם ביום הכיפורים. מיריחו היו מריחין רית פיטום הקטורת. א"ר לעזר בן דלגיי עזים היו לבית אבא בהרי אכוור והיו מתעטשות מריח פיטום הקטורת: **הלכה ד'** החסידים ואנשי המעשה יש מהן שהיו אומרי'[כד] אשרייך ילדותי שלא ביישת את זקנותי אילו אנשי מעשי' ויש מהן אומרי' אשרייך זקנותי שכיפרת על ילדותי אילו בעלי תשובה. אילו ואילו היו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא יימחל לו: הלל הזקן כד הוה חמי לון עברין בפחז הוה אמי לון דאנן הכא מאן הכא. ולקילוסן הוא צריך. והכתיב אלף אלפין ישמשונה ורבו ריבון קדמוהי יקומון. כד הוה חמי לון עבדין בכשר הוה אמר ד' לא נן הכא מאן הכא שאעיפי שיש לפניו כמה קילוסין חביב הוא קילוסן של ישראל יותר מכל. מה טעמ' ונעים זמירות ישראל. יושב

פירוש

החליל חמשה וששה כו': הוו נסבין. פירש שהיו לוקחין בשכרן ב' סלעי': **מיעול מצמתה**. פירש להכנים לאסוף ולחבר הקהל יחד לדרוש לפניהם והיה כל אחד דורש בשבתו ולפי שר"י היה הראש אמר קומי ר"י: **חורייתא**. פי' לשבת אחרת אמר לו סב לך תרתין סלעין בשכרך שאמר שהשבת שלך אבל תניקני לדרוש ולהשיב לר"י: וכתיב וירד יפו. פי' הראיי' שהיה מזבולן כי אמר' דרך לים הוא. יפו א"כ סוכח שעקרו היה מזבולן שאם היה עיקרו מאשר היה לו לומר וירד עכו שהיו' לים סמוך אשר הוא עכו: **המנגן**. הכינור היה מנגן מאיליו: **דיפלי**. פי' שני כלשון יון דו פלו שרים: **אסטבי'**. פי' סקו' קוטב שלהם: **בסילקי**. פלטרין גנוזי' כקרא' נסלקמ': **סטו אצטבע'**. לישיבת שרי' ולמידי דתנן במתני' דפרקי' כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה כו' קיימי כמי הא דתני ר"י כל שלא ראה דיפלי כו': **ובימה של עץ** כו'. עיין בתוס' דפרקי' דף כ"ח ע"ב בד"ה וכעין כו' מה שהקשה ר"י ע"ז ותשובתו הרמת: **חשב מיתי**. פי' שחשב לבוא לי' יקים ובת' רוח והביאו לה' ימי': **בארעי'**. פי' מה שעשית בלומן השוכבים על הארץ שהרגתה אותה תעשה כן בלומן שהם למעלה שהארץ ועודם חיים. ונלאיכם רבתי הנוסחא שהאפב' ע"ש: **הלכה ב'** מתנמנם' הוו. וטעם שיכה דקא' היינו כדרך השיכים: **ממי למדו**. פי' היכא סיו התאין להוסי' על בנין שלמה והכתי' הכל נכתב מיד ה' עלי השכיל: **דתלי**. פי' גנוה קול רס תרגו' ירושלמי תלי ועכיינו כל דבר שגוה מפה אמה לא יכול לעמו' אם אין רחב הגלים שהגונה כדאיתא בעירתין וא"כ אכסים היכא הוה קיימי נמקום מועט כזה כי לא כשאר נרומב רק ב' אמות ובלרכה כ"ה אמות: **כתו'** דשב' מוכיח דהאי בריל' לאו דוקא אלא דיגולה היתה לנרור וע"ש וגם בכאן דהא אמרינן בפל' כל שעה דאע"ג דאין מועלין נו איסורה מיהא איכא כו': ולא הוו מועלין. פי' נתמיה: **הלכה ד'** בפחז. פי' בפחיזות וקלות ראש: דאנן הכא כו'. פי' דאע"ג דאנן הכא ובי לקילוסינו הוא לריך. האע' האכיתו דלא כפירש"י שפי' דעל הקב"ה אמר זה והכי קשיא דעל סרלא אמר כך:

מראה מקום והגהות

[א] ע' תוס' שבת נ"ה וקי"ד. [ב] ע' בבלי תענ' כ"ו. [ג] י"נ: והיולא כתגל שם. [ד] ע' תמיד פ"ד וסוף פ"ה. [ה] ע' עירובין פ"ב ע"ב. [ו] ערכין פ"ב, בבלי כ"ו. [ז] נרלאית רבה כ"ח. [ח] בבלי שבת ל': פ"ג ופסחים ק"ז. וירושלמי ברכות פ"ק. [ט] תוספתא פ"ד ובבלי בפרקין נ"א ע"ב. [י] ע' בבלי נזיר כ"ז ותוס' שם. [יא] בבלי בפרקין נ"א ירו' תענית אסתר רבה א', מכילת' בשלח פ"ג וספרי שם (תע' בריטב"א יום ל"ה ת"ח דרב"ה סי' ע"ג ובפתור ופרח פ"ה). [יב] איכה רבתי פ' על אלה ופ' קלים היו. פ"ג ובאקדמת האגרבע לפלגי' וח"ע פי"ב. [יג] ע' גירסת הבבלי בפרקין. [יד] בבלי בכרים ט"ו וירונפו' קכ"ט. [טו] ע' תוספתא פ"ד וקדות פ"ב ס"ח. [טז] בבבלי ב"ה ר' יוסף ורבנן ע"ש. [יז] שם: עשית בן יוסף וע' תוס' נ"ס קי"ד ובמדבר רבה פי"ד. [יח] (ע' ערכין ל"ג). [יט] מדות פ"ה. [כ] עיי' בבלי סוכה דשם לישמעאל. [כא] כריתות ו' וע' תוס' פסחי' כ"ו. [כב] ע' בבלי יומא כ' ותמיד פ"ג. [כג] תוספתא פ"ד ובבלי נ"ג וע' כתוס' שם.

מעשה ברכה תיטלת בפני עצמה ויש לה שיעור לא שמעתי: תמן אמרין רב ששת ורב נחמן בר יעקב חד אמר ג' בדי עלין. וחורנא אפילו בד אחד. תני ובעלי מומין. ריש בן לקיש בעא קומי ר' יוחנן בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח. א"ל כשירים היו. רבי אבהו בשם ר' יוחנן כיני מתניתא אני והוא הושיעה נא. אני והוא הושיעה נא. אמר ר' אבהו לך לישועתך לנו. לך ידידיה. דרש רבי בא סרונגיה והושיע יי' את אהלי יהודה בראשונה. והושע כתיב. דרש ר' זכיי כי עתה תצאי מקריה ושכנת בשדה. ושכינתי בשדה. חנניה בן אחי ר' יהושע אומר אנכי יי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. הוצאתך כתיב. ר' ברכיה ר' ירמיה בשם ר' חייה בר בא דרש לוי בר סיסי בנהרדעא ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר. זו עד שלא נגאלו. אבל משנגאלו אבן דרכה של לבנה להנתן שם היא נתונה. אמר ר' ברכיה מעשה אין כתיב כאן אלא כמעשה. הוא וכל ארגלייה שלה. הוא וכל פרקמטיא שלה. אמר ר' מישא בבבל כתיב כמראה אבן ספיר ובמצרים כתיב כמעשה לבנת הספיר. ללמדך שכשם שהאבן קשה מן הלבינה כך שיעבודה של בבל היה קשה משעבודה של מצרים. תני בר קפרא עד שלא נגאלו ישראל ממצרים היתה רשומה ברקיע. משנגאלו עוד לא נראית ברקיע. מה טעמא וכעצם השמי' לטוהר. שמייא כד אינון נקיין מן ענני. תני בשם ר' ליעזר עז עברה עם ישראל בים. מה טעמא מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו. אמר לו ר' עקיבה חס ושלום אם אומר את כן נמצאת עושה את הקודש חול. מה ת"ל אשר פדית לך ממצרים. כביכול כאילו עצמך פדית: אותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים. א"ר אחא זכר ליריחו: הלכה ד לא אמר אלא קטן הא גדול לא. לא כן א"ר אבינא בשם רב אתרוג שנפסל ביום טוב הראשון מותר לאוכלו. א"ר יוסה תמן הוא אינו ראוי לצאת בו. אחרים ראויין לצאת בו. ברם הכא לא הוא ולא אחרים יוצאין בו: הלכה ה תני' שמונ' עשר יום ולילה אחד קורין בהן את ההלל בכל שנה. שמונת ימי החג ושמונה ימי החנוכה וי"ט של עצרת וי"ט הראשון של פסח ולילו: רבי זעירא שלא בר ישמעאל בשם ר' לעזר שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל. התיב ר' בא והתני חגיגת ארבע' עשר יוצאין בה משם שמחה ואין יוצאין בה משם שלמים. א"ר זעירה תיפתר כששחטה ברגל. א"ר בא אם כששחטה ברגל אין זו חגיגת ארבעה עשר. מאי כדון. אמר ר' זעירא עד דאנן תמן שמעתנה. עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר בר סלקינן הכא שמעתנא. ר' חייה בשם ר' לעזר והיית אך שמח לרבו' לילי יום טוב הראשון לשמחה. או יכול אף לילי י"ט האחרון ת"ל אך. אך חלק. ר' חייה בשם רבי לעזר ושמחת בחגך. משאת מתחייב בחגיגה את מתחייב בשמחה. התיבון והתנינן ההלל והשמחה שמונה. הגע עצמך שחל יום הראשון להיו' בשבת. לשוחטן מערב הרגל אין את יכול דא"ר זעירא עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל. לשוחטן ברגל אין את יכול שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה את השבת. אימתי אמרו ההלל והשמחה שמונה. אמר רבי יוסה קיימה רב אבודמי נחותה בכהנים ובשעיר: סוכה שבע' כיצד גמר מלוכל לא יתיר את סוכתו אבל מוריד הוא את הכלים מן המנח' ולמעלן בשביל כבוד יום טוב האחרון. ר' אבא בר כהנ' ר' חייה בר אשי בשם רב צריך אדם לפסול סוכתו מבעוד יום ר' יהושע בן לוי אמר צריך לקדש בתוך ביתו. ר' יעקב בר אחא בשם שמואל קידש בבית זה ונמלך לוכל בבית אחר מקדש. ר' אחא ר' חיננא בשם רב מי שסוכתו ערבה עליו מקדש בלילי יום טוב האחרון בתוך ביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו. אמר ר' אבון ולא פליגין מה דאמר רב בשלא היה בדעתו לוכל בבית. אתר מה דאמר שמואל בשהיה בדעתו לוכל בבית אחר. אמר ר' מנא אתיא דשמואל כר' חייה ודר' הושעיה כר' יהושע בן לוי: א"ר אימי זאת אומרת שהן נחלקין בפירוש: הלכה ו אמר ר' יוסי בן חנינא כדי לעשות פומפי לדבר. יוסה בן חנינה בשם מנחם יוטפייה דר' עקיב' הוא דר' עקיבה אמ' ניסוך המים דבר תורה. תמן תנינן ר' לעזר אומר אף המנסך מים בחג בחוץ חייב. אמר ר' יוחנן כל שיטת ר"א כשיטת ר' עקיבה רבו. כמה דר' עקיבה אמר ניסוך המים דבר תורה. כן ר' לעזר אומ' ניסוך המים דבר תור'. (מה נפק מן בינידון) אית תניי תני בשם ר"א צריך שיהא מלויין לשם החג. אית תניי תני בשם ר' לעזר אינו צריך שיהא מלויין לשם החג. מאן דאמר צריך שיהא מלויין לשם החג ר' לעזר כר' עקיבה. ומאן דאמר אינו צריך שיהא מלויין לשם החג ר' לעזר כרבנן. לית יכיל דאמר ר' יוחנן כל שיטת ר' לעזר כשיטת ר' עקיבה רבו. כמה דר' עקיבה אמר ניסוך המים דבר תורה. כן ר' לעזר אמר ניסוך המים דבר תורה. מה נפק מן בינידון. א"ר זעירא והוא שניסך שלשת לוגין בפנים ושלשה לוגין בחוץ. אית תניי תני יש להן שיעור. ואית תניי תני אין להן שיעור. מאן דאמר יש להן שיעור פטור. ומאן דאמר אין להן שיעור חייב: יוסי בר אשיין בשם ריש בן לקיש צריכין הספלים להיות פקוקין בשעת הניסוך. מה טעמא בקדש הסך נסך שכר ליי': הלכה ז תני' ר' יוסי אומר השית היה נקוב עד התהום מה טעמא ויעזקהו ויסקלהו ויטעהו שורק ויבן מגדל בתוכו זה ההיכל. ויקב חצב בו זה המזבח. וגם יקב זה השית. ר' שמעון אומר מעשה שמים היו. לפי שהיו מעשה שמי' יכול לא יהו נאים כמעשה ידי אומן תלמוד לומר חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אומן. נאים היו יותר ממעשה ידי אומן: תני אמר ר' לעזר בי רבי צדוק לול קטן היה בין האולם ולמזבח אחת לשבעי' שנה היו פירחי כהונה יורדין ומעלים אותו (בקדושה) שהוה קרוש כעיגולי דבילה ובאין ושורפין אותו בקדושה. כשם שהיה ניסוכו בקדושה כך היתה שריפתו בקדושה: א"ר ראה שהתפיסתך התורה לשון חיבה לשון שיבעה לשון שיכרות. רבי יודה בר לקרה בשם רבי שמואל בר נחמן משחרב בית המקדש פסק יין קרוש ופסקה זכוכית לבנה. מהו זכוכית לבנה שהיתה מתקפלת: הלכה ח היון בעיין מימר המעובה של מים והמידק של יין דאמר רבי יונה בשם רבי אימי. נקב שאינו מוציא מים מוציא יין ושאינו מוציא יין מוצי' שמן. ושאינו מוציא שמן מוציא רבש. ואפי' תימר חילופין דר' יהודה הוא דר' יהודה אמר מלוג היה מנסך כל שמונה. רבי שמעון בן לקיש בעא קומי רבי יוחנן הקרימן לזבח מה הן. ניסכן בלילה מה הן. לא ניסך היום מהו שינסך למחר. א"ל נישמעינה מן הדא דאמר ר' אילא בשם רבי יוסי ונסכיה אחד ניסכי מים ואחד ניסכי יין. הדא אמרה הקרימן לזבח כשר. ניסכן בלילה. כשר. לא ניסך היום לא ינסך למחר. על שם עבר יום עבר קרבנו. ורבנן מרבים במים וממעטים ביין. רבי יהודה ממעט במים ומרבה ביין. אית דבעי מימר הוא דפרה הוא דסוכה הוא דכיפורים. רבי סימון לא אמר כן אלא או דפרה ודסוכה חד. ודכיפורים חד. או דפרה ודכיפורים חד. ודסוכה חד. מאן דאמר לא באו ימים קלים עד שמת תלתיהון עבד. מאן דאמר יצא חוטמו מונק תולעים וכמין פרסת עגל בתוך מצחו. כמאן דאמר או דפרה ודסוכה חד ודכיפורים חד. או דפרה ודכיפורים חד ודסוכה חד. צווחה עליהן העזרה צאו מיכן צאו מיכן בני עלי טימאתן בית אלהינו. בו ביום נפגמה קרן המזבח ונתנו עליו גוש של מלח שלא יהא נראה כפגום. שכל מזבח שאין לו קרן וכבש ויסוד פגום הוא. כעון קומי רבי אבהו והא כתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו. אפילו אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל מועד בבואו לכפר בקודש: אמר לון בשעה שהוא נכנס כהלכתו: הלכה ט' למה לי שאינה מקודשת. ואפי' מקודש'. לאכן א"ר זאחאר' חיננא בשם ר' יסא וקדשת את המזבח והיה המזבח קדש קדשים. מה המזבח אינו מקדש אלא בדעת. אף הכלים לא יקדשו אלא בדעת. חזקיה אמר שלא יהו אומרין ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים נפסלין בלינה. רבית ר' ינאי אמרין שלא יהו אומרין ראינו מי החג נפסלין בלינה. ר' יוחנן אמר מפני מראית העין ולא ידעין אין כהדא דחזקיה. אין כהדא דרבי ינאי דברי הכל. ר' פרת בשם ר' הושעי' מי סוטה נפסלין בליני. רבי אחא בשם ר' אבוני כל שאין ממינו למזבח אין הלינה פוסלת בו. הוון בעיי מימר עבר והביא כשר. תנה רבי ישוע דרומייא קומי ר' יונה שהמים והיין המגולין פסולין מעל גבי המזבח. מה טעמא ושה אחד מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל. מדבר שהוא מותר לישראל. עד כאן מים. יין. אמר רבי שוכתי המשמח אלהים ואנשים:

חדרן עלך לולב וערבה

א' החליל חמשי' וששה. זה חליל של בית השואבה שאינה דוחה לא שבת ולא יום טוב. אמרו כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמח' מימיו: ב' מוצאי יום טוב הראשון של חג היו יורדין לעזרת הנשי' ומתקנין שם תיקון גדול ומנורות של זהב היו שם וספלים של זהב בראשיהן וארבע' סולמות על כל מנורה ומנורה וד' ילדי' מפרחי כהונ' ובידיהן כדי שמן של מאה וך' לוג והן מטילין על כל ספל וספל: ג' מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן' היו מפקיען ובהן היו מדליקין לא היתה חצר בירושלם שלא היתה מאיר' מאור בית השואב: ד' החסידים ואנשי מעש' היו מרקדין לפניהן באבוקו' ואומר לפניהן דברי תושבחות והלוים בכינורות בנבלים ובמצלתי' ובכל כלי שיר בלא מספר על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים כנגד חמש עשרה שיר המעלות שבתהלי'. שעליהם עומדים הלוים בשיר: ה' עמדו שני כהנים בשער העליון היורד מעזרת ישראל לעזרת נשים ושתי חצוצרות בידם קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו הגיעו למעלי עשירית תקעו והריעו ותקעו. הגיעו לעזר' תקעו והריעו ותקעו. היו תוקעים והולכין עד שמגיעין לשער היוצא למזרח. הגיעו לשער היוצא למזרח הסבו פניהן למערב ואמרו אבותינו היו במקום הזה אחוריהם אל היכל יי' ופניהם קדמה והמה משתחויתם

פירוש

בוי. פי' כן היא המשנה דבמתני' לא תני אלא אני והוא הושיעה נא בלא אלף והוא מוסר דל"ל והוא בא"לף ובלא א"לף ב' פעמים כי אני והוא הוא סע"ג אשות וגם והוא בא"לף שמעותיו כדדרשין בפיב' רבתי והוא אסור בזיקי' כביכול הוא בעלמו אסור להק"ק דלריבין לוס' תרווייהו: לך ידידי'. ב"ע לא גרם יודייה אלא גרס לך טועתה וכל הדרשות בלם הם ספק שהקב"ה כביכול כמ' בתשועתינו אשר ע"ז אנו אומרים והוא בא"לף: הוצאתך כתי'. פי' לי היית הולאתך: ז עד שלא נגאלו. פי' או היתה משעה לבנה רשם לשיעבוד אבל משנגאלו ניתן לבינה לפקו' שהוא ראוי וניתן במקומו כעל' השמים לטוהר: ארגליי'. פי' הוא ע"ד משל כמי שמוכר את הספינ' מכר את הכלים הסרגילי' את הספינה כגון התורן וכיוצא בו והוא פירש ארגליי' וכן מכר גם את הפרקמטי' שלה אע"פי שלא פי' הכל בכלל בכן הכל בכלל כלו' הכל היה לפניו אפילו הסל שהיו סבילין בו הלבני': הדת רשומה. פירש לא היתה שבינה נראים לכל רק כאשר היא רחם נעלם ואלו שראו אלקי ישראל ראו כולה: עז עברה. פי' היינו היא כסל מיכ': קודש חול. פי' תיבת ואלקיו שהוא קוד' ואת' עושה אותה חול ותתיר לספקה: הלכה ה: פומפי פי' כמו פומבי ועניינו פרהסי': הלכה ז: מה השית. פירש חלל שתחת האמות כנגד מקום הנסכי': מעשה שמים. פי' משבת ימי בראשית: נאים היו יותר ט'. ודיי' הכי חמוקי ירכיך דהיינו ערך המזבח חלאים מעש' ידי אומן שמעשה אומן פולין כנגדו: לול קטן. פירש תם היו מנסכין יין והא' תנא לית לי' שיתין הם עד התהום והולך להגליסה לע' שנה: לשון שביעה. דייק לי' שכר לה' אע"ג שהיס וכל אשר בו הכל לשית' ס"ס על ב' או ג' לוגין יין ככתב שכר לה': יין קרוש. מין יין היה גם מאוי' שהיה קרוש מרוב שמנוניתו. ומשחרב ב"ה פסק יין הקרוש שניטל גם הפירות השמנות וגם הזכוכי' שהית' מתקפלת בטלה כדפסיק: הלכה ח: א דפרה כו'. עיין לעיל ביומא פ"ק דף ט"ל תם פירשתי: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי פ"ד. ב י"ג לך שועה, וע' היטב במדרש שוחל רבתי פ"ד וי"ג: ולה לשועתה לט לך קרי.
ג ויקרא רבה פכ"ג ומדרש חזית פ' אתי מלבנון ומכילתא בא פט"ו ע"ש.
ד ע' מכילתא שם פ' ומשב בני שראל וספה פ' בהעלותך.
ה ע' בבלי בפרקין ע"ו ופיר"שי שם.
ו ע' פרקין י' ומס' סופרים.
ז חגיגה פ"א ה"ד.
ח שם ובבלי בפרקין ס"ח. ופסחים ע"א. וה"נ: לרבו' לילי י"ט האחרון אי יכול אף וכו' הראשון ת"ל וכו' וע' בספרי פ' ר"ה.
ט ר"ה פ"א ה"א.
י ברכות י' ד'.
יא בבלי בפסחים ק"א.
יב ג"ל רבי הושעיה בשם רב.
יג ג"ל בבית שקידש.
יד כ"א: בפירוש.
טו זבחים ק"י.
טז תוספתא פ"ג וע' בבלי מ"ט.
יז שם ומעילה י"א ותוספתא.
יח ע' במדבר רבה פכ"א:
יט ע' בבלי זבט' פ"ח קידושין ל"ח ע"ב ב"ג ונידון פ"ח.
כ יומא פ"א ה"ה ותוספתא פרה פ"ג.
כא ע"ד ביה"ב וכו'.
כב זבחים ס"ב ע"ש ותוס' כ"ד:
כג ע' יומא ס"ה ה"ג.
כד ע' גירסת הבבלי בפרקין כ' ותוס' שם וחגיגה כ"ג.
כה ה"ג: אין דברי הכל.
כו מכחות ה' ותמורה ו'.
כז ע' בטוים פ"ג ס"ג.
כח ע' יומא פ"ו ס"ה.

ודרבנן פליגין דאמר רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי °בעשר לשונות של שבח נאמר ספר תילים באישור בניצוח בניגון בשיר במזמור בהשכל ברינה בתודה בתפילה בברכה. המאושר שבכולן הללויה שהשם והשבח כלולין בו. ר' זעורה בעי קומי רבי אבהו מה מעני. אל רבי אבא כיפ' קומי. רבי יונה עני הבין והכין. רבי ליעזר לא עני הבין והכין. °רב בשם רבי אבא בר חנה בשם רב והוא שעני ראשי פרקים: ר' זעורה בעי והילין אינון ראשי פרקים יהללו יה הללו עבדי ה' הללו את שם יי: כהן קומי רבי חייה בר בא מניין אם שמע ולא ענה יצא. אמר לון מן מה דאנן חמיין רבנין רברבייא קיימין בציבורא ואילין אמרין ברוך הבא ואילין אמרין בשם יי ואילו ואילו יוצאין ידי חובתן: תני רבי הושעיה עונה הוא אדם אמן אע"פ שלא אכל. אינו אומר ברוך שאכלנו אם לא אכל: תני אין עונין אמן יתומה ולא אמן קטופה. אי זו היא אמן יתומה א"ר חונא הדן דחייב למברכה והוא עני ולא ידע מה. תני °גוי שבירך את השם עונין אחריו אמן. בשם אין עונין אחריו אמן. א"ר תנחומא אם בירכך גוי ענה אחריו אמן דכתיב ברוך תהיה מכל העמים. גוי אחד פגע בר' ישמעאל ובירכו. אל כבר מילתך אמורה. אחר פגע בו וקיללו. אל כבר מילתך אמורה. אמרו ליה תלמידוי רבי היך מה דאמרת לדין אמרת לדין. אמר לון ולא כן כתיב אורריך ארור ומברכיך ברוך: ר' הוה טפל בה דברים. רבי לעזר בן פרטא פושט בה דברים. אמר רבי לעזר חזקני הגליל הוא. °זקני הגליל אומר אסור למסור למי שהוא חשוד על השביעית מזון שתי סעודות°. אמר רבי מתניה תיפתר דברי הכל כשהיו אתרוגים נמכרין ביוקר. כהדא תרונגייא הוון מצפצפין חמן והוה רב נחמן בר יעקב יהב אתרוגא מתנה לבריה א"ל לכשתוכה בו ובמצותו החזירהו לי: הלכה יג °כתיב ושמחתם לפני יי' אלהיכם שבעת ימים. אית תניי תני בשמחת לולב הכתוב מדבר. אית תניי תני בשמחת שלמים הכתוב מדבר. מאן דאמר בשמחת שלמים הכתוב מדבר ביום הראשון דבר תורה ושאר כל הימים דבר תורה. ורבן יוחנן בן זכאי מתקין על דבר תורה. מאן דאמר בשמחת לולב הכתוב מדבר ביום הראשון דבר תורה. ושאר כל הימים מדבריהן. ורבי יוחנן בן זכאי מתקין על דבריהן. ויש התקנה אחר התקנה: חברייא בעון קומי ר' יונה היך מה דאת אמר והקרבתם אשה ליי' שבעת ימי'. אין שבעה בלא שבת. ודכוותה ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים. אין שבעה בלא שבת. אמר לון שנייא היא דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון. חלק הראשון מהן. מעתה במקדש ידחה בגבלין לא ידחה. א"ר יונה אילו הוה כתיב ולקחתם לפני יי' אלהיכם הייתי אומר כאן מיעט ובמקום אחר ריבה. אלא ולקחתם לכם מכל מקום. ושמחתם לפני יי' אלהיכם שבעת ימים בירושלם: הלכה יד' חברייא אמרין דברי רבי יוסה' שמצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה. אמר לון ר' יוסי לא מן הדא. אלא מן הדא דאמר רבי אילא ותניי תמן כך היה המנהג בירושלם אדם הולך לבית הכנסת ולולבו בידו קורא את שמע ומתפלל ולולבו בידו. נכנס לבקר את החולה ולולבו בידו. לשאת את כפיו ולקרות בתורה נותנו לחבירו. הניחו בארץ אסור לטלטלו. א"ר אבון זאת אומרת שהוא אסור בהנייה. תני מטלטלין עצי בשמים להריח בהן לחולה בשבת. רבנן דקיסרין אמרין ערבה מותר להניף בה לחולה בשבת. °אף בסכין של מילה כן. אף במצה כן. מן מה דאמר רבי יוחנן דברי ר' יוסה אפילו פירש חוזר אפילו על הציצין שאינן מעכבין את המילה. הדא אמרה אף בסכין של מילה כן אף במצה כן: הלכה טו' °יודע לנענע חייב בלולב. יודע להתעטף חייב בציצית. יודע לדבר אביו מלמדו (לשון) תורה. יודע לשמור את ידיו אוכלין על ידיו תרומ'. את גופו אוכלין על גופו טהרות. אבל אינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו ואינו עומד על הדוכן עד שיתמלא זקנו. ר' אומר וכולהם מבן עשרים שנה ומעלה שני ויעמידו את הלוים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת בית יי':

הדרן עלך לולב הגזול

א לולב וערבה ששה ושבעה הלל והשמחה שמונ'°. סוכה וניסוך המים שבעה. והחליל חמשה וששה. **לולב** °שבעה כיצד יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת לולב שבע' ושאר כל הימים ששה: **ב'** ערבה°° שבעה כיצד יום השביעי של ערבה שחל להיות בשבת שבעה ושאר כל הימים ששה: **ג'** מצות לולב כיצד כל העם מוליכין את לולביהן לדר הבית והחזנין מקבלין מהן וסודרין אותן על גג האיצטבה° והזקנים מניחין את שלהן בלשכה ומלמדין אותן לומר כל מי שהגיע לולבי בידו הרי הוא לו מתנה.

משכימין ובאין החזנין מורקין לפניהן והן מחטפין ומכין איש את חבירו. וכשראו ב"ד שהיו באין לידי סכנה התקינו שיה' כל אחד ואחד נוטל בביתו: **ד** מצות ערבה כיצד מקום היה למטה מירושלם ונקרא מוצא ויורדין לשם ומלקטין משם מורביות של ערבה ובאין וזוקפין אותן בצידי המזב' וראשיהן כפופין על גבי המזבח ותקעו והריעו ותקעו בכל יום מקיפין°° את המזבח פעם אחת ואומר אנא יי' הושיעה נא אנא יי' הצליחה נא. ר' יהודה אומר אני והוא הושיעה נא. אני והוא הושיעה נא. אותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים בשעת פטירתן מה הן אומרים יופי לך מזבח יופי לך מזבח ר' אליעזר אר' ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח: **ה** כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיו מלקטין אותה מערב שבת מניחין אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו. ר' יוחנן בן ברוקה אומר חריות של דקל היו מלקטין וחובטין על גבי המזבח ואותו היום היה נקרא יום חיבוט חריות: מיד התינוקו' שומטין את לולביהן°° ואוכלין אתרוגיהן: **ו** ההלל והשמחה שמונה כיצד מלמד שאדם חייב בבכור י"ט האחרון של חג כשאר כל ימות החג. סוכה שבעה כיצד גמר מלוכל לא יתיר את סוכתו אבל°° מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלן בשביל כבוד יום טוב האחרון: **ז** ניסוך המים שבע' כיצד צלוחית של זהב מחזקת שלש' לוגין היה ממלא מן השילוח הגיע לשער המים תקעו והריעו ותקעו עלה בכבש ופנה לשמאלו°° ושני ספלים של כסף היו שם ר' יהודה או' של סיד היו אלא שהיו מושחרין מפני היין ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין אחד מעובה ואחד מידק כדי שיהו כלים בבת אחת: **ח** מערבי של מים ומזרחי של יין עירה של מים בתוך של יין. או של יין לתוך של מים יצא. ר' יהודה אומר בלוג היה מנסך" כל שמונה. ולמנסך אומרי' לו הגבה את ידך שפעם אחת ניסך על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגידם: **ט** כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח ומניחה בלשכה נשפכה או נתגלתה היה ממלא מן הכיור°° שהמים והיין המגולים פסולין מעל גבי המזבח:

פרק רביעי

הלכה א' לולב. וערבה ששה ושבעה כו'°. ר' זעורא ר' אילא ר' יסא בשם ר' יוחנן ערבה הלכה למשה מסיני. ודלא כאבא שאול דאבא שאול אומ' ערבה דבר תורה. וערבי נחל שתים. ערבה ללולב וערבה למקדש. ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן ערב' וניסוך המים °הלכה למשה מסיני. ודלא כר' עקיבה דר' עקיבה אמר ניסוך המים דבר תורה°°. בשני ונסכיהם. בששי ונסכיה. בשביעי כמשפטם מ"ם יו"ד מ"ם מים. ר' חייה בר בא בעא קומי ר' יוחנן ועכשיו למה הם תורשין כוקינות. א"ל בשעה שניתנה הלכה לכך ניתנה שאם ביקשו לתרוש יתרושו. רבי בא בר זבדא בשם רבי הונייה דברת חוורן ערבה וניסוך המים ועשר נטיעות מיסוד הנביאים הם. מה ופליג. ר' יוסי בי רבי בון בשם לוי כך היתה הלכה בידם ושכחוה ועמדו השניים והסכימו על דעת הראשונים. ללמדך° שכל דבר שבית דין נפשם בו עליו סופו להתקיים כיון כמה שנ' למשה בסיני. ואתיא כהיא דא"ר מנא°° כי לא דבר רק הוא. ואם רק הוא מכם. למה שאין אתם יגיעין בו. כי הוא חייכם. אימתי הוא חייכם בשעה שאתם יגיעים בו. ר' יוחנן אמר לר' חייה בר בא בבלייא תרין מילין סלקון בידיכון מפשיטותא דתעניתא וערובתא ריומא שביעייא. ורבנן דקיסרין אמרין אף הדא מקותה: ר' סימון. מפקד לאילין דמחשבין יהבון דעתכון דלא תעברון לא תקיעתה בשבי' ולא ערבתא בשבתא. ואין ארחקתון עברון תקיעתה ולא תעברון ערבתא: **הלכה ב** ר' יעקב דרומייא בעי מתני' דלא כר' דוסא דר' דוסא אמר בשתרי' אדם צריך לומר כל מה שילקטו העניים היום מבין העמרים הבקר הרי הוא הבקר. ר' יודה אומר לעתותי ערב. וחכמים אומרים אין הבקר אנסים הבקר שאין אנו אחראין לרמאין. תמן את אמר אין הבקר אנסים הבקר. והכא את אמר הבקר אנס' הבקר. א"ר לעזר תמן על דעתו הוא מבקר. ברם הכא על כרחו הוא מבקר. א"ר חנניה בריה דר' הילל ויאות תדע לך שהוא כן שכבי' וחלופיו בידו: רב מפקד לדבית רב אחוי. רב המנונא מפקד לחברייא כד תהון יהבין מתנה ביומא טבא לא תהון יהבין לה אלא לדעת גמורה. כהדא רב הונא יהב אתרוגא מתנה לבריה אמר ליה אין יומא טבא יומא דין הרי הוא לך מתנה. ואין למחר הרי הוא לך מתנה°°: **הלכה ג'** מהוא מוצא מסמייא. א"ר תנחומא קלונייא הוה שמה. בר קפרה אמר וגברן אתה עשה אמה. א"ר יוסה מתני' אמרה כן וראשיהן כפופין°° לצדדי המזבח: ר' זעורא שלח שאל לר' דניאל בריה דרב קטינא שמעת מאביך טעון ברכה וניטלת בפני עצמה ויש לה שיעור. אתא רבי איבו בר נגרי בשם רב חונה ואמר טעמא

פירוש

ותילין. פי' כמו והידק זעכיינו ולחיה הלכה מזו אינו עובר כו'. אבל עיין ברמ"ג כי לא היה' הגירס' הזאת לפניו כ"א כנ"א קלת: סליק פירק:

לולב וערבה ששה ט': תרין מילין כו'. פי' שני דברים יעלו בידכם והוא א' מה' דקמי' שאין קובעין ר"ה ביום אד"ו ביום ד' ו' אין קובעין מפני יום כיפור שלא תגיע סמוך לשבת ומפני תקנת המתים שלא יסריחו שאין הקברה דוחה אותן א' אין קובעין אותו מפני שביעי של ערבה שלא תגיע בשבת שבטילת ערבה מכבג כביאים כיא ואין דוחה את השבת ומפני הילקה שלא תשתבק. ענו חיזק לדבריהם והוא שאמר פשיטות דתעניתא שהוא לוס כיפורים שמפשיטין אותו עיופו ודוחין אותו ליום אחר וכן ערבה דיום שביעי פשיטין ודוחין אותו מטעם שפירשתי. ורבנן דקסרין כתו לפרש שיגל' כידם עוד הג' דמעת האחרות אפילו כיפי נה"נו הא' מולד זקן בכל השנים כט"ז תקפ"ם במעובר' גטר"ד במשוטה וזה שאמר א'. הדא כלומ' אפי' בנה"ו שקובעי' בו ר"ה: מקותא. צריך להקיף קהם דם שלימם בגליפות ע"ד משל בן פלפתי אח"כ עיינתי לקמן במסכת סוטה ומכלתי שלשון מקותה הוא לשון דחייה פירש קייית עביד חדא מוגם וחולה מלוה ומקיה הרא עם החוג. דף כ' ע"ב ואין כו'. הגהו התוספ' ק"ש הא סהא ומפני חד' מהאי קדמוריותא זלא אתי לאכשורי עם"כ ערבה ועוד דהאי תקיע איתא מ"מ ביום שני קשמ"ב ערבה שלינה כ"א עם מ': הלכה ב': הבקר. כמו הפקר: הלכה ג': מסמייא. פירש האי מוליא מכלל הפם של סלך: קלנייא. פי' בן חורין מן הפם של מלך:

מראה מקום והגהות

א שם ומדרש תהלים א' ובבלי פסחים קי"ז. ע"ש.

ב ברכות פ"ח ה"ט ה"כ.

ג שם ותוספתא פ"ה וויקרא רבה פכ"ו, וע' תוס' חולין פ"ט.

ד ע' בבלי בפרקין ל"ט ומעילה כ"א.

ה ר"ה פ"ד ה"ג.

ו ע' בבלי חולין קס"א ותוס' בינה י"ב.

ז שבת פי"ט ה"ד ופסחים פ"ו ה"ה.

ח בבלי בפרקין מ"ג וערכין ג' וע' תוספתא חגיגה פ"א וטהרות פ"א וספרי פ' עקב ובה"ג ה' לולב.

ט ע' ר"ה כ"ט ה"א.

י י"נ: שבה ושבעה.

יא י"נ: שש' ושבע'.

יב ע' שקלים פ"ח ס"ד.

יג ע' כלים ספ"א.

יד ע' גיטין פ"ה ס"ח.

טו ע' פירש"י בבלי שבת קכ"ד:

טז זבחים פ"ב:

מכיר את שלו ונוטל מפני שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו
בלולבו של חבירו ביום טוב הראשון של חג· ושאר כל ימות
החג אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו: יד רבי יוסי אומר
יום טוב ·הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא את
הלולב לרשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות· מקבלת אשה
מיד בנה ומיד בעלה ומחזרת למים בשבת. ר יהודה אומר·
בשבת מחזירין וביום טוב מוסיפין ובמועד מחליפין· כל קטן
שיש בו דעת לנענע׳ חייב בלולב:

פרק שלישי

הלכה א׳ לולב הגזול והיבש פסול כו׳· ׳תני רבי חייה
ולקחתם לכם משלכם ולא הגזול· א״ר לוי זה שהוא נוטל לולב
גזול למה הוא דומי לאחד שכיבד את השלטון תמחוי אחד
ונמצא משלו· אמרי׳ אי לו לזה שנעשה סניגורו קטיגורו:
׳שופר של ע״ז ושל עיר הנידחת ר׳ לעזר אמר כשר. תני ר
חייה כשר· תני ר הושעיה פסול· הכל מודין בלולב שהוא
פסול· מה בין שופר ומה בין לולב· א״ר יוסה בלולב כתיב
ולקחתם לכם משלכם לא משל איסור הנייה ברם הכא יום תרועה יהיה
לכם מכל מקו׳· א״ר לעזר תמן בגופו הוא יוצ׳ ברם הכא בקולו הוא יוצ׳·
ויש קול אסור בהנייה· מה פליגין בשגזלו משופה אבל אם גזלו
ושיפהו דמים הוא חייב לו: גזל לולב מיכן והדס מיכן וערבה
מיכן ואגדן· נישמעינה מן הדא סוכה גזולה אית תניי תני
כשירה ואית תניי תני פסולה· ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי
מאן דאמר כשירה כשגזל קרקע· מאן דאמר פסולה כשגזל
פסל· ואיפשר שלא ייקשר· במיישב מלמעלן· רבנן דקיסרין
בשם ר׳ יוחנן בין זה ובין זה׳ פסולה· אי זו היא גזולה פסולה
כל שהוא נכנס בתוך סוכתו של חבירו שלא מדעתו· כהדא
גמליאל זוגא עבר ליה מטלא נ׳ שוק׳ עבר רשב״ל א״ל מאן שרא
לך: יבש פסול· ר אבון בשם ר יודה בר פזי היבש פסול
על שם לא המתים יהללו יה׳· תני בשם ר יודה היבש עצמו
כשר. אמר להן ר׳ יהודה והלא בכרכי הים מורישין לולביהן
לבניהן· אמרו לו אין למדין משעת הדוחק: בעון קומי ר׳
אבינא יבשה ציציתו מהו· מה ביני לקטום. אמר לון זה הדור
וזה אינו הדור· רבי טלוך בשם ר׳ יהושע בן לוי נחלק המתאים
כמי שנפרדו העלין: כפות תמרים· ר׳ טרפון אומר כפות
תמרים· ר׳ עקיבה אומר כפות תמרים כשמן· ר׳ יודה אומר
אם נפרד יאגדנו. אילו הן ציני הר הברזל שהן כשירות כל
שראשה של זה מגיע לצד עיקרה של זו: הגי חרות פסולה·
חומה לחרות כשר· ר׳ שמעון בר אבא בשם ר׳ יוחנן כיני מתני׳
׳כדי לנענע בו כשר· תני הדס וערבה ג׳ ולולב ארבעה· תני
באמת חמשה דברי ר׳ טרפון. וחכמי׳ אומרים באמת ששה·
על דר׳ טרפון פושכין רברבין· על דעתיה דרבנן פושכין דקיקין·
ר׳ יונה ורשב״ל בשם רבי יודה נשייא לולב טפח· ר׳ סימון בשם
ר׳ יהושע בן לוי אזוב טפח. ר׳ זעירה בעי לולב טפח.
׳אזוב טפח· א״ר יוסי קיימה ר׳ סימון· ר׳ חיננא ר׳ סימון בשם
ר׳ יהושע בן לוי לולב טפח· אזוב טפח שופר טפח· שילייא
טפח· וי״א׳ אף דופן שלישית טפח· ר׳ זעירא בעי לולב טפח
מלבד שזרה· אזוב טפח חוץ מגבעולין· ר׳ יוסה ר׳ טבי בשם
רב ר׳ חיננא ר׳ פרנך רב מתנה יוסי בר מנישא בשם רב לולב
טפח מלבד שזרה· אזוב טפח חוץ מגבעולין: הלכה ב כתיב
וענף ·עץ עבות· עץ שענפיו חופין את חבו ועלה כמין קליעה
ואי זה זה זה הדס. אין תימר זיתא עלה כמין קליעה· ואין
ענפיו חופין את חבו. אין תימר ודתנה ענפיו חופות את חבו
ואינו עלה כמין קליעה ואי זה זה זה הדס· חייה בר ארא
בשם רשב״ל במשוזרות שנו· למה משם שאינן חמות לעצו או
משם שנגמר פריו· מה נפק מן בינייהון היה ורדו לגזל יחוקים·
אין תימר משם שאינן חמות לעצו הרי אינן דומות לעצו· הוי
לא טעמא ד׳ לא משם שנגמר פריו: הלכה ג כתיב וערבי נחל·
אין לי אלא של נחל של בעל ושל הרים מניין ת״ל וערבי· אבא
שאול אומר ערבי נחל שתים· ערבה ללולב וערבה למקדש.
א״ר למה נאמ׳ וערבי נחל· פרט לצפצפת אי זו היא של צפצפת
העשוי׳ כמין מגל פסולה· כמין מסר כשירה. אי זו היא ערבה
פסולה עלה עגול וקנה לבן. אי זו היא ערבה כשירה עלה
ארוך וקנה ארום: הלכה ד ר׳ ישמעאל דרש פרי עץ הדר
אחד. כפות תמרים אחד· וענף עץ עבות ג׳. וערבי נחל
שתים· ושתי דליר׳ אחת שאינה קטומה· ר׳ טרפון אומר אפי׳
שלשתן קטומין· ר׳ בא בר ממל בעא קומי רבי אימי כמה דר׳
ישמעאל מרבה בהדס ירבה בשאר כל המינין· א״ל ·מיסבר
את סבר על דר׳ ישמעאל קטום הדר· והא תנינן ר׳ טרפון
אומר אפילו שלשתן קטומין· ׳לית בר נש אמר אפי׳ אלא דהוא
מודה על קדמיתא. אמר ר׳ תניי בעא קומי ר׳ יוסה מה בא ר׳
טרפון להוסיף על דברי ר׳ ישמעאל. א״ל ר׳ ישמעאל לא סבר
קטום הדר· ור׳ טרפון סבר קטום הדר· ר׳ ימא בר
סלק להבא חמתן מבתרין הדסה· אמר למה בני מערבא
מבתרין הדסה ולא שמיע דאמר ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן
לוי ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם וגו׳ לא הוא הדס ולא
הוא עץ עבות· אלא הדס לסוכה· ועץ עבות ללולב· ר׳ זעורה
הוא תקע לה: ׳העושה לולב לעצמו או׳ ברוך אשר קידשנו
במצותיו וצונו לעשות לולב· לאחר לעשות להלב לשמו· כשהוא
נוטלו מהו אומר ברוך אקב״ו על נטילת לולב. נתפלל
בו אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה· ומברך
עליו כל שעה שהוא נוטלו: ׳׳כיצד מברכין על נר חנוכה·
רב אמר ברוך אקב״ו על מצות הדלקת נר חנוכה: הכל מודין
ביו״ט הראשון שהוא אומר על נטילת לולב. מה פליגין בשאר
כל הימים· ר׳ יוחנן אמר על נטילת לולב· ר׳ יהושע בן לוי
אמר על מצות זקנים· מה אמר רב בלולב· מה אם חנוכה
שהוא מדבריהן הוא אומר על מצות נר חנוכה· לולב שהוא דבר
תורה לא כל שכן· מה א״ר יהושע בן לוי בחנוכה· מה אם לולב שהוא
דבר תורה אומר על מצות וקינים· חנוכה שהוא מדבריהן לא כל
שכן· לא צורכא דילא. מה א״ר יוחנן בחנוכה· חייה בריה
דר״ב מברך על כל פעם ופעם רב חוני׳ לא מברך אלא פעם
אחת בלבד· ר׳ חונה בשם רב יוסף טעמיה דרב חונה דמאי
מדבריהן ושא׳ כל הימים מדבריהן. מה דמאי אין מברכין עליו אף
שאר כל הימים אין מברכין עליו: הלכה ה כתיב פרי עץ הדר·
עץ שפריו הדר ועצו הדר. אי זה זה זה אתרוג· אין תימר רימונא
פריו הדר ואין עצו הדר· אין תימר חרובה עצו הדר ואין פריו
הדר· אי זה זה זה אתרוג· הדר א״ר לוי״ שהוא דר באילנו
משנה לחבירתה· א״ר תנחומא תירגם עקילס הדר הדור.
אילן שהוא גדל על פני המים· תני״ ר״ש בן יוחי ולקחתם לכם
פרי עץ הדר עץ שפריו הדר ועצו הדר· טעם פריו כטעם עצו·
טעם עצו כטעם פריו· פריו דומה לעצו עצו דומה לפריו ואי זה
זה זה אתרוג· ׳׳ר׳ יעקב דרומייא בעי מתני׳ דלא כבי׳ שמאי
דתנינן ושל דמאי בית שמאי פוסלין ובי״ה הלל מכשירין· ושל
מעשר שני בירושלם לא יטול ואם נטל כשר: הלכה ו ר׳
יצחק בר נחמן בשם שמואל כל הפסולין אינן פוסלין אלא ביו״ט
הראשון בלבד· תמן אמרין רובו מצד אחד חוטמו כרובו לפסול:
ניטלה פיטמתו· תמן אמרין״ שושנתו· ר׳ יצחק בר חקולא אמר
פיקא· ניקב ולא פילש מכפנים כשר· כהיא דתנינן תמן ניטל
עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר· אתרוג הכושי פסול. הבא
מן הכושי כשר· הורוק כברתן· ר׳ זעורה בעא קומי ר׳ אימי
כהן כרתינן או הדמי להן כרתינין. אמר להן כהן כרתינן:
ט״אי זהו ירקרק שבירוקים· ר׳ לעזר או׳ כשעה וכשושנה כרמל·
סומכוס אמ׳ כבנפי טוס. אי זהו אדמדם שבאדומים זה זהורית
עמוקה. וכא הוא אמר הבין׳ א״ר פינחס שנייא הוא תמן דכתיב
ירקרק: הלכה ז אתרוג הבוסר ר׳ עקיבה אומר אינו פרי· וחכמים
אומרים פרי· ר׳ אילא ר׳ יסא בשם ר׳ לעזר אתייא דריש
כשיטת ר׳ עקיבה רבו· כמה דר׳ עקיבה אמר אתרוג בוסר
אינו פרי כן ר״ש אמר אתרוג בוסר אינו פרי· א״ר יוסה וכי כל
שהוא כשר בלולב חייב במעשרות וכל שאינו כשר בלולב אינו חייב
במעשרות· התיבון הרי ׳מטמר· הרי הוא גדל ברפוס· הרי
הוא עשוי ככדור· הרי הוא פסול בלולב וחייב במעשרות·
מסתברא ר״ש יודה לר׳ עקיבה. ר׳ עקיבא לא יודי לר״ש·
ר״ש יודי לר׳ עקיבה דכתיב פרי ואינו פרי· רבי עקיבה לא יודי
לר״ש הרי מטמר· הרי גדל ברפוס· הרי הוא עשוי ככדור
הרי הוא פסול בלולב וחייב במעשרות: הלכה ח אנן תנינן כאגוז·
אית תניי תני עד כאגוז· מאן דאמר כאגוז. כאגוז עצמו כשר· מאן
דאמר עד כאגוז כאגוז עצמו פסול· א״ר יוסה אילו הוה
כתיב וכפות תמרים יאות ליח כתיב אלא כפות תמרים·
אפי׳ זה כיזו אחת וזה כיזו אחת· אמרו עליו על ר׳ עקיבה
שנכנס לבית הכנסת ואתרוג על כתיפיו: הלכה ט הא
כרוזו לא· להוציא אף כאגא י״ הגליתה נא: הלכה י רב חייה
בר אשי בשם רב זה שהוא משכים לצאת לדרך נוטל לולב ומנענע·
שופר ותוקע· לכשתגיע שעת קרית שמע הרי זה קורי את שמע
ומתפלל: תני צריך לנענע ג׳ פעמים· ר׳ זעורה בעי הבין
חד והבין חד· או הבין והבין חד· תמן תנינן״ צריך לכסכם
ג׳ פעמים בכן כל דבר ודבר· ר׳ זעורה בעי הבין חד והבין חד.
או הבין והבין חד: הלכה יא תני״ אבל אמרו אשה מברכת לבעלה
ועבד לרבו וקטן לאביו· ניחא אשה מברכת לבעלה עבד לרבו·
קטן לאביו· לא כן א״ר אחא בשם ר׳ יוסי בן נהוריי כל שאמרו
בקטן כדי לחנכו· תיפתר בעונה אחריהן אמן״· כהוא דתנינן
תמן מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו ועונה אחריהן
מה שהן אומרין ותהא לו מאירה ועוד אמרו תבוא מאיר לבן
עשרים שהוא צריך לבן עשר: הלכה יב רב ושמואל חד אמר הללויה·
וחורנה אמר הללו יה· מאן דאמר הללו יה נחלק ואינו
נמחק· מאן דאמר הללויה נמחק ואינו נחלק. ולא ידעין
מאן אמר דא ומאן אמר דא· מן מה דאמר רב שמעית מן
חביבי ׳אם יתן לי אדם ספר תלים של ר״מ מוחק אני את כל
הללויה שבו· שלא נתכוון לקדש· הוי חו אמר הללויה· מליחון

פירוש

לולב הגזול והיבש פסו׳ תמצאו משלו. פ״נ דלין גזל מהב״ה וגבי חספור גזל מחסלך עלמו פ״ס דוקה לבסל דסליגו דהגזל את חבירו כאלו גזל הב״ה: מסלא. פירש סוכה חג סוכות מתרגמי׳ מגא דסטליא: ציצתו. נרא״ה ס מספלות שבתוך ימו האלין סהו ט׳ ע״ש: כמי. פי׳ כן הוא: פושכי . פי׳ תרגום של טופח טפכא: שזרא. פי׳ כמו שדרה: הלכה ב: אין תימר. פירש אם תאמר ענף עץ עבות הוא ומכאן זית: וחנונה. פירש מין אילן: לא הוי טעם׳ אלא. משום ט׳ כנ״ל: הלכה ג: מגל· פי׳ סגל כמימותיה כולן נוטות לצד א׳ עקומות לגבי בית יד שלה: מסרי היא סנירה שקורין זיגא ומגימותיה הולכות טבתה ולהם שני עוקלי׳ א׳ מכאן וא׳ מכאן דליות. פי׳ ענפים: הלכ׳ ה ׳חמתן מבתרין ט׳. פי׳ רצה לומר שהיו מנקפי׳ ומנורי׳ הדסי׳ ללולב ועכייט כמו מנקרי׳: תקע לה׳ פי׳ נתק לולבה הלכה ה תמן אמרין שושנתו ט׳· זאת הסוגיא מייתי לה התוס׳בבבלי דפרקי׳ דף כ״ט ע״ב בד״ה ופסיק כו׳ הס הגריטו למעניח׳ יעויין שם גם בדף ל״ה ע״ב בד״ה עלתה ובדף ל״ו ע״א בד״ה ניטלה כו׳כל הסוגיא גם בר״פ דפרקי׳מייתי כל הסוגי׳: הלכה י: תנינן כו׳. פסנה במסכת נידה פ׳ האשה ופי׳ כסכם כעין שפשוף הוא ומתקנין הבגד: הלכה יבתביבי. פי׳ דודי והוא ר׳ חייא: מוחק. פי׳ מפני שהיה סופ׳ לוחן כדאית׳ פ״ק דעירובין׳ אל״ל ר׳ ישמעאל מה מלאכתך והשיב לבלר אני כו׳: הוי חו הללויה. פי׳ תוכן ר׳ חייא סבר הללויה תיב׳ אחת ומסתפא רב כרבי חייא וכו׳ ס״ל:

מראה מקום והגהות

א׳ רפה כא ברא״ש בפרקין בבבלי הבי׳בגס ירושלמי ולמה מנענע לנענע כו׳ קמינור ר׳ אחא בר״י ספעי ל׳ ומנענע כו׳ מברך ומוסר גירסא בפיגל׳ דסטכא.

ב׳ פ׳ בבלי בפרקין ל׳.

ג׳ ויקרא רבה פ״ל.

ד׳ יבמות פ׳ פעות חלילה (ועי׳ ב״י במו״ק סי׳ תקפ״ו.)

ה׳ י״נ: בשירה.

ו׳ י״נ: וכדי.

ז׳ ע׳ תוס׳ נדה כ״ו:

ח׳ (תע״ש י״א ובנת ע״ט מו״ק י״ט סנילה י״ג י״ט גיטין ס״ו ב״כ י״ג סנהדרין י״א מנחות ל״מ ברא״ית רב׳ פ״ס וע׳ וקהלת רבה א׳ וב׳ וירושלמי תעני׳ פ״א ה״א).

ט׳ לעיל פ״א ה״ג.

י׳ ברכות פ״ג ותוספת׳ גם כ״ח ובבלי במכלתין פ״ו ופסחים ו׳: וע׳ מנחות פ״ג תו״ת תשב״ן מ״נ סי׳ ר״ה.

י״א שם ובנת כ״ג וע׳ תוס׳ עירובין ב׳.

י״ב בבבלי ל״ה: ר׳ אבוהו וע׳ בן עזאי וע׳ תו׳ תו״כ.

י״ג ע׳ בבלי בפרקין ובגמרת תמריס.

י״ד עירובין ס״ג.

ט״ו ע׳ בבלי בפרקין כ״ס ול״ב.

ט״ז ע׳ תו״כ פ׳ מלורע ותוספת׳ נגעים.

י״ז נדה פ׳ האשה.

י״ח ברכות פ״ג ור״ה פ״ג ה״ו.

י״ט ע׳ בבלי ברכות כ׳ ובפרקין ל״ח ומגיגה פ״ס.

כ׳ מגילה פ״א ה״ט תו״ט.

רשות היחיד שבת. אמר רבי יוסה הדא אמרה ספסל שהוא נתון ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה מכיון שהוא ראוי להפכו ולבטל רשות הרבים שבו. הדא אמרה שעירובו עירוב ומותר לטלטלו: תמן תנינן שתים בידי אדם ואחת באילן א: שתים באילן ואחת בידי אדם כשירה ואין עולין לה ביום טוב. הכא את אמר כשירה ואין עולין לה ביום טוב. והכא את אמר עירובו עירוב ומותר לטלטלו. אמר רבי ירמיה כאן מלמעלן כאן מלמטן. הדא ילפא מן ההיא. [redacted] ילפה מן הדא. הדא ילפא מן ההיא שאם היה נתון [illegible] של אילן שעירובו עירוב ומותר לטלטלו. וההיא ילפה מן הדא שאם היו שתי יתידות יוצאות וסיכך על גביהן שהיא כשירה ועולין לה ביום טוב. אמר יוסה בין הכא בין תמן מן הצד הוא. מאי כהדין כתהיא דאמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי ועידה דרבי שמעון בן אלעזר היא. דתני ר' שמעון בן אלעזר אומר מותר להשתמש על צידדי בהמה בשבת. היא צידדי בהמה היא צידדי אילן: הלכה ה' רב הונה "אזל לעיני טב למימנה. מי אתי נחת גו אירסטא ולא קביל עלוי מיטעם כלום עד דעל ליה למטללתיה דר' יוחנן ספרה דגופתא. אמר ר' מנא "לא סוף דבר חולין של סכנה אלא אפילו חולין שאינן של סכנה: תני "אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה שהיו[ת]י חושש עיני בקיסרין והתיר לי רבי יוסי ברבי לי ולכל משמשי לישן חוץ לסוכה. רבי בא בר זבדא אמר "שושבינין וכל בני חופה פטורין מן הסוכה: תני "שומר העיר ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה. שומרי העיר בלילה פטורים מן הסוכה בלילה וחייבין ביום. שומרי העיר ביום ובלילה פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה. הדא דאת אמר בשומרי גיניות. אבל בשומרי ממון עשו אותן כשומר גנות ופרדיסין: אבודמא מלחא הוה דמך קומי תרעיה. עבר רבי חייה בר בא אמר ליה איזיל דמוך גו מטללתך. רבי מנא הוה שושביניה דרבי יעקב בר פליטי אתא שאל לרבי יוסי אזל אזיל דמוך גו מטללתך. רבי יצחק בר מריון הוה שושביניה דחד בר נש שאל לרבי לעזר אמר ליה איזיל דמוך גו מטללתך: מעשה "שהלך ר' אילעאי אצל ר' אליעזר בלוד אל אף את משובתי הרגל. והלא אמרו שאין שבחו של תלמיד חכמים להיות מניח את ביתו ברגל והולך לו. כהדא ר' זעורה סליק לגווה דרבי אילא ולא קביל עלוי מיטעם כלום. "אין משום דלא הוה עסיקה טעם כלום עד יפני מוסף. (ולא ידעין) אין משום שאין שבחו של תלמיד חכמים להיות מניח את ביתו ברגל והולך לו (בהדין לא ידעין) אמר לעזר אכילה עראי. אין שינה עראי. חבריא אמרין שכן אדם משתקע בתוך שנתו. אמר אילא שכן אדם ישן קימאה ודייו. מה נפק מן ביניהון מסר שנתו לאחר. על דעתהון דחבריא מותר. על דעתיה דרבי אילא אסור: הלכה ו' חזינן סברין מימר שלא בירך אחריו שלש ברכות. הא ברכה אחת בירך. אשכח תני לא ברכה. אחת ולא שלש ברכות. תני "כל שאומרין עליו שלש ברכות אומרין לפניו המוציא לחם מן הארץ. כל שאין אומר אחריו שלש ברכות אין אומרים לפניו המוציא לחם מן הארץ. התיבון הרי פחות מכזית אין אומרים עליו שלש ברכות. מעתה לא יאמרו לפניו המוציא לחם מן הארץ. ר' יעקב בר אחא אמר לשאר המינין נצרכה: הלכה ז' מה טעמא דרבי ליעזר "נאמר כאן תשבו. ונאמר להלן ופתח אוהל מועד ישבו יומם ולילה. מה ישיבה שנאמר להלן עשה בה את הלילות כימים. אף ישיבה שנאמר כאן נעשה בה את הלילות כימים. ר' יי בשם ר' ישמעאל נאמר חמשה עשר בפסח. ונאמר חמשה עשר בחג. מה חמשה עשר שני' בפסח לילה הראשון חובה. ושאר כל הימי' רשות. אף חמשה עשר שנאמר בחג לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות. חבריא בעיי אומרים מה להלן "עד שיכנסו למצה כזאת. וכא עד שיכנסו לסוכה כזאת. ר' זעירה בעי אי מה לחלן עד שיאכל כזית מצה. וכא עד שיאכל כזית דגן בסוכה. רבי הושעיה אמר כל שבעה חובה. ר' ברכיה אמר פליגין. רב אבינא אמר לא פליגין. מה דאמר רבי יוחנן בשנתן דעתו". מה דאמר רבי הושעיה בשלא נתן דעתו: תני בשם רבי ליעזר מי שלא עשה סוכתו בערב החג אל יעשנה ברגל. והתני בר קפרא נפלה סוכתו ברגל יקימנה ברגל. רבי אחא בשם רבי חיננא קנם קנסו רבי ליעזר שלא עשה סוכתו מערב הרגל. מחלפה שיטתיה דר' ליעזר תמן הוא אמר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לוכל בסוכה. וכא אמר הכין. אמר אחא למטה הושוה: הלכה ח' לא סוף דבר שולחנו. אלא אפילו כדי שולחנו. כמה הוא כדי שולחנו טפח. "רבי יודה בר פזי ורבי איבו בר נגרי הוון יתיבין אמרין תנינן "אחר שהודו. מי הודה למי. בית שמאי לבית הלל. או בית הלל לבית שמאי. אמוריי נצא לחוץ ונלמוד ונפקין ושמעון רבי חזקיה רבי אחא בשם רבי יודה בן לוי לא מצאנו שהודו בית שמאי לבית הלל אלא בדבר זה בלבד. ר' הונה בשם רב אבייא מתניתא אמרה כן" המערה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח אם יש בו יעלה באחד ומאה. אין תימר בית הלל הודו לבי' שמאי שלא תעלה מאן תנא הכא תעלה לא בית הלל ולא בית שמאי. אמר אידי נאמר בית הלל שנו אותה עד שלא הודו להם בית שמאי. אמר רבי יוסה מתניתא אמרה כן אחר שהודו. רבי ליעזר אומר הירוס והתשרוקי. ורבי אליעזר שמותי היא". אמר חיננא מתניתא אמרה כן אחר שהודו אילו לאילו תעלה. בית שמאי מסלקין לון. ואינון מודיי לון. אמר רבי אבון תשובה אחרת יש כאן כהדא דתני רבי הושעיה מה אם טהורה שהיא בעון מיתה אצל זרי הרי היא עולה. טמאה שהיא בעשה אצל כהנים לא כל שכן. מה זכו בית הלל שתיקבע הלכה כדבריהן. אמר יודה בר פזי "שהיו מקדימין דברי בית שמאי לדבריהן. ולא עוד אלא שהיו רואין דברי בית שמאי וחוזרין בהן. התיב ר' סימון בר זבד קומי רבי אילא או נאמר תנייא חמתן סבין מנן ואקרמון. והא תני מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את יוחנן בן החורוני. נאמר וקינט וחקיכם. אמר ועודה רב חונה בשם רב הלכה כבית שמאי. רבי ירמיה ר' שמואל בר רב יצחק בשם רב ממה שסילקו ב"ש לבית הלל הדא אמרה הלכה כדבריהן: הלכה ט' אי זהו קטן דבית ר' ינאי אמרו כל שהוא צריך לאמו שתקנתו. ר' יוחנן אמר "כל שהוא מיעד משנתו וקורא אימא. תני רבי הושעיה קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה. ויוצא בעירובה של אמו: הלכה י' כתיב בסוכות תשבו ואין תשבו אלא תדורו. כמה דאת אמר וירשתם אותה וישבתם בה. שהוא אוכל בסוכה ומטייל בסוכה ומעלה כליו לסוכה: ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות וכו'. לא סוף דבר שתסרח אלא אפי' כדי שתסרח. לא סוף דבר מקפה גריסין" אלא אפילו מכפי' של כל דבר. תני כשם שמפנין מפני הגשמים כך מפני השרב ומפני היתושין. רבן גמליאל נכנס ויוצא כל הלילה. רבי ליעזר נכנס ויוצא כל הלילה. חד תלמיד מן דרבי מנא הורי לחד מן קריבוי דנשייא יצא אין מטריחין עליו שיחזור. ולא שמע רבן גמליאל נכנס ויוצא כל הלילה. רבי ליעזר נכנס ויוצא כל הלילה:

הדרן עלך הישן תחת המיטה

א׳ **לולב** הגזול והיבש פסול. של אשירה ושל עיר הנדחת פסול. נקטם ראשו נפרצו עליו פסול. נפרדו עליו כשר. רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה. ציני הר הברזל כשירות. כל לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו "כשר: ב׳ הדס הגזול והיבש פסול של אשירה ושל עיר הנדחת פסול נקטם ראשו נפרצו עליו או שהיו ענביו מרובו' מעליו פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין ביום טוב: ג׳ ערבה גזולה ויבשה פסולה של אשירה ושל עיר הנדחת פסולה נקטם ראשה נפרצו עליה והצפצפה פסולה. כמושה ושנשרו מקצת עליה ושל בעל" כשירה: ד׳ רבי ישמעאל אומר ג' הדסים ושתי ערבות לולב אחד ואתרוג אחד ואפילו שנים קטומים ואחד שאינו קטום. רבי טרפון אומר אפילו שלשתן קטומין. ר' עקיבה אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת: ה׳ אתרוג הגזול והיבש פסול של אשירה ושל עיר הנדח' פסול. של ערלה פסול של תרומ' טמאה פסול ושל טהורה לא יטול ואם נטל כשר. ושל דמאי בית שמאי פוסלין. ובית הלל מכשירין. ושל מעשר שני בירושלם לא יטול ואם נטל כשר: ו׳ עלתה חזזית על רובו ניטלה פיטמתו ניקב נקלף נסדק חסר כל שהוא פסול. עלתה חזזית על מיעוטו ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר. אתרוג הכושי פסול. הירוק ככרתי" ר' מאיר מכשיר ורבי יהודה פוסל: ז׳ שיעור אתרוג קטן רבי מאיר אומר כאגוז ר' יהודה אומר כביצה והגדול כדי שיאחוז את שניהם בידו אחת דברי ר' יהודה. רבי יוסי אומר אפילו אחד בשתי ידיו: ח׳ אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי רבי יהודה". רבי מאיר אומר אפילו במשיחה". אמר מאיר מעשה באנשי ירושלם שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב. אמרו לו במינו היו אוגדין אותו מלמטה. והיכן היו מנענעין "בהודו לה' תחלה וסוף ואנא באנא ה' הושיעה נא כדברי הלל. בית שמאי אומרים אף באנא ה' הצליחה נא. אמר ר' עקיבה צופה הייתי ברבן גמליאל וברבי יהושע שכל העם מטרפין בלולביהן והם לא ניענעו אלא באנא ה' הושיעה נא בלבד: ט׳ מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב כשיכנס לביתו יטול על שולחנו. אם לא נטל בשחרית יטול בין הערבים שכל היום כשר ללולב: י׳ מי שהיה עבד או אשה או קטן" מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרין ותהא לו מארה. אם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה": יא׳ מקום שנהגו לכפול יכפול לפשוט יפשוט לברך אחריו יברך הכל כמנהג המדינה. הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה" שאינו רשאי ליקחו בשביעית: יב׳ בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינ' יום אחד". משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא הלולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש. ושיהא יום הנף כולו אסור: יג׳ יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת לשחרית משכימין ובאין כל אחד ואחד

פירוש

הלכה ה׳ לטעמא כי אתא אתי כו' נ"ל. פירש נא לו לעם תוך הדרך אוכרם. ואם דבר בלאון יין ולא רלה למעום דבר עד שנכנס תוך סוכתו דר"י סופר מקום אשר נעמי אבודמי מלחא. פי' כך שמו היה ישן לפני מטתו ושבר ר' חייא וא"ל לך וחישן בתוך סוכתך: מעשה שהלך כו'. פירש"י בפ"ב הלך אללו וא"ל אינך משובתי הרגל האמ"ל ולא עסקת אלל שהלך והא דחיי' אדם להקביל פני רבו ברגל סוקי לה התם דאזיל ואתי ביומי' ע"ש: לנחרוא. פי' לגרית מילה וי"א אסיפקוס: מיטעם כלום. פי' שלא יחשדו אותו הרואים שהלה להתעכב שם: אין משום כו'. פירש לי ספו' זה לא רלה לטעום מפני שדרכו שלא לטעום עד שיגמור זמן תפלי' מוסף זה אינו וכי לא ידעו הכל שעבר זמן תפלת מוס' והוא לומר ולא ידעין: אין משום כו'. פי' ולפי מטום זה לא טעם שאין שבחו כו' ק"ש דכהא לא ידעין ולימא למימר אפשר יתעדוהו שלא אשת עדיין עם אשתו: הלכה ז׳ נאמר כאן כו'. בבבלי יליף לה נמי ג"ש מפלת תשבו דתשבו כעין תדורו: וכא. כמו והכא: מה זכו כו'. פי' מפני מה זכו שהסכימו ב"ה על האמת מפני שב"ש שנעבור זה הוקבעה הלכה כמותן דהא גם ב"ש הוו מרימי מפני שהיו רודי' ומחרים נגן דפעמים שלינו במשנה וחזרו להורות כב"ש לו כאמר תכאים פי' שהתנאים רלה שזקני ב"ש היו זקנים יותר מזקני ב"ה ולכן הקדים' ואמר מעשה שהלכו זקני ב"ש לזקני ב"ה כו' אבל ב"ה לא בלשון זה אמת ומאי מ"ב ב"ה לגבות זקניהם וזקני ב"ה מהם לא מיותר הנה' מקדושי הכי היכא לה"ל לשנו' דברי ב"ה הקדי' המסויר בלשונם אלא דמעי דברי ב"ה שלפני שהקדימו זקני ב"ש לזקני ב"ה כל הכתוב במשנה:
סליק פירקא

מראה מקום והגהות

א ר"ה פ"ב ה"ה ומ"ש פ"ד ה"ו וסנהדרין פ"א ה"ב.
ב בבלי ותוספת' פ"ב.
ג שם.
ד שם כ"ו.
ה שם וע' עירובין ג'.
ו ע' בבלי בפרקין כ"ז.
ז ה"נ ולא ידעין לין וכו'
ח ברכות פ"ו ה"ח וע"ש בבבלי ל"ח ע"ב.
ט ע' בבלי פ"ג ס"ב. שבת קל"ח: ויומא ב'.
י ע' פסחים פ"י ה"ב.
יא ע' תוס' בפרקין ק"ז.
יב תוספתא פ"ה.
יג (פי' מהרש"א נדה ז').
יד טבול יום פ"ב.
טו ע' היטב בבבלי שבת ס' ובר"ש ותום' שם ק"ל ונדה ז' ד"ה ספתי. ירושלמי גילה פ"ד ה"ח ותוס' בבבלי שם ל"ד ד"ה ומוסף.
טז ע' בבלי עירובין י"ג ושבת י"ח ל' והגירסא י"ח.
יז בבלי כ"ח: ר"ש בן לקיש פוטר וכו' כל אגוזר ופיגן קורא אמא אמא. וע' ר"פ כילד מעתתפין.
יח ע' גירסת הבבלי.
יט מנחות פ"ב.
כ ע' ר"ה פ' בתר' פ"ח.
כא (פי' שדה וע' שביעית פ"ב פ"ט ובבלי כדרי"ם ג').
כב ע' תוס' בפרקין ל"ה חולין פ"ה:
כג ע' בבלי בפרקין ל"ג וסנהדרין פ"ח.
כד (ע' ר"ה פ"ב ס"ג וכלים פכ"ט ס"ג).
כה ע' פירש"י מנחות ס"ב.
כו ע' מגילה פ"ב פ"ד.
כז ע' סוטה פ"ה פ"ד.
כח ע' שביעית פ"ח פ"ג.
כט ע' שקלים פ"ח פ"ג.
ל ע' ר"ח פ"ד פ"ג ומנחות פ"י פ"ה.

יוחנן במשופין בכלים נתלקו. והא תני ירמיה בשם רב בשיש בהן רוחב ארבע נחלקו הא אם במשופין לכלים דברי הכל מותר מן מה דאמר ירמיה בשם רב סיככה בשלביות פסולה. ואמרין כרבי מאיר הורי. הדא אמרה ״דהא הדא הוא הדא. הא ר׳ יוסה (הא) רבי יוסי בשם ר׳ יוחנן במשופין לכלים נחלקו הא בשיש בהם רוחב ארבעה דברי הכל אסור. מן מה דהורי רבי יוסא בכורדא רבא מלתרה מסככין בה ואמרין כר׳ יודה הורי. הדא אמרה הדא הדא הדא הדא. שמואל אמר הדא הדא אמר לאורך אבל לרוחב כשר. ר׳ יוחנן ורשב״ל תריהון אמרין בין לאורך בין לרוחב כשר. ר׳ זריקן בשם רב המנונא כרברי מי שהוא פוסל כאן פוסל כאן. רבין ור׳ בון בעון קומי ר׳ זעירה מה ר׳ יוחנן ורשב״ל תריהון אמרין. אמר לון משם שאין סכך פסול פוסל אלא בארבע אמות. מתני׳ פליגא על רב המנונא סוכה שאינה מחזקת (אלא) ראשו ורובו ושולחנו. והביא נסר וצרף ממנו שלשה טפחים. אין תימר לרוחב ליה יכיל דא״ר זריקן בשם רב המנונה כרברי מי שהוא פוסל כאן פוסל כאן. אלא כן אנן קיימין לאורך. ואיפשר שלא יישן תחתיו: ״ואם פיקפק אינו צריך ליפני אחת מבנתיים: הלכה ח תני יותר מכמותן. חברייא אמרין שאין טפח נכנס לתוך טפח. התיב ר׳ בא בר ממל הרי כלי זכוכית הרי טפח נכנס לתוך טפח. א״ר יוסה תמן נכנס ויוצא. ברם הכא נכנס ואינו יוצא. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן מפני שהוא נראי כאוהל. תני ר׳ חייה ״תעשה לך לא מן העשוי לך. מה נפק מביניהון. ויש ״כה. על דעתיה דר׳ חייה פסולה. על דעתיה דר׳ יוחנן כשירה: הלכה ט ״א״ר יוחנן לא אמר רבי יוסה אלא לענין סוכה אבל לענין שבת אף ר׳ יוסי מודה. מילתיה דרבי חנינה אמר אף לענין שבת. דאמר תמני שלטון בא לציפורין ותלו בן קישות והתיר ר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסי ״לטלטל תחתיהן. כשיטת אביו. ר׳ יוסי בי רבי בון בשם ר׳ שמואל בר רב יצחק אתייא ודר׳ יוסי כן חנינה כר׳ חמנה ותריהון פליגין על שיטתיה דר׳ יוחנן. דאמר יוחנן ״ר׳ יודה ור׳ יוסה ור׳ חנינה בן עקביה שלשתן אמרו דבר אחד. ר׳ יודה תשרים המפולשין. ר׳ יוסי הדא דהכא. ר׳ חנינה בן עקביה דתני ״ג׳ דברים התיר רבי חנינה התיר עשה שבים התיר במחצה. והתיר הבאת לנטיות: הלכה י תני ר׳ חייה א״ר (פסול) פוסל בב׳ טפחים. סכך פסול אינו פוסל אלא בארבע אמות. א״ר יוסה אף אנן תנינן תרתיהון א״ר (פסול) פוסל בב׳ טפחים דתנינן הרחיק את הסיכוך מן הדופנות ג׳ טפחים פסולה. סכך פסול אינו פוסל אלא בארבע אמות. דתנינן בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין כותל לסיכוך ד׳ אמות פסולה הא פחות מיכן כשירה. ״מהו לישן תחתיו. התיב ר׳ יצחק בן אלישיב הרי ״שני הנחק משלים במקוה ואין מטבילין בו. ״והכא משלים בסוכה ואסור לישן תחתיו. חזקיה אמר מפני שהוא נראית כחופן עקומה. תני רבי הושעיה מפני שהוא נראית כחופן עקומה. ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן מפני שהוא נראית כחופן עקומה. ר׳ זעירה ר׳ יסה בשם כהנא מפני שהוא נראית כחופן עקומה. א״ר יונה לר׳ יוסי ולמה לי כן אמרין משום שאין סכך פסול פוסל אלא בארבע אמות: הלכה יא מודה ר׳ ליעזר לחכמים שאם היתה נתונה על ארבעה אבנים או שהיתה גבוהה מן הארץ פותח טפח שהוא כשירה. תני העושה סוכתו בבית יער הלבנון כשירה. למי נצרכה לר׳ ליעזר. אבא בר בר חנה בשם ר׳ יוחנן במחצלות אושא שנו. א״ר ליעזר סתם מחצלות אושא טמאות עד שיעשם אוהלים. סתם מחצלות טבריא טהורות עד שיעשם לשכיבה. ר׳ יצחק בר חקולה ר״ש בר׳ ״והחוץ כאילין על פתח החנויות שהן טהורות: הורי ר׳ איסי ארונה טמאה מהו לסכך בה. מחלוקת ר׳ ליעזר וחכמים. ר׳ יצחק בר לעזר הורי מרחק להחזיר ראשי מעדני׳ ולסכך בהן. תנינן וכן המחזיר ראשי מעדנים טהורה ואת אמר הכן:

הדרן עלך סוכה שהיא גבוהה

א׳ הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו. אמר ר׳ יהודה נוהגין היינו ישנים תחת המטה בפני הזקנים ולא אמרו לנו דבר. א״ר שמעון מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהי׳ ישן תחת המיטה אמר רבן גמליאל לזקנים ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם יודע שעבדים פטורין מן הסוכה ״וישן לו תחת המיטה. ולפי דרכינו למדנו שהישן תחת המיטה לא יצא ידי חובתו: ב הסומך סוכתו לכרעי המיטה כשירה. רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה: ג סוכה המדובללת שצילתה מרובה מחמתה כשירה. המעובה כמין בית אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכה כשירה: ד העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשירה ועולין לה ביום טוב. בראש האילן״ או על גבי הגמל כשירה ואין עולין לה ביום טוב׳. שתים בידי

ארם ואחת באילן או שתים באילן ואחת בידי ארם כשירה ואין עולין לה ביום טוב. שלש בידי ארם ואחת באילן כשירה ועולין לה ביום. זה הכלל כל שיינטל האילן והיא יכולה לעמוד בפני עצמה כשירה ועולין לה ביום: ה העושה סוכתו בין האילנות כשירה. ״שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה חולי ומשמשיהן פטורין מן הסוכה. אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה: ו מעשה ״שהביאו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל ולרבן גמליאל שתי כותבו׳ ודלי של מים ואמר העלום לסוכה וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה ינטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו:
ז ר״א אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לוכל בסוכה אחת ביום ואחת בלילה. וחכמים אומרין אין לדבר קיצבה חוץ מלילי יום הראשון בלבד. ועוד א״ר אליעזר מי שלא אכל בלילי יום טוב הראשון משלים בלילי יום האחרון. וחכמים אומרין אין לדבר תשלומין ועל זה נאמר מעו׳ לא יוכל להתקן וחסרון לא יוכל להימנות: ח מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בית שמאי פוסלין. ובית הלל מכשירין. אמרו בית הלל לבית שמאי מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את יוחנן בן החורני ומצאוהו ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית. אמרו להן בית שמאי משם ראייה אף הן אמרו לו אם כך היית נוהג ״לא קיימת מצות סוכה מימיך: ט נשים עבדים וקטנים פטורין מן הסוכה. כל קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה. ״מעשה שילדה כלתו של שמי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל הקטן: י כל שבעת ימים עושה אדם סוכתו קבע ואת ביתו עראי. ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה. מושלין אותו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לקונו ושפך קיתון על פניו:

פרק שני

הלכה א׳ הישן תחת המטה כו׳. תמן תנינן ״אבל פורס הוא על גבי נקליטי המיטה. והכא הוא אומר הכין. א״ר ליעזר תמן הוא ומליתו תחת הסוכה. ברם הכא הוא ומליתו תחת המיטה. מחלפ׳ שיטתיה דר׳ יודה תמן הוא אמר המעשה קודם לתלמוד. והכא הוא אומר הכין. סבר ר׳ יודה הישן תחת המיטה כישן תחת הסוכה. כל שכן מחלפה שיטתיה דר׳ יודה דתנינן תמן ״ר׳ יודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונ׳ כשירה הא אם יש דיורין בעליונה התחתונה פסולה. א״ר יוסה ״תמן יש שם חלל אחר ברם הכא אין כאן חלל אחר. מחלפה שיטתיה דרבן גמליאל. דתני ״טבי עבדו של רבן גמליאל היה נותן תפילין ולא מיחו בית חכמי׳ וכא מיחו בידו. שלא לרחוק את החכמים. אם שלא לרחוק את החכמים ישב לו חוץ לסוכה. חוצה היה טבי עבדו של רבן גמליאל לשמוע דברי חכמי׳: הלכה ב אמר רבי אימי משם שאין ממעי המיטה לסכך עשרה טפחים. א״ר בא משם שאין מעמידין על גבי דבר טמא. והא תני מעשי באנשי ירושלם שהיו משלשלין מטותיהן לפני חלונותיהן והיו מסככין על גביהן. אין תימר משם שאין מעמידין על גבי דבר טמא הרי מעמידין על גבי דבר טמא. הוי ליה טעמא אלא משם שאין ממעי המיטה לסכך עשר טפחים: הלכה ג רב ושמו׳ חד אמר מדוללת׳ ״וחורנה אמר מדובלל. מאן דאמר מדוללת בשצילתה מרובה מאן דאמר מדובללה כשאין צילתה מרובה. הדא אמרה צריכין הכוכבים שיהו נראין מתוכה. ר׳ לוי בשם ר׳ חמא בר חנינה בככבי חמה שנו: הלכה ד מה אנן קיימין אם כנתונה בארץ דברי הכל מותר. אם במפרשת מחלוקת. ר׳ אלעזר בן עזריה ור׳ עקיבה. אלא כן אנן קיימין כנתונה כאלפין. ר״ש בן כרמנא בשם ר׳ אחא ר׳ מאיר ור׳ יוסה ור״א בן עזריה שלשתן אמרו דבר אחד. רבי מאי׳ דלחיים ״דתנינן מטמא משם גלל ר׳ מאיר מטהר. ור׳ יוסה דאזלה ״דר׳ יוסי אומר חבית שבספינה אינו מביא את הטומאה. ר׳ לעזר בן עזריה דתני ״מעשה בר׳ אלעזר בן עזריה ור׳ עקיבה שהיו באין בספינה ועשה לו ר׳ עקיבה סוכה בראש הספינה ובאת הרוח והפריחתה. אמר לו ר׳ אלעזר בן עזריה עקיבה איה סוכתך: ״נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב ואסור לטלטלו. למטה מג׳ מותר. וקשיא אם עירובו עירוב יהא מותר לטלטלו. ואם אסור לטלטלו לא יהא עירוב. ראוי הוא לעבור על השבות ולוכל. מעתה אפי׳ למעלה מעשרה. רב יהודה בשם שמואל תיפתר שהיתה כברתו ארבעה. א״ר מנא והוא שתהא רשות הרבים מקפתו מכל צד. כאומר שביתתי תחתיו. תני ״נתנו בכלכלה ותליו באילן ״למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב. למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב ואסור לטלטלו. למטה מג׳ מותר. וקשיא אם עירובו עירוב יהא מותר לטלטלו. ואם אסור לטלטלו לא יהא עירובו עירוב. ר׳ אחא בשם ר׳ חמא ראוי הוא לחפכה ולכטל

פירוש

הלכה ט׳ ״כשירה פי׳ מעורך מי שם לו בית על אחת הכותל שלים מן הכותל לכאר אחד קורות עד אמצע כנגד סוף׳ תוך ד׳ לא כג׳ לו כד׳ טפחים ותקרה על פיתן אחר קורות והשפים בקירה לרונות והכלבל דלי המפלג: מנעמות בבבלי מפרש אלו פי׳ רבי שמעאל היו מעלין לו עם ולטרטיה מקבל לגג ופירוש כנגד מפספסי׳ בו לפסר ארבע בל׳ יון לנכרין. וכל הסוגיא פירשתי לעיל בעירובין פ׳ כילד משתתפין דף כ״ה ע״ב הלכה יא׳ מסתני׳. פי׳ סכוג שתי מסלסלם כשמשלין המסלסלת כשל׳ בשין פלול ונתלי׳ לותן בכל בני מסכים גדול. פי׳ וקושרו אלא יסתר הלרוג ואם כיתר עומד למתיר׳ ומתבטל מתורת כלי ואינו מקבל טומאה או אם היא כבר טמאה מאור׳: סליק פרקא: הישן תחת המטה כו׳: מדובללת כו׳ לעיל בפ״ק פירשתיה. והכוכבים. עיינו ליה הרמב״ם בהאי פרק׳ ע״ש.

מראה מקום זה הזה

א ע׳ בבלי פ״ו
ב ה״נ: מפקפק ומטל וכו׳ ואם כסל מחת מבנתיים אינו צריך לפקפק.
ג קשורת פי׳ סדינין.
ד בבלי י״ח וי״ט ע״ו ול״נ.
ה ל״פ: וש נה הלל מסח, וה״נ ע״ד דר״מ כבו״ר ע״ד דר״י פסול.
ו. עירובין פ״ח ה״ח.
ז שם: כי ר׳ יוסי.
ח כ״ל: דתרי כר חנינה.
ט (ע׳ עירובין פ״ט ע״ה).
י שם ושבת פ״ג ה״נ.
יא ברכות י״ה פ׳ (וע׳ תוס׳ בפרקין י״ס).
יב מס׳ מקוואו׳.
יג שם בגרסת גרס: לפף הנס.
יד ה״נ: האי באילן וכו׳.
טו ע׳ גתו״מ פ״ג ס״נ.
טז ע׳ תוס׳ סוף שבת.
יז ע׳ גילה פ״ה ס״נ.
יח ע׳ ב״ק כ״ו ותוס׳ שם.
יט ע׳ בבלי חולין ק״ו ותי״י שבת קכ״ד: ויוס׳ ע״ש.
כ ע׳ רפ״נ דטהרות.
כא ע׳ ברכות פ״ו ס״ב.
כב ע׳ מנוה פ״ק ס׳.
כג ע׳ בבלי בסכלתין ג׳ ותוס׳
כד עירובין פ״ב.
כה בפ״ק דסכלתין.
כו שם.
כז עירובין פ״ו ה״ס וע׳ תוס׳ בסכלתין כ׳ ד״ה דפיתם ובפ׳ ג״ב ב״ק ע״ו.
כח בבבלי כ״ב פ׳ דב סוכה עני׳.
כט עירובין פ״ס ה״ו.
ל מקלות פ״ח.
לא בבלי כ״נ ועירובין שם.
לב עירובין פ״ג ה״ג, וע׳ בבלי שם ל״ג ותנת קכ״ה.
לג ה״נ: אפי׳ למעלה וכו׳ ותי״ק בשלוס ירושלים.

יְמאי אמרי ארון תשעה וכפורת טפח. ור' שמעון בן יוצדק יליף לה מן העגלו' ר' זעור בעי מעיין לעגלה שהן גבוהו' עשר' א"ר יוסי ואפי' תימר גבוהות עשרה לא כן תני בשם רבי נחמיה צב כמין קמרסטה הוו' אילו תור ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה שמא אינו אסור להשתמש מתוכו לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכו. אלא בשעה שהיו משיטין את הקרשים מזו לזו תרוטות הוו: תני רבי אומר ארבע אמות אע"פ שאין שם ארבע דפנות. רבי שמעון אומר ארבע דפנות אף על פי שאין שם ארבע אמות. רבי יהודה אומר ארבע אמות וארבע דפנות. וכן היה רבי יהודה מחייב במזוזה. אע"פ שאין שם ארבע אמות וארבע דפנות. מסתברא דרבי יהודה יודה לאילין רבנן. ואילין רבנן לא יודון לרבי יהודה שאף על פי שיש שם ארבע אמות וארבע דפנות שהיא פטור' מן המזוזה ואינ' מוכלת במעשרות: ר"ש אמר ארבע. ורבנן אמרי שלש. מה טעמון דרבנן סכות סכות סכות הרי שלש אחת למעלן ושתים למטן והשלישית מדבריהן. מה טעמא דר"ש סכת סכת סוכות מלא. הרי ארבע. אחת למעלן ושלש למטן והרביעית מדבריהן. ר' חייה בר ארא אמר תרין אמורין חד אמר טעמון דרבנן וחורנה אמר טעמא דר' שמעון. מה טעמון דרבנן וסוכה תהיה לצל יומם מחורב הרי אחת למעלן סוכות סוכות הרי שלש. מה טעמא דרבי שמעון וסוכה תהיה לצל יומם מחורב. הרי אחת למעלן. סכת סכת סוכות מלא הרי ארבע. רבנן דקיסרין שמעון טעמא דרבי שמעון וטעמון דרבנן מן הדין קרייא וסוכה תהיה לצל יומם מחורב הרי אחת. ולמחסה ולמסתור הרי שתים. מזרם וממטר. רבנן עבדין מזרם וממטר אחת. רבי שמעון עבד מזרם וממטר שתים. ותני כן שתים כהלכתן והשלישית אפילו טפח. ר' חייה בשם רבי יוחנן שתים של ארבעה ארבעה טפחים והשלישית אפילו טפח כשר. רב הושעיה בעי אותן של טפח שנתנן באמצע מהו. חזר ואמר אותן של ארבעה טפחים שנתנן באמצע מה הן. רבי יעקב בר אחא בהדין עובדא אתא קומי רבי יסא ואכשר. ותני כן חצר שהעמודין מקיפין אותה הרי העמודין כדפנות. והא מתניתא פליגא עשויות כהלכתן כשירות שלא כהלכתן פסולות. סברין מימר באמצע. א"ר שמואל בר רב יצחק אילו שלא כנגד אילו. רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל (טפח). שמואל אמר אפילו כטסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצא. רבי בא חיננא בר שלמיה רב ירמי' בשם רב אפילו כטסה כמה רואין אותה כאילו הוא יוצא. ר' יעקב בר אחא א"ר יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד כהדין וחד כהדין. כרבנא ואמא עלון והוון קומי רב כהדא דשמואל. רבי יודה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי והוא שתהא נתונה בתוך ג' טפחים כלחיים: רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יוסי בן חנינא נעץ ארבע קנים בארבע זוית של כרם וקשר גמי מלמעלן מציל משם פיאה. א"ר יוחנן כמחיצת שבת כן מחיצת כלאים. א"ר יוחנן מעשה שהלך רבי יהושע בן קרחה אצל ר' יוחנן בן נורי לנגינר והראהו שדה אחת וביתרתה' היית' נקרא' והוו שם פרצי יותר מעשר והיה נוטל אעים וסותם והקרנים וסותם עד שמיעטן פחות מעשר. אמר כות כן מחיצת שבת. א"ר זעורה מודה רבי שמעון בן לקיש לענין שבת שאין הפיאה מצלת יותר מעשר. א"ר חגיי מתניתא אמרה כן מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה. אם אומר את שהפיאה מצלת יותר מעש' דייו חבל אחד: רבי יונה אמר רב הושעיה בעי הדא פיאה מה את אמרת מלמעלן מן הצד. אין תימר מלמעלן כל שכן מן הצד. אין תימה מן הצד הא מלמעלן לא אין תימר מלמעלן יאות אמר רבי חגיי. אין תימר מן הצד לא אמר רבי חגיי כלום. רבנן דקיסרין בשם רבי ירמיה תיפתר בעשויין כמין דקרים: רבי זעורא רבי אבודמא דחיפא בשם רבי שמעון בן לקיש לגובה אפילו עד מאה אמה. א"ר יוחן הדא דאת אמר לענין כלאים אבל לענין פיאה לא תהא פיאה גבוהה מן הקורה. א"ר יוסי היא כלאים היא שבת. על דעתיה דרבי יוסה מה בין פיאה מה בין קורה. קורה מצלת מרוח אחת. פיאה אינה מצלת עד שתהא מנופפת מארבע רוחותיה. ואתיא כהיא דאמר רבי זעורה בשם רב המנונא פיאה אינה מצלת עד שתהא מנופפת מארבע רוחותיה: א"ר בא בר ממל טוטרפליות שבכרכים אסור לטלטל תחתיהן מפני שהן סוף תקרה. ואין סוף תקרה מציל משם פיאה. אמר רבי פינחס אתא עובדא קומי רבי ירמיה בארבע עמודים ועליהם ארבעה פיסטליות והתיר לטלטל תחתיהן משם פיאה. ר' בון ורבי בון בעון קומי רבי זעירא פיאה מהו שתציל בסוכה. אמר לון פיאה מצלת בסוכה. סוף סכך מהו שיציל בסוכה. אמר לון אין סוף סכך מציל בסוכה. מה בין זה לזה. זה נעשה לכך וזה אינו נעשה לכך: א"ר אבהו כל אילין מילייא לענין משא ומתן הא להורות אסור. להורות מה אם סוכה קלה את אמר אסור. שבת החמורה לא כל שכן. רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעורה מאן תנא פיאה מצלת לא רבי יוחנן בן נורי אמר ליה אדהי תנא: נמצאת אומר לענין כלאים כל הפחות משלשה כסתום. משלשה עד ארבעה אם העומד רבה על הפרוץ מותר. ואם הפרוץ רבה על העומד אסור. מארבע ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר.

ואם הפרוץ רבה על העומד כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור. יותר מעשר אף על פי שהעומד רבה על הפרוץ כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור. לעניין שבת כל הפחות משלשה כסתום. משלשה ועד ארבעה. מארבעה ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר. ואם הפרוץ רבה על העומד אסור. יותר מעשר אף על פי שהעומד רבה על הפרוץ אסור: רבי חנינה רבי יודה בר פזי בשם רבי יוחנן לית כאן משלשה ועד ארבעה יש כאן פירצה ג' אין כאן מקום ארבעה. מתיב רבי מנא והתנינן מקיפין בקנים. וקנה יש לו מקום. א"ל לא תתובני פחות משלשה שכל הפחות משלשה כסתום הוא. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב מכל מקום מכיון שהעומד רבה על הפרוץ מותר. ראשי פסל היוצאין מן הסוכה נידונין כסוכה. רבי חונה בשם רבנן דתמן ובלבד על פני כולה. ר' יעקב בר אחא רבי יסא רבי יוחנן בשם ר' הושעיה ואפילו כנגד הדופן. רבי יעקב בר אחא רבי חייא ר' יוחנן בשם רבי הושעיה ואפילו שלא כנגד הדופן. על דעתיה דרבי יסא ניחא. על דעתיה דרבי חיי' בר בא מה היקלתה בה חמתה מרובה מצילתה. וכשחמתה מרובה מצילתה פסולה. הא מחצה למחצה כשירה. סוכה מדובללת שצילתה מרובה מחמתה כשירה. הכא את אמר כשירה והכא את אמר פסולה. רבנן דקיסרין רבי יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה שנייא היא באילן שרדכו לפנים: סוכה הישנה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין. תני צריך לחדש בה דבר. חברייא אמרי טפח. רבי יוסה אומר כל שהוא. מאן דאמר כל שהוא ובלבד על פני כולה. אף במצה כן. מצה הישנה תפלוגתא דבית שמאי ודבית הלל. אמר רבי יוסה דברי הכל היא. מכיון שלא עשאה לשם פסח דבר בריא שלא ריקרק בה: סוכת הרועים סוכת הוצריי כשירה. סוכת הגותים עשויה כהלכתה כשירה שלא כהלכת' פסולה: העושה סוכה לעצמו מהו אומר ברוך אק"בו לעשות סוכה. לאחר' לעשות סוכה לשמו. נכנס לישב בה אומר ברוך אק"בו לישב בסוכה. משהוא מברך עליה בלילי יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד מעתה. חנין בר בא בשם רב וזמן מכיון שחשיכה מהו שיהא צריך להזכיר זמן. רב הושעיה אמר צריך להזכיר זמן. רבי אילא אמר צריך להזכיר זמן. ר' זבידה אמר צריך להזכיר זמן: רבי חייה בר ארא עביד לה שמועה רבי זעורה רבי יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה רבי יודה בר פזי בשם רבי חמה אבוי דרבי אושעיה מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן: הלכה ב' שני סככין זה על גבי זה העליון חמתו מרובה מצילתו. והתחתון אין חמתו מרובי מצילתו על ידי זה ועל ידי זה צילתן מרובה מחמתן. כמה יהא ביניהן ויצטרפו. תרין אמורין חד א' עשרה. וחורנה אמר ארבעה. מתיב מאן דאמר עשרה למאן דאמר ארבעה משם אהל ימצאנו אוהל שהוא טפח: ר' יהודה אומ' אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשירה. מה דיורין ממש או אפילו ראויה לדיורין. מן מה דתנא חד סב קומי רבי זעירא ואפילו התחתונ' כשר' לית בר נש אמר אפילו לא דהוא מודה על קדמייתא הדא אמרה דיורין ממש: הלכה ג' תני תולה בה קיטיות כשירה. אמר רבי חנינה הדא דאת אמר מן הצד. הא מלמעלן פסולה: או תתחיה מפני הגשר. א"ר יוסה לא אמרו אלא מפני הגשר. הא שלא מפני הגשר כשירה. אבל פורש הוא על ניקליטי המיטה. רבי ביבי בשם רבי יוחנן שכן הוא עושה חלל באצילי ידיו: הלכה ד' רבי בא בשם רב והוא שידלה אותן לכך. רבי יעקב בר אחא בשם ר' זעורא צריך לנענע. א"ר יוסה תרויהון לקולא הדלה אותן לכך אף על פי שלא נענע. נענע אע"פ שלא הדלה אותן לכך: ר' בא חיננא בר שלמי' ירב ירמיה בשם רב סיככה בשלביות פסולה. בוכרים כשירה. בנקיבות פסולה. סיככה באניצי פשתן פסול' בהוצני פשתן כשיר. סיככה בחבלי' אית תניי תני כשיר ואית תניי תני פסולה. מאן דמר כשירה בחבלים של סיב ומאן דמר פסולה בחבלים של פשתן: הלכה ה' אמר רבי יוחנן כתיב באספך מגרנך ומיקבך. בפסולת שבגורן ושביקב את עושה לך סכך. רבי שמעון בן לקיש אמר ואד יעלה מן הארץ. א"ר תנחומה דין כדעתיה ודין כדעתיה. ר' יוחנן דו אמר עננים מלמעלה הוון דו יליף לה מאספך. ר' שמעון בן לקיש אמר עננים מלמטן הוון דו יליף לה מעננים. אמר רבי אבין דין כדעתיה ודין כדעתיה רבי יוחנן דו מדמי לה כמשלח לחבירו חביה וקנקנה. רבי שמעון בן לקיש דו מדמי לה כהן דאמר לחבריה שלח קופתך וסב לך חיטין: הלכה ו' רבי חייה בשם רבי יוחנן מפני שהוא נראית כאוצר. ר' יעקב בר אביא רב ששת בשם רבי חייה רבה אין חבילה פחותה מעשרים וחמשה. חונא בר שלמיה בשם רב קצר לסכך אין להן ידות. קצר לסכך וחושב עליהן למאכל בא במחשבה. קצר למאכל וחישב עליהן לסכך אתה אומר עד שיהא הקש רבה על האוכל ועל הידי. רב כהנא דאמרים מה אנן קיימין קצר לסכך והובשרו ואמ' לכשיעשו מצוותן אחזירם לגות צריכין הכשר פעם שנייה או כבר הכשירן בידו. רבי יוסא בשם רבי חמא בר חנינה וסכות על הארון את הכפורת. מיכן שהדופן קרוי סכך. מיכן שעושין דפנות בדבר שהוא מקבל טומאה: הלכה ז' רבי ירמיה בשם רב בשיש בהן רוחב ארבע נולקו. רבי יוסא בשם רבי

פירוש

קמרסטה. פירש הקונה שלמעלה בראש התיבה שהוא כיסוי שלה בן לב העגלה כמין קובה: הרי אחת. פי' דהיינו כל מהספס חוא הדופן שכנגד הפתח: ולמחסה ולמסתור הרי שתים. כי זהו דופן אחר העומד כנג' הרוח להגן כנגדם: רבנין עבדי כו'. פיר' דס"ל דורם ומטר ליכא אלא דופן אחד והוא כפל ענין במלות שונו' ולר"ש הם אחד ומט' אחד ומ"כ הוא תרי: משום פיאה. נפ"ק דעירובין דף י"ע ע"ג פירשתי בעורך כל הסוגיא ע"ש: אעי. פי' תרגום של עצים הוא: אהדי. פיר. ליכפי ואדמי את התכ': מדובללת. בגמ' בבלית רב אמר עדולדלת פי' ש לה קיעוע סכך ושופל אמר עבולבלת פי' קנה א' עולה וקנה א' יורד: הלכה ג: קיטיות. פי' כמין יריעו' לנוי ודוגמתו ברש פ' בהעלותך בילמדינו קיטיות של בגן קיסרי של רופבירון כו': שכן כו'. פי' התוספות בשם שאם יגביה אדם ב' זרועותיו כשהוא ישן תחת המדין ונעשה כסדין עליו כאהל ואין בכך כלום כך בקליטי כו': הלכה ד: בשלביות. פי' חילי' וברמ' שנקראו כן מפני שהן כמין שליבות הסולם: באניצי. פי' פשתן מנופץ: והוצני. פי' גנעולי': הלכה ה: ואד יעלה מן הארץ. ודרש הכי מה אד דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ אף סוכה דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ והכי איתא בבבלי ופירש"י ואד יעלה מן הארץ ע"ש ענני גידולי קרקע וסוכה שעננים ילפינן שהרי זכר לעננ' כבוד הוא כדכתיב כי בסכות הושבתי ונגמ' ותרגומו אלי בטללות עננין: עננ' מלמעלה. פי' שה' כלומר הקב"ה שהן עולין מן הארץ: כמשלח לחבירו חבית כו'. פירש הנותן לחבירו חבית יין במתנה אינו אוסר לו הבא קנקנך ומלאהו ועוד דכסיפ' מלתא למקבל להביא קנקנו לקבל וכן הקב"ה שנותן המטר מתנה גמור נותן לה קנקנים שהם העננים כן דעת ר"י ועל דעת ר"ל אומר שטעם הדבר כאומר לחבירו הלוכי קופה של חטין אינו דרך לתת לו נ"כ קופה כי די לו שילוה לו חטין ועוד שאם ירצה הלוה פחות או יותר אהספה יביא קופתו כרצונו וילוה לו כבקשתו וכן בשאלין עבקשה מטר אומר לה הקב"ה איתו עננין

מראה מקום והגהות

א סוטאות פ"ג.

ב ע' בבלי יומא י'.

ג ע' תוס' שבת ז' הנקים ז'.

ד כלאים פ"ד ועירובין פ"א ה"פ.

ה שם: רבי יודה.

ו שם: ובית חבירתה.

ז שם הגי': ספה נכסך שם עלמעלן הרי עלמעלן שם. סן יגד הרי סן גלך, רבנן וכו'.

ח ה"ג: ורבנן.

ט עירובין שם ה"פ וכלאי' פ"ה.

י ע' בבלי בפרקין י"ט.

יא ע"ש ט' ובתוס' ורד"צ בשו"ת סי' ג' פלפים כ"ו.

יב פסחים פ"ב ה"ד.

יג ברכות י"ד ה' ובבלי מנחות מ"ב ותוספתא שם וסוכה ע"ו ע"ש.

יד לקמן פ"ג ה"ד.

טו ע' תוס' בפרקין י"ב.

טז כלאים דבה פ"ג.

יז ע' עוקלין פ"ג ובבלי בעכלתין י"ב ותוס' שם.

יח ע' בבלי ה'.

סוכה שהוא גבוה כו': המהודרה. לעיל פירשתי קודות ספחחי' כולמו' למעלה מן הספח לכי' עיין בערוך ערך מלתר': חוקרנין. פי' קנים המתגלגלים: ועתדייא. פי' עגירים עגים דפט' קלים כדי שקרירות יפה יכנס: כצעצרא שהיה למעלה כו'. פגנה פרק כילד מתחפין וגם פירשתי ע"ל: עיטור'. פי' כה סוכה וכל תסוני' סטורה מתוך סוגיית הבבלי דפרקין: מעל הכפורת. ועל הכפירים איכא גיבב י' מפחים כדפסיק בסמוך: וארון לא ס' כו'. פירש מתפי' דכתיב ולפ' וחלי כאמה קומתו ואפילו לר"מ דאמר באמה בת ששה טפחים כדלעיל גפ"ו השקלים מ"ה ליכא אלא ט' טפחים ומשני דבית ר' כו': שיעור קומתו. פירש' שיעור עביו דהייט קומתו כשהיא מוכבת על הארון: או אינו כו'. פיר' דפריך או שמא כלמוד מזר של השלחן שהיה די בכל שהוא ולא היתה צריך לטפח: מאי כדון. כמו קלי הוה עלה ומסיק ר' אחת כו' דילפי' מג"ש דפני פני הכרובים דגמירי הל"מ שאין פני כרוב פחות מטפח:

מסכת סוכה

א׳ סוכה שהוא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה. ור׳ יהודה מכשיר. ושאינה גבוהה עשרה טפחים ושאין לה שלש דפנות ושחמתה מרובה מצילתה פסולה: **ב** סוכה הישנה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין. אי זו היא חישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום. אבל אם עשאה לשם החג אפי׳ מתחילת השנה כשירה: **ג** העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית. סוכה על גבי סוכה העליונה כשירה והתחתונה פסולה. ר׳ יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשירה: **ד** פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר או שפירס על גבי הקינוף פסולה אבל פורס הוא על נקליטי המיטה: **ה** הדלה עליה את הגפן את הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גבן פסולה אם היה הסיכוך הרבה מהן או שקיצצן כשירה. וזה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה אם אין גידולו מן הארץ אין מסככין בו: וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככין בו: **ו** חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אין מסככין בהן אם התירן כשירות וכולן כשירות לדפנות: **ז** מסככין בנסרין דברי ר׳ יהודה. ור״מ אוסר. נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים כשירה ובלבד שלא יישן תחתיו: **ח** תקרה שאין עליה מעזיבה ר׳ יהודה אומר משום בית הלל מפקפק או נוטל אחת מבנתיים. ובית שמאי אומרים מפקפק ונוטל מבנתיים. רבי מאיר אומר נוטל אחת מבנתיים ואינו צריך לפקפק: **ט** המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המיטה אם יש ריוח ביניהן כמותן כשירה. החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינו סוכה: **י** המשלשל דפנות מלמעלן למטן אם גבוה מן הארץ ג׳ טפחים פסולה. מלמטן למעלן אם גבוה מן הארץ עשרה טפחים כשירה. רבי יוסי אומר כשם שמלמטן למעלן עשרה טפחים כך מלמעלן למטן עשרה טפחים. הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג׳ טפחים פסולה: **יא** בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין הכותל לסיכוך ד׳ אמות פסולה. וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרא. סוכה גדולה שהקיפוה דבר שאין מסככין בו אם יש תחתיו ארבע אמות פסולה: **יב** העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל ר׳ אליעזר פוסל מפני שאין לה גג. וחכמים מכשירין. מחצלת קנים גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה ולסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה. ר׳ אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה. ולסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה:

פרק ראשון

הלכה א׳ סוכה שהוא גבוהה כו׳. [א]רבי יוסי אמר לה סתם. ר׳ אחא בשם רב רבנן ילפין לה מפתחו של היכל. ור׳ יודה יליף לה מפתחו של אולם. אם מפתחו של אולם דין ארבעים אמה דתנן תמן פתחו של אולם גובהו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמה. תני ר׳ חייה אפי׳ ארבעים [ב]חמשים אמה. תני בר קפרא אפילו מאה אמה. א״ר אבין רבי יודה כרבנן׳ ורבנן כרבנן. דתנינן תמן [ג]וכן גשרים המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר׳ יהודה׳ וחכמים אוסרין. חד מה ראה אמר תמן את רואה את התקרה כאילו היא יורדת וסותמת. כך את אמר הכא את רואה את המלתירה כאילו היא יורדת וסותמת. הוא דעתיה דר׳ יהודה בסוכה׳ הוא דעתיה במבוי׳ הוא דעתהון דרבנן בסוכה׳ הוא דעתהון במבוי: ולא דמיא יש דברים כשרים בסוכה ופסולים במבוי כשרים במבוי ופסולים בסוכה. חוקרנין כשרים בסוכ׳ ופסולין במבוי׳ ותני כן [ד]הביא ארבעה חוקרנין וסיכך על גביהן בסוכה כשר ובמבוי פסל. הדא דאת אמר בגבוהין ג׳ למעלה מכותלי המבוי׳ אבל אם אין גבוהין ג׳ למעלה מכותלי המבוי כשר׳ כשאין בין רוחב ארבעה׳ אבל אם יש בין רוחב ארבעה אפי׳ גבוהין כמה כשר. דפנות כשירות בסוכה ופסולות במבוי. ותני בין שתים כהלכתן והשלישית אפי׳ טפח׳ ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן שתים של ארבעה טפחים׳ והשלישית אפילו טפח כשר. ובמבוי עד שהוא מגופף סדי רוחותיו׳ רחב מעשר אמות בסוכה כשר ובמבוי פסול. [ה]הדלה עלית את הגפן את הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גביו פסולה. הדא דאת אמר על בית סאתי׳ אבל יותר מבית סאתים נעשית כמחיצה שהוקפה זרעים שאין מותר לטלטל בה אלא בארבע אמות. חמתה מרובה מצילתה בסוכה פסולה במבוי כשר׳ סוכה מקורה פסולה. מבוי מקורה כשר׳ ר׳ אחא בשם ר׳ הושעיה לא סוף דבר מקורה אלא אפי׳ נתן מלתרה ויש בה רוחב ארבע׳ טפחים מתרת את המבוי: אילו בית שהוא גבוה מכמה שמא אינו חייב במעקה׳ אינו חייב במזוזה׳ אלא בית מקורי אין סוכה מקורה׳ מצינו סיכוך שהוא בקירוי דתנינן תמן הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג׳ טפחים פסולה׳ אלא בית מנופף ואין סוכה מנופפת והרי אכסדרה שנפרצה במלואה לרוח׳ ר׳ אילא בשם רב ור׳ יוחנן תריהון אמרין מטלטלין בכולה. מאי כדון׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן התורה אמרה בסוכות תשבו עד עשרים אמה את יושב בצילה של סוכה׳ מעשרים אמה ולמעלן את יושב בצילן של דפנות. א״ר יונה חדא ראה אמר כנתנו׳ למעלה מעשרים אמה לדפנות׳ אבל אם היתה נתונה למטה מעשרים אמה לדפנות כשירה׳ א״ל ר׳ יוסה על דעתך דאת אמר בדפנות הדבר תלוי ניתני סוכה שהוא נתונה למעלה מעשרים אמה לדפנות פסולה׳ ר׳ בא בשם רב [ו]כשאינה מחוקה אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו. אבל אם היתה מחוק יותר כשירה׳ ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יאשיה כשאין דפנותיה עולות עמה׳ אבל אם היו דפנותיה עולות עמה כשירה׳ והא מתני׳ פליגא א״ר יהודה [ז]מעשה בסוכתה של הילני המלכה בלוד שהיתה גבוהה יותר מעשרים אמה והיו חכמים נכנסין ויוצאין בה ולא אמר אדם דבר אמרו לו מפני שהיא אשה ואין אשה מצוה על המצוה. אמר להן אם משם ראייה והלא שבעה בנים תלמידי חכמים היו לה אית לך מימר כסוכתה של הילני כשאינה מחוקת אלא ראשו ורובו ושולחנו אלא כשאין דפנותיה עולות עמה׳ מסתברא מה דאמר ר׳ יאשיה לית היא פליגא דכן ארחיהון דעתירייא מיעבר דפנהא קלילן די יהא קרירה עליל: רב הושעיה בעי הביא נסר ונתנו על גבי תליות של עמוד פשוטא [ח]אם ימוד מן הנסר יש כאן עשרים אמה. אם ימוד מן הקרקע אין כאן עשרי׳ אמה׳ מה את עביד ליה כאויר פסול כסכך פסול׳ אין תעבדיניה כאוי׳ פסול פוסל בג׳ טפחים׳ אין תעבדיניה כסכך פסול אינו פוסל אלא בארבע אמות׳ ר׳ יוסה בי ר׳ בון בשם חזקיה מפני מה אמרו סכך פסול אינו פוסל אלא בארבי׳ אמות שלא בא אלא להתירה של סוכה׳ א״ר מיישא ותמיה אנא היך רב הושעיה צריכ׳ ליה ולמה לא יליף לה מן הדא דר׳ בא בר ממל דתנינן תמן [ט]המשלשל דפנות מלמעלן למטן אם גבוהה מן הארץ ג׳ טפחים פסולה׳ וא״ר בא בר ממל כשאינו יושב ואוכל בצילן של דפנות. אבל אם היה יושב ואוכל בצילן של דפנות כשירה׳ א״ר יוסה ליה הדא דרבי בא בר ממל אולפן מן מתניתן יליף לה ר׳ בא בר ממל דתנינן תמן [י]כצוצטרי שהוא למעלה מן הים אין ממלין הימנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה עשרה טפחים בין מלמעלן בין מלמטן׳ תאני ועוד רב יהודה בשם רב והוא שתהא מחיצה משוקעת במים כמלואו של דלי. ולא דמיא ים כרמלית הוא אינה לא רשות היחיד ולא רה״ר׳ ברם הכא התורה אמרה בסוכות תשבו מקרקע סוכה את מודד עשרים אמה׳ היתה למטה מעשרה ותלה בה עיטורין שהן ראוין לסכך בהן ממעטין בה לפסול׳ ואם לאו ממעטין בה לכשר׳ היתה למעלה מעשרים אמה ותלה בה עיטורין שהן ראוין לסכך בה ממעטין בה לכשר ואם לאו ממעטין בה לפסו׳. א״ר שמי כשם שאמרו למעלן כך אמרו למטן׳ קש ותבן אין ממעטין בה׳ עפר וצרורות ממעטין׳ א״ר יוסה בי ר׳ בון עלו בו עשבים אין ממעטין בה: [יא]מניין למעלה מעשרה שהוא רשות אחרת׳ ר׳ אבהו בשם רשב״ל ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת׳ וכתיב אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם׳ מה דיבור שני להלן רשות אחרת׳ אף דיבור שני כאן רשות אחרת׳ וארון לא תשעה טפחים הוא׳ דבית ר׳ ינאי אמרין וכפורת טפח׳ רבי זעירה בעי מניין לכפורת שהוא טפח׳ תנה ר׳ חנינה בן סמואל כל הכלים שהיו במקדש נתנה התורה מידה אורכן ורחבן ושיעור קומתן חוץ מן הכפורת שנתנה התורה מידת ארכה ורחבה ולא נתנה שיעור קומתה׳ ונלמדינה מכלי קטן שבמקדש׳ תעשית לו מסגרת טופח סביב׳ מה כאן טפח אף כאן טפח׳ או אינו אלא תעשית זר זהב למסגרתו סביב׳ מה כאן כל שהוא׳ אף כאן כל שהוא׳ מאי כדון. רב אחא בר יעקב אמר פני. אין פני פחותים מטפח׳ ר׳ יוסה בעי אילו מגדל שהוא עומד בתוך הבית גבוה כמה שמא אינו מותר להשתמש מתוכו לבית ומן בית לתוכו׳ אלא בשעה שהיה מרבע להן את הרוחות אנן קיימין. ניחא כמאן דאמר באמה ששה׳ ברם כמאן דאמר באמה חמשה׳ וארון לא שבעה טפחים ומחצה הוא׳ ר׳ יעקב בר אחא אמר דבית ר׳ ינאי ור״ש בן יוצדק׳ חד יליף לה מן הארון. וחורנה יליף לה מן העגלות׳ ולא ידעינן מאן דיליף לה מן הארון ומאן דיליף לה מן העגלות׳ מסתברא דבית ר׳ ינאי ילפי לה מן הארון רבה רבי

מראה מקום והגהות

[א] ע׳ ב״ב פ״ו ס״ט.

[ב] ע׳ שביעית פ״ב ה״ג.

[ג] בבבלי: פסת סביכתיים.

[ד] עירובין פ״א ה״א וע״ש.

[ה] ע׳ תוס׳ בבבלי שם ג׳. ותוס׳ סדות כ״ד.

[ו] ע׳ תוס׳ יומא כ״ג.

עירובין ל״פ ה״ה.

[ח] ע׳ בבלי סוכה ד׳.

[ט] ע׳ תוספתא ר״ש עירובין.

[י] ע׳ בבלי סוכה ג׳ ו׳ וכ״מ.

[יא] תוספתא ובבלי שם ת׳ שבת כ״ט תוס׳ עירובין ל״ו ול״ה כ״ם ול״ג.

[יב] ל״ג להיפך.

[יג] לקמן כפרקין.

[יד] עירובין כ״ח

[טו] שבת פ״א ה״א וע׳ בבלי שם פ״ח ול״ג וסוכה ה׳.

בה מידי. נמצאת קשורה לסכין. הרי זו כסכין: ד פרוכת שניטמאת בולד הטומאה מטבילין אותה בפנים ומכניסין אותה מיד. ושניטמאת באב הטומאה מטבילין אותה בחוץ ושוטחין אותה בחיל מפני שהיא צריכה הערב שמש. אם היתה חדשה שוטחין אותה על גג האיצטבא כדי שיראו העם את מלאכתה שהיא נאה: ה רשב״ג אומר משום שמעון בן הסגן פרוכת עביה טפח על שבעים ושנים נימים נארגת על כל נימה ונימה כ״ד חוטין. ארכה מ' אמה ורחבה כ' ומשמונים ושתי ריבוא היתה נעשית ושתים עושין בכל שנה וג' מאות כהני' מטבילין אותה: ו בשר קדשי קדשים שניטמא בין באב הטומאה בין בולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ בית שמאי אומרי' הכל ישרף בפנים חוץ משניטמא באב הטומאה בחוץ. בית הלל אומרים הכל ישרף בחוץ חוץ משניטמא בולד הטומאה בפנים: ז רבי אליעזר אומר שניטמא באב הטומאה בין בפנים בין בחוץ ישרף בחוץ. שניטמא בולד הטומא' בין בחוץ בין בפנים ישרף בפנים. רבי עקיבה אומ' מקום טומאתו שם שריפתו: ח איברי התמיד ניתנין מחצי כבש ולמטה במערב של מוספין ניתנין מחצי כבש ולמטה במזבח של ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח מלמעלן. השקלים והביכורי' אינן נוהגין אלא בפני הבית. אבל מעשר דגן ומעשר בהמה ובכורות נוהגין בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית. המקדש שקלים וביכורים הרי זה קודש. רבי שמעון אומר האומר ביכורים קודש אינן קודש:

פרק שמיני

הלכה א' כל הרוקין כו'. רבי אבין בשם רבי יהושע בן לוי קטן של גוים היה שם אמר רבי תנינה ערוחת הוו נוחרין בירושלם והוו עלי רגלים משתקען כדם עד ארכובותיהן ובאו לפני חכמים ולא אמרו להם דבר. (ר״ש בר אבא בשם רבי תנינה קטן של גוים היה שם). רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי מעשה בפרה משל בית רבי שמתה ושיחרו את דמה משום נבילה. רבי אלעזר שאיל לרבי סימון עד כמה ולא אגיביה. שאיל לרבי יהושע בן לוי אמר ליה עד רביעית טהור יותר מיכן טמא. ובאש לרבי לעזר דלא חזר ליה רבי שמעון שמעתא. ר' ביבי הוה יתיב מתני הדין עובדא אמר ליה רבי יצחק בר כיסנא עד רביעית טהור יותר מיכן טמא. ובעט ביה. אמר ליה ר' זעירא כגון הדא שאיל לך את בעיט ביה. אמר ליה בגין דלא חוות דעתי בי דאמר רבי חנין והיו חייך תלויים לך מנגד זה שהוא לוקח לו חטים לשנה. ופחדת לילה ויומם זה שהוא לוקח מן הסדקי. ולא תאמין בחייך זה שהוא לוקח מן הפלטר. חנא סמך ליה לטלפירא: מאי כדון העיד רבי יהושע בן בתירא על דם נבילות שהוא טהור. מהו טהור טהור מלהכשיר. הא לטמות מטמא. תמן תנינן דם השרץ מטמא כבשרו מטמא ואינו מכשיר ואין לנו כיוצא בו. אין לנו כיוצא בו. שיעור טומאתו. אבל דמו מטמא כבשרו. אמר רב יוסף מאן דאמר טמא כרבי יהודה. ומאן דאמר טהור כרבי יהושע בן בתירה. אמר ליה רב אבודמא נחותא ויאות ר' יודה מורייניה דנשייא הוה: לא כן אמר רבי אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה לא גזרו על הרוקים שבירושלם הא איתמר עליה רבי אבין בשם רבי יהושע בן לוי קטן של גוים היה שם: בשאר ימות השנה הטמאים מהלכין שבולת והטהורין מהלכין מן הצד והטהורין מהלכין סתם והטמאים אומרים להם פרושו. בשעת הרגל הטהורין מהלכין שבולת והטמאין מהלכין מן הצד והטמאין מהלכין סתם והטהורין אומר להן פרושו: הלכה ב לא כן אמר רבי אבהו בשם ר״י לא גזרו על הכלים שבירושלם. מכיון שנמצאו דרך ירידה לבי טבילה נעשו הוכיח. אבא שאול היה קורא אותן צפון מיד ציפורן שהוא חומה לציפורן. מאן דאמר מרצה שהוא מרצה את האבן לבית הקברות:

הלכה ג תני הסכין קשורה לו הרי זו כמוהו: הלכה ד אילו אמר חוט. אחד כפול לשנים שזור לשלשה משזר לששה. ארבע מיכן הא עשרים וארבעה: תני שלשים ושנים. אילו אמר חוט. אחד כפול לשנים שזור לארבע משזר לשמונה ארבעה מיכן הא תלתין ותרין: תני ארבעים ושמונה. אילו אמר חוט. אחד כפול לשנים קליעה לשלשה שזור לששה. משזר לשני עשר ארבעה מיכן הא ארבעין ותמניא: כתוב אחד אומר מעשה רוקם. וכתוב אחר אומר מעשה חושב. מעשה רוקם פרצוף אחד. מעשה חושב שני פרצופות. ר' יודה ורבי נחמיה חד אמר מעשה רוקם ארי מיכן וארי מיכן. מעשה חושב ארי מיכן והלק מיכן. וחורנה אמר מעשה רוקם ארי מיכן והלק מיכן. מעשה חושב ארי מיכן נשר מיכן: בשמונים ושתי ריבוא היתה נעשית ר' יצחק בר כיסנא בשם שמואל גוזמא. תמן תנינן מעמידי' עליו כשלש מאות כהן. ר' יוסי בי ר' בון בשם שמואל גוזמא: הלכה ח בר קפרא אמר אב הטומאה דבר תורה. ולד הטומאה מדבריהן. רבי יוחנן אמר בין זה ובין זה דבר תורה. וקשיא דר' יוחנן על דבית שמאי דבית שמאי אמרין הכל ישרף בפנים. חוץ משניטמא באב הטומאה בחוץ מה בין אב הטומאה בחוץ מה בין ולד הטומאה בחוץ. זה וזה לא דבר תורה הוא. ואפי' על דבית הלל לא מקשיא דבית הלל אמר הכל ישרף בחוץ חוץ משניטמא בולד הטומאה בפנים. מה בין ולד הטומאה בפני' מה בין אב הטומאה בפנים. זה וזה לא דבר תורה הוא. לא הוי בה רבנן אלא על דבר קפרא. וקשיא דבר קפרא על דבית שמאי דבית שמאי אמרין הכל ישרף בפנים חוץ משניטמא באב הטומאה בחוץ. מה בין אב הטומאה בין בחוץ בין בפנים. זה וזה לא דבר תורה הוא. כגון דרבי עקיבה אמר מקום טומאתו שם תהא שריפתו. ואפילו על דבית הלל לית היא מקשיא. דבית הלל אמר הכל ישרף בחוץ חוץ משניטמא בולד הטומאה בפנים. מה בין ולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ זה וזה לא מדבריהם הוא. כגון ר״ש דרבי שמעון אמר מאכלו ומשקו של מצורע משתלחין. חוץ לשלש מחנות: הלכה ו אי זהו כרכוב המזבח אמה בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי הכהני': מוספי שבת מוספי ראש חדש מי קודם. רבי ירמיה סבר מימר מוספי שבת ומוספי ראש חדש קודמין. תיליה דרבי ירמיה מן הדא שירו של שבת ושירו של ראש חדש שירו של ראש חדש קודם. אמר רבי יוסה שנייא היא תמן דאמר רבי חייה בשם רבי יוחנן כדי לפרסמו ולהודיע שהוא ראש חדש. כיצד הוא עושה שוחט מוספי שבת ואומר עליהן שירו של ראש חדש ברם הכא מוספי שבת ומוספי ראש חדש מוספי שבת קודמין על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו: הא שקלים קדשו. רבי שמעון בן יהודה אמר משום רבי שמעון בין אילו ובין אילו לא קדשו: תני הגר בזמן הזה צריך להביא קינו רובעת כסף: א״ר שמעון כימלה רבן יוחנן בן זכאי מפני התקלה. מהו מפני התקלה כהדא דתני אין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין (ולא מגביהין תרומות ומעשרות) בזמן הזה. אם הקדיש או העריך או החרים (או הגביה) הכסות תישרף הבהמה תיעקר כיצד נועל בפניה הדלת והיא מתה מאליה והמעות יוליכו לים המלח: עבר והקדיש מן מה דאמר רבי שמעון ביטלה רבן יוחנן בן זכאי מפני התקלה הדא אמרה עבר והקדיש קדשו. רבי יודה ענתודריא בעא קומי רבי יוסה הכא את אמר קדשו והכא את אמר לא קדשו. אמר ליה תמן (לכן) אין מקדישין (לכתחילה לפי שמצוה להקריב מתרומה חדשה והאיך הויה לה ישנה. והכא מאי אית לך למימר האי ישנה היא אבל לגבי הקדשות אחרים קינו של גר אינו צריך חדשה. ואם הקדיש קודש) ויניח עד שיבנה בית המקדש שמא יבנה הבית כבראשונה. ותתרם תרומת הלשכה מן החדשה ממנה באחד בניסן. והכא מה אית לך הב ארא והב המנונא רב ארא בר אחוה בשם רב הלכה כרבי שמעון:

הדרן עלך כל הרוקן וסליקא לה מסכתא דשקלים

פירוש

כל הרוקי' הנמצאי' כו': עדרות. פי' קטנים שהיה קרובה לאתגבל ותתפתו פ״ק דב״ק דף י״ט יבין עדותה לגבי שהגם כבלה. שמתה כו'. ציין כל המקור לפי דף ק' ור״ם המולים ין הם פירשתי ע״ש נ״ם פירושה מודעייא. כא' לפורקי דנשיא: הלכה ד: פרצוף א' כו'. פירש״י מהב פנים אחד גם לה ליריעה את קירות ושתי לגוות של שתי קירות אין דומה זו לא פעמים שולד זה פרי ופולד זה נשר בתו למגורת פני ופניו ב' כרובים שבל רוקם כלורתו שכלן בך לורתו שבלן ועיין בגילוי דברים שלו בי״ה רינום. פ' ס״ב רינום פמש ל״מ רינות פי' כגרום העוסקות בה. גוזמא. בבבלי רש פ' ניד הכס' ול״ב דפסכת תמיד פירש״י גוזמא מילתא בעלמא ולאו דוקא. והערוך פי' גוזמא לשון הבאי ודברי הבאי אחד הוא. והוא כלשון אגדל את הדבר הרב' ומוסיף בגדולו כלומר כי לא נראה כמה הן הכוהנים המטבילין המרובת וכו נראים לעינים כלומר ירפה קול גדול במעל בעלמא: מעמים עליו ט'. קצי אהא דתמן כתוב מעלן במנר פ״ג התמיד והמתם סיה בלבלע המזבח פעמים עליו ג' נגר ולשר שגם זה נחתם: סליק פרקא וסליק מסכת שקלים כעזר אל אליהם

מראה מקום והגהות

א ע' תוס' נילה י״ד

ב ע' בבלי מנחות ק״ה

ג תמיד כ״ט.

ד בבלי יומא ע״ח.

ה כ״מ: ריבות (נמרות בתלגות)

סכה כ״ה:

ו נ״ל: בשורים.

ז בכורות כ״ג.

ח לעיל פ״ג ה״ג ה״ג.

ט ס״א: ולא למנה כו'.

י נ״ל: אשכמדר'.

יא סנהדרין פ״ז.

יב נ״ל לחיטין.

יג נ״ל לחיטין.

מקורו פי' מנם.

יד י״נ: פי' אחד מעשה רוקם' ארי מיכן והלק מיכן מעשה חושב ארי מיכן וארי מיכן. וחורנה אמר מעשה רוקם ארי מיכן וארי מיכן וכו' (וע' נתוספתא פ״ג).

טו תמיד פ״ב

טז ע' פסחים אני פ״ב.

יז נ״ל: מן קניבין לג' מטות. (וע' תוספתא כלים פכ״א).

כ סוכה פ״ה ה״ו.

כא בכורות כ״ג.

כב ע' תוספתא פ' בתרא נקלמתין ובבלי סוכה מ״א.

יהודה א' הראוי לפסח' לפסח' קודם לתל שלשי' יום· בראשונה היו ממשכנין את מתאיה' עד שהוא מביא נסכיה תחזו להוות מניחין אותה ובורחין התקינו בית דין שיהו נסכיה באין משל ציבור· ה' אמר ר' שמעון 'שבעה דברים התקינו בית דין וזה אחד מהן נכרי ששלח עולתו ממדינת הים ושלח עמה נסכיה קריבין משלו ואם לאו קריבין משל ציבור וכן גר שמת והניח זבחים אם יש לו נסכים קריבין משלו ואם לאו קריבין משל ציבור· תנאי בית דין הוא על כהן גדול שמת שתהא מנחתו קריבה משל ציבור· ר' יהודה אומר משל יורשין· ושלימה היתה קריבה: ר' על המלח ועל העצים שיהו הכהנים ניאותין בהן ועל הפרה שלא יהו מועלין באפרה· 'על הקינין הפסולות שיהו באות משל ציבור רבי יוסה אומר המספק את הקינין הוא מספק את הפסולות:

פרק שביעי

הלכה א· מעות שנמצאו בין שקלים לנדבה כו'· לא צריכה דלא בין שקלים לקינים· רבי אבון בשם רבי פינחס כמן כוכלין הוו עשוין· (לא צורכה דלא מחצה למחצה יפלו לשקלים)· אית דבעי מימר שמא יפלו לשירי הלשכה· אית דבעי מימר מחצה למחצ' כמי שמת: א"ר יסא 'עד דאנא תמן שמעית קל הב יהודה שאל לשמואל הפריש שקלו ומת א"ל יפלו לנדבה· עשירית האיפה שלו· רבי יוחנן אמר יוליכם לים המלח· ר' לעזר אמר יפלו לנדבה· וקשיא ויש חטאת קריבה עולה· רבי חזקיה (אתי) בשם רבי שמעון בן לקיש תניי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות· האשה הזאת במה היא מתכפרת· א"ר יצחק תניי בית דין הוא המספק את הקיני' הוא מספק את הפסולות°· לא צורכא דלא 'בין קטורת לעצים ללבונה לזהב לכפורת· ותציתה כסיפה הולכין אחר הקרוב מחצה למחצה לתתמיד: הלכה ב' לא צורכה דלא בהר הבית קודש· ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן חזקה שאין הכהן מוציא מן הלישכה מעות עד שהוא מחלל על הבהמה: רבי לעזר בשם רבי הושעיה הסיע דעת ימען צורה· אמר רב הושעיה מתניתה אמרה כן תעבר צורתו ויצא לבית השריפה· א"ר יוסי °ויאות לאוכלו אין את יכול שמא נתקלקה צורתו· לפום בן צדך מימר תעבר צורתו ויצא לבית השריפה: הלכה ג' רבי קריספא בשם יוסי בר' חנינה איברים נבילות לוקין עליהן משם נבילה· מתניתא אמרה כן איברים נבילות וחתיכות מותרות· חתיכות מותרות לא ממש. ודכוותה איברים נבילות לוקין עליהן משם נבילה· פ' קריספא בשם רבי יוסי בן חנינה אם הוו מתרזו' מותרו· °תשע חנויות מוכרות בשר נבילה ואחת מוכר' בשר שחוט' נתחלפו לו חושש· ולנמצאה הולכין אחר הרוב· תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרות בשר נבילה· נתחלפו לו חושש· ולנמצאה הולכין אחר הרוב· א"ר יוחנן הנמצא ביד גוי כנמצא בפלטיא· ר' לעזר בי רבי תניי הוה מסמך לרבי מנא חמא לחד ארמאי מקטע מן סוסיה ומפיק לברא· אמר ליה 'הדא היא דאמר רבי יוחנן הנמצא ביד גוי כנמצא בפלטיא· א"ל כן אמר רבי יוסי ר' והן שראו אותו יוצא ממקולין של ישראל: חד בר נש בציפורין אזל בעי מיזבן קופד מן טבחא ולא יהב ליה· א"ל לחד רומיי ואייתי ליה· אמר ליה לא נסבית על כרחיה· אמר ולאו בשר דנבילה יהבית ליה: רבי ירמיה בשם רבי חנינה מעשה בא לפני רבי ואמר לא "כולא מיניה מיסור מקולין דציפורין: רב נתת להון המתון מקולין וחמר עלידהן· חד בר נש אזל בעי משיג' אסקופתי' בגו נהרא ואנשתה "ואזל ליה חד בעי מיסבינה. א"ל רב אסוד לך דנא. אמר ההוא שטף נהרא ואייתי תודי דנבילה תתתוי: חד בר נש הוה מהלך בשוקא טעין קופד אתא דייתא וחטפתיה מיניה ושלקתיה חור בעי מיסבינ'. א"ל רב אסי' לך דנא· אמר בשר דנבילה הוות מעינ' ושלקתיה ונסב' ההוא אוחרנא: גינאי שטף זיקן אתא עובדא קומי ר' יצחק בר אלעזר ואמר יתכמון שפיא קטריהון· נקניקה אישתכח בכנישתא דבולי אתא עובדא קומי ר' ירמיה אמר יתכמון סיקיריא עבידתהון: גדי צלי אישתכח באיסרטא דנפתא והתיהיהו משם שני דברים· משם מציאה ומשם רוב מהלכי דרכים· משם מציאה דתני "המציל מיד הארי מיד הגיים משונת הים ומשונת הנהר ומאיסרטיא גדול' ומפלטיא גדולה הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן· משם רוב מהלכי דרכים· משם שחיטת הגוי· ואשתכח מן דבית רבי עיגול דגבנא אישתכח אפונקא דלוי' והתירוהו משם שני דברים משם מציאה ומשם רוב מהלכי דרכים· משם מציא' דתני המציל מיד הגיים מיד הארי משונת הים משונת הנהר מאסטרטיה גדולה ומפלטיא גדולה הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן· משום רוב מהלכי דרכים· משר גבינת גוי· ואשתכח מן דר' אלעזר בי רבי יוסה· אמר רבי מנא קומי ר' יוסי ואנן חמין רבנן מבדרין א"ל את אין הוית' משכח לא נסבת. ר' יונה אבוך לא אמר כן לא אמי הלואי בר נשכח משכח מן מותרים דלגי· ואמ'

כן אשכח ולא נסב: הלכה ד' "רבי הושעיה רבה אמר לבא בימיהן שנ. א"ל רבי יוחנן אומרים לו לאדם צא ומעל בקדשים· אלא הילכו בהן אחר הרוב אם רוב זכרים עולות· אם רוב נקיבות זבחי שלמים. ואין השלמים באין מן הזכרים ומן הנקיבות· כיצד הוא עושה מתירגן לתילין והוזר ועושה אותן עולו'· אד ועודה כמה דאת אמר תמן תניי בית דין הוא על המותרות שיקרבו עולות כן את אמר אוף הכא תניי בית דין הוא על האובדות שיקרבו עולות. א"ר יוסי לרבי יעקב בר אחא אין זה מזיד· אמר ליה מבין שהוא תניי בית דין אין זה מזיד: הלכה ה' אמר רבי יסא מיסד דאנא תמן שמעית קל רב יהודה שאל שמואל הפריש שקלו ומת· א"ל יפלו לנדבה· מותר עשירית האיפה שלו· רבי יוחנן אמר יוליכם לים המלח· רבי אלעזר אמר יפלו לנדבה· עשירית האיפה של כהן גדול רבי יוחנן אומר תוצה אותה ואחר כך מקדשה· ר' שמעון בן לקיש אמר מקדשה ואחר כך תוצה אותה· מתניתא פליגא על ר' יוחנן "מקריב מחצה ומחצה אבד· פתר לה שכבר אפילו מעות ילכו לים המלח· מתניתא פליגא על "רבי שמעון בן לקיש נטמאו שני חציין קריבין ושני חציין אבודין· ותני עלה מחצה וזה ראשון מחצה שני תעובר צורתו ויצא לבית השריפה· פתר לה 'כרבי ישמעאל דרבי ישמעאל אמר עשרון מקדש. כשהכהן מתקרב תחילה לעבוד' מביא עשירית שלו ועובדה בידו· אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שעברו עד שלא הביאו עשירית האיפה שלהם עבודתם כשירה· ר' מנא בעי מימר "בו ביום נתקרב כתחילה לעבודה בו ביום נתמנה להיות כהן גדול· מביא שתים אחת לחינוכו ואחת לחובת היום: 'תופיני· כשעת הבאה תופיני ואין בשחרית תופיני· והא תנינן העמידו עושה חביתין לעשות חביתין· א"ר חייה בר אחא לעשות חמין לרבכם. תופיני רבי יסא בשם רבי חנינ' מטגנת ואחר כך אופה אותה· ר' אחא בשם ר' חנינה אופה אותה ואח"כ מטגנ'· תופיני "תאפינה נא· ר' אומר תופנה רכה· ר' דוסא אמר תופנה ניי· אתיין אילין פלגוותה כחינין פלגוותה· מאן דאמר תופנה ני כמאן דאמר מטגנה ואחר כך אופה· מאן דאמר תופנה רכה כמאן דאמר אופה אותה ואחר כך מטגנה: לא סוף דבר שמת (אלא) אפילו ניטמא· ואפילו נדחה ממום: תנה רבי יודה בן פזי דבר דליה ואפילו נדחה ממום: מניין לכהן גדול שמת ולא מינו כהן אחר תחתיו תהא מנחתו קריבה משל יורשין· תלמוד לומר מבניו יעשה· יכול יביאנה לחציים תלמוד לומר אותה כולה אמרתי דברי רבי יודה· רבי שמעון אומר אינה באה אלא משל ציבור שנאמר חוק עולם "ממי שתבריות שלו· כליל תקטר כליל להקטרה· רבי בא בר ממל בעי מתלפא שיטתיה דרבי שמעון תמן הוא אמר "משל יורשין והכא אמר משל ציבור· א"ר חייה בר בא ולא יאות הוא מקשי· אתא ר' יעקב בר אחא רבי אבהו בשם רבי יוחנן דבר תורה הוא שתהא באה מן הציבור. הייתי אומר יגבו לה· התקינו שתהא באה מתרומת הלשכה: רבי יוסה א"ר יוחנן בעי מה שלימה בשחרית. ושלימה בין הערבים· או מחצה בשחרית ומחצה בין הערבים או שלימה שחרית ובטילה בין הערבי· בר תהא פשיטא ליה "שלשה לוגין מה הן ג' לוגין בשחרית ושלשת לוגין בין הערבים· או לוג ומחצה בשחרית· ולוג ומחצה בין הערבי'· א"ר חזקיה אוף הדא צריכה ליה שני קמצין מה הן שני קמצין בשחרית ושני קמצין בין הערבי' או קומץ אחד בשחרית וקומץ אחד בין הערבים· א"ר יוסה כלום למדו לקומץ לא ממנחת חוטא· מה להלן שני קמצין אף כאן שני קמצין· (מה תמן צריכה ליה· אף הכא צריכה ליה)· א"ר חזקיה כלום למדו שלשת לוגין לא מתמיד של בין הערבים· מה להלן שלשה לוגין· אף כאן שלשה לוגין. ומה תמן צריכה ליה· אף כאן צריכה ליה: הלכה ו' רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן ברין היה שימעלו בה והן גזרו שלא ימעלו בה· והא תני תמא· מלמד שמועלין בה· "בה מועלין ואין מועלין באפרה· אמר רבי אבהו בראשונה היו משתקשקין בה ומחנין אותה גבי מכותיהן וגזרו שימעלו בה כיון שגזרו גזרו שלא ימעלו בה: "האשה הזאת במה היא מתכפרת· א"ר יצחק תניי בית דין הוא המספק את הקינים הוא מספק את הפסולות ואת האובדות:

הדרן עלך מעות שנמצאו

א· כל הרוקין "הנמצאין בירושלם טהורין חוץ משל שוק העליון דברי ר' מאיר· רבי יוסי אומר בשאר כל ימות השנה שבאמצע טמאין שבצדדין טהורין· ובשעת הרגל שבאמצע טהורין שבצדדין טמאין מפני שהמועטין מסתלקין לצדדין: ב' "כל הכלים הנמצאין בירושלם דרך ירידה לבית הטבילה טמאין דרך עלייה טהורין [illegible] כירידתן עלייתן דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר כולן טהורין חוץ מן הסל והמגריפה המיוחדין לקברות: ג' "סכין שנמצאת בארבעה עשר שוחט בה מיד· בשלשה עשר שונה ומטביל· קופץ בזה ובזה שונה ומטביל· חל ארבעה עשר להיות בשבת שוחט בה [illegible] בחמשה עשר שוחט

פירוש

מעות שנמצאו בין שקלי' כו': מכלים· פי' דבר שעל מתנתו כ"ג דיוסף סכסים היו עקידין כמין כבלים בגונסמה לנבלי' יתני' קובליי' הלכ' ג: בפלטיא· פי' ומת רחוב' פיר תרגום ירושלמי פלטיתא: מקטע· פי' חותך חתיכה מן סוס שלו והולך לחוץ: המתון מקולין· פי' רמה אסקילין מגר והחמיר עליהן משיגי· פ"מ פהני וכ"ל בגדים' חלופתי' סול בעי סהנ' קופדיה פי' דלה לרחוק בשר שלו בתוך הכמר וכה מתו והלך לו ובמקור ודלה ללוקחו א"ל אסי' וכו' וכן בפי' תרגו' ירושלמי בפי' דייתא פי' והדייה לפיר' תרגום דייתא לונה: ושלקתיה· וכפל מסכה ותאלך את הילך תרגו' ירושלמי ונקי' ית סליק: שטף זיקן· פי' נינפי נהר' שטף זיקין הם נודות של יין וחזר ונפלם: אתא עובדה כו'. ומפר יתכמון פירס יבירה: שפיא· כ"מ שפכים. שפיים הם פורקי' מן נלוסר לוקחין ומוכרי' ודנפתו נזיקרם רנה פרוסת שקיני ונפ' חוגג הנוס' יין כו': קטריהון· הם טרדות של עור שקטרי' פיהם לתוכן כדם מן כה"ג יכן נקיטתאו· האם כהיפך אותיות קנקנם של יין שאהה אחד ונפלם נכנס של גלי וכל אחד עמה חשם נמקרה להכיר קנקנם והאם שאמר יתכמון סיקייר עבידתיהן: בפנדקא דלוי· כס"מ דלגים: הלכה ה חמין לרבכם. כמו לרביכה וכן האם בפי' במסכתות אחרות: הלכה ו'. משתקשקין בס"מ מתקשטי': סליק פרקא

מראה מקום ותחנות

א ע' מנחות נ"א ובמדרש ר' פ"ג· ב ע"ש כ"מ ונ"ב· ג ס"ח: לבדנה· ד לעיל פ"ו ה"ג· ה י"נ: ומה בתוכדתו· ו י"נ: בין קינין לפלים בין לנגב' וכו'· ז י"נ פסול יעמן וכו'. ח י"נ: חלות למללו מין ומ' לשריפה מין מ' שפ' לא נתקלקל צורתו. ט ע' בבלי פסחים חגגות ע"ז וחולין י"ג וע"ע כ"מ פ' חגחים פ"ג וכתובות ט"ו וכדיר י"ג וכדה י"ט ותוס' שם ובכורות כ' וכ"ג כ"ג וביצה י' וקידושין פ'. י ה"ג לית הדא וכו'. יא כמו כל במינים בבבלי. יב ע' בבלי. יג בבלי ב"מ כ"ד כשם ר"ש בן אלעזר, ובשקלי' הכספת לבבלי ב"ש בן יוחאי. יד להאפין פהרמ"ח א"ל נירסא אחרת בזה. טו נסמן לעיל. טז ע' תוס' מנחות נ"ג. יז ה"ג: על ר"ש וכו'. יח י"נ כר' שמעון דאמר וכו' ות' מנחות נ"ז ול' וספרא פ' ג ותוספתא נזה וחגיגה פ"ב. יט ע' מנחות ע"ח. כ שם כ"ם מ"ב. כא ל"ח נמית'. כב שם עיין שלח. כג כ"ג: ט"ח גדולי' כרותה לו. כד י"נ: אמר מתכלי ב"ד וכו'. כה נ"ל: דכתיב מנחת תמיד. כו ה"ג: האם כה מועלין. כז נ"ל: תמן תנינן מחל' למחלה יפלו לנחלי' שלה, המאה וכו'. כח בבלי פסחי' י"ט ות"ט ודמהרות פ"ח. כט שם ע'. ל שם.

בעזרה. על דעתון דרבנן איכן היו השתחויות הללו כהוא דתנינן תמן ׳י״ג עשר פרצות היו בו שפרצום מלכי יון חזרו וגדרום וגזרו כנגדן שלש עשרה השתחויות: כתיב והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם וגו׳ תני ׳בית קודש הקדשים עד הפרוכת כקרני סילי וכיליי. מן הפרוכת עד מזבח הזהב כקרני חגבים. ממזבח הזהב ׳ועד העזרות כחוט של שתי. מן העזרות ועד מפתן הבית כחוט של ערב. מיכן והילך כמפי הפך: כתיב והנה מים מפכים מן הכתף הימני. בצאת האיש קדים וקו בידו וימד אלף באמה ויעבירני במים מי אפסים. עד קרסולה. וימד אלף ויעבירני במים מי ברכים. עד ברכייא. וימד אלף ויעבירני במים מי מתנים. עד מתנייא. מיכן והילך וימד אלף. נחל אשר לא אוכל לעבור. אפילו ליברנין גדולה אינה יכולה לעבור בו. מה טעמא וצי אדיר לא יעברנו. מפני מה כי גאו המים מי שחו. מהו מי שחו מלשוט. א״ר חונה באתרון צווחין לשוטא שחונא. ופרש ידיו בקרבו כאשר יפרש השוחה לשחות ׳מהו לשחו. א״ר יוסה בי ר׳ בון מיין דמתמללין בעלמא: כתיב ביום ההוא יהיה מקוה נפתח לבית דוד וליושבי ירושלם לחטא׳ ולנידה. ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן מבית דוד ועד יושבי ירושלם כשרים לנדה ולחטאת. מיכן והילך מי תערובות הם כשירים לנידה ופסולים למי חטאת. אמר רבי לעזר מבית דוד ועד יושבי ירושלם כשירים לנדה ולחטאת. מיכן והילך מי קטיפריסות הן ׳פסולין לנדה ולחטאת. כתיב ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה זה ים של סמכו. וירדו אל הערבה זה ים של טיבריא. ובאו הימה זה ים המלח. אל הימה המוצאים זה הים הגדול. ולמה נקרא שמו מוצאים כנגד שני פעמים שיצא אחד בדור אנוש ואחד בדור הפלגה. רבי לעזר בשם רבי חנינה בראשונה יצא עד קלבריאה. ובשנייה יצא עד כיפי ברבריאה. רבי אחא בשם רבי חנינה בראשונה יצא עד כיפי ברבריאה. ובשנייה יצא עד עכו ועד יפו. עד פה תבוא ולא תוסיף ועד עכו תבוא ולא תוסיף. ופה ישית בגאון גליך עד יפו אשית גאון גליך. ניחא ימא רבא ימא דמילחא בשביל למיתקן ימה דטיבריא: ימה ׳דסמכו לרבות דגתם. למינה תהיה דגתם. למיני מינים תהיה דגתם: תני אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה שהלכתי לצידן והביאו לפני יותר משלש מאות מיני דגים בתמחוי אחד. ונרפאו המים. בצאתיו וגבאיו ולא ירפאו למלח ניתנו. כתיב ונרפאו המים. ואת אמרת ולא ירפאו המים. מקום הוא ששמו ולא ירפאו: כתיב ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבל עלהו ולא יתם פריו לחדשיו יבכר. תני ״א״ר יהודה לפי שבעולם הזה תבוא׳ עשה לששה חדשים ואילן עושה לשנים עשר חדש. אבל לעתיד לבוא התבואה עשה לחדש אחד ואילן עשה לשני חדשים. מה טעמא לחדשיו יבכר. א״ר יוסי לפי שבעולם הזה התבואה עשה לששה חדשים. והאילן עשה לשנים עשר חדש. אבל לעתיד לבוא התבואה עשה לחמשה עשר יום ואילן עשה לחדש אחד. שכן מצאנו שעשת התבואה בימי יואל לחמשה עשר יום וקרב ממנה העומר. מה טעמא ובני ציון גילו ושמחו ביי׳ אלהיכם כי נתן לכם את המורה לצדקה ויורד לכם גשם יורה ומלקוש בראשון. מה מקיים רבי יוסי לחדשיו יבכר. בכל חדש וחדש יהא מבכר: ועלהו לתרופה. רבי יונתן אמ׳ תהפיה מצץ עליה ותרף מזונה. רב ושמואל חד אמר להתיר פה שלמעלן. ותורנה אמר להתיר פה שלמטן. ״ר׳ חנינה ורבי יהושע בן לוי חד אמר להתיר פה עקרות. ותורנה אמר להתיר פה אילמים: הלכה ג׳ את מוצא ׳בשעה שעלה נבוכדנצר לכאן בא וישב לו בדפני של אנטוכיה ויצא׳ סנהדרין גדול׳ לקראתו ואמרו לו הגיע זמן הבית הזה ליחרב. אמ׳ להן אותו שהמלכתי אותו עליכם תגדו לי ואני הולך לי. באו ואמרו ליהויכין מלך יהודה נבוכדנצר בעי לך. כיון ששמע מהן כך נטל מפתיחות של בית המקדש עלה לגגו של היכל אמר לפניו רבונו של עולם לשעבר היינו נאמנין לך והיו מפתיחותיך מסורין לנו. עכשיו שאין אנו נאמנין הרי מפתיחותיך מסורי׳ לך. תרין אמורין חד אמר זרקן ועוד לא ירדו. ותורנה אמר ראה כמין יד נטלתן מידו. כיון שראו כל חורי יהודה כן עלו לראש גגותיהן ונפלו ומתו. הדא הוא דכתיב משא גיא חזיון מה לך איפוא כי עלית כולך לגגות תשואות מלאה עיר הומיה ונומר: הלכה ד׳ תני ״על של כסף. רבי יוסי בשם רבי שמואל בר רב יצחק רבי חנינה מטי בה משמיה ודרבי יוחנן לית כאן ״של כסף. מפני שהוא מרתיח. לא כן תני ״זה אחד מן הניסים שנעשו בבית המקדש שכשם שהיו מניחין אותו חום כך היו מוציאין אותו חום שנאמר לשום לחם חום ביום הלקחו. רבי יהושע בן לוי אמר אין מזכירין מעשה ניסים. בשן קומי רבי אילא לא היה שם לחם מהו לרגיתו לשבת הבאה. אמר לון כתיב ונתתה על השולחן לחם פנים לפניי תמיד לחם פנים אפילו פסול: עשר׳ שולחנות עשה שלמה. דכתיב ויעש שולחנות עשרה וינח בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל. אין תימר חמשי׳ בדרום וחמשי׳ בצפון. והלא אין השולחן כשר אלא בצפון שנאמר ואת השולחן תתן על צלע צפון מה תלמוד לומר חמשה מימין וחמשה משמאל. אלא חמשי׳ מימין שלחנו של משה וחמשי׳ משמאלו אע״פ כן לא היו מסדר אלא של משה בלבד. שנאמר את השולחן אשר עליו לחם הפנים. ר׳ יוסי בי רבי יהודה אומר על כולם היה מסדר שנאמר את השולחנות ועליהם לחם הפנים: תני מזרח ומערב היו נתונין דברי רבי. ״ר׳ אלעזר בי ר׳ שמעון אומר צפון ודרום היו נתונין. מאן דאמר מזרח ומערב ניחא ״כולהן ראויין לשירות. מאן דאמר צפון ודרום נמצא ״שולחן בדרום (ומנורה בצפון) והא תני השלחן היה נתון מחצי הבית ולפנים משוך מן הכותל כשתי אמות ומחצה כלפי הצפון ומנורה כנגדו בדרום. מזבח הזהב היה נתון באמצע (הבית חולק את הבית מחציו ולפנים) משוך קימעא כלפי הצפון ״וכולהם היו נתונין משליש הבית ולפני׳: עשר מנורות עשה שלמה שנאמר ויעש מנורות הזהב עשר כמשפטו וגו׳. אין תימר חמש בצפון וחמש בדרום והלא אין המנור׳ כשירה אלא בדרו׳ שנא׳ ואת המנור׳ נכח השלחן על ירך המשכן תימנ׳ מה תלמוד לומר חמש מימין וחמש משמא׳. אלא חמש מימין מנורתו של משה וחמש משמאלה אע״פ כן לא היה מבעיר אלא של משה בלבד שנאמר ומנורת הזהב ונרותיה לבער בערב בערב. רבי יוסה בי ר׳ יהודה אר׳ על כולם היה מבעיר שנאמ׳ ואת המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור והפרח והנרות והמלקחים זהב הוא מכלות זהב. הן כילו זהבו של שלמה: רב יהודה בשם אסי ״היה שלמה נוטל אלף ככרי זהב ומכניסן לכור ומוציאן עד שהוא מעמידן על אחד לקיים מה שנאמר ככר זהב טהור עשה אותה ונומר: תני אמר רבי יוסי בי ר׳ יהודה ״מעשה במנורת זהב שעשה משה במדבר והותה יתירה דינר זהב והכניסוה לכור שמונים פעם ולא חסרה כלום. ויאות עד דלא יקום על ברורי׳ הוה חסר סגין. מן דו קיים על בוריה לא חסר כלום: הלכה ה׳ תני ״אמר רבי יהודה ולא היה שופר של קיני׳ בירושלם מפני התערובת. שמא תמות אחת מהן ונמצאו דמי חטאו׳ מיתות מעורבות בהן. והתני ״האשה שאמרה הרי עלי קן מביאה דמי קן ונותנתו בשופר ואוכלת בקדשי׳ ואינה חוששת ״שמא נתעצל כהן. ואין (הכהן) חושש שמא דמי חטאות מיתות מעורבו׳ בהן. כי קאמרינן בחטאת שמתו בעליהן ודאי. ואי אמרינן ברירה נברור ארבע זוזי ונשדי בנהרא ואידך לישתרו הא אמרינן בעלמא ״דרבי יהודה לית ליה ברירה: הלכה ו׳ ר׳ יוסה בי ר׳ בון א״ר בא בר ממל בעי אמ׳ הרי עלי עץ מביא גיזר אחד. א״ר לעזר מתניתא אמרה כן שוה קרבן כפני עצמו וזה קרבן כפני עצמו. כהוא דתנינן תמן ״שנים בידם שני גזירי עצים. ״לרבות את העצים. רבי יהושע בן לוי אמר עביין באמה שוחקות וארכן באמה גרומה ר׳ חוני בשם רבי אמי כמין טורטני. א״ר שמואל בר רב יצחק לפי שלא היה מקום המערכה אלא אמה על אמה לפיכך לא היה בו אלא אמה גרומה. ותני כן ״אמה היסוד. אמה סובב אמה כרכוב ואמה קרנות ואמה מערכה: לבונה לא יפחות מקומץ. נאמר כאן אזכרה. ונאמר להלן אזכרה. מה אזכר׳ האמור׳ להלן מלא קומץ אף כאן מלא קומץ. אי מה אזכר׳ האמור׳ להלן שני קמצי׳. אף כאן שני קמצי׳. א״ר לא כלום למדו לקומץ אלא ״מלחם הפנים. מה להלן קומץ החסר פסול. אף כאן קומץ החסר פסול. א״ר יונה מלתיה ודר׳ אילא אמרה המתנדב ״מנחה מביאה בקמצו של כהן (גדול) רבי חזקיה בשם רבי ירמיה ואפילו בקומץ הבעלי׳: זהב לא יפחות מדינר זהב. א״ר לעזר והוא שהזכיר צורה. אבל אם לא הזכיר צורה מביא אפילו ציצורה: ששה לנדבה. חזקיה אמר ״כנגד ששה בתי אבות. בר פדיה אמר כנגד שש בהמות׳ פר ועגל ושעיר איל וגדי וטלה. שמואל אמר כנגד שש קרבנות (קיני זבים קיני זבות קיני יולדות) וחטאת ואשמות המנחות ועשירית האיפה. אמר ר׳ יוחנן על ידי שהנדבה מרובה ריבו לה שופרות הרבה: ״שנא׳ ובכלותם הביאו לפני המלך ויהוידע וגו׳. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן אמר שתי נדבות עשה׳. תני רבי רבי ישמעאל נדבה אחת. והא כתיב ויאמר המלך ויעשו ארון אחד ויתנהו בשער בית ה׳ חוצה. אמר רב חונא מפני הטמאים. ר׳ חונא בשם רב יוסף על שם אך לא יעשה בית יי׳ ספות כסף ״מן ספות כסף לא יעשה בית ה׳:

הדרן עלך שלשה עשר

א עוה שנמצאו בין שקלים לנדבה קרוב לשקלים יפלו לשקלים לנדבה יפלו לנדבה. מחצה למחצה יפלו לנדבה. בין עצים ללבונה קרוב לעצים יפלו לעצים. ללבונה יפלו ללבונה. מחצה למחצה יפלו ללבונה. בין קנים לגוזלי עולה קרוב לקנים יפלו לקנים. לגוזלי עולה יפלו לגוזלי עולה. מחצה למחצה יפלו לגוזלי עולה. בין חולין למעשר שני קרוב לחולין יפלו לחולין למעשר שני יפלו למעש׳ שני מחצה למחצה יפלו למעשר שני. זה הכלל הולכין אחר הקרוב מחצה למחצה להחמיר: ב ״מעות שנמצאו לפני מוכרי בהמה לעולם מעשר ובהר הבית חולין. ובירושלם בשאר כל ימות השנה חולין ובשעת הרגל הכל מעשר: ג בשר שנמצא בעזרה איברים עולות וחתיכות חטאות ובירושלם זבחי שלמים זה וזה תעובר צורתו ״ויצא לבית השריפה: ד נמצא בגבולין ״איברים נבילות וחתיכות מותרות. ובשעת הרגל שהבשר מרובה אף איברין מותרות. ״בהמה שנמצאת מירושלם עד מגדל עדר ובמדתה לכל רוח זכרים עולות. נקבות זבחי שלמים. רבי

מראה מקום והגהות

א מדות פ״ב מ״ג. ב ע׳ בבלי יומא ע״ז: ג ירוש׳: ממזבח הזהב לפתחו הבית כחוט וכו׳ מפתחו הבית לעזרה כחוט וכו׳ (תו׳ תוספת׳ סוכה פ״ג). ד ר״ב. קלוי פי׳ אוו וע׳ בפרקי דרבי אליעזר. ה ע׳ פס׳ פרה. ו ע׳ ניטין ס״ו ותוס׳ שם. ז י״ג: דטיבריה. מתענ׳ פ״א ה״ב. ח ע׳ מנחות נ״ח ובהדרק ק׳. ט ע׳ ב״ר פנ״ד וי״ר פי״ט. י ע׳ תוס׳ מנחות נ״ע. יא י״ג: של שש מפני שמקרר. יב ע׳ חגיגה כ״ו ופירש״י שב״ק כ״ד ד״ה משום שמטמאי ותוי״ט פ״ח דדמאי (ורמב״ם במ״ג לתמיד פכ״ג שלא הי׳ הגם גלוי כ״א ללוקח הלחם כ״ד וברגש שהלם חם שודגו בכפו, מכן הרי״בא נחי׳ יומא פ״ק כ׳ שהעלה שגן כל שי הגנוע כטבע לחם חם וכל עולי רגלים ראו את הנס. ונזה כדתקן כל דברי ההקדשה לס׳ מור כאלפה דף ק׳ עי׳ ע״ש. פו״ח). יד ע׳ תוס׳ מנחות צ״ט ד״ה ממרי. טו י״ג כולהן לכשן. טז פ׳ בבלי ב״ב כ״ה וקמ״ז. יז ע׳ הגי׳ בתוס׳ יומא פ״ב. יח ע׳ מעילה י״ט. יט יומא פ״ג תו׳ מנחות שם. כ ע׳ יומא נ״ה. ותוס׳ שבים שם. ותוס׳ פסחי׳ כ״ג. כא ע׳ הגי׳ גרש״ס ה׳ תוספת׳ במרה פ״ב. כב ע׳ תוס׳ וזבחים כ״ט. כג ע׳ בבלי גיטין כ״ה ופ״מ וב״ק נ״מ ונילה נ״מ ונדרים ע״ה. כד יומא פ״ב. כה ס״מ דר״מ מתי קרבן וכו׳ וע׳ מעילה י״ט ומנחות ב׳ וק״ו. כו ע׳ זבחים ס״ב ופירש״י שם ומנחות נ״ו. כז תורת כהנים פ׳ צו.

פירוש

הלכה ב: וכיליי. פי׳ מין אילים קטנים יש להם קרניים כמין קולי׳ דקי׳ נקראים כליל כמפי הפך. פירש כמו פי הפך שפכי׳ ממנו ביחוקאל פי׳ פ״ג לבירתן. כנ״ל פי׳ בלכים תרגו׳ ירוש׳ כבורנן והכי פירושו ועוד יתרבו המים אחר אלף אמה דאפילו כו׳ ואפשא קלי׳ דכתיב׳ מי גאו כו׳ מכל לעבור לפנו׳ כ״ם אדם אם נכוה למעלה אסור לעבור בו משום סכנה: דמתמללי׳. פי׳ ל׳ שיחה ודיבור פי׳ שמדברי׳ בהם כל העולי׳ ושמעם הולך בכל העולם כמי תערובת. פי׳ כשרים בפסולים קטיפרסות. פי׳ שוחקין ושופעין: קלבריאה וברבריאה. פירש שמות מקומו׳: ניח׳. פי׳ הכי קא יומא רבא רוקא דסברי׳ שהיו יוצאים את המים הכל כדי לעתקן לפיהם פלוסים אכל ים טבריא ויש ספרו שהם מתוקי׳ מה נוגע להוליכ׳ פיש לשם ופסגי לנגד דגתם ע״י פיס קדושים ולתיב התם והיה הדגה הרבה מאוד ופירושו שיהיה עיני דגים הרבה מאוד: בצאתיו ובגבאיו ולא ירפאו. וה״פ דקר׳ הביצה והגבים דהייט תגוסות וכן המקום הנקרא לא ירפאו שלפלח ניתנו פתחלה גם הם בכלל הארשפת הגוכר שנהפכך עתה לכן מפי הים המתרפאים ירפאו גם הים הפלוסים שיפלפו בפוחן שעם בפוחן נגי׳ שהיה פלוסים לפי שנכפכו מהים כמהי׳ פלוס: תרפיה כלמר נטרפא שיילא פילגא וכ״ל עיקר וה״פ בעלין יפולנו פעם אכילה כמו בעיקר הפרי של אילן ופקפה ותרף שאכל בתפי׳ ופם לפ כתיב לפרופ׳ בפי׳ת כמו נרף כתן לירולי׳ להתיר פה שלמעלה׳ פי׳ הללפי׳ יהו קדברים אם יהיו אוכלי׳ קיפאלי׳: פה שלמטן. פיה העקרות יהו נפקדות אם יאכלו מאלין ופה עקרו׳ ופה אלמי׳ פייט קך דלעיל׳ הלכה ד׳ כילו זהבו כו׳. פי׳ שנשה שמרו ולכל שטר׳ הולך אלף ככר לתולים שקן ככר אחד והו שופרו כילו בשן מכלה שהיו מכלי׳ עשרו ופע״ג דכתיב וכל כלי שנקבה הכל הללפי׳ והב פ״ב היה לו זהב רב ההוא דסטר׳ וזהב סגור הנה המשכרה כלו שוחר והב: בררית. קודם שנשרף על גרוזו היה מפר הרבה כנון של שלמה: הלכה ו: מורשנה. פי׳ כמין קשה מאונים: סליק פירקא:

בא בגמרא לבבלי: מנחות חוטם. וכתוב נגליון: ס״א ממנחות כהכים. גס״ם: לגובהא׳ יומא ה׳ ומנחות ״פ: לכ״ה במנחות ק׳ ע״ב ע״ש ובהגהה לבבלי גירסא פתוח וכ״ב. גלו״ג בכוגו וכבלומם ווו וע׳ בבלי כתובות ק״ו: לגע׳ בבלי שם. מבבלי ב״ע כ״ו וע׳ מירש״י פסחי׳ ז׳ ותום שם. לגע׳ זבחים כ״ה לשם פונן כ״ב. לשם קידושין כ״ה.

לשנה הבאה: זו קינין הן תורין ונוזלי עולה הן. בני יונה כלן עולות דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים קינין אחד חטאת ואחד עולה. נוזלי עולה כולן עולות. האומר הרי עלי עצים לא יפחות משני גיזרין. לבונה לא יפחות מקומץ. זהב לא יפחות מדינר זהב. ששה לנדבה. נדבה מה היו עושין בה לוקחין בה עולות הבשר לשם והעורות לכהנים. זה מדרש דרש יהוידע כהן גדול אשם הוא אשם אשם לה'. זה הכלל כל שהוא בא משם חטא ומשם אשמה ילקח בו עולות הבשר לשם והעורות לכהנים. נמצאו שני כתובין קיימין אשם לשם ה' ואשם לכהן. ואומר כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה' לכהנים יהיו:

פרק ששי

הלכה א׳ שלשה עשר שופרות כו'. תני השופרות הללו עקמות היו צרות מלמעלן ורחבו' מלמטן מפני הרמאין. תני בשם ר' אלישר הארון גלה עמהן לבבל. מה טעמא לא יותר דבר אמר ה' אין דבר. אלא שהדיברות לתוכו. וכן הוא אומר ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנצר ויביאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה'. אי זהו חמדת בית ה' זה הארון. רבי שמעון בן לקיש אמר במקומו היה הארון גנוז. הדא הוא דכתיב ויאריכו הבדים ויראו ראשי הבדים אל הקדש אל פני הדביר ולא יראו החוצה. כתיב ויראו ואת אמר ולא יראו. אלא נראין ולא נראין בולטין ויוצאין כשני דדי האשה. ורבנן אמרין בלישכת דיר העצים היה הארון גנוז. מעשה בכהן אחד בעל מום שהי' עומד ומפציע עצים בלישכת דיר העצים וראה את הרצפה שהוא משונה מחברותיה בא ואמר לחבירו בוא וראה את הרצפה הזאת שהוא משונה מחברותיה לא הספיקו לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו וידע ביחוד ששם הארון גנוז. תני רבי הושעיה והקיש עליה בקורדם ויצאת אש ושרפתו: תני ר' יודה בן לקיש אמר שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר. אחד שהיתה התורה נתונה בתוכו. ואחד שהיו שברי הלוחות נתונין בתוכו. זה שהית' התור' נתונ' בתוכו היה מונח באהל מועד. הדא הוא דכתיב וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. זה שהיו שברי הלוחות בתוכו היה נכנס ויוצא עמהן ופעמים הוא מתראה עמהן. ורבנן אמרי ארון אחד היה ופעם אחת יצא בימי עלי ונשבה. קרייה מסייע להון לרבנן אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה. מילה דלא חמון מן יומיהון. קרייה מסייע לרבי יודה בן לקיש ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלהים. והלא ארון בקרית יערים היה מה עבדין ליה רבנן הגישה אלי הציץ. קרייא מסייע לרבי יודה בן לקיש הארון וישראל ויהודה יושבים בסוכות. והלא ארון בציון הוה. מה עבדין ליה רבנן סכך שהוא בקירוי שאדיין לא נבנה בית הבחירה: משגנזו הארון נגנז עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן ופרחיו ושקדיו וארגז שהשיבו פלשתים אשם לאלהי ישראל מי גנזו יאשיה גנזו. כיון שראה שכתוב יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך. עמד וגנזו. הדא הוא דכתיב ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישר' אין לכם משא בכתף. אמ' להן אם גולה היא עמכם לבבל עוד אין אתם מחזירין אותו למקומו אלא עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל: פיטום שמן המשחה ואתה קח לך בשמים ראש וגו'. וקדה חמש מאות וגו' שהן אלף וחמש מאות מנים: שמן זית הין. שנים עשר לוג שבו שולקין את העיקרין דברי ר' מאיר ור' יהודה אומר שולקן היה במים ונותן שמן על גביהן. משרוה קולט את הריח הוי מעביר כרוך שהפטמין עושין. הדא הוא דכתי' שמן משחת קודש וגו': תני רבי יודה בי ר' אילעאי שמן המשחה שעשה משה במדבר מעשה ניסים נעשו בו מתחילה ועד סוף. שמתחילה לא היה בו אלא שנים עשר לוג שנאמר שמן זית הין. אם למוך בו את העיקרים לא היו בו ספק על אחת כמה וכמה שהאור בולע והעצי' בולעין והיור' בולעת. וממנו נמשחו המשכן וכל כליו. השלחן וכל כליו. המנורה וכל כליה. וממנו נמשחו אהרן כהן גדול ובניו כל שבעת ימי המילואים. וממנו נמשחו כהנים גדולי' ומלכי'. מלך בתחילי' טעון משיח' מלך בן מלך אינו טעון משיח' מאי טעמ' קום משחהו כי זה הוא. זה טעון משיחה ואין בנו טעון משיחה. אבל כהן גדול בן כהן גדול אפילו עד עשרה דורות טעון משיחה. וכולו קיים לעתיד לבוא. הדא הוא דכתיב שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם. אין מושחין מלכים אלא על גבי המעיין הדא הוא דכתיב והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אותו אל גיחון. ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל. אין מושחין מלך בן מלך אלא (מפני המחלוקת) מפני מה נמשח שלמה מפני מחלוקתו של אדוניהו. יואש מפני עתליה. יהוא מפני יורם. לא כן כתיב קום משחהו כי זה הוא. זה טעון משיחה ואין מלכי ישראל טעונין משיחה. (אלא) יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים. ולא יאשיהו גנזו. הדא אמרה באפרסמן משחו: אין מושחין מלכים אלא מן הקרן. שאול ויהוא נמשחו מן הפך שהיתה מלכותן מלכות עוברת. דוד ושלמה נמשחו מן הקרן שהיתה מלכותן מלכות קיימת: אין מושחין כהנים מלכים. א"ר יודן ענתונדרייא על שם לא יסור שבט מיהודה. א"ר חייה בר ארא למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל מה כתיב בתריה לא יהיה לכהנים הלוים. א"ר יוחנן הוא יוחנן הוא יהואחז. והא כתיב הבכור יוחנן בכור למלכות. א"ר יוחנן הוא שלום הוא צדקיהו. והכתיב השלישי צדקיהו והרביעי שלום שלישי לתולדות רביעי למלכות. צדקיהו שצידק עליו מידת הדין שלום שבימיו שלמה מלכות בית דוד. לא שלום הוה שמיה ולא צדקיהו הוה שמיה אלא מתניה. הדא הוא דכתיב וימלך מלך בבל את מתניה דודו תחתיו ויסב את שמו צדקיהו: אמר ר' יוחנן באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי. מאן תנא באמה של ששה טפחים ר' מאיר הוא דתנן ר' מאיר אומר כל האמות היו בבינונית. רבי יהודה אומר אמת הבנין ששה של כלים חמשה על דעתיה דרבי מאיר דו אמר באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי. ארכו של ארון חמשה עשר טפח דכתיב אמתים וחצי ארכו. אמתא אשיתא. ואמתא אשיתא ופלגות אמתא תלתא. וארבעה לוחות היו בו שנים שלימים ושנים שבורים דכתיב אשר שברת ושמתם בארון. הלוחות היו כל אחד ואחד ארכו ששה טפחים ורחבו שלשה ותן אורכן של לוחות לאורכו של ארון נשתייר שם ג' טפחים הן מהם חצי טפח לכל כותל נשתייר שני טפחים לספר תורה. רחבו של ארון תשעה טפחים דכתי' אמה וחצי רחבו. אמתא אשיתא ופלגות אמתא תלתא. וארבעה לוחות היו בו שני שלימים ושנים שבורים דכתיב אשר שברת ושמתם בארון. הלוחות היו כל אחת ואחת ארכן ששה טפחים ורחבן ששה. תן ארכן של לוחות לרחבו של ארון נשתייר שם שלשה טפחים חצי טפח מיכן וחצי טפח מיכן לשילוט. ומקום שמניחין בו ספר תורה טפחים. ר' שמעון בן לקיש אמר באמה של חמשה טפחים היו הארון עשוי מאן תנא באמה של חמש' טפחים רבי יהודה דתנינן תמן רבי יהודה אומר אמת הבניין ששה טפחים ושל כלים חמשה. והדין ארון כלי הוא. על דעתיה דר' יודה דו אמר באמה של חמשה טפחים היה ארכו של ארון עשוי שנים עשר טפח ומחצה דכתיב אמתים וחצי ארכו אמתא חמשה ואמתא חמשה ופלגות אמתא תריי ופליג. וארבעה לוחות היו בו שנים שלימים ושנים שבורים דכתיב אשר שברת ושמתם בארון. והלוחו' היו כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבן ששה. תן רחבן של לוחות באורכו של ארון ונשתייר שם חצי טפח אצבע לכתלים מיכן ואצבע לכתלים מיכן. רחבו של ארון שבעה טפחי' ומחצה דכתיב אמה וחצי רחבו. אמתא חמשה ופלגות אמתא תריי ופליג וארבעה לוחות היו בו שנים שלימים ושנים שבורים דכתיב אשר שברת ושמתם בארון. הלוחות היו כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבן ששה תן ארכן של לוחות לרחבו של ארון נשתייר שם טפח ומחצ' אצבע לכתלים מיכן ואצבע לכתלים מיכן. חצי טפח מיכן וחצי טפח מיכן לשילוט: כיצד עשה בצלאל את הארון. ר' חנינה אמר שלש תיבות עשאו שתים של זהב ואחת של עץ. נתן של זהב בשל עץ ושל עץ בשל זהב וציפהו דכתי' וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ. מה תלמוד לומר תצפנו להביא שפתו העליונה. ר' שמעון בן לקיש אמר תיבה אחת עשאו וציפהו דכתיב וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ. מה תלמוד לומר תצפנו א"ר פינחס להביא בין נסר לנסר: כיצד היו הלוחות כתובים. רבי חנינה בן גמליאל אומר חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה. הדא הוא דכתיב ויכתבם על שני לוחות אבנים. חמשה על לוח זה וחמש' על לוח זה. ורבנן אמרין עשרה על לוח זה ועשר' על לוח זה. הדא הו' דכתיב ויגיד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשו' עשרת הדברי'. עשר' על לוח זה ועשר' על לוח זה. ר' שמעון בן יוחי אמר עשרי' על לוח זה ועשרי' על לוח זה דכתי' ויכתב' על שני לוחו' אבני'. עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה. רב סימא אמר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה. מזה ומזה הם כתובים. טטרגונה. חנניה בן אחי רבי יהושע אומר בין כל דיבור ודיבור דיקדוקיה ואותותיה של תורה ממולאים כתרשיש. כימא רבא: רבי שמעון בן לקיש כד הוה מטי הדין קרייא הוה אמר יפה לימדני חנניה בן אחי רבי יהושע מה הים הזה בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים כך בין כל דיבר ודיבר דיקדוקיה ואותותיה של תורה. א"ר תנחומא אתקשיית קומי רבי פינחס אתיא כר' יודה ולא אתיא כר' מאיר. מה טעמא דרבי יודה לקח את ספר התורה הזה' ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' וגו'. על דעתיה דרבי יודה דו אמר איכן היה ספר תורה נתון כמין גלוסקים עשה לו מבחוץ והיה ספר תורה נתון לתוכו. מה טעמא דרבי מאיר ונתתה את הכפרת על הארון מלמעלה וגו'. על דעתיה דרבי מאיר דו אמר אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך. ואחר כך ונתתה את הכפורת על הארון מלמעלה. ר' פינחס בשם ר' שמעון בן לקיש התורה שנתן לו הקב"ה למשה נתנה לו אש לבנה חרותה באש שחורה היא אש מובלל' באש. חצובה מאש ונתונה מאש הדא הוא דכתיב מימינו אש דת למו. **הלכה ב׳** מתניתין דאבא יוסה בן חנין אמת כנגד ג' עשר שערים ברם כרבנן שבעה שערים היו

שלשה עשר שופרו' כו'. הה"ד תני. פירש וסוף מפוק הא דהוי שם עד היום הזה: הארון ברית ה' לא משו. פי' וכתב פ' מוסר ופרן ברית ה' הולך לפניהם דרך ג' ימים אלא שהיו ב' ארונות: מתראה. פי' שהיה מתראה עמהם במלחמה כי לא יכינוהו במקום הרמוז שהמלחמ' אשר שם המלך והוסיפו בקרית יערי' עד שבא דוד והעלוהו משם: הגישה אלי הציץ. פירש שהארון הזה היה ארון שהיה בו החושן והאפוד והאורים והתומי' הכל הלין לפי שמסו' לשאול באורים כי אם בלבנת הלין ולא זכר כאן רק הלין שהל' האפוד שבהן: והלא הארון בציון היה. פי' ולמה אמר על פני השדה אלא שהיו ב' ארונות: סכך שהוא בקירוי. פי' הארון היה באהל והיינו לי' סוכות פי' אהל באלפא וקירוי ג"כ עכין סיכוך באלפא ועיין בי"ס היטב: כיון שראה שכתוב בו יולך וגו'. ופ"ת הי' מקודם שנמלק הספר לא קרא ספר' זו ותיגלו הספרים שמלא מקום הספר עלל על מקרא זה ולכן הגין כי זו בשורה רעה היא: אין מושחין כהני' כתיב כו'. פי' אין מושחים מזרעו של אהרן למלכות בכור למלכות פירש"י שמלך ראשון אע"פ דמלוכה רמי' לבן גדול מ"מ כשמלא מקום אבותיו והבא יוחנן היה שמלא אבותיו יותר יהויקים: אמתא אשיתא. פי' אמה בת ששה טפחים: לשלוט. פי' לרוח עיין בי"ס וכל הסוגי' בבבלי ב"ק דצ"ב מרבעים. עיין היטב בי"ס ותמצא פי' דברי' אלו מטרגנ' פירש בערוך בלשון יון מרובע: ממולאים כו'. זה מיירי בלוחות שני' אבל בראשונות לא היו אלא עשרת הדברות לבד כדאית ליה ולבר כדאית ליה: כימא רבא. פירש שהיא אלא מים ותגים גלוסקים. פירש דף מ' בולט שאי כמין גלוסק: מלמעלה. פירש וסיים הפסוק ואל הארון תתן העדות והעדות זו היא התורה שהיא עדות לישראל אלמא דס"ת היה כמונח בתוך הארון:

מראה מקום ותגהות

א שם.
ב זבחים ק"ג.
ג בבלי יומא כ"א כ"ד ע"ב.
ד בהגספה לבבלי: ר' יהוד' בר עילאי, ובתוס' ספ"ג בשקלתין וסוטה י"ג: ר' יהודה בן לקיש.
ה ע' בבלי מגיל'
ו ויומא ע"ב ומכות ל"ח ותוספתא יומא פ"ב.
ז פי' גירסת הבבלייומא כ"ה.
ז סוטה פ"ח ה"ג ועי"ש היטב.
ח צ' בבלי נרכו' ח' ותוס' סוטה מ"ב ופכחו' ל"מ סו"נ שאלה נקירה.
ט שם ועי' בבלי יומא כ"ב.
י ופי' הוריות י"ג ופדר"ל פפ"א.
יא כריתות ה' ועי"ש היטב.
יב הוריות י"ג וסוטה שם ויקרא רבה פ"י.
יג שם ותוספתא סנהדרין פ"ד ע"ש וספרי פר"ש כי' ל'.
טו בהגספה לבבלי: ר' אבא החזרוא.
טז כלים פי"ז מ"ג וסוטה שם.
יז ע"ש ותענית פ"ד ה"ה ושסת רב' פכ"ח ופס"ו.
יח בבלי ב"ב י"ד ונדרים ל"ט.
יט י"ב: שלביה.
כ י"ג: אורכן.
כא כ"מ: אורכן ועי' תוס' מנחות נ"ט.
כב לפי' מדרשחזית פ' פ' תורי זהב.
כג כל הענין בערו' סוטה פ"ח ה"ג ושמות רבה פמ"ז חזית ה' פי' לחייו וקבלה' יתרו פ"מ. ות' במדבר רבה פי"ג ומו"ת רדב"ז ח"ג סי' תקמ"ט.
כד י"ג: ויכתוב על הלוחות וכו' עשרת הדברים.
כה י"נ: כתובים מפני עבריהם. כה"ה פ"א ה"מ ובבלי פסחים ו'. וספרי בהעלותך.
כו ע' מדרש חזית ה' ותנחומ' תחלת בראשית.

מה חדיש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה: מאן תנא שומרי ספחית בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רבי ישמעאל. א״ר יוסה דברי הכל היא· לא מצאו בסוריא מביאין אותו מספחין שבארץ ישראל: ההן עומר מהו שיורע על כן מתחילה· ר׳ חייא בר ארא בעא קומי רבי מנא לא נמצא כקומץ על השיריים שאינן נאכלין· א״ל נעשה כחמשה דברים שהן באין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה: כיצד הוא עושה: נוטל מעו׳ מן השולחני ונותן לקוצרין ולשומרין עד שלא יקרב העומר מביא מעות מתרומ׳ הלשכה ומחלל עליו׳. וטבא כן. רבי אחא בשם רבי בא כל מה שיתן הן הן דמיו משעה הראשונה: תני אף בפתחי אבנים כן כיצד הוא עושה נוטל מעות משולחני ונותן לחוצבין ולפתחין עד שלא תינתן על גבי הדימוס אחר כך מביא מעות מתרומת הלשכה ומחלל עליה· וטבא הוא כן· ר׳ יוסה בי ר׳ בון בשם שמואל כל מה שיתן הן הן דמיה משעה הראשונה: הלכה ב׳ פרה ושעיר כו׳· רבי שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן ״נ׳ לשונות הן של שעיר בסלע· של מצורע בשקל· של פרה בשתי סלעים· רבי חוניה דברת חוורן רבי בא בר זבדא בשם רבי שמעון בן חלפותא של פרה בשתי סלעים ומחצה· ואית דמפקין לישנא בעשרה זוז: הלכה ג רב יהודה בשם שמואל תלמידי חכמים ״המלמדין את הכהנים הילכות שחיטה הילכות קבלה הילכות וריקה נוטלין שכרן מתרומת הלשכה· ר׳ יצחק בר רדיפה בשם אימי מבקרי מומי קדשים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. ר׳ אחא ״ד׳ תנחום בר חייה בשם ר׳ שמלאי מגיהי ספר ״העזר׳ נוטלין שכרן מתרומת הלשכ׳· גירול בר כנימן בשם אמי שני דייני גזילות נוטלין שכרן מתרומת הלשכה· שמואל אמר ״נשים האורגות בפרוכת נוטלות שכרן מתרומת הלשכ׳· רב חונ׳ אמ׳ מתרומת בדק הבית· מה פליג· שמואל עבד לה ״כקרבן. רב חונה עבד לה כבניין: אמר ר׳ חזקיה תנא ר׳ יהודה גזורות ״הקטורת וכל קרבנות הציבור באין מתרומת הלשכה· ״מזבח הזהב וכל כלי שרת באין ממותרי נסכים. מזבח העולה וההיכל והעזרות באין משירי לשכה· חוץ לעזרו׳ באין מלשכת בדק הבית· והא תני ״אבני המזבח ההיכל והעזרות מועלין בהן· וכי יש מעילה בשיריי׳ (אלא) כר״מ דר״מ אמר מועלין בשיריי׳· א״ר חיננא ״כלום אמר ר״מ אלא בתוך שנתו· והכא חוץ לשנתו אנן קיימין: א״ר חזקיה תנא ר׳ יהודה גזורות השלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת מעכבין את הקרבן דברי ר״מ· וחכמים אומרים אין לך מעכב את הקרבן אלא הכיור והכן ״בלבד ולא אמר כן ר״א ורבי יוסי בן חנינה תריהון אמרין כל הן דכתיב נכח מעכב. צלע אינו מעכב· וא״ר שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן ואפילו צלע מעכב· ואמר ר׳ אילא בשם שמואל בר נחמן ואפי׳ שימה מעכבת· אמר ר׳ חנניה כאן בעבודות שבפנים וכאן בעבודות שבחוץ: אמ׳ ר׳ חנינה שחצית גדולה היתה בבני כהנים גדולים שהי׳ משישים ככרי זהב היו מוציאין בה היה כבשה של פרה עמד ולא היה אחד מהן מוציא פרתו בכבשו של חבירו אלא סותרו ובונה אותו משלו· הרתיב ר׳ עלא קומי ר׳ מנא והא תני ״שמעון הצדיק שתי פרות עשה. לא בכבש שהוציא את זו הוציא את זו· אית לך מימר שמעון הצדיק שחץ הוה· מאי כדון על שם מעלה הוא בפרה סילסול הוא כפר: תני זיזין וכתלין היו יוצאין מיכן ומיכן כדי שלא יציצו הכהנים ויטמו: הלכה ד אלא אם הצה יהא ההפסד שלו והשכר להקדש מותר· כהרא בר זמינא אתפקד גביה מדל דיתמין אתא ושאל לר׳ מנא א״ל אין בעית רי הפסדה דידך ואגרה דתרויכון שרי· רבי חייה בר אדא איתפקד גביה מדל דיתמין ועבד כן: הלכה ה מלה דר׳ ישמעאל היא ר׳ חייה בר יוסף פתר מתניתא ״מותר פירות שבר להקדש· מותר נסכים זו סאה רביעית· ר׳ פתר מתני׳ מותר פירות זו סאה רביעית מותר נסכים לבירוצים· ולית ליה לר׳ חייה בר יוסף לבירוצים· אמר ר׳ חזקיה מה דנפל לסאה רביעית נפל לבירוצים· על דעתיה דר׳ חייה בר יוסף ניחא אין משתכרין משל הקדש אף לא משל עניים· לפיכך זה וזה לא היו מודין בפירו׳. על דעתיה דר׳ יוחנן קשיא· תצינן עמדו מג׳ יספק מד׳· ותנינן חזה וזה לא היו מודין בפירות· לא היו מודין בפירות בקייץ למזבח· אבל מודין היו בכלי שרת: ״עד כדון בירוצי ציבור ואפילו בירוצי יחיד. ולא נמצאו כלי שרת באין משל יחיד· כהדא דתני אשה שעשת כתונת לבנה צריכה למסור לציבור. עד כדון בירוצי לח· ואפילו בירוצי יבש ״כהוא דתנינן תמן ״הנסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח פסול אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו ואם לאו ייפסלו בלינה: ולא נמצא ההקדש מתחלל על ההקדי׳· כיצד הוא עושה אמר ר״ש בר בימנא מביא מעות ומחלל על הבניין ״ומביא קטורת ומחלל עליהן ונותנין אותן לאומנין בשכרן. אותן המעו׳ מה יעשה בהן· ר׳ אומר אומר אני ינתנו לבית גרמו ולבית אבטינס שהן בקיאין בפיטום הקטורת ובמעשה לחם הפנים· אמר ר׳ שמואל בר רב והן שהן חייבין להן מעות משעה ראשונה· ר׳ חייה בר בא בעי לא היו חייבין להן מעות משעה הראשונה ״אתא רבי בא בשם ר׳ חייה בשם רבי יוחנן מקייצין בהן את המזבח· ר׳ בא בר כהן בעא קומי ר׳ יוסה מתלפא שיטתיה דר׳ חייא בר בא תמן צריכה ליה· והכא פשיטא ליה· ״תמן צריכה ליה בכלי שרת תן

דפשיטא ליה בקייץ למזבח· דאיתפלגון ״פיטמה בחולין ר׳ יוסה בי ר׳ תנינ׳ אמר פסולה· ר׳ יהושע בן לוי אמר כשירה· מה טעמא דר׳ יוסי בי ר׳ חנינה קודש היא שהוא הוייתה בקודש· מה טעמא דר׳ יהושע בן לוי קודש היא שהוא באה מתרומת הלישכה· אמר ר׳ יוסה בי׳ ר׳ בון. אתיא דר׳ יוסי בן חנינה כשמואל· ודר׳ יהושע בן לוי כר׳ יוחנן דתנינן המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לכל קרבנות ציבור· ר׳ יוחנן אמ׳ קטורה· א״ר הושעיה תיפתר באומן משל בית אבטינס שהיה נוטל בשכרו קטורת· ודר׳ יוסי בי ר׳ חנינא כשמואל דאמר רב הונא בשם שמואל מכתשה עשו אותה ככלי שרת לקדש· אמר ר׳ יוסי בי ר׳ בון אמרה רב ״תני קומי ר׳ יוסי דבר שקדש בכלי שרת נפדה· א״ל ולא דשמואל היא דשמואל אמר קל הוא כמותר. דאיתפלגון הותירו תמימי׳ שמואל אמר נפדים בתמימים· ור׳ יוחנן אמ׳ נפדין כפסולי המוקדשין. הותירו שעירים על דעתיה דשמואל אם עולה נפדית לא כל שכן חטאת. על דעתיה דר׳ יוחנן אמר ר׳ זעורא ידעי׳· א״ר שמואל בר רב יצחק מקייצין בהן את המזבח. וקשיא יש ״חטאת קריבה עולה· א״ר יוסה שנייא היא שאין קרבנות ציבור נקבעין אלא בשחיטה· א״ר חנינה תנאי כ״ד הוא על המותרות שקרבנו עלו׳: הלכה ו׳ המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לכל קרבנות ציבור· ר׳ יוחנן אמר קטורת· אמר הושעיה תיפתר באומן משל בית אבטינס שהיה נוטל בשכרו קטורת· מה טעמא דכן עשו שאין ההקדש מתחלל על המלאכה אלא על המעות: הלכה ז׳ תמן תנינן ״כ״יש בקדשי בדק הבית שסתם הקדישות לבדק הבית. הקדש בדק הבי׳ חל על הכל ומועלין בגידוליהן ואין כהן הגייה לכהני׳· א״ר ״חנניה דר׳ ליעזר היא דתנינן המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה ראוי׳ על גבי המזבח זכרים ונקיבות ר׳ ליעזר אומר זכרים ימכרו לצריכי עלו׳· ונקיבו׳ ימכרו לצריכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית· אמר ר׳ יוחנן טעמא דר׳ לעזר ואיש כי יקדיש את ביתו קודש ליי׳· מה אנן קיימין אם בבית דירה כבר כתיב אם המקדיש יגאל את ביתו· אלא כן אנן קיימין במקדיש נכסיו מיכן שסתם הקדישות לבדק הבית· רבי זעירה רב חונה בשם רב פליגי במקדיש נכסיו· אבל במקדיש עדרו כל עמא מודיי שהוא למזבח. ר׳ בא רב חונה בשם רב מה פליגין במקדיש עדרו אבל במקדיש נכסיו כל עמא מודיי שהוא לבדק הבית· על דעתיה דרבי זעורא ניחא· וקשיא על דרבי בא בהמה לא למזבח הוא. ״כ״ברם׳ למזבח הוא ולמה פתם האיש הזה שהוא כאומר לא יהו אלא לבדק הבית. ר׳ יוחנן אמר לא שנייא הוא המקדיש נכסיו הוא המקדיש עדרו· הוא המחלוקת· רב חונה בשם רב ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן קדשי בדק הבי׳ שפודין תמימין יצאו לחולין· מתניתא אמרה כן ״כ״וולדן וחלבן מותר לאחר פריונים· ר׳ חזקיה כשם רב חסדא תיפתר ״כ״שפודין תמימין והוממו· ר׳ יוסה בשם רב חסדא מתניתא אמרה בן וולדן וחלבן אסור לאחר פריונן. ר׳ חזקיה בשם ר׳ יוסה קדשי בדק הבית פדיין תמימים יצאו לחולין· אין תימר לא יצאו לחולין האך קדשי המזבח חלין על קדשי בדק הבית· בעלי מומין קדושו׳ המזבח חלה עליהן· לידא מילה לגיזה ולעבודה הפריש נקיב׳ לעולתו ולפסחו ולאשמו עושה תמורה. ״כ״ר״ש אומר לעולתו עושה תמור׳ לפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה· ר״ש בן יהודה אומר משום ר״ש לעולתו ולפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה· אמר ר׳ יוחנן טעמא דר״ש שכן מצאנו נקיב׳ כשף כשיר לבוא עולה. ואמר ר׳ יוחנן טעמא דר״ש אם מין במינו הוא חלוק עליו לא כל שכן מין בשאינו מינו· אי זהו מין במינו שהוא חלוק עליו כהדא דתני ״אשם בן שנה הביא בן שתים יצא. בן שתים והביא בן שלש לא יצא: ״כ״א״ר יוחנן ר״ש ור׳ יהושע שניהן אמרו דבר אחד· כמה דר׳ יהושע אמר נקיבה לעלה לא קדשה אלא הקדש דמים. כן ר״ש אמר נקיבה לעולה לא קדשה אלא הקדש דמים· אין תימר קדשה הקדש גוף ידע. אמר ר׳ ״אני רואה את דברי רבי שמעון בפסח שמא הקדש פסח בא שלמים· ולא ארא׳ את דברי ר״ש באשם שמא הקדש אשם בא עולה· אמר ר׳ אבין אם הקדיש פסח בא שלמים גופו קרב שלמים· אם הקדש אשם בא עולה אין גופו קרב עולה· מאי כדון הדין אמר הקדש דמים קדש· והדין אמר הקדיש גוף קדש: הלכה ח רבי זעירה בשם ר״ש בן לקיש טעמא דר׳ יהושע דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אלידם איש איש מבית ישראל וגומ׳ אשר יקריב ליי׳ לעולה· הכל קרב לעולה לרצונכם תמים זכר· מניין אפי׳ נקיבות תל׳ בבקר לרבות את הנקבות· ר׳ יצחק בי ר״א שאל כתיב זכר ואת אמרת בבקר לרבות את הנקבות. ותמותה כתיב תמי׳· ואת אמרת לרבו׳ בעלי מומין: הלכה ט מה בניסן. רב אמ׳ שבטא ומדבר ״כ״בינייהו: הלכה י׳ ר׳ אבהו בשם ר״ש בן לקיש טעמא דר״א דבר אל אהרן ואל בניו וגו׳· אשר יקריב ליי׳ לעולה· הכל קרב עולה· לרצונכם תמים וגו׳· יכול אפילו עופות תל׳ בבקר ולא עופות: ר׳ רמיה ור׳ בון בר חייה הוון יהבין ואמרין תמן אמר רבי יוחנן טעמא דר״ש שכן נקיבה שבעוף כשירה לבוא עולה· והבא הוא אמר הכי· אמר רבי יוסה קיימתיה כהוא דאמר רבי שמואל

מראה מקום והגהות

א יומא פ״ו ס״ד· ב כתובות ק״ו נסדר רבה פ״ח· ג נקדרים שם: ר״ח ב״ר תחכיא דר״ש· ד בהנספח לנבלי ספר פרס (צ׳ קו״ק י״ח) ור״א הגי׳ שם בכתובות· ה מדרש קהלת נ׳ פ׳ הגהמתו׳ יבבלי יומא ל״ח: פ״א תגי יהודה בר גחרת. ו י״ג: ככלים. חמ׳ הגי׳ בבבלי כתובות שם· ז י״נ: אבני ירושלים. ח בהנספח לבבלי ר׳ מיתני׳. יא י״ג: כרכת וקרן בלבד ועי׳ זבחים פ״ג. יב ע׳ פס׳ פרה פ״ג· ק״ה ותוספתא שם כ״ג, ושם״כ בזה נס׳ בקורת החלוד לד 220. יג ע׳ מנחות ל׳. יד ה״ג: במי ר״מ בר כא עד כאן וכו׳. טו עי׳ הגי׳ בתוספתא מכחו׳ ספ״י. טז מנחות פ״מ ס״ה ומ״ש נ׳ ושבועות י״א. יז ע׳ במעילה י״ד. יח י״נ: מחללין על מעות המותכין, לותן מעות סה יעשה בהן אחת וכו׳. יט י״ג להשכן. כ ביומא י״ג כל הסוגיא. כא שם במתניתין ובגמ׳ ל״א: ועי׳ תמורה פ״ג· כב י״ג: המקדיש בהמה למזבח סותר למזבח ולמה וכו׳. כג חולין · פ״י ס״א. כד ע׳ תמורה י״ז ובכורות י״ד. כה ע׳ תמורה כ׳ ותוס׳ שם ובפסח׳ פ״ט. ותוס׳ שם ל״א. כו י״ג אשם בן שנה והביא בן שתים בן שתים והביא בן שנה כשר אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. כז פס״ה ר״מ כל עולין אינן קודשים. כח ס״פ: אין פנים כט פ׳ נקה״נ

פירוש

שבארץ ישראל. נוסח אחרי׳ שנפולה לארץ לא קלאי בח״ל ארעי׳ מתו נתחילה: שאינן נאכלין. והחורה אמרה לכם לאכול ולא לכם לגרים: ה״נ. משקרב׳ העומר קבי׳ מעות בו׳: הדימוס. פי׳ שורת הבניין: הלכ׳ ב דברת חורן. נראה שהוא שם מקום ולמיל ביומא פ׳ טרף בקלפי איתא לוטת הסיבים ושם לא נזכר כלל רבי חונייה דברת חורן ונראה שהוא שם המקו׳ והמקו׳ נינהגע בית חורון. ואית דמפקין לשנא כמו מ״כ׳ דאמרי׳ הלכה ג: שחצים פי׳ עניינו גסות הרוח: יציצו. נוסחא אחרינא יצאו: הלכה ד: מדל. פי׳ ממון תרגום כל הון ביתו כולא מידלא דביתי׳: הלכה ה: לבירוצי׳ פי׳ גדופת המידה נקרא בירוץ: לדר׳ יוסי בר חנינא אתי׳ כשמואל. כל״ל וכן סלאתי מוגה: תני״פי׳ תנאי: הלכה ו׳ על המעות. דכתיב ונתן הכסף וקם לו: הלכה ז: לידא מילה. פירש ולאיזה דבר חלה עליה׳ קדושת המזבח ומשני לענין גיזה ועבוד׳: הלכ׳ ח: ר״י בר״א שאל כתיב זכר ט׳ א״ר קי הכי דבוות׳ כל״י תמים כו׳ מה ניניה׳. רב אמר דבר מלא ביניהן וכן הנוסח׳ בשקלי׳ שנדפס עם הבבלי:

מבושל כמטבל מהו לצאת ביין מבושל. א"ר יונה יוצאין ביין מבושל ר' יונה לטעמיה. דר' יונה כד הוה שתי ארבע כסי דפסחא הוה חזק רישיה עד חגא. הטיהית חדא מטרוניתא אפוי נהורין אמרה סבא סבא חדא מתני תלת מילין את כך או דשתויי חמרא את או דמלוי מרבית את או דמגדל חזירי את אמר לה תיפח רוחא דההיא איתתא חדא מאלין תלת מילייא לית בי אלא אולפני שכיח לי דהכין כתיב חכמת אדם תאיר פניו: רבי אבהו אתי לטיבריא חמוניה תלמודוי דר' יוחנן אפוי נהורין אמרון קומי ר' יוחנן אשכח ר' אבהו סימא אחא לנביח אל מאיר מה אוריי חדתא שמעת אל תוספתא עתיקא קרא עליה חכמת אדם תאיר פניו. א"ר תנן לוגא דאוריתא חמונתא עתיקא דמוריסא דציפורי. א"ר יונה והכמנא לית דכית שמאי הוה מכילין בה רבש. תני חצי שמינית תברנית. א"ר יוחנן הדא דידן הוה ולמה יקרי ליה עתיקת מן בגין דהוה כיומא. אית דאמרי דהוות זעירא ורבת. ואית דאמרי דאזעירא אוערת כמא דהות: כמה הוא שיעורן של כוס ר' יוסי בשם ר' יוסי בן פזי ותני יוסי בר' ביבין בשם ר' שמואל אצבעיים על רום אצבע ומחצה ושליש אצבע רבנן דקיסרין ור' יוסי בר ביבין בשם שמואל אתיא דר' נתן בר"ש כמה דר"ש אמר ברביעא בן א"ר נתן ברביעא לכשיקרש ויהא בו כזית. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי מעשה בפירדה רבי שחטה וטרפה את דמה משום נבילה ושאל ר"א את ר' סימון עד כמה ולא אשגח ביה ושאל ליה ר' יהושע בן לוי דאל עד רביעית טהור יותר מכן טמא ובעט ה"א עד דלא אחזור ליה ר' סימון שמעתא: ר' ביבא הוה יתיב מתני הדין עובדא א"ל רבי יצחק בר ביסנא עד רביעית טהור יותר מכן טמא ובעט ביה א"ל ר' זריקא בגין דשאל לך את בעט ביה א"ל בגין דלא הות דעתי בי בעיטנא בידי דא"ד חנן והיו חייך תלואים לך מנגד זה שלוקח חיטים לשנה ופחדת לילה ויומם זה שלוקח מן הציוקי ולא תאמין בחייך זה שלוקח מן הפלטר ואנא סמיכנא אפלטר. ומהו כדי. העיד ר' יהושע בן פתורא על דם נבלה שהוא טהור מה לטהר לטהר מן הבשר הא לטמא אתה מטמא: תמן תנינא דם השרץ כבשרו מטמא ואין מכשיר ואין לנו כיוצא בו כשיעור טומאתו שרטו מטמא כבשרו א"ר יוסי פליגין בה תרין אמוראין חד אמר טמא וחד אמר טהור מאן דאמר טמא כר' יהודה ומ"ד טהור כר' יהושע בן פתורא רב אפוה דאימן אתתיה דר' יהודה מורינא דנשיא הדה: שמא יעני ויאמרו וכו'. תני ר' ישמעאל קיווץ לא יתרום מפני החשד. תני תניזברין היו מפספסין בקילקן. תני מדברין היו עמו משעה שהוא נכנס עד שעה שהוא יוצא. וימלא פומיה מוי. א"ד תצתומא מפני חברכת: ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן בתורה ובנביאים ובכתובין מצאנו שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום. בתור' מניין דכתיב והייתם נקיים מיי' ומישר'. בנביאי' מניין דכתי' אל אלהי' ה' אל אלהי' ה' הוא יודע וישרא' הוא ידע. בכתובי' מניין שנ' ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהי' ואדם. גמליאל זוגא שאל לר' יוסי בי רבי בון אי זהו המחוור שבכולן א"ל והייתם נקיים מיי' ומישרא': הלכה ג של בית רבן גמליאל כו'. אילו שני כריים ותרם אחד מהן על חבירו שמא לא פטר חבירו. תנתה רוח היא להם שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה: הלכה ד תרם את הראשונה כו'. תני שמט את הקטבליי' מעט טלן שיריים. תני שלישית היא היתה עשירה שבכולן שהיו בה איצטלי' של זהב ודרכונות של זהב: תני תרם את הראשונה לשם ארץ ישראל ולשם כל ישראל. שנייה לשם כרכין המוקפין ולשם כל ישראל. והשלישית לשם בבל ולשם מדיי ולשם מדינות הרחוקות ולשם כל ישראל: תני נטל מן הראשונה אע"פ שיש בראשונה נוטל מן השנייה. נטל מן השנייה אף על פי שיש בשנייה נוטל מן השלישית. שלמה שלישית חוזר לשנייה. שלמה שנייה חוזר' לראשונה. שלמו שלשתן חוזר ושוקל ר"מ אומר חוז' לשיריים שהוא היה אומר מועלין בשיריים שמא יצרכו להן כסוף. וכן היה ר' פנחס בן יאיר אומר זריזות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי קדושה קדושה מביאה לידי ענוה. ענוה מביאה לידי יראת חטא. יראת חטא מביאה לידי חסידו' חסידות מביאה לידי רוח הקדש רוח הקד' מביא' לידי תחיית המתים תחיית המתים מביא' ליד' אליהו זכור לטוב. זריזות מביאה לידי נקיות דכתיב וכלה מכפר. נקיות מביאה לידי טהרה דכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה. טהרה מביאה לידי קדוש' דכתיב וטהר' וקדשו'. קדושה מביאה לידי ענוה דכתיב כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדו' שמו ואת דכא ושפל רוח. ענוה מביאה לידי יראת חטא דכתיב עקב ענוה יראת ה'. יראת חטא מביא לידי חסידו' דכתיב וחסד ה' מעולם ועד עולם על יריאיו. חסידות מביאה לידי רוח הקדש דכתיב אז דברת בחזון לחסידיך. רוח הקדש מביאה לידי תחיית המתי' דכתיב ונתתי רוחי בכם וחייתם. תחיית המתים מביאה לידי אליהו זכור לטוב דכתיב הנני שולח לכם וגו'. אז תבין יראת ה' ודעת עליון תמצא: תאנא בשם ר"מ כל מי שקבוע בארץ ישראל ומדבר לשון הקדש ואוכל פירותיו בטהרה וקורא ק"ש בבקר ובערב יהא מבושר שבן העולם הבא הוא

הדרן עלך בשלשה פרקים

א **התרומה** מה היו עושין בה לוקחין בה תמידין ומוספין ונסכיהם. העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וכל קרבנות הציבור. שומרי ספחין בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. ר' יוסה אומר אף הרוצה מתנדב שומר חנם. אמרו לו אף אתה אומר שאין באין אלא משל ציבור: ב פרה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומ' הלשכה. כבש פרה וכבש שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו ואמת המים וחומת העיר ומגדלותיה וכל צורכי העיר באין משירי הלשכה. אבא שאול אומ' כבש פרה כהנים גדולים עושין אותו משל עצמן: ג מותר שירי לשכה מה היו עושין בהן לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דברי ר' ישמעאל. רבי עקיבה אומר אין משתכרין בשל הקדש אף לא משל עניים: ד מותר התרומה מה היו עושין בה רקועי זהב ציפוי לבית קודש הקדשים. ר' ישמעאל אומר מותר הפירות קייץ המזבח. מותר תרומ' לכלי שרת. ר' עקיבה אומר מותר תרומה קייץ המזבח. מותר נסכים לכלי שרת. ר' חנינה סגן הכהנים אומר מותר נסכים קייץ המזבח מותר תרומה לכלי שרת. זה וזה לא היו מודין בפירות: ה מותר הקטורת מה היו עושין בה מפרישין ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותה לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אות' מתרומה חדשה ואם בא חדש בזמנו לוקחין אותה מתרומה חדשה ואם לאו מן הישנה: ו המקדי' נכסיו והיו בהן דברים ראוין לקרבנות הציבור ינתנו לאומנין בשכרן דברי רבי עקיבה. אמר לו בן עזאי אינה היא המידה אלא מפרישין מהן שכר האומנין ומחללין אותן על מעות האומנין ונותנין אותן לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותן מתרומה חדשה: ז המקדיש נכסיו והית' בהן בהמה ראויה על גבי המזבח זכרים ונקבות. ר"א אומ' זכרי' ימכרו לצריכי עולות. ונקיבות ימכרו לצריכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית: ח ר' יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות ונקיבו' ימכרו לצריכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית: ט א"ר עקיבה רואה אני את דברי ר' אליעזר מדברי ר' יהושע שר' אליעזר השוה את מדותיו ור' יהושע חלק'. א"ר פפיים שמעתי את דברי שניהן המקדיש בפירוש כדברי ר' אליעזר והמקדיש סתם כדברי ר' יהושע: י המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראוין לגבי מזבח יינות ושמנים ועופות רבי לעזר אומר ימכרו לצריכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית: יא אחת לשלשים יום משערין את הלשכה כל המקבל עליו לספק סלתות מארבע עמדו משלש יספק מארבע. משלש ועמדו מארבע יספק מארבע שיד הקדש על העליונה אם החליעה סולת החליעה לו ואם החמיץ יין החמיץ לו אינו מקבל מעותיו עד שהוא המזבח מרצה:

פרק רביעי

הלכה א' **התרומה** מה היו עושין בה כו'. מה ראה ומן עצי כהנים והעם להימנות אלא בשעה שעלו ישראל מן הגולה ולא מצאו עצים בלישכה ועמדו אילו ונתנדבו עצים משל עצמן ומסרום לציבור וקרבו מהן קרבנות ציבור והתנו עמהן הנביאים שבינהן שאפילו לשכה מליאה עצים ועמדו אילו ונתנדבו עצים משל עצמן שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה: א"ר אחא דר' יוסה היא דרבי יוסה אמר אף הרוצה מתנדב שומר חנם. ר' יוסי בשם ר' אילא דברי הכל היא. מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור: תני אשה שעשתה כתונת לבנה צריכה למסור לציבור. א"ר אחא דר' יוסי היא דר' יוסי אמר אף הרוצה מתנדב שומר חנם. ר' יוסה בשם ר' אילא דברי הכל הוא: מה פליגין בגופו של קרבן. אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנ' קרבן יחיד לקרבן ציבור: מתני' פליגא על ר' יוסי אותן הזמים נותנין בשע' קרבן ושלא בשעת קרבן. ר' יוסה אומר אינן נותנין אלא בשעת קרבן. (תעד מן הדא) דתני א"ר אלעזר בי רבי צדוק אנו היינו מבני סנאה בן בנימן וחל תשעה באב להיות בשבת ודחינו אותו למוצאי שבת והיינו מתעני' ולא משלימין: העומר ושתי הלחם ולחם הפנים: מתני' דר' ישמעא' דר' ישמעאל אמר אין העומר בא מן הסוריא. תמן תנינן כל קרבני היחיד והציבור באין מן הארץ ומחוצה לארץ מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי הלחם שאין באין אלא מן החד' ומן הארץ. ר' חונה בשם ר' ירמיה דר' ישמעאל היא דר' ישמעאל אמר אין העומר בא מן הסוריא: תמן תנינן עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמביאין מטנה העומר והביכורי' ושתי הלחם מה שאין מביאין כן מכל הארצות. ר' חונה בשם ר' ירמיה דר' ישמעאל היא דר' ישמעאל אמר אין העומר בא מן הסוריא: תמן תנינן ר' ישמעאל אומר

כי הוה שתי ד' כסי ט'. המוני' פירשתי לעיל בשבת נר"פ המולי' יין תפסחים דף ל"ז ע"ח ע"ב הניזקי. פי' נר עיר קיהיה. פי' לשון טוק כלוסר פי שקונתו כמפה ומלופתת וני"ס פי' פי שמערותיו. הם קולי' שלא יסטוו שהמסין מעות בתוך סערותיה מפספסי'. פי' היו מפספסי' בשיער הלוים הדבוקי' יחד ממשת זיעה ולופה ודוגמתו פ"ט דסקוטו' קלקי הרלה קלקי הלב זהנק' ובית הסתרים ובעל יפה פרלה פירש מפספסי' בקילקי מפרידים השער' שנקילקי זהגם חלוק אל לפר שם לו כיסי' ושהיה התורם לבוש חלוק זה היו מפרידין לותן הכיסי' שלא יחשד שהמעין נתכן ממעות הלשכה: מדברים הו' ט'. פירש כדי שלא יכל להסתי' המעות בתוך פיו ולא מפני בדברים עמו בשיל משום דלאסור שבלע המעות: ט'. פי' פים כ' טפר ולם עוד כמים נפיו כשילא ידעו כי לא פתח פיה: מפני הברכ'. פי' שמא יבלע מהמים והפנא שמעל שגרגה בלא ברכ'. מצינו בתור' ט'. פי' דלדם יחטא מנ' כיים אם שיהיה קרוב לאותם ספני כוק לו טורח ילם לרוע חכונתו ולחיכתו ולם למכלותו בי יסט' ולם נגד הא' הביא והייתם נקיים כי ב' ישבטים נחשדו שספני המורח לא היו עוברי' את הירדן וכנגד הנ' הביא ושר' הוא ידע שנחשדו בחסא ע"ז וכנגד הכ' הבי' ושלא מן הכל טוב שהוא הדע' והתבונה ולפ' בסוף איזה המחוור שבכולן והשיב והייתם נקיים והוא המקובה והוא המחוור שבכולן ועיין ב"י ותפלה ליבמים אחרים. ושי' כטוטים לפולפי דעת: הלכה ד': אנטלית פי' ושפם חליפות שלית עתר נסכי' ושם' אנטלין: זכור לטוב. ע"ב בבבלי ושכלן סייתי ליה הרי"ף שם ופי' הר"ן שם: פליק פירקא:

מראה מקום ותנחוה

א בבלי נדרים פ"ט. ב יר' סוף פסחי' וס"ג (ירלה נח שם תניספת: ר' יהודה בר אלעי. וכן בבבלי ברכות כ"ה ינדריסס"ע. ע"ש היטב). ג י"נ: לא חדי וכו'. ד חסר כאן ול"ל: תני יבש כמח ובמי רגי. ה ע' הגי' בבבלי שבת ע"ז. ו לקמן פ"ח ה"א (וכל הסוגיא בשבת פ"ח ה"א יע"ש). ז מכות ק"ג וע' ב"ר פס"ח וכ"א ורות רבה פ"פ ואיכה רבתי ותנחומא סקן ומדר"ב פל"ס. ח עדיות י"ג. ט תכשירין פ"ו. י כ"מ: ח' ה' לתנדומה דין כתוחה ויסות דר' יהודה פוריגא דבי נשיאה וכו'. וכ"ה הגי' בשבת פ"ס. יא ע' תוס' קידושין כ"ד. יב בבלי סוטה ק"ס וע"ז כ"ע"ש ורו' שבת פ"א ומדרש חזית פ' ומדרש משלי. יג בשבת שם ה"ג הגי' דכתיב: הנה אנכי שולח לכם את אלי' וגו'. יד מנחות פ"ד וכ"ס קי"ח. וע' שביעית ס' ט ותוס' יבמות קכ"ב. טו ע' בבלי כתובו' ק"ו: וס"ג דפרה פ"ז. טז ע' כריו' פ"ה ס"ה. יז בריתות ו'. ע"ש ובבלי שבועות'. יח ע' ותח פ"ה ה"ח. יט זבחים קי"ג ע"ש ותמורה כ' ול"ח. כ כ"ב קכ"ח. כא מנחות ו'. כב מגילה פ"א ה"ד ותעני' פ"ד ה"ד. כג ע' תוס' ר"ה ז' ותענית כ"ח. כד ר"ב ספ"ע' לר"י. כה ע' בבלי עירובין ס"ל. ותענית שם י"ב. כו מנחות פ"ג. כז כלים פ"א. כח שביעית פ"ו.

נסכיו קדשי קדשים אינון ויפלו לנרבה. על דעתיה דר' יוסה בי ר' בון שמואל ורב חסדא ור"א שלשתן אמרו דבר א' רב חסדא אהן דהכא. שמואל דאמר ר' יסא עד דאנא תמן שמעית קל רב יהודה שאל לשמואל הפריש שקלו ומת א"ל יפלו לנדבה. רבי לעזר מותר עשירית האיפה שלו. ר' יוחנן אמר יוליכם לים המלח. רבי לעזר אמר יפלו לנדבה: הלכה ז' גבו לו כחזקת שאין לו ונמצא שיש לו רבי ירמיה סבר מימר מותר המת ליורשיו. א"ל רבי אידי דחוטרא הגע עצמך דלא כיונון אלא ליה א"ל אנא לא אמרית אה מנן לך: תני בשם רבי נתן מותר המת יבנה לו נפש על קברו ועשה לו זלוף על גבי מיטתו. תני אין פודין שבוי בשבוי ואין גובין טלית בטלית. ואין ממתין ביד פרנסין לכך: תני דבן שמעון בן גמליאל אומר אין עושין נפשות לצדיקים דבריהן הן זכרונן. רבי יוחנן הוה מסמיך דאזיל עאל ר' חייא בר אבא והוה ר' אליעזר חמי ליה ומטמר ליה מקמי ואמ' הלין תרתין מיליא הדין בבלאה עביד ביה חדא דלא שאיל בשלומיה. וחדי מיטמר. א"ל רבי יעקב בר אידי כך נהגין נבהון. ר' זעירא לא שאיל בשלומיה דרבה דאונין נהגין ומקיימין ראוני נערים ונחבאו וישישים קמו עמדו: א"ל מהו למיעבר קמי דארורא צילמא א"ל מה את פלית ליה יקר. עבור קמוהו וסמי עיניי. א"ל יאות רבי אליעזר עבוד דלא עבר קמך. ועוד עבד הא בבלאה דלא אמר שמעתא משמיה. נכנסו לפניו רבי אמי ורבי אסי אמר לו ר' כך היה מעש' בית הכנסת של טרסיי הוה כנגר שיש בראשה גלוסטרי שנחלקו ר' אלעזר ורבי יוסי עד שקרעו ספר תורה בחמתן וקרעו ס"ד אלא שניקרע ספר תורה והיה שם זקן אחד ורבי יוסי בן קיסמא אמר תמהני אם לא הוה בית הכנסת זה ע"ז וחזר ואמר הדין מתבריה ניכנס לפניו רבי יעקב בר אידי אמר לו כתיב כל אשר צוה ה' את משה עבדו כן (צוה) יהושע וגו' וכי כל דיבור ודיבור שהוה יהושע יושב ודורש היה אומר כך אמר משה אלא יהושע יושב ודורש ויודעין שהתורה של משה הוא אף אתה אלעזר יושב ודורש והכל יודעין שהורה שלך הוא. אמר להן מפני מה אי אתם יודעין לרצות כבן אידי חבירינו. ורבי יוחנן מאי כולי האי רבעי דיימרון שמעתא משמיה דאף דוד ביקש עליה רחמים שנאמר אגורה באהלך עולמים אחס' בסתר כנפיך סלה וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקיים לעולמים אלא כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם אזכה שיהו דברי נאמרין בבתי כניסיות ובבתי מדרשות. שמעון בן נזירא בשם רבי יצחק אמר כל תלמיד חכם שאומרין דבר הלכה מפיו בעולם הזה שפתיו רוחשו' עמו בקבר. שנא' דובב שפתי ישנים מה כמר של ענבים זה כיון שמניח אדם אצבע עליו מיד דובב אף שפתותיהם של צדיקים כיון שאומרין דבר הלכה מפיהם של צדיקים שפתותיהן מרחשות עמהן בקבר. מה הנאה לו בר נזירא אמר כהדין דשתי קונדיטון ר' יצחק אמ' כהדין דשתי חמר עתיק אע"ג דשתי ליה טעם' בפומי. גדול אמר כאן שמועה בשם אומר יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו שנ' אך בצלם יתהלך איש רוב אדם יקרא איש חסדו זה שאר כל אדם. ואיש אמונים מי ימצא זה רבי זעירא דא"ר זעירא למה לי שאני צריכין דחושין לשמעתיה דרב ששת דהוא גברא מפתחא: א"ל רבי זעירא לר' אסי חכים ר' לבר פחייא דאתא אמר שמעתה משמיה. אמר ליה רבי יוחנן אמרה משמיה א"ל רבי זעירא לרבי אסי חכים רבי לרב דאת אמ' שמעתא משמיה. א"ל רבי אדא בר אהבה אמרה משמיה אין דור שאין בו ליצנין. בדורו של דוד מה היו פרוצי הדור עושין היו הולכי' אצל חלונותיו של דוד אומרין לו דוד דוד אימתי יבנה בית המקדש אימתי בית ה' נלך והיה דוד או' אף על פי שמתכוונין להכעיסני יבא עלי אם לא הייתי שמח בדבריהם דכתיב שמחתי באומרים לי בית ה' נלך: (והיה) כי ימלאו ימיך ושכבת עם אבותיך אמר לו הקב"ה לדוד ימים שלמים אני מונה לך ולא ימים חסרים כלום שלמה בנך יבנה בית המקד' אלא להקריב קרבנות צבור חביב עלי צדק' ומשפט שאתה עושה יותר מן הקרבן שנאמר עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח:

הדרן עלך מצרפין שקלים

א' בשלשה פרקים בשנה תו"מ את הלשכה בפרס הפסח בפרס העצרת בפרס החג והן גרנות של מעשר בהמה דברי רבי עקיבה. בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר. באחד בסיון. בעשרים ותשעה באב. רבי לעזר ורבי שמעון אומר באחד בניסן. באחד בסיון. בעשרים ותשעה באלול. ולמה אמרו בעשרי' ותשעה באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא יום טוב ואי איפשר לעשר ביום טוב לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול: ב' בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה וכתוב עליהן אלף בית גימל. רבי ישמעאל אומר יוונית כתוב עליהן אלפא ביטא גמלא. אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילה ולא בקמיע שמא יעני ויאמרו מעון הלישכה העני או שמא יעשיר ויאמרו מתרומ' הלשכה העשיר שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל. ואומר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם: ג' של בית

רבן גמליאל היה נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזרקו לפני התורם. והתורם מתכוין ודוחפו לקופה. אין התורם תורם עד שהוא אומ' להן אתרום והן אומרים לו תרום תרום תרום שלשה פעמים: ר' תרם את הראשונ' וחיפה בקטבליות. השנייה וחיפה בקטבליות. השלישית לא היה מחפה. ולמה היה מחפה שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום. תרם את הראשונה לשם ארץ ישראל. השנייה לשם כרכים המוקפין לה. והשלישית לשם בבל ולשם מדי ולשם מדינות הרחוקות:

פרק שלישי

הלכה א' בשלשה פרקים בשנה כו'. אמר רבי אבהו כל הן דתנינן פרס פלגא. פלגא בשלשים יום קודם למועד שדורשין בהלכותיו. אמר רבי יוחנן מפני שהן פירקי לידה. ר' אחא רבי תנחו' בר חייה בשם רבי יהושע בן לוי כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים. אמר ר' יוחן שלא יבוא לידי בל תאחר. אמר רבי יוסה כל המשהא טיבלו עובר תמן תנינן רבי מאיר אומר באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה. בן עזאי אומר האלוליים מתעשרין בפני עצמן. אמר רבי חונה טעמא דרבי מאיר עד כאן הן מתמצות מלד מן הישנות. מיכן ואילך הן מתחילות לילד מן חחדשות: רבי יוסה בי רבי בון בשם רב חונה טעמא דרבי אלעזר ורבי שמעון לבשו כרים הצאן אילו הבכורות. ועמקים יעטפו בר אילו האפילות. יתרועעו אף ישירו. אילו ואילו נכנסין לדיר להתעשר. אמר בן עזאי הואיל ואילו אומר כך ואילו אומרי' כך יהו האלוליי' מתעשרין בפני עצמן. הא כיצד נולד לו בחמשה באב וחמשה באלול (וחמשה בתשרי) אין מצטרפין. נולד לו חמשה באב וחמשה בתשרי הרי אילו מצטרפין. ובן עזאי מכריע על דברי תלמידיו. רבי ירמיה רבי מיישא בשם רבי שמואל בר רב יצחק שכן נחלקו עליה אבות העולם. מאן אינון אבות העולם. תנא רבי יונה קומי רבי ירמיה רבי ישמעאל ורבי עקיבה. וזאת אומרת בן עזאי חבר ותלמיד הוה דרבי עקיבה. אין תימר רביה אית בר נש אמר לרביה הואיל ואילו אמר כך ואילו אמר כך: רבי אבין בשם רבי שמואל בר רב יצחק שמע לה מן הדא אמר לו בן עזאי על חלוקין אנו מצטערין אלא שבאתה לחלוק עלינו את השוין. וזאת אומרת בן עזאי חבר ותלמיד הוה לרבי עקיבה. אין תימר רביה אית בר נש אמר לרביה אלא שבאת לחלוק עלינו: תמן תנינן כל הנולדין באחד בתשרי עד עשרים ותשע' באלול הרי אילו מצטרפין. חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה אין מצטרפין. חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אילו מצטרפין. א"ר יוסה וזאת אומרת מעשר בהמה לא עשו אותו לא כחנט ולא כשליש. אין תימר כחנט נימני כל המעוברין מעשרים ותשעה באלול. אין תימר כשליש ניתני כל הנולדין עד עשרים ושנים בו. רבי שמי בשם רבי כהן בר חייה כשליש עשו אותו כרבי שמעון דרבי שמעון אמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר: קם רבי מנא עם רבי שמי. אמר ליה אתה אמרת הדא מילתא אמר ליה אין. א"ל והתנינן בן עזאי אומר האלוליים מתעשרין בפני עצמן. לא אפילו נולד עד עשרים ותשעה באלול. אית לך מימר בן עזאי כר' שמעון לא כרבנן היא כמה דאת אמר על דרבנן מניחן לשנה הבאה והן מתעשרין עם בני שנתן. כן את אמר על דבן עזאי מניחן לגורן הבא והן מתעשרין עם בני אלול: א"ר חונה וזאת אומרת ימים שהבכור מחוסר זמן בהן עולין לו מתוך שנתו. א"ר מנא רבי יונה אבא שמע לה מן הדא כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר וגו'. הא כיצד משעת לידתו את מונה לו שנה: הלכה ב'. רבי זעירא שאל רבי אושעיא כמה הוא שיעורן של שלש קופות א"ל נלמד סתום מן המפורש תני בשלש קופות של שלש ג' סאין שהן תשעה סאין שהן עשרים ושבע סאין תורמין את הלשכה וכתוב עליהן אלף בית גימל. מפני מה כתוב עליהן אלף בית גימל לומר אין מסתפק מן הראשונה קודם לשנייה ולא משנייה קודם לשלישית: תמן תנינן המוציא יין כדי מזיגת הכוס רבי זעירא שאיל את רבי יאשיהו כמה הוא שיעורן של כוס א"ל נלמד סתום מן המפורש דתני רבי חייא ארבע כוסות שאמרו ישנן רביעית יין האיטלקי הכוס מזוג בכמה. א"ר יוסי בר בינין משום רבי יוחנן נישמעינה מן הדא מים כדי גמיעה רבי יהודה אומר כדי מזיגת הכוס יין כדי גמיעה ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס. הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס. כמה שיעורן של כוסות רבי אבין אמר טטרטון ורביע. מהו לשתותן בכוך אחד מראמר רבי מאיר א"ר יוחנן הל' אם שמען בבית [illegible] יצא. הדא אמרה אם שתאן בכוך אחד [illegible]. מהו לשתותן כפיסקין כלום אמרו שישתה לא כדי שישתה ולא שתכר אם שתה כפיסקין אף הוא אינו משתכר. מהו לצאת ביין של שביעית תאנא רב אושעיה יוצאין ביין של שביעי'. מהו לצאת בקונדיטון מדתני בר קפרא קונדיטון כיין הדא אמרה יוצאין ביין קונדיטון. מהו לצאת ביין מזוג מדתני ר' חייא ארבעה כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין ובין מזוגין ובלבד שיהא בהן טעם ומראה יין. אמר ר' ירמיה מצוה לצאת ביין אדום. שנ' אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו וגו'. [illegible]

פירוש

הלכה ו'. אין עושין נפשות. בן הוא בנ"ר פ' ושלח פסוק וי"ב יעקב מצבה על קבורתה' כמש פי' מצבה ובגמ' יאמ לעת שיהא רישומו ניכר ומ"פ אין עושין ליונים לקברי צדיקים כי דבריהם הן זכרון מעשיהם הטובים ואין צריך להכיר על ציון למיעבר נ"ל למיספר: דארור' צילמא. פי' הגי"ן מארורה ועיין פ"ב דברכות ושם מסתע דל"ו דמה"ד: מהו למיעבר כו'. פי' שאל לו אם מותר לעמד לפני ע"ז אם לסגר מעליה ומ"ל וכי תחלוק לו כבו' אם תעבור לפניו אלא עבור לפניו וספי עיני שלא תסתכלו שתעבור לפניו ולא תשתחוה לו ולא תהדרנו ומ"ל יפה ר"מ עשה שלא עבר לפניך שמסתר שלא ישאל בשלומך אם יעבור לפניך יהיה כמזלזל בך כשו שחשוב ויזלזל אם יעבור לפני ע"ז ואם לא מהדר: הדין מחבריה. פי' היאך יבאו ראיה מר"מ ור"י שהיו חברים אבל אני רב ומוא תלמי' יש לי להקפיד: גלוסטרי'. פי' סקל שראשו עב כמין לשון ורמוי לשחיקת שום: קונדיטון. פי' יין בשמים ודבש: ומידי הגוססאות שבזה יתאמר רבו מהעמלת והגולה לבחור בטוב יעיין לעי"ל בברכות ובעין יעקב חכים. פי' סביר: מפתחא. פי' חכם לבו פתוח: סליק פרקא:

בשלשה פרק' בשנ' כו'. טעמא דר"מ ור"ש כו'. פי' ר"מ ור"ש בא' בתשרי ר"ה למעשר בהמה וכל הנולדי' מא' בתשרי עד כ"ט באלול מצטרפי' להתעשר יחד והוה בולן חדש: לבשו כרים. פי' שמתלבשות הכבשים שהן מתעברות ומסתפין אלו הן הבכורות שמתעברות בא' דר וולדות באב דומן עיבור בהמ' דקה ה' חדשים. ועמקי' יעטפו בר. אלו האפילו' שלאחר המטחי' ללבן ופי' האפיקים שבעמקים יתאחר לקבל בר והוא האפילות שמתעברות בניסן וולדות באלול יתרועעו לשון מיגוי חיבות אף ישירו לשון שירה כלומר אלו ואלו מתחברות בשירה אלו להתעשר יחד:

מראה מקום והגהות

לעיל. סנהדרין פ"ח. ב"ר וישלח פפ"ב. ברכות פ"ג, ומ"ש ופדרם אבל רבתי פ"ט. שם ותוספתא ע"ז ובבלי שבת קמ"ט ע"ב. בבלי יבמות נ"ה (וע' שבת ק"ה ופדר"כ פ"ג). ע' הישב בבלי יבמ' פ"ו וה"ק נ"ו ורש"א שם וסנהדרין כ"א מדה י"ט וחולין י"ט וק"ב ושבת פ' וק"י ומנחות ל"ט וט"ע. ניקדשת הכלגא ופי' לבשים ותנחומ' במדבר ובכירות ל"פ. מ"ק פ"ג ה"ו. שם: בר סירא אמר וכו'. שם: ר' חיננא בר פפא ורבי סימן פד אמר ט וחורנה אמר וכו'. ונוצ' פירוש תהלים ל'. קידושין פ"א ה"ז ושבת פ"א ב"ד (ורבה תנחומא תשא ויקרא תית ז' יס ט מ' ל'). שם: לגר פרידה. שם: לר' בא בר זבדא. מו"ק שם. ר"ה פ"א ה"א וש"ב. בכורות נ"ו ע"ב. וע' ר"ה פ"א פ"ב. צ' חגיגה ח'. מגילה כ"ה ב"ג. וע' תוס' קידושין נ"ד. ע שם' פרה, פ"א מ"ג ובבלי מנחות כ"ח. מנחות ק"ב ע"ב ע' תוספ' ברכות. ע' שם' פרה פ"ג מ"ו. ע' ירושלמי פסחים פ"א ה"א ובבלי מגילה ל"ב ומלחמות ושלח כ"ו. ע' פ"א דר"ה בבלי וירושלמי ובכורות שם. י"ג סיון. ר"ה שם. ע' בבלי ב"ב קמ"ח: ירושלמי שם לט ה"ס וע' בבלי נדרים ע"ד. בכורות פ' מעשר בהמה. ע תוספתא מנחות. לגמטקתא פ"ו א"ל גיופה מחרת. כאן חסר, אלו תפלתכוון אין סמי' ד' ומי' קופות (וע' פנים פ"ט ה"ט ומ"ש פ"א ומסכ' פ"ו ה"ט). פסחים פ"י ס"ב ע"ב ובבלי פנים פ"ה. ג"ג למד מי ולמד קוה. שם ת"כ

פירוש

מצטרפי' שקלי' דרכונו' כו': הלכה דת דרכונו' דינרין. פסרם ל' הפסב' הו' דדרכונו' הן דינרין והיינו דינרי זהב והוא שוה ב' סלעים וסלעים היינו כפשטו באמר בכל מקום ושכעין הן פלי הסלעי קרסין. פי' רביעי' אקורן קולרט' בלע"ז והסוני' פטור' מפי' הפטנוי: והעמדנו עלינו כו'. פלפה שהיו חלי' שלא להביא מחלי' שקלים מדלפלדיך נחמי' וכ"ד להעמיד המצו' ואין זה פלא שהיו פנקסי' להביא קרסין נחסכם דספטרי בהכי כיון דהוא שקלית המטבע הנוהג לו והייתם להביא מחלי' סלע כדים וקרי לפחלית השקל שלישית פסום דמשתלם בנ'ס לקנכמופר להנה: שקלו ג' פעמים. נראה דהיינו בג' רגלים לפסח העגלי' ברגל: סכן מ' מאין כו'. פי' דתנן לקמן בפ"ג דסבלמין בג' קופות של ג' סאין כו' והכן נפי האם נפ ג' פרקים בשנה כו': במחצית הה'. פי' דכתיב כי בשם קטה והח"ל בא בו שעות של היום: נרמסין. פי' פין מטבע שהיה בימי פטה שולה לך פטה כסף: שעבר על י' דברות. פי' דפודה בע"ז כמופר בכל התורה כלה ולפי שלו לא כלמוה רק בי' דברות לכן אמר לפי שעברו כו': לפי שסברו כו'. מיירי דבעי לפתרי דרכי כסם דיהיב טעמא דשקלים לפי שמכרו כו' מייתי הכא דרשב"ל דיהיב טעמא למדיין בנוה הלכה ה': על דא עלל נרסי'. תו' על זה הקפה האגלי"ל פלא בר בא דליכן לסרין כו' הכן כ"ל לקמן

לניזברי ואם לאו נשבעין לבני דינר ובני העיר שוקלין תחתיהן. נמצאו או שהחזירום הגנבים אילו ואילו שקלים ואין עולין להן לשנה הבאה: ב הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו ושקלו על ידי עצמו אם נתרם' התרומה מעל. השוקל שקלו מן ההקדש ונתרמה התרומה וקרבה הבהמה מעל. ממעשר שני ומדמי שביעית יאכל כנגדו: ג' המכנס מעות ואמר הרי אילו לשקלי בית שמאי אומרין מותרן נדבה. ובית הלל אומרי' מותרן חולין. שאביא מהן שקלי שוין שהמותר חולין. אילו לחטאתי שוין שהמותר נדבה. שאביא מהן חטאתי שוין שהמותר חולין: ר' אמר רבי שמעון מה בין שקלים לחטאת. אלא של שקלים יש להן קיצבה ולחטאת אין לה קצבה. רבי יהודה אומר אף לשקלים אין להן קיצבה. שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות חזרו לשקל סלעים חזרו לשקול טבעים ביקשו לשקול דינרין. אמר רבי שמעון אף על פי כן יד כולם שוה אבל חטאת זה מביא בסלע וזה מביא בשתים. וזה מביא בשלש: ה' מותר שקלים חולין. מותר עשירית האיפה מותר קיני זבים קיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות מותרן נדבה. זה הכלל שהוא בא לשם חט ומשם אשמה. מותרן נדבה: ו' מותר עלה לעלה. מותר מנחה למנחה. מותר שלמי' לשלמי' מותר הפסח לשלמים. מותר נזירי' לנזירי' מותר נזיר לנדבה. מותר עניים לעניים. מותר שבוי לאותו שבוי. מותר עני לאותו עני. מותר המתים למתים. מותר המת ליורשיו. רבי מאיר אומר מותר המת יהא מונח עד שיבוא אליהו רבי נתן אומר מותר המת בונין לו נפש על קברו:

פרק שני

הלכה א׳ מצרפין שקלים דרכונות כו'. ועשו אותן מרגלית. שמא תוזל המרגלית ונמצא ההקדש מפסיד. כהיא דתנינן תמן יכולן נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ מן השקלים. ואין פודין בכלים אמר ר' שמואל בר רב יצחק שמא יוזלו הכלים ונמצא ההקדש מפסיד. והבא שמא תוזל המרגלית ונמצא ההקדש מפסיד. מתניתא בתקלין חדתין. אבל בתקלין עתיקין לא בדא. ותני כן עתיקין במקדש אין עתיקין במדינה: מתני' כשומר חנם אבל בשומר שכר לא בדא. אמר רבי אבא ואפילו תימר בשומר שכר. נגנבו בליסטים מזויין אבדו כמי שטבעה ספינתו בים. אמר יוסטא בי רבי סימן אתייא כמאן דאמר תורמין על הגבוי ועל העתיד להגבות. ברם כמאן דאמר אין תורמין לא על הגבוי ולא על המשוכן לא בדא: בני העיר ששילחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו. אמר ר' אלעזר דר"ש היא דרבי שמעון אמר קדשים שהוא חייב באחריותן כנכסיו הן. אמר ר' יוחנן דברי הכל הוא משום שבועת תקנה: על דעתיה דרבי יוחנן ניחא. נשבעין לגוברין ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העי' שוקלין תחתיהן. הדא הוא דרבי שמעון. משם שבועת תקנה. אלא לרבי אלעזר גוברין מאי עבידתיהו נשבעין לבני העיר במעמד גוברין כי היכי דלא לחשדינהו אי נמי דלא נשוו להו פושעים אף על פי שקיבלו בני העיר לשלם אין ההקדש יוצא בלא שבועה: הפריש שקלו ואבד. רבי יוחנן אמר חייב באחריותו עד שימסור לגיזבר. רבי שמעון בן לקיש אמ' הקדש ברשות הגבוה בכל מקום שהוא. מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין תחתיהן. לא עוד הוא משם שבועת תקנה: תני הראשונים נופלין לתקלין חדתין. והשניים נופלים לתקלין עתיקין. אילו הן הראשונים ואילו הן השניים. רבי פינחס בי ר' חנינה ורבי אבא מרי חד אמר אילו ששילחו בני העיר תחילה. ואוחרנה אמר אילו שהגיעו לידי גיזברין תחילה: הלכה ב' השוקל כו' אנן תנינן אם נתרמה התרומה. ותניי דבית רבי אם קרבה הבהמה אמר ר' לעזר מאן תנא אם קרבה הבהמה רבי שמעון דרבי שמעון אומ' מיד היה מקבל משתוי. הכהנים זריזין הן. וקשיא אילו הגונב עולתו של חבירו ושחטה סתם סתמה לא לשם הבעלים הראשונים מכפרת. אמר ר' יודן תיפתר במסויים. משל בית רבן גמליאל שהיה מתכוין ודוחפו לקופה. וחש לומר שמא לשיריים הן נופלין. וכי יש מעילה בשיריים. אלא כרבי מאיר דר"מ אמר מועלין בשיריים. עוד הוא במסויים. משל בית רבן גמליאל שהיה מתכוין ותורמו לשמו: מה נרגה. אמר רב אבין בשם רבנן דתמן מכיון שבית דין ראויין למשכן ולא מישכנו כמי שנרגה: כתיב אך בכור אשר יבכר ליי' בבהמה לא יקדיש אותו. כל שהוא קודש אין קדושה חלה עליו. כיצד [redacted] מביא סלע של חולין ואומר מעות מעשר שני בכל מקום שהן מחוללין על סלע זו ואותן נתפסין לשם מעש' שני והשאר נעשין שקלים: הלכה ג' המכנס מעות כו'. רבי יוסה בשם רבי לעזר מה פליגין במכנס פרוטרות אבל באומר אילו לשקלי כל עמא מודיי שהמותר נדבה. רבי חזקיה ר' ביבי בשם רבי לעזר מה פליגין במכנס פרוטרוט אבל באומ' אילו לשקלי כל עמא מודיי שהמותר חולין. אמר חזקיה מתנית' מסייעא לרבי ביבי דתנן אמר שמעון מה בין שקלים לחטאת אלא שהשקלים יש להן קצבה ולחטאת אין לה קצבה. מה אנן קיימין אם באומר שאביא מהן שקלי כל עמא מודיי שהמותר חולין. אם באומר שאביא מהם חטאתי כל עמא מודיי שהמותר חולין. אלא כן אנן קיימין באומר אילו שקלים על ידי שקצותן מן התורה מותרן חולין. חטאת על ידי שאין קצבתה מן התורה מותרה נדבה. מה עבד לה ר' יוסי בשם ר' לעזר פתר לה במכנס פרוטרוט כבית הלל. (והא תנינן מותר שקלים חולין. פתר לה במכנס פרוטרוט. וכבית הלל): המפריש שקלו וסבור שהוא חייב נמצא שאינו חייב לא קדש. המפריש שנים וסבור שהוא חייב שני. ונמצא שאינו חייב אלא אחד אותו השני מה את עבד ליה. נשמעינה מן הדא הפריש חטאתו סבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדשה. הפריש שתי' וסבור שהוא חייב שתי' ונמצא שאינו חייב אלא אחת אותה השנייה מה את עבד לה אלא רועה הה"נ אילו לנדבה היאך אתה אר' אילו: הלכה ד'. שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות דינרין חזרו לשקול סלעי' כשמעון. חזרו לשקול טובעין פלגי סילעין. ביקשו לשקול דינרין קרטין ולא קיבלו עליהן מן התרא והעמדנו עלינו מצות לתת שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו. ר' חלקיה בשם ר' אחא מיכן שאדם צריך לשלש (שקלו) שקלו ג' פעמים בשנה. מיכן שאין מטריחין על הציבור יותר מג' פעמים בשנה. אמר ר' אבין מיכן לג' סאין. מיכן לשלש קופות. מיכן לג' אפרשו': כתיב זה יתנו כל העבר על הפקודים תני: ר' יודה ור' נחמיה חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל. ואוחרנה אמר לפי שחטאו בשש שעות יתנו מחצית השקל דעבר שיתא גרמסין. ר' יהושע בי ר' נחמיה בשם רבן יוחנן בן זכיי לפי שעיברו על עשרת הדיברות יהא נותן כל אחד ואחד עשרת גרה. ר' ברכיה ר' לוי בשם ריש בן לקיש לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף יהא כל אחד ואחד פודה את בנו בכורו בעשרים כסף. ר' פינחס בשם ר' לוי לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף ונפל לכל אחד ואחד מהן טבע לפיכך יהא כל אחד ואחד נותן שקלו טבע: הלכה ה' מותר שקלים חולין כו'. אמר ר' יוסה עד דאנא תמן שמעי' קל רב יהודה שאל לשמואל. הפריש שקלו ומת. אל יפלו לנדבה מותר עשירית האיפה שלו. רבי יוחנן אמר יוליכם לים המלח. רבי לעזר אמר יפלו לנדבה. מתניתא פליגא על ר' יוחנן מותר שקלים חולין. מותר עשירית האיפה מותר קיני זבות מותר קיני יולדות חטאות ואשמות מותרן נדבה. מה עבד לה ר' יוחנן. פתר לה מותר עשירית האיפה של מנחת חוטא של כל ישראל: ר"י אמר על דא עליל אבא בר בא דאינון אמרין מניין שהפסח משתנ' לשם שלמים. ת"ל אם מן הצאן קרבנו לזבח שלמי' כל שהוא מן הצאן בא שלמי'. התיבון הרי עלה מן הצאן. דבר שאינו בא אלא מן הצאן יצאת עלה שהוא באה אפילו מן הבקר. התיבון הרי אשם אמר ר' בון בר כהנא מן הצאן דבר שהוא בא מכל הצאן. יצא אשם שאינו בא אלא מן האלים בלבד. בכל אתר את אמר מן למעט. והבא את אמר מן לרבות. אמר ר' מנא הבא נמי מן למעט מיעט שאינו בא בן שני שנים מיעט שאינו בא נקבה (וגבי אשם נמי מן למעט הוא שאינו בא אלא מן האלים בלבד). התיבון והכתיב ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים לעלה. מעתה מותר הפסח בא עלה. אמר ר' אבון משנין דבר שהוא לאכילה לדבר שהוא לאכילה. ואין משנין דבר שהוא לאכילה לדבר שאינו לאכילה. אמר ר' יוסי בי רבי בון משנין קדשים קלים לשם קדשין קלין. ואין משנין קדשים קלין לשם קדשי קדשים. ר' יוחנן אמר על דא עליל ר' חגינה דאינון אמרין אין הפסח משתנה לשם שלמים אלא אם כן שחטו לשם שלמים ואני אומר אפילו שחטו לשם עולה. אמר ר' אילא טעמא דר' יוחנן אם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים. כל שהוא זבח בא שלמים ומשתנה למחשבת פסול. היך עבידה שחטו לשם עלה על מנת לזרוק דמו למחר. מ"מ פסול הוא. אין תימ' משתנ' למחשבת פסול פיגול. אין תימר (אי) משתנה למחשבת פסול פסול: לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה. ר' בון בר חייה בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר. א"ל ואם כן הוא אפילו שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו יעשה משעה הראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו ויהא כשר. אמר ר' אבא מרי מאן אמר בשתיקה כשר או נאמר בשתיקה פסול: רב חסדא אמר והוא שקרבה חטאתו בסוף. אבל אם קרבו שלמים בסוף מותרן שלמים. אמר ר' זעורה ואפילו קרבו שלמים בסוף הלכה (אחת) היא בנזיר שהוא מותרה נדבה: מתנית' מסייעה לרין ומתניתא מסייעא לרין. מתניתא מסייעה לרבי זעורה אפילו הן מעות סתומין כל שרמי חטאות (מיתות) מעורבות בהן. ואפי' הפריש דמי חטאת מתוכה מעות סתומין הן. מתניתא מסייעי לרב חסדי אילו לחטאתי והשאר לשאר נזירותי ומת מועלין בכולן. ואין מועלין מקצתן. ולא אמר אם מת יפלו לנדבה: רב חסדא אמר מותר לחמו של נזיר ירקב. אמר ר' יוסי ויאות להקריבו בפני עצמו אין יכול שאין לך לחם קרב לעצמו. להקריבו עם נזירו' אחרת אין את יכול שאין לך נזירות באה בלא לחם לפום כן צריך מימר מותר לחמו של נזיר ירקב: סברין מימר הוא לחמו הוא מותר נסכיו. אמר יוסה בי ר' בון מותר

מראה מקום והגהות

א מנחות ק"ה.
ב סנהדרין ע"ח, תוספתא בפרקין:
ג בכורות פ"ב
ד ע' בבלי ב"ק נ'.
ה שם כתובות ק"א
ו שם' שבועות פ"ב.
ז ה"נ משום שבועת תקנה פלא לר' אלעזר כשבעים בבני העיר הלא היא דר"ש, אבל נשבעין לגוברין גוברין מפי' וכו' ות' ב"ש ב"ם ותוס' שם ד"ה דתנן.
ח בהגספה לבבלי הגי': שם נתרמ' התרומה.
ט לקמן פ"ד ה"ה.
י י"נ והראשונים'
יא נזיר פ"ה.
יב ע' בהגהות הגאון מהרא"ו.
יג סוף פרקין.
יד ע' נזיר פ"ס ה"ס.
טו ע' בכורות נ'.
טז מדרש תנחומ' פ' תשא. ות' בתוס' ערכין ד' וקג"ה ס"ל.
יז עירובין פ"ז ה"ס וגזיר פ"ד ה"ד ע"ש ולקמן פ"ו ה"ה.
יח פסחים פ"ה ה"ב (ופי' הכא בר הבא מטה דפסולו שנקרא הבא ע' יתר' נ"ק פ"ס ה"ס ובבלי ברכות י"ח וחולין ק"ס).
יט ע' זבחים ח"ט.
כ ר"ל: מן כבשים.
כא י"נ שחטו ע"ם להקטיר סבגורו לסקר מין תיפר וכו'.
כב ע' פסחים פ' הזעכחות ע"ה:
כג ע' בבלי פסחי' ס"ד ותוס' שם וה"ש חולין ל'.
כד בהגספה לבבלי. אחרה דר יוסי.
כה נזיר פ"ד.
כו ע' הגי' בתוספתא מעיל' פ"ה.

ירבה וחיל לא ימעיט: א"ר אבון אף בפירש׳. הזאת נאמר בה שלש תרומות׃ מחצית השקל תרומה לה׳׃ יתן תרומת ה׳. לתת את תרומת ה׳: בחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכים׃ לא כן אר חלבו׳ רב הונה רב בשם רבי חייה רבה הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה׃ לא בא אלא ללמדך שכל המצות הנוהגות באדר השני ׳נוהגי׳ באדר הראשון. רבי יוסה ור׳ אחא הוון יתיבין אמר רבי יוסה׃ לר׳ אחא לא מסתברא לשעבר אלא לבא׃ והא תני מקום שנהגו לקרותה שני ימים קורין אותה שני ימים אִל אוף אנא סבר כן׃ אמר רבי מנא ויאות אילו משקרייה בארבעה עשר חזור וקרייא בחמשה עשר שמא אין שומעין לו׃ אם אומר את כן נמצאת עוקר זמן כרכין בידיך׃ תני ׳ר"ש בן גמליאל אומ׳ מצות נרצות באדר שני אינן נוהגות באדר הראשון חוץ מן הספר ומן התעני׳ שהן שוין בזה ובזה. ר׳ בא ר׳ ירמיה בשם רב ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי הלכה כרבן שמעון בן גמליאל׃ ר׳ חונה רבה דציפורין אמר הנהיג ר׳ חנינה בציפורין כהדא דרבן שמעון בן גמליאל לא אמר אלא הנהיג הא להלכה לא׃ אבל לעניין שטרות ׳כותבין אדר הראשון ואדר השני אלא שכותבין אדר השני תיניין ר׳ יודה אומ׳ אדר השני כותבין תיו ודיו׃ מתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים ועושין כל צורכי הרבים׃ ׳אילו הן צורכי הרבים דנין דיני ממונות ודיני נפשות דיני מכות ופודין ערכין וחרמין והקדישות ומשקין את הסוטה ושורפין את הפרה ועורפין עגלה ערופה ורוצעין עבד עברי ומטהרין את המצורע ומפרקין את המנעל מעל גבי האיסום ואין מחזירין אותו׃ תמן תנינן ׳משקין ביה׳ חשלחין וחציינין על הקברות׃ לא כבר ציינו מאדר׃ תיפתר שירד שטף של גשמים ושטפו׃ ויוצאין אף על הכלאים׃ לא כבר יצאו באדר׃ תיפתר שהותה השנה אפילה ואין הצמחין ניכרין׃ ׳מניין לציון ר׳ ברכיה ר׳ יעקב בר בת יעקב בשם ר׳ חונייא דברה חווק ר׳ יוסה אמרי לה ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ חונייה דברת חוורן ר׳ חזקיה רבי עזיאל בריה דר׳ חונייה דבית חוורן בשם רבי חונייא דבית חוורן טמא טמא יקרא כדי שתהא הטומאה קוראה לך בפיה ואומרת לך פרוש׃ רבי אלא בשם רבי שמואל בר נחמן ועבה העוברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון׃ עצם מיכן שמציינין על העצמות׃ אדם מיכן שמציינין על השדרה ועל הגולגלת׃ ובנה מיכן שמציינין על גבי אבן קבועה. אם אומר את על גבי אבן תלושה אף היא הולכת. ומטמא במקום אחר. אצלו׃ למקום שהוא טהרה׃ ציון׃ מיכן לציון׃ ומצא אבן אחת מציינת ׳אע"פ שאין מקיימין כן המאהיל עליה טמא׃ אני אומר מת (מציין) והיה נתון תחתיה׃ היו שתים המאהיל עליהן טהור וביניהן טמא. אם היה חורש בנתיים הרי הן כיחידיות ביניהן טהור ׳וסביבותיהן טמא: תני אין מציינין על הבשר שמא נתאכל הבשר׃ ר׳ וסמא בר שונם בעא קומי ר׳ מנא ולא נמצא מטמא טהרות למפרע׃ א"ל מוטב שיתקלקלו בו לשעה ואל יתקלקלו בו לעולם׃ הלכה ב׳ ר׳ יהודה אומר׃ ׳תני אר יהודה בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפניהן והיו שמיחין שתי שמחות אחת שהיו מנכשין שדותיהן ואחת שהיו נרגין מן הכלאים׃ משרבו עוברי עבירה היו משליכין על הדרכים אף ע"פ כן היו שמחים שהיו מנכשין שדותיהן׃ התקינו שיהו מבקירין את כל השדה׃ ׳מניין שהבקר ב"ד הבקר כתיב וכל אשר לא יבא לשלשת הימים כעצת השרים והזקני׳ יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה. מניין שהוא פטורה מן המעשרות׃ ר׳ יונתן בריה דר׳ יצחק בר אחא שמע לה מן הדא ׳אין מעברין את השנה לא כשביעי׳ ולא במוצאי שביעי׳ ואם עיברוה הרי זו מעוברת׃ וחדש אחד שהוא מוסיף לא פטור ממעשרות הוא׃ עד כדון שביעית. מוצאי שביעית מאי׃ א"ר אבון שלא לרבות באיסור חדש. רבי ועידה בשם ר׳ אבהו הדא דאת אמר ׳עד שלא התיר ר׳ להביא ירק מחוצה לאר׳ לארץ. אבל משהתיר ר׳ להביא ירק מחוץ לארץ לארץ היא שביעית היא של שאר שני שבוע. תני׳ אין מעברין את השנה כשביעי׳ ולא במוצאי שביעית אלא כשאר שני שבוע ואם עיברוה הרי זה מעוברת׃ אמר רבי מנא הדא דאת אמר בראשונה כשהיו השנים כתיקנן אבל עכשיו שאין השנים כתקנן היא ׳שביעית היא שאר שני שבוע׃ תני ׳של בית רבן גמליאל עיברוה כמוצאי שביעית מיד׃ אמר רבי אבון אין מן הדא לית שמע מינה כלום׃ שמור את חדש האביב. שמריהו שיבוא בחידושו הדא דאת אמרה דא נריש שלא לוקט תחתיו ׳כל הנגעות בארץ הרי הן של עניים׃ וא"ר אמי בשם רשב"ל דבית שמאי היא וא"ר יוסי שמענו שהוא פטור ממעשרות דברי הכל משום קנס׃ ובבית הלל עניים מעשרין ואוכלין׃ הלכה ג׳ בחמשה עשר בו כו׳׃ הא לתבוע תובעין׃ הדא דתימר כשהביא שתי שערות׃ אבל אם לא הביא שתי שערות לא בדא. ולמשכן אין ממשכנין ׳עד שיביא שתי שערות׃ כיני מתני׳ אין ממשכנין את הכהנים מפני דרך הכבוד׃ הלכה ד׳ א"ר יודה העיד כו׳׃ א"ר ברכיה טעמא דרבן יוחנן בן זכאי זה יתנו. שנים עשר שבטים יתנו. ר׳ טבי בשם רב המנונא כן משיבין חכמים לרבי יהודה חטאת יחיד מתה ׳אין חטאי׳ הציבור מתה׃ מנחת היחיד קריבה כליל ואין מנחת ציבור קריבי׳ כליל׃ וקשיא משיבין לאדם דבר שאינו מודה בו שאין חטאת ציבור מתה׃ ר׳ יהודה אומר תמות׃ והוא מתיב לון וו לא נרבת יחיד הוא׃ ואינון מתיבין ליה מכיון שנמסרה לציבור כמי שהוא נרבת ציבור׃ כתיב כל העובי׳ על הפקודים׃ ר׳ יודה ור׳ נחמיה חד אמר כל דעבר בימא יתן׃ וחרנה אמר כל דעבר על פקודייא יתן׃ מאן דאמר כל דעבר בימא יתן מסייע לרבן יוחנן בן זכאי. מ"ד כל דעבר על פקודייא יתן מסייע לבן בוכרי׃ הלכה ה אע"פ שאמרת כו׳׃ הא לתבוע אינן תובעין׃ הבא את אמר תובעין והבא את אמר אין תובעין׃ כאן כשהביא שתי שערו. וכאן כשלא הביא שתי שערות׃ הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מידן׃ אר בא תיפתר כמאן דאמר כותי כנוי׃ דאיתפלגון ׳כותי כנוי דברי רבי׃ רבן שמעון בן גמליאל אומר כותי כישראל לכל דבר׃ א"ר לעזר מתני׳ כגוים הא כבותים לא׃ ותני כן ׳אדם לרבו׳ את הנרים׃ מכם להוציא את המשומדים. מתני׳ פליגא על ר"א׃ אין מקבלין מידם קיני זבין וקיני זבות קיני יולדות וכי יש קיני זבין וזבות בגוים׃ (אלא) רישא בגוים וסיפא בכותים׃ (והא) כיני רישא בגוים וסיפא בכותים׃ א"ר יוחנן בתחילה אין מקבלין מהן לא דבר מסויים ולא דבר שאינו מסויים׃ ובסוף ׳מקבלין מהן דבר מסויים ואין מקבלין מהן לא דבר שאינו מסויים׃ רשב"ל ׳אמר בין בתחילה בין בסוף אין מקבלין מהן דבר מסויי׳ ולא דבר שאינו מסויים׃ מתני׳ פליגא על ר"י׃ ׳אין מקבלין מהן הקדש נדכי׳ לבדק הבית׃ פתר לה בין בתחיל׳ בין בסוף ׳ובלבד דבר שאינו מסויים׃ מתני׳ פליגא על רשב"ל הכל שוין שהן נודרין ונידרין׃ פתר לה שלה׃ ניחא נודרים שלה׃ נידרי׳ שלי. לא כשאמר ישראל הרי עלי עולה ושמע גוי ואמר מה שאמ׳ זה עלי׃ ׳ואינו מביא עמה נסכים ומותר נסכים. לא לכלי שרת אינון נמצא מביא דבר מסויים. התיב רבי יוסי בי ר׳ בון והא תנינן מערכין׃ וערכין לא לבדק הבית אינון׃ הדך מה דאת אמ׳ תמן לשמים הוא מתכוין ומאיליהן הן באין לבדק הבית׃ כן את אמר אף הכא לשמים הוא מתכוין ומאיליהן הן באין לכלי שרת׃ מה עבד לה ר׳ שמעון בן לקיש׃ פתר לה לא לכם ולנו לבנות ביה לאלהינו׃ רבי חלקיה אמר רבי סימון שאל מעתה אין מקבלי׳ מהן לאמת המים ולחומת העיר ומגדלותיה על שם ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים׃ הלכה ו׳ אילו חייבין בקולבון כו׳׃ מתניתא דרבי מאיר ׳דרבי מאיר אמר אע"פ שאין שקלו תורה קולבנו תורה סבר ר׳ מאיר בנותן שקלו שלם שהוא ׳פטור מן הקולבון׃ א"ר מאיר ׳כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה אמר לו זה יתנו כזה יתנו׃ נתן סלע ליטול שקל חייב שני קולבונות׃ א"ר לעזר דרבי מאיר היא דרבי מאיר אמר אחד שקל שהוא נותן ואחד סלע שהוא נוטל׃ רב אמר דברי הכל הוא אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל ואחד לדבר תורה׃ על דעתיה דרב ׳ג׳ קולבונות אינון׃ אתא ר׳ ירמיה רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב שלשה קולבונות אינון׃ א"ר שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל ואחד לדבר תורה׃ הלכה ז׳ השוקל על ידי עני כו׳׃ א"ר לעזר ׳והן שחלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים׃ אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים הוא חלקו משעה הראשונה׃ א"ר יוחנן ואפילו חלקו גדיים ותיישים כנגד גדיים ותיישי׳ כלקוחות הן׃ כהיא דתנינן תמן ׳הלקוח ושניתן לו מתנה פטור ממעש׳ בהמה ׳(האחין והשותפין שחייבין בקולבון ופטורין במעשר בהמה כשחלקו וחזרו ונשתתפו שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקולבון כשלא חלק) רבי חזקיה א"ר ירמיה בעי ולמה לית נן אמרין פעמים שחייבין בזה ובזה׃ ופעמים שהן פטורין מזה ומזה׃ היך עבידא חלקו את הנכסים ואחר כך ׳חלקו את הבהמה וחייבין בזה ובזה׃ חלקו את הבהמה ואחר כך ׳חלקו את הנכסים פטורין מזה ומזה. א"ר מנא הדא דאת אמר כשלא היתה הבהמה רוב. אבל אם היתה הבהמה רוב הן הן עיקר נכסיו׃ רבי אבון אמר ר׳ שמי כעי מפני שעשו את באדם אחד אצל מעשר בהמה את פוטרו מן הקולבון׃ אמר ליה לא שנייה היא שהוא נותן סלע אחת שלימה׃ מעתה אפילו חלקו חזרו ונשתתפו חייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקולבון. ותנינן חייבין בקולבון ופטורין ממעשר בהמה׃ רבי בא בשם אבא בר רב הונה היא שני אחין שירשו את אביהן׃ היא שני גיסין שירשו את חמיהן׃ ׳לאיכן היו הקולבונות טפלין׃ רבי מאיר אומר לשקלים׃ רבי לעזר אומר לנרבה׃ רבי שמעון השזורי אומר ריקועי זהב ציפוי לבית קודש הקדשים׃ בן עזאי אומר שולחנין היו נוטלין אותן בשכרן׃ ויש אומרי׳ להוצאת הדרכים׃

הדרן עלך באחד באדר

א׳ מצרפין שקלים ודרכונות ׳מפני משאוי הדרך׃ כשם שהיו שופרות במקדש כך היו במדינה ׳מבני העיר ששילחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו אם נתרמה התרומה ׳נשבעין

פירוש

משקרי׳. פי׳ משקראה: כותבי׳ תיו׳ ודיו. פי׳ תנ׳ האם נפקום תניין כן הטעס׳ לקמן במגיל׳ פ"ק דף ע"ם ע"א. אבל מלמתי מוגה דהכי ג"ל הא להלכה לא אבל לענין שטרות כותבין אדר הראשון ראשון ואדר השני שני דברי ר"ש ר׳ יהודה אומ׳ אדר הראשון סתם ואדר השני תניין והא פליגי ר"ש סבר אדר שני עיקר ור"י סבר אדר הראשון עיקר: האיסום פירש לשון של מנעל ונראה שהוא טעות כי מה לצרכי רבים שייך בזה אלא צ"ל ומפרקי׳ המנעול מעל גבי הפיסי׳ ואין מחזירין אותו והכונה׳ שמפקירו בורות מים המכונסי׳ לכל כדי שישתו ממנו ביציאת החמה וכן מלמתי בעין יעקב: הטומא׳ קוראה כו׳. פירש"י כלומר עושין סימני׳ על הטומא׳ כדי שיה׳ המרגיש פורש: על העצמות. פי׳ אף על פי שנתאכל הבשר: שדרה. פי׳ שדרה: קבועה. פי׳ על הקבר ולייק מלת ובנ׳ משמע דבר הקבועה כבנין: הולכ׳ כו׳. פי׳ שמתגלגל האבן למקום טהרה והרואה ציון על גבה סבור שיש שם מת ולמי דמשרף טהרו׳ שהאהילו עליה: למקום טהרה. פי׳ מלת אצלו משמע דאפילו נקלת מקום טהרה עושין ציון והיינו סביבות הקבר: מכאן לציון. פי׳ דהיינו סימן המיד שעושים סביבות הקבר וה"פ דקרא ובנה עליו סלכת אבן ועוד יעשה אצלו ציון: הלכה ב׳ מבקירי׳. כמו מפקירי׳ בחילוף אותיות בומ"ף: ה"ג דב"ש היא׳ דלב"ה עניים מעשרי׳ ואוכלים א"ר יוסי שמענו כו׳: הלכה ג׳: דרך כבוד כמת׳ מפני דרכי שלום: הלכה ה׳ שנים עשר. פי׳ זה יתנו׳ י"ב: בימא. פי׳ והכהנים ג"כ עברו: פקודייא. פי׳ והכהני׳ לא התפקדו. רבוי הגוהמאות וטעיות רבו מהעתקות על הגליון והרוצה לעיין עליהם יעיין בתוחן שבדפוס עם הגה"ה: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

א מגילה פ"א ה׳. ב נ"א: אינן נוהגות. ג מגילה פ"א ה"ה. ד ע׳ נדרים פ"ח ה"ו. ה מו"ק פ"ח ותוספתא שם. ו פ"ק דמו"ק וע׳ בבלי שם. ז ע׳ מו"ק פ"א ה"ב וסוטה פ"ט ה"א ומ"ש פ"ה ה"א ובבלי מו"ק ה׳ חולין ע"ה ונדה כ"ה ותוס׳ סוטה ל"ב וב"ב קס"ו. ח ע׳ תוספתא שם. ט נ"א: ותחתיהן. י ע׳ מו"ק שם בבבלי. יא לכל הסוגיא פיאה פ"ז ה"ד ע"ש (וע׳ בבלי גיטין ל"ו ויבמות פ"ט): יב תוספתא ר"ה פ"ב. יג שביעית פ"ו ה"ד. יד בבלי סנהדרין י"ב: וע׳ ירושלמי נדרים פ"ו ה"ח ושביעי׳ פ"ו ה"ד. טו י"נ: מוצאי שביעית. טז שם וע׳ ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב. יז פיאה פ"ה וע׳ בבלי גיטין ל"ה. יח י"נ: עדשים׳ בן עזרים וע׳ ברוקח סי׳ רל"ב. יט יומא פ"ו ותמורה ט"ו: וע׳ הוריות ו׳ ע"א. כ ברכות פ"ג ה"א ובבלי חולין ד׳ גיטין קידושין ע"ו ותוס׳ שם ותוספתא פסחי׳ פ"ב, וראה גם תוס׳ כתובות כ"ט ותנחומא ויגש. כא ויקרא מ׳ תצ׳ ת"כ שם ובבלי חולין ה׳ ובויקרא רבה פ"ב וע"ע ירושלמי קידושין ר"פ עשר׳ יוחסין ובבלי יבמות כ"ד ומנחות ס"ט ותוס׳ שם ודף ע"ב. כב ס טרפין להאק׳. כג ערכין ח׳ ו׳ ע"ב. כד י"נ: ובלבד דבר מסוים. פתר לה בתחלה שלפני מעותיו יוליכם ל׳הפלת׳ מתני׳ וכו׳. כה וכ"ה בפי׳ המשנה להרמב"ם ז"ל. כו להגאון מהר"א ווילנא ז"ל ס׳ בזה גירסא אחרת. כז ע׳ תוספתא בפרקין. כח ס"א: חייב. כט בתנחומא תשא ומדרש תהלים פ"ב וע׳ תוס׳ מנחות כ"ט. וע"ע תנחומא שמיני ומכילתא בא פ"א ורבה במדבר פ"ו. ל הגהות בזה. לא בכורות כ"ו וע׳ בבלי ביצה ל"ט:) לב שם כ"ה: לג (המדפיסים טעו, ושכתב עד נשלא חלקו כ"ל לעיל מה קודם א"ר לעזר וכו׳. לד בכורות שם הגה: ולא חלקו וכו׳. לה חלקו וכו׳. לו מנחות ק"ח ע"ב. לז בכורות כ"ט. לח ע׳ יומא פ"ה: לט ע׳ שבועות פ"ו מ"ה וב"מ פ"ד מ"ט.

עד שימחול לו עליו הכתוב אומר שובו בנים שובבים· העובר על מצוה בלא תעשה ושב מיד התשובה תולה ויום הכיפורים מכפר· עליו הכתוב אומר כי ביום הזה יכפר עליכם· העובר על כריתות ומיתות בי' דין במזיד התשובה ויה"כ מכפרין מחצה· והייסורין בשאר ימות השנה מכפרין מחצה· עליו הכתוב אומר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. אבל [י]מי שנתחלל בו שם שמים אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביום הכיפורים לכפר ולא בייסורין למרק· אלא תשובה ויה"כ מכפרין שליש· [ז]והייסורין מכפרין שליש והמית' ממרקת בייסורין עליו הכתוב אומר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון· הא למדנו שהמית' ממרקת· א"ר יוחנן זו דברי רבי לעזר בן עזריה [ח]ור' ישמעאל ור' עקיבה. אבל דברי חכמים שעיר המשתלח מכפר. אם אין שעיר· היום מכפר: כיצד הוא מכפר· רבי זעורה אמר כל שהוא· ר' חנניה אומ' בסוף· מה מפקא מביניהון מת מד'· על דעתיה דר' זעורה כבר כיפר· על דעתיה דר' חנניה לא כיפר: אמר ר' זעורא מתניתא מסייעא לר' חנניה חומר בשעיר מה שאין ביום הכיפורי· וביום הכיפורי' מה שאין בשעיר: שיום הכיפורים מכפר בלא שעיר· והשעיר אינו מכפר אלא ביום הכיפורים. חומר בשעיר שהשעיר מכפר מיד. ויום הכיפורים מכפה משתחשך· אמר ר' חונה איתתבת קומי ר' ירמיה ואמ' תיפתר שהיה בדעתן להביא שעיר אחר ולא הביאו· ר' יוסי בי ר' בון בעי [ט]ואין הבי"ה רואה את הנולד ויכפר מיד: הלכה ט שמואל אמר ההן דחטא על חבריה צריך מימר ליה סרחית עלך ואין קבליה הא טבאות· ואין לא מייתי בני נש ומפייס ליה קומיהון. הדא הוא דכתיב ישר על אנשים· יעשה [י]שורה של אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי· אם עשה כן עליו הכתוב אומר פדה נפשו מעבר בשחת וחייתו באור תראה. מית צריך מפייסתיה על קיבריה ומימר סרחית עלך: תני [יא]עבירות שנתודה עליהן ביה שעברה אינו צריך להתודות עליהן יום הכיפורים הבא אם עשה כן עליו הכתוב אד' ככלב שב על קיאו כסיל שונה באוולתו· תני רבי ליעזר אני הרי זה זריז ונשכר. מה טעמא דר' ליעזר וחטאתי נגדי תמיד· מה מקיים ר"א טעמא דרבנן ככלב שב על קיאו כסיל שונה באיוולתו· [יב]כשונה באותה העבירה. מה מקיימין רבנן טעמא דרבי ליעזר וחטאתי נגדי תמיד שלא יהו בעיניו כאילו לא עשאן· אלא כשעשאן ונמחל לו: מצות הוידוי ערב יום הכיפורי' עם חשיכה עד שלא נשתקע במאכל ובמשתה. אע"פ שנתודה בערבי' צריך להתודות בשחרית· אע"פ שנתוד' בשחרית צריך להתודות במוסף· אע"פ שנתודה במוסף צריך להתודות במנחה· אף על פי שנתודה במנחה צריך להתודות בנעילה שכל היום כשר לוידוי: כיצד הוא מתודה [יג]ר' ברכיה בשם ר' בא בר בינה רבוני חטאתי ומרע עשיתי וברעת רעה הייתי עומד ובדרך רחוקה הייתי מהלך וכשם שעשיתי איני עושה יהי רצון מלפניך יי' אלהי שתכפ' לי על כל פשעי ותמחול לי על כל עונותי ותסלח לי על כל חטאתי: תני [יד]צריך לפרוט את מעשיו דברי ר' יהודה בן בתירה. ר' עקיבה אומר אינו צריך לפרוט את מעשיו· מה טעמא דרבי יהודה אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב· מה עבד לה ר' עקיבה [טו]מי גרם להם אני שהרביתי להם כסף וזהב. למה [טז]שאין חמור נוחק אלא מתוך כפיפה של הובין: כתיב מקוה ישראל יי' וגו'· מה המקוה מטהר את הטמאים· אף הקב"ה מטהר את ישראל וכן אומר וזרקתי עליכם מים טהורי' וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם:

הדרן עלך יום הכיפורים

וכולא מסכתא דיומא ברחמי דשמייא

מסכת שקלים

א׳ באחד באדר [יז]משמיעין על השקלים ועל הכלאים ובחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכים ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים· ועושין כל צורכי הרבים ומציינין על הקברות ויוצאין אף על הכלאים: ב אמר ר' יהודה [יח]בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפניהן משרבו עוברי עבירה היו משליכין לדרכים התקינו שיהו מבקירין את כל השדה: ג בחמשה עשר בו שולחנות יושבין במדינה. בעשרים וחמשה בו ישבו במקדש. משישבו במקד' התחילו למשכן· את מי ממשכנין לויים וישראלי' וגרים ועבדים משוחררין· אבל לא נשים ולא עבדי' ולא קטנים· וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו פוסק· אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום: ד אמר ר' יהודה [יט]העיד בן בוכרי ביבנה שכל כהן שהוא שוקל אינו חוטא· אמ' לו רבן יוחנן בן זכאי לא כי אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא· אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל והעומר ושתי הלחם ולחם הפני' שלנו היאך הם נאכלין: ה אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אבל אם שקלו מקבלין מידם· הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מידן· ואין מקבלין מידן קיני זבין וקיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות·[כ] זה הכלל כל שהוא נידר ונידב מקבלין מידן. וכל שאינו לא נידר ולא נידב אין מקבלין מידן. וכן מפורש על ידי עזרא לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו: ו ואילו חייבין בקולבון לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררין· אבל לא כהנים ולא נשים ולא עבדים ולא קטנים השוקל על יד העבד על יד האשה על יד הכהן על יד הקטן פטור· על ידו ועל יד חבירו חייב בקולבון אחד. ר"מ אומר שני קולבונות· נתן סלע ליטול שקל חייב שני קולבנו': ז השוקל על יד עני על יד שכינו על יד בן עירו פטור אם הלוום חייב· [כא]האחין השותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה. ושחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקולבון· כמה הוא קולבון מעה כסף דברי ר"מ· וחכמי' אומרי' חצי מעה:

פרק ראשון

הלכה א׳ באחד באדר משמיעין כו'· ולמה באחד באדר כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן· ותיתרם תרומת הלשכה מן החדש' בזמנה באחד בניסן. ומר ר' שמואל בר רב יצחק תרומת הלשכה כתחילתה דכתיב ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן. ותני עלה ביום שהוקם המשכן בו ביום נתרמה התרומה. רבי טבי ר' יאשיה בשם כהנא נאמר כאן [כב]חדש ונאמר להלן חדשי· מה חדשי שני' להלן אין מוני' אלא מניסן· אף חדשי שני' כאן אין מונין אלא מניסן· א"ר יונה שבק ר' טבי ראשה דמתניח' ואמ' סופו [כג]דל בן כהדי' דתני' זאת עולת חדש בחדשו· יכול תהא תורם בכל חדש וחדש· ת"ל בחודש ולחדשי בחודש א' הוא תורם לכל חדשי השנה· יכול באי זה חדש שירצה· נאמר כאן [כד]חדשי· ונאמר להלן חדשי· מה חדשי שני' להלן אין מונין אלא מניסן· אף חדשי שני' כאן אין מונין אלא מניסן: מהו משמעין· רב הוני' אמ' מכריזין· היך מה דאת אמר ויתנו קול ביהודה ובירושלי'· תמן תנינן [כה]אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים· ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אף שימוע שקלים וכלאים בינידם (ר' חלבו ורב חונה רב בשם רבי חייה רבה הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קרייתה·) אמר רבי יוסה ויאות כלום אמרו משמעי' על השקלים לא בדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן· אם אומר את באדר הראשון עד כדון אית בשתא שיתין יומין· כלו' אמרו יוצאין אף על הכלאים לא כדי שיהו הצמחין ניכרין· אם אומר את באדר הראשון עד כדון אינון דקיקין· רבי חזקיה שאל מעתה בני בבל משמעין על שקליהן מראשו של חדש (לא) כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן ותיתרם תרומת הלישכה מן התרשה בזמנה באחד בניסן: התיב רבי עולא קומי ר' מנא והא תנינן [כו]בני פרקים בשנה תורמין את הלשכה בפרס הפסח· בפרס העצרת· בפרס החג. איל נימר אילין דקריבין בפרס הפס'· אילין דרחיקין בפרס העצרת· ואילין דרחיקין מינהון בפרס החג· איל כולה כאחת הותה באה· ולמה אמרו בני פרקים כדי לעשות פומבי לדבר: ר' יהודה בר פזי בשם רבי הן נקרא ולא נכרת· לטובה כל נדיב לב· לרעה ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם. לטובה ויוצא משה את העם· לרעה ותקרבון אלי כולכם· לטובה אז ישיר משה ובני ישראל· לרעה וישא כל העדה ויתנו את קולם· אמר רבי חמא בר בא אבן השכיסו השחיתו· כל השתחה שהוו עושין בהשכמה הוו עושין אותה· א"ר בא בר אחא אין את יכול לעמוד על אופי של אומה הזאת נתבעין לעגל ונותנין· נתבעין למשכן ונותנין: תנא ר' יוסה בן חנינה חדא מתניתא ועשית כפורת זהב טהור· יבוא זהב של כפורת ויכפר על זהבו של עגל· ר' חגי בשם ר' שמואל בר נחמן שלש תרומות נאמרו בפרשה הזאת. תרומת אדני' ותרומת שקלי' ותרומת המשכן· דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה זו תרומת אדנים· מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי זו תרומת שקלים· וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זו תרומת המשכן· תרומת המשכן למשכן מה שרצו [כז]יעשו. תרומת שקלים לקרבן מה שרצו [כח]יעשו כדי שתהא יד כולן שוה. תרומת אדנים לאדנים העשיר לא

פירוש

הלכה ח: כל זהו. פי' כל היום ואפילו משעלה עמוד השחר וכן כל היום מתכפר והולך כל חטא שמתחטא ביום זה וא"ת א"כ שעי' לשפי' למרק ח"ל דאין הי' מכפר אלא היכא דה"ק בשעירה את מיד גרסי' פי' קודם שנשתלח השעיר: איתתבת. פי' הקשו לרבי זעירא מהא מתני' וחירן שתיפתר מתני' זו שהיה בדעתם להבי' שעי' אחר כשנרם שעיר זה ולא הביאו ולכן לא כיפר י"ה עם חשיכה דכל שהיתה תקוה להביא שעיר לא כיפר הי' דהיכ' דאיכא שעיר אין היום מכפר בלא שעיר והא דאמר ר' זעירא כל שהוא דהיינו כל היום היינו היכא דודאי ליכ' שעיר ור' יוסי הקשה על תשובה זו כיון דהקב"ה רואה את הנולד יודע שלא יביאו היום שעיר היה לו לכפר לה' מיד אי איתא היכא דודאי ליכא שעיר מכפר משחרית: הלכה ט: ההן. פי' זה: סרחית עלך. פי' חטאתי לך: ככלב שב על קיאו. פי' מאחר שכבר נתכפר בוידוי הרי הו' כמו שמקיא המאכל ואוכלו מטעם שע"י הוידוי דחה העון ממנו ובמאחר ומתודה עליו הרי הוא מזכירו ועומד ככלב שחוזר ועומד על קיאו שהוא מתלכלך בעצמו ועליו אמר שהיה כילול ופירש שונה באולתו שונה להתודות ולהזכיר באולתו: כשונה כו'. פי' דלא נעשה לו כהיתר כדאיתא בבבלי וכל הסוגיא מבוארת בבבלי דפרקי' ע"ש: סליק פרק:

באחד באדר משמיעי' כו': הן. פי' היכן נקר' זכותו ולא כתוב וכלום: כל נדיב לב. פי' דוקא הנדיבין ולא כל ישראל ואלו לרעה גבי עגל כתיב כל בית ישראל וכן נקיבת גבי מתן תורה לא כתי' כל. ואלו לרעה גבי מרגלים כתיב כל. אבן נמ"א כתוב אבן: השכיסו. גם זה מעלין דלעיל שלגבי הרעה הא מורזי' וגבי מצוה היו עצלים והולך לשורים ולכן כתיב וילכו: אפשא. פי' דעת: יבא זהב כו'. פי' עשה שתוך מה היה דעתם יבא ויכפר כו': לקרבן מה שירצו יעשו. פי' דוקא להוסיף על מחצית השקל ואפילו כלותו הוספ' אין אומ' יחיד רשאי להוסיף אלא כשכל ישראל מוסיפין באותו שיעור הוא שאמר כדי שתהא יד כלן שוה וכן מפורש לקמן במתניתין פ"ב אבל גבי תרומת המשכן מה שירצו יעשו בין לפחות ממחצית השקל (בג"א לא יפחות) בין להוסיף עליה: בפרשה הזאת. פי' בפ' כי תשא:

מראה מקום ותגהות

[ו] ע' בבלי קידושין פ' ויקרא רבה פכ"ב שוחר טוב פכ"ד ויסדים משלי פ"ג.

[ז] ע' במכילתא שם ובספ' שנות יהודה.

[ח] ע' בבלי ב"ו תוספתא פ"ד ואדר"נ פ"ט.

[ט] פי' ר"ה פ"א ה"ג.

[י] בבלי פ"ז: שלש שורות של שלשה בני אדם.

[יא] שם וע' שוחר טוב פנ"ב.

[יב] ע' בבלי סו"ק פ"ז.

[יג] ע' ויקרא רבה פ"ג.

[יד] שם ובדרים ב"ה ה"ד (וע' יבמות פ"ח ה"ג סוטה פ"ח ה"ג קידושין פ"ו ה"ח.)

[טו] בבלי: א"ר ינאי.

[טז] ע' בבלי ברכו' ל"ב וב"ב ק"ט וחולין פ"ד ובכורי' האזינו ורב' נשא פ"ט ותנחומא שמיני וב"ר פל"ח וא"ז כ"ג.

[יז] בבלי מגילה י"ג וכ"ט. ועי' תוי"ט בלא"ה פ"ב מ"א.

[יח] שם מו"ק ו'.

[יט] שם מנחות ע"ו וכ"ח: וערכין ח'.

[כ] (ס"א: אבל מקבלין מהן נדרים ונדבות).

[כא] שם בכורות נ"ו ובינה ל"ס.

[כב] נ"א לחדשי וכו'.

[כג] נ"א: לא כן תני וכו' וע' ירושלמי ר"ה.

[כד] נ"א לחדשי וכו' וע' בבלי ר"ה ז' ויומא ס"ה.

[כה] מגילה פ"א ה"ה.

[כו] לקמן פ"ג.

[כז] נ"א: [illegible]

[כח] ינאי.

אבטית שהיה מחוי' יותר מרביעית: הלכה ג למה שתייה בכלל אכילה. אין אכילה בכלל שתייה. מניין שהשתייה בכלל אכילה. ר' יונה שמע לה מן הדא על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם. מה נן קיימין בדם שקרש. הא תני דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה. אלא כי נן קיימין כמות שהוא והתורה קראת אותו אכילה. והרצי המחה את החלב וגמיא הקפה את הדם ואכלו אם יש בו כזית חייב. מה עבד לה ר' יונה אינו אוכל לטמא טומאת אוכלין. ולא משקה לטמאו טומאת משקה. חזר ר' יונה שמע לה מן הדא ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך. מה נן קיימין אם כטועם טעם יין לתוך התבשיל והלא טעם יין לפנם הוא. אלא כי נן קיימין כמר שהוא והתור' קראת אותו אכילה. רבנן דקיסרין אמרי תיפתר באילין אורזנייא וגומגני אוכל הטפ' לאכילה כאכילה היא. ר' יוסה שמע לה מן הדא שבועה שלא אכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת. אמרין חברייא קומי ר' יוסה אמור דכתרה שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתי. אמר לון ר' יוסי אילו מי שהיו לפניו שני ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואכלן שניהן כאחת שמא אינו חייב שתי. ר' חנניה בשם ר' פינחס שמע לה מן הדא שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתיי פטור מפני ששת' כשקין שאינן ראוין לשתייה אבל אם אכל אוכלין שהן ראויין לאכילה שתה משקין שהן ראויין לשתייה חייב: לא שבועה שלא אוכל אמר ניחא כמתניתן דאנן אמרין שבועה שלא אוכל כר' וו אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה. ר' חנניה שמע לה מן הדא האוכל ושות' בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת. ר' אבא מרי שמע לה מן הדא לא אכלתי באוני אלא שתיתי ניחי' כמיד שבועה שלא אוכל ושתה. ברם כמיד שבוע' שלא אשת' ואכל שתייה בכלל אכילה. אין אכילה בכלל שתייה. ואית דבעי מישמעינה מן הדא לא תוכל לאכול בשעריך וגומ' תירושך זה היין. יצהרך זו סיכה והתורה קראה אותו אכילה. ואינו מתוור. אין תימר מחוור הוא ילקו עליו חוץ לחומה. א"ר יוסה בן חנינ' אין לוקין חוץ לחומה אלא על מעשר שני טהור שנכנס לירושלם ויצא. ומניין שאינו מחוור כהדא דתני בשבת בין סיכה שהיא של תענוג: (נ"ריש בהיל קדמיתא. מניין שהיא מתוור כעשה. ר' לעזר בשם ר' סימיי לא נתתי ממנו למת. מה נן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין דבר שהוא אסור לחי. לחי הוא אסור לא כל שכן למת. אי זהו דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר זה סיכה. אזהרה למלאכת היום כל מלאכה לא תעשו. עונש והאבדתי את הנפש ההיא. אזהרה לעינוי היום כי כל הנפש אשר לא תעונה. עונש ונכרתה הנפ' ההיא. אזהרה למלאכ' הלילה לית כאן עונש לית כאן אזהרה. תענש לעינוי הלילה לית כתיב. רשב"ל בעי מה הוה ליה למימר ביה לא תעונה אלא לא תאכל כל אכילות שבתורה כזית. וכאן ככותבת. אמר רב הושעיה השמר פן ולא תעונה הא תלת אזהרן. א"ר חונה השמר באותה האמירה שאמרתי לך השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות וגו'. תני ר' חייה לא יאמר עונש במלאכה שאינו צרי' הייתי למד מן העינוי מה אם העינוי הקל חייבין כרת. מלאכה החמורה אינו דין שיהו חייבין עליה כרת. הא לא נאמר עונש במלאכה אלא ליתן אזהרה לפניו. מה עונש שנ' במלאכה אזהרה לפניו. אף עונש שנא' בעינוי אזהרה לפניו: א"ר זעירה הדא אמרה למידין גזירה שוה אפי' מופנה מצד אחד. א"ר יוחן ולא דר' עקיבה היא דר' עקיבה אמר למדין מגזירה שוה אע"פ שאינה מופנה. תני ר"א בן יעקב אומר נאמר בעצ' היום הזה במלאכה ונאמר בעצם היום הזה בעינוי. מה בעצם היום הזה שנאמר במלאכה לא חלקתה בו בין יום ללילה בין עונש לאזהרה. אף בעצם היום הזה שנ' בעינוי לא נחלוק בו בין יום ללילה בין עונש לאזהרה. עד כדון כר' עקיבה. כר' ישמעאל. תני ר' ישמעאל והיתה לכם לחוקת עולם בחדש השביעי הקיש מלאכ' לעינוי מה מלאכ' שאמרתי לך מלאכה שחייבין עליה כרת. אף עינוי שאמרתי לך עינוי שחייבין עליו כרת: ר' אבהו בשם רבי יוחנן האוכל כלאי הכרם לוקה. ר' אבהו בשם ר' יוחנן הכוסס חיטי תרומה לוקה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן המגמא חומץ של תרומה לוקה. המגמע חומץ של תרומ' משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. הכוסס חיטי תרומ' משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ר' או' אומר אני שהו' משלם קרן וחומש. ר' ידמיי בשם ר' אמי מודין חכמים לר' במגמע חומץ של תרומ' לאחר טיבלו משלם קרן וחומש שהחומץ משיב את הנפש: תינוק' אין מענין אותן ביום הכיפורי' רב חונה פתר מתניתי' תינוקות אין מענין אותן ביו' הכיפורי'. ולא מחנכין אותן קודם לשנה. קודם לשנתים מחנכין. ר' יוחנן פתר מתניתא תינוקות אין מענין אותן ביום הכיפורים. אבל מחנכין קודם לשנה. קודם לשתים משלימין. עד איכן ר' אחא ר' חיננה רבי יעקב בר אידי בשם רש בן חלפתא כבן תשע וכבן עשר: הלכה ד בתחילה תוחבה בחוטב אם שבה נפשה הרי יפה. ואם לאו נותנין לה מגופו של איסור: שתי עוברות באו לפני רבי טרפון שלח לגבן תרין תלמידים אמר לון אולין ואמרון לון צומא רבה הוא. אמרין לקרמייא ושוך. וקרי עלוי מבטן אמי אלי אתה. אמרין לתיניינא ולא שוך. וקרון עלוי זורו רשעים מרחם תעו מבטן דוברי כזב: חולה אומר יכול אני והרופא אומר אינו יכול שומען לרופא. רופא אומר

יכול הוא וחולה אומר אינו יכול שומעין לחולה. לא צורכא אלא הולה אומר יכול אני ורופא אומר איני יודע. ר' אבהו בשם ר' יוחנן נעשה כספק נפשו' וכל ספק נפשו' דוחה את השבת: מניין שמאכילין אותו דבילה וצימוקין של תרומה מן הדא ויתנו לו פלח דבילה ושני צימוקים. ר' חונה אמר עשרים וארבעה יושרונות שאכל דוד כרעבון אכלן. ר' יוחנן מפתיה כן ואכל מה דאשכח קרמוי וקרון עלוי החכמה תחיה בעליה: תני מאכילין אותו את הכל בקל. נבילה ותרומה מאכילין אותו מתרומה. טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית. חלה וערלה צריכה. א"ר יוסה קשיתה קומי ר' בא תרומה בעון מיתה ונבילה בלא תעש' ואת אמר הכין. כמאן דאמר מאיליהן קיבלו עליהן את המעשרות: הלכה ה סימני כלב שוטה פיו פתוח ריירו יורד אזניו סרוחות זנבו נתון בין שתי ירכותיו מהלך לצדדין והכלבים נובחין בו. וי"א אף הוא נובח ואין קולו נשמע. מה עיסקיה דהדין כלב שוטה. רב ושמואל חד אמר רוח רעה שורה עליו. וחורנה אמר אשה עושה כשפים ובודקת בו. גרמני עבדיה דר' יודן נשיא נשכו כלב שוטה והאכילו מחצר כבד שלו. ולא נתרפא מימיו. אל יאמר לך אדם שנשכו כלב שוטה וחיה שעקצו חוורבר וחיה. שבעטתו פרדה וחיה. ובלבד פרדה לבנה: מניין שספק נפשות דוחה את השבת. ר' אבהו בשם רבי יוחנן אך את שבתותי תשמרו מיעט. אית דבעי מימר אמרה תורה חלל עליו שבת והוא יושב ומשמר שבתות הרבה: ר' זעירה ר' חייא בשם ר' יוחנן מבוי שכולו גוים וישראל אחד דר בתוכו ונפלה בו מפולת מפקחין עליו בשביל ישר' של שם. עד איכן. תרין אמורין חד אמר עד חוטמו. וחורנה אמר עד טיבורו. מאן דאמר עד חוטמו כהוא דהוה קיים. ומאן דאמר עד טיבורו כהוא דהוה רכון: תני חורין משובח והנשאל מגונה. והשואל הרי זה שופך דמים: תני כל דבר שהוא של סכנה אין אני יעשו דברי' בגוי' ובקטני' אלא אפי' בגדולים בישר'. מעשה שנפלה דליקה בחצירו של יוסי בן סמאי בשחין וירדו בני קצרה של ציפורין לכבותו ולא הניח להן. אמר הניחו לגבאי שיגבה את חובו. מיד קשר עליו הענן וכיבהו. ובמוצאי שבת שלח לכל אח' ואחד מהן סלע ולאיפרכוס שלהן חמשים דינר. אמרו חכמים לא היה צריך לעשות כן: חד נפתיי הוה מגירה דר' יונה נפלת דליקתא במגירותיה דר' יונה. אזל ההוא נפתייא בעי מטפת' ולא שבקיה ר' יונה. א"ל בנוך מרלי. א"ל אין ואישתיזב כולה. ר' יודן דכפר אמי פרס טליתיה על גרישא דטורא ערקה מיניה: הלכה ו תמן תנינן ועל זדון מקדש וקדשיו. שעיר הנעשה בפנים ויה"כ מכפר. ועל שאר עבירות שבתורה הקלו' והחמורות זדונו' ושגגות. הודע ולא הודע עשה ולא תעשה כריתו' ומיתות ב"ד שעיר המשתל' מכפר. לא היא קלות עשה ולא תעשה. לא היא חמורות כריתו' ומיתות ב"ד. רבי יודה או' כיני מתני' הקלות והחמורות אותן הקלו' בין שעשאן בזדון בין שלא עשאן בזדון אותן החמורות בין שנתוודע לו בהן בין שלא נתוודע לו בהן. אילו הן הקלות עשה ולא תעשה. אילו הן החמורות כריתות ומיתות בית דין. כשם שהשעיר הנעשה בפנים מכפר על הזדונות ותולה על השגגות בדבר שיש בו חיוב קרבן. אף שעי' המשתלח מכפר. ניחא לא הודע. הודע לא כן תנינן חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יה"כ חייבין וחייבי אשמות תלויין פטורין. א"ר בון בר חייה בין שנתווד' לו בהן בין שלא נתוודע לו בהן. ולמה לא אמ' בשלא נתוודע לו בהן. מילתיה אמרה ואפי' לא נתוודע לו בהן יה"כ מכפר: תמן תנינן ועל אילו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ועל לא הודע שלה' אשם תלוי. ולא כבר כיפר יה"כ. ר"ש בשם ר' לוי סוכיה במועד כיום הכיפורי' היא מתני'. עשה. אע"פ שלא עשה תשובה. לא תעשה ר' שמואל בשם ר' זעירא והוא שעשה תשובה: האומר אין עולה מכפרת אין עולה מכפרת עלי. מכפרת הוא. אי אפשי שתכפר לי אינה מכפר' לו על כרחו. אין יה"כ מכפר. מכפרת היא. אי אפשי שיכפר לי מכפר הוא לו על כרחו. א"ר חנניה בריה דר' הלל לא כולא מן הדין. בר נשא מימור למלכא לית את מלך. והעלה מכפרת על הרהור הלב מה טעמא והעולה על רוחכם היו לא תהיה. (א"ר לוי והעולה על רוחכם היו לא תהיה). וכן איוב אומר והשכים בבוקר והעלה עולות מספר כולם וגו'. הדא אומר שהעולה מכפרת על הרהור הלב: ר' אומ' על כל עבירות שבתורה יה"כ מכפר יחוץ מן הפורק עול והמיפר ברית והמגלה פנים בתורה אם עשה תשובה מתכפר לו ואם לאו אינו מתכפר לו. ר' זבידא א"ר יסא מקשי מיסבור סבר ר' שיום הכיפורים מכפ' בלא תשובה. ר' אשיין רב יונה ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן מודה ר' שאין יה"כ מכפר אלא בתשובה. הא מיתה מכפרת בלא תשובה. תני יום מיתה כיום תשובה. מאן תניתה ר' הוי הדא היא דתנינן מיתה ויום הכיפורי' מכפרין עם התשובה ולא כר': הלכה ח שאל ר' מתיה בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה בישיבה. אמר לו שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש אמר לו ג' הם חוץ מן התשובה. כתוב אחד אומר שובו בנים שובבים. וכתוב אחר אומר כי ביום הזה יכפר עליכם. וכתוב אחר אומר ופקדתי בשבט פשעם ונומר. וכתוב אחר אומר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. הא כיצד עבר על מצות עשה ושב מיד אינו זז ממקומו

פירוש

אורזנייא. פירש קיני ספקי' שקקין לשתותה פ' לא ע"י אכילה. נרש כהי"ל קדמייתא. לעיל בסכלתק פ' אסר להם בסמוכה דף פ"א ע"א פירשתי שהוא הג"ה והכה תפרכה גרסת רבי שמשון בהלכת קמייתא ולאפוקי דלא בהלכתא שאסר אמר כך. וכל הסוגי' מבוארת בסוגיית הבבלי דפרקי': הלכה ד': שתי עוברות כו'. פי' הסוגי' הכי האי שתי נשים מעוברות באו לפני ר' טרפון לשאול לו אם מותרים לאכול בי"ה ושלח אצלם שני תלמידים להגיד להם שהיום יום הכיפורים אולי יחדל הולד ולא יבקש יותר לאכול וכאו ואמרו לראשונה שי"ה הוא וגם השקט הולד ולא בקש יותר לאכול וקרו עליו פסוק' זה ממטן וגו'. והשקוט האמין מתרגמי' ושדוכי' תרגום ובבבלי מייתי להך בשני מעשים וחד הוה באמו של ר"י וחד באמו של שבי לאי סולר פרי: יכול אני כו' פי' לגוס. כל זאת הסוגי' עיין בר"לא דפרקי' דף נ"א ע"ב וקה שכתב על זה הרמ"בן תפלא שם: מניין שמאכילין כו'. פי' לפי שאמרו בולמוס: פלח דבילה. פי' כיון דמטרם קרא לפכתב בית עם היה בודאי מסמיכון דוכ' מכתוב דלא מן התרום' כותכינלפי שאחזו בולמוס: מטמיה כו'. פי' הגיש לו כן שאחזו בולמוס: הלכה ה' חורית. פי' רוח רעה: חוורבר. פי' מין נחש שבא מנחש ולפרדה דהוה קיים כו'. פי' כזה שהוא עומד שראשו למעלה נוקי' עד החוטם שלמעלה לסט' ומ"ד עד טיבורו כו'. פי' כזה שהרכין והכה ראשו למטה ואז בודקי' עמטה למעלה וכשלא טיבורו קודם לחוטמו: לגבאי. פי' הקב"ה כמו שלא בעל חוב לגבות את חובו. והפי' יש מבאר לקמן בנדרים פ"ד דף ל"ח ע"ד: הלכה ו'. אין עולה מכפרת כו'. פי' דסובר אין עולה מכפר לו שיודע שאינה מכפר וסובר שאינו מכפר לו אפי' כנגד מעלו. כל הסוגיא עיין בתוספות דפרקי' וב"ה:

מראה מקום והגהות

א פ"א פ"ג חגיגות פ"ג.

ב ה"נ עד בדון בספר שבועה שלא אוכל ושתה נוס אמר שבועה שלא אשתה וכו'.

ג (ר"ח: נמרו שם בהלכתא ובשוכה שנכפרת וכו').

ד ע' בבלי נמרקין.

ה ע' בבלי כריתות ג' ונזיר ק"ה.

ו תרומה פ"ג.

ז ע' תוספתא פ"ד.

ח ע' בבלי פ"נ: נשני קלח.

ט ע' בבלי דף פ"נ.

י נבבלי שם: ר' יוסי בר יהודה.

יא ע' בבלי שבת קנ"א: ופיסקא פ' כי תצא.

יב כתובות פ"א ה"י וע' סנהדרין פ"ה.

יג נגעה פע"ה ה"ז.

יד שם ונדרים פ"ד.

טו שבועות פ"א.

טז כריתות.

יז ע' הבי' בשבועות שם.

יח שם בשבועות וע' תורת כהנים אמור פי"ד.

יט ע' ויקרא רבה פ"ב.

כ ע' שאילתות נרכה פ' קס"ז ובבלי שבועות י"ג.

כא סנהדרין ר' פ' חלק ושוחר טובי רבתא פ"י ושאילתא יתרו פ"ז.

לו כפרה וקבעה לו התורה כפרה זוגי המעיל. והיה על ארעך לשרי ונשמע קולו. יבא קול ויכפר על קול. החורג נפש לא היתה לו כפרה וקבעה לו התורה כפרה מיתת כהן גדול וישב בה עד מות הכהן הגדול: תני רבי אליעזר בן יעקב אומר נאמרה כפרה בפנים ונאמר כפרה בחוץ. מה כפרה האמורה בפנים בן הבקר מכפר על שופכי דמים. אף כפרה אמורה בחוץ בן הבקר מכפר על שופכי דמים. כאן בשוגג. כאן במזיד. שנייא היא עגלה ערופה בין שוגג בין מזיד. א"ר יוסה כאן על חט ידוע. וכאן על חט שאינו ידוע: צי"ץ. אית דבעי מימר על העדפנים. אית דבעי מימר על שי פנים. מאן דאמר על העדפנין ניחא דכתיב ותטבע האבן במצחו. וכתיב והיה על מצחו תמיד. מאן דאמר על שי פנים ומצח אשה זונה היה לך: ולמה נקרי שמם אורי' שהן מאירין לישראל. ותומים שהן מתימין לפניהם את הדרך. שבעי שהיו ישראל תמימין הוו מכוונין להן את הדרך. שכן מצאנו שביזו להן כגבע בנימן. אד יהודה חם ושלום לא כיוון להם בגבע בנימן שבראשונה אמר עלה ולא אמר נתתיו. ובשנייה אמר עלה ואמר נתתיו. ואין נשאלין שתי שאילות כאחת. אם נשאלו אית תניי תני משיבו על הראשונה ואין משיבו על השנייה. ואית תניי תני משיבו על השנייה ואינו משיבו על הראשונה. ואית תניי תני אינו משיבו לא על הראשונה ולא על השנייה. מאן דאמר משיבו על הראשונה ואינו משיבו על השנייה מן הדא ויאמר דוד ה' אלהי ישראל וגומ' הסגירוני בעלי קעילה בידו וגו' הירד שאול. חד לא שאל כהוגן לא צרכא הירד שאול ואם ירד יסגרוני בעלי קעילה בידו. מאן דאמר משיבו על השנייה ואינו משיבו על הראשונה מן הדא ויאמר דוד היסגירוני בעלי קעילה אותי וגומ'. מאן דאמר אינו משיבו לא על הראשונה ולא על האחרונה וישאל דוד ביי לאמר ארדף אחרי הגדוד הזה האשיגנו. דוד ביקש עליה רחמים ה' אלהי ישראל הגד נא לעבדך. תדע לך שהרי שתים שאל והשיבו שלש ויאמר רדוף כי השג תשג והצל תציל: אית תניי תני הקול היה שומע. אית תניי תני הכתב בולט. מאן דאמ' הקול היה שומע ניחא דכתיב וישמע את הקול. מאן דאמר הכתב הוה בולט והא לית חי"ת בשבטים ולא צדי' ולא קו"ף בשבטים. אברהם יצחק יעקב כתוב עליהן. והא לית טי"ת בשבטים כל אלה שבטי ישראל הוה חקוק עליהן:

הדרן עלך בא לו כהן גדול

א' יום הכיפורים אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה. המלך והכלה ירחצו את פניהם והחיה תנעל את הסנדל דברי רבי אליעזר. וחכמי' אוסרין: ב' האוכל ביום הכיפורים ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה והשותה מלא לוגמיו חייב. כל האוכלין מצטרפין לכותבת וכל המשקי' מצטרפין למלא לוגמיו אכל ושתה אין מצטרפין: ג' אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. אכל ועשה מלאכה חייב שתי חטאות. אכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה שתה משקין שאינן ראויין לשתייה שתה ציר או מורייס פטור: תינוקות אין מענין אותן ביום הכיפורים אבל מחנכין אותן קודם שנה וקודם שתים בשביל שיהו רגילין למצוה: ד' עוברה שהריחה מאכילין אותה עד שתשוב נפשה. חולה מאכילין אותו על פי בקיאין. אם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר דיי: ה' מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפילו דברים טמאים עד שיאורו עיניו. מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר הכבד שלו. רבי מתיה בן חרש מתיר. ועוד אמר רבי מתיה בן חרש החושש בגרונו מטילין בתוכו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות שכל ספק נפשות דוחה את השבת: ו' מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם. ספק חי ספק מת ספק נכרי ספק ישראל מפקחין עליו. מצאוהו חי מפקחין עליו ואם מת יניחוהו: ז' חטאת ואשם ודאי מכפרין מיתה ויוה"כ מכפרין עם התשובה. התשובה מכפרת על עבירות הקלות על עשה ועל לא תעשה ועל החמורות הוא תולה עד שיבוא יום הכיפורים ויכפר: ח' האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה. אחטא ויום הכיפורים מכפר אין יום הכיפורים מכפר. עבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר. ושבינו לבין חבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו: ט' את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה מכל חטאתיכם לפני יי' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר ושבינו לבין חבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו: י' א"ר עקיבה אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'. ואומר מקוה ישראל ה'. מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל:

פרק שמיני

הלכה א' יום הכיפורים אסור באכילה ובשתיה כו'. ענוש

כרת זאת אמר הכין. א"ר הילא לפחות מכשיעורין נצרכה. תענו את נפשותיכם. יכול ישב לו בחמה ובצינה כדי שיצטער תלמוד לומר כל מלאכה לא תעשו מלאכה אסרתי לך במקום אחר. ועינוי אסרתי לך במקום אחר מה מלאכה שאסרתי לך במקום אחר מלאכה שחייבין עליה כרת אף עינוי שאסרתי לך במקום אחר עינוי שחייבין עליו כרת. ואילו הן אילו הפיגולין והנותרין. מניין לרבות את הטבלין תלמוד לומר תענו את נפשותיכם ריבה. מרבה אני את הטבלים שהן במיתה ולא ארבה את הנבילה שאינה במיתה תלמוד לומר תענו את נפשותיכם ריבה. ארבה את הנבילות שהן בלא תעשה ולא ארבה את החולין שאינן בלא תעשה תלמוד לומר תענו את נפשותיכם ריבה. ארבה את החולין שאינן בעמוד ואכול. ולא ארבה את התרומה ומעשר שני שהן בעמוד אבול. תלמוד לומר תענו את נפשותיכם ריבה. ארבה את התרומה והמעשר שאינן בבל תותיר. ולא ארבה את הקדשים שהן בבל תותיר. תלמוד לומר תענו את נפשותיכם ריבה: דבר אחר תענו את נפשותיכם דבר שהוא עינוי אב בית נפש ואי זו זו אכילה ושתייה. משם רבי ישמעאל אמרו נאמר כאן תענו את נפשותיכם ונאמר להלן ויענך וירעיבך. מה עינוי שנאמר להלן עינוי רעבון. אף עינוי שנאמר כאן עינוי רעבון: ולמה ששה דברים כנגד ששה עינויין האמורין בפרשה. והא ליתנון אלא חמשה. א"ר תנחומא ואחד מוסף ברחיצה. רבי זעירה בר חמא רבי יוסי בי ר' חנינא בשם רבי יהושע בן לוי בתענית ציבור מדיח פניו ידיו ורגליו כדרכו: בתשעה באב מדיח ידיו ומעבירן על פניו. ביום הכיפורים מדיח ידיו ומקנחן במפה ומעביר את המפה על פניו. רבי יונה הוי מרטושה ויהב לה תותי כדה. והא תני אין בין תשעה באב לתעני' ציבור אלא איסור מלאכה במקום שנהגו. היה הולך אצל רבו אצל בתו ועבר בים או בנהר אינו חושש נימנפו רגליו מטבילן במים ואינו חושש. חזרי ר' בא כהן תנייא. הורי רבי אחא בבא מן הדרך והיו רגליו קיהות עליו שמותר להרחיצם במים: תני אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל לכשיבואו בעיר יחלצו. וכן בתשעה באב וכן בתעני' ציבור. בסיכה. כהדא דתני בשבת בין סיכה שהוא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג מותר. ביה"כ בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג אסור. בתשעה באב ובתענית ציבור סיכה שהוא של תענוג אסור שאינה של תענוג מותר. והא תני שוות סיכה לשתייה לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש. ביה"כ לאיסור אבל לא לעונש. והא תני ולא יחללו להביא את הסך ואת השותה. א"ר יוחנן ליה כאן סך. א"ר אבמרי לית כאן סך לית כאן שותה. ר"ל כן דבר שהוא בא מעני לאווין מצטרף: מניין שהוא מחוור בעשה אמר. רבי אלעזר בשם רבי סימי לא נתתי ממנו למת מה כן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין לחי הוא אסו' כל שכן למת. ואיזה דבר שמותר לחי ואסור למת הוי אומר זו סיכה: ובנעילת הסנדל. תני כל אילו שאמרו אסורין בנעילת הסנדל יצא לדרך נועל הגיע לכרך חולץ וכן כאבל וכן במנודה. אית תניי תני יוצאין באמפליא ביום הכיפורים. ואית תניי תני אין יוצאין. אמר רב חסדא מאן דמר יוצאין באמפליא של בגד ומאן דמר אין יוצאין באמפליא של עור: רבי יצחק בר נחמן סלק לגבי רבי יהושע בן לוי בלילי צומא רבא נפק לגבי לבוש סוליסה. א"ל מה הוא דין אמר ליה איסתניס אנא: רבי שמואל בר נחמן סלק לגביה ר' יהושע בן לוי בלילי תעניתא נפק לגביה לבוש סוליסה אמר ליה מה הוא דין א"ל איסתניס אני: רבי סמיי חמונה נפיק בלילי תעניתא לבוש סוליסה. חד תלמיד מן דרבי מנא הורי לחד מן קריבויי דנשיא מלבש סוליסה. א"ל אן מן הדה. אמר ליה מן דרבי יהושע בן לוי הוא. אמר ליה רבי יהושע בן לוי איסתניס הוא: ובתשמיש המיטה. אתי חמי ברחיצה הוא אסור בתשמיש המטה לא כל שכן. תפתר במקום שאין טובלין או קודם שהתקין עזרא טבילה לבעלי קריין. ר' יעקב בר אחא רבי יוסה בשם רבי יהושע בן לוי אין קרי אלא מתשמיש המטה רב הונא אמר אפילו ראה עצמו ניאות תוך חלום. הוו בעיין מימר ובלבד מאשה. רבי יונה ורבי יוסי תרויהון אמרין אפילו מדבר אחר. והא תנינן יום הכיפורים אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ותני עלה בעלי קריין טובלין כדרכן בצנעה ביום הכיפורים. לית הדא פליגא ארדבי יהושע בן לוי דרבי יהושע בן לוי אמר אין קרי אלא מתשמיש המטה. פתר לה כששימש מטתו מבעוד יום ושכח ולא טבל. והא תני מעשה ברבי יוסי בר חלפתא שראו אותו טובל בצנעה ביום הכיפורים. אית לך למימר באותו הגוף הקדוש בשוכה: המלך. על שם מלך ביופיו תחזינה עיניך. הכלה. מפני איבה. והחיה תנעל את הסנדל דברי ר' אליעזר הוינן סברין מימר על סופה. אשכח תני על כולהון: הלכה ב' אמר רבי יוסה זאת אומרת שצריך למעך את חללו דל כן ניתני כמוה וכגלעינתה ומחללה. תני רבי שמעון בן אלעזר בכותבת גמריתא. תני מלא לוגמיו מה ופליג מלוא לוגמיו שהוא ניתן ללוגמא אחת. תני משם בית שמאי מלוא לוגמו ברביעית. רבי חייה בר ארא בעא קומי רבי מנא ולמה לא תנינתה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. אמר ליה מפני לוגמו של בן

מה כפרה כו'. ה"ג מה כפרה האמור' בחוץ כו' אף כפרה האמורה בפני' כו'. וה"פ מה כפרה האמור' בעגלה ערופה הנעשית בחוץ מכפר על ש"ד. אף בן הבקר הנעשה בפנים לכפרה ביה"כ מכפר על ש"ד וקס"ד השתא דהיינו על הרג' בשוגג ולהכי פריך מכאן אתה דמפרש' לעיל דכפרת שוגג במיתת כ"ג תליא. ומשני כאן בשוגג כו' פי' דמיתת כ"ג מכפרת על ההורג בשוגג דבהכי מיירי קרא ופר יה"כ מכפ' על המזיד. והדר פריך והא שנייה בעגלה ערופה בין שוגג למזיד דהא בכל ענין מיירי קרא דמכפרת הלכך הקושיא נמי דמקשי' לה דהייט פר יה"כ נמי לא בשוגג ול"ש במזיד מכפר. ומשני א"ר יוסה כו' פי' דכפרת פר יה"כ מכפר על פרולח שנודע' דליתנו דומיא דעגלה ערופה שנמלא ההורג ונתכסה הרוצח ידע בו שהרגו. ומיתת כ"ג מכפרת נמצא שאין ידוע כגון שלא נמלא ההורג או שהרוצח לא ידע בו שהרגו בספלא. כה"ג נפ"ק דשבועות: שהן מאירין כו'. פירש"י מפרשין את דבריהם: שהן מתמין כו'. פירש"י לשון השלמה שאין נחזרין אחרת: שבשע' כו'. והא דהשה למחרתי על מילת אורי' ותומי': שביזו להן כו'. פלשון מסה בדפי האם: חד לא שאל כו'. פי' בתמיה: לא צורכא. כמו לא נצרכא: הירד שאול. פי' דהכי ה"ל לשאול ברשונה הירד שאול ואח"כ היסגירוני כו' והוא שאל בהיפך:

סליק פירקא:

יום הכיפורים כו': הכין. פי' מתני' אסור רק מסוה תרי כו'. עיין פירושי לקמן נפ"ק דתעניות: הלכה ב': דל כן. כמו דאם לא כן ועיין בתוספ' דף ע"ט ע"א ותערוך ערך כת"בת: וכגלעינית'. כמו וכגרעינים': ומחללה. בתוספ' גרס ומחללה:

מראה מקום והגהות

א ע' ערכין ... ותוספתא פ"ד ... ופלוגת.

ב ע' בבלי ... י"א וכמד בספר ליה. ורמב"ם ... עשר פ"ו.

ג ע' בבלי בפרקין ע"ג.

ד ע' סה' תמט' פ"ו ה"ם.

ה ע' ערכין ו'.

ו ע' בבלי בפרקין ע"ד.

ז י"ג דבר ... אבידת נפש.

ח תענית פ"א ע"ב.

ט סולי כ"ל: ... ותוספתא שם.

י שבת פ"ט ע"ב.

יא ע' בבלי נדה.

יב תענית פ"א ה"ו ע"ש ויבמות פ"ב ה"ם.

יג שם וברכות ו' ג'.

יד שם.

טו ע' בבלי בפרקין פ"ה ע"ב.

טז ב"ב כמלא.

לא פירשו כהדא אין מי חטאת מטמין דבר לחוור וליטמות ממנו. התיב ר' ירמיה הרי נבלת עוף הטהור והרי הוא מטמא טומאת אוכלין בלא הכשר בלא טומאה מפני שסופן ליטמות טומאה חמורה. א"ר יוסה נבלת עוף הטהור אין לה מחיצה. אילו יש להן מחיצה. אמר ר' מנא נבלת העוף הטהור יש לה מחיצה. אדם הוא מחיצתה דאי לא כן אילו הביא כלב והלבישו בגדים והאכילו נבלת עוף הטהור שמא (איט) מטמא בגדים כבית הבליעה. א"ר לעזר דרומיא נבלת העוף הטהור מחיצתה בכל מקום. אילו מתנתן חוץ לירושלם: א"ר לעזר פרים הנשרפין ושעירין הנשרפין ששחטן לזרוק את דמן למחר פיגל. להקטיר אימורין למחר פיגל. לשרוף את בשרו למחר לא פיגל. שלא חישב לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח: רבי שמי בעי. אברו האימורין מהו לזרוק את הדם על הבשר. ולא שמיע דאמר רבי לעזר שלא חישב לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח: תנא ר' זכיי זר ששרף מטמא בגדים. לא צורכה דלא. מהו שיהו כשרים בלילה. ק"ו ומה אם הקטר אימורין שאינן כשירין בזר כשירין בלילה. אילו שהן כשירין בזר אינו דין שיהו כשירין בלילה: והשורף. לא המצית את האור ולא המסדר את המערכה. אי זהו השורף זהו המסייע בשעת שריפה. א"ר יוסי הדא אמרה מסייע בשעת שריפה מטמא בגדים. רבי אמי בשם רבי אלעזר המהפך בכוית מטמא בגדים. לא צורכה אלא היה עומד בפנים וכידו קודה ומהפך בכוית מהו. נישמעינה מן הדא והוציא ושרף. מה המוציא עד שיוציא לחוץ. אף השורף עד ששורף בחוץ. תמן אמר חזקיה וטמא עד הערב לרבות השורף אוף הכא כן. מהו דיוכות. קבלן:

הדרן עלך שני שעירי

א׳ **בא** לו כהן גדול לקרות אם רוצה בבגדי בוץ קורא. ואם לאו באיסטלית לבן משלו. חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול וכהן גדול עומד ומקבל וקורא ועומד וקורא אחרי מות ואך בעשור וגולל את התורה ומניחה בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבחומש הפיקודים קורא על פה ומברך עליה שמונה ברכות על התורה ועל העבודה ועל ההודייה ועל מחילת העון ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים ועל שאר התפילה: ב׳ הרואה כהן גדול שהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפים הרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כהן גדול כשהוא קורא לא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוק׳ ומלאכת שניהן היתה נעשית כאחת: ג׳ ואם בבגדי בוץ קרא קידש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו: ד׳ יצא ועשה את אילו ואת איל העם ואת שבעת כבשי תמימים דברי רבי אליעזר רבי עקיבה אומר עם תמיד של שחר היו קריבין ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ היו קריבין עם תמיד של בין הערבי׳ קידש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג. הביאו לו בגדי לבן ולבש וקידש ידיו ורגליו: ה׳ נכנס להוציא את הכף ואת המחתה קידש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג. הביאו לו בגדי זהב ולבש קידש ידיו ורגליו: ו׳ נכנס והקטיר את הקטורת ולהטיב את הנרות קידש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג. הביאו לו בגדי עצמו ולבש מלווין אותו עד ביתו ויום טוב היה עושה לכל אוהביו שיצא בשלום: ז׳ כהן גדול משמש בשמונה כלים. וההדיוט בארבעה. בכתנת ומכנסים במצנפת ואבנט. מוסיף עליו כהן גדול חושן ואפוד ומעיל וציץ. באלו נשאלין באורים ותומים ואין נשאלין בהן להדיוט אלא למלך ולבית דין ולמי שצורך הציבור בו:

פרק שביעי

הלכה א׳ **בא** לו כהן גדול כו׳. מניין לקריאת הפרשה. רבי אידי בשם ר' יצחק ויעש מה תלמוד לומר כאשר צוה ה' את משה. מיכן לקריאת הפרשה. רבי אמי בשם רבי יוחנן שרי עבודות עבדן בבגדי לבן. א"ר מנא מתניתא אמרה כן ואם לאו באיסטלית לבן משלו. רבי יוסה בעי למה שהן בחוץ. הרי שחיטה הרי אינ׳ אלא בחוץ והוא עבודה בבגדי זהב. רבי יסא בשם רבי יוחנן רצה עבדה בבגדי זהב. רצה עבדה בבגדי לבן. מעינן שחיטה רצה עבדה בבגדי זהב רצה עבדה בבגדי לבן: בכל אתר את אמר הולכין אחר התורה. והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן. אלא על ידי שהן בני אדם גדולים התורה מתעלה בהן. והא תמן מייבלין אוריתא גבי ריש גלותא. אמר רבי יוסה בי רבי בון תמן על ידי שזרעו של דוד משוקע שם אינון עבדין לו כמנהג אבהתהון: תמן תנינן מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה. מדלגין בנביא ואין מדלגין מנביא לנביא ובנביא של שנים עשר מותר. אין מדלגין בתורה רבי ירמיה בשם רבי שמעון בן לקיש שאין גלין ספר תורה ברבים. רבי יוסה בעי הגע עצמך שהיתה פרשה קטנה אלא כדי שישמע ישראל תורה על סדרה. והא תנינן קורא אחרי מות ואך בעשור. שנייא הוא שהוא סדרו של יום. תדע לך דאמר ר' שמעון בן לקיש בכל מקום אינו קורא על פה והכא קורא. רבי יוסה מפקד לבר עולא חזנא דכנישתא דבבלאי כד דהוא חדא אוריא תהא גייל לה להדי פרוכתא. כד אינון תרחותי׳ מייכל חדא ומייתי חדא: ומברך עליה שמונה ברכות. על התורה הבוחר בתורה. על העבודה שאותך ניראה נעבוד. על ההודייה הטוב לך להודות. על מחילת העון מוחל עונות עמו ישראל ברחמים. על המקדש. הבוחר במקדש. ואמר רבי אידי השוכן בציון. על ישראל הבוחר בישראל. על הכהנים הבוחר בכהנים. על שאר תפלה ותחינה ובקש׳ שעמך ישראל צריכין להוושע לפניך. בא"י שומע תפילה: הלכה ב׳ א"ר יוחנן זו דברי רבי אליעזר ורבי עקיבה. אבל דברי חכמים כולהן היו קריבין עם תמיד של בין הערבים. רבי חונה בשם רב יוסף אתיא דרבי לעזר כבית שמאי׳ כמה דבית שמאי אמרי תדיר מקודש מקודש קודם. כן ר' ליעזר אמ׳ תדיר מקודש מקודש קודם. היך עבידה עבודת היום מקודשת ומוספי היום תדירין עבודת היום קודמת למוספי היום. פר ואיל ושבעת כבשי׳ תמימים היו קרבין עם תמיד של שחר והשאר היו קריבין עם תמיד של בין הערבים. ר' שמעון בן לקיש אמר טעמא דהן תנייא כדי לסמוך חטאת לחטא׳ ועולה לעולה. ואית דבעי מימר הפר והאיל ואילו ואיל העם ושבעת כבשי תמימי׳ היו קריבין עם תמיד של שחר והשאר היו קריבון עם תמיד של בין הערבים. והדין תנייא תולה עבודות מה טעמא ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם. כאמו׳ בעניין מה אמור בענין אילו ואיל העם. א"ר בון בר חייה ושעיר מה טעמא מדם חטאת הכיפורי׳. כבר קדמה חטאת הכפורים: ובא אהרן אל אהל מועד. מאיכן בא מקריית הפרשה. ולהיכן הוא הולך להוציא כף ומחתה. כתיב ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם. ואת אמר הכין. ולא כן אמר רבי יוחנן הכל מודין בהוצאת כף ומחתה שהוא לאחר תמיד של בין הערבים: א"ר יוסה בן חנינה כל הפרשה כתובה על סדר חוץ מזו. אמת רבי יוסה עוד היא אמורה על סדר. ובא אהרן אל אהל מועד מאיכן בא מקידוש הראשון שהיה בידו. ולאין הוא הולך לקידוש האחרון. אמר רבי מנא קומי רבי יוסה למה לי נן אמרין חוץ מקידוש האחרון. אמר ליה שנייא היא דכתיב ובא ויצא ופשט את בגדי הבד. שאין תלמוד לומר אשר לבש. וכי עלת על דעתנו כלום הוא פושט אלא מה שהוא לובש. אם כן למה נאמר אשר לבש הקיש פשיטה ללבישה. מה לבישה בקידוש ידים ורגלים. אף פשיטה בקידוש ידים ורגלים. א"ר אלעזר יש לך עבודה אחרת שהוא עבודה בבגדי לבן. ואי זו זו הוצאת כף ומחתה. אמר רבי יוחנן הכל מודין בהוצאת כף ומחתה שהוא לאחר תמיד בין הערבים: הלכה ג׳ ולמה בבגדי לבן. אמר רבי חייה בר בא כשירות של מעלן כך שירות של מטן. מה למעלן איש אחד בתוכם לבוש בדים. אף למטן כתונת בד קודש ילבש: מפני מה כהן גדול משמש בשמונה כלים. רבי חנינה חברון דרבנן אמר כנגד המילה שהיא לשמונה ימים. על שם בריתי היתה אתו. מפני מה אינו משמש בבגדי זהב מפני הגאוה. א"ר סימון על שם אל תתהדר לפני מלך. א"ר לוי שאין קטיגור נעשה סניגור אתמול כתיב בהם ויעשו להם אלהי זהב. ועכשיו הוא עומד ומשמש בבגדי זהב: תני ר' חייה ולבשם וכלו שם. שם היו גנוזין. שם היו מרקיבין ולא היו כשרים ליום הכיפורי׳ הבא. תני ר' דוסא אומר כשרים הם לכהן הדיוט. תני רבי אומר שתי תשובות בדבר. אחת בבגדי כהן גדול. ואחת בבגדי כהן הדיוט: תני לא נחלקו ר' ורבי אלעזר בי ר"ש על אבנטו של כהן גדול ביום הכיפורי׳ שהוא של בוץ ועל שאר ימות השנה שיש בו כלאי׳. ועל מה נחלקו על אבנטו של כהן הדיוט שרבי אומר יש בו כלאים. ור׳ אלעזר בי רבי שמעון אומר אין בו כלאים. רבי יעקב בר אחא רבי אבהו בשם ר' יוחנן טעמא דרבי ועשית לאהרן ולבניו ככה ככל אשר צויתי אותכה. מה בגדי אהרן יש בו כלאים. אף בגדי בניו יש בהן כלאים. מה עבד לה רבי אלעזר בי רבי שמעון מה אהרן כראוי לו. אף בניו כראוי להן: הלכה ה׳ אמר רבי סימון כשם שהקרבנות מכפרין כך הבגדים מכפרין. בכתונת ומכנסי׳ מצנפת ואבנט. כתונת היתה מכפרת לובשי כלאים אית דבעי מימר על שופכי דמים. כמה דאת אמ׳ ויטבלו את הכתונת בדם. מכנסים היה מכפר על גילוי עריות. כמה דאת אמר ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה. מצנפת היתה מכפרת על גסי הרוח כמה דאת אמר וישם את המצנפת על ראשו. אבנט היה מכפר על הגנבים ואית דבעי מימר על העיקמנים. אמר רבי לוי שלשים ושתים אמה היה בו והיה מעקמו לכאן ולכאן. חושן היה מכפר על מטי הדין. כמה דאת אמר ועשית חושן משפט. אפוד היה מכפר על עובדי עבודה זרה כמה דאת אמר אין אפוד ותרפים. מעיל רבי סימון בשם רבי יונתן דבית גוברין שני דברים לא היתה בהן כפרה וקבעה להן התורה כפרה. ואילו הן האומר לשון הרע. והורגת נפש בשגגה. האומר לשון הרע לא היתה

מראה מקום והגהות

ל ע׳ זבחים ל״א. תוס׳ שם ד״ה בנבילת.

י נגלי: תגל ירושלים.

נגלי: ומכנס עלהקטיר קטורת של בין הערבים.

י ה״נ: בבגדי לבן.

ס סוטה פ״ז ה״ז.

י גם ומגילה פ״ד ה״ה.

י ע׳ מס׳ סופרים פי״א ובגלי׳ נפרקין.

ס ע׳ ברכות פ״ה ופסחים פ״י ה״ב ונרע״ב זבחים פ״י פ״ז.

ס ה״נ: מלנד תעמה.

י״ד ר׳ מפרי פב״מ.

י״ז ע׳ בגלי׳ ר״ה כ״ו גם שם ד׳ פסלת.

י״ג ע׳ בגלי׳ י״ב וס״ס וחולין קל״ח וגתוס שם.

י״ז ערכין ט״ז, וזבחים פ״ח, וי״ר פ״י ושם הוית ד׳.

קבלן פי׳ פלגות גדולות:

סליק פירקא:

בא לו כ״ג כו׳: מייבלין כו׳. פי׳ מוליכין ס״ת: חדא אוריא. פי׳ כשאין לך אלא ספר תורה אחת ותלערך לקרות בשני ענייכים: תהא גייל. פי׳ הוי גולל לגם: אחת בבגדי כ״ג. כלומ׳ אחת מהם׳ מותר בגדי כ״ג שהיא קדושה חמורה אך ישתמשו בהן בקדושה קלה. ובשני פסו׳ מותר בגדי כהן הדיו׳ דלהנט דידהו נעיכן כלאים מה״ב בבגדי כ״ג: הלכה ה׳: העיקמני׳. פי׳ לבב עיקש מתרגמינן לבא שקפתא: והיה מעקמו לכאן ולכאן. ומאן דאמר על הגנבים לפי שהיה חלל כנגד הגנבים שגונבין מכסיה׳ בסתר: חושן היה כו׳. כן מלפתי פונה בס״פ חלל בעל היפה פרשה הגירסא כמו שהיא לפנינו ועיין בו:

הדמים אין השעירין כמצותן· שוין בשכת הדמין ואין שוין בדמים השעירים כמצותן· משובח בגופו משובח במראיו מי קודם· רבי ירמיה סבר מימר נישמעינה מן הדא אביב קצור יבש לקצור אביב קצור קודם· הדא אמרה "משובח בגופו משובח במראיו משובח בגופו קודם. כיני מתניתא יביא שנים ויגריל עליהם בתחילה ויאמר זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו. אי זה מהן קרב תחילה רב אמר שני שבין זוג שני· רבי יוחנן אמר שני שבין זוג ראשון· אמ' ר' זעורה טעמא דר' יוחנן ועשהו חטאת כראשון· אמר ר' לא טעמא דר' יוחנן ועשהו חטאת קבע בתליה שלא ידחה. ואתיה כהוא דאמר ר' יונה בשם ר' זעורה ועשהו חטאת קבע בתלייה שיזדווג לו חבירו· על דעתיה דר' יוחנן מה שני שבין זוג שני שני שבין זוג ראשון מה שידחה אחא רבי בא ר' חייה בשם ר' יוחנן מה שני שבין זוג שני שני שבין זוג ראשון כבר נדחה. כל שכן מחליפה שיטתיה דרב מת שני כזוג ראשון שני שבזוג שני כבר נדחה: 'הגריל שלשה ליתן מאחד על הבדין· מאחד על הפרוכת מאחד על מזבח הזהב אי זה מהן המשתלח· ר' זעורה אמר לכפר עליו את שהוא מכפר בו חבירו משתלח את שאינו מכפר בו את חבירו משתלח. ר' הילא אמ' לכפר עליו את שהוא גומר בו את כל הכפרה חבירו משתלח· את שאינו גומר בו את כל הכפרה אין חבירו משתלח. על דעתי' דר' זעורה שלשתן משתלחין· על דעתיה דר' הילא אינו משתלח אלא אחרון בלבד שאין חטאת ציבור מתה· ר' יהודה אומר תמות· וקשיא על דר' יהוד' ויש אדם מגריל למיתה משעה ראשונ'· א"ר אבון ולא אשכחנן כן על דר"א דר"א אמר ימותו· א"ר מנא הן ראית מקשי לה על דרבי יהודה קשיתה על דמתנית' דתנינן תמן 'ולד חטאת 'וחטאת שמתו בעליה ימותו· ויש אדם מימר למיתה משעה הראשונה: הלכה ב תני בר קפרא עוו פשע חטאו שלא להזכיר גנויין של ישראל· יעמד חי· מלמד שהוא עתיד למו· עד מתי הוא חייה עד וכלה מכפר את הקודש דברי ר' יהודה. 'ר"ש אומר עד שעת הוידוי· על דעתיה דר' יהודה הוידוי מעכב· על דעתיה דר"ש אין הוידוי מעכב· מה נפק מן ביניהון שלחו בלא וידוי· על דעתיה דר' יהודה צריך להביא שעיר אחר· על דעתיה דר"ש אינו צריך להביא שעיר אחר. אף כפר כן שחטו בלא וידוי על דעתיה דר' יהוד' צריך להבי' פר אחר· על דעתיה דר"ש אינו צריך להביא פר אחר· נתודה ושחטו ונשפך הדם ואת אמר צריך להביא פר אחר· צריך להתודות עליו פעם שנייה או כבר יצא בוידויו של ראשון· אף בשעי' המשתלח כן צרי' להגריל עליו פעם שנייה או כבר יצא בגורלו של ראשון: הלכה ג ושלח ביד איש. להכשיר את הזר. עתי 'שיה' עתיד. עתי שיהא מזומן· עתי אף בשבת עתי אף בטומאה· לא הוא עתיד הוא מזומן· אלא שלא ישלחנו ביד שני· שלחו ביד שנים מהו שיטמא בגדים· נישמעינה מן הדא והמשלח לא המשלח את המשתלח· הדא אמרה שלחו ביד שנים אינו מטמא בגדים· ברח דרך הליכה מטמא בגדים· דרך חזירה אינו מטמא בגדים: 'שאלו את ר"א חלה השליח· אמר להן כך תהו בשלום· ואם חלה המשתלח· אמר להן יכול הוא לטעון אתכם ולי. דחיו ולא מת אמר להן כן יהו אויבי השמים· לא שהיה ר"א מפלינן אלא שלא היה אומר להן דברים שלא שמען מימיו· וחכמים אומרים חלה השליח משלחו ביד אחר· חלה המשתלח מרכיבו על החמור· דחיו ולא מת יורד אחריו וממיתו: 'כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים לא היה מגיע למחצית ההר עד שנעשה איברין איברין· משמת שמעון הצדיק היה בורח למדבר והסרקיין אוכלי' אותו. כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים גורל של שם עולה בימין· משמת שמעון הצדיק פעמים בימין פעמים בשמאל. כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים היה נר מערבי דולק· משמת שמעון הצדי' פעמי' כבה פעמים דולק· כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים היה לשון של זהורית מלבין· משמת שמעון הצדיק פעמים מלבין פעמים מאדים· כל ימי' שהיה שמעון הצדיק קיים היה אור המערכ' מתגבר ועולה משהיו נותנין שני גיזרי עצי' בשחרית לא היו נותנין כל היום. משמת שמעון הצדיק תשש כחה של מערכה ולא היו נמנעי' להיות נותנין עצים כל היום. כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים היתה ברכה משולחת בשתי הלחם ובלחם הפנים והיה נופל לכל אחד ואחד עד כזית ויש מהן שהיו אוכלים ושבעין· ויש מהן שהיו אוכלין ומותירין· משמת שמעון הצדי' ניטלה ברכ' משתי הלחם ומלחם הפנים והיה נופל לכל אחד ואחד מהן עד כאפון הצנועי' היו מושכין את ידיהן· והגרגרנים היו פושטין את ידיהן: מעשה בכהן אחד בציפורין שנטל חלקו וחלק חבירו והוא היה נקרא 'בן האפון עד היום· הוא שרוד אמר אלהי פלטני מיד רשע מכף מעול וחומץ· תני ארבעים שנה עד שלא חרב בית המקדש היה נר מערבי כבה ולשון של זהורית מאדים וגורל של שם עולה בשמאל· והיו נועלין דלתות ההיכל מבערב ומשכימין ומוצאין אותן פתוחין· אמר לו רבן יוחנן בן זכיי היכל למה אתה מבהלינו יודעין אנו שסופך ליחרב שנאמר פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך· ארבעים שנה שימש שמעון הצדיק את ישראל בכהונה גדולה ובשנה האחרונה אמר להן בשנה זו אני מת· אמרו לו למי נמנה אחריך אמר להן

הרי נחוניון בני לפניכם· הלכו ומינו את נחוניון וקינ' בו שמעון אחיו והלך והלבישו אונקלה וחגרו צלצל· אמר להן ראו מה נדר לאהובתו· א"ל לכשאשמש בכהונה גדולה אלבש נקלה שליך ואחגר בצלצל שליך· בדקו את הדברים ולא מצאו אותו אמרו משם ברח להר המלך· משם ברח לאלכסנדריאה ועמד ובנה שם מזבח וקרא עליו את הפסוק הזה ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים. והרי הדברים קל וחומר ומה אם זה שברח מן השררה ראו היאך נחזר עליו בסוף מי שהוא נכנס ויוצא על אחת כמה וכמה: תני זו דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר לא כי אלא מינו את שמעון וקינא בו נחוניון אחיו והלך והלבישו נקלה וחגרו צלצל· אמר להן ראו מה נדר לאהובתו· כו' (היך קדמייא·) והרי הדברים קל וחומר ומה אם מי שלא נכנס לשררה ראו היאך העשיא את ישראל לעבודת זרה· מי שהוא נכנס ויוצא על אחת כמה וכמה: הלכה ד' אית תניי תני כבש גופו· אית תניי תני כבש ממש': א"ר חייה בר יוסף אלכסנדריין היו אומרים עד מתי אתם תולין את הקלקלה בנו: יקירי ירושלם היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה: תני 'עשר סוכות בתוך שנים עשר מיל דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר עשר סוכות בתוך עשרה מיל. ר' יוסי אומר חמש וכולן על ידי עירוב וכן אמר לי אליעזר בני יכול אני לעשות; שתים על ידי עירוב. על כל סוכה וסוכה אומר לו הרי מזון והרי מים לייפות את כחו· למה 'שאין יצר הרע תאב אלא דבר שהוא אסור לו· כהדא רבי מנא סלק למבקרה לרבי חגיי דהוה תשש א"ל צחינא· אמר ליה שתה· שבקיה ונחת ליה. בתר שעה סלק לגביה. אמר ליה מה עברת ההיא צחיותך א"ל כד שרית לי אזל' לה:רבי חייה בר בא הוה משתעי הדין עבדא חד בר נש הוה מהלך בשוקא וברתיה עימיה אמרה ליה ברתיה אבא צחייא אנא· אמ' לה אורכיי ציבחר· א"ל אבא צחייא אנא א"ל אורכין ציבחר ומתת. רבי אחא בר פפי מוספא הוה אמר קומיהון אחינן מאן דאית ליה מייטק ייזיל בגיניה: הלכה ה' בראשונה· 'היו קושרין אותו בחלונותיהן ויש מהן שהיה מלבין ויש מהן שהיה מאדים והיו מתביישין אילו מאילו חזרו וקושרו אותו בפתחו של היכל ויש שנים שהיה מלבין ושנים שהיה מאדים חזרו וקשרו אותו בסלע: כתיב לכו נא ונוכחה יגו'. תני ר' אלעזר אומר אם יהיו חטאיכם כשני' כבין שמים וארץ כשלג ילבינו יותר מכאן כצמר יהיו· רבי יהושע אומר אם יהיו חטאיכם כשנים כשני אבות הראשונים כשלג ילבינו ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו· א"ר יודא בר פזי אם יהיו חטאיכם כשני' כשלג ילבינו בראשוני אם יאדימו כתולע כצמר יהיו כשני. ורבנין אמרין בזמן שעונותיו של אדם כפי שניו כצמר יהיו· בא לו אצל פרו וכו'· אנן תנינן בא לו אצל הפר ואצל שעיר הנשרפין· אית תניי תני בא לו כהן גדול לקרות· אמר רבי חנניה קרא מסייע למתניתן והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו. מה כתיב בתריה ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אמר רבי מנא ואפילו כהן כארן דתנינן תנייא בתרייא אתא היא כאנש דסלק מטבריא לציפורין עד דהוא בטיבריא אמרין בציפורין הוא יתיב: רבי זריקן אמר ר' זעורה שאל פרים הנשרפין ושעירין הנשרפין שניטמאו מהו שישרפו כמצותן· מה צריכה ליה בשניטמאו לפני זריקה· אבל אם ניטמאו אחר זריקה קורא אני עליו במעדו אף בשבת במעדו אף בטומאה· אמר רבי יוסי ועדה "שכתב בו במעדו לית שמע מינה כלום: א"ר מנא לא מיתמנע רבי יוסי ר' קיים הכא ואמר ליה "קיים בפר משוח ועדה· ואמר ליה רבי בון בר חייה "א"ר לעזר שאל פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שיצא רוב האבר המשלים לרוב· מילתיה אמרה ברובו הדבר תלוי· פשיטה הדא מילתא יצא רובו ואחר כך יצא רוב האבר המשלי' לרוב· לא צורכא דלא יצא אבר אבר ואתי כן יצא רובה אבר המשלים לרוב· ר' חייה בר בא אמר ר' לעזר שאל "פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שיצאו חוזר פשיטה דרך חזירה אינו מטמא בגדים לא צורכא דלא מכיון שהתחילו לצאת מהו שיטמו בגדים· התיב ר' בא והא תנינן היו סובלין אותן במוטות יצאו הראשונים חוץ לחומת עזרה האחרונים לא יצאו· הראשונים מטמין בגדים· האחרוני' אינן מטמאין בגדים עד שיצאו· יצאו אילו ואילו מטמין בגדים· אמר ר' יוחן אבוי דר' מתניה שנייא הוא דכתיב והוציא עד שיוציא רשות כל המוציא: ר' ירמיה אמר רבי לעזר שאל פרים הנשרפין ושעירי' הנשרפין שניטמו מהו שיפסלו משם יוצא· מה צריכי ליה כר' שמעון בן לקיש ברם כרבי יוחנן פשיטא ליה· דאיתפלגון השוחט תודה בפנים ולחמה חוץ לחומה לא קדש הלחם· רבי יוחנן אמר חוץ לחומת ירושלם· ר' שמעון בן לקיש אמר חוץ לחומת העזרה· רבי שמעון בן לקיש כדעתיה דאמר רבי אמי בשם ר' שמעון בן לקיש בשר שלמים שיצא ואחר כך נכנס ונזרק עליו מן הדם כבר נפסל משם יוצא· אמר רבי יוסה ואפילו כר' יוחנן צריכה ליה ירושלם אע"פ שאינה מחיצה לקדשי קדשים מחיצה הוא לקדשים קלים· חוץ לחומת ירושלם אינה מחיצה לא לקדשי קדשים ולא לקדשים קלים· אמר רבי מנא אינה מחיצה להן: רבי לעזר שאל פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין מהו שיטמו "בגדים כלא הבשר בלא טומאה מפני שסופן לטמות טומאה חמורה· התיב שמואל קפודקיא מעתה יטמו את אימוריהן אלא בשפירתו ואפילו תימר

פני משה

הלכה ג: חלה שליח וכו'. פי' שהא שהלך ביד אחר: תהו בשלום. פי' עם לכו לחוש לפוליו כהיה אמתו בגלגו'והיה בו שם שיחיה. ובבבלי גרסי' אהא בשלום אני ואתם וע"ש פירש"י: ואם חלה וכו'. פי' שהא שירכיבהו על כתיפו ואפילו לס"ד דאי כשמא את עלמו הא אסריכן בבבלי דחלה אמאי ע"ש: יכול הוא וכו'. פירש"י יכול ברוא וחזק היה השעיר להרכיב אותי ואתכם עליו ולקמן אמרי' אלא חיה אכן להשיב על שאלתם מה שלא שמע אפי רבה דחוהו ולא מת· פי' דחפו לצוק ולא מת פתו שירד אחריו ויפיתהו: בן יהי וכו'. פי' כן יהיו כל אויבי ה' כלומר שאינו אומר שלא יפות בדחיפתו מהלוק: לא שהי' ר"א וכו'. פירש"י לא שהפליגן והפרשן לדברי' אחרים כאדם המתכוין לדחות כשאינו יודע להשיב שלא ידע היה אבל לא אמר וכו': והסרקיי'. פי' הישמעאלים שבמדבר: היה נר מערבי וכו'. פירש"י לאחר שכבו כל הנירות ומע"פ שממנו מתחיל להדליק במערבי' בו היה מסיים הטבת נירו' ועיין בפי' רמ"ב בפרק מרק בקלפי' אור המערכ' כו'. פירש"י והיה דולק שלשה בלא תוספת עצים חוץ משני גזירין של בין הערבים שהן מוכה: כאפון· פי' כגרגיר של משני והוא שן פסיני קטני: והלך והלבישו וכו'. פי' נהיותם לגדם שלא בשעת עבודה ללמדו היאך יתנהג בשעת עבודה שלא ישכתו בגדיו לפי שהוא היה יותר נקי בסדר עבוד'. לאמר שהגידו שלא הקונה במותו אונקלה ולגלל קרא לאחיו ואמר להן כו': אונקלה. פי' מלבוש של עור: צלצל. חגור' והם מלבושי נשים: נקלה. היינו אונקלה בדרק כו'. לא גרסי' הכא. אלא ה"ג בקשו אותו הבהני' להורגו]ה[ממציאים ותו שאחריו והלך לאלכסנדרי' של מצרים בנה שם מזבח והעלה עליו לשו' ע"ז. ומה אם זה שלא נכנס כו' דברי ר"מ· ר' יהודה אמר לא כי אלא מינו את שמעון כו'. פי' לפי שהוכו לא רצה לקבל עליו שאמר שהיה שמעון גדול ממנו ב' שנים ושו' חור ונתקנא בו ולפי זה צריכין אנו לו' שנחוניון היה יותר נקי בעבודה אע"פ שהיה קטן ממנו ב' שנים. וה"ג בדברי ר"י במקו' ולא שלחו וברח למצרים כו'. תנא פונח וקרא עליו הפסוק כו' והעלה עליו לשם שמים וגרסי' בסוף המנין ופה זה שברח כו'. ועיין בעין יעקב פרק טרף בקלפי: התעב. כמו תאב: תשיש. פי' שהיה כחו חסר מפני תענית י"ה: צחונא. תרגום של צמא הוא לפי: מה עבדה כו'. פי' שאל לו מה עשית לצמאך והשי' לו שתקף אחר שהתרתי לו הלך לו והפ' שמנו ללמדך שאין יצה"ר תאב כו': אורכין כו'. פי' המתן מעט: בר פפי כו'. פי' אמר שבעירו מוסף היה אומר לפניה' אחינו שאין לפני' נ' תינוקו' בתוך ביתו ילך לביתו ויאכילנו: והלכה ה בראשונה כו'. לעיל פי' המשני' בשבת דף פ"ב ע"ש:

מראה מקום והגהות

א ע' תוי"ט ר"פ ח"ב.
ב לעיל פ"ח ה"א
ג רפ"ג תמורה.
ד ה"ג: וחסורת תעתח.
ה ע' הגירסא בבבלי ס' ע"ג.
ו ע' כריתות י"ז.
ז תוכת כהנים ס"ז.
ח ע' תוספתא יבמות פ"ג ובבלי בפרקין ס"ו.
ט בבלי שם ל"ט ע"א ותוספתא סוטה פי"ג
י בבלי שם: בן חסנן.
יא ע' שקלים פ"ד.
יב תוספתא פ"ג.
יג נדרים פ"ט ה"ם.
יד שבת פ"ט ה"ג.
טו ה"ג: אלא כתב בו.
טז ה"ג: ומ"ל ר"ב בר חייא קיים וכו'.
יז ה"ג: ר' לעזר שאל וכו'.
יח ע' היטב בבבלי זבחים ק"ד ותוס' שם וק"ה.
יט ה"ג: סובלין ומפקין.

דם הפר ישפך לרבות [פ]פר דם ום הכיפורים לשפיכה׳ ולמה לא אמר ושעיר א״ר מנא בלא כך אינו זקוק להערות׳ אשכחת אמר ואת כל דם הפר ישפך לרמ׳ דם פר יום הכיפורים ושעיר לשפיכה: וכלה מכפר את הקודש׳ אית תניי תני אם כילה כיפר. ואית תניי תני אם כיפר כלה׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן מחלוקת בינידון מאן דאמר אם כיפר כילה [נ]השיריים מעכבין מאן דאמר אם כילה כפר אין השיריים מעכבין׳ ר׳ יהושע בן לוי אמר משמעות ביניהון מן השיריים אין השיריי׳ מעכבין׳ ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי אין השיריים מעכבין׳ מאי כדון מאן דאמר אם כלה כיפר׳ עשה אותן ארבע מתנות׳ מאן דאמר אם כיפר כלה אינו עושה אותן אלא מתנה אחת: תני א״ר ישמעאל [ג]מה אם שירי חטאת שאינן מכפרין נתנין על היסוד. תחילת עולה שהיא מכפרת אינו דין שתינתן על היסוד׳ אמר לו ר׳ עקיבה לא אם אמרת בשירי חטאת שאינן מכפרין ואינן ראויין לכפר תנתן על היסוד תחילת עולה שהיא מכפרת וראויה לכפר אינו דין שתינתן על היסוד. מאן דאמר אין מכפרין אין מכפרין בשאר ימות השנה הא ביום הכיפורים מכפרין׳ מאן דאמר אינן מכפרין ואינן ראויים לכפר אין מכפרין לא בראש השנה ולא ביום הכיפורים׳ מה נן קיימין אם למצוה מצוה ליתן על היסוד׳ אלא אם אינו ענין למצוה תנהו ענין לעיכוב. אמר ר׳ שמי מתניתא אמרה שהשיריים מעכבין דתנינן [ד]מה לתחתונים אם נתנן למעלן לא הורצו שאין מהן קרב למעלן תאמ׳ בעליונים אם נתנן למטן הורצו שיש מהן קרב למטן. הפנימיים יוכיחו שיש מהם קרב בחוץ ואם נתנן בחוץ לא הורצו׳ מה לפנימיים אם נתנן בחוץ לא הורצו שאין מזבח ממרקן תאמר בעליונים אם נתנן למטן הורצו שהרי הקרנות ממרקי אותן׳ הואיל והקרני ממרקות אותן אם נתנן למטן תהא כשרה׳ תל אותה שיתן דמיה למעלן׳ לא שיתן דמיה למטן׳ מה אין המזבי הפנימי ממרקן א״ר יוסי בי ר׳ בון שאינו ממרקן לעשותן שיריים שעל ידי הבריין ועל ידי הפרוכת הן נעשות שיריים: א״ר יוסה מתני׳ אמרה שאין השיריים מעכבין דתנינן [ה]אם לא נתן לא עכב׳ רבי [ו]כורקי בשם ר׳ יוחנן מתני׳ אמרה שהשיריי מעכבין דתנינן וכפר את מקדש הקודש זה לפני לפנים׳ ואת אוהל מועד זה ההיכל׳ ואת המזבח זה מזבח הזהב׳ יכפר אף על חשרות מה אית לך כפרה בשרות׳ לא השיריים׳ ר׳ בון בר חייא בעי כמאן דמר השיריים מעכבין מקומן מעכב נותנן בלילה שוחט עליהן כתחילה׳ חבריי׳א בעיי מחשב להן׳ ר׳ יוחן בעי אברה מה הן׳ צריכה ליה [ז]כשהתחיל ליתן וחסרו אבל אם לא התחיל ליתן כל עמא מודיי משרתא משייר שהן שיריים: תני מועלין הוו כרמי׳ דברי ר״מ ור״ש והכמי׳ אומרים אין מעילה בדמים׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן כי הדם הוא בנפש יכפר׳ אין לך בו אלא כפרת נפש בלבד׳ ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן כל אוכליו יכרתו׳ אין לך בו אלא כרת נפש בלבד׳ א״ר ועזרה הקדיש דם ביניהון׳ מאן דאמר אין לך בו אלא כפרת נפש בלבד וזה הואיל ואין בו כפרה [ח]אין בו מעילה׳ מאן דאמר אין לך בו אלא כרת נפש בלבד וזה הואיל ויש בו כרת [ט]יש בו מעילה׳ אתא ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן הקדיש דם לבדק הבית ביניהון והוה רבי זעירה חד בה סבר על דרבנן איתאמרת׳ אל ומה בירך [י]ועל דר״ש איתאמרת׳ ר׳ בא בריה דרבי חייה בר בא כך משיבין חכמים לר״ש אילו מכבן שמא אינו תופס דמיהן׳ מה ביניהן ומה בין דמיהן׳ ומלינ על החייא דא״ר לעזר יש מהן שאמרו לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכבן אינו תופש או דמיהן׳ ויש מהן שאמרו לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכבן תופש את דמיהן׳ רישון המזבח הפנימי והמנורה לא נהנים ולא מועלין לפיכך אם מכבן [יא]אינו תופש את דמיהן׳ הדמים לא נהנין ולא מועלין בהן לפיכך אם מכבן [יב]תופש את דמיהן: הלכה ח תני א״ר יהודה כמה דברים אמורים בעבודות הנעשי׳ בפנים בבגדי לבן׳ אבל בעבודות הנעשות בחוץ [יג]בבגדי זהב אם הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשוי׳ וחכמים אומרים אף הנעשות בחוץ [יד]בבגדי זהב אם הקדי׳ מעשה לחבירו לא עשה כלום׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן שניהן מקרא אחד הן דורשין [טו]מדם חטאת הכיפורים אחת. רבנן אמרי עבודות שהוא נכנס פעם אחת בשנה׳ ר׳ יהודה אומ׳ מקום שהוא נכנס בו פעם אחת בשנה: ר׳ הושעיה בשם ר׳ פס במתנות הבדים אבל במתנות הפרוכ׳ שעיר מעכב את הפר׳ א״ר לעזר [טז]נותן מדם הפר על בין הבדים ועל בין הפרוכת ואח״כ שחט את השעיר הנעשה כתחילה כשר. א״ר יוסה אילו נשפך מדם הפר ומדם השעיר המונח בכום שמא אינו מביא פר אחר וכשר׳ מה בין שחט עד שלא נתן. מה בין שחט משנתן׳ אילו אמר ונתן יאות רבנן אמרי שלש לכשר ושלש לפסול׳ רבי לעזר ור״ש אומר ארבעים ושלש לכשר וארבעים ושלש לפסול׳ ורבנן אמרי כל שבע ושבע כפרה בפני עצמה רבי אלעזר ור״ש אמרי כל אחד ואחד כפרה בפני עצמו. ר׳ זעירה בשם ר׳ לעזר מעמא דר׳ לעזר בי ר״ש וכלה מכפר את הקודש אפי׳ אין שם אלא מתנ׳ אחת אמרה התורה כלה: א״ר לעזר נתן מקצת מתנות ונשפך הדם מביא אחרים תחתיהן אילו ואילו [יז]נשפכין במצותן׳ לכן צריכה כשנקרי עליהן לשם פסול׳ א״ר יוסה ויאות אילו נתן מקצת מתנות ונשפך הדם שמא אינו מביא אחרי׳ תחתיהן ומועלין בראשונים ר׳ חגיי בעא קומי ר׳ יוסה עד כדון כששחט את הראשונים לשם כשר והשניים לשם פסול׳ שחט את הראשונים לשם פסו׳ ואת השניים לשם כשר׳ אמר רבי יוסה מעיט פסול מוציא מיד פיגול מעיט פסול מוציא מיד כשר:

הדרן עלך הוציאו לו את הכף

א׳ שני שעירי יום הכיפורים מצותן שיהו שוין במראה ובקומ׳ ובדמים ולקיחתן כאחת אע״פ שאינן שוין כשרים׳ לקח אחד היום ואחד למחר כשרים׳ מת אחד מהן אם עד שלא הגריל מת אחר מהן יקח זוג לשני׳ ואם משהגריל מת יביא שני׳ ויגריל עליהן בתחילה: ב ויאמר אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו׳ ואם של עזאזל מת זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה שאין חטאת ציבור מתה׳ ר׳ יהודה אומר תמות׳ ועוד א״ר יהודה [יח]נשפך הדם ימות המשתלח. מת המשתלח ישפך הדם: ג בא לו אצל שעיר המשתלח וסמך שתי ידיו עליו ומתודה וכך היה אומר אנא השם עוו פשעו חטאו לפניך עמך בית ישראל אנא השם כפר נא וגו׳׳ מסרו למי שהוא מוליכו הכל כשרין להוליכו אלא שעשו כהני׳ גדולים קבע ולא היו מניחין ישראל להוליכו. אמר ר׳ יוסי מעשה והוליכו ערסלא מציפורין וישראל היה: ד וכבש עושין לו מפני הבבליים שהיו מתלשין בשערו ואומרי׳ לו טול וצא טול וצא. יקרי ירושלם היו מלוין אותו עד סוכ׳ הראשונ׳: ה י׳ סוכות מירושלם עד צוק תשעים ריס שבעה ומחצה לכל מיל: ה על כל סוכה וסוכה אומרי׳ לו הרי מזון והרי מים ומלוין אותו מסוכ׳ לסוכה חוץ מן האחרון שבהן שאינו מגיע עמו לצוק אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו: ו ומה היה עושה חולק לשון של זהורית חציו קשר בסלע וחציו קשר בין קרניו ודחפו לאחוריו מתגלגל ויורד לא היה מגיע לחצי׳ ההר עד שהוא נעשה איברים איברים׳ בא וישב לו תחת הסוכה האחרונה עד שתחשך׳ מאימתי מטמא בגדים משיצא חומת ירושלם׳ ר״ש אומ׳ משעת דחייתו לצוק: ז בא לו אצל הפר ואצל השעיר הנשרפין קרען והוציא את אימוריהן נתנם במגם והקטירן על גבי המזבח קלען במקלות והוציאן לבית השריפה׳ מאימתי מטמין בגדים משיצאו חומת העזרה ר״ש אומר משיצת האור ברובן: ח אמרו לו לכהן גדול הגיע שעיר למדבר׳ ומניין היו יודעין שהגיע שעיר למדבר דירכאות היו עושין ומניפין בסודרין ויודעין שהגיע שעיר למדבר: ט אמר ר׳ יהודה והלא סימן גדול היה להן שלשת מילין מירושלם ועד בית חורון הולכין מיל וחוזרין מיל ושוהין כדי מיל ויודעין שהגיע שעיר למדבר. ר׳ ישמעאל אומר והלא סימן אחר היה להם לשון של זהורית היה קשור על פתחו של היכל וכשהגיע שעיר למדבר היה הלשון מלבין שני אם יהיו חטאיכם כשני כשלג ילבינו:

פרק ששי

הלכה א׳ שני שעירי יום הכיפורים כו׳ [יט]שעירים׳ מיעוט שעירים שנים. אם כן למה אמר שני שיהו שוין׳ כבשי׳ מיעוט כבשים שנים אם כן למה נאמר שני שיהו שוין׳ צפרים׳ מיעוט צפרים שתים׳ אם כן למה נאמר שתי שיהו שוות׳ חצוצרות׳ מיעוט חצוצרות שתים׳ אם כן למה נאמר שתי שיהו שוות׳ התיב ר׳ חגיי קומי ר׳ יוסה והא כתיב ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה׳׳ מעתה אנשים מיעוט אנשים שנים׳ אם כן למה נאמר שני שיהו שוין׳ והא כתיב לא תטה משפט גר יתום׳ והרי מצאנו גר דן עם מי שאינו גר. יתום דן עם מי שאינו יתום׳ אלמנה דנה עם מי שאינה אלמנה׳ מה תל שני אלא מפנייא להקיש לנויחה שוה נאמר כאן שני ונאמר להלן שני׳ מה שני שני׳ להלן אנשים ולא נשים ולא קטנים׳ אף שני שנא׳ כאן אנשי׳ ולא נשים ולא קטנים: הרי למדנו שאין האשה מעיד׳ מעתה אין האשה דנה׳ רבי יוסה בי ר׳ בון ר׳ הונה בשם רב יוסף נאמר כאן שני על פי שנים עדים ונאמר להלן שני ויעמדו שני אנשי׳ במחנה׳ מה שני שנאמר להלן אנשים ולא נשים ולא קטנים אף שני שנאמר כאן אנשים ולא נשים ולא קטנים׳ אם כן למה נאמר ועמדו שני האנשים שלא יהא אחד עומד ואחד יושב אחד שותק ואחד מדבר אחד מדבר כל צרכו ואחד את או׳ לו קצר בדבריך שלא יהא הדיין מסביר פנים כנגד אחד ומעיז פנים כנגד האחר מעמיד לזה ומושיב לזה׳ משום ר׳ ישמעאל אמרו אומר לו לבוש כשם שהוא לובש או הלבישו כשם שאתה לבוש׳ א״ר יהודה [כ]שמעתי שאם רצה הדיין להושיב את שניהן מושיב׳ ואי זה האסור שלא יהא אחד עומד ואחד יושב אחד מדב׳ כל צורכו וכו׳: ר׳ בא בשם רב הונא צריכין העדים להיו עומדין כשהן מעידין עדותן׳ ר׳ ירמי׳ בשם ר׳ אבהו אף הנדונין צריכין להיו עומדין בשעה שהן מקבלין עדותן׳ שוין בדמים ואין שוין במראה

פירוש

הלכה ח׳: בר״א. פי׳ שאם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום בעבודות הנעשות כה״ג בחוץ בבגדי זהב. ובבבלי גרסינן בבגדי לבן. ופירש״י שנים קלת עבודות חוץ נעשות בבגדי לבן כגון הגרלה ווידוי הסיבות שיריים כו׳ וא״כ לפי זה הגירסא אתי שפיר קאי דקאמר בתר הכי ר׳ יהוד׳ מוקר מקו׳ שהוא נכנם כו׳. דהאי קוקה דכתיב נקראת לעיכובא שלא להקדי׳ מעשה לחבירו. קאי אמקום שמתכפרין בו והם עבודו׳ הפנימי׳ שהוא נכנס פעם כו׳. וא״כ לפי זה אין העיכוב תלוי בבגדים אלא במקו׳ ועיין בבבלי עד סוף פרקא: סליק פרקא:

שני שעירי יום כו׳: מסגיא׳ כמו מופנה ומכוונין קיותה ונאמר להלן שני. ראמרו שני אנשים במחנה מה כו׳ גרסינן ולקמן גר׳ כאמר כאן שני׳ ונאמר להלן על פי שנים עדי׳ מה להלן על פי שנים אף כאן על פי שנים עדים עדים א״כ כו׳ והסוגיא מסורסת:

מראה מקום והגהות

[פ] ספרא ויקרא ד׳ ל״א ע״ב וע׳ נפירש״י זבחים נ״ב ע״א.
[נ] י״נ להיפך.
[ג] זבחים נ״א.
[ד] שם.
[ה] שם.
[ו] י״נ בגלא התחיל וכו׳ אבל אם התחיל ליתן כ״ע מודיי וכו׳ וע׳ זבחים פ״א:
[ז] ה״נ יש בו מעילה.
[ח] ה״נ אין בו מעילה (וע׳ מעילה י״ב.)
תוספתא מעילה.
[ט] י״נ תופש וכו׳.
[י] אינו תופש וכו׳.
[יא] י״נ בבגדי לבן.
[יב] בבגדי לבן.
[יג] בבבלי נמחקין ס׳ ע״א האי׳ והיתה זאת לכם לחקת עולם אחת בשנה. ע״ש חגיגה פ׳.
[יד] פי׳ י״נ שאם לא השעיר וא״כ נתן קודם הפר על וכו׳ הגמגה נתפלה כאר פר״י אל כסך קודם הפר דם השעיר שכם נבום שמא וכו׳.
[טו] י״נ נשפכין.
[טז] ע׳ שקלים פ״א ה״נ והוריות ו׳.
[יז] שבועות פ״ד ה״א וסנהדרין פ״נ ה״ח.
[יח] תוספתא פ״ו דסנהדרין וע״ש ובבבלי שם י״ט שבועות ל״ט ושלחות פ׳ יתרו כ״ח.

כמחתה· שמואל אמר בודדה כתלו· אמר ר' יוחנן מערה מתוך
הכף והוא מתמרח ועולה ואח״כ הוא פושה ויורדת: יצא ובא לו
כדרך כניסתו כדבי יוסה כהם כר״מ אפי׳ כעי לא יכיל· למה שלא
יתן אחוריו לקודש*· כתיב ויבא שלמה לבמה אשר
בגבעון ירושלם· מה גן קימין אם מירושלם היה בא
ניטר מירושלם לבמה· אם מבמה היה בא ניטר מבמה
לירושלם היה בא· א״ר שמואל בר אבודמא לבמה היה בא
שלא ליתן אחוריו לקודש: ומתפלל תפילה קצרה בבית
החיצון: וכך היתה תפילתו של כהן גדו׳ ביום הכיפורים בצאתו
בשלום מן הקוד׳ יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו
שלא תצא עלינו גלות לא ביום הזה ולא בשנה הזאת ואם יצאה
עלינו גלות ביום הזה או בשנה הזאת תהא גלותינו למקו׳
של תורה· יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שלא יצא
עלינו חסרון לא ביום הזה ולא בשני הזאת· ואם יצא עלינו
חסרון ביום הזה או בשנה הזאת יהא חסרונינו בחסרון של מצוות·
יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שתהא השנה הזאת שנת
זול שנה שובע שנת משא ומתן שנת גשומה ושחונה וטלולה ושלא
יצטרכו עמך ישראל אלו לאלו ואל תפני לתפילת יוצאי דרכים·
ורבנן דקסרין אומרין ועל עמך ישראל שלא יגבהו שררה זו על
גב זו· ועל אנשי השרון היה אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו
ואלהי אבותינו שלא יעשו בתיהן קבריהן: ולא היה מאריך
שלא להבעית את ישראל· מעשה באחד שהאריך ונמנו להיכנס
אחריו. אמרו שמעון הצדיק היה. אמרו לו למה הארכתה·
אמר להן מתפלל הייתי על מקדש אלהיכם שלא ייחרב· אמרו
לו אעפ״י כן לא היית צריך להאריך: ארבעים שנה שימש שמעון
הצדיק את ישראל בכהונה גדולה ובשנה האחרונ׳ אמר להן
בשנה הזאת אני מת· אמרו לו מאיכן אתה יודע· אמר להן
כל שנה ושנה שהייתי נכנס לבית קדש הקדשים היה זקן
אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויוצא עמי ובשנה הזו
נכנס עמי ולא יצא עמי· בעון קומי ר׳ אבהו והכתיב וכל אדם
לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקודש עד צאתו· אפי׳
אותן שכתו׳ בהן ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל מועד·
אמר לון מה אמר לי דהוה בר נש אני אומר הקב״ה היה: הלכה
ד׳ תני עד שלא ניטל הארון היה נכנס ויוצא לאורו של ארון·
משניטל הארון היה מגשש ונכנס מגשש ויוצא· א״ר יוחנן למה
נקרא שמה אבן שתייה שממנה הושתת העולם. תני ר׳ חייה ולמה
נקרא אבן שתיית שממנה הושתת העולם· כתיב מזמור
לאסף אל אלהים ה׳ דיבר ויקרא ארץ וגו׳· מציון מכלל יופי
אלהים הופיע· ואומר לכן הנני יסד בציון אבן וגו׳: מהו כמצליף
ר׳ שמואל בר חנניה בשם ר׳ לעזר כמטוורד· א״ר יוחנן כדי שלא
יטעה· א״ר זעירא כדי שיגמור הזייותיו מתוך שבע· והא קתני
שבע ואחת א״ר בון כתיב על פני הכפורת שבע. מה ת״ל וזה
כדי שתהא הזייה ראשונה נמנית עמהן: הלכה ה׳ כתיב והזה
אותו על הכפורת יכול על גגה ת״ל לפני הכפורת· יכול על
מצחה ת״ל על ולפני· ר׳ זעורה אמר צריך שיהא נוגע· ר׳
שמואל בר רב יצחק אמר אינו צריך שיהא נוגע· א״ר בון בר חייה
טעמא דר׳ שמואל בר רב יצחק והזה אותו על הכפורת ולפני
הכפורת מה כפורת שני להלן על מחצה לא על גגה ואינו
צריך שיהא נוגע אף כפורת שני כאן על מחצה לא על גגה
ואינו צריך שיהא נוגע: א״ר יוסה מיסבור סבר ר׳ בון בר חייה
הזיית שעיר של מעלה למידות מהזיות פר שלמעלן· ואינה כן אלא
הזיית שעיר שלמעלן למודות מהזיות פר שלמטן· והזה אותו לפני
הכפורת מלמד שהוא נותן אחת למעלן ולפני הכפורת איני יודע
כמה· הרי אני דן נאמר מתן דמים בפר למטן· ונאמר מתן
דמים בשעיר למטן. מה מתן דמים אמורין בפר למטן שבע אף
מתן דמים אמורין בשעי׳ למטן שבע· או לכה לך לדרך הזו
נאמרו דמים למעלן ונאמרו דמים למטן· מה דמים אמורין בו
למעלן אחת· אף דמים אמורין בו למטן אחת· נראה למי דומה
דנין שלמטן משלמטן ואין דנין שלמטן משלמעלן· או לכה לך
לדרך הזו דנין דם השעיר מדם השעיר· ואין דנין דם השעיר
מדם הפר· ת״ל ועשה את דמו כאש׳ עשה לדם הפר· מה
דם הפר למטן שבע אף דם השעי׳ למטה שבע ואיני יודע
כמה ליתן מדם הפר למעלן· נאמר מתן דמי׳ בשעי׳ למעלן ונאמר
מתן דמים בפר למעלן. מה דמים האמורין בשעיר למעלן אחת· אף מתן
דמים האמורין בפר למעלן אחת· או לכה לך לדרך הזו נאמרו
דמים למטן ונאמרו דמים למעלן· מה דמי׳ אמורין בו למטה
שבע אף דמי׳ אמורין בו למעלן שבע· נראה למי דומה
דנין שלמעלן משלמעלן ואין דנין שלמעלן משלמטן· או לכה
לך לדרך הזו דנין דם הפר מדם הפר ואין דנין דם הפר
מדם השעיר· ת״ל ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר· שיהו כל
מעשיו שוין מה דם הפר למטן שבע· אף דם השעיר למטן
שבע· מה דם השעיר למעלן אחת אף דם הפר למעלן אחת.
הקודש· צריך למין כנגד הקודש: א״ר נחמיה לפי שמצינו כפר
הבא על כל המצות שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת
כשעה שהוא מזה· יכול אף זה כן ת״ל ״אשר לפני ה׳· ואיזו
הוא לפנים מן המזבח· או אינו מדבר אלא על מזבח החיצון

ת״ל אשר לפני יי׳· הא אינו מדבר אלא על מזבח הפנימי:
הכל מודין בפר משיח ועדה שאינו צריך שיהא נוגע· ״מה
פליגין בפר ושעיר של יה״· אית תניי תני צריך שיהא נוגע·
אית תניי תני אינו צריך שיהא נוגע· א״ר לעזר בי רבי יוסי אני
ראיתיה ברומי מליאה טיפין של דם· אמרו לי אילו מן הדמים שהיו
מזין עליה ביוה״כ· הדא אמרה צריך שיהא נוגע ואפילו תימר
אין צריך שיהא נוגע ואם נגע נגע: נתן מכלי קודש לתוך כלי
חול פסל· הא מכלי קודש לתוך כלי קודש לא פסל· אמר ר׳
חגיי קומי ר׳ יוסה מתניתא אמרה כן עירה דם הפר לתוך דם
השעיר· מה את שמע· אמר ר׳ מנא נימר מדם הפר שהוא
מלא לתוך דם השעיר שהוא ריקם· אמר ר׳ יוסה בי רבי בון עירי
דם הפר לתוך דם השעיר מלא מיכן והילך הוזר וכוללן לתוך כלי
אחר כדי שיבללו כל צורכן. מניין שהוא זקוק להערו׳ ת״ל ונתן
מדם הפר ומדם השעיר בזמן שהן מעורבין ״יכול מזה בפני עצמו
ומזה בפני עצמו ת״ל וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה· אחת
בשנה הוא מכפר ואינו מכפר שתים בשנה או נימר דם
הפר אחת בשנה לא שתים בשנה· תני ר׳ ישמעאל מדם חטאת
הכפורים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם· אחת בשנה הוא
מכפר ואינו מכפר שתים בשנה: הכל מודין בשבע הזאות
שלמטן שהוא צריך להערות דכתיב שבע ולא ארבע עשרה. קיבל
מדם הפר בב׳ כוסות ומדם השעיר בב׳ כוסות ליתן מאחד על
הבדין· מאחד על הפרוכת מאחד על מזבח הזהב אי זה מהן זקוק
להערות· ויש אדם מחשב חצי כפרה· אלא כיני קבל מדם
הפר בב׳ מזות ומדם השעיר בב׳ כוסות ״ליתן מאחד על
הברים ומאחד על הפרוכת. ומאחד על מזבח הזהב אי זה
מהן הוא זקוק להערות· תפלוגתא דר׳ זעורה ודר׳ הילא דאיתפלגון
הגריל ג׳ זוגות ליתן מאחד על הבדים מאחד על הפרוכת מאחד
על מזבח הזהב אי זה מהן משתלח ר׳ זעורה אמר לכפר
עליו· את שהוא מכפר בו חבירו משתלח· את שאינו
מכפר אין חבירו משתלח· ר׳ הילא אמר לכפר עליו את שהוא
״גומר בו כל הכפרה חבירו משתלח. את שאינו גומר בו כל
הכפרה אין חבירו משתלח· על דעתיה דרבי זעורה שלשתן
משתלחין· על דעתיה דר׳ הילא אינו משתלח אלא אחרון
בלבד. והכא על דעתיה דרבי זעורה שלשתן הוא זקוק
להערות· על דעתיה דר׳ הילא אינו זקוק להערות אלא אותו
שהזה ממנו: קיבל דם הפר בב׳ כוסות ומדם השעיר בב׳ כוסות
ליתן מאחד על הבדין ומא׳ על הפרוכת· ומאחד על מזבח הזהב
אי זה מהן ישפך על היסוד· תפלוגת׳ דר׳ ודר״א בי ר״ש·
דאיתפלגון ״חטאת שקבל דמה בד׳ כוסו׳ נתן מזה אחד ומזה אחד
ומזה א׳ מניין שכולם נשפכין על היסוד ת״ל ״את דמה ישפך יכול
אפילו לא נתן מאחד מהן מתן ארב׳ יהו כולם נשפכין ת״ל ואת
כל דמה ישפך· הא כיצד הוא נשפך על היסוד והן נשפכין לאמה
דברי רבי· ר״א בי ר״ש מניין אפילו לא נתן ״מאחד מהן אלא מתן
ד׳ יהו כולן נשפכין על היסוד תלמוד לומר ואת דמה ישפוך· על
דעתיה דרבי אלעזר בי רבי שמעון כולהן נשפכין על היסוד·
על דעתיה דרבי אין לך נשפך על היסוד אלא אותו שהיזה
ממנו· חברי׳ אמרי נתפגל זה ונתפגל זה אבדו אימוריו של
זה מזין על אימוריו של זה· הכל מודין בפר משיח ועדה
עד שיהא שם מתנה אחת משל שניהן. חברייא אמרי איסורין
כשרין שנתערבו בפסולין עד שיהא מתנה אחת משל כשיריהן·
מה פליגין ״בדם שני חטאות שנתערבו רבי אומר אומר אני
תאין את הדם אם יש בו כדי מתנה אחת מזה וכדי מתנה אחת
מזה כשר· ואם לאו פסול· וחכמים אומרים אפילו אין בו
אלא מתנה אחת משל שניהן כשר. על דעתיה דרבי ״יש
שיעור למתנות· על דעתיה דרבנן ״אין שיעור למתנות. הדא
אמרה נתפגל זה ונתפגל זה· אבדו אימוריו של זה מזין על אימוריו
של זה: הלכה ו׳ ויתחיל בקרן מזרחית דרומית. א״ר הילא
ימנית אין זו ימנית· ויתחיל מקרן צפונית מערבית· אמר ר״א
ויצא אל המזבח· ויתחיל מקרן ״מערבית דרומית· שלא יתן
אחוריו לקודש· ואין סופו ליתן אחוריו לקודש· חוזר היה
לאחוריו· ויעמד בדרום ויתחיל מקר מזרחית צפונית· כיי
דאמר ר׳ הילא ימנית אין זו ימניתן תני רבי ליעזר אומר
ממקומו היה עומד ומחטא· ועל כולן הוא נותן מלמעלן למטן
חוץ מזו שהיה לפניו לוכבן שהיה נותן מלמטן למעלן· רבי אבהו
בשם ר׳ יוחנן שניהן מקרא אחד דורשין סביב רבנן אמרין סביב
להלוך ור׳ ליעזר אומר סביב לקרנות: שני כהנים בירחו
בפולמוסיות ״אחד אומ׳ עומד הייתי ומחטא· ואחד אומר
מהלך הייתי ומחטא· אמר ר׳ יודן הדא אמרה מאן דעבד הכין
לא חשש ומאן דעבד הכין לא חשש: הלכה ז׳ והזה עליו לא
על אפריו. עליו לא על גחליו· אית תניי תני צד צפוני· אית
תניי דרומי· מאן דאמר צד צפוני ר׳ ליעזר· ומאן דאמר צד
דרומי רבנן. א״ר יוסה זה סימן כל הניטל מבחוץ להינתן
בפנים ניטל מן הסמוך לפנים וכל היוצא מבפנים להינתן
בחוץ ניתן מן הסמוך לפנים: רבי ירמיה בשם רבי פרת
נחלים שבכל יום ויום המערבי למידין מנחלים של
יה״כ ושני בויס׳ לכוונה למידין משירי דמים· ואת כל

פירוש

הלכה ג׳: מה גן קימין· פי׳ כמו נפקי׳ עסקינן: אם מירושלי׳ כו׳. פי׳ א״כ שזה פ״א דהא לעיל פי׳ כתיב בלילה ההיא נרא׳ ה׳ לשלמה וזה היה בגבעון כדכתי׳ במלכים והיכי קאי לקיסר כיון הכי שבא מירושלים לגבעון ועוד יש דקיות מוכיחות שבא מגבעון לירושלים אלא בדרך אם ממלי לותר אסר כן ובבבלי גרסינן וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים אלא מקים ילימתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון מה ביאתו מירושלים לגבעון פניו כלפי הבמה כדרך ביאתו אף יציאתו מגבעון לירושלי׳ פניו בלפי הבמ׳ כדרך ביאתו ופי״ה פי׳ הסתיה בולה: לבמה היה בא. פי׳ היה הולך מהבמה לירושלים ואפילו היה בא לבמה שהיה לאחור ופניו כלפי במה כדי שלא יתן אחוריו אל הקודש שהרי המשכן בגבעון היה אז: חסרונינו· במיסוק של מצ׳ גרסי׳. ופי׳ שאלים שמוכינו לצדקות ושלר מלות שהתורה. פי׳ חמת: השרון· פי׳ היושבים במישור שהגשמים סותרי׳ בתיה: שלא להבעית. פירש שיחשבו שמגעה בו מדת הדין כגון נדב ואביהוא: נכנס עמי ט׳. בבבלי גרסי׳ הכי שנה זו כודמן לי זקן אחד לבוש שחורי׳ נכנס עמי ולא יצא עמי· ולפמר שהוא גם דעת זה התלמוד ואינו חולק על הבבלי אלא שקיצר בלשונו ולא כתב בפירוש לבוש עיין ב״ח ועין יעקב: הלכה ד׳: לאורו של ארון· פי׳ שהזהב שבו מבהיק תמיד כמסמורה. פי׳ ל׳ פרות· ותנייט כפי אמורין ופכין אותו שמתחיל מן הכתפי׳ ומכה והולך למטה· ונערך נרס כמסגר. פי׳ שמטה ידו עד טיבורה הלכה ה: ת״ל על ולפני. פי׳ דילפינן בבבלי דלא יהא מן הגורך לס׳ אלל השעיר ולפני הכפורת דהיינו המתנות שלמטה דהאי נפרקן לה מטעה דפר אלא חמי להבי כתנינהו התמכא לאקוטי על כלפני מה פני דלאו על גף על דלאו על ולספר לך דעל לאו דוקא וכמו כן הכי כפי לפני לאו דוקא על פלאו אלא הכל היה על ידי לירות למעלה ולמטה. ולפי שזאת הסוגיא צריכה לביאור והאלע קצר׳ מהאחרע ותלורף לזה שהסוגיא הזאת מבוארת בספר היטב ע״י מבניית הבבלי לכן מסכתי ידי מלבארה והמעיין יעיין בבבלי דסרקי: הלכה ה׳ לכהן. פי׳ מלכשוך בפולמוסיות. פירש נחיתות:

מראה מקום והגהות

א ע׳ בבלי נ״ג.
ב ע׳ ויקרא רבה פ״כ.
ג תוספתא פ״ב.
ד ע׳ ויק״ר פכ״א.
ה ע׳ בבלי י״ט ול״ג והלפת סוכה פ״ד ה״ח.
ו ע׳ בבלי פרקין נ״ט.
ז נ״ל לא על מצחה.
ח נ״ל: לא על מצחה.
ט ה״ג: על הכפורת.
י ע׳ גירסת הספרא פ״ו.
יא י״נ: וילא אל המזבח
יב ע׳ בבלי בפרקין נ״ו, וזבחים כ״ו.
יג ע׳ תמורה ה׳ ומנחות כ״ג נ״ח.
יד ה״נ: ונק.
טו ה״נ: ת״ל ואת כל דמה ישפך יכול אפי׳ נתן ד׳ מתנות מאחד מהן, ת״ל ואם דמו ישפך
טז ה״נ: אלא מאחד מהן וכו׳ ת״ל וכו׳.
יז תוספתא זבחים פ״ח.
יח ע׳ בבלי זבחים ח׳
יט ע׳ גמ״נס ז״ל פ״ד מה׳ עבוה״כ ופ״ו מה׳ פסו״המ פס.
כ ע׳ בבלי בפרקין נ״ט.

מראה מקום והגהות

א י"נ: האוכל. וע' מנחות ל"ה.

ב ע' ספרא לו פ"ב.

ג זבחים פ"ד.

ד שם.

ה ע' בבלי שבועו' י"ז ותוס' שם וזבחים י':

ו ע' תורת כהני' ב"ב ע"ב ומנחות י"ח.

ז ה"נ: ולין עשן וכו'.

ח ה"נ: ועושין וכו'.

ט ה"נ: כלפי חוץ.

י כלפי פנים.

יא שבועות פ"ב.

יב מדות פ"ה.

יג ע' כלאים פ"ח ה"ב.

יד ה"נ: מניח את המחתה כפרן הוזק הכף בפיו וקולטה.

גבי גחליה. גחלי יכול עממות. תלמוד לומר אש. אי אש יכול שלהבת תלמוד לומר גחלי אש. הא כיצד מן הלוחשות הללו. ומניין שתהא האש כטילה על גבי גחלים תלמוד לומר גחלי אש: רבי יהושע בן לוי אמר אין לחם הפנים נפסל בשעת מסעות. רבי יוחנן אמר לחם הפנים נפסל בשעת מסעות. ר' חייה בשם רבי יהושע בן לוי כאשר יחנו כן יסעו מה בחנייתם אינו נפסל אף בנסיעתם אינו נפסל. רבי אמי בשם רבי יהושע בן לוי ונסע אוהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות. בבתוך המחנות. רבי יעקב בר אחא רבי אמי בשם ר' אלעזר [ה]השורף קדשים בחוץ בשעת מסעות לוקה. אמר ר' יוחנן קדשים נדחין בשעת מסעות טמאים פורשים כל אחד ואחד במחיצתו: א"ר יוסה תדירא הא מלתא בפומהון דרבנן נסתלקו הפרוכת הותרו המחיצו' לזבין ולמצורעין. מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין. מתניתא מסייעא לרבי יהושע בן לוי תמיד. תמיד אפילו בשבת תמיד אף בטומאה. מתניתא מסייעא לרבי יוחנן לא תכבה אף במסעות: בשעת מסעות מה היו עושין לה [ז]היו כופין עליה פסכתר דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר אף בשעת מסעות היו מדשנין אותה שנאמר ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן. הא אילו היה המזבח דליק לא היה בגד ארגמן נשרף. מה עבד לה רבי יודה פסכתר היו כופין עליה מלמעלה. מה מקיים ר' יודה ודשנו את המזבח. וידון. כיי דאמר ר' יודה בן פזי ואכל ושבע ודשן:

הדרן עלך טרף בקלפי

א׳ הוציאו לו את הכף ואת המחתה וחפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף הגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו וכך היתה מידתן. נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו מהלך בהיכל עד שמגיע לבין שני הפרוכת המבדילות בין הקודש ובין קודש הקדשים וביניהן אמה. רבי יוסי אומר לא היה שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קדש הקדשים: ב׳ החיצונה פרופה מן הדרום והפנימית מן הצפון ומהלך ביניהן עד שמגיע לצפון הגיע לצפון הפך פניו לדרום והך לשמאלו עם הפרוכת עד שמגיע לארון הגיע לארון נתן את המחת' בין שני הבדים צבר את הקטורת על גבי גחלים ונתמלא הבית עשן יצא ובא לו דרך כניסתו מתפלל תפילה קצרה ולא היה מאריך שלא להבעית את ישראל: ג׳ משניטל הארון אבן היתה שם מימות הנביאים הראשונים ושתיה היתה נקראת גבוה מן הארץ שלשה אצבעות ועליה היה נותן: ד׳ נטל את הדם ממי שהוא ממרס בו נכנס למקום שנכנס ועמד במקום שעמד והזה ממנו אחת למעלן ושבע למטן ולא היה מתכוין להזות לא למעלן ולא למטן אלא כמצליף. וכך היה מונה אחת. אחת ואחת. אחת ושתים. אחת ושלש. אחת וארבע. אחת וחמש. אחת ושש. אחת ושבע. יצא והניחו על כן הזהב שהיה בהיכל: ה׳ הביאו לו את השעיר שחטו וקיבל במזרק את דמו נכנס במקו' שנכנס ועמד במקום שעמד והזה ממנו אחת למעלן ושבע למטן ולא היה מתכוין להזות לא למטן ולא למעלן אלא כמצליף וכך היה מונה וכו'. יצא והניחו על כן השני שהיה בהיכל. רבי יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד: ו׳ נטל דם הפר והניח דם השעיר והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ אחת למעלן ושבע למטן ולא היה מתכוין להזות לא למעלן ולא למטן אלא כמצליף וכך היה מונה. נטל דם השעיר והניח דם הפר והזה ממנו על הפרוכ' שכנגד הארון מבחוץ אחת למעלן ושבע למטן ולא היה מתכוין להזות לא למעלן ולא למטן אלא כמצליף וכך היה מונה. עירה דם הפר לתוך דם השעיר ונתן את המלא לתוך הריקן ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו זה מזבח הזהב: ז׳ התחיל מחטא ויורד מהיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית. צפונית מערבית. מערבית דרומית. דרומית מזרחי' מקו' שהו' מתחיל בחטאת על מזבח החיצון שם גומר על מזבח הפנימי. ר"א אומר במקומו היה עומד ומחטא: ח׳ על כולן הוא נותן מלמטה למעלן חוץ מזו שהיתה לפניו שהיה נותן מלמעלן למטן. הזה על טיהרו של מזבח שבע פעמים שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושל מזבח החיצון היה שופך על יסוד דרומי אילו ואילו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בו: ט׳ כל מעשה יום הכיפורים האמור על הסדר הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום. הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר אם עד שלא גמר את המתנות שמבפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויחזור ויזה כתחילה מבפנים וכן בהיכל וכן במזבח הזהב שכולן כפרה וכפרה בפני עצמן. ר' אלעזר ור' שמעון אומר ממקו' שפסק משם הוא מתחיל:

פרק חמישי

א׳ הוציאו לו את הכף כו'. ולא כבר תניתה נטל את המחתה עלה לראש המזבח. כיני מתניתא את הכף ואת הבזך. מהו כף מנים. א"ר יוסה הדא אמרה כלי חול הוא. אין תימר כלי קודש דבר שקדש בכלי כפרה דאיתפלגון פיטמה בחולין ר' יוסה בן חנינה אמר פסולה. רבי יהושע בן לוי אמר כשירה. מה טעמא דרבי יוסי בר חנינה קודש הוא. שתהא הבאתה בקודש. מה טעמא דרבי יהושע בן לוי קודש היא שתהא באה מתרומת הלישכה. א"ר יוסה כי רבי בון אתיא דר' יוסי בן חנינה כשמואל ודרבי יהושע בן לוי כר' יוחנן דתנינן [ד]המקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראויין לקרבנות ציבור רבי יוחנן אמר קטורת. אמר רבי הושעיה תיפתר באומן משל בית אבטינס שהיה נוטל בשכרו קטורת ודרבי יוסי בן חנינה כשמואל דאמר רבי חונה בשם שמואל מכתשת עשו אותה כלי שרת לקודש: א"ר יוסה בי רבי בון אמרה רבי חונה קומי רבי יוסה דבר שקדש בכלי נפרדה. אמר ליה ולאו שמואל הוא. ושמואל אמר קל הוא כמותר דאיתפלגון: הותירו תמידין שמואל אמר נפדין כתמימין. רבי יוחנן אמר נפדין כפסולי המוקדשין. הותירו שעירי' על דעתיה דשמואל אם עלה נפדות לא כל שכן חטאת. על דעתיה דרבי יוחנן רבי זעירא אמר ירעו. א"ר שמואל בר רב יצחק מקייצים בה את המזבח. וקשיא יש חטאת קריבה עלה א"ר יוסה שנייא היא [ה]שאין קרבנות ציבור נקבעין אלא בשחיטה. אמר רבי חנינה בן תרדיון תנייא בית דין הוא על המותרות שיקרבו עולות: הלכה ב׳ מלא קומצו. יכול מלא קומצו מבורץ תלמוד לומר בקמצו. אי בקמצו יכול יקמוץ בראשי אצבעותיו תלמוד לומר מלא קומצו. הא כיצד [ו]חופה את פס ידו במחבת ובמרחשת ומוחק באצבעו מלמעלן למטן. תמן את אמר מלא קמצו בקמצו. והכא את אמר מלא קומצו. ר' יעקב בר אחא רבי סימון בשם רבי ידישע בן לוי מה להלן קומץ החסר פסול והכא קומץ החסר פסול: חפנים מהו שיעשה ככלי שרת לקדש. אחר מהו שיחפון ויתן לתוך חפניו מהו שיעש' מידה לחפניו. בכל חפנים משערין או אין משערין אלא בחפניו. רבי יהושע בן לוי שאל חפן ומת אחר מהו שיכנס בחפניו. אין תימר חפנים עשו אותן ככלי שרת לקודש הדא אמרה חפן ומת אין אחר נכנס בחפניו. אין אחר חופן ונותן לתוך חפניו. [ז]עושין מידה לחפניו ואין משערין בכל חפנים. אין תימר חפנים לא עשו אותן ככלי שרת לקודש הדא אמרה חפן ומת אחר נכנס בחפניו אחר חופן ונותן לתוך חפניו. [ח]ואין עושין מידה לחפניו. ומשערין בכל חפנים. הגדול לפי גודלו. אפילו כבן קמחית שהיה' ידו מחזקת כארבעת קבין. והקטן לפי קוטנו אפי' כבן גמלא שלא היתה ידו מחזקת אלא כשני זתים: הילך בזר מהו. חזקיה אמר הילוך בזר כשר. רבי ינאי אמר הילוך בזר פסול. מתניתא פליגא על רבי ינאי קיבל בימינו ונתן בשמאלו יחזור לימינו. ושמאלו לא כזר היא. תיפתר שהותה שמאלו כלפי לפנים. אמר ר' בא ואפילו תימר כלפי לחוץ שנייא הוא הילוך בזר ושנייא הוא מאיליו: אמר ר' זעירה פשטת יד לא עשו אותה כהילוך. מתניתא פליגא על ר' ינאי נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר. א"ר ביבי תיפתר שהיה מתגלגל [ט]כלפי לפנים. אמר רבי בא ואפילו תימר [י]כלפי לחוץ שנייא היא הילוך בזר שנייא שהוא הילוך מאיליו. א"ר זעורה פשטת יד עשו אותה כהילוך. מתניתא פליגא על רבי ינאי נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו. שנייא היא שאינו יכול לעשות. יתלה אותו בזרועו. אינה דרך כבוד. ויחליף. סברין מימר אם החליף פסול. ויחתי אם החתי מימינו לשמאלו כשר. ואמר אוף תמן ויחתי. תמן אם החתי פסול אם החליף פסול ברם הכא אם החתי כשר אם החליף פסול: הכל מודין שאם הבגיסן אחת אחת כיפר אלא שהוא עובר משום הכנסה יתירה. [יא]על איזה מהן היא עובר חברייא אמרי על האחרונה. אמר לו רבי יוסי אומר לו היכנס ואת אמר הכין. אלא על הראשונה: תמן תנינן השתחוה או ששהא כדי השתחויה על אי זו מהן הוא עובר. חברייא אמרי על הראשונה. אמר לו רבי יוסי אומר לו צא ואת אמר הכין אלא על האחרונה: וביניהן אמה. אמר ר' הילא זכר לדבר כהיא דתנינן תמן [יב]אמה טרקסין עשרים אמה לבית קודש הקדשים. [יג]מהו אמה טרקסין רבי יונה בוצריא אמר טירקסון. מה מבפנים מבחוץ. א"ר יוסי מן מה דכתיב וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפני הוה' אמרה מבפנים. א"ל ר' מנא והכתיב ויעש את בית קודש הקדשים עשרים אמה. הוי מבחוץ. מה טעמא דרבנן והבדילה הפרכת לכם ותומר. מה עבד להרבי יסי בין קודש קרשים שלמעלן לקדש קדשים שלמטן. וליתי לרבנן כן. אית לן כהוא דתנינן וראשי פסיפסין מבדיל בעליה בין קודש לבין קודש הקדשים: הלכה ג׳ תני מן המנורה ולדרום היה נכנס דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר מן השולחן ולצפון היה נכנס. אית תניי תני ממזבח הזהב ולמנורה היה נכנס מהלך ביניהן עד שהוא מגיע לצפון דוחק היה באצילי ידיו כדי שלא ישרפו הפרוכת. הגיע לצפון והפך פניו לדרום חוזר היה לאחוריו כדי שלא יהא נראה כמפסיע בין הבדים. כיצד הוא עשה א"ר חנינה [יד]מניח את הכף בארץ וזורקה באויר וקולטה

שירים

הלכה ה׳ מה מקיי' ר' יודה ודשנו כו'. פי' דמשמע שמיה שהיו מדשנין את המזבח והילך אמר שלא היו מדשנין אותו אלא היו כופין עליו פסכתר. ומשני דהאי ודשן פירושו ודשן שלשון ירוייון מדשן בותך: סלי' פרק:

הוציאו לו את הכף כו': הלכה ב׳: מבורץ. פי' שבלבן ויוצא מבל לד ולכן אמר ת"ל בקמצו. פי' ללמדך שאינו יכול ליקח יותר ממה שבתוך קמצו: טרקסין. לשון יון פני' וחוץ כדמפרש ואזיל: מה מבפנים מבחוץ. פי' שאינו מוכח אי כלפני' אי כלחוץ וכן הוא בערוך. אבל התוספות במרקי' דף כ"ח ע"ב פירשו טרקסין שלשון טרוקו גלי שמבטו היה לפנים ממנו הלוחות שניתנו בסיני: וראשי פסיפסין כו'. פי' בערוך שהיו ראשי קורו' יוצאין מן הכותל עד אותו מקו' שהיה קודש והיו יודעי' איזה קודש ואיזה חול כדי שלא לגבל קדשים בקדש. וזה טעה לפי' רש"י דפ"ק דמכלתי' דף ט"ו ע"ב ע"ש המוני' ויש טעמתות ורלשי פסיפסין וכן הוא בפסחי' פ"ד דקידו' ועוד פי' בערוך פ"ח ע"ב:

ונתערבו השעירים כמשתן· ובעלייתו נגע כהן ונתערבו אמר אם של שם יעלה בימיני יקדש זה שעל ימיני קדש· אם של שם יעלה בשמאל יקדש זה שעל שמאל קדש· ואפילו אם אמר אם של שם יעלה בימיני יקדש זה שעל שמאל קדש. אם של שם יעלה בשמאל יקדש זה שעל ימיני קדש· אבל אם אמר בין של שם יעלה בימיני בין של שם יעלה בשמאל לא יקדש אלא זה שעל ימיני· לא יקדש אלא זה שעל שמאל לא קדש· מפני מה· קובען בפה· אמרה התורה גורלות· גורלות של כל דבר. יכול יתן שני גורלות על זה ושני גורלות על זה תלמוד לומר גורלות גורל אחד לה׳ וגורל אחד לעזאזל· יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה ושל שם ושל עזאזל על זה תלמוד לומר גורל. ולא דא קדמיתא. כיני יכול משהוא נותן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחזור ויתליף תלמוד לומ׳ גורל א׳ לה׳ ואין כאן לשם אלא אחד וגורל אחד לעזאזל· ואין כאן לעזאזל אלא אחד: ציץ היה כתוב עליו קודש לה׳· קודש מלמטן שם מלמעלן כמלך שהוא יושב על קתדרין שלו· ודכוותה אחד מלמטן ושם מלמעלן: א״ר אלעזר בי רבי יוסי אני ראיתיו ברומי ולא היה כתוב עליו אלא שיטה אחת קודש לה׳: ונתן אהרן· אם נתן זר כשר· ודכוותה אם העלה זר פסול· קל וחומר מה אם נתינה שכתוב בה בני אהרן אם נתן זר כשר· העלייה שאין כתוב בה בני אהרן לא כל שכן· לא צורכה דלא· נתינה שהיא מעכבת אם נתן זר כשר. העלייה שאינה מעכבת אם העלה זר פסול· ואמר ר׳ יצחק בר חקולא בשם רבי ינאי העלייה מתוך קילפי מעכבת אין נתינה מעכבת. א״ר יוחנן קובען אפילו בפה· סברין מימר אפילו אחד היום ואחד למחר על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר אפילו אחד היום ואחר למחר ניחא· על דעתיה דרבי ינאי לאי זה דבר נאמר גורלות למצוה. מתניתא פליגא על רבי יוחנן הגורל עשהו חטאת ואין השם עשהו חטאת· פתר לה במצלית בגורל. מתניתא פליגא על רבי ינאי לא הגריל ולא התוודה כשר. אלא שחיסר מצוה אחת. לוי׳ לרבות שעיר המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן· ואיתא ביי דמר רב יוחנן קובען אפילו בפה סברין מימר אפילו אחד היום ואחר למחר על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר אפילו אחד היום ואחר למחר ניחא· על דעתיה דרבי ינאי לאי זה דבר נאמר גורלו וחש לומ׳ שמא יעלה לשני· פתר לה כרוצה להגריל: שני שעירי יום הכיפורים ששחטן בחוץ אית תניי תני חייב ואית תניי תני פטור· אמר רב חסדא מאן דאמר חייב בשקרב השעיר הנעשה בפנים. מאן דאמר פטור כשלא קרב השעיר הנעשה בחוץ: אמר רבי יוסה רב חסדא בעי מדמיתה לפסח ולא דמיא· א״ר מנא בר תנחום ורבי לעזר ורבי יוחנן תרויהון אמרין פסח שעיבר זמנו מאיליו היה משתנה. ברם הכא כשחיטה הוא משתנה· מאי כדון מאן דאמר חייב סברין מימר הגרלה מעכבת. מאן דאמר פטור סברין מימר אין הגרלה מעכבת· כלום יש כאן לשם אלא אחד· א״ר שמואל אחוי דרבי ברכיה או זה או זה משהגריל חייב על של שם ופטור על של עזאזל: א״ר בא והוא שנתן מתנת הפר· אבל אם לא נתן מתנת הפר פטור ששחיטתו של שעיר מעכבת מתן דמו של פר. רבי בון בר חייה בעא קומי ר׳ זעירה שחט את הפר עד שלא יגריל מהו שיהא חייב. א״ל נישמעינה מן הדא פר מעכב את השעיר· השעיר מעכב את הפר· הדא אמרה שחט את הפר עד שלא הגריל חייב· אין תימר פטור ניתני אין השעיר מעכב את הפר· אמר רבי שמואל בר אבדימי הדא דתימר אין השעיר מעכב את הפר במתנות הבדים· אבל במתנות הפרוכת שעיר מעכב את הפר· הוך עבידא שאינו יכול ליתן מדם הפר על הפרוכת עד שיתן מדם השעיר על בין הבדים: הלכה ב׳· ר׳ שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן שלשה לשונות הן של שעיר בסלע· ושל מצורע בשקל· ושל פרה בשתי סלעים· א״ר בא בר זברא בשם רבי שמעון בן חלפתא של פרה בשתי סלעים ומחצה· אית דמפקין לישנא בעשרה זוז: הלכה ג׳· כיני מתניתא על הזוג הרביעי שבעורה: תני שחט בחוץ חייב· הפן בפנים פטור· התזה והקטיר ונשפך הדם יביא פר אחר ונכנס בדמו עד שלא הקטיר נשפך הדם התחייה פסולה ריא והוא צריך להיות כתחלה· ספק עד שלא הקטיר נשפך הדם וספק משהקטיר נשפך הדם להביא פר אחר ולהכנס בדמו אין את יכול שאני אומר עד שלא הקטיר נשפך הדם והיא התחייה פסולה· והוא צריך להיות כתחלה אי את יכול שאני אומר משהקטיר נשפך הדם והוא התחייה כ׳ ח והוא עבר משם הכנסה יתירה· ובטלו העבודות· אשכחת אמר בטלו עבודות של אותו היום: שחט ומת אחר מהו שיכנס בדמו רבי שמעון בן לקיש אמר בפר אבל לא בדם רבי חנינה ורבי יונתן תרויהון אמרין אפי׳ בדם. מילתיה דרבי יהושע בן לוי אמר אפילו בדם· דאמר רבי חנינה רבי בא בשם רבי יוחנן אפילו בדם: ר׳ יהושע בן לוי של חפן ומת מהו שיכנס בחפניו מה צריכה ליה כחפניו דכתיב ומלא חפניו ברם הכא ליה כתוב בדמו· פשיטא ליה אפי׳ בדם: הלכה ד׳· כיי דתנינן תמן נתפזר ממנה כקב גחלים היה מכבדן לאמה· ובשבת כופה עליו פסכתר. בכל יום היתה כבדה והיום קלה. שלא ליגע· בכל יום היתה ידה קצרה ויהום ארוכה· שלא ליגע· בכל יום לא היה בה אמה גמודה והיום היה בה [illegible] כדי שתהא הזרוע מסייעת· בכל יום לא היה בה נרתיק והיום היה בה נרתיק כדי שלא תכבה. ואינו חוצץ· א״ר יוסי בי רבי בון קומעו בממסר: שבעה זהבים הן. זהב טוב· זהב טהור· זהב סגור· זהב מופז· זהב מוזקק· זהב שחוט· זהב פרוים· זהב טוב כמשמעו. וזהב הארץ ההיא טוב: א״ר יצחק טובי הוי בבייתיה. טובוי דו בלווייתיה. זהב טהור שמכניסין אותו לאור ואינו חסר כלום· ואתייא כר תני מעשה במנורה זהב שעשה משה במדבר והיתה יהודה דינר זהב והכניסוה לכור שמונים פעם ולא חסרה כלום. ויאות· עד דלא יקום על בוריה הוא חסר סגין. מן דו קיים על בוריה לא חסר כלום· זהב סגור שהיה מכסיף בער כל הזהבים שהיו שם· א״ר שמואל בר רב יצחק כתיב ושבעת אלפים ככר כסף מוזקק לטוח קירות הבית· וכתיב ואת כל הבית צפה זהב· ואת אמר אכן· אלא שהיה מכסיף בער כל הזהבים שהיו שם· זהב מופז· ר׳ פטרוקי אחות דרבי דרוסא בשם רבי בא בר בינה דומה לאש מצתת בגפרית· א״ר אבין לשם מקומו הוא נקרא וזהב מאופז· זהב מוזקק שהיו מתחכין אותו כזתים וטחים אותו בצק ומאבילין אותן למעיות. והן מסננות אותן. ויש אומרים שהיו טומנין אותו בזבל ז׳ שנים. זהב שחוט שהיה נמשך כשעה· אדריינוס היה לו משקל ביצה· דיקלטינוס היה לו משקל דינ׳ גורדינון· זהב פרוים ר׳ שמעון בן לקיש אמר אדום דומה לדמו של פר· ויש אומרי׳ זהב שהוא עושה פירות כיי דתנינן תמן וגפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל: א״ר אחא בר יצחק בשעה שבנה שלמה את בית המקדש צר כל מיני אילנות לתוכו ובשעה שהיו אילו שבחוץ עושין פירות היו אילו שבפנים עושין פירות· הדא היא דכתיב פרח תפרח ותגל אף גילת ונומ׳. אימתי יבשו א״ר יצחק חיננא בר יצחק בשעה שהעמיד מנשה צלם בהיכל יבשו דכתיב ופרח לבנון אומלל: הלכה ה׳· פיטום הקטורת הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה מור וקציעה שיבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה קושט שנים עשר קילופה ג׳ קינמון תשעה. נמצאת אומר שלש מאות וששים וחמש מנים הוו כנגד ימות חשנה ושלשה של אותו היום· הדא היא דתנינן והיום מוסף מלא חופניו· בורשינה תשעת קבין· יין קפריסין שלש סאין ושלש קבין. אם אין לו יין קפריסין מביא חמר חיוריין עתיק מלח סדומית רובע מעלה עשן כל שהוא· רבי נתן אומר אף כיפת הירדן כל שהוא· נתן בה דבש פסלה חסר בה אחת מסממניה חייב מיתה: תני רבן שמעון בן גמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף של עצי קטף. בורית כרשינה למה היתה באה שבה שפין את הצפורן מפני שהוא נאה· יין קפריסין למה הוא באה שבה שורין את הצפורן מפני שהוא עזה· והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסין ריח רע לעזרה מפני הכבוד· וכשהיה מדק היה אומר הדק היטב הדק היטב שהקול יפה לבשמים. חיסר בה אחת מסממניה או שנתן בה מעט דבש היתה פסולה· לא נתן לתוכה מלח או שנתן לתוכה מעלה עשן נתחייב מיתה· אמר ר׳ זעירה ושבר משום הכנסה יתירה· תני בר קפרא הפטמין שבירושלם הוו אומרים אילו היה נותן לתוכה מעט דבש לא היה כל העולם כולו יכול לעמוד בריחה· תני פיטמה חציים כשירה· שלשים ורבעים לא שמענו· ר׳ אומר כמידתה היתה כשירה· והא דאת מר פיטמה חציים כשירה תני כל סמן וסמן אתת לששים לשבעים שנה הוא הותה באה חציים מן השיריים הדא הוא מותר הקטורת מה הוו עושין בה: תני הקטיר כזית בחוץ חייב. פחות מכזית בפנים פטור· רבי זעירה בשם רב ירמיה נפטרו הציבור ידי חובתן· רבי יוסי בי רבי בון בשם ר׳ ירמיה מן מה דתני הקטיר כזית בחוץ חייב מינה את שמע פחות מכזית בפנים פטור: דקה מה ת״ל לפי שנאמר ושחקת ממנה הדק אם כן למה נאמר דקה שתהא דקה מן הדקה· כיצד הוא עושה מפריש שלשת מנים מערב יום הכיפורים ומחזירין למכתשת כדי למלאות ממני חפניו כדי לקיים בה דקה מן הדקה: א״ר יונה חוץ מקידוש הראשון. אמר רבי יוסה ואפילו מקידוש הראשון· מתני׳ פליגא על רבי יונה כל הכלים שהיו במקדש הוו ראויין לקידוש ידים ורגלים פתר לה חוץ מקידוש הראשון· מתניתא פליגא על רבי יוסה הכיור והכן מעכבין· פתר לה מקומן מעכב: הלכה ו׳· מה טעמא דרבי מאיר והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה· זו מערכה קומי אש ובער עליה הכהן זו מערכה איכול איברין ופדרים. וערך עליה העלה זו מערכה גדולה. והקטיר עליה חלבי השלמים זו קטורת· ולית לרבי יוסה מערכת איכול איברין· ולית לרבי יהודה מערכת קיומי אש· מה מקיים רבי יהודה אש תמיד· אש שאמרתי לך תהא תמיד לא תהא אלא על מזבח החיצון· א״ר אלעזר האיברין והפדרין שלא נתאכלו מבערב עושה אותן מדורה ושורפן כפני עצמן ודוחין עליהן את השבת· רבי יעקב בר אחא בשם רבי שמואל בר אבא מתניתא אמרה כן בכל יום הוו שם ארבע מערכות· מה את שמע· א״ר מנא והיום חמש: רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירה דבר שאינו מעכב ויהא אמר ליה עד התחדש הרי אינן מעכבין ודוחין· דתנינן תמן של מדלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לערות החדש: מניין למערכת יום הכיפורים· רבי ירמיה בשם רבי פדת נתלי מה תלמוד לומר אש שהוא כטלה על

[illegible] קתדרין שלו. פי׳ כסא: בער מרטחה. פי׳ דולק לדעותה: הלכה ב׳: בי״זין. גם״מ זה וכן הגרסת׳ לקמן בשקלי׳ ד׳ ע״פ ע״ב: הלכה ג׳: פסכתר. מרטס של תבנית מירותיו ותבניד כסכתרוחיה: הלכה ד׳: נמודה פי׳ קלרה: נרתוק כדי שלא יכות. הכי נראה התוספות· ופי׳ ריב״ם בעין כרתיק של עור היה שמוסביב ידה של מחת׳ כדי שלא יכוה לפי שהיום היו הגחלים שוהים הרבה במחת׳ עד שנתחמ׳ גם בי׳ ידו. ופריך ואינו חוצץ· ומשני שקבען הנרתוק במסמרי׳ ונפל מתו והיה כגוף המחת׳: כמשמעו. פי׳ שהוא חשוב: מבי׳ ד׳ כו׳. פי׳ אמרי פי שיש לו פעמו בבית ואמרי פי שם כו נתגרתו וכ״ע שיחבלל עלה: ה״נ מעש׳ במנורה זהב במקדש. שהית׳ יתירה על מטר׳ שעשה משה נמדבר דינ׳ זהב כו׳: והכניסוה לכור כו׳. פי׳ שמעו בן כדי שתחסר ותעמוד על של משה ולא חסרה כלום שהכניר: דיאות עד דלא יקום כו׳. ס כמן סיסרון לשון והוא דמפרי׳ בס״ו דשקלי׳ היה אלפ׳ טשל אלף בכרי זהב ומכניסן לכור ומוליכן עד שהוא מעמידן על מס׳. ומייתי כמן למקמרי על הא דאמר דשנוני׳ פעמים האלרכו להתיכה כדי למעט דינר זהב לנגד השם נראה שבכל פעם ופעם נחסר הרבה ומשני׳ ראוה· כלומר לעולם אתי שפיר כי קודם שיעמוד הזהב על טהרתו חסר הרבה לפי שם נו סיגי׳ הרבה. אבל כשרך הכור של התמורה עד שלא היו בו סיגים ולכן לא נתמעט בכ׳ פעמים כ״א דינר זהב: גורדינון. פי׳ אם מקום: הלכ׳ ה׳. פיטום הקטורת כו׳. ולת הברייתא הובאה בבבלי בפ״ק דכריתות עם קלת חילוף מסתמר׳ ומספר שפירש זלת הברי׳ מפורשת נסכר כל בו ולגודלהם תבי׳ יוסף במור א״ח סימן ז״ג גם שם פי׳ חילוף הגוספאות לכן שכתי . לא ידי עלפרגה: שהקול יפה. לבשמים. מלאתי כתוב שעמתי עממדי הקול יפה לבשם יזה המהדק של יכנם סנך המפקנים לתוך נגרתו ע״כ. ונראה דלפי פי׳ זה לרי לנקד מתח הג״ל לנשמי׳ והא תולד למשל פלית מה שאין בן מי׳ של לבשמים הבית בגר״א שהם כימי לקינן בנשמים עלמם ה״ם כמור שחק אומר מביד הדק היטב כדי להמציה בדרים לדשות בהגל פי׳ לא מנק במבור׳ שלא יכנם לתוך נגרתו. ולפי זה כי׳ שפילה המפסיק הוא שמר סנר וה״ל כמיזק פלשן הדק היטב:

מראה מקום והגהות

א ע׳ בבלי שם ס״ג ותוספתא מגילה פ״א.
ב ע׳ מעילה י״ז:
ג ה״נ: כלומר דבר נכפר לה׳.
ד י״נ: מ״ד זייג בבלי קרב השעיר הנעשה בחוץ וס״ד פטור כשקרב השעיר הנעשה בחוץ.
ה ע׳ בבלי בפרקין ס:
ו ע״ש ע״ב ותוס׳ חולין ל:
ז לקמן פ״ה ה״א.
ח תמיד פ״ד ועירובין ק״ד.
ט מדרש חזית פ׳ עמודיו ורבה במדבר פי״ב בע״ש ובבבלי בפרקין פ״ד ע״ב במנח׳ קלח.
י שם תהלים פ׳ ה״ג.
יא מדות פ״ג.
יב כ״ה במ״ר במדבר פי״ב בשם ר׳ חנינא בריבתא ומוסיף: ול״על בבל מחרי. וע׳ הגי׳ בבבלי בפרקין ל״ט ע״ב בשם ר׳ הושעיא.
יג ע׳ כריתות ו׳.
יד ע׳ ר״ה ל״ג בבבלי.
טו ה״נ: שלא כהן.
טז ע׳ תוס׳ שבועות י׳.
יז שקלים פ״ד.
יח ע׳ מנחות כ״א: חגיגה י״ט:
יט זבחים שם ע״ב ונ״ב.
כ ר״ה פ״א סוף ה״ח.
כא תורת כהנים אחרי וע׳ בבלי פסחים ע״ה.

דרגיל ליה ילא יכיל מיכול מבר נש כלום. הלכה ח׳. אי זהו צפונו של מזבח שהוא כשר כשחיטת קדשי קדשים מקירו של מזבח צפוני גריש כתילכתא עיליתא עד מקירו של מזבח הצפוני ועד כותל העזרה המזרחי: חמשה דברים היה הסגן משמש. הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך. סגן מימינו וראש בית אב משמאלו. הניף הסגן בסודרין. אחז הסגן בימינו והעלהו. לא היה כהן גדול מתמנה להיות כהן גדול עד שהוא נעשה סגן: וקלפי היה שם ובה שני גורלות ושל אשכרוע היו: מהו אשכרוע פסקינן רבי שמואל אחוי דרב בעי אבדו מהו לעשות תחתיהן של זהב. ייבא כהדא שמעלין בקודש ולא מורידין. ועשו הדין זה על גבי זה: אמר ר׳ יונה יכיור מרובה של תמיד העליון משם כלי פחות כרובו. והתחתון אין בו משם איזה של כלי: אמר רבי יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת לו מעיטם והיו רגלי שבדרום פחותין כרימונים: רבי שמעון בר כרסנא בשם רבי אחא הים בית טבילה לכהנים הוא. והים לרחצה לכהנים בו. ולא כלי הוא. אמה המים מושכת לו מעיטם והוו תלי שבדרום פחותים כרימונים: כתיב ואלה מספרם אגרטלי זהב שלשים רבי שמואל בר נחמן אמר מקום שאוגרין בו דמו של טלה. אגרטלי כסף אלף. רבי שמעון בן לקיש אמר מקום שאוגרין דמו של פר. מחלפים תשעה ועשרים. א״ר סימון אלו הסכינין כיי דתנינן תמן יהוא היה נקרא בית החליפות ששם היו נונתין את הסכינין: הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתחו של היכל: תרין אמורין חד אמר מנרתא. וחרנה אמר קונביתא. תרגם עקילס לקבל נברשתא לקבל למפרס: אף היא עשתה טבלה של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה ישבשעה שהיתה חמה זורחת היו הניצוצות מנתזין ממנה והיו יודעין שזרחה החמה. ומה היה כתוב עליה ר׳ שמעון בן לקיש בשם ר׳ ינאי אלף בי״ת היה כתוב עליה. והא תני ככתב שכאן כן כתב שכאן לא מעובי ולא מידק אלא בינוני. פתר לה כאלף שכאן כן אלף שכאן. כבי״ת שכאן כן בי״ת שכאן: תני רבי הושעיה כל פרשת סוטה היה כתוב עליה שממנה היה קורא ומתרגם כל דקדוקי הפרשה: ניקנור נעשו ניסים לדלתותיו ומזכירין אותו לשבח: תני מעשה שהיו באין בספינה ועמד עליהן סער גדול בים ונטלו אחד מהם והטילוהו בים ובקשו להטיל עוד שני ועמד וגיפפו. אמר להן אם מטילין אתם אותו לים הטילוני עמו והית כוכה ומתאבל ובא עד שהגיע ללמינה של יפו. כיון שהגיע ללמינה של יפו התחיל מבעבע מתחת הספינה. כיי דתנינן תמן יכל השערים שהיו שם נשתנו להיות של זהב חוץ משערי ניקנור מפני שנעשה בהן נס ויש אומרים מפני שנחושתן מצהיב. תני בשם רבי ליעזר נחושתן היה מצהיב ויותר יפה משל זהב: הלכה ט׳ ואילו לגנאי בית גרמו. יבית גרמו היו בקיאין במעשה לחם הפנים וברדייתו ולא רצו ללמד. שלחו והביא אומנים מאלכסנדריאה והיו בקיאים במעשה לחם הפנים וברדייתו לא היו בקיאין. בית גרמו היו מסיקין מבפנים ורודין מבחוץ ולא היתה מעפשת. ואילו היו מסיקין מבפנים ורודין מבפנים והיתה מעפשת. וכיון שידעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב״ה לכבודו ברא כל פעל ה׳ למענהו. שלחו אחריהם ולא רצו לבוא עד שכפלו להן שכרן שנים עשר מנה היו נוטלין ונתנו להן עשרים וארבע. ר׳ יהודה אומר עשרים וארבע היו נוטלין ונתנו להן ארבעים ושמונה. אמרו להן מפני מה אין אתם רוצין ללמד. אמרו להן מסורה היא בידינו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב שלא ילמדו אחרי׳ והיו עושין כן לפני עבודה זרה שלהן. בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצא ביד בניהם פת נקייה מעולם שלא יהו אומרים ממעשה לחם הפנים הן אוכלין: של בית אבטינס היו בקיין במעש׳ הקטורת ובמעלה עשן ולא רצו ללמד שלחו והביאו אומנים מאכסנדריאה והיו בקיין במעשה הקטורת. ובמעלת עשן לא היו בקיאין של בית אבטינס היתה מתמרת ועולה ופוסה ויורדת. ושל אילו היתה פוסה מיד. וכיון שידעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב״ה לכבודו. ברא שנאמר כל הנקרא בשמי וגו׳. שלחו אחריהן ולא רצו לבוא כו׳ עד לפני עבודה זרה שלהן. בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצאת אשה של אחד מהן מבושמת מעולם. ולא עוד אלא כשהיה אחד מהן נושא אשה ממקום אחר היה פוסק עמה שלא תתבשם: א״ר יוסי ימצאתי תינוק אחד מבית אבטינס אמרתי לו בני מאי זו משפחה אתה אמר לי ממשפחת פלוני. אמרתי לו בני אבותיך לפי שנתכוונו לרבות כבודם ולמעט כבוד שמים לפיכך נתמעט כבודו. וכבו׳ שמים נתרבה: א״ר עקיבה שח לי ישמעון בן לגם מלקט הייתי עשבים אני ותינוק אחד של בית אבטינס וראיתי אותו שבכה וראיתי אותו ששחק. אמרתי לו בני למה בכיתה אמר לי על כבוד בית אבא שנתמעט. ולמ׳ שחקתה אמר לי על הכבוד המתוקן לצדיקי׳ לעתיד לבוא. הרי מעלה עשן לנגדי. טמיתי לו בני הראהו לי. אמר לי מסורת בידי מאבותי שלא להראותו לבריה: א״ר יוחנן בן נורי פגע בי זקן אחד משל בית אבטינס אמר לי רבי לשעבר היו בית אבא צנועין והיו מוסרין את המגיל׳ הוא׳ אילו לאילו ועכשו שאינן נאמנין הילך את המגיל׳ ותזהר בה. וכשבאתי והרציתי את הדברים לפני רבי עקיבה ולגו דמעיו

ואמר מעתה אין אנו צריכין להזכירן לגנאי. וכולהן מצאו מתלא לדבריהן חוץ מבן קמצר. כיי דתנינן תמן אילו הן הממונין שהיו במקדש. יר׳ חזקיה א״ר סימון ורבנן. חד אמר כשירי כל דור ודור בא למנות וחרנה אמר מי שהיה כאותו הדור מנה מה שבדורו. מאן דא׳ כשירי כל דור ודור בא למני׳ על כולם הוא אומר זכר צדיק לברכה. מאן דאמר שהיה באותו הדור מנה מה שבדורו על כולם הוא אומר ושם רשעים ירקב. על מי נאמר זכר צדיק לברכה על בן קטין וחביריו. ועל כולהן היה בן יזומא אומר משלך יתנו לך ובשמך קורין אותך ובמקומך מושיבין אותך ייואין שכחה לפני המקום ואין אדם נוגע במוכן לך:

הדרן עלך אמר להן הממונה

א׳ טרף בקלפי והעלה שני גורלות אחד כתוב עליו לשם ואחד כתוב עליו לעזאזל הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו אם של שם עלה בימינו הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה את ימינך. ואם בשמאלו עלה ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה את שמאלך. נתנם על שני שעירים ואומר ליי׳ חטאת. רבי ישמעאל אומר לא היה צריך לומר חטאת אלא ליי׳ והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: ב׳ קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח העמידו כנגד בית שילוחו. ולנשחט כנגד בית שחיטתו. בא לו אצל פרו שנייה וסמך שתי ידיו עליו ומתודה וכך היה או׳ אנא השם עויתי פשעתי חטאתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושך אנא השם כפר נא לעונות וגו׳: ג׳ שחטו וקיבל במזרק את דמו נתנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל כדי שלא יקרש. נטל את המחתה ועלה לראש המזבח ופנה גחלים אילך ואילך וחתה מן המעוכלות הפנימיו׳ וירד והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה: ד׳ בכל יום חותה בשל כסף ומערה לתוך של זהב. והיום חותה בשל זהב ובה היה מכנים: ה׳ בכל יום חותה בשל ארבעת קבין ומערה לתוך של שלשת קבין. והיום חותה בשל שלשת קבין ובה היה מכנים. רבי יוסי אומר בכל יום חותה בשל סאה ומערה בתוך שלשת קבין והיום חותה בשלשת קבין ובה היה מכנים: ו׳ בכל יום היתה כבידה והיו׳ קלה. בכל יום היתה ידה קצרה והיום ארוכה. בכל יום היה זהבה ירוק והיום אדום דברי ר׳ מנחם. בכל יום מקריב פרס בשחרי׳ ופרס בין הערבי׳ והיו׳ מוסיף מלא חופניו. בכל יום היתה דקה והיום דקה מן הדקה: ז׳ בכל יום הכהני׳ עלין במזרחו ויורדין במערבו והיום עלין באמצע ויורדין באמצע. ר׳ יהודה אומר לעולם כהן גדול עלה באמצע ויורד באמצע: ח׳ בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור והיום מן הקיתון של זהב. ר׳ יהודה אומר לעולם כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הקיתון של זהב: ט׳ בכל יום היו שם ארבע מערכות והיו׳ חמש דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר בכל יום שלש והיום ארבע. רבי יהודה אומר בכל יום שתים והיום שלש:

פרק רביעי

הלכה א׳ טרף בקלפי כו׳. לא סוף דבר קלפי אלא אפי׳ קלתות ולמה אמרו קלפי כדי לעשות פומבי לדבר. ויביא שני חוטין אחד שחור ואחד לבן ויקשור עליהם ויאמר זה לשם וזה לעזאזל ייתיל גורל אחד ליי׳ שיהא ניכר שהוא ליי׳. וגורל אחד לעזאזל. שיהא ניכר שהוא של עזאזל. ויביא שני צרורות אחד שחור ואחד לבן ויתן עליהם ויאמר זה לשם וזה לעזאזל. תיל גורל אחד ליי׳ שיהא ניכר שהוא ליי׳ וגורל אחד לעזאזל שיהא ניכר שהוא לעזאזל. ויכתוב עליהם ויאמר זה ליי׳ וזה לעזאזל תיל גורל אחד ליי׳ שיהא מוכית על עצמו שהוא ליי׳ לעולם. וגורל אחד לעזאזל שיהא מוכיח על עצמו שהוא לעזאזל לעולם. הדא אמרה חקוקים היו: ותני כן בשתי קלפיות נתחלקה ארץ ישרא׳ אחת שהגורלות נתונין בתוכה ואחת ששמות השבטים בתוכה ושני פרחי כהונה עומדים מה שזה מעלה וזה מעלה זכה: בשלשה דברים נתחלקה ארץ ישרא׳ בגורלות. באורים ותומים ובכספים. ייהדא הוא דכתיב וישלך להם יהושע גורל לפני ה׳ בשילה גורל אילו הגורלות. לפני ה׳ אילו אורים ותומים. בין רב למעט אילו הכספים: א״ר אבין אלמלא שנתן הקב״ה חן כל מקו׳ בעיני יושביו׳ לא היתה ארץ ישר׳ מתחלקת לעולם: ותני כן ייני׳ חינן הן׳ חן אשה בעיני בעלה. הן מקום בעיני יושביו. הן מקח בעיני לוקחיו. ר׳ אבא בריה דר׳ פפי רבי יהושע דסיכנין בשם לוי טיאף לעתיד לבוא הקב״ה עושה כן הדא הוא דכתיב ונתתי לכם לב חדש וגו׳. ונתתי לכם לב בשר וגו׳. שהוא כושר כחלקו של חבירו: נגע כהן כשהן למטה ונתערבו אין השעירים כמעתן. ומשהעלה אותו נגע כהן

פירוש

הלכה ח׳: גר״ש. כנראה שזהו הג״ה נרשם רבינו שמשון עד ם המזרחי. וה״פ נרשם רבינו שמשון בהלכה עליונה ולא הוסיף בה דבר עד מקיוה כו׳ שגם הוסיף ועד כותל העזרה המזרחי וכן לקמן דף פ״ה ע״ב: קונביתא. פי׳ עששית שעושין בחלונות מזכוכית. פי׳ אחר מנוקה שמניחין בה עלי׳ קטני׳ ומדלקין: למפרס. פי׳ עששית הדולקות שקורין למפ״א: א׳לף בי״ת כו׳ פי׳ אותיות של ר״ת פרשת סוטה ולא התיבות עצם והחקק לומר זה כי היכי דלא תקש׳ לם״ד אין כותבין מגילה לתינוק אלא ספר שלם: כל פרשת סוטה. פי׳ לאו דוקא כל הפרשה אלא כתי׳ ביה אם שכב אם אותך והשאר ר״ת אם שטית וטמאת וכן כסו׳ יתן ה׳ וגו׳ וכלו הפ׳ וגו׳ וכן כולם וע״י כן היה יכול כל אדם לקחת כל דקדוקי הפרשה: ללמינה. פי׳ כמל והוא פתוח שבים: הלכה ט׳: בקיאין. פי׳ לפי שצריך אומנו׳ שלא תשבר שהיה כאפ׳ כמין תיבה פרוצה: אופין מבפנים ורודין כו׳ גר׳ פי׳ ולפיכך כאפה היטיב ולא נתעפ׳ ואילו רודין מבחוץ גרסינן פיר׳ כי היו יראים שמא תשבר אם ירדו מבפנים ועיין כל הסוגיא בבבלי דפרקי׳ תפירש״י: בקין פי׳ בקיאין: ופוסה. פי׳ לעיל נרש פרקין: נתמעט כבודם. פירש שנחרב הבית: נתרבה. כבר כלפי מעלה הוא: על הכבוד. פי׳ בשיבנה ב״ה במהרה בימינו: נוסחי. פי׳ אמרתי לו: המגילה האמ. שהיה נכתב בה סממני הקטורת ולכן זלגו ע׳ על מורבן ב״ה: מתלא. כמו אמתלא: כשרי. כו׳ אמרם לקמן בשקלי׳: סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

א ראה פסקי סהר״פ רקנטי סימן ס״ו ושו״ת ריו״ד וס״ב תשי״ד ופי שני׳ לברה״ם ז״ל ברכות פ״ו.

ב ע׳ בבלי בפרקין ל״ז ורוקח סי׳ שע״ו.

ג מדות פ״ו. ודרו׳ סוף סוכה וע׳ תוספתא פ״ב כל הענין.

ד סוטה פ״ב ה״ב.

ה מדות פ״ב מ״ג.

ו ע׳ שקלים פ״ה ה״א ובבלו יומא ל״ח ומדרש חזית ג׳ פ׳ מי זאת.

ז בבלי שם: א״ר ישמעאל.

ח בתוספתא פ״ב שמעון בן לגם. ובבלי שם ר׳ ישמעאל בן לוגא.

ט ע׳ שקלים שם ריש פ״ה.

י בבלי וכן בתוספתא שם: בן עזאי.

יא ע׳ קידושין ככ״א.

ע׳ ספרא פ׳ וחרי.

ירושלמי. סנהדרין פ״ו ל׳ שם פ״ג:

ע׳ בראשית רבה ככ״ה.

י שם במדרש פל״ד.

שהוא טובל כהדא דתני א"ר יהודה כל עצמן לא התקינו טבילה זו אלא מפני טבילת סרך שפעמים שאדם הולך לחוץ והוא נזכר קרי ישן שבידו וחוזר ובא לו· הדא אמרה לא חלק ר' יהודה על טבילה סרך אלא משם אפי' טובל מה הוא מועיל: ר' לעזר בשם ר' הושעיה עד ששותם יבו שנים או חב שנים· א"ר יוסה מתני' אמרה כן הביאו לו את התמיד קרצו· כתי' קרץ מצפון בא בא· ר' חנינ' ור' יהושע בן לוי חד אמר נכוסה· וחורנ' אמ' נסוחה· מאן דאמר נכוסא מן הדא הביאו לו את התמיד קרצו. מאן דאמר נסוחה מגלייגא מחומר קורצתי גם אני·: הלכה ח· כתיב בתמיד בבוקר וכתיב בעצים בבוקר· יקדים דבר שני בו בבוקר בבוקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבוקר אחד מעתה אפי' לדמו: א"ד הילא תעשה הקדים בו מעשה· כתיב בבוקר בתמיד· וכתיב בקטורת בבוקר בבוקר. יקדים דבר שני בו בבוקר בבוקר לדבר שלא נאמ' בו אלא בבוקר· מה נן קיימין אם לאיברין והלא מעצים הן· אלא כי נן קיימין אפי' לדמו· כתיב בעצים בבוקר בבוקר· וכתיב בקטורת בבוקר בבוקר· ואיני יודע אי זה מהן יקדום· מי מכשיר את מי עצים מכשירין את הקטורת אף הם יקדמו את הקטורת· אתא תמי עצים קודמין את הדם והדם קודם לקטורת' ותימר הבין א"ד הילא לא על שלא וביתי בו מן הדין שהעצים מכשירין את הקטורת ואצרכת הדא מתני' הון בעיי מימר מי מכשיר את הקטורת גחלים· א"ד לעזר מעלה עשן· נאמר בתמיד בין הערבים· ונאמר בקטורת בין הערבים סמך לנירות ונאמר בנרות מערב ועד בוקר· יואחר הבר שני בו בין הערבים סמך לנירות לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים מעתה אפי' לנסכין· א"ד הילא תעשה איחר בו מעשה· ר' בון בר חייה בעא קומי ר' הילא והכא את אמר תעשה הקדים בו מעשה וכא את אמר תעש' איחר בו מעשה. א"ד הילא כל מדרש ומדרש כענינו· תמיד של שחר בכלל מאותר הוה· מה ת"ל תעשה הקדים בו מעש'· תמיד של בין הערבים בכלל מוקדם הוה מה ת"ל תעשה איחר בו מעשה והוה ר' זעירה מקלס ליה תמות ליה בניה דאוריתא: תני א"ר יהודה עששות של ברזל היו מרתיחין אותן מערב יום הכיפורים ומטילין לתוך הצונן כדי שתפיג צינתן. ולא נמצא כמכבה ביום הכיפורים אלא מסביר סבר ר' יודה שאין אבות מלאכות ביום הכיפורים· אלא ר' יודה ור"ש אמרו דבר אחד· לא כן סבר מימור 'רבי יוסי ור"ש שניהם אמרו דבר אחד· נימר ר' יוסי ור' יודה ור"ש שלשתן אמרו דבר אחד· אלא מיסבור סבר ר' יודה שאין תולדה האש כאש· אלא כיני ר' יודה סבר מימר שאין תולדת אש כאש· ורבנן סברין מימר תולדת אש כאש· ויחם לו חמין· ר' יהושע בר אבון ר' סימון בשם רבי אנייני בן סוסיי טעם דהדין תנייא שלא יהו אומ' ראינו כהן גדול טובל במים שאובין ביום הכיפורים: הלכה י· מה טעמא ח"ים פשט וקידש ורחץ וקידש. מה טעם דרבנן ופשט ולבש הקיש פשיטה ללבישה· מה לבישה מקדש אף פשיטה מקדש· א"ר מנא קומי ר' יוחן על דעתיה ד"ים רחיצה חוצצת· א"ל מסבור את סבור על דר' מאיר ופשט וקידש ורחץ וקידש· אינה כן אלא ופשט וקידש ורחץ ולבש וקידש· שמואל אמר אחת פשוט ואחת לבוש שתיהן לבא· בר קפרא אמר אחת לבא ואחת לשעבר שתיהן לבוש: א"ר יוחנן הכל מודין בקידוש הראשון שהוא לבא· א"ר יוחנן הכל מודין בקידוש הראשון שהוא מעכב מה טעם 'חוקת עולם לדורותיכם· אמר ר' יוחנן הכל מודין בקידוש האחרון שהוא לשעבר· א"ר יוסה מתניתא אמרה כן הביאו לו בגדי עצמו ולבש· ויש אדם מקדש ידיו ורגלו ללבוש בגדי חול· ר' יוחנן אמר ולבשם לבישה מעכבת ואין קידוש ידים ורגלים מעכב· ורבוותה לבישה מעכבת ואין קידוש ידים ורגלים מעכבת 'כדי שיהו כפולים וקיימינה דלא כר' יוסה: ר' שמואל בר רב יצחק לא נחת לבית ועדא· קם עם ר' זעירא א"ל מה חדתון הוה לכון בבי מדרשא יומא דין· א"ר בר שיהו כפולים וקיימינה דלא כר' יוסי· 'דתני ולבני ארהן תעשה כתנות· רבנן אמרי שתי כתנות לכל אחד ואחד· ר' יוסי אומר אפי' כתונת אחת לכל אחד ואחד. מה טעמא דרבנן ולבני ארהן תעשה כתנות· מה טעמא דר' יוסי למאה בני ארהן תעש' כתונת· בר' שיהו חדשים· אם אומר את שלא ילבש שחקים והא תני ולבשם אפי' שחקים"י. ר' חנינה בשם רבי יסא כמחלוקת עד שיעבה לשם קמיע מותר לכתוב עליו מאוה "רבן שמעון בן גמליאל אומר· א"ר יוסה הוינן סברין מימר מה פלינן להדיוט· הא לגבוה לא· מן מה דתני אבני קודש צריך שתהא חציבתן בקודש ובקודש יחצבו· בגדי קדש צריך שתהא אריגתן בקודש ובקודש יארגו· ואמר ר' חנינה בשם ר' יסא במחלוקת היא. הדא אמרה אף לגבוה פלינן דרתני העושה כלי לגבוה עד שלא נשתמש בו גבוה מותר להשתמש בו הדיוט משנשתמש בו גבוה אסור להשתמש בו הדיוט והא תני "העוש' כלי לגבוה אל ישתמש בו הדיוט· ר' חנני' בשם ר' יסא במחלוקת רתני העושה כלי להדיוט עד שלא נשתמש בו הדיוט מותר להשתמש בו גבוה· משנשתמש בו הדיוט אסור להשתמש בו גבוה. והא תני העושה כלי להדיוט אל ישתמש בו גבוה· ר' חונה בשם רבנן דתמן תיפתר שבא מתחומת הלישכה ולית שמע מינה כלום: כלי שרת "מאימתי הן קדישין מיד או בשעת התשמיש· אין תימר מיד ניחא. אין תימר בשעת התשמיש כאח' הן קדושין· ניחא של משה שנתקדשו בשמן המשחה. ברם של שלמה כאחת הן קדישין ומתקדשין· בכניסתן לארץ הוו מפנין מתוך של משה לתוך של שלמ' לא היה שם של משה כאח' הן קדישין ומתקדשין· ובעלייתן מן הגולה הוו מפנין מתוך של שלמה לתוך שלהם לא הוה שם של שלמה כאחת הן קדישין ומתקדשין· אבנים שחצבן לשם מת אסורין בהנייה· "לשם חי ולשם מת מורדין בהנייה. חוורק כלי לפני מיטתו של מת לתוך ארבע אמו' אסור בהנייה· כל חוץ לארבע אמות מותר בהנייה· נמצאת אומ' חמש טבילות ועשרה קידושין טובל ומקדש בו ביום· מניין ששני קידושי ידים ורגלים על כל טבילה וטבילה· ת"ל ופשט ורחץ ולבש· א"ד אלעזר בר"ש דין הוא מה אם במקום שאינו טעון טבילה טעון קידוש ידים ורגלים· כאן שהוא טעון טבילה לא כל שכן יהא טעון קידוש ידים ורגלים· טול לך מה שהבאתה. אי מה לחלן אחת כל היום אף כאן אחת כל היום ת"ל ופשט את בגדי הבד· שאין ת"ל אשר לבש. וכי עלתה על דעתינו כלום הוא פושט אלא מה שהוא לובש· אם כן למה נאמר אשר לבש הקיש פשיטה ללבישה מה לבישה בקידוש ידים ורגלים אף פשיטה בקידוש ידי' ורגלים· א"ד מנא לא מתברא אלא חילופין הקיש לבישה לפשיטה מה פשיטה בקידוש· ידים ורגלים אף לבישה בקידוש ידים ורגלים· ואין שני של פילוסין יפה מן הראשון של הנדוין· משם מילה דשמעה פרוטי· תמן תנינן "הראשון שבראשון אין למעלה ממנו. השני שבראשון והראשון שבשני שוין ואין שני שבראשון יפה מן הראשון שבשני משם מילה דשמעה פרוטי· מאי כדון 'ר' נחמן בשם ר' מנא בשחר כתיב בד בד ארבעה פעמים· ובמנח' כתי' בד· מעשה "בי ר' ישמעאל בן פיאבי שלבש כתנות כמאה מנה עלה והקריב על גבי המזבח· מעשה "בר"א בן חרסו' שלבש כותנות בשתי ריבוא ועלה והקריב על גבי המזבח והורידו אותו אחיו הכהני' שהיה נראה מתוכה ערום. מה עשה מילא אותה מים וסבב את המזבח שבע פעמים: הלכה ז· אי זהו צפונו של מזבח שהוא כשר בשחיט' קדשי קדשים. מקורו של מזבח צפוני ועד כותל העזרה צפוני עד כנגד כל המזבח ישנן כ"ב אמה ושתים אמ' דברי ר' ר"א בי ר"ש אומ' מכנגד בית החלפות עד כנגד בין האולם ולמזבח ועד כותל העזרה המזרחי· ר' מוסיף מקום דריסת רגלי ישראל אחת עשרה אמה מקום דריסת רגלי הכהנים אחת עשרה אמה מקירו של מזבח הצפוני ועד כותל העזרה "המזרחי: אמר ר' יוחנן לא מצאנו שחיטה כשירה בזר· רב מפקד לתלמידוי "בכל אתר הוון תניי שוחט חוץ מפרה הוון תני זורק. וא"ד יוחנן "לא מצאנו שחיטה פסולה בזר· ותיב ר' חייה בר בא והא כתיב ושחט והזה· מה הזייה לא תוכשר באש' כאיש אף שחיט' לא תוכשר באשה כאיש· א"ל תרי חוייה מיימיה הרי היא כשירה בזר ופסולה באשה· א"ל תמן לית כתב כהן· ולידא מילתה כתב איש להכשיר את הזר· היא איש היא אשה· ברם הכא כתיב כהן הוא זר הוא אשה· אין היסר שהיא כשירה בזר תיכשר באשה: רבי ישמעאל בר רב יצחק רבי יוחנן בשם ר"ש בן יוחי פר של יום הכיפורי' צריך כהן. ולמה לא אמר ושעיר דו קריא ושחט והביא מה הבאה בכהן אף שחיטה בכהן· ר' יעקב בר אחא ר' יסא ר' יוחנן בשם ר"ש בן יוחי פר ושעיר של יום הכיפורים צריכין כהן: א"ד חגיי בראשונה הוא א': אנא השם· ובשנייה הוא אומ' אנא בשם· תני "כיצד מתודה עויתי פשעתי חטאתי ואומר נשא עון ופשע וחטאה ואומר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל דברי ר"מ· וחכמים אומרים עונות אילו הזדונות פשעים אילו המרדים· חטאתם אילו השגגות· מאחר שהוא מתודה על הזדונות ועל המרדים חוא חוזר ומתודה על השגגות· אלא כך היה מתודה אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן ככתוב בתור' משה עבדך לאמר כי ביום הזה וגו' והן שנין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד· וכן מצינו דרך כל המתודים· דוד אמר חטאנו עם אבותינו העוינו והרשענו שלמה כך אמר חטאנו העוינו רשענו· דניאל אמר חטאנו עוינו הרשענו ומרדנו· אף הוא כך הוה מתודה חטאתי עויתי פשעתי לפניך· מהו שמשה אמר נשא עון ופשע וחטאה· ואומר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל וגו'· אלא "מכיון שהוא מתודה על הזדונות ועל המרדי' כאילו הן שגגות לפניו: עשרה פעמים היה כהן גדול מזכיר את השם ביום הכיפורים ששה בפר וג' בשעיר ואחד בגורלות· הקרובים היו נופלין על פניהן· הרחוקים הוו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד· אילו ואילו לא היו זזים משם עד שהוא מתעלם מהן זה שמי לעולם· "זה שמי לעלם· בראשוני' היה אומרו בקול גבוה· משרבו הפרוצין היה אומרו בקול נמוך· א"ד טרפון "שעמד הייתי בין אחי הכהנים בשורה והטיתי אזני כלפי כהן גדול ושמעתיו מבליעו בנעימת הכהנים. בראשונה היא נמסר לכל אדם משרבו הפרוצים לא היה נמסר אלא לכשרים: שמואל הוה עבר שמע פרס"א מקלל לבריה ביה ומית· אמר אזל גוברא ומאן דשמע שמע: ר' אינייני בר סוסי סלק גבי רבי חנינה לציפורין אמר איתא ואנא מסר יתיה לך עאל ליה בריה תחותי ערסא עטש ושמע קליה אמר מה אתון נהיגין גביכון ברמיו אזל לא לך ולא ליה: חד אסי בציפורין אמר לרבי פינחס בר חמא איתא אנא מסר ליה לך א"ל לית אנא יכיל· א"ל למה· אמר ראנא אכיל מעשר ומאן

פירוש

נכוסא. פי' שחוטה תרגום של ושחט ונכס ופי' הפסוק קרץ מלפון ובא' בלועז שהשחיטה וההריגה שתבא עליו מלפון בא: נסוחה. פי' ל'ונסחת' מעל האדמה לשון גלו' וכן בי מחומר קורצתי הוא כמו של עקירה והבדלה: הלכה ה: בניה דאוריתא. פי' ל' בניין כמו של תקרי בניך אלא בוניך: עששותי פירש חתיכה גדולה: הלכה י: מה הוחזן. פי' מה היתה היה בנית הסדר' היום: למאה בני כו'. נראה דהגרסא הוסת היא משובשת וצ"ל לכל אחד מבני כו' פי' הא דכתי' כתונות לשון רבים לא חיסה דלכל אחד עשו ב' כתנו' אלא לפי שלכל אחד ואחד עשו כתונת משום הכי נקט לה בל' רבים. ויש גורסין לאלה בני בו"י: בשתי רבוא. עיין הסוגיא והסוגיא בבבלי הללו: ששה בפר כו'· פי' שבכל ווידוי שהזכיר ג' פעמים השם כנזכר אנא השם חטאתי אנא בשם כפר לפני ה' תטהרו. נמצא בפר ג' חדויין ובשעיר ט' הרי ט' אחרי' ובגורל א' שהיה אומ' לה' חטאת: הקרובי' פירש שהיו שומעין מפיו קדושת השם היו משתחוים לכבוד השם וכ"ש שהיו אומרי' בשכמל"ו אבל הרחוקים שלא היו שומעין לא היו משתחוי' אלא שהיו אומרי' בשכמל"ו ברחוק' הקרובי' נופלין על פניהם: תחותי ערסי. פי' שנטמן תחת המטה: בגדו. פי' נרגלאה: לא לך כו'. פי' קמחר שלא שמתייע וילתי' לא שלמדיט גם לך לא יכול ביכל. פי' אינו יכול לקבל כלום מפני אדם כי אשם יתקומט עמו כו' כך ינוא לקבלו בשם פי' מתר לפי שצריך קדושה יתירה מינו בדין שיאכל עם אוכלים:

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי ל"ג ומולין כ"ט ע"ב.
ב ע' נפ"א לטהרות.
ג (ע' בבלי ברכו' פ"ד תעני' ד' ומקוואות פ"ט ק"ו וירושלמי נדרים פ"ט ה"ט ויש מפרשים כי גם זה בן יקיר לבינה לתורה ולתעודה היא מפול רפה ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג אין התורה עומדת מפני בכה. מו"ח)
ד. (ע' נק"ע שמקיים הגירסא למאה).
ה תוספתא פ"א ועי' בבלי סנהדרין י"ח ע"ב ברש"י ותוס' וירושלמי שם רפ"ב.
ו שבת פ"ב ה"ה.
ז י"נ: ק"ס והיתה להספקת עולם וע' זבחים י"ע:
ח י"נ: בר שיהיו כפולים, כדלקמן.
ט ה"נ: אמר ליה.
י חגיגה פ"ג ה"א.
יא ע' פירש"י בבבלי יומא י"ב ד"ה את השקקין ותוס' שם חנחים י"ח:
יב ע' תוס' גיטין פ"ה ד"ה עד.
ומנחות פ"ב וירושלמי אף מגילה ונגעים פ"ג.
יג ע' בבלי כ"ט פ"ד ומנחות כ"ג.
יד עגילה פ"ג ה"א ע"ש.
טו ע' בבלי ע"א פ"ט וסנהדרין ק"ח ומכילתא משפטים כ"י.
טז מנחות פ"ט דף פ"ו.
יז תורת כהנים.
יח בבלי ל"ה ע"ב ותוספתא בכ"פ.
יט שם.
כ ה"נ: כותל העזרה המזרחי
כא ה"נ: בכל אתר הוון תני זורק תחת שחיטה הוון תני שוחט.
כב ע' מנחות י"ט ותוס' חגיגה ט"ז וכתובות מ"ז.
כג ע' תוספתא פ"ב.
כד ע'.
כה בבלי פסחים נ'.
כו (גם פזה רפי' פהי' ל"ט בזמן הבית. מו"ח).

יחיד וזה קרבן ציבור. חביתין קודמין לבוזכין אע״פ שזה קרבן יחיד וזה קרבן צבור· זה תדיר וזה אינו תדיר· חביתין קודמין ליין שזה לאישים וזה לספלים. בוזכין ויין מי קודם· ולא מתניתא היא לבונה ליין· כאן לקרבן יחיד כאן לקרבן ציבור: כיני מתניתא הראש והרגל החזה והגרה ושתי ידים ושתי דפנות העוקץ והרגל· א״ר יוחנן טעמא דבן עזאי והקטרת את כל האיל המזבחה· כדי שיהא נראה כמהלך על גבי המזבח הראש והרגל ואת אמר הכין· א״ר מנא פשט ראש׳ עקר רגלה: הלכה ד׳· א״ר חנינה מימיו לא הפיס אדם בקטורת ושנה· א״ר יוסה מתני׳ אמרה כן חדשים לקטורת באו והפיסו· א״ר חנינה וכן למתתה· א״ר יוסה מתניתה אמרה כן מי שזכה בקטורת אי לוה שעל ימינו אף את כמתתה· נמצאת אומ׳ שני כהנים היו מתברכין בכל פעם. רב אמר ברך ה׳ חילו ופועל ידיו תרצה· מעשה באחד שיבשה זרועו ולא הניחה לקיים מה שנא׳ ברך ה׳ חילו ופועל ידיו תרצה: הלכה ה׳ וערכו. יכול מאה יכול מאתים· אמר רבי עקיבה כל ששמוע מרובה ושמוע ממועט תפשתה המרובה לא תפשת· תפשת את הממועט תפשתה: תני ר׳ יהודה בן בתירה אומר שתי מדות אחת כלה ואחת שאינה כלה· הכל מודין במדה כלה ואין מודין במדה שאינה כלה: א״ר נחמיה וכי מה בא הכתוב לפתוח או לנעול לא בא לנעול אלא לפתוח אם אומר ימים עשרה אינן אלא מאה אלא מאתים אלא אלף אלא ריבוא· וכשאתה אומר ימים שנים פתחת· ר׳ מנא אמר משום ר׳ יהודה ימים שנים יכול ימים הרבה אם מרובין הן והלא כבר נאמר רבים הא לא דיבר אלא בימי׳ מועטים וכמה הן הוי אומר שנים. רבים נ׳· יכול רבים עשרה· אמר ימים ואמר רבים מה ימים מיעוט ימים שנים. אף רבים מיעוט רבים ג׳· יכול שנים וג׳ תרי חמשה וכי נאמר ימים ורבים והלא לא נאמר אלא ימים רבים· הא כיצד ורבים הללו יהו מרובין על שנים· וכמה הן הוי אומר ג׳: וערכו בני אהרן· יכול מאה ת״ל וערך הכהן אות׳· אי וערך הכהן אותם יכול יהא כהן אחד עורך את כל האיברי׳ ת״ל וערכו. הא כיצד כהן אחד עורך שני איברים· וכמה הן איברים עשרה ואחד בקרביים נמצא הטלה עולה בששה דברי ר׳ ישמעאל· ר׳ עקיבא אומר וערכו שנים· בני אהרן שנים. הכהני׳ שנים מלמד שהטלה עולה בששה· הכתנים לרבות הקרחים דברי רבי יודה והלא כבן חבקר הכתוב מדבר מה ת״ל כתמיד של שחר הכתו׳ מדבר· שמעון בר בא ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי נאמר כאן עריכה· ונאמר להלן וערך הכהן אותם· מה עריכה שנ׳ לחלן בתמיד של שחר הכתוב מדבר· אף עריכה שנ׳ כאן בתמיד של שחר הכתוב מדבר· עולא בר ישמעאל בשם ר׳ לעזר אינו צריך ממשמע שנ׳ וערכו אי, אנו יודעין שהן שנים· ואת חדש וערכו שני בני אהרן שנים הכהנים שנים· ותני כן אין לך קודם לתמיד של שחר אלא קטורת בלבד יכולין חם ג׳ להעלותו· ולמה איל קרב באחד עשר אלא כדי לעשות פומפי· רבנן דקיסרין אמרי מפני מה פר קרב בעשרי׳ וארבעה כדי לעשות פומפי לדבר על שם בבית אלהים נהלך ברגש. ואת חדש וערכו שנים· בני אהרן שנים· הכהנים שנים. מיכן לפרו של יחיד שהוא קרב בששה:

הדרן עלך בראשונה

א׳ אמר להן הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה· אם הגיע הרואה אומר בורקי· מתיה בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שבחברון והוא אומר הין; ב׳· ולמה הוצרכו לכך שפעם אחת עלה מאור הלבנה ודימו שהאיר המזרח ושחטו את התמיד והוציאוהו לבית השריפה והורידו הכהן לבית הטבילה· זה הכלל היה במקדש כל המיסך את רגליו טעון טבילה. וכל המיטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים: ג׳· אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול· חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום וכלם בקודש בית הפרוה חוץ מזו בלבד: ד׳· פרשו סדין של בוץ ביט לבין העם פשט ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו: ה׳. הביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו וקבל את דמו וזרקו נכנס להקטיר את הקטורת ולהטיב את הנרות ולהקריב את הרא׳ ואת האיברים ואת החביתי׳ ואת היין: ו׳ קטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאיברים של בין הערבים היתה קריבה בין איברים לנסכים אם היה כהן גדול זקן או איסטניס מחמין לו חמין ומטילין לתוך הצונן כדי שתפוג צינתן: ז׳· הביאוהו לבית הפרוה ובקודש היתה פרשו סדין של בוץ בינו לבין העם· קידש ידיו ורגליו ופשט· ר״מ אומר פשט קידש ידיו ורגליו ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי לבן ולבש וקידש ידיו ורגליו: ח׳· בשחר היה לובש פילוסין של שנים עשר מנה· ובין הערבים הנדוין של שמונה מאות זוז דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים בשחר היה לובש פילוסים של שמונה עשר מנה· ובין הערבים של שנים עשר מנה הכל שלשים מנה אילו נוטל מן ההקדש ואם רצה להוסיף מוסיף משלו: ט׳· בא לו אצל פרו ופרו היה עומד בין האולם

ולמזבח ראשו לדרום ופניו למערב הכהן עומד במזרח ופניו למערב· סמך שתי ידיו עליו ומתודה וכך היה אומר אנא השם עויתי פשעתי חטאתי לפניך אני וביתי אנא השם כפר נא לעונות לפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה יכפר עליכם וגו׳ והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: י׳· בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו ושם שני שעירים וקלפי היתה שם ובה שני גורלות של אשכרוע היו ועשאן בן גמלא של זהב והיו מזכירין אותו לשבח: י״· בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור שלא היו בו אלא שנים· אף הוא עשה מוכני לכיור שלא יהו מימיו נפסלין בלינה: מונבז המלך עשה כל ידות הכלים של יום הכיפורים של זהב· הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתחו של היכל· אף היא עשתה טבלה של זהב שפרש׳ סוטה כתובה עליה· ניקנור נעשו נסים לדלתותיו והיו מזכירין אותו לשבח: יא׳· ואילו לגנאי בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים· בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטרת· הוגרס בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד· בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב. על הראשונים נאמר זכר צדיק לברכה· ועל אילו נאמר ושם רשעים ירקב:

פרק שלישי

הלכה א׳ אמר להן הממונה כו׳. מהו בורקי ברקאי· תמן אמרין ברו׳ ברוקה אנהר מנהרא. עד אחד נאמן· שנייא היא הכא שאין את יכול לעמוד עליו. וחש לומ׳ עד דו עלול ונפק הוא מנהרה חכימא הוא מילתא: אמר עד אחד נולד איש פלוני בשבת מלין אותו על פיו· חשיכה מוצאי שבת מטלטלין אותו על פיו· ר׳ אימי מטלט׳ על פום מלויתא· ר׳ מתניה מטלטל על פום איבדיתא דוורא· ר׳ אימי מטלטל על פום נשייא דאמרן שמשא הוות על פוסיתה· ולמה עד שהוא בחברון והוא אומר הין בא להזכיר זכות אבות: הלכה ב׳. מאור הלבנה מתמר ועלה׳ מאור החמה פושה על פני כל המזרח· עד כדון והוה סופיה דירחא· הוה רישיה: א״ר חנינה מאילת השחר עד שיאיר המזר׳ אדם מהלך ארבע׳ מיל. ומשיאיר המזרח עד שתצץ החמה אדם מהלך ארבעת מיל· ומניין שמאילת השחר עד שיאיר המזרח אדם מהלך ארבעת מילין· שנ׳ וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר· מן סדום לצוער ארבעת מילין· יתיר הוון· אמר ר׳ זעירא המלאך היה מקדר לפניהן את הדרך· ומניין משיאיר המזרח עד הנץ החמה אדם מהלך ארבעת מיל· כמו וכמו מילה רמיא לחבירתה: א״ר יוסי בי רבי בון הדא אילתא דשחרא מאן דאמר כוכבתא היא טעי זימנין דהיא מקדמה וזימנין דהיא מאחרה. מאי כדון כמין תרין קרנין דנהור דסלקין מן מדינחא ומנהרין: דלמא ר׳ חייא רובא ור״ש בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצת׳ ראו אילת השחר שבקע אורה· א״ר חייא רבה לר״ש בן חלפת׳ בר ר׳ כך היא גאולתן של ישר׳ בתחילה קימעא קימעא כל שהיא הולכת היא הולכת ומאירה· מאי טעמא כי אשב בחשך ה׳ אור לי כך בתחילה ומרדכי יושב בשער המלך ואח״כ וישב מרדכי אל שער המלך ואח״כ ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וגו׳ ואח״כ ומרדכי יצא מלפני המלך בלבו׳ מלכו׳ ואח״כ ליהודים היתה אורה ושמחה: תני כהן שיצא לדבר עם חבירו אם להפליג טעון טבילה· אם לשעה טעון קידוש ידים ורגלים· וסמיכה לא שעה קלה היא· שנייא היא סמיכה שעשו אותה כהפלג. תני ישן טעון טבילה נרגמנם טעון קידוש ידים ורגלים· וישן טעון טבילה· לא כן תני ר׳ חייה לא היתה ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד· וא״ר אמי בשם רשיבל אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה· תיפתר שסמך עצמו לכותל וישן לו. והא כתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה׳· א״ר איבי בר נגרי יישב עצמו בתפילה: הלכה ג׳. כיני מתני׳ לא היה אדם נכנס לעזרה ולעבודה אפי׳ טהור עד שהוא טובל לא סוף דבר לעבודה אלא אפי׳ שלא לעבודה· שאל את בן זומא מה מקום לטבילה זו· אמר להם מה אם בשעה שהוא נכנס מקודש לקודש טעון טבילה מחול לקודש כל שכן· לא צורכה דלא מקודש לקודש לא יהא טעון טבילה מחול לקודש יהא טעון טבילה· א״ר שמי וכ״ני מה אם מקודש לקודש שאינו ענוש כרת טעון טבילה מחול לקודש שהוא ענוש כרת לא כל שכן יהא טעון טבילה. ואפ׳ מקודש לקודש יהא ענוש כרת כיי דתנינן תמן השתחויה או ששהא כדי השתחויה· עד כמה היא שיעור השתחויה. ר׳ סימון בשם רבי יהושע בן לוי עד כדי ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו· ר׳ אבהו מוסיף עד והודו לי״י כי טוב. ר׳ מנא מוסיף עד כי לעולם חסדו: הלכה ד׳· תני א״ר יהודה כל עצמן לא התקינו טבילה זו אלא מפני טבילת סרך שפעמים שאדם הולך לרחוץ והוא נזכר קרי ישן שיש בידו ותור ובא לו· תמן תנינן המשמשת שראת׳ נדה צריכין טבילה· ורבי יודה פוטר· מה חלק ר׳ יודה על טבילת סרך או משם אפילו טובל מהו מועל מה נפק מינה ראה קרי· אין תימר חלוק רבי יודה על טבילת סרך הדא תורה היא אין תימר אפילו טובל מהו מועל הוא

מראה מקום והגהות

ס ע׳ בבלי יומא כ״ו

ג בבלי יומא פ׳ ת״כ תזריע.

ג ע׳ ויקרא רבה פי״ט.

י ספרא ויקרא.

ס גם הגירסא: לרבות הקרבים. ולפני רש״י ז״ל בבבלי בכורות פ״ט ד״ה לרבות את הקרחים ה׳ גם הגירסא כמו כאן.

וע׳ תוספתא.

יתמיד פ״ג פ״א ת׳ מנחות ק׳·

י בבבלי: קטורת של שחר.

ס ר״ה פ״ב ה״א ע״ש.

י פ׳ בבלי שבת קל״ג.

יא ברכות פ״א תבלי פסחים צ״ג וג״ר פ״ב ע״ש.

ג גם ומדרש חית ו׳ פ׳ פי׳ ואת׳ ושוחר טוב פ״ק וכ״ב.

ג נ״ל: וסמיכה. (פלשון: סמיך את רגליו)·

ג נ״ל: סמיכה·

ס סוטה פ״ו ה״ו פסחים פ״ה ה״ג ת׳ מסקי תמי׳ אקים ט״ו ורקה׳ ודרש תהלים פ׳ סמוך רבתי פכ״ו.

(פי׳ ובן היא הק״ו.)

י מנחות פ״ב ג״ג ובבבלי פ״ח ל״ג וב״ק ע״ג. ע״ב.

י ברכות ספ״ג ע״ש.

נר דוד

שזה לאישי׳ ג׳. פירש התביתין לאשים והיין לספלים: הלכה ד׳ מימיו לא כו׳. פי׳ מי שנפל עליו הגורל פעם אחת שוב אחר שקטיר לא היה עוד נכנס עם הגורל להקטר׳ כי אחר שהקטורת מעשרת כדלקמן לכן זכה גם אחר כוה מתני׳ כו׳. פי׳ ומה שלמדך ר׳ חנינ׳ להשמיענו: וכן למחתה. פי׳ וגם כמחתה לא היה מיום: מתניתא כו׳. פי׳ כתמיה כדלעיל ומיהו אע״פ שלא תירץ ר״ח על זה סבי לתרץ דלאפוקי מדרבנ״י דלית ליה סיום גבי מחתה: ברך ה׳ כו׳. פי׳ וכתיב ברישא דקרא שימו קטורה כו׳: שיבשה זרועו כו׳· פי׳ נאחד שזכה בקטורת איתרע לו חולי שיבשה זרועו ולא היה יכול להשתמ׳ אפ״ה נתחזק ועשה עבודתו לקיים מה שנא׳ ברך ה׳ וגו׳ ופירש המפר׳ חילו שלבן תחזק ובית כלום׳ שהשם נותן לו כח אפי׳ בעת חולשא: נהלך ברגש כו׳. פירש״י להרגים להשמיע קול המון עם רב בס׳ פעמי׳ שהוא כבוד מלך כמא דאת אמרת ברב עם הדרת מלך: ברקאי כו׳: סליק ברקאי: אמר להן כו׳: מהו ברקי כו׳. ברקת פי׳ האיר אסר כברק והמוגים בפרקי׳ בבבלי ד״ה. פי׳ כמו דהוא: חכימא כו׳. פי׳ ניכר הדבר: מטלטלין. כרש׳ דכל הני דכתיבא מטלטלין נ״ל סליק קליתא. נ״ל פילדותא: אבידתא ודורא. פי׳ לא השמש אלא גיגולה כמין אבני מוסיתא· פי׳ מקום גמי: ומוסה· פי׳ מתפשטת והולכת: מאילת כו׳. פרשתי לעיל בברכות פ״ק והפונים היא מהופכת ע״ש:

כמאן דאמר אחרים פתוחים מהן. כרם כמאן דאמר אחרים לדבות געלי מומין. הוא ור היא כעל מום. הכל מודין בור שסידר מערכה של עצי שהוא חייב. אר זעירא וכלבר שני גזירי עצים שהכתוב מחזיר עליהן לעבודת כהונה. ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים. תני אר יהודה מניין להצתת האליתא שלא תהא אלא בכהן כשר ובכלי שרת חול ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח. אמר ריש וכי עלת על לב שהזר קרב על גבי המזבח. אם כן למה נאמר ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח. ליסד על הצת' האש שלא תהא אלא בראשו של מזבח. התיבון והא כתיב והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה. מיכן להצתת האש שלא תהא אלא בראשו של מזבח דברי ר יהודה. סחלפה שיטתי' דר' יהודה תמן היא צריכה כהן כשר. וכא הוא אינה צריכה כהן כשר: אר תנחום בר יודן מה את שמע מיני נאמ' בראש המזבח וזר תרם והפריתתו הרות תפלוגתא דר' יוחנן ודרבי חנינה. דאמר חנינה קומץ שנתנו על גבי האישי' והפריחתו הרו' כפריחה האחרונה נתכפרו הבעלים ויצאו השריים ידי מעילה. ריי אמר משיאחוז האור ברובו. מה ברובו ברובו של קומץ או ברוב כל פרידה ופרידה אתאמרת. אתא ר' חזקיה ר' יונה ר' בא ר' חייה בשם ר יוחנן ברוב כל פרידה ופרידה איתאמרת. תרם תציה תפלוגתא דר' יוחנן ודר' יהושע בן לוי דאמר יוחנן קומץ שקדש בכלי והקטירו אפי' שומשמין יצא. ר' יהושע בן לוי אמר מתניתא לא אמרה כן אלא הקטיר בקומצו פעמים כשירה: ר' חמא בר עקבה בשם ר' יהושע בן לוי אין קמיצה פחות משני זיתים. ואין הקטרה פחותה מכזית. ר' יצחק בי רבי אלעזר של מעתה כהן שאין ידו מחזקת כשני זיתים פסול מן העבודה. תרם בשמאל תפלוגתא דר' יוחנן ודבי יהודה בי ר דאמר יוחנן קומץ שקדש בכלי והקטירו בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל. יהודה בי ר אומר או כחטאת ביד או כאשם בכלי ובלבד בימין. התיבון והא תני קיבל בימינו ונתן בשמאלו יחזיר לימינו אם בשמאל הוא מחזיר למזבח לא כל שכן לכוך: אר לא אם שנייא אדם ר' לעזר בר ר"ש שנייה. דתני ר' לעזר בי ר"ש אומר אינה צריכה קידוש בזך. אתיא דר' לעזר בי ר"ש כשיטת ר"ש אביו דתנינן תמן שלא בכלי שרת פסול ור"ש מכשיר. מאי כרון רבנן דאית לון כלי שרת צריכה לון לימין. ור"ש דלית ליה כלי שרת לא צריכה ליה לימין. אר מנא ותמיה אנא היך רבנן מדמין תרומת הדשן להקטרה. ולא דמיא אלא לקמיצ' שוו ברומה וזו בתרומה. והרים. אין והרים אלא כששייר. אשר תאכל אין אכילה אלא בכזית. הוה בכולו כזית ליטול מקצתו אין את יכול שאין בו כזית. ליטול את כולו אין את יכול שאין כאן שיור. והרים אשר תאכל האש יכול עצים ת"ל עלה. אי עלה יכול איברי עלה. ת"ל אשר תאכל האש. הא כיצד חותה מן המאוכלות הפנימיות ויורד. מצוה להקדים אש לעצים שני וערכו עצים על האש. קודם עצים לאש. סידר עד שלא תרם משחיל ותורד מפרק ותורם: ר' יעקב בר אחא אמר חילפיי שאל קומץ שנתנו על גבי מערכ' לילה מה הן ר' ירמיה אמר חילפיי שאל אימורין שנתנן על גבי מערכת לילה מה הן. ולא מתני' הוא אין לך קודם לתמיד של שחר אלא קטורת בלבד. מתני' למצוה. מה צריכ' ליה לעיכוב: ציץ מהו שירצה על טומאת ידים. ידים מהו שיפסלו משם יוצא. ולאו מתני' היא קידש ידיו ורגליו וניטמו מטבילין והן טהורות. יצא לא נפסלו משם יוצא. ואתיא כמאן דאמר אין הלינה פוסלת בידים. מה צריכה ליה ברם הכא כמאן דאמר לינה פוסלת בידים: יר"ב מהו שיפסלו משם מחוסר זמן. ולאו מתני' היא קידש ידיו ורגליו היום לעבודה של מחר. אר יוחנן תרומת הדשן תחילת עבודה של מחר היא וצריך לקדש ידיו ורגליו מן הכיור המשוקע במים. רבי חייה בר יוסף אמר מכיון שסמך יום ללילה דיין. חברייא בשם רבי יוחנן משרוא מגבהו הוא משקיע. מתניתא פליגא על ר' חייה בר יוסף קידש ידיו ורגליו ביום אינו צריך לקדשן בלילה. בלילה צריך לקדשן ביום דברי ר'. רבי לעזר בי ר"ש אומר אפילו עסוק בעבודה כל ג' אינו צריך לקדש ידיו ורגליו שאין הלינה פוסלת בידים בשירי עבודו'. אבל בתחילת עבודות צריך. ר' חייא בר יוסף פתרי מתניתא קידש ידיו ורגליו ביום אינו צריך לקדשן בלילה בשירי עבודו' אבל בתחילת עבודות צריך לקדשן ביום דברי רבי ר' אלעזר בר שמעון אומר אפי' עסוק בעבודה כל ג' אינו צריך לקדש ידיו ורגליו שאין הלינה פוסלת בידים בשירי עבודות אבל בתחילת עבודות צריך. רבי יוחנן פתר מתניתא קידש ידיו ורגליו ביום צריך לקדשן בלילה בשירי עבודות בלילה צריך לקדשן ביום דברי רבי. ר' לעזר בי ר"ש אומר אפי' עסוק בעבודה כל ג' אינו צריך לקדש ידיו ורגליו שאין הלינה פוסלת בידים בין בתחילת עבודות בין בשירי עבודות: חילפיי אמר כשם שאין הלינה פוסלת בידים כך אין הלינה פוסלת בכיור. מתנית' פליגא על ר' חילפיי קידש ידיו ורגליו ביום אינו צריך לקדש בלילה. בלילה צריך לקדש ביום דברי ר'. רבי לעזר בי ר"ש אומר אפי' עסק בעבודה כל ג' אינו צריך לקדש ידיו ורגליו שאין הלינה פוסלת בידים. הא בכיור פוסלת. תלמידוי דר' יוחנן בשם חילפיי תכני קידש ידיו ורגליו כו'. שאין הלינה פוסלת בידיי. הא בכיור פוסלת ובלבד מיו' ללילה: הלכה ב' מה בין בתוך ד' אמות לכבש בתוך ארבע אמות למזבח. מן מה דתנינן מעשה שהיו שנים שוין רצין ועולין בכבש. הרא אמרת בתוך ארבע אמות למזבח. אר יוסי בי רבי בון בפירוש תני לה רבי חייה כל הקודם את חבירו לתוך ארבע אמות למזבח זכה: מהו הצביע. הוציאו אצבע. הוציאו אחת מונין לו שתים מונין לו. שלש אין מונין לו. מהו אין מונין כל עיקר אין מונין לו את היתירה. ארבע הממונה מכה אותו בפקיע ובוטל הפיים: אין מוציאין אגודל במקדש מפני הרמאין. אין אומה ממי במקדש אלא הממונה היה מגביה מצנפתו של אחד מהן והן יודעין שממנו היה הפיים מתחיל. וחש לומר שמא לאוהבו או לקרובו. כמין קובליים היו עושין. כיצד היה הפיים מהלך לימין לשמאל. אר בון בר חייה מן מה דתני מי שזכה בקטורת אמר לזה שעל ימינו אוף את למחתה. הדא אמרה לימין הפיים מהלך. תלמידוי דרבי יונה בשם רבי חילפיי הכיני לשמאל הפיים מהלך. הוכחה זכה לימין מושב שזכה למי שעבר עליו הפיים שני פעמי' מזה שלא עבר עליו הפיים אלא פעם אחת בלבד: מעשה כאחד שקדם את חבירו בתוך ארבע אמות של מזבח נטל חבירו את הסכין ותקעה בלבו. עמד לו ר' צדוק על מעלת האולם אמר להן שמעוני אחי בית ישראל כתיב כי ימצא חלל וגו'. ויצאו זקיני' ושופטיך. אנו מאיכן לנו למוד מן ההיכל מן העזרות. שרון כל עמא בכיין. עד דאינון עסוקין בבכייה נכנס אביו של אותו התינוק אמר להן אני כפרתכם ארין התינוק מפרפר ולא ניטמאת הסכין. מלמד שהיתה טומאה קשה להן משפיכות דמים לגנאי: הלכה ג' אר יוחנן כדי לעשות פומפי לדבר. אר והלא כהן המדשן את המזבח הפנימי יכול הוא לדשן את המנורה. אלא לעשות פומפי לדבר: תמן תנינן הניח חפון על מעלה שנייה ויצא ונטל את חפון ממעלה שנייה ויצא. אר יוחנן ולמה היה נכנס לקטרת שני פעמים אלא כדי לעשות פומפי לדבר. רשב"ל אמר דבר תורה הוא בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה. מה עבר לה ר' יוחנן שבר להטיב ומקטיר: מניין לדישון המזבח הפנימי. ר' פדת בשם רבי לעזר והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן. אינו צריך אם לקבע לו מקום כבר כתיב אצל המזבח. אם לכמדך שינתן במזרחו של כבש כבר כתיב קדמה. אף הוא דרש אצל המזבח. אצל המזבח. מה כאן מזרחו של כבש. אף כאן מזרחו של כבש. מניין שהוא אסור בהנייה. ר' לא בשם רבי לעזר אל מקום טהור שהוא מקומו טהור. ר' זעירה בשם רבי לעזר לא אמר כן אלא מניין לדישון מזבח החיצון שהוא אסור בהנייה חל אל מקום הדשן שהוא מקומו לעלם. מניין לדישון מזבח הפנימי ותרה עליו והקטיר מה הזייה בגופו אף הקטרה בגופו. מניין למזבח הפנימי שהוא אסור בהנייה קל וחומר אם מזבח החיצון אסור בהנייה הפנימי לא כל שכן: ר' זעירה בשם ר' חנינה קטורת שכבת חוממה אפי' בקרטין שאין כתיב איכלו אלא על מזבח החיצון. פתילה שכבת צריכ' רישון. מה סיד. תלמידוי דר' חייה בר לולייני אמר מעתה צריך שהוא מיצן שמן. מהו שהוא צריך רישון. מילתיה דר' שמואל בר רב יצחק אמר שמן צריך רישון. ר' שמואל בר רב יצחק בעי מעתה באחד בתקופת טבת מתני' לוג לכל נר באחד בתקופת תמוז מתני' לוג לכל נר. אר יוסה אין מן הדא לית שמע מינה כלום דתנינן תמן בן בבי על הפקיע שהוה מזיג את הפתילות. הכא את אמר מיטב ואח"כ מקטיר. והכא את אמר מקטיר ואח"כ מיטב. אר יוחנן תמיד דריש איש המצפה הוא. אר יעקב בר אחא ולא כולה אלא מילין צריכין לרבנן. ר' חזקיה ר' אחא בשם רבי אמהו מדות דרא בן יעקב הוא. אר יוסי בי ר' בון ולא כולה אלא מילין דצריכין לרבנן: מה טעמא דריש איש המצפ' בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה. ר' אחא ר' חיננא בשם ריש בר ר' טעמון דרבנן מחוץ לפרוכת העדות באוהל מועד יערך אותו אהרן ובניו מערב ועד בקר שלא יהא שם אלא המזבח בלבד. אר' יוחנן לא קבעו פיים לתמיד של בין הערבים אלא אמרו מי שזכה בשחרית יזכה בין הערבים. והא תני כפיים של שחרית כן פיים של בין הערבים הוכה זכה לעצמו. ר' חזקיה בשם רבי בון בר כהנא תיפתר שהיתה חשכת אחד משמר הבא ואחד משמר היוצא. אר יוחנן לא גזרו על שני גיזירין בשחרית. אר יוסה מתני' אמרה כן בכל יום איל קרב בין הערבים באחד עשר ולא אמר בשחרית כלום. רבי שמי בעי ולמה לא גזרו על שני גיזירין בשחרית. אר מנא ולא שמיע ר' שמי דמר ר' יוחנן לא גזרו על שני גזירין בשחרית: ואר יוסי מתני' אמרה כן ותוד ואמי אין הו שמיע לא כאינש דשמע מילא. ומקשי עלה ר' שמי בעי למה גזרו על שני גזירין בין הערבים ולא גזרו על שני גזירין בשחרית ג' עשר וכן בו. ותני עלה פעמים בארבעה עשר פעמים בחמשה עשר פעמי' בששה עשר לא פחות ולא יתר. כרעיו בחמשי' וכתנ ביד אחד צלוחית של מים הרי עשרה בין הערביי באח' עשר שנים בידם שנים גזירי עצים. וכשבת באחד עשר. שנים בידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים הרי ארבע עשר ובשבת שבתוך החג ביד אחד צלוחית של מים הרי ששה עשר: הביאוהו לפני המוספין. ובשהוא אומר והקריב אף לאחר הנסכים. את תני' תני קודם לנסכים מאן דאמר קודם לנסכים קודם לניסכי יין. מאן דאמר לאחר נסכים לאחר נסכי סולת. סלת קודמת לחביתין אף על פי שזה לאישים וזה לאישים. וזה קרבן

להצתה האליתה. פירש להלית האש בשלים קטנים להצית בהם עצי המערכה הגדולים שלשן זוטות האמרים אליה יהא וגב פרידה. פי' נתיר ונריר: משחיל. פי' מפסק של' כמשחיל ניבית' מחלב: הכינו. פי' בך יקרם בכיורו: הלכה ב'. בפקיע. פי' כמין חבל חלוי במקל כגון הרצוע שנ"ד מכין בה: קובליים פי' זה כנגד זה וכל זות הסוגיא מבוארת היטיב בבבלי דפרקי' ונפרש"י ולא רציתי להרחיב בה הביאור לנגוף. פי' דלא היפא אשר כל כך מרוצים ומהרים. מעלה עד שלפי' החמירו בה יותר מש"ד שלא לגבלו' שכל כך הוה ש"ד קיל בעיניהם יותר מטהרת הכלי': הלכה ג': פומפי'. פי' פרהסיא כמו פומבי: הניח המוז כו'. פירש הענין הכי הו' שהמדשן את המנור' נכנס פעם אחת ומטיב חמש נירו' ומניח המדשן בכלי האקרא בה ומניח הכלי על המעלה שבנו עומד הכהן ומטיב את הנירו' ויוצא ומתין עד שגמרו מקטיר את הקטורת במזב' הפנימי הזה מחר ומדשן ב' נירות המערביו' ונוטל את הכלי מהמעלה הכוכב ויוצא ושוכך את הדישון במזנח יחילון במזרחה ועל זה הקשה ר"י ולמה כו'. פי' למה לא מיטיב ז' נירו' בפע' אחת ומוציא הכלי וגו' עבודתו אלא כדי כו': מניין לדישון כו'. מכאן הכיתו התוספת שהדישון אסור בהנאה מדאורייתא' וע"ש: הוסמ'. לשון שוה: קרטין. פי' גרגיר של לבונה:

מראה מקום והגהות

א ע' בבלי כ"ה:

ב ספרא ויקרא פ"ה ה' כ"ב פ"א.

ג ע' בבלי יומא פ"ה.

ד פ' בבלי מנחות כ"ה:

ה ע' שקלים פ"ו ה"ד.

ו פ"ג דמנחות

ז ספרא ויקרא פ"ה.

ח (גם תנם).

ט פסחים פ"ו ה"א ועדיות פ"ב.

י רמה עירובין פ"ו ה"ב.

יא פי' בשלשלת נקמגלה סביב.

יב ספרי פ' קסטי ותוספתא בפרקין.

יג תמיד פ"ג.

יד ע' בבלי מעילה י"ב ותו"כ כ:

טו שקלים פ"ח.

טז ע' תוס' מנחות פ"ט ד"ה תמיד.

יז ליג בדרתו ב"ג וכתב וכו' ואיו י"ד בין הערבים נס"ו שנים בידם וכו' ובשבת נס"ו שנים בידם וכו' ובשבת שבתוך החג וכו' הרי ט"ו.

יח בפורת כהנים פ"ב: לאמו התוספים.

ועירה כאן לקרבן יחיד. וכאן לקרבן ציבור: תני ר' אומר אומר אני שלא יטול לא מחצה אית. תניי תני רבי אומר אני שיטול מחצה. הדך עבידה היה שם שור אחד רבנן אמרי נוטל את כולו. ר' אומר אר אני שלא יטול לא מחצה. הוו שם ארבעה חמשה ערות רבנן אמרי נוטל אחד. ר' אומר אומר אני נוטל מחצה. מה טעמא דר' והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו וכי אין אנו יודעין שאהרן בכלל בניו. ומה תלמוד לומר לאהרן ולבניו. לא אמר אהרן יסב פלגא ובניו יסבין פלגא: כהדא יבולי ואסרטגי הוה לון קיריבי. אתא עבדא קומי רבי ואמר אין בולי בכלל אסרטגי. ולידא מילה אמר בולי ואסרטגי. אלא אמר אילין יתבון פלגא ואילין יתבון פלגא. אר' יוסה בי ר' בון ר' יכרעתיה דר' אמר והותה לאהרן ולבניו. לאהרן מחצה ולבניו מחצה: מתיב ר' בא בר ממל והא מתני' פליגא יהאומר הרי עלי מאה עשרונית להביאן בשני כלים מביא חמשים בכלי אחד וחמשים בכלי אחד. ואם הביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד יצא. אילו מי שאמר הרי עלי ק' עשרוני' סתם ולא אמר בכמה כלים. הוא מביאן ולידא מילא אמר להביאן בשני כלים יביא חמשים בכלי אחד וחמשי' בכלי אחד. ותני עלה אם הביא ששי' בכלי אחד וארבעים בכלי אח' יצא: אר' יוסי בי רבי בון מכיון שער ששי' יכולין ליבלל כמי שקבע לו ששים משעה ראשונ'. לא צרכה דלא אמר הרי עלי ששים עשרונות להביאן בשני כלים מביא שלשים בכלי אחד ושלשי' בכלי אחד. ואם הביא ארבעים בכלי אחד ועשרים בכלי אחד יצא: אשכח תני כן רבי תניה חברין ודבנין בעי למידין מידה הדין מעשרון אשכח תני והוא למד מדה ממדת עשרון אר' אבון בלבד שלא יביאם בבי' כלים. רבי בא בר ממל אמר אפילו בכמה כלים: רבי יוסי בי רבי בון בשם ר' יהושע בן לוי בכל יום כהן גדול מתלבש בכליו ובא ומקריב תמיד של שחר אם יש שם נדרים ונדבות הוא מקריבן והולך בתוך ביתו ובא ומקריב תמיד של בין הערבים ובא ולן בלישכת פלהדרין. ר' עקבה בשם ר' יהושע בן לוי לא היה עושה כן אלא בשבתות ובימים טובים: אית תניי תני הציץ מרצה על מצחו. אית תניי תני אפי' בזוית. מאן דאמר הציץ מרצה על מצחו והיה על מצחו תמיד. ומאן דאמר אפי' בזוית מן הדא דיום הכיפורים. מאן דאמר הציץ מרצה על מצחו מסייע לר' יוסי בי ר' בון. מאי דאמר אפי' בזווי' מסייע לר' עקבה:

הלכה ג'. שמא שכחת או שמא לא למדת. לא כן תני יוהכהן הגדול מאחיו שתהא גדולתו מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה. ר' אומר בנוי בכח בעשו' בחכמה ובמרא'. אר' יוסי בי ר' בון יכאן בראשון וכאן בשני: מעמידין אותו בשערי מזרח. איכן היו מעמידין אותו מבפנים או מבחוץ. אין תימר מבפנים כיי דתנינן תמן יחמש טבילות היה שם באותו היום. אתת שלא היה אדם נכנס לעזרה לעבודה אפי' טהור עד שהוא טובל. ואשבע מחמת יה. אין תימר מבחוץ כלחן מחמת יום הכיפורים: מעבירין לפניו פרים ואלים וכבשים. ולמה לא אמר שעיר. אר' בא קרשינגא כלא כך אינו זקוק להערות. אשכח תני ושעיר:

הלכה ד'. תני לא היו מניחין אותו לוכל לא חלב ולא בצים ולא גבינה ולא בשר שמן ולא יין ישן ולא קונדיטון ולא יגריסין של פול ולא ערשים. שמא) אמר ולא אתרוג ולא כל דבר שהוא מרגיל לזיבה. אעפי כן היו קורין עליו את הפסוק הזה אם ה' לא יבנה בית ונומר: ולא מן הניסים שהיו נעשין בבית המקדש הן. אר אבון על שם לא תגמון. אר' יוסי בי רבי בון כאן בראשון וכאן בשני:

הלכה ה'. על גבי שער המים הייתה וסמוך ללישכתו הותה. הוא פורש ובוכה שנחשד. והן פורשין ובוכין שצרכו לכך. ולמה משביעין אותו מפני הכייתוסין. שהיו אומרין יקטיר מבחוץ ויכנים מבפני': מעשה באחד שהקטיר מבחוץ והכנים מבפני' וכשיצא אמר לאביו אע"פ שהייתם דורשין כל ימיכם לא עשיתם עד שעמד אותו האיש ועשה. אמר לו אע"פ שהיינו דורשין כל ימינו אבל כרצון חכמי' היינו עושין. תמיה אני אם יאריך אותו האיש ימים בעולם. אמרו לא באו ימים קלין עד שמת ויש אומרים יצא חוטמו מנק תולעים. וכמין פרסת עגל עלת בתוך מצחו. אית דבעי מימר היא יפרה. היא דסוכה. היא דיום הכיפורים. רבי סימון לא אמר כן אלא או דפרה ודסוכה חד ודכיפורים חד. או דפרה ודכיפורים חד. ודסוכה חד. מאן דאמר לא באו ימים קלים עד שמת תלתיהון עבד. מאן דאמר יצא חוטמו מנק תולעים וכמין פרסת עגל יצאת מתוך מצחו כמאן דאמר או דפרה ודסוכה חד ודכיפורים חד. או דפרה והכיפורים חד ודסוכה חד: צווחה עליהן העזרה צאו מיכן בני עלי טימאתם בית אלהינו. בו ביום נפגמה קרן המזבח ונתנו עליו גוש של מלח שלא יהא נראה כפגום שכל מזבח שאין לו קרן וסובב ויסוד פסול הוא. בען קומי רבי אבהו והא כתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו. אפי' אותן שכתב בהן ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל מועד. אמר לו כשעה שהוא נכנס כדרכו: כתיב והביא מבית לפרוכת ונתן את הקטור' על האש לפני ה'. שלא יתקן מבחוץ ויכנים מבפנים. שהרי הצדוקין אומרים יתקן מבחוץ ויכנים. אם לפני בשר ודם עושין כן קל וחומר לפני המקום. ואומר כי בענן אראה על הכפורת. אמרו להן חכמים הלא כבר נאמר ונתן את הקטורת על האש לפני ה'. אינו נותן לא מבפנים אם כן למה נאמר כי בענן אראה על הכפורת מלמד שהוא נותן בה מעלה עשן ומניין שהוא נותן בה מעלה עשן תיל וכסה ענן הקטורת את הכפור' אשר על הארון ולא ימות הא אם לא נתן בה מעלה עשן או שחיס' אחת מסממניה חייב מיתה. ולא ימות הרי זה עונש כי בענן אראה על הכפורת הרי זה אזהרה. אמר ר"א בי ר"ש יכול עונש ואזהרה נאמרו קודם למיתת בני אהרן תיל אחרי מות שני בני אהרן. אי אחרי מות שני בני אהרן יכול שניהן נאמרו אחר מיתת שני בני אהרן תיל כי בענן אראה על הכפורת. הא כיצד אזהרה נאמר' קודם מיתת שני בני אהרן. ועונש נאמר לאחר מיתת שני בני אהרן: אר' זעירה כי בענן נראתי אין כתיב כאן לא אראה מיכן שאין הקב"ה עונש לא אם כן הזהיר:

הלכה ו'. תני במשלי ובתילים מפני שטעמן מפיג את השינה. כהנא שאל לרב מה ניתני קבוטר קבוטל והוה קאים מצלי וחוי ליה באצבעתיה צפר קבוטר:

הלכה ז'. רב חונה אמר יבאצבע צרדה בפה ור' יוחנן אמ' באצבע צרדה ביד. מתניתא פליגא על רבי יוחנן בפה לא בנבל ולא בכינור. פתר לה נעימה הנאמרת באצבע צרדה אומרה בפה לא בנבל ולא בכנור:

הלכה ח'. א"ר מנא לא מסתברא דאי לא יום הכיפורים מאשמורת הראשונה וברגלים מחצות שלא יבואו לידי צמאון. א"ר יוחנן תרומת הדשן תחלת עבודה של מחר הוא וצריך לקד' ידיו ורגליו מן הכיור המשוקע במים:

הדרן עלך שבעת ימים

מ״א. בראשונה כל מי שהוא רוצה לתרום את המזבח תורם בזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש וכל הקודם את חבירו לתוך ארבע אמות זכה. ואם היו שנים שוים הממונה או' להן הצביעו. ומה הן מוציאין אחת או שתים ואין מוציאין אגודל במקדש: ב'. מעשה שהיו שנים שוין ורצין ועולין בכבש ודחף אחד מהן את חבירו ונשברה רגלו וכשראו בית דין שהן באין לידי סכנה התקינו שלא יהו תורמין את המזבח לא בפיים. ארבע פייסות היו שם וזה הפיים הראשון: ג'. הפיים השני מי שוחט מי זורק מי מדשן את המזבח הפנימי מי מדשן את המנורה. מי מעלה איברים לכבש הראש והרגל ושתי הידים העוקץ והרגל החזי והגרה ושתי הדפנות והקרביים הסולת והחביתים והיין וי"ג עשר כהנים זוכין בו. אמר בן עזאי לפני רבי עקבה משם ר' יהושע כדרך הלוכו היה קרב: ד'. הפיים השלישי חדשים לקטורת בואו והפיסו. רביעי חדשים עם ישנים מי מעלה איברים מן הכבש למזבח: ה'. תמיד קרב בתשעה בעשרה באחד עשר בשנים עשר לא פחות ולא יתר כיצד עצמו בתשעה בחג ביד אחד צלוחית של מים הרי עשרה בין הערבים באחד עשר עצמו בתשעה ושנים בידם שני גזירי עצים בשבת באחד עשר עצמו בתשעה ושנים בידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים ובשבת שבתוך החג ביד אחד צלוחית של מים: ו' איל קרב באחד עשר הבשר בחמשה הקרביים והסולת והיין שנים שנים: ז'. פר קרב בעשרי' וארבעה הראש והרגלים הראש באחד והרגל בשנים. העוקץ והרגלים העוקץ בשנים והרגלים בשנים. החזה והגרה. החזה באחד' והגרה בג'. שתי ידות בשנים ושתי דפנות בשנים. הקרביים והסולת והיין בשלשה י"ג. במה דברים אמורי' בקרבנות ציבור אבל בקרבנות היחיד אם רצה להקרי' מקריב הפשטן וניתוחן של אילו ואילו שוה:

פרק שני

הלכה א'. בראשונה כל מי שהוא רוצה לתרום את המזבח כו'. רבי מנא בעי ולמה לא קבעו פיים לתרומת הדשן. איתא חמי שחיטה כשירה בזר. ואת אמר יש לה פיים. תרומת הדשן אסורה בזר ואת אמר אין לה פיים. חזר רבי מנא ואמר שחיטה אינה כשירה אלא ביום. אבל תרומת הדשן כשירה כל הלילה. אם אומר את יפיס אף הוא אינו משכים על הספק. מאי חמית מימר כן כל הלילה והדים. מיכן לתרומת הדשן שהוא כשירה כל הלילה: זר שתרם רבי יוחנן אמר חייב. רבי שמעון בן לקיש אמר פטור. מה טעם דרבי שמעון בן לקיש עבודת מתנה יצא זה שהוא בהרמה. מה טעמא דר' יוחנן לכל דבר המזבח. רבי יוסי בי ר' בון בשם רב ארבע עבודות שהכהן מתחייב עליהן מבחוץ זר מתחייב עליהן מבפנים. ואי זו זו הקטרה וזריקה וניסוך המים והיין. ואתיא כרשב"ל. לוי אמר אפילו לתרומת הדשן ואתיא כר' יוחנן. חתה גחלים תפלוגתא דרבי יוחנן ודרבי שמעון בן לקיש. הוציא שאר הדשן תפלוגתא דרבי יוחנן ודריש בן לקיש. איתא

מראה מקום והגהות

א בבלי י"ז ותו"כ צמור פ' י"ח.

ב ע' בבלי ב"ב קמ"ג.

ג ע' חגיגה ו'.

ד ע' בבלי שם ותוספות מנחות פי"ב.

ה בבלי יומא י"ח ותוספתא פ"א.

ו שם אמר ר' יוסף.

ז לקמן פ"ג.

ח בב"ר פל"ד גרים של פול אגאם על עיקית [redacted]

ט ע' [redacted] כ"ג ופדרם יחזית פ' ס' אם סוטה.

י ע' תוספתא פרה פ"ג וסוכה פ"ד ה"ז.

יא תוספתא נסבלחין.

יב פי' בגלגה אלגה.

[redacted]

כהדא בולי כו'. נבגלי פ' פי עמא בב"ב ממוך לתמילתו הראם דפי כלילא דאזו דבי מלכא אבולי ואסטרטגי פי' עשירים ושרים אמר ר' כיתנו אבולי פלגא ואמר הבא אין בולי פי' כי המלך היה רגיל לכתוב על הבולי הכל כי הם היו עשירי' יותר אלא שהאיסטרטגי היו מסייעין קלא ולכן נראה אל"ל ובי אין איסטרטגי בכלל בולי ולידא מילה כלומר ולאיזה דבר אמר בולי ואיסטרטגי מה אלא היה רגיל אלא כו': קרסינגא. פי' כך היה שמו ועיין הסוגיא בבבלי דפרקי': הלכה ד': אם ה כו'. פי' שעב"ז האלליכון לסייעתא דשמיא אלא ע"א קרב ולאו מן הניסים. פירש בתמיה ולמה לא הוי מניחין אותו ומשני על שם כו': כאן בראשון. פי' היה הי' ניסים אבל במקדש שני לא: הלכה ה': שהייתם דורשין. פי' להקטיר בחוץ ולהכנים בפנים ולכן היו מכניסין אותו כי לא היו יכולין לדרוש מה שהוא עושה בפנים שכ' וכל אדם וגו': פרסת עגל. פי' שנעשו הקלאך על פיו שכף רגלו בכף רגל עגל ועיין הסוגי' בבבלי דפרקי': היא דפרה. פי' כל אלו הג' מעשי' אח' הוא שעשאם: מ"ד לא באו כו'. יכול להיות שעשה שלשתם זה אחר זה ומ"כ את ע"י רגיעה כדלקמן נמוכה: מ"ד יצא כו'. וא"כ חכף מת ומ"מ ללרף שיעשה הקטורת ביה"כ וניסוך המי' בחג אלא ודאי אח' מעשים היה לאחד באדם. אחר: בו ביום. פי' ביו' הניסוך נתנו המזבח: קבוטר. הסוגיא בבבלי קלא בכ"א ע"ש: סליק פירקא:

המילואי' היה משה מושח את המשכן ומעמידו ומפרקו וסודר עליו את העבודות וביום השמיני העמידו ולא פירקו· ר' יוסה בי ר' יודה אמר אף ביום השמיני העמידו ומשחו ופירקו· א"ר זעירה זאת אומרת שהקמת הלילה פסולה לעבודת היום· אשכחת אמר על דעתיה דר' יוחנן ברבי יוסי בר רבי יודה הוה שם ארבע עשרה עמידות וג' עשר פירוקין· על דעתיה דר' חייה בר יוסף ברבי יוסי בי ר' יודה הוה שם עשרים ואחת עמידות ועשרי' פירוקין: מניין לפירוקין· א"ר זעירה ויהי ביום כלות משה להקי' את המשכן· ביום שכלו הקמותיו· ר"ש בן לקיש אמר כאשר עשה ביום הזה צוה יי' וגו'. ולא כבר תניתה חדא בשם ר' יוחנן וחדא בשם רשב"ל בשמיני איית תניי תני נמשח· ואית תניי תני לא נמשח· אית תניי תני נתפרק· אית תניי תני לא נתפרק· אמר רבי חנין פשט הוא לן מאן דאמר נמשח נתפרק· ומאן דאמר לא נמשח לא נתפרק· מאן דאמר נמשח ניחא דכתיב וימשחם· מאן דאמר לא נמשח מה מקיים וימשחם מעלה אני עליכם כאילו שהוא מהוסר משיחה ומשחתם אותו· מאן דאמר נתפרק ניחא דכתי' שבעת ימים תכפר על המזבח· מאן דאמר לא נתפרק מה מקיים שבעת ימי' תכפר על המזבח· כפרה שהוא בדם כהדא דתני על זה ועל זה היו מזין עליו מכל החטאות שהיו שם כדי שיכנסו המים תחת הדם· דברי ר' יהודה. ר' יוסה אומר תחת הדם ותחת שמן המשחה: פירש בן בתירה שמא יבוא על אשתו נידה ויהיה כל שבעה· וישרא' חשודין על הנידות· כיי דתנינן תמן היה משמש עם הטהורה אמרה לו נטמאתי פירש מיד חייב שיציאתו הנייה לו כביאתו: אשכחת אמ' מאן דא"ר יוחנן צריכה לבן בתירה מאן דאמר בן בתירה צריכה לר' יוחנן· אילו א"ר יוחנן ולא אמרה בן בתירה הוינן אמרין ישמש מטתו וישן לו בלשכת פלהדרין הוי צורכה להיא דאמר בן בתירה· אילו אמר בן בתירה ולא א"ר יוחנן הוינן אמרין יפריש ממיטתו וישן לו בתוך ביתו הוי צורכה להיא דא"ר יוחנן וצורכה להיא דאמר בן בתירה: תני כל הלשכות שהיו במקדש היו פטורי' מן המזוזה חוץ מלשכת פלהדרין שהיא דירה לכהן גדול שבעת ימים בשנה· אמר רבי יהודה אף הוא גזירה גזרו עליה· בשעריך· אית תניי תני פרט לשערי הר הבית והעזרות. אית תניי תני לרבות. מאן דאמר פרט ר' יהודה· מאן דאמר לרבות רבנן· יאות א"ר יהודה מה טעמי' דרבנן· בשעריך וכי בית דירה הן· התיב רבי יוסי בי רבי בון והתני בשעריך לרבות שערי המדינה. וכי בית דירה הן· לא שבהן הן נכנסין לבית דירה והכא שבהן הוו נכנסין לבית דירה· חולדת המולים חייבת במזוזה: חלון שהוא ארבע על ארבע שעברים יושבין שם ומציפין לרבוניהם חייבין במזוזה· לולי' אילו על גב אילו חייבין במזוזה הן דו חיים אסקופתא ארעייתא: רבי יוסה הוה מצטע' דלא חמא לולא דר' אליי' דהוה עביר מן רעתן דכל רבנא ללישכת פלהדרין· אבא שאול היה קורא אותה לשכ' בלווטין· בראשונה היו קורין אות' לשכת בלווטין· ועכשיו הן קוראין אותה לשכת פלהדרין פרהדרין ימי לא עבידה בראשון שהיו משמשין הוא ובנו ובן בנו ובן בנו שמנה עשר כהנים· אבל בשני על ידי שהיו נוטלין ברמי'· ויש אומרי' שהיו הורגין זה את זה בכשפים שימשו בו שמונים כהנים. ויש אומרים שמונים ואחד· ויש או' שמוני' ושנים ויש אומרים שמונים ושלש. ויש א' שמונים וארבע· ויש אומרים שמונים וחמש· ומהן שימשו שמעון הצדיק ארבעים שנה· א"ר אחא כתיב יראת ה' תוסיף ימים אילו כהנים ששימשו בבית הראשון· ושנות רשעים תקצורנה אילו ששימשו בבניין השני· מעשה באחד ששילח ביד בנו שתי מידות של כסף מליאות כסף ומתוקיהן כסף· ובא אחר ושילח ביד בנו שתי מידות של זהב מליאות זהב ומתוקיהן זהב. אמרו כפה הסייח את המנורה: מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדים ע"ז ומגלים עריות ושופכי דמים· וכן בשני· רבי יוחנן בר תורתא אמר מצאנו שלא חרבה שילה אלא שהיו מבזים את המועדות ומחללין את הקדשים· מצאנו שלא חרב הבית בראשונ' אלא שהיו עובדי ע"ז ומגלי עריות ושופכין דמים· אבל בשני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצו' ובמעשרות וכל ווסת טובה היתה בהן אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אילו לאילו שנאת חנם· וקשי' היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמי'· דלמ' ר' זעירה ור' יעקב בר אחא ור' אבונה הוון יתבין אמרין ביותר שבראשון נבנה ובשני לא נבנה: א"ר זעירה הראשונים עשו תשובה· והשניים לא עשו תשובה· א"ר לעזר הראשונים נתגלה עונם ונתגלה קיצם· השניים לא נתגלה עונם ולא נתגלה קיצם. שאו את [illegible] לעזר דורות האחרונים כשרים מן הראשונים· אמר להן עידיכם הבחירה יוכיח· אבותינו העבירו את התקרה· ויגל את מסך יהודה אבל אנו פעפענו את הכותלים· האומרים ערו ערו עד היסוד בה· אמרו כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו: מתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול. מה מייחדין ליה עימיה. א"ר תניי משם ראון מייחדין ליה עימיה דו קטל ליה: אותו אחר מושחין ואין מושחין שנים· א"ר יוחנן מפני איבה. עבר זה ושימש זה הראשון כל קדושת כהונה עליו· השני אינו כשר לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט· א"ר יוחנן עבר ועב' עבודתו כשירה· עבודתו משל מי· נישמעינה מן הדא מעשה בבן אלם מציפורין שאירע קרי לכהן גדול ביום הכיפורים ונכנס בן אלם ושימש תחתיו בכהונה גדולה· וכשיצא אמר למלך אדוני המלך פר ושעיר של יום הכיפורים משלי הן קריבין או משל כהן גדול· וידע המלך מה הוא שואלו. אמר לו בן אילם אילו לא דייך אלא ששימשת שעה אחת לפני מי שאמר והיה העולם וידע בן אילם שהוסע מכהונ' גדולה. מעשה בשמעון בן קמחית שיצא לדבר עם המלך ערב יום הכיפורים ונתזה צנורה של רוק מפיו על בגדיו וטימאתו ונכנס יהודה אחיו ושימש תחתיו בכהונה גדולה וראת אימן שני בניה כהנים גדולים ביום אחד· שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שימשו בכהונה גדולה· שלחו חכמים ואמרו לה מה מעשים טובים יש בידך· אמרה להן יבא עלי אם ראו קורות ביתי שערות ראשי ואימרת חלוקי מימיי· אמרין כל קימחיא קמח וקמחא דקמחית סולת וקרון עלה כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה: יכול יהא משוח מלחמה מביא עשירית האיפה. ת"ל תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו מביא עשירית האיפה· יצא משוח מלחמה שאין בנו עובר תחתיו· ומניין למשוח מלחמה שאין בנו עובר תחתיו ת"ל שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו וגומר· את שהוא בא אל אוהל מועד לשרת בקודש בנו עומד תחתיו· יצא משוח מלחמה שאינו בא אל אוהל מועד לשרת בקודש· ומניין שהוא מתמנה להיות כהן גדול שני ופינחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לפנים יי' עמו· רבי יוסי כד הוה בעי מקנטרה לר' לעזר בי ר' יוסי הוה אמר לפני' עמו לפנים עמו· בימי זמרי מיחה. בימי פילגש בגבעה לא מיחה· מניין שהוא נשאל בשמונה. ר' חייה בשם ר' יוחנן ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו· מה ת"ל אחריו אלא לגדולה של אחריו· ומניין שהוא עובר בשמנה ר' ירמיה בשם רבי יוחנן ובגדי הקדש אשר לאהרן מה ת"ל אחריו לקדושה של אחריו א"ל ר' יונה עמך הייתי לא אמר עובר אלא נשאל וכמה נשאל אייתי רב הושעיה מתניתא דבר קפרא מן דרומא ותנא וחכמים אומרים אינו עובר לא בשמונה של כהן גדול ולא בד' של כהן הדיוט. א"ר בא בדין היה שיהא עובר בארבעה ולמה אינו עובר שלא יהו אומרי' ראינו כהן גדול פעמים עובר בארבעה· פעמים בשמנה. א"ר יונה ולא מבפנים הוא עובר· ולא מבחוץ נשאל· וטועין מבפנים לבחוץ· וכי ר' טרפון אביהן של כל ישראל לא טעה בין תקיעת הקהל לתקיעת קרבן. דתני ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות תמימים ולא בעלי מומין דברי ר' עקיבה. אמר לו רבי טרפון אקפח את בניי אם לא ראיתי אחי אמי חיגר באחת מרגליו עומד בעזרה וחצוצרות בידו ותוקע· אמר לו רבי עקיבה ר' שמא לא ראיתה אלא בשעת הקהל ואני אומר בשעת קרבן· אמר לו רבי טרפון אקפח את בניי שלא הטיתה ימין ושמא' אני הוא שראיתי את המעש' ושכחתי ולא היה לי לפרש ואתה דורש ומסכים לשמועה הא כל הפורש ממך כפורש מחייו: וכפר הכהן אשר ימשח אותו מה ת"ל· לפי שכל הפרשה אמורה באהרן אין לי אלא אהרן עצמו. ומניין לרבות כהן אחר ת"ל אשר ימשח אותו משוח בשמן המשחה. ומרובה בבגדים מניין ת"ל ואשר ימלא את ידו· ומניין לרבות כהן אחר המתמנה· ת"ל וכפר הכהן· במה הוא מתכפר· רבנן דקיסרין בשם ר' חייה בר יוסף בפה· א"ר זעירה הדא אמרה שממנין זקנים בפה. א"ר חייה בר ארא מתניתא אמרה כן חוזר כך בארבעה דברים שהיית אומר ונעשך אב בית דין על ישרא': מניין כשם שמתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול· כך מקדשין לו אשה אחרת על תנאי שמא יארע דבר באשתו שני' וכפר בעדו ובעד ביתו· ביתו זו אשתו דברי ר' יהודה· אמר לו ר' יוסה אם כן אין לדבר סוף· מהו אין לדבר סוף שמא תמות אשה זו ותמות אשה אחרת: א"ר מנא עד דאת מקשי לה על דר' יהודה קשייתא על דרבנן שמא יארע קרי לכהן זה ויארע קרי לכהן אחר· קרי מצוי. מיתה אינה מצויה· גזרו על דבר שהוא מצוי. ולא גזרו על דבר שאינו מצוי· והא אשכחנן דר' יהודה אמר מית' מצויה הדא הוא דתנינן תמן רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו· תמן תנינן המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים· תמן את אמר אין מיתה מצויה· וכא את אמ' מיתה מצויה· תמן ביחיד· וכאן בציבור: תיפתר הכא בציבור· והא אשכחנן דר' יהודה מחמיר ביחיד דתני א"ר יהודה לא היה שופר של קינים בירושלם מפני התערובות שמא תמות אחד מהן ונמצא דמי חטאות מיתות מעורבי' בקרבן: ויקדש מאתמול· וכפר בעדו ובעד ביתו· ולא בעד שני בתיו· ר' גמליאל בר אינייני בעא קומי ר' מנא לא נמצא כקונה קניין בשבת: א"ל משום שבות שהתירו במקדש· אמר רבי מנא הדא אמרה אילין דכנסין ארמלן צריך לכונסן מבעוד יום שלא יהא כקונה קניין בשבת: הלכה ב' ואינו טמא משום הוויתו. א"ר יוסה בי ר' בון משהוא מקריב קרבנותיו היו מזין עליו שכהן גדול מקריב בראש ונוטל חלק בראש: היך עבידה עד זה שלי חלה אחת משתי הלחם. שש חלות מלחם הפנים· הכא הוא נסב כולה· וכא הוא נסיב פלגא· א"ר

פירוש

פי' בן בתירא. נראה דקאי אמתניתין שהיו מפרישין אותו מביתו ז' ימים ומפרש טעמיה וכל הסוגיא מבוארת בבבלי: בלווטין. פירש חכמי הגיל' פרהדרין פריארתין. פירש המפרשים קורין אותו פרדירתו ובנייתו פקידי המלך כלומר שהמלך היה ממנן בכל שנה כפקידים: שמנה עשר. עיין בתוספות דפרקי' שהאריך בזה: ומתוקיהן כסף. פי' שה"ל להביאן גדושות וכדי שלא יפלו המעות הביאן מחוקות ומה שהיה שלה ערך הנדשה יותר ממחוקה הביא בידו כנגד עלמת: כפה הסייח. פי' החמור קטן. ועליינו בעניין רשב"ג ומחותו שרצו לבדוק פלגוף אח' שי"ל שמו שאינו מקבל שוחד כו' אתא חמרא בטש לשרגא והא כפה סיח את המנורה יעויין בבבלי פ' כל כתבי ובערו' ערך פלוסופוס: דלמא. פי' טעם' ולעי' בברכות פ"ק פירשתיה. ביותר. פי' ביותר קשו' שנאת חנם שנ"ע וש"ד וע"ן שארי בראשון כו': נתגלה עונם. פי' לא היו מכסי' מעשיהם: בית הבחירה. פירש שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים: התקרה. פי' אבל היסוד לא החריב נבוכדנצר: משם ראון ט'. לקמן בפניל ובהורי' גרס סגה דאק ונראה שהיא הגוסחא הנכונה וכן אכרה: מעש' בבן אלם ט'. האיכו מכאן התוספ' שהכ"ג מתפל' בפה על פי המלך ועל פי אחיו הכהנים: ממשבצות ט'. רש"י מייתי ליה בנפרש ר"ם האליאו לו את הכף ופי' אלה לנוע רמזיה לגלות פעל' כ"ג הלכ' פסגלות: נמצא בקונה כו'. עיין בתוספו' דפרקי' דמשמע דפליג אבבלי בזה:

מראה מקום והגהות

א ב"ג: ע"ד דר"י כריב"י הא שם כ"א עמידות וכ' פירוקין ע"ד דר"ח בר"י כריב"י י"ד עמידות וי"ג פירוקין.
ב שם במדרש.
ג ע' שם פרה.
ד שבועות פ"ג.
ה מגילה פ"ד ה"ב.
ו פי' טעם לדבר.
ז ויקרא רבה פכ"א וספרי פ' בלק (ולפניהם הגי' בבבלי יומא ס' וזבחים ק"ב וש' הגיר לב"ת סי' רע"ג היתה הגירסא שמנה כהנים).
ח בבלי יומא ע' ולכב"ת ח"ג יוחנן.
ט שם במדרש וספרי.
י בבלי שבת קפ"ז: אתא חמרא ונגש לשרגא.
יא בבלי ילמו כ"ו מקראי וע' תוספתא סוטה פ"ו.
יב ע"ש ע' וספרי קדושים.
יג מדרש שוחר [illegible]
יד מגילה פ"א ה"י ע"ש והוריות פ"ג ד'.
טו נ"ל משה וע' דקאי כ"ד פ' ובמגילה ע"ה ד' הגירסא סגה דינן מייחדין. ועיי' הוריות פ"ג ה"ג מיר כ"ד ח' סנהדרין י"ט ד'.
טז תוספתא בפרקין ורפה אבות פ"ה מ"ה ולקמן סוף ה"ד.
יז ה"נ פר זאל וכו'.
יח ויקרא רבה פ"כ הפלך הערי' ע"ש ופ"ק דמגילה וע' בבלי יומא פ"ז ותוספתא ספ"ג ר' ישמעאל בר קמחית סיפר עם ערבי וכו' ונכנס ישבב אחיו.
יט תורת כהנים פ' צו.
כ (שלא כפה פעמים שהי' הלפה לקפה את בני רגיל בפי ר"ט).
כא ע' ספרא פלורע וקרבן אהרן שם.
כב דפה ספרא ויקרא פ"ד.
כג ספרא פ' אחרי.
כד גיטין פ"ג.
כה שקלים פ"ז.
כו ע' בצה פ"ב.

מסכת יומא

א· שבעת ימים קודם ליום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללישכת פרהדרין ומתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול· ר' יהודה אומ' אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו שנ' וכפר בעדו ובעד ביתו. ביתו היא אשתו אמרו לו חכמים אם כן אין לדבר סוף: ב· כל שבעת הימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות ומקריב את הראש ואת הרגלים ושאר כל הימים אם רצה להקריב מקריב שכהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש: ג· מסרו לו זקנים מזקני בית דין קורין לפניו בסדר היום ואומרים לו אישי כהן גדול קרא אתה בפיך שמא שכחת או שמא לא למדת· ערב יום הכיפורים שחרית מעמידין אותו בשער המזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה: ד· כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה· ערב יום הכיפורים עם חשיכה לא היו מניחין אותו מכל הרבה שהמאכל מביא את השינה: ה· מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה והוליכוהו לעליית בית אבטינס השביעוהו ונפטרו והלכו להם· אמרו לו אישי כהן גדול אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין משביעין אנו עליך במי ששיכן את שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך והוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין: ו· אם היה חכם דורש ואם לאו תלמידי חכמים דורשין לפניו אם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו· ובמה קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים· זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל: ז· ביקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדה ואומרים לו אישי כהן גדול עמוד והפג אחת על הרצפה ומעסיקין אותו עד שמגיע זמן השחיטה: ח· בכל יום תורמין את המזבח מקרות הגבר או כסמוך לו מלפניו או מלאחריו· וביום הכיפורים מחצות· וברגלים מאשמורת הראשונה· לא היתה קרות הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מליאה מישראל:

פרק ראשון

הלכה א· שבעת ימים קודם ליום הכיפורים כו'· ר' בא בשם ר' יוחנן שמע לה מן הדא כאשר עשה ביום הזה. אילו שבעת ימי המילואים. צוה ה' לדורות· לעשות· זה שעיר של יום הכיפורי· או אינו אלא שעיר של ראש חודש· א"ר בא לכפר עליכם כפרה שהוא כמו מה זו כפרת אהרן עצמו· כפרת בנים עצמן· אף זו כפרת אהרן עצמו כפרת בנים עצמן: ר' יונה בשם בר קפרא שמע לה מן הדא כאשר עשה ביום הזה אילו שבעת ימי המילואים· צוה ה' זו שריפת הפרה נאמ' כאן צוה ה'· נאמר להלן זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר: לעשות זה שעיר של יום הכיפורים או אינו אלא שעיר של ראש חדש כהדא דאמ' ר' בא לכפר עליכם כפרה שהוא כזו מה זו כפרה שאינה כשירה אלא בכהן גדול· אף זו כפרה שאינה אלא בכהן גדול: מה בין כהן השורף את הפרה לכהן גדול ביום הכיפורים· שזה אפרשתו בטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו· וזה אפרשתו בקדושה ואחיו הכהנים נוגעין בו: על דעתיה דרבי רבי יוחנן יליף לה מן הדין קרייא שמע לה הוא בפני סילסול הוא בפני ניחה· על דעתיה דבר קפרא ולא יליף לה מן קרייא למה כאן מגעין וכאן אין נוגעין: א"ר חייה בר אדא שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים· ולא כך אינו טמא מחמת הזייתו· א"ר בון אף בר קפרא אית ליה משום מעלה הוא בפרה· סלסול הוא בפודה: רשב"ל בעא קומי כבי ר' יוחנן או מה איל המילואים מעכב אף שעיר של יום הכיפורים מעכב והוא מקבל מיניה: מן מה דמר ר' מנא ותמיה אני היך רשב"ל מתיב קומי ר' יוחנן והוא מקבל מיניה· ויתיביניה לא מצאנו דבר מעכב למד מדבר שאינו מעכב ודבר שאינו מעכב למד מדבר שהוא מעכב: מלק והקטיר מה מליקה בראש המזבח אף הקטרה בראש המזבח· מליקה מעכבת אין הקטרה מעכבת: תמיד תמיד נאמר תמיד בחביתין ונאמר תמיד בלחם הפנים· מה תמיד האמור בחביתין שנים עשר אף תמיד האמור בלחם הפני' שנים עשר· לחם הפנים מעכב· אין חביתין מעכבת· לקיחה לקיחה· נאמר לקיחה במצורע ונאמר לקיחה בלולב· מה לקיחה האמור במצורע אגודה אף לקיחה האמור בלולב אגודה. לולב מעכב· מצורע אינה מעכבת· הרי מצאנו דבר מעכב למד מדבר שאינו מעכב· ודבר שאינו מעכב למד מדבר מעכב· הוא ריש בן לקיש מקשי לה מן הן מיתי לה רשב"ל כהדא דתני רבי ישמעאל בזאת יבא אהרן אל הקודש· כאמור בעניין. מה אמור בעניין מפרישין אותו כל שבעה ועובד כל שבעה ומתנכין אותו כל שבעה· אף זה מפרישין אותו כל שבעה ועובד כל שבעה ומתנכין אותו כל שבעה· וכי אמור הוא בעניין· אלא מכיון שמיתת בני אהרן אמורה בעניין ולא מתו אלא במילואין כמי שהוא אמור בעניין· וליה סופיה דרשב"ל מישמעינה מן הדין קריא· אלא כאינש דשמע מילה ומקשי עלה· אמר רבי יוסה בי רבי בון טעמא דרשב"ל וישכן כבוד יי' על הר סיני. מה משה לא נכנס לפני לפנים עד שנתקדש בענן כל שבעה· אף אהרן לא נכנס לפני לפנים עד שנתרבה בשמן המשחה כל שבעה: על דעתי' דרבי יוחנן למה מיתת בני אהרן אמורה בעניין ולא מתו אלא במילואים. א"ר חייה בר בא בני אהרן באחד בניסן מתו ולמה הוא מזכיר מיתתן ביו' הכיפורים ללמדך שכשם שיום הכיפורים מכפר על ישרא' כך מיתתן של צדיקים מכפרת על ישרא'· א"ר בא בר בינה למה סמך הכתוב מיתת מרים לפרשת פרה ללמדך שכשם שאפר פרה מכפר' על ישרא' כך מיתתן של צדיקים מכפרת על ישרא'· אחי יודן בי ר' שלום למה סמך הכתוב מיתת אהרן לשיבור הלוחות. ללמדך שמיתתן של צדיקים קשה לפני הקב"ה כשיבור לוחות· כתיב ובני ישרא' נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן· וכי במוסרה מת אהרן והלא בהר ההר מת· הדא הוא דכתיב ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם· אלא מכיון שמת אהרן נסתלקו ענני הכבוד ובקשו הכנענים להתגרות בהם· הדא הוא דכתיב וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישרא' דרך האתרי' וילחם בישרא'· מהו דרך האתרים כי מת התייר הגדול· שהיה תר להם את הדרך ובאו ונתגרו בהם ובקשו ישרא' לחזור למצרים ונסעו לאחוריהן שמונה מסעות ורץ אחריו שבטו של לוי והרג ממנו שמונה משפחות· אף הם הרגו ממנו ארבע· לעמרמי· ליצהרי· לחברוני· לעוזיאלי· אימתי חזרו בימי דוד הדא הוא דכתיב יפרח בימיו צדיק ורב שלום עד בלי ירח· אמרו מי גרם לנו לדמים הללו אמרו על שלא עשינו חסד עם אותו הצדיק וישבו וקשרו הספידו ונמלו לצדיק חסד והעלה עליהן המקום כאילו מת שם ונקבר שם· ונמלו לצדיק חסד: רבי יוסי בר חנינה אמר עשירית האיפה ומכנסיים מעכבין מה טעמא זה וזה עשייה· א"ר חנינה תעשית לאהרן ולבניו ככה· כל האמור בפרשה מעכב· ואתייא כיי דמר רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן זה וזה בר וזה הדבר· אפילו קריית הפרשה מעכבת. אמר רבי יוחנן כל המעכב לדורות מעכב כאן· וכל שאין מעכב לדורות אינו מעכב כאן· מה אית לך סמיכה ושירי דמים שאינן מעכבין לדורות מעכבין כאן: א"ר הגינה ציץ ומצנפתו של אהרן קודם לאבניטן של בנים· יהודה בי"ד אומר וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו· אית אידי הדא דאת אמר למצוה אבל לציווי ויקרב משה את אהרן ואת בניו וירחץ אותם במים· ואח"כ ויתן עליו את הכתני· ואח"כ ויקרב משה את אהרן ואת בניו וילבישם כתנות: א"ר לעזר בי ר' יוסי פשט הוא לן שבחלוק לבן שימש משה בכהונ' גדולה. א"ר תנחום בר יודן ותני לה כל שבעת ימי המילואים היה משה משמש בכהונת גדולה ולא שרתה שכינה על ידו וכיון שלבש אהרן בגדי כהונה גדולה ושימש שרתה שכינה על ידו מה טעמא כי היום ה' נראה אליכם: רבי יוסה בר חנינה בעי עשירית האיפה הא קרבה חצייה קריבה או שלימה קרבה· מן מה דכתיב ויבא משה ואהרן אל אהל מועד· מלמד שלא בא עמו אלא ללמדו על מעשה הקטורת הדא אמרה חציים קרבה· אין תימר שלימה קרבת ניתני על מעשר קטורת ועל עשירית האיפ'· א"ר תנחום בר יודן ולא כעבודות שבפנים אנן קיימין· כבר לימדו עבודות שבחוץ. מילואים מה הוו קרבן יחיד או קרבן ציבור· מן מה דכתיב וסמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל הדא אמרה קרבן יחיד· והתני קרבן ציבור· אית אידי נתגרם ציבור ומסרום להם: מילואים מאיכן למדו מן הקרבנות או ממעשה בראשית· אין תימר מן הקרבנות הלילה הולך אחר היום. אין תימר ממעשה בראשית היום הולך אחר הלילה· אין תימר מן הקרבנות לילה אחרון אין לו יום. אין תימר ממעשה בראשית יום ראשון אין לו לילה: תמן תנינן אילו מושכין ואילו מניחין וטפחו של זה בצד טפחו של זה שנאמר לפני תמיד· מתני' דר"מ מדר' יוחנן סודה ר"מ שאם פירקו את הישנה בשחרית וסדרו את החדשה בין הערבים אף זו היתה תמיד: רבי יוסי אומר אף אילו נוטלין ואילו מניחין אף זו היתה תמיד: א"ר יוחנן מישיבת אהרן ובניו למד ר' יוסי כמה התוספ' בישיבת אהרן ובנין צריך שמסור יום ללילה ולילה ליום. הכא צריך שמסיר יום ללילה ולילה ליום רבי חייה בר יוסה אמר מכיון שמסר יום ללילה דיו· מה א"ר חייה בר יוסף בישיבת אהרן ובניו· מה אין תמן שכתוב בו תמיד את אמר מכיון שמסר יום ללילה דיו· כאן שאין כתוב בו תמיד לא כל שכן: אשכחת אמר על דעתיה דרבי יוחנן היה שם שבע עמודי וששה פירוקין· על דעתה דר' חייה בר יוסף היה שם ארבע עשרה עמודות ושלש עשרה פירוקין: תני כל שבעת ימי

שירים

שבעת ימי' כו': עד הלא. המוגיה חוזה היא סגולות בבבלי: למה סמך כו'. פירש והלא שריפת הפרה היתה בשנה שניה ומיתת מרי' היתה בשנת הארבעים ולפ' כמש' אלא ללמדך וכן הפיר' גבי שבירת הלוחו': שמונ' משפחו'. פי' ה' משפחות חסרו משבט בנימן שהרי בי' בנים ירד למצרים וכאן לא מנה אלא ה' ולאחד ולחבן ושוח לא מכרו בכאן· ורש"י פי' בחומש שחסרו ז' משפחות ופשתפש שוה כמו שכתב עליו הר"א: ד' משפחו'. פרש"י בחומש משפחת שמעי ועוזיאלי ומבני יצהר לא נמנו כאן אלא משפח' הקרחי והרביעית לא ידעתי מה היא והר"א הרבה להשיב על זה והאריך שם ובעל יפה מראה פי' לפי המוגיה דהכא שהמשפח' הרביעי' שחסרה היא משפחת העמרמי דכתיב בהו ולקהת משפח' העמרמי וכאן לא הוזכ' רק קהת הוליד את עמרם ונפטר שנראה שלא נשארו ממשפחת העמרמי אלא משה ואהרן ומתי מספר שאין בהם כדי משפחה ולא רציתי להאריך בזה והרוצה לידע הדברים על עומקם עיין ביפה מראה: לעמרמי. פי' קושיא היא דהא קאמר שאיו משפחות גדולות. ופשני אימתי חזרו כו': עשירית האיפה כו'· פי' לפ"ג דלא כתיבא בלבישת הבגדים לא בגופה ולא בעשייה מ"מ ילפינן לה מדכתיב חא והיא פלי למיכתב זה אלא ש"מ ו"ו מוסיף על עניין ראשון המדבר בלוחת עשיית הבגדים חא מוסיף זה חה עשייה ומסתבר נמי לפרש כדאמרי' בבבלי דילפי' עשירת האיפה בג"ש דזה חה ועיין בבבלי כל הגירך לוחת הסוגיא:

מראה מקום והגהות

א עי' הוריות פ"ג.

ב ה"ג על דעתי' דר' דלא יליף לה וכו' וע"ד דבר קפר' דיליף וכו'.

ג לפני ולפנים בבבלי ב' ד"ה משמלין ועיין בתוספות אמרת ע"ש.

ד ע' בבלי סוכה י"ם.

ה פ"ש י"נ.

ו תנחומא ורבה פ' אחרי.

ז שם ומו"ק כ"ח.

ח שם והלא ירושלמי כלאים וכתובות ובבלי שם בשבת רבי וכו' ומשמו את הלוחות.

ט בבלי ר"ה ג'. ועיין תענית ט' ספרי פיסקא ג"ה. במדבר רבה פ"א ופי"ג ומכילתא ו'. ות"ה ד' ותו"ע סוטה פ"ע ומהרא"א שם ל"ג ומכילתא פ' בשלח.

י במדבר רבה פ"ט וספרי בהעלותך.

יא מכילתא בשלח פרשה א'.

יב ה"ג: אינן מעכבין.

יג ויקרא רבה פ"א (וכו' תוס' ע"ז ל"ד ד"ה במה).

יד שם ועי' ריש מגלת אסתר ורות רבה ומדרש חזית פ' הגידה לי.

טו תורת כהנים שם.

טז מנחות פ' שתי הלחם.

יז ה"ג ע"ד דר"י היו שם י"ד עמודות וי"ג פירוקין וע"ד דר"ח בר"י ז' עמודות וששה פירוקין.

יח במדבר רבה פי"ב ע"ש וספרי פ' נשא.

ת בניה כנגד ארבע גאולות לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם וגו'. ולקחתי אתכם לי לעם וגו'. והוצאתי. והצלתי. וגאלתי. ולקחתי. ר' יהושע בן לוי אמר כנגד ארבע כוסות של פרעה. וכוס פרעה בידי ואשחט אותם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על יד פרעה. ונתת כוס פרעה בידו וגו'. ר' לוי אמר כנגד ארבע מלכיות. ורבנן אמרי כנגד ארבעה כוסות של פורענות שהקב"ה עתיד להשקות את אומות העולם. כי כה אמר ה' אלהי ישראל אלי קח את כוס היין החימה וגו'. כוס זהב בבל ביד ה'. כי כוס ביד ה'. ימטר על רשעים פחים אש וגפרית ורוח זלעפות מנת כוסם. מהו מנת כוסם. ר' אבון אמר דיפלי פוטירין כדיפלי פוטירין אחר המרחץ. וכנגדן עתיד הקב"ה להשקות את ישראל ארבע כוסות של נחמות. ה' מנת חלקי וכוסי. דשנת בשמן ראשי כוסי רויה. והדין כוס ישועות אשא תריין: תמן תנינן המוציא יין כדי מזיגת הכוס. ר' זעירה שאל לר' יושיה כמה הוא שיעורן של כוסות. אל נלמוד סתום מן המפורש. דתני ר' חייה ארבעה כוסות שאמרו ישנן רביעית יין באיטלקי תמן תנינן מפנין אפי' ארבע וחמש קופות. רבי זעירה שאל לר' יאשיה כמה הוא שיעורה של קופה. אל נלמוד סתום מן המפורש דתנינן תמן בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה. ר' יוסי בר' בון בשם ר' יוחנן דרבי יודה היא דתני מים כדי גמייה ור' יודה אומר כדי מזיגת המוזג. מזוג בכמה נשמעינה מן הדא מים כדי גמייה. רבי יודה אומ' כדי מזיגת הכוס. יין כדי גמייה. ר' יודה אומר כדי מזיגת הכוס. כמה הוא שיעורן של כוסות. ר' מנא אמר טיטרטון ורביע. מהו לשתותן בכרך אחת' מן מה דאמר ר' יוחנן הלל אם שמען בבית הכנסת יצא. הדא אמרה אפי' שתיין בכרך אחד יצא. מהו לשתותן מפוסקין כלום אמרו שישתה לא שישתכר. אם שותה הוא מפוסקין אינו משתכר. מהו לצאת ביין של שביעית. תני ר' הושעיה יוצאין ביין של שביעית. מהו לצאת בקונדיטון. מן מה דתני בר קפרא קונדיטון כיין הדא אמרה יוצאין בקונדיטון. מהו לצאת בהן מזוגין. מן מה דתני ר' חייה ארבעה כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין בין מזוגין והוא שיהא בהן טעם ומראה יין. א"ר ירמיה מצוה לצאת ביין אדום שנ' אל תרא יין כי יתאדם. תני מבושל כדי תבל. מהו לצאת ביין מבושל. ר' יונ' אמ' יוצאין ביין מבושל ר' יונה כדעתי' דר' יונה שתי ארבעתי כסוי דלילי פסחא וחזיק רישיה עד עצרתא. ר' יודה בי ר' אלעי שתי ארבעתי כסוי דלילי פיסחא וחזיק רישיה עד חגא. חמתיה הדא מטרונה אפוי נהירין א"ל סבא סבא חדא מן תלת מילין אית בך או שתיי חמר את. או מלוה בריבית את. או מגדל חזירים את. אמר לה תיפח רוחא דהוא איתתא הדא מן אילין תלתי מילייא לית בי אלא אולפני שכיח לי דכתי' חכמת אדם תאיר פניו. ר' אבהו אתא לטיבריא חמוניה תלמידוי דר' יוחנן אפוי נהורין. אמרין קומי ר' יוחנן אשכח ר' אבהו סימא. אמר לון למה אמ' ליה אפוי נהורין. אמר לון דלמא אורייתא חדתא שמע. סלק לגביה אל מה אורייתא חדתא שמעת. אל תוספתא עתיקתא וקרא עלוי חכמת אדם תאיר פניו: אמר ר' חנינה לונא דאורייתא תוספתא עתיקתא דמורייסא דציפורין. א"ר יונה חכים אנא לה דבית ר' ינאי מכילין בה דבש. תני תצי שמינית שיכרנית ישנה. א"ר יוחנן הדא דידן הוות ולמה לא אמר עתיקתא בגין דהוות כומי. ואית דאמרין דהוות זעירא ורבה וזעירה ולא זעירה כמה דהוות: כמה הוא שיעורו של כוס ר' יוסי בשם ר' יודה בר פזי ר' יוסי בי ר' בון בשם שמואל אצבעיים על אצבעיים על רום אצבע ומחצה ושליש אצבע תני יבש כזית דברי ר' נתן. תבנן דקיסרין ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' יוחנן אתיא דר' נתן כר"ש כמה דר"ש אמ' ברביעית כן ר' נתן אמר לכשיקרש יהא בו כזית: הלכה ב מה טעמא דבית שמאי שקדושת היום גרמה ליין שיבא וכבר נתחייב בקדושת היום עד שלא בא היין. מה טעם דבית הלל שהיין גורם לקדושת היום שתיאמר. דבר אחר היין תדיר וקדושה אינה תדירה. א"ר יוסי מדברי שניהן יין ואבדלה היין קודם כלום טעמא דבי' שמאי לא שקדושת היום גרמה ליין. וכאן הואיל ואבדלה גרמה ליין שיבא היין קודם. כלום טעמא דבית הלל לא שהיין תדיר וקדושה אינה תדירה וכאן הואיל והיין תדירה ואבדלה אינה תדירה היין קודם: א"ר מנא מדברי שניהן יין ואבדלה אבדלה קודם כלום טעמא דב"ש לא שכבר נתחייב בקדוש' היום עד שלא בא היין וכאן הואיל ונתחייב באבדלה עד שלא בא היין אבדלה קודמת. כלום טעמא דב"ה אלא שהיין גורם לקדוש' היום שתיאמ' וכאן הואיל והיין גורם לאבדלה שתיאמ' אבדלה קודמת: א"ר זעירא מדברי שניהן מבדילין בלא יין ואין מקדשין אלא ביין. הוא דעתיה דר' זעירה דר' זעירה אמר מבדילין על שכר. ואזלין מן אתר לאתר למישמע קדושא. א"ר יוסי בי ר' בון נהגין תמן במקום שאין יין שליח ציבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע. וחותם מקדש ישראל ויום השבת: הלכה ג חבריה בשם ר' יוחנן צריך לטבל בחזרת שני פעמים. ר' זעירה בשם ר' יוחנן אינו צריך לטבל בחזרת שני פעמים. ר"ש בן לקיש אמר אם לא טבל פעם ראשונה צריך לטבל פעם שנייה. מתניתא פליגא על ר"ש בן לקיש שבכל הלילות אנו מטבילים פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים. סבר ר"ש בן לקיש על תרא דבר קפרא. מתניתא פליגא על בר קפרא שבכל הלילות אנו מטבילין אותו עם הפת וכאן אנו מטבילין אותו בפני עצמו. מתניתא פליגא על ר' יוחנן יוצאין במצה בין שכיוון בין שלא כיוון. והכא מכיון שהיסב חזקה כיון. מתיב ר' ירמיה קומי ר' זעורי מתניתא פליג' על ר"ש בן לקיש הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת אע"פ שאין חרוסת מצוה חזרת מצו' אל שכן רב מטבל בתרדין. תגרי ירושלם היו אומרי' בואו וטלו לכם תבלי מצוה: בני בייתיה דאיסי כשם איסי ולמה נקרא שמה רובה שהיא רבה עמו. ר' יהושע בן לוי אמר צריכה שתהא עבה. מילתיה אמר זכר לטיט. אית תניי תני צבריה שתהא רכה. מילתיה אמר זכר לדם. תני ובגבולין צריכין שני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה: הלכה ד תני ר' חייה כנגד ד' בנים דיברה תורה בן חכם בן רשע. בן טיפש בן שאינו יודע לשאול. בן חכם מהו אומר מה העדו' והחקי' והמשפטים אשר צוה י"י אלהינו אותנו אף אתה אמור לו בחוזק יד הוציאנו י"י ממצרים מבית עבדים. בן רשע מהו אומר מה העבודה הזאת לכם. מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה. מכיון שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה אמור לו בעבור זה עשה י"י לי. לי עשה לאותו האיש לא עשה. אילו היה אותו האיש במצרים לא היה ראוי להיגאל משם לעולם. טיפש מהו אומ' מה זאת אף את למדו הילכו' דפסח שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. שלא יהא עומד מחבורה זו ויכנס לחבורה אחרת. בן שאינו יודע לשאול את פתח לו תחילה: א"ר יוסה מתניתא אמרה כן אם אין דעת בבן אביו מלמדו: הלכה ה רב אמ' מתחילה צריך להתחיל בעבר הנהר ישבו אבותיכם וגו'. ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר וגו'. וארבה. אמר ר' אחא וארב כתיב כמה ריבי' עשיתי עמו עד שלא נתתי לו את יצחק. דב' אחר נעשיתי לו אורב אין חטא מיתן ליה ואין זכה מיתן ליה: הלכה ו אמרו להן בית שמאי וכי יצאו ישראל ממצרים שהוא מזכיר יציאת מצרים. אמרו להן בית הלל אילו ממתין עד קרות הגבר' אדיין לא הגיעו לחצי גאולה היאך מזכירין גאולה ואדיין לא נגאלו. והלא לא יצאו אלא בחצי היום. שנ' ויהי בעצם היום הזה הוציא י"י את בני ישרא' וגו'. אלא מכיון שהתחיל במצוה אומר לו מרק. התיב ר' אבונ' בר סחורא לא כבר הזכיר על הכוס: תניא אין אומרים זמן אלא בשלש רגלים בלבד. אמר ר' מנא מתניתא אמרה כן בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסכות. תני כל שכתב בו מקרא קודש צריך להזכיר בו זמן. א"ר תנחומא ויאות מי שראה תאינה בכורה שמא אינו צריך להזכיר זמן. הרי ראש השנה ויום הכיפורים ביהודה נהגו כר' עקיבה. ובגליל נהגו כר' יוחנן בן נורי. עבר ועשה ביהודה כגליל. ובגליל כיהודה יצא. הרי פורים אילו קוראים בארבעה עשר ואילו קוראין בחמשה עשר. שנייא הוא דכתיב משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר: הלכה ז' כתיב בפרוע פרעות בישרא' בהתנדב עם ברכו י"י. התנדבו ראשי עם כשהקדוש ברוך הוא עושה לכם נסים תהו אומרין שירה. התיבון הרי גאולת מצרים. שנייא היא שהיא תחילה גאולתן. הרי מרדכי ואסתר. שנייא היא שהיו בחוץ לארץ. ואית דבעי מימר מרדכי ואסתר משגאולים נגאלו לא נגאלו מן המלכות: הלכה ח. למה בשביל שלא ישתכר. כבר משכר הוא. מה בין יין שבתוך המזון מה בין יין של אחר המזון. יין של אחר המזון משכר: שבתוך המזון אינו משכר: מאי אפיקומין. רבי סימון בשם רבי אניני בר רבי סיסי מיני זמר. ר"י אמ' מיני מתיקה. שמואל אמר כגון עדילו וגוזליא דחנניא בר שלת: הלכה ט. למה מפני היסע דעת או משם שעבר עליו חצות. הגע עצמך שיש שם חבור' אחרת הרי לא עבר חצות. הוי לית טעמא הוא אלא מפני היסע דעת: רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי הפיגול והנותר מצטרפין לטמא את הידים כדי שנגען בכזית. מהו שיפסול את התרומה. קין אם מטמאין את הידים לפסול את התרומה הן עצמן לא כל שכן. תרין יתרא מה את עבד ליה מטמא את הידי' או אינו מטמא את הידים. אין תימר הכן יוצא מטמא את הידים. הפיגול והנותר אינן פוסלין את התרומה. והכן יוצא לא גזרו עליו כלום. תל כן יטמא צד החיצון וצד הפנימי. אמר ר' אבין מאן אית ליה דבר מתמת מגע עצמו לא רים ולא כן אמר ר' יוחנן כל הדברים טהורים כרובן כיון שחותך חבן לא כפרוס הוא ויעשה כמגע בו ויהא פסול. אמר ר' חנניא במתוך כל שהוא כל שהוא ומשליך. אית לך מימר שעבר חצות. לא מפני היסע דעת. הוי לית טעמא אלא מפני היסע דעת. אמר רבי זעירה ולא כך ברכת הפסח לא פוטר של זבח. ושל זבח פוטר של פסח. שהפסח בכלל הזבח. אמר רבי מנא הפסח עיקר והזבח טפילה:

הדרן עלך ערב פסחים וכולה מסכתא דפסחים

פירוש

ד' כוסות של פרעה. פי' שנרמז כאן גאולת ישראל כדרכו נכ"ר והגה גבן אילו ישראל כו': דיפלי פוטרין. פי' כוסות כפולות כדיפלי פוטירין אחר המרחץ כבוסות שנותנין אחר המרחץ שהמתי' נכנס' בכל אבריו של אדם כן הכוס התרעלה יתלחל נרשעי: גלמוד סתום מ'. פרשתי לעיל כל הסוגי' באר היטב ע"ש: אצבעיים. זאת הסוגיא פכ"ש בבבלי דפרקי' ויתנו בתוספו' דהגא איירי באלבעו' ליפוריו' ובבבלי בקדבריית כו' ע"ש. הלכה ד': אף א.ה.ה אמור לו בחוזק כו'. ל"ע לפה אפרש"ב לאכם תשובה שבכתב בתורה אלא תם שואל מה זאת ולתם אמר שהע לו תשובה אחרת יאכן ספה שכפו' בהגד' אלט תיין ניפה פרא' תיכן ושנו לוה: הלכה ה: כמה ריבי'. כלומר כמה כמוסות נסיתיו: אין חטא מיתן ליה. פיר' אם חטא פייסרו לעשמם ואם זכה עדכאו גם בן בייסורין כדי להאמינו לעה"ב ופי' פיתן לשון חולגא והפיק: הלכה ו: מרק. פי' נקו' להשלים המלוה: הלכה ז': תהו אומרי' עליו כו'. נראה דקייתי הכא להפי קרא לספק שים לומר שירה על הניסים כמבר במתניתין שעל כוס ד' גומר את ההלל: גאולת מצרים. פי' שלא אמרו עליה שירה עד קריעת ים ומשני שאני התם שלא נגמרה הגאולה עד עד אחר קריעת ים: בח"ל. פי' וא"א שירה על ניסי ח"ל והא דלא מסני הכי בפורים לפי שעד שלא נכנסו לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה: סליק פרקא: ומסכת פסחי' בעזרת יודע רזי' וחוק' מוחי':

מראה מקום והגהות

א ברכות רנב פפ"א וע' אחר טוב קופור ע"ה ושאלתות לו פע"ו.

ב שבת פ"א ה"א.

ג שם פ' תמנע פ"ק.

ד שקלים פ"ג כל הסוגיה.

ה שם ושם.

ו ע' בבלי בפרקין ק"ח ומנחות פ"ו, וע"ע ב ג ל"ג ושאלתות פ' יתרו ג' כ"ד.

ז כ"ל במחובל שם.

ח שבת פ' המוצי' יין וסקלים שם בבלי נדרי' סט: ומדרש קהלת פ' פי בהחכם.

ט ע' בבלי ק"ח ותום' שבת ע"ה.

י ברכות פ"א ופ' עמא פ"ו פ"ב.

יא ברכות י"א ד' ותוספתא שם.

יב חקה.

יג בבלי קי"ד: תבני תבשילין.

יד ע' מכילתא בא פי"ו וסוף פי"ס.

טו ר"ה פ"א ה"א ע' ב"ר פפ"ב ותד"א זוטא פ' ט.

טז ר"ה פ"ד וע' יבמות י"ג בתום'.

יז ע' סוטה פ"ה ה"ד ומדרש רבה אסתר.

יח ע' בבלי בפרקין קי"ט ותום' חולין ל"ם ע"א.

יט לעיל פ"ז ה"ט.

מאן דאמר סף כלי ואת הספים ואת המזמרות ואת המזרקות. מאן דאמר סף אסקופה בהתם ספם את סיפי. מאן דאמ' כלי ניחא דכתיב מן הדם אשר בסף. מאן דאמר סף אסקופה מה מקיים סף כלי. מביא סף כלי ונותן על האסקופה וטובל ומזה: תני בן בג בג אומר שה תמים אין נוהג תמים. והתני מן הצאן להוציא את החלקים שבהן. אמר ר אבון להוציא מה שחלקה לך התורה רובע ונרבע ומוקצה ונעבד. א"ר יוסה אף ר יוסה הגלילי דכוותהון דתני רבי יוסי הגלילי או' אומר אני שלא היה פסח מצרים אלא יום א' בלבד שנ' ולא יאכל חמץ היום: הלכה ה. רבי יונה בעי אף בתמורת אשם כן. תמורת אשם קריבה. ותמור' אשם אינה קריבה. אמר רבי יוסה פסח שהקריבה בשחרית אינה פסח. עלה שהקריבה בשחרית עולה היא. תמיר בו בני עשר. רבי זעורה אמר תמורתו קריבה שלמים. רבי שמואל בר רב יצחק אמר אין תמורתו קריבה שלמים. חייליה דרב שמואל בר רב יצחק מן הדא לאחר הפסח יביא שלמים וכן תמורתו. אין תימר תמיר בו בשלש' עשר ותמורתו קריבה שלמים ויתיבניה לא מוטב ללמד תמורת פסח מפסח ולא ללמד תמורת שלמים מפסח. ר' הילא בשם שמואל מתו בעלים בני עשר. גופו קרב שלמים. ולמה לא אמר בארבעה עשר כל שנראה ליקרב בפסח אין גופו קרב שלמי': תמן תנינן וולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ושעיברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום. וולד חטא' דאתפלגון ציבור שהפריש נקבה. כן נשיא שהפריש שעירה. רבי ירמיה אמר לא קרשה וולדה קרב. רבי יוסה אומר קדשה וולדה מת. חיילה דר' יוסי מן הדא אין את יכול לומר וולד חטאת בציבור שאין הציבור מביאין נקבה. לא אמר אלא אין את יכול הא אם הקדישה קדשה. א"ר יוסי בי רבי בון יאות א"ר ירמיה. ולא ר"ש היא דר"ש אמר נקבה לעלה לא קדשה אלא חקדש דמים. ותמורת חטאת דאיתפלגין המיר בו בני עשר רבי זעורה אמ' תמורתו קריבה שלמים. רבי שמואל בר רב יצחק אמר אין תמורתו קריבה שלמים. וחטאת שמתו בעליה ימותו כיי דמר רבי הילא בשם שמואל מתו בעליו בני' עשר גופו קרב שלמים. ולמה אמר בארבע' עשר כל עמא מודיי כל שנרא' לקרב בפסח אין גופו קרב שלמים. ושעברה שנתה. כיי דאמ' רב חסדא בשעיברה שנתו בין ראשון לשני. רבי הילא בשם רבי יוחנן בשעיבר זמן כפרתו. ושאבדה ונמצאת כרי מותר. רבי יסא בשם רבי יוחנן אין לך פסח גופו קרב שלמים אלא שאבד ונמצ' מאחר שכיפרו הבעלים. ובעלת מום. רבי זעירא בעא קומי רבי יסא לא מסתברא בתן בעל מום דתנינן הבא כאביד הוא. א"ל אוף אנא סבר כן. הפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ולא הספיק להקריב את השני עד שנמצא הראשון והרי שניהן עומדין. אית תנייא תני מצוה להקריב את הראשון. אית תניי תני מצוה להקריב את השני. ותני שמואל כן בורר את היפה שבהן והשני ירעי עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים בששה עשר. רבי לעזר אמר הוא עצמו קרב שלמים בששה עשר. אתיא דר' כרבי לעזר. ושמואל תניתי ידחני רבי בשיטתיה אומר אין חטאת אלא שנמצאת מאחר שכיפרו בה הבעלים. אין המעות הולכות לים המלח אלא שנמצאו מאחר שכיפרו הבעלים: הלכה ו מתניתא לאחר כפרה וכר"ש דתני קודם לפסח תהא רועה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה פסח. לאחר הפסח תבוא שלמים. ר"ש אומר קודם לפסח תימכר שלא בסום. לאחר הפסח תבוא שלמים. לא כן סברנן מימר כל שנראה לקרב בפסח אין גופו קרב שלמים. פתר לה כשהפריש מעות: הלכה ז. תני אין לוקחין שביעית בכסף מעשר. רבי יוסה אמר במחלוקת. אמר רבי יונה דברי הכל הוא אוכלי תרומ' וזריזין הן התיב רבי חנניא קומי רבי מנא והתנינן נתערב בבכורות. רבי שמעון אומר אם חבורת כהנים יאכלו. ותני עלה יאכלו כחמור שבהן. אמר ליה אוכלי פסחים כשהן זריזין הן כאוכלי תרומה תדע לך דתנינן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו. ותנינן משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה: הלכה ח. אמר רבי יוחנן דרבי נתן הוא דר' נתן אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה. תני בר קפרא יפה שתיקה לחכמים קל וחומר לטיפשים. וכן שלמה אומר גם אויל מחריש חכם יחשב. ואין צורך לומר חכם מחריש: הלכה ט. אמר רבי יוחנן דרבי יודה היא דתנינן תמן אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי רבי יהוד' ורבי יוסי מתיר. הא של ארבעה עשר לא. לא כן אמר רבי יוחנן דר' יודה היא. אמר רבי יוסה כל גרמא אמרה דהיא דר' יודה דתנינן. תמן אין שוחטין פסח ליחיד דברי רבי יודה ורבי יוסי מתיר:

הדרן עלך מי שהיה טמא

א. ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. ולא יפחתו לו מד' כוסות של יין ואפילו מן התמחוי: ב. מזגו לו כוס ראשון בית שמאי אומרים מברך על היום ואחר כך מברך על היין. ובית הלל אומרי' מברך על היין ואחר כך מברך על היום: ג הביאו לפניו ירקות וחזרת מטבל בחזרת עד שהוא מגיע לפרפרת הפת. הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת אע"פ שאין חרוסת מצוה. ר לעזר בי ר צדוק אומ' מצוה. ובמקדש מביאין לפניו גופו של פסח: ד מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אם אין דעת בבן לשאול אביו מלמדו. מה נשתנ' הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילו' אנו מטבלין פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה. שבכל הלילות אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי. ולפי דעתו של בן אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסיי' בשבח ודורש מארמי אובד אבי עד שהוא גומר כל הפרשה: ה רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר ג' דברים אילו בפסח לא יצא ידי חובתו. פסח מצה ומרורים. פסח על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים. מצה על שם שנגאלו אבותינו ממצרים. מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יי' לי בצאתי ממצרים. לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם לנצח לגדל למי שעשה לנו את כל הניסים האילו והוציאנו מעבדות לחרות ונאמר לפניו הללויה: ו עד איכן הוא אומר בית שמאי אומרים עד אם הבנים שמחה. ובית הלל אומרים עד חלמיש למעינו מים. וחותם בגאולה: ז רבי טרפון אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו הלילה הזה ואינו חותם. ר' עקיבה אומר כן ה' אלהינו יגיענו לרגלים הבאים לקראתינו לשלום שמחים בבניין עירך ששים בעבודתך ובחידוש בית מקדשך ושם נאכל מן הפסחים ומן הזבחי' אשר הגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך על גאולתינו. ברוך אתה יי' גאל ישרא': ח מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו. רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר. בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה. אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. ישנו מקצתן יאכלו כולם לא יאכלו. ר' יוסי אומר אם נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו: ט הפסח אחר חצות מטמ' את הידים הפיגול והנותר מטמאין את הידים. בירך ברכת הפס' פטר את של זבח. את של זבח לא פטר את של פסח דברי ר' ישמעא'. ר' עקיבה אומר לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו:

פרק עשירי

הלכה א. ערב פסחים סמוך למנחה כו'. מתניתא דר' יודה [יב] דתני ערב שבת מן המנחה ולמעלן לא יטעום אדם כלום עד שתחשך כדי שיכנס לשבת בתאוה דברי ר' יודה. ר' יוסה אומ' אוכל והולך עד שעה שהוא משלים. מפסיקין לשבת דברי ר' יודה. ר' יוסה אומר אין מפסיקין: מעשה ברבן שמעון בן גמליא' ור' יוסי בן חלפתא שהיו מסובין בערב שבת בעכו וקדשה עליהן השבת. אמר לו רבן שמעון בן גמליא' לר' יוסה בן חלפתא רצונך שנפסוק לשבת. אמר לו כל יום היית מחבב דברי לפני ר' יהודה ועכשיו את מחבב דברי ר' יהוד' בפני חגם לכבוש את המלכה עמי בבית. אמר לו אם כן לא נפסיק שלא תקבע הלכה בישרא' כהבי יהודה. לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר' יוסי: רב [יג] יהודה בשם שמוא' זו דברי ר' יהודה ור' יוסה. אבל דברי חכמים פירש מפה ומקדש. מהו לוכל מיני כיסנית. מהו לוכל מיני תרוגימא. ר' יודן נשייא סחח וצהא שאל לר' מנא בגין [יד] דאתא צחי מהו נישתי. א"ל תני ר' חייה [טו] אסור לאדם לטעום כלום עד שתחשך. אמר ר' לוי האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה[טז]. תני ר' יודה בן בתירה אומר בין חמץ בין מצה אסור. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי רבי לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה. לא מצה מן הדא דר' לוי. ולא חמץ מן הדא דר' יודה בן בתירה ור' תלמידיה דרבי יודה בן בתירה הוה. לא תלמידיה דר' יעקב בן קורשיי הוה. לא בגין דהוה בכור. אמר ר' מנא ר' יונה אבא הוה בכור והוה אכיל. א"ר תנחומ' לא מן הדא ולא מן הדא ר' איסתנים הוה כד הוה אכיל ביממא לא הוה אכיל ברמשא. ולמה לא הוה אכיל הכא ביממא כדי שייכנס לשבת בתאוה. אמר ר' לוי ולפי שדרך עבדים להיות אוכלין מעומד וכאן להיות אוכלין מסובין להודיע שיצאו מעבדות לחירות: ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי אותו כזית שאדם יוצא בו בפסח צריך לאכלו מיסב. רבי יוסי בעא קומי רבי סימון אפי' עבד לפני רבו אפילו אשה לפני בעלה. אמר ליה כדי עד כאן שמעתי. אמר רבי חייה בר אדא לפי שאין דרך לאדם לוכל מן הקופה וכאן אפילו מן התמחוי: [יז] תני צריך הוא אדם לשמח את אשתו ואת בניו ברגל. במה משמחן ביין. רבי יודה אומר נשים כראוי להן וקטנים כראוי להם. נשים כראוי להן כגון בסנים ואנפלין. וקטני' כראוי להן כגון אגוזין ולוזין. אמרין הוה ר' טרפון[יח] עביד כן: מנין לארבעה כוסות. רבי יוחנן בשם

הלכה ו. במחלוקת כו'. פי' לעיל בס"ג דמסכת פנה קלב' ס': [illegible] שתיקה. פי' בפיחת חולין דוקא אבל בר"ח לא: ואין צורך לומר כו'. כתב בעל המגן יעקב דלכאורה קשה דהא אמרה דקרא דתני ק"ו לטפשי' משמע דחכמים יותר השתיקה בטפשים ועפ"ש דתני ומין נ"ל פכם פוחם משמע דחכדק יותר בחכמים. ותירץ דמין הכי כהי דשתיק' חכדק טפי בטפשים יותר מחכמים ופ"פ פ"ש חכם יקפב זה ילדק יותר בחכמים מטפשי' וכתב בסוף עקדה על זה הפירש דל"כ ספי וכן שמם' כו' ובעל יפה מראה תירץ לנחת הקושי' וכתב שכבוני' דברי בעל מגן יעקב ופ"ש תירוצה סליק פירקא:

ערבי פסחים כו': כיסני. פי' מיני מתיקה לפתק הבחייה: לוכל. כמו למוכל: תרגימא. פי' מיני פירות: ר' יודן'. פי' ר' יהוד' הנשיא היה רוחץ במרחץ והיה למא לבחו' שמא כו': ארוסתו כו'. ספרא בתוספות דליירי בכלה שאדם יולא בה ידי מובחו ולא בכלה שגידה וכן נהג ר"ת בשפל ע"פ בכבת שאכל לסעודה שלישית כלה שגידה ופ"ש: בסנים והנעלים. פירש מנעלי' ובגדי לבשונים

מראה מקום והגהות

[א] תוספתא פ"ח סכילתא פ' בא בבלי פסחים ל"ו:
[ב] תמורה רפ"ד.
[ג] שם פ"ד וע"ש.
[ד] לעיל פ"ח ה"ד.
[ה] ע' תוספתא פ"ט ובבבלי קי"ב.
[ו] עיין הגי' תמורה פ"ד פ"ג ועיין הגי' תוספתא תמורה פ"ג ובשניהם הגי' וחכמים אומרים.
[ז] ע' בבלי בפרקין ל"ז.
[ח] מעשר שני פ"ג ה"ח.
[ט] פ"ק דשבת פ"ו.
[י] שם פי"ט ותוספתא רפ"ז.
[יא] תוספתא פסחים פ"ט והך אין זוטא פ"ז.
[יב] ע' בבלי בפרקין ק' ותוספתא ברכות פ"ה.
[יג] שם.
[יד] נ"ל דפכם.
[טו] ע' בבלי ק"ז ע"ב.
[טז] ע' כתובות פ"ה ושיטה מקובלת שם.
[יז] ע' תוספתא פ"י ותוס' קידושין ל"ד ור"ה ו'.
[יח] בבבלי פסחים ק"ט גרים ר"ע.

ואגודת אזוב על משקוף ועל שתי המזוזות ונאכל בחפזון לילה אחד· ופסח דורות נוהג כל שבעה: ה׳· א״ר יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה ותמורת הפסח אינה קריבה ואין לי לפרש· א״ר עקיבה אני אפרש הפסח שנמצא קודם לשחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב· וימכר ויביא בדמיו שלמים· וכן תמורתו· לאחר שחיטת הפסח קרב שלמים· וכן תמורתו: ו׳· המפריש נקיבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה· המפריש פסחו ומת לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח אלא לשם שלמים: ז׳· הפסח שנתערב בזבחים כולן ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן ממין זה ויפסיד המותר מביתו· נתערב בבכורות רבי שמעון אומר אם חבורת כהנים יאכלו: ח׳· חבורה שאבד פסחה אמרו לא׳ צא ובקש ושחוט עלינו והלך ומצא ושחט והם לקחו ושחטו· אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין עמו· אם שלהן נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן· אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת הן אוכלין משלהן והוא אינו אוכל עמהן ושלו יצא לבית השריפה ופטור מלעשו׳ פסח שני: ט׳ אמר להן אם איחרתי שחטו עלי הלך ומצא ושחט והם לקחו ושחטו אם שלהן נשחט ראשון הן אוכלין משלהן והוא אוכל עמהן ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן· אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת הוא אוכל משלו והן אינם אוכלין עמו ושלהן יצא לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני. אמר להן אם איחרתי צאו ושחטו עלי הלך ומצא ושחט והן לקחו ושחטו אם שלהן נשחט ראשון הן אוכלין משלהן והו׳ אוכל עמהן· ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן· ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת הן אוכלין משלהן והוא אינו אוכל עמהן ושלו יצא לבית השריפה ופטור מלעשות פסח שני: י׳· אמר להן ואמרו לו אוכלין כולם מן הראשון· לא אמר להם ולא אמרו לו אינן אחראין זה בזה: יא׳ שתי חבורות שנתערבו פסחיהן אילו מושכין להן אחד ואילו מושכין להן אחד. אחד מאילו בא לו אצל אילו ואחד מאילו בא לו אצל אילו· וכן הן אומרים אם שלנו הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמניתה על שלנו· ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך: יב׳· וכן חמש חבורות של חמשה חמשה ושל עשרה עשרה מושכין להן אחד מכל חבורה וחבורה וכך היו אומרין: יג׳· שנים שנתערבו פסחיהן זה מושך לו אחד וזה מושך לו אחד· זה ממנה עמו אחד מן השוק וזה ממנה עמו אחד מן השוק זה בא אצל זה וזה בא אצל זה וכך הוא אומר אם שלי הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמניתה על שלי· ואם שלך הוא הפסח הזה ידי משוכות משלי ונמניתי על שלך:

פרק תשיעי

הלכה א׳· מי שהיה טמא כו׳. טמא לנפש· אין לי אלא טמא לנפש אנוסים או שוגגין מניין ת״ל איש איש ריבה עד כדון כר׳ עקיבה. כר׳ ישמעאל· תני רבי ישמעאל לא טמא נפש כהרי דרך רחוקה ולא דרך רחוקה כהרי טמא נפש חצר חשוה שבהן שלא עשה את הראשון יעשה את השני. אף אני ארבי׳ אנוסין או שוגגין שלא עשו את הראשון יעשה את השני: מזיד מניין א״ר זעירה והאיש לרבות את המזיד· אנן תנינן שגג או נאנס. תני רבי חייה שגג או הזיד. א״ר יוסה מתניתא אמרה כן שאילו פטורין מן ההכרת ואילו חייבין בהכרת. מה אית לך חייב בהכרת לא מזיד· טמא לנפש אין לי אלא טמא לנפש טמא זיבה וטמא צרעת מניין ת״ל טמא מה ריבה· מה ת״ל טמא נפש. לא איש טמא נפש נדחה לפסח שני· ואין ציבור טמא נפש נדחה לפסח שני· טמא זיבה וטמא צרעת נדחין לפסח שני· טומאה עיו עשו אותה כטמא זיבה וטמא צרעת· ניתן לישר׳ לבנות בית הבחירה· יחיד עושה פסח שני ואין ציבור עושין פסח שני. ר׳ יודה אומר ציבור עושה פסח שני שכן מצינו בחזקיה שעשה פסח שני הדא הוא דכתיב כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה וגו׳: אית תניי תני מעברין את השנה מפני הטומאה· אית תניי תני אין מעברין את השנה מפני הטומאה· מ״ד אין מעברין את השנה מפני הטומאה מה מקיי׳ כי אכלו את הפסח בלא ככתוב שעיברו את ניסן ואינו מעובר אלא אדר· ואתייא כיי דמר ר׳ סימון ברבי זכרי גולגלתו של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח: כתי׳ ויחלו בא׳ לחדש הראשון לקדש וכיו׳ שמונה לחדש· והלא כיום אחד היו יכולין לבער כל עץ שהיה שם· אמר רבי אידי מפני צלמי כשדים שהיו חקוקים בששר. כתוב כל לבבו הכין לדרוש האלהים ה׳ אלהי אבותיו· רבי סימון בר זבדי ורבי שמואל בר נחמני חד אמר אפילו עשה כמה בטהרת הקדש לא יצא ידי טהרת הקדש. יחורנה אמר אפילו כל מעשים טובים שעשה לא יצא ידי טהרת הקדש· ששה דברים עשה חזקיה מלך יהודה על ג׳ הודו לו ועל ג׳ לא הודו לו· ואילו שלשה שהודו לו· כיתת נחש הנחושת והודו לו· גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו· גנז טבלת של רפואו׳ והודו לו·

ואילו שלא הודו לו קיצץ דלתי ההיכל ולא הודו לו· סתם את מימי גיחון ולא הודו לו· עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו: היו הציבור חציי זכים וחציין טמאין רב ארא בר אחבה אמר ובין נעשין אצל טמאין כטמאין אצל טהורין אינן עשין ובין נדחין לפסח שני· רב הונא אמר אין תשלומין לפסח הבא בטומאה: היה הציבור רובן טהורין ומיעוטן טמאין ומתו מן הטהורים בין שחיטה לזריקה אחר מי את מהלך אחר שחיטה או אחר זריקה. אין תימר אחר שחיטה אינן עשין בטומאה· אין תימר אחר זריקה עושים בטומאה· היה הציבור רובן טמאין ומיעוטן טהורין ומתו מן הטמאים בין שחיטה לזריקה אחר מי את מהלך· אחר שחיט׳ או אחר זריקה. אין תימר אחר שחיטה עשין בטומאה אין תימר אחר זריקה אינן עשין בטומאה: הלכה ב׳· ר׳ סימון אמר אתפלגון ר׳ חייה רבה ובר קפרא חד אמר כדי שיבוא ויאכל· וחורנה אמר כדי שיבוא וידוק. ואפילו כמאן דאמר כדי שיבוא ויאכל והוא שיהא בתוך לפים לתחום עד שלא חשיכה· אמר רבי זעירה ותניי תמן היה נתון מן המודיעית ולפני׳ ורגליו רעות יכול יהא חייב ת״ל ובדרך לא היה זה שלא הדל· היה נתון מן המודיעית ולחוץ והסוס בידו יכול יהא חייב ת״ל ובדרך לא היה יצא זה שהיה בדרך· היה נתון מן המודיעית ולפנים קודם לשש שעות יצא לו קודם לשש שעות יכול יהא חייב ת״ל וחדל לעשות· החדל בשעת עשייה חייב· שלא בשעת עשייה פטור· ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן שניהן מקרי אחד הן דורשין שם שם חד אמר חוץ לעשייתו· וחורנה אמר חוץ למחיצתו· חברייא בשם ר׳ יוחנן והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה יצא זה שהיה בדרך· ר׳ זעירה בשם ר׳ יוחנן כשהוא טהור הוא מזכיר רחוקה· כשהוא טמא אינו מזכיר רחוקה· ורבנן אמרי כשעה׳ שהכתב רבה על הנקוד׳ את דורש את הכתב ומסלק את הנקוד׳· ובשעה שהנקודה רבה על הכתב את דורש את הנקודה ומסלק את הכתב. א״ר אע״פ שאין שם אלא נקודה אחת מלמעלן את דורש את הנקוד׳ ומסלק את הכתב· הוא שברחוקה נקוד איש רחוק ואין דרך רחוקה: <u>הלכה ג׳</u>· כתיב לא ישארו ממנו עד בקר· אם לאכל זה מצות עשה שבו· ועצם לא תשברו בו זה מצות לא תעשה שבו· וכשהוא אומ׳ ככל חוקת הפסח יעשו אותו יכול שאני מרבה לביעור חמץ ולאכילת מצה כל שבעה· ת״ל על מצו׳ ומרורים יאכלוהו אין לך דבר חוץ מגופו מעכבו אלא מצות ומרורי׳ בלבד ורבי ישמעאל דרבי ישמעאל אמר כלל ופרט הכל בכלל יכול יהו כל הדברים מעכבין אותו ת״ל על מצות ומרורים יאכלוהו. אין לך דבר חוץ מגופו מעכבו אלא מצות ומרורים בלבד: אית תניי תני על השני הוא ענוש כרת· על הראשון אינו ענוש כרת· אית תניי תני על הראשון הוא ענוש כרת· על השני אינו ענוש כרת· ואית תניי תני בין על הראשון בין על השני ענוש כרת· מאן דאמר על הראשון הוא ענוש כרת חטאו ישא כראשון· מאן דאמר על השני הוא ענוש כרת חטאו ישא כשני· מאן דאמר בין על הראשון בין על השני ענוש כרת חטאו ישא בין על הראשון בין על השני· מאן דאמ׳ על השני אינו ענוש כרת א״כ לא עשה את הראשון כי את קרבן יי לא הקרי׳ במועדו כראשון חטאו ישא כשני: אמר ר׳ יוחנן בשם ר״ש בן יוצדק כתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג בא ליל פסח ללמד על מפלתו של סנחרי׳ ונמצא למד ממנו· מה זה טעון הלל אף זה טעון הלל· או מה זה טעון חגיגה אף זה טעון חגיג׳. א״ר זעיר׳ כליל התקדש חג· את שהוא טעון הלל טעון חגיגה· את שאינו טעון הלל אינו טעון חגיגה· הדוחה את הטומאה· אמרת כל עצמו אינו בא אלא מפני הטומאה· ואת אמר דוחה את הטומאה: הלכה ד׳, תני ר״מ מחייב ור״ש פוטר· מה טעמא דר״ש והבשר כל טהו׳ יאכל בשר· והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים, את שהוא מותר לטהורין חייבין עליו משום טומאה· יצא פסח שבא בטומאה יאכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות· את שאינו מותר לטהורין אין חייבין עליו משום טומאה· אבל עולה אבל אימורין מאחר שאין מותר לטהורין אין חייבין עליו. נכנס בלילה נכנס קודם לשש שעות אמר רבי יוסי אין יסבור ר״א כר״ש מה טעמא °בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבוא את שהוא חייב על אכילת קודש חייב על ביאת המקדש· ואת שאינו חייב על אכילת קודש אינו חייב על ביאת המקדש· אין יסבור ר״ש כרבי לעזר מה טעמא בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבוא· את שהוא חייב על ביאת המקדש חייב על אכילת קודש. ואת שאינו חיי׳ על ביאת המקד׳ אינו חייב על אכילת קודש: אית תניי תני דוקים ותבלולים פוסלין בו· אית תניי תני אין דוקי׳ ותבלולי׳ פוסלין בו· מאן דאמר דוקים ותבלולין פוסלין בו ניחא דכתיב שה תמים· מאן דא׳ אין דוקים ותבלולים פוסלין בו מה מקיים שה תמים אפי׳ בקרבנות בני נח אינו· לא כן א״ר יסא פשט ר׳ לעזר לחברייא מכל החי מכל בשר שיהו שלמין באיבריהן· תמן יש מהן למזבח· ברם הכא אין מהם למזבח· דבי חנה בשם ר׳ ירמיה מכיון שכתוב בה כפרה בקדשי׳ כמי שיש מהם למזבח· ותני כן שלש מזבחות היו לאבותינו במצרים· משקוף ושתי מזוזות· אית תניי תני ד׳ סף ומשקוף ושתי מזוזות· אית תניי תני סף כלי· אית תניי תני סף אסקופ׳·

מי שהיה טמא כו׳ עד מהן כר״ע כו׳. פי׳ דבכמ׳ מקומות מלינו דפליגי רבי ישמעאל ור״ע בפילת כבולות שבתורה כמו בהיפול יתול במר׳ ר״מ דפילה זבכדרי׳ ובינכמ׳ דר״ע סבר גשוגר׳ דיברין הם ור״י סבר לשונות כבולות הן ט׳ ועיין בפ׳ ר״מ דפילה פה שפירשתי וליכתי שם ולפי זה מקשה עד כמן בר״ע דדרש קס אים דיברי האמ אבל אליביה דר״י דסבר דיברה תור׳ בלשון בני אדם ומ״כ אין ללמוד ולרבות אלים אלש ומ״כ מנוסין או שוגגים מנמ ליה ומשני דפיתי להו נפה הלכ כו׳: מ״ד אין מעברין מנה כי אכלו את הפסח בלא ככתוב מ״ד מעברין את השנה מפני כו׳ גרסינן וה״פ מ״ד אין מעברין מנה כלומר מייתי דלייתו מזה הפסוק מדכתיב בלא ככתוב אלא למ״ד מעברין מה מקי׳ וכו׳ וחקוק׳ בששר. פי׳ תהיו מלדרי׳ בלבע ולא היו נכרים נהדים אלא ע״י כדיק׳ פרובה: עשה כמה. פי׳ אע״פי שחמם אחריה לעקרה ולנעבה אפלו הכי לא יצא כו׳ שפדיין במקר מקנה׳: וחורנא. פי׳ ומאחר כלומר בר פלוגתיה סבר דנאמר מעשים טובים האמ שהיכן לנו אבל בפ״ב כדהאי ליה למיעבד לא עבד ואילו היה מחמם אחריה היה מעני׳ לנסרי:
הלכה ב׳: בשעה שהכתב כו׳· זאת הסוגי׳ מבוארת בכמה מקומות בתוספ׳ ובכיסוקי׳ יוסף אין שם אלא כו׳· כרים שדורשין את הנקודה כלומר שרושין את כל התיבה כאילו אינו וכפירש״י בפתחי׳ ע״ש: היא שברחוקה. מדברי רבנן יאמ זה ופי׳ הדבר שדורשין את הכת׳ והוא רחוק ולום׳ דקאי אאיש רחוק כלומר שהוא חוץ לעזרה כדפי׳ רש״י בחומש דמע״פי שיכול לכנוס לא אמרינן ליה קום עייל ואינו חייב כרת ונדחה לפסח שני ואין צריך שיהא בדרך רחוק׳ וכל אלו הסוגי׳ מבוארת בבבלי דמרקי׳: הלכה ד׳· דקי ותבלולי׳. פי׳ שלשון דק או תבלל בעינו:

מראות מקום והגהות

א בבלי נ״ח גרים במשנה: לשלמים· ועי׳ תוס׳ זבחים ס׳ ומנחות פ״ג ועי״ע הוריות נ׳ רועה כ׳ וס״ת.

ב ע׳ שבת רפ״ח.

ג תוספתא פ״ח ויש מוסיפין לחוג בו ג׳ פעמים בשנה.

ד ע׳ תוספתא סנהדרין פ״ג ובבלי שם י״ב ומגילת דונחים ט״ו ע״ב. ועי״ע ירושלמי נדרי׳ פ״ו ס״ח.

ה ע׳ בבלי ברכו׳ י׳. פסחים נ״ו וסנהדרין מ״ז. וירושלמי נדרים שם.

ו ע׳ בבלי נ״ס פ״ו וברכות ר״ג פס״ח וע״ח ופדרס קוה ד׳ פ׳ בזפרך, ועי״ע במדבר רבה פ״ג ופס׳ סופרים פ״ב.

ז במדבר רבה פ״ג: חי״ת של רחוקה נקוד׳ והנכון כגירסת הירושלמי.

ח ע׳ ערכין י׳ ד׳.

ט ע׳ בבלי מכות י״ד ע״ב.

י ע׳ פ׳ עגלה ערופה.

רבי ליעזר כשם ר' הושעיה תניי בית דין הוא שיהא זה מפריש את פסחו וזה מפריש את מעותיו ממנה אותו על שלו והמעות יוצאין לחולין מאיליהן. מה יוצא לחולין וחוזר וקדש או לכך הקדישו משעה ראשונה. מה נפק מבינידהון. הפריש סאה מנה לפסחו והימנה אותו על חמשים. אין תימר יוצא לחולין וחוזר וקדש שאר חמשה חולין הן. אין תימר לכך הקדישו משעה ואשני שאר חמשה הקדש הן. ר' יעקב בר אחא אמר שמואל בר אבא בעי חגע עצמך שהימנה אותו על חנם. מה אית לך יוצא לחולין וחוזר וקדש. מילידהון דרבנן אמרי שאינו יוצא לחולין וחוזר וקדש: תמן תנינן נתן לה כספי הרי אילו מותרי' יינות שמנים וסלתות כל דבר שכיוצ' בו קרב על גבי המזבח אסור. ריש בן לקיש אמר בממנה אותו על פסחו ועל חגיגתו. הדא אמרת שאינו יוצא לחולין וחוזר וקדש. אין תימר שהוא יוצא לחולין וחוזר וקדש יהא אסור משום אתנן. פתר לה כשלא נכנס לתוך ידו כלום. תדע לך דתנינן תמן מקריב עליו קיני זבים קיני יולדות לא כשלא נכנס לתוך ידו כלום. אף הכא בשלא נכנס לתוך ידו כלו'. ר' יעקב בר אחא בשם ר' אימי איתפלגון ר' יוחנן וריש בן לקיש חד אמר מקדישין. ותר אמר אין מקדישין. רבנן דקיסרין מפרשין לחון ר' יוחנן אמר כתחילה ביו"ט. ריש בן לקיש אמר אין מקדישין בתחילה ביום טוב: אית תניי תני הולך לו אצל מוכרי טלאים. אית תניי תני הולך לו אצל מוכרי פסחים. מאן דאמר הולך אצל מוכרי טלאים כמאן דאמר מקדישין. מאן דאמר הולך לו אצל מוכרי פסחי' כמאן דאמר אין מקדישין. הדא אמרת אינו יוצא לחולין וחוזר וקדש. אין תימר שהוא יוצא לחולין וחוזר וקדש יהא אסור משו' מקדיש ותנינן אין מקדישין. ר' חנניא ור' מנא חד אמר במקדיש לסתר. וחורנה אמר במקדיש לבדק הבית. א"ר שמי ואפילו כמאן דאמר במקדיש בעור' משום שבות שהתירו במקדש מניין שהן נימנין ח"ל במכסת נפשות. מניין שהן ממנין. נאמר כאן שה ונאמר במצרים שה. מה שה שנאמר במצרים חי לא שחוט. א"ף שה שנ' כאן חי לא שחוט. מה טעמא דר"ש אילו מתו בין שחיטה לזריקה שמא אין הבעלי' מתכפרין. מה בין מתו מה בין משכו הבעלים את ידיהם ממנו: הלכה ד' בני חבורה שהיו ידיו של אחד מהן יפות רשאין לומר לו טול חלקך ואכול לעצמך. לא סוף דבר פסח לא אפי' עשו סיבבול רשאין לומר לו טול חלקך ואכול לעצמך. אם היו מכירין אותו לכך הרצו עמו כשעה ראשונה. רב הונא אמר הפריש פסחו ואמר על מנת שלא יימנה אחר עמי אין אחר נמנה עמו. הפרישו סתם כל מה שיבואו מינויין הם. ר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירא מתניתא אמרה כן ואם ימעט הבית מלמד שהן מתמעטין וחולכין בלבד שיהא שם אחד מבני חבורה הראשונה ואחד מבני חבורה השנייה דברי ר' יודה. ר' יוסה אומר בין מן הראשונה בין מן השנייה בלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא. אין תימר כל מה שיבוא מינויין הן חן בני חבורה הראשונה הן בני חבורה השנייה. מה נפק מבינידהון הפריש פסחו ומשך ידו ונמנה אחר עמו על דעתיה דרב הונה כשר. על דעתיה דר' זעירא פסול. על דעתיה דרב הונה הקדש יחיד הוא והקדש יחיד עושה תמורה. על דעתיה דר' זעירה הקדש שותפין הוא ואין הקדש שותפין עושה תמורה. נמנו עליו מאה בני אדם כאחת רב הונ' אמ' אם יש כזית לכל אחד ואחד כשר ואם לאו פסול. אמר רבי זעירא מקום שיש כזית לכל אחד ואחד מהם כשר ואם לאו פסול. ותני כן נמנו עליו וחזרו ונמנו עליו עד מקו' שיש כזית לכל אח' ואחד מהם כשר. ואם לאו פסול: הלכה ה' תני ר' חייה נדה שוחטין עליה בשמיני. כועל נדה שוחטין עליו בשביעי. א"ר יוסה הדא אמרי' שבועל נדה טהור ביום השביעי שלו: הלכה ו' ר' יוסה בי ר' בון אבא בר בר חנה בשם רבי יוחנן מתניתא כשתכבשוהו ישרא' אבל אם תכבשוהו גוי' אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר. בנתון חוץ לירושלם. אבל בנתון בתוך ירוש' אפי' לא הכבשוהו כמי שהכבשוהו: ר' יונה ור' יוסי תרויהון בקדמיתא הווינן אמרין ישרא' שוחטין עליו ולא הוינן אמרין כלום. תנא ר' סימון בר זבדי קומי ר' הילא נאמר כאן ואו יקרב לעשותו ונאמר להלן או יאכל בו. מה או שנ' להלן עד שיהא כשר בשעת אכילה אף או שנ' כאן עד שיהא כשר בשעת שחיטה. פעמים שהוא נעשה כיוצא בהם. פעמים שהן נעשים כיוצא בו. פעמים שהוא נעשה כיוצא בהם בגל ארוך אני אומ' נזרק עליו הדם עד שלא הגיע לטומאה. פעמים שהן נעשין כיוצא בו בגל עגול. אירע בהן פסול בין שחיטה לזריקה הן נעשין כיוצא בו בגל עגול: הלכה ז' אמר ר' יוחנן טעמא דר' יודה לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך מה מקיים ר' יוסי טעמא דר' יודה. פתר לה כרבי לעזר בן מתיה דתני ר' לעזר אומר יכול יהא היחיד מבריע על הטומאה ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח באחד. אמר ר' יוחנן מודה ר' יודה שאם עבר וזרק את הדם שהורצה. עבר ושחט מתירין לו לזרוק: תני אין עושין חבורה נשים ועבדים וקטנים מפני שהן מרבין בתיפלה. תני בר קפרא שלא יביאו את הקדשים לידי בזיון. ר' יעקב בר אחא בשם רבי אסי אין עושין חבורה של גרים מתוך שהן מקולקלין אין מדקדקין בו והם מביאין אותו לידי פסול: הלכה ח' אמר רבי יוסי בי ר' בון מתניתא כשנעשה אונן משעת ראשונה בין שחיטה לזריקה. אבל אם נעשה אונן לאחר כפרה כבר הורצה ותני בן אי זו היא אנינה משעת מיתה

עד שעת קבורה דברי ר' וחכמים אומרים כל היום כולו. אשכחת תמר קלת וחמרת. על דר' קלת וחמרת. על דרבנן קלת על דר' מת ונקב' בשעתו על דעתיה דר' אינו אסור לא אותה שעה בלבד. על דעתיה דרבנן אסור כל היום כולו. קלת על דרבנן מת ונקבר לאחר ג' ימים. על דעתיה דרבנן אסור כל אותו היום. על דעתי' דרבי אסור עד ג' ימים. אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן ורב חונה תריהון אמרין מודה ר' לחכמים שאינו אסור לא אותו היום בלבד ותני בן רבי אומר תדע לך שאין אנינות חלילה תורה שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב. והרי אנינות יום עשו אותה תורה. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חסדא הופתר בשנקבר עם דימדומי החמה ולית שמע מינה כלום: ר' אבהו בשם רבי לעזר אין אנינה לא למת בלבד דכתי' ואנו ואכלו פתחיה. התיב רבי חייה בר ארא והכתיב ואנו הדייגי' ואבלו כל משליכי ביאור חכה. א"ר חיננא כיני מתניתא אין אנינה טמאה לא למת בלבד: תני יום שמועה כיום קבורה לקרע ולאיבול ולספירת שבעה ולספירת שלשים ולאכול בקדשים הדי הן כליקוטי עצמו וליקוטי עצמו' טובל ואוכל בקדשי'. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חסדא תיפתר שנקבר משחשיכה וזה וזה טובלין ואוכלין את פסחיהן לערב. וקבורה אוכלת בקדשים א"ר יוסי בי רבי בון תרויהון בשמיעה. שמע שמת לו מת מאתמול טובל ואוכל בקדשים. שמע שנתלקטו לו עצמו' מאתמול טובל ואוכל בקדשים. תני המעביר ארון ממקום למקו' אין בו משום ליקוטי עצמו'. א"ר אחא הדא דאת אמר בארון של אבן אבל בארון של עץ יש בו משום ליקוטי עצמות. א"ר יוסה ואפי' בארון של עץ אין בו משום ליקוטי עצמו' אי זהו ליקוטי עצמות המעבידן באפיקריסין ממקו' למקום. ר' חניי בשם רבי זעירה ליקוט עצמות כשמען. ותני בן ליקוטי עצמות מלקט עצם עצם משיתאכל הבשר. תני אין שמועה לליקוט עצמות. א"ר חני והוא ששמע למחר אבל אם שמע בו ביום יש שמיעה לליקוט עצמו'. ויש שיעור לליקוט עצמות. תנא ניקומכי קומי רבי זעירה אין שיעור לליקוט עצמות כהדא ר' מנא תורי לדר' הלל רכיפרא לקרוע ולהתאבל כר' אחא. ושלא להיטמות כר' יוסי: תני ליקוט עצמות אין אומר עליהן קינים ונהי ואין אומרין עליהן לא ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים. אילו הן ברכת אבילים מה שהן אומרי' בבית הכנסת ואילו הן תנחומי אבלים מה שהן אומרי' בשורה. תני אבל אומר עליהן דברי'. מהו דברים רבנן דקיסרין אמרין קילוסין: מה טעמון דבית שמאי אתם ושביכם מה אתם לא נטמאתם עד שנכנסתם לברית. אף שביכם לא נטמאו עד שנכנסו לברי'. מה טעם דבית הלל אתם ושביכ'. מה אתם טעונין הזייה בשלישי ובשביעי. אף שביכם טעונין הזייה בשלישי ובשביעי. ואינו מחוור דאמר רב חייא בר יוסף ניחל בר גנימן בשם רב מדיי בית הילל שאם עבר וזרק את הדם שהורצה. נזיר שניטמא בספק רשות היחיד ואינו בפסח. ר' הושעיה רבה אמ' המיר מגלח. ר' יוחנן אמר אין הנזיר מגלח דתנינן תמן כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה ועל ביאת המקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה ועל ביאת המקדש הוי דינו ספק. ר' יוחנן אמר ראשה דפירקא. הושעיה רבה אמר יהן והבא יחיד שנטמא ובספק רשות היחיד בפסח רבי הושעיה רבה אמר ידחה לפסח שני. רבי יוחנן אמר משלחין אותו לדרך רחוקה. ואתיא כיי דמר ר' יוחנן ניטמא בטומאת בית פרס. משלחין אותו דרך רחוקה. ציבור שניטמא בספק רשות היחיד בפסח רבי יוחנן אמר יעשו בספיקן. ר' הושעיה רבה אמר יעשו בטומאה. אף ר' הושעיה מודה שיעשו בספיקן לא א"ר הושעיה לא לחומרין. רבי יוחנן בשם ר' בנייה ישרא' ערל מזין עליו שכן מצאנו שקיבלו אבותינו במדבר הזייה ערלים. אמר רב חסדא אתיא כמאן דאמר באחד עשר מלו. ברם כמאן דאמר בעשירי מלו לא קיבלו הזיית ערלים. א"ר אבון מכל מקום לא מנו להזייה ערלים. רבי לעזר בשם ר' חנינה מעשה ככהן ערל שהזוה ותוכשרו הזייותיו ותני בן ר"א בן יעקב אומר איסרטיוטות היו שומרי צירין בירושלם וטבלו ואכלו פסחיהן לערב:

הדרן עלך האשה

א. מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני. אם כן למה נאמר טמא או בדרך רחוקה שאלו פטורין מן ההכרת ואלו חייבין בהכרת: ב. ואי זו היא דרך רחוקה מן המודיעית ולחוץ וכמידתה לכל רוח דברי רבי עקיבה. ר"א אומר מאסקופת עזרה ולחוץ אמר רבי יוסי לפיכך נקוד על הא לומר לא מפני שהיא רחוקה ודאי אלא מאסקופות העזרה ולחוץ: ג. מה בין פסח הראשון לשני. הראשון אסור בבל יראה ובבל ימצא. והשני חמץ ומצה עמו בבי'. הראשון טעון הלל באכילתו. והשני אינו טעון הלל באכילתו. וזה וזה טעונין הלל בעשיתן. ונאכלין צלי על מצה ומרורי' ודוחין את השבת. הפסח שבא בטומא' לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדו' ואם אכלו פטורין מכרת ורבי אלעזר פוטר אף על ביאת מקדש: ר' מה בין פסח מצרים לפסח דורות. פסח מצרים מקחו מבעשור וטעון הזייה

מראה מקום והגהות

א חסורה פ"ו מ"ד.

ב נדרים פ"ד מ"ג.

ג עיין בבלי שבת קמ"ו ע"ב. פסחים שם פ"ו ע"ב. וע"ע נילה פ"ה ה"ג.

ד ע' בבלי גפרקין ל'.

ה עיין הגי' תוספתא פסחי' פ"ו.

ו מכילתא בא כ' ושם יעמע תנית ע"ם הגי'.

ז תוספתא שם.

ח ע' בבלי פסחים ל'.

ט ע' תוס' פסחים ל"ח ד"ה ל"ש.

י ם גורסין אותן עליו.

יא עיין הגי' תוספתא פסחי' פ"ה.

יב שם פ"ח.

יג עיין בבלי זבחים ק' ע"ב.

יד בפס' שמחות פ"ד ו"ע דברי ר' מאיר.

טו בבלי זבחים ל"ע ק'.

טז ע' עם שמחות פ"ב תנקים שם.

יז ה"ג: ולמכילת פסחים ס"ה גליקוטי עצמות זה חם מובלין ואוכלין בקדשים לערב. וכ"ה מנקים.

יח ספו"ק פ"א ה"ה.

יט שם.

כ ע"ש תבלי סנהדרין פ"ו.

כא שם.

כב שם.

כג נזיר פ"ח.

כד שם פ"ז מ"ד.

כה ע' תוס' יבמות פ"ו תג"ח.

כו עיין הגי' תוספתא פסחים פ"ז.

פני משה

הלכה ד': יפות. פי' רש"י דלשנא מעלייא נקט ופי' שאוכל הרבה ונמהירו' סיבבול. בבבלי פירש סיבולת ופרש"י תערוב' מעודה של כל השנה חלת סמוגים מסדרת בבבלי כולה: הלכה ו': מתני' כשתכבשוהו כו'. נתנו התוספות בפרקי' דתב' משמע כשהכבשוהו ישראל הוא דשוחטין עליו בנכורה אבל לכבשוהו גוים אפילו כחנורה עם אחרי' אין שוחטין עליו ובפני עצמו לעולם אין שוחטין עליו ובבבלי משמע הסוגיא כהכבו דהא דאין שוחטין עליו לבדו דוק' כשכבשוהו גוים אבל הכבשוהו ישראל שוחטין עליו בפני עצמו וע"ש: ומבוח באחד. פי' דכתיב באחד שעריך והיינו באחד בפני כפניה ועיין כל הסוגי' בבבלי דפרקי': הלכה ח': אשכחת תמר קלת וחומרת על דעתיה דר' וקולא וחומר' על דעתיה דרבנן גרסי' וכן הנוסח לקמן וקלת הסוגי' מבוארת בר"ף בסוף פ"ב דברכות וע"ש חלת הסוגיא בחתכית בג' פעמים ולא רפי זה כרפי זה ול"ע איהו הגירס' הנכונ': המעביר באפיקריסין. פירש שלכים התחתון הסמוך לגבר נקרא כן וכל הסוגיא היא מבוארת בר"ש וברי"ף כאשר לייכתי לך: בית הפרס. הוא שדה שנחרש בו קבר ועד מאה אמה דר' המחרישה לגרר העצמו' והוא נקראת בי' הפרס והסוגיא בבבלי דפרקי': סליק פרקא:

התצור אם חיה פיקח ממלא את כריסו ממנו. אם רצו לחלוק לו כבוד באין ואוכלין עמו כצד התצור. ואם לאו נותנין לו חלקו ואוכל במקומו. תמן אמר דרבי שמעון היא. ולא שמיעין דאמר רבי הילא רבי איסי ר"א בשם רבי הושעיה הכל מודין בתחילה שהן חולקין. בסוף שאינן חולקין. מה פליגין כשהיו יושבין ואוכלין ופקעה עליהן הקורה. רבי שמעון אומר עוקרין חן חלקן ואוכלין במקום אחר. ורבנן אמרין אינן עוקרין את חלקן ואוכלין במקום אחר. רבי חייא בר בא א"ר יוסי בן חנינה בעי מעתה המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל. אתא רבי שמואל רבי אבהו בשם ר' יוחנן המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל. א"ר ועיקא ותניי תמן יחיד שהוציא כזית. חוץ לחבורה חייב. ולא פסל עצמו מפני חבורתו. הדא אמרה אפילו לא אכל. אין תימר אכל למה לי לא פסל עצמו מבני חבורתו. א"ר יוסה כיון שהוציאו פסלו אפי' אכל דבר פסול אכל ויידא אמר דא יש שוכר אחר שוכר. אין מוציא אחר מוציא. או הדא אמרה כיון שהוציאו פסלו. או הדא אמירה המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל. פשיטא דא מילתא התחילו אילו וניטמו אילו זכו טהורין בחלקן של טמאין. ולא עוד לא אפילו התחילו אילו וניטמו הן זכו טהורין בחלקן של טמאין. אבל התחילו אילו וניטמא אחד מהן לא זכו טהורין בחלקן של טמאין. יחיד מפשיט ידו בכל תכית. ואין חבורה מפשטת ידה בכל הבית. והא תנינן שתי חבורות. לא אכר לא שתים הא אתה לא. והא תנינן המיחם באמצע. מקום שהשמש מוכיח עליו עם הוא חבורתו. והא תנינן הכלה הופכת פני ואוכלי. א"ר חייה בר בא מפני חבושה:

פרק שמיני

א׳ האשה בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה בעלה ושחט עליה אביה תאכל משל בעלה. הלכה רגל הראשון לעשות בבית אביה שחט עליה אביה שחט עליה בעלה האכל ממקום שהיא רוצה. יתום ששחטו עליו אפיטרופין יאכל ממקום שהוא רוצה. עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהם. חציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו: ב׳ האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח. שחט גדי יאכל שחט טלה יאכל. שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון. שכח מה אמר לו רבו כיצד יעשה ישחוט גדי וטלה ויאמר אם גדי אמר לי רבי גדי שלו וטלה שלי ואם טלה אמר לי רבי טלה שלו וגדי שלי. שכח רבו מה אמר לו שניהן יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני: ג׳ האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מנת מי שיעלה מכם ראשון לירושלם כיון שהכניס הראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו. לעולם אין נמנין עליו עד שיהא בו כזית לכל אחד ואחד. נימנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט רבי שמעון אומר עד שיזרק עליו את הדם: ד׳ הממנה אחרים עמו על חלקו רשאין ליתן לו את שלו והוא אוכל משלו והן אוכלין משלהם: ה׳ זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי ראה שלש שוחטין עליו בשמיני. וכן שומרת יום כנגד יום שוחטין עליה בשני. ראתה שני ימים שוחטין עליה בשלישי. והזבה שוחטין עליה בשמיני: ו׳ האונן והמפקח בגל וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין החולה והזקן שהן יכולין לאכל כזית שוחטין עליהן. ועל כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן שלא יביאו את הפסח לידי פסול. לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני חוץ מן המפקח בגל שהיה טמא מתחילתו: ז׳ אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר' יהודה. ורבי יוסי מתיר. אפי' חבורה של מאה שאינן יכולין לאכל כזית אין שוחטין עליהן ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים: ח׳ אונן טובל ואוכל פסחו לערב אבל לא בקדשים. השומע על מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים. גר שנתגייר ערב פסח. בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב. ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר:

הלכה א׳ האשה בזמן שהיא בבית בעלה כו'. אמר רבי יוחנן ארבע' מחוסרי כפר' מפרישי' עליהן חוץ מדעתן. ואילו הן זב וזבה ויולדת ומצורע שכן אדם מפריש על בנו הקטן והוא נתון בעדים. ניחא זב וזבה ומצורע יולדת. ויש קטנה יולדת. לא כן א"ר דריפת רבי יונה בשם רב הונא עיברה וילדה עד שלא הביאת שתי שערות היא ובנה מתים. משהביאה שתי שערות היא ובנה חיים. עיברה עד שלא הביאה שתי שערות וילדה משהביאה שתי שערות היא ובנה מה. מיי כרון שכן אדם מפריש על בתו קטנה. מכיון שהשיאה לא כבר יצאת מרשות אביה. אלא שכן אדם מפריש על אשתו חרשת וכאן סוטה קטנה אין את יכול דאמר ר' זעירה רב יוסא בשם רבי יוחנן קטנה שזינתה אין לחרשה לאסר על בעלה. והרשת אין את יכול דכתי' ואמרה האשה אמן אמן. אמר רבי אבון שנייא היא דכתיב ושמחת אתה וביתך. רבי ירמיה בשם ר' יוחנן אדם קובע על חבירו קרבן נזיר שלא מדעתו אבל אינו מפרישו לא מדעתו. רבי זעירא בשם ר' יוחנן אדם קובע על חבירו חטאת חלב שלא מדעתו אבל אינו מפרישו לא מדעתו. רבי זעירה בשם ר"א אדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אבל אינו מפרישו אלא מדעתו. אמר ר"א מתניתא אמרה כן האשה בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה שחט עליה בעלה האכל משל בעלה. מה נן קיימין אם כשממחין סתם האשה ממחה לומר אצל בני אני רוצה. אם בשאינן ממחין מתניתא בממחין אתא. ר' ירמיה בשם ר' יוחנן מתניה' בממחין ליה הדא פליגא על דרבי אלעזר. דר' אלעזר אמר אדם שוחט פסחו שלא מדעתו אבל אינו מפרישו שלא מדעתו. שנייא היא פסח שנייא היא חטאת. פסח לכשתגדיל ראוי הוא לתתכפר בו. חטאת לכשתגדיל אינו ראוי להתכפר בה. א"ר יוחנן ברגל רדופין שנו. אי זהו רגל רדופין. א"ר יוסה בי רבי בון זה רגל ראשון שאביה רודפה לבית בעלה. לא הלכה רגל הראשון. רגל השני מהו שיעשה רגל הרופין לעולם יש לה רגל רדופין. אלמנה מהו שיהא לה רגל רדופין. נישמעינה מן הדא והלכה רגל הראשון לעשות בבית אביה. או הדא אמרה לעולם יש לה רגל רדופין. או הדא אמרה אלמנה יש לה רגל רדופין. א"ר יוסה בי רבי בון תיפתר שיש לה בנים ואין לה בעל וסתם האשה ממחה לומר אצל בני אני רוצה. א"ר לעזר פיסחן של נשים רשות ודוחין עליו את השבת רבי יעקב בר אחא בשם רבי אלעזר פיסחן של נשים ושל עבדי' רשות כל שכן דוחין עליו את השבת. מצתן מה היא. ר' לעזר אמר חובה רבי זעירא אמר רשות. ר' הילא אמר דברי הכל. מתניתא מסייעא לדין. ומתניתא מסייעא לדין. מתניתא מסייעא לרבי זעירא חורת מצה ופסח לילה הראשון חובה. ושאר כל הימים רשות. מתניתה מסייעא לרבי הילא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני. את שהוא בבל תאכל חמץ הרי הוא בקום אכול מצה. ונשים הואיל והן בבל תאכל חמץ הרי הן בקום אכול מצה. והא תנינן כל מצות עשה שהזמן גרמא האנשים חייבין והנשים פטורות. א"ר מנא חומר הוא מצות עשה שהיא באה מכח לא תעשה. ואתיא כמאן דאמר פסחן של נשים רשות. דתני האשה עושה פסח הראשון לעצמה והשני טפילה לאחרים דברי ר"מ. ר' יוסה אומר האשה עושה פסח שני לעצמה אפילו בשבת ואין צ"ל הראשון. ר"ש בן אלעזר אומר האשה עושה פסח ראשון טפילה לאחרים ואינה עושה פסח שני. מה טעמא דר"מ איש שה לבית אבות אם רצו לבית. מה טעמא דר' יוסי איש שה לבית אבות כ"ש לבית. מ"ט דר' לעזר בי ר"ש איש לא אשה. מה מקיימין רבנן איש פרט לקטן. א"ר יונה ואפי' כמ"ד פסחים של נשים רשות שנייא היא שהרבה מסוים שלא יקבע הדבר חובה. יתום ששחטו עליו הפיטרופין יאכל ממקום שהוא רוצה. מתניה ביתום קטן אבל ביתום גדול נעשה כממנה עצמו על ב' פסחים כאחת. דתני ר' חייה הנמנה על ב' פסחי' כאחת אוכל מאי זה מהן שנשחט ראשון. א"ר יוסה מתני' אמר' כן שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון. עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהם ר' יוסי אומר אין רשות לרבו לומר לו איפשי שתימנה על הפסח אבל אומר לו איפשי שתמנה על זה לא על זה. פעמים שהוא נמנה על ג' פסחים כאחת. הרי עבדי' עבד של ב' שותפין צריך לחימנו' על הפסח. שיחרר אחד מהן חלקו צריך לחימנות על פסח אחר. שחררו שניהן צריך להימנות על פסח אחר. שמואל בר אבא בעי עבד מהו שיאכל משלשתן. א"ר יוסי אם אומר את עבד לא יאכל משלשתן. מעתה לא יימנה על הפסח שמא יימלך רבו וישחררו ונמצא הקדש פסול מעורב בעבודה. ר' יעקב בר אחא א"ר זעירה בעי חרב מהו שיצא בהקדש העבד. ולא מתניתא היא האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח. מתניתא מדעת רבו. מה צריכה ליה שלא מדעת רבו חציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו. רבי חייה בשם רבי יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש אשה אין חוששין לקידושיו ורבותיה גירש אין חוששין לגירושיו שמואל אמר חוששין לגירושיו. אתיא דשמואל כר' יודה דתניני תמן גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין ר' יודה מחייב וחכמים פוטרין: הלכה ב׳ תני ר' חייה הנמנה על שני פסחין כאחת אוכל מאי זה מהן שנשחט ראשון. א"ר יוסה מתניתה אמרה כן שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון. ר' לעזר ור' יוחנן תריחון אמרין דר' נתן היא. דר' נתן אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה. ר' חזקיה בשם ר' בא בר ממל תיפתר ששכח רבו בין שחיטה לזריקה. א"ר חזקיה מתיב חד מן רבנן ואמרין הוא הוה. והא תנינן שכח רבו מה אמ' לו ישחוט גדי וטלה. א"ר יוחנן הפריש פסחו עד שלא נתגייר ונתגייר. עד שלא נשתחרר ונשתחרר. עד שלא הביא שתי שערות והביא שתי שערות צריך להימנות על פסח אחר. א"ר יודן כל הספיקות דר' נתן אינון חוץ מן חוזרק דם חטאתו ודם אשמו ספק בלילה זרק כספק ביום זרק נעשה כספק כפרה וספק כפרה כיפר: הלכה ג׳ אמר רבי יוחנן ליה כאן הריני שוחט לא הריני מפריש. ולמה תנינתה הריני שוחט בשביל לזרזן:

פירוש

האשה בזמן כו': והרשת אין את כו'. פי' דסתם חרשת אינה שותעת ואינה מדברת: רגל רדופין. פירש בבבלי דפריך' שרדופה להגיד שבחה בבית אביה הילך היא מקובלת בבית חמיה: אפשר שתימנה. נראה דצ"ל איפשי כלומר אי אפשי וכן בתר הכי נמי פירושו הכי: הלכה ב׳: תיפתר ששכח כו'. הסוגי' מפורשת בבבלי.

מראה מקום והגהות

ה עיין בבלי יבמות. י"ג.

ו תוספת פסחי' כ"ג בבלי פסחי' ל"ח.

ז תוספתא שם פ"ח.

ח תוספתא שם פ"ז.

ט סנהדרין כ' ח פ"ח.

אמר הריני שורפו על גבי מעצי עצמי כל שכן אין שומעין לו· רבי ירמיה בשם רבי חילא לחודיע לבא אחריו שהוא צווחן. תדע לך בכל אתר לא צווח ליה צוויקן וכא את צווח ליה צווייקן· קל היקלו באכסניי· אמר רבי יוחנן מגדל היה עומד בהר הבית והיה קרוי בירה· רבי שמעון בן לקיש אמר כל הר הבית קרוי בירה· לעשות הכל ולבנות הבירה אשר הכינותי. תני ר' חייה פסול פגול גוף הוא ונשרף מיד· נטמאו בעלים או שמתו פסול מכשיר טעון צורה· א"ר יוסה מתניתי' אמרה כן פסח שיצא או שניטמא פסול גוף הוא ונשרף מיד ניטמאו הבעלים או שמתו פסול מכשיר הוא וטעון צורה· רבי חמא בר עוקבא בשם ר' יוסה בר חנינה רבי נחמיה ורבי יוחנן בן ברוקי שניהם אמרו דבר אחד דתני א"ר נחמיה וכי מפני אנינה נשרף והא לא נשרף אלא מפני הטומאה שאילו מפני אנינה נשרף היה לשלחן לישרף· דבר אחר והלא פינחס היה עמהן. דבר אחר והלא מותר לאוכלו מבערב. על דעתי' דר' נחמיה ישרוף וימנה· סבר ר' נחמיה שלשתן נשרפו. היה לו לפינחס לוכל ואדיין לא נתמני כהן גדול· והיה לו לאהרן לוכל מבערב· סבר רבי נחמיה אנינה לילה תורה. א"ר ירמיה אוף ר' יוסי הגלילי דכוותהון דתנינן תמן חטאת שקיבל דמה בשני כוסו' יצא אחד מהן לחוץ הפנימי כשר· נכנס אחד מהן לפנים רבי יוסי הגלילי מכשיר בחיצון וחכמים פוסלין· א"ר יוסי הגלילי ומה אם במקום שמחשבה פוסלת בחוץ לא עשה בה המשואר כיוצא מקום שאין המחשבה פוסל' בפנים אינו דין שלא נעש' המשואר כנכנס· נכנס לכפר אע"פ שלא כפר פסול דברי ר"א ר' שמעון אומר עד שיכפר ר' יודא אומר אם הכניס שוגג כשר· כל חרמי' פסולין שנתנו על גבי המזבח לא הורצ' הציץ אלא טמא שהציץ מרצה על טמא ואינו מרצה על היוצא· א"ל לעזר תדע לך שהוא פסול מכשיר כר' יוסי הגלילי שהרי חבירו מבחוץ והוא כשר· תדע לך שהוא פסול גוף כרבנן שהרי הוא במחיצתו והוא פסול. ורבנן דרשין מפני שלא נכנס מקצת דמה לפנים· אכול תאכלו אותה הא אם נכנס מקצת דמה לפני' יפה עשיתם ששרפתם· ר' יוסי הגלילי דרש מפני שלא נכנס כל דמה לפנים אכול תאכלו אותה הא אם נכנס כל דמה לפנים יפה עשיתם ששרפתם· מה טעמא דרבנן וכל חטאת אשר יובא מדמה אפי' מקצת דמה· מה טע' דר' יוסה הגלילי הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה כהדא דתני רבי יוסי הגלילי אומר אין כל העניין הזה מדבר אלא בפרים הנשרפין ובשעירי' הנשרפים ליתן עליהן לא תעשה על אכילתן· וללמד שפסוליהן נשרפין בבית הבירה· אמרו לו מניין לחטאת שאם נכנס מדמה לפנים תהא פסולה לא מן הדין קרייא' הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה הא אינו אומר מדמה אלא כל דמה· תשובה לר' עקיבה שהיה אומר מדמה לא כל דמה: הלכה ט' עצם שאין עליו בשר ר' יוחנן אמר אסור לשברו· ר' שמעון בן לקיש אמר מותר לשוברו· מתיב רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש והא תנינן העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר ויקוץ מפני המוח שבקולית ויחלוץ את הבשר מן העצם ויגרה מן העצם· סברין מימר אין חולצין את הפסול אפי' ר"א ואפי' תימר חולצין פתר לה כר' יעקב דר' יעקב אמר הבא בכושר משעה ראשונה וניטמא אסור בשבירת העצם· ר' זעירי בשם ר' לעזר מה טעם אמרו העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר שהשורף יש בו משום שוב· שמואל אמר נימנין על מוח שבראש ואין נימנין על מוח שבקולית· נימנין על מוח שבראש שהוא יכול להוציאו דרך האוזן· ואין נימנין על מוח שבקולית שאינו יכול להוציאו אלא דרך שבירה· רבי יוחנן אמר נימנין על מוח שבקולית. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן אין נימנין על מוח שבקולית ואם נמנה נמנה· על דעתי' דרבי יוחנן יישרף ימנה מפני אבדן קדשים· על דעתי' דשמואל ישרף ויטנה סבר שמואל כר' יעקב דר' יעקב אמר הבא בכושר משעה ראשונה ומטמא אסור בשבירת העצם· מה חמית מימר ולא תותירו ממנו עד בוקר והנות' ממנו עד בוקר באש תשרופו· אחר שני בקרים אחר בוקרו של ארבעה עשר ואחר בוקרו של חמשה עשר· וכתי' והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף· מהו להצות את האור בסרודה הטע. מאן דיליף מן הנותר אסור. מאן דלא יליף מן הנותר מותר· א"ר בון בר חייה ירדו לה כשיטת ר' ישמעאל כמה דר' ישמעאל אמר המן חינוק שעבר זמנו נמול בין ביום ובין בלילה והכא עיבר זמנו נשרף בין ביום בין בלילה: הלכה י' גידים הרכים ר' יוחנן אמר נימנין עליהן ר' שמעון בן לקיש אמר אין נימנין עליהן· ר' יעקב בר' אחא בשם ר' זעירה מחלפה שיטתיה דרבי יוחנן. מחלפה שיטתיה דר' שמעון בן לקיש· דאיתפלגון דתנינן תמן אילו שעורותיהן כבשרן עור האדם ועור חזיר של יישוב· ר' יוסה אומר אף עור של חזיר הבר· עור חטרת גמל הרכה· עור הראש של עגל הרך עור בית הפרסות עור בית הבושת ועור השליל ועור שתחת האליה ועור האנקה והכח והלטאה והחומט ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה וכולן שעיבדן או שהלך בהן כדי עבודה טהורין חוץ מעור האדם ר' יוחנן בן נורי אומר שמנה שרצים יש להן עורות א"ר יוחנן לא שנו אלא לאיסור ולטומאה אבל ללקות עור הוא ואין לוקין עליו משו' נבילה· ר' שמעון בן לקיש אמר משנה שלימה שנה ר' בין לאיסור בין ללקות בין לטומאה· מחלפה שיטתיה דר' שמעון בן לקיש תמן הוא עבד ליה בשר· וכא לא עבד ליה בשר· א"ר יודה בר פזי שנייא היא תמן שהוא עור

ועד סופו להקשות כל שכן מחלפה שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש מה אין תמן סופו להקשות הוא עבד ליה בשר· כאן שאין סופו להקשות לא כל שכן. א"ר אבון טעמא דר' שמעון בן לקיש ואכלו את הבשר לא גידים· רבנן דקיסרין א"ר חייה ר' איסי חד מיחלף וחד כחדין תנייא· מאן דמחלף לית ליה כאילין קשייא וכמה דישבור רבי יוסי ור' זעירא בשם רבי יוחנן עד כדי שתהא חיד מחטרת· ר' יונה א"ה זעירה ורבא תרויהון בשם רבי יוחנן חד אמר כדי שתהא דוד מחגרת· וחורנה אמר אפילו צפורן. מאן דאמר יד כל שכן צפורן· מאן דאמר צפורן אבל יד לא· ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש תריהון אמרי לעול' אינו חייב עד שישבור עצם שיש עליו בשר וממקום בשר· ר' יעקב בר אחא אמר שמואל בר אבא בעי מעתה לעולם אינו חייב עד שיטול אבן וידסס עצם לחייב על כל עצם ועצם· הרא דתימר בתתדייה אחת אבל בשתי התראיות שבן אפילו עצם אחד ושברו וחזר ושברו חייב שתים· רבי ירמיה בעי לית הדא פליגא על רבי שמעון בן לקיש דרבי שמעון בן לקיש אמר עצם שאין עליו בשר מותר לשוברו לא אמ' אלא שלא ילקה· הא לאסור אסור· אבל המותיר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה ארבעים· ר' אבון בשם ר"א מתניתא כשבא בטומאה משעה ראשונה· אבל אם בא בטהר' ונטמא כבא בטהר' ולוקין על שבירתו: הלכה יא' מתיב רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש והא תנינן העצמות והגידים והנותר ישרפו בששה עשר ויקוץ מפני מוח ויהלוץ בשר מן העצם ויקוץ. שלא לפקע תחת הבשר· ר' סימון ר' יהושע בן לוי בשם בר פדייה הפיגול והנותר מצטרפין לטמא את הידים עד כדי עונשן בכזית מהו. שיפסלו בתרומה קל וחומר אם מטמאין את הידים לפסול בתרומה הן עצמן לא כל שכן· ההן יוצא מה את עבד ליה· מטמא את הידים או אינו מטמא את הידים אין תימר ההן יוצא מטמא את הידים פיגול ונותר אין פוסלין בתרומה· אין תימר פיגול ונותר אין פוסלין בתרומת ההן יוצא לא גזרו עליו כלום דלא כן יטמא צד החיצון וצד הפנימי· א"ר אבין מאן אית ליה דבר טמא מחמת עצמו לא רבי מאיר· לא כן א"ר יוחנן כל חרכים טהורין ברובן· כיון שהותך רובן לאו כפריש הוא· והא כמניעי בו ויהא פסול. א"ר חנניה במחתך כל שהוא ומשליך. ר' בא בשם רב יהודה לא קידשו תחת האגוף שבירושלם· ר' ירמיה בשם רב שמואל בר רב יצחק כדי שיהו מצורעין מגינין התחתיהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ודכוותה לא קידשו תחת האגוף של הר הבית כדי שיהו זבין מגינין תחתיהן בחמ' מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים· מצורע אין לו איכן להגן· זב יש לו איכן לחגן· זב יש לו איכן להגן בבל ירושלם· רבי יוחנן בר מדייא בשם רבי פינחס מן נהו ראנן חמי רבנן שלחין סנדליהון תחת האגוף של הר הבית חדא אמרה שלא קידשו תחת האגוף של הר הבית· רב של לר' חייה רבה גגות ירוש' מה הן א"ל טן מה דמחלין מתלא פיסחא כזיתא והלילה מתבר אגרייא הדא אמרה גגות ירוש קודש· רבי ירמיה ר' מיישא ר' שמואל בר רב יצחק בשם רב גגות ירושלם חול· והא תנינן מן האגוף ולפנים כלפנים מן האגוף ולחוץ כלחוץ· פתר לה בגג מבוצר לאויר חצר הא מתניתא· והא תנינן החלונות ועובי החומה כלפנים· עוד היא בגג מבוצר לאויר חצר היא מתניתא· ואתיא כהדא דאמר ר' אחא בשם ר' חיננא ויאכל חיל ותוספת שירא וכר שוראי אם עובי החומה קודש כל שכן חלון· א"ר אחא בחלון שעל גבי האגוף נצרכה· אע"ג דתימר לא קידשו תחת האגוף של ירוש' חלון שעל גבי האגוף קידשו· תני בשם ר' יהודה מחילות שתחת ההיכל חול וגגות ההיכל קודש· ר' אימי בשם רבי שמעון בן לקיש מתניתא אמרה כן מדורה היתה שם וכיי' בסא של כביד וזה היה כבודו מצאו נעול ידע שיש שם אדם פתוח ידוע שאין שם אדם· אמר ר' יוסה וכי צואה טומאה והלא אינה אלא נקיות· ויירא אמר רא יוצא והולך לו במסיבה החולכת תחת הבירה ונירות דולקין מיכן ומיכן עד שהוא מגיע לבית הטבילה· אם קודש הוא ילך לו בקצר: הלכה יב' כתי' ולא תוציאו מן הבית מן הבשר חוצה אין לי אלא חוץ לבי' חוץ לחבור' מניין תל' לא תוציא חוצה. א"ר יודן מיכן שאם הוציא חוץ לחבורה שהוא מתחייב· א"ר מנא אמר קרייא לא הוציא חוצה ונן אמרין אם חוץ לחבורה שהוא מחייב לא כל שכן חוץ לבית· ר' אימי בעי חצי' מחבור' לחבור' כשני זיתי' חייב שתים משום לא תוציא מן הבית ומשום לא תוציא חוצה. נמנו על הפסח הוציא אחד כזית חייב· שנים ג' פטורין מפני שבני חבורתן ראויין להימשך אצלן אלא שהן עוברין בעשה· וכרבי שמעון אפילו בעשה אינן עוברין דתני על הבתי' אשר יאכלו אותו בהם מלמד שהפסח נאכל בשני מקומות· יכול אף אוכליו יהו אוכלין אותו בשני מקומות תלמוד לומר בבית אחד יאכל· הא כיצד פסח נאכל בשני מקומות ואין אוכליו אוכלין אותו בשני מקומות· ר' שמעון אומר אף אוכליו אוכלין אותו בשני מקומו· מה מקיים ר' שמעון בבית א' יאכל שלא תהא חבורה מקצתה אוכלת בפנים ומקצתה אוכלת בחוץ· יחיד שהוציא כזית חוץ לחבורה מפני שבני חבורתו ראויים לימשך אצלו נפטר מלא תעשה· ר' חייה בר בא בעי למה לי כר' שמעון אפילו כרבנן מפני שבני חבורתן ראויים לימשך אצלן נפטרו מלא תעשה אפילו בעשה לא יתו. שמש שאכל כזית והוא בצר

תני ר' חייא פיגול פסול גוף הוא גרסינן. וה"פ דתניא זה הכלל כל שפסולו בגופו ופי' כגון פיגול נותר טמא הולא ישרף מיד ואין לריך ליגה כדי שתעובר לורתו ברם וכבעלים. פי' כגון נשפך הדם או שמתו בעליו או נטמאו אחד וריקה דעבשיו פסח בשר הוא אלא שאין לו אוכלין תעובר לורתו כו' והוא טפח הברייתא ופרש"י בקולר ומה חבין תסיגי' דהכא: פסול מכשיר. פי' דאין הפסול בגוף הפסח אלא במכשיריו כגון בדם ובבעלים כדפי' ולכן טעון לורה כלומר תעובר לורתו ופסולו בלינה ולא יהיה פסולו בגופו: המשואר. פי' מכשיר בפנים כשלא לחוץ והסוגיא מפורשת בבבלי דפרקי': האגוף. פי' של' הגמה דלתות אבן. כמו היכן: שלהן. פי' שלפורבליה: דמחלין מתלא. פי' המשלי' משל: פיסחא בזיתא. פירש חבורות גדולות היו כמנין עד שלא הגיעו מן הפסח לכל אחד כי אם כזית: והלילה מתבר אגרייה. פי' לקול השולה ההמון שאמרו הלל דומין כאילו הגגין משתברין ומתנקעי' כלתמן לקמן שהיו אומרי' הלל על אכילת הפסח ואם היו כל כך הרבה מנויי' על הפסח עד שבא לכל אחד כזית או הכלל שאומרים אותו הפסח במלאי הוא מסבר הגגו' ודרך משל וגוזמא הוא וזה אמרה כו'. פירש זאת אומרת כלומ' מדמושלי' משל דהלל מסבר הגגו' דמשמע שהיו אוכלין אותן על הגגות שהרי במקום אכילת הפסח היו אומרי' הלל משמע מיניה שהגגו' היו קודש ומשני דלעולם אימא לך דגגין לא נתקדשו והא דמשמע הכא שהיו אוכלין אותן על הגגות היינו כשהגג שוה לקרק' החלר והבית הוא עשוי במחילו' ולפיכך נתקד' עם החלר דהא קרקע החלר הוא: והא תנינן החלונות כו'. פי' ועובי החומה כמי גג תחשב וא"כ ה"ה אמרי' דנתקדשה ומשני דאפילו כחומה נמי משכחת לה שהיא שוה לקרקע החלר ולפיכך נתקדשה עמה ואתיא נמי כו': וכר שוראי. פירש חומה קטנה לפנים מן החומ' גדולה היתה והיא כמות' שוה לקרקע עזרה ט' וע"ש כל הסוגיא בפרקי': סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

ב בבלי יומא כ"ב ובחים ק"ד:

ג עיין הגי' בבלי זבחים ק"א ע"ב. פסחים פ"ב:

ד זבחים פ"ח מ"ב.

ה עיין בבלי שם כ"ב ע"א.

ו בבלי פסחים פ"ד:

ז שם פ"ד:

ח שם פ"ה.

ט חולין פ"ט ע"ב

י בבלי פסחים פ"ו.

יא תוספת' כלים פ"א.

יב תמיד פ"א מ"א.

יג עיין מבילתא פ' בא פ' ט"ו בבית אחד יאכל והגי' שם.

יד עיין שם.

טו בבלי פסחים פ"ו פ"ט:

שלה שהן נדחין לפסח ראשון· מודה רבי נתן בתבור שנמצאת יבולת בעזרה שהן נדחין לפסח השני: חמש חבורות שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאת יבולת בעזרה של אחת מהן כולהן יצאו לבית השריפה ופוטרין מלעשות פסח שני· סברי מימר דרבי נתן היא תיפתר דברי הכל כמיטמא בספק קבר התהום וכרבי נתן וזרק את הדם· רבי יוחנן רבי ישמעאל בשם רבי יהושע כתוב אחד אומר אך בכור שור או בכו' כשב או בכור עז וגו'. וכתוב אחד אומר וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אוהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח לה'· עד שיהא שם או בשר לאכילה או אימורין להקטרה· תמן תנינן נטמאו שיריה כשרפו שיריה אבדו שיריה כמידה ר"א כשרה וכמידי רבי יהושע פסולה שלא בכלי שרת פסולה· ר' ישמעאל מכשיר· הקטיר קמצו פעמי' כשרי· על דעתיה דר' אליעזר אם אין דם אין בשר אע"פ שאין בשר יש דם· אם אין קומץ אין שיריים אע"פ שאין שיריים יש קומץ. על דעתי' דרבי יהושע אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם· אם אין קומץ אין שיריים אם אין שיריים אין קומץ· א"ר מנא תיפתר כר' אליעזר דרבי אליעזר אמר אע"פ שאין שיריים יש קומץ· א"ר יוסה בי ר' בון רב ור' יוחנן תריהון אמרין מודה ר' יהושע שאם עבר וזרק את הדם שהורצה: הלכה ו' מאן תנא רוב רבי מאיר דתני רבי מאיר אומר היא מחצית כל השבטים· היא מחצית כל שבט ושבט ובלבד רוב· רבי יודה אומ' חצי כל שבט ושבט ובלבד רוב שבטים שלימים שבט אחד נודר כל השבטים רבי מאיר אומר כל השבטים קרויים קהל· ר' יודה אומ' כל שבט ושבט קרוי קהל· מה נפק מביניהון נדירה· רבי מאיר אומ' אין שבט אחד נודר כל השבטים· ר' יודה אומ' שבט אחד נודר כל השבטים· אתיא דר' יודה כרבי שמעון כמה דרבי שמעון אמר שבט אחד נודר כל השבטים כן רבי יודה אומ' שבט אחד נודר כל השבטים· אע"ג דר' יודה אמר שבט אחד נודר כל השבטים מודה הוא שהוא הוריית מלשכה הגזית: א"ר יוסה טעם' דהן תנייה מן תמטי' ההוא אשר יבחר יהוה· מה טע' דרבי יודה ונסלח לכל עדת בני ישרא'· מה טעמ' דר' שמעון כי לכל העם בשגגה· מה מקיים ר' שמעון טע' דר' יודה ונסלח לכל עדת בני ישרא' פרט לנשים ולקטני'· מה מקיים ר' יודה טעמ' דרבי שמעון כי לכל העם בשגגה פרט לשתחילתה בזדון וסופה בשגגה· ר' אבון בשם ר' בנימן בר לוי קרייא מסייע למאן דאמר כל שבט ושבט קרוי קהל· גוי וקהל גוים יהיה ממך ואדיין לא נולד בנימין· א"ר חייא בר בא כשם שהן חולקין כאן כך הם חולקין בטומא' דתני היה הציבור חציים טהורין וחציין טמאין· הטהורין עושין את הראשון והטמאים את השני דברי רבי מאיר· רבי יהודה אומ' הטהורין עושין לעצמן והטמאין עושין לעצמן· אמרו לו אין הפסח בא חציין א"א או כולם יעשו בטהרה או כולם יעשו בטומאה מני אמרה לו כרבי יודה דתנינן תמן ניטמאת אחת מן החלות או אחד מן הסדרי'· רבי יודה או' שניהם יצאו לבית השריפה שאין קרבן ציבור חלוק· וחכמים אומר הטמא בטומאתו והטהור יאכל· ר' יוסה בי ר' בון בשם ר' יוחנן מני אמרו לו חכמי' שהן כשיטת ר' מאיר· על דעתי' דרבי מאיר החן מחצה על מחצה מה את עבד לי' כרוב במיעוט אין תימר כרוב הטהורי' אינן עושין את הראשון אין תימר במיעוט הטמאין אין עושין את השני. א"ר יוסה לא אמר רוב טהורים אינן עושין את הראשון רוב טמאין אינן עושין את השני לא אמר א"א רוב טמאין לא ידחו לפסח שני. על דעתיה דרבי יודה ההן מחצה על מחצה מה את עבד ליה. ר' בא משם רב טמאין אחד כשרין· שמוא' אמר משלחין אותו לדרך רחוקה· אתיא כמאן דאמר היחיד מכריע על הטומאה· כרם כמאן דאמר אין היחיד מכריע על הטומאה משלחין שנים· דרב כרייא כמה דא"ר לעזר היה הציבור מנעי נבילו' מנעי שרצי' עשוי' בטומא' שאין שם מים לטבול אבל אם יש מים לטבול אינן עושין כטומ'· א"ר לעזר הבא בטומאת כלי שרת הב' בטומא' הוא בא בטומאת כלי שרת הבא בטומאת ידים הבא בטומאת סכינין: היה ציבור שליש זבין שליש טמאין שליש טהורין· ר' מנא בשם חזקיה זבין וטמאין רבין על הטהורין ועושין בטומאה ווזבין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני· א"ר זעירה הזב עשו אותו כמשומד בהורייה כמה דתימ' תמן המשומד בהורייה אינו לא מעלה ולא מוריד· אוף הכא אינו לא מעלה ולא מוריד: בני חבורה שניטמא אחד מהן ואין ידוע אי זהו צריכין לעשות פסח שני· צבור שניטמא אחד מהן ואין ידוע אי זהו רבי יהודה אומר יעשו בטומאה תני רבי הושעיה יעשו כספיקו· לא מסתברא דלא כהדא דתני רבי הושעיה שלא לענוש ליחיד ברת· ר' אימי בשם רבי שמעון בן לקיש להורייה הלכו אחר ישיבה ארץ ישרא'· לטומאה הלכו אחר רוב נכנסין לעזרה· מה בכל בת וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד· אמר רבי יוסה כרבי בון עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן. א"ר יהושע בן לוי לראייה הילכו מלבוא חמת עד נחל מצרים. ר' תנחומא בשם רבי תונה טעמ' דרבי יהושע בן לוי ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישרא' עמו וגו': הלכה ז' מתניתא בשניטמא משור לאיברו של כלי· אבל אם נטמא עד שהוא מלמעלן נעשה כמקבל מים מניין לספק קבר התהום· רבי יעקב בר אחא בשם הכהן או בדרך רחוקה לכם· מה לכם בגלוי· אף כל דבר שהוא בגלוי. יצא קבר התהום שאינו בגלוי· עד כדון עושי פסח טיר סריו· רבי יוחנן בשם רבי ובי יוסה מה עליו· מה עליו שהוא בגלוי אף כל דבר שהוא

בגלוי· יצא קבר התהום שאינו בגלוי· ציבור שניטמא בספק התהום מהו שירצה עליו את הציץ· קל וחומר מה אם היחיד שהורעה כוחו בטומאה יהודעה ייפיתה כוחו בספק קבר התהו'· ציבור שייפיתה כוחו בטומא' ידועה אינו דין שיפית' כוחו בספק קבר התהום· קל שאת מיקל ביחיד את מחמיר בציבו'. קל שאת מיקל ביחי' שאם נתוודע לו לפני זריקה יעשה כמי שניטמ' לאחר זריקה בשביל שלא ידחה לפסח שני· את מחמיר עליו בציבור שאם נתוודע לו לאחר זריקה ייעשה כמי שנטמא לפני זריקה בשביל שלא יאכל הבשר· קל שאת מיקל בנזיר טהור שאם נתוודע לו לפני זריקה יעשה כמי שניטמא לאחר זריקה שלא יביא קרבן טומאה את מחמיר בנזיר טמא שאם נתוודע לו לאחר זריקה יעשה כמי שניטמא וחזר וניטמא מביא קרבן טומא' לכל אחד ואחד· כהדא דתנא נטמא וחזר ונטמא מביא קרבן טומאה על כל אחד ואחד· עובר של פסח מהו שירצה עליו את הציץ. קל וחומ' ומה אם הבעלי' שהורעתה כוחן בזקן ובחולה· ייפיתה כוחן בספק קבר התהום· עובר שייפיתה כוחו בזקן ובחולה אינו דין שתייפ' כוחו בספק קבר התהום· לא אם אמרת בבעלי' שיפיתה כוחן כשאר כל הטמאות שבשנה· תאמר בעובר שהורעתה כוחו כשאר כל הטמאות שבשנה הואיל והורע' כוחו בשאר כל הטמאות של כל השנה תורע כוחו בטמא מת בפסח: מי כהן· ר' נחמן בשם רבי מנא לכם בין לו בין לעובד שלו· על כהן עושי פסח נזיר מניין ר' יוסה בשם רב חסדי' הוינן סברין מימר עליו לא על העבד שלו· מן מה דתני היא נזיר היא עושה פסח הדא אמרה מה דנפל לדין נפל לדין· אי זהו קבר התהום המת שנקבר בקש ובתבן ובעפר ובצרורו' אבל אם נקבר במי' ובאפילו' ובנקיקי הסלעים אינו עשה קבר התהום. כללו של דבר כל שאת יכול לפנותו עשה קבר תהום· וכל שאין את יכול לפנותו אינו עושה קבר תהו' וקש ותבן אין את יכול לפנותו. מתניתי' דלא כר' יוסי דרבי יוסי אמר תבן וביטלו כטל. ר' יוסי בי רבי בון בשם רב חסדא דברי הכל היא· מה דאמר רבי יוסי בשבלל בעפר· יש תבן שהוא כעפר ויש עפר שהוא כתבן· תמן שאין את עתיד לפנותו הרי הוא כעפר. עפר שאת עתיד לפנותו הרי הוא כתבן· רבית ורבי ינאי אמרי חיפהו מחצלות בטל· איתא חמי מילאהו מחצלות לא בטל. חיפהו מחצלות בטל· מילהו חייות צריכה· רבי זרוקן רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש אפי' רק· אי זהו קבר התהום כל שאין אדם זוכרו ויש לומר שמא אחד בסוף העולם יודע בחזקת ההי כתי. תיפתר שמצאו קמציץ. תני אין לך עושה קבר תהום אלא המת בלבד· הא נבלה לא קין מה אם המת שאינו עושה משכב ומושב עושה' קבר תהום. נבילה שהוא עושה משכב ומושב אינו דין שתעשה קבר תהום לאו זה דבר נאמר אין לך דבר עושה' קבר תהום א"א המת בלבד להוציא משכב ומושב· תמן תנינן כל החובתי' שקיבל דמן זר אונן וטבול יום מחוסר בגדי' מחוסר כיפורים ושלא רחוץ ידים ורגלים ערל טמא יושב עומד על גבי כלים על גבי בהמה על גבי חבירו פסל. דרומאי אמרי בטמא טומאת זיבה וטומאת צרעת אנן קיימין. אבל בטמ' מת אינו מחלל· מאחר שהותר מכלל טומא' לרבים בפסח. מתיב ר"ש בן לקיש לדרומאי מה אם הבעלים שייפיתה כוחן בשאר כל הטמאות שבשנה הורעתה כוחן בטמא מת בפסח עבד שהורעתה כוחו כשאר טמאות של כל השנה אינו דין שתורע כוחו בטמא מת בפסח· יעוד ששנה ר' הציץ מרצה על טומאת הדם אין הציץ מרצ' על טומאת הגוף· אין תימר בטמ' טומאת זיבה וטומאת צרעת אנן קיימין לית יכיל דתנינן מטמא טומאת תהום הציץ מרצה. מה עבדין לה דרומאיי· פתרין לה בבעלים· והא תנינן נזיר פתרין לה בעבדין. על דעתה דר"ש בן לקיש לא שנייא היא בעלים היא עבדין· א"ר ירמיה הרי זה קין שיש עליו תשובה דאינון יכלין מימר ליה לא אם אמרת בבעלי' שהורעתה כוחן בזקן ובחולה· תאמר בעובר שייפיתה כוחו בזקן ובחולה· וכל קין שיש עליו תשובה בטל קין· איך תעניה הרי זה קין שיש עליו תשוב' דאינון יכלין מימר ליה לא אם אמרת בבעלי' שמילת זכריו ועבדיו מעכבין אותו· תאמ' בעובר שאין מילת זכריו ועבדיו מעכבין אותו· וכל קין שיש עליו תשובה בטל קין· ר' יצחק בר נופחא בעיא קומי ר' מנא אילו יחיד בפסח למד מן הציבור בפסח עבר כשאר ימות השנה למד מן הציבור כפסח· ר' אמי בעי החן טמא מה את עבד ליה בטמא טומאת זיב וטומאת צרעת· והתנינן מחוסרי כפרה אם משמכל הוא מחלל לא כל שכן עד שלא טבל· החן טבול יום מה את עביד ליה כטבול יום מן המת. איתא חמי טמא מת אינו מחלל לא כל שכן טבול יום מן המת. לא טבול יום מן השרץ· איתא חמי טבול יום מן המת אינו מחלל לא כל שכן טבול יום מן השרץ· א"ר שמוא' רב יודן מנעי זבין· רבנן דקיסרין פתרין כולה בזב טבול יום שראה אחת טמא מת שראה שתים· מחוסר כיפורים שראה שלש· על דעתון דרומאיי מגע זב וזב· נישמעינה מן הדא דאמר ר"א בשם רבי הושעיה ונשא אהרן את עון הקדשים עון הקריבי' לא עון המקריבין מהו עון המקריבין דם זב לא מגע זב· ודכוות' עון המקריבין מגע זב· הדא אמר תמן הציבור מגעי זבין ומגעי זבות אינן עושין בטומאה: הלכה ח' ר' חמא בר עוקבה בשם ר' יוסי בן חנינה כדי לפרסמו להודיע שקילקל כו'· אמר רבי יודה שורפו לפני הבירה מפני עצמו אין שורפין לו· לא צורכה ולא

פירוש

בספק קבר התהום. פי' שאין אדם מכיר בו כל עיקר כלו' דבר זה בא"ת פסוקא נתהום וה"ה לעשות עליו: מסייע לסו"ר. פי' בלונתא היא לקמנכס"ק דהוריות כפר' הגלם דבר של ליבור דר"ם סבר אפילו חטאו כל ישראל אין מביאין רק פר אחד לבולם ור"י סבירא להו דכל שבט ושבט איקרי קהל ולכך אם חטאו כל ישראל מביאין י"ב פרי' ואם חטא שבט אחד לבדו מביא פר אחד וקאמר ר' אבין דמטעם דר"י כל שבט ושבט איקרי קהל יליף לה מדכתי' לגבי בנימין גוי וקהל גוים ממך יהיו לפי שכל השבטים נבר נולדו ולא קאי האי קהל גוים אלא אבנימין שעדיין לא היה נולד שמעת מינה דכל שבט להודיע איקרי קהל: הלכה ז'אחן ובטלו מ'. אין זה נוסח המתניתין שם במכלתא וצ"ל שהי' ברייתא דה"ב תיקשי ליה ממאי אם' דהברייתא דלא כר' יוסי הלא מסגה שליכה היא ולמה ליה להביא הברייתא אלא ודאי קתני היא אלא שדרך התנא לקצר במשניות ועיין בפי' ר"ש על המשניות והגבלי דפיוחנין פ' סלון. ופ"ק דסוכה ושה שכתבו על זה התוספות כתבתי לעיל בנירותין ע"ש: איתא חמי· פירשתיו לעיל בפרקי': קמציץ. פי' בנמצא תרבים של גלגלת הגמתים נוגד קומלים:

מראה מקום והגחות

ו שם פ"ח;
ז נגלי' קנתות ט"ו וש"נ.
ז נגלי' פסחים פ', ע"ב.
ז שם.
כ שם פ': ע"ב.
ל שם פ"ט;
מ שם ע"ט: וש"נ.
ת זבחים פ"נ
ס תוספת' פסחי' פ"ט.

מרצה על טומאת הדם ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף· נטמא טומאת התהום הציץ מרצה: ו׳ נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה נטמא מיעוטו והנותר שורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן. הציקנים שורפין אותו לפני הבירה בשביל ליהנות מעצי המערכה: ז׳ הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד נטמאו הבעלים או שמתו תעובר צורתו ויצא לבית השריפה· רבי יוחנן בן ברוקה אומר אף זה ישרף מיד שאין לו אוכלין· העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר· ואם חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בשבעה עשר שאינן דוחין לא את השבת ולא את יום טוב: ח׳ כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך וראשי כנפים והסחוסין· השובר את העצם בפסח טהור הרי זה לוקה ארבעים אבל המותיר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה את הארבעים: ט׳ אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך ובמוקדשין קוצץ בקופיץ שאין בהן משום שבירת העצם: י׳ מן האגף ולפנים כלפנים ומן האגף ולחוץ כלחוץ· החלונות ועובי החומה כלפנים: יא׳ שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד אלו הופכין פניהן אילך ואוכלין ואילו הופכין פניהן אילך ואוכלין והמיחם באמצע· וכשהשמש עמד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואוכל· והכלה הופכת את פניה ואוכלת:

פרק שביעי

הלכה א· כיצד צולין את הפסח כו׳· למה של רימון אמר ר׳ חייה בר בא כל העצים בוצצין משקין ושל רימון אינו בוצץ משקין· מה אנן קיימין אם בלחין אפי׳ של רימון בוצץ· אם ביבשין אפי׳ כל העצים אינן בוצצין· לא כיני. כל העצים יבישין מבחוץ ולחין מבפנים· רימון יבש מבחוץ יבש מבפנים· תני בשם ר׳ יודה אומר צולה אותו בשפוד של מתכת· אמרו לו והרי הוא רותח ומרתיח· אמר להן כשם של עץ אינו נשרף כך של מתכת אינו מרתיח· אמרו לו לא דומה העץ למתכת שהעץ חם מקצתו לא חם כולו. של מתכת חם מקצתו חם כולו· אית תניי תני תוחבו מבית נקיבתו עד שהוא מגיע לתוך פיו. על דעתי׳ דהדין תנייה בריי׳ חוזר והופכו מה ביררך עבה עבד ליה ר׳ יוסי הגלילי ,או קריי דרש ראשו על כרעיו ועל קרבו· מה נפק מביניהון צלייו בגדי של חולין אין תימר ביררך עבה עבד ליה רבי יוסי הגלילי פסול. אין תימר קריי דרש ראשו על כרעיו ועל קרבו כשר· התך ממנו בשר וצלייו בו אין תימר ביררך עבה עביד ליה רבי יוסי הגלילי כשר אין תימר קריי דרש ראשו על כרעיו ועל קרבו פסול· צלייו בחבל של קדירה אין תימר ביררך עבה עבד לה ר׳ יוסי הגלילי פסול· אין תימר קריי דר׳ ראשו על כרעיו ועל קרבו כשר· לא כן תני צלי אש לא צלי קדיר. שני לה בנוגע בגופי׳ של קדיר. הדה אמר קריי דרישי· הכל מורין בעליו שהוא סמוך מה מפליגין בעל· אבא שאול אומר על המערכ׳ סמוך למערכה· ורבנין אמרין על המערכה על גגה של מערכה· אתיא דאבא שאול כרבי עקיבה ודרבנין כרבי יוסי הגלילי· רבי אומר אפילו עשאן שני סדרין של ארבעה עשר ואין את העליונות כאלו אינן. והתחתונות כשירות. ר׳ יוסי בי רבי בון בשם רבי יוחנן רבי ואבא שאול כשיטת ר״מ בשולחן תוך בר דברי ר׳ טרפון· ר׳ ישמעאל או׳ מקולס אתיא דר׳ טרפון כרבי עקיבה ודרבי ישמעאל כר׳ יוסי הגלילי· דתני רבי יוסי הגלילי אומר אי׳ זהו גדי מקולס כולו צלי ראשו על כרעו ועל קרבו. שלק מקצת או בישל מקצת אין זה גדי מקולס· מכניסין גדי מקולס בלילי יום טוב הראשון של חג וביום טוב האחרון של פסח. מכניסי׳ עגל מקולס בלילי יום טוב הראשון של פסח אבל לא גדי מקולס· תני א״ר יוסה תודוס איש רומי הנהיג את אנשי רומי שיהו אוכלין גדיים מקולסין בלילי פסחים· שלחו חכמים ואמרו לו אילולא שאת תודס לא הייט מנדין אותך. מהו תודס· אמר רבי חנינה דהוה משלח פרנסתהון דרבנין. לא נמצאת מביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ· שכל המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ צריך נידוי· רבי יוסה בי רבי בון בשם רב זאת אומרת שאסור לאדם לומר לחבירו הא לך את המעו׳ וצא וקח לך בהם בשר לפסח· אבל אומר הוא לו ,הא לך את המעות הללו וצא וקח לי בהם בשר לצלות· רבי אימי בעי נרף את התנור וצלייו בו· אמר ר׳ ירמיה מה צריכה ליה כרבי יוסי הגלילי ברם כרבי עקיבה פשיטה ליה. א״ר יוסי ואפי׳ כרבי עקיבה צריכה ליה משל גחלים לאויר התנור נצלה לחצי שעה גחלים לאויר העולם נצלה לשעה· מה בין נצלה מקצתו מחמת התנור מה בין נצלה כולו מחמת התנור· א״ר יוסה בי ר׳ בון תנור אינו מועיל לגחלי׳ כלו׳ אינו לא מכנים את הכל בשעה שהגחלי׳ באויר התנור נצלה לחצי שעה· בשע׳ שהגחלי׳ לאויר עולם נצלה לשע׳: **הלכה ב׳·** צלי אש ולא צלי שפוד· לא צלי קדירה· לא צלי אסכלה לא צלי מתכת· ולא צלי כל דבר מכות אש יכול מגררת חל ודתה מחית המכוה אם מחית המכוה יכול עד שתעשה צלקת תל מכות אש הא כיצד תיתה לא תיתה· וכן הוא אומר למטן צרבת המכוה היא עד שתקרום כקליפת השום· וכא הוא או׳ הכין· א״ר לעזר חמן צלי אש· כי אם צלי אש שנה עליו הכתו׳ לעיכוב· ברם הכא והוחה מחית המכוה מכל מקום· א״ר שמוא׳ בר אבורמא המן חוקה תורה מעכב· הא מה אית לך לית לרבן גמליאל צלי אש אית ליה פסח מצרים צלי אש אין פסח הדורות צלי אש· א״ר יוסי בי רבי בון רבן גמליאל לא עבר תולדות אש כאש· ורבנין עברין תולדות אש כאש. רבן גמליאל חלוק על הכמי׳ ועושה הלכה כיוצא בו· אילו אמר לא תאכלו ממנו כי אם צלי אש ולא נאמר נא הייתי אומר תיבחבו וצלייו מותר· הוי צורך הוא שיאמ׳ נא· או אילו אמ׳ לא תאכלו ממנו כי אם צלי אש ולא אמ׳ ובשל הייתי אומר שלקו וצלייו יהא מותר הוי צורך הוא שיאמר ובשל· או אילו אמר אל תאכל ממנו כי אם צלי אש ולא א׳ מבושל הייתי או׳ בישלו וצלייו יהא מות׳ הוי צריך הוא שיאמ׳ נא וצריך הוא שיאמ׳ בשל וצריך הוא שיאמר מבושל· אבל כזית נא מבעוד יום אית תניי תני חייב· ואית תניי תני פטור· מאן דאמר חייב אל תאכלו ממנו נא מכל מקום· ומאן דאמר פטור בשעה שהוא בקום אכול צלי הוא בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא· שבר בו עצם מבעוד יום אית תניי תני חייב אית תניי תני פטור. מאן דאמר חייב ועצם לא תשברו בו מכל מקום· ומאן דאמר פטור בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו משום ועצם לא תשברו בו· בשעה שהוא בקום אכול צלי הוא משום ועצם לא תשברו בו· נגע בחרסו של תנור פסול גוף הוא ונשרף מיד· נטף מרוטבו על החרס פסול מכשי׳ הוא וטעון צורה. נטף מרוטבו על הסול׳ יקמוץ את מקומו· חייה בר אדא בשם רבי שמעון בן לקיש הדא דתימא ברותחת אבל בצונות אסור. א״ר לעזר לא אמרה התור׳ הוא לא יצלה את אחרי׳ לא הוא לא יצלה מחמת אחרי׳: הלכה ג׳ לא אמר לא סכו הא אם טיבלו אסור· חד בר נש בישל תרנגולתא בשמן שריפה. אתא שאיל לרבי כיסנא אמר ליה אזל שולקה כיני מתניח׳ אין פודין מעשר שני בירושלם: הלכה ד׳ וכל קרבנות ציבור אינן באין בטומאה· לא אתא לא מימור לך אע״פ שהן באין בטומאה אינן נאכלין בטומאה. בין כמאן דאמר הלחם עיקר· בין כמאן דאמר כבשים עיקר. ארבעה אינון תנייה חש לון ותנותון חמשה· אית תניי תני כולהום למידין מן הפסח· אית תניי תני כל אחד ואחד למד ממקומו· מאן דאמר כולהון למידין מן הפסח מה מועדו שני׳ בפסח דוחה את הטומא׳ אף מועדו שאמר בכולן דוחה את הטומאה· מ״ד כל אחד ואח׳ למד ממקומו מנין ליה· ואתיא כהדא דתני ר׳ או׳ מה ת״ל וידבר משה את מועדי ה׳· לפי שלא למדנו לא על הפסח והתמיד שידחו את השבת שנ׳ בהם במועדו שאר כל קרבנות ציבור מניין. ת״ל אלה תעשו ליי׳ במועדיכם לעומר ולקרב עמו ולשתי הלחם ולקרב עמהן לא שמענו· וכשהוא או׳ וידבר משה את מועדי ה׳ אל בני ישרא׳ קבען חובה שכולם יבואו בטומאה· וכשם שהן באין בטומאה כך יהוא נאכלין בטומאה גזיר׳ הכתו׳ הוא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ואמר אף בפסח כן· שניה היא שלא בא מתחילתו אלא לאכילה: הלכה ה׳ ודלא כרבי נתן דרבי נתן אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה מה טעמ׳ ושחטו אותו כל קהל עדת ישרא׳ בין הערבים· אותו אף על פי שאין שם אלא פסח אחד כולהון יוצאין בזריקה אחת· ואיפשר כזית לכל אחד ואחד פשיטא דא מילתא נטמא הבשר והאימורי׳ קיימי׳ זורק את הדם על האימורי׳ נטמאו האימורי׳ והבשר קיי׳ זורק את הדם על הבשר נטמ׳ הבשר ואברו האימורי׳ א״ר שמי וההן קיימי׳ לא כמי שניטמ׳ הבשר ואבדו האימורין הוא את אמר קומץ אף הכא זורק. א״ר תיפתר כרבי ליעזר דרבי ליעזר אמר אע״פ שאין שירי׳ יש קומץ בא בטומאה עבדין. הוך עבידה שחטו אותו בעלי מומין וזרקו אותו טהורין. א״ר חילא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הרי לא יגע בו טמא· והבשר כל טהור יאכל בשר· הרי יש כאן טהורים שאכלוהו· רבי זעירה מאחר שאילו הפסח הבא בטומאה ונאכל בטומאה והבא כמי שבא בטומאה ויידא אמר דאמר ר׳ שמוא׳ א״ר זעירה בעי בא בטומאת הדם הוך עבידא מאת׳ שאין מורין לו לזרוק כמי שבא בטומא׳ או מאחר שאילו עבר וזרק הורצ׳ כמי שלא בא בטומא׳· נישמעינ׳ מן הדא דא״ר הושעי׳ ונשא אהרן את עון הקדשי׳ עון הקריבי׳ לא עון המקריבי׳· הפריש בין קריבין ליחי׳ לקריבי׳ לציבו׳ הקריבין ליחי׳ אם יש לו אומרין לו הבא ואם לאו אין מורין לו לזרוק את דמו עבר וזרק הורצה המקריבי׳ ליחי׳ בין שיש לו בין שאין לו לא הורצה הקריבין לצבור אם יש אומרי׳ לו הבא ואם לאו מורין לו לזרוק בתחילה המקריבין לצבור בין שיש לו בין שאין לו עבר וזרק הורצה· א״ר לעזר מתניתא בבא בטומאת משעה ראשונה· אבל אם בא בטהרה וניטמא אינו נאכל בטומאה. שחטו בטהרה ונטמא הציבור יזרק הדם בטהרה ול׳ יאכל הבשר בטומאה· ר׳ לא בשם ר׳ יוחנן רבי נתן היא דר׳ נתן אמר יוצאין בזריקה אבל אכילה שחטו בטהרה ונטמא הדם הצבור יזרק הדם בטומאה ול׳ יאכל הבשר בטומאה. ר׳ ירמיה בשם ר׳ יוחנן מפני מראית העין שלא יאמרו ראינו פסח בא בטהרה ונזרק בטומאה. מעתה לא יזרק הדם בטומאה שלא יהו אומר ראינו פסח שבא בטהרה ונזרק בטומאה׳. הא מסך מימר דר׳ נתן היא מודה ר׳ נתן בתחלה ובנזק׳ מודה רבי נתן הוא בתרומה שניטמא עובר

פירוש

כיצד צולין: כל העצים בוצצין. פיר׳ שמבלבלין ופולטין מים: כיני. כמו כן הוא: כשם של עץ כו׳. פרש״י שהשפוד של עץ כשצולין אותו נכנס וקבוצה נבלה אין מה שבתוך הטלה נשרף שהטלה מגין עליו כך שפוד של מתכת אין מה שבתוך הטלה מרתיח מחמת חום שקבלתו היול׳ חוץ לטל׳ והסוגי׳ מפורש׳ בבבלי דפרקי׳: תנייה ברייה· פי׳ התנא ברא דתני מבי׳ נקובתו עד כו׳ סבר שמחזר והופכו כדי שיזוב הדם ממנו: מה בירך כו׳. כלומ׳ ד״פ שמהדר לפרש טעמיה של ר״י הגלילי דמתניתן והיה מסופק אם טעמו משו׳ דכבולעו כך פולטו כדאמרי׳ בירך עבה או משום גזירת הכתוב דמשמע על קרבו ועל כרעיו ולא קרבו וכרעיו עליו: מה נפק כו׳. פי׳ ומאי נפק׳ מינ׳ אליוה טעמא בעי להבי׳: כחבל. כמו בהבל: בעליו. פיר׳ בעילת עליו נגע בעילת על: תוך בר. פרש״י מטלא כפנים ונראה מבחוץ ולהנפתו גבי אבינול חפש כאן עשויות מתרגמינן חפש עבן תבברינן חפש רבינו קלונימו׳: מקולס. כובע נחושת מתרגמינן קולסא דנחשא: מהו תודוס. כלומר מה טוב׳ עשה: נצלה לשעה. פי׳ ול״כ היה אי׳ בלי מחמת דבר אחר כלומר מחמת חום התנור ומשני א״ר יוסה ס׳ תנור אינו מועיל כו׳. פי׳ הי׳ כדאיכא אש שכח האש טלא כח יחמו ואינו אלא מלרף חום הגחלי׳ שלא יתפזר ועיין בתוספות דפרקי׳: הלכה ב: מורדת. פל׳ נר גשרו כלו׳ שנדיין ש נה כל הליחה: צלקת. פירש שנתרפא המכה וקרם עליה עור ולא נשאר אלא רושם המכ׳ כלבד שהו צלקת: פסול מכשיר אפרש לקמן בע״ה:

מראה מקום והגהות

א׳ עיין הגי׳ תוספת׳ פסחים פ״ה·

ב׳ מנחות פי״א מ״ה·

ג׳ עיין הגר״א בבלי מנחות נ״ח ע״א·

ד׳ עיין הגי׳ בבלי פסחי׳ ע״ד ע״א·

ה׳ תוספת׳ גולה ז׳ג׳ בבלי פסחי׳ ע״ד ע״א·

ו׳ תוספתא שם· בבלי פסחים נ״ג ע״א· בבלי ברכות י״ט·

ז׳ בבלי פסחים נ״ג ע״א·

ח׳ מכילתא פ׳ בא כ׳ בלי חס·

ט׳ ת״כ פרשת מצורע·

י׳ בבלי פסחים פ״א:

יא׳ ספרי·

יב׳ בבלי שם ע״ח:

אמר רב הושעיה תיפתר שחל יום השביעי שלו להיות כשלשה עשר שחל להיו' כשבת שאילו חול הוה· הוה מזה עליו ולמחר הוא בא ושוחט לו את פסחו והוא נכנס ואוכלו לערב. מכיון שהוא שבת ואינו מזה עליו נמצא מתעכב מן המצות· אשכח תני בהדין קדמייא· אמר רבי יודה בר פזי תיפתר כמאן דאמר מאסקופת ירוש' ולחוץ· משיבין דבר מתוך לירוש' על דבר שבירושלם· ואית בר נש אמר לרביה או חילוף· לפי שהיה רבי ליעזר מלמדו הלכה ובא שאין חגיגה דוחי' שבת ובפר בו כשעת הדין לפום כן הוא אל או חילוף: הלכה ד' ׳תני ר״א אומר כשם שהשחיטה דוחה שבת· כך מכשירי שחיטה דוחין את השבת. אמר לו ר׳ עקיבה לא אם אמרת בשחיטה שא״א לה לעשות מערב שבת דוהה את השבת. תאמ' במכשירי שחיטה שאיפשר להם לעשות מערב שבת אין דוחין את השבת. אמר לו רבי ליעזר אימורי ציבור יוכיחו שהוא יכול לעשותן מוצאי שבת והרי הן דוחין את השבת· מה לי מכשירי שחיטה לפני שחיטה· מה לי מכשירי שחיטה לאחר שחיטה· אמר לו ר׳ עקיבה מה למכשירי שחיט' לאחר שחיט' דוחין את השב' שכבר דחת שחיטה את השבת· ידחו מכשירי שחיטה לפני שחיטה ועדיין לא דחת שחיטה את השבת· ד״א שאם ימצא הזבח פסול ונמצא דוחה את השבת בלא שחיטה· גבי מה אית לך שמא יחלה התינוק ונמצא דוחה את השבת בלא מילה· התיבין הרי מזבח שנפל בשבת הרי אינו ראוי לבנו' מאתמול· הנע עצמך שנולדה לו יבולת הרי אינו ראוי לחותכה בשבת· מין יבולת ראויה ליחתך מאתמול· הנע עצמך שחל יום השביעי שלו להיות בשב' הרי אינו ראוי להזות בשבת מן הזייה ראויה להזות מאתמול: הלכה ה׳ תני חגיגת ארבעה עשר היתה באה מן המעשר· ר׳ יעקב בר אחא בשם שמו׳ בר אבא זאת אומרת שהיא רשות אין תימר חובה דבר שהוא בא חובה בא מן המעשר· ׳תני חגיגה הבאה עם הפסח היתה נאכל׳ תחילה כדי שיאכל הפסח לשבע· ולא יאכל הפסח לשבע· רבי יוסי בי ר׳ בון בשם רבי יעקב בר דסיי שלא יבא לידי שבירת עצם· ׳תני חגיגה הבאה עם הפסח היתה מתבערת עמו· איתא חמי חגיגה נאכלת לשני ימים ופסח נאכל עד חצות ותימר הכין בעלה עמו על שולחנו התבשילי׳ העלי׳ עמו על השלחן צריכין להתבע׳ עמו· אמר רבי יוסה הדא אמרה הדין דאכל הובץ וברעתיה מיכול קופד צריך מבער פיסת: הלכה ו׳ א״ר לעזר מה אם פסח שהו׳ מותר לשמו כששינה שמו חייב זבחי׳ שהן אסורין לשמן כששינה את שמן אינו דין שיהא חייב· אמר לו ר׳ יהושע לא אם אמרת פסח ששינהו בדבר אסור תאמר בזבחים ששינו בדבר מותר· אמ׳ לו רבי לעזר אימורי ציבור יוכיח שהן מותרין לשמן השוחט לשמן חייב· אמר לו ר׳ יהושע לא אם אמרת באימורי צבור שכן יש להן קצבה תאמר בפסח שאין להן קצבה· ר״מ אומר אף השוחט לשם אימורי צבור פטור. מתני׳ ביודע בו שהוא פסח ושחטו לשם שלמים· הוה יודע בו שהוא שלמים ושחטו לשם עולה· ר׳ מנא אמר יש בעשייתו מצוה· ר׳ יוסה אמ׳ אין בעשייתו מצוה. אילו ציבור שהיה סבור שהן כבשי׳ ושחטן לשם א״ם שמא לא עלו לציבור לשם א״ם. ׳ותני כן אילי ציבור שהיה סבור שהן כבשים ושחטן לשם א״ם כבר עלו לציבור לשם חובה מתני׳ כסבור בו שהוא פסח ושחטו לשם פסח· הוה יודע בו שהוא שלמים לא שהיה סבור לומר שמותר לשנות שלמים לשם פסח· ר׳ מנא אמר אין בעשייתו מצוה ר׳ יוסה אמר יש בעשייתו מצוה· מסתברא דר׳ מנא בקדמית׳ ודר׳ יוסי באחרייתה: הלכה ז׳ אמרין לית הדא דר׳ ליעזר תתובה על דרבי יהושע ״י ״כ״ל מימר ליה האך את משיבני מדבר שדרכו להחלף על דבר שאין דרכו ליתחלף· ולא הדא דר׳ יושע תתובה על דר״א דו יכיל מימור לי׳ הרי פסחו של ראובן ששחטו לשם שמעון הרי שינהו לדבר כשר ותימר חייב· ר״מ אומ׳ השוחט לשם אימורי ציבור פטור· א״ר לעזר דברי ר״מ אפי׳ עגל אם שם תרתיי· את שמע מינה דבר שאין לו קיצבי ודבר שאין דרכו להתחליף יש בעשייתו מצוה. ר״ש בן לקיש אמר יש בעשייתו מצוה כגון יבמתו נדה ובא עליה· ר׳ יוחנן אמר אין בעשייתו מצוה כגון שני ספודין אחד של שחוטה ואחד של נבילה וביקש לוכל מזה ואכל מזה. מתניתי׳ פליגא על ר׳ יוחנן ׳שכח ומל את שלאחר שבת בשבת· ר״א מחייב חטאת· ור׳ יהושע פוטר הרי אין בעשייתו מצוה ור׳ יהושע פטור. שמו׳ ספודקיא אמר למחר יש בעשייתו מצוה. ׳א״ר יוחנן ודר״מ היא דר״מ אמר דבר שיש בעשייתו מצוה פטור דבר שאין בעשייתו מצוה חייב· כמחלוקת ר״ש אומ׳ דבר שיש בעשייתו מצוה חייב· ושאין בעשייתו מצוה פטור· כמחלוקת ר׳ יוסי ר״י דברי ר״מ והוא שיה׳ שח המים ובן שנה ושלמי׳ וראוי להשתנו׳ לשם פסח את שים הלת· את שים דבר שאין לו קצבה ודבר שאין דרכו להחליף· ודבר שיש בעשייתו מצוה· אית לך דבר שאין לו קצבה· ר׳ ירמיה סבר מימר שלא נתנה התורה קצבי כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה. רבי יוסי סבר מימר שאין את יכול לעמוד על מניינן· רבי יוסה כד הוה מטי לאילין תנוקות ספיקות הוה אמר יפה לימדנו רבי ירמיה אית לך מימר שאין את יכול לעמוד על מניינן א״א שלא נתנה התורה קיצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה· אמר רב חסדא דברי רבי שמעון תיפתר שהיה שם חבורה אחת שלא שחטה· אמר רבי זעירא מילתיה דרבי ינאי אמרה יתהא ששכח ומל את של שבת בערב שבת מלו בשחרית· ר׳ זעירא אמר סבר רבי ינאי פטור. רבי אבא אמר חייב. ולידה מילה אמרה רבי ינאי בא להודיעך היאך דרכן של תינוקו׳ להתחלף על דעתיה דר׳ זעירא כרבי ינאי על דעתיה דרב כר׳ מאיר· א״ר מנה קומי רב יוסה מה דאמר רב חסדא כרבי שמעון· מה דאמר רבי ינאי כרבי מאיר מקיבין דבר בין ר׳ מאיר לרבי שמעון אשכחנן פלוגא בין רבי מאיר לרבי שמעון בעיזר אילין תינוקות ספיקות מה את עבד לון כדבר שיש לו קיצבה או כדבר שאין לו קיצבה. אפי׳ אין שם תינוק אחד למול. ואין תעבדינון כדבר שאין לו קיצבה והוא שיהא שם תינוק אחד למול· איתא חמי הקדים זמנו פטור· איחר זמנו חייב· רב הונא אמר מחלפה היא מתניתי׳ ׳דתני א״ר שמעון לא נחלק רבי ליעזר ור׳ יהושע על מי שהיה לו למול לאח׳ שבת ומלו בשבת שהוא חייב ועל מה נחלקו על מי שהיה לו למול בערב שבת ומלו בשבת שר׳ ליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר· א״ר יוסי בי רבי בון מן קושיי מקשי לה רבי ינאי והוא ששכח ומל את של שבת בערב שבת· רב ארא בר אחוא אמר זו דברי רבי מאיר ורבי שמעון אבל דברי ר׳ יוסי אפי׳ דבר שאינו בעשייתו מצוה הואיל וטיעה בו לשם מצוה פטור· פירש אינו חוזר לא על ציצין המעכבין את המילה· א״ר יוחנן דברי רבי יוסי אפי׳ פירש חוזר אף על הציצין שאין מעכבין את המילה חיידין רבי יוסי והוא ״דתנינן רבי יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא את הלולב ברשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות· אף בסכין על מילה כן. אף במצה כן· מן מה דאמר רבי יוחנן דברי ר׳ יוסי אפי׳ פירש חוזר אפי׳ על הציצין שאין מעכבין את המילה הדא אמרה אף בסכין של מילה כן אף במצה כן: הלכה ח׳ א״ר לעזר למי נצרכה לרבי מאיר אתיא דרבי לעזר כרבי שמעון בן לקיש· כמה דרבי שמעון בן לקיש אמר יש בעשייתו מצוה כן רבי לעזר אמר יש בעשייתו מצוה· אין תימר שנייא היא שהוא בעל מום ובעל מום אין דרכו להתחלף· הרי עגל הרי אין דרכו להתחלף ואמר רבי לעזר דברי רבי מאיר אפי׳ עגל· א״ר יוסי אין יסבור רבי לעזר כרבי יוחנן אתיא היא דאמר רבי יוחנן בעל מום אין דרכו להתחלף עגל דרכו להתחלף שכן נצרכה לחלל הא בגלוי חייב· א״ר יוחנן דר׳ שמעון היא· ר׳ יעקב בר אחא רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש ודרבי שמעון היא· רבי חמא בר עקבה בשם רבי יוסי בי ר׳ חנינה המותר יהו כפסחי׳ גופו קרב שלמים· ר׳ יונה אמר שלכ״ב כשירים· רבי יוסה אמר שלמים פסולי׳· והא תנינן פטור· סברין מימר פטור וכשר· פתרין ליה פטור ופסול· רבי יוסא בשם רבי יוחנן אין לך פסח גופו קרב שלמים אלא שאבד ונמצא מאחר שכיפרו הבעלים· והא תנינן פטור סברין מימר פטור כשר· פתרין לה פטור פסול· שמו׳ אמר כד״ באמרו בחטאת מתה כיוצא בו בפסח גופו קרב שלמים. והא תנינן פטור. סברין מימר פטור פסול· פתרין לה פטור כשר· רבי יסא בשם רבי יוחנן דרבי יהודה היא ״דתנינן תמן אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי רבי יהודה ורבי יוסה מתיר· רבי זעירה בעא קומי רבי מנא הן אשכחנן פטור וכשר· א״ל תנינן הכא פטור· ותנינן תמן כשר· ׳על כלם הוה רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה או תעבר צורתו ויצא לבית השריפה· רבי לעזר בי ר׳ יוסי בעא קומי רבי יוסי ניחא שמתו ושניטמאו שמשכו הבעלים את ידם· מה אנן קיימין אם בחיים פסל מכשיר פסל הו׳. אם לאחר שחיטה יש משיכה לאחר שחיטה מכיון שיש לו רשות למשוך פסול מכשיר הוא· ומשן צורה:

פרק שביעי

א׳ כיצד צולין את הפסח שפוד של רימון תוחבו מתוך פיו ועד בית נקובתו ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו דברי רבי יוסי הגלילי· רבי עקיבה או׳ כמין בישול הוא אלא תולין חוצה לו: ב׳ אין צולין את הפסח לא בשפוד ולא באסכלה· אמר ר׳ צדוק מעשה ברבן גמליא׳ שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלה· נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו· נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו. נטף מרוטבו על הסולת יקמוץ את מקומו: ג׳ סכו בשמן של תרומה אם חבורת כהנים יאכלו· אם של ישרא׳ אם חי ידיחנו· אם צלי יקלוף את החיצון· סכו בשמן של מעש׳ שני לא יעשנו דמים על בני חבורה לפי שאין מוכרין מעשר שני בירושלם: ד׳ חמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה העומר ושתי הלחם ולחם הפנים חבתי שלמי צבור ושעירי ראשי חדשים· הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחלתו אלא לאכילה: ה׳ ניטמא הבשר והחלב קיים אינו זורק את הדם. ניטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם· ובמוקדשין אינו כן אלא אע״פ שניטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם· ניטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהור יעשו בטומאה· ניטמא מיעוט הקהל הטהורין עושין את הראשון והטמאין עושין את השני· הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא הציץ מרצה· נטמא טומא׳ הגוף אין הציץ מרצה מפני שאמרו נזיר ועושה פסח הציץ

[illegible]

חלכה ו׳: כך מכשריה כו׳. הסוגיא מפורשת בבבלי פ׳ ר״א דמילה: חדיין. פי׳ כמו ועדיין: גבי תינוק מה אית לך ס׳ גרסינן מין יבולת כו׳. פי׳ פי׳ אין יבולת ראוי כו׳: הלכה ה׳ אין חמ״מ. בבבלי דייק לה ספחני׳ דהכא דלית בה׳ מובה דאי סלקא דעתך חוב׳ אפאי תני במתניתין שאינה בא׳ נחול ובכרוב׳ כו׳ כיון שהוא מן התורה חוב אין לנו לומר שיש חילוק בין שבת לחול כך מפורש בתוספת דפרקי׳: שלא יבוא לידי כו׳. פיר׳ בתוספות שאם לא היתה בא׳ על השבע פתך שהי׳ רעב לאכול בשר שסביב העצמות היה בא לידי שבירתן ולכן הביאו החגיגה תחילה שיהא הפסח נאכל על השוב׳ ומכאן הוכיחו דהא דאמרינן שהגם׳ נאכל על השבע גזירה דרבנן היא משום שבירת עצם היא ולאו דאורייתא היא והקשה על זה בתוספות והארך שם ע״ש: מתבער׳ עמו. פיר׳ שהיה דינה נאכילה וביעור כפסח: איתא חמי· פירש בוא וראה ולמה קושיא הוא: ותימר. פי׳ כמו ואת אומר הכי ומפני בעולה עמו פו׳. ולפיכך זמן אכילתו כמי כמותו ומיהו ר׳ יום׳ פסל על זה הדא אמרה כו׳. פיר׳ זאת אומרת מי שאכל גבינה ורוצ׳ לאכול בשר לרי׳ לנער פסל השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה: הלכה ז׳: תתובה· כמו תשובה: פסול מכשיר. אפר׳ לקמן בסו״ה: סליק פירקא:

מראה מקום והגהות
א לעיל שבת י״ט ע״א ה״ג
ב תוספת׳ פסחי׳ פ״ה·
ג [illegible]
ד תוספת׳ זבחים פ״א.
ה תוספתא שבת כ׳ ט״ז·
ו לעיל שבת י״ט ע״ב
ז תוספתא שבת פט״ו. בבלי שבת קל״ו. פסחים שם.
ח סוכה מ״ד·
ט פ״ח ק״ו.
י תוספת׳ זבחים פ״ו ע״ש.

פרק ששי

הלכה א׳ אילו דברים בפסח כו׳ ׳זו הלכה נעלמה מזקני בתירה פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת ולא היו יודעין אם פסח דוחה את השבת אם לאו׃ אמרו יש כאן בבלי אחד והלל שמו ששימש את שמעיה ואבטליון יודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו׃ איפשר שיש ממנו תוחלת׃ שלחו וקראו לו אמרו לו שמעת מימיך כשחל ארבעה עשר להיות בשבת אם דוחה את השבת אם לאו׃ אמר להן וכי אין לנו אלא פסח אחד בלבד דוחה את השבת בכל שנה׃ והלא כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה׃ אית תניי תני מאה׃ אית תניי תני מאתים׃ אית תניי תני ג׳ מאות. מאן דאמר מאה תמידין׃ מאן דאמר מאתים תמידין ומוספי שבתות׃ מאן דאמר ג׳ מאות תמידין ומוספי שבתות של ימים טובים ושל ראשי חדשים ושל מועדות׃ אמרו לו כבר אמרנו שיש ממך תוחלת׃ התחיל דורש להן מהיקש ומקל וחומר ומגזירה שוה׃ מהיקש׃ הואיל ותמיד קרבן ציבור ופסח קרבן ציבור׃ מה תמיד קרבן ציבור דוחה שבת אף פסח קרבן ציבור דוחה את השבת׃ מקל וחומר. מה אם תמיד שאין מחייבין על עשייתו כרת דוחה את השבת׃ פסח שחייבין על עשייתו כרת אינו דין שידחה את השבת׃ מגזירה שוה׃ נאמר בתמיד במועדו ונאמר בפסח במועדו׃ מה תמיד שנאמר בו במועדו דוחה את השבת׃ אף פסח שנ׳ בו במועדו דוחה את השבת׃ אמרו לו כבר אמרנו אם יש תוחלת מבבלי. היקש שאמרת יש לו תשובה׃ לא אם אמרת בתמיד שכן יש לו קיצבה׃ תאמר בפסח שאין לו קיצבה׃ קל שאמרת יש לו תשובה׃ לא אם אמרת בתמיד שהוא קדשי קדשים׃ תאמר בפסח שהוא קדשים קלין. גזירה שוה שאמרת׃ שאין אדם דן גזירה שוה מעצמו׃ ר׳ יוסי בי ר׳ בון אמר בשם ר׳ אבא בר ממל אם בא אדם לדון אחר גזירה שוה מעצמו עושה את השרץ מטמ׳ באהל׃ ואת המת מטמא׳ בכעדשה דו דרש בגד עד בגד לגזירה שוה׃ כך אם יהיה השרץ בידו של אדם אפי׳ טובל במי שילוח או במי בראשית אין לו טהרה עולמית׃ השליכו מידו מיד הוא טהור׃ ר׳ יוסה בי ר׳ בון בשם ר׳ בא בר ממל אדם דן גזירה שוה לקיים תלמודו׃ ואין אדם דן גזירה שוה לבטל תלמודו׃ ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם ר׳ בא בר ממל אדם דן קין לעצמו ואין אדם דן גזירה שוה לעצמו. לפיכך משיבין מקין ואין משיבין מגזירה שוה׃ אע״פ שהיה יושב ודורש להן כל היום לא קיבלו ממנו עד שאמר להן יבוא עלי כך שמעתי משמעיה ואבטליון כיון ששמעו ממנו כן עמדו ומינו אותו נשיא עליהן׃ כיון שמינו אותו נשיא עליהן התחיל מקנתרן בדברים ואומר׃ מי גרם לכם לצרך לבבלי הזה לא על שלא שימשתם לשני גדולי עולם לשמעיה ואבטליון שהיו יושבין אצלכם׃ כיון שקינתרן בדברים נעלמה הלכה ממנו. אמרו לו מה לעשות לעם ולא הביאו סכיניהם׃ אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי. אלא הניחו לישר׳ אם אינן נביאים בני נביאים הן׃ מיד כל מי שהיה פסחו טלה היה תוחבה בגיזתו. גדי היה קושרה בין קרניו. נמצאו פסחיהן מביאין סכיניהן עמהן׃ כיון שראה את המעשה נזכר את ההלכה אמר כך שמעתי משמעיה ואבטליון׃ ר׳ זעירה בשם ר״א כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה׃ ׳תמן תנינן רכב עליה׃ נשען עליה נתלה בזנבה עבר בה את הנהר׃ קיפל עליה את המוסירה׃ נתן טליתו עליה פסולה. אבל קושרה במוסירה. עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק׃ פרש טליתו עליה מפני הזבובין כשרה׃ זה הכלל כל שהוא לצרכה כשרה לצורך אחר פסולה׃ הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא׃ הדא מן ההיא שאם תלה בה סכין לשוחטה כשרה׃ וההיא ילפא מן הדא שכל עבודה שהיא לשם קדשים אינה עבודה׃ ויתיר להן עיי חולה אלא כר׳ אימי. ואפי׳ תימא כר׳ סימון כשם שנעלמה זו נעלמה זו׃ א״ר אבון והלא א״א לשני שביעית שיחול ארבעה עשר להיות בשבת׃ ולמה נתעלמה הלכה מהן כדי ליתן גדולה להלל׃ א״ר מנא אנא שמעית מר׳ יוחן ומן כל רבנין מפני מה נוהגין ביד שלמטן בכבוד שלא ירבו המחלוקת בישראל׃ ׳ג׳ הניחו כתרן בעתיד וירשו חיי העה״ז׃ ואילו הן יונתן בן שאול. ולעזר בן שרית וזקני בתירה׃ יונתן בן שאול א״ר לא אפי׳ נשים מאחורי הקוריין יודעות היו שדוד עתיד למלוך׃ לעזר בן עזריה תציין הוה ליה לך כהדא רוקני בתירה דשרין נרמון מן נשיותי ומנוניה נשיא׃ רבנין דקיסרין אמרין אף ר׳ חנינה דציפורין לר׳ מנא׃ א״ר ׳יושע בן קבסיו כל ימיי הייתי בורח מן השררה עכשיו שנכנסתי כל מי שהוא בא ומוציאני בקומקום הזה אני יורד לו׃ מה הקומקום הזה כווה ומפציע מפחם בו כך אני יורד לו׃ א״ר יוסי בי ר׳ בון חס ושלום דהוה בעי להי׳ אלא דהוה אמר מאן יימר לי דהוון מקרש שם שמיא דכותי׃ ׳על ג׳ דברים עלה הלל מבבל טהור הוא׃ יכול יפטר וילך לו׃ ת״ל וטהרו הכהן׃ או וטיהרו הכהן יכול אם אמר הכהן על טמא טהור יהא טהור ת״ל טהו׳ הוא וטהרו הכהן על זה עלה הלל מבבל׃ כתוב אחד אומר וזבחת פסח לי׳ אלהיך צאן ובקר. וכת׳ אחד או׳ מן הכבשי׳ ומן העזים תקחו׃ הא כיצד צאן לפסח וצאן ובקר לחגיגה׃ ׳כתוב אח׳ אומ׳ ששת ימים תאכל מצות וכתוב אחד אומר שבעת ימים מצות תאכלו. הא כיצד ששה מן החדש ושבעה מן הישן. ודרש והסכים עלה וקיבל הלכה׃ מיחוי קרבינו׃ ׳אמר ר׳ יוחנן כל פעל יי למענהו׃ שלא יהא נראה כנוטל אימורין מתוך מזבח מנוול׃ ׳תני ר׳ ישמעאל הפשיטו דוחה את השבת׃ ׳תני ר׳ ישמעא׳ בנו של יוחנן בן ברוקה אר׳ בשבת היה מפשיט את החזה׃ מה טעמא דר׳ ישמעא׳ שלא יהא נראה כנוטל אימורין מתוך זבח מנוול׃ מה עבד לה רבי ישמעא׳ בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מתוך שהוא הופכו אינו כנוטל אימורין מתוך זבח מנוול׃ א״ר יוחנן רבי ישמעא׳ ור׳ ישמעא׳ בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד׃ כמה דר׳ ישמעא׳ אמר מוכתר דוחה אין מוכה׳ מן המוכתר דוחה׃ כך רבי ישמעא׳ בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקא אומ׳ מוכתר דוחה אין מוכתר מן המוכתר דוחה׃ אין תאמר מוכתר הוא יקרענו ויוציא אימוריו. א״ר יוסי בי רבי בון לא אתייא אלא כר׳ שמעון ׳דתני הגורר הקודח הקוצץ כל שהוא בשבת חייב. רבי שמעון בן לעזר אומ׳ הגורר עד שיגור כל צורכו׃ הקודח עד שיקדח כל צורכו. הקוצץ עד שיקצוץ כל צורכו׃ והמעבד את העור עד שיעבד כל צורכו. אמר ר׳ יעקב בר אחא לא אתיא אלא כרבי שמעון דרבי שמעון לא עבד מקצת מלאכה ככולה׃ ורבנין עבדין מקצת מלאכה ככולה. וקשי על דרשב״ג אילו נטל לקשור ולא קשר שמא כלום׃ אמר רב אתיי׳ דרשב״ג כרבי יהודה ׳דתני השובט והמקטקט על האריג חייב׃ הרי זה חייב מפני שהוא כמיישב בידו׃ והכא מפני שהוא כמיישב בידו׃ והקטר חלביו׃ לא ילין חלב חגי עד בוקר ואימורי חול קריבין ביום טוב. א״ר אבהו קייטתיה כשחל ארבעה עשר להיות בשבת׃ רבי יונה בעי אם בשחל ארבעה עשר להיות בשבת אין חגיגה באה עמו. אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי כל תלין׃ והלא הקריבהו מבעוד יום שלא תבא לידי כל תאחר׃ א״ר חיננא אילו עבר והביא שמא אינו כשר מאחר שאילו עבר והביא כשר עבר. אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין. ׳תנינן השיכה יצאו וצלו את פסחיהן ואת אמר הבין׃ לשילשולו להצור להרכבו והבאתו מחוץ לתחום לא אמר אלא חוץ לירוש׳׃ הא חוץ לעזרה מותר משו׳ שבו׳ שהתירו במקדש׃ הרכ׳ יבלת. ׳תמן תנינן חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה ואם בכלי כאן וכאן אסו׳ הכא את אמ׳ דוחה וכא את אמר אינו דוחה. ר׳ סימון רבי יהושע בן לוי בשם בר פדייה מפני קילקול פייסות. אמר ר׳ יוסה והן שרפיסו׃ ריש בן לקיש בשם ר׳ טוביה כאן בנפרכת׃ וכאן בשאינה נפרכת׃ ריש בן יקים אמר כאן בלחה וכאן ביבישה׃ רבי יוסי בי ר׳ חנינה אמר כאן ביד וכאן בכלי׳ אתיא דריש בן לקיש כבר קפרא׃ ודר״י בי בר חנינה כרבי יוחנן. ׳דתני כל המקלקלין פטורין חוץ מן המבעיר והעוש׳ חבורה׃ בר קפרא אמר אפי׳ אינו צריך לדם אפי׳ אינו צריך לאפר. א״ר יוחנן והוא שיהא צריך לדם. והוא שיהא צריך לאפר׃ רבי אחא ר׳ חנינה בשם רבי יוחנן כאן וכאן בלחה אנן קיימין והוא שיהא צריך לדם׃ הלכה ב׳ הבאתו חוץ לתחום שבות׃ הדא מסייעא להא ׳דמר ר׳ יונתן קומי רבי חייא רבה בשם רבי שמעון בר יוסי בר לקוניא לוקין על תחומי שבת דבר תורה׃ א״ל רבי חייה רבה והלא אין בשבת אלא סקילה וכרת. א״ל והכתיב אל תאכלו ממנו נא. אמר ליה מי כתי׳ לא אל כתיב. א״ל והכתיב שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. א״ל מי כתיב לא אל כתיב׃ אמר ר׳ יוסי בי ר׳ בון אע״פכ זה עומד בשמועתו וזה עומד בשמועתו׃ חתיכת יבלתו בכלי שבות׃ א״ר אבהו לא תני רבי יוסי בן חנינה אלא הרכבו והבאתו׃ הא חתיכת יבלתו לא׃ מן כנין דו סבר בכלי חא אין לא סבר בכלי שבות׃ לא כן א״ר אבהו בשם ר׳ יוסי בן חנינה מה פליגין כשנטלן הוא. אבל אם נטלן אחר מאסין הן׃ והרין זבח כאחר הוא׃ א״ר יוסה שנייא היא הכא דכתוב זבח. אמר ר׳ מנא הוייה שבות ואילו שבות הוייה דוחין ואילו אינן דוחין לא שוח כזבח וזה כזובח׃ מילתיה דר׳ זעירא אמר הוא זבח הוא וזבח׃ תני ר׳ יודה בר פזי דבר קפרה קומי ר׳ זעירא תמיהני האיך קיבל ר׳ ליעזר מר׳ יהושע את התשובה שזה כזבח וזה כזובח אל בר קפרא תמה׃ ר׳ ליעזר אומר לא תמה מחשבות לא כן ״תנינן המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמיפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה אע״פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא׃ א״ר ירמיה מהו רשות רצה בישל רצה לא בישל. א״ר יוסה הבין הוה רבי ליעזר צריך מתבוה לרבי יהושע הרי חגיגת יום טוב כשיטתך תוכיח שהתירו בה מלאכה ואסרו בה משם שבות׃ והוה ליה מימר בה לא אם אמרת בחגיגת יום טוב שאין חייבין עליה כרת תאמר בפסח שחייבין עליו כרת׃ ותיביתיה כמתניתן לא אם אמרת ביום טוב שאין חייבין עליה כרת׃ תאמר בפסח שחייבין עליו כרת׃ כיי דמר רבי אימי עשירין הוו בתשובות. או ייבא כיי דמר ר׳ נסא כאינש דאי׳ ליה תרין טעמין והוא מתיב חד מינהון׃ הלכה ג׳ שלש עשרה שנה עשה ר׳ עקיבה נכנס אצל ר׳ ליעזר ולא היה יודע כו׳׃ וזו היא תחלת תשובתו הראשונה לפני רבי ליעזר אמר לו רבי יהושע הלא זה העם אשר מאסת בו צא נא עתה והלחם בו׃ ״תמן תנינן אי זו היא דרך רחוקה מן המודיעית ולחוץ וכמידתה לכל רוח דברי ר׳ עקיבא׃ רבי ליעזר אומר מאסקופת עזרה ולחוץ׃ א״ר יוחנן לא א״ר ליעזר אלא לפוטרו מן ההכרת. א״ר לעזר מתניתא אמרה כן׃ השיב ר׳ עקיבה הוייה תוכיח שהיא מצוה ומצוה להזות׃ תיפתר שחל יום השביעי שלו לחיות בארבעה עשר שחל להיות בשבת שאילו חל היה היה מזה עליו ואחר כך בא ושוחט לו את פסחו והוא נכנס ואוכלו בערב מכיון שהוא שבת ואינו מזה עליו נמצא מתעכב מן המצות׃

פירוש

אילו דברי׳׃ אפש׳ שיש כו׳. פי׳ נתמי׳ שלא היו הבבלי׳ מוחזקי׳ בעיני׳ ליודעי׳ בתורה כדלעיל בפרק תמיד נשחט׃ כמה פסחים. כמה קרבנות כפסחים דוחין את השבת׃ מאה. פיר׳ שני תמידין בכל שבת׃ מוספין׃ שהיו ג׳ בכל שבת שבים׃ מה לעשות. פרשתי לעיל בפ׳ ר״א דמילה כל הסוגיא ובבבלי דפרקי׳׃ והלא א״א לשני שביעית שלא חל י״ד להיות בשבת גרסינן וה״פ ולמה כולפי׳ כי איך יתכן שבכתו מה שהיה זמן קרוב כזה ומשני כדי ליתן כו׳׃ מפני מה נוהגי׳ כו׳. פי׳ אע״פי דאיכא ב״ד דעדיף מיניה אפ״ה נוהגין כבוד בב״ד ואין מעבירין ב״ד קטן׃ מפני המחלוקת׃ פירש דחיישינן שמא אותו ב״ד לא יהיו עניותן מזקני בתירא ואתי למחלוקת׃ יונתן כו׳. לפי שמשפט המלוכה היתה ראויה לו ואמר לדוד אתה תמלוך וגו׳ ואלעזר בן עזריה מפורש לעיל בפ׳ תפילת השחר בענין הנשיאות׃ א״ר לא כו׳. כמו ר׳ אילא׃ אפי׳ נשים כו׳. פי׳ הנשים שיושבות אחורי היריעות ואורגות יודעות כו׳ וא״כ אפי׳ רבותיה שהני׳ כתרה תציין הוה. פיר׳ תכשי׳ הוה עם ר״א שיחזור ר״ג לנשיאותו וא״כ לית לך מי שניח כתרו מדעתו׃ רשרין נרמון. פי׳ שהתירו עצמן מן הנשיאות׃ בקומקום כו׳. פי׳ מה הקומקום הזה שהוא קלחת נחושת שמחממין בו מים על האש כשזורקין אותו על האד׳ לא יצא ריקן מכוה שהוא כווהו ומפליעו או מסמיר אותו כפחם כך מי שירד לו שלא יצא מקמי בלי כוה מי שמוליכני משררתי׃ השוכם מ׳ כל הסוגיא פירשתי לעיל בשבת׃ מי כתיב לא כו׳. לעיל בעירובין פרשתיה׃ יבא כיי דמר׃ פירשתיו בכפ׳ מקומות׃ ולא היה כו׳. פי׳ שלא היה יודע ממעלתו ולא היה חשוב בעיניו ולא היה רגיל להשיב לפניו וזה היה תחילת תשובתו. פי׳ מה שהשיב לו הואה תוכיח ילכן אמר לו ר״י זה העם אשר מאסת וגו׳ בלומר אפילו הקטני׳ שהי׳ חשובי׳ לפניו השיבו עליו תשובה ומחרים לר׳ יהושע שהי׳ בר פלוגתיה׃

מראה מקום והגהות

׳תוספתא פסח׳ פ״ד. בבלי פסחים ס״ו ע״א. לעיל שבת י״ז א׳.
ב פרה פ״ב מ״ג.
ג בבלי פ״ה.
ד בבלי מנחות ק״ט׃ בשם ר׳ יהושע בן פרחי׳.
ה עיין ת״כ פ׳ מצורע פ״ט.
ו מכילתא ס׳ בא ט׳.
ז בבלי שבת קס״ו ע״ב ע״ב.
ח שם. מנחות ס״ג ע״ב.
ט שם.
י תוספתא שבת פי״ב.
יא לעיל שבת.
יב פ״ה מ״י.
יג עירובין פ״ד מ׳ י״ג. לעיל עירובין כ״ו ע״ג.
יד שם וה״ב.
טו שם.
טז אבות פ״ג מי״א.
יז פ״ט מ״ב.

לשוחט אף על פי שאינו מבני חבורה. לאחר מבני חבורה אף על פי שאינו שוחט. רבי יוחנן אמר אפילו נתון עמו בירושלם. רבי שמעון בן לקיש אמר עד שיהא נתון עמו בעזרה. דין כרעתיה ודין כרעתיה. דאיפלגון שני ימים טובים של גליות רבי יוחנן אמר מקבלין התרייה על ספק. רבי שמעון בן לקיש אמ' אין מקבלין התרייה על ספק. הכל מודין שאם היה נתון כנגד החלון בירושלם. מאן דאמר ספק ודאי.. מאן דאמר בעזרה בירושלם הוא. מה טעמ' דרבי יודה דם. זבחי. דם פסח ודם תמיד. אמר רבי יוחנן טעמא דר' שמעון כתוב אחד אומר לא תשחט על חמץ דם זבחי. וכתוב אחד אומר לא תזבח על חמץ דם זבחי. אחד הפסח בארבעה עשר אחד שאר כל הזבחים בחולו של מועד. מה ראית לרבותן בחולו של מועד ולהוציאן מן ארבעה עשר. אחר שריבה הכתוב ומיעט. מרבה אני אותן בחולו של מועד שהוא בל יראה ובל ימצא ומוציאן מארבעה עשר שאינן בל יראה ובל ימצא. ואתיא כיי דאמר דרבי מאיר דרבי מאיר אמר משש שעות ולמעלן מדבריהן. אמר מנא לחו דכתיב זבח חג הפסח ארבעה עשר אנן קיימין. אמר רבי יוחנן חבורה היתה מקשה מה אנן קיימין אם כשאבד ונמצא קודם לכפרה בין לשמו בין שלא לשמו כשר וניתק לרעייה. אם כשאבד ונמצא לאחר כפרה בין לשמו בין שלא לשמו פסול שלמים הוא. וקיימנה כשניטמאו הבעלים או שהזידו וכבר נדחה לפסח שני. לשמו פטור והוא פסול. שלא לשמו חייב והוא כשר. והזידינו לשמו פטור. תמן אמרין בשם רב חסדא כשעברה שנתו בין ראשון לשני. רבי לא בשם רבי יוחנן בשעיבר זמן כפרתו. פסח שעיבר זמנו ושחטו לשמו בזמנו או ששחט אחרים לשמו בזמנו. ר' ליעזר פוסל ורבי יהושע מכשיר רבי ליעזר פוסל שהוא כשוחט פסח לשם שלמים. ור' יהושע מכשיר שהוא כשוחט שלמים לשם פסח. מכיון שעיבר זמנו לא שניא. היא השוחט פסח לשם שלמים. היא השוחט שלמים לשם פסח. על דעתיה דרב חסדא בשעיבר שנתו בין ראשון לשני. על דעתיה דרבי לא בשם רבי יוחנן בשיעבר זמן כפרתו: הלכה ה' ר' יעקב בר אחא בשם רבי יסא ניתן כח בקולו של משה והוה קולו מהלך בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים יום. ומה הוה אומר ממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת. וממקום פלוני ועד מקום פלוני כת אחת. ולא תתמה ומה אם אבק שאין דרכו להלך את מר והוה לאבק בכל ארץ מצרים. קול שדרכו להלך לא כל שכן. אמר לוי כשם שניתן כח בקולו של משה כך ניתן כח בקולו של פרעה. והוה קולו מהלך בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים יום. ומה הוה אומר קומו צאו מתוך עמי. לשעבר הייתם עבדי פרעה. מיכן והילך אתם עבדי ה'. באותה השעה היו אומרים הללויה הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה. תני תמיד שיש לו נסכים תוקעין לנסכים. פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיטתו: ולמה רבי זעירא ורבי יעקב בר אחא ורבי אבינא הוון יתיבין. אמר אבינא מפני הרמאין. אמר ליה רבי יעקב בר אחא בבל פומך אל רבי זעירא אל כפלנה פומך אחא רבי ירמיה בשם רבי יוחנן מפני הרמאין: הלכה ו' כתוב אחד אומר אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קודש הם את דמם תזרק על המזבח. וכתוב אחד אומר ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך. אם שפיכה למה זריקה. ואם זריקה למה שפיכה. תני ישפך לא ימוץ. ישפך לא יזה. ישפך לא יזרוק. ופירש בקבלה כהנים זורקין את הדם מיד הלוים הכל מודין בשפיכה די הכן ובהויה די הכן ומה מפלגין בזריקה. ר' מנא אמר זריקה כעין שפיכה. ר' חנינה אמר זריקה כעין הוייה. אמר יוחנן בר מרייא קרייה מסייע לרבי חנינה כי מי נדה לא זורק עליו טמא יהיה עוד. הא דיילא קים גבה הוייה ואת צווח לה זריקה: הלכה ז' תמן תנינן יצאו ואכלו ושתו ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדולה. אי זו הוא הלל הגדולה. ר' פרנך בשם רבי חנינה הודו לאלהי האלהים. אמר ר' יוחנן וכלבד משעומדים בבית ה'. למה כאילין תרתין פרשתא. רבי זעירא רבי אבהו בשם רבי שמואל בר נחמן מפני שירידת גשמים כלולה בהן. על דעתיה דרבי יוחנן ניחא דכתיב מעלה נשאים מקצה הארץ. ודרבי חנינה מה בגין דכתיב נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו. ר' בא ור' סימון תרויהון אמרין הדא דידן. רבי יושוע בן לוי אמר הדא דידן. בר קפרא אמר הדא דידן. בר קפרא כדעתיה דתנינן מיטה של כת השלישית לא הגיעה לאהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני. מפני שעמה ומעוטין. תני בר קפרא זו היא הלל הגדולה. ודר בר אבייה נבר קומי תיבותא אמר לון ענו בתריי מה דנה אמר הדא אמרה לית הדא דידן. אמר מנא הדא דידן נסא הוה רב בנין כן אמר לון ענו בתריי מה דנא אמר. תני היא היתה נקראת כת עצלים. אמר אבון מה אם דבר שמצותו לכן היא היתה נקראת כת עצלים. מי שהוא מתעצל במצוה על אחת כמה וכמה: הלכה ח' אמר רבי יוחנן לא כל שבות התירו במקדש והיו הכהנים משתקעין בדם עד ארכובותיהן. כיצד היו עושין מסמיות היו עושין להן. תמן תנינן רבי יודה מחייב בדם התמצית. ור' יודה מחייב בדם התמצית. אמר יוחנן לא ריבה אותה רבי יודה אלא להכרת אתאי. רבי חזקיה רבי אבהו בשם ר' יוחנן לא ריבה אותה רבי יודה אלא להכרת. תמן אמר בשם רב חסדא מתניתא בן אמרו לן

והלא דם התמצית הוא ודם תמצית פסול על גבי המזבח. ועוד מן חדא ורובו לא נתקבל בכלי ודם שלא נתקבל בכלי פסול מעל גבי המזבח. ואית לרבי יודה דם מבטל דם כמה דלית ליה הדא וחוא מקבל מינהון. כן ליה ליה הבא והוא מקבל מינהון. רבי יוסי בי ר' בון בשם רב חסדא מתניתא אמרה כן אין לי אלא דם הנפש במוקדשין דבר שהוא ראוי לכפרה. מניין דם הנפש בחולין. ודם תמצית בין בחולין בין במוקדשין ת"ל דם. וכל דם שהוא אצל נפש הוא מכיר כפרה. אצל תמצית אינו מכיר כפרה: הלכה ט' ר' זעירא בשם ר' לעזר קנים ומקלות קודם להתרה חבלים נשנו: הלכה י' כתיב והוה ממנו מכולו. א"ר אבונא וכלבד מזבח שלם. כתיב והקטירו אותו. והקטירו והקטירם. מה ת"ל והקטירו אותו הכשר ולא הפסול. והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים. והקטירם כולם כאחת. הכא את מר והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים. והכא את מר הקטירן כולן כאחת. א"ר לא כאן במנם. וכאן על גבי המזבח. לא כן תני ר' חייה לא היתה ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. ואמר רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש אפי' למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה. תיפתר שסמך עצמו לכותל וישב לו. והא כתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה' וגו'. אמר רבי איבו בר נגרי ויישב עצמו לתפילה. יצאת כת הראשונה וישבה לה בהר הבית. והשנייה בחיל. והשלישית במקומה. רבי נחמן בשם רבי מנא מה אתינן מיתני וישבה לה במקומה. עמדה לה במקומה:

חדרן עלך תמיד נשחט

א. אילו דברים בפסח דוחין את השבת שחיטתו וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטר חלביו. אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין. הרכבו והבאתו חוץ לתחום וחתיכת יבלתו אינן דוחין. רבי ליעזר אומר דוחין: ב' א"ר ליעזר ומה אם שחיטה שהוא משום מלאכה דוחה את השבת. אילו שהם משום שבות לא ידחו את השבת. אמר לו ר' יהושע יום טוב יוכיח שהתיר בו משום מלאכה ואסר בו משום שבות. אמר לו רבי ליעזר מה זה יהושע מה ראיה רשות למצוה: ג' השיב רבי עקיבה הזייה תוכיח שהיא מצוה והיא משום שבות ואינה דוחה את השבת אף אתה אל תתמה על אילו שאע"פ שהן מצוה והן משום שבות לא ידחו את השבת: ר' אמר לו ר' ליעזר ועליה אני דן מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת. הזייה שהיא משום שבות לא תדחה את השבת. אמר לו רבי עקיבה או חילוף מה אם הזייה שהיא משום שבות אינה דוחה את השבת אף שחיטה שהיא משום מלאכה לא תדחה את השבת: ה' אמר לו ר"א עקיבה עקרתה מה שכתוב בתורה בין הערבים במועדו בין בחול בין בשבת אמר לו הבא לי מועד לאילו כמועד בשחיטה. כלל א"ר עקיבה כל מלאכה שאיפשר לה ליעשות מערב שבת אינה דוחה את השבת. שחיטה שאי איפשר לה ליעשות מערב שבת דוחה את השבת: ו' אימתי מביאין עמו חגיגה בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט. בזמן שהוא בא בשבת במרובה ובטומאה אין מביאין עמו חגיגה: ז' חגיגה היתה באה מן הצאן ומן הבקר מן הכבשים ומן העזים מן הזכרים ומן הנקיבות ונאכלת לשני ימים ולילה אחד: ח' הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב עליו חטאת. ושאר כל הזבחים ששחטן לשם הפסח אם אינן ראויין חייב. אם ראויין ר' ליעזר מחייב חטאת. ר' יהושע פוטר: ט' אמר ר' ליעזר מה אם הפסח שהוא מותר לשמו כששינה את שמו חייב. זבחים שהן אסורין לשמן כששינה את שמן אינו דין שיהא חייב. אמר לו רבי יהושע לא אם אמרת בפסח ששינה את שמו בדבר אסור תאמר בזבחים ששינן בדבר מותר. אמר לו רבי ליעזר אימורי ציבור יוכיחו שהן מותרין לשמן והשוחט לשמן חייב. אמר לו רבי יהושע לא אם אמרת באימורי ציבור שיש להן קיצבה תאמר בפסח שאין לו קיצבה. ר"מ אומר אף השוחט לשם אימורי ציבור פטור: י' שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים ולטמאים חייב. לאוכליו ושלא לאוכליו למנויו ושלא למנויו למולים ולערלים לטהורים ולטמאים פטור. שחטו ונמצא בעל מום חייב. שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור. שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידן או שמתו או שניטמאו פטור מפני ששחט ברשות:

פירוש

והידינו. פי' ולפי זה כגט: הלכה ה': כת אחת. פירש שבפסח נשמע בג' פיתות כמו שדרשו רז"ל פושתנו כל קהל עדת ישראל ועל כל אחת היתה העזרה נגעלת אבל נעלרים שלא היתה עוד' היה סדע"ב חולקן לג' כיתות והאה אומר מספוק כו': דיילא פי' טהרה מלשון אידלא עמ' אידל' קליר בפ"ק דב"ב: הלכה ז: הודו לאלקי כו'. משום דכתיב ביה נותן לחם כו' ואמרינן לפ' נקרא שמו הלל הגדול שהב"ה יושב ברומו של עולם ומחלק מזונו' לכל בו ה: משעומדים. פי' שיתחיל במזמור שקודם הה: והאם הללויה וגו' שעומדים בבית ה' וגו'. כיוא שאמר שצריך לומר גם מזמו' הללויה דכתיב ביה מעלה נשיאים וגו': הדא דידן. פי' הלל שאנו אומרים בכ"א ימים בשנה זהו שאנו אומרין בליל פסח: קומי תיבות' כו'. פי' שעבר לפני התיבה להתפלל על הגשמים: ענו בתריי'. פי' ענו אחרי מה שאני אומר: הדא אמרה כו'. פי' זאת אומרת שאין זה היה הלל שלנו דא"כ מה היה צורך לענות אחריו הלא הציבור רגילים בו אלא ודאי משום דהאי היה אומר הודו לה' כו' שהוא מענייין ירידת גשמי' כדמפר' לעיל בסוגיין ומזה לא היו רגילין וא"ל שיקראו אחריה הדא דידן כו'. פי' דלעולם איס' לך שהיה הלל שלנו רק לפי שהיו שם אנשים הרבה והיו ביניהם עמי הארץ לכן אמ' שיקראו אחריו א"כ משום שהיו מתבלבלין זה מזה נשא. כמו בר בשא פי' בני אדם: שמצותו לכן. פי' דהא לא סגי לה בלאו הכי דמלוה בג' כיתות אמ"ה איבעי ליה לזרחי ולהיות מן הראשו' קו' פי שהוא כו': הלכה ח': מסמיו'. כמו אלמנעות ממיו כמו: במנם. פירש נקערה אלקחן אשרו ביותה סליק פירקא:

[redacted] מקום והגהות

א תענית פ"ג ה"ט.
ב עיין תוספתא תענית פ"ג. בבלי פסחים קי"ח. לקוטי תענית פ"ו ע"א.
ג כריתות פ"ה ה"א.
ד בבלי מנח קכ"ג:
ה סוטה כ"ג נ'.

מראה מקום והגהות

א תוספתא כא פ' ד'.

ב בבלי פסחים ס"ג:

ג חגיגה זבחים פ' נ' ס"ק

ד תוספתא פ' הזבחים.

ה נ"י ה פ"א ס"ח בבלי ביצה ז':

לשמו. אמר רבי יוחנן יש שלא לשמו מעבודה לעבודה והוא פסול. רבי שמעון בן לקיש אמר יש שלא לשמו מעבודה לעבודה. ויהא כשר. אמר רבי אילא מסתברה פיגול ליסר רבי יוחנן אילו ורק שלא לשמו שמא אינו פיגול. שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול. א"ר יוסי מן תרתין מילין לא דמיא מחשבת פיגול למחשבת פסול אילו שחטו לשמו לקבל דמו שלא לשמו שמא אינו כשר. שחטו שלא לשמו לקבל דמו לשמו פסול. אילו שחטו שלא לשמו להקטיר אימוריו לשמו שמא אינו פיגול שחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו כשר. א"ר יוסה אנא חמית תפים לרבי ירמיה לרבי בא אמר ליה אמר לי טעמא דרבי יוחנן למה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול. נעשה משעה ראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו והוא פסול. אמר ליה ואין כיני אפילו שחטו שלא לאוכליו לזרוק את דמו שלא לאוכליו. ויעשה משעה ראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו ויהא כשר. לית יכיל דמר רבי אילא בשם רבי יוחנן שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר. אתא רבי יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר רבי יוסה נסיב חיליה מן תרין טעמוי דרבי יוחנן למה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול. נעשה משעה הראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו והוא פסול. למה שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר. נעשה מעשה הראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו והיא כשר. רבי חגיגה אמר קומי רבי מנא בשם רבי יודן טעמא דרבי יוחנן כל שאילו יבוא לאותה העבודה ואינו מחשב לה מחשב הוא מעבוד' אחר' לה. אילו שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו. שמא אינו פיגול. שחטו לשמו לזרו' דמו שלא לשמו פיגול. אילו שחטו לקבל דמו שלא לשמו שמא אינו כשר. ובשעת קבלה מחשב הוא. הרי כל שאילו יבוא לאותה העבודה ואינו מחשב לה הוא מחשב מעבודה אחרת לה. אילו שחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו שמא אינו פיגול. ובשעת הקטרה אינו מחשב הרי כל שאילו יבא לאותה העבודה והוא מחשב לה אינו מחשב מעבודה אחרת לה. א"ל לא התיבינ' מפיגול על פסול דמר רבי יוסה מן תרין מילין לא רמייא מחשבת פיגול למחשבת פסול. מה נפיק מן ביניהון. א"ר שמואל בר אבודמא חילופין בשאר ימות השנה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו בשאר ימות השנה על דעתיה דרבי יוחנן כשר. על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש פסול. אמר ר' יוחנן על דא אמר לי אבא בר אבא דאינון אמרין מניין שהפסח משתנה לשם שלמים. תלמוד לומ' ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים כל שהוא מן הצאן בא שלמים. התיבון הרי עלה מן דבר שאינו בא אלא מן הצאן. יצאה עלה שהוא באה אפילו מן הבקר. התיבון והרי אשם. א"ר בון בר כהנא מן הצאן דבר הבא מכל הצאן יצא אשם שאינו בא אלא מן האילי' בלבד. בכל אתר את אמר מן למעט. והכא את אמר מן לרבות. א"ר מנא מיעטו שאינו בא אלא מן האילים בלבד. התיבון והכתיב אם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים לעולה. מעתה מותר הפסח אין בא עלה א"ר אבון משנין דבר שהו' לאכילה בדבר שהוא לאכילה. ואין משנין דבר שהוא לאכילה בדבר שאינו לאכילה. א"ר יוסי בי רבי בון משנין קדשים קלין לשם קדשים קלין ואין משנין קדשי' קלין לשם קדשי קדשים. א"ר יוחנן על דאמר רבי חנינה דאחון אמרין אין הפסח משתנה לשם שלמים אלא אם כן שחטו לשם שלמים. ואני אומר אפילו לשם עלה. אמר ר' לא טעמא דרבי יוחנן ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים כל שהוא זבח בא שלמים. משתנה למחשבת פסול. היך עביד שחטו לשם עלה על מנת לזרוק דמו למחר. מכל מקום פסול הוא. אין תימר משתנה למחשבת פסול פיגול. אין תימר אינו משתנה למחשבת פסול פסולו לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה. רבי בון בר חייה בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם מעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיק' והוא כשר. א"ל ואין כיני אפילו שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו ויעשה משעה ראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה ויהא כשר. א"ר אבא מרי מאן אמר כשתיקה כשר. או נאמר בשתיקה פסול: הלכה ג' מניין שהוא צריך לשוחטו לאוכליו. רבי יוחנן בשם רבי ישמעאל איש לפי אכלו תכסו. א"ר יאשיה לשון סורסי הוא זה כאדם שהוא אומר לחבירו כוס לי את הטלה הזה. כיצד שלא לאוכליו שחטו לשם חולה לשם זקן שאינן יכולין לוכל כזית. כיצד שלא למנויו שחטו לשם בני חבורה אחרת. הדא אמרה שהקטן יש לו מנין לפסול. הדא אמרה היה נתון בדרך רחוקה ושחטו לשמו פסול. הדא אמרה הדא מסייעא לדרומיי. דדרומיי אמרין אימורין שאבדו מחשב להן כמי שהן קיימין. הדא אמרה שחטו שהאכל ממנו חצי חבורתו פסול. אמר ר' חניי קומי רבי יוסה תיפתר שהיו כולן חולין. אמר ליה ניתני לשם בני חבורה פסולין. א"ל בשהיו שם כשירים ושחטו לשם פסולין. א"ר אלעזר מתניתא בששחטו לאוכליו נתכפר בו לאוכליו ושלא לאוכליו. אבל אם שחטו משעה הראשונה ונתכפר בו לאוכליו ושלא לאוכליו פסול. רבי שמלאי אתא גבי רבי יונתן א"ל אלפן אגדה. א"ל מסורת בידי מאבותי שלא ללמד אגדה לא לבבלי ולא לדרומי שהן גסי רוח ומעוטי תורה. ואת נהרדעאי ודר כדרום. אמר ליה אמור לי הדא מילתא מה בין לשמו ושלא לשמו מה בין לאוכליו ושלא לאוכליו. אמר ליה לשמו ושלא לשמו פסולו מגופו. לאוכליו ושלא לאוכליו פסולו מאחרים. לשמו ושלא לשמו אין את יכול לבור פסולו מתוך הכשירו. לאוכליו ושלא לאוכליו את יכל לבור פסולו מתוך הכשירו. לשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים לאוכליו ושלא לאוכליו אינו נוהג לא בפסח. א"ר יוסה מן הדא ודרבי לעזר את שמע תרתיי. דמר רבי לעזר מתניתא כששחטו לאוכליו ונתכפר בו לאוכליו ושלא לאוכליו. אבל אם שחט משעה הראשונה ונתכפר בו לאוכליו ושלא לאוכליו פסול הרי פסולו מחמת אחרים ואת יכול לבור פסולו מתוך הכשירו ואת אמר הכין. לא כיני לשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים. לאוכליו ושלא לאוכליו אינו נוהג לא בפסח. א"ר אבין אית לך חורי לשמו ושלא לשמו נוהג בכל העבודות. לאוכליו ושלא לאוכליו אינו נוהג אלא בשחיטה. לאוכליו כזיתין ושלא לאוכליו כזיתין כשר. לאוכליו כזיתין ושלא לאוכליו כחצי זיתין וכל שכן כשר. לאוכליו כחצי זיתים ושלא לאוכליו בחצי זיתים מה אנן קיימין אם כשרותה המחשבה לכושר תהא המחשבה לפסול. אם אינה המחשבה לפסול לא תהא המחשבה לכושר. א"ר יוסה מתניתא אמרי' שהמחשבה לכושר 'דתנינן תמן לוכל כחצי זית ולהקטיר כחצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין. שחטו שתתכפר בו חצי חבורתו. רבי יונה פוסל נעשה כמתפיש כפרת אילו לאילו מאחר שלא נתכפר לאילו. לא נתכפר לאילו רבי יוסה אמר כשר. במחזירה תנייא חזר ביה רבי יוסי. א"ל רבי פינחס לא כן אלפן רבי כשר. אמר ליה הא קבועה גבך כמסמראי שחטו קודם לפסח פסול. לאחר חצות מיד כשר. קודם לתמיד כשר. ותני כן יכול אם קדם פסח לתמיד לא יואחר התמיד תלמוד לומר תעשה ריבה. א"ר אבין מתניתא אמרה פסח עצמו כשר. אין תימר פסול כמי שלא קדמו. תמן את אמר דם תמיד ואיבריו קודמין לפסח ופסח לקטורת. והקטורת להטבת הנרות וכא את אמר אכן. א"ר לא כאן בחי וכאן כשחוט: הלכה ד' 'מניין לשוחט פסח על החמץ שהוא עובר בלא תעשה תלמוד לומר לא תשחט על חמץ דם זבחי. אין לי לא השוחט הזורק מניין תלמוד לומר לא על חמץ דם. א"ר שמואל בר רב יצחק ממה שהוא מתחייב על הזריקה הדא אמרת פסח עצמו כשר. א"ר יוסה תיפתר שנתכוונה לו חמץ בין שחיטה לזריקה. או שהיה זה שוחט וזה זורק. תני חזקיה לא תשחט על חמץ דם זבחי. התורה קראת אותו זבחי. אמר ר' מנא אילולי דתניתה חזקיה מציעו דבר פסול וחייבין עליו חטאת. המחמץ את הפסולה אית תניי תני חייב. אית תניי תני פטור. אמר רב חסדא מאן דאמר חייב בשנפסלה מחמת חימוצה. מאן דאמר פטור כשלא נפסלה מחמת חימוצה. הקטיר אימורין על חמץ. אית תניי תני חייב אית תניי תני פטור. מאן דאמר חייב דם מכל מקום. מאן דאמר פטור זבח. מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבה הכפרה. יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה. מלק עוף על חמץ. אית תניי תני חייב. אית תניי תני פטור. מאן דאמר חייב דם מכל מקום. ומאן דאמר פטור זבח. יצא עוף שאינו זבח. רבי יעקב בר זבדי בעא קומי רבי יוסה מאן דאמר חייב ניחא. מאן דאמר פטור מה טעמא. א"ל למידין עונש מעונש ואין למידין עונש מפטור. רבנין דקיסרין בעיין יכול המקבל והמהלך על חמץ יהא חייב תלמוד לומר זבח. מה זביחה מיוחדת שחייבין עליה בחוץ. יצא המקבל והמהלך על חמץ שאין חייבין עליהן בחוץ. יכול המקטיר אימורין על חמץ יהא חייב תלמוד לומר וכפר. מה זריקה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה. רבי יעקב בר זבדי בעא קומי רבי יוסה עד דאת דיין לה לפטור. דונה לחיוב יכול המקבל והמהלך על חמץ יהא פטור תלמוד לומר זבח. מה זביחה מיוחדת שחייבין עליה בחוץ. אף אני ארבה הקטר אימורין שחייבין עליהן בחוץ. יכול המקטיר אימורין על חמץ יהא פטור. תלמוד לומר וכפר. מה זריקה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה אף אני ארבה המקבל והמהלך שהן מעכבין את הכפרה. א"ל דבר שוה בשניהן מלמד. דבר שאינו שוה בשניהן אינו מלמד. זבח מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה וחייבין עליה בחוץ יצא המקבל והמהלך שאין חייבין עליהן בחוץ. יצאו הקטר אימורים שאינן מעכבות את הכפרה. 'תמן תנינן בית שמאי אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת ובית הלל אומרים זה וזה בכזית. רבי זריקן בשם רבי יוסה בן חנינא לא שנו אלא לביעור. אבל לאכילה כזית. רבי אבהו בשם רבי יוחנן בין לביעור בין לאכילה כזית. קם רבי מנא עם רבי חזקיה א"ל מנן שמע רבי הדא מילתא. א"ל מן רבי אבהו אמ' ליה ואנן אמרין רבי אבהו בשם ר' יוחנן בין לביעור בין לאכילה כזית. שחטו על חמץ אחר מי את מהלך אחר אכילתו או אחר ביעורו. תמן א"ר ירמיה בשם רבי ועירה שני חצאי זתים בתוך הבית אין הבית מצטרף. בתוך הכלי הכלי מצטרף. שחטו עליהן מאחר שאילו בתוך הבית ואין הבית מצטרף פטור או מאחר שאילו בתוך הכלי והכלי מצטרף חייב. שחטו על סיעור מאחר דאמר רב הונא בשם רב מותר להאכילו לכלבו פטור. או מאחר דרב אמר לוקין על אכילתו חייב. רשב"ל אמר עד שיהא לשוחט לאחד מבני חבורה. רבי יוחנן אמר

פירוש

יש שלא לשמו מעבוד' לעבודה. פי' שאם עסק בשחיטה ושחט' לשמו רק לזרוק דמה שלא לשמה כקרא שלא לשמה כמי שהיה דעתו בשעת הזריק' לזרוק שלא לשמ' ומסל' אחת הסוגיא סבוארת בבבלי: ואין כיני כו'. פי' ואם כן הוא שאתה אוסר נעשה משעה כו' א"כ אפילו שחטו שלא לאוכליו כו' נמי נימא ויעשה כו' ויהא כשר. פי' בתמיה: נסיב חילה כו'. פי' כחו ורלייתו לקח קוה: חתיבינ'. פי' אל תשיביני: הלכה ג': סורסי. פי' לשון ארמי: כוס לי. פי' שחוט לי ונפלא דפי' הפסוק הוא זה לפי אכלו לפי מנין הסמויין עליו תכוסו ר"ל תשחטו את השה: לוכל. כמו לאכול: אלפן אגד'. פיר' למדיני אגדה והוא מדרשי' וטעמי הכתובים: ומעוטי תורה. פירש שאינם עוסקים בתורה כראוי וא"כ יש לחוש שמא יגלגלו טעמי המקראות לענייני אחרי' שלא כהוגן או ילעיגו עליהן ח"ו ובבבלי סנה' זה המעשה שבא ללמד ספר יוחסין וכל המעשה בסגנון אחר ע"ש: א"ל מה כו'. פירש להראות לו שהוא בעל תורה שאל ממנו זאת השאל' וה"פ למ' אמרינן לשמו ושלא לשמו הוא פסול ולאוכליו ושלא לאוכליו כשר: מגופו. פי' המחשבה והפסול הוא נוגע הקרבן מה שאין כן בלאוכליו שהוא פסול דבר אחר: לבורר. רש"י פי"כ פירושי' על זה ע"ש כל הסוגיא: במחזורה. פירש כשחזר על תלמודו בפעם שנית: סיעור. פי' כמו שיאור המאור כפתוי' ובפ' כל שעה מפרשה:

פירוש

חלל. פי' בזה"ל: שבקן לה ם'. פירש הגימוזא והלכו להם פתחילה אל הקהל שהם יתגדנו: מן החמן. פי' אחר שזכו הפס ותתנו מיסת כנ' ידש: לא אתיתן. פיר' שספר להם ולפה לא גלתם אלי מתחלה כמה שהיה סכתגיבכ אמר מה דביני לבין. פי' פה שביני לבין הכער ידעתם אבל מה שביני לבין בוראי אין אתם יודעים כלומר אע"פ שאני בילי במרנסת עלקי ובני אבל נעלות ה' אני בזה: ואמרין. פי' אמרו לאשתי והיא תתן לכם מידה של דינרין בצבור: נד"ל או מתוק. פי' אתם מיד אמר לכם בעלי מידה גדולה או מדה מחוקה: במילוי. פי' לא בן שפי' פשיתי בדבריו ואם לאו שלא אמר אלא מחוקה מתכל לפי מה שעלה הימנך שהסיד' הגדולה על המחוקה ויבכה לי מן כתובתי או סכנסי פלגא שלי וכיון ששמע בעלה כך כפל לה את כתובתה: סליק פירקא:

תמיד נשחט: מה חמי'. פי' מה ראית: בלל ערב. פירש כל זמן שהחמה במזרח כל הצד' הוא למערב וכן בתיכך שהחמה קרוב לשקיעה שהיא במערב כל הצל' למזרח אבן בחצי היום שהחמה באמצע הרקיע כל האדם הוא תחתיו וכלא שמש בצוה ולמעלה הוא מתחיל לנטות מאמצע הרקיע וחולף אל מקו' השקיע' ונראה שלכך אמר שאין זה כי אם זכר לדבר מצ"פי שלכבורה כרא' שהוא ראייה מכח לפי שירמיה לא אמר זה אלא ע"ד משל על בנגד הבלות ולכן נקטו לזכר בעלמא ושאר הסתיו' מבואר בגבלי דכרקי':

לנביה אמר לון למה לא אתיתון נביי קרסיי כמה דהויתון נחיתין אמרת כבר אתינן ושמעינן קליה דטלייא אמר לך מה נזבון לך יומא דין ואמרת ליה טרוכסימון לא מן יומא דין אלא מן דאתמול דהוא כמית חליל· אמר מה דביני לבין טלייא ידעתון· לא מה ביני לבין בריי. אף על פי כך אותן ואמרו לה והוא יהבה לכון חד מודיי דדינרין· אזלין ויאמרין לה· אמרת לון מה אמר לכון נדיל או מחוק ואמרו לה סתם אמר לון· אמרה לון אנא יהבה לכון נדיל ואין אמר נדיל הא במילוי· ואין לא אנא מחשבנא נודלנה מן פריני· כיון כששמע בעלה כך כפל לה את כתובתה:

הדרן עלך מקום שנהגו

א׳ תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה· ערב פסחים נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה בין בחול בין בשבת. חל ערב פסחים להיות ערב שבת נשחט בשש ומחצ' וקרב בשבע ומחצה והפסח אחריו: ב׳ הפסח ששחטו שלא לשמו קיבל והילך וזרק שלא לשמו או לשמו ושלא לשמו או שלא לשמו ולשמו פסול· כיצד לשמו ושלא לשמו· לשם פסח ולשם שלמים. שלא לשמו ולשמו· לשם שלמים ולשם פסח: ג׳ שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים ולטמאים פסול· לאוכליו ושלא לאוכליו למנויו ושלא למנויו למולים ולערלים לטמאים ולטהורים כשר· שחטו קודם לחצות פסול שנאמר בו בין הערבים· קודם לתמיד כשר· ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו עד שיזרק דם התמיד· ואם נזרק כשר: ד׳ השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה· רבי יהודה אומר אף התמיד. רבי שמעון אומר אף הפסח בארבעה עשר לשמו חייב ושלא לשמו פטור. ושאר כל הזבחים בין לשמן ובין שלא לשמן פטור· ובמועד לשמו פטור ושלא לשמו חייב· ושאר כל הזבחים בין לשמן בין שלא לשמן חייב חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה: ה׳ הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל· קהל ועדה וישראל· נכנסה כת הראשונה ונתמלאת העזרה נעלו דלתות העזרה תקעו והריעו ותקעו הכהנים עומדין שורות שורות ובידיהם בזיכי כסף ובזיכי זהב שורה שכולה כסף כסף· שורה שכולה זהב זהב· ולא היו מעורבין ולא היו לבזיכין שולים שמא יניחום ויקרש הדם: ו׳ שחט ישרא׳ וקיבל הכהן נותנו לחבירו וחבירו לחבירו מקבל את המלא ומחזיר את הריקן כהן הקרוב אצל המזבח זורקו זריקה אחת כנגד היסוד: ז׳ יצאה כת הראשונה ונכנסה שנייה יצאה שנייה ונכנסה שלישית· כמעשה הראשונה כך מעשה שנייה ושלישית· קראו את ההלל אם גמרו שנו אם שנו שלישו אע"פ שלא שילשו מימיהם· רבי יהודה אומר מימיה של כת שלישית לא הגיעה לאהבתי כי ישמע ה׳ את קולי מפני שעמה מועטין: ח׳ כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהכהנים מדיחין את העזרה שלא כרצון חכמים. רבי יהודה אומר כוס היה ממלא מדם התערובת זרקו זריקה אחת על גבי המזבח ולא הודו לו חכמים: ט׳ כיצד תולין ומפשיטין אונקליות של ברזל היו קבועין בכתלים ובעמודים שבהן תולין ומפשיטין· כל מי שאין לו מקום לתלות מקלות דקין חלקים היו שם מניח על כתיפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט· רבי אליעזר אומר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתיפו ותולה ומפשיט: י׳ קרעו והוציאו את אימוריו נתנם במגס והקטירם על גבי המזבח· יצאה כת הראשונה וישבה לה בהר הבית· שנייה בחיל· השלישית במקומה עומדת· חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן:

פרק חמישי

הלכה א׳ תמיד נשחט כו׳· [א]כתיב וזה אשר תעשה על המזבח וגו׳· הייתי אומר יקרבו שניהן כשחרית ושניהן בין הערבים· תלמוד לומר את הכבש אחד תעשה בבקר· הייתי אומר יקרב של שחר עם הנץ החמה. ושל בין הערבים עם דמדומי החמה תלמוד לומר בין הערבים· נאמר כאן בין הערבי׳· ונאמר להלן בין הערבים מה בין הערבים שנאמר להלן משש שעות ולמעלן· אף בין הערבים שנאמר כאן משש שעות ולמעלן· מה חמית מימר בין הערבים משש שעות ולמעלן אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב· מה ערב שני להלן משש שעות ולמעלן אף ערב שני כאן מו' שעו' ולמעלן· ויהא כשר מו' שעות ולמעלן· [ב]רבי יהושע בן לוי אמר בין הערבים כיצד חלק בין הערבים ותן לו שתי שעות ומחצה לפניו ושתי שעות ומחצה לאחריו· ושעה אחת לעיסוקו· נמצאת אומר שהתמיד קרב בתשע שעות ומחצה· אמר רבי יוסה שבק רבי יהושע בן לוי רישא ואמר סופה דלכן כהדא דתני תניה בן יהודה אומר שומע אני בין הערבים בין ערבו של ארבעה עשר יבין ערבו של חמשה עשר יכול היום והלילה בכלל תלמוד לומר יום. כשהוא אומר יום יצא לילה אי יום יכול בשתי שעות ביום תלמוד לומר בערב. אי בערב יכול משתחשך תלמוד לומר בין הערבים הא כיצד חלוק בין הערבים ותן שתי שעות ומחצה לפניו ושתי שעות ומחצה לאחריו ושעה אחת לעיסוקו· נמצאת אומר שהתמיד קרב בתשע שעות ומחצה לאחריו ושעה אחת לעיסוקו· נמצאת אומר שהתמיד קרב בתשע שעות ומחצה· א"ר יוסה הדא דתימר למצוה אבל לעיכוב הדא היא דתנינן [ג]שחטו קודם לחצות פסול· לאחר חצות מיד כשר· קודם לתמיד כשר· ויימר אף בשחרית כן· הכא כתיב בין הערבים· אית לך מימר תמן בין הבקרים. [ד]רבי יושע בן לוי אמר תפילות מאבות למדו· [ה]אב בית דין· מאן תנא בין בחול בין בשבת. רבי ישמעאל [ו]דתני כסידרו בחול כך סידרו בשבת דברי רבי ישמעאל· רבי עקיבה אומר כסדרו בערב שבת כך סידרו בשבת. הא רבי ישמעאל מאחר שעה לפילפולו. ורבי עקיבה מקדים שעה אחת לעיסוקו· כדי שלא יכנסו למצוה משוכרין. ויקרב פסח תחילה ותמיד אחריו· אם אומר את כן נמצאת מבטל בין הערבים של פסח· אם מקיים את בין הערבים של פסח לא נמצאת מבטל בין הערבים של תמיד· תמיד אם מבטלו את עכשיו אימתי את מקיימו לאחר זמן פסח אם מבטלו את עכשיו אימתי את מקיימו· ויקריב פסח תחילה ותמיד אחריו· יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו לא בין הערבים בלבד· רבי ירמיה בעי מה חמיית מימר ערב מואחר או נאמר ערב מוקדם לא כיני יאוחר דבר שנאמר בו בין הערבים כבוא השמש לדבר שלא נאמר בו לא בין הערבים לבד· מתניתא מסייעה לרבי ירמיה [ז]שם תזבח את הפסח בערב· בערב אתה זובח כבוא השמש אתה אוכל. מועד צאתך מארץ מצרים אתה צולה· אית תניי תני כערב אתה אוכל כבוא השמש אתה זובח מועד צאתך מארץ מצרים אתה צולה· ויקרבו שניהן כאחת· אמר רבי יוסה כבש שני אין פסח שני· [ח]תני רבי נתן אומר בכל יום ויום תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה· מתו בכל ערב פסח ופסח אמר רבי יוסה בי רבי בון מעמיה דהדין תנייה כדי ליתן חצי שעה בין כת לכת· [ט]תני דם תמיד ואבריו קודמין לפסח ופסח לקטורת והקטורת להטבת נרות· אית תניי תני דם תמיד ואבריו קודמין לקטורה והקטורה לפסח ופסח להטבת הנרות כדי שיקרבו נסכי התמיד עמו· ואין מוקדם לתמיד של שחר ולא מאוחר להתמיד של בין הערבים לא הפסח והקטורת בערבי פסחים· [י]מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל עליה עולת. ומניין שלא יהא דבר מעכב לתמיד של בין הערבים ת"ל עליה שלמים· רבי שמעון בן לקיש אמר וערך עליה עלה אין כתיב כאן אלא וערך עליה העלה שלא תהא העלה קודמה לתמיד של שחר· [יא]תני רבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר מחוסרי כפרה מביאין כפרתן אחר התמיד של בין הערבים כדי שיטבלו ויאכלו פסחיהן לערב. אמר רבי יודן הדא דתימר במצורע עשיר אבל במצורע עני לא עוף הוא מביא· אמר רבי שמואל בר אבדומא אינו מביא אשם: הלכה ב׳ מניין שהוא צריך לשוחטו לשמו רבי בא בשם רב ואמרתם זבח פסח הוא· לומר. אם שחטו לשם פסח הרי הוא פסח ואם לאו אינו פסח. שאר כל מעשיו מניין ועשית פסח שיהו כל מעשיו לשם פסח· מעתה אפי׳ הקטר אימורין ת"ל זבח מה זביחה מיוחדת שהוא מעכבת את הכפרה. יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה· חטאת מניין ושחט אותה לחטאת· ושאר כל מעשיו מניין ועשה את האחד חטאה· מעתה אפי׳ הקטר אימורין ת"ל ושחט· מה שחיטה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה· חטאת לשם בעלים מניין א"ר ירמיה ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו· א"ל רבי יוסי מעתה אפי׳ הקטר אימורין ת"ל וכפר מה זריקה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה· פסח לשם בעלים מניין ודין הוא מה אם החטאת שאין מחשבת ערלים וטמאים פוסלין בה צריכה שתהא לשם בעלים· פסח שמחשבת ערלים וטמאים פוסלין בו אינו דין שיהא צריך לשם בעלים· לא אם אמרת כחטאת שהוא קדשי קדשים תאמר בפסח שהוא קדשים קלין· אמר רבי יוסה ולא מחשבה למדה· התורה ריבת מחשבה בפסח יותר מן החטאת· אמר רבי חנניה קומי רבי מנא ומחטאתו של מצורע אנו למדין. וכי חטאתו של מצורע לא לחידושה יצאת שהיא טעונה נסכים לשם בעלים ודבר שיצא לחידושו אין למדין ממנו· א"ל וכי חטאתו של מצורע מאיכן למידה שתהא פסולה שלא לשמה· לא מן הדין קרייא דכתי׳ ושחט אותה לחטאת. וכתיב זאת תורת החטאת· תורה אחת לכל החטאות· לא ממקום שהוא למידה משם היא מלמדה· שחטו לשמו לזרוק דמו שלא

מראה מקום והגהו"ת
[א] ע׳ מכילתא פרשת בא.
[ב] עיין בבלי פסחי׳ נ"ח ע"א.
[ג] עיין בבלי ברכות כ"ו:
[ד] תנ"ך נראה מיותר.
[ה] בבלי פסחים נ"ח ע"א וע"ש הגי׳.
[ו] ספרי פ׳ ראה. בבלי נדרו׳ ט׳.
[ז] ספרי שם.
[ח] בבלי פסחים נ"ח ע"א.
[ט] שם וע"ב.
[י] תוספ׳ פסחי׳ פ"ד.

לכהן· וחכמים אומרים הואיל ואצבע חני כאמצע נפטרה מן
הבכורה· ר' שמעון בן לקיש כרבי יודה ורבה מן דרבי יודה
מה דאמר רבי יודה משום חילכות בכורה מה דאמר רבי
שמעון בן לקיש משום חילכות בחמה גסה· רבי יודה מתיר
כשבורה· לא אמר רבי יודה אלא כשבורה שאינה יכולה לתתרפאות.
אמרו לו והרי מביאין לה זכר ורבעת ממנו· א"ל אף אני לא
אמרתי לא בשבור וזכר שאינו יכול לחתרפאות· אמרו לו והרי
מביאין לו נקיבה והוא רובעה והיא יולדת· רב אבון בשם רבנין
דתמן זאת אומרת שאסו' להמציא לחן ורע· 'תמן תנינן הלוקח
עובר חמורו של נכרי והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי· המשתתף
לו והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה· דבי
חניי בעא קומי רבי יוסי לית הדא אמרה שאסור להמציא לחן
עברים. אמר ליה כבר קדמך רבי אבון· דמר רבי אבון בשם
רבנין דתמן זאת אומרת שאסור להמציא לחן ורע· בן בתירה
מתיר בסוס· לא אמר ר' יודה לא בסוס זכר שהוא הורג בעליו
במלחמה· יש אומרים שהוא רץ אחר נקיבה· וי"א שהוא עומד
ומשתין· מה נפק מן ביניהון תסרים· מאן דמר שהוי רץ אחר
נקיבה וזה אינו רץ אחר נקיב'. מאן דמר שהוא עומד ומשתין אף הוא
עומד ומשתין דברי חכמי'· ר' אחא בשם ר' תנחום בר חייה לכשיוקין
הוא כורנו בריחיים. רבי יוסה בי רבי בון בשם ר' חונה בן בתירה
ור' נתן אמרו דבר אחד "דתני הוציא בהמה וחיה ועופות בין חיים
בין מתים חייב· רבי נתן אומר מתים חייב· חיין פטור. רבנין
אית להון משום חייב חטאת· ואיתון מתיבין לי' הכין בשיטתו
חשיבוהו כשיטתך שאת אומר משום הילכות בהמה גסה אוף איח
לן לכשיוקין הוא כורנו בריחיים· רבי אומר אני שהוא
אסור משום שני דברים· משום כלי זיין ומשום הילכות בהמה
גסה· ותני כן חיה גסה כבהמה גסה· מאן תניתה ר' דברי חכמים
ודבי בסנא חנין בר בא בשם רב חיה גסה כבהמה דקה: הלכה
ד'· רבי בא בעא קומי רבי אימי אפי' בשר עגל· א"ל אפי' בשר
עגל· אפי' בשר עוף א"ל אפי' בשר עוף· סברין מימר אפי'
ביצה אפי' קולקס· א"ר יודן בי רבי תנין ובלבד מן חשתיטוח·
'תני ר"ש בן אלעזר אומר י"ה שחל להיות בשבת אפי' במקום
שלא נהגו להדליק מדליקין· רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי
ר' יוסה בן שאול בשם רבי הלכה כרבי שמעון בן אלעזר· דרש ר'
חייה בר בא לטיבריא כהדא דרבי שמעון בן אלעזר· רבי יוסה
אמר לה ר' שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן רבי חזקיה ואמרי
לה רבי יעקב בר אחא בשם רבי שמואל בר נחמן מקום שנהגו
להדליק משובח ממקום שנהגו שלא להדליק· א"ר ירמיה הדא שהוא
בן שהרי יום הכיפורים שחל להיות בשבת אפילו מקום
שנהגו שלא להדליק מדליקין. רבי בא ודבי סימון תריהון
אמרין הדא לך שהוא כן שהרי האיש הזה צנוע ואינו משמש מיטתו
לאור הנר· בין כמאן דאמר מדליקין בין כמאן דאמר
אין מדליקין מפני הרגל עבירה· מאן דאמר מדליקין
שהוא רואה ומתבייש· ומאן דאמר אין מדליקין שלא יראה
ויתאוה. תני אפילו בתי כניסות ובתי מרחצאות· לכן צריכה
אפילו מקום שלא נהגו להדליק מדליקין· "יום הכיפורים שחל
להיות בשבת מהו להריח בבשמים ושלקות מן המנחה ולמעלן
רב אמר אסור רבי לעזר אמר מותר· רבי יעקב בר
אחא בשם רבי לעזר מה טעם אמרו מריחין בבשים ושלקות מן
המנחה ולמעלן מפני סכנה. שנייא היא סכנה יום הכיפורים
שחל להיות בשבת. שנייא היא יום הכיפורים שחל להיות בחול·
התיב ר' חנניה חברון דרבנין מתניתא פליגא על ר"א יום
הכיפורים שחל להיות בשבת הלות מתחלקת לערב· שנייא היא
שעל ידי שהוא דבר קל שמא ישכח ויאכל· התיב רבי פינחס
מתניתא דרבי לעזר פליגא עלוי יום הכיפורים שחל להיות בשבת
שבתון שבות ובחול שבתון שבות· אם בחול את שובת לא כל
שכן בשבת· לא צורכה דלא אפילו דברים שאת מותר לעשותן
בחול את שובת עליהן בשבת ואי זו וו זו הרחת
בבשים ושלקות· רבי יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו תראון דברי' בדבר
שדרכו לבוא כצונין· אבל דבר שדרכו לבוא ברותחין עד דיידא נלשה
הוא מקנב· א"ר מנא אם אומר את כן אף מתבייש ולא מקנב ונמצא
בא לידי סכנה· רבי בא בעא קומי רבי אימי מהו להריח בבשים
ושלקות מן המנחה ולמעלן א"ל שרי· רבי יעקב בר אחא של
לרבי חייה ולרבי יוסה מהו להריח בבשים ושלקות מן המנחה
ולמעלן א"ל שרי· רבי זעירה בעא קומי רבי אימי מהו מימור
לחליטה עבד לי חליטה· א"ל שרי· עבד לי תופין שרי·
עבד לי פתילה· אללא· מה בין זה לזה זה אוכל נפש וזה אינו אוכל
נפש: הלכה ה' רבי אבון רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יוחנן נשיא
כמתמיה יעשו כל אדם עצמן תלמידי חכמים. כל עצמן לא גזרו
חכמים. בטילה כתשעה באב: הלכה ו' הא יום
אסור רבי לעזר בשם רבי הושעיה יום פסח הוא לה'· רבי
יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן רבי לא בשם רבי לעזר שני
תלמידים שנו אותה· אמר ר' זעירה אשכחית אמר חלתא
אינון חד אמר אסור וחד אמר מותר וחד אמר מנתן: הלכה
ז'· ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר גומרה
בארבעה עשר. ובלבד דבר שהוא לצורך המועד· אבל לא יתחיל
בה בתחלה בארבעה עשר אפי' דבר שהוא לצורך המועד·
וחכמים אומרים שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים החייטין
שכן הדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד· הספרין שכן נוזרין
ומצורעין מגלחין במועד· הכובסין שכן הבא מעליי' מטומאה
לטהרה להיות מכבסין במועד· רבי יוסי בי רבי יהודה אומר
אף הרוצענין שכן דרך עולי רגלים להיות מתקנין מנעליהן
וסנדליהן במועד· ורבנין אמרין עשירים היו ובבהמה היו עולין:
הלכה ח' מושיבין שובכין לתרנגולין בארבעה עשר· הא במועד
אסור· אין מרביעין את הבהמה במועד אבל מוליכין אותה
לבקורת· ר' יודה אומר המורה שהיא תובעת זכר מרביעין
אותה שלא תיצן· ושאר כל הבהמה מוליכין אותה לבקורת. ומקיזין
דם לאדם ולבהמה במועד· ואין מונעין רפואה מאדם ומבהמה
במועד· תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה· והן שתיהיה
ג' ימים למרודה ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה· והוא
שישבה על ביצה ג' ימים מעת לעת. א"ר מנא מתניתא אמרה
כן שלש' עשר ארבעה עשר חמשה עשר· ומקצה היום ככולו·
א"ר אבון חיפתר שישבה מאיליה· וליה שמע מיני' כלוי· וכל
שבמטבוי מסלקו לצדי· שברפת ושבחצר מוציאו לאשפה· א"ר בא
הדא דתימא בחצר קטנה אבל בחצר גדולה מסלקו לצדי· הרפת
בין גדולה בין קטנה מוציאו לאשפה· א"ר בא מפני שנוולה
קשה: הלכה ט' מאן תנא קוצרין ר"מ· מאן תנא גורשין רבי
יודה· א"ר יעקב בר' סוסיי קומי ר' יוסי כל עמא מודיי שקוצרין
וכל עמא מודיי שאין גורשין. מפלגין בהרכבת דקלים· ר"מ
אומר מרכיבין דקלים כל היום וברצון חכמים היו עושין· ר' יודה
אומ' לא היו עושין ברצון חכמים. כיצד היו כורכין את שמע·
א"ר אחא אמר ר' זעירה א"ר לא שמע ישראל ה' אלהינו ה'
אחד· לא שלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה דברי ר"מ· ר' יודה
אומר מפסיקין היו לא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד· ר' יוסה אמר ר' זעירה ר' לא שמע ישרא' ה' וגו'·
לא שלא היו מפסיקין בין אחד לברוך דברי ר"מ· ר' יודה אומר
מפסיקין היו לא שלא היו אומרי' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד: כיצד היו מתירין בגמזיות של הקדש· "אמרו להן
חכמים אין אתם מודין לנו בגידולי הקדש שהן אסורין· אמרו להן
אבותינו כשהקדישו לא הקדישו לא קורות מפני בעלי אגרוף
שהיו באין ונוטלין אותן בזרוע· מה רבנין סברין מימר קורות
ופירות הקדישו· אפי' תימר קורות הקדישו ופירות לא הקדישו
צריכה לרבנין· המקדיש שדה אילן מהו שישייר לו מן הגידולין·
נישמעינה מן הדא משנודעו העוללות· העוללות לעניים·
שנייא הוא שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו· מעתה אפילו לא
נודעו העוללות יהו העוללות לעניים. שנייא היא שהוא כרם
להקדש· קרא דתני 'הנוטע כרם להקדש פטור מן הפרט מן
הערלה ומן הרבעי ומן העוללות וחייב בשביעית· ר' זעירה
בשם ר' יוחנן ושבתה הארץ שבת לה'· אפי' דבר שהוא לה'
קדושת שביעית חלה עליו· ר' חייה בר אבא בעא קומי דרבי
מנא לאוכלו בלא פדיון אי איפשר שא"א להקדש לצאת בלא
פדיון· לפדוחו ולאוכלו אי אתה יכול שלא יהא כלוקח לו קודום
מדמי שביעית· א"ל הגזבר היה מחלפן ביד אחר· א"ר מתנייה
למה לי נן פתרין לה דברי הכל כהדא דמר רבי יוחנן דברי
רבי יוסה מפני שקדם נדרו לחבקירו· והבא מפני שקדם חבקר
נדרו להקדישו· א"ר יוחנן מעשה היה והורו כר' יוסה: ליה
הדא פליגא על ר' יוחנן דרבי יוחנן אמר מכיון שעבר עליו ושכחו
הרי הוא שכחה. שנייה היא בערים שדרכו לבחן· אפילו על
דר' אושעיה לית הוא פליגא דרבי הושעיה אמר רומס הייתי
זיתים עם ר' חייה הגדול ואמר לי כל זית שאת יכול לפשוט
ידך וליטלו אינו שכחה· שנייא היא שכל רוגלות ורוגלות
אומן בפני עצמו: רבי אבא בר כהנא בעא קומי רבי אימי
המשכיר בית לחבירו ונצרך לדמיו· א"ל לא עלה על דעת שימוש
כרעבי· ר' זעירא ר' לא תריהון אמרין מיסתוסים "באוני הוא
ונקניה במקח· "תני המשכיר בית לחבירו ועמד והקדישו הרי
זה דר בתוכו ומעלה שכר להקדש· אימתי בזמן שלא
הקדים לו שכרו· אבל בזמן שהקדים לו שכרו הרי זה דר
בתוכו חנם. כיומי דר' מנא הוות נימורה כציפורין והוון בניהון
מישכונין גבין מדראתאי מיזל לון אפיק ר' מנא כהן כהיא דרבי
אימי אמר לא דאנא סבר כדעתיה לא בגין ציפרייא דלא יחלטון
בניהון: ואוכלין מתחת הגשרים· מה נן קיימין אם בשנשרו
מעיש דברי הכל מותר· אם בשנשרו ביום טוב דברי הכל
אסור· לא כי נן קיימין בסתם· ותתנין פיאה לירק· 'לא היו
נותנין לא מן חלפה ומן הקפלוטות שלקטתן באחת. רבי יוסה
אומר אף לא כרוב. מעש' בבן "מביא יין שנתן בנו פיאה לירק לעניים
ובא אביו ומצאן עומדין על פתח הגינה· א' להן הניחו מה שבידכם
והניחו מה שבידן ונתן להם בבפליהן מעושרין· לא שהיתה עינו
צרה לא שהיה חושש לדברי חכמים: הד' ומן צרכון רבנן
נידבאי שלחון לרבי עקיבה ולחד מן רבנין עמיה· אתון בעיי
מישאל לנביה ושמעון קליה דטלייא א"ל מה ניזבון לך יומא
דין אמר ליה טרוכסימון לא מן יומא דין לא מן דאתמול דהוא
כמיש וזליל. שבקין ליה ואזלון לון מן דומן על עמא אתון

מראה מקום והגהות

א מסכת בכורו' פ' ב'.

ב תוספתא שבת פ' ט'. בבלי שבת נ"ד·

ג בבלי פסחים נ"ג:

ד ע' בבלי שבת קי"ז:

ה פיאה פ' ג' וש"נ.

ו פיאה פ' ז' ע"ש.

ז תוספתא פיאה פ' ג'.

סנ"ל מיסתוטיס כאוני לשון יונית כלומר שכירות בעקח·

ח תוספתא ב"מ פ"ח.

ט תוספת' פסחי' פ"ב. בבלי פסחי' נ"ו ע"ח.

י בתוספתא בננו של נבו ובבבלי שם חגי' בנן ביהיין·

פירוש

מדנו. פירש שעצבוו בכחיים: הלכה ד': קולקס· פי' מין לוף הוא: גלשה. פי' מים רותחין הרבה ודוגמתו בבבלי פ' כל שעה: מקנב פי' מחתך: תופין פי' כיר' תטר וכיריס מתרגמי' תנורין ותפיין: הלכה ח': לבקורת· פי' מקום שעומדין שם השוורים ובבבלי הוא פ' שבפך: רונקות. פירש זיתי' כתוב' ודוגמתו במכחות אין מביאין מן הדליות אלא מן הרוגלי' ובערוך ערך רגל הביאה לדמיי· פי' כגון שהוא חולה וצריך למכרה ומבעיא ליה אם יכול למוכרה בתוך ימי השכירות או לא: לא עלהכי'. בב"מ האמרתי בגילוי אילו הדברי' וע"ש: מיסתוסים. פירש לשון חולי ודוגמתו בפ"ק דחגיג' אלי מסמע דהאי ממת לשון חולי הוא: כאוני. פי' בלוגם: רחוח נימור'. פי' שחית' אשה אחת מעקו' שממו כיוור: מושכנין. פי' מושכרין לזמן והיא הגרב' למעו' ורצתה למכרן והוליא ר' מנא בהיא דר' כו' דלמ' לעי' המשכי' בית ונצרך לדמיו שיכול למוכרו: בבן סניא יין. כך היה שמו לא שהיתה כו'. אין להקשות וודאי לא היה לר עין שהרי נתן להם בכפלי' ועוד קש"לן דיש לומר שלא להשמיעים דלא תימ' דמעיקרה הית' עינו צרה ושוב הדר ביה לכן אמר שאפילו מעיקרו לא היית' עינו צר' ולהכי איכוון: אלא שהי' כו'· שאמרו ליתן פיאה מירק משום דמפקעי להו ממעשר שיהיו העניים טוחנין שהוא פיאה גמור' ופיאה פטורה מן המעשר משו' דהפקר הוא ובבבלי דפרקי' זה המעשה קלא בנוסח אחר וע"ש ברא"ש ותוספו': נידבאי. פירש כבנה להביא יתושה: דטלייה. פירש של נער: טרוכסימון. פי' מין ירק והוא נקרא עולשין בלשון המשנה·

א׳ מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין. מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין. ההולך ממקום שעושין למקום שאינן עושין או ממקום שאינן עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם וחומרי המקום שהלך לשם ואל ישנה אדם מפני המחלוקת: ב׳ כיוצא בו המוליך פירות שביעית ממקום שכלו למקום שלא כלו או ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב לבער. רבי יהודה אומר צא והבא לך אף אתה: ג׳ מקום שנהגו למכור בהמה דקה לגוים מוכרין. מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין ואל ישנה אדם מפני המחלוקת. ובכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה עגלים וסייחים שלימין ושבורין. רבי יהודה מתיר בשבורה. בן בתירה מתיר בסוס: ד׳ מקום שנהגו לוכל צלי בלילי פסחים אוכלין. מקום שנהגו שלא לוכל אינן אוכלין. מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכיפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין. מדליקין בבתי כניסיות ובבתי מדרשות ובמבואות אפילין ועל גבי החולין: ה׳ מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אינן עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטילין. רבן שמעון בן גמליאל אומר יעשו כל אדם עצמן כתלמידי חכמים: ו׳ וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות. ובגליל לא היו עושין כל עיקר. הלילה בית שמאי אוסרין. ובית הלל מתירין עד שתנץ החמה: ז׳ רבי מאיר אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר גומרה בארבעה עשר. אבל לא יתחיל בה בתחילה בארבעה עשר אע״פ שיכול לגומרה. וחכמים אומרים שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים החייטים והספרים והכובסין. רבי יוסי בי רבי יהודה אומר אף הרוצענים: ח׳ מושיבין שובכין לתרנגלין בארבעה עשר. תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה. ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה. גורפין מתחת רגלי הבהמה בארבעה עשר ובמועד מסלקין לצדדין. מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אע״פ שאינן לצורך המועד: ט׳ ששה דברים עשו אנשי יריחו על שלשה מיחו בידם ועל ג׳ לא מיחו בידם. אילו שלא מיחו בידם מרכיבין דקלים כל היום וכורכין את שמע וקוצרין וגודשין לפני העומר ולא מיחו בידן. אילו שמיחו בידן מתירין בגמזיות של הקדש ואוכלין מתחת הנשרים בשבת ונותנין פיאה לירק ומיחו בידן חכמים:

פרק רביעי

הלכה א׳ מקום שנהגו לעשות מלאכה כו׳. כתיב שם תזבח את הפסח בערב. אין לי אלא הוא שלוחו מניין תלמוד לומר ובשלת ואכלת. מה תלמוד לומר שם תזבח את הפסח בערב אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב אבל אסרו מלעשות מלאכה כהדא דתני לחן כל אינש דיהוי עלוהי אעין וביכורין. [ס]האומר הרי עלי עצים למזבח וגיזירים למערכה אסור בהספד ותענית ומלעשות מלאכה בו ביום. [ע]אמר רב יונה אילין תמידין קרבנותיהן של כל ישראל אינון אם יהוו כל ישראל עולין לירושלם לית כתיב אלא שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך. אם יהוו כל ישראל יושבין ובטילין והכתיב ואספת דגנך מי אוסף להן את הדגן אלא שהתקינו הנביאים הראשונים עשרים וארבע משמרות על כל משמר ומשמר היה עומד בירושלם של כהנים ושל לוים ושל ישראלים. [פ]תני עשרים וארבעה אלף עומד מירושלם וחצי עומד מיריחו. אף יריחו היתה יכולה להוציא עומד שלם אלא בשביל לחלוק כבוד לירושלם היתה מוציא חצי עומד הכהנים לעבודה והלוים לדוכן וישר׳ מכינין על עצמן שהן שלוחיהן של כל ישראל. [צ]תני רבן שמעון בן אלעזר אומר כהנים לויים וישראלים ושיר מעכבין את הקרבן. רבי אבין בשם רבי אלעזר טעמא דרבי שמעון בן אלעזר כל הקהל משתחוים אילו ישראל. והשיר משורר אילו הלוים. והחצצרות מחצצרים אילו הכהנים. הכל עד לכלות העולה. הכל מעכבין את הקרבן. רבי תנחומא בשם רבי לעזר שמע לה מן הדא ואתנה את הלוים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל אלו הלוים. לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד אילו הכהנים. ולכפר על בני ישראל זה השיר. ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש אילו ישראל. מניין שהשיר קרוי כפרה. חיננא אבוי דרב ינסה בשם רבי בניה ולכפר על בני ישראל זה השיר. מניין שהשיר מעכב רבי יעקב בר אחא ר׳ שמעון בלוטה בשם רבי חנינה ולכפר על בני ישראל זה השיר. הרי פסח הרי קרבנן של כל ישראל הוא ותלו אותו במנהג. אמר רבי אבהו שנייה היא שאין הפסח קרב אלא משש שעות ולמעלן. רבי אבהו בעי אמר הרי עלי עולה משש שעות ולמעלן מותר לעשות מלאכה משש שעות ולמטן. אמר רבי יוסה פסח שהקריבו בשחרית אינו פסח. עולה שהקריבוה בשחרית עולה היא. כל הדברים תלו אותן במנהג. [ק]נשייא דנחתין ולא למיעבד עבידא באפוקי שבתא אינו מנהג. עד יפני סדרא מנהג. בתריא ובחמשתא אינו מנהג עד יתפני תעניתא מנהג. יומא דערובתא אינו מנהג. מן מנחתי ולעיל מנהג. יומא דירחא מנהג. א״ר זעירה נשייא דנהגן דלא למישתייא מן דאב עליל מנהג. שבו פסקה אבן שתיה מה טעם כי השתות יהרסון. א״ר חיננא כל הדברים מנהג. אעין דשישין הוו במגדל צבעייה אתון ושאלון לרבי חנינה חבריהון דרבנן מהו מיעבד בהן עבודה אמר להן מכיון שנהגו בהן אבותיכם באיסור אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש. ר״א בשם ר׳ אבין כל דבר שאינו יודע שהוא מותר וטועה בו באיסור נשאל והן מתירין לו. וכל דבר שהוא יודע בו שהוא מותר והוא נוהג בו באיסור נשאל אין מתירין לו. [ר]יושבין על ספסלו של גוי בשבת. מעשה ברבן גמליאל שישב לו על ספסלו של גוי בשבת בעכו. אמרו לו לא היו נוהגין כן להיות יושבין על ספסלו של גוי בשבת ולא רצה לומר להן מותר לעשות כן אלא עמד והלך לו. מעשה ביהודה והלל בניו של רבן גמליאל לרחוץ במרחץ בכבול אמרו להן לא נהגו כאן להיות רוחצין שני אחים כאחת ולא רצו לומר מותר כן אלא נכנסו זה אחר זה. ועוד שיצאו לטייל בקורדקיות של זהב בלילי שבת בכבול. אמרו להן לא נהגו כאן להיות מטיילין בקורדקיות של זהב בשבת ולא רצו לומר להן מותר כן. אלא שלחו ביד עבדיהן. ולא סוף דבר פסח אלא אפי׳ מנהג [ש]קיבלו עליהן חרמי טיבריה וגרוסי צפורין. רשושי עכו. שלא לעשות מלאכה בחולו של מועד ניחא גרוסי ציפורין. רשושי עכו. חרמי טיבריה ואינן ממעטין בשמחת הרגל. צד הוא בחכה צד הוא במכמורת. אפי׳ כן אינן ממעטין בשמחת הרגל. ר׳ אימי מיקל לון שהן ממעטין בשמחת הרגל. גלו ממקום למקום וביקשו לחזור בהן יבא כהדי׳ דא״ר בא בני מישא קיבלו עליהן שלא לפרש בים הגדול. אתון שאלון לר׳ אמרין ליה אבותינו נהגו שלא לפרש בים הגדול אנו מה אנו. א׳ להן מכיון שנהגו בהן אבותיכם באיסור אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש. ואין אדם נשאל על נדרו. תמן משנדר נשאל. ברם הכא אבותיכם נדרו. כל שכן יהו מותרי׳. א״ר חנניה לא מן הדא אלא מן הדא. ר׳ תלמידיה דר׳ יודה הוה. דר׳ יודה אמר אסור לפרש בים הגדול. ר״ש בן לקיש שאל לר׳ יוחנן ואינו אסור משום כל תתגודדו. א״ל בשעה שאילו עושין כב״ש ואילו עושין כבית הלל. ב״ש ובית הלל אין הלכה כבית הלל. א״ל בשעה שאילו עושין כר״מ ואילו עושין כר׳ יוסה. ר״מ ור׳ יוסי אין הלכה כר׳ יוסי. א״ל תרין תניין אינון על דר״מ. ותרין תניין אינון על דר׳ יוסי. א״ל הרי ראש השנה ויה״כ ביהודה נהגו כר׳ עקיבה ובגליל נהגו כר׳ יוחנן בן נורי. א״ר שנייה היא שאם עבר ועשה ביהודה בגליל ובגליל ביהודה יצא. הרי פורים הרי אילו קורין בי״ד ואילו קורין בט״ו. א״ל מי שסידר את המשנה סמכה למקרא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר. ניחא ממקום שעושין למקום שאין עושין. ממקום שאין עושין למקום שעושין. ויבטל שהרי כמה בטילין יש לו באותו מקו׳. ר׳ סימון בשם ר׳ יוחנן במתמיה: הלכה ב׳ כלו מטיבריה ולא כלו מציפורין. אמר לו מציפורין הבאתים אם אין את מאמינני צא והבא לך אף אתה. ר׳ חנניה ור׳ פינחס ר׳ יודה ור׳ יוסה שניהן אמרו דבר אחד [ת]דתנינן תמן אוכלין על המופקר ואין אוכלין על השמור ר׳ יוסי אומר אף על השמור. אמר לון מן השמור הבאתים ואם אין את מאמינני הרי שדה פלוני משומרת לפניך צא והבא לך אף אתה: הלכה ג׳ מותר לגדל. א״ר בא כגון מהור שהוא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל. והן בעיי מימר מאן דמר מותר למכור מותר לייחד. מאן דאמר אסור למכור אסור לייחד. רבי יונה רבי לעזר בשם רב ואפי׳ כמאן דאמר מותר למכור אסור לייחד מה בין למכור מה בין לייחד. תמן מכיון שהוא מוכריה לו כבהמתו של נוי היא. ברם הכא בהמתו של ישרא׳ היא והוא חשוד עליה. מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין. למה שהוא מוציאה מידי גיזה. תגע עצמך שהיתה ע״ש שהוא מוציאה מידי בכור. הגע עצמך שהיה זכר שהוא מוציאו מידי מתנו׳. מעתה חיטין אל ימכור לו שהוא מוציאן מידי חלה. יין ושמן אל ימכור לו שהוא מוציאן מידי ברכה. בכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה. מה בין בהמה גסה מה בין בהמה דקה. בהמה גסה יש בה חיוב חטאת בהמה דקה אין בה חיוב חטאת. ואינו חולב ואינו גוזז. תמן הוא מתחייב ברם הכ׳ היא מתחייבת. וכיון שהוא מוכרה לו לא בהמתו של נוי הוא ברם הכא בהמתו של ישראל היא והוא חשוד עליה. א״ר אימי בבליי בשם רבנין דתמן פעמים שהוא מוכרה לו לניסיון והוא מחזירה לו לאחר ג׳ ימים ונמצא שבר עבירה בבהמתו של ישראל. מעתה לניסיון אסור שלא לניסיון מותר. זו מפני זו עבר ומכר קונסין בו. כשם שקונסין לתלכי כך קונסין למנהג. מניין שקונסין בו למנהג. חד בר נש זבין גמלא לחד ארמאי אתא שברא קומי ר״ש בן לקיש וקנסית בכיפלה בגין דייחוד ליה גמלא. א״ר יוסה בי ר׳ בון לסרסור קנסו והוון צווחין ליה ברא דמסרסר לארמאה. מה ר״ש בן לקיש׳ כר יודה [א]דתני בשם ר׳ יודה הלוקח בהמה מן הנוי וילדה בכר מעלה עמו בשוה ונותן חצי דמים לכהן. נתנה לו בקבלת מעלה עמו אפי׳ עשר דמים בשוה ונותן כל הדמים

מקום שנהגו כו׳: אע״פ פי׳ קרבן עולים: והשיר כו׳. כתב בעל יפה מרא׳ שטעם הגי׳ על הקרבן הוא עניין עמוק וכתב שם אילו ניתן לי רשו׳ לתת טעם מדעתי הייתי אומ׳ שלהיות מעשה הקרבן לכאורה הוא קשה ולעור לאיש כלבוב אשר לא יתפין בהשחתת העולם והבעלי חיים לכן ליוה ה׳ לעורר ולרכן על המעש׳ הזה כי לפי האמת הוא קיום ועמוד העול׳ הוא והאסתרות לה׳ אלקינו עכ״ל: ותלו אותו כו׳. פירש ולעיל משמע שלכל יחיד אמו׳ בשלחב׳ ביום הקריבו קרבנו: ומשני א״ר אבהו שאני הכא שהפס׳ לינה קרב אלא אחר חלות ולפיכך היה מותר בשלחב׳ קודם חלות אי לאו משו׳ מנהג: נשייא דנהגין כו׳. פי׳ נשי׳ הנוהגות שלא לעשות מלאכה בפולחי שבתות: עד דיתפני כו׳. פי׳ הר״א עד שישלימו הציבור סדר תפילה: למישתייא כו׳. מייתי ליה הטור א״ח סי׳ תקנ״א ושם נרס למשתי עמר׳ או לפשתי חפרא וכן הוא במרדכי ר״פ פ״ק דמ״ק: והן מתירין לו׳. פירש הר״א כלו׳ אם בא אדם לחכם לשאל אם יכול לזלזל במנהג בלא התר׳ חכם והדעמות מתירין לו וע״ש: בקורדקיות. פי׳ כמין סנדלים רחבים ולא חיישינן דילמא משתלפי ואתי לאתויינהו ד׳ אמו׳ בר״ה ו״ם כמין אנפלאו׳ היו עשויין: בכבול. פיר׳ שם מקום וכן בכבול כפי׳ שם מקו׳ הוא וכל המעני׳ מפורשת בבבלי דפרקי׳ עיין שם: תניין. פירש תנאים אליביה דר״מ פליגי בה: ניחא כו׳. וזאת הסוגיא מפורשת בבבלי ולפי שקצר׳ המלע פשמרע אפרתי כל המוסיף גורע וע״ש:

מראה מקום והנהות

[ס] עיין תוספתא תענית פ״ג.
[ע] לקמן תענית פ״ד ע״ד.
[פ] בבלי תענית כ״ז.
[צ] לעיל עירובין כ״ו ע״ג. תוספ׳ תענית פ״ג.
[ק] לקמן תענית פ״ד ע״ג.
[ר] ר״א גרי׳ באפוקי שובתא עד דתתפני סידרא מנהג.
[ש] עיין בבלי פסחי׳ נ״ב. ועיין תוספתא מ״ק פ״ב.
[ת] לקמן מ״ק פ״א ע״ג
[א] שביעית פ״ט מ״ד.
[ב] בבלי בכורות ג׳.

קופייא אילין על אילין ולא יורתון ויחמעו· ר' חונא בר פפא אול ליה גבי טחונייא· רבי יוסי בי רבי בון טחן ליה צרף· דרבי אבון הורי לטחונייא מיתן טרטון דמי בנין מדייה ומחלנה ארבעה וימנין· רבי חנניה ורבי מנא חד אמר כעשבין שרי מטגנה אסור· ותרתה מיחלף· א"ר חנניה בריה דרבי הלל ואפילו כמאן דאמר כעשבים שרי בליקטן משש שעות ולמעלן מה דשלא פיינא מינהון: הלכה ב' חברייא בשם רבי יוחנן רבי סימון בשם רבי יושע בן לוי בנקלף כולו כאחת· עד כדון לא יבש מאחר שאילו חיה לא היה נקלף כולו כאחת ואפילו יבש כסדר הוה: רבי ירמיה בשם רבי זעירה שני חצאי זתים בתוך הבית אין הבית מצרף· בתוך הכלי הכלי מצרף. והא תנינן פחות מכן בטל במיעוטו· כאן בתלוש· וכאן במחובר· מהו מיעטו בטל או סכין שניראה לרער צריך לבער את כולו· עד איכן סברין מימר עד רוכה של ערבה מה מיעט רוכה של ערבה בטל או סכין שניראה לבער צריך לבער את כולו· תמן אמר ר' ירמיה בשם רבי זעירה שני חצאי זיתים בתוך הבית אין הבית מצרף. בתוך הכלי הכלי מצרף והכא הוא אמר הכין· אם הקפיד עליו חוצץ הוא לטבילה. ואם לאו אינו חוצץ לטבילה· היא טבילה היא הזייה אינו חיבור לטומאה מן הדא אם יתנה הוא בקיטוי הוא כעריבה· ואם לאו כנופה של עריבה· רבי שמעון בן לקיש אמר כך שנה רבי צואה שתחת הכסא חיבור לטומאה ואינו חיבור להזייה· רבי שמעון בן לקיש בשם רבי שמעון בר בתנא אמר מדולדל צפורן מדולדלת וצואה שתחת הכסא ויהיזק קירויה וכרויה רבי יוסי בי רבי בון אמר אף כשות שליקטו חיבור לטומאה ואינו חיבור להזייה· מה בין טומאה מה בין הזייה· אמר רבי לא בהזייה כתיב והזה על האהל ועל כל הכלים ועל כל המקיימין שבכליי· ברם הכא לכם כל שהוא לצורך לכם· תמן אמרין טרקסה· הורי רבי יצחק מיעבד חדי תריי תלתא אסור אלא אין שוב יהוי כמייא. תני קובטות בייתיות צריך לבער· הורי רבי יסי באילין פלולינא צריך לבער. רבי אבהו בשם רבי יוחנן בצק שבזנין לא היה שם אחר· כיוצא בו שהחמיץ עד איכן· רבי יעקב בר אחא ר' עולא דקיסרין בשם רבי חנינה עד כדי הולך ארבעה מיל: הלכה ג' מתניתא בשניטמאת לאחר נילגולה אבל אם ניטמאת קודם לגילגולה יעשנה קבין· בלשה ביום טוב אבל אם לשה מערב יום טוב כהדא דתני הלש עיסה ביום טוב מפריש חלתה ביום טוב. לשה מערב יום טוב ושכח להפריש חלתה אסור לטלטלה. אין צריך לומר ליטול טמנה. עירס לא אמר אלא לש הא עירס לא· א"ר שמואל אחוי דרבי ברכיה תיפתר בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה אלא בסוף· א"ר יוסה בי רבי בון כרין היה בעיסה טהורה שלא יפריש חלתה אלא בסוף· תקנה תיקנו בה שיפרישנה תחילה שלא תטמא את העיסה· מתניתא ביום טוב של פסח. הא בעצרת ובחג מותר· רבי יוסה בי רבי בון רבי חונא בשם רבי אחא אפילו בעצרת ובחג אסור· על שם כל מלאכה לא יעשה בהם. מה בינה לקניבת ירק של תרומה· זו ראויה לאכילה וזו אינה ראויה לאכילה· רבנין דקיסרין בעיין מה בינה לבוחר קטנית ביום טוב· כיצד יעשה על דר' אליעזר מערים ואומר זו אני רוצה לכל וזו אני רוצה לאכול ואופה את כולה וכשהוא רודה מערים ואומר זו אני רוצה לישן· זו אני רוצה לישן ומשייר אחת· אמר לו רבי יושע לא נמצא· כשורף קדשים ביום טוב· אמר לו רבי אליעזר מאיליהן הן נשרפין· אמר לו רבי יושע לא נמצאת עובר על כל יראה וכל ימצא אמ' לו מוטב לעבור מצות בלא תעשה שלא באת לפניו· ממצוה בלא תעשה שבאת לפניו א"ר פינחס אתיין אילין פלוגתא כאילין פלוגתא דתנינן תמן הניתנין במתנה אחת וכו'. אמר לו רבי אליעזר ולא נמצאת עובר על בל תגרע אמר לו רבי יהושע ולא נמצאת עובר על בל תוסף· אמר לו מוטב לעבור על מצוה בלא תעשה שלא באת לפני ממצוה בלא תעשה שבאת לפני. על דעתיה דרבי אליעזר יקרא לה שם ויודנה. אסורה לטלטל ויודנה· ויקרא לה שם שמא ישכח ויאכל· ויודנה ויקר לה שם ויולך עמה אחרה לקרן זוית· כהי' דתנינן תמן מטלטלין תרומ' טהור' עם הטמאה עם החולין. ולא דמיא תמן טמאה לצורך טהורה. ברם הכא חולין לצורך טמאה· חברייא בעיי וישליכנה לאשפה ויקדישנה. ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ויקדישנה וישליכנה לאשפה. ויש אדם מבקיר דבר שאינו שלו· רבי ירמיה בעי ויפרידינה וישליכנה לאויר הבית ויקרא לה שם· תמן א"ר ירמיה בשם רבי זעירה שני חצי זיתים בתוך הבית אין הבית מצרף· בכלי הכלי מצרף. והכא הוא אומר הכן· א"ר יוסה עד שהוא באויר הבית יקרא לה שם. אויר הבית מצרף לחלה· אין קרקע הבית מצרף לחמץ. אותו ואת בנו שנפלו לבור רבי אליעזר אומר יעלה את הראשון על מנת לשחוט וישחוט. והשני עושין לו פרנסה שלא ימות· רבי יושע אומר יעלה את הראשון ע"מ לשחוט וישחוט והשני עושין לו פרנס' שלא ימות ר' יושע אמ' יעל' את הראשון ע"מ לשחוט ולא ישחוט ויערי' ויעלי את השני אע"פ שחישב שלא לשחוט אחד מהן מותר· רבי בון בר חייה בעי מחלפה שיטתיה דרבי אליעזר· תמן הוא אמר אסור להערים. והכא הוא אמר מותר להערים· הכא משום כל יראה וכל ימצא תמן מה אית לך. מחלפה שיטתיה דר' יהושע תמן הוא אמר מותר להערים. והכא הוא אמר אסור להערים· א"ר אבין כאן שבות. וכאן חיוב חטאת· אמר רבי יוסי בי רבי בון תמן כדי לחוס על נכסיהן של ישראל הכא מה איה לך רבי יצחק ורבי יאשיה חד כהדין וחד כהדין. רדיש ר' ברכיה כהדא דכן בהידה· מתניתא אמרה כן תפח תלטיש בצונן. הילדין דרכין פלגין דמר רבי חזקיה רבי אבהו בשם רבי לעזר בכל מקום ששנה רבי מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם· הלכה ד' תני הראשונה כדי שיהא כדי הסיקה. והשנייה כדי שני הסיקין ואפיה אחת. והשלישית כדי ג' הסיקין ושתי אפיות. אם עשה כבר ראשון אחרון כדי ג' הסיקין ושלש אפיות· תני נגמרה זו לישתה ונגמרה זו קיטופה ונגמרה זו הסיקה הראשונה שתהא כדי הסיקה. והשנייה כדי הסיקה ואפייה חבירתה· והשלישית כדי שני הסיקין ואפייה אחת. אם עשה כבר ראשון אחרון כדי שני הסיקין ושתי אפיות· רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת אופות בתנור אחד זו אחר זו· וחכמים אומרים ג' נשים עסיקות בבצק אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה· תני ר' הראשונה ואחרת כאה ולשה התחתיה. אית תניי תני בחיטין שלשה קבין. ובשעורין ארבעת קבין· אית תניי תני בחטין ארבעת קבין ובשעורין שלשה קבין· מאן דאמר בחטין שלשה קבין כשיש בהן שמנוני. בשעורין ארבעת קבין בשאין בהן שמנונית· מאן דאמר בחטין ארבעת קבין דאינון חטין ובשעורין שלשת קבין דאינון יבישין: הלכה ה' רב חונא בשם רב נסחר להאכילו לכלבו· תני בר קפרא אין לך סדק שלמעלן שאין תחתיו כמה סדקין: הלכה ו' אתיא דרבי מאיר כרבי ליעזר וחכמה מן דרבי אליעזר דרבי ליעזר אומר שלא יבוא לידי בל יראה ובל ימצא. ורבי מאיר אומר שלא יבוא לספק בל יראה ובל ימצא· אתיא דרבנין כרבי יושע ורובה מדי יושע דרבי יושע אומר אין שורפין את הקדשים ביום טוב· ורבנין אמרין אפילו בחול אין שורפין את הקדשים· תני א"ר יודה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על תרומה טהורה שאסור לשורפה ועל הטמאה שמותר לשורפה· על מה נחלקו על התלויה שבית שמאי אומרים אין שורפין ובית הלל אומרים שורפין. אמרו בית שמאי לבית הלל כלום אתם אומרים בטהורה שלא תישרף אלא שאני אומר שמא כהן אחד שבת בתוך התחום והוא בא ואוכלה בשבת. אף תלויה לא תישרף שאני אומר שמא אליהו שבת כהר הכרמל והוא בא ומעיד עליה בשבת שהיא טהורה· אמרו להן בית הלל מובטחין אנו שאין אליהו בא לא בשבתות ולא בימים טובים· רבי אבהו בשם רבי יוחנן אתיא דרבי אלעזר בי רבי צדוק כרבן גמליאל· כמה דרבן גמליאל אמר מה שני בין חולין לתחומה כן רבי אלעזר בי רבי צדוק אמר מה שני בין חולין לתחומה· כמה תימר הלכה כרבן גמליאל· והטוחה הלכה כרבי אלעזר בר צדוק: הלכה ז' א"ר יוסה בי רבי בון בוא וראה מה גדול הוא השלום שהוקש לשני דברים שחייבין עליהן כרת מילת בנו ושחיטת פסחו· מי קודם א"ר פינחס מן מה דכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו. הדא אמרה שמילת בנו קודמת לשחיטת פיסחו אפילו יכול לחזור ולבער ולילך ולהציל אפי' יכול לילך ולשבות לחזור ולבטל שאין שביתה הרשות אצל רבו או אצל מי שהוא גדול ממנו בחכמה· כך שנה רבי המעשה קודם לתלמוד· נמנו בעליית בית ארום בלוד התלמוד קודם למעשה· רבי אבהו שלח לר' חנינה בריה יזכי כטיבריה· אתון ואמרון ליה גמל הוא חסד שלח ומר ליה המבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך לטבריא. שכבר נמנו וגמרו בעלייה בית ארום בלוד שהתלמוד קודם למעשה· רבנין דקיסרין אמרין הדא דתימר כשיש שם מי שעושה· אבל אם אין שם מי שיעשה המעשה קודם· דלמא רבי חייה ורבי יוסי ורבי אימי ענון למיתי גבי רבי אלעזר אמר לון אן הויתון· אמרין ליה גמל חסד· אמר לון ולא הוה תמן חורנין. אמרין ליה מנד הוה: הלכה ח' רבי סימון בשם רבי יושע בן לוי כתיב ביום ההוא יהיה על מצילות הסוס קודש וגו'. עד מקום שהסוס רץ ואינו עושה צל· ר' שמואל בר רב יצחק בעי אם קודש הוא ישרפנו במקומו שכן אפילו בירושלם שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה· הכן יוצא מה·אה עבד ליה כי מטמא בחוץ או כי מטמא בפנים· א"ר יוסה מכיון שנמצא פסול מחמה מקומו נעשה כמטמא בחוץ אמר ר' יוסי בי רבי בון טהור הוא דבר תורה אה הוא שגזרו עליו טומאה לא דייך שגזרו עליו טומאה אלא שאת מבקש לעשותו כמטמא בחוץ אלא כמטמא בפנים· איה תניי תני ומחלף דרבי יעקב בר אחא בשם רבי יסי במתניתן· א"ר יודן סימנא מן תהיא דברכות עד כמה מזמנין עד כזית רבי יהודה אומר עד כביצה ותני פחות מיכן אין מטריחין עליו שיחזור מה כין יה לזה וזה יש לו ביטול. עד כדון בשר קודש· חמץ מניין אמר רבי יוסי בי רבי בון מן מה דתנינן וכן מי שיצא מירושלם חדא אמרה מה תפל לדין נפל לדין:

הדרן עלך ואלו עוברין

ניסוני' אסור. פי' נמרון שלם היה לחם מפני מה רשלא פיגא. פלגן ספיג מעשי והכייט לפר ו' אמות על הים כגד הגליו הנהם למלוחי' ה"ל זירד עליהן כנקבה: הלכ' ב': קירוה. פי' דלעת יבים' שנעשו' חלול' לשאוב בה מים מן הנהר ולפי שהיא קלה נותנין חבן בדופניה ומהדקי' אותו בה שלא תהא מתכדכדת וכיון דקירה ניטלת משם נתבטל הפבן והוי כדופן של קירויה והוי הידוק קירויה וכרוי' פי' וכן כור ברויה דחבה שהדק חבן בדפנותיה כדי לקלרה והוי הדוק של כרויה: טרקטא. פירש ש"ג ולת זה רבינו של הלם. חלת' אסור. נ"ל שפת ילתו פיסקה ויחסן לה זה: יעד' הך גוס של וריקה קוב' ו' . פ' פי' עשני' הם ירין נו מירורי לם ולינא. פירם פת גיגול שטפל סמילי לפירורין: אלפת וג' עירס. פירם גיבול קמח ומים ועדיין לא ניגל אחוס לעי ישותיבי: לא אמר כו'. פי' כיתום דדוקא לש דנפרי' מעי"ט האם דלק סבריכן לכל עירס דלא נגמרה ספי"ט מפרשו פ"ש היעני: שלשת קבין. האם שיעור עיסה שיכולין לעיסה מחימץ שבייתה הרשו' אלא אצל כו' גרסי' וכן פוכה סבומת שהבית הרי"פא מטר. פי' שבק עליך פנקס!

מראה מקום והגהות
- [א] תוספתא ביל' ב'.
- [ב] ונדים פ"ח ס"י תעיין תוספ' פ"ח.
- [ג] שבת פ' כ"א ת"פ.
- [ד] תוספתא ביצה פ"ג.
- [ה] עיין תוספתא פסחים פ"ג.
- [ו] שם.
- [ז] בבלי פסחים מ"ח: בשם רבא.
- [ח] לקמן חגיגה צ"ג ע"ג.
- [ט] בבלי פסחים כ'.
- [י] נזבות פ"ום"ב.

מצויירין בפסח. תני אמר ר׳ יהודה שאל ביתוס בן זונין את רבן גמליאל וחכמים ביבנה מהו לעשות סריקין המצויירין בפסח· אמרו לו אסור מפני שהאשה משתהא בהן והן באין לידי חמץ· אמר להן אם כן יעשו אותן בטפוס· אמרו לו יהו אומרין כל הסריקין אסורין וסריקי ביתוס בן זונין מותרין· תני ר׳ יוסה אומר עושין סריקין כרקיקין ואין עושין רקיקין כקלוסקאות: הלכה ה בחזרת· חסין· בעולשין טרוקסימון· ובתמכה נגדיין· בחרחבינה· ר׳ יוסה בי ר׳ בון אמר ימי חלי· ובמרור. ירק מר ופניו מכסיפין ויש לו שרף· התיבון הרי חזרת מתוק· הרי אינו קרוי חזרת אלא מתוק· רבי חייה בשם ר׳ הושעיה כל עצמן אין הדבר תלוי אלא בחזרת· מה חזרת תחילתה מתוק וסופה מר כך עשו המצריים לאבותינו במצרים· בתחילה במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך· ואחר כך וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבינים· בין כמושין· אית תניי תני אבל לא כמושין· אמר רב חסדא מאן דאמר כמושין בקלח· מאן דמר אבל לא כמושין בעלין· רבי חייה בשם ר׳ יוחנן זית כבוש אומר עליו בורא פרי העץ· ר׳ בנימן בר יפת בשם ר׳ יוחנן ירק שלוק אומר עליו שהכל נהיה בדברו. אמר ר׳ שמואל בר רב יצחק מתניתא מסייעה לר׳ בנימן בר יפת אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין· אם בעיינן הם יצא בהם ידי חובתו בפסח· אמר ר׳ זעירא מאן ידע משמע מן ר׳ יוחנן יאות ר׳ חייה בר בא או ר׳ בנימן· לא ר׳ חייה בר בא· ועוד מן הדא מן מה דאנן חמיין רבנן עלין לברייתה ונסבין תורמוסין ומברכין עליהן בורא פרי האדמה· ותורמוסין לא שלוקין הן· אין תימר שניה היא שאמרה תורה מרורים· תורמוסין כיון שלקן בטלה מררתן. אמר ר׳ יוסה בי ר׳ בון ולא פליגין זית על ידי שררתו ליאכל חי אפי׳ כבוש בעינו הוא· ירק כיון ששלקו נשתנה: הלכה ו תני ר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסי אמר משום אביו אי זו היא המעיסה הנותן חמין לתוך קמח· חליטה קמח לתוך חמין· והכא בין חמין לתוך מורסן בין מורסן לתוך חמין· כשיש בהן שמנונית. מלגמא שנסרחה אית תניי תני זקוק לבער· ואית תניי תני אין זקוק לבער· מאן דאמר זקוק לבער בשנתחמצה ואח״כ נסרחה· ומאן דאמר אינו זקוק לבער בשנסרחה ואח״כ נתחמצה: הלכה ז תני אין נותנין את הקמח לתוך חרוסת או לתוך חרדל אם נתן יאכל מיד ובלבד שלא ישהא· ר״מ אומר מפני שהוא משהא· כתיב ובשל מבושל במים· אין לי אלא מים· מניין לרבות שאר משקין תל׳ ובשל מבושל מים· עד כדון כר׳ עקיבה· כר׳ ישמעאל· תני ר׳ ישמעאל קל וחומר מה אם מים שאינן מפיגין טעמן את אמר אסור· שאר משקין שמפיגין טעמן לא כל שכן· אין לשין מצה במשקין אבל מקטפין אותה במשקין. אמר ר׳ עקיבה אני הייתי עם ר׳ אליעזר ועם ר׳ יהושע בספינה ולשתי מצתן במשקין· אין לשין מצה ברותחין מפני שהן תולטין· ולא בפושרין מפני שהן מחמיצין· אבל לשין אותן בצונין· והא תנינן כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו· ר׳ אמי בשם רשב״ל חמץ הדבר מסור לכהנים והכהנים זריזין הן· והכא הדבר מסור לנשים והנשים עצילות הן· לא צורכה דלא. הכהני׳ עצמן מהו שילושו מצתן בפושרין· ייבא כהדא תנא ר׳ זכריה חתניה דר׳ לוי נדה חופפת וסורקת כהנת אינ׳ חופפת וסורקת נדה כהנת חופפת וסורקת שלא לחלו׳ בין נידה לנידה· והכא שלא לחלוק בין מצה למצה· מי חמישיו׳ של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצין· אית תניי תני שופכן במקום אשבורן· אית תניי תני שופכן במקום קטפרס· אמר ר׳ יוסה מאן דאמר שופכן במקום אשבורן כשהוה אשבורן גבוה מאן דאמר במקום קטפרס כשהוה קטפרס נחל· אמר ר׳ פינחס בשם ר׳ אילא הכין הוה רבי הוי בה שדה חיטין ושעורי׳ במים נתחמצו אסורות· לא נתחמצו מותרות· ר׳ יוסה אמר שדה שעורים במים נתבקעו הרי אילו אסורות· שריין בחומץ מותר מפני שהחומץ צומת· ר׳ שמואל בר רב יצחק הוה ליה יין קסס יהב בגויה שערין בגין דיחמע· שאל לר׳ אימי אמר ליה צריך את לבער· ר׳ חנינא בריה דר׳ כהנא הוה ליה דבש מזייף בסילי שאל לר׳ מנא אמר ליה צריך את לבער. חד מן אילין דר׳ ביריי הוה ליה נרבין דמשח בגו אוצרי דחיטי· שאל לרבנן אמרין ליה איזיל גרוף מן תותיהון· הורי רבי [redacted] באילין נרביא דכותחא ממלא אותן מים ג׳ ימים מעת לעת:

הדרן עלך כל שעה

א׳ ואילו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וזומן של צבעין ועמילן של טבחין וקולן של סופרים· ר׳ אליעזר אומר אף תכשיטי נשים· זה הכלל כל

פירוש

כמסום. פירש כמו נדמום: נקורת חסין· מפורשים הם בגירסא דסנניות: כל עצמן ב׳. פי׳ פג״ג שילפין בחור׳ תשולשין כו׳ עי׳ הרב׳ תלוי בחזרת שספכי שמשו לאמיתינו במצרים כדרך חזרת שתחילתו מתוק בסוף רק ואח״כ כשמתקש׳ הוא מר ושו׳ אבר לרב׳ ליותו המקום נקורת ולכן הוא מלוה מן המובחר ושאר השנויי׳ נמככה לא האחרו מלא משו״כם מין חזרת: דאנן חמיין· פי׳ שאנו רואי׳: לבריתא· פי׳ לאכול כמו לברות לפה· מקפחין. פרש״י שמין כניה לאחר עריכתה וכן משמע הכא תלא כמו שמפרש הערוך ערך קטף: אשבורן· פי׳ מקום שנירה שמתחבר שם המים ויש נקבים שהמים נאספים שם המוהן ואין נבלעים ומספילין: קטפרס. פי׳ מקו׳ מודרין: צופרן. פי׳ מפתן: קוסס. פי׳ קיוהא ומנייעו שהיה קרוב להחמיץ: רוחם׳. פי׳ מפקיק: גרבין דמשח. פי׳ חבית של שמן: סליק פירקא:

ואילו עוברין: סלסלין ולישה. פי׳ חתיכות בצק ולשה של קמח: והוי צוותין. פי׳ שהיו קורין לו בטיפת דרופאי פי׳ חומץ שנעשה של רמם. דיחמע והוי מחין ליה חומץ מחם תכשיו מין ימים של לדופי׳ מחמין עד דיהני׳ שערין בגויה בגין דיחמע והוא לחחין כו׳ גרסינן תכן פית׳ בבבלי ע״ש: קלוס· פי׳ סוכין חריע: פי׳ פוריק׳ שקורין ומרין: כילדין· פי׳ תרגום של גביע הוא כלידא ומנייכו שעושה מהגלק כמין כוס וטוטו אותו על הקדירה׳ לשמור האוכל׳ לפעמ׳ תוך חללה: אמבטיאו. כמין בריט׳ של פי׳ המעשין במרחשמ׳ והסופים פטור בבבלי דפרקין: שאור. הוא שיאור האמור במשנה: מודה לא יבשל כו׳. ברמ׳ משום דספינן ליה לרב דספר בבבלי פי׳ כל מא׳ קדירה׳ בפסח שנרו ומשום הכי נקטו הכא מה״ל: מספק לטורניא כו׳. פי׳ שנוה לטחונים שלא יתנו הקופות והאוכין של קמח מינו על מינה

שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת: ב בצק שבסדקי העריבה אם [redacted] כזית במקום אחד חייב לבער פחות מכן בטל במיעוטו· וכן לענין הטומאה אם הקפיד עליו חוצץ אם רוצה הוא בקיומו הרי הוא כעריבה· בצק החרש אם יש כיוצא בו שהחמיץ הרי זה אסור: ג כיצד מפרישין חלה בטומאה ביום טוב ר׳ אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה. בן בתירה אומר תטיל לצונין· אמר ר׳ יהושע לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא אלא מפרשתה ומנחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה: ד רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור אחד זו אחר זו· וחכמים אומרים שלש נשים עוסקות בבצק אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה· ר׳ עקיבה אומר לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורין שוין זה הכלל תפח תלטוש בצונין: ה שיאור ישרף והאוכלו פטור· סידוק ישרף והאוכלו חייב כרת· אי זהו שיאור כקרני חגבים· סידוק שנתערבו סדקיו זה בזה דברי ר׳ יהודה· וחכמים אומרי׳ זה וזה האוכלו חייב כרת· אי זהו שיאור כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו: ו ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר״מ· וחכמים אומרים בזמנן· ר׳ אלעזר בר צדוק אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן: ז ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לאו יבטל בלבו· להציל מיד הגיים ומיד הנהר ומן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו· ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד: ח וכן מי שיצא מירושלם ונזכר שיש בידו בשר קודש אם עבר הצופים ישרפנו במקומו· ואם לאו חוזר ושורפו בפני הבירה מעצי המערכי׳ עד כמה הן חוזרין ר״מ אומר זה וזה בכביצה· ר׳ יהודה אומר זה וזה בכזית· וחכמים אומרים בשר קודש בכזית וחמץ בכביצה.

פרק שלישי

א׳ ואילו עוברין בפסח כו׳· אמר ר׳ מנא וכולהון על ידי מיי׳· כותח הבבלי דו יהיב ביה סלמולין דליש· שכר המדי דו יהיב ביה קמח דשערין· חומץ האדומי בסיסה דרומיא· בראשונה שהיו עושין יין בטהרה לנסכים לא היה יין מחמיץ והוון יהבין בגויה שערין בגין דיחמע והוו צווחין ליה בסיסה דרומיה· זיתום המצרי זייתידה· זומי׳ של צבעין דו יהיב בגויה קמח בגין דיקלוט ציבעא. עמילן של טבחין אמר ר׳ חייא בר בא מביא סלילות שלא הביאו שליש ובותשן ועושה אותן כסלות חריע ונותן בקדירה והוא עביד כילדין· וקולן של סופרין באלכסנדריאה עברין אמבטיות של בצק· ר׳ אליעזר אומר אף תכשיטי נשים אית תניי תני תכשיטי ואית תניי תני טיפולי· מאן דאמר טיפולי כל שכן תכשיטי· מאן דאמר תכשיטי הא טיפולי לא· כתיב כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי שהן באזהרה· יכול יהו בהכרת ת״ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה· חברייה בעון קומי ר׳ יונה הכא כתיב כל והכא כתיב כל הכא את מרבה והכא את ממעט· א״ל כאן ריבה באוכלין כאן ריבה בנאכלין· התיבון והתני יוצאין במצה מתובלת אע״פ שאין בה טעם דגן והוא שיהא רוכי׳ דגן· ואילו הואיל ורובן חמץ יהא חייב· אמר לון שנייא היא דכתיב לחם ואילו אינן לחם· התיב ר׳ יונה והתני כל עצמו אינו קרוי לחם אלא מצה שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני· והכא את יליף מצה מחמץ· ועוד מן הדא דתני יוצא האדם ידי חובתו ברקיק שרוי וברקיק מבושל שלא נמחה לא אמר לא שלא נמחה הא אם נמחה לא· ולעניין חמץ את אמר המחה את החמץ וגמיו חייב· מאי כדון· ר׳ יוסה בשם רבי אידי אין חימצו חימוץ ברור· מהו שילקה ר׳ ירמיה בשם ר׳ לעזר ר׳ לא כשם ר״ש בן לקיש אף ללקות אין לוקה דתני על חמץ ברור חייב כרת ועל עירובו סופג ארבעים· רב אמר זה שיעור ואמר זה כותח הבבלי ושכר המדי· אמר בון בר כהנא קומי ר׳ לא תיפתר בחמץ ומצה שנתערבו· אמר יוסה קשייתה על הדא דר׳ בון בר כהנא מה נן קיימין אם כשרובו חמץ חייב כרת. אם בשרובו מצה יוצא בהן ידי חובתו בפסח· אמר ר׳ שמואל בר רב יצחק תנא ר׳ יושוע אונייה תיפתר שיש בו חמץ ואין בו כזית. כר״ש דר׳ שמעון אמר כל שהוא למכות· ר׳ ירמיה ר׳ שמואל בר רב יצחק בשם רב קדירה שבישל בה מודה לא יבשל בה מאותו המין אלא לאחר הפסח. הא ממין אחר מותר ובלבד לאחר ג׳ תבשילין. כשם שרבי׳ בטל על שאינו מינו כך יבטל על מינו· מין מעורר על מינו ליאסר· אמר ר׳ יעקב בר זבדי רבי אבהו מפקד לטחונייא דלא סיתן

מראה מקום והגהות

א ברכות ו׳ ה״א בבלי ברכו׳ ל״ט:

ב בבלי פסחים ס׳:

ג שם פ״א

ד מנחות ד׳ כ״ה:

ה בענין זו בבלי פסחים ל״ו ה״א.

ו לעיל

ז בבלי פסחים י״ג.

ח פ׳ בבלי פסחים מ״ב

בלבד שני לא יאכל חמץ היום. לא יראה לך. אית תניי תני לא יראה לך לך אין את רואה. אבל רואה את לגבוה. אית תניי תני אפי' לגבוה. מאן דאמר לך אין את רואה רואה את לגבוה כשהקדישו קודם לביעורו. מאן דאמר אפי' לגבוה כשהקדישו לאחר ביעורו. א"ר בון בר חייה קומי רבי זעירא תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר"ש. לא יראה לך אית תניי תני לך אין את רואה. רואה את בפלטיא. אית תניי תני אפילו בפלטייא. מאן דאמר לך אין את רואה רואה את בפלטייא כשהבקירו קודם לביעורו. מאן דאמר אפי' בפלטייא כשהבקירו לאחר ביעורו. א"ר בון בר חייא תיפתר בקדשים תני. הבקיר המצו בג' עשר לאחר הפסח מהו. ר' יוחנן אמר אסור רשב"ל אמר מותר. מתיב ר' יוחנן לרשב"ל אין את מודה לי משש שעות ולמעלן שהוא אסור. א"ל תמן אסורו גרם לו. הא מה אית לך למימר. א"ר יוסה לר' פינחס נהיר את כד הוינן אמרין אתייא לר' יוחנן כר' יוסה. ודרשב"ל כרבי מאיר. אינה כן לא ר' יוחנן חשש להערמה. ורשב"ל לא חשש להערמה. מה נפק מביניהון נפלה עליו מפולת. מאן דאמר הערמה לית כאן הערמה והוא מותר. מאן דאמר זכייה ליה כאן זכייה והוא אסור. הכל מודין כבר שמת וביזבזו ישראל את נכסיו מאן דאמר הערמה מותר ומאן דאמר זכייה מותר. תמן תנינן עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושיחררו משורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר. מי משחרר רב אמר בין רבו ראשון בין רבו אחרון. א"ר יוחנן אין משחרר אלא רבו ראשון בלבד. והתיב ר' חגי קומי ר' יוסה מתני' פליגא על רב. ישראל שהלוה את הנכרי על חמיצו לאחר הפסח מותר בהנייה. אין תימר ברשות ישראל הוא יהא אסור. מה עבד לה. א"ר יודן קל הוא בשיחרור. כהדא דתני העושה עבדו אפותיקי מכרו אינו מכור. שיחררו הרי זה משוחרר. חילית דר' יוחנן מן הדא. רבן שמעון בן גמליאל אומ' אינו כותב אלא משחרר. אילו המשעבד שדה לחבירו והלך ומכרה שמא אין בעל חוב בא וטורף. אמר ר' אבהו פהה לנו ר' יוחנן פתח מאיר כאורה לא מצאנו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד. מעתה לא יכתוב שטר על דמיו. א"ר אילא מטב שיאמר לו תן לי מאתים זוז שיש לי בידך ואל יאמר לו עבדי אתה. רבנן דקיסרין בשם ר' נסא אתיא דרבן שמעון בן גמליאל כרבי מאיר כמה דרבי מאיר קונס בדברים כן רבן שמעון בן גמליאל קונס בדברים. דתני שטר יש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי ר"מ וחכמי' אומרי' גובה את הקרן ואינה גובה את הריבית. רשב"ג אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו. עד איכן ר' אבון ר' יוחנן בשם ר"ש בן יוצדק עד שלשה טפחים: הלכה ג תני ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"ש בן יוצדק מתניתא כשהפרישה מצה ונתחמצה אבל אם הפרישה חמץ לא בדא. הפרי' מצה על חמץ אמר ר' זעירא כל תרומה שאינה מתרת את השירים לאכילה אינה תרומה. אפילו הפריש חמץ על מצה. א"ר זעירא מאחר שאילו מינה עליה אינה תרומה ואפי' חימינה למקום אחר אינה תרומה. ארבעת רמעים כפני עצמן וחימצן וארבעת רכעים כפני עצמן ועידכן. אם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה. משום האוכל חמץ בפסח לוקה. איסור חמור חל על איסור קל ואין איסור קל חל על איסור חמור. אבל אם עירבן ואח"כ חימצן אם התרו בו משום האוכל טבל לוקה. משום האוכל חמץ בפסח לוקה. איסור חמור חל על איסור קל. ואין איסור קל חל על איסור חמור. עשה כרי והשתחוה לו ומירחו ואח"כ אכלו אם התרו בו משום האוכל טבל אינו לוקה משום האוכל ע"ז לוקה. איסור חמור חל על איסור קל ואין איסור קל חל על איסור חמור. אבל אם מירחו ואח"כ השתחוה לו אם התרו בו משום אוכל טבל לוקה משום ע"ז לוקה אוסור חמור חל על איסור קל ואין איסור קל חל על איסור חמור. ר' בון בר חייה בעי האוכל תרומת חמץ בפסח למי הוא משלם תפלוגתא דר' יוחנן ודרשב"ל. דאיתפלגון הגוזל תרומה מאבי אמו כהן. ר' יוחנן אמר משלם לשבט. רשב"ל אמר משלם לעצמו. א"ר מנא קומי ר' יוסה מסתברא יודי ר' שמעון בן לקיש לר' יוחנן בחומש שהוא משלם לשבט. א"ל אוף אנא סבר כן שכן תרומה טמאה אסורה לשבט. אתא ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' אחא אפילו עליה פליגין. רבי יוסה בעי הנהנה מן ההקדש פחות משוה פרוטה. מהו שהוא חייב בתשלומין. א"ל נישמעינה מן הדא ואת אשר חטא מן הקודש ישלם פרט לפחות משוה פרוטה. אית תניי תני לרבות לתשלומין. מאן דאמר פרט לפחות משוה פרוטה להשלומין לקרבן. מאן דאמר לרבות בתשלומין כמה דתימר תמן פחות משוה פרוטה מזיד אע"פ שאינו משלם חומש ואשם ישלם לשבט ואמר אוף הכא כן. אמרין חברייא קומי ר' יוסה ולאו מתניתא היא האוכל תרומת חמץ בפסח שוגג משלם קרן וחומש מזיד פטור מן התשלומין ומדמי העצים. אמר לון תמן אינו ראוי להשלים עליה. ברם הכא ראוי הוא להשלים עליה. שוגג בתרומה ומזיד בחמץ. שוגג בתרומה ומזיד בגזיר.

ביום הכיפורים אין תפתרינה לשני דברים ניחא. ואין תיפתרינה לדבר אחד מחלוקת ר' יוחנן ורשב"ל: הלכה ד כתיב והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'. הייתי אומר יהו כל הדברים חייבין בחלה ת"ל מלחם ולא כל לחם. אם מלחם לא כל לחם. אין לי אלא לחטים ולשעורים בלבד שאר מינין מניין ת"ל ראשית עריסותכם ריבה וריבה את הכל. רבי יוסה בשם ר"ש תני ר' ישמעאל בן ר' יונה ר' זעירא רשב"ל בשם ר' ישמעאל א"ר מנא אולית לקיסרין ושמעית ר' אחווא בר זעירא אמר ואנא הוה אמר לה בשם ר' ישמעאל נאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה. מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם שנאמ' בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. בדקה ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינין בלבד. ושאר כל המינין אינן באין לידי מצה וחמץ אלא לידי סירחון. ר' יוחנן בן נורי אמר קרמית חייבת בחלה. שהוא באה לידי מצה וחמץ. ורבנין אמרי אינה באה לידי מצה וחמץ. ויברקנה. על עיקר בריקתה תן חולקין. ר' יוחנן בן נורי אמר בדקו ומצאו אותה שהוא באה לידי מצה וחמץ. ורבנין אמרין בדקוה ולא מצאו אותה שהיא באת לידי מצה וחמץ. תמן תנינן תפוח שריסקו ונתנו לתוך עיסה וחימצה הרי זו אסורה. שעורין שנפלו לתוך הבור של מים אע"פ שהבאישו מימיו מותרין. תני ר' יוסי אומר מותר. ר' אחא ר' אבהו בשם ר' יוסה בר חנינה מה פליגין במחמץ במימיו. אבל במחמץ בגופו דברי הכל מותר. ר' יוסי כדעתיה כמה דו אמר תמן אין תבשילו תבשיל כרור. כך הוא אמר הכא אין חמצו חמץ ברור. תני פנה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם היו מקצת' מגולין ניטלין בשבת ואם לאו אין ניטלין. מניין שהכהנים יוצאין ידי חובתן בחלה ובתרומה וישראל במעשר שני בפסח ת"ל תאכלו מצות ריבה. יכול יצאו ידי חובתן בביכורים ת"ל בכל מושבותיכם תאכלו מצות. מצה הנאכלת בכל מושב יצאו הביכורים שאינן נאכלין בכל מושב. התיבון הרי מעשר שני הרי אינו נאכל בכל מושב. ראוי הוא להיפדות ולהיאכל בכל מושב. ר' בון בר חייה בעי הלקוח בכס' מעשר שניטמא לר' יודה מהו. דתני' לקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה רבי יהודה אומר יקבר אמרו לו לר' יודא מה אם מעשר שני עצמו שנטמא הרי הוא נפדה הלקוח בכסף מעשר שנטמא אינו דין שיפדה. אמר להן לא אם אמרתם במעשר שני שכן הוא נפדה טהור בריחוק מקום תאמרו בלקוח בכסף מעשר שאינו נפדה טהור בריחוק מקום הואיל ואינו ראוי להיפדות וליאכל בכל מושב אין יוצאין בו. רשב"ל בעי מעתה חלת עיס' מעשר שני בירושלם הואיל ואינה ראויה להיפדות ולהיאכל בכל מושב אין יוצאין בה יכול יצאו ידי חובתן בחלות תודה ורקיקי נזיר. ת"ל שבעת ימים מצות תאכלו. מצה נאכלת כל שבעה ואין חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין כל שבעה. ר' יונה בשם רשב"ל מטה שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בכל גבול ארץ ישראל לא צרך השונה להוציאן ממושב. ר' יוסה בשם רשב"ל זאת אומרת שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בכל ערי ישראל לפיכך לא צרך השונה להוציאן ממושב. ניחא חלות תודה. ורקיקי נזיר אינו כן. אמר ר' יוחנן לית כאן נזירות נזירות חובה היא. א"ר בון בר כהנא תיפתר שקרבה חטאתו כשלה. תעלתו ושלמיו בטוב ותבען. ר' חנניה ר' עזרה בען קומי ר' מנא לא כן א"ר בשם ר' יוסה שלמי חגיגה הבאים בבמה כשירים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אלא כר' יהודה דר' יהודה אמר חטאת ופסח ליחיד בבמה גדולה. אין חטאת ופסח ליחיד בבמה קטנה. לא אתיא אלא כרבי שמעון דר"ש אמר מכיון שנורק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות ביין וליטמא למתים. ר' סימון בשם ר' יושוע בן לוי אותו כזית שאדם יוצא בו ידי חובתו בפסח צריך שלא יהא בו משקין. רבי ירמיה אמר למצוה איתאמרת. ר' אמר למצוה איתאמר. ר' יודה בר פזי אמר לעיכו' איתאמרת. מילתיה דר' בון בר חייה אמר לעיכוב איתאמרת. דהתיב רבי בון בר חייה והתנינן חלות תודה. אית לך מימר חלות תודה שאין בהן משקין. אמר ר' יוסה תמן רביעית היא ורביעית מתחלקת לכמה מינין. והיידא אמרה דא יכול יצא ידי חובתו ברכיכה ת"ל ושמרתם את המצו' מצה שצריכה שימו' יצאת זו שאינה צריכה שימור. מפני שאינה צריכה שימור. הא אם היתה צריכה שמור יוצאין בה. והא תני יוצאין במצה מתובלת אף ע"פ שאין בה טעם דגן והוא שיהא חכה דגן. סברין מימר מתובלת משקן. נאמר מתובלת שומשמין מתובלת אגוזים. והידא אמרה דא. יכול שאינו יוצא בפסח אלא בפת הדראה. מניין אפי' במצה שלמה ת"ל תאכלו מצות ריבה. אם כן מה ת"ל לחם עני פרט לסורסין ולחלה המסרת ולאשישה. יוצאין במצה עבה עד טפח כלחם הפנים. יוצאין במצה נא כדי שתיפרש ולא תיעשה גידין גידין. מצה חישנה תפלוגתא דבית שמאי ובית הלל. א"ר יוסה דברי הכל הוא מכיון שלא עשאה לשם הפסח דבר בריא שלא ודקדק בה. יוצאין בסריקן בין מצויירין בין שאינן מצוירין אע"פ שאמרו אין עושין סריקין

מראה מקום והגהות

א גיטין פ"ד מ"ט.

ב שם.

ג תוספתא ב"ק פ"ה ע"ב.

ד בבלי פסחים ל"א ע"ב.

ה תרומו' ד' פ"ג ה'.

ו עיין בבלי פסחי' ל"ה ע"א. תוספת' שם פ"ב.

ז תרומות פ"ג מ"ב.

ח תוספתא שבת פ' י"ו.

ט בבלי פסחים ל"ו ע"א.

י שם ל"ח ע"א.

יא תוספתא פ"ב פ"ב.

יב בבלי שם ל"ח ע"א.

יג שם ע"ב ע"ב.

יד נזיר פ"ו מ"ט.

טו בבלי פסחים ל"ו.

טז עיין תוספתא פסחים פ"ב ובלית' פלוגתא. שם

יז שם.

פירוש

רואה את בפלטיא. פי' ברחובות את רואה אם אינו שלך ובכיינוצמו פרטיא ופלטיא שפי"ב ש פ"ק דשבת: משהבקירו. כמו כשהפקירו: הבקי' חמצו כו'. פי' כשהפקיר חמצו בי"ג כתקנה וכשלא חמץ כתוך ביתו לאח' הפסח מהו: ר' יוחנן כו'. כתב הר"ש דטעמו משום דחיש להערמ' ור"ל לא חיש להערמה כלומר דמיסתכן דלמא לא יפקיר ואמר שהפקיר ועיין בר"ש: איסור גרם לו. פי' לפי שבא עליו שעת האיסור עד שלא ביטלו אבל הכא הלא ביטלו מקוד' שחל האיסור ולא הוי שלו בשעת האיסור. נהור. פירש זכור אתה לך כו': קל הוא כו'. פי' דבשיחרור הקילו אע"פ שאינו כ"כ נראותו לפי שעשאו אפותיקי'סי'כו לא לשחררו: לא מצאנו כו'. פירושו ליה התוספות גבי הקדש חמץ ושיחרור ספקינן פידי שיעבוד וכתבו שם הואיל ובשעת שיחרור ובשעת איסור חמץ שהי' שעת הפקעת השיעבוד היה החמץ והעבד ברשו' בעלים תו לא פקע ועיין שם: קרמית. פי' קלח: הדראה. פי' פת שחור דהיינו קיבר ונקרא כן לפי שביטל הפיכה כל הדרה: פרט לסורסין. פי' הם דובשנין קשוגנין בדבש ואין לחם הוא ונרא' שנקרא כן על שם הפתנת שמטגנין בו נקראת סורת: אשישה. פירש גלוסקא גדולה ועיין בבבלי דפרקי': בסריקי. פירש"י פלות הפלויירו' בדפוס ועיין שם בכל הסוגיא:

פרק שני

א׳ כל שעה כו׳. א״ר אימי מאן תנא כל שעה שהוא מותר לוכל מותר להאכיל אסור לאכול אסור להאכיל רימ׳. ברם כרבי יודה חמישית אע״פ שהוא אסור לוכל מותר להאכיל. התיב רבי בא ׳והתנינן שיעד ישרף והאוכל פטור. ואמ׳ רב הונא בשם ר׳ מותר להאכילו לכלבים א״ר יוסה מה אתינן מיתני כל חמץ לא שעה מאן תנא שעות רימ׳. א״ר בון בר חייה. קומי ר׳ זעירא זאת אומרת שמותר להאכילו לבהמת הבקר. התיב ר׳ ירמיה והתנינן מפור. סבר ר׳ ירמיה כבהמה אמר ליה ר׳ יוסה לא אמר אלא מפור מכיון שפירדה בטל. ואיידא אמר דא לא יאכל חמץ היום אפילו לכלבים הדי זה בה לאוסרו בהנייה. מה אנן קיימין אם לכלבו הרגי איסור הנייה. לא כי נן קיימין אפי׳ לכלב אחרים. זאת אומרת שאסור להאכילו לבהמת הבקר. ׳ר׳ אבהו בשם ר״א כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו לא יאכלו את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה עד שיבא הכתוב ויפרש לך כשם שפירש לך באבר מן החי ובנבילה. וכי מה פירש לנו באבר מן החי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו. וכי מה פירש לנו בנבילה לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי. ׳הני חזקיה ופליג וכי מי אמרו לכלב. והא כתיב כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. מעתה את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה. שנייא היא דכתיב וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלוהו. והכתיב רק חדם לא תאכלו. מעתה את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה. שנייה הוא דכתיב על הארץ תשפכנו כמים. מה המים מותרין בהנייה אף הדם יהא מותר בהנייה. והכתיב על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנש׳. א״ר אבהו קיימתיה בגיד הנשה שבנבילה. והא כתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה. א״ר אבא מרי אחוי דר׳ יוסי שנייה היא שקבע הכתוב זמן. והא כתיב לא תאכלם כי שקץ הם. א״ר מיעט איסור הנייה שבו. ׳ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן העושה איספלנית משור הנסקל ומחמץ שעבר עליו הפסח אינו לוקה שאין לא תעשה שבו מחוור. מכלאי הכרם לוקי. א״ר חנינ׳ פן הקדש פן תוקד אש. מערלה צריכה עשה להתקו כתיב לא תעשה לא תעשה לאוכלו כתיב לא תאכלו כתי׳ לא תיעשי להתקו לא כתיב מתניתא פליגא על ר׳ יוחנן ׳ממשמע שנ׳ סקל יסקל השור וכי אין אנו יודעין שבשרו אסו׳ באכילה מה ת״ל לא יאכל את בשרו בא להודיעך שכשם הוא אסור באכילה כך הוא אסור בהנייה. מה עבד לה ר׳ יוחנן פתר לה בשקדמו הבעלים ושחטוהו עד שלא נגמר דינו. רבי זעירא בעא קומי ר׳ אבהו תבא תימר הכין ותבא תימר הכין. אל חדא בשם רבי לעזר וחדא בשם ר׳ יוחנן. רבנן דקיסרין ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן כל מקום שנ׳ לא תאכל לא תאכלו אין את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה. לא תאכל לא יאכל את תופש איסור הנייה באיסור אכילה. בנין אב שבכולן ׳וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף. תני חזקיה מסייע לר׳ יוחנן ׳ממשמע שנאמר חלב שור וכשב ועז לא תאכלו לאו זה דבר נאמר וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה אפילו למלאכת גבוה. ממשמע שנ׳ רק חדם לא תאכלו לאו זה דבר נאמר על הארץ תשפכנו כמים מה המים מכשירין אף הדם יהא מכשיר. ממשמע שנ׳ לא תאכלו כל נבילה לאו והדבר נאמ׳ לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה. בא להודיעך גר תושב אוכל בנבילות. ממשמע שנ׳ ׳ובשר בשדה טריפה לא תאכלו. מה ת״ל לכלב תשליכון אותו. אותו את משליך לכלב ואי את משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה. מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין. מתניתא מסייעא לר״א לא ׳יאכל חמץ לעשות את המאכיל כאוכל. יאהה אומר לעשות המאכיל כאוכל או אינו אלא לאוסרו בהנייה וכשהוא אומר לא תאכל עליו חמץ. הא למדנו שהוא אסור בהנייה מה ת״ל לא יאכל חמץ לעשות המאכיל כאוכל דברי ר׳ יאשיה. ר׳ יצחק אומר אינו צריך. ומה שרצים קלים עשה בהם את המאכיל כאוכל. חמץ החמור אינו דין שנעשה בו את המאכיל כאוכל. ומה ת״ל לא יאכל חמץ לא בא הכתוב אלא לאוסרו בהנייה כגון כן כתיב לא יאכל הא מלא תאכל לית שמע מינה כלום. וחדא מסייעא לר׳ יוחנן לא יסיק בו תנור וכירים. עבר והסיק יכבה כהדא אם חדש יותץ אם ישן יוצן. ׳תני ר׳ יודה אומר אין ביעור חמץ אלא בשריפ׳. דין הוא מה אם פיגול ונותר שאינו בכל יראה ובכל ימצא אינו אלא בשריפ׳. חמץ שהוא בבל יראה ובכל ימצא אינו דין שלא יהא אלא בשריפה. אמרו לו לרבי יודה כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. הא אם לא נתמנה לו אור ישב לו ולא יבעיר אמרה תורה תשביתו שאור מבתיכם. ׳׳כיוצא בו אמר רבי יודה אשה כי תזריע וילדה זכר מה תלמוד לומר לפי שנאמר וטמאה שבעת ימים וביום השמיני ימול. שומע אני ביוצא חי שהוא מטמא את אמו טומאת לידה. מניין ליוצא מת שהוא מטמא את אמו טומאת לידה. אמר רבי יודה הרי אני דן מה אם ביוצא חי שאינו מטמא את אמו ואת הבאין עמו ואת הבא עם אמו לאוהל טומאה שבעה מטמא את אמו טומאת לידה. היוצא מת שהוא מטמא את אמו ואת הבאין עמו ואת הבא עם אמו לאוהל טומאת שבעה. אינו דין שיטמא את אמו טומאת לידה. אמרו לו לרבי יודה כל דין שתחילתו אתה דן להחמיר וסופו להקל אינו דין. הא אם טיהר החי את אמו יטהר אף המת את אמו. אם לא זכיתי מן הדין לפיכך אמרה תורה זכר לרבות את המת. כיוצא בו א״ר יודה תשבו בסוכות סכ׳ של כל דבר שהיה רבי יודה אומר הדין נותן שלא תהא הסוכה באה אלא מארבעת המינין. מה אם לולב שאינו נוהג בלילי כבימים אינו בא אלא מארבעה המינין סוכה שהוא נוהג בלילי כבימים אינו דין שלא תבוא אלא מארבעה המינין. אמרו לו לרבי יודה כל דין שאתה דן שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. הא לא מצא מארבעת המינין ישב לו בלא סוכה ואמרה תורה תשבו בסוכות. סוכה של כל דבר וכן עזרא אמר ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם ובירושלם לאמר צאו ההר וגו׳. ׳חזר ר׳ יודה ודנו דין אחר חמץ אסור באכילה ונותר אסור באכילה. מה זה בשריפה אף זה בשריפה. אמרו לו נבילה תוכיח שהיא אסורה באכילה ואינה בשריפה. אמ׳ להן חמץ אסור באכילה ובהנייה ונותר אסור באכילה ובהנייה. אל תוכיח נבילה שאינה אסורה בהנייה. אמרו לו והרי שור הנסקל יוכיח שהוא אסור באכילה ובהני׳ ואינו בשריפה. אמ׳ להן חמץ אסור באכילה ובהני׳ וחייבין עליו כרת ונותר אסור באכילה ובהנייה וחייבין עליו כרת. אל יוכיח שור הנסקל שאין חייבין עליו כרת. אמרו לו והרי חלב שור הנסקל יוכיח שהוא אסו׳ באכילה ובהנייה וחייבין עליו כרת ואינו בשריפה. אמר להן חמץ אסור באכילה ובהנייה וחייבין עליו כרת ויש לו זמן. ונותר אסור באכילה ובהנייה וחייבין עליו כרת ויש לו זמן. ׳ יוכיח חלב שור הנסקל שאין לו זמן. אמרו לו והרי אשם תלוי בשיפתק יוכיח שהוא אסור באכילה ובהנייה וחייבין עליו כרת ויש לו זמן ואינו בשריפה ושתק רבי יודה. ׳׳תני עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר. משהגיע זמן ביעורו את מבערו בשריפה. ואתיא כרבי יודה. אית תניי תני עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בשריפה. משהגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר. ואתיא כרבנן. רבי אומר תשביתו שאור מבתיכם דבר שהוא בכל יראה ובכל ימצא ואי זה זה בשריפה. רבי ירמיה בעי פטר חמור שהמית כמה הוא מיתתו בעריפה או בסקילה. רבי בנימן בר לוי שאל חלות תוד׳ שנעשו נותר נימר אם נעשו נותר עד שלא הגיע זמן ביעורן את מבערן בכל דבר. משהגיע זמן ביעורן את מבערן בשריפה:

הלכה ב. הא באכילה אסור. מתניתא במקום שלא נהגו לוכל פת גוים אבל במקום שנהגו לאכול פת גוים מותר אפי׳ באכילה. בתוך הפסח מהו. רבי ירמיה אמר מותר. רבי יוסה אמר אסור. התיב רבי יוסה והתני לא ישכיר ישר׳ את בהמתו לגוי להביא עליה חמץ. פתר לה בבא עמו. והתני לא ישכיר ישר׳ את ספינתו לגוי להביא עליה חמץ. פתר לה בבא עמו. והא תני לא ישכיר ישר׳ את ביתו לגוי ליתן בתוכו חמץ. אית לך מימר בדר עמו. גגו של גוי שהיה סמוך לגגו של ישר׳ ונתגלגל חמץ מגגו של גוי לגגו של ישר׳ הרי זה דוחפו בקנה. אם היתה שבת או יום טוב. רב אמר כופה עליה כלי. רב אמר צריך לומר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו יבטל. רב אמר צריך לומר אשר קדשנו במצותיו וציונו על מצות ביעור חמץ. רב אמר המוח ביתו חמץ צריך לבער. תני אמר רבי שמעון בן אלעזר בצק שעשאו כופת בטל. פתר לה או חלוקין על רבי שמעון בן אלעזר. או אהן כופת מאים הוא. ׳׳ישר׳ וגוי שהיו באין בספינה וחמץ ביד ישר׳ הרי זה מוכרו לגוי או נותנו לו מתנה וחוזר ולוקחו ממנו לאחר הפסח ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה. אומר הוא ישראל לגוי עד שאת לוקח במנה בוא וקח לך במאתים. עד שאת לוקח לך מגוי בוא וקח לך מישראל שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח. המשכיר בית לחבירו עד שלא יכנס לתוכו המשכיר צריך לבער. משיכנס לתוכו השוכ׳ צריך לבער. א״ר שמעון אימתי בזמן שמסר לו את המפתח אבל בזמן שלא מסר לו את המפתח אינו צריך לבער. אמר ר׳ יודה בר פזי בעי מסר לו את המפתח מהו. א״ר זכריה תתניה דרבי לוי מחלוקת רבי שמעון וחכמים. דתנינן תמן המוסר מפתיחו לעם הארץ הבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת המפתח. תני רבי שמעון מטמא. גוי שבא אצל ישר׳ ובידו חמץ אינו צריך לבער. הפקיד אצלו צריך לבער. ׳׳יחד לו בית אינו צריך לבער. לא ביער לאחר הפסח מהו. רבי יונה אמר מותר. רבי יוסה אמר אסור. אמר ר׳ יוסה חמיצו של גוי הוא ישראל הוא שעבר עליו ולא ביערו. מאן תנא לא יראה לך רבי יודה. ׳׳דתני האוכל חמץ משש שעות ולמעלה. וכן חמץ שעבר עליו הפסח הרי זה בלא תעשה ואין בו כרת דברי רבי יודה. רבי שמעון אומר כל שאין בו כרת אין בו בלא תעשה. מודה רבי שמעון באסור שהוא אסור. איסורו מהו רבי ירמיה אמר איסורו דבר תורה. רבי יונה ורבי יוסה תריהון אמרין איסורו מדבריהן. מה טעמא דרבי יודה לא יאכל חמץ היום. מה אנן קיימין אם בתוך המועד כבר כתיב לא תאכל עליו חמץ. אלא אם אינו ענין בתוך המועד תניהו לאחר המועד. מה מקיים רבי שמעון טעמא דרבי יודה לא יאכל חמץ היום. א״ר בון בר חייה פתר לה כרבי יוסי הגלילי. ׳׳דתני ר׳ יוסי הגלילי אומר אומר אני שלא היה פסח במצרים לא יום אחד

פירוש

כל שעה כו׳: איסור. נראה דצ״ל איסו׳ באלף והוא נגד אלא העתיק כל גרסו ולקמן בפ״ג בפתני׳ פיכא פלונת׳ היכי דפי איסור כו׳ ת״ל להאכילו לכלבי׳. אלא דאמ״ג שאסור לאוכלו מותר להאכילו ותמי׳ א״ר יוסי כו׳ פי׳ וכי נאמו ללמו׳ כל חמץ אסור לאכול מותר להאכיל כו׳ דלא בהדיא הייתה סקי׳ אפי׳ דהא קלינו חמץ שאסור לאכול ומותר להאכיל אבל אבן לא נאמו ללמו׳ אלא כל שע׳ כו׳ ומאן תנא כל שעה ר״מ הס: לא שעות. פי׳ נתמיה: הבקר. פי׳ כמו הפקה וכל״ג. פי׳ דסבר דבחמץ דוקא אסו׳ בהנאה אב׳ כי לא יאכל והוא גם איסור הנאה במשמע אבל לא תאכל ולא תאכלו אין בהם איסור הנאה במשמע ועיין בבבלי דפרקין ודפרק שור שנגח ד׳ וה׳: וכי מה. כלו׳ והיכן נאמר האלב בהנאה דכתיב לא תאכלו בשתב ומפני שכיוא היא כמו שאני הכא דכתיב ט׳: קימתה בגיד כו׳. נראה דה״פ כיון שאתו׳ התירה הנאה בנבילו ע״י זה הותרו כמו גיד הנשה שבן נכלל לגר אשר בשעריך כו׳ ועיין כל הבונים בנבלה סתזור. פי׳ שלא חבכה שלו. והא לא יאכל דמשמע דוקא דרך אכילה אבל דרך הנאה לא: מן הקדש כו׳. פירש דמשמע לא תהנ׳ ממנו אלא תשרפנו ומן לאו האו: ושחטוהו. פי׳ והכי קאמר קרא סקול יסקל השו׳ ומי לא סקלו ושחטוהו בעלים אע״פ כן לא יאכל את בשרו ועיין פי׳ כל הבונים בבבלי דפרקי׳ ופרק שור שנגח ד׳ וה׳: כופת כו׳. פי׳ שעשה לבצק כמין קופה לישב עליו ומחה בטלו סתורה תמן ובבבלי פ׳ אילו עוברין כופת שאור שיחדה לישיבה בטל:

מראה מקום והגהות

א לקוח כ׳ ג׳.
ב בבלי פסחים כ״א:
ג שם כל הסוגי.
ד שם כ״ב:
ה שם כ״ג
ו שם כ״ג.
ז שם כ״ג.
ח שם כ״א.
ט מכילת׳ פ׳ בא.
י עיין מכילתא בא פ״ט׳ בבלי פסחים כ״ו:
יא מפרק פ׳ תזריע.
יב עיין מכילתא שם והגי׳ שם.
יג בבלי פסחים י״ד ב׳ בפירוש׳ח׳ חס.
יד תוספת׳ פסחי׳ פ״ב.
טו בבלי פסחים ז׳ כ״ח:
טז מכילתא נח פ׳ קדש לי כל בכור. בבלי פסחים שם.

ומדברי רבי יהושע: אמר רבי זעירא קומי רבי יסי על דעתיה דרבי יוחנן ניחא. על דעתיה דריש בן לקיש מה בא רבי ליעזר ור' יהושע לכאן. אמר ליה תניין אינון. רבי יוסי בשם ר' יוחנן הכל מודין בששה עשר ששורפין תרומה טהורה וטמאה. ר' יוסי מקשי למה ר' יוסי אומר אינה המידה ר' יסי דו. שמע דאמר רבי יוחנן מדברי רבי עקיבה ומדברי רבי חנינא סגן הכהנים. והוא שמין דבר קפרא אמר אב הטומאה דבר תורה וולד הטומאה מדבריהן ולא שמע דמר רבי יוחנן בין זה ובין זה דבר תורה. והוא מקשי כשם שמותר לשרוף איסור תורה עם טומאת תורה שכן שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה. כך יהא מותר לשרוף איסור דבריהן עם טומאת תורה שכן שורפין טומאת דבריהן עם טומאת תורה. לא שנייה היא איסור שנייה היא טומאה. ואמר ר' יסי בשם ר' יוחנן הכל מודין כששה עשר ששורפין תרומה טהורה וטמאה כשם שלא חלקה לנו בין איסור תורה לטומאת תורה שכן שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה כך לא תחלוק לנו בין איסור דבריהן לטומאת תורה שכן שורפין טומאת דבריהן עם טומאת תורה. לא בין זה ובין זה דבר תורה אתא רבי חייה בר בא מן צור ואמר מן שמיה דר' בין זה ובין זה דבר תורה ואמרית יאות תמן טומאת תורה עם טומאת תורה. ברם הכא פסול תורה עם טומאת תורה. בגין כך רבי יוסי אמר אינה היא המידה. וקשיא דרבי יוחנן על דר"מ והדא דרבי יוסי אמר אינה היא המידה. סבר בר קפרא כר"ש בן לקיש ודרבי שמעון בן לקיש אמר מדברי רבי ליעזר ורבי יהושע. וקשיא דבר קפרא על דר' יוסי והדא דר"מ אמר מדבריהם למדנו. אמר ר' אבין ר"מ כדעתיה דר"מ מחמיר מדבריהם כדברי תורה. אין אשכחן דר"מ מחמיר מדבריהן כדברי תורה. אמר ר' חונא כיי דתנינן תמן הרואה כתם הרי זו מקולקלת וחוששת משום זוב דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אין בכתמים משום זוב: [ז]תמן תנינן חבית של תרומה שנולד ספק טומאה ר"א אומר אם היתה מונחת במקום תורפה יניחינה במקום מוצנע. ואם היתה מגולה יכסנה. ר' יהשע אומר אם היתה מונחת במקום המוצנע יניחי' במקו' תורפה ואם היתה מכוסה יגלנה. רבן גמליאל אומר אל יחדש בה דבר. א"ר יוסה בי ר' בון מדברי שלשתן תלויה אסור לשורפה. [ח]תברייא בשם ר' ליעזר חבית הראשונה כרבי יוסי. השנייה כר"מ. חברייא אמרין חבית הראשונה כר' יוסי ולית רבי מאיר מודה בה. חבית השנייה כר"מ ולית רבי יוסי מודה בה. אמר לון ר' יוסי תמן מה אתון אמרין. חבית הראשונה כר' יוסי ברם כרבי מאיר שורפין וכר' שמעון שורפין. וידבו ר' מאיר ור' שמעון על ר' יוסה וישרוף. ועוד שמעינן מן הדא מן מה דאנן חמיין רבנין עבדא אתי קומיהון ואינון אמרין איזיל תלי: הן אשכחנן דרבי שמעון אומר שורפין. והדא דתנינן מודה רבי ליעזר לר' יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה. א"ר יוחנן ר' שמעון שנייא. אין תימר לית לר' מאיר תלויה. והא תני תרומה תלויה טהורה שורפין אותה ערב שבת עם חשיכה דברי ר' מאיר. וחכמי' אומרי' בזמנה. א"ר זעירא קומי ר' מנא תיפתר בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה. אמר ליה וכן אמר רבי יוסי כל מה דאנן קיימין הכא בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה. אבל בתלויה שדעתו להשאיל עליה הרי זו כטהורה. [ט]ותני כן תרומה תלויה שאמרו טהורה היא הרי זו כטמאה אם אמר הרי אני מניח' על מנת להשאיל עליה הרי זו כטהורה. מי כדון אמ' ר' יוסי בי ר' בון תיפתר שנולד לה ספק טומא' עם דימדומי חמה ולית שמע מיני כלום ואתון אמרין חבית הראשונה כרבי יוסי ולית רבי מאיר מודה בה. והתני ברייא בבור שיש בו כדי להעלות אבל בבור שאין בו כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות. ואין כרבי מאיר היא בור שיש בו כדי להעלות והיא בור שאין בו כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות. ועוד מן הדא דתנינן אמר לו ר' יוסי אינה היא המידה. ליה כר מש אמר אינה היא מכלל דו מודה על קדמייתא. מי כדון א"ר יוסי בי ר' בון תמן כדי לחוס על נכסיהן של ישראל. והכא מה אית לך אפילו הכא אינו מפסיד לישרא' ממון שהוא צריך לשרוף עצים בפני עצמן וזו בפני עצמה. להפסיד מרובה חשו להפסיד ממעט לא חששו. א"ר חנניה קומי ר' מנא תיפתר כמאן דאמר מדברי ר' עקיב' מדברי ר' חניני סגן הכהנים ולית שמע מינה כלום. ר' זעירא ור' אילא תריהון בשם ר' ליעזר חבית הראשונה כר' יוסה. והשנייה בין כר"מ בין כר' יוסי. אמר ר' עזרא קומי ר' מנא לית הדא פליגא על ר' יוסי. אמר ליה ולא כר' יוסי נימר ודלא כרבי מאיר. לפי שמצינו ר' [illegible] שורף תלויה בכל מקום. אמר רבי מנא אולית לקיסרין ושמעית רבי זריקן בשם זעירה ר' מאיר שורף תלויה בכל מקום. ואמרית ליה אפי' כגון ההיא שהיא תלויה דבר תורה ואמר לי אין אנא פתר לה שניטמאת. מדור גוים מה בידך. [י]תני מדור גוים תולין. רבי יוסה בי ר' יודה אומר שורפין. רבי חונה בשם רבי זעירא רבי מאיר שורף תלויה כשאר ימות השנה. והא תני כן תרומה תלויה טמאה שורפין אותה ערב שבת עם חשיכה דברי ר"מ. וחכמים אומרים בזמנה. וישרוף בשחרית. היפתר שנתעצל ולא שרף תדע לך שהוא כן דתני

טמאה לא משתמע ולא שרף. אמר רבי אבא מרי אחוה דרבי יוסי תיפתר שנולד לה טומאה באותה שעה וליה שמע מינה כלום. אמר רבי יוחנן רבי שמעון ורבי יהושע שניהן אמרו דבר אחד. אמר רבי אילא רבי שמעון דבכורות ורבי יהושע דתרומות לא דין מודה לדין ולא דין מודה לדין. אמר רבי זעירא מסתברא רבי שמעון יודה לרבי יהושע. אמר רבי בון בר חייא לרבי זעירא על דעתך דתימר רבי שמעון יודה לרבי יהושע והא תנינן אבל היאך נשרף תלויה עם הטמאה. מודה רבי ליעזר לרבי יושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה. וישרוף שתיהן כאחת. טהורה היא דבר תורה את הוא שגזרת עליה שריפה טומאה מכל מקום לא נפסלה בהיסח הדעת. לא כן א"ר יוחנן [י]היסע דבר תורה. אחוזת דם כרבי שמעון תורה. חבית השנייה כרבי מאיר תורה אינה כן לא משמרה הוא שלא תגע בטהרות אחרות. התיב רבי יצחק בריה דרבי חייה כתובה הגע עצמך שהיתה נתונה על גבי הגחלים. אמר ליה לכשיתנגה. אמר רבי מנא לרבי שמי אתון אמרין רבי שמעון יודה לרבי יושע. אפי' רבי יושע ליה הוא רבי יהושע אמר ליה תניין אינון. תמן רבי מאיר בשם רבי יושע ברם הכא רבי שמעון בשם רבי יושע. [י]תמן תנינן הבכור שאחזו דם אפי' מת אין מקיזין לו את הדם דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום אם עשה בו מום הרי זה לא ישוחט עליו. רבי שמעון אומר יקיז אף על פי שהוא עושה בו מום. רבי אבהו בשם רבי לעזר אתיא דרבי יודה כרבן גמליא' ודרבנין כרבי אליעזר דרבי שמעון כרבי יושע תני בשם רבי שמעון יקיז אף על פי שהוא מתכוין לעשות בו מום ואתיא כרבי יושע אתדייא. אמר רבי בון בר חייה קומי רבי זעירא תיפתה בקדשים שהוא חייב באחריותן כרבי שמעון. רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש טעמא דרבי יודה לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים לא הותרתי לך את דמו אלא בשפיכה. התיב רבי אבא מרי אחוה דרבי יוסה והכתיב אף בפסולי המוקדשין כן לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים. אמר רבי חייה בר ארא להכשיר איתאמרת. מה המים מכשירין אף הדם יהא מכשיר. רבי אבהו בשם רבי יוחנן שניהן מקרא אחד הן דורשין תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו. רבי שמעון אומר כשעה שהוא לרצון אין את רשאי ליתן בו מום ובשעה שאינו לרצון אתה רשאי ליתן בו מום וחכמי' אומרים אפי' כולו מומין אין את רשאי ליתן בו מום:

הדרן עלך אור לארבעה עשר

א׳ כל שעה שהוא מותר לוכל מאכל לבהמה ולחיה ולעופות ומוכרו לנכרי ומות' בהנאתו. עבר זמנו אסור בהנאתו. לא יסיק בו תנור וכירים. רבי יודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה. וחכמים אומרים מפרי' וזורה לרוח או מטיל לים: ב׳ חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישרא' אסור בהנאה שנאמר לא יראה לך. נכרי שהלוה את ישרא' על חמצו לאחר הפסח מותר בהנאה וישרא' שהלוה את הנכרי על חמצו לאחר הפסח אסור בהנאה. חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער. רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו: ג׳ האוכל תרומת חמץ בפסח שוגג משלם קרן וחומש. מזיד פטור מן התשלומין ומדמי העצים: ד׳ אילו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח. בחיטים ובשעורים ובכוסמין ובשיבולת שועל ובשיפון ובדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו והכהנים בחלה ובתרומה. אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו. חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אין יוצא בהן. עשאן למכור לשוק יוצא בהן: ה׳ ואילו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת ובעולשין ובתמכה ובחרחבינה ובמרור יוצאין בהן בין לחין בין כמושין. אבל לא כבושים ולא שלוקין ולא מבושלין. ומצטרפין בכזית. ויוצאין בקלח שלהן ובדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו: ו׳ אין שורין את המורסן לתרנגולין אבל חולטין. האשה לא תשרה את המורסן שתוליך בידה למרחץ. אבל שפה היא על בשרה יבש. לא ילעוס אדם חטים ויתן על גבי מכתו מפני שהן מחמיצות: ז׳ אין נותנין את הקמח לא לתוך חרוסת ולא לתוך חרדל אם נתן יאכל מיד ר' מאיר אומר. אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהן. מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצין:

פירוש

ח. כמו דאמ: במקום תורפה. פירש במקום פגול: יניחנו כו'. כלומ' שאע"פ שהיא תלויה יניחנה במקום: מדברי שלשתן כו'. פיר' אפילו לבסוף דאמר אם היתה מונחת במקום שהלכה ינליכ' פ"ס אין זה כי אם גרם טומאה אבל בידים לכ"ע אסור לטמאתו וזה שאמר מדברי שלשתן תלוי' אסור לשורפה בלום' עם תרומ' טמאה זה הפירוש מוכן מפי' רש"י בבבלי וכל הסוגיא שם נאמר היטב רק קצת נשתנה אחר ועיין שם: להכשיר איתאמרת. פי' לענין זה כתב התורה בפסולי המוקדשים על הארץ תשפכנו וגו' לאקשא אליה בענין הבשר ערוכים בדספרא ואולי תעיין זאת המשנה בפירו' המשניות ובבבלי פ"ה דבכורות ואת לסוגיא מעוברת ספיל: אפי' כולו מומין. פיר' דקדשים מכרי דלא הקפידה תורה אלא על שלא יעשה בו מום בידים ואפי' לא עשה בו מום לא שחוט הבכור על מום כוה: סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

ז כלה פ"ו מ"ג.
ח תרומות פ"ח מ"ח.
ט ע' תרומות ד' פ"ו א' כל הסוגיא.
י עיין שם תוספתא תרומ' פ' ז' הגרסא הנכונה.
ע' שם.
ע"ע בה"ג הפיק.
י ע' שם הסיון.

אותה שמשתמש יש לה שלפנים ממנה ושלפמה ממנה· אותה שלא נשתמש בה יש לה שלפנים ממנה ושלפני ממנה· תנא החומר בחוללות· אבל באפוצות מעביר עליהן את הנר ודיו· הדא אמרה שחשו לנפילה· א״ר פינחס דיפו אני אומר בשעה שסידרן הכנים שם חמץ: הלכה ב אין חוששין כו׳ א״ר יונה תבין צורכה מתני מעיר לעיר ומחצר לחצר ממקום למקום ומבית לבית אם חושש את מעיר לעיר את חושש מחצר לחצר אם חושש את מחצר לחצר חושש את ממקום למקום· אם חושש את ממקום למקום את חושש מבי׳ לבית. א״ר יוסה אפי׳ כמתני׳ אתיא היא. אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום· אם כן מחצר לחצ׳ ומעיר לעיר אין לדבר סוף· שאם מבית לבית אי אתה חושש לא כל שכן ממקום למקום אי את חושש לא כל שכן מחצר לחצר· אם מחצר לחצר אי את חושש לא כל שכן מעיר לעיר· יכולין הן כל ישראל לבדוק חמיצן כאחת: הלכה ג רבי יהודה אומר כו׳. א״ר יוחנן טעמא דרבי יודה כנגד ג׳ פעמים שכתוב בתורה לא יראה לך שאור. והכתיב תשביתו שאור מבתיכם. מעשה תנא· והא כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם· א״ר יוסה מכיון שזה צריך לזה וזה צריך לזה כמי שכולן אחד· לא יראה לך הייתי אומר הפקיד אצלו יהא מותר· ת״ל לא ימצא בבתיכם אי לא ימצא בבתיכם הייתי אומר ייחד לו בית יהא אסור ת״ל לא יראה לך· הא כיצד הפקיד אצלו אסור· ייחד לו בית מותר· מחלפת שיטתיה דר׳ יודה דתני ר׳ יודה אומר בודקין אור לארבעה עשר ובארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור· וחכמים אומרי׳ אם לא בדק אור לארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר· צריך לבדוק ג׳ פעמים· מה אם בשעה שלא הגיע זמן ביעורו את אמר צריך לבדוק ג׳ פעמים בשעה שהגיע זמן ביעורו לא כל שכן· לא צורכה דלא אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד: ומה שהוא משייר יניחנו בצינעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו. כיצד הוא עושה כופה עליו כלי כפה עליו כלי ולא מצאו אני אומר יד נטלתו. לא כפה עליו כלי ולא מצאו אותו הבית צריך בדיקה או שאר כל הבתים לא יהו צריכין בדיקה· נישמעינה מן הדא אבד כזית מן המת בבית בקשו ולא מצאו הבית טהור· לכשימצא הבית טמא למפרע· הדא ילפה מן ההיא· וההיא ילפ׳ מן הדא· הדא ילפא מן ההיא איבד הוא ראיה. וההיא ילפה מן הדא אין לך צריך בדיקה אלא אותו הבית בלבד· וכר׳ יודה אפי׳ אותו הבית לא יהא צריך בדיקה· נישמעינה מן הדא א״ר יודה מעשי׳ בשפחה של מסיק אחד ברימון שהשליכה נפל אחד למור ובא כהן אחד והציץ לידע מה שהשליכה ובא מעשה לפני חכמים וטיהרו שדרך חולדה וברדלים לדווה גוררין אותו· רצה היא אחר הבשר· ואינה רצה אחר הפת· ואפי׳ תימר רצה היא אחר הבשר ואחר הפת· בשר נודה ואוכלה· פת נודדת ומנחת· רבנן דקיסרין בשם ר׳ אבהו אין חוששין שמא גררה חולדה· וכר׳ יודה חוששין: הלכה ד רבי מאיר אומר אוכלין כל חמש כו׳· ר׳ מאיר אומר משש שעו׳ ולמעלן מדבריהן. ר׳ יודה אומר משש שעות ולמעלן מדברי תורה· מה טעמא דר״מ אך ביום הראשון זה חמשה עשר· יכול משתחשך ת״ל אך· הא כיצד תן לו לפני שקיעת החמה שעה אחת· מה טעמא דר׳ יודה אך ביום הראשון זה ארבעה עשר· יכול כל היום כולו ת״ל אך· הא כיצד חלוק את היום חציו לחמץ וחציו למצה· מחלפ׳ שיטתיה דר׳ מאיר. תמן הוא אמר אך לרבות והכא הוא אמר אך למעט· אמר רבי שמואל בר אבודימא מיעטו שאינו בחמץ· רבי מאיר אומר לא תאכל עליו חמץ על אכילתו· ר׳ יודה אומר לא תאכל עליו חמץ על עשייתו· רבי יודה אית ליה עשה ולא תעשה על אכילתו עשה ולא תעשה על ביעורו· עשה על אכילתו שבעת ימים תאכל עליו מצות ולא חמץ· כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה· לא תעשה על אכילתו לא תאכל לו׳ חמץ· עשה על ביעורו תשביתו שאור· לא תעשה על ביעורו שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם תא ר׳ מאיר אומר משש שעות ולמעלה מדבריהן שביעית אסור משום נדר· ששית למה משום נדר· ויש נדר לנדר· אלא טעה ששית מתחלפת בשביעית· תא ר׳ יהודא א׳ מחמש ולמעלה מדבריהן ששי׳ אסורה משום נדר חמישית למה משום נדר· ויש נדר לנדר· אלא שחמישי׳ מתחלפת בשביעית· מחלפא שיטתיה דר׳ יהודה תמן הוא אמר אין חמישית מתחלפת בשביעי׳. אמר ר׳ יוסי תמן הדבר מסור לבית דין ובית דין זריזין הן· ברם הכא הדבר מסור לנשים והנשים עצלות הן· אמר רבי יוסי בי׳ בון תמן תחילת חמישית סוף שביעית כיום הכא סוף חמישית תחילת שביעית· ותני כן שבתחילת חמש חמה במזרח וסוף שבע חמה במערב. לעולם אין החמה נוטה למערב אלא בסוף שבע. רב אמר דברי ר״מ המקדש בחמץ משש שעות ולמעלן לא עשה כלום. א״ר חונה ויאות אילו חטים קורטבניות במדבר· דילמא מבן אינון במטרא כלום· חד בר נש אפקיד דיסקיא דפיסתא גבי ר׳ והוה הובה· א״ר יוסי בי ר׳ בון יהיב ריבוקא תות. אתא שאל לר׳ אל הימכר על פי ב״ד בשעת הביעור· חד בר נש אפקיד גרבא דמוחא גבי רב חייה בר אשי אתא שאל לרב אל ימכר על פי בית דין בשעת הביעור· הוי דנו שעת הביעור· ר׳ ירמיה אמר בשחרית ר׳ בא אמר חמישית כרבי יודה· א״ר יוסה יאות אמר ר׳ ירמיה כלום אמרו ליגע בהן למכרן לא מפני השב אבידה לבעלים חמישית כר׳ יודה לא טבה בלום· תברייא אמרין חמישית כר׳ יודה הקדישו מוקדש. עשאו תרומה אינה תרומה· הקדישו מוקדש הקדש דמים· עשאו תרומה אינה תרומה שלא ניתנה תרומה אלא לאכילה בלבד· אמר לון רבי יוסי לא מסתברא דלא חילופין הקדישו אינו מוקדש עשאו תרומה הרי זו תרומה· הקדישו אינו מוקדש שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים· עשאו תרומה הרי זו תרומה טהורה היא דבר תורה את הוא שגזרת עליה שריפה: הלכה ה רשב״ל אמר בשם ר׳ ינאי כשירות היו מפני מה הוא פוסלן שלא לשהר עליהן את תודה· ולא כשחיטתה הן קדושות ויפדה ויאכל· א״ד תניה תולייא קומי לא אוכל ואת אמרת יפדה ויאכל· ר׳ אמר פסולות היו מפני שהן ממהרין להביא תודותיהן מפני חמץ שבתודה ואי איפשר שלא יפסך דמה של אחד מהן והיא נפסלת: תני שתי פרות חדשות בירושלם· וירושלם לא כמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בארבעה עשר היא נראית כחדשות. אית תניי תני שתי נידות דולקין אית תניי תני שני סדינין. א״ר פינחס ולא פליגין מאן דאמר שתי פרות שתי ניחה כחול· מאן דאמר שני סדינין כשבת· ר׳ תנגיה בעא קומי ר׳ מנא ויקבינו לה תקיעה· א״ל אם אומר את כן נמצאת אומר שמא לתמיד הן תוקעין והן מתקלקלין· א״ל והא תנינן שלש להבטיל את העם מן המלאכה· ושלש להבדיל בין קודש לחול· א״ל תמן כל ערב שבת ושבת הן תוקעין ואינן טועין· ברם הכא אחת לקיצין הן· אם אומר את כן אף הן סבורין שמא לתמיד הן תוקעין והן מתקלקלין· למה מפני קדושתה או משום שאין אכילה מצויה· מה נפיק מביניהון חלות תודה· אין תימר שאין אכילה מצויה· אילו אוכלין מצויין· אין תימר מפני קדושתה אילו יש להן קדושה· ר׳ נתן אומר כשרות ניטלו שורפין להן שעה אחת לאכילתן ותולין אבל לא שורפין· אית לך מימר משום שאין אכילה מצויין לא מפני קדושתה· אוף הכא מפני קדושתה: הלכה ו א״ר יודה בן פזי נראין דברים שתהא הלכה כרבן גמליאל שהוא או׳ מעין שניהן· אתא ר׳ אבון ר׳ יוחנן בשם ר״ש בן יוצדק הלכה כרבן גמליאל שהוא אומר מעין שניהן· בר קפרא אמר אב הטומאה דבר תורה· וולד טומאה מדבריהן. ר׳ יוחנן אמר בין זה בין זה דבר תורה· על דעתיה דבר קפרא ניחא· על דעתיה דר׳ אב הטומאה עשה ראשון וולד טומאה עשה שני שנגע בראשון הרי הוא במקומו שני שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני· תני בית שמאי אומרים אין שורפין בשר טהור עם בשר טמא. ובית הלל מתירין· על דעתיה דבר קפרא ניחא שורפין פסול תורה עם פסול טומאי תורי· תצריכינן משמע טומאה דבריהן עם טומאה תורה· על דעתיה דרבי יוחנן אם פסול תורה עם טומאת תורה שורפין כל שכן טומאת תורה עם טומאה תורה· ר׳ חנניה סגן הכהנים שניה משם בית שמאי ובית הלל· א״ר מנא קומי ר׳ יוסה על דעתיה דר׳ יוחנן ניחא דמר ר׳ יוחנן ששה ספיקות היו תולין עליהן וכאן וכאושא גזרו עליהן שריפה. רבי חנניה סגן הכהנים לא לקודם לאושא היה· וקוד׳ לאושא לא היתה שריפה לדבריהן. א״ל תיפתר שניטמא בכלי ומכית· א״ל אפי׳ תימר ניטמא בכלי וטכיה לא כן אמר ר׳ זעירא ר׳ אבונה בשם ר׳ ירמיה יוסי בן יועזר איש צרידה יוסי בן יוחנן איש ירושלם גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית· ר׳ יודא אמר יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח גזרו על כלי מתכות הלל ושמאי גזרו על טהרת ידים· ר׳ ירמיה סבר מימר ארץ העמים וכלי זכוכית תלויה· ר׳ יוסי סבר מימר ארץ העמים תלויה וכלי זכוכית שריפ׳. אלו הן ששה ספיקות על ספק בית הפרס על ספק ארץ העמים על ספק בגדי עם הארץ על ספק רוקק על ספק מי תלי אדם שהוא כנגד מי תלי בהמה על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן על אלו שורפין תרומ׳: הלכה ז על דעתיה דר׳ יוחנן תמן שורפין טומאה תורה עם טומאת תורה· והכא להוסיף פסול תורה עם טמא תור׳, על דעתיה דבר קפרא תמן שרפין טומאה דבריהן עם טומאה תורה והכא פסול תורה עם טומאה תורה לא בא אלא לפתור· תיפתר בטבול יום מבית פרס שהוא מדבריהן· ר׳ חנניה סגן הכהנים שנייה משם בית שמאי ובית הלל· א״ר מנא קומי ר׳ יוסי ר׳ עקיבה כדעתיה דרבי עקיבה אמר יטמא דבר תורה. א״ר ומי כי ר׳ בון אע״ג דלית ליה לר׳ ישמעאל יטמא יטמא באוכלין אית ליה יטמא יטמא בכלים. אית תניי תני טמא מת אית תניי תני בטמא מת מאן דמר טמא מת בכלי שטף· מאן דאמר בטמא מת בכלי מתכות· מה טעמא וכל כלי פתוח ונומ׳ טמא הוא טמא ואינו נעשה אב הטומאה לטמא: הלכה ח מחו בטפח בארבעה עשר· אמר ר׳ יוחנן מדברי ר׳ עקיבה ומדברי ר׳ חנניה סגן הכהנים· ריש ב״ל אמר מדברי רבי אלעזר

פירוש

בחוללות. פירש שם חור חלול בין האבנים: אבל באפוצות פירש שהבנין דבוקי׳ וחזוקי׳ ואין חלל בינה׳ שמניר ט׳ ד נפלחו. פיר׳ יד חדה ודפי׳ טבלו ואין צריך נדקות של טבעק· פי׳ כמו קנין ועבוטו פנס ולינם תלפא חדי וישראל יאה: גררין אותו. ומים חור של חולדה וברדלים פותח טפח הן ות״כ לא הטיל עליו: קורטבניות. בבבלי פיחת פיםי קורדניית׳ והן חיטין הגדלים בהרים ובמדבר וקדים הם ועיין בבבלי פי׳ הסוגיה ולקמן בב״ק דקידושין: דיסקי· פיל זק של לחם: על פי ב״ד· מכאן הוכיח בתוספות והרא״ש נבמה מקומות כמשר לייכתי לך דמע״ג שמן לו רשות בחנ״ד למכור ספ״ה צריך לב״ד ולדעת׳ בשע׳ סבירו ועי״ש: גרבא דמוחא. פירש חבית של כותח ויש נה פירורי לחם: שהן מסדרין דייק סוה בתוספו׳ דברק׳ פה קתני ספסרין סתמע דבי״ג חי׳ דכולם היו טניפין חתחתיהן: וירושלים לא כו׳. כתבו התוספות בפרקי׳ ד״ה בגותר סנר׳ היינו לנהוג בו איסור לפי שנשים לגם מקומות אחרים ויסכרו כהלכות ובמקומות. אבל לא היו עושות מסע וע״ש פי׳ כל הסוגי׳: ספק בית הפר׳ כו׳. פי׳ בית הפרס הוא שד׳ שנחרש בו קבר.

מראה מקום והגהות

א עיין בבלי פסחים י׳ ע״ב.
ב שם ה׳ ע״ב ועי״ש.
ג תוספתא טהרו׳ פ״ג.
ד תוספת׳ מעילות פ׳ פ״א.
ה עיין בבלי פסחים ד׳ ע״ב, ה׳ ע״א ע״ב ויעוי׳.
ו עיין שם נדף י׳ ורש״י כל הסוגיה.
ז עיין תוספתא סנהדרין פ״ב. בבלי פסחים י׳ ע״ב.
ח בבלי שם ו ע״א הגי׳ בשם רב. כ״א ע״ב הגי׳ בשם רבי יוחנן.
ט עיין שם י״ג ע״א והגי׳ שם.
י עיין בבלי פסחים י״ג ע״ב.
יא שם י״ד ע״א.
יב סוכ׳ פ״ה ע״ב.
יג בבלי פסחים [illegible]
יד תוספתא פסחי׳ פ״א.
טו טהרות פ״ד מ״ה ע״ש כי חסר כה על ספק כלים הטמאי׳.

מסכת פסחים

א אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה׃ ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ׃ בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף ובית הלל אומרי׳ שתי שורות החיצונות שהן העליונות׃ ב אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום אם כן [redacted] לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף׃ ג ר׳ יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר וארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור׃ וחכמים אומרים אם לא בדק אור לארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר׃ אם לא בדק בארבעה עשר יבדוק בתוך המועד׃ לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד׃ ומה שהוא משייר יניחנו בצינעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו׃ ד רבי מאיר אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחילת שש רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחילת שש׃ ה ועוד א״ר יהודה שתי חלות של תודה פסולות ומונחות על גג האיצטבא׃ כל זמן שהן מונחות כל העם אוכלין. ניטלה אחת מהן תולין לא אוכלין ולא שורפין׃ ניטלו שתיהן התחילו כל העם שורפין׃ ו רבן גמליאל אומר חולין נאכלין כל ארבע ותרומה כל חמש ושורפין בתחילת שש׃ ז רבי חנניה סגן הכהנים אומר מימיהן של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שניטמא בוולד הטומאה עם בשר שניטמא באב הטומאה׃ אע״פ שמוסיפין לו טומאה על טומאתו. הוסיף ר׳ עקיבה מימיהן של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום בנר שניטמא בטמא מת אע״פ שמוסיפין לו טומאה על טומאתו׃ ח אמר ר׳ מאיר מדבריהן למדנו ששורפין תרומ׳ טהורה עם הטמאה בפסח׃ אמר לו ר׳ יוסה אינה היא המידה׃ מודין ר׳ אליעזר ור׳ יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה׃ ועל מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שרבי אליעזר אומר תישרף זו לעצמה וזו לעצמה ורבי יהושע אומר שתיהן כאחת׃

פרק ראשון

א׳ אור לארבעה עשר כו׳. כתיב ושמרת את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותי׳ מארץ מצרים. בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב תאכלו מצות וגומר׳. מה אנן קיימין אם לאכילת מצה כבר כתיב שבעת ימים מצות האכלו׃ ואם לומר שמתחיל בארבעה עשר והכתיב עד יום האחד ועשרים לחודש׃ אלא אם אינו ענין לאכילת מצה תניהו ענין לביעור חמץ׃ למה לאור הנר׃ א״ר שמואל בר רב יצחק מפני שהנר בודק כל שהוא׃ למה בלילה׃ א״ר יוסה שאין בדיקה הגו׳ יפה אלא בלילה׃ ר׳ מנא לא אמר כן ושמרתם את היום הזה לדורותיכם לחוקת עולם עשה שיהו היום והלילה משומרין׃ ויתחיל בי״ג עשר ויהא היום והלילה משומרין אף אית ליה כיי דמר ר׳ יוסי. ויתחיל אור לשלשה עשר. און כיני יבדוק אפי׳ מראש חדש׃ רבי ירמיה א״ר שמואל בר רב יצחק בעי מהו לבדוק לאור האבוקות׃ מה צריכה ליה מפני שאורן מבליח׃ ר׳ שמואל בר רב יצחק כדעתי׳ דר״ש בר רב יצחק אמר [1] מפני שהנר בודק כל שהוא אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר. והיה ביום ההוא אחפש את ירושלם בנרות. ואית דבעי [1] אימר נישמעינה מן הדא נר יי׳ נשמת אדם חופש כל חדרי בטן׃ א״ר יוסה מתני׳ אמרה שבדיקת היום בדיקה. דתנינן ר׳ יודה אומר בודקין אור לארבעה עשר ובארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור׃ לא סוף דבר ר׳ יודה אלא אפי׳ דרבנין. דתנינן וחכמים אומרים אם לא בדק אור לארבע׳ עשר יבדוק בארבעה עשר׃ וצריך לבדוק לאור הנר׃ נשמעינה מן הדא [1] אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור הככבים אלא לאור הנר. ניחא לא לאור הלבנה ולא לאור הככבים אלא לאור חמה וכי יש חמה בלילה. הדא אמרה אפי׳ ביום צריך לבדוק לאור הנר׃ לא סוף דבר בית שאין בו אורה אלא אפי׳ בית שיש בו אורה אפי׳ ביום צריך לבדוק לאור הנר׃ מבואות האפילין מהו שהוא צריך לבודקן בתחילה לאור הנר׃ מיליהון דרבנין אמרין [1] לא כמה דהוא מנהר בייממא הוא מנהר בליליא ראמר רב [1] הונא כד הוינן ערקין באילין בוטיתא דסדרא רבא הוו מדליקין עלינו נירות בשעה שהוו כיהים הוינו יודעין שהוא יום ובשעה שהוו מבהיקין הוינו יודעין שהוא לילה׃ והייא כיי [1] דמר ר׳ אחוה בר זעירא נח בכניסתו לתיבה הכניס עמו אבנים טובות ומרגליות׃ בשעה שהיו כיהות היה יודע שהוא יום׃ ובשעה שהיו מבהיקות היה יודע שהוא לילה׃ למה יש חיה אוכלת ביום ויש חיה אוכלת בלילה׃ והא כתיב צוהר תעשה לתיבה׃ כמאן דאמר לא שמשו המזלות בשנת המבול׃ ר׳ ירמיה בעי בתי כניסות ובתי מדרשות מהו שיהו צריכין בדיקה׃ מה צריכה ליה שכן מכניסין לשם [1] בשבתות ובראשי חדשים׃ ותהא פשטא ליה הכן רוא צריכה ליה הואיל ואורן מרובה׃ מהו שיהא צריך לבודקן בתחילה ביום לאור הנר׃ ר׳ יוסה בעי הצירו׳ שבירושלם שאוכלין שם הלו׳ תודה ורקיקי נזיר מהו שיהו צריכין בדיקה׃ בלא כך אינן בדוקות מן הגזר׃ ייכא כהדא תנא ר׳ זבריה חתניה דר׳ לוי נידה חופפת וסורק׳ כהנת אינה חופפ׳ וסורקת נדה כהנת חופפת וסורקת שלא תחלוק בין נידה לנידה׃ אוף הכא שלא לחלוק בין ביעור לביעור׃ תני רבן גמליאל בר אינייגא קומי דבי מנא נידה שהיא מפסקת כל שבעה חופפת וסורקת׃ כהנת שהיא טובלת בכל יום אינה חופפת ואינה סורקת׃ א״ל לשומרת יום כנגד יום נצרכה׃ [1] חורי הבית העליונים והתחתונים והיציע והחדות העליה וגג הבד וגג המגדל בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות אוצרות היין ואוצרות השמן ואוצרות הפירות אינן צריכין בדיקה׃ ניחא העליונים והתחתונים׃ הדא אמרה לא חשו לנפילה׃ א״ר יוסה תיפתר שהיו שניהן סמוכין לכותל אחד למעלה מעשרה ואחד למטה מעשרה׃ והא תנינן חדוה הדא אמרה שלא חשו לנפילה׃ מתיירא הוא התינוק לילך לשם׃ וחש לומר שמא נתגלגל חמץ שם תיפתר בחדות שיש לה ליוביז׃ וגג הבד וגג המגדל׃ הדא דתימר בגבוהין ג׳ טפחים׃ אבל אם אינן גבוהין ג׳ טפחים כארץ הם וכאותו שלא נשתמש בו חמץ׃ אבל באותו שנשתמש בו חמץ אפי׳ גבוה כמה צריך בדיקה׃ א״ר מנא ויאות כן אנן אמרין הדא פיפייארות אפי׳ גבוה כמה לא תהא צריכה בדיקה׃ [1] תני רבן שמעון בן גמליאל אומר מיטה שהיא חוצצת בתוך הבית ועצים ואבנים מונחין תחתיה בודק צד החיצון ואינו בודק צד הפנימי מפני שעצים ואבנים מונחין תחתיה הא אם אין עצים ואבנים מונחין תחתיה צריך לבדוק צד הפנימי׃ הדא אמרה חשו לנפילה׃ אני אומ׳ תינוק נגע והכניס שם חמץ׃ [1] מרתף של יין צריך בדיקה׃ מרתף של שמן אינו צריך בדיקה׃ מה בין יין ומה בין שמן׃ יין אין לו קבע שמן יש לו קבע׃ אוצר בין של יין בין של שמן אינו צריך בדיקה׃ אי זהו מרתף כל שנותן עם הלחם כחצר׃ יש מרתף שהוא כאוצר ואוצר שהוא כמרתף. מרתף שהוא בוש לוכל בתוכו הרי הוא כאוצר׃ ואוצר שאינו בוש לוכל בתוכו הרי הוא כמרתף׃ יש חצר שהוא כמבוי ומבוי שהוא כחצר׃ חצר שהרבים בוקעין בתוכה הרי הוא כמבוי׃ ומבוי שאין הרבים בוקעין בתוכו הרי הוא כחצר׃ וחש לומר שמא הבהמים מכניסין לתוכו חמץ׃ אין דרך הבהמים להיות מכניסין לשם חמץ אלא מיני מתיקה׃ שהן בודקין היין והיפה׃ [1] היוצא לפרש קודם שלשים יום אינו צריך לבדוק׃ בתוך שלשים צריך לבדוק׃ הדא דתימר כשיש בדעתו לחזור׃ אבל אין בדעתו לחזור אפילו קודם לשלשים יום צריך לבדוק ובספק. אבל כו״א אפי׳ מראש השנה׃ א״ר בא ואפי׳ יש בדעתו לחזור צריך לבדוק שמא ימלך ולא יחזור׃ הכל נאמנין על ביעור חמץ אפי׳ נשים אפי׳ עבדים׃ ר׳ ירמיה בשם ר׳ זעירה לית [1] כהן אפילו נשים׃ נשים עצמן הן נאמנות מפני שהן עצילות והן בודקות כל שהוא כל שהוא׃ [1] כותים כל זמן שעושין מצתן עם ישראל נאמנין הן על ביעור חמץ׃ אם אינן עושין מצתן עם ישראל אינן נאמנים על ביעור חמץ׃ א״ר יוסה הדא דתימר בבתים אבל בחצירות חשודין הן׃ דאינון דרשין לא ימצא בבתיכם. לא בחצרותיכם׃ [1] תני רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מצות שהכותים נוהגין בה הם מדקדקין בה יותר מישראל׃ אמר ר״ש הדא דתימר בראשונ׳ שהיו משוקעין בכופרניהן אבל עכשיו שאין להן לא מצוה ולא שירי מצוה חשודין הן ומקולקלין הן׃ [1] שואלין בהלכות הפסח בפסח הילכות עצרת בעצרת הילכות חג בחג׃ בבית וועד שואלין קודם לשלשים יום׃ רבן שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות׃ אתייא דר׳ יוחנן כרבנין׃ ודתברייא כרבן שמעון בן גמליאל׃ א״ר יוחנן טעמין דרבנין שכן משה עומד בפסח ראשון ואומר להן הילכות הפסח השני׃ ודתברייא כרבן שמעון בן גמליאל שכן משה עומד בראש חדש ואמ׳ להם הילכות הפסח׃ במה אמרו שתי שורות במרתף וכו׳. [1] רב הונא בשם רב קולפו כמין גם׃ תני בר קפרא קולפו במין שני גמין׃ היה נתון באמצע הבית על דעתיה דרב הונא מפשיטו חלוק אחר׃ על דעתיה דבר קפרא מפשיטו שני חלקות׃ היה עשוי מדרינות קולפו נמים נמים׃ ר׳ יעקב בר אחא בשם חזקיה שמעון בר בא בשם רבי יוחנן שורה החיצונה היא העליונה הרואה את הפתח ואת הקורה שלפנים ממנה תני שלמטה ממנה׃ הוון בעי מימר מאן דאמר שלפנים הימנה כל שכן שלמטה הימנה׃ מאן דמר שלמטה הימנה הא לפנים הימנה לא׃ נשמע׳ בחצי שורה פשטא

פירוש

אור לארבעה עשר כו׳ אין כיני. פי׳ אם כן היא׃ מבליח. גרס׳ דר״ל מבריח וכן משמע בבבלי דקאמר שם ואבוקה אמר׳ וחיישי׳ דילמא חייש׳ נהורא ומשום דלא אזיל לקוטר׳ פי׳ אור הנר מסך כנהורי׳ וכח בבקי׳ מלאך מיעוט לאבל אמר׳ כמבין יקונין תמיד וכן פי׳ לל פנרים תעיין בבבלי השונים׃ חמה בלילה תיפתר בשלא בדק מתנין לא בדק בליל י״ד יבדוק ביום י״ד שחרית הדא אמר׳ מ״ו. והכי גרסינן וכן הגרס׳ ע״ש׃ הדא אמרי׳. פי׳ ואת לומרת כלאו סל׳ לאיר׳ סמנית לאו בגלא בדק בליל י״ד שאו בודק ביום י״ד והתני לאור הנר הדא למרה כו׳׃ מבהי׳. פי׳ פלוי׳ באילן בוטית׳. פי׳ בלותן מערות׃ בשעה שלא היו מבהיקי׳ היו יודעי׳ שהוא יום׃ והייא כיי דמר׳ פי׳ ומתים כי הא׳ דלמר בבנתו׳. המזר׳ מ״מ גרס בעיטוריו וגרמי׳ מקמי׳. ותי׳ בשעת שעוסין בעיטור הגב׳ ובעיטור ר״ת וכן כתב הר״ן בסוף פרקין׃ וחחרות. כמו והדותא לכבו. פי׳ מסגרת לשפתו סביב כמו כבוגין בבבלי בכמה פעמים׃ פופייארות. פי׳ כליכסין קוף המעשר׳ כמעש׳ מלוד וסככה והוא גדול׳ ומיכה מתקבלת תבוא׳ לכ׳ כגון תבואו׳ ולגנים וריקוכים וכיולא בו ספירו׳ גדולי׳׃ צד הפנימי. התוספות פיותי מיה רליה דלין פרש״י כבון שפירש דמפסקת היינו שעולים מ״ל טגעי׳ בקרקע והכא סובת שמפסקת היינו בין לד החיצון לפנימי ועיין שם בתוספו׳׃ לית כאן כו׳. פי׳ שבליג למנן דתני אפי׳ נשים וסבר דנשים אין נאמנות מפני שהן עצלניות ולכן נראה דס״ס הוא בכאן ולריך להיות נשים עלמן אין נאמנות כו׳ וכן מובא בתוספות׃ משוקעים בכופרניהן. פי׳ בהיו דרים בכפרי׳ והיו האריו׳ הורגים בהם בשמנרו על האלו׳׃ כמין גם. פי׳ כמו ג׳ יוונית והיא עשוי׳ כמין כ״ף פשוטה והיינו שורה בוקיפה נשורה עליונה שוכב עליה כאדם הנודק כותל הבית מבחוץ והגג הרוא׳ את הקורה דהיינו כל נגה אבל שור׳ שלפני׳ מן העליונה ולמטה מן העליונה אינה לריבה בדיק׳ אבל לפ״ד ב׳ גמין לריכין אילו הב׳ שורות בדיקה׃ נ״כ

מראה מקום והנהגה

[1] תוספת׳ פסחים פ״א ע״ש.
[2] שם.
[3] שם. בבלי שם.
[4] צר״ן כבחים הגי׳ שתא לא וכו׳.
[5] עיין בראשית רב׳ פ׳ ל״א והגי׳ [redacted]
[6] עיין בבלי סנהדרין ק״ח ע״ב.
[7] בגה״ה גרים בעיבורי הסגיב וכו׳.
[8] בבלי פסחים ח׳ ע״א. תוספתא פ״א.
[9] שם בגמרא ובתוספות.
[10] שם בגמר׳ ע״ש.
[11] שם ו׳ ע״א. תוספתא שם.
[12] בר״ן הגי׳ בן וע״ש ג׳ אחרת.
[13] עיין תוספתא פסחים פ״ב.
[14] שם.
[15] בבלי שם ו׳ [redacted]
[16] ע״ש ח׳ ע״ב.

עבד לה ר' יודה· ניחא מבפנים צריך בית שער מבחוץ
צריך בית שער לא נמצאו פיתי ראויות משתמשות ברשות אחת
פיס׳· אמר ר' יוסי בר בון בדברי מי שהתיר עושה תנור טפל
לקלוסטרא· בדברי האוסר עושה הקלוסטרא טפל לנגר· אי
וזהו נגר א"ר יוחנן קשור אע"פ שאינו תלוי· א"ר יוחנן משבני
חילפיי הראני של בית ר' קשור אע"פ שאינו תלוי· א"ר יוחנן
אתי דיהודאה דהכא כפתמא רחמן ודיהודאה דתמן בפתמא
דהכא· רבי יוסה בעי קומי ר' ידעי היך עבדין עובדי· א"ל מן
דא"ר יוחנן משבני חילפיי והראני של בית ר' קשור אע"פ
שאינו תלוי. הדא אמרה כרבי יהודה עבדין עד שהא קשור
בדלת· ר' ינאי חמוי דר' אמי עד שהא קשור בדלת כדבר
שיכול להעמידו· נגרא הדא ר' אלעזר קטר בגמי נשמט אסור
נקמן ר' יעקב בר אחא בשם רבנן מדידהו בראש אצבעותיו·
ר' בא בר כהנא ר' חייה בר אשי בשם רב הלכה כר' יוסי:
פיס׳· א"ר יוסי בי ר' בון לא כל שנות החיה במקדש· ²תני
לא יקנח אדם את האיספלניה שלא יבוא לידי מירוח והממרח
בשבת חייב חטאת· ³והתני החליקה מלמטן מחזירה מלמעלן
החליקה מלמעלה מחזירה מלמטה· מגלה מקצה איספלניה מיכן
ומקנח הסכה מיכן יסגלה מקצה איספלני מיכן ומקנח הסכה
מיכן· אבל לא יקנח את האיספלניה שלא יבוא לידי מירוח
והממרח בשבת חייב חטאת. תני רטייה שנפחתה מחזירין
אותה בשבת· ר' יעקב בר אחא בשם רבי יסא והוא שנפחתה
כנגד המכה ⁴ותני החליקה מלמטן מחזירה מלמעלן· החליקה
מלמעלן מחזיר מלמטן ובלבד שלא תצא רשות כל אותה המכה·
⁵רבי יוסי בי ר' בון בשם רבי יסא מכה שנתרפאת נותנין עליה
רטייה שאינו אלא כמשמרת· ר' בון בשם רבנן החמן נותנין
רטייה על גבי מכה בשבת שאינו אלא כמשמרה. א"ר
הגחומא הוין מעלי נפנים מזון לרפואה· א"ר הונא ⁶הדא פואה
עיקר טב הוא סגין בר אית בה חמשה או שבעה או תשעה
קוטרין ובלבד דלא יתן מויי· אין קורין פסוק על גבי מכה
בשם· והדין דקרא על יברוחא אסור· בוא וקרא פסוק זה על
בני שהוא מיבעת· תן עליו ספר או תפילין בשביל שישן אסור
והתני אומר היו שיר של פגעים בירושלם· א"ר יודן כאן עד
שלא נפגע וכאן משנפגע· אי זהו שיר פגעים מה רבי צדי
וכל המזמור יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי: פיס׳·
קושרין נימא במקדש אבל לא במדינה· א"ר יוסי בי ר' בון
דר"ש בן אלעזר היא· ⁷דתני ר"ש בן אלעזר נימא שבכינור
שנפסקה וקשרה היא אינה משמעת את הקול אלא משלשל
מלמעלן ועונב מלמטה· תני ר"ש בן אלעזר אומר הכהנים
והלוים וישראל וכלי שיר מעכבין את הקרבן· חותכין יבלת
במקדש אבל לא במדינה· ⁸תמן תנינן התיכה יבלתו אין חותך·
והכא את אמר הכין· ר' סימן בשם ר' יהושע בן לוי בשם ר'
פרה מפני קלקול פיטום· א"ר והן שרפיסו. אמר רשבל בשם
לוי סבייה בין בנפרכת בין כשאינה נפרכת· ר' שמעון בן יקים
אמר כאן בלחה כאן ביבשה· ר' יוסי בן חנינא אמר כאן ביד
כאן בכלי· אתא דרבי שמעון בן יקים כבר קפרא ודרבי
יוסי בן חנינה כר' יוחנן ⁹דתני כל המקלקלין פטורין חוץ ממבעיר
והעושה חבורה· בר קפרא אמר אפי' אינו צריך לדם אינו
צריך לאפר. א"ר יוחנן והוא שהוא צריך לדם או לאפר. רבי
אחא ר' חנינה בשם ר' יוחנן כאן וכאן בלחה אנן קיימין יהוא
שהוא צריך לדם:

פ"ס· ¹⁰יהודה כרבי אמר לא שנו אלא נמי אבל בנתיק אסור
מפני יחיד בנרים· סברין מימר יחיד בנרים כחיסור בנרים· ר'
יעקב בר אחא בשם רבי יסא ודרבי חנינא ראיד הנינא בלבד
שלא יחוץ בינו לבין בנר ולא בין בנר לבנר· על דעתיה דרבי
חנינה אי זהו ייחיד בנרים שתי ברגות שתי מצנפות שני מכנסים
שני אבנטי· כהן שלקה באצבעו וכרך עלי אבנט כל שם אבנט
פסול אי אינו פסול אלא מלכוש· ¹¹תני מעלים כדיוכים ומוסיפין
בערק להולה בשבת· מעלין מריוכים משהמידהי מטפין בערק·
אית רבעי מימר עירדתי· אית רבעי מימר קוקניתתי· ¹²חצר
שידרן בה גשמים ודחת בה בית אבל או בית משתה תרי וה
נטל את האבן ומוריד ובלבד שלא עשה כשבה כדרך שעושה
בחול· ¹³תני אין טמלין בערשה כשבה אם כתם על התבל או
על המסיחה מהיר מסלין מבור הגולה בגלגל בשבת· מבור
הגדול ומבור הקר ביוט ¹⁴מפני מה ממלין מבור הגקר בגלגל
ביוט· אלא כשעה שעלו ישראל מן הגולה חנו על אותה הבאר·
והתנו עמהן נביאים שיהו ממלין מבור חקר בגלגל ביוט· לא כל
הבארות חקר התירו אלא אותה הבאר שחנו עלי בלבד· חד
מה דאת אמר תמן מה שהותר הותר· וכא מה שהותר הותר
פיס׳ שרץ שנמצא במקדש וכו׳· אמר לו רבי יוחנן בן ברוקה
לא נמצאת ספחא בטומאה· אמר לן לא ומצאת נרכת כטומאה
אמר לו מוטב לעבור על מצוה לא תעשה שלא באת לידו
ממצוה לא תעשה שבאה לפניו· אמר רבי זסי בי רבי בון
אתייא אילין פלוגתא באילין פלוגתא ¹⁵דתנינן תמן כיצד מפרישין
חלה בטומאה ביום טוב· רבי אליעזר אומר לא תקרא לה שם
עד שתיאפה· בן בתירה אומר תטיל לצונן· אמר לו רבי יהושע
לא נמצאת כשורף קדשים ביוט· אמר לו ר"א מאילהן
הן נשרפין· אמר לו רבי יהושע לא נמצאת עובר על לא יראה
ולא ימצא· אמר לו מוטב לעבור על מצוה לא תעשה שלא באה
לידך ממצוה לא תעשה שבאה לפניך· ¹⁶תמן תנינן הניתנין במתן
אחת שנתערבו בניתנין מתנה אחת ינתנו מתנת אחת· מתן ארבע
במתן ארבע ינתנו מתן ארבע. מתן ארבע במתן אחת ר"א
אומר ינתנו מתן ארבע· רבי יהושע אומר ינתנו מתן אחת.
אמר לו רבי אליעזר לא נמצאת עובר על בל תגרע· אמר לו
רבי יהושע לא נמצאה עובר על בל תוסיף· אמר לו מוטב לעבור
על מצות לא תעשה שלא באה לידי ממצות לא תעשה
שבאת לידי· ¹⁷תמן תנינן הכנים ראשו ונתן על תנוך אונו.
ידו ונתן על בוהן ידו· ורגלו וכו׳· מחלפה שיטת רבי יהודה תמן
הוא אומר אסור להערים· וכא אומר מותר· תמן שמא יכנים
ראשו ורובו והוא עומד ברת כרם הכא משום מכניס כלים
טמאים בשבת· מחלפא שיטת דרבנן תמן אמרין מותר להערים
וכא אמרין אסור להערים· תמן דלא יסאבתיה הלתא ויפנין·
ברם הכא טומאה ידועה מבפנים היא· איפשר לה לצאת
בלא שהות בלא טומאה· אמר לו מוטב לו לעבור על
מצוה לא תעשה שלא באת לידו ממצוה לא תעשה שבאת
לפניו· והוציא ממקום שחייבין עליו כרת ונפל למקום שאין
חייבין עליו כרת כבר נראית לצאת· מצאה אחר בצידו
מוציא את שנידם או אינו מוציא אלא את שראה לצאת·
¹⁸תוא הוה אומר צבת בצבת עבד· צבתא קדמיתא מה
הוות בידיה הוות. אמר רבי חנינא קומי רבי מנא ומה את
אמר לה מצבתא אחה למדו כמה צביתות· וכא משביתה אחת
למדו כמה שביתות:

הדרן עלך המוציא תפילין וסליקא לה מסכת עירובין

פירוש

לקלוסטרא. כו"ם פ"ה שעשו נגר' הנגר בפק ראשו עגול וראוי לנוך בו כו' ועיין הסוגיא לעיל דגמ' כרך כל' הבלי' ובבבלי גם ופרו' לפחק: משבני. פי' פסק אחי' הלפי'. זה חכסי' נראה וד"א ז"ל. ועיין לעיל כל הסוגיא יפה שכתבו התוספות על זה הבל פי' לעיל: כמשמר'. פי' שלא יויק לה הלינה או משמר דברי' המזיק' לפניה: הדא פואה. פי' מין אעובין יסן ארע שלו לנתעין אחו' והקשר כל: הוא טוב כשיש בו ה' או ז' או ט' קשרים ובבבלי שלהי כירם כשה אבה יגלפה פנוא' להו' דבר הוא טוב יברוחא. פירש תרגום של דודאים יברוחין ולפי שיש סכנה לפי שעוקרן ולכן אסור לקרו' פסוקי' עליו כדי לעוקרן: מתבעת. פי' מתבהל: של פגעים בו. פסוק שהיו קורין אותו להגן מפגעים: ובלי שיר. פסוק נכר' פקים שנהגו פ"ש: בניתין פי' כהן הגוד קטן ובבבלי איתא בגלגל וע"ש הסוגיא: מעלים בדיוכם. בבבלי איתא מעלין בדיופי ומטיפין מילק ופרש"י שם מעלים יין פמנית זה לפנית אחר ע"י כלי הנקרא דיופי ונקרא כן על שם שעשוי משני קני' האחוב' בגלכסון ופכיחי' ראשי המשפכי' זה כנגד זה וכותן אחד מן הקני' בתניה וסובן בפיו בראש הקטנה האחר מעט מן היין אליו ומסלק פיו משם והיין יוצא כולו ממילא והשני הוא מוגאה אבי תכפה ודו פי' פי' אמי פיוה. ומטיפין מיורק בו' פי' כלי הוא ופיו צר ואל פתנה הוא ומטקה בתחתיתו נקבים דקים ופלאו מים וסותם פיו באצבעו ואין אפיו סתו' אין המים יוצאין בנקבים התחתונים והברוג' נוטל פקק העליון והמי' יוצאין מהנקבים כיף אחר מיף ונותן בלי מתכת וכוס תחתיו וקולו כמפא לחולי: עירדה. פי' איכא דאמרי בקול זה הוא בו כניסת ומים דהא יעלין בו לאסקין אדם מן זמנו וקול סמים אינו מעיר אדרכה מרדימו והולך איח רבעי כו' פי' ואיכא דאמרי זה הקול הוא נעים ועשוי כדי להניע שינה לאדם והוא כמין זוג שמשין ע"י קני' הה אומרו קוקניתא: עבת בשבת עבד. דרך הכנת להיעשות ע"י לבנה אחר שקדמה לה כי נולה זה לא יכול הנפח לעשותי שתכוונה יחיו ומיימון ליה הכא להתפיל עליה ולתו' כמו שלבנה אחד נעשו כמה וכמה לבנות הבי כפי סדין שביתה אחד לפדו כמה שביתות: מה הוה. בגמר מילך נעשית: בריה הוות. פי' שמאר דברים הנבראים בערב שבת בין השמשות היתה: וכו. כמו והבא: סליק פרקא בס"ד ומסכת עירובין בסייעתא דשמיא ברוך.

מראה מקום יתנ הוה

ט לעיל שבת ע"ו ע"ב.
י תוספתא שבת פ"ט.
יא שם.
יב לעיל שבת י"ח ע"ב.
יג עיין בבלי שבת ס"ו ע"ב.
יד תוספתא עירובין פ"ח.
יפסחי' פ"ו ס"ט. ועיין לקמן פסחי' ל"ג ע"ב. בבלי עירובין ק"ג ע"א.
יח לעיל שבת ה' ע"ב וב"ב.
יט עיין בבלי עירובין ק"ד ע"ב ע"ש ועיין בבלי זבחים י"ט ע"א.
כ עיין רבי' תוספתא שבת פ"ג. בבלי עירו' ק"ד ע"א.
כא תוספתא שם פ' פ"ו.
כב תוס' עירובין פ"ח.
כג לעיל כ' ע"א. בבלי ק"ד ע"ב. תוספתא כ"ח.
כד פסחים פ"ג מ"ג.
כה זבחים פ"ח מ"י.
כו נגעים פ' י"ד מ"ט.
כז לעיל פ"ה ה"ז. תוספת' עירובין פ"ח. חגיגה פ"ג.

שבא רבן גמליאל והזקנים ואסרו להן. רבי יוסה אומר אוסר היה נוהג בו בא רבן גמליאל והזקנים והתירוהו להן: י נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה. והמונח כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר המונח במקדש והנגרר במדינה. מחזירין ציר התחתון במקדש אבל לא במדינה העליון כאן וכאן אסור: יא מחזירין רטייה במקדש אבל לא במדינה אם בתחילה כאן וכאן אסור. קושרין נימין במקדש אבל לא במדינה אם בתחילה כאן וכאן אסור. חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה אם בכלי כאן וכאן אסור: יב כהן שלקה באצבעו כורך עליו גמי במקדש אבל לא במדינה אם להוציא דם כאן וכאן אסור. בוזקין מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליק וממלין מבור הגולה בגלגל בשבת מבור הגדול ומבאר הקר ביום טוב: יג שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו שלא לשהות את הטומאה דברי רבי יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ שלא לרבות את הטומאה: יד מאיכן מוציאין אותו מן ההיכל ומן האולם ומבין האולם ולמזבח דברי ר"ש בן ננס. רבי עקיבה אומר מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת משם מוציאין אותו ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר. רבי שמעון אומר מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך שלא התירו לך אלא משום שבות:

פרק עשירי

א. המוציא תפילין כו'. המוציא תפילין מכניסן זוג זוג דרך מלבוש אחת בראשו ואחת בזרועו. רבי גמליאל אומר שנים שנים בראש ושנים בזרוע. רבי אבהו רבי אלעזר 'הנותן תפילין בלילה עובר בעשה. שנאמר ושמרת את החוקה הזאת מימים ימימה. ימים ולא לילות. והא רבי אבהו יתיב ומתני ברמשא ותפילין עלוי. מצודדין הוו כמין פיקרין הוו בידוי. אית דבעי מימר לא מר אלא הנותן אבל אם היו עליו מבעוד יום מותר. ואית דבעי מימר מצותן עד שתיכלה רגל מן השוק. אית דבעי נישמעינה מן הדא 'והיו לך לאות. מי שצריכין אות יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות. ולא כבר כתיב מימים ימימה. לית לך אלא כיי דאמר רבי יוחנן כל מילה דלא מחוורא מסתבך לית מן אחרין סגין. 'נשים מניין ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם. המחוייב בתורה חייב בתפילין. נשים שאין חייבות בתורה אין חייבות בתפילין. התיבון הרי מיכל בת שאול היתה לובשת תפילין. אשת יונה היתה עולה לרגל ולא מיחו בידה חכמים. רבי חזקיה בשם רבי אבהו אשתו של יונה הוא 'שבה. מיכל בת שאול מיחו בה חכמים. הוון בעיי מימר על דעתין דרבנן אין מחוור. על דעתיה דרבן גמליאל מחוור. אמר רבי ירמיה בשם רבי שמואל שיעור לומר עד מקום שמוחו של ראש מחזיק. וכמה מחזיק שתים. מעתה אפילו בחול. אמר רבי חגי אין בעי מיתב יהבו. אמר רבי זריקא אסברי רב המנונא עד כמקום שמוחו של התינוק רופף. 'תמן תנינן על תרנגול שנסקל בירושלם שהרג את הנפש. ראה ראשו של תינוק רופף הלך וניקרו. אמר רבי יוסי כיני מתניתא ובלבד על ידי שנים. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי אחא ואפילו שנים שנים. הוו בעי מימר על דעתין דרבנן אין מחוור. על דעתיה דרבי אחא מחוור. ויביאם בידו. מוטב להביאם דרך מלבוש ולא דרך משאוי. מוטב לדרוס את חשכה פעם אחת ולא שני פעמים. 'תני אחד האיש ואחד האשה. הוון בעיי מימר מאן דמר מחוור הוא ניחא. מאן דמר אינו מחוור לא יהא מחוור אצל האיש ויהא מחוור אצל האשה. אמר רבי לעזר מאן תנא אשה רבן גמליאל 'דתני טבי עבדו דרבן גמליאל היה נותן תפילין ולא מיחו בידו חכמים. הכא מיחו בידו. הוא עבד הוא אשה. 'במה דברים אמורים בישנות אבל בחדשות מותר. למה ישנות בדוקות וחדשות אין בדוקות. תני תפילין צריך לבודקן אחת לשנים עשר חדש דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר אינן צריכות בדיקה. הלל הזקן אומר אילו מאבי אמה הן. מצא שנים ג' צבתין כורך זוג ראשון מצבת ראשון. וכן בשני וכן בשלישי. יצחק בן אלעזר שאל אחד חזקה לכולם או כל אחד ואחד בפני עצמו. אין תימר אחד חזקה לכולן כורך זוג ראשון מצבת ראשון. אין תימר כל אחד ואחד חזקה בפני עצמו כורך ג' זוגות מכל צבת וצבת. 'ובסכנה מכסן והולך לו. אם היה עונת גשמים הרי זה מעטף בעיר ומכסן. רבי אחא בשם רבי בא הדא דתימר כיך אבל בקשה כמשאוי היא בשהיה המקום מגדרן. אבל לא היה המקום מגדרן לא בדא: פיס'. רבי אליעזר ורבי אבדימי תרויהו בשם רבי מנא חד אמר בתינוק של סכנה. מותיב ליה חבריא אם בתינוק של סכנה יביאו בידו. א"ל ביכול להביאו דרך היתר. ריש לקיש בשם לוי סיכיא במערה מכר לכך היא מתני'. דלא כן ר' יהודה כדעתיה דר' יהודה א' 'משקה טופח: פיס'. מתניתא באיסקופה מותרת אבל חוץ לאיסקופה אסור. היפתר שהיה יושב וקורא בו מבעוד יום ושכח והוציאו עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו. משהגיע לעשרה טפחים אסור. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא דר' יודה היא דאמר אסור להשתמש באויר עשרה טפחים: משהגיע לי' טפחי' הופכו על הכתב. למה שלא יתבזה הכתב. ואתיא כרמר ר' אחא ר' שמואל בר נחמן 'ספר שאין עליו מפה הופכו על הכתב שלא יתבזה הכתב. ר' יודה אומר אפי' אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו. מחלפה שיטתיה דר' יודה תמן הוא אמר אסור להשתמש באויר עשרה. וכא אמר הכין. א"ר יוחנן לא כאן ר' יודה אלא ר"מ. דברי חכמים ר' יוסי אומר בשם ר' יוחנן לא סוף דבר ספר אלא אפי' פסוקיא אמר. לא אמר אלא אחת אבל שתים אסור. שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. בשאין בהן רוחב ארבעה. אבל יש בהן רוחב ארבעה הדא דמר ר' אחא בשם ר' יוחנן 'זיזין וכתלין שגבוהין עשרה ורחבין ארבעה מותר לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליף: פס'. לא סוף דבר עומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים. ברייה. ומטלטל ברשות היחיד ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות. אמר רב מתני' אמרה כן לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים. ברייה ויפתח ברשות היחיד אלא אם כן הכנים ועשה לו מחיצה גבוהה עשר' טפחי' דברי ר' מאיר. רב אמר כפיחה. ר' יוחנן אמר כפיחה. ולא כן ר' יודה כדעתיה דאמר משקה טופח חיבור. לא סוף דבר עומד ברשות היחיד ומשתין ברייה. אלא אפי' עומד ברייה ומשתין ברשות הרבים. והן מתגלגלין ויורדין לרשות היחיד אסור. א"ר יוסי בי ר' בון לא סוף דבר עומד ברשות הרבים ומשתין ברשות היחיד. אלא אפי' עומד ברשות היחיד ומשתין ברשו' היחיד ומתגלגלין ויורדין לרשו' הרבים אסור. א"ר יסא הדא אמרה סילון העומד ברשו' הרבים גבוה עשרה ורחב ארבע' אין שופכין לתוכו מים שמתגלגלין ויורדין: פיס'. ניחא ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים. ברשו' הרבים וישתה ברשות היחיד אין פיו למעלה מעשרה טפחי'. שנייא היא שמתגלגלין ויורדין. 'תני גמל שראשו ורובו מבפנים מלעיטין אותו מבפנים. מבחוץ מלעיטין אותו מבחוץ. ניחא מבפנים מלעיטין אותו מבפנים. מבחוץ מלעיטין אותו מבחוץ. אין פיו למעלה מעשר טפחים. ה' יוסי בי רבי בון מחלפה שמועתיה לא כן א"ר יעקב בר אחא בשם ר' חנינה שכל ג' ושלשה שהן סמוכין למחיצה כמחיצה. תופתר ביוצא חוץ לשלשה שאין בו רוחב ארבעה. נעץ קנה והקיפו מחיצה וזרק מרשות הרבים לתוכו. ר' יצחק בן אלעזר אומר כמחלוקת. התיב ר' יודן 'והתנינן היתה עומד' בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת. א"ר אלעזר מתני' אמרה בגג שיש לו מעקה והוא שירד לאויר מעקה. ושאין לו מעק' שירד לאויר ג' שהן סמוכין לגג שכל ג' הסמוכין לגג כגג הן. א"ר חייה 'וכן בנה לעניין מעשר. ר' יהודה אומר דר"מ היא דאמר את רואה את הכותל כגמום. רבי יעקב בר אחא בשם ר' לעזר דברי הכל במתפשט עשרה טפחים מתוך שלש. ר' יוסי בעי אם במתפשט עשרה טפחים מתוך שלש בגג הן. מה נן תמן שאינו צריך ניחא את אמר עד שיניח כאן שצריך ניחא לא כל שכן. א"ר חיננא קומי ר' מנה מים לא נחו. א"ל מכיון שאין בו רוחב ד' אפי' נח כאילו לא נח: פיס'. אין את תאה עמוק בגבוה שאין בפיו רוחב ארבעה עד כרוך בסחום. היה סופלג. רב ושמואל חד אמר נותן נסרי. וחד אמ' נועץ קנה. ולא ידעינן מאן מר דא ומאן מר דא. מן מה דתני שמואל למעלה מעשרה שבות הוא דין אמר נותן נסר. הוו שנים תרין אמורין חד אמר עשרה. וחורן אמ' ארבעה. מתיב מאן דמר עשרה למאן דמר ארבעה. לא נמצאו שתי רשויות משתמשי' ברשות אחת. א"ל רשות הרבים מבטלת ובלבד שלא יהו בו יותר מבית סאתים. ולא יהו מחיצות גבוהו' עשרה. ולא יהו פרצות יותר מעשר. ולא יהא עומד כנגד עומד ופרוץ כנגד פרוץ: פיס'. רבי אחא בשם רב אסור לתלוי' שרשי ומורת בשבת. היא שרשי אילן הוא שרשי כרוב. כגבוהין ג' אבל אין גבוהין ג' כארץ הם. מתני' כשאין להן צירין. אבל יש להן צירין הדא היא דתני' 'דלת נגררת מחצלת נגררת קנקילון גודר' פותח ונועל בשבת ואין צריך לומר ביום טוב. מחצלת הקשורה ותלויה בשבת. פותח ונועל בשבת ואין צורך לומר ביום טוב: פיס'. ר' אחא ר' חיננה בשם כהנא אין הלכה כרבי יודה. ר' אבא בר פפי בעי למה עבד ר' מאיר את הכותל כגמום כנקוב. אין תימר כגמום אפי' למעלה מעשרה מותר. אין תימר כנקוב אפי' למטה מעשרה אסור. 'פתח גנות שיש להן בית שער מבפנים פותח ונועל מבפנים. מבחוץ פותח ונועל מבחוץ. מיכן ומיכן פותח ונועל מיכן ומיכן. לא מיכן ולא מיכן הרי זה נוטל את המפתח ופות' ונועל ומניחו במקומו. במה דברים אמורים בזמן שהמנעל למעלה מעשרה טפחים. אבל אם היה המנעל למטה מעשרה טפחים הרי זה נוטל את המפתח מתוך האסקופה ופותח ונועל ומניחו במקומו דברי ר' מאיר. וחכמים אומרי' אע"פ שהמנעל למעלה מי' טפחים. אבל אם היה המנעול למטה מעשרה טפחים מביא המפתח מערב שבת ופותח ונכנס ומטלטלו בתוך הבית ונועל ונותנו בתוך למעלה מן המשקוף. אם היה החור של ארבע' טפחים אסור. שאין משתמשין מרשות לרשות דרך רשו'. הדא אמרה כגמום

פירוש

המוציא תפילין: המדרת את החוקה. פירש"י גם קדש לי כתוב הלי קרא והיא פרשה אחת של' פרשיו' של תפילין ולפיכך דייק מהאי קרא: ולא לילות. פי' ול"ג הוי ניה לאו הבא מכלל עשה והוא עשה: ומתני ברמשא. פי' היה לומד בער' והיו תפילין עליו אלא' דוסן תפילין הוא: מצודדין. פי' מן הצד היו קשורין לו על זרועותיו: כמין פיקרין כו'. פי' כמין כפר כרוך שקושרין על הספ' היו קשורין עליו: לאסר. פי' כמו לא אסר: מן הדא. פי' הא דמשמע במתני' דשבת לאו זמן תפילין: מי שצריכין אות. פירש"י שישראל צריכין להעמיד אות על עצמן להיכר שהם מחזיקין בתורתו של הקב"ה: נפשן אות. בין הקב"ה לישראל שנאמר אות היא ביני וביניכם: מימים ימימה. דדרשינן מינה ימים ולא כל ימים לאפוקי שבתות וי"ט ומ"כ מיקושיא דלאות לטה לי ומאי דמשו' דלא מחוורא לטעמי שבשבת לאו זמן תפילין לפיכך מביאין לו ראיה מכמה מקומות ופסוקים: מגרון. כמו סודרין ועניינו סוטפע לו' טוביא. כך היה שמה דתני דלת נגרר' כו'. בבבלי דלת הנגררת ובן טלה קנקלון. פיר' כמין יריעה ובבבלי אית' קנקן ופירש"י הוא כלי שאחזין בו מאחורי המחרישה כשהם חורשין ולפעמים נועלין בו את הפתח ומעמידין אותו במקום דלת: פתח גנות. בבבלי איתא פיתחי שערי גינה ופרש"י שפתח פנקולין גבוהין עשר ורחבים ד' וכשו' היחיד הן והך גרס' נגרוס בכאן וכל הסוגיא שם עיין פירושה:

מראה מקום והגהות

א עיין בבלי עירובין ק"ז ע"א. בבלי מנחות' נ"ז ע"ב.
ב שם.
ג עיין בבלי קידושין ל"ה ע"ב.
ד נ' התוספות עירובין שם השמטה
ה עדיו' פ"ו מ"א.
ו תוספתא עירובין פ"ח.
ז לקמן סוטה נ"ב ע"ד.
ח עיין בבלי עירובין ל"ז ע"ב.
ט עיין הגי' תוספת' עירובין.
י עדיו' פ"ד מ"ו.
יא לקמן מגילה ע"פ ע"ג.
יב לעיל כ"ד ע"ב.
יג עיין תוספתא עירובין פ"ח והגי' שם.
יד נגעים פ"ח מ"ג.
טו עיין בבלי עירובין צ"ט ע"א.
טז תוספתא שם פ"ח.
יז שם פ"ח.

נבי שני כתים וכן גשרים המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי רבי יהודה וחכמים אוסרים. ועוד אמר ר' יהודה מערבין במבוי המפולש וחכמים אוסרין:

פרק תשיעי

א׳ כל גגות העיר רשות אחת כו׳. רבי יוסי בי רבי בון אמר אתפלגון רב ושמואל. שמואל אמר עד בית סאתים ורב אמר מטלטלין בם אפי׳ כור ואפי׳ כוריים. הוו בעי מימר מה פליגי ר״מ ורבנן כשעירבו אבל בשלא עירבו פתר לה כשהיו כולן לאדם אחר. מתניתא שהיו כולן עולין או בסולם צורי או בסולם מצרי. אבל אם היו כולן עולין בסולם מצרי ואחד עולה בסולם צורי אותו של צורי נעשה כפתח והשאר נעשה כמטרפס ועולה כמטרפס ויורד. מהו לטלטל בכולו. שמואל אמר מטלטל בכולו. רב אמר אין בו מטלטלין אלא בארבע אמות. מתניתא פליגא על רב גג גדול סמוך לקטן. הגדול מותר והקטן אסור. ניחא הגדול מותר בארבע אמות והקטן אסור בארבע אמות. ויש אסור בארבע אמות. רב ושמואל אמרי שנותנין לו ארבע אמות בפני פתחו. רבי יוסי בי ר' בון בשם שמואל אמר כשהיה שם פתח פתוח לגג אפילו כן הגדול מותר שלא נפרץ במלואו. והקטן אסור שנפרץ במלואו. ר״מ אומר אין אתם מודין לי בכלים ששבתו בחצר שמטלטלין אותן בחצר. מה נשתנה גג מחצר. אמרו לו לא אם אמרת בחצר שאין לה דיורין למטה תאמר בגג שיש לו דיורין למטה. אמר להן הרי שהיתה החצר למעלה מן הגג מהו. אמרו לו לא אם אמרת בחצר שאין כל אחד מכיר את מקומו. תאמר בגג שכל אחד מכיר את מקומו. אמר להן הרי שהיתה החצי חלוקה בפססיות סתו. עד כאן היתה תשובה. אמר יוסי בי ר' בון מיכן והלך הוו משיבין לפניו. אמרו לו לא אם אמרת בחצר שמחיצותיה עולות עמה. תאמר בגג שאין מחיצותיו עולות עמו. והוא מימר לון אוף אנא אית לי עמוק כגבוה. תני אמר רבי יודה בשעת השמד היינו נוטלין את הספר והיינו עולין מחצר לגג ומגג לגג אחר ויושבין וקורין ולא אמר אדם דבר. אמרו לו אין שעת השמד ראייה. אמר רבי שונין היינו אצל ר״ש בתקוע והיינו נוטלין שמן ואלונטית והיינו נכנסין מחצר לגג ומגג לקרפף ומקרפף לקרפף עד שהיינו מגיעין לקרפף הסמוך למעיין ויורדין וטובלין בו. אשכחת אמר ארבע פלגוון כל גגות העיר רשות אחת הן. רבי יוחן אומה חצר וגגות רשות אחת הן. ר״ש אומר חצר גג וקרפף אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית. רבי יוחנן אמר בשלא עירבו. אבל כשעירבו נעשית חצר כבתים. והגגות רשות בפני עצמן. אמר זעירא היא עירובו היא שלא עירובו. מתניתא פליגא על ר' זעירא לא לכלים ששבתו בתוך הבית. אם לא בשלא עירבו הדא צריכה לדתניא מן הגג אסור לא כל שכן לגג. אמר בן בר ברגא קומי ר' לא כשערבה זו בפני עצמה וזו בפני עצמה. אפי׳ כן לא לכלים ששבתו לתוכו: פיס׳. רבנן דקיסרין בשם ר' יוסי בי ר' בון אחייא דשמואל לרב ותרוויהו פליגין על שיטתיה דרבי יוחנן. דתנינן כל גגות העיר רשות אחת שמואל אמר עד בית סאתים. רב אמר מטלטלין בהן אפילו כור ואפי׳ כוריים. גג גדול סמוך לקטן הגדול מותר והקטן אסור. מתני׳ באותו הגג אבל בגג אחר אסור. כשאינו שוה. אבל אם היה שוה מותר. מתני׳ פליגא על שמואל חצר גדולה שנפרצה לקטנה הגדולה מותרת והקטנה אסורה. ויטלטלו בה עד מקום מחיצות. חברייה אמרין קומי ר' יוסי בשם ר' אחייה מה דמר שמואל בשבת זו. מה דהוא מתניתא בשבת הבאה. מה גן קיימין אם כשעירבו עירוב אחד בין בשבת זו בין בשבת הבאה יהו מותרין. אם בשלא עירבו כל עיקר בין בשבת זו בין בשבת הבאה יהו אסורין. מה דהוה עובדא הכי הוה עובדא. אמר בון בר כהנא קומי רבי לא כשעירבה זו בפני עצמה וזו בפני עצמה אפי׳ כן הגדולה מותרת שנפרצה במלואה. וקטנה אסורה שלא נפרצה במלואה: פיס׳. רבי זריקא רבי יעקב בר בון בשם רבי חנינה לא אמר רבי לעזר אלא ממקום מחיצות בשניטלו ראשי זויות מיכן ומיכן ובלבד בארבעה. רבי זעירא ורבי אילא תרויהון אמרין אסור שלא ממקום מחיצות. אבל ממקום מחיצות אפילו רבנן מודו. אמר רבי זריקן זימנין סגין פשטית עם רבי יעקב בר בון ולא שמעית מיניה הדא מילתא. אמר ליה ולית בר נש חוי שמע מלה ולית חברייה שמע ליה. רב ירמיה בשם רב כשניטלו ראשי זויות מיכן ומיכן ובלבד בשות: פיס׳. ולמה לי משתי רוחותיה אפי׳ מרוח אחת. ולא רב הוא דרב אמר חצר ניתרת בשני פסין. רבי שמואל בשם רבי דרא במחלוקת מאן דמר תמן בפס אחד ובא בפס אחר. מאן דמר תמן בשני פסין ובא בשני פסין. נפרץ מן האמצע מותר. שמואל אמר אסור. אמר רבי זעירא אין לית הדא אולפן דשמואל קשיא. נפרץ כל אותו הרוח. אמר רבי יוסי בי רבי בון [redacted]

אכסדרה. אילו אכסדרה שמא אינה מותרת. אר״י לא אמר ליעזר אלא בחצר ובמבוי אבל בבית כגשר הוא. רב ור״י אמרי אסור בין בשבת זו בין בשבת הבאה. אמר ר' יוחנן כותח וקרידה ומבוי וגר ועם הארץ חמרים. כותח דתנן הכותח והחכם וראשי בשמים נלקחים בכסף מעשר ואינו מטמא טומאת אוכלין דברי רבי עקיבא. א״ר יוחנן בן נורי אם נלקחים בכסף מעשר מטמאין טומאת אוכלין. ואם אינן מטמאים טומאת אוכלין אף הן לא ילקחו בכסף מעשר. ר' יוחנן אמר חמרים מטמאין טומאת אוכלין ואין ניקחין בכסף מעשר. קרידה דתנינן תמן קרידה שהטבילה במים שהן ראויין לקדש וכו׳. ר' יוחנן אמר חומרין אין מקדש בה לא בתחילה ולא בסוף. מבוי דתנינן תמן וכן מבוי שניטלה קורתו כו׳. ר' יוחנן אמר חומרין אסורין בין בשבת זו בין בשבת הבאה. גר דתני גר שנתגייר והיו לו יינות ואמר ברי לי שלא נתנסך מהן. בזמן שנעשו על גב עצמן מהורין לו וטמאי׳ לאחרים. על גב אחרים טמאין בין לו ובין לאחרים. ר' עקיבה או׳ אם מהורין לו יהו מהורי׳ לאחרי׳ אם טמאים לאחרים טמאים לו. ר״י אמ׳ לחומרין טמאין בין לו ובין לאחרים. עם הארץ דתני עם הארץ שנתמנה להיות חבר והיו לו טהרות ואמר ברי לי שנעשו בטהרה. בזמן שנעשו על גבי עצמו טהורות לו וטמאר לאחרים. על גב אחרים טמאות בין לו בין לאחרים. רבי עקיבה אומר אם טהורות לו טהורות לאחרים. אם טמאי׳ לאחרים טמאות לו. ר' יוחנן אמר חומרין טמאות בין לו בין לאחרים: פיס׳. רב הונא אמר אין רשות הרבים מקורה. אמר ר״ש בר כרסנה ולא מן המדבר למדו ומדבר מקורה הוה. מתני׳ לא אמרה כן אלא וכן גשרים המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יודה׳ וחכמים אוסרין. לא אמר אלא וחכמים אוסרין. הא חייב חטאת אין כאן. מהו שהוא צריך מחיצה. רבא אמר צריך מחיצה. ר' יוסי אמר אין צריך מחיצה. אמהו חברייא קומי ר' יוסי יאות אמר בא. דתנינן א״ר יוחן לא תהא מחיצה גבוהה מכותל שביניהן. אמר לון תמן שיש שם תקרה אין צריך מחיצה. כרם הבא שאין שם תקרה צריך מחיצה. דאמר רב יהודה הוא דאת מר מפולשין לבקעה. אבל אם היו מפולשין לרשות הרבי׳ אסור. כשאין שם מחיצה אבל יש שם מחיצה מותר:

הדרן עלך כל גגות העיר

א׳ המוצא תפילין מכניסן זוג זוג. ר״ג אומר שנים שנים. במה דברים אמורים בישנות אבל בחדשות פטור. מצאן צבתים או כריכות מחשיך עליהן ומביאן ובסכנ׳ מכסן והולך לו: ב ר״ש אומר נותנן לחבירו וחבירו לחבירו עד שהוא מגיע לחצר החיצונה. וכן בנו נותנו לחבירו וחבירו לחבירו אפי׳ הן מאה. רבי יהודה אומר נותן אדם חבית לחבירו וחבירו לחבירו אפי׳ חוץ לתחום. אמרו לו לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה: ג הקורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו. היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו ומשהגיע לעשרה הופכו על הכתב. ר' יהודה אומר אפי׳ אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו. ר״ש אומר אפי׳ בארץ עצמו גוללו אצלו שאין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש: ד זיז שלפני החלון נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת. עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברה״ר ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד. ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות. לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברה״ר ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד. וכן לא ירוק. ר' יהודה אומר אף מי שנתלש רוקו מפיו לא יהלך ארבע אמות עד שירוק: ה לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים. ברה״ר וישתה ברשות היחיד אלא אם כן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה וכן בגת. קולט אדם מן המזחילה למטה מעשרה טפחים מן הצינור ומכל מקום שותה: ו בור ברשות הרבים וחולייתו גבוה עשרה טפחים חלון שעל גביו ממלין ממנו בשבת. אשפות ברה״ר גבוה עשרה טפחים חלון שעל גבה שופכין לתוכה מים בשבת: ז אילן שהוא מיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ ג׳ טפחים מטלטלין תחתיו שרשיו גבוהין מן הארץ שלשה טפחים לא ישב עליהן. הדלת שבמוקצה והחרקין שבפירצה ומחצלות אין נועלין בהן אלא אם כן היו גבוהין מן הארץ: ח לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים ברשות הרבי׳ ויפתח ברשות היחיד אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים דברי רבי מאיר. אמרו לו מעשה בשוק של פטמין שהיה בירושלם שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח. ר' יוסה אומר שוק של צמרין היה: ט נגר שיש בראשו קלוסטרא ר' לעזר אוסר ור' יוסה מתיר. א״ר לעזר מעשה של בית הכנסת בטיבריה שהיו נוהגין בו היתר עד

פירוש

כל גגות: מטרפס. פי׳ כמו מטפס ועולה הנזכר כמה פעמים בבבלי כגון אל הרבעלין: מהו לטלטל כו׳. נראה דקאי אפלוגתא דרבנן בגג הסמוך לחבירו וכן פרש״י בבבלי מטלטל בכולו. פרש בבבלי הטעם דאסרינן עד שמיק פחילתה ופרש״י שהפחילות הסבדילות לשום מן הדיורין אסרי׳ ניה גוד אסקינהו למעלה ואסרינו ניניהם ונפלם שאין האמ׳ יכול לאסור על הגינה׳ בד׳ אמות. פי׳ כיון דלרבנן כל אחד רשות לעצמו והן פרולין זה לזה אוסרין זה על זה דהאי ליה רשו׳ פרוצ׳ במלואה למקום האסור לה וכל הסוגיא עיין בבבלי: בפססיות. פירש באוקסנוס: אסקואלנטית. פי׳ שמן לסוך בו ואליכשי׳ בגד להסתפג בו: זימנין סגין כו׳. פי׳ כמה פעמים למדתי עם ר״י כו׳: וכא. פירש כמו והבא: כותח וקרידה כו׳. מיפני הלכות ניגנו בדספרא לה וחד״ל חמרים. פירש נמלו הלכות היה ר׳ יוחנן מחמיר. הכותח והחכם. בסוף מסכת עוקצין הקוסט והחמס ופירשו קוסט הוא הגפנה עם ספרי הקטורת והחמס ל״ף שהוא ובבבל׳ ח״ם קינמון: וראשי בשמים. כגון פגה פוסקלמו: חמרים. פי׳ לחומרא: קרידה. פירש דלעת יבש חלולה שאוחזין בו מים: שהן ראויין. נראה אצ״ל שאין: וכן גשרי׳. לעיל גרס פ״ק דסבלתין פירשתי קלת מענין זה הבבלי דפרקי׳ מפורש ניחא כ״מ: סליק פרקא:

מראה וגו׳
ח בב׳ יומן פ״מ ע״א. לעיל כ״ד ע״ג.
ב עיין תוספתא עירובין פ״ה והג׳ גם.
ג גם.
ד בבלי שם ל״א ע״א.
ה עיין בבלי עירובין כ״ד פ״ב ע״ב.
ו לקמן חגיגה ע״ט ע״ג.
ז עוקצין פ״ג מ״ה.
ח פרה פ״ה מ״ג
ט תוספת׳ טהרו׳ פ״ט ות״ש הגי׳
י שם ע״ג הגי׳.
יא פלחי פ״ו.
יב לעיל שמה.

פרק שמיני

א׳ כיצד משתפין בתחומין כו׳. לא תניתה מזון. ולמה לא תנינן מזון. שמואל אמר תמן תנינן מזון צריך לזכות. ברם הכא ולא תנינן מזון אינו צריך לזכות. רבי יוחנן אמר קולי ושיעורין בדבר. מה אמין תמן שעירובי חצירות מדבריהן את אומר מזון. עירובי תחומין מדבר תורה לא כל שכן. אתייא דרב כרבי יוחנן. אמר רבי יוסי בי רבי בון כדי לעשות כל הרשויות כאחת: פיס׳ ר׳ מאיר אומר בחולא דלית ליה מה לוכל הוא אוכל פיתא ציבחר. בשבתא דאית ליה מה לוכל אוכל פיתא סגין. ר׳ יודן אומר בחולא דלית ליה מה לוכל אוכל פיתא סגין. בשובתא דאית ליה מה לוכל אוכל פיתא ציבחר. ותני בן קרובים חבריהן להיות שוין. אתא חמי אחן עבד עיגולא תרי עשר ביעין. ואהן עבד עיגולא תמני. וחיסר הבן. רב הונא אמר צא מהן שלי׳ לציאה. ר׳ יוסי בי ר׳ בון נפק ליה לאילין נחתומיא כהדא דרב הונא ולחזר כהן שיעורא: פיס׳. ולא של תחתונית היא. א״ר יודן ואת אמרת חורב׳ ראובן בתוך חצר שמעון ושמעון משתמש בה כמי שהיא שלו. פשיטא הדא מילתה. ילוח כפתח ולזה כפתח שניהן אסורין מן הבית שבו. שתי חצירות לזה בזריקה ולזה בשילשול. שמואל אמר שילשול מותר שהוא כדרכו. חריקה אכורה שאינה כדרכה. רב אמר לא עשה כלום. מתני׳ פליגא על רב כל שנבר עשרה טפחים למרפסה פחות מיכן לחצר. לא לזה בזריקה ולא לזה בשילשול הוא מתניתא בתוך ג׳ טפחים לעליונה שהוא למעלה מעשרה טפחים לתחתונה. מה פליגין רב ושמואל בשוה. היה שם חורבה רבי יוחנן אמר נותן חורבה לבעליה. עד כדון במשתמש בחורבה דרך פתחו. היה משתמש בחורבה דרך חלון. ר׳ אחא בשם ר׳ יונתן אפי׳ כן נותן חורבה לבעליה. ר׳ אלעזר בי ר״ש בשם רב הושעיה היו שלש וזה משתמ׳ בחורבה דרך פתחו וזה משתמש בחורב׳ דרך פתחו. והאמצעית אסורה. אימתי בזמן שהאמצעית של שניהן. אבל אם היתה אמצעית לאחד מן השוק וזה משתמש באחת וזה משתמש באח׳ וכשנית. א״ר יוחנן העמוד והחלל מצטרפין לארבעה. והוא שיהא העומד רבה על החלל. רבי זעירא בעי עד שיהא עומד שכאן ועמד שכאן רבה. א״ר יוסה פשיטא לר׳ זעירא שאין העמד מצד האחר מצטרף פשיטא לי׳ שיהא העמד מצד אחד רבה. לא צריכה דלא אפי׳ עומד השני. ר׳ ירמיה בשם רבי שמו׳ בר רב יצחק מג׳ ועד ארבעה היא מתני׳. פחות משלשה אפילו יותר מעשר מותר. ארבעה אפי׳ פחות מעשר אסור. לא אנן קיימין משלש ועד ארבעה. בשאין שם תקרה. אבל יש שם תקרה אפי׳ נבוה כמה של תחתונים היא. א״ר בשאין שם נקב. אבל אם יש שם נקב משתמש דרך הנקב: פיס׳ דרבי יהודה בשם רב הדא דאת מר בבית שער של יחיד. אבל בבית שער של רבים הרי זה עירוב והדר שם אוסר עליך. דמי ר׳ ינאי אמרו אפילו יתד לתלות בה מגעלו. ר׳ בא בר חיננא אמ׳ אפי׳ נשתוה אפי׳ טבלאי. דרב אמר ובלבד דבר הניטל בשבת. א״ר בא מעשה באח׳ שהיה לו לול של תרנגולין לפנים מביתו של חבירו נכנס שלא ברשותו. אתא עובדא קומי רב אמר כיון שזקוק ליתן לפניהן מים כמי שהוא דבר הניטל בשבת. ר׳ יעקב בשם שמו׳ תלמידוי דר׳ יוחנן סלקין לעכברי וסמכון על הדא דר׳ ינאי. חזקיה לא אמר כן אלא ר׳ חייה ר׳ אמי ור׳ אסי סלקין לעכברי ושמעון מדבית ר׳ ינאי הלכה כר׳ יודה: פיס׳ הדא היא דר״מ דר׳ מאיר אומר הבית הנשאל אוסר יכול לבוא על ידי עירוב ועבר ובא מר עוקבן בשם רב הלכה כר״מ: פיס׳ מיליהון דרבנן פליגין דמר ר׳ יעקב בשם ר׳ יהושע בן לוי והוא שתהא מחיצה משוקעת במים לטלטל דלי. ולא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחד. שיעורו לומר אין הדלי מהלך יותר מארבעה טפחים. ר׳ טבלאי בשם רב אין חורבה למים. היה שם תקרה רואה אתה כילו יורדת וסותמת. היה שם אסלתרה את רואה אותה כילו יורדת וסותמת. מיחלף שיטת רבי יהודה. תמן א״ר יודן פוטר במים שאין בהן ממש. וכא אמר הכין. א״ר הונא והוא שתהא מחיצה כולטת לתוך חלל של בור: פיס׳ מתניתא בעמוקה עשרה ורחב ארבעה ובפרוצה מיכן ומיכן. נפרצה מרוח אחת נותן לחי וקורה מיכן. נפרצה מיכן ומיכן נותן לחי וקורה מיכן ועושה צורת פתח מיכן. לא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. ר״י בי ר׳ בון בשם ר׳ שמואל בר רבי יצחק היפתר שהיו כתים מצד אחד. פשיטא הדא מילתא עמוקה עשרה ואינה רחבה ארבעה מותר לטלטל ומותר למלות. רחבה ארבעה ואינה עמוקה עשרה פשיטא שמותר לטלטל. מהו למלות. רבי חיננא אמר מותר. ר׳ מנא אמר אסור. מתני׳ פליגא על ר׳ מנא אמרו לו מפני שלא היה בו כשיעור. לא היתה לא עמוקה עשרה ולא רחבה ארבעה. אבל אם היתה עמוקה עשרה ואינה רחבה ארבעה אסור. ואפי׳ רחבה ארבעה ואינה עמוקה עשרה מותר. מה דהוה עובדא הוה עובדא: פיס׳ ר׳ זעירא רב יהודה בשם רב והוא שתהא מחיצה משוקעת במים כמלוא הדלי. ולא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. אמר רב הונא והוא שתהא מחיצ׳ בתוך ג׳ טפחים למגורת. תני ר׳ חנניה בן עקביה אר׳ במזחלה שהיא למעלה מן הים פותח את המעיבה ומשלשל וממלא. רבי יעקב בר אחא בשם ר׳ יסא והוא שיש בנקב ארבעה טפחים. והוא שיש בו רוחב ארבעה. והוא שיהו מחיצות גבוהות עשרה. תמן אמר אפי׳ אין מחיצות גבוהות עשרה. מעשה במשמרת חד. רבי אדי אמר קומי רבי חייה מותר למלות ואסור לשפוך. אל כד נמנה חכמים נמנה לך עמהן. א״ר מנא מגדר הוה עימיה. א״ר יוסי בי רבי בון מילא א״ר מותר למלות שממלא ממחיצתו. ואסור לשפוך ששופך חוץ למחיצתו. א״ר חייה בר בא לא א״ר חנניה בן עקביה אלא בים טבריה שההרים מקיפין אותה. רבי לעזר שאל לר׳ יוחנן הרהן פיוסרום זרק מתוכה לדיה או מדיה לתוכה. אל על דעתך אין רשו׳ הרבים לעולם. ריש לקיש אמר לעולם אין רשות הרבים עד שתהא מפולש מסוף העולם ועד סופה. מוחלף שיטת ריש לקיש דאמר אין רשות הרבים בעולם הזה לא לעתיד לבא שני כל גיא ינשא. מתני׳ פליגא על ריש לקיש זו היא רשות היחיד שבילי בית גלגל וכן כיוצא בהן רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה. א״ר יוחנן לא א״ר יוסי אלא לעניין סוכה. אבל לעניין שבת אף רבי יוסי מודה. מילתה דרבי חנינא אמר אף לעניין שבת. דמר רבי חנינה שלטין בא לציפורי והלו לו קשות והתיר רבי ישמעאל בי רבי יוסי לטלטל תחתיהן כשיטת אביו. ר׳ יוסי בי רבי בון בשם רבי שמואל בר רב יצחק אתייא דר׳ יוסי בי רבי חנינה בר חנינה ותרויהון פליגי על שיטת רבי יוחנן. דמר רבי יוחנן רבי יודן ורבי יוסי וחנניה בן עקביה שלשתן אמרו דבר אחד. ר׳ יהודה רנשרים מפולשין. ר׳ יוסי הא דסוכה. רבי חנניה בן עקביה דתני ר׳ חנניה התיר ג׳ דברים. התיר כצוצרה. ועצה שבים. הכאה אלונטית. רבי אבהו בשם רבי יוסי הדא דאת מר במשתמשות דרך הנקב אבל משתמשות לחוץ מותר. ותני כן שלש כצוצריות זו על גבי זו אסו׳ להשתמש מן העליונה לתחתונה דרך האמצעית אבל משתמש מן החצר לגג ואינו חושש. א״ר שמואל בר רב יצחק הדא דאת מר מבפנים אבל מחוץ אסור. ר׳ זעירא אמר בין מבחוץ בין מבפנים אסור. מתניתא פליגא על רבי זעירא משלשלין קדירה בצר מעל גבי דו שגבוה עשרה ורחב ארבעה. אם היתה חלק כנתים של ארבעה טפחים אסור שאין משתמשין מרשות לרשות דרך רשות מה עבר לה רבי שמו׳ בר רב יצחק פתר לה כשוה: פיס׳ שיעור מקום תשמיש לארם סאתים. וארבע אמות מבליעות סאתים. ניקבה העוקה אית תני אין צריך לפוק. ואית תני צריך לפוק. נתמלאת העוקה אית תני צריך לשפוך. אית תני אין צריך. א״ר מנא חד תנא הוא מאן דמר צריך לפוק אומ׳ לשפוך. מאן דמר אין צריך לפוק מותר לשפוך. א״ל רבי חייה בר מריה הכי א״ר יונה אביך הוה בר קטיפרס מבפנים אפי׳ יותר מעשר מותר. מבחוץ אפי׳ פחות מעשר מותר. אלא אנן קיימין בשוה. מתני׳ פליגא על רבי יוחנן החצר והאכסדרה מצטרפין בארבע אמות פתר לה בשוה. מתני׳ פליגא על ריש לקיש המרפסת הגג והחצר מצטרפין בארבע אמות. א״ר חנניה עד הוא בשוה דע לך שהוא כן דתני הבית והעליה החצר והאכסדרה אין מצטרפין לא כשאין שוין. אמר ירמיה ר״מ ור׳ אליעזר בן יעקב שניהן אמרו דבר אחד. רבי אליעזר בן יעקב דתנינן רבי אליעזר בן יעקב אומר ביב שקמור ארבע אמות ברה״ר שופכין בו מים בשבת. וחכמים אומרים אפי׳ גג או חצר מאה אמה לא ישפך על פי הביב. ר״מ דתני סילונות שבכרכין אף ע״פ שנקובין ישפך לתוכו מים בשבת דברי רבי מאיר. ותני כן אם היתה מזחילה מותר. אם עונת הגשמים היא מותר. צינורות מקלחין בו אסור. ותני בר קפרא אם היה מקום צנוע מותר. הדא פליגא על רב וליח ליה קום דרב אמר כל שאסור משום מראית העין אפי׳ בחדרי חדרים אסור:

הדרן עלך כיצד משתפין

א׳ כל גגות העיר רשות אחת ובלבד שלא יהא גג גבוה עשרה או נמוך עשרה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים כל אחד ואחד רשות בפני עצמו. רבי שמעון אומר אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות לכלים ששבתו לתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית: ב׳ גג גדול סמוך לקטן הגדול מותר והקטן אסור. חצר גדולה שנפרצה לקטנה הגדולה מותרת והקטנה אסורה מפני שהיא כפתחה של גדולה: ג׳ חצר שנפרצה לרשות הרבים המכנים מתוכה לרשות היחיד או מרשות היחיד לתוכה חייב דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה פטור מפני שהוא ככרמלית: ד׳ חצר שנפרצה משתי רוחות וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו וכן מבוי שניטלה קורתו או לחייו מותרין באותה שבת ואסורין לעתיד לבא דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר אם מותרין באותה שבת מותרין לעתיד לבוא. ואם אסורין לעתיד לבוא אסורין באותה שבת: ה׳ הבונה עליה של

פני משה

כיצד משתפין: ציבחר. פי׳ מעט: איתא חסר. כאן ורמת ולשון קוזי׳, הוא וה״ט והילך תעלה על דעתך עקרתי׳ דבריה: אהן עבד כו׳. פי׳ הני עושין ככר לחם ב׳ נלים והני עבדי כח׳ נלים: נשתוה. בבבלי גרס מפנית ומירתו מתיבות של ברזל אפי׳ טבלא. פי׳ לוח של עץ לעכברי. פי׳ שם מקום: אסלתרא. פירשתי לעיל בפ״ק דסכלתין: למלות. פירש כמו למלאות: לכצוצרה. בבבלי איתא גזוזטרא וכל הסוגיא שם בגמ׳ הועיל ע״ש לשפך. פירש אסור לשפך מן הנקב ליס מפני שמוחן הגופכין הולכין חוץ למחיצת הגזוזטרא: מגדר. פירש פספס נלוסר סהיה פסחק ר׳ סייא עם ר׳ פידי נמסהמלסר לו שרולה לסטתו עם החכמים למי שהיה מוסר לספוך ור׳ סבא לא ידע המל׳ בין סילה לסמיכה עד שפירס לו ר׳ יוסי בר בון ולשון מגהר הוא כמו ניחוק בבבלי: פיוסרס. פירש מקום מוקף הים קטות. פירש ירישות ודוגמתו ס׳ י״ם דנגמי׳ ועצה שבים. בבבלי איתא ועופכין בעלה ופירש״י ספולת של קיסמי׳ ומע״ם שלקטן בנתר מן הגד׳ ומדיין הטל עליהן לן סבירין לתו המירות ובאן גרם׳ שהם קנים הגדילים בים ומע״פי שעדיין לחים מותר לטמון ומעד לזה סלתי׳ במרוך וכל הסגין פירש בבבלי דפרקין: לפוק. פירש לנתום: קטיפרס. פי׳ מקום מדרון סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

א בבלי עירובין פ״ב ע״ב. ב שם. ג ע״ש. ד שם פ״ג ע״ב ע״ש. ה פ״ו ע״א ע״ב. ו לעיל שבת י״ג ע״א וע״ב. ז בבלי עירובין פ״ו ע״א ע״ש. ח לעיל כ״ד ע״ב. ט בבלי שבת ק״א ע״א. י ניל׳ פ״ה פ״ד. יא עיין הגי׳ בבלי עירובין פ״ו ע״ב. יב ע״ש היטב. יג מהרא״ם פ״ו פ״ו הם לאיהו רשות הרבים. יד עיין המספר בבלי עירובין פ״ו ע״ב. טו בבלי עירובין פ״ו ע״ב. לעיל שבת ו׳ ע״א. טז תוספתא שם פ״ח. יז תוספתא שם פ״ח. יח ע״ש פ״ז. יט תוספתא עירובין פ״ז. כ שם. כא שם. כב שם. כג בבלי שבת פ״ח ע״ב וע״ב.

שנים ואין מערבין אחד· ארבע אמות מערבין אחד ואין מערבין שנים· הדא דאת אמר בגדולה· אבל בקטנה ברובה· אי זו היא גדולה ואי זו היא קטנה· כל שרובה יותר מעשר כעשר. הא פחות מעשר ברובה. הדא דאת אמר באמצע אבל מן הצד לא בדא· והו דינו צד והו דינו אמצע· נימר אם יש שם עומד ארבעה הוינו אמצע· אם לאו הוינו צד: פיס· הא תבן ובטלו לא ביטל· מתניתא דלא דרבי יוסי· דרבי יוסי אמר ‎'תבן וביטלו מבוטל· רבי יוסי בי ר' בון בשם רב חסדא דברי הכל היא· ומה דמר ר' יוסי כשבללו בעפר· יש תבן שהוא כעפר ועפר שהוא כתבן· תבן שאין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר· ועפר שעתיד לפנותו הרי הוא כתבן· רבית רבי ינאי אמרי חיפהו מחצליות ביטל. אתא חמי מילהו מחצליית לא ביטל· חיפהו מחצליית ביטל· מילהו חדייה צריכה· רבי זריקן רבי אמי בשם ריש לקיש ואפילו רוק: פיס· אית תני מערבין שנים ואין מערבין אחד· אית תני מערבין אחד ואין מערבין שנים. מאן דמר מערבין שנים ואין מערבין אחד פחות מיכן כנסר· מאן דמר מערבין אחד ואין מערבין שנים פחות מיכן כחלל: פיס· אמר רבי אלעזר כיני מתניתא אילו ממלאין קופתן מיכן ומאבילין· ואילו ממלאין קופתן מכאן ומאבילין· א"ר חגיי כד הוינן יתבין קומי מנחם הוינן אמרין שלא תאמר אינו כסותר אוהלים אלא כסומך אוהלים· שאם היה התבן מרודד שהוא סומכו לצידי הקופה· רב הושעיה בעי עשאו לסדין וסמכו לכסא מהו· נאמר כאן לשעה ונאמר כאן לשהות· ‎'תני מתבן שבין שתי חצירות זה פותח פתחו מיכן ומאכיל וזה פותח פתחו מיכן ומאכיל· נתמעט התבן מעשרה טפחים שניהן אסורין עד שיערבו· לפיכך אם רצה אחד מהם לסתום את פתחו ולבטל רשותו הוא אסור וחבירו מותר: הרין שבין שתי חצירות· הדא אמר שאין מבטלין מחצר לחצר· הדא אמרה אפילו לא עירבו· הבא אמרה אפילו לא כיוונו· הדא אמרה שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת· הדא אמרה לזה כפתח ולזה כפתח שניהן אסורין וכן הבית שבין שתי החצירות ‎'דלא כר' מאיר דאמר בית הבעל אסור: פיס· תני אין מוכה להן בחבית שבמרתף· אמר רב הושעיה שמא ישכח וישתה ‎'מה נן קיימין אם בגדולה זכת בסימנין· אם בקטנה הקטן זכה. אמר רבי יוחן בר שלום קומי ר' יוסי תיפתר כמאן דמר הקטן תורם· א"ל ואפילו כמאן דמר אין הקטן תורם הקטן זכה· ‎'על דעתיה דרבנין דתמן ניחה· תמן אמ' בשם רב נחמן בר יעקב כל שנותנין לו אגוז ומשליכו צרור ונוטלו המוציא בידו כמוצא לאשפה דמי· אגוז ונוטלו צרור ומשליכו נוילו גזל מפני דרכי שלום· אגוז וצרור ונוטלו ומצניעו ומביאו לאחר ומן גוילו גזל גמור וכח לעצמו אבל לא לאחרים· רב הונא אמר כשם שזכה לעצמו כך זוכה לאחרים. הכל מודין שאין מתנתו מתנה דכתיב כי יתן איש מתנה· איש מתנה· מתנת קטן אינו מתנה דברי חכמים· ר' יודה בן פזי בשם ר' יוחנן ר' יעקב בשם רבי יוחנן לעולם אין גוילו מתוור עד שיביא שתי שערות· ר' אבהו בשם ר' יוחנן הדא דאת אמר להוציא ממנו בדין· אבל לקדכן ולשבועה כל עמא מודיי עד שיביא שתי שערות· ביום כרבנן דהכא· ר' יוסי בעי מעתה אף לעצמו לא יזכה· דכתיב אל רעהו עד שהוא כרעהו. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' שמואל בר רב יצחק יהיב לה בשיטת הפיעוטות· ‎'דתנינן הפיעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין· והא תנינן אבל אין מוכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים· ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו· רבנין דקיסרין אמרין כאן כשיש דעת לתינוק כאן בשאין דעת לתינוק· ‎'תמן תנינן השואל פרה ושלחה לו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו ומתה פטור· לית הדא אמרה שהעבד מוכה מרבו לאחר. א"ר לעזר תיפתר בעבד עברי· א"ר יוחנן ואפילו תימר בעבד כנעני· תיפתר באומר לו פתח לה ובאה מאיליה. ותני כן הנהגה המשיכה קרא לה ובאת נתחייב לשלם כשואל. ר' תידא שמע לה מן אבל אין מוכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו· לית הדא אמרה שאין העבד זוכה מרבו על אחר· תיפתר כר"מ דאמר יד עבד כיד רבו דמי· והא תני אשתו· אית לך מימר ר"מ עבד יד אשה כיד בעלה· ר' חנינה בשם ר' פינחס תיפתר כהן תנייא· ‎°דתני' אשתו אינה פודה לו מעשר שני ר"ש בן אלעזר בשם רבי מאיר אשתו פודה לו מעשר שני· דהן חנייא עבד ר' מאיר יד עבד כיד רבו ולא עבד יד אשה כיד בעלה: פיס· מה מודיע הלכה· לית הדא אמרה שאינו מוכה להם כנפו של אוכל· אמר ר' חנינה תיפתר שנרונה העכבריםו פיס· ‎°רב אמר מזכין שבעה עשר· מעטין ששה עשר· אמר ר' יוחנן כל שאילו ייחלקו ויש בו כגרוגרת לכל אחד ואחד מזכין· ואם לאו הן מעטין: פיס· הוון בעי מימר ולא פליגי מה דאמר רב כרבי מאיר· מאן דמר רבי יוחן כרבי יוחנן בן ברוקה· כמה הן שיעור עירוב· כיי דמר רבי יוסי בשם ר' הושעיה אוב שהוה בו פעם אחד כשר· מיכן ואילך שיריים אף הבא כן פיס· אמר רבי יהושע בן לוי מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום· ‎'מעשה באשה אחת שהיתה דבוכה לחבירתה ושלחה עירובה ביד ברתה ונפפתיה ונשקתיה· אתא אמר לאימיה· אמרה חבין רחמה לי ולא הוד ידעה מתוך כך עשו שלום הדא הוא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום: פיס· רבי אבהו בשם ר' יוחנן ‎'ואת אומרת שאין המעות קונות דבר תורה· מעתה אפילו בא לו אצל החנווני שנייא הוא שמא ישלח ויוציאנו· ר' אחא בשם רבי חיננא אבא לא אמר כן אלא חכמים אומרים לא זכו לו מעותיו. ואת אומרת שהמעות קונות דבר תורה· מודין כשאר כל אדם שזכו לו מעותיו שכן חנווני מוכה להן על ידי אחר שאין מערבין לאדם אלא מדעתו. מתניתא דרבי מאיר דרבי מאיר אמר על ידי עירוב ועל ידי שיתוף· ר' ‎'זעירא בשם רבי יוחנן בעירובין ובתענית ציבור נהגו הכל כרבי מאיר. רבי יעקב בשם רבי יוחנן אף במגילת אסתר נהגו הכל כרבי מאיר· רבי יצחק בן חקולה בשם רבי יודן נשייא מערבין לאדם על כורחו· ‎''ותני כן כופין בני מבוי זה לזה לעשות להם לחי וקורה. והתני הרי שאמרו לו לערב והוא אינו ממאן· הוה ממאן כופין אותו· א"ר יודן מתניתא דר' מאיר א"ר יוסי בי רבי בון תיפתר כדברי הכל שהיה צדוקי· ‎''והתני השוכח ולא עירב בין שוגג בין מזיד הרי זה אוסר דברי רבי מאיר רבי יודן אומר מזיד אוסר שוגג אינו אוסר· מזיד אומר מערבין לו על כרחו· אלא משום קנס· מעתה הוא אסור וחבירו מותר· מכיון שיכולין לערב ולא עירב קונסין אותו. ולית ליה לרבי מאיר זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו· סבר רבי מאיר לית הדא זכות לא ‎''כעי בר נש יעול חבריא לביתיה כר מדעתיה· רבי בא בריה דרבי פפי בשם רבי חמא בר חנינה ‎''מעשה באשה אחת שעירבה לחמותה כלא דעתה ואתא עובדא קומי רבי ישמעאל וביקש לאסור· א"ל רבי חייה כך שמעתי מאביך כל מה שאת יכול להקל בעירובין הקל:

הדרן עלך חלון

·א· כיצד משתתפין בתחומין מניח את החבית ואומר הרי זה לכל בני עירי לכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה וכל מי שקיבל עליו מבעוד יום מותר משתחשכה אסור שאין מערבין משתחשך: ב' כמה הוא שיעורו מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד מזונו לחול אבל לא לשבת דברי רבי מאיר· רבי יהודה אומר לשבת אבל לא לחול ואילו ואילו מתכוונין להקל· ר' יוחנן בן ברוקא אומר מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע· ר' שמעון אומר משתי ידות לככר משלש לקב חצייה לבית המטנע וחצי חצייה כדי לפסול את הגוייה: ג' אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת פחות מיכן לחצר· חולית הבור והסלע גבוהים עשר טפחים למרפסת פחות מיכן לחצר· במה דברי' אמורי' בסמוכה אבל במופלגת אפי' הוא גבוה עשרה טפחי' לחצר· אי זו הוא סמוכה כל שאינה רחוקה ארבעה טפחים: ד' הנותן את עירובו בבית שער באכסדרה ומרפסת אינו עירוב והדר שם אינו אוסר עליו· בבי' התבן בבית הבקר בבית העצים בבית האוצרו' הרי זה עירוב והדר שם אוסר עליו· רבי יהודה אומר אם יש שם תפוסת יד של בעל הבית אינו אוסר עליו: ה' המניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת אחד נכרי ואחד ישראל הרי זה אוסר דברי רבי מאיר· רבי יהודה אומר אינו אוסר· רבי יוסה אומר נכרי אוסר ישראל אינו אוסר שאין דרך ישראל לבוא בשבת: ו' ר' שמעון אומר אפילו הניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו באותו העיר אינו אוס' שכבר הסיע מלבו: ז' בור שבין שתי חצירות אין ממלין ממנו בשבת אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוה עשרה טפחים בין מלמטן בין מתוך אוגנו. אמר רבן שמעון בן גמליאל בית שמאי אומרים מלמטן ובית הלל אומרים מלמעלן· א"ר יהודה לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהן: ח' אמת המים שהיא עוברת בחצר אין ממלין ממנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצ' גבוהה עשרה טפחים בכניסה וביציאה· א"ר יהודה מעשה באמה של אבל שהיו ממלין ממנה על פי זקנים בשבת אמרו לו מפני שלא היה בה כשיעור: ט' בצוצרה שהיא למעלה מן הים אין ממלין ממנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים בין מלמעלן בין מלמטן· וכן שתי בצוצריות זו למעלה מזו עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה שתיהן אסורות עד שיערבו: י' חצר שהיא פחותה מארבע אמות אין שופכין לתוכה מים בשבת אלא אם כן עשו לה עוקה מחזקת סאתי' מן הנקב מלמטן בין מבפנים בין מבחוץ אלא שמבחוץ צריך לקמור ומבפנים אינו צריך לקמור· רבי אליעזר בן יעקב אומר ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים שופכין לתוכו מים בשבת· וחכמים אומרים אפילו גג או חצר מאה אמה לא ישפך על פי הביב אבל שופך הוא על הגג והן יורדין לביב· החצר והאכסדרא מצטרפין בארבע אמות: יא' שתי דייטות זו כנגד זו מקצתן עשו עוקה ומקצתן לא עשו עוקה את שעשו עוקה מותרין ואת שלא עשו עוקה אסורין:

פירוש

הדינו צד כו'. פירש ספרו לד ולהיהו פסלגע: תבן וביטלו כו'. אין זה כופח המשנה ודרך התלמוד לקלר המשניו' ועיין לקמן בפסחים ובפי' ר"ש על המשניו' וגם בבבלי דפרקין ובמוע' פ"ק וכתבו שם בתוספות אע"פ שלא מכר בכל המשנה בפלתייהו דרבנן תנן ולא איירי אלא בעפר ולרורות פ"פ שמעינן ליה דבעי ביטול סכ"ש דספר והאריך בזה בתוספות דפרקי' ע"ש: דברי הכל כו'. דאין מתיל ביטול· ומה שאמר ר"י כשבללו כו'. כלומר ולפיכך סהני לי' ביטול כמו לעפר: איתא חמי. פי' בא וראה ולשון קושי' הוא: מילהו חדיי'· נראה שצ"ל חריו' ארס הענפים היבשים של דקל: הפיעוטו'· בבבלי איתא הפעוטות ופיר' נערוך התינוקות: כיי דמר. כמו כי הא דאמ': מעשה כו'. אין נראה דמשום זה המעשה או מאז' כיול' בזה נתקנה עירובי חצירות אלא שעיקר הטעם הוא משום שצריך עירובי חצירות לנגות פת מכל א' וא' ועי"ז בן מדברים זה עם זה ונעשה מעורבת זה עם זה ולעיל פי' כל הענין בזאת הסוגיא: דרכיה כו'. פי' שגולה וכן תרגום של ואיבה איית הוא ודבבו אשוי: נפפתיה. תפפתי'כו'. פי' שלקחתו ובשקו ואבקו ולפי' פי' השפר פילות זרועו: והד' אינו ממאן כו'. נב"נ שיכא נוסחא אחרינא ול"ע איזה מהן יכשר: לדוקי. לקמן שמפי לא אינו רוצה לערב אלא מנכה בשבא לא בעי מערבא והוא הפירש של בדוקי דשמכי כמן דלא חיש אלינו רול' מעירב אלא משמית פיבותו ולפקרסותו שלונו שאפין נערב לפיכ' אינו רוצה לערב ובזה כ"ע מודה ליה הדא ותני. פי' אין זה זכות מה שמערבין לפו' שלא מדעתו לפי שע"י יכולין כל בני החצר לילך לביתו: ולא בעי כו'. פי' אין אדם רוצ' שיכנסו לביתו בלא דעתו: סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

א עיין תוספתא אהלות פ' ע"ו. בבלי עירובין ע"ט ע"א. בבלי סוכה ד' ע"א.
ב תוספתא עירובין פ"ו.
ג לקמן כ"ח ע"א.
ד לעיל פ"א כ"ה ע"א.
ה לקמן גיטין פ"ה ע"ב.
ו גיטין פ"ה ס"א.
ז ב"מ פ"ח פ"ג. לקמן קדושין פ' ע"א.
ח עיין תוספתא פ"ב פ"ג.
ט עיין בבלי עירובין פ' ע"ב.
י לעיל ב' ע"ד.
יא עיין בבלי עירובין פ"ט ע"ב.
יב לעיל כ"ב ע"ב הל'.
יג בבלי עירובין פ' [illegible]
יד תוספתא שם פ"ו ע"ב.
טו עיין תוספתא שם פ"ו.
טז בבלי שם ע"ב הגי' להיפך.

רשות מחצר לחצר. אמר לון מטלטלין רשות מחצר לחצר. כען קומי ר' יסא היך מה דאת מר תמן בכלים ששבתו בחצר מטלטלין אותן בחצ'. ודכוותה כלים ששבתו במבוי מטלטלין אותן במבוי. וכשבת שואלין לה ולא אגיבון. דלא ר' יסא אמר לא כל מלא ימלא באתרה. כך ראתן לעירובין אמר לון בשם רבי יוחנן כלים ששבתו במבוי מטלטלין אותן במבוי. רב אמר אין מטלטלין אותן אלא בארבע אמות. א"ר יוסה בי רבי בון רב כדעתיה. ורבי יוחנן כדעתיה. רבי יוחנן דו אמר קורה מתרת בלא שיתוף הוי דו אמר מטלטלין בכל המבוי. רב דו אמר אין קורה מתרת בלא שיתוף הוי דו אמר אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. על דעתיה דרבי יוחנן לאי זה דבר משתתף בכל המבוי. א"ר יוסה בי רבי בון כדי לעשות כל הרשויות כאחת. פשיטא נסמכין על שיתופי המבוי. מהו ליסמך על שיתופי חצירות רבי יעקב בר אחא ורבי זעירא תריהון חד בשם מר עוקבן וחד בשם רב נחמן בר יהודה נסמכין על שיתופי חצירות בשבת הראשונה מדוחק. ר' יוסה בי רבי בון בשם רב יהודה כהן אנשי בר דליה שאינן מקפידין על פתותן. רבי בא בשם רב יהודה ואפילו לא כגון אנשי בר דליה שאין מקפידין על פרוטתן. תני מעשה שהיו מסובין באויר חצר וקדשה עליהן השבת. אתא עובדא קומי שמו' ואמר מכיון שהתחילו בתבשיל מבעוד יום מותר. הדא אמרה ואפילו מסובין באויר חצר. הדא אמרה אפילו לא עירבו. הדא אמרה ואפילו לא כיוונו. הדא אמרה שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. הדא אמרה נסמכין על שיתופי חצירות בשבת הראשונה מדוחק: פשיטא עירוב צריך בית שיתוף מהו שיהא צריך בית. מילתיה דרב אמרה עירוב צריך בית. מלתיה דשמו' אמר שיתוף צריך בית. מתניתא דשמו' פליגה עלוי שיתוף נתנו בבית שער. רבי בון בר חייה רבי אבהו בשם ר' יוחנן נתנו בין באויר חצר בין באויר מבוי: פיס'. שתי חצירות זו לפנים מזו כו'. א"ר יוסה דרבי עקיבה היא דרבי עקיבה אמר דריסת הרגל אוסרת. א"ר לא בשם רבי ינאי דריסת הרגל אסורה ואוסרת: פיס'. שכח אחד מן החיצונה כו'. שכח אחד מן החיצונה ולא עירב החיצונה אסורה שלא עירבו והפנימית אסורה שנתנו עירובן במקום אסור. שכח אחד מן הפנימית ולא עירב הפנימית אסורה שלא עירבה. והחיצונ' אסורה שנתנו עירובן במקום אסור. שדריסת הרגל אוסרת. שכח אחד מן החיצונה ולא עירב ניחא החיצונה אסורה שלא עירבה. הפנימית למה מפני שנתנו עירובן במקום אסור. הרי לא נתנו עירובן במקום אסור. לא שדריסת הרגל אוסרת הרי אין כאן דריסת הרגל אוסרת. א"ר יסא מכיון שנתנו במקום אחד נעשו כולן רשות אחת. רב חונה בשם רב אין תורת חצר לגוי אין תורת דקה לגוי. אין תורת חצר לגוי שאם היה שרוי בעליונה את מורידו למטה. אין תורת דקה לגוי שאם היה שרוי בפנימית את מוציאו למטה. רבי לא בשם רבי לעזר יש תורת חצר לגוי שאם היו ישרא' וגוי דרים בפנימית לעולם אינו אוסר עד שיהו שניהן ישראל. רבי בא בשם רב יהודה מי שיש לו דקה לפני ביתו גבוה עשרה טפחים בישרא' אינו אוסר ובגוי אוסר. מחלפא שיטתיה דרבי בא תמן א"ר בא רב יהודה בשם שמו' כותל שהקיפוהו סולמות מיכן ומיכן מערבין שנים ואין מערבין אחד. א"ר יוסי בי ר' בון תמן על ידי סולמות הן נידונין כפתחים ברם הכא דרך העליונים לירד למטן אין דרך התחתונים לעלות למעלן:

הדרן עלך הדר עם הנכרי

א. חלון שבין שתי חצירות ארבעה על ארבעה בתוך עשרה מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד. פחות מארבעה על ארבעה או למעלה מעשרה מערבין שנים ואין מערבין אחד: ב' כותל שבין שתי חצירות גבוה עשרה ורחב ארבעה מערבין שנים ואין מערבין אחד. היה בראשו פירות אילו עולין מיכן ואוכלין ואילו עולין מיכן ואוכלין ובלבד שלא יורידו למטן. נפרץ הכותל עד עשר אמות מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד מפני שהוא כפתח יותר מיכן מערבין אחד ואין מערבין שנים: ג' חריץ שבין שתי חצירות עמוק עשרה ורחב ארבעה מערבין שנים ואין מערבין אחד אפילו מלא קש או תבן. מלא עפר או צרורות מערבין אחד ואין מערבין שנים: ד' נתן עליו נסר כל שהוא רחב ארבעה טפחים. וכן שתי כצוצריות זו כנגד זו מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד. פחות מיכן מערבין שנים ואין מערבין אחד: ה' מתבן שבין שתי חצירות גבוה עשרה טפחים מערבין שנים ואין מערבין אחד אילו מאכילין מיכן ואילו מאכילין מיכן. נתמעט התבן מעשרה טפחים מערבין אחד ואין מערבין שנים: ו' כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית ואומ' הרי זו לכל בני המבוי ומזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל ידי אשתו. אבל אינו מזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו: ז' נתמעט האוכל מוסיף ומזכה ואינו צריך להודיע. ניתוספו עליהן מוסיף ומזכה וצריך להודיע: ח' כמה הוא שיעורו בזמן שהן מרובין מזון שתי סעודות לכולן. ובזמן שהן מועטין כגרוגרת לכל אחד ואחד: ט' אמר רבי יוסי בד"א בתחילת העירוב אבל בשירי העירוב כל שהוא. לא אמרו לערב בחצירות אלא שלא לשכח את התינוקות: י' בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח דברי ר' אליעזר. רבי יהושע אומר ככר הוא עירוב. אפילו מאפה סאה והיא פרוסה אין מערבין בה ככר באיסר והוא שלם מערבין בו: יא נותן אדם מעה לחנוני או לנחתום כדי שיזכה לו בעירוב דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרים לא זכו לו מעותיו. ומודין בשאר כל אדם שזיכי לו מעותיו שאין מערבין לאדם אלא לדעתו. א"ר יהודה בד"א בעירובי התחומין אבל בעירובי החצירות מערבין לדעתו ושלא לדעתו לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו:

פרק שביעי

א. חלון שבין שתי חצירות כו'. הסריגים ממעטין בה לעניין שבת. אבל לעניין חזקות אין ממעטין בה. קש ותבן אין ממעטין בה. עפר וצרורות ממעטין בה. אמר ר' יוסה ר' בון עלו בה עשבים אין ממעטין בה. בעון קומי ר' אבא היך מה דאת אמר בחלון שבין שתי חצירות. ודכוותה בחלון שבין שני בתים. אמר לון אין. ודכוותה בחלון שבין שני גגים. אמר לון אין. מהו לערב דרך לולים. אמר ר' אבמרי מחלוקת רב ושמואל ידתנינן תמן כל גגות העיר רשות אחת. שמואל אמר עד בית סאתים. רב אמר מטלטלין בהן אפילו כור אפילו כוריים. לא סוף דבר כל ארבעה על ארבעה בתוך עשרה. אלא אפילו מקצת ארבעה בתוך עשרה כמי שכל ארבעה על ארבעה בתוך עשרה. היה בה הקיף חשעים וששה טפחים. אפילו כל שהוא בתוך עשרה כמי שכל ארבעה על ארבעה בתוך עשרה. הוותה עגולה והית בו הוקף חשעים כו'. מהו למעט בכלים. רבי חייה בר אשי אמר ממעטין בכלים. רבי יונה ר' יצחק בר טבליי אמר רבי יוחנן אין ממעטין בכלים. תמן אמרי מחלוקת ר' חייה רבה ור' ישמעאל בי רבי יוסי חד אמר אסור וחד אמ' מותר. מאן דמר אסור שמא ישכח ויטלטלנו. הורי ר' יוחנן כד מרייה למיכביש עלוי כוף. תני בכל ממעטין באבנים ובלבינים ובסולם מצרי והוא שקבעו. ר' בא בשם רב יהודה לא אפי' קבעו. והא תני והוא שקבעו. ר' בא והוא שייחדו לכן. הורי רבי לא כרין תנייה והוא שקבעה. ר' יונה ר' יוסה תריהון חד בשם מר עוקבן. וחד בשם רב נחמן בר יעקב. צריך שיהא בין שליבה לשליבה פחות מג'. צריך שיהא בו רחב ארבעה טפחים והעמודין משלימין לארבעה. יסא אמר כופת שהדריגו' ממעט מ"מ אין העמודין משלימין לעשרה נעשית כשליבה עבה. רבי יסא בשם ר' בון בר כהנא צריך שיהא משוך מן הכותל ארבעה טפחי' כדי מקום. ר' חזקיה בשם ר' בון בר כהנא אותה שליבה שהיא ממעט את העשרי' צריכה שתהא משוכה מן הכותל ארבעה טפחים כדי מקום. ר' יעקב דרומיא בעי הביא דופן של שבעה טפחים ומחצה והגביהו מן הארץ פחות משלש' טפ'. תמן את אמר כל הפחות משלשה כסתום. וכא את אמר כל הפחות מד' כסתום. אין את בעי מקשיא הכין קשיא הביא דופן של ארבעה טפחים וכל שהוא והגביהו מן הארץ שני טפחים חסר כל שהוא. ייבא כי דמר ר' יוחנן העמד והחלל מצטרפין לארבעה והוא שיהא העמד רבה על החלל: פיס'. כותל שבין שתי חצירות כו'. ולמה לי רחב ארבעה. ואפי' אינו רחב ארבעה. בנין מתניתא חורא דכתרה. אילו עולין מיכן ואוכלין ואילו עולין מיכן ואוכלין. לא היה רחב ארבעה. ר' בא בשם רב אסור לכאן ולכאן. ר' זעירא בשם רב מותר לכאן ולכאן. מחלפא שיטתיה דר' בא. תמן א"ר בא רב יהודה בשם שמואל זרקה ונתנה על ראשי מחיצות חייב. וכא אמ' הכין. תמן את רואה אותה כילו מליאה עפר וצרורות. והכא מה אית לך. תרע לך דמר ר' אחא ר' חיננא בשם ר' יוחנן זיזין וכתלי שהן גבוהין עשרה ורחבין ארבעה מותר לכאן ומותר לכאן ובלבד שלא יחלוף. ר' יוחנן בעי מחלפה שיטתיה דר' בא. תמן א"ר בא רב יהודה בשם שמואל זרקה ונת' על ראשי המחיצות חייב. והכא הוא אמר הכין. היך מה דאת אמר תמן את רואה אותה כילו מליאה עפר וצרורות. אוף הכא כן. שמענו מחיצות ברשות היחיד. שמענו מחיצות ברשות הרבים. ר' בא רב יהודה בשם שמו' כותל שהקיפוהו סולמות מיכן ומיכן מערבין שנים ואין מערבין אחד. א"ר יוסי בי ר' בון מכיון שלא כיוונו נעשו כפתחים. תני כל כיבשי כבשים עלה אמה וכונס שלש. חוץ מכיבושו של מזבח שהוא במלקט י' טפחים מתוך שלש ושליש אצבע. שהמזבח עשר אמות וכיבשו שלשים ושתים. עשרה מסמוה על פני כל הכותל ויש בו רוחב ארבעה טפחים מערבין

פירוש

ולא אגיבון. פירש ולא השיבה ימלא באתרה. פי' כלי הראוי למלאות ימלא במקומו ולעיל פ' ר"א דמילה הוא כנוסח אחר וע"ש: כך דאתון. נראה של"ל כד אתון וכן הוא לעיל: בר דליה. הוא שם מקום: פשיטא עירב כו'. פי' הסוגיא מפורשת בבבלי על משנה זו ובתוספות הוכיח מכאן דהייה לפי' רש"י דשיתוף מבואות איתא בחצר שבמבוי וכל שכן בבית רק בעירוב יש חילוק בין בית לחצר והכי נמי משמע הכא במספקא דר' מנאו שנתנו בין באויר חצר כו' משמע דבש"כ בית ועיין שם שהארכתי הרבה: דקה. פי' פתח קטן. א"נ מילתיה לסור. פי' כמו לאסור: סליק פירקא:

חלון: תשעי' וששה. פי' זה החשבון הוא של ד' אמות בחשבורת כי כל אמה היא ו' טפחים א"כ ד' אמות כ"ד טפחים ובחשבה ספטו ד' רבעות יהיה כל אחת בת ו' טפחי' רוחב וכ"ד אורך ובתחבר' יחד יהיה אכנס תשעי' וששה חה הסכיין לא קאי אלא על החלונות או על הכותל ועיין בבבלי כל הסוגיא: כוף. פי' קערה כלומר שכופין עליו כלי ועיין בערוך ערך כף: כופתא. פי' חתיכת עץ שעשה ממנו מדריג' ודוגמתו בס' שברים דכלים כופת שקבעו בבנין. ר"פ שהא' כלי המיוחד לישיבה ושל תקרה הוא: כל כיבשי כו'. פי' אלו הדברים ארוכים ותלאם בפ"ג דמידות ע"ש:

מראה מקום והגהות

א לעיל שבת פ"ג ה"ד.

ב עיין תוספתא עירובין פ"ה.

ג עיין בבלי שם ע"א ע"ב.

ד בבלי שם ע"ב ע"ב.

ה עיין בבלי עירובין ס"ה ע"ב.

ו עיין בבלי עירובין ע"ו ע"ב.

ע"ש פ"א. לקמן כ"ה ע"ג וש"נ.

ח אולי צ"ל נמסרין ותהיה אם עיר נדין נגלי ר"ה כ"ח. א"ל מהיכא את א"ל מדמהרי' תוכחת עוד נבבלי סנהדרין נ"ט; ופנחות פ"א.

ט תוספתא עירובין פ"ו ע"ש.

י לעיל שבת י"ג ע"א.

יא עיין בבלי עירובין ע"ז ע"א.

יב לקמן כ"ו ע"ב.

יג עיין בבלי שם פ' ע"א.

יד יומא ע"ז ע"ב.

נתן רשו' לשנים שעירבו. ואין שנים שעירבו נותנין רשות לאחד שלא עירב. ולא שנים שעירבו נותנין רשות לשנים שלא עירבו. ולא שנים שלא עירבו מה׳ין רשות לשנים שעירבו. ואין שנים שלא עירבו נותנין רשות לשנים שלא עירבו. הכל מהנין רשות ונוטלין רשור חוץ משסם שלא עירבו שהן נותנין רשות ואינן נוטלין רשור רב חסדאי אמר עשרה ישראל שהיו הדין בבית אחד כל אחד ואחד צריך לבטל רשותו. א״ר יסא ״עשרה גוים שהיו דרין בבית אחד כל אחד ואחד צריך להשכיר רשותו. אמר ר׳ בא מעשה באשתו של פרסי אחד שהשכירת חצב שלה שלא מדעת בעלה. אתא קומי ר׳ שמואל ושרא. סברין מימר אפילו שמשו ולקיטו. הלכה ישראל מבטל והגוי משכיר. ויבטל הוא תנוי. חזר הוא כו׳. מעתה אפילו משכיר חזר הוא בו׳ מיכן והילך בגזל היא משתמש. עד איכן. ייבא כי ״דמר רבי יסא בשם רבי מנא בר תנחום ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן אין קרקע נקנ׳ בפחות משוה פרוטה. מילתיה דרבי יעקב בר אחא אמר אפילו באגוז אפילו בתמורה. ר׳ יעקב בר אחא כד הוה נפק לאכסנייא אין הוה משכח מיעבר תקני הוה עבר. ואין לא מבדר מני יהב חוטרי הכא סנדלא הכא דייסקיא הכא. אמר ר׳ מתניא והדא דתימר בשהיה פונדקי גוי. אבל אם היה פונדקי ישראל אינו חשוד לטלטל: פים׳. מאימתי נותנין רשות בית שמאי אומרים כו׳. מאימתי נותנין רשות כן היא מתניתא. מאימתי מבטלין רשות בית שמאי אומרים מבעוד יום. ובית הלל אומרים משתחשך. כיני מתניתא בית הלל אומרים משתחשך. דל כן היא מתניתא מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. מי שנהן רשותו והוציא. כיני מתניתא מי שביטל רשותו והוציא בין שוגג בין מזיד הרי זה אוסר. כיני מתניתא אינו אוסר. ״תני שנים שהיו שותפין בחצר ומת אחד מהן ונפל הבית ירושה לאחד מן השוק. עד שלא חשיכה הרי זה אוסר משחשיכה אינו אוסר. רבי אחא בשם רבי חיננא דבית שמאי היא דבית שמאי אומרים אין מבטלין רשות משתחשך. ובית הלל אומרים מבטלין רשות משתחשך. א״ר יוסה בי רבי בון מכיון שמת אין ביטול רשות גדול מזה. ״הרי שהיה לאחד מן השוק בית בחצי עמרן ומת ונפל הבית ירושה לאחד מהן עד שלא חשיכה הרי זה אוסר. משחשיכה אינו אוסר. עוד היא דבית שמאי. דבית שמאי אומרים אין מבטלין רשות משתחשך. ובית הלל אומרים מבטלין רשות משתחשך. מהו לבטל רשות משתחשך. רבי חייה רבי יסא רבי אימא סלקין לחמתה דגדר שאלון לרבי חמא בר יוסף ושרא. שמעון רבי יוחנן ומר יפה עשיתם. שמע ר״ש בן לקיש ומר לא עשיתם יפה. מה פליגין. ר׳ זעירא אמר לא פליגין. מאן דמר יפה עשיתם ששכרתם. ומאן דמר לא עשיתם יפה שטילטלתם. רבי בא אמר פליגי מאן דמר יפה עשיתם ששכרתם ושטילטלתם. מאן דמר לא עשיתם יפה לא ששכרתם ולא שטילטלתם. רבי בא בעי אף לענין מחיצות כן. היך עבידא הוו שנים ועירבו עירבו אחד ובא הגוי והוסיף כבר נכנסה שבת באיסור. הוו ג׳ ועירבו שני עירובין ובא הגוי ופתח כבר נכנסה שבת בהיתר. חיליה דרבי בא מן הדא ״כל שבת שנכנסה בהיתר מותר. באיסור אסור חוץ מן המבטל רשות. ומאן דאמר חוץ מן המבטל ומן המשכיר. מהו לשכור רשות מן הפונדקי. רבי חיננא ורבי יונתן סלקין לחמתה דגדר אמרין נמתין עד שיבואו זקני הדרום לכאן. אתא רבי נתן הדרומה ושאלון ליה ושרא. שמע רבי שמעון בן לקיש ואמר מאחר שהגוי בא ומוציאו לא עשינו כלום. שמעון בר בא א״ר יוחנן בעי מעתה אין בתינו שלנו. רבי יוססי בי ר׳ סימון בשם רבי בייתוס אין בתינו שלנו לדור עמנו. הא לצאת אין מוציאין אותנו. ובפונדק מוציאין אותנו: פים׳. בעל הבית שהיה שותף לשכינים כו׳. רבי בא בשם רבי יהוד׳ בדרך הארץ שנו. ״לזה ביין ולזה ביין האיל ואינו מקפיד על תערובתו אין צריך לערב. לזה בייו ולזה בשמן הואיל והוא מקפיד על תערובתו צריך לערב. רבי בא בר כהנא רב חייה בר אשי בשם רב בנותנין בכלי אחד היא מתניתא. א״ר זריקן טעמא דרבי שמעון שכן הדרך לשתותן אינגרון. ״תני רבי אלעזר בן תדאי אומר בין כך ובין כך אסורין עד שיערבו. רבי אחא בשם רב הלכה כרבי אלעזר בן תדאי. רבי יעקב בר אחא בשם ר׳ זעירא אתיא דרבי אלעזר בן תדאי כרבי מאיר. דתנן ר׳ מאיר. א״ר מנא ר׳ מאיר דו אמר על ידי עירוב על ידי שיתוף. א״ר יוסה בי רבי בון רבי מאיר דו אמר שאין מערבין לאדם אלא לדעתו. על דעתיה דר׳ מנא כרבי זעירא. על דעתיה דרב כר מאיר. ר׳ ״זעירא בשם ר׳ יוחנן בעירובין ובתענית ציבור נהגו הכל כרבי מאיר. ר׳ יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן אף במגילה אסתר נהגו הכל כרבי מאיר: פים׳. חמש חבורות ששבתו בטריקלין כו׳. טריקלין לפניהם כחצר של בתים. הוי שם פפיליונות כמי שהן בתים. מה נן קיימין אם בשהיו פפיליונות מגיעות עד הקורות. כל עמא מודיי שהן מערבין עירוב לכל חבורה וחבורה. אין שם פפיליונות מגיעות עד הקורות כל עמא מודיי שמערבין עירוב אחד לכולן. אלא כן אנן קיימין כשהיו פפיליונות גבוהות עשרה. שוין שאם היו שותפין בעיסה ובתבשיל שהן מערבין עירוב אחד לכולן. ורבי שין בעי מעתה אפילו מקצתן שרוין בחדרים או בעליות. רבי

בא ״בשם רב יהודה שני בתים וזה לפנים מזה עירב הפנימי אין החיצון צריך לערב. עירב החיצון הפנימי צריך לערב. א״ר פינחס אף במצרים חליפין נתן על הפנימי צריך ליתן על החיצון. נתן על החיצון אינו צריך ליתן על הכניסי. ר׳ יעקב בר אחא ר׳ אבהו בשם ר׳ יהושע בן לוי אפילו לא עירב הפנימי אין החיצון צריך לערב. למה נעשה בית שער. מילתיה אמרה אין בית שער ליחיד. מילתיה דרב אמרה ״יש בית שער ליחיד דמר ר׳ בא בר יהודה בשם רב הדא דתימר בבית שער יחיד אבל בבית שער של רבים הרי זה עירוב. והדר שם הרי זה אוסר עליו. ר׳ בא בשם רב יהוד׳ בשני בני אדם אחד שיש לו רשות ואחד שאין לו רשות. עירב וזה שיש לו רשות הותר זה שאין לו רשות. עירב זה שאין לו רשות לא הותר זה שיש לו רשות: פים׳. האחין השותפין שהיו אוכלין על שולחן אביהן כו׳. עיקר דירה איכן היא. ר׳ יונה אמר אתפלגון ״רב ושמואל חד אמר במקום פיתן וחד אמר במקום שינה. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דתני שמואל למעלה מעשרה שבות הוי דו אמר במקום פיתן. מתניתא פליגא על שמואל האחים שהיו אוכלין כו׳. רב חייה בר אשי בשם רב במקבלי פרס מאביהן היא מתניתא. מים אינן שותפין במה שהן אוכלין. אמר ר׳ בא אסברי רבי שמואל שאין אביהן זכה לתן אלא במה שהן אוכלין בלבד. מעתה אפי׳ אין עירב בא אצלן. עשו אותו כבית שמניחין בו את העירוב. שמואל אמר הוא ובניו ובני ביתו מערבין בככר אחד. מה זפלינ תמן הוא אמר במקום פיתן. והכא אמר הכין. פתר לה כשהיו שנים שותפין בו. והיא כיי דמר ר׳ אחא כד זעירא מערבין בחצי ככר. ״ותנינן אפילו מאפה סאה והיא פרוסה אין מערבין בה ותימר הכין. פתר לה כשהיו שנים שותפין בו. בית שמניחין בו את העירוב. ר׳ יעקב בר אחא דמכה אימיה. א״ר יסא לר׳ אבהו תני לה ותנא לה בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין. ר׳ תמנונא אמ׳ ״בית שמניחין בו את העירוב אינו צריך כלום. ר׳ חסדאי אמר נעשה כשותף. א״ל א״ר תמנונא מליהון דרבנין לא שבקין לך. דאיתפלגון ״מבוי שצידו אחד גוי וצידו אחד ישראל רב חונה בשם רב אמר עירבו דרך פתחים חנוי אוסר עליהן. אב בר חונה בשם ר׳ יוחנן אפי׳ עירבו דרך חחלונות אין חנוי אוסר עליהן. אין תימר בשותף הוא ייסר. ר׳ יעקב בר אחא ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן ״בני המבוי שנתנו עירובן בשני מקומות אם מכלי מקום הרי זה מותר. אם בשביל לחלוק עירובן אסור. ר׳ יוסה מיקל לה הוא דאמרה עיגל הוא הדב. ר׳ יוסי בי רבי בון מברך עלוי בלילי שבתא לומר שנעשת בו מצוה. ״תמן תנינן מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום. א״ר אבון בדייר ישן הוא מתניתא: פים׳. חמש חצירות פתוחות זו לזו כו׳. ואסורין במבוי שהמבוי לחצירות כחצר לבתים מפני שהן פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי. אבל אם היו פתוחות זו לזו ואינן פתוחות למבוי אפילו עירבו אסורות. א״ר יסא הדי עקיבה היא. דר׳ עקיבה אמר דריסת הרגל אוסרת. עירבו בחצירו׳ ולא נשתתפו במבוי מתניתא דר״מ דר״מ אמר על ידי עירוב ועל ידי שיתוף. נתנו הכל כר״מ. רבי זעירא בשם ר׳ יוחנן אף במגילת אסתר נתנו הכל כר״מ. בעירובין ובתענית ציבור נהגו הכל כרבי מאיר. ר׳ יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן ובשם ר׳ אלעזר אע״ג דר״מ אמר יש לו ביטול רשות מודה שאם שכח אחד מהן ולא עירב שהוא יסמך על שיתופו. מאן אית ליה על ידי ערוב ועל ידי שיתוף לא ר״מ. דר״מ אמר על ידי עירוב ועל ידי שיתוף. א״ל מה את משכח עליהו הילכות עירובין. ר׳ אחא ר׳ אילא ייבא כחד מינהון דחד מינהון אמר שמא ילך לחצר שאינה צריכה שיתוף. או זו היא חצר שאינה צריכה שיתוף זו חצר רוגלה והוא רואה אותן מערבין ולא משתתפין. אף הוא סבר לומר שמא עירוב מועיל בלא שיתוף ואין עירוב מועיל בלא שיתוף. וחרנה אמר שמא ילך לחצר שכבר שיתף. והוא רואה אותן מערבין ולא משתתפין אף הוא לא מערב ולא משתתף. פשטא מערבין בחצירות ומשתתפי׳ במבוי. מערבין בחצירו׳ אם רצו להשתתף במבוי אינן משתתפין ואם נשתתפו במבוי אם רצו לערב מערבין. ״ותני מערבין ומשתתפין כאחת דברי ר״מ וחכמים אומרים מערבין בחצירות או משתתפין במבוי. אם מערבין בחצירות מותרין בחצירות ואסורין במבוי. ואם נשתתפו במבוי מותרין כאן וכאן. אמר להן אף אתם משכחין עלינו הילכות עירובין שהמבוי לחצירות כחצר לבתים. ״כמה חצירות יהיו במבוי. רב ושמואל תריהון אמרין אין פחות משתים. ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יוחנן אפילו חצר מיכן ובית מיכן וחנות מיכן. רב נחמן בר יעקב בעי מבוי אין פחות משני חצירות. חצר אין פחות משני בתים. מבוי שארכו ורחבו שוה אינו ניתר בלחי וקורה אלא בפסים כחצר. שמואל שאל לרב כמה יהא ארכו יותר על רחבו. והוא אל כל שהוא. ״תמן הדייא דארעא דישראל מרבעו. אמר רבי יוסה עד דאנא תמן שמעית קל רב יהודה שאל לשמואל ״הפריש שקלו ומת. אמר ליה יפלו לנדבה. מותר עשירית האיפה שלו. רבי יוחנן אמר יוליכם לים המלח רבי לעזר אמר יפלו לנדבה. בען קומי מהו לבטל

[illegible]

שמשו ולקיטו. כגון אכירו ולקיטו שתופס בקק פעמים נגבלי ופי׳ עומר: אין הוה משכח ס׳. פי׳ אם היה מולא לעשות תקנה היה עושה: ואין לו כו׳. פי׳ ואם לא היה מולא דבר לעשות תקנ׳ היה מפזר ומחלק בליוונדיי נתן מקלו כאן נתן סנדליו כאן דייכקו ואול לפתחתו כאן: כיני. פי׳ כן היא מתני׳: דל כן. פי׳ דאם לא כן בלא ב״ה אוסרין קנעות יום א״כ הוא ב״ה מחמיר יותר מב״ש והוה ליה לתתני אלל קולי ב״ש ותומרי ב״ה: ומר. כמו ואמר. חילה דר׳ בא ס׳. פי׳ ראייתו וכחו של ר׳ בא מהו כל שבת כו׳: אינגרון. פי׳ מיני דמלקי רגילין לתת לתוכו שמן ולשתותו וכן הוא גמ׳ בילד מברכין: פפליונות. פי׳ חדרים קטנים סמוכין לטרקלין וחונפתו גבנ׳ לפליוין נכנסו אחריו כו׳ סוף פ״ב דברכות: במקום פיתן. פי׳ נסקו׳ סעודה והמוניס עיין בבבלי על סכנה זמת: אסברי. פי׳ כמו לי להבי׳ ומסבר לי ע״י סברא: והיא כיי דמר. פי׳ ומתיא כי הא דאמר: דמכה איסה. פי׳ פמה אמו: עגל הוא ס׳. כירם הבדר האם גדול ויכול לומר בשביל זה חלקו עירובו: הבן הדייא כו׳. לעיל בפ״ק דסכילתין מילא טעמא אמרינ׳ ול״ע מיה מהן יבשר ועיין סם:

מראה מקום והגהות

א עיין בבלי עירובין פ׳ ע״א.

ב לקמן קידושין כ״ט ע״ד.

ג עיין תוספתא עירובין פ״ה.

ד שם.

ה עיין שם חגי׳ ע׳ ע״ב.

ו עיין בבלי שם ע״ם ע״א.

ז תוספתא עירובין פ״ה.

ח לקמן כ״ד ע״ג. לקמן תענית ס״ח ע״ב. לקמן ע״ג ע״ג.

ט בבלי עירובין ע״ה ע״ב. וע״ש ע״ד ע״א.

י עיין בבלי עירובין ע״ג ע״א.

יא פ״ו מ״ו.

יב תוספתא עירובין פ״ה בבלי שם ס״ט ע״א.

יג לעיל כ׳ ע״א וש״נ.

יד בבלי שם ע״ט ע״א ע״ב.

טו גיטין פ״ה מ״ח. לקמן גיטין מ״ז ע״ב.

טז עיין תוספתא עירו׳ פ״ו.

יז לעיל י״ח ע״ד וש״נ וע״ש הגי׳.

יח נ״ל חכו.

יט לקמן שקלים ס״ז ע״ד

עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה. ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה׃ רבי יצחק בר נחמן בשם רבי חנינה מה פליגי בשנתנו עירובן בפלטיא. אבל אם נתנו עירובן בבתים אף רבי עקיבה מודה. רבי בא בריה דר׳ פפי בעי הותה עיר שעירבה ונתנו עירובן בפלטיא לא כמי שנתנן עירובן בבתים׃ ׳עיר שחרבה. רבי לעזר אומר מהלך את כולה והוצה לה אלפים אמה. שמואל אמר אין לו מקום עירובו אלא אלפים אמה. רבי בא בר כהנא רב חייה בר אשי בשם רב הנותן עירובו בדיר או בסהר מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. ודיר וסהר לא כמי שחרבו בתים ודיורין׃ עיר חדשה מודד מן הבתים. וישנה מודד מן החומה׃ אי זו היא חדשה ואי זו היא ישנה. רבי זעירא בשם רב חסדאי בנה בתים ואחר כך בנה חומה זו היא חדשה. בנה חומה ואח׳ כך בנה בתים זו היא ישנה. רבי זעירא אמר בין זו ובין זו חדשה. ואי זו היא ישנה כל שהיו בה דיורין ותרבו׃ רבי זעירא כדעתיה. דאיתפלגון בנה תשעה לשם קרפף ואחד לשם דייר. אמר רבי לעזר ואפילו בנה את העשירי לשם דייר הרי הוא כריית׃ פיס׃ אמר להן רבי עקיבה אי אתם מודין לי כו׳׃ יעקב בר אחא בשם רבי אלעזר קל הוא הקונה שביתה בקרפף מן הנותן עירובו בקרפף. הקונה שביתה בקרפף מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה׃ הנותן עירובו בקרפף אין לו מקום עירובו אלא אלפים אמה. רבי זעירא בעי אמר תקנה לי שביתה בקרפף. אמר רבי חנינה בריה דרבי הלל מחלוקת רבי מאיר ורבי יודא׃ רבי מאיר אומר עיקר עירוב בכבר. בנותן עירובו בקרפף אין לו מקום עירובו אלא אלפים אמה׃ רבי יודה אומר עיקר עירוב ברגליו׃ באומר תקנה לי שביתה בקרפף מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. ׳גג המגדל נידון כעיר. גג המערה נידון כשרות׃ מה דיורין ממש או אפילו ראויה לדיורין׃ מן מה דמר ר׳ יצחק בר נחמן בשם רבי חנינה את רואה אותה כילו מליאה מים ושיט. הדא אמרה אפילו ראויה לדיורין׃ אמר רבי יצחק בי רבי אלעזר הדא אמרה עיר שיש לה שני פתחים אם יש בין זה לזה ארבעת אלפים אמה חסר אחת מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה׃ ארבעת אלפים אמה אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה׃ א״ר בא אסברי רבי זעירא אין יהן סנדלוי הכא הוא אתא ברא ונסי לון׃ אין יהן סנדלוי הכא הוא אתי ברא ונסי לון. מה בין אתי ברא ומה בין אתי ברא. מרוח אח׳ אסור משתי רוחות מותר׃ רבי אחא בשם רב חיננא אם הותה גנה של מערה ארבעת אלפים אמה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה על גבי חומה. דאפילו כמה מותר. אם היה גגה של מערה ששת אלפים אמה מהלך את כולה ותוצה לה על ידי ניבריות׃ אחורי הגגין ׳מהן. רבי יוסה בשם רבי יעקב בר אחא רבי איניא בר פזי בשם רבי יהודה רבי אחא מטי בה בשם שמואל אחורי הגגים מטלטלין בהן אפילו כור אפילו כוריים׃ רבי מאיר אומר מטלטלין בהן עד בית סאתיים׃ א״ר יוסי בי רבי בן מלתיה דרב פליגא עלוי ׳דתנינן תמן כל גגות העיר רשות אחת׃ שמואל אמר עד בית סאתים. רב אמר מטלטלין בהן אפילו כור ואפילו כוריים׃ היא אחורי הגגים היא אחורי הספינה׃

מראה מקום והגהות

׳ עיין הש״ס תוספתא עירובין פ״ה.

׳ עיין שם פ״ד.

׳ פולי׳ נ״ל אחורי הגגין מהו׃

׳ פ״ט ע״ש.

׳ לעיל י״ח ע״ב.

׳ לעיל כ״ב ע״א.

׳ בבלי עירובין ס״ט פ״א ע״ב.

׳ תוספתא שם פ״ה ע״ש.

׳ תוספתא שם לה, הג״ה הגי׳ תבלי שם פ״א ע״ב.

חדרן עלך כיצד מעברין

א׳ הדר עם הנכרי בחצר או עם מי שאינו מודה בעירוב הרי זה אוסר עליו. ר׳ ליעזר בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה׃ **ב׳** אמר רבן גמליאל מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלם אמר לנו אבא מהרו והוציאו את כל הכלי׳ למבוי עד שלא יוציא ויאסור עליכם׃ רבי יהודה אומר בלשון אחרת מהרו ועשו צרכיכם במבוי עד שלא יוציא ויאסור עליכם׃ **ג׳** אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב ביתו אסור מלהכניס ולהוציא לו ולהם ושלהם מותרין לו ולהן. נתנו לו רשותן הוא מותר וחן אסורין׃ היו שנים אוסרין זה על זה שאחד נותן רשות ונוטל רשות ושנים נותנין רשות ואינן נוטלין רשות׃ **ד׳** מאימתי נותנין רשות בית שמאי אומרים מבעוד יום ובית הלל אומרים משתחשך. מי שנתן רשותו והוציא בין שוגג בין מזיד הרי זה אוסר עליו דברי רבי מאיר ר׳ יהודה אומר מזיד אוסר שוגג אינו אוסר׃ **ה׳** בעל הבית שהיה שותף לשכינים לזה ביין ולזה ביין אינן צריכין לערב׃ לזה ביין ולזה בשמן צריכין לערב׃ רבי שמעון אומר אחד זה ואחד זה אינן צריכין לערב׃ **ו׳** חמש חבורות ששבתו בטריקלין אחד בית שמאי אומרים עירוב לכל חבורה וחבורה. ובית הלל אומרים עירוב אחת לכולן. ומודין שאם מקצתן שרויין בחדרים או בעליות שהן צריכין עירוב לכל חבורה וחבורה׃ **ז׳** האחין והשותפין שהיו אוכלין על שלחן אביהן וישנין בבתיהן צריכין עירוב לכל אחד ואחד לפיכך אם שכח אחד מהן ולא עירב ביטל רשותו אימתי בזמן שמוליכין את עירובן למקום אחד אבל אם היה עירוב בא אצלן או שאין עמהן דיורין בחצר אינן צריכין לערב׃ **ח׳** חמש חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי עירבו בחצירות ולא נשתתפו במבוי מותרין בחצירות ואסורין במבוי ואם נשתתפו במבוי מותרין כאן וכאן. עירבו בחצירות ונשתתפו במבוי שכח אחד מבני החצר ולא עירב מותרין כאן וכאן. מבני המבוי ולא נשתתף מותרין בחצירות ואסורין במבוי שהמבוי לחצירות כחצר לבתים׃ **ט׳** שתי חצירות זו לפנים מזו עירבה הפנימית ולא עירבה החיצונה הפנימית מותרת והחיצונה אסורה. החיצונה ולא הפנימית שתיהן אסורות. עירבה זו לעצמה וזו לעצמה זו מותרת בפני עצמה וזו מותרת בפני עצמה׃ רבי עקיבה אוסר את החיצונה שדריסת הרגל אוסרתה׃ וחכמים אומרים אין דריסת הרגל אוסרת׃ **י׳** שכח אחד מן החיצונה ולא עירב הפנימית מותרת והחיצונה אסורה׃ מן הפנימית ולא עירב שתיהם אסורות׃ נתנו את עירובן למקום אחד שכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא עירב שתיהן אסורות׃ ואם היו של יחידים אין צריכין לערב׃

פרק ששי

א׳ הדר עם הנכרי כו׳. חצר של נכרי כדיר וסהר של בהמה. מתיבין רבנין לר׳ אליעזר בן יעקב אילו ישראל ובהמה שהיו דרים בחצר שמא אין הבהמה אוסרת. כשם שהבהמה אוסרת כך הגוי אוסר. מתיב רבי אליעזר בן יעקב לרבנין אילו ישראל ובהמה שהיו דרין בחצר מה הבהמה אוסרת׃ כשם שאין הבהמה אוסרת. כך הגוי אינו אוסר׃ רבי יעקב בר אחא רבי יסא בשם רבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן בן נורי. רבי הושעיה בעי מה צריכה כהדא דתני רבי אליעזר בן יעקב אומר׃ כרם כרבנין חלוקין על רבי יוחנן בן נורי׃ פיס׃ אמר רבן גמליאל מעשה בצדוקי אחד כו׳׃ רבי אחא רבי חונא בשם כהנא אין הלכה כרבי יהודה׃ ולא כן מה אנן אמרין רבי יודא וחכמים הלכה כרבי יודא׃ אלא כנין ׳דמר רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי מי שהוא מיקל בהלכות עירובין׃ ומדרבי ׳יצחק בר נחמן בשם רבי יהושע בן לוי הלכה רבי יוחנן בן נורי וקשיינן עלה לא כן אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כדברי מי שמקל בהלכות עירובין׃ ולא כן אמר רבי יצחק בר נחמן בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כר׳ יוחנן בן נורי׃ וקשיינן עלה מברין מימר ביחיד אצל יחיד אבל יחיד אצל חכמים לא׃ אתא רבי יעקב בר אחא רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי יוחנן בן נורי ואפילו חכמים חלוקין עליו׃ וכא תהא הלכה כרבי יודה אפילו חכמים חולקין עליו׃ רבי ירמיה בשם רב חצר שיש לה שני פתחים וישראל וגוי דרין בתוכה׃ בישראל את מהלך אחד הרגיל וכגוי את מהלך אחר שאינו רגיל׃ היה ישראל מכן וישראל מכן וגוי באמצע אחד ישראל ואחד גוי הולכין אחר הרגיל׃ ביטל רשותו הרגיל׃ נעשה שאינו רגיל רגיל׃ השכיר רשותו הרגיל׃ נעשה שאינו רגיל רגיל׃ עירב שאינו רגיל. לא הותר הרגיל׃ גר תושב ועבד תושב ׳משומד בגילוי פנים הרי הוא כגוי לכל דבר׃ אית תניי ׳תני הקוסטור אוסר מיד ואכסנייא לאחר שלשים׃ אית תני הקוסטור אוסר לאחר שלשים ואכסנייא אינה אוסרת לעולם׃ מאן דמר הקוסטור אוסר מיד ברגיל. ואכסנייא לאחר ל׳ בשאינו רגיל׃ ומאן דמר הקוסטור אוסר לאחר שלשים באילין דעיילין ברשות׃ ואכסנייא אינה אוסרת לעולם באילין דעיילין דלא ברשות. רבי יעקב בר אחא בשם רבי לעזר ביטול רשות ביניהן׃ רבי מאיר אומר יש לו ביטול רשות. ורבנין אמרין אין לו ביטול רשות. רבי מאיר אומר יש לו ביטול רשות ואת אמר מהו׃ אף על גב דרבי מאיר אומר יש לו ביטול רשות מודה הוא שזכו במבוי תחילה׃ ותני כן מפני שהוא מבטל רשותו כישראל דברי רבי מאיר בין שוגג בין מזיד הרי זה אוסר. כיני מתניתא אינו אוסר׃ רבי אחא בשם רבי חיננא כל עמא מודיי שיש לו ביטול רשות׃ מה פליגין לחזור בו. רבי מאיר אומר מבטל רשותו וחוזר בו׃ ורבנין אומרי׳ מבטל רשותו ואינו חוזר בו׃ רבי מאיר אומר מבטל רשותו וחוזר בו. ואת אמר מהו׃ אף על גב דרבי מאיר אומר מבטל רשותו וחוזר בו מודה הוא שזכו במבוי תחילה׃ ותני כן מפני שהוא מבטל רשותו כישראל דברי רבי מאיר בין שוגג בין מזיד הרי זה אוס׳׃ כיני מתניתא אינו אוסר׃ פיס׃ אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב כו׳׃ שלהם מותרין לו ולהם שביטל רשותו׃ מהו שתחזור הלילה׃ תלמידוי דרב בשם רב חונה הלילה׃ שמואל אמר אין חוזרת הלילה׃ מתניתא פליגא על שמואל שלהם מותרין לו ולהם שביטל שרתוי והתנינן נתנו לו רשותן הוא מות׳ והן אסורין׃ פתר לה לצדדין הוא מתניתא׃ ׳תני אחד שלא עירב

פירוש

בפלטיא. הוא מענין פרטיא ופלטי׳ ופירושו ברחבה גדולה׃ חסר אחת. פי׳ ובעלת שני התחומין נבלעים זה בתוך תחום של זה ונעשית כעיר אחת ובאילו הכל בתי בניה׳ ובאילו הכל מלא בתים ומודדין לה מן היתר ולא מן הקשת אבל אם היה יותר מד׳ אלפים ונמלא שאין תחומין נבלעין זה בתוך זה ואין בית הדרים בשני הפתחים לילך זה לזה אז אין מודדין מן היתר אבל׳ שפותחין מזה מזה הפתח לזה הפתח לפה שניהם יעשה באילו נתמלא נבתים ובסדר שהיתר אלא כל אחד יחדד סביבו ועיין המוגיא בבבלי דפרקין על סמנה ומתחיה׃ ואין׃ כמו לס׃ ונסי׳ כמו ונסיב ונעייט מיקח להן׃ סליק פרקא׃ הדר עם הנכרי׃ הקוסטור׃ פי׳ פיל ופמכה וכן במלכיה׳ תפירותם מתרגמין בכמרניהון וקסטוריהון וכתב המתרגמן שכן בלשון רומי קורין לממנה קסטור ומולת הסוגיא סוכיה ר״ח בתוספות דפסום הכי אמרינן נאמר ששכח אחד מלר ולא עירב ביתו כו׳ מסו׳ דהוי מורח לגבייהו והאכסניא אינו אוסר לעולם והרא״ש כתב שאין לאורחים מקום דהכ׳ אורי בבכרי שלא לדור שלא נקביעו׳ כו׳ עיין שם ובתוספתא

העיקר· ותרנה אמר בין גדולה בין קטנה "רז ואלפים· אמר רבי פינחס מעשה בתלמיד ותיק למד עיבורו בג' שנים ומחצה לפני רבו ובא ועיבר את הגליל ולא הספיק לעבר את חרוחם עד שנטרפה השעה· רבי בא רב יהודה בשם רב "עיר שהוא בנויה כמין קשת אם יש בין זו לזו ארבעת אלפים חסר אחת מהלך את כולה ותוצה לה אלפים אמה· ארבעת אלפים אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמ,ה· א"ר אחא סבר ר' שמואל אין יהן סגדלוי הכא הוא אתי ברא ונסי לון ואין יהן סגדלוי חכא הוא אתי ברא ונסי לון· מן כאן אתא ברא ומן כאן אתא ברא· מרות אחת אסור משתי רוחו' מותר· רבי בא בשם רב יהודה היתה עיר אחת גדולה ויש בה חריץ עמוק י' ורחב ד' את רואה אותו כילו מלא עפר וצרורות· ואם לאו רואה אותו כמפולש· ר' בא אמי בר יחזקאל בשם רב עיר שהיא בנויה על שפת הנחל אם יש בינה לנחל ד' טפחי' מודד מן החומה. ג' מודד משפת הנחל החיצונה ובלבד שלא יהא בנחל יותר משבעים ושיריים· מה נן קיימין אם במתלקטת י' טפחי' מתוך שלש מודד משפת הנחל החיצונה אם מתוך ד' מודד מן החומה· אלא אם כן אנן קיימין משלש ועד ד'· "רב אמר עיר שהיא בנויה אוהלים כל אחד וא' מודד מאהלו· היו שם ג' צריפין ושלש' בורגנין מודד מן החיצון· התיב אמי והכתיב ויד תהיה לך מחוץ למחנה והיאך היו נפנין לחוץ· ר' הייה בריה דרבי שובתיי מקשי היאך היו יוצאין לבית מדרשו של משה· משה עשה להן שלש' צריפין ושלשי' בורגנין· "א"ר יוסה מכיון שהיו חונין ונוסעין על פי הדבור כמי שהיו חונין לשעה· אמר רבי יוסי בי ר' בון מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לעולם· עליה א"ר אבין משה עשה להן שלשה צריפין ושלשה בורגנין· "מרבעה היכוע עולם כדי שיהא מרבכה למערבו של עלם ודרומה לדרומו של עולם· א"ר יוסה אם אין ידע לכוין את הרוחות צא ולמד מן התקופה ממקום שהחמה זורח' באחד בתקופת תמוז עד מקום שהיא זורחי באחד בתקופת טבת אילו פני מזרח· ממקום שהחמה שוקעת באחד בתקופת טבת עד מקום שהוא שוקעת באחד בתקופת תמוז אילו פני המערב והשאר צפון ודרום· הדא הוא דכתיב הולך אל דרום וסובב אל צפון הולך אל דרום ביום. וסובב אל צפון בלילה. סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח אילו פני המזרח והמערב· ניחה בשילו ובבית העלמים· דמר רבי אחא בשם שמואל בר רב יצחק כמה יגעו נביאים הראשונים לעשות שער המזרחי שתהא החמה מצמצמה בו באחד בתקופת טבת ובאחד בתקופת תמוז. שבעה שמות נקראו לו שער סור· שער היסוד· שער חריסית· שער איתון· שער התווך. שער חדש· שער העליון· שער סור ששם היו טמאים פורשין הדא הוא דכתיב סורו טמא קראו למו· שער היסוד ששם היו מיסדין את ההלכה· שער תריסיה שהוא מכוון כנגד זריחת החמה היך מה דאת אמר האומר לחרס ולא יזרח· שער האיתון שהוא משמש כניסה ויציאה· שער התווך שהוא מוסר בין שני שערים· שער חדש ששם חודשו סופרים את ההלכה· שער העליון שהוא למעלה מעזרת ישראל החיל ועזרת הנשים· ומעלה יתירה היתה בבית העולמים· ובמדבר מי היה מכוין להן את הרוחות· אמר רבי אחא ארון היה מכוין להם את הרוחות הדא הוא דכתיב ונסעו הקהתים נושאי המקדש זה הארון· והקימו בני מרדי את המשכן עד בואם· בני קהת שעליהן היה הארון נתון· "כיצד היו ישראל מהלכין במדבר· רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיה חד אמר כתיבה. וחרנה אמר כקורה· מאן דמר כתיבה כאשר יחנו כן יסעו· מאן דמר כקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם· מאן דמר כקורה ומה מקיים כתיבה כאשר יחנו כן יסעו· מה בחנייתן על פי הדיבר אף בנסיעתן על פי הדיבר· מאן דמר כתיבה מה מקיים כקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם· לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו· הדא הוא דכתיב מאסף לכל המחנות לצבאותם· "תני בשם רבי יודה אף זויה וכתליה היו נמודדין עמה· בעי רב הושעיה א"ר חצר מהו שימוד עמה· נישמעינה מן הדא בית שנפרץ מרוח אחד נמדד עמה· משתי רוחות אין נמדד עמה· רבי אבין בשם רב יהודה כשנטלה קורתו אבל אם לא ניטלה קורתו נמדד עמה· אם כשניטלה קורתו לא כאויר חצר הוא· תמן הוקף לבית דירה· ברם הכא לא הוקף לדירה· וכשהוא מודד לא יהא מודד מן האמצעי מפני שהוא מפסיד אלא מן הקרנות: פיס· נותנין קרפף לעיר כו'· רב חונה בשם רבי מאיר ורבנין מקרא אחד חורשין ר' מאיר "דריש מקיר העיר מה תלמוד לומר וחוצה מיכן שנותנין קרפף לעיר· רבנין חורשין וחוצה מה תלמוד לומר מקיר העיר אלא מיכן שנותנין קרפף לעיר· הדא אמרה שנותנין קרפף לעיר· רבי יעקב בר אחא ר' אבונה רבי נחום בשם שמואל בר אבא סלקת מתניתא: פיס· וכן ג' כפרים המשולשין כו'· שמואל אמר בעשרים שודה· בר קפרא אמר "בעשרים צובה· הוידע אמצעי· ניחא מאן דמר בעשרים שודה הרגו אמצעי· מאן דאמר בעשרים צובה הוידע אמצעי· א"ר שמואל אחוי דר' ברכיה אין תמשה מן החן הרגו אמצעי. אין תמשה מן ההן הרגו אמצעי· רבי יעקב בר אחא רבי יוסא בשם רבי חנינה ובלבד שלא יהא האמצעי מופלג יותר מאלפים אמה. אמר יוסה קשייתה קומי רבי יעקב בר אחא חנינן אם יש בין שני החיצונים מאה ואתבעים ואחת ושליש עשה האמצעי שלשתן להתיר שני החיצונים· היו שנים האמצעי מהו שידון לכאן ולכאן· מה צריכה לה כשהיו שנים מהלכין אבל אם חית אחד מהלך נידון לכאן ולכאן: "פיס'· אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה כו'· כמה הוא מידת התחום ארבעים חבלים לא פחות שהוא נמתח ונשכר· ולא יתר שהוא נקמן ומפסיד· אית תניי "תני מודד בחבל של פשתן· ואית תניי תני בחבל של שלש לח. ואית תניי תני בחבל של ארבע אמות· אמר רבי יושוע אין לך מידה של אמת אלא שלש· אבל מה אעשה וכתיב בנביאים חבלים ופתיל פשתים בידו וקנה המידה· היה ממטו לנחל שבעים וחמש אמה· תרין אמורין חד אמר מודד בחבל של חמשים אמה וחוזר לאחוריו עשרים ותמש אמה· וחרנה אמר מודד בחבל של חמשים אמה והשאר מודד בחבל של ארבע אמות· היה הנחל צר מלמעלן ורחב מלמטה עד חמשים אמה· את רואה אותו כילו מלא עפר וצרורות· ואם לאו את רואה אותו כי מיתרפס ועלה מתרפס ויורד· היה הנחל מעוקם רבי חסדיי אמר מצופות ומשער בה בעיניו במישר וחוזר ועושה כן ברה'· רבי אחא דרבי חיננא רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק והוא שתהא מידה יוצאה כהר ארבעה טפחים כרו מקום· רבי יוסה רבי אבונה בשם רב יהודה רבי יודן מפי בה בשם רב "העליון כנגד ראשו· והתחתון כנגד רגליו· כל עמ' מודיי שמקדימין העליון כנגד ראשו והתחתון כנגד מתניו· כל עמא מודיי שמקדין· מה פליגין כנגד לבו רבי מאיר אומר מקדרין וחכמים אומרים אין מקדרין· "רבי בא בשם רב יהודה רבי זעירא בשם מר עוקבן אין מקדרין אלא בחבל של חמשים אמה· רבי זעירא בשם רב חסדאי אין מקדרין אלא בהרים ולא במקום עגלה ערופה· ניחא כמאן דאמר אלף מגרש ואלפים תחום שבת. ברם כמאן דמר אלף אמה מגרש ואלפים שדות וכרמים כלום למדו לתחום שבת לא מתחום ערי חלוים. לעיקר אין מקדרין לטפילה מקדרין· ומניין שלא היו קוברין בתחום ערי הלוי'· רבי אבהו בשם רבי יוסה בן חנינה ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולכל חייתם· לחיים ניתנו לא ניתנה לקברות: פיס'· אין מודדין אלא מן המומחה כו'· ההדיוט שריבה אין שומעין לו· אמר רבי "הושעיה הגיעוך סוף תחומי שבת שאינן מחוורין מדבר תורה· רבי מנא בעי ניחא אלפים אמה אינו מחוור· ארבעת אלפים אמה מחוור הוא· ר"ש בר כרסנא בשם רבי אחא אין לך מחוור מכולם אלא תחום שנים עשר מיל כמחנה ישראל: פיס'· עיר של יחיד שנעשית של רבים כו'· תני בשם רבי יודה "אין מערבין אותה חציין· מחלפה שיטתיה דרבי יודה· "דתני רבי חייה כיצד מתירין ר"ה רבי יודה אומר לחי מיכן ולחי מיכן קורה מיכן וקורה מיכן· וחכמים אומרים לחי וקורה מיכן ועושה צורת פתח מיכן· והכא אמר הכן· לא על הדא איתאמרת אלא על הדא. אפי' עיר גדולה כאנטוכיא ואין בה אלא דלת אחת בלבד מערבין עליה. תני בשם ר' יודי' אין מערבין אותה חציין· א"ר יוסה הדא אמרה בני המבוי שנתנו קורתן על פתח המבוי אילו מותרין ואילו אסורין· נתנו אילו ואילו אילו ואילו אסורין· כיצד הוא עושה נותן את הקורה על פתח המבוי ומתיר את המבוי. "חמשה מבואות למבוי נתנו קורתן באמצע המבוי אילו מותרין ואילו אסורין. נתנו אילו ואילו אילו ואילו אסורין· כיצד הוא עושה נותן את הקורה על פתח המבוי ומתיר את המבוי· חד רבי פינחס סלק להכא חזא כפתח רשקתא רגזוראי. אמר להן חלקתם עירובכם· אמר ליה רבי יודה בר שלום להיזק בתים נעשית· אלא אם כן עשה תהצה לה כעיר חדשה שביהודה כגון צגן וחדשה ומגדל גד שיש בה חמשה דיורין אפילו אנשים נשים וטף. אסי אמר ובלבד ישראל. רבי בא בר ממל שמעון בר חייה בשם רב בפתוחין לתוכה· אמר רבי מנא מכיון שהן פתוחין לתוכה נעשו כולן רשות אחת: פיס'· מי שהיה במזרח כו'. מן קשויי מקשי לה בר קפרא למזרח בנו ולמערב בנו ניחא אם יש ממנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מיכן מותר לביתו ואסור לעירובו· לעירובו אלפים אמה ולביתו יותר מיכן מותר לעירובו ולביתו אסור: פיס'· אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה כו', כיני מתניתא אנשי עיר גדולה מהלכין את כל העיר קטנה אנשי העיר קטנה אינן מהלכין את כל עיר גדולה· כיצד לית כאן כיצד· עיר מהו שתעלה ממידת אלפיים. אמר רבי חזקיה רבי סימון בשם רבי יוחנן אין עיר עלה ממידת אלפיים· אמר רבי אלעזר עיר עלה ממידת אלפים. "בראשונה היו בני טיבריא מהלכין את כל חמתה ובני חמתה אינן מגיעין אלא עד הכיפה· תעכשו בני חמתה ובני טיבריא עיר אחת היא· א"ר ירמיה "מעשה ברועה אחד זקן שבא ואמר לפני רבי זכור אני שהיו בני מגדל עלין לחמתה ומהלכין את כל חמתה ומגיעין לחצר החיצונה הסמוכה לגשר· והתיר רבי שיהו בני מגדל עולין לחמתה ומהלכין את כל חמתה ומגיעין לחצר החיצונה עד הגשר· תעד התיר רבי שיהו בני גדר יורדין לחמתה ועולין לגדר ובני חמתה אינן עולין לגדר. אמר רבי מנא מפני הרשויות. אמר רבי יוסי בי רבי בון לא מן הטעם הזה אלא בגין דתנינן אנשי

פירוש

רז אלפים. גרסי' ופי' שני אלפים: חסר אחת כו'. אפרש לקמן בפרקי' דריפין. האי עשוי כמין סוב' פערב' לר פלפעל' ורקנו פלפט': ניחא כו' בשילה כו'. פי' שהיה מכוון כנגד ריבועו של עולם שהיה מזרחו כנגד מזרחו של עולם כדר"אחא כו' אבל במדבר מי היה מכוין: ז' שמות כו'. איידי דבעי לפיפר שנקרא שער חריסית על שם שמכוון אריאת חמה כנג' הזכיר גם ז' שמות: טמאין כו'. פי' טפילוי שרן וטמטוי מתי' שהוו מותרין לילך בפסב' לויה ושם ומילך היו פורשין: כניסה ויציאה. פי' אבל מי שהיה נכנס לבית המקדש נכנס ויוצא בו: מוסר. פי' מפולע בין ב' שערי' שהם פתח היכל ופתח עזרת נשים שכלשתן מכוונים זה כנגד זה: למעלה בהר הב' גרסי'. ועיין ניפה פרשה ופי' הדבר כן האו שהיה עזרת ישראל גבוה מהר הבית מה שהיה גבוה החיל ועזרת הנשי' דמן החיל עלו לעזרת נשים ני"ב מעלות כל אחת חלי אמה ומעזרת נשי' לעזרת ישראל ט"ו מעלות כל אחת חלי אמה כו' כדתנן במסכת מדות: כתיבה. פי' שהיה מרובעת: כקורה. פי' העומדת לארכ' כן היו נוסעים: שור'. פי' באורך כאלו עומדים בשורה אחת: בעשרים שובה. ר"ל כמו חלובה והוא עשוי כסגול: ומקש' הוידע אמצעי. פי' אזה מהן אמצעי: ניחא כו'. פי' בשלמא למ"ד שמשויין שורה ידוע איזה אמצעי אבל למ"ד כו': נמתח כו'. פירש בשהחבל קצר יכול למותחו ולהאריך המידה: נקמן. פי' מתכווץ כשהחבל ארוך כובדו מכפלו ומתקצר באמצעיתו: נתנו קורתן כו'. בר"אש מוכח דלפרש"י פליג הכי סוגיא אבבלי וצ"ע: רשקתא כו'. פירש ראה בפתח של שוק קורה חתוך כחלק לשנים: צגן כו'. שמות מקומות הן:

מראה מקום והגהות

א צ"ע הגי' די ולאלפים וה"ג ורז' דין אלפים.
ב בבלי עירובין כ"ה ע"א.
ג ע"ש ע"ב.
ד לעיל שבת ה' ע"ג ה"ג.
ה בבלי עירובין נ"ו ע"א ע"ש הגי' ועיין תוספתא שם פ"ד.
ו בע"ד פ'.
ז עיין תוספתא עירובין פ"ד.
ח בבלי שם נ"ח ע"א.
ט בבלי שם נ"ח ע"ב.
י עיין בבלי עירו' נ"ח ע"א. תוספת' פ"ד.
יא עיין תוספתא [redacted]
יב עיין בבלי עירובין נ"ח ע"א. לקמן סוטה כ' ע"ב. בבלי סוטה
יג לעיל כ"ט ע"א.
יד עיין תוספתא עירובין פ"ה
טו לעיל י"ח ע"ד ה"ב.
טז עיין בבלי עירובין ו' ע"ב
יז תוספתא עירובין פ"ה
יח תוספתא שם פ"ד ועיין בבלי שם ס"א ע"א.

פיס׳ מי שישב בדרך כו׳. אמרו והלא בית מדרשו של רבי טרפון היה בתוך אלפים אמה. או שמא חקנה עצמו לבני עירו מבעוד יום. אשכח ״תני בשחרית ורחה החמה. אמרו לו ר׳ רבי העיד לפני הוכנס: פיס׳ מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשיכה כו׳. רבי זעירא בשם רבי חסדי׳ ״טעמא דרבי יוחנן בן נורי מאחר שאילו היה ער היה קונה שביתה ישן לא קנה לו שביתה. אין לו אלא אלפיים אמה לכל רוח. רבי יודה אומר אפילו ער ולא קנה לו שביתה אין לו אלא אלפיים אמה לכל רוח. אתיא דרבי יודה כר״י בן נורי ודר״י בן נורי אמר אחר שאילו היה ער קונה לו שביתה היה ער ולא קנה לו שביתה אין לו אלא אלפים אמה לכל רוח. רבי הונה אמר רב נחמן בר יעקב בעא גר שטבל לאחר שתאיר המזרח מאחר שאילו היה ער היה קונה לו שביתה מה אמר כאומר ר׳ יוחנן בן נורי. נישמעינה מן הדא ״דמר רבי יצחק בר נחמן בשם ר׳ יהושע בן לוי הלכה כרבי יוחנן בן נורי. בירר לו מבעוד יום חזר בו מבעוד יום. משחשיכה חזר בו משחשיכה. בירר לו מבעוד יום וקדש עליו היום נישמעינה מן הדא לא יכנס דברי רבי מאיר. רבי יודה אומר יכנס. לא על הדא אמרה אלא על רישיה דפירקא. מי שהוציאוהו גוים או רוח רעה איתאמרת עליה. א״ר בון ׳מודה רבי יודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו:

פיס׳ היו שנים מקצת אמותיו של זה כו׳. אף על גב דרבי חנניה בן אנטיגנס פליג על רבנן באמות מודה הוא הכא בעיבורי עיירות. היה אחד מכיר ואחד שאינו מכיר. זה שהוא מכיר מהלך עם זה שאינו מכיר וזה שאינו מכיר מהלך עם זה שהוא מכיר: פיס׳. א״ר שמעון למה הדבר דומה כו׳. מי שבא בדרך והיה ירא שמא תחשך כו׳ אם אינו מכיר או אינו בקי בהלכה כו׳. זו היא שאמרו! העני מערב ברגליו כו׳ ״רבי מאיר סבר עיקר עירוב בככר ולמה אמרו ברגליו להקל על העני שאין לו ככר. ור׳ יודה אמר עיקר עירוב ברגליו ולמה אמר בככר להקל על העשיר שלא יצא ברגליו. אע״ג דרבי יודה אמ׳ עיקר עירוב ברגליו ובלבד שלא ישב לו בתוך ביתו ויאמר תקנה לי שביתה במקום פלוני אלא יצא לו חוץ לתחום ויאמר תקנה לי שביתה במקום הזה וממתין שם עד שחשיכה וחוזר ובא לעירו. ״ותני כן מעשה במשפחת בית ׳ממה ומשפחת בית גריון ׳מרומה שהיו מחלקין גרוגרות לעניים בשני בצורת והיו עניי שיחין יוצאין ומערבין ברגליהן וממתינים שם עד שתחשך ולמחר הן נכנסין ואוכלין שם וחוזרין. וכל מה שהן עושין על פי חכמים הן עושין פיס׳. מי שיצא לילך לעיר. פתר לה תרין פתרין אמר אנא מערב עליך ועל בני קרתך ועירב על בני קרתיה ולא עירב עילוי. הוא אסור לילך באותה הרוח ומותר בשאר כל הרוחות שבעירו. והן מותרין באותה הרוח ואסורין בשאר כל הרוחות שבעירן. פתר לה פתר חורן אל אנא מערב עליך ועל בני קרתך ולא עירב לא עלוי ולא על בני קרתיה הוא מות׳ לילך באות׳ הרוח שכבר קני לו רגליו מאתמול. והן אסורין לילך באותה הרוח ומותרין בשאר כל הרוחות שבעירו: פיס׳ מי שיצא חוץ לתחום כו׳ רבי אחא בשם רבי חיננא ורב חסדיי תריהון אמרין לא מר אלא שתים הא שתים וכל שהוא יכנס. דהוא דרבי לעזר דרבי לעזר אמר שתים יכנס שלש לא יכנס. אמר לו רבי יוסה אמרין דכותה שלש לא יכנס הא שלש פחות כל שהוא יכנס. הוון בעיי מימר מה דמר ר׳ לעזר ביוצא הא במחשך לא. אשכח תני הוא ארא הוא ארא. חוון בעיי מימר מה דמר רבי שמעון במחשך הא ביוצא לא. אשכח תני הוא ארא הוא ארא:

חדרן עלך מי שהוציאוהו

א׳ כיצד מעברין את הערי׳ בית נכנס בית יוצא פגום נכנס פגום יוצא. היו שם גדודיות גבוהין עשרה טפחים וכן גשרים. ונפשות שיש בהן בית דירה מוציאין את המידה כנגדה ועושין אותה כטבלה מרובעת כדי שיהא נשכר את הזוית: ב׳ נותנין קרפף לעיר דברי רבי מאיר וחכמים אומרים לא אמרו בקרפף אלא בבין שתי עיירות אם יש לזו שבעים אמה ושיריים ולזו שבעים אמה ושיריים עשה קרפף לשתיהן להיות כאחת. וכן שלשה כפרים המשולשים אם יש בין שניהן החיצונים מאה וארבעים ואחת ושליש עשה האמצעי את שלשתן להיות אחד: ג׳ אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה לא פחות ולא יתר ולא ימוד אלא כנגד לבו. היה מודד הגיע לגיא או לגדר מבליע וחוזר למדתו ובלבד שלא יוציא חוץ לתחום אם אינו יכול להבליע בזו אמר רבי דוסתי בי ר׳ ינאי משום רבי מאיר שמעתי שמקדרין בהרים: ד׳ אין מודדין אלא מן המומחה. ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחד שומעים למרבה. אפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומר עד כאן תחום שבת שלא אמרו חכמים כדבר להחמיר אלא להקל: ה׳ עיר של יחיד שנעשית של רבים מערבים את כולה ושל רבים שנעשית של יחיד אין מערבין את כולה אלא א״כ עשה לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה חמשים דיורין דברי רבי יהודה. ר׳ שמעון אומר שלש חצירות של שני שני בתים: ו׳ מי שהיה במזרח ואמר לבנו לערב לו במערב. במערב ואמר לבנו לערב לו במזרח אם יש ממנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מכן מותר לביתו ואסור לעירובו. לעירובו אלפים אמה ולביתו יותר מכן מותר לעירובו ואסו׳ לביתו. הנותן את עירובו בעיבורה של עיר לא עשה כלום. נתנו חוץ לתחום מה שנשכר הוא מפסיד: ז׳ אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה. ואנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה. כיצד מי שהיה בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה. או בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. רבי עקיבה אומר אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה: ח׳ אמר להן רבי עקיבה אי אתם מודין לי בנותן את עירובו על פי המערה שאין לו ממקו׳ עירובו אלא אלפים אמה. אמרו לו אימתי בזמן שאין בה דיורין אבל בזמן שיש בה דיורין מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. נמצא קל בתוכה מעל גבה. ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים אמה שאפילו סוף מידתו כלה במערה:

פרק חמישי

א׳ כיצד מעברין את הערים כו׳. בית נכנס מוציאין אותו כנגד העיר. פגום יוצא מוציאין את העיר כנגדו. ״רב אמר מאברין ושמואל אמר מעברין. מאן דמר מאברין מוסיפין לה אבר. מאן דמר מעברין כאשה עוברה. ״תמן תנינן אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. רב אמר יאותו ושמואל אמר יעותו. מאן דמר יאותו אך בזאת נאות לכם. מאן דמר יעותו לדעת לעוף את יעף דבר. ׳תמן תנינן לפני אידיהן ושמואל תני עידיהן. מאן דמר אידיהן כי קרוב יום אידם. ומאן דמר עידיהן ועידיה׳ המה וגו׳. מה מקיים שמואל טעמא דרב ועריתם המה שהן שהידין לכייש עובדיהן ליום הדין. ר׳ יוחנן בשם ר׳ הושעיה מוסיפין לה אבר. תלת עיניי ואיסתכל ביה. א״ל למה את מסתכל בי צדך לך צחק לך הפליג עליך. תלת עשר שנין עבד עליל קומי רביה דלא צריך. רבי שמואל בשם רבי זעירא אילולא דיין אלא שהיה מקבל פני רבו שכל המקביל פני רבו כאילו מקבל פני שכינה. ר׳ ברכיה ר׳ ירמיה בשם ר׳ חייה בר בא כתיב ומשה יקח את האוהל וגו׳. כמה היה רחוק ר׳ יצחק אמר מיל. והיה כל מבקש משה אין כתיב כאן אלא והיה כל מבקש יי׳ מיכן שכל המקבל פני רבו כאילו מקבל פני שכינה. ר׳ חלבו ר׳ חונה בשם רב כתיב ויאמר אליהו התשבי וגו׳ וחלא אליהו מדונין לנביאים היה אלא מלמד שכל עמידות שעמד לפני אחיה השלוני רבו כילו עמד לפני השכינה. רבי חלבו בשם אילין דבית שלה אפי׳ אליהו מבקש מים לפניו היה אלישע נותן על ידיו. מה טעמא פה אלישע בן שפט אשר למד תורה אין כתיב כאן אלא אשר יצק מים על ידי אליהו. כתיב והנער שמואל משרת את ה׳ לפני עלי והלא לא משרת אלא לפני עלי. אלא מלמד שכל [redacted] ששירת לפני עלי רבו כילו שרת לפני שכינה. תני רבי ישמעאל ויבא אהרן וכל זקני ישר׳ לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים. וכי לפני האלהים אכלו. אלא מיכן שהמקבל פני חבירו כילו מקבל פני שכינה. ר׳ יעקב בר אחא ר׳ יוסא בשם רבי יוחנן מאיכן מעברין כנגד השקוף עד אפין אמה. אמר ר׳ יוסה לרבי יוסא בר אחא לא מסתברא אלא כנגד הפגום אבל מכנגד העי׳ אפי׳ כמה. א״ל אוף אנא סבר כן. א״ל ומה חמית מימ׳ פגום או נאמ׳ תחן גו פגום. אמ׳ רב נחמן עד ראשה דמדינתא. מילתיה דרבי שמעון אמ׳ כן ״דמר רבי שמעון בן יוחי יכול אני לעשות שיהו מהלכין מצור לצידון משבריה לציפורין על ידי מערות ועל ידי כורגנין. מהו ליתן פגום לפגום. מילתא דרבי שמעון בן לקיש אמרה כן נותנין פגום לפגום דמר רבי שמעון בן לקיש יכול אני לעשות שתהא בית מען מתעברת עם טבריא ואת רואה את האצטדין כילו הוא מליאה בתים. והקברין נתון בתוך שבעים ושיריים לאצטדין ובית מען נתון בתוך שבעי ושיריים לקברים. ואין תמשה מן פיגמא לית נפשה דסריקין בתוך שבעים ושיריים ואין תמשה מן פחורתא נפשה דסריקין בתוך שבעים ושיריים. מהו ליתן עיבור לעיבור. מילתא דרבי שמעון בן יוחי אמרה כן נותנין עיבור לעיבור. דמר רבי שמעון בן יוחי יכול אני לעשות שיהו מהלכין מצור לצידון מטיבריא לציפורין. על ידי מערות ועל ידי כורגנין. כאן להלוך וכאן לעיבור רבי אחא אמר אתפלגון רבי חייה רובה ובר קפרא חד אמר הדא דאתמר בעיר גדולה אבל בעיר קטנה לא תהא התוספת יתירה על

פירוש

היא ארא. כמ הדא כלומר היא זאת
סליק פירקא:
כיצד מעברין: מוספין כו׳ אבר לקמן גמ׳ נמ׳: צדך לך שחק לך. פי׳ ראוי היה לך להראות לו פנים שוחקות על שאומרי׳ דבר הלכה שפסק: ולא צדך כו׳. פי׳ ולא היה לך לחלוק עליך ולקמן בהשתכל׳ סבור זאת הסוגיא כמו היטיב: עבד עליל. פי׳ י״ג שנה היה רגיל רבי יוחנן ליכנס לפני רבו ר׳ הושעיה אפילו שלא צריך ליעוד רק לכהוג בו כבוד: אילו לא דיין. פי׳ אילו לא זכה אלא להקביל פני רבו דיו: מדונין. פירש גדול הנביאים וכן התרגום של מרכי פלשתים הוא מחנה פלשתאי וה״פ והלא גדול הנביאי׳ היה ומה לו השתכח בזה אלא כו׳ כילו. כמו כמילה אפילו אליה כו׳. וכל שכן שאר לכבע אמה לה: השקוף. פי׳ מן השקוף של בית האחרון העומד בתוך ע״אמה ושיריים פירש אחר הם מורי הסלעים תרגום סעיפי סלעים שקיפי כפיים: כורגנין. כמו נורגכין ועיין בערוך ערך בדק וערך גרגן: אצטדין. הם בתי שחוק: הקברים. גמ׳ טונסין: ואין תמשת פי׳ ואם תמדוד: פחורתא. מיתא הם חורי הסלעי׳ ואם פגומת נ׳ תיכות פה מורחת:

מראה מקום והגהות

עיין הגי׳ בבלי חולין פ״ח ס״ט.
ב״ק פ״ב.
ב״מ פ״ד פ״ב.
סם כ״ה פ״ב.
תוספתא עירובין פ״ג בבלי סס.
בבלי הגי׳ משל.
שם הגי׳ מסרוסה.
נירבות י״ב נ׳ בבלי עירובי׳ כ״ג ע״א.
ברכות פ״ח פ״ו.
ע״ז פ״ח פ״א. עיין בבלי ע״ז ג ע״א.
תוספתא עירובין פ״ד

מראשון מערב ברגליו בשני. עירב ברגליו מערב בככר. בככר לא יערב ברגליו. הדך מה דאת אמר תמן ברגליו לא יערב בככר. והכותה בככר לא יערב ברגליו להקל לעני שאין לו ככר. הדך מה דאת אמר תמן ברגליו לא יערב בככר. והכותה בככר לא יערב ברגליו להקל לעשיר שלא יצא ויערב ברגליו. הדך מה דאת אמר תמן ברגליו לא יערב בככר. והכותה בככר לא יערב ברגליו. ר' אבון בשם רבנן דתמן עשו אותו כהולך לעדו ואומר אם יום טוב הוא. כמלו דברי ויקרא שם לסעודתיו ואינו אוכלין. ובשני קורא שם לסעודתיו ואוכלן. מחלפה שיטתיה דרבי. תמן איעבד לה קדושה אחת. וכא איעבד לה שתי קדושות. תמן קדושה אחת ארוכה היא. כרם הכא אחת קודש ואחת חול. מחלפה שיטתיה דרבנן תמן עבדין לה שתי קדושות. וכא אינון עבדין ליה קדוש' אחת. תמן ייט אצל שבת כחול אצל שבת. ברם הכא שניהן שוין. מודין חכמים לר' יודה בשני ימים טובים של ראש השנה שהן מתקנת נביאים הראשונים. ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן בני אמי נחרו בי וגו' מי גרם לי לחוות מטרי' את הכרמי' על שם כרמי שלי לא נטרתי. מי גרם לי לחוות משמרת שני ימים בסוריא על שלא שמרתי יום אחד בארץ. סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שנים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת. מי גרם לי להפריש שתי חלות בסוריא על שלא הפרשתי חלה אחת בארץ. סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שתים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת. ר' יוחנן קרי עליהן גם אני נתתי להם חוקים לא טובים. ר' אבהו אזל לאלכסנדריאה ואטעינון ללבין בשבתא שמע רבי מימר מן מי יכיל להון רבי אבהו בכל שתא. רבי יוסי מישלח כתיב להון אע"פ שכתבו לכם סדרי מועדות אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש: פיס'. ר' דוסא בן ארכינס אומר העובר לפני התיבה כו'. מפני שאמר אם היום אם אמש. או יבא כיי דמר רבי יעקב בר אחא בשם ר' יוסא העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה אינו צריך להזכיר ראש חודש. אוף הכא כן:

הדרן עלך בכל מערבין

א. מי שהוציאוהו גוים או רוח רעה אין לו אלא ד' אמות. החזירוהו כאילו לא יצא. הוליכוהו לעיר אחרת נתנוהו בדיר או בסהר רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה אומר מהלך את כולה. רבי יהושע ורבי עקיבה אומר אין לו אלא ארבע אמות. מעשה שבאו מפרנדיסין והפליגה ספינתן בים רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה. רבי יהושע ורבי עקיבה לא זזו מארבע אמות שרצו להחמיר על עצמן: ב. פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשיכה אמרו לו לרבן גמליאל מה אנו לירד אמר להן מותר שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום עד שלא חשיכה: ג. מי שיצא ברשות אמרו לו כבר נעשה מעשה יש לו אלפיים אמה לכל רוח. אם היה בתוך התחום כאילו לא יצא שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן: ד. מי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר הואיל ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר יכנס. אמר רבי יהודה מעשה ונכנס רבי טרפון בלא מתכוון: ה. מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשיכה יש לו אלפיים אמה לכל רוח דברי רבי יוחנן בן נורי. וחכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות. רבי אלעזר אומר והוא באמצען. רבי יהודה אומר לאי זה רוח שירצה. ומודה רבי יהודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו: ו. היו שנים מקצת אמותיו של זה לתוך אמותיו של זה מביאין ואוכלין באמצע ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לשל חבירו. היו ג' והאמצעי מובלע ביניהם הוא מותר עמהן והן מותרין עמו. ושנים החיצונים אסורין זה עם זה: ז. אמר רבי שמעון למה הדבר דומה לשלש חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים. עירבו שתיהן עם האמצעית היא מותרת עמהן והן מותרות עמה ושתים החיצונות אסורות זו עם זו: ח. מי שבא בדרך והיה ירא שמא תחשך והיה מכיר אילן או גדר אומר שביתתי תחתיו לא אמר כלום. שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו ועד עיקרו אלפיים אמה ומעיקרו ועד ביתו אלפיים אמה. נמצא מהלך משתחשכה ארבעת אלפים אמה: ט. אם אינו מכיר או אינו בקי בהלכה ואמר שביתתי במקומי זכה לו מקומו אלפיים אמה לכל רוח עגולות דברי רבי חנינה בן אנטיגנס. וחכמים אומרים מרובעות כטבלה מרובעת כדי שיהא נשכר את הזויות: י. וזו שאמרו העני מערב ברגליו. רבי מאיר אומר אנו לנו אלא עני. רבי יהודה אומר אחד עני ואחד עשיר. שלא אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשיר שלא יצא ויערב ברגליו: יא. מי שיצא לילך לעיר שמערבין בה והחזירו חבירו הוא מותר לילך וכל בני העיר אסורין דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר כל שהוא יכול לערב ולא עירב הרי זה חמר גמל: יב. מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס. רבי שמעון אומר אפילו חמש עשרה אמה יכנס שאין המשוחות ממצין את המדות מפני הטועים:

פרק רביעי

א. מי שהוציאוהו גוים כו'. ולכן מה כן אמרין. ויעשה כמי שיצא ברשות ויהא לו אלפיים אמה לכל רוח לפום כן מימר אין לו אלא ד' אמות. ומניין לד' אמות שבו איש תחתיו. ומניין לאלפיים אמה אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. או חלף א"ר אליעזר ותנינן אבא בן עקיבה אומר מקום מקום נאמר כאן מקו' ונאמר להלן ושמתי לך מקום. מה מקום שנא' להלן אלפיים אמה. אף מקו' שנ' כאן אלפיים אמה. ארבע אמות שאמרו מלא קומתו ופישוט ידיים. רבי יהודה אומר הוא וג' אמו' כדי שהוא נוטל חבית מראשותיו ונותן אל מרגלותיו. כשהו' נפנ' נפנ' מן השר וכשהו' מתפלל מתפלל לוכסן. רבי יודה בן פזי מעי ארבע אמות שאמרו תחום הן או אינן תחום. אין תימר תחום הן אין נותנין לו ארבע אמות משני מקומות. אין תימר אינן תחום נותנין לו ארבע אמות משני מקומות. א"ר זעירא מתניתא אמרה כן ארבע אמות שאמרו תחום הן. והתנינן ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חבירו כו'. לא אמר אלא החזירוהו הא אם חזר הוא אסור. א"ר אחא דרבי נחמיה היא ודתני פירות שיצאו לרשות הרבים וחזרו שוגג יאכלו מזיד לא יאכלו. רבי נחמיה אומר בין שוגג בין מזיד לא יאכלו עד שחוזרין למקומן שוגג. ותייא דרבי נחמיה כרבי מאיר דתני המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל דברי רבי מאיר. קנה לו שביתה וכאו גוים והקיפוה מחיצה. רבי חונה אמר לא הועילה לו מחיצתו כלום אלא מהלך באלפיים ומטלטל בארבע. חייה בריה דרב אמר מהלך ומטלטל באלפיים. רבי יעקב בר אחא רבי אבונא בשם חייה בריה דרב מהלך באלפיים ומטלטל בארבעה אלפים אמה על ידי זריקה. תוון בעיין מימר מה פליגין ברבי יהושע וברבי עקיבה. ברם ברבן גמליאל וברבי אלעזר בן עזריה לא פליגין. ואפילו ברבן גמליאל וברבי אלעזר בן עזריה פליגין. קל הוא מי שקנה לו שביתה ממי שלא קנה לו שביתה. נתנו על פתח הדיר על דעתיה דרבי יהושע ורבי עקיבה נותנין לו שתי אמות מבפנים ושתי אמות מבחוץ. על דעתיה דרבן גמליאל ור' אלעזר בן עזריה אין נותנין לו שתי אמות מבפנים ושתי אמות מבחוץ. שאם אומר את ליתן לו שתי אמות מבפנים ושתי אמות מבחוץ אף הוא מטלטל בכל הדיר כולו. נתנו באמצע הדיר והיה הדיר תוין בתוך התחום וחציו חוץ לתחום רבי אחא אמר מן אולפן רבי יהודה אמר לה מן דיעה מחלוקת. רב הונא וחייה בריה דרב רבי זעירא רב הונא בשם רב מה שרצו רבי יהושע ורבי עקיבה להחמיר על עצמן ואת אומרת שהלכה כרבן גמליאל וכרבי אלעזר בן עזריה. רבי בא בשם רבי חייא בר אשי אף בדיר ובסהר הלכה כרבן גמליאל וכרבי אלעזר בן עזריה. תנחום בן אחי רבי יהושע אומר כל היום היו דנין אילו כבר אלעזר שבא אחי אבא והכריע ביניהן והתקין שתהא הלכה כרבן גמליאל וכרבי אלעזר בן עזריה בספינה. וכרבי יהושע וכרבי עקיבה בדיר וסהר. מה בין סהר ומה בין ספינה. חברייה אמרי ספינה מפני שמהלכתה עלות עמה. אמר ר' זעירא מכיון שעוקרין אותה מארבע אמות אלו ונותן אותה בארבע אמות אלו. מה נפקא מביניהון. אם היתה אבסודה על דעתהון דחברייא מותר. על דעתיה דרבי זעירא אסור. אם היה הים גלגל על דעתהון דחברייה אסור. על דעתיה דרבי זעירא מותר. א"ר זעירא מתניתא אמרה כן ארבע אמות שאמרו אינן תחום: פיס'. פעם אחת לא נכנסו לנמל כו'. מצודות היו לו לרבן גמליאל שהיה משער בה עינו במישור. ולמה לי עד שלא חשיכה ואפילו משחשיכה ולא רבן גמליאל היא תיפתר שהיה בגמל יותר מבית סאתים. ולא יהיו מחיצות גבוהות עשרה ולא יהיו פרצות יותר מעשר ולא יהא עומד כגנה עומד ופרוץ כגנה פרוץ: פיס'. מי שיצא ברשות כו'. ול כן מה אנן אמרין יעשה כמי שיצא באונס ולא יהיה לו אלא ארבע אמות לפום כן צרך מימר יש לו אלפיים אמה לכל רוח. אמר רב חונה והן שהיו ארבע אמות אוכלות מתחום טבריה ומתחום מגדלה. רבי חונה בשם רב ארא בר אחווה רבי לא בשם רבי שמעון בן לקיש ואפילו יצא למגדלה וחזר כאילו לא יצא. רבי יהושע דרומיה בעי עד כדון בשיצא שוגג ואפילו יצא מזיד. א"ר פנחס מתניתא אמרה כן שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן. חוזרין אפילו בזיינן. דתני גוים שבאו לעיירות הסמוכות לספר ליטול מהן אפילו תבן אפילו עצים יוצאין עליהן בזיין ומחזירין את הזיין למקומן. באו לעיירות המובלעות אין יוצאין עליהן בזיין אלא אם כן באו לעיסקי נפשות. בראשונה היו מוליכין את הזיין לבית שהוא סמוך לחומה. פעם אחת באו עליהן השונאין היו מדחקין ליטול את הזיין והרגו אלו מאלו יותר ממה שהרגו מהן השונאין. התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו:

פירוש

בראשון כו'. כלו' דהכי פשו' לקרא בני פסחי' אהם שכבי רשע אגרשו' הארגן נ"ה הפה שמוכי מסר' את הבריסי' כלומר שמשמר ב' ימי' של גלוי' הי' מלות ושמר המצות אבל צריך לקיים כפל פעם ספק וכינה לפלות [redacted] כרם כי כרם ה' נבאות וקו: סבור' הייתי. פי' שלא תיפשה סיבותא הוא לנביאיו שיש להם שכר נכפל על זה: גם ואני נתתי כו'. נראה דספרם הכתוב מע"ג שבה אתיקנו חז"ל ג"כ פסוקי הפם ושלפי לבו קבלו דלא חסור ס"ס לא סוגים הם לבני מה שעבדנו נתיקון קיום המצוה נח"י. ועל מה שאמרנו שאי' להם שכר כפול כי אם על יום א' קרי עליהו ומשפטים לא יחיו בהם שאין להם פי' שכר לעולם כמחיי על התבל: ואטעינן כו'. פי' והגרים' ליקא לולבין בשבת ולא חשו לגזירה דרבה שמא ילך לבקי ויעבירם ד' אמ' ברה"ר: יבא כו'. פירשתי בשנה ס' האלרנ: סליק פירקא:

מי שהוציאוהו כו': ולכן כו'. פי' כמו ולא כן כלומר אם לא כן שהוליכוהו גוים אלא יצא אם שוגג מה אכן אמרין מודין כמי כו' כמי אם מתרים אין לו אלא ד' אמו' וא"כ ליתני סתם פי' אלא אין לו אלא ארבע אמו' כו': ויעשה ויעשה כו'. פי' דרבנן דאמרינן בזה מע"כ שהוליכוהו גוים והוה אמינא כמי שיצא כמי אלא כו' לפום כן כו': לכמן. פי' כדי שיחזיק המטה לאחריו יותר על אמות לפי שכל אמתא ארבע אמה וג' חופסין באלכסונו: מן אולפן. פי' מן המורה הוא מותר אלא כאן מחלוקת: מן דיעה. פי' מסבר' דנפשיה אמר שיש בזה מחלוקת. וכו"הגהות כו' עיין בתוס' שפירשו דלפי פי' רש"י אמר כרי כר"ג וכראב"ע והחלק הכם בין שבמתניתא גוים לדיר וסהר לבונה שביתתו נבקעה ומ"כ הקיפוהו ע"כ: אבסודה. פירש שנסתמו דופני הספינ' ונכנסה בספן מבמדרה ונטלו המים: על דעתהון דחבריי' אסור על דעתיה דר' זירא מותר גרסינן: אם היה הים גלגל. פי' אם היה אבית בו גלים והגלים היו מגביהים אותו חוץ לספינה ולא מבת נאמר עקירות של הספינה על דעתהון כו': מצודות. בבבלי שפופרת:

מראה מקום והגהות

א עיין בבלי ר"ה ד' כ"ב ע"א.
ב בבלי עירובין מ"ח ע"א.
ג שם כ"א ע"א.
ד תוספ' עירובין פ"ג.
ה בבלי שם מ"א ע"ב.
ו בבלי עירובין מ"ב ע"א
ז בבלי שם מ"ג ע"א.
ח ע"ש מ"ב ע"ב
ט שם מ"ג ע"ב
י תוספתא שם פ"ג.

הרי זה עירוב ואסור לטלטלו. למטה מני מותר וקשיא אם עירובו עירוב יהא מותר לטלטלו אם אסור לטלטלו לא יהא עירובו עירוב. ראוי הוא לעבור על חשבות ולאכול. מטה אפי' למעלה מעשרה. רב יהודה בשם שמואל תיפתר שהיתה כורתו ארבעה. א"ר מנא והוא שתהא רשו' הרבים מקפתו מכל צד באומר שביתתי תחתיו: "תני נתנו בכלכלה ותלאו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב. למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב ואסור לטלטלו. למטה מני מותר. וקשיא אם עירובו עירוב יהא מותר לטלטלו אם אסור לטלטלו לא יהא עירובו עירוב. ר' אחא בשם רבי חיננא ראוי הוא להופכה ולבטל רשו' היחיד שבה. א"ר יוסה הדא אמרה ספסל שהוא נתון ברשות [illegible] גבוה עשרה ורחב ארבעה מכיון שהוא ראוי להפכו ולבטל רשות היחיד שבו. הדא אמרה שעירובו עירוב ומותר לטלטלו: "תמן תנינן שתים בידי אדם ואחת באילן או שתים באילן ואחת בידי אדם כשירה ואין עולין לה ביום טוב. והכא את אמר עירובו עירוב ומותר לטלטלו. א"ר ירמיה כאן למעלן וכאן מן הצד. הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. הדא ילפא מן ההיא שאם היו שתי יתידות יוצאות וסיכך על גביהן שהוא כשירה ועולין לה ביום טוב. וההיא ילפא מן הדא שאם היה נתון באוכו של אילן שעירובו עירוב ואסור לטלטלו. א"ר יוסה בן רבא בין תמן בין הכא מן הצד הוא. מאי כדון כיי דמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא ר' שמעון בן אלעזר הוא. "דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר מותר להשתמש על צדדי בהמה בשבת. הדא צדדי בהמה הוא צדדי אילן. איך את חואה עמוק כגבוה. אבא בר רב הונא אמר באומר שביתתי תחתיו. "נתנו בראש הקנה או בראש הקונדס כל זמן שהוא תלוש ונעוץ אפילו גבוה מאה אמה הרי זה עירוב מפני שהוא תלוש ונעוץ. הא אם אינו תלוש ונעוץ אין עירובו עירוב. לית פליגא על שמואל דמר רב יהודה בשם שמואל תיפתר כשהיתה כורתו ארבעה. א"ר מנא ודוא שתהא מכלה נתונה בראשו: "תני רבי ליעזר אומר אם בשדה אבד אין עירובו עירוב. אם בעיר אבד הרי זה עירוב. אם בשדה אבד אין עירובו עירוב שאינו יכול להביאו דרך שביתה. אם בעיר אבד הרי זה עירוב שהוא יכול להביאו דרך ספור. יאות א"ר אלעזר. מה טעמא דרב. אמר רבי בא בריה דרב פפי דרבי מאיר היא דרבי מאיר אמר "אף פותח הוא בתחילה ונוטל. כלום א"ר מאיר לא ביום טוב דילמא בשבת. והכא בשבת אנן קיימין. א"ר אבמרי דרבי אלעזר בן יעקב היא "דתנינן תמן ר' אליעזר בן יעקב אומר קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא. הוא קשירה הוא נעילה. הדא דתימר במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר את החבית לאכול ממנה גרוגרות: פיס' נתגלגל חוץ לתחום כו'. לא אמרו אלא ונטמאת ספק נטמאת מבעוד יום ספק נטמאת משחשכה. אבל אם היתה ספק טהורה ספק טמאה מערבין בה. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן אחר חזקות הלכו. מתיבין רבי מאיר ורבי יודה לרבי יוסי ולרבי שמעון אילו נאכל מבעוד יום שמא אינו אסור. לעולם הוא בהיתרו עד שיודע לו שהוא אסור. מתיבין רבי יוסה ורבי שמעון לרבי [illegible] ולרבי יודה אילו נאכל משחשיכה שמא אינו מותר. לעולם [illegible] באיסורו עד שיודע לו שהוא מותר. מהו ליתן לו אלפיים אמה מעירובו לביתו. רבי בא בר ממל אמר נותנין לו רבי שמואל בר רב יצחק אמר אין נותנין לו. רבי [illegible] אמר קומי רבי יוסה בשם רבי אחא מה פליגין כרבי מאיר. ברם כרבי יודה כל עמא מודיי שנותנין לו. ולא דמי חמר וגמל דרבי מאיר לחמר וגמל דרבי יודה. חמר וגמל דרבי מאיר כעירובו אינו שלא זכה לו עירובו לעקור את רגליו מבני עירו. חמר וגמל דרבי יודה שנתן דעתו לעקור את רגליו מבני עירו: תמן תנינן ספיקו טהור. רבי יוסי מטמא. א"ר יונה לא טמא רבי יוסה אלא משום הוכח. אמר רבי יונה ואפילו מקום אחד רבי יוסי מטמא. מחלפה שיטתיה דרבי יוסה דרבי יוסה דתנינן א"ר יוסה העיד אבטולס בשם חמשה זקנים שספק העירוב כשר וכא את אמר היכן. תמן בשם גרמיה ברם הכא בשם חמשה זקנים. הוון בעי מימר מאן דמר תמן טהור אמר הכא מותר מאן דמר תמן טמא אמר [illegible] אסור [illegible] ואפילו [illegible] כמאן דמר תמן טמא מודי הוא הכא שהוא מותר. א"ר חיננא כלום אינון פליגין תמן לא מדבריהן וספק דבריהן להקל ועירוב דבר תורה וספק דבר תורה להחמיר. ועירוב דבר תורה. רבי יונתן אמר קומי רבי חייה רובה בשם רבי שמעון בי רבי יוסי בן לקוניא "לוקין על תחומי שבת דבר תורה. א"ל רבי חייה חבה והלא אין בשבת אלא סקילה וכרת. אמר ליה והכתיב אל תאכלו ממנו נא. א"ל מה כתיב לא אל כתיב. אמר ליה והכתיב שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו [illegible]. א"ל מה כתיב לא אל כתיב. אמר רבי יוסי בי רבי בון אף על פי כן זה עומד בשמועתו וזה עומד בשמועתו. א"ר שמואל בר מרתא עירוב עשו אותו כספק חרש. רבי ירמיה בעי עד כדון בספקים ואפילו נשרף. א"ר יוסה קימתיה כיי דמר רבי התשיעית הגיעך סוף תחומי שבת שאין מחוורין מדבר תורה. רבי מנא [illegible] ניחא לאלפיים אמה אינו מחוור. ארבעת אלפים אמה מחוור הוא. ר' שמעון בר כרסנא בשם [illegible] אחא אין לך מחוור מכולם אלא תחום שנים עשר מיל

כמתנת ישראל: פיס. מתנה אדם על עירובו כו'. כיני מתניתא על עירוביו. א"ר לעזר מאן תנא אם באו אם לא באו רבי מאיר. הידן רבי מאיר תברייא אמרין רבי מאיר דקידושין "דתני האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. רבי מאיר אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודשת עד שיכפול תנאו. הכל מודין שאם אמר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. ברם כרבנן בין שירדו בין שלא ירדו מקודשת. רבי [illegible] אמר רים דעירובין [illegible] ספק רבי מאיר ורבי יודה אמר הרי זה חמר גמל. רבי יוסי ורבי שמעון אומר ספק העירוב כשר. א"ר יוסה לא אמר רבי מאיר אלא לחומרין. אמר רבי מנא ויאות בעירובו אינו שלא זכה לו עירובו לעקור את רגליו מבני עירו. והכא לראשון אינה מקודשת שלא ירדו גשמים. ולשני אינה מקודשת שלא כפל הראשון את תנייו. רבי תניי בעא קומי רבי יוסה ההן אם לא כי לא חד הוא אמר שניה היא שהיתה הארץ לפניהן והוא מבקש להוציאה מידן. רבי יודה בן שלום רבי יודה בן פזי בשם רבי יוחנן ירדו לסימפון בשיטת רבי מאיר דקידושין. רבי ירמיה רבי חיננא חבריה דרבנן בעי ולמה כרבי מאיר ואפילו כרבנן לית כן. א"ר אבהו בשם רבי יוחנן סדר סימפון כך הוא אנא פלוני בר פלוני מקדש אותך. אנת פלונית בת פלוני עם מיתן לך מקמת פלוני ומיכנסניך כיום פלוני אין אתא יום פלוני ולא כנסתך לא יהוי לי עליך כלום. ויימר על מנת שלא יכפיל תנייו אילו לא כפל תנייו מי עקר קידושיו. אמר רבי יוסה בי רבי בון בכל אתר אית ליה לרבי מאיר מכלל לאו את שומע הין. והכא לית ליה. אמר רבי מתניה על שם תומר הוא בערוה לא התנה. נישמעינה מן הדא "הרי שעירב בין שני תחומין מהלך בדרום כעירובו בצפון. בצפון כעירובו בדרום. מיצע את התחום ל' יזוז ממקומו. "בהמה של שני שותפין עירב זה בצפון וזה בדרום. מהלכת בדרום כעירובו של זה בצפון. בצפון כעירובו של זה בדרום. מיצעת את התחום אל תזוז ממקומה. "שחטיה רב אמר איברים יונקין זה מזה. עולא בר ישמעאל אמר אין איברים יונקין זה מזה. מודה רב בחבית שהוא חלקו משעה הראשונה. כיני מתניתא באו גוים מיכן ומיכן לא באו גוים לא מיכן ולא מיכן. באו גוים מן המזרח עירובו למערב. אית תניי תני במזרח. מאן דמר במזרח באילין טקסיווט. מאן דמר במערב באילין תמאי: פיס' בא חכם מן המזרח כו'. אית תניי תני במערב. מאן דמר במזרח באילין חכימיא מאן דמר במערב כרגיל: פיס' רבי יהודה אומר אם היה אחד מהן כו'. רבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר כו'. וחכמים אומרים מערב לרוח אחת. "כיני מתניתא או מערב לרוח אחת לשני ימים או אינו מערב כל עיקר. מודה ר"א שאינו מערב חצי יום בדרום וחצי יום בצפון. חצי יום בדרום וחצי יום בצפון לבני עירו. אמרו לו כשם שלא חלקת לנו יום אחד כך לא תחלוק לנו שני ימי'. ושוין שלא יתנו בסל. א"ר בא שמא ישכח ויאכלנו. נתן בסל מולך את הסל לשם. אכל את אחד מהן מבעוד יום הרי זה חמר גמל: "תמן תנינן לגין שהוא טבול יום מן החבית מעשר טובל. אם אמר הרי זה תרומת מעשר משתחשך הרי זו תרומת מעשר. אם אמר הרי זה עירוב לא אמר כלום. רבי יונה א"ר חמא בר עקבה מקשי מתניתא ולא כר"א דר"א אמ' אין מערבין לאדם משתחשך. רבי ירמיה בשם רבי זעירא דברי הכל היא תמן ברם הכא מבחול הוא קנה לו שביתה לשני ימים. רבי תניי בעי היה עומד בחמישי בשבת ואמר תקנה לי שביתה בשבת על דעתיה דר"א קנה על דעתיה דרב לא קנה. אמר רבי יוסה ולמה אין מערבין לאדם מיום טוב לשבת שכן מערבין לאדם מערב לשבת. ברם הכא הואיל והוא ראוי לערב מערב שבת לשבת מערב אפילו בחמישי בשבת. "אמר להן ר"א אי אתם מודין לי שאם עירב בככר בראשון שהוא מערב בככר בשני שאם אכלו בראשון שהוא עירוב לראשון ואינו עירוב לשני הווי שתי קדושות הן. ואינון מתיבין ליה אי אתה מודה לנו שאין מערבין לאדם בתחילה ביום טוב. הווי קדושה אחת היא: פיס' רבי יהודה אומר ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר כו'. "דאתפלגון [illegible] פתיל. שרי [illegible]. שרי [illegible] מהו להדליקה בי"ט. רב ור' חנינה תריהון אמרין אסור. ר"י אמר מותר א"ר מנא קומי רבי יודן מכפלה פתילה נבי ביצה. אמר ליה מן מה דנן חמיין רבנן מדמיי לה הדא אמרה הוא הדא הוא הדא. משום ר' זקני אמרו הנאכל עירובו בראשון הרי הוא כבני עירו בשני. רבי הונה בשם רב הלכה כר' זקנים. רב חסדא בעא מהלכא שיטתיה דרב תמן איתעבד לה שתי קדושו'. וכא איתעבד לה קדושה אחת. דאיתפלגון שרי פתילה שרי מדורה שרי שמן שכבו בשבת מהו להדליקה ביום טוב. רב ורבי חנינה תריהון אמרין אסור ר"י אמר מותר. א"ר מנא קומי רבי יודן מכפלה פתילה נבי ביצה. א"ל מן מה דנן חמיי רבנן מדמיי לה הדא אמרה או אידא או אידא. רבי אחא אמר לה. מן אילפן רבי יוסי אמר לה. מן דיעה כר' זקנים כר"א. א"ר מנא קומי רבי יוסה ר"מ ורבי יודה אין הלכה כרבי יודה כר' זקנים כר"א. מה אין תמן שלא זכה עירובו לא הודיתי אני שיעקר את רגליו מבני עירו. כאן שזכה לו עירובו לא כל שכן. עירב בככר בראשון מערב בככר בשני ובלבד באותו הככר. עירבו ברגלו

מראה מקום והגהות

א תוספ' עירובין פ"ג.
ב סוכה פ"ב מ"ג. עיין לקמן סוטה כ"ג ע"ד.
ג לעיל שבת ז' ע"ב.
ד עיין בבלי עירובין ל"ד ע"ב.
ה תוספתא שם פ"ג.
ו מגלה פ"ד מ"ג.
ז שבת פ' ס"ו ע"ב.
ח עיין בבלי עירובין י"ז ע"ב.
ט לקמן קדושין ס"ג ע"א.
י תוספ' עירובין פ"ג.
יא בבלי ביצה ל"ז ע"ב.
יב בבלי ביצה שם ע"ב.
יג עיין בבלי עירובין ל"ט ע"א.
יד טבול יום פ"ד ע"ד.
טו בבלי עירובין ל"ח ע"א.
טז לקמן ביצה פ' ע"א.

פירוש

כאדם. פי' נקודה מקום נידלה וכו'. פי' כמו לגבי פלוני דבר תורה. פי' נתפרד אל תאכלו כו'. פירש דהא גבי קרבן פסח יש ליסור כרת ומלקות גם כל אלא קורה על מלקות ול"ב גם לא תתפח אל שבת לא' שם גו בריתות ומיתות ב"ד מלקות כגי' ש גנ. א"ל מי כתיב לא כו'. פירש שלא הי' כתוב לא יכול להיות כדברין לגל כתה שכתב על מקלהובה שזה שהוא נלמו והוא חולק על רבי אליעזר שאמ' בבבלי בכמ' מקומות כל מקום שנ' השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה: לסימפון. פי' שטר של תנאי: מקמת פלוני. פי' מזון פלוני והוא לשון ולא היקום אשר ברגליהם כך פירש הר"ן בקידושין פ' האומר דף מרע"ט ע"ב ע"ב אית תניי כו'. פי' דאיכ' תנא דמתני' איפכא אם יבואו גוים מן המזרח יהא עירובו למזרח וכו' תנן למערב ובהם לפעמי ושני פ"ד כו' פי' א"ל במזרח כלומר אומרים יהא קונה במקום הגוי באילין טקסיווטא. פירש פועלי המלך לא לכך לנקום ולהתחבן ויהא על דבר ודמי פנית עירובו בנלם שיכל ליתן ללכם מ"ד במערב כו'. פי' שינותו נגלי שם שמלך והי' רוצה להגרים עלסם ולכן פנים עירובו לגד אשר וכן האגיין בפסק' שאמר זה ועיין בבבלי דפרקין: שרי פתילה. לקמן ביצה בי' מת לגבר פה שכתב הר"ש על זה האכיין מכפלא. לפי' גרסי' פה לכפ' לה ולקמן גרסי' פה לפסך וגרסם דפלגמן לימה סברים ונ"ל פה לבכך פי' כמו פלי לכבת ליה כלומר עם עניין פתילה לגל ביצה מן אולפני. פי' מן מתורה: מן דיעה. פי' [illegible]

א׳ בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח· והכל נלקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח· הנודר מן המזון מותר במים ומלח· מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה· סומכוס אומר אף בחולין. לכהן בבית הפרס· ר׳ יהודה אומר אפי׳ בין הקברות מפני שהוא יכול לחוץ ולוכל: ב מערבין בדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו· הכהנים בחלה ובתרומה· אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ולא במעשה שני והקד׳ שלא נפדו· השולח את עירובו ביד חרש שוטה וקטן או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו עירוב. אם אמר לאחר לקבלו ממנו הרי זה עירוב: ג נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב· למטה מעשרה טפחים הרי זה עירוב· נתנו בבור אפי׳ עמוק מאה אמה הרי זה עירוב· נתנו בראש הקנה או בראש הקונטס כל זמן שהוא תלוש ונעוץ אפי׳ גבוה מאה אמה הרי זה עירוב· נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב· ר״א אומר אם אין ידוע שהמפתח במקומו אינו עירוב: ד נתגלגל חוץ לתחום נפל עליו גל או נשרף או תרומה ונטמאת מבעוד יום אינו עירוב· משחשיכה הרי זה עירוב. אם ספק ר״מ ורבי יהודה אומר הרי זה חמר גמל. רבי יוסי ור״ש אומר ספק העירוב כשר· א״ר יוסי העיד אבטולס משם חמשה זקני׳ שספק העירוב כשר: ה מתנה אדם על עירובו ואומר אם באו נוים מן המזרח עירובי למערב· ואם באו מן המערב עירובי למזרח· אם באו מיכן ומיכן למקום שארצה אלך· לא באו לא מיכן ולא מיכן הריני כבני עירי: ו אם בא חכם מן המזרח עירובי למזרח בא מן המערב עירובי למערב בא מיכן ומיכן למקום שארצה אלך לא בא לא מיכן ולא מיכן הריני כבני עירי: ז ר׳ יהודה אומר אם היה אחד מהן רבו ילך אצל רבו· שניהן רבותיו למקום שירצה ילך: ח רבי אליעזר אומר י״ט שהוא סמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה מערב אדם שני עירובין ואומר עירובי הראשון למזר׳ והשני למערב הראשון למערב והשני למזרח· עירובי הראשון והשני כבני עירי השני והראשון כבני עירי: ט וחכמים אומרים מערב לרוח אחת או אינו מערב כל עיקר או מערב לשני ימים או אינו מערב כל עיקר. כיצד יעשה מוליכו בראשון ויחשך עליו ונוטלו ובא לו ובשני׳ מחשי׳ עליו ואוכלו ובא לו נמצא משתכר בהליכתו ומשתכר בעירובו· נאכ׳ בראשון עירוב לראשון ואינו עירוב לשני· אמר להן ר׳ אליעזר מודין אתם לי שהן שתי קדושות: ר׳ יודה אומר ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר מערב אדם שני עירובין ואומר עירובי הראשון למזר׳ והשני למערב הראשון למער׳ והשני למזרח עירובי הראשון והשני כבני עירי השני והראשון כבני עירי ולא הודו לו חכמים: יא ועוד א״ר יהודה מתנ׳ אדם על הכלכלה בי״ט הראשון ואוכלה בשני וכן ביצה שנולדה בראשון תיאכל בשני ולא הודו לו חכמים: יב ר׳ דוסא בן ארכינס אומר העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה אומר החליצנו ה׳ אלהינו את יום ראש החדש הזה אם היום אם למחר ולמחר הוא אומר אם היום אם לאמש ולא הודו לו חכמים:

פרק שלישי

א׳ בכל מערבין ומשתתפין כו׳. א״ר אחא דר׳ אליעזר היא ׳דתנינן תמן בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח דברי רבי אליעזר· א״ר יוסה דברי הכל היא· מערבין בחצירות ומשתתפין בין בחצירות בין בתחומין· מתניתא דר״מ דתני כל דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא מערבין בו עם הפת אין מערבין בו השום והבצלי׳ על דעתיה דר״מ אין מערבין בהן ׳דתני א״ר יודה מעשה ששבת ר״מ בארדקסם ובא אחד ואמר עירבתי על ידי בצלים והושיבו ר״מ בארבע אמות שלו· אע״ג דר׳ מאיר אמר בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח· ובלבד דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא· הלוף והקולקס· על דעתין דרבנן אין מערבין בהן· תנינן תרין כללין ולא דמיין חד לחד בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח· בין בדבר שהוא נאכל חי כמות שהוא· בין בדבר שאינו נאכל חי כמות שהוא. והכל נלקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח ובלבד דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא. בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח בין כר׳ עקיבה ובין כר׳ ישמעאל· והכל נלקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח כר׳ עקיבה. ברם כר׳ ישמעאל· תני רבי ישמעאל ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך הרי זה כלל. בבקר ובצאן ביין ובשכר הרי זה פרט. ובכל אשר תשאלך נפשך הרי זה כלל אחר. כלל ופרט וכלל ואין אתה דן אלא כעין הפרט. לומר מה הפרט מפורש דבר שהוא ולד וולדות הארץ. אף אין לי אלא דבר שהוא ולד וולדות הארץ· רבי עקיבה מפרש מה הפרט מפורש שהוא פרי. וולד פרי. ומכשירי פרי· אף אין לי אלא דבר שהוא פרי וולד פרי ומכשירי פרי· מה נפק מביניהון דגים וחגבים כמהין ופטריות· כר׳ עקיבה נלקחין בכסף מעשר כרבי ישמעאל אינן נלקחין· בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח· א״ר יסא לפי שאין הגוף ניזון מהן· א״ר לוי שהן מין קללה· א״ר אלעזר עשאן מי מלח נלקחין בכסף מעשר. ר׳ אחא בשם ר׳ מיישא והוא שנתן לתוכו שמן. ר׳ יוסה בעי מעתה לא יערב אלא לפי חשבון שבהן· תמן תנינן תני לוג יין ר׳ עקיבה אומר רביעית· א״ר אלעזר וכן לעירוב· א״ר חיננא הדא דתימר ביין אבל לא בשמן. מערבין מזון שתי סעודו׳ ׳תני מערבין בחומץ מזון שתי סעודות· תני מערבין בשמן מזון שתי סעודות· ר׳ ירמי׳ בשם ר׳ שמואל בר רב יצחק כדי לטבל. ירק הנאגר מזון שתי סעודות· רבי יצחק עטישיא אמר קומי רבי זעירא משום דבית רבי ינאי אפונים חיים מערבין בהן· למי נצרכה לר״מ שלא תאמר הואיל והן מסריחין את הפה אין מערבין בהן· דג מליח מערבין בו· בשר מליח מערבין בו· בשר חי מערבין בו ׳דתנינן הבבליים אוכלין אותו כשהוא חי מפני שדעתן יפה· רבי יוחן בעי הרא ׳כלבורא הואיל ואילין כותאי אכלין מינה חייא מערבין בה· שמואל בר שילת בשם רב פעפועין וגרגרניות וחלוגלוגות מערבין בהן· בעון קומוי אילין אינון· אמר לון קקולי והנדקוקי ופרפחיניה: פיס׳· הנודר מן המזון מותר במים ומלח· ׳תמן תנינן הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק· מתני׳ אמרה כן שהשלוק קרוי מבושל ׳דתנינן היה מבשל את השלמים או שולקן· וקרייא אמר שהצלוי קרוי מבושל שנאמר ויבשלו את הפסח באש. אין תימר שלא כהלכה· ר׳ יונה בוצרייה אמר כמשפט מתני׳ שהשלוק קרוי מבושל· וקרייא אמר שהצלוי קרוי מבושל· ותנינן הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק· א״ר יוחנן הולכו בנדרים אחר לשון בני אדם· א״ר יאשיה הילכו בנדרים אחר לשון תורה· מה נפק בינידהון. אמר קונם יין שאני טועם כתנ׳ על דעתיה דר׳ יוחנן אסור ביום טוב האחרון· על דעתיה דרבי יאשיה מותר· אוף ר׳ יאשיה מודה שהוא אסור· לא א״ר יאשיה אלא לחומרין· א״ר חייא בר בא ר׳ יוחנן אכל חליטן ואמר לא טעמית מידי כהדוא יומא· ותנינן הנודר מן המזון מותר במים ומלח· פתר לה כר׳ יאשיה דר׳ יאשיה אמר הולכו בנדרים אחר לשון תורה· ומניין שכל הדברי׳ קרויין מזון· ר׳ אחא בי ר׳ עילא אמר ועשר אתונות נושאות בר ולחם ומזון· מה ת״ל מזון אלא מיכן שכל הדברים קרויין מזון· נדר מן הככר מערבין בו· הקדישו אין מערבין ׳בו· נדר מן הככר מערבין בו שכן אחר ראוי לאוכלו· הקדישו אין מערבין בו שלא הוא ולא אחר ראויין לאוכלו· ר׳ אחא בעי ואין אדם נשאל על הקדישו· ר׳ אחא א״ר מיישא בעי תמן אמר ר״ש חייה בריה דרב אמר ע״ז שעשאה לחי למבוי מתרת את המבוי· והכא את אמר הכין· א״ר אלעזר תמן מ״מ נסתם המבוי· והכא מה אית לך· מערבין לנזיר ביין שכן אחר ראוי לשתותו ולישראל בתרומה שכן כהן ראוי לאוכלה· ולכהן בבית הפרס· מתני׳ דבית שמאי· דבית שמאי אמרין אין מערבין לאדם אלא אם כן הוו כלי תשמישו שם· סומכוס כבית שמאי דתנינן סומכוס אומר אף בחולין· לכהן בבית הפרס· מעתה אפי׳ בית הקברות ראוי הוא לעבוד על השבות ולוכל שכן הוא ראוי ליכנס בשידה תיבה ומגדל ׳לעשות לו חור פחות מטפח ולתחוב בכוש ובקיסם ולאכול: פיס׳· מערבין בדמאי ובמעשר ראשון כו׳· ר׳ ׳יעקב דרומיא בעי מתני׳ דלא כבי׳ שמאי דתנינן ושל דמאי בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין· ושל מעשר שני בירושלם לא יטול ואם נטל כשר· רב ששת בשם רבי חייה רבה טבל שיש עליו תני׳ מותר לטלטלו כיצד הוא עושה נותן עיניו במקצתו ואוכל את השאר· ׳ותני בית שמאי אומרין אין מערבין במעשר שני בירושלם· אמר ר׳ ירמיה הדא דאת אמר בעירובי חצירות אבל בעירובי תחומין· תני שנתן עירובו בירושלם שהוא יכול לעלותו ולאוכלו שם· שמואל אמר כבן תשע כבן עשר עירובו עירוב· א״ר יוסה הדא דתימר בעירובי תחומין· אבל בעירובי חצירות אפי׳ קטן· ׳א״ר יהושע מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום· מעשה באשה אחת שהותה רביכה לחבירתה ושלחה עירובה גבי ברה נסתיה וגפפתיה ונשקתיה· אתא ואמר קומי אימיה· אמרה הכין הוו רחמה לי ולא הוינא ידעה מתוך כך עשו שלום· הדא הוא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום: פיס׳· השולח את עירובו ביד חרש שוטה וקטן כו׳· ׳א״ר לעזר וצריך לעמוד עמו· תמן א״ר יסה בשם רב ששת רבי לעזר בר יוסי בשם רבי אבון באומר לחבירו הרי אני מעשר על ידך אינו צריך לעמוד עמו· והכא את אמר הכין· א״ר חייה בר ארא כאן בגדול וכאן בקטן· רבי אחא בשם רב חיננא ואפילו תימר כאן וכאן בגדול· כאן וכאן בקטון. תמן באומר לו הרי אני מעשר על ידך שאינו צריך לעמוד עמו· ברם הכא כאומר לו ערב על ידי· הדא ילפא מן ההוא וההוא ילפא מן הדא· הדא ילפא מן ההוא שאם אמר לו אני מעשר על ידך שאינו צריך לעמוד עמו· וההוא ילפא מן הדא שאם אמר לו ערב על ידי שהוא צריך לעמוד עמו: פיס׳· נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים כו׳·

פירוש

בכל מערבין: בארדקסם׳. פי׳ שם מקום. הלוף. פי׳ הע׳ ר״ש כ׳ שהוא מין קיטני׳. והערוך פי׳ שהוא ירק שעלע רפני׳: וקולקס. הוא פריט ונקרא כן בערבי: מין קללה. פי׳ כעניין שהמים מין קללה שהמבול והמלח מסדום עיין בערך פי׳: אפוני׳. פי׳ ס פהן מין זרע וש פהן מין ירק: כלבורא. פירש מין מאכל שצריך בישול: בעון קומוי כו׳. פירש שהקשו ליאו הן פעפועין כו׳: קקולי. פי׳ בערוך ערך קקולי שהוא מין עשב שקוצים נדרים סופטים ע״ש: הגרקוקי. הוא זרע ... ולבן נקרא נדנגיות של כורע גד: פרפחיניה. פירש״י שהוא מין עשב שנקרא פולסי׳ בלע״ז: וקרייא. פי׳ והמקרא׳ הוא כן: חליטן. תרגום של לביבות הוא חליטתא: ומניין שכל כו׳. אמרו לקמן בנדרים: מעשה בת׳ גרא׳ דודאי מסו׳ הא מילתא לא ניתקנה דזה מילתא דלא שכיח׳ עיקר׳ כוה אלא היינו מטעם שדרך עירובי חצירות לגבות פת מכל בית ובי׳ שבמלר וליתנו בבי׳ א׳ ת״י בן פדברים זה עם זה ותעסם מעורבת זה עם זה ולכן לורח׳ מייתי הך שבלא שמירע שלום גם כן על זה הדרך: רביכה. פי׳ שמלה וכן תרגום של ושיבה אשיח ודבנו אשי: נתתיה נפפתיה כו׳. כמו נסבתיה. פירש שלקחתו וחנקתו ונשקתו: הכין רחמה כו׳. פירש שאמרה כ״כ היתה אוהבת אותי כו׳: נתיבותיה שלום. אע״ג דאמרינן בהגיגה׳ דלא קאי אלא אמילי דאורייתא וזה ליתו אלא מדרבנן מ״מ מייתי ליה לדוגמא בעלמא כי היכי דמילי דאורייתא כאמר שלום עודאי גם מילי דרבנן כן הוא:

מראה מקום והגהות

[a] פ״ו פ״י.
[b] בבלי עירובין כ״ט ע״א.
[c] לעיל פ״ג כ״ב ע״ד.
[d] מנחה כ׳ ד׳ כ״ס א׳ וש״נ.
[e] מנחות פ״ס פ״י.
[f] שם נרים מקורא.
[g] נדרים פ״ו פ״א. עיין לקמן נדרי׳ נ״ט ע״ג.
[h] כאיר פ״ו פ״ט.
[i] לקמן סוכה כ״ג ע״ד.
[j] סוכ׳ פ״ג פ״ה.
[k] עיין תוספתא עירובין פ״ג.
[l] לקמן כ״ד ע״ג.
[m] לעיל פסח׳ פ״ס ע״ג.

בגלגל בשבת מבור הגדול כו'. [א]מפני מה ממלין מבאר הקר בגלגל כיומ. אלא כשעה שעלה ישראל מן הגולה והתנו על אותה הבא' והתנו עמהן הנביאים שביניהן שיהו ממלין מבאר הקר בגלגל כיומ. לא כל בארות הקר התידו. אלא אותה הבאר שהתנו עליה בלבד. כמה דאת אמר תמן מה שהותר הותר וכה שהותר הותר. ר' אבדימא דחיפא הורי כחיפא. ר' ירמיה הורי בחלף בפסי בידאות כזמן הזה. הון בעי מימר רבי מאיר יודה לרבי יודה. רבי יודה לא יודה לר"מ. ר"מ יודה לה' יודה. ר"א אית ליה דיומדין פשוטין ואת אמר הכין. מתוך שאת עשה דיומדין אבל לא פשוטין אף הוא סבור לומ' שמא מרוצה שבת כך הוא והוא הולך ועושה כן במקום אחר ומתחייב. ר' אחא בשם ר' חיננא לא דין מודי לדין ולא דין מודי לדין. א"ר מנא אף ע"ג דלא א"ר יוסה דכי הדא מילתא אמרה דכוותה. רבי כון ורבי בון בעון קומי ר' זעירא כמה יהא דיומד ארוך ולא יהא צריך פשוט. אל פתוח משלשה כפתום יותר משפח הופלג. אלא כן אנן קיימין מג' ועד ארבעה. אין תימר ר"מ יודה לרבי יודה ויעשה כדיומד ארוך ולא יהא צריך פשוט. א"ר בא בר ממל לא נצרך רבי מאיר לפשוטים אלא בשיטת רבי יודה. א"ר יוסה ואפי' משיטתיה. מ"ס אין העומד רבה על הפרוץ. מכיון שהעומד רבה על הפרוץ צריך פשוט: [ב]היתה אבן אחת גדולה והאין שאם תחלק ויש בה ששה לכאן וששה לכאן נידון משום דיומד. אית תניי תני שאם תיחקק. הון בעיי מימר מאן דמר שאם תיחקק מודד מבפנים. מאן דמר שאם תיחלק מודד מבחוץ. א"ר יוסה ולא עד בקליפת השום החיצונה את עתיד להעמידה הווי לא שניי בין כמאן דאמר שאם תיחלק בין כמאן דמר שאם תיחקק מודד מבפנים. מאן דמר שאם תיחקק בעגולה. ומאן דמר שאם תיחלק במרובעת. תדע לך שהוא כן דכן תנייה מתיב לחברייה אין בין דברי לדבריך אלא שאתה אומר בעגולה ואני אומר במרובעת. היה שם חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה ויש בו ששה לכאן וששה לכאן נידון משום דיומד. לא סוף דבר חריץ אלא אפי' גבשושית מקצתו חריץ ומקצתו גבשושית. [ג]היו חמשה קנים ואין בין זה לזה ג' ויש בהן ששה לכאן וששה לכאן נידונין משום דיומד. נ' וקשר נמי סלמעלן מהו שיציל משום פיאה. כלום פיאה מצלה עד שהוא מוכחת מכל צדדיה אלא כהן דעגלין כמותם הוא. הדך מה דאת אמר תמן האין שאם תיחלק ויש בה ששה לכאן וששה לכאן נידונה משום דיומד ומר אוף הכא כן. תמן עד קליפה השום החיצונה את עתיד להעמידה. והכא מה אית לך. אם אומר את כן בטלתה חילכות פיאה. [ד]הכותל והאילן ואישות קנים נידונין משום דיומד. עלו מאיליהן מטלטלין כהן עד בית סאתים. עשאן כיד מטלטלין בהן אפילו כור אפי' כוריים. היתה באר אחת גדול לחציי עשה ולחצייה לא עשה. לחצייה שעשה מותר ולחצייה שלא עשה אסור. היו שתים האמצעי מהו שיהו לכאן ולכאן. מה צריכה ליה כשהיו שנים ממלין. אבל אם היה אחד ממלא נידון לכאן ולכאן: [ה]חצר שהיא פתוחה לפסים מטלטלין מן החצר לפסים אבל לא מן הפסים לחצר. הא שתים אסור. א"ר בא לא סוף דבר שתי חצירות אלא אפי' חצר אחת ובה שני בתים סברינא מימר בשלא עירבו הא אם עירבו מותרין. רבי דניאל בריה דרב קטינה בשם רב הונה אפי' עירבו אסורין שאין עירוב עושה אותן אחת. רב הונה כדעתיה דאיתפלגון. [ו]מבוי שצירו אחד גוי וצידו אחד ישראל רב הונה בשם רב אמר אם עירבו דרך פתחים הגוי אוסר עליהן. אבא בר בר חנה בשם רבי יוחנן אפי' עירבו דרך חלונות אין הגוי אוסר עליהן. ואפי' דיסבור רב הונא כר' יוחנן. תמן מותר מודה הוא הכא שהוא אסור. תמן שמא למתר החרב הבאר אף הוא סבור לומר שמא עירוב מועיל בפסי ביראות. ואין מועיל עירוב בפסי בירות. א"ר יוסי בי ר' כון לא [ז]הורו פסי בירות אלא למלאות בהן מים בלבד. [ח]באו מים בשבת כבר נכנסה שבת באיסור. חרבה הבאר כבר נכנסה שבת בהיתר. רבי יונה א"ר נסא שאל מהו לטלטל בין הפסים. נימר אם יש בין זה לזה ד' טפחים כאסקופה אסורה. ואם לאו כאסקופה מותרת מותר לכאן ומותר לכאן ובלבד שלא יחליף. [ט]תני יפנן כעשר אמות דברי רבי מאיר. רבי יודה אומר כשלש עשרה וכארבע עשרה. פרא אמה מחצה ואמה בינייו: מותר להקריב לבאר כו'. רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק והוא שיעורא כשיעור תוה אפי' גמל כולו מבחוץ מותר. פחו' מכשיעור הזה אפי' נרי כולו מבפנים אסור. [י]תני ר"ש בן אלעזר אומר סלא נסל ונסלו. מה ופליג. כל מה שהפרה פושטת צווארה תגמל עקם צווארו. מה את בעי ואין הפרה עומדת בריה ואוכלי ברשות היחיד. א"ר יוסה תמן בתוא דמפסי' ליהי כרם הכא באוכלת מאיליה. על דעתיה דרבי מאיר דיומדין פשוטין. על דעתיה דרבי יודה דיומדין אבל לא פשוטין. על דעתיה דר' יודה באר מהו שתעלה ממידת סאתים. נישמעינה מן הדא. [יא]ר"ש בן אלעזר אומר באר שיש בה מידי סאתי' אינו צריך להרחיק סמכת אלא מלא ראשה ורובה של פרה. נד' אמות.

שהבאר עלה ממידת סאתים: פיס'. ר' יהודה אומר עד בית סאתים כו'. אמר ר' יוחנן מחלפה שיטתיה דר' יהודה דתנינן [יב]תבן וכן נסרים המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יהודה. וחכמים אוסרין. א"ר אלעזר איפה מחלפת. א"ר ירמיה הוו סבר כרבי יהודה. דמר רבי יהודה הדא דתימר במפולשין לבקעה. אבל אם היו מפולשין לרשות הרבים אסור. א"ר יוסה בכל אתר ר' לעזר סמיך לר' חייה רובה: [יג]תני ר' חייה כיצד מתירין ר"ה. רבי יודה אומר לחי מיכן ולחי מיכן וקורה מיכן וקורה מיכן. וחכמים אימרין לחי וקורה מיכן. ועשה צורת הפתח מיכן. וכא אמר הכין. כאן בעשר. וכאן בשלש עשרה. מיליהון דרבנן פליגין. ר' אחא אמר רב הושעיה שאל לאבא כמה תהא פירצת המבוי. על [illegible] דר' יודה והוא אל משלש עשרה. וכא אמר הכין. ורבנן דקיסרין אמרין תמן שעמד רבה על הפרוץ. ברם הכא פרוץ רבה על העומד: פיס'. ר' יהודה אומר אם היתה דרך הרבים מפסקתה כו'. מה בין בור הרבים ומה בין בור היחיד. בור הרבים יש לו קול בור היחיד אין לו קול. מעתה אפי' לבאר. אלא בור הרבים מימיו [illegible]ין לכלות. בור היחיד אין מימיו מצויין לכלות. ר' יעקב בר אחא עמרם רב יהוד' בשם שמואל הלכה כר' יודה בן בבא. א"ר יודה אבוי דה' מתניה מתניית אמרה כן עושין פסין לבירויי ולא לבירות. והא תנן אבל לבור היחיד עושין לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים דברי ר' עקיבה. אלא כאן אנן קיימין לבור הרכים. ודכוותה עושין פסין לבירויות לבאר הרבים: פיס'. ועוד א"ר יהודה בן בבא כו'. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן [יד]מחצר המשכן למדו. אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים. וחמשין זימנין מן מאה הא חמש אלפין. שובעין מן שובעין הא חמשא אלפין פרא מאת. ותמן שבעים ושריים. ותני שמואל אמה ושני שלישי אמה שנו. שובעין וימנין מן תרין תלתותין ושבעין זימנין מן תרין תלתותין דעבדין מאה וארבעים תולתותין מאה וארבעים תלתותין שהן תשעים ושלש אמה ושליש. צא מהן ארבעה תשועין לארבע רוחות. נשתייר שם תשעה עשר [טו]תלתולין חסר תשעי. כהדא [טז]דתני יש כאן דבר קל ולא יכלו חכמים לעמוד עליו. קרפף שיש בו מידת סאתים אינו מותר לטלטל בו אלא בארבע אמות. היו שנים כוה בית סאה וכוה בית סאה חסר ארבע אמות. ר' זעירה בשם ר' יוחנן מטלטלין בשני תשלומין לראשון. ר' לא בשם ר' יוחנן אין מטלטלין בשני תשלומין לראשון. א"ר זעירא מודה ר' לא שאם היו שלשה כוה בית סאה וכוה בית סאה וכוה בית סאה. מודין שמטלטלין בשני תשלומין לראשון. קרפף שיש בו עד בית סאתים. אמר ר' אבהו הואיל והוא ראוי לתיד על ידי שירה וזרק מרשות הרבים לתוכו חייב. ר' שמואל בר רב יצחק בעי לכשתידרצו שידה לאסור אסור. הא חייב חטאת אין כאן. מעתה מבוי שקורתו למעלה מעשרים הואי' והוא כשר על דעתיה דרבי יודה משלש עשרה וזרק מרה לתוכו חייב. מבוי שנפרץ יותר מעשר הואיל ופירצת המבוי על דעתיה דר' יודה משלש עשרה וזרק מרה לתוכו חייב. [יז]חצר שהיא פתוחה לקרפף מטלטלין מן החצר לקרפף אבל לא מן הקרפף לחצר. ר' יוחן ענתודריא שאל מהו לטלטל מקרפף לקרפף דרך חצר. מחלפה שיטתיה דר' יודה דתנינן [יח]תמן אי זהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי ר' יודה. וכא הוא אמר הכין. א"ר מנא כבית דירה עביד לה ר' יודה: פיס'. ר' יודה אומר אפי' אין בה אלא כור כו'. [יט]תני ר' לעזר אומר אם היה ארכה יותר על רחבה אפי' אמה אחת אין מטלטלין מתוכה. והדא פליגא על דר' יונתן ר' יוסה אומר אפי' ארכה כשנים ברחבה מטלטלין בתוכה. הדא מסייעא לר' יונתן והא תני כלאים כרוחב. ר' יוסה אומר אפי' ארכה כשנים ברחבה: פיס'. א"ר אליעאי שמעתי מר' ליעזר. רבי אבהו בשם רבי אליעזר במחלקת סאתים מבית כור היא מתני'. וכן שמעתי ממנו אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב ביתו אסור. תמן רבנן. ברם הכא רבי אליעזר. [כ]רבנן אמרי' אדם מבטל רשות ביתו ואין אדם מבטל רשו' חצירו. רבי אליעזר אומר כשם שאדם מבטל רשות ביתו כך מבטל רשות חצירו. על דעתיה דר' אליעזר ייעשה כאכסנאי ויהא מותר. ר' חייא בר ארא בשם רשב"ל קנם קנסו ר' אליעזר. רבי שמי בעי דבר מדבריהן קונסין לו כשהוא כר' ליעזר. ר' בא בריה דרב פפי בעי אמר תריני מבטל רשות ביתו אוף רבנן מודיי. א"ר תריני מבטל רשות חצירו אוף רבי ליעזר מודה. וכן שמעתי ממנו שיוצאין בעקרבנין בפסח. חוינן סברין מימי' בעקרבנין אשכח תני על כולהן:

הדרן עלך עושין פסין

פירוש

ודחפאי. פי' שם מקום וכן חלוף הוא שם מקום מלח משום מאה. סירשתיו בפ"ק דסלהוף ואישות קני'. פי' תרגום קני' ודוגמתו מחלק לסיות גרזל מאות כמו עשיית גרזל ופירשו חתיכות גרזל: פרא. נגגלי הוא פירוש דבי תורה והוא שוחח פסוק' שהיתה בין אמנה לשבה' הם הן סנימין נרחיקן למבול המורים. הבבלן פי' עמוה פירח סוחם ספה סחילה ולספה כסיק פרא מאת. פי' משום פלה והוא על' הגבלה כמו מובלא דספרם ופי' הטנימן תסלמ נפי' ר"ש נרטטרי על המסכית נפרקי: ותני שמואל שבעי' אמ' ושני שליש מ' גרסי' וה"פ בשתיקם ג' על ג' ותעשה פסם דמעות יהיה ה' דמעות על כ' אורך ומשרה רוחב הפלך רמעה על כל פ' פד' רופותיו והיה מ' על מ' מכל פדיין נרין נספאות הקרנות קם סרלתה המספית ד' סעפים י' על י' למלאת הקרנות ישאר לך י' על י' אמם בתכנור' ק' אמר על אמה ואם תעשה דמעות קמלית אמ' יהי' ארך ע' אמ' על עלם אמה הן לכל רוח שנפי' אמות שלא יהיה מ' ות' אלסים על מ' וג' אלסים הם שאמר שובעין וזמנין כו' נסלם שאנחתי הסמון מכ' מנסים ק"מ שלישים אסם ר"מ שלישים שמם ג"ג אמה חלם כשאר לך עדיין ו' אמות ממות שלים למלאות הקן אמי' שאמר שלישות על אמ' למלאות הב' שלישות הן שלם על שלם לכל רוח שהם אמ' חלם כשאר לך י"ט אמי' חמות שלים ואם כאת לחלקן ולהקיף יהי' מוכא מן המסם תת שמירה פל פקן ד' תמתנין כו' ת"ק ועיין בגמ"ש' נפרקין ומסלם הכל מעלה: להדר. פי' להתריך סלין מיוקם

מראה מקום ותגהות

[א] תוספתא עירובין פ"ח. לקמן כ"ו ע"ד.
[ב] בבלי שם י"ט ע"ב.
[ג] ע"ש.
[ד] שם.
[ה] ע"ש כ' ע"א.
[ו] שם ע"ד ע"ב ע"ש.
[ז] שם כ"א ע"א.
[ח] ע"ש כ' ע"א.
[ט] תוספתא עירובין פ"א.
[י] שם כ' ע"ב ע"ש.
[יא] תוספתא שם.
[יב] פ"ט ה"ד.
[יג] בבלי עירובין ו' ע"א.
[יד] בבל עירובין כ"ג ע"ב.
[טו] פולי נ"ל תלתותין.
[טז] שם.
[יז] ע"ש כ"ה ע"ב.
[יח] בבלי פ"ד ה"ב.
[יט] תוספ' עירובין פ"ב.
[כ] בבלי עירובין כ"ו ע"א ע"ש.

הפרוץ רבה על העומד אסור· יותר מעשר אף על פי שהעומד רבה על הפרוץ אסור· ורבי חנינה ורבי יודה בן פזי בשם רבי יוחנן לית כאן מג' ועד ארבעה יש כאן פרצה ג' אין כאן מקום ארבעה· התיב ר' מנא והתנינן מקיפין כקנה וקנה יש לו מקום· אמר ליה לא תתיבני פחות משלשה שכל הפחות משלשה כסתום· רבי יוסי בי רבי בון בשם רב פ"ס מכיון שהעומד רבה על הפרוץ מותר· מקיפין ג' חבלים כו'· א"ר זעירא לא אמרו אלא בעשר וביותר מעשר הא פחות מיכן לא· ותני כן הביא דופן של שבעה טפחים והגביהו מן הארץ פחות משלשה מותר· תמן את אמר כל פחות מג' כסתום· וכא את אמר כל פחות משלשה כסתום· אין את בעי מקשייא הכין קשי הביא דופן של שבעה טפחים וכל שהוא והגביהו מן הארץ שני טפחים חסר כל שהוא· ייבא כיי דמר רבי יוחנן העומד והחלל מצטרפין בארבעה והוא שיהא העומד רבה על החלל· רבי שמעון בן לקיש בשם ר' יודה בן חנינה נעץ ארבעה קנים בארבע זויות הכרם וקשר גמי מלמעלה מציל משום פיאה· אמר רבי יוחנן במחיצות שבת כן מחיצת כלאים· אמר רבי יוחנן מעשה שהלך רבי יהושע בן קרחה אצל רבי יוחנן בן נורי לנגנגר והראהו שדה אחת. וביה חבירתא היתה נקראת והיו שם פרצות יותר מעשר והיה נוטל אעים וסותם הוקתין וסותם עד שמיעטן פחות מעשר· אמר כמו כן מחיצת שבת· אמר רבי זעירא מודה ר"ש בן לקיש לענין שבת שאין פיאה מצלת יותר מעשר· אמר רבי תניי מתניתן אמרה כן מקיפין ג' חבלים זה למעלה מזה· אם אומר את שהפיאה מצלת יותר מעשר כמו כן חבל אחד. ר' יונה אמר רב הושעיה בעי הדא פיאה אמה איתאמר מלמעלן מן הצד· אין תימר מלמעלן כל שכן מן הצד· אין תימר מן הצד הא מלמעלה לא. אין תימר מלמעלן יאות· אמר רבי תניי אין תימר מן הצד לא· אמר רבי תניי כלום· מה נפשך אם מלמעלן הרי מלמעלן אם מן הצד הרי מן הצד· רבנן דקיסרין בשם ר' ירמיה תיפתר בעשויין כמין דקרן· רבי זעירא רבי אבדימי דחיפה בשם רבי שמעון בן לקיש לנטכה אפי' עד מאה אמה· אמר רבי יוחן הדא דתימר לענין כלאים אבל לענין שבת לא תהא פיאה גבוהה מן הקורה· אמר רבי יוסה אמר רבי הוא כלאים הוא שבת· על דעתיה דר' מה בין קורה ומה בין פיאה· קורה מצלת מרוח אחת· פיאה אינה מצלת עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה· ותניא כיי דמר רבי זעירא בשם רב המנונא פיאה אינה מצלת עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה· אמר רבי בא בר ממל מטרפליות שבכרמים אסור לטלטל תחתיהן מפני שהן סוף תקרה· ואין סוף תקרה מציל משום פיאה· אמר רבי פינחס אתא עובדא קומי רבי ירמיה בארבעה עמודים תלידם ארבע פצטליות והותר לטלטל משום פיאה. רבי בון ורבי כון בען קומי רבי זעירה פיאה מהו שתציל בסוכה· אמר לון פיאה מצלת בסוכה· סוף סכך מהו שיציל בסוכה· אמר לון אין סוף סכך מציל בסוכה· מה בין זה לזה· זה נעשה לכאן· וזה נעשה לכאן· א"ר אבהו כל אילין מילא לענין מיסב ומיתן הא להדות אסור. להודות מה אם סוכה קלה את אמר אסור· שבת החמורה לא כל שכן· רבי בון בר חייא בעא קומי רבי זעירא מאן תנא פיאה מצלת לא רבי יוחנן בן נורי· אמר ליה הדא תנה: מקיפין בקנים כלבד כו'· מקיפין בקנים כשיירא דברי רבי יודה· הא יחיד צריך שתי וערב· והא רבי יודה מאי שנא בין יחי' לשיירא· ורבנן לא מהשניי בין יחיד לשיירא· נישמעינה מן הדא שיירא שחנה בתל שהוא גבוה עשרה בנקע שהוא עמוק עשרה בגינה שהוא מוקפ' גדר מטלטלין בה אפילו כור אפילו כוריים מטלטלין בה עד בית סאתים ובלבד שלא ישיירו בה בית סאתים פנוי· רבי אחא בשם רבי חיננה אפי' אוכפות אפילו עביטין· מילתיה דרב הונא אמרה ובלבד אדם· דמר רבי בא בשם רב הונה אחד או שנים נותנין להן בית סאתים· ג' נותנין להן בית ששת סאין· מיכן והילך לפי חשבון. אין שיירה פחות משלשה· אין רבנן משלים בשיירא· קטן מהו שישלים בשיירה· הדא עובדא הוו שנים ועירבו עירוב אחד ובא הנוי והוסיף כבר נכנס שבת באיסור· הוו ג' ועירבו שנים עירובין ובא הנוי ופחת כבר נכנסה שבת בהיתר· רבי חיננה אמר רבי ניסא שאל מהו ליתן להן ג' ראשי תורין שיהא זה מטלטל בתוך סאתים של זה· וזה מטלטל בתוך סאתים של זה· רבי אחא בשם רב חסדאי· אתייא דרבי יוסי כרבי יודה כשיטת אביו וחלוק על אביו· כשיטת אביו ביחיד יותר מבית סאתים· וחלו' על אביו בשיירא פחות מבית סאתים· והן אשכחנן דרבי יודה אמר ביחיד יותר מבית סאתים צריך שתי וערב· נישמעינה מן הדא דמר רבי אחא תנא רבי חנין רבי יוסה בשם רב ששת כשם שחלוקין כאן. כך חלוקים בכלאים· ובכלאים לא אפילו הוא בית זרע· כמה הוא מחנה רבי חנינה אמר מאה ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה. רבי אבונה בעי אילו אמר מחנה ואנשים אשר אתו מאה יאות· רבי יוחנן אמר עשרה ויבאו נערי דוד וידברו אל נבל וגו'· וינוחו· רבי יוסטא בר שונה אמר מעט מחנה· ר' יודה בן פזי אמר עשרה עד למחנה גדול כמחנה אלהים· וכמה מחנה אלהים עשרה· תני בשם ר' יודה שנים עשר אלף כמחנה ישראל היוצאים למלחמה הרשו' מותרין בגזל עצים לחים· ואיסורין בגזל עצים יבישין· והיוצאי' למלחמת חובה מותרים בגזל עצים יבישין ולחין· ר' דניאל בריה דרב קטנה בשם רב חונה אם היו עושין חבילה אסור· עד כהן כשאינן סמוכין לחורש ואפי' סמוכין לחורש· עד כהן כשאינן סמוכין למעיין ואפי' סמוכין למעיין· נכנסו עמהן לעיר כבר נפטרו· יצאו עמהן מעיר ככר נתחייבו בדמאי. ר' יוסה בשם ר' אבהו א"ר חזקיה בשם ר' יודה בן פזי דמיי תקן לא תקן· ומלערב· רב חייה בר אשי אמר הדא דאת אמ' בעירובי חצירות· אבל בעירובי תחומין דבר תורה הן· ויש תצירו' במחנה לסתור אוהלים שבמחנה כהדה דתני אוהלים שבמחנה צריכין עירוב· אוהלים שבשיירה אינן צריכין עירוב· יהודה בן תימא אומר אף חנים בכל מקום· ובמקום שהן נהרגין שם נקברין שלא תאמר יעשו כתרוני פלמוסיות· אית תניי תני אסור לפנותן ואית תניי תני מותר לפנותן· אמר רב חסדיי מאן דמר מותר לפנותן במכנסין· ומאן דמר אסור לפנותן במפורזין· כשם שבהליכתן פטורין מארבעה דברים כך בחזירתן פטורין מארבעה דברים. ר' יוסה בי ר' בון שמע לה מן הדא מי ירא וחרד ישוב ויצפור מהר הגלעד· ולמה הן חוזרין בצפירה מפני השונאין. ר' יוסי בי רבי בון בשם רב כשם שבהליכתן פטורין מארבעה דברים כך בחזירתן פטורין מארבעה דברים:

סליק פירקא

א· עושין פסין לביראות ארבעה דיומדין נראין כשמונה· דברי רבי יהודה· ר' מאיר אומר שמונה נראין כשנים עשר· ארבעה דיומדין וארבעה פשוטין גובהן עשרה טפחים ורחבן ששה ועוביין כל שהוא וביניהן כמלוא שתי רבקות של שלש שלש בקר דברי ר' מאיר· ר' יהודה אומר של ארבע ארבע קשורות ולא מותרות אחת נכנסת ואחת יוצאת: ב· מותר להקריב לבאר ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפני' ושותה· מותר להרחיק כל שהוא ובלבד שירבה בפסים: ג· ר' יהודה אומר עד בית סאתים· אמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא בגינה ובקרפף· אבל אם היה דיר או סהר או מוקצה או חצר אפי' בית חמשת כורין אפי' בית עשרה כורין מותר ומותר להרחיק כל שהוא ובלבד שירבה בפסין: ד· אם היה דרך הרבים מפסקתה יסלקנה לצדדין· וחכמים אומרין אינו צריך. אחד באר הרבים ובור הרבים ובאר היחיד עושין להן פסים· אבל לבור היחיד עושין לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים דברי רבי עקיבה. ר' יהודה בן בבא אומר אין עושין פסים אלא לבאר הרבים בלבד· ולשאר עושין חגורה גבוהה עשרה טפחים: ה· ועוד א"ר יהודה בן בבא הגינה והקרפף שהוא שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים מוקפת גדר גבוה עשרה טפחים מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר: ו· ר' יהודה אומר אפילו אין בה אלא בור ושיח ומערה מטלטלין בתוכה· ר' עקיבה אומר אפי' אין בה אחת מכל אלו מטלטלין בתוכה ובלבד שתהא שבעים ושיריים על שבעים ושיריים: ז· ר' אלעזר אומר היה ארוכה יותר על רחבה אפי' אמה אחת אין מטלטלין בתוכה· ר' יוסה אומר אפי' ארוכה כשנים ברחבה מטלטלין בתוכה: ח· א"ר אילעאי שמעתי מרבי אליעזר אפי' הוא כבית כור· וכן שמעתי ממנו אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב ביתו אסור מלהכניס ומלהוציא לו אבל להן מותר· וכן שמעתי ממנו שיוצאין בעוקבנין בפסח וחיזרתי על כל תלמידיו וביקשתי לי חבר ולא מצאתי:

פרק שני

א עושין פסין לביראות כו'· לפי שהפרוץ רבה על העומד הוא עושה דיומדין אבל לא פשוטין אף הוא מוכיח על עצמו משום הלכה תבאר· ר' זעירא בשם ר' אלעזר הניעך סוף תחומי שבת עד אבן הן· שאם עשה כן במקום אחר וחזר וזרק ארבע אמות כרת חייב. א"ר יוסה לפי שבכל מקום עומד רבה על הפרוץ וכאן הוקלתה עליו שיהא הפרוץ רבה על העומד· החמרת' עליו בדבר אחד שבכל מקום עושה פס של ארבעה טפחי' וכאן עושה פס של ששה טפחים· רב ירמיה בשם רב לא התירו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד. רב אבון אמר בשעת עולי רגלים· ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק מפני עולי רגלים. א"ר עזרא קומי ר' מנא מתני' אמרי' כן עושין פסין לביראו' בזמן הזה· והא תנינן ממלין מבור הגול

פירוש

אין את כו'. פירש לא לתה רולה לנקטו' רבי מקו': ייבא כו'. פירשתי בשבת פ' המצניע מפיל. פירש מכלאים בינו לארץ סמוך לו פחן למעלה' ופי' הטעם משום פיאה שהיא קליעת התקרה מקודם למטה נקראת פיאה על פיאה בברית: אעים. פי' תרגום של עלים הוא אעים: ותניא כו'. כמו ומתיא כי הא דפס' כו': מטרפליות פי' שלא האסי' אין לקורה פלען מרפא דאסא: מטפליות. פי' פילתין של קנה המתוחים עמוד למנירה: מיסב ומיתן. פי' לענין פשט ושתן של פלפל הא כו': ראשי תורין. פירש כשהוא נכנס לתוך שם מבית נפלכסון מקום ראש תור לפי אבן דרך לסוף השדה לסיום מתקלרת החרש ולפסך נפלכסון ברלש של תור: כמה הוא מחנה. פי' דתכן ד' דברים פטרו במחנה דססמע דוקה במחנה התירו אבל ליחיד אפי' הולך במלחמ' לא התיר לו ולכן שאל כמה כו': המחנה. פי' ושדסקים שלה היה למחנה ג"כ רק' חשיבא כמחנה: יאות. פי' שפיר הית ליה הקשה אבל השת' דלא מסיכי אנשי למחנ' לא הוי הקשא: נעשו מחנה. פי' שלפניין כמה דברי' התורה חכם' למחנה נעדין גזל ולכן דקאי לכלל אספת' שאנשי דוד נכנסים לאספת ה' אפי' לא היו רק י' התנים מחנה הם לנותר פטורו מאלס: עשרה. פירש דעשרה שאינן עוסקין בתורה שכינה שורה בניהם: לסתור. פי' לעיר: דמאי. לטול פירשתיה פלמוסיות. פי' חילות: ויצפור. פירש אחרי' צפירה דהיינו נהקף וסיבת שהולכים יחד פוריין מפני פחד האויבים ולכן פטורין מד' דברים כמו במחנ':

סליק פירקא

מראה מקום והגהה

א לעיל שבת י"ג ע"א ה"ב.
ב לעיל כלאים פ"ב ע"ג הג'.
לקמן סוכה נ"ג ע"א. בבלי עירו' י"א ע"ב.
ג שם הג' לענינו.
ד בסוכה הג' ובתרתה.
ה שם הג' מה את אמרת.
ו תוספתא עירובין פ"ב.
ז עיין בבלי שם ט"ו ע"ב.
ח עיין בבלי שם י"ח ע"ב.
ט עיין לקמן סנהדרין כ' ע"ג.
י תוספתא עירובין פ"ב.
יא שם.
יב בבלי עירובין כ' ע"ג.
יג פ"י קי"ד.

אמר לו עשה לו לחיים. אמר לו מה את אמר לי לסותמו. אמר לו יסתם. וכי מה ראייה רשות לשבת לכך לכאן. הדא אמרה נ' כרבי יוסי. אין תימר כל שהוא כרבנן כל שהוא סותם. תני והלכה כדברי התלמוד ולכן מה נן אמרין כבית שמאי ויש והלכה כבית שמאי ולא כבית הלל. אלא בנין דתני רבן שמעון בן גמליאל אומר מבוי שאין בו ארבעה טפחים אינו צריך קורי דברי חכמים. רב הונא בשם רב מבוי שהוא פחות מארבע אמר אינו צריך כלום: קורה שאמרו כו'. אמר רבי בא כדי לקבל עליו חומש של ארחין לאורכו. תני רבן שמעון בן גמליאל אומר כדי לקבל עליו רומס של ארחין לרוחבו. מה ביניהון. א"ר שין כרחוי ביניהון. על דעתיהן דרבנן ארבעין אורחין. על דעתיה דרבן שמעון בן גמליאל עשרין ארחין. שתי קורות בזו חצי טפח ובזו חצי טפח כמה יהא ביניהן. ר' זעירא אמר חצי טפח. מה כן חצי טפח מיכן וחצי טפח באמצע. תני ר' הושעיה טפח. שתי קורות בזו שליש וכל שהוא ובזו שליש וכל שהוא וביניהן פחות משליש. יבא כיי דמר ר' יוחנן העומד והחלל מצטרפין בארבעה והוא שיהא עומד רבה על החלל. קורה שהיא יוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל השני או שהיו שתים זו כנגד זו אם יש בין זו לזו ג' טפחים צריך קורה ואם לאו אין צריך קורה. אית תניי תני ארבעה. מאן דמר ג' כדי עבירת ארם. מאן דמר ארבעה כדי מקום. קורה שראשה אחד למעלה מעשרים אמה וראשה אחר למטה מעשרים אמה רואין שאילו ינוד כתוך ג' טפחים והוא נראית כתוך עשרי' אמה מותר. ואם לאו אסור. קורה שראשה אחד למעלה מעשרה טפחים וראשה אחד למטה מעשרה טפחים רואין שאילו ינוד בתוך ג' והוא נראית בתוך עשרה טפחים מותר. ואם לאו אסור. שתי קורות זו למעלה מזו ר' יוסי בי רבי יודה אומר רואין את התחתונה כאילו היא למעלן והעליונה כאילו היא למטה. ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מעשרים אמה והתחתונה למטה מעשרה טפחים. אשכח תני ר' יוסה בי ר' יודה כשיטת אביו וחלוק על אביו. בשיטת אביו הוא אמר רואין את התחתונה כילו הוא למעלן והעליונה כילו היא למטן. וחלוק על אביו הוא אמר ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מעשרים אמה והתחתונה למטה מעשרה טפחים. אין תימר בשיטת אביו הוא אפי' למעלה מכמה. ר' יוסה חיננא בר עלמיא ר' יוחן חיננא בר שלמי' בשם רב והוא שתהי' העליונה בתוך ג' טפחים לתחתונה: רחבה לקבל אריח כו'. תני ר"ש אומר בריה אף ע"פ שאינה רחבה. רב הונא בשם רב הלכה כר"מ. שמואל אמר הלכה כר' יודה. ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כר"ש. אמר ר"ש בר כרסנא מכיון דתימר הלכה כהדין והלכה כהדין מאן דעבר הכין לא חשש. ומאן דעבר הכין לא חשש. א"ר מנא מכיון דאיתמר הלכה כרבנן שבקין ליחיד ועבדין כרבנן. רב אזל לחד אתר חמא חד מבוי שריתיה בריחיא יהיב לה כתוטרא ואפקה. א"ל רב חונא דיקלא קאים. א"ל רב עיני דרב חונא נבה תעני דרב לית אינון נבה. אלא הריני אומר להן משום קורה ולשבת הבאה אני מתיר להן משום לחי שיהוו ידעין שאם ינטל הדקל שהוא אסור לטלטל. ואית בעיי מימר דלא יהוון סברין כר' יודה דר' יודה אמר רחבה אע"פ שאינה בריית. דרבי חיננא לא אמר כן אלא רב אזל לחד אתר חמא חד מבוי שניטל קורתו ואמר לה. א"ל רב חונה דיקלא קאים. א"ל רב עיני דרב חונא נבה תעני דרב לית אינון נבה אלא הריני אומר להן משום קורה ולשבת הבאה אני מתיר להן משום לחי שיהוו ידעין שאם ינטל הדקל שהוא אסור לטלטל. אית דבעי מימר דלא יהוון סברין כרבי יודה °דתנינן תמן אי זהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי רבי יודה. והבא הוא אומר הכן. אמר רבי מנא כבית דירה עבד לה רבי יודה: היתה של קש או של קנים כו'. למי נצרכה לדבי יודה דרבי יודה אמר רחבה אע"פ שאינה בריאה. עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה. ר' אחא בשם ר' זעירא ר' יודה היא. ר' יוסה בשם ר' יוסה בשם ר' זעירא דברי הכל היא. והוא שתהא עקומתה מן הצד עקומי' שאינ' מעכבת את המבוי. אבל עקומית שהוא מעכבת את המבוי הרי זו אסורה. ואי זהו עקומית שהוא מעכבת את המבוי כל שאילו ינוד ואין בין זו לזו ג': עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת. עד °היא דרבי יודה מן הים למדו ויעש את הים מוצק עשר באמה וגו'. איפשר לומר עגול שכבר נאמר מרובע. איפשר לומר מרובע שכבר נאמר עגול. אין תימר עגול נמצאת אומר מאה וששים ידות טהרה הוא מחזיק. אין תימר מרובע נמצאת אומר מאה ועשרים ושתי ידות טהרה והיה מחזיק. אמור מעתה שתי אמות העליונות עגולות היו. שלש אמות התחתונות מרובעות היו. נמצאת אומר מאה וחמשים ידות טהרה היה מחזיק. כתוב אחד אומר אלפיים בת יכיל. וכתוב אחד או' מחזיק בתים שלשת אלפים יכיל. איפשר לומר אלפיים שכבר נאמר שלשת אלפים. איפשר לומר שלשה אלפים שכבר נאמר אלפיים בתי. נמצאת אומר אלפיים בלח שהן שלשה אלפים ביבש. מיכן למדו חכמים ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש: לחיים שאמרו כו'. מתני' כמשוכין מן הכותל. אבל אם היו סמוכין לכותל אוף ר' יוסה מודה. °ותני כן עשה לחיים למבוי אם נגדדון מן הארץ פחות מג' או שהיו משוכין לכותל פחות מג' מותר. ג'. והוא שיהא העומד רבה על החלל. °אבני הבניין היוצאות מן הבניין. אם אין בין אחת לחבירתה ג' טפחים נידון כלחיים. קרן זוית יוצא מיכן וקרן זוית יוצא מיכן נידון כלחיים. °כותל הנכנס ונראה כפס מבפנים ושוה מבחוץ. או שנראה כפס מבחוץ ושוה מבפנים נידון כלחיים. הוה משוך אבא בר רב חונה אמ' רואין אותו כילו הוא כנוס. התיב רב חסדאי. °והתנינן חצר גדולה שנפרצה לקטנה הגדולה מותרת והקטנה אסורה. ויעשו כותלי גדולה כלחיי' אצל כותלי קטנה והותרה קטנה. א"ל אבא בר רב חונה תיפתר כמשוכין יותר מעשר. תני ר' שיין קומי ר' אחא בגדולה אחת עשרה ובקטני' עשר. איתבעת מתני' ולא אישתכחת. א"ל אחא כן אמר ר"ש ב"ל כל משנה שלא נכנס לחבורה אין סומכין עליה. א"ר יוסה אתייא כמן דמר °חצר ניתרת בשני פסין ובלבד פס של ארבעה טפחים מיכן ופס של ארבעה טפחים מיכן. א"ר יוסה בי ר' בון ואפי' תימר כן אתיא כמאן דמר חצר ניתרת כשני פסים. ובלבד פס של ארבעה טפחים מיכן ופס של ארבעה טפחים מיכן. רב עוקבה בשם רבנן דתמן לגדולה הן נידונות ואינן נידונות לקטנה. כותל שצידו אחד יוצא וצידו אחר כנוס כהנא אמר נותן את הקור' לוכסן ומשתמש לוכסן. ר' אחא בשם כהנא נותן את הקורה לוכסן ומשתמ' לוכסן. ובלבד שלא תהא הקורה משוכה יותר מעשר. ומד"ר יוסי קימה רב אבדימי נחותה ובלבד שלא תהא הקורה משוכה יותר מעשר. ר' אחא בשם רשב"ל ובלבד שלא יהא הכותל משוך יותר מארבע. אשכחת אמר מה הצריכה להן פשיטא להן. א"ר עולא מג' ועד ארבעה הוא מתני'. פחות משלשה אפי' יותר מעשר מותר. ארבעה אפי' פחות מעשר אסור. אלא אם כן אנן קיימין משלשה ועד ארבעה: בכל עושין לחיים כו'. °תני כל דבר שיש בו רוח חיים עושין אותו דופן ואין עושין אותו לחי דברי ר"מ. וחכמים אומרים אין עושין אותו דופן אבל עושין אותו לחי. א"ר אחא חד תנא הוא מאן דמר עושין אותו דופן עושין אותו לחי. ומאן דמר אין עושין אותו דופן אין עושין אותו לחי. א"ר יוסה תרין תנאין אינון ולמה עושין אותו דופן שאילו ישמט אינו מרגיש. ואין עושין אותו לחי שאילו ישמט הוא מרגיש. קם ר' יהושע דרומיא עם תלמידיי דר' אחא אמרו לו אמרין דכתרין. דהוא פליגא על רבנן. וחכמים אומרין אין עושין אותו דופן אבל עושין אותו לחי. מה אם בשעה שאילו ישמט אינו מרגיש את אמר מותר. כאן שאילו ישמ' הוא מרגיש לא כל שכן. הוי. תרין תניין אינון על דר' אחא. היכמה דתימר תמן תרין תניין אינון על דר' יוסי. בן את אמר אוף הכא תרין תניין אינון על דר' אחא. ר"ש בר כרסנא בשם רבי אחא ר"מ ור' יוסי ור' אלישר בן עזריה שלשתן אמרו דבר אחד. ר"מ דלחיים מטמא משום גולל. ר"מ מטהר. רבי יוסה דאחילות ר' °יוסה אומחתבית שבספינה אינו מביא את הטומאה. ר"א בן עזריה °דתני מעשה בר' אלעזר בן עזריה ור' עקיבה שהיו באין בספינה ועשה ר' עקיב' סוכה בראש הספינה ובאת הרוח והפריחתה. אמר לו ר' אלעזר בן עזריה עקיבה היכן סוכתך. °מה טעמא דר' יוסי הגלילי ספר. מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים. אף כל דבר שאין בו רוח חיים. מה ספר דבר מיוחד שאינו אוכל אף כל שאינו אוכל. מה טעמא דרבנן. מה ספר מיוחד שהוא בתלוש אף כל דבר שהוא בתלוש. על דעתיה דר' יוסי הגלילי ידות אוכלין כאוכלין. נישמעינה מן הדא. °כתבו על קרן הצבי ונדרו וחתמו ונתנו לה כשר. מפני שנגררו ואח"כ חתמו. הא אם חתמו ואח"כ נגדרו לא. ר' אחא בשם ר' מיישא והוא שכתב על זכרותו של קרן. אבל אם כתב על נרתיקו כפרוש הוא וכשר. ר' יונה בעי אף לעניין הכשר זרעים כן. היך עבידא חישב עליהן שירדו על הבהמה ומן הבהמה על האוכלין. תמן א"ר יוסי הגלילי ספר מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים אף כל דבר שאין בו רוח חיים. אוף הכא כן. או שנייא היא דכתי' °וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מעתה אפי' חישב שירדו לבורות לשיחין ומערות. שנייא היא הכא דכתיב כלי: °שיירה שחנה בבקעה כו'. ר' ארא בשם ר' חסדייא למי נצרכה לר' יוסה בי ר' יודה. דרבי יוסה בי ר' יודה אומר כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה. ומודה הוא הכא. °ותני כן בכל עושין מחיצות אפי' אוכפין אפי' עביטין אפי' נסכים ובלבד שלא יהא בין איכוף לאיכוף מלוא איכוף בין עביט לעביט מלוא עביט. בין גמל לגמל כמלוא גמל. ובלבד שלא יהא עומד כנגד עומד ופרוץ כנגד פרוץ. אלא עומד כנגד פרוץ ופרוץ כנגד עומד. °נמצאת או' לעניין כלאים כל הפחות משלשה כסתום מג' ועד ארבעה אם העומד רבה על הפרוץ מותר. ואם הפרוץ רבה על העומד אסור. מארבע ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר. אם הפרוץ רבה על העומד כנגד העומ' מותר. כנגד הפרוץ אסור. יותר מעשר אע"פ שהעומד רבה על הפרוץ כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור. אבל לעניין שבת כל הפחות מג' כסתום מג' ועד ארבעה מארבעה ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר. אם

פירוש

רלמן כו'. פי' דאם לא כן פה אין קירוין כב"ש נתסי': והשם כו'. פי' שורה של לבינים: שין. פי' כן שפה נגרות. פי' קורות נגרות ליבש בנייה ינוד. פי' יחוקי כריה. פי' נריח: שריתה כו' פי' שרלה פנוי שהתירוהו בלחי ונתן עליו כמקלו והפילו: לית אינון כו'. פי' ועיניס של רב אינם נבוהים שיטול לראות בתפיה ועל עצמו אמר כן: שכבר נאמ' מרובע. פי' דכתיב שפתו עגול דמשמע משפתו ולמטה לאו עגול ועוד מדכתיב ופקעים מתחת לשפתו סביב סובבי' אותו עשר באמה שמי' עשר אמ' היה לכל רוח משמע שהיה הים מרובע: אי תימר מרובע נמצאת מאה וששים וששי' ידות טהרה הוא מחזיק. אין תימר עגול קנ"ה ידות טהר' הוא מחזיק גרסי'. וה"ס ידות טהרה. פי' מקוואות טהרה וכל מקוה מ' אמה על אמה ברום ג' אמות וה"ס היה י' על י' שהם ק' ונתנה ה' כם ת"ק מעשי' אמה על אמה ובמתחלקם למקוואות שהם כל א' ג' אמות תמצא קס"ו מקוואות ושלש עוד ב' אמות שלא עלו לשיעור מקוה כך כשהיה מרובע. ואם היה עגול ליכא אלא קנ"ה לפי שצריכין לחסר הרביעי' שהעיגול כמו"ה נפ' כילד מעברין ושלשו עם הנ' אמות שגשלו קנ"ה מקוואו': קן ידות כו'. פי' דב' אמות שהיו מרובעו' בי' על י' הם ק' מעשי' אמה על אמה נרוש נ' אמות כשיעור ק' מקוואות והב' אמות העליונות אילו היו מרובעות היו מאתים אמה על אמה עכשיו שהם עגולות תחסר הרביעית שהם ק"נ אמות שהם נ' מקוואות נמלאת אומר קן ידות ט': לתבורה פי' בנית הסדר' וכבית נחטרה והתרה. פי' זוית האחרונים: סוכתך. טוחנין עליו גיטי נשים ר"י גלילי פוסל פה טעמא ט' גרסינן ובגיטין אנרס הסוגיא בנו"ה: עבימין. נכר הגמל מתרגמי' עביטא דגמלא:

מראה מקום והגהות
° גלי עירובין י"ג ס"א ע"ב.
° נתוספתא אלפיטי הגי' כל מבוי שאין בו שמחות
° עיין בבלי י"ב ע"א.
° עיין בבלי עירובין י"ד ע"א.
° לעיל שבת י"ג פ"א ה"ב.
° תוספתא עירובין פ"א.
° בבלי עירובין י"ד ע"א.
° ע"ב.
° ירוהפ"ד פ"ב. תין לקמן בילה ס"ב ע"ב.
° בבלי עירובין י"ד ע"א.
° תוספתא עירובין פ"א תו"ש הג"י.
° ע"ב.
° ע"ב.
° ע"ב.
° פ"ט פ"ב
° לעיל י"ח ע"ד ה"ב.
° עיין הגי' בבלי עירובין ס"ו ע"ב.
° אהלות פ"ח ס"ה.
° בבלי סוכה כ"ג ע"א.
° לקמן גיטין פ"ד ע"ב. בבלי גיטין כ"א ע"א.
° תוספתא גיטין פ"ב ע"א.
° תוספתא עירובין פ"ב.
° עיין תוספתא כלאים פ"ד תין הגי' בבלי ס"ו ע"א.

הַמבוי עמוק י' ורחב ד' ומתיר המבוי בין מבפנים בין מבחוץ. והוא שיהא בתוך ג' לכותלי המבוי. ואפי' כמאן דמר תמן ארבעה מודי הכא בג'. תמן חוץ למבוי. ברם הכא בתוך המבוי. עשה גדר בפתח המבוי גבוה עשרה ורחב ארבעה ומתיר המבוי בין מבפנים בין מבחוץ. היה שם גדר אם מתלקט הוא עשרה טפחים מתוך ג' צריך קורה. ואם לאו אין צריך. אית תניי תני מתוך ארבע. מאן דמר מתוך שלש רבנן. מאן דמר מתוך ארבע ר"מ. היה מוסדין באמצע המבוי לעליונים נידון משום חריץ. ולתחתוני' משום גדר. הרחב מעשר אמות ימעט. כיצד ממעט נותן פלחרי' בפתח המבוי ומתיר המבוי. לרוחב איתמרת. ורבנן עבדין לה אפי' בגבוה ולא כפרוץ למלואו הוא נעשית כאכסדרה. ר' מתיר אכסדרה בבית שריי. כמה עמודין היה בה. ר' יעקב בר אחא א"ר חייה ר' יוסה חד אמ' ששה. וחד אמר שמונ'. א"ר יעקב בר אחא ולא פליגי מאן דמר ששה לא מחשב אילין תרין ברייא. מאן דמר שמונה מחשב אילין תרין ברייא. ר' יעקב בר אחא בשם ר"א לא סוף דבר ששה לא סוף דבר שמונה. אלא אם הוו רבים בוקעין בה אפי' שנים יהו אסורין. אם אין הרבים בוקעין בה אפי' כמה יהו מותרין. מה הוה עברא הויא עבדת. אכסדרא שנפרצה למלואה לד"ה ר' לא ורבי יוחנן תריהון אמרין מטלטלין בכולה. שמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות. א"ר יוסי ולא מודי שמואל במבוי שהוא מקורה למעלה מעשרים אמה שהוא כשר. אלא מיסבור סבר שמואל והוא שיהא כל הכשר קורה בתוך עשרים. אתא ר' אחא ורבי חונא בשם ר' הושעיה והוא שיהא הכשר הקורה בתוך עשרים. א"ר יוסי ואפי' דסבר שמואל במבוי המקורה למעלה מעשרי' אמה כשר לא דמי מבוי לאכסדרא. מבוי נעשה לחמשים בתים. אכסדרא לא נעשית אלא לחמשים דבר. אילו מבוי שאינו מקורה ונתן הקור' בתוך עשרים שמא אינו כשר. אילו אכסדרה שאינה מקורה ונתן הקורה בתוך עשרים שמא כלום הוא. היה רחב כתוך חמש עשרה אמה. ר' בא ורב חונא בשם רב עושה פס של ג' אמות וכל שהוא מרחיקו מן הכותל שתי אמות אותו וכל שהוא ניתן לשם לחי. והשאר והוא שיהא העומד רבה על החלל ויעשה פס ארבעה טפחים. ולא כן תני עושה פס של ארבעה טפחים. א"ר בא בר פפי כדי להתיר שניהן בלא קורה. אית תניי תני מעמיד קנה ודוקן. אית תניי תני עושה פס של ארבעה טפחים. א"ר יוסה הלכה כאומר עושה פס ארבע' טפחים. תני רבן שמעון בן גמליאל אומר מבוי שיש לו שני פתחים נותן קורה באחד מהן ומתיר. ר' אחא בשם ר' לוי אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. א"ר בא והוא שהעמיד קנה ודוקן. אבל אם עשה פס ארבעה טפחים הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ותני כן מבוי שיש לו ארבעה פתחים נותן קורה באחד מהן ומתיר. א"ר יוסי והוא שנתן על האמצעי. אבל אם נתן על החיצון ניחא עומד שכאן מתיר פירצה שבאן. ומי מתיר פירצה של הלז. א"ר שמי תיפתר כרבן שמעון בן גמליאל וליח את שמע מינה כלום. מבוי עקום ומפולש ר' יוחנן אמר נותן לחי וקורה מיכן ועושה צורת פתח מיכן. ר"ש לקיש אמר נותן לחי או קורה ומתיר. על דעתיה דר"ש לקיש בקשו לעשות להן תקנה. אילו משתמשין עד מקום הכותל. אלו משתמשין עד מקום הכותל. ולא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. אלא אילו משתמשות דרך עקמומיות. ואילו משתמשות דרך עקמומיות. ולא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות האסורה להן. רב ושמואל. רב כר"י ושמואל כר"ל. ר"י ור"ש לקיש הוון שריין בשקקה דר' יצחק. ר"ש לקיש טילטל כרעתיה. ר' יוחנן לא אס' ולא טילטל. א"ר יוחנן הניחו לבני מבוי שיהו שונגין ואל יהו מזידין. מה טילטל. לא טילטל. אין תימר טילטל מחלפה שיטת ר' יוחנן. אין תימר לא טילטל יואסר לבני המבוי. ר' יוחנן ביטל רשותו. א"ר אחא כף ר"ש לקיש לר' יוחנן וטלטל. א"ר מתניה ויאות. מה טעמא דר"ש עשו אותו כשוגג אצל מזיד. מה טעמא דרבנן מכיון שחשודין הן לטלטל כמזידין הן. אמרין ליה אין כיני יעשו שונאין של ר' יוחנן כצדוקי אצל בני המבוי ויאסר לבני המבוי. א"ר יוסי בי ר' בון צדוקי חשוד לטלטלין. וכא מה אית לך. מה נפק מבינידהון. עשוי כמין כי. ר' יוחנן אמר נותן לחי וקורה מיכן ועושה צורת פתח מיכן. ר"ש לקיש אמר אפי' כמה קורות אין מתירין אותו. רב ירמיה בשם רב מבוי שנפרץ מכנגדו ארבעה מן הצד יותר מעשר. חבריי' בשם רב לא שנייא בין שכנגדו בין מן הצד ארבעה. תוך בעיי מימר מאן דמר מן הצד יותר מעשר הא עשר מותר בשיש שם רחב ארבעה. מאן דמר בין מכנגדו בין מן הצד ארבע' בשאין שם רחב ארבעה. לא כן מכרנן מימר רב כר' יוחנן. א"ר יוסי כיי"ר בון כדי לעשות כל הרשות כאחת. מבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו. רבנן דקיסרין א"ר חייה ר' יוסה אם יש שם עומ' ארבעה צריך קורה. ואי לא לא צריך. מה ביני למבוי שיש לו שני פתחים. אילו מבוי שיש לו שני פתחי' שמא אינו נותן קורה על אחד מהן ומתיר. אמר רב נחמן בר יעקב ומבוי שיש לו שני פתחים אין דרך בני אדם ליכנס בפתח הזה ולצאת בזה. ברם הכא דרך בני אדם ליכנס בפתח זה ולצאת בפירצה. קורה אחת מהו שתתיר שני מבואות. ר' ירמיה אמר ר' זירא ורבי אבהו חד אמר אסור וחד אמר מותר. מאן דמר אסור בנותנין למעלה מג' לכותלי המבוי. מאן דאמר מותר בנותנין למטה מג' בכותלי המבוי. ר' זעירה בעי חצר כמה הוא ניתר. אשכח תני ר' אי' כפס אחד. וחכמים אומרין כשני פסין. רב ירמיה בשם ר' חייה הלכה כדברי האו' בשני פסין. ובלבד פס של ארבעה טפחים מיכן ופס של ארבעה טפחים מיכן. ר' יוסה בשם ר' יוחנן הלכה כדברי האומר כשני פסין ואני אומ' כפס אחד ובלבד פס של ארבעה טפחים מיכן ופס של ארבעה טפחים מיכן. ואין כאן אלא פס ג' טפחים מיכן וג' טפחים מיכן. הוי ר"ח אמר בשם ר' יוחנן פס וכל שהוא מיכן ופס וכל שהוא מיכן. ר' זעירא רב חונא בשם רב מבוי שארכו ורחבו שוין אינן ניתרין בלחי וקורה אלא בפסים כחצר. שמעה שמואל מניח ולעת' בתריה ארבעין זימנין. רבנין דקיסרין לא אמרין כן אלא שמואל שאל לרב כמה יהא ארכו יותר על רחבו אגיב וא"ל כל שהוא ולעיתה בתריה ארבעין זימנין דאת מבעי רב ולא משכח יתיה. תמן תנינן שחסבי' לחצירות כחצר לבתים. כמה חצירות יהו במבוי רב ושמואל. תרויהון אמרין אין לחן פחות משתים. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן אפי' חצר אחת מיכן וחצר אחת מיכן. ר' אחא ר' חיננא בשם ר"י אמר אפי' חצר מיכן ובית מיכן בית מיכן וחנות מיכן. רב נחמן בר יעק' בשם ר' יוחנן מבוי אין פחות משני חצירות. חצר אינה פחותה משני בתים. מבוי שארכו ורחבו שוין אינו ניתר בלחי וקורה אלא בפסים כחצר. שמואל שאל לרב כמה יהא ארכו יתר על רחבו והוא א"ל כל שהוא. הדין דרייא דארעא דישראל מה בעי חמשה מבואי' פתוחין למבוי עומד מרובה על הפרוץ ופרוץ מרובה על העומד אינו צריך קורה אם יש ביניהן ארבע אמות הופלג. תני ר' הושעיה פתחים פתוחין לרשות הרבים נפתחים נעשה מקומם רה"ר נגעלים נעשה מקומם רשות היחיד. מבואות המפולשין לים כמפולשין לבקעה. והדין שקקה דר' חנין לא צריך צורת פתח שהוא כמתלקט עשרה טפחים מתוך שלש. תקנה תיקנו בו כדי להתיר בתים שלמטן. אם יש לו צורת פתח אע"פ שהוא רחב מעשר אמות אינו צריך למעט. תנני בר שלמיא הוה יתיב מיתנא לחייה בריה דרב אפיק רב רישיה מן כוותא א"ל לית כן. א"ל ולא ניתניה כן. א"ל דתניתיה ואודעיה דלית כן. אבא בר הונא אמ' צורת פתח שאמרו קנה מיכן וקנה מיכן וגמייא על גביהן. ר' ינאי בי ר' ישמעאל בשם רשב"ל ציר וכן ציר לא יהא מחוסר אלא דלת. תני ר' חייה כיצד מתירין רי"ה ר' יהודה אומר לחי מיכן ולחי מיכן קורה מיכן וקורה מיכן וחכמים אומרי' לחי וקורה מיכן ועושה צורת פתח מיכן. ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק ציר וכן ציר לא יהא מחוסר אלא דלת. אמרה ר' ירמיה קומי ר' זעירה א"ל ומה כידך ר' אילא בשם ר' יוחנן צורת הפתח שאמרו קנה מיכן וקנה מיכן וגמי על גביהן. א"ר יוסה רבנין דהכא כרעתין ורבנן דתמן כרעתן. רבנין דהמן דאינון אמרין צורת הפתח שאמרו קנה מיכן וקנ' מיכן וגמייא על גביהן ואינון אמרין לית כן. ורבנן דהכא דאינון אמרין ציר וכן ציר לא יהא מחוס' אלא דלת ואינון אמרין דאית כן. תניא בן אחי ר' יהושע אומר בית שמאי אומרי' דלת מיכן ודלת מיכן וכשהוא מבנים מתני' ונעל ובית הלל אומרין דלת מיכן וצורת פתח מיכן. שמואל הלכה כחנניה בן אחי ר' יהושע. ולא דא היא קדמייתא. א"ר בא על ידי דלת הוא ננעל. הדא ר' אחא כהן דעבד צורת פתח שהוא צריך להיכנס לפנים מארבע אמות. ר' איבון הורי בדהן. ר' זעירה בשם רב חסדא יתידות היוצאות מכותלי המבוי אדם נותן עליהן את הקורה ומתי' את המבוי והן שיהו בתוך ג' לכותלי המבוי. תרין אמורין חד אמר והן שיהו בריאות כדי לקבל את הקורה ואריחה. וחרנה אמר אפי' אינן בריאו' לקבל את הקורה ואריחה. ר' זעירא בעי תחת הקורה אסור ומתיר את המבוי. א"ר אחא בר עולה ולמה לא. א"ל ולא אשכחנן כן על דשמואל. דאמר שמואל תחת הקורה אסור ומתיר את המבוי. ר' זעירי בשם שמואל תחת הקורה ובין לחיים נידון כאסקופה. ר' זעירא בעי כרוידא אסקופה כאיסקופה מותרת. או כאיסקופה אסורה. א"ר זירא עד דאנא תמן איצטריכ' לי. וכד סליקת להכא שמעית ר' יסא בשם ר' יוחנן. איסקופה הגבוהה י' ואין רחבה ד' מותר לכאן ומותר לכאן ובלבד שלא יחליף. א"ר מנא קומי ר' יוסי חמי מה אמר לא אמר אלא כשאין שם רוחב ארבעה. אבל יש שם רוחב ארבעה אסורה. א"ל והדא הוא אמלתרה אלו מלתרה שמא אינה מותרת. ר' זעירא אמר שמואל ור' יוחנן שמואל אמר תחת הקורה אסור ור' יוחנן אמר מותר. הכל מודין על בין לחיים שאסור. ותני כן מבוי העשוי לחיים אם יש בין זו לזו ארבעה טפחי' מטלטלין עד החיצון ואם לאו מטלטלין עד הפנימי. רבנן דקיסרין בשם ר' יעקב' כשאין החיצון עודף. אבל אם היה חיצון עודף מטלטלין עד החיצון. הכשר מבוי כר'. מה לחיים לחיים וקורה כבית שמאי. לחיים ולא קורה כבית הלל. נ' כר' יוסי. כל שהוא כרבנין. נישמעינה מן התני. מעשה שהלך ר"א אצל ר' יוסי בן יוסי בן פרור תלמידו לאובלין הראהו מבוי אחד ולא היה בו אלא לחי אחד בלבד

פירוש

מותרין. פי' מתירין: כאכסדרה. פירש הרא"ש הנקרא אספלידא בפלטין שלנו והוא בית שיש לו ג' דפנות וחזון רביעי שעומדין בה דלת מ"כ שנוספת כל עיקר אלא נראה של בית כולו ופעמים עושין אותה לפני הבית ופעמים תחת פני הבית וזו אכסדרה שאמר מרובה עד' מחיצות ונועד קורה על ד' יתדות ונותנין ארבע קורות איתד ליתד ועליהן מסדרין הנסרי' ועל הקורות קרי פי תקרה כמו שפי' רש"י פ' בנות ועיין שם וגם בערוך ערך אכסדרה האריך הרבה: מבוי עקום. פי' רש"י ז"ל שעקום אלא כמין ג' יוכלת והאריך שם בפירושו ופירשו בג' פירושי' ע"ש וכתב הר"ש שם דלפי פירש רש"י ל"ג ולא המטוני' אלא ולפת בבלי והוא פשטו בג' פנים ושם תמלא ביאור רחב: בשקקה. פי' תרגו' של ברחובות תמן קולה מתרגמים בשקקים תרים קלב כמין כ'. פירש בפ"ק דברייתא שפי' כמין כי כמין כי יוונית ופירשו כמין כ"ף שלמט סתום מן רוחותיו ועיין במסכת כלים בפ' עשרים: בניתים למעלה מ'. מכאן הוכיח הרא"ש בשם הראב"ד דהא דאמרינן גיפו' בפני שהא רחב מעשרים שמתי' פס ד' באמצע הינו דוקא שיהא הפס מתוך ג' של הקור' וע"ב ולמעלה. פירש מרח נהלכה זו בבריה דרב תרגום ירושלמי של נטל מיטל הוא אלא אלא' אנבי. פי' הביב יושב מתני'. פי' שהיה יושב וליפד עם בנו של רב הלכה זה מן מתני'. פי' המלך תמיא. תרגום של קנה וסוף הוא קני ונפיא:

מראה מקום והגהות

א עיין בבלי עירובין י' ע"ב.
ב עיין בבלי שם ל"ד ע"ב.
ג בבלי שם י' ע"א.
ד בבלי עירובין ו' ע"א.
ה שם ה' ע"ב.
ו עיין בבלי שם ה' ע"א וע"ש ו' ע"ב.
ז בבלי עירובין י"ב ע"א וע"ש כל הסוגיא.
ח פ"ו מ"ח ועיין בבלי שם ע"ג ע"א.
ט בבלי שם י"ג ע"ב.
י בבלי שם ו' ע"א.
יא בבלי שם.
יב שם ח' ע"ב.
יג עיין בבלי שם י"ד ע"א.
יד ע"ב ט' ע"א.
טו שם.
טז בבלי שם ח' ע"ב.
יז שם ט' ע"א.
יח תוספתא עירובין פ"א.

ג. לא ישכור פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים ואין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות. אבל מחשך הוא לשמור ומביא פירות בידו. כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשך עליו: ד מחשיכין על התחום לפקח על עיסקי כלה ועל עיסקי המת להביא לו ארון ותכריכין. נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אא״כ באו ממקום קרוב. עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית: ה עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו אבר. שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול בשביל שימתין. קושרין את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף. וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המיטה לא שתעלה אלא שלא תוסיף. אין מאמצין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש. וכל המאמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים:

תגלגל פותל. ח. שידא שתות בבקעה והקיפוה כלי בהמה מטלטלין בתוכה ובלבד שהא גדר גבוה עשרה טפחים ולא יהו פרצות יתירות על הבנין. כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח יותר מיכן אסור: ט מקיפין ג׳ חבלים זו למעלה מזו וזו למעלה מזו ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ג׳ טפחים. שיעור חבלים ועביין יותר על טפח שהא הכל עשר טפחים: י מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים בשיירא דיברו דברי ר׳ יהודה. וחכמים אומרין לא דיברו חכמים בשיירא אלא בהווה. כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצ׳ דברי ר׳ יוסי בי ר׳ יהודה וחכמי׳ אומרין אחד משני דברים. ארבעה דברי׳ פטרו במחנה מביאן עצים מכל מקום. ופטורין מרחיצת ידים. ומדמאי. ומלערב:

פרק עשרים וארבעה

א. מי שהחשך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור. הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלי׳ בשבת ושאינן ניטלין מתיר את החבלים והשקין נופלין: ב מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את הזירין. אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה ר׳ יהודה מתיר בחרובין לדקה: ג אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין. אין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אותן. מהלקטין לתרנגולים ונותנין מים על המורסן אבל לא גובלין ואין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים של שובך אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ולפני יונים הורדסיות: ד מחתכין את הדילועין לפני הבהמה ואת הנבילה לפני הכלבים. ר׳ יהודה אומר אם לא היתה נבילה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן: ה מפירין נדרים בשבת ונשאלין נדרים שהן לצורך השבת. פוקקין את המאור ומודדין את המטלית ואת המקוה. מעשה בימי אביו של ר׳ צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגינית פותח טפח ואם לאו. מדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת שבת

מסכת עירובין

א. מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט. ר׳ יהודה אומר אינו צריך. והרח׳ מעשר אמות ימעט. אם יש לו צורות פתח אע״פ שהוא רחב מעשר אמו׳ אינו צריך למעט: ב הכשר המבוי בית שמאי אומרין לחי וקורה. ובית הלל אומרין או לחי או קורה. ר״א אומר לחיים. משום ר׳ ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני ר׳ עקיבה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מבוי שהוא פחות מארבע שהוא או בלחי או בקורה ועל מה נחלקו על רחב מארבע אמות ועד עשר שבית שמאי אומרים לחי וקורה ובית הלל אומרין או לחי או קורה. א״ר עקיבה על זה ועל זה נחלקו: ג קורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח והאריח חצי לבינה של ג׳ טפחים דייה לקורה שתהא רחבה טפח כדי לקבל אריח לאורכו: ד רחבה לקבל אריח ובריאה לקבל אריח ר׳ יהודה או׳ רחבה אע״פ שאינה בריאה: ה היתה של קש או של קנים רואין אותה כאילו היא של מתכת. עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה. עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת. אם יש בהקיפה ג׳ טפחים יש בה רוחב טפח: ו לחיים שאמרו גובהן עשרה טפחים ורחבן ועביין כל שהן רבי יוסי אומר רחבן ג׳ טפחים: ז בכל עושין לחיים אפי׳ בדבר שיש בו רוח חיים ר׳ מאיר אוסר. ומטמא משום גולל ורים מטהר. כותבין עליו גיטי נשים רבי יוסי

פרק ראשון

א. מבוי שהו׳ גבוה מעשרים כו׳. ר׳ יוסה אמר לה סתם. ר׳ אחא בשם רב רבנן ילפין לה מפתחו של היכל. ור׳ יודה יליף לה מפתח האולם. אם מפתח האולם דייו ארבעים אמה. דתנינן תמן פתח האולם גבוה ארבעים אמה ורחב עשרים אמה. תני רבי חייה אפי׳ ארבעים וחמשים אמה. תני בר קפרא אפי׳ מאה אמה. אמר אבין ר׳ יודה כדעתיה ורבנן כדעתהון דתנינן תמן וכן נשרים המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר׳ יודה וחכמים אוסרין. הך מה דתימר תמן את רואה את המלוחה כילו יורדת ומתמת. אוף הכא את רואה את התיקרה כילו יורדת ומותמת. היא דעתיה דר׳ יודה בסוכה. היא דעתיה במבוי. היא דעתהון דרבנן בסוכ׳. היא דעתהון במבוי. ולא דמייא יש דברי׳ כשרים בסוכה. ופסולין במבוי. כשירין במבוי. ופסולין בסוכה. הוקרנין כשרין בסוכה ופסולין במבוי. ותני כשהביא ארבעה דיקרנין וסיכך על גביהן סוכה כשירה מבוי פסול. הדא דתימר בגבוהן ג׳ למעלה מכותלי המבוי. אבל אם אינן גבוהין ג׳ מכותלי המבוי כשר. בשאין בהן רוחב ארבעה. אבל אם יש בהן רוחב ארבע׳ אפי׳ גבוהין כמה כשר. רפנות כשירות בסוכ׳ ופסולות במבוי. ותני בן פתים כהילכתן ושלישית אפי׳ טפח כשר. ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן שתים של ארבעה ארבעה טפחים ושלישית אפי׳ טפח כשר. ובמבוי עד שיהא מגופף מארבע רוחותיו. רחב מעשר אמות סוכה כשרה ומבוי פסול. יהדלה עליה את הגפן ואת הדלעת. הדא דתימר על בית סאתים אבל יותר מבית סאתים נעשית כמחיצה שהוקפה זרעי׳ שאין מטלטל בה אלא בארבע אמות. המטה מרובה מצילתה בסוכה פסולה. ובמבוי כשר. סוכה מקורה פסולה. מבוי מקורה כשר. ר׳ אמי בשם רב אושעיא לא סוף דבר מקורה אלא נתן מלתרא ויש בו רוחב ארבעה טפחים מתרת את המבוי. ר׳ אחא ר׳ חיננא בשם כהנא הלכה כר׳ יודה. ולא כן מה אנן אמרין רבי יודה וחכמים תהא הלכה כר׳ יודה. אלא כגון האי יעקב בר אידי בשם ר׳ יהושע בן לוי הלכה כדברי המיקל בהלכות עירובין. ואמר רב נחמן בר יצחק בשם ר׳ יהושע בן לוי הלכה כר׳ יוחנן בן נורי. ומקשינן עליה לא כן אמר ר׳ יעקב בר אידי בשם ר׳ יהושע בן לוי הלכה כדברי המיקל בהלכות עירובין. לא כן א״ר יצחק בר נחמן בשם ר׳ יהוש׳ בן לוי הלכ׳ כר׳ יוחנן בן נורי. וקשיינן עלה סברין מימר יחיד אצל יחיד הא יחיד אצל חכמים לא. אתא ר׳ יעקב בר אחא ר׳ יעקב בר אידי בשם ר׳ יהושע בן לוי הלכ׳ כר׳ יוחנן בן נורי ואפילו חכמים החולקין עליו. וכא תהא הלכה כר׳ יודה ואפילו חכמים החולקים עליו. שמואל אמר הלכה כדברי המיקל בעירובין. א״ל רב חייה בר אשי כגון ההיא דתנינן תמן. ובן נשרים המפולשין מטלטלין תחתיהן בשב׳ דברי ר׳ יודה. וחכמים אוסרין. א״ל לא עירובין אמרתי אלא מחיצות. סבר כהנא כהדא דשמואל לפום כן צרך מימר אין הלכה כר׳ יודה לא אמר אלא למעלה מעשרים הא בסוף עשרים כשר. ותייא כרב דרב אמר סוף שיעור להקל. ר׳ יוחנן אמר סוף שיעור להחמיר. ר׳ חייה בשם רבי יוחנן מבוי שקורתו למעלה מעשרים נותן קורה בתוך עשרים וממעט בתוך עשרים. א״ר יוסה והוא שיהא כל הכשר קורה בתוך עשרים. ר׳ חלקיה אמר בשם ר׳ אחא ואפי׳ כרב אתיא היא דרב אמר שחיטה מחוצה למחצה כשירה. ולמה אמר פסולה מפני מראי׳ העין. שאם תימר שיתן בתוך עשרי׳ אף הוא נותן למעלה מעשרים: ימעט. כיצד ימעט עושה איסטבה על פתח המבוי ומתיר המבוי. כמה יהא בה. ר׳ אחא בשם ר׳ הושעיה ארבעה טפחים כדי מבוי. ר׳ יוסה אמר טפח כדי קורה. חברייא אמרין כל שהו הרי אין כאן גובה עשרים אמה על רוחב טפח. לא היה גובה עשרה טפחים צריך לחוק. כמה יחוק ר׳ אחא אמר ארבע אמות כדי מבוי. ר׳ יוסה אמר ארבעה טפחים כדי מקום. רבי יעקב בר אחא רבי יוסה בשם ר׳ יוחנן עשה חריץ על פתח

מראה מקום והגהות

א בבלי עירובין ג׳ ע״א. לקמן סוכה כ״א ע״ג.
ב מדות פ״ג מ״ז.
ג פ״ט מ״ד.
ד עיין בבלי סוכה ד׳ ע״ב.
ה תוספתא סוכה פ״א.
ו תוספתא עירובין פ״א.
ז בבלי עירובין פ״ו ע״א. לקמן עירובין כ״ג ע״ב.
ח עיין בבלי חולין כ״ח ע״ב.
ט בבלי עירובין י׳ ע״ב.
י שם ה׳ ע״א.

פירוש

גם״ז: מבוי המלחיים. בבבלי איתא מלתחא בזה נפירוש הדבר כד אמר קיני פי׳ קורה ועלי׳ היה מפתח כמין קיני הפושת תפתח הסולם היה כן לבני ותר אמר פיסקי דאורח פי׳ לוח של ארז רחבה ד׳ טפחים. וש על זה הסוגיא עוד פירושים אחרי׳ עיין בערוך ערך אמלתרא ובבבלי דפרקין: כילו. כמו כאילו ופי׳ הדב׳ כן הוא דכמו שאנו אומרים נגשרים שפי התקרה יורד וסותם והוי לה כמבוי המוקפה מחיצ׳ ה״נ אמר בן בסכוך שפי התקרה יורד וסותם הוקרנין: פי׳ בערוך זהם קנים המתקבלים ונותנים בסכות ורם פי׳ שתי הלחם ד׳ סניפין של זהב היו שם מפצלי׳ נקראים קנים הקרנין היו כו׳: ולא כן. פי׳ דאם לא כן ובא. כמו והכא: ותייא. פי׳ כמו ואתיא: סוף שיעור להקל. פירוש בסוף עשרים הוא כלמטה מעשרים ולהחמיר. פי׳ בסוף עשרים הוא כלמעלה מעשרי׳ ולחוק. פי׳ לחקוק בקרקע להשלימו לי׳ טפחים ועיין זאת הסוגיא ופירושה בבבלי דפרקין וגם הב״ח האריך בזאת הסוגיא עיין שם:

א רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת ביום טוב ונותנין לתלויה בשבת· וחכמים אומרים אין תולין את המשמרת ביום טוב ואין נותנין לתלויה בשבת· אבל נותנין לתלויה ביום טוב: ב נותנין מים על גבי שמרים בשביל שיצלו ומסננין את היין בסודרים ובקפיפה מצרי· נותנין ביצה במסננת של חרדל ועושין יינומלין בשבת· ר' יהודה אומר בשבת בכוס וביום טוב בלגין ובמועד בחבית· ר' צדוק אומר הכל לפי האורחין: ג אין שורין את החלתית בפושרין אבל נותנה לתוך החומץ· אין שורין את הכרשינין ולא שפין אותן· אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך הכלכלה· אין כוברין את התבן בכברה לא יתנגה במקום גבוה בשביל שירד המוץ אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס: ד גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הריעי דברי ר' יוסה· וחכמים אוסרין· נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת: ה הקש שעל גבי המיטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו אם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו· מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין· ושל כובסין לא יגע בו· רבי יהודה אומר אם היה מותר מערב שבת מתיר את כליו ושומטן:

פרק עשרים

א רבי אליעזר· אומר תולין את המשמרת כו'· תנן לא נחלק ר' אליעזר וחכמים שנוטעין אוהלין בתחילה ביום טוב ועל מה נחלקו על מוסיפין שר' אליעזר אומר מוסיפין ביום טוב ואין מוסיפין בשבת· וחכמים אומרים אין מוסיפין ביום טוב ואין צריך לומר בשבת· וכא לא בתוספת אנן קיימין· אמר ר' אבין בר כהנא חופתר במשמרת חדשה שמכשיר לכלי· כל שכן מחלפ' שיטתיה דר' אליעזר· מה אם תמן שמכשירה לכלי את אמר מותר· כאן שאינו מכשירה לכלי לא כל שכן· א"ר תיפ' אתיא דר"א כר' יהודה דתני בשם ר' יהודה אף במכשירי אוכל נפש התירו· ר' אחא בשם ר' בא כדברי המכשיר ובלבד מלמעלן· כהדא בימי ר' יודה בן פזי הוה ריבעה בבי מדרשא והון פרסין קילעיה מאתמול בארבע אמות ולמחר הוו פרסין כולהון· סברון מימר מדברי רבי יודה בן פזי בדקון ואשכחון דלאו מדעת ר' יהודה בן פזי עד שפרום רובן. ר' חייה בשם רבי יוחנן הנוטע אוהלין בשבת חייב משום בונה. א"ר זעירא אינו אלא כפורסן ומקפלן בשבת· ר' בא בר כהן בעא קומי ר' יוסי הדין כילה דעל ארגה מהו· א"ל כיון דהוא פרוסה מאתמול נעשה כפותח ונועל בשבת· ר' זעירה רב חייה בר אשי בשם שמואל המשמר חייב משום בורר· א"ר זעירא לא מסתברא אלא משום מרקיד· ר' יוסי ור' יונה תריהון אמרין בקדמיתא הוינן אמרין יאות· א"ר זעירא מה המרקד קמח למטן וסולת למעלן· אף המשמר יין למטן ושמרים למעלן· ולא הוינן אמרין כלום למה שהותר מכלל ברירה והותר מכלל שימור· הותר מכלל ברירה בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי· הותר מכלל שימור נותנין לתלויה ביום טוב ולא הותר מכלל הרקד· דמר ר' חנינה ברוקה בשם רב יהודה אין שונין את הקמ' אבל מרקידין לאחורי נפה. אין תימר משום מרקיד הוא יהא אסור· א"ר יוסה בי רבי בון והלא כר' יודה דתני בשם רב יודה אף מכשירי אוכל נפש התירו· בעייא דא מילתא מהו לשנות קמח לאחורי הנפה כרבנן· נותנין מים על גבי שמרים כו'· ר' בא בשם רב יהודה בשם רב ובלבד שלא יעשה אותה כמין תיק· בעייא דא מילתא מהו לכפותן ונעשית תיק מאיליה· א"ר מתניה מטה אותה על צידה ובלבד שלא יעשה בשבת כשעושה בחול. כיני מתני' מפרדין ביצה במסננת של חרדל· גט של חרדל ר' יוסי בשם ר"א ממעך ביד אבל לא בכלי· ר' יעקב בר אחא ר' יוחנן בשם ר' ינאי ממעך בין ביד בין בכלי· אמר לו ר' יוחנן והלא הבלכים אין עושין אותה כן· ר' חזקיה ר' אבהו בשם רבי יוחנן ממעך בין ביד בין בכלי: ועושין יינומלין בשבת· ר' יסא בשם ר"י יין ודבש ופילפלין. א"ר מנא כיני מתני' אבל נותנה לפניו לתוך החומץ· רב הונא אמר לא שנו אלא בפושרין הא בצונן מותר· ר' יוחנן בשם ר' ינאי אפי' בצונן אסור· אמר לו רבי יוחנן והלא לא שנו אלא בפושרין אלא על חגם יגענו· רב הונא אמר מי חלתי' מותר לשתותה בשבת· שמואל אמר הלתית עצמה מאכל בריאים הוא· רב הונא אמר מאן דאכל מתקל זווא מיניה מסתכן ועדו נחלין· ר' בא אכל מתקל זווא מיניה ופרש לנהרא· אין שורין את הכרשינין משום בורר· ואין שפין אותן משום דש· אין כוברין את התבן בכברה ולא יתנגה במקום גבוה בשביל שירד המוץ· משום מרקיד· גורפין מלפני הפטם וכו'· מפני מה שהפטם מותיר הרעי אוכל· בעיא דא מילתא מהו ליטול מלפני בהמ' זו וליתן לפני בהמ' זו· ולאו מתני' היא נוטלין מלפני בחמ' זו ונותנין לפני בהמ' זו בשב'· מתני' מין במינו צריכ' ליה מין בשאינו מינו· תני נוטל אדם מלפני החמור ונותן לפי פרה· מלפני בהמה שפיה רע ונותן לפני בהמה שפיה יפה· הקש שעל המיטה· מתני' בשלא ישן עליו מאתמול· אבל אם ישן עליו מאתמול כגופו הוא· א"ר יעקב בר אידי ראשונים היו שואלין מהו שנענענו דרך אצילי ידיו· א"ר ינאי קרות קריחה קפות קפיחה שפוך צנינים על מאן דערי ליה נפל ביתיה על מאן דדויה עליה· תני רבי חייה חדין דין לעני· והתני מורין חכמים לר' מאיר בחותמות שבקרקע שמפקפקין ומפקיעין ומתירין וחותכין בשבת· מפקפקין אבל לא מפקיעין לא מתירין ולא הותכין בכלים בשבת מותר ואין צורך בי"ט· חדא אמרה מכבש עשו אותו בקרקע. א"ר יוסי מתני' אמרה כן של טובסין לא יגע בו:

הדרן עלך רבי אליעזר

באילו הארבעה פרקים שלפנינו לא מצא"נו להם ברייתא כארבעה העתקות ישנות שהיו לפנינו·

פרק עשרים ואחד

א· נוטל אדם את בנו והאבן בידו כלכלה והאבן בתוכה· מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין· ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה: ב· האבן שעל פי החבית מטה על צידה והיא נופלת· היתה בין החביות מגביהה ומטה על צידה והיא נופלת· מעות שעל הכר נוער את הכר והן נופלות· היתה עליה לשלשלת מקנחה בסמרטוט היתה על של עור נותנין עליה מים עד שתיכלה: ג· בית שמאי אומרין מעבירין מעל השולחן עצמות וקליפין· ובית הלל אומרין מסלק את הטבלה כולה ונוערה· מעבירין מעל השולחן פירורין פחות מכזית· שער של אפונים ושל עדשים מפני שהוא מאכל בהמה· ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו· ואם לאו אין מקנחין בו· וחכמים אומרים בין כך ובין כך ניטל בשבת ואינו מקבל טומאה:

פרק עשרים ושנים

א· חבית שנשברת מצילין ממנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובלבד שלא יספג· אין סוחטין את הפירות לתוציא מהן משקין אם יצאו מעצמן אסורין· רבי יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר· ואם למשקין היוצא מהן אסור· חלות דבש שריסקן מער' שבת יצאו מעצמן אסורין ור' לעזר מתיר: ב· כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת· וכל שלא בא בחמין לפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן ודגים מלוחים קטנים וקוליי האיספנן שהדחתן זו היא גמר מלאכתן: ג· שובר אדם את החבית לוכל ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוון לעשותה כלי· אין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה· רבי יוסי מתיר· לא יקבנה מצידה ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח· א"ר יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חושש אני לו מחטאת: ד· נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיוצנו ואת הצונן בחמין בשביל שיחמו· מי שנשרו כליו בדרך מהלך בהן ואינו חושש· הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם: ה· הרוחץ במי מערה או במי טבריה מסתפג אפילו בעשר לונטיות ולא יביאם בידו· אבל עשרה בני אדם מסתפגין בלונטיה אחת פניהן ידיהן ורגליהן ומביאין אותו בידם: ו· סכין וממשמשין בבני מעיין אבל לא מתעמלין ולא מתגרדין· אין יורדין לפילומ' ואין עושין אפוקטפיזין בשבת ואין מעצבין את הקטן ולא מחזירין את השבר· מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן אבל רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא:

פרק עשרים ושלשה

א· שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני· וכן אשה לחבירתה ככרות ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת· וכן ערב פסחים בירושלם שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ונוטל את פסחו ועושה עמו חשבון לאחר י"ט: ב מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב· מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוון לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא· מטילין חלשין על הקדשים בי"ט אבל לא על המנות:

שינויים

וכא כפו כלומר וכאן הכא לא איירי בתוספת כי אם בתולין מתחילה ולא אומר שלא נחלקו בו לכתחילה. ועיין כל המתיה בבבלי בפרקין: ריבעה. פירש יטוה ששונין ואוכלין עליו והוא סלי לא תרביע: פרסי' כו'. פי' שהיו פורסין קלעים מערב שבת עד ד' אמו' ולמחר היו פורסין כולה והוא שתוספת אוהל ופסרין כל פירש שהיו סוברין שמה כן מדעת ר"י בן פזי ולבסוף בדקו שלא התיר להוסיף אוהל בשבת אמ"ב פרס רובו עא"ש: כילה. פי' יריעה והוא שאנו קורין לו פרכת: תיק. פי' דבר הגיתק בידים: מתקל. פי' משקל: לנהרא. פי' שהלך לנהר כדי לקרר עלמו מפני שנתחמם במלחית ביותר: קפוח קפיחה כו'. פי' תרגום של וערפתו הוא ותקפיה ונראה דהכי פירושו כי ר' ינאי היה מקלל למי שמשתמש בקש ההוא בשבת יהא מקורח ומקורח ויהיה שפוך כניבים על לדו וההוא לפלן דעדוב ליה פירש למי שיעבור עליו אבל למי ששוכב עליו יפול הבית עליו. ולפי פירש זה יהיה הנוסחא הכי על פלן דעדי עליה כל' כמ' הדמתקו עדי עליה כו': נפל ביתה על פלן דרביע עליהא כן נ"ל: סליק פירקא: בס' סלקנו מסכת שבת: והוא עמו' חסרו בערינו ויפסרני

מראה מקום והנחיה

א עיין הגה' תוספתא שבת פי"ג. בבלי שבת קכ"ח ע"ב קל"ז ע"ב.

ב בבלי שבת קל"ט ע"ב וש"נ.

ג לעיל ו' ע"ב י"ג"כ.

ד בבלי ב"ב ל"ו ע"ב.

ה בבלי שבת קל"ט ע"א ע"ב

ו שם ק"מ ע"ב.

ז עיין תוספתא שבת פי"ז.

ח תוספתא ביצה פ"ג.

ר' יוסה בי ר' בון בשם רב חונה מתני' אמרה כן שאסור לעשות חולה דתנינן ר"א אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת מגולה שאם אומר את כן שמותר לעשות אף הוא אינו מוצא לעשות חולה ומביאו· שאלו להלל הזקן מה לעשות לעם שלא הביאו סכיניהן עמהן· אמר להן הלכה שמעתי ושכחתי אלא הניחו להן לישראל אם אינן נביאין בני נביאי' הן· מיד כל מי שהיה פסחו טלה היה תוחבה בגיזתה· גדי היה קושרו בקרניו· ונמצא פסחיהן מביאין סכיניהן עמהן· כיון שראה מעשה נזכר הלכה· אמר להן כך שמעתי מפי שמעיה ואבטליון· ר' זעירה בשם ר"א כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה. תמן תנינן רכב עליה נשען עליה נתלה עלי' עבר בה נהר· קיפל עליה המוסירה נתן טליתו עליה פסולה· הדא ילפה מההיא וההיא ילפה מהדא· הדא ילפה מההיא שאם תלה בה סכין לשחוט כשר· וההיא ילפה מהדי' שכל עבודה שהיא לשם קדשים אינה עבודה· ויתיחו להן על ידי חולה· אלא כר' אמי· ואפי' תימר כר' סימון כשם שנעלמה זו כך נעלמה זו· א"ר אבין והלא אי איפשר לשני שבועות שלא חל ארבעה עשר להיות בשבת· ולמה נעלמה הלכה מהן· כדי ליתן גדולה להלל· תני ר' אליעזר אומר כשם שהשחיטה דוחה שבת כך מכשירי שחיטה דוחין את השבת· אמר לו ר' עקיבה לא אם אמרת בשחיטה שאי איפשר ליעשו' מערב שבת· תאמר במכשירי שחיטה שאיפשר לעשותן מערב שבת· אמר לו ר"א אימורי ציבור יוכיחו שיכול לעשותן מערב שבת ודוחין את השבת· מה לי מכשירי שחיטה לפני שחיטה· מה לי מכשירי שחיטה לאחר שחיטה· אמר לו ר' עקיבה מה לי מכשירי שחיטה לאחר שחיטה שכבר דחת שחיטה את השבת.ידחו מכשירי שחיטה לפני שחיטה שעדיין לא דחת שחיטה את השבת· ד"א שמא ימצא הזבח פסול ונמצא דוחה שבת בלא שחיטה. גבי תינוק מה אית לך· שמא יחלה תינק ונמצא דוחה שבת בלא מילה· התיבון הרי סוכה שנפל בשבת הרי אינו ראוי ליבנות בשבת· מין סוכה ראוי ליבנות מאתמול· הגע עצמך שחל ארבעה עשר להיות בשבת· הרי אינו ראוי להיות בשבת· מין הוייה ראויה להיות מאתמול: המול ימול. מיכן לשני מילות אחת למילה ואחת לפריעה· אחת למילה ואחת לציצים· עד כדון כר' עקיבה דו אמר לשונות ריבויין הן· כרבי ישמעאל דו אמר לשונות כפולות הן התורה דברה ריבחה כדרכה· הלוך הלכת· נכסף נכספת· גנב גנבת. מנן ליה א"ר יודה בן פזי או אמרה חתן דמים למולות· מיכן לשני מילות אחת למילה ואחת לפריעה. אחת למילה ואחת לציצים· רב אמר המול ימול מיכן לנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית· המל ימול מיכן לישראל ערל שלא ימול· ואין צ"ל גוי ערל· א"ר לוי כתיב ואתה את בריתי תשמר· כל שכיוצא בך· תני ישראל מל את הכותי· וכותי אינו מל את ישר' מפני שמתכוון לשם הר גריזים דברי ר' יודן· אמר רבי יוסי וכי היכן מצינו שמילה צריכה כוונה יהא מל והולך לשם הר גריזים עד שתצא נפשו· המשוך לא ימול שלא יבוא לידי סכנה דברי רבי יודה· אמר לו רבי יוסי הרבה משוכין היו בימי בן כוזיבא וכולן מלו וחיו והולידו בנים ובנות. והמשוך ושנולד מהול וגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית· תני אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית שהוא ערלה כבושה. על מה נחלקו על שנתגייר מהול שבית שמאי אומר שצריך להטיף ממנו דם ברית· ובית הלל אומרים אינו צריך להטיף ממנו דם ברית· רבי יצחק בר נחמן בשם ר' הושעיה הלכה כדברי התלמיד· אתא שבדא קומי רב ומר מן דתנינן מפני שהיא ערלה כבושה הדא אמרת ערל ברור הוא ודוחין עליו את השבת· ר' אבהו אמר אין דוחין עליו את השבת וצריך להטיף ממנו דם ברית· רבי ארא בר אהבה איתיליד ליה חד בר כו מומסמים ביה מית· רבי אבין אמר נעשה פצוע דכא ונתענה עליו וסתי· רבנן דקיסרין מרין כרות שפכה נעשה ונתענה ומת. ר' יוחנן בר מריי' בעי נתערבו מלמטן מהו לחזור ולערות עליהן מלמעלן· אנן תנינן מרחיצין את הקטן· תני דבית רבי מרחיצין את המילה· רבי אבהו בשם רבי יוחנן הלכה כמי שהוא אומר מרחיצין את המילה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן הלכה כמי שהוא אומר מרחיצין את הקטן· אמר רבי יוסה על כרחך את אומר מרחיצין את הקטן· תני שמואל אין מונעין לא שמן ולא חמין מעל גבי מכה בשבת· א"ר יוסי כל שעה· רבי זעירא רבי בא א"ל תני מתניתך ולא עוד אלא שמזלפין מים על גבי מכה בשבת· אם אמר את שמרחיצין את המילה מה בין מכתו של גדול ומכתו של קטן· ר' אבהו בשם ר"א הלכה כר' אלעזר בן עזריה· ר' בון בשם ר' אבהו טעמא דר"א בן עזריה ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים בהוותו כואב אין כתיב כאן אלא בהיותם כואבים· מלמד שכל איבריהם כואבי' עליהן· ר' יעקב בר אחא א"ר אלעזר ורבי יוחנן מפקדין לחייתא כל שקיין דיעבדין לחולה כשבתא· עבדין אפי' ביום השלישי שחל להיות בשבת· שמואל אמר מפני הסכנ' מחמין לו חמין· ר' יוסי בר בון בשם רבנן דתמן מחמין לו חמין בשבת· ותני כן מחמין הוא אדם אלונטית ונותנה על גבי מעיים בשבת· לא ישול אדם עריבה מלאה חמין ויתננה על גבי מעיים בשבת· ר' יהושע בן לוי אמר לית

כאן אלא מותר. ספק ואנדרוגינס אין מחללין עליהן את השב'· רבי יהודה מתיר באנדרוגינס תמן תנינן הכל חייבין בראי' חוץ מחרש שוטה וקטן טומטום ואנדרוגינס· מה אמר בה ר' יודה נישמעינה מן הדא ר' יוחנן בן דהבאי אמר משום ר' יהודה אף הסומא· ולית בר נש אמר אף אלא מכלל דו מודי על קדמיתא· מחלפה שיטת רבי יהודה תמן הוא אמר פרט וכה הוא אומר לרבות· ר' יהודה ורבנן מקר' אחד דרשו· ר' יהודה דרש זכר. ורבנן דרשו ערל· מה ת"ל זכר עד שיהא כולו זכר· ור' יהודי' דרש זכר· מה ת"ל ערל אפי' מקצתו ערל· כרם הבא כל זכורך פרט לאנדרוגינס· מי שהיו לו שני תינוקות כו'· א"ר יוחנן דר"מ היא דאמר דבר שעשייתו מצוה פטור ושאין בעשייתו מצוה במחלוקת· ר"ש אומר דבר שיש בעשייתו מצוה חייב ושאין בעשייתו מצוה פטור במחלוקת· ר' יוסי בשם ר' יוחנן דברי ר"מ והוא שיהא שה וזמים ובן שנה ושלמים וראוי להשחנו' לשם פסח· את שמע מינ' תלת· שמע מינה דבר שאין לו קיצבה· ודבר שאין דרכו להתחלף. ודבר שיש בעשייתו מצוה· מה אית לך דבר שאין לו קצבה· ר' ירמיה סבר מימר שלא ניתנה התור' קיצבה כמה פסחי' ידחו את השבת בכל השנה· ר' יוסי סבר מימר שאין את יכול לעמוד על מניינן· ר' יוסה כד הוה מטיל אילין ניתנה התורה קיצבה כמה פסחי' ידחו את השבת בכל השנה. רבי חסדא אמר דברי ר"ש תיפתר שהיה שם חבורה אחת שלא שחטה· א"ר זעירא מילתיה דר' ינאי אמר והוא ששכח ומל את של שבת בערב שבת· מלו בשחרי'· ר' זעירה אמר סבר ר' ינאי פטור· ר' בא אמר חייב· ולידא מילה אמרה ר' ינאי בא להודיעך איכן דרך התינוקות לחלף· על דעתיה דר' זעירא כרבי ינאי על דעתיה דרב כר"מ· א"ר מנא קומי ר' יוסי מה דמר רב חסדא כר"ש· ומה דמר ר' ינאי כר"מ· ומשיבין דבר בין ר' מאיר לר"ש ואשכחן פלינא בין רבי מאיר לבין ר"ש כשיור אילו התינוקות ספיקות מה את עביד לו כדבר שיש לו קיצבה או כדבר שאין לו קצבה· אין תעבדינון כדבר שיש לו קצבה והוא שיהא שם תינק אחר למול· א"ר יוסה מליהון דרבנן עבדין לון כדבר שאין לו קיצבה· והוא שיש שם תינוק אחר למול· איתא חמי הקדים ומנו פטור· איחר ומנו חייב· ר' הונא אמר חילופין הוא מתני' דתני אמר ר"ש לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על מי שהיה למול אחר שבת ומלו בשב' שחייב· ועל מי שהיה לו למול בערב שבת ומלו בשבת שר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר· א"ר יוסי בי רבי בון מן קשיי מקשי' לה ר' ינאי והוא ששכח ומל של שבת בערב שבת· רב ארא בר אהבה אמר זו דברי ר"מ ור"ש. אבל דברי ר' יוסי אפי' דבר שאין בעשייתן מצוה הואיל וטועה בו לשם מצו' פטור. פירש אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין את המילה· א"ר יוחנן דברי ר' יוסי אפי' פירש חוזר אפי' על ציצין שאין מעכבין את המילה· חיי דין רבי יוסי היי דתנינן תמן ר' יוסי אומר י"ט הראשון של חג שחל להיות בשב' שכח והוציא את הלולב לר"ה פטור מפני שהוציאו ברשות· אף בסכין של מילה ואף במילה כן· ממה דמר ר' יוחנן דברי ר' יוסי אפילו פירש חוזר אפי' על ציצין שאין מעכבין את המילה הדא אמרת אפי' בסכין של מילה כן אפי' במילה כן· יש קטן נימול ליומו· הוין עבידא· ילדה ואח"כ נתגיירה נימול ליומו· נתגיירה ואח"כ ילדה נימול לשמונה· יעקב איש כפר נבורייא שאל לר' חגיי· מעתה נולד בין השמשו' נימול בין השמשות· א"ל אילו הוינן אנא ואת עלין כחדא דילמא הוינן יכלין מכוונה· שמואל אמר אחוהו חמה ממתינין לו שלשים יום· אוחה שלשים יום מהו להאכילו חלב תרומה. מהו לסוכו שמן תרומה נישמעינה מן הדא הערל וכל הטמאין לא יאכלו בתרומ' נשיהם ועבדיהם יאכלו· ר' אחא בשם ר' תנחו' בר חייה אין ערלה אלא מיום השמיני והלאן· ותני כן כל שלשים יום אסור להאכילו חלב תרומה ולסוכו שמן תרומה· לילי שמיני מה את עבד ליה· ממה דתני לילי שמיני כנכנס לדיר להתעשר· הדא אמר' לילי שמיני כשמיני. ותני כן כל שבעת הימים מותר להאכילו חלב תרומה ולסוכו שמן תרומה· אילו ציצין המעכבין את המילה· ר' אבונא בשם רב ירמי' בתופה רוב גבהה של עטרה· ר' יוסה בן חנינא אמר בתופה רוב טב' עטרה· ר' טביי בשם שמואל בודקין אותו בשעה שמתקשה· מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל· תני וענוש כרת· ר' אחא בשם רבי אבהו הדא דתימר כשאין בו כדי למרק· אבל אם יש בו כדי למרק ממרק ואינו חושש· תני כל שעה שעסו' במילה חוזר בין על ציצין המעכבין במילה בין על ציצין שאין מעכבין פירש אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין במילה· א"ר יוחנן דברי ר' יוסי אפי' על ציצין שאין מעכבין המילה· אם פירש חוזר. היידן ר' יוסי היי דתנינן תמן ר' יוסי אומר י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב ברה"ר פטור מפני שהוציאו ברשות אף בסכין של מילה אף במצה כן· ממה דמר ר' יוחנן דברי ר' יוסה אפי' על ציצין שאין מעכבין במילה אם פירש חוזר· הדא אמרה אף בסכין של מילה ואף במצה כן:

הדרן עלך רבי אליעזר

פירוש

בית אב. כי' משפחה כלומר שאין לו עניין ודוגמא ממקום אחר אע"פ שהוא הלכה למשה מסיני קרוב להשכחת ולהכי אע"פ שהיה הדבר קבלה ביד הילל אפ"ה היה דורש מהיקש וגזירה שוה ועיין לקמן בפסחי' הסוגיא ובבבלי שם: שבועות. אפרש לקמן בפסחי' כל הסוגי' בעז"ה: מין. פי' במו מי אין: דו אמר לשונו' רבויין. פי' כל מלה יתירה וכפילה שנכתב בתורה לדרשא אתיא וא"כ אתי שפיר שנוכל ללמוד מהימול ימול מכאן לב' כו' אבל לר"י שאמר שאין ללמוד דבר מלשונות כפולין כי דרך התורה כן הוא כדמסיק ואזיל וא"כ מנן לי' כמו מכא לי' האי ליסוד לב' מילות ומשני א"ר יודה כו': דו. כמו דהוא: חד בר כו'. נראה דהגירסא היא משובשת בטעם והכי נ"ל חד בר כד מיתהיל קיסמים כו' וה"פ שנולד לו בן שהי' מהול והיה מעטעט כו כדי להטיף ממנו דם ברית ומת כו' ובירושלמי הגרסא מסייע לזה הפי' וע"ש: טעמא דר"א· פי' שאמר מרחיצין את הקטן ביום ג' למילה שחל בשבת מש' דס"ל דאית ביה סכנה: אין כתיב כו'. אין בהקשות היאך הוה מלי למימר הכי כיון דרבים הוו די"ל דלאו דוקא נקט הכי לישנא לא הו"ק דלכתוב בהיות כל את כואב. א"כ בהיותם בכאב ודלא כת' הכי מלמד שכל כו' ואם כן כוונתי האי סכנה אבל משום כאב המיל' לחוד ליכא סכנת' אבל בבבלי מסמע דמשום כאב מילה לחוד איכא סכנת': לחייתא. פי' למיילדות: מטיל אילין. נראה שצ"ל מני לאילין וכן הוא לקמן בפסחים: איתא חמי. פירש בוא וראה ולאו קושיא הוא: אחוזתו. מכאן הביאו בתוספו' דיבמו דפליג בזה הענין אתלמוד שלנו ועיין לקמן ביבמות פ"ח: סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

א עיין בבלי פסחים ס"ו ע"א. לקמן פסחים ל"ג ע"א.
ב פרה פ"ב מ"ג.
ג תוספתא פסחים פ"ה וע"ש הגי'.
ד עיין לקמן יבמות ח' ע"ד.
ה שם.
ו תוספתא ע"ז פ"ג. בבלי ע"ז כ"ז ע"ב.
ז עיין בבלי יבמות ע"ב ע"א. תוספתא שבת פט"ז.
ח תוספתא שבת פט"ז.
ט עיין בבלי שבת קל"ה ע"א. ועיין לקמן יבמות שם הגי'.
י עיין הגי' בבלי שבת קל"ד ע"ב.
יא תוספתא שם פ"ד.
יב חגיגה פ"א מ"א. עיין לקמן חגיגה ע"ו ע"א. לקמן יבמות ט' ע"א.
יג עיין לקמן פסחים ל"ג ע"ג.
יד תוספתא שבת פט"ז.
טו סוכה פ"ג מי"ד. עיין לקמן סוכה כ"ד ע"א.
טז עיין בבלי שבת קל"ה ע"א.
יז בבלי שבת קל"ז ע"א. לקמן יבמות ט' ע"א.
יח יבמות פ"ח מ"א.
יט בבלי זבחים י"ב ע"א.
כ בבלי שבת קל"ו ע"ב.
כא שם תוספתא פט"ז. לקמן יבמות ט' ע"א.

שהוא נוטל תלו אחת ומניח אחת· אבל אם היה גודר אסור: ג אין מיילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין· ומיילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת· וקושרים את הטיבור· ר' יוסי אומר אף חותכין· וכל צורכי מילה עושין בשבת:

פרק שמנה עשר

א מפנין אפי' ארבע וחמש קופות כו'· ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה הוא שיעור הקופות· א"ל נלמוד סתום מן המפורש· דתנינן תמן בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה· תמן תנינן המוציא יין כדי מזיגת הכוס· ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה הוא שיעור הכוסות. א"ל ילמוד סתום מן המפורש· דתני ר' חייה ארבע כוסות של פסח ישנן רביעית יין איטלקי· מהו לפנות מן האוצר כסדר הזה· נישמעינה מן הדא ישין שלא יגע באוצר· אבל עושה הוא שביל ונכנס ויוצא· אית תניי תני מטלטלין את הדימוע· אית תניי תני אין מטלטלין· א"ר לעזר כאן דאמר מטלטלין במדומע בתרומה טהורה· ומאן דמר אין מטלטלין לתרומה טמאה· ובאותו שיש בו כדי להעלות· אבל באותו שאין בו כדי להעלות לא· מאן תנא מטלטלין ר' אליעזר· דתנינן ר' אליעזר אומר סאה שנפלה היא סאה שעלת. א"ר אלעזר אדם עומד מערב שבת ואומר הרי זו תרומה למחר· ואין אדם עומד בשבת ואומר הרי זו תרומה למחר· ר' יוסי בי רב בון אומר אין אדם עומד ערב שבת ואומר הרי זו תרומה למחר· מתניתא פליגא על ר' יוסי בי ר' בון לנין טבול יום ומילאהו מן החבית מעשר טבל· אם אמר הרי זו תרומה למחר משתחשך הרי זו תרומה למחר אם אמר הרי זה עירוב לא אמר כלום· פתר לה לשעבר· והתני ר' חייה אומר אית לך מימר לשעבר· חזר בו ר' יוסי בי ר' בון מהדי· מאי כדון טבבי לכשאפרישנו' הגע עצמך שהיתה תרומה טהורה טבבר לכשאוכלינה· הגע עצמך שהיתה ותרומה טמאה טבבר לכשאניחנה בזוי· תני מטלטלין אחד תרומה טהורה ואחד תרומ' טמאה· א"ר זעירה הדא אמרת טבל שיש עליו· תני מותר לטלטלו כיצד עושה נותן עיניו במקצתו ואוכל השאר. תני מטלטלין החרדל מפני שהוא מאכל יונים· ואת החיצב מפני שהוא מאכל צבאים· ואת הזכוכית מפני שהוא מאכל נעמיות· א"ר נתן אם כן יטלטלו הזמורות מפני שהפילין אוכלין אותן· רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים· מה אנן קיימין אם בשיש לו מאותו המין ואותו המין מצוי בשוק דברי הכל מותר· אם בשאין לו מאותו המין ואין אותו המין מצוי בשוק דברי הכל אסור· אלא כי נן קיימין בשיש לו מאותו המין ואין אותו המין מצוי בשוק· רבנן אמרין מכיון שאין אותו המין מצוי בשוק כמי שאין לו מאותו המין· ורבן שמעון בן גמליאל אמר מכיון שיש לו מאותו המין כמי שאותו המין מצוי בשוק· א"ר זעירה לא אתייא אלא כרבי חנינא דאמר עולין היינו עם רבי לחמת גרר· והוה אומר לנו בררו לכם חלוקי אבני' ואתם מותרין לטלטלם למחר· א"ר יוסה שנייא היא הכא שהן כבסא· התיב ר' לעזר והתנינן חבילי קש· וקש לא כמפוו' הוא· מתני' פליג' על מאן דמר כל המיוחד לאיסו' אסור· דתנינן האבן שעל פי החבית מטה על צדה ונופלת· ר' בא בשם רב חייה בר אשי פתר לה בשוכח· מתני' פליגא על מאן דמר כל המיוחד לאיסור אסור· דתנינן כופין סל לפני האפרוחי' שיעלו וירדו· ותני עלה עלו מאליהן אסור לטלטלה· א"ר בון בר חייה קומי ר' זעירא תיפתר במאוס· א"ל והתני רבי תשעי' אפי' סאה אפי' תקרב· אית לך מימר סאה ותרקב מאוסין הן· אין מיילדין הבהמה וכו'· אי' זהו הסוע מביא יין ונופח לתוך חוטמו ונותן ידו למטה ומקבל ושומט דדיה ונותן לתוך פיו· רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מרחמין על הבהמה ביום טוב· כיצד עושה נותן גוש של מלח על רחמה והיא רוצה לחניק בנה· וקוראין לה חכמה ממקום למקום· כיי דתנינן תמן ולא זו בלבד אלא אפי' חכמה הבאה לילד. ומחללין עליה את השבת· שמואל אמר עושין לה מדורה אפי' בתקופת תמוז· וקושרין את הטיבור· כהדא אמתיה דבר קפרא נפקא מיילדה בשבת· אתת ושאלת לר' אמר לה אולון ושאלון לחייתא· אמר ליה ליכא חייא. אמ' לה זילי עיבידי כמנהגיך· אמרה ליה ליכא מנהג. אמר לה אוזילי חתוך כר' יוסי· כיני מתני' וכל צורכי חייה נעשין בשבת· תני השליא הזאת בשבת עשירין טומנין אותן בשמן· והעניים טומנין אותן בתבן וחול· אלו ואילו טומנין אותן בארץ כדי ליתן ערבון לארץ:

הדרן עלך מפנין

א׳ רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו על פי עדים. ועוד א"ר אליעזר כורתין עצים לעשות פיחמים לעשות. ברזל· כלל אמר ר' עקיבה כל מלאכה שאיפשר לה לעשות מערב שבת אינה דוחה את השבת· מילה שאי איפשר לה לעשות מערב שבת דוחה את השבת: ב עושין כל צורכי מילה מולין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלנית וכמון אם לא שחק מע"ש לועס בשיניו ונותן. אם לא טרף יין ושמן נותן זה לעצמו וזה לעצמו אין עושין לה חלוק לכתחילה אבל כורך עליה סמרטוט. אם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא אפי' מחצר אחרת: ג מרחיצין את הקטן לפני המילה ולאחר המילה ומולפין עליו ביד אבל לא בכלי. ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנא' ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים· ספק ואנדרוגינס אין מחללין עליו את השבת ר' יהודה מתיר באנדרוגינס: ד מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול ערב שבת ואחד למול בשבת שכח ומל את של ערב השבת בשבת חייב· אחד למול אחר השבת ואחר למול בשבת שכח ומל את של אחר השבת בשבת ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר: ה קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר לא פחות ולא יותר· כדרכו לשמונה· נולד בין השמשות נימול לתשעה· בין השמשות ערב שבת נימול לעשרה· יום טוב לאחר שבת נימול לאחד עשר· שני ימים טובים של ראש השנה נימול לשנים עשר· קטן החולה אין מולין אותו עד שיבריא: ו אילו הן ציצים המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומ'. אם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין· מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל:

פרק תשעה עשר

א׳ רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי כו'· א"ר יוחנן הוינן סברין מימר בכל הדברים חלוק ר' אליעזר· ממה שצרך רבי אליעזר לדרוש ביכורין· מה ביכורין שני בעומר דוחין השבת· אף ביכורין שני בשתי הלחם דוחין את השבת· הרא אמרה לא בכל הדברי' חלוק ר' אליעזר· ולמה צרך ר' אליעזר לדרוש ביכורין אלא על ידי שעיקר הוייתן שבת ומכשיריהן מלאכה· התיבון והתני לולב ומכשיריו דוחין את השבת· א"ר יונה להביאו מראש הדקל· והתני שופר ומכשיריו דוחין את השבת להביאו מחוץ לתחום. ותני כן אין מגרדין ולא מגרדן ולא מפרכין· תני בשם ר' אליעזר לולב ומכשיריו· דוחין את השבת· א"ר יונה סלקה מתני'· תני מעשה היה והורה רבי ברי' אליעזר· א"ר יוחנן חבורה היתה מקשה מה ראה ר' להניח דברי חכמים ולעשות כר' אליעזר· א"ר הושעיה שאלנו את ר' יהודה הגוזר ואמר לנו כמבוי שאינו מפול' כהדא תנינן אסור לטלטל מתוכו לבתים ומן הבתים לתוכו· א"ר אבהו קיימתיה בתינוק ובאיזמל ששבתו במבוי. ואינו אסור לטלטלו בכל המבוי. בעון קומי ר' יוסה כמה דאת מר בכלים ששבתו בכל החצר מטלטלין אותן בכל החצר ודכוותה כלי' ששבתו בכל המבוי מטלטלין אותן בכל המבוי בשבת· שאלון ליה ולא אגיבון דלא הוה ר' יוסי אמר אלא כל מילה באתרה· כד אתין לעירובין אמר לון בשם ר' יוחנן כלים שבתו במבוי מטלטלין אותן בכל המבוי· ודכוותה כלים ששבתו בחצר מטלטלין אותן בכל החצר. רב אמר אין מטלטלין אותו אלא בד' אמות. א"ר יוסה בי ר' בון רב כדעתיה ור' יוחנן כדעתיה. ר' יוחנן דו אמר קורה בלא שיתוף מתרת· הוא דאמר מטלטלין אותן בכל המבוי· רב דו אמר אין קורה מתרת בלא שיתוף· הוא דאמר אין מטלטלין אותן אלא בארבע אמות· על דעתיה דר' יוחנן לאי זה דבר משתתפין בכל המבוי· א"ר יוסה בי ר' בון כדי לעשות כל הרשויות אחת· ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי סכין של מילה עשה לה חולה ומביאה· בר מרינה הוה ליה עובדא שאיל לר' סימון ושרא שאל לר' אמי ואסר ואיקפד ר' סימון· ולא כן תני נשאל לחכם והתיר ישאל לחכם אחר שמא יאסר· א"ר יודן הכין הוה עובדא שאל ר' אמי ואסר ליה· לר' סימון ושרא איקפד ר' אמי כהדא דתני נשאל לחכם ואסר אל ישאל לחכם אחר שמא יתיר. בימי ר' ירמיה אנשון מפתחייה דסדרא רובה אתין ושאלין ליה אמ' לון כד תחמון שמשא עבר איתונן דרך חולה· חייליה דר' ירמיה טהרא כל חולה שנעשית בין לדעת בין שלא לדעת הרי זו חולה· ר' יודה בר פזי הורי להביאן דרך מגעלין· ר' חיננא בר פפא הורי לעשות חולה ולהביאן דרך מגעלין. רבי שמואל בר אבדומא הוה ליה עובדא למיגזור לרב ששעה בריה אנשון מייתי אחמל· שאל לרבי מנא אמר לו ירחה למחר· שאל לר' יצחק בר אלעזר אמר לון מישחוק קנריטון לא אנשיתון ומייתי אחמיל אנשיתון· ירחה למחר·

פירוש

[illegible] הגו עשב שמתרה בעוסק כנגע ופק טרפיו טמין לבמן ולבמן מ תיכס יהושע את הפרך שלם ימינו את נגול רצוה נעמית. פי' הם בנות היענה: יטלטלו כו'. פיר"ש ספני שרלפי הוא להיות לו פילין ולהפילין ושמי בבבלי בפרקי' נעמיות סביחי פילין לא שכיחי: מה אנן כו'. פי' בפלי עסקי' אם בשם לו מאותו המין כו' כלומר שהיו לו בביתו לבמים ופילין ועורבי' ובפסוי' בוודאי דדברי הכל מותר: אלא כי נן· בפי: נן פגן כו': אותו הבית. פי' דתנן במתני' שמותר לטעמו: ונפח כו'. פי' רש"י לפי שמחייה במתפס לו ברירך וליתות: מרחמין. פי' שמהבין את הולדה עליה: על רחמה· פי' ומתוך כך היא זוכרת לצער לידה אשר היה לה וע"י כן היא מרחמת ומקרבת את הולד אם רמקתו: חכמה. פי' מילדת: ליכ' חיי'. פי' אין כאן מילדת שהיא יכול לשאל נה: ערבון· פי' כשיפות:
סליק פירקא:
רבי אליעזר חלוק ר"א. פי' וסבר דבכל מכשירי מלוה דוחין את השבת אבל פסה שפלינו שהוצרך ר"א ללמוד בג"ש בשתי הלחם שאפייתן דוחה השבת ואע"פ שהוא קודם היום: הדא אמר' כו'. פי' זאת מוכחת שלא לכל הדברים סבר ר"א דמכשירי מלוה דוחין שבת· ובבבלי דפרקין מבואר כל הסוגיא ע"ש: דצחר. פי' המוהל: איבון. פי' השיבו: אלא כל מילה כו'. ולקמן נוסח' אחרת והכי איתא שם כל מלא יעלא באתריה וה"פ כל הדבר לשלמות יעלאנה ומפטר שהכל עניין א' הוא: אנשון. פי' שכחו: ירחה כו'. עיין בר"ף בר' פירקי':

מראה מקום ותנהות

ס לעיל י"א ע"ג וש"נ.
י כ"ח ח"א.
ג תוספתא שנה פט"ו.
ד תרומות פ"ה מ"ב.
ה עבול יום פ"ד ח"ד.
ו בבלי שבת קכ"ו ע"א. תוספתא שם פט"ו
ז לעיל שבת ו ע"א.
ח פכ"ק מ"ב.
ט עיין בבלי שבת קכ"ח ע"ב. תוספתא פט"ו
י ר"ח פ"ב מ"ה.
יא תוספתא שנה פט"ו.
יב עיין בבלי סוכה ק"ג ע"א.
יג עיין לקמן עירובין כ"ב ע"א.
יד עיין בבלי ע"ז ו' ע"א.
טו שם ע"ב.

א· כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אע״פ שנתפרקו בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן: ב נוטל אדם קורנס ליפצע בו אגוזים· קורדום לחתוך בו את הדבילה. מגירה לגור בה את הגבינה· מגריפה לגרוף בה את הגרוגרות· את הרחת ואת המלגו לתת עליו לקטן· את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו· מחט של יד ליטול בה את הקוץ ושל סקאין לפתוח בו את הדלת: ג קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה· ואם לאו אינו מקבל טומאה·בין כך ובין כך ניטל בשבת: ד כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך· ר׳ נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך: ה כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה· שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית. ושל זכוכית לכסות בהן את פי הפך· ר׳ יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה· ושל זכוכית לצוק בתוכן שמן: ו האבן שבקירויא אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה· ואם לאו אין ממלאין בה· זמורה שהיא קשורה בטפיח . ממלאין בה בשבת: ז ר׳ אליעזר אומר פקק החלון בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו· ואם לאו אין פוקקין בו· וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו: ח כל כיסויי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת א״ר יוסי במה דברים אמורים בכיסויי הקרקעות אבל בכיסויי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת:

פרק שבעה עשר

א כל הכלים ניטלין בשבת כו׳· דלתות תבית דרובה ודלתות חכלים דרובן· דלתות חבית דרובה שאף ע״פ שנתפרקו מערב שבת אסור לטלטלן בשבת· דלתות חכלים דרובה שאע״פ שנתפרקו בשבת ניטלין בשבת· לפי שאינן מן המוכן· ואין תשמישן אלא על גבי קרקע· ר׳ אבהו בשם ר׳ אלעזר בראשונה היו כל הכלים ניטלין בשבת· כיון שנחשדו לחיות מחללין ימים טובים ושבתות· הדא הוא דכתי׳ בימים תהמה ראיתי ביהודה דורכים גיתות בשבת ועמסים על החמורים וגומ׳· ואסרו להן הכל. כיון שנגדרו היו מתירין להן והולכין עד שהתירו להן את הכל· חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה· ר׳ יוסה אומר אף הצינורין· רבן שמעון בן גמליאל אומר אף התונין· מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה. רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היתה מדוכה קטנה ניתנ׳ על גבי השלחן הרי היא כקערה ומטלטלין אותה בשבת· ר׳ יוסי ר׳ אילא בשם ר׳ אלעזר· ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ אלעזר קודם להתרת כלים שנו: תמן תנינן קלוסטרא ר׳ יהושע אומר שומטה מפתח זו ותולה בחבירו בשבת· ר׳ טרפון אומר הרי היא ככל הכלים ומיטלטלת בחצר· רבי ר׳ ינאי אמרי בחצר שלא עירבה היא מתני׳. אם בחצר שלא עירבה הדא הוא דתנינן הרי היא ככל חכלים ומטלטלת בחצר· ר׳ יוסה בשם ר׳ ירמיה ר׳ חנינה מטי בה בשם ר׳ אלעזר קודם להתרת כלים שנו· אי קודם להתרת כלים שנו הדא הוא דתנינן הרי היא ככל הכלים ומיטלטלת בחצר· כג׳ כלים המיטלטלין בחצר· ואילו הן סכין קטנה ומקצוע של דבילה ווומי ליסטרא· החצצרת תוקע חשלישית בראש הגג ומניחה במקומה ולא כלי הוא· א״ר יוחן קודם לחתרת כלים שנו· ר׳ זעירא בשם ר׳ לעזר קנים ומקלו׳ קודם להתרת כלים שנו· לווחין של ספינה אין מטלטלין אותן בשבת· אם היו מכוסי׳ על גבי כלי או על גבי אוכלין הרי הן ככיסוי כל הכלים ומטלטלין אותן בשבת· אמר בימי ר׳ לא אעינ׳ הדימר ככיסוי כלים והוא שיהא עליהן תואר כלי: כלי שניטל בשנים מטלטלין אותו· בשנים בארבעה ובחמשה אסור· א״ר זעירא מכיון דאת אמר בשנים מותר· אפי׳ בארבעה ובחמשה מותר· מה דמר ר׳ מנא א״ר יוסה חוון טלייא טעינין ספסלה· דר׳ יודה בר פזי וסבייא מסייעין לחון· ר׳ לעזר בשם ר׳ תנינה מעשה היה וטילטלו קרון של בית ר׳ בשבת· ולאו כלי הוא· שלא תאמר תואיל ואין תשמישן אלא על גב מקומן אין מטלטלין אותן בשבת. ר׳ יהודה בשם שמואל קופות הגדולות וסוגין הגדולי׳ מטלטלין אותן בשב׳· שלא תאמ׳ הואיל ותשמישן במקומן אין מטלטלין אותן· ר׳ אבא בשם שמואל מכבש מוטות מטלטלין אותן בשבת· ר׳ בא בשם רב כוכר העליון והתחתון מטלטלין אותן חוץ מן העומדין· א״ר בא חדא דהימר בעומדין ששם אבל בעומדין שבן מותר· ר׳ זעירא בשם רב יהודה בשם רב קנים והכלים של קוריים מטלטלין אותן בשבת· מה דר׳ יוסה א״ר יוחנן שאל לר׳ יהודה בן לוי מהו לטלטל כלי קוריים בשבת אל מטלטלין· ר׳ יודה בן פזי לא אמר כן אלא ר׳ יוחנן שאל לר׳ יהודה בן לוי מהו לטלטל כלי קוריים בשבת א״ל אין מטלטלין· א״ל למה אל מפני שאין מטלטלין: נוטל אדם קורנס לפצע בו אגוזים. הא שלא לפצע בו לא· מתני׳ דר׳ נחמיה דא״ר נחמיה אין ניטלין שלא לצורך· ר׳ בא ר׳ יודא ר׳ חונא בר שלמיא בשם רבי מתני׳ חכמי׳ לר׳ נחמיה כיי׳ ובמזורה ובמכונה· כויידא דו עבד כיה· במזורה דו חביט כיה· במכונה דו כתיש ביה. כלי המותר לאיסור מטלטלין אותו לצורך· להיתר בין לצורך בין שלא לצורך. א״ר יוסה ראה עד איכן הקילו בשבת· שאפילו דברים שאין תשמישן לשם שבת התירו אותן לשם שבת. דמר ר׳ לעזר דלופקי למה היא טמאה· מפני שהשמש אוכל עליה· בסיס דירידה למה היא טמאה· מפני שהשמש עומד עליה· ראה עד איכן התמירו בטומאה· שאפי׳ דברים שאין תשמישן לשם טבלה· טימאו אותן לשם טבלה· את הרחת ואת המלגו לתת עליו לקטן. תכוש והכרכר לתחוב בו· א״ר סימון שרא לי ר׳ אבהו מסב קילורית בשבת· ר׳ בא בר כהן בשם רב ששה מתני׳ אמרה כן· מחט של יד ליטול בה את הקוץ דלכן מה בין קוץ לוה· רבי בא בעא קמי ר׳ מנא מהו מינכלתה ביום טוב· אל אינו אוכל נפש· רבי ר׳ ינאי אמרי קנה שהתקינו לחיות בודק הזיתין· כיצד היה יודע אם מלוכלך במשקה ביודע שנגמרה מלאכת המעטן· ואי לא בידוע שלא נגמרה מלאכה המעטן· אל ר׳ מנא לא תני שמואל אלא לחיות שולח בו הזיתין: קנה שהתקינו לחיות פוקק בו החלון נימר אם היה קשור ותלוי פוקקין בו ואי לא אין פוקקין בו· רבן שמעון בן גמליאל אומ׳ מותקן אע״פ שאינו קשו׳ ותלוי· ולא כן א״ר יוחנן משכני הילפיי והראני נגר נטל בית ר׳ קשור אע״פ שאינו תלוי· א״ר יודן מכיון שניטלו וניתנו לתוך ידו נעשה כמפתח· רב יהודה בשם רב הלכה כר׳ נחמי׳ דאמר אין ניטלין אלא לצורך· ר׳ יוחנן ורבנן דתמן חד אמר לצורך· לצורך· גופו· שלא לצורך· שלא לצורך גופו· ר׳ נחמיה אומר אינן ניטלין אלא לצורך גופו· וחרנה אמר לצורך לצורך גופו ולצורך מקומו· שלא לצורך שלא לצורך גופו ושלא לצורך מקומו· ר׳ נחמיה אומ׳ אין ניטלין אלא לצורך גופו ולצורך מקומו· תני א״ר יוחן לא נחלקו בית שמאי ובי׳ הלל על המלאין שמטלטלין אותן שלא לצור׳· ועל הריקנין שיש בדעתו למלוחן· ועל מה נחלקו על שאין בדעתו למלוחן· שבית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין· אתייא דבית שמאי כר׳ נחמיה· את אמרת הלכה כר׳ נחמיה ולא הלכה כבית שמאי: תמן תנינן וכוכית לגרוד בה ראש הכרכר· והכא הוא אמר הכין· ר׳ אחא רבי מיישא בשם רבנן דקיסרי כאן כעבה כאן כחדה· ואית רבעי מימר כאן כמטלטל כאן כמוציא. אגן תנינן האבן כתוכה· תני רבי ר׳ והאוכלין והאבן בתוכה· ר׳ יעקב בר זבדי בשם ר׳ אבהו אתפלגון ר׳ חייה בר יוסף ור׳ יוחנן· ר׳ חייה בר יוסף כמתני׳· ר׳ יוחנן כהדא דהני דבי ר׳. מתני׳ פליגא על ר׳ יוחנן האבן שבקירויא אם ממלין בה ואינה נופלת ממלין בה· כיון שהוא אפיצה לה כגופה היא· וסיפא פליגא על ר׳ חייא בר יוסף ואם לאו אין ממלין בה· א״ר יודן כיון שהוא עשויה להכביד נעשת כמטלטל קירויא על גב האבן· מה עבד לה ר׳ יוחנן נעשה כמטלטל קרויה עצמה· מתני׳ פליגא על רבי יוחנן נוטל אדם בנו והאבן בידו כלכלה והאבן בתוכה· ותני דבי ר׳ האבן והאוכלין בתוכה· ר׳ כהן בשם רבנן דתמן תינוק עשו אותו כאוכלין· תמן אמרין עשו האבן ביד התינוק כקמיע מוסחת ביד תינוק· אי והו נגר הנגרר· א״ר יוחנן קשור אע״פ שאינו תלוי. א״ר יוחנן משכני חילפיי והראני נגר משל בית ר׳ קשור אע״פ שאינו תלוי· א״ר יוחנן אתייא יחידייא דרובא כסתמא דתמן· ויחידייא דתמן כסתמא דהכא· ר׳ יוסי בעי קומי ר׳ ירמי׳ היך עבדין עובדא· אל מן מה דמר ר׳ יוחנן משכני חילפי והראני נגר משל בית ר׳ קשור אע״פ שאינו תלוי· הדא אמרה כר׳ יודן עבדין עובדא· אתא ר׳ חונא בשם ר׳ שמואל הלכה כר׳ יהודה עד שיהא קשור בדלת· ר׳ ינאי רבי אמי אמר עד שיהא קשור בדלת כדבר שהוא יכול להעמידו· ניגרייא דיד לעד הוה קטי׳ בגמי· נשמט אסור· נקטו ר׳ יעקב בר אחא בשם רבנן מדדהו בראשי אצבעתיו: כל כסוי הכלים וכו׳· אבא בר כתנא רב חייה בר אשי בשם רב הלכה כר׳ יוסי:

הדרן עלך כל הכלים

א· מפנין אפי׳ ארבע וחמש קופו׳ של תבן ושל תבואה מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש· אבל לא את האוצר· מפנין תרומה טהורה ודמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו והתורמוס היבש מפני שהוא מאכל לעניים· אבל לא את הטבל ולא את מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו· לא את הלוף ולא את החרדל· רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים: ב חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אם התקינן למאכ׳ בהמ׳ מטלטלין אותן· ואם לאו אין מטלטלין אותן· כופין את הסל לפני האפרוחין כדי שיעלו וירדו· תרנגול׳ שברחה דוחין אותה עד שתיכנס· ומדדין עגלים וסייחים ברה״ר והאשה מדדה את בנה· א״ר יהודה אימתי בזמן

[illegible]

כ׳ הכלים: מוחדין ותוכן. ספרי בבבלי שמסקילה כמירו להם דבר שמלאכתו להיתר כו׳ ואח״כ מחמח לגג ואח״כ · דבר שמלאכתו לאיסור בו׳ ועיין שם במרקי׳ ותפלה פי׳ לשל הבוניה: הראנין. פי׳ש הקוליס: קלוסטרא· דבר כעשוי כמין נגר לנעול בו הדלת ובראשו כוס עב ועגול כמין רימון וראוי לדוך בו שום ותסוגיא מסלק מבואר היטיב בבבלי דפרקין: סכין קטנה· פי׳ שאוכלין בו ותותכין בו בשר ולחם וקציעי תאנים: ומקצוע. פי׳ אותה שמחתכין בו דבילה יעשיהו במקלות: מחרגמינן באלמליכן חומי ליסטרא. פי׳ כף שפנים׳ את הקדירה ומכלקי׳ בו את הוותם בדירא ט׳. בבבלי נסיכי ופי׳ הערוך שהם יתידות הסוכט׳ לגכן בהם מסי ולפי שאילו הכלים מקפיד אדם עליה׳ שלא יפגמו ושלא יתקלקלו ולפיכך אדם מקלה דעתו מהם: דו עצר בו׳. פי׳ שכותשין בהם הבגדים דו כמו דהוא: חביט. הוא כלי שהבוגם מכה בו הבגדי כדי שיתלבטו: במכונה. לקמן בי״ט אותה כנוכנה והוא חבחבה שכותשין בו: דלופקי. פי׳ כלי עץ שמעמידין בו כלי היק כגון טסות ולשישות: דלבן. פי׳ דחם לא כן: משכני כו׳. פי׳ מסך אותי חילפיי והראה׳ לי נגר כו׳: חלפיי. הוא שם חכם: אפיצה. פי׳ דחוקה ודבוקה: נשמט. פי׳ שנפסק בחבל שהוא קשור בו והרי הוא מונח בקרן זווית כשהוא פותח אותו נקטו. פי׳ שבכבם הנגר בחור האיסקופה ואלא לבד הקרקע ונותן בקרקע כך פלאתי אבל התוספות כתבו שאין פתרון נקטו כוש בעילה בקרקע אלא זוס׳ שהוא מעין נשמט ואינו נשמט ממש וע״ש בתוספות ועיין כל הסוגי׳ בבבלי בעירובין פ׳ בתרא: סליק פירק׳:

מראה מקום והגהות

א עיין הגי׳ תוספתא שבת פ׳ ט״ו·

ג שם פי״ד·

ג כלים פי״ז מ״ד·

ד עיין בבלי שבת ל״ה ע״ב·

ה בבלי שבת קכ״ג ע״ב. לקמן פסחים ל״ב ע״ד·

ו עיין בבלי שבת קכ״ה:

ז אולי צ״ל בשלשה.

ח עיין בבלי שבת קי״ג ע״א·

ט ע״ש הגי׳ כלי קיוהי.

י תוספתא שבת פט״ו.

יא פ״ח פ״ו ועיין לעיל י״ט ע״ג·

יב מכ״ח פ״א.

יג עיין לקמן עירובין כ״ו פ״ל·

יד תוספתא עירובין כ״ח.

אין דבר משום שבות שעומד בפני כתבי הקודש. מה פליגין. תמן מפני מיונן כרם הבא כל עמא מודיי שמצילין אותו מפני הדליקה. למי נצרכה. לרבן שמעון בן גמליאל. אף על גב דרבן שמעון בן גמליאל אמ' אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית מודי הוא הכא שמצילין אותן מפני הדליקה. מעשה ברבן גמליאל שהיה עומד על הבניין בהר הבית והביאו לו ספר איוב כתוב תרגום ואמ' לבנאי תננו תחת הנדבך. אע"פ שאמרו אין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלה אבל שונין ודורשין בהן. צרך דבר נוטל ובודק. דלמא ר' זעירא ור' חייא רבא ור' ישמעאל בי ר' יוסה הוו יתבין ופושטין במגילת קינות ערב תשעה באב שחל להיות בשבת מן המנחה ולמעלה. ושיירו בה אלף בית אחד. אמרו למחר אנו באין וגומרין אותה. (עם בסיא כשהיה כשרה) נפטר לביתו נכשל באצבעו וקרא על גרמיה רבים מכאובים לרשע. אמ' רבי חייא כחוביט מטוף בן דכתיב רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם. אמר לו ר' ישמעאל בי ר' יוסי אילו לא הייתנו עוסקין בעניין כך היה לנו לומר. על אחת כמה וכמה שהיינו עוסקין בעניין. עלה לביתו ונתן עליה ספוג יבש וקשר עליה גמי מבחוץ. אמר רבי ישמעאל בי ר' יוסי ממנו למדנו ג' דברי' ספוג אינו מרפא אלא משמר. גמי שהוא מן המוכן. ואין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלה. מעתה במקום שיש בית המדרש אל יקראו. במקום שאין בית המדרש יקראו. לית לך אלא כהדא דתני ר' נחמיה. דתני ר' נחמיה מפני מה אין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלה מפני שטרי הדיוטר שאם אומר את לו שהוא מותר אף הוא או' מה בכך שנתעסק בשטרותיי. מתוך שאת אומר לו שהוא אסור. אף הוא אומר כתבי הקודש אסור שטרי הדיוטר לא כל שכן. הדא אמרה שהמשנה קודמת למקרא. והדא מסייעא להדא דתני רשב"י. דתני רשב"י העוסק במקרא מידה שאינה מידה. העוסק במשנה מידה שנוטלין ממנה שכר. העוסק בתלמוד אין לך מידה גדולה מזו. לעולם הוי רץ אחר המשנה יותר מן התלמוד. א"ר יוסי בי ר' בון הדא דאת אמר עד שלא שיקע בו ר' רוב משניות. אבל משישקע בו רבי רוב משניות לעולם הוי רץ אחר התלמו' יותר מן המשנה. ברכות שכתוב בהן ענייניות הרבה מן התורה אין מצילין אותן מפני הדליקה. מיכן אמרו כותבי ברכות שורפי תורה. מעשה באחד שהיה כותב ברכות והלך ר' ישמעאל לבודקו כיון שהרגיש בקול פעמותיו של ר' ישמעאל נטל תכריך של ברכות וזרקן לתוך ספל של מים כלשון הזה אמר לו גדול עונש האחרון מן הראשון. א"ר יהושע בן לוי הדא אגדתא הכותבה אין לו חלק. הדורשה מתחרך. השומעה אינו מקבל שכר. אמר רבי יהושע בן לוי אנא מן יומוי לא איסתכלית בספרא דאגדתא אלא חד זמן איסתכלית אשכחית כתוב בה מאה ושבעים וחמש פרשיות שבתו' בתורה דבר אמורה צוויי כנגד שנותיו של אבינו אברהם דכתיב לקחת מתנות באדם. וכתוב האדם הגדול בענקים. מאה וארבעים ושבעה מזמורות שכתוב בתהילים כנגד שנותיו של אבינו יעקב. מלמד שכל הקילוסין שישראל מקלסין להקדוש ב"ה כנגד שנותיו של יעקב שנ' ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. מאה ועשרים וג' פעמים שישראל עונין הללויה. כנגד שנותיו של אהרן. הללויה הללו אל בקדשו. לאהרן קדושו לאהרן קדו' ה'. אפי' כן אנא מתבעי בליליא. ר' חייה בר בא חמא חד ספר דאגדה אמ' אי מה כתיב טבאו' תקטע ידה דכתבתה. א"ל חד אבוי דההוא גברא כתבה. א"ל כן אמרת תקטע ידה דכתבתה. והוות ליה כן כשגגה שיוצא מלפני השליט: הגיליונים וספרי מינין. אית תני קורי' אזכרותיהן ושורפן. אית תניי תני שורפן הן ואזכרותיהן. א"ר טרפון אקפח את בניי שאם יבואו לביתי שאני שורפן הן ואזכרותיהן. שאם יהיה הרודף רודף אחריי שאני נמלט לתוך בתיהן של ע"ז ואיני נמלט לתוך בתיהן של מינין. שעובדי ע"ז אינן מכירין אותו וכופרין בו. אבל המינין מכירין אותו וכופרין בו. עליהן אמר דוד הלא משנאיך ה' אשנא וגו'. זה מדרש דרשו ומה אם להטיל שלום בין איש לאשתו אמר הכתוב השם שנכתב בקדושה ימחה על המים. ספרי מינין שמטילין איבה ותחרות ומחלוקות בין ישראל לאביהן שבשמים אינו דין שישרפו הן ואזכרותיהן. מתני' כשאינו טפול לו. אבל אם היה טפול לו כגופו הוא. ניחא תיק הספר עם הספר תיק תפילין עם התפילין. רבי תני בשם ר' זעירא שמע לה מהדא חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. וכן הוא אומר בארין גובריא אילך כפיתו בסרבליהון וגו': אע"פ שיש בתוכו מעות. ייבא כיי דמר ר' יעקב בר אחא אמר חיננא קרתיגנאה בשם ר' הושעיה היסיקא שיש בתוכה מעות נותן עליה כבר ומטלטלה. לאיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש הא למפולש לא. בכל אתר את אמר אין המהלך כמניח. וכא את אמר המהלך כמניח. אלא כזורק. תמן את אמ' הזורק פטור. וכא את אמר הזורק חייב. ר' חזקי' בשם ר' אחא כשלא עירבו אנן קיימין. בן בתירה כר' יהודה דתנינן תמן נסרין המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יהודה. וחכמים אוסרין. רבי בון בר חייא בשם ר' בא בר ממל דר' נחמיה היא דאמר אינן ניטלין אלא לצורך. א"ר יוסה טעמ' דרבנן תמן כל מה שיש בביה מן המוכן.

כרם הבא אם אתה אומר כן אף הוא מציל מן החום לשדה. מתניתא דרבי הורקנס דאמר לעולם מצילין מזון שלש סעודות. תיפתר כשנפלה דליקה בליל שבת עד שלא אכלה. ביום הכיפורים מאי איכא למימר. על דעתהון דרבנן לא יציל כלום. כל עמא מודיי שמצילין מזון סעודה אחת מפני הסכנה: תני מצילין לחולה ולקטן בבינונית. ולרעבתן כדי מזונו. מערבין לחולה ולקטן כדי מזונו. ולרעבתן בבינונית תני אין מערימין. רבי יוסי בי ר' בון אמר מערימין. אית תניי תני מצילין ואוכל מזמן. אית תניי תני מזמן ואוכל מציל. מאן דמר מציל ואוכל מזמן כמאן דמר מערימין. ומאן דמר מזמן ואוכל מציל כמאן דמר אין מערימין. תני אף מכבין להציל. מתניתא דר"ש דאמר אין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש. תני אף מטמאין להציל. והתני בכל קודש לא תגע לרבו' התרומה. היא תרומה היא מעשר שני. מאי כהן וכלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול: תני כשם שמצילין מן הדליקה כך מצילין מיד הגיים ומיד הנהר ומיד המפולת ומיד כל דבר שאובד. מתני' דרבי יוסי דאמר לעולם מצילין מזון שלש סעודות. סכיין שכולה גוף אחד כמי שכולה סעודה אחת. ואו' לאחרים בואו והצילו לכם. שכן דרכן להזמין אורחין בשבת. אם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר השבת. תמן תנינן מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת. תמן את אמר משכונה נביה. הכא מאי אית לך. א"ר אבא מרי לכך שינו נקרא פיקח. ר' יוסי אומר שמונה עשר כלים. ואלו הן מקטורן ניקלי ופומרא ופילין ומעפורת וקולבין של פשתן וחלוק של צמר ותרי אמפליות. שני סבריקין ושני אבריקין. שני מנעלין וכובע שבראשו וחגור שבמתניו וסודרין שעל זרועותיו. ואומר לאחרים בואו והצילו עמי. שכן דרכן לחשאיל כלים בשבת. כיני מתני' משיאחוז האור בכן. ר' ירמיה ר' בא בר ממל בשם רב ספר שאחזו בו האור מצד אחד נותן מים מצד השני ואם כבה כבה. אחז בו האור משני צדדין פושטו וקורא בו ואם כבה כבה. טלית שאחזו בו האור מצד אחד נותן מים מצד שני ואם כבה כבה. אחז בה האור משני צדדין נוטלה ומתעטף בה ואם כבת' כבת'. ר' שמואל בשם רבי זעירא דר' יוסה היא. א"ר יוסה הוה סברינן מימר מה פליגין מימר ר' יוסה ורבנן בשעשה מחיצה של כלים. אבל אם עשה מחיצה של מים לא. סמך דמר רבי שמואל בשם רבי זעירא דר' יוסי היא הדא אמרה אפי' עשה מחיצה של מים והוא המחלוקת. נכרי שבא לכבות. בימי ר' אמי נפלה דליקה בכפר אפיק ר' אמי כרוז בשוקי דארמאי ומר מאן דעבד לא מפסיד. א"ר אלעזר בי ר' יוסה קומי ר' יוסה סכנה הייתה. אם הייתה סכנה אפי' ר' אמי יטפי. ולא כן תני כל דבר שיש בו סכנה אין אומרין יעשו דברים הללו בנשים ובקטנים אלא אפי' בגדולים אפי' בישראל. מעשה שנפלה דליקה בחצר יוסי בן סימאי בשיחין וירדו בני קצרה של ציפורין לכבות ולא הניח להן. אמר להן הניחו לגבאי שגבה חובו. מיד קשר עליו הענן וכיבהו. במוצאי שבת שלח לכל חד מהם סלע ולאיפרכוס שלהן חמשים דינר. אמרו חכמים לא היה צריך לעשות כן. חד נפתי הוה במגורה דר' יונה נפלת דליקה במגורת' דר' יונה. אזל ההוא נפתייה בעי מטפייתה ולא שבקיה. א"ל בגין מדלי. א"ל אין ואישתזיב כולה. ר' יודן דכפר אימי פרס גליתיה על גדיש' ונורא ערקא מינה. אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו. ולא כן תני ראו אותו יוצא ומלקט עשבים אין את זקוק לו. תמן אין לו צורך בעשבים. ברם הכא יש לו צורך כיבוי. כופין קערה על גבי הנר. ייבא כיי דמר ר"ש בי ר' ינאי אני לא שמעתי מאבא אחותי אמרה לי משמו ביצה שנולדה ביום טוב סומכי' לה בשביל שלא תתגלגל. אבל אין כופין עליה את הכלי. שמואל אמר אף כופין עליה את הכלי. ועל צואה של קטן. ולא מאכל תרנגולין אינון. א"ר עוקבן תיפתר' באילין רכיכה. שלא יבואו לידי מיתה. ועל עקרב שלא תישך. מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חושש אני לו מחטאת. ר' עולא אמר שמונה עשר שנין עביד הוי יהיב בהדא ערב ולא אתא קומוי אלא אילין תרין עובדיא אמר גליל גליל שנאת התורה סופך לעשות במסיקין. לצורכו ולצורך ישראל נישמעינה מן הדא שמואל איקבל גבי חד פרסי איטפי בוצינא אזל ההוא פרסי בעא מדלקתיה והפך שמואל אפוי כיון דחמיתיה מתעסק בשטרותיו ידע דלא בגיניה אדלקה. הפך שמואל אפוי. א"ר יעקב בר אחא הדא אמרה לצורכו ולצורך ישראל אסור. א"ר יונה שנייא היא שאין מטריחין על האדם לצאת מביתו. א"ר אליעזר משום שאין מטריחין על האדם לצאת מביתו למה הפך שמואל אפוי. אמרו לו מה אנו לידי. אמר להן הואיל ולא בשבילנו עשה מותרין אנו ליהד:

הדרן עלך כל כתבי הקודש

ולמא. פי' ספו' ולעיל בגרגו' פירשתיו: ופושטין. פי' עוסקין בפירושה: וקרא כו'. כיונו שהיה שלובה ניסורין שקבל עליה מטוף. פי' הגיעך: בן חמנוחה. דמ"לב הי' נו להתחיל קודם כדי לגמור בו ביומו: לעולם הוי רץ. לפרש לקמן בהורי' בע"ה: ברכות כו'. פירושו פרשיות הרגילין לכתוב נקמיעין כגון לא תירא מפחד לילה וכיוצא בהן אם נפלה דליקה אין מצילין אותן המוכחה כו'. פי' משום דדברים שבכתב אי אתה רשאי להעלותה על הכתב: מתחרך. יש גורסין מתמרך והוא כינוי לשמה עשום דמכור לחמור' גבנה: והשומע כו'. פי' דשומע את שמועתי עמיהה ופ"ש בכ' הגיטין ם שרבי יוחנן ורשב"ל היינו לכתוב אפילו ספר' דאגדתא והטעם משום עת לעשות כו' ע"ש וכן לשם מהגיה: עדין הללו'. פי' כולם יהו נקיאן לקרות כל ס' נכבי עלמותיה ס' קורא ההלל והן עונין על כל דבר ודבר הללוי': לאהרן קדושו. פי' שחזרם תילה בקדשו כמו בנגיל אהרן קדשו ומייתי רלקייה שהיה נקרא קדוש מפ' לאהרן קדוש ה': מתבעיה. פי' שאני נפתד בגילה על שנסתכלתי במה' אגד' פעם א': אי מה בר'. פי' אם מה שכתוב נה טבאות. פי' שוב ונפתה קך: תקטע כו'. פירש תיקנן יד המופר משום שכתב דברי' אשר לא ניתנו להכתב אבל אם פירש אמת אין הקללה חל עליו: אבוי כו'. כלומר אבוי כתבה והיאך אתה מקלל א"ל פ"ה וכן היה: מתניה' כו'. פי' הא דאילמלך עתניל השומעין דכלין והיק עם הספ' בגאיטו כו' דפי' בטל כמיסה דהא כנפו דקי': חונה מלאך כו'. פירש כמו שהמלאך מליל הירליהם כך הס"ת מלילת התיק המסבב לה מקטורין. פי' כולם שיני בגדי' הם: ימסי כו'. תהור לקמן בכדרי' הסוגיה: במסיק'. פי' בגולגים למשות הנר להם: ארקבל. פי' נתאכסן: סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

א מגילה פ"ט פ"ח.
ב תוספתא שבת פי"ד.
ג עי' מדרש איכה על פסוק רוח אפינו וש הגרס' הנכונה.
ד שם.
ה עיין לקמן הוריו' פ"ח ע"ג.
ו עיין תוספתא שם פי"ד.
ז סופרים פט"ו ה"ב.
ח [illegible]
ט שם ה"י.
י תוספתא שבת פי"ד.
יא בבלי שבת קכ"א ע"ב.
יב עירובין פ"ט.
יג עיין בבלי עירובין ל' ע"א.
יד עיין תוספתא שבת פי"ד.
טו פ' כ"ג ע"א.
טז בבלי שבת קכ"ב ע"א.
יז עיין תוספתא פי"ד. בבלי קכ"ב ע"ב.
יח לעיל ו' ע"ג.
יט לקמן נדרים נ"ח ע"ד.
כ תוספתא שבת פי"ד.
כא לעיל ו' ע"ד. כ"ב ע"ג.

הוה ליה מימר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ר' בא בר זבדא בשם רב הלכה כר"ש ולא כן מי נתן שמן וחזר לעני ולא מן. א"ר זעירה לרבי יוסי חכם ר' לבר פדיה דאת אמר שמועתא מן שמיה. אל ר' יוחנן אמרין משמו א"ר זעירה לרבי בא בר זבדא חכם ר' ליב דאת אמר שמועתא מן שמיה. אל רב אבא בר אחא אמרין משמה:

הדרן עלך שמונה שרצים

א. אילו קשרים שחייבין עליהן קשר הגמלין וקשר הספנים כשם שהוא חייב על קשרן כך הוא חייב על התירן. ר"מ אומר כל קשר שהוא יכול להתירו בידו אחת אין חייבין עליו: ב. ויש לך קשרים שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין. קושרת אשה מפתחי חלוקה וחוטי סבכה של פסיקיא ורצועי מנעל וסנדל ונודות יין ושמן וקדירה של בשר. ר' אליעזר בן יעקב אומר קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא. קושרין דלי בפסיקיא אבל לא בחבל ור' יהודה מתיר. כלל א"ר יהודה כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו: ג. מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים ומציעין את המיטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת. ר' ישמעאל אומר מקפלין את הכלים ומציעין את המיטות מיום הכפורים לשבת. וחלבי שבת קריבין ליום הכיפורים אבל לא של יום הכיפורים קריבין בשבת. ר' עקיבה אומר לא של שבת קריבין ליום הכיפורים ולא של יום הכיפורים קריבין לשבת:

פרק חמשה עשר

א. אילו קשרים כו'. מה קשירה היתה במשכן. שהיו קושרין את המיתרים. ולא לשעה היתה. א"ר יוסה מכיון שהיו נוסעין וחונין על פי הדיבור כמי שהוא לעולם. אמר רבי יוסי בי ר' בון מכיון שהבטיחן המקום שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה. א"ר פינחס מתופרי יריעות למדו נפסק היה קושרו. חזר ונפסק לעשותן קשרי קשרים אי איפשר אלא חוזר ומתיר את הראשון. אמר ר' חזקיה הדין חיוטא אומנא מבלע תרין רישיה. וחידא אמר רא דאמר ר' יוסי בן חנינא מאורגי יריעות למדו. מה טעמא אתך הורידה האחת כדי שתהא כולה אחת. נפסק היה קושרו מכיון שהיה מגיע לארג היה שרי לה ומעיל לה. ר' תנחומא בשם רב הונא אפי' ערב שבה לא. והה בו לא קשר ולא תיימתי. תני ר' הושעיא חותל של תמרים ופטליא של תמרים קורע ומתיר וכלבד שלא יקשור: ב. א"ר חזקיה במפתח אימרא שהוא מדביקו לחלוק. א"ר יוסה במפתח החלוק שהוא עשוי כמין שני דפין. נשמטו רצועי מנעל וסנדל נוטל ומחזיר ובלבד שלא יקשור. תוטמו שנשמטו אית תניי תני מותר להחזיר ואית תניי תני אסור להחזיר. הוון בעיי מימר מאן דאמר מותר בשיש בו נקב אחד. מאן דאמר אסור בשיש בה שני נקבים. א"ר יוסה בי ר' בון בין זה ובין זה כמאן דאמר בשיש בו שני נקבים. מהו כדון מאן דאמר מותר ברפין. מאן דאמר אסור באמיצים. מה חולקין על ר' אליעזר בן יעקב. מן מה דתני מודין חכמים לר"מ בחותמות שבקרקע שמפקפקין בו ומפקיעין ומתירין וחותכין בשבת. ומפקפקין אבל לא מפקיעין ולא מתירין ולא חותכין בכלים. בשבת מותר ואין צריך לומר ביום טוב. הדא אמרה אין חולקין על ר' אליעזר בן יעקב. א"ר בא בחבל שחול היא מתני' חבל שהוא משוחל בפסיקיא אבל לא בחבל ר' יהודה מתיר הא רבנן לא. אלא כבין דתנינן קדמייתא בשם ר' יהודה תנינן אוף הדא בשם ר' יהודה. כלל א"ר יהודה כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו. ר' שמואל בשם רבי זעירה כיני מתניתא כל קשר שאינו של קיימ' הוא לשעה אין חייבין עליו: ג. דבית ר' ינאי אמרי קיפול בשנים אסור. ר' חגי בשם ר' שמואל בר נחמן אין מקפלין בשב' בשנים. והדין דמקפל על סיפסלה כמאן דאינון תרין. ר' חגי בשם ר' שמואל בר נחמן לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לאבילה ולשתיה. על ידי שהפה זה מריח התירו לו לעסוק בהן בדברי תורה. ר' ברכיה בשם ר' חייא בר בא לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה. מתני' מסייעה בין לדין בין לדין. כיצד הוא עושה או יושב ואוכל או יושב ועוסק בדברי תורה. כתוב אחד אומר שבת הוא לה' וכתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך. הא כיצד תן חלק לתלמוד תורה. וחלק לאכול ולשתות. א"ר אבהו שבת לה' שבות כה'. מה הקב"ה שבת ממאמר. אף את שבות ממאמר. מעשה בחסיד אחד שיצא לטייל בכרמו בשבת וראה שם פירצה אחת וחשב לגודרו במוצאי שבת. אמר הואיל וחשבתי לגודרה איני גודרה עולמית. מה פעל לו הקב"ה

זימן לו סוכה אחת של צלף ועלה לתוכה ונ. ומנה הוה ניזון ומפרנס כל ימיו. א"ר חנינא מדוחק התירו לשאול שלום בשבת. א"ר חייא בר בא ר"ש בן יוחי כד הוה חמי לאימיה משתעיא סגין הוה אמר לה אימא שובתא הוא. תני אסור לתבוע צרכיו בשבת. ר' זעירה שאל לר' חייה בר בא מהו מימר רעינו פרנסינו. אל טופוס ברכות כך הן. תני מריחין כסות וקערות והמיטות מלילי שבת לשחרית משחרית לחצות ומחצות למנחה. מן המנחה ולמעלה אסור. ובכוסות מותר שאין קבע לשתייה. ר' ירמיה ר' זעירה בשם רב חייה בר אשי אשה פיקחה מדיחה כוס כאן קערה כאן תמחוי כאן נמצאת מרבצת ביתה בשבת. ר' זעירה בשם רב חסדא יום הכיפורים שחל להיות בשבת אין תוקעין. לאחר שבת אין מבדילין. מה כר' עקיבה. ברם כר' ישמעאל מבדי'. שכן חלבי שבת קריבין ביום הכיפורים. א"ר זעירא קומי ר' מנא אפי' כר' ישמעאל לא יבדיל. כלום הוא מבדיל אלא להתיר לו דבר שהוא אסור לו. אילו הקטיר חלבי שבת בשבת שמא אינו מותר. א"ר שמואל אחוי דר' ברכיה ויבדיל שכן הוא מתי' להדיח כבשים ושלקות. א"ר יוסה כלום הוא מותר להדיח כבשים ושלקות לא מן המנחה ולמעלן. ויבדיל מן המנחה ולמעלן מה נפשך כום אין כאן. סד אין כאן. במה הוא מבדיל. א"ר אבון בתפילה:

הדרן עלך אלו קשרים

א. כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן ובין שאינן קורין בהן אע"פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה. ומפני מה אין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש: ב. מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין אע"פ שיש בתוכן מעות. ולאיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש בן בתירה אומר אף למפולש: ג. מצילין מזון שלש סעודות הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון שלש סעודות בשחרית מצילין מזון שתי סעודות במנחה מצילין מזון סעודה אחת. ר' יוסה אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות: ד. מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו מאה סעודות ועיגול של דבילה וחבית של יין ואומר לאחרים בואו והצילו לכם אם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר שבת. ולאיכן מצילין אותן לחצר המעורבת בן בתירה אומר אף לשאינה מעורבת: ה. ולשם הוא מוציא את כל כלי תשמישו ולובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול לעטוף. ר' יוסי אומר שמונה עשר כלים וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו עמי: ו. ר"ש בן ננס אומר פורשין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהם את האור מפני שהוא מחרך. עושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנין בשביל שלא תעבור הדליקה. ר' יוסי אוסר בכלי חרש חדשים מלאים מים שאינן יכולין לקבל בהן את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה: ז. נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה או אל תכבה מפני שאין שביתתו עליך. אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו שכן שביתתו עליך: ח. כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה. ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תישך. א"ר יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני אני לו מחטאת: ט. נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל. ואם בשביל ישראל אסור. מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. עשה נכרי כבש לירד בו יורד אחריו ישראל. ואם בשביל ישראל אסור. מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באין בספינה ועשה נכרי כבש לירד בו וירדו בו זקנים:

פרק ששה עשר

א. כל כתבי הקודש כו'. מהו בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן. בין שיש בהן טעיות. בין שאין בהן טעיות. והא תני ספר שיש בו שתים שלש טעיות בכל דף ודף מתקנו וקורא בו. ארבע אינו קורא בו. מן מה דתנינן מפני מה אין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש. הדא אמרה בין הדי לנביאים. וכתבי הקודש אין מצילין אותן מפני הדליקה. מאן דאמר מטמאין את הידים מצילין אותן מפני הדליקה. ומאן דאמר אין מטמאין את הידים אין מצילין אותן מפני הדליקה. ותנינן הדי עברי שכתבו תרגום הרי אינו מטמא את הידים ומצילין אותו מפני הדליקה. מן מה דתנינן אע"פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה. הדא אמרה שמצילין אותן מפני הדליקה. מתניתא דרבי שמעון דרבי שמעון אמר

פירוש

חזי כהם. פי' והרחיק ולא איסות ב' יהם ותמי ישמעאל לא כם לוה דס"ל דה"ש בליכתא מגל בסריכסי' לא והכי פסי' לה בבבלי בפרק אין מעמידין: חכים. פי' פבל ולפי' פירושי הנביא נפ"ק דסבילתין: סליק פירק' אלו קשרי'. ואתחיסה. פי' ולא מיגור: חוח'. פי' בלי שעשוין ספרית של דקל והשיכן בו תמרי' אלא כמבגלה פסליא. הוא קופה והוא עשוי לגרוגרו' ויש ספרי' שכתוב בהן ופטיליא של גרוגרו': פי' ב: באפתיא. פי' שהם דקוקים ודבוקים: פי' ג: ע' שהפה כו'. פי' פצ"י חבילה המפיה בל הי' הוא בא לידי שלום בענין הקיט לבתל גוה: החזה כו'. כלומר שיתלק היום לתבילה ת"ת: עורה לה' כו'. ע"ב נ"ל דספרו הוא עלד' תהיה לכם דמ"לב עלי פקטה הא כ"לד ט' וכן הוא בבבלי נ"ס פ"ב שבת פעלפר. פי' של פלאכתו היה כו' יפי' הספבה בדיבור ויום השבת שבת פעלפרה אף אתה ס'. כדרשינן ודבר דבר שלא יהא דיבורו של שבת כדיבורו של חול והן בדברים בטילים שלא בשאלת צרכיו. ופלאתי כתוב שלכך אמרו ז"ל לשיירה לגוי אסור כי העיקר שביתה האמורה היא בדיבור כדפרשי'. והאל והשבתי ס'. פי' ודרשי' פקטות חפלך ביום קדשי אסור' לבאת לשדה לראות מה היא לריכה בשבת ולפי שבשה בדיבור לא רצה להכרם פסטו: פוסה ס'. פי' ענף של אילן הקרא כלפא: לתבוע צרכיו ס'. פי' לפי שמענג שבת הוא שיראה כאילו הכל עשוי והשואל צרכיו יאמר הכא תם פביל דאגה ומוחה גלבו: טופוס ברכות ס'. ולא אמרו אלא דבר שהתם ולפי זה הי' רב'י להתפלל בשבת תפילת י"ח אע"פ שיש שאלת לרכים אלא משום כבוד שבת לא אטריחו רבנן מדיחה כו'. לעיל בפ' מדליקין פירשתיו ע"ש: סליק פירקא:

מראה מקום והגהות
א לעיל י' ע"ג וש"נ.
ב תוספתא שבת פ' י"ג.
ג תוספתא ביצה פ"ג.
ד עיין הגי' בבלי במחיספ"מ ע"ב. ביצה ט"ו ע"ב.
ה עיין הגי' בבלי שבת קי"ב ע"ב.
ו עיין בבבלי שבת י"נ ע"ב.
ז תוספתא שם פ"ג.
ח לעיל ה' ע"ג. בבלי שבת כ"ה ע"ב.
ט לקמן מגילה ע"א ע"ג. בבלי תנחות כ"ט ע"ב פ"ש הגי' ועיין ספרי' פ"ג ה"ט

של מקום מרובין׃ אמר רבן שמעון בנה דברי אמרי׳ בזמן שלא הרג׃ אבל אם הרגן לא נראו לו אלא שירותם׃ וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא נראו לו אלא כוכות׃ כתיב שמעו זאת כל העמים האזינו כל יושבי חלד רבי אחא אמר אבהו ורבנן חד אמ׳ למה הוא מושל כל באי העולם בחולדה׃ אלא לפי שכל מה שיש ביבשה יש בים הרב׳ מיני בים מה שאין ביבשה ואין חולד בים׃ ותורנה אמר למה הוא מושל כל באי העולם בחולדה אלא מה החולדה הזאת גוררת ומנחת ואינה יודעת למי היא מנחת כך הן כל באי העולם גורדין ומניחין גורדין ומניחין ואינן יודעין למי הן מניחין׃ יצבר ולא ידע מי אוספם׃ חיה ועוף שברשותו הצדן פטור והחובל בהן חייב׃ לא אמרו אלא שברשות אדם׃ הא אם אינן ברשות אדם חייב׃ אמר ר׳ יוסה הדא אמרה שור שמרד וחצרו בשבת חייב׃ דרבנן דקיסרין בשם רב אבון עור עוף מותר לכתוב עליו מזוזה׃ ב אין עושין הילמי בשבת׃ מה בין הילמי ומה בין מי מלח׃ הילמי צריכה אומן׃ מי מלח אין צריכה אומן׃ רב הונא אמר כל שנותנין לתוכה מלח והיא נשרית זו היא מי מלח׃ ושאינה נשרית זו היא הילמי׃ אמר ר׳ אבהו כל שנותנים לתוכה ביצה והיא שוקעת זו היא מי מלח׃ ושאינה שוקעת זו היא הילמי׃ עושין יינומילין בשבת׃ ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן יין ודבש ופילפלין׃ ר׳ יסא בשם ר״י מותר לערב ואסור לשחוק׃ ר׳ יוסי בשם ר״י את שהוא משום תערובת מותר׃ משום שחיקה אסור׃ והכא לא משום תערובת אנן קיימין׃ ר׳ יהודה בן טיטס ר׳ יהודה בן פזי שמעון בר בא בשם ר׳ יוחנן שנייא היא הכא שהוא גמר מלאכה׃ ר׳ אבהו בשם רבי יוחנן מותר לשבר ואסור לקבץ׃ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן שום ששחקו אם היה מחוסר שחיק׳ אסור׃ ואם לערב את שומנן מות׳׃ תמן תנינן השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום שרוה ר׳ ישמעאל אומר יגמור משתחשך׃ ר׳ עקיבה אומר לא יגמור׃ ר׳ יעקב בר אחא ר״ש בר אבא בשם ר׳ חנינ׳ לא נחלקו אלא בחולין. הכהנים נהגו בתרומה כר׳ ישמעאל׃ ג חד בר נש שאל לר״ש בר כרסנא מהו מישתי קורדמין בשובתא׃ א״ל אם לתענוג מותר׃ אם לרפואה אסור. ולא מן השפה ולפנים הוא׃ פתר לה כלבר דבר שהוא של סכנה׃ אבל אוכל הוא את יועד׃ פוליטריכון׃ ושותה אביב רועה׃ כשמעון. ר׳ בא שאל לרב ירמיה מה ניתני דקרין דקלין׃ א״ל דקרין שהן דוקרין את המהו׃ א״ר יונה לא מסתברא לא דקלין שהן יוצאין מבין שני דקלין׃ שמעון בר בא בשם ר׳ חנינה זה שהוא לוחש נותן שמן על גבי ראשו ולוחש בלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי׃ ר׳ יעקב בר אידי ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי נותן בין ביד בין בכלי׃ מה ביניהון מאומה׃ מאן דאמ׳ נותן בין ביד בין בכלי מאום הוא׃ מאן דאמר נותן שמן על גבי ראשו אינו מאום׃ א״ר יונה מעשר שני ביניהן מאן דאמר נותן בין ביד בין בכלי מעשר שני אסור׃ מאן דאמר נותן שמן על גבי ראשו ולוחש מעשר שני מותר׃ א״ר יוסה וכי כל שמותר בשבת מותר במעשר שני וכל שאסור בשבת אסור במעשר שני׃ והא תני מדיחה היא אשה עצמה ובנה ביין מפני הזיעה בתרומה אסור׃ הוא תרומה היא מעשר שני׃ מהוא כרת בלבד שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול׃ לוחשין לעין ולמעיים ולנחשים ולעקרבים ומעבירין על העין בשבת׃ מעשה בר׳ עקיב׳ שאחזתו העין והעבירו עליו כלים בשבת׃ רב ור׳ חייה רבה תרויהון אמרין תשעים ותשעה מתים בעין ואחד בידי שמים׃ ר׳ חנינה ושמואל תרויהון אמרין תשעים ותשעה מתים בצינה ואחד בידי שמים׃ רב אמר כדעתיה ורבי חנינא אמר כדעתיה׃ רב על ידי דהוה שרי תמן דעינא בישא שכיחא תמן הוה אמר תשעים ותשעה מתים בעיינה ואחד בידי שמים׃ ר׳ חנינה על ידי דהוה שרי בצפרין דצינתה תמן הוה אמר תשעים ותשעה מתים בצינה ואחד בידי שמים. ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן תשעים ותשע׳ מתים בערב ואחד בידי שמים׃ ורבנן אמרי תשעים ותשעה מתים בפשיעה ואחד בידי שמים׃ רבי חוניא יעקב מעפרתים בשם ר׳ חסיד ה׳ ממך כל חולי זו שריפ׳׃ ר׳ חונה ותני לה בשם ר׳ אליעזר בן יעקב והסיר ה׳ ממך כל חולי זה העין׃ דאמר אלעזר ונתן על ברזל על צוארך זה העין׃ א״ר אבון והסיר ה׳ ממך כל חולי זה יצר הרע שראשו מתוק וסופו מר׃ ר׳ תנחום בשם ר׳ אלעזר ר׳ מנחמה בשם רב והסיר ה׳ ממך כל חולי זה המרה׃ דאמר אלעזר תשעים ותשעה מתים במרה ואחד בידי שמים׃ ד חושין בים הגדול ובמי טבריא אע״פ שהוא מתכוון לרפואה אבל לא במי משרה ולא במי סרום שאינו בזמן שהוא מתכוון לרפואה׃ הא לעלך מטוסאה למהוה מותר׃ א״ר שמואל אחוי דר׳ ברכיה בלבד שלא ישהא׃ תני סכין אליונתין לחולה בשבת אימתי בזמן שטרפו מערב שבת. אבל אם לא טרפו מערב שבת אסור׃ א״ר שמואל בן אלעזר מותר היה ר״מ למתוח יין ושמן ולסוך לחולה בשבת׃ וכבר חלה וביקשו לעשות לו כן ולא הניח להם׃ אמרו לו ר׳ מבטל את דבריך בחייך׃ אמר להן אעפ שהייתי אומר כן לא מלאני לבי מימי לעבור על דברי חברי׃ ר׳ כתוב כתומץ לשנים וכעשן לעינים׃ ואת אמר הכן׃ אמר ר״ש בר בא בתחלפין של פירות הוא מתני׳ א״ר אלעזר בר יוסה ואפי׳ תימר כמתני׳ מב לכיפתא וביש לשבתמא׃ יתני לא יגמא מגמא חומץ ופולט. אבל מגמא הוא חומץ ובולע׃ מתני׳ אמרה שאסור לגמות ולבלוע׃ דתנינן החושש שיניו לא יגמא בהן חומץ׃ מה היא כהן או בר או כרכרי חבל׃ כמגמא חומץ של תרומה אחר טיבולו׃ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן הכוסס חיטי תרומה לוקה׃ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן המגמ׳ חומץ של תרומה לוקה׃ המגמא חומץ של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש׃ הכוסס חטים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש׃ רבי אר אומר אני שהוא משלם קרן וחומש׃ ר׳ ירמיה בשם ר׳ אימי מודין חכמים לר׳ במגמא חומץ של תרומה אחר טיבולו שהוא משלם קרן וחומש׃ שהחומץ מיישב את הנפש׃ חברייי בשם ר׳ בא בר זבדא כל שהוא מן השפה ולפנים מרפין אותו בשבת׃ התיב ר׳ זעירא והתני החושש שיניו לא יגמא בהן חומץ׃ ולא מן השפה ולפנים הוא׃ לא אמר כן אלא ר׳ זעירא בשם ר׳ בא בר זבדא כל שהוא מן החלל ולפנים מרפין אותו. ר׳ זעירא ר׳ בא בר זוטרא ר׳ חנינא בשם ר׳ מעלין עצם של ראש בשבת׃ ר׳ חייה בר מדייה ר׳ יונה רבי זעירא רבא בר זוטרא ר׳ חנינא בשם ר׳ מעלין בנר אונים בשבת׃ תמן אמרין בשם ר׳ יוחנן עין שמרדה מרפין אותה בשבת׃ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן גבות ידים תבות רגלים סכנה׃ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן הדין סוסקא סכנה׃ א״ר אבון לוקטין לו עוקץ עקרב בשבת׃ רב אמר הדין חמר׳ לבר מן עיינא שרי׃ לגו מן עיינא אסור׃ שמואל אמר הדין חק תפל אסור ליתן על גבי העין בשבת׃ מיצה את שמע לתחיתה׃ רבנן דקיסרין אמרי הדא אורדענה סכנה׃ רבי חזקיה עבידה בשם רבנן דקיסרין הדא עכשמוניתה סכנה׃ א״ר שמואל בר רב יצחק הדא נומרתא סכנה׃ א״ר ירמיה נותנין עליה חמץ בפסח. תמן בלעה שרי מיפקתי׳ בשובתא׃ א״ר יוסה מתני׳ אמרה כן. ימחט של יד ליטול בה את הקוץ׃ ולא כן מה בין קוץ ומה בין בלע׃ והדין דעיינה שאלון לרבי ירמיה אמר לון הא ר׳ בא קומיכון׃ שאלון ליה ושרא׃ אמר לון אוף אנא שרי׃ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן הדין ציפרונה סכנה׃ ר׳ יוחנן מסתית בן זהוה מיתסי קומי ברתיה דדמיטינס דטיבריא׃ בערובתא כפתי רומשא סלק לגבי׳ אמר לה מיצרך אנא כלום למחר. אמרה ליה לא ואין צרכת סב גלעינין דתמרין בפלגיהן יקידן׃ ואית דאמרין דניקלבם ועוד דסערין תוא׳ דמינוק יבישה שחוק וטפול ולא תימ׳ קומי בר נש׃ למחר עאל ודרשה בציבורא׃ אית דאמרין דחנקת נפשה׃ ואית דאמרין דאיתגיירת׃ את שמע מינה תלת׃ את שמע מינה הדין ציפרונה סכנה׃ ואת שמע מינה דכל שהוא מן השפה ולפנים מרפין אותו׃ ואת שמע מינה דהוא דא״ר יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן אם היה רופא אומן מותר׃ ר׳ יהושע בן לוי הוה ליה קולום הדין ליה׃ ר׳ חנינא ור׳ יונתן מישתיק תחלוסין בשובתא ומיתן גו חמרא עתיקא וישתי ולא יסכן׃ בר בריי הוה ליה בלע׃ אתא חד בר נש ולחש ליה מן שמיה דישו פנדירא ואינשם׃ כד נפיק א״ל מאי לחשתה ליה׃ א״ל מילה פלן׃ א״ל נוח היה ליה אלו הוה מית ולא כן׃ והוות ליה כן כשגג׳ שיצא מלפני השליט׃ ר׳ יעקב בר אידי בשם ר׳ יונתן בכל מתרפין׃ חוץ מעץ וגילוי עריות ושפיכות דמים׃ ר׳ פינחס בעי עד כדון כשאמר לו הבאלי עצים מעץ והביא לו׃ תביא לי עלים סתם והביא לו מעץ׃ נישמעינה מן הדא׃ ר׳ יונה הוה ליה צמר מורין אייתון ליה מן יכרותה דהיריי ושתה׃ ר׳ אחא אייתון ליה ולא שתה׃ א״ר מנא אילו ידע ר׳ יונה מנן הוה לא אשתה׃ א״ר חונה מתני׳ אמרה כן שאין מתרפין מגילוי עריות׃ ותני כן לפיכך הותר מכלל שבת ולא הותר מכלל נערה מאורסה׃ הותר מכלל שבת ולא להתרפות׃ ודכוותה לא הותר מכלל נערה מאורסה אפי׳ להתרפות׃ לא סוף דבר כשאמר לו הבא לי אשת איש אלא אפי׳ לשמוע את קולה׃ כהדא חד בר נש רחם איתא ביומוי דר׳ אלעזר וסכן׃ אתון שאלון ליה מהו תעביר קומוי ויחיי׃ אמר ימות ולא כן׃ מהו ישמע קלה ולא ימות אמ׳ ימות ולא כן. מה הוות׃ ר׳ יעקב בר אידי ור׳ יצחק בר נחמן׃ חד אמר אשת איש׃ ותורנה אמר פנויה׃ מאן דאמר אשת איש ניחא׃ ומאן דאמר פנויה והא בר כוחא נגרא רחם איתא ביומוי דר׳ אלעזר ושרא ליה׃ כאן בפנויה וכאן באשת איש׃ ואפי׳ תימר כאן וכאן בפנויה׃ תיפתר שנתן עיניו בה עד שהיא אשת איש׃ אית דבעי מימר איתא רבה הוות ולא מנסבה׃ וכל מה דהוא מעבד באיסור הוה מעבד׃ כגין כן אמר ליה. א״ר חנינה מתני׳ אמרה כן שאין מתרפין משפיכות דמים דתנינן תמן אין נתנין כו׳ שאין דוחין נפש מפני נפש׃ לא סוף דבר כשאמר לו הרוג את פלוני׃ אלא אפי׳ חמוס את פלוני׃ תני נוי בישראל אסור׃ ישראל בנוי מותר׃ רב חסדא בעי מהו להציל נפשו של גדול בנפשו של קטן׃ התיב ר׳ ירמיה ולא מתני׳ היא יצא רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש׃ ר׳ יוסה בי ר׳ בון בשם רב חסדא שניי׳ היא תמן שאין את ידוע מי הורג את מי׃ מעשה בר׳ אלעזר בן דמה שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סמא משם של ישו פנדירא לרפותו ולא הניח לו ר׳ ישמעאל. אמר לו אני מביא ראייה שירפאני׃ לא הספיק להביא ראיה עד שמת בן דמה׃ אמר לו ר׳ ישמעאל אשריך בן דמה שיצאת בשלום מן העולם ולא פרצת גדירן של חכמים׃ דכתיב ופורץ גדר ישכנו נחש׃ ולא נחש נשכו׃ אלא שלא ישכנו נחש לעתיד לבוא׃ ומה

כבו׳. כלומר שאם כילול פיהם מהדלי׳ יש לו זכות ואם הרגו יש לו זכות שובה למלק מיק מן ססול׃ פי׳ ג׳ קירדמין׃ פי׳ מפקה והגמר מעשגי׳ כמקיר׳ את הגוף וגרם׳ שסום פגורת ב׳ מינות קריר מוקי שמקרר הגוף שהוא נקרא מן ע״ד מנ למיתב מן דו ט׳׃ פוליטריכון׃ פי׳ מין עשב׃ כשמעון. כמו כשמעו פי׳ שעשב הוא נקרא גם בל׳ ישמעאל׳ מנתאלרעי׃ תבבלי מפרש שהוא מן הגדל יחידי בלי ענף׃ בפשיק׃ פי׳ שלי׳כוהרי׳ מקור וחום ומרבי׳ המאכלו׳ והמשגל וכיול׳ גבסה דעיק׃ פי׳ כרהורי׳ ודמנות׃ יחר כו׳. פי׳ שדות פלי ל׳ פתיקות׃ פי׳ ר׳ חאת אומר כו׳. פי׳ וכיבי תמי נעתנ׳ לא עשע ט׳ ואם כתרפ׳ מ׳ משמע שחומץ רפואה לשיניב בחומץ כו׳. פי׳ בחומץ מפוחי׳ שאינו ב״כ חוק והוא כלמת רפואה׃ ואפי׳ חש׳ כו׳. פי׳ דקרא ומתני׳ שזה וה״כ שהחומץ הוא רפואה ותבלו כלום ואם לא היה שם מכה הוא מזיק חבו מנ לגשתא פי׳ לפי שם לו כלל מקור׳ וה״ש במתניתין שהוא רפואה וכיש לשבתא׃ פירש שמינו טובה החומץ רע להם וה״ש הכתוב כחומץ וגו׳ ובבבלי הוא בנגד אחר׃ בנות אונים. פי׳ רש״י גידי אזני׳ מעמי׳ שיורדין למט׳ ומתפרקי׳ בלחיים וצריך להעלותם ויש סכנ׳ גדולה׃ סוסקא׃ פי׳ שדומיות האבעבועות׃ עוקץ פי׳ מין עשב׃ ליחותה׃ מתוס של נרת או עלפת הוא חוק בכל אלה הסוגי׳ מפרש לקמן כמו״ה נכ׳ מן מעמידים ולא נשבו כו׳. פי׳ נמסיה והלא כמו כתב מע״פ שלא עבר על דברי חכמים זכם״ל ז״ל פירשו בבבלי במינגן אחר ע״ש

מראות מקום והגהות
א בבלי חולין קכ״ו ע״א.
ב בבלי שבת ק״ח ע״א ע״ב.
ג ע״ש ע״ב.
ד שם ק״ט ע״א.
ה עדיו׳ פ״ב מ״ג.
ו עיין בבלי שבה ק״ט ע״א.
ז לעיל פ״ט כ״ג ע״ב.
ח תוספתא שבת פי״ג ע״ש מני׳.
ט עיין בבלי ב״ס ק״ו ע״ב.
י תוספתא שבת פ׳ י״ב.
יא בבלי קל״ד ע״א. לעיל ברכו׳ ע״א. תוספ׳ שם.
יב בכ״ל ר׳ שמעון.
יג תוספתא שם.
יד לעיל תרומות ק״ד ע״א וע״ב.
טו עיין בבלי ע״ז כ״ח ע״א. לקמן ע״ו פ׳ ע״ד.
טז שם.
יז בבלי ע״ז שם
יח בבלי שבת ק״ט ע״א.
יט שם ק״ט ע״ב.
כ פ׳ י״ז ק״א
כא עיין בבל ע״ז שם ולקמן ע״ז ע״ש הגי׳.
כב שם.
כג שם.
כד שם.
כה יהתיב׳ חחת
כו בבלי סנהדרין ע״ה ע״א.
כז אהלות פ״ז מ״ו.
כח בבלי ע״ז כ״ז ע״ב. ירושלמי ע״ז

ו צבי שנכנס לבית נעל אחד בפניו חייב אם נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעל ונעלו שנים חייבין. ור"ש פוטר: ז ישב אחד על הפתח ולא מילאהו וישב השני ומילאהו השני חייב. ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב לו בצדו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור. למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו:

פרק שלשה עשר

א׳ רבי אליעזר אומר האורג כו׳. א"ר עולא טעמא דר׳ אליעזר. על ידי שליש מלאכתו מתקיימת. סה ר׳ אליעזר כר׳ יודה. דתנינן תמן ר׳ יהודה אומר עד שישלש. והשק והקופ׳ מצטרפין בכלאים. א"ר סימון טעמא דר׳ אליעזר תמן על ידי שליש מלאכתו מתקיימת. ברם הכא פחות מיכן מיסתתר הוא. אשכחת אמר על דר׳ אליעזר פעמים שלשה בתחילה. פעמים שנים על גבי אחד ארוג מאתמול. פעמים שנים על גבי אחד ארונים מאתמול. רבנן דקיסרין בעין מהו אחד על האריג אחד על גבי שנים אחד על גבי ג׳. רבנן דהכא אמרי אחד על גבי שנים. הויתה טלית אחת גדולה בתחילה עד שאריג בה שנים חוטין ובסוף אפי׳ כל שהוא. האורג שני חוטין על גבי הגב על גבי אימרא אפי׳ כל שהוא חייב. למה הדבר דומה לצילצול קטן שארג בו שני חוטים על החב ג׳ בתים חייב. ובנפש מסכה כמאן דהוא בתחילה. והכן ברא אפי׳ בסוף כאריג הוא והכן לסיטה אפי׳ בסוף כאריג הוא. הכל מודין בכות׳ את השם עד שעה שישלים. כתב אות אחת להשלים את השם ואות אחת להשלי׳ את הספר חייב. כתב אות אחת בחול ואות אחת בשבת ר׳ אליעזר מחייב חטאת ור׳ יהושע פוטר. למה או משום קיום מלאכה או משו׳ שאינו ראוי להצטרף עמו. איתא חמי אילו ארג חוט אחד בחול וחוט אחד בשבת שמא אינו פטור. שמא אינו ראוי להצטרף עמו. אלא משום קיום מלאכה. כהיא דא"ר יעקב בר אחא ר׳ יסא בשם ר׳ אליעזר כתב אות אחת בטיבריא ואות אחת בציפרין חייב. דלא כן כר׳ אליעזר. כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת הבאה. ר׳ אלעזר מחייב חטאת ור׳ יהושע פוטר. אתא חמי אילו כתב אות אחת בחול ואות אחת בשבת ר׳ אליעזר מחייב חטאת בין בשבת זו בין בשבת הבאה לא כל שכן מפני חכמים שהן פטורין: ב׳ בגירין. נירא. בקדים. קירומה. ר׳ בא רב ירמיה בשם רב המסחה צדדיו בשבת חייב משום תופר. נימר משום תופר ומשום קושר: ג׳ בעין קומי ר׳ בא הדין מה דאת אמר תמן השוחט חטאתו בשבת כיפר ומביא אחרי׳ ואמר אוף הכא לא יצא ידי קידש. אלא כר"ש דר"ש אמר עד שיהא לו צורך בגופו של דבר. אמר לון תמן הוא גרם לעצמו. ברם הכא את גרמת לו. א"ר יוסי ואפי׳ תמן את גרמת לו שאילו לא שאמרת לו שיבא היאך היה מתכפר לו. הוי צורך מימר דר"ש הוא. חברייא בעין קומי ר׳ יוסה לא כן א"ר יוחנן בשם ר"ש בן יוצדק מצה גוזלה אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח. אמר לון תמן גופה עבידה. ברם הכא הוא עבר עבירה. כך אני אומר התציא מצה מרשות היחיד לרשות הרבים אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח. תני מצה גוזלה אסור לברך עליה. אמר רב הושעיה על שם ובוצע ברך נאץ ה׳. א"ר יונה הדא דאת אמר בתחילה אבל בסוף לא דמים הוא חייב לו. ר׳ יונה אמר אין עבירה מצוה. ר׳ יוסה אמר אין מצוה עבירה. א"ר אילא אלה המצות אם עשיתן כמצוותן הן מצות ואם לאו אינן מצות: ד׳ תמן תנינן המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה והכא את אמר הכן. תמן כמוציא לצבוע. ברם הכא כצובע: ה׳ א"ר חיננא מתני׳ דלא כרבי יהודה. דתנינן הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב. הא לגינה ולביבריין פטור. מחלפה שיטתיה דר׳ יהודה דתנינן תמן אין צדין דגים מן הביברין ואין נותנין לפניהן מזונות. הא לגינה ולביברין פטור. מחלפה שיטתין דרבנין. דתנינן וחכמים אומרים צפור למגדל וצבי לגינה ולחצר ולביברין. ותנינן תמן אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהן מזונות. הא לגינה ולחצר לא. כאן בחצ׳ מקורה. כאן בחצר שאינו מקורה. והא תנינן גינה. אית לך מימר גינה מקורה. אלא כאן בגדולה כאן בקטנה. ר׳ עולא אמר בעון קומי ר׳ אחא מה ניתני כל המחוסר צידה חייב ושאינו מחוסר צידה פטור. אמר לון ולא כמנפל לתוכה אנן קיימין. אלא כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר. א"ר שמואל אחוי דר׳ ברכיה כל שהוא מחוסר נשבים מחוסר צידה. ושאינו מחוסר נשבים אינו מחוסר צידה. שוחטין מן הגנרין אין שוחטין לא מן המכמורות ולא מן המצודות. ר׳ יוסי בר בון בשם ר׳ אמי מצדתא דשיתאי. שמואל צד הוא כפיתם. רב אמר סכרא דנהרא שרי. א"ר יוחן כהדא דטסים: ו׳ בעשוהו היחיד שעשה חייב. שנים ג׳ שעשו פטורין. רב הונא אב׳ היה אחד בריא ואחד חש נעל החולה כל צורכו ולא נעל הבריא כל צורכו החולה חייב והבריא פטור. ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם רב הונא היה צבי רץ כדרכו ונתכוון לנעל בערו ונעל בערו ובעד הצבי מותר. ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם רב הונא ראה תינוק מבעבע בנהר ונתכוון להעלותו ולהעלות נחיל של דגי׳ עמו מותר. ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם רב הונא היה מפקח בגל ונתכוון להעלותו ולהעלו׳ צרור של זהובים עמו מותר: ז ר׳ שמי בעי מהו ליתן לפניהן מזונות. ייבא כההיא דתנינן תמן אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך שאין עושין תקנה לדבר שאינו מן המוכן. והכא כן. ר׳ שמי בעי מהו לכפות עליו כלי. ייבא כהיא דאמר ר"ש בי ר׳ ינאי אני לא שמעתי מאבא ארוחי אמרי לי משמו ביצה שנולדה ביום טוב סומכין לה כלי בשביל שלא תתגלגל. אבל אין כופין עליה כלי. שמואל אמר אף כופין עליה כלי. רבי שמי בעי מהו לקושרו בחבל. ייבא כהיא דאמר ר׳ שמעון בן אלעזר מותר להשתמש על צידדי בהמה בשבת. הוא צידדי בהמה הוא צידדי׳ אילן כל שמותר להשתמש על צידדי בהמה׳ מותר לקושרו. כל שאסור להשתמש על צידדי בהמה אסור לקושרו:

הדרן עלך רבי אליעזר

א׳ שמנה שרצים האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב. ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור. חיה ועוף שברשותו הצדן פטור והחובל בהן חייב: ב׳ אין עושין הילמי בשבת אבל עושה הוא מי מלח וטובל בהן פיתו ונותן הוא לתוך התבשיל. א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה בין מועטת. ואילו הן מי מלח המותרין נותן שמן בתחילה לתוך המים או לתוך המלח: ג׳ אין אוכלין איזוב יון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוברואה. כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין הוא שותה חוץ ממי דקרין וכוס העיקרין מפני שהן לירוקה. אבל שותה הוא מי דקרין לצמאו וסך שמן עיקרין שלא לרפואה: ד׳ החושש בשיניו לא יגמע בהן חומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא. החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן וורד בני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן וורד שכן דרך בני מלכים לסוך בחול. ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים:

פרק ארבע עשר

א׳ שמונה שרצים כו׳. ר׳ זריקן בשם ר׳ יוחנן אימי איתפלגון רבי יוחנן ורשב"ל חד אמר דברי הכל. וחורנה אמר במחלוקת. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. א"ר זעירא נפרש מילהון ורבנן מן מילהון דתנינן תמן אילו שעורותיהן כבשרן עור האדם ועור חזיר של יישוב. ר׳ יוסה אומר אף עור חזיר של בר. ר׳ יוחנן אמר לא שנו אלא לאיסור ולטומאה. אבל ללקי׳ עור הוא ואין לוקים עליו משום נבילה. רשב"ל אמר משנה חכמי׳ שנה ר׳ בין לאסור בין ללקות בין לטומאה. מתני׳ מסייעא לדין ומתני׳ מסייעא לדין. מתני׳ מסייעא לר׳ יוחנן שמונה שרצים יש להן עורות אמר ר׳ יוחנן בן נורי לפיכך אומר אני שמנה שרצים יש להן עורות. מתני׳ מסייעא לרשב"ל החובל בשרצים את שיש להן עורות חייב. ואת שאין להן עורות פטור. ר׳ יוחנן בן נורי אומ׳ לפיכך אומר אני כל השרצים יש להן עורות. ר׳ יוסה בי ר׳ בון בשם רב עור הוא ואין לוקין עליהן משום נבילה. ואתיא כההיא דא"ר יוחנן הצד זיזין וזבובין חגיין ותושין חייב. ור׳ יהודה פוטר. וכן היה ר׳ יהודה אומר אין חייבין אלא על דבר שדרכו ליצוד. הצד תנבים בטל פטור בשרב חייב. אלעזר בן אחבאי אומר אף בשרב בשעה שמקלחין פטור. הצד צבי חיגר סומא חולה קטן פטור. ישן חייב רה קמיץ חדא ופתח חדא. א"ר ינאי מותר להרוג את הצרעה בשבת. ותני כן חמשה נהרגין בשבת זבוב מצרי וצירעה שבנינוה. ועקרב שבחדייב ונחש שבארץ ישראל. וכלב שוטה שבכל מקום. מעשה שנפל נחש בשבת ועמד נפתי אחד והרגו. א"ר פגע בו כיוצא בו. ולא מן הדברים הנהרגין בשבת אינון. פתר לה בבאין להזיק. תני ר׳ יעקב אומר הרואה נחש ועקרב בתוך ארבע אמות ראוי הוא שימו׳ בהם אלא שרחמים

פירוש

למה הדבר דומה. פירש"י בלו׳ להכי מקיימי בסריג קלא כהאי ול׳ אמר בפלא רחב יהיט בטל כדאמרינן במסכתין באורג במלוא הבגד לא אם הוא דומה לאורג גילגול כו׳. פי׳ פטרה קטב׳ וקלר׳ מליב׳ דחנם יותר פג בתי כירקולפיכך הוי במלאכה אליהם סה אמן כן באורג במלוא ופ"ב: לפוטר. פירש רדידי׳ בהיא. כמו כההיא: אתא חמי. פי׳ מאי ולמן קושיא האי: סי׳ ג׳. הד׳ ראת אמר כ׳. פי׳ בד"ם בתחילה בלומר עד שלא אכלה שעדיין לא קנאה בשני פעמים אבל בסוף פי׳ שאכלה שקנאה בגר בשני פעמים האי ענ׳ ת גזלן ודמי׳ האם כו׳: סי׳ ה׳. בממלי. פי׳ ל׳ פטפ׳ ועכיינו שהוא כטם יקופנר בתוכה: נשבי׳. פי׳ פלוזו׳ הכלל מפלודה כלבי תרגו׳ דמתקלא פק טפיא מן נשבא: מצדת׳ רשיתאי. פירש סלודא שמשי קשרי בלא ערב בפיתם. הוא כעין דף המפזיק את הבדיקה: סכרא דנהרא. פי׳ דף שסוכר בו את הנהר שלא ישטפו את השדה. רשב"י. פירש הטבור כעין עם רקותי מי׳ תרוחה עסיסם ו׳. ייבא כהיא. פי׳ ינוק כההיא מיפרא דספר כו׳. וי"ם שהוא מנורת ג׳ תיבות יהא נה כההיא כו׳ עכ"ינט לפרי.

סליק פירקא:

שמונה שרצים כו׳: מ"כ׳ תמיה׳. כמו משנה אליבא. דחוי. פי׳ הם תולעים השן זיזין: חדא קמיץ. פי׳ שהוא סוגר עין אח׳ ופותח אח׳ ול"ב לעולם אין עייף בו לגמרי שהוא ניעור מקצת שינתו: ועקרב שבחדייב וכתב בל"ל: ראוי הוא כו׳. פי׳ שלבן כותבו לפני להודיעו שמעל ורפו לשום אלא שרחמי השמים פתוחים ובספא שמים שלריך להודות לה׳ על בעשה לו הנס

מראה מקום והגהות

א כלאים פ"ט מ"ג. עיין לעיל כלאים ל׳ כ ע"ב.

ב תוספתא שבת פי"ב.

ג שם פ׳ י"ב.

ד בבלי שם ע"ה ע"א וע"ש.

ה לעיל חל׳ כ"ח ע"א.

ו פ"ש פ"ג.

ז בילה פ"ד מ"א. עיין בבלי שבת ק"ו ע"ב. לקמן בילה פ"א ע"א.

ח תוספתא ביל׳.

ט בבלי מנחות מ"ד ע"א ע"ש הגי׳.

י לעיל ו׳ ע"ד ע"ש הגי׳. לקמן פ"ו פ"ט.

יא חולי ספר כה: בר ל׳ רכפר ונפלא איפ׳ שם לא בסדר ורעי׳ ונסדר סותר ח׳ ל׳. ושם מקום נסדר סותר ט"ו ד"פ הנ"פ ד"נ.

יב חולין פ"ט ע"ב.

יג בבלי שבת ק"ו ע"א.

יד עיין תוספתא שם פ"א.

טו תוספתא שבת פי"ב.

טז שם.

יז בבלי שם ק"ט ע"ב.

יח נבבלי חו"ב.

יט בבלי ביומי׳

כ שם:

פרק שנים עשר

א. **הבונה** כמה יבנה ויהא חייב כו׳. מה בנין היה במשכן שהיו נותנין קרשים על גבי אדנים. ולא לשעה היתה. א״ר יוסה מכיון שהיו נוסעים וחונים על פי הדיבר כמי שהוא לעולם. א״ר יוסי בי ר׳ בון מכיון שהבטיחן הקב״ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוי לעולם. הדא אמרה אפי׳ מן הצד. הדא אמרה אפי׳ נתן על גבי ר״א. הדא אמרה בניין על גבי כלים בניין. אדנים כקרקע הן. תני אחד מביא את האבן ואחד מביא את הטיט המביא את הטיט חייב. ר׳ יוסה אומר שניהן חייבין. סבר ר׳ יוסי אבן בלא טיט בניין. הכל מודין שאם נתן את הטיט תחילה ואח״כ נתן את האבן שהוא חייב. הבנאי שיישב את האבן בראש הדימוס חייב. למי נצרכה לרבנן. וההן דעבד דפין וההן דעבד ספיין חייב משום בונה. והדן דנקר כיפין כפין עמודין דהיין מקטע פספס מקטע כולהן חייב משום מפתח. רב ירמיה בשם רב המרכיב מיטה של גילה חייב משום בונה. א״ר זעירא אינו אלא כנוטל סלבן ונותנו על גבי לבינים בשבת. רב המנונא תורי לריש גלותא להתיר שולחן של פרקים בשבת. אמר רב חונה בר חייה הוה עימיה שמע רב יהודה ואמר מאן דהורי ליה לא ילף ולא שימש. א״ר שמי מאן דהורי ליה כרבן שמעון בן גמליאל הורי ליה. דתני לוחי שבספינה ושבעריסה ונקליטי המיטה ורגל השלחן ויד הסכין שבראשו הרי זה לא יחזיר. אם תחזיר הרי זה פטור ואם תקע הרי זה חייב. רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היו רפים נוטל ומחזיר. תני תקועים חיבור לטומאה ולהזייה. קבועים חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה. הנטלין והנותנין אינן חיבור לא לטומאה ולא להזייה. ותנא את אמר הכין. תמן דרבנן לקבע לא לקבע אינן חיבור. ברם הכא תקיעתן הוא גמר מלאכתן. תני ר׳ סימי אר׳ המרכיב קן עגולה חייב. קן פשוטה פטור. ר׳ אלעזר בי רש״א אומר קני מנורה חייב. קנה של ציידין פטור. קני מנורה למה הוא חייב. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן ורב חונה תריהון אמרין משו׳ בונה. קנה של ציידין למה הוא פטור. מפני שהוא מלמעלן למטן. התיבון הרי החופר בחולו׳ הרי מלמעלן למטן הוא. ואת אמ׳ חייב. א״ר שמואל בר יוחן כאן לשע׳ כאן לשהות. שמואל אומר המלחים את התירוצין חייב משום בונה. וקשיא רבר שאילו עשאה בשב׳ חייב חטאת בית הלל מתירין אף להחזיר. ר׳ חנני בשם ר׳ יוחנן התירו סופו מפני תחילתו שאם אמר את שלא יחזיר אף הוא אינו פותח. ולא יפתח אף הוא ממעט בשמחת יום טוב. א״ר אחא מחזיר כלבד שלא יחזיר כל צרכו. א״ר יוסי בר בון כשאין שם פתח אבל אם יש שם פתח משתמש כנגד הפתח. מתני׳ דר״ש דתני הגודר הקודח הקוצץ כל שהוא בשבת חייב. ר״ש אומ׳ הגודר עד שיגוד כל צורכו. הקודח עד שיקדח כל צרכו. הקוצץ עד שיקצץ כל צרכו. העוכר את העור עד שיעב׳ כל צורכו. וא״ר יעקב בר אחא לא אתיא אלא כר״ש דר׳ שמעון לא עבד מקצת מלאכה כבולה. ורבנן עבדין מקצת מלאכה כבולה. וקשי׳ על דרבן שמעון בן גמליאל אילו נטל לקצור ולא קצר שמא כלום הוא. א״ר אדא אתיא דרבן שמעון בן גמליאל כרבי יהודה. דתני השובט והמקטקט על הארג הרי זה חייב מפני שהוא כמיישב בידו. והכא מפני שהוא כמיישב בידו: ב. מה חריש׳ היתה במשכן. שהיו חורשין ליטע סימנין. וכמה יחרוש ויהא חייב ר׳ מנינה אמר כדי ליטע כרישה. ר׳ בא בשם רב כדי ליטע זכרותה של חוטה. תמן תנינן זרע קישואין שנים זרע דילועין שנים. תני חמשים מדיות שחים. ר׳ שמואל בשם ר׳ זעירה חטין על ידי שהן חביבות עמו אותן כשאר זירעוני גינה שאינן נאכלין. למה לי לתקן כל שהוא למה לי כמלא פי גדי: ג. מאן תנא סימונית ר׳ יוסי. מדו בכל לשון אפי׳ אלף אלפא. וחש לומר שמא יתן של מטן למעלן של מעלן למטן. כמין קולמוסין הוו עשוין. וחש לומר שמא יתן שבפנים בחוץ ושבחוץ בפנים. טבעות הוו מוכיחות וחש לומר שמא יחליף. א״ר אחא לוכסן הוה כתוב עליהן. ויחליף. א״ר אמי והקמות את המשכן כמשפטו. וכי יש משפט לעצים. אלא אי זה קרש זכה להנתן בצפון יתן בצפון בדרום יתן בדרום. אילין דבי הושעיה ודבר פזי הוון שאלין בשלמיה דנשיא בכל יום. והוון אילין דבי הושעיה עלין קדמאי ונפקין קדמאי. אולין אילין דבר פזי ואיתחתנון בנשיאותא. אתון בעיין מיעל קדמאי. אישתאלת לר׳ אימי. אמר לון רבי אימי והקמות את המשכן כמשפטו. וכי יש משפט לעצים. אלא אי זה קרש זכה להנתן בצפון יתן בצפון. בדרום יתן בדרום. תרין דעיין הוון כציפרין בולווטיא ופגניא הוון שאלין בשלמיה דנשייא בכל יום. והוון בולווטיא עלין קדמיי ונפקין קדמיי. אולין פגנייא וזכון באוריתא. אתון בעין מיעל קדמיי. אישתאלת לרשב״ל. שאלה רשב״ל לר׳ יוחנן עאל ר׳ יוחנן ודרש בכי מדרשא דר׳ בנייה אפי׳ ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. סברין מימר לפתוח ולכסות ולהחזות. הא לישיבה לא. א״ר אבין אף לישיבה. מה טעמא. יקרה היא מפנינים. אפי׳ מזה שהוא נכנס לפני לפנים. תני וגר מגדיאל. מתיבין לר׳ יהודה והלא אילו פשוטים ואילו כפופים. יתני בשם ר׳ יודה כתב שני אותו׳ שוים והן שם חייב כגון שש תת גג דד חח. ורבנן אמרי שתי אותות בכל מקום. אשכחת אמר קלת וחומרת. על דר׳ יודה קלת וחמרת. על דרבנן קלה על דר׳ יודה כתב שתי אותיו׳ שוין והן שם על דעתיה דר׳ יודה חייב. על דעתהון דרבנן פטור. קלה על דרבנן שתי אותות מכל מקום אע״פ שאינן שם. על דעתהון דרבנן חייב. על דעתיה דר׳ יודה פטור. מחלפה שיטתיה דר׳ יודה. יתני יכול עד שיכתוב את כל השם. עד שיארוג את כל הבגד. עד שיעשה את כל הנפה. תל׳ מאחת. אי מאחת יכול אפי׳ כתב אות אחת. אפי׳ ארג חוט אחד. אפילו עשה בית אחד בנפה ובכברה תל׳ מאחת. הא כיצד עד שיעש׳ מלאכה שכיוצא בה מתקיימת. והכא הוא אמר השובט והמקטקט על הארג הרי זה חייב מפני שהוא מיישב בידו: ד. כתב בדיו על עלי ירקות במשקין ובמי פירות על הלוח פטור. עד שיכתוב דבר של קיימא על דבר של קיימא. רבי יעקב בר אחא רבי יסא בשם ר׳ אלעזר כתב אות אחת בטיבריא ואות אחת בציפרין חייב. והא תנינן אם אינן נתונין זה עם זה פטור. א״ר אבא בר ממל בסודרה ערים שאינן יודעין לחתום. רשב״ל אמר חושם לפניהן בדיו והן חותמין בסיקרא. בסיקרא והן חוחמין בדיו. א״ל ר׳ יוחנן מפני שאנו עסוקין בהילכות שבת אנו מתירין אשת איש. אלא מביא נייר חלק ומקרע לפניהן והן חותמין. ולא כתב ידו של ראשון הוא מרחיב לפניהן את הקרע. רבי מנא בעי ולמה לי נן אמרין רושם לפניהן במים. אם בא ועירער עדיו בטל. הקורע על העור כתבנית כתב חייב. חרושם על העור כתבנית כתב פטור. אמר להן ר׳ אליעזר והלא בן סטרא לא הביא כשפים ממצרים אלא בכך. אמרו לו מפני שוטה אחד אנו מאבדין כמה פיקחין. כתב לא תוקק. וכתב לא המסיף. כתב לא השופך. וכתב לא חוקק. את תצי׳ תני אפי׳ חוקק. אמר רב חסדא מאן דאמר לא תוקק בבולט מקום תכתב כגון הדרין דינרא. מאן דאמר אפי׳ חוקק כגון תחן פינקסה. וכתב לא המסיף. ר׳ יוחן בי רבי שלום ור׳ מתניה. חד אמר בשלא עירב נקודות. ותורנה אמר אפי׳ עירב נקודות. וכתב לא השופך. א״ר חייה בר בא אילין בני מדינתא ערומין סגין. כד חד מינהון בעי משלחה מילה מסטריקון לחבריה הוא כתב במי מילין והחן דמקבל כתבייא הוא שופך דיו שאין בה עפץ והוא קולט מקום הכתב. עשה כן כשבת מהו. ר׳ יוחנן ורשב״ל תרווייהון אמרין זהוא שכתב דיו על גבי דיו. וסיקרא על גבי סיקרא. אבל אם כתב דיו על גבי סיקרא. וסיקרא על גבי דיו חייב. ר׳ יצחק בר משרשיא בשם רבנן דתמן חייב שתים משו׳ מוחק ומשום כותב: ה. היה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה ושכח ולא כתב דלת הרי חשם במקומו הוא מוחקו ומקיימו הוא בקדושתו. ר׳ יהודה אומר מעבי׳ את הקולמו׳ עליו ומקיימו. אמרו לו אף הוא אינו מן המובחר. מחלפה שיטתיה דר׳ יודה. תמן הוא אמר אינו כתב. והכא הוא אמר כתב. הוא בשיטתו השיבוהו. בשיטתך שאת אומר כתב הוא אינו מן המובחר. ר׳ יעקב בר זכדי בשם ר׳ אבהו לא אמר כן אלא מחלפה שיטתיה דר׳ יהודה. תמן הוא אמר אינו מן המובחר הא כתב כתב הוא. והכא הוא אמר כתב על גבי כתב אינו כתב. מהו מכב על גבי כתב. חד לעיל מן חד. מה טעמא דר׳ יהושע בן בתירה מאות אחת את למד כמה אותות: ו. וקשיא על דרבן גמליאל אילו קצר כגרוגרת בשחרית. וכגרוגרת בין הערבים בהעלם אחד שמא אינו חייב. כשם שאין העליטות חולקות כך לא יצרפו. ר׳ מנא אמר לה סתם רבי אבון בשם רבי יוחנן טעמ׳ דרבן גמליאל תמן אין ידיעה לחצי מלאכה. והכותח אין זרון לחצי זית. אבל חצי זית בזרון וחצי זית בשגגה מהו שיצטרפו:

הדרן עלך הבונה

א. רבי אליעזר אומר האורג ג׳ חוטין בתחילה ואחד על הארוג חייב. וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף שיעורו שני חוטין: ב. העושה שני בתי נירין בנירין ובקירום ובנפה ובכברה ובסל חייב. התופר שתי תפירות והקורע על מנת לתפור שתי תפירות: ג. הקורע בחמתו ועל מתו כל המקלקלין פטורין. והמקלקל על מנת לתקן שיעורו כמתקן: ד. שיעור המלבן והמנפס הצבע והטווה שיעורו כמלוא רוחב הסיט כפול. האורג שני חוטין שיעורו כמלוא הסיט: ה. ר׳ יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב. וחכמים אומרים צפור למגדל וצבי לגינה ולחצר ולביברין. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב:

פירוש

הבונה. ספיין. פי׳ שורת הבניין נקרא סף בבבלי פ״ק דנ״ב: ותק׳ כיפין. פי׳ חולב סלעי׳: מקטע פספס. פירש חולב אבני גזית ולעיל בפ׳ כלל גדול פירשתיה: תקליטי המיטה. פי׳ שלובין עמוד בראש המטה ועמוד בסוף המיטה וסניחין כלונסי׳ מזה לזה ומשליכין סדין עליו והוא נעשה אוהל כלא גג: המלחים את התירצין. לקמן בי״ט אית׳ התריסין ופירושו כמו המחזיר את התריסין של קרשים שנועלים בהם פתחי חנויות: וקשיא דבר ס׳. פי׳ בתמיה והיאך יעלה על דעתך שרב שחייבין עליו בשבת חטאת כגון המחזיר תריסין שאת אומר חייב וב״ש יתירו אותו ב״ה לגמרי אף להחזיר כדתנן במתני׳ דפ״ק דיו״ט: התירו כו׳ עיין ברמ״ש כל זה המתני׳: השובט. פי׳ המכה בשתי בברכר של עץ שראשו חד: מקטקט. הוא כמו מדקדק ופירושו כשמותח חוט הערב מכה בברכר שליובמקומו׳ מקומו׳ לשכן שלא יהא פתוח יותר מדאי שהמתים׳ שעכבתו שהתחב׳ יחד עם האורג: ס׳ ג׳: יתן בצפון. וא״ת ס״ס אין צריך לומר משפט דאפי׳ ב״פ אם אינו אותם ה״ל מאוסקטורה בדרום ואם יש קדושה עליו כי אם כי המערבי שהוא עדות לישראל ששכינה שרויה בו: בשלמא דנשיא. פי׳ בשלו׳ הנשיא ופי׳ אילין הו׳ משפחתו׳ ובית אביה אחת בעון. פי׳ שאלו ורצו ליכנס מפני שנתחתנו עם הנשי׳: יתן בדרום. פי׳ וכמו שאין לשנות ה״נ אין לשנותו ומי שהיה דרכו ליכנס תחילה הוא ילך תחילה: ורעיין. פי׳ משפחו׳ וכל המוניה אפרש לקמן בהוריות: ס׳ ד׳: דרנא. פי׳ על הגט: דינרא. פי׳ מטבע שצורתו בולטת וכל המוניה אפרש בגיטין בס״ה: ס׳ ו׳: שיצטרפו. פי׳ ולא מצטרפו זאת המסכיה: סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

א לעיל י׳ ע״ג ה״ב וע״ש הגי׳.

ב תוספתא שבת פי״ב ושם לעיל פ״ד.

ג רמב״ן פירוש אבן וכו׳.

ד אולי היא הניזכרת בבלי שבת ק״ו ע״ב.

ה בבלי שבת ק״ו ע״א ע״ב.

ו תוספתא כלים פ״ב.

ז עיין תוספת׳ שבת פי״ב.

ח עיין בבלי גט׳ ט׳ ע״ב. לקמן גיטין ס׳ ע״ג ע״ש תני׳.

ט תוספתא שם פי״ב ע״ש הגי׳.

י עיין בבלי שבת ע״ה ע״ב וס״ב וע״ש תני׳.

יא לעיל ט׳ ע״ד.

יב פ״ט ס״ז.

יג לעיל י״ב ע״ב.

יד עיין לקמן הוריו׳ ס״ח ע״ב.

טו בבלי שבת ק״ג ע״ב.

טז שם ת״כ ויקר פ׳ נפש כי תחטא.

יז עיין בבלי גיטין י״ט ע״א. לקמן גיטין מ״ד ע״ב.

יח בבלי שבת ק״ד ע״ב. תוספת׳ שם פי״ב.

יט עיין בבלי גיטין כ׳ ע״א. לקמן גיטין מ״ ע״ב.

כ בבלי שבת שם ע״ב.

על ידי רשות היחיד חשגית. ר' אבהו אומר בשם ר' אלעזר בשם ר' יוחנן היה עומד ברה"ר וזרק למעלה מעשרה· וראין שאם תפול אם נחה בתוך ארבע אמות פטור· ואם לאו חייב· והתני שמואל מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע רואין שאם תפול נחה בתוך ארבע אמות פטור ואם לאו חייב· תמן את אמר אין ר"ה מצטרפת· והכא את אמר ר"ה מצטרפת· א"ר חונה תמן שאם תפול קרקע שתחתיה רשות היחיד. ברם הכא שאם תפול קרקע שתחתיה רשות הרבים· תני בשם רבי יודה זרק ארבע אמות ברה"ר חייב. ר' יודה עבר ארבע אמות בר"ה מלאכה בפני עצמה· על דעתיה דר' יודה ארבעים מלאכות אינון· וניתנין· לא אתינן מתני' אלא מילין דכל עמא מודיי בהון. ר' זעירא ר' יאשיה בשם ר' יוחנן מתופרי ידיעות למד ר' יהודה שהיו תופרי היריעות זורקין את המחטין אילו לאילו· ולאו כרמלית היא· א"ר חיננא מן תצר הוו מורקין· בי רב אמר לית כאן פטור אלא מותר· על דעתיה דרב למעלה מעשרה מותר· על דעתיה דשמואל למעלה מעשרה אסור· ר' אילא בשם רשב"ל והוא שתהא רשות הרבים מקפתו מכל צד· ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן אפי' מרוח אחת מן אילין עגלות· ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון· ר' אחא בשם ר' מיישא כלבר על ידי שנים בכל אתר את אמר שנים שעשו פטורין· והכא את אמר שנים שעשו חייבין· שני היא שכך היתה עבודת הלוי באהל מועד· מה היתה עבודת הלוי באהל מועד· שתי עגלות זו אחר זו ברה"ר מושיטין את הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין· תני בר קפרא שלא לגרת בקרשי ביזיון· א"ר יוחנן העומר והחלל מצטרפין בארבעה והוא שיהא העומר רבה על החלל· ר' זעירא בעי עד שיהא עומר שבאן ועומר שבאן רבה· א"ר יוסה פשיטא לך זעירא שאין עומר מצד אחד מצטרף· פשיטא ליה שאין עומר מצד [illegible] רבה· לא צריכה דלא אפילו עומר חשגי· תליית חבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבין ארבעה· מה אנן קיימין אם בגבוהין עשרה ורחבין ארבעה רשות בפני עצמה היא גבוהין עשרה ואינן רחבין ארבעה חורא היא דאמר רב חסדא בשם איסי קנה נעוץ ברה"ר גבוה עשרה טפחים מותר לכאן ומותר לכאן בלבד שלא יחליף· אלא כן אנן קיימין בשאינן לא רחבים ארבעה ולא גבוהין עשרה· לא כן אמר חייה בריה דרב כל המעכב הדריסה ברה"ר נקרא כרמלית· א"ר יוחן מה דאמר חייה בריה דרב באמצע· אבל מן הצד רשות הרבים מבטלתה· א"ר יוחנן לית כאן פטור אלא מותר: תמן תנינן הנפים מודסא בשבת אם לעשות לה פה חייב· אם להוציא ממנה חליחה פטור· א"ר יוחנן לית כאן פטור אלא מותר: תמן תנינן חצר נחש בשבת אם כמתעסק שלא ישכנו פטור· אם לרפואה חייב· א"ר יוחנן לית כאן פטור אלא מותר: תמן תנינן ועל לפסים ארוגיות שהן טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב· א"ר זעירא ויאות אם לצורך חורא דתנינן אם לרפואה חייב· הדי לית כאן פטור אלא מותר: ג' מתני' כשאין שם חור· אבל אם יש שם חור מחלוקת ר"מ וחכמים· על דעתיה דר"מ בין שיש בו ארבעה על ארבעה בין שאין בו ארבעה על ארבעה את רואה את הכותל כגמום· על דעתון דרבנן אם יש בו ארבעה על ארבעה את רואה את הכותל כגמום· ואם לאו אין [illegible] רואה את הכותל כגמום. אלא כסתום· רב חסדא אמר כמודד לוכסן· ואין סופה ליורד· ר' חייה בשם ר' יוחנן תיפתר שחותה דבילה שמנה והיה נימוחה· ר' תני בעא קומי ר' יוסה לית הדא אמרה שיפע מדרינה כלמטן· א"ל תמן רועים נרבין מן המדרינה· ברם הכא דרך בני אדם לחזות שפין כה והיא נופלת· אלו אמר כשהיה שם חור והיא נתונה מן החור כשם שהרועים נתנין מן הערונה יאות· ר' יוסה ר' אבהו בשם ר' יוחנן כשהיה המקום מונדרן כהרא דתנינן זרק חוץ לארבע אמות ונתגלגל תוך לארבע אמות חייב· אחא ר' חזקיה ר' אבהו בשם רבי יוחנן והיא שנדה: ד· לא סוף דבר ארבע אמות בים אלא אפי' זרק בכל הים פטור· שכל הים נקרא כרמלית· ולמה תנינתה תרין זימנין· ר' תנינה בשם ר' פינחס כשהיו שני רקקים אחד הרבים מהלכין בו ואחד אין הרבים מהלכין בו אלא כשהן נרחקין. שלא תאמר תואיל ואין הרבים מהלכין בו אלא כשהן נרחקין אינו רשות הרבים אלא רשות היחיד· לפום כן צרך מימר רשות הרבים הוא: ה. אבא בר רב חונא אמר בקשורות בגמי. ר' יוסי בי ר' בון אמר והן שעירבו· ר' חייה ר' אימי תריהון בשם ר' לעזר חד אמר כשאין בינותן רוחב ארבע· [illegible] אמר אפי' יש בינותן רוחב ארבע· ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא· מן מה דא' ר' יוסה ר' יעקב בר זבדי ר' חייה בשם ר' אלעזר אפי' אינן גבוהות עשרה. הוי הו אמר בשאין בינותן רוחב [illegible] הוין בעיי מימר מאן דאמר כשאין בינותן רוחב ארבע אפילו אינן גבוהות עשרה· מאן דאמר גבוהות עשרה אפי' יש בינותן רוחב ארבע· א"ר חנינה בריה דר' חלל והוא שיהא כל אויר כרמלית בתוך עשרה· "ספינה שבים גבוהה עשרה טפחים אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה· רבי יהודה אומר אם היתה עמוקה מן המים עשרה טפחי' ואינה גבוהה מן המים עשרה טפחים מטלטלין מתוכה לים אבל לא מן הים לתוכה· ר' אבהו א"ר יוחנן בעי ולמה מתוכה לים מותר· מפני שאינה גבוהה עשרה· אין בינו אפי' מן הים לתוכה ולמה מן הים לתוכה אסור· מפני שהיא עמוקה עשרה· אין כיני אפי' מתוכה לים· א"ר אבון ולמה מתוכה לים מותר מפני סכנה· "סלע שבים גבוה עשרה טפחי' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה· פחות מיכן מותר· מה בין סלע ומה בין ספינה· ספינה עלה ויורדת. סלע במקומה היא· ולא כרמלית היא· כלום הוא מותר לטלטל בכרמלית אלא בארבע אמות· א"ר אילא על ראשה "סלע שבים גבוה עשרה טפחים אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה· יותר מיכן מעשית כמחיצה שהוקפה זרעים שאין מותר לטלטל בה אלא בארבע אמות· פחות מיכן מטלטלין מתוכה לים ומן הים לתוכה ומטלטלין בה עד בית סאתים· רבי בון בר חייה בעי מעתה שתי כרמליות סמוכות זו לזו מטלטלין מזו לזו· א"ר חנינה בריה דרבי הילל מכיון שהים מקיפה מכל צד כמי שכולה כרמלית אחת· רב המנונא אמר נסר שהוא חוץ לספינה ואין בו רוחב ארבע מותר לישב בו ולעשות צרכיו בשבת· א"ר מנא אילו אמר תנב' פתותה יאות· א"ר אבון מאן דבעי מיעבד תקנה לאילפא. "מוציא נסר חוץ לשלש' שאין בו רוחב ארבעה את רואה את המחיצות כאילו עלות· ר' יעקב בר אחא בשם רב המנונא שכל ג' ושלשה שהן סמוכין למחיצה כמחיצה הן· ר' יצחק בי רבי אלעזר מפקד לר' הושעיה בי ר' שמי דהוה פריש מעביד ליה סל "פחות: ו· כיני מתני' החודי· וקשיא אילו ידה חץ להרוג בו את הנפש והתיז בו וחזר בו שמא כלום הוא הוי סופך מימר והוידי· ר' יוסי בן חנינה אמר בשוגג בלא התשה· ובמזיד בלא התשה· ר' יהושע בן לוי אמר כשוגג בהכרת. ובמזיד בהכרת· תני ר"ש בן יוחי מסייע לר' יהושע בן לוי· את ה' הו' מגדף ונכרתה· הגע עצמך אפי' מזיד בהכרה מתרין בו ולוקה ומביא קרבן· "ר' אבהו בשם ר' יוחנן השוגג בחלב ומזיד בחטאת מתרין בו ולוקה ומביא קרבן· "תני אין מתעסקין לא בחלבים ולא בעריות· המתעסק בשבת פטור· בחלבי' ובעריו' חייב· היך עבידא הרי אני קוצר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור· הרי אני אוכל חצי זית ואכל כזית חייב· הרי אני מתחמם בה והערה בה חייב:

הדרן עלך הזורק

א׳ הבונה כמה יבנה ויהא חייב הבונה כל שהוא· המסתת והמכה בפטיש ובמעצד הקודח כל שהוא חייב· זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב· רבן שמעון בן גמליאל אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב מפני שהוא כמתקן מלאכה: ב׳ החורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב· המלקט עצים לתקן כל שהן. אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה· המלקט עשבים לתקן כל שהן אם לבהמה כמלוא פי גדי: ג׳ הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משני שמות בין משני סימניות בכל לשון חייב· א"ר יוסי לא נתחייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכך היו רושמין על קרשי המשכן לידע אי זהו בן זוגו· א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור· דן מדניאל גד מגדיאל: ד׳ הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב· כתב בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקלקנתוס ובכל דבר שהוא רושם על שני כותלי הבית ועל שני דפי פינקס והן נהגין זה עם זה חייב. הכותב על בשרו חייב· והמסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר: ה׳ כתב במי משקין במי פירות באבק דרכים באבק סופרים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור· לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו· כתב אות אחת סמוך לכתב כתב על גבי כתב נתכוון לכתוב ח' וכתב שני זיינין אחד בארץ ואחד בקורה על שני כותלי הבית על שני דפי פינקס ואין נהגין זה עם זה פטור· כתב אות אחת נוטריקון ר' יהושע בן בתירה מחייב וחכמים פוטרין: ו׳ הכותב שתי אותיות בשני העלימות אחד בשחרית ואחד בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין:

פירוש

הזורק: כמסמן· פירש כגוף הקרקע שיש בה סמכו ולפיל בפ"ק בירושלמי· אית תניי תני כיצד וכו'. פי' דהאי כיצד ג' נוסחאות דקפר נקתני' פי' הפ"י דה"ק ב' דיין היולכין סבותלי הבתים ומכיחין נסרין עליהם ליליך זה לזה תוך ר"ה עובר תחתיהם והן עליון רה"י לפי שגבוהות י' ורחבות ד' וס"ב לפי זה האי דמוקי פלתחייהו דפליגי בלמעלה פי' אתי שפיר לפיתוי ·אי כיצד זוה איירי גם כן בלמעל' פי' אבל לפ"ד דפליגי בפחות לא יתבן לומר כיצד כו' דפטנתייהו איירי בפחות פי' וקיימי על' כיצד דאיירי בלמעל' פי' ולכן אפ' על דעתיה כו' אית כלון כו' פירש שפיר איכא לפיתוי כיצד בדפי' ועיין בתוס' באמר מייתי לך: תיובין פי' וליתני ארבעים אבו כו': לא אתינן· פי' אלא באינו ללמוד אלא מה שאנו שלאכ' לכ"ע והכל מודין בה אבל זה איכא אלא לר"י: ס' ב': אם לעשו' לה פה וחייב· פי' מש' ערכה: פטור. לפי שהיא שלאכ' שאינ' צריכ' לגופה ואין כאן אלא איסורא דרבנן וכשו' לער התירה: ליה כאן פטור. פירש שכל פטור האמור בענייני שבת הוא פטור מקרבן ומ"מ אסור הוא ולכן אמר שאין לגמ' כאן פטור דמשמע אבל איסור איכא אלא מותר אפילו לכתחילה: ועל הפסין כו'· פי' הוא כלי חרס מתופין עשוין כעין כדי' חלול מבפנים ולמטר שאלבכים אותו ומוכין אותו לשנים והוא כעשה ג"כלים ועיין כל הגירך על מקביות אילו בעירוי: ס' ג': כגמום. פירש כחתוך: לוכסן. פי' כמו אלכסון: מונדרן. פי' מודרין: ס' ה': לאילפא'. פי' לספינה: השוגג בחלב ס'. נכ"ו דהכוונ' ובנ"ק פ"ג יש טפסא אחרת אבל זה שלפנינו היא יותר נכון ועיין שם פלוק מרקה:

מראה מקום ותנהות

א בבלי שבת צ"ז ע"ב וצ"ח.
ב לקמן עירובין י"ט ע"ג
ג לעיל ג' ע"ג.
ד עדיו' פ"ב מ"ה.
ה שם.
ו שם.
ז עיין בבלי שבת צ' ע"א.
ח בבלי שם ק' ע"א.
ט בבלי שם ע"ב.
י עיין בבלי שם ק"א ע"ב.
יא תוספתא שם פ"א.
יב תוספתא שם.
יג עיין בבלי עירובין פ"ו ע"ב.
יד עיין בבלי שבת ק' ע"ב.
טו גרס"בן פתוח'.
טז עיין לעיל תרומות פ"ד ע"א ה"ב.
יז בבלי כריתות י"ט ע"ב וה"ב ע"א במוקים.

חזקיה אמר בקופה של קישואי ושל דילועין היא מתניתין שמקצת האוכל מבפנים ומקצתו מבחוץ. אבל בקופה שהיא מליאה פירות כיון שהוציא ממנה כגרוגרת חייב. אמרין מילתיה דרבי יוחנן פליגא דאמר רבי חייא בשם רבי יוחנן סירק שמקצתו מבפנים ומקצתו מבחוץ נטל מיכן ונתן לכאן פטור. אם עקרו עד שיעקור כולו כאחת. אמר רבי מנא קומי רבי יוסה תיפתר בפרוץ. אמר ליה והא תנינן קופה. אית לך מימר קופה פרוצה. מי כדון. אין לך מיטלטל ברשות הרבים ומעשה כרמלית אלא אדם בלבד. חזקיה אמר דתניא תבילה מרשות היחיד לרשות הרבים. עד שלא הניחה ברשות הרבים היה ראשה למעלה מעשרה הואיל ואין כולה ניתח ברשות הרבים פטור. אמר רבי שמואל בר רב יצחק הוציא קורה מרשות היחיד לרשות הרבים עד שלא הניחה ברשות הרבים נכנס ראשה לרשות היחיד אחרת הואיל ואין כולה ניתה ברשות הרבים פטור. אמר רבי יוחנן אבן שהיא נתונה ברשות הרבים גבוהה עשרה ורחבה ארבעה המשתמש מתוכה לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכה חייב. שמואל אמר קופה שהיא מליאה פירות ונתונה ברשות הרבים גבוהה עשרה ורחבה ארבעה ומשתמש מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה פטור. מה פליג כאן כשהפכה על צידה. וכאן בשלא הפכה על צידה. ר' בון בר חייה בעי עקר אבן ברשות הרבים גבוהה עשרה ורחבה ארבעה מה את עבד לה כמשתמש מתוכה לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכה ומרשות הרבים לרשות הרבים אחרת. רבנן דקיסרין אמרין רבי יוחנן בעי נתן חמסה על גבי חמסה מה את עבר לון כמשתמש מרשות היחיד לכרמלית מכרמלית לרשות היחיד מרשות היחיד לרשות היחיד אחרת: ג' רבי יוסי בעי מעתה הוציא כגרוגרת על כתיפו חייב והן משא בני קהת. וכתיב ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטרת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה. שמן המאור בימינו. וקטרת הסמים בשמאלו. ומנחת התמיד של יום תלויה בזרועו. שמן המשחה איכן היה נתון. רבי אבון בשם ר' אלעזר כמין צלוחית קטנה היה לו באפונדתו. אין תאמר שהיה קטן אמר רבי יהושע בן לוי כתיב ונשיא נשיאי הלוי. אלעזר בן אהרן הוך רובנים הוה. ר' יהודה בי ר' אמר סרכל היה. תני ר' חייה ולמה נקרא שמו סרכל שהיה שר על הכל אלא שאין גדולה בפלטין של מלך. אמר רבי לוי כתיב ולבש הכהן מדו בד והרים את הדשן אלא שאין גדולה בפלטין של מלך: ד' זמן חנינן ר' ישמעאל השוזי ור' שמעון אמר לא נחלקו על דבר שהוא בשם אחד שהוא חייב. על מה נחלקו על דבר שהוא משם שני שמות שרבי אליעזר מחייב חטאות ור' יהושע פוטר. ר' אילא בשם ר' אלעזר כמאן דאמר כשני שמות נחלקו. ברם כמאן דאמר כשם אחד נחלקו וכאן שני שמות הן והוא פטור. לאחריו ובא לו לפניו חייב כמאן דאמר כשם אחד נחלקו. ברם כמאן דאמר בשני שמות וכאן בשם אחד הוא והוא חייב. רבי אילא בשם רבי אלעזר תניין אינון מאן דאמר תמן חייב אוף הכא חייב. מאן דאמר תמן פטור אוף הכא פטור. באמת. אמר ר' אלעזר כל מקום ששנו באמת הלכה למשה מסיני: ה' בעשיתה היחיד שעשה חייב שנים שלשה שעשו פטורין. ר' יהושע דחומיא אמר קומי ר' יסא בשם ר' אחא קני גידדי רבי פוטר. רבי אלעזר בי רבי שמעון מחייב. אמר לו ר' כך שמעתי מאביך. אמר לו ששמשתי את אבא עמדות מה שלא שימשתן ישיבות. ור' תלמידיה דר' שמעון בר יוחי הוה לא תלמידיה דר' יעקב בר קודשי הוה. אלא כך אמר ליה ששמשתי את אבא עומדות מה שלא שמשת את רבך ישיבות. כשהיה ר' אלעזר בי ר' שמעון נכנס לבית הוועד היו פניו של ר' מקדירות אמר ליה אבוי ויאות זה ארי בן ארי אבל אתה ארי בן שועל: מן דמך ר' אלעזר שלח ר' תבע באיתתיה. אמרה ליה כלי שנשתמש בו קודש ישתמש בו חול: ו' אמר ר' שמואל בר רב יצחק הדא דאת אמר בצריכין לכיליין כגון אילין חותייא. אבל אם אינן צריכין לכיליין חייב אף על הכלי. את החי במיטה פטור אף על המיטה דחייא טעין גרמיה. את המת במיטה חייב דברי הכל. לא כן תני אף ריח רע כל שהוא. ואמר רבי אילא אף רבי שמעון מודה בה. ומודה רבי שמעון באיסורי הנייה. אמר ר' יוחנן תיפתר במת גוי ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו. תני חצי זית מן המת וחצי זית מן הנבילה ופחות מכעדשה מן השרץ חייב. ורבי שמעון פוטר. מה טעמא דרבי שמעון כבר נתמעטה הטומאה. מה טעמון דרבנן כהוא דרבי יוחנן תיפתר במת גוי ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו: ז'. רבי אבהו בשם רבי יוסי בי רבי חנינה מה פליגין בשנטלן הוא אבל אם נטלן אחר מאוסין הן דברי חכמים. רבי אחא רבי נחום בשם רב לעולם אינו חייב עד שיטלם בקרסטל. ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה הגודלת חייבת משום בונה. ואתיא כהיא דאמר ר' יוחנן בשם רבי בנייה באתרין צווחין לקלעיתא בנייתא. אמר רבי זעירא לא מסתברא דלא משום אריג. מחלפא שיטתיה דרבי זעירא דתמן אמר רבי זעירא רבי חייה בשם רבי יוחנן הקולע שלש נימין באדם חייב משום אריג. אמר רבי זעירא לא מטי אריג הוא. והכא הוא אמר הכין.

כאן במחוה וכאן כממעט. הדא דאת אמר באדם אבל בבהמה טהור. כהדא דתני העושה פסיקיא ללבב לספר להדיק בה את המרטפין להלותה במאור בהמה טהור. הדא דאת אמר בפשוטין אבל במקופלין בין באדם בין בבהמה טמא. הבהלת חייבת משום כותבת. המוקסת חייבת משום צובעת. יצחק בר אדרין אמר מה פליגין בשלא חלש כנגד הנקב. אבל אם חלש מכנגד הנקב אף רבי שמעון מודה. רבי ירמיה בעי היה כולו בארץ ונקב חוץ לארץ. אשכחת אמר מה דצריכא לר' ירמיה פשיטא ליצחק בן אדרין. אילין אינון והא אית לך חורניין. עציץ נקוב מקדש כבר ושאינו נקוב אינו מקדש בכרם. עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים. התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור. רבי יוסה אמר לה סתם. רבי חנינה ממי בה בשם רבי שמואל בר רב יצחק. התורה ריבת בטהרה זרעים מה טעמא וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע וגו':

הדרן עלך המצניע

א' הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד חייב. מרשות היחיד לרשות היחיד ורה"ר באמצע ר' עקיבה מחייב וחכמים פוטרין: ב' כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו פטור. היו שתיהן בדיוטי אחת המושיט חייב והזורק פטור שכך היתה עבודת הלוים: ג' שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים מושיטין את הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין. חוליית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מיכן פטור: ד' הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ והזורק בארץ ארבע אמות חייב. זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ לארבע אמות פטור. חוץ לארבע אמות ונתגלגל לתוך ארבע אמות חייב: ה' הזורק בים ארבע אמות פטור. אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ארבע אמות חייב. וכמה הוא רקק מים פחות מעשרה טפחים רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ארבע אמות חייב: ו' הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן ספינה לים ומן הספינה לחבירתה פטור. ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו אם אינן קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו: ז' הזורק ונזכר עד שלא תצא מידו קלטה אחר קלטה כלב או שנשרפה פטור. זרק לעשות חבורה בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית החבורה פטור. זה הכלל כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה. תחילתן שגגה וסופן זדון תחילתן זדון וסופן שגגה פטורין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה:

פרק אחד עשר

הלכה א' הזורק מרשות היחיד כו'. זריקה תולדת הוצאה היא. ולא שנייא בין על דעתיה בין על דעתהון דרבנן והוא שנתה מרשות הרבים לרשות היחיד. על דעתיה דרבי אפילו לא נתה. על דעתהון דרבנן והוא שנתה דאמר ר' בא בר חונה בשם רב לא חייב רבי אלא על ידי רשות היחיד מקורה. מילתיה דרבי יוחנן אמר אפילו אינה מקורה דאמר רבי אימי בשם רבי יוחנן והוא שתהא לאויר מחיצות. ר' אימי בעא קומי רבי יוחנן מתניתא דרבי דרבי עבד אויר מחיצות כממשן. אל דברי הכל היא הכא כגיטין. ויתיבינה ר' אימי מקורה ואת אמרת אינו מקורי. מה בין גיטי מה בין שבת. אמר אילא בשבת כתיב לא תעשה כל מלאכה ונעשית היא מאיליה. ברם הכא התורה אמרה ונתן בידה ברשותה. שמואל אמר לא שנו אלא למטה מעשרה הא למעלה מעשרה אסור. מילתיה דרבי אלעזר אמר אפילו למעל מעשרה מותר. דאמר רבי אילא בשם ר' אלעזר מעגלות למד רבי עקיבה. ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון. אית תניי תני כיצד. אית דלא תני כיצד. על דעתיה דרבי אלעזר אית כאן כיצד. על דעתיה דשמואל לית כאן כיצד. רבי יצחק בי רבי אלעזר שאל זרק מרשות היחיד לרשות הרבים ונזכר עד שהוא ברשות הרבים. על דעתיה דר' עקיבה יעשה כמי שנחה ברשות הרבים והוא חייב שתים. אמר תנה לא חייב ר' עקיבה אלא

פירוש

סרוד. פי' כלי העשוי כעריבה: ס' נ' בימינו וקטורת כו'. אין לבקשי היאך יכול לשא כל זה שהקטורת לבד היה [illegible] ... ובודאי דרך העולם שלובש בגדי כלים לגדולה ... [illegible] ... כלנך עיקם.

מראה מקום והגהות

א בבלי שבת צ"ב ע"ב.
ב כריתות פ"ד ה"ג ע"ש.
ג לעיל תרומות פ"ד ע"א ה"ג.
ד לעיל ב' ע"ג ה"ב.
ה עיין בבלי נ"ט פ"ד ע"ב.
ו בבלי שבת צ"ד ע"ב.
ז שם צ"ה ע"ב ה"ב.
ח עיין בבלי שבת צ"ה ע"ב.
ט כלאים פ"ח ס"ח. עיין לעיל כלאים ל"ח ע"א.
י בבלי שם
יא בבלי שבת ד' ע"א.
יב שם ע"ב
יג עיין לקמן גיטין פ"ח ע"ג.

ודעיה חמשה כל הדן דאנא משכח לה אנא מחיק לה׃ אישתאלת לרבי חונה ספרא דסדרא ואמר וידעיה מלא׃ ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי כולהן חוץ לששה׃ אם כולהן חוץ לששה ניתני תשעה׃ אמר ר׳ תנחום׃ פתחיה וכיני בערונה שבערונות. היא. מתניתה׃

נ׳׳ אמר ר׳ יוחנן מסיני למוח ידך משה בשלישי בשבת אמר להן הוו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה כל מי שפירש בשלישי יש כאן ליל רביעי ורביעי ליל חמישי וחמישי. בששי פלטה בלילה טמאה ביום טהורה׃ כל מי שפירש ברביעי׃ יש כאן רביעי ליל חמישי וחמישי׃ בששי פלטה בלילה טמאה ביום טהורה׃ אמר ר׳ יוחנן זו בסיני אבל לדורות או בארבע או בשש׃ ר׳ עקיבה אומר לעולם הן חמש׃ וכן לדורות׃ תמן תנינן הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דברי ר׳ אלעזר בן עזריה׃ רבי ישמעאל אומר פעמים שהן ארבע עונות׃ פעמים שהן חמש פעמים שהן שש רבי עקיבה אומר לעולם הן חמש׃ אם יצאת מקצת עונה הראשונה משלימין לה מקצת עונה ששית. תנא ר׳ ישמעאל עבד יום עונה ולילה עונה׃ רבי עקיבה עבד יום עונה ולילה עונה. מה בינידון עונות שלימות בינידון׃ רבי ישמעאל עבד מקצת עונה ככולה. ורבי עקיבה לא עבד מקצת עונה ככולה׃ ותני כן על דר׳ עקיבה לפיכך אם נכנסה מקצת עונה ראשונה משלימין לה מקצת עונה בששית. תני רבי אלעזר בן עזריה אומר יום ולילה עונה ומקצת עונה ככולה׃ ותני כן על דרבי אלעזר בן עזריה פעמים יש שם יום וכל שהוא והיא טהורה׃ שני ימים וחסר כל שהוא והיא טמאה. יום וכל שהוא והיא טהורה היך עבידה. שימשה את ביתה ערב שבת קודם לשקיעת החמה ופלטה במוצאי שבת לאחר שקיעת החמה׃ הרי יש כאן יום וכל שהוא והיא טהורה׃ שני ימים וחסר כל שהוא והיא טמאה היך עבידה שימשה את ביתה ערב שבת לאחר שקיעת החמה ופלטה באחד בשבת קודם לשקיעת החמה הרי יש כאן שני ימים חסר כל שהוא והיא טמאה. א״ר יוחנן מדברי כולם מבלי יום קיבלו ישראל את התורה׃ הדא דאת אמר בנשים׃ אבל באנשים כבר טהרו׃ מה טעמא׃ וקידשתם היום ומחר וכבסו שמלת׳. א״ר יוחנן זו דברי רבי אלעזר בן עזריה ורבי ישמעאל ורבי עקיבה׃ אבל דברי חכמים עד ג׳ ימים מיכן והילך הוא נסרחת׃ ואתיא כהדא דאמר רבי זעירא בשם רבי יוחנן זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע׃ מה תורת הזב עד שלשה ימים׃ אף תורת שכבת זרע עד שלשה ימים׃ אגן תנינן מרחיצין את הקטן. תני דבית רב מרחיצין את המילה׃ רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן הלכה כמי שהוא אומר מרחיצין את הקטן׃ אמר ר׳ יוסה על כורחך את א׳ מרחיצין את הקטן׃ תני שמואל לעולם אין מונעין לא שמן ולא חמין מעל גבי מכה בשבת׃ א״ר יוסה כל שעה הוה רבי זעירא רבי אומר לי תני מתניתך ולא עוד אלא שמולפין חמים על גבי מכה בשבת׃ אם אומר שמרחיצין את המילה מה בין מכתו של גדול למכתו של קטן׃ רבי אבהו בשם רבי אלעזר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה׃ ר׳ אבון בשם ר׳ אבהו טעמא דרבי אלעזר בן עזריה ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. בהיותו כואב אין כתיב כאן אלא בהיות׳ כואבים בשעה שכל איבריה׳ כואבים עליהם׃ רבי יעקב בר אחא אמר ר׳ אלעזר ורבי יוחנן מפקדין לחייתא כל שיקיין דאתון עבדין בחולא עבדין בשובתא׃ לכן צריכה אפילו ביום השלישי שחל להיות בשבת׃ שמואל אמר מפני הסכנה׃ רבי יוסה בעי אם מפני סכנה תחמין לו חמין׃ רבי יוסי בי רבי בון בשם רבנן תמן מחמין לו חמין בשבת ותני כן מחמם הוא אדם לונטית ונותנה על גבי מכה בשבת׃ לא יטול אדם עריבה מליאה חמין ויתנינה על גבי מעיו בשבת׃ ר׳ יהושע בן לוי אמר לית כאן אלא מותר׃ בראשונה הוו קושרין אותו בחלונותיהם ויש מהן שהיה מלבין ויש מהן שהיה מאדים׃ והוו מתביישין אלו מאלו. חזרו להיות קושרים אותו בפתחו של היכל ויש שנים שהיה מלבין ויש שנים שהיה מאדים׃ חזרו וקשרו אותו בסלע׃ כתיב לכו נא ונוכחה יאמר ה׳ וגו׳׃ תני רבי אליעזר אומר אם יהיו חטאיכם כשנים וגו׳׃ כשנים שבין שמים לארץ כשלג ילבינו יתר׳ מיכן כצמר יהיו׃ רבי יהושע אומר אם יהיו חטאיכם כשנים כשני׳ אבות כשלג ילבינו יותר מיכן כצמר יהיו׃ אמר רבי יוחן בר פזי אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו בראשון׃ ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו בשני׃ ורבנן אמרי אם יהיו חטאיו של אדם כפי שניו כשלג ילבינו יותר מיכן כצמר יהיו׃ א״ר יודן עתידייא כשעה שעונות קלין כשלג ילבינו׃ כשעה שהן כבידין כצמר יהיו׃ ד׳ מניין לסיכה כו׳׃ כהדא דתני בשבת בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג מותר. ביום הכפורים בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג אסור׃ בתשעה באב ובתענית ציבור סיכה שהוא של תענוג אסור׃ שאינה של תענוג מותר׃ תני שוות סיכה לשתיה לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש׃ ביום הכיפורים לאיסור אבל לא לעונש. והא תנן ולא יחללו להביא את הסך ואת השותה׃ א״ר יוחנן לית כאן סך׃ א״ר אבא כדי אם אומר את לית כאן סך׃ לית כאן שותה דלא כן דבר שהוא בא מפני לווין מצטרף׃ מניין שהוא מחוור בעשה׃ רבי אלעזר בשם רבי סימיי לא נתתי ממנו למת מה אנן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין לחי הוא אסור לא כל שכן למת.

אי זה דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר זה סיכה׃

ח׳׳ וקשיא כמון ומלח מצטרפין׃ רבי אילא בשם רבי אלעזר׃ במיני מתיקה שנו׃ תמן תנינן שיעור המלבן המנפס והצובע והשוחד׃ והבא את אמ׳ הכין׃ תמן מטבע ברם הכא במוציא לצבוע. ננדי נגרון. בירותי בירותה קימון קלוא׃ אשלג׃ ר׳ יוסי בי רבי בון אמר אשלת חוח׃ ו׳ תני אף ריח רע כל שהוא א״ר אילא אף רבי שמעון מודה בה. מודי רבי שמעון באיסורי הנייה׃ ז׳ וקשיא אילו הוציא והוציא בהעלם אחת כולם הוא חייב אלא אחת. למי נצרכה לרבי אליעזר שלא תאמר מינים הרבה ייעשו בהעלימות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת׃ לפום כן צרך מימר אינו חייב אלא אחת׃ זירעוני גינה פחות מגרוגרת׃ רבי יהודה בן בתירה אומר חמשה׃ מה טעמא דרבי יהודה בן בתירה שכן דרכן להזרע בערוגה׃ זרע קישואין שנים זרע דילועין שנים זרע פול מצרי שנים. תני חגים מרוח שתים׃ ר׳ שמואל בשם רבי זעירא חיטין על ידי שהן חביבות עשו אותן כשאר זירעוני גינה שאינן נאכלין׃ חגב חי כל שהוא. מת כגרוגרת. הדא דאת אמר בטהור אבל בטמא כמלוא פי הכלב. ציפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא שמצניעין אותה לרפואה. א״ר אחא שכן אשה ספיפה מושחת ממנה והיא מתרפאה׃ תמן אמרין מאן דבעי ניפרוש מן דרך הארץ אכיל פלגא ושביק פלגא של שמאל אסור ושל ימין מותר׃ אבר כל שהוא חסר כל שהוא אין לו תקנה עולמית׃ כיצד הוא עושה׃ א״ר יוסי כד בון יהב לה גו צלוחית דבש. רבי יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא׃ הא טהור בין חי בין מת כגרוגרת רבי יהודה כרעתיה דרבי יהודה אומר אוכלין טהורין אין משחקין בהן׃ והא כתיב התשחק בו כצפור׃ לא הותר מן כלל איסור הוא. והא כתיב כצפור׃ אמר רבי מתניה מכיון שהוא מחוסרת שחיטה כטמאה היא׃

הדרן עלך רבי עקיבה

א׳ המצניע לזרע לדוגמא ולרפואה הוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא. וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו׃ חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעור׃ ב׳ המוציא אוכלין ונתנו על האסקופה בין שחזר והוציאם בין שהוציא׳ אחר פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת. קופה שהיא מליאה פירות ונתונה על האסקופ׳ החיצונה אע״פ שרוב הפירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה׃ ג׳ המוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו או על כתיפו חייב שכן משא בני קהת. לאחר ידו ברגלו ובפיו במרפקו באזנו ובשערו ובאפונדתו ופיה למטה בין אפונדתו לחלוקו ובשפת חלוקו במנעלו ובסנדלו פטור שלא הוציא כדרך המוציאין׃ ד׳ המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור׃ לאחריו ובא לו לפניו חייב. באמת האשה החוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה חייבת שכן ראוי להיות חוזר. רבי יהודה אומר אף במקבלי פיטקין כן׃ ה׳ המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו׃ את החי במיטה פטור אף על המיטה שהמיטה טפילה לו. את המת במיטה חייב וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדש׳ מן השרץ חייבין׃ ורבי שמעון פוטר׃ ו׳ המוציא ככר ברשות הרבים חייב. הוציאוהו שנים פטורין׃ לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין׃ ורבי שמעון פוטר׃ ז׳ הנוטל צפורניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת ר׳ אליעזר מחייב חטאת. וחכמים אומרים משום שבות. התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור׃ ורבי שמעון פוטר בזה ובזה׃

פרק עשירי

א׳ המצניע לזרע כו׳׃ רבי ירמיה א״ר יוסי בי ר׳ חנינה כמי מתניתן דרבי יהודה דרבי יהודה אמר אומן כאומנתו חייב׃ אתא רבי יודה בר פזי בשם רבי יוסי בי רבי חנינה דרבי יהודה היא. א״ר יוסה בי ר׳ חנינה לא אתא אלא לדוגמא שכבר נתפיים הלוקח׃ אבל לזרע ולרפואה אפילו כל שהוא חייב׃ הצניעו זה והוציאו זה פטור׃ ר׳ שמעון בן אלעזר מחייב׃ מה אנן קיימין אם כשהוציאו מדעת השני דברי הכל פטור׃ אם כשהוציאו מדעת הראשון דברי הכל חייב. אלא כאן אנן קיימין בסתם׃ ורבנן אמרי חזקה מדעת השני הוציאו. רבן שמעון בן אלעזר אומר חזקה מדעת הראשון הוציאו׃ ב׳

פירוש

וכיני׳ פי׳ בן חילו פי׳ ג׳ מעמא ודרא ס׳. פי׳ כהא דאמר פרפילין את התימוק ביום השלישי לפילה שחל בשבת יפוס שבת׳ יחי ביום כו׳ בשבת שבל כו׳ ולקמן במקומו אפרש בעז״ה מקדייה דאי לכתוב בהיותו כואב כיון דרבים היו׃ כשנים שבין שמים לארץ. פירש שהם שהלכד״ק ודרש הכי פשי׳ דאי ס״ד שהוא פלגתו לשם׳ שני ה״לל כשני פאי כשנים והכי דרש בבבלי בפרקין׃ יותר מכן. פי׳ לאחר שרבו החטאים יותר סיה הטעמד לא יוכן להתלבן כולי האי כשלג רק כלמר יהיו שאינו כ״כ לבן׃ כשני אבות. כרמ׳ דבהא פליגי דת״ק סבר דכשנים קאי אשמים דא׳ כראם העניין ולכן אמר כשני שמים ואינו ור״י סבר דקאי אפסוק לכו נא ומוכחה דאיתא במדרש לכו אצל האבות ולכן פירש דקאי אאבות שהיו שמחיהם תק״ב שנה׃ בראשון׃ פירש שעשה זה החטא פע׳ ראשון. אבל כשחוזר פעם שנית שאז נעשית לו כהיתר לא יתלבן כי אם כצמר׃ כפי שניו. פי׳ כמנין. שניו פ״כ כפי איכות שנותיו כי מי שחטא בבילדו בבחורתו אינו דומה לזקן טלף וכן נכנעם ובכל פילי כי לא דפי החוטא ברתיחת הבחרות כחוטא בזקנה ובבטל הקלו׳ ואם כהפך שאינו דומה המתעלל בזקנתו שהו׳ חלש כבד כמתעלל בנחרותו שהו׳ בגבורתו ולכן אמר אם העונות הם כפי השנים כו׳׃ קלין. פי׳ שחשבי הוא רעו לקלות החטא כגון עשה ולאוין שאינם כ״כ חלוקים כמו כריתות ומיתות ב״ד שהן חמורין ולכן דומה החטא הקל לשני והחמור לתולע כמו שאמר ר״י בן פזי בעניין הרבות בן עשה בעניין מותר החמורים׃ פי׳ ר׳׳ כהדא דתני פי׳ כל הסוגיא פירשתי לעיל במעשר שני פי׳ ז׳׃ ספיפה. פי׳ פין חולי׃ סליק פירקא׃

מראה מקום והגהות

א׳ ע״ש הג״׳.
ב׳ נ״מעט כה כ״הגה במ ר״ש ג״ל כולהן חוץ לששה.
ג׳ יקיעולו פ״ח ת״ג.
ד׳ בבלי שבת פ״ו ע״א.
ה׳ מ״ס פ״ג
ו׳ לקמן י״ז ע״א.
ז׳ בבלי שם ק״ל ע״ב.
ח׳ שם בבבלי וירושלמי.
ט׳ תוספתא שבת פ״ד.
י׳ לקמן יומא פ״ג ע״ד.
י״א עיין הג״ה יוס׳ שם. בבלי שבת פ״ט ע״ב.
י״ב לעיל פ״ט כ״ג ע״ב הג״ה.
י״ג עיין לעיל פרק׳ ס״ב ע״ב.
י״ד פ״ג פ״ד ועיין לקמן י״ד ע״א.
ט״ו עיין בבלי שבת נ׳ ע״א.
ט״ז לקמן י״ג ע״ג.
י״ז עיין בבלי שם ע״ב
י״ח שם וע״ש עניין אחר.
י״ט לעיל כ׳ ע״ב הג״ה.
כ׳ בבלי שם ע״ו ע״א הג״ה.

פירוש

בתוספות. פירש חיפת וטיף קטן: דמשוג. תרגום של זרחן נסים. זרחן נמיס: כיבני. פי' פרקן: לפנמיתה. פירש כריכות שעושין כפרוק רע לשבשתו. פירש לפי הנועצת: בקלופתו. כמו נקרוסי': סליק פירקא:

אמר רבי עקיבא אבן מטמא. פי' נידה לו זב שעושין על האבן וכל המרכבו' שתחת האבן טמאות היספו. פי' טסט טסט את המאור מכל קסם וגם שהמאור טסט את הטסט: ראש הנידה. פי' ראש הלסה ונרלה שלגם אות היה נעשה שהיה עניינו להשפיע כח לעניין הגנות כמו שהיו עושין טלסמאות בכל טלסם וטלסם להשפעת חיה כח לפי כבליהם ותנתיהם. ונאפון היה. פי' עניין מלוך היה ולמנור שהיה כמו שסיפר בן גוריון על ללפי זכר שהיה דרכם להביא בתולות לתקוע בני' הע"ז וטסלך עימי בתוליהן וסמיכן אותו בבלק והיה להם מקבל קדש והלשה ההיא קדש' יאמר לה וע"ז סנים דמיא מבעל בריח על שם דלא הבורית שהוא מקום הבריל: להיקרו' עמדה כו'. פי' דלבתחילה היו קורין לה עמדה שהוא כינוי לשבח ולבסו' עמיד' שהוא כינוי לפי רגלים לגנאי ובערך ערך הרהן סבים בשם ברלשית רבה לא זכה להקרות בן המטל הרי הוא נקר' בן המעמד א"ר ילחק תמן קריין למטל' שנא עמל' ולהרהן של פי רגלים עמדה ולפי זה נראה שמטל היה ניקיהם על פי שבשתנה לגריעותא ולכן זאת הע"ז שמתחילה היה קורין לה עמלא לשבח כמו שקורין לסמלא שנא ולבסוף כינוה לגנאי עמדה לשון היהן של פי רגלים המפר הבונים ופרש לקמן בפ"ג דע"ז נכה"ה:

רקיסרין כאן בעבה. כאן בחודה. אית רבנין מימר כאן במטלטל כאן במטיא. צרור אבן כדי לזרוק בעוף. שמעון בר בא בשם ר' יוחנן כדי שיזרוק לאחורי העוף וירגיש. ודכוותה כדי שיזרוק לאחורי בהמה ותרגיש. תני צרור מקורזל כזית וכאגוז וכביצה נטלו ומקנח בו את רגליו. רבי ישמעאל ברבי יוסה אמר משום אביו עד מלא היד. רב יהודה אמר כיתום בן זונין היה יושב ושונה לפני רבי אמר כך אנו אומרי' צריך שהוא יושב ומשקל בידו. אמר ליה הכל מותר חוץ מן העשוי בחטיטה. רבי אילא בשם רבי ינאי ישנו כמלוא רגל מרוכה קטנה של בשם. א"ר יוסה לא אמרו אלא של בושם הא של בשמים לא. רבי אילא בשם רבי שמעון בן לקיש צרור שעלו בו עשבים נטלו ומקנח בו את רגליו. והתולש ממנו בשבת חייב חטאת. תני רבי חייא חרס כלי שהוא אסור לקנח בו. א"ר יוסי בי ר' בון לא סוף דבר חרש אלא אפילו אוגי חביות. וכל דבר הנכנס לאור ויוצא. דרבי יוסי בן יוסי אמ' צרור שקינח בו חבית ומים שאין בהן ארבעים סאה אסור לקנח בהן. רבי חנניה בשם רבי מנא מים שליקלק בהן הכלב אסור לקנח בהן. ותני כן אין מקנחין לא בפי הכלב. ולא כפני הכלב. ולא במים שליקלק בהן הכלב ולא במים שאין בהן ארבעים סאה. והדין דמשוג נ' כיבני והדין דמשוג אמבטיותה ית לשבעות. רבי יוסי בי רבי בון בשם רב הונה חמשה דברים נאמרו בקלוסות של קנה. אין שוחטין בה. ואין מוהלין בה. ואין מחתכין בה את השצים. ואין מחתכין בה את הבשר על גבי השלחן. ואין מקנחין בה מפני שרוח רעה שורה עליה: ז'. חרש כדי ליתן בין פצים כו'. רבי יוחנן אמר מקדשין בו. רבי שמעון בן לקיש אמר אין מקדשין בו. רבי לעזר שאל על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש למה אין מקדשין בו. מפני שאינו מקבל טומאה. הרי כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה הרי אינן מקבלין טומאה ומקדשין בהן. אלא משום שאינו מקבל רביעית. ולא מודה רבי שמעון בן לקיש בכלי חרש קטן שלם כל שהוא שמקדשין בו. והוי לית טעמא אלא משום שאין עליו תואר כלי. וקשיא על דרבי יוחנן. לפסול את הנוידה אינו פוסל. ולקדש מקדשין בו. אלא כרבי יוסה דרבי יוסה אמר אף של חרש כל שהוא. כלום א"ר יוסי לא בשלם דילמא בשבור אנן קיימין. תני רבי חייה מסייע לרבי יוחנן. תני רבי שמעון בן יוחי מסייע לרבי שמעון בן לקיש.

הדרן עלך המוציא יין

א אמר רבי עקיבה מניין לעבודה זרה שהיא מטמא כחשא כנידה שנא' תזרם כמו דוה צא תאמר לו. מה הנידה מטמא במשא אף עבודה זרה מטמא במשא: ב' מניין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים. מניין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים זורעין בתוכה חמשה זרעונים ארבע בארבע רוחות ערוגה ואחת באמצע שנאמר כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח. זרעה תצמיח לא נאמר אלא זרועיה תצמיח: ג' מניין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה שנאמר היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה. מניין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנא' ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים. מניין שקושרים לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח. שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו': ד' מניין לסיכה שהיא כשתיה ביה"כ אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו: ה' המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה. תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זה עם זה. קליפי אגוזים קליפי רמוני' אסטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן כשבכה. מי רגלים נתר ובורית קימוניא ואשלג כדי לכבס בהן בגד קטן כשבכה. רבי יהודה אומר כדי להעביר על הכתם: ו' פלפלת כל שהוא ועיטרן כל שהוא מיני בשמים ומיני מתכו' כל שהן. מעפר המזבח מאבני המזבח ממקק ספרים ממקק מטפחותיהן כל שהן מפני שמצניעין אותן לגונזן רבי יהודה אומר אף המוציא ממשמשי עבודה זרה כל שהוא שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: ז' המוציא קופת הרוכלין אף על פי שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת. זרעוני גינה פחות מכגרוגרת. רבי יהודה בן בתירה אומר חמשה זרע קישואין שנים זרע דילועין שנים זרע פול מצרי שנים. חגב חי כל שהוא. מת כגרוגרת. צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא מפני שמצניעין אותה לרפואה. רבי יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא מפני שמצניעין אותו לקטן לשחק בו:

פרק תשיעי

הלכה א כתוב תועבה בנידה. וכתוב תועבה בעבודה זרה. כתוב תועבה בשרצים. כתוב תועבה בנידה כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונומר. תועבה בעבודה זרה ולא תביא תועבה אל ביתך וגו'. תועבה בשרצים לא תאכל כל תועבה. אבל אין אני יודע לאי זה מהן הוקשה. רבי עקיבה אומר לתועבה שבנידה הוקשה. מה הנידה מטמא במשא. אף עבודה זרה מטמ' במש'. אי מה הניד' מטמ' באבן מסמא. אף עבוד' זר' מטמא על גבי אבן מסמא. ר' זריקן בשם רב יהודה. ואית דאמרין בשם רב חסדא מודה רבי עקיבה לחכמים שאין עבודה זרה מטמא על גבי אבן מסמא. ורבנן אמרי לתועבה שבשרצים הוקשה מה השרץ מטמא כחוסט אף עבודה זרה מטמא כחוסט. אי מה השרץ מטמא בכעדשה אף עבודה זרה מטמא בכעדשה. ר' זעירה ר' יצחק בר נחמן בשם רבי לעזר רבי אבהו בשם ר' יוחנן ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים. מה המת מטמא בכזית אף עבוד' זר' מטמא בכזית. אי מה המת עד שיכנים ראש אצבעו. אף עבודה זרה עד שיכנים ראש אצבעו. נתיצה נתיצה מבית המנוגע מה בית המנוגע עד שיכנים ראשו ורובו אף עבודה זרה עד שיכנים ראשו ורובו. אמר ר' חנניה זאת אומרת שאין טומאת עבודה זרה מחוורת דלא כן מקישה לקלים ואינו מקיש' לחמורים. א"ר מנא מחוורת היא ולמה היא מקישה למת לשרץ ללמד מהם לקלים שבה. הדא דאת אמר בעבודה זרה שבור' אבל בשלימה אפי' כל שהו' דא"ר חוני' ר' חמא בר גוריון בשם רב הבעל ראש גויית היה ונאפון היה וישימו להם בעל ברית לאלהים. מה טעמא דר' עקיבה תעב תתעבנו כנידה. מה טעמין דרבנן שקץ תשקצנו כשרצים. מה מקיימין רבנן טעמא דר' עקיבה תעב תתעבנו צאיהו נבלידו. מה מקיים ר' עקיבה טעמון דרבנ' שקץ תשקצנו שקצוהו נבלידו מניין לרבנ' נבלידו. רבי שמואל ר' אבהו בשם רבי אלעזר צא תאמר לו צואה תאמר לו. צאידו נבלידו. את שקורין אותו פני מלך קורין אותו פני כלב. עין כוס עין קוץ. גריא גלייא. רב תנחומה בשם רב הונא העי אשר עם בית און מקדם לבית אל. מקדם היו קורין אותו בית אל ועכשיו קורין אותו בית און. תני בשם רבי אלעזר לא רצה להיקרות עמדה קורין אותה עמידה. רא"ר אבא בר כהנא תמן צווחין לפעלה טבא עמדה. וצווחין להרוע של מימי רגלים עמידה. מה מקיים רב עקיבה צא תאמר לו. רבי יוסי בי ר' בון רב הונה בשם רבי יוסף מיכן שאין אומרים לאדם צא עד שיכנים רובו. אית מתניתה אמרה ע"ז כנידה ומשמשיה כנידה. ואית מתניי' אמרה ע"ז כנידה ומשמשיה כשרץ. מ"ד עבודה זרה כנידה ומשמשיה כנידה ניחא. ומאן דאמר ע"ז כנידה ומשמשיה כשרץ כל עצמו אין כתיב נידה אלא במשמשין. וטמאתם את צפוי אלילי כספך ואת אפודת מסכת זהבך. תיפתר בחקוקים על גופה. רב יעקב רכפ' תנן אמר תיפתר במשתחווה לאפור עצמו כענין שנאמר ויעש אותו גדעון לאפוד. מתני' כמאן דאמר עבודה זרה כנידה ומשמשיה כנידה. ותנינן אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ. תיפתר שהשתחווה לבית ואחר כך בנייה. והא תנינן ג' בתים הן. תיפתר שהשתחווה לבית ואחר כך חידשו. דאמר רבי זעירא רב חוני' בשם רב המשתחו' לבית אסרו. רבי זעיר ר' אבהו בשם רבי יוחנן המקדיש את הבית מועלין בו. אמר ר' זעירה הוון בה רבנן פלוגא מאן דאמר אסרו מועלין בו. מאן דאמר לא אסרו אין מועלין בו. התיב רבי תני קומי רבי יוסה מתניתא פליגא על רב השוקת שבסלע אין מטבילין בה מפני שחקקה ואח"כ חיברה. הא אם חיבר' ואח"כ חקק' לא והתן כי לאו כמו שחקקו ואח"כ חיברו הוא. מה עבד לה רב פתר לה סיתותן של אבני' היא גמר מלאכתן. ולית הדא פליגא על רבי יוחנן דרבי יוחנן אמר ע"ז שנשתברה אסורה. לא כן סברנן מימר אם בשאינו עתיד להחזירן לכלין דברי הכל מותר. והא תנינן שלש אבנים הן. תיפתר שנשתחווה לכל אבן ואבן ואחר כך בנייה. ואפילו על רבי שמעון בן לקיש לית היא פליגא. דרבי שמעון בן לקיש אמר עבודה זרה שנשתברה מותרת. לא כן סברנן מימר אם בעתיד להחזירן לכלין דברי הכל אסור. ואמר רבי יוחנן אבוי דרבי מתניה אם היו מונחין במקומן לא כמי שהוא עתיד להחזירן לכלין הן ואילו במקומן הן. רבי בא בשם רב המשתחווה לבית אסרו לאילן לא אסרו. והא תנינן שלש אשרות הן תיפתר שנשתחווה לזמורה ואחר כך נטעה. לוי אמר השתחווה לבית אסרו למערה לא אסרה. מה בין בית ומה בין מערה. א"ר חנניה בריה דרבי הלל בית הוה לו שעת תלישה. מער' לא הוה לה שעת תלישה: ב' ולא מן הים למדת מה ים טהור אף הספינה טהורה. ולא מן השק למדת מה השק משמש בים ומשמש ביבשה. ספינה משמשת בים ואינה משמשת ביבשה. רבנן דקיסרין אמרי זו ספינה של חרס מה השק אינו מלמד על כל האמור בפרש' צא כלי חרש שאינו כתוב בפרש' שלמד עליו השק: וזרועיה מיעוט זרועיה שנים. א"ר שמואל בר סיסרטא משנים את למד ארבעה. משנים את נותן בתחילת ששה ומיצר והולך. אף ארבעה את נותן בתחילת ששה ומיצר והולך. אפשר שלא יהא שם נקב אחד פנוי. לימד בו את האמצעי: א"ר יונה עבודה פוגעת בעבודה. ואין מין פוגע בחבירו לחובשו. רבי יהושע בן לוי אמר זרע זרעה זרועיה. ורבי יהודה דרבי יהודה אמר ששה. זרע זרעה זרעיה זרועיה. ר' תני אמר

מראה מקום והגהות

א בבלי שבת פ"ט ע"א פ"ט וגי'. תוספתא שבת פ' י"ט.

ב בבלי שם ע"ב.

ג שם ע"א.

ד בבלי חולין פ"א ע"ב.

ה עיין סוגיא זו בבלי שבת פ"ב ע"ב. לקמן ע"ז פ"ג ע"א.

ו ברמ"בן ר' יוסי בר בון ר' חמא וכו' כן הוא הגי' בע"ז שם.

ז בע"ז וכפתן כלופר קטן כמו אמן אחד וכן ברמב"ן פ"ה

ח ע"ש הגי' בע"ז ובראשית רבה פ' ל"ט ד' פ"ג ד'.

ט ע"ש שם לקמן. וב"כ שם תרומות.

י ברמ"בן דתנינן.

יא ע"ז פ"ג מ"ז.

יב בע"ז שם הגי' במשתחוו' לבית עלמו וכן הוא ברמב"ן.

יג ע"ז פ"ג פ"ה.

יד מקוואות פ"ד פ"ה.

טו ע"ז פ"ג פ"ה.

טז שם פ' י"ט.

יז לעיל כלאים פ"ח ע"ג.

ה׳ אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבה וחכמים אומרים כחותם האיגרות. זבל וחול דק כדי לזבל קלח של כרוב דברי רבי עקיבה וחכמים אומרים כדי לזבל כרישה. חול גס כדי ליתן על מלא כף סיד. קנה כדי לעשות קולמוס. אם היה עבה או מרוסס כדי לבשל ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באילפס: ו׳ עצם כדי לעשות תרווד רבי יהודה אומר כדי לעשות תף. זכוכית כדי לגרוד בה ראש הכרכר. צרור אבן כדי לזרוק בעוף ר״א בן יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה: ז׳ חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר כדי לחתות בו את האור. רבי יוסי אומר כדי לקבל רביעית. א״ר מאיר אע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר לא ימצא במכתתו חרש לחתות אש מיקוד. אמר לו רבי יוסי משם ראייה לחשוף מים מגבא:

פרק שמיני

הלכה א. המוציא יין כדי מזיגת הכוס כו׳. רבי זעירא שאל לרבי יאשיה כמה שיעור של כוסות. א״ל נלמוד סתום מן המפורש. דתני רבי חייה ארבעה כוסות שאמרו ישנן רביעית יין באיטלקי. תמן תנינן מפנין ארבע וחמש קופות. רבי זעירא שאל לר׳ יאשיה כמה היא שיעור של קופה. א״ל נלמוד סתום מן המפורש דתנינן תמן בשלש קופות של שלש סאין תורמין את הלשכה. רבי יוסי בר׳ בון כשם רבי יוחנן דרבי יהוד׳ היא דתני מים כדי גמייה רבי יודה אומר כדי מזיגת הכוס. יין כדי גמייה רבי יודה אומר כדי מזיגה חכים. מזוג בכמה. נישמעינ׳ מן הדא מים כדי גמייה רבי יהודה אומר כדי מזיגת הכוס. יין כדי גמייה רבי יהודה אומר כדי מזיגת הכוס. הדא אמרה מזוג. אפילו בכמה כוסות. כמה הוא שיעורן של כוסות. רבי אבון אמר טיטרטון ורביע. מהו לשתותן בכרך אחד מן מה דא׳ ר׳ יוחנן בהלל אם שמעה בבית הכנסת יצא הדא אמרה אפי׳ שתיין בכרך אחד יצא. מהו לשתותן מפוסקין כלום אמרו שישתה לא שישתכר. אם הוא שותה אותן מפוסקין אף הוא אינו משתכר. מהו לצאת ביין של שביעית. תני רבי הושעיה יוצאין ביין של שביעית. מהו לצאת בקונדיטון מן מה דתני בר קפרא קונדיטון כיין הדא אמרה יוצאין בקונדיטון. מהו לצאת מזוגין מן מה דתני רבי חייה ארבעה כסו׳ שאמרו יוצאין בהן בין חיין בין מזוגין והוא שיהא בהן טעם ומרא׳ יין. א״ר ירמי׳ מצוה לצאת ביין אדום מה טעמא אל תרא יין כי יתאדם. תני מבושל כדי תבל מהו לצאת ביין מבושל. ר׳ יונה אמר יוצאין ביין מבושל. רבי יונה כרעתיה דרבי יונ׳ שתי ארבעתי כסוי דלילי פסחא וחזק רישיה עד עצרתא. רבי יודה בי ר׳ אלעאי שתי ארבעתי כסוי דלילי פיסחא וחזק רישיה עד חגא חמתיה חדא מטרונה אפוי נהירין אמר׳ ליה סבא סבא חדא מן תלת מילין אית בך או שתיי חמר את. או מלוה ברבית את. או מגדל חזירין את. אמר לה תיפח רוחה דההיא איתתא הדא מן תלת מילייא לית בי אלא אולפני שביח לי דכתיב חכמת אדם האיר פניו. רבי אבהו נחת לטיבריא חמוניה תלמידוי דר׳ יוחנן אפוי נהירין אמרון קומי ר׳ יוחנן אשכח ר׳ אבהו סימה. אמר לון למה. אמרון ליה אפוי נהירין. אמר לון דילמא אוריית׳ חדתא שמעתה סליק לגבי׳ אמר ליה מאי אוריתא חדתא שמעת א״ל תוספתא עתיקת׳ וקרי׳ עלוי חכמת אדם תאיר פניו. אמר ר׳ תנינה לוגא דאוריתא תומנתא עתיקתא דמורייסא דציפורין. א״ר יונה חכים אנא לה׳ רבית ר׳ ינאי הוון מכילין כה רבש. תני חצי שמינית טברנית הישנה. אר״י חדא דידן הוות ולמה לא אמר עתיקתא בנין דהוות ביזמוי. אית דאמרין דהוות זעירא ורבה ועדת ולא ועד׳ במה דהוות. כמה הוא שיעורו של כוס. רבי יוסה בשם רבי יודה בר פזי רבי יוסי בי רבי בון בשם שמואל אצבעיים על אצבעיים על רום אצבע ומחצה ושליש אצבע. תני יבש כזית דברי רבי נתן. רבנן דקיסרין בשם רבי יוסה בי רבי בון בשם רבי יוחנן אתיא דרבי נתן כרבי שמעון כמה דרבי שמעון אומר ברביעית כן רבי נתן אומר ברביעית לכשיקרש יהא בו כזית. ורבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי מעשה בפרדה של בית ר׳ שמתה וטהרו דמה משום נבילה. רבי אלעזר שאל לרבי סימון עד כמ׳ ולא אגיביה. שאל לרבי יהושע בן לוי ואמר ליה עד רביעית טהור יותר מיכן טמא ובאש לרבי אלעזר דלא חזר ליה רבי שמעון שמועתא. רבי ביבי חיה יתיב מתני הדין עובדא א״ל רבי יצחק בר כהנא עד רביעית טהור יותר מיכן טמא ובעיט ביה. א״ל ר׳ זריקן בגין דשאל לך את בעט ביה אמר ליה הא דלא הויה דעתי עלי כדמר׳ דתני תנין והיו חייך תלויים לך מנגד זה הלוקח חטים לשנה ופחדת לילי ויומ׳ זה הלוקח מן הסדקי ולא תאמין בחייך זה הלוקח מן הפלטר. ואנא סמיך לפלטירא. מי כדון העיר ר׳ יהושע בן בתירי על דם נבילו׳ שהוא טהור. מהו טהור. טהור מלהכשיר הא לטמות מטמא. תמן תנינן דם השרץ כבשרו מטמא ואינו מכשיר ואין לנו כיוצא בו. ואין לנו כיוצא בו כשיעור טומאתו. אבל דמו מטמא כבשיה. אמר רב יוסף מאן דמר טמא כרבי יהודה. טהור כרבי יהושע בן בתירה. אמר ליה רב אבדומה נחותה ויאות רבי יהודה מיינא דנשי הוה. תני דם כדי לכחול עין אחת. רבי יוסי בי רבי בון כשם ר׳ יוחנן כדם עטלף שנו: חלב. הדא דאת אמר בחלב בהמה טהורה. אבל בחלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת. דבש. הדא דאת אמר בהן עתיקי. ברם בהן דידן כדי לבשל ביצה קלה. שמן כדי לסוך אבר קטן. ובלבד אבר קטן של קטן בן יומו. מים כדי לשוף את הקולורית. אמר רבי לעזר הדא דאת אמ׳ באילין מיא דטלא. ברם באילין דידן כדי להדיח פני מדוכה. ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית. רבי בא בשם רב חסדא כרפנה סבית לבית הוא מתניתא. ר׳ שמעון אומר כולם ברביעית. משיבין חכמים לר״ש אפשר לומר דבש ברביעית. וחומץ ברביעית. והוא מתיב לון כשם ראית לכן כל האוכלין מצטרפין בכבותבת. כן אוף אנן אית לן כל המשקין מצטרפין ברביעית. לא נאמרו כל השיעורין האילו אלא למצניעיהן: א״ר מנא למצניעיהן כל שהן. ותני כן על דרבי שמעון לא נאמרו כל השיעורין האילו אלא למוציאיהן. הא למצניעיהן כל שהן. ותני כן על דרבנן לא נאמרו כל השיעורין האילו אלא למצניעיהן. הא למוציאן ברביעית: ב׳ המוציא חבל כדי לעשת אוזן לקופה כו׳. הדא דאת אמ׳ בהן רכיכה. ברם בהן קשיי כדי לבשל ביצה קלה. נמי כדי לעשות תלוי לנפה ולכברה. הדא דאת אמ׳ בהין גוויא. ברם בהן ברייא. כדי לעשות שני בתים לנפה ולכברה. תני חוצין כדי לעשות אוזן לקפיפת מצרית. הדא דאת אם באילין רכיכיא. ברם באילין קשייא כדי לעשות צפירה. הוציא כלי נצרים חייב. תורי דקל שנים. זמורות לנטיעה שתים. אם לבהמה כמלוא פי גדי. אם לעצים כשיעור העצים. הוציא שתי נימין מזנב הסוס מזנב הפרה חייב. שכן מתקינין אותן לסבכין. זיפי חזיר אית תניי תני שתים. אית תניי תני אחת. מאן דאמר שתים באילין רכיכתא. מאן דאמר אחת באילין קשייתא. נלעינים לנטיעה שתים. אם לבהמה כמלוא פי חזיר. כמה הוא מלא פיו אחת. אחרים אומרים השבון חמש. הוציא סיאה אזוב וקורנית אם לאוכלין כגרוגרת. אם לבהמה כמלוא פי גדי. אם לעצים כשיעור העצים. אם להזייה כשיעור הזייה. רבי יהודה אומר כדי ליטול ממנו מידה מגעל לקטן. ובלבד קטן שהוא יודע לגעל. המוציא קשר מוכסין. תני הוציא קשר מוכסין עד שלא הראהו למוכס חייב. משהראהו למוכס פטור. רבי יהודה אומ׳ אף משהראהו למוכס חייב שהוא ראוי להראותו למוכס אחר. הוציא שטר חוב עד שלא הראהו לבעל חוב חייב. משהראהו לבעל חוב פטור. רבי יהודה אומר אף משהראהו לבעל חוב חייב שהוא ראוי להראותו לבעל חוב אחר. נייר מחוק. תני אם יש בו חלק כדי לכתוב שתי אותות חייב: ג׳ עור כדי לעשות קמיע כו׳. אית תניי תני כדי ליתן על הקמיע. מאן דאמ׳ כדי לעשו׳ קמיע בהין רכיכה. ומאן דאמר כדי ליתן על הקמיע בהין קשיא. קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. הדא דאת אמר בקלף. פני העור ברם בהין דוכסוסטון כדי לכתוב שתי פרשיו׳ שבמזוזה. דיו. הוציא דיו אם בקלמוס כדי לכתוב שתי אותות אם בכלי צריך יותר. תמן תנינן כמה יהא במים ויהא בהם כדי הזייה. רבי ירמיה בעי לא מסתברא אם בכלי צריך יותר. כוחל כדי לכחול עין אחת. א״ר בון בר חייה שכן אשה כוחלת אחת מעיניה ויוצאת לשוק. א״ר אבון אפילו זונה שבזונות אינה עושה כן. אלא שכן אשה חוששת אחת מעיניה וכוחלת חבירתה ויוצאת לשוק. אמ׳ רבי מנא מה תנא חוששת. אלא שכן אשה כוחלת אחת מעיניה וממטנת חבירתה ויוצא לשוק. לכבתוני באחת מעיניך. רבנן דקיסרין בשם ר׳ בון בר חייה שכן אשה סומה באחת מעיניה וכוחלת חבירתה ויוצא׳ לשוק. זפת ונפרית כדי לעשות נקב. רבי יוסי בר חנינא אמר במוניק שנו. שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן. תני רבי חייה כדי ליתן על פי סדק קטן: ד׳ מהו תרסית חיורה. שמואל אמר עפר כדי לכסות בו דם צפור קטנה. תני שמואל עפר ואפר כדי לכסות בו דם צפור קטנה. תני תרש כל שהוא גסי כל שהוא מותר לטלטלן בתוך חבית. ר׳ זעירא בשם שמואל ובלבד מן התוכן. ותני כן מגופת חבית וחרסיה מותר לטלטלן בתוך חבית השליכן לאשפה אסור ליגע בהן. אמר ר׳ נראין דברי רבי יהודה בעשוי כביצה. ודברי רבי נחמיה בחכים: ה׳ קנה כדי לעשות קולמוס כו׳. רבי חייה בשם רבי יוחנן והוא שיהא מגיע לקשרי אצבעותיו. ר׳ זעירא בעי ניחא עד הבא. דילמא עד הבא. תמן תנינן מכחב שניטל הכותב טמא מפני המוחק. ניטל המוחק טמא מפני הכותב. רבי זעירה בעי ניחא עד הבא. דילמא עד הבא. א״ר יוסי כל ביצה דתנינן בכלים כביצה ממש. בשבת כגרוגרת מכביצה: ו׳ עצם כדי לעשות תרווד. ר׳ יהודה אומר כדי לעשות תף. מהו תף סרגיד. תמן תנינן ניטלו תפיו טמא. מפני נקבים. נסתתמו נקבים טמא מפני תפים. מחלפה שיטתיה דר׳ יהודה תמן הוא עבד תף כלום והכא והוא עבד תף סרגיד. זכוכית כדי לגרוד בה ראש הכרכר. תמן תני ושל זכוכית כדי לצוק בתוכה שמן. והכא את אמר הכין. רבי אחא רבי מיישא תני כהן בשם רבנן

פירוש

מישרטין. פי׳ שם כלי מדה: מהו לצאת כו׳. יתוספ׳ והר״אש והר״ן והפס״ק הסכימו להלכ׳ זו אבל הר״מבם חולק עליהם: או מלו׳ ברבי׳ את או כו׳. פי׳ שאין לו הסחורות עושות ריוח הרבה ולכן צריך ליזק לפרקוק ולדאוג על סחורתו ולפיכך פניו זעומים: חכמת אדם כו׳. אין להקשות על זה דהא אמרי׳ אלבר נקרא׳ התורה תושיה שמתשת כחו של אדם דההוא בספתו ת״ח שעדיין אין תלמודו בידו והיא כאלו להם כנגד חשות כח. אבל מי שהגיע שתלמודו בידו. נודע שהתורה מלבינות פניו ובכל פעם שיפלא חידושי תורה שמח כמוצא שלל רב: תומנתא. פי׳ שם מידה שהיא שמינית מקידה הגדולה: חכים. פי׳ מכיר; מכילן. פי׳ מודדין ורבת פי׳ וגמש׳ גדולה: אצבעיים כו׳. ספורש בבבלי פ׳ ע״פ: אגיבה. פי׳ השיבו: ובאש. פי׳ שהרע לה: ובעיט. פי׳ גער: הסדקי. פי׳ האיש המוכר קמח סאה סאה וקונה סאה שאה וקונה כדי שבת אחד ולפי שזה פחדו גדול דאסם ככלנ׳ סאה זו לא יפלא לקנות כתב נו ופחדת וגו׳ ופלטר הוא החנוו׳ ולפי שאינו קונ׳ ממנו כי אם לשעה והוא מפחד שמא אח״כ לא יפלא כתב בו ולא תאמין בחייך שבכל שעה הוא בספק רעבון: העיד כו׳. גפי׳ הר״מבם על המשניות מייתי הא דהכא וע״ש: ואין לנו כו׳. מפרש בתוספו׳ דה״ק דלעולם אימא לך דטהור מלהכשיר ועתה לטמאות אחרים והא דתנן ואין לנו כו׳ לענין שיעור קאמר שאין לנו כיוצא בו דכנגד הבשר והדם מצטרפין אבל בנביל׳ לא ועיין לקמן בסוף שקלים פ״ח שם קלת חילוף הנוסחא ול״ע איזה מהן יכשר: בהן גוויא. פי׳ פה שנתוך הגפי׳ שהגפי׳ מתחלק הפנימי רך יותר מהחיצון: צפירה. פי׳ גדילה לתשר הקופות: לסבכין. פי׳ למצודות העופים: זיפי. פי׳ שער: נלעינים. כמו גרעינים במתניתי: פי׳ כשהן שהתבין פי׳ מקלחין: סרגיד. פי׳ כמין שק:

מראה מקום והגהות

א לקמן שבת פ״ז ע״ג. שקלים פ״ו פ״ג. פסחים ל״ח ע״ג.
ב פ״ת פ״ח.
ג שקלים פ״ג פ״ג.
ד תוספתא שבת פ״ט.
ה בבלי פסחים ק״י פ״ב.
ו בבלי פסחים.
ז תוספתא שבת שם.
ח עיין בבלי שבת ע״ו ע״ב.
ט פ״ר קהלת פ״א.
י שו״ע פ״ת פ״א.
יא סנהדרין פ״י פ״ה.
יב בבלי שבת ע״ח ע״א. תוספ׳ שם פ״ט.
יג שם ע״ו פ״ב.
יד בבלי שם ע״ח ע״ב. תוספתא שם.
טו עיין בבלי שם נ׳ ע״ב.
טז תוספתא שם פ״י.
יז שם.
יח תוספתא שם פ״ט.
יט בבלי שם ע״ח ע״ב. תוספ׳ שם.
כ בבלי שם.
כא עיין בבלי שם פ׳ פ״ב.
כב פרה פי״ב פ״ה.
כג שבת שם.
כד שם ע״ב.
כה עיין הגי׳ תוספתא שם פ״ט.
כו תוספתא שם פט״ו.
כז עיין הגי׳ בבלי שם פ׳ ע״ב. תוכחת׳ שם פ״ט.
כח בבלי שם.
כט כלים פי״ג פ״ג.
ל שם פי״ד פ״ח.
לא פ׳ י״ן מ״ה.

חייב משום גוזז. המורטה חייב משום מוחק. הקוטמה חייב משום מכה בפטיש. ולא דמייא עוף שאין לו גיזה. תלישה׳ הוא גיזתה. ברם הכא אינו חייב עד שיגוז. תדע לך שהוא כן. דתני תלש מן המיתה חייב תלשתה זו היא גיזתה. המלבנו והחן המנפץ עאל מני נחבלין אליקה. הדא אותתה ודורק׳ אפה ודורק׳ מעלה. החן וחייטא דידב חוטא נו פומיה. רב כהן בשם רבנן דקיסרין המיינטון חייב משום מלבן. הכנפסי. החן דנפום סיב חתצין נומא חייב משום מנפס. הצובעו. מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבהמה בעורות אלים מאדמים. א״ר יוסי הדא אמרה העושה חבורה ונצרר בה דם חייב. המאדם אודם ׳כשפה חייב. המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום. חוצ צורת הראשון חייב משום כותב והשני חייב משום צובע. היסר בה אבר ובא אחר ותמרה חייב משום מכה בפטיש. והכוחס והמכבס מלאכה אחת היא. ותני רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר הצבעים שבירושלם היו עושין סחוטה מלאכה בפני עצמה. על דעתיה דרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מ׳ מלאכות אינון. ונתני לא אחונן מיתני אלא מילין דכל עלמא מודיי בהון. הדין דעבד תבלין הדין דעבד סמזור חייב משו׳ טוחן. הדין דעבד קונטרן נפן מתעלן חייב משו׳ מיסך. הדא איתתא כד משחייא בקוביה משום מיסכת. כד יתבה קדמיה רשום עושה בתין. כד מקימה לין משום בונה. כד מחייא משום אורגת. כד מקטעא בנימייא משום מחתכת. כד נמרה מלאכתה משום מכה בפטיש. החן דעבד קופין כד צפר משום מיסך. כד מחיים משו׳ תופר. כף משום בונה. כד מקטע משום מחתך. גמר מלאכתו משום מכה בפטיש. הדן דעבד מלין ערסין לאורך משום מסך לרוחב משום עושה בתים. קנקלטן משום אורג. כד מקטע משום מחתך. גמר מלאכתו משום מכה בפטיש. שני ניירן בתוך אחד ושני חפין בגיר אחד והאורג ב׳ חוטין והפוצע שני חוטין. הקושר והמתיר. מה קשירה היתה במשכן שהיו קושרין את המיתרים. ׳ולא לשעה היתה. א״ר יוסה מכיון שהיו חונין ונוסעין על פי הדיבור כמי שהוא לעולם. א״ר יוסי מכיון שהבטיחן הקב״ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה. א״ר פינחס מתופרי יריעות למדו. נפסק היה קושרו חזר ונפסק לעשותן קשרים קשרים אי איפשר. אלא חוזר ומתיר את הראשון. אמר חזקיה ההן חייטא אומנא מבלע תרין ראשיה. והידא אמרה דא דאמר יוסי בי ר׳ חנינה מאורגי יריעות למדו מה טעמא אורך היריעה האחת כדי שתהא כולה אחת. נפסק ׳היה קושרו. מכיון שהוא מגיע לארץ הוה שרי ליה ומעל לה. ר׳ תנחומא בשם רב הונא אפי׳ ערב שבה לא היה בו לא קשר ולא תימות. ׳תני רבי הושעיא חוטל של תמרים ופטלייא של תמרי׳ קורע ומתיר. ובלבד שלא יקשור. ואין זו התרה מעשה כשובר את החבי׳ לאכל ממנה גרוגרו. אזנים של דיסיקיא קושר ומתיר מעשה כפותח ובנעל בשבת. ׳ר׳ חנינה אמר עד יחוט כל סימני׳. א״ר ינאי אמרו לו לרבי חנינא צא וקרא. והא ׳תנינן עשה שני ראשיה לצד אחד מעתה עד יסיק ויחוט ויסיק. ׳והתנינן ר׳ יהוד׳ אומר עד שישלש מעתה עד יחוט ויסוק ויחוו אלא הכן והכן. חוט שהשחילו במחט אפילו קשור מיכן ומיכן אינו חיבור. תפרו לבגד החוט חיבור לבגד ואינו חיבור׳ למחט. רבי יונה ור׳ יוסה תריהון אמרי כקשור מיכן ומיכן. מיליהון דרבנן פליגין דא״ר בא רב ירמיה בשם רב ׳המותח צדדיו בשבת חייב משום תופר. נאמ׳ משום תופר ומשום קושר. קריעה בבגדים והיתוך בעור. קריעה בבגדים באמצע. והיתוך בעורות מן הצד. ואית דמחלפין קריעה בעורות והיתוך בבגדים. קריעה בעורות באילין רכיכיא. היתוך בבגדים באילין ליבדייא: ג׳ ׳הצד חלזון ופצעו אית תניי תני חייב שתים. אית תניי תני אינו חייב אלא אחת. מאן דאמר שתים אחת משום צד ואחר משום נטילת נשמ׳. ומאן דאמר אחת הידא משום נטילה נשמה. ולית לה צידה. ואתיא ׳כהיא דאמר ר״א בי רבי יוסה רבי אבהו ורבי שמעון בן לקיש בשם רבי מאיר. מין חיה טהורה ברא הקב״ה למשה במדבר. כיון שעשה בה מלאכת המשכן נגנזה. רבי אבון אמר קרש היה שמה. תני רבי הושעיה חדא קרן ותימב להי משור פר מקרין ומפרים. מקן כתוב. תפוחנו. רבי שמעון בן לקיש אמר ליה באן פחיכה. שחיטה תולדת חבורה היא ולמה לא תניתה עמהון. אלא בנין דתנינן סדר סעודה תניתה עמהון. המעבדו. מה עיבוד הוה במשכן שהיו משרטטין בעורות. מה משרטטין לון. מסרגלין לון. ואתיא כהיא דאמר רבי שמואל בשם רבי אבהו מותר לעשות אהלים מעור בהמה טמאה. המוחקו. מה מחיקה היתה במשכן. זעירא בר חיננא בשם ר׳ חנינא שהיו שפין את העור על גבי העמוד. השף את העור על גבי העמוד חייב. משום מה הוא חייב ר׳ יוסה בשם ר׳ יהודה בן לוי רבי אחא בשם רבי יהודה בן לוי ׳משום מוחק. הדא ראית. אמר בתרש אבל ביתן מחלוקת ר״א וחכמי׳ דאיתפלגון ׳המכבד המרבץ המגבן המחבץ החולב והרודה חלות דבש חייב חטאת דברי ר״א וחכמים אומרים משום שבות. א״ר יוסי בי רבי בון ולא פליגין המכבד המרבץ חייב משום דש. המגבן והמחבץ חייב משום לש. החולב והרודה חלות דבש חייב משום קוצר. הסוחט זתים מאביהן חייב משום קוצר למי נצרכה לר׳ אליעזר. רבי חייה בשם רבי יוחנן הגודר ראשי כלונסות חייב משום מחתך

המסרח את האיספלנית חייב משום ׳ממחק. מחק אות אחת גדולה יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות חייב. כתב אות אחת גדולה איעס שיש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות פטור. ר׳ מנחם בן ר׳ יוסי אומר זה חומר במוחק מכותב שהמוחק על מנת לתקן חייב והכותב על מנת לקלקל פטור. יש שהוא כותב נקודה אחת וחייב עליה משום כותב ומשום מוחק. יש שהוא מוחק נקודה אחת וחייב עליה משום כותב ומשום מוחק. היך עבידא היה דלית ועשאו ריש. ריש ועשאו דלת חייב משום כותב ומשום מוחק: ד׳. מה בניין היה במשכן. שהיו נותנין קרשים על גבי אדנים. ולא לשעה היתה. א״ר יוסה מכיון שהיו חונים ונוסעים על פי הדיבור כמי שהוא לעולם. א״ר יוסי בי רבי בון מכיון שהבטיחן הקב״ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה. הדא אמרה בניין לשעה בניין. הדא אמרה אפילו מן הצד. הדא אמרה אפילו נתון על גבי דבר אחר. הדא אמר בניין על גבי כלים בניין. אדנים כקרקע הן. ׳תני אחד מביא את האבן ואחד מביא את הטיט המביא את הטיט חייב. ר׳ יוסה אומר שניהן חייבין. סבר רבי יוסה אבן בלא טיט בניין. הכל מודין שאם נתן את הטיט תחילה ואחר כן נתן את האבן שהוא חייב. הבנאי שישב את האבן בראש הדימוס חייב. למי נצרכה לרבנן. והדין דעבד דפין והדין דעבד ספין חייב משום בונה. והסותר. ובלבד לצורך. רבי חמא בר עוקבא בשם ר׳ שמעון בן לקיש הגודל כלי צורה חייב משום בונה. רבי אילא בשם רבי שמעון בן לקיש הנופח כלי זכוכית חייב משום בונה. רבנן דקיסרין בשם רבי שמעון בן לקיש יש דברים קרובי׳ ורחוקי׳. הגודל כלי צורה והנופח כלי זכוכית והעושה כלי בדפוס כולהן משום בונה. הכורד והמכמר והמדקד כלהן משום מעביר פסולת. כל אחד ואחד חיובו בפני עצמו. ולמה לא תנינן השטה עמהון. רבי סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי מפני מחלוקת רבי עקיבה וחכמים. רבי חזקיה רבי יודה בן לוי ר׳ יהושע בן לוי בשם רבי יתר עליהן השוזר. ולמה לא תנינתה עמהון. כל המלאכות באחת וזו בשתים. כל המלאכות יש להן תולדות וזו אין לה תולדות: ה׳ רבי חונה בשם ר״א לעבודה זרה איתאמרת. רבי יוחנן אמר לאיסורי הנייה איתאמרת. רב חסדא אמר לשיעורי אתאמרת. אית תניי תני חייב חטאת. אית תניי תני כל שהוא. מאן דאמר חייב חטאת מסייע לרב חסדא. מאן דאמר כל שהוא מסייע לרבי אלעזר ולרבי יוחנן. רבנן דקיסרין בשם רבי יוסי בר׳ חנינה כגון הסוך שהתקינה לגידתה: ו׳ ר׳ יונה ר׳ יוסה גליליא בשם רבי יוסי בן חנינה חמור משלים לקל אין הקל משלים לחמור. עשבים משלימים לתבן. אין התבן משלים לעשבים. ׳כהן תנינן הבגד והשק השק והעור והעור והמפץ מצטרפין זה עם זה. ר״ש אומ׳ מפני שהן ראויין לטמא מושב. רבי ירמיה בעי ניהא יצטרפו למושב טבן שוו למושב במפח ברוסק מניין. א״ר זעירא קומי רבי מנא שכן שוו בהוסק. אל אנן בעי הוצאה ואת אמר היסק. א״ר לעזר בר יוסי קומי רבי יוסי שכן שוו בהוסק. אל ניתני בהוצאת כוס קטן. א״ר תנני קפודה משלים לפיסתה. פיסתה לא משלמה לקופדה. עשבי׳ משלימין לתבן. אין התבן משלים לעשבים. תני ר׳ הושעיה המוציא תבן לפרה כמלא פי פרה המוציא תבן לגדי כמלוא פי גדי חייב. רבי אילא א״ר יוחנן בעי מעתה הוציא אוכלין לחולה כמלוא פי חולה יהא חייב. מה״ן רבי הושעיה שאם הוציא תבן לפרה כמלוא פי גדי שהוא פטור. דלא תיסבור כמה ראות ליה להומרא אית ליה לקולא. ר׳ בון בר חייה בעי תנע עצמך שאין בתבשיל כגרוגרת. והגרוגרת מבטל מהתגר. זעירי בר חיננא בשם רבי חנינא הדא דאת אמר באדומות אבל בשחורות פירשות הן:

הדרן עלך כלל גדול

א׳ המוציא יין כדי מזיגת הכוס. חלב כדי גמיעה. דבש כדי ליתן על הכתית. שמן כדי לסוך אבר קטן. מים כדי לשוף את הקילורית. ושאר כל המשקין ברביעית. וכל השופכין ברביעית. רבי שמעון אומר כולן ברביעית לא נאמרו כל השיעורין האילו אלא למצניעיהן: ב׳ המוציא חבל כדי לעשות ממנו אוזן לקופה. גמי לעשות תלאי לנפה ולכברה. ר׳ יהודה אומר כדי לעשות ממנו מידת מנעל לקטן. נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין. המוציא קשר מוכסין חייב. נייר מחוק כדי לכרוך על פי צלוחי׳ קטנה של פלייטון: ג׳ עור כדי לעשות קמיע. דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה. קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה של תפילין שהיא שמע ישראל. דיו כדי לכתוב עליו שתי אותיות. כחול כדי לכחול עין אחת. זפת וגפרית כדי לעשות נקב. שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן: ד׳ דבק כדי ליתן בראש השבשבת. חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. ר׳ יהודה א׳ כדי לעשו׳ פטפוט. סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב. סיד כדי לסוד קטנ׳ שבבנו׳ רבי יהוד׳ אומר כדי לעשות כלכל. רבי נחמיה אומר כדי לעשר אנדיפי:

פירוש

רשרקה אמר. פירש שמעגר סרק על פניה הרק הוא מין צבע: רשרקה מעולא. פירש שלתפת הפשתה שלה יבן ועילו פשתה שחרבסין ומייתי בד עויל: לא אחונן מיתני כו׳. פירש שלא נקטו ללמוד אלא מילי דפליגא דכ״ע מיתיכהו והאי ליתא שלא לר״י בנו של ר״י בן ברוקה: מסמור. פי׳ של׳ שחרות בלבנה והוא ענין פשתה: קונטרין. פי׳ כמין שק העשוי מקנים: כד משחייא. פי׳ כשמסדרה השתי תוך הקנים: כד מדייא. פי׳ תרגום של מעשה אורג הוא עובד פסי: ההן דעב׳ קפין. פי׳ אגוד קופ׳ כד לפר הוא כענין שנינו בפ״ו דכלים הקופה שעושה בה שתי לפירות ועכיינו שעושין לקופה נדיכין ותופרן אותן: מלין. פי׳ מין אילן נקרא כן ושעושין בירנק משות: שהוא לשעה. לקמן בפרקין מייתי שהוא לעול׳ וכן בתר הכי נ״כ גרס לעולם: חימות. פי׳ קימור וחוט. פי׳ כלי שעושין מחריות של דקל ומדקן בו תמרים שלא נתבשלו ופטליא היא קופה בפרק י״ז דכלים: שהשחילו. פי׳ שהכניסו בפי כששחל בגית׳ פתלב׳: רככיא. פי׳ עורות רכי׳: לבדייא. פי׳ בגדי׳ קשי׳ כמו לבדים דכלאים: הידא היא. פי׳ זו הוא כלומר משום זה הוא חיי׳ משו׳ נטילת נשמה: פירש אלמלי חייב משו׳ צידה וכתבו התוס׳ דפרקי׳ דל״ט שבבלי משמע דחייב שתים לידה ולא משו׳ נטיל׳ נשמ׳ וע״ש כל הענין: מין חיה. אלה הגונים מיוחסים לעיל בנסה מלוקין פ״ב: ר׳ הושעיה חדא׳ קרן כל״ל נסיח ולעיל פי׳: סיכן. פירש כמו כיבן והוא שורת של בניין: תנינה השם׳ נס״ת כ״ל: קיסראה פי׳ בגה לפיסתאי פי׳ לחם וזה׳ שענין נלמה בו את הפת:

מראה מקום והגהות

א׳ רמב״ן בשבת.
ב׳ תוספתא שבת פ״ו.
ג׳ לקמן י״ג ע״ג. לקמן ט״ו ע״א.
ד׳ תוספתא שבת פי״ג.
ה׳ לעיל כלאים ל״ב ע״ד.
ו׳ כלאים פ״ט ה״י.
ז׳ כלאים שם.
ח׳ בבלי שבת ע״ה ע״א.
ט׳ בבלי שם ע״ג.
י׳ לעיל ד׳ ע״ד ה״ב.
י״א רמב״ן בשם ר׳ יהושע בן לוי.
י״ב בבלי שבת ע״ה ע״א. תוספתא פ״י.
י״ג תוספתא שבת פ׳ י״ב ע״ש הגי׳.
י״ד עיין בבלי שבת ק״ח ע״ב. תוספתא פ״ב.
ט״ו עי׳ לעיל ס״ד ע״ב.

גושים· המכוה כתרשים. המגית את האור כחישת קנים וכאגי תמרים וכר׳ זעירא אמר חמי׳ שהוא מכשר צדדיה לזריעה· המסקל· הבונה מדרינו׳· הממלא את הנקעים שתחת הזיתים. והעושה שניות לגפני׳· וכל דבר שהוא להניי׳ קרקע חייב משום חורש: [א]רבי חייה בשם רבי יוחנן המבשל נבילה ביום טוב אינו לוקה· שהותר מכלל בישול ביום טוב· רבי שמעון בן לקיש אמר לוקה. שלא הותר מכלל בישול אלא לאכילה בלבד· התיב רבי בא בר ממל על דרבי יוחנן מעתה החורש ביום טוב אינו לוקה· שהות׳ מכלל חרישה ביום טוב· רבי יוסה בשם רבי אילא לא הותרה חרישה כדרכה· ר׳ שמי אמר קומי רבי יוסה ר׳ אחא בשם רבי אילא דרבי שמעון היא דר׳ שמעון אמר עד שהא לו צורך בגופו של דבר· קם רבי יוסה רבי אחא אול את אמרה דא מילתא· ולא כן א״ר יוחנן דברי רבי מאיר עשרים וד׳ דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל וזה אחד מהם· נימר כיצ׳· אלא ר׳ מאיר ור׳ שמעון שניהן אמרו דבר אחד· ולכן סברנן מימר ר׳ יוסי ור׳ שמעון שניהן אמרו דבר אחד· נימר רבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון שלשתן אמרו דבר אחד· אלא מילין דצריכין לרבנן פשיטין לכון· פשיטין לרבנן· קצר לצורך עשבים חייב משום קוצר ואינו חייב משום מייפה את הקרקע. לא צורכה דלא קצר לייפות את הקרקע· מהו שיהא חייב משום קוצר ומשום מייפה את הקרקע· ואפילו תימר דרבי שמעון היא· ברם כרבנן מכל מקום הרי חרש מכל מקו׳· הרי קצר· א״ר מנא מיליהון דרבנן מסייען לרבי יוסי דמר רבי חייא בשם ר׳ יוחנן דג שמחטו אם לגופו הרי זה פטור· אם להוצי׳ ציר חייב· ואפי׳ תימר דר״ש היא דמר ברם כרבנן מכ׳ הרי מחט מכל מקו׳ הרי הוצי׳ ציר· כל דבר שהיה מכחיל את הפירי חיי׳ משו׳ זורע· הנוטע המבריך המרכיב המקרסם המזרד המפסל המזהם המפרי המאבק המעשן המתלע הקוטי׳ הסך והמשקה והמנקב והעושה בתי׳ וכל דבר שהוא להכחיל את הפירי חייב משום זורע· זעירא בר חייא בר אשי בשם כהנא הנוטע בשבת חייב משום זורע· ר׳ זעירא אמר הזומר כנוטע· נטע וזמר בשבת על דעתיה דכהנא חייב שתים· על דעתיה דר׳ זעירא אינו חייב אלא אחת· כלום אמר ר׳ זעירא לא הזומר כנוטע ולמה הנוטע כזומ׳ הכל הידה בכלל זריעה ויצאה זמירה להחמיר על עצמה· מפני שיצאת זמירה להחמיר על עצמה את פוטרה משו׳ זורע הוי לא שנייא נטע וזמר בשב׳ בין על דעתיה דרב כהנא בין על דעתיה דרבי זעירא חייב שתים: הקוצר· [ב]תני ר׳ חייה הקוצר הבוצר המוסק הגודר התולש והאורה כולהן משום קוצר· ההן דנזז ספוג גומי קרולין חייב משום קוצר· ומשום נוטע. ההן דנזז כוסבר כרתין כרפס גרגר טריקסימון בשומין נגעג חייב משום קוצר ומשום זורע· רבי יוסי בי רבי בון בשם ר׳ שמעון בן לקיש הנותן עציץ נקוב על גבי עציץ נקובה חייב עליה משום קוצר ומשום זורע· ר׳ יוסי בי רבי בון בשם רבי שמעון בן לקיש הקוצץ קורת שקמה חייב עליה משום שלש· א״ר יוסי בי רבי בון ולא פליגין· הקוצצה חייב משום קוצר משום זורע· המוחקה חייב משום מכה בפטיש· רבנן דקיסרין אמרין ההן דצייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו מחייתו חייב משום קוצר· והמעמר· רבי שמואל בר ססרטאי בעי תולדות העימור אי זו היא· רבי יוסי שמעית טעם מן דרבי שמעון בשם ר׳ אחא· ולית אנא ידע מה שמעת· מיי כדון ההן דכתית אורז שערין חליקה חייב משום דש· ההן דעמת צלין צימוקין מסכסלה וקלטה חייב משום מעמר· כל שהוא נוגע באוכל חייב משו׳ מעמר· בקליפ׳ משום דש· הדא איתתא כד מערבא בחיטיא משום מרקדה· כד ספרכייא בראשייא משום דשה. כד מתברא בצדדיא משום בוררת· כד מספייא משום טוחנת· כד מנפייא משום זורה· גמרה מלאכתה משם מכה בפטיש· ההן כיתנייא בקופנה משם דש· במערובה משם טוחן· באפסמיתה משם זורה· בכף משום בורר· כד מסלג משם מנפס. כד מתלש משם מתחך· גמר מלאכתו משם מכה בפטיש· ההן דשחק תותא כד ספוך ברישייא משום דש· כד מבחר בקלופייתה משום בורר· כד שחיק במרוכתה משום טוחן· כד יהיב משקין משום דש· גמר מלאכתן משום מכה בפטיש· ההן סיקורה כד מכחד בגרדיה בקלופיתיה משו׳ בורר· כד מכתת במרנזייה משו׳ דש· כד שחיק במדוכתיה משום טוחן· כד יהיב משקין משו׳ לש· כד משקע באנטרין משום בונה. כד מקטע בנומא משם מתחך· גמר מלאכתו משם מכה בפטיש· רבי חייה בשם רבי יוחנן דגים שמחטן אם לגופן פטור· ואם להוציא ציר חייב· [ג]רבא אמר כבשים שמחטן אם לגופן מותר· ואם למימיהן אסור· שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור. שמואל אמר אחד כבשים ואחד שלקו׳ בין לגופן בין למימיהן אסור. אמר ר׳ חזקיה הדא הדב פליגא על דר׳ יוחנן· אמר ליה רבי מנא למה דההן אמר אסור ומותר· דההן אמר חייב ופטור· א״ר בא בר ממל בצל שריסקו אם ליתן טעם אסור· אם להוציא שורפו מותר· רבי זעירא בשם רב הונא צנן טומנו במלח ובלבד שלא ישהא· ר׳ זעירא בשם רב הונא כליו מבית האומן לובשן ואם יתקרע יתקרע· רבי זעירא בשם ר׳ הונא נסתבכו בגדיו בקוצים הרי זה מפשרן במקום צינעה ובלבד שלא יקרע· [ד]א״ר זעירא בשם רב הונא נטל טיט על בגדיו הרי זה ממרחו בידו אחת ובלבד שלא יכסכס. רבי זעירא בשם רב הונא ההן נגעה בתרא שרי ובתלת אסור· ובתרתי צריכה· ההן דסחי רב הונא ורב יהודה חד אמר הכין שרי והכין אסור· וחרנה אמר בין הכין ובין הכין אסור· רבי אבא בר זמינא עאל מיסחי עם רבי זעירא ולא שבקיה

עבד דלא הכין ודלא הכין· נפלו מים על בגדיו· רב הונא ורב ירמי׳ חד אמר מנערה שרי. וממחקה אסור· וחרנה מחלף· רבי בא בר חייא בר אשי זה שרוקק מבליע בכסותו ואינו חושש· רבי בא בשם רבי חייה בר אשי איתפלגון רבי חייה רבא ורבי שמעון בר׳ חד אמר רוקק ושף· וחרנה אמר אינו רוקק ושף· מה פליגין כשאין שם פסיפס אבל יש שם פסיפס רוקק ושף· רקק והפריחתו הרוח חיי׳ משום זורה וכל דבר שהוא מחוסר לרוח חייב משום זורה· והבורר א״ר יוחן יש שהוא בורר צרורות כל היום ואינו מתחייב· יש שהוא נוטל כגרוגרת וסיד מתחייב· הדך עבידה היה יושב על גבי כרי וברר צרורות כל היום אינו מתחייב· נטל לתוך ידו כגרוגרת וביררו חייב· [ה]רבי יונה בעי עשה כן בשבת· על דעתיה דבית שמאי מהו שיהא חייב· אל ר׳ יוסה ולמה לא· אילו עשה כן בשבת על דבית הלל שמא אינו חייב והכא חייב· א״ר מנא יאות· א״ר יונה אבה לא אתיא אלא על דבית שמאי למה שהותר מכלל ברירה ביום טוב לא הותר מכלל ברירה בשבת· [ו]בורר אוכלים מתוך אוכלים· חזקיה אמר חייב· רבי יוחנן אמר פטור· מתניתא פליגא על חזקיה דאמ׳ בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן· ר׳ בון בר חייה בשם ר׳ שמואל בר רב יצחק תיפת׳ שהיו אורחין אוכלין ראשונה ראשונ׳· ודתני ובלבד שלא יבור את כל אותו המין· אם עשה כן בשבת חייב· על דעתיה דחזקיה שכן הבורר כדרכו כשב׳ חייב· על דעתי׳ דר״י שכן הבורר כדרכו במקו׳ אחר חייב· על דעתיה דחזקיה אפילו עיגולייםן גוא עיגולין· אפילו רמונים מן גוא רמונים· או כיני אפילו בני נש מן גו בני נש· מיי כדון כל עמא מודיי להדא דרבי אימי הוה ליה אורחין אפיק קימיהון תורמוסין ופסליין· אמר לון הכון דעתיכון דארתון מיכול קיסייא כמוסא. תני אין בורדין לא טוחנין ולא מרקידין· הבורר הטוחן המרקיד· בשבת נסקל· ביום טוב סופג את הארבעים· והא [ז]תנינן בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי· א״ר חנינא עתונייא דרבן גמליאל היא· דרבן גמליאל [ח]אומר אף מדיח ושולה· והא [ט]תנינן של בית רבן גמליאל היו שוחקין את הפילפלים בריחים שלהן· מותר לטחון ואסור לבור· רבי יוסה בשם רבי אילא לא הותרה טחינה כדרכה· ומניין שאין בורדין ולא טוחנין ולא מרקידין· רבי יוסי בשם רבי שמעון בן לקיש כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם את המצות· תני רבי יוסי בעי כלום למדו לתבשיל אלא מיכן· רבי יוסה לא אמר כן· אלא ר׳ יוסה בשם רבי שמעון בן לקיש אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם· עד ושמרתם את המצות· תני חזקיה ופליג אך הוא הרי אלו מיעטין שלא לקצור ולא לטחון ולא להרקיד ביום טוב: [י]רבי זעירא רב חייה בר אשי בשם שמואל המשמר חייב משו׳ בורר· א״ר זעיר׳ לא מסתברא דלא משום מרקד· רבי יונה ורבי יוסה תריהון אמרין בקדמיתא הוינן אמרין יאות אמר ר׳ זעירא· ומה המרקד קמח מלמטן וסולת מלמעלן· אף המשמר יין מלמטן ושמרין מלמעלן· ולא הוינן אמרין כלום· למה שהותר מכלל ברירה הותר מכלל שימור· הותר מכלל ברירה בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי· והותר מכלל שימור אף נותנין לתלויה ביו״ט· ולא הותר מכלל הרקדה· דמר רבי חנינא בן יקא בשם רב יהודה [יא]אין שונין את הקמח אבל מרקידין לאחורי הנפה· אין תימר משום מרקד הוא יהא אסור· א״ר יוסה בי רבי בון ודלא כרבי יודה· [יב]דתני בשם רבי יודה אבל במכשירי אוכל נפש התירו· בעייא דא מילתא מהו לשנו׳ את הקמ׳ לאחורי הנפה כרבנן· והטוחן. ההן דשחק מלח תסף פילפלין חייב משום טוחן· ההן דחסר גירגבסין מגו חול עפר חייב בו משום מרקד· ההן דגבל גירגבסין עפר קילורין מלוגמא סממנין חייב משום לש· הלש והמקטף והעורך כולהן משום לש· רבי בא בר ממל בעי תמן אמר חייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה. והכא את אמר הכין· אלא תמן יש לו לחלוק חייב על כל אחת ואחת· ברם הכא אינו חייב אלא אחת· את חמי אפייה תולדת לבישול ואת אמר הכין· אלא בגין דתנינן סדר עיסת תנינתה עמהון· ההן דאגין גירקדרין משיח כילום שרי וזפות שרי מוסרין· רבי אבהו בשם רבי יוסה בר חנינה המתיך אבר חייב משום מבשל· הצולה והמטגן השולק והמעשן כולהן משום מבשל· [יג]בישל בחמי טיבריא מהו· חזקיה אמר אסור. רבי יוחנן אמר מותר· א״ר מנא אולית לקיסרין ושמעית ר׳ זריקן בשם חזקיה לחזקיה צריכה ליה פסח שנתבשל בחמי טבריא מהו· תרין אמורין חד אמר אסור· וחרנה אמ׳ מותר· מאן דמר אסור אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים· ומאן דמר מותר כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו· כל אלין שיעוריא אם לאוכלין כגרוגרת· אם לבהמה כמלוא פי גדי· אם לבשל כדי לבשל ביצה קלה· אם לארוג כמלוא רוחב הסיט כפול· אם לטוות כמלוא רוחב סיט כפול· הצוו את הצמ׳· גוז מתמטהו· נישמעינה מן הדא· [יד]דתניא רוו אם בקולמוס כדי לכתוב שתי אותיות· אם לדגיה כדי להגיה אות אחת· [טו]תמן תנינן השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מיכן ומיכן ותולש את השיער· ובלבד שלא יזיזו ממקומו· וכן התולש את השיער לראות מקום מום· רבי אילא בשם ר״ש בן לקיש התולש מן הקדשים פטור· א״ר יעקב בר אחא ר״ש לקיש כדעתיה דאיתפלגון· התולש בקדשים רבי יוחנן אמר חייב· רבי שמעון בן לקיש אמר פטור· רבי ירמי׳ בעי מתלפה שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש דאיתפלגון· [טז]התולש כנף בעוף המורטה והקוטמה חייב משום שלש· אמר רבי יוסי בי רבי בון ולא פליגין· התולש

המסקל. פי׳ המשוה ישלו פלא סתרנקכון דקבע כיפין: מכחיל פי׳ שמסייע לגדל ולגדל הפירי פל׳ לעלה ונפל׳: המקרסם. פי׳ שקוצץ ענפים יבשים מן האילן לתקנו: המזרד כו׳. כל אילו המילות זרות ופירושן תמצאם לעיל גמר׳ ב׳ דשביעית הם קמורע: והאורה. פי׳ המלקט: ספוג גומי קרולין. מיני אספסתא וגמי ואחת שקורין אות׳ ב״פ בתורם תחר ולוקח ופ״ב הנויו׳ והקלי׳ הם כמו נטיעה חדשה וכן ההך דתני׳ בתר הכי נוסב׳ כרתין ט׳ נמי מיני עשבים הן וכשתולשין אותם חוזרין וגדילין ולכן חייב משום קוצר וזורע: כוורא. פי׳ דגים: צלין. פי׳ מין תאינים: מסכסל׳. פי׳ סלח: בקולטה. פי׳ עלים דקים שנותנין אותם ליבש והמוסחין חייב משום מעמר. ובהגהות קרבני גרס קלטה ופי׳ שאם קלטן חייב משום מעמר וכן נראה יותר: נפייא. פי׳ לשון נפה: תותא. פירש תותים: משום דש. גרס׳ דל״ל משום לש: סיקורא. פי׳ קליפה של מין שלובשין בו ולקמן בי״ט משמע שהוא מין לבע החותך את השיער מן הגוף שלה כד מבחר. גרס׳ דל״ל כד מבחר בר״ש ופי׳ שבוחר הרע מן המו׳ ובהגהו׳ קרבני לית׳ כדברי והכל פי׳ אחד: באנטרין. כמו נקטלין והוא כלי שמטיען בו הבגדים הלבנים ותפר דבריס: פסיפס. פי׳ תרגום של אבן גזית הוא פסיפס: תורמסין. פירש מין קיטניות ולריכין שליקה הרבה: ופסולין. פי׳ עם הפסולת שלהן: קסייא. פי׳ הפסולת הדומה לקסמין דקין ולקמן בי״ט גרס קיסריסיה ולפי זה ה״פ ירקות שהן סרין ועסתקין אותן לאוכלן בסוף הסעודה: עד ושמרת׳ כו׳. עיין בר״מ ובתמם׳ בלשר לייכתיו: חסף. פי׳ חרס: דחשר. מנקד: גרגבסין. פי׳ סודך כנף הוא טולא גדולה: המורטה. פי׳ שמורט שער׳ מכאן ומכאן: והקוטמה. פי׳ תולש ראשו שהוא דק והוא להגיזו נגע וכסה:

מראה מקום והגהות

א לקמן ביצה ס׳ ע״ב.
ב לעיל פ׳ ע״ג בבלי שם ע״ג ע״ב.
ג עיין בבלי שבת ק״ז ע״ב.
ד בבלי שבת קמ״ם ע״א.
ה בבלי שם קמ״ם ע״א.
ו לקמן ביצה ס״ו ע״ד.
ז עיין בבלי שבת ע״ד ע״א.
ח ביל׳ פ״א ס״ח.
ט שם.
י תוספתא שם פ״ב.
יא לקמן שבת י״ו ע״ג. לקמן ביצה ס׳ ע״ד בבלי שבת קל״ט ע״א.
יב בבלי ביצה כ״ט ע״ב.
יג תוספתא ביצה פ״א.
יד עיין בבלי פסחי׳ מ״ח ע״א.
טו עיין לקמן י״ם ע״ב והגי׳ שם.
טז בכורות פ״ג ה״ג ותו״ש בבלי כ״ה ע״א.
יז תוספתא שבת פ״י.

לקיש עברין חויי בדרא פירקא תלת שנין ופלג׳ אפקון מינה ארבעין חסר אחת תלד׳ על כל חדא וחדא׳ מן ראשכחון מיסמך סמכין הא ולא אשכחון מיסמך עבירתיה משו׳ מכה בפטיש׳ בניי דר׳ חייא רבא עבדין ורווי כתרין פירקא עתא ידתין׳ אפקון מינה שית מילין על כל חדא וחדא׳ בני דרבי חייא רבא דהווי בשיטת אבותן דתני ר׳ חייא הקוצר הבוצר המוסק הגודר התולש האורי כולהן משום קוצר׳ א״ר סידור יהודה בר עברין הוי במכשירין שיתא ירחין׳ בסופ׳ אתא חד תלמיד מן דר׳ סימאי ושאיל ליה ולא אגיביה׳ אמר ניכר הוא זה שלא עבר על פיתחה של תורה׳ ארבעים אבות מלאכו׳ חסר אחת׳ ילידא מילה שאם עשאן כולם בעלם אחד אינו חייב אלא אחת׳ לתצא ר׳ זבאי קומי רבי יוחנן ׳זיבח קיטר וניסך בעלם אחד חייב על כל אחת ואחת׳ א״ל ר׳ יוחנן בבליא עברת בידך תלתא נהרין ואיתברת אינו חייב אלא אחת עד לא יתבריגת בידיה יש כאן אחת׳ ואין כאן הנה׳ מן דתברה בידיה יש כאן הנה ואין כאן אחת׳ ר׳ בא בר ממל בעא קומי דר׳ זעירא ויהא חייב על כל אחת ואחת׳ כמה דתימר גבי שבת לא תעשה כל מלאכה כלל. לא תבערו אש בכל משבותיכם פרט׳ הלא הבערה בכלל הייתה ויצאת מן הכלל ללמד לומר מה הבערה מיוחדת מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמ׳ אף כל מעש׳ ומעשה שיש בו לחייב עליו מפני עצמו׳ אף הכא לא תעבדם כלל׳ לא תשתחוה להם פרט׳ והלא השתחויה בכלל היתה ולמה יצאת מן הכלל ללמד מה השתחויה מיוחדת מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה אף כל מעשה ומעשה שיש בה לחייב עליו בפני עצמו׳ א״ל בשבת כלל במקום אחד ופרט במקום אחר. ובעבו״ז כלל שהוא בצד הפרט׳ א״ל והכתיב לא תשתחוה לאל אחר זובח לאלהים יחרם׳ הרי כלל במקום אחד ופרט במקום אחר׳ א״ל כיון שאת לומר מעתה אפילו כלל במקום אחד את למד׳ חבריא אמרין לא שנייא בין שכלל במקום אחד ופרט במקום אחד בין שכלל ופרט במקום אחד׳ כלל ופרט הוא בשבת כלל ואח״כ פרט. בעבו״ז פרט ואחר כך כלל׳ ר׳ יוסי אמר לא שנייא בין שכלל ואחר כך פרט בין שפרט ואחר כך כלל בין שכלל ופרט הכלל כלל ופרט היא בשבת כלל בעבודתה ופרט בעבודתה׳ בעבו״ז כלל בעבודתה ופרט במלאכות הגבוה׳ א״ד מנא הבערה שלא לצורך יצאת השתחויה לצורך יצאת ללמד על עצמה שאינ׳ מעשה׳ אתיא כהוא דתני הזקית וזובח לאלהי׳ יחרם יצאת זביח׳ ללמד על הכל השתחויה ללמד על עצמה שאינה מעשה׳ או חלף דבר שהוא מעשה מלמד׳ ודבר שאינו מעשה אינו מלמד׳ דמר ר׳ ירמיה הבערה לצורך יצאת ללמד על בתי דינים שלא יהו דנין בשבת ומה טעמא נאמר כאן בכל מושבותיכם ונאמר להלן ויהיו אלה לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם מה מושבותיכם שנא׳ להלן בבתי דינין הכתוב מדבר׳ אף מושבותיכם שנ׳ כאן בבתי דינין הכתוב מדבר׳ א״ד שמואל בר אבדומא מכיון דתימר לצורך יצאת כמי שיצאת שלא לצורך׳ ודבר שיצא שלא לצורך מלמד׳ הדא אמרה דבר אחד שיצא לצורך אינו חולק׳ ושלא לצורך חולק׳ שני דברים שיצאו מן הכלל מהו שיחלוקו׳ נישמעינה מן ׳הדא מניין המעלה מבשר חטאת ומבשר אשם׳ ומבשר קדשי הקדשים׳ ומבשר קדשים קלים ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים׳ ושירי מנחות׳ ומן השאור ומן הדבש עובר בלא תעשה׳ ת״ל כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה׳׳ הא כל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו׳ ר״א שאל לר׳ יוחנן יצאו שתי הלחם וילמדו על הקדשים לכבש׳ א״ל כהדא ׳דתני המזבח אין לי אלא המזבח׳ ומנין לרבות את הכבש׳ ת״ל ואל המזבח לא יעלו׳ יכול לעבודה ושלא לעבודה׳ ת״ל לריח ניחוח לא אמרתי אלא לעבודה׳ א״ל אותם מיעוט אלו ׳חייבין עליהן לכבש׳ ואין שאר כל הקדשי׳ חייבין עליהן לכבש׳ מפני שכתו׳ אותם הא אינו כתוב אותם מלמדין הדא אמרה שני דברים שיצאו מן הכלל אינה חולקין׳ א״ד חנינה בריה דר׳ הלל לחלוק אינן חולקין הא ללמד מלמדין׳ ר׳ יוסי בי ר׳ בון לא אמר כן אלא ר״א שאל לר׳ יוחנן ויצאו שתי הלחם וילמדו על כל הקדשים לכבש. א״ל אותם מיעוט אלו חייבין עליהן לכבש׳ ואין שאר כל הקדשים חייבין עליהן לכבש׳ הדא אמר דבר אחד שיצא מן הכלל לצורך אינו חולק ושלא לצור׳ חולק׳ ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין וכר׳ ישמעאל חולקין ׳רא״ר בון בר חייה דברי ר׳ ישמעאל שני דברים שיצאו מן הכלל חולקין דתני רבי ישמעאל לא תנחשו ולא תעוננו והלא הניחוש והעינון בכלל היו ויצאו מן הכלל לחלוק כלל בדוכרה ופרט בדוכרה׳ מילתיה דר׳ אמרה כלל ופרט הוא׳ דמר ר׳ אבהו בשם ר׳ י׳ כי כל אשר יעשה מן התועבו׳ האלה ונכרתו׳ אותו בכלל הייתה ויצאת מן הכלל לחלוק על הכלל׳ תתיב ר״א והכתיב ערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה כי את שארו הערה׳ א״ל לצורך יצאת לידון בעריות׳ א״ל והכתיב ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגילה את ערותה את מקורה הערה׳ א״ל לצורך יצאת לידון בה את המערה כגומר׳ שלא תאמר הואיל ואין חייבין עליה משם טומא׳ לא נעשה בו את המערה כגומ׳ לפום כן צריך מימר חייב על כל אחת ואחת׳ א״ל והכתיב ואיש אשר ישכב את דודתו ערות דודו גלה׳ א״ל לצורך יצאת לידון בערירי׳ והכתיב ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא׳ א״ל לצורך יצאת לידון בערירי׳ דמר ר׳ יוחנן כל התן

דכתיב ערירים יהיו הוין בלא בנים׳ ערירים ימותו קוברין את בניהן׳ א״ר יוסה דודתו לצורך יצאת למעט את אשת אחיו מאמו׳ נאמר כאן דודתו׳ ונאמר להלן או דודו או בן דודו יגאלנו׳ מה דודו שנאמר להלן באחי אביו מאביו הכתוב מדבר׳ אף דודתו להלן באחי׳ אביו מאביו הכתוב מדבר׳ אף את אשת אחיו למורה מדודתו׳ מה דודתו שנ׳ להלן כאחות אביו מאביו הכתוב מדבר׳ אף אשת אחיו שנ׳ כאן באש׳ אחיו מאביו הכתוב מדבר׳ עד כדון כר׳ עקיבה׳ כר׳ ישמעאל דתני ר׳ ישמעאל נאמר כאן אשת אחיו׳ ונאמר להלן איש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא׳ מה נדה יש לה היתר לאחר איסורה׳ אף אשת אחיו מאביו יש לה היתר לאחר איסורה׳ יצאת אשת אחיו מאמו שאין לה היתר לאחר איסורה׳ הא ר׳ ישמעאל מקשי לה מנן תיתי ליה׳ ׳רבי אבהו ר״א בשם ר׳ הושעיה שני לאוין וכרת אחת לאוין חולקין כריתות׳ מה טעמי׳ על בשר אדם לא ייסך ובמתכנתו לא תעשו כמוהו׳ וכתיב איש אשר ירקח כמוהו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו הרי יש כאן שני לאוין וכרת אחת לאוין חולקין׳ כריתות מה עבד לה ר׳ יוחנן באנשים הכתוב מדבר׳ ובא אחותו ללמד על כל הנשים׳ ולית לר״א כן יאות ליה לא תקרבו אחד האיש ואחד האשה׳ ומה עבד לה ר׳ יוחנן פתר לה ואינו מחוור׳ תעד מן הדא שמואל בר אבא בעא קומי ר׳ זעירא ויצאו שלמים ויחלוקו לאוין על כל הקדשי׳ לטומאה׳ א״ל לצורך יצאו למעט את קדשי בדק הבית ומעילה שלא יהו חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא ולא מתניתא׳ היא ׳קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה לחייב עליהן משו׳ פיגול ונותר וטמא מה שאין כן בקדשי בדק הבית׳ א״ל מכיון שאין מצטרפין חולקין׳ אמר ר׳ חנינא וכיני ויחלוקו ולא יצטרפו׳ כלל בעשה ופרט בלא תעשה׳ מילתיה דר״א אמר כלל ופרט הוא׳ ׳דא״ר אלעזר לוקין עי׳ חרישה בשביעית׳ ר׳ יוחנן אמר אין לוקין חרישה בשביעית׳ ומה טעמא דר״א ושבתה הארץ שבת לה׳ כלל׳ שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר פרט׳ הזורע והזומר אף הן בכלל היו׳ ולמה יצאו להקיש אליהן לו׳ לך מה הזורע והזומר מיוחדין שהן עבודה בארץ ובאילן. אף אין לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן׳ מה עבד לה ר׳ יוחנן שני הדברים הן ושני דברי׳ שיצאו מן הכלל אינן חולקין׳ ולית לר״א חולקין אית ליה לחלוק אינן חולקין. הא ללמד מלמדין׳ ולית לרבי יוחנן מלמדין שנייא היא שכלל בעשה ופרט בלא תעשה ואין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על עשה׳ אמר ר״א ועשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על עשה׳ על דעתיה דר׳ יוחנן ניחא מותר לחפור בה בורות שיחין ומערות׳ על דעתיה דר״א מהו לחפור בה בורו׳ שיחין ומער׳׳ כשם שאין מלמדין לעניין איסור׳ כן לעניין היתר לא ילמדו׳ אמר ר׳ בא קרטיגנאה טעמא דר׳ יוחנן שש שנים תזרע ולא בשביעית. שש שני תזמר כרמך ולא בשביעית כלל׳ לא תעשה שהוא בא מכח עשה הוא עבר כעשה׳ רבי יוסה אומר אפילו עשה אין בו׳ ר׳ ירמיה אומר עבר כעשה׳ ולית דא מילה כתיב ושבתה הארץ שבת לה׳ לעניין לא תעשה שבו׳ ׳יכול יהו לוקין על התוספת׳ ר׳ יוחנן פתר מתניתא יכול יהו לוקין על ידי חרישה בשביעי׳ ר״א פתר לה מתניתא יכול יהו לוקין על איסור שני פרקים הראשוני׳ אית תניי תני שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך׳ ואית תניי תני שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר׳ מאן דמר שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך מסייע לר׳ יוחנן. ומאן דמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר מסייע לר״א׳ מתניתא פליגא לר״א השמר בלא תעשה׳ פן בלא תעשה׳ דכתיב שם תעלה עולותיך ושם תעשה׳ שם תעלה זו העלייה׳ ושם תעש׳ זו שחיטה וזריקה׳ מה העלייה שהיא בעשה הרי הוא בלא תעשה. אף שחיטה וזריקה שהן בעשה יהו בלא תעש׳ בגין דכתיב שם תעלה ושם תעשה׳ הא אילולא הוה כתיב שם תעלה ושם תעשה אין עשה מלמד על לא תעש׳ ואין לא תעשה מלמד על עשה׳ מה עבד לה ר׳ יוחנן שלא תאמ׳ כמה דתימר גבי שבת חפר חרץ נעץ אינו חייב אלא אחת׳ ודכוותה שחט זרק והעלה אינו חייב אלא אחת לפום כן צריך מימר חייב על כל אחת ואחת:

כל הן דתנינן אבו׳ יש להן תולדות׳ ״תמן תנינן ארבע אבות נזקין׳ השור זה הקרן נגיחה ודחיפה אב׳ תני רב״ חיה נשך רבץ בעט תולדו׳ לקרן׳ ״תמן תנינן אבו׳ הטומאה השרץ׳ ושכבת זרע׳ תולדו׳ השרץ אי זהו׳ ר׳ יודה בשם רבי נחום מדפות׳ מהו מדפות מגעי׳ אב הטומאה מטמא את הכל׳ ולד הטומאה אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין וכלי חרש׳ אוכלין ומשקין וכלי אינן נעשין אב הטומא׳ לטמ׳ זיבה׳ והכא תנינן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת׳ חרישה אב׳ תני רבי חייה חפר חרץ נעץ תולדו׳ להחרישה׳ כל אבות מלאכו׳ מן המשכן למדו׳ ״מה חרישה היתה במשכן שהיו חורשין ליטע סממנין׳ כמה יחרוש ויהא חייב׳ ר׳ מתניה אמר כדי ליטע כרישה׳ ר׳ אחא בר רב כדי ליטע זכרות׳ של תמר׳ ״תמן תנינן זרע קישואין שנים חייב. זרע דילועים שנים זרע פול מצרי שנים. תני הטים מריחה שתים׳ ר׳ שמואל בשם ר׳ זעירא חיטין על ידי שהן חביבין עשו אותן כשאר זרעוני׳ גינ׳ שאינן נאכלין׳ לכל דבר שהוא לחניית קישוא חייב ׳משו׳ חורש׳ והחופר והחורץ הנועץ המדייר המעדר המזבל ׳המכבר המרבך והמפעפע

פירוש

בהדא פירקא׳ פי׳ בפ׳ כלל גדול היו לומדים ג׳ שנים ומחצה: מן דאשכחון ס׳. פי׳ למה שסכלו לו ספק מן הפסוק מספותו ומה שלא סכלו לו ספק חייבוהו משום מכה בפטיש: עבדין הוי כו׳. פי׳ שהיו לומדים בפס׳ מכשירין: אגיביה. פי׳ השיבה לידא מלה. פי׳ לפיה דבר כלום לפי׳ נפקא מינה מכר המלך: ואתברת. פירשתיו לעיל בפרק׳ יפת׳ מפרש העניין על נכון לפי של׳ נמצ׳ ויקרר בעניין קרבן מטלת ועם אחת מסנ׳ והי״ל ליכתוב ועש׳ אחת וזו לא אלא לומר לך שפעמים עושה הנה שאלא מורה על עניין הרבה ואינו חייב אלא אחת כגון שעשה בהעלם אחת ובעמים הוא נהבך שעושה מעש׳ אחר וחייב עליו חטאות הרבה כגון שעשה ביחיד׳ נתחייב והנה לפי זה ה״פ שה״ל עברת בידך כו׳ פי׳ שכך הלך גדול הלכת ללמוד תורה ועברת מפני זה על ג׳ נהרות תע׳ אתה אומר דדרים אשר לא בכים שאתה מסבר מעצו ונתחייב לו על כל א׳ וא׳ מכל אין הדבר כן ואינו חייב אלא א׳. וכפירוש ואה״ל עד לא כו׳. פי׳ עד שלא ישבר העצמים בידו ויחלקם בידיעות בנתיים: יש כאן אחת כו׳. פי׳ שאין צריך כאן לומר הנה ולחייבו על כל א׳ וא׳: מן דתברה כו׳. פי׳ משנשברה בידיעותיו יש כאן הנה שחייב על כל א׳ וא׳ ואין כאן אחת: אף אשת אחיו כו׳. פירש היינו בשפת אחיו שלא בנים שהיא זקוקה ליבם מאמו כו׳. פירש שאינה חולצת ולא מתייבמת ׳ומותר׳ שלפניה במגומר שלומדים כל ענייני האחוה מבני יעקב לעניין יבום: כרישה. פי׳ מין בצלים: זכרות׳. פי׳ שמכבים כל נהפו׳ לשר׳ אחת כדי שתוכל לגדל דיר של נקבה:

מראה מקום והגהות

א לקמן י׳ ע״א וש״נ.
ב בבלי שבת ע״ג ע״ב וש״נ
ג עיין בבלי סנהדרין ס״ג ע״א.
ד ת״כ פ׳ ויקרא פ״ג.
ה ת״כ פ׳ צו פ״א.
ו עיין כל הסוגיא לקמן סנהדרין כ״ד ע״ג.
ז עיין הסוגי׳ בבלי יבמות נ״ד ע״ב.
ח עיין בבלי כריתות ג׳ ע״א.
ט מעיל׳ פ״ד מ״א.
י כלאים ל״ט ע״ב.
יא לעיל שביעית ל״ג ע״א. לקמן סנהדרין ז׳ס.
יב ב״ק פ״א מ״א.
יג כלי׳ פ״א מ״א.
יד לקמן י״ו ע״ו.
טו פ״ט מ״ו.

המסורות אינן חלין אלא על אוכלי אדם בלבד. תני בר קפרא כלל גדול אמרו במעשרות. מהו כלל גדול. א"ר יוסה בי רבי בון שהוא גדול מכלל פיאה. שהמעשרות חלין בין על דבר שמכניסו לקיום ובין על דבר שאין מכניסו לקיום. ופיאה אינה חלה אלא על דבר שמכניסו לקיום. ואית דבעי מימר מהו גדול מיכן שיש למטה ממנו. אנן תנינן כל השוכח עיקר שבת. תניי דבית רבי כל שאינו יודע עיקר שבת. רבי ליעזר כמתניתין. רבי יוחנן כהדא דתני דבית רבי. הא רבי ליעזר אמר כל השוכח עיקר שבת הא אם אינו יודע כל עיקר פטור. מן מה דרב תני מתניתין ופתר לה אי זהו שאינו יודע עיקר שבת קטן שנשבה בין הגוים. הדא אמרה הוא הדא היא הדא. הא א"ר יוחנן כל שאין יודע עיקר שבת. הא אינו יודע ושכח חייב. מן מה דמר רבי שמואל רבי אבהו בשם רבי יוסה בן חנינא כל הדא הולכת כרבי ליעזר. ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת הדא אמרה הוא הדא היא הדא. בעון קומי כריה דרבי יסא את מה שמעת מן אבוך מן דרבי יוסי. אמ' כרבי יוחנן. אמר לון רבי חזקיה לא אמר כן. אלא רבי סימון בר זבדא הוה פשט עם בריי דרבי יוסה. ושמע מינה כהדי דר ליעזר. מטאלין מילייא. תעשי אחת תעשה הנה תעשה מהנה. תעשה אחת לחייב על כל אחת ואחת. הנה לחייב על כל כולהן אחת. מהנה לחייב על התולדות. אי ניטר בעבודה וזה הכתוב מדבר. תני רבי זביי קומי רבי יוחנן זיבח קיטר ניסך בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת. א"ל רבי יוחנן בבלייא עברת בידך תלת' נהרין ואיתבר. אינו חייב אלא אחת. עד לא יתברינה בידיה יש כאן אחת אין כאן הנה. מן דתברה בידיה יש כאן הנה אין כאן אחת. ויהי כן בעבודה וזה בעבידתה בעבודת הגבוה בהשתחויה כעבודתה לחייב על כל אחת ואחת כעבודת' הגבוה לחייב על כולהן אחת בהשתחוי' לחייב על מקצתה. רבי בון בר חייה בשם רבי שמואל בר רב יצחק כתיב. אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והביא פר מצות שהמשיח מביא עליהן פר. יצאת עבודה זרה שאינו מביא עליה פר אלא שעירה בלבד. התיבון הרי חלבים ועריות הרי המשיח מביא עליה פר. לא אתינן מתני אלא דברים שיש להן תולדות. חלבים אין להן תולדות. עריות עשה כהן את המעיכה כגומר. חברייא אמרין שבת הוא לה' לחייב על כל שבת ושבת. א"ר אילא כתיב כל העושה בו מלאכה יומת לא העושה בו ובחביריו. את אמר אין השבתות מצטרפות חולקות. א"ר יוסי בי ר' בון כשם שאינן מצטרפות כך אין חולקות: גדול שנשבה בין הגוים רב ושמואל חד אמר מונה ששה ועושה שבת. וחרנה אמר עושה שבת ומונה ששה. ר' יצחק בר אלעזר בשם רב נחמן בר יעקב מונה ששה ועושה שבת. חמשה ועושה שבת ארבעה ועושי' שבת ג' ועושה שבת שנים ועושה שבת. אחד ועושה שבת. א"ר מנא אין אישתבאי בתלתא הוא עבר בשובתא. רב הוה חייליה לתרין מהודיין הוא עבר שובתא. ואין לא לתמוה ויחוש לכל היומים כהדא קידש אשה בעלם. ר' יעקב בר אחא איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. רבי יוחנן אמר חושש לכל הנשים. ריש לקיש אמר אינו חושש לכל הנשים. תמן יש לו תקנה יכול הוא לישא גיורת יכול הוא לישא משוחררת. הכא מה אית לך. תמן אמרין חושש לכל הימים ועושה כדי קיום הנפש: תמן תנינן א"ר עקיבה שאלתי את רבי אליעזר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בעלם אחת מהו. חייב אחת על כולן או אחת על כל אחת ואחת. אמ' לי חייב על כל אחת ואחת מקל וחומר. ומה אם הנידה שאין בה תוצאות הרבה וחטאות הרבה חייב על כל אחת ואחת. שבת שיש בה תוצאות הרבה וחטאות הרבה אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת. אמרתי לו לא אם אמרת בנדה שיש בה שתי אזהרות שהוא מוזהר על הנידה והנידה מוזהר' עליו. תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת. אמר לי הבא על הקטנות יוכיח. שאין בהן אלא אזהרה אחת וחייב על כל אחת ואחת. אמרתי לו לא אם אמרת בבא על הקטנות שאף על פי שאין בהן עכשיו יש בהן לאחר זמן. תאמר בשבת שאין בה אלא אחד לא עכשיו ולא אחר זמן. אמר לי הבא על הבהמה יוכיח. אמרתי לו [illegible] כשבת. רבי [illegible] בשם רב [illegible] ר' אילא בשם רבי שמעון בן לקיש תרידון אמרין בזדון שבת ובשגגת מלאכו' שאלו. בדה תנינן מלאכות הרבה לא על השבתות הוא מתחייב. רבא בשם רב חסדא אמר בשגגת שבת ובזדון מלאכות שאלו. בדה תנינן [illegible]ת הרבה לא על המלאכות מתחייב. הא רבי זעירא בשם רב חסדא א"ר אילא ורבי שמעון בן לקיש תרידהון אמרין בזדון שבת ובשגגת מלאכו' שאלו. הודי ליה והוא לא הודי. מן מה דמר רבי שמואל רבי אבהו בשם ר' יוסי בי ר' חנינה כל הדא הלכתא כרבי ליעזר. ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת. הדא אמרה ולא הודי ליה החי רבי בא בשם רב חסדא אם בשגגת שבת ובזדון מלאכות שאלו הודי ליה לא הודי ליה. א"ר זעירא קומי רבי יסא מתניתא אמרה ולא הודי ליה. יהתני יודע אני שהיא שבת ויודע אני שהיא מלאכה. אבל איני יודע אם מלאכה היא זו שחייבין עליה כרת אם מעניין אבות מלאכות עשה חייב על כל מלאכ' ומלאכה. אם מעניין מלאכה אחת עשה חייב על כל העלם והעלם מפני שהן העלימות הרבה. אבל [illegible] היה העלם אחד אינו חייב אלא אחת. מן מה דלא מתיב לה הדא אמרה דלא הודי ליה הא. רבי זעירא בשם רב חסדא ר' אילא בשם ר' שמעון בן לקיש תרידהון אמרין בזדון שבת ובשגגת מלאכות ושאלו הא [illegible] שבת וכזדון מלאכות אף רבי אליעזר יודי לרבי עקיבה שאינו חייב אלא אחת. ויתיביניה רבי עקיבה הרי מזיד בשבת ושוגג במלאכו' הרי יש בה תוצאות הרבה וחטאות הרבה ואת מודי ליה שאינו חייב אלא אחת. מן מה דלא מתיב לה הדא אמרה היא הדא היא הדא. הא רבי בא בשם רב חסדא אמר בשגגת שבת ובזדון כלאכו' ושאלו הדה בזדון שבת ובשגג' מלאכו' אף ר' עקיב' יודי לרבי אליעזר שהוא חייב על כל אחת ואחת. ויתיביניה רבי אליעזר הרי שוגג בשבת ומזיד במלאכות הרי אין בה תוצאות הרבה וחטאו' הרבה ואת מודי לי שהוא חייב על כל אח' ואחת. מן מה דלא מתיב ליה הדא אמרה היא הדא היא הדא. הא ר' בא בשם רב חסדא אמר כשגג' שבת וכזדון מלאכו' שאלו ולא משום שגגת שבת את תפסו. ר' חזקיה בשם רבי בא שתים שאלו מזיד בשב' ושוגג במלאכות שהוא חייב על כל אח' ואחת שוגג בשבת ומזיד במלאכו' מהו לעשו' את התולד' כעיקר. אמר ר' יעקב בר דסיי ותניי דבית רבי כן העושה מלאכו' הרבה בשבתו' הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת מהו חייב אחת על כולם או אחת על כל אחת ואחת. מלאכו' הרבה מעין מלאכה אחת. הדא היא מזיד בשבת ושוגג במלאכות. שבתות הרבה מעין מלאכה אחת. הדא הוא שוגג בשבת ומזיד במלאכות. הא רבי זעירא בשם רב חסדא ור' אילא בשם רבי שמעון בן לקיש תרידהון אמרין בזדון שבת ובשגגת מלאכות שאלו. ויש אדם מתחייב על הזדון את נותן שגגת מלאכות על זדון שבת. ודכוותה שוגג בשב' ומזיד במלאכ' את נותן שגגת שבת על זדון מלאכו' לחייב על כל אח' ואחת. ולית לר' אליעזר לאתה לחייב על כל אחת ואחת. אשכח תני בשם ר' אליעזר גדול שנשבה לביי הגוים חייב על כל אחת ואחת. מה בין מזיד בשבת ושוגג במלאכות. מה בין שוגג בשבת ומזיד במלאכות. א"ר יוסה' ולמה מזיד בשבת ושוגג במלאכות חייב על כל אחת ואחת שאם אומר את לו מלאכה היא זו הוא פורש ממנה ועושה מלאכות אחרות. ולמה שוגג בשבת ומזיד במלאכות אינו חייב אלא אחת שאם אר' אתה לו שבת היא זו מיד הוא פורש. שגג בזה ובזה. רב המנונא אמר אינו חייב אלא אחת. א"ל ר' זעירא ולאו כל שכן הוא אלו מזיד בשב' ושוגג במלאכות אינו חייב על כל אחת ואחת מפני שנתעסק ה שגגת מלאכות שבת או בשגג' מלאכות. רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירא קצר חצי גרוגרת בשבת זו בזדון שבת ובשגגת מלאכות וחצי גרוגרת שבת זו בשגגת שבת ובזדון מלאכות שגגה שבו מהו שיצטרפו איפשר לומר שבתות מחלקות שבתות מצטרפות הרי תמחויין חולקין ותמחויין מצטרפין. אמר ליה איני יודע טעם חמתוי ולא מתניתא הוא כתב אות אחת בשבת ואות אחת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. א"ר עזריה קומי רבי מנא תיפתר בזדון. א"ל ולא כל שכן הוא מה אם הזדון שאינו חולק אינו מצטרף. שגגה שהיא חולקת לא כ"ש שלא תצטרף. א"ר "תניה לא אמר לא קצר חצי גרוגרת בזדון שבת ובשגגת מלאכות וחצי גרוגרת' בין הערבים בשגג' שבת ובזדון מלאכות שגגת שבו ושגגת שבו מהו שיצטרפו. א"ר מנא אף על גב דלא א"ר יוסה דא מילת' אמר דכוותיה. אבל תני זית בידיעת הקודש ובהעלם טומא' וחצי זית בעלם הקודש ובידיעת הטומאה העלם שבו והעלם שבו מהו שיצטרפו. ניחא שבת שבאו לה ימי התול בנתיים. גבי נידה מה אית לך. ריש לקיש אמר תיפתר בנדה קטנה. שבאו לה ימי הפסק טהרה בנתיים. רבי אלעזר בי רבי שמעון אומר כך שאלו בא על נדה אחת חמש בעילות בעלם אחד מהו חייב אחת על כולם או אחד על כל אחת ואחת. א"ל חייב על כל אחת ואח'. וקשיא אילו קצר וקצר בעלם אחד כלום הוא חייב על כלם אלא אחת. רבי אחא בשם רחנינא כן רבי מנא מקשי לה. ולא כן א"ר שמו' ר' אבהו בשם רבי יוסא בן חנינא כל הדא הילכתא כרבי אליעזר ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת. אף הכא לא יהא חייב אלא אחת. אמר רבי יוסה קיימתיה כיי דמר רבי אחא בשם רבי חנינא לית כן כרבנן דקיסרין בשם רבי ניסא כל [illegible] הילכתא דרבי אליעזר הוא. וכל דיפוק מינה הלכה כולה כרבי אליעזר: אבות מלאכות ארבעים חסר אחת מניי' לאבות מלאכות מן התורה רבי שמו' בר נחמן בשם רבי יונתן כנגד ארבעים חסר אחת מלאכ' שכתוב בתורה. בעון קומי ר' אחא כל הן דכתי' מלאכות שתים. א"ר שין אשגרת עיינה דר' אחא בכל אוריתא ולא אשכח כתיב דא מילתא בעא רא מילתא ויבא הביתה לעשות מלאכתו מנהון. ויכל אהי' ביום השביעי מלאכתו אשר עשה מנהון. תנא ר' שמעון בן יוחי ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה. הרי זה בא להשלים ארבעים חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה. רבי יוסי בי ר' בון בשם ר' שמואל בר נחמני כנגד ארבעים חסר אחת פעם שכתוב במשכן עבודה ומלאכה. א"ר יוסי בן חנינא "זה הדבר אין כתיב כאן אלא אלה הדברים דבר דברי' דברים מיכן לאבות ולתולד'. ר' חנינא דציפורין בשם ר' אבהו אלף חד. למד תלתין. ה"א [illegible]. דבר חד. ודברי' תרין. מיכן לארבעי חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה. רבנן דקיסרין אמרין מן אתרה לא חסרה כלום. אלף חד. למד תלתין. ח' תמניא. לא "מתמנעין רבנן חדשן בין [illegible] לחדת. ר' יוחנן [illegible] ב

מראה הפנים ותגהות

א בבלי שם.

ב עיין בבלי שם ס"ח ע"ב.

ג לקמן ר"ו ע"ב הגי' משיל פילין ומילי כ"ל מנח ללין.

ד בבלי שבת פ' ע"א וה"ב.

ה בבלי סנהדרין ס"ג ע"א ע"ב הגי'.

ו עיין בבלי שבת ס"ס ע"ב

ז עיין בבלי כמיר י"ג ע"א.

ח כריתות ל"ג בבלי שם ס"ח ע"א.

ט עיין תוספתא שב' פ"ט תוספת' כריתות פ"ב.

י בבלי שבת ע"ס ע"א.

יא שם ע' ע"ב.

יב בבלי שבת ס"ט ע"ב.

יג שם ע' ע"א. מכילת' ויקהל.

יד לעיל מסוף שבי כ"ז ע"א וה"ב.

פירוש

כלל גדול. פשט עם ס'. פי' היה ליחד עם נט של ר"נ מטאלן. פי' טפי' הדברי': והחובות' פי' הנדרת ומסרת כי קיט חייב פלג לחת ומפר לו נזה הלשון פשם שבחר הכי פירש לו המתית בזה הלשון ולקמן בזה הגמ' מנחר הענין: בעלם. שם פקי' ופל כלימד ולימת מכירה: שאלו בדה פי' שאלו בה: אשגרת עיינה ס'. פי' תתיל לבדוק עינו של רב פשט ס':

וכ"ה בשם קירקס ויותר נכון בעלם.

פירוש

ובכי' פי' לקיחה: מכרתא. פי' פתגמיסת לחוץ שיבמ' להלפה: האזני' פי' לרופ' שלב פדרנא. פי' קן חלי' הרגלים הוא ובנקודין לא' בלפ"ג: הטעם. פי' ואף שאלני' עוכי כפן תמור והשלון על כתפות ידיהם וחו מסל' ידיו ולפי שתכן אתו מחיכו' נגד כמו היטפש על כלה אמר הס' וקסו' הוא ל' תחיכו' כשו קוטשו לבריח בו: לעבביתא. פי' מונה לפכ' קוק' יש סימן כו'. פי' אם הכליה אחר שבב' בית או אחר שנשא ס' סימן הוא. ב ללימותולך: נ' סימני. פי' דוקא לאחר נ"פ ואם דפתריקים פי' כמו שקלינו ביעקב ס': בתקלט' ופ' ר"שיא' הכל' לכבו' לבנה' וממש קולשבן שו שללאו סלך אחריו ופקיה כיתוב אבבעיתו. פי' שמנו של סלך: ואוקמה: פי' שמנשו אלגשפתיו הפסחה בוה: ויתב ליה ס'. פי' שר"פ סב לו ואם' ליני זו סבלן עד שלדע מה שיהיה לו בסוף כיון שמשבפעכיון לשם פר' אלף ני ליה לו': והוה תמן ס'. פי' שהיה שב כחם והשיל לנלסו: עדרו: כמו בעדו ותפי' הפנין שבעוד ופת ר"א שם הדרך הפסול נרגש על הים והיא נטם ופת: מיקטע כיסן. פי' לנקות פני': חסודש' פי' דלפו שבנם יקפחריהשר. פי' לקואיל ר'בו'. פי' שהלב' פיהלנפו' ופלב' אם' החיים הכטו ומת וכן היה בסעב' שאחר זהקליה כו'. פי' שמע קול הסנהרים סידר'. ואם בית העדנים: וסיפו. פי' שכנבו ופלסיקת יתכבבפדרב': השיש. פי' הול' אפש' פי' וכי בגה הגר: סלטוסא. פירש שלבל עבר סקעה: בן אקן ס'. פי' וכי פריות קלכמה אתה סדיה לוחן ופ' דירנים סירש עולם שלא סבר עוד סהסה אסטרולני'. פי' מה' סבבני' אולקם' פי' שאם' אלו הפבסים ילפין ולא יחזרו בניהם: זכיקפסיי. פי' כמו עמי לדק של' סעפתי זהנ' ימי' עקל. פי' כבר לת': אפלו בן כו'. פע"פ אוה נכלים בדקו ופלמי סליכתם בטפחים אלוהקי סתפשי של זה ולפי תעסם אתותו נהכרת האמכה בה פיסו. פי' שה עשו שהו עשיתו: ותגיך. פירש ובמתו לו הדנה כחן נשקי. פי' ופתח יולפן ניתידה לפי ברותה נבוכנים שבשנה סינה שבמקה לנאתו: תבר ופר כה'. פי' שחור ומפור כלים סתהבקיו נפישה ואלא לפתח מדברי קססין ופטנבן: למכבתו. פי' לסקל חיה רעה ל' כימוח ובריחה: ריסל. פי' שיפול ביד חיה רעה: אותרחץ ס'. פי' שבטח נגרלה לנו' שלה. צריון ספקספס האמשה: כבהו. פי' כל נשהראשקואל שב כ"ש' חפ"ו ולאחר אין עוד כוה דהיינו לבנת ד' אלפים מתקפ"ב תשיב הפשלה לישראל הוה פי' אל כשה שמר ס' ותשובותים אלא חמשה שלא האמינו: מה הל'. פי' והלא כבר שמע וחייה נער לא עדת נחך: שכבשן כפני: פי' הם עמו ירך כנסו' נבני יאולק: וסמת כ'. פי' הבנה: ובר אות ליה. פי' ולמה אתה אומר לבר אלהין: סליק פירקא:

דאודניה בעא מיהודיה בשבתא. תני בו חבירין משום חכשים. ר' ינאי סבר מימר שמן הוא שהוא מרפא. וחכמים סברין מימר מוך הוא שהוא מרפא. ולא כן אמר רב יהודה בשם רב ועירא החושש אזנו נותן שמן על גבי ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי. ר' ינאי סבר מימר הלכה כר' יוסי. וחברוי סברין מימר אין הלכה כר' יוסי. ולא כן אר בא בר כהנא רב חייא בר אשי בשם רב הלכה כר' יוסי. ר' ינאי סבר מימר אדם לא עשו אותו כקרקע. וחברוי סברין מימר אדם כקרקע הוא. ולא כן אר זעירה עשה לו רב חייה בר אשי בית יד למוך שבאזנו. סברין מימר אדם כקרקע הוא. וכיני. אלא כיני ר' ינאי סבר מימר אין שכיח ומהלך בהן ארבע אמות. וחברוי סברין מימר שכיח הוא ומהלך בהן ארבע אמות. אר מנא שמעת טעם מן ר' שמואל בשם ר' זעיר ולא אנא ידע מה שמעת. מי כדון. אר יוסי מסתברא כשן של זהב שעשרה לה ביזק לא תצא יי' נפלה ומחזרה ליה. שן תותבת מה אית לך. עוד היא מבהתה מימור לנגרא עבד לי חורי הוא נפלה ליה ומחזרה ליה. ר' יסה ור' אמי חד חשש שיניה והורי ליה חבריה. וחד חשש אודניה והורי ליה חבריה. ולא ידעין מה אמר דא ומה אמר דא. כן מה דר' יסה שאל לאסיניה דר' יעקב בר אחא מה עביד שיניה דר' יעקב בר אחא חבירינו. כן מה דלא אר יסא לא כמלה מן יומוי רוי הוא דהורי לשנא. ר' ינאי פותר לה בפלפל ובגרגר מלח. וחכמי פותרין ליה על כולהן. יוצאין בסלע שעל הציניות פודריה. ר' אחא בשם רבי בא בר ממל אפי' טס. והא תנינן הבנות יוצאות בחוטין. ר' בא בשם רב יהודה אפי' כרוך על צוארה. אבא בר בא מפקד לשמואל בריה לא תקבל עליך מתני' אלא אבל לא בקיסמין שבאוניהן. כיני מתני' ערביות יוצאות רעולות מדיות פרופות. תני רבן שמעון בן גמליאל אומר לא שנו אלא מטבע ואבן היא באגוז מותר מפני שהוא מיטלטל. אמר רב אחא בר ארבה אתיא דרב שמעון בן גמליאל כרים. כמה חיים אמר דבר שהוא מיטלטל מותר. כן רבן שמעון בן גמליאל אומר דבר שהוא מיטלטל מותר. שמואל אמר יוצאין בו משום סגל ונכנסין בו לעזרה. ר' ינאי מקשה יוצאין בו משום סגל. והוא סגל נכנסין בו לעזר' ואינו סגל. אר בעא עד די הוות מקשה לה על דשמואל קשיתה על דמתניתן סמוכות שלו שמאין מדדם יוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן בעזרה. אר מנא אמור סופה דליה והוא פליגא על דשמואל. כמא סמוכות שלו שמאין מדדם ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה. אנקטמין טהורין ויוצאין בהן. מהו אנקטמין טהורין. אר אבהו הנים קטמין חמרא יידי. הבנים יוצאין בקשרי. בקשרי פיאה. ובני מלכים בזוגין. ר' זעירא אמר בזוגין שבצוארו. מהו וכל אדם בין קטני עניים בין קטני עשירים. ר' אילא אמ' בזוגין שבכסותו. מהו וכל אדם. בין גדולים בין קטנים. מתניתא פליגא על ר' זעירא יוצא הוא אדם בזוגין שבכסותו. ואינו יוצא בזוגין שבצוארו. אלא כאן בגדולים וכאן בקטנים. יוצאין בביצת החרגול. טב לאודנא. ובשן של שועל טב לשינה. ובמסמר הצלוב. טב לעכביתא. אית תניי תני ומחליף. ר' חנניה בשם רבי יוחנן כמתני'. ר' שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל שהוא מרפא אין בו משום דרכי האמורי. דתני הדניבת משום דרכי האמורי. ר' יודה אמר משום דגן עז. וראש דגן ושתי כפות ידיו. חוט דני משום דרכי האמורי. ר' יהודה אומר משום גד. דן ואמר גד אלהיך דן. לאו לאו משום דרכי האמורי. רבי יהודה אומר משום עז ויאמר לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו. תני ר' חייא עמד עצם בגרונו נותן מאותו המין על ראשו ואין בו משום דרכי האמורי. תני רליעזר בן יעקב לא תנחשו ולא תעוננו אע"פ שאין נחש יש סימן. ובלבד לאחר ג' סימני. כגון ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל. יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו. אר אלעזר הלכין אחר שמיעת בת קול. מה טעמא ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו. ר' לעזר שאל לפונייה אתא אבמיוני דחמאי ואקימיה מאחריה ויתב ליה. אמר הכין כל עמא לא אקים לבר נש אלא לי. לית איפשר דאנא נפיק מיכא עד דנידע מה דוי בסופיה. והוה תמן חד שרי נפיק ויתב ליה עדרו תמן אתת ודיכרי. וקרא עלוי ואתן אדם תחתיך וגו'. חד תלמיד מן דבר קפרא הוה נפיק מיקטע כיסן חמתיה חד קיט חזיא פרי בתריה אל חזיא פרי בתרך. שבקיה ואזל ליה בתריה וקרא עלוי ואתן אדם תחתיך. גרמניא עבדיה דר' יודה נשיא נפק בעי מילוויה לר' הילא. אתא כלב שוטה בעי איתגרייא ביה כרי אילאי. נער ביה גרמני שבקיה ואזל ליה בתריה וקרא עלוי ואתן אדם תחתיך. בר קפרא הוה איעלל לחדא קרייא. סי עלל נכשל באצבעו. עאל ושמע קליה דטלייא קרי אם כנפו יבא בגפו יצא. אמר חמה שלא עלת בידי אלא המדה זו בלבד. וכן הווה ליה. ייר יוחנן ורשב"ל הוו מתחמדין מיחמי אפוי דשמואל. אמרין נלך אח' שמיעת בת קול. עברין קומי סדרא שמעין קליה דטלייא ושמואל מת. וסימון וכן הוות ליה. ר' יונה ור' יוסה סלקון מבקרה לר' אחא דהוה חשיש. אמרין נלך בתר שמיעת בת קול. שמעין קליה דאיתתא אמרה לחבירתה איטפי בוצינה. אמר לה לא יתטפי ולא מיטפי בוצינהון דישראל. ר' יוחנן הוה עבר בשוקא חמא חד מזבן מן אילין סלמוסה. אל מן אילין את חיי. אל אין. שבקיה ואזל ליה.

בתר שעה עבר גביה. אל ר' צלי עלוי דמן ההן שעתה לא זבנית כלום ואל שני אתרך פעמים ששינוי השם גורם פעמים ששינוי המקום גורם. יתרין תלמידין מן דר' חנינ' הוון נפקין מקטע כיסין. חמתון חדא איסטרולוגוס. אמר אילין תרין מי נפקין ולא חוזרין. מי נפקין פגע בהון חד סב אמר זכון זכון עמי דאית לי תלתא יומין דלא טעמי' כלום. והוה עמון חד עיגול קצין פלגא ויהבינה ליה. אכל וצלי עליהון. אמר לון תתקיים לכון נפשיכון כהדין יומא היך דקיימתון לי נפשי בהדין יומא. נפקין בשלם וחזרון בשלם. והוון תמן בני אינש דשמעון קליה. אמרין ליה ולא כן אמרת אילין תרין מי נפקין ולא חזרין. אמרי' אי דהכא גברא שקר ואיסטרולוגי' דידיה שקרין. אפי' כן אזלין ופשפשון ואשכחון חכינתה פלגא בהדא סובלא ופלגא בהדא סובלא. אמרו מה טיבו עבידתכון יומא דין. ותנון ליה עובדא. אמר ומה הדא גברא יכיל עביד דאלההון די יהודאי מתפיים בפלגי עיגול. ר' חונה משתעי הדין עובדא תד גיור הוה איסטרולוגוס חד זמן אתא בעי מיפיק. אמר כדון נפקין. חזר ומר כלום אידבקת בהדא אומתא קדישתא לא למיפרוש מן אילין מילייא. ניפיק על שמיה דברין קריב למכסתא יהב לה חמרא ואכלה. מאן גרם ליה דיפל בגין דהרהר. מאן גרם ליה דאישתזיב בגין דאיתרחץ על בריה. אמר לוי כל המנחש סופו לבוא עליו. ומה טעמ' כי לא נחש ביעקב. כי לו נחש. אר אחא בר זעירא כל מי שאינו מנחש מחיצתו לפני כמלאכי השרת. ומה טעמא כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. אר תניי בריה דר' אבהו כבחצי ימיו של עולם היה אותו רשע עומד סים כעת יאמ' ליעקב ולישראל מה פעל אל. אר ירמיה בן אלעזר עתידה בת קול להיות מפוצצת בארהי צדיקים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו. ר' ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא עתיד הקב"ה לעשות מחיצתן של צדיקים לפנים כמחיצתן של מלאכי השרת ומלאכי השרת שואלין אותן ואומרי' להן מה פעל אל. מה הורה לכם הקב"ה. אר לוי בר חיות' ולא כבר עשה כן בעולם הזה תוהד ענה נבוכדנצר ואמר הא אנא חזי גוברין ד' שרין מהלכין בגו נורא וחבל לא איתי בהון. ומה תל וחבל לא איתי בהון. אלא מלמד שהיו סריסים ונתרפו. ורויה די קדמיתא אין כתיב כאן אלא ורויה די רביעאה. הן הוו מכבשין לפניו את האור. דמי לבר אלהין. אמר ראובן באותה שעה ירד מלאך וסטרי' להוא רשיע על פיו. אל תקן מילך וכר אית ליה. חזר ומר בריך אלההון די שדרך מישך ועבד נגו די שלח בריה לית כתיב כאן. אלא די שלח מלאכיה ושיזיב לעבדוהי די התרחיצו עלוהי:

הדרן עלך במה אשה יוצאה

א׳ כלל גדול אמרו בשבת כל השוכ' עיקר שבת ועשה מלאכו' הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת. היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה. העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: ב׳ אבות מלאכות ארבעים חסר אחת החורש הזורע הקוצר המעמר הדש והזורה הבורר והטוחן והמרקד הלש והאופה. הגוזז את הצמר המלבנו המנפסו הצובע והטווהו המסך והעושה שתי בתי נירין האורג שני חוטין הבוצע שני חוטין הקושר והמתיר. והתופר שתי תפירו' הקורע על מנת לתפור שתי תפירות: ג׳ הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו המעבדו והמוחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות: ד׳ הבונה והסותר המכבה והמבעיר והמכה בפטיש והמוציא מרשות לרשות אילו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת: ה׳ ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב עליו חטא' וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו: ו׳ המוציא תבן כמלוא פי פרה. עצה כמלוא פי גמל. עמיר כמלוא פי טלה. עשבים כמלוא פי גדי עלי שום ועלי בצלים לחין כגרוגרת. יבשים כמלוא פי גדי ואינן מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן. המוציא אוכלין כגרוגרת מצטרפין זה עם זה מפני ששוו בשיעוריהן חוץ מקליפיהן וגלעיניהן ועוקציהן וסובן ומורסן. רבי יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים המתבשלות עמהן:

פרק שביעי

הלכה א׳. כלל גדול אמרו בשבת כו'. מהו כלל גדול. אר יוסה בי רבי בון שהוא גדול מכלל שביעית. שהשבת חלה על הכל ושביעית אינה חלה אלא על עבודת הארץ בלבד. תמן תנינן כלל גדול אמרו בשביעית מהו כלל גדול. אמר רבי יוסה בי ר' בון שהוא גדול מכלל מעשרות. שהשביעית חלה בין על אוכלי אדם בין על אוכלי בהמה.

מראה מקום והגהות

א׳ עיין בבלי שבת ס"ה ע"ב.

ב׳ עיין תוספתא שבת פ"ה.

ג׳ תוספתא שבת פ"ז.

ד׳ בבלי שבת ס"ז ע"א.

ה׳ שם

ו׳ שם ע"ב וע"ש הגי' ועיין ג"כ תוספתא שבת פ"ח.

ז׳ בבלי שם ע"א.

ח׳ עיין בבלי חולין צ"ה ע"ב.

ט׳ בבלי מגילה ל"ב ע"א.

י׳ עיין בבלי ברכות מ"ב ע"ב.

יא׳ עיין בבלי חולין שם וע"ש.

יב׳ עיין התוס' בע"ז בבבלי שבת קנ"ו ע"ב.

יג׳ עיין בבלי נדרים ל"ב ע"א.

יד׳ שם ע"ב.

טו׳ שביעית פ"ז מ"א. בבלי שבת ס"ח ע"א.

לא תצא ואם יצתה אינה חייבת חטאת מותרת לצאת בו בחצר.
ר בא בר כהן בשם רב ששת מתניתא אמרה כן. וככבול ובפיא'
נכרית בחצר. ר' ליא בשם ריש בר חייא אפי' במקו' שאמרו לא
תצא ואם יצאת אינה חייב' חטאת אסורה לצאת בו לחצר.
והאיש על ידי שאינו שחוץ מותר. נישמעינה מן הדא רבן
גמליאל ברבי ירד לטייל בתוך חצירו בשבת ומפתח של זהב בידו
ונערו בו חביריו משם תכשיט. הדא אמרה העשוי לשם תכשיט
אסור. הדא אמרה עשוי לכך ולכך. הדא אמרה אחד האיש ואחד
האשה. הדא אמרה אפי' במקום שאמרו לא תצא ואם יצתה אינה
חייבת חטאת אסורה לצאת בו בחצר. מפני מה גזרו על סנדל
מסומר. יש אומרים שהיו רואות את ראשו ומפילות. וי"א שהיו
שומעות קולו ומפילות. וי"א על ידי שהיו נדחקין זה בזה
והורגין זה את זה. מה נפיק מן בינייהון הדוסמא. מאן דמר שהיו
רואות את ראשו ומפילות מותר. ומאן דמר שהיו שומעות קולו
ומפילות או שהיו מדחקין זה בזה והורגין זה את זה אסור. ולא
כשעת השמד גזרו מכיון שעבר השמד יהא מותר. לא עמד בית דין
ובימל. מעתה אפי' בחול. לאו אורחיה דבר נשא מיהוי ליה תרין
סנדלין חד לחולא וחד לשובתא. תני מלה עליו מטלית
מלמטן מותר. ר' יוחן בי ר' ישמעאל הוות רגליה שדוקה ועבדין ליה
כן. כמה מסמרין יהו בו. ר' יוחנן אמר חמש' כחמשה ספרי תורה.
ר' חנינא אמר שבעה וכימיך דכאן. נהגין רבנין כהדא דר' חנינא.
חד רבי אחא בשם ר' חנינא תשעה. ר' הוה נותן שלש' עשר כזה
וא' עשר בזה כמניין משמרות. וכמסמרי' נטועים. מה משמרו' כ"ד.
אף מסמרים כ"ד. ר' יוסי בן חנינא אמר כלי בית אינה עולה
למניין מסמרים. ר' זעירא שאל לר' בא בר זבדא מהו ליתנם
על גבי סנדל אחר. אל שרי. מהו ליתנם על גבי מנעל אחר א"ל
שרי. אין מנעלין מנעלים וסנדלים. אבל סכין ומריחין אותן. ר'
קריספא בשם ר' יוחנן תלמידוי דרבי חייה רובא אמרין הראשונים
היו אומרים מנעלין. והשניים היו אומרין אין מנעלין. ואיתשלח
לר' ומר אין מנעלין. א"ר זעיר הא אדלא חדא מן תלמידוי
דר' חייא רובא. חדבנן דקיסרין בשם ר' יוסי בן חנינ' כדברי
מי שהוא אומר מנעלין וכלבי' לאחורי תסכין. א"ר חיי'
בר אשי נחתין חוין יתבין קומי ר' משחין ומשונין. אבל לא
מנעלין. אין סכין מנעלין וסנדלין. לא יסוך אדם את רגלו והוא
בתוך המנעל ואת רגלו והוא בתוך הסנדל. אבל סך הוא את רגלו
ונותנו בתוך המנעל ואת רגלו ונותנו בתוך הסנדל. סך ד
ומתעגל על גבי קטבלייא חדשה ואינו חושש. לא יתגנה על גבי
טבלה של שיש ומתעגל עליה. ריש בן גמליאל מתיר. אין לובשין
מנעלין וסנדלין חדשים אלא אם כן לבשן והלך בהן מבעוד יום.
כמה יהא בהולכן. בני ברתיה דבר קפרא אמרין מבית
רבא דבר קפרא עד בית רביה דר' הושע. ציפוראי אמרין מן
כנישתא דבבלאי עד הדתיה דר' חמא בר חנינה. טיבראי אמרין
מן סדרא רובי' עד חנותיה דר' הושעיה. סנדל שנפסקו אזניו שנפסקו
תכתיו שנפסקו תרסיותיו או שפירשה רוב אחת מכפיו טהור.
נפסקה אחת מאזניו אחת מתכתיו אחת מתרסיותיו או שפירש
רוב מכפיו טמא. ר' יהודה אומר הפנימית טמאה והחיצונה
טהורה. ר' יעקב בר אחא ר' טבליי תנין בר בא בשם רב
הלכה כרבי יהודה לעניין שבת. ר' שמואל בר רב יצחק הוה ליה
עובדא שלח לר' יעקב בר אחא גבי רבי חייא בר בא. א"ל
כשם שהן חלוקין בשבת כך הן חלוקין בטומאה והורי ליה כרבנן.
ר' שמואל בר רב יצחק בעי ושמע מיטר הלכה כר' יהודה והוא מורי
ליה כרבנין. ר' אחא בר יצחק הוה ליה עובדא שלח שאל לר' זעירא
ר' זעירא שאל לר' אימי. אמר לו כדברי מי שהוא מטמ' אסור
לצאת בו. וכדברי מי שהוא מטהר מותר לצאת בו. ולא אפיק גבי
כלום. תני אבל מטיל הוא בהן עד שהוא מגיע עד פתח חצירו.
ר' אחא ור' זעירא הוון מטיילין באיסטרטין איפסיק סנדליה דרבי
אחא. מן דמטון לפולי א"ל והו פתח חצירך. ר' אחא כריך סבניה
עליהון רבי אבהו כריך אגיד מלבניקי. סבר ר' אבהו אגיד
מלבניקי מן המוכן הוא. ר' יונה מלקיה דחליטורה זיקר אוף ציכתר
הוה סדרת יקיר. ר' אלעזר מטלק ליה. ר' ירמיה בעי קומי
ר' זעירא מהו להחליף. א"ל שרי. אפילו כן אמי ליה פוק חמי
חד סיב וסמוך עלוי. נפק ואשכח לר' בא בר ממל ושאל ליה ושרא.
א"ר יוסי מתניתא אמרה שהוא מין מלבוש. דתנינן או בשל שמאל
בימין חליצתו כשירה. הדא דתימר לאורך אבל לרוחב צריך שיהא
חופה את רוב הרגל: ולא כיחיד. א"ר אבא מפני החשד שלא יאמרו
איש פלו' נפסק סנדלו והלאו בית שיחו. בזמן שאין ברגלו
מכה הא יש ברגלו מכה הוא נותן. על אי זה מהן הוא נותן.
שמואל אמר על אותה שאין בה מכה הוא נותן. אם אומ' את
על אות' שיש בה מכה הוא נותן מאן צייר ליה דלא יהן על תורתיה.
ר' יוחנן אמר על אותה שיש בה מכה הוא נותן. שמעון בר בא
הוה משמש קומי ר' יוחנן והוה מושיט ליה סנדליה כהדי' דתני.
ברוך הארץ כשהו' נועל נועל של ימין ואח"כ נועל של שמאל.
וכשהוא חולץ חולץ של שמאל ואח"כ חולץ של ימין. א"ל ר"י בבליא
לא תעבד כן שהראשונים לא היו עושין כן. אלא כשהוא נועל
מנעל של שמאל ואח"כ מנעל של ימין. שלא תהא נראות של יסק
סנימה. הדא אמרה על אותה שיש בה מכה הוא נותן. א"ל אין

בבליא רקמתיה עלוי. יוצאין בתפילין ערב שבת עם חשכה.
ואין יוצאין בסנדל מסומר ערב שבת עם חשכה. מה בין זה
לזה. זה דרכו לחלוץ. וזה אין דרכו לחלוץ. אי זהו קמיע
מומחה. כל שריפא בו ושנה ושילש. ר' אבהו בשם ר' יוחנן
נאמן הרופא לומר קמיע זה מומחה ריפיתי בו ושניתי ושילשתי. רבי
שמואל בשם רבי זעירא ריפא לאדם אחד נאמן לאדם אחד. לשנים
נאמן לשנים. לשלשה נאמן לכל אדם. יוצאין בקמע מומחה בין
בכתב בין בעשבים. ובלבד שלא יתנו לא בשיר ולא בטבעת. בעון
קומי רבי יונתן מהו מיתניתיה בחזן סילונה. א"ל ובלבד שלא יתננו
לא בשיר ולא בטבעת. בעון קומי ר' יונתן מהו מפיק בחחוא
מוסייקה. אמר לון משם תכשיט. אי משם תכשיט הוא לא ותניאל
לוסר והמניכא ד' וחבא על צואריי. אי משם משאוי בשבת נימא
כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות. רבי יוסי בי רבי בון בשם
ר' יוסי מכה שנתרפאת נותנין עליה רטייה שאינ' אלא כמשמרה.
ר' אבון בשם רבנין דתמן נותנין על גבי מכה בשבת שאינו אלא
כמשמרה. א"ר תנחומא חוץ מעלי נפנים שהן לרפואה. א"ר חונה
הדא פואה עקר טב סנין טב הוא. בר ראיה ביה חמשה קטרין. שבעה
קטרין. תשעה קטרין טבא סגין. ובלחוד דלא יתן מיי. אין קורין פסוק
על גבי מכה בשבת. והרין דקרי על יבוחתה אסור. בוא וקרי
את הפסוק הזה על בני שהוא מתבעת תן עליו ספר תן עליו
תפילין בשביל שישן אסור. מיהוא תני אומרי' הוו שר פגועין בירושלם
א"ר יודן באן משפגע כאן עד שלא נפגע. ואי זהו שיר פגועין
ח' מה רבו צרי וכל המזמור. יושב בסתר עליון. עד כי אתה
ה' מחסי עליון שמת מעונך. תני לא יצא חייט במחטו
שבבליו. ולא הלבלר בקולמוס שבאזנו. והצבע בחונמא שבאזנו.
ולא השולחני בדינר שבאזנו. ואם יצאו הרי אלו פטורין דברי
רבי מאיר. וחכמים אומרים אומן באומנתו חייב. הא שאר כל
האדם יוצאין בכך. מחלפא שיטתיה דר' מאיר. דתנינן תמן ואם
יצאת חייבת חטאת דברי רבי מאיר. והכא הוא אמר הכין. רבי
מנא אמר לה סתם רבי אבון בשם רבי יוחנן תמן דרך התצאה
בנשים. ברם הכא טפילן ויצאין בכך. מחלפה שיטתון דרבנין.
דתנינן תמן וחכמי' פוטרין בכובלת ובצלוחית של פילייטין. הא
בפחט שאינה נקובה חייב. ודא היא אומן באומנתו חייב. א"ר אבון
תיפתר באשה גירלת. רבי אחא בשם רבי אבא בר רב נחמן דר'
נחמיה זו היא. דתנינן תמן טבעת של מתכת וחותם שלה של
אלמוג טמאה. טבעת של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה.
תני רבי נחמיה מחליף וכן היה רבי נחמיה אומר בטבעת אחר
חותמה. בסולם אחר שליביו. בקולב אחר מעמידיו ונעל אחר סמניירין.
א"ר אילא תיפתר דברי הכל כשהוציא' לחתום בה. ר' שמואל בשם
ר' זעירא היתה עשויה לכך ולכך הוציאה לחתום בה חייב.
הוציא' לשם תכשיט פטור אף על חחות' שאף החותם טפילה לתכשיט.
כתיב וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים. מלמד שהיו
מזוינים בחמשה עשר מיני זיין. ואי זו היא. חאלה. מן מה דתני
רבי יעקב בר סוסי ר' יוסה מאימתי חורמין את הגורן משתיעקר
האלה. הדא אמרה כמין דייקין. ומה טעמא דרבי אלעז' תגור
חרבך על ירך גבור הודך והדרך. מה טעמון דרבנן וכתתו
חרבותם לאתים. לאתין. וחניתותיהם למזמרות. למינויין. רבי
חייא בשם רבי יוחנן בירית כל שהוא יחידית. כבלים כל
שהשלשלת בנתים רבי יהוד' אמר בירית זו אצעדה. דמר רבי
יהוד' ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד
טבעת עגיל וכומז לכפר על נפשותינו לפני ה'. אצעדה. זו כרוספלה.
צמיד שיריא. כמה דאת אמר והצמידים על ידיה. טבעת. עזקיא.
עגיל. קרשיא. כמה דתימר ועגילים על אזניך. וכומז יש אומרים
זה טפוס של רחם. ויש אומרי' זה טפוס של דדים. כתיב ביום
ההוא יסיר ה' את תפארת העכסים. קורדקייה. כמה דתימר
וברגליהם תעכסנה. השביסים. שלטוניה. כמא דאת אמר שבים של
סבכה. השהרוני' עונקייה. כמא דאת אמר ויקח את השהרוני' אשר
בצוארי גמליהם. הנטיפות של מיני השירות שיראין. והרעלות.
בלנדייא. הפארי'. בליליא. כמא דאת אמ' פארכם על ראשכם.
והצעדות פ"ופסלה. הקישורי' קרקשיא. ובתי הנפש. תיריג' עקילם
אסטו טוכריאה. דבר שניתן על בת הנפש. והלחשים קדשיא
דבר שהוא ניתן על בית הלחישה. הטבעות חזקייא. נזמי
האף דבר שהוא נתן על גב החוטם. המחלצות. פירזומטא. המעטפות.
קולבין ומעפרן. המטפחות. סבניין רבנן. והחריטין זונרין
מציירין ואילוסריקא מציירין. כמה דתימר ויקח מידם ויצר
אותו בחרט. הגליונים. גלגלייה. והסדינים. סרניא. הצניפות
אולריא. כמה דתימר ואומר ישימו הצניף הטהור על ראשו.
וכתיב והיית עטרת תפארת ביד ה' וצניף מלוכה בכף אלהיך.
הרדידים לסוטה כמא דתימר נשאו את רדידי מעלי שומרי החומות.
אנן כר' אימי אמר קומי ר' יהודה מנשיא בר מנשה ירמיה.
ובלבד שלא תצא. לא ילדה בשל זקנה ולא זקנ' בשל ילדה.
והתנינן חבנו' יוצאות בחוטין. רבי בא בשם רב יהודה אפילו
כרוך על צוארה. רבי שמואל בשם רבי זעירא תמן אפילו שאינה
יכולה להביא תוטמה לשערה יוצאה ודא. ברם הכא לא תצא לא
ילדה בשל זקנה ולא זקנה בשל ילד'. א"ר אבהו כל שהוא
תחשב בשער נקרא פאה. רבי ינאי זעירא נסל שהיה

פאה.
חרוסמא. פי' סנדל
המסומר שלא ניכר בין
דתולספוס:וכיסיד דבאר.
פירש דכתיב כרשה וקרת
ברזל ונחושת מנעליך
ומפר' הפסוק דברזל
היינו הסמור של מנעלי'
יהיו כמספר ימיך ר"ל
ימי השבוע: וכמסמ ו'.
פי' דד"ש מדכתיב כגי"ן
וענייט בסמ"ך ומ"ס
לסמכתם בעלמא הוא:
משחין ומשונין פי' סכין
בשמן ועליהם לוחי:
קוסבליא. פי' עור עלוק:
חרסיותיו. פי' רצועותיו:
באיסטרטין. פי' בשו
פרטיא ופלטיא: דמטון
לפולי. פי' משהגיעו
לפתח השער: סבניה.
פי' אבנט עמו: אגור
מלבנקי. פי' קשר סין
עצב אצמו מלבנקי:
טלקי לחגות' דחליטר.
בכ"ל וכן הוא בינמות
ופס לפרש"ט בעו"הי עס
כל הסוגיא: הדא פואה.
כל הסוגי' לפרש פי"ה
בשירובין דף ימחים נעיל
פירשתי בפ"ק דשכלתין:
בקולב כו'. פי' תוא עמוד
שתוקעין בו יתידות לתלו
בו החנוני' את הקלב:
חמשה עשר. כמ"א
איתא חמשה וכן משמעות
של וחמושים: האלה.
פירשתי לעיל בפ"ק
דמעשרות: הדא אמר'
כו'. פי' זאת אומרת
שהאלה הכתובה כאן היא
כמין רומח והוא ר"ל
כמין רחת של תבוא' שש
ברתצו כמין יתידות כמו
שם לכלי זיין הנקרא אלה
לאתין. פי' כלי ברזל
שקולרין בו התבואה. ר"ס
שהוא מרה שחופרין בה
למנויי. פי' כלי שגוזזין
בו לקצר או שחת:
כרוספלה. פי' חלי בתס
שעושין ברגל: טפוס. כסו
דפוס: קורדקיה. פי'
מנעלים של עקב שלפניו. פי'
סלכפת פרוקפת בנוקבים
תרגו של וכם קנרכורותיו
הוא וכמו' שלט רקמתי
ובערוך ערכם ארטוריה
עקיקה: פל' עקקים
לגרגרותיך ובל פילי
הערלה וחית כתבהו בכפ'
דם'"על שמיהם' נ"ונם
בערוך ולא יבוחינם
להעלותם על הגליון
וגם כיפה ערפה תרומה
לפקף עוידא. פי' כפו
מודל' ועכינו יאכוף
אבפתן:

מראה מקום
ותנ"ת ו"ח
[a] בבלי שבת ס' ע"א
[b] ע"ש ע"ב. ח"ר קהלת פ' דברי חכמים. לקמן סנהדרין כ"חפ"א.
[c] בבלי שבת קי"מ ע"
[d] בבלי שבת קמ"ם ע"ב. תוספתא ס"ד.
[e] בבלי שבת קי"ב ע"א. תוספתא כלים ב"ב פ"ד ועיין כל הסוגיא לקמן יבמות י"ב ע"ד.
[f] שם.
[g] עס הגי' להתנתא וחלם א.
[h] יבמות פי"ב ע"ב.
[i] בבלי שבת פ"ס ע"א
[j] [illegible]
[k] שם.
[l] תוספתא שבת פ"ס.
[m] בבלי שבת ס"ם ע"ס. תוספתא פ"ה.
[n] שם ע"ב.
[o] בבלי שבתות ט"ו ע"ב ע"ג. לקמן עירובין כ"ו ע"ג.
[p] לעיל ג' ע"ב ה"ב.
[q] כלים פי"ג ס"ו.
[r] תוספתא שם. נ"ס פ"ג ע"ש הגי'.
[s] לעיל מעשרות מ"ט ע"א.
[t] בבלי שבת ס"ג ע"א.
[u] שם ע"ב.
[v] שם ס"ד ע"א.
[w] שם ע"ב.
[x] יפכ"ן נרים חום שאינו רום' לשערה. ואולי הם שני תיבות חום פה.

סולם יש בו ממש· קישושות אין בהן ממש· א"ר תני וחייבני מה בין קישושות לקמיע מומחה· דתני אסור לבהמה לצאת בקמיע מומחה א"ר אבדימי חיתכיניה מה בין קישושות לאגר שעל גבי המכה· אית תניי תני אין יוצאין בקישושות· אית תניי תני יוצאין. א"ר חייא בר ארא תניין אינון· מה דמר יוצאין בקישושות יוצאין כאגר שעל גבי המכה· ומאן דמר אין יוצאין בקישושות אין יוצאין כאגר שעל גבי המכה· אין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן מפני שהוא עושה חריץ· אין הרחלים יוצאות חנונות רב יהודה אמר כיפה של צמר· רבי יסא בשם רבי חמא בר חנינה עיקר הוא ושמיה יחנונה· רבי זעירא בעא קומי רבי יוסי לית הדא אמרה שאסור לבהמה לצאת בקמיע מומחה· א"ל אין בבלייה דקמתה עליה· אין העגל יוצא בגימון· רב הונא אמר בר נירא· רב. חסדא אמר פינקסה· אבא בר רב הונא אמר סרחועה· אית תניי תני גימון· אית תניי תני גימול· מאן דמר גימון הלכוף כאגמון ראשו· מאן דמר גימול ותעלדו עמה כאשר נמלתהו· מאן דמר גימון מסייע לרב חסדא· מאן דמר גימול מסייע לאבא בר רב הונא ולדרב הונא· ולא פרה בעור הקופד· שהוא נותן עור קופד בין דדיה כשביל שלא תינק את בנה· פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים· ר' בא ורבי שמואל תרויהון אמרין דברי חכמים אפילו לזומשך בה אסור· ר' בא בשם שמואל אם היתה קרנה קרוחה מותר· א"ר יוסי קשייתה קומי ר' בא ומר לא תנינן אלא תנקה בחטם· רבי זעירא בשם שמואל שור שעיטשו רע יוצא בפרומביא' שלו· ורבותינו שבגולה נהגו כן· רבי לייא רב יהודה בשם שמעון בר חייא כלב יוצא בסוגר שלו· אם לחכות בו אסור· אם בשביל שלא לאכול אפשרו מותר· נגיבה אמ' הלכה היא והיה מלמד ובא· כהא דתנן שלא ברצון חכמים· תני רבי יודה בר פזי דרב דלייה אמרו לו או עמוד מביניתינו או העמ' רצוע מבין קרניה· א"ר יוסי כי רבי בן שהוה מתרים כנגדן. אמר ר' חנינה פעם אחת יצאת ושחרו שיניו מן הצומות· א"ר אידי דחוטריה אשתו היית· ומנין שאשתו קרוי' עגלה· לולא חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי· תמן אמרין שכינתו היתה· ויש אדם נענש על שכינתו· א"ר קירים דידמא ללמדך שכל מי שהוא ספיקא בידו למחות ואינו ממחה קלקלתו תלויה בו:

הדרן עלך במה בהמה יוצאה

א׳ במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועו' שבראש' ולא תטבול בהן עד שתרפם· לא בטוטפת ולא בסנבוטין בזמן שאינן תפורין ולא בכבול לרשות הרבים· ולא בעיר של זהב ולא בקטלת ולא בנזמים ולא בטבע' שאין עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאת אינה חייבת חטאת: ב׳ לא יצא האיש בסנדל מסומר ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה ולא בתפילין ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים ואם יצא אינו חייב חטאת: ג׳ לא תצא אשה במחט נקובה, ולא בטבעת שיש עליה חות' ולא בכוכליר ולא בכובלת ולא בצלוחית של פילטון ואם יצאת חייבת חטאת דברי ר' מאיר. וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פילייטון: ד׳ לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה' ולא ברומח ואם יצא חייב חטאת· רבי ליעזר אומר תכשיטין הן לו· וחכמים אומרי' אינן לו אלא גנאי שנאמר וכתתו חרבותם לאיתים ותניתותיהם למזמרות· בירית טהורה ויוצאין בה בשבת כבלים טמאין ואין יוצאין בהן בשבת: ה׳ יוצאה אשה בחוטי שיער בין משלה בין משל חבירתה בין משל בהמה ובטוטפת ובסנבוטין בזמן שהן תפורין ובכבול ובפיאה נכרית בחצר ובמוך שבאזני ובמוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנידתה בפילפל ובגרגר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן בתחילה בשבת· ואם נפל לא תחזיר. שן תותבת ושן של זהב רבי מתיר· וחכמים אוסרין: ו׳ יוצאין בסלע שעל הצינית· הבנות יוצאות בחוטין אפילו בקיסמים שבאזניהן· ערביות יוצאות רעולות ומדיות פרופות וכל אדם אלא שדיברו חכמים בהווה: ז׳ פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף בתחילה בשבת: ח׳ הקיטע יוצא בקב שלו· דברי רבי יוסי ורבי מאיר אוסר· אם יש לו בית קיבול כתותין טמא· סמוכות שלו טמאים מדרס ויוצאין בהן בשבת· ונכנסין בהן לעזרה· כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה· אנקטמין טהורין ואין יוצאין בהן: ט׳ הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדיברו חכמים בהווה: י׳ יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר הצלוב משום רפואה· דברי רבי יוסי ורבי מאיר אוסר בחול משום דרכי האמורי:

פרק ששי

הלכה א׳ במה אשה יוצאה כו'· רב נחמן בר יעקב אמר על ידי שהיא מהדקן שהן חציין בגידתי· והיא שכיתה ומהלכת בהן ארבע אמות. א"ר מנא בקדמיתא הוינן אמרין על ידי שהיא מתרת את התפור· ולא הוינן אמרין כלום· תני ר' הושעי' החתל של תמרי' קורע ומתיר ובלבד שלא יקשור· תמן תנינן אילו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות· שמואל אמר לית כאן של שיער· על דעתיה דר' יהודה אלא של צמר הא של שיער דברי הכל אין חוצצין· רבי בא בשם רב יהודה רבי זעירא בשם רבנין חיתה נימא אחת חוצצת· שתים ספק· שלש אין חוצצות· ר' זעירא בעי קשר נימא לחבירתה· אחת היא אחת· לשתים שתים הן· לשלש שלש הן· רב יהודה אמר זו שהוא יורדת לטבול לנידתה קושרת שערה כנגב המוס לעוברה וסמיך עלי· כהנא שאל לרב מהו מיסק באילן תיכייא· אמר לון כן אמרין אסור לו לאדם לצאת בהמייני· רב הונא הורי לאיתתיה דריש גלותא מיתן ליפרה דדהבא על קפילטה. רבי יוחנן הורי לאילין דבית בן בר תמינא מליה דמרגליתא על פתוחאי· אמר רבי אילא כל המחובר לכסו' הרי הוא ככסות· ותנינן יוצא הוא בזוגין שבכסותו ואינו יוצא בזוגין שבצוארו. אית תניי תני בין אילו בין אילו מקבלין טומא' ואית תניי תני בין אילו בין אילו אין מקבלין טומא'· מאן דמר בין אילו בין אילו מקבלין טומא' בשעשה להן אמבולי. מאן דמר בין אילו בין אילו אין מקבלין טומאה בשלא עשה להן אמבולי· ואפי' עשה להם אמבולי יהו מותרין· ולא כן א"ר אבהו שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן בזוגין שבעריסה תרין אמורין חד אמר מוליך ומביא ובלבד שלא ישמיע את הקול· וחורנה אמר אם השמיע את הקול אסור ואם לאו מותר· תמן אם אינן עשוין להשמיע את הקול בשבת· עשוין הן להשמיע את הקול בחול. ברם הכא אם אין עשוין להשמיע קול לא בחול ולא בשבת מפני מה עשה להן אמבולי: לא בטוטפת· רבי בון בר חייה קובטירה· דבר שהוא נותן במקום הטוטפת· ולא בסנבוטין צובעין תותבן· לא בכבולי סבוסה· תני רבי שמעון בן אלעזר מתיר· רבי אחא בשם כהנא אתיא דרבי שמעון בן לעזר כרבי· כמה דרבי אמר דבר שהוא טמון מותר· כן רבי שמעון בן לעזר אמר דבר שהוא טמון מותר· תכשיטין למה הן אסורין· א"ר בא על ידי שנשים שחצניות והיא מתרתן לחבירתה והיא שכוחה ומהלכת בהן ד' אמות· תני רבי חלפתא בן שאול תכשיטין אסור לשלחן· א"ר מינא לא אמר אלא לשלחן הא ללבשן מותר· תני מטלטלין את השופר להשקו' בו את התינוק· ואת הפנקס ואת הקרקש ואת המראה לכסות בהן את הכלים. א"ר בון מתניתא אמרה כן שאסור ללבשן· דתנינן כל שיאותין בו ביום טוב משלחין אותן אם אומר את שמותר ללובשן יהא מותר לשלחן· ומה הדא דתני מטלטלין את השופר להשקות את התינוק· ואת הקרקש ואת המראה לכסו' בהן את הכלי' בשיש עליהן תואר כלי· סי' כהן תכשיטין של זהב· ואפי' תכשיטין של כסף אמרין בשם רבי ירמיה צמוד· אמרין בשם ר' ירמיה מותר. א"ר חזקיה אנא ידע רישא וסופא סלין רקיקה הויין מתרכין כרותיה דרבי ירמיה· אתא ושאל לרבי זעירא א"ל לא תיסור ולא תישרי· אין האיש כמראה בשבת· אם היתה קבועה בכותל רבי מתיר· וחכמים אוסרין· רבי אחא בשם רבי בא טעמא דהדין דאסר פעמים שהוא רואה נימא אחת לבנה והיא תולשתה והיא באה לידי חיוב חטאת· והאיש אפילו בחול אסור שאינה דרך כבוד· ג' דברים התירו לבית ר' שיהו רואין במראה· ושיהו מספרין קומי· ושיהו מלמדין את בניהן יוונית שהיו זקוקין למלכות רבי אבהו בשם רבי יוחנן מותר אדם ללמד את בתו יוונית מפני שהוא תכשיט לה· שמע שמעון בר בא ואמר בגין דרבי אבהו בעי מלפה בנתיה יתיה הוא תלי לה בר' יוחנן· שמע רבי אבהו ומר יבא עלי אם לא שמעתיה מן רבי יוחנן· תני אין יוצאין באיסטמא· שלשה דברים נאמרו באיסטמא· אין בה משום כלאים. ואינה מטמאה בנגעים· ואין יוצאין בה בשבת· רבי שמעון בן אלעזר אומר אף אין בה משום עטרה לכלות: ולא בעיר של זהב· רב יהודה אמר כגון ירושלם דדהב· רבנן דקסרין אמרין פרוש מוק מקי'ן· מעשה בר' עקיבה שעשה לאשתו עיר של זהב. חמתיה איתתיה דרבן גמליאל וקנית בה· אתת ואמרת קומי בעלה· אמר לה הבין הויית עבידת לי כמה דהוות עבדה ליה דהוות מזבנה מקליעתא דרישה ויהבה ליה והוא לעי באורייתא: תמן תנינן שנים משם רבי אליעזר יוצאה אשה בעיר של זהב· תני רבי מאיר מחייב· בין רבי מאיר לרבנן ניחא רבי מאיר מחייב· וחכמים פוטרין· בין רבי אליעזר לרבנן ניחא רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין. בין רבי מאיר לר' אליעזר קשיא ר' מאיר מחייב רבי אליעזר מתיר· רבי אנייני בר סיסי אמר משום ר' ליעזר כל מקום שאמרו לא תצא ואם יצתה חייבת חטאת אסורה לצאת בו בחצר· כל מקום שאמרו

[illegible] אין בבלאי ס', פי' בן פפס לחה לומר שקשת של הלפה. ולגבי דרפ קרי בבליה כידוע שהיה פנבם נירא. פי' של קסוף מנקבה· פי' לוח שרהשקה· פי' כמין שמיד פיסין תחת לווארו שלה יכופו מחרם כו'. פי' שעשה כן להכעים כדי לקיים סברתו: פעם אחת כו' פי' דפליג אר' יוסי ומפ' שלא היתה יונקת אלא פעם א' ועל זה היה תוהה ומתחלם עד שבשחרו שיניו כו': אדרי דחוטרי· כך היה שמו אשתו כו'. פירש שאשתו היתה יונקתה בדבר שאסרוהו חכמים כגון בסומכי' ובסנכיבי' ביתו לה הדבר דכך נכתב פרתו היתה כו' סרלותה כו' ופרה ועגל סדם מילתא היא:
סליק פירקא:
בכה אשה: תכי"א.
פי' שרשרות של חוטין: ליברא. ותערון גרם לנדה ופי' נגד של זהב של הגפין: תמיני סלית. פי' מחתיכות סלית' על נגד של פשי שטמו כרגוזתא: אמבולי· פי' ענבל: קובטירא. פליפין חבשים כמין ליף. צובעין חותבן כו'· פי' מיני תכשיטין ושהם נוכרין במשנה: שחצניו. פי' נאותניה ונסות הרוה. סלין רקיקי' כו'· פי' לעני' קטניהא מתגדלין נחלידו וכו': חיסור. פי' איסור: קומי· פרש' שמספר שער שלפניו ויניח בלורית שמקריש ולאחר אדם אסור משום דרכי האמורי ומונית אסור משום לא תתחתן· והפרשה משום לא ילכו ולהם האתית משום שלום מלכות: בעי חלפי· פי' רנה ללמד: באיסטמא. פי' מלספת קטנ' המונע שערה מלצאת: פרוש סום כו'. פי' מין תכשיט הוא: מעשה בר"ע כו', כל זה הענין אמרה בע"ס בנסכה ע"ש:

מראה מקום ותגהות
א תוספתא שבת פ"ה.
ב לקמן נדה ס"פ ע"ג
ג בבלי שבת ס"ד ע"ב.
ד אולי צ"ל בר דליה וזה מנוי בירושלמי.
ה בבלי שבת נ"ג ע"ב.
ו בבלי שבת נ"ה ע"ב.
ז תוספתא שם. פ"ג.
ח מקוואות כ"ם פ"ט.
ט בבלי נדה ס"ז ע"ב וש"ב.
י תוספתא שבת פ"ו
יא עיין לקמן נדה פ"ס ע"ב.
יב תוספתא שבת פי"ד וש"ג תגי'.
יג ב"ב פ"ט פ"י.
יד בבלי שבת קס"ט פ"ט. תוספתא שם כ' י"ד.
טו עיין בבלי סוטה פ"ט ע"ב.
טז פיאה פ"ו נ' לקמן כותה ס"ה ע"ב
יז תוספתא שם. פ"ה.
יח בבלי שבת כ"ס ע"ב. לקמן סוטה כ"ד ע"ג.
יט עדיות פ"ב מ"ס
כ תוספתא בבלי שבת ס"ד ע"ב.
כא אולי הוא ר' עגבי בר אבין המוכר בסוריה ר' פנגס בר [illegible]

מראה מקום וחגהות

א בבלי שבת מ"ג ע"א.
עיין בבלי שם קל"ה ע"ב ותוס' שם.
ג עיין הגי' בבלי שבת מ"ט ע"ח.
ד עיין הגי' בבלי שם מ"ג ע"ב.
ה לקמן שבת פ"ו ע"ב.
ו עיין הגי' בבלי שבת נ"ח ע"ב. לעיל ה' ע"ד.
ז שם ר' המשנ'.
ח תוספת' שבת פ"ד. בבלי שם נ"ט ע"א.
ט שם
י שבת פ"ד ע"ג.
יא בבלי שבת תוספתא פ"ה.
יב עיין הגי' בבלי נלפים ל"ח ע"ב.
יג נ"ל מטריה ת"ה בכלפים וקל"א עמוד ג'.
יד לעיל ד' ע"ב ה"ב.
טו עיין הג"' בבלי עירובין ס"ח ע"ב. תוספתא שם פ"ק.
טז שבת פ"ו ע"ב.
יז שם נ"ג ע"ב.
יח תוספתא שבת פ"ג.
יט לקמן שבת ל"ג ע"ב.
כ עיין בבלי שבת נ"ג ע"ב.
כא מלי' נ"ל אותו.
כב בבלי שם נ"ד ע"ב.
כג ע"ב.
כד שם נ"ג ע"ח.
כה חגיגה פ"א ע"ח. תוספתא עירובין פ"ח.

נחיל של רבודין פורסן עליה סדין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמי. מה כרב כשמואל כאן מלמעלן כאן מלמטן. רבי כיסנא בשם ר' יוסי בר חנינה חפי לסוטות אסור לטלטלן מצרחא הוא פריסן והדין משטרפן ג' שימשא אתון ושאלו לרב מהו מטלטלתן א' לון חשבון עליהן מצינן תותהי רשיבן ושרי לכון מטלטלתן. ר' זעירא בשם ר' ירמיה ראשי כלונסות שחשב עליהן מאיתמל מותר לטלטלן. ר' יונה ור' יוסי סלקן לסדרא דבר עלא דהוה רבע' תמן והוה תמן ראשי כלונסי. אתון ושאלון ליה מהו לטלטלן. אמר לון אם חשבתם עליהן מאיתמל מותר לטלטלן ואם לאו אין אתם מותרין לטלטלן. תני רבי חלפתא בר שאול סוכין שחשב עליהן מאתמול מותר לטלטלן. תני ר' יוסי בן שאול צבר של קורי שחשב עליהן מאתמול מותר לטלטלן. ר' יוסי ר' חנינה בשם ר' ישמעאל בי רבי ר' יעקב בר אחא רבי יעקב בר אידי רבי חנינה בשם רבי ישמעאל בן ר' יוסי אבא שלחא הוה והוה אמר לנו קשרו לכם ראשי גזיזה ואתם מותרין לטלטלן למחר. חזקיה אמר אפילו סלן. רב אמר חריות שגידען לשכיבה אינן צריכות קשור לאהלין צריכות קשור. רב אבא בר חנה אמר בין לשכיבה בין לאוהלין צריכות קשור. א"ר חזקיה ולא דמי קשוריה דרב באוהלין לקשוריה דרב אבא בר חנה בכלים. קשורית דרב באוהלין עד שיקשור את כל הקוצין. קשורית דרב אבא בר חנה בכלים עד שיהיה עליהן תואר כלי. אם אומר את עד שיקשור את הקוצין אין מעשה גדול מזה. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם עצמו מלילך לבית המדרש שהרי כמה פעמים נשאלת הלכה זו בכנה עריבת הירדן למה היא טמאה ולא אמר אדם דבר. עד שבא ר' חנינה בן אנטיגנס ודרשה בעירה עריבת הירדן למה היא טמאה. מפני שמטלין אותה פירות ומוליכין אותה מן הים ליבשה ומן היבשה לים. ועוד דבר אחד חדש חריות שגרען בין לשכיב' בין לאוהלין צריכו' קשור: והתיבן הרי נרדייא ראשקלון. א"ר יצחק בר לעזר שנייא היא שמקצתן בים ומקצתן ביבשה. אתייא דרבי בא בר חנה כרבי חנינה דמר ר' חנינא עולין הוינו עם רבי לחמת גדר והוה אומר לנו בררו לכם חלקי אבנים ואתם מותרין לטלטלן למחר. רבי זעירא אמ' עד שיקדים. חברייא אמרי עד שישפשף. ציפוראי אמרין עד שיחשוב. רבי יוחנן אמר. עד שיהא עליהן תואר כלי. אשכחת אמר רב חנה בר אבא ור' יוחנן ור' יונתן תרא. רב ורבי זעירא ורבי ישמעאל בי ר' יוסי תרא. ציפוראי ור' יוסי בן שאול ור' חלפתא בן שאול חדא. חברייא לית להון הני. נטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום. נטלו משחשיכה מחזירו משחשיכה. נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום רבי בא בשם רב יהודה אם נתקלקלה הטמא אסורה. ומכירה לכירה מותר. מן ההוא דמר רבי ליעזר בשם ר' יהושע משרת הייתי את רבי חייא הגדול והייתי מעלה לו חמין מיוטי התחתונה לדיוטי העליונה ומחזירין לכירה. ומר רבי ירמיה כריש אפילו מכירה שהבלה ממעט לכיר' שהבלה מרובה מותר. מכירה לטמינה אסור. מטמינה לכירה אסור. מטמינה לטמינה צריכה. נתגלה מבעוד יום מכסהו מבעוד יום. נתגלה משחשיכה מכסהו משחשיכה: נתגלה מבעוד יום וקדש עליו היום. תני אין טומנין חמין משחשיכה אבל מוסיפין עליהן כסות וכלים. כמה יהא עליהן ויהא מותר לכסותם. רבי חזקן בשם רבי חנינה אפילו מפה. אמר רבי זעירא ובלבד דבר שהוא מעיל. אמר רבי חונא כל הדברים מעילין. אמר רבי מתניה ויאות אילו מאן דנסב מרטוט ויהיב לה על רישיה בשעת צינתה רילמא לא כביש צינתה. כשם שאין טומנין חמין משחשיכה כך אין טומנין לא שלג ולא צונין. ורבי מתיר. והתיב שמואל בר אבא על הדא קדסיותא והא תני ממלא הוא אדם את הקיתון של מים ונותן תחת הכר או תחת הכסת. אלא כרבי דר' מתיר כאן לשעה כאן לשהות:

הדרן עלך במה טומנין

א׳ במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה. יוצא הגמל באפסר והנקה בחטם והלברקס בפרומביא והסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר. ומזין עליהן וטובלין במקומן: ב׳ חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו. הזכרים יוצאין לבובין רחלות יוצאות שחוזות כבולות וכבונות והעזים צרורות. רבי יוסי אוסר בכולן חוץ מן הרחלים הכבונות. רבי יהודה אומר עזים יוצאין צרורות ליבש אבל לא לחלב: ג׳ ובמה אינה יוצאה לא יצא הגמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמה. לא יקשור גמלים זה בזה וימשך אבל מכנים חבלים לתוך ידו וימשך ובלבד שלא יכרוך: ד׳ אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו ולא בזוג אף על פי שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו ולא ברצועה שברגלו. אין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועה שברגליהן. ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן ואין הרחלים יוצאות חנונות ואין העגל יוצא בגימון ולא פרה בעור

הקופד. ולא ברצועה שבין קרניה. פרתו של רבי לעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים:

פרק חמישי

הלכה א׳ במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה כו׳ תני ר' ישמעאל בי ר' יוסי משום אביו. ארבע בהמות נמשכות באיפסר ואילו הן הסוס והפרד הגמל והחמור. א"ר חזקיה וסימנא ובן תהיה מנגחת הסוס הפרד הגמל והחמור. רב אמר הלכה כרבי ישמעאל בי רבי יוסי. לברקס. אית תניי תני לנרקס. מאן דמר לברקס על שם לובים ובשם במצריו. מאן דאמר לנרקס אמבטים. מהו אמבטים. חמר סלק. רבי יונה אמר רב הושעיה בעו גרים הבאים מלובים מהו להמתין להן ג' דורות. א"ר יונה בן צרויה מן מה דנן חמיי ההן פולא מצרייא בהן רשיב אינון צווחין ליה לובי. כדו נגיב אינון צווחין ליה פול מצריי. הדא אמרה גר מלובי צריך להמתין גר חוחו. הדא אמרה הוי לובי הוי מצרי. ר' יצחק בר נחמן בשם ר' אושעיא הלכי כרברי התלמיד דברי חכמים כל מין פרדות אחת. רבי שמאל בשם ר' זעירא במה דתימר לעניין איסור וכן כל שאר הבהמה לעניין היתר. וכן הסוס כשיר. ולא כן תני כל תכשיטי אדם טמאין ותכשיטי בהמה טהורין. תיפתר כעשויין להנותן. ואינו עושה הריץ אלא כרבי שמעון. דתני לא יגרר אדם את המטה ואת הכסא ואת הספסל ואת הקתדרה מפני שהוא עושה חריץ. ור' שמעון מתיר. א"ר חיננא כהדא. ותני דלת נגררת מתצלת נגררת קנקלין נגרר פותח ונועל בשבת ואין צריך לומר ביום טוב. ותני כן מתצלת שהוא קשורה ותלויה בעמוד פותח ונועל בשבת ואין צריך לומר ביום טוב. ומזין עליהן וטובלין במקומן. תמן תנינן לא תטבול כהן עד שתרפם. וכא הוא אמר הכן. א"ר מנא כאן ברפים. כאן באפוצים:

א׳ מתני׳ חמור יוצא במרדעת כו׳ שמואל אמר בקשורה לו מערב שבת. תנין מנופתיה אמר קומי שמואל רב חייא בר אשי לא נהוג כן. איל נהיג בקלסטירין. דתני זכרים יוצאין בקלסטירין. הותיב רב אחא בר פפא קומי ר' זעירא. והא תני חבל שהוא קשור בפרה קושרין אותו באבום. באבום קושרין אותו בפרה. ניחא בפרה קושרין אותו באבום. באבום קושרין אותו בפרה ולא נמצא משתמש בצדדי בהמה בשבת. אמר רבה תיפתר בקשרין שאינן של קיימא. א"ר יוסי שנייא היא צדדי בהמה בין קשר שהוא של קיימא בין קשר שאינו של קיימא. א"ר שמי תיפתר כרבי שמעון בן אלעזר. דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר מותר לשתמש על צדדי בהמה בשבת. היא צדדי בהמ' היא צדדי אילן. א"ר מנא קיימתה בספק חבל על חבל. כרים יוצאין לבובין שהוא נותן עור מטורסינין כנגד לבו והוא מתרים כנגד חית. רחלים יוצאות שחוזות. אית תניי תני שחוזות ואית תניי תני שחות. מאן דאמר שיוזת מעתין כמא דתימר שית זונה ונצורת לב. מאן דאן דמר שחוזות. כמא דתימר אין משחזין את הסכין. כבונות למילת. כבולות שלא יעלה עליהן הזכר. רבי אבון בשם רבי חייא ויקרא לה ארץ כבול. ארץ שאינה עושה פירות. רבי יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא להלב. תני רבי יהודה בן בתירה אומר בין ליבש בין לחלב אסור. יאות אמר ר' יהודה בן בתירה ומה טעמון דהכנן. רבי יוסי בי רבי בא בשם רב יהודה רבי יוחנן מטי בה בשם רב הלכה כרברי מי שהוא אומר בין ליבש בין לחלב אסור משום מי מיפים:

ב׳ מתני׳. ובמה אינה יוצאה לא יצא הגמל במטולטלת. כהדא כיפה דהוא משויא גבינתה. עקוד בידו אחת. רגול בשתי רגליו. לא יקשור גמלים זה בזה וימשך. א"ר בא מפני החשד שלא יהו אומרים איש פלוני יצא לעשות מלאכתו בשבת. אסי אומר לכלאים נצרכה. רב יהודה בשם שמואל אמר מידו אסור ומצואר בהמה מותר. שאין לבהמה טיך אל צואר בהמה אסור מטלטל מצואר בהמה מותר. רב הונא ורבי יהודה תריהון בשם שמואל חד אמר מידו אסור ומצואר בהמה מותר. והורנה מלכי. מאן דמר מידו אסור משום משוי בשבת. ומצואר בהמה מותר שאין לבהמה משוי בשבת. ומאן דמר מידו מותר מפני שאיפשר. ומצואר בהמה אסור שהוא מצוה על שביתת בהמתו כגופו. שנאמר למען ינוח שורך וחמורך כמוך. תני טפח מידו לצואר בהמה אסור. א"ר זעירא מידו אסור ומצואר בהמ' אסור. טפח מידו לצואר בהמה אסור. ואי זו היא שהוא מותר. א"ר יוחנן בר מריא מאן דעביד טבאות נגיד לה בהדין סוסא סרקיא:

ג׳ מתני׳ אין חמור יוצא במרדע' כו׳. תני אבל מטיל הוא בה בחצר. רבי שמאל בשם ר' זעירא אף לעניין אוכף כן. תני יוצא הוא החמור באוכף שלו בשביל להחמו. אבל לא יקשור את המסרוכי ולא ישפיל את הרצועה שתחת זנבו. רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירא מנן אלין מילייא דתנינן הילכות שבת כהררים תלויין בסערה. ואת אמר הכן. ויתיביניה מה בין סולם לקישושת.

[illegible]

חפי לסוטות. פי׳ שיפי ספיזיקות: מצרחא כו׳. פי׳ מלוה של דגים ופלאכתו למיכור והיא עושה לפעמים סותה פרוסה בפני החמ׳ להגן: והדין משטרפן. פי׳ זה הפתן המכוסן ומרוף המונח תוך הגשם להגל ן אתו הפלו פיא לטלטלן: חשבון עליהן כו׳. פי׳ תחשבו עליהם חוחטם תחת ראשיכם ותרי לכם לטלטל: רבע׳. פי׳ לנח ותונפתו פ"ג דפירות: שלחא הוה. פי׳ אומן לעבד עורות היה: עריבות הירדן כו׳. פירש לפי שסלינו נמסכת כלים ספינת הירדן טמיאה ולא ידעו טעם הדבר עד שבא כו׳: מפני שמטלאין. פי׳ ע"י שהיא קטנה היא מטלטלת מלא וריקן מן הים כו׳ דהא כל המיטה׳ מסק ילפינן דלריך להיו׳ מטלטל מלא וריקן ולכן לא ידעו הטעם בספינה דהא ספינה אינה מטלטלת כו׳ עד שדרש להם שהי׳ כמו מטלטלת: נרדייא כו׳. פי׳ מין ספינות בקרקים כן לפי שהד׳ט כעוגד: מרט׳. כמו סרטום ועכייכו נגד בלא וקרוע:

סליק פרקא:

כמה בהמה: מן מה דנן. פי׳ ממה שאנו רואים אותן של מצרים והוא מין קיטנית ובזמן שהם רטובים הם נקראין לובי: כדו נגיב כו׳. פי׳ וכשהן יבשין קורין לו פול כו׳: קנקלין. פי׳ יריעה: באפוצי׳. פי׳ דחוקי: מתני׳ א׳: בקלסטירין. פי׳ כמו סרסוקלין והו׳ כמין סל של עור: מטורסנין. פי׳ עור קשוב׳: מכורם. הוא הלופן המעבד: מעתין. סוכבות שיעלו עליהן הזכרים: מ"מ דרבנן כו׳. פי׳ ור"ה דסברי לחלב אבו׳ ליבש מותר והלא אין סבירין אותו וס"ע הן הן דברי ר"י הן הן דברי רבנן ולא כל ר"י אלא לפרש דברי רבנן: מי מיפים. פי׳ פי יפיל טרל וידע איהו ליבש ואיזהו לחלב: מתני׳ ב׳: כהדא כיפה כו׳. פי׳ כמה הלפיף של אזה שמכסה בו גנות העניים כן המטלטל׳ יצאו לכפי׳ הגמל: דעביד טבאות כו׳. פי׳ הרולה לעשות טוב: נגיד. פי׳ משיך ליה נלכם כמו שעושין לסוס שלא ינפט בשפה שמורקין אותו. פי׳ אחר לסוס הבא מארץ ישמעאל סירקיא הוא שמצאל: מתני׳ ג׳: המסרכות. פי׳ החגור שקושרין לסוס סביב הגוף: לקישושת. פי׳ דמין של עץ שמתנין על הגבר שלא תתחכך:

כל המיוחד לאיסור אסור· ׳דתנינן כופין סל לפני האפרוחין שיעלו וירדו ותני עלה עלו מאיליהן אסור לטלטלן· א״ר בון בר חייא קומי רבי זעירא תיפתר במאוס· א״ל והתני ר׳ הושעיה אפי׳ סאה אפי׳ תרקב· אית לך מימר סאה ותרקב מאוסין הן· ר׳ ירמיה בשם רב הלכה כר״מ· שמואל אמר הלכה כר׳ יהודה· ר׳ יהושע בן לוי אמר הלכה כר״ש· בעון קומי ר׳ יוחנן את מה את אמר· אמר לון אני אין לי אלא משנה· כל הנרות מיטלטלין חוץ מן הנר הדלק בשבת· ושבל הורי באטרבולים מנורה קטנה מותר לטלטלה· ר׳ חלבו ור׳ אבהו קומי ר׳ חלבו לא מעברין· קומי ר׳ אבהו מעברין· ר׳ יסא סלק גבי רבי תנחום בר חייא בעא מיעברתיה קומי· א״ל בפניני· רבי יוסה גליליא סלק קומי יוסי בן חנינה בעא מעברתיה· א״ל מאן שרא לך· אשכחת רב ור׳ יוחנן אילין דאסרין חדא ר׳ יהושע בן לוי ודשבל אילין דשריה חדא ר׳ לעזר בר חנינה· מעשה דוה וטלטלו פומט מתחת הנר בשבת· מה אנן קיימין אין כר״מ אפי׳ פומט יהא אסור· אין כר״ש אפי׳ נר יהא מותר· אלא כן אנן קיימין כר׳ יודה· דר׳ יודה ת אמר נר מאוס פומט אינו מאוס· ׳תני נר שהוא מונח על גבי טבלה מסלק את הטבלה והנר נופל· א״ר יוחנן קרוב הוא זה לבוא לידי חיוב חטאת· לפניו משום מבעיר· לאחריו משום מכבה· שמואל בר אבא קומי ר׳ יכא בכבה· א״ל תנות רעתך· מה אנן קיימין אין כר׳ מאיר אפי׳ טבלה תהא אסורה· אין כר״ש אפי׳ נר יהא מותר· אלא כאן כרבי יודה דר׳ יודה אמר נר מאוס טבלה אינה מאוסה· תני אם התנה עליו יהא מותר· מה אנן קיימין אין כר״מ אפי׳ התנה עליו ׳אסור· אין כר״ש אפי׳ לא התנה עליו יהא מותר· אלא כן אנן קיימין כרבי יודה דר׳ יודה אמר נר מאוס· טבלה אינה מאוסה· מה חמית מימר כר׳ יודה אנן קיימין· ׳דתני נר שהוא מונח אחורי הדלת פותח ונועל בשבת ובלבד שלא יתכוין לא לכבות ולא להבעיר· ׳רב ושמואל פתרין ליה בשוכח ומקללין מאן דעבד כן· יכרת ה׳ לאיש אשר יעשנה ער ועונה· מאן אית כל המיוחד לאיסור אסור לא ר׳ מאיר חוי מאן תנא אם התנה עליו מותר ר״ש. אבל כוס וקערה ועששית אף ע״פ שלבו אסור לינע בהן· ר׳ טבי בשם רב חסרא אפילו כר״ש הן אמר תמן מותר מודי הוא דבא שהוא אסור· שאם אומר את לו שהוא מותר אף הוא מכבה אותן ומשתמש בהן· א״ר מנא בקדמית׳ הוינן סברין מימר מה פלינין באותו שבבי׳ כשנרו העכברי׳ את הפתילה באפוצה· ואפילו תימא בשלא נררו העכברים את הפתילה ואפי׳ תימא שלא באפוצה כשיש בתוכו שמן· ׳תמן תנינן נוטל אדם את בנו והאבן בידו ובלכלה והאבן בתוכה· ותני רבית ר׳ האבן והאוכלין בתוכה לא הוינן אמרין כלום· ״שהרי ר׳ חומטס הוציא מתחת מטל בית רבי מליאה גחלים בשבת· אית לך מימר גבי גחלים אפוצות הן· אלא כשיש לתוכו שמן· א״ר אבהו קיימתיה קרטים של בוסם היה בה· ר׳ בא בר חייה בשם ר׳ יוחנן תרכוס אסור לטלטלו· הורי ר׳ אמי מותר· רבי ירמיה חמי לון מטלטלין ליה ג׳ סדרא רובא ולא הוה ממחה בידון· תנית ר׳ ינאי אמרין ער ג׳ ככסא מיכן והלך כמולם· א״ר יוסה בי ר׳ בון מאן דשרי כר״ש ״דתני לא יגרר אדם את המיט׳ ואת הכסא ואת הספסל ואת הקתידרה. מפני שהוא עושה חריץ· ור״ש מתיר· ר׳ בא בשם ר׳ חונה ר׳ תני בשם ר׳ זעירא ר׳ ׳יוסי בשם ר׳ אילא מודין חכמים לר״ש בכסא שרגליו משוקעת בטיט שמותר לטלטלו· כמה דתימר מותר לטלטלו ודכוותה ׳מותר להחזירו· א״ר יוסי אף אנן נמי תנינן ניטלין בשבת· א״ר יוסי בי ר׳ בון דר״ש היא· א״ר יוסי בי ר׳ בון מתניתא אמרה כן כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהוא כובשת· ר׳ חונא בשם ר׳ לעניין שבת. איתאמרת· חזקיה בשם דבית ׳ר׳ ינאי לעניין חזקי׳ איתאמרת· ר׳ יוסה משום דבית ר׳ ינאי לעניין טומא׳ איתאמרת· ר׳ אחא בר חיננא ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן מנורה קטנה מותר לטלטלה· ולא כלי הוא ולא כל מה שבבי׳ מן המוכן הוא· א״ר יוסי בי ר׳ בון תיפתר שלקחה עמו לסחורה· או שבאת ערב שבת עם חשכה ולא שמעת מינה כלום· הכא את אמר אין נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה· והכא את אמר נותנין כלי תחת הנר· כאן שיש לו צורך בשמן וכאן אין לו צורך בניצוצות· ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה· ״רבי שמואל ׳בשם ר׳ זעירא דר׳ יוסי היא· דא״ר יוסי הוינן סברין מימר מה פליגין ר׳ מאיר ורבנן בשעשה מחיצה של כלים· אבל אם עשה מחיצה של מים לא· מן מה דמר ר׳ שמואל בשם ר׳ זעירא ׳דרבי יוסי היא· הדא אמרה אפילו עשה מחיצה של מים היא המחלוקת:

הדרן עלך כירה שהסיקוה

א במה טומנין ובמה אין טומנין· אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבישין לא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין· אבל טומנין בהן כשהן יבישין· טומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה ובנעורת של פשתן ובנסורת של חרשין דקה· ר׳ יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה: **ב** טומנין בשלחין ומטלטלין אותן בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד עושה נוער את הכסוי והן נופלות· ר׳ אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר· וחכמים אומרים נוטל ומחזיר· אם לא כיסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך. כיסהו ונתגלה מותר לכסותו· ממלא את הקיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת:

פרק רביעי

הלכה א׳ במה טומנין ובמה אין טומנין כו׳· לפי שהדברים הללו רותחין ומרתיחין והוא ניטלן והן ״תשים לתוך ידו ומחזירין והן מוסיפין רתיחה לפיכך אסרו לטמון בהן· וכר׳ לעזר בן עזריה דר׳ לעזר בן עזריה אמר קופה מטה על צידה ונוטל· וכרבנן דתמן דינון אמרין אם הותה יורה מותר· ״ותמן תנינן ספק חשיכה ספק לא חשיכה מפני שלא חשיכה. הא אם חשיכה אסור לטמון בהן. תמן אמרין מפני ביטול בית המדרש· אמר ר׳ בא מפני החשד שאם אומר את לו שהוא מותר אף הוא אינו עושה אותן כל צורכו מבעוד יום· מתוך שאת אומר לו שהוא אסור אף הוא עושה אותו כל צורכו מבעוד יום· מה נפק מן בינידהון· לטמון שלג וצונין· על דעתיה דר׳ בא מותר· על דעתון דרבנן דתמן אסור· אסרו טמינה מפני כירה· אסרו כירה מפני טמינה· אסרו כירה שהבלה ממועט מפני כירה שהבלה מרובה· אסרו תבשיל שנתבשל כל צורכו מפני תבשיל שלא נתבשל כל צורכו· אסרו חמין מפני תבשיל שנתבשל כל צורכו· חזרו והתירו חמין· תני אין טומנין ברמץ· א״ר זעיר׳ הדא אמרה אפר שצנן מותר לטמון בו. כהדא ברתיה דר׳ ינאי הוות משמש קומי אבוי והוות מעלה קומוי תבשילין רתחין· אמר לה היך איתעבידא. א״ל כמרא וניפחא· אמר לה לא תהי עבדה כן אלא כמרה גו קופתא ויתבא קופתא על גיפתא· א״ר זעירא כהדא ר׳ חנינה פליג· דרש ר׳ אחא בשם ר׳ חנינה הגפת שלמטן ותבן מיכן ומיכן אסור· ומודה בה ר׳ ינאי. אבן כלל מה הן· נשמעינה מן הדא טומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה· ר׳ יוסי בן פזי בשם רבי יוסי בר חנינה הדא דתימר בשלא רבת רקבוביתן· אבל אם רבת רקבוביתן אסור לטמון בהן. ולא בחול. ״תמן תנינן מטילין אותו להול בשביל שימתין· הרן הלא מירתח רתחא· ומיצן צוננו״ הרן חבן בעל פקדון הוא כמה דאת יהוב לה הוא יהיב לך· כל דבר שמרחיקין אותו מן הכותל אסור לטמון בו· א״ר יוסי מן מה דתנינן תמן טומנין כו׳· הדא אמר׳ אין מרחיקין אות מן הכותל· התיב ר׳ חניי והתני והמשכיר בית לחבירו לא יעשנו אוצר של תבואה. ליידא מילה לא מפני הסוך· א״ר חנינה מפני העכברים· א״ר פינחס בי רבי חנינה אם מפני העכברים ניתני אפי׳ אוצר של כל דבר· הוי יאות קש׳ רבי חני· ״אתיב ר׳ שמי והרי סלעים מרחיק אותן מן הכותל· מעתה אסור לטמון בהן· א״ר יוסי לא שהסלעים מרתיחין אלא שהן עושין חלודה והן מלקין אדעיתו של כותל· והא תני אין טומנין בסלעים· תיפתר בסלעים של כסף· אית תניי תני טומנין בסלעים· ואית תניי תני אין טומנין· אמר רב חסדא מאן דמר טומנין בשל זהב של נחושת· ומאן דמר אין טומנין בסלעים של כסף· לא סוף דבר לחין· אפי׳ יבישין שנתלחלחו מן אילין מוכין· ומוכין לא כיבישין שנתלחלחו הן· רבי יוחנן בר שלא הדא אמרה הדין דכמר אידה צריך מחסרתיה ציבחר דהוא אתי מיסב ותיא שפכה ומרתחה. ״תמן תנינן כן כנפת חרשה אבל בישנה טהור· ואי זו היא חדשה ואי זו היא ישנה· ר׳ יוסי בי רבי בון בשם ר׳ יוחנן חדשה בתוך י״ב חדש. ישנה לאחר י״ב חדש· טומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה· ר׳ יודה בר פזי בשם ר׳ ירמיה בר חנינה הדא דתימר בשלא רבת׳ רקבוביתן· אבל רבת׳ רקבוביתן אסור לטמון בהן· ובנעור׳ של פשתן ובנסורת של חרשין· אנן תנינן נסורת· תניי דבית ר׳ נעורת· הדא אמרה היא חדא הוא הדא· טומנין בשלחין ומטלטלין אותן· ר׳ ״יודה בן פזי בשם ר׳ יונתן חדא דתימר בנתונין אצל בעל הבית· אבל בנתונין באפותיקי לא בדא· בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן· ר׳ יודה ור׳ יוחנן חדא דתימר בנתונין באפותיקי· אבל בנתונין אצל בעל הבית לא בדא· רב ירמיה בשם רב ״פורשין מחצלה על גבי שיפות של לבינים בשבת· אמר ר״ש בר אני לא שמעתי מאבא· אחותי אמר לי משמו ״ביצה שנולדה ביום טוב סומכין לה כלי בשביל שלא תתגלגל אבל אין כופין עליה את הכלי· ושמואל אמר כופין עליה כלי· א״ר מנא ובלבד שלא יהא הכלי נוגע בגופה של ביצה· תני רבי הושעיה

פירוש

לא מעברין· פירש לא מעבירין המטרה מעל השלחן בנרות· פומט. פי׳ פטרה של מרכת וחיכה שלושה: באפוצה. פי׳ לסקום דחוק וזונפיטו נפס׳ מהלותם טורח: קרטים. פי׳ גרגיר של עשב הרבם. פי׳ מין ארגו של עץ ריתפיטו מ״כ״ד דכלים: היא השחלוק׳. נתוספ׳ מקפה מחלת השונים לר״ת דמחלק בין עשה מחילה בכלים של מים ובין טחן כלי תחת הנר והכא מסתע כרבי יוסי דפליגי אפילו בחמילה של מים עשמה בלא כלי ומפ״ה בברי רבנן דשרי ומתרצו דמפי׳ חימא דק״ל כרבי יוסי מפ״ה יש לחלק בין עשה מחילה של מים להיכא שטפל להדיא לסים משא״כ במחילה של מים שאין הלא טפלת להדיא בכסים ומ״ש:

בליק פירקא:

במה טומנין׳ רתחין· כמו דמיתן: כמראה. פי׳ כאספטניכי׳ דבר להתחסם מקר׳ כמו דתוכפתו בכרק הפתלים ולא יכפר נקדמה תפרק כילד פנרכין נטלי כופרי פי׳ שמוסכין המיתים נלדמה כדי שיתחסמו דיתבשלו· ופי׳ הערוך בך הוא שהפ סכנה מתוך הגפת והוא אמר לה שתתן התבשיל תוך הקופ׳ והקופ׳ על הגפת: בשביל שימתיק׳ פי׳ כדי שילטנך: שמרחיקין כו׳. פי׳ כגון גפת סנח סיד השטים כפ׳ לא יחפור לידא מילה. פי׳ לאיזה דבר ופ״ם כלומר אין איסור בדבר אלא מפני הסוך וכי אין אומר אסור לטמון בו: הדין דכמר ס׳ פירש אותן שמשימין: אידה ס׳. פי׳ כמו אהדה כלום׳ על אילו המוכן שנתלחלחה צריך מחסרתיה כו׳. פי׳ צריך לחסר מעט שלא יפלא הקדירה דכשהוא בא ליקח והוא נשפך על המוכן ומרתיח לאותו מעט שנשפך שלא הקדיר׳ פשביק בה: באפותיקי. פירש כמוכר לסחורה:

א שבת פ׳ י״ח ס״ג.
ב תוספתא שבת פ״ד.
ג ברמב״ן ליתא חבת יהא.
ד ברמב״ן יהא אסור.
ה בבלי שבת ק״ב ע״ב ע״ש הגי׳.
ו בבלי ליתא חבי.
ז שבת פ׳ כ״א פ״א.
ח בבלי שבת מ״ז ע״א ע״ש.
ט לקמן פ״א ה״ב.
י ביצ׳ פ״ב ס״י.
יא לקמן שבת פ״ז פ״ד.
יב ברמב״ן חסין.
יג פ״ב פ״א.
יד שבת פכ״ג פ״ה.
טו עיין בבלי ב״ב י״ט ע״ב לקמן ב״ב י״ב ע״ב.
טז כלים פ׳ כ״ח פ״ז.
יז בבלי שם נ׳ ע״א.
יח שם פ״ב ע״א.
יט שם פ״ב ע״ב.

חד' לעזר בר תדאי כר"ש דתני לא יגרר אדם את המיטה ואת הכסא ואת הספסל ואת הקתדרה מפני שהוא עושה חריץ. ור"ש מתיר. ר' בא בשם ר' חונא ר' חניי בשם ר' זעירה ר' יוסה בשם ר' אילא מורין חכמים לר"ש בכסא שרגליו משוקעות בטיט שמותר לטלטלו. כמא דאת אמר מותר לטלטלו. ודכוותה מותר להחזירו. א"ר יוסי אף אנן תנינן ניטלין בשבת. א"ר יוסה בי רבי בון דר"ש היא. א"ר יוסי מתני' אמרה כן יכל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת. והא תנינן שביעית. אית לך מימר שביעית כר' שמעון דפתר לה שביעית כר"ש דר' שמעון מתיר בספיחי שביעית ואת אמר הכין. אף ע"כ דר"ש מתיר בספיחי שביעית אית ליה משום שביעית ומשום קדושת שביעית. ותנינן על דר"ש טהרו מלטמא אינו חוש לא משום שביעית ולא משום קדושת שביעית תמן אמרין חמה מותרת תולדת חמה אסורה. רבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדת חמה מותרה. מתני' פליגא על רבנן דהכא. לא יטמינ' בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה. שנייא היא שהוא עושה חריץ. אילו אמר בקמח יאות. מתני' פליגא על רבנן דתמן דתני רבן שמעון בן גמליאל אומר מגלגלין בצי' על גב גג של סיד רותח. ואין מגלגלין בצים על גבי עפר רותח. מה עבדין לה רבנן דתמן. פתרין לה חלוקין על רבן שמעון בן גמליאל. על דעתין דרבנן דתמן מעשה שעשו אנשי טבריא. ועל דעתין דרבנן דהכא סלקה מתניתי' במעשה שעשו אנשי טבריא:

א' מתני' מעשה שעשו אנשי טבריא כו' בראשונה היו סותמין את הקמין מערב שבת ונכנסים ורוחצין בשבת נחשדו להיות ממלין אותו עצים מערב שבת והיא דליקה והולכת בשבת. ואסרו להן רחיצה והתירו להן זיעה. נחשדו להיות נכנסין ורוחצין ואמרו מזיעין היינו ואסרו להן רחיצה וזיעה. והיו עם שתי אמבטיות אחת של מתוקין ואחת של מלוחין. נחשדו להיות מגלין את המרין ורוחצין במתוקין והן אומרים במלוחין רחצנו ואסרו להן את הכל. כיון שנתגדרו היו מתירין להן והולכין. מתירין להן והולכין. עד שהתירו להן מי מערה וחמי טיבריא. ולא התירו הבאת לונטיות. ומי התיר הבאת לונטיות ר' חנינה בן עקביה. דתני ג' דברי' התיר ר' חנינה בן עקביה. התיר עצה שבים. והתיר בצעדה. והתיר הבאת לונטיות. תמן תנינן הרוחץ במערה או במי טיבריא מסתפג אפילו בעשר לונטיות ולא יביאם בידו. שמואל אמר מה יעביד הדין סבורא דלא יליף ולא שימש. והדא מתני' קודם עד שלא התירו הבאת לונטיות. ר' ירמיה ורבי זעירה רב יהודה בשם שמואל ר' התיר לונטיאות. תני אין משתטפי' לא בחמין ולא בצונין. א"ר יודה בר פזי ודא מתני' קודם עד שלא התירו חכמים חמי טיבריא. דתני הרוחץ בחמי טיבריא הוא מזלף על עצמו. אבל אחרים לא יזלפו לו. ר"ש בן מנסיא אומר אף הוא לא יזלף על עצמו. מפני שהוא מרבה את ההבל. ומכבד את הקרקע. ר' אחא בר' יצחק עאל מיסחי עם בא בר ממל. בטרים בר יטמס חמא חד בר נש מזליף על גרמיה. אל כזה אסור בשבת מפני שהו' מרב' את ההבל ומכבד את הקרקע. ר' אבהו חורנין מזלפין תפל עלוי והוא אמר והא רבי לוונטי עאל מיסחי עם ר' יונה חמא חד בר נש מזליף על גרמיה. אל לית אנן צריכין חששין ליחידייא. ר' יצחק רובא עאל מיסחי עם ר' אל מהו מיתן צלוחיתא גוא עגלתא. אל חבא נו נטלא היא מעשה ככלי שני. ר' יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי שואלין הילכות המרחץ בבית המרחץ. והילכות בית הכסא בבי' הכסא. כהדא ר"ש בן אלעזר עאל מיסחי עם רבי. אל מהו לקנח. אל אסור. מהו לתריח. אל אסור. ולא כן שמואל שאל לרב מהו לענות אמן במקום מטנף. והוא אמ' אסור. ואסור דאמריה לך אסור. אשכח תנאי תני אין שואלין הילכות המרחץ בבית המרחץ והילכות בית הכסא בבית הכסא: אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב כו' חמין שהוחמו בי"ט. ובן חמין שהוחמו מערב שבת לשבת. רב ושמואל חד אמר מרחיץ בהן פניו ידיו ורגליו. וחרנה אמ' מרחיץ בהן כל גופו איבר' איברי. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דתני שמואל מרחיץ בהן פניו ידיו ורגליו. הוי רב הוא דאמר מרחיץ בהן כל גופו איברים איברים. חד פילוסופוס שאל לבר קפרי. אבלט שאל ללוי מהו' מות' לשתות ואסו' לרחוץ. אל אם תראה מרים מחבק עם אשתך שמא אינו רע לך. אל אין. אל ומכי הוא לה כלום. אמר לו, שלא תתפרץ. אל והכא שלא יתפרצו. כיון שיצא אמרו לו תלמידיו ר' לזה דחיתה בקנה. לנו מה את משיב. אמר להם והלא כבר נאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת. הא אם אינו גרוף לא. א"ר שין מפני שהגחלים נוגעות בגופו. א"ר חנינה בריה דרבי הילל מפני שהרוח נכנסת בגופו והגחלים בוערות. א"ר יוסי בי ר' בון מפני שהוא עשוי פרקים פרקים והוא מתיירא שמא נתאכל דיבוקו והוא מוסיף מים. אנטיכי אף ע"פ שגרופה אין שותין ממנה. ר' תניה רבי יוסי ר' אחא אבא בשם ר' יוחנן מפני שהיא מתחממת מכתליה. רבנן דקיסרין רב הונא בשם רב אם היתה גרופה ופתוחה מותר:

ב' מתני' מיחם שפינהו לא יתן בתוכו צונן כו'. ר' בא בר בריה דרבי חייה בר בא ר' חייא בשם ר' יוחנן לא שנו אלא מתוך המים. הא לתוכו לא. א"ר מנא קשייתה קומי ר' בא לא תני' רבי יוחנן על סופ' לא תני על רישא בשביל שיחמו הא להפשירן לא. אתא ר' בא בר כהנא ר' חייא בר אשי בשם ר' אם לחממן אסור אם להפשירן מותר. תני נותני' חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך חמין כדברי בית שמאי ובית הלל אומ' בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין מותר. במה דברים אמורים בכוס אבל באמבטי חמין לתוך צונן מותר וצונן לתוך חמין אסור. ור"ש מתיר. אתיא דרב כר"ש בן אלעזר מנסיא ור' יוחנן כר' יוחנן בן נורי. תני רבי יוחנן בן נורי אומר ממלא הוא אדם חבית של מים ונותנה כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתה. יורד הוא אדם וטובל בצונן ועולה ומתחמם כנגד המדורה דברי ר"מ. וחכמים אוסרין. יאות א"ר מאיר. ומה טעמין דרבנן. יבא כיי דמר ר' זעירא בשם רב יהודה מותר להפשר במקום שהיד שולט'. ואסור להפשר במקום שאין היד שולטת. אפי' במקום שאין היד שולטת עד איכן. ר' יודה בר פזי ר' סימון בשם ר' יוסי בן חנינה עד שהוא נותן ידו לתוכה והיא נכוית. הכל מודין בכלי שני שהוא מותר. מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני. א"ר יוסי כאן היד שולטת. וכאן אין היד שולטת. א"ר יונה כאן וכאן אין היד שולטת. אלא עשו הרחק לכלי ראשון ולא עשו הרחק לכלי שני:

ג' מתני' האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין כו'. א"ר מנא הדין פינכא דאורזא מסייע לאבא. הדין פינכא דגריסא מסייע ליה לאבא. דאת מפני ליה מן אתר לאתר ועד כדון הוא רותח. מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה. ר' יונה אמר אסור ועירוי ככלי ראשון הוא. חיליה דר' יונה מן הדא. אחד שבישל בו אחד שעירה לתוכו רותח. א"ר יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין. התיב ר' יוסי בי ר' בון והתני אף בכלי נחושת בן. אית לך למימר כלי נחושת בולע. מהו לערות מן הקילוח. א"ר חנניה בריה דר' הלל מחלוקת ר' יונה ור' יוסי. ר' יצחק בר נפחא בעא קומי ר' מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל. עשה כן בבשר בחלב חייב משום מבשל. אל כיי דמר ר' זעירא ואי זהו חלוט כרור כל שהאור מהלך תחתיו. ובא איזהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו. ר' יודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר. על דעתי' דר' יודה מלח כציר יין כחומץ. אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ואם נותנין מבעוד יום מות' ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן. ר' חני בעי כבה מבעוד יום ונתודע לו משחשיכה. חברייא בעי כבה בשבת זו ונתודע לו בשבת הבאה. א"ר יוחנן אין לך דבר שהוא בעינו ואינו בהכנו אלא דבר אחד בלבד. התיב רבי לעזר הרי שמן בנר הרי בעינו הוא ואינו בהכנו. לכך נתנו משעה ראשונ' שכלה בנר. התיב ר"ש לקיש הרי חטין בזריעה בעינן הן ואינן בהכנן. לכך נתנו משעה ראשונה שכלו בקרקע. התיבון הרי בצים לאפרוחים הרי בעיינן הן ואינן בהכנן. לכך נתנן משעה ראשונה שיעשו אפרוחין. התיב רבי ירמיה הרי עיטורי סוכה הרי בעיינן הן ואינן בהכנן שנייא היא. דא"ר אבמרי אחוי דר' יוסה כל שבעה הן בטילין על גב סוכה מיכן והילך בהכנן הן. התיב רבי חיננה הרי מוכין שנתפזרו הרי בעיינן הן ואינן בהכנן. הכא בכלים ומה דאת אמר תמן באבלין. התיב ר' נסא הרי מוקצ' שיבש ולא נגע בו הרי הוא בעינו ואינו בהכנו. הכא בכלים. ומה דאיתמר תמן באבלין:

ד' מתני'. מטלטלין נר חדש אבל לא ישן כו'. התיב רבי חייא בר ארא והא תנינן כופין סל לפני האפרוחין שיעלו וירדו. אמרין הדא דר"י. דתני כל הנירות מטלטלין חוץ מן הנר הדלק בשבת. דברי ר"מ. ר' יודה אומ' נר חדש מותר לטלטלו. וישן אסור לטלטלו. ר"ש אומר כל הנירו' מטלטלין חוץ מן הנר הדלק בשבת. כבה מותר לטלטלו. ר' ירמיה ור' בא תרויהון בשם רבי יוחנן חד אמר דברי ר"ש כל המיוחד לאיסו' אסור. וחורנה אמר כל שיחדו לאיסור אסור. ולא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דמר רבי חנינה ר' ירמיה שאל הדין ליבנה לא כמיוחד לאיסור הוא. הוי הוא דו אמר כל המיוחד לאיסור אסור. מאן דמר מיוחד כל שכן יחדו. ומאן דמר יחדו הא מיוחד לא. מתני' פליגא על מאן דמר כל המיוחד לאיסור אסור. דתנינן תמן מכסה שלה בזמן שהיא נשמטת אינה חיבור לה. ואינה נמדדת עמה. ואינה מצלת עמה באהל המת. ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות. ותני עליה היו עליה מעות ונפלו נגררת. אמר רב ששת דר"ש היא. דר"ש אומר כבה מותר לטלטלו. אמרין למה לית אנן פתרין לה דברי הכל היא. בשוכח. לית את יכיל. דתנינן תמן אם אינה נשמטת חיבור לה. ונמדדת עמה ומצלת עמה באהל המת וגוררין אותו בשב' אע"פ שיש בתוכ' מעות. אית מימר הכא דברי הכל הוא בשוכח. מתניתי' פליגא על מאן דמר כל המיוחד לאיסור אסור. דתנינן האבן שעל פי החבית מטה על צדה ונופלת. רבי בא בשם רבי חייא בר אשי פתר לה רב בשוכח. ומן דכתיב היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה. והיא נופלת. עד הוא פתר לה רב בשוכח. מתני' פליגא על מאן דמר

מראה מקום והגהות

א עיין הגי' בבלי שבת כ"ט ע"ב. ס"ו שם. ביצה כ"ג ע"ב: לקמן ביצה פ"ב ע"ד.
ב ביצה פ"ב ה"י.
ג תוספתא שבת פ"ג. בבלי שבת ל"ט ע"א והגי' שם.
ד עיין בבלי פסחים ס"ו ע"ב. לקמן עירובין פ"ה ע"ב.
ה פ' כ"ג ה"ה.
ו תוספתא שבת פ"ד.
ז תוספתא שבת פי"ו.
ח לקמן פ"ו י"ג ע"ד. ועיין בבלי שבת פ' ע"ב וש"נ.
ט לקמן ביצה פ"א ע"ג. בבלי שבת פ' ע"א ע"ב.
י אולי צ"ל בר סיסי.
יא ברמב"ן שלא יתקבל.
יב ברמב"ן ור"ח גי' ר' יוסי אבל בר בר חנא.
יג שם בשם רב יהודה.
יד בבלי שבת ס"ב ע"א ועי"ש הגי'.
טו עיין הגי' תוספתא פ"ד.
טז לעיל מעשרות פ"ס ע"ג.
יז פי"ח ס"ג.
יח בבלי שבת מ"ד ע"א. תוספת' פ"ד.
■ כלים פי"א ע"ב.
כ שבת מב"ס ס"ג. בבלי שבת רמ"ב ע"ב. ועיין לקמן שבת ט"ו ע"ג.

מתניתין א': הקמין. פי' הוא מלון שממנו יולא העשן וכן הוא בלע"ז ובל"ל בטורא. פי' פי שיש לו בית על שפת הנהר מוגיה מן הבית לנהר שתי קורו' על הפי' ומקרה על אותן הקורו' ועוה. בקירויו ארובות ומשלשל דלי וממלא בו מים מן הנהר: לתבוי. כמו אלנטי' ולעיל בפ"ק פירשתי: סבורא כו'. פי' מקיים כלומר בעל תשובה הי' אלא לגד ולא שימש תלמידי חכמים: מסחי. פי' לרחוץ בו עלותא. פי' תוך אגן ובמ"א גרים מנע לא והוא מזל בנ"י ימתגהב: גמלי. פירש שם כלה ומבי היא כו'. כלומר ומשביל הוא לה כלום ומה בכך לא יהא אלא כמי שתינק לה אשה אחרת והשיב לו בשביל שלא תהא פרוצה בשביל שיש לו טורח לזה: מתני' ג' פינכ' דאורז'. לעיל בפ"ק דמעשרות איתא דכבא דאו"ז ופי' קערה שמקום שפס' אליה מחזקת חום ביותר: חילילה. פירש כחו ורמיתו: בכלי נחושת בן. פי' דכתיב ואם בכלי נחושת בשלה את לך מים כו'. כלומר כהי דמית לך לפלוגי בין בליעו' לביטול ה"ס בכלי חרס שבליעתו קלה אבל בכלי נחושת שקש' לבלוע אין סבליעה אלא חום הרתיחה לבטל ודייק מכל ר"ת מרתחין לה ר' יונה אלמא קבלה מיבלח ושמעינן מינה דעירוי בכלי ראשון הוא אבל הר"ן דחיה דבריו ת"ש: מתניתין ד': מכסה כו'. פירש המכסה וכל המתני' עיין בבבלי דפרקין ובפירוש רש"י דף מ"ד ע"ב ולא רציתי להאריך לסיבת אורך לשונו:

לחוך הבור מערים עליהן ומטבלן. תרין אמורין חד אמר בכלים שניטמאו באב הטומאה. וחורנה אמר בכלים שניטמאו בוולד הטומאה. מתיב מאן דמר באב הטומאה למאן דמר בוולד הטומאה. אפילו בחול יהא טעון הערב שמש. א"ל ברוצה לשתמש בהן חולין בטהרה. ר' ירמיה ורבי זעירה בשם ר' חייא בר אשי אשה פיקחת מדיחה כוס כאן קערה כאן תמחוי כאן ונמצאת מרבצת את ביתה בשבת:

מתני' אבל מעשרין את הדמאי. ר' יוסה בשם ר' אבהו ר' חזקיה בשם רבי יודה בן פזי דמאי דמיתקן. דמאי לא תקן. ומערבין וטומנין את החמין. א"ר חייא בר אשי הדא דתימר בעירובי חצירות. אבל בעירובי תחומין דבר תורה הן:

הדרן עלך במה מדליקין

א׳ כירה שהסיקוה בקש או בגבבה נותנין עליה תבשיל. בגפת או בעצים לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר. בית שמאי אומרין חמין אבל לא תבשיל. ובית הלל אומרין חמין ותבשיל. בית שמאי אומרין נוטלין אבל לא מחזירין. ובית הלל אומרין אף מחזירין: ב׳ תנור שהסיקו בקש או בגבבה לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו. כופח שהסיקו בקש או בגבבה הרי הוא כבירים. בגפ׳ או בעצים הרי הוא כתנור: ג׳ אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר. ולא יטמננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה: ד׳ מעשה שעשו אנשי טברי' הביאו סילון של צונן בתוך אמה של חמין אמרו להן חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתייה. ואם ביום טוב כחמין שהוחמו בי"ט ואסורין ברחיצה ומותרין בשתייה. מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת. אנטיכי אע"פ שגרופ' אין שותין הימנה: ה׳ מיחם שפינהו לא יתן לתוכו מים צונן בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו ולתוך הכוס כדי להפשירן. האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה לתוך התמחוי. ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: ו׳ אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ואם נתנו מבעוד יום מותר. ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן. מטלטלין נר חדש אבל לא ישן. רבי שמעון אומר כל הנירות מיטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת. נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה:

פרק שלישי

הלכה א׳ כירה שהסיקוה כו'. ביני מתני' מקיימין עליה תבשיל. מתני' דרבי יודה. דתניא היו שתי כירים מתאימות אחת גרופ' וקטומה ואחת לא גרופה ולא קטומה. מקיימין על הגרופה ועל הקטומה. מה מקיימין עליה. ב"ש אומרין אין מקיימין עליה כלום. ובית הלל אומרין חמין אבל לא תבשיל. העביר את המיחם הכל מודין שלא יחזיר דברי ר"מ. ר' יהודה אומר בית שמאי אומרין חמין אבל לא תבשיל. ובית הלל אומרין חמין ותבשיל. העבי' את המיחם בית שמאי אומרים לא יחזיר. וב"ה אומרים יחזיר. ר' חלבו רב ענן בשם רב לא שנו אלא עליה. הא לתוכה לא. עד איכן. עולא אמר עד ג'. א"ר מנא עד מקום שהוא שפה הריץ. א"ר יוסי בי ר' בון מפני שהוא שליט במקום שהוד שלטת. והיא כיי דמר רבי זעירא בשם ר' יהודה מותר להפשיר במקום שהיד שלטת. ואסור לחפשי' במקום שאין היד שולטת. ר' יהושע בר ניזורה הוה משמש קומי רבי זעירה והוה מעיל קומוי תבשילין רותחין. א"ל חוך איתעבידא. א"ל גריף היפייא ויהב כוה. א"ל לא תהוי עביד כן אלא גרף הופייא ויהב תלתא כיפין ורמי עליהן. ר' אבהו הורי בבוצרה ממלא נצרי רמה ומיתן תלתא כיפין ומרמי עליהון. דניאל בריה דר' קטינא בשם ר' אמי שיורי הזיות כגפת וכעצים. הדא דתימר כשהוו לחין ויבשו. אבל אם הוו יבשן מתחילתן כקש וכגבבה הן. גללי בהמה. אית תניי תני כגפת וכעצים ואת תניי תני כקש וכגבבה. מאן דמר כגפת וכעצי' בדקה. ומאן דמר כקש' וכגבבה בגסה. הגורף עד שיגרוף כל צרכו. מן מה דתני הגורף צריך להמט ביד. הדא אמרה עד שיגרוף כל צרכו. והקוטם עד שיקטו' כל צרכו. מן מה דתני מלבה עליה נעורת של פשתן. הדא אמרת אפי' לא קטם כל צרכו. ויידא אמרה דא יום טוב שחל להיות ערב שבת. א"ר שין מלבה עליה נעורת של פשתן. קטמה ונתלבה מהו. ר' חייה רובא עלה לביתו והורי מותר. בעון קומי רבי זעירא ור' הושעיה ור' חנינה חבריהון דרבנן ליבה לשעב' עבר ר' אמי ואידדון חברייא בעון מהזיר עלי'. אמר לון ר' חנינה חבריהון דרבנן מן דהות עוברא הוה עובדא. א"ר שמואל בר סיסרטיי לכן צריכ' לכה. א"ר מנא אנא קשיתה קומי ר' בא בריה דר' פפי אין תימר לשעבר. אפי' לא בישל עליה כתחילה. דתני המעשר והמבשל בשבת בשוגג יאכל ומזיד לא יאכל. דברי ר"מ. רבי יהודה אומר שוגג יאכל למוצאי שבת. מזיד לא יאכל. רבי יוחנן הסנדלר אומר שוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו. מזיד לא לו ולא לאחרי. שמואל כר' יוחנן הסנדלר. רב כר הוה מורי בחבורתיה הוה אמר כר"מ. בציבורא הוה מורי כר' יוחנן הסנדלר. אמר ר"ש בר כרסנה בר' ישמעאל בי ר' יוסי דרש לון. דתני ר' ישמעאל בי ר' יוסי אמר משו' אביו כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאו בשבת בין שוגג בין מזיד אסור בין לו בין לאחרים. וכל דבר שאינן חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאו בשבת. שוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו. מזיד לא לו ולא לאחרים. בעון קומי ר' יוחנן את מה אמר. אמר לון אני אין לי אלא משנה המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל. שמע רב חסדא ומר הורו השבתות. רב הונא בשם רב ותני רבי חייא כן. בראשונה היו אומרין השוכח תבשיל על גבי כירה וקדשה עליו את השבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל. נחשדו להיות מניחין מזידין ואומרו שכוחין היינו. ואסרו להן את השכוח. והבא אמרו כן. א"ר אילא נחשדו להיות מניחין ולא נחשדו להיות מבשלין וקנסו במניח ולא קנסו במבשל. חזרו לומר תבשיל שהוא מצטמק ויפה לו אסור. תבשיל שהוא מצטמק ורע לו מותר. אי זהו תבשיל שהוא מצטמק ויפה לו. כגון אכרוב ואפונים ובשר טרוף. א"ר תנחום בר עילאי אף ראש לפתות וראש קפלוטות. עשו אותן כתבשיל שהוא מצטמק ויפה לו. ביצים מה הן. ר' יוסי בשם ר' ישמעאל בי ר' יוסי אבא עלה לביתו ומצא שם חמין והתיר. בצים ואסר. ר' שמואל בר נתן בשם ר' חמא בר חנינה אני ואבא עלינו לחמת גדר. והביאו לפניו בצים קטנים כהוזרדין וטעמן יפה כפנקריסין. תני לא תמלא אשה קדירה עסיסיות ותורמוסין ותתנם לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה ואם נתנה מוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו. ר' אחא אמר במזיד בר"מ. ר' יוסי אמר בשוגג כר' יודה. א"ר מנא יאות א"ר יוסי ר' הנוטע בשבת שוגג יקיים מזיד יעקור. ובשביעית בין שוגג בין מזיד יעקור. רבי יהודה אומר חילוף הדברים הנוטע בשבת בין בשוגג בין במזיד יעקור. ובשביעית שוגג יקיים ומזיד יעקור. למה. מפני שהגיית שבת עליו. וכאן מכיון שאת אומר ימתין למוצאי שבת כדי שיעשו במי שלא נהנה מחמת שבת כלום. ומה טעמון דרבנן נחשדו על השביעית ולא נחשדו על השבתות. ד"א מונין לשביעיות. ואין מונין לשבתות. הוך עביתה נטע פתות משלשים יום לפני שביעית ונכנסה שביעית אין תימר חשד אין כאן חשד. אין תימ' מניין אין כאן מניין. נטע פחות משלשי' יום לפני שמינית ונכנסה שמינית אין תימר חשד יש כאן חשד אין תימר מניין יש כאן מניין. והיא כמאן דאמר מפני החשד. ברם כמאן דאמר מפני המניין קנסו כשוגג מפני המזיד. נטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום. נטלו משחשיכה מחזירו משחשיכה. נטלו מבעוד יום וקידש עליו היום. רבי סימון דהורי בשם ר' הושעיה הניחו בארץ אסור לטלטלו. ר' לעזר בשם ר' הושעיה מטרח הייתי את רבי חייה הגדול והייתי מעלה לו חמין מרומה התחתונה לדיוטי העליונה ומחזירן לכירה. א"ר ירמיה בירש אפי' מכירה שהבלה ממועט לכירה שהבלה מרובה. א"ר אמי זימנין סגין יתיבית קומי ר' הושעיה ולא שמעית מיניה הדא מילתא. א"ר זריקן לר' זעירא לא שמע מינה מותר שמע מינה אסור. תלוי ביתר ונתנו על גבי ספסל נאמר אם היה מפיחם מותר ואם לאו אסור. א"ר יוחנן ברבי מרייה בשלא העביר את ידו ממנו אבל אם העביר את ידו כמנו אסור:

ב׳ מתני' תנור שהסיקו בקש או בגבבה כו'. תני בר קפרא אפי' לסמוך לו אסור. ר' שמי סמיך לאוירא דתנורא א"ל ר' מנא ותתני בר קפרא אפי' לסמוך לו אסור. ר' מנא מיקל לנשייא דשטחן בגדיהון לאוירא דתנורא. ר' יונה בי ר' ישמעאל הורי נדוחק מינרוף תנורא ומיתן תלתא כפין ומירמי עליהון. ובלחוד לא ידעין מגירייתו. א"ר יוסי בשבת אתה מהלך אחר הסיקו. ובטומאה את מהלך אחר גיפופו:

ג׳ מתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם כו'. תמן תנינן תפוח שריסקו ונתנו לתוך העיסה וחימיצה הרי זו אסורה. תני ר' יוסי מתיר. ר' אחא ר' אבהו בשם ר' יוסי בר חנינה מה פליגין במחמץ במימיו אבל המחמץ בגופו דברי הכל מותר. ר' יוסי כרעתיה כמה דו אמ' תמן אין חימוצו ברור. כן הוא אמר הכא אין תבשילו תבשיל ברור. תנא אמר ר' יוחנן בר מריא בשלא העביר ידו ממנו אבל העביר אסור. פנה שטמנה בתבן ודודה שטמנה בנחלים אם היו מקצתן מגולין נוטלין בשבת ואם לאו אין נוטלין. ר' לעזר בן תדאי אומר בין כך ובין כך תוחב בשפוד ובסכין ונוטל. אתייא

פירוש

מת' כו'. עוכיח נתוכהו' דחנינ' דמין זאת הגרס' נכונה אלא אסכא כ"ל דמתיב מ"ד באב הטומא' לס"ד בוולד הטומאה ועי"ש: מדיחה כוס כאן. פי' שמדיח' הכוס ושופכו' המים בכאן ובמקום אחר שופכת המים של הדחה הקערה וכן התמחוי ונמצאת שע"י זה היא מרבצת כו' פי' שמרבץ את האבק שלא יאבק: מתני' דמאי דמי כו' פי' שתלה לפרש מילת דמאי ולמה נקרא כן ומפרש דמי תיקן כו' פי' שהוא ספק אי תיקון אי לא תיקון כלומר אם נתקן במעשרות או לא: דבר תורה הן. פי' והוי כמתקן שבא כשע"ג את הוודאי וכמבטל את הכלים דאסור לעיל:

סליק פירקא:

כיר' כו' בכ"י בן הי"א: גריף תפייא פי' כירים תרגום ירושלמי של תנור וכיריים יותן תנור או חפיין: כיפין. פירש אבנים ונבלים: נצרא. פי' כי שנוה רמה. פי' קולים וזלבינים תרגום ירושלמי ולרסחי ועכ"ט הכל ערכי אבהו היתיר ליקח כד שבר לסלסותי קולים ועליו ג' שיבולים או אלנוסות למעה נו הכל שבו' בע"ש להמסין בתוכו בכנת שבכי שאינו מוסיף הבל: ואיתרוג. כמו ולהדרין כלומר המוירה אברוב. פי' מיני ירקות: נתהררין. בבבלי איתא גלים שלופקו' בעוזרדין והם מין כרי אדום מתוק: בפנקריסין. פי' כמו יין קפריסין וכן הואסטר' בבבלי כ' אין קעמידין: מתניתין כ' לאוירא דתנורא. גר"א גריס לפתי' דתנור': לנשייא. פי' שהיה מקיל לנשים לשטוח בגדיהם על אויר התנור: הורי מרוחק. כו' שהתי' בשעת הדחק גורף התנור ולתת ג' אבנים עליהם ולספון נתוט ולעיל פירשתיו: ובלחוד כו'. פי' ובלבד שלא יעשנה כפרהסיא עד שידעו שכניו:

מראית מקום והגהות

א בבלי שבת ל"ה ע"א.

ב עיין בבלי שבת ל"ד ע"א.

ג בבלי שבת ל"ו ע"א. תוספתא פ"ג.

ד בבלי שם.

ה בבלי שם.

ו תוספתא שבת פ"ג.

ז בבלי חולין ט"ו ע"א.

ח תוספתא שם ושם תני' ר' ישמעאל ברבי יוחנן בן ברוקה.

ט תרומות פ"ב מ"ג.

י עיין תוס' בבלי שבת ל"ח ע"א.

יא שם.

יב תוספתא שם.

יג כ רמב"ן בר תרו"י.

יד לקמן י' ע"ג.

טו תרומות פ"י ע"ב. עיין לעיל תרומו' פ"י ע"א.

טז תוספתא' שבת.

בשם ר' הושעיה מפני יום טוב שחל להיות בערב שבת. ולא מאליה היא טהורה. א"ר יוסי בי ר' בון תיפתר ששהו בה שלש על שלש מצומצמות. ר' אחא ר' סימון בשם ר"ש נזירא עשאה מזור טהורה. שרייה בשמן לא כמי שעשאה מזור. ר' הונא ר' ינאי ר' ירמיה בשם ר' יהושע בן לוי נראין דברים שתהא הלכה כר' עקיבא. שהוא אומ' מעין שנידון ואינה אלא כר' יהושע מקולי שלש על שלש. לא סוף דבר טהורה לא אפילו טמאה. בנין רב חנה אמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים:

א' מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה. למה משום שלא הותחל בכל טיפה וטיפה. או שמא ישכח ויערה. מה נפיק מן בינידון החן וקוקה ריקלון אין תימר משום שלא הותחל בכל טיפה. הרי לא הותחל בכל טיפה וטיפה אין תימר שמא ישכח ויערה הרי אינו שוכח ומערה. אם חיברה היוצר מתחילה מותר מפני שהוא כלי אחד. שניי היא שכולה אחד. אלא אם חיברה בסיד או בגיפסוס. יאות דר' יודה כדעתיה דר' יודה אמר משקה טופח חיבור. תני פתילה אחת בשני מסות בשתי קערו בשני תמחויין אסור ורבי יודה מתיר. ר' חנניה בשם רבי פינחס ר' יודה כדעתיה. דרבי יודה אמר משקה טופח חיבור:

ב' מתני' המכבה את הנר מפני שהוא מתיירא מפני גוים כו'. א"ר שמואל בר רב יצחק מפני גוים של סכנה. מפני ליסטים של סכנה. ר' יוסי בעי אי מפני ליסטין של סכנה ניתני מותר. רבנן דקיסרין בשם רבי יוסי בן חנינה מותר. מה בין המציל ממי שבכרי מה בין המציל ממה שבית. רבנן דקיסרין בשם רבי שלא דינה לא רומה המציל מגופה של פתילה. למציל חוץ מגופו של פתילה. א"ר יוחנן ר' יוסי ור"ש שניהן אמרו דבר אחד. כמה דר' יוסי אמר עד שיהא לו צורך בגופה של פתילה. כן ר"ש אומר עד שיהא לו צורך בגופו של דבר. מה אית לך צורך בגופה של פתילה. רבנן דקיסרין ר' לעזר בשם ר' חנינה שכן שמשי אומנין מחרכין לן כמת דתימא ושער רישיהון לא תתחרך. מהו מחרכין לין מפספין לין. תמן תנינן כל המקלקלין פטורין חוץ מן המבעיר ומן העושה חבורה. בר קפרא אמר אפי' אינו צריך לדם אפי' אינו צריך לאפר. מתני' פליגי על ר' יוחנן. שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב. והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור. שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב שלא לצורך. והכא הוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור אפי' שלא לצורך. תני כל המתחייב בנפשו שוגג מביא חטאת. א"ר חנניה בריה דר' הילל מאחר שלא לצורך היה מתחייב בנפשו. וכאן אפי' שלא לצורך יהא פטור מן התשלומין. מן הדא מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת. מה מכה בהמה לא חלקתה בה בין שוגג למזיד לחייבו ממון. אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג בין מזיד לפטור ממון. וקשיא על דבר קפרא הבערה לימדה על כל המלאכות שבתורה כולהן לצורך והיא שלא לצורך. א"ר יוסי אין יסבור כרבי יוחנן דאמר הבערה למדה על כל המלאכות שבתורה. ר' לעזר אמר הבערה לימדה על עצמה. ולית לרבי לעזר לאחי' לחייבו על כל אחת ואחת. אשכח תני בשם ר' לעזר הגה לחייב על כולהן אחת. ניחא הבערה. חבורה אב שלה לצורך והיא שלא לצורך. ר' יוסי בי ר' בון אמר איתפלגון ר' לעזר ור' יוחנן חד א' שחיטה עיקר וחבורי תולדה. וחורנה מחלף. הבעיר וכיבת בנפיחה אחת חייב שתים. אמר ר' אבדימי אחוי דר' יוסה הדא אמרה נפח בכלים ושיברן משלם נזק שלם. התותח גחלים מתחת הקדירה בשבת חייב. ר"ש בן אלעזר בשם ר' לעזר בי ר' צדוק חייב שתים. אחת שכיבה את העליונו' ואחת שהבעי' את התחתונות. ותותה גחלים ומתחמם כנגדן בשבת פטור. ר' יעקב בר אחא אמ' במחלוקת כמאן דמר אינו חייב אלא אחת ברם כמאן דמר חייב שתים חייב. דמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן לית כאן חייב שתים אלא מעלין עליו כאילו חייב שתים. א"ר יוחן תמן אינו רוצה שיבערו ואינו רוצה שיכבו. ברם הכא רוצה הוא שיבערו ורוצה הוא שיכבו. הבעיר ובישל. אית תניי תני חייב שתים אית תניי תני חייב אחת. מאן דמר חייב שתים אחת משום מבעיר ואחת משום מבשל. ומאן דמר אחת. הוידא היא ר' יודה אומר משום מבעיר. ר' יוסי אומר משום מבשל. וקשיא על דר' יוסי הבערה לימדה על כל המלאכות שבתורה אינו חייב משום מבעיר אלא משום מבשל. זר ששימש במקדש בשבת ובעל מום ששימש בטומאה. ר' חייא רובה אמר שתים. בר קפרא אמר אחת. מתיב בר קפרא לרבי חייא רובא עבודה שהכהן מותר בה זר מחייב עליה. ומותיב לה והוא מתיב ליה והרי קמיצה עד שלא נקמצה אסורה לזה ולזה. משניקמצה אסורה לזרים ומותרות לכהנים. א"ל שנייא היא דכתיב וכל זר לא יאכל קודש. והרי מליקה עד שלא נמלקה אסורה לזה ולזה משנמלקה אסורה לזרים ומותרת לכהנים. א"ל שנייא היא דכתיב וכל זר לא יאכל קודש. הרי טבל עד שלא ניתקן אסור לזה ולזה. משניתקן אסור לזרים ומותר לכהנים. א"ל שנייא היא דכתיב וכל זר לא יאכל קודש. אמרין נצא לחוץ ונלמד. נפקון ושמעון ר' יוסי אומר שתים. ר"ש אומר אחת. מאן דמר אחת משום זרות. ומאן דמר שתים אחת משום זרות. הורייתה

למה. משום שחיטה. והרי שחיטה בזר כשרה. אלא משו' חילוך זריקה וקבלה אינה אלא שבות. הוי ליה טעמא אלא משום איכול איברים ופדרים שהיו מתאכלין על גבי המזבח כל הלילה. על דעתיה דר' יודה דו אמר משום מבעיר ניחא. על דעתיה דר' יוסי דו אמר משום מבשל מה בישול יש כאן. מכיון שהוא רוצה באכולן כמבשל הוא:

ג' מתני' על שלש עבירות הנשים מתות כו'. אית תניי תני ילדות. אית תניי תני יולדו'. מאן דמר ילדות תני בשם רבי יודה בשן הנדרי' הבנים מתים. ומה טעמא לשוא הכיתי את בניכם. ומאן דמר יולדות מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת סכנה. ר' פינחס ר' ירמיה בשם ר' חייה בר בא כתיב ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורי. במשפט האורי' אין כתיב כאן אלא במשפט האורים. אלא מלמד בשעה שישראל יוצאין למלחמה ב"ד של מעלה יושבין עליהן אם לנצח אם להינצח. א"ר חייא בר בא כתיב כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע. הא אם אינו יוצא אינו צריך ליה שמירה. אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה. א"ר אחאי בר יעקב כתיב וקרהו אסון בדרך. הא בבית לא. אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה. רבי ביסנא בשם ר' לייא כתיב יום צרה ותוכחה ונאצה היום הזה. הא יום אחר לא. אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה. ר' איבו בר נגרי כתיב בהשפטו יצא רשע. יצא צדיק אין כתיב כאן אלא בהשפטו יצא רשע. אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה. א"ר בא בר בינה נסר שהוא מתוח מגג לגג אפי' רחב כמה אסו' להלך עליו. למה אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה. רב אמר היושב בבית מרועע עושה מלאך המות דניסטים שלו. דכתיב ישי מות עלימו. כמה דתימר כי תשה ברעך משאת מאומה. א"ר לוי בשלש' מקומות השטן מצוי לקטרג. המהלך בדרך בעצמו. והישן בבית אפל לעצמו. והמפרש בים הגדול. א"ר יצחק בר מריון אלולי דכתיב כה אמר ה' הנותן בים דרך. כיון שהיה אדם יורד לתוכו היה מת. ורבנן אמרין הנותן בים דרך מן העצרת ועד החג. ובמים עזים נתיבה מן החג ועד חנוכה. ר' יוסה בריה דר' תנחום דכפר אגין עובדא הוה באסיא אתא בעי מיפרו' מן חגא ועד חנוכת. חמתיה חדא מטרונה אמרה ליה כדון מפרשין. איתחמי ליה אבוי וגם קבורה לא היתה לו. ולא שמע לא לדין ולא לדין ואזל בימא. ר' כהן אחוי דר' חייה בר בא הוה פריש. אתא בעי מיפרוש מן חגא לחנוכתא. אמר לאחוי צלו עלי. אל אין רצליתי עלך. אלא אין חמיתונן לציבור מצליין למיטרא לא תתרחץ על צלותי. הא דאת קטיר לולבך קטור רגלך:

ד' מתני' על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר. אדם הראשון דמו של עולם. דכתיב ואיד יעלה מן הארץ וגרמה לו חוה מיתה לפיכך מסרו מצות נדה לאשה. ובחלה אדם הראשון חלה טהורה לעולם היה. דכתיב וייצר אלהים את האדם עפר מן האדמה. ותייא כיי דמר רבי יוסי בר קצרתה כיון שהאשה מקשקשת עיסתה במים היא מגבהת חלתה. וגרמה לו חוה מיתה. לפיכך מסרו מצות חלה לאשה. ובהדלקת הנר. אדם הראשון נרו של עולם היה. שנ' נר אלהים נשמת אדם. וגרמה לו חוה מיתה. לפיכך מסרו מצות הנר לאשה. תני ר' יוסי אומר ג' דיבקי מיתה הן ושלשתן נמסרו לאשה ואילו הן מצות נידה. ומצות חלה. ומצות הדלקה:

ה' מתני' ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו כו'. תני רבן שמעון בן גמליאל אומר הילכות הקודש והמאות והכשירות הן הן גופי הלכות. ושלשתן נמסרו לעמי הארץ. הילכות הקודש דתנינן אם אמר הפרשתי בתוכה רביעית קודש נאמן. חמאות דתנינן הכל נאמנין על החטאת. הכשירות דתנינן ועל כולן עם הארץ נאמנין לומר טהורין הן. לא צורכה דלאו הדליקו את הנר עישרתן ועירבתן הדליקו. א"ר חייא בר אבא מתוך שאתה מחמיר עליו בקלה אף הוא מחמיר על עצמו בחמורה. א"ר תניי ר' שמואל בר רב יצחק הוה מפקד נ' ביתיה עירבתן הדליקו את הנר. ולמה לא אמר עישרתן. אלא כל מה דהוה אכיל מן שוקא הוה אכיל:

ו' מתני' ספק חשיכה ספק אינו חשיכ' כו'. מעשה בי ר' ליעזר שהיה נוסע ערב שבת עם חשיכה. ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ את תפיליו. אמר לו בני הונחת מצות הנר שהוא שבות וחייבין עליה כרת. ובאת לחלוץ תפילין שאינן אלא רשות ואינן אלא מצוה. יצא לו והיה צועק ואמר אוי לי שנטרפה דעתו של אבא. אמר לו דעתך היא שנטרפה דעתי היא לא נטרפה. כיון שראו תלמידיו שהשיבו דבר של חכמה נכנסו אצלו והיו שואלין אותו והוה אמר להן על הטמא טמא ועל הטהור טהור. ובאחרונה אמר טהור. ונסתלקה נשמתו. אמרין ניכר ר' שהוא טהור. א"ר מנא ועד כדון ניכר. נכנס רבי יהושע וחלץ את תפיליו והיה מגפפו ומנשקו ובוכה. ואומר רבי רבי הותר הנדר ר' רכב ישראל ופרשיו:

ז' מתני' ואין מטבילין את הכלים. מתני' בכלים גדולי'. אבל בכלי' קטנים מערים עליהן ומטבילין. תני רבי הושעיה ממלא הוא אדם בכלי טמא מן הבור ומערי עלו ומטבילו. תני נפל דליו לתוך הבור נטלו כליו

פירוש

סוור. פי' נגד שנותנים תחת הבגד' והכסתות ודוגמתו פ' ר"ט דכלים: מתני' ג'. ילדות. פי' מיתות בנמרותיהן וע"י חט' רל"ה פי' יהודה דכמו שנענש הנדרים כתפסי' לעירי כלכן והם נכנו ובגותיו כנגוד ביולדות כן אלו הג' פלות הן לאשה כמו נדר שהרי הגיונה בהם כל יופיה ולכן גם היא מתה בילדותה ובעין יעקב וני"מ תמלא מיתתם מקרים הסכנה וכ"מ לפיבעי רתמי ולהוהר כס"ט יותר: הא יום אחר לא. פי' בתפי' אם יעלה על דעתך לפרש יום תוכח' שהוא להוכיח על השוטו' ק' דהא בכל יום כמי דאי' אלא ודאי דקאי אשטן שהוא מוכיח בעת לרה: יצא צדיק כו'. פי' דע כ הוי יצא רשע לא קאי אאדם דא"כ הל"ל כהשפטו יצא כו' אלא בהשפטו אלא ע"כ קאי אשטן שהוא יצ' בעת הסכנה להשטינו ודייק שלא מקללו כהיכך שהלדיק יצא ר"ל הסילוק יותר יצא ולא יצקד סנגורים עליו אלא ודאי משום דאורחא דהכי שהשטן מקטרג בשעת הסכנה ולכן מקללו בקללה השכיח: להלך עליו. פי' אפי' מחוב רנסטם. פי' סלות דל' יך קרוי דנסטם: ישי מות כו'. פירש וכתיב בתריה כי רעות במגורם ר"ל שישנים בשורה רעה בימ' דרך מן עצרת כו'. פי' דרך הוא נקרא דרך הרגי' ונתיבה טפל על דרך היחיד ולכן אמר שמעצרת עד החג זמן הלוך לעוברי הים נקרא דרך ומחג עד חנוכה שהמים עזים קצת נקרא הדרך נתיבה דרך היחיד אבל מחנוכה עד עצרת א"א לפלוג בים: וגם קבורה כו'. פי' שתחילת הפסוק הוא אם עליו כו' פי' שאם היה שמח בחלקו גם קבורה לא יהיה לו וזה נ"כ היה ככהל להך אין הולח'. פי' הן מפח שמתפלל עליך אלא שנמן שהציבו' מתפללין שמי' הרוח לא תחרמן מיר' על תבטיח על תפילתי: הא דאת פי'. ולכן בשעה שאתה קושר לולבך קשר רגליך ולא תלך בעת ההוא: מתני' ו': הנחת מצות ס'. פי' שבות הוא משום שלשול. וכרת הוא נהדלקתך רשות' פי' להגיחן בשבת הרשות בידו וע"ם הז"ל אלא להנותם אין בזה משום שבות אלא סלוה הוא לגמות דבזי חכמים

מראה מקום והנחות

א בבלי

ב בבלי שבת ק"ו ע"ב הפ"כ.

ג ב"ק פ"ג פ"י. בבלי שם ל"ד ע"ב ע"ש הפתני'.

ד בבלי יבמו' ל"פ ע"ב ע"ש הפתני'.

ה בבלי שבת ל"ב ע"א.

ו ב"ר פ"ו.

ז שם הגי' חטן.

ח שם הגי' נתן.

ט עיין בבלי שבת ל"פ ע"ב.

י בבלי שבת ל"ב ע"א תוספתא פ"ב.

יא תוספתא שבת פ"ב.

יב חגיגה פ"ג מ"ד.

יג פרה פ"ה מ"א.

יד בבלי סנהדרין ס"ח ע"א. פדר"כ פכ"ה.

טו לקמן ביצה פ"א ע"ב.

טז עיין בבלי ביצה י"ח ע"א. תוספתא שם פ"ב.

ימלא אדם את הקערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכו בשביל שתהא שואבת. ורבי יהודה מתיר: ח' המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גוים מפני ליסטים מפני רוח רעה אם בשביל החולה שיישן פטור. כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב. ר' יוסי פוטר בכול חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פיחם: ו' על שלש עבירות הנשים מיתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנידה בחלה ובהדלקת הנר: ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה עישרתן עירבתן הדליקו את הנר. ספק חשיכה ספק אינו חשיכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות אבל מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין:

פרק . שני

הלכה א כמה מדליקין וכמה אין מדליקין כו'. לא בלכש. רבי חייא בר בא אמר לגשא. רבי אחא בשם רבי לייא רדינן אמרין הדא הוא הדא. ולא בחוסן. רבי חוננא בשם רבי פינחס פשתן שלא נגערה. כמה דאת אמר והיה החסון לנעורת. ולא בכלך. אבין קיסריי. אמר רבן שמעון בן גמליאל חוזרתי על כל מפרשי ימים ואמרו לי כולבא שמו. ולא בפתילה האידן. עידניתא. ולא בפתילת המדבר. כשמועה. ולא בירוקה שעל פני המים. כיתן דמיי. ולא בזפת ולא בשעוה. עד כאן לפתילות מיכן ואילך לשמנים. ר' אבהו בשם ר' יוחנן מפני שהאור ממשך לאחוריו והוא שוכה ומוציא את הפתילה. ועוד שלא תוצת האור ברוב הדלק. רבי זעירה בעי מעתה פתילה צריכה הצאתה ברוב הדלק. אתא רבי שמואל רבי אבהו בשם רבי יוחנן פתילה צריכה הצאת' ברוב הדלק. התיבון חברייא והא קורה הא לא תוצת האור ברוב הדלק. התיב ר' בא בר ממל והא ששיתא הרי לא תוצת האור ברוב הדלק. א"ר שמי לא כן אמר רבי זעירא רב יהודה בשם רב ארבע מדורות כל שהן. מדורת הגפת. מדורת חוכל. מדורת החלב. מדורת נלעיתים כל שהן. ועוד מן הדא דר' תחליפא שאל לרב חסדא ולא כן אלפן רבי שבת שהלך לזוות בתענבה שאסור לראות מטבע לאור התעכבה. הרי איט שכיח ומתציא את הפתילה. הוי לית טעמא דלא משום שלא תצאת האור ברוב הדלק:

א מתני' ולא בשמן קיק. רבי יוסה בשם רבי לייא קיסוסא. רבי יונה ר' זעירא בשם רב יהודה עוף הוא ושמו קיק. תני ר' ישמעאל ואת הקאת זה קיק. ולא בשמן שריפה. אמר רב חסדא זאת אומרת שאסור להצית את האור במדורת קדשים והוא דליקה והולכת בשבת. והא תנינן ומחזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין כדי שיצת האור ברובן. א"ר יוסה בשבת כתיב לא תעשה כל מלאכה. נעשית היא מאיליה. ברם הכא התורה אמרה אין שורפין את הקדשים ביום טוב. ואין צריך לומר בשבת. מה חמית לומר כן לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו ואחר שני בקרים. אחד בוקרו של טו ואחד בוקרו של יין. וכתיב והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. מהו להצית את האור במדורת חמץ מאן דיליף לה מנותר אסור. ומאן דלא יליף לה מנותר מותר. רב אחא בשם רב חסדא זאת אומרת שמותר להצית את האור במדורת קדשים. והוא דליקה והולכת בשבת. והא תנינן אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב מפני יום טוב שחל להיות בערב שבת. מעתה אין מדליקין בשמן שריפה בלילה על שם שאין שורפין את הקדשים בלילה. א"ר יוחנן ידה לה בשיטת רבי ישמעאל. כמה דרבי ישמעאל אמר תינוק שעבר זמנו נימול בין ביום בין בלילה. כך עבר זמנה נשרפת בין ביום בין בלילה. ומה אית לך שמן שריפה שעבר זמנה. רבי יודה בר פזי מכיון שניטמאת כמי שעבר זמנה. תני רבי יוסי קומי ר' יוחנן מנין לכל הנימולים שלא יהו נימולים אלא ביום תלמוד לומר וביום. א"ל רבי יוחנן ויש כאן זו. כל מחוייבי טבילות טובלין כדרכן ביום חוץ מנידה ויולדת שאינה טובלה אלא בלילה. נידה שעבר זמנה טובלת בין ביום בין בלילה. דרשה ר' חייה בר אבא לצוראי נידה שעבר זמנה טובלה בין ביום בין בלילה. תמן אמרין אפילו עבר זמנה מפני חמותה ומפני כלתה. אשה אחת משל רבותינו ראו אותה טובלת כדרכה ביום. נאמ' מעוברת זמן היתה. נדה שנאנסה וטבלה שמי בשם רב טהורה לביתה וטמאה לטהרות. ר' לעזר בשם ר' חנינה טמאה בין לביתה בין לטהרות. וטמאי טמאה ונכנס שנית ומהו. מה הראשונה לדעת אף השנייה לדעת. ומניין שהראשונה לדעת יצוה הכהן וכבסו לדעת. והן חמין ורבנן מקדשין לעיבורה. רב נחמן בשם רבי מנא מצוה להקדים כדי לזרז במצות. בת ישראל שבאה להדליק מכהנת שבלה את הפתילה בשמן שריפה ומדלקת. ר' חונה בשם ר' ינאי שעת משלחת ואבנים הזהה ולא עמד כיד וביטל. כמה דתימ' תמן לא עמד כיד וביטל. וכה לא עמד כיד וביטל. בקרו של כהן שהיה שב' אצל ישראל וכן כליו של כהן שהיה נארת אצל ישראל

חרי זה מדליק על גביו שמן שריפת ואינו חושש. ישראל וכהן שהיו שותפין בחנות ממלא הוא ישראל את הנר. שמן שריפ' ועולה בו לעלייה ויורד בו לחנות לעשות צרכיו של כהן אבל לא צרכיו של ישראל. כהן שבא אצל ישראל לעשות עמו חשבון והדליק על גביו שמן שריפ' אף על פי שעמד הכהן והלך לו אין מחייבין אותו לכבותו עד שייכבה מאליו: רב חנינא בר עכברי הוה אזל ומיעבר עובידתוה גבי רבי חייא ציפוריא. כד אזיל מיזיל לית הוה מלי בתינא שמן שריפה. ולא כן סברנן מימר לעשות צרכיו של כהן אבל לא צרכיו של ישראל. אמרין דלא הוה עבר כן לא הוה אתי. סברי מימר מטא ביתיה מטפי ליה. א"ר חנינא על ידי כן הוה [illegible] ועל ידי בן חוה קרץ. ארא שמשא שאל לרבי אמי כגון דאנא צבע פתילתא מן חולא. א"ל בטיל הוא על גב פתילות. רבי יודה בן פזי תורי לאילין דבר נחמיה כן. רבי אמי נסב פתילא. רבי לייא לא נסיב פתילא. ולא מודי רבי לייא לרבי אמי. חשש הוא משום גזל. וכולה מן תרין שמשא בביתיה בזבזא בחקרישא. גמליאל זוגא שאל לרבי איסי מהו להוסיף לתוכו שמן חולין ומדליק. א"ל לא תני רבי הושעיה אלא אין מחייבין אותו לסגותו. א"ר אבהו שנה לי רבי יוחנן בן עכמאי בת כהן שהיתה עומדת ערב שבת עם חשיכה ובידה נר ובתוכו שמן שריפה הרי זו מוספת לתוכו שמן חול כל שהוא ומדלקת. א"ל רבי זעירא ומה הוה טיבית. א"ל אדם גדול היה ובקי במשנתו הוה ופירשה. ר' חייא דכפר תחמין קומי ר' ומניתיה חכים. ולא בחלב. רב ברונא אמר חלב מטיף לתוכו שמן כל שהוא ומדליק. יוסי בעי מה אנן קיימין אם כמחוי אפילו לא נתן לתוכו שמן. ותני שמואל כל שמחיכין אותו ואינו קרוש מחוי הוא. ואם כשאינו מחוי אפילו נתן לתוכו שמן. אתא רב חנניה רב ברונא בשם רב חלב מהותך וקירבי דגים מדליקין בהן. רבי חייה בר אשי עני מתיה קומי רב. א"ל חן חייתה. א"ל בעיי משח דויח. אמר ליה ולא הוה לך קירבי דגים. אית תניי תני מדליקין בנפט. אית תניי תני אין מדליקין בנפט. אמר רב חסדא מה דמר מדליקין בתחן איכומא. ומה דמר אין מדליקין בתחן חיורא דהוא סכנה:

ב' מתני' אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב כו'. הא בכל אילין קדמאי מדליקין. רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעיטרן מפני כבוד השבת. מה בין עיטרן מה בין קירבי דגים. קירבי דגים כל זמן שהן דליקין אין ריחן רע כבו ריחן רע. עיטרן בין כבה בין דלק ריחו רע. שלא תאמר הואיל וריחו רע יוצא מעון הרחק ארבע אמות לפום כן צריך מימר אין מדליקין בו. וחכמים מתירין בכל השמנין. בשמן סקועות. רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד. עמד לו רבי יוחנן בן נורי על רגליו ואמר אם כן מה יעשו אנשי בבל שאין להן אלא שמן שומשמין. מה יעשו אנשי מדי שאין להן אלא שמן אגוזים בלבד. מה יעשו אנשי אלכסנדריאה שאין להן אלא שמן צנונות. מה יעשו אנשי קפודקיא שאין להן לא כך ולא כך. אלא אין לך אלא מה שהתירו ראשונים בלבד. תני רבי שמעון בן אלעזר אומר אין מדליקין צרי מפני שהוא שרף

ג' מתני' כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן כו'. א"ר שמעון בר רב יצחק כתיב להעלות נר תמיד. שיעה לומר שאין לך עושה שלהבת אלא פשתן בלבד. תני רבי שמעון בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש. ומסככין בו חוץ מן הפשתן. א"ר יוסי עשו אותו כעבים הרכים. דתנינן העבי' הרכי' אין בהן משום שלש על שלש. אמר ר' לעזר מן המשכן למדו דכתיב את המשכן תעשה עשר יריעות שש משזר. וכתיב פארי פשתים יהיו על ראשם. אה למד שש משש. ושש מפארי. ופארי מפארי. רבי אלעזר שאל מהו לעשות אוהל מעור בהמה טמאה. והכתיב ועורות תחשים. רבי יודה ורבי נחמיה ורבנן. רבי יהודה אומר טיינון לשם צבעו נקרא. ורבי נחמיה אמר גלקטינון. ורבנן אמרין מין חיה טהורה. וגדולה במדבר. ותניא כיי דמר רבי לעזר כי רבי יוסי ר' אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש בשם רבי מאיר. כמין חיה טהורה ברא הקב"ה למשה במדבר כיון שעשה בה מלאכת המשכן נגנזה. רבי אבין אמר קרש היה שמה. תני רבי הושעיה דהדא קרן. ותיטב לה' משור פר מקרין ומפרים. מקרן כת' רחמי' ותמן תנינן כל חפתו' מני' על ג' שהתקינו לפוק בו את המרחץ. ולנער בו את הקדירה ולקנח בו את הרותי' בין מן המוכן בין שאין מן המוכן טמא דברי רבי ליעזר. רבי יהושע אומר אף מטלית חדשה מן המוכן בין שאינו מן המוכן טהור. רבי עקיבה אומר מן המוכן טמא ושאינו מן המוכן טהור. מה בין המוכן מה בין שאינו מן המוכן. בין שהכינה להדך חבית בין שהשליכה לאשפות. דתנן רבי ליעזר אומר אף מטלית חדשה [illegible] בחן. וליה בר נש אמר אף אפי' אלא ערי מודי על קרסות' בין שהכינה לטלותה בין שלא הכינה לטלותה. תרא ילפא מן הדא. והדר ילפא מן תרא. הדא ילפא מן הדא דברי ר' ליעזר ותנא שקיפלה. ותדא ילפא מן הדא בשלא הכינה לטלותה. אבל הכינה לטלותה טמאה וזאי. ומה טעמא דרבי ליעזר נעשה כמסתר כלים בשבת. מכיון שקיפלה לא מתרה שכן שמשים אומנין רתנין בקיפולה. ולא מבעד יום שהוא טהורה. רבי לעזר

פירוש

הא הדא כו'. בלומר לנג' הדינך הדא היא: כהן דמי. פי' מטין הגלל על פיסא הפאה'. כ' הדלקה: שהחא. פי' פתילה הדונפה נפסיקת' שיהיו דקנדלא פ' ויהי ביום כלות ט': מטטי. פי' טבל' לה כשתים לניתה. שרי. כמו אמר. קרץ. פי' הפיר האומ' עני מתי ס'. פי' שהיה טוב' בגג' לפני רב בששלי הכין היא והגיעו בעי משח ס' פירש תלבתי לנקט אמן זית: א"ר חסדא מה כו'. פי' דלא פליגי מהדרי מה שאמר מדליקין בתחן איכומ' פי' כנפט שחור: דהוא סכנת. פי' לפי שהשלהבת שם ומסוכן הוא שמא ישרוף הבית: מתני' ב': צרי פי' לרה מתני' ג': העבי'. פי' בגדים גסים ביותר הרכים. והם בגל"ד קי' ביותר סרטוני פי' פין נבע הוא וכן גלקטינון ור"ל דהתחשים היינו סורות פלים בסיני' בלבע זה ות"ש הגבע נקרא כן: תחתה כפי ונדלה: הדיא בו'. פי' ומתים כ' חא דא"ר כו': קרש. בבבלי פי' אילו סדינו' קרש סנית עילוי ופי' במתוך שהוא מקום ידוע שם החיות גדולות כפי הענק' בבכי פ"כ: דהדא קרן. מכאן משמע אול' ללמוד מקרא דלא היה לו אלא קרן א' דס"ל דקרא איירי בלתם והי"פ עדות הגו"ה התפלל שתהא תפילתו מקובלת יותר מתחם שנעשה בו המשכן ולפי הנוסחא שלנו משמע דפליג רבי הושעיה אר"ש דאמר שמין היה והה"ל דמין בהמה הוא דהא קרי ליה אר אבל בבבלי ים מסופק מהרת ולא גרסי' בדברי ר"ש כמין חיה טהורה ט' ותו"ה המוכה כפו הבעה:

מראה מקום והגהות

א כלאים ל"ב ע"א. בבלי שבת כ"א ות"ש חגי'.
ב עיין בבלי שבת כ"ח ע"ב.
ג לעיל ע"א וש"נ.
ד רמב"ן שבת.
ה ברמב"ן הונת.
ו עיין בבלי שבת כ"א ע"א.
ז פ"מ ס"ק.
ח עיין בבלי שבת כ"ג ע"ב כ"ג ע"ב.
ט ע"ש כ"ג ע"ב.
י עיין הגי' תוספתא שבת פ"ב.
יא עיין בבלי מגילה. לקמן מגי' ע"ב ע"ב.
יב עיין בבלי נד פ"ח ע"ב.
יג עיין בבלי חולין ל"ח ע"א.
יד לעיל תרומות ח"ח ע"א וש"נ.
טו תרומות פ"ג ות"ש הגי'.
טז בבלי שבת כ"ח ע"א.
יז ברמב"ן ופי' קרוי קרוש.
יח ע"ש כ"ה ע"ב.
יט בבלי שבת כ"ו ע"א. תוספתא פ"ב.
כ שם.
כא שם.
כב כלים פכ"ח ע"ם ות"ש הגי'.
כג עיין בבלי שבת כ"ח ע"א.
כד שם ע"ב.
כה כלים פכ"ח מ"ג ועיין הסוגי בבלי שבת כ"ח ע"ב כ"ט ע"א.
כו בבלי כב"ו ופ"ב

מתרפ׳ וחולבת בשבת׳ ׳נותנין מגמר תחת הכלי׳ מערב שבת והן מתעשנין והולכין בשבת׳ נותנין גפרית תחת הכלים מערב שבת והן מתגפרין והולכין בשבת׳ אין נותנין חיטים לריחים של מים אלא כדי שיטחני כל צירכן מבעוד יום׳ א״ר חגיי מפני שהן משמיעות את הקול׳ א״ל רבי יוסי יאות רבי סבר כרבי יהודה׳ ברם כרבנין כמה דאינון אמרין תמן משום לא הותחל בכל טיפה וטיפה׳ כן אינון אמרין הכא משו׳ לא הותחל בכל חיטה וחיטה׳ א״ר יוסי בי רבי בון מפני שהוא שבח ותוקע את היתד׳ בית שמאי אמרו לבית הלל דבר אחד ולא יכלו לחשיבן׳ בית הלל אמרו לבית שמאי דבר אחד ולא יכלו לחשיבן׳ אמרו להן בית הלל לבית שמאי אין אתם מודין לנו שטוענין קורת בית הבד ובעיגולי הגת עם חשיכה׳ ולא יכלו לחשבן׳ א״ר זעירא אילולא דלא מעלה רישי ביני אריוותא הוינא אמר טעמא׳ תמן כבר נעקרה כל טיפה וטיפה ממקומה׳ הכא מה אית לך מימר׳ בית שמאי אמרו לבית הלל דבר אחד ולא יכלו להשיבן׳ ׳אמרו בית שמאי לבית הלל אין אתם מודין לנו שאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצלו כל צורכן מבעוד יום ולא יכלו להשיבן׳ א״ר זעיר׳ אילולי דלא מעלה רישי ביני אריוותא הוינא אמר טעמ׳. תמן בצל בשר וביצה דרכן לתהפך׳ הכא מה אית לך מימר׳ א״ר יודן נצלו כאכילת בן דרוסאי׳ אמרו דבר שדרכו להתהפך עד כדי שיצלה כל צורכו מבעוד יום׳ א״ר מנא לא מסתברא דלא מותר דינון יכלין למימר לון והיאך אתם משיבין לנו מדבר שדרכו לצלות כל צורכו מבעוד יום׳ על דבר שאין דרכו לחשרות כל צורכו מבעוד יום:

א׳ מתני׳ ב״ש אומרי׳ אין נותנין אונין של פשתן בתוך התנור כו׳ מהו מיתתני׳ א״ר אבהו כגון אילין קורייאי דלא מקפרין׳ רב יהודה בשם שמואל והוא שתהא היורה עקורה׳ אבל אם היתה היורה קבועה אסורה מפני שהוא מתיירא שמא מתאבל ציבעו והוא מוסיף מוי׳ ר׳ שמואל בשם רבי אבהו בית הלל ילפין מלאכת חיתר ממלאכת איסור׳ אילו עשה כן בשבת שמא אינו אסור׳ ודכוותה עשה כן מבעוד יום מותר:

כ׳ מתני׳ בית שמאי אומרים אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים כו׳ ׳מי מודע׳ אם נתקלקלה המצודה דבר בריא שניצודו מבעוד יום׳ ואם לא נתקלקה המצודה דבר בריא שלא ניצודו מבעוד יום׳ ואפילו נתקלקלה המצודה חש לומר שמא לא ניצודו מבעוד יום׳ אמר ר׳ יוסי בי רבי בון בפורשת בהורשין תרע לן שהוא כן דתנן דנים׳ ודגים לא במקום שהן מצויין׳ וכא במקו׳ שהיה תעף מצויין׳ רבי חייא בשם ר׳ אחקין לחל׳ סברין מימר מותרין למחר׳ רבי חזקיה ורבי עוזיאל בריה דרבי חוניה דברת חוורן מותרין ממש׳ סברין מימר ספיקו התירו׳ רבי חנניה ורבי יונתן תריהון אמרין ספק הכן אסור רבי יוחנן אמר ספק הכן מותר׳ רבי חייה רובא ורבי שמעון ברי חד אמר הנוי צריך הכן׳ ותרנה אמר אין הנוי צריך הכן׳ ולא ידעינן מאן אמ׳ דא ומאן אמ׳ דא׳ מן מה דרב מעני מיתי קומי רבי חייה חב׳ והוא א״ל הן חוויתא והוא אמר ליה שיהתא חוות עברא והוינא אכיל מינה תאינין׳ הוי הוא דו אמר אין הנוי צריך הכן׳ חד תלמיד מן סימאי אזל ׳לאנטיירים ואייתון ליה דדמסקינא ואכל׳ חד תלמיד מן דרבי יהושע בן לוי אזל לחמן ואייתי ליה דדמסקינא ולא אכל ואתי ומר קומי רביה׳ א״ל דו נהוג כשיטתיה דרבי סימאי׳ דרבי סימאי אמר אין הנוי צריך הכן׳ רבי אבהו בשם רבי יהושע בן לוי דמדמניות שבכרם הרי אלו אסורות׳ רב הונא בשם רב שצים שבכפים הרי אלו מותרין:

ני מתני׳ בית שמאי אומרים מוכרין לנכרי בו׳ אי זהו מקום קרוב ייבא כיי דמר שמואל כגון מן חוטרה לנהרדעא׳ אוף הכא כן׳ אית דבעי מימר עד שהוא מגיע לביתו ואית דבעי מימר עד שהוא מגיע לעירו׳ רבי עקיבה אומר כדי שיצא ממקום הפתח ויקדש עליו היום. ׳א״ר יוחנן זו דברי רבי יוסי ורבי עקיבה בא להכריע על דברי בית הלל׳ אין נותנין לגוי על מנת לצאת נטל ויצא אין את זקוק לו׳ אין נותנין לכלב על מנת לצאת נטל ויצא אין את זקוק לו׳ תני אומנין גוים שהיו עושין עם ישראל בתוך ביתו של ישראל אסור ובתוך ביתהן מותר׳ א״ר שמעון בן לעזר במה דברים אמורים בקיבולת׳ אבל בשכיר יום אסור׳ במה דברים אמורים בתלוש מן הקרקע׳ אבל במחובר לקרקע אסור׳ בעיר אחרי בין כך ובין כך מותר. מהו בין כך ובין כך בין בתלוש בין במחובר׳ בין בשכיר בין בקיבולת׳ אמר ר׳ אילא בין בתלוש בין במחובר ובלבד בקיבולת׳ ר״ש בן ברקנא בשם רבי אחא בשבת ובאבל ובעבודה זרת הלכה כרבי שמעון בן אלעזר׳ ׳אין משלחין איגרות ביד גוי לא בערב שבת ולא בחמישי בשבת׳ בית שמאי אוסרין אפילו ברביעי׳ ובית הלל מתירין. ׳אמרו עליו על רבי יוסי הכהן שלא נמצא כתבו ביד גוי מעולם׳ אין מפרישין לים הגדול לא בערב שבת ולא בחמישי בשבת׳ ב״ש אוסרים אפילו ברביעי׳ ובית הלל מתירין׳ אם הי׳ דבר של ״סכנה כגון מצור לצידון מותר. אין מקיפין על עיר של גוים פחות משלשה ימים קודם לשבת׳ הרא חומר במלחמת הרשות׳ אבל במלחמת חובה אפילו בשבת שכן מצינו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת דכתיב כה תעשה ששת ימים׳ וכתיב וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים׳ וכתיב עד רדתה אפילו בשבת:

ד׳ מתני׳ אין נותנין עורות לעבדן כו׳ עד איכן ייבא כמא דמר רב יוחנן בשם רבי חוניא עד כדי הילוך ארבעה מיל׳ ובא נתן כליו לכובס נכרי ובא ומצאו שבר בו בשבת אסור׳ א״ר יודן ויימר ליה דלא יעביד׳ א״ר יודן אבוי דרבי מתנייה הוא דתימר בטובת הנייה אבל בשכיר בעיבידתיה הוא עסוק׳ אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו בית אבא כו׳ לא ״אמרו אלא לבנין הא צבועין לא׳ לפי דרכנו למדנו שהלבנים קשין לכבס יותר מן הצבועין׳ ושוין כו׳ רבי שמואל ורבי יוסי בן חנינה תריהון אמרין כבר נעקרה כל טיפה וטיפה ממקומה׳ ר׳ אחא א״ר יוסי בר׳ חנינא בעי מהו ליגע במושך׳ רבנן דקיסרין אמרין איתפלגון רבי יוחנן ורבי יוסי בר חנינה׳ ר׳ יוחנן אמר אסור. רבי יוסי בר חנינא אמר מותר׳ מתניתא פלינא על רבי יוסי בר חנינא ושוין שלא יגע במושך:

ה׳ מתני׳ אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום׳ ר׳ בון בר כהנא בשם רבנן ׳תבשיל שנתבשל כל צורכו מותר לשהותו על גבי כירה שאינה קטומה׳ רבי זעירא בעי בשר בצל וביצה מצטמק ורע לו׳ הזה מצטמק ויפה לו ואת אמר הכין דילמא דלא איתאמרת אלא חמין׳ אתא רבי שמואל בעי רבי זעירא חמין שהוחמו כל צורכן אסיר לשהותן על גבי כירה שאינה קטומה׳ רבי ביבי בשם רבי יוחנן תבשיל שור שנתבשל כאכילת בן דרוסאי מותר להזירו על גבי כירה קטומה. ותייא כיי דמר רבי יעקב בר אחא בשם ר׳ יוחנן חשופת את הקדירה על גבי גחלים מתרין בו לבשיתבשל כאכילת בן דרוסאי אסור׳ רבי אחא רבי תנחום בר חייא בשם רבי שמעון בר׳ חמין שהוחמו כל צורכן מותר לחחזירן על גבי כירה שאינה קטומה׳ רבי זעירא בעי לשהות אסור ולהחזיר מותר. דילמא לא איתאמרת אלא על פסח׳ אתא רבי אחא בשם ר׳ שמעון בי רבי פסח שנצלה כל צורכו מותר להחזירו על גבי כירה שאינה קטומ׳:

ו׳ מתני׳ אין נותנין את הפת לתנור כו׳ רבי יעקב בר אחא בשם רבי אסי זריזות הן חנשים בפת יותר מן התבשיל׳ מה בין פת ומה בין תבשיל׳ תבשיל דרכו לאכול רותח פת אין דרכו לוכל רותחת׳ ׳״תמן אמרין פת חמה חמתה בצידה׳ צירעה צוגין׳ עקרב חמין. מאן דמיהלף סכנה׳ מודה ר׳ לעזר בלחם הפנים שאינה קרויי לחם עד שיקרמו פניה בתנור:

ז׳ מתני׳ משלשלין את הפסח לתנור כו׳ ׳תמן תנינן חשיכה יצאו תצלו את פסחיהן ואת אמר תכן. א״ר יוסי חבורות זריזות הן׳ פסח מחזירו את שלם ואין את מחזירו מחותך׳ רבי שמואל בשם רבי זעירא מפני פסולו׳ א״ר יוסי ויאות׳ לאוכלו אין את יכול דכתיב לא תאכלו ממנו נא׳ לצלותו אין את יכול שלא יהא כצולה בשבת׳ מתוך שאת אומר לו שהוא מותר אף הוא אינו צולה אותו כל צורכו מבעוד יום׳ מתוך שאת אומר לו שהוא אסור אף הוא צולה אותו כל צורכו מבעוד יום׳ ר׳ ליעזר בי רבי יוסי שאיל צלייו שלם והיתבו מהו מיחזורתיה ומשתנתיה׳ רבי זעירא רב יהודה בשם רב ׳״ארבע מדורות כל שהן׳ מדורת הגפת׳ מדורת הזבל׳ מדורת החלב׳ מדורת גלעינים כל שהן׳ רבי בא בשם רבי חיה בר אשי תותל שהוא מלא גלעיני׳ כל שהן׳ ר׳ בא בשם ר׳ חייא בר אשי תותל שהוא מלא גלעינים אם מכונסות כרובן אם מפוזרות ברוב כל פרידה ופרידה׳ מה ופליג׳ כאן בבריאות׳ וכאן בתשות׳ רבי יוסי בשם ר׳ ידמיה רבי תנגיה מטי בה בשם רב תריות מלמטה ועצי מלמעלה כיון שעלה האור בנתיים מותר׳ ר׳ חלבו בשם רב הוני קורה דובבת ברוב הקיפה׳ מהו ברוב הקיפה ממקו׳ אחד או ברוב היקף כולה׳ אשכח תני עד שתיפסי מלעשות מלאכה׳ כיני מתניתא אף בפיתמן כל שהן:

הדרן עלך יציאות השבת

א במה מדליקין ובמה אין מדליקין׳ אין מדליקין לא בלכש לא בחוסן ולא בכלך לא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוק׳ שעל פני המים לא בופת ולא בשעוה לא בשמן קיק ולא בשמן שריפה לא באליה ולא בחלב׳ נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל׳ וחכמי׳ אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו: ב׳ אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב׳ רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעיטרן מפני כבוד השבת׳ וחכמים מתירין בכל השמני׳ בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונית בשמן דגים בשמן פקעות בעיטרן ובנפט׳ רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: ג׳ כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן׳ פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה רבי ליעזר או׳ טמאה ואין מדליקין בה׳ רבי עקיבה אומר טהורה ומדליקין בה: ד׳ לא יקוב אדם׳ שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתגינת על פי הנר בשביל שתהא מנטפת אפילו היא של חרס ורבי יהודה מתיר׳ אם חיברה היוצר מתחלה מותר׳ לא

מראה מקום הגהות

א שם.

ב שם.

ג לקמן ביצה כ״ג ע״א ועיין בבלי ביצה כ״ד ע״ב.

ד ע״ש בירושלמי הגי׳.

ה עיין בבלי שבת י״ט ע״ב הגי׳ הנכונה.

ו בבלי שבת י״ט ע״א. תוספתא פ״ד.

ז עיין הגי׳ שם בבלי.

ח הר״ל גרים שטנה.

ט שם תוספ׳ פ״א.

י בבלי שם ל״ח ע״ב.

יא בבלי חגיגה ה׳ ע״א. בבלי פ״ו כ״ח ע״ב.

יב פסחים פ״ה ס״ו.

יג בבלי שבת כ׳ ע״ב וע״ש הגי׳.

פירוש

דינון יכלין כו׳. פירוש שהם יכולים להשיב להם: מתניתין א׳: קורייא. פי׳ לשון אלון כמו קירי בפ״ק דע״ג: מוי. פי׳ מים: מתני׳ ב׳: בהורשין פי׳ ביערים: דברת חוורן. פירש של בית חורין והוא שם מקום: מן מה כו׳. פי׳ שרב הל׳ עובדה לרבי חייא רבה בשבת לפניו תוכל לפשוט פי׳ אסר סותר ומי ספר לסור: הן חויתא. פי׳ היכן הייתה: דו. כמו דהא: דדמסקינ׳. פי׳ מין ירק: ומר קומה כו׳. פי׳ שאמר על ההוא תלמיד שאכל: שצים. פי׳ מין עשב הגדול בסלעי׳: מתניתין נ׳: ייבא כיי כו׳. פי׳ יבוא כי הא דאמ׳ שמואל כו׳ כמורגל בבבלי לומר אתיא כי הא כו׳. א״כ כמו ב׳ תיבות יהא בה והכל א׳: וב״ה מתירין. סוכת בהר״א׳ דעירובין פ״ד דהאי מתירין קאי אפי׳ אע״ש דא״ל אלא דוקא בד׳ בשבת הוא דשרי א״כ ב״ה היינו ת״ק וע״ש שחולק בזה על פי רמב״ם: שכן מצינו כו׳. אין להקשות דהא על יריחו היו ג׳ ימים קודם לשבת חה שרי אפילו במלחמת הרשות שהתחילו ד״ל דהא שהקיפו העי׳ קוד׳ השבת עדיין לא הי׳ התחלת המלחמה עד יום השב׳ שנכנסו לעיר ואז התחילו במלחמה: מתני׳ ה׳: ותייא. כמו ואתיא: מתני׳ ו׳: צירעה צונן כו׳. פי׳ שלעקיצת צירעה רפואתו צונן כדאיתא ריש פ״ק דתעני׳ אלו רעות רבות וצרות כגון שעוקצוהו דבורה ועקרבא ביחד שלעקיצת עקרב יעזיל חמימא ולזיבורא קרירא כו׳ ע״ש: מתניתין ז׳: מחזורתיה כו׳. פי׳ להחזיר ולהפכו אגב האש. ולא יחוס לו שתרגמינן ולא אחוס ליה: גלעיני. פי׳ כמו גרעינין: כיני. פי׳ כן הוא:

סליק פירקא נס״ד:

עם הטמא. אלא אמרו לא יאכל הזב עם הזבה. הא זב עם מצורעת מות׳. וישב מחוץ לאהלו ולא מחוי לארלה. מצורע עם זבה אסור. מצורע עם מצורעת אסור. ׳תני בית שמאי אומרים לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ. ובית הלל מתירין. ומה טעמיהן דבית הלל. זה זב וזה זב. ומה טעמהון דבית שמאי. שהוא מתרגל עמו בימי טומאתו. הוא מתרגל עמו בימי טהרתו. רבי חייה רובי׳ מפקד לרב אין את יכול מיכל כל שתא חולין כטהרה אכול. ואם לאו תהא אכיל שבעה יומין מן שתא. ׳מיכן הוה רבי פינחס בן יאיר אומר זריזות מביאה לידי נקיות. נקיות מביאה לידי טהרה. טהרה מביאה לידי קדושה. קדושה לידי ענוה. ענוה לידי יראת חטא. יראת חטא לידי רוח הקדש. רוח הקודש לידי חסידות. חסידות לידי תחיית המתים. תחיית המתים לידי אליהו זכרונו לברכה. זריזות לידי נקיות. וכלה. וכיפר. נקיות לידי טהרה. וכפר עליה הכהן וטהרה. טהרה לידי קדושה. וטיהרו וקידשו. קדושה לידי ענוה. כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח. ענוה לידי יראת חטא דכתיב עקב ענוה יראת ה׳. א׳ ר׳ יצחק בר אלעזר מה שעשת חכמה עטרה לראשה. עשת ענוה עקב לסולייסה. דכתיב ראשית חכמה יראת ה׳. וכתיב עקב ענוה יראת ה׳. יראת חטא לידי רוח הקודש. דכתיב אז תבין יראת ה׳ ודעת אלהים תמצא. רוח הקודש לידי חסידות. דכתיב אז דברת בחזון לחסידיך. חסידו׳ לידי תחיי׳ המתי׳. דכתיב ונתתי רוחי בכם וחייתם. תחיית המתי׳ לידי אליהו זכור לטוב. דכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה׳ הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. ׳תני בשם ר׳ מאיר כל מי שהוא קבוע בארץ ישראל. ואוכל חוליו בטהרה. ומדבר בלשון הקודש וקורא את שמע בבוקר ובערב מובטח לו שהוא מחיי העולם הבא:

מתני׳ אילו מהלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כשעלו לבקרו כו׳. ׳אותו היום היה קשה לישר׳ כיום שנעשה בו העגל. ׳רבי ליעזר או׳ בו ביום גדשו את הסאה. רבי יהושע אומר בו ביום מחקו אותה. אמר לו ר׳ ליעזר אילו היתה חסירה ומילאוה יאות. לחבית שהיא מליא׳ אגוזין כל מה שאתה נותן לתוכ׳ שומשמין היא מחזקת. אמר לו רבי יהושע אילו והיתה מליאה וחיסרוה יאות. לחבית שהיתה מליא׳ שמן כל מה שאת׳ נותן לתוכ׳ מים היא מפזרת את השמן. תנא ר׳ יהושע אונייא תלמידי ב״ש עמדו להן מלמטה והיו הורגין בתלמידי בית הלל. תני ששה מהן עלו והשאר עמדו עליהן בחרבות וברמחי׳: ׳תני שמונה עשר דבר גזרו ובשמונה עשרה ׳רבו׳ ובשמונה עשרה נחלקו. ואילו הן שגזרו על פיתן של גוים ועל גבינתן ועל שמנן ועל בנותיהן. ועל שכבי׳ זרען ועל מימי רגליהן ועל הילכות בעל קרי. ועל הילכות ארץ העמי׳. ׳תמן תנינן אילו פוסלין את התרומה. האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני. והשותה משקין טמאין והבא ראשו ורובו במים שאובין. וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין. והספר והידים. והטבול יום. והאוכלים והכלים שניטמאו במשקין. רבנין דקיסרין אמרו אלו שגזרו ממה שרבו שובעה אינון. ואילין אינון תורייתא. מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי. כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה. כל המיטלטלין מביאין טומאה כעובי המרדע. כיצד בוצרין בית הפרס. המניח כלים תחת הצינור. על ששה ספיקו שורפין את התרומה. א״ר יוסי בי ר׳ בון אף גידולי תרומ׳. אלו הן שגזרו אילין עשרתי קדמייתא. וחשא׳ מן מה דתני ר״ש בן יוחי בו ביום גזרו על פיתן ועל גבינתן ועל יינן ועל חומצן ועל ציריהן ועל מורייסן ועל כבושיהן ועל שלוקיהן ועל מלוחיהן ועל החילקה ועל השחיקה ועל חטיסני ועל לשונן ועל עדותן ועל מתנותיהן על בניהן ועל בנותיהן ועל בכוריהן. ׳פיתן רבי יעקב בר אחא בשם רבי יונתן מהלכות של עימום היא. אמר רבי יוסה קשייתה קומי רבי יעקב בר אחא מהו מהלכות של עימעם כך אנו אומרים ובמקו׳ שפת ישראל מצויה בדין היה שתהא פת גוים אסורה ועימעמו עליה והתירוה. או במקום שאין פת ישראל מצויה בדין היה שתהא פת גוים מותר׳ ועימעמו עלי׳ ואסרוה. א״ר מנא ויש עימעום לאיסור. ופת לאו תבשילי גוים הוא. כך אנו אר׳ במקום שאין תבשילי ישראל מצויין בדין הוה שיהו תבשילי גוים מותרין ועימעמו עליהן ואסרום. אלא כיני במקום שאין פת ישראל מצויה בדין היה שתהא פת גוים אסורה ועימעמו עליה והתירוה מפני חיי נפש. רבנן דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא כרבי מי שהוא מתיר. ובלבד מן הפלטר. ולא עבדין כן אמרין קומי רבי חייא רובא תני רבי שמעון בן יוחי אוכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגם מים תכרו מאתם וגו׳. מה מים שלא נשתנו מברייתן אף כל דבר שלא נשתנה מברייתו. והתיבון הרי סולית ופנקריסים וקובטי וקליות חמין שלהן הרי אלו מותרין. ניחא סולת שכן יכולין להשהו׳ ולהחזיר כמו שהיו קליות. מה א״ר יוסי בי ר׳ בון בשם רב כל האוכל שהוא נאכל חי כמות שהוא אין בו משו׳ תבשילי גוי׳. ויוצאין בו משו׳ עירובי תבשילין. מה עביד רב חייא רובא אוכל תשברו מאתם באוכל תשבירו. האכלתו שברתו. שאם היה קשה עליך כאוכל תשברהו. ואם לאו תברע עליו בכסף. אמרין בן הוה ר׳ יונתן עבר. כד הוה חמי בר נש רב עליל לקרתה הוה משלח ליה איקרין. מיי אמר דאין הוה דיין

דייתם או דיין דארמלה ניסבה אפין מפייסיה עלוי. ׳גבינתן אמר ר׳ ירמיה חלב הגוי למה הוא אסור משום תערובת בהמה טמאה. ותני כן עומד הוא ישראל בעדר והגוי חולב ומביא לו ואינו חושש. רבי בא בשם רב יהודה. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי חלב הגוי למה הוא אסור משום גילוי. ויעמיד. א״ר שמואל בר רב יצחק מפני אירס הנתון בין הנקבים. ותני כן ג׳ אירסין הן אחד צף ואחד שוקע ואחד עשוי כשבכה ועומד מלמעלה. ביומוי דרבי ירמיה איתגליין גינייתא דסדרה רובא שתון קדמאי ולא מייתון. אחראי ומייתון. אני אומר אירס שוקע הוה. פועליא הוו בטורי איתגליית קלותא דמיא שתון קדמאי ולא מייתין. אחראי ומייתין. אני אומר אירס שוקע הוה: השמן והחומץ הציר והמוריים והדבש אין בהן משום גילוי. ור״ש אוסר. מודין חכמי׳ לר״ש כשיאו אותו ניקר. ותני כן אבטיח שניקר ואכלו ממנו עשרה בני אדם. ובן יין שנתגלה ושתו ממנו עשרה בני אדם אסור לוכל ולשתות אחריהן אני אומר אירס שוקע היה. ׳שמנן מי אסר את השמן. רב יהודה אמר דניאל אסר את השמן וישם דניאל על ליבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו. רבי אחא ר׳ תנחום בר חייה בשם ר׳ יוחנן ואית דאמרי לה בשם ר׳ יהושע בן לוי שהוו עולין עמו להר המלך ונהרגין עליו. ומי התירו ר׳ ובית דינו התירו בשמן. ׳בג׳ מקומות נקרא ר׳ יהודה הנשיא רבותינו. בגיטין ובשמן ובסנדל. ויקראו לו ב״ד שריי׳. שכל ב״ד שהוא מבטל ג׳ דברי׳ הוא נקרא ב״ד שרייא. א״ר יוחן בי ר׳ ישמעאל בית דינו חלוק עליו בגיטין. ר׳ יוחנן בעי ולא כן תנינן ׳שאין ב״ד יכול לבטל דברי בית דין חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין. ור׳ ובית דינו מתירין מה שאסר דניאל וחבורתו. אלא ר׳ יוחנן כדעתיה. ומר ר׳ יוחנן בשם ר׳ לעזר בי ר׳ צדוק מקובל אני שכל גזירה שב״ד גוזרין על הציבור ולא קיבלו רוב הציבור עליהן אינה גזירה. ובדקו ומצאו גזירה של שמן ולא קבלו רוב הציבור עליהן. יצחק בר שמואל בר מרתה נחת לנציבין אשכח ר׳ שמלאי הדרומי יתיב ודריש ר׳ ובית דינו התירו בשמן. שמואל קביל עלוי ואכל. רב לא אכל. א״ל שמואל אכול דלא כן אנא כתיב עלך זקן ממרא. א״ל עד דאנא תמן אנא ידע מאן עירער עליה ר׳ שמלאי הדרומי מהו מר ל׳ בשם גרמיה לא בשם ר׳ ובית דינו. ואטרח עלוי ואכל: ׳בנותיהן א״ר לעזר בשבעה מקומות כתוב לא תתחתן בם. ׳א״ר אבין לוסר שבעה עממים תנא ר׳ יהושע אנייא לוסר את ביצתן. ׳תני ר׳ ישמעאל את בת היענה זו ביצת הנעמית. שכבת זרען. ולא כן ׳א״ר אחא ר׳ חיננא בשם ר׳ יוחנן שכבת זרעו של גוי טהורה שא״א לשכבת זרע לצאת בלא מימי רגלים. ועל הילכות בעל קרי. ׳ר׳ בא בר אחא בשם ר׳ שונה הלכות ואינו שונה אגדות. תני בשם ר׳ יוסי שונה הלכות רגליות. ובלבד שלא יציע את משנתו. ואית דבעי מימר ובלבד שלא יזכיר את האזכרות. ועל הילכות ארץ העמים. ולא כן א״ר זעירא בר אבינא בשם רב ירמיה ׳יוסף בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלם גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית. ר׳ יונה אמר ר׳ יהודה בן טבאי. ר׳ יוסי א״ר יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח גזרו טומאה על כלי מתכות. הלל ושמאי גזרו על טהרת הידים. ׳א״ר יוסי בי ר׳ בון בשם רבי לוי כך היתה הלכ׳ בידן ושכחוה. ועמדו השני׳ והסכימו על דעת הראשונים. ללמדך שכל דבר שב״ד נותנין נפשן עליו סופו להתקיים בידן כמה שנאמר למשה בסיני. ואתייא כיי דמר ר׳ מנא. כי לא דבר רק הוא מכם ואם דבר רק הוא מכם למ׳ הוא שאין אתם יגיעין בו. כי הוא חייכם אימתי הוא חייכם בשעה שאתם יגיעין בו. שמואל אמר לא שנו אלא בתוך שמונה עשר׳. הא חוץ ליית אפילו קטן מבטל. התיבון הרי שביעית הרי חוץ ליית דבר׳. ור׳ יוחנן מקשי לה. ר׳ קריספדא בשם ר׳ יוחנן רבן גמליאל ובית דינו התירו באיסור שני פרקים הראשונים. ר׳ יונתן בעי ולא כן יתנין שאין ב״ד יכול לבטל את דברי ב״ד חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמניין. אתא רב אבון רב יהודה בשם שמואל לא שנו אלא חוץ לשמונה עשרה. הא בתוך שמונה עשרה אפי׳ גדול אינו מבטל מפני שעמדה להן בנפשותיהן. אמר ר׳ מנא לא מסתברא דלא הואיל והוא אונס בטל. התיבון הרי שמן. הרי בתוך שמונה עשרה. ור׳ יונתן מקשי להי רב כרנא בריה דר׳ חייא בר אבא רבי אחא משובה בשם רבי יונתן שמן ביומו מבוטל. נחמן בריה דר׳ שמואל בר נחמני בשם ר׳ שמואל בר נחמני חמש חטאות מיתות היו ב״ד לבטל מבטלין. א״ר חייא בר ארא הדא דאת אמר שלא ידעו למיתה ויפלו לנדבה. אבל ליקרב על גבי המזבח אין חטאת מיתה קריבה: מתני׳ בית שמאי אומרים אין שורין דיו סממנין וכרשינין כו׳. ׳ומה טעמהון דבית שמאי ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך. כל מלאכתך גמורה מבעוד יום. ומה טעמהון דבית הלל. ששת ימים תעשה מעשיך וביום. מה מקיימין בית הלל טעמון דבית שמאי ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך בעבדי בידך. ומה מקיימין בית שמאי טעמון דבית הלל ששת ימים תעשה מעשיך וביום כהדא ׳דתני פותקין אמת המים לגינה מערב שבת והיא שותה והולכת בשבת. נותנין קילורית על גבי העין מע״ש והיא מתרפאה והולכת בשבת. נותנין רטיה על גבי מכה מערב שב׳ והיא

פירוש

ר״ה׳ מביאה כו׳. ובבלי גרסינן בריפא תורה מביאה לידי זהירות ופרש״י על ידי שעוסק בתור׳ ורואה ושני׳ זוהר׳ שבת הוא מזהר ולשון זהירות טפל על פי שבאה עבירה לידו חהיר לשמור שלעבור ולשון זריז הוא טפל על זריז ובספר קוד׳ שחבות העניר׳ ליית אבל לפי הנוסח׳ שלנו ה״פ סיבן היה כו׳ פירש סיתנן במתני׳ לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה אלמא דזהירות פרוש׳ האדם מן העביר׳ סיבן כו׳ ולפי זה יתכן לפרש זהירות הוא הגורר מעביר׳ הריזות הוא שטש סיהנים למצות המצוה ומי׳ כל הענינים יתפלא בבבלי ובפי׳ הר״ן שלהי פ״ק דע״ז: לסולייסה׳ פי׳ תחתית המנעל ובן פרש״י פ״ק דקידושין גבי נעלו פרט לסנדלים כו׳ ע״ש: מתני׳ אנייא. כך היה שמו: חולק אותן כו׳. פי׳ ואילו הן מהן: החילקה. פירש בבבלי פי׳ כיצד מברכין תבואה דמתברי בקשית׳ לשנים ופשטי הוא שנשבר כל אחד לב׳: סולית כו׳. פרש בבבלי פי׳ מין ועמילין שהוא מין זרע הטרי גסיה ופנקריסים. הוא קנקריסין המפורש שם בבבלי: באוכל תשברו כו׳. פי׳ שע״י שתאכילהו אותו תשברו כל הדוכות ויתפייסו לכם והוא אמרו האכלתו כו׳: עליו בכסף כו׳ והייט בכסף דקרא: רב׳. פי׳ שר ומושל גי׳: איקרין. פי׳ מינות: מיי אמר׳ פי׳ מפני שהיה מוסר: דאין הוה כו׳. פי׳ שאם יהיה דיין דייתם או אלמנה תבא אליו בעיניא נהגיל יתום ואלמנ׳ מידו ע״י השתדלותה: גינייתא. פי׳ גינות של יין הכל לו פסק׳ מסקין האבורין משום גילוי: קולתא. פי׳ כד וכדה על שכמה מתרגמי׳ וקולתה: לוסר. הוא כמו לאסור: רגליות. פירש רגילות ומצויים בפיה

מראה מקום והגהות

א עיין בבלי י״ג ע״ב.
ב עיין תוס׳ בבלי סוטה מ״ט ע״ב. לקמן שקלים פ״ג ע״ג.
ג עיין הגי׳ ירושלמי שם.
ד תוספת׳ שבת פ״א.
ה בבלי שבת קכ״ג ע״ב.
ו עיין הגי׳ שם י״ד ע״ב.
ז רש״בן גרים האשה.
ח זבי׳ פ״ה מ״ב.
ט לעיל שביעית ל״ח ע״א. לקמן ע״ז פ״ב ה״ד.
י עיין לעיל תרומות פ״ה ע״ד הל״ב.
יא לקמן ע״ז פ״א ע״ד. בבלי ע״ז ל״ו ע״א.
יב לקמן גיטין מ״ח ע״ד.
יג עדיות פ״א מ״ה.
יד בבלי ע״ז שם ע״ב.
טו עיין בבלי חולין פ״ד ע״ב.
טז בבלי מה״ד ע״א.
יז עיין לעיל ברכות ו׳ ע״ג. בבלי ברכות כ״ב ע״א.
יח בבלי שבת י״ד ע״ב וע״ש הש״ס.
יט לעיל שביעית ל״ג ע״ב. לקמן סוכה כ״ד ג׳.
כ עדיות שם.
כא תוספתא שבת פ״א וע״ש הגי׳.
כב בבלי שבת י״ח ע״א. תוספתא פ״א.

ארבעת רשות בפני עצמו הוא· אין תימר גבוהה עשרה ואינה רחבה ארבע· הדא דמר רב חסדא בשם אמי קנה נעוץ ברה"ר גבוה עשרה טפחים מותר לכאן ולכאן· ובלבד שלא יחליף· אלא כן אנן קיימין כשאינה לא רחבי' ארבעה ולא גבוהה עשרה: [ח]איסקופה שלפני הפתח אחרים אומרי' כל זמן שהפתח פתוח כולה כלפנים· נעל כולה כלחוץ· מה אנן קיימין אם במקורה· אפילו נעול כולה כלפנים· אם כשאינה מקורה· אפילו פתוח כולה כלחוץ· אלא כן אנן קיימין כשחצייה מקורה וחציית אינה מקורה· מהו נעל כולה כלחוץ מותר להשתמש מתוכה לחוץ ומן החוץ לתוכה· כשהיה כפתח חור אסור להשתמש מתוכה לחור ומן החור לתוכה. ר' נתן אומר נעל כולה כלחוץ· פתוח חצייה כלפנים וחצייה כלחוץ· ולא כן סברנן מימר אסקופ' ד' מאחר שנעל הפתח כולה כלחוץ· אף כשהפתח פתוח חציי' כלפני' וחצייה כלחוץ:

מתני' א' לא ישב אדם לפני הספר כו'· אנן תנינן סמוך למנחה· תני ר' חייה סמוך לחשיכה· מתניתן צריכה למיתניתיה דר' חייה מתניתיה דר' חייה צריכה למתניתין· אילו תנא רבי חייא ולא תנינן אנן הוינן אמרין לא אלא חשיכה הא מנחה לא הוי צריכה למתניתן או אילו תנא רבי חייה ולא תנינן אנן הוינן אמרין כולהן דתנינן מנחה מנחה· וכולהן דתנינן חשיכה חשיכ'· מן מה דתנינתה מנחה ותניתה רבי חייה חובה תשיכ' הדא אמרה אפי' חשיכה דתנינן דבתרה מנחה היא· רבי חנינה בן אחי דרב הושעיה אמר מתניתן בעמי הארץ· מן מה דתני ר' חייה כתבירין. תבן דקיסרין אמרין מתניתן ברי יהודה מן מה דתני ר' חייה סרבנין· לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל· לא יכנס למרחץ תחלת הספר אי זו היא. משיתחיל לנלח· והתני ישב לו לגלח באו ואמרו לו מת אביו הרי זה משלים את ראשו אחד המגלח ואחד המתגלח· לא אתיא משיתעטף בלונטית· [ז]תחלת המרחץ אי זו היא· ר' זריקן בשם רבי חנינא אמר משיתיר חגורו· רב אמר משיתיר מנעלו. כהדא ר' יהושע בן לוי הוה יליף שמע פרשתה מן בר בריה בכל ערובת שבא. חד זמן אינשי תאל מיסחי בהדן דימוסין דטיבריא· והוה מסתמך על כתפתיה דר' חייא בר בא אינהר דלא שמע פרשתיה מן בר בריי וחזר ונפק ליה· מה הוה רבי דרוסי אמר כך הוה· ר' לעזר בי רבי יוסי אומר שלית מנוי הוה· אל רבי חייא בר אבא ולא כן אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין· אל חייא בני קלה היא בעיניך שכל השומע פרשה מן בן בנו כאלו הוא שומעה מהר סיני· ומה טעמא· והודעתם לבניך ולבני בניך· יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב· ר' חזקיה רבי ירמיה ר' חייה בשם ר' יוחנן אם יכול את לשלשל את השמועי' עד משה שלשלה· ואם לאו תפוש או ראשון ראשון או אחרון אחרון· מה טעמא והודעתם לבניך ולבני בניך· יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב· גידול אמר כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאלו הוא עומד כנגדו· ומה טעמא אך בצלם יתהלך איש· כתיב רב אדם יקרא איש חסדו ואיש אמונים מי ימצא· רב אדם יקרא איש חסדו זה שאר כל אדם· ואיש אמוני' מי ימצא זה ר' זעיר'· דמר רבי זעירא לית אנן צריכין חששין לשמועתיה דרב ששת דהוא גברא סמיתה· אמר ר' זעירא לר' יסא חכים ר' לבר פדיה דאת אמר שמועתא מן שמיה· אל ר' יוחנן אמרן משמו· אמר רבי זעירא לרבי בא בר זבדא חכים רבי לרב דאת אמר שמועתא מן שמיה· אל רב אדא בר אהבה אמרן משמו· ולא לבורסקי· אתא חמי ברילן סמי שרידהו תני· ואת אמר הכין· לא אתיא דלא משיתלבש בגדי אומנתו· ולא לאכל· התחלת אכילה· אי זו היא· ר' אחא ר' בא בשם ר' משישול ידיו· ר' אחא אמר לקידוש איתאמרת· ר' בא אמר לברכה איתאמרת· רב נסב לידוי רמז חייה בריה למזוגי· בעא מיתן ליה· אי"ל כבר התהלנו בסעודה· דלמא ר' מיישא ור' שמואל בר רב יצחק הוון יתבין אכלין בהדא מן כנישתא עילייתה· אתא ענתיה דצלותא קם ליה ר' שמואל בר רב יצחק מיצלייא· אי"ל ר' מיישא ולא כן אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין· ותני חזקיה כל מי שהוא פטור מן הדבר ועושהו נקרי' הדיוט· אי"ל [ו]ותהני התן פטור· החתן אם רוצה לקרות קורא· אי"ל יכול אנא פתור לה כרבן גמליאל דאמר איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים שעה אחת· ולא לדין· רב ירמיה ורב יוסף· [י]חד אמ' משישבו בדין· וחורנה אמר משישמעו טענותיהן· אם התחילו אין מפסיקין· [ו]ומפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפילה· א"ר אחא קרית שמע דבר תורה· ותפילה אינה דבר תורה· א"ר בא קרי' שמע זמנה קבוע· תפילה אין זמנה קבוע· א"ר יוסה קרית שמע אינה צריכה כוונה· ותפילה צריכה כוונה. א"ר מנא קשייתה קומי דרבי יוסה ואפילו תימא קרית שמע אינה צריכה כוונה· שלשה פסוקין הראשונים צריכה כוונה· מן נו דאינון ציבחר הוא מכוין· [י]ר' יוחנן אמר בשם ר"ש בן יוחי כגון אנו שעוסקין בתלמו' תור' אפי' לקרית שמע אין אנו מפסיקין· רבי יוחנן אמרה על גרמיה כגון אנו שאין אנו עסוקין בתלמוד תורה אפילו לתפילה אנו מפסיקין· דין כדעתיה ודין כדעתיה· ר' יוחנן כדעתיה דר' יוחנן אמר הלואי מתפללין כל היום· למה שאין תפילה מפסדת· ר"ש בן יוחי כדעתיה דר"ש בן יוחי אמ' אילו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאיתיהיבת אוריתא לישראל הוינא מתבע קומי רחמנא דאיתברי להדין

בר נשא תרין פומין· חד דיהוי לעי באוריתא וחד דיתעביד בה כל צורכיי· וחזר ומר מה אין חד הוא לית עלמא יכיל קאים ביה מן דילטוריא דיליה· אילו הוון תריי על אחת כמה וכמה· א"ר יוסה קומי ר' ירמיה אתייא דר' יוחנן כר' חנניה בן עקיבה· [י]דתני כותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפילה. רבי חנניה בן עקיבה אומר כשם שמפסיקין לקרית שמע כך מפסיקין לתפילה ולתפילין ולשאר כל מצותיה של תורה· ולא מודי רבי שמעון בן יוחי שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב· ולית ליה לר' שמעון בן יוחי הלמד לעשות לא הלמד שלא לעשות נוח לו אילו לא נברא· א"ר יוחנן הלמד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לעולם· טעמיה דר' שמעון בן יוחי זה שנון וזה שנון ואין מבטלין שנון מפני שנון· [ט]והא תנינן הקורא מיכן והילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה· הא בעונתה חביבה היא יותר מדברי תורה· א"ר יודן רבי שמעון בן יוחי על ידי שהיה חדיד בדברי תורה לפיכך אינה חביבה עליו יותר מדברי תורה· אמר רבי אבמרי ולא תנינן אלא כאדם שהוא קורא בתורה· הא בעונתה כמשנה היא· רבי שמעון בן יוחי כדעתיה דרבי שמעון בן יוחי [י]אמר העוסק במקרא מידה שאינה מידה· ורבנן עבדין מקרא כמשנה:

מתני' ב' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא כו'· [י]תני לא יצא החייט במחט שבבגדו· ולא הליבלר בקולמוס שבאזנו· ולא הצבע בדוגמא שבאזנו· ולא השולחני בדינר שבאזנו· ואם יצא הרי אלו פטורין דברי רבי מאיר· רבי יהודה אומר אומן דרך אומנתו חייב· הא שאר כל אדם יוצאין בכך מחלפא שיטתיה דרבי מאיר· דתנינן תמן יוצאת חייבת חטאת דברי רבי מאיר· וכא הוא אמר הכין· רבי מנא אמר לה סתם. רבי אבון בשם ר' יוחנן· תמן דרך הוצאה בנשים· ברם הכא טפילין יוצאין בכך· מחלפין שיטתין דרבנן [י]תנינן תמן וחכמים פוטרים בכבלת ובפלוחיה של פיליטון· הא במחט נקובה חייב· הדא היא אומן באומנתו חייב· א"ר יוסי בר אבון תיפתר באשה גרלת:

מתני' ג' ולא יפלא את כליו לאור הנר כו'· אפילו בחיל אסור שאינו דרך כבוד· [י]תני המפלא את כליו נוטל וזורק ובלבד שלא יפלול· אבא שאול אומר מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג· [ס]חזקית אמר ההורג כינה בשבת כהורג גמל· שמואל מקטע ידה ורגלה ויהב לה קומי מינוקה· רבי יוסי בי רבי בון יהיב לי גוי צלוחיתא· אמר רבי שמעון בן חלפתא ולא מחלון שמענו· והלא יש לו גידים ועצמות· ולא כן תני כל דבר שאין לו גידים [ט]ועצמות אינו חי יותר מששה חדשים· דמר ר' יוסי בי רבי בון בשם רב זכיר אחת לשבע שנים הקב"ה מחליף את עולמו. [י]קמקמה מיתעביד חו רב· פרה חד אמר מיתעביד שר מומית' דריש' מתעביד עקרב· ודמניא שמשי· תולעתא דסוסיא מתעברא אורעי· דתורתי' דבורי. צבעת חומר מעשה נקבה· עכברא דטורא מתעביד חזיר· בר שזיחתא דנונא מיתעביד טלי· ודבר נשא חוי· אימתי בזמן שאינו כורע כל קומתו עד השדה· תני רבי חייה אבל מסתכל הוא מה שבכוס ומה שבקערה ואינו חושש· אית דבעי מימר שהוא לשעה· ואית דבעי מימר מפני תנקיות ומפני הסכנה· מה נפיק מכינהון לקנב חזרין מה דמר שהוא לשעה אסור· ומה דמר מפני הנקיד ומפני הסכנה מותר· [י]רב ירמיה סלק לגבי רבסי מזג ליה כסא שרי מסתכל ביה· אמרה ליה בני ביתיה חמי מה הוא עביד· אמר לה דהוא נהוג כשיטתיה דרבי· תני רבי חייא מסתכל הוא מה שבכוס ומה שבקערה ואינו חושש· ולא יקרא לאור הנר שמואל אמר לא שנו אלא אחד· הא שנים מאחר שהן יכולין למחות זה על ידי זה מותר· [ס]מתני' פליגא עליו אחד הנר שהוא יכול להטותו· ואחד הנר שאינו יכול להטותו· עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר אפילו כמה· על דעתיה דרבי לעזר אפילו גבוה כמה אפילו נתון בבית אחר אפילו נתון כספיקלה· [ו]תני שמא ישכח ויטה· א"ר ישמעאל אני אקרא ולא אטה· ושכח והיה קרוב להטות· ואמר גדולי' הן דברי חכמי' שאומרי' שמא ישכח ויטה· רבי נתן אומר הטה אותו ממש. וכתב על פינקסו ואמר ישמעאל בן אלישע הוטה הנר בשבת· לכשיבנ' הבית יהא חייב חטאת· [ל]תמן תנינן אל תאמן בעצמך עד יום מותך. מעשה בחסיד אח' שהיה יושב· ושנה אל תאמן בעצמך עד יום זקנותך· כגון אני. אתת חדא רוחא ונסיתיה· ושרי תהי ביה אמרה ליה לא תצוק רוח אנא אזיל ואישתוי לחברך:

מתני' ד' כאמת החזן רואה איכן התינוקת קורין כו'· [י]אמר רבי לעזר כל מקום ששנינו כאמת הלכה למשה מסיני· מהו מתקן ראשי פרקים פסקין· תני. רשב"ג אומר התינוקות מתקינין להן ראשי פסוקיהן לאור הנר· מי כהן אילין בעיי דיטפי בתיננא· ואילין לא בעיי דיטפי בתיננא:

מתני' ה'· כיוצא בו לא יאכל הזב כו'· [י]תני רבי שמעון בן לעזר אומר ראה עד איכן פרצה טהרה· שנאמר כי מעט אשר היה לך לפני [ו]ופרוץ לרוב· ובית אבותיהן פרצו לרוב שלא גזרו לומר שלא יאכל טהור

מתני': גלונטית. פירש כמו אלונטית והוא בגד שמתעטפין בו ובבבלי הוא מעפורת של ספרין: יליף. פי' רגיל היה: ערובת שובא. פי' ערב שבת: אינשי. פי' שכח מלשמוע הפרשה: תאל מיסחי. פי' שנכנס לרחוץ: דימוסין. פירש מרחצאות: אינהר. פי' נזכר: מה הוה. פירש היאך היה המעש': כך הוה. פי' בלא פשוט בגדים היה נזכר: שליח מנוי. פי' פושט מבגדיו היה: לשלשל כו'. פי' לחבר בעלי השמועה כמעשה השלשלת: עומד כנגדו. הוא מבכיין שפתותיו דובבות בקבר שהוא כאילו חיין עומד כנגדו: שנ' בצלם כו'. פי' אף ע"פי שהוא ס"ם בצלמו יתהלך כאילו הוא חי כאומרים שמוע' מפיו וכל המעיין עד המתחי' פירשתי כאשר ביארתי לך: מתני' ב'. סתם. פי' שגרם ילפת חייבת חטאת ולא גרם דברי ר"מ: גרלת. פי' גדלת שער נשים ומוסכתם בכך: מתני' ג': מקטע. פי' מחתך: מחלון. פי' מין מרבה הגלגל שמרנשיכן ירושלמי תלמוד: קמקמ' כו'. פי' מין כמו הוא ולאחר ז' שנים מיחלף ונעשה מין אחר של כמו והיא חי שלשון חרש וכן הוא בבלי' פ"ק דב"ק ערפד לאחר ז' שנים נעשה קוסים כו' ע"ש שירתא ם'. פי' שרר' של דג גדל. פי' תולעת הבקרא מרבה רגלי' בבלי' אלו סריש' ע"ש: ודבר נשא. כלומר שדרה של אדם נעשה חי שהוא נחש: כורע כו'. פי' בכורים כדאית שלהי פ"ק דב"ק: לקנב חזרין. פי' לחתוך עלי': רבסי. כמו רב אחד בספיקלא. פי' בעששית פלשון ספקלרית: תמרה. פי' שבעשה כאשיכה והכיתה ושרי כו'. פי' שקסן יבוז עליו לתבעה ולא"ב התחיל להתחרט: לא תעסק. פי' לא תנטער כי רוח אני ולא כבשלת בלשון רק להוכיחך שאיני כן: אזיל כו'. פי' ולכן לך והשוה עצמך לחברך ולא תתגאה שאת בטוח שהעטת יותר משחר: מתני' ר': דיטפי כו'. פי' שיגבה יגה

מראה מקום ותנחות

[א] בבלי שבת ו' ע"א. תוספתא פ"א.
[ב] שם ח' ע"ב וע"ש. לקמן קידושין פ"ס ע"פ וע"ש הגי'.
[ג] לעיל בכבות ה' ע"ד.
[ד] נרכו"פ"ב פ"א.
[ה] בבלי שבת י' ע"א.
[ו] לעיל ברכות ג' פ"א ע"א.
[ז] בבלי שבת י"פ ע"א.
[ח] נכורים פ"א ע"ג הל"ב.
[ט] נרכו"פ"א פ"ב.
[י] נברכות ג' פ"ב נגי' תדיר.
[יא] לקמן הוריות פ"ג ע"ג.
[יב] בבלי שבת י"פ ע"ב. תוספתא פ"א.
[יג] שבת ב"ו ע"ג.
[יד] תוספתא שבת פי"ג. בבלי שבת י"ב ע"א.
[טו] שם הגי' ר' אליעזר.
[טז] נר"מבן ליתא ועלמות.
[יז] בבלי ב"ק ס"ח ע"א.
[יח] עיין הגי' בבלי שבת י"ב ע"ב
[יט] בבלי שבת י"ב ע"ב ותו"ש.
[כ] תוספתא שם פ"א.
[כא] אבות פ"ב ע"ד.
[כב] לעיל תרומות פ"ח ע"ם וה"ב.
[כג] בבלי שבת ע"י"ק. תוספתא פ"א.

יוסי אומר אם העבירו דרך עליה חייב ואם לאו פטור ר' יוסי עבד המהלך כמניח. כמה דתני יוסי עביד המהלך כמניח לחייב כך הוא עביד המהלך כמניח לפטור. כיון שהוציאה נעשה כמו שהניחה שם. והוא פטור. תיפתר שהיתה נתונה בתוך ארבע אמות. כהדא דתני ואם לאו פטור. אמר רבא בר בריה דרב פפי תיפתר שהיה תפתח רחב חמש אמות והוציא אחת לכאן ואחת לכאן. והרי לא הוציא את השניה בתוך ארבע אמות לראשונה: "תמן תנינן רים אומר אם היתה שבת והוציאו. אמרו לו אינו השם שזה חיי' משום מהלך וזה חייב משום מניח. מני אמר לו ר' יוסי מחלפה שיטתיה דר' יוסה תמן לא עבד המהלך כמניח. והכא עביד המהלך כמניח. א"ר יוחנן תיפתר שהיה מוטל על האסקופה מקצתו כפנים ופיו לחוץ ופשט ידו ונטל ואכלו. והרי לא הילך. א"ר ינאי בלע תני זית והקיאו וחזר ובלע חייב. הבנים תני גרוגר' וחזר והוציאה פטור. מה בינה לבין קדמייתא. תמן נהנה חיכו בבית. ברם הכא לא נתעסק בכגרוגרת שלימה. א"ר יוסי פעמים שהוא מתעסק בגרוגרת שלימה והוא פטור. הדא עבידא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת ולא הספיק להניחו עד שנשרפה הראשונה. והרי נתעס' בגרוגר' שלימה והוא פטור. כגון מדמייתה לחלבין והוא עבר כן. א"ר יוחנן המוציא מרשות היחיד לר"ה דרך כרמלית חייב מן המוציא לאחריו. מן הדא "המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור. לאחריו ובא לו לפניו חייב. ואפשר שלא יעשה בינו לבין הכותל כרמלית. א"ר יוסי תיפתר שהיו פניו הפוכות לכותל ומשאו לאחריו ובסך יצא משאו תחילה. ר' חייה בר אבא בעא קומי ר' מנא וזו לא דרך הוצאה הוא. אמ' ליה שכן כתפייא אומנייא עבדין כן. ייודא אמרה דא דמר רבי אחא ר' מיישא בשם רבי יוחנן המוציא אוכלים ונתנן על האסקופה והא אסקופה לאו כרמלית היא. ובאו"ש לרבי יוסי דלא אמרה מן גרמיה. "רב הונא בשם רב הכל מודין בזורק שהוא חייב. דברי הכל הוא שאין אויר כרמלית כממשה. ומה פליגין במוציא בן עזאי פוטר. וחכמים מחייבין. בן עזאי עבר המהלך כמניח. ורבנן לא עבדי מהלך כמניח. רב חסדא שאל לרב הונא על דעתיה דבן עזאי אין אדם מתחייב בתוך ארבע אמות לעולם. מכיון "שהוציאן נעשה כמו שהניחה על כל אמה ואמה. והוא פטור. רב יהודה בשם רב הכל מודין במוציא שהוא פטור. דברי הכל הוא שהמהלך כמניח. ומה פליגין בזורק בן עזאי פוטר. וחכמים מחייבין. בן עזאי עבר אויר כרמלית כממשה. ורבנן לא עבדין אויר כרמלי' כממשה. מתני' מסייעא לרין ומתני' מסייעא לרין. מתני' מסייעא לרב הונא "היה עומד ברה"ר וזרק לר"י או לסדר דרך כרמלית חייב. ואם הוציא פטור. מתנית' מסייעא לרב יהודה. "המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור שלא עשה מלאכתן כבת אחת. הא אם עשה מלאכתן כבת אחת חייב. בן עזאי אומר אפי' עשה מלאכתו כבת אחת פטור. והא "תנינן רים אומר אם היתה שבת והוציאו ואמרו לו אינו השם שזה חייב משום מהלך וזה חייב משום מניח. על דעתיה דרב הונא דלא כבן עזאי. על דעתיה דרב יהודה דלא כבן עזאי ודלא כרבנן. א"ר חיננא מה אמר לו חכמים שהן כשיט' בן עזאי. ר' "יוחנן בעי היה עומד בר"ה וזרק וקידם וקלטה מהו. ולאו "מתני' היא קלטה אחר קלטה כלב או שנשרפה פטור. ר' שמואל בשם רבי זעירא בחוטף בין הוא אם קלט חייב. מה בין נתה לארץ לנחה לתוך ידו. תמן לפת הוא חייב. תמן הוא זרק ואחר קיבל. ברם הכא הוא זרק הוא קיבל. ותהא פשוטא ליה שהוא פטור. אילו זרק בימין והוציא וקלט בשמאל שמא אינו חייב מן חדין פיו. ופיו לאו כאחר הוא. ובא שמאלו כאחר הוא. א"ר יוסן פשיטה ליה לר' יוחנן שורי' בימין וקלט בשמאל שהוא חייב. ומה צריכה ליה בזורק בימין וקלט בימין. דרבנן דקיסרין רבי שמי בשם ר' אחא אפילו זרק בימין וקלט בשמאל צריכה ליה חייב. אין תימר פיו. ופיו כיון שאכלה כאחר הוא. ברם הכא ידו כאחר הוא. רבי מנא בעי מעתה הוציא כגרוגרת בשתי ידיו יהא פטור משום שנים שעשו מלאכה אחת. אל ר' חייא בר' אדא והא תיא בעשותה. ולא "כן תני יחיד שעשאה חייב. שנים נ' שעשו פטורין. "א"ר יוחנן היה עומד בריה וקלט גשמים מאויר מחיצות והוציא חייב. רבי בון בר חייה בשם ר' זעירא בחוטף בין הוא אם קלט פטור. מה בין נתן לו אחר מה בין נתנו לו שמים. אחייא כר' דר' עבר אויר מחיצות כממשה: "היה שפר בפנים וידו מליאה פירו' פשיטה להוציא וקדש עליו היום אמ' להחזירה. ר' אחא בשם ר' בא כמאן דמר אסור להשתמש באויר עשרה. אית תניי תני מותר. תרין בעי' מימר מאן דמר מותר בשיש שם רוחב ארבעה. ומאן דמר אסור בשאין שם רוחב ארבעה. א"ר יוסי בי ר' בון בין זה ובין זה כמאן דמר אסור להשתמ' באויר עשרה. מיי כדון מאן דמר אסור למטה מעשרה. ומאן דמר מותר למעלה מעשרה: מתני' העני חייב ובעל הבית פטור. רב "יהודה בשם שמואל והוא שתהא ידו של עני בתוך עשר לקרקע. א"ר זעירא ברחוק מן הכותל ארבעה. אבל אם אינו רחוק מן הכותל ארבעה כרמלית הוא. רבי לעזר בשם ר"ש כיפנה כשהיו פניו הפוכות לפלטיא. אבל אם היו פניו הפוכו' לכותל כרמלי' הוא. ר' הסדא בשם אשי קנה נעוץ בריה גבוה עשרה טפחים המשתמש מתוכו לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכו חייב. רב אמר "הרכוס שהוא עומד בר"ה גבוה עשרה טפחי' ורוחב ארבעה המשתמ' מתוכו לרשו' הרבים ומרשות הרבים לתוכו חייב: "תני ר' הושעיה מטוה שהיא עומדת בר"ה גבוהה עשרה ופירוח' ארבעה המשתמש מתוכה לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכה חייב. א"ר מנא לא סוף דבר מטוה. אלא אפי' קנה בר"ה גבוה עשרה טפחים וסבלה נתונה בראשו המשתמש מתוכו לר"ה ומרשו' הרבים לתוכו חייב: "מנין למעלה מעשר' שהוא רשות אחרת. ר' אבהו בשם רשב"ל ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובי'. וכתיב אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם. מה דיבור שנ' להלן רשות אחרת. אף דיבור שנ' כאן רשות אחרת. וארון לא תשע' טפחים הוא. דבית ר' ינאי אמרי בכפורת טפח. ר' זעירא בעי מניין לכפורת שהוא טפח. תנא ר' חנינה בר שמואל כל הכלים שהיו במקדש נתנה התורה מידת ארכו ורוחבו ונתנה שיעור קומתן. חוץ מן הכפורת שנתנה התורה מידת אורכה ורחבה ולא נתנה שיעור קומתה. תלמדינ' מכלי קטן שבמקד'. ועשית לו מסגר טפח סבי'. מה כאן טפח אף כאן טפח. או אינו אלא ועשי' זר זהב למסגרתו סביב. מה כאן כל שהוא אף כאן כל שהו'. מאי כדון. רב אחא בר יעקב אמ' פני ואין פני פחות מטפח. ר' יוסי בעי אילו מגדל שהיה עומד בתוך הבית גבוה כמה שמא אינו מותר להשתמש מתוכו לבית ומן הבית לתוכו. אלא כשעה שהיה מרבע לחן את הרוחות אנן קיימין. ניחא כמאן דאמר באמת ששה. ברם כמיד באמת חמשה. וארון לאו שבעה טפחי' ומחצה הוא. ר' יעקב בר אחא אמר דבית ר' ינאי ור"ש בן יוצדק חד יליף לה מן ארון. וחורנה יליף לה מן העגלות. ולא ידעין מאן יליף לה מן ארון ומאן יליף לה מן עגלות. מסתבבא דבית ר' ינאי ילפין לה מן ארון. דבית ר' ינאי אמרין וכפורת טפח. ר"ש בן יוצדק יליף לה מן העגלות. ר' זעירא בעי מניין לעגלות שהן גבוהות עשרה. א"ר יוסה ואפי' תאמר גבוהות עשרה. ולא כן תני ר' נחמיה צב כמין קמרסטא הוו. אילו הוו בר"ה גבוה עשרה ורחב ארבעה שמא אינו אסור להשתמש מתוכו לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכו. אלא בשעה שהיו מושיטין את הקרשים מזו לזו תרומות הוו: שניהן פטורין. ר' יעקב בר אחא בשם חזקיה רבנן בשם ר' יוחנן משום שנים שעשו מלאכה אחת. "רב שאל לר'. נתן לו אחר חבילה על כתיפו ושכח והוציאה בפחזירה תציינא. א"ל חייב שאינה דומה לאותה. סבר ר' כיון שעקר את רגליו כבו שעקר את החפץ. על דעתיה דר' היה עומד בר"ה וזרק וקידם וקלטה לרשות היחיד מהו. ולא ר' חוא דר' עבד אויר מחיצות כממשן. לא צורכה דלא היה עומד ברשות היחיד וזרק וקידם וקלטה לרשות הרבים מהו. אשכח תני ר' פוטר עד שעה שתנוח. א"ר אבון ר' ובן עזאי ור' עקיבה שלשתן אמרו דבר אחד. רבי עבר אויר מחיצות כממשן. בן עזאי עבר אויר כרמלית כממשה. ר' עקיבה עבר אויר רשות הרבים כממשה. "ארבע רשויות לשבת. רשות היחיד. רשות הרבים. וכרמלית. ומבואות שאינן מפולשין. ואי זהו רשות היחיד. חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה. וגדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה זו היא רשו' היחיד גמורה. ואי זו היא רשות הרבים גמורה. אוסטרטי' ופלטיא ומדבר ומבואות המפולשין. אין מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים ולא מכניסין מרשות הרבים לרשות היחיד. ואם הוציא או הכניס שוגג חייב חטאת. מזיד חייב כרת ונסקל אחד המוציא ואחד המכניס אחד המושיט ואחד הזורק. ים ובקעה ואיסטווה ואסקופת וכרמלית אינן לא רשו' הרבים ולא רשות היחיד. ואין נושאין ונותנין בהן. ואם נשא ונתן בהן פטור. אמר רב יוסף אף אנן תנינן כולהון. ים "דתנינן תמן הזורק בים ארבע אמות פטור. לא סוף דבר ארבע אמות בים אלא אפילו זורק בכל הים פטור. שכל הים נקרא כרמלית. בקעה "דתנינן הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה. ובימות הגשמים רשות הרבים לכאן ולכאן. אם אומר את רשות היחיד לכאן ולכאן לא תהא טעונה הקפה מלי בהמה. "ותנינן הקיפה כלי בהמה מטלטלין בתוכה. אסטווה "דתנינן וכן גשרין המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יהודה. וחכמים אוסרין. אסקופה "דתנינן המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור שלא עשה מלאכתו כבת אחת. הא אם עשה מלאכתו כבת אחת חייב. בן עזאי אומר אפי' אם עשה מלאכתו כבת אחת פטור. כרמלית תני ר' חייא כרמל רך מלא אינו לא לח ולא יבש אלא בינוני. והכא אינה לא ר"ה ולא רש' היחיד אלא כרמלי'. אי זו היא כרמלית. ר' יסא בשם ר' יוחנן כגון חנותיה דבר יוסטיני. "חצר של רבים ומבואות שאינן מפולשין אם עירבו מותרין. ואם לא עירבו אסורין. ר' זעירה בשם רב יהודה ר' זעירא בשם רב חונה בשם רב תניתה "סימטיות שבין העמודים נידונין ככרמלית. ר' שמואל בר חייה בר יהודה בשם ר' חנינה פידחי העמודי' נידונין ככרמלית. לכן צריכי' כגבוהן נ'. חייה בריה דרב על המעבר הדפה בריה נידונין ככרמלית. רבנן דקיסרין אמרין אפילו קנין אפי' וכוכית. לכן צריכה כשאינן גבוהין שלשה. ואמר ר' יוסה אסקופה שאמה רחבה ארבעה ואינה גבוהה עשרה. אין תימר גבוהה עשרה ורחבה

פירוש

[illegible]ה. פי' כמו והכא הכן בכל המקומות רק שבבל מקום גרסי' והא בפלוגתא דבל פסק הלכ: כהדא דתניא ס'. פי' שכן [illegible] נכמן הפוסקי' [illegible] לאחוריה' דרך מקום לר שכנגדיה הלכי' לאחוריה' כדי שלא הפסק תחילה שלא יעבנס: ויודא ס'. פי' את מוסרת דין זה: ובאו"ש לר' יוסי ס'. פי' [illegible] לר' יוסי על שלא [illegible] [illegible] הדבר מתרגמינן ונלחב כממשה. פי' בקרקע שם בה [illegible] על דעתה ס'. ל"ג דנתוס' ספק נבם הירושלמי פירוקם להפי' קמים דהכא איירי בקומן ע"ש והכא מפסג דהליך בקמים ועיין גם בתוספ' דכתובות לר"י. פי' מקום שמכניסין בו הכלין: סהר. כמו סחר ל' היקף והאם סגר אמן לו תקרה: פי' בגון עפי כמן כל' נפסי קסלגי: מתני': ר"ש כרמנא כן היה שה: תרכוס. פי' מין ארגז: וסבלה. פי' רקים מעל הכפורת כו'. פי' והאם היה גבוה י' טפחים כדמפסיק וילף סג"ש דדיבור דיבור דרשי' ממרת היה: וארון ס'. ל' קמים האם וה"פ דכתיב אמה וחצי קומתו ונפ"ל דמכלו לר"מ דאמר באמה בת ו' טפחים הכל לא היה אלא ט' טפחים וכ"ש לר"י דאמר באמה בת ה' טפחי': ומשני דבית ס'. פי' שגם הכפורת היה טפחי' כן שהוא. כדלקמן בבבלי אמר אר [illegible] פני ס'. פי' דילפינן ג"ש פני פני מכרובים והוא פסוק בבבלי: קמרסטא הוא. פי' כסוי ותיבה קרוי קמרון על העגלות מתרגמינן קמטרים [illegible] תיבה שמטיפין בו הבגדים: תרומות' פי' סגורות כמו עיניהם תרומות: אסטווה. כמו בבבלי ופ"ה אינה: סמסות ס'. בבבלי פי' פלטיא והוא כמו תגרי ששם ר"ל מקום אחוהו והוא המקום הרחק שבין העמודים נקרא סימטא:

מראה מקום והגהות

[א] כריתות פ"ג מ"ד.
[ב] שבת פ"י ס"ד.
[ג] עיין בבלי שבת ו' ע"א.
[ד] כרש"י בתוספתא.
[ה] תוספתא שבת פי"א.
[ו] שבת פ"ט מ"ב.
[ז] כריתות שם.
[ח] בבלי שבת ה' ע"א.
[ט] שבת פי"א מ"ו.
[י] בבלי שבת ג' ע"א.
[יא] שם ה' ע"א.
[יב] שם ג' ע"ב.
[יג] בבלי שם ה' ע"א.
[יד] נ"ל חרטום כלשון יון נסא ע' ערוך פי' חרטום.
[טו] תוספתא שבת פ"א.
[טז] בבלי סוכה ה' ע"א. לקמן עוכה פ"א ד'.
[יז] בבלי שבת ג ע"א.
[יח] בבלי שבת ו' ע"א. תוספתא פ"א.
[יט] שבת פ"א מ"ד.
[כ] טהרות פ"ו מ"ו.
[כא] עירובין פ"ח מ"א.
[כב] עירובין פ"א מ"ד.
[כג] שבת פ"ו מ"י.
[כד] תוספתא שבת פ"א.
[כה] עיין בבלי ז' ע"א ורבינ"ס.

א יציאות

השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ כאי זה צד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים· פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור: ב פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכנים בעל הבית חייב והעני פטור: ג פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהן פטורין: ד פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה· או שנתן לתוכה והכנים שניהן פטורין: ה לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל· לא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי לא לוכל ולא לדין אם התחילו אין מפסיקין· מפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפילה: ו לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא· לא הליבלר בקולמוסו ולא יפלא את כליו ולא יקרא לאור הנר· באמת החזן רואה מאיכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא· כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה: ז אילו מהלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כשעלו לבקרו· נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל ושמונה עשר דבר גזרו בו ביום: ח בית שמאי אומרים אין שורין דיו סממנין וכרשינין אלא כדי שישורו מבעוד יום· ובית הלל מתירין: ט בית שמאי אומרים אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדי שיהבילו מבעוד יום· ולא את הצמר ליורה אלא כדי שיקלוט את העין· ובית הלל מתירין: י בית שמאי אומרי' אין פורשין מצודות חיה ועופות ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום· ובית הלל מתירין: יא בית שמאי אומרי' אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו ולא מגביהי' עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב· ובית הלל מתירין: יב בית שמאי אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום· ובכולן בית הלל מתירין עם השמש: יג אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס נכרי ג' ימים קודם לשבת· ושוין אילו ואילו שטוענין בקורות בית הבד ובעיגולי הגת: יד אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום· אין נותנין את הפת לתנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה· ר' אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה: טו משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה· ומאחזין את האור במדורת בית המוקד· ובגבולין כדי שיצת האור ברובן· רבי יהודה אומר אף בפיחמין כל שהן:

פרק ראשון

הלכה א· יציאות השבת כו'· מהו שתים שהן ארבע שתים לחיוב ושתים לפטור· או ארבע לחיוב וארבע לפטור· נישמעינה מן הדא °שבועות שתים שהן ארבע· א"ר בא תמן כולהון לחיוב· ברם הכא חיוב ופטור אתינן מתני· הדא אמרה ארבע לחיוב וארבע לפטור· א"ר יוסי מתני' אמרה כן שבועות שתים שהן ארבע לא לחיוב· ודכוותה יציאות השבת שתים שהן ארבע לחיוב· והא תני תלתות ההיכל שנים שהן ארבע· אית לך למימר לא לחייב ולא לפטור· ניתני שנים עשר פטור· לא אתינן מיתני אלא פטור שהוא כנגד חיוב· א"ר חייא בר אבא מהו הכן פטור דתנינן הכא מותר· א"ר יוסי עני תשמיש אחד הן ומנו אותן חכמים שנים· הכנסה והוצאה אחד הן ומנו אותן חכמים שנים· יציאות השבת אין הכנסה בכלל· המוציא מרשות לרשות אין המכנים בכלל· נישמעינה מן הדא דמר ר' יסא בשם ר' יוחנן הכנים חצי גרוגרת והוציא חצי גרוגרת חייב· °מנין שהוצאה קרויה מלאכה· ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שמע להן מן הדא ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא· נמנע העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברים· ר' חזקיה בשם ר' אילא אפי' הכנסה את שמע מינה· כשם שנמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברין כך נמנעו הגזברין מלקבל מידן ולהכנים ללישכה· ר' חזקיה בשם רבי אחא שמע כולהן מן הדין קרייא לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת· וכל מלאכה לא תעשו· ר' יסא בשם ר' יוחנן הכנים חצי גרוגרת והוציא חצי גרוגרת חייב· מה דמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי· °דתני הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב· בשני העלימות פטור· ר' יוסי אומר בעלם אחד ברשות אחד חייב בעלם אחד בשתי רשויות או בשני העלימות ברשות אחת פטור· וקשיין אילו הוצאה והוצאה אינן מצטרפות כר' יוסה· לא כל שכן הכנסה והוצאה· הוי מה דמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי· א"ר אילא לא סוף דבר שני פתחים פתוחים לשתי פלטיות· אלא אפי' פתוחין לפלטיה אחת· אוף ר' יוסי מודה הוא דר' יוסי מדמי רשויות להעלימות לחיוב. כמה דר' יוסי מדמי רשויות להעלימו' לפטור· כך מדמה רשויות להעלימות לחיוב· שאם הוציא כגרוגרת בפתח זה וכגרוגרת בפתח זה בעלם אחד שמא אינו חייב שתים· א"ר יוחן ר' יוסי מדמה רשויות לאכילת פרסים· °שאם אכל חצי זית בתוך כדי אכילת פרס הזה וחצי זית בתוך כדי אכילת פרס הזה שמא אינו פטור· אבל כמה זיתים ככמה פרסים בעלם אחד אינו חייב אלא אחת· ורבנן דקיסרין אמרין ע"ד דאת מדמי לה לחלבים דמינה לשבת· שאם ארג חוט אחד בתוך בגד דזה וחוט אחד בתוך בגד זה שמא אינו פטור. ארג כמה חוטין בכמה בגדים בעלם אחד אינו חייב אלא אחת· ר' יוסי בשם ר' יוחנן המוציא אינו חייב עד שיניח· ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן עד שיעקור ועד שיניח· ר' זעירא בעי עד שישל על מנת להניח· נטל לאכול ונמלך להניח לא חוי חייב· מה דמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי· °דתני הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אם הניחה בתוך ארבע אמות לראשונה חייב ואם לאו פטור· רבי

פירוש

יציאות השבת: אתינן מתני'. פי' באנו ללמוד: הדא אמרה. פי' זאת אומרת ד' לפטור כו': שנים עשר. עיין בבבלי ומס' סופ' הקופות בהריבות: לא אתינן. פי' לא באנו ללמוד אלא פטור כו' פי' ר"נ"א דהיינו אותו שפשט ידו והכנים או הוליאה כו' ועיין בתוספו' דמר. בכל מקום הוא כמו דאמר כו': בעלם. פי' כמו בהעלם: לפלטית. פי' כמו סרטיא ופלטיא הנהנית שוקי' גדולים ורחובות הם ברחובו' תתן קולה מתרגמינן בפלטי': לאכילת פרסי'. הוא אכילת פרס פי' לשון פרוסת לחם ושיעורו חצי' סעודה ולקמן במסכת אהלים פ' בג' פרקי' שם כלהן דהכיל פרס פלג' ופי' בערוך שהוא ד' ביצי' וכן פי' רש"י בפסחי' אבל הר"מבם בפ"ב מהלכו' שביתות עשור כתוב אכילי' פרס ג' בצים ומחלוקתם תלוי' בשיעור אחת דמרק שנחלקו ואין כאן מקומו':

מראה מקום והגהות

° שבועות פ"א ה"א ועיין כל הסוגיא לקמן שבועות ל' ע"ב. בבלי שבת ב' ע"ב. בבלי שבועות ה' ע"א.

° בבלי שבת צ"ו ע"ב.

° בבלי שם פ' ע"א. כריתות י"ז ע"א.

° לקמן הוריות פ"ו ע"ב.

° עיין הגה' תוספתא שבת פ"א.

פרק שלישי

הלכה א׳ כיצד מפרישין את הביכורין כו׳. על דעתיה דר״ש לא קרא שם בתלוש לא קידשו אינן מדמעין אין חייב עליהן חומש ואין לוקין עליהן חוץ לחומה. מה טעמא דרבנין. ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה בשעת הבאה פרי אף בשעת הפרשה אפי׳ בוסר אפי׳ פגי׳. על דעתיה דר״ש מה בשעת הבאה פרי אף בשעת הפרשה פרי. ר׳ זעירה בעי ביכורי ייחור מהו שיתירו הנטו: תני הביכורים אחד מששים ראשית תנו אחד מששים. תרומה טמאה אחד מששים. תני רבי ישמעאל הביכורים אחד מששים. פיאה אחד מששים. ראשית תנו אחד מששי׳. תרומה טמאה אחד מששים. תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה אחד מששי׳. מה אית לך כגון תרומת הכליסין והתרובין ושעורין שבאדו: הלכה ב׳ כגון יהויריב ומכיריו. ולינו בבית הכנסת. תנא ר׳ חלפתא בן שאול מפני אהל טומאה. בדרך היו אומרים שמחתי באומרים לי בית ה׳ נלך. בירושלם היו אומרים עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם. בהר הבית היו אומרים הללו יה הללו אל בקדשו כו׳. בעזרה היו אומרים כל הנשמ׳ תהלל-יה׳ הללויה: הלכה ג׳ עד היכן עד כדי שהוא יכול לתרום מן המתובר. בקש להביא דבילה נאמר אם היתה קעילית מביא. אם היתה בוצרית אינו מביא. פשיטא שהוא מקריב שלמים. ר׳ אימי אמר מקריב שלמים. רב אמר מקיצן בהן את המזבח. ר׳ זעירא בעי יחיד שנתעצל ולא בא מביא גדי וקרניו מצופי׳ כסף ועטרת של זית בראשו שהוא ממין שבע׳. תני מי שהיו לו ביכורים גרוגרות היה מעטרן תאנים. וצימוקים היה מעטרן ענבים. וכי יש קטן וגדול בירושלם. אלא כיני מתני׳ באוכלוסין לפי רוב נכנסין היו יוצאין. ולא כן תני תקום והדרת. מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בה חסרון כיס. שנייא היא הכא שהוא אחת לקיצים. רבי יוסי בי ר׳ בון בשם ר׳ חונא בר חייא בוא וראה כמה גדול כוחן של עושי מצוות שמפני זקן אין עומדין. ומפני עושי מצווה עומדין. א״ר יוסי בי ר׳ בון אילין דקיימין מן קומי מיתא לא מן קומי מיתא אינון קיימין לון אלא כן קומי אילין דגמלים ליה חסד. עד כמה אדם צריך לעמוד מפני זקן. שמעון בר בא בשם ר׳ יוחנן פעמים ביום. ר׳ לעזר אמר פעם אחת ביום. לא כן תני ר״ש בן אלעזר אומר מניין לזקן שלא יטריח. ת״ל זקן ויראת מאלהיך אני ה׳. על דעתיה דרבי יוחנן ניחא. על דעתיה דר׳ לעזר לא יקום כל עיקר. ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ לעזר דלא ייחמי סייעת׳ דסבין ועבר קימיהון בגין דיקומון לון מן קומוי כשם שהן חלוקין כאן כך הן חלוקין בשאילת שלום. ר׳ חזקיה ר׳ חנינה בריה דר׳ אבהו בשם ר׳ אברומא דמן חיפה לזקן ד׳ אמות עבר ישב לו. כהן גדול משהוא רואהו ועד שהוא נכסה ממנו. מה טעמא והיה כצאת משה האהלה. יקומו כל העם וגו׳. תרין אמורין חד אמ׳ לשבח וחד א׳ לגנאי. מ״ד לשבח מיחמי צדיקא ומזכי. ומאן דאמר לגנאי חוי שאקי חוי כרעין אכיל מן יהודאי שתי מן יהודאי. כל מדליה מן יהודאי. ארון פניו כלפי העם והכהני׳ כלפי העם. וישראל פניהן כלפי הקודש. א״ר לעזר אין התורה עומדת מפני בנה. שמואל אמר אין עומדין מפני חבר. ר׳ הילא ר׳ יעקב בר אידי הוון יתיבין עבר שמואל בר בא וקמו לון מן קומוי. א׳ לון תרתיי נבכון. חדא שאיני זקן. וחדא שאין התורה עומדת מפני בנה. א״ר זעירא ר׳ אחא מפסיק וקאים דו חשש כהדון תנייא. דתני כותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפילה. ר׳ חנניה בן עקביה אומ׳ כשם שמפסיקין לקרית שמע כך מפסיקין לתפילה ולתפילין ולשאר מצוותיי׳ של תורה. חזקיה כד מן דהוה לעי באורייתא כל צורכיה הוה אזיל ויתיב ליה קומי כי׳ וועא בגין מיחמי סבין ומיקם לי׳ מן קומיהון. יהודה בר חייה הוה יליף סליק ושאיל בשלמיה דר׳ ינאי חמוה מער׳ שבת לערב שבת. והוה יתיב ליה על אתר חלי בגין מיחמיניה ומקים ליה מן קומוי אמרי ליה תלמידי לא כן אלפן ר׳ לזקן ד׳ אמות. אמר לון אין ישיבה לפני סיני. חד זמן עוי מסיק אמר לית איפשר דיהודה ברי משני מנהגיה. אמר לית איפשר דלא יגיעון יסורין בההי גופא צדיקה. מסתברא שאין לנו יהודה ב״ד. ר״מ חמי אפילו סב עם הארץ ומקים ליה מן קומוי ואמר לא מגן מאריך ימים. ר׳ חנינא מחי מאן דלא קאים מקומוי והוה אל כי בעית׳ מבטלה דאוריתא. א״ר סימון אמר הקב״ה מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה׳. אני הוא שקיימתי עמידת זקן תחילה: כשהנשיא נכנס כל העם עומדין מפניו ואין רשות לאחד מהן לישב עד שיאמר להם שבו. אב בית דין שנכנס עושין לו שורות. רצה נכנס בזו רצה נכנס בזו. חכם שנכנס א׳ עומד ואחד יושב אחד עומד ואחד יושב עד שמגיע ויושב לו במקומו. ר׳ מאיר הוה יליף סלק לבית ועדא והוון כל עמא חמיין ליה וקימין כי׳ מן קומוי כד שמעון הדין תנייא תני בעון למיעבד ליה כן. ונפק ליה כעס. א׳ לון שמעתי שמעלין בקודש ולא מורידין. ר׳ זעירא הוון בעיין ממניתי׳ ולא בעי מקבל עלוי. כד שמע ההן תנייא תני חכם חתן נשיא. גדולה מכפרת קביל עלוי ממניתיה. חכם מפני שיבה תקום והדרת פני זקן מה כתיב בתריה וכי יגור אתכם גר בארצכם לא תונו אותו. מה הגר מוחלין לו על כל עונותיו אף חכם שנתמנה מוחלין על כל עונותיו. ויתן וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל. וכי מחלת שמה והלא בשמ׳ שמה אלא שנמחלו לו על כל עונתיו. נשיא. בן שנה שאול במלכו וכי בן שנה היה אלא שנמחלו לו על כל עונותיו כתינוק בן שנה. ר׳ מני מיקל לאילין דמיתמניי בכס׳. ר׳ אימי קרא עליהון אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם. א״ר יאשי׳ וטליה שעליו כמרדעת של חמור. א״ר שיין זה שהו׳ מתמני בכסף אין עומדין מפניו ואין קורין אותו רבי וחטלית שעליו כמרדעת של חמור. ר׳ זעירא וחד מן רבנן הוון יתיבין עבר חד מן אילין דמיתמני בכספי. אמר יתיה דמן רבנין לר׳ זעירא נעביד נפשן תניי ולא ניקום לון מקומוי. חיתם יעקב איש כפר נבוריא הוי אמר לעץ הקיצה עורי לאבן דומם הוא יורה. יורע הוא יורה. הנה תוא תפוס זהב וכסף לא בכספייא איתמני. וכל רוח אין בקרבו. לא חכים כלום. והוי או׳ בעיזון ממנייה. וה׳ בהיכל קדשו. הא ר׳ יצחק בר לעזר בכנישתא מהרתא דקיסרין. ר׳ אמי שאל לר׳ סימון שמעה שממנין זקנים בחוצ׳ לארץ. א״ל שמעתי שאי׳ ממנין זקנים בחוצה לארץ. א״ר לוי ולא מקרא מלא הוא בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם. הא כל ישיבה שלך לא יהא אלא על אדמתך. רבנין דקיסרין אמרין ממנין זקיני׳ בחוצה לארץ ע״מ לחזור. ר׳ יצחק בר נחמן הוה בעזה ומנוניה ע״מ לחזור. ר׳ זמינא הוה בצור ומנוניה ע״מ לחזור. אוף ר׳ יונה הוה בפיתקא ולא קביל עלויי מתמני. אמר עד זמן דמיתמני רבי ומינה ר׳. א״ר חמא יהודה בן טיטם הוה ברומי ומנוניה ע״מ דיחזור. שמעון בר ווא הוה בר מסקום ואיתמנין דקיקין מיניה והוא לא איתמני. שמעון בר ווא הוה בקי במתניתא בכל מילה ולא הוה ליה עיגול מיכליה. והוה ר׳ יוחנן קרי עלוי וגם לא לחכמים לחם. אמר כל מי שאינו מכיר מעשי׳ של אבותם יכיר מעשה אבותיו של זה. שמעון בר ווא הוה בר מסקום ושלח ליה רבי אבהו חדא אינרא ויהב ליה מן סיבתיה כגוה בגין אילין סבהא קום אתהלך לארעא דישראל מי יגלה עפר מעיניך ר׳ יוחנן. אבהו ריגלותית איתמני. שמעון דמעפריא לא איתמני: הלכה ד׳ רב הונא אמר כיני מתניתא ולקח הכהן הטנא מידיך. אית תניי תני מהלך כדי לסמוך מתנה למתנה. תני רבי יוסי לא היו נותנין את הגוזלות על גבי הסלין שלא ינבלו הביכורין אלא תולה אותן חוץ לסלים. תני חד סב קומי רבי זעירא הוו׳ לתגרתי תיום. וכי יש אדם מגיד וחוזר ומגיד. קיימונה כבר הגדתי. הונא בעי הנחה מהו שתהיר למחוסרי זמן. א״ר מתנייה הדא דתומ׳ בשחור וגטלן. אבל אם הוו במקומן כתניתן הן. ר׳ יונה בעי הניחן בלילה. הניחן בקרן דרומית מערבית. לפני ה׳ יכול במערב. ת״ל אל פני המזבח. אי לפני המזבח יכול בדרום. תלמוד לומר לפני ה׳ הא כיצד מגישן על קרן דרומית מערבית ומניחה בדרומה של קרן: הלכה ה׳ תני אין ענייה אלא מפי אחר. ולא עוד אלא שסמכו למקרא יענית. רבי יונה בעי מהו להביאן בתמחוין של כסף. ר׳ יונה ור׳ ירמיה חד אמר מחזר מנא. ותרנה אמר מחזר פטירין עם ירקונין דאת אמר פטירי עם מרורין. ולא ידעינן מאן אמר דא מאן דאמ׳ דא. מן מה דאמר ר׳ יונה מהו להביאן בתמחוין של כסף הוא דאמ׳ דמחזר מנא ר׳ אמר כלה דרבי פינחס אמר מחזר פטמין בני תורין ר׳ אמר תורין ובני תורין: הלכה ו׳ א״ר יוסי כל עמא מודו שמעטרין את הביכורין לארץ שאין בני אדם טועין שמביאין ביכורין לחוץ. לא מפלינין בעמון ומואב. מאן דאמר מעטרין את הביכורין חוץ משבעת המינין מעטרין את הביכורין מעמון ומואב. מאן דאמר אין מעטרין אא משבעת המינין אין מעטרין את הביכורין מעמון ומואב. א״ר מנא כל עמא מודין שאין מעטרין את הביכורין מעמון ומואב. שבני אדם טועין לומר שמביאין ביכורין מעמון ומואב. מה פליגין בחוצה לארץ. מאן דאמר מעטרין את הביכורין חוץ משבעת המינין מעטרין את הביכורין מחוצה לארץ מאן דאמר אין מעטרין את הביכורין אלא משבעת המינין אין מעטרין את הביכורי׳ חוץ לארץ: הלכה ז׳ ר׳ ינאי בשם ר׳ חייה בר ווא שאלו את רשב״ג מהו שימכור אדם ספר תורה לישא אשה. אמר לון אין. ללמוד תורה. אמר לון אין. מפני חייו. ולא אניבון. ר׳ יונה בשם ר׳ חייא בר ווא שאלו את רשב״ג מהו שימכור אדם ספר תורה לישא אשה אמר לון אין. ללמוד תורה. אמר לון אין. מפני חייו לא שאלון ולא אגיבון. על דעתיה דר׳ יונה ניחא לא שאלון ולא אגיבון. על דעתיה דר׳ יוסי אין שאלון ליה ולמה לא אגיבון. כי אתא ר׳ חנינא ר׳ פינחס ר׳ יוחנן בשם רשב״ג מוכר הוא אדם לישא אשה וללמוד תורה וכ״ש מפני חייו. תני המדיר את בנו לתלמוד תורה מותר למלאות לו הבית של מים ולהדליק לו את הנר. ר׳ יעקב בר אידי בשם ר׳ יונתן אף לוקח לו חפציו מן השוק. ופליגין כאן כאיש כאן כאשה ואם היה אדם מסויי׳ עשו אותו כאשה. מעשה באדם אחד שהדיר את בנו לתלמוד תורה. ובא מעשה לפני ר׳ יוסי בן חלפתא והתיר לו למלאות חבית של מים ולהדליק לו את הנר. תני המוכר ספר תורה של אביו אינו רואה סימן ברכה לעולם. וכל המקיים ספר תורה בתוך ביתו עליו הכתוב אומר הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד:

סליקא לה מסכת ביכורים וסידרא דזרעים ברחמי דשמיא

פירוש

כיצד מפרישין את הביכורים כו׳ הלכה ג׳ מקיצין. הוא ענין קיץ המזבח האמור בהרבה מקומות ועיין בגמרא דקדק: שמפני זקן כו׳. דהיינו תלמידי חכמים אין בעלי אומנות עומדין בפני עוסקין במלאכתם: מיחמי צדיקא ומזכי. פי׳ לראות הצדיק והוא זכו׳ לאדם בראותו בעיניו המקביל פני מגרי׳ כמקביל פני שכינה: חוי שאקי כו׳. פי׳ ראה שוקיו וכרעיו שהיה שמן ובריא ואמרו משום דאכל מן יהודאי כו׳: מן דהוה לעי כו׳. פי׳ אחר שהיה עוסק בתורה כל צרכו היה הולך ויושב לו לפני בית המדרש כדי לראות זקנים ולעמוד מפניהם: הוה יליף כו׳. פי׳ היה רגיל לעלות ולשאול בשלום ר׳ ינאי חמיו מע״ש לע״ש והיה עומד על מקום גבוה כדי לראותו מרחוק ולעמוד מפניו: א״ל תלמידיו לא כן למדתנו ר׳ לזקן כו׳. כלומר ואתה עומד מפני רבי ינאי מרחוק והשיב להם דלגבי רבו כי הוא שהוא סיני אין שיבה אף מרחוק מקום: חד זמן כו׳. פי׳ פעם אחת נתעכב לאסיקי׳ בשעת׳ דלא יגיעון כו׳. פי׳ א״א שנתעכב מחמת חולי אלא יגיעו יסורין באותו צדיק אלא מתגבר׳ שמת ובבבלי איתא. על פי פייתי הך עובדא בע״א: מגן. פי׳ בחינם: למיעבד ליה כו׳. פי׳ שיהא א׳ עומד וא׳ יושב ועיין כל הסוגיא כיצה מלאה: סליק פרקא ומסכת ביכורים וסדר׳ דזרעי׳. בסייעתא דשמיא דיעים:

מראה מקום והנחות

א עיין כתוב׳ תוספתא הוריות פ״ה.

ב בבלי קדושין ל״ב ע״ב.

ג שם ל״ג ע״א וש״נ.

ד שם ל״ג ע״ב.

ה קדושין שם ל״ג ע״ב וש״נ.

ו לקמן שבת נ׳ ע״ב. בבלי סוטה כ״ו ע״א ועי׳ הגי׳.

ז עיין בבלי כתובות י״ב ע״ב.

ח בבלי הוריות י״ג ע״ב ועיין הגי׳.

ט עיין בבלי סנהד׳ ט״ו ע״א.

י עיין בבלי יומא כ״ב ע״ב.

יא עיין הגי׳ סוכות נס״ד בסופו כ״ה.

יב עיין הגי׳ בבלי סנהדרין ז׳ ע״ב ושם הגי׳ יהודה בר נחמני.

יג אולי צ״ל בדמסקום.

יד בבלי זבחים ס״ב ע״ב וש״נ.

טו אולי חסר כה תנת במה

טז עיין תוספתא בכורים פ״ב.

יז עיין דעתו של רשב״ג בסבירת ס״ת בבלי מגיל׳ כ״ז ע״א.

יח בבלי נדרים ל״ח ע״ב.

יט הר״ן גרס יוחנן ועיין הגי׳.

כ עיין הגי׳ בבלי מגילה כ״ז ע״א. תוספתא בכורי׳ פ״ב.

לכהמה רבי שמעון מתיר. ואוף רבנין מודיי ליה. מן דו מתיב לון אין אדם מודין בהן מותרין לזרים שהן מותרין לאכילה בהמה. ויש מחצה לאכילה זרים. ויש מחצה לאכילה בהמה. כשם שאין מחצה לזרים. כך אין מחצה לאכילה בהמה. רבנין אמרין ירושלם עשו אותה כדבר שאין לו מתירין כמה דתימר דבר שאין לו מתירין אוסר כל שהוא. ודכוותיה ירושלם אוסר כל שהוא. מה פליגין רבי שמעון ורבנין בגידולין. אבל בעירובין אוף רבי שמעון מודיי. מה בין עירובין מה בין גידולין. עירובין בעיינן הן. גידולין כבר בטלו. כמה דר שמעון מודי לרבנין בעירובי מעשר. אבל בעירובי ביכורין בגידולין הן. וכן היה ר״ש אומר אין הביכורין אוסרין את עירובתן וגידוליהן מלוכל בירושלם. מה בין מעשר מה בין ביכורין. מעשר אין לו עלייה בכורים יש להן עלייה. הוי מה דרבי שמעון מודי לרבנין בדבר שאין לו עלייה מודי רבי שמעון באותה הסאה שתעלה מתוך סאה שהיא משנה מחוצ׳ ומשנה תגידה. ורבנין אמרין כולהון משנות מחיצה ומשנות הגייתה. ר׳ יוחנן אול לחד אתר אמר אנא בן שאי דהכא. אתא חד סב שאל ליה אמר גידולי תרומה תרומה. וגידולי גדולין חולין. אבל טבל ומעשר שני ומעשר ראשון וספיחי שביעית ותרומ׳ חוץ לארץ והמדומע והביכורין גידוליהן חולין. תמן את אמר גידוליהן מותרין והכא את אמר גידוליהן אסורין. אל הן דתימר גידוליהן מותרין בדבר שזרעו כלה. והן דתימ׳ גידוליהן אסורין בדבר שאין זרעו כלה. אל ותתיגנן אי זהו דבר שאין זרעו כלה כגון הלוף והשום והבצלים הלוף והשום והבצלי׳ חייבין בביכורי׳ אמר אול כן שאי דהכא את אמר שאל לרבי ינאי. אל למעשר הושבה דבר שאין זרעו כלה. מחלפה שיטתיה דרבי יוחנן. תמן איר יהושע בן לוי לקרנה של נבילה הושבה. אל לא כן אילפי רבי ראיתי כנרים שנים ואמר אוף הכא תיזהלי. ועוד מן הדא לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך. באי זה מעשר אמרו במעשר שני הטהור שנכנס לירושלם ויצא. ועוד מן הדא דתני לה רבי שמעון. [ח]תני בשם רבי שמעון יש כמעשר שהמעשר אוסר דמיו תעדוביו וקנקניו וספק עירובו כל שהוא ואין מדליקין בו. ואמר אוף כגידולין כן אמר רבי הילא הן דתימר גידוליהן אסורין רבנין. והן דתימר גידוליהן מותרין רבי שמעון. אל והתנינן גידולי הקדש ומעשר שני חולין ופודה אותן בזמן זרען. לאי זה דבר הוא פודה אותן. לא מפני קדושה שיש בהן. אוף הכא ימעט מחיצה מפני קדושה שיש בהן. רבי ירמיה רבי אימי בשם ר״ש בן לקיש הן דתימר גידוליהן איסורן איסור מחיצה. והן דתימר גידוליהן מותרין היתר זהות. הרי אלו במעשר ובבכורין מה שאין כן בתרומה. [ט]תמן תנינן וגם נתתיו זו תרומה ותרומת מעשר. תמן את אמר תרומה טעונה וידוי. והכא את אמר תרומה אין טעונה וידוי. איר הילא תניי תמן התרומה והבכורים אחד הנותנן ואחד הנוטלן טעונין וידוי. איר זעירה רבנין דתמן סברין ורבנין דהכא אמרין מי שיש לו מעשר בפני עצמן מתודי. מי שיש לו תרומה בפני עצמה אינו מתודה. א״ר יוסי מתניתא אמרה כן. רבי יוסי אומר יש להן ערי מקלט. מה נן קיימין אם בתרומה ומעשר שלו הן. אלא כי נן קיימין בתרומה. איר הילא שמענן מי שיש לו מעשר בפני עצמו מתודה. מי שיש לו ביכורין בפני עצמן מתודה. שמענן מי שיש לו תרומה בפני עצמה מתודה: הלכה ג׳ ניחא התרומה אוסרת את הגורן. תיפתר שהקדימו בשבלים. [י]דאמר רבי אבהו בשם ר׳ שמעון בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה. ניקני במחובר לקרקע. דכתיב בכורי כל אשר בארצם. עושה אדם את כל שדהו בכורים דכתיב וראשית כל בכורי כל. וחייבין באחריותן. דכתיב ראשית בכורי אדמתך. וטעונין קרבן נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה. מה שמחה שנאמר להלן שלמים אף כאן שלמים. ושיר נאמר כאן שיר. ונאמר להלן והנך להם כשיר עגבים. ותנופה [ז]דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לרבות הביכורין שיטעו תנופה כר׳ ליעזר בן יעקב. ולינה. דכתיב ופנית בבוקר והלכת לאהליך הא כל הפינות שאתה פונה לא יהו אלא בבוקר. איר יונה הדא דתימר כשאין עמהן קרבן. אבל יש עמהן קרבן בלא כך טעון לינה מחמת הקרבן: הלכה ד׳. רבי יונה איר מיישא וחד מן רבנין. חד מינהון אמר זאת אומרת שהפירות הטמאין חייבין בביכורים. ותרנה אמר מעשר ראשון שהקדימו בשיבלין פטור מתרומה גדולה: הלכה ה׳. אם לאילן למה לירק למה לאילן. תמן אמר נכנס משישית לשביעית הרי הוא לבעלין כאילן ופטור ממעשרו׳ בירק. אמר לון רב המנונא אמרין דבתרה נכנס משביעית לשמינית הרי הבקר כאילן. וחייב במעשרו׳ כירק. והבקר חייב במעשרו׳. א״ר בשאר שני שבוע את מחלך בו כירק. ובשביעי׳ את נהלך בו כאילן. היך עבידא מחמישי׳ לששית ששית. מששית לשביעית ששית. נכנס מחמישי׳ לששית לשביעי׳ לקטן בשביעית ששית לקטן מששית חמישית נכנס מששית לשביעית לשמינית. לקטו בשמינית שמינית. [י]רבותינו חזרו ונמנו אחרוג בשעת לקיטתו עישרו למעשרות ולשביעי׳. רבי ירמיה רבי אימי בשם רבי יוחנן רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי תכל מורין שראש השנה שלו כמ״ז בשבט. ר׳ יוחנן שאל לרבי יונתן כסדר של שנים או כסדרן של תקופות. א״ל כסדרן של שנים ואפילו שנה מעוברת. [ל]מעשה בר׳ עקיבה שלקט אתרוג ונהג עליו חומרי בית שמאי וחומרי בית הלל. למה לי אפי׳ שאר כל האילן. תני כחומרי רבן גמליאל וכחומרי ר׳ ליעזר. ורבן גמליאל ורבי אליעזר לא מן בית הלל אינון הווי. איר יוסי בי ר׳ בון תיפתר בשחנט קודם לט״ו בשבט שבשנייה ונכנסה שלישית. על דעתיה דר״ג עשרו עני. על דעתיה דר׳ ליעזר עישורו שני. מה עשה לו קרא שם למעשר שני שבו ופדייו ונותנו לעני: הלכה ו׳. רבי בא רב הונא בשם רב אם התרו בו לוקה. והתנינן דם השרץ אין חייבין עליו. איר בא אין חייבין עליו כרת. והתני דם מהלכי שתים שאין בו טומאה קלה. דם השרץ שאין בו טומאה חמורה. איר חייא בר אחא הדא דתימר כשהתרו בו משום דם. אבל אם התרו בו משום שקץ לוקה: הלכה ז׳. אי זהו כוי. איר לעזר עז שעלה על גבי צבי וצבי שעלה על גבי עיזה. ורבנין אמרין מין הוא עיקרו ולא יכלו חכמים לעמוד עליו. פרוי כבוי חזיר ופודת כשה. לפיכך אם מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה: הלכה ח׳. מתני׳ דלא כרבי לעזר דתני [מ]רבי לעזר אומר כוי אין חייבין על חלבו אשם תלוי. מתני׳ דלא כרבי דרב כל שאיפשר לעמוד על ודאו לא יהו חייבין על ספיקו אשם תלוי. פתר לה חלוקין על דברי רבי לעזר. ואפילו בשעה שהוו לוקחין בהמה לבשר תאוה אינו נלקח מעשר ליאכל בירושלים וחייב בזרוע ובלחיים ובקיבה. ר׳ לעזר פוטר רבי לעזר דו אמר עכשיו הוא נסתפק לו הו אמר פטור. ורבנין דינון סברין מין הוא עיקרו אינון אמרין חייב: הלכה ט׳. מתני׳ דלא כרבי. [נ]דתני הקדיש חייתו ובהמתו לא הקדיש את הכוי. רבי אומר הקדיש את הכוי. [ס]אמר הריני נזיר שזה חיה נזיר. שזה בהמה נזיר. שאין זה חיה נזיר. שאין זה בהמה נזיר. שזה חיה ובהמה נזיר. שאין זה לא חיה ולא בהמה נזיר. רבי חגיי בעא קומי רבי יוסי למה לא תנינן הרוכב והרובע. סמיט חייב. אל תניתה בסופו ושאר כל דרכיו שוין לחי׳ ולבהמה:

הדרן עלך התרומה והביכורים

א כיצד מפרישין את הביכורין יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאינה שביכרה אשכול שביכר רימון שביכר קושרן כגמי ואומ׳ הרי אלו ביכורים. רבי שמעון אומר אע״פ כן חוזר וקורא אותן ביכורין מאחר שיתלשו מן הקרקע: **ב׳** כיצד מעלין את הביכורים כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד ולנים ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים ולמשכים היה הממונה אומ׳ קומו ונעלה ציון אל בית ה׳ אלהינו: **ג׳** הקרובים מביאין התאינים והענבים והרחוקים מביאין גרוגרות וצימוקי׳ והשור הולך לפניהן וקרניו מצופות זהב ועטרה של זית בראשו והחליל מכה לפניהן עד שהן מגיעי׳ קרוב לירושלם. הגיעו קרוב לירושלם שלחו לפניהן ועיטרו את ביכוריהן. הפחות והסגנים והגזברי׳ יוצאין לקראתן לפי כבוד הנכנסי׳ היו יוצאין. כל בעלי אומניות שבירושלם היו עומדין מפניהן ושואלין בשלומן ואו׳ אחינו אנשי מקום פלוני באתם בשלום: **ד׳** החליל מכה לפניהן עד שהן מגיעין להר הבית. הגיעו להר הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתיפו ונכנס עד שהוא מגיע לעזרה והגיע לעזרה ודיברו הלוים בשיר ארוממך ה׳ כי דליתני ולא שמחת אויבי לי. הגוזלות שעל גבי הסלים היו עולות ומה שבידם נותנין לכהנים: **ה׳** עודינו הסל על כתיפו קורא מהגדתי היום לה׳ אלהיך עד שהוא גומר כל הפרשה. ר׳ יודה או׳ עד ארמי אובד אבי. הגיע לארמי אובד אבי מוריד הסל מן כתיפו ואוחזו בשפתותיו וכהן מניח את ידו תחתיו ומניפו. וקורא מארמי אובד אבי עד שהוא קורא את כל הפרשה ומניחו בצד המזבח והשתחוה ויצא: **ו׳** בראשונה כל מי שהוא יודע לקרות קורא וכל מי שאינו יודע לקרות מקרין לפניו. נמנעו מלהביא התקינו שיהו מקרין את מי שהוא יודע ואת מי שאינו יודע: **ז׳** העשירים מביאין את ביכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב והעניים מביאין אותן בסלי נצרים של ערבה קלופים והסלים והביכורים נותנין לכהנים: **ח׳** רבי שמעון בן ננס או׳ מעטרין את הביכורין חוץ משבעת המינין. רבי עקיבה או׳ אין מעטרין את הביכורין אלא משבעת המינין: **ט׳** ר״ש או׳ שלש מידות בביכורים הביכורים ותוספת הביכורי׳ ועיטור הביכורי׳. תוספת הביכורי׳ מין במינו. ועיטור הביכורים מין בשאינו מינו. תוספת הביכורין נאכלת בטהרה ופטורה מן הדמאי. ועיטור הביכורים חייב בדמאי: **י׳** אימתי אמרו תוספת הביכורים כביכורי׳ בזמן שהיא באה מן הארץ ואם אינה באה מן הארץ אינה כביכורים. ולמה אמרו הביכורים כניכסי כהן שהוא קונה מהן עבדים וקרקעות ובהמה טמא׳ ובעל חוב נוטלן בחובו והאשה בכתובתה וספר תורה. רבי יהודה אומר אין נותנין אותו אלא לחבר בטובה. וחכמים אומרים נותנין אותן לאנשי המשמר והן מחלקין ביניהן כקדשי המקדש:

פני משה

מודי ליה. פי׳ מודים חכמים לר״ש דבפקו׳ שהן מותרין בירושלים מותרים אף לזרים ולבהמה: ויש מחצה גרסינן. פי׳ וכי מחיל׳ מועלת לזרים להתיר ביכורים לזרים: ויש מחצה כו׳. כלומר בין במעשר בין בביכורי׳ וכי מי גלי להתירו לבהמ׳: אנא בן שאי כו׳. פי׳ חכם כבן עזאי בשוקי טבריא: והשום והבצלים. פי׳ ובהכי לא שייך ביכורי׳ חייבין בבכורים. פי׳ בתמיה. והלא אין ביכורי׳ נוהגין בהם: למעשר הושבה. פי׳ אבל לא לענין ביכורים דאין ביכורים נוהגין בדבר שאין זרעו כלה: לא מפני קדוש׳ כו׳. אלמא מעוכי׳ מחיצה אף הכא כו׳ ור״ש בבבלי עיין שם ותפסיק רבי ירמיה ראימי כו׳. ועיין הסוגי׳ בר״ש על המשנ׳ בפ׳ האורך שם: הלכה ה׳ הרי הוא לבעלים כו׳ פירשו התוספות כאילן דאזלינן בתר חנטה ופטור ממעשר בירק דבתר לקיטה אזלינן ועיין שם כל הסוגיא: שלקט אתרוג. ס׳. עיין בפ״ק דר״ה: הלכה ז׳: מין הוא כו׳ פי׳ שהוא מין בפני עצמו ובבבלי פי׳ אותו ואת בנו אמרו בזה הלשון א״ר יודה כוי בריה בפני עצמה היא. ולא הכריעו בה חכמים אם מין בהמה היא אם מין חיה היא: הלכ׳ ח׳: דינן סברין. פי׳ כמו דאינון אמרין:

סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

[א] תוספתא בכורי׳ פ״א.

[ב] מעשר שני פ״ה מ״י.

[ג] לעיל.

[ד] ספרי פ׳ תבוא פ׳ והיה כי תבוא. בבלי סוכה ס״ח ע״ב. מכות י״ח ע״ב מנחות ס״א ע״ב.

[ה] עיין בבלי ר״ה ט״ו ע״א.

[ו] שם. תוספתא שביעית פ״ד.

[ז] תוספתא בכורים פ״ב. בבלי כריתו׳ כ״א ע״ב וע״ש הגה׳.

[ח] עיין תוס׳ בבלי נדרים י״ח ע״ב.

[ט] עיין תוספתא בכורים פ״ב.

א׳ התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה וחומש ואסורין לזרים והן נכסי כהן ועולין באחד ומאה ומעונין רחיצת ידים והערב שמש הרי אלו בתרומ׳ ובביכורים מה שאין במעשר: ב יש במעשר ובביכורים מה שאין בתרומה שהמעש׳ והביכורים טעונין הבאת מקום וטעונין וידוי ואסורין לאונן ור״ש מתיר. וחייבין בביעור ור״ש פוטר. ואוסרין כל שהן מלוכל בירושלם אף לזרים ואף לבהמה ר״ש מתיר. הרי אלו במעשר ובביכורים מה שאין בתרומה: ג יש בתרומה ומעשר מה שאין כן בביכורים שהתרומה והמעשר אוסרין את הגורן ויש להן שיעור ונוהגין בכל הפירות בפני הבית ושלא בפני הבית ובאריסין ובחכירות ובסיקריקון ובגזלן הרי אלו בתרומה ומעשר מה שאין בביכורין: ד יש בביכורין מה שאין בתרומה ומעשר שהביכורין נקנין במחובר לקרקע עושה אדם כל שדהו בכורים וחייב באחריותן ומעונין קרבן ושיר ותנופה ולינה: ה תרומת המעשר שוה לביכורים בשתי דרכים ולתרומה בשתי דרכים. ניטלת מן הטהור על הטמא׳ ושלא מן המוקף כביכורים ואוסר את הגורן ויש לה שיעור כתרומה: ו אתרוג שוה לאילן בשלשה דרכים ולירק בדרך אחד. שוה לאילן בערלה וברבעי ובשביעית. ולירק שבשעת לקיטתו עישורו דברי רבן גמליאל ר׳ ליעזר אומר שוה לאילן בכל דבר: ז דם מרגלבי שתים שוה לדם בהמה להכשיר את הזרעים. דם השרץ אין חייבין עליו: ח כוי יש בו דרכים שוה לחיה ויש בו דרכים שוה לבהמה ויש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה ויש בו דרכים שאינו שוה לא לחיה ולא לבהמה: ט כיצד שוה לחיה דמו טעון כיסוי כדם החיה ואין שוחטין אותו ביום טוב ואם שחטו אין מכסין את דמו וחלבו מטמא טומאת נבילה כחיה וטומאתו בספק ואין פודין בו פטר חמור: י כיצד שוה לבהמה חלבו אסור כחלב הבהמה ואין חייבין עליו כרת ואינו נלקח בכסף מעשר לוכל בירושלם וחייב בזרוע ובלחיים ובקיבה ר׳ לעזר פוטר שהמוציא מחבירו עליו הראיה: יא כיצד אינו שוה לחיה ולבהמה אסור משום כלאים עם החיה ועם הבהמה׳ הכותב חייתו ובהמתו לבנו לא כתב לו את הכוי. אמר הריני נזיר שזה חיה ובהמה הרי זה נזיר. ושאר כל דרכיו שוין לחיה ולבהמה טעון שחיטה כזה וכזה ומטמ׳ משום נבילה ומשום אבר מן החי כזה וכזה:

פרק שני

הלכה א׳ התרומה והביכורין כו׳ כתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי שתי תרומות התרומה והבכורין. תרומה דכתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו. הביכורים׳ דכתיב והבאתם שמה עולותיכם. אילו הביכורים. דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך. או נאמר בקדשים הכתוב מדבר. כבר כתיב כרת בקדשים ויהא מיתה וכרת בקדשים וכי יש מת וחוזר ומת כהדא דתני ׳המת לחמשים שנה מת בהוכרת. ׳לחמשים ושתים מיתת שמואל הנביא לששים מיתה האמורה בתורה לשבעי׳ מיתה של חיבה לשמונים מיתה של זקנה. מיכן ויהלך חיי צער. מה חמית מימר מת לחמשים מת בהוכרת. כתיב אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי וגו׳ וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו עשו להם דבר של תקנה שלא יזונו עיניהן מבית קודש הקדשים. וכתיב ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו וכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה. ר׳ אבין בריה דר׳ תנחום בר טריפון שמע לה מן הכא ימי שנותינו בהם שבעים שנה צא מהן עשרים שנה שאין בית דין של מעלן עונשין ובורתין. נמצאה אומר המת לחמשים מת בהוכרת. לחמשים ושתים מיתת שמואל הנביא. ׳ר׳ אבא בריה דר׳ פפי ר׳ יהושע דסיכנין בשם ר׳ לוי בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור חנה על ידי שריבתה בתפילתה קיצרה בימיו של שמואל שאמרה וישב שם עד עולם והלא אין עולמו של לוי אלא חמשים שנה דכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה׳ והיידלון חמשין ותרתיי. אר׳ יוסי בי ר׳ בון ושתים שנמלתי. לששים מיתה האמורה בתורה ר׳ חזקיה בשם ר׳ יעקב בר אחא כתיב אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה ותומי הגע עצמך שיצא ממצרים בן עשרים שנה ועוד עשה במדבר ארבעים שנה ומת נמצאת אומר המת לששים שנה מיתה האמורה בתורה׳ וכתיב תבוא בכלח אלי קבר׳ לשבעים מיתה של חיבה ימי שנותינו בהם שבעים שנה׳ לשמונים מיתה של זקנה שנ׳ ואם בגבורות שמונים שנה וכן ברזילי אומר לדוד בן שמונים אנכי היום האדע בין טוב לרע׳ אפר חמשים ועשה דבר שהוא בהוסה אבל רב חדי אמר שיתן ועשה דבר שהוא בעון מיתה אבל חוץ׳ תני רבי חנינה בן אנטיגנס אומר זקן שאכל את החלב. וכי מי מודיענו שהוא בהוכרת׳ כהדא דתני או שחלל את השבת׳ מת בהוכרת׳ אלא כיני המת ליום אחד מיתה של זעם׳ לשנים מיתה של בהלה׳ לשלש׳ מת במגפה׳ תני ר׳ חלפתא בן שאול מת באחד בשניה בג׳ בהוכרת׳ לארבעה לחמשה מיתה חדופה׳ לששה מיתה דרך הארץ׳ לשבעה מיתה של חיבה. מיכן ואילך מת בייסורין׳ מה חמית מימר מת לג׳ ימים מת במגפה׳ חילפיי בר בריה דרבי אבהו אמר שמעית ׳קליה דרבי דרש׳ ויהי כעשרת הימים ויגוף ה׳ את נבל וימות׳ תלה לו הקב״ה שבעת ימי אבלו של שמואל שלא יתערב אבלו עם הצדיק ועשה עד ג׳ ימים ומת במגפה׳ ׳רבי חניי בשם ר׳ שמואל בר נחמן לעשרת ימים אין כתיב כאן׳ אלא בעשרת הימים תלה לו הקב״ה עשרה ימים בעשרת ימים שבין ר״ה ליום הכפורים שמא יעשה תשובה ולא עשה׳ כהנא שאל לר׳ זעירא זר שאכל תרומה׳ א״ל בעון מיתה׳ מן דצלי א״ל אני ה׳ הפסיק הענין׳ ר׳ חייה בשם רבי יוחנן זר שאכל תרומה בעון מיתה׳ מתני׳ מסייעא לרבי יוחנן אוכלי תרומה בוחן טהו׳ שאכל טהור׳ וטמא שאכל טמא׳ ומהור שאכל טמא וטמא שאכל טהורה בעון מיתה׳ אוכלי תרומה בכהנים טהור שאכל טהור במצותו טהור שאכל טמא בעשה. טמא שאכל טהור וטמא שאכל טמא בלא תעשה׳ מה חמית מימר טהור שאכל טמא בעשה׳ א״ר בא בר ממל ואחר יאכל מן הקדשים מן הטהורין ולא מן הטמאין׳ כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה הוא׳ א״ר אבינא ממשמע שנ׳ כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו׳ אין אנו יודעין וכל אשר אין לו סנפי׳ וקשקש׳ לא תאכלו׳ ליתן עשה ולא תעשה על הטמאי׳ בנין דכתיב׳ הא אילו לא הוה כתיב עשה הוא הוי כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה הוא׳ רבי יוסא שמע לה מן הכא הטמא והטהור יחדו יאכלנו. כאן הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת׳ בתרומה אין הטמא והטהו׳ אוכלין בקערה אחת׳ בקדשים אמר רבי יוחנן בר מריא אין בגין קדשים כבר כתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל׳ מתני׳ פליג׳ על רב התרומ׳ והביכורין חייבין עליהן מיתה׳ פתר לה בכהנים׳ והא תנינן חומש׳ וכי יש חומש בכהנים׳ פתר לה לצדדין היא מתני׳ רישא בכהנים וסיפא בישראל׳ מתני׳ מסייעא לר׳ יוחנן׳ ואסורין לזרים׳ פתר לה פחות מכשיעור׳ והן נכסי כהן׳ ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן לך נתתיו למשחה׳ למשחה לגדולה׳ למשחה לסיכה׳ למשחה להדלקה׳ חזיתי אומר בין טמאים בין טהורים׳ רבי אבהו בשם רבי יוחנן לא בערתי ממנו׳ מבעיר את התרומה בטומאה׳ ר׳ זעירא בשם רבי לעזר מניין למעשר שני עצמו שנטמא שאין מדליקין בו׳ ת״ל לא בערתי ממנו בטמא׳ ראוי לפדותו ואת אמר הכין לא אתי דלא או בלקות בכסף מעשר שניטמא. אמר רבי יהודה אוף בביכורין שנטמאו דברי הכל: הרי אלו בתרומה ובביכורין מה שאין כן במעשר׳ ׳תמן תנינן נוטלין לידי׳ לחולין ולמעשר׳ ולתרומה ולקודש מטבילין׳ תמן את אמר אין המעשר טעון רחיצה והכא את אמר המעש׳ טעון רחיצה׳ הן דתימר המעשר טעון רחיצה רבנין׳ הן דתימר אין המעשר טעון רחיצה רבי מאיר׳ ׳תמן תנינן כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא את הקודש ופוסל את התרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי ר״מ. וחכמים אוסרין במעשר׳ ולא שמיע דאמר ר׳ שמואל בשם ר׳ זעירה מהו וחכמים אוסרין במעשר׳ נפסל גופו מלוכל במעשר׳ מיי כדון הן דתימר המעשר טעון רחיצה ברוצה לוכל׳ הן דתימר אין המעשר טעון רחיצה ברוצה ליגע׳ לא הוא רוצה לוכל הוא רוצה ליגע׳ אלא משום נטילת סרך׳ והתנינן תרומה׳ וכי יש תרומה משם נטילת סרך׳ אלא בחולין שנעשו על גב הקודש׳ וחולין שנעשו על גב הקודש לא כחולין הן. תיפתר אי כרי״ש בן אלעזר אי כרבי לעזר בי ר׳ צדוק׳ אי כרי״ש בן אלעזר׳ דתני רי״ש בן אלעזר אומר משום ר׳ מאיר הידים תחילה לחולין ושניות לתרומ׳׳ אי כר׳ אלעזר בי ר׳ צדוק׳ ׳דתנינן תמן וחולין שנעשו על גב הקודש הרי אילו כחולין׳ ר׳ אלעזר בי ר׳ צדוק אומר הרי אילו כתרומה לטמא שנים ולפסול אחד: הלכה ב׳ טעונין הבאת מקום׳ דכתיב והבאתם שמה עולותיכם ואת מעשרותיכם ואת תרומת ידכם׳ תרומת ידכם אילו הביכורים׳ דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך עד כדון מעשר׳ ביכורים מניין׳ כיי דאמר ר׳ יעקב בר חמא בשם ר׳ לעזר הקודש הקודש העליון משמע׳ ומעונין וידוי׳ דכתוב ועניתָ ואמרת לפני ה׳ אלהיך׳ עד כדון מעשר ביכורין מניין׳ כיי דאמר יעקב בר אחא בשם ר׳ לעזר הקודש העליון במשמע׳ ואסורין לאונן׳ דכתיב לא אכלתי באוני ממנו׳ עד כדון מעשר ביכורין מניין׳ כיי דאמר יעקב בר אחא בשם ר׳ לעזר הקודש הקודש העליון במשמע׳ תנינן כל אילין מיליא ור״ש פליג גבי וידוי לית ר״ש פליג׳ וידוי זו קרייה ולית ר״ש פליג׳ דכתיב ועניתָ ואמרת׳ ביני מתני׳ ואוסרין כל שהן מלוכל בירושלם׳ ר״ש מתיר׳ תידוליהן אסורין מלוכל בירושלם ורבי שמעון מתיר ואף לזרים ואף

פירוש

התרומה והביכורים כו׳: מת בהכרת. פי׳ הג״ן בסיפה של תרומה כריתות׳ מה חמית כו׳. פי׳ מ״ה ראית לומר שהמת בחמשים מת בכרת ומפ׳ כיון דכתיב אל תכריתו כו׳. פירש שלא יראו להם למות ומכיון דאין י׳ אלא בתוך חמשי״ שנה שהרי שנן לישוב מלבנא העבודה לפדנו שמיתה בזו היא כרת: מבית קדש הקדשים. דכבלע את הקודש משמע ליה מקום הקדש: צא מהן ד׳ כו׳. פי׳ דכתיב נסיפ׳ דקרא ואם בגבור׳ שמוני׳ שנה לא מהן ך׳ שאין כ״ד כו׳ ושארו ס׳ וכרת יאמ חלוקת הדבר לשנים כיון המגל אשר ברחו לשנים וגו׳. והחליה של ס׳ הוא לויבשתלרכם עם הך׳ שאין כ״ד כו׳. הוו להו נ׳ והיילון ס׳. כיתהיה האמורה בתורה׳ פי׳ שהוא מיתת מתים דלאיכשי ולא כרת שהרי לא נגזר על דור המדבר שימותו בכרת רק שלא יכנסו לארץ: תבוא בכלח כו׳. פירש ופריכן במועד קטן בכלח בגמטריא ששים. מיתה של שיבה גרסי׳ וכן הוא במ״ק שנ׳ ואם בגבורות כו׳. דמשמע תגבורת החיים וקצה הזקנה הוא: אפר חמשים. פי׳ שהוסיף על חמשים: אבל חדי גרסי׳ פירש אבל אפילו דברי׳ שיש בו כרת כגון חלב ושדי. פי׳ ולא יענש בכרת: מת בהכרת. פי׳ אלא דבא להודיענו אע״פ שאינו נסקלה בדינו מת בהיכרת כלומר תענש בעה״ז וע״כ במקן פי׳ מודיענו מיתתו שהוא בכרת: בעשרת ימים כו׳. פי׳ כמו דבאות: ימים הקב״ה פלוי אפי׳ ליחיד אפא יחיד נתמתה בן עשה לו הב״ה באותן י׳ ימים: הלכה ב׳ הקודש העליון׳ פירש דלעיל פיניה בביכורים פי׳ מצליה קמ׳

מראה מקום והגהות

ᵃ בבלי מ״ק כ״ח ע״א.

ᵇ בבלי תענית ה׳ ע״ב.

ᶜ לעיל ו׳ ע״ב.

ᵈ בבלי ר״ה י״ח ע״ב. יבמו׳ מ״ט ע״ב.

ᵉ חגיג׳ פ״ב מ״ה.

ᶠ טהרו׳ פ״א פ״ה.

ᵍ טהרו׳ פ״ב מ״ח.

הלכה ד׳· ואילו מביאין ולא קורין· ר׳ יונה ורבי יסא תרויהון בשם רבי שמואל בר רב יצחק בבני קיני חותן משה הוא מתניתא. ובני קיני חותן משה מביאין וקורין דכתיב לכה אתנו והטבנו לך· ר׳ חזקיה בשם ר׳ לעזר לא אמר כן אלא מה טעם אמרו האפיטרופין והעבד והשליח והאשה וטומטום ואנדרוגינס מביאין ולא קורין שהגר הרי אמור בפרשה· א״ר שמואל בר רב יצחק תיפתר בכהן גר דהכא כבני קיני חותן משה· ובני קיני חותן משה מביאי׳ וקורין· א״ר יוסי קיימה בניסן בר אשתור קומי רבי חייה בר בא בגוי שבא בעבירה על בת ישראל היא מתניתא· ר׳ יונה לא אמר כן אלא ר׳ שמע לאילין דרבי בר עשתור דאינון גרים בני גרים אומרים אלהי אבותינו· והאתנינן אם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו· הא גרים בני גרים לא· א״ר יוסה קיימה בניסן בר עשתור קומי רבי חייה בר בא· רבי חזקיה בשם ר׳ חייה בר בא קיימה בר עשתור קימינן בגוי שבא בעבירה על בת ישרא׳ הוא מתניתא· ר׳ ורייקן א״ר זעירא כעי כלום היא מתכוין לא לאברהם ליצחק וליעקב· וכי אברהם יצחק ויעקב אבותיהו היו נשבע הקב״ה לא לזכרים שמא לנקיבות· תני בשם ר׳ יהודה גר עצמו מביא וקורא מה טעם· כי אב המון גוים נתתיך· לשעבר היית אב לארם· ועכשיו מיכן והילך אתה אב לכל הגוים· ר׳ יהושע בן לוי אמר הלכה כר׳ יהודה· אתא עובדא קומי דר׳ אבהו והורי כרבי יהודה: הלכה ה׳· ר׳ ליעזר בן יעקב אומר כו׳· תמן תנינן ר׳ יהודה אמר בת גר זכר כבת חלל זכר· וכולהון מקרא אחד הן דורשין· כי אם בתולות מזרע בית ישרא׳· ר׳ יהודה אומר עד שיהא אמו מישראל· ר׳ אלעזר אומר או אביה או אמה· ר׳ יוסי אומר עד שיולדו בקדושת ישראל· רבי שמעון אומר עד שביאו בתולים בקדושת ישראל· תני בשם ר׳ שמעון גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד שנתגיירה כשירה לכהונה· שנאמר וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם ופנחס עמהן· ורבנין החיו לכם לעבדי׳ ולשפחו׳· ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן הלכה כרבי יוסי· וכהנים נהגו סלסול בעצמן כר׳ אלעזר בן יעקב· חד כהן נסב בת גרים· אתא עובדא קומי ר׳ אבהו וארבעיה על ספסליא· א״ל רב כיבי לא כן אלפון רבי הלכה כרבי יוסי· א״ל ולא כהנים נהגו סלסול בעצמן כרבי אלעזר· א״ל ועל מנהג לוקין· א״ל א״כ את חמי מפייס לי ואנא מוקם ליה· מה דקיימא א״ל חואיל והותרי הרצועה אף אני מותר בה· רבי יעקב בר אידי בר אושעיא מעשה במשפחה בדרום שהיו קורין עליה ערער· ושלח ר׳ את רומינוס לבדקן ומצא שנתגיירה זקנתה פחותה מבת ג׳ שנים ויום אחד והכשירה לכהונה· רב הושעיה אמר כרבי שמעון הכשירה· א״ר זעירא רברבייא הוא דאמר ר׳ זעירא בשם בר ארא בר אחוה דבייורא מטי בה בשם רב אבהו בשם רבי יוחנן וולד בוגרת כשר שהיא בלא תעשה שבא מכח עשה והוי׳ אשה בבתולי׳ יקח· כל לא תעשה שבא מכח עשה עשה הוא· דכוותה כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ולא גיורת· כל לא תעשה שבא מכח עשה הוא· התיב ר׳ הושעיא הרי דור שני של מצרי הרי הוא בלא תעשה שבא מכח עשה הוא· חזר ר׳ הושעיא ואמר לא דמי עשה שבישראל לעשה שבכהנים· עשה שבישראל אסור בכל· עשה שבכהנים אסור בכהנים ומותר בלויים ובישראל: הלכה ו׳· שליח ד׳ יוסי ר״ש בן לקיש בשם ר׳ יוחנן בשלקטן לשלחן ביד אחר· אבל אם להביאם הוא לא ישלחם ביד אחר· ולא מהסל לה· ר׳ יונ׳ מהסל לה· ר׳ ועירה ר׳ אמי ר״ש בן לקיש בשם ר׳ הושעיה בשלקטן לשלחן ביד אחר· אבל אם לקטן להביאו הוא לא ישלחם ביד אחר· שכל הביכורים שנראו ליתור בקרייה אינן ניתורין אלא בקרייה· א״ר מנא אף על גב דלא א״ר יוסי הדא מילתא אמר דכוותה· א״ר זעירא לרבי יסא נהיר את כד איתאמרת הדא דרבי הושעיא· וא״ר יוסי כי ר׳ חנינה מתניתא פליגא הפריש בכוריו ואחר כך מכר שדהו מביא ואינו קורא· קיימונה כשנתן דעתו למסור משעה ראשונה· והתנינן יבש האילן נקצץ האילן· עוד היא כיכש משעה ראשונה· וקרייה מעכבת· א״ר שמואל בר רב יצחק הראוי לקרייה אין קרייה מעכבת· לקטן לשלחם ביד אחר לא ישלחם ביד אחר שמא ימלך הוא להביאן· רבי אבהו בשם רבי יוחנן היורש מביא ואינו קורא· מה נן קיימין אם ירשה בחיי אביו שלוחו· ואם לאחר מיתת אביו שלו הן· אלא כי נן קיימין כשהיה אביו חולה או מסוכן: כתיב ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה׳ אלהיך ולביתך· מלמד שאדם מביא ביכורי׳ מנכסי אשתו וקורא· ר״ש בן לקיש אמר לאחר מיתה· הא בחיין לא· ר׳ יוחנן אמר לא שנייא היא בחיין היא לאחר מיתה· ר״ש בן לקי׳ כדעתיה דר״ש בן לקיש אמר אין אדם יורש את אשתו דבר תורה: הלכה ו׳· ר׳ יוחנן בשם רבי הושעיה הנחה מעכבת אין קרייה מעכבת· והא תנינן האוכל ביכורין עד שלא קרא עליהן· רב הושעיה רב יהודה בשם שמואל דר׳ עקיבה היא· רבי יוסי בעי היידן ר׳ עקיבה· א״ר מנא שמעית אבא תני הנחה מעכב׳ אין קרייה מעכבת· ר׳ עקיבה אומ׳ קרייה מעכבת· ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ לעזר מה טעם אמרו הנחה מעכבת מפני שהיא מצוה בכל· ר׳ תנחומא רבי הונא בשם ר׳ לעזר מפני ששנה עליה· א״ר אבא מרי תרתיי חדא כר׳ יודה וחדא כרבנין· חדא כר׳ יודה דר׳ יודה אמר לצורך נשנית מפני שהוא נוהג בכל· כרבנין דאינון מריין שלא לצורך נשנית מפני ששנה עליה: הלכה ח׳· רבי יוסי בן חנינה בעי קנה אילן אחד לא קנה קרקע שנים לא קנה קרקע. אחד אינו מביא כל עיקר שנים מביא ואינו קורא· א״ל ר׳ לעזר מילין דצריכין לרבנין כבית ועתי׳ את שאל לר׳ יודה עבד את האילן בקשין· תמן תנינן כיצד על פירות האילן כורא פרי האדמה יצא· ר׳ חזקיה בשם ר׳ יעקב בר אחא דר׳ יודה היא· דר׳ יודה אמר עבד את האילנות בקשין· א״ר יוסי דברי הכל היא· פירות האילן בכלל פירות האדמה· ואין פירות האדמה בכלל פירות האילן· ר׳ נן בר כהנא בעא קומי ר׳ אילא מכר לו שדה בקמתה· הלוקח מהו שיביא ממנה ביכורים· א״ל למה לאו עד כדון לחה אפי׳ יבישה· א״ל אפי׳ יבישה אפי׳ קצורה· מעתה אפי׳ חטין כן אנו אומרים הלוקח מן השוק מביא ביכורין· פשיטא הדא מילתא מכר לו פירות ושייר לו קרקע המוכר אינו יכול להביא שאין לו פירות· חזר ולקחן ממנו נשמעינה מן הדא נתן לה קדשים הרי אילו מותרין· ייטת שמנין וסלתות כל דבר שביוצא בו קרב לגבי המזבח אסור· אין בכלל אלא פרכירי ענבים ועטרות של שיבלין· מה נן קיימין אם כשנתן לה באתננה· כך אנו אומרים הלוקח מן השוק מביא בכורים· אלא כי נן קיימין בשהיו הנפנים משלה ומכרה לו פירותיהן וחזר ונתנם לה באתננה מפני שהיה אתנן הא לא היה אתנן מביא· הדא אמרה חזר ולקחן ממנו מביא· חבריא בשם ר׳ יב״ל הפרישן קודם לחג ועבר עליהן החג מביא ואינו קורא· הפרישן קודם לחנוכה ועבר עליהן חנוכה ונרקבו לאחר חנוכה לא קדשי· ולית ליה לר׳ זעירא כהדא דחברייא· סבר ר׳ זעירא שכל הביכורים שנראו ליתור בארץ אינן ניתורין אלא בקרייה. ולית לחברייא כן· אית להון כשהפרישן קודם לחג להביאן אחר החג· והתנינן אין מביאין בכורים לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש· מה נן קיימין אם בפירות שהביא שליש לאחר ר״ה על הפירות שהביאו שליש לאחר ר״ה· מכיון שלא הביאו שליש לפני ראש השנה דבר ברור שלא הפרשו קודם לעומר והן אסורין עד שיבוא העומ׳ ויתירם· אלא כי נן קיימין בפירות שחנטו קודם ט״ו בשבט על פירות שחנטו אחר ט״ו בשבט מכיון שהוא מן חדש על הישן הוא מן חדש על חדש מביא· וסברנן מימר לאחר חנוכה אנן קיימין· א״ר חיננא בזמנן: הלכה ט׳· מה טעמון דרבנין הגדתי היום· פעם אחת הוא מגיד ואינו מגיד פעם שנייה· ולית לר׳ יודה כן· אית ליה בארם אחד אבל בשני בני ארם מגיד וחוזר ומגיד: הלכה י׳· א״ר יוחנן משום יחידי אני שונה אותה· ותני כן ר״ש בן יהודה אומר משום ר״ש שנים אין חייבין עליהן חומש· ר׳ שמואל בר רב יצחק בשם רב הונא שנים לוקחין אפילו מן השוק מה את עבד לון כתוספת הביכורים או בעיטור הביכורים· אין תעבדינון כתוספת הביכורים פטורין מן הדמאי· אין תעבדינון כעיטור הביכורים חייבין בדמאי· נטמאו בעזרה נופץ ואינו קורא· רבי חמא בר עוקבא בשם ר׳ יוסי בן חנינה נטמאו הבכורים חסלין ניתנין לכהנים דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך: הלכה יא׳· למי נצרכה לר׳ יודה· אע״ג דר׳ יודה אמר מגיד וחוזר ומגיד הרי שהביא ממין אחד וקרא וחזר והבי׳ ממין אחר הרי זה אינו קורי· א״ר יונתן תני ר״ש בן יוחי כן ואמרת ושמחת הוי אומר על השמחה: הלכה יב׳· ר׳ יוסי בשם ר״ש בן לקיש ר׳ יונה ר׳ זעירא בשם ר׳ חנינה ששה עשר מיל חיזור חיזור לצפורין הן ארץ זבת חלב ודבש· א״ר יונה מאן דמקדר אילין סנהוניה דבישן מינהן· ומאן דמקדר הדא בקעת גינוסר מינהן· מתיבין לר׳ יונה והא כתיב ואמר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש· אמר לון אשר בה זבת חלב ודבש· תני אשר נתתה לי לא שנטלתי לי מעצמי· מה ביניהון אמר ר׳ אבין חצי שבט מנשה ביניהון· מאן דאמר אשר נתת לי ולא שנטלתי מעצמי חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמן· מאן דאמר ארץ זבת חלב ודבש אפי׳ כן אינה ארץ זבת חלב ודבש: הלכה יג׳· תני חכורי בתי אבות אינן מביאין· ר׳ יודה אומר הן עצמן מביאין וקורין· ר׳ זעירא ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן בחכורי בתי אבות היא מתני׳· ר׳ הילא ר׳ יסי בשם ר׳ יוחנן בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתה· הוון בעיי מימר מאן דאמר בבעלי אריסות וחכורות היא מתני׳ הא באריס וחכור לא באריס לשעה וחכור לשעה· הא באריס לעולם ובחכור לעולם מביא· את ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן אפי׳ באריס לעולם ובחכור לעולם אינו מביא למה בבעלי אריסות וחכורות היא מתניתא:

תדרן עלך יש מביאין

פירוש

הלכה ד׳: היא מתניתא. פי׳ ולפי׳ בני קני נפי מביאין ולא קורין. ופריך ובני קני כו׳. בלומר ופכתיב לכה אתנו וגו׳ אלמא יכולין לומר אשר נשבעת לאבותינו שהרי ליתרו נדר אלא ע״כ פתניתין דסבא בגר גמור אייר׳ ובני יתרו מביאין וקורין: גר עצמו. פי׳ אע״פ שאינו גר בן גרי׳ אפי׳ הכי לסיס׳ אשר נשבע׳ לאבותינו כדפרש ומייתי דכתיב כי אב המון וגו׳: אתא עובדא כו׳. לא שהיה בימיו ביכורים אלא לענין שתפלל כיון לבך עלמו שאום אלהי אבותינו: הלכה ו׳: שנראו ליתור ס׳. פי׳ שאם לקטן להביאם בעצמו היו ראוי לקריאה משעת לקיטה וכל הראוי להתיר בקריאה אין אינו ניתר אלא בקריאה ולפיכך לא ישלחם ע״י שליח כי השליח אינו קורא: נהיר את. פי׳ זכור אתה: מה נן קיימין. פי׳ במאי עסקינן. אלא כי נן כו׳. כמו אלא הכא במאי עסקינן: הלכה ט׳: ולית לר׳ יודה כו׳. פי׳ ר׳ יהודה והא קרא קאמר דכיון חוזר ומגיד א״כ למ״ל ריבוי׳ אלא והמין שהביא המוכר ומשני דאית ליה לר׳ יהודה כמו הך דרשה דהיום באדם אחד אבל כו׳: הלכה י״ב: חיזור חיזור כו׳. פירוש דסביב לציפורין הן ארץ זבת חלב ודבש: מאן דמקדר. פלשון מקדרים נהרים. כלומר המודד דרך קדרו׳ מלא דסנהוני׳ דבישן והן המקומות שבכל בישן נקראים כן: והכתיב ואומר כו׳. אלמא כל א״י זבת חלב ודבש. ומשני דה״פ דקרא׳ ארץ אשר בתוכה זבת חלב ודבש:

סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

[1] תוספת׳ ביכורי׳ פ״א.

קדושין פ״ד מ״ו. נקטן קדושין פ׳ ע״א.

נגלי יבמות ס׳ ע״ב. קדושין ע״ח ע״א.

יבמות ע״ע״ב הג׳ נרודים ת״ס הגי׳ ועיין הג׳ נגלי יבמות ס״ע״ב.

ספרי פ׳ תבוא פ׳ ועניה.

פסחים פ״ג מ״ג. נגלי סכות י״ח ע״ב.

סוכות פ׳ ומ״ב. לפ״ל ו׳ ע״ב.

תמורה פ״ו מ״ד.

נגלי סכות י״ח ע״ב וצ״ב.

עיין הג׳ נגלי נתוני׳ ק״ה ע״ב. מילה ו׳ ע״א.

מסכת בכורים

א· יש מביאין ביכורין וקורין· מביאין ולא קורין· ויש שאינן מביאין· אלו שאינן מביאין הנוטע בתוך שלו והבריך בתוך של יחיד או בתוך של רבים· וכן המבריך מתוך של יחיד או מתוך הרבים לתוך שלו הנוטע בתוך שלו והבריך בתוך שלו ודרך היחיד ודרך הרבי' באמצע הרי זה אינו מבי'· ר' יהוד' אומר מביא: ב· מאי זה טעם אינו מביא משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך תביא· עד שיהו כל הגידולים מאדמתך· האריסין והחכורות והסקריקון והגזלן אין מביאין מאותו הטעם משום שנאמר ראשי' ביכורי אדמתך: ג· אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינים ולא מן התמרים שבהרים ולא מן הפירות שבעמקים ולא מזיתי שמן שאינן מן המובחר· אין מביאין בכורים קודם לעצרת· אנשי הר צבועים הביאו בכוריהן קודם לעצרת ולא קיבלו מהן מפני הכתוב שבתורה וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה: ד· אלו מביאין ולא קורין הגר מביא ואינו קורא שאין יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו ואם היתה אמו מישראל מביא וקורא· וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל· וכשהוא בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם· ואם היתה אמו מישראל אומ' אלהי אבותינו: ה· רבי אליעזר בן יעקב אומר האשה בת גרים לא תנשא לכהונה עד שתהא אמה מישראל· אחד גרים ואחד עבדים משוחררין אפילו עד עשרה דורות עד שתהא אמו מישראל· האפיטרופין והעבד והשליח והאשה וטומטום ואנדרוגינוס מביאין ולא קורין שאינן יכולין לומר אשר נתת לי: ו· הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא· ר"מ אומר מביא וקורא· יבש המעיין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא· ר' יהודה אומר מביא וקורא· מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא· ר' יהודה בן בתירה אומר מביא וקורא: ז· הפריש בכוריו ומכר את שדהו מביא ואינו קורא· והשני מאותו המין אינו מביא· ממין אחר מביא וקורא· ר' יהודה אומר אף מאותו המין מביא וקורא: ח· הפריש את בכוריו נמקו נבזו נגנבו אבדו או שניטמאו מביא אחרים תחתיהן ואינו קורא. והשניים אין חייבין עליהן חומש· ניטמאו בעזרה נופץ ואינו קורא: ט· ומניין שהוא חייב באחריותן עד שיביאם להר הבית· שנאמר ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך ומלמד שהוא חייב באחריותן עד שיביאם להר הבית· הרי שהביא ממין אחד וקרא וחזר והביא ממין אחר הרי זה אינו קורא: י· אלו קורין ומביאין וקורין מן העצרת ועד החג משבעת המינין מן הפירות שבהרים ומן התמרים שבעמקים ומזיתי שמן ומעבר לירדן· ר' יוסי הגלילי אומ' אין מביאין בכורים מעבר לירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש: יא· הקונה ג' אילנות בתוך של חבירו מביא וקורא· ר"מ אומר אפילו שנים· קנה אילן וקרקעו מביא וקורא· ר' יהודה אומ' אף בעלי אריסות והחכירות מביאין וקורין:

פרק ראשון

הלכה א· יש מביאין בכורין וקורין כו'· הנוטע בתוך שלו והבריך בתוך של יחיד או לתוך של רבים אפילו מן הזקינה אינו מביא· המבריך מתוך של יחיד או מתוך של רבים לתוך שלו אפילו מן הילדה אינו מביא· הדא אמרה כשם שילדה חיה מן הזקינה כך הזקינה חיה מן הילדה· א"ר יוחנן כולהן משום תורת הגזל ירדו להן· א"ר יוסי מתניתא אמרה כן· מאי זה טעם אינו מביא משום שנ' ראשית בכורי אדמתך: תני אם הבריך ברשות מביא וקורא· ר' יוסי בשם ר' אימי והוא שנתן לו רשות לעולם· הא לשעה לא· ר' יונה בשם ר' אימי אפילו לשעה· חיליה דר' יונה מן הדא "הזה תופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו· תנצי' לא לשעה הן· מה עבר לה ר' יוסי שרשים שדרכן להחליף לעולם. מכיון שדרכן להחליף לעולם הן· א"ר מנה מילתיה דר' יוחנן מסייע לאבא דא"ר יוחנן כולהן משום תורת הגזלן ירדו להן· וכאן מכיון שנתן לו רשות להבריך אפילו לשעה אין זה גזלן· ר' זריקן בעא קומי ר' זעירה מתני' דר' דר' אמר שרשין חיין זה מזה· אל תהי הכל דוא· "הבא התורה אמרה ראשית בכורי אדמתך עד שיהו כל הגידולים מאדמתך· על דעתיה דרבי יודה מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של יחיד· מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו ודרך היחיד באמצע· רבי אחא בשם רבי מישא כשהבריכה בדלעת או בסילון· אבל כשהבריכה בדלעת או בסילון יביא ויקרא אפילו כרבנין יביא ויקרא· א"ר יונה צריכה לר' יודה המוכר שביל לחבירו מקום דריסה הוא מכר או עד התהום מכר· אין תימר מקום דריסה מכר מביא וקורא· אין תימר עד התהום מכר לא יביא כל עיקר· מספק מביא ואינו קורא דרבנין פשטא לון שמכר עד התהום ומה פליגי במוכר שביל לחבירו· אבל אם מכר לו שדה ושייר לו שביל כל עמא מודיי ששייר לו עד התהו'· על דעתיה דרבי יודה מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של רבים· מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו ודרך הרבי' באמצע. אמר ר' אימי אתייא דר' יודה כר' ליעזר· "דתנינן תמן אין עושין חלל תחת רשות הרבים בורות שיחין ומערות· רבי ליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכ' וטוענת אבנים· כמה דר' ליעזר אמר תמן תחת רשות הרבים שלו· כך רבי יודה אמר הכא תחת רשות הרבים שלו· ר' שמואל בר רב יצחק בעי אין כר' ליעזר יביא ויקרא· אמר ר' יוסי מיסבר סבר רבי שמואל בר רב יצחק שר' ליעזר מתיר לעשות כן והן שלו לעולם· אלא רבי ליעזר מתיר לעשות כן וכל הקודם בהן זכה: הלכה ב· עד כדון כשגזל קרקע גזל זמורה ונטעה ולא דמים הוא חייב לו· אלא צריכא לרבנן מצות כגבוה הן· או אינן כגבוה· הן תימר כגבוה הן אינו מביא· ואין תימר אינו כגבוה מביא· הכל מודין באשירה שביטלה שאינו מביא ממנה גיזרין למערכה· ר' שמעון בן לקיש בעי מהו שיביא ממנ' לולב מצות כגבוה הן· או אינן כגבוה· אין תימר כגבוה הן אינו מביא· אין תימר אינו כגבוה מביא· פשיטא שהוא מביא ממנה לולב שאין מצות כגבוה· מהו שיביא ביכורים כרבי יודה דו אמר הוקשו לקדשי הגבול מביא· כרבנין דאינון מרין הוקשו לקדשי מקדש אינו מביא· עד כדון בגזולה שלא נתייאשו הבעלים ממנה· אפילו בגזולה שנתייאשו הבעלי' ממנה סברין אמרין נישמעינה מן הדא הרי אילו בתרומה ובמעשר מה שאין כן בביכורים כלום צריכה לא כגזולה שלא נתייאשו הבעלי' ממנה· אבל בגזולה שנתייאשו הבעלים ממנה אפילו בתרומה לא עשה כלום· כהדא "דתני האונס והגנב והגזלן בזמן שהבעלים מרדפין אחריהן אין תרומתן תרומה ולא מעשרותן מעשר ולא הקדישן הקדש· אם אין הבעלין מרדפין אחריהן תרומתן תרומה ומעשרותן מעשר והקדישן הקדש· רבי יוסי בשם ר' יוחנן לא זה תורם ולא זה תור'· ר' אמי בשם ר' יוחנן אפילו הבעלין שתרמו אין תרומתן תרומה· א"ר יוסי יאו' כדון אנן קיימין בגזולה שלא נתייאשו הבעלים ממנה· ולידא מי לא אנן תנינן הרי אילו בתרומה ומעשר מה שאין כן בביכורין· אפשר לפירות לצאת בלא בכורין· אפשר לפירות לצאת בלא תרומת ומעשרות· אבל בגזולה שנתייאשו הבעלים ממנה עד כדון צריכה: הלכה ג· אין מביאין בכורים כו'· 'אילו. כתיב ולקחת ראשית כל פרי האדמה הייתי אומר כל הדברים יהו חייבין בביכורין· ת"ל מראשית ולא כל ראשית· אם ראשית ולא כל ראשית אין לך אלא חטים ושעורים בלבד· ת"ל פרי אדמתך ריבה וריבה את הכל· נאמר כאן ארצך ונאמר כאן ארץ חיטה ושעורה· מה ארץ שנ' להלן בשבעת המינין הכתוב מדבר· אף ארץ שנ' כאן בשבעת המינין הכתוב מדבר· 'זית שמן זה אגורי· ר' אמי בשם ר' יוחנן זה אזורים ולמה נקר' שמו אגורי שהוא אוגר שמנו לתוכו וכל הזיתים מאברין שמנן· א"ר חנינה כל הזיתים הגשמים יורדין עליהן והן פולטין את שמנן· וזה הגשמים יורדין עליו והוא אוגר שמנו לתוכו· ודבש אילו התמרים· יכול דבש ממש· רבי תנחומא בשם ר' יצחק בר' לעזר כתיב וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר ודבש· ודבש חייב במעשרות· אלא אלו התמרים שהן חייבין במעשרות· ר' ברכיה בשם רבי שמואל בר נחמן ולמה כתיב ארץ ארץ שני פעמים· להודיעך שאין הבית עומד אלא על שני דברים הללו· ולמה נכללו· ר' יהודה בר' ור' שמואל בר נחמן חד אמר לברכה· וחרנה אמר "לשיעורין· מאן דאמר לברכה ניחא· מאן דאמר לשיעורין· "דתנינן כחרת כרים לית הוא סימן כערשה מן הארץ לית הוא סימן· פשיטא הדא מילת' הפריי' בכורי' חוץ משבעת המינין לא קדשו· מה פליגין בתמרים שבהרים ובפירות שבעמקים· ר' זעירא ר' יסא בשם ר' לעזר לא קדשו· רבי אילא בשם רבי אמי איתפלגון ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש· רבי יוחנן אמר לא קדשו· ר"ש בן לקיש אמר קדשו· א"ר יונה טעמא דר' שמעון בן לקיש שכן אם עבר ותרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה· א"ר יוסי שמענו פירות הרעים חייבין במעשרות· שמענו פירות הרעים חייבין בביכורים· מתני' מסייעה לרבי יוסי אין מביאין מן הציפורנין ולא מן הבישנין ואם הביא לא קדש. א"ר זעירא ותניי תמן התאים סוכה מוקבות· ענבים מאובקות ומעושנות אין מביאין· אבל מביאין מן התאנים בנות שבע ומן הענבים הלבלוניות מן המובחר הן ותומר· אבל א"ר אבמרי שלא תאמר תואיל והן כסוף לא יביא·: 'תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אין מביאין תמרים אלא מידיהו ואין קורין אלא על הכותבות· ר' שמעון בן אלעזר אומר רימוני עמקים מביאין וקורין·

יש מביאין בכורין קורין כו'· אמ' מוהזקינ'· פי' לכשיעה הראשונה קרי זקינה ולפה שהבריך ספט קרי ילדה ולפיכך ספר דלפי'מס היתה הנטיעה הראשונה בתוך שלו מ"ה פסורה מלהבי' פסו' דהבריך לתוך שאינו שלו וכדספרם ומז"ל שנם הנטיעה הראשונה יש לה סיוע מן הנטיעה העומדת בפילר שאינו שלו שהוא מקום פסור כדמוכר במתני' שאחריה שצריך שיהיו כל הגידולים בתוך שלו וכן להפך המבריך מתוך של יחיד כו': חילידה· פי' כחו ורחייתו: אין כר"א יביא· פי' אי כר"א ס"ל ניחא כפי פה החס תחת רשות הרבים הוא שלו לגמרי אף הכ' כפי כיס שלו הוא ולדסמך קרינן ביה וא"כ יביא ויקר' ואסמי' תני ר' יוסף בזה סביא דספסע סביא ואינו קורא וס"ל ר' יוסי שטעה במתני' דחוקת הבריים שהוא סובר שר"א ט'. אבל האמת אינו כן אלא ר"א מתיר כו'· וא"כ הבא כפי אינו שלו לגמרי לפיכך סביא ואינו קורא: הלכה ב· ללייד'מילא כו'· פי' נ'אמה דבר תנינן הרי אינו כו': הלכה ג'. אילו כתיב ולקחת ראשי' כל פרי גרסינן· כלומר ולא כאם מיעוט דמראשי' הייתי אומר כו': ריבה וריבה הכל· כלומר ועל כרחך לרבות הכל לא סלית דהא כתיב מראשי' דספסע ולא כל ראשית לכן ע"כ נריך אתה לומר כאמר כאן מרלך כו' ולאוקמי' רבויא דכרי אדספר או' סינן:

מראה מקום והגהות

[a] ב"ב ב"ב קי"ג.

[b] עיין לקמן כ"ג [illegible]

[c] ב"ב פ"ג פ"ק.

[d] ס"ל ס"נ.

[e] תוספתא חרסי' פ"א.

[f] ספרי פ' תבוא פ' והיה כי תבוא.

[g] עיין בבלי ברכ' ל"ט ע"א והגי' שם.

[h] עיין בבלי ברכ' ס"א ע"ב. עירובין ד' ע"ב. סוכה ה' ע"ב.

[i] נגעי' פ"ו מ"א. תוספת' בכורי פ"א.

אחר· ייבא כהדא רבי יהושע אומר תאנים שחורות מעלות את
הלבנות והלבנות מעלות את השחורות· תמן הוא ראוי לתתכן כרם
הכא אינו ראוי לתתכו מה דמי לה נוים גזיזת· א"ר יוסי בי רבי
בון מה דמי לה כבגד גדול שצבעו על מנת לתתכו מיעבדינה ווילוסין·
אמר ר' יוחנן סממנין כסממנין בטילין במאתים· מי צבעים במי
צבעים בטילין ברוב· אמר ר' בא בר ממל תניית ערלה כמיבריא
ברוב· מתני' פליגא על רבי בא בר ממל תבשיל שבישלו בקליפי
ערלה ידלק· פתר לה קריות בקדירות· א"ר יוסי מיסבור סבר
רבי בא בר ממל שמותר לעשות כן בתחילה לא' לשעבר· מי כדון
אם יש בו כדי לצבוע את הוא' את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור
שבו כדי לאסור· אם אין בו כדי לצבע את חאה ההיתר כמי
שאינו אותו האסור אין בו כדי לאסור: תמן תנינן אלו דברים
של גוים אסורין ואיסורן איסור הנייה היין והחומץ של גוים שהיה
מתחילתו יין וחרס הדרייני· רבי יהודה בשם ר' ירמיה ר"מ היא
דתני חרס הדרייני אסור ואיסורו הנייה· מה נן קיימין אם כשנתנו
בתבשיל דברי הכל אסור· אם כשסכיו חוץ מדמי יין נסך שבו דברי
הכל מותר· אלא כי נן קיימין כשנתנו על גבי תבשיל· מהו לסמוך
בו כרעי המיטה ר' לעזר אומר אסור· ר' יוחנן אמר מותר· ר' יונה
בעא קומי ר' זעירה הן כבגד דתנינן הכא מהו לסמוך בו את המיטה·
ואיקפד לקובליה· א"ל אפילו למאן דאמר תמן מותר· הכא אסור·
תמן אין איסורו ניכר· ברם הכא איסורו ניכר· אמר ר' חגיי כך
נתתית מן אילפא שמעית קליה דר' יעקב בר אחא יתיב מתני· בגד
שצבעו בקליפי ערלה ידלקו ותנינן נטל הומינה כרכר אסור בהנייה·
ארג בו את הבגד אסור בהנייה· יין נסך שנפל לבור כולו אסור
בהנייה. ותנינן רבי שמעון בן גמליאל אומ' ימכר כולו לגוי חוץ מדמי
יין נסך שבו· אמר ר' אחא בר יעקב תניי קשתיה רבי תניי קימרה·
מי כדון תמן אין דרך בני אדם ליקח יין מן הגוי· ברם הכא
דרך בני אדם ליקח בגד מן הגוי: הלכה ב'· מאן תנא סיט רבי
מאיר· ברם כרבנן הוא סיט הוא פחות מסיט· רבי יוסי בי
רבי בון א"ל משם דרבי יוחנן ר' יסא בשם ר' יוחנן צמר בכור שטרפו
בטל ברוב· איתיבי' רבי חייה ציפוראה קומי רבי אימי. ליתרא
בשמוני ולא הדה אילולא דאמר ר' יסא ולא מתניתא היא· האורג
מלא הסיט מצמר הבכור בבגד ידלק הבגד· א"ל אלו איתתבי'
תמן אית הוות יאות· תמן תנינן אלו הן הנשרפין ותנינן אלו הן
הנקברין· הכא את אמר ישרפו· והכא את אמר יקברו· אמר
ר' יוחנן כאן בשק· כאן בשיער· מה בין שק מה בין שיער· אמר
ר' חנניה בריה דרבי הלל שק מצוי לחמחם אחריו· שיער אין מצוי
לחמחם אחריו· ר' שמעון בן לקיש אמר כאן במקדש כאן בגבולין·
רבי יוסי בי רבי חנינא אומר כאן בנזיר טהור כאן בנזיר טמא·
והתנינן פטר חמור אית לך מימ' כאן במקדש כאן בגבולין כאן
בנזיר טהור כאן בנזיר טמא אלא כאן בשק וכאן בשיער· אמר רבי
יוסי בי רבי בון הן דתימר ישרף שערו· הן דתימר יקבר גופו·
ובמוקדשין מקדשין כל שהן· רבי יוסי בשם רבי יוחנן הדא דתימר
בקדשים שיש לה מתירין· אבל בקדשים שאין להן מתירין צריכין
סיט· התיב רבי יוסי והא מתניתא פליגא האורג מלא הסיט מצמר
הבכור בבגד ידלק הבגד ובכור לא כקדשי' שיש להן מתירין הוא·
אית דתני לה בשם ר"מ· אית דלא תני לה כשם ר"מ. מאן דתני לה כשם
ר"מ אית ליה עשרה דברים מקדשין· מאן דלא תני לה כשם ר"מ
כגון אית ליה עשרה דברים מקדשין· ר"מ כר' עקיבה ור' עקיבה' אמר
אף ככרות של בעל הבית: הלכה ג'. אבא בר ירמיה כרנא
בר ירמיה בשם שמואל רבי בא רבי חייה בשם ר' יוחנן גידולי ערלה
שעירבן הרי אלו מותרות· ולאו מתניתא (מתניתא) היא אם חדש
יוחנן אם ישן יוחן· רבי חנינא אמר ליה כן· רבי מנא אמר אית כן
כשהביא עצים לחים וניגבו בקליפי ערלה. אבנים מנתנת' שעשאן
סד אית תניי תני עלו מטומאתן ואית תניי תני לא עלו מידי טומאתן·
מאן דא' עלו מידי טומאתן הרי אלו מותרות· ומאן דאמר לא עלו
מידי טומאתן הרי אלו אסורות· אפילו כמאן דא' עלו מידי טומאתן
הרי אלו אסורות דכתיב צרעת ממארת· תן בו מאיר ואל יהנה
ממנו. רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל הנשרפין אפרן מותר
חוץ מאפר הבא מחמת עבודה זרה· התיב רבי חייה בר יוסף
קומי רבי יוחנן הרי אפר הבית הרי אינו בא מחמת עבודה זרה
ואת אמר אסור· א"ל שנייה היא דכתיב נתיצה נתיצה: הלכה ד'·
וכמה היא תבילה עשרים וחמשה זיתין· א"ר יונה ארבע מינהן מימה:
הלכה ה'· רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמר דברי ר"מ
עשרה דברים מקדשין· וחרנה אמר דברי רבי מאיר כל הדברי'
מקדשין· ר' יעקב בר אחא אמר שמעתא מתניפלינא על מאן
דאמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשין. דתנינן תמן
א"ר יודה לא הוכחו רימוני בדן והחרצי' גבע אלא שיהו מתעשרין
ודאי בכל מקום· ושאר כל הרימונין אין הדבן להזמנות אלא רימוני
בדן על ידי שהן חביבין הדבן להזמנות· ושאר כל הרימונין על
ידי שאין חביבין אין הדבן להזמנות: הלכה ו'· רבי יונה בעי הא
שקידי פרך לא· מתניתא בסתומה בין הסתומות· אבל סתומה
בין הפתוחות ונפתחה או פתוחה בין הסתומות ונסתמ' צריכות שיעור
אחר. הדך אפשר לפתוחה אצל הסתומ'· אמר ר' זעירא תיפתר
בפתוחה אצל החנוני שהוא כסתומה אצל בעל הבי'· והתני ונסתמ'
תיפתר שחזר מעלה ונטלה· רבי קריספא בשם רבי יוחנן כל
אילין קורייא וקרתוא דאנן אכלין דלעת יונית אינון· רבי יונה בעי
ולמה לי נן אמרין הראוי לתרומה· א"ל רבי יוסי תרומה נוהגת
בכל ערלה אינה נוהגת בכל: הלכה ז' נפלו ואחר כך נתפצעו
בין שוגג בין מזיד לא יעלו דברי ר"מ· רבי יודה אמר בין
שוגג בין מזיד יעלו· רבי יוסי או שוגג יעלו מזיד לא יעלו. מה
טעמ' דרבי מאיר קנסו כשוגג מפני מזיד· מה טעמ' דרבי יודה סבר
קנסו בידו· מה טעמ' דרבי יוסי כיי. דאמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן
כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותר מזיד אסור· ר' שמעון
בן לקיש בשם רבי הושעיה היו לפניו מאה וחמשים תבוצינין ופתחו
מאה מותרות· חמשים אסורי'· והשאר לכשיפתחו יהו מותרו'·
א"ר זעירא לא אמרו אלא לכשיפתחו הא לפתח לכתחילה אסור·
רבי ינאי שאלין דלעת שלקת בבית אביה מהו שתטבל למעשרו'.
לוי שאל מהו שתטמא טומאת אוכלין· שלקת במחובת הוא
מילתיה דשמואל אמר שהיא מטמא טומאת אוכלין· ואמר ר' יוסי
בי רבי בון· בשם שמואל תאנים וענבי' שצמקו באביהן מטמאין
טומאת אוכלין· והרודה מהן בשבת חייב משום קוצר. נתפרסו
בכרות· מתני' דר' עקיבה דר' עקיבה אמר אף ככרו' של בעל הבית:
הלכה ח'· איזהו ספק הערלה כרם של ערלה וענבים נמכרות
חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר. אמר רבי יודן אף
זה ספיקו אסור בסוריא. אי זהו ספק המותר בסוריא כרם של ערלה
וכרם אחר בצידו וענבים נמכרו חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא
מותר· אמר ר' יודה אף זה אסור בסוריא· אי זה ספק המותר בסוריא· כרם
נטוע ירק ושדי' ירק אחר בצידו וירק נמכר חוצה לו בארץ ישר' אסור
ובסוריא מותר· ובחוץ לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקט ביד·
א"ר יודן עד היא בקדמייתא חוור ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט.
החדש אסור מן התורה בכל מקום. מתניתא דרבי לעזר דתנינן
תמן כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בארץ ובחוצה לארץ·
וכל שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן הערלה
ומן הכלאים· ר' ליעזר אומר אף החדש· מה טעמא דר' ליעזר
בכל מקום בכל מושבותיכם בין בארץ · בין בחוצה
לארץ· מה מקיימין רבנין טעמא דרבי ליעזר בכל
מושבותיכם בחדש שכן יצא בחוץ. ר' יונה בעי קומי ר' יוסי ולמה
לא תנינן אף החלה עמהן· א"ל לא אתינן מתניאלא דבר שהוא
נוהג בישראל ובגוי' וחלה אינה נוהגת אלא בישראל דכתי' ראשי'
עריסותיכם ולא של גוים· והערלה כהלכה שמואל אמר כהלכות
המדינה· ר' יוחנן אמר הלכ' למשה מסיני· ר' יסא בעא קומי ר' יוחנן
הלכה למשה מסיני ואת אמר הכין· אמ' כשעה שניתנה הלכ' כך
ניתנה· אמר אילו לא סלקת לארץ דישראל אלא לשמוע דבר זה
דיי· והכלאים מדברי סופרים· שמואל אמ' בכלאי הכרם: הא בכלאי
זרעים מותר ר' יוחנן אמר בכלאי הכרם הא בכלאי זרעי' אסור·
אמר רב חונא בר נתן מערביא דתמן אמרונה בשם ר' יוחנן
וקימוניה· את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך
לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך· הקיש כלאי זרעי'
לכלאי בגדי' וכלאי בהמה· מה כלאי בגדי' וכלאי בהמ' שאין תלויין בארץ
ונוהגין בארץ ובחוצה לארץ. אף כלאי זרעי' אע"פ שהן תלויין
בארץ נוהגין בארץ ובחוצ' לארץ. חד בר נש זרע חקליה שערין
ולפת· עבר חד גוביתא ועקרין· אתא עובדא קומי שמואל וקנסיה·
דתני אין עשין עם ישראל בכלאים אבל עוקרין עמו בכלאים
מפני שהוא ממעט כעבירה· תני אין עושין עם' הגוי בכלאי'
בין בכלאי הכרם בין בכלאי זרעים· אבל עיירות המובלעו' בארץ
ישראל כגון כאינה וכאימה וחברותיה עושין עמהן בכלאים. כשם
שכלאים בארץ כך כלאים בחוצה לארץ· שמואל פתר מתני' אין
עושין עם הגוי בכלאים בארץ בין בכלאי הכרם בין בכלאי
זרעים· אבל עיירות המובלעו' בא"י כגון כאינה וכאימה וחברותיה
עושין עמהן בכלאים· כשם שכלאים בארץ כך כלאים בחוצה
לארץ· כלאי הכרם הא כלאי זרעים מותר· רבי יוחנן פתר
מתניתא אין עושין עם הגוי בכלאים בארץ בין בכלאי הכרם בין
בכלאי זרעים· אבל עיירות המובלעו' בארץ ישראל כגון כאינה
וכאימה וחברותיה עושין עמהן בכלאים· כשם שכלאים בארץ
כך כלאים בחוצה לארץ. בכלאי הכרם. הא בכלאי זרעים מותר:

הדרן עלך בגד שצבעו וסליק לה מסכת ערלה

מראה מקום והגהות

א חרומות פ"ד מ"ח.
ב ע"ז פ"ב מ"ג. עיין לקמן פ"ז ע"ב.
ג תוספתא פ"ז פ"ח
ד ע"ז פ"ג מ"ט. ועיין לקמן פ"ו פ"ג
ה ע"ז פ"ה מ"י.
ו תמורה פ"ו מ"ד ה' ועיין ש"ם בנפרם ל"ד ע"א.
ז הגה"פ גרי' נחלי וכן הי"ם הג"ינבלי פסחי'.
ח תוספתא ערל' פ"א.
ט מלה מיותר·
י כגלי תמורה ל"ד ע"א.
יא עיין גבלי כלה נ' ע"ב.
יב כלים פט"ו מ"ה ועיין תוספתא כלים פ"ו.
יג לעיל פ"ג ע"א וש"ב
יד תוספתא ערלה פ"א.
טו קדושין פ"א מ"ט. עיין לקמן קדושין ס"א ע"ד.
טז תוספתא כלאים פ"ב.
יז שם
יח שם וגי' בי"ם עכו"ם

[illegible]

הלכה ה'· עשרה דברי'. פי' י' דברים המנויים במשנתינו שבולן ש' מדבר ועיין המוניה נר"ב כי המר' שם לפטניתו:
הלכה ו': ולמה לתני פי' ולמה לא תני הראוי לחרוס' לתרומה כדי כיון דמבינ' לא בטלי בק"ם ומשני תרומה נוהגת כו"· פי' ולמ"כ לא שייך למיתני האי לישנ' אבל בערלה דאינו נוהגת בכל שייך שפיר למיתני הראוי לערלה: ולמה לא תנינן כו'. מבואר לקמן בם"ד:
סליק פרקא ומסכ' ערלה. שבח לאל הפורש על אל גבוה ותהילה:

רבי שמעון בן לקיש מאן תנא המיתן של כותים רבי ליעזר. ואיד יוסי לרבי תנינא ענתונייא נהור אחית אמר את ור׳ ירמיה בשם ר׳ שמעו׳ בן לקיש מאן תנא המיתן של כותים רבי ליעזר ואנן לינן אמרין כן. אלא ר׳ הילא בשם ר׳ שמעון בן לקיש ידוו להמיתן של כותין כרבי ליעזר. ועוד מן הדא דאיד תנינא דרבי אבהו אבא הוה ליה עבדא שלח שאל לרבי חייה ולרבי יסא ולרבי אימי ואורין ליה כרבי ליעזר. מה כיחידייא מורי. לא משום שירדו להמיתן של כותים כרבי ליעזר. איד מנא קומי רבי יסא היך מה דתימר תמן הלכה כרבי ליעזר. וכא הלכה כרבי ליעזר. אל ולכל דבר: הלכה ח׳. מה טעמא דרבי ליעזר הראשון מוציא את האחרון. איד יוחנן ר׳ יהודה ורבי ליעזר שניהן אמרו דבר אחד. ׳דתנינן תמן צלוחית שפיה צר טובל ומעלה כדרכו. רבי יודה אומר היה הראשונה. כמה דרבי יודה אמר הראשון מוציא את האחרון. כן רבי ליעזר אומר אוף הכא הראשון מוציא את האחרון. ער כרון בשסך מיכן ומצא בצד השני. סך מיכן ומצא מיכן מה אמר בה רבי ליעזר. נשמעינה מן הדא דאמ׳ רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן לא סוף דבר צלוחית אלא אפילו ספל. ואיד יוחנן ר׳ יהודה ור׳ ליעזר שניהן אמרו דבר אחד. אית לך מימ׳ תמן כשסך מיכן ומצא בצד השני. לא בשסך מיכן ומצא מיכן. אוף הכא כשסך מיכן ומצא מיכן: הלכה ט׳. ׳שאור של תרומ׳ ושל שביעית שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו ותימיצ׳ אסור לזרים ומותר לכהנים. רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים. ׳בזה כדי לחמץ ובזה כדי לחמץ ונצטרפו וחמיצו אסור לזרים ולכהנים. רבי ליעזר בר׳ שמעון מתיר לזרים: הלכה י׳. רבי אבהו איר יוחנן בעי מה בין תרומ׳ אצל הזרים. מה בין שביעית אצל הכהני׳. תרומה אצל הזרים אסורה שביעית אצל הכהנים מותרת. חזר ואיד יוחנן תיפתר שנפל שאור של תרומה תחלה לא באתה שביעית אלא לפגום. רבי לעזר בי ר׳ שמעון בשיטת אביו. מהו בשיטת אביו. כמה דרבי שמעון אמר נותני טעמים לפגם מותר. כן רבי ליעזר בי רבי שמעון אמר נותני טעם לפגם מותר. איד אבא מרי מהו בשיטת אביו כמה דר׳ שמעון אמר כל הספחין מותרין. כן רבי לעזר בי רבי שמעון אמר כל הספחין מותרין. כלום אמר רבי שמעון אלא בספיחי ירק דילמא בספיחי זרעים. וקמת הוא ספיחי ירק הוא ספיחי זרעים. רבנין דקיסרין אמרין אתת בשיטת אביו ואתת בשיטת חכמים. בשיטת אביו משום נותני טעם לפגם מותר. בשיטת חכמים משום שמות מצטרפין: הלכה יא׳. תני של פיגול ושל נותר ושל קדשים קלים. איד יונה לא אמר אלא קדשי׳ קלי׳. פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן. לא אמר אלא פיגול ונותר דבר שאין זריקה מתרתו בקדשי קדשים הא בקדשים קלין הואיל והן מותרין אחר זריקה אפילו לפני זריק׳ אין לוקין עליהן משום זרות. איד יוסי לא אמרו אלא׳ קדשים קלים פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן לאו זה דבר נאמר פיגול ונותר להוציא קדשים קלים לאחר זריק׳. הא לפני זריקה הואיל והן אסורין בקדשים קלין לוקין עליהן משום זרות. איד אבין לישן מתניתה מסייעא לרבי יוסי ׳נרבותיך זו תודה ושלמים שאם אכל מהן לפני זריקת דמים לוקה: הלכה יב׳. רבי שמעון בן לקיש אמר במחלוקת. ר׳ יוחנן אמר דברי הכל. וקשיא על דרבי שמעון בן לקיש לא בן סברנן מימר כולהן לשון תחמה מצטרפין. וכא יצאו כולן לשון טומאה ולשון זרות. סבר רבי שמעו בן לקיש כהדא. דתני בר קפרא תחיכה של קודש ושל פיגול ושל נותר שנתבשלו עם החתיכות רבי שמעון מתיר. וחכמים אוסרין:

הדרן עלך התרומה ותרומת מעשר

א׳ בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק. נתערב באחרים כולן ידלקו דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים: ב׳ הצובע מלא הסיט בקליפי ערלה וארגו בבגד ואין ידוע אי זה הוא רבי מאיר אומר ידלק הבגד. וחכמים אומרים יעלה באחד ומאתים: ג׳ האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד ידלק הבגד. משיער הנזיר ומפטר חמור בשק ידלק השק. ובמוקדשין מקדשין כל שהן: ד׳ תבשיל שבישלו בקליפי ערלה ידלק. נתערב באחרים יעלה באחד ומאתים: ה׳ תנור שהסיקו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת תידלק הפת. נתערבה באחרות תעלה באחד ומאתים: ו׳ מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלקו. נתערבו באחרים כולן ידלקו דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים. שהיה רבי מאיר אומר את שדרכו לימנות מקדש. וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ששה דברים. רבי עקיבה אומר שבעה: ז׳ ואילו הן אגוזי פרך ורימוני בדן. חביות סתומו׳ וחלפות תרדין וקלחי כרוב ודלעת יונית. ר׳ עקיבה אומר אף ככרו׳ של בעל הבית הראוי לערלה ערלה לכלאי הכרם כלאי הכרם: ח׳ נתפצעו האגוזים נתפרדו הרימונים נתפתחו החביות נתחתכו הדילועין. נתפרשו הככרות יעלו באחד ומאתים: ט׳ ספק הערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר. ובחוצה לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא יראנו לוקט. כרם שהוא נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בארץ ישראל אסור. ובסוריא מותר. ובחוצה לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד. החדש אסור מן התורה בכל מקום. והערלה הלכה. והכלאים מדברי סופרים:

פרק שלישי

הלכה א׳ בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק כו׳. כתיב וערלתם ערלתו את פריו. אית תניי תני בסמוך לפירוי. אית תניי תני בעורל את פריו. מאן דאמר בעורל את פריו קליפין וגרעינין במשמע. מאן דאמר בסמוך לפריו קליפין במשמע ולא גרעינין. וגרעינין מניין הוי סופך מימר את את פריו בסמוך לפירוי. את דבעי נישמעינה מן הדא. וערלתם ערלתו את פריו דבר שהוא עורל את פריו ופריו עורלו. ׳ר׳ אבהו בשם ר׳ לעזר כל מקום שנא׳ לא תאכל לא תאכלו לא יאכלו את תופס איסור הנייה כאיסור אכילה עד שיבוא הכתוב ויפרש לך כשם שפירש לך כאבר מן החי וכנבילה. מה פירש לך באבר מן החי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו. ומה פירש בנבילה לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה. תני חזקיה ופליג. וכי מה אסרו לכלב. והא כתיב כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו מעתה אתה תופש איסור הנייה לאיסור אכילה. שנייא היא דכתי׳ וחלב נבילה וחלב טריפה וגו׳ והכתיב רק את הדם. מעתה את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה. שנייא היא דכתיב על הארץ תשפכנו כמים. מה מים מותרין בהנייה. אף הדם מותר בהנייה והכתיב על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. איד אבהו קיימתי׳ כגיד הנשה של נבילה. והכתי׳ ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו. איד אבא מרי אחוי דר׳ יוסי שנייא היא שקבע לו הכתוב זמן. והכתי׳ לא תאכלום כי שקץ הם. איד מנא מיעט איסור הנייה שבו. רבי אבהו בשם רבי יוחנן ׳העושה איספלניה משור הנסקל ומחמץ שעבר עליו הפסח אינו לוקה שאין לא תעשה שלו מחוור. ׳מכלאי הכרם לוקה דאמר ר׳ חנינא פן תקדש פן תוקד אש. מערלה צריכה עשה לרחקו כתיב לא תעשה לאוכלו כתיב לא תעשה לרחקו לית כתיב. כמתני׳ פליגא על ר״י ׳ממשמע שנ׳ סקול יסקל השור וכי אין אנו יודעין שבשרו אסור באכילה. ומה ת״ל לא יאכל את בשרו. להודיעך שכש׳ שאסור באכילה כך הוא אסור בהנייה. מה עבד לה ר׳ יוחנן פתר לה משקדמו הבעלים ושחטוהו עד שלא נגמר דינו. רבי זעירה בעא קומי ר׳ אבהו הכא את אמר הכין. והכא את אמר הכין. א״ל חדא משמיה דר׳ לעזר. וחדא בשם ר׳ רבנין דקיסרין ר׳ אבהו בשם ר״י כל מקום שנ׳ לא תאכלו אין את תופס איסור הנייה כאיסו׳ אכילה. בניין אב שבכולן וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקוד׳ לא תאכל באש ישרף: תני חזקיה מסייע לר׳ יוחנן ׳ממשמע שנ׳ כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. לאי זה דבר נאמר וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה. בא להודיעך אפילו למלאכת הגבוה. ׳ממשמע שנ׳ רק הדם לא תאכלו. לאי זה דבר נאמר על הארץ תשפכנו כמים. מה המים מכשירין אף הדם מכשיר. ממשמע שנא׳ לא תאכלו כל נבילה. לאי זה דבר נאמ׳ לגר אשר בשעריך תתננ׳ ואכלה. בא להודיעך שגר תושב אוכל נבילו׳. ממשמ׳ שנ׳ ובשר בשדה טריפה לא תאכלו. לאי זה דבר נאמ׳ לכלב תשליכון אותו. ׳׳אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך חולי׳ שנשחטו בעזרה. מתני׳ מסייעא לדין. ומתני׳ מסייעא לדין. מתני׳ מסייעא לרבי יוחנן. לא יאכל חמץ לעשות את המאכיל כאוכל אותה. אומר לכך או אינו אלא לאוסרו בהנייה כשהוא או׳ לא תאכל עליו חמץ למדנו שהוא אסור בהניי׳. הא מה ת״ל ולא יאכל חמץ לעשות את המאכיל כאוכל דברי ר׳ יאשיה. ר׳ יצחק אומ׳ אינו צריך. מה אם שרצים קלין עשה בהן מאכיל כאוכל. חמץ חמור אינו דין שנעשה בו מאכיל כאוכל. הא מה ת״ל לא יאכל חמץ לא בא הכתוב אלא לאוסרו בהנייה. בגין דכתיב לא יאכל. הא מלא תאכל לית שמע מינה כלום. וחדא מסייעא לרבי יוחנן. פשיטא שאין קרקע נאסר. צר צורי בקרקע נאסר. צבע דבר שיש בו רוח חיים אילו השתחווה לו לא אסור. מפני שצבעו אסרו: ׳׳מיכן שצבע צריכה. בגד גדול שצבעו ע״מ לחותי מה את עבד לה כמוסג׳ או כמוחלט. אין תעבדיניה כמוסגר מותר. אין תעבדיניה כמוחלט אסור. צבעו וחזר צבעו הקדיח. נאמר אם היה צריכה לצביעה הראשונ׳ אסור ואם לאו מותר. צבע בקליפי אגוז של ערלה וחזר וצבע בקליפי אגוז של חולין. מאן דאמר נותני טעם לפגם מותר אוף הכא מותר. ומאן דאמר נותני טעם לפגם אסור אוף הכא אסו׳. צבע בקליפי אגוז של ערלה וחזר וצבע בקליפי רימון של חולין. ׳׳יבא כהדא עיגולי דבילה הגדולים מעלין את הקטנים. והקטנים מעלים את הגדולים. רב ׳׳הונא אמר בגין מתניתי׳ הגדולים מעלים את הקטני׳ במשקל. והקטנים מעלין את הגדולי׳ במניין. תמן מין במינו. ברם הכא מין בשאינו מינו. צבע בקליפי אגוז של ערלה וחזר וצבע בקליפי חולין. מין

פירוש

מתניתין. פי׳ דמן ענינו: נהור. פי׳ סני: לינן. פי׳ כמו לית אנן:
סליק פרקא:
בגד שצבעו בקליפי ערלה כו׳: אית תניי ת׳. דתני תרי דרשות דאית פריו אתי לרבו׳ את הסמוך לפריו כדפרש ומזיל דקליפין במשמע ותניא איך דרבי׳ דאת פריו אתי לרבוי את שהוא שומר לפרי ופלוגת׳ היא בבבלי בפסחי׳ פ׳ כ״ב ע״א והגהל ספה: מתחו׳. פי׳ דאים לוק׳ מפני שלא תעשה שלו לא יאכל שמשמע דוקא דרך אכיל׳ ולא דרך הנאה אבל בכלאי הכרם לא תעשה שלו הוא פן תקדש הלא ועמי דדרשינן פן תוקד לא פי׳ שאסור ליהנות ממנו ולא עושה לשריפה ומן לא תעשה הוא כדאמרינן מעלה דהשמר פן ואל אינו אלא לא תעשה ולפיכך לוקה העושה אספלנית מכלאי הכרם לפי שהלאו שלו מבורר שאסור גם בהנאה. משה. כשקדמו הבעלי׳ ושחטוהו. פרש והכי קאמר ק״ו סקול יסקל השור ומי לא פלקו השחוהו מע״פכ לא יאכל את בשרו שרצים קלים כו׳. פי׳ שאין בהן מיתה אלא עשה בהן כו׳: חמץ חמור. פי׳ שחייבו כרת אינו דין כו׳: מעלין את הקטני׳ במשקל. פי׳ בדרך שאם היו כאן מן העגולין גדולים עגולים קטנים וגדולים מיגול׳ גדולים מן כל העיגולים הוא ארבעים וכל אחד מן הגדולים משקלו ארבעה ליטרין וכל אחד מהקטני׳ משקלו ליטרא א׳ ונתערבו בכל המ׳ עגולים עגול א׳ של תרומה קטן משקלו ליטר׳ א׳ לא כאשר עגול א׳ נכל בארבעי׳ עגולי׳ דהיה יכל עדיין כל נמא׳ ליטר׳ אחת נכל בקמ׳ ליטר׳ דעולה בא׳ וק׳ זה אוסרי במשקל. במניין. פי׳ כגון אם יהיו נכאן תשעים עגולים קטנים נכל אחד מהם אני שלשי הליטרא דהיה משקל כולם שנים ליטר׳ ועשרה עגולי׳ משקל כל אחד מהן ד׳ ליטרין שעולה מכין כל העיגולי׳ לק׳ ומשקל׳ מאה ליטרא ונתערב בכולם עגול של תרומ׳ שמשקלו ד׳ ליטרי׳ לא נאמר משקל ד׳ ליטרין תרומ׳ נתערבו בק׳ ליטרין יהיה הכל מדומע אלא כאמר עגול א׳ נכל לק׳ יעלה במאה ואחד:

מראה מקום והגהות
א פרה פ״ב מ״ג.
ב תוספתא תרומו׳ פ״ח ותו״ש הגי׳.
ג שם.
ד עיין בבלי קט׳ י״ז פ״א ה״ג ותו״ש הגי׳.
ה בבלי פסחים כ״א ע״ב וה״נ.
ו עיין בבלי פסחי׳ כ״ד ע״ב.
ז שם ועיי״ש.
ח שם כ״ב ע״ב בבלי ב״ק מ״א פ״א.
ט עיין הגי״ת״כ נו פ״ו ה״ג.
י עיין בבלי פסחי׳ ס״ו ע״א והגי״ס. לעיל פ״ו ע״ב.
יא עיין בבלי פסחי׳ כ״ב ע״א וה״נ.
יב חולי׳ כ״ג מכות
יג לעיל פ״ג ע״א.

הכליסין והחרובין ושעורין שבאדו' אינו צריך להרים. הערל' וכלאי כרם עולין באחד ומאתים. מניין שהן עולין כתיב מלאה מלאה מה מליאה שנ' להלן עלי אף כאן עלה. אי מה כאן מאה אף כאן מאה. כפי שכפ' הכתוב איסורו שינו חכמים חיובו. ער כדון כלאי הכרם ערלה מניין. מה זו איסור הנייה אף זה איסור הנייה. מה זו עולה אף זו עולה. עד כדון כר' עקיבה כר' ישמעאל. ר' יוחנן בשם רבי ישמעאל קל וחומר מה אם תרומה שהיא אסורה לזרים הרי זה עולה. ערלה שהיא מותרת לזרים לא כל שכן. לא אם אמרת בתרומה שרוצייתה מותר. תאמר בערלה שרוצייתה אסורה. ר' חיננא פרי נוידה שוה מצטרפין זה עם זה בין לאסור בין להתיר כדי ליתן טעם דברי ר' מאיר. ר"ש אומר אינן מצטרפין. ר' לעזר אומר מצטרפין בנותן טעם לא לאסור: הלכה ב. מה פליגין שנפלו שלשת קבין ערלה ושלשת קבין של כלאי הכרם. אבל אם נפלו שלשת קבין ועוד ערלה. ושלשת של כלאי הכרם הותר הכרי. למה. ועוד בטל בשלש' קבין שלשת קבין בטילין במאת. נפלו שלשה קבין ערלה ושלשת קבין של כלאי הכרם כאחת מהו. כמו שנפלו שלשת ועוד ערלה ושלשת קבין של כלאי הכרם. או כמו שנפלו שלשת קבין של כלאי הכרם ואחר כך נפלו שלשת קבין ערלה. פשטא שידיעתו מותרתו. ידיעת חבירו מהו. שתתירו. היך עביד הוא לא ידע בה. חבירו ידע בה. ידיעה ספק מהו שתתיר כידיעת ודאי. היך עבידא היו לפניו שתי קופות אחת יש בה מאתים ואחת אין בה מאתים. נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זה מהן נפלה ואח"כ נפלה בשנייה. מודה ומצא בה מאתי' ושתים אין ידיעת ספק כידיעת ודאי עולה. אין תימר אין ידיעת ספק כידיעת ודאי אין עולה. היתה קופה אחת ספק יש בה מאתי' ספק אין בה. נפלה סאה תרומה לתוכ' ואין ידוע אם נפלה. אם לא נפלה ואחר כך נפלה השניי'. אין תימר ידיעת הספק כידיעת ודאי עלה. אין תימר אין ידיעת ספק כידיעת ודאי אינה עלה. א"ר קוריים לא שהתרומה מעלה את הערלה אלא שהתרומה מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה. ניחא התרומה מעלה את הערלה שכן טהורה מעלה את הטמאה. ערלה מעלה את התרומה כלום טמאה מעלה את הטהורה. לא אצל הזרים. שמא אצל הכהנים. ותנינן הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה. שנייא היא תמן כין אצל הזרים בין אצל הכהנים. סאה תרומה שנפלה לתוך מאה. א"ר לעזר לית כאן לתוך מאה אלא לתוך תשעי' ותשעה. סאה ערלה שנפלה לתוך מאתים. א"ר לעזר לית כאן לתוך מאתי' אלא לתוך מאה ותשעים ותשעה: הלכה ג. ר' יוסי בשם ר' חלפיי ר' יונה בשם ר"ש בן לקיש כתפות עושין אותו בית שמאי. [o]תמן תנינן מי הצבע פוסלין אותו כשלשת לגין ואין פוסלין אותו כשינוי מראה. אבא בריה דר"ב נחמן דברי ר' מאיר משום שאוכה ניכרת. ר' חונא בשם ר' אבא אתייא דר' מאיר כבית שמאי. כמה דבית שמאי אמרי משום חימוץ מחמיץ כן ר' מאיר אמר משום שאיכה ניכרת. עד כדון דבר שיש בו איסור וטומאה. יש בו טומאה ואין בו איסור מהו. חימץ ממנו למקום אחר מעשה זה אסור וזה אסור. ריבה על הראשון וביטלו נעשה עיקר. טפילה ומפילה עיקר. שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה והגביהו. ואח"כ נתחמצה העיסה הרי זו מותרת. ודכוותה תאינה של תרומה שנפלה לתוך מאה. והגביהה אחת מהן ואחר כך הוכרה התרומ' הרא מותר. תמן לא הוכת האיסור. כדם הכא הוכ' האיסור: הלכה ד. ר' יונה בעי ולמה תנינן גריסין שנתבשלו עם האורז. אלא מתני' כמ"ד נותני טעם לפגם מותר. ואפי' כמ"ד נותני טעם לפגם מותר מודה ותני תכא שהוא אסור. גריסין של תרומה שנפלו עם ערשים של חולין ויש בהן נותן טעם ריבה עליהן ערשי' של חולין מותר. עד כמה ירבה תפלוגתא דר' ור' ישמעאל בי ר' יוסי. על דעתיה דר' דו אמר עד שירבו על כולהן. על דעתיה דרבי ישמעאל בי ר' יוסי דו אמ' עד שירבו על הנופלין. גריסין שנתבשלו עם ערשין של חולין ואין בהן נותן טעם. ריבה עליהן גריסי' של חולין מין מעורר את מינו לאסור. לא תהא גדולה מיין נסך. כמה דתימר ביין נסך את רוא' את ההיתר כמי שאינו. אותו האיסור אם יש בו בנותן טעם אסו' ואם לאו מותר. והכא את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר. הדא אמרה ריבה עליהן גריסין של תרומ' מותרין: הלכה ה. [l]תני תנייה בשם ר' יוחנן אף הראשונה במחלוקת. א"ר יונה הוינן סברין מימ' מפליגין בשחימץ זה כל כוחו וזה כל כוחו ונפל שאור של חולין תחילה. אבל אם נפל שאור של תרומה תחילה כבר נתחמצה העיסה. כל נותני טעמא בין לפגם בין לשבח אסור דברי ר"מ. ר"ש לשבח אסור לפגם מותר. ר"ש כל אמר מה פליגין כשהשביח ואח"כ פגם. אבל אם פגם ואח"כ השביח אף ר"מ מודה. ר' יוחנן אמר לא שנייא הוא השביח היא פגם הוא פגם היא השביח. היא המחלוקת: [י]תמן תנינן שעורין שנפלו לתוך חבר של מים אע"פ שהבאישו מימיו מימיו מותרין. והדא מתני' מה היא ר' יוחנן אמר במחלוקת. רשב"ל אמר דברי הכל. ר' יוסי בי ר' בון אמר אילין שמועתא חדא ר' יוחנן אמר במחלוקת. רשב"ל אמ' דברי הכל. א"ר יונה צריכה להודה ורשב"ל לא כן סברנן מימר מה פליגין בשחימץ זה כל כוחו וזה כל כוחו ונפל שאור של חולין תחילה. אבל אם נפל שאור של תרומה תחילה כבר נתחמצה העיסה ואפי' נפל שאור חולין תחילה נעשה כמי שהשביח סע קרו ואח"כ פגם. חזר ר' יונה ומר האשה הזאת איני מחמצת כל צורכה משירת הוא כל שהוא. אותו כל שהוא יעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם. וקשיא אילו השביח ולא פגם שמא כלום הוא. ר' יונה בעי מה בין שבח מזה ומזה. ומה בין פגם מזה ומזה. שבח מזה ומזה אסו'. פגם מזה ומזה מות'. א"ר מנא שבח מזה ומזה את רואה כמי שאינו אותו האיסור. אם יש בו כדי לאסור. פגם מזה ומזה את רואה את ההיתר כמו שאינו אותו האיסור אין בו כדי לאסור: הלכה ו. [י]ניחא שני ששת ממין אחד שני מינים משם אחד. רבי אבהו בשם ר' לעזר במיני מתיקה שנו. ר' אבהו בשם ר' יוחנן ג' נותני טעמים הן כל שההדיוט טועמו ואומר קדירה זו אינה חסירה ונפל זו הוא נותן טעם לשבח מותר. ואפי' אמר חבלין פלוני יש בקדירה זו. זו הוא נותן טעם לפגם מותר. וכל שהאומן טעמו ואומ' תבלין פלוני יש בקדירה זה הוא נותן טעם לפגם אסור. [י]ר' אבהו בשם רבי יוחנן כל האיסורין משערין אותן כילו בצל כילו קפלוט. עד כדון דבר שדרכו להשתער בבצל ובקפלוט. דבר שאין דרכו להשתער בבצל ובקפלוט במה אתה משערו. הכמון במה את משערו. א"ר יודן לא כן אר אבהו בשם רבי לעזר במיני מתיקה שנו. מיני מתיקה על ידי שדרכן להשתע' בבצל ובקפלוט משערין אותו כילו בצל כילו קפלוט. שאר כל האיסורין על ידי שאין דרכן להשתער בבצל ובקפלוט משערין אותן במינן. הכמון משערין אותו במינו. ר' מנא לא אמר כן אלא לא כן אמר ר' אבהו א"ר לעזר במיני מתיקה שנו. מיני מתיקה על ידי שטעמן שוה משערין אותן כילו בצל כילו קפלוט. שאר כל האיסורין על ידי שאין טעמן שוה אין משערין אותן כילו בצל כילו קפלוט. הכמון צ"יכה. [י]ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל נותני טעמים אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור. התיב רבי חמא בר יוסי קומי ר' יוחנן הרי בשר בחלב הרי לא טעם ממשו של איסור ואת אמר לוקה. וקבלה. מהו וקבלה. כאינ' דשמע מיליה דבעל דינא קבלה. ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מנותני טעם של נזיר. א"ר זעירא כל נותן טעם אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור ובנזיר אפי' לא טעם טעם ממשו של איסור. א"ר בא בר ממל כל נותני טעמים אין איסור והיתר מצטרפין. ובנזיר איסור והיתר מצטרפין. מתני' מסייעא לדין ומתניתא מסייע לדין. מתנית' מסייעא לר' זעירא כזית יין שנפל לקדירה אבל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כולה. על דעתיה דר' בא בר ממל כיון שאכל ממנה כזית חייב. מתני' מסייעא לר' בא בר ממל. [י]ממשמע שנ' וכל משרת ענבים לא ישתה וכי מה הגיד הכתוב שלא אמור. אלא לפי שנא' מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל. מיין ושכר יזיר. מה ת"ל וכל משרת ענבים לא ישתה. אלא שאם שרה ענבים ושרה פיתו בהן ויש בהן כדי לצרף בהן כזית חייב ומיכן אתה דן לכל איסורין שבתורה ומה אם היוצא מן הגפן שאין איסורו איסו' עולם ואין איסורו איסור הנאה. ויש לו היתר אחר איסורו עשה בו טעם כעיקר. שאר כל האיסורין שבתורה שאיסורן איסור עולם ואיסורין איסור הנייה אין להן היתר אחר איסורין אינו דין שנעשה בהן את הטעם כעיקר. מיכן למדו חכמים כל נותני טעמים שהן אסורין. וקשיא על דרבי זעירא. בכל אתר אמר עד שיטעום. וכה את אמר אפי' לא טעם: הלכה ז. [o]תמן תנינן יין נסך אסור ואוסר כל שהוא. חזקיה אמר כוס שמזגו מן האיסור ומן ההיתר ונפל איסור בסוף איסור היתר בסוף היתר. א"ר שמואל בר רב יצחק דר' ליעזר היא דר' ליעזר אמר אחר האחרון אני בא. א"ר ירמיה חומר הוא ביין נסך. ר' יוסי בעי אם חומר הוא ביין נסך אפי' נפל היתר בסוף יהא אסור. ר' יסא בשם ר' יוחנן כוס שמזגו מאיסור ומהיתר את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסו' אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר. א"ר הושעיה והוא שנפל ההיתר בסוף. ר' אימי בשם ר' יוחנן לא שנייא בין שנפל איסור בתחילה והיתר בסוף להתיר בתחילה ואיסור בסוף. אפי' מים ויין אפי' נמזג כל צורכו מן ההיתר את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מות'. א"ר זעירא הדא ראת אמר וכולה [o]חנויין היך עבידא. ר' יוסי בי ר' בון ר' אבהו בשם ר' יוחנן צלוחית של יין נסך שנפלה לתוך חבית של יין והורה ונפלה לתוך הבור של מים את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסו' אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר. עד כדון כשנפלו זה אחר זה. נפלו שניהן כאחת מה אמרי בה. ר' ליעזר אמר נשמעינה מן הדא [o]אימתי חמיצן של כותי' מותר לאחר הפסח. של בעלי בתים אחר שלש שבתות. של אפייה ושל נחתומי' בכרכים לאחר ג' ימים. ושל נחתומין בכפרים לאחר ג' תנורים. ר' שמעון בן אלעזר אומר אף כשאמרו של בעלי בתים אחר שלש שבתות של אפייה. והוא שהוא אדם גדול או שהוא משיא את בנו ואפה ג' תנורים בשבת אחת זה אחר זה וזה אח' זה מותר. ואף כשאמרו של נחתומין בכרכין לאחר ג' ימים והוא שטרח' ואפה ג' תנורים ביום אחד זה אחר זה. וזה אח' זה מותר. תני ר"ש אומר ואף כשאמרו של נחתומין בכפרים לאחר ג' תנורין אסור עד שלש' ימים אסורין שמשתהית הוא כורה לו שאור לכל אותו היום אותו העיסה שנייא לא מאיסור ומהיתר היא מתחמצה. ומר ר' ירמיה בשם

מסורת מקום והגהות

[a] פסקים פ"ז ה"ב.
[ב] עיין בבלי ע"ז ס"ס ע"ב.
[ג] לעיל פ"א ה"א וה"ב.
[ד] עיין בבלי ע"ז ס"ו ע"א. שבת פ"ט ע"ב.
לעיל כ"ג ע"ב. בבלי חולין כ"ו ע"ב
[י] לקמן יזיר כ"ד ע"ד.
[י] סיפרי נשא פ' סין ח' ועיין הג"י נמוקן שמר. בבלי נזיר ל"ז ע"א. בבלי פסחים מ"ד ע"א.
[o] ע"ז פ"ה ס"ט. עיין כל הסוגיא לקמן ע"ז מ"ח ע"א. ועיין בבלי ע"ז ע"ג ע"א וע"ב.
[o] תוספתא פסחי' פ"ג.
[י] שם.

פירוש

סליאה מליאה. פירש בבבלי כר' כתיב המלאה אשר תזרע וגו' ובבכורים כתיב מלאתך ודמעך: לפי שכפל. פי' שאמור נתגלה: הלכה ב. מה פליגין. פי' במה באו עסקינן: ידיעת חבירו מהו. פי' דאם לא ידע לא הוא ולא חבירו עד אח"כ אפילו בנפלו בזה אחר זה כנפלו בבת אחת דמי כדאמרינן בתרומות פ"ה: לא שהתרומה מעלה את הערלה. כלומר כדאמר' במתני' כיל' סאה תרומ' שנפלה לסאה ר"ל חולין ואח"כ נפלו ג' קבין ערלה כו': לית כאן לתוך מאה. כלומר סאה דקתני במתני' היינו שבין הכל יש סאה דאי בלאיכא סאה חולין א"כ לא נריכא לירוף לבטל ג' קבין של ערלה שהן חלי סא' והא דמצטרפות עם חולין לא שיהא מותר לזרים שבגר כדטעו אלא להתיר לכהני': מאה ותשעים ותשעה. כתב הר"ש שש באן טעו' סופר ד"א כבר נאמר הכל מתמת הערלה ואין לומר דסבר כרבי יהושע דאמר דתרומ' עול' בק"א ועוד. וה"ה ערל' בסאתי' ועוד דהא מתני' סאתים קתני ולא קתני סאתים ועוד ועיין הסוגי' בר"ש על המשנה: הלכ' ד: כמ"ד נותני טעם לפגם אסור גרסינן וכן הוא בר"ש: הלכה ו: נראה ב'כו'. נבבלי אלהי ר' עקיבא פי' רש"י כגון פלפל ארוך ופלפל שחור. ור"ח מפרש שני שמות. פי' שני איסורין כגון פלפלין דערלה ופלפלין דאסירה ועיין כל הסוגיא בר"ש על המשנה: שהאומן טעמו כו'. כלה שהוא מכיון קפילא' המוזכר בבבלי דגיד הנשה ובהתערובו' ובהקומץ רבה ובגלוה ע"ה:

מותר והגיית ערלה אסורה: הלכה ז׳ עגקוקלות והחרצים׳ רבי זעירא וחד מן רבנין בשם רב ענבים שלקו עד שלא הביאו שליש׳ אמר רבי יוסי בי ר׳ בון אפילו לקי משהביאו שליש׳ אמר רבי חייא בר אדא לשון נוטריקון הוא ענבין דלקי תלתיהון: הלכה ח׳. רבי יוסי אומר אין נוטעין ייחור׳ אמר ר׳ יוחנן עבר ונטע מותר׳ עבר והרכיב אסור׳ אגוז של ערלה שנטעו וכן ביצת עבודה זרה שנעשת אפרוח׳ רבי חגיי בשם רבי יאשיה איתפלגון חזקיה וכהנא׳ כהנא אמר מותרת חזקיה אמר אסור׳ על דעתיה דחזקיה אין אפשר לביצ׳ עבודה זרה שנעש׳ אפרוח׳ מה נן קיימין אם כשפהס׳ אין כאן אפרוח אם כשהכניסה לפנימה מן הקנקיליו אתא חמי ואלו השתחווה לה לא אסרה מפני שהכניס׳ לפנים מן הקנקילין אסרה׳ א״ר יודן אבוי דרבי מתניתה תפתר שגדר בה עבודה זרה׳ ביצת הקדש שנעשת אפרוח׳ א״ר יסא פליגי בה כהנא ור׳ יוחנן כהנא אמר אסורה ור׳ יוחנן אמר מותרת׳ א״ר זירא לרבי יוסי הא ר׳ יוחנן אמר מותרת אוף היא פודה אותה כזמן זרעה׳ ר׳ חנינא ור׳ יונה ורבי לעזר בשם כהנא פודה אותה בזמן זרעה ורבי חגיא בשם ר פנחס מתקנתה׳ כהנא אומר אסורה ופודה אותה כמו שהיא׳ ורבי יוחנן אומר מותרת ופודה אותה בזמן זרעה:

הדרן עלך הנוטע לסייג

א׳ התרומה ותרומת מעש׳ של דמאי החלה והביכורין עולין באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה ואינו צריך להרים׳ הערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים ומצטרפין זה עם זה ואינו צריך להרים׳ ר׳ שמעון אומר אינן מצטרפין׳ רבי ליעזר אומר מצטרפין בנותן טעם אבל לא לאסור: ב׳ התרומה מעלה את הערלה הערלה את התרומה׳ כיצד סאה תרומה שנפלה למאה ואחר כך נפלו שלשה קבין ערלה או שלשת קבין של כלאי הכרם זו היא שהתרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה: ג׳ הערלה מעלה את הכלאי׳ והכלאים את הערלה׳ והערלה את הערלה׳ כיצד סאה ערלה שנפלה למאתים ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה או סאה ועוד של כלאי הכרם זו היא שהערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה: ד׳ כל המחמץ והמתבל והמדמע בתרומה ובערלה ובכלאי הכרם אסור׳ ב״ש אומר אף מטמא׳ ובית הלל אומרי׳ לעולם אינו מטמא עד שיהא בו כביצ׳: ה׳ דוסתי איש כפר איתמה היה מתלמידי שמאי ואמר שאלתי את שמאי הזקן ואמר לעולם אינו מטמא עד שיהא בו כביצה: ו׳ ולמה אמרו כ״ל המחמץ והמתבל והמדמע להחמיר מין במינו להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו כיצד שאור של חטים שנפל לתוך עיסת חטים ויש בו כדי לחמץ בין שיש בו לעלו׳ באחד ומאה בין שאין בו לעלות באחד ומאה אסור׳ אין בו לעלו׳ באחד ומאה בין שיש בו כדי לחמץ בין שאין בו כדי לחמץ אסור: ז׳ להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו כיצד גריסי שנתבשלו עם עדשים ויש בהן בנותן טעם בין שיש בהן להעלות באחד ומאה בין שאין בהן לעלות באחד ומאה אסור. אין בהן בנותן טעם בין שיש בהן לעלות באחד ומאה בין שאין בהן לעלות באחד ומאה מותר: ח׳ שאור של חולין שנפל לתוך עיסה ויש בו כדי לחמץ ואחר כך נפל שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם ויש בו כדי לחמץ אסור: ט׳ שאור של חולין שנפל לתוך עיסה וחימיצה ואחר כך נפל שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם ויש בו כדי לחמץ אסור ורבי שמעון מתיר: י׳ תבלין שנים וג׳ שמות ממין אחד או משלשה אסור ומצטרפין. רבי שמעון אומר שנים או ג׳ שמות ממין אחד או שני מינין משם אחד אין מצטרפין: יא׳ שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ הצטרפו וחימיצו ר׳ ליעזר אומ׳ אחר האחרון אני בא. וחכמים אומרים בין שנפל איסור בתחילה בין בסוף לעולם אין אוס׳ עד שיהא בו כדי לחמץ: יב׳ יועזר איש הבירה היה מתלמידי שמאי ואמר שאלתי את רבן גמליאל הזקן עומד בשער המזרח ואמר לעולם אינו אוסר עד שיהא בו כדי לחמץ: יג׳ כלים שסכן בשמן טמא וחזר וסכן בשמן טהור. או שסכן בשמן טהור וחזר וסכן בשמן טמא. רבי ליעזר אומר אחר הראשון אני בא וחכמים אומרי׳ אחר האחרון: יד׳ שאור של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך עיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחימיצו אסור לזרים ומותר לכהני׳ ר״ש מתיר לזרים ולכהנים: טו׳ תבלין של תרומ׳ ושל כלאי הכר׳ שנפלו לתוך קדירה לא באלו כדי לתבל ולא באלו כדי לתבל ונצטרפו ותיבלו אסור לזרים ומותר לכהנים. ר׳ שמעון מתיר לזרים ולכהנים: טז׳ חתיכה של קדשי קדשים ושל פיגול שנתבשלו עם חתיכות אסור לזרים ומותר לכהנים׳ ר׳ שמעון מתיר לזרים ולכהנים: יז׳ בשר קדשי קדשים ובשר קדשים קלים שנתבשלו עם בשר התאוה אסור לטמאים ומותר לטהורים:

פרק שני

הלכה א׳. התרומה ותרומה מעשר כו׳. למי נצרכה לרבי שמעון׳ אף על גב דרבי שמעון אמר אין שני שמות מצטרפין׳ מודי שכילהן לשם תרומה מצטרפין׳ מאן תנא תרומת מעשר של דמאי ר״מ׳ דר״מ מחמיר ברבריהן כדברי תורה׳ והא אשכחן דר״מ מחמיר ברבריהן כדברי תורה׳ א״ד תגינה ההיא [ו]דתנינן תמן הרואה כתם הרי זו מקולקלת וחוששת משום זוב דברי ר״מ׳ וחכמים אומרים אין בכתמין משום זוב׳ רבי יונה בעי ולמה לא תנינן חלת דמאי כמה דתנינן חלה׳ לא ניתני חלת דמאי׳ והתנינן תרומת מעשר של דמאי׳ רבי חגיה בשם שמואל דמאי צריך חלה׳ א״ל רבי חייה בר ליליבא נוטל הוא דמיו מן השבט׳ א״ל כן אמר שמואל שהוא נוטל דמיו מן השבט׳ ר׳ מנא בשם רבי יוסי אינו נוטל דמיו מן השבט למחר הוא מביא וודאי ואומר דמאי הו׳ כדי ליטול ממנו דמים׳ רבי [ז]יוחנן שאל לגמליאל זונא נהגין אתון מפקין חלה מן דמאי א״ל לא כן אמר שמואל אחוה דרב ברכיה כשעה שגזרו על הדמאי רוב העם מפרישין אותו לתוך בתיהן׳ אמר ר׳ יוסי בי ר׳ בון תניי בית דין שההא חלתו בצפון צפינו ועלין באחד ומאה׳ מה את עביד לה כתחילת הפרשה או בסוף הפרשה׳ אית תימר בתחילת הפרשה אין הקטן מעלה ואין אחר מעלה. ואינו דוחה את השב׳׳ ואין תעבדיניה בסוף הקטן מעלה ואחר מעלה ודוחה את השבת׳ [ח]תמן תנינן רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה׳ [ט]ותני עלה ר״ש בן אלעזר אומר אם רצה נותן עיניו במקצתו ואוכל את השאר׳ א״ר יונה ר׳ יודה עבד כסוף הפרש׳׳ ור׳ שמעון בן אלעזר עבד לה כתחילת הפרשה׳ א״ר יוסי אף רבי שמעון בן אלעזר עבד לה כסוף הפרשה׳ ולא מודי ר״ש בן אלעזר שאסור לעשו׳ כן בודאי מה כרון ובלבד שלא יעשה בשב כדרך שהוא עושה בחול׳ [י]תמן תנינן ר׳ ליעזר אומ׳ תרומה עולה באחד ומאה רבי יהושע אומר במאה ועוד תמן אמר חזקיה ר׳ אבוה בשם ר׳ לעזר כל מקום ששנה רבי מחלוקת ואח״כ חזר ושנה סתם הלכה כסתם׳ מן מה דתנינא סאה תרומה שנפלה למאה ׳אמר ר׳ לעזר לית כאן לומר לתוך מאה אלא לתוך תשעים ותשעה׳ כמה דתנינן רבי ליעזר ורבי יהושע מניין שהן עולין׳ [כ]א״ר יונה׳ כתי׳ מכל חלבו את מקדשו ממנו דבר שאת מרים ממנו שאם יפול לתוכו הוא מקדשו׳ וכמ׳ הוא אחד ממאה׳ ר׳ אומר מוסיף סאה ומעל׳ ר׳ יהושע אומר מוסיף כל שהוא ומעלה׳ רבי יוסי בן משולם אומר ועוד קב למאה סאה שתות למדומע׳ [ל]תניר שאומר תרומה עולה במאה מקל והומר אם איסור מתוך איסור עולה איסור מתוך היתר לא כל שכן תרומה אית תניי תני איסור מתוך היתר׳ ואית תניי תני היתר מתוך היתר׳ מאן דאמר איסור מתוך היתר שכן תרומה אסורה לזרים׳ מאן דא׳היתר מתוך היתר שכן תרומה מותרת לכהנים׳ אית דפתר לה כולה לכהנים מאן דאמר איסור מתוך היתר במדומע בתרומה טמאה. מ״ד היתר במדומע בתרומה טהורה. [מ]תני פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסות של חולין וכן חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין לא יעלו׳ ר׳ יודה אומר יעלו׳ מה טעמ׳ דרבי יודה ושה אחד מן הצאן ומן המאתים ממשקה ישראל׳ מדבר שהוא מותר לישראל׳ וקשיא כתיב מאתים ור׳ יוד׳ אומר מאה׳ כתיב חיים ורבי יודה אומר שחוטין׳ מה כין חיים לשחוטין׳ רבי חיננא אמר היין עשו אותן כדבר שדרכו להימנות׳ עד כדון דבר שהוא מעלה ומתיר להדיוט. דבר שהוא מעלה ומתיר לגבוה׳ נשמעינה מן הדא ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא׳ יש לך קדשים שאינו אוכל כהן פרט לעירובין וליתר ממאה׳ אין לי אלא באוכלי תרומה באוכלי תרומה׳ מניין אוכלי תרומה באוכלי חולין׳ אוכלי חולין באוכלי תרומה׳ אוכלי תרומה באוכלי קודש אוכלי קודש באוכלי תרומה׳ משקה תרומה במשקה חולין׳ משקה חולין במשק׳ תרומה. משקה תרומ׳ במשקה קודש משקה קודש במשקה תרומה. משק׳ קודש במשקה קודש׳ מניין ת״ל מן הקדשים ריבה. רבי אבין בשם רבי יוחנן תיפתר כלוג שמן של מצורע שנתערב במותר רקיקי מנחת נזיר׳ והתני משקה שנים׳ א״ד חנניה הדא אמר׳ עולות בעלו׳ אבל חטאת בעלו׳ הרי יש כאן וודאי בלא תעשה׳ הוך סבר דרבי יודה כרבי ליעזר או כרבי יהושע׳ כרבי ליעזר מעלה ואוכל׳ כרבי יהושע מעלה ושורף׳ מאן תנא אין מצטרפין זה עם זה ר׳ מאיר דאמר רבי אבהו בשם [נ]רבי יוחנן דברי רבי מאיר כל האסורין מצטרפין ללקות עליהן בכזית משום לא תאכל כל תועבה׳ הכא את אמר צריך להרים׳ והכא את אמר אינו צריך להרים׳ רבי יעקב בר זבדי רבי אבהו בשם רבי יוחנן מפני גיל השבט׳ [ס]ותניבן כל תרומ׳ שאין הכהנים מקפידין עליה כגון תרומת

פירוש

התרומה ותרומת מעשר כו׳: למי נצרכה כו׳. עיין נתוספ׳ דשבת הסוגיה:

מראה מקום והגהות

[א] לקמן עבודה זרה פ״י ע״ב.
[ב] נדה פ״ו ט״ו.
[ג] שבת פב״ק פ״א.
[ד] תוספתא שם פט״ו.
[ה] תרומות פ״ד מ״ז.
[ו] לעיל פ״כ ע״ד.
[ז] תוספתא דמאי פ״ה.
[ח] פסחים ע״ב הא׳.
[ט] עיין לקמן כו׳ כ״ד ע״ד.
[י] עיין הש״ג תוספתא תרומות פ״ה.

אין מיטמאין בנגעין· והכא אינון אמרין הכין· תמן ובא אשר לו הבית· פרט לירושלם שהיא לכל השבטים· ברם הכא ונמעתם מ״מ· מחלפה שטתיה דר׳ יודה ⁶תמן הוא אמר אני לא שמעתי אלא בית המקדש· והכא הוא אמר הכין· תמן הוא אמר אני לא טמעתי אלא בית המקדש שטועה אמרה· ברם הכא גרמיה אמר. א״ר יוסי בי ר׳ בון תיפתר כר״ש בן אלעזר· ⁷דתני ר״ש בן אלעזר אומר משמו הנוטע לרבים חייב בערלה· עלה מאיליו פטור מן הערלה. הנוטע לרבים חייב ברשות הרבים פטור· הנוטע לרבים חייב כנוטע בתוך שלו· ברשות הרבים פטור כשגזל קרקע· ויש קרקע נגזל· א״ר הילא אע״פ שאין קרקע נגזל יש ייאוש לקרקע· רבי יאשיה מייתי נטיעות מחוץ לארץ בנושיהן וגציב לון בארץ. ר׳ יונה לשברו שנים· ר׳ יוסי לשברו רבעי: ⁸תני גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק אע״פ שאין ישראי רשאי לעשות כן חייב בערלה. ערלה מאימתי הוא מונה לו משעת נטיעתו· ר״ש בן לקיש אמ׳ בלבד דברים שהן באין במחשבה כגון חרובי צלמונה וחרובי גידודה· אבל ערבה כנטע בארץ· ר׳ יוחנן אמר אפי׳ ערבה· ⁹ותתנינן אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ר״ה· ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקר· על דעתיה דר״ש בן לקיש דו פתר לה בערבה ניחא· על דעתיה דר׳ יוחנן דו אמר אפי׳ ערבה לטה לי יעקר. שנייא הוא שהן מראתין כשביעית· והיידי אמר דא ¹⁰הנוטע והמבריך והמרכיב שלשים יום לפני ר״ה עלתה לו שנה שלימה ומותר לקיימה בשביעית· פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה שלימה ואסור לקיימו בשביעית· אבל אמרו פירות נטיעה זו אסורין עד חמשה עשר בשבט. תני ר׳ יהושע אוניא לית כאן מרכיב· א״ר אבא מרי אפי׳ כר״ש בן לקיש לית כאן מרכיב לשעבר הא בתחילה לא· רבי יצחק בר חקולה בשם חזקיה הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה· ר׳ יוסי אמ׳ מפני שהשרשין מפעפעין אותו· ר׳ יונה מפיק לשנה כלי חרש עומד מפני שרשין· ר׳ ירמיה בעי נטע בו ולעת מאחר שהוא כנקוב אצל האילן כנקוב הוא אצל זרעין· ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה ופטור מן המעשרות דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך תוצא השדה· ובשביעית צריכה דכתיב ושבתה הארץ שבת לה׳· וכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור· כיני מתני׳ אם היה יכול לחיות פטור ואם לאו חייב: הלכה ג׳· חזקיה שאל פתו׳ טיכן כחלוש הוא· תשתחוות לו אסרו· כותבין עליו גיטי נשים· אמרין חזר בית חזקיה· א״ר יונה מן הדא חזר ביה דא״ר יוחנן בשם ר׳ ינאי מבין שיש כמחט של מיתוי דבר בריא שיש לו שלש שנים· חזקיה שאל שליש מחט שיה שני שלישי שתי שנים· חבריי בעיי מחט ושליש דבר בר״א שיש לו ארב שנים· אין תימר לא חזר ביה למה שאל כן· א״ר יונה מן מלתיה חזר ביה דאמר ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי מבון שיש כמחט של מיתוי דבר בריי שיש לו שלש שנים· א״ר יוסי אפי׳ יש בו שלש שנים ואין בו כמחט של מיתוי· א״ר יודן ¹¹מתניתא מסייעא לר׳ יוסי א״ר אף כשאמרו בנות חמש בנות שש בנו׳ שבע אלא בגפנים בנות חמש· בתאנים בנות שש. בזיתים בנו׳ שבע· ¹²אנא חמיי חריו מרויחא דתאינה אתיא בפירי· א״ר יודן בר׳ טריפון לעוביה: הלכה ד׳· אילן שנעקר וכו בריכה וכו ברכה· ר׳ הונא בשם ר׳ יוחנן זכן בריכה· א״ר מנא אית בני נש שמון בריכה כמאן דאמר בוא ברוך ה׳· ר׳ זעירה ר׳ יוסי ר׳ לעזר בשם ר׳ חנינא· ר׳ בא ר׳ חייה ר׳ לעזר ר׳ חנניה בשם ר׳ חנינה בן גמליאל ילדה שספקה לזקינה טהרה הילדה· ר׳ לעזר א״ר חייה בר בא מתניתא אמר׳ כן סיפו׳ גפנים סיפוק על סיפוק אף ע״פ שהבריכן לארץ מותר· והא לומר שמא השרישה הילדה עד שלא תהא מן הזקינה· ר׳ חגיה בריה דר׳ הלל דר׳ יהודה היא· דר׳ יהודה אמר מתאחת היא עד שלא תשריש· ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן שרשים אין בהן ממש· א״ר זעירא לר׳ יוסי בפירוש שמעתנ׳ מן ר׳ יוחנן או מן שיטתיה דא״ר יוחנן ¹³ותני כן הקדיש ואח״כ נטע פטור מן הערלה· נטע ואח״כ הקדיש חייב בערלה· ואתון סברין מימר הקד׳ פטור וזקנה פטור· ולא דמי׳ הקדש ראוי הוא לפדותו ולחייבו תאיל וראוי להשוב ולחייבו אית לך. גבי זקינה ראוי לחשוב עלית ולחייבה· ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן אתרוג שחנט בשנת ערלה ויצא בשני היתר וסיפקו לחבירו אפי׳ מוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור· הא ילדה שסיפקה טהורה הילדה· אין תימר לא טהרה אפי׳ מוסיף כמה אסור. רבי זעירה בשם רבנין אתרוג שחנט בשנת ערלה ויצא בשנת היתר וסיפקו לחבירו אפי׳ מוסיף כמה אסור. לוקין עליו בכזית· א״ר מישא לר׳ זעירא תרתין מילין אתון אמרין ואינון פליגין חדא על חדא· תבא אתון אמרין שאין גידולי איסור מעלין את האיסור. והכא אתון אמרין לוקין עליו בכזית· וילקה לפי חשבון שיש בו· אמר ר׳ יונה כאן מחמת עצמו הוא חי· וכאן מחמת הסיפוק הוא· מעתה אתרוג שחנט בשנת ערלה ויצא בשנה היתר וסיפקו לחבירו וכן חבירו סיפקו זה לזה טהרו זה את זה· ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן ורב חסדא תרויהון אמרין בסתם חלוקין· מה נן קיימין אם דבר בריא הוא שהוא חי מכח הזקנה דברי הכל מותר· ואם דבר בריא שהוא חי מכח הילדה דברי הכל אסור· אלא כי נן קיימין בסתם כיצד הוא יודע· ר׳ ביבי בשם ר׳ חנינה אם היו העלים הפוכין כלפי הילדה דבר בריא שהוא חי מכח הזקני׳ ואם היו העלים הפוכין כלפי הזקנה דבר בריא שהוא חי מכח הילדה· א״ר יודן בר חנין סימני׳ דאכל מן חבריה בחי׳ מסתכל ביה· א״ר יודן אבוי דר׳ מתניה תיפתר שנשרו העלין: בריכה שנפסקה· א״ר יודן לא סוף דבר בריכ׳ אלא אפי׳ אילן דא״ר יוסי בשם ר׳ יוחנן בצל שעקרו ושתלו כיון שהשריש מעשר לפי כולו· ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן בצל שעקרו ושתלו כיון שהשריש מעשר לפי כולו דלא תיסבור מימר אוף הכא כן· חילפיי שאל לר׳ יוחנן ולר״ש חבל מהו שיאסר ביותר ממאתים· א״ל אין חבל ביותר ממאתים· ¹⁴ותתנינן כל המחמץ והמתבל והמדמע. אין תימר למאה מאתים אפי׳ לא חימץ· אפי׳ לא תיבל. אלא בענבים אנן קיימין· ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן בשלא צמקו אבל אם צמקו יש חבל ביותר ממאתים· רבי חייה בשם ר׳ יוחנן בשלא בישלו· אבל אם בישלו יש חבל ביות׳ ממאתים· ר׳ יוסי בשם ר׳ יהושע בן לוי בשם רבי פריה מתנו טעמים אחד מששים· א״ר שמואל בר רב יצחק לר׳ חייה בר בא הא ר׳ יוסי פליג ומתניתא פליגא על תריכון כל המחבץ המתבל והמדמע· אין תימר למאה מאתים אפי׳ לא חימץ אפי׳ לא תיבל· אלא ביותר אנן קיימין· א״ר ירמיה תיפת׳ כשר בכשר· א״ר יוסי הוא כשר בבשר היא שאר כל האיסורין. ¹⁵דא״ר אבהו בשם ר׳ יוחנן כל האיסורין משערין אותן רילו כן מיי כרון ההן אמר נותני טעמים אחד ממאה· והן אמר נותני טעמים אחד מששים· מאן דאמר נותני טעמים אחד מששים את עושה הזרע אחד מששים באיל· ומן דאמר אחד ממאה את עושה הזרע אחד ממאה לאיל· מאן דאמר אחד ממאה את מוציא העצמות מהזרע ומ״ד אחד מששים אין את מוציא את העצמות מן הזרע· וכשם שאת מוציא את העצמות מן הזרוע כך הוציאם מן האיל· לית יכיל ¹⁶דתני אין טנופת של תרומה מצטרפת עם התרומ׳ לאסור את החולין אבל טנפ׳ של חולין מצטרף עם החולין להעלות את התרומה· רב ביבי בעי טנפ׳ של תרומה מהו שתצטרף עם החולין להעלות את התרומה· מן מה דאמר רב הונא קליפי איסור מצטרפת להיתר הדא אמר טנופ׳ של תרומה מצטרפת לחולין להעלות את התרומה· תני ר׳ חייה כל מה שאסרתי לך ממקום אחר התרתי לך כאן· לפי שבכל מאה איסור ומאה ועד מותר ברם הכא אפי מאה מותר והוב אם הוסיף במאתים אסור· דבית ינאי משערין בחרין ידבווה· כיצד הוא יודע· רב ביבי בשם ר׳ חנינה לוקט אחד ומניח אחד מה שוח פוחת זה מוסיף: הלכה ה׳· נטיעה של ערלה נטיעה של כלאי הכרם וכי כל הנטיעות אינן כלאים ככרם· כיני מתני׳ ערונה של כלאי הכרם· א״ר יוסי בי ר׳ מתני ערוגה של כלאי הכרם· א״ר יוסי בי ר׳ בון בשהביא עציץ נקוב והעבירו תחת הגפן· ר״ש בן לקי׳ בשם חזקיה לוקט ג׳ אשכולות ומתיר· מחלפ׳ שיטתיה דר״ש בן לקיש ¹⁷תמן אומר בשם ר׳ הושעיה היו לפניו מאה וחמשים חביות נפתחו מאה מותרות וחמשים אסורות והשאר לכשיפתחו יהו מיחרות· א״ר זעירא לא אמרו אלא לכשפתחו הא ליפתח בתחילה אסור· והכא הוא אמר הכין· תמן בשם ר׳ הושעיה והכא בשם חזקיה· ואמרין תמן בשם ר״ש בן לקיש פותח שלש חביות ומתיר· ואתיא כחזקיה דהכא· והא תנינן הרי זה לא ילקוט לשעבר· והא תנינן אם לקט יעלו באחד ומאתים· אמר ר׳ יוסי בי ר׳ בון כאן בשליקט ג׳ וכאן בשליקט כולהן· תני רימוני בדן שסיפקו מעלה ודיין אינו מעלה· אף בקרקע כן ספק קרקע מעלה וקרקע אינו מעלה. הדך עבידה נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות אפי׳ ספק קרקע מעלה וקרקע אינו מעלה· ר׳ יודן בעי אף לענין נבילה כן חזר רבי יודן ומר נבילה אין לו עלייה קרקע יש לו עלייה· ר׳ יוסי אומר אף יתכוין וילקוט ויעלו באחד ומאתים· מה טעמא דר׳ יוסי שכן דרך בני אדם לחיות מדל בגפנים: ¹⁸תמן תנינן סאה תרומה שנפלה למאה טוחנן ופחתו כשם שפחתו החולין כך פחתה התרומ׳ ומותר· תני אף יתכוין וילקוט. ויעלו באחד ומאתים· א״ר זעירא דברי הכל הוא שכן דרך הכהנים להיות טוחנין מרומע לתוך בתיהן· מה נפק מן בינידהון כלאי הכרם על דעתיה דר׳ יוסי טוחן ומתיר על דעתן דרבנין אין טוחן ומתיר: הלכה ו׳· העלים והלולבים· מתניתא דלא כרבי אליעזר ¹⁹דתני בשם רבי ליעזר מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל אף העלים והלולבים במשמע· תני ר׳ יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי· וקשיא אם אסור בנזיר למה לי פרי אם פרי הוא יהא אסור בכל· מלתיה דרבי יצחק אמרה שהוא אסור בכל· רבי יצחק שאל מאן תני אין מרכיבין בכפניות של ערלה רבי יוסי· תני פרי את פורח ואין את פורח לא בוסר ולא פגים· הורי ר׳ זבידא באילן פגי תמרה שקביהו· ר׳ יונה בעי עבר ופדיו שמא אינו פדוי ותימר טעון קבורה· ר׳ פדת ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן ר״ש ור׳ יהושע שניהם אמרו דבר אחד. ²⁰תמן תנינן ר״ש אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי· א״ר זעירא לר׳ פרת כמה דתימר תמן הלכה כר״ש והכא הלכה כר׳ יהושע· א״ר יונה ורמיה הוא לכל רביה קטף בטל על ידי שרפו· אוכלי בהמה קדושת שביעי׳ חל עליהן אין קדושת ערלה חל עליהן· א״ר בון אית לך חורי רבי יהושע אמרה שמועה ר״ש בשם גרמיה אמרה למה שרף פרי פגין פרי· אין תימר שרף פרי עשה כן בתרומה מותר· אין תימר פגין פרי עשה כן בתרומה מותר· לפה שהגיית תרומה

לקיפר נמי ר״ש ספעתי ועיין בר״ש דסוף פ״ז דשביעית: סליק פרקא:

פירוש

אל׳ ב״ה. פי׳ דכבר ירושלי׳ נתחלק׳ לשבטי׳: שמעתי כו׳· פי׳ שכבר שמע קרבותיו והג׳ שפי עצמו אמר: ויש קרקע כו׳· וזהו הסוגיא היא מגומגמת ועיין בתוספות דסוכה דפירש הר״ש על המסכיו׳: ונציב. פי׳ ונטע: בעציץ שאינו נקוב· הר״ש מפרש בעלין של חרם אבל של עץ בעי נקיב׳ וכן פי׳ רש״י פ״ק דגיטין והתוספות הקשו עליו וכתבו בהפך: מפעפעין· כמו שאני חלב דמפעפע מחוץ יניקת האילן מפעפעת ועוברת: מפיק לישניה· פירש שאומרה בלשון אחר׳ ובלשון בתמיה אמר׳ וכי יש כח בכלי חרש לעמוד בפני השרשים של אילן: הלכה ד׳: טהרה הילדה· פי׳ כגון שני אילנות הסמוכין אחד ילד׳ ואחד זקינ׳ והבריכן והרכיבן זה בזה ונתאחו טהרה הילד׳ ופוטר׳ משום ערלה: וחש לומר כו׳· פי׳ והל׳ איכא למיחש שמא כו׳ וא״כ אין הזקינ׳ מתירתה ותיאסר משום ערלה אלא ודאי פוטר: אין בהן ממש· כלומר ואפי׳ את״ל בעלמ׳ דאין זקינה מתרת ילד׳ מקירם שספק א״כ בזקינה הכא שרי אפי׳ השרישה קודם דאין ממש בגרופי׳ זו מסיפק: בחיה מסתכל לא כו׳. פי׳ שמתבייש שלהסתכל בו: אלא אפי׳ אילן· פ׳ אילן זקן שנעקר ויש בו פירו׳ וחזר ונוטעו כך עם הפירות: נותני בעמי׳ כו׳. הקפלונות בכלונת לפי גיד הגשה דאיכ׳ לס״ד בק׳ ואיכא לס״ד בס׳ וסניהם לפדוא מזרוע בשלה מן האיל כדפסיק הכא. ופרי׳ וכשם שאת מוציא כו׳ פי׳ וא״כ לא יסייעו העלמו׳ לבטל בשר הזרו׳ וכשל׳ בטל בפחו׳ מקמ׳· ומשני לית יכיל· שהעצמות מלטרפין לבטל האיסו׳ כמו שטינופו׳ חולין מסייעין לבטל את התרומ׳ ועיין הסוגיא בפי׳ הר״ש בפ׳ ה׳ דתרומות: ירבוה· פי׳ מין עש׳ פי׳ קולו בלע״ז: הלכ׳ ה׳: תחת הגפן· פי׳ דהשתא לא ידיעא הי מינייהו לא ילקט מפני המעורב: מדל בגפני׳· כלומר הרואה אומר שהוא מידל: הלכ׳: כמה דתימר כו׳· פי׳ לפי שאתה אומר דר״ש בשיטת ר׳ יהושע כמו שלשם הלכ׳ כר׳ יהושע לגבי ר׳ אליעזר כמו כן הלכ׳ כר״ש לגבי רבנן: אמר רבי ירמיה ודמי׳ היא כל דבר בטל ע״י שרפו ואילו בטל ע״י שרפו אוכלי בהמה הם· גרסינן. וה״פ ורמיא היא. כלומר יכי דמו אהדדי בתמיה: כל דבר בטל כו׳· פי׳ בערלה בטל שרף האילן והעיקרין אגב אילן הוי ואילך כלמ׳ והכך דשביעית בטל אגב אילן כדאמרינן שהשביעית נוהג באוכלי בהמה מה שאין כן בערלה: אית לך חורי כו׳· פי׳ עדיין של קרשיי אחר דר״ש ורבי יהושע לא חד׳ כינהו שהרי ר׳ יהושע אומר דברים אמי׳ השמועה ר״ש ממי׳ עלמו אמ׳ מית דמר׳ כינהו ממש ליה

מראה מקום יוחנאות

ו תוספתא נגעים פ״ה״כ פ״מקודש כ״ה ר״ה. בבלי יומא י״ב ע״א·

ז תוספתא ערלה פ״א·

ח תוספתא שם·

ט שביעית פ״ב מ״ו·

י תוספת׳ שביעי׳ פ״ג. בבלי ר״ה ט׳ ע״ב·

יא עיין הסוגי׳ הני׳ לעיל ל״ג ע״ב.

יב תוספתא ערלה פ״א·

יג פ״ג מ״ז.

יד עיין בגי׳ לעיל ל״ג ע״ב· ועיין חבות ה׳ בבלי חולין צ״ח ע״ב·

טו לעיל פ״ג פ״ד ה״ב.

טז בסע״א ה״ב.

יז תרומות פ״ה מ״ט. לעיל פ״ג ע״ד.

יח עיין בבלי מיר ל״ד ע״ב. לקמן מיר ל״ד ע״ב.

יט שביעית פ״ז מ״ה. לעיל ל״ז ע״ב וה״ב.

מסכת ערלה

א׳ הנוטע לסייג ולקורה פטור מן הערלה· רבי יוסי אומר אפי׳ אמר הפנימי למאכל והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור: ב׳· עת שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטור· נטעו אע״פ שלא כיבשו חייב· הנוטע לרבים חייב. ר׳ יודה פוטר· הנוטע ברשות הרבים והנכרי שנטע והגזלן שנטע והנוטע בספינה והעולה מאיליו חייב בערלה: ג׳· אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב· נעקר הסלע מצידו ויעועתו המחרישה או שזעזעתו ועשאו כעפר אם יכול לחיות פטור. ואם לאו חייב: ד׳. אילן שנעקר ונשתייר בו שורש פטור. וכמה יהי בשורש רבן גמליאל משום רבי לעזר בן יהודה איש בירתותא כמחט של מתון: ה׳· אילן שנעקר ובו בריכה והוא חיה ממנו חוזר וקינת להיות כבריכת הברכי׳ שנה אחר שנה ונפסקה מונה משעה שנפסקה· סיפוק הגפנים סיפור על גבי סיפוק אע״פ שהבריכן בארץ מותר· ר׳ מאיר אומר מקום שכוחה יפה מותר. ומקום שכוחה רע אסור· בריכה שנפסקה והיא מליאה פירות אם הוסיף במאתי׳ אסור: ו׳· נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות הרי זה לא ילקוט· ואם ליקט יעלו באחד ומאתים ובלבד שלא יתכוין ללקוט· רבי יוסי אומר יתכוין וילקוט ויעלו באחד ומאתים: ז׳· העלים והלולבים ומי גפנים והסמדר מותרין בערלה וברבעי ובנזיר ואסורין באשירה· רבי יוסי אומר הסמדר אסור מפני שהוא פרי· רבי ליעזר אומר המעמיד בשרף הערלה אסור. א״ר יהושע שמעתי בפי׳ שהמעמיד בשרף העלים ובשרף העיקרים מותר· בשרף הפגים אסור מפני שהוא פרי: ח׳· ענקוקלות והחרצנים והזגין והתמד שלהן קליפי רימון והנץ שלו קליפי אגוזים והגרעינים אסורין בערלה ובאשירה ובנזיר· ומותרין ברבעי והנובלות כולן אסורות: ט׳· רבי יוסי אומר נוטעין ייחור של ערלה· ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי· ואין מרכיבין בכפניות של ערלה:

פרק ראשון

הלכה א׳ הנוטע לסייג ולקורה פטור כו׳· [א]כתיב ונטעתם כל עץ מאכל· את שהוא למאכל חייב· לסייג ולקורות ולעצים פטור. מעתה אותו של מאכל אפי׳ חישב עליו לסייג יהא חייב· הל עץ מאכל. ר׳ יוסי ילמד דבר מתחילתו ממשמע שנא׳ שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל. וכי אין יודעין שבעץ מאכל הכתוב מדבר מה תל ונטעתם כל עץ מאכל את שהוא למאכל חייב לסייג ולקורו׳ ולעצים פטור· רבי יונה למד דבר מסופו ממשמע שנאמר ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו· וכי אין אנו יודעין שבעץ מאכל הכתוב מדבר מה תל ונטעתם כל עץ מאכל· את שהוא למאכל חייב· לסייג ולקורות ולעצים פטור· [ב]תני רבן שמעון בן גמליאל אומר במה דברים אמורים בזמן שנטע׳ לסייג ולקורו׳ ולעצים דבר שהוא ראוי להם. נטע דבר שאינו ראוי להן חייב· יאות אמר רבן שמעון בן גמליאל. מה טעמון דרבנן. א״ר זעירא במשנה סדר נטיעתם לעצים ברוצף לקורות במשפה לסייג מקום הסייג מוכיח עליו· תני בשם רבי מאיר כל האילנות באין למחשב׳ פטור חוץ מן הזית ומן התאינה· ר׳ מאיר כרעתי׳ דאמר כל אילני׳ אילן סרק חוץ מזית ותאינת· תני בשם ר״ש אין לך בא למחשבה פטור אלא שלשה תמינין בלבד ריסון ושקמים וצלף. מהו שיהו חייבין במעשר· תפלוגתי׳ דר׳ בא בר ממל ודרבי הילא· דאיתפלגון המשמר פירותיו לעצים ר׳ בא בר ממל אמר חייב· ר׳ הילא בשם רבי יוסי אמר פטור· רבי בא בר ממל אמר חייב· מן הדא ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך· ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו· יצא הבקר שיוך ויהיו שוין בו· הוא לקט· הוא שכחה הוא פיאה· הוא הבקר: ר׳ הילא בשם רבי יוסי אמר פטור מן הדא כוסבר שזרעה לזרע ירקה פטור· שנייא היא כוסבר שיש לו גרן אחרת· וזעירא אמר הא המקיים מליאה של כרוב לזרע בטלה דעתו· קלחין יחידין לא בטלה דעתו· אמר רבי יונה והוא שליקט ירק· אבל אם לא ליקט ירק כך אנו אומרים עצים חייבין במעשרות· מהו שיהו אסורין משום גזל· וכי עצים אינן אסורין משום גזל. מה צריכא ליה כגון אילין תותיא ולא אית בהון ממש: רימון שנטעו לשם רימון· בנות חדש שנטען לשם בנות חדש· אית תניי תני חייב. אית תניי תני פטור. א״ר חסדא מאן דאמר חייב במקום שרוב משמרין· מ״ד פטור במקום שאין הרוב משמרין· ר׳ יוסי בעי אם במקו׳ משמרין למה לי חישב אפי׳ לא חישב· כך אנו אומרים זית ותאנ׳ עד שיחשוב עליהן· אלא אפי׳ מחצה משמרין ומחצה שאין משמרין· א״ר מתיה מן דבתרה מקום שאין רוב משמרין אפי׳ לא חישב פטור. ר׳ יוחנן בשם ר״ש בן יוצדק גפן שעלת במקום חורשין פטורה מן הערלה· א״ר יוסי אפי׳ נטעה· והתנינן העולה מאיליו חייב בערלה· תמן בשנטען במקום יישוב. ברם הכא שנטעה במקום חורשין· א״ר לעזר הדא דתימר כשאינה עושת כדי טפילתה· אבל אם היתה עושה כדי טפילתי חייבת. רב הונה שאל אהרונ שנטעו למצותו מהו שיהא חייב בערלה· הור רב הונה ואמ׳ אתרוג שנטעו למצותו חייב בערלה· ולא כן תנינן ולקחתם לכם ולא מן המצוה· תמן ולקחתם לכם ברמי׳ לא מן המצות· ברם הכא כמה דתימר גבי שופר יום תרוע׳ יהיה לכם מכל מקום· וכא שלש שני׳ יהיה לכם ערלים לא יאכל מ״מ. מה בינו למשמר פירותיו לעצים· כשם שהוא רוצה בפריו כך הוא רוצה בעצמו· ברם הכא רוצה הוא בפריו ואין רוצה בעצמו. ועוד מן הדא ראי״ד תנינה פרי אם אומר עצמי אין ארם יוצא בה ידי חובתו בפסח· בחג מה דמי לה· זיה שנטעו להדליק בו בחנוכה· א״ר יוסי בר בון זה דבר תורה וזה מדבריהם· ואת אמ׳ הכין· מה דמי לה· זיה שנטעו להדליק בו את המאור׳ וזה דבר תורה. ר״ש בן יקי׳ בעא קומי ר׳ יוחנן נטע צד התחתון לסיי׳ והעליון למאכל· צד התחתון למאכל והעליון לסייג· יא״ל היא הדא היא הדא· היא צד התחתון לסייג והעליון למאכ׳· היא צד העליון לסייג והתחתון למאכל· כיצד הוא יודע· א״ר יונה מביא ומדרה ומסיים עד כאן לסייג מיכן ואילך למאכל· ר׳ זעירא בעי ניחא צד התחתון לסייג והעליון למאכל· צד התחתון למאכל והעליון לסייג גדל מתוך איסור ואת אמר הכן· ר׳ זעירה כתעתה [ג]דא״ר זעירא בשם רבי יונתן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפי׳ מוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור· נטעו לסייג וחישב עליו למאכל בא במחשבה· למאכל וחישב עליו לסייג לא בל חימנו· נטעו שנה ראשונה לסייג מיכן ואילך חישב עליו למאכ׳ מכיון שחישב בו מחשב׳ חיוב יהא חייב· והתנינן ר׳ יוסי אומר אפי׳ הפנימי למאכל והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור· תמן למאכל למאכל לעולם. לסייג לסייג לעולם· ברם הכא מכיון שעירב בו מחשבה חייב יהא חייב· נטעו שלש שנים לסייג מיכן ואילך חישב עליו למאכל והוסיף· תוספתו ר׳ ירמיה אמר התוספת פטור. ר׳ בא אמר התוספת חייב· א״ר יוסי הדא דר׳ ירמיה מתחמיא קשיא וליה היא· אלא ניתא· כהדא דתני [ד]שדה שהביאה שליש לפני גוי ולקחה ישראל· רבי עקיבה אומר התוספת פטור· וחכמים אומרי׳ התוספה חייב· והכא עיקרו פטור ותוספתו חייב· א״ר יוחנן דברי ר׳ ישמעאל כל שאין לו ערלה אין לו רבעי· ר׳ יוחנן בעי עד שיהא לו שלש שנים ערלה· א״ר יונה עיקר ערלה צריכה ליה אין עיקר ערלה פחות שנים· א״ר יוסי עיקר רבעי צריכה ליה כל שאין לו ערלה אין לו רבעי: [ה]תני אילן שמקצתו נטוע בארץ ומקצתו חוץ לארץ מכיון שמקצתו נטוע בארץ כילו כולו בארץ דברי ר׳. רבן שמעון בן גמליאל אומר צד הנטוע בארץ חייב הנטוע חוץ לארץ פטור· ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן נעשה כטבל וכמעושר מעורבין זה על זה· ר׳ זעירא בשם ר׳ יוחנן נעשה כטבל וכמעשר מעורבין זה על זה· ר׳ זעירא בשם רבי יוחנן שורש פטור פוטר· מה כרי דר׳ אמר שורשין חיין זה מזה. דברי הכל הוא· הכא שורש פטור פוטר· הן דתימר שורש פטור פוטר בשורש ישן שהשריש מתוך שלו לתוך של חבירו אבל אם השריש מחוץ לארץ בארץ לא בדא· שורש פטור פוטר· והתנינן ר׳ יוסי אומר אפי׳ הפנימי למאכל והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור· ויפטור צד החיצון לצד הפנימי· ר׳ זעירא אמר לה סתם ר׳ לא בשם ר׳ לעזר ראוי הוא לחשו׳ עליו לחייבו. ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן שרשים אין בהן ממש· א״ר זעירא לר׳ יסא בפירוש שמעתנה מן דר׳ יוחנן או בערלה הויתון קיימין ואהדברה הרא טולתא בביכורין· ואמר שורשין אין בהן ממש· א״ר זעירא הן דתימר שורשין אין בהן ממש בהשרישו מחוץ לארץ לארץ· אבל משהשרישו מהארץ להוצ׳ לארץ· שרשים יש בהן ממש· סיפק׳ לזקינה פטור לחוץ לארץ פטור. להקדש חייב לצד התחתון לצד העליון חייב· להקדש חייב שהוא ראוי לפדותו ולחייבו. לצד העליון חייב שהוא ראוי לחשב עליו ולחייבו. ר׳ יוסי כרבן שמעון בן גמליאל· אפי׳ יסבור כרבי ערלה תלוי לדעתו ומעשרו׳ אינן תלוין לדעתו: הלכה ב׳. [ו]ונטעתם פרט לשנטעו גוים עד שלא באו ישראל לארץ· ר׳ חונא בשם ר׳ אבא הדא אמרה שור׳ פטור פוטר· נטעו אע״פ שלא כיבשו חייב· וכר׳ ישמעאל [ז]דאמר כל ביאות האמורו׳ בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו· שבע שכיבשו ושבע שחילקו· ר׳ הולא בשם ר׳ לעזר מורי ר׳ ישמעאל בחלה ובערלה· [ח]ותני כן כבואכם לפי ששינה הכתוב משמע שינו חכמים תיזבו· ר׳ יונה בעי מחלפ׳ שיטתיה דרבי ישמעאל תמן הוא אמר היא חקמה היא שבורה היא נפיצה היא גאולה [ט]היא גאולה היא פרידה· והכא הוא משנה בין לישן ללישן· נטע לרבים חייב. ר׳ יודה פוטר· מחלפ׳ שיטתין דרבנן· [י]תמן אינון אמרין ירושלם וחוץ לארץ

פירוש

הנוטע לסייג ולקורה כו׳: אית תניי תני כו׳. פי׳ דתני הדא חייב תני אידך פטור· ואמר רב חסדא דלא פליגי מאן דאמר חייב מ׳. ופריך ר׳ יוסי אם איתא דהאי בריתא דקתני חייב במקום שאין משמרין הוא א״כ למה ני חשב דהא קתני זנטען לשם ריסון ולשם בנו״רם דמשמע דדוקא אם בתחילת נטיעתן חשב עליהן לשם ריסון ובנות הדם. אפי׳ לא חשב עליהן לשם אילו כיון דרובן משמרין לחייב וכי כך אנו אומרים בזית כו׳. פי׳ בתמיה. אלמא דאע״פ שלא חשב עליהן חייבין משום דרובן משמרין אותן וא״כ הכא נמי ליתא הכי אלא ע״ר ליכא למימר דהא דקתני חייב דוקא במקום שרוב משמרין דאפילו בתחלה משמרין כו׳ נמי כיון דחשיב עליהן חייבין והא דא׳ רב חסדא מ״ד חייב במקום שרוב משמרין: א״ר מתיא מן דבתרה בו. פי׳ משום דבעי למימר בסוף דבריו דבמקום שאין משמרין אפילו חשב פטור. ולא גרסינן אפילו לא חשב פטור. אפר נמי דמ״ד חייב במקום שמשמרין, הלכה ב׳: לפי ששינה כו׳. פי׳ דכתב בבואכם ולא כתב כי תבואו בין לישן ללישן. פי׳ שמדקדק שלשון הכתוב מה שאין בכל התורה דלא דייק בשינוי לשון הכתובים:

מראה מקום והגהות

א ת״כ פ׳ קדושים פ״ג ה״ג
ב שם תוספתא ערלה פ״א
ג לעיל פ״ה ה״ג
ד לקמן ל׳ ע״א וש״נ
ה לעיל כ״ט ע״א וש״נ
ו תוספתא מעשר׳ פ״ג
ז ת״כ קדושים פ״ג ה״ג
ח לעיל נ״ח ע״ב וש״נ
ט ספרי שלח פ׳ נסכים
י ליתא בגי׳ הא״כ
יא נגעים פי״ג מ״ד

חומרו רבנן: הלכה ו׳ מהו עד שתסרח מאוכל אדם או עד שתפסול מאוכל הכלב. נישמעינה מן הדא נסרח׳ מאוכל אדם מטמא טומא׳ אוכלין ושורפין אותה בטומאה. מטמא טומאה אוכלין ואת אמרת מאוכל הכלב. אלא מאוכל אדם. הדא אמרה שתורמין מן הרע על היפה. ואתייא כיי דמר רב שמואל בר רב נחמן בשם רבי יונתן שתורמין מעלי איסתפניני על האיסתפניני במקום שאוכלין אותה. כהדא גמליאל זוגא אינשי מתקנה איסטניטתיא. אתא שאל לר׳ יוחנן א״ל אית תמן קניבה אפריש מן קטבתה. תני תרומת מעשר של דמאי איתא חמי תרומ׳ מעשר של וודאי ניטלת מן הטהור על הטמא תרומת מעשר של דמאי לא כ״ש. א״ר יוסי בספק תרומה גדולה אנן קיימין ספק הפריש תרומה ספק לא הפריש כמה דתרומ׳ מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל עד שוציא תרומ׳ ומעשרות ואמר מן הדמאי על הדמאי כן. אמר ריש בר כרכנ׳ כאן ברוצה לאוכלה כאן ברוצ׳ לשורפה: הלכה ז׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן לא חייב רבי ליעזר אלא בתכירי אבות כגון מהלל דבית ר׳. תני רבי חלפתא בן שאול קנס קנסו רבי ליעזר. מה נפק מביניהון אריס לשעה. מאן דאמר קנס חייב. מאן דאמ׳ בתכירי בתי אבות פטור. הלוקח מן הנחתום בסוריא צריך להפריש חלת דמאי דברי רבן גמליאל וחכמי׳ אומרים אינו צריך להפריש חלה דמאי. א״ר חנניה קומי רבי מנא ויאות אמ׳ רבן גמליאל ניח טעמהון דרבנין. א״ל כשם שלא נחשדו ישראל על תרומ׳ בארץ כך לא נחשדו על חלה בסוריא. רבי אבין בר חייה בעי כמה דאת אמר שתי חלות בסוריא ודכוותה שתי תרומות בסוריא. א״ר תני תלה אין אחריה כלום תרומה יש אחריה כלום. אם אומר את כן נמצאת איחה תרומה שהוא מפריש טבולה למעשרות. ביקש ר״נ ב״ד להנהיג את הדמאי בסוריא ולא הניח לו רבי הושעיה. א״ל מעתה יחושו הכהנים על חלתן. מחלפה שיטתיה דרבי הושעיה תמן אמר אימה קדשים עליו ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן ובא הוא אומר הכן. א״ר בון בר חייה אני אומר אותה של אור נותן לו. א״ל רבי מנא לא תני רבי הושעיה אלא מעתה יחושו הכהנים על חלתן. הלוקח מן הנחתום ומן האשה שהיא עושה למכור לשוק צריך להפריש חלת דמאי. מבעל הבי׳ והסתארח אצלו אינו צריך להפריש חלת דמאי. ר׳ יונה בשם ר׳ חנניה חבריהון דרבנין כמתארח אצלו לעיסתו. א״ר יונה והן שראו אותו מגבי׳ אצל אחר. חזקת בעלי בתים בסוריא אינו צריך להפריש חלת דמאי. אם יודע שרוב מכנסו משלו צריך להפריש חלת דמאי. ר׳ בון בר חייה בעי לית הדא פלגא על רבי הושעיה. א״ר מנא כאן בארץ. כאן בחוצה לארץ: הלכה ח׳ רבי חונא אמר כיני מתניתא מגויב ועד הנהר מגויב ועד אמנם. תני אי זו היא הארץ ואי זו חוץ לארץ כל שהוא שופע מטוורם אמנם ולפנים ארץ ישראל. מטוורם אמנם ולחוץ חוצה לארץ. הניסין שבים את רואה אותן כאילו חוט מתוח מטוורם אמנם ועד נחל מצרים. מהחוט ולפנים ארץ ישראל. מהחוט ולחוץ חוץ לארץ. רבי יודה אומר כל שהוא כנגד ארץ ישראל הרי הוא כארץ ישראל. שנאמ׳ וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול ים. שבצדדין מהן את רואה אותן כאילו חוט מתוח מקפלריא ועד אוקיינוס. מנחל מצרים ועד איקיינוס מהחוט ולפנים ארץ ישראל. מהחוט ולחוץ חוץ לארץ. א״ר יוסטא בר שונם לכשיגיעו הגלויה לטוורם אמנם הן עתידות לומ׳ שירה. תשורי מראש אמנה. אית תניי תני הירדן מארץ ישראל. אית תני הירדן מחוצה לארץ. אית תני הירדן גבול בפני עצמו. מאן דאמר הירדן מארץ ישראל והערבה והירדן וגבול. מאן דאמר הירדן מחוץ לארץ. והירדן וגבול אותו לפאת קדמה. מאן דאמר הירדן גבול בפני עצמו והוא שהיא במקום אחר. עשה ירדן שנטל מזה ונתן לזה מה שנטל נטל ומה שנתן נתן. ומה נן קיימין אם במקום שהיה ארץ ישראל ונעשה בסוריא חזקתו למעשרות ולשביעית. רבי ירמיה רבי אימי בשם רבי יוחנן ר׳ סימון בשם רבי יהושע בן לוי לחזקות ולביעורין ולמעשר בהמה. רבי הילא בשם רבי שמעון בן לקיש והוא שמשך עפר: הלכה ט׳ של אור יש לה שיעור שהוא דבר תורה. של כהן אין לה שיעור שהיא מדבריהן. ויפריש לאור ולא יפריש לכהן שלא יהו אומרים ראינו תרומה טהורה נשרפת. ויפריש לכהן ולא יפריש לאור. שלא יהו אומריי ראינו תרומ׳ טמאה נאכלת. מתוך שהו׳ מפריש שתיהן לכשהוא בא לכאן הוא נשאל. וזו מדבריהן הוא. מוטב לרבות בנאכלת ולא לרבות בנשרפת: הלכה י׳ אוף רבי יודה מודה בה חומר הוא כדבר שהטומאה יוצאה מגופו. וזורי רבי אבהו כבוצרה שהיא צריכה רובי. א״ר יונה כלמר שהוא עולה בפחות ממאה ואינה נאסר׳ באחד ומאה. א״ר זעירא מתניתא אמרה אפילו באחד ואחד. דתנינן ונאכלת עם זר על השולחן. א״ר יוחנן רבותי שבגולה היו מפרישין תרומה ומעשרו׳ עד שבאו הרובין ובטלו׳ אותן. מאן אינון הרובין הרגמוניא. רבי זעירא רב יהודה בשם שמואל חלת חוצה לארץ ותרומת חוץ לארץ אוכל ואחר כך מפריש. ר׳ בא בשם שמואל לא חשו אלא לתרומת ידים תירוש ויצהר. ר׳ הילא בשם שמואל לא חשו אלא לתרומה בלבד. אבל לירקות או אפילו לתרומה גדולה לא חשו. כהדא דתני איסי בן עקביה או מעשרות לירקות מדבריהן. תני חלת הגוי בארץ ותרומת הגוי בחוץ לארץ מודיעין אותו שאינו צריך ואוכל ונתנת לכל כהן בין לכהן חבר בין לכהן עם הארץ: הלכה יא׳ יש מהן נותנין לאנשי משמר ויש מהן נותנין לכל כהן. הבכורות והביכורים לאנשי משמר ושאר כולהן לכל כהן. רבי ירמיה בעא קומי ר׳ זעירא מניין שהחרמים לאנשי משמר. א״ל כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. אחוזה עצמה מהו שתהא לאנשי משמר בגין דכתיב לכהן תהיה אחוזתו. אחוזה עצמה מהו שתהא לאנשי משמר. והכתיב ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה. טעמה לאנשי משמר רבי אחא רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל חרם קודש קדשים הוא לה׳ מה קדשי קדשים לאנשי משמר אף חרמים לאנשי משמר. מעתה אף המטלטלין. דתני מה בין הקרקעות למטלטלין. אלא שהקרקעות לאנשי משמר והמטלטלי׳ לכל כהן. רבי יוסי בי רבי בון רבי חייה בשם רב ששת אשי ה׳ ונחלתו יאכלון. מה אישים לאנשי משמר אף נחלה לאנשי משמר: עשרים וארבעה מתנות ניתנו לאהרן ולבניו עשר במקדש. ארבע בירושלם. עשר בגבולין. אילו הן שבמקדש חטאת ואשם וזבחי שלמי ציבור וחטאת העוף ואשם תלוי ולוג שמן של מצורע שתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות והעומר. ואלו הן שבירושלם הבכורות והביכורים והמורם מן התודה ואיל נזיר ועורות המוקדשין. אלו הן שבגבולין התרומ׳ ותרומת מעשר וחלה והזרוע והלחיים והקיבה וראשית הגז וגזל הגר ופדיון הבן. ופדיון פטר חמור והחרמים ושדה אחוזה. ר׳ יודה אוסר בביכורים רבי יודה כדעתיה דו רבי יודה אמר אין נותנין אותן אלא לחבר בטובה. א״ר יונה רבי עקיבה כדעתיה דו רבי עקיבה אמר כל מעשיהן בטומאה. אמר רבי יוסי אפילו תימא מחלפא שיטתיה שנייה היא שאין אדם מוציא לטמא אוכלי בהמתו. מפני מה לא גזרו על הבקייה כמנעליהן. יצאת עמהן מאלכסנדריאה אימתי גזרו על הכרשינין. רבי יוסי אומר בימי רעבון רבי הגניה בשמיטתי בימי דוד. אמרין חיא הדא היא הדא: הלכה יב׳ תני רבי חייה גזרו עליהן והחזירום למקומן. א״ר בא בר זבדא איפשר לאוכלה אין את יכול שלא יאמרו ראינו תרומה טמאה שנאכלת. לשורפה אין את יכול שלא יהו או׳ ראינו תרומה טהורה נשרפת. להחזירה למקומה אין את יכול שלא יהו אומרין ראינו תרומה יוצא מן הארץ לחוץ לארץ. הא כיצד מניחה עד הפסח ושורפה. אמר רבן שמעון בן גמליאל אני ראיתי את שמעון בן כהנא שותה יין של תרומה בעכו שאמר זה הובא מקיליקה וגזרו עליו ושתיו בספינה. ואין בני אדם טועין לומר שמביאין תרומ׳ מחוצ׳ לארץ לארץ. נאמר לא ירד לעכו איכן שתיו מן החוט ולחוץ מן החוט ולפנים נאמר מן החוט ולחוץ. א״ר יונה אפילו תימר מן החוט ולפנים לא חשו למראית העין בספינה. אימתי חיה שמעון בן כהני בימי רבי לעזר. רבי שמעון בר כהנא הוה מסמך לרבי לעזר עברון על חד סייג אמר ליה אייתי חד קיסם ניחצי שניי חזר ואמר לא תיתי לי כלום דאין אתי כל בר נש ובר נש מיעבד כן הוה אזיל סיינה דגברה. רבי חגיי הוה מסמך לרבי זעירא עבר חד טעין מובל דקיסין א״ל אייתי לי חד קיסם ניחצי שניי חזר וא״ל לא תיתי לי כלום דאין אתי כל בר נש ובר נש מתעבד כן הא אולא מובלא דגברא. רבי זעירה כשר כל כך אלא מילין דיצין שמע לך נעבדינן: אנשי אלכסנדריאה הביאו חלותיהן מאלכסנדריאה ולא קיבלו מהן. א״ר בא מרי ולא ר׳ חייה רובא הוא עד הוא לוי ונדרו עליהן והחזירום. אנשי הר צבועים הביאו ביכורים קודם לעצרת ולא קיבלו מהן. תנינן תמן אין מביאין בכורים משקין. רבי הילא בשם רבי לעזר כיני מתניתא אין עושין בכורים משקין אפילו משוכו בהן בעלים. והתני דרך ביכורי׳ משקה לרביאן מניין שיביא תלמוד לומר תביא תיפתר שלקטן משעה הראשונה על מנת כן וכאן לא לקטן משעה ראשונה על מנת כן. ואתייא כמאן דאמ׳ פסחן של נשים רשות. תני האשה עושה פסח הראשון לעצמה והשני טפילה לאחרים דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר האשה עושה פסח שני לעצמה אפי׳ בשבת ואין צריכה לומר הראשון. רבי שמעון בן אלעזר אומר האשה עושה פסח ראשון טפילה לאחרים ואינה עושה פסח שני. מה טעמא דרבי מאיר איש שה לבית אבות. אם רצו שה לבית. מה טעמא דרבי יוסי איש שה לבית אבות כל שכן לבית. מה טעמא דרבי שמעון בן אלעזר איש ולא אשה. מה מקיימין רבנין איש פרט לקטן. א״ר יונה ואפילו למאן דאמר חובה שנייא היא שהדבר מסיים שמא יקבע הדבר חובה. לא כן סברנן מימר קודם לשתי הלחם לא יביא אם הביא כשר. שנייא היא שהדבר מסיים שמא יקבע הדבר חובה. ולא כן תנינן אם באו תמימין יקרבו. שנייא היא שהדבר מסיים שמא יקבע הדבר חובה: אריסטון הביא ביכוריו מאפמי׳ וקיבלו ממנו. תמן תנינן אין מביאין תרומה מחוץ לארץ לארץ. ויביאו ביכורים. אמר רבי יהושע ביכורים באחריות הבעלים תרומה אינה באחריות הבעלים. אם אומר את כן אף הן מרדפין לאחריה לשם:

הדרן עלך שתי נשים וסליקא לה מסכת חלה

פירוש

הלכה ו׳. תני תרומת מעשר כו׳. פי׳ ברייתא היא דקתני תרומ׳ מעשר של דמאי ניטל׳ מן הטהור על הטמא ופריך עלה איתא חמי כו׳ ומשני רבי יוסי דהך ברייתא דקתני תרומת מעשר של דמאי לאו דוק׳ אלא בספק תרומה גדולה דמסתפק על ספ׳ אחת אם הרים מספק תרומה גדולה או לא ומפריש עליו מן הדמאי דהשתא צריך לחזור ולתקן מספק מה שהפרי׳ ומה שחוזר ומפריש יכול לתרום מן הטהור על הטמא דמקילי ביה רבנן משו׳ דאוקי טבל בחזקתו. ופריך ואמר מן הדמאי כו׳. פי׳ אפי׳ איירי מן הודאי על הדמאי לא יאכל עד שיפרש עליו תרומ׳ ומעשרות. מסכה היא בסו׳ פ״ה משני דדמאי אפילו דמאי על הדמאי כסיכנן שלקח משני עמי הארץ דאם עישר משל זה על של זה צריך לחזור ולעשר מה שעישר דשמא זה הפריש וזה לא הפריש: ומשני כאן ברוצה לאכול אפי׳ דמאי על הדמאי אבל ברוצ׳ לשרוף כגון שמן שעומד להדליק ואין חושש לא החמירו בדמאי על הדמאי להפריש עליו תרומת מעשר דבדמאי הקילו: הלכה י׳: אוף ר׳ יודה. הר״ש כתב דלכאורה נראה דטעות סופר יש כאן וצריך לגרוס רבי יוסי במקום רבי יהוד׳ ולאמורה לזנין איך דמודה בה ר׳ יוסי משום דטומאה יוצאת מגופה ועיין שם דיש ליישב הנוסחא שלפנינו: הלכה י״ב: הוה מסמך כו׳. לעיל בדמאי פירשתי הסוגיא ע״ש: סליק פרק׳ ומסכ׳ חלה בסייעתא דכור׳ תהילות עושה פלא:

מראה מקום והגהות

[1] תוספתא חלה פ״ב.
[2] תוספתא חלה פ״ב. תוספתא תרומות פ״ב ע״ש הגי׳. בבלי במנין ח׳ ע״א.
[3] עיין בבלי נכורו׳ כ״ה ע״א.
[4] עיין בבלי יומא ה׳. יבמות ס״ד: ב״ב ע״ה ע״ב ח״ו. נד״ב ו׳. ירושלמי חגיגה ע״ט עמוד נ׳. ועיין בראשית רבה פ׳ וירא ומדרש תולדות׳.
[5] בבלי ביצה ט׳ ע״א.
[6] תוספתא חלה פ״ב. בבלי מנחות פ״ה ע״א.
[7] הה״מ פלא גרי׳ והנורים והכתיב וכתן.
[8] תוספתא שם. בבלי ב״ק ק״י ע״ב.
[9] ביכורים פ״ב מי״ב.
[10] פ״ט פ״ב מ״ד.
[11] דמאי פ״ב ב׳ ת״ש הגי׳.
[12] שם סגי׳ לא ר׳ ועיין.
[13] שם הגי׳ לו.
[14] נדמים חכילי׳ לקת למה.
[15] תרומות פי״א פ״ב. ועיין לעיל ע״ד.
[16] תוספת׳ פסחי׳ פ״ח ע״ש הגי׳. לקמן פסחי׳ ל״ה
[17] תמורה פ״ג מ״ה.
[18] שביעית פ״ו מ״ג. ו׳ לעיל נ״ו.

חמור בטבול יום תורה הוא· דו אמר הגשוך תורה· ורבי שמעון בן לקיש דו אמר אינו תורה דהוא אמר אין הגשוך תורי· והתנינן ואם לאו מביא ארבע רובעין ומשיך· אמר רב הושעיה תיפתר שבא מעיסת הגשוך· ר' זעירה בעי או מה פליגין רבי יוחנן ור"ש בן לקיש בגשוך מאיליו אבל אם השיכו כיון כל עמא מודיי שהנשוך תורה· אפי' תימר השיכו בידו היא המחלוקת נאמר ר"ש בן לקיש כדעתיה· דאמר ר"ש בן לקי' בשם חזקיה טבל בטל ברוב· ר' יוסי בי ר' נהוראי אמר טבל בטל ברוב· אמר ר' יוחנן אין הטבי' בטל ברוב· ר' בא בר ממל ור' חולא אעלין עובדא קומי ר' יסא סברין מיתר שנים רבין על אחד. ולא שמיעין דאר"ד סימון בשם ר' יהושע בן לוי אין הטבל בטל ברוב· והתנינן ואם לאו מוציא מאחד על הכל· א"ר יוסי כל עמא מודיי שהוא מפריש· מה פליגין לחוש להפרשה שנייה מאן דאמר טבל בטל ברוב אריסה ונפלת לאת' חורת אינו חושש להפרשה שנייה· מ"ד אין הטבל בטל ברוב אריסה ונפלת לאתר הורן חושש לתפרש' שנייה· א"ר בא מפלינין ר' יוחנן ור"ש בן לקיש בטב' שנטבל דבר תורה· אבל בטבל שנטב' מדבריהן כל עמא מודיי שהטב' בטל ברוב· חתיב ר' בא בר כהנא קומי ר' יוסי והתנינן כיוצא בו זיתי מסיי שנתערב עם זיתי ניקוף ענבי בציר שנתערבו עם ענבי עוללות· ולא טבל שנטבל מדבריהן הוא· א"ר מנא קיימתיה בשמן של זיתי מסיק שנתערב בשמן של זיתי ניקוף· מתיב ר' יוחנן לר"ש בן לקיש והתנינן נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשותה לחיות מפריש עליה והולך· מכיון שקדש רובה לשם חלה נתבטלו ברוב· אמר ברושם· תדע לך שהוא כן· דתנינן תמן תרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר באחת· לאי זה דבר הוא מסיים לא כדי שיבטל ברוב· א"ר יצח' בר לעזר שלא יהא אי' תרומת הכרי הזה וזה בזה· חזר ר' יצחק בר לעזר ואמר לא אמרני כלום· ולא ר' יוחנן כי אמר תרומת כרי זה וזה בזה· ר' יוחנן אמר מקום שנתרמה תרומתו של ראשון נסתיימה תרומתו של שני· לקט הלעת להיות מפריש עליה והולך הרי זה לוקט ובא וחשם עד כאן תרומה ועד כאן תרומה דברי ר'· רשב"ג אומר לוקט ומחשב כמות שהוא למד· הוון בעי מימר מ"ד ע"כ תרומה ע"כ תרומה טבל בטל ברוב· מאן דאמר לוקט ומחשב כמות שהוא למד אין הטבל בטל ברוב· א"ר בא כדי שיהא זקוק ליתן לשבט בינידן היה צריך לתרום ד' חבש חביו' מן הבור מעלה את הראשונ' על פי הבור ואומר הרי זו תרומה· וכן השנייה וכן השלישית דברי רשב"ג· ר' אומ' מעלה כולן על פי הבור ואומר הרי אלו תרומה· הוון בעיי מימר· מאן דאמר מעלה את הראשונה על פי הבור הטבל בטל ברוב· ומאן דאמר מעלה כולן על פי הבור אין הטב' בטל ברוב· ר' אבהו בשם ר' יוחנן הקיף בינידון· מאן דאמר מעלה כולן על פי הבור תורם מן המוקף· ומאן דאמר מעלה את הראשונה על פי הבור אין תורם מן המוקף· ר' שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן מחלי' מאן דאמר מעלה את הראשונ' על פי הבור תור' מן המוקף· מאן דאמר מעלה כולן על פי הבור אין תורם מן המוקף· א"ל ר' זעירה ואינו מעורב על ידי גידין:

הדרן עלך אוכלין עראי

שתי נשים שעשו שני קבין ונגעו זה בזה אפי' הן ממין אחד פטורין· ובזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב ושלא במינו פטור: ב אי זהו מין במינו החטים אינן מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמין· השעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החטין· ר' יוחנן בן נורי אומר שאר המינין מצטרפין זה עם זה: ג·שני קבין וקב אורז וקב תרומ' באמצע אינן מצטרפין· דבר שניטלה חלתו באמצע מצטרפין שכבר נתחייב בחלה: ד קב חדש וקב ישן שנשכו זה בזה ר' ישמעאל אומר יטול מן האמצע· והכמים אוסרין· הנוטל חלה מן הקב ר' עקיבה אומר חלה· וחכמי' אומרים אינה חלה: ה שני קבין שניטלה חלתן של זה בפני עצמו ושל זה בפני עצמו וחזר ועשאן עיסה אחת ר' עקיבה פוטר וחכמי' מחייבין נמצא חומרו קולו: ו נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשות' בטהרה להוי' מפריש עליה והולך· חלת דמאי עד שתסרח שחלת דמאי ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף: ז ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא ר' ליעזר מחייב בפירותיהן במעשרות ובשביעית· ורבן גמליאל פוטר· רבן גמליאל אומר שתי חלות בסוריא· ור' ליעזר אי' חלה אחת אחזו קולו של רבן גמליאל וקולו של ר' ליעזר· חזרו לנהוג כדברי רבן גמליאל בשתי הדרכי: ח רבן גמליאל אומר שלש ארצות לחלה מארץ ישראל ועד כזיב חלה אחת מכזיב ועד הנהר ועד אמנה שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור יש לה שיעור· ושל כהן אין לה שיעור· מהנהר ומאמנה ולפנים שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן. של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור· וטבול יום אוכלה· ר' יוסי אומר אינו צריך טבילה: ט ואיבורה לזבין ולזבות לנידות וליולדות ונאכלת עם הזר על השולחן וניתנת לכל כהן: י אלו נותנין לכל כהן החרמים והבכורות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור והזרוע והלחיים והקיבה וראשית הגז ושמן שריפה וקדשי מקדש והביכורים· ר' יהודה אוסר בביכורים· כרשיני תרומה ר' עקיבה מתיר וחכמים אוסרין:

פירוש

הלכה ז': ר' רובעין. פי' שמביא ד' רבעים קמח שלא הורם' חלת' ומשיך. פי' שמחבר אותן כל כך עד שאם בא להפרידם שוך הפתי מחבירו: ארים' תפלת כו'. פי' שאגניה וכבל' לפקו' אחר:
סליק פרקא:
שתי נשים שעשו שני כו': הלכה ב': על דעתיה כו'. פי' דפריך להך תנא דבריתא דתנא דכל המינים מצטרפין הפי' אי"ב בבולי יחד ומ"כ מה בין הכשוך לבליל ותאני רבי יודן כו' בשחלקן כו' פי' כגון קב חיטים וקב שעורי' שבבמן וחלקן והוסיף על קב חיטים חבע קב חיטים ועל של שעורים רובע שעורין· ואם כן אי אפרת דבשוך חיבור הרי כבר נתחייבו בחלה בשיבתן מתחילה ומה שאסיף פטור' כדאמרינן בפרקין דלעיל ב' ישראלים שעשו ג' קבין וחלקו ואוסיף זה עלשלוחה על שלו פטורין שכבר הי' להם שעת חוב ונפטרו ובעניין זה יש חילוק בין נשוך לבלול דכי קאמר תנא בהא דכל המינים מצטרפין הוא כנשוך דהיינו להחמיר אבל בלול בין להקל בין להחמיר. הלכך נשוכין וחלקן והוסיף חייבין בלולין וחלקן והוסיף פטורין: הלכה ה': אינן דומין לא לפירו' כו'. פי' לפי שאילו הביאו שליש נגמרו מלאכתן ועיין המתנים בפי' הר"ש כי שם מלה אביה לפניו טעם' אפרת:

יא· נתיי איש תקוע הביא חלה מביתר ולא קיבלו ממנו· אנשי אלכסנדריאה הביאו חלותיהן מאלכסנדריא' ולא קיבלו מהן· אנשי הר צבועי' הביאו ביכוריהם קודם לעצרת ולא קבלו מהן מפני הכתוב שכתורה וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה: יב· בן אנטיגנס העלה בכורי מבבל ולא קבלו ממנו· יוסף הכהן הביא בכוריו יין ושמן ולא קיבלו ממנו· אף הוא העלה את בניו ואת בני ביתו לעשות פסח קטן בירושלם והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה· אריסטון הביא בכוריו מאפמיא וקיבלו ממנו מפני שאמרו הקונה בסוריא כקונה בפרוור ירושלם:

פרק רביעי

הלכה א· שתי נשים שעשו שני כו'· א"ר יוחנן סתם אשה אחת אינה מקפרת שתים מקפידות הן· אשה אחת שהיא מקפרת עשו אותה כשתי נשי'· שתי נשים שאינן מקפידות עשו אותם באשה אחת· אם אינה מקפד' למה הוא עושה אותה כשני מקומות· א"ר יונה בשאין לה מקום ללוש· מילתיה דרבי יונה אמר היה לה מקום הוכן ללוש והוא עושה אותן כשני מקומות מקפדה היא· נקי וקיבר מקפדת הוא· א"ר לעזר שתי ריעות עשו אותן כשתי נשים· שמואל בר אבא בעי אפי' תצות· יש דברים שהן חיבור בחלה ואינן חיבור בטבול יום· חיבור בטבו' יום ואינן חיבור בחלה· חיבור בחלה דתנינן בזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב ושלא במינו פטור· ואין חייבין בטבול יום דתנינן תמן המכנים חלות על מנת להפריש ונשכו בית שמאי אומרים חיבור בטבול יום· ובית הלל אומרים אינן חיבור בטבול יום דתנינן תמן בשר הקדש שקרם עליו הקיפה· הא שאר כל הקיפה חיבור ואין סופו לתתכו· ואינן חייבין בחלה דא"ר יוחנן העש' עיסה על מנת לחלקה בצק פטורה מן החלה: **הלכה ב·** מה שידתה רב הונא אמר אם אומר את השיפון מן כוסמין מצטרף עם החיטים· שיבולת שועל מין שעורים אינו מצטרף עם החיטים· רבי יוחנן בן נורי אומר שאר המינין מצטרפין זה עם זה· אית תניי תני כל המינין מצטרפין זה עם זה. על דעתיה דהך תנייא בריא מה בין נשוך מה בין בלול· אמר ר' יודן אבוה דר' מתניה בשחלקן והוסי' עליהן נשוכין חייבין· בלולין פטורין: **הלכה ג·** ניתני אורז ולא ניתני תרומה· אילו תנינן אורז ולא תנינן תרומה הוינן אמרין אורז על ידי שאינו ממינו אינו מצטרף· תרומה על ידי שהוא ממינה מצטרף· הוי צורכה מיתני תרומה· או אילו תנינן תרומה ולא תנינן אורז הוינן אמרין תרומה על ידי שהוא אינ' נגררת אינה מצטרפת· אורז על ידי שהוא נגרר מצטרף· הוי צורכה מיתני אורז וצורכ' מיתני תרומה· קב אורז אינו מצטרף קב מדומע אינו מצטרף· קב תרומה אינו מצטרף· קב הגוי אינו מצרף· קב מין אחר מצרף· קב אשה אחרת מצרף· קב חדש מצרף· קב דבר שניטלה חלתו מן האמצע מצטרף· ור' כהן בר חייה בעי קב חלה מהו שיצרף· תני ר' חלפתא בן שאול קב הקדש מצרף· קב חלה אינו מצרף· מה בין הקדש ומה בין חלה· הקדש ראוי הוא לפדותו ולחייבו· חלה אינו ראוי לפדותה ולחייבה: **הלכה ד·** תני קב חטים וחצי קב שעורי' וחצי קב כוסמין נוטל מן הכוסמין לפי מה שהן· קב חטים וקב שעורים וקב כוסמין תורם מכל אחד ואחד לפי מה שהוא· לא אמר אלא קב חיטין קב שעורין קב כוסמין הא קב חטים וקב כוסמין באמצע לא בדא· ר' כהן בר חייה א"ר חנינה חברון דרבנן מע מה בין כוסמין באמצ' מה בין שעורין באמצע· ר' כהן בשם רבנן דקיסרין אין הכוסמין מצטרפין עם החטים מפני שהוא במינו אלא שהוא מדמה לו מכיון שהוא רחו' ממנו אינו מדמה לו· ר' יונה בעי אף לעניין מעשר בהמה כן· כמה דתימ' תמן הוו לו חמש חיוב בכפר חנניה וחמש חיו' בכפר בנותני· וחמש פטור בציפורין· כמה דתימר תמן דבר שניטלה חלתו מן האמצע מצרף· אוף הכא כן· אין תימר שנייא היא חלה שהוא כנשוך והתן ששה עשר מיל לא כנשוך הוא· מציני חלה מהלכה לא מציני מעשר בהמה מהלכה: **הלכה ה·** יאות א"ר ישמעאל כוסמין וחיטין שני מינים הן· ע"י שהוא כדמה לו את אי' מצרף· חדש וישן לא כ"ש· א"ר הילא טעמא דרבנן כוסמין וחיטין שני מינן ואין בני אדם טועין לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה· חדש וישן מין אחד הוא אם אומ' את כן אף הוא סבור לומר שתורמין ומעשרין מזה אל זה· ר' עקיבה מדמי לה לפירות שלא נגמרו מלאכתן· עבר והפריש מהן תרומ' הרי זו תרומה· ורבנין מדמין לה לתבואה שלא הביאה שליש· עבר והפריש ממנה חלה אינ' חלה· חזרו לו' אינן דומין לא לפירות שלא נגמרו' מלאכתן ולא לתבוא' שלא הביאה שליש אלא ר' עקיבה מדמי לה לומר הרי זו תרומה על הפירות האילו לכשיתלשו ונתלשו· ורבנין מדמין לה לומר הרי זו תרומה על הפירות האילו לכשיתלשו· הוון בעי מימר מה דא"ר עקיבה נוטל חלה מקב חלה מהלכ' הא מדבר תורה לא· מן מה דתנינן ר' עקיבה פוטר וחכמים מחייבין הדא אמרה אפי' מדבר תורה: נמצ' חומרו קולו· אית תניי תני קולו חומרו· מ"ד חומרו קולו ר' עקיב'· קולו

מראה מקום והגהות
א לעיל תרומות.
ב פ"ג ס"ח.
ג ירושלמי פ"ה פ"ג.
ד תוספתא תרומות פ"ה.
ה שם.
ו טבול יום פ"ג מ"ה.
ז טבול יום פ"ג מ"ה.
פ עיין הגה' בבלי בכורות נ"ה ע"א ותוספתא בכורות פ"ז.
ע לפי הגי' שם נ"ל עתני.

פרק שלישי

מראה מקום והגהות

לעיל נ"א ע"ב. ר' יונה וק' מיה גם ר' ליעזר. תוספתא חלה פ"א. כ"ד ק"ב. תוספתא תרומות פ"ה. טבול יום פ"ד מ"א. לעיל נ"א ע"ד. ... י"א מ"ד. ... ווילק קל"א ע"א. עיין בבלי מנחות ס"ז ע"א. עיין תוספתא חלה פ"ב. עיין תוס' שם. לעיל נ"ז ע"ב. טבול יום פ"א מ"א.

הלכה א אוכלין עראי מן העיסה כו׳. אמר ר׳ חגיי לא שנו אלא עראי אבל קבע אסור. מפני שהוא מערים לפוטרה מן החלה. א"ר יוסי אי מן הדא לית שמע מינה כלום שאפילו שהוא נוטל ממנה שתים שלש מקרצות מכיון שהוא עתיד להחזירו לדבר שלא נגמרה מלאכתו מותר. רא"ד יוסי בשם ר׳ זעירא בשם רבי ליעזר אף מה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו לדבר שלא נגמרת מלאכתו. והדא אמרה מי שאינו יכול לעשות עיסתו טהורה מפני שאינו יכול. הא אם היה יכול לא כדא. הדא אמרה שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין. ושאר כל הדברים את מהלך כהן אחר הטימטום. עשה עיסה מן החטים ומן האורז אחר מי את מהלך אחר הגילגול או אחר הטימטום. תני רבי הושעיה חלה כמין גבלול. משתגלגל בחיטים ותטמטם בשעורים. רבי אלעזר בשם רבי הושעיה משתעשה גבלולין גבלולין. מה ופליג. כאן להלכה. כאן לדבר תורה: תני רבי יהודה בן בתירה אומר משתעשה מקרצה מקרצות. מה טעמא דרבי יודה בן בתירה כתרומת גורן כן תרימו אותה. מה תרומת גורן ניטלת מן הגמור אף זו ניטלת מן הגמור. מעתה לכשתאפה. ר׳ מתניה לא הוקשה לתרומת הגורן אלא למלאכת העירום בלבד. רבי יוסי בשם ר׳ שמעון בן לקיש דרבי עקיבה היא. דתנינן תמן הנוטל חלה מן הקב רבי עקיבה אומ׳ חלה. וחכמים אומרים אינה חלה כלום א"ר עקיבה לא לשעבר שמא בתחילה. והכא בתחילה נן קיימין. רבי יונה רבי חייה בשם ר"ש בן לקיש ידו לה כשיטת ר"ע. אמר ר׳ יוחנן ד"ה היא כיון שהוא טותנת את המים זו היא ראשית עריסותיכם דתני מעש׳ טבל שנתערב בחולי׳ אוסר כל שהוא אם יש לו פרנס׳ ממקו׳ אחר מוציא לפי חשבון. ואם לאו ר׳ לעזר בן ערך אומר יקרא שם לתרומת מעשר שם ויעלת באחת ומאה. ר׳ יעקב גבולייא בשם רבי חנינה הלכה כרב אלעזר בן ערך. א"ר יוחנן מטה שלימדו את תכתצות הדא אמרה אין הלכה כר׳ לעזר בן ערך. מה למדו את תכתונות הרי זה חלת על העיסה הזאת ועל שאר העיסה המעורבת בה ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרץ שניתן תחתיה לכשתעלה כולה נעש אחד הוקדש זה שבידי לשם חלת חוץ מן הטמא שבה. ואמר חיא והטמא שבה. ויעלה באחד ומאה. ר׳ יונה אמר רבי שמואל קפודקיא וחד מן רבנין חד אמר כאן כשיש בו כדי להעלות. וכאן בשאין בה כדי להעלות מכיון שהוא זקוק להעלות כמי שיש לו פרנסת ממקום אחר. א"ר יוסי נראין דברים בערבי שבתות שזה מביאה וזה מביא׳ כמפריש מחיוב על חיוב. אבל בחול תקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף שמא ספטור על החיוב. א"ר יונה לא מסתברא ולא בחול. אבל בערב שבת צריכה לומר הוא והטמא שבה למה עד שלא תעשה גוש אחד היא ניטלת לשום חלה משתעשה גוש אחד היא קדישה לשם חלה. אם או׳ את חוץ מן הטמא שבה נמצא טבל טמא מעורב בחלה. מתוך שאת אומ׳ הוא והטמא שבה חולין טמאין הן לא מוטב להפריש ספטור על חיוב. ולא יהא טבל טמא מעורב בחל. א"ר שמו׳ בר אבדומא ולא למפריש הוא קדישה מכיון שהוא קדישה למפריעה כמפרש מחיוב על חיוב למה לי. ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח. אמר ר׳ מתניתא קודם עד שלא למדו את הכרגות: הלכה ב׳. א"ר יונה תרתין מילין תני ר׳ חייא רוב׳ ואינון פליגין חדא על חדא טבל מגינו בחולין וכל הספק פוסל את התרומה ופוסל את החולין מלעשות תרומה. וקשיא אם טבל ממנו בחולין למה לי פוסל את החולין מלעשותן תרומה. והא מגינו בתרומה. א"ר יונה אוף אנן תנינן תרתיהון טבל מגינו בחולין. דתנינן תמן אוכל מעשר שהוכשר במשקה ונגע בו טבול יום או ידים מסואבין מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה מפני שהוא שלישי. הדא אמרה שהטבל מגינו בחולין. וכל הספק פוסל את התרומה ופוסל את החולין מלעשותן תרומה. דתנינן תמן טלו לה ספק עד שלא גילגלה תיעשה בטומאה. משגילגלה תעשה בטהרה. אמר רב ששת דרבי עקיבה היא דר׳ עקיבה אמר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין. א"ר זעירא דברי הכל היא יעשנה קבין בספיקן. החיב רבי חייה בי רבי בון קומי רבי זעירא והתני אף בשאר המינין כן. אית לך מימר יעשנה קבין בספיקן. רבי זבידא אמר אנא בעיתה. רבי יוסי בשם רבי הילא ברין היה שיטמא אדם טבלו דבר תורה דכתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי. תרומה צריכה שימור. אין הטבל צריך שימור. מה אני מקיי׳ ונתתם ממנו את תרומ׳ ה׳ לאהרן הכהן. עש׳ שינתן לאהרן הכהן בכהונתו וכאן הואיל ואין את יכול ליתנו לכהן בכהונתו רשאי את לטמאותו: הלכ׳ ג׳. ולמה תנינת׳ תרין זימנין. ר׳ חונה ר׳ חייה ר׳ יהושע בן לוי בשם רבי פדיה אחת למירוח ואחת לשליש. ר׳ יוסי א"ר בא חבריא. חבריא אמרין אחת למירוח ואחת לשליש. רבי בא מפרש לחלה למירוח ופיאה לשליש. ומתניתא אדר׳ עקיב׳ דרבי עקיבה אמר אחר שליש הראשון את מהלך. דאותפלגון שדה שרביאה שליש לפני גוי ולקחה ישראל רבי עקיבה אומר התוספת פטור וחכמים אומרים התוספת חייב. מי כדון. תיפתר או כרבי עקיבה במחלוקת או כרבי הכל בקוצר מיד: הלכה ד׳. מה בינה לעיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה. תמן ברשות ישראל היא שמא ימלך הגוי ליטלה. ברם הכא לרעתו היא תלוית. תני רבי יודה מלאי של ישר׳ ופועלין גוים עושין לתוכו חייב בחלה. מלאי של גוי ופועלי ישראל עושין בתוכו פטור מן החלה. א"ר יוסי אוף אנן תנינן נכרי שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה. רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירא ואפילו יש כשל ישראל כשיעור יעשה כקם מיכן וקב מיכן וקב חנוי באמצע. א"ל רבי זעירא ואינו מעורב על ידי גוים: הלכה ה׳. תמן תנינן גר שנתגייר והיתה לו פרה נשחטה עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב. ואם ספק פטור שהמוציא מחבירו עליו הראייה. תמן את אמר ספק פטור. והכא את אמר ספק חייב. אמר רבי אחא איתתבת קומי רבי אמי ואמר גוי יאמר לי שהוא נוטל דמיו מן השבט. רבי יעקב בר זבדי רבי חייה בשם רבי לעזר נוטל הוא דמיו מן השבט. ויפרש הכהן ויטול דמיו מן השבט. א"ר יוסי חלה שהיא טבל ובעון מיתה מפריש ולא יטול דמיו מן השבט על שם המוציא מחבירו עליו הראיה. א"ר בון בר חייה שני גוים שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו חייבין שלא היתה להן שעת חובה ונפטרו. שני ישראל שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו פטורין שכבר היה להן שעת חובה ונפטרו. ישראל וגוי שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו. ניחא הלקו של ישראל הייב. הלקו של גוי מהו. כלום הלקו של גוי חייב לא מחמת חלקו של ישר׳. חלקו של ישר׳ חייב וחלקו של גוי פטור: רבי עקיבה אומר הכל הולך אחר קרימה כתנור. חברייא בשם רבי לעזר מודה ר׳ עקיבה לחכמים בעיסת הדיוט שגילגלה טיבולה. רבי הילא בשם רבי לעזר מודה רבי עקיבה לחכמים בעיסת הקדש שגילגלה פוטרה. כהנא אמר דברי ר׳ עקיבה אין מירות פוטר במקום הקדש. א"ר יונה הדא דכהנא פליגא על רבי לעזר. מאן דאמר גילגול פוטר המירוח פוטר. ומאן דאמר אין גילגול פוטר אין המירוח פוטר. ברם כרבנין גילגול פוטר ברשו׳ הגוי. וקשיא על דרבנין גילגול פוטר ברשות הגוי אי המירוח פוטר ברשו׳ הגוי. שנייא הוא דכתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ. והכא לית כתיב מלחם הארץ. מלחם ולא כל לחם. א"ר חנינה בריה דרבי הלל מן הדא דרבנין אנן ילפין דלית הדא דכהנא פליגא על רבי לעזר. כמה דרבי אמר גילגול פוטר ברשו׳ הגוי אין המירוח פוטר ברשות הגוי. כן רבי עקיבה אומר אין גילגול פוטר ברשות הגוי ואין המירוח פוטר במקום הקדש: הלכה ז׳. מתניתא כרבן שמעון בן גמליאל דרבן גמליאל אומר לעולם אינה חייבת עד שיהא בה דגן כשיעור. רבי יעקב בר אידי בשם רבי שמעון בן לקיש הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. א"ר הילא בין כרבנין דהכ׳ בין כרבנין דהתם אמרין עד שיהא רובה דגן וטעמה דגן. רב הונא אמ׳ טעמה דגן אע"פ שאין רובה דגן. מתניה׳ פליגא על רב הונא עירב בה שאר המינין עד שיהא בה רובה דגן וטעמה דגן. פתר לה במינים אחרים. מתניתא פליגא על רבי הילא הנוטל שאור מעיס׳ חיטין ונותנה לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה. בגין נתנו דבתחה הטבל אסור כל שהוא מין במינו. שלא במינו בנותן טעם. רבי יוסי הוה מסמך לרבי זעירא שמע קליה דרבי הילא יתיב מתני רבי יוחנן אמר טעמה דגן אע"פ שאין רובה דגן. רבי יוסי בשם רבי יוחנן עד שיהא רובה דגן וטעמה דגן. אמר מתלפה הוא כידיה סימן הוה לן ר׳ יוסי כרב הונא: הלכה ז׳. רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירא מנחה שנתערבה בחולין קומץ ומתיר את שיריים לאבילה. קורא אני עליה והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. א"ל וכי טבל שנתערב בחולין קורא אני עליה ונתתם ממנו את תרומת ה׳ לאהרן הכהן. אמר ליה וכי אמרית לך שאינו מוציא ממנו עליו ולא ממנו למקום אחר. אין תפשיטא לך שאינו מוציא ממנו על מקום אחר אפילו ממנו עליו אינו מוציא. מתני׳ אמרה שהוא מוציא ממנו עליו דתנינן ואם לאו יוציא חלה אחת על הכל. אמרין לית הדא דר׳ זעירה תתיבה על ר׳ בון בר חייה. מה בין המוציא ממנו עליו מה בין המוציא ממנו למקום אחר. כשעה שהוא מוציא ממנו עליו הואיל ואין אותו הטבל ראוי להיעשות תרומה כיוצא בו חולין שבו מבטלין אותו. כשע׳ שהוא מוציא ממנו למקו׳ אחר הואיל ואותו הטבל ראוי להעשות חולין כיוצא בו לא בטל. א"ר יוסי הדא אמר׳ טבל שנתערב׳ בתרומ׳ הואיל ואותו הטבל ראוי להעשות כתרומת כיוצא בו לא בטל. ולית הדא דר׳ בון בר חייה תתיבה על דר׳ זעירא. מה נפשך אם שלמעלן בטל אף שלמטן בטל. אם שלמטן לא בטל אף שלמעלן לא בטל שכבר קידשתנו. ואם לאו מביא ר׳ רובעין ומשיך. ר׳ יונה בשם ר׳ זעירא זאת אומ׳ חבע שאו׳ שנטבל במקומו מובל ד׳ רובעין במקום אחר. הדא אמרה שהנשוך תורה. אמר רבי אימי אתפלגון ר׳ יוחנן ורשב"ל. ר׳ יוחנן אמר הנשוך תורה. רשב"ל אמ׳ אין הנשוך תורה. ר׳ חייה בר בא מחליף שמועתי. כשון קומי ר׳ יוסי את מה שמעת לון ר׳ יוחנן אמר לון אנא לא שמעית כלום אלא נפרש מיליהון דרבנין מן מיליהון. דתמן תנינן המכנים חלו׳ עים להפריש ונטמו ב"ש אומר חיבור בטבול יום וב"ה אומר אינו חיבור. א"ר שכיל ממה דתנינן אינו חיבור הדא אמרה שאין חייבין עליו משו׳ טמא אוכל טהור. א"ל ר׳ יודן שנייא היא בטבול יום דכתיב ביה טהור וטמא טהור לחולין [illegible] יום ולתרומה משתחשך. תני ר"י דו אמר דבר שאינו

פירוש

אוכלין עראי מן העיסה כו׳ דר׳ עקיבא היא. פי׳ פלוגתא דר׳ עקיבא היא לקמן בהאי פרקא וכתב הר"ש בפירוש המשנה דאשר לו דטעות סופר יש כאן דאדרבה מתניתין רבנן ולא רבי עקיבא ע"ש: הלכה ה׳: מה בינה כו׳. פי׳ מה בין נכרי שנתן לישראל קמח לעשות לו עיסה שהיא פטורה ובין עיסת ארנונא שהיא חייבת בדיעבד כפ"ק דפסחים דעיסת ארנונא חייבת בחלה. ומשני תמן ברשות כו׳. שמא ימלך הגוי שלא ליטלה גרסינן פי׳ שמא יאמר איני חפץ בזאת העיסה כי אם נעשית תמורתה או נעיסה אחרת וישאר העיסה לישראל ולפיכך חייבת בחלה מה שאין כן בנכרי שנתן קמח לישראל כו׳. ויש שרוצין להוכיח מזאת הסוגיא דגרסינן בכ"ק דפסחים עיסת ארנונא חייבת בחלה אע"ג דקא מחלק ליה נחוי ורוב הספרים גורסין עיסת ארנונא פטורה והוא דלא קלי מסל׳ לי׳ כו׳ עיין בר"מבם פי׳ [illegible] ובפי׳ הר"ש: הלכה הוולקו של גוי כו׳. המור והר"מבם והראב"ד האריכו להתעניינם בזאת הסוגיא יעיין משם: הלכה ז׳. מתניתא כרבן שב"ג כו׳. הסוגיא יעיין בהשרי וברמב"ם פ"ו מחלה: ואם לאו פטור. פי׳ אלא דאין צריך רובה דגן אלא די בטעמא דגן וקשיא לר׳ הילא דאמר עד שיהא רובה דגן וטעמא דגן ומשני דאה"נ דצריך רוב דגן כמו אלא בגין ניתני דבתרא כו׳. פי׳ משום דבעי למתני בסיפא דשלא במינו אינו אוסר אלא בנותן טעם להכי תני כמי רישא אם יש בה טעם דגן אבל אין הכי נמי דבטעם דגן לחודא לא סגי דלחייב בחלה עד שיהא רובה כמו שדגן:

ספרי חוץ לארץ. הוי בעיי מימר מה דאמ' תמן חייב אף הבא חייב. מה דאמר תמן פטור אוף דהבא פטור. אפילו כמאן דאמ' תמן פטור הכא חייב. כיון שנכנסו ישראל נתחייבו. כתיב הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא אשר מגת החפר. ר' חנינה ור' מנא חד אמר כל מה שכיבש יהושע כיבש זה. והרנה אמר יותר ממה שכיבש יהושע כיבש זה. תנא ר' סידור מסייע לר' מנא ימים קלים עשו ישראל באות' הארץ. עפר חוץ לארץ שבא לסוריא נעש' כסוריא. יצא משם לכאן נתחייב. א"ר יודה אימתי בזמן שהספינה גוששת. א"ר חגיי ר' יודה כדעתיה דר' פוט' בפי' לפי שאין כהן ממש. א"ר אבין לא מסתברא דלא מחלפ' שיטתיה לא היתה את הספינ' גוששת כמו שהספינה גוששת לא היה ספינה גוששת מעשרותיה מחלפ' תורמין ממני על עציץ שאין נקוב ומעציץ שאין נקוב עליה כתרא דתני עציץ שאינו נקוב מעשרותיו מקלכה ותרומתו אינה מדמעת ואין חייבין עליו חומש. ר' הילא בשם ר' לעזר תקונ' עציץ נקוב בסוריא אע"פי שלא קנה עפר שתחתיו וקרקע שעל גביו קנה לחייבו למעשרות ולשביעית אפילו נתון על גבי שתי יתידו' אוף ר' יודה מודי בה. מה בינו לבין הספינה. ספינה עולה ויורדת ווה במקומו הוא: הלכה ג. ר' יוסי בי ר' חנינה אמר הדא בן יהודה איש בירתותא היא דתנינן תמן רבי לעזר בן יהודה איש בירתותא אומר משם ר' יהושע פסל את כולה. ור' עקיבה אומר משמו לא פסל אלא מקום מגע. ר"ש בן לקיש אמר מה פליגין בשהוכשר' ואחר כך נילוש' שמי פירו' מחוורין להכשיר. אבל אם נילושה ואח"כ הוכשרה אין מי פירות מחוורין להכשיר. ר' חייה בשם ר' יוחנן דברי הכל היא. אע"ג דר' עקיבה אמר תמן אין מי פירות מחוורין לטומאה מודי הוא הכא שמי פירות מחוורין לחלה. ר' בא ר' חייה בשם רבי יהושע בן לוי אין לך מתוור אלא שבעת המשקין בלבד. ר' יוסי בעי מה איתאמרת לחלה לטומאה. אין תימר לחלה כ"ש לטומאה. אין תימא לטומאה הא לחלה לא. ר' יונה פשיטא ליה לחלה כ"ש לטומאה. ר' יונה כדעתיה דר' יונה תני דר"ש בן יוחי. ר' יהושע בן לוי תני דר"ש בן יוחי דתני ר"ש בן יוחי ר' טרפון אומר נאמר כאן חלה. ונאמר להלן חלת לחם שמן. מה חלה שנא' להלן עשויה בשמן. אף חלה שנאמר כאן עשויה בשמן. ושמן אחד משבעה המשקין הוא: ר' יוסי בשם ר' שבתי ר' חייה בשם ר"ש בן לקיש לחלה ולנטילת ידים אדם מהלך ארבעת מילין. ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה הדא דתימר לפניו אבל לאחריו אין מטריחין עליו. שומרי גנ' ופרדיסין מה את עבד לון כלפניהן כלאחריהן. נישמעינה מן הדא האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה. והדא אשה לא בתוך ביתה יושבת. ותימר אין מטריחין עליו. והכא אין מטריחין עליו. תני המי' שלפני המזון רשות ושל אחר המזון חובה. אלא שבראשוני' נוטל ומפסיק ובשניי' נוטל ואינו מפסיק. מהו מפסיק. ר' יעקב בר אחא אמר נוטל ושונה. ר' יעקב בר רב יצחק בעי נוטל ושונ' ואת אמרת רשות אין דבעי מימי ארבעת מילין ואת אמרת רשות. א"ר יעקב בר אידי על הראשוני' נאכל בשר חזיר. ועל השניים יצאת אשה מביתה. ויש שנהרגו עליה שלש נפשות: הלכה ד. הדא אמרה ענבות אין בהן משום ערוה. הדא דאת אמר לברכה אבל להבים אפילו כל שהוא אסור. כהדא דתני המסתכל בעקיבה של אשה כמסתכל בבית הרחם. והמסתכל בבית הרחם כילו בא עליה. שמואל אמר קול באשה ערוה מה טעם. והיה מקול זנותה ותחנף הארץ ונומ'. רב הונא אמר עומד הוא אדם על הצואה ומתפלל ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בצואה. ישב ולא קינח אסור. א"ר מנא אף על גב דלא א"ר יוסי הדא מילתא אמר דכוותה דרב הונא אמר עומד הוא אדם על גבי צואה ומתפלל ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בצואה. ישב ולא קנח הרי בשרו נוגע בצואה. מה פחות מארבעת מיל יעשנה בטהרה. ארבעת מיל יעשנה קבין. או ארבעת מיל יעשנה בטהרה. יותר מארבעת מיל יעשנה קבין. נשמעינ' מן הדא דא"ר חייא בר בא כגון קיסרין. וקסרין לאו ארבעת מילין הוא. הדא אמרה ארבעת מיל יעשנה בטהרה יותר מארבעת מיל יעשנה קבין. ר' אמי הורי בכפ' שמי לעשו' עיסה גדולה בטומאה. והלא אין שם ארבעת מילין. מכיון דנהרא מפסיק כמי שיש שם ארבעת מיל. מתניתי' דר' עקיבא דר' עקיבא אמ' יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין. עיסה גדולה היתה נוח היה לו להלך כמה ולא לעשותה קבין. מחלפה שיטתיה דר' עקיבה תמן הוא אמר נוטל מקב חלה וכא הוא אמ' הכין. תמן לשעבר ברם הכא לכתחילה: הלכה ה. ר' יונה ר' חייה בשם ר' יוחנן ר' יוסי ר' אימי בשם ר' יוחנן והן שנשכו. אית תניי תני הסל מצטרף ואין התנור מצרף. ואית תניי תני התנור מצרף ואין הסל מצרף. א"ר יוחנן איתותיה מרחילפיי נשכו כאן וכאן מצרף. לא נשכו כאן וכאן אינו מצרף. מתניתא כגון אילין ריפתא דבבל: אמ' להן אף הוא קילקל לעצמו ותיקן לאחרים. קילקל לעצמו ואכלה ואיתענש ותיקן לאחרים ראינון אכלין ותלין ביה. אית תני תיקן לעצמו וקילק' לאחרים. תיקן לעצמו מ"מ אכלה. וקילקל לאחרי' ראינון סברין מימר שהוא פטור והיא חייבת: הלכה ו. ר' אימי בשם ר' ינאי קב מיפרני חייב בחלה. חד תלמיד שאל לרבי יוחנן אמר איזיל עביד ארבע ופלגי. ויאמר ליה תלתא ופלגי. אמר רבי ועיר' קביא באחריתון רובעיא אודעון ויאמר ליה חמש' פרא ציבחר. שלא יבוא לידי ספק חיוב חלה. א"ר יוחנן דרך עיסה שנו. אמר ר"ש בן לקיש הרבן שמעון בן גמליאל היא דרבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור. תלמידוי דר' חייה רובא בר לוליתא בשם ר' יהוש' בן לוי דברי הכל היא. א"ר מנא אע"ג דלא א"ר יוסי ר' הדא מילתא אמר דכוותה דא"ר יוחנן דרך עיסה שנו. וכאן מכיון שניטל מורסנן וחזר לתוכן אין זה דרך עיסה: הלכה ז. תני א"ר יודה מפני מה אמרו בעל הבית אח' מעשרים וארבעה. ונחתום אחד מארבעים ושמנה. אלא שהנחתו' עינו יפה בעיסתו ובעל הבית רעה בעיסתו. וחכמים אומרים לא משם הוא זה ולא מטעם זה. אלא ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן עשה שיתנו לכהן בכהונתו. אלא שהנחתום עיסתו מרוב' ויש בה כדי מתנה לכהן ובעל הבית עיסתו מעוטה ואין בה כדי מתנה לכהן. והתנינן העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו אחד מעשרים וארבעה שלא תחלוק לעיסת בעל הבית. והתנינן וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק אחד מארבעים ושמונ' בשעה שהיא עושה לביתה עינה רעה בעיסתה. בשעה שהיא עושה למכור בשוק עינה יפה בעיסתה. א"ר מתניתא בלימודה להיות מפרשת אחד מארבעים ושמונה. אבל בלימודת להיות מפרשה אחד מעשרים וארבע' ניתנו כדי שלא יהא התוטא נשכר: הלכה ח. ואין הבית מצטרף. דבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הבית מצטרף ושאין מקפיד על תערובתו הבית מצטרף. עיסה טמאה עיסה טהורה עשו כדבר שהוא מקפיד על תערובתו ועיסה' חלה. אבל בעיסה שניה אין לשני מגע אצל הטבל. תני ר' לעאיי אמ' משום רבי ליעזר תורמין מן הטהור על הטמא כלח. ביצד כבש זיתין בטומאה והוא מבקש לתורמן בטהרה מביא משפך שאין בפיו כביצה וממלא אותו זתים ונותנו על פי חבית ונמצא תורם מן המוקף. למה לי פחות מכביצה אפילו כביצה. ולא פידורין אינון. שלא לטמאות זיתים הרבה. אמרו לו אין לך קרוי לח אלא יין ושמן בלבד. היך עבידא קורה אחת לשתי בורות. שתי קורות לבור אחד. מכיון שנטמ' מקצתו אין כולו טמא. ר' הילא בשם ר' יסא תיפתר שהי' בדעתו לעשות תפיס' אחת וגמלך ועשאן שתי תפיסו' א"ר יוסי בי ר' בון הדא דתימר כשניטמא בששלה ומשקיפה שכבר נראה להורמן בטהרה. אבל אם ניטמא עד שלא שילה ועד שלא קיפה לא בדא. ר' טבי ר' יאשיה בשם ר' ינאי הלכה כר' לעזר. ר' יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה כר' ליעזר. ר' הונא בשם ר' חנינא אין הלכה כר' ליעזר. ר' יוסי בי ר' בון רב יהודה בשם שמואל אין הלכה כר' ליעזר. אהא עבד קומי ולא הודי אמר תרתיי כל קבל תרי אינון. א"ל והא רבי יצחק בר נחמן מודי. אפילו כן לא חורי:

חדרן עלך פירות חוצה לארץ

א. אוכלין עראי מן העיסה עד שתגלגל בחיטים ותטמטם בשעורי. גילגלה בחטים וטימטמה בשעורין האוכל ממנה חייב מיתה. כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה ובלבד שיהא שם חמשת רבעים קמח: ב. נדמעה עיסתה עד שלא גילגלה פטור' שהמדומע פטו' ומשגלגלה חייבת. נולד לה ספק טומאה עד שלא גילגלה תיעשה בטומאה. ומשגילגלה תיעשה בטהרה: ג. הקדישה עיסתה עד שלא גילגלה ופדייתה חייבת. הקדישה עד שלא גלגלה וגילגל' הגיזבר ואח"כ פדייתה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה. כיוצא בו המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדיין חייבין משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין. הקדישן עד שלא נגמרו ונגמרן הגזבר ואח"כ פדיין פטורין שבשעת חובתן היו פטורין: ד. נכרי שנתן לישראל עיסה לעשות לו פטורה מן החלה. נתנה לו מתנ' עד שלא גילגל חייבת. ומשגילגל פטורה. העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור חלה פטורה מן החלה: ה. גר שנתגייר והיתה לו עיסה אם נעשית עד שלא נתגייר פטור. ומשנתגייר חייב. ואם ספק חייב ואין חייבין עליה חומש. ר' עקיבה אומר הכל הולך אחר הקרימה בתנור: ו. העושה עיסה מן החיטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייב' ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח. ואם אין בה טעם דגן אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח: ז. הנוטל שאו' מעיסה שלא הורמ' חלתה ונתן לתוך עיסה שהורמ' חלתה אם יש לו פרנס' ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא חלה אחת על הכל. כיוצא בו זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף. ענבי בציר עם ענבי עוללות אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון. ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל ושאר מעשר ומעשר שני לפי חשבון: ח. הנוטל שאור מעיסת חטים ונותן לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה מן החלה. ואם כן למה אמרו הטבל אוסר כל שהוא מין במינו ושלא במינו בנותן טעם:

פירוש

הלכ' ג': לחלה ולנטילת ידים כו' עיין בתוספ' מהאי סיפרי' דר"ל דהא דרב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלות היינו דוקא לק"ש אבל לתפילה בעי לחזור כדמשמע הכא דגרסי' הכא לינבול ולתפיל' אדם מהלך כו' והכי איתא בסיפרא דר"ל בבבלי פ' אלו עוברין ובפ"ק ועוד והרוצה אבל רש"י לא פי' התם טעמא משום נטילת ידים אלא כדי להתפלל בעשרה ואם דצריך לילך ד' מילין וא"כ י"ל דספיר הכ' סה"ל הכא התלמוד דידן לתפילה דלא חשיב אלא כמה שצריך לילך ד' מילין משום נטילה אבל לתפיל' אינו מהלך משום נטילה אלא כדי להתפלל ב"אא דצריך להלך ד' מילין ולכאו דפרשו הת' לתפילה היינו דצריך משום נטיל' צריך לפרש דבנטיל' ידי' בכלל גם נטילה לתפילה ועיין בר"ן דברכו': הלכה ה': וכא. כמו והכא. סי' ותכל אחת דיעשנה בטומאה כו' דמשמע דאם עשאה אחר קבין היתה פטורה דהא נהדיא אסר במתני' אבל קביים אין להם חלק בגם ומסכי דה. דאסר דנוטל מקב חלה היינו בדיעבד אבל הכא דאם עשאה אותם לכתחילה קבין אין ה"נ דאין לה חלק בגם ונפטר' מן החלה: הלכה ז' בלימודתת להיות מפרשה א' מכ"ד כו'. אבל בלמוד' להיו' מפרש א' ממ"ח ניתני א' מכ"ד כו' גרסינן. ופירושו כיון דרגילה לחסרש כדינס הקילו עליה בכמפת אבל בלימודה לעבור על דברי חכמים ומפרשת מ"מ לא הקילו עליה בנסמכת:

סליק פרקא:

מראה מקום ונזה"ג הוה
א בילקוט ה פ"ז
ב לעיל ברכות ל"א ע"א
ג שבת יג פ"ב מ"ד
ד לעיל תרומות ע"א י"ג
ה תוספתא ברכות פ"ה
ו בבלי חולין ע"א. עמא פ"ג פ"ג
ז בבלי ברכות פ"ד
ח עיין נדה מכתים ס"ח ע"ב ובפי' ר"ח ור"ש וז"זנ
ט עיין תוספתא חלה פ"ב
י עיין בני' בסיפרי בשלח פ' נבוחכם ובתוספתא חלה פ"א
יא בתוספ' שם לא מן סבכ תו"ג הני
יב ברכ' זוני' בני' כיתני
יג תוספתא תרומו' פ' ג' תני ר' אליעזר משום ר' אליעזר. לעיל פ"א ע"ב
יד עיין תוספתא שב.
תמר פ"ם תיבת הלכה כר' וכן איתא בר"ח

תאמר הואיל והוא עתיד להחזירה לסולתה תהא פטורה מן החלה. אמר ר' בא בר זבדא עיסת סבורין חייבת בחלה. שלא תאמר הואיל והוא עתיד להחזיר' לסולתה תהא פטורה מן החלה. רב אמר עיסה בותת חייבת בחלה. אמר ר' בון שמא תימלך לעשותה חררה לבנה. א"ר מנא צריכין אנו מבריזין באילין דעברין עביצין רייאן עבדון לון פחות מכשיעור דאינון סברין שהיא פטורה והוא חייבת: הלכה ז'. תני רישמעאל בי ר' יוסי אמר משום אביו אי זו היא המעיסה הנותן חמין לתוך קמח. חליטה קמח לתוך חמין. אותה חמי נחלטה כל צורכה בית שמאי מחייבין. לא נחלטה כל צורכה בית שמאי פוטרין. רבי יוסי ר' יוסא בשם חזקיה בשם ר' חייה בשם רבי הושעיא שני תלמידים שנו אותה. ר' אימי בשם רבי יוחנן על הדבר הזה הלכתי אצל ר' הושעיא רובא לקיסרין ואמר לי שני תלמידים שנו אותה. וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא הנאפה בתנור חייב. באילפס ובקדירה פטור. אי זהו חלוט כרור. א"ר זעירא כל שהאור מהלך תחתיו. אמר רבי יוסי אפילו האור מהלך תחתיו מכיון שהוא עתיד לעשותו כצק חייב בחלה. קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה. ר' יוסי בשם ר' יוחנן והוא שאפיין. חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו פטור דכתיב ראשית עריסותיכם ולא של הקדש. למכור בשוק חייב. לא בדעתו הדבר תלוי. בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא הלקוחות ונמלכו מיד: הלכה ח'. המסריח כריו של חבירו שלא מדעתו ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש. ר' יוחנן אמר נטבל ר' שמעון בן לקיש אמר לא נטבל. מתיב ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש. והתנינן וכן נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה. ואין בשל כולהן כשיעור. א"ל שנייא היא שכן העושה עיסה על מנת לחלקה בצק פטורה מן החלה. א"ל והתנינן נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה. א"ל לא תתיבני נחתום. נחתום לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות והוא חוזר ועושה אותה עיסה. א"ל והתנינן חורי הגמלים שלט בצד העירמה חייב: הרי אילו חייבין. הא בצד ערימה פטור פטורין. א"ר יונה אמר לו ר' יוסי ר' אבהו בשם ר' יוחנן משום יאוש שמואל בר אבא אמר והן שגדלו שבלים. מתיב ר' שמעון בן לקיש לר' יוחנן והתנינן הקדישן עד שלא נגמר ונמרן הגיזבר ואחר כך פריין פטורין. הרי גיזבר כאתר הוא ואת אמרת מה שעשה עשוי. אמר ליה תיפתר כמאן דאמר גיזבר כבעלים. ודלא כר' יוסי דר' יוסי אמר הוא גיזבר הוא אתר. רבי חנניה חברון דרבנין בעי ואפילו יש בשל אחת מהן כשיעור יעשה כדבר שלא נגמרה מלאכתן ויהא פטור מן החלה. דאמר ר' יוסי משם ר' זעירא ר' יונה רבי זעירא בשם ר' לעזר אף במה שבלנין לא נטבל. מפני שהוא עתיד להחזיר לדבר שלא נגמרה מלאכתו: הלכה ט'. איזהו עיסת כלבים ר"ש בן לקיש אמר כל שעירב בה מורסן. מתניתא אמר כזמן שהרועין אוכלין ממנה. פעמי' שאין הרועים אוכלים ממנה. רבי יוחנן אמר כל שעשה כעבין ותני כן עשאן כעבין חייבת עשאה לימודין פטורה. ר' בא בשם שמואל ר' אמי בשם ר' חייה רובא אפילו עשאה קלוסקין והתנינן אם אין הרועין אוכלין ממנה. תיפתר שעשא' משעה ראשונ' שלא יאכלו הרועים ממנה. ונעשית ביום טוב. מתני' דר' שמעון בן אלעזר דתני אין עושין מיום טוב למוצאי יום טוב. והתני ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שאינו אוכל ממנה אלא חתיכה אחת. קומקום חמין אע"פ שאינו שותה ממנו אלא כוס אחד. אבל לאופות אותה אינה אופה אלא צורכה. דתני ר' שמעון בן אלעזר אומר ממלאה היא אשה את התנור פת מפני שהפת יפה בשעה שהתנור מלא. תני מצה גזולה אסור לברך עליה. א"ר הושעיה על שם ובוצע ברך נאץ ה'. א"ר יונה הדא דתימא בתחילה אבל בסוף לא דמים הוא חייב לו. ר' יונה אמר אין עבירה מצוה. רבי יוסי אמר אין מצוה עבירה. א"ר הילא אלה המצות אם עשית כמצותן הן מצות ואם לאו אינן מצות: הלכה י'. ר' יודה בר פזי ר' חנין בשם ר' שמואל בר רב יצחק חלה תולין הוא הייתי אומר מותר לגלגל כהן. לפום כן צריך מימר החלה והתרומה חייבין עליהן מיתה וחומש. עשר מצות אדם עושה עד שלא יאכל פרוס' משום לא תחרוש. כל הזרע בל תחסום. לקט שכחה ופיאה. תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני וחלה. ר' יצחק כידו אתי מיסב לידוי הוא פשט עשרתי אצבעתי' ואמר הרי קיימתי עשר מצות. חלה על הכל. תרומה על הכל. תרומה לה' זה שם המיוחד. מניין שלא עשה כלום עד שישייר מקצת תלמוד לומר מראשית ולא כל ראשית:

חדרן עלך חמשה דברים

א׳ פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה. יצאו מיכן לשם רבי ליעזר מחייב ורבי עקיבה פוטר: ב׳ עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ חייב במעשרות ובשביעית. אמר רבי יהודי אימתי בזמן שהספינה גוששת. עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידיי' מסואבות: ג׳ האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה מפני שהיא יכולה לכסות את עצמה אבל לא האיש. מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה. ורבי עקיבה אומר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין שכשם שהוא קורא לטהורה כך הוא קורא לטמאה. לזו קורא חלה בשם ולזו קורא חלה בשם. אבל קביים אין להן חלה בשם: ד׳ העושה עיסתו קבין ונגעו זה בזה פטורין מן החלה עד שישוכו. ר' אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה: ה׳ המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן. העיסה עצמה חייבת בחלה. והקמח אם יש בו כשיעור חייבת בחלה ואסורה לזרים דברי רבי יהושע. אמרו לו מעשה וקפשה זקן זר אמר להן אף הוא קילקל לעצמו ותיקן לאחר: ו׳ חמשה רבעים קמח חייבין בחלה הן וסובן ומורסנן. חמשת רבעים חייבין. ניטל מורסנן מתוכן וחזר לתוכן הרי אילו פטורין: ז׳ שיעור החלה אחד מעשרים וארבעה. העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו אחד מעשרים וארבעה. נחתום שהוא עושה למכור לשוק וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק אחד מארבעים ושמונה. ניטמאת עיסה שוגגת או אנוסה אחד מארבעים ושמונה נטמאת מזיד אחד מעשרים וארבעה כדי שלא יהא חוטא נשכר: ח׳ ר' ליעזר אומר נטלית מן הטהור על הטמא כיצד עיסה טהורה ועיסה טמאה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמ' חלתה ונותן פחות מכביצ' באמצע כדי שיטול מן המוקף. וחכמים אוסרין:

פרק שני

הלכה א׳. פירות חוצה לארץ כו'. כתיב אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. שמה אתם חייבין. אין אתם חייבין חוץ לארץ. תני זו דברי רבי מאיר. אבל דברי ר' יהוד' פירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ ר' אליעזר פוטר ורבי עקיבה מחייב. טעמא דרבי אליעזר לחם הארץ. לא לחם חוץ לארץ. מה טעמא דר' עקיבה אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ בין בפירות חוץ לארץ. מה מקיים ר' אליעזר טעמא דר' עקיבה אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. חברייא בשם ר' לעזר ר' בא בשם ר' לעזר. רבי הילא בשם ר' שמעון בן לקיש כך משיב רבי עקיבה את רבי ליעזר אין את מודי לי בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחין וסלתות שהן חייבין בחלה. ולאו גידולי פטור הן והוא מקבל מיניה. א"ר יוסי תמיהני איך ר' עקיבה מותיב את ר' ליעזר והוא מקבל מיניה. תמן עד שלא נכנסו לה למפריעה ירשו דא"ר הונא בשם רבי שמואל בר נחמן לזרעך אתן אין כתיב כאן אלא לזרעך נתתי כבר נתתי. מה מקיים ר' עקיבה טעמא דר' ליעזר לחם הארץ בספינה שנכנסה לארץ. אם קירמו פניה מן החוץ ולפני' חייבת. מן החוץ ולחוץ פטורה. על דעתיה דרבי עקיבה היא ספינתה היא עיסת הגוי היא הכנסתן שהכל הולך אחר קרימה בתנור. מודין חכמים לרבי עקיבה כהכנסתן לארץ שהכל הולך אחר קרימה בתנור. מן מה דר' עקיבה מתיב לר' ליעזר והוא מקבל מיניה. ר' יונ' בעא קומי ר' ירמיה בשע' שנכנסו ישראל לארץ ומצא קמח לחה מהו שתהא אסורה משום חדש. א"ל למה לא. עד כדון לחה אפילו יבישה. א"ל אפילו יבישה אפילו קצורה. מעת' אפילו חטין בעליה. כך אני אומר לא יאכלו ישראל מצה בלילי הפסח. א"ר יונה מן דנפקות חהות ולא אמרת לי. שנייה היא שמצות עש' דוח' למצו' לא תעשה. על דעתיה דר' יונה דו אמר מצות עשה דוחה בלא תעשה אע"פ שאינ' כתובה בצידה ניחא. על דעתיה דר' יוסי דו אמר אין מצות עשה דוחה למצות בלא תעש' אלא אם כן היתה כתובה בצידה. מה שיהו תגרי גוים מוכרין להם וכרבי ישמעאל. דרבי ישמעאל אמר כל ביאות שנאמרו בתורה לאח' ארבע עשרה שנה נאמרו שבע שכיבשו ושבע שחילקו. והתיב ר' בון בר כהנ' והכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח. לא בששה עשר. התיב ר' לעזר כי רבי יוסי קומי ר' יוסי והכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים. לא בחמשה עשר יצאו מיכן. ושם ר' אליעזר מחייב ור' עקיבה פוטר א"ר ליעזר מן אתריה ורבי עקיבה מן אתריה. ר' ליעזר מן אתריה מ"ט דרבי ליעזר לחם הארץ בכל מקום שהוא. רבי עקיבה מן אתריה מה טעמא דרבי עקיבה אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבין. ואין אתם חייבין חוץ לארץ: הלכה ב׳. רבנין דקיסרין בשם ר' חנינה כמחלוקה כל מקום אשר תדרך כף רגליכם בו לכם יהיה. אין בכלל אלא מה שבפרט וכרבי יודה. מחייבין לרבי יודה אם בספרי ארץ ישראל והכתיב מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתי' ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם. אלא אם אינו ענין לספרי ארץ ישראל תניהו ענין לספרי חוץ לארץ. מעתה מה שהוה דוד הולך ומכבש כאר נהרי וכאר צובה יהו חייבין בחלה. שנייא היא שהדוד מנית ספרי ארץ ישראל ומכבש

פירוש

הלכה ח': ואין בשל כולהן כו'. פי' ואם יש בשל כולהן כשיעור בודאי נטבל ואע"פ שהם לא עשו ולא עשאה מדעתם וקשיא לר"ל דאמ' המסריח כו' לא נטבל. ועיין ביאור הסוגיא בפי' הר"ש דפרקין וברמ"ש: הלכ' ט'. כעבין. פי' שעשאם כגלוסקאות גדולות ערוכות ועקוספות ולפי' חייבת דגלי דעתיה דללחם עשאה אבל אם עשאה אותם כלמודין. פי' כנסרים בעלמא שלא הקפיד על עריכתן פטור: על שם ובוצע כו'. שפירושו הגוזל ומברך נאץ ה' פלשון בוצע בצע ועיין בטו' א"ח סי' קמ"ט: בתחילה. פי' קודם שאכל כגון על אכילת מצה או המוציא: בסוף. ברכת המזון: דמים הוא כו'. פי' דכבר קנה הגזילה ולית' בעול' ופלוגתייהו דהני אמוראי עיין בבית יוסף ובפי' פרלמה: הלכ' י': כידו כמו כשהוא. כלו' כשהוא בא ליקח את הפת היה עשר אצבעותיו

סליק פרקא:

פירות חוצה לארץ: והוא מקבל מיניה. פי' ר"א קיבל תשובתו: קמח לחה. פי' חדשה: יבשה. פי' משל אמתקד והר"ש בפירוש המשניות אשר לא האריך בזה וגם בתוספות: יעויין שם: מן דנפקות תהית. פי' לאחר שיצאתי ממנו נתחרטתי על שלא אמרתי לו שאני הכא דפלוגת כו':

מראה מקום והגהות

א בבלי ברכות ל"ז ע"ב עי"ש. ב תוספתא חלה פ"א. בבלי פסחי' ע"ב. ג עיין בבלי פסחים ל"ח ע"ב. ד לעיל כ"ב ע"א. ה מעשרות פ"ב ה"ו. ו פ"ג ה"ד. ז לעיל כ"א ע"א. ח תוספתא חלה פ"א. ט תוספתא ביצה פ"ב ושם הגי' אין אופין. י בבלי ביצה י"ז ע"א. לקמן ס"א ע"ב. תוספתא שם הגי' הכונה. כ שם. ל בענין זה בסנהדרין י"ט ע"ב. מ תולי"ל כר ת ועיין במפרש. נ ספרי פ' שלח פ"נעולכם. לעיל כ"א ע"ד. ס לקמן ביצה פ"ה ע"ב. ע בבלי קדושין ל"ח ע"ב. לקמן פ' ע"ד. פ ברמ"פ הגי' מיכן לשם. צ בדפוס וניציאה הגי' ר' ליעזר והר"פ גרי' רבי ר' ליעזר.

ר' יהושע דחמיא ר' יונה ר' אימי בשם ר' יוחנן לא שנו אלא שלשה עשר וארבעה עשר וחמשה עשר· הא ששה עשר עבר והביא כשר· אין תימר איסורו דבר תורה היא לא שנייא היא שלשה עשר היא ארבע' עשר היא חמשה עשר היא ששה עשר עבר והביא פסול· ועוד מן הדא דא"ר זעירא עלי דרב בר דעתון דבני דר' חייה בר רבה הוא סבר דכוותהון אין תימר איסורו דבר תורה רב בר דעתיה דר' יוחנן· והתנינן משחרב ביה התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור· אין תימר איסורו דבר תורה ניחא אין תימר איסורו מדבריהן יש תקנה אחר התקנה· א"ר יוסי בי ר' בון מפני הרחוקין· ר' ירמי' בשם ר' חייא בין בשעת הקרבן בין שלא בשעת הקרבן היום מתיר· א"ר הונא מתניתא דחזקי' פליגא עליו עד עצם היום הזה מלמד שהיום מתיר· יכול אפילו בשעת הקרבן· ת"ל עד הביאכם את קרבן אלהיכם· והתנינן משחרב ביה התקין רבן יוחנן שיהא יום הנף כולו אסור· א"ר יונה איתחבת קומי ר' ירמיה ואמר אין יסבור ר' חזקיה כרבי יודה אמר והלא מן התורה אסור· זמן חשין לצומא רבא תרין יומין אמר לון רב חסדי' למה אתם מכניסין עצמיכם לספק הזה המרובה חזקה שאין ב"ד מתעצלין· בר אבוי שמואל בר רב יצחק חש על גרמיה וצם תרין יומין אפסק ברוכה ודמך: אם השרישו קודם לעומר העומר מתיר ר' יונ' אמר קודם להבאה· ר' יוסי אומר קודם לקצירה· א"ר יונה הבאה מתרת להבא הקצירה מתרת לקצירה· א"ר יוסי קצירה מתרת הבאה וקצירה· לפום כן ר' יוסי הווי בה קצר לרכים ונטמא חזר חיחיד לאיסורו· ר' יונה אמר קודם לקצירה· ר' יוסי אמר קודם להבאה· א"ר יונה מילתיה דכהנא מסייעא לי דכהנא אמר ואם תקריב מנחת בכורים לה'· זו ביכירה האחרת לא כיכירה· הגע עצמך אפילו עשבים אפי' השרשה העומר בא ומתיר· ולא קודם לקצירה אנן קיימין· ועוד מן הדא דתני המנכש בשלשה עשר ונתלש הקלח בידו הרי זה שותלו במקום הטינא אבל לא במקום הגריד· הרי יש כאן שלשה עשר וארבעה עשר וחמשה עשר ומקצת היום ככולו· א"ר יוסי מילתיה דר' אבינא מסייע לי דאמר ר' אבינא תיפתר כהדא מתניתא במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בארבעה עשר אבל במקו' שנהגו לעשו' מלאכה בארבעה עשר לא בתלוש שמא במחובר· אשכח תני מקום שנהגו לעשות מלאכה בתלוש עושין אפילו במחובר: ואם לא אסורין עד שיביא עומר הבא: רבי לעזר שאל מהו שיביא העומר מהן איפשר לומר חדש וישן אין תורמין ומעשרין מזה על זה· ואת אמר הכן. התיבון הרי שאר המינין הרי הן חלוין בעומר ואין העומר בא מהן· לא אם אמרת בשאר המינין שלא כשרו למנחת העומר תאמר בשעורין שכשרו למנחת העומר· חברייא בשם רבי לעזר ראשית קצירך ולא סוף קצירך· ר' זעירה בשם רבי לעזר ביכורין אין אילו ביכורין· מה נפק מבינידון· עבר והביא· על דעתהון דחברייא פסול· על דעתיה דרבי זעירא כשר דברי חכמים· רבי יוסי בי רבי בון ר' חייה בשם רבין בר חייה והן שהביאו שליש לפני ראש השנה· אבל הביאו שליש לאחר ראש השנה העומר בא מהן: הלכה ב'· א"ר יעקב בר זבדי זאת אומרת שלוקין על חלתן דבר תורה· ר' ירמיה בשם ר' חייה בר ווא תיפתר שאכל כזית מזה וכזית מזה· אמר רבי יוסי אפילו תימר כזית מכולהון· שנייא היא שכולהן לשם חמץ: מחלפה שיטתיה דרבי יוסי· תמן הוא אמר שני דברים רבין על אחד ומבטלין אותו והכא הוא אמר הכין· א"ר יוסי בי ר' בון כיני מתניתא אי כזיה מזה וכזי' מזה: הלכה ג'· הא הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בכל כרבנן· ר' חייה בשם ר' יוחנן כיני מתניתא הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהם· מה נן קיימין אם כאומ' פת תורה מעתה אף האומ' תבואה תורה יהא אסור בכל דכתיב ותבואת הכרם· אי כאומר פת סתם אין לך קרוי פת סתם אלא חיטין ושעורין בלבד· א"ר יוסי קיימתיה במקום שאוכלין פת כל אין לך קרוי פת סתם אלא חמשת המינין בלבד: הלכה ד'· רבי הושעיה שאל לכהנא מניין שהן חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות· א"ל לא תימר לי תרימו וכן תרימו· חזר ואמר מארבע עשרה· מה ארבע עשרה חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות אף לילו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות· ר' יוחנן בשם רבי ינאי וזה אחד משלשה מקריות שהן מחוורין בתורה. ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך מה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו· יצא הבקר שידך וידו שוין בו· היא לקט היא שכחה היא פיאה היא הבקר: מעש' ראשון שניטלה תרומתו ומכיון שניטלה תרומתו לאו כחולין הוא· תיפתר שהקדימו כשבולין· דאמר רבי אבהו בשם ר' שמעון בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו כשבלין פטור מתרומה גדולה· א"ר יוסי כתיב את כל חלבו את מקדשו ממנו לא חלבו וחלב חבירו· א"ר יוסי כתיב והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר ולא תרומ' ומעשר מן המעשר· כשמידה ואח"כ הפריש תרומה מעשר שבו· אבל אם הפריש תרומת מעשר ואחר כך מידהו לא כרא· כשהפריש ממנו עליו אבל אם הפריש ממקום אחר עליו לא כרא: מעשר שני והקדש שנפדו· רבי זעירא ר' יוסי ר' חמא בר עוקבא ר' הלל בן הלים מטי בה בשם רבי יודה דמן הדא· מעשר שני שהקדימו כשבלין פטור מתרומה גדולה· ר' יונה בעי כמאן דאמ' אינו כנכסיו כרם כמאן דאמר כנכסיו הוא חייב· א"ל אוף אנא סבר כן הוי מעשר שני הואיל וכל עמא מודיי שהוא כנכסיו חייב הוי פליגא היא· מאן דאמר חייב אפי' תרומה שבו חייבת· מאן דאמר פטור אפילו חולין שבו פטורין· מאן דאמר חייב עשאן תרומת מעש' על מקום אחר סה את עבר לה כגריש שנדמע בעיסה שנדמע· ר' יוחנן אמר אנא בעיתה· רבי יאשיה אמר אנא בעיתה· מה בין גריש שנדמע לעיסה שנדמע· גריש שנדמע את אמר חייב· עיסה שנדמע את אמר פטורה· רבי תנחומא בשם רבי חונה גריש שנדמע עד שלא נדמע עבר והפריש ממנו תרומה אינה תרומה· עיסה שנדמעה עד שלא נדמעה עבר והפרי' ממנו חלה אינה חלה דתנינן תמן המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן: ומות' העומר· מתני' דלא כר' עקיבה דר' עקיבה מחייב בחלה ובמעשרו': ותבואה שלא הביאה שליש· מה טעמ' דרבנין נאמר לחם בפסח ונא' לחם בחלה מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם שנ' בחלה דב' שהוא בא לידי מצה וחמץ· מה טעמא דר' לעזר כתרומת גורן כן תרימו אותה· מה תרומת גורן מפירות שהביאו שליש· אף זו מפירו' שהביאו שליש· ולית לר' לעזר לחם לחם· אשכח תני בשם ר' לעזר אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח· מהו שחייבין על לחם שלו משום חדש· א"ר יונה כתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו· את שחייבין על קלי שלו משום חדש חייבין על לחם שלו משום חדש· את שאין חייבין על קלי שלו משום חדש אין חייבין על לחם שלו משום חדש· אמר רבי זעירא כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך· דבר שהוא נורע ומצמיח· יצא פחות משליש שאם נורע אינו מצמיח· פשיטא על דרבנין בהן פחות משליש שאינו נגרר לעניין המעשרו'· רבי חייה בר יוסף שאל על דעתיה דר' לעזר מהו שיהא נגרר לעניין חלה כעיס' האורז. שמואל בר אבא בעי אי זהו חדש וישן שבחלה· שתי שרות אחת הביאה שליש ואחת פחות משליש לחלה אחת למעשרות שתים· אחת פחות משליש ואחת עשבים לחלה שתים למעשרות אחת· אחת הביאה שליש ואחת עשבים בין לחלה בין למעשרות שתים: הלכה ה'· בנתיים מהו· רבי יונה בשם רבי שמעון בן לקיש בנתים כבראשונה· רבי יוסי בשם ר"ש בן לקיש בנתיים כבאחרונה· אי זהו בנתיים· העושה עיסה מן הטבל חלה חייבת בתרומה תרומה חייבה בחלה· מניין שחלה חייבת בתרומה· ר' יצחק בשם ר' שמואל בר מרתא בשם רב חלה תרימו תרומ'· מחלה תרימו תרומ'· מניין שתתרומה חייבת בחלה מן קושי' פתרין הדין קרייא מאותה שכתוב בה ראשית תרימו הלה: הסופגנין טריקטא· הדובשנין מלי גאלה· והאיסקריטין חליטין דשוק· וחלת משרת חליטין דמיי· רבי יוחנן אמר טריקטא חייבת בחלה ואומר עליו המוציא לחם מן הארץ· ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח· ר' שמעון בן לקיש אמר טריקטא אינה חייבת בחלה ואין אומרי' עליו המוציא לחם מן הארץ· ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח· רבי יוסי אמר תרתיי רבי יוחנן אמר טריקטא חייבת בחלה ואומר עליה המוציא לחם מן הארץ· ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח· רבי שמעון בן לקיש אמר טריקטא אינה חייבת בחלה ואין אומר עליה המוציא לחם מן הארץ ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח· רבי יוסי אמר חורי רבי יוסי א"ר יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה ואומר עליו המוציא לחם מן הארץ ויוצא בה ידי חובתו בפסח· ר"ש אומר כל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחלה ואין אומרי' עליו המוציא לחם מן הארץ ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. א"ל ר' יוחנן ובלבד על ידי משקה· מתני' פליגא על ר' יוחנן הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המשרי והמדומע פטורה מן החלה· פתר לה כסופגנין שנעשו באור· ואין יוצאין בסופגנין שנעשו בחמה· ויוצאין בסופגנין שנעשו באור· ולית הדא פליגא על רבי שמעון בן לקיש· פתר לה בשרוה האור מהלך מן הצד· מילידהון דרבנין פליגין· כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בההן מדומע· דתנינן הכא שרובה תרומה תרומה· א"ל אוף אנא סבר כן· אלא כד תיסוק לארעא דישראל את שאל לה· כד סלק להכא שמע רבי יסא בשם ר' יוחנן אפילו סאה אחת שנפלה על תשעים ותשע חולין· א"ר אבהו כד משיב רבי שמעון בן לקיש לר' יוחנן הסאה פוטרת את הכל· א"ל וכי עיגול בעיגולין דבר ברי שהתרומ' עלה בידו ואת אמרת דבר קל הוא אף הכא קל הוא ויתבינה שנייא הא בעיגולין שכבר בטלו· רבי יונה ור' יוסי תריהון בשם רבי זעירא אפילו חיטין בחיטין טוחן ומתיר· ופחות מחמשת רבעים כתבואה· א"ר אבינא הדא אמרי כשהיו פחות מחמשת רבעים· אבל אם הוו חמשת רבעים מצומצמין לא כרא· רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי אבונא לא על הדא אתאמרת· אלא על הדא דאמר ר' יוחנן מדומע פטור מן החלה· ספק מדומע והנאכל משום דימוע חייב בחלה עליה· ר' יוסי בי רבי בון בשם ר' אבונה הדא דאיתמר כשהוו יותר מחמשת רבעים אבל אם הוו חמשת רבעים מצומצמין פטורה מן החלה: הלכה ו'· חדא איתא שאלת לרבי מנא בגין דאנא בעייא למעבר אצוותי אמרי מהו דינסבנה ותהא פטורה מן החלה· אמר לה למה לא אתא שאיל לאבוי· אמר ליה אסור שמא תימלך לעשותה עיסה: וכן הקטבקאות חייבות· רבי יהושע בן לוי

פירוש

חשין לצומא רבה: פי' ב"כ שמא לא כיונו ב"ד את החודש ומשום ספיקא דספ' עשו ב' ימים כו' כפורי: אפסק ברוכה. פי' שנפסקו בני מעיו ומת: הטינא. פי' מקום הגלגל והיינו גריד. פי' מקום הזנב: הלכה ד'. שאל לכהנא מניין כו'. פי' האשה היה מתמיה על הנך דקתני במתניתין למה לא פטירי מן החלה כמו מן המעשרות והשיב לו כהנא לא תימא לי כו' כלומר לא תקשי לי אמאי דכתיב כתרומת גורן כן תרימו אותה דיש ללמוד מי' שבכאן ה' שחלקו שנתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשרו' כדמסיק מה ארבע עשר כו': אנא בעית'. פי' אני שאלתי זאת הבעיא דקיימי בתר הכי מה בין גדש כו': בא לידי מצה וחמץ. פי' ת"פ פירש תבואה שלא הביא שליש האמיל והי' בא לידי חמץ ומצה חייבת בחלה אבל פטורה מן המעשרות משום דכתיב תבואת זרעך דבשאין נורע ומצמיח יצאת תבוא' שלא הביאה שליש: הלכה ה': ותרומה חייבת בחלה. פי' אע"ג דתרומה פטור מן החלה ה"מ בשנילושה אחריכן אבל הכא שגלגל' קודם שקרא עליו שם תרומ' חייבת בחלה: ובלבד ע"י כו'. פי' הר"מ ש כלומר נהא שדיכא לך ע"ש: הלכה ז': אצוותי. פי' תרגום של עריסותיכם הוא אצוותכן. כלומר שאותה האשה לשה עיסתה לאמרי והאם כמין סופגנין ואיסקריטין דפטורין מחלה ושאלה באותה מקלה מרגילה לקחת למעות שלא בדרך אימרי אי יכולה לעשות בלא חלה תעין ברמ"ש דפסחי':

מראה מקום והגהות

א הגי' מטונגתי' והר"א פ גרי' כני' דהכא דא"ר זעירא עליה דרב וכו'. ובדפוס ווניצי' הגי' דא"ר זעירא על ידי דרב ברבי וכו'.

ב סוכה ס"ג ק"ג ר"ה פ"ד ס"ג. מנחו' פ"ו מ"ה. ת"כ פ' אמור פ"י ה"י. לקמן סוכה כ"ד ע"א. ר"ה כ"ט ע"ב.

ג לקמן ר"ה כ"ו ע"ב.

ד שם הגי' אנוה דרב שמואל וכו'.

ה שאלתות כרת' עי' ערוך ערך ברוכא ס'.

ו בבלי פסחים כ"ה ע"א.

ז תוספתא פסחי' פ"ב.

ח לקמן נדרים מ ע"ב.

ט נ"ל כל פת.

י לעיל פ"ה ע"א וש"נ.

יא בבלי ברכות פ"ו ע"א. שבת קכ"ו ע"ב. עירובין ל"א ע"ב. פסחים ל"ה ע"ב. ביצה י"ג ע"ב.

יב פ"ב ס"ה

יג פסחו' פ"י ס"ד.

יד לעיל מעשרות פ"ט ע"א.

טו בבלי פסחים ל"ז ע"א.

טז בבלי ברכות ל"ז ע"ב.

יז אולי חסר פה בן לקיש.

יח לעיל תרומות מ"ג ע"א.

יט לעיל פ"ה ע"א.

מסכת חלה

א׳ חמשה דברי׳ חייבין בחל׳ החיטי׳ והשעורין והכוסמין ושיבולת שועל והשיפון הרי אלו חייבין בחלה׳ ומצטרפין זה עם זה׳ ואסורין בחדש מלפני הפסח ומלקצו׳ מלפני העומר׳ ואם השרישו קודם לעומר העומר מתירין ואם לאו אסורין עד שיבוא העומר הבא: ב׳ האוכל מהן כזית מצה בפסח יצא ידי חובתו׳ כזית חמץ חייב בהכרת׳ נתערב אחד מהן בכל המינין הרי זה עובר בפסח׳ הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן דברי ר״מ׳ וחכמים אומרים הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן׳ וחייבין בחלה ובמעשרות: ג׳ אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות׳ הלקט השכח׳ והפיאה וההבקר ומעש׳ ראשון שנטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו ומותר העומר ותבואה שלא הביאה שליש׳ ר׳ לעזר אומר תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה: ד׳ אלו חייבין במעשרות ופטורין מן החלה׳ האורז והדוחן והפרגין והשומשמין והקטניות ופחות מחמשת רבעים בתבוא׳ הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה: ה׳ עיסה שתחילתה סופגנים וסופה סופגנים פטורה מן החלה׳ תחילתה עיסה וסופה סופגנין תחילתה סופגניןוסופ׳ עיסה חייבת בחלה׳ וכן הקטבקאות חייבו׳: ו׳ המעיסה ב״ש פוטרין וב״ה הלל מחייבין. החליטה ב״ש מחייבין וב״ה פוטרין׳ חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו פטור למכור בשוק חייב: ז׳ נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה ונשים שנתנו לנחתום לעשות להם שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה: ח׳ עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנ׳ חייבת בחלה ומערבין בה ומשתתפין בה ומברכין עליה ומזמנין עליה ונעשית ביום טוב ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח׳ ואם אין הרועים אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה ואין מערבין בה ואין משתתפין בה ואין מברכין עליה ואין מזמנין עליה ואינה נעשית ביום טוב ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח׳ בין כך ובין כך מטמא טומאת אוכלין: ט׳ החלה והתרומה חייבין עליהן מיתה וחומש ואסורה לזרים והן נכסי כהן ועולין באחד ומאה ומעונין רחיצת ידים והערב שמש ואינן ניטלין מן הטהור על הטמא אלא מן המוקף ומן הדבר הגמור׳ האומר כל גורני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת:

פרק ראשון

הלכה א׳ חמשה דברים חייבין בחלה כו׳ כתיב והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה׳׳ יכול יהו כל הדברים חייבין בחלה׳ ת״ל מלחם ולא כל לחם. אם מלחם ולא כל לחם אין לי אלא חיטין ושעורין בלבד׳ כוסמין שיבולת שועל ושיפון מניין׳ ת״ל ראשית עריסותיכם ריבה וריבת הכל׳ ר׳ יוסי בשם ר״ש תני ר׳ ישמעאל בן ר׳ יונה ר׳ זעירא ר״ש בן לקיש בשם ר׳ ישמעאל׳ אמר ר׳ מנא אולית לקיסרין ושמעית ר׳ אחווה ר׳ זעירא זאבא חות אל כשם ר׳ ישמעאל אומר נאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה׳ מה לחם שנא׳ בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם שנ׳ בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ׳ ובדקו ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ׳ אלא חמשת המינין בלבד׳ ושאר כל הדברים אינן באין לידי מצה וחמץ אלא לידי סירחון׳ תני א״ר יוחנן בן נורי קרמית חייבת בחלה ר׳ יוחנן בן נורי אמר באה לידי מצה וחמץ ורבנין אמרין אינה באה לידי מצה וחמץ׳ ויבדקוה׳ על עיקר בריקותה הם חולקין׳ ר׳ יוחנן בן נורי אמר בדקוה ומצאוה שהיא באה לידי מצה וחמץ׳ ורבנן אמר בדקוה ולא מצאו אותו שהיא באה לידי מצה וחמץ: תמן תנינן תפוח שרסקו ונתנו לתוך עיסה וחימצה הרי זו אסורה׳ תני ר׳ יוסי אומר מותר׳ ר׳ אחא ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסי בן חנינ׳ מפלינן במחמץ במימיו. אבל במחמץ בגופו דברי הכל מותר׳ ר׳ יוסי כדעתיה דו אמר תמן אין תבשילו תבשיל בהוד וכן הוא אומר הכא אין חימוצו חמץ בהוד׳ וכמא דאת אמר אין לך בא לידי מצ׳ וחמץ אלא חמשת המינין בלבד׳ והכותה אין לך מגרר עם כולן אלא חטים ושעורים בלבד׳ ר׳ הילא בשם ר״ש בן לקיש לא שנינו אלא העושה עיסה מן החטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החיטין

בלבד׳ מהו שיהו חייבין על קלי שלו משום חדש׳ א״ר זעירא כתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו׳ את שחייבין על לחם שלו משום חדש חייבין על קלי שלו משום חדש׳ את שאין חייבין על לחם שלו משום חדש אין חייבין על קלי שלו משום חדש׳ ר׳ ירמיה בעא קומי ר׳ זעירא עירב ארבעת קבין בפני עצמן וחימצן׳ וארבעה קבין בפני עצמן ועירבן הרי בשעת חיובן לבא לידי מצה וחמץ׳ אתייא דר׳ יונה כר׳ ירמיה׳ ודר׳ יוסי כר׳ זעירא׳ אתייא דר׳ יונה כר׳ ירמיה׳ כמה דר׳ ירמיה אמר עד שיהא קרוי לחם׳ כך ר׳ יונה אמר עד שיהא קרוי לחם׳ ודר׳ יוסי כר׳ זעירא כמה דר׳ זעירא אמר מינו קרוי לחם כן ר׳ יוסי אמר מינו קרוי לחם׳ אתיא דר׳ יוסי כר׳ הילא אע״ג דו פליג עלוי׳ ר׳ שמואל בר נחמן שמע כולהן מן אהן קרייא׳ ושם חיטה שורה ושעורה נסמן וכוסמת גבולתו׳ ושם חיטה׳ אלו החטים׳ שורה׳ זו שיבולת שועל ולמה נקרא שמה שורה שהיא עשויה כשורה׳ שעורה. אלו השעורי׳׳ נסמן׳ זה השיפון׳ וכוסמת׳ זה הכוסמין׳ גבולתו׳ לחם׳ עד כאן גבולו של לחם ולמידין מן הקבלה׳ א״ר סימן מן מה דכתיב ויסרו למשפט אלהיו יורינו׳ כמו שהוא דבר תורה׳ א״ר סימון אילין נשייא דאמרן לא ניעל בנינן לכנישתא אין המי ליה מילף-מילף הוא. לא עבדין טבאות אלא ויסרו למשפט אלהיו יורינו׳ ר׳ יודה בר פזי בשם ר׳ יונתן דר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקא הוא׳ דתני ר׳ יוחנן ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה אומר יכול הביא מן הכוסמין ושיבולת שועל והשיפון׳ ודין הוא ומה אם החיטין שכשרו לשא׳ כל המנחו׳ לא כשרו למנחת העומ׳׳ כוסמין ושיבולת שועל והשיפון שלא כשרו׳ לשאר כל המנחות אינו דין שלא יכשרו למנחת העומר׳ השעורין יוכיחו שלא כשרו לשא׳ כל המנחות וכשרו למנחת העומר׳ לא אם אמרת בשעורין שמנחת סוטה באה מהן׳ תאמר בכוסמין ושיבולת שועל ושיפון שאין מנחת סוטה באה מהן׳ יצאו החטים מן הכתוב וכוסמין ושיבולת שועל והשיפון מק״ו׳ א״ר יוסי מי סבי׳ סבור ר׳ יודה בן פזי שמנחת העמר באה מן הכוסמין ושיבולת שועל ושיפון׳ אלו מן דאמר האנים שהורות עלי שמא אינו מותר בלבנות׳ אלא שחורות אמר לבנות לא אמר והכא שעורה אביב אמר׳ שבולת שועל אביב לא אמר׳ ברם כרבנין ג׳ מינין הן׳ השיפון מין כוסמין׳ שיבולת שועל מין שעורי׳׳ רבנין דקיסרין בעיין מה תנינן ה׳ מינין לא חמשה דברים׳ שני דברים מין אחד. ושני דברים מין אחד: תמן תנינן איזהו מין במינו החטים אין מצטרפין עם הכל אלא עם הכוסמין׳ השעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החטי׳׳ ר׳ יוסי א״ל פתם׳ ר׳ יונה בשם ר׳ יוחנן חמן בנשוך וכאן בבלול׳ תני ר׳ חייה כן וכולן שבללן ׳תבואה קמחים ובציקות מצטרפות. עירם ראשי עיסות׳ א״ר יוסי והן נשוך לאו כמעירם הוא׳ את אמר אינו מצטרף והכא אינו מצטרף׳ מהו שילקו על חלתן דבר תורה׳ ר׳ יונה בשם שמואל ר׳ יוסי ר׳ אבהו בשם ר״ש בן לקיש אין לוקין על חלתן דבר תורה׳ א״ר יעקב בר אחא ר״ש בן לקי׳ כדעתיה ראיתפלגון הפיגול והנותר ששחקן ר׳ יוחנן אמר לא ביטלו זה את זה׳ ור״ש בן לקיש אמר ביטלו זה את זה׳ א״ר יוסי ולא דמיין תמן אמר זה אסור וזה אסור׳ ברם הכא שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו׳ וכבר ביטלו עד שלא נעש׳ איסור׳ אילו א׳ עשה חמש עיסות מחמשה מינין ועירבן. וא״ר בן לקיש אין לוקין על חלתן דבר תור׳ יאות׳ הלל הזקן היה כורך שלשתן כאחת׳ א״ר יוחנן חלוקין על הלל הזקן והא ר״י כרך מצה ומרור׳ כאן בשעת המקדש כאן שלא בשעת המקד׳׳ ואפי׳ תימר כאן וכאן בשעת המקד׳ שני דברי׳ רבי׳ על אחד ומבטלין אותו: ר׳ יוסי בשם ר״א כשם שאין האיסורי׳ מבטלי׳ זה את זה כך אין המצו׳ מבטלות זו את זו: ר׳ יהושע דרומי׳ בעי עשה עיסה מחמשת המינין וחזר ועש׳ חמש עיסות ממין אחר ועירבו׳ חיטין שבו מהו שיבטלו חיטין שבו ושעורין שבו מהו שיבטלו שעורין שבו׳ א״ר חייה בר אדא לא כן א״ר יוסי שני דברים רבין על אחד ומבטלין אותו׳ לא צורכה דלא עשה חמש עיסות מחמשה מינין ועירבן וחזר ועשת חמש עיסות מחמשה ולא עירבן. חיטי׳ שבן מהו שיבטלו חטים שבן ושעורין שבן מהו שיבטלו שעורים שבן: ואסורין בחדש מלפני הפסח איח הגי׳ תני מלפני הפסח איח תני מלפני העומר׳ מאן דאמר מלפני הפסח מסייע לר׳ יוחנן׳ מאן דאמר מלפני העומר מסייע לחזקיה׳ דא״ר יונה בשם חזקיה בשע׳ הקרבן הקרבן מתיר שלא בשעת הקרבן היום מתיר׳ ר׳ יוסי בשם חזקית בשעת הקרבן הקרבן מתיר׳ מודי חזקיה שלא בשע׳ הקרבן היום מתיר׳ ר׳ יוחנן אמר בין בשעת הקרבן בין שלא בשעת הקרבן היום מתיר׳ א״ר הילא טעמא דר׳ יוחנן עד עצם היום הזה מלמד שהיום מתיר׳ יכול אפי׳ בשעת הקרבן ת״ל עד הביאכם את קרבן אלהיכם׳ יכול הבאה ממש׳ ת״ל עד עצם היום הזה׳ הא כיצד טול מבנתיים׳ זמן הבאה׳ מודי ר׳ יוחנן באיסור שהוא אסור׳ איסורו מהו ר׳ ירמיה אמר איסורו דבר תור׳׳ ר׳ יונה ור׳ יוסי תרויהון אמרין איסורו מדברי׳הן׳ א״ר יוסי מילהון דרבנין מסייען לן דתני תמן אין מביאין מנחות ובכורים ומנחת בהמ׳ קודם לעמר ואם הביא פסול׳ ואמר

פירוש

חמשה דברים חייבין בחלה כו׳. קרמית פי׳ בערוך שהוא כמו קנפי דאנפא דנפרק עמין פסין ופירושו שם עשב הוא ולקמן בפסחים פירשתי שהוא קלה הנקרי׳ בלע״ז כיילא בן פלאתי: ולמידין מן הקבלה. פ׳ כתביה: אילין נשייאי פי׳ אלו הנשים שאומרות לא ככנים בניכו לבית המדרש כי אין בו תועלת כי מישראלי בסלו ללמוד ילמוד בלא הדרכ׳ ולא טוב הם עושי׳ שנ׳ ויסרו למשפט וגו׳ כלומר שאביו ואמו צריכין ליסרו ולהדריכו ואח״כ אלהיו יוריכו ואגב דאייתי להאי קרא משום תמם׳ מיכי׳ הכרמוי׳ נכתוב מייתי נמי להאי דרוש לכבא:מן דאמר.כמו שאן אמר: המן בנשך׳ פי׳ הא דתנן שאין מצטרפין כול׳ בנשך כלומר שכל עיסה נעשית בפני עצמו ואח״כ נשכו ונתחברו יחד ולפיכך אין מצטרפי׳ כולם אלא כמו שמפורשין בפסח׳ לקמן אבל במתניתי׳ דהכ׳ איירי בכל הקמחי׳ כבללו ונעשין עיסה אחת לפיכך מצטרפין כולן: עירם: פל׳ עריסותיכם פי׳ שאם ערבן לאחר שנעשו כל אחד עיסה בפני עצמו ערבן וא״ר יוסי נזה שהוא כמו הנשוך וכשם שבנשוך אתה אומר שאינו מצטרף אף בעירום אינו מצטרף: חטים שבן כו׳ נ״ל חיטים מהו שיבטלו חיטין שברוכן כל שכן נ״ל שבו: היום מתיר׳ פי׳ שהאי׳ פני המזרח כדאיתא במנחות פ׳ ר׳ ישמעאל:

מראה מקום והגהות
עיין סיפרי פ׳ שלח פ׳ גנולכם לקמן פסחי׳ כ״ט ע״ב.
שם הגי׳ בר זעירא.
שם הגי׳ אבא.
נגלי מנחות ע׳ ע״ב.
נגלי פסחי׳ [illegible] ירושלמי [illegible] תוספתא חל׳ פ״א.
תוספתא פ״י פ״ב [illegible] פ״ו ע״א ופ״ב.
שם מה פלינן.
לקמן נ״ס ע״ב.
[illegible] ה״ה.
פ״ד ס״ג. לקמן [illegible] ע״ד.
נגלי זבחים [illegible] פ״א.
נגלי פסחים [illegible] פ״א.
נגלי זבחים [illegible] ע״א ושם [illegible] ר׳ אלעזר
נגלי מנחות ע׳ ע״ב.
נגלי שם ס״ח ע״א.
מנחות פ״י מ״ג.

רעקיבה בן יוסף בא לכאן. באותה שעה תחזיר רבי לעזר בן
עזריה כל המעשרות שנטל. א"ר יצחק בר לעזר כשרותה בעיא
מולי סבא דקיסה מיניה וביה כל נוטה דלא ביה בשעתה לא
ביה: הלכה ו. הכל מודין בפת ושמן שהוא צריך לבער. ביין
ובתבלין שהוא כמבוע. מה פליגין בתבשיל בית שמאי אומרי'
צריך לבער. ובי הלל אומרי אין צריך לבער. מה טעמא דבית
שמאי. ותני הכסף בלבד בידך. מה טעמא דבית הלל. אפי'
מחללו מהו מועיל. ולא טבל הוא. ר' הילא בשם שמואל ואת
אומרת שהטבל קרוי קודש. א"ר יודה מעשה ברבן גמליאל
והזקנים שהיו יושבין על מעלות האולם בהר הבית. והיה יוחנן
הכהן הסופר הלז יושב לפניהן אמרו לו צא וכתוב אחינו בני
גלילא עילאה בני גלילא ארעיתא שלמכון יסגא מודענא לכון
דמטי זמן ביעורא תפקון מעשריא מן מעטני זיתאי. לאחנא בני
דרומא עילאה ובני דרומי ארעיתא מודעני לכון דמטא זמן ביעורי
תפקון מעשרי מעמרי שיבליא. לאחנא בני גלותא דבבל ובני
גלותא דמדי ובני גלות' דיון ושאר כל גלוותהון ישראל שלומכון
יסגא מודע אנא לכון דאימריה רכיכין וגוזליי דקיקין ושפר באנפיי
ובאנפי חבריי מוספא על שתא דה תלתין יומין. הדא אמרה
שאין נותנין מעשר לכהונה. שנייא היא שהיה ר' יהושע בן חנניה
תמן. א"ר חנניה הדא אמרה שהיה רבן גמליאל צריך לכוח.
אמר רבי יהושע בפירות מחוברין לקרקע אילו קופתו של רבי
גמליאל נתונה לתוך ביתו של רבי יהושע ואומר יזבה. למעשר
שבה כלו עשה עד שיסים. ר' רדיפה אמר איתפלגון ר' ירמי'
ור' יוסי חד אמר הראוי ליטול זכה. ותרנ' אמר הראוי ליתן
זכה. מ"ד הראוי ליטול וכה כל שכן ראוי ליתן. ומה דאמר
הראוי ליתן הא ליטול לא. הא מתני' פליגא על מ"ד הראוי
ליטול זכה. ותמן תנינן האומר תן גט זה לאשתי שכן ראוי הוא
לקבל גט בתו ושטר שחרור זה לעבדי שכן הוא ראוי לקבל שטר
שחרור. ותנינן התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי
אם רצה להחזיר יחזיר. והעבד ראוי להוליך את הגט. פתר לצדדין
היא מתניתא פליגא על מאן דאמר הראוי ליתן זכה. דתנינן
תמן עישור אחד שאני עתיד למוד נתון לעקיבה בן יוסף כדי
שיזכה בו לעניים ומושכר לו מקומו. ורבי עקיבה ראוי הוא
ליטול. פתר לה עד שלא העשיר. ואפי' תימר משהעשיר תיפתר
שהיה פרנס ויד הפרנס כיד העני. מילתיה דר' יהושע בן לוי
אמרה הראוי ליטו' זכה דר' יהושע בן לוי אמ' בבעל הבית עשיר
נחלקו. אבל בבעל הבית עני מאחר שהוא ראוי ליטול זכה:
הלכה ז. ויתודה ביום טוב הראשון של פסח. כדי שיהא לו
מה לוכל ברגל. ויתודה בשחרית עד כאן מצוה הוא לוכל. תני
והביכורים. מאן תנא ביכורין רבנין. מאן לא תנא ביכורין.
ר"ש. דתנינן נתחייבו בביעו' ור"ש פוטר. נתתיו ללוי מיכן שאין
נותנין מעשר לכהונה. א"ר יונה זאת אומרת נשרף טיבלו אינו
יכול להתודות. אית תניי תני כל המצות שכתובה מעכבות.
אית תניי תני כל המצות שבפרשה מעכבות. ר' אחא בר פפא
בעי קומי ר' זעירא אפי' הקדים תפילה של ראש לתפילה של יד
אל אוף אנא סבר כן. א"ר יוסי בי ר' בון צריך לומר חלה
על כל תרומה על הכל לה' זה שם המיוחד. מניין לא עשה
כלום עד שישייר מקצת. תל' מראשית ולא כל ראשית. מניין
שהוא עוכר בעשה. ר' לעזר בשם ר' סימיי לא נתתי ממנו למת
מה גן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין דבר שהוא אסור לחי.
לחי הוא אסור לא שכן למת. אלא אי זהו דבר שהוא מותר
לחי ואסור למת הוי אומר זו סיכה: הלכה ח. ר' הונא בר
אחא בשם ר' אלכסנדרא בוא וראה כמה גדול כחן של עושי
מצוה שכל השקפ' שבתורה ארורה וזה בלשון ברכה. א"ר יוסי
בן חנינא ולא עוד אלא שכתיב בה היום הזה. תניי יומא.
ר' יודה בר פזי פתח בה אבוא בגבורות ה' אלהים. כתוב את
שני בני יצהר העומדים על אדון כל הארץ. ר' אבהו אמר
איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמר אילו שהן
באין בתרומה לפני הב"ה. ותרנה אמר אילו שהן באין מכח המצות
ומעשים טובים לפני הקב"ה. רב הוה ליה כיתן ולקת. שאל לר'
חייה רובא מהו מיכוס צפר ומגבלא ארמיה בורע כיתן. א"ל
נבילה. ולמ' לא א"ל טריפה. כגון דר' מאיר דר' מאיר אמר טריפ'
חייבת בכיסוי. לא כן א"ר אמי משם ר' שמעון בן לקיש משעלו מן
הגולה לא לקת פשתן ולא החמיץ יין ונתנו עיניהן בזכות ר' חייה
הגדול ובניו. ורב כהדא שמע אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה.
ר' אבהו אמר איתפלגון רבי יוחנן ור"ש בן לקיש חד אמר שכל
באי העולם כאין בצדקה ואילו באין בזרוע. וחרנה אמר שכל טובות
ונחמות הבאות לעולם בזכותן והן אין נהנין מהן כלום. כגון
מר זוטרא דמצלי על חורנין ומתעני ועל נפשיה לא מתעני. תני
למחלוקת ניתנו דברי ר' יודה. ר' יוסי אמר לבית דירה ניתנו. אחיא
דרבי יודה כר' יוסי. ודר' מאיר כרעתיה דתנינן מעלות היו שכר
ללוים דברי ר' יודה. ר' יוסי אומר לא היו מעלות להן שכר: הלכה
ט. ר' ירמיה ר' חייה בשם ר"ש בן לקיש מתניתא משנחשדו
להיות נותנין מעשר לכהונה. הדא מסייעא לר' יוחנן בחדא
ופליגא עלוי בחדא. פליגא עלוי דתנינן וכן בת כהן ללוי לא
יאכלו בתרומה ולא במעשר. ניחא בתרומה לא תאכל.
במעש' מה נפשך כהנת היא תאכל לויה היא תאכל. ר' אילא
בשם ר' יוחנן כמאן דאמר אין נותנין מעשר לכהונה. הוה הוא
אומר נותנין מעשר לכהונה. מסייעא ליה דו אמר כולן לשבח.
ראיד יותנן יוחנן כהן גדול שלח ובדק בכל ערי ישראל ומצאן שלא
היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד. אבל מעשר ראשון
ומעשר שני מהן היו מפרישין ומהן לא היו מפרישין. אמר הואיל
ומעשר ראשון במיתה. ומעשר שני בעון טבל יהא אדם קורא
שם לתרומה ולתרומת מעשר ונותנו לכהן ומעשר שני מחללו על
המעות והשאר מעשר עני שהמוציא מחכיו עליו הראייה. ויתודה.
א"ר הילא כעס הוא לפני המקום מי שהוא אומר עשיתי
והוא לא עשה. מעתה מי שהוא מפריש מתודה. מי
שאינו מפריש לא יתודה. כהד' דתני עד השקיפה היו אומרי' קול
נמוך. מיכן והילך היו אומרי' קול גבוה. את המעוררין. אותן
שהיו אומרי' עורה למה תישן ה' הקיצה ואל תזנח לנצח. וכי
יש שינה לפני המקום. והלא כבר נאמ' הנה לא ינום ולא יישן
שומר ישראל. ומה ת"ל ויקץ כישן ה' אלא כביכול כאלו לפניו
שינה בשעה שישראל בצרה ואומות העולם ברווחה. וכן הוא
אומר וכתמרותם תלן עיני. את הנוקפים. אותן שהיו מכין
על גבי העגל בין קרניו. אמר להם יוחנן כהן גדול עד מתי אתם
מאכילין את המזבח טריפות. ועמד ועשה להן טבעות. ר' בא
בשם ר' יהודה טבעות עשה להן טבעות רחבות מלמטן וצרות
מלמעלן. עד ימיו היה פטיש מכה בירושלם עד תחילת ימיו.
ובימיו אין אדם צריך לשאול על דמאי שהעמי' זוגות. מילתיה דר'
יהושע בן לוי אמרה מהן לגנאי ומהן לשבח. ראיד יוסי בשם ר'
תנחום בר חייה. ר' חזקיה ר' אלעזר בי ר' יוסי ר' תנחום בר חייה
בשם ר' יהושע בן לוי בראשונ' היה מעשר נעשה לשלשה חלקים
שליש למכרי כהונה ולויה ושליש לאוצר ושליש לעניים ולחברים
שהיו בירושלים. אמר רבי יוסי בי רבי בון מן דהוה סליק
למדין בירושלם עד דהלה אינדן הוה יהב מדידי' מיכן ואילך
משל אוצר. משבא אלעזר בן פחורה ויהודה בן יפתורה הוו
נטלין אותן בזרוע והוה ספיקן בידן למחות ולא מיחו. והעביד
הודיית המעשר. זו לגנאי. את המעוררין לשבח. ואת הנוקפין
לשבח. עד ימיו היה פטיש מכה בירושלם עד תחילת ימיו. ר'
חמידא שאל לר' חזקיה לא מסתברא עד סוף ימיו א"ל אוף
אנא סבר כן. דמאי ר' יוסי בשם ר' אבהו ר' חזקיה בשם ר'
יודה בן פזי דמאי דמי תקן. דמאי לא תיקן:

הדרן עלך כרם רבעי וסליק לה מסכת מעשר שני

כסף נגרות' גרסינן ותיין לקמן הגוסחא: הלכה ו': בני גלילא. פי' ותני גליל העליון ותני גליל התחתון: ר' יהושע כו'. פי' שהיה לוי: הלכה ח': פרורה. דכתי' השקיפו על פני סדום ובמלרים וישקף ה' אל מחנה מלרים: בלשון ברכה. פירש דכתיב השקיפה ממעון קדשך וברך: היום הזה תניי יומא. פי' תשב"ן כיום הזה כדאית' בסדר תנחומא כתוב אחריו היום הזה ה' אלקיך מלוך לעשות ילתה בת קול ואמרה לו תזכו לשנה הבאה ותבים כהיום הזה בדפוס"י נחום: בתרומה. פי' בקבורית ועלילי ומוחן דברים כלפי מעלה וכן הנביאים הלות לפניו וכו' הם כעומדים כנגדו שהקב"ה נוחר גזירה והן כמו לבעל זכות וביותיהן ובעל יפה סרפה הארי' בולת הסוגיא יעויין ממ"ה: כיתן ולקת. פי' שהיה לו כיתן זרוע ולקה ושאל לר' חייא הגדול מהו לשחוט ליפור ולגבל דמו בורע כיתן שע"י זה מתקני' הכיתן בשלקה ושאל לו אם יכול לעשות כן אף שכבר כבוי הדם שאם שמתחילה שוחטו לצורך ז"ט. ופ"ל שינבלנו בשחיטתו כדי שלא יתחייב' בכיסוי הדם. ופריך ולא לא אמר לו שיטריפו טריפ' כנתשינקוב קרו' שחו כדי שלא יעשנו כבול' שמטמא' ומשני כגון כו'. וקמיפה היאך לא עמדה לו זכותו לרב שלא יהיה כשתנו נלקי' לא כן אמר כו'. ופ"כ ורב היאך לק' פשתנו ומשני כהדא שמע כו'. והמוני' היא בברכות סוף פ"ב במעיין כל העולם ניזון בשביל חנינא בני כו': הלכה ט': וכי יש שינה כו'. כלומר ולכן אין זה דרך כבוד כלפי מעלה לומר הדבר בליטור שלא דמי לודו דקאמר לה דרך תפילה ביש נקוט: למכרי כהונה פי' מידילפינן מדכתיב לבד ממכריו על האבות מה מכרו אבות זה לזה שול אתה בשבתך ואני בשבתי וכן כל אדם הידוע שנותן כל מתנותיו לכהן אחד אין לכהן אחר חלק בהן אלא הן בחזקת אותו כהן אע"פ שלא הגיעו לידו עדיין וכן מעשר ראשון ללוי וכן מעשר עני לעני: דמאי דמי כו'. פי' שרוצה לומר שהעמי דאתאי מהוא כגור שלפון דמי תיקן דמי לא תיקן לשון שאלה שהואת כספ' אם ניטל' ממנו מעשרותיו כראוי: סליק פרקא: וסליק מסכת מעשר שני. בעזרת המקום שילו ומוני ומתורתו נפלאות יראני: אמן

מראה פנים ותגהות

כרם כמאן דאמר בשחרית לא אתיא· ויש ארם מבקר במחובר לקרקע· אמר ר' ירמיה אפילו כמאן דאמר בשחרית אתיא הוא· ולאו רשב"ג היא· ועוד הוא אית ליה משיכתו של מעשר שני הוא פרידתו· אמר ר' יוסי וחייני וקם לו· אלו ראה ככר מתגלגל בגדר ואמר ככר זה הקדש שמא כלום אמר· אמר ר' ירמיה עד דאת מקשי ליה בשחרית קשייתה לעיתותי ערב· א"ל מאן דאיתיה ליה לעיתותי ערב ליה לאילין קשייתא: הלכה ב': א"ר הולא כראשונה היה עשוי יין בטהרה לנסכים ולא הוו ענבי' מצויות· התקינו שיהא עלה לירושלם מהלך יום לכל צד· אף הן מחלקין אותו לקרובין ולשכינין ולמיודעין· אפילו דבר קל היה מעשר את השוק· הדא פליגא על נקיי· נקיי הוה שמש במגדל וצבעייא בכל ערובי שובא מן דהוה עביד קנדילוי הוה סליק שבת כבית מקדשא ונחית ומדליק לון· ואית דאמרין ספרי הוה· בכל ערובת שובתי הוה סלק פשט סדרוי לבית המקדש ונחית שבית בבייתיה· טרטירוי דמהלול הוה סליק שבי' לט בית מקדשא ולא הוה בר נש קרץ לתאניא קדמוי מיניה· בנות צפרי הוו סלקין שבתון בע בית מקדשא ולא הוה בר נש קרץ לתאנייא קדמוי מינהן· בנות לוד הוו לשות עיסתן ועלות ומתפללות ויורדות עד שלא יחמיצו· חד בר נש הוה קאים ודי פסקת תהדתי' קוטי הוות פריא והוה פרי פריא והוא פרי עד דאשתכח יהיב כבבל· אמרו ליה אימת נפקת אמר לון יומא דין· אמרין בהידרא אתיתא· אמר לון ברא אמר לון איתא חמי לן· נפק בעי מיחמייא לון ולא חכים בהידא מכלל דפליגא· ואפילו תימר ליה הוא פליגא מחילות הוו ונגנזו· חדא הוא דכתיב נדר דרכי בגזית נתיבותי עוה· ר' יונה בשם ר' זעירא אפילו כרם שהיה סמוך לחומה היה נפדה· א"ר אחא וזאת אומרת שביה עתיד להובבת קודם למלכות בית דוד דכתיב ודם ענב תשתה חמר ואת אמר תכן: הלכה ג': תני רבי אומר כמה דברים אמורים בשביעית אבל בשאר שני שבוע בית שמאי אומרים יש לו חומש ויש לו ביעור· על דעתה דהדין תנייה לא למדו נטע רבעי אלא למעשר שני· כמה דתימר אין מעשר שני בשביעית· ודכוותיה אין נטע רבעי בשביעית· מעתה אל יהי לו קדושה· וקדושתו מאליו למדו קודש הילולים כקודש שקורין עליו את ההלל· ויהא מותר לאונן· תני מגיד שהוא אסור לאונן· ויהא חייב בביעור· בנין ר' שמעון דרבי שמעון פוטר מן הביעור· ויפדה במחובר לקרקע· תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד שביעית ואחד שאר שני שבוע בית שמאי אומרים אין לו חומש ואין לו ביעור· על דעתיה דהדין תנייא לא למדו נטע רבעי ממעשר שני כל עיקר· מעתה אל יהא לו קדושה וקדושתו מאליו למדו קודש הילולים הרי כקודש שקורין עליו את ההלל· ויהא מותר לאונן. מגיד שהוא אסור לאונן· ויהא חייב בביעור· בנין דר"ש פוטר מן הביעור· ויפדה במחובר לקרקע· רבי זעירא בעא קומי רבי אבהו מניין שהוא טעון פריון שנאמר קודש הילולים· קודש חילולים· לא מתמנעין דרבנין דרשי בין הא לחית· תני ר' איבו בר נגרי קומי רבי לא דרבי ישמעאל ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו פרט לנטע רבעי שאין חייבין עליו חומש· חזר ותנא קומי שתי גאולות הן אחת למעשר שני ואחת לנטע רבעי· תמן תנינן ר' יודה אומ' אין לנכרי כרם רבעי וחכמים אומרי' יש לו· א"ר לעזר כיני מתניתא אין לנכרי כרם רבעי כל עיקר· רב ביבי אמר קומי ר' זעירא בשם ר' לעזר אתיא דר' יודה כבית שמאי· על דעתיה דר' כמה דבית שמאי אומרים לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימר אין מעשר שני בשביעית· ודכוות' אין נטע רבעי בשביעית· כן ר' יודה אמר לא למדו נטע רבעי לא ממעשר שני בסורי' ודכוותה אין נטע רבעי בסוריא· א"ל חמי מה אמר לא אמר אלא אין לו חומש ואין לו ביעור הא שאר כל הדברים יש לו· ר' יודה אומר אין לנכרי נטע רבעי בסוריא· שמואל בר אבא בעי הא בית שמאי אומרים לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימ' אין מעשר שני בשביעית· ודכוותה אין נטע רבעי בשביעית· ודכוותה שלישית וששית הואיל ואין בהן מעשר שני לא יהא בהן נטע רבעי· א"ר יוסי שליש' וששית אע"פ שאין בהן מעשר שני יש בהן מעשרות· שביעית אין לו מעשרו' כל עיקר· חיפה שאל הא רבי יודה אמר לא למדו נטע רבעי לא ממעשר כמה דתימ' אין מעשר שני בסוריא· ודכוות' אין נטע רבעי בסוריא· ודכוותה לא למדו תרומת תורה לא מתרומת מעשר כמה דתימר אין תרומת מעשר במדבר· ודכוותה לא תהא תרומת תורה במדבר· א"ר יוסי לא למדו ממנה אלא לשיעורין· תני ר' יוסי בי רבי יודה אומר ר' לעזר בר' שמעון אומ' לא נתחייבו ישר' לנטע רבעי אלא לאחר ארבע עשרה שנה שבע שכיבשו ושבע שחילקו· אמר רב חסדא אתיא דרבי יוסי בי ר' יודה כשיטת רבי יודה אביו· כמה דרבי יודה אמר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימ' אין מעשר שני בסוריא ודכוותה אין נטע רבעי בסוריא· כן רבי יוסי בי ר' יודה אומר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר· כמה דתימ' אין מעשר שני לא לאחר ארבע עשרה שנה· ודכוותה אין נטע רבעי אלא לאחר ארבע עשר שנה· א"ר יוסי והוא כשיטת בני סוריא למידה מארבע עשרה שנה אין ארבע עשרה למיד' מסוריא· כתיב ובשנה החמישי' תאכלו את פריו להוסיף לכם וגו'· ר' יוסי הגלילי אומר הרי את כמוסיף פירות חמישית על פירות רביעית· מה פירו‎ת חמישית לבעלין אף פירות רביעית לבעלין· רבי זעירא רבי יסא בשם ר' יוחנן אתיא דרבי יוסי הגלילי כמה דר' יודה או' עושה אותו כנכסיו· כן ר' יוסי הגלילי עושה אותו כנכסיו· ר' ירמיה בעא קומי רבי זעירא כדברי מי שהוא עושה אותו כנכסיו מהו שהוא חייב במעשרות· א"ל כיי דאמר ר' יהושע בן לוי דא"ר אבין בשם ר' יהושע בן לוי לא סוף דבר הלכה זו אלא כל הלכה שהיא רופפת בבית דין ואין את יודע מה טיבה צא וראה היאך הציבור נוהג ונהוג· ואנן חמיין ציבורא דלא מפרשון· א"ר מנא אלו אמר כבית שמאי· ויש ציבור כבית שמאי· א"ר אבין כלום למדנו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימ' אין מעשר שני חייב במעשרו'. ודכוותה אין נטע רבעי חייב במעשרות· ר' בא רבי חייה בשם ר' יוחנן· עיסת מעשר שני בירושלם כר' מאיר פטורה מן החלה כרבי יודה חייבת בחלה· א"ר יודה לא אמרו אלא בירושלם הא בגבולים לא· ר' בא בר כהן בעא קומי רבי יוסי כדברי מי שמחייב בפרט מהו שתהא חייבה בחלה· א"ל ולא רבי יודה היא· וסברנן מימר כל חדא והלכתא ר' יודה כבית שמאי: הלכה ד': לפרות לו בסלע לוקח לו בסלע· אין לו אלא שכר לקיטה אין לו אלא שכר עקיצה· רבי הושעיה ספק תלתא איסתוגנסין ומפרק על פימון: הלכה ה': כתיב מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך יכול פעם אחת בשבוע את חייב להוציא את המעשרות ולהוציא מעשר עני· תלמוד לומר מקצה שלש שנים אחת לשלש שנים· ולא אחת לשבע· אלא בשלישי' ובשביעית שני פעמים בשבוע אי קורי' אני ראש השנה יכול כיון בראש השני את חייב לבער את המעשרו' ולהוציא מעשר עני תלמוד לומ' מקצה שלש· אין מקצה לא בסוף שנה את מבער· ואין את מבער בראש שנה· אי בסוף שנה יכול כיון בראשה של רביעית את חייב לבער את המעשרו' ולהוציא מעשר עני תלמוד לומר כי תכלה לעשר את כל תבואתך כשתכלה לעשר את כל הפירות אי כשתכלה לעשר כל הפירות יכול אפילו בחנוכה· נאמר כאן מקצה· ונא' להלן מקצת שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות· מה מקץ שנא' לחלן במועד· אף כאן במועד· אי מה מקץ שנאמר לחלן בחג הסוכו' אף כאן בחג הסוכות· ת"ל כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך· אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירו' בפסח של רביעי' בשנה ההיא את זקוק לבערו ואין את זקוק לבערו בשאר כל השנים· בשנה ההיא את זקוק לבער אין את זקוק לבער ירק שיצא מראש השנה עד הפסח· חברייא אמרי שאינו מתודה ברביעית אלא בחמישית· א"ר הילא שאינו מעכב ודאי ברביעית אלא בחמישית· מה נפק מן בינידון עבר ונתוודה· על דעתיהון דחבראי פסול· על דעתיה דרבי הילא כשר· בשנה ההוא את מוציאו מן הטמ' על הטהור ואין את מוציאו בשאר כל השני' מן הטמא על הטהור· אמר ר' לעזר כיני מתניתא בשנה ההיא את מוציאו ממקום טומאה למקום טהרה· ואין את מוציאו בשאר כל השנים ממקום טומאה למקום טהרה· אתיא דרבי לעזר כמאן דאמר אין מוציאין מעשר לכהונה· ביומוי דרבי יהושע בן לוי ביקשו להימנות שלא ליתן מעשר לכהונה· אמרין מאן יתעול ר' יהושע בן לוי דהוא מסייע לליואי· עאל וסייע לכהני אמר בעשרי' וארבע מקומו' נקראו הכהנים לויים וזה אחד מהן והכהנים הלוים בני צדוק· רבי בנימן בר גיתל ור' אחא הוון יתיבין אמרון והא כתיב והיה הכהן בן אהרן עם הלוים כעשר הלוים ליתן לו תרומת מעשר· והכתיב והלוים יעלו את המעשר· רבי חונא וחברייא חד מינהון אמ' לבני לוי מה תלמוד לומר ולבני אלא מיכן שנותנין מעשר לכהונה· וחרנה אמר אפילו לית כתיב אלא לבני נותנין מעשר לכהונה· אלו מאן דאמר פלן ברי יסב מקמת פלן ושאר נכסוי ירתו בני דילמא לא נסב עמהון· רבי יונה יהב מעשרוי לר' אחא בר עולא לא משום דהוה כהן אלא משום דהוה לעי באוריתא מה טעמא ויאמר לעם ליושבי ירושלם לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה'· ר' הונא לא נסב מעשר ר' אחא לא נסב מעשר· ר' חייה בר בא חורי על גרמיה לצאת לחוץ לארץ בגין דלא מיסב מעש'· שאל בר נש ר' שמואל בר נחמן שאל לר"י מהו דנסב אלוסב ומה דנפ' לשבטך נפל לך· ר' ינאי מפקר לקריבוי כד תהוון חכרין ארע לא תתכרון לא מן דהלונייא· וא"ע דאת אמר אין נותנין מעשר לכהונה מודה שאין מוציאין שלו מידו· מה טעמא כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכ' והרמותם ממנו את תרומת ה' מעשר מן המעשר· מאת בני ישראל את מוציא ואין את מוציא מסברי כהונה ולוייה· ואתייא כיי דאמר ר' לעזר כי תקחו מאת בני ישראל את המעש'· מאת בני ישראל את מוציא ואין את מוציא מן הגוי· ר' אבהו אמר איתפלגון ר' יהושע בן חנניה ור' לעזר בן עזריה· ר' יהושע בן חנניה אמ' אין נותנין מעשר לכהונה ור' לעזר בן עזריה אמר נותנין מעשר לכהונה· מתיב ר' יהושע בן חנניה לרבי לעזר בן עזריה והא כתיב ואכלת אותו בכל מקו' בוא ואוכלו עמו בקבר· א"ל מהו בכל מקום בעזרה א"ל והכתיב אתם וביתכם ואשה נכנסת לעזרה· ר' בא הוה משתעי הדין עובדא ר' לעזר בן עזריה הוה יליף מיסב מעשרא דחדא גינה והיה לאותה גינה שני פתחים אחד למקום טומאה ואחד פתוח למקום טהרה· נפק רבי עקיבה לגביה א"ל פתח הדין וסתום הדין· אין אתא אמר לה בא בדרך הזו· א"ל אין שלח תלמידיה אמור ליה אתם כתיב שמע רבי לעזר בן עזריה ואמר מרעתה

פירוש

הלכה ב': הדא פליגי כו'. כי הא דתנן שם א' עולה לירושלים מהלך יום א'וסיים המלרים א'לת כו' והא פליג א'מעש' דנקי' שהי' ספמש במגדל לבעים שהא' רחוק מירושלים יותר ממקוסות א'לו וא'חר שהיה מתקן א'ת פירותיו היה עולה לקנות שביתתו בנ"ה ויורד ומדליקן· וי"א שהיה ספר ובכל ע"ש פשט סדריו בנ"ה ויורד ושבת בביתו וא'ס כן היאך יתכן לומר שיהא' המקוס הקרוב ספסו רחוק מהלך יום מירושלי' וכן שנדא' דטירטירי של מהלול והא' דבנות ליפור ודבנות לוד כולהו פליגי א'מתניתין דתנן דבעד מהלך יום מירושלים: קנדילו· פי' נירות: קרץ· פי' שהשבי': רדי· פי' קרס בפריה וכפסק' פריו מן העול: הוות פריא· פי' היתה רלה והוא רץ א'חריה ורלה והוא רץ עד שכפלא' נותן בבבל: בהידא· פי' בא'יזה דרך בא'ת: ולא חכים· פי' ולא' ידע בא'יזו דרך בא' ועיין ביפה מרא'ה הגרסא' ופירושה: וזאת אומרת· פי' סדקתי א'יפתי שיבנ' ב"ה ולא' תני א'יפתי שתחזיר מלכות בית דוד למקומה וזא'ת א'ומרת כו' וז' דכתי' ודם כו' עיין ביפה מרא'ה: הלכה ד'· איסתוגנסין· פי' קופסטגט הים: הלכה ה' אלו מאן דאמר· פי' בגעת הגוונ' לא נסב עמהן· פי' בתמי' כלומר וכן הוא' בעניין הכהנים וכי נשב'ל שהתורה זיכתה להם מתנות מיוחדות א'ינם בכלל ולבני לוי כתי' מעשר וגו': דהלונייא· פי' ירפי א'לקים: יליף· פי' רגיל: מרעתה· פי' דלועתו כבוכר גוירתו·

מראה מקום והגהות

א ס"ר א'יכה לא' נדו דרכי בגזית·

ב שם

ג עיין תוספתא פ"ג פ"ב·

ד תוספת' מעשר ב' פ"ה.

ה תוספתא שם.

ו בבלי ברכות ל"ה ע"א.

ז לקמן סנה ע' ע"ב·

ח תוספ' פ"ג נפ"ט·

ט ת"כ קדושים פ"ג ה"ט·

עיין בבלי פסחים ל"ח ע"א. בבלי סוכה ל"ה ע"ב.

יא ספרי פ' ראה פ פסקא שלש שנים ת"ג הגי'.

יב בבלי יבמות פ"ו ע"ב. חולין כ"ד ע"ב. בכורו' ד' ע"א·

יג הרא"ש גרס מכרין·

יד בבלי יבמו' פ"ו ע"א ע"ש הגי'.

טו שם ע"ב.

ליה חמית בחילמי כרמיה דההוא גברא מסיק חסין. אל חמריה דההוא גברא מיפוק כסים ואת מינסב חסין וצבע בבסין. [ז]חד בר נש אתא לגבי דר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסי אל חמית בחילמאי מיתמר לי הבין זרק אצבעתך נתח. אל הב לי אגרי ואנא אמר לך. אל חמית בחילמי מיתמר לי הבין תדוי נפח בפומך. אל הב לי אגראי ואנא אמר לך. אל חמית בחילמי הבין זקיף אצבעך. אל לא אמריה לך הב לי אגרי ואנא אמר לך. כד דאיתמר לך הבין נחת דילפי בחיטך. כד איתמ׳ לך הבין אינפחי. כד איתמר לך הבין צמחין. [ח]חד כותיי אמר אנא אזיל מפלי בהדין סבא דיהודאי. אתא לגביה אמר ליה חמית בחילמאי דאחין וארבע שיקמין מקניתא אורי תורתא והוא גברא יתיב מדרך. אל תיפח רוחיה דההוא גברא לית הדין חלם אפילו כן לית את נפיק ריקן. ארבעתי ארזי ארבעתי שיטתיה רעיסי. דשיקמי ארבעתי כורעת דערסי. מקניתה מרגלתי. אהרא כרא דתבנא. תורתא אצבעת׳. והוא גברא יתיב מדרך. והוא גברא רכיע בגויה לא חיי ולא מייה. וכן הוות ליה. [ט]חדא איתת דאתיא לגבי ר׳ אליעזר אמרה ליה חמי׳ בחילמאי תיניתא דביתא מיתברא. אמ׳ לה דאת מולד בר דכר אולה וילדה דכר. בתר יומין אולה בעיא ליה אמרין לה תלמידוי ליה הוא הכא. אמרין לה מה את בעייא מיניה. אמרה לון חמית הדא איתתא בחילמאי תינייתא רבייתא מיתברא. אמרין לה דאת מוליד בר דכר ובעלה דההיא איתתא מיית. כד אתא ר׳ לעזר תנון ליה עובדא אמר לין קטלתון נפש למה שאין החלום הולך אלא אחר פתרונו שנאמר ויהי כאשר פתר לנו כן היה. [י]א״ר יוחנן כל החלומות הולכין אחר פתרוניהן חוץ מן היין יש שותה יין וטוב לו. יש שותה יין ורע לו. תלמיד חכם שותה וטוב לו. עם הארץ שותה ורע לו. [יא]חד בר נש אתי גבי ר׳ עקיבה אל חמית בחילמאי רגלי קטינא. אל דמיערא מייתי ולית מיכל קופר. אתא חד חורן לגביה אמר חמית בחילמאי רגלי מסיכלא. אל מערי מייתי ואית לך קופר סגי. [יב]חד תלמיד מן דר׳ עקיבה הוה יתיב ואפוי משניין אל מהו כן אמר ליה חמית בחילמאי תלת מילין קשיין באדר את מיית וניסן לית את חמי ומה דאת זרע לית את כנש. אל תלתיהון טבא אינון. בהדרא דאוריתא את מתרוממא וניסן לית את חמי. ומה דאת זרע לית את כנש. מה דאת מוליד לית את קבר:

הדרן עלך המוליך פירות

א׳ כרם רבעי מציינים אותו בקוזות אדמה ושל ערלה בחרסית ושל קברות בסיד וממחה ושופך. אמר רבן שמעון בן גמליאל בד״א בשביעית והצנועים מניחין את המעות ואומר כל הנלקט מזה מחולל על המעות האלו: ב׳ כרם רבעי עולה לירושלם מהלך יום אחד לכל צד ואי זו היא תחומה אילת מן הדרום ועקרבה מן הצפון ולוד מן המערב והירדן מן המזרח ומשרבו הפירות התקינו שהא נפדה סמוך לחומה ותנאי היה הדבר אימתי שירצו יחזור הדבר לכמות שהיה. רבי יוסי אומר משחרב ב״ה היה התנאי הזה ותנאי אימתי שיבנה ב״ה במהרה בימינו יחזור הדבר לכמות שהיה: ג׳ כרם רבעי ב״ש אומרים אין לו חומש ואין לו ביעור ובית הלל אומרים יש לו. ב״ש אומרים יש לו פרט ויש לו עוללות והעניים פודין לעצמן. ובית הלל אומרים כולו לגת: ד׳ כיצד פודין נטע רבעי מניח את הסלע על פי ג׳ ואומ׳ במה אדם רוצה לפדותו בסלע על מנת להוציא יציאות מביתו ומניח את המעות ואו׳ כל הנלקט מזה מחולל על המעות האלו. מכך וכך סלים בסלע: ה׳ ובשביעית פודהו כשוויו אם היה הכל מופקר אין לו אלא שכר לקיטה. הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו בין שהוא שלו בין שניתן לו במתנה: ו׳ ערב יום טוב הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית היה ביעור. כיצד היה ביעור נותנין תרומה ותרומת מעשר לבעליה ומעשר ראשון לבעליו ומעשר עני לבעליו. מעשר שני והביכורים מתבערים בכל מקום. ר״ש אומ׳ הביכורין נותנין לכהנים כתרומה. התבשיל ב״ש אומר צריך לבער. בית הלל אומרים הרי הוא כמבוער: ז׳ מי שהיו לו פירות בזמן הזה והגיעה שנת הביעור ב״ש אומרי׳ צריך לחללן על הכסף. ב״ה אומרים אחד שהן כסף ואחד שהן פירות: ח׳ א״ר יהודה בראשונה היו שולחין אצל בעלי בתים שבמדינות מהרו פירותיהם עד שלא תגיע שעת הביעור עד שבא רבי עקיבה ולימד שכל הפירות שלא באו לעונת המעשרות פטורין מן הביעור: ט׳ מי שהיו פירותיו רחוקין ממנו צריך לקרות להן שם. מעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו באין בספינה אמ׳ רבן גמליאל עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו. עישור אחר שאני עתיד למוד נתון לעקיבה שזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו. א״ר יהושע עישור שאני עתיד למוד נתון לאלעזר בן עזריה ומקומו מושכר לו. ונתקבלו זה מזה שכר: י׳ במנחה ביום טוב היו מתודין כיצד היה הוידוי ביערתי הקדש מן הבית זה מעשר שני ונטע רבעי. נתתיו ללוי זה מעשר לוי. וגם נתתיו זו תרומה ותרומת מעשר. לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני. הלקט השכחה והפיאה אע״פ שאינו מעכבין את הודוי. מן הבית זו חלה. ככל מצותך אשר צויתני. הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות. לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו לא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש לא מן החדש על חישן ולא מן הישן על החדש. ולא שכחתי מלברכך ומלהזכיר שמך עליו: יא׳ לא אכלתי באוני ממנו הא אם אכלו באנינה אינו יכול להתודות. ולא ביערתי ממנו בטמא הא אם הפרישו בטומאה אינו יכול להתודו׳. ולא נתתי ממנו למת. לא לקחתי ממנו ארון ותכריכין למת. ולא נתתים לאוננים אחרים. שמעתי בקול ה׳ אלהי. הבאתיו לבית הבחירה. עשיתי ככל אשר צויתני. שמחתי ושימחתי בו: יב׳ השקיפה ממעון קדשך מן השמים. עשינו מה שגזרת עלינו אף את עשה מה שהבטחתנו. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל בבנים ובבנות. ואת האדמה אשר נתת לנו בטל וברוחות ובמטר ובוולדות בהמה. אשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש כדי שיתן טעם בפירות: יג׳ מיכן אמרו שישראל וממזרים מתודים אבל לא גרים ולא עבדים משוחררים שאין להן חלק בארץ. ר״מ אומר אף לא כהנים ולוים שלא נטלו חלק בארץ. ר׳ יוסי אומר יש להן ערי מגרש. יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר. אף הוא ביטל את המעוררים ואת הנוקפי׳ עד ימיו היה פטיש מכה בירושלם ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי:

פרק חמישי

[י] **הלכה א׳** כרם רבעי כו׳. זונא שאל לר׳ מה יניתני כרם רבעי או נטע רבעי. אמר לון פוקן שאלון לר׳ יצחק רובא דבתנה ליה כל מתניתא. נפקון ושאלת ליה. אמר לון קדמאי כרם רבעי. ותנייננא נטע רבעי. ר׳ זעירא מקבל לסביא דהוון ביומוי דר׳ יצחק רובא דלא בחנון כל מתנייתא מיניה. תני כרם רבעי מציינין אותו בקוזות אדמה שהוא לשעה. של ערלה בחרסית בחוורא שהוא יותר מיכן. ושל קברות בסיד דו יותר מיכו. תני ר׳ חלפתא בן שאול אם היו יחידוי תולה בהן אוני חבוית. ר׳ זעירא בעי למה לי כן אמרין כל אחד ואחד לפי מה שהוא. כהדא [יא]דתני אילן של הקדש סוקרין אותו בסיקרא. בתי עץ מפחמין אותן בפחמין. בית מנגע נותנין עליו אפר מקלה. מקום הרוג בדם. מקום עגלה ערופה [ב]בחגורה של אבנים. וחש לומ׳ שמא אילו שהוא מנבל פירותיו הוא. ולא כן [יג]תני אילן שהוא מנבל פירותיו סוקרין אותו בסיקרא ומטעינין אותו אבנים ומכחשין ליה די עבד. תמן דלא יחיר פידוי. כרם הבא דיעבד בתחילה. ר׳ יונה בעי ולמה לי כן מרי חוט כחוט של סיקרא זכר למזבח. כיי [יד]דתנינן תמן חוט של סיקרא חוגרו באמצע להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. תני ר׳ חייא סוקרין עליו בסיקרא הקדש. [טו]ר׳ יוסי ורשב״ג אמרו דבר אחד. כמה דר׳ יוסי אמר אין אנו אחראין לרמאין. כן רבן שמעון בן גמליאל אומר אין אנו אחראין לרמאין. מסתברא ר׳ יוסי יודי לרבן שמעון בן גמליאל רשב״ג לא יודי לר׳ יוסי. ר׳ יוסי יודי לרשב״ג שאין אנו אחראין לרמאין. רשב״ג לא יודי לר׳ יוסי שאין דרך חברתו להוציא מביתו דבר שאינו מתוקן: [טז]מניין לציון ר׳ ברכי׳ בר׳ יעקב בר בת יעקב בשם ר׳ חוניה דברת חוורן ר׳ יוסי אמר לה ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ חנניה דברת חוורן. ר׳ חזקיה ר׳ שמואל בריה דר׳ חנניא דברת חוורן בשם ר׳ חוניא דברת חוורן וטמא טמא יקרא. כדי שתהא הטומאה קורא לה בפיה ואומרת לך פרוש. רבי הילא בשם ר׳ שמואל בר נחמן ועברו העוברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון. מיכן שמציינין על העצמו׳ אדם. מיכן שמציינין על חשורת ועל הגולגלת. ובנה. מיכן שמציינין על גבי אבן קבועה. אם אומר את על תלושה אף היא הולכת ומטמא במקום אחר. אצלו. במקום טהרה. ציון. מיכן לציון. תני מצא אבן אחת מציינת אע״פי שאין מקיימין כן המאהיל עליה טהור. אני אומר מת [יז]קמצוץ היה נתון תחתיה. היו שתים המאהיל עליהן טהור וביניהן טמא. היה חרוש בנהים הרי הן כיחידיות ביניהן טהור וסביבותן טמא. תניא אין מציינין על הבשר שמא יתאכל הבשר. ר׳ יוסטי בר שונ׳מא קומי ר׳ מנא ולא נמצא מטמא את המטהרות למפרע. אל מוטב שיתקלקלו בו לשעה ואל יתקלקלו בו לעולם. חברייא אמרי יאות אמר רשב״ג וקשיא על דרבנין. לא ביום הוא מציין. לא בלילה הוא גונב. אמר לון ר׳ מנא מביום כיי [יח]דא׳ ר׳ חנינה חתר בחושך בתים יומם חתמו למו לא ראו אור. מיומם חתמו למו. כך היו אנשי דור המבול עושין היו רושמין [יט]באפובלסמון וכאין וגונבין בלילה. כך דרשה [כ]דתנינא כציפורין. איתעביד תלת מאה חתירן בתים. וציון. אם מציין הוא היאך נקרא הוא צנוע. א״ר יוחנן אתיא דרשב״ג כמאן דאמר לעיתותי ערב. [כא]דתניא רומא אומר כג מה שילקטו עניים בין העמרים הפקר. ר׳ יהודה אומר לעיתותי ערבן הרי הוא הפקר וחכמים אומרים אין הפקר אנסין הבקר שאין אנו אחראין לרמאי.

פירוש

חסין פי׳ פרדיב: מיפוק כסים. פי׳ שלא ייטו לחוטן ואתה לוקח עשבי׳ מרורי׳ ומבלבלין ובוסם ואוכל: מיתמר לי. פי׳ נאמר לי בחלום: דילפא. פי׳ פטר: אינפחי. פירש שהחטים נוטפין מתחת הדלף ובעל יפה פרפה פי׳ טעם לכל דבר ודבר: מפלי. פי׳ מתלוצץ ומלעיג והכוונה אותה קלת מטובעת וגעדרם היכה רגתי מבוארת: תניתא רביתא. פירש קורת הבי׳ השני׳ כנגד ו״ס סותח הבית: רגלי קטינא. פי׳ שרפה שרגלו היה קטן. וא״ל שמחתו הוא שהמועד יבוא שהוא סבור כמס רגל ולא יהא שמחתו שלימה לפי שלא יהיה לו בשר לאכול. וכן הפירוש ברגל מסתלא כלומ׳ שהיה מטון כבשר שהוא רמז שהפך שיבוא הרגל ויהי׳ לו בשר לאכול: את מתרוממא. פר׳ שהתור׳ כרמו נפימה ע״ד אדם כי ימות באהל:

סליק פירקא:

כרם רבעי מציינים בו׳: מיומם חתמו. פי׳ שחתמו לשון סימן כלומר שהכתים שהיו חותרים אותם בלילה היו מציינין אותן ביום וכדאמרו׳ ואו״ל שנקטו ללוחית של שמן אפרסמון המוב ובמו לעצירים ואמרו אין לנו מקום משומר להצניעו יהא אצלך פיקדון תכוו אותו אצל מולדיתו ובשהגיעו אותו הלכו וחתרו אחריו וגנבו כל מה שבאוצר: תלת מאה. שבעה: ש׳ שחתרו׳ בבתי׳ ע״י אפרסמון:

מראה מקום והגהות

[א] שם.
[ב] שם.
[ג] שם.
[ד] בבלי גיטין ל״ז ע״א.
[ה] שם ספרי עג נר הקרש ורג.
[ו] בבלי ברכות נ״ה ע״ב.
[ז] תוספתא מעשר שני פ׳ תקיבי ע״ב חני׳.
[ח] בתוספתא שם הגי׳ במנורה.
[ט] בבלי שבת ס׳ ע״א. בבלי חולין ע׳ וע״ב. תוספתא שבת פ״ח. ותוספתא שביעי׳ פ״ח.
[י] מדות פ״ג מ״א.
[יא] דמאי כ״ג ד׳.
[יב] בבלי ב״ק ה׳ ע״א. לקמן פ״א פ״ט ב׳. לקמן שקלים פ״ו ע״ם ועיין הגי׳ שם.
[יג] בב״ק וכם״ק יג׳ פטין.
[יד] בבלי סנהדרי ק״ט ע״א ושם הגי׳ רבא.
[טו] שם ינ אפרסמון.
[טז] שם הגי׳ ר׳ יוסי.
[יז] בבלי ב״ק פ״ס ע״א.

בין הקדש ומה בין מעשר שני. א"ר יוסי לא כן כבר איתמר טעמא שכן אדם מצוי להיות מרכה כהקדישו. א"ר יוחנן הקדש פדייו ולא הוסיף חומש הרי זה פדוי. מעשר שני שפדייו ולא הוסיף חומש הרי זה אינו פדוי. מה בין הקדש ומה בין מעשר שני. א"ר הילא הקדש יש לו תובעין. מעש' שני אין לו תובעין. ר' יונה בעי כמאן דאמר אינו כנכסיו. ברם כמאן דאמר כנכסיו הוא מה בין הקדש ומה בין מעשר שני. א"ר יוסי לא ככר איתמר טעמא הקדש יש לו תובעין. מעשר שני אין לו תובעין. הפודה מעשר שני שלו מוסיף עליו חמישיתו בין שהוא שלו בין שניתן לו מתנ'. מתניתא דר"מ דר"מ אומר אין מתנה כמכר. א"ר יונ' דברי הכל הוא תיפתר בפירו' שהן טבולין למעשר. והתנינן הפוד' נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו אית לך מימר בפירות שהן טבולין למעשר שני. והתנינן לנטע רבעי. לא לנטע רבעי עצמו. כרם הבא מעשר הוי סופך מימר: הלכה ד. ר' אבון אמר איתפלגון רבי לעזר ור' יוסי בר חנינה. חד אמ' למה מערימין עליו מפני שכתוב בו ברכ'. וחורנה א' למה פודין אותו בשער הזול מפני שכתוב בו ברכה. מה נן קיימין אם כשאמר לו צא ופדה לי שלוחו הוא. צא ופדה לך שלו הן. אלא כי נן קיימין כשאמ' לו פדה לי משלך פדה לך משלי. ותני כן פדה לי משלך פד' לך משלי אינו מוסיף חומ'. א"ר יוחנן כל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש. ר' יוסי בי רבון בשם ר' חנינא טעמא דר' יוחנן ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסיף עליו. כדי שיהא הוא ופדיונו משלו: מה נן קיימין אם בגדולה זכה בסימנין אם בקטנה קטן זכה. א"ר יוחן בר שלום קומי ר' יוסי תיפתר כמאן דאמר הקטן תורם. א"ל ואפי' כמ"ד הקטן תורם. קטן זכה על דעתין דרבנין דהתמן ניח' דתמן אמרין בשם רב נחמן בר יעקב כל שנותנין לו אגוז ומשליכו צרור והוא נוטלו. המוציא בידו כמוציא באשפה. אגוז והוא נוטלו צרור והוא משליכו גזילו גזל מפני דרכי שלום. אגוז וצרור והוא נוטלן ומצניען ומביאן לאחר. זמן גזילו גזל גמור. זכה לעצמו אבל לא לאחרים. רב הונא אמר כשם שהוא זוכה לעצמו כך הוא זוכה לאחרים. הכל מודין שאין מתנתו מתנה. דכתיב כי יתן איש. מתנת איש מתנה ואין מתנת קטן מתנ' דברי חכמים. ר' יורה בר פוי בשם ר' יוחנן ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן לעולם אין גזילו גזל גמור עד שיביא שתי שערות. ר' אבהו בשם ר' יוחנן הדא דתימ' להוציא ממנו בדין אבל להביא קרבן שבועה כל עמ' מודיי עד שיביא שתי שערות. ברם כרבנין דהכא (בשם) ר' יוסי בעי מעת' אפילו עצמו לא יזכה דכתיב אל רעהו עד שיהא כרעהו. ר' יוסי בי ר' בון בשם שמואל בר רב יצחק פתר לה כשיטת אפיטות. דתנינן תמן אפיטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. והתנינן אבל אינו מוכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו. רבנין דקיסרין אמרין כאן בקטן שיש בו דעת. כאן בקטן שאין בו דעת: תמן תנינן השולח את הפרי ושלחה לו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו. לית הדא אמרה שהעבד זכה מרבו לאחר. א"ר לעזר תיפתר בעבד עברי. א"ר יוחנן אפילו תיפתרינה בעבד כנעני תיפתר באומר לו פתח. לה והוא באה מאיליה. ותני כן הנהיגה המשיכה קרא לה ובאת אחריו נתחייב לה לשלם כשואל. ר' זעירא שמע לה מן הכא אבל אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שאין ידן כידו. לית הדא אמרה שאין העבד זכה מרבו לאחר. תיפתר כר"ם דר"מ עביד יד העבד כיד רבו. והתני אשתו. ר"מ סבר יד האשה כיד בעלה. ר' חנניה בשם ר' פינחס תיפתר כהדין תנייה דתני אשתו אינה פודה לו מעשר שני ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ אשתו פודה לו מעשר שני. והדין תניה ר"מ עבד יד העבד כיד רבו ולא יד האשה כיד בעלה: הלכה ה. בראשונה היו עושין כן כמעות היו נוטלין אותן וכורחין התקינו שיהו עושין כפירות. אע"פי כן היו נוטלין אותן ואוכלין אותן. התקינו שיהא מזכה לו אחר מעשר' לקרקע. ר' אנייא בר סיסי סלק גבי רבי יונה א"ל אפרוק לך כהדא סילעא אמר אי בעא מינם נסא חור ונסתה מיניה. א"ר יונה כך שרית דעתיה דאלו נסתה לא הוה אמר לי כלום לפום כן יהבת יתה לה: הלכה ו. מתניתין דלא כרשב"ג דתנינן רשב"ג אומר לעולם משיכתו של מעשר שני היא פדיונו. ר' יוסי בשם ר' לעזר אין מוסיפין חומש על הסלע השניה והוה ר' לעזר מסתכל ביה. א"ל מה את מסתכל בי. אף ר' הילא מורי בה כיי דא"ר יוחנן כל מעשר שני שאינו הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש: הלכה ז. מהו צריך לפרש זה ניטך וזה קידושך והכא זה פדיון מעשר שני. ר' זעיר' חייה בר בון אבא בר חלפא בשם ר' הושעיה מה פליגין כשהפליגו דעתן לענייטת אחרים אבל אם היו עסוקין באותו עניין נט הוא. ר' חגי בעא קומי ר' יוסי ר' כרבי יוסי ור' נתן כר' יודה דתנינן תמן איפשי שתקבל לה. אלא הא לך ותן לה אם רצה להחזיר יחזיר. מתניתא דר' דתני אומה הבא לי גיטי והלך ואמר לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי הוליכי לה ונתנו לה וזכה לה התקבל אם רצה להחזיר לא יחזיר דברי ר'. ר' נתן אומר הוליכו לה ונתנו לה אם רצה להחזיר יחזיר. זכה לה והתקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר. ר' אומר בכולן לא יחזיר עד שאמר לו א"א שתקבלי אלא שתוליכי לה. וקשיא על דר' הא לך מדיבורי אם רצה להחזיר לא יחזיר. וקשייא על דר' נתן הא לך מדיבורא אם רצה להחזיר לא יחזיר. ר' חונא אמר נעשה שלוחו ושלוחה. איסה אמר כולהן דתנינן שלוחו ושלוח' מגורשת ואינה מגורשת. א"ל ומה בידך. וא"ר זעיר' חייה בר בון ארא בר חלפי' בשם רב הושעי' מה פליגין כשהפליגו דעתן לענייני' אחרי'. אבל אם היו עסוקין באותו עניין גט הוא. והכא אפילו הן עסוקין באותו העניין הוא המחלוקת. ר' עזרה בעא קומי ר' מנא אף לעניין מתנה כן. אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. א"ל תמן התורה זיכת אותה בגיטה והוא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה. אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. ושר מן הר' דאמר ר' יוסי ר' יעקב בר זבדי ר' אבהו בשם רבי יוחנן אמר ליוון מתנה לחבירו וביקש לחזור בו חוזר בו. קם ר' יוסי עם ר' יעקב בר זבדי א"ל והיינו הין צדק. אמרין כשעה שאמר הין צדק הוה: הלכה ח. תני ר' חייה שני איסרין פונדיון. א"ר מתניתא אמר' כן המניח איסר ואכל עליו חציו והלך לו למקום אחר והרי הוא יוצא בפונדיון אוכל עליו עוד איסר. שמע' אמר לא מצייא תצייה אין יסב חד לעשרה צריך למיסב חדא למאה. אין יסב חדא למאה צריך למיסב חדא לאלף. אין יסב חדא לאלף צריך מיסב חדא לעשרה אפים. בית שמאי אומרים בודאי אחד עשר ובדמאי עשרה. תני בר קפרא בין בדמאי בין בודאי אחד עשר הן. הורי ר' יודן בי ר' שלום כהדא דתני בר קפרא. בית שמאי כרבי ליעזר דרבי ליעזר אמר הנאמן על השני נאמן על הראשון. א"ר יוסי דברי הכל היא עשו אותו כתוספ' הביכורים. מה תוספת הביכורים נאכלת בטהרה ופטורה מדמאי אף זה נאכל משם שני ופטור מן הראשון. אתא ר' חנניה בשם ר' יוסי דר' ליעזר היא: הלכה ט. שלא תאמר הואיל ואין דרך בני אדם לעשות כן יהא שני לפום כן צריך מימר חולין. תני א"ף ד"לת ח"ית ט"ית ר"יש מ"ם ת"יו תרומ'. אל"ף קדמיתא. דל"ת דמאי. ח"ית חלבו. ט"ית טובו. ר"יש ראשית. מ"ם מעשר. ת"יו תרומה. כ"ישן שיני פישן שיני. יו"ד מים מעשר. מעשר ע"יר פרקון לשם יוסי לשם שמעון לעלות לאוכלן בירושלם חולין אני אומר סיבולית עשו ביניהון. עד כדון חדשות ישנות אני אומר אתמול היתה מליאה תרומה ופינה כהדא דר' יודה ורבי יוסי הוון שותפין בנרביה. בר רמך ר' יונה א"ר מנא לר' יוסי כל גרב דכתיב ביה ר' יונה דידי. א"ל אשתקד הות דידך אישתרא דידי מצא במגופתו הר' הוא כתוב עליו מעשר הרי זה מעשר. נתחלפו לו תמן תניין זימן שחורין ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים שנים ומצא שלשה אסורין. שלשה ומצא שנים מותרין. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא דר' היא. דתני מאתים ומצא מנה המנה נטל דברי ר'. וחכמים אומרים חולין. חזר ואמר דברי הכל היא שנייא היא בגוזלין שדרכן לפרוח. והתני רבי חלפתא בן שאול היא הדבר בגוזלין היא הדבר בבצים הוי ודר' היא. תמן הוא הגיח הוא מצא כרם הכא אביו הגיח אביו מצא. רבון בר כהן אמר קומי ר' יסא בשם ראחא הורי רבא בר זבדא במעשר שני כהדא דר'. הרי שהיה מצטער על מעותיו של אביו נראה לו בחלום כך וכך הם ובמקום פלוני הם. אתא עובדא קומי רבנין אמרין דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין. ר' יונה בעי מצטער וחמי ואת אמר הכין. א"ר יוסי לא מסתברא דלא בהוא דלא מצטער וחמי כרם הכא כמה דבר נש הוי הוא חלים. א"ר אבין מאן דעבד יאות עבד כרבי יוסי. חד בר נש אתא לגבי דר' יוסי בן חלפתא. א"ל חמית בחילמאי מיתמר לי איזיל לקפודקיא ואת משכח מרלא דאבוך. אמר ליה אזל אביו דהוא גברא לקפודקיא מן יומוי אמר ליה לא. אמר ליה איזיל סני עשר שריין ג' בייתך ואת משכח מרלא דאבוך קפא דקוריא. חד בר נש אתא לגבי דר' יוסי בר חלפתא אמליה חמית בחילמאי לכוש חד כליל דזית. א"ל דאת מתרומם' לכתר יומין. אתא חד חורן אמר ליה חמית בחילמאי לכוש כלילא דזית. א"ל דאת מלקי. א"ל להדוא גברא אמרת דאת מתרוממא ולי אמרת דאת מלקי. א"ל ההוא הוה בנציא בחבטיא. חד בר נש אתא לגבי דרבי ישמעאל בר יוסי א"ל חמית בחלמאי משקה זיתא משח א"ל תיפח רוחיה דההו' גברא לאימיה הוא חכם. חד בר נש אתא לגבי ר' ישמעאל בי ר' יוסי א"ל חמית בחילמי עיני נשקה חבירתה. א"ל תיפח רוחיה דההוא גברא לאחתיה הוא חכם. חד בר נש אתא לגבי ר' ישמעאל בי ר' יוסי א"ל חמית בחילמאי אית לי תלתא עיינין. א"ל תנורין את עביד תרתין עינך ועינה דתנורא. חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי ר' יוסי א"ל חמית בחילמאי אית ליה ארבעה אודנין. א"ל מלוי את תרתי אודנך ותרתי אודטי דנרכא. חד בר נש אתא לגבי ר' ישמעאל בי ר' יוסי א"ל חמית בחילמאי כרייתא ערקין מן קומי. א"ל דאת סייתי אוזייא וכל עמא ערקין מן קדמך. חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי א"ל חמית בחילמאי לביש חד פינקס ותרי עשר לוחין. א"ל איסטווא דההוא גברא אית בה תרי עשר מקרען. חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי א"ל חמית בחילמאי בלע חד כוכב. א"ל תיפח רוחיה דההוא גברא יהודאי קטל דכתיב דרך כוכב מיעקב. חד בר נש אתא לקסיה דרבי ישמעאל בר רבי יוסי אמר

פירוש

הלכה ד': ופרה לך. פ' פדה לעצמך: מה נ[ן] קיימין. לשכמה[...] העגרייה קא': זכת כמ'[...] פ' ונפי נטיף נגיה[...] קטן וכה. פ' נתפיה[...] אפיוטו'. כגו הפעוט[...] וכן ככר שית וככ[...] שגע: מינם נסא. סל[...] לגון לקיחה הכ[...] כמו פ' נכנ נסנא והג"פ[...] פונלעת: הלכה ז'. לית[...] מ[ת]נה. לעי' פירשת[...] ותקנתיו: הלכה ח': א[...] יסב כו'. הר"ש גפ[...] הפסכית אשר לו יהלך[...] בוקת הסוגיא ע"ש: הלכה[...] ט: סיבולית. פיתנרות[...] אשתקד. פי' שנה שקדם[...] אישתרא. פי' שנה דהשת[...] כך וכך הם. פי' ת[...] מעשר שני הם: ר' יונ[...] כו'. פי' שאלו ור' זו[...] שלמעך ורפה כן כחלום[...] נרפה שנענה על נקשו[...] ופתח פוקר שאין מוגש[...] לחלופה לא מסתברא[...] כלום'דרבה לא ספתנ[...] למוח אל החלום אלא נכ[...] שלא כלמעד אגל זה פ[...] לערו והראהדיו נראה ל[...] מאן דעביד. שלא לפו[...] אל החלום יפה עש[...] כדרכי יוסי שלא הי[...] החלו' כפשוטו וא"כ כ[...] חלום אפשר שהוא לדנ[...] אחר פרם: מרלא. פ[...] ממון: סני עשר כו'. פ[...] מנה "קורות תוך בית[...] ופתח פולא ממון אבי[...] נבבלי פ' הרואה תפל[...] הפוגיא נפר הויטיב: ה[...] בנציא ואת בחבטי[...] גרסינן. ההוא דאפרי[...] ליהשיפרוטס רפה מלו[...] נגמה שנופתין הויתי[...] ומעדלין. ואת רפי[...] חלוקך נגמה שהויתי[...] כופלין וכתכסין לאר[...] משקא זיתא כו'. פ[...] שהיה משקה אילן[...] זית בשמן: לאימיה כו'[...] שהוא בא על אמו אש[...] יכל משקה כמו שהשמ[...] שיכח שהזית משקי' ליור[...] חכם. פי' הוא טועל[...] תנורין. פי' שמופ' את והי[...] מלאכת תנור: מלוי. פ'[...] אומנ'פים את כרייתא[...] פירש הנכרי' גורקין ספכ[...] אוזייא. פי' קולים: ח[...] פנקס כו'. עיין נאיכה[...] רבתי דף כ"ד ע"ב:[...] אסטוה. פי' מרעשת יב[...] לו וגה י"ב מעלות של[...] נגד תמונין על י"ב[...] קריעה' של המרעשת:

מראה מקום והגהות

א בבלי ב"מ כ"ד ע"א.
ב לקמן עירובין כ"ד ע"ב.
ג לקמן גיטין פ"ו ע"ב.
ד עיין בבלי גיטין ס"ה ע"א.
ה נראה מיותר וליתא בג"ב בעירובין ובגיטין.
ו גיטין פ"ה ס"ה.
ז עירובין פ"ו ע"ו.
ח ב"מ פ"ח ס"ג.
ט עיין תוספתא מעשר שני הגי' להיפך.
י בס ע"ש הג"ה.
יא תוספתא מעשר שני פ"ד.
יב בבלי קדושין ו' ע"א.
יג לקמן גיטין ס"ו ע"ב. וע"ש הגי'.
יד גיטין פ"ו ס"א.
טו בבלי גיטין ס"ב ע"א.
טז לעיל שביעית ל"ט ע"ב. לקמן כ"ס ע' ע"ב.
יז נ"ל בית הלל [...]
יח [...] ע"ש.
יט עיין הגי' תוספת' בס"פ.
כ [...] התוספתא [...] הגי' [...]
כא עיין [...] תני' הכוונה.
כב חולין נ"ל ר' יוסי.
כג נילה פ"א פ"ד. לקמן נילה ס' ע"ב. בבלי נילה ו' ע"ב. ע"ש הגי' המתוקנת.
כד תוספתא מעשר שני פ"ה.
כה בס. ועיין עוד בבלי סנהדרין ל' ע"א.
כו בבלי ברכות ל"ו ע"ב וס הגי' שמעאל.
כז פ"ר איכה פ' רבתי בנוים ע"ש הגי'.

הלכה ט׳ מה טעמא דרבי יהודה כסף ראשון ולא כסף שני אלא מן מה דאינון מתיבין ליה מקל וחומר הוא מתיב לון מקו׳. רבי יוסי בשם ר׳ יוחנן צבי עשו °כקדשי בדק הבית לטעון העמדה והערכה. רבי ירמיה בעא קומי ר׳ זעירה בהמה טמאה מהו שתיטען עמדה והערכה. אמר ליה אילולי דא״ר יוסי בשם רבי יוחנן חיה טהורה אינה טעונה עמדה והערכה בהמה טמאה לא. א״ר הילא ותני כן ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך. מה בהמה טמאה מיוחדת ששוה שעת פדיונה לשעת הקדישה. אף אני ארבה את המיתה ששוה שעת פדיונה לשעת הקדישה. ומוציא את שאמר הרי זה הקדש. ומיתה שלא שוות שעת פדיונ׳ לשעת הקדישה. א״ר יוסי ׳מתניתא אמרה כן חמור מועלין בה ובחלבה. וחלב לאו כמיתה היא וכל שהוא טעון פדיון מועלין בו. אין תיפתרינה לשם הולכה מיתה לא יכיל דתנינן חמור. א״ר חנינא קומי רבי מנא תיפתר כר׳ שמעון דרבי שמעון ׳אמר קדשי בדק הבית אין טעונין עמדה והערכה. א״ל אין כרבי שמעון למה לי חמור אפי׳ שאר כל בהמה: הלכה י׳ א״ר זעירא אמרה תורה פורשהו במקדי׳ וכנסוהו בגבולין מה במקדש יצא קנקן לחולין. אף בגבולין נתפש קנקן מעשר. רבי חייה בשם ר׳ יוחנן כיני מתניתא אם עד שלא גפן קרא שם לא קנה מעשר קנקן משגפן קרא שם קנה מעשר קנקן. עד שלא גפן קרא שם עולות באחד ומאה. אם משגפן קרא שם מקדשות כל שהן. אם עד שלא גפן קרא שם תורם מאחד על הכל. משגפן קרא שם תורם מכל אחד ואחד. ׳במה דברים אמורים בשל יין אבל בשל שמן בין עד שלא גפן בין שגפן לא קנה מעשר קנקן. בין עד שלא גפן בין משגפן עולית באחד ומאה. בין עד שלא גפן בין שגפן תורם מאחד על הכל: הלכה י״א א״ר חנניה וקשיא על דבית שמאי מה בינה ׳לחמשה שקין בנותן אלו חמש שקין בגורן שמא אין חודשין ומעשרין מזה על זה. רבי יהושע בן לוי אמר על הראשונה הושבה. רבי בא אמר על השנייה אם רוב רביעית חולין יש לי בחבית זו יצא קנקן לחולין. רבי חייה בשם רבי יוחנן מתניתה אמרה כן רבי שמעון אומר האומ׳ לחבירו חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקנה יצא קנקן לחולין:

הדרן עלך לא יאמר אדם

א׳ המוליך פירות מעשר שני ממקום היוקר למקום הזול או ממקום הזול למקום היוקר פודיהו׳ כשער מקומו. המביא פירות מן הגורן לעיר בדי יין מן הגת לעיר השבח לשני ויציאה מביתו: ב׳ פודין מעשר שני כשער הזול כמו׳ שהחנוני לוקח לא כמו׳ שהוא מוכר כמות שהשולחני פורט לא כמות שהוא מצרף. אין פודין מעשר שני אכסרי׳ את שדמיו ידועין נפדה על פי אחד ואית שאין דמיו ידועין נפדה על פי שלשה. כגון היין שקיסס ופירות שהרקיבו ומעות שהחליאו: ג׳ בעל הבית או׳ בסלע ואחד או׳ בסלע בעל הבית קודם מפני שהוא מוסיף חומש. בעל הבית או׳ בסלע. ואחד או׳ בסלע ואיסר את של סלע ואיסר קודם מפני שהוא מוסיף על הקרן. הפודה מעשר שני שלו מוסיף עליו חמישיתו בין שהוא שלו בין שניתן לו מתנה: ד׳ מערימין על מעשר שני כיצד. או׳ אדם לחבירו לבנו ולבתו הגדולים לעבדו ולשפחתו העברי׳ הילך מעות האלו ופדה לך את מעשר זה׳. אבל לא יאמ׳ לו כן לבנו ולבתו הקטנים לעבדו ולשפחתו הכנענים מפני שידן כידו: ה׳ היה עומד בגורן ואין בידו מעות או׳ לחבירו הרי הפירות האלו נתונין לך מתנה וחוזר ואומר לו הרי הן מחוללין על מעות שבבית: ו׳ משך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן לו סלע ומשתכר בסלע ומעשר שני שלו. משך ממנו מעשר בשתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד בסלע נותן לו סלע מחולין וסלע של מעשר שני שלו. אם היה עם הארץ נותן לו מדמיו: ז׳ הפודה מעשר שני ולא קרא שם רבי יוסי אומר דיו. רבי יהודה אומ׳ צריך לפרש. היה מדבר עם האשה על עיסקי גיטה וקידושיה נתן לה קידושיה ולא פירש רבי יוסי אומר דיו ורבי יהודה אומר צריך לפרש: ח׳ המניח איסר ואכל עליו חציו והלך למקו׳ אחר והרי הוא יוצא בפונדיון אוכל עליו עוד איסר. המניח פונדיון ואכל עליו חציו והלך למקום אחר והרי הוא יוצא באיסר אוכל עליו עוד פלג. המניח איסר של מעשר שני אוכל עליו אחד עשר איסר ואחד ממאה באיסר. בית שמאי אומרים הכל עשרה ובית הלל אומרי׳ בודאי אחד עשר ובדמאי עשרה: ט׳ כל המעות הנמצאין הרי אלו חולין ואפילו דינרי זהב עם הכסף ועם המעות. מצא בתוכן חרש וכתוב עליו מעשר הרי זה מעשר: י׳ המוציא כלי וכתוב עליו קרבן רבי יהודה אומר אם היה של חרש הוא חולין ומה שבתוכו קרבן ואם היה של מתכת הוא קרבן ומה שבתוכו חולין. אמרו לו אין דרך בני אדם להיות כונסין חולין בקרבן: יא המוציא כלי וכתוב עליו ק׳ קרבן מ׳ מעשר ד׳ דמאי ט׳ טבל ת׳ תרומה שבשעת הסכנה היו כותבין ת׳ תחת תרומה. ר׳ יוסי אומר כולן שמות אדם הן. א״ר יוסי אפי׳ מצא חבית והיא מליאה פירות וכתוב עליה תרומה הרי אלו חולין שאני אומ׳ אשתקד היתה מליאה פירות תרומה ופינה: יב האומר לבנו מעשר שבזווית זו ומצאו בזוית אחרת הרי אלו חולין. הרי שם מנה ומצא מאתים השאר חולין. מאתים ומצא מנה הכל מעשר:

פרק רביעי

הלכה א׳ המוליך פירות מעשר שני כו׳. א״ר יונה לא אמרו אלא המוליך הא בתחילה אסור. ובפירות מעשר שני אבל בפירו׳ שהן טבולין למעשר שני אפי׳ לכתחילה מותר. כהדא רבי הל׳ פירין הכא ופידין בכותנין והוה קבע מעשרא דהכא תמן ומפרק לון בשערי דתמן. תני בין ביוקר והוזלו בין בזול והוקרו. ניחא ביוקר והוזלו. בזול והוקרו. שנייא היא שהוא יכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש. ׳תני אבא בר חילפיי בר קריי אמר כדא בודאי אבל בדמאי בין ביוקר והוזלו בין בזול והוקרו מוכרו בזול. למה משו׳ שנראה להימכר בזול או משום שאינו יכול להחזירו למקומו. מה נפק מבינייהון. ׳חורי הוקירו מקומו. אין תימר משום שאינו יכול להחזירו למקומו הרי הוקירו. אין תימר משום שנראה להימכר בזול אפי׳ כן נראה להימכר בזול. כהדא רבי חייה בר ווא הוה ברומי וחמתון מפרקין אילין ניקלוסיא דהכא תמן בשערה דהכא. אמר מאן הורו לון חילפיי בר קירויא אורי לון. תני משתכר הוא אדם עד שקל משתכר הוא אדם עד רביעית. היך עבדא דינרא הכא בתרין אלפין ובארבאל בתרין אלפין ילקן והוא בעי מיתן חמשים ריבוא ומיסוק דיהב ליה הכא בתרין אלפין וחמשין ריבוא. תני אין פודין מעשר שני לשם שני אלא לשם חולין. רבי שאול בעי הגע עצמך שהיו הכל יודעין בו שהוא שני אפי׳ כן. תני אין פודין מעשר שני אלא במין על מינו דלא כן מה נן אמרין פורין מן החיטין על השעורין ומן השעורין על החיטין לכן צריכ׳. אפילו מן האגרו על השמתי׳ ומן השמתי׳ על האגרו. א״ר חנניה ר׳ הוה לוקח קישואין בכורות למלכות וקובע מעשר שני שלהן על כל עקץ ועקץ. ראה אותן כאילו הן חתוכות. ר׳ יוחנן בעי שלימות ואת אמרת חתיכות. א״ר יונה ויאות אלו שנים שהיו שותפין בקישות אחת לזה חלק אחד ולזה ט׳ חלקי׳ שמא הוא אומר לי טול חלקך ואני חלקי. אלא עי׳ זה ותי׳ זה נמכר ביוקר והבא עי׳ זה ותי׳ זה נמכר ביוקר. כהדא ר״ש ב״ר הוה מפקיד על אילין דרומי׳ דהוון מזלזלין בה׳. נסתן בר קפר וקרטמ׳ קומוי אל טב הוא כלו׳ עד כדון מילה מקרטמה ולא טבא מילה מקרטט׳ וטבה. ר׳ יהושע בן לוי אמר אין פודין מעשר שני לא עד לי׳ בשוו׳. וא״ר חזקי׳ זה שהוא מחלל לא יהא מחלל על חצי פרוטה שלא יהא במחלל על אסימון אלא עד שוה פרוטה: הלכה ב׳ א״ר אימי במה עלל קומי ר׳ יוחנן ורש״ל ואינון אמרי׳ פוק ואישלם כתרין תצייה פודין מעשר שני כשעת הזול ולא כשעת היוקר כמות °שהשולחני לוקח לא כמות שהוא מוכר. כמות שהשולחני פורט לא כמות שהוא מצרף. עד כדון דבר מרובה דבר ממועט. אפי׳ כן כמות ש החנוני לוקח לא כמות שהוא מוכר. כמות שהשולחני פורט לא כמות שהוא מצרף. רב נחמן בר יעקב מחוי חותל לנגר ומפרק על פומיה. ר׳ ינאי מחוי חבע תמין לחטוניא ומפרק על פומיה. ר׳ סימון תווי פירין לר׳ חלקיה אל בשוויהן אל כן. א״ר חלקיה בשם רבי סימון אין פודין מעשר שני על פי השומין. ר׳ פינחס חווי פירין לגרוסה אל בשוויהן. אל הכין א״ר חלקיה בשם ר׳ סימון אין פודין ע״פ השוטי׳. א״ר שמי כמה בר נש בעי בטרפי טהור בתקופת תמוז. בתר כלני מסיקלווריה ומיתויה פריטין ומיפרקיניה. א״ר ירמיה כמה בר נש בעי בערובה כפתי רמש׳ מגשייא קלען ומעביר עליהן ומיתי פריטין ומפרקינה. א״ר יוחנן בר גדיא ר׳ יעקב בר בון מניחין עליו עד שיכמשו ופודה אותן מוצאי שבת מיד. ר׳ מנא הזל משח ואתיה לעכו. אל רבי חייה בר ארא אין הדוא מישתף דבית מעקה קיים הא ענתך דייפרקיניה דלא טב שיתא מני. °אמר ר׳ יוחנן פודין מעשר שני על פי ג׳ לקוחות ואפי׳ אחד מהן גוי. אפי׳ אחד מהן בעל. ר׳ יונה בעי שניהם גוים לית שניהן בעלים לא אחד גוי ואחד בעל לא. אלא לצדדין איתאמרת: הלכה ג׳ ואין חומשו של זה מרובה על תוספתו של זה. א״ר אבין שנייא היא שהוא יכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש. של סלע ואיסר קודם מפני שהוא מוסיף על הקרן. רבי יעקב בר אידי בשם ר׳ סימיי כל מעשר שני שאין בקרנו שוה פרוטה אינו מוסיף חומש: רבי יוסי בי ר׳ סימון בשם ר״י כל מעשר שני שאין בחומשו שוה פרוטה אינו מוסיף חומש. הדא ׳ בא בר ממל ׳׳והתנינן חמש פרוטות הן וניתני שש. על דעתיה דר׳ סימאי וקרנו של מעשר שני בשוה פרוט׳. ושבע על דעתיה דר״י וחומשו של מעשר שני שוה פרוטה. תעד מן הדא דא״ר יוסי בשם ר׳ מנא בר תנחום אבהו בשם ר״י אין קרקע נקנה בפחות משוה פרוטה. תעד מן הדא מעשר שני שאין דמיו ידועין דיין שאמר הוא וחומשו מחולל על הסלע הזה. ר׳ יוסי בשם ר׳ קריספא ר׳ יונה בשם רבי זעירא בסלע של מעשר שני היא מתניתא אי אפשר שלא יהא שם חולין כל שהן א״ר ׳יוחנן הקדש שפדיוו יותר על דמיו תפס את הכל. מעשר שני שפדיוו יותר על דמיו לא תפס את הכל. מה בין הקדש מה בין מעשר שני. א״ר אימי שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדישו. ורבי זעירא בעא קומי רבי אימי נבדק אותו האיש ואמר לא לכך נתכוונתי. אמר ליה לכשיבדוק. רבי זנון בעי כמאן דאמר אינו בנכסיו. כרם כמאן דאמר בנכסיו תוא מה

פירוש

הלכה ט׳ ולא כסף שני. פי׳ עיקר לימודו מקרא הוא דנפקא ליה הא דהשיב לחכמי׳ בק״ו ה״ק לדידי אית לי קרא אלא אפי׳ לדידכו דאפריתו ק״ו. ק״ס ק״ו פריכא הוא: הלכה י׳. נתפס קנקן מעשר. פי׳ שנתפס בקדושת מעשר וטעון חלול: מזה על זה. פי׳ כאם אזה חשיב סוקף הא כפי חשיב סוקף: סליק פרקא:

המוליך פירות כו׳. ופירות בכותנין. שם מקום: ניקלוסיא. פי׳ מין פרי: ובארבאל. שם מקו׳. ילקן פי׳ שמטבע שנקרא כך הוא פרוים ובשהפך פרוג׳ יכול להרוית ג׳ אלפים כדפסיק גמר הכי: האגרו. פי׳ מין סטים מאוריס הוא: שסמית. כמו שחמתית והם קטים לדוגים שנתלדפו עחמת האסה: נסתק. כמו נכתתך. ומכייתו שלקח בר קפר למותן קשות של שותפין שהיו מוזלין זהן וחתך אותם לחתיכות דקי׳ כמין קורטון: הלכה ב. אתרי חיותל. פי׳ שהראה סל שלתאנים לנגרא כו׳: בכלני. פי׳ נעל סחק; ומיריה. פי׳ שלו ענבים: בערובתא. פי׳ בערב שבת: כפתי רמשא. פי׳ ספוק לתביה: מגשייא קלען. פי׳ מן הגפי הפוקו׳ ריפסיה וקולעו׳ שערותיה: ומעביר עליהן. פי׳ שדוחק עצמו לקטות ספם פי׳ שאדם הדחק לחזור כל כך בכל המקומות הולך עד שקונה בזול: הלכה ג׳. ונותני׳ שם כו׳. מבואר לקמן במקומו בס״ הזהב:

מראה מקום והגהות

א עיין בבלי [redacted] ל״ג ע״ב.
ב מעילה פ״ג מ״ה.
ג תמורה פ״ו מ״ג.
ד תוספתא מעשר שני פ״ג.
ה לעיל פ״ב ע״ג.
ו עיין תוספתא מעשר שני פ״ג ופני׳ שם.
ז רמב״ם [illegible] והוקירו במקומו.
ח צ״ל האנטי.
ט בבלי סנהדרין י״ד ע״ב ע״ש הגה׳. עיין תוס׳ מעשר שני פ״ג.
י בבלי ב״מ נ״ג ע״ב. לקמן הי״ב ע״ד תוס׳ הג׳ יעקב בר זבדי. ר׳ יוסי נשם ר׳ סימון.
יא ב״ב פ״ד ע״א.
יב לקמן סנהדרין י״ש ע״א.

פרק שלישי

הלכה א׳ לא יאמר אדם לחבירו כו׳. [א]מה בין האומר שנאכלם ושנשחם לאומר לחלק. ר׳ זעירא בשם ר׳ [ב]יונה מהלכות של עימעום היא. [ג]תמן תנינן האומ׳ לפועל הא לך איסר זה ולקט לי ירק היום שכרו מותר. לקט לי בו ירק היו׳ שכרו אסור. לקח מן הנחתום ככר בפונדיון לכשילקוט ירקות שדה אביא לך מותר. לקח ממנו סתם לא ישלם לו דמי שביעית שאין פורעין חוב מדמי שביעי׳. מ ה בין האומ׳ לקט לי מה בין האומ׳ לקט לי כו׳. ר׳ אבין בשם ר׳ יוסי בן חנינה מהלכות של עימעום היא [ד]תמן תנינן שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני. מה בין האומ׳ הלויני מה בין האומ׳ השאילני. רבי זעירא בשם רבי יונתן מהלכות של עימעום היא. [ה]פיתן רבי יעקב בר אחא בשם רבי יונתן עד היא מהלכות של עימעום היא. א״ר יוסי קשיתה קומי רבי יעקב בר אחא, מהו מהלכות של עימעום היא. כך אני אומר במקום שפת ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת גוים אסורה ועימעום עליה ותתירות. או במקום שאין פת ישראל מצוית בדין הוא שתהא פת גוים מותרת ועימעמו עליה [ו]אסורה. א״ר מנא ויש עימעום לאיסור. ופת לא כתבשילי גוים היא. כך אני אומר במקום שאין תבשילי ישר׳ מצויין בדין הוא שיהא תבשילי גוים מותרי׳ ועימעמו עליהן ואסרו׳. אלא כן הוא במקום שאין פת ישראל מצויה בדין שתהא פת גוים אסורה ועימעמו עליה והתירוה מפני חיי נפש. רבנין דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא כדברי מי שהוא מתיר ובלבד מן הפלטור. ולא עברינן כן. [ז]תני לא יאמר אדם לחבירו בירושלם העל חבית זו של יין ממקום למקום לחלק. א״ר לעזר דרבי יודה ודרבי נחמיה היא. מה נן קיימין אם כהוא דאמר ליה הא לך הב לי. דברי הכל אסור. הב לי ואנא יהב לך דברי הכל מותר. אלא כי נן קיימין בהוא דא״ל הב לי בריא לי אנא יהב לך. [ח]רבי יודה ורבי נחמיה אוסרין שאין ירקי׳ שדה מצויין. ורבנין מתירין שירקות שדה מצויין. משהעלה אותן מהו שיאמר לו טול תלקך ואני חלקי. מהו שיאמר לו טול חבית של יין זו ואנו אוכלין חבית שמן שיש לי שם. אף במעשר בהמה כן. מעשר שני על ידי שמכורתו מיוחדת את אמר מותר. מעשר בהמה על ידי שאין מכורתו מיוחדת הרי את אמר אסור. לית פשיטא לך דהיא מותר. מהו שיאמר לו העל בהמה וחיה זו ואני אוכלם בשר שחוטה שיש לי שם:

הלכה ב׳. תני שלא יבוא לידי פסול. מהו לידי פסול. א״ר יונה שנפסל בטבול יום לאוכלו אין את יכול שהוא טמא דבר תורה׳ [ט]אין את יכול שהוא טהור דבר תורה. הוי שלא יבוא לידי פסול. מהו ממעט באכילתו תרומה אסורה לזרים. מעשר שני מותר לזרים. תרומה אסורה בטבול יום מעשר שני מותר בטבול יום. ובשם שהוא ממעט באכילתו. כך הוא ממעט באכילתה. תרומה מותרת לאונן מעשר שני אסור לאונן. תרומה אינה טעונה מחיצה. מעשר שני טעון מחיצה. אשכח תני מפני שהוא ממעט באכילתו ובאכילתה. [י]תני אין לוקחין שביעית בכסף מעשר. א״ר יוסי במחלוקת. א״ר יונה דברי הכל היא. אוכלי תרומה וזיזין הן. התיב ר׳ חנינה קומי ר׳ מנא והא [יא]תנינן נתערבו בבכורות ר׳ שמעון אומר אם חבורת כהנים יאכלו. ותני עלה יאכלו כתמור שבהן. א״ל אוכלי פסחים בשעתן וזיזין הן כאוכלי תרומה. תדע לך שהוא כן [יב]דתנינן אין צלין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו. [יג]ותנינן משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה:

הלכה ג׳. [יד]רבי יהושע בן לוי אומר אין מוסיפין חומש אלא על תחילת הקדישות. א״ר לעזר ותני כן. אם בבהמה הטמאה ופדי׳ בערכך מה בהמה טמאה מיוחדת שהיא תחילת הקדש מוסיף חומש. אף כל שהוא תחילת הקדש מוסיף חומש. רבי שמואל בר חייה בר יהוד׳ בשם ר׳ חנינה שלמי׳ שלקחן בכסף מעשר הוממו ופדיין מוסיף חומש. רבי שמוא׳ בר חייה בר יהודה בשם ר׳ חנינ׳ שלמי׳ שלקחן מדמי פסח הוממו ופדיין מוסיף חומש. א״ר יודן חדא צורכה וחדא לא צורכה. אמר ר׳ מנא פסח צורכה שלמים לא צורכי׳. שלא תאמר הואיל ופסח משתנה לשם שלמים בהקדש אחד הוא אינו מוסיף חומש. א״ר הונא טעמ׳ דר״ש דו אמר אין הפסח עושה תמורה. ושונה דומר בו עודהו פסח. מימר בו עודהו שלמי׳. א״ל ר׳ מנא ולא דמויי הוה ר׳ מדמ׳ לח. ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו ופדיין עד אינן חוזרין לכמות שהיו להיעשות שני. רבי זעירא ר׳ הילא תריהון בשם ר׳ יוסי בן חנינה חד אמר שלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר. תרומד שלקחה בכסף מעשר לא פקעה ממנה תרומת מעשר משנה שוברת. משיבין דבר שפקעה ממנו קדושת מעשר על דבר שלא פקע׳ ממנו קדושת מעשר. וחרנה אמר לית הדא אמרה משיבין דבר שפקעה ממנו קדושתו על דבר שלא פקעה ממנו קדושתו שהוא אילו [טו]אבר עלי טבילה אחת. אבל לא יאמר כן לעם הארץ אלא כדמאי. הא בודאי לא שאין מוסרין ודאי לעם הארץ:

הלכה ד׳. כדי לעשות עיסה ולחזור. כדי לעשות עיסה ולחזור:

הלכה ה׳. רשב״ל אמר ואת אומות ירושלם עשו אותה כחצר בית שמירה. מה חצר בית שמירה טובלת אף זו טובלת. א״ר יונה בדין הוא היה אפי׳ בתים ששם לא יטבילו שהן של כל ישר׳. אלא את אומר׳ ירושלם עשו אותה כחצר בית שמירה מה חצר בית שמירה תופסת אף זו תופסת. א״ר הדא אמרה כדי שהוא טבול לראשון ולשני אם התרו בו משום שני לוקה. התיב רבי מנא. והתנינן בית שמאי אומרים יחזור מעשר שני שלהן ויאכל בירושלם. אית לך מימר על דבית שמאי לוקה. אלא תומר הוא במחיצות. אוף הכא תומר הוא במחיצות. רבי זעירה בעי הפריש עליו שני ממקום אחר נפטר או כבר תפשתו מחיצה. ר׳ יונה בעי עשה כולו שני למקום אחר כולו נתפש או לא נתפש אלא אחד מעשר׳ שיש בו. הא סלי תאנים לאכילה וסלי ענבים לאכילה גמר מלאכה הן:

הלכה ו׳. [טז]אמרו בית הלל לבית שמאי אין אתם מודין לנו בפירות שלא נגמרה מלאכתן שיפדת מעשר שני שלהן ויאכל בכל מקום אף פירות שנגמרה מלאכתן כן. אמרו להן בית שמאי לא אם אמרת בפירות שלא נגמרה מלאכתן שהוא יכול להבקירן ולפוטרן מן המעשרות. תאמרו בפירות שנגמר׳ מלאכתן שאינו יכול לחבקירן ולפוטרן מן המעשרות. אמרו להן בי׳ הלל אף פירו׳ שנגמרה מלאכתן יכול הוא להבקירן ולפוטרן מן המעשרות וכי סלי תאנים וענבים לאכילה שמא אין יכול להבקירן ולפוטרן מן מעשר. הדא אמרי סלי תאנים לאכילה וסלי ענבים לאכילה גמר מלאכה הן. אמרו להן בית שמאי לא אם אמרתם בפירות שלא נגמרה מלאכתן שהוא יכול להוציא עליהן שני ממקום אחר. תאמרו בפירות שנגמרה מלאכתן שאינו יכול להוציא עליהן שני ממקום אחר. הדא פשטא שאילה. א״ר זעירא רבי חנינ׳ ור׳ יונתן ורבי יהושע בן לוי עלו לירושלם נתמני להן פירות וביקשו לפדות׳ בגבולין. אמר לון חד סבא אבוכון לא הוון עברין כן אלא מפקרן חוץ לחומה ופודין אותן שם. סבתא הוות סברה מימר רואין את המחיצו׳ כאלו עלות. ואילין רבנן הוון סברין מימר אין רואין את המחיצות כאלו עלות. סבתא הוות סברה מימור כרבי ליעזר ואילין רבנין סברין מימור כר׳ יהושע. רבי פינחס מסאב להו ופדי להו חשש לדו ולדין. רבי יעקב בר אידי ור׳ יהושע בן לוי הלכ׳ כדברי התלמיד. א״ר זעירה ובלבד בפירות שהן טבולין לדמאי. הא רמי עצמו כבר תפשתו מחיצה:

הלכה ז׳. אמר רבי לעזר לחומרין רבי יוסי בעי מהו לחומרין. א״ר יונה הדא דתנינן תמן בתי הדדין שפתחיהן לפנים וחללן לחוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים. מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ. אין שוחטין שם קדשים קלין כלפנים ולא פודין שם מעשר שני כלחוץ. אין פתחיהן לחוץ וחללן לפנים מכנגד החומ׳ ולחוץ כלחוץ. מכנגד החומה ולפנים אין שוחטין שם קדשים קלים כלפנים ולא פודין שם מעשר שני כלחוץ. אמר ר׳ יעקב בר אחא כיני מתניתא תוכן קודש וגגותיהן חול מכנגד הקודש ולקודש כלקודש מכנגד החול ולחול חול. בנויות בקודש ופתוחות לקודש ולחול תוכן קודש. בנויות בחול ופתוחות לקודש ולחול תוכן חול. הן דאת אמר תוכן קודש אוכלין שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלין וטמא שנכנס לשם חייב. [יז]ר׳ יהודה בשם רב אין לוקין אלא על אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש. והתני לשכה שהיא בנויה בשיווי חומת העזרה אוכלין שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלים וטמא שנכנס לשם פטור. תיפתר כהדא [יח]תנייא דתני א״ר יוסי זו משנת רבי עקיבה. אבל דברי חכמים הבדילו כל הלשכות וכל הלשכות חולכין אחר פתחיהן:

הלכה ח. [יט]כתיב כי לא תוכל שאתו מה נן קיימין אם בריחוק מקום כבר כתיב כי ירבה ממך. אם בקירוב מקום כבר כתיב ונתת הכסף. אלא מהו לא תוכל שאתו לא תוכל לפרותו וכתיב ונתת הכסף: [כ]תני בר קפרא אמר אב הטומאה דבר תורה וולד הטומאה מדבריהן. ורבי יוחנן אמר בין זה ובין זה דבר תורה. וקשיא דר״ש על דרבי יוחנן דבית שמאי אומרי׳ הכל ייפדה ויאכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה כחוץ. מה בין וולד טומאה כחוץ ובין אב הטומאה בחוץ זה וזה דבר תורה הוא. ואפילו על דברי בית הלל לא מקשיא. דבי׳ הלל אמרין הכל ייפדה ויאכל בחוץ חוץ שניטמא בולד הטומאה בפנים. מה בין וולד הטומאה בפנים מה בין אב הטומאה בפנים זה וזה לא דבר תורה הוא. לא תני בה רבנין אלא על דבר קפרא׳ וקשיא דבר קפרא על דבית שמאי דבית שמאי אומרים הכל ייפדה ויאכל בפנים חוץ משניטמא באב הטומאה בחוץ. מה בין אב הטומאה לולד הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא דבר תורה הוא. שלא אומרים אינו מעשר שני שנכנס ויוצא: מעתה לא ייפדה שלא יהו אומרים אינו מעשר שני נכנס לירושלם ונפדה. בשעה שניטמאו בפנים מחיצה תופסתו. בשעה שניטמא בחוץ אין מחיצה תופסתו. ואפילו על דבית הלל לית היא מקשייא. דבית הלל אומרים הכל ייפדה ויאכל בחוץ חוץ משניטמא בולד הטומאה בפנים. מה בין ולד הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא מדבריהן הוא. כשהכניסן על מנת דלא תתפסנו מחיצה. אמר ר׳ זעירה הדא אמרה מעשר שני טהור שהכניסו על מנת שלא תתפסנו מחיצה אין מחיצה תופסתו. רבי יונה בעי טהור דבר תורה ואת אמר הכין. אלא כיני עבר ופדה פדוי דרבי יעקב דרומיא בעא קומי רבי יוסי נטמא חוץ לירושלם ונכנס לא יצא שלא יהו אומרי׳ ראינו מעשר שני נכנס לירושלם ויוצא. קול יוצא ליוצא׳ ואין קול יוצא לפדוי. רבי חייה בר ארא בעא קומי רבי מנא נטמא בולד הטומאה ופדיו וחזר וניטמא באב הטומאה. נאמר אם היו המעות הראשונות קיימות מחלל עליהן ואם לאו אינו מחלל עליהן ואין לוקין לא על המעות הראשונות ולא על המעות השניות. ר׳ יונה בעי אף ללוקח כן. א״ר מנא מחיצה תופסת והלוקח תופס. כשם שני במחיצתה כך נא׳ בלוקח:

פירוש

לא יאמר אדם כו׳. מהלכות עמעום היא׳ דבאמת אין סבר לחלק אלא שעמעמו עליה והתירו וכן בשאלה והלואה אין טעם ברור לחלק. וכן בפת של גוים בדפרש ואזיל: ולא עברין כן. כלומר שמקפידין על עצמן: הלכה ב׳: במחלוקת. פי׳ דלא כר״ש דשרי במתניתין ליקח תרומה בכסף מעשר וכמו כן לא חייש הכא אף ע״פ שממעט באכילת מעשר דהא אסור לאכול לאונ׳ הביעור משום שביעית הלכה ג׳ אלא בדמאי כו׳ פי׳ במעשר שני של דמאי משום דבדמאי הקילו: הלכה ו. א״ל ב״ה אף פירות כו׳. כפי׳ הר״ש על המשנה מוכח דגרס׳ ואת שנגמר וגרס׳ דתוספ׳ עיקר הוא כוספתה תניא ר״ש בן יודא משם ר׳ יוסי בן חמרא ב״ה לב״ש אי אתם מודים בפירות שלא נגמרה מלאכתן שיפד׳ מעשר שני שלהן ויאכל בכל מקום אף פירו׳ שנגמרה מלאכתן כיוצא בהן. א״ל ב״ש לא אם אמרת בפירות שלא נגמרה מלאכתן שיכול להפקירן ולהוציאם מידי מעשרו ותרומו׳. א״ל ב״ה אף פירו׳ שנגמר׳ מלאכתן יכול הוא לעשותן תרומה ומעשר עד שירצו. פירו׳ שיכול לעשותה תרומה ומעשר על מקום אחר כגון תרומה ומעשר דלאו דלא בעי מוסף: הלכה ח׳. מחיצה תופסתו. פי׳ כשנכנס טהו׳ המחיצה קולטתו ולא כשנכנס טמא: תתפשנו מחיצ׳ לפי שהוא טמא דרבנן: תופסתו. פי׳ והאי נמי דבר תורה טהור:

מראה מקום והגהות

א לעיל שביעית ל״ח ע״א.
ב נדפוס ווילנא ר׳ יוחנן.
ג עיין בבלי ע״ז ס״ב ע״א. שביעית פ״ב. ועיין תוספ׳ שביעית פ״ד.
ד שבת פ״כ ע״א.
ה לקמן ע״ז ס״א ע״ד. לקמן שבת נ׳ ע״ג.
ו נשנת חני׳ ולכרוה׳.
ז תוספתא שם.
ח רא״ש גרי׳ ולמדוהו אין את יכול.
ט תוספת׳ שביעי׳ פ״ה. לקמן פסחי׳ ל׳ ע״א.
י פסחים פ״ס ע״א.
יא שבת פ״א ע״ד.
יב שם ע״א.
יג בבלי ב״מ כ״ד ע״ב.
יד הרא״ש גרי׳ עבר על טבילה אחת.
טו תוספת׳ מעשר שני פ״ב.
טז בבלי זבחים כ״ה ע״ב.
יז תוספתא מעשר שני פ״ב.
יח בבלי כ״ק כ״ג ע״ב.
יט לקמן שקלים כ״ח ע״ב.

לשני. פתר לה כשאין טעם שבחו ניכר. מתניתא פליגא על רבי יוחנן. דנים שנתבשלו עם הקפלוטות של מעשר שני והשביחו השבח לפי חשבון. רבי יוסי בשם רבי הושעיה תיפתר שבישל שניהן כאחת. רבי יונה בשם רב הושעיה בעי הגע עצמך שבישל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ועירבן. כלום יש ברגנין אלא טעם קפלוטות ובקפלוטו' אלא טעם דגין. מתניתין פליגא על ר"י. האשה שאלה מחבירתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן. א"ד בא תחומין עשו למידת הדין תדע לך שהוא כן דתמן אמרין בשם רב חסדא ולא ידעינן אם מן שמועה אם מן מתניתא אפי' עצים סברנן מימר עצים אין כהן ממש. מתניתין פליגא על רבי שמעון בן לקיש. תבשיל של מעשר שני שתיבלו בתבלין של חולין השבח לשני פתר לה כשאין טעם שבחו ניכר. ותתני תבשיל של חולין שתיבלו בתבלין של מעש' שני לא יצא מעשר שני מידי פדיונו. על רעתי' דרבי יוחנן והוא שיהא שם הותיר מדה. על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש והוא שיהא טעם שבחו ניכר: הלכה ב'. מה הקילו בתרומה. כהדא דתני סך הוא כהן של תרומה ומביא בן בתו של ישראל ומעגלו על גבי מיעיו ואינו חושש. א"ר יוחנן כאן השיבו דברי סופרים לדברי תורה: הלכה ג'. כיני מתניתא מותרת להיאכל צמחונין. מה בינידון. אמר ר' יונה שלה בינידון ב"ש אומרים שלה בידים טהורות ובית הלל אומרים שלה בידים טמאות. ותני זו דברו ר"מ. אבל דברי ר' יהודה אומר ב"ש אומרים כל מעשיה בטהרה חוץ מתפיפתה. וב"ה אומרים כל מעשיה בטומאה חוץ משליתה. מה בינידון. א"ר מתניה מניגה בינידון. ב"ש אומרים מוגג בידים טהורות. ובית הלל אומרים מוגג בידים טמאות: הלכה ד'. כדי לעשות עיסה ולחזור כדי לעשות ולחזור: הלכה ה'. מתניתא דרבן שמעון בן גמליאל אף הפירות נכנסין ויוצאין דברי הכל היא. הכא קל הוא שהקילו בכרשיני ובלבד בעיסה של כרשיני. ובלבד עיסה של מעשר שני. ר' נוריה בשם ר' יוסי בן חנינא דברי ר' טרפון אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. א"ר יונה נראו דברים הראוי לאוכל אדם אין פודין אותו לוכל בהמ'. ושאינו ראוי לוכל אדם פודין אותו לוכל בהמת. ר' יצחק בר אלישוב בעי נטמאו בגבולין לא יפדו שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. א"ר יונה והן נוטי טטומי: הלכה ו'. אמר ר' זעירה כדי לשבר שני שמא יאבדו השאר ויהיו אלו שבידו תפוסין על השני. א"ר זעירא וצריך להתנות ולומר אם אלו שלמטן שני יהוו אלה שבידו תפוסין עליהן. א"ר יונה והוא שליקט מיכן ומיכן אבל אם ליקט על אומן כבולל וחופן הוא. ר' יוסי בשם ר' פדיה ר' יונה בשם חזקיה אין בלילה אלא ביין ושמן בלבד. ר' יוחנן אמר עד כותים הנבללים. מתניתא פליגא על ר' יוחנן אם בלל וחפן לפי חשבון. פתר לה עד כותים המתלקטים למעשר שני והנבללין לפי החשבון ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' הונ' סלקת מתניה הנבללין והנחפנין לפי חשבון: הלכה ז'. תני בן עזאי אומר שתים. ר' זעירא אמ' מה בחלמה בר ייבל לעולא בר ישמעאל קופדה שמינה. למחר אתא שאל ליה. א"ל למה שתים. א"ל מתוך שאת אומר לו כן הוא דוחק עצמו ופודה אות'. חזקיה אמר כשהוא מחללה עושה אות' כרעה. וכשהוא מחלל עליה עושה אותה כיפה. והא תנינן בורר את היפה שבהן ומחלל עליה. וחבור את הרעה ויעשה אותה כיפה. א"ר יונה אני או' היא היתה מעשר שני. מים לא יצאה לחולין. א"ר יונה לא יתכוין לעשותה חולין ברורין. תדע לך שהוא כן דתנינן לא שיקיים כן אלא חוזר ומחללו על הכסף. ר' חני אמר קומי ר' זעירא מנח' בשם ר' יוחנן כל שאמרו בדמאי מחללין בודאי מחללין אותו מדוחק. והתנינן מחללין כסף על נחושת מדוחק. הא כסף על כסף לא. ר' בא בר כהן אמ' קומי ר' יונה ר' אחא בשם ר' יוחנן כל שאמרו בדמאי מחללין בודאי עבר וחיללו מחולל. ר' יודן בן פזי ר"ש בר בא בשם ר' יוחנן כל שאמרו בדמאי מחללין בודאי עבר וחילל מחולל. ותני ר' לעזר בי ר"ש אומר כשם שמחללין כסף על נחושת כך מחללין זהב על הכסף. אמר לו ר' מפני מה מחללין כסף על נחושת שכן מחללין כסף על הזהב. ויחללו זהב על הכסף. אין מחללין זהב על נחושת. אמר לו רבי לעזר בי ר' שמעון שכן מעשר שני של זהב מחללין אותו על המעות שבירושלם מדברי שניהן מחללין כסף על כסף ואין מחללין כסף על נחושת: הלכה ח'. א"ר יוחנן לא אמרו בית שמאי אלא בסוף. אבל בתחילה אוף בית שמאי מודיי. מה טעמ' דבי' שמאי כסף ולא זהב. ואימא כסף ולא נחוש'. והתנינן הפורט סלע ממעות מעשר שני. וסברנן מימר כיני מתניתא המצרף סלע ממעות מעשר שני מאי כדון. טעמא דבית שמאי היא כסף היא נחושת. רבי שמעון בן לקיש אמר בין בתחילה בין בסוף. בית שמאי פליגין. מה טעמא דבית שמאי. כסף ראשון ולא כסף שני. והתנינן הפורט סלע ממעות מעשר שני וסברנן מימר כיני מתניתא המצרף סלע ממעות מעשר שני מאי כדון. טעמא דבית שמאי כסף עד כדי כסף: הלכה ט'. רבי שמעון בן לקיש אמר מה פליגין רבי מאיר ורבנן בפירות שאין בהן כדי כסף. אבל בפירות שיש בהן כדי כסף אוף רבנן מודיי. חצי דינר כסף וחצי דינר פירות מותר. דינר כסף ודינר פירות אסור. כל שכן שני דינרין כסף ושני דינרי פירות שאסור: הלכה י'. אלו הן הדנין בן עזאי ובן זומא. אלו הן התלמידים חנינה בן חכיניה ור' אלעזר ב' מתיה. עדה קדושה ר' יוסי בן המשולם ור"ש בן מנסיא: הלכה יא'. מה טעמא דרשמי שמא ישכח ויעשה אותן חולין. מה נן קיימין אם כאומר מכבר משקה מעורב בו. ואם באומר לכשישתה למפרע חולין שתי. אלא כינן קיימין באומר מכבר לכשישתה. בטמאין טמא מת שאין כלי חרש מיטמא מאחוריו. אבל בטמאין טומאת זיבה שהזוב מיטמ' בהסט לא בדא. בשאין אחר מערה אבל אם יש אח' מערה אפילו טמאי' טומאת זיבה:

הדרן עלך מעשר שני ניתן

א. לא יאמר אדם לחבירו העל את הפירות האלו לירושלם לחלק אלא או' לו העלם שנאכלי' ושנשתם בירוש' אבל נותנין זה לזה מתנת חנם: ב אין לוקחין תרומה בכסף מעשר מפני שהוא ממעט באכילתו. ור"ש מתיר. אמר להן ר"ש אם היקל בזבחי שלמים שהוא מביאן לידי פיגול ונותר וטמא לא יקל בתרומה. אמרו לו מה לא היקל בזבחי שלמים שכן מותרין לזרים נקל בתרומה שהיא אסורה לזרים: ג מי שהיו לו מעות בירושלם וצריך להם ולחבירו פירות אומ' לחבירו הרי המעות האלו מחוללין על פירותיך נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה. והלה עושה צורכו במעותיו. ולא יאמר כן לעם הארץ אלא בדמאי: ד פירות בירושלם ומעות במדינה אומר הרי המעות ההם מחוללין על פירות האלו. מעות בירושלם ופירות במדינה אומר הרי המעות האלו מחוללין על פירות ההם ובלבד שיעלו הפירו' ויאכלו בירושלם: ה מעות נכנסות לירושלם ויוצאות. פירות נכנסין ואינן יוצאין. רשב"ג אומר אף הפירות נכנסין ויוצאין: ו פירות שנגמרו מלאכתן ועברו בתוך ירושלים. יחזור מעשר שני שלהן ויאכל בירושלם. ושלא נגמרו מלאכתן סלי ענבים לגת. וסלי תאנים למוקצה. ז בית שמאי אומרים מעשר שני יעלה ויאכל בירושלם. ובית הלל אומרים יפדה ויאכל בכל מקום. ר"ש בן יהודה אומר משום ר' יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על פירות שלא נגמרה מלאכתן שיפדה מעשר שני שלהן ויאכל בכל מקום. ועל מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן שב"ש אומרים יחזור מעשר שני שלהן ויאכל בירושלם. וב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום. והדמאי נכנס ויוצא ונפדה: ח אילן שהוא עומד בפנים ונוטה לחוץ או עומד לחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים. מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ. בתי הבדי' שפתחיהן לפנים וחללן לחוץ או שפתחיהן לחוץ וחללן לפנים ב"ש אומרים הכל כלפנים וב"ה אומרים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ: ט הלשכות בנויות בקודש ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן קודש בנויות בחול ופתוחות לקודש תוכן קודש וגגותיהן חול. בנויות בקודש ובחול ופתוחות לקודש ולחול תוכן וגגותיה מכנג' הקודש ולקודש קודש. מכנגד החול ולחול חול: י מעשר שני שנכנס לירושלם וניטמא בין שניטמא באב הטומאה בין שניטמא בולד הטומא' בין בפנים בין בחוץ ב"ש אומרים הכל יפדה ויאכל בפנים. חוץ משניטמא באב הטומאה בחוץ. וב"ה אומרים הכל יפדה ויאכל בחוץ חוץ משניטמא בולד הטומא' בפנים: יא הלוקח בכסף מעשר שניטמא ייפדה. ר' יהודה אומר ייקבר. אמרו לו לר' יהודה מה אם מעשר שני עצמו שנטמא הרי זה נפדה. הלוקח בכסף מעשר שניטמא אינו דין שיפדה. אמר להן לא אם אמרתם במעשר שני עצמו שכן הוא נפדה בטהור וברחוק מקום תאמרו בלקוח מכסף מעשר שאינו נפדה בטהור ובריחוק מקום: יב צבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר על יד עורו. ר"ש אומר ייפדה. לקחו חי ושחטו ונטמא ייפדה. ר' יוסי אומר ייקבר. לקחו שחוט ונטמא הרי הוא לו כפירות: יג המשאיל קנקן למעשר שני אע"פ שגפן לא קנה מעשר. זלף לתוכן סתם עד שלא גפן לא קנה מעשר משגפן קנה מעשר. עד שלא גפן עולות באחד ומאה. משגפן מקדשות כל שהן. עד שלא גפן תורם מאחת על הכל משגפן תורם מכל אחת ואחת: יד בית שמאי אומרים מפתח ומערה לגת ובית הלל אומר מפתח ואינו צריך לערות. בד"א במקום שדרכן לימכר סתומות אבל במקום שדרכן לימכר פתוחות לא יצא קנקן לחולין. ואם רצה להחמיר על עצמו למכור במדה יצא קנקן לחולין. ר"ש אומר אף האומר לחבירו חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקניה יצא קנקן לחולין:

שהוא טעם שבחו כו'. פי' דקיבכר סנה'סונא דעה שהשביחו החולין את המעשר רונא דקיבכר נעיכך: כיני. כמו כן היא פי' המתני': להאכל צמחונין. כלומ' מוסין פמר"דב שאין דרכו לאכול. א"נ לא תיסיכן אי אכיל לה נמופלא דלאו אוכל הוא: מתפופתה. פי' הכהנת מופפת בה ראשה ועין הסוגיא גר"ש על המשני': חוץ משריתה גרס': הלכה ה' מתנית' דרשב"ג. פי' דלקמן בפ"ג פליגי תנאי אי פירות' יוצאין או לא וקסבר רשב"ג כמתני' דפרקי' דיוצאין. ומהדר דלעולם אימ' לך דר"ה היא דאפילו לא"ד הת' אינן יוצאין הכא מזה מפום דקל הוא שהקילו כו': אין פודין כו'. פי' ומשום הכי קתני' ר"מ שיתחלק לעיסות: הלכה ו'. הנבללין והנחפנין גרסינן. פלגין אם בלל וחפן דמתניתין: הלכה ז': אמר חמיתה בחלמא גרסינן. פי' דאמי' נחלום כמו שהאכלתי לעולא בר שמעאל בשר שמן והוא ראה שלא יקבל ממנו אותה פי' הגון כדמפרש ואזיל: אני או היא כו'. פי' היפה ומיך ס"ם לא יוצאת'כו' פי' שהרי חלל' על נחוש' והמוני' מבוארת בבבלי פ' הזהב: הלכה יא': משקה מעורב כו'. פי' דאמר מעכשיו יהא מחולל כפי מה שאני לטהרים נמצא הכל מעורב ואף הטפלים שאין מעשר חולי שתי. כלומ' ואין הסלע מחולל על מה ששתה באומר מכבר כו'. פי' מעכשיו יהא מחולל לכששתה סליק פרקא:

מראה מקום ותגהות

[a] בילה פ"ה ס"ד. לקמן בילה ס"ג ע"ד. ועיין בבלי בילה ל"ז ע"ב.

[b] תוספתא מעשר שני פ"א.

[c] תוספתא תרומות פ"י.

[d] תוספתא מעשר שני פ"ג.

[e] לעיל כ"ד ע"ד.

[f] בבלי ב"מ נ"ג ע"ב. לקמן נ"ט ע"ד וע"ש הגי'.

[g] תוספתא מעשר שני פ"ג.

[h] עיין הסוגיא בבלי ב"ק ס"ה ע"א.

[i] בבלי סנהדרין י"ז ע"ב.

[j] פ"ח קהלת על פסוק כמה חיים וגו'.

ובצאן ביין ובשכר פרט. ובכל אשר תאות נפשך חזר כלל אחר. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. לומר לך מה הפרט מפורש דבר שהוא וולד וולדות הארץ. אף אין לי אלא דבר שהוא ולד וולדות הארץ. ר' עקיבה מפרש מה הפרט מפורש דבר שהוא פרי וולד פירי ומכשירי פרי. אף אין לי אלא דבר שהוא פרי וולד פרי ומכשירי פירי. מה נפיק ביניהון דגין וחגבין כמהין ופטריות. כר' עקיב' ניקחין בכס' מעש' שני. א"ר חגיי מתנית' אמרה כן שאין מחללין מעות על הפירות בריחוק מקום. אמרה קומיה רבי אבינא וקלסיה. אמרה קומי ר' ירמיה וקנתריה. והתנינן מעות בירושלם ופירות במדינה. שנייא היא שהוא אחר מקום. כד נפק ר' חגיי אשכח תני מעות ופירות בירושלם מע' ופירות במדינה. אמר אין הוה שמע ר' ירמיה הדא מילתא יאות קנט"י. בעא מהווי ביה. א"ל ר' זעירא לא תחזור בך. דא"ר לעזר דר' מאיר ורבנן ברמאי הא בודאי לא. מן דא"ר לעזר דר' מאיר הוא חדא אמר הוא דמאי הוא ודאי. רבי זבידא הוה יתיב מתני לבריה הרוצה לחלל מעות על הפירות בזמן הזה בין אילו בין אלו קדשו כדברי ב"ש. בית הלל אומרים מעות כמות שהן ופירות כמות שהן. עבר ר' קריספא א"ל לא תנייתא כן אלא פירות על המעות. הא מעות על הפירו' דברי הכל לא קדשו. והתנינן אין מקדש ירקבו. תיפתר שהקדישן בשעת המקד' וחרב המקדש. תני בן כיבי ונתת את הכסף בריחוק מקום אתה פודהו. בקירוב מקום אין את פודהו. ונתת הכסף בקירוב מקום אתה מחללו ואי את מחללו בריחוק מקום. ר' יוסי בשם שמואל נקנה המקח ר' יוסי בן חנינה בי פירה. א"ר הילא מן מה דתנינן יאכל בנגדן חדא אמרה קדשו. א"ר יוסי מכיון שמשך נקנה המקח מיכן ואילך מקח אחר הוא. אמר ר' יודן צריך לחזור ולהקדישו. שהוא סבור לומר שמא קידשו ולא קידשו:

הדרן עלך מעשר שני

א. מעשר שני ניתן לאכילה ולשתייה לסיכה לאכל דבר שדרכו לוכל ולסוך דבר שדרכו לסוך. לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן. אין מפטמין שמן של מעשר שני ואין לוקחין בדמי מעשר שני שמן מפוטם אבל מפטם הוא את היין. נתן כתוכו דבש ותבלין והשביחו השב' לפי חשבון. דגים שנתבשלו עם תקפלוטו' של מעשר שני והשביחו השבח לפי חשבון. עיסה של מעשר שני שאפייה והשביחה השבח לשני. זה הכלל כל ששבחו ניכר השבח לפי חשבון. וכל שאין שבחו ניכר השבח לשני: ב. ר"ש אומר אין סכין שמן של מעשר שני בירושלם וחכמים מתירין. אמרו לו לר' שמעון היקל בתרומה חמורה לא נקל במעשר שני הקל. אמר להן מה לא היקל בתרומה חמורה מקום שהיקל בכרשינין ובתלתן נקל במעשר שני הקל מקום שלא היקל בכרשינין ובתלתן: ג. תלתן של מעשר שני תיאכל צמחוני' ושל תרומה בית שמאי אומרים כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה. ובית הלל אומרים כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה: ד. כרשיני מעשר שני יאכלו צמחונים ונכנסין לירושלם ויוצאין. נטמאו ר' טרפון אומר יתפרדו לעיסות וחכמים אומרים יפדו. ושל תרומה ב"ש אומרים שורין ושפין בטהרה ומאכילין בטומאה. וב"ה אומרים שורין בטהרה ושפין. ומאכילין בטומאה. שמי אומר יאכלו צריד. ר' עקיבה או' כל מעשיהן בטומאה: ה. מעות חולין ומעות מעשר שני שנתפזרו מה שליקט ליקט למעשר שני עד שישלי' והשא' חולין. אם בלל וחפן לפי חשבון. זה הכלל המתלקטין למעשר שני והנבללים לפי חשבון: ו. סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואומר סלע של מעשר שני בכל מקום שהיא מחוללת על המעות האלו וכורר את היפה שבהן ומחללן עליה מפני שאמרו מחללין כסף על נחושת מדוחק לא שיקיים כן אלא חוזר ומחללן על הכסף: ז. בית שמאי אומרים לא יעשה אדם את סלעיו דינרי זהב. ובית הלל מתירין. אמר ר' עקיבה אני עשיתי לרבן גמליאל ור' יהושע את כספם דנרי זהב: ח. הפורט סלע ממע' מעשר שני בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות ובית הלל אומרים בשקל כסף ובשקל מעות. ר' מאיר אומר אין מחללין כסף ופירות על כסף. וחכמים מתירין: ט. הפורט סלע של מעשר שני בירושלם בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות ובית הלל אומרים בשקל כסף ובשקל מעות. הדנים לפני חכמים אומרים בשלשה דינרי כסף ובדינ' מעות. רבי עקיבה אומר בשלשה דינרין כסף וברביעית. ר' טרפון אומר ארבע אספרו כסף. שמי אומר יניחנה בחנות ויאכל כנגדה: י. מי שהיו מקצת בניו טמאין ומקצת בניו טהורין מניח את הסלע ואומר מה שהטהורין שותין סלע זו מחוללת עליו. נמצאו טמאים וטהורין שותין מכד אחד:

פרק שני

הלכה א׳ מעשר שני ניתן לאכילה כו': ניתן לאכילה שכתוב בו אכילה. לשתייה שהשתייה בכלל אכילה. מניין שהשתייה בכלל אכילה. ר' יונה שמע לה מן הדא. על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא יאכל דם. מה נן קיימין אם כרם שקרש. והתני דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כי נן קיימין כמות שהוא והתורה קראת אותו אכילה. והא תני המחה את החלב וגמע הקפה את הדם ואכלו הרי זה חייב. מה עבד לה ר' יונה אינו לא אוכל לטמא טומאת אוכלין ולא משקה לטמא טומאת משקין. חזר ר' יונה ושמעה מן הכא. ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך. מה נן קיימין אם בנותן טעם יין בתבשיל. והלא הטעם בפגם הוא. דבנין דקיסרין אמרין תיפתר באילין אורזנייה תמוזוניה כל חטפל לאכילה כאכילה. ר' יוסי שמע לה מן הכא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה חייב שתים. חברייא אמרין אינו חייב אלא אחת. אמר לון רבי יוסי אמרין דבתרא שבועה שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה חייב שתים. אילו מי שהיו לפניו שני ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זו וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זו שמא אינו חייב שתים. ר' חנניה בשם ר' פינחס שמעלת מן הבא. שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתייה פטור. הא אם שתה משקין שראויין לשתיה חייב לא כשבועה שלא אוכל ניחא. כמתני' דנן מרין שבוע' שלא אוכל ברם כרבנין ראיטן מרין שבוע' שלא אוכל ושלא אשתה. ר' חיננא שמע לה מן חדא אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת. ר' אבא מרי שמע לה מן הכא לא אכלתי באוני ממנו אלא שתיתי. ניחא כמאן דאמר שבועה שלא אוכל ושתה. ברם כמאן דאמר שבועה שלא אשתה ואכל שתי' בכלל אכילה. ואין אכילה בכלל שתיה. אית דבעי מישמע מן הדא לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך. תירושך זה היין. ויצהרך זו סיכה והתור' קראה אותה אכילה. ואינו מתור אין תימר כמחוור הוא ילקו עליו חוץ לחומ'. א"ר יוסי בן חנינה אין לוקין חוץ לחומה אלא על מעשר שני טהור שנכנס לירושלם ויצא. מנקשאינו מהוור. כהדא דתני בשבת בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג מותר. ביום הכיפורים בין סיכה שהיא של תענג בין סיכת שאינה של תענוג אסור. בתשעה באב ובתענית ציבור בסיכה שהוא של תענוג אסור ושאינה של תענג מותר. והתני שוות סיכה לשתייה לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש. ביום הכיפורים לאיסור אבל לא לעונש. והתני לא יהללו להביא את הסך ואת השותה. א"ר יוחנן לית כאן סך. א"ר אבא מרי ואין לית כאן סך לית כאן שותה דלכן דבר שהוא בא משני לוין מצטרף. מניין שהוא מחוור בעשה. ר' ליעזר בשם רבי סימיי לא נתתי ממנו למת מה נן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין דבר שהוא אסור לחי לחי הוא אסור לא כל שכן למת. אי זה דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר זו סיכה. כיצד לוכל דבר שדרכו לוכל. אין מחייבין אותו לא פת שעיפשה ולא קנובת ירק ולא תבשיל שעיברי צורתו וכן הוא אם ביקש לוכל תרדין חיין או לכוס חיטין חיו' אין שומעין לו. כיצד לשתות דבר שדרכו לשתות. אין מחייבין אותו לשתות לא אנינרון ולא אכסיגרון ולא יין כשמרי. החושש בשיניו לא יחא מגמ' חומץ ופולט. אבל מגמע בהן ובולע ומטבל כל צורכו ואינו נמנע. החושש בגרונו לא יערערנו בשמן. אבל נותן הוא שמן הרבה לתוך אניגורין וגומע. לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן. החושש את ראשו או שעלו בו חטטין סך שמן ולא יסוך יין ותומץ. יין של מעשר שני שפיטמו אסור לסוך בו. שמן של מעשר שני שפיטמו מותר לסוך בו. מה בין זה לזה. זה דרכו לכן וזה אין דרכו לכן. ר' ירמיה בעי שמן של מעשר שני שנסרח. א"ר מנא מכיון שנסר' פקעה ממנו קדושתו. מה צריכה ליה שביעי' אע"פ שנסרח בקדושתו הוא. שמעון בר בא בשם ר' חנינא זה שהוא לוחש נותן שמן על גבי ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי. ר' יעקב בר אידי ר' יוחנן בשם ר' ינאי נותן בין ביד בין בכלי. מה ביניהון מאוסה. מאן דאמר מתן בין ביד בין בכלי מאוס הוא. מאן דאמ' נותן שמן על גבי ראשו ולוחש אינו מאוס. א"ר יונה מעשר שני ביניהון. מאן דאמר נותן בין ביד בין בכלי מעש' שני אסור. מאן דאמר נותן שמן על גבי ראשו ולוחש מעשר שני מותר. א"ר יוסי וכי כל שהוא מותר בשבת מותר במעשר שני וכל שאסור בשבת אסור במעשר שני. והתני מריחה היא אשה בנה ביין מפני הזיעה. בתרומה אסור. הוא תרומה הוא מעשר שני. מהו כרוו. ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעשה בחול. דגים שנתבשלו בקפלוטות של מעשר שני והשביחו השבח לפי חשבון. אמר רב הושעיא דר' יודה היא. דתנינן ר' יודה מתיר בצחנה שאינו אלא ליטול את הזוהמת. דבנין דקיסרין בעיין והוא דא"ר אבהו בשם ר' יוחנן כל האיסורין משערין כילו בצל כילו קפלוט דלא כר' יודה. מודי ר' יודה בבצל של חקדש מודי ר' יודה בבצל של ע"ז. א"ר יוחנן כל שיש בו תותיר מירה השבח לפי חשבון. וכל שאין בו תותיר מדה השבח לשני. ר"ש בן לקיש אמר כל שטעמו שבחו ניכר השבח לפי חשבון. וכל שאין טעם שבחו ניכר השבח לשני. מתניתא פליגא על יוחנן עיסה של מעשר שני שאפיה פת והשביתה השבח

מראה מקום והגהות

ה כ"ג ס"ד.

י רה"פ גריס כי פודה.

ולקמן יומא ח"ה ע"א. לקמן שבועו' ל"ד ע"ב.

י בבלי מנחות כ"ח ע"א. בבלי חולין ק"כ ע"א.

עיין הג' בשבועו'

י שבועות פ"ג ס"ד.

י עיין הג' בשבת כ: ובשביעית ונר"ח.

תוספת פ"ח מ"ג.

ם לקמן שבת י"ב ע"א.

י תוספתא תרומו' פ"ט.

יי תוספתא שם. בבלי ברכות ל"ו ע"א.

י לקמן שבת י"ד ע"ג.

יי תרומות פ"י ס"א. לעיל ס"ו ע"א.

יי תוספת' מעשר שני פ"א.

בבקר ובצאן כו': זאת הסוגיא מבוארת בכמה מקומות בבבלי:

סליק פירקא:

מעשר שני ניתן כו'. אורזנייה. פי' מין אורז כוא: ותמוזוניה. פי' מין דומה לתאני: מרין. כמו אמרין: נקיבת ירק. פי' מה שמוסקין מן הירק קרוי קניב' על' מסיחס' ויקנב דפ' י"ו דבלי': שעברה צורתו. פי' שעבר עליו לילה אחת ושכאן רמיה לקדירה שאינה נת יוסף שהוא פגם: אין שומעין לו. פי' משום דכתיב לאכלה ולא להפסד: אנינרון. מפורש בבבלי דבילד סנרכין שהוא מיא דסלקא: אכסיגרון. פי' מי דכולהו' סלקי: יערערנו. פי' רש"י שלא שפך לתוכו שמן: מתיר בצחנה. פי' דגים קטני' כבושין קרויים לחכ' והוא מסכ' לעיל בפ"י דתרומו': של ע"ז. כך צ"ל פיסקא זה הכלל כל ששבחו ניכר השבח לפי חשבון א"ר יוחנן כו' כצ"ל: והשביח השבח לשני. פי' לעיס' של מעשר שני ולא כותבין כלל משבח הפ' לעליב לפי שאין שבח עצים ניכר בפת:

אל ימשכן מעשר שני שלו· יתני ולא מרהינין אותו ולא יתננו לחנוני שיאכל עליו· עבר ומשכן עבר והורהן· ייבא כחדא יהאוכל מעשר שני שלו בין שוגג בין מזיד יצעק לשמים דברי רבן שמעון בן גמליאל· רבי אומר שוגג יצעק לשמים מזיד יחזרו דמיו למקומן· ואם היו מעות שוגג יצעק לשמים· מזיד יחזרו דמיו למקומן דברי רבן שמעון בן גמליאל· ר' אומר בין שוגג בין מזיד יחזרו דמיו למקומן· ר' זריקה בשם חזקיה הלכה כר' במעות וכרבן שמעון בן גמליאל בפירות· אמר רבי יילא מעשה היה והורו כרבי במעות· או ייבא כחדא יאין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה· ואם נטע או הרכיב או הבריך יעקור· לא עקר פירותיו מה הן· רבי בא רבי אמי הוון יתיבין בצור אתא עובדא קומיהון והורי רבי אילא ישפכו פירותיו· א"ר בא אני לא נמניתי עמהם בעלייה נפקין ושמעון ר' יונה ורבי יצחק בר טבליי בשם רבי לעזר אין מחדשין על הגזירה· א"ר יוסי רבי יצחק בר טבליי בשם רבי לעזר אין מוסיפין על ההלכה: ר' יעקב בר אחא בשם רבי זעירא סן·מה דתני יאין ממשכנין אותו ולא מרהינין אותו הדא אמרה עבר ומשכן עבר והרהין קונסין בו· יואל שוקלין כנגדו מעות אפילו סלע של חולין לעשות סלע של מעשר שני· היה לו סלע של מעשר והיא מסויימת לו מהו שישקול כנגד הסלע של מעשר שני אחרת ותהא מסויימת לו· האחין שחלקו מהו שישקלו זה כנגד זה· תנן לא יאמר אדם לחבירו בירושלם הא לך יין ותן לי שמן הא לך שמן ותן לי יין· אבל אומר לו הא לך יין שאין לך שמן הא לך שמן שאין לך שמן· הא לך יין שאין לי שמן הוון בעיי מימר אסור· אשכח יתני מותר· ואינו אסור משום חליפין· מכיון שאינו יכול להוציאו ממנו ברין אין אילו חליפין· ולידא מילא אמר הא לך יין שאין לי שמן· דאילו הות לי משח הוינא מיתן לך: אבל נותנין זה לזה מתנת חנם· מתני' דרבי מאיר דו רבי מאיר אמר אין מתנה כמכר. א"ר יוסי דברי הכל היא הכא כהרא 'דתני. היה אומר אדם לחבירו מה אכלת היום והוא אומר לו קיץ והיה יודע שהוא בכור· מה הקיץ נמכר בזול· אף הבכור נמכר בזול· הזה אומר לו מן והיה יודע שהוא מעשר שני· מה המן ניתן במתנה אף מעשר שני ניתן במתנה· התיבון הרי מעשר בהמה דברי הכל אינו נמכר ואת אמרת ניתן במתנה· אף זה ניתן במתנה· ר' מנא לא אמר כן אלא כר' יודה דר' יודה אמר עשה אותו כנכסיו· התיבון הרי מעשר בהמה דברי הכל אינו כנכסיו ואת אמר ניתן במתנה אף זה ניתן במתנה: הלכה ב' השוחט מותר: תני דבי ר' ינאי לא שנייא בין חי בין שחוט בין תמים בין בעל מום· ולידא מילה תנן חי ולא שחוט· כגון ניתני דבתרה הבכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום ושחוט· יירבי אבא בר יעקב בשם רבי יוחנן נאמר כאן לא יגאל· ונאמר בחרמי כהנים לא ימכר ולא יגאל· מה לא יגאל האמור בחרמי כהנים אינו לא נמכר ולא נגאל· אף לא יגאל האמור כאן אינו לא נמכר ולא נגאל· ר' יעקב דרומיה בעא קומי ר' יוסי כלום כתיב בבכור לא תפדה בבעל מום· מעשר בהמה לא חלקה התורה בין חי בין שחוט בין תמים בין בעל מום· אין מקדשין בו את האשה· אבל מקדשין בגידיו ובעצמיו ובקרביו ובטלפיו· א"ר לעזר מפני שכתוב בו ברכה· ויקדש בבשרו· א"ר יוסי כלום למדו מעשר אלא מחרמי כהני' מה חרמי כהני' אין מקדשין כהן את האשה· אף כל הקדשים אין מקדשין כהן את האשה· מעתה לא יקדשו לא בגידיו ולא בעצמיו· ולא בקרניו ולא בטלפיו. הוי צורכא לההיא דאמר רבי לעזר מפני שכתוב בהן ברכה· רבי יודן בעי אמר לאשה משכי לי מעשר בהמה זה שתתקדשי לי בו לאחר שחיטה מאחר שיש בידו לשחוט מקודשת מכבר· או לאחר שחיטה: רבי זעירא בשם רבי בא בר ממל הגונב מעשר בהמה של חבירו אם היה קיים מחזירו לו בעינו· אכלו מה שאכל אכל· רבי לעזר בשם רבי מנא אין אומר לו שיתן מלח' או פחות משוה פרוטה אין אומר לו שיתן· אמר רבי חיננא הדא דאתא כשאינו יפה שוה פרוטה מעיקרו· אבל אם היה יפה שו' פרוטה מעיקרו אומר לו שיתן. ר' יודה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי חי ולא שחוט· יתמן תנינן המקדש בחלקו מקדשי קדשים ובקדשים קלין אינה מקורשת· א"ר יודה בן פזי ר' יודה יליף כל הקדש מבכו' מה בכור מקדשין בו את האשה· אף הקדשים מקדשין בהן את האשה· רבי מאיר יליף כל הקדשים ממעשר בהמה· מה מעשר בהמה אין מקדשין בהן את האשה אף כל הקד"שין אין מקדשין בהן את האשה· מחלפה שיטתיה דרבי יודה בר פזי תמן הוא אמר בין חי בין שחוט· והכא הוא אמר חי ולא שחוט· תמן בשם גרמיה· והכא בשם רבי יהושע בן לוי· אפילו תימר כאן וכאן בשם גרמיה· במקדש בחי ובראוי ליפול לו. ולאחר שחיטה מאי טעמ' דרבי יהושע בן לוי· ובשרם יהיה לך כחזה התנופה· ומאי טעמא דרבי יודן בן פזי· יהי' לך אפילו לאחר שחיט· מה מקיים רבי יהושע בן לוי יהיה לך· ריבה לו הוייה אחרת שהוא נאכל לשני ימים וליל אחד. מתני' דלא כרבי יוסי· ייִדתני מחללין מעשר שני על אסימון דברי רבי דוסא וחכמים אוסרין. מה טעמא דרבי דוסא· וצרת הכסף דבר שהוא נצרר מחבירו ויש לו צורי יוצא על גב צורתו· רבי יוסי בשם רבי יוחנן דברי רבי יוסי מחללין מעשר על ליטרי של כסף אילו אמר כסף הוין אמרין כשם שאמר כסף זהב· אילו אמר כסף הוינן מרין להוציא שברי קערות ומחתויין הוי מהן ליטרא של כסף על אסימון: ייהכל מורין שאין מחללין אותו על המעות התנוגות לאוליר· הדא דתימר בדרך שהן יפין אצל האולייר· אבל בדרך שהן יפין על החורמסר מחלל· מטבע שנפסל והמלכות מקבלתו רבי יוסי בשם רבי יונתן כאסימון· רבי חייה בשם רבי יונתן כמטבע של מלכים הראשונים נימר אם היה יוצא על גב צורתו מחלל· ואם לאו אינו מחלל. יימטבע שמרד כגון בן כוזיבא אינו מחלל· הוו לו מעות של סכנה אתא עובדא קומי רבי אימי אמר יוליך הגייה לים המלח· היו לו מעות של יידיסגנים· רבי יעקב בר זברי בשם ר' אבהו מחללין כדרך שהן יפין אצל התורמסר· ביקש להוציאן מחללין כדרך שהוא מחלל עליהן· ייתני אין מחללין אותו לא על המעו' שהן בבבל ולא על המעות שבבבל· כן לא על המעות שבן בבבל בעומר בבבל· ולא על המעות שבבבל כן בעומד כן· הוו לו מעות מבבל לבבל והוא עומד כאן נימר אם היתה דרך פתוחה מחלל ואם לאו אינו מחלל וטבבו כן· א"ר אבין כל המטביעות הוו יוצאות בירושלם מפני כן על שם יפה נוף משוש כל הארץ· יייכול אם היו לו מעו' בהר המלך ובקצרה מחללן עליהן· ת"ל וצרת הכסף בידך· מהו בידך ברשותך· ר' יונה בעי נפל כיסו לבור ובו מאה ריבוא והיה יכול להוציא חמשי' ריבוא להעלותן אותן המשים ריבוא כמו שהן ברשותו: הלכה ג' יתני בן בג בג אומר ונתת הכסף בכל אשר האוה נפשך· תני לוקח הוא אדם פרה מפני עורה וצאן מפני גיזתה ויין מפני קנקנו· א"ר זעירא הדא דתימא בשהיה המוכר חריוט· אבל אם היה המוכר אומן נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו· א"ר זעירה מתני' אמרה כן כדי יין סתומות מקום שדרכן לימכר בחותמות יצא קנקן לחולין· א"ר מנא ומנה במה דתימר תמן אם היה המוכר אומן נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו· ודכוותה אם היה הלוקח אומן נעשה כלוקח זה בפני עצמו וזה בפני עצמו· ייתוחל של תמרים פטולייא של תמרים יצאו להולין· ייקופוה של תמרים איח תנויי תני יצאו ואית תניי תני לא יצאו· אמר רב חסדא מאן דאמר יצאו דרוסי· ומאן דא' לא יצאו בשאינן דרוסי· יהחמר עד שלא החמיץ אינו נקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה משהחמיץ נקח בכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה· מתני' דרבי יודה ייהחנינן תמן המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור· ור' יודה מחייב· ייא"ר אבהו זימנין אמר לה בשם ר' ליעזר וזימנין אמ' לה בשם ר' יוסי בי ר' חנינא והוא שהחמיץ. א"ר יוסי דברי הכל היא שבו אפילו מי מלח ניקחין בכסף מעשר· א"ר לעזר לא קנה מעשר· א"ר יוסי בקדמיתא הוינן מרין הלוקח בהמה לבשר תאוה על כרחו נתפס השם לשלמים ולא הוינן אמרין כלום מן הדא דאמר ר' לעזר לא קנה מעשר· ר' יוסי בשם ר' יוחנן בהמה מעשר שני בירושלם כר"מ פטורה מן הבכורה כר' יהוד' חייבת בבכורה· ר' ירמיה בעא קומי ר' זעירא ילדה בכור אימוריו מה"ו שיקרבו לגבי מזבח· ולא חל מעשר שני על אימוריו ולא נמצא מבריחו מן האכילה· א"ל וכי הלוקח בשר בהמה לבשר תאוה לא חל מעשר שני על אימוריה ולא נמצא מבריחה מן האכילה· א"ל בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר· א"ר יוסי ואנן לא הוינן אמרין כן אלא לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד· מה נפקא מביניהון וולדה בכור והקדשה שלמים· מאן דאמר לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד קריבה· מאן דאמר בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר אינה קריבה· א"ר יוסי הא כל אילין מילייא אנן מרין ומתני' מסייעא לר' זעירא יילא יביא מתוטי מעשר שני אלא ממעות מעשר שני. מה בין חטים ומה בין מעות אלא בלקיחתה פקע' ממנה קדושת מעשר· א"ר חיננא קומי רבי מנא ויביא מן החיטי' התרומה לכהן והשאר לבעלין מפני מה אינו מביא· א"ל הנע עצמך שנשפך הדם לא נפסל הלחם· א"ר יוחנן גזרו על נקיבה בעלת מום מפני וולדה· גזרו על זכר בעל מום מפני נקיבה בעלת מום· ואמרין בשם ר' יוחנן אפי' תמימה גזירה· בראשונה היו או' לוקחין בהמה לבשר תאוה והיו מבריחין אותו מעל גבי המזבח חזרו לומר לא יקחו אפי' חיה אפי' עופות כהדא ייִדתני אחר שביעי' ואח' מעשר שני מחליפין אותו על נקיבה בעלת מום ועל שאר בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין דברי ר"מ וחכמי' אומרי' אין מחללין לא על השחוטין בלבד· ר' ירמי' בשם ר שמואל בר רב יצחק גזרו אותן שלא ירעו איתן עררים עודים· קם רבי ירמיה עם ר' זעירא א"ל עד כדון רבי שמואל בר רב יצחק קיים ואתון תליין ביה מרטוטיכין· והאמר בשם ר' יוחנן אפי' תמימה גזור· דילמא דלא איתאמרת אלא על השביעית· אשכח תני על השביעית: הלכה ד'· ייתמן תנינן אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדו· וכא את אמר הכין. ר' יונה אמר איתפלגון ר' חייה בר יוסף ושמואל· חד אמר כאן דרך מכיר· כאן דרך חילול· ותרני אמר כאן שתמוכר קיים· וכאן שהלך לו המוכר· ולא ידעגא מאן אמר דא ומאן אמר דא· מן מה דא"ר יוסי בשם שמואל נקנה המקח· הרי הוא דאמר כאן דרך מכירה וכאן דרך חילול· מתני' דר' עקיבה דלא כר' ישמעאל· ר' ישמעאל דרש יונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל· בבקר

פירוש

אפי' סלע כו'· פי' אפי' אם שקלו כנגדו כדי לחלל עליו מעשר שני אפילו הכי אסור שאם לא יכוין משקלותיו ומפיק להו לחולין והוי ביה מלוה: ולידא מילא· פי' לאיזה דבר כלומר היאך מליט שאינו יכול להוציאו ממנו בדין ומפסוק דאמר הא לדייקו'. בכה"ג הוא דאינו יכול להוציאו ממנו בדין: רבי' הכל היא כו'· פי' דאפי' לר"מ מתנה כמכר בכה"ג ניחא שמוסר את חבירו שיאכל אללו מוד' דברי ואנשי ירושלי' חכמי' גדולים היו ומבינים מתוך רמז והפירו' קיץ נמכרין בזול לפיכך כשיאכל בכור אומר לו שקיץ אכל ותבירו מבינו וכשיאכל מעשר שני אומר לו שאכל מן ומפרש ואזיל למה כינו לבכור קיץ ולמעשר שני מן: הלכה ב'· משכי לי. פירש תמע' משיכה בשבילי: בחזה התנופה כו'· כלומר ומקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשי' קלים אינה מקודשת: לאוליר· פי' שמש בהרחץ שמקבל מעות האיחנות למיקן בבית המרחץ מפוב דאית להו תרתי לריעות' דאינן של כסף ואין יוצאין בהולכה: אתורמסר. כרא"ש הוא שולחני: בהר המלך ובקסטרה גרסינן וכן הוא בבבלי פרק הגוזל קמא וגם המוני' מנוכר: הלכה ג': מפני עורו כו'· בבבלי ר"פ בכל מערבין מבואר טעמו של כל א' וא' חד: תוחל· פי' כלי העשוי מקריות של דקל ומשלאין אותו תמרים לחין: מרטוטיכין· כמו ספרטוטיכין והוא דבר בלוי כלומר טעם שאינו הגון:

מראה מקום והגהות

א תוספתא פ"א ה"ג

ב תוספתא מעשר שני פ"ו.

ג שביעית פ"ב מ"ו. לעיל שביעית ל"ג ע"ד.

ד תוספתא מעשר שני פ"א.

ה בבלי שבת כ"ג ע"ב· תוספתא שם.

ו תוספתא שם.

ז תוספתא בכורות פ"ג ע"ש הג'.

ח עיין הסוגיא בבלי בכורות ל"ב ע"א.

ט קדושין פ"ב ע"א לקמן קדושין פ"ב ע"ד.

י ל"ל דיבא.

יא עדיו' פ"ג מ"ב בבלי ב"מ מ"ו ע"ב הסוגי' תוספ' מעשר שני פ"א.

יב תוספתא שם.

יג שם.

יד הרא"ש גרס דימסקס.

טו בבלי ב"ק צ"ז ע"ב. תוספתא מעשר שני פ"א.

טז בבלי שם צ"ח ע"א וגם הגי' נקסטרה וכן הגי' בתוספתא.

יז בבלי עירובין כ"ו ע"ב וע"ש הגי' הנכונה. ספרי פ' ראה.

יח תוספתא שם.

יט שם.

כ חולין פ"א מ"ב.

כא מעשרות פ"ב מ"ו.

כב ע"ל ע"א.

כג מנחות פ"ו ה"ה בבלי שם פ' נ"ט.

כד עיין הגי' בבלי סוכה מ' ע"ב.

כה שביעית פ"ח מ"א. לעיל ל"ח ע"ב.

כו בבלי עירובין כ"ז ע"ב.

שהחמיץ· "תמן תנינן החמר עד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה· משהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה· מתני' דר' יודה דתנינן תמן המחמד ונתן מים במידה ומצא כדי מידתו פטור· ר' יודה מחייב· א"ר אבהו וזמנין אמר לה בשם ר' לעזר וזימנין אמר לה בשם ר' יוסי בי ר' חנינה והוא שהחמיץ· א"ר יוסי דברי הכל היא שכן אפי' מי מלח ניקחין בכסף מעשר· מהו מוציא מעשרות· הא תרומה לא· שהתורם בלבו על הקיטעין ועל חצדין ועל מה שבתוך התבן: הלכה ו· "המפרת כריו של חבירו שלא מדעתו· ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש· רבי יוחנן אמר נטבל· ור' שמעון בן לקיש אמר לא נטבל. כתיב ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש והא "תנינן וכן נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה· "ואם בשל כולהן כשיעור· א"ל שכן העושה עיסה על מנת לחלקה עיסה פטורה מן החלה· "והתנינן נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה· א"ל לא תתיביני נחתום· נחתום לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות ויטבול מיד· א"ל והא תני חורדי נמלים שלנו בצד ערימה התיכה הרי אילו חייבין· הא בצד עריסה פטורה פטורין· אמר ר' יונה א"ר אבהו בשם ר' יוחנן משום יאוש· שמואל בר אבא אמר והן שגידו ראשי שיבלין· מתיב רבי שמעון בן לקיש לר' יוחנן והתנינן "הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגיזבר ואחר כך פדיין פטורין· הרי גיזבר כאחר הוא ואת אמר מה שי'שה עשוי· א"ל תיפתר כמאן דאמר גזבר כבעלין ודלא כר' יוסי דר' יוסי אמר הוא גיזבר הוא אחר· ר' חנניה חברהון דרבנן בעי ואפי' יש בכולהן כשיעור יעשה כדבר שלא נגמרה מלאכתו ויהא פטו' דא"ר יוסי בשם ר' זעירא בשם ר' לעזר אף במה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו כדבר שלא נגמרה מלאכתו: הלכה ז· "אי זהו שום בעל ביכי כל שאין לו אלא חור אחר מקיף את העמור· אמר רבן שמעון בן גמליאל כל שאין לו אלא קליפה אחת· אי זהו בצל של רכפה כל שעוקצו נמעך לתוכו· רבן גמליאל אומר כל שאין לו אודם· אילו הן גריסין הקילקין אילו המרובעין· תני "רבן שמעון בן גמליאל אומ' אין מרובע מששת ימי בראשית· התיב רבי ברכיה "והתנינן גופה של בהרת כגרים הקילקי מרובע· א"ר בימינה כל גרמא אמרה לית ליה מרובע· ולמה תנינן· דירבענה היא· והוא נגע· מלא קטרין· והיא "אביבא דפילא. עגול הוא מלמטן· אית דבעי מימר לא אמר רבן שמעון בן גמליאל אלא בבריות· ותני כן מרובע באוכלין· אין מרובע בבריות· "אילו הן ערשים המצריות כל שגלגליהן חדין. רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין להן צרורות. אילו הן הקריקס כל שעקציהן מעטין והלקטיהן מרובין· מה דמי לה א"ר יוסי כגון אילין קונייתה· ר' ירמיה בעי טרכמין מהו שיהו מותרין משום ספחין· התיב ר' תנחום בר ירמיה "והתנינן והחשוד על השביעית אין לוקחין מהן פשתן אפי' סרוק· ופשתן לאו קוסמין הוא· א"ר תינגא מפני זרעה· ר' מנא אמר אם מפני זרעה "והתנינן החשוד לדוו' מוכר תרומה לחולין אין לוקחין ממנו מים ומלח· אית לך מימר מים ומלח מפני זרעו לא משום קנס· אף הכא משום קנס· נחם בר סבסימא אחוי דיונתן קיפא בשם ר' אמי פשתן נלקחת מכל אדם בשביעית· הדא דתימא בשאינו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד· הא דבר בריא שהוא חשוד אסור· ונא קריביה דרבי בא בר זכרא בשם ר' אבהו· ביקייא נלקחת מכל אדם בשביעית· א"ר יוסי מתני' אמרה כן זרע לוף העליון זרע כרישין זרע חצלין זרע לפת וצנונות ושאר זירעוני גינה שאינן נאכלין· ותני עלה זרע אסטים וזרע קוצה וזרע ביקיא הא ביקיא עצמה לא· דילמ' דלא איתאמ' אלא כשאינו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד· הא דבר בריא שהוא חשוד אסור· כיני מתניתא' זרע הסילין של לוף· חדא איתא הוה לה ירבוזין דתרומ' נו בפתה נפלין לגינת' וצמחון· אתא שברא קומי ר' יוחנן ושרא· א"ל רבי חייא בר ווא ולא מתניתא היא שאע"פ שאביהן תרומה הרי אילו יאכלו. א"ל בבלייא מן רגליית לך חספא אשכחת מרגניתא את אמר ולאו מתניתא היא:

הדרן עלך העוקר שתלים

וסליקא לה מסכת מעשרות

מסכת מעשר שני

א מעשר שני אין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו ולא שוקלין כנגדו ולא יאמר אדם לחבירו בירושלם הילך יין ותן לי שמן וכן כל שאר הפירות אבל נותנין זה לזה מתנות חנם: ב מעשר בהמה אין מוכרין אותו תמים חי. ולא בעל מום חי ושחוט ואין מקדשין בו את האשה· הבכור מוכרין אותו תמים חי· ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה· ואין מחללין מעשר שני על אסימון ולא על המטבע שאינו יוצא ולא על המעות שאינן ברשותו: · ג הלוקח בהמה לזבחי שלמים וחיה לבשר התאוה יצא העור לחולין אע"פ שהעור מרובה על הבשר· כדי יין סתומי' מקום שדרכן לימכר סתומות יצא קנקן לחולין· האגוזים והשקדין יצאו קליפיהן לחולין· התמד עד שלא החמיץ אינו נלקח בכסף מעשר ומשהחמי' נלקח בכסף מעשר: ·ד הלוקח חיה לזבחי שלמים ובהמה לבשר התאוה לא יצא העור לחולין· כדי יין פתוחות או סתומות מקום שדרכן למכו' פתוחות לא יצא קנקן לחולין· סלי תאנים וסלי ענבים עם הכלי לא יצאו דמי הכלי לחולין: ה הלוקח מים ומלח ופירות המחוברין לקרקע או פירות שאינן יכולין להגיע לירושלם לא קנה מעשר· הלוקח פירות שוגג יחזרו דמים למקומן מזיד יעלה ויאכלו במקום ואם אין מקדש ירקבו: ו הלוקח בהמה שוגג יחזרו דמיה למקומה מזיד תעלה ותאכל במקום· ואם אין מקדש תיקבר על ידי עורה: ז אין לוקחין עבדי' וקרקעות ובהמה טמאה מדמי מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן· אין מביאין קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות מדמי מעשר שני ואם מביא יאכל כנגדן· זה הכלל כל שהוא חוץ לאכילה ולשתייה ולסיכה מדמי מעשר שני יאכל כנגדו:

פרק ראשון

הלכה א· מעשר שני אין מוכרין אותו כו'· אין מוכרין אותו מפני שכתוב בו קדושה· אין ממשכנין אותו מפני שכתוב בו ברכה· "כיצד אין מוכרין אותו לא יאמר אדם לחבירו הא לך את המנה הזה של מעשר שני ותן לי בו חמשים זוז של חולין· כאן תנא אין מוכרין אותו ר' מאיר· ברם כר' יוד' בדין הוא שיהא מותר למוכרן מקל וחומר· מה אם תרומה שהיא אסורה לזרים מותר למוכרה· מעשר שני שהוא מותר לזרים אינו דין שיהא מותר למוכרו· לא אם אמרת בתרומה שאינה טעונה מחיצה תאמר במעשר שני שהוא טעון מחיצה· ביכורים יוכיחו שהן טעונין מחיצה ומותר למוכרן· לא אם אמרת בביכורין שאינן תופסין את דמיהן· תאמר במעשר שני שהוא תופס את דמיו· שביעית תוכיח שהיא תופסת את דמיה ומותר למוכרה· א"ר יודן מן טביותה של שביעי' היא חילולה· א"ר ירמי' מאן תנא אין מוכרין אותו ר' מאיר· ברם כר' יודה בדין הוא שיהא מותר למוכרו מקל וחומר מה אם שביעית שאין פורעין חוב מדמי' מותר למוכרה· מעשר שני שפורעין חוב מדמיו אינו דין שיהא מותר למוכרו· הא אשכחנן שפורעין חוב מדמיו כיי דתנינן "תמן משך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים· א"ר יוסי שנייא היא שמשעה הראשונה מעשר שני חייב אילו חייב היה לו ונתן לו מעשר יאות· א"ר יודן מתני' אמרה כן שהוא אסור למוכרו דתנינן "תמן מזיד קיד' שוגג לא קידש· אם את אומר יהא מותר למוכרו יהא מותר לקדש בו· וכל שהוא אסור למוכרו אסור לקדש בו· "והתנינן אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית· ואם לקח יאכל כנגדו· א"ר יוסי ואת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית· ולכן מה בין קונה אשה מה בין קונה שפחה· ר' יוסי בשם ר' זעירא ר' יודן בשם ר' אילא דברי הכל הוא מפני פילפולו· ר' יוסי בשם ר' אחא דברי הכל היא כדי שיהו הכל זקוקין למחיצתו· "כיצד אין ממשכנין אותו הנכנס לתוך ביתו של חבירו למשכנו

פירוש

הלכה והוא שהחמיץ כו'· פי' כפ"ק דחולין ובבלי ולתו' דס' המסין אלא ברמוי להחמיץ כיון דלי שנין ליה היה מחמיץ: הלכה ו': לעשותה להן שאור· פי' ולא הכל בבת אחת אלא מדעתן ולכן אם אין בו' ע"מ לחלק בעק פטורה גרסינן· ולכאור' נראה שהם דברי ר"ש לקי' והר"ש הוכיח בפי' המשנה' אף לו בפ"ק דחל' שהוא טעות דר' יוחנן סבר עיסה שנעשה לחלקה כלק פטורה מן החלה על כל הדוחק נוכל לומר שאמסבר שקבלה ר' יוחנן סבר"ל ועיי' בתחילת פ"ד דחלה סמוך לראשה ויטבול מיד כו'· פי' ולא יחלקה אם יטלא קונים על הגל: הוא גיזבר כו'· פי' דגיזבר הינו כבעלי' אלא כאחר: הלכה ז': כגרים הקלקלי כו'· פי' מקום הגרים היא ט' עדשי' שקו' עדש' והא ד' שערות והיא מרובעת ומ"כ קשיא אדרשב"ג דאמ' אין מרובע כו'· ומשני רבי בסיגא דאין הכי כפי דבהרת איבה מרובעת והא דקתני מרובע' היינו שירבענה הכהן וה"ג ולמה תנינן מרובע דירבענה היא· ופריך והיא נגע'. פי' אין אילן הוא וגידולו מרובע· ומשני מלי ק טרי' כלומ' ס"ב הגדל סביבותיו כמין קשרים והוא מעגל אותו· ופריך והיא ארכוב' ריעלה· כן הגרס' לקמן וה"פ יעלה הוא מין חיה וארכובתו מרובעת וש ספרי' שכתוב והיא עניבה דפיל' איתא· כמו איתא' כפתא. פי' של שלה:

סליק פירקא:

וסי' מעשרות בסייעת' דקודשא בריך הוא:

מראה מקום והגהות

ª חולין פ"א ס"ו· בבלי חולין כ"ה ע"ב·

ב לעיל כ"א ע"ב· לקמן חלה כ"ח ע"א·

ג חלה פ"א מ"ו·

ד ע"ש בחלה הגי' הנכו'·

ה שם.

ו פאה פ"ב מ"ח.

ז לעיל כ"א ע"ב וע"ש הגי'·

ח עיין הגי' תוספת' מעשרות פ"ג·

ט לקמן נדרים ל"ח ע"ד· לקמן שבועו' ל"ד ע"ד· תוספתא מעשרו' פ"ג·

י נגעים פ"ו מ"א·

יא הרא"ש גרים והא מרובע ריעלה בגי' הירושלמי שם נדרי' ושבוע':

יב תוספת' מעשרו' שם.

יג בכורו' פ"ד מ"ח·

יד שם מ"ט·

טו תוספתא פ"ט פ"א·

טז פ"ד מ"ו·

יז קדושין פ"ב מ"ח·

יח שביעית פ"ח מ"א. לעיל ל"ח ע"ב·

יט תוספתא שם.

אלא דברי רבי ליעזר הא דברי הכל חייב· תני הפול והשעורין והתלתן שזרען לירק בטלה דעתו זרען חייב וירקן פטור. א״ר ירמיה עד היא דרבי ליעזר· שמואל אמר קפרס אסור משום קליפין· ותני כן וערלתם ערלתו את פריו דבר שהוא עורל את פריו· רב מפקד לאילין דבי רב אתי· רב הונא המנונא מפקד לחברייא תוון מפקדין לנשיכון כד הינון כבשין הרא קפריי יהוון מרימין אילין כיסיתא· א״ר בא אסברי רבי זעירא כל הקליפין נדילות עם הפרי וזה פרי מלמעלן וקליפין מלמטן· הקפרס והתמרות מין אחד הן· מעשר מקפרס על התמרו׳ ומן התמרו׳ על הקפרס· אבל לא מהן על האביונות ומן האביונות עליהן· אביונות נותנין עליהן חומרי אילן וחומר זרעין· ולידה מילה שאם היתה שנייה נכנסת לשלישי׳ שהוא מפריש ופודהו ונותנו לעני· חצלף ב״ש אומרי׳ כלאים בכרם· ואינו כלאים בזרעים· ובית הלל אומרי׳ אינו כלאים לא בכרם ולא בזרעים· תני רבי חנינא בר פפא את שהיא עולה מגזע מין אילן משרשיו מין ירק· התיכון חרי הרחב עולה מגזעו· כאן בודאי כאן בספק:

הדרן עלך הכובש השולק

א העוקר שתלים מתוך שלו ונוטע לתוך שלו פטור· לקח במחובר לקרקע פטור· לקט לשלח לחבירו פטור· רבי לעזר בן עזריה אומר אם יש כיוצא בהן נמכרין בשוק הרי אלו חייבין: ב׳ העוקר לפת וצנונות מתוך שלו ונוטע לתוך שלו לזרע חייב מפני שהוא גורנן· בצלים שהשרישו בעלייה טהרו מלטמא· נפלה עליהן מפולת והן מגולין הרי אילו כנטועין בשדה: ג׳ לא ימכור אדם את פירותיו משבאו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות ולא בשביעית למי שהוא חשוד על השביעית· ואם ביכרו נוטל את הבכורות ומוכר את השאר: ד׳ לא ימכור אדם את תבנו ואת גפתו ואת זגיו למי שאינו נאמן על המעשרות להוציא מהן משקין ואם הוציא חייב במעשרות ופטור מן התרומה· שהתורם בלבו על הקוטעים ועל הצדדין ועל מה שבתוך התבן: ה׳ הלוקח שדה ירק בסוריא אם עד שלא באו לעונת המעשרות חייב· ומשבאו לעונת המעשרות פטור ולוקט כדרכו והולך· רבי יהודה אומ׳ אף ישכור פועלים וילקט· אמ׳ רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שקנה קרקע· אבל בזמן שלא קנה קרקע אע״פ שלא בא לעונת המעשרות פטור· רבי אומ׳ אף לפי חשבון: ו׳ המתמד ונתן מים במידה ומצא כדי מידתו פטור· רבי יהודה מחייב· מצא יותר על מדתו מוציא עליו ממקום אחר לפי חשבון: ז׳ חוררי הנמלי׳ שלנו בצד הערימה מחייבת הרי אילו חייבין שידוע שמדבר גמור היו גוררים כל הלילה: ח׳ שום בעל בכי ובצל של רכפא וגריסין הקליקים ועדשים המצריות· רבי מאיר אומר אף הקרקס· רבי יוסי אומר אף הקרטנים פטורין מן המעשרות ונלקחי׳ מכל אדם בשביעית· זרע לוף העליון זרע כרישין זרע בצלים זרע לפת וצנונות ושער זירעוני גינה שאינן נאכלין פטורין מן המעשרות ונלקחין מכל אדם בשביעית שאף על פי שאביהן תרומה הרי אילו יאכלו:

פרק חמישי

הלכה א׳ העוקר שתלים מתוך שלו כו׳· רבי אבהו בשם ר׳ שמעון בן לקיש ר׳ עקיבה היא· דתנינן חמן נוטל מן הגורן זורע ופטור מן המעשרות עד שימרח דברי רבי עקיבה· ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן דברי הכל היא· מודין חכמים לרבי עקיבה בשתלים· מה בין תמים מה בין שתלים· חטין נמר מלאכה שתלים אינן נמר מלאכה· מודי רבי עקיבא לחכמי׳ בלפת וצנונות שהן פסדין· וחטין אינן פסדין· חטין יש להן גורן אחרת· אילן אין לו גרן אחרת· לקט לשלח לחבירו פטור· רב אמר הוא אסור לכל· רבי עמי אמר קומי רבי יוסי בשם רבי אחא מה דאמר רב כשהכניסו לחצר בית שמירה דרבי מאיר· אמר ר׳ מנא מתניתא אמרה כן לקח במחובר לקרקע פטור· הא בתלוש חייב· מאן אית ליה מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתן לא רבי מאיר· ר׳ חייה בשם רבי יוחנן דרבי יוד׳ הוא· ותני כן ר׳ יודה אומר בשם רבי לעזר בן עזריה אף השולח לחבירו עטנין ותאלין וחבילי תלתן לא יאכל עד שיעשר· שכן דרך בני אדם משלחי׳ לחביריהן טבלים כדברין הללו· ר׳ שמעון בן לקיש אמר אפילו חבר שילח לחבר צריך לעשר· חברייא בעיי ניחא עם הארץ חשוד. חבר חשיד· א״ר יוסי וכי עם הארץ גבי תרומה לאו כחבר הוא· אלא כיני נהגו בני אדם להיות משלחין לחביריהן טבלים כדברים הללו: הלכה ב׳· ולאו סנייא בין לזרע בין לחבקר בין לחתנה לארץ· תמן תנינן לעולם הוא נותן משום פיאה

ופטור מן המעשרות עד שימרח· **וכא את אמר הכין·** תמן הוא מבקיר על הכל כרם הכא הוא מבקיר על הגידולין· והא תנינן חוץ לארץ· שנייה היא חוץ לארץ בין לעיקר בין לגידולי׳· כה לא שנייא בין לעיקר בין לגידולי׳· על דעתיה דריש בן לקיש דו אמר טבל בטל ברוב ניחא· על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר אין הטבל בטל ברוב ימתין עד שיגדיל ויעשר לפי כולו· או נימר מה פליגי ר׳ יוחנן ור״ש בן לקיש בטבל שנטבל דבר תורה· אבל בטבל׳ שנטבל מדבריהן כל עמא מודיי שהטבל בט״ל ברוב· יתיב ר׳ בא בר כהן קומי ר׳ יוסי והא תנינן כיוצא בו זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף· ענבי בציר עם ענבי עוללות· ולא טבל שנטבל מדבריהן היא· א״ר מנא קיימתי׳ בשמן זיתי מסיק שנתערב עם שמן זיתי ניקוף· א״ר כנא לא שנו אלא לזרע הא לוכל פטור· ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן לא שנייה בין לוכל חייב מפני שהוא גורנן· א״ר חנינה מפני שהוא מכניסן מן השני לעני ומן העני לשני· ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי ערימה של בצלים שהשרישה שתולש מהן בשבת פטור ואינו רוצ׳ כהשרשתן· א״ל ר״ש בן לקיש מאי איכפלה שבת גבי מעשרו׳· לא תנינן אלא אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלין בשבת· א״ר זעירא לר׳ אבהו חמי מה אמר· לא אמר אלא מאי איכפלת שבת גבי מעשרו׳· הא שביעי׳ איכפלה שאם היה רוצ׳ בהשרשתן שהן אסורין משום ספחין· ואם לאו מותרין משום ספחין· א״ר מישא לר׳ זעירה ודא הוא דרוב׳ אילו תנא בצל יד יחידי יאות· השרישו בקופ׳ הרי הן כחוקתן למעשרו׳ ולשביעי׳ ואם היו טמאין לא עלו מידי טומאתן· השרישו בעליה הרי הן כחוקתן למעשרות ולשביעית· ואם היו טמאין עלו מטומאתן· בחוקתן· ואת אמ׳ עלו· רבי יוסי בשם רבי לא התורה ריבת בטהרת זרעין מה טעמ׳ כי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא· ותני לא יתלוש עבר ותלש. אית תניי תני חייב· אית תניי תני מותר· מאן דאמ׳ אסור מתיר· מ״ד חייב פטור גיחא דלא צורכה דלא מותר· ר״ש בן לקיש אמר חייב: הלכה ג׳· כיני מתניתא לא ימכור אדם את שדהו ר״ש מתיר מפני שהוא אומר לו הרי מכרתי את שלי צא וחבע את שלך· עבר ומכר מעשר ואוכל ואינו מעשר מה שהוא מוכר ואין אנו אחריין לדמיין· תני· לא יתרום· עבר ותרם ר׳ ברכיה אמר יפה כחו· ר׳ מנא אומר לא יפה כחו· אותה התרומה שהוא מפריש טובלה למעשר· ר׳ חנינה הכרון דרבנין בעי תרם אח׳ בששים שהוא אחד משיב ואחד על הקיטעין ועל הצדדין ועל מה שבתוך התבן· א״ר יוסי ולא מתני׳ היא· שהתורם בלבו על הקיטעין ועל הצדדין ועל מה שבתוך התבן· כלום צריכה אלא כיתר: הלכה ד׳· תני שדה שהביאה שליש לפני גוי ולקחה ממנו ישראל ר׳ עקיבה אומר התוספת פטור· וחכמים אומרים התוספת חייב· ר׳ אבינא עילא ברי ישמעאל בשם ר׳ לעזר אף חכמים לא חייבו בתוספת אלא לשעבר שאם היה שני שני עני עני· תני ר׳ יונהן בי ר׳ יוסי אומר מנין לתבואה שהביאה שליש לפני ראש השנה שנכנסה אותה בשביעית· ת״ל ואספת את תבואתה בשביעי׳· ר׳ אבינא עילה בר ישמעא׳ בשם ר׳ לעזר אתיא הדי׳ יונתן בי ר׳ יוסי בשיטת ר׳ עקיבה רבו· כמה דרבי עקיבה אמר אחר שליש הראשון את מהלך· כן ר׳ יונתן בן יוסי אומר אחר שליש הראשון את מהלך· א״ר זעירא לרבי אבוני תרתין מילין אתאן אמרין ואינון פליגון הדא על הדא· הכא אתון מרין אף חכמים לא חייבו בתוספת אלא לשעבר שאם היה שני שני עני עני· והכא אתון מרין אתיא דרבי יונתן בי ר׳ יוסי בשיטת ר׳ עקיבה רבו· אי דאתייא ר׳ יונתן בי רבי יוסי בשיטת ר׳ עקיבה רבו· כמה דר׳ עקיבה אמר אסור ספחים תורה· כן ר׳ יונתן בי ר׳ יוסי אמר איסור ספחים תורה· הביאה פחות משליש לפני שביעית נכנס׳ שביעית אסורה משום ספחין· ולא חלה עליה קדושת שביעית· שכבר היו עשבים ולא חלה עליהן קדושת שביעית· הביאה פחות משליש לפני שמינית ונכנסה שמינית מותרת משום ספחין וחלה עליהן קדושת שביעית: ר׳ יוחנן ור״ש בן לקיש תריהון מרין מודין חכמים לר׳ עקיבה בסדרן של שנים שאם הוה שני שני עני עני· א״ר יוחנן הבקר והקדש בסוריא מחלוקת ר׳ עקיבה וחכמים· אר״ש בן לקיש מודי ר׳ עקיבא לחכמים בחנט והשרשה· זרע בחורבה והביאה שליש וסיכך על גביו· על דעתיה דר׳ עקיבה התוספת חייב· על דעתין דרבנין התוספת פטור· זרע בבית והעביר הסכך וסיכך על גביו· על דעתי׳ דר׳ עקיבה התוספת פטור· על דעתין דרבנין התוספת חייב· ואף בחלה כן מחלוקת רבי עקיבה וחכמים· מה את בעי מר׳ עקיבה דר׳ עקיבה אמר פירות חוצ׳ לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה· אין יסבור ר׳ עקיבה כר׳ ליעזר יאות את מקשי· ר׳ בון בר חייה בעי קומי ר׳ זעירא זרע בעציץ שאינו נקוב ונקבו· א״ל עכשיו נקבו· אמר ר׳ אבין אתיא דרבן שמעון בן גמליאל כשיטה דרבן גמליאל זקינו· דתנינן חמן ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא· ר׳ ליעזר מחייב פירותיהן למעשרות ולשביעית· ורבן גמליאל פוטר: ר׳ אומר לפי חשבון על ראשה: הלכה ה׳· אמר רבי אבהו זימנין אמר לה בשם רבי לעזר· זימנין אמר לה בשם רבי יוסי בי רבי חנינא· והוא

הלכה ו׳· חוין כסו תהון: כשיתא· פי׳ ... :
סליק פרקא:
העוקר שתלים כו׳· עטנין. פי׳ זיתי׳ הרחוין לשום אותם בבית הבד ... חבר חשוד· פי׳ בחמי׳: הלכה ב׳: בשמן זיתי מסיק. פי׳ המרעיד את האילן כדי שיפלו הזיתים והוא עומד על הארץ הם נקראים זיתי מסיק והבאים הם של עני והוא עולה על האילן ונוקף אחת אחת והם נקראים זיתי ניקוף: הא לוכל פטור· פי׳ שאין צריך לעש׳ בעת תלישתן עתיד לעשר בעת אכילתו: בין לוכל חיי׳ פי׳ דאפי׳ לאכילה חיי׳ בעת תלישתן. ורבי חנינה בא לפרש טעמא דר׳ יוחנן ואמר מפני כו׳. פי׳ פעמים שתולשן בשנה שנייה ונוטען ועתה אחר שתולשן בשלישית ונמצא שמעשר זה׳ שמפריש לשני אלא ... שמעשר עני וכן להפך: הלכה ג׳: אחריין לדמיין. פי׳ שאין אנו אחראין לדמיו. והך סיפא כרבנן:

מראה מקום והנהות
א תוספתא שביעית פ״ג.
ב בבלי ברכות ... ע״א. לעיל ...
ע״א תוספתא כלאים פ״ג.
ג פאה פ״א מ״ו.
ד תוספתא מעשרות פ״ג ע״ש הגי׳.
ה שם.
ו לעיל תרומות פ״ב ע״ג.
ז חלה פ״ג מ״ז לקמן חלה נ״ח ע״ג.
ח הרא״ש ג״ש: בין לזרע בין לוכל.
ט כלאים פ״א מ״ט.
י הרא״ש לא גרס יד.
יא תוספתא מעשרו׳ פ״ג ...
יב בבלי ... ע״ב. לקמן ... י״ב ע״ד.
יג עיין הגי׳ גרס״פ.
יד ת״כ ... פ׳ ... ה׳ ט׳.
טו חלה פ״ב מ״א.
טז חלה פ״ד מ״ז.
יז עיין בבלי חולין ... ע״א.

אוכלין בתוכה עראי· אמר רבי שמלאי הלכה כרבי נחמיה: תני זרע רוכה חייב· נטע רוכה פטורה· אמר רב חסדא והוא שנטעה לנויה של חצר· הדא ילפא מן ההיא· וההיא ילפא מן הדא· הדא ילפא מן ההיא זרע רוכה וחייבת והוא שתהא נעדרת· וההיא ילפא מן הדא שאם היתה נעדרת שהוא כשיר והוא שעדר· רוכה· הדא דתימר אוכל כדרכו פטור בעומד בגינה· הן דתימר אוכל אחד אחד פטור ואם צירף חייב בעמד בחצר· ר' ירמיה בעא קומי רבי זעירא היתה ניטלת בדוקני· דלמא רבי זעירא ורבי אבא בר כהנא ורבי לוי הוון יתבין והוה רבי זעירא מקנתר לאילין דאגדתא וצווח לחון סיפרי קוסמי· א"ל רבי בא בר כהנא למה את מקנתר לון שאל ואינון מגיבין לך· א"ל מהו הדין דכתיב כי חמת אדם תודך שארית חמות תחגור· א"ל כי חמת אדם תודך בעולם הזה· שארית חמות תחגור לעולם הבא· א"ל או נימר כי חמת אדם תודך בעולם הבא· שארית חמות תחגור בעולם הזה· א"ר לוי כשתעורר חמתך על הרשעים צדיקי' רואין מה את עושה להן והן מודין לשמך· א"ר זעירה היא הפכה והיא מהפכה לא שמעינן מינה כלו· ירמיה בני א"ל צור צור דוקניתך דהיא טבא מן כלום: הלכה יא· 'תמן תנינן כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה חוץ מן השדות· רבי מאיר אומר אף השדות· מה טעמא דרבנין וקם בית אין לי אלא בית מניין לרבות בתי בדין ובורות שיחין ומערות ומרחציות ושובכו' ומגדלו'· ת"ל אשר בעיר· יכול אף השדות תלמוד לומר בית מה בית שהוא מיוחד שהוא בית דירה· יצאו שדות שאינן בית דירה· מה טעמא דרבי מאיר וקם הבית אין לי אלא בית מניין לרבו' בתי בדין בורות שיחין ומערות ומרחציות ושובכו' ומגדלו' והשדות תלמוד לומר אשר בעיר· אשר לו חומה פרט לבית הבנוי לחומה דברי רבי יהודה· רבי שמעון אומר כותל החיצון הוא החומה· רבי יהודה דרש אשר לו חומה· רבי שמעון דרש אשר לא חומה· אמר ר' חיננא והוא שעלה דרך הגוף אבל אם עלה דרך העיקר כבר קלטו העיקר· מתניתא דבית שמאי אומרין הכל כלפנים· 'תני החזיר את הנוף מכפנים כולו כלפנים· ואית בהן תנייא קדמיא כבית שמאי:

חדרן עלך המעביר תאנים

א הכובש השולק המולח בשדה חייב· המכמר באדמה פטור· והמטבל בשדה פטור· הפוצע זתים שיצא מהן השרף פטור הסוחט זתים על בשרו פטור ואם סחט ונתן לתוך ידו חייב· המקפא לתבשיל פטור ולקדירה חייב מפני שהוא כבור קטן: ב· תינוקות שטמנו תאנים לשבת ושכחו לעשרן לא יאכלו למוצאי שבת עד שיעשרו· כלכלת שבת בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין רבי יהודה אומר אף הלוקט כלכלה לשלח לחבירו לא יאכל עד שיעשר: ג' הנוטל זיתין מן המעטן טובל אחד אחד במלח ואוכל· אם מלח ונתן לפניו חייב· רבי ליעזר אומר מן המעטן הטהור חייב ומן הטמא פטור מפני שהוא מחזיר את המותר: ד' שותין על הגת בין על החמין בין על הצונן ופטור דברי רבי מאיר. ר' אלעזר בי רבי צדוק מחייב· וחכמים אומרים על החמין חייב ועל הצונן פטור: ה' המקלף בשעורים מקלף אחת אחת ואוכל· ואם קילף ונתן לתוך ידו חייב· המולל מלילו' של חיטים מנפיח על יד על יד ואוכל· ואם ניפח ונתן לתוך חיקו חייב· כוסבר שזרעה לזרע ירקה פטור· זרעה לירק מתעשר זרע וירק· רבי ליעזר אומ' השבת מתעשרת זרע וירק וזירים· וחכמים אומרי' אינו מתעשר זרע וירק אלא השחליים והגרגר בלבד: ו' רשב"ג אומר תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן חייבות במעשר· רבי ליעזר אומר הצלף מתעשר תמרות וקפרס· רבי עקיבה אומר אינו מתעשר אלא אביונות מפני שהן פרי:

פרק רביעי

הלכה א׳ השולק המולח כו'· אור טובל מקח טובל מלח טובלת תרומה טובלת· שבת טובלת· חצר בית שמירה טובלת· 'דאמר רבי יוחנן מקח בשבת אינה תורה· ר' אמי בשם רבי שמעון בן לקיש המחוור שבכולן זו חצר בית שמיר'· הכובש עד שיכבוש כל צורכו השולק עד שישלוק כל צרכו· נשמעינה מן הדא המהבהב שיבולין באור נטבלו· בלא כך אינן מחוסרין מלאכה על ידי האור· שנייא היא שהוא גמר מלאכתו· ויידא אמרה דא 'המקטף שיבלין לעיסתו לאוכלין מלילו' ניטבלו לעשותן עיסה לא נטבלו· כבש ושלק שלא מדעת הבעלים תפלוגתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש 'דאיתפלגון המפרח כריו של חבירו שלא מדעתו רבי יוחנן אמר נטבל ורבי שמעון בן לקיש אמר לא נטבל· 'אמר רבי יוחנן תמן איפשר לו שלא לכבוש· שלקו ברשות ההקדש פדאו והכניסו לחצר בית שמירה מהו· על דעתי' דרבי שמעון בן לקיש נטבל זו תורה וזו אינו תורה· הכניסו לחצר בית שמיר' פדיו ושלקו מהו· דברי' הכל נטבל· ובי מה עשה מעשה ברשות ההקדש· הקדישו ושלקו הכניסו לחצר בית שמירה פדיו ושלקו מהו· דברי הכל נטבל· פדייו וציםקו מהו· אין תימ' האור טובל האור פוטר ואין תימר אין האור טובל אין האור פטור· רבי ירמיה בעי טינגו בשדה מהו בלא כך אין האור טובל· אילו איפשר דלא מיתן גביה משח· בעי הוה רבי יוסי בשם כהנא א"ר יונה תני רבי חלפתא בן שאול עשה הוסב בשדה טובל· אם לא היסב אינו טובל אין הוא היסב שהוא טובל כל היסב שיש בו יין קצב להיסב ולא היסב· 'תני השום והשחליים והחרדל ששחקו בשדה נטבלו עד כרון בשום של טבל ששחקו בשמן של חולין· שום של חולין ששחקו בשמן של טבל· רבי זעירא רבי חייא בר אשי בשם רב אשכול שסחטו לכוס נטבל· לתמחוי לא נטבל· בלא כך אין האור טובל· תיפתר בתבשיל צונן· לקדירה חייב· א"ר לעזר לקדירה ריקנית היא מתני' לא אמ' כן אלא המקפה לתבשיל פטור לקדירה חייב מפני שהוא כבור קטן: הלכה ב· רב המנונא אמר תינוק שחיפה כלכלה לשוק נטבלה· מקום שמחשבתו של גדול מתקיימת שם· מעשיו של קטן מתקיימין· רבי זעירא בעי כלום מחשבתו של גדול מתקיימת עד שיפתח לשוק· ודכוותה אין מעשיו של קטן מתקיימין עד שיפתח לשוק· מתניתא פליגא על רב המנונא תינוקות שטמנו תאנים לשבת ושכחו לעשרן לא יאכלו למוצאי שבת עד שיתעשרו· רבי זעירא בשם רב המנונא תיפתר בשלקטום עם דמדומי חמה והוכיח מעשה שלהן על מחשבתן· לית הדא פליגא על דרבי יוחנן דרבי אמר השבת טובלת מפני שלקטום לשבת· הא אם לקטום שלא לשבת לא· רבי יונה בשם רב המנונא אפי' לקטום לשבת אוכל מהן עראי לערב שבת. אפילו על דר' שמעון בן לקיש לית הוא פליגא· ולא תינוקות אינון· ואפילו לקטום לשבת כמי שלקטום שלא לשבת· רבי יוסי בשם ר' חייא תיפתר שלקטום עד דמדומי חמה והוכיח מעשה שלהן על מחשבתם· ר' לעזר בשם ר' הושעיא בכלכלה של תאינים היא מתניתא· דבי ר' ינאי אמרי' אפילו נצרה· ר' לעזר בן אנטיגנס בשם רבי לעזר בי ר' ינאי תיפתר בתאינה המיוחדת לשבת. דלמא רבי חייה רבי אימי רבי איסי הוון יתבין. עבר חד טען כלכלה דתאינה אמר לי' ליזבון אמ' ליה כלכלת שבת אינה מזבנה· ר' חייה בשם ר' יוחנן לא אמר ר' יהודה אלא בכלכלי' שבת· אי א"ר יהודה כליקט כלכלה לשלחה לחבירו שהוא מקפיד עליה ככלכלת שבת: הלכה ג· לית הדא פליגא על רב· דרב אמר הוא אסור לכל· פתר לה בעשה מעטן בשדה וקשיא אם מלח טובלת למה לי צירוף אם צירוף למה לי מלח· אלא על ידי זה ועל ידי זה· מה נן קיימין אם בשיש שני מעטנין דברי הכל אסור· אם כשאין לו לא מעטן אחד דברי הכל מותר· אלא כי נן קיימין בשיש לו מעטן טהור ולחבירו מעטן טמא· א"ר ליעזר אדם מחזי' על מעטן חברו ורבנין אמרין אין אדם מחזר למעטנו של חבירו· אמר ר' יוחנן על החמין חייב שהוא קבע על הצונן פטור שהוא עראי יכול הוא מחזרתיה· 'דאמר ר' יוסי בשם ר' זעירא ר' יונה ור' זעירא בשם ר' לעזר אם כמה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו כדבר שלא נגמרה מלאכתו: הלכה ד'· א"ר זעירה יכיל אנא מקלף תרתיי תרתיי· 'ותני כן בשעורין שנים פטור שלש חייב· כחיטין שלש פטור ארבע חייב· הונא בר חיננא ורב תחליפא· בר אימי הוון יתיבין קומי רבי לעזר· א"ר יונה אין כולהן בר אימי והן בר רב אימי אין כולהן בר רב אימי והויין ליה עד קישרי' אצבעתי' והוון סבין מיניה והפך אפוי לכותלא והוי לון מלא שיעלין· ותני כן ובלבד שלא ינפה לא בקטן ולא בתמחוי· ולעניין שבת עד כגרוגרת· ר' חייה בר אדא בען קומי ר' מנא הכא אמר בשעורים שתים פטור שלש חייב· וכא את אמר הכין· א"ל שנייא היא· הכא את אמר שהוא מחזיר את המותר· ותני כן במה דברים אמורי' בזמן שאינו סמוך לגורן· אבל אם היה סמוך לגורן אפילו יותר מיכן מותר מפני שהוא מחזיר את המותר: הלכה ה' חזקיה אמר כיון שלקט ממנה שתי' שלש מודייות כאה במחשבת ירק· אף לעניין הזרע כן כיון שמנע ממנה שתים שלש מודייות באה למחשבת הזרע· זרעה לזרע מתעשרות לשעבר· זרעה לירק מתעשר לבא· זרע לזרע ולירק או שזרעה לזרע ואחר כך חישב עליה לירק מעשר מזרעה על ירקא מירקא על זרעא· תלקט ממנה לפני ראש השנה אבל אם לקט ממנה לאחר ראש השנה זרעה מתעשר לשעבר· ירקא מתעשר כשעת לקיטתו עישורו· וכשהביא שליש לפני ראש השנה· אבל אם הביא שליש לאחר ראש השנה בין זרעה בין ירקה מתעשר לבא: 'תני שבת שזרעה לזרע מתעשרת זרע ואינה מתעשרת ירק· זרע לירק מתעשרת זרע וירק ואינה מתעשרות זירין. זרעה לזירין מתעשרת זרע וירק וזירין· 'ותנינן אין לך מתעשר זרע וירק אלא שחלים וגרגר בלבד· כיני מתניתא אין לך דבר שזרעו לזרע מתעשר זרע וירק אלא שחליים וגרגר בלבד: הלכה ו'· מה פליגין כשזרעו לזרע אבל אם זרע לירק אף רבנין מודיי· ותני כן נרגין כביתגין בידקו בהזהר. דברי רבי לעזר: לא אמר

פירוש

הלכה י' דלמא. פי' פעמה: מקנתר לאילין כו'. פי' שהיה מקנתר בדבריו לבעלי אגד' והיה קורא לספריהם ספרי קוסמי' כאומר שאומרים דברי שקר במתחין הכתובים מה שלא קבלו מרבותם: מגיבון. פי' משיבו לך דברים כנכוחו' נפי' המקראות: תודך בעה"ז כו'. פי' כשתעור חמה ונקם על האדם והוא יודה לשמך וישוב בתשובה. שארית החמה תחגור ותעכבנו לעה"ב ופריך או נימר כו'. פי' כשתחגור ותאזור בחמה בעה"ז ותשלם לו אפילו על שארית החמה אז יודך בעה"ב שיבוא נקי לשם: והם מודים לשמך כו'. וא"כ ה"פ דקרא שתחגור ותאזור בשארי' החמ' על הרשעי' כדי שיוסיפו להודות לך הצדיקים: היא הפכה כו'. פי' הפוך בה והפוך בה בהגדה ולא תמצא שום דבר לענין הדין ולכן אמר לכנו שספר ויהא נקוטותיו שהקפה לעיל היתה נוטלת בדוקני כו'. שאלה ממנו דין אי משום צירוף וחייב למעשר· וה"פ קושייתו אם היתה אחת ניטלת בזקנו וא' במיו מי חשיב צירוף או לא:

סליק פרקא:

הכובש השולק כו'. וידא. פי' זה מנה: לתמחוי לא כו' לג וה"נ. המקפה לתבשיל פטור: בלא כך קושיא הוא· ומשני תיפתר כו':

הלכה ב': בשליקטום עם כו'. פי' שליקטום בשבת וקסבר אין שבת קובעת אלא בשנלקט לשם שבת ופלוגתא היא לעיל בפ"ב דסבלתין ומסבואר הסוגיא ופריך לית הדא פליגי כו'. פי' דלר"י שבת טובלת בכל ענין ומתניתין משמע דוקא שליקטום תינוקות ללורך שבת· ומשני רב יונה כו'. פירש הא דקשה מתניתי' שמטו לשבת לאשמועינן דמ"ה לא אסרו אלא למ"ש: הלכה ד': והוין ליה כו'. פי' שהיו לו שעורים שהיו מגיעין עד קשר אלבעותיו והי' קולף ד' נפמם אחת וכדי שלא ירא' וילמדו ממנו היה תוקע ידיו עד קשרי האלבעות: והוון סבין כו'· פי' שהיו לוקחין ממנו השעורים למעלה מקשרי האלבעות כדי ללמוד ממנו ואז הפך פניו לכותל שלא יראו איך הוא עושה: מלא מיעלין. פי' מלא פיה שעורי' פי' סדר בשעלה: הלכה ה': מודייה. פי' מדות

מראה מקום והגהות

[illegible] ערכין פ"ט [illegible] בבלי ערכין [illegible] ע"ב וע"ש הגה'.

[illegible] תוספתא מעשר [illegible] פ"ב.

[illegible] לעיל כ' ע"ג.

[illegible] עיין תוספתא [illegible] פ"ג.

[illegible] לקמן כ"ב ע"ג.

[illegible] לעיל פ"ט ע"א.

[illegible] תוספתא מעשרו' פ"ג.

[illegible] לעיל פ"ט ע"ב.

[illegible] תוספתא מעשרו' פ"ג.

[illegible] תוספתא שביעית פ"ב.

[illegible] בבלי עירובין [illegible] ע"א.

[illegible] תוספתא שביעית

הרי זה מחוין למקומן ואוכל׃ לא אמרו אלא שוגג הא מזיד אסור׃ מאן תניתה דבי׳ דתני הביא תאנים מן השדה והעבירן לחצירו לאוכלן בראש גגו רבי מחייב׳ רבי יוסי בי רבי יהודה פוטר׳ הוי מאן תנא המעביר תאנים בחצירו לקצות׳ הא לא לקצות חייב׳ רבי עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר רבי ורבי יוסי בי רבי יהודה היו מכניסים את הכלכלה לאחורי הגנות׳ ראה אותן רבי יודה בי רבי אלעאי אמר להן ראו מה ביניכם לראשונים׳ רבי עקיבה היה לוקח שלשה מינין בפרוטה בשביל לעשר מכל מין ומין ואתם מכניסין את הכלכלה לאחורי הגנות׳ מה לי לאחורי הגנות אפילו הכניסם בחצירו לאוכלן בראש גגו׳ ולא ר׳ יוסי בי רבי יהודה היא׳ כגון רבי דהוה עימיה חמרתון חד סבא אמר לון יהבון לי אתון אמרון ליה אין׳ אמר לון לאבוכון דבשמיא לא יהיבתון אלא לי׳ רבי יוחנן כרבי ורבי שמעון בן לקיש כרבי יוסי בי רבי יודה׳ רבי יוחנן כר׳ אפילו דיסבור כרבי יוסי בי ר׳ יהודה חומר הוא בשבת שכן נשרים שנעשו מאיליהן אסורין׳ רבי שמעון בן לקיש כרבי יוסי בי ר׳ יודה אפילו דיסבור כרבי תומר הוא בחצר בית שמירה דאמר ר׳ יוחנן מקח בחצר בשבת אינן תורה׳ רבי אימי בשם רבי שמעון המחוור שבכולן זה חצר בית שמירה׳ רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי היו לו שתי חצירו׳ אחת במגדלא ואחת בטיבריא העבירו בזו שבמגדלא לאוכלן בזו שבטיבריא׳ מכיון שהעבירן דרך היתר מותר׳ אתייא דרבי שמעון בן יוחי כרבי יוסי בי רבי יודה ודוכה מן דרבי יוסי בי רבי יהודה׳ מה דאמר רבי יוסי בי רבי יודה בעומד במקום פטור׳ וכה דאמר ר׳ שמעון בן לקיש בעומד במקום חיוב׳ מכיון שהעבירן דרך היתר מותר׳ ורבי אלעזר חוכה מן דתריהון דרבי ליעזר אמר מכיון שהתחיל בהן דרך היתר מותר׃ הלכה ב׳ ניתא לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה כמה דתימר תמן מלקט אחת אחת ואוכל ואם צירף חייב׳ ואמור אוף הכא כן׳ א״ר יצחק מוקצה עשו אותו כמצורף׃ הלכה ג׳ תני רבי אוכל כדרכו ופטור׳ ר׳ יונה בעי מה נן קיימין אם בששכרו לעשות עמו בזתים כל עמא מודיי שהוא אוכל כדרכו ופטור׳ ואם ששכרו לעשות עמו בגופן של זיתים כל עמא מודיי שהוא אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב׳ אלא כי נן קיימין בששכרו לנכש עמו בזתים׳ מן דכתרה לנכש בבצלים אמר לו על מנת לוכל ירק מקדם עלה עלה ואוכל ואם צירף חייב׳ רבי חגיי שאל לחבריא מהו אהן פטור דתנינן הכא א״ל משום אוכל עראי בשדה והוא פטור׳ אמר לון וכה אתינן מתני׳ מכום אוכל עראי בשדה והוא פטור אלא משום הבקר שכן אם הכניסו לבית פטור׳ דתני מצא כלכלה מחופה בעלין אסורה משום גזל וחייבת במעשרות׳ אסורה משום גזל משום דבר שיש בו סימנין׳ וחייבין במעשר שעד עכשיו דעת בעלים עליה׳ עד הכין׳ עד כדי שיכל לתרום מן המבוקר׳ לא הוה יכול לתרום מן המובקר עשה אותה דמים ואוכלה׳ רבי יונה בעי דמים מהו שיטלן במקח׳ או מאחר שהבעלים מוציאין אותה לא נטבלה׳ רבי מנא בעי הגע עצמך שהיתה נתונה כפיו׳ לא כמאוס הוא יכול להחזירה׳ אם אומר את כן לא נמצא אוכל טבל למפריע הדא אמרה דמים כמקח הן׃ מצאה כלכלה במקום שרוב מכניסין לשוק אסור לוכל ממנה עראי ומתקנה דמאי׳ במקום שרוב מכניסי׳ לבתים מותר לוכל ממנה עראי ומתקנה וודאי׳ מחצה על מחצה מתקנה דמאי׳ מכניסה לבית מתקנה וודאי׳ ר׳ יונה בעי דמאי מהו שיטבול לוודאי׳ אם אומר את כן לא נמצאת מקדים׳ רבי יוסי בי רבי בון רבי יוחנן בשם ר׳ שמעון בן יהודק צריך להתוות ולומר אם מאותה שמכניסי׳ לשוק הוא מה שעשיתי עשוי׳ ואם לאו לא עשיתי כלום׳ שלא תהא מאותה שמכניסין לבתים ונמצאת תרומת מעשר טבולה לתרומה גדולה׳ מחצה על מחצה בשדה מתקנה דמאי׳ מכניסה לבית מתקנה וודאי׳ ותש לומר שמא מאותה שמכניסין לבית הוא ונמצאת תרומה גדולה טבולה לתרומת מעשר׳ א״ר מתניה בקורא שם על מעשרותיו׳ עד כדון דבר שאין לו גורן אבל דבר שיש לו גורן מפרישין תרומת מעשר ואין צריך להפריש תרומה גדולה׳ כהדא דתני מצא פירות ממורחין בשדה מכונסין אסורין משום גזל׳ מפוזרין מותרין משום גזל׳ בין כך ובין כך חייבין במעשרות׳ ופטורין מתרומה גדול׳ שאי איפשר לגורן שתיעקר אא״כ נתרמ׳ מעשרו׳ מהיכן ניטלות מן הבית או מן השדה׳ נישמעינה מן הדא חבר שמת והניח מגורה מלאה פירו׳ אפי׳ בו ביום הכניסן הרי אלו בחזקת מתוקנים׳ ואיפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת׳ א״ר בון בר חייה תיפתר שמת מתוך ישוב׳ רבי חנייה בשם רבי פינחס שמע לה מן הכא עישור אח״ד שאני עתיד למוד נתון לעקיבה בן יוסף שיזכה בו לעניים׳ הדא אמרה מן הבית׳ רבי חייה בר אבא שמע לה מן הכא מי שהיו פירותיו במגורה ונתן סאה לבן לוי וסאה לעני הדא אמר מן הבית׳ ר׳ אבא מרי שמע לה מן הכא מן הבית זו חלה׳ הדא אמרה מן השדה׃ הלכה ד׳ א״ר יונה לא אמרו אלא לדרך׳ הא בית לבין חבירו לא׳ אמר רבי יונה והוא שמצא זיתים תחת זיתים׳ וחרובין תחת חרובין׳ אבל אם מצא זיתים תחת חרובין וחרובין תחת זיתים לא בדא׃ הלכה ח׳ ולא בבתים הן נדרסות׃ א״ר בון בר חייה תיפתר שרוב דורסין בשדות רבי זעירא בעי ואינה ניכרת אם דרוסה היא אם אינה דרוסה׳ א״ר שאול פעמים שהיא פוקע׳ תחת הגלגל והיא דרוסה והיא נראית שאינה דרוסה׳ פעמי׳ שהרגל דורסתה והיא אינה דרוסה ונראית כדרוסה׳ א״ר לעזר הדא דתימא במקום שאין רוב דורסין בשדות׳ אבל במקום שרוב דורסין בשדו׳ אותן שדרסו אותן המיעוט העתידין לדרוס מצטרפין׳ אית תניי תני שאין שבח של תלמיד חכם להוות אוכל בשוק׳ כהדי׳ ר׳ לעזר בר״ש הוה אכיל בשוקא חמתיה ר״ש א״ל בשוקא את אכיל׳ ובטל גרמיה׃ הלכה ו׳ אי זו היא חצר׳ תני רבי ישמעאל כל שהשומר יושב על פיתחה ומשמר׃ רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן כולהון מן הבית למדו׳ בית טובל דבר תורה אמר ביערתי הקודש מן הבית׳ שמעון קומי רבי יוחנן אמר לון הלכה כדברי כולהן להחמיר׳ ולמה לא אמרין ליה משמיה דליתיה מילתא דרבי יוחנן פליגא על מילתא׳ תני ר״ש בן אלעזר אומר משום ר׳ עקיבה כל שאחד פותח ואחד נעל פטור׃ בשני שותפין לא בשני דיורין מה בין שותף מה בין דיור׳ כשם שהשותף ממחה כך הדיור ממחה׳ ר׳ יונה בבעל הבית ודיורו היא מתניתא׳ בעל הבית ממחי על ידי דייר ואין דייר ממחה על ידי בעל הבי׳ עליה שמעון קומי רבי יוחנן הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דרבי עקיבה רבי יונה אמר זעירה ורבי אימי תריהון בשם רבי יוחנן הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דרבי עקיבה׳ א״ר אימי הורי רבי יוחנן כאילין דרבי רבי אימי הלכה כרבי שמעון בן לעזר דרבי עקיבה׳ רבי בון בר חייא בעא קומי ר׳ זעירא מה בא ר׳ יהודה להוסיף על דברי רבי עקיבה רבו׳ אמר לו לא כלום׃ הלכה ז׳ אמר ר׳ לעזר לגג מבוצר לאויר חצר היא מתני׳ מכיון שהעבירן דרך חצר לא נבטלו׳ תיפתר אי כרבי יוסי בי ר׳ יודה אי כרבי בשהיה בדעתו לעשותן מוקצה ונמלך שלא לעשותן׳ א״ר אבין והוא שהיה בגג ארבע על ארבע׳ מה הבית אינו טובל עד שיהא בו ארבע על ארבע אף חגג אינו פוטר עד שיהא בו ארבע על ארבע׳ דתני בית שאין בו ארבע אמות על ארב׳ אמות פטור מן המזוזה׳ ומן המעקה׳ ומן העירוב׳ ואינו טובל למעשרות׳ ואין עושין אותו חבור לעיר׳ והנודר מן הבית מותר לישב בו׳ ואין נותנין לו ארבע אמות לפני פתחו׳ ואין צמית ביובל׳ ואינו מטמא בנגעים׳ ואין הבעלין חוזרין עליו מעורכי מלחמה׳ מהו שיטבלו לבעל הבודגנין׳ מן מה דתני בית ספר ובית תלמוד טובלין לספר ולא למשנה׳ אבל לא לאחרים׳ הדא אמרה שהן טובלין לבעל הבורגנין׳ רבי אומר ארבע אמות אע״פ שאין שם ארבע רפנות׳ רבי שמעון אומ׳ ארבע רפנות אע״פ שאין שם ארבע אמות׳ רבי יהודה אומר ארבע אמות וארבע דפנות׳ וכן הוה ר׳ יודה מחייב במזוזה׳ מסתברא ר׳ יודה יודי לאילין רבנין׳ אילין רבנין לא יודון לר׳ יודה׳ אע״פ שיש שם ארבע אמות וארבע דפנות שהוא פטור מן המזוזה ואינו טובל למעשרות׃ הלכה ח׳ תני נותנין לו שהות לפצע בה פעם ראשונה שנייה ושלישית׳ רבי יונה בשם רבי זעירא שאם ליקט את השנייה בתוך כדי שהות השנייה נטבלו שתיהן׳ רבי ירמיה בעי זרק את הראשונה למעלה מאויר עשרה לא הספיקה לירד למטה מאוי׳ עשרה עד שליקט את השנייה נטבלו שתיהן׳ ר׳ לעזר בי רבי שמעון אומר שלש בימינו ושלש בשמאלו ושלש בפיו׳ רבי לעזר בר״ש על ידי דהוה אכלן הוה משער גרמיה כן׳ רבי לעזר בי רבי שמעון אזל לגביה רבי שמעון בי רבי יוסי בר לקוניא חמוי הוה מזג ליה והוא שתי׳ מזג ליה והוא שתי׳ א״ל לא שמעת מן אבוך כמה אדם צריך לגמות בכוס׳ אמר לי׳ כמות שהיא אחת׳ בצנין שתים׳ בחמין שלש ולא שיערו חכמי׳ לא ביינך שהוא נאה ולא בכוסך שהוא קטן ולא בכרייסי שהיא רחבה׳ והוה רבי יהושע בן קרחה צווח ליה חלא בר חמרא׳ א״ל למה את צווח לי כן׳ א״ל עד רעיקה ואולי לך ללדוקיא׳ א״ל ולא קוצין כסיחין כסחתי׳ א״ל ולא הוה לילך לך לסוף העולם להניח בעל הגינה שיקוץ את קוצין׃ נתגלגלה מאיליה מהו מחורתה כמה דתימר תמן מחויין למקומן ואוכל׳ ואוף הכא כן׳ תמן כמחוירן במקום פטור׳ ברם הכא כמחוירן למקום חיוב׳ מה דמי לה הוה עומד בראש התאינה מה את עביד לה כעומד בעיר כעומד בשדה׳ ייבא כהדא דהיה עומד בעיר ואמר יודע אני שהפועלין שוכחין עומר שבמקום פלוני ושכחוהו אינה שכחה׳ היה עומד בשדה ואמר יודע אני שהפועלין שוכחין עומר שבמקום פלוני ושכחוהו הרי זה שכחה׳ דכתיב בשדה ושכחת ולא בעיר ושכחת׃ הלכה ט׳ חמן תנינן היה אוכל את האשכול ונכנס מן הגינה לחצר ר׳ ליעזר אומר ינמור רבי יהושע אומר לא ינמור׳ רבי זעירה בשם רבי יוחנן או דרבי טרפון כרבי ליעזר או רבי טרפון עבד עקצת האוכל מתחילתו׳ רבי אילא רבי אימי בשם רבי יוחנן או רבי טרפון כרבי ליעזר׳ או רבי טרפון עבד אכילה שתים שלש אכילות כאכילה אחת׳ מה טעמא דרבי ליעזר משום שהתחיל בו בהיתר׳ אמר רבי נתן לא שרבי ליעזר אומר משום שהתחיל בו בהיתר׳ לא שר׳ ליעזר אומר ימתין עד שיצא שבת או עד שיוציא חוץ לחצירו ויגמור׃ הלכה י׳ תני בשם ר׳ נחמיה חצר שהוא נעדרת הרי היא בגינה

מכניסין הכלכלה כו׳. פי׳ שהיו מכניסין כלכלת פירותיה׳ לאחורי הגנותיהן כדי לפטרן מן המעשרו׳ שאין הפירות חייבין במעשרות עד שירלה פני הבית׃ ולא ר׳ יוסי כו׳. פי׳ ר״ל הפעם דמכניסי׳ הכלכלה בר׳ יוסי היא ור׳ יוסי הא לית ליה דאמי׳ הכניסן בחצירו לאכלן בראש גגו פטור פלעמ״. שמני משום ר׳ שהיה עמו הזקק להכנים׳ לאחורי הגנות דר׳ מחייב אם הכניסן בחצירה חמרתון חד סבא כו׳. פי׳ שרם׳ אותם זקן אחד א׳ להם תנו לי אמרו לו יהי כן א״ל לאביכם שבשמים לא נתתם שאתם נפטרין עליהן מעשר אמר ליה ולי אתם נותנים הדין תוכח׳ אמר לה׃ הלכה ה׳ אם אינה דרוסה כו׳. פי׳ נתפיה ומשני אמר ר׳ שאול כו׳׃ ובטל גרמיה. פי׳ ושנא עלמו ללכול׃ הלכ׳ ו׳ הדיור ממחה כו׳. פי׳ השוכרין קרקעין דיורין והא יכול לפסו׳ לחבירו שלא יכנעל ומ״כה מתחררת. ומשני רבי יונה בבעל הבית כו׳. פי׳ ולפיכך מתחררת היא כיון דב״ה ממחה ע״י דיור ואין דיור כו׃ הלכה ז׳ הא מתני׳. פי׳ מע״כשעומד בלפלע חלר מוקפת לגג מסניע וס״ל להביא לגג אלא דרך חלר. ופריך מכיון כו׳. ומשני תפ״ת כו׳. לפי׳ פי׳ ללפיה׳ לגמות כו׳. ל׳ הגמיאי׳ בלועי כמה פעמי׳ צרי׳ לשתו׳ מכוס אחד עד שיתה כולו וא״ל כפו׳ שהוא אחת כו׳. פירש שהיא כמות שהיא לא מלוגן ביותר ולא מחומם ביותר כמעט אחת ובגוון כו׳ נאה. פירש מתוק׃ צווח ליה חלה כו׳. פי׳ שהיה קול׳ אותו ר״ש בן לדיק כדפית׳ בפריהפועלים שהי׳ תופם גנבים׃ עד רעיקי כו׳. פי׳ היה לך לברוח ללודקי׳. והשיב לו שקיים האם שבלה מן הכרם כו׳. עיין בבבלי פ׳ הפועלים׃

מראה מקום
יתנהוח

[א] תוספתא ס׳
[ב] עיין הני׳ בבלי ברכות ל״ה ע״ב
[ג] רמ״פ גרים חרוריהן.
[ד] תוספתא׳ מעשר׳ פ״ב.
[ה] רמ״פ גרים כמלם.
[ו] תוספתא׳ מעשר׳ פ״ב.
[ז] בבלי פסחים ע״ח. תוספתא טהרות פ״ט.
[ח] מעשר שני פ״ה פ״ט.
[ט] תרומות פ״ז ג.
[י] עיין בבלי קדושין ע׳ ע״ב.
[יא] בבלי סוכה ג׳ ע״א.
[יב] רמ״פ גרים ולפטכה.
[יג] ילקוט סוכה נ״ג ע״א.
[יד] בבלי סנהדרין פ״ו ע״ב ע״ג הגי׳ ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי.
[טו] בבלי ב״ם פ״ג ע״ב.
[טז] תוספתא כלה פ״ב.
[יז] עיין לעיל תרומות פ״ה ה״ג

שמי. רבי יוסי בשם רבי יוחנן מנתר אחת אחת והולך ואוכל. א"ל ר' חייה בר ווא וכן רבי עבירי. תני בשם רבי יוסי אבטיח ספסת בו אפילו כל שהוא קנייו: רבי יונה בעי אף ברימון כן: הלכה ו. לטח לי על מנת אפילו שלא על מנת. רבי אבין בשם רבי שמי לכן צריכה אפילו אמר לו על מנת. תמן תנינן היה עושה בידיו אבל לא ברגליו. ברגליו אבל לא בידיו אפילו על כתיפו הרי זה יאכל. ותני כן בידיו אונר ברגליו מסמך. אפי' על כתיפו טוען. רבי יוסי בי ר' יהודה אומר עד שיעשה בידיו וברגליו ובגופו כד"ש מה ד"ש שהוא עשה בידיו וברגליו ובגופו אף כל דבר שהוא עושה בידיו וברגליו ובגופו. ד"ש מה ד"ש מיוחד שהוא בתלוש אף כל שהוי בתלוש. יצא המנכש בשום ובבצלים והמסמך בגפנים והעודר תחת הזיתי. ד"ש מה ד"ש מיוחד שגידוליו מן הארץ אף כל דבר שגידוליו מן הארץ. יצא החולב והמגבן והמחבץ. ד"ש מה ד"ש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו. אף כל דבר שלא נגמרה מלאכתו. יצא חבויל בתמרים והמפרד בגרוגרות והיין משקפת והשמן משירד לעקה. ד"ש מה ד"ש מיוחד שלא בא לזיקת המעשרות. אף כל דבר שלא בא לזיקת המעשרות יצא הלש והמקטף והאופה. כתיב כי תבא בקמת רעך. יכול בשאר כל אדם הכתוב מדבר. תלמוד לומר וחרמש לא תניף על קמת רעך. את שיש לו רשות להניף ואי זה זה הפועל. איסי בן עקביה אומר בשאר כל אדם הכתוב מדבר מה תלמוד לומר וחרמש לא תניף מיכן שאין לו רשות לאכול אלא בשעת הנפת מגל. תני רבי שמעון בן יוחי אומר עד איכן דיקדקה התורה בגזל שצריכה לחן בין אדם לחבירו עד כדי תנפח מגל בתוך כן נדולה מלאכה שלא הרב דור המבול אלא עד מפני הגזל. ופועל עושה במלאכתו ואוכל ופטור מן הגזל: כתיב לא תחסום שור בדישו. אין לי אלא שור בתלוש ואדם במחובר אדם מהו שיאכל בתלוש. מה אם השור שאינו אוכל במחובר הרי הוא אוכל בתלוש. אדם שהוא אוכל במחובר אינו דין שיאכל בתלוש. תלמוד לומר לא תחסום שור בדישו. שור בלא תחסום ואין אדם בלא תחסום. שור מהו שיאכל במחובר. מה אדם שאינו אוכל בתלוש אוכל במחובר. שור שהוא אוכל בתלוש אינו דין שיאכל במחובר. או מה כאן בלא תחסום אף כאן בלא תחסום. תלמוד לומר לא תחסום שור בדישו. בדישו אין את חוסמו. אבל חוסמו את במחובר לקרקע. מיכן אמרו קוצץ הוא אדם על ידי עצמו על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו הגדולים ועל ידי אשתו מפני שיש בהן דעת. אבל אינו קוצץ לא ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהם דעת. לא צריכא האוכל מן התורה יהא חייב. א"ר יונה התורה פטרה אותו: הלכה ז. תמן תנינן היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים. בענבים לא יאכל בתאנים. ותני עלה היה עושה בייחור זה לא יאכל בייחור אחר. ותנינן היה עושה בכלופין לא יאכל בכנות שבע בכנות שבע לא יאכל בכלוסין לא כן צריכה אפילו שתהן בייחור אחר. כתיב כי תבא בכרם רעך. יכול כשאר כל האדם הכתוב מדבר תלמוד לומר ואל כליך לא תתן. אבל נותן את לכיליו של חבירך. ואי זה זה הפועל. ואכלת ענבים. וכי אין אנו יודעין שאין בכרם לוכל אלא ענבים. מה תלמוד לומר ואכלת ענבים. אלא מיכן שאם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים. בענבים לא יאכל בתאנים. כנפשך. כל דבר שהוצר האב. כנפשך כל דבר שהוא פטור מן המעשרות. מה את אוכל ופטור אף פועל אוכל ופטור. כנפשך מיכן שלא יאכל הפועל יותר על שכרו. מיכן הוה רבי אלעזר חסמא אומר לא יאכל הפועל יותר על שכרו. מניין שנפשו קרויה שכרו. רב אבהו בשם רבי חנינה יוסי בן חנינה נאמר כאן נפשו ונאמר להלן נפשו דכתיב ואליו הוא נושא את נפשו. מה נפשו האמורה להלן שכרו אף כאן שכרו. שבעך. שלא יהא אוכל ומקיא. שבעך שלא יהא מקלף בתאנים ומצמץ בענבים. רשאין הפועלין לטבל עמו בציר בשביל שיאכלו ענבים הרבה. רשאי בעל הבית להשקותן יין בשביל שלא יאכלו ענבים הרבה. רשאי בעל הפרה להרעיבה בלילה בשביל שתאכל הרבה בשעה שהוא דשה. רשאי בעל הבית להאכילה פקעי עמיר בשביל שלא תאכל הרבה בשעה שהוא דשה. ר' אבהו אמר התריני לבהמין. רבי חנינה מייכלון רכילה. רבי מנא מיכלון איסטפניני. תני ר' חיית אוכל פיעל אשכול ראשון. תני אשכול בשם רבי הילא נתנו לסל אסור. א"ר יוסי לא כן צריכה כשהיה הוא בוצר ואחר מוליך. אבל אם היה הוא בוצר הוא מוליך בתחילה אוכל משום הילכות מדינה. ולבסוף אוכל משום הפועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן. ובחזירתן לגת ובחמור שתהא פורקת. תני מערים אדם על פועליו להיות אוכלין תשע וקוצץ אחת. אית תניי תני קוצץ תשע ואוכלין אחת. ניחא אוכלין תשע וקוצץ אחת. קוצץ תשע ואוכלין אחת. א"ר אבין שלא תאמר יעשה כלאחר גמר מלאכה ויהא חייב. ניחא לאכול חייב לקצות חייב אמר ר' לעזר רבי מאיר היא דר' מאיר אמר מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתן. אמר רבי לעזר רבי מאיר ורבי ליעזר שניהן אמרו דבר אחד. כמה דרבי ליעזר אמר תרומה טובלת בפירות שלא נגמרה מלאכתן. כן רבי מאיר אמר מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתן:

הדרן עלך היה עובר בשוק

א׳ **המעביר** תאנים בחצירו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין ופטורין והפועלין שעמו בזמן שאין להן עליו מזונות. אבל אם יש להם עליו מזונות הרי אילו לא יאכלו: ב׳ המוציא פועליו לשדה בזמן שאין להן עליו מזונות אוכלין ופטורין. אבל אם יש להן עליו מזונות אוכלין אחת אחת מן התאנה אבל לא מן הסל ולא מן הקופות ולא מן המוקצה: ג׳ השוכר את הפועל לעשות עמו בזיתים אמר לו על מנת לוכל זתים אוכל אחת אחת ופטור. ואם צירף חייב. לנכש בבצלים אמר לו על מנת לוכל ירק מקרטם עלה עלה ואוכל. ואם צירף חייב: ד׳ מצא קציצות בדרך אפילו בצד שדה קציצות וכן תאינה שהוא נוטה על הדרך ומצא תחתיה תאנים מותרות משום גזל ופטורות מן המעשרות. הזיתים והחרובין חייבין. מצא גרוגרות אם דרסו רוב בני אדם חייב ואם לאו פטור. מצא פלחי דבילה חייב בידוע שמדבר גמור. החרובין עד שלא כינסן לראש הגג מוריד מהן לבהמה ופטור מפני שהוא מחזיר את המותר: ה׳ ואי זו היא חצר שהיא חייבת במעשרות רבי ישמעאל אומר חצר הצורית שהכלים נשמרים בתוכה. רבי עקיבה אומר כל שאחד פותח ואחד נועל פטורה. רבי נחמיה אומר כל שאין אדם בוש מלוכל בתוכה חייבת. ר' יוסי אומר כל שנכנס לה ואין אומר לו מה אתה מבקש פטורה. רבי יהודה אומר שתי חצירות זו לפנים מזו הפנימית חייבת והחיצונה פטורה: ו׳ הגנות פטורין אע"פ שהן של חצר חייבת. בית שער ואכסדרא ומרפסת הרי אלו כחצר אם חייבת חייבין ואם פטורה פטורין: ז׳ הצריפין והבורגנין והאליקטיות פטורין. סוכת ניטסר אף על פי שיש בה ריחים ותרנגולין פטורין. סוכת היוצרים הפנימית חייבת והחיצונה פטורה. רבי יוסי אומר כל שאינה דירת החמה ודירת הגשמים פטורה. סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין: ח׳ תאינה שהיא עומדת בחצר אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב. ר' שמעון אומר אחת בימינו ואחת בשמאלו ואחת בפיו. עלה לראשה ממלא חיקו ואוכל: ט׳ גפן שהיא נטועה בחצר נוטל את כל האשכול וכן ברמון וכן באבטית דברי רבי טרפון. רבי עקיבה אומר מגרגר באשכול ופורט ברימון וסופת באבטית. כוסבר שהיא זרועה בחצר מקרטם עלה עלה ואוכל ואם צירף חייב. סיאה והאזוב והקורניות שבחצר אם היו נשמרים חייבין: י׳ תאינה שהיא עומדת בחצר ונוטה לגינה אוכל כדרכו ופטור עומד בגינה ונוטה לחצר אוכל אחת אחת. ואם צירף חייב. עומדת בארץ ונוטה בחוצה לארץ או עומדת בחוצה לארץ ונוטה לארץ הכל הולך אחר העיקר. ובבתי ערי חומה הכל הולך אחר העיקר. בערי מקלט הכל הולך אחר הנוף. ובירושלם הכל הולך אחר הנוף:

פרק שלישי

הלכה א׳ המעביר תאנים כו׳: הוא עצמו מהו שיאכל. רב אמר הוא אסור לוכל. עולא בר׳ ישמעאל בשם רבי לעזר הוא מותר לוכל. רב כרמאיר. רבי לעזר כרבנן. רב כרבי מאיר אין כרבי מאיר אפילו בניו ובני ביתו יהו אסורין. אלא רב כרבי ורבי לעזר כרבנן. דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי רבי יוסי בן שאול בשם רבי אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו דברי חכמים. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי אוכלין על המוקצה בין על מקומו בין שלא על מקומו. מותיב רבי יוסי בן שאול לרבי והתנינן החרובין עד שלא כינסן לראש הגג. אל לא תתיבני חרובין. החרובין מאכל בהמה הן. על דעתיה דרב מה בין הוא מה בין בניו. הוא על ידי שהוא תלוי במוקצה אסור. בניו על ידי שאינן תלויין במוקצה מותרין. ניחא בניו. ובני ביתו. ואין לה עליו מזונה. כמאן דאמר אין מזונות לאשה דבר תורה. כהדא דתני אין בית דין פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית. אבל מזונת הוא אצל בעלת שביעית. ויעשו אותה כפועל שאינו יפה שוה פרוטה. הרא אמרה שלא יעשו אותה כפועל שאינה יפה שוה פרוטה. אפילו כמאן דאמר אין לה עליו מזונות אין לה עליו בית דירה. כהדא דתני אנשי ששיתפו שלא מדעת אנשי שיתופן שיתוף. נשי ששיתפו שלא מדעת אנשי אין שיתופן שיתוף. תני ובלבד שנכנסו משרה לעיר נטבלו. מתניתא דרבי. דתני הביא תאנים מן השדה לאוכלן בחצירו שאינה משתמרת ושכח והכניסן לתוך ביתו או שהכניסום התינוקות

מראה מקום והגהות

ו׳ ב"ש פ"ו מ"ד לקמן ב"מ י"א ע"ג וגם הגי׳ נידיו לו ברגליו פקקן. בבלי ב"מ צ"א ע"ב. תוספתא ב"מ פ"ח.

ז׳ רא"פ גורס נמחק כן.

ח׳ בבלי ב"ב ע"ב.

ז׳ ב"מ פ"ז מ"ה.

ח׳ ב"מ פ"ז מ"ד.

ו׳ בבלי ב"מ פ"ז ע"ב.

י׳ עיין בבלי ב"מ ק"ב ע"א.

ח׳ רא"פ גורס בשם ר׳ יוסי בן חנינה.

ט׳ בבלי שם פ"ט ע"א. תוספתא שם פ"ח.

י׳ בבלי עירובין כ"ג ע"ב הגי׳ א"ר יונו לכהתין.

יא ב"מ פ"ז מ"ד.

יב רא"פ גורס יהוי.

יג תוספתא שביעית פ"ז לקין ובתוס׳ ל"א ע"ב.

יד תוספתא עירובין פ"ו.

טו שם הגי׳ הגבשי׳ וכן צ"ל.

טז תוספתא מעשרות פ"ב וע"ש הגי׳.

הלכה ו׳ ד"ש מה ד"ש כו׳ פי׳ כל המינים כגון מנכש פסתי׳ הגבלי דפי׳ העוכר את המפלים: הלכה ז׳ בכנות שבע לא יאכל בכלוסין. פי׳ דמשמע אבל בכנות שבע יכול לאכול מייחור לייחור וקס"ד אלעגיל דמבי היה עושה בייחור זה כו׳ ומשני לא כן צריכ׳ כו׳ פי׳ דמסכתים אחת לאשמעינן אפילו שתיהן לכנות ובכות שבע שמרכבין בייחור אחד אבל כל זה לא יאכל אלא במה שהוא עושה אבל מייחור לייחור אין הכי נמי קאי סבר מפני שלא יאכל אפילו כתין אחד בהליכתן מאומן לאומן גרסינן:

סליק פירקא:

המעביר תאני׳ כו׳: אלא על מקומה כו׳. פי׳ דוקא במקום שמקלין אותן משום דבמקומן כיון שלא נגמרה מלאכתו אבל בחצר חוץ למקומו לא משום דמבני דנגמר מלאכתו ולכך קתני כל דהוא עלמו אסור לאכול: מאכל בהמה הן. פי׳ כיון דיהב לא לבהמה ידעי דעדיין לא יגמו כל לכך ברא"ה הגג דלאחר שיגמו כל אורכן אין להאכילן לבהמה׳ ולעולא לא קמי׳ מתניתין דחרובין דדלמא בהמה לאו דוקא דהוא הדין לאדם ובהמה דכקט כדאמרינן לקמ׳ לפי שאי׳ דרך תלמיד חכם לאכול בשוק. והר"ש בפי׳ המסכי׳ מגר לו. המאי׳ בזה ע"ש:

מעשה בגינת ורדים שהיתה בירושלם והיו תאיניה נמכרי׳ משלש ומארבע באיסר ולא הפרישו ממנה תרומה ומעשר מעול׳: ו האומר לחבירו הולך איסר זה בעשרי׳ תאנים שאבור לי בורר ואוכל. באשכול שאבור לי מגרגר ואוכל. ברימון שאבור לי פורט ואוכל. באבטיח שאבור לי סופת ואוכל. אבל אם אמר לו כעשרים תאנים אילו בשני אשכולו׳ אילו בשני רימונים אילו בשני אבטיחים אילו אוכל כדרכו ופטור מפני שקנה במחובר לקרקע: ז השוכר את הפועל לקצות בתאנים אמר לו על מנת שאוכל תאנים הוא אוכל ופטור. על מנת שאוכל אני ובני או שיאכל בני בשכרי הוא אוכל ופטור ובנו אוכל וחייב. על מנת שאוכל בשעת הקציעה ולאחר הקציעה. בשעת הקציעה אוכל ופטור ולאחר הקציע׳ אוכל וחייב שאינו אוכל מן התור׳. זה הכלל האוכל מן התור׳ פטור ושאינו אוכל מן התורה חייב: ח היה עושה בלכסים לא יאכל בבנות שבע. בבנות שבע לא יאכל בלכסים. אבל מונע הוא את עצמו עד שהוא מגיע למקום היפות ואוכל. המחליף עם חבירו זה לוכל וזה לוכל. וזה לקצות וזה לקצות. וזה לוכל וזה לקצות חייב. ר׳ יהודה אומר המחלי׳ לוכל חייב ולקצות פטור:

פרק שני

הלכה א׳ היה עבר בשוק וכו׳. שמואל אמר דר׳ מאיר היא דר׳ מאיר אמר אין מראה במכר. א״ר יוסי דברי הכל היא. אישתאליה לאילין דבי רבי ינאי. ואמרין נהגין הוינן יהבין אילין לאילין בחקלא ואכלין ולא מתקנין. מי כדון. כמאן ׳דאמ׳ מאיליהן קיבלו עליהן המעשרות: מתני׳ במקום שרוב מכניסין לבתים אבל במקום שרוב מכניסין לשו׳ אינן מתקנין אלא דמאי. אם במקום שרוב מכניסין לבתי כהא דתנינן. טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהן עראי. מכיון שאמר טול והכנס כמי שאמר טול אני מעשר על ידיך. אבל במקום שרוב מכניסין לשו׳ אינו נאמן לומר לו עישרתי ואינו נאמן לומר לו לתוך ביתי אני מכניסן. נתן לו דבר מרוב׳ אפי׳ אמר לו טול ואכו׳ כמי שאמ׳ לו טול והכנס. נתן לו דבר שאין דרכו להאכל חי אפי׳ אמר לו טול ואכול כמי שאמר לו טול והכנס. היה אדם גדול ואין דרכו לוכל בשוק ואמר לו טול אכול כמי שאמר לו טול והכנס. היו שנים לזה אמר לו טול ואכול לזה אמר טול והכנס. זה שאמר לו טול ואכו׳ פטור. וזה שאמר לו טול והכניס חייב. אמר ר׳ יוסי ולאו מתני׳ היא. אוכלין ופטורין ובעל השער ובעל החנות חייבין. א״ר יונה דברי הכל היא. כאן בדמאי כאן בוראי. ׳צא ולקט לך עשרים תאנים משלי ואני ממלא כריסי משל׳ הממלא את כריסו פטור. והאוכל במניין חייב. ר׳ בון בר חייה בעא קומי ר׳ זעירא ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל ופטור. א״ל אין. והבא למה הוא חייב. א״ל במצרף. אם במצרף אפי׳ הממלא את כריסו יהא חייב. ואינו אסור משום חליפין. א״ר שמי אין לו הליפין שלא נתכוון האיש הזה אלא להנם את לבו שיאכל: צא ׳ולקט לך עשרים תאנים משלי אוכל כדרכו והוא פטור. צא ומלא את הכלכלה לא יאכל עד שיעשר. במה דברים אמורים בעם הארץ. אבל בחבר אוכ׳ ואינו צריך לעשר דברי ר׳. רבן שמעון בן גמליאל אומר כמה דברים אמורים בעם הארץ. אבל בחבר מתקנן וראי. שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. א״ר רואה אני את דברי מדברי רבן שמעון בן גמליאל. מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים. א״ר זעירא מדברי שניהן אפי׳ חבר שעולה לחבר צריך לעשר. הוון בעיי מימר מאן דאמר שלא נחשדו חברים לתרו׳ שלא מן המוקף וזה חבר צריך הוא לעשר. ומאן דאמר מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל עמי הארץ טבלים וזה חבר צרי׳ הוא לעשר. ר׳ יונה בעי והבא את עביד ליה חבר. והבא את עביד ליה עם הארץ. א״ר יוסי כאן וכאן עם הארץ הוא. אלא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא חבר. ר׳ יוסי בשם ר׳ ששת ר׳ לעזר בי רבי יוסי בשם רב אבין האומר לחבירו אני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו. ׳תמן תנינן נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב. למטה מעשר׳ טפחים הרי זה עירוב. א״ר לעזר וצריך לעמוד עמו. והבא את אמר הכין. א״ר חייה בר ווא כאן בגדול כאן בקטן. ר׳ חנינה בשם ר׳ חנינא אפי׳ תימר כאן וכאן בגדול. כאן וכאן בקטון. תמן באומר לו אני מערב על ידיך. ברם הכא באומר לו עשר על ידי. הדא ילפא מן ההוא וההוא ילפא מן הדא. הדא ילפי׳ מן ההוא באומר לו אני מער׳ על ידיך שאינו צריך לעמוד עמו. וההוא ילפא מן הבא שאומר לו עשר על ידי שהוא צריך לעמוד עמו: צא ולקט לך עשרים תאנים משלי אוכל והולך הוא פטור. צא ומלא את הכלכלה. ר׳ אמי׳ אומר אני שהוא צריך להראות לו את הכלכלה: וכמה הוא שיעור הכלכלה. ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן סתם כלכלה ארבעה קבין. וגדולה סאה. וקטנה שלשה קבין: ר׳ יונה בעי למעשרות איתאמרת או למדת הדין. אין תימר למעשרו׳ איו אמרת כל שכן למדת הדין. אין תימר למדי׳ הדין איתאמרת הא למעשרות לא. ר׳ יוסי פשיטא ליה למעשרו׳ איתאמרת כ״ש למדת הדין: הלכה ב הדא אמרה שביתו טובל לו אבל לא לאחרים. א״ר לעזר ר׳ יודה ור׳ נחמיה שניהן אמרו דבר אחד ׳דתנינן תמן רבי נחמיה אומ׳ כל שאין אדם בוש מלוכל בתוכה חייבת. א״ר יוסי הוינן סברין מימר מפלגון ר׳ נחמיה ורבנן בחצר שהוא בוש לוכל בכולה. הא מקצתה בוש ומקצתה לא בוש לא. מן דא״ר לעזר רבי יודה ור׳ נחמיה שניהן אמרו דבר אחד הדא אמרה מקום שהוא בוש פטור מקום שאינו בוש חייב: אמר ר׳ ווהנן דברי ר׳ יהודה עשו אותו כייחור שהוא נוטה לחצר. על דעתיה דרבי יוחנן באוכל אחת אחת ובאוכל ברשו׳ הכל ובמשייר. על דעתיה דר׳ לעזר אפי׳ אינו אוכל אחת אחת אפי׳ אינו אוכל ברשות הכל ולא שייר: הלכה ג: פירות שלקטן שלא לצורך השבת וקדש עליהן השבת ר׳ יוחנן אמר השבת טובלת. ר״ש בן לקיש אמר אין שבת טובלת. מתיב ר״ש בן לקיש לרבי יוחנן על דתימר השבת טובלת ׳והתנינן המעלה פירות מן הגליל ליהודה או עולה לירושלם אוכל ע״י שהוא מגיע למקום שהוא הולך. וכן בחזירה. ׳ותני עלה אפי׳ לן אפי׳ שבת. אמר לו ברוצה לשבות. תרע לך שהוא כן. ׳דתני עלה אפי׳ שבת בשני ויש שביתה בשני׳ אלא ברוצי׳ לשבות. אף הכא ברוצה לשבות: הכל מודין בלינה שאינה טובלת. מה בין לינה מה בין שביתה. אדם מגלגל בלינה ואין אדם מגלגל בשביתה. בכל מקום אדם לן ואין אדם שובת בכל מקום: ׳תני מעשה ברבי יהושע שהיה מהלך אחר רבן יוחנן בן זכאי לבני ׳חיל והיו בני אותן העיירות מביאין להן פירות אמר להן ר׳ יהושע אם ׳לנו כאן אנו חייבין לעשר ואם לאו אין אנו חייבין לעשר. א״ר זעירה ר׳ יהושע דעתו נקיה. א״ל ר׳ מנא וכל עמא שטיי. אלא ר׳ יהושע דלווייתיה שכיחא ליה ׳יהודה אמר הלינ׳ טובלת. ושאר בני אדם דלית אלווייתי׳ שכיחא לון אין לינה טובל. והתניא רוכלין המחזירין בעיירות אוכלין עד שהן מגיעין למקום הלינה. מהו מקום הלינה ביתו. ר״ש בן לקיש בשם רבי הושעיה כגון אילין דכפר חנניה דנפקין וסחרין ארבע וחמש קוריין ועיילין דמכין בבתיהון. תני ר׳ חלפתא בן שאול רוצה הוא אדם לפנע עסקיו בבית הראשון שהוא פונע וללוו שם: הלכה ד׳ מה נן קיימין אם בכלכלה של תאינים דברי הכל אסור. אם בזיתים על השמן וענבים על היין דברי הכל מותר. אלא כי נן קיימין בתמרים והוא עתיד לדורסן. בגרוגרות והוא עתיד לדושן. ר׳ ליעזר אומר תרומה טובלת בפירי שלא נגמרה מלאכתו. ורבנן אמרין אין תרומה טובלת בפירות שלא נגמרו מלאכתן. ראשון מהו שמטבול. מה נן קיימין אם בברי שנתמרי דברי הכל אסור. אם במעשר ראשון שהקדימו בשבלין דברי הכל מותר. אלא כי נן קיימין בתמרים והוא עתיד לדורסן. בגרוגרות והוא עתיד לדושן. והפריש מהן תרומה גדולה ונמלך להניחן כמות שהן. ועבר והפריש מהן ראשון. אין תימ׳ למפריע נטבלו תרומ׳ שהיא טובלת. אין תימר מיכן ולבא ראשון הוא שהוא טובל: ׳הלוקח תמרים והוא עתיד לדורסן גרוגרו׳ והוא עתיד לדושן אסור לוכל מהן עראי. מתקנן דמאי דברי ר׳ מאיר. וחכמים אומרים אוכל מהן עראי ומתקנן ודאי דברי ר׳ יוסי. ר׳ הילא ר׳ לעזר בשם חילפיי. א״ר יונה אשכחין כתב בפינקסית דחילפיי אוכל מהן עראי ומתקנן ודאי. וקשיא אם אוכל מהן עראי מתקנן ודאי. אם מתקנן דמאי יהא אסור לוכל מהן עראי. ר׳ יוסי בשם ר׳ הילא אוכל מהן עראי משום דבר שלא נגמרה מלאכתו. ומתקנן ודאי מהך שיודע שביתו טובל אף הוא מפריש תרומה משעה ראשונה. א״ר לעזר בכלכלה שלכל דבר היא מתני׳ ר״ש מהיר מקל וחומר ומה אם בשע׳ שיש עליה זיקת שלשה מעשרות את אמר מותר. בשעה שאין עליך אלא זיקת שני מעשרות לא כל שכן. ראשון מהו שיטבול לשני. מה אם בשעה שיש עליו זיקת שני מעשרו׳ את אמר מותר. בשעה שאין עליה אלא זיקת מעש׳ אחד לא כל שכן: הלכה ה׳ ר׳ זעירא בשם ר׳ יוחנן ר׳ הילא בשם ר׳ לעזר מה פליגין בלוקט ונותן לו. אבל בלוקט לאוכל כל עמה מודיי שהוא אוכל אחת אחת ופטור. ואם צירף חייב: רבי הילא בשם ר׳ לעזר כשם שהן חלוקין כאן כך חלוקין בחצר בית שמירה דא״ר יוחנן מקת בחצר בשבת אינה תורה. רבי אמי בשם ר״ש בן לקיש המתוור מבולן זו חצר בית שמירה. חבריה בשם ר׳ יוחנן כך משיב ר׳ יודה את ר׳ מאיר אין אה מודה לי בנותן לבנו שהוא פטור. מה לי הלוקט ונותן לבנו. מה לי הלוקט ונותן לאחר. ר׳ יוחן בעי מה חמית מימר בלוקט ונותן לו. או נימר בלוקט ואוכל. א״ר מנא ליה כאן בלוקט ואוכל אלא בלוקט ונותן לו. מן הדא גינת וורדין. אית לך מימר גינת וורדין בלוקט ואוכל לא בלוקט ונותן לו. אף הבא בלוקט ונותן לו דו א״ל אין את עליל את מקלקל וורדיה. מתניתא על ׳הויה דר׳ מנא כרמא אני מוכר לך אעים שאין בו גפנים הרי זה מכור שלא מכר לו אלא שמו. פרדיסא אני מוכר לך אף ע״פ שאין בו אילנות הרי זה מכור שלא מכר לו אלא

פירוש

היה עובר בשוק ס׳. דברי הכל היא כו׳. פי׳ דלכולא עלמא מוכלין ופטורין וטעמ׳ כדמפ׳ ומ״ל לפי שמאיליהן קיבלו עליהן את המעשרו׳ ולפיכ׳ בכחמי נינמ ממיל׳ וכדפרשי׳ לעיל: הלכה ג׳ אפילו שבת. כלומ׳ מינו טבל וכריך מיניה לר׳ יוחנן דאמר בשבת טובלת אפילו לפירו׳ שליקטם שלא לצורך שבת: ומשני ר״י שאי אפילו שבת דקתני ברוצה לשבות כו׳: אלא ברוצ׳ לשבות ס׳. פי׳ ברוצה לנוח שם לילה ויום כשיעור שבת א״כ רוצ׳ להתעכב שם עד אחר השבת אפילו הכי לא טובלו כל זמן שלא הגיעו שבת: אדם מגלגל בלינה כו׳. פי׳ הסוגיא הכא היא שאדם לן על כרחו לן לא בשביל לסכיר פירותיו שלכל בשבת בדי שניה׳שפ׳ קדשיש לו לקוחו׳ ולכך מגלגלו: חייבין לעשר. פי׳ משו׳ דאין מסלקין אשכניא דאלי כשלנו: ארבע וחמש קריתא גרסינן. פי׳ שמחזירין בד׳ וה׳ עיירות וחוזרין ולנין בבתיהם ועל כיוצא באלו תנן בשהן מגיעין למקום הלינה שחייבין לפי שמקום הלינה הוא ביתם: אדם לפנע עסקיו גרסינן. ולפרש מספא דרבי יהודה קאתי דאמר במתניתין הבית הראשון הוא ביתו ויש שגורסין כאן פיסקא ר׳ יהודה אומר נגת הראשון הוא ביתו תני׳ כו׳:

מראה מקום והגהות

א לעיל ל״ו ע״ג.
ב תוספתא מעשרות פ״ג.
ג בבלי עירובין ל״ג ע״א. תוספתא מעשרות פ״ג.
ד עירובין פ״ג ה״ג. לקמן עירובין פ׳ ע״ה.
ה מעשרות פ״ג ה״ה.
ו שם פ״ב ה״ג.
ז שם פ״ג.
ח שם
ט שם.
י שם הגי׳ לברור.
יא בתוספתא הגי׳ אם לנין אנו אנו חייבין וכו׳.
יב הוי ז״ו.
יג תוספתא שם.
יד אולי צ״ל הגה.

בודק. רבי שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן נוטל מלא קומצו ונותן לתוך הספל של מים אם שקע ירובה חייבת. ואם לאו פטורה. ר' יונה בעי מעתה מה ששיקע יהא חייב. ומה שלא שיקע יהא פטור. אלא ברוב כל פרידה ופרידה איתאמרת. א"ר יוסי בי רבי בון וכיני ברוב כל פרידה ופרידה איתאמרת. א"ר זעירא כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך. דבר שהוא נורע ומצמח יצא פחות משליש שאינו נורע ומצמח. רבי חיננא בשם רבי זיתים וענבים שלא הביאו שליש אף המשקין היוצאין מהן להכשיר אין מכשירין. רבי חייה בשם רבי חנינה זיתים מאימתי חייבות במעשרות משיבכר צמייא קייטא. לא ביכר צמייא קייטא. משיביכירו בנות שבע. לא ביכירו בנות שבע. משיורו מרוויות שנייה שבמוקצה. רבי לעזר בי ר' יוסי בשם ר' תנחום בר חייה משיבכרו בנות שבע לבנות. א"ר יוסי בי רבי בון ובלבד בנות שבע שבאותו מקום: הלכה ד׳. תמן תנינן הלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא באו לעונת המעשרו' חייב. משבאו לעונת המעשרות פטור ולוקט כדרכו ולוקח. וכא את אמר הכין חזקיה אמר בשדה של קישואין ושל דילועין היא מתניתא. א"ר זעירא אפילו תימר בשדה ירק עצמו עד הוא יש לו נבול משיביא שלש פתילות. נהוראי בר שיניא אמר משום רבי שמעון התפוחים קטנים פטורין. התפוחין גדולים חייבין. תפוחי מילי מילח בין גדולים בין קטנים חייבין. והא מתניתה מהוא מאן דא' קטנים במחלוקת. מאן דאמר תפוחי מילי מילה דברי הכל. אתרוג הבוסר רבי עקיבה אומר אינו פרי. וחכמים אומרים פרי. רבי אילא רבי יסא בשם רבי לעזר אתיא דרבי שמעון כשיטה ר' עקיבה רבו. כמה דרבי עקיבה אמר אינו פרי כן ר' שמעון אומר אינו פרי. א"ר יוסי כל שהוא כשר ללולב חייב במעשרות וכל שאינו כשר ללולב אינו חייב במעשרות. התיבון הרי המטומ'. הרי גדל בטפוס. הרי עשוי ככדור. הרי הוא פסול ללולב וחייב במעשרות. מסתברי ר"ש יודי לר' עקיבא ור' עקיב' לא יודי לר"ש ר"ש יודי לר' עקיבה דכתיב פרי ואינו פרי. רבי עקיבה לא יודה לר"ש הרי מטמט. הרי גדל בטפוס הרי עשוי ככדור הרי הוא פסול ללולב וחייב במעשרות. החייב בשקדים המרים פטור במתוקים קטני'. החייב במתוקים פטור במרים גדולים. תני ר' ישמעאל בי רבי יוסי משום אביו שקדים המרים והרי אלו פטורין. ומתוקין אינן חייבין עד שתפרוש קליפתן החיצונה. הורי ר' חנינה בציפורי כהדא דרבי ישמעאל בי רבי יוסי. במה הורי ציפוראי אמרי במרים. רבי זעירא אמר במתוקים. א"ר יוחנן ירדו לכאן נתחייבו. עלו כבר נפטרו. הורי רבי פינחס כיון שראה שלשה שפירשה קליפתן החיצונה שהוא תורם את כל הקופה. א"ר מנא ובלבד שלא יתרום מקופה על חבירתה: הלכה ח׳. מאן די ירי' פקסוסיה מאן די ירי' שלקוקיה. חוה מפק' ראשון ראשו' ומשלק ראשון ראשון לא נטבלו עד שיפק' כל צורכו וישלוק כל צרכו. פיקס ושילק ברשו' ההקד' ופריו אגדו ציטק גדו' לשדה. אבל אם אגדו ציטק קטון לשוק נטבל. רבי זעורא בעי אדיין לא נגמרה מלאכת השדה ואת אמר הכין. אלא כיני אגדו ציטק גדול בשדה וחו' עתיד לאוגדו ציטי קטן לשוק נטבל. היתה כלכלה אחת ובדעתו למלאות את חציה כיון שמילא חציה נטבלה. בדעתו למלאות את כולה לא נטבלה עד שימלא את כולה. היו שתים ובדעתו למלאות שתיהן לא נטבלו עד שימלא שתיהן. במה דברים אמורים במוליך לשוק. אבל במוליך לביתו אוכל מהן עראי עד שהוא מגיע לביתו. מה בין המוליך לשוק. מה בין המוליך לביתו. בשעה שהוא מוליך לביתו בדעתו הדבר תלוי. ובשעה שהוא מוליך לשוק לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחו' ונטבלו מיד: הלכה ו׳. תני משיעמיד עירמה בראש גגו. ר' יונה בעי הא בשדה לא. א"ר חיננא דרובה אתא אימור לך אפילו משיעמיד עירמה בראש גגו. הבצלים משיפקלו. מן דו ירים פודרה. תבואה משתמרח רבי חנניה בשם רבי יוחנן מן דו ישפר אפוי דכריה. והא תני ר' יעקב בר סיסין מאימתי הוא תורם את הגורן משיתעקר האלה. כאן בשיש בדעתו לימרח. וכאן בשאין בדעתו למרח. תני אבל כובר הוא מקצת ותורי' מן הכבור על שאינו כבור. א"ר אילא שכן דרך בעלי בתים להיות מכניסין לתוך בתיהן. מאי טעמא והאלפים והעיירים עכרי האדמה בליל חמיץ יאכלו. כבר ברשות ההקדש ופריו מאחר שהוא יכול לוכל ממנו עראי. ועכשיו שאינו יכו' לוכל ממנו עראי כמי שעש' מעש' ברשות ההקדש והוא חייב. התיב רבי חיננא והתני שילה וקיפה ברשות ההקדש פטור. א"ר יונ' תמן אי אפשר לו שלא יכבוש ושלא לשלוק. ברם הכא אפשר לו שלא למרח. דאמר ר' אילא והאלפים והעירים וגו'. תנן אבל קולט הוא מתחת הכברה ואוכל. רב חסדא אמר שהן מחוסרין לרוח. ר' אילא בשם רבי יסא שהן מחוסרין ניחה. והתנינן היין משיקפה. מאן דאמר שהן מחוסרין ניחא. מאן דאמר שהן מחוסרין לרוח מחוסר הוא בשמריו. התיב רבי בנימן בר גידול והא תנינן השמן משירד לעקי. מאן דאמר שהן מחוסרין ניחא. מאן דאמר שהן מחוסרין לרוח מחוסר הוא להציל. היה אוכל וחשיכה לילי שבת או שנתנו לאדם אחר לא נטבלו. רבי ירמיה סבר מימר בנתון בחמיטה ובתמחוי אבל בנתון בצלוחית נטבל. א"ר יוסי אפילו נתון בצלוחית לא נטבל. אמי ליה ר' ירמיה ואין שבת טובלת. א"ל ואין מקח טובל. א"ל כההיא דאמר רבי יוסי בשם רבי זעירא ר' יונה ר' זעירא בשם ר' לעזר אף מה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו. כדבר שלא נגמרה מלאכתו. חייליה דרבי ירמיה מן הדא. תעד א"ד ליעזר עומד אדם הוא על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מיכן אני אוכל למחר. לא אמר אלא בשביעית הא שאר שני שבוע לא. מה עבד ליה רבי ירמי' להחזירו למקומו אי את יכול שהוא עש' מוקצ' לפיכך נטבל. מתניתא פליגא על ר' ירמיה אין עראי לשבת. פתר לה ובלבד דבר שיש לו מוקצה. על דעתיה דרבי ירמיה לא שנייא הוא דבר שיש לו מוקצה הוא דבר שאין לו מוקצה. רבי מנא בעי היתה צלוחית מליאה ונתונה בין פצים לחביות נטבלה או מאחר שהוא נתונה במקום שלא נגמרה מלאכתו לא נטבלה. עד היכן רבי יודה בר פזי רבי סימון בשם ר' יוסי בר חנינה עד כדי שיהא נתון ידו לתוכה והוא נכוית. הכל מודין בכלי שני שהוא מותר. מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני. א"ר יוסי בי רבי בון כאן היד שולטת. וכאן אין היד שולטת. א"ר יונה כאן וכאן אין היד שולטת אלא עשו הרחק לכלי ראשון ולא עשו הרחק לכלי שני. א"ד מנא ההין פינכא דאריא מסייע לאבא ההין פינכא רגלוסא מסייע לאבא ראת מפני ליה מן אתר לאתר ועוד כרון הוא רתח. מהו ליתן תבלין מלמטן ולערות עליהן מלמעלן. ר' יונה אמר אסור תעירוי ככלי ראשון הוא. חייליה דרבי יונה מן הדא אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח. וכא הוא אמר הכין. א"ר יוסי תמן כלי חרס בולע. ובלין אינן מתבשלין. התיב רבי יוסי בי רבי בון והתני אף בכלי נחושת כן. אית מימר כלי נחושת בולע. מהו להערות עם הקילוח. אמר ר' חנינה בריה דרבי הילל מחלוקת רבי יונה ורבי יוסי. ר' יצחק בר נפחה בעי קומי ר' מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל. עשה כן בבשר בחלב חייב משום מבשל. א"ל כיי דאמר ר' זעירא אי זהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו. וכא אי זהו תבשיל ברור. כל שהאור מהלך תחתיו. על דעתי' דרבי יהודה מלח כציר יין כחומץ: הלכה ו׳. חנניה בריה דר' יסא אמר מה פליגין ר' יודה ורבנין בטבל שנטבל מדבריהן. אבל טבל שנטבל דבר תורה אוף רבנין מודיי. ר' מנא א"ל סתם. רבי אבין בשם ר' יוחנן ר' יודן כדעתי' ורבנין כדעתון דתני זית שפיצעו בידים מסואבת לא הוכשרו. לסופגן במלח הוכשרו. לידע אם יש בו מים לא הוכשרו. רבי יודן אמר הוכשרו. רבנין אמרין במימיו הוא בודק. רבי יודה אומר בגופו הוא בודק. והכא רבנין אמרין במימיו הוא מחליק. ר' יודה בשיש שלו מחליק. רבי אמר לרבי שמעון בריה עלה והבא לנו גרוגרות מן החבית. א"ל ואינו אסור משום מוקצה. אמר ליה ואדיין את לזו אין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד. אמר רבי שמואל בר סיסרטאי מפני שהן מסריחות בנתיים. ר' זעירא בעא קומי רבי יסא לא מסתברא באילין פצולי (פי' אילין) דהוה עכברא. אמר ליה אוף אנא סבר כן. אתא רבי יוסי בי רבי טורכי. ר' יצחק בר ביסנא בשם ר' יוחנן באילין פצולייא דהוה עכברא. א"ל אין לך אסור משום מוקצה אלא תאני' בלבד. ר' יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו הדא דתימא לעניין שבת. אבל לעניין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה. א"ד מתניתא אמרה כן גרוגרות משידוש. ומגורה משיגעיל. אמר ר' יוחנן דברי שונה ראשון לא התחתון צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון. דברי שונה אחרון צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון. א"ד לעזר דרבי מאיר היא. א"ל דלא תיסבור מימר סתמא דרבי יוסי היא הלכה כסתמה. לפום כן צריך מימר דרבי מאיר היא דר' מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי:

הדרן עלך כלל אמרו

א׳ היה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין לפיכך אם הכניסו לבתיהן מתקנים ודאי. טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי לפיכך אם הכניסו לבתיהן אין מתקנין אלא דמאי: **ב׳** היו יושבין בשער או בחנות ואמר טלו לכם תאנים אוכלים ופטורין. ובעל השער ובעל החנות חייבים. רבי יהודה פוטר עד שיחזור את פניו או עד שישנה מקום ישיבתו: **ג׳** המעלה פירות מגליל ליהודה או עולה לירושלם. אוכל עד שהוא מגיע למקום שהוא הולך וכן בחזירה. רבי מאיר אומר עד שהוא מגיע למקום השביתה. הרוכלים המחזרים בעיירות אוכלין עד שהן מגיעין למקום הלינה ר' יודה אומ' בית הראשון הוא ביתו: **ד׳** פירות שתרמן עד שלא נגמרו מלאכתן רבי ליעזר אוסר מלוכל מהן עראי וחכמים מתירין חוץ מכלכלת התאני' כלכלת תאנים שתרמה רבי שמעון מתיר וחכמים אוסרין: **ה׳** האומר לחבירו הילך איסר זה ותן לי בו חמש תאנים לא יאכל עד שיעשר דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב. אמר רבי יהודה

פירוש

צמייא קייטא פי' פרי האילן: הלכה ד׳: אתרוג הבוסר כו'. מכאן הוכיחו התוספות דלמאי דלפנן נאמר דאתרוג פחות מכביצה פסול סלי סבר דאתרוג הבוסר כשר מדו' דחשיב טפי פירא ועיין בתוספות שם: הגדל בטפוס. פי' כמו בדפוס: הלכה ו׳: מן דו ירים כו'. פי' משיעקרו הבצלים עם השרשים ואח"כ מסירין מעליהן הקליפו' הרעי' והשרשי'. ודו כמו דהוא. כלומר משעה שהוא מירים ומסיר הקליפות הוא שעת מעשרו: מן דו ישפר כו'. פי' משעה שהוא מייפה ומחליק פני הכרי: חייליה דר' ירמיה פי' כחו ורא'יתו: ההין פינכא דאריא. פי' קער'הגמ' מסקי' שאסור לתת מוס הרבה: והתני אף בכלי נחושת. כו'. כל הסוגי' מבואר לקמן בשבת פ' כירה: הלכה ז׳: פצולייא פי' בבלי' וכקרא' סנלסון פיטול על שם שמפרין לגמוס ולכליל מעלמן כן פי' הערוך: לא התחתון צריך כו'. פי' ומ"כ נגמרה מלאכתו הוא ור' יוסי דסבר לדריכים זה לזה ומ"כ לא נגמרה מלאכתן עדיין: דר"מ כו'. פי' דת"ק דמתניתין הוא ר"מ כלומר דלא תימא דסתם מתניתין הוא והלכה כסתם לגבי ר' יוסי לכן אמר דת"ק ר"מ הוא ובדעת' ומ"ב: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

א מעשרות פ"ה מ"ה.
ב לקמן סוכה ל"ג ע"ד. בבלי סוכה ל"ו ע"ס.
חולין פ"ט מ"ו.
ד בבלי חולין כ"ה ע"ב. תוספת' מעשרות פ"א.
ה תוספתא שם.
ו תוספתא שם.
ז תוספתא שם.
ח נדה פ"ד מ"ז.
ט לקמן שבת ו' ע"ב.
י שם.
יא שם הגי' דמורית.
יב זבחים פ"ט מ"ו.
יג תוספתא טהרות פ"ג. ועיין הגי' בבלי שבת קמ"ה ע"ס.
יד לקמן ביצה ס"ג ע"ב. ועיין בבלי שבת מ"ה ע"ב. בבלי ביצה מ' ע"ב.
טו ברפה קטתר ובבילה שם ליתא.

מסכת מעשרות

א׳ כלל אמרו במעשרו׳ כל שהו׳ אוכל ונשמ׳ וגידוליו מן הארץ חייב במעשרו׳· ועוד כלל אח׳ אמרו כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל אע״פ ששומרו להוסי׳ אוכל חייב קטן וגדו׳ וכל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חיי׳ עד שיעש׳ אוכל: ב מאימתי הפירות חייבין במעשרות התאנים משיבחילו· והענבים והבאושין משהבאישו· האוג והתותים משיאדימו וכל האדומי׳ משיאדימו· הרימונים משימסו· התמרים משיטילו שאור· הפרסקין משיטילו גידים· והאגוזים משיעשו מגורה· רבי יהודה אומר האגוזים והשקידים משיעשו קליפה: ג החרובין משינקדו וכל השחורים משינקדו· והאגסים והקרוסטמלין והפרישין והעוזרדין משיקרחו וכל הלבנים משיקרחו· התלתן כדי שתצמח התבואה· והזיתים משיכניסו שליש: ד ובירק הקישואין והדילועין והאבטיחין והמלפפונות התפוחי׳ והאתרוגים חייבין גדולים וקטנים· ר״ש פוטר את האתרוגין בקוטנן· החייב בשקדים המרים פטור מן המתוקים החייב במתוקין פטור מן המרים: ה ואי זהו גורנן למעשרות הקישואין והדילועין משיפקסו ואם אינו מפקס משיעמי׳ ערימה· אבטיח משישלק· ואם אינו משלק משיעשה מוקצה· ירק הנאגד משיאגד· ואם אינו אוגד משימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי משילקוט כל צורכו· כלכלה משיחפי׳ אם אינו מחפה משימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי משילקוט כל צורכו· במה דברים אמורים במוליך לשוק· אבל במולי׳ לביתו אוכל מהן עראי עד שהוא מגיע לביתו: ו הפרד והצימוקין והחרובין משיעמי׳ ערימה· הבצלים משיפקלו· ואם אינו מפקל משיעמיד ערימה· התבואה משימרח ואם אינו ממריח משיעמיד ערימה· הקטניות משיכבור ואם אינו כובר עד שימרח· אע״פ שמירח נוטל מן הקוטעים ומן הצדדים וממה שבתוך התבן ואוכל: ז היין משיקפה אע״פ שקיפ׳ קולט מן הגת העליונה ומן הצינור ושותה· השמן משירד לעוקה אע״פ שיר׳ נוטל מן העקל ומן הממל ומבין הפצים ונותן לחמיט׳ ולתוך התמחוי אבל לא יתן ללפס ולקדירה כשהן מרותחין· ר׳ יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: ח העיגול משיחליקנו· מחליקין בתאנים ובענבים של טבל· ר׳ יהודה אוסר· המחליק בענבים לא הוכשר· ר׳ יהודה אומר הוכשר· וגרוגרות משידוש ומגורה משיעגל· היה דש בחבי׳ ומעג׳ במגורה נשברה החבית ונפתחה המגורה לא יאכל מהן עראי· רבי יוסי מתיר:

סליק פירקא

הלכה א׳ כלל אמרו בשביעית כו׳· כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך· הייתי אומ׳ כל הדברים יהו חייבין במעשרו׳· ת״ל את כל תבואת זרעך דיבה. וריבה שאר זירעוני גינה שאין נאכלין· כתיב תבואת זרעך. וכתיב היוצא השדה שנה שנה· הא כיצד· טול מבנתיים דבר שהוא אוכל ונשמר· אית דבעי מישמעינה מן ׳הדא· עשר תעשר כלל· את כל תבואת זרעך פרט· כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט· אין לי אלא תבואה· קטנית מניין· ת״ל וכל מעש׳ הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה׳ הוא· לרבות זרע שום שחליי׳ ונרגר· או יכול שאני מרבה לוף העליון חרע כרישין זרע בצלים זרע לפת וצנונות ושאר זירעוני גינה שאין נאכלין· ת״ל מזרע הארץ· ולא כל זרע הארץ· פרי העץ לרבות כל פירות האילן· יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמונה וחרובי גרודה· ת״ל מפרי העץ לא כל פירות האילן: ירקות מניין· איסי בן יהודה אומר המעשרות לירקות מדבריהן· רב חסדא אמר חכקיד קמה וחזר וזכה בה ועבר והפריש מהן תרומה הרי זו תרומה· מה בין קמה לשבלין· קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה· שבלין עד שלא הבקירה ועבר והפריש מהן תרומה הרי זו תרומה· רב חיננא בשם רב חסדא אף בהקדש כן· מילדהון דרבנין פליגין· ׳ר״א יוחנן בשם רבי ינאי· ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך· ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו· יצא לקט שידך וידו שוין בו· הוא לקט הוא שכחה הוא פיאה הוא הבקר· אמר רבי יוחנן חבורה הזה מקשה הרי הקדש הרי אין ידך וידו שוין כמי׳ שידך ויח׳ שוין· אמ׳ ר׳ אילא מה נן קיימין

אם כשנתמרח הכרי ברשות ההבקר וברשות ההקדש אמרי תורה ראשית דגנך ולא של הבקר ראשי׳ דגנך ולא של הקדש· לא כי נן קיימין כשהבקיר שבלין וחזר וזכה בהן· בהפקר פטור· בהקדש חייב· בהבקר פטור מן הדא דאמר יוחנן בשם ר׳ ינאי· ובא הלוי כי אין לו חלק ונחל׳ עמך· במה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו· יצא הבקר שידך וידו שוין בו· בהקדש חייב· מן הדא הקדיש קמה ופדה קמה חייב· מה בין הבקר מה בין הקדש· הבקר יצא ידי הכל· הקדש לא יצא ידי הגזבר· א״ר אבין אפי׳ ידי הבעלים לא יצא· מאחר שאמר לו פדה את ראשון: ר׳ זעירא ר׳ יסא בשם ר׳ לעזר הזורע שדה הבקר חייב במעשרות· ר׳ יונה מפיק לישנא בוכה בשדה הבקר וגידוליה· ר׳ חייא בר ארא בעא קומי ר׳ יוחנן כמהין ופטריות מהו שיהו חייבין במעשרות· אל ר׳ יוחנן בשם ר׳ מיסי כתיב· עשר תעשר את כל תבואת זרעך· דבר שהו׳ מזרע ומצמיח· יצאו כמהין ופטריו׳ שאינן נזרעות ומצמיחות· ר׳ יונה מפיק לישנא מפני שהארץ פולטתן· אע״פ שהוא שומרו להוסיף אוכל חייב קטן וגדול· הא אם אינו שומרו להוסיף אוכל· אינו חייב קטן וגדול· רבי אימי בשם ר״ש בן לקיש זו להוציא מדברי רבן גמליאל· ׳דתנינן תמן רבן גמלי׳ אומר תמרות של תלתן של חרדל ושל פול לבן חייבות במעשרות· אמר ר׳ יוסי וכי מחמת האוכל רבן גמליאל מחייב מעתה אפי׳ ירקן· אלא רבן גמליאל או׳ חשובות הן לאוכל· ורבנן אמרי אין חשובות לאוכל· ועוד מן הדה ׳דתני א״ר יושע ׳מימיי לא מלאני לבי לומר לאדם צא ולקוט לך תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן ושלוק לפוטרו מן המעשרות· ׳תני כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל מה אית לך כהדא דתני המקיים מליאה של אברוע לזרע בטלה דעתו קלחין יחידין לא בטלה דעתו וא״ד יונ׳ והוא שליקט ירק· אבל לא לקט ירק כך אנו אומרי׳ עצים חייבין במעשרות· וכל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל· מה אית לך בהד׳· דתנינן דבתרה מאימתי פירות חייבין במעשרות תאנים משיבחילו: הלכה ב׳· ׳בחילו ר׳ חייה בר ווא אמר חיתה· כמה דתימר וגם נפשם בחלה בי· רבי אבא בר יעקב משם ר׳ יוחנן משיאדימו פניהם· וכל התאני׳ ׳פיהם מאדימות· ר׳ תנחום בר מריון בשם ר׳ יוחנן לוק׳ אחת ומניח אם בשלה בתוך כדי מעת לעת חייבות ואם לאו פטורות: פיס׳· הענבים והאבשין משיבאישו· ר׳ זעירא בשם ר׳ יסא משיקראו באושה· ר׳ אייבו בר נגרי ר׳ תנחו׳ בר עילאי בשם ר׳ נחום בר סימאי והוא שתהא הזגה שלהן נראית מבחוץ· אמר ר׳ יוחנן רכיב הוינא על כיתפי דסבי ושמעית קליה דר״ש בן אלעזר יתיב מתני· מכניסין במעי מלפפון ואין מכניסין במעי אבטיי׳· מה בין מיעי מלפפון למעי אבטיח· אמר ר״ש בר כרסנא מעי מלפפון לאכילה· מעי אבטיח לזריעה· אם אומר את כן נמצאת מכבר את הקרקע בשבת: פיס׳· כל האדומין משיאדימו· מיישא ׳תני רימון שניקרה בו אפי׳ פרידה אחת כולה חיבור למעשר· אשכול שבישל בו אפי׳ גרגר יחידי כולו חיבור למעשרות· א״ר חנינה פשטו הוא לן כל אותה הגפן כל אותן המין· חזרו ופשטו לו ׳כל אותה הרוח· ר׳ יוסי בי ר׳ בון אומר כל אותו הכרם· הזה כרם קטן ועשאו גדול· גדול ועשאו קטן אחד ועשאו שנים שנים ועשאו אחד· שמואל אמר דלעת שניקרה בבית אביה כל אותה הגומא אסורה· אף במכבחות תמרה כן· א״ר יוסי שאל יונתן בן חרשא איש גינוסר את רבן גמליאל וחכמים ביבנה· ניקורי דטב באביהן מה הן· אמרו לו כל אותו הדקל אסור· א״ר יוסי לכן צריכה בשניקרו כולן· שלא תאמר הואיל ואין דרך הנחש לעשות כן· אני אומר ענן של ציפורי׳ שכן עליהן וניקרו· ר׳ יונה בשם ר״ש חסידא ניקורי דטב באביהן אסור והרבים נהגו בהן היתר ואינן ניזוקין: פיס׳· הרימונים .משימסו· ר׳ זעירא בשם ר׳ יסא משיתמעך האוכל תחת ידיו· ר׳ יודה בר פזי בשם ר׳ יהושע בן לוי משיכניסו מתצה· ר׳ יונה בעי דילמא מן רבנין דאגרתא הוא שמע לה· אחינו המסו את לבבינו· פלגון לבבינו· התמרי׳ משיטילו שאור· ר׳ חיי׳ בר ווא אמר משיתמלא החרץ· ר׳ יונ׳ בעי מה נן קיימין אם בשיתמלא החרץ נובלת הוא· אם משתפרוש נרעינה מתוך האוכל בשילה הוא כל צרכ׳. רבנן דקיסרין אמרי וידה יפות לאכילה· הפרסקין משיטילו גידים· ר׳ זעירא בשם איסי משיטילו גידין אדומין· ׳האגוזים והשקדים משיעשו מגורה· ר׳ יודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה· אמרו בקליפה התחתוני׳ שהיא סמוכ׳ לאוכל· מודין חכמים לר׳ יודה באלצרין ובאיפסטקין ובאיצטרובילין משיעשו קליפה: הלכה ג׳· תני ר׳ חיננא בר פפא החרובין שלשולן הוא חנטן· וכל השחורין כגון עינבי הדס ועינבי סנה משינקדו· תני ר׳ חיננא בר פפא משיעשו נקודו׳ נקודות שחורות· הפרישין איספרגלין ולמה נקר׳ שמן פרישין שאין לך מין אילן שהוא פריש לקדירה אלא זה בלבד: פיס׳ א׳· וכל הלבנים· כגון אילן מרפיותה· משיקריחו· ר׳ חיננא בר פפא אמר משיעשו קרחות קרחות לבנות· תני ר״ש בן יוחי משיזחילו מים: אתא עובדא קומי ר׳ חנינה ובעא למיעבד כרבי חיננא בר פפא· - חזר ואמר וכי מחמת האוכל הן מקריחות· לא מחמת התולעת שיש בהן: פיס׳ ב׳· התלתן משתצמח· כינו מתניתא כדי שתזרע ותצמח· כיצד הוא

פירוש

כלל אמרו במעשרות כו׳· מן הרא כו׳. סכלן הביאו התוספו׳ דמעשר כל הפירות חוץ ממעשר ירק דאורייתא הוא וחזרו לגמרא מעשר׳ במעשר ירק למוד קאמר איסי בן יהודה דמדבריהם הוא ות״ש בתוספות: הלכה ב׳: בחלה בי כו׳. לעיל בשביעית פרק תי: פסקא א׳: משיקראו באושה. נעורך ערך חגב הארך לפענ״ד כזה והמעיין יעיין שם: פסקא ג׳: משיכניסו מתצה כו׳. פי׳ דבלבון עך קורין למתצה מיסו: פלגון לבבינו כו׳. ניסה מוצלה כבודה להוציא על זה שמי׳ קאמר משיטילו גידים. פי׳ דגמטים ש להם מוטם לזובים כמין גידים: הלכה ג׳: משיעשו קרחות כו׳. פי׳ דהאגסים והקרוסטמלין הפיר׳ דקתני במתני׳ בהן נומר הן שטומי׳ נשמות דקות ומתחילין להתבגל ומקרחין מעט מעט ונגמר בשולן טפל סגל והן לבנים: פיסקא ב׳: כדי שתזרע ותצמח. פי׳ שנגמר בשלה כל כך שאם תולשין אותן וזורעין אותן במקום אחר הוא מצמיח כן פי׳ הר״ש והתוספות בפ״ק דר״ה עיין בקונטרס פי׳ שם שמתלפת לזרעים שהזרע לוקח בתוכו ועיין בתוספות שם:

מראה מקום והגהות

א ת״כ פ׳ חקות פ״מ ה״ט.
ב לקמן חלה ג׳ ע״ג.
ג פאה פ״ד ה״ה
ד מעשרות פ״ד ה״ו.
ה תוספתא מעשרות פ״ג.
ו שם גרס בן קטוסי.
ז תוספתא מעשרות פ״א.
ח לעיל ל״ה ע״ג.
ט רמ״פ גרס פניהם.
י רמ״פ גרס כפלח׳ את׳ מכנד את הגל׳ בנויעו׳.
יא תוספתא מעשרות פ״א.
יב ליתא נגי׳ הר״ש.
יג תוספתא שם.

בשם ר' אלא כאן בשני רעבון. כאן בשני שובע: [א]תמן תנינן
מעי אבטי. וקניבת ירק של תרומה. ר' חסא מתיר לזרים. וחכמים
אוסרין. ר' אבהו בשם ר' יוחנן לא שנו אלא בקניבת ירק של
גננין. אבל בקניבת ירק של בעלי בתים אף רבנין מודיין. ר' בון
בעיין. לא מסתברא בתרומה גדולה אבל בתרומת מעשר אין העלין
תלושין על העלין ולא הקלחים תלושין על הקלחין: הלכה ה׳
[ב]תמן תנינן הרכינה ומיצה הרי הוא של מוכר. א"ר יוחנן לית
כאן של מוכר אלא של לוקח והכא את אמר הכין. א"ר יצחק
בר אלעזר משום יאוש. ואף בקודש כן. אחא ר' [illegible] בשם ר'
יוחנן ואף בקודש כן. אמר ר' הושעיה לא שנו אלא בקדשים
שיש להן מתירין. אבל בקדשים שאין להן מתירין אפי' כל שהוא
צריך להחזיר. ר' בון בר חייה בעי. חזרין לוג שמן של מצורע
צריך להחזיר או אינו צריך להחזיר. אין תימר צריך להחזיר ולא
החזיר עובר משום חסרון. אין תימר אינו צריך להחזיר והחזיר
עובר משום יתרון. ר' חיננא לא אמר כן אלא אמר רב הושעיה
לא שנו אלא בקדשי' שיש להן מתירין אבל בקדשים שאין להן
מתירין אפי' כל שהוא צריך להחזיר. והדין לוג שמן של מצורע
לא בקדשים שיש להן מתירין הן ותימר צריך להחזיר. הרא אמרה
צריך להחזיר ולא החזיר עובר משום חסרון. תני ר' חלפתא בן
שאול קדירה שבישל בה תרומה מגעילה בחמין ג' פעמים ודיו.
א"ר בא ואין למידין ממנה לעניין נבילה. א"ר יוסי קשייתה קומי
רבי בא תרומה כעין מיתה ונבילה בלא תעשה ואת אמר הכין.
א"ל [ג]כמאן דאמר מאליהן קיבלו עליהן את המעשרות. ר' יוסטי
בר שונם בעא קומי רבי מנא. תנינן אם הרכינה ומיצ' הרי זו
תרומה ואת אמר הכין. א"ל כאן על ידי האור נגעל ויוצא: [ד]שמרי
של תרומה הראשון והשני אסור. והשלישי מותר. במה דברים
אמורי' כשנתן לתוכן מים. אבל לא נתן לתוכן מים אפי' שלישי
אסור. שמרים של מעשר שני ראשון אסור ושני מותר. ר' מאיר
אומ' השני בנותן טעם. ר' יוחנן בשם ר"ש בן יוצדק הקוד' [ה]כמי נר:
[ו]הריוסן של זב ראשון טמא ושני טהור. במה דברים אמורים
שלא נתן לתוכן מים. אבל נתן לתוכן מים אפי' עשירי טמא. ר'
יוחן בר אחתיה דר' יוסי בר חנינה בשם ר' יוסי בר חנינה פחות
מיכן נותנו בנידו. ר' ינאי בשם ר' יוחן באוכל כדי לבשל ביצה
קלה. הדא דתימר בטמא הך כביצה. בטמא'. אבל טהור אפי'
כל שהוא צריך להחזיר. בדמאי. אבל בודאי בין טמא בין טהור
בין רב בין מעט צריך לחזיר: הלכה ו׳ מניין לפרתו של כהן
שהיתה שומה אצל ישר' שאינה מאכילה בתרומה. ת"ל וכהן כי
יקנה קניין כספו וגומ'. יכול לא יאכילנה בכרשינין. ת"ל הם.
אית תניי תני יכול לא תאכ' בכרשינין [ז]ובתלתן. ר' חזקיה ר' ירמיה
רבי חייה בשם ר' יוחנן לית כאן תלתן דבר תורה. לא בן תני
מניין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות אפי' אחד ממאה בו
שאינו מאכילו בתרומ'. ת"ל וכהן כי יקנה. תני בר קפרא אחד
זו ואח' זו לא תאכל בתרומה: הלכה ז׳ מדליקין שמן שריפה
בבתי כניסיות ובבתי מדרשות כו'. שמעון בר בא בשם ר' יוחנן
כן היא מתניתא ועל גבי החולים ברשות כהן. הא מתני' קדמיתא
אפי' שלא ברשות כהן. תני ר' חייה ביקור החולים אין לו שיעור.
א"ר חייא בר אדא מתניתא אמרה כן ועל גבי החולין ברשו' כהן. ר'
ירמיה בעא קומי ר' זעירא עד כדון בתרומה שנפלה לו מבית
אבי אמי כהן. ואפי' בתרומת גרנו. א"ל מאן יימר
לך בתרומת גרנו. ר' יונה ור' יוסי. רבי יונה כר' ירמיה
ור' יוסי כר' זעירא. מאן דאמר בתרומת גרנו נחלק ואתי
אתייא למאן דאמר בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן בלא כן
בשאינו צריך זכיה. א"ל במוכה לו על ידי אחר: [ח]תני ישראל וכהן
שהיו שותפין בחנות. ממלא ישראל את הנר שמן שריפה ועולה לעליה
ויורד להנות לעשו' צרכיו של כהן. אבל לא של ישראל. כהן שבא
אצל ישראל לעשות עמו חשבון והדליק על גביו שמן שריפה אע"פ
[ט]זכייה אמר להן במוכ' להן על ידי אחר: [י]תני בת ישראל שנכנסה
לעשות צרכיו של כהן אבל לא של ישראל. תני בת ישראל שנכנסה
להדליק מכרגת טובלת פתילה שמן שריפה ומדלקת. [יא]רבי הונא
בשם רבי ר' ינאי שעת משלחת ואיבים היתה. ולא עמד בית דין
וביטל. כמה דתימר תמן לא עמד ב"ד וביטל. אף הכא לא עמד
ב"ד וביטל: בקרו של כהן שהיה מאכיל אצל ישראל. וכן כגדו של
כהן שהיה נארג אצל ישראל מדליק על גביו שמן שריפה ואינו חושש.
כהן שבא לעשות חשבון עם ישראל והדליק על גביו שמן שריפה ועמד
לו והלך לו. אע"פ כן אין מחייבין אותו לכבותו עד שיכבה מאיליו.
ר' חנניה בר עכברי הוה עבד עובדתא גבי ר' חייה ציפריא. מי אזיל
ליה מלי ליה בוצינא שמן שריפה. ולא כן [יב]שבקנן מימר לעשות צרכיו
של כהן אבל לא של ישראל. אמרין די לא הוה עבד ליה כן לא הוה
אתי. סברין מימר כד ימטי בייתיה הוה מטפי ליה. א"ר חיננא על
ידי כן הוה שהר ועל ידי כן הוה קרץ. ארא שמשא שאל לר' אימי
בגין דאגא צבע פתילה מן חולא. א"ל בטל הוא על גב פתילות.
הור' רבי יהדה בן פזי כאילין דבר נחמיה כן. ר' אימי [יג]נסב פתילה.
רבי אילא לא נסב פתילה. לית לר' אילא הדא דר' אימי. סבר
ר' אילא משום גזל ובלא מן הדין שמשא מבוכוא בה [יד]קרושה.
גמליאל זוגא שאל לר' יסא מהו להוסיף שמן חולין ולהדליק. א"ל
לא תני ר' הושעיה אלא אין מחייבין אותו למצותו. א"ר אבהו
שנה לי יונתן בן עכמאי. בת [טו]כהן שהיתה עומדת ערב שבת עם
חשיכה ובידה נר ובתוכו שמן שריפה הרי זו מוספ' לתוכו שמן של
חולין ומדלקת. א"ל ר' זעירא מה טבייה. א"ל אדם גדול הוה ובקי
במשנתינו היה. פרשיה ר' חייא דכפר [טז]תחומין קומי רב ומניתיה
חכים: מדליקין בבית המשת' אבל לא בבית האבל דברי ר'
יודה. רבי יוסי אומר בבית האבל אבל לא בבית המשתה. ר'
מאיר אוסר כאן וכאן. ר"ש מתיר כאן וכאן. מה טעמא דרבי
יהודה. בית המשתה על ידי דמניהון נקיים לא מתעסקין. בבית
האבל ע"י דמניהון צאין מתעסקין ביה. מה טעמא דר' יוסי בית
האבל על ידי דאינון כניען לא מתעסקין ביה. בית המשת' ע"י
דאינון פחוין מתעסקין ביה. מאי טעמא דר' מאיר בבית האב'
על ידי דמנהון צואין מתעסקי' בו. בית המשת' על ידי דאינון
פחוין מתעסקין ביה. מאי טעמא דר"ש בית האבל ע"י דאינון
כניען לא מתעסקין ביה. בית המשתה על ידי דמניהון נקיין לא
מתעסקין ביה. אמרין דבי ר' ינאי הלכה כר"ש. ר' יעקב בר אחא בשם ר'
יאשי' הלכה כר"ש. ר' יוסי צירניא בעא קומי ר' ירמיה. דלא כן
מה נן [יז]אמרין. ר' מאיר ור' שמעון אין הלכה כר' שמעון. א"ל
של בית קדמין היא. והא ר' יהדה אומר מעין שניהן. ור' יוסי
אומר מעין שניהן. ור' יהדה נרבי יוסי הלכה כר' יוסי: [יח]מהו להדליק
שמן שריפה בחנוכה. אמרין דבי ר' ינאי מדליקין שמן שריפה
בחנוכה. א"ר ניסא אנא לא אנא חכים לאבא. אימא הוה אמרה
לי אבוך הוה אמר מי שאין לו שמן של חולין מדליק שמן שריפה בחנוכה:

הדרן עלך אין נותנין דבילה וסליקא לה מסכת תרומות

פירוש

הלכה ה׳: ג' פעמים ודיו כו'. פי' ר' לעמי קדירה של חרס הא
ובכלי חרס מיט אלא סידי דופנו לעול'. פ"פ
בתרומה הקילו לפי שמאליהן קיבלו עליהן
כו' וכדספרש ומ"ל: ופריך ממתני' דפרקין
דמתקיר גבי הרכינ' לא היה לנו להקל בזה.
ומשני שהאור מגעילו פי' ולין זה קולא והר"ש
בפי' המשניות אסר לו הצריך בביאור אלו
ההלכו' הרבה והמעיין יעיין שם: הלכה ז׳
טובלת פתילה כו'. מכאן ילפינן דהגאת
כילוי אינה אסורה מדאורייתא כלל אלא
מדבריהם ונפקו' שהא לויך הרבים כגון בני
הכנסיו' ובבתי מדרשו' לא גזרו ולפיכך לא
אתסור בכה"ג כול' האי לאסור לטבול הפתילה
בשמן. ועוד יש פירושי' וטעמים אחרים בזאת
הסוגיא עיין בר"ש: דמניהון נקיים כו'. פי'
לפי שבגדיהם נקיים ולא קיי"ל שמא יהא
ממשמשי הסעודה שילך הגר לעצמו בלא כהן
לפי שירא מן השמן הטמא שלא יטנ' בגדיו הטהורין
והנקיים אבל בבית האבל על ידי שבגדיהן צואין
מתעסקין ביה: דאינון כניען כו'. פי' שהם
בירא ובכניעה ואינן נחפזין במלאכתן מה
שאין כן בבית המשתה כדפרש ומ"ל: סליק
פירקא ומסכת תרומות. בעזר ובסעד היודע כל
תעלומות. בנ"נך ולמע"י אמן:

מראה מקום והגהות

[א] עדיות פ"ג מ"ג. תוספתא תרומות פ"י.
[ב] ב"ב פ"ה מ"ס. עיין בבלי ב"ב פ"ג ע"א.
[ג] לעיל ל"ו ע"ג.
[ד] תוספתא שם. בבלי ב"ב ל"ו ע"א.
[ה] רא"פ גרי' בקינאן.
[ו] תוספתא טהרות פ"ד. בבלי זבחים ע"ט ע"ב הס הגי' מרסון. עיין הטי"ג וגי' בתוספ' תרומות פ"י.
[ז] תוספתא תרומות פ"י. לקמן שבת ד' ע"ד.
[ח] רא"פ גרי' מעכ"ב אין צריך זכייה.
[ט] תוספתא שם.
[י] לעיל שביעית ל"ה ע"ב. שבת שם.
[יא] רא"פ גרים הכינן. ובשבת הגירסא בכבוכק סבריכן.
[יב] בשבת שם הגירסא נהקדישא.
[יג] תוספתא תרומות פ"י. שבת שם.
[יד] שם הגירסא תתקין.
[טו] לעיל מ"ב ע"ב מ"ג.
[טז] עיין בבלי שבת כ"א ע"א.

אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן בין חלטן בין חלטן אסור· תני ר' חלפתא בן שאול הלטן אסור חלטן מותר· א"ר זעירא הן דאמר בחלטן אסור כשנמצא במקום וכרותו של חלטן ואפילו חלטן והוא שנמצא במקום וכרותו של מוח שממנו אפרוח נוצר: תמן תנינן אילו פוסלים ולא מעלין· המים בין טהורין בין טמאין· מי כבשים מי שלקות והתמד עד שלא החמיץ· הכא את עבד ליה אוכל והכא את עביד ליה משקה· א"ר מנא כאן בקשין כאן ברכין· כאן באוכל כאן במשקה· א"ר יוסי בי רבי בון אפילו תימר כאן וכאן בקשים· וכאן וכאן ברכין נותנין טעמים בתרומה ואין נותנין טעמים במקוה:

הדרן עלך בצל שנתנו

א· אין נותנין דבילה וגרוגרות לתוך המוריים מפני שהוא מאבדן אבל נותנין את היין למוריים ואין מפטמין את השמן אבל עושין את היין ינומלין· אין מבשלין יין של תרומ' מפני שהוא ממעיטו· ר' יהודה מתיר מפני שהוא משביחו: ב· דבש תמרים ויין תפוחין וחומץ סיתווניות ושאר כל מי פירות של תרומה· רבי ליעזר מחייב קרן וחומש· ור' יהושע פוטר· רבי ליעזר מטמ' משום משקה א"ר יהושע לא מנו חכמים שבעה משקין כמוני פטמין אלא אמרו שבעה משקין טמאין ושאר כל המשקין טהורין: ג· אין עושין תמרים דבש ולא תפוחין יין ולא סיתווניות חומץ ושאר כל הפירות אין משנין אותן מברייתן בתרומה ובמעשר שני אלא זיתים וענבים בלבד· אין סופגין ארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים· ואין מביאין בכורים משקין אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים· אינו מטמא משום משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים· ואין מקריבין על גבי המזבח אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים: ד· עוקצי תאנים וגרוגרות והכלסים והחרובים של תרומה אסורין לזרים: ה· גרעיני תרומה בזמן שהן מכנסן הן אסורות ואם השליכן מותרות· וכן עצמות של קדשי' בזמן שהוא מכנסן אסורין ואם השליכן מותרין· המורסן מותר סובין של חדשות אסורות ושל ישנות מותרות· נוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין· המסלת קב או קביים לסאה לא יאבד את השאר אלא יניחנו במקום המוצנע: ו· מגורה שפינה ממנה חיטי תרומה אין מחייבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת אלא מכבד כדרכו ונותן לתוך החולין: ז· וכן החבית של שמן שנשפכה אין מחייבין אותו להיות יושב ומטפח אלא נוהג בה כדרך שהוא נוהג בחולין: ח· המערה מכד לכד ונוטף שלש טיפין ונותן לתוך החולין הרכינה ומיצת הרי זו תרומ'· וכמה תהא בתרומת מעש' של דמאי ויוליכנה לכהן אחד משמונה לשמינית: ט· כרשיני תרומה מאכילין אותן לבהמה ולחי' ולתרנגולין· ישראל ששכר פרה מכהן מאכילה כרשיני תרומה· וכהן ששכר פרה מישראל אף על פי שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה· ישראל ששם פרה מכהן לא יאכילנה כרשיני תרומה· וכהן ששם פרה מישראל מאכילה כרשיני תרומה: י· מדליקין שמן שריפה בבתי כניסיות ובבתי מדרשות ובמבואות אפלין ועל גבי חחולים ברשות כהן· בת ישראל שנשאת לכהן והיא למודה לבוא אצל אביה אביה מדליק ברשותה· מדליקין בבית המשתה אבל לא בבית האבל דברי רבי יהודה· רבי יוסי אומר בבית האבל אבל לא בבי' המשתה· ר' מאיר אוסר כאן וכאן ורבי שמעון מתיר כאן וכאן:

פרק אחד עשר

הלכה א· אין נותנין דבילה וגרוגרות לתוך המוריים כו'· תני נותן דבילה וגרוגרת לתוך המוריים כדרך שנותן תבלין ובלבד שלא יתכוון להוציא מימיהם· ובתבלי' מותר שכך היא מלאכתן· צרור תבלין שנתנו לתוך קדירה זו וחזר ונתנה לתוך קדירה אחרת אם יבטל טעמו מותר ואם לאו אסור· מה ביניה לבין שבת· לא כן תני השבת שנתן טעם בקדירה אין בה משום תרומה· ואינה מטמאה טומא' אוכלין· משלך נתנו לך כדין הוה שלא תטמא טומאת אוכלין והן אמרו שתטמא טומאת אוכלין· והן אמרו כבין שנתנה טעם בקדירה בטלה· רבי חייה בשם רבי יוחנן דרבי הוא דתני יין למוריים רבי מתיר ורבי אלעזר בי רבי שמעון אוסר· לפיכך אם עבר ונתנו ר' אוסר לזרים· ורבי אלעזר בי רבי שמעון מתיר לזרים· רבי מנא בר' תנחום בעי כדברי מי שמתיר לזרים· מוריים של גוים למה אסור· רבי ירמיה בשם רבי חייא בר ווא משום בישולי גוים הן אסורין· התיב רבי יוסי והתני חמין מותר ושאינו חמין אסור· חמין מותר לא אפילו מבושלים ודכוותה ושאינו חמין אסור ואפילו שאינו מבושל· ואמר רבי יוחנן בר מריה ואפי' כמאן דא' חמין מותר ובלבד כיודע· הדא אמרה רגית תרומה מותרת· רגיית עז אסורה· רבי לעזר ורבי יוחנן חד אמר מפני שממעטו ממידתו· וחרנה אמר מפני שממעטו משותיו· ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא· מן מה דאמר ר' יוחנן מהלפה שיטתיה דרבי יהודה· ואמר ר' לעזר אינה מוחלפת תמן ככהן וכאן כבעלים· הוי רבי יוחנן הוא דא' מפני שממעטו משותיו· יהודה בן כיני רבי אימי בשם ר' שמעון בן לקיש מפני שממעטו משותיו: **הלכה ב·** חזון בעי מימר מה פליגין בחומש אבל בקרן אף ר' יהושע מודי· מה פליגין לשעבר הא בתחילה אף ר' יהושע מודי ותנינן דבש תמרי' ר' ליעזר מחייב במעשרות ור' יהושע פוטר· כאן שזכו משנטבלו· וכאן שזכו עד שלא נטבלו מודי רבי ליעזר שאם עישר על התמרים אפילו באיספמיא דבשן מותר· מילתיה אמר שהוא מעשר מן התמרים על הדבש לפי תמרים· רבי ליעזר מחייב במעשרות· תני רבי נתן אומר לא שר' ליעזר מחייב במעשרות אלא שרבי ליעזר אומר שלא יאכל מן התמרים עד שיעשר על הדבש· מילתיה אמרה שהוא מעשר מן התמרים על הדבש לפי רבש ולפי תמרים· רבי ליעזר מטמא משום משקה· תני רבי נתן אומר לא שר' ליעזר מטמ' משו' משקה על מה נחלקו על שנפל לתוכו משקה· שרבי ליעזר מטמא משום משקה· וחכמים אומרים הולכין אחר הרוב· על דעתיה דרבי נתן רבי מאיר ורבי ליעזר בן יעקב ורבי ליעזר שלשתן אמרו דבר אחד· רבי מאיר דו אמר אין מי פירות בטילין לעולם· רבי ליעזר בן יעקב דתני רבי ליעזר בן יעקב אומר ציר טהור שנפל להכו מים כל שהוא טמא· והדין רבי ליעזר דהכא· טעמא דרבי ליעזר וכל משקה· מה טעמא דרבנין אשר ישתה· מה רבי ליעזר כרבי ישמעאל דרבי ישמעאל דו אמר כלל ופרט הכל בכלל· ורובה מדרבי ישמעאל דו אמר אפילו כלל ופרט וחזר וכלל הכל בכלל· ר' פריגורי דקיסרין א"ר ליעזר כי רבי ישמעאל אלא כך משיב ר' ליעזר לחכמים מה ראית לכון אשר יאכל פרט לאוכל סרוח· כן אית לי אשר ישתה פרט למשקה סרוח· אמר לו לא חזין אוכלין למשקין· לא אם אמרת באוכלין שכן אוכל סרוח מעיקרו טהור· תאמר במשקין שכן משקה סרוח מעיקרו טמא· דבר אחר לא אם אמרת באוכלין שכן אוכלין המיוחדין לאדם אין צריכין מחשבה· תאמר במשקין שכן משקין המיוחדין לאדם צריכין מחשבה· ומפני שצריכין מחשבה יהא משקין סרוח מעיקרו טמ' הואיל והן צריכין מחשב' יהא משקה סרוח מעיקרו טהור· ר"א אמר לו לא אם אמרת באוכלין שכן אוכלי בהמה לאדם אינן באין במחשבה· תאמר במשקין שכן משקה בהמה לאדם באין במחשבה· ותני כן כל משקה הול אשר ישתה פרט למשקה סרוח דברי רבי ליעזר· אמרו לו אין משקין יוצאין לא ידי עופות ולא ידי פרה· חברייא בשם רבי ליעזר מודה ר' ליעזר לחכמים במשקה סרוח מעיקרו שהוא טמא· ותנינן המוהל היוצא מהן רבי ליעזר מטהר· וחכמים מטמאין· רבי אילא בשם רבי ליעזר מודה רבי ליעזר לחכמים במי ים הגדול שאפילו הן סרוחין התורה קרא אותן מים· ולמקוה המים קרא ימים· ר' יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו מודי רבי לעזר לחכמים במי תרדין ובמי שלקות שאינן מכשירין· רבי יוחנן בשם ר' שמעון בן יוחי אם יאמר לך אדם שמנה משקין הן אמור לו הרי טל ומים מין אחד הן ומנו אותן חכמים שנים· אלו הוה לון תורן לא מניניה ואין הוה חורן לא הוה מניניה: **הלכה ג·** רבי אילא בשם רבי ליעזר ביני מתניתא אין מביאין ביכורים משקין אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים· ואפילו משזכו בהן בעלים· והתני הדך ביכורים משקה לחביאן מניין שיביא תל חביא· משלקטן משעה ראשונה על מנת כך· ברם הכא בשלא לקטן משעה ראשונה על מנת כך: זיתים של תרומה טהורים יעשו שמן· טמאים לא יעשו· ענבים בין טמאות בין טהורות לא יעשו דברי רבי מאיר· רבי יעקב אומר משמו לא נחלקו רבי ליעזר ורבי יהושע על זיתים טהורין שיעשו על מה נחלקו על הטמאים שר' ליעזר אומר לא יעשו ור' יהושע אומר יעשו וענבי טהורות יעשו. טמאות לא יעשו· א"ר יוחנן מודה רבי ליעזר ורבי יהושע בזיתים טהורין שיעשו על מה נחלקו על הטמאים שר' ליעזר אומ' לא יעשו ור' יהושע אומר יעשו· וענבים בין טהורות בין טמאו' יעשו· א"ר יוחנן מודה רבי ליעזר ור' יהושע במתי' טהורין שיעשו וענבים טמאות שלא יעשו· ועל מה נחלקו על זיתים טמאי' ועל ענבי' טהורות שר' ליעזר אומ' לא יעשו ור' יהושע או' יעשו· כל עמא רבין על דר' מאיר בענבים טהורות שיעשו ולמה אמר לא יעשו· חשובות הן לאוכל יותר מן המשקה· כל עמא רבין על דר' יוחן בענבים טמאות שלא יעשו ולמה אמרו שיעשו כשביל להנות מן התרצנים ומן הזגין· זיתים טמאים ר' ורמי חד ר' יעקב ודרבי יודה תרא· הדך עברין שברא· ר' זעירא בשם ר' ליעזר אם מתניח' כמוכלתה באוכל· רבי זעירא כל התרומות והטהרות שמעה בשם ר' ליעזר: **הלכה ד'·** א"ר יוחנן בגלעיני אגסין וקרוסטומלין היא מתניתא· א"ר ליעזר ואפילו תימר בגלעיני הרומב· במחוסרות למעטן· והא תניע וכן עצמות הקדש אית לך מימר במחוסרות למעטן· לא בראשי כנפים הסחוסין· אתא ר' אבהו בשם רבי יוחנן בר אשי כנפים הסחוסין הוא מתני' ואלו הן החדשו כל זמן שהבריות תגיליי לחכום· ר' אסא אמ' עד שלשים יום· רבי אבהו בשם ר' יוחנן בן היא שעורה· והתני מסלת כותון כל שהוא חצי· ומנקב בירק כל שהוא חוצה· ר' אבהו בשם רבי יוחנן במעמיח על התומתו: ר' ירמיה

אין נותנין דבילה כו'· רבי מתיר ס'· פירש דסלי' נהגי דפר סבר לענורי מהאה דענ' ולפיכך קתר דליב ניה טעם חרוסת וקר סבר לקתוק טעמיה הוא דעביד: ר' אלעזר ור' יוחנן כו'· גרסה דפלגנתייהו אלין מבשלין קאי והכי פירשו דס"ם דטעמא דאין מבשלין הוא משו' דהמבושל כתם' קדירתו שהיה מקודם: ומר סבר מפני שממעטו משותיו כלומר שאין כל אדם שותה יין מבושל כיין חי דהמבושל חוק בעתר ואין להוכיח שאן אפר טעם זה ועי' אסר טעם האחר ומכיון דפקקי ר"י דרבי יהודה אדרבי יהודה דלעיל בכ"ב דקבלתין אסר דאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל אלמא דמבושל גריעי והכא אסר מפני שמשביחו: ותשני ר' ליעזר התם תמן בכהן כו'· פירש דשאינו מבושל יפ' לגמרייה אלא דלכהן התירו לבשל מפני שמשביחו לפי שמתקיי' ביותר ולכן סבר רבי יהודה נכאן דמבשלין לפי שבכהן איירי מתני' והא דאמרי' התם דאין תורמין מן המבושל הייני בבעלים שהם צריכין לתרום מן היפה לגמרייה אע"פי שאינו יפה להתקיי' ומדפסקי' ר"י דר"י סדר"י ש"ע דהאי משניתו וממעיטו דקתני במתני' משמע ליה דלגמרייה משביחו וממעיטו: הלכה ג'· ר' זעירא בשם ר' לעזר אסר מתניתא כו'· גרסי' ולמשקי' זיתים וגרוגרות קאי אמתני' בתר הכי:

יש כהן ומפריש את הזרע ואינו צריך להפריש את העץ. אם הפריש לא יאמר אכתוש ואטול את העץ ואתן את הזרע אלא נותן את העץ עם הזרע: ז׳ זיתי חולין שכבשן עם זיתי תרומ׳ פצועי חולין עם פצועי תרומה פצועי חולין עם שלימי תרומה או במי תרומה אסור. אבל שלימי חולין עם פצועי תרומה מותר: ח׳ דג טמא שכבשו עם דג טהור וכל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זוז ביהודה שהן חמש סלעים בגליל דג טמא צירו אסור. ר׳ יהודה אומר רביעית בסאתים. רבי יוסי אומר אחד משׁשה עשרה בו: ט׳ חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורי׳ לא פסלו את צירן. העיד ר׳ צדוק על ציר חגבים טמאי׳ שהוא טהור: י׳ כל הנכבשין זה עם זה מותרין אלא עם החיסית. חיסית של חולין עם חיסית של תרומה ירק של חולין עם חיסית של תרומה אסו׳. אבל חיסית של חולין עם ירק של תרומה מותר: יא׳ ר׳ יוסי אומר כל הנשלקין עם התרדין אסורין מפני שהן נותנין טעם. רש״א כרוב של שיקי׳ עם כרוב של בעל אסור מפני שהוא בולע. ר׳ עקיבה אומר כל המתבשלין זה עם זה מותרין אלא עם הבשר. ר׳ יוחנן בן נורי אומר כבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שהיא פולטת ואינה בולעת: יב׳ ביצה שניתבלה בתבלין אסורין אפי׳ חלמון שלה אסור מפני שהוא בולע. מי כבשים ומי שלקות של תרומה אסורין לזרים:

פרק עשירי

הלכה א. בצל שנתנו לתוך עדשים כו׳. ר׳ חזקיה רב אחא בשם ר׳ בא בר ממל מתניתי׳ כשהוציאו עדשים מימיהן שעדשים צופדו׳ אותו שלא יבלע. וכמה דאמר (אמר) עדשים צופדות אותו שלא יבלע. והכותה עדשים צפדו׳ אותו שלא יתן: מתני׳ בבצל של חולין שנתנו לתוך עדשי׳ של תרומה. אבל כבצל של תרומה שנתנו לתוך עדשין של חולין לא כדא. כיבש אבל כלה אסור. כבצל אבל בקפלוטו׳ בין לח בין יבש בין שלם בין מחותך אסור. העביד פטומתו כמחותך הוא. הוו שנים שלשה קטנים כמחותכי׳ הן. הדא דתימר כשאין קליפתו החיצונה כדי ליתן טעם. אבל אם יש בקליפה החיצונה כדי ליתן טעם אסור: תמן תנינן דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מעשר שני והשביחו השבח לפי חשבון. א״ר הושעיה מתני׳ דלא כר׳ יודה דתנינן רבי יודה מתיר בצחנה שאינה אלא ליטול את הזוהמה. רבנין דקיסרין בעיין. והדא דא״ר אבהו בשם ר׳ יוחנן כל האיסורין משערין אותן כילו בצל כילו קפלוט דלא כר׳ יודה. מודי ר׳ יודה בבצל של הקדש. ומודה ר׳ יודה בבצל של ע״ז: הלכה ב׳ תפוח שריסקו ונתנו לתוך עיסה והחמיצה הרי זו אסורה. תני ר׳ יוסי מתיר. ר׳ אחא ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסי בן חנינה מה פליגין במחמץ במימיו אבל במחמץ בגופו מותר. כגון דר׳ יוסי אמר תמן אין חימוצו חימוץ ברור. כן הוא אומר הכא אין תבשילו תבשיל ברור. כל נותני טעם בין לשבח בין לפגם אסור דברי ר׳ מאיר. ר״ש אומר לשבח אסור לפגם מותר. אמר ר״ש בן לקיש מה פליגין בשהשביח ואח״כ פגם. אבל פגם ואחר כך השביח אף ר׳ מאיר מודה. ר׳ יוחנן אמר לא שנייה היא פגם הוא השביח. היא השבח הוא פגם היא המחלוקת. תמן תנינן שעורי׳ שנפלו לתוך בור של מים אע״פ שהבאישו מימיו מימיו מותרין. הדא מתני׳ מה היא. ר׳ יוחנן אמ׳ במחלוקת. ר״ש בן לקיש אמר דברי הכל. ר׳ יוסי בי ר׳ בון אמר אילין שמועתא הבא ר׳ יוחנן במחלוקת. ר״ש בן לקיש אמר דברי הכל: הלכה ג׳ א״ר זעיר׳ בעון קומי ר׳ ינאי נתנו על פי מגופת חבי׳ מהו. א׳ לון יגיד עליו ריעו. מהו יגיד עליו ריעו. א״ר יוסי כהדא דתנינן תמן חבי׳ מליאה פירו׳ ונתונה לתוך המשקין או שמליאה משקין ונתונה לתוך הפי׳. כמה דאת אמ׳ תמן והוא שהא המשקין נוגעין בחביות. והכא והוא שתהא ככר נוגעת במגופה. א״ר מנא ומינה כמה דתימא והוא שיהו משקין נוגעין בחביות עצמה. ואף הכא והוא שתהא ככר נוגעת במגופה עצמה. מילתיה אמר אפי׳ כצוננת. אמ׳ ר׳ בא בצוננת תיה עוברא. והא תנינן חמה. אמר רב חסדא שלא תאמר הואיל וההבל כובש יהא מותר. כמה ר״ש בן לקיש מים עושין פירות ומשקין אין עושין פירות דלא כר׳ יודה. אלא ר״ש בן לקיש אמר מים עושין פירות וחסירין ומשקין עושין פירות ואינן חסירין. ר׳ יהודה אומר אין משקין עושין פירות כל עיקר. ומה דא״ר יוחנן כשהיינו הולכין אצל ר׳ הושעיה רבה לקיסרין ללמוד תורה היו נותנין הממתינו על גבי קבוטין של מוריים והיו מטעמין בה טעם מוריים דלא כר׳ יודה. מהלימין היו. ואין אסור משום גזל בעל הבית. נוטלין היו רשותו של בעל הבית: חיטין מלמטן ושעורין מלמעלן כשם שאין חיטין שואבות כך אין השעורים שואבות. שעורי׳ מלמטן וחיטים מלמעלן כשם שהשעורי׳ שואבו׳ כך החיטין שואבות: הלכה ד׳ מהו לצלות שני שפודין אחד של בשר שחוטה ואחד של בשר נבילה בתנור אחד. רב ירמיה אמ׳ בשם רב אסור. ושמואל אמר בשם לוי מותר. פליג׳ מתניתין על רב אין צולין שני פסחי׳ כתנור אחד מפני התערובו׳. לא אמרו אלא מפני התערובות. הא שלא מפני התערובות לא. מי צערי רב אמר אסור ושמואל אמר מותר. אייכל שמואל לרב מי צערי. הדין מודה רב חייה בר אשי בשם רב מסגר ליה בתרותה: הלכה ה׳ ואין עץ פוגם וחוזר ופוגם. מתניתין כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור. ואפי׳ כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר מודי הוא הכא שהוא אסור. למה כל דבר שנפלה לתוכו תלתן הוא משביח. וכמה היא חבילה עשרים וחמשה זירין. אמר ר׳ יוחנן וארבעה מינהון מיטה: מילתיה אמרה עד שהן בחבילו׳ הן נטבלות. מעתה ואפי׳ שבלים. אין מכניסן לכן. והלא חביות מכנסן לכן. אין גידוליהן לכן. ואלו מכנסן לכן וגידוליהן לכן: הלכה ו׳ אמר ר׳ יונה זאת אומרת פצועין בולעין ופולטין וחוזרין ובולעין. שלימין בולעין ופולטין ועוד אינן בולעין. הדא אמרה לא לשבח ולא לפגם אסור. מתני׳ דר״ש דר׳ שמעון אמר נותן טעם לפגם אסור. והא ר״ש אמר נותן טעם לפגם מותר. כהדא ר״ש אומר כרוב של שקיא ששלקו עם כרוב של בעל אסור מפני שהוא בולע: הלכה ז׳ תני ר׳ יודה בר פזי דבר דליה דג טהור טפל שכבשו עם דג טמא מליח אסור. והתני ר׳ חייה מדידה ומותר. א״ר מנא מאן דאמר מותר כשכבשן שתיהן כאחת. מאן דאמר אסור בשכבשן זה אחר זה. תדע לך שהוא כן דתנינן או במי תרומה אסור לא כשכבשן זה אחר זה: וכל גרב שמחזיק סאתים. כמה סאתה עבדא עשרה וארבעה לוגין. וכמה לוגא עביד תרתין ליטרין. וכמה ליטרא עבדא מאה זוזין נמצא כל זוז וזוז אחת מתשע מאות וששים: הורי ר׳ יוסי בי ר׳ בון בעכברא חד לאלף. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסי בר חנינה רובע ציר בסאתים ציר. והלא אין ציר דג טמא מציל. אמר ר׳ אבהו חשבית יתה קרוב למאתים. ר׳ אילא בשם ר״ש בר חייה רובע ציר בסאתים דגים וציר. אחא עבד׳ קומי ר׳ יאשיה והורי כן. ותני כן במה דברי׳ אמורים בזמן ששולה ראשון ראשון ומניח לפניו שמותר לעשו׳ כסדר הזה. אבל אם היה שולה ראשון ראשון ומניח לאחריו אפי׳ יותר מכסדר הזה מותר. על ידי עילה נבונת׳ איקלקלת. שא׳ ר׳ חגיי לר׳ בא בר זבדא איל דבר של רבים איני נאסר. ר׳ יעקב בר זבדי א״ר יצחק שאל ואילין אגרתא לא גיים לוקם כתיב כהן ואת אמר ע״י עילה. העיד ר׳ צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור. מהו טהור טהור מלרבשיר. הא לטמא אפי׳ כל שהוא מטמא: הלכה ח׳ א״ר יוחנן לית כאן נכבשיו אלא נשלקין. כבוש כרותח הוא. דבי חנינה תודתא כשם רבי חושעיה חסית בחסית מין במינו רבי עקיבה מתיר. וחכמים אוסרין. ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן מודין חכמים לר׳ עקיבה כבש׳ כבשר שהוא מותר. א״ר זעירא לר׳ יסא ואילו לא אתאמרת הדא לא הוינן ידעין דהוא כן. ודילמא לא את אמרת אלא מודי ר׳ עקיבה לחכמים בבשר כבשר שהו׳ אסור. אתא ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן מודי ר׳ עקיבה לחכמים בבש׳ בבשר שהוא אסור. ר׳ חיננה שמע לה מן דבתרה ר׳ עקיבה אומר כל המתבשלין זה עם זה מותרין חוץ מן הבשר. הא בשר כבשר אסור. דילמא אתאמרת אלא מודין חכמים לר׳ עקיבה בבשר כבשר שהוא אסור. ר׳ חנניה ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן מודין חכמים לר׳ עקיבה בבשר בבשר שהוא אסור. א״ר יוסי הוינן סברין מימר של בעל בולע מן מה דאמר רב הונא סב מן איבה והב לפלופה. הדא אמרה של שקי בולע: הלכה ט׳ ר׳ ירמי׳ בעי שלקה בחלב מהו. ר׳ זעירא לא אכל כבד מימיו. שלקה ר׳ בא ואוכלה ליה. ואית דאמר מלחה ר׳ בא ואוכלה ליה: הלכה י׳ חלמון אסור מפני שהוא בולע. תני בר קפרא חלמון אסור וכל שכן חלב בצים. יצחק רבה בשם ר״ש בן לקיש ביצים ששלקן ומצא בהן אפרוח בנותן טעם. רבי זעירא ר״ש בר אבא בשם ר׳ יוחנן (ר׳ זעירא) ארא בר גרשון ר׳ בירייי ר׳ לוי בר פלטא זקן אחד בשם ר׳ ששים ואחת אסורות. ששים ושתים מותרות. ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן העיד ארא חבירינו לפנינו בששים. ואמר מי שיביא לי יותר מששים מבשר אנא. אמרין לשמעון בר ווא אמר את הכין ואינון אמרין הכין. אמר לון אנא מה דשמעית ואינון מה דשמעון. שמעון בר ווא אמר (קומי) ר׳ חנינא מעשה בא לפני רבן גמליא׳ ברבי א״ל אנא לא מודי בארבעים ושבע ואנא מודה בארבעים וחמש. ר׳ חייא בשם ר׳ חנינא מעשה בא לפני ר׳ אמר אית תמן חמשין. רבי חייא בשם ר׳ חנינה והירק והקליפין והמים מצטרפין. אמר רבי זעירא ואיסור מתכן. אמר רב הונא קליפי איסור מעלין את ההיתר. רבי זעיר׳ הדא דתימר והוא ששלקן בקליפיהן שלוקות אבל שלקן ביצים קלופות בשאינן קלופות או שאינן קלופות בקלופות שלוקות כשאינן שלוקות צריכין שיעור אחר. ניעולי ביצים מותרין (נ״א עיבר ולא יתעיל) בצים שהקרימו הרי אלו אסורות מזוהת הנפש הופת האכל. מצא בהן דם קולף מקום הדם. ר׳ זעירא סלק מבקרה לר׳ חייא בריה דר׳ יצחק עטישיה אשכחיה יתיב. אמר לא שנו אלא בלובן חלמון אבל בלובן חלבין מותר. הא סבר דהוא נביה מן אמתיה.

פירוש

בצל שנתנו לתוך עדשי׳ כו׳: מתני׳ בבצל של חולין כו׳. והר״ש גריס הפשטות אסר לו פי׳ מכבד ותרין שמם בגל המוגיה: הלכה ז׳: דתנינן או במי תרומה כו׳. כלומר מקו׳ שכבש בו זיתי תרומה קרוי מי תרומה והנך ברייתות דקיימי הכא מיכס שענינן סמנתיטו דהנך משום נותן טעם הן ומתניתין משום בריה והר״ש הפליך להבי׳ יעוין שם: עשרים וארבע לוגין גרסינן. וכן הוא התבנן הסאה היא כ״ד לוגין והלוג ב׳ ליטרא והליטרא מאה זוזים נמצא הסאה מאה פעמים מ״ח זוזים עולה ל״ב סאתים ל״ב פעמים ק״ח ונהם ט׳ אלפים ושש מאות וזה נמצא שמשקל י׳ זוז הוא אחד מתת״קס בכ״ס. והוכין הם כמו זוזים בלשון משנה: חד לאלף כו׳. פי׳ שאם סאה אחד מאלף היה מתיר וה״ה אחד לתת״קס והאי דנעינן שיעור גדול כל כך היינו משו׳ דהוי בריה ולא בטלה רק באלף: הלכה ח׳: לית כאן נכבשין כו׳. אכולה מתני׳ קאי דבל היכא דתנן כבשה כינן שליקה במקומה: הלכה י׳: חלב ביצים כו׳. לובן ביצים קרי חלב ביצים:

סליק פרקא׳

מראה מקום והגהות

א לעיל פ״ד ע״ג.
ב נ״ל דתוסר.
ג אמר כראה מיתרי
ד מעשר שני פ״ב מ״א ולקמן כ״ג ע״ב.
ה בבלי חולין צ״ז ע״ב. לקמן ערלה ס״ב ע״ב. נזיר נ״ד ע״ד.
ו לקמן ערלה כ״ז ע״א. ופסחים כ״ט ע״ב. שבת ה׳ ע״ד.
ז תוספתא תרומות פ״ח.
ח לקמן ערלה ס״ב ע״א. עבודה זרה מ״ד ע״ד.
ט מכשירין פ״ג מ״ב.
י בבלי פסחים ע״ו ע״א ע״ש
יא לקמן ערלה ס״ב ע״א.
יב תוספתא תרומות פ״ט.
יג שם.
יד עיין הגי׳ לקמן ע״ז פ״ב ע״א.
טו שם יהגי׳ לוקין.
טז תוספתא תרומו׳ פ׳ ע׳.
יז בבלי חולין לח. ע״ש.
יח נ״ל פרסם.
יט צריך לעמוק.
כ תוספות שם ס״ד: ד״ה נשלי גלים גרסי: אבא (לא) יהודה נארבעים ושבע אנא מודינא (מוריגא) בס״ה כגרסת הבבלי שם נ״ח.
כא עי׳ מהר״א שם אל״ל שלקן בקליפיהן אבל קלופות בקלופות או קלופו׳ בשאינן קלופות וכו׳.
כב תוספתא שם.
כג תוספות שם שותקין.
כד תוספות שם ד״ה והוא שנפלא לא גרסי׳ בלובן.
כה שם גרסי׳ גמיר.

שמשא. והוה ר' יוחן נשייא ורבי שמואל בר נחמן נחתין למיסחי בדימוסין דטיבריא. אתא אנגיטרים גבהון ובעא ר' יוחן נשייא למינוף ביה. א"ל רבי שמואל בר נחמן ארפי ליה לניסין הוא מיתחמי. אמר לון מה רבנין עבדין תנון ליה עובדא. אמר לון סחון. ודבריכון עביד ניסין במפקי שובתא. טען יהתון ואעיל יתהון. א"ל הא רבנין לבר. אמר לא ייחמון אפיי עד דאינון סחיין. הוה הויא ביבני אויה שבעה יומין ושבעה לילוון. נפק ואגעה קדמיהון תעללון וקמון ליה קדמיהון. אמר לון בגין דבריכון עביד לכון ניסין אתון מבוין מלטוהא. אמרין ליה דיקלוט חוירא כוונן. דיקליטיאנוס מלכא לא כוונן. ואפי' כן לא מבסי לא ברומי זעיר ולא בחבר זעיר:

דיקלוט חוירא. כלומר אין לחמוס עליה בשביל זה משבוה נפלך כי לו כתב' חזירי' היה בזמן ההוא וניפה קרפה כיפר פי' אחר יערין פסה: מבסי. כמו מבזין: סליק פרקא:
הזורע תרומה כו': זלא חליפין. פירלא יחליף את גידולי לקנסו חכמים. שתא' שדה נטלה ובור' ושוב לא יחזור ויזרעבה. ועיין פי' שלו השלמת בפי' הר"ש על המשניות: סליק פירקא:

חדרן עלך האשה שהיתה

א הזורע תרומה שוגג יופך ומויד יקיים. ואם הביאה שליש בין שוגג בין מויד יקיים. ובפשתן מויד יופך: ב וחייבת בלקט ובשכחה ובפיאה ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטין. ועניי ישראל מוכרי' את שלהן לעניים כהנים בדמי תרומה והדמין שלהן. רבי טרפון אומר אין מלקטין אלא עניי כהנים שמא ישכחו ויתנו לתוך פיהן. אמר לו רבי עקיבה אם כן לא ילקטו אלא טהורים: ג והייבת במעשר ובמעשר עני ועניי ישראל ועניי כהנים נוטלין. ועניי ישראל מוכרין את שלהן לכהנים בדמי תרומה והדמין שלהן. החובט משובח והדש כיצד יעשה תולה כפיפות בצוארי בהמה ונותן להוכן מאותו המין ונמצא לא זומם את הבהמה ולא מאכיל את התרומה: ד גידולי תרומה תרומה. וגידולי גידולין חולין. אבל הטבל ומעשר ראשון וספיחי שביעית ותרומת חוצה לארץ והמדומע והביכורים גידוליהן חולין. גידולי הקדש ומעשר שני חולין ופודה אותן בזמן זרעם: ה מאה לגינה של תרומה ואחת של חולין כולן מותרין בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו מאה של חולין ואחת של תרומה כולן אסורין: ו הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין. אי זהו דבר שאין זרעו כלה כגון הלוף השום והבצלים רבי יהודה אומר השום כשעורים: ז המנכש עם הנכרי בחסיות אע"פ שפירותיו טבל אוכל מהן עראי. שתלי תרומה שניטמאו שתלן טהרו מלטמא ואסורין מלוכל עד שיגום את האוכל. רבי יהודה אומר עד שיגום וישנה:

פרק תשיעי

הלכה א. הזורע תרומה שוגג יופך כו'. לא [א]מסתברא דלא חילופי' קנסו בו שתיבטל שדהו על גב תרומה. ר' שמואל בר אבודימי בעי. מהו שיהא נאמן לומר מויד הייתי. וא"ל אם כשהיו מבדין לא כל הימנו ואם לאו הפה שאסר הוא הפה שהתיר. רבי בנימן בר גידול בעי זרע תרומ' כרשינין זרע תרומת חוצה לארץ. וא"ל נזירה הוא ואין נזירה לנזירה. הדא אמרה שהקדושה חלה עליה כשהוא מחובר. הדא אמרה הפריש מפירות שלא הביאו שליש לא קדשו. ובמויד יופך קנסו בו שלא יהנה בקיסמין: הלכה ב. רבי יוסי בעי הפריש שמרין שלו ונתחלפו לו אפי' כן עניי ישראל ועניי כהנים מלקטין. [ב]תני אשתו של עם הארץ טוחנת עם אשתו של חבר בזמן שהיא טמאה. אבל בזמן שהי' טהורה לא תטחון שהיא מחזקת עצמה טהורה ממנה. וכדברי ר' טרפון אפילו בזמן שהיא טמאה לא תטחון שמא תשכח ותתן לתוך פיה: הלכה ג. כן היא מתניתה אם כן לא ילקטו אלא טהורים: הלכה ד. כן היא מתניתא חייבי' בתרומה ובמעשרות ובמעשר עני: לימרא בצלים של מעשר ראשון שנטען והרי בה עשר ליטרין הרי אלו חייבות במעשרות. ואותו מעשר ראשון שלהן שהוא מפריש על תרומת מעשר ועל מה שנטע. לימרא בצלים של מעשר שני שנטעה הרי בה עשר ליטרין חייבת במעשרות וחוזר ופודה את מעשר שני שנטע. החובט משובח. מן מי משובח. מן הדיי. הדש כיצד הוא עושה. [ג]תני בשם רבי שמעון. תולה לה כרשינין והן יפין לה מן הכל. א"ר יוסי זאת אומרת עשה כן בחולין אינו עובר עליו משום כל תחסום: [ד]המרכין בקטניות ובתלתן אינו עובר משום כל תחסום שור בדישו. אבל אסור מפני מראית העין. אית תניי תני בר"ש שהוא מותר לך. אית תניי תני בר"ש שהוא אסור לך. א"ר [ה]בא בר ממל מתניה' כשנתנו משהוציאו ערשים שמיהן. ערשין [ו]צפורות אותו שלא יתן. אבל אם נתנו עד שלא הוציאו ערשין לא בדה. וכמה דאת אמר ערשים צפורות אותו שלא יתן. ודכוותה ערשים צפורות אותו שלא יבלע. הוך עבודה בעל של חולין שנתנו לתוך ערשים של תרומ' אפי' כן ערשים צפורות אותו שלא יבלע. הדא דתימר כיבש אבל כלה אסור. בבצל ובקפלוט בין לח בין יבש בין שלם בין מחוהך אסור. חעבי' פטומתו כמחוהך הוא. היו שנים שלשי' כמחותבין הן. הדא דתימר בשאין בקליפה החיצונה בנותן טעם. אבל אם יש לה אית תניי תני בר"ש שהוא מותר לך. מתניתא תמן דאמר אף בר"ש שהוא אסור לך דתנינן תולה כפיפה בצואר בהמה ברישו ולא בדורכו. ר' לעזר בן יעקב אומר אף בדורכו. א"ר אבון ר' [ז]עקיבה שאל ר"ש בן יוחי מיבדקוניה. חסם מבחוץ והכניס מבפנים. א"ל בבואכם אל אוהל מועד. מבואכם אל אוהל מועד. א"ר עזרא לא תחסום שור בדישו. לא תדוש בשור חסום: הלכה ח. ותני עלה במה דברים אמורי' בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין. אבל הטבל שרובו חולין. ומעשר ראשון שרובו חולין. וספיחי שביעית שאין מצויין. ותרומ' חוצה לארץ שאינה מצויה. והמדומע רובו חולין. והביכורים שאין מצויין. וגידולי הקדש ומעשר שני חולין ופודה אותן בזמן שורען. רבי אבהו בשם ר' יוחנן פודה את כל האוצר בדמי אותה סאה. הפריש הקדש למעשר שני מעשר שני. בין דבר שזרעו כלה ובין דבר שאין זרעו כלה נפדה בשער הזול. אלא דבר שזרעו כלה נפדה בשער שהוא עומד בו. דבר שאין זרעו כלה נפדה בשער הראשון. הקדש בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין זרעו כלה אין לו אלא מקומו ושעתו. אבל דבר שזרעו כלה פודה את כל האוצר בדמי אותה סאה שזרע. ודבר שאין זרעו כלה פודה את כל האוצר: הלכה ו. א"ר יוסי זאת אומרת היו לפניו מאה סאה העלות מתוך מאה סאה. ואחת של חולין נתחלפו לו מותרות: [ח]תמן א"ר יוחנן סאה תרומה שעלה מתוך מאה חולין כל שהן מבטלין אותה. והבא ליקט ונפל לתוכן חולין כל שהן מותרין. כמו דר' יוחנן א' תמן טוחן ומתי' אף הכא כאן. תמן סוח ומוח עלה בידו. ברם הכא כל הטבל עלה בידו. בשלקט מאחת. אבל אם ליקט משתיהן מוו ומזו עלה בידו: הלכה ז. עד היכן. ר' יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן עד שלש גרנות אסורו. עד גורן הרביעית אסור והרביעי' מותר. ר' שמואל בר אבודמא בעא קומי ר' מנא בתרומה עד כמה. א"ל עשו גורן הרביעית כגורן הראשונה. מה גורן הראשונה דבר שזרעו כלה בתרומה אסור ובטבל מותר. אף גורן הרביעית בדבר שאין זרעו כלה בתרומה אסו' ובטבל מותר. מה אית לך. א"ר יוסי בי ר' בון כגון הקלובסין. ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה השום עד כשעורין לדבר שזרעו כלה. מיכן והילך לדבר שאין זרעו כלה. ר' יוסי בי ר' בון בשם רבי יוסי בן חנינה השום עד כשעורים לכל דבר: הלכה ח. רב חייא בר אשי בשם ר' אבהו בשם ר' יוחנן הדא. אין כר"ש למה לי עראי אפי' קבע. אלא בגין דא"ר ירמיה ר' חייה בשם ר' יוחנן מודה ר"ש שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה לפום כן צריכין מימר דר' שמעון היא. תני המנכש עם הכותי מותר בדמאי. הא בודאי לא. למה. שהדמאי כטל במחובר לקרקע ואין גידולי איסור מעלין אותו: [ט]רבי אבהו בשם ר' יוחנן שיתלי תרומה שנטמאת שתלן ועשה אותן תרומה. ואם היו תרומ' מעיקרן כבר נדחו. ר' [י]אבהו בשם ר' יוחנן מים שניטמאו משיקן ועושה אותן מי חג ואם היו מי חג מעיקרן כבר נדחו. ר' [יא]אבהו בשם ר' יוחנן תאנים וענבים שניטמאו סוחטן ועושה אותן תרומ'. ואם היו תרומה מעיקרן כבר נדחו. ר' [יב]זעירא ר' יסא בשם ר' לעזר סוחטן עד פחות מכביצים ויינו כשר אפי' לנסכים. אמרין ר"ש בן לקיש פליג. מה בין לקולא בין לחומרא. אין תימר לקולא ניחא. אין תימר לחומרא הא תנינן עד שיגום את האוכלי'. ר' אבהו בשם ר' יוחנן כיני מתניתא עד שיגום בעלים וישנה:

הדרן עלך הזורע תרומה

א. בצל שנתנו לתוך עדשים אם שלם מותר. אם חיתכו בנותן טעם. ושאר כל התבשיל בין שלם בין מחותך בנותן טעם. ר' יהודה מתיר בצחנה שאינו אלא ליטול את הזוהמה: ב תפוח שריסקו ונתנו לתוך עיסה וחימיצה הרי זו אסורה. שעורים שנפלו לתוך הבור של מים אע"פ שהבאישו מימיו מותרין: ג הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין של תרומה ר' מאיר אוסר ור' יהודה מתיר. רבי יוסי מתיר בשל חטים ואוסר בשל שעורים מפני שהשעורים שואבות: ד תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרי' שאין טעם כמון אלא ריח כמון: ה תלתן שנפלה לתוך הבור של מים בתרומה ובמעשר שני אם יש בזרע כדי ליתן טעם אבל לא בעץ. ובשביעי' וכלאי הכרם והקדש אם יש בזרע ובעץ כדי ליתן טעם: ו. מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלקו. היו לו חבילי תלתן של טבל כותש ומחשב כמה זרע

מראה מקום ותנחות
א עיין חגי' כ"ג.
ב תוספתא טהרו' פ"ח. בבלי חולין ו' ע"ב ע"ש הגי'.
ג תוספתא תרומות פ"ט.
ד תוספתא שם.
ה עיין חגי' בבלי ב"מ פ"ט ע"ב.
ו לקמן פ"ו ע"א.
ז שם בתוספות.
ח בבלי ב"מ נ' ע"ב וע"ש חגי'.
ט לעיל מ"ג ע"ד.
י לעיל כ"ג ע"ג.
יא בבלי כפסים ל"ד ע"א.
יב ל"ד ע"א.
יג שם.
יד ל"ג ע"ב פ"מ חגי'.

מראה מקום והגהות

א תוספתא שם. ב שם הגי' בן נכלי. ג שם הגי' להיכף. ד לקמן פ"ק פ' ע"ג. ה ע"ש הגי'. ו שם הגי' שתסרח. ז פרה פ"ט מ"ג. ח הר"ש גרי' פה אכפת לן. ט לעיל מ"ה ע"ג. י ונדפס ווני אפכלן. יא לעיל ברכות י"ג ע"א. עיין בבלי חולין ט' ע"א. יב רא"פ גרים לון. יג נ"ר פכ"ד הגי' זמונים ויתושים ופרעושים. יד לקמן פסחים כ"ח ע"א. טו פסחים פ"א מ"ו. טז תוספתא תרומות פ"ז. יז פסחים שם במשנה. יח פסחים שם נוסחא וגם הגי' ר' וריקן בשם ר' זעירה. יט תוספתא אהלות פי"א. כ תוספתא פסחים פ"ד. כא רא"ש גרים נוסחא וגי' כתורה. כב בכורות פ"ה פ"ג וע"ש הגירסא נוסחא ל"ג ע"ב ופסחים שם נגמרא. כג עיין הגי' נכלי שם. כד נ"ל להגי'. כה תוספתא תרומות פ"ז. כו נ"ל מעובד. כז נוסחא רבה כס"ג.

שהוא תוסס אין בו משום גילוי. כמה תוסס עד שלשה ימים. ומעשה שנמצא נחש בצד חבור של יין. ובא מעשה לפני רבי יודה והתיר. מעיין כל זמן שהוא מושך אין בו משום גילוי. א"ר ישמעאל. בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מעשה שירד רבי יוחנן בן נורי אצל רבי יוחנן בן ברוקא אבא לבית שריי. והראהו טבי שלא היה בו לא שלש' לוגין מים ותיז הגשמים מטפטפין ויורדין ושתה ושתה. ואמר כזה אין בו משום גילוי: יעד כיבן. רבי מנא בר תנחום בשם רבי תנינה עד כדי שתפוח הבריה. רבי לעזר בר' יוסי בשם רב עד כדי שיעשו כרגלי האווז. אמר ר' יעקב בר אהא מכיון שהותרמה שבשדה הותר מה שבבית. תני ר' הושעיה הגילויין נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ בין בימות החמה בין בימות הגשמים: הלכה ז. א"ר יודה בר פזי מאן תנא ניקורין. רבן גמליאל אומר אף הנחש שהוא מקיא א"ר יונה מה אפך לן מצות גבי ניקורין. ולא כן. תני ראה ציפור נוקרת בתאינה ועכבר באבטיח הרי זה אסור אני אומר מקום הנקר אכלו. ואמר רבי בא דהוא אמר נחש חוזר ומקיא. אמר רבי יונה מה אפביי להן למצות לגבי ניקורין ולענין טריפה ואמר רבי בא בשם רבנין דתמן שחטח וחטפו ואיבי' בני מיעיה כשירה. שחזקת בני מעים כשר. והוי לומר שמא ניקבו חזקת בני מעיים כשר. והכא את אמר הכין. חומר הוא בסכנת נפשות וירדו בניקורין כרבן גמליאל. תני רבי ליעזר אומר אוכל אדם תאנים וענבים בלילי ואינו חושש. שנאמר שומר פתאים ה'. רבי יונה בשם רב דת ניקור אסור. רבי חזקיה רבי טבי בשם רב דת ניקור חי אסור. ומליח על ידי מליחה מתחלחל. מת נוטל מקום הנקר. ר' יעקב בר אחא בשם ר' חייא בר בא אבטיח שניקר שנתמסמסו בני מעיה אסור. חד בר נש הוה טעין מלפפון נקור ואכיל מיניה לעשרה בני נש ומותון. עברת דידין עלוי ופסקתיה. חד בר נש הוה סני קופר דאימר. חד זמן הוה אכיל קופר עבר חד ואמר ליה דאימר הוא ואיתבלעס ומית. חמרי שרון בפונדקי אמרין לו הבו לן טלופחין ויהבון. אמרי' לון הבי לן תנן ויהבין. אמרין לון קדמיין הוון כבין מה אילין. אמרין לון שורתיה דחיוי אשכחנן בהון ואיתבלעסון ומיתון. כתיב ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלי' אתו. רבי מאיר אמר זה הכלב. רבי יהושע בן לוי אומר זה הנחש. תנייא חלבון חלב ואתא חויא ואכל מיניה והוה כלבא מיסתכל ביה. כד ארתון ייכלון מישרי נבח בהון ולא אתבוננון בסופא אכל ומית. חד בר נש עבד תום שחיק גו בייתיה ואתא חויא דמור ואכיל מיניה והוה חויי דבית מסתכל ביה אתון בני בייתיה מיכל מיניה. מישרי מתרתר עלידון עפר ולא איתבוננון וזלק גרמיה גוויה. חד בר נש זמין חד רבן ואיתיב כלבא גביה. א"ל ביזיון אנא חייב לך. אמר ליה רבי טיבו אנא משלם ליה. שביין עלון לקרתא עאל ח' מינהון בעא מינסב איתתי ואכל ביציו: הלכה ח'. א"ר יוסי בי רבי בון מדברי שלשתן תלוייה אסור לשורפה: הלכה ט'. חברייא בשם רבי לעזר חבית הראשונה כרבי יוסי והשנייה כרבי מאיר. חברייא אמרי חבית הראשונה כרבי יוסי ולית רבי מאיר מודה בה. והשנייה כרבי מאיר ולית ר' יוסי מודה בה. אמר לן רבי יוסי חמון מה אתון מרין. חבית הראשונה כרבי יוסי. הא כרבי מאיר שורפין וכרבי שמעון שורפין. ויירבו ר' מאיר ור' שמעון על רבי יוסי וישרופו. ועוד מן הדא ואנא חמי רבנין אתא עבדא קומיהון ואמרין איזיל תלי. והא אשכחן דאמר רבי שמעון שורפין דתנינן מודי רבי ליעזר ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה. ואמר רבי יוחנן רבי שמעון שנייה ואין תימרון ליה לרבי מאיר תלוי' תא תני תרומה תלויה וטמאה שורפין אותה ערב שבת עם חשכה דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים בזמנה. א"ר זעירא קומי רבי מנא תיפתר בתלויה שדעתו להישאל עליה. א"ל כן אמר רבי יוסי רבו. כל תלויה דאנן אמרין הכא בתלויה שאין דעתו להישאל עליה. אבל דעתו להישאל עליה טהורה היא. דתני תלויה שאמר טהורה היא טמאה היא. הרי זו טמאה. אם אמר הריני מניחה על מנת שאישאל עליה טהורה. אמר ר' יוסי בי רבי בון תיפתר שנולדה לה ספק טומאה עם דימדומי חמה. ולית שמע מינה כלום. ואתון אמרין חבית הראשונה כרבי יוסי לית ר"מ מודה בה. והתני במה דברי' אמורי' בבור שיש בהן כדי להעלות. אבל בבור שאין בה כדי להעלות אפילו כל שהוא אסור לטמאות. ואין כר"מ הא יש בה כדי להעלו' הא אין בה להעלות אפילו כל שהוא אסור לטמאות. ועוד מן הדא דתנינן. אמר ר' יוסי אינה הוא מידה. ולית בר נש אמר אינה אלא דהוא מודי על קדמייתא. מיי כדין. תמן התורה חסה על ממונן של ישראל. הכא מה אית לך מימר והכא אינו מפסידו ממון שהוא צריך עצים לשורפו זה לעצמו וזה לעצמו. להפסד מרובה חשו. להפסד מעט לא חשו. אמר ר' יוסי בי ר' בון תיפתר כמאן דאמ' מדברי ר' עקיב' ומדברי רבי חנניה סגן כהנים. ולית ש"מ כלום. רבי אילא ור' זעירא תריהון בשם רבי יוחנן חבית הראשונה כרבי יוסי. והשנייה בין כר' מאיר בין כר' יוסי. א"ר זעירא קומי ר' מנא ולית הדא פליגא על רבי מאיר. אמר ליה נאמר דלא כר' מאי' ונאמר דלא כרבי יוסי. לפי שטעינו רבי מאי' שורף תלוי' בכל מקום: אמר ר' מנא אולית לקיסרין שמעית חזקיה בשם ר' ירמיה רבי מאיר שורף בכל מקום תלויי. ואמרית ליה בגין שהוא תלויה דבר תורה. אמר לו אין אנא פתר לה שניטמאה במדור של גוים. מה אית לך.

דתני מדור של גוים תולין. ר' יוסי בי ר' יהודה אומר שורפין: ר' הונא בשם ר' ירמיה ר"מ שורף תלויה כשאר ימות השנה. דתני התרומה תלויה וטמאה שורפין אותה ע"ש עם חשיכה דברי ר"מ. וחכמי' אומרים בזמנה. וישרוף בשחרי'. תיפתר כשנתעצל ולא שרף. תדע לך שהו' כן דלא תנינן שחרי'. ולא כשנתעצל ולא שרף. א"ר אבא מרי אחוי דר' יוסי תיפתר שנולד לה טומאה באותה שעה ולית שמע מינה כלום. א"ר יוחנן ר' יהושע ור"ש שניהן אמרו ד"א. א"ר אילא ר"ש דבכורות ורבי יהושע דתרומות לא הדין מודי לדין ולא דדין מודי לדין. א"ר זעירא מסתברא ר"ש מודי לר' יהושע ורבי יהושע לא מודי לר"ש. ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירא על דעתך דתימר ר"ש יודי לר' יהושע. והתנינן מודין ר' ליעזר ור' יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה. וישרוף שתיהן כאחת. א"ל תמן טהורה היא דבר תורה תרומה בעיינה היא אתה הוא שגזרתה לשורפ' בכל מקום לא נפסלה בהיסח הדעת. לא כן א"ר יוחנן היסח הדעת דבר תורה. חבית שנייה כר"מ תורה. אחיזת דם כר"ש תורה. א"ל שהוא משמרה שלא תגע בטהרות אחרות. התיב ר' יצחק בריה דר' חייה כתורה הגע עצמך שהוא נתונה על גבי גחלים. אמר ליה לבשיתנה. א"ר מנא לר' טמי אחין אמרין יודי ר' ליעזר לר' יהושע ואפילו ר' יהושע לית הוא ר' יהושע. א"ל תניין אינון. תמן ר"מ בשם רבי יהושע. ברם הכא ר"ש בשם רבי יהושע: תמן תנינן בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם דברי ר' יודה. וחכמים אומרים יקיז ואע"פ שעשה בו מום. ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחוט עליו. ר"ש אומ' יקיז ואע"פ שעש' בו מום. ר' אבהו בשם ר' לעזר אתייא דר' יודה כחכמים כר"ש. דרבנן כר' ליעזר. ודר"ש כר' יהושע. ותני ר"ש יקיז ואע"פ שהוא מתכוין לעשו' בו מום. ואתייא כר' יהושע אחרייה. ר' אבהו בשם ר"ש בן לקיש טעמא דר' יודה לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים. לא התרתי לך דמו אלא לשפכם. מתיב ר' אבא מרי אחוי דר' יוסי. והא פסול מוקדשין כתי' לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמי'. א"ר חייה בר אב' להכשר את אמרת. מה מים מכשירין אף דם מכשיר. ר' אבהו בשם ר' יוחנן ותניהם מקרא אחד דרשו. תמי' יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו. ר"ש דרש בשעה שהוא לרצון אין את רשאי ליתן בו מום. בשעה שאינו לרצון את רשאי ליתן בו מום. והחכמי' אומרים אפילו כולו מומין אין את רשאי ליתן בו מום. ר' חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בי ר' חניני. כלי שתוכו טהו' ואחוריו טמאין אין מטמאין בו דבר מועט אפילו להעיל בו דבר מרובה. והתנינן תרד ותטמא ואל יטמאנה בידיו. א"ר שמואל בר ברכיה תיפתר בשני כלי'. אחד תוכו טהור ואחוריו טמאין. ואחד תוכו טמא ואחוריו טהורין. מהדי מתניתה בכלי אחד טמא. אמר רבי מנא תיפתר בבור טהור. מה דמתניתה בבור טמא. והתנינן תרד ותבלע ואל יבלעוה בידו. תיפתר שנתגלגלה לבית פרס. על דעתי' דחברייא חבית הראשונה וחבית השנייה. על דעתיה דרבי יוסי חבית של יין וחבית של שמן: הלכה י'. לא מסתברא אם היתה כבר טמאה. לא מסתברא אם היתה שפחה אחת: תני סיעות בני אדם שהיו מהלכין בדרך ופגעו להן גוים. ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו הרי אנו הורגין את כולכ'. אפילו כולן נהרגין לא ימסרו נפש אחת מישראל. ייחדו להן אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו ואל ייהרגו. א"ר שמעון בן לקיש והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי. ורבי יוחנן אמר אף על פי שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי. עולא בר קושב תבעתיה מלכותא. ערק ואזל ליה ללוד גבי רבי יהושע בן לוי. אתין ואקפון מדינתא. אמרו להן אין לית אתון יהבין ליה לן אנן מחרבין מדינתא. סלק גביה רבי יהושע בן לוי ופייסיה ויהביה לון. והוה אליהו זכור לטוב יליף מיתגלי עלוי ולא איתגלי. וצם כמה צומין ואיתגלי עלוי. אמר ליה ולמסורות אני נגלה. א"ל ולא משנה עשתי. א"ל וזו משנת החסידים: רבי איסי איתציר בספסופה. אמר ר' יונתן יכרך המת בסדינו. אמר ר' שמעון בן לקיש עד דאנא קטיל ואנא מיתקטיל אנא איזיל ומשיזיב ליה בחיילא. אזל ופייסון ויהבוניה ליה. אמר לון ואתון גבי סבין והוא מצלי עליכון. אתון גבי רבי יוחנן. אמר לון מה דהוה בלבבכון איעבר ליה יתעביד לון ימטא להתוא עמא. לא מטון אפיפסרוס עד דאולון כולהון. זעיר בר חיננא איתציד בספסופא. סלק רבי אימי ורבי שמואל מיפייסה עלוי אמרה להון ונבית מלכותא יליף הוא בריכון עבד לכון ניסין מעשיקין ביה. עלל חד סרקיי טעין חד ספסר. אמר לון בהדא ספסירא קטל בר ניצור לאחוי. ואישתזיב זעיר בר חיננא. ר' יוחנן אמר איקפה בעלי קנייה. סליק לבית ועדא והוה רבי שמעון בן לקיש שאיל ליה ולא מגיב. שאיל ליה ולא מגיב. אמר ליה מהו הכין. א"ל כל האיברין תלויין בלב והלב תלוי בכיס. א"ל ומהו כן אמר ליה ומה את כן. אמר ליה איקפתת בעלי קנייה. אמר ליה חמו לי זויתה. נפק מהוי ליה. חמיתון מן רחוק ושרי כצלצל. אמרין אין ר' יוחנן הוא יסב פלגא. אמ' לון חייכון כולה אנא נסיב ונסב כולא: דיקלוט חזירא מחוניה טליי דרבי יודה נשיא. איתעביד מלך נחת לפניים. שלח כתבין בתר רבנין תיהוון גביי במפקי שובתא מיד. אמר ליה לשלוחיא לא תתן להון כתבין אלא בערובתא עם מטמעי שמשי. ואתא שליחא גבחון בערובתא עם מטמעי

פירוש

סני קופר דאימר. פי' שהי' שונא בשר כבש: ואיתבלעס. פי' שהיה מתפלל בעצמו ומת: חמרי שרון. פי' החמרים חנו בפונדק: תנן. פי' תאנים פי' שא"ל שהרי שונים שאכלו בפע' אחרת היו טובי' מאלו וא"ל שדרתי של נחש מלאכו בהם: זה הכלב כו'. פי' שהנחש והכלב הם שונאין לאדם' ור"מ מייתי ראייה לדבריו מעובד' דרעייה חלבונייה ב"ל מעובד' דתום שחיק: רעייא. פי' הרועים חלבו חלב: מישרי נבח. פי' שהתחיל לנבח לומר שלא יאכלו וה' לא הבינו ולבסוף אכלו ומתה: מתרתר כו'. פי' שהתחיל זורק עליהם עפר ולא הבינו והפיל עצמו בתוכו כדי שלא יאכלוהו: חד רבן. פי' שזימן רב אחד אכלו ליה. פי' לכלב וכדמפ' שהגבח' בא לעיר ורצה א' לאנוס אשתו ואכל הכלב אתביליו. הלכ' י': איתצר בספסופ'. פי' שנתפס בעיר ששמה ספסופה על עלילה: יכרך המת כו'. פי' שאל הוא כלומ' יכינו את רבי אסי בסכנתו ילא יסתכנו אחרי' עמו: עד דאנא כו'. פי' שאהרוג אחרי' או שאהרג ואני אלך ואצילנו בחיל: והבוניה. פירש בלא פלחם' במנו לו: ואתון כו'. פי' שא"ל בואו אצל זקן שלנו והוא יתפלל עליכם: לא מטון. פי' שלא הגיעו למקום הנקר' פסדום עד שמתו כול': ונביה מלכות'. המלכה שפה היה זכניה ואמר' להם כי ספני שרגיל הוא נורא יכם לעשות לכם נסים אתם מתייקרי' ומתנגי' בו לבזות לאחרים כלומר ובודאי אמת דבר זה שהעלילו עליו: סרקיי. פירש שמע אלי' אפסר. פי' חרב: בר ניצור. ליסטי' סוויין היה והרג לאחי המלכ' וע"י שנגלה כ"כ ניצל זעיר כו': איקפר כו'. פי' שגללו אנשי העיר הנקרא קנייה את ממונו. שאיל ליה. פי' בהלכה ולא השיבו מפני שלבו הי' טרוד באבידתו: ומהו כן. פי' שא"ל ומה בוכה כו' השב"ל שהלב בכיס תלוי וא"ל ומה את כו'. פי' וכי אינך יודע זה ופי' שא"ל שגזלוהו בעלי קנייה כו' וא"ל שיראה לו מקום ובשרא' אותו מרחוק התחילו לצעוק כצלצל ואמרו אסר' יוחנן כו': דיקלטיא כו'. פי' שהיה רועה חזירין והיו התינוקות של בית ר' מכין אותו ולבתר כן נעש' מלך: בערובתא עם מטמעי כו'. פי' נערב שבת עם הערב שמש ותוספ' היה מנקש כדי שלא יוכלו לבוא

אוכל וחוזו הרי אלו אסורין· אבא בר רב חונא בשם רבי יוחנן השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה· רבי יונה אמר אסור באכילה· מה טעמא בהמה בבהמה תאכלו· ולא שף בבהמה תאכלו ולא שקץ באכילה· ולא סוף דבר פישפש אלא כל דבר שנפשו של אדם חתה ממנו: הלכה ד: תמן תנינן נפן שהיא נטועה בחצר נוטל את כל האשכול· וכן ברימון וכן באבטיח דברי ר' טרפון· ר' זעירא ר' חייה בשם ר' יוחנן אומר ר' טרפון בר' אליעזר· אמר ר' טרפון עושה קציעת האוכל כתחילתו· ר' אילא רבי יסא בשם ר' יוחנן או ר' טרפון כר' ליעזר או ר' טרפון עשי' אכילה אחת שיש בה שתים ושלש אכילות כאכילה אחת· מה טעמא דר' ליעזר מפני שהתחיל בו בהיתר· דתני ר' נתן אומר לא שאמר ר' ליעזר משום שהתחי' בו בהיתר· אלא שר' ליעזר אומר ימתין עד מוצאי שבת או עד שיצא חוץ לחצ' ויגמור: הלכה ה: ר' יעקב בר אחא ר"ש בר בא בשם ר' חנינה יין שנתגלה ישפך ואפי' של תרומה· תבשיל שבישלו במים מגולין אפי' של תרומה ישפך ואין צריך לומ' של חולין· א"ר יוסי מתניתא אמרה כן יין של תרומה שנתגלה ישפך ואין צריך לומר של חולין· חברייא בשם ר' יוחנן יין שנתגלה אסור לשהותו· ואם שהו והחמיץ מאיליו אסור· תאנים וענבים שניקרו אסור לשהותן ואם שיהן וצמקו מאיליהן מותרות· באתריה דר' חייה רובא הוה מנקרא בתאינייא בגין דלא ייכלון חברייא· והוה ר' חייה אבוי אכל מינהון· וליה אסור· לדעתיה הוה שברא· ואפי' כן לא אסיר· לא כן תני ראה ציפור נוקרת בתאינה ועכבר מנקר באבטית אסור· אני אומר מקום הנקר אכלו· מנטר' להון הוית· ר' יצחק בר נחמן בשם ר' יהושע בן לוי החד והמ' והמתוק אין בו משום גילוי· ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי החד והמר והמתוק אין בהן לא משום גילוי ולא משו' יין נסך· ר' סימון מפרש החד קונדיטון· והמר פסתינון· והמתוק חמרא מבשלא· א' יהושע בר זידל הוה ליה חמר' מבשלא שנתייחד ברשות הגוי· שאל לר' ינאי בי ר' ישמעאל א"ל כן אמר ר' שמעון בן לקיש מתוק אין בו לא משום גילוי ולא משום יין נסך· ר' ינוי בר' ישמעאל איבאש סלקון לגביה ר' זירא ר' הושעיה זר' בון בר ברגא ור' חנניה חבריהון דרבנין מבקרתיה· חמון לר' יהושע בר זידל יתיב· אמרין הא מרי שמועתא והא מרי עובדא אתון ושאלון ליה· אמר לון ר' ינוי בי ר' ישמעאל. כן אמר ריש בן לקיש מתוק אין בו לא משום גילוי ולא משום יין נסך· אמ' ליה ר' זעירא דדילמא מה אילין דר' שמעון בן לקיש רדהבן הכין· א"ל לא לעובדא וסמכין עלוי· כד נחתון קם ר' אילא עם ר' בון בר כהנא א"ר אילולי דאתון מרחמין שמעתא ולא מתניתא היא· דתני ר' חייה יין מבושל של גוים למה אסור מפני שהוה מתחילתו יין· חומץ של גוים למה אסור שהוה מתחילתו יין· א"ר יוסי מתניתא אמרה כן היין והחומץ של גוים שהוה מתחילתו יין· רבי אימי הוה ליה אורחין אמר לון אילולא דאיתגלי חמרא מבשלא דידי הוינא משקי לכון מיניה· א"ל רבי ביבי איתיי ואנא שתיי· אמר מאן דבעי ימות ייזיל ימות גו בייתיה· בר יודני אינגלי קונדיטון דידיה אתא שאל לרבנין אמרין ליה אסור· ולא כן א"ר יצחק בר נחמן בשם ר' יהושע בן לוי החד והמר והמתוק אין בהן משום גילוי· רבנין דקיסרין בשם ר' חייה בר שיטם בההוא דשחיק חד לתלתא· כעון קומי ר' אבהו יין שנתבש' שנתגלה מהו· אמר לון קרינה צריכה לר' יוחנן ואתון שאלון לי לא כל שכן יין מבושל· עאל שאל לר' יצחק א"ל אסור· אינה' רבי אבהו דא"ר יוחנן אסור· ר' יעקב בר אחא ר' אימי בשם ר' לעזר אם היה נכנס ויוצא מותר· בר נטוזא איתגלי ליה גיניתיה· עאל שאל לר' בא בר ממל· א"ל אם היה נכנס ויוצא מותר· יעקב בר אחא ר' אימי בשם ר' לעזר אם היה ישן מותר· ר' חנניה ור' ישוע בן לוי חד אמר ישן מותר· וחרנה אמר ישן אסור· ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא· ומסתברא דא"ר חנינה ישן מותר· דבכל אתר ר' לעזר סמיך לר' חנינה· ור' יוסי בן שאול משתעי אהן עובדא· חד איתתא הוו רחמנא מצוותא סגי· חד זמן סלק נבה חד מיסכן יהבת קומוי מיכל· מי אכל ארגש' בעלה איסלק יהבתיה גו עיליתה· יהבת קומוי בעלה דיוכל· אכל נם ודמך ליה· אתא חוויא אכל מן מה דהוה קומוי והוה מסתכל ביה· מן דאיתער קם בעי מיכל מן מה דהוה קומוי שרי ההוא דעיליתא מלולי ביה· הדא אמרה ישן מותר· בריר הוה· ואין אסור משום ייחוד· מכיון דלא חשיד על הדא לא חשיד על הדא· כי נאפו ודם בידיה· מעשה בטבח בציפורי שהיה מאכיל ישראל נבילות וטריפות· פעם אחת שתה יין בערב שבת תעלה לגג ונפל ומת· והיו כלבים מלקקין כרמו אתון ושאלון לר' חנינה מהו מירמיתי מן קומיהון· אמר לון כתיב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו· וזה היה גוזל את הכלבים ומאכיל את ישראל· אמר לון ארפונון דמדידהון אינון אכלין· מעשה בחסיד אחד שהיה מלגלג בגילוי יין· פעם אחת לקה כרלקת· וראו אותו יושב ודורש ביום הכיפורי' וצלוחית של מים בידו· חד בר נש אינגלי ליה גרב דחמר· אול בערוב' צומא רבא למישתכיני' תמתיה חד א"ל הביה לי נישתיניה· א"ל לאו מגלי הוא· א"ל הביה לי ומרי' דצומא ילקום· לא אספק מישתי עד דאיתחלחל· ר' ירמיה בשם ר' חייה בר בא כל הארסין מעלין חשטן ואדם נחש ממית· ר' ירמיה שאל לרבי זעירא מרי שמועתא שאל ליה מתגמגם הוה ר' זעירא הוה יתיב אייכ' והוה דמיך· יהב ידיה על תומנתא ואמר לון ארלקין בתגניה· ארלקין ואשכחון שפופינא שהוא חמה לשערה· בריך עליה· א"ל רשיעא לא הוינא זהיר בך· א"ר אמי צריכין למיחוש למה דבריתא חששין· אסור דלא מיתן בר נש פריטין גו פומא· ותבשילא תותי ערסא· פיתא תחות שיחיא· מיצ' סכינא גו פוגלא· סכינא גו אתרוגא· א"ר יוסי בי ר' בון כל זיעא דנפקא מבר נש סם מות הוא חוץ מזיעת הפנים· כד שאלון לרבי יונתן אמר ליה ערבא דו נפשך אנא· א"ר ינאי אין קטא קטא שיחור· ואין אובר מרגלי· א"ר שמעון בן לקיש אלו זבנת נרמך ללודנין הוה מובין להון ברמין יקרין· והכא ברמין קלילין· תני מים שנתגלו לא ידכין בהן בתוך ביתו ולא ישפכם ברשות הרבים ולא ישקה לגוי ולא ישקה מהן בהמת חבירו אבל משקה הוא בהמתו· מים שנתגלו לא ישרה בהן את הטיט ולא יכבם בהן את הכלים ולא ידיח בהן קערות כוסות ותמחויין· ואין צ"ל פניו ידיו ורגליו· אחרים אומרי' לא אמרו אלא מקום סירטא· פניו כסירט' הם· ראש אצבעות ידיו ורגליו כסירטא הן· מים שנתגלו לא יגבל בהן את העיסה· ר' נחמיה אמר אפיה מותר מפני שאידם נחש כלה כאור· ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אמר בשאינה נופלת אבל אם היתה נופלת אסור· הכל מודין במים שהוחמו שאסורי· מה בין פת מה בין המים· כאן האור שולט וכאן אין האור שולט· כאן הכלי מפסיק· וכאן אין הכלי מפסיק· שמואל אמר מה יעשה לי רשע זה אין אני שותה אלא חמין· מילתיה אמר צונין שנעשו חמין מותרין· א"ר תנינה רשע זה דעתו נקיה ואינו שותה חמין שנעשו צונין. מילתיה אמר חמין ונעשו צונין מותרין· ר' אבהו בשם ר' יוחנן בין זה בין זה אסור. מתניתא מסייעא לר' יוחנן חמין כל זמן שמעלין הבל הרי אלו מותרין· אבל מים המגולין אע"פ שמהמן הרי אלו אסורין· מי כבשין ומי שלקות ומי תורמוסין הרי אלו מותרין· מים שהדיח בהן כבשין ושלקין ותרמוסין הרי אלו אסורין· הדיח בהן ענבים ואובשין לחולה אסור. המשמרת של יין ר' נחמיה או' אם היתה פקוקה מלמעלה אע"פ שהיא פתוחה מלמטן· ר' יודה אומר אם היתה התחתונה מכוסה אע"פ שהעליון מגולה מות' מפני שאידם נחש עומד כסבכה ועומד מלמעלן· א"ר לעזר בשלא טרף· אבל אם טרף אסור· לגין בתיקו מותר מכוס· ואינו פקוק אסור· פקוק ואינו מכוסה אם הוה פקקו תוך מותר· תרין אמורין חד אמ' כדי שיטפל כפיקקו· וחרנה אמ' כדי שלא יכנס לתוכו ראש הכרכר· א"ר בא מאן דעבד טבאו' פקי' לה ומכסי' לה· לגין שהניחו בשדר'תיבה ומגר' ושכחו וחזר ומצאו אסור· בדק ואח"כ הניחו מותר· חד עבר' אתא קומי. ר' בחד דחמתי' מגלי ומכסי· אמר מפני רשע זה נקלקל את הכיסוין· א"ר מנא לא מסתברי' דלא ההוא עוברא דההוא אסיר· אמר ר' ירמיה חלב של גוי למה אסור· מפני תערובת בהמה טמאה ותנינן עומד הוא גוי וחולב בעדר וישראל עומד על גביו ואינו חושש· רבא בשם רב יהודה ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי חלב של גוי למה אסור· מפני הגילוי· ויעמיד א"ר שמואל בר רב יצח' מפני האירס העומד בין הנקבי'· ג' אירסין הן· ארס שוקע· ואירס צף· ואירס עומד כסבכה מלמעלה· ביומוי דר' ירמי' איתגליין נגייתיה דסדר' רובה· שתון קדמיין ולא מייתון· אחריין ומייתון· אני אומר אירס שוקע היה· פעלייא הוון בולא איתגליין קולת' דמיא ואישתון מינה קדמיין ולא מיתון· אחריין ומיתון· אני אומר אירס שוקע הוה· ותני כן חבית שנתגלתה וכן אבטיח שניקר ואכלו ושתו ראשוני' לא יאכלו וישתו אחרונים· אני אומ' אירס שוקע הוא יין שנתגלה ושתו ממנו י' בני אדם אסור לוכל ולשתו' אחריהן אני או' אירס שוקע הוא· חמשה משקין אין בהן משום גילוי· הצי' והמורייס והחומץ והשמן והדבש· ר"ש אוסר בדבש· מודין חכמים לר"ש כשראו אותו נוקר· ר' חיננא בר פפא הוות בידיה צלוחי' דדבש מינליא· לא אספ' מישאול עד דפעפעת בידיה· רב ושמואל תרויהון אמרין ניתנה רשו' לארץ לבקע מפניו· ולא ניתנה רשות לכלי ליבקע מפניו· ר' חייה רבה ור"ש בר' חזון יתבין בחד כי' אולו מרמרין· אמרין איפשר דהוא מיתחמי הכא ואיתחמי· אמרין ברוך הוא שבח' בהן בחכמים שאמרו ניתנה רשות לארץ לבקע מפניו ולא ניתני רשות לכלי לבקע מפניו· ר' ינאי הוה מידחל מיניה סגין והוה יהיב ערסיה על ארבעה מרושין דמיין· חד זמן פשט ידיה ואשכחיה גביה· אמר ארימון מיניה שומר פתאים ה'· וכמה הוא שיעור נקב· ר' יעקב בר אחא בשם ר' חנינה מחוי בה הכין אמר ראש אצבעי קטנה· ר' יעקב בר אחא ר"ש בר ווא בשם ר' יהושע בן לוי עד כדי שלא תיכנס ראש אצבע קטנה לתוכו· של תינוק בן יומו ואפילו פחות מיכן הוא עליל· אלא דלא ידע דהוא נפק לא עליל· הדין סלטא אפי' קטן כמה אסור דהוא עליל בהדא ונפיק בהדא· הדא סלקותא אפי' דהוא תליי' כמה אסורה דהוא משתלשל· אי זהו מקום קרוב· א"ר שמואל מאזן חבית ולפיה· ולא חמי ליה· א"ר חנינא מין קטן הוא ושפיפון שמו והוא דומה לשערה: הלכה ו: תני המים בקרקעת ארבעים סאה· ר' נחמיה או' כדי שתהא חבית שותין מתמלא מהן· היין בין בכלים בין בקרקעת כל שהוא· היין כל זמן

פירוש

הלכה ה: משתע מהן עובדא כו'. פי' שהיה מספר מעשה זה שהיה אחת היתה אוהבת לעשות מלות הרבה ופעם עלה אכלה עני אחד נתנ' לפניו לאכול: מי אכל כו'. פי' בתוך אכילתו הרגיש' בעלה שיבוא ועינו היתה לרה בעניים לפיכך החביא' אותו ונתנו אותו בעליותו ונתנה לפני בעלה שיאכל: אכל נם כו'. פי' בתוך אכילתו היה נרדם וישן בא נחש ואכל ממה שהיה לפניו והיה העני מסתכל בו וכשהקיץ משנתו היה רוצ' לאכול ממ' שלפניו והתחיל העני שהיה בעלייה להזהירו שלא יאכל שהנח' אכל ממנו: הדא אמרה כו'. פי' זאת אומרת כלומר מדחזינן הבא דזה רלה לאכול ממה שלפניו ולא חש משום גילוי ולפי' סיכה דישן מותר ועוכדא כי הבא לא שכיחא ולא חיישינן לה ותחי לה דדלמא שאני הכא כיון שהיה תבשיל קרו' ותבל קרוב כל מקום שאוכלין ממנו עושה רושם ולפיכ' היה נכור ליה שלא אכל הנחש ממנו וכחש זה שאכל במקום אחר שהקערה רחוק ממנו אכל· ולקמן בע"ז הגהו' השם גרסי' ברין שהיה המקו' ההוא סומך בעניי' שלא יכלו הנחשים לאכול ממנו והנח' היה דחק ונכנס ולפיכך לא חש לגלות: ואין אסור כו'. פי' האשה אסורה משום שייחדה עם העני ומשני כיון שהזהיר את האיש שלא יאכל ותכין דלא חשיד כו'. וכל הסוגיא עיין לקמן: כד שאלון כו'. פי' כשהיו שואלין לו בל ספק גילוי היה אומר להם וכי ערב לנפשך אני שאני צריך להזהירך שלא תסתכן נפשך: אינקטא כו'. פי' אם תרוית תרוים מסתכלים ומתהג' בדבר המגולה לא תסתכן אתה סכרית ממנו והא'שיווי אותו הדב' שהוא מחם נעלם וא' תאבד בלום וא'ס תסתכן תפסיד כמו שנעלם' נכנס לספק איבוד נפש מפני ריוח מעט: ללודנין. פי' ללודיים שם אומ' שהם אוכלי אדם: מדחל מניה כו'. מי שהי' ירא מהנחש הרב' ונתן מטתו על ענייו' מים כדי שלא יעלה עליה הנחש: ארימון מניה. פי' הרימו מעתי מכאן ואסמוך על שמירת השם:

א משנה שבת פ"ג מ"ט. ונדפס כ' ע"ד.
ב שם הגי' עוקלת.
ג שם.
ד תוספתא תרומות פ"ז.
ה עיין כל הסוגיא ע"ז ס"ח ע"ב. בבלי ע"ז ל' ע"א.
ו בע"ז מסכתא חילוף ועיין נוסחאות הרבה.
ז ע"ש בע"ז.
ח ע"ש הגי'.
ט ע"ש פ"ב ה"ג.
י שם הגי' ר'.
יא שם הגי' כוין.
יב ליתא שם.
יג עי' שם.
יד שם הגי' עפיתן.
טו תוספתא תרומות פ"ז ע"ש הגי'. בבלי ע"ז ל"א ע"ב.
טז תוספתא תרומות פ"ז וע"ש הגי'.
יז שבת שם. ע"ז שם.
יח בבלי ע"ז ל': ושם כל הסוגיא דגלוי.
יט בשבת הגי' בעורק ובע"ז בקקלא.
כ תוספתא תרומות פ"ז.
כא
כב שם. ע"ש הגי'.

של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאה. ונפלה סאה תרומה טהור' לתו' אחת מהן ואין ידוע לאי זו מהן נפלה. אני אומר לתוך תרומה נפלה והחולין יאכלו ניקודין. נפלה סאה תרומה טמאה שתיהן אסורות. מה נפשך אי לתוך תרומה נפלה אסור. אי לתוך של חולין נפלה אסור. למה שספי' טמא טמא. וספק מדומע מותר. א"ר יוחנן ספק מדומע פטור מן החלה. ספק דימוע הנאכל משום דמע חייב בחלה. א"ר יוחנן דר' יודה היא. דתנינן תמן אם נשאלו בבת אחת טמאין. בזה אחר זה טהורין. ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין כמה נן קיימין אם בנשאלו שניהן כאחת טמאין ואם בזה אחר זה טהורין. אלא כי נן קיימין בבא לשאל עליו ועל חבירו. ר' יודה אומר אומר לו שאול דילך ואיזיל לך. ור' יוסי אמר כמי שנשאלו שניהן כאחת. והכא לא כמי שנשאלו שניהן כאחת: הלכה ז. ר' זעירא בשם ר' חייא בר ווא והוא שורע את השנייה עד שלא קצר ראשונה. אם זרע את השנייה עד שלא קצר את הראשונה אין תלוש ומחובר נעשו הוכיח. ר' חנינה תירתייה בשם ר' ינאי בצל של תרומה שעקרו ושתלו מכיון שרבה עליו החרש מותר: התיב ר' זעירא והתנינן את שזרעו כלה מותר ודבר שאין זרעו כלה אסור. שזרעו כלה מותר כמרבה עליו ההדש. ודכוותה דבר שאין זרעו כלה אסור ואע"פ שרבה עליו החדש. רבי זעירא כרעתיה דאמר רבי זעירא בשם רבי יונתן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו הוסיף כמה אסור. שאין גידולי איסור מעלין את האיסור:

חדרן עלך האוכל תרומה

א׳ האשה שהיתה אוכלת בתרומה באו ואמרו לה מת בעליך או גירשך. וכן העבד שהיה אוכל בתרומה ובאו ואמרו לו מת רבך או מכרך לישראל או נתנך במתנה. או עשאך בן חורין. וכן כהן שהיה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה ר' אליעזר מחייב קרן וחומש. ור' יהושע פוטר. היה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרוש' או בן חלוצה ר' ליעזר אומ' כל קרבנו' שהקריב על גבי המזבח פסולין. ורבי יהושע מכשיר. נודע שהוא בעל מום עבודתו פסולה: ב׳ וכולם שהיה תרומה לתוך פיהם ר' אליעזר אומ' יבלעו ור' יהושע אומר יפלוטו. אמרו לו נטמאת ונטמאת תרומה ר' אליעזר אומר יבלע ורבי יהושע אומר יפלוט. טמא היית וטמאה היתה תרומה או נודע שהוא טבל ומעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו או מעשר שני והקדש שלא נפדו או שטעמו טעם פישפש לתוך פיו הרי זה יפלוט: ג׳ היה אוכל באשכול ונכנס מן הגינה לחצר ר' ליעזר אומר יגמור ור' יהושע או' לא יגמור. חשיכה לילי שבת ר' אליעזר אומר יגמור ור' יהושע או' לא יגמור: ד׳ יין תרומה שנתגלה ישפך ואין צ"ל של חולין. שלש' משקין אסורין משום גילוי המים והיין והחלב ושאר כל המשקין מותרין. כמה ישהו ויהיו אסורין כדי שיבא הרחש ממקום קרוב וישתה: ה׳ שיעור המים המגולי' כדי שתאבד בהן המרה. ר' יוסי אומר בכלים כל שהן. ובקרקעות ארבעים סאה: ו׳ ניקורי תאנים וענבים וקישואים ואבטיחים והדלועין והמלפפונות אפי' הן ככר אחד גדול ואחד קטן אחד תלוש ואחד מחובר כל שיש בו לחה אסור. ונשיכת הנחש אסורה מפני סכנת נפשות. והמשמרת של יין אסורה משום גילוי ור' נחמיה מתיר: ז׳ חבית של תרומה שנולדה לה ספק טומאה ר' אליעזר אומ' אם היתה מונחת במקום התורפה יניחנ' במקום המוצנע. ואם היתה מגולה יכסנה. רבי יהושע אומר אם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה ואם היתה מכוסה יגלינה. רבן גמליאל אומר לא יחדש בה דבר: ח׳ חבית שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה. מודי רבי אליעזר ור' יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו ר' אליעז' אומר תרד ותיטמא ואל יטמאנה בידיו: ט׳ וכן חבית של שמן שנשפכה מודי ר' ליעזר ור' יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל. ואם לאו ר' אליעזר אומר תרד ותיבלע ואל יבלענה בידיו: י׳ על זו ועל זו א"ר יהושע לא זו תרומה שאני מוזהר עליה מלטמאה אלא מלאכלה וכל תטמאה היה עובר ממקום למקום וככרות תרומה בידו אמר לו נכרי תן לי אחת מהן ואטמאה ואם לאו הריני מטמא את כולה ר' אליעזר או' יטמא את כולה ואל יתן לו אחת מהן. ר' יהושע אומר יניח לפניו על הסלע: יא׳ וכן נשים שאמרו להן גוים תנו לנו אחת מכם ונטמא' אם לאו הרי אני מטמאין כולכם יטמאו את כולם ואל ימסרו להן נפש אחת מישראל:

פרק שמיני

הלכה א׳ האשה שהיתה אוכלת בתרומה כו'. ניחא מת בעליך. גירשך. רבניו אמרין כמשנה ראשונה. שבן ארוס' בת ישראל אוכלת בתרומה ואביה מקבל את גיטה. ר' ליעזר אומר ואפילו תימר כמשנה אחרונה. תיפתר שאמרה לו הבא גיטי ממקום פלוני והיה דרכו להביא לה בעשרה ימים ומצא סוס רץ והביא לה לחמשה ימים. ולא ר' ליעזר. כר' לעזר. דתנינן ר' לעזר אוסר מיד. ולא מודי ר' לעזר שאם אמרה הבא לי גיטי ממקו' פלוני שהי' אוכלת בתרומה עד שמגיע גט לאותו מקום. א"ר חנינה מכיון שאמרה לו הבא לי גיטי ממקום פלוני כמי שאמרה לו לא יהא גט אלא לעשרה ימים מה שאכלה כהיתר אכלה. ר' חניי שאל לחברייה מנן לאוכל ברשות שהוא פטור. מה בין סבור שהוא חולין ונמצא תרומה שהוא חייב. מה בין סבור שהוא ישראל ונמצא כהן שהוא פטור. אמרין ליה מהוריית בית דין. אמר לון עוד צריכה לי. מה בין סבור שהוא חול ונמצא שבת שהוא חייב. מה בין סבור שהוא פסח ונמצא שלמים שהוא פטור. אמרון לי משוחט ברשות. אמר לון עוד צריכה לי. מה בין סבור שהוא שומן ונמצא חלב שהוא חייב. מה בין סבור שהוא אסור ונמצא מותי שהוא פטור. לא אניכו. מה אמר לון נמלכין מינן או הודע אליו חטאתו והביא. השב מידיעתו חייב על שגגתו. יצא זה שאפי' יודע אינו פורש. עאל ר' יוסי לגבון אמר לון למה לא אמריתו ליה או הודע אליו חטאתו והביא. אמרין ליה הוא קשיתה והוא קיימה: הלכה ב: ר' יוחנן בשם ר' ינאי זה אחד מג' מדרשות שהן מחוורין בתורה. ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם. וכי יש כהן עכשיו ואין כהן לאחר זמן. ואי זה זה שהיה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה שעבודתו כשירה. אמי רב ופועל ידיו תרצה. כל שהוא מזרע של לוי עבודתו כשירה. ועל דעתי' דרב כלבד כהן מקריב. ועל דעתיה דרבי יוחנן ואפי' כל כהן. על דעתי' דרב ובלבד בקדשי מקדש. על דעתיה דר' יוחנן ואפי' בקדשי הגבול. על דעתיהו דרבנין ובלבד בשעת מקדש. על דעתיה דר' יוחנן ואפי' בזמן הזה. ר' ירמיה בעי ואף לעניין שאר הדברים כן מקבל ואח"כ זורק קומץ ואח"כ מקטיר שורף ואח"כ מזה. ר' יעקב בר זבדי בשם ר' יצחק מן מה דתני עשו אות' כחטא' גולה שלא נודעה לרבי' שהוא מכפרת. הדה אמר שהו' מקבל ואח"כ זורק קומץ ואח"כ מקטיר. שורף ואח"כ מזה. ר' יעקב בר זבדי בשם ר' יצחק שאל היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע לו שהוא בן גרושה או בן חלוצ' מה את עבד ליה. כמי שהוא מת ויחזיר הרוצ' למקומו. או כמי שנגמר דיני בלא כהן גדו' ואינו יוצא משם לעולם. נישמעיני מן הדא. [מעש' במגורת של דיסקוס ביבנה שנפגמה ונמדדה ונמצאת חסירה. והיה ר' טרפון מטהר ור' עקיבה מטמא. א"ר טרפון המקוה הזה בחזק' טהרה לעולם הוא בטהרתו עד שיודע שחסר. א"ר עקיבה הטמא הזה בחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע שטהר. א"ר טרפון למה זה דומה לעומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה שעבודתו כשירה. א"ר עקיבה למה זה דומה לעומד והקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בעל מום שעבודתו פסולה. אמר לו ר' טרפון מה עקיבה אני מדמה ליה לבן גרושה ואת מדמה ליה לבעל מום. נראה למי דומה אם לבן גרושה הוא דומה נלמדינו מבן גרושה. ואם לבעל מום הוא דומה נלמדינו מבעל מום. אמר לו ר' עקיבה מקוה פסולו בגופו ובעל מום פסולו בגופו. ואל יוכיח בן גרושה שפסולו מחמת אחרים. מקוה פסולו ביחיד ובעל מום פסולו ביחיד. ואל יוכיח בן גרושה שפסולו בבית דין. ונימנו עליו וטימאוהו. א"ר טרפון לר' עקיבה הפורש ממך כפורש מחייו: א"ר יוסי ואת אומר' היה עמד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה שעבודתו כשירה עד שיפסל בבית דין. הדא אמרה ספק טמא ספק בעל מום עבודתו כשירה. דאת מדמי ליה לבן גרושה לבן חלוצה. אבל אם מדמי לבעל מום עבודתו פסולה. ומקוה לא ספק הוא. א"ר חנינא ואת אומרת פסול משפחה צריך בית דין: הלכה ג: א"ר יוחנן מה פליגין בעבד ואשה. אבל בשאר דברים אף ר' אליעזר מודי: א"ר שמואל בר רב יצחק מתניתא אמרה כן או נודע שהוא טבל או מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו או מעשר שני והקדש שלא נפדו. ולית ר' ליעזר פליג. מה טעמא דר' ליעזר משום שהתחיל בהיתר. תני ר' נתן אומר. לא שהיה ר' ליעזר אומר משום שהתחיל בו בהיתר. אלא שהיה ר' ליעזר אומר הלעם כבלוע. אף בשבת כן. אף כפסח כן. אף בנדה כן. אף בנזיר כן. אף בנבילו' כן אף בטריפו' כן אף בשקצי' כן אף ברמשים כן. ר' חייה בשם ר' יוחנן השוחט בהמ' ומצא בה שקץ אסור באכילה. מה טעמא בהמה בבהמה תאכלו. ולא שקץ בבהמה תאכלו. א"ר יונה ר' הושעי' בעי מה בינה לבין יין שבערשין ליתושים שבכליסים. לתולעים שבתמרים ושבגרוגרו'. תמן בגופיהן הן. ברם הכא אינו בגופו. הדין צירא מודייסא עד שלא יצלל שרי. מדהוא צליל אסור. דם שעל הככר גורדו ואוכלו. ואם היה מבין שיניו אוכלו ואינו חושש. שקץ שבזיתין ובזבחין ובדגוין ובשקצים וברמשים יכול בזמן שהוא בפירי. ת"ל טמאים הן בזמן שהן בפני עצמן ולא בזמן שהן בפירי. יכול אפי' יצאו וחזרו. ת"ל טמאים הם ואפי' יצאו וחזרו רב חייה בר אשי בשם רב אפי' יצאו על שפת

פני משה

האשה שהיתה אוכלת כו': ניחא מת בעליך כו'. פי' דבשלמא במת שפיר עבידו למימר שאם אוכלת מכאן ולהבא שחייבת שכל מי שאסרו ניתנך היאך יכולים לאוסרה בתרומה הא איכה מתגרשת עד שיבא גט לידה. ואין לומר דהכא איירי שעשה' שליח ל קבלה. א"כ היתה אסורה מיד עד שלא באו ואמרו לה כדאיתא במתניתין דקייתי בתר הכי. ומשני דמתניתין דהכא אתיא כמשנה ראשונה כו'. ולפי זה יכולין למימר דמתני' איירי שעשה לה שקיבל אביה גיטה וכו' לעזר מאני בשעי' אחר כגון שעשא' שליח לקבלה. ופריך ולא רבי ליעזר כו'. פי' והלא ר' אליעזר אוסר מיד שלאכול בתרום' ומשני ולא מודי כו': מה בין סבור כו'. פי' דמבעיא ליה מ"ש בין שהוא' סבור שהוא' חולין כו' דמשלם קרן וחומש ומ"ש מסובר שהוא כהן ונמצא שהוא בן גרושה שהוא פטור ואמרו לו מהוריות כו'. כלומר מדמחלקי' התם בין נמצא בעל מום לנמצא בן גרושה משום דפסול משפחה צריך ב"ד: סבור שהוא פסח. פי' ושחטו בי"ד שחל להיות בשבת: משוחט ברשות. כלומר לפי שסבור בשבת ברשות לטועה בדבר מצו' הוא: ונמצא מותר כו'. פי' ואע"פ שהוא חטא בדעתו. לא אניכו כו' פי' שלא השיבו לו כלום: נמלכין אנן בך. פי' נחזי אנן ונתיעץ עם טבל לקבלת עצם: הלכה ג'. תני רבי נתן אומר כו'. הסוגיא עיין גר"ש על המשנה ע"ש

מראה מקום והגהות

א עיין הגיר' חלה כ"ן ע"ד
ב טהרות פ"א ס"ה.
ג לעיל ל' ע"א.
ד כתובות פ"ה ס"ג.
ה גיטין פ"ו מ"ב
ו גיטין פ"ו מ"ה.
ז שם.
ח לעיל מ' ע"ד. לקמן נ"ו ע"ג.
ט בבלי קדושין ס"ו ע"ב.
י גיטין פ"ה ס"ה.
יא תוספתא מקוואות פ"א. בבלי קדושין שם.
יב תוספתא תרומות פ"ז.
יג תוספתא שם. בבלי כתובות ס' פ"ה. כריתות כ"ב ע"א.

יוסי פוטר. זרע אחד את השנייה פטור. זרע אחד את שתיהן כדבר שזרעו כלה מותר. ובדבר שאין זרעו כלה אסור:

פרק שביעי

הלכה א. האוכל תרומה מזיד כו': [א]תמן תנינן אלו הלוקין והתנינן אלו נערות. הכא את אמר לוקה. והכא את אמר משלם. א"ר יוחנן לצדדין היא מתניתין אם התרו בו לוקה. אם לא התרו בו משלם. סבר רבי יוחנן מימר במקום מכות ותשלומין משל' ואינו לוקה. וילקה וישלם. רשעתו. רשעה אחת אתה מחייבו. ואי אתה מחייבו שתי רשעיות. וישלם ולא ילקה. במחייבי שתי רשעות הכתוב מדבר והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר. רבי שמעון בן לקיש אמר אפילו לא התרו בו אינו משלם מאחר שאילו התרו בו היה לוקה. מתני פלינא על ר' שמעון בן לקיש אלו נערות שיש להן קנס ואלו התרו בו אינו לוקה: סבר רבי שמעון בן לקיש כרבי מאיר דו רבי מאיר אמר לוקה ומשלם. ר' אבהו בשם ר' שמעון בן לקיש מן המוציא שם רע למד ר' מאי' תענשו אותו ממון ויסרו אותו מלקו'. ורבנין אמרין לחידושו יצא המוציא שם רע דבר שהוא יוצא בחידושו אין למידין ממנו. לפי שבכל מקום אין אדם מתחייב בדיבורו. וכאן אדם מתחייב בדיבורו. וכשם שאין למידין ממנו לדבר אח' כך אין למידי' ממנו לא לעונשי' ולא למכות. ולא כן א"ר [ב]אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש כמזיד בחלב ובשוגג בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן. והכא ילקה וישלם. רבי כהן בר חייה בשם רבי שמואל בר רב יצחק שני דברים מסורין לבית דין את תופס אחד מהן. יצא דבר שהוא מסור לשמים. הכל מודין שאין ממון אצל מית' דכתיב ומכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת. מה מכה בהמה לא חלקתה בה בין שוגג בין מזיד לפטור ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג בין מזיד לפטו'. במה פלינין. בממון אצל מכות. רבי יוחנן אמר אין ממון אצל מיתה ויש ממון אצל מכות. ורבי שמעון בן לקיש אמר כשם שאין ממון אצל מיתה כך אין ממון אצל מכות. ר' אימי בבלייא בשם רבנין דתמן טעמא דרבי שמעון בן לקיש ירשע רשע. נאמר רשע במחוייבי מיתות. ונאמר רשע במחוייבי מכות. מה רשע שנאמר במחוייבי מיתות אין ממון אצל מיתה. אוף רשע שנאמר במחוייבי מכות אין ממון אצל מכות. נתן בר הושעיה אמר כאן בנערה כאן בבוגרת נערה יש לה קנס ואין לה מכר. בוגרת אין לה לא מכר ולא קנס ואין לה בושת ופגם. רבנין דקיסרין אמרין תיפתר שפיתתו או שמחלה לו. סבר נתן בר הושעיה למקום מכות ותשלומין משלם ואינו לוקה. וילקה וישלם. כדי רשעתו. רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעיות. מן עדי' זוממין. מה עדי זוממין משלמין ואינן לוקין. אף הכא משלם ואינו לוקה. א"ר נתן טעמא דנתן בר הושעיה והפילו השופט והכהו לפניו את שמכותיו יוצאות בו ידי רשעו יצא זה שאומר לו עמוד ושלם: מתניתן פלינא על רבי שמעון בן לקיש. והא תנינן האוכל תרומה שוגג. פתר לה כרבי מאיר דרבי מאיר אמר לוקה ומשלם. והא תנינן האוכל תרומה מזיד. על דעתיה דנתן בר הושעי' דו אמר משלם ואינו לוקה ניחא. על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר אם התרו בו לוקה ואם לא התרו בו משלם. פתר לה מזיד בלא בהתרייה. על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש לא שנייא היא מזיד היא שוגג. היא התרו בו היא לא התרו בו. סבר רבי שמעון בן לקיש כרבי מאיר דו א"ר מאיר לוקה ומשלם. א"ר חיננא קומי ר' מנא ואין יסבור רבי שמעון בן לקיש כל מתניתין דרבי מאיר קרייא דברי מאיר. והא כתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה וגו'. אלא מיסבר סבר רבי שמעון בן לקיש שהחומש קרבן ואפילו יסבור חומש קרבן קרן קרבן. א"ר יודן בר שלום מתניתן אמרה שהקרן קנס דתנינן אינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנין והן נעשין תרומה. אלו ממה שאכל היה משלם יאות. ותני כן אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורי' יאם שילם חולין טמאין יצא. ולא דמי עצים הוא חייב לי. הדא אמרה שהקרן קנס וכמה דתימר קרן קנס. ודכוותה חומש קנס. אלא א"ד שמעון בן לקיש כדעתיה. כמה דו רבי שמעון בן לקיש אמר תמן הכל היו בכלל לא תענ' ברעך עד שקר. יצא זה ועשיתם לו כאשר זמם לעשו' לאחיו לחייבו ממון. והכא הכל היה בכלל וכל זר לא יאכל קודש יצא ואיש כי יאכל קודש בשגגה לחייבו ממון. והתני מודין חכמי' לר"מ בגונב חלבו של חבירו שהוא לוקה ומשלם שכן האוכל חלב לוקה. והתני מודין חכמים לרבי מאיר בגונב תרומת חבירו שהוא לוקה ומשלם שכן האוכל תרומתו לוקה. והתני מודין חכמים לר"מ [ג]בחוסם פרתו של חבירו שהוא לוקה ומשלם שש קבין לפרה וארבעת קבין לחמור שכן החוסם פרתו לוקה. אמר ר' יוסי שכן במחוייבי מיתות. גנב תרומת הקדש ואכלה לוקה ומשלם מ"מ הפסיד ממון. אמר רבי מנא קומי רבי יוסי מעתה הבא על אחותו בוגרת ילקה וישלם. שכן הבא על אחותו קטנה לוקה. חזר רבי מנא ואמר תמן חל עליו מיתה ותשלומין כאחת. ברם הכא מהחסימה הראשונה נתחייב מלקות ומיכן ואילך לתשלומין. התיב רבי עזרא קומי רבי מנא המצית גדישו של חבירו בשבת משיבולת הראשונה נתחייב מיתה מיכן ואילך לתשלומין. ולית את אמר הכין אלא על כל שיבולת ושיבולת יש בה התריית מכות והתריית תשלומין. ואוף הכא על כל חסימה יש בה התריית מכות והתריית תשלומין. אמר רבי יוסי בי רבי בון תרין אמורין חד אמר בחוסם כתרומה במוקדשין. וחרנה אמר בחוסם על ידי שליח. שליח לוקה והוא פטור. דם יחשב לאיש ההוא ולא לשלוחיו. כמזיד בתרומה כשוגג בחומש מזיד בתרומה ושוגג בנזיר מזיד בתרומה ושוגג ביום הכיפורים. אין ניפתרינה בשני דברים ניחא. אין ניפתרינה בדבר אחד מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש: תמן [ד]תנינן אין בין שבת ליום הכיפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהיכרת. הא בתשלומין זה וזה שוין. מתניתא דרבי נחוניה בן הקנה [ה]דתני רבי נחוניה בן הקנה אומר יום הכיפורים כשבת לתשלומין. [ו]ורבי שמעון בן מנסיא אומר כמחוייבי כר' ... כך חייבי מיתות בית דין. מה ביניהון. רבי אחא בשם רבי אבינא אמר נערה נדה ביניהון. אמר רבי מנא אוף אחות אשתו ביניהון על דעתיה דרבי נחוניה בן הקנה מה שבת אין לה היתר אחר איסורה ויום הכיפורים אין לו היתר אחר איסורו. וזו הואיל ויש לה היתר אחר איסורה משלם. ורבי שמעון בן מנסיא אמר שבת יש בה כרת ויום הכיפורים יש בו כרת וזו הואיל ויש בו כרת אינו משלם: ר' יודה בר פזי בעי [ז]לווין וכריתו' מה אמרין בה אילין תניי. א"ר יוסי צריכה לרבנין. אמר רבי יונה ולמה לא שמע ליה מן הדא דתני ר"ש בן יוחי. דתני רבי שמעון בן יוחי רבי טרפון אומר נאמר כרת בשבת ונאמר כרת ביום הכיפורים. מה כרת האמור בשבת אין ממון אצל מיתה. אף כרת האמור ביום הכיפורים אין ממון אצל כרת. א"ר מנא קומי רבי יוסי מה צריכין ליה ברבי שמעון בן לקיש כרבי יוחנן אם מכות אצל מיתה יש לו לא כל שכן ממון אצל מכות. א"ל ואף כרבי יוחנן צריכה ליה [ח]איתפלגון השוחט אותו ואת בנו לשום עבודה זרה. רבי יוחנן אמר אם התרו בו לשום אותו ואת בנו לוקה. לשם עבודה זרה היה נסקל. רבי שמעון בן לקיש אמר ואפילו התרו בו לשום אותו ואת בנו אינו לוקה. מאחר שאילו התרו בו לשם עבודה זרה היה נסקל. הכא שני דברים. והכא דבר אחד. על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש מה בין אילין תניי לאילין רבנין ללאוין לא לכריתות. אמר רבי יודן דרבי שמעון בן לקיש דו אמר כרבי מאיר דו אמר לוקה ומשלם. אמר רבי חנניה המצית גדישו של חבירו ביום טוב ... אילין תניי סברין מימר הואיל ואין כהן כרת משלם. ואילין רבנין סברין מימר הואיל ויש מכות אינו משלם. מעתה אילו נערות דלא כרבנין. א"ר מתניה כבא על הממזרת ביניהון. ואשת אחיו לאו יבימתו היא. תיפתר שמת אחיו והיו לו בנים ואירש אשה ומת ובא אחיו ואנסה:

הלכה ב. כך היא מתניתא זינתה מיתתה בשריפה. מה טעמא דרבי מאיר [ט]כי תחל לזנות בית אביה. את שאינה ראויה לחזור לבית אביה. יצאת זו שהיא ראויה לחזור לבית אביה. נישאת לכשר וזינת הרי היא ראויה לחזור לבית אביה. מי כהן כי תחל לזנות את שחילולה מחמת הזנות ולא חלולה מחמת נישואין. מה טעמא דרבנין ובת איש כהן מכל מקום. מעתה ואפילו חללה מכנה. תנא רבי חיננא בר פפא קומי רבי זעירא דרבי ישמעאל את אביה היא מחללת. את שחילולה מחמת עצמה. ולא שחילולה מחמת אביה. א"ר חנינה שונה אני על דרבי ישמעאל ואפילו חללה מכנה. [י]והתנינן רבי ליעזר מחייב קרן וחומש. ורבי יהושע פוטר. הוון בעיי מימר מה פלינין בחומש אבל בקרן ר' יהושע מודי. מי פליגין לשעבר אבל לבא אפילו רבי יהושע מודי:

הלכה ג. לא הספיק לשלם עד שנשתחרר נותן. היו לו נכסים שאין לרבו רשות כהן נותן. היך עבידא ראובן שגזל משמעון והאכילה ללוי יצא ידי גזילו. תפלוגתא דרבי חייה רבא ורבי ינאי. [יא]דאיתפלגון גזל [יב]מעשרתו של זה ונתן לזה. ר' לעזר בשם ר' חייה רבה מוציאין מן הראשון ואין מוציאין מן השני. רבי יוחנן בשם רבי ינאי אף מוציאין מן השני. ואף רבי חייה רובה מודי מכיון שנהנה ללוי יצא בה ידי גזילו:

הלכה ד. אחת טמאה ואחת טהורה אני אומר לתוך טמאה נפלה. אחת מדומעת ואחת אינה מדומעת אני אומר למדומעת נפלה. אחת יש בה כדי לעלות ואחת אין בה כדי לעלות אני אומר לאותה שאין בה כדי לעלות נפלה:

הלכה ה. ר' שמעון בן לקיש בשם בר קפרא אמר והוא שיש בשנייה רוב. ר' יוחנן אמר אע"פ שאין בשנייה רוב. מחלפה שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש [יג]תמן הוא אומ' ספיקן כמל ברוב. והכא אמר הכין. תמן כשם גרמיה. והכא בשם בר קפרא. מחלפה שיטתיה דרבי יוחנן תמן הוא אמר כולהם נעשו הוכיח והכא את אמר הכין. שנייא היא הכא שיש לו במה לתלות:

הלכה ו. [יד]שתי קופות אחת של תרומה טמאה ואחת של חולין טהורין ונפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן ואיי ידוע לאי זו מהן נפלה אני אומר לתוך של תרומה נפלה. והחולין יאכלו בטהרה: נפלה סאה תרומה טהורה אני אומ' לתוך של תרומה טמאה נפלה וחולין יאכלו ניקודים. שתי קופות אחת

פירוש

האוכל תרומה מזיד כו': תנינן האוכל כו'. פי' דאמרינן לעיל במתני' דחייב בקרן וחומש ור"ל סבר דאפילו אם אינו חייב מלקות עתה כיון דאם התרו בו היה חייב מלקות פטור מן התשלומי' ומשני דפוקי ר"ל למתני' כר"מ כו'. ופריך מתני' דפרקין דתני דבמזיד חייב לשלם אלמא דמשלם ולוקה בשלמא לר' נתן בר הושעיה ולר' יוחנן ניחא כדמפרש והזיל אלא לר"ל דאמ' לא שנא מזיד ל"ש שוגג ל"ש בהתראה ל"ש בלא התראה קשי' איכא למימר ומשני דהך נמי כר"מ אתיא ופרי' א"כ דאיכא למימר דמתני' כר"מ אתיא אבל קרא מי נימא דר"מ היא דבקרא בהדיא כתיב דאשוגג משלם. ומשני דקסבר ר"ל שהחומש משום קרבן הוא ולא משום תשלומין. ופריך אטו קרן מי הוי קרבן. ומשני שהקרן קנס דקתני במתני' שמשלם חולין מתוקנין בתרומ' עפיה משום חולין טהורין ואי אמר' דאינו קנס היה לו לשלם ממה שאכל ובתרומה טמאה היה לו לשלם דמי עצי' דהא לבהמה לא חזיא אלא הדא אמרה כו'. ופריך וכמה כו' דכוות' חומש קנס. פי' בתמיה: הלכה ב': נשאת לכשר כו' ראויה להוו' כו'. פי' בתמיה. ומשני מי כהן כו': סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

[א] עיין כל הסוגיא כתובות ל' ע"ב בבלי כתובו' ל"ג ע"א.
[ב] לעיל ... וש"נ.
[ג] מכות ...
[ד] בבלי כ"פ ... ע"א.
[ה] מגילה ... פ"א. בבלי מגי' ... ז' ע"ב.
[ו] מגילה ... ע"א. בבלי מגילה ... ז' ע"ב.
[ז] מגילה ... ע"א.
[ח] בבתוכות ... מכות.
[ט] שם בבלי ... פ"א ע"א ... הבוני'.
[י] עיין ... סנהדרין ...
[יא] תרומות פ' ... פ"א.
[יב] ב"ק ו' פ"א ...
[יג] הרא"ש ... קשורתו ... שנשולי ... גרים ...
[יד] לעיל ח' נ"ע ...
[טו] תוספ' תרומות פ' ...

ולא אכלה משלם תשלומי כפל דמי תרומה. אכלה משלם שני קרנים וחומש. קרן וחומש מן החולין וקרן דמי תרומה. גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן שאין בהקדש תשלומי כפל: ה׳ אין משלמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה ומן ההבקר ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שנפדו שאין הקד׳ פודה את ההקדש דברי ר״מ. וחכמים מתירין באלו: ו׳ רבי אליעזר אומר משלמין ממין על מין שאינו מינו בלבד שישל׳ מן היפה על הרע ורבי עקיבה אומר אין משלמין אלא ממין על מינו: ז׳ לפיכך אם אכל קישואין של ערב שביעית ימתין לקישואין של מוצאי שביעית וישלם מהן. ממקום שר׳ אליעזר מיקל משם רבי עקיבה מחמיר שנאמ׳ ונתן לכהן את הקודש כל שהוא ראוי לעשות קודש דברי רבי אלעזר. ורבי עקיבה אומר ונתן לכהן את הקודש קודש שאכל:

פרק ששי

הלכה א׳ האוכל תרומה שוגג כו׳: כתיב ואיש כי יאכל קודש בשגג׳ ויסף חמישיתו. שיהא הוא וחומשו חמשה ולא כן אמר ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן שוגג בחלב מזיד בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן. ואמור אף הכא מזיד בתרומה ושוגג בחומש יתרו בו וילקה ויביא חומש. אמר ר׳ זעירא גזירת הכתוב הוא ואיש כי יאכל קודש בשגגה שתהא כל אכילתו בשגגה כמזיד בספיקו כשוגג בודאו. א״ר יוסי הדא אמרה השב לו מידיעתו. חייב על שגגתה. אמ׳ אני פורש מכזית ואיני פורש מכחצי זית. א״ר בון בר חייה נעשה כאוכל חצי זית בשוגג וחצי זית במזיד. ואין יסבור רבי בון בר חייה כרבי שמעון בן לקיש דרבי שמעון בן לקיש אמ׳ אכל חצי זית בהעלם אחד פטור. והכא אכל שני חצאי זתין וחסר כל שהוא פטור. מודי ר״ש בן לקיש באסורי הנייה ומודי ר״ש בן לקיש ביה ומודה ר״ש בן לקיש בעתיד להשלים. רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן המגמע חומץ של תרומה לוקה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן הכוסס חיטה של תרומה לוקה. תני הכוסס את החיטה של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. רבי אומר אני אומר שמשלם קרן וחומש. רבי ירמיה בשם רבי אימי מודין חכמים לרבי במגמע חומץ של תרומה אחר טיבלו שהוא משלם קרן וחומש שהחומץ מישב את הנפש. תני אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין ואם שלם חולין טמאין יצא. רבי נתן אומר סומכוס אומר שוגג מה שעשה עשוי מזיד לא עשה כלום: תמן תנינן אין תורמין מן הטמא על הטהור. תני בשם רבי יוסי אם תרם מן הטמא על הטהור בין בשוגג בין במזיד מה שעשה עשוי. אתיא דיחידאה דהכא כסתמא דתמן ויחידאה דתמן כסתמא דהכא. היך עבידא ר׳ זעירא בשם רבי חנינה תשלומי תרומ׳ הרי הן כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין. גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שאיסורין לזרים. אמר רבי יוסי ואנן תנינן תרתיהון תשלומין תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר דתנינן אינו משלם תרומ׳ אלא חולין מתוקנין והן נעשין תרומה אלא שגידוליהן חולין דתנינן גידולי תרומה הא גידולי תשלומין חולין גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר. דתנינן וחייבת בלקט ובשכחה ובפיאה ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטין אלא שאסורין לזרים דתנינן ועניי ישראל מוכרין את שלהן לכהני׳ בדמי תרומה והדמין שלהן: תני תשלומי תרומה אין משלמין מהן קרן וחומש ואין משלמין עליהן קרן וחומש ואין חייבין בחלה ואין הזרים פוסלו׳ כטבול יום כדרך שפוסלו׳ בחולין. ואוף רבי שמעון ורבי יוסי מודה בה: אם רצה כהן למחול אינו מוחל׳ כשלא הפריש. הפריש ואחר כך אכל פלוגתא דרבי ודרבי לעזר בי רבי שמעון. דתני ונתן לכהן את הקודש מתנתו מקדשתו מלוכל בתרומה. ואף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו חומש דברי רבי לעזר בי רבי שמעון ואף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש מלוכל בתרומה: מחל ואחר כך אכל תפלוגתא דר׳ יוחנן ודרבי שמעון בן לקיש. דאיתפלגון גזל תרומה משל אבי אמו כהן רבי יוחנן אמר משלם לשבט. וריש לקיש אמר משלם לעצמו. א״ר יונה כך היה משיב רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן על דעתך דהוינן משלם לשבט. והא תנינן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן. וישלם ג׳. ר׳ יסא בשם רבי יוחנן התורה אמרה יצא בו ידי גזילה. א״ל רבי זעירא לרבי אימי תרתין מילין אמרין בשם ר׳ יוחנן ולית אתון אמרין מהן אמר ר׳ יוחנן יצא ידי גזילו ולית אתון אמרין מהו כהן ונתן לכהן את הקודש. מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילו. אתון אמרין בשם ר׳ יוחנן במקום שחיטתה שם תהא שריפתה. ולית אתון מינדון מהו כהן. רבי לעזר בשם רבי הושעיה על פרשה ישרוף. מה את שמע מינה. רבי ירמיה בשם רבי אימי מקום פרישתה מקיים שם תהא שריפתה: רבי יוחנן כרבי. רבי שמעון בן לקיש כרבי לעזר בי רבי שמעון. אמר רבי בון בר חייה ואין יסבור רבי שמעון בן לקיש כרבי ובלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן. אבל בדבר שאינו זקוק ליתנו

לכהן אוף רבי מודי דהוא מתני׳ הפריש פדיון פטר חמור ומת ר׳ אליעזר אומר חייבין באחריותו כחמש סלעים של בן. וחכמים אומרין אין חייבין באחריותו אלא כפדיון מעשר שני. מודי רבי ליעזר בפטרי חמורות שנפלו לו מבית אבי אמו כהן מכיון שהפרישו קדשו. אכל תרומת חבר משלם לחבר. תרומ׳ עם הארץ משלם לעם הארץ. ולא נמצא מוסר טהרותיו לעם הארץ. כיצד הוא עושה נותן שתיהן לכהן חבר ונוטל דמי אחת מהן ונותן לכהן עם הארץ. רבי בון בר חייה אמר קומי רבי שמעון בן לקיש אתיא כמאן דאמר הפרשתו מקדשתו. ברם כמאן דאמר מתנתו מקדשתו בלא כן אינו צריך זכייה. אמר להן במזכה על ידי אחר: הלכה ב׳ לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה. איתא חמי אלו היה לה כמה מעשרות. שמא אינן שלה חמן מעשרות מסויימין. ברם הכא תרומה אינה מסויימת. מה דמי לה פיטרי חמורות: הלכה ג׳ הא רבי מאיר אמר משלמין ורבנין אמרין משלמין. מה ביניהון א״ר יוחנן עיקר סעודה ביניהון. רבי מאיר אמר עיקר סעודה לבעל הבית. ורבנין אמרין עיקר סעודה לפועלין. רבי שמעון בן לקיש אמר טפילה בינידהון. ר׳ מאיר אומר טפילה לבעל הבית. ורבנין אמרין טפילה לפועלין. רבי אבהו בשם ר״ש בן לקיש הא למה זה דומ׳ למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו שהוא חייב להעמיד לו מקחו. אילו כר׳ שמעון בן לקיש אית אמרת ניחא. ואין כר׳ יוחנן אמ׳ עיקר סעודתו בינידון ואת אמר הכין. כרבי מאיר את אמר. ר׳ אבהו בשם רבי יוסי בן חנינא שבח סעודה בינידון בשפסק עמהן להאכילן דכשני חולין והאכילן דכשני תרומה. ולא כבר אכלו. כמאן דאמר טבלים נפשו של אדם חתה מהן: הלכה ד׳ א״ר ינאי לצדדין היא מתני׳ יש בו כזית ואין בו שוה פרוטה משלם לקדש. יש בו שוה פרוטה ואין בו כזית משלם לשבט. יש בו כזית ויש בו שוה פרוטה. שמעון בר ווא בשם רבי יוחנן משלם לקדש. רבי יוחנן אמר משלם לשבט. אמר ר׳ זעירא גזירת הכתוב היא ואיש כי יאכל קדש בשגגה למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך. כהנא אמר משלם שני חומשין חומש לשבט וחומש להקדש שאין בו בהקדש תשלומי כפל. שנאמר ישלם שנים לרעהו ולא להקדש: הלכה ה׳ ר׳ שמעון בן לקיש אמר להן על תרתין אתרייתא למה מפני שיש בהן זיקת תרומה ומעשרו׳. ולקט ושכחה אין בהן זיקת תרומה ומעשרות. אלא בנשיכת פיאה ובקמת פיאה אנן קיימין. לית הדא פשטה שאלתיה דחילפיי. שאל לקט בנשירה מהו שיקדש. רבי יוחנן א״ל והא תנינן לקט. אית לך מימר פיאה כלקט. רבי יוחנן א״ל על כולהן: הלכה ו׳ הא כיצד אכל ירק ושילם גרוגרות. גרוגרות ושילם תמרי׳ תבוא לו ברכה. אכל ביכורי׳ מהו משלם. אכל ענבים משלם יין זתי׳ משלם שמן. אכל חלה מהו שישלם מפירו׳ שלא הביאו שליש שכן פירות שלא הביאו שליש חייבין בחלה. אכל ביכורים מהו שישלם במחובר לקרק׳ שכן הביכורי׳ נקנין במחובר לקרקע. רב אבין בשם רבנין דתמן זאת אומרת שאין משלמין מפירות חוצה לארץ ואפי׳ תומ׳ משלמין מתניתן עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ. לא אמר אלא קישואין דבר שהוא פירות איסור. אבל דבר שהוא פירו׳ היתר לא שאם אמר את כן לא נמצא לוקח לו קורדום מדמי שביעית:

הדרן עלך האוכל תרומה

א׳ האוכל תרומה מזיד משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. התשלומין חולין. אם רצה הכהן למחול מוחל: ב׳ בת כהן שנישאת לישר׳ ואחר כך אכלה תרומה משלמת את הקרן ואינה משלמ׳ את החומש. ומיתתה בשריפה. נישאת לאחד מכל הפסולין משלמת קרן וחומש ומיתתה בחנק דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים זו וזו משלמות את הקרן. ואין משלמות את החומש ומיתתן בשריפה: ג׳ המאכיל את בניו קטנים ואת עבדיו בין גדולים בין קטנים האוכל תרומת חוצה לארץ והאוכל פחות מכזית תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש והתשלומין חולין. אם רצה הכהן למחול לו מוחל: ד׳ זה הכלל כל המשלם קרן וחומש תשלומין תרומ׳ אם רצה הכהן למחול אינו מוחל וכל המשל׳ את הקרן ואינו משלם את החומש התשלומין חולין אם רצה כהן למחול מוחל: ה׳ שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין שנפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זה מהן נפלת הרי אני אומר לתוך של תרומה נפלה: ו׳ אין ידוע אי זו היא של תרומה ואי זו היא של חולין. אכל את אחת מהן פטור. והשנייה נוהג בהן כתרומה וחייבת בחלה דברי רבי מאיר ורבי יוסי פוטר. אכל אחר מן השניי׳ פטור. אכל אחד מן שניהן משלם כקטנה שבשתיהן: ז׳ נפלה אחת מהן לתוך החולין אינה מדמעתן והשנייה נוהג בה כתרומה וחייבת בחל׳ דברי ר׳ מאיר ור׳ יוסי פוטר. נפלה שנייה למקום אחר אינה מדמעתו. נפלו שתיהן למקום אחד מדמעות כקטנה שבשתיהן: ח׳ זרע את אחת מהן פטור. והשנייה נוהג בה כתרומה וחייבת בחלה דברי רבי מאיר. ורבי

פירוש

האוכל תרומה שוגג כו׳: הוא וחומשו כו׳. פי׳ דפליגי תנאי אי חומש׳ מלבר או מלגיו וקאמר הכ׳ דחמשיתו מלב׳ אמר דהיינו בין הכל חמש: מזיד בחלב ושוגג בקרבן גרסינן. כן הנוסחא לי וכן הר״ש כפי׳ הסוגיות בפרקין גרס הכי ופי׳ על זה שהיא פלוגת׳ דר״י ור״ל כפי׳ כלל גדול יעויין שם אבל בתוספתא נכת׳ פעמים הנוסחא: הלכה ג׳: עיקר סעוד׳ כו׳. פי׳ עיקר סעודה על פי לשרות יה״פ סבר על בעל הבית לטרו׳ ורבנן סברי נ״ה יתן דמים והפועלים יקנו להן צרכי סעודה: טפילה בנידהן כו׳. פי׳ שצריך לשלם דבר הראוי להיות קודש כדפרש ומ״ל דהוה כמוב׳ חכן כו׳ דכאן כפי עבר להן תרומה וכשלא סאינו שלו: ולא כבר אכלו כו׳. ולא כמו והלא ולר׳ יוחנן אליב׳ דר״מ צריך דבעל הבית חייב להכין סעודה ולמה ישלם אלא דמים ומפני מחמת שנפש אדם כו׳. כלומר וכמו כן בתרומ׳ אין נחשבת להן אכיל׳: הלכ׳ ה׳: מפני שאין כהן כו׳. פי׳ ולפיכך אינם בכלל דבר הראוי להיו׳ קודש: הלכה ו׳: עד שלא היתיר כו׳. לעיל בפ״ה פיית׳ שם מעש׳ דר׳ שהתיר להביא ירק בפולחי שביעית מיד ספוס מעשה שבא לידו בלכנונת ע״ש: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

א ת״כ פ״א ח׳ בבלי ב״מ נ״ד ע״א.
ב שבועות ל״ד ע״ב. ב״ק ה׳ ע״ד בבלי שבת פ״ט ע״ב.
ג עיין שבת י״ג ע״ד.
ד שבת ד׳ ע״ד. יומא ע״ה ע״א. בבלי יומא פ׳ ע״ב.
ה תוספתא תרומות פ״ו.
ו תרומות פ״ב מ״א.
ז תרומות פ״ט מ״ג.
ח פסחים כ״ט ע״א.
ט עדיות פ״ו מ״א. בבלי בכורות י״ב ע״ב.
י תוספת׳ תרומו׳ פ״ו.
יא לעיל כ׳ ע״א.
יב בבלי ערכין כ״ט ע״ב. בבלי פסחים ל״ב ע״א. תוספתא תרומו׳ פ״ו.
יג עיין לעיל ל״ח ע״א.

הדברים לא· ר׳ יוחנן אמר לא שנייה· והא פת הוא שמן הוא סאר כל הדברים· ר׳ יודן קפודקייא בעי חיטין בפת זיתין בשמן: ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יוחנן המדליק בפת תשמן של תרומה ישרפו עצמותיו. ר׳ שמואל בר נחמן בעא קומי רבי יוחנן מהו להדליק· אל אדליק ומה דנפיל לשבכך נפיל לך· הגל סודין בשמן שהוא מותר· ראיד בא בר חייה בשם רבי יוחנן לך נתתיו למשחה· למשחה לנחלה· למשחה לסיכה· למשחה להדלקה. ניחא טהורין ירקבו טמאין יירקבו. על דעתיה דר׳ יוחנן ידליק· על דעתיה דחזקיה ניחא יירקבו· סבר רבי יוחנן כהדא דרבי יוסי בן חנינה שמא ימצא כהן עלייה ובדבר שאין דרכו להיכלל· אבל בדבר שדרכו להיכלל שמא ימצא כהן תקלה· ולא כן סברנן מימר אין להקדש אלא מקומו ושעתו· אמר רבי חנינא תיפתר שחרב אותו מקום ולא מצא למוכרו אלא אפילו בדמי עצים· הדא אמרה טהורה בטהורין אבל טהורה בטמאין הדא היא דתנינן אם טמאין הוו אותן חולין· על דעתיה דר׳ יוסי ניחא דאיד יוסי בשם חזקי׳ ור׳ יונה בשם ר׳ ינאי ונתתה ממנו את תרומת ה׳ לאהרן הכהן עשה שיתן לאהרן כבהונתו· על דעתיה דכהנא הו אמר טול מן המקודש שבו ואמור אף הכא טול מן המקודש שבו· ואע״ג דכהנא אמר תמן טול מן המקודש שבו מודי ובלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן· והדין ניקודים כהדא חצי ביצים: הלכה ב׳ אמר רבי סימון ר׳ ליעזר כדעתיה כמה דו אמר תמן כל הפסולין עלו בידו· וכן הוא אומר הכא כל הטמאי׳ עלו בידו· רבי זעירא בעי או נאמר לא אמר ר׳ ליעזר אלא מפני גדירה· ולא מודי רבי ליעזר בסאה שהעלי מתוך טבל שהוא לקראות שם למעשרותיה· אין תימר סאה שנפלה היא סאה שעלת לא יהא צריך לקרות שם למעשרותיה· איד מנא יאות איד זעירא דתנינן דכוותה סאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאין ליה ר׳ אליעזר פליג· אמרין חברייא קומי רבי יוסי יאות אמר רבי סימון דילא כן שורפין את התרומה מפני גדירה· אמר לון וכי ששה ספיקו׳ דתנינן לא מפני גדירן אין שורפין והכא מפני גדירן אין שורפין אותן· חברייה אמרי בעין קומי ר׳ יוסי מה נפשך אם תרומה טמאה תישרף אם חולין הן מה בכך שיטמאו אמר לון לאו לשום תרומה אוכלה· כלום תרומה נאכלת אלא שהודה שמא טמאה· לא אי אתם מודין שאם נולד לה ספק טומאה במקומה שאינו יכול לשורפה· מה לי שנולד לה טומאה במקום אחר מה לי שנולד לה טומאה במקומה· אלא כעיתון למיקשייה איקשון על הדא דתני ר׳ הושעיה דתני דבי הושעיה סאה תרומה טהורה שנפלה למאה סאה תרומה טמאה· והדין ניקודין כהדא חצי סאין: הלכה ג׳ חזקיה אמר אפילו חולין ששם לא יאכלו ניקודים מפני חלוק׳· מילתיה אמרה איסור זרות במל ואיסור טומאה לא בטל· מתלפה שיטתיה דחזקיה תמן הוא אמר כמה יהא בעיסה ויהא יכול לעשות׳ בטהרה חזקית אמר שתות ארבע קבין וארבעת קבין. ובא הוא אמר הכין· אמר רבי יוסי תמן כשניבל ואחר כך הפריש· כרם הכא בשהפריש ואח״כ ניבל. אמר רבי אבהו כל ימינו היינו טוענין בת כמקל הזה של סוטא עד שלמדנוה מן חשבון נימטריי· קבא כמה עבד עשרין וד׳ ביעין כמה סאה עבדא תשעין ושית ביעין שתות דידהו שית עשרה. אין ינבל שית יש כאן ביצה טמאה· ואין ינבל ארבע אין כן שיור· הא כיצד הוא עושה מיגבול חמש ונטי׳ ארבע· מילתיה דחזקיה אמר בלבד שלא תהא כביצה טמיאה טנעת בנוטא· מילתיה דר׳ יוחנן אמרה ובלבד שלא תהא כביצה טמיאה טנעת בעיסה· איד יוסי לר׳ ירמיה לא מסתברא מה דאמר חזקיה לשעבר· מה דאמר רבי יוחנן לבא· איל ואוף נא סבר כן· ואי זו הוא גומא על ר׳ יוחנן· רבי יוסי בי ר׳ בון בשם ר׳ יונה תיפתר שניבל אחת כשבע עשרה ואתיא בעיסת מאתים: רבי בא בר ממל בעי וליח הדא פלינא על ר׳ יוסי בר חנינא· דאיד יוסי בר חנינא נביל׳ בטלה בשחיטה בטל מנעה והמיטה לא בטל לפי שאיפשר לשחוטה שתיעשה נבילה: איד יוסי תמן איפשר לשחיטה שתיעשה נבילה· ברם הכא איפשר לחולין לעשות תרום׳: איד חזקיה ר׳ סימן קשייתה ורבי בא בר ממל קיימה· יתני סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה הרי אלו מדומעין ואין משלמין לה קרן וחומש על מקום אחר· ולא ממקום אחר עליהן אלא לפי חשבון· וכדבר שאין דרכו להיבלל אבל בדבר שדרכו להיבלל הולכין אחר הרוב אם רוב תרומה תרומה ואם רוב חולין חולין: הלכה ד׳ ר׳ יודן בר פזי ורבי איבו בר נגרי הוון יתבין אמרין תנינן אחר שהודו· מי הודה למי· בית שמאי לבית הלל· או בית הלל לבית שמאי· אמרין נצא לחוץ ונלמד· נפקין ושמעון· ר׳ חזקי׳ ר׳ אחא בשם רבי יודה בר חנינה לא מצינו שהודו בית שמאי לבית הלל אלא בדבר זה בלבד· ר׳ יונה בשם ר׳ אבין שמע לה מן הדא· המערי מבלי לבלי ונגע טבול יום בקילוח יעלה באחד ומאה· ואם תאמר בית הלל יודו לבי׳ שמאי שלא תעלה· מאן תנא הבא תעלה לא בית שמאי לבי׳ הלל· איד חנינא בריה דר׳ הלל נאמ׳ בה שני אותה קודם שיודו להן בית שמאי· איד יוסי מתניתא אמרה כן אחר שהודו ר׳ ליעזר אומר תרום ותישרף· ור׳ ליעזר לאו שמותי הוא· איד חוני׳ מתני׳ אמרה כן את׳ שהודו אילו לאילו תעלה בית שמאי מסלקין לון ואינון מודיי לון· איד אבין יש כאן תשוב׳ אחרת· כהדא דתני רב הושעיה ומה טהורה שהוא בעון מיתה אצל הזרים עלה· טמאה שהוא כעשה אצל הכהנים לא כל שכן: הלכה ה׳ איד יוחנן סאה תרומה שנפלה למאה חולין כל שהן מבטלין אותו· מתני׳ פליגא על ר׳ יוחנן אינה מדמעת אלא לפי חשבון· ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן לא תני בשם ר׳ יוחנן אלא אינה מדמעת כל עיקר ברם אמר והוא שרבו׳ תרומה על החולין והוא שרבו חולין על חשבון תרומה כדי שתיבטל ברוב· איד לעזר והוא שנפלו לתוך מדומע אחד· על דעתיה דר׳ לעזר חולין שלמעלן חולין שלמטן מצטרפין לעלי׳· סבר ר׳ לעזר מימר חולין שלמטן נעשו תרשין: הלכה ו׳ איד יוסי בן חנינה והוא שנפלו לתוך חמשה מקומות אבל אם נפלו כולן למקום אחד אף ר׳ לעזר מודי: ר׳ יוחנן אמ׳ אפילו נפלו כולן למקו׳ אחד הוא המחלוקת· חילפיי אמר על דר׳ ליעזר חולין שלמטן נעשו חרשין· והא ר׳ לעזר אמ׳ על דרבנין חולין שלמטן נעשו חרשין· מה בין ר׳ ליעזר ורבנין· חומר הוא בסאה שעלת מתוך מאה או אינו אלא קל אמר כי׳ דאיד סאה של תרומה שנפלה למאה חולין כל שהן מבטלין אותה: הלכה ז׳ תני רבת התרומה נעשה כמרכה מזיד· והא דתנינן היו בו ארבעי׳ סאה נתן סאה ונטל סאה כשר· עד היכן· ר׳ איסי בשם ר׳ מנא בר תנחום רבי אבהו׳ בשם ר׳ יוחנן עד רובו של מקוה· ובא את אמר הכין· תמן היה בו רוב ואת מרבה עליו והוא כשר· ברם הכא כל סאה וסאה צריכה מאה סאה· איד יוסי זאת אומרת דבר שהוא בטל דבר תורה מעורר את מינו לאסור: הלכה ח׳ ריש אומר ידיעתה מקדשתה· ורבנין אמרין תרמתה מקדשתה· תני סאה תרומה שנפלה למאה אומר לכהן ולא דמי עצים אני חייב לך טול לך דמי עציך· והוא אומר לו וכי סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה שמא אינה מדמעת את הכרי· תעים מדמעין את הכרי· ולא סופך מיתנינה לכהן חוץ והוא נותן לו דמי עצים מאי כרון נותן לו דמי עצים והשאר יחלוקו· חד בר נש אפיל שעורין גו חטין· אתא עובדא קומי רבי יודה בר שלום ואמר יתן לו דמי שעורין· והשאר יחלוקו: הלכה ט׳ ולא סוף דבר שפחתה התרומה אלא אפי׳ פחתו חולין ותרומ׳ בעינה טוחן ומתיר· יתני אין מנופת של תרומה מצטרפה עם תרומה לאסור על החולין· אבל מנופה של חולין מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה· ר׳ ביבי בעי מינופ׳ של תרומה מהו שתצרף עם החולין לעלות את התרומה מן מה דאמ׳ רב הונא קילפי איסו׳ מצטרפין להותר· הדא אמר מינופת של תרומה מצטרפת עם החולין לעלות את התרומה· רב הונא אמר קילפי איסור. מעלין את ההיתר· סאה תרומ׳ שנפלה למאה אין אתה מוציא זונין מנופת שבה· לפחות ממאה אתה מוציא זונין שבה· וכן לוג יין צלול שנפל למאה לוג יין עכור אין את מוציא שמרין שבו· לוג יין עכור שנפל למאה לוג יין צלול את מוציא שמרין שבו· תני אף טוחן הוא בתחילה ומתיר· מתניח׳ דר׳ יוסי דר׳ יוסי אמר אף יתכוין וילקו׳ ויעלה באחד ומאתים· איד זעירא שכן דרך כהנים להיות טוחנין מדומע בבתיהן· מה נפק מבינייהון· כלאי הכרם על דעתיה דרבי יוסי טוחן ומתיר· על דעתהון דרבנין אינו טוחן ומתיר· ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן כל האיסורין שריבה עליהן בשוגג מותר ובמזיד אסור· ולא מתניתי היא בשוגג מותר ובמזיד אסור· מתניתא בתרומה אתה מימר לך אפי׳ שאר כל הדברים· ר׳ אחא בשם רבי יונתן כשם שמצו׳ לומר על דבר שהוא נעשה· כך מצוה שלא לומר על דבר שאינו נעשה· איד לעזר כשם שאסור לטהר את הטמ׳ כך אסור לטמא את הטהור· איד אבא בר יעקב בשם ר׳ יוחנן אם באת הלכה תחת ידך ואי אתה יודע אם לתלות אם לשרוף· לעולם הוי רץ אחר השריפה יותר מן התליה· שאין לך חביב בתור׳ יותר מפרים הנשרפים ושעירים הנשרפי׳ והן בשריפה· ר׳ יוסי בעי דנין דבר שאין מצותו לכן מדבר שמצותו לכן:

הדרן עלך סאה תרומה

א׳ האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש אח׳ האוכל ואחד השותה ואחד הסך אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה משלם חומש וחומש החומש· אינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנין והן נעשין תרומ׳· והתשלומין תרומה· אם רצה הכהן למחול אינו מוחל: ב׳ בת ישרא׳ שאכלה תרומה ואח׳ כך נישאת לכהן אם תרומה שלא זכה בה כהן אכלה משלם קרן וחומש לעצמה· ואם תרומה שזכה בה כהן אכלה משלם קרן לבעלים וחומש לעצמה מפני שאמרו האוכל תרומה שוגג משלם קרן לבעלים וחומש למי שירצה: ג׳ המאכיל את פועליו ואת אורחיו תרומה הוא משלם. את הקרן והן משלמין את החומש דברי רבי מאיר· וחכמים אומרים הן משלמין קרן וחומש והוא משלם להן דמי סעודתן: ד׳ הגונב תרומה

פירוש

על דעתיה דרבי יוחנן ס׳. פי׳ דפריך פליגא דר״י דפסי׳ לא״ש פת ושמן ול״ש שאר כל הדברים לא מישיכן בהו לתקל׳ וא״כ ה״ל לפרוני ידליק ולמה תנן ירקבו דהא לתקל׳ לא חייש דבשלמ׳ פליגא דחזקיה ניחא נטמאין ירקבו דחייש לתקלה· ומשני סבר ר׳ יוחנן ס׳· וכל הסוגיא הפסא היא בבבלי נפסחים פ׳ כל שעה ע״ש ובר״ש על המשנה: הלכה ב׳: כמה דו אמר תמן כו׳· פי׳ דבפ׳ כל הזבחי׳ אמר ר״א גבי איברי בעל מום שנתערבו באברי תמימי׳ דאסקרב ראש א׳ מהן יקרבו כולן וסבר רבי סימון דיהא טעמא משום לגי׳ שהפסול עלה בידו והותרו האחרים וה״נ אמרינן כל הספקין ס׳· ופליג ר׳ זעירא על זה וקסבר דטעמיה דר״א לאו משום דאמרינן דהאי דנפלה היא דעלתה מטעמי׳ אחרי׳ מבואר׳ שם ובר״ש לא דלית׳ להעתיקם והכא היש מעמא משום גזירה תשרף מן יבוא להקל באכילת׳ ממחת שנתבטל׳ בספ׳ ומני׳ ר׳ מנא ראייה לדבריו מדלא כלוג נגנ׳ שאחר זו וכר״ש האחרי׳ וניאר הסוגיא הואת יעיין שם. הלכה ה׳. ב״ש מסלקין ס׳· פי׳ היאך הודו ב״ש לב״ה והלא במשנתינו ב״ה קשין ושאני א״ר אבין יש כאן כו׳: הלכה ח׳ ידיעתה מקדשתה כו׳. פירש׳ דר״ש סבר אם לא נתי׳ לו בראשונ׳ עד שנפלה שנייה הית׳ הכ׳ כאשר אכל השת׳ דנות׳, לו בין דשמו להרים כפורם דמי ורבנן חולי בתר הגבהה: אין טנופת. עיין הסוגיא לקמן בנזיר אמצר סקלתה: בליק ארקא:

מראה מקום והגהות
א שם.
ב ערכין פ״ו פ״ה
ג לעיל פ״א ע״ג.
ד שם.
ה בבלי זבחים ע״ז ע״ב.
ו טהרות פ״ד פ״ה
ז בבלי ביצה ל״ח ע״ב. מנחות כ״ג ע״א.
ח תוספתא תרומות פ״ו.
ט טבול יום פ״ג פ״ו·
י הר״מ גרס אמר.
יא מקוואות פ״ז פ״ב.
יב ערלה פ״א ע״ב· נזיר ל״ז ע״ב פ״ש כל הסוגיא·
יג ע״ש הגירסא בערלה.

מוסף סאה ומעלה. רבי יהושע אומר מוסף כל שהוא ומעלה. רבי יוסי בן המשלם אומר ועוד קב למאה סאה שתות למדומע. והלכה כדבריו: הלכה ח. רב איסי בשם רבי יוחנן טעמא דרבי אליעזר תאינים שחורות שנפלו לתוך הלבנות אוכל את הלבנות והלבנות מעלי' את השחורו: א"ר ליעזר כך היה ר' ליעזר משיב את ר' יהושע והלבנה מעלות את השחורות מילתיה אמר בידוע מה נפלו מעלות זו את זו. כהנא אמר אין כמעלות. על דעתי' דכ"נ' מה בין ר' יהושע לר' עקיבה בשידע ושכח. על דעתיה דר' יהושע מעלה. על דעתיה דרבי עקיבה אינו מעלה. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן והוא שנפלה שחורה אחת לתוך שתים לבנות כדי שתיבטל ברוב: רבי זעירא בעא קומי רבי מנא לא מסתברא בתוך שלש שאם תאבד אחת מהן יהיו שם שתים. א"ל ואוף אנא סבר כן. בר פדיה אמר טוחן ומתיר. ואף על גב דבר פדיה אמר אין בלילה אלא ליין ולשמן בלבד. מודה הוא הכא שהן נבללות. מילתהון דרבנין פליגא: כהנא שאל לשמואל לא מסתברא הדין מדומע דתנינן הכא שתרבה תרומה. אמ' ליה ואנא סבר כן אלא תסלק לארעא דישראל את שאיל לה. בר סלק שמע הדא דמר רבי יוסי בשם ר' יוחנן ואפילו סאה שנפלה לתוך תשעים ותשע חולין. א"ר אבהו כך משיב רבי שמעון בן לקיש את רבי יוחנן ואיתה סאה הוא פוטרת את הכל. וכי עיגול בעיגולין דבר בריא שתרומה עלתה בידו ואת אמר קל הוא ואף הכא קל הוא. ויתיבינה שנייא בעיגולין שכבר בטלו: ר' יונה ורבי יוסי תריהון בשם ר' זעירא אפילו חיטין בחטין טוחן ומתיר. היו לפניו עשרים תאינים ונפלה אחת לתוכן ואבדה אחת לתוכן ואבדה אחת מהן. רבי שמעון בן לקיש אמר ספיקו בטל ברוב. רבי יוחנן אמר כולן נעשו הוכיח. מודי רבי יוחנן שאם תרם מהן על מקום אחר או שריבה ממקום אחר עליהן שספיקן בטל ברוב: רבי שמעון בן לקיש בשם רבי הושעיה היו לפניו מאה וחמשים חביות ונתפתחו. מאה מותרות וחמשי' אסורו' והשאר לכשיפתחו מותרות. א"ר זעירא לא אמר אלא לכשיתפתחו הא לכתחילה אסור: רבי זעירא בשם רבי פדיה תרומה אוסרת בוודייה במאה. וספיקה בחמשים. הא ששים לא שבעים לא עד חמשים צריכה רוב מיכן ואילך אינה צריכה רוב. אמר ר' הונא כיני מתניתא עיגולי דבילה הגדולים מעלין את הקטנים במשקל. וקטנים מעלין את הגדולים במניין: הלכה ט. הכא רבי ליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל. אמר רבי יוחנן תנאין אינון. נמצאת אומר בידוע לא תעלה. שאינו בידוע תעלה דברי רבי ליעזר. רבי יושוע אומר בין בידוע בין בשאינו ידוע תעלה דברי ר' מאיר. רבי יהודה אומר בין בידוע בין בשאינו ידוע לא תעלה דברי רבי ליעזר. רבי יהושע אומר בין בידוע בין בשאינו ידוע תעלה. רבי עקיבה אומר בידוע לא תעלה כשאינו ידוע תעלה: הלכה י. ליטרא קציעות שדרסה על פי חבית ואין ידוע היכן דרסה. על פי כוורת ואין ידוע איכן דרסה. רבי ליעזר אומר אם יש שם מאה ליטרין יעלה ואם לאו לא תעלה. רבי יהושע או' אם יש שם מאה פומין תעלה. ואם לאו הפומין אסורין והשוליי' מותרין. דברי רבי יודה. רבי מאיר א"ר ליעזר אומ' אם יש שם מאה פומין תעלה ואם לאו הפומין אסורין והשוליים מותרין. רבי יושע אמר אפילו יש שם שלש מאות פומין לא תעלה. הדא אמרה פומין עשו אותן כדבר שדרכו להימנות. הדא מסייעא לרבי יוחנן דו אמר תניין אינון. הדא מסייעא למאן דאמר דברי ר' מאיר כל הדברים מקדשין. הדא מסייעא למאן דאמר תניין אינון. הדא אמרה דלעת אפילו אחת ממאה בה אוסר: דרסה ואין ידוע איכן דרסה דברי הכל תעלה: א"ר אבין יצריך שיהא בכל אחת שני ליטרין וכל שהוא כדי שתיבטל ברוב: הלכה יא. מחלפה שיטתיה דרבי אליעזר. תמן הוא אמר התחתונות מעלות את העליונות הכא הוא אמר אם יש בקפוי הא אריעייתא לא. רבי ירמיה רבי חייא בשם רבי יוחנן שמעון בר בא בשם כהנא דברי רבי ליעזר עשו אותה במרבה מויד. רבי אילא רבי אסי בשם רבי יוחנן דברי רבי ליעזר עשו אותה כסאה עולה מתוך מאה. על דעתיה דרבי אסי מותר לרבות. על דעתיה דכהנא אסור לרבות. קפה והזר וקפה על דעתיה דר' איסי מותר. על דעתיה דכהנא אסור. על דעתיה דרבי איסי אף על פי שלא שייר. על דעתיה דכהנא והוא ששייר: הלכה יב. שתי קופות בשתי עליות ושתי מגורות בעלייה אחת. אבל שתי מגורות בשתי עליות לא בדא. מה בין קופות למגורות. קופות דרכן להתפנות. מגורות אין דרכן להתפנות. רבי זעירא רבי חייא בשם רבי שמעון היו לפניו שתי קופות בזו חמשים סאה ובזו חמשים סאה ונפלה סאה תרומה בתוך אחת מהן ואין ידוע באי זה מהן נפלה רצה להעלות מזו מעלה מזו מעלה מחצה מזו ומחצה מזו מעלה: וכן שני מקוות בזה עשרים סאה ובזה עשרים סאה ונפלו שלשה לוגין מים שאובין מתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זה מהן נפלו רצה להוציא קוייה פסולה מזה מוציא מחצה מזה ומחצה מזה מוציא מעלה. רבי סימון בשם בר פדיה היו לפניו שתי קופות בזו חמשי' סאה ובזו חמשי' סא' ונפלה סאה תרומה בתוך אחת מהן וידוע לאי זו נפלה ואח"כ נפל' בשניי' ואין ידוע לאי זו מהי נפלה אמ' למקום שנפלה הראשונה שם נפלה שנייה. לטה

שחולין קלקלה במקולקל. ריבה על הידוע ובטלה שוגג מעלה ומתי' והשניי' חזרה להוכיחה: נמצאו שתי סאין עלות מן מאה וחמשי' סאה. ושתי קופו' בזו חמשים סאה ובזו חמשי' סאה ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זה מהן נפלה ואח"כ נפלה שנייה וידוע לאי זו מהן נפלה אין אומר למקום שנפלה השנייה שם נפלה הראשונה. ריבה על אחת מהן ובטלה שוגג מעלה ומתיר והשנייה אסורה עד שירבה לה שוגג. אמר מה שלמטן תרומה מה שלמעלן חולין מה שלמטן חולין ומה שלמעלן תרומה. לדעתו הדבר תלוי. ואף במקוה כן אמר מה שלמטן קוויה כשירה. מה שלמעלן קוויה פסולה. מה שלמטן קוויה פסולה ומה שלמעלן קוויה כשירה לדעתו הדבר תלוי: את אמר קופות מעלה ומגורות אינן מעלות. היך עבידא שתי מגורות בשתי עליות ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן שתיהן אסורות. ריבה על אחת מהן ובטלה שוגג מעלה ומתיר והשנייה לכשירבה לה שוגג היא מותרת ואינה צריכה עלייה שכבר עלתה תרומה. הלכה יג. תני בלול מעלה ושאינו בלול אינו מעלה. והא תנינן א"ר יוסי מעשה בא לפני רבי עקיבה בחמשים אגודו' של ירק שנפלה אחת לתוכו וחצייה תרומ' ואמרתי לפניו תעלה הרי אינו בלול ומעלי' הוינן בעיין למימ' דבר שהוא מקפיד על תערובתו אינו מעלה ושאינו מקפיד על תערובתו מעלה. היך עבידה. קושית טמאה שנפלה לתוך מאה קשואין טהורין הואיל ואינו מקפיד על תערובתו מעלה. הוכשר הואיל והוא מקפיד על תערובתן אינו מעלה:

הדרן עלך המפריש

א. סאה תרומ' טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין או למעשר ראשון או למעשר שני או להקדש בין טהורין בין טמאין ידקבו אם טהורה היתה אותה סאה ימכרו לכהנים בדמי תרומ' חוץ מדמי אותה סאה ואם למעשר ראשון נפלה יקר' שם לתרומת מעשר ואם למעשר שני או להקדש נפלה הרי אלו יפדו. ואם טמאין היו החולין יאכלו נקודים או קליות או ילושו במי פירות או יתחלקו לעיסות כדי שלא יהא במקום אחד כביצה: ב. סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין רבי ליעזר אומר תירום ותישרף. שאני אומר סאה שנפלה היא סאה שעלת'. וחכמים אר תעלה ותאכל נקודי' או קליו' או תילוש במי פירות או תתחלק לעיסות כדי שלא יהא במקום אחד כביצה: ג. סאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאין תעלה ותאכל ניקודים או קליות או תילוש במי פירות או תתחלק לעיסות כדי שלא יהא במקום אחד כביצה: ד. סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה טהור' ב"ש אוסרין. ובית הלל מתירין. אמרו בית הלל לבית שמאי הואיל וטהורה אסורה לזרים וטמאה אסורה לכהנים. מה טהורה עולה אף טמאה תעלה. אמרו להן בית שמאי לא אם העלו החולין הקלין המותרין לזרים את הטהורה תעלה תרומה החמורה האסורה לזרים את הטמאה לאחר שהודו רבי ליעזר אומ' תורם ותישרף. וחכמים אומרים אבדה במיעוטה: ה. סאה תרומה שנפלה למא' הגביהה ונפלה למקום אחר רבי ליעזר אומר מדמעת כתרומה ודאי. וחכמים אומרים אינה מדמעת אלא לפי חשבון: ו. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר. רבי ליעזר אומר מדמעת כתרומ' ודאי. וחכמים אומרים אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון. ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון. ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון: ז. סאה תרומה שנפלה למאה הגביהה ונפלה אחרת הרי זו מותרת עד שתרבה תרומ' לחולין: ח. סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ור"ש מתיר: ט. סאה תרומה שנפלה למאה וטחנן ופחתו כשם שפחתו החולין כך פחתה תרומה ומותר. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וטחנן והותירו כשם שהותירו החולין כך הותירה תרומה ואסור. אם ידוע שחיטין של חולין יפות משל תרומה מותר. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ואחר כך נפלו שם חולין אם שוגג מותר אם מזיד אסור:

פרק חמישי

הלכה א. סאה תרומה טמאה כו'. תני ר' חייה טבל מעלה וספיחי שביעית מעלין. טבל מעלה שם למעשרותיו. ספיחי שביעית מעלין ויתנו לאוכליהן. אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן סאה תרומה שנפלה לפחות למאה תעלה מפני שהוא פחות ממאה הא מאה מעלה תעלה. לא טבל הוא. תמן תנינן מדליקין בפת ובשמן של תרומה. חזקיה אמר לא שנו אלא פת ושמן הא שאר כל

מראה מקום והגהות

א לעיל כ"ד ע"ד.

ב לקמן חלה כ"ז ע"ד.

ג לקמן ערלה ס"א ע"ב. בבלי נזיר ע"ד ע"ב.

ד לקמן ערלה ס"ב ע"ב.

ה תוספתא תרומות פ"ה.

ו בבלי ביצה ג' ע"ב. תוספתא תרומות פ"ה.

ז ערלה פ"ג מ"ה. בבלי ביצה ג' ע"ב.

ח עיין הגי' תוספתא תרומות פ"ו.

ט שם פ"ה ע"ש הגי'.

י שם פ"ו.

יא בבלי פסחים ל"ג ע"ב ע"ש הסוגיא.

פירוש

הלכה ז: ודבר שאתה תורם כו'. פי' דהיינו אפר מק' דק' סאין המבולין למעשר מפרים מהן. י' למעשר ראשון ותלויתן י' אח' לתרומת מעשר הרי א' סק' ואם חזר ונפל לתוכן נעשה הכל מדומע ואמר ר"א אחר מוסי' סאה דהיינו ק' חולין וא' תרומה מעלה את התרומה והשאר מותר ולרבי יהושע ק' ומשהו בין הכל ולר' יוסי ק' וקב בין הכל ואותו קב הוא שתות המדומע דהיינו הסאה המדמעת הוא ו' קבין: הלכה יא: הא אריעיתא לא. פי' הא התחתונות אין מעלות. ומשני עשו אותה כו'. פי' דלגבלה אימא לך דבעלמא התחתונות מעלו' והכ' גרע משו' דקפ' ואין בקיפוי אבל אי לא קפא ודאי מעלה: עשו אותה כסאה כו'. פי' הא דתני אם יש בקיפוי היינו קה שלמטה: הלכה יג: קשות טמאה כו'. כלומר שלא תערבו הואיל ואינו מקפי' כו': סליק פרקא: סאה תרומ' טמא' כו':

א· המפריש מקצת תרומה ומעשרות מוציא ממנו תרומה עליו אבל לא למקום אחר רבי מאיר אומר אף מוציא הוא למקום אחר תרומה ומעשרות: ב· מי שהיו פירותיו במגורה ונתן סאה לבן לוי וסאה לעני מפריש עוד שמונה סאין ואוכלן דברי ר' מאי· וחכמים אומרים אינו מפריש אלא לפי חשבון: ג· שיעור תרומה עין יפה אחד מארבעים· בית שמאי אומרים אחד משלשים· והבינונית מחמשים· והרעה מששים· תרם ועלה בידו אחד מששים תרומה ואינו צריך לתרום חזר והוסיף חייב במעשרות· עלה בידו מששים ואחד תרומה ויחזור ויתרום כמות שהוא למוד במידה במשקל ובמנין· ר' יהודה אומר אף לא מן המוקף: ד· האומר לשלוחו צא ותרום תורם כדעתו של בעל הבית ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית תורם כבינונית אחד מחמשים· פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה אם נתכוון להוסיף אפילו אחד אין תרומתו תרומה: ה· המרבה בתרומה ר' ליעזר אומר אחד מעשרה כתרומת מעשר יותר מיכן יעשנה תרומת מעשר אבל לא למקום אחר· רבי ישמעאל אומר מחצה חולין ומחצה תרומה· רבי טרפון ורבי עקיבה אומרים עד ששייר שם חולין: ו· בשלשה פרקים משערין את הכלכלה· בביכורות· ובסיפות· ובאמצע הקיץ· המונה משובח והמודד משובח הימנו והשוקל משובח משלשתן: ז· רבי ליעזר אומר תרומה עולה באחד ומאה· רבי יהושע אומר במאה ועוד· ועוד זה אין לו שיעור· רבי יוסי בן משלם אומר ועוד קב למאה סאה שתות למדמע: ח· רבי יהושע אומר תאינים שחורות מעלות את הלבנות והלבנות מעלות את השחורות· עיגולי דבילה הגדולים מעלין את הקטנים והקטנים מעלין את הגדולים· העיגולין מעלין את המלבנים והמלבנים מעלין את העיגולין ור' אליעזר אוסר· ור' עקיבה אומר בידוע מה נפלה אין מעלות זו את זו· וכשאינו ידוע מה נפלה מעלות זו את זו: ט· כיצד חמשים תאינים שחורות וחמשים לבנות נפלה שחורה שחורות אסורות והלבנות מותרות· נפלה לבנה הלבנות אסורות והשחורות מותרו· וכשאינו ידוע מה נפלה מעלות זו את זו· ובזו רבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל: י· וכן רבי אליעזר מיקל ורבי יהושע מחמיר בדורס ליטרא קציעות על פי הכד ואין ידוע אי זו היא רבי אליעזר אומר רואין אותן כאילו הן פרודות והתחתונות מעלות את העליונות· ורבי יהושע אומר לא תעלה עד שיהא שם מאה בד״י: יא· סאה תרומה שנפלה על פי מגורה וקפאה רבי אליעזר אומר אם יש בקפוי מאה סאה תעלה באחד ומאה ורבי יהושע אומר לא תעלה· סאה תרומה שנפלה על פי מגורה ייקפינה ואם כן למה אמרו תרומה עולה באחד ומאה בשאינו ידוע אם בלולות הן אם לאיין נפלה: יב· שתי קופות שתי מגורות שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זה מהן נפלה מעלות זו את זו דרבי שמעון אומר אפילו הן בשתי עיירות מעלות זו את זו: יג· א״ר יוסי מעשה בא לפני רבי עקיבה בחמשי׳ אגודות של ירק שנפלה אחת לתוכן חציה תרומה ואמרתי לפניו תעלה לא שתתרומה עולה בהמשים ואחד לא שהיו שם מאה ושני חציים:

פרק רביעי

הלכה א· המפריש מקצת תרומה ומעשרות כו׳: מתני׳ כשהפריש ובדעתו להפריש· רבי שמואל בשם רבי זעירא מתני׳ בסתם: א״ר מנא קומי רבי יודן מה ופליג· א״ל סתמו כשהפריש בדעתו להפריש· מה בין מוציא ממנו עליו ממוציא ממנו על מקום אחר· בשעה שהוא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו· ובשעה שהוא מוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו· וקשיא נטל להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו ונמלך להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו· נטל להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו ונמלך להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו פיחת כל הטבל עלה בידו הוסיף מזה ומזה עלה בידו אף בטועה כן· היה סבור שהוא חייב שתי סאין ואינו חייב אלא אחת רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש אותה הסאה שהוא מפריש עשה אותה תרומה על מקום אחר· והתנינן אבל לא על מקום אחר· תיפתר במרבה בתרומה· ניחא במרבה בתרומה· ובמעשרות לא תני רבי שמעון בן לקיש מעשרות· אלא טעמא דרבי שמעון בן לקיש מכיון דו אמר כל הטבל עלה בידו מה בין מוציא ממנו עליו מה בין מוציא ממנו על מקום אחר· מי כדון בשניתקן רובו של כרי· לא ניתקן רובו של כרי פלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן דאמר ר״ש לקיש בשם חזקיה טבל בטל ברובו· ורבי יוחנן אמר אין הטבל בטל ברובו· מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה· ואית דבעי מימר כהדא דתני רבי ליעזר בן יעקב· דתני רבי ליעזר בן יעקב אינו מוציא לא עליו ולא על מקום אחר עד כדון לא ניתקן רובו של כרי· ניתקן רובו של כרי ויבא כהדא היו לפניו שני כריין אחד הפריש ממנו מקצת תרומה ומעשר· ואחר הפריש ממנו מקצת תרומה ומעשר מהו

שיתרום מזה על זה· תלמידוי דרבי חייה רובא שאלין לרבי חייה רובא אמר לון הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו· רבי לעזר בשם רבי חייה רבה אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה: הלכה ב· רבי לעזר בשם רבי הושעיה עשו אותה כפועל שאינו מאמין לבעל הבית פשיטא הדא מילתא נשרפו הפירות התרומה בטילה· נשרפה התרומה לכשיאכלו הפירות קדשה התרומה למפרע: הלכה ג· כתיב ששית האיפה מחומר החיטים וששיתם את האיפה מחומר השעורים: יכול תורם בחטים אחד משלשים ובשעורים אחד מששים· ת״ל וכל תרומת שיהו כל תרומות שוות· שמואל אומר תן ששית על ששיתם ונמצא תורם אחד מארבעים· בינונית אחד מחמשים: א״ר לוי כתיב וממחצי׳ בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים· כל שאתה אוחז ממקום אחר הרי הוא כזה· מה זה אחד מחמשים· אף מה שאת אוחז ממקום אחר הרי הוא כזה· והרעה אחד מששי דכתיב וששיתם האיפה מחומר השעורים· בית שמאי אומרים משלשים· וששית האיפה מחומר השעורים· בינונית מארבעים מן הדא רשמואל· והרעה מששים מן הדא דרבי לוי דאמר רבי לוי בר חינא כל המוציא מעשרותיו כתיקנן אינו מפסיד כלום. מה טעמא ועשירית החומר יהיה האיפה מן החומר יהיה מתבואתו לא צורכה דלא כמה דנן אמרין תרם ועלה בידו אחד מחמשים תרומה ואינו צריך לתרום כן בית שמאי אומרים תרם ועלה בידו אחד מחמשים תרומה ואינו צריך לתרום: א״ר חנינה בר איסי לא תני בר קפרא אלא תרם ועלה בידו מחמשים ועד ששים תרומה ואינו צריך לתרום· רבי איסי בשם ר' יוחנן במתכוין לפטור את כידיו· אבל אם אינו מתכוין לפטור את כידיו אפילו אחת על אחת: כהנא אמר כמות שהוא למוד· רבי יוחנן אמר אפילו אחת על אחת· והתנינן כמות שהוא למוד: שלא לפחות: אמר רבי לעזר כמות שהוא למוד במידה אם נתכוון להוסיף אפילו במידה: רבי יונה אמר רבי שמעון בן לקיש בעא קומי רבי יוחנן תוספת תרומה מה היא· א״ל משום יחיד אני שונה אותה· מה לחיוב· מזה לפטור· אין תימר לחיוב ניחא· אין תימר לפטור ומה אין רבי יוד׳ דאית ליה שלא מן המוקף פטור· רבנין דלית להון שלא מן המוקף לא כל שכן· אתא רבי יוסי ר' איסי בשם רבי שמעון בן לק״ש תוספת תרומה חייבת במעשרות· אמר רבי יוסי המשנה אמרה כן· א״ר זעירא לר' איסי היידא מתני׳ ולא אניבי׳· א״ל דדילמא הדא דתנינן תרם ועלה בידו מששים ואחד תרומה אינו צריך לתרום· ולא תני עליה חזר והוסיף חייב במעשרו׳· עד כמה אדם פוטר טיבלו דבר תורה· רבי יודן אמר אחד למאה כתרומת מעשר· אמר ליה רבי יוחנן מן מאן שמעיתה· אמר ליה מפילפול חברייא שמעית הא· דרבי ינאי אמי אפילו אחד מאלף· אמר ר' מנא לית כאן שיעורא דכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהרך ואפילו כל שהוא: הלכה ד· עד כדון כשאמר לו צא ותרום לדעתי· היה יודע דעתו של בעל הבית ולא אמר לו צא ותרום לדעתי· נישמעינה מן הדא אם אינו יודע דעתו של בעל הבית· מפני שאינו יודע הא יודע אע״פ שלא אמר לו כמי שאמר לו: א״ר בון בר כהנא הפוחת אחד מעשרה תרומ׳ והמוסיף אחד מעשרה תרומה· אבל לא לחולין שאין הפחת והתוספת שוין· הוך עבידא· הוה יליף תרים חד מן חמשין כד הוא תרים חד מן ארבעין מפסיד ליה שיתא רובעין· כד הוא תרים חד מן שיתין מתגר ליה ארבעה רובעין· הכא את מר תרומתו תרומה· וכא את אמר אין תרומתו תרומה· א״ר חנינה בריה דרבי הלל כאן במתכוון לפחות כאן במתכוון להוסיף: רבי חגיי בעא קומי רבי יוסי· תנינן תמן אמר לו תן להן חתיכה והוא אמר טלו שתים שתי׳ והן נטלו שלש שלש כולן מעלו: והכא את אמ׳ הכין· א״ל תמן מתחילה והראשונ׳ נסתיימ׳ שליחותו של בעל הבית· ברם הכא על כל חיטה וחיט׳ נסתיימה שליחותו של בעל הבית· מה נפק מבינידהון היו לפניו שני כרייה אחד ניתקן לדעתו ואחר ניתקן שלא לדעתו: הלכה ה· ר' ירמיה בשם ר' יוחנן ר' יעקב בר אחא בשם רבי שמעון בן לקיש· אתיא דרבי ליעזר כבית שמאי כמה דבית שמאי אמרין קדשו מדומעין· כן רבי אלעזר אומר קדשו מדומעין· על דעתיה דרבי יוחנן ניחא· אחד מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר אחד מעשרה תרומה והשאר טבל טבול למעשרות· לפום כן צריך מימר יותר מיכן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר· על דעתיה דחזקיה קשיא· אחד מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר אחד מעשרה תרומה והשאר טבל טבול לכל· ותנינן יותר מיכן יעשנה כתרומת מעשר יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר· סבר חזקיה כהדא דתני רבי חייא דתני רבי חייה יותר מיכן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר. מה טעמא דרבי ישמעאל ראשית דגנך דיין לראשית שתהא כדגן· מניין שלא עשה כלום עד שישייר מקצת· תלמוד לומר מראשית ולא כל ראשית: הלכה ו· ממי הוא משובח· אמר רבי הונה משובח מן התורם מן העומד: אמר רבי חנינה בריה דרבי הלל מתני׳ אמרי׳ כן והשוקל משובח משלשתן· אמר רבן חיננא ותפתר בשלשתן ולית את שמע מינה כלום: הלכה ז· מניין שאין עולין· אמר רבי יונה כתיב מכל חלבו את מקדשו ממנו· דבר שאת מרים ממנו שאם יפול לתוכו מקדשו· וכמה הוא אחד ממאה· ר' אלעזר אומר

המפריש מקצת תרומה כו׳: התרומה בטילה· האי תרומה דנקט לאו דווקא דהתני׳ במעשר איירי וה״ה שהמעשרות הן בטלין כשנשרפו הפירות של המגורה: הלכה ג׳: כתיב ששית כו׳. פי׳ דרשא דקרא הכי הוא ואת התרומ׳ אשר תרימו ששית האיפה מחומר החיטים וששיתם האיפ׳ מחומר השעורים והחומר הוא שלשים סאה והאיפה ג׳ סאין כמש׳ ששית האיפ׳ חצי סאה מחומר של חיטים שהוא אחד מס׳ והוא עין רעה לבי׳ הלל. ועין יפה דורש מקום׳ מקום דכתב וששיתם דמשמע ב׳ ששי׳ ונקרא כאומר ג׳ ששית בפסו׳ הזה אצל ב׳ חמורי׳ דהיינו סאה וחצי מס׳ סאין והוא א׳ מם׳ ואחד מנ׳ דרש מקרא דר׳ לוי ת״ק סברי וששיתם ב׳ ששית האיפה מחומר דהיינו אחד מל׳ לעין יפה. ואחד מם׳ לבינוני מדרשא דשמואל דהן ששים כו׳. ואחד מנ׳ לעין רעה דרש מקרא דר׳ לוי ועיין בתוספות דקידושין: אינו מפסי׳ כו׳. פי׳ שאינו חסר כלו׳ בשביל זה המשנ׳ שנתן תייך לה מקרא דכתי׳ ועשירית כו׳ פי׳ שאותה עשירית שאתה נותנין החומר עצמו יהיה שיתברך כ״כ ולא יחסר לו מזה כלום: הלכה ד׳: ולא אמר לו צא כו׳. פי׳ שאמר לו לא תתרום אבל לא א״ל לא ותרום לדעתי ומבעי ליה אי מהני אבל אם לא אמר לו כלל לא תרו׳ משמע דלא מהני: הפוחת אחד מעשרה· פירש שפוחת יותר מי׳ כגון שתרם אחד מל״ט או תרם אח׳ מס״א בכיהן תרומתו תרומה אבל לא שיחשב כל השאר חולין מתוקנים שאין תרומתו תרומה אלא לפי חשבון דעתו של בעל הבית ונפלא בשפיחת א׳ מי׳ טבל מעורב עם התרומ׳ וכשמוסיף א׳ מי׳ טבל מעורב עם החולין ודבריה׳ בזו אפי׳ ידע דעתו של בעל הבי׳ ולא אתכוון להוסיף ולפחו׳: שאין הפחת· כמו ואין הפחות כו׳ והא מבואר דהפוחת א׳ מי׳ הוא מפסיד יותר ממה שמשתכר בתוספת א׳ מי׳ ובדקדוק ועיל ועיין בר״ש על המשניות: הלכה ה׳: דיו לדגן כו׳. פי׳ האלפ׳ הוא התרום׳ והדגן הוא השירים:

מראה מקום והגהות

א מעשרות פ״א ע״ד.

ב לעיל פ״א ע״ב.

ג לעיל כ״ו ע״ג.

ד תוספתא תרומות פ״ה ועי״ש הגי׳.

ה מעילה פ״ו ע״א.

ו ע״ג.

ז ערלה ס״א ע״ד.

עשוי שני מלאתך ודמעך לא תאחר: ז׳ ומניין שיקדמו הביכורים לתרומ׳ זה קרוי תרומה וראשית וזה קרוי תרומה וראשית. אלא יקדמו הביכורים שהן ביכורי׳ לכל ותרומה לראשון שהיא ראשי׳ ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית: ח׳ המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר ואמר תרומה. עולה ואמר שלמים שלמים ואמר עולה. שאיני נכנס לבית זה ואמר לזה. שאיני נהנה לזה ואמ׳ לזה לא אמר כלום עד שיהא פיו ולבו שוין. ט׳ הנכרי והכותי תרומתן תרומה ומעשרותן מעש׳ והקדישן הקדש. ר׳ יהודה אומר אין לנכרי כרם רבעי. וחכמים אומרים יש לו. תרומת הנכרי מדמעת וחייבין עליה חומש. ורבי שמעון פוטר:

פרק שלישי

הלכה א: התורם קישות כו׳. ניחא אבטיח ונמצא סרוח. אלא קישות ונמצאת מרה לא מעיקרא היא מרה. א״ר יוחנן עשו אותן כספק אוכל. ר׳ יונה בעי ולכל הדברים עשו אותן כספק אוכל. מטמא טומאת אוכלין ושורפין אותה כטומאה וחייבין עליה חומש ולוקין עליה חוץ לחומה. עירב בה נעשה חמר גמל: תמן א״ר יוחנן ככר שניטמא בכספק רשות היחיד ומגע ברשות הרבים טמא. והכא טהור שהן שני ספיקות: תני בשם ר׳ יוסי אין לך מר בקישות אלא תוכו. כיצד הוא עושה מוסיף על החיצון שלה ותורם: ר׳ בנימין בר לוי בעי דבר שאיפש׳ לך לעמוד עליו חכמים חלוקין עליו אלא על עיקר ברייתה חלוקין: תרם חבי׳ ונמצאת מגולה. אבטיח ונמצאת נקור תרומה ויחזור ויתרום. ר׳ יונה בר פזי ר״ש בשם ר׳ יהושע בן לוי לא אמרו אלא נקור הא לבתחילה אסור לתרו׳: ר׳ יעקב דרומייה בעא. קומי ר׳ יוסי לא מסתברא בשראו אותו נקר. א״ל יודע הוא אם הטיל בו אירס. חבריא בעון קומי ר׳ יוסי מה בינה לטמא אמר לון טמא כעינו הוא שגרמה טומאה. ברם הכא עפר הוא. ר׳ יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן הלכה כדברי ר׳. ר׳ חייה בשם דר׳ יוחנן דרבי היא. ר׳ בא בר כהן בעא קומי ר׳ יוסי לא כן א״ר חייה בשם ר׳ יוחנן רבי וחביריו הלכה כר׳. ואמ׳ ר׳ יונה ואפי׳ רבי אצל ר׳ לעזר בי ר״ש. א״ל בגין דתני לה ר׳ ישמעאל בי ר׳ יוסי בשם אביו ואמ׳ ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן ר׳ יוסי וחביריו הלכה כר׳ יוסי מחביריו דלא תיסבור למימר אוף הבא כן לכן צריכה מימר הלכה כר׳. ר׳ זעירא ר׳ יעקב בר אידי בשם ר׳ יוחנן ר׳ מאיר ור״ש הלכה כר״ש. ר״ש ורבי יהודה הלכה כר׳ יודה. ואין צריך לומר ר׳ מאיר ור׳ יהודה שהלכה כר׳ יהודה. ר׳ בא בר יעקב בר אידי בשם רבי יונתן ר׳ מאיר ור״ש הלכה כר׳ שמעון. ר״ש ור׳ יודה הלכה כר׳ יודה. ואין צ״ל ר׳ מאיר ור׳ יהודה ור׳ שמעון הלכה כרבי יהודה. ומינה את שמע ר׳ יודה ור׳ שמעון הלכה כרבי יודה: הלכה ב׳ כיצד הוא עושה נותן שתיהן לכהן והכהן נותן לו דמי אחת מהן. אי זו מהן נותן לו דמי גדולה. או דמי קטנה. מה הן דתנינן מדמע׳ בקטנה שבשתיהן. הדא אמרה דמי גדולה נותן לו: הלכה ג׳ מה נן קיימין אם בממחין אף ר׳ עקיבה מודי ואם בשאינן ממחין אוף רבנן מודיין. אלא כי נן קיימין בסתם. ר׳ עקיבה אומר סתמן אינן ממחין ורבנין אמרין סתמן ממחין: על דעתיה דר׳ עקיבה סאה של ראשון חציה טבל וחצייה תרומה טבולה למעשרות. סאה של שני חצייה תרומה וחצייה טבל טבולה לכל לא צורכה דלא. חצי סאה של שני מהו שתפטור חצי סאה של ראשון. נישמעינ׳ מן הדא אריסטון אייתי פירין ושייר גו סקא ותרם. אתא עובדא קומי ר׳ יוסי ואמר חזקה על הכל תרם. מה כשיעור תורה או כשיעור חבירוי. אין תעבדינה׳ בשיעור תורה לית רבי יוסי כרבנין. אין תעבדיניה כשיעור חבידיו ר׳ יוסי כרבנין: הלכה ד׳: ולית הדא פליגא על דריש לקיש. דריש לקיש אמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים. תיפתר כגון שאמ׳ לו לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרו׳: א״ר יוחנן הדרוכר מכיון שהילכו בהן שתי וערב מטמאין את הבור מיד. והתני הפועלין שתרמו את הבור אין תרומתן תרומה. ואם היה הבור קטן או שהיו הבעלין אחרים משכשכין בהן אין תרומתן תרומה מפני שאחרים משכשכין בהן. הא אם אין אחרים למשכשכין בהן אין תרומתן תרומה מהו כדו כאן ביין ובאן בשמן. ולא הוא יין הוא שמן. יין טומאתו מצויה. שמן אין טומאתו מצויה. תניי מאימתי תורמין את הענבים משהילכו בהן שתי וערב. מאימתי מטמאין איתן בית שמאי אומרים משיוציא את השיני. ובית הלל אומרים משיוציא את הראשון: א״ר יוסי הלכה כבית שמאי. והרבים נהגו כבית הלל: אמר ר״ש נראין דברי בית שמאי בשעת מקדש. ודברי בית הלל בזמן הזה. וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא מוציא תרומה ותרומת מעשר ומטמאין את הבור מיד: מאימתי תורמין את הזיתי׳. אית תנאי תני משיטחנו. ואית תניי תני משיטענו. ניחא למאן דמר משיטענו. למען דמר משיטחנו לא כן אמר ר׳ יוחנן הדרוכות מכיון שהילכו בהן שתי וערב מטמאין את הבור מיד. אלא כאן ביין וכאן בשמן: ולא הוא יין הוא שמן מה בין יין מה בין שמן. יין טומאתו מצויה שמן אין טומאתו מצויה: א״ר חייה בר ארא כאן וכאן הטומאה מצויה אלא שהטומאה מצויה ביין יותר מבשמן: תני ר׳ יוסי בי ר׳ יודה אומר אם רצה מביא זתי׳ ונותנן תחת הממל והולך ובא עליהן. אמרו לו לא חומין זיתים לענבים. ענבים רידות ונתקות את היין. ויתין קשין ואינן נתקין את השמן: הלכה ה׳ ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם ר׳ יוחנן אתיא דריש כבית שמאי דבית שמאי אמרין קדשו מדומעין. כן ר״ש אומר קדשו מדומעין. עד כדון באומ׳ בתוכו אמר בו מה. נישמעינה מן הדא מעשר שני שבחפץ זה מחולל על המעות הללו ולא קרא לו שם. ר״ש אומר קורא לו שם. וחכמים אומרים לא עשה כלום עד שיאמ׳ בצפוני או בדרומי. הדא אמרה היא תוכו היא בו: דברי חכמים. רבי זעירא בשם ר׳ אבורמא רחיפה בשם ר״ש בן לקיש ונחשב לכם תרומתכם. והרמותם. מה מחשבה במסויים. אף התורם במסויים. אמר תרומת הכרי הזה וזה בוה. א״ר יוחנן מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון שם נסתיימ׳ תרומתו של שני: רבי יצחק בר לעזר בעי סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי ואמר תרומת הכרי הזה בתוכו מקום שנפלה אותה סאה שם נסתיימה תרומה של כרי. אמ׳ תרומת הכרי הזה בצפונו מחציו ולצפון מדמע דברי ר׳ ונסב פלגא. וחכמים אומרים עושה אותה כמין כי חד מן ארבעה. רבן שמעון בן גמליאל אומר נטל תרומתו מצפון צפונו חד מן תומנייא: תרומ׳ שני כריים כאחת מהו. ר׳ יוחנן אמר קדשו מדומעין. ר׳ שמעון בן לקיש אמר לא קדשו מדומעין: א״ר הושעיה בר׳ שמאי הוו לפניו שתי סאין וכרי אחד ואמר אחד מן הסאו׳ הללו עשויה תרומה על הכרי הזה קידשם ואין ידוע אי זהו. היו לפניו שני כריים וסאה אחת ואמר הרי זה תרומה על אחד מן הכריי׳ הללו ניתקן ואין ידוע אי זהו: הלכה ז׳ ר׳ חמא בר עקבה בשם ר׳ יוסי בר חנינה מן מה שעבר בלא תעשה אחה יודע מה שעשה עשוי. רבי חמא בר עקבא בשם ר׳ יוסי בי ר׳ חנינא אמר לוקה. א״ר זעירא מתיבין קומי ר׳ יוחנן ושתיק מה שעבר לוקה או אינו לוק׳. אתא ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יוחנן אינו לוקה: מה קיים ר׳ יוחנן מלאתך ודמעך לא תאחר. פתר לה בביעור: אימתי הוא עובר. ר׳ חייא בר בא אמר מתחילה. ר׳ שמואל בר רב יצחק אמר בסוף. מה נפיק מבינייהון לסירוף הכרי נפק מבינייהון. על דעתי׳ דר׳ חייא בר ווא עובר. על דעתיה דר׳ שמואל בר רב יצחק אינו עובר. ר׳ שמואל בר אבא בעי מעשר ראשון שהקדימו שיבלין עובר או אינו עוב׳ אלא על סדר. תניין קומי דר׳ אבהו תרומה אינה מעכבת את הביכורין. אמר לון ראבא פנימון היא: ר׳ יוסי בעי היידא דאבא פנימון. א״ל ר׳ מנא שמעית אבא תני ביכורים בימינו ותרומה בשמאלו. אית תניי תני עובר: אית תניי תני אינו עובר: מאן דמר עובר רבנין. מאן דמר אינו עובר אבא פנימון: הלכה ח׳ תמן תנינן בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש: וא״ר ירמיה בא לומר חולין אמר עולה קדשה. א״ר יוסי במתכוין להקדש אנן קיימין. אלא שטעה מחמת ר״א: והדא מתניתא מה היא. על דעתיה דר׳ ירמיה במחלוקת. על דעתיה דר׳ יוסי דברי הכל: תני בשפתים ולא בלב יכול שאני מוציא את הגומר בלבו חיל לבטא: ושמואל אמר הגומ׳ בלבו אינו חייב עד שיוציא בשפתיו: והתני כל נדיב לב זה הגומר בלב. אחה אומר זה הגומר בלב או אינו אלא המוציא בשפתיו. כשהוא אומר מוצא שפתיך תשמו׳ הרי מוצא בשפתיו אמור. הא מה אני מקיים כל נדיב לב זה הגומר בלב: מה דאמר שמואל לקרבן: הלכה ט׳ הוציא להן תרומ׳ מתוך ביתו נוהגין בה כטבל ובתרומה גדולה דברי ר׳. רבן שמעון בן גמליאל אומר הרי זו תרומה ודאי: הוציא להן מעשר ראשון מתוך ביתו נוהגין בטבל ובמעש׳ ראשון דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך להפריש אלא מעשר ראשון בלבד: הוציא להן מעשר שני מתוך ביתו נוהגין בה בטבל ובמעשר שני דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך להפריש אלא מעשר שני בלבד: א״ר יוסי בי רבי בון ר׳ חשש שמא הפריש ממין על שאינו מינו. ורבן שמעון בן גמליא׳ חשש שמא הקדים: תרומת הנכרי מדמעת וחייבין עליה חומש ר׳ שמעון פוטר: א״ר זעירא אמרה קומי ר׳ אבהו בשם רבי יוחנן מה פליגי בתרומת גורנו. אבל נוי שלקח מפירות ישראל אף ר״ש מודה א״ל ר׳ אבהו בשם רבי יוחנן היא מחלוקת. וקשיא על דר״ש פוטר טיבלו דבר תורה ואת אמר הכן. וכי קדשים אינן תורה ור״ש פוטר. ותנינן תמן קדשי גוים אין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא השוחטן בחוץ פטור דברי ר׳ יוסי. ור״ש מחייב: הוון בעיי מימר מה פליגין בחומש הא כרימתו לא. אשכח תני היא הדא היא הדא:

הדרן עלך התורם קישות

פירוש

התורם קישות כו׳: ניחא אבטיח כו׳. פי׳ דבשלמ׳ אבטיח דאיכא למימר דמתחילה לא הוה סרוח ולהכי אמרינן דתרומ׳ הוא ויחזור כו׳: אלא קישות כו׳. כלומר מדרך הקישות להיות מרה מתחילתו ואם כן אינה תרומה כלל ולמה אמר תרומה ויחזור כו׳ ומשני א״ר יוחנן כו׳. ולוקי׳ עליה. פירש אם אכלו חוץ לחומה. פי׳ שאוכל מעשר שני: הלכה ב׳: דמי גדולה כו׳. פי׳ האשוכה גדולה מן השנייה שהשנייה מתמעט כפי מה שעול׳ תרומת הראשונה. והכי פריך דמי איזו מהן הוא נותן ודייקינן מן הא דתניא׳ בסיפ׳ שמדמעת בקטנה כו׳. אלמא דיד הכהן על התחתונה: הלכה ג׳: בממחין כו׳. פירש בקיאין לתרום דכיון דאמר ליה לשותף שיתרום כיון שהוא בקי אבל אם אינו בקי לכולי עלמא ודאי לא ניחא ליה והוה לי תרם שלא ברשו׳: טבולה למעשרו׳ כו׳. הר״ש כתב דיותר נכון לגרוס בסאה של ראשון טבולה לכל. ובשני טבולה למעשרו׳ וע״ש טעמים וניפוקי עמו וכל הסוגיא מבואר שם: הלכה ד׳: ולית הדא פליגא כו׳. פירש דפלוגתא היא בבבלי ברים האומר בקידושין גבי נתנה רשו׳ לשלוחה לקדשה וחזרה בה כו׳. וע״ש וגם מתרץ הקושי׳ בסגנון אחר: מכיון שהלכו כו׳. פירש שעד אותו זמן נזהרין הבעלי׳ ליגע אבל מכאן ואילך אין נזהרין דסבורין שכבר הפרישו תרומ׳ ולפיכך מטמאין מיד דחיישי׳ שמא נגעו בו הבעלים: הלכה ה׳: קדשו מדומעין כו׳. כל הסוגיות עד סוף הפר׳ מבוארים בר״ש על המשניות ע״ש: סליק פרקא:

מראה מקום והגהות

א תוספתא תרומות פ״ד.
ב שם.
ג בבלי ערכין פ״ו ע״ב.
ד נטין פ״ה ע״ג. בבלי קדושין נ״ט:
ה תוספתא תרומות פ״א וע״ש הגי׳.
ו שם.
ז שם פ״ג.
ח שם.
ט שם פ״ג.
י ע״ד.
יא תוספת׳ מעשר שני פ״ג.
יב תוספתא תרומות פ״ד.
יג עיין בבלי תמורה ד׳ ע״ב.
יד נזיר ג״ג ע״ד.
טו תוספתא תרומות פ״ד.
טז זבחים כ״ד ע״ה וע״ש הגי׳.

פירוש

הלכה ב'. תני בשם ר' יוסי אם תרם כו'. לעיל נפ"ק דסבלתין האריך הר"ש נזה והמעיין יעיין משם: הלכה ג'. תרין אמוראין כו'. לקמן בסנת פ' במה מדליקין אנה' ש הלוך והעמו' אסר כפל נואת הגוסס' לתקכינו ועיין גם בתוספת דתניג' כאמר לייגתי לך: רב כד הוה ס'. פי' נשתיה מורה הלכה לתלמידיו היה הורה להן כר"ם לקולא דבשוגג יאכל האת עצמו אפי' בשב' אבל כשהיה דורש בציבור בפני ההמון והיה ירא שמא יקלו באיסור שב' ולכן הורה להם להחמיר כר' יוחנן דמחמיר יותר מכולם. אפילו בשגת יאכל לאחריה לש"ג כו' תניין בבבלי דחולין בפ"ק ותקלא שם פירושי' שונים על זאת הסוגיא: הלכה ה'. מחלפיה שיטתיה כו'. פי' דלקמן בפ' בתרא מתיר מפני שמשביחו ולאן משמע דלר' יהודה שאינו מבשל יפה מן המבשל: חמן בכהן כו'. פי' שאינו מבשל יפה לשתיי' אלא דלכהן התירו לבשל מפני שמשביחו לפי שמתקיי' ביותר ולכן סבר ר' יהודה התם דאסור לבשל וכאן בבעלים שצריכים לתרו' מן היפה ולא חיישינן במתקיים ולכן אסרינן שאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל: שממעטו משותיו. לקמן אנאר הסוגיא: סליק פרקא:

הלכה ב'. חמן תנינן א'התורם את הבור ואמר הרי זו תרומה על
מנת שתעלה בשלום שלום מן השבר שלום מן השפיכה אבל לא
מן הטומאה. ר"ש אמר אף מן הטומאה. א"ר יוסי בן חנינה
כטומאת טבולי יום היא מתניתא. א"ר אילא שכן טבולי יום
מצויין בין הגיתות. א"ר יוסי אין לטבול יום מגע אצל טבל. תני
א"ר יודן כד"א בתרומה גדולה שהיא צריכה לתרום מן
המוקף. באבל בתרומת מעשר אפי' שאר כל הדברים שלום הם.
היה תורם תרומה ותרומת מעשר כאחת אינה שלום. גיהודה כר'
אומר לא עלתה על דעתו של זה לעבור על דברי תור' להקדים
תרומת מעשר לתרומ' גדולה. מתיב ר' בא בר ממל והא תנינן
אין תורמין מן הטמא על הטהור הנע עצמך שתרם ואמר לא
עלתה על דעתו לעבור על דברי תורה. א"ר בא בר ממל אם
אמר את כן נמצאת מבריחו מן הקלה ומכניסו לחמורה. טבל
כעון מיתה. טמא שאכל את הטהור בעשה. דתני בשם ר' יוסי
אם תרם מן הטמא על הטהור בין בשוגג בין במזיד מה שעש'
עשוי. ר' פינחס בעא קומי ר' יוסא כהן כסבור כהן שהן טהורין
והיה יודע שהן טמאין וסבר שמותר לתרום מן הטמא על הטהור.
א"ל יאות ר' סבר כר' יודה כרם כרבי יוסי הוא הדא הוא הדא:
הלכה ג'. המתניתא בכלים גדולי' אבל בכלים קטני' מערים עליהן
ומטבילן. ותני ר' הושעיה ממלא הוא אדם כלי טמא מן הבור
ומערי' עליו ומטבילו. ותני נפל דליו בתוך הבור נפל
כליו לתוך הבור מערים עליהן ומטבילן. תרין אמורין חד אמר
בכלים שניטמאו באב הטומאה. וחרינה אמר בכלים שניטמאו
בולד הטומאה. מתיב מאן דאמר בולד הטומאה למאן דאמר
באב הטומאה ואפילו בחול מעון הערב שמש. א"ל ברוצה
להשתמש בהן חולין בטהרה. חר' ירמיה ר' זעירא בשם ר' חייה בר
אשי אשה פיקחת מדיחה טס כן קערה כן תמחוי כן. נמצאת
מרבצת ביתה בשבת. ר' שמואל בשם ר' אבהו בשוגג באיסור
ובמזיד באיסור. א"ר יוסי מתניתא אמ' כן המעשר והמבשל
בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל. בשוגג באיסור ובמזיד
באיסור. חתני המבושל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל
דברי ר"מ. ר' יהוד' או' בשוגג יאכל למוצאי שב'. במזיד לא יאכל
עולמית. ר' יוחנן הסנדלר אומ' בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרי'
ולא לו. במזי' לא לו ולא לאחרים. שמואל כר' יוחנן הסנדלר.
טרב כד הוה מורי בחבורתיה מורי כר"מ. בציבורי כר' יוחנן
הסנדלר. אר"ש בר ברסנא כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן
ברוקה הורי לון. דתני ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה
כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאו בשבת
בין בשוגג בין במזיד אסור בין לו בין לאחרי' לא יאכל וכל דבר
שאין חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאו בשב'
בשוגג יאכל למתאי שבת לאחרי' ולא לו במזיד לא לו ולא
לאחרים. בעין קומי ר' יוחנן את מה את אמר אמ' לון אני אין
לי אלא משנה המעשר והמבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא
יאכל. שמע רב חסדי' ומר הותרו שבתות לא כן אמ' רב הונא
בשם רב ותני רב חייה כן ס'בראשונה היו אומרים השוכח תבשיל
על גבי כירתו בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל. נחשדו שהיו
מניחין מזידין ואומ' שכיחין היינו ואסרו להן את השוכח. ואת א'
הכא הכין. א"ר הילא נחשדו להיות מניחין ולא נחשדו להיות
מבשלין. קנסו במניח ולא קנסו במבשל. חזרו לומר תבשיל שהוא
מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר אי זהו תבשיל שהוא
מצטמק ויפה לו כרוב ואפונין ובשר טרוף. א"ר תנחום בר עילאי.
אף ראשי לפתות וראשי קפלוטות עשו אותן כתבשיל שהוא
מצטמק ויפה לו. בצים מה הן ר' יוסי בשם רבי ישמעאל. רבי
ירמיה ר' חנינה בשם ר' ישמעאל בי ר' יוסי אבא עלה לביתו
ומצא שם בצים ואסר חמין והתיר. ר' שמואל בר נתן בשם רבי
חמא בר חנינה אני ואבא עלינו לחמת גדר והביאו לפנינו בצי'
קטנו' כחוררין וטעמן יפה כפינקריסין. תני לא תמלא אשה
קדירה עססיות ותורמוסין ותתנם לתוך התנור ע"ש עם חשיכה.
ואם נתנה אסורין למוצאי שב' עד כדי שיעשו. ר' אחא אמר
במזיד כר"מ ר' יוסי אומר בשוגג כר' יהודה. א"ר מנא יאות.
א"ר יוסי יאהנוטע בשוגג בשבת יקיי' במזיד יעקור בשביעית בין בשוגג
בין במזיד יעקור. ר' יודה אומר חילוף הדברים בשביעי' בשוגג
יקיי' במזיד יעקור בשבת בין בשוגג בין במזיד יעקור מפני
שהנייה שבת עליו. וכאן מכיון שאתה אומר המתן למוצאי שבת
עד כדי שיעשו כמי שלא נהני מהמת שבת כלום. מה טעם
דרבנן נחשד על השביעית. ולא נחשדו על השבתות. ד"א מונין
לשביעית ואין מונין לשבתות. הך עבידא נטע פחות משלשים
לפני שביעית ונכנסה לשביעי'. אין תימר חשד אין כאן חשד. אין
תימר מונין יש כאן מונין נטע פחות משלשים יום לפני שביעית
ונכנסה שמינית. אין תימר חשד יש כאן חשד ואתיא כמאן דאמר
מפני מונין כרם כמאן דאמר מפני חשד וקנסו שוגג מפני מזיד:
הלכה ד'. יגר' יוחנן בשם ר' ינאי זה אחד מג' מדרשות שהן מחוורין
בתורה כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן מה נן קיימין אם ללמד
שהן תורמין מן התירוש על הדגן ומן הדגן על התירוש. והתכון הרי
תירוש ויצהר הרי שני מיני אילן ואין תורמין ולא מעשרין מזה על זה.
דו אמ' מה תירוש ויצהר שהן מיוחדין שהן שני מיני אילן אין תורמין
ולא מעשרין מזה על זה ואם אני מרבי שני מינין שבדגן שני
מינין שבתבוא' שאין תורמין ולא מעשרין מזה על זה כל מין
חיטין אחד לכן צריכה אפילו מאגרין על שמתית ומן שמתית
על אגרון כל מין תאני' ונרוגרות ודבילה אחת ותורמין
מזה על זה. תני תורמין תאנים על הגרוגרות הנרוגרו' במנייו.
וגרוגרות על התאנים במידה אבל לא תאנים על הגרוגרות
במידה ולא גרוגרות על התאני' במניין. רבן שמעון בן גמליאל
אומר סלי תאני' וגרוגרות מין אחד הן ותורמין ומעשרין מזה על
זה. א"ר ישמעאל בי ר' יוסי אבא היה נוטל עשר גרגרות מן
המוקצה על תשעים תאנים שבכלכלה. ר' ירמיה סבר מימר אתה
רואה את הצמק כאילו תפח וגסב סלין כמ' דאיתן. ר' יונה ור'
יוסי תרין אמרין הדך התפח לצמוק ואין דרך הצמק לתפוח.
ונסב סלין דרבנין כתאנייא א' לון ר' אחא בן ר' אילי רבבון הוי
כה יחמן (א) תנינן כביצה אוכלין שהניחן בחמה ונתמעטו כן
כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ כזית פיגול כזית נותר כזית
חלב הרי אילו טהורין. דרומאי אמרי והוא שיהא כזית כמי
עיקרו. ר' יוחנן ור"ש בן לקיש תריהון אמרין ואע"פ שאין כזית
מעיקרו. יחמן תנינן אמרו לו אף היתה חסידה או יר' ה' מני
אמר לו ר"מ פעמים שהשאור יפה והוא תפוח הא אילו סולת
היתי' צמוקה ועכשיו שהוא שאור יפה והוא תפוח את רואה את
התפוח כילו צמק ונראית חסירה. ופעמים שהשאור רע והוא צמק
הא אילו סולת היתי' תפוחי' ועכשיו שהשאור רע והוא צמק את
רואה את הצמק כילו תפח ונראית יתירה. על דעתיה דר' ירמיה
דרומייה ור' יוחנן ור"ש בן לקיש שלשתן אמרו דבר אחד ביתירה.
על דעתיה דר' יונה ור' יוסי שלשתן אמרו דבר אחד בחסירה.
אילין דבר פטי בשלין אורז אנשון מתקנתה יתיה. חבריא סברין
מימר ייסב חיי לו לקבל מבשל. אמר לון ר' יוסי אוף אנא אמר
כן למה שדרכו לתפוח: הלכה ה'. א"ר יוחנן דר' יודה היא ס"דר'
יודה מתיר מפני שהוא משביחן. ס"וא"ר יוחנן מחלפה שיטתיה
דר' יוחנן ר' לעזר אמר אינה מחלפה. תמן בכהן. וכאן בבעלים.
ר"א ורבי יוחנן חד אמר מפני שממעטו משותיו וחד אמר מפני
שממעטו ממידתו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה
דאמר רבי יוחנן מחלפא שיטתיה דר' יודה. וא"ר אלעזר אינה
מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים. הוי ר' יוחנן דהוא אמר מפני
שהוא ממעטו משותיו. ר' יהודה בן ר' אימי בשם ר"ש לקיש
מפני שממעטו משותיו. מתני' פליגא על ר' יוחנן ואף משאינו
מבושל על המבושל וכל שכן מהמבושל על שאינו מבושל. א"ר אימי
לא תני ר' יוחנן א"ר בון בר כהנא בשם ר' ולא תשאו עליו חטא
ממה שהוא בנשיאות עון אתה יודע מה שעשה עשוי הא דבר
שהוא אוכל מותר. מתני' דר' ישמעאל בי ר' יוסי. דא"ר ישמעאל
בי ר' יוסי משום אביו תורמין מן היין על החומץ אבל לא מן החומץ
על היין עבר ותרם תרומתו תרומה. ר' אומר יין וחומץ שני מינין
אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה. א"ר יהושע בן לוי מסתברא
יודה ר' לדבר תורה. מה טעמא דר' שאם אומר את כן שמותר
לתרום מן היין על החומץ אף הוא סבר מימר שמותר לתרום
חומץ על היין. הקישות והמלפפון מין אחד. ר' יודה אמר שני
מינין. ר' יודה כדעתיה ורבנין כדעתין דתנינן טזתמן הקישות ומלפפון
אינן כלאים זה בזה. ר' יהודה אומר כלאים:

פרק שלישי

א התורם קישות ונמצא מרה אבטיח ונמצא סרוח תרומה
ויחזור ויתרום. התור' חבית של יין ונמצאת של חומץ אם ידוע
שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אינה תרומה. ואם משתרמה
החמיצה הרי זו תרומה. ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום.
הראשונה אינה מדמעת כפני עצמה ואין חייבין עליה חומש וכן
השנייה: ב'. נפלה אחת מהן לתוך החולין אינן מדמעתן נפלה
שנייה למקום אחר אינה מדמעתן נפלה שתיהן למקום אחד
מדמע' כקטנה שבשתיהן: ג'. השותפין שתרמו זה אחר זה. ר'
עקיבה אומר תרומת שניהן תרומה וחכמים אומרים תרומ' הראשון
תרומה. ר' יוסה אומר. אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת
השני תרומה ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת
השני תרומה: ד'. בד"א בשלא דיב' אבל הירש' את בן ביתו או
את עבדו או את שפחתו לתרו' תרומתו תרומ'. ביטל אם עד שלא
תרם ביטל אין תרומתו תרומ'. אם משתרם ביטל תרומתו תרומה: ה'.
הפועלין אין להן רשות לתרו' חוץ מן הדורכי' שהן מטמאין את הגת. האומ'
תרומת הכרי הזה בתוכו ומעשרותיו בתוכו ותרומת מעשר זה בתוכו
ר"ש אומר קורא שם. וחכמים אומרים עד שאומר בצפונו או בדרומו.
ר' אלעזר חסמא אומר האומר תרומת הכרי ממנו עליו קורא שם. ר"א
בן יעקב אומר האומר עישור מעשר זה עשוי תרומת מעשר עליו
קרא שם: ו'. המקדים תרומה לביכורים. מעשר ראשון לתרומה
ומעשר שני לראשון אף על פי שהוא עובר בלא תעשה מה שעשה

מראה מקום והגהות

א סבול יום פ"[...] משנה ז'.
ב תוספת' טבול יום פ"ג.
ג עיי' גר"[...]
ד תוספתא פ"[...]
ה ירושלמי [...] ה'. בילה פ"[...]
ו בבלי [...] נ"ח:
ז ירושלמי [...] ו'; תוספתא [...] פ"ג בבלי נ"[...] ע"א.
ח בבלי חו[...] ע"ג.
ט בבלי [...] נ"ח:
י תוספתא [...] פ"ד בבלי [...] י"ח:
יא תוספתא [...] פ"ג.
יב לעיל פ[...] ועיי' גר"ש.
יג טהרות [...] משנה ז'. [...] נראה תיוהת
יד מכשירין פ"[...] משנה ה'.
טו לקמן פ"[...]
טז כלאים פ"[...] משנה ב'.

מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל חעוף עולה על השולחן עם הגבינה ואינו נאכל כדברי בי' שמאי. ובית הלל אומרים לא עולה ולא נאכל. תורמין זתים על שמן וענבים על יין כדברי בית שמאי ובית הלל אומרים אין תורמין. אמר ר' מנא ולית כאן זיתים על שמן אלא שמן על זיתים. והיא דרבי יוסי דרבי יוסי אומר תחטה ויחזור ויתרום כשאין הראשונה קיימת אבל אם היתה הראשונה קיימת קורא לה שם ודיו: תני שנייה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ראשונה מה היא. מן מאן דתני חזר ועשה זתים ראשון שמן וענבים יין קורא שם ואינו צריך לתרום שנייה הדא אמרה שהוא צריך לקרות שם למעשרותיו: הלכה ט'. תנינן דבתרה אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. והכא לשעבר הא לכתחילה לא אפי' בתחילה. אין תימר שנייא היא מדבר שנגמר מלאכתו הא תנינן הפרד והציפוקים והתרובי' משיעמר עירמה. רבי יוסי בן יוסי בשם ר' יצחק בן לעזר אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד. לפי מה הוא תורם לפי שמנן או לפי אוכלן. א"ר יוחנן אייתיתה מדהלפיי ר' או' לפי אוכלן. רבן שמעון בן גמליאל אומר לפי שמנן אבל לא על גרעיניהן. הכל מודין בכלוכסין שהן תורמין לפי אוכלן אבל לא על גרעינינן. חנניה בעי ואף לעניין שבת כן. אשכח תני ר' אומר כרביעית. רשב"ג בן גמליאל אומר כגרוגרת. א"ר חנניה בשם ר' הלל ואף אנן תנינן הדא דמסייע להדי' דתני ר' הושעיה. זיתין על זיתין והוא עתיד לכותשן ענבים על ענבי' והוא עתי' לדורכן תרומה ויחזור ויתרום. ותנינן מי שתרם שמן על זתים לאכילה. זתים על זיתים לאכילה יין על ענבים לאכילה וענבי' על ענבי' לאכילה ונמלך לדורכן אינו צריך לתרום. מפני שנמלך הא לא נמלך תרומה ויחזור ויתרום: הלכה י'. ר' אימי בשם ר"ש בן לקיש ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן. ממה שהוא מצו' את בני לוי לתרום מן הנגמר הדא אמרה שאסור ליתן לו שבלים. חייה בר ארא בשם ר"ש בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלים אסור לוכל ממנו עראי ומה טעם את קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו. מהו שילקו על טבלו דבר תורה. ר' אשיאן בשם ר' יונה מתניתא אמרה אין לוקין על טיבלו דבר תורה. דתנינן תמן תרומה מעשר שוה לביכורים בשני דרכי' ולתרומה בשני דרכים. וניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף בביכורים. ואוסרת מן הגורן ויש לו שיעור כתרומה אית לך מימר אוסרת מן הגורן לא לאחר מירוח הדא אמרה שאין לוקין על טיבלו דבר תורה:

סליק פרקא

פרק שני.

א אין תורמין מן הטהור על הטמא ואם תרמו תרומתן תרומה. באמת אמרו העיגול של דבילה שניטמא מקצתו תורם מן הטהור שיש בו על הטמא שיש בו וכן אגודה של ירק וכן ערימה. היו שני עיגולין. שני אגודות שתי ערימות אחת טהורה ואחת טמאה לא יתרום מזה על זה. ר' אליעזר אומר תורמין מן הטהור על הטמא: ב'. אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה. מזיד לא עשה ולא כלום. וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל היה מפריש עליו והולך. שגג מה שעשה עשוי. מזיד לא עשה כלום. ר' יהודה אומר אם היה יודע בו מתחילה אף על פי שהוא שוגג לא עשה כלום: ג'. המטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן ומזיד לא ישתמש בהן. המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל. הנוטע בשבת שוגג יקיים מזיד יעקור ובשביעית בין שוגג בין מזיד יעקור: ד'. אין תורמין ממין על שאינו מינו ואם תרם אין תרומתו תרומה. כל מין חטים אחד. כל מין תאנים וגרוגרות ודבילה אחד ותורם מזה על זה. כל מקום שיש כהן תורם מן היפה וכל מקום שאין כהן תורם מן המתקיים ר' יהודה אומר לעולם הוא תורם מן היפה: ה'. ותורמין בצל קטן שלם לא חצי בצל גדול. ר' יהודה אומר לא כי אלא חצי בצל גדול. וכן היה ר' יהודה אומר תורמין בצלים מבני המדינה על הכופרים ולא כופרים על בני המדינה מפני שהוא מאכל פולמוסים: ו'. ותורמין זיתי שמן על זיתי כבש ולא זיתי כבש על זיתי שמן. ויין שאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל. זה הכלל כל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרע. וכל שאינו כלאים בחבירו תורם מן היפה על הרע אבל לא מן הרע על היפה ואם תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה חוץ מן הזונים על החיטים שאינן אוכל. והקישות והמלפפות מין אחד. ר' יהודה אומר שני מינין:

הלכה א אין תורמין מן הטהור כו'. רבי יוחנן בשם ר' ינאי ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מה גורן ויקב אי אפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור. וזה אע"פ שאיפשר למידין איפשר משאי איפשר מעתה לא יהא תרומתו תרומה ממנו כתיב. כל הדברים למידין ומלמדין תרומת מעשר היא מלמדת ואינה למידה תרומ' מעשר לימדה על תרומ' גדולה שלא תהא ניטלת מן הטהור על הטמ' והיא ניטלת מן הטהור על הטמ'. מניין ר' יוסי בשם חזקיה. ר' יונה בשם ר' יוני ונתתם ממנו את תרומ' ה' לאהרן הכהן עשה שיתנו לאהרן הכהן בכהונתו. כהנא אמר מכל חלבו את מקדשו ממנו טול מן מקודש שבו. תרומת מעש' לימד' על תרומ' גדולה שהיא ניטלת מן המוקף. והיא ניטלת שלא מן המוקף. מניין שתרומת מעשר ניטלת שלא מן המוקף. מכל מעשרותיכ' אחד ביהוד' ואחד בגליל. תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה שלא תהא ניטלת אלא מן הגמור ואף היא ניטלת מן הגמור תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא מן הטהור על הטמא ואינה ניטלת מן הטמא על הטהור. ר' נחמיה אומר כשם שאינה ניטלת מן הטמא על הטהור. כך אינה ניטלת מן הטמא על הטמא. ומודי ר' נחמיה בדמיה. עד כדון כשהיה לו מאותו המין לא היה לו מאותו המין נישמעיני מן הדא. ר' חנינה ענתונ' סלק עם ר' זעירא לחמת גרר זבן לי' קלוסקין בעא מתקנ' מיום לחבריה אמר ליה לית אנן צריכין חששין ליהודא אית לך מימר כשהיה לו מאותו המין. באמת א"ר לעזר כל מקום ששנינו באמת הלכה למשה מסיני העיגול של דבילה שניטמא מקצתו מכיון שניטמא מקצתו אין כולו טמא במחובר כמי פירות היא מתניתא. ואין סופו ליחלק ולעשותו שנים. תיפתר שקרא לה שם במחובר. וכן אגודה של ירק. מתניתן שניטמאת תורה אגודה אבל ניטמאת קלחין ואגדן לא כרא ואין סופה ליחלק ולעשות שתים. תיפתר שקרא לה שם במחובר. אגד שניטמא והתירו ואגדו מהו. וליתני עיגול ולא ליתני אגוד' ניתני אגודה ולא ליתני ערימה. אילו תנינן עיגול ולא תנינן אגודה הוינן אמרין עיגול שכולו גוף אחד תורם. אגוד' שאין כולה גוף אחד אינו תורם. הוי צורכה מיתני אגודה. ואילו תנינן אגודה ולא תנינן ערימה הוינן אמרין אגודה שכולה תפושה אחת תורם ערימה שאין כולה תפיסה אחת אינו תורם הוי צורכא מיתני עיגול וצורכא ניתני אגודה וצורכא מיתני ערימה. מכיון דתנינן הוו שני עיגולין. ושתי אגודות ושתי ערימו'. מה צורכי' דהדא דמר רבי יוחנן בשם רבי ינאי ונחשב לכם תרומתכם כדגן וגו'. א"ר חייה בר ארא בערימה של קישואין ודילועין היא מתניתא הוו שני עיגולין אחד מקצתו טמא ואחד מקצתו טהור מהו שיתרום מזה על זה. ויביא כהדא הוו לפניו שני כריים אחד הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות. ואחד הפריש ממנו תרומ' ומעשרות. מהו שיתרום מזה על זה. תלמידוי דרבי חייה רבה שאלן לרבי חייא רובה ואמר לון והכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו. ר' לעזר בשם ר' חייה רבה אין תורמין ומעשרין מזה על זה. הרי שהביא מינין הרבה בקופה וכרוב מלמעלן וכרוב מלמטן והדבר את' באמצע אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה. הדא דתימא בשאין שם חלל. אבל אם יש שם חלל תורמין ומעשרין מזה על זה. כל בית הגיתו' אחד. כל בית תגרנות אחד. תני א"ר יודה והוא שתהא חופסת הגורן באמצע עד כדון חיטין ואפילו קש ואפילו תבן. רבי חנוי בעא קומי ר' יוסי היה טמא באמצע אמר ליה והיינו נשו. חבריא בעון קומי רבי יוסי היתה מפה באמצע. אמר לון והיינו חמשה שקין בגורן דתני חמשה שקין בגורן אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה. תני רבי לעאיי אומר משום רבי ליעזר תורמין מן הטהור על הטמא כלה כיצד כבש זיתים בטומאה והוא רוצה לתורמן בטהרה מביא משפך שאין כפיו כביצה וממלא אותו ביצים ונותנו על פי חבית. ונמצא תורם מן המוקף. למה לי פחות מכביצה. אפילו כביצה לא פירורין אינון שלא יטמ' זיתי הרבי'. אמרו לו אין לך כל לח קרוי לח אלא יין ושמן בלבד. היך עבידא קורה אחת לשני בורו'. שני קורות לבור אחד. ניחא קורה אחת לשני בורות. אלא שני קורות לבור אחד לא מתוך שניטמא מקצתן ניטמאו כולן. ר' לא בשם ר' לאזר תיפתר שהיה בלבו לעשות תפושה אחת ונמלך לעשותו שתי תפושות. א"ר יוסי בי ר' בון הדא דתימר כשניטמא משישלה ומשיקיפה שכבר נראו לתורמן בטהרה. אבל אם ניטמא עד שלא שילה ועד שלא קיפה לא בדא. רבי טבי רבי יאשיה בי ר' ינאי. הלכה כרבי ליעזר. ר' יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה. הלכה כרבי ליעזר. ר' חנא ר' חנניה אין הלכה כרבי ליעזר. רבי יוסי בי רבי בון רב יהודה בשם שמואל אין הלכה כרבי ליעזר. אתא עובדא קומי רבי אימי ולא הורי אמר תרין כל קביל תרין אינון. אמרין ליה והא רבי יצחק בר נחמן הורי. אפילו כן לא הורי.

מראה מקום והגהות

תוספתא פ"ג ע"ש תני'.
מעשרות פ"א משנה ו'.
עיי' תוספתא ג' וגי' הר"ש ליפנה ר' אומר לפי שמנן כו'.
עיי' תוספתא.
ביכורים פ"ב משנה ה'.
גי' הר"ש רבי יבלאי.
גי' הר"ש הטהור.
בבלי ב"מ ס'. ירושלמי שבת ג'. בלאים כ"ג: כויר כ"ו:
עיי' תוספתא פ"ג.
ר"ש גורס נושך.
עיי' תוספתא פ"ג.
תוספתא פ"ג.
ר"ש גרי' זבני לפורי.

הלכה ט'. תנינן דבתרה כו'. פי' בפרקי' שלאחר זו אין תורמין כו' ואם תרם תרומתו כו' דמשמע בדיעבד אין לכתחילה לא והכא תנן ותורמין כו'. דמשמע אפי' לכתחילה וה"ג אלא נגמרה מלאכתו ותנן לשעבר הא לבתחילה לא והכא אפילו בתחילה: אין תימר כו'. פי' אם תרצ' לתרץ דהתם הכנסים וציפוקי' דבר שנגמרה מלאכתו הוא וזה אינו דהא תנינן הפרד כו'. ומשני ר' יוסי כו'. אלא גורן ויקב בלבד. פי' יין על הענבי' הנדרכי' הוא דאסיר הא יין על ציפוקי' לא דלאו יקב נינהו: סליק פירקא:
אין תורמין מן הטהו' כו'. מה גורן כו' א"א כו'. כלומר דאין חטה אחת חציה טמא וחציה טהורה: וזה אע"פ כו'. כלומר דמה שתורם יהא כולו טמא או כולו טהור כדי שיתרו' מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא. ופריך מעתה כו'. ומשני ממנו כתיב פי' דכתיב ונתתם ממנו את תרום' ה' ק"ס ועיין מר' על המשניו': מניי' פירש מניין שתרומ' מעשר ניטלת מן הטהור על הטמא: בכהונתו. היינו מן הטהור שאוכל הוא בעצמו: שקרא לה שם כו'. פי' קודם שנחלק העיגול פותר לקרות שם: נגמפמ' משעלה כו'. מכאן הוכיח כר"ש דתורמין מן הטהור דוקא קסבר ר' אליעזר וע"ש

ומיניה אתם עושין שליח ׳לא בישראל ודכוותה אין הגוי עושה שליח
ואפילו בישראל· התיב רבי הושעיה והא מתני׳ מסייעא לרבי
יוחנן· אמר רבן שמעון בן גמליאל ומה אם יהיה הגוי הזה
שלא יתרום פירותיו אינו תורם הא אם רצה תורם· רבי אבא
אמר במאמין על ידיו· רבי יוחנן בשם רבי ינאי ישראל שאמר
ללוי כור מעש׳ יש לך בידי והלך אותו בן לוי ועשאן תרומת
מעש׳ על מקו׳ אחר והלך ישראל ונותנו לבן לוי אחר אין לו
עליו אלא תרומת· הדא דתימ׳ בשנתנו זה עד שלא עשאו זה·
אבל אם עשאו זה עד שלא נתנו זה לא· בהדי ׳די מתניח׳
׳ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומ׳· ואם משתרם
ביטל תרומתו תרומה וכולה מניה מכיון שאמר לו כור מעשר
יש לי בידך נעשה שלוחו נמצא כתורם ברשות ישראל· פתר לה
כרבי יוסי· דרבי יוסי א׳ בעל הבית שתרם את המעשרות מה
שעשה עשוי· רבי יוחנן בשם רבי ינ׳ ישראל שאמ׳ לבן לוי כור
מעשר יש לך בידי והלך את דמו חושש לתרומ׳ מעשר שבו
כהדא אילופיסה יהב לר״ש בר אבא מעשר· א״ל מתוקן הוא·
אתא שאל לרבי יוחנן· א״ל אילופוסה אחוה נאמן הוא· דרבי
איסא בעא קומי דר׳ יוחנן כמה כר׳ יוסי דרבי יוסי אמר בעל
הבית שתרם את המעשרות מה שעשה עשוי· א״ל אין ׳כבליה
קמת עליה: הלכה ב׳· למי נצרכה לרבי יוסי היידין רבי יוסי
ההיא דתנינן תמן °הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא· רבי
יוסי אומר לא יצא· אמר רב מתנה דרבי יוסי היא· אמר רבי
יוסי הוינן סברין מימר מה פליגין ר׳ יוסי ורבנין בשמ׳ דכתי׳ בה
שמע הא שאר כל המצות לא· מן מה דאמר רב מתנה דרבי
יוסי הדא אמר׳ היא שמע היא שאר מצות שבתורה· מה טעמא
דרבי יוסי ׳והאזנת למצותיו ושמרת כל חוקיו· שמע לאזנך מה
שפיך מדבר· אמר רב חסדא לית כאן חרש אשגר׳ לשון· הוי
מתניתא אמר רבי יוסי מסתברא יודי רב חסדא בתרומות דהיא
דר׳ יוסי· אמר רבי ׳בי רבי בון על כורחך איתמר דהיא דרבי
יוסי דתנינן חמישתי קדמיתא ולא תנינתה עמהון· ואין משום
שאין תרומתו תרומה והתנינן חמישתי אחרייתא ולא תנינתה
עמהון הרי סופך טימ׳ דרבי יוסי הוא ״תמן תנינן הכל חייבין
בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן· חבריא בשם ר׳ לעור למען
ישמעו ולמען ילמדון עד כדון מדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר·
רבי הילא בשם רבי לעור למען ילמדון ולמען ילמדון· אמר רבי
יונה הדא אמרה דלית כללי׳ דרבי כללין דתנינ׳ חרש המדבר
ואינו שומע לא יתרום וסברינן מימר שומע ואינו מדבר חרש·
מדבר ואינו שומע חרש· ״התנינן חרש שחלץ והחרשת שחלצה
והחולצ׳ לקטן חליצתה פסולה· ואמר רבי יוחנן בשאינן יכולין
לומר ואמר ואמרה ותנינן חרש שדיברו חכמים בכל מקום שאינו
לא שומע ולא מדבר· הדא מסייעא לרבי יונה דרבי יונה אמר הדא
אמרה דלית כללוי דרבי כללין: הלכה ג׳· ׳תני בשם רבי מאיר
לעולם אין תרומתו תרומה עד שיביא שתי שערות· רבי אבא בר
כהנא בשם רבנין ונחשב לכם תרומתכם את שכתוב בו מחשבה
תורם· ואת שאין כתוב בו מחשבה אינו תורם התיבון הרי גוי
שאין כתיב בו מחשבה ותורם· רבי יודה בשם רבי הילא ולא
תשאו עליו חטא את שהוא בנשיא׳ עון תורם ואת שאינו בנשיאות
עון אינו תורם· התיבון הרי גוי אינו בנשיאות עון ותורם· ותני
רבי הושעיה נוים אין להן מחשבה· תמן להכשיר וכאן לתרומה·
רבי אחא רבי חיננא בשם רב כהנא כדברי מי שהוא אומר אינו
תורם אינו מקדיש ולמה לא אמר כדברי מי שהוא אומ׳ תורם
מקדיש· בנין דרבי יודה דרבי יודה אמר תורם ואינו מקדיש· ורבי
יוחנן אמ׳ אפילו כמה דמר אינו תורם מקדיש ומהו מקדיש שלה
שלמים· לדביא חטאת חלב אינו יכול שאין לו חטאת ״אינו חלב
חטאת דם אינו יכול שאין לו חטאת דם· מהו שיביא קרבן זיבה
וקרבן צרעת מאחר שהוא חובה אינו מביא או מאחר שהוא
מטמא בהן מביא ״פשיטא לך שהוא מביא מהו שיעשה כהן שליח
מאחר שהוא מטמא בהן הוא נעשה כהן שליח או מאחר שאינו
נעשה שליח לכל הדברים אינו נעשה כהן שליח· התיב ר׳ יוחן
הרי יש לו טבל דבר תורה אינו פוטר טיבלו דבר תורה· וכאן
אע״פ שהוא מטמא בהן אינו נעשה שליח· מהו שיביא ביכורים
כרבי יודה דו אמר הוקשו לקדשי הגבול· אינו מביא כרבנין דו אמרין
הוקשו לקדשי מקדש׳ מביא מהו שיביא חגיגה מאחר שהוא חובה
אינו מביא או מאחר שהוא משניהו לשם שלמים מביא· מהו להביא
פסח מאחר שהוא חובה לא יביא·או מאחר דאמר ר״ש בן לקיש בשם
ר׳ יודן נשיא מביא אדם פסח בשאר ימות השנה ומשנהו לשם שלמי׳
מביא· מהו שיביא מעשר בהמ׳ ואין יסבור ר׳ מאיר מכל מעשרותיכ׳
הוקשו מעשרות זה לזה כשם שהוא מביא מעשר דגן כך הוא מביא מעשר
בהמה מהו לעשות תמורה אין סבר ר״מ הוקשו כל המעשרות זה לזה
כשם שמביא מעשר דגן כך מביא מעש׳ בהמה, כשם שהוא מביא
מעשר בהמה כך אינו עושה תמורה· ויסבור כר״ש דר״ש אמ׳ מעשר
בהמה לימד על כל הקדשים לתמורה· ״או כשם שהוא מביא מעשר
דגן כך הוא מביא מעשר בהמה כשם שמביא מעשר בהמה כך אינו
עושה תמור׳ כשם שאין ממיר בו כך אינו מימר בכל הקדשים· מה
הוא שיהא חייבין על קדשי׳ מבחוץ כהנא אמר אין חייבין על קדשי׳
מבחוץ· ר׳ יוחנן ור״ש בן לקי׳ אמר׳ חייבין· והדא דכהנא פליגא· דר׳

יודה פוטר טיבלו דבר תורה· ותימר אבן כמאן דאמר מאיליהן קיבלו
עליהן את המעשרות: הלכה ד׳· תמן תנינן אין תורמין מדבר
שנגמר׳ מלאכתו על דבר שלא נגמר׳ מלאכתו ובא את אמר הכין
ר׳ אילא בשם רבי יוחנן מפני גזל השבט· מהו מפני גזל השבט· א״ר
חנניה מפני הטורח הנע עצמך שהיתה שעה של אורז נוחה
רוח הוא לאדם להיו׳ כותש כל שהוא· חנע עצמך שהיתה שבליי׳
עד כאן קשן· רבי תינא רבי מנא לא אמר כן אלא שהוא
מבקש לתרום לפי שמן ואינו תורם אלא לפי זתים· חנע עצמך
שתרם לפי שמן· כדון עבד כן זמן חורן לא עבד כן· ולא עוד
אלא חבריה חמי ליה ואומ׳ זה מתכוין לרבות ואני איני מתכוין
לרבות· חזקיה אמר לא אמרו אלא זיתים על השמן וענבים על
היין הא שאר כל הדברים לא· אמר רבי יוחנן לא שנייא היא
אלא זיתים על השמן וענבים על היין הא שאר כל הדברים
חבריא בשם רבי יוחנן ואפילו על אחר· רבי חנניה רבי אימי
בשם רבי יוחנן דברי בית שמאי נעשה כאוסר הרי זו תרומה
עליה ועל שלמטן· רבי חנניה סבר מימר כמינו· א״ל רבי זעירא
לא תקבל עליך כן· מכיון שאמר הרי זו נפטר מה שבידו והשאר
חולין וחולין פוטרין את הטבל· אמר רבי חנניה בריה דרבי הלל
כאחת מכיון שא׳ הרי זו נפטר מה שבידו ונפטר מה שלמטן·
אמר רבי תנינה נראין הדברים בתרומה גדולה שהיא צריכה
לתרום מן המוקף· אבל בתרומת מעשר צריכה שתהא מצומצמת
במידה במשקל ובמנין· ״תנינן תמן אין תורמין מן הטמא על
הטהור· תני בשם רבי יוסי ואם תורם מן הטמא על הטהור·
בין בשוגג בין במזיד מה שעשה עשוי· מה אמר רבי יוסי הכא
ומה אין תמן שכולו הפסד לכהנים את א׳ מה שעשה עשוי
הכא דאין כולו הפסד לכהנים לא כל שכן· אשכח תני בשם ר׳
יוסי אין תורמין זתים על השמן ולא ענבים על היין ואם תרם
בית שמאי אומרים תרומ׳ עצמן כהן· ובית הלל אומרי׳ אין תרומתן
תרומ׳· מחלפה דרבי יוסי· תמן הוא אמר מה שעשה עשוי· וכא
הוא אמר אין תרומתן תרומה· תמן טומאה אינה מצויה ואין בני
אדם טועין לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה· אבל זתים על
השמן וענבים על היין מצוין הן· ואם אמר כן אף הוא סבר
מימר שמותר לתרום זתים על השמן וענבים על היין: הלכה ה׳·
ר׳ יוחנן בשם רבי ינאי זה אחד משלשה מקריות שחוזרין בתורה
ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך· ממה שיש לך ואין לו את
חייב ליתן לו· יצא הבקר שידך וידו שוין בו הוא לקט היא שכחה
היא פיאה היא הבקר ולא כבר תנייה הן כולהון· כן היא מתניתא
ולא מפירות שהביאו שליש על פירות שלא הביאו שליש ואם תרם
תרומתו תרומה· על דעתיה דחזקיה במחלוקת· על דעתיה דרבי
יוחנן דברי הכל: הלכה ו׳· יש מהן מפני ברכה ויש
מהן מפני שאין יכולין ·לתרום מן המובחר· °האילם
והערום ובעל קרי מפני ברכה הסומא והשוט׳ והשיכור שאין
יכולין לתרום מן המובחר· ״אבא בר רב הונא אמר שתוי אל
יתפלל ואם התפלל תפילתו תחנונים· שיכור אל יתפלל ואם התפלל
תפילתו גדופין· אי זהו שתוי כל ששתה רביעית שיכור ששתה
יותר· תמן אמר כל שאינו יכול לדבר לפני המלך· רבי זעירא
בעא קומי רבי אסי שיכור מהו שיברך· א״ל ואכלת ושבעת
וברכת ואפילו מדומדם לא צורכא דלא· מהו שיקרא שמע אמר
אבא בר אבין חד חסיד שאל לאליה זכור לטוב ערום מהו
שיקרא שמע· א״ל ולא יראה בך ערות דבר ערות דיבור· תני
חזקיה בין לקרות בין לברך: הלכה ז׳· ׳תמן תנינן הטוחה משוב׳
והמודד משוב׳ הימנו והשוקל משובח משלשתן· ובא את א׳ כן·
אמר רבי יהושע בן לוי כאן בתרומה גדולה כאן בתרום°מעשר·
ותני כן ״אלעזר בן גימל אומר מניין שאין תורמין לא במידה ולא
במשקל ולא במניין תלמוד לומ׳ ונחשב לכם תרומתכם· במחשבה את
תורם ואין את תורם במידה במשקל ובמניין מה תרומה גדולה
במחשבה אף תרומת מעשר במחשבה· ותתנינן אבל תורם הוא את
המדוד ואת השקול ואת המנוי· א״ר לעזר כיני מתניתא מודד אדם
את טיבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במידה· שוקל
אדם טיבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא ישקלנו במשקל מונה
הוא אדם טיבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במניין:
הלכה ח׳· תמן תנינן אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר
שלא נגמרה מלאכתו והכא את אמר הכן· רבי חילא בשם ר׳ יוחנן
מפני נודר מי חטאת שלא יהו מי חטאת בטילין· מי חמור גזל השבט
או נודר מי חטאת נישמעינה מן הדא זיתין על הזיתין והוא עתיד
לכותשן ענבים על ענבים והוא עתיד לדורכן תרומה ויחזור ויתרו׳·
הרי יש כאן גזל השבט ונדר מי חטאת· ותני עלה תרומה ויתרום הדא
אמרה שנודר מי חטאת חמיר מגזל השבט· מה א״ר יוסי הכא ומה
אין ר׳ מאיר דמיקל בגזל השבט ומחמיר בנדר מי חטאת· רבי יוסי
דמחמיר בגזל השבט לא כל שכן דו מחמר בנדר מי חטאת· אשכח
״תני בשם ר׳ יוסי אין תורמין זיתים על השמן ולא ענבים על היין
ואם תרם תרומתו תרומה ואין צריך לתרום דברי ר׳ מאיר· ר׳
יוסי אומר בית שמאי אומרי׳ תורמין ובית הלל אומרי׳ אין תורמין
הבל מודין שאם תרם שאינו צריך לתרום שנייה הוי רעיון ר׳ מאיר
מיקל בגזל השבט ומחמיר בנדר מי חטאת· ר׳ יוסי מחמ׳ בגזל
השבט ומיקל בנודר מי חטא׳· ׳תמן תנינן ר׳ יוסי אומ׳ ששה דברים

הלכה ב׳: למי נצרכה כו׳· כל הסוגיא פירשתי לעיל בברכות ע״ש:
הלכה ג׳: את שכתו׳ בו כו׳. הסוגיא מבוארת בר״ש על המשניות:
הלכה ד׳: תמן תנינן כו׳. פי׳ דהכי פריך דהא׳ תנן דאין תורמין מדבר שנגמרה כו׳ כגון משמן דין על זיתים וענבים ולא מזיתים וענבים על יין ושמן וקתני בסיפא שאם תרמו תרומתן תרומה והכא אמרו ב״ה אין תרומתו תרומה ומשני מפני גזל השבט. כתב׳ דה״פ שהוא גזל הכהנים מפני שצריכין לטרוח יותר כמפרש ואזיל: מבקש לתרום לפיכו׳. כלומר כשתורם הזיתי׳ על השמן אם ד׳ סאין זיתים עולין כאתיים שמן היה לו לתרום ד׳ סאין על ל״ת סאין והא׳ לא עשה כן אלא הפריש עליהן אלא ג׳ סאין. ופריך הנ׳ עצמך כו׳. ומשני כדון עבד כן, כו׳. פי׳ גזירה דלמא לא יעשה כן פעם אחרת ועל זאת הק׳ הר״ש מסתני׳ דלקמן והרבה להשיב והמעיין יעיין שם כל הצורך: הלכה ה׳: ולא כבר כו׳. פי׳ אסיפא כריך דקתני ולא מן הפטור על החיוב ומשני כן היא מתניתא כו׳: הלכה ז׳· ובא את אמר כו׳. פי׳ והכא את אומר אין תורמין לא במידה כו׳. ומשני כאן כו׳. פי׳ הך דאין תורמין איירי בתרומה גדולה דכ״ע שלותה מאומד והאי דהטובה משובח כו׳· בתרומת מעשר איירי והר״ש האריך בזה ע״ש:

מראה מקום והגהות
א רמ״פ גרס ולא.
ב רמ״פ לא גרס די.
ג פ״ג משנה ז׳.
ד רמ״פ גרס כבליה.
ה ברכות פ״ב ה״ג.
ו לעיל ברכות ד׳: עיי׳ בבלי ברכות ט״ו.
ז רמ״פ לא גרס ני.
ח חגיגה פ״א משנה א׳ יעיין ירושלמי חגיגה ע״ה: וירושלמי יבמות י״ב:
ט יבמות פי״ב ה״ד.
י ירושלמי יבמות י״ג: ועי״ש הגי׳.
יא תיבת אינו נראה מיותר.
יב בירושלמי יבמות שם איתא כותי במקום.
יג ע״ש הגי׳.
יד פ״ב משנה ג׳.
טו עיי׳ תוספת׳ תרומות פ״ג.
טז בבלי עירובין פ״ג ס״ד.
יז פ״ב משנה ו׳.
יח עי׳ היטב בבלי ברכות י״ג:
יט עיין תוספתא תרומות פ״ג.
כ עדיות פ״א מ״ב.

מסכת תרומות

פרק ראשון

א חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה. החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו. נכרי שתרם את של ישראל אפי' ברשו' אין תרומתן תרומה: **ב'** חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה. חרש שדיברו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר:/ **ג'** קטן שלא הביא שתי שערות. רבי יהודה אומר תרומתו תרומה./ ר' יוסי אומ' אם עד שלא בא לעונת נדרי' אין תרומתו תרומ'. ומשבא לעונ' נדרים תרומתו תרומה: **ד'** אין תורמין זתים על השמן ולא ענבים על היין ואם תרמו ב"ש אומרי' תרומה עצמן בהן. ובית הלל אומרי' אין תרומתו תרומה: **ה'** אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה ומן ההבקר ולא ממעש' ראשון שניטלה תרומתו ולא מעשר שני והקדש שניפדו ולא מן החייב על הפטור ולא מן הפטו' על החייב ולא מן התלו' על המחובר ולא מן המחובר על התלוש ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ולא מפירו' הארץ על פירו' חוצה לארץ ומפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ואם תרמו אין תרומתן תרומה: **ו'** חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה. האלם והשיכור והערום והסומ' ובעל קרי לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה: **ז'** אין תורמין לא במידה ולא במשקל ולא במניין אבל תורם הוא את המחוד ואת השקול ואת המנוי. אין תורמי' בסל ובקופה שהן של מידה. אבל תורם הוא בהן חציין או שלישן. לא יתרו' בסאה חציי שחצייה מידה: **ח'** אין תורמין שמן על זיתים הנכתשין ולא יין על ענבים הנדרכו'. ואם תרם תרומה ייחזור ויתרום הראשונה מדמעת בפני עצמה וחייבין עליה חומש אבל לא שנייה: **ט'** ותורמין שמן על זיתים הנכבשין ויין על ענבים לעשותן צימוקין. מי שתרם שמן על זיתים לאכילה וזיתים על זיתים לאכילה ויין על ענבים לאכיל' וענבים על ענבים לאכילה ונמלך לדורכן אינו צריך לתרום: **י'** אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמר' מלאכתו על דבר שנגמר' מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ואם תרמו תרומתן תרומ':

סליק פירקא

הלכה א חמשה לא יתרומו כו'. ר' שמו' בר נחמן שמע לכולהון מן הדא ודבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. פרט לגוי. מאת כל איש פרט לקטן. אשר ידבנו לבו פרט לחרי' ולשוטה. ואת התרומה אשר תקחו מאתם פרט לתורם את שאינו שלו. ויוכית מעשה שלהן על מחשבתן דתנינן "תמן העלו חרש שוטה וקטן אע"פ שחישב שירד עליהן הטל אינן בכי יותן מפני שיש בהן מעשה ואין בהן מחשבה ואי זהו מעשה שלהן. רבי חונא אמר כתפוש בהן בטל. ותנינן "תמן הורידה חרש שוטה וקטן. אע"פ שחשב שידחו רגליה אין בכי יותן שיש להן מעשה ואין להן מחשבה. ואי זהו מעשה שלהן. א"ר חונא כמשפשף בהן במים. ואמר אף הכא ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתם. ר' שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן. ר' זעירא בשם רבנין ונחשב לכם תרומתכם את שכתוב בו מחשבה. אין מעשה שלו מוכית על מחשבתו. ואת שאין כתוב בו מחשבה מעש' שלו מוכית על מחשבתו. וכאן הואיל וכתוב בו מחשבה. אין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו. א"ר יוסי קשיתה קומי שמו' הרי גיטין הרי אין כתוב בהן מחשב'. ואין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו "דתנינן הכל כשירין לכתוב את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן. "א"ר הונא והוא שיהא פיקח עומד על גביו. רבי יוחנן בעי והוינו וכתב לה לשמה. חזר רבי יוסי ואמר תמן זה כותב וזה מגרש. ברם הכא הוא חושב והוא תורם. ר' יעקב בר אחא אמר הא אילו כתב הוא ונירש הוא גט הוא. ברם הכא הוא חושב והוא תורם. ר' יעקב בר אחא רבי חייה בשם ר' יוחנן חלוקין על השונה הזה מהו מהן אתאי דר' יוחנן דתרומות. כרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דקידושין. ודר' יוחנן בגיטין כרבנין דקידושין "דתנן חרש שוט' וקטן שקידשו אין קידושיהן קידושין. "ר' ישמעו' בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר בינן לבין עצמן אין קידושיהן קידושין. בינן לבין אחרים קידושיהן קידושין. תני חרש שתרם אין תרומתו תרומ'. אמר רבן שמעון בן גמליאל כמה דברים אמורי' כשהיה חרש מתחילתו. אבל אם היה פיקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו שומע ואינו מדבר הרי הוא כפיקח. ר' יעקב בר אחא ר' חייה בשם ר' יוחנן חלוקין על השונה היה אמרין והא "מתניתין פליגא נתחרש הוא או נשטה אינו מוציא עלמית. ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידיו. קיימנה כשאינו יודע לכתוב. מותיב ר' בא בר ממל והא מתניתי' פליגא והרי "שכתב כתב ידיו או שאמר לסופר כתו' ולעדים חתומו אע"פ שכתבו וחתמו ונתנו לו וחזר ונתנו לה אינו גט. א"ר יוסה אמר סופה ולית היא פליגא אינו גט עד שישמעו את קולו. שאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו לא סוף דבר עד שישמעו את קולו. אלא אפי' הרכין בראשו את אמר לית כאן ואף הכא לית כאן. א"ר מנא אית כאן היא שמיעת הקול היא הרכנת ראש. רבי עזרא בעא קומי ר' מנא כמה דתימ' עד שרכין בראשו ג' פעמי' ודכוותה עד שישמעו קולו ג' פעמים. א"ל לשמיעת הקול פעם אחת. להרכנת הראש שלשה פעמים. א"ר יודן תמן באומ' כך וכך עשיתי הכא באומר כך וכך עשו. רבי בנימן בר לוי בעי אם יש בו דעת לשעבר יש בו דעת להבא אם אין בו דעת לשעבר אין בו דעת להבא. א"ר אבודימי בחרש אנן קיימין ואין שליחות לחרש. א"ר יוסי בי ר' בון בבריא אנן קיימין. ולמה אינו גט אני אומר מתעסק היה בשטרותיו. ותני כן במה דברי' אמורי' בזמן [illegible] מתוך בוריו. אבל אם נשתתק מחמת חוליו דיין פעם אחת. מאן תנא חרש דלא כרבי יודה דתני 'אמר ר' יודה מעשה בבניו של ר' יוחנן בן גודגדא שהיו כולן חרשין והיו כל הטהרו' שבירושלם נעשין על גביהן. א"ל מפני שהטהרות אינן צריכות מחשבה ונעשות על גבי חרש שוטה וקטן. אבל תרומה ומעשרות צריכות מחשבה ואינן נפסלות כרוח הדעת. ר' יוסי בשם ר' לא אין כתוב כהן מחשבה שמירה כתוב בהן. "סימני שוטה היוצא בלילה והלן בבית הקברות והמקרע את כסותו והמאבד מה שנותנין לו. א"ר הונא והוא [illegible] טולהן בו דלא כן אני אומר היוצא בלילה קטרוכוס הלן בבית הקברות מקטיר לשדים. המקרע את כסותו טליקום. והמאבד מה שנותנין לו קורדייקוס. רבי יוחנן אמר אפילו אחת מהן. א"ר בון מסתברא מה דא"ר יוחנן אפי' אחת מהן כלבד במאב' מה שנותנין לו אפי' שוטה שבשוטי' אין מאבד כל מה שנותנין לו. קונדיקוס קורדייקוס אין בו אחת מכל אילו מהו קורדייקוס א"ר יוסי המים. אתא עובדא קומי ר' יוסי בחד טרסיי דהוון יהבין ליה סימוק נו אבום והוא לעי אבום גו סימוק והוא לעי אמר דין הוא קורדייקוס שאמרו חכמים. פעמים שוטה פעמים חלום הרי הוא כפיקח לכל דבר בשעה שהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו. ובשעה שהוא חלום הרי הוא כפיקח לכל דבר. אתא עובדא קומי שמואל אמר כד דו חלום יתן גט. וישאול כר' שמעון בן לקיש. דר"ש בן לקיש אמר לכששתפה דו כה דשמואל. מן דר"ש בן לקיש דהוא אמר כד דו חלום יתן גט ותחלימיני והחייני. מאן תאני קטן דלא כר' יודה "דתנן קטן שהגיעו אביו במקשה והיה תורם ואביו מוכר על ידיו תרומתו תרומה. לא הוא שתורם אלא אביו הוא שאימן על ידו בא אביו ואמן על ידו למפרע נעשית תרומה או מיכן ולבא. א"ר שמי נישמעינה מן הדא "הרי שבא בעל הבית ומצאו עומד בתוך שלו אומר לו לקוט לך מן היפים האילו אם היו יפים אינו חושש משום גזל ואם לאו חושש משום גזל. ואם היה לוקט ונותן לו בין כך ובין כך אינו חושש משו' גזל. אית לך מימר למפרע נעשית תרומ' לא מיכן ולבא. ואוף הכא מיכן ולבא נעשית תרומ'. "אתם פרט לשותפין אתם פרט לאפיטרופין אתם פרט לתורם את שאינו שלו. אתם ולא שותפין. "והתנן שותפין שתרמו זה אחר זה. לא כאן לתרומ' גדולה כאן לתרומ' מעשר. כלום למדו לתרומה גדולה לא מתרומת מעשר. לא כאן להלכה כאן למעשר. אתם ולא אפיטרופי'. "והתנינן יתומין שסמכו אצל בעל הבית או שמינ' להן אביהן אפיטרופין חייבין לעש' פירותיהן חבריא אמרין כאן באפיטרופוס לעולם. כאן באפיטרופוס לשעה. ר' יוסי בעי אם באפיטרופוס לעולם. כהדא דתני מוכר מטלטלין זהן אבל לא קרקעות. אלא כאן ביתום גדול כאן ביתום קטן. אתם פרט לתורם את שאינו שלו. מה את עביד ליה כתור' את שאינו שלו או כתורם את של חבירו. נישמעינה מן הדא הבקיר כריו ומירחו וחזר וזכה בו אין תעבדיני כתורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה. ואין תעבדיני' כתורם את של חבירו תרומתו תרומה. נישמעינה מן הדא "גנב תרומת הקדש ואכלה "שלו משלם שני חומשין וקרן שאין בהקדש תשלומי כפל. מגו תורם לא נזכר הרי הוא תורם את שאינו שלו ואת אמר תרומתו תרומה. הוי לית טעמא דלא כתורם את של חבירו או נאמר מאן הוא תורם בר לוי שהקדי' תרומה. והתני רבי הושעיא אחד המקדיש טיבלו. ואחד המקדי' תרומתו. אמר רבי אידי ניזכר כמאן דאינון בעלין. הלא כרבי יוסי. דרבי יוסי אמר הוא הגזבר הוא אחד. רבי זעירא רבי אחא רבי יוסא רבי יוחנן בשם רבי ינאי "אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית. אתם עושין שליח. ואין הגוי עושה שליח. רבי יוסי סבר מימר אין גוי עושה שליח כגוי אחר תבירו הוא בישראל עשה. א"ל רבי זעירא מניה

פירוש

חמשה לא יתרומו כו': פרט לחרש ולשוטה. פי' דידכו פשטא שאין בו דעת לנדב: מתוך בוריו וכו'. פי' מתוך בריו של פרותיו: מאן תנא חרש וכו'. נוסחת המוגיה האריך הר"ש בפי' המשניות אשר לו והפלא קלרה שהשתרע יעויין שם: קטרוכוס. לקמן בגיטין איתא קיניטרופוס פי' בגהלה וניעקוס: סימוק גו אבום כו'. פי' אדום תוך שחור וקיני דמוחות הן ואין אנו בקיאין בהן ובבבלי פ' הגיזקין האריך בהם בגמ' מותק ט' ע"ב: והתנן שותפין שתרמו כו'. פי' ופגרו עם חכמים תרומת הראשון תרומ' אבל לא פריך פר' עקיבא דפס' התם תרומת שניהן תרומה - דלר"ע כיוח דלא קדש' אלא כל אחד לפי חלקו אבל עדברי חכמים קשה דהכא מפרינן אתם פרט לשותפין והתם פשטא דתרומ' הראשון תרומ' על הכל: ומשני אלא כאן כו'. ופריך כלום למדו כו' כלומר וא"כ אין לחלק במה. ומשני אלא כאן להלכה כו'. פי' דיעבד תרומתו תרומה דשותפין לא קפדי אהדדי ומסתב כאילו מדעת חבירו אבל לכתחיל' לא יתרו' גזירה אטו דלא קפי' אטו אתא דקפידי: חבריא אמרין. שנוי הוא. פי' דהכא איירי באפטרופוס לשע' הא דקטמינן אקל' דאתם ומתניתין דהתם באפטרופוס לעולם ופריך אם באפטרופו' לעולם איירי מתניתין דגיטין א"כ הייט דתני מוכר כו'. ומי באפטרופוס לעולם איירי אפילו קרקעות ימכור למזונות אלהם: רבי יוסי כו'. המוגיה מנוארת נר"ש נפ"ג דדמאי ע"ש:

מראה מקום והגהות

א תוספתא פכ"ו רין פ"ג.
ב סנהדרין פ"ג הלכה ה'.
ג גיטין פ"ב הלכה ה'.
ד שם דף מ"ד ובבלי ב"ב.
ה פרה פ"ה משנ' ד'.
ו תוספתא פרה פ"ה.
ז תוספת' תרומ' פ"א ילקמן גטין פ"ח.
ח בבלי גיטין ע"א:
ט לקמן גיטין פ"ח:
י עיין חגיגה בבלי ג'. תוספתא תרומות פ"א.
יא לקמן גיטין פ"ח: ובבלי חגיגה ג':
יב תוספתא תרומות פ"א עיי"ש הגירסא.
יג תוספת' תרומו' פ"א בבלי ב"מ ב"ב.
יד לקמן גיטין פ"ז.
טו פ"ו משנה ג'.
טז משנה גיטין פ"ה.
יז עיי' היטב תוספתא תרומו' פ"ו.
יח נ"א לא גרס אלו.
יט בבלי קידושין מ"א:

פירוש

גזרי דינים. פי' כגון
תובע מקניו ונפר לו
ונתחייב בבי' דין ונתנו
לו פסק דין ולפי שאי'
דאפר נחר הכי פלוה
שהיא כשמי' בפרני'
כו'. נריך לפרש דהלפי
גזרי דייני' הייט כתנו'.
א"כ נריך לחלק בין
כתנו מסקדין ננא
כתנה פרש לפ"שם כו'.
היינו נל"שנא דפי'
שבועות הדייני' דאפר
אע"פ דאינו שה אלא
אלג אינו משמט משום
דילפינן שולך תהיה
לדקה דהמלוה קונה
את המשכן והשונים
בבבלי פי' השולח וגם
עמייני פרוזבול שם
פגולרים: הלכה ה':
מודע כחו כו'. פי'
שהפרוזבול אינו מועיל
אלא למלוות שלפניו
אבל מלות הבאים
לאחריו משמטות כאלא
דקפסיד במה שהקדים
זמנו אבל פרוזבול
המאוחר פסול שמרויח
מה שלא כדין לפי
שעבה אותן הלוואות
שבינו בנתיים: פסולין
ממש כו'. לקמן אבאר
הסוגיא: הלכה ח:
הדא אמרה וכו'. פי'
ואת אומרת דלריך
לומר הגולה רולה אני
לקדש שאדם השונה
מסכתא אחד והוא הולך
למקום שמכבדין אותו
בשביל שחיים נריך לומר
להם מסכת א' אני יודע
וכל הצורך אבאר לקמן
כאשר לייכתי לך. סליק
פרקא. וסליקא לה
מסכת שביעית:

אמר רשב"י בן היינו נוהגין ביבנה· והתני קידשוהו בראשון ובשני·
רבי זעירא בשם רב חסדא אותה השנה נתקלקלה מה בין
הראשון ומה בין השני· רבי בון בשם רב שנה ראשונה ושנה
שנייה· והתני יום הראשון יום השני קידשוהו קודם לזמנו או אחר
עיבורו יום אחד יכול יהא מעובר· ת"ל אותם אתם אלה הם
מועדי לפני זמנו אין אלה מועדי לפני זמנו עשרים ותשעה יום
לאחר עיבורו שלשים ושנים יום· ומניין שמעברין את השני על
הגליות שיצאו ועדיין לא הגיעו· ת"ל בני ישראל מועדי עשה את
המועדות שיעשו אותן כל ישראל· א"ר שמואל בר נחמן· והן
שרגיעו לנהר פרת· רבי יעקב בר אחא ר' אימי בשם ר' יהודה
בר פזי קידשוהו ואח"כ נמצאו העדים זוממין הרי זה מקודש· קם
רבי יוסה עם ר' יהודה בן פזי· א"ל את שמע' מן אבוך הדא
מילתא א"ל כן· ר' אבא אמר בשם ר' יוחנן אין מדקדקין בעדי החדש·
א"ר לעזר דר' יהודה היא וראוי לתובעו בראש השנה· ר' בא בר
ממל עמרם רב מתנ' בשם רב המלו' את חבירו על מנת שלא
לתובעו שביעית משמטתו והתני השוחט את הפרה וחילקה בראש
השנה· וא"ר לעזר דרבי יהודה היא וראוי הוא לתובעו בראש השנה·
כיי דא"ר בא בשם ר' זעירא מכיון שהוא ראוי לתובעו כמי שהוא
ראוי להאמינו ומכיון שהוא ראוי להאמינו כמי שהוא ראוי ליתן
לו מעות· וכאן הואיל והוא ראוי ליתן לו ולא נתן נעשית ראשונה
מלוה· ר' יוסי בי ר' בון בשם רב המלוה את חבירו על מנת
שלא תשמטינו שביעית אין השביעי' משמטתו והתנינן בין נותנין
מיכן ועד שלשי' יום ובין נותנין מיכן ועד עשר שנים· ויש י' שנים
בלא שמיטה· א"ר הונא אתפלגון רב נחמן בר יעקב ורב ששת
חד אמר כמלוה על המשכון· וחרנה אמר ככותב לו פרוזבול· תני
שלשים יום לא איתיי· מהו שלשים יום לא איתיי שמואל אמר
במלוה את חבירו סתם שאינו רשאי לתובעו עד שלשים יום ש'
רב יהודה ואמר טעמא קרב' שנת השבע שנת השמיטה לא היא
שנת שבע ולא היא שנת השמיטה· מה ת"ל קרבה שנת השבע
שנת השמיטה· שלא תאמר כל שלשים יום אינו רשאי לתובעו·
לאחר שלשים יום בהשמט כספים והוא לא יגביהנו לפום כן צריך
מימר קרב' שנת השבע שנת השמיטה· לא כן א"ר בא בר ממל
עמרם רב מתנה בשם רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו
השביעית משמטתו· אשכח תני ר' ישמעאל קרבה שנת השבע
שנת השמיטה לא היא שנת השבע שנת השמיטה· ומה ת"ל קרבה
שנת השבע שנת השמיטה שלא תאמר כל שש שנים שדהו לפני
כרמו לפני ולאחר שש שנים בהשמט כספים והוא לא יגביהנו
לפום כן צריך מימר קרב' שנת השבע שנת השמיטה·
האונס והמפתה והמוציא שם רע· ר' יהודה אמר רב דר' מאיר
היא דר' מאיר אמר כמלוה הדבר תלוי· וכל מעשה ב"ד אילו
גזירי דינין· פשטא דא מילתא מלוה שהוא נעשית כפרני' אינה
משמטת· כפרנית שהוא נעשית מלוה משמטת· ר' ירמיה בעי אם
למידת הדין כן לא צורכה ולא מלוה שהוא נעשי' מלוה טבה
כבינונית· המלוה על המשכון שמו' אמר אפי' על המחט· ואשר
יהיה לך את אחיך תשמט ידיך· פרט למה שיש לאחיך תחת
ידיך. ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידיך ולא המוסר שטרותיו
לבית דין: הלכה ג· מיכן סמכו לפרוזבו' שהוא מן התורה. ופרוזבול
דבר תורה· כשהתקין הלל סמכוהו לדבר תורה· א"ר חונה קשייתה
קומי ר' יעקב בר אחא כמאן דאמר מעשרות מדבר תורה· והלל
מתקן על דבר תורה· א"ר יוסי וכי משעה שגלו ישראל לבבל
לא נפטרו מן המצות התלויות בארץ והשמט כספים נוהג בין בארץ
בין בחוצה לארץ דבר תורה חזר ר' יוסי ואמר וזה דבר השמיטה
שמוט בשעה שהשמיטה נוהגת דבר תורה השמט כספים נוהג
בין בארץ בין בחוצה לארץ דבר תורה ובשעה שהשמיטה נוהגת
מדבריהן השמט כספים נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ מדבריהם·
תמן אמרין אפי' כמאן דאמר מעשרות דבר תורה מודה בשמיטה
שהיא מדבריהן· דתני וזה דבר השמיט' שמוט· ר' אומר שני
שמיטין הללו שמיטה ויובל בשעה שהיובל נוהג שמיטה נוהגת
דבר תורה· פסקו יובילות שמיטה נוהגת מדבריהן· אימתי פסקו
היובילות ישביה· בזמן שיושביה עליה לא בזמן שגלו מתוכה·
היו עליה אבל היו מעורבבין שבט יהודה בבנימן ושבט בנימין
ביהודה יכול יהו היובלות נוהגין· ת"ל יושביה לכל יושביה נמצאת
אומר כיון שגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט המנשה בטלו
היובלות: הלכה ד· ר' חזקיה בשם: רבי ירמיה ואפי' נתנין בחומי·
ר' בא בשם רבנין חתמן שלשה שדנו ומת אחד מהן חותמין כשנים
ואמר אע"פ שחתמנו בשנים דננו בשלשה· א"ר חגיי מתניתין אמר
כן והדיינין חותמין מלמטה או העדים ולמידין מידת הדין מפרוזבול·

אשכחתני הוא מידת הדין למד מפרוזבול אין לו קרקע ולהייבין לו
קרקע כותבין לו פרוזבול היך עבידא ראובן חייב לשמעון ולוי חייב
לראובן· ראובן אין לו קרקע ולוי יש לו· קרקע כותבין לשמעון על
נכסיו של לוי: הלכה ה· פרוזבול המוקדם כשר· מפני שהו' מודע
כחו והמאוחר פסול מפני שמייפה כחו· שטרי חוב המוקדמין
פסולין מפני שמייפ' כחו והמאוחרין כשרין מפני שהוא מורע כוחו·
מי מידע שמעון בר בא בשם רבי יוחנן החתומין בשטר לא כן
אמר ר"ש בן לקי' עשו דברי החתומין כמי שנחקרה עדותן בבי'
דין· תמן אותן כשאמרו לא תחתמו כל עיקר· ברם הכא אמרי
על זה חתמו ולא חתמנו על זה· ר' יוחנן אמר פסולין ממש·
ר"ש בן לקיש אמר אינו מונה אלא משעת הכתב· והתני פרוזבול
בין מוקדם בין מאוחר כשר ואיני מונה אלא משעת הכתב אם
אומר את כן כשטרות מה בין פרוזבול מה בין שטר· שטר שזמנו
כתוב בשבת או בעשרה בתשרי· רבי יודה מכשיר ור' יוסי פוסל·
אמר לו ר' יודה מעשה בא לפניך מציפורי והכשרתה אמר לו
אני לא הכשרתי ואם הכשרתי הכשרתי· הוון בעיי מימר מאן דאמר
פסול משום מאוחר· ומאן דאמר כשר משום מוקדם לא מאן
דאמר פסול משום זיוף: הלכה ו· רב אמר והוא שיהא קרקע
למלוה וללוה· ור' יוחנן אמר למלוה אע"פ שאין ללוה אע"פ
שאין למלוה· אין לו קרקע ולהייבין קרקע כותבין לו פרוזבול. רבי
בא בשם רב מי שאין לו אלא קלח אחד כתו' שדהו מתבין לו
פרוזבול· והתני השותפין והאריסין והאפיטרופין אין להן פרוזבול
אמרין תמן כל קלח וקלח של שותפות הוא ברם הכא הוא שלו·
מהו לכתוב לאפיטרופין על ניכסי יתומין נישמעינה מן הדא כותבין
לאיש על ניכסי אשתו מהו לכתוב לאשה על ניכסי בעלה נישמעינה
מן הדא ובן ליתומין על ניכסי אפיטרופין: הלכה ז· ר' אבהו
בשם ר"ש בן לקיש טעמא דר' ליעזר ויבא העם אל היער והנה
הלך דבש· מה את שמע מינה· א"ר מנא תורשא מפיק דבש·
ואילו אמר ויטבול אותה ביערת הדב' יאות· ר' יוסי בי ר' בון
בשם ר"ש בן לקיש אמר שמעה יתה בן ויטבול אותה ביערת הדבש·
מה נן קיימין אם במחוברת לקרקע כל עמא מודיי שהוא כקרקע
אם בנתונה על גבי שתי יתידו' כל עמא מודיי שאינן כקרקע אלא
כי נן קיימין במונחת על גבי קרקע· ואתייא כיי דא"ר זעירא בשם
ר' ירמיה כותבין פרוזבול על מקומו של תנור ועל מקומה של כירה·
ר' חייא בר ארא אמר אף על מקומו של נר אף כפת בן מחלוקת
ר' ליעזר וחכמים דבש נידולי כוורת· פת אינו גידולי תנור· המחזיר
חוב בשביעית· ואומר לו משמט אני רוח חכמים נוחה הימינו·
רב הונא אמר בשפי' רפה· והימין פשוטה לקבל: הלכה ח· אמר
ר' יוסי הדא אמרה בר נש דתני חדא מיכלא והוא אזל לאתר ואינון
מוקרין ליה בגין תרתיי צריך מימר לון אנא חדא מיכלא אנא חכם:
הלכה ט· ר' לעזר אמר ובלבד לבניו· ר' יוסי בעי מהו ובלבד
לבניו· אם יש לו בנים יחזיר לבניו· אם אין לו בנים יחזיר לבנותיו
שלא תאמר הואיל ואין ירושת הגר דבר תורה יחזיר לבניו כיוצא
בו מי שמת סוף משפחתו ואין לו יורש אלא אמו לא יחזיר ואם
החזיר רוח חכמים נוחה הימינו· הגזלן שעשה תשובה וביקש להחזיר
את הגזילה המקבל הימינו אין רוח חכמי' נוחה הימינו· רבי חייה
בשם ר"י אמר הנושא והנותן בדברים ומניין דאת אמר אין רוח
חכמים נוחה הימינו· וזימנין דאת אמר אין מוסרין אותו אלא למי
שפרע· ר' זעירא רבי אבהו בשם רבי יוחנן הנותן עירבון טבעת
לחבירו וביקש לחזור בו חוזר בו· רבי זעירא בעא קומי ר' אבהו
זהוב א"ל טבעת· מה בין זהוב ומה בין טבעת· זהוב דרכו להשתנות
טבעת בעיינ' הוא· ר' יעקב בר זבדי ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר
ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו חוזר בו· קם ר' יוסי עם ר'
יעקב בר זבדי א"ל הין לאו צדק והין צדק אמר בשעה שאמר הין
של צדק והוה רב פליג דרב אמר כד אנא אמר לבני ביתי ליתן
מתנה לבר נש לינה חזר בי· מתני' פליגא על רב אימתי אמרו
המטלטלין נקנין במשיכה ברשו' הרבים או בחצר שאינה של שניהן
ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו ברשות המוכ' לא קנה עד שיגביה
או עד שימשוך ויוצא את כל מרשות הבעלים ברשו' זה שהיו
מופקדין אצלו לא קנה עד שיזכינו בהן או עד שישכיר לו את מקומן
מה עבר לה רב כאן כשהעמידו עמו כאן כשלא העמידו עמו·
רב פלי' דרב אמר כד אנא אמר לבני ביתי ליתן מתנה לבר נש
לינה חזר בי· תדע לך חד בר נש אפקיד עירבון על מילהא
ויקרת אתא לגבי רב א"ל או יתן לו כל עירבונו או ימסור לו
למי שפרע· מחלפא שיטתיה דרב· תמן הוא אמר כד אנא אמר
לבני ביתו ליתן מתנה לבר נש לינה חזר בי· וכא הוא אמר חכין
תמן למידת הדין הוא ומה דרב נהוג למידת חסידות:

מראה מקום והגהות
א נ"ל רב עמרם וכן הגי' בירושלמי מכות ל"א.
ב עיין בר"ש.
ג עיין היטיב בבלי מכות ג:
ד מכות פ"א משנה א'.
ה נ"ל רב עמרם.
ו עיין בר"ש.
ז עיין בבלי מכות ג:
ח ירושלמי גיטין פ"ד:
ט בבלי גיטין ל"ה
י כתובות מ"י:
יא הר"ש לא גרס מותן.
יב תוספתא' פכו' פ"א בבלי ג"ג קל"ה.
יג עיין בבלי שבת ל"ה.
יד בבלי גיטין ל"ז.
טו בבלי ב"ק נ"ד: ועיין הגי' בתוספתא שביעי' פ"ח.
טז רמב"ם גרס וימנין.
יז ירושלמי ב"מ ט':
יח תוספתא קידושין פ"א ירושלמי קידושין דף ס'.

הדרן עלך השביעית משמטת וסליקא לה מסכת שביעית·

מה טעמא דרבי שמעון את הוא שגרמת לך שלא לוכל: הלכה ד׳· מתני׳ דרבי יוסי דתני אין אוכלין על הספחין שבעכו· רבי יוסי אמר אוכלין על הספחין שבעכו· אמר רבי יוסי הוינן סברין מימר מפלגין רבי יוסי ורבנין בסיתוניות הא כפרין לא· אשכח תני רבי יהודה מתיר כפרים והם שבכות עד שלא יכלה הקיץ: הלכה ה׳· מה טעמי דרבי ליעזר הראשון נתן טעם באחרון· מה טעם דרבי יהושע האחרון נתן טעם בראשון וקשיא על דרבי יהושע אין הראשון נותן טעם באחרון· רבן גמליאל אומר כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן הבית· תני והלכ׳ כדבריו· חזקיה אמ׳ מכיון שהתחיל כאוצר כמבוער הוא· אתא עובדא קומי רבי יסא והורי כחזקיה לא דאנא סבר טותיה אלא מן מה דאנן חמיין רבנין עבדין עובדא כותיה· רבי יצחק בר רדיפה הוה ליה עבדא אתא שאל לרבי ירמיה· אמר ליה מה אריוותא קמך ואת שאל להעלייא· אתא שאל לרבי יאשיה· א״ל חמי לך תלתא רחמין ואבקרה קומידין קפורקאי דציפורין שאלון לרבי אימי בגין דלית לאילין עמא רחם ולא שאל שלם איך צדכה מיעבד· אמר לון כד תתמון תלא צלילא תהוין מפקין לה לשוקא ומבקרין ליה וחזרין וזכיין בה· ר׳ חגיי מפלג לה צלוחין צלוחין· ר׳ ליעזר מפלג ליה צלוחין צלוחין· רבי חזקיה סלק גבי ר׳ ירמיה אמר ליה וכותי בגו אוצרה· אמר ליה צור לי אילין פריטייא נכיך אמר ליה הרי מקומן מוסכר לי· אמר ליה לא כן אפקתך חוד וכותה כה: הלכה ו׳· רבי אבין בשם רבי יוחנן לית כאן עלי קנים אלא עלי גפנים· עלי קנים אין להן ביעור· ותני בן עלי קנים ועלי האגת ועלי הרובין אין להן ביעור מפני שאין מינן כלה: הלכה ז׳· ר׳ זעירא בעי אמר עד הגשם עד שירד הגשם אחד· ותמן תנינן האומר הרי· עלי עצים לא יפחות משני גזירין· א״ר יוסי בי רבי בון ואמ׳ רבי בא בר ממל בעי אמר הרי עלי עץ מביא גיזר אחד· אמר רבי ליעזר מתני׳ אמר כן שזה קרבן בפני עצמו וזה קרבן בפני עצמו· ודתנינן שנים בידן שני גזירי עצים· תני רבי יוסי אומר כל דבר שהוא תלוי ברביעה עד שתרד רביעה שניי׳ ושאינו תלוי ברביעה עד שיגיע זמנה של רביעה· תני רבן שמעון בן גמליאל אומר שבעת ימים שירדו כהן נשמים ולא פסקו יש בהן כדי רביעה שנייה· תני רבי חייה בשם רבן שמעון בן גמליאל ולמה נקרא שמה רביעה שהיא רובעת את הארץ· אמר רבי חנינה מכיון שתסרת מה שבשדה הותר מה שבבית· תני רבי הושעיה אפילו לאחר ג׳ שנים אסור עד שיסרח· תבן של שביעית· אין שורין אותו בטיט שריין בטיט כטל והוא שנגבלו· תבן של שביעית אין נותנין אותו ככר נתנו ככר כטל והוא שישן עליו· תבן של שביעית מהו שיהא אסור משום ספחין· רבי לוי צבריא שאל לרבי בא בר זבדא ושרא· אמר רבי זעירא ואנא דלא סמכית עלי אשתאלת לאילין דבית ברסנה ואמרין נהגין הוינא כנשין תבן מן ערוכת שמיטתא· וכד מחסרין מייתו מן שוריא· אמר רבי ירמיה מתני׳ אמר שהוא מותר· דתני הצבעין והפטמין לוקחין מורסן מכל מקום ואינן חוששין· רבי ירמיה סבר מימר אפילו מן החשוד· אל רבי יוסי לא אמרו אלא כשאינו יודע אם חשוד הוא· אם אינו חשוד הא דבר בריא שהוא חשוד אסור· אמר רבי שמאי מתני׳ אמר שהוא אסור דתנינן תמן ושביעית ובכלאי הכרם והקדש אם יש בזרע ובעץ כדי ליתן טעם· לא נמצא מאבד אוכלי בהמה תיפתר באוכלי בהמה לאדם· אמר רבי מנא תיפתר בקדושת שביעית בביעור ולית שמע מינה כלום: הלכה ח׳· מה טעמא דרבי יהודה ואכלו אביוני עמך ויתרם· מה טעמא דרבי יוסי ואכלו אביוני עמך ויתרם· תני רבי שמעון אומר עשירין אוכלין מן האוצר אחר הביעור· מה טעמא דרבי שמעון ואכלו אביוני עמך עד יתרם: הלכה ט׳· רבי שמעון בן לקיש אמר בפירות עבירה היא מתניתין· והתני המוציא פירות עבירה אסור ליגע בהן· שנייא היא מציאה שנייא היא שנפלו לו על כרחו· רבי יוחנן אמר בפירות היתר היא מתני׳· כהדא תנינן רבי ליעזר אומר ימכרו לאוכל· רבי ליעזר דהוא שמותי· ודתנינן אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה כדברי בית שמאי כהדא רבנין מתיכין ליה שאין החוטא נשכר כשיטתו השיבוהו כשיטתך שאת אומר ימכרו לאוכליהן שאין החוטא נשכר· אמר רבי ביבי הורי רבי יסא באילין קונדסיא שילכו מעותיהן לים המלח· רבי מנא שאל לרבי חזקיה מהו מייכלא בפונין לאשקלון אל אסור· רבי חזקיה הוה קאים בשוקא דקיסרין חמא חד טעין עלל מן איסורא הפך אפוי דלא מיחמיניה· תני פרק כל כך למה כדי שיעשה מקומו תוכיח· שמע ר׳ יעקב בר אחא ואמר אמה דהן ילדת בר· רבי יהושע בן לוי הוי מפקד לתלמידיה לא תזבנון לי ירק אלא מן גינת דסיסרא קם עמיה זכור לטוב· א״ל איזיל אימי לרבך לית חדא גינת׳ דסיסר׳ דיהודיי הוות וקטלה ונסבה מיניה אין בעיתה מחמרא על נפשך אשתווי לחברך· חד בר נש הוה חשיד על שמיטתא אמר לאיתתיה אפקין חלתה· א״ל הדוא גברא חשיד על שמיטתא ואת אמר אפקין חלה· אמר לה חלה מדבר תורה שביעית מדרבן גמליאל וחבריו:

פרק עשירי

א׳· השביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשט׳· הקפת החנות אינה משמטת אם עשאה מלוה הרי זו משמטת· רבי יהודה אומר הראשון הראשון משמיט· שכר שכיר אינו משמט ואם עשאו מלוה הרי זו משמיט· רבי יוסי אומר כל מלאכה שהיא פוסקת בשביעית משמטת אינה פוסקת בשביעית אינה משמטת: ב׳· השוחט את הפרה וחילקה בר״ה אם היה החודש מעובר משמיט ואם לאו אינו משמיט· האונס והמפתה והמוצי׳ שם רע וכל מעשה ב״ד אינן משמיטין· המלוה על המשכון והמוס׳ שטרותיו לב״ד אין משמיטין: ג׳· פרוזבול אינו משמט· זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן כשראה שנמנעו העם מלהלוות זה את זה ועוברין על מה שכתוב בתורה שנ׳ השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר וגו׳· התקין הלל פרוזבול: ד׳· וזהו גופו של פרוזבול מוסר אני לכם איש פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים חותמין למטן או העדי׳: ה׳· פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול· שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין· אחד לוה מה׳ כותבין פרוזבול לכל אחד ואחד· חמשה לוין מן אחד אינו כותב אלא פרוזבול אחד לכולן: ו׳· אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע אם אין לו מזכה הוא בתוך שדהו כל שהוא· היתה לו שדה ממושכנת בעיר כותבין עליה פרוזבול· ר׳ חוצפית אומר כותבין לאדם על ניכסי אשתו· וליתומין על ניכסי אפיטרופין: ז׳· כוורת דבורים· רבי ליעזר אומר הרי היא כקרקע וכותבין עלי׳ פרוזבול ואינה מקבל׳ טומאה במקומה· והרודה ממנה בשב׳ חייב· וחכמים אומרים אינה כקרקע ואין כותבין עליה פרוזבול ומקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת פטור· המחזיר חוב בשביעי׳ אומר לו משמט אני· אם אמר לו אע״פ כן יקבל הימנו שנ׳ וזה דבר השמיטה: ח׳· כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו· יאמ׳ להן רוצח אני אמרו לו אע״פכ יקבל מהן שנ׳ וזה דבר הרוצח: ט׳· המחזיר חוב בשביעי׳ רוח חכמים נוחה הימנו· הלווה מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו· כל המיטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה הימנו:

סליק פירקא

הלכה א׳· השביעית משמטת כו׳· ניחא שלא בשטר· בשטר ויעשה כמלוה על המשכון ולא יהא משמט· א״ר יוחנן תיפתר בשטר שאין בו אחריות נכסים וכר׳ מאיר· אתא עובדא קומי רבי וכשטר שאין בו אחריות נכסים והורי משמטא מפני שאנו למדין מן הדלכ׳ אנו עשין אותו· א״ר ירמיה כשאין לו קרקע הא יש לו קרקע אינו משמט· א״ר יוסי אפי׳ יש לו קרקע משמט· אתיא דר׳ יוסי כרב· דא״ר בא בשם רב ייחד לו קרקע משמט לא אמרו אלא ייחד לו הא לא ייחד אינו משמט· המשעבד שדה לאשתו והלך ומכרה אם רצה לגבות ממנו משאר נכסים גובה· א״ר הילא הורי ר׳ לעזר כהן תנייא חברייא בעיין לא תגבה אלא מנכסין משועבדין· אמר לון ר׳ יוסי בני חורין לפניה ואת אמרת משועבדין· מתני׳ בשלא אמר לה לא יהא לך פירעון אלא מזה· אבל אם א״לה לא יהא לך פירעון אלא מזה אינה גובה אלא ממנה· המשעבד שדה לחבירו והלך ומכרה· ר׳ אחא אמר מכורה לשעה· ר׳ יוסי אמר אינה מכורה לשעה חיילה דר׳ יוסי מן הדא שר מצי הוא להבריחו· שדה אינו מצי להבריחה הגע עצמך שהיתה מכורה לבעל ורוע· א״ר יודן אבוי דר׳ מתניה מצוין הן בעלי זרוע ליפול· תני הכותב שדה אפותיקי לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו מכרה הרי זו מכורה והלוקח יתוש לעצמו· מתני׳ בשאמר לה יהא לך פירעון מזו· מה פליגין כשאמר לה לא יהא לך פירעון אלא מזו רב אמר פגמה לא זקפה זקפה אע״פ שלא פגמה· תני ר׳ חייה עד שתפגום ותזקוף· ומפני שהוא מקיף לו פעם שנייה נעשי׳ ראשונה מלוה· א״ר לעזר דר׳ יודה היא וראוי לתובע בר״ה· ר׳ בא בשם ר׳ זעירא בממון שהוא ראוי להאמינו· ומכיון שהוא ראוי לתובע כמי שהוא ראוי ליתן לו מעות· וכאן הואיל וראוי ליתן לו מעות ולא נתן נעשית ראשונה מלוה· ר׳ יוחנן אמר כגון תריפה· ר״ש בן לקיש אמר בגון בניין· על דעתיה דר׳ יוחנן כל מלאכה שהיא פוסקת בשביעית· על דעתיה ר״ש בן לקיש כל מלאכה שהיא פוסקת מאיליה· מה ר׳ יוסי בר׳ יודה הד״י אמר כל מלאכה שהיא פוסקת בשביעית משמט׳ ושאינה פוסקת בשביעי׳ אינה משמטת· ולא ר׳ יוסי בר׳ יודה אע״ג דר׳ יודה אמר אין הדרך השולחני להיות נותן איסר עד שיטול דינר מורי הוא בשכר שכיר שאינו אלא בסוף: הלכה ב׳· ר׳ אי׳ ניסן לא נתעב׳ מימיו והא תני׳ אם בא חודש בזמנו· אם בא לא בא· רב אמר תשרי לא נתעבר מימיו והתני׳ אם היה חודש מעובר אם היה לא היה· וכשקדשו את השנה באושא ביום הראשון עמד ר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה אמר כדברי רבי יוחנן בן נורי· אמ׳ רשב״ג לא היינו נוהגין כן ביבנה ביום השני· עבר ר׳ חנינה בנו של רבי יוסי הגלילי· אמר כדברי רבי עקיבה·

הלכה ח׳: הראשון כו׳. פי׳ אותו שכלה תחיל׳ אוס׳ על האחרי׳ שלא כלו בנתינת טעם ורבי יהושע סבר האחרת כו׳ כלומר כילד יבער הראשון וטעם האחרון מובלע בו. ופריך על דעתי׳ דר״א אין האחרון נותן טעם בראשון: וקשיא על דעתיה דר״י כו׳ ולא פשטי מידי ועיין בר״ם שטיים על זה: הלכה ז׳: תני רבי הושעיה אפילו כו׳. פי׳ משום דכתיב לחיה כראוי לחיה וברייתא דר׳ הושעיה פליג אמתני׳ דשרי משתרד רביעה שנייה ויש לייבב ולומ׳ שיש חילוק בין מקום הרים ועמקי׳ ובין מקו׳ תלותלת שמקה׳ להרקי׳ יותר: הלכה ט׳: עלל מן איסורא· פי׳ תבואה של איסור והפך פניו כדי שלא יראהו בשהו׳ קורא למכוים לקיעו בפריקתו וטעם התעלמו׳ ספר׳ ואזיל כדי שיעשה כו׳. פי׳ כדי להיות תוכחה לאנשי׳ שלא יעשו כזה: אמה דהן כו׳. אמו כל זה ילדה בן כלומר כי זה גבר נגונדרין שעשה כן להוכיח לאנשי המקום: מן גינתא כו׳· לעיל פרשתיה: סליק פרקא: השביעית משמטת כו׳: שאין למדין כו׳. כלומר מן הדין איגו משמט לפי מה שחולק בין ש ט אחריות לשאין בו אחריות והא כיש בו אחריות דפי דקסבר ר׳ יוחנן אחריו׳ טעות סופר יאמ בשטרי סלו׳ ומ״מ לא רצה לעשות מעשה עכ״ל הר״ש בפי׳ המשכיו׳ אשר לו והסוגיא יעיין המעיין משם:

מראה מקום והגהות

פ תוספתא פ״ז ועי״ש הגי׳.

נ עיי׳ תוספתא שביעית פ״ה׳

ו שקלים פ״ז משנה ג׳ וירושלמי שקלים דף כ׳.

י רא״פ לא גרס אחר.

ה יומא פ״ב משנ׳ ה׳.

ו עיין תוספתא תענית פ״א.

ו תוספתא פ״ז וע״ש הגי׳.

ח ירושלמי תעני׳ פ״א׳

ס רא״פ גרס שריין׳

י תוספתא פ״ה.

יא תרומות פ״י משנה ה׳.

יב תוספתא פ״ח׳

יג עיין בבלי שבת ק״ל: וירושלמי תרומות פ״ג

יד [illegible] שבירושלמי ובבלי יהי׳ אין אוכלין׳

טו שביעית פ״ז משנה ו׳.

טז ירושלמי ר״ה כ״ח:

יז בבלי ר״ה לב. ותוספתא ר״ה פ״ג.

אסיר. אתא שאל לרבי יוחנן. אמר ליה רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוצדק אין דבר של רבים אסור:

פרק תשיעי

א. הפיגם והריבוזין חשוטין והחלוגלוגות כוסבר שבהרים וכוסבר שבנהרות וגרגר שבנהרו' של אפר פטורין מן המעשרות ונלקחין מכל אדם בשביעית שאין כיוצא בהן נשמר. רבי יהודה אומר ספיחי החרדל מותרין שלא נחשדו עליהן עוברי עבירה. ר"ש אומר כל הספחין מותרין חוץ מספחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות שדה וחכמים אומרים כל הספחין אסורין: **ב.** שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן וגליל. ושלש שלש ארצות לכל אחת ואחת גליל העליון וגליל התחתון והעמק. מכפר חנניה ולמעלן כל שאינה מגדל שקמין גליל העליון. ומכפר חנניה ולמטן כל שהוא מגדל שקמין גליל התחתון ותחום טבריא והעמק. וביהודה ההר השפלה והנגב ושפילה לוד כשפילת הדרו' וההר שלה כהר המלך. מבית חורון ועד הים מדינה אחת: **ג.** ולמה אמרו שלש ארצות שיהו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון שבה. ר"ש אומר לא אמרו שלש ארצות אלא ביהודה ושאר כל הארצות כהר המלך. וכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים: **ד.** אוכלין על המובקר אבל לא על השמור. רבי יוסי אומר אף על השמור. אוכלין על הטפחין ועל הדיפרא אבל לא על הסיתווניות. רבי יהודה מתיר כל זמן שביכרו עד שיכלה הקיץ: **ה.** הכובש ג' כבשים בחבית אחת. ר' ליעזר אומר אוכלין על הראשון. ורבי יהושע אומר אף על האחרון. רבן גמליאל אומר כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן הבית. ר"ש אומר כל ירק אחת לביעור. אוכלין בתילא עד שיכלו סגריות מבקעת בית נטופה: **ו.** המלקט עשבים לחים עד שיבש המתוק. והמגבב ביבש עד שתרד רביעה שנייה. עלי קנים ועלי גפנים עד שישרו מאביהן. והמגבב יבש עד שתרד רביעה שנייה. ורבי עקיבה אומר בכולם עד שתרד רביעה שנייה: **ז.** כיוצא בו המשכיר בית לחבירו עד הגשמים עד שתרד רביעה שנייה. המודר הנייה מחבירו עד הגשמים עד שתרד רביע' שנייה. עד אימתי נכנסין עניים לפרדיסות עד שתרד רביע' שנייה. עד אימתי נהגין ושורפין בתבן ובקש של שביעית עד שתרד רביעה שנייה: **ח.** מי שהיו לו פירות שביעית והגיעה שעת הביעור מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד והעניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי ר' יהודה./ רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור: **ט.** מי שהיו לו פירות שביעית שנפלו לו לירוש' או שניתנו לו מתנה. רבי ליעזר אומר יינתנו לאוכליהן. וחכמים אומרים אין החוט' נשכר אלא ימכרו לאוכליהן ודמיהן יתחלקו לכל אדם. האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה:

סליק פירקא

הלכה א. הפיגם והריבוזין כו' אמר ר' חניי סירונין וחלוגלוגות ומי גדול בחכמה ובשנים אצרכת לחבריי' אמרין ניסוק ונשאל לאילין דבבית רבי סלקון מישאול ויצאת שפחה משל בית רבי ואמרה לחן הכניסו לשנים אמרין ייעול פלן קדמאי ייעול פלן קדמאי שורון עללין קטעין קטעין. אמרה להן מפני מה אתם נכנסין 'סירונין סירונין. חד דבי הוה טעין פירפחוניא בגולתיה ונפלת מיניה. אמרה ליה ר' רבי ר' נתפזרו 'חלוגלגותיך. מהו כרפס שבנהרות. ר' יוסי בר תנינה אמר פיטרוסילינן. ולמה לא תנינן הסיאה והאזוב והקורנית עמהן שלא תאמר אילו נשמרין בחצר וחייבין. ואילו נשמרין בחצ' ופטורין אלא אילו ואילו אם היו נשמרין בחצר חייבין. אילו נשמרין בגינה ואילו נשמרין בגינה ופטורין. אלא אילו ואילו אם נשמרין בגינה פטורין. ולמה לא תנינן אלא אילין הוא שלא תאמר הואיל ורוב המינין הללו נזרעין וכאן מן האסור יהו אסורין לפום כן צריך מימר מותרין. מהו שיהו אסורין משום ספחין ניתמעינה מן הדא. רבי יהודה אומר ספחי חרדל מותרין שלא נחשדו עליהן עוברי עבירה לא אמרו אלא שלא נחשד עליהן עוברי עבירה ואלו הואיל ולא נחשח עליהן עוברי עבירה יהו מותרין. עד כדון ירקו ורעו איפשר מימר ורעו מותר ירקו לא כל שכן. רבי שמעון בן לקיש הוה בחיקוק חמתן מגלגלין כהדין חרדלא נפל מיני' והוא לא נסב ליה. אמר מאן דמייתי לי חרדלא אנא מורי כרבי יונה. אמר רבי בא בר זבדא. הורי רבי חוניא דמן חוורן בבית חוורן. כהדה ורבי יודה על ר' יוחנן ידר' כרבנין דהכא וכרבנין דתמן. ר' אבא בר זמינא בשם ר' יצחק מן קימוי אילין תרתין מילייא נחת ליה רבי יוחנן מציפורין לטבירייא. אמר מה אתיתון לי הדין ריינא סבא דאי אנא שרי והוא אסר אנא אסר והוא שרי. איד הוא אתא שברא קומי ר' יסא ובעא מיעבד כר' יוחנן כד שמע דרב ורבי חנינא מתפלגין שרע מנה. 'דאיתפלגין שרי פתילה שרי מדורה שרי

שמן שכבו בשבת מהו להדליקן ביום טוב. רב ור' חנינה תריהון אמרין אסור. ורבי יוחנן אמר מותר. אמר רבי יוחן קומי רבי מנא מפכא לה גבי ביצה א"ל מן מה דאנן חמיי רבנין מדמיי לה הדא אמר היא הדא היא חדא. משום ארבעה זקינים אמרו כל הנאכל עירובו בראשון הרי הוא כבני עירו בשני. רב הונא בשם רב הלכה כארבעה זקנים. רב חסדא בעי מחלפה שיטתיה דרב תמן הוא עבד לה שתי קדושות. וכא הוא עבד לה קדושה אחת. דאיתפלגון שירי פתילה שירי מדורה שירי שמן שכבו בשב'. מהו להדליקן ביום טוב. רב ורבי תנינה תריהון אמרין אסור. ורבי יוחנן אמר מותר. אמר רבי מנא קומי רבי יוחן מה אפכה לה פתילה גבי ביצה. א"ל מן מה דאנן חמיי רבנין מדמיי לה הדא אמרה היא הדא היא דדא. שאין כיוצא כהן כירקות השדה. ומפני שאין כיוצא בהן כירקות תשדה יהו אסורין. רבי חמא בר עקבא בשם רבי יוסי בר חנינא מפני שדרכן לגדל אמהות ומפני שדרכן לגדל אמהות יהו אסורין. אמר רבי שמואל בר רב יצחק כל הירק את יכול לעמוד עליו אם חדש הוא אם ישן הוא כרם הכא שלא ילך ויביא מן האיסור ויאמר מן האמהו' הבאתי. אין מחייבין אותו לעקור את הלוף בשביעי'. אבל מניחו כמו' שהוא אם צימח מוצאי שביעית מותר. אין מחייבי' אותו לשרש הקינרס בשביעית. אבל משקף בעלים אם צמחו מוצאי שביעית מותר ולא נמצא מאבד אוכלי בהמה. מאיליהן הן אבודין. רבי שמעון בן יוחי הוה עבד בשמיטת' וחמא חד מלקט שביעית. א"ל ולית אסור ולאו ספחין אינון. א"ל ולא את הוא מתיין. א"ל ואין חביריי חלוקין עלי. קרא עליו ופורץ גדר ישכנו נחש. וכן הווה ליה 'רבי שמעון בן יוחי עבד טמיר במערתא תלת עשר שנין במערת חרובין. 'דתרומה עד שהעלה גופו חלודה לסוף תלת עשר שנין. אמר לינה נפק חמי מה קלא עלמא נפק ויתיב ליה על פומא דמערתא חמא חד צייד צייד ציפרי' פרס מצודתיה טמע ברת קלא אמרה דימוס ואישתיזבת. אמר ציפור מבלעדי שמיא לא יברא. כל שכן בר נשא. כד חמא דשדכן מילייא אמר ניחות ניחמי בהדין דימוסין דטבריא אמר צריכין אנן לעשות תקנה כמו שעשו אבותינו הראשונים ויחן את פני העיר. שהיו עשין איטליסן ומוכרין בשוק. אמר נדכי טיברי' והוה נסב תורמוסין ומקצץ ומקליק וכל הן דהוה מיתא הוה טייף וסלק ליה מן לעיל. חמתיה חד כותי אמר לינה אול מפלי בהון סבא דיודאי נסב חד מית אול ואטמריה הן דדכי אתא לגביה רבי שמעון בן יוחי א"ל לא דכית אתר פלן. איתא ואנא מפיק לך מן תמן. צפה רבי שמעון בן יוחי ברוח הקודש שנתנו שם. ואמר גוזר אני על העליונים שירדו ועל התחתונים שיעלו וכן הוית ליה. מי עבר קומי מונדלא שמע קליה דספרא אמר הא בר יוחי מדכי טיבריא. א"ל יבוא עלי אם לא שמעתי שטיבריי עתידי' ליטהר. אפי' כן לא הימנין חיית מיד נעשה גל של עצמות: **הלכה ב.** 'ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כו'. כל זמן שחיה אוכלת מן השדה הבהמה אוכל' מן הבית. כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית. רבי חמא בר עקבא בשם רבי יוסי בר חנינא שיערו לומר אין החיה שבהר גדילה בעמק ולא גדילה חיה שבעמק בהר. דיקליטיאנוס אעיק לבני פניים. אמרין ליה אנן אזלין. א"ל סופיסטה לא אזלין לון ואין אזלין לון חזרין לון. ואי בעית מיבדק' אייתי' טביין ושלחון לארעא דרחיקא ובסוף אינון חזרין לאתריהון. עבד כן אייתי טביין וחפי קרנתהו ככספי ושלחון לאפריקי ובסוף תלתים שנין הזרו לאתריהון. 'תני רשב"ג אי' סימן להרי' מילין. לעמקים תמרים לנחלים קנים. לשפלה שקמים. ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר ואת הארזים נתן כשקמי' אשר בשפלה לרוב. אית דבעי מימר למדת הדין איתמ' ואית דבעי מימר לעגלה ערופה איתמר. אי זהו עמק בגליל כגון בקעת גינוסר וחברותיה וכן כיוצא בהן. אי זהו הר שביהוד' זה הר המלך. ושפלתו זו שפלת דרום. ועמק שלו מעין גדי ועד יריחו. אי זהו הר שבעבר הירדן. 'תני רבי שמעון בן אלעזר אומר כגון הרי מכוור וגדור וכן כיוצא בהן ושפלתו חשבון וכל עריה אשר במישור דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון וכן כיוצא בהן. ועמק שלו בית הרן ובית נמרה וכן כיוצא בהן. ובעמק בית הרן ובית נמרה וסוכות וצפון יתר ממלכת סיחון מלך האמורי אשר מלך בחשבון בית הרים בית רמתה בית נמרה בית נמרין סכות תרעלה צפון עמתו שפלה שבהר כהר ושבשפלה כשפלה. מן מה 'דתני הר וחרם עמק ועמקו שפל ושפלתו הדא אמרה שפלה שבהר כהר והר שבשפלה כשפילה. אמר רבי יוסי מתני' אמר כן וההר שלה. כהר המלך. מבית חורין ועד הים מדינה אחת פ"א טורין. אמר רבי יוחנן עד היא יש בה הר ושפלה ועמק מבית חורון ועד אמאום הר מאמאום ועד לוד שפלה מלוד ועד הים עמק ניתני ארבע' משרבות הן. 'תני אין בסוריא שלש ארצות: **הלכה ג.** איתא חמי אילין עמק שביהוד' אם אוכל עד הר יהודה ועמק שבגליל אוכל עד הר יהודה כל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים. תני אף לחרובין. תני אוכלין על התמרים עד שיכלו מיריחו ועל הזיתים עד שיכלו ממרון ומגוש חלב. מתני' דר"ש. כתב מן השדה תאכלו את תבואתה. כל זמן שאת אוכל מן השדה את אוכל מהבית כלה מן השדה כלה מן הבית

פירוש

הפגם והריבוזן כו'. שירי פתילה כו'. לקמן אבאר הסוגיא: רבי חמא כו'. איבעיא הוא ומרין אותם שדרך לגדל אמהות יהו אסורין. ומשני אמר ר"ש בר"י כל הירק כו'. כלומר אחר ספיחים ניכרי' אותן של שיות שהן גדולים ספיחין של שביעי' אבל בכרוב לא מכרי דבזמן מועט דרכו לגדל אמהות שהן גדולים: וחמא חד כו'. לעיל בברכות פרשתיו ועיין היטב בתוספות ובפי' הר"ש על המשניו' כי הארכו לפעמיהם ולא יכולתי להביא דבריהם על הגיליון: עבד טמיר כו'. פי' היה נטמן במערה וסיבת חספסתו מבואר בבבלי בפ"ב דשבת. א' לינה כו'. אמר וכי אין יוצא לראות לשמוע מה קול יש בעולם: דמוס'. פי' הבבלי: לעשות תקנה. לתקן טובה למקום שקיבל משם הנאה: טברי' כו'. נטמא את טברי' שהיו שם מקומו' שהיו נספק טומאה והיה צער לכהנים להכנס והגבל מקומם בשנת פ"ג: על העליונים כו'. כלומר שהוא ירד למטה ואחת עלה למעלה: מדכי טברי' כו'. ירך לענג אמר בן כלומר ויצא כבר שמעתי אומרים שבעלא שם מת אחד וידע רשב"י כי שקר היה מדבר ואמר יבוא עלי כך וכך אם אין בידי הלכות רבות שנאמרו היא טהורה מלבד התיקון אלא שהכהנים היו מחמירים על עצמם: והלכה ב'. אין הבהמה כו'. עיין בתוספות דפסחים אעיק' פי' שהיה מלך אוהב בשמים וארכובי' והיו אומרים לו שילכו לגור במדינה אחרת ומ"ל יעלוע הרע שלא יתירא מהם כי אע"פ שהם הולכים יחזרו להם ע"י שהם סורגלי' כמ"ש בפנואר שהתוספת שנתן לו שהנגנאים: למידת הדין כו'. בתוספתא אית' למידת הדא ופי' שם די"א לענין ג' ארצו' כאמרו המיני' הללו ומ"מ גם לפי הנוסח' שלנו יתבן פירושם והכל אל מקו' אחד הוא הולך:

מראה מקום והגהות

א עיין בבלי ר"ה כ"ה.
ב שם.
ג לקמן עירובין כ"ט.
ד בבלי שבת ל"ג:
ה עיין מדרש קהלת פסוק חופר גומץ וגם הג' וחזון אכלין חרובין ותמרים ב"ר ע"ט גם גרים גרודה.
ו בבלי פסחים נ"ג.
ז בבלי פסחים נ"ג: תם פתח פ"ו.
ח תוספתא פ"ז וע"ש הג'.
ט שם.
י שם.

גן קייםין כשנתן לו מעות ואחר כך משך תפלוגת' דרבי יוחנן
ורבי שמעון בן לקיש על דעתיה דרבי יוחנן דו אמי אין המעות
קונין דבר תורה דמי אוכלין נתן לו· על דעתיה דרבי שמעון בן
לקיש המעות קונין דבר תורה דמי עצי' נתן לו המוכר מוכר
לעצים והלוקח לוקח לאוכלין· היה זה מעמיד וזה מעמיד ריכה
כהדא אם המוכר תובע ללוקח יעשו כדברי הלוקח· ואם הלוקח
תובע למוכר יעשו כדברי המוכר וכא כן: הלכה ב· כיצד לוכל
דבר שדרכו לוכל אין מחייבין אותו לוכל לא פת
שעיפשה ולא קטבת ירק ולא תבשיל שנתקלקל צורתו· וכן הוא
שביקש לוכל תרדין חיין או לכוס חיטין חיות אין שומעין לו· כיצד
לשתו' דבר שדרכו לשתות אין מחייבין אותו לשתות אנינרון ולא
איקסנורין ולא יין ושמרים· החושש כשיניו לא יגמא מנמא
חומץ ופולט אבל מגמי הוא ומבליע ומטבל כל צורכו ואינו חושש·
החושש גרונו לא יערערנו בשמן אבל נותן הוא שמן הרבה לתוך
אנינרין וגומא· לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן·
החושש את ראשו· או שעלו בו חטטין סך שמן אבל לא יסוך
יין וחומץ· אין מפטמין שמן של שביעית אבל לוקח הוא שמן
ערב שביעי' ואינו חושש· רבי אימי סבר מימר אפילו מן חחשוד·
א"ל רבי יוסי לא אמרו אלא כשאינו יודע אם חשוד אם אינו
חשוד· הא דבר בריא שהוא חשוד אסו'· מהו לפטם יין של
שביעי'· נישמעינה מן הדא קל מהן שביעי' שניתנה לחדלקת הנר
הרא אמרה שהוא מותר· והתני אסור· אמר רבי אלעזר דרבי
יהודה היא· דרבי יהודה מתיר מפני שהוא משביחו· קל מהן
שביעית שניתנה להדלקת נר ותרומה לא נתנה לחדלקת הנר·
תרומה טמיאה ניתנה להדלקת הנר· שביעית אפילו טהורה ניתנה
לחדלקת הנר· ר' חזקיה על מסתי יתיב צלוחיתא לווסמי אדייתא·
א"ל אעלליה לי לאשנא א"ל לית אסור אתא שאל לרבי ירמיה·
אמר ליה אתא ואמר ליה למרתנו ותני כן אין סכין שמן של
שביעית במרחץ אבל סך מבחוץ ונכנס· ולא שמן שריפה לא
בבתי כניסיות ולא בבתי מדרשות מפני ביזיון קדשי': הלכה ג·
למה כרי שימכרו בזול וישקלו בליטרי· וימכרו כזול· אם אמר
את כן אף הוא אינו נוהג בהן בקדושה· תני פירות חוץ לארץ
שנכנסו לארץ· לא יהו נמכרין לא במידה ולא במשקל ובמנין
אלא כפירות הארץ ואם היו ניכרין מותר· אמר רבי יוסי בי ר'
בון· אילין קורדקיא דסלקין ומזדבנין מן מוסיתא לטיבריא· רבי
חזקיה בשם רבי אבא בר ממל זה שהוא מודד בכפישה ונסתיימה
לו שנים ושלשה פעמים· אסור למוד בה· א"ד הושעיה אסור
מימר עבר אצבעך· טבח כהן שנתמנה לו בכור מהו מקטעתה
קופדין ומזבנתה גוא שוקא· רבי ירמיה סבר מימר שרי מן הדא
את שדרכו ליאגד בבית אוגדין אותו בשוק· אמר רבי מנא כל
גרמא היא אמרה דהוא אסור שלא יהא בעושה סחורה בנפו:
הלכה ד· מה בין האומר לקט לי מה בין האומר לקט לי בו· רבי
אבין בשם רבי יוסי בן חנינה מהלכות של עימעום היא· תמן תנינן
לא יאמר אדם לחבירו העל את הפירות האלה לירושלם לחלק·
אלא אומר לו העלם שנאכלם ונשתם בירושלם· מה בין האומ'
לחלק מה בין האומ' העלם שנאכל ונשת' בירושלם· רבי זעירא
בשם רבי יונתן· מהלכות של עימעום הוא· תמן תנינן שואל אדם
מחבירו כדי יין וכדי שמן· ובלבד שלא יאמר לו הלויני· מה בין
האו' הלויני מה בין האומר השאילני· אמר רבי זעירא בשם רבי
יונתן כהלכות של עימעום היא· פיתן רבי יעקב בר אחא בשם
רבי יונתן עד היא מהלכות של עימעום· אמר רבי יוסי קשייתה
קומי רבי יעקב בר אחא. מהו כהלכות של עמעום הוא כך אני
אומר במקום שאין פת ישראל מצויה בדין היה שתהא פת גוי
מותרת ועימעמו עליה ואסרוה· אמר רבי מנא ויש עימעום לאיסו'·
ופת לא כתבשילי גוים היא· כך אנו אומרים במקום שתבשילי
ישראל אינן מצויין שם בדין היה שיהו תבשילי גוים מותרין ועימעמו
עליהן ואסרום אלא כן היה במקום שאין פת ישראל מצויה בדין הוא
שתה' פת גוים אסורה ועימעמו עליה והתירוה מפני חיי נפש· רבנין
דקיסרין בשם ר' יעקב בר אחא כדברי מי שהו' מתיר ובלבד מן הפלטר·
ולא עבדין כן· ר"ש בן לקיש אמר במרא' לו את הקולח שאינו אלא
כנותן לו שכר רגלו· ר' יוחנן אמר אפילו לא הראה לו כמי שהראהו לו·
מתני' פליגא על ר"ש לקיש· דתני השוכר את הפועל להביא יין לחולה
או תפוח לחולה אם הביא חייב ליתן לו ואם לאו אינו חייב ליתן לו·
אבל אם אמר לו יין לחולה ממקום פלוני תפוח לחולה ממקום פלוני·
בין שהביא בין שלא הביא חייב ליתן לו שכר רגליו הוא נותן לו· מה
יעביד לה ר"ש בן לקיש פתר לה בכראה לו· מתניתא פליגא על ר'
יוחנן· דתני לא יאמר אדם לחבירו הא לך דינר זה והבא לי לקט היום·
הבא לי פיאה היו' לא אר לו בלקט שתביא לי היום בפיאה שתביא
לי היום· וכן את מוצא בבן לוי· הרי לא הראה לו ואת אמר כמי
שהראה לו· מה עבד לה ר' יוחנן קל היקלו בשביעית שהוא מדרבנן·
לקח מן הנחתום ככר בפונדיון כשאלקוט ירקות שדה אביא לך
מותר· תני רבי יודה ורבי נחמיה אוסרין· מה גן קיימין כההוא דאמר
הב לי ובדו לי אנא יהב לך ר' יודה ור' נחמיה אוסרין שאין ירקות
שדה מצויין· וחכמי' מתירין מפני שירקו' שדה מצויין: הלכה ה· תני
ר' יוסי או' אף לא למביד· מחלפה שיטתיה דר' יוסי· תמן הוא אמר
אין לוקחין הימינו מים ומלח. והכא הוא אמר הכן· א"ר יוסי מה פליגין

כשתשמשו אבל כשתיי אוף ר' יוסי מודי הוי· מאן תנא אבל נותן הוא
לבייד לשתו' רבי יוסי· אמר רבי יוסי דברי הכל הוא כאן לאדם
וכאן לבהמה· תני מעיין של בני העיר הן ואחרים קודמין הן
לאחרים· אחרים ובהמתן אחרים קודמין לבהמתן· כביסתן וחיי
אחרים כביסתן קודמת לחיי אחרים· אמר רבי יוחנן מאן תנא
כביסה חיי נפש רבי יוסי· דתני אין נותנין מהן לא למשרה ולא
לכביסה· ורבי יוסי מתיר בכביסה מחלפה שיטתיה דרבי יוסי·
תמן הוא אמר אין רחיצה חיי נפש· וכא הוא אמר הכביסה חיי
נפש· א"ר מנא אדם מגלגל ברחיצה ואין אדם מגלגל בכביסה·
יהודה איש חוצי עבד טמיר במערתא תלתא יומין בעי למיקם
על הדין טעמא מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת
אתא לגבי ר' יוסי בר חלפתא א"ל הן הויתה· א"ל עבודת טמיר
במערתא תלתא יומין בעי למיקם על הדין טעמא מניין שחיי
העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת· קרא לרבי אבירודימס בריה
א"ל אגיב הדין טעמא מניין דחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר
אחרת· אמר ליה תהיינה הערים האלה תהיינה עיר ועיר ואחר
כך ומגרשיה סביבותיה. א"ל מאן גרם לך דלא פלתה עם
חביריך: הלכה ו· כתיב ואת ספיח קצירך לא תקצור· הא
קצירה כנגד הקוצרים לא· אמר רבי לא אם אינו ענין לספיחי
איסור תנידו ענין לספיחי היתר· אמר רבי מנא לכך נצרכ'
כשעלו מאליהן שמא לא תאמר הואיל ועלו מאליהן יהו מותרין
לפום כן צרך מימר אסור· את ספיח קצירך לא תקצור ואת
ענבי נזירך לא תבצו'· מן השמור בארץ אין את בוצר בוצר את
מן המובקר· לא תבצור כדרך הבוצרין מיכן אמרו האגים של
שביעי' אין קוצין אותן במוקצי' אבל קוצה הוא כחרב'· אין דורכין
ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה· אין עושין זיתים בבד
ובקוטבי ורבותינו התירו לעשות בקוטבי· רבי יוחנן הורי לאילין
דרבי ינאי למחון בריחים· כרבי שמעון ולעשות בקוטבי כרבנן·
ר' יוחנן הורי לאילין דבית רבי ינאי שלא יהו נוטלין שכר בדיהן יין
אלא מעות כרבי יודה· וכרבי נחמיה הורי לון· תני החמרין והכתפין
כל העשות שביעית שכרן שביעית· א"ר זעירא כפירות היתר היא
מתניתין מהו שכרן שביעית שיהו נוטלין ממה שיהו עושין שכרן
שביעית· והא דהורי רבי יוחנן לאילין דבית רבי ינאי שלא יהו נוטלין
שכר בדיהן שמן אלא מעות· כרבי יודה וכרבי נחמיה הורי לון· רבי
הילא כמכתפי פירות עבידה היא מתניתא ומה היא שכרן שביעית·
כי' ראי' ר' אבהו בשם ר' יוחנן יין נסך קנס קנסוהו וכא קנס קנסוהו:
הלכה ז· תמן תנינן ובכולן הכרגים ראוין לשנה כאכילתן ולאוכלן
צלוין שלוקי' ומבושלים וליתן לתוכן תבלי חולין ותבלי תרומה דברי ר'
שמעון· רבי מאיר או' לא יתן לתוכן שלא יביא את התרומה לידי
פסול· אתיא דיחידייה דהכא כסתמא דתמן ודיחידאה דהכא כסתמא
דתמן· אלא דסתמא דהכא רבי מאיר דתמן· רבי מאיר ורבי שמעון
הלכה כר' שמעון· א"ר יוסה אשתאלית לאילין דבית ר' ינאי אמ' נהגין
הוינן מבשלין על יד על יד ואוכלין· מי כדון הלכה כר"ש דתמן היא
רבנין דהכי· האחרון אחרון נתפש בשביעית והפירי עצמו אסו' הא
כיצד לקח בפירות שביעי' בשר אילו ואילו מתבערין בשביעית לקח בבשר
דגים יצא בשר נתפשו דגים· לקח בדגי' שמן יצאו דגים ונכנס שמן האחרון
אחרון נתפש השביעית והפירי עצמו אסור· בעי מיניה מר' יוחנן שביעית
מהו שתצא דרך חילול· א"ל ולמה לא· א"ר לעזר אין שביעית יוצא דרך
חילול אלא דרך מכירה· מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין
מתניתא מסייעא לרבי יוחנן כל מי שיש לו מעות מדמי שביעי' והוא
רוצה להלן על עיסתו מחללו· מתניתא מסייעא לרבי לעזר· מי שיש
לו סלע מדמי שביעית והוא רוצה ליקח לו חלוק הולך אצל החנוני
הרגיל אצלו ואמר תן לי בזו פירות והוא נותן לו והוא אומר
לו הרי פירות האלו נתונים לך במתנה החנוני אומר לו הרי
סלע זו נתונה לך במתנה וחוזר ולוקח לו חלוק· רבי יוחנן שתי
חמרא ויהב פריטוי· עד כדון רבי יוחנן· דהוא מתיימן הא שאר
כל אדם דלא מתיימנן· רבי יעקב בר אחא בשם רבי אבינא
מחוי לה כהדא ונסיב כהדא· רבי חזקיה הוה א"ל הב לי
קומוי מן גוא דו א"ל הב לי קמיי כמאן דלא יהב לי' מדמי
שביעית: הלכה ח· אמר רבי יוסי זאת אומרת שאסור ליקח לו
אשה מדמי שביעית· הלכה מה בין הקונה אשה· מה בין הקונה
שפחה· תני שמן של שביעית אין חוסמין בו תנור וכיריים ולא
סכין בו מנעלים וסנדלים ולא יסוך אדם את רגלו והוא בתוך מנעלו
והוא בתוך סנדלו· אבל סך הוא את רגלו ונותנה לתוך מנעלו ולתוך
סנדלו· סך שמן ומתעגל על גבי קטבליא ואינו חושש· לא יתננה לא על
גבי טבלה של שיש להתעגל בה· רבן שמעון בן גמליאל מתיר:
הלכה ט· עד שסכו בשמן מה אמר בו רבי ליעזר· אמר רבי
יוסי עצמותיו של אותו האיש ישרפו· רבי חזקיה בשם רבי
אחא אמר מותר: הלכה י· ועוד אמר לפניו· א"ר יוסי זאת אומרת
שאסור ליקח כתו של עם הארץ· רבי חזקיה בשם רבי אחא מתיר
היה רבי לעזר חמיצן של כותים לאחר הפסח מיד: הלכה יא· הרא
דתימא באילין דומסיא ברם כאילין פריבטה אסור· אם מתחשב
הוא הרי זה לא ירחץ ואם היה אדם של צורה הרי
זה לא ירחוץ· כהדא רבי יהושע בן לוי אזל מן לוד
לבית גברין בגין מיסחי· רבי שמעון בן לקיש הוה
בבוצרה חמתון מולפין לחרא אפורודיטי אמר לון לית

פירוש

הלכה ב'· כיצד ס'. הסוגי' מבואר לקמן: הלכה ד'· מה בין כו'· תוכן הסוגיא הוא זה שב' דברים דחשיב הכא היו ראויין לאסור ועמעמו עליהן והתירום ולקמן מבואר הסוגיא: הלכה ה'. חיי נפש· פי' כדאמרינן בבבלי דערבוביא דסבי מביא לידי שעמום כלומר לבישת בגדים הצואים מביא לידי שיגעון ולכן קרי ליה חיי נפש והסוגיא מבואר לקמן בנדרים: הלכה ו'· אם אינו ענין לספיחי היתר תנהו ענין לספיחי איסור גרסינן. פי' ספיחי היתר של שנה ששית דשרו כדאמרינן לעיל גרש פ"ז דמכלתין. ספיחי איסור דשביעית: הלכה ח'. חוסמין כו'· פי' לשון חוזק הוא ודרכן היה לסוך האנטרים והרעפים בשמן לאחר שנשרפו פעם א' בכבשן כדי שתקבלו לצאת בהם היסק שני: סליק פרקא.

מראה מקום והגהות

א תוספתא שביעית פ"ה.
ב נ' הר"ש ר' יוסי·
ג מעשר שני פ"ג ה"א ולקמן נ"ד. ולקמן ע"א ע"א:
ד שבת פכ"ב מ"א.
ה רא"פ גרס הלוקח.
ו לקמן ע"ג ע"ד:
ז תוספתא פ"ה
ח שם.
ט נטרות פ"ד הע"ש הגי' ר' יהודה ועיין תמיד בתוספתא שביעית פ' ו'.
י תוספתא פ"ו·
יא נדרים פרק מסכת מ'·
יב נ' רא פ שלא תאמר.
יג ספרי פ' בהר·
יד תוספתא פ"ו·
טו שם.
טז שם וע"ש הגי' ועיין ירושלמי ע"ז ס"ד: ועיין בבלי ע"ז ס"ג·
יז זבחים פ"א משנה ז'.
יח בבלי סוכה ס"א·
יט בבלי סוטה ק"א. תוספתא פ"ז.
כ נ"ל ודא דכן כ"ה גי' הר"ש.
כא תוספתא פ"ו·
כב בבלי פסחים פ"ס.

בשמן עד העצרת ובתמרות עד הפורים. רבי ביבי בשם רבי חנינה ובתמרין עד החנוכה. רבי אילא בשם ר״ש בר וואי. רבי יוחנן וחברוהי הוון יתבין מקשיין אמר יש להן ביעור או אין להן ביעור. עבר רבי ינאי. אמר הא גברי מישאלינית אתו שאלוניה אמר להן כל דבר שדרכו לישור. יש לו ביעור ושאין דרכו לישור אין לו ביעור ואילו מהן שדרכן לישור. ומהן שאין דרכן לישור ושרע תצייה סני: הלכה ד׳. מהו לצבוע בשובת הגייה. מן מה דתני השלששית והלבנין החנר עשה לעצמו הדא אמרה שאסור לצבוע בשובת הגייה. כתי׳ טמאים המה לכם. מה ת״ל וטמאי׳ יהיו לכם. אלא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנייה. כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות בו סחורה. וכל דבר שאיסורו מדבריהן מותר לעשות בו סחורה. והרי חמור. למלאכתו הוא גדל. והרי גמל. למלאכתו הוא גדל. רבי יהושעיה נסב ויהיב בהדין מוריס. רבי חונא נסב ויהב בהדין חלתותא. תני לא יהו חמשה מלקטי ירק ואחד מוכר אבל מוכר הוא שלו ושל חבירו. חמשין אחין מלקטין ואחד מוכר על ידיהן. א״ר יוסי בי רבי בון ובלבד שלא יעשו פליטר. שלא יהא מובין בהוא אתר בכל שנה. ואית דבעי מימר דלא יהא מובין בכל שעה. תני התנוני שהיה מבשל ירקות בשביעית לא יהא מחשב שכרו על דמי שביעית אבל מחשב הוא על היין ועל השמן ועל האבטלה. רבי לא מפקד לאילין חלטריא לא תהון מחשבין אגריכון על מישחא אלא על חיטיא: הלכה ה׳. תמן תנינן. א״ר יהודה אימתי בזמן שאין לו אומנות אלא הוא אבל יש לו אומנו׳ שלא הוא הרי זה מותר. היך עבידא היה יושב ובטל ממלאכתו כל שני שבוע כיון שבא׳ שביעית התחיל מפשיט ידו ונושא ונותן בפירות עבירה אם יש עמו מלאכה אחרת כשר ואם לאו פסול. אבל אם היה יושב ועוסק במלאכתו כל שני שבוע כיון שבא׳ שביעית התחי׳ מפשיט ידו ונושא ונותן בפירות עבירה. אע״פ שאין עמו מלאכ׳ אחרת מותר. רבי בא בר זבדא. רבי אבהו בשם רבי לעזר. הלכה כרבי יודה דמתניתן. אקלס רבי בא בר זבדא דמר שמועה בשם ועיד מיניה. תני רבי ידה לחומרא. היך עביד׳ היה יושב ועוסק במלאכתו כל שני שבועי. ובשביעית התחיל ומפשיט את ידו לישא וליתן בפירות עבירה אם יש עמו מלאכה אחרי מותר. ואם לאו אסור אבל אם היה עסק במלאכתו כל שני שבועות כיון שבאת שביעי׳ התחיל מפשיט ידו ונשא ונותן בפירות עבירה. אע״פ שאין עמו מלאכה אחרי אסור לא כדא. רבי בא בר זבדא. רבי אבהו בשם רבי לעזר. הלכה כרבי יודה מתני׳. אקלס ר׳ בא בר זבדא דמר שמועה משום ועיד מיניה אוף הכא כן. א״ר יוסי בי רבי בון תמן אין המלכות אונסת. ברם הכא המלכות אונסת. הלכה ו׳. בראשה דפירקא את אמר אין אוכלין על העיקר. וכא את אמר אוכלין על העיקר. א״ר פינחס תמן אין סופו להקשות. ברם הכא סופו להקשות מכיון שהקשו נעשו כאביהן. תני וכולן שנכנסו מששית לשביעית ששית. חוץ מן הערל. מפני שהוא כירק. רבי אבהו בשם רבי יוחנן לית כאן מששית לשביעית ששית אלא שביעית. והתני הסיאה והאזוב והקורנית שהובילו לחצר. אבל אם היתה שנייה נכנסת לשלישית שלישית מששית לשביעית ששית הכא את מני לחוריה. וכא את מני לקומיה. א״ר יוסי שלישית וששית אף ע״פ שאין בהן מעשר עני יש בהן מעשרות שביעית אין בה מעשרות כל עיקר. לא כן א״ר אבהו בשם רבי יוחנן לית כאן מששית לשביעית ששית אלא שביעית. תמן ברשות הבעלים ברם הכא ברשות העני הן. מטב לית לי אחד בודאי ולא שנים בספק. עלין שכבשן עם לולבין אית תניי תני בין אלו ובין אלו יש להן ביעור. ואית תניי תני בין אלו ואלו אין להן ביעור. ואית תניי תני עלין יש להן ביעור לולבין אין להן ביעור. מ״ד אין להן ביעור רבי יהושע. מן דאמר עלין יש להן ביעור. לולבין אין להן ביעור רבן גמליאל: הלכה ז׳. רבי פדת רבי יוסה בשם ר׳ יוחנן אתיי׳ דר״ש כרבי יהושע. דתנינן תמן. א״ר יהושע שמעתי שהמעמיד בשרף העלין ובשרף העיקרין מותר בשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי. א״ר זעירא לרבי פדא כמא דתימא תמן הלכה כרבי יהושע. וכא אמר והלכה כר״ש. א״ר יונה ודמיא הוא כל רבה קטף בטל על גבי שרפו. אילן אינו בטל על גבי שרפו. אוכלי בהמה קדושת שביעית חלה עליהן ואין קדושת ערלה חלה עליהן. א״ר אבין אית לך תורי. רבי יהושע אמרה שמעה. ור״ש בשם נרמיה אמרה לגנה שרף פירי פגין פירי. ואין תימר שרף פירי עשה בן בתרומה מותר. ואין תימר פגין פירי עשה בן בתרומה אסור. למה שהנייית תרומה מותרת והנייית ערלה אסורה: הלכה ח׳. הכא את אמר ילקט את הוורד. וכה את אמר חייב בביעור. רבי אבהו בשם רבי יוחנן תרין תניין אנון. א״ר זעירא יכיל אנא פתר להון וורדי בתרי תני וורד חדש שכבשו בשמן ישן. וורד של שביעית שכבשו בשמן של ששית וישן בחדש וורד שביעית שכבשו של שמינית:

פרק שמיני

א כלל גדול אמרו בשביעית כל המיוחד לאוכל אדם אין עושין ממנו מלוגמא לאדם ואין צורך לומר לבהמה. וכל שאינו מיוחד לאוכל אדם עושין ממנו מלוגמא לאדם אבל לא לבהמה. וכל שאינו מיוחד. לא לאוכ׳ אדם ולא לאוכל בהמה חישב עליו אוכל אדם ואוכל בהמה נותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה. חישב עליו לעצים הרי הוא כעצים כגון הסיאה והאזוב והקורנית: ב׳. שביעי׳ ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה לוכל דבר שדרכו לוכל ולסוך דבר שדרכו לסוך ולא יסוך יין וחומץ אבל סך את השמן וכן בתרומה ומעשר שני. קל מהן שביעית שניתנה להדלקת הנר: ג׳. אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל ולא במנין ולא תאנים במנין ולא ירק במשקל. ב״ש אומר אף לא אגודות. וב״ה אומרי׳ את שדרכו לאגד אותו בבית אוגדין אותו בשוק כגון הכרישין ונץ החלב: ד׳. האומר לפועל הילך איסור זה ולקט לי ירק היום שכרו מותר לקט לי בו ירק היום שכרו אסור. לקח מן הנחתום ככר בפונדיון כשאלקוט ירקות שדה אביא לך מותר׳. לקח ממנו סתם לא ישלם מדמי שביעית שאין פורעין חוב מדמי שביעית: ה׳. אין נותנין לא לבייר ולא לבלן לא לספר ולא לספן. אבל נותן הוא לבייר לשתות. ולכולם הוא נותן מתנות חינם: ו׳. תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל קוצה הוא בחרבה׳. ואין דורכין ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה. ואין עושין זיתים בבד ובקוטבי אבל כותש ומכניס לבודידא. רבי שמעון אומר אף טוחן הוא בבית הבד ומכניס לבודידא: ז׳. אין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה שלא יביאנו לידי פסול. ר״ש מתיר. והאחרון אחרון נתפש בשביעית והפירי לעצמו אסור: ח׳. אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית. אם לקח יאכל כנגדן. אין מביאין קיני זבין וקיני זבות קיני יולדות מדמי שביעי׳ ואם הביא יאכל כנגדן. אין סכין כלים בשמן של שביעית ואם סך יאכל כנגדן: ט׳. עור שסכו בשמן של שביעית. רבי ליעזר אומר ידלק. וחכמים אומרים יאכל כנגדו. אמרו לפני ר׳ עקיבה אומ׳ היה ר׳ ליעזר עור שסכו בשמן של שביעית ידלק אמר להן שתוקו לא אמר לכם מה ר׳ ליעזר אמר בו: י׳. ועוד אמרו לפניו אומר היה ר׳ ליעזר האוכל פת כותי כאוכל בשר חזיר. אמר להן שתוקו לא אמר לכם מה רבי ליעזר אמר בו: יא׳. מרחץ שהוסקה בתבן ובקש של שביעית מותר לרחוץ בה. אם מתחשב הוא הרי זה לא ירחוץ:

סליק פירקא

הלכה א כלל גדול אמרו בשביעית כו׳. רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירא אוכלי אדם ואוכלי בהמה היו בפירשה. מה חמית מימ׳ אוכלי אדם אין עושין מהן מלוגמ׳ ואוכלי בהמה עושי׳ מהן מלוגמא. א״ל והיתה שבת הארץ לכם לאכלה מיעוט. מיעט אוכלי אדם אין עושין מהן מלוגמא. ומיעט אוכלי בהמה. א״ר בון בר חייה כל מדרש שאת דורש ושובר מדרש ראשון אין זה מדרש. ר׳ יוסי לא אמר כן אלא והיתה שבת הארץ לכם לאכ״ה מיעט לך ולעבדך ולאמתך מיעוט אחר מיעוט. לרבוא אוכלי אדם שאין עושין מלוגמא. ורבה אוכלי בהמה. כיי דא״ר בון בר חייה כל מדרש שאת דורש ושובר מדרש ראשון אין זה מדרש. א״ר מתנייה כשמיעטת׳ אוכלי אדם מיעטת׳ וכשריביתה אוכלי בהמה ריביתה. אוכלי בהמה מהו לעשות מהן צבעין לאדם. מה אם אוכלי אדם שאין עושין מהן מלוגמא לאדם עושין מהן צבעין לאדם אוכלי בהמה שעושין מהן מלוגמא לאדם לא כל שכן שעושין מהן צבעין לאדם. מיני מלוגמיות מהו לעשות מהן צבעי׳ לאדם. מה אם אוכלי אדם שאין עושין מהן מלוגמא לאדם עושין מהן צבעין לאדם מיני מלוגמיו׳ שעושין מהן מלוגמ׳ לאדם לא כ״ש שתעשה מהן צבעין לאדם. לא צורכה דלא אוכלי אדם מהו לעשו׳ מהן צבעין לבהמ׳. כמה דאת אמר באוכלי אדם. שאין עושין מהן מלוגמא לאדם עושין מהן צבעין לאדם ודכוותה אוכלי בהמה שאין עושין מלוגמ׳ לבהמה נעשה צבעין לבהמה. א״ר יוסי מפני מה אוכלי אדם עושין מהן צבעין לאדם שכן צבעי אדם יש להן קדושה ועשה מאוכלי בהמה צבעין מבהמה וצבעין לבהמה אין עליהן קודש׳ ניחא חומרי אדם וחומרי בהמה שאסור לשולקן. תני המוכר מוכר לאוכלין והלוקח לוקח לעצי׳ לא הכל ממנו. המוכ׳ מוכר לאוכלי׳ והלוקח לוקח לאוכלין. וחישב עליהן לעצים לא הכל ממנו. המוכר מוכר לעצים והלוקח לאוכלין וחישב עליהן לעצים. מה נן קיימין אם כשנתן לו מעות ואחר כך משך דמי עצים נתן לו. אם כשמשך ואח״כ נתן לו מעות. דמי אוכלין נתן לו אלא כי

פירוש

או אין להן כו׳. כלומר אתא הכי דחשיב ותו לא: שדרכו לישו׳. פי׳ שאינו מתקיים ונשמר: ושרע תצייה כו׳. כלומר דאין הכי כמי דאיכא טובא שנה מקלתן ומכייהו ילפינן כל כיוצא בהן ושר׳ תכייה פי׳ שהשמי׳ עלמו החכם ולא תכא אלא מקלתן: הלכה ד׳: למלאכתו הוא כו׳. פי׳ ולא אמרינן לעשו׳ בהן סחורה אלא כדבר העומד לאכילה: נסיב ויהב. פי׳ היה נושא ונותן במוריס: אבל מוכר כו׳. פירש דאינו אסור אלא כשלקטו בשותפו׳ אבל אם לקט כל אחד לעצמו ומכר אותן ב׳ חלקים בבת אחת מותר דהוי כמין הבלעה וכל הסוגיא מבוארת בר״ש על המשניות: הלכה ה׳: המלכות אונסת. פי׳ לקחת מס מן הגידים: הלכה ז׳: כמא דתימא כו׳ לקמן אמא׳ הסוגיא: הלכה ח׳: בתרי תני׳. נס״א גרסינן בתרי פתרי חדא כו׳. כלומר רישא בוורד חדש ושמן ישן דילקט הוור׳ והשמן מותר אבל סיפא בוורד שביעית בשמן של ח׳ ובתחיי׳ הוורד בביעור חייב לבער את הכל כדקתני בסיפא דמין בשאינו מינו כו׳: סליק פירקא: כלל גדול אמרו כו׳: מיעט. פי׳ שמיעט אוכלי אדם הוא דאין עושין מהן מלוגמא הא אוכלי בהמה עושין. ומרי׳ מיעט בהי אוכלי בהמה דנקר׳ כמו כתב ולבהמתך וגו׳ וכתיב תהיה כל תבואתה לאכו׳ ולא למלוגמא. ומשני ר׳ בון. מדרש זה שובר הראשון וכל מדרש כו׳ ול״ל ע״כ לאכול דכתי׳ בבהמה לגופיה אצטריך: ורבות אוכלי בהמה שעושה מלוגמא לאדם גרסינן. פי׳ פסוק דסמיך ליה ולבהמתך וחיה אוכלי אדם נמי לקושיתו הראשונה הוא חוזר ומשני כבתחילה כדר׳ בון כו׳:

מראה מקום והגהות

א לקמן נ״ק ה.
ב תוספתא פ״ח
ג ר״ש גרס ר׳ אבין.
ד עיין ר״ש
ה סנהדרין פ״ג ס״ג ולקמן ירושלמי כ״ה
ו תוספתא פ״ב
ז והפ תוי׳ סן סן האדל תל מסכה עוקלין פ״ג משנה ד׳.
ח עי׳ מעשרות פ״ג משנה ט׳.
ט ערלה פ״ב ה״ו.
י גי׳ הר״ש כתר פתרי.
יא אולי צ״ל ועשה מאוכלי בהמה לנפש לבהמה.

לון אני לא אמרתי אלא כמורכנין· א"ר יודה בר פזי אנא ידע ראשה וסופה כך דשמ"ע רבי לא ורבי אימי פליגין שו"ע מינה: הלכה ד'· בראשונה היה הירק אסור בספרי ארץ ישראל התקינו שיהא הירק מותר בספרי ארץ ישראל· אע"פ כן היה אסור להביא ירק מחוץ לארץ לארץ· התקינו שיהא מותר להביא ירק מחוץ לארץ לארץ· אע"פ כן היה אסור ליקח ירק במוצאי שביעית מיד· ר' התיר ליקח ירק במוצאי שביעית מיד· בר מן קפלוטא· מה עבדין ליה ציפראיי אלבשוניה סקא וקטמא· ואייתוניה קומי רבי· אמרין ליה מה חטא דין מן כל ירקא ושרא ליה לון· עולא בר ישמעאל בשם רבי חנינה· רבי ורבי יוסי בר יהודה נחתון לעכו· ואיתקבלון גבי רבי מנא· אמר להן רבי עשה לנו לפס אחד של ירק עבד ליה קופד· למחר אמר ליה עשה לנו לפס אחד של ירק עבד לון תרנגולתא· אמר רבי ניכר הוא זה שהוא מפתח של שמואל· א"ל רבי יוסה בי רבי יודה אפילו מפתח של שמואל אינו· ולמה עבד בן דו תלמיד מן תלמידוי דרבי יודה· דרבי יודה אמר הירק אסור בספרי ארץ ישראל· כד אתא לגבה תני לה עובדא· א"ל צריך הויתה עביד בוותין· תמן תנינן מן הירק מותר בירקות השדה שהיא שם לווי· ותני עלה הנודר מן הירק בשביעית· אסור אף בירקות שדה· תני רבי קריספא בשם רבי חנניה בן גמליאל ואמר טעמא· הדא דתימר עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוץ לארץ לארץ אבל משהתיר רבי להביא ירק מחוץ לארץ לארץ· היא שביעית היא שאר שני שבוע· רבי יוסי בר חנינא אומר· עולשין חשובות הן לטמא טומאת אוכלין בשביעית הדא דתימר עד שלא התיר רבי· אבל משהתיר היא שביעית היא שאר שני שבוע· הוון בעיין מימר לא פליגין· אשכח תני רבי יודה אמר עד גזיב· רבי שמעון אומר עד אמנה: הלכה ה'· תני פירות הארץ שיצאו חוץ לארץ מתבערין במקומן דברי רש"י· רש"ב אלעזר אומר מביאן לארץ ומבערן דכתיב בארצך תהיה כל תבואתה לאכול· אמר רבי יעקב בר אחא· הורי רבי אימי כהן תניא קמיא לקולא· אמר רבי הילא ובלבד שלא יעבירם ממקום למקום: הלכה ו'· תמן תנינן אריסטון הביאו בכורי' מאיספמיא וקיבלו ממנו ויביא תרומה· אמר רבי יהושע ביכורים באחריות בעלים· תרומה אינה באחריות בעלים· אם אמר את כן אף הן מרדפי' אחריהם לשם:

וישן בחדש חייב בבעי'· חרובים חדשים שכבשן ביין ישן וישנים בחדש חייבין בביעור· זה הכלל כל שהוא בנותן טעם חייב לבער מין בשאינו מינו· ומין במינו כל שהוא· שביעי' אוסרי' כל שהוא במינו ושלא במינו בנותן טעם:

סליק פירקא

פרק שביעי

א כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית· יש לו ביעור ולדמיו ביעור: ב· ואי זה זה עלה הלוף השוטה· ועלה הדנדנא העולשין והכרישין והרגילא ונץ החלב· ומאכל בהמה החוחים והדרדרי'· וממין הצובעים ספיחי אסטי' וקוצה יש להן שביעי' ולדמיהן שביעי' יש להן ביעור ולדמיהן ביעור: ג· עוד כלל אחר אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ומתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית אין לו ביעור ולא לדמיו ביעור: ד'· אי זה זה עיקר הלוף השוטה ועיקר הדנדנא העיקבלין והחלבצים והבוטריא· ומין הצובעים הפואה והרכפא יש להן שביעית ולדמיהן שביעית· אין להן ביעור ולא לדמיהן ביעור: ה'· רבי מאיר אומר דמיהן מתבערין עד ראש השנה· אמרו לו להן אין ביעור קל וחומר לדמיהן: ו· קליפי רימון והנץ שלו קליפי אגוזים והגלעינין· יש להן שביעית ולדמיהן שביעית· הצבע צובע לעצמו לא יצבע בשכר· שאין עושין סחורה בפירות שביעית· ולא בבכורות ולא בתרומות· ולא בנבילות ולא בטריפות ולא בשקצים ולא ברמשים· ולא יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו· לקח לעצמו והותיר מותר למוכרו: ז'· לקח בכור למשתה בנו או לרגל· ולא צריך לו כיותר למוכרו· צדי חיה עופות ודגים· שנתמנו להן מינין טמאין מותר למוכרן· ר' יהודה אומר אף משנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר· ובלבד שלא תהא אומנותו בכך· וחכמים אוסרין: ח'· לולבי זרדים והחרובין יש להן שביעית ולדמיהן שביעית· יש להן ביעור ולדמיהן ביעור. לולבי האלה והבוטנא והאטדים· יש להן שביעית ולדמיהן שביעית· אין להן ביעור ולא לדמיהן ביעור· אבל לעלים יש להן ביעור· מפני שהן נושרין מאביהן: ט'· הוורד והכופר והקטף והלוטם· יש להן שביעית ולדמיהן שביעית· רבי שמעון אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי: י'· וורד חדש שכבשו בשמן ישן ילקט את הוורד·

הלכה א'· צבעין לאדם מהו שיהא עליהן קדושת שביעית· נישמעינה מן הדא לכם כל שהוא צורך לכם· ותני עלה כגון אכילה ושתיה וסיכה וצביעה· יצאת מלוגמא שאינה אלא לחולין· יצאת אלונתין שאינה אלא להפילו· רבי יונה בעי ולמה יצאת מלוגמא שאין עליה קדושת שביעית· והתני חן וצד חרע אסטים שזורעין אותן במוצאי שביעית קדושת שביעית חלה עליהם מי כדון לכם השוה לכולכם· רבי יוסי בשם רבי לא שמע מן הדא תהיה· אף להדלקת הנר ולצבוע בה צבע· ולא נמצא מאבד את אוכלי בהמה· תיפתר כצבועין לאדם· א"ר מנא· תיפתר באוכלי בהמה לאדם וליח שמע מניה כלום: הלכה ב· צבעין לבהמה מהו שיהא עליהן קדושת שביעית· נשמעינה מן הדא עיקר הוורד ועיקר האגה· ועיקר האוג אין בהן קדוש' שביעית· מיני כביסות מהו שיהא עליהן קדושת שביעי'· נישמעי' מן הדא· הירענין והבורית והאהל יש להן קדושת שביעי'· בשמים מהו שיהא עליהן קדושת שביעית· נישמעי' מן הדא· הפרח לבן והאורז אין עליהן קדושת שביעי'· חברייא דר"ש הוא· דר"ש אמר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי· רבי שמואל בשם רבי אבהו תיפתר דברי הכל כהדא נסורתה מיני אדלקות מה אית לך כגון ההן פקועה וההן וורד· תני בה תלת מילין עלין שלו· יש יהן שביעית ולדמיהן שביעי' יש להן ביעור ולדמיהן ביעור· פיקה שלו יש לה שביעי' ולדמיהן שביעית· אין לו ביעור ולא לדמיה ביעור· עיקר שלו אין לו שביעי' ולא לדמיו שביעית אין לו ביעור ולא לדמיו ביעור· רבי ירמיה בעא קומי רבי אבהו מהו לכבוש מן ההן וורד· אמר לו וכי יש לו מלאכה אחרת· תני רבי חייא אוכל אדם הוא הורי רבי מנא אחוסטי שרי קוטרטון שרי מירסינטון שרי· דרמינן שרי אדרוטירון אסור· דיומדין אסור· צפוריי שאלון לרבי אימי מהו לחטן בחוטין· אמר לו אתון אמרין בשם רבי חנינה אפילו עלי קורסיה שרי· אמר רבי יאשיה לעובדה וסמוך עליי· א"ר יאשיה אין לך מיוחד לבהמה אלא חציר בלבד ושלקתו לחטן בו מותר לחטן בו· ותני חציר וכל שאר ירקות שלקחן לחטן בהן מותר לחטן בהן· חישב עליהן לאכל אדם אסור לחטן בהן· תני בר קפרא מותר לחטן בהן ואסור ללוות מהן למה שיש עליהן קדושת שביעית ואוכלי בהמה אין עליהן קדושת שביעית דאת אמר עושין מהן מלוגמא לאדם· אמר רבי יוסי שמעינ' שעושין מהן מלוגמא לאדם ושמעינן שמותר למותחן ולעשותן מן סממנין לאדם· תמן תנינן לולבי זרדים ושל ערלה ועלי לוף שוטה אין מטמאין טומאת אוכלין עד שימתקו למה שהן מרין· והורמוסין לאו אינן מרין שנייא היא תורמוסין שעיקרן אוכל אדם לא צריכה דלא שמעינן· שאין קדושת שביעית חלה עליהן עד שימתקו· לא כן אמר רבי יוסי בן חנינה עלשין חשובות הן לטמא טומאת אוכלין בשביעית ואיתמר טעמא· הדא אמרה עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ· אבל משהתיר רבי להביא ירק מחוץ לארץ· היא שביעית היא שאר שני שבוע· ובא לא יהו חשובות עד שיחשב עליהן· ומצינו דבר בתחילה קדושת שביעית חלה עליו· ובסוף אין קדושת שביעית חלה עליו· התיבון הרי הסיאה והאזוב והקורנית שלקטן לעצים אין קדושת שביעית חלה עליהן· חישב עליהן לאוכלין קדושת שביעית חלה עליהן· א"ר הגניה שכן אם לקטן מתחילה לאוכלין קדושת שביעית חלה עליהן מיד· הסיאה צתרה· אזוב איזובא· קורנית קורניתא· מהו חלביצין כיצי נץ חלב: הלכה ג'· אמר להן רבי מאיר מתמיר אני כדמין מן העיקר· שהשמן של שביעית מדליקין בו מכרו ולקח בו שמן אין מדליקין בו· רבי אימי בשם רבי יוחנן דהליף שמן בשמן שניהן אסורין כיצד הוא עושה רבי חזקיה בשם רבי ירמיה מחליף שניהן של חולין החליף יין בשמן כמה דאת אמר יין אין סכין אותו· ודכוותיה שמן אין מדליקין· דהליף עלין בלולבין· כמה דתימר עלין יש להן ביעור ודכוותיה לולבין יש להן ביעור· החליף אוכלי אדם באוכלי בהמה כמה דתימר אוכלי אדם אין עושין מהן מלוגמא ודכוותיה אוכלי בהמה אין עושין מהן מלוגמא· והתנינן מוכרין אוכלי אדם ואוכלי בהמה ליקח בהן אוכלי אדם אבל לא אוכלי בהמה אוכלי בהמה ליקח בהן אוכלי בהמה וכל שכן אוכלי אדם ליקח בהן אוכלי בהמה· והדא קניבתא דייקא מסקין לה לאינ"א והיא יבשה מן גרמה· רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוצדק ביין עד הפסח·

פירוש

הלכה ד'. בספרי ארץ ישראל כו'. פי' במקומו' היושבות על הספ' ועל הגבולין של א"י דא"א ליזהר שלא יביאו שם ירק מחוצה לארץ ואמר שגם בני העיר היו להם שדות בחוצה לארץ: במ"ש מיד כו'. פסוק מעשה שהיה כנזכר לעיל בפיאה ולקמן בכ"ב אפרשינו בע"ה ולכן הותי' ליקח מכל הירקות חוץ מירק הנקר' קפלוט מה עשו אנשי ציפורא הלבשו שקים והעלו עפר על ראשיהם והביאו את הקפלוט הזה לפני ר' ואמרו מה חטא זה הירק מן כל הירקות ולמה יגרע והתירו לה': מרדפין אחריה לשם. פיר' חיישינן שמא יבאו הכהנים שבארץ לחוצה לארץ בשביל התרומה להביאה שאין על הבעלים להביא אלא שחלקין אותה לכהנים שבחוץ לארץ אבל ביכורי' על טרחין שביאן לירושלים: סליק פירקא: כלל גדול כו'. הלכה ב': עולשין חשובין כו'. פיר' ב' מיני עולשין כדתנן בריש כלאים עולשין ועולשי שדה ולפיכ' בשאר שני דמצויין של גינה לא חשיבי עולשי שדה לטמא טומאת אוכלין אבל בשביעית דאסור לזרוע ואין של גינה מצויין חשיבי להו דשל' נאם כן אמי אלטריך תנא למתני ומשני אתמר כו'. פירש דהא דרבי יוסי היה קודם ההיתר אבל משעת ההיתר ואילך היה להם ירק הרבה ובהא לא הוי חשיבות עד שיחשב עליהן ולהכי אלטריך לאשמועינן אף על גב דאינם חשובות ולריבות מתשנה קא משמע לן דחשיב עלייהו וכל הסוגיא מבוארת בר"ש על המשניות: כיצי נץ חלב. פירש השרשים דומין לחלב: הלכה ג'. שניהן אסורין. פי' אסורין להדליקם והטעם משו' דמיחלפא אהדדי והיינו דאסר בתר הכי כילד הוא מחליף שניהם כו'. פי' שימכרו דשניהם של חולין שאחלפו בשביעי' והיא יבשה כו'. כלומר אחר שיבשה דלא חזיא לאדם מותר ליקח בהן אוכלי בהמה:

מראה מקום והגהות

א תוספתא שביעית פ"ד.
ב פיאה י"א ד' וש"נ.
ג בבלי פסחים נ"ג. תוספתא פ"ה.
ד חלה פ"ד משנה י"א.
ה עי' תוספתא פ"ה.
ו עי' שם.
ז עי' שם.
ח עי' שם.
ט עי' שם.
י שם.
יא עוקצין פ"ג משנה ד' וע"ש הגי'.
יב תוספתא פ"ה וע"ש הגי'.
יג בבלי שבת קכ"ח.
יד תוספתא פ"ה.
טו עיין הגי' גר"א.
טז תוספתא שם ושם הגי' נכונה.

אמר לון מה אתון לחון· אמרו ליה תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו על מי ביצים שאין בשירין· סברין מימר ואנן שלקין ביעין ולתן במיהן סברין מימר מי שלק של ביצים ולא אמר אלא מי ביצים עצמן· אמר רבי יעקב בר אידי מאותה שעה נזרו שלא יהא תלמיד מורה הורייה· רבי חייה בשם רבי הונא תלמיד שהורה אפי׳ כהלכה אין הוראתו הוראה· תני תלמיד שהורה הלכה לפני רבו חייב מיתה· תני בשם רבי ליעזר לא מתו נדב ואביהוא אלא שהורו בפני משה רבן· מעשה בתלמיד אחד שהורה לפני רבי ליעזר רבו· אמ׳ לאימא שלום אשתו אינו יוצא שבתו· ולא יצא שבתו עד שמת· אמרו לו תלמידיו רבי נביא אתה· אמר להן לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אני מקובל שכל תלמי׳ המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה· תני אסור לתלמיד להורות הלכה בפני רבו עד שיהא רחוק ממנו שנים עשר מיל כמחנה ישראל· ומה טעם ויחנו על הירדן מבית הישימות עד אבל השיטים וכמה הן שנים עשר מיל· בהדא רבי תנחום בר חייה הוה בחפר והוון שאלין ליה והוא מורה שאלין ליה והוא מורה· אמרין ליה ולא כן אולפן רבי שאסור לתלמיד להורות הלכה לפני רבו עד שיהא רחוק ממנו שנים עשר מיל כמחנה ישראל· והא ר׳ מנא רבך יתיב בציפורין· אמר לון ייתי עלי דלא ידעית· מן ההיא שעתה לא אורי· רבי הוה מעני חמא חד בר נש סלק מן כיפתא ולעיל· א״ל לית את בריה דפלן כהנא לא הוה אבוך כהן· א״ל עיניו של אבא היו גבוהות ונשא אשה שאינה הוגנת לו וחילל את אותו האיש· תחומי ארץ ישראל כל שהחזיקו עולי בבל פרשת חומת מגדל שיד· ושינא דדור ושורא דעכו וקצידיא תליל וכברתה ובית זניתה וקובעיא ומילתא רביר ובירי רבתא תפנים וסגפתה מחרת׳ דייתור וממציא ראבתה׳ וראש מי געתון וגעתון עצמ׳ מי ספר ומרחש׳ ומגדל חרוב ואולם רבת׳ ונקבתא רעון ותוקרת ברכה רבא ובר סנגרא ותרנגולא עילאה דלמעל מן קיסרין וטרכונא דמתחם לבוצרה ומלח חרכאיי ונמרין ובית סבל וקנת ורפיח דחגרא ודרך הגדולה ההולכת למדבר חשבון ויבקא ונחלא זרוד ויגר שהרותא ורקם דגעה וגניא דאשקלון· אשקלון עצמה רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא מן מה דתני נטיה דאשקלון הדא אמרה אשקלון כלחוץ· רבי סימון בשם חולפיי דבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי ובן הקפ׳ נמנו על אויר אשקלון וטיהרוהו· מפי רבי פינחס בן יאיר שאמר יורדין היינו לסידקי של אשקלון ולוקחי׳ חטין ועולין לעירנו וטובלין ואוכלין בתרומתינו· למחר נמנו עליה לפוטרה מן המעשרות משך רבי ישמעאל בי רבי יוסי את ידיו שהי׳ מסתמך על בן הקפר· אמ׳ לו בני למה לא אמרת לי מפני מה משכת את ידך ממנו הייתי או׳ לך אתמול אני הוא שטימאתי אני הוא שטיהרתי ועכשיו אני או׳ שמא נתכבשה מדבר תורה· והואך אני פוטרה מדבר תורה· אימתי היא טמיאה משו׳ ארץ העמים· אמר רבי סימון משתשהא הנוידה ארבעים יום· אמר רבי ירמיה ולא כטעות אנו מחזיקים אלא מ״ד היא טמיאה משום ארץ העמים· א״ר מנא לא כן א״ר יעקב בר אחא בשם רבי זעירא מן מה דתני נטיי דאשקלון הדא אמרה אשקלון כלחוץ וכי צור אינו אסור לילך לשם והקונה שם אינו מתחייב דלא תיסבור מימר אף הכא כן לפיכך נמנו עליה לפוטרה מן המעשרות· רבי סימון ורבי אבהו הוון יתיבין· אמר הא כתיב וילכד יהודה את עזה ואת גבולה· ליתי עזה את אשקלון את גבולה ליתי אשקלון מעתה הדין נחל מצרים ליתי נחל מצרים· אמר רבי יהושע בן לוי כתיב ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב זו סוסיתא· ולמה נקר׳ שמה טוב שפטו׳ מן המעשרות· ר׳ אימי בעי ולא מבעלי סיסין הן· סבר רבי אימי כמי שנתכבשו· דא״ר שמואל בר נחמן שלש פרסטיניות שלח יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ מי שהוא רוצה להפנות יפנה· להשלים ישלים. לעשות מלחמה יעשה· גרגשי פינה והאמי׳ לו לקב״ה והלך לו לאפריקי· עד בואי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם· זו אפריקי· גבעונים השלימו וכי השלימו יושבי גבעון את ישראל· שלשים ואחד מלך עשו מלחמה ונפלו· מפני מה לא נזה על אותה הרוח שבנרדיקו· ר׳ סימון בשם רבי יהושע בן לוי מפני שנויה רע· עד הוכן· רבי חנין בשם רבי שמואל בר רב יצחק עד נחל מצרים· והרי עזה נויה יפה· פישפשה אמר קומי ר׳ יוסי שאלית לר׳ אחא ושרא׳ ר׳ זעירא אזל לחמתא דפחל והוה חמי גרמיה יהיב לבר מן מדיקליא דבבל, שלח שאל לרבי חייא בר ווא לתרין בני ודבי אביתר הדמא, אמרין ליה נהוגין כרגייא מטיי עד תמן· כרגייא שאלון לר״י הדן חוטא דנוה· אמר לון רבי יוחנן בשם רבי חוני׳ דברת הוורן· נהגין כרגיא מטיי עד דריי ודהן חוטא דבוצרייה עד דפחדים· א״ר אבהו יש עיירות של כותי׳ שנהגו בהן היתר מימי יהושע בן נון והן מותרות· רבי יוסי בעי מעתה לא יתחשו כרגים על חלתן· ואנן חמיי רבנין חששין· א״ר יודה בן פזי לא בנין מילתא דאת אמרת אלא בנין דלא חלטתון מלכותא בירא· רבי יסא שמע דאתית אימיה לבוצרה· שאל לרבי יוחנן מהו לצאת· א״ל אם מפני סכנת דרכים צא· אם משום כבוד אמך איני יודע· אמר רבי שמואל בר רב יצחק עוד היא צריכה לרבי יוחנן אמרת עלוי ואמר גמרתה לצאת תבוא בשלום· שמע רבי לעזר ואמר אין רשות גדולה מזו· רבי שמעון בן לקיש שאל לרבי חנינה הקונה בעמון ומואב מהו א״ל אני לא שמעתיה מר׳ חייה הגדול אלא מפרשת אשקלון ולחוץ וקשיא דהוא שאל ליה הדא ומר לי׳ הדא אלא בגין דלית ר׳ חנינה אמר מילה דלא שמע מן יומוי ובגין דלא טפיקתיה ריקן בגין כן שאל ליה חדא ומניב ליה הדא· ר״ש בן לקיש אזל לבוצרה אתון לגביה· א״ל חמי לן בר נש דריש דיין ספר חזן עביד כל צורכינן חמא חד בבליי· א״ל תמית לך חד אתר טב אתא לגביי רבי יוחנן א״ל מן בבל לבבל· א״ד יעקב בר אבא מן מה דא״ד יוחנן מן בבל לבבל הדא אמרה הקונה שם אינו מתחייב· וכי צור אינו אסור לילך לשם והקונה שם אינו מתחייב· אשכח תני סימן לעמון ומואב ולארץ מצרים שתי ארצו׳ אחת נאכלת ומעבר׳ ואחת נאכלת ולא נעברת· סבר רבי יוחנן מימר את בצר במדבר· שאל לר״ש בן לקיש בצר בוצרה· רבי יצחק בר נחמן ור״ש בן לקיש שאל לרבי חנינה הקונה מעמון ומואב מהו· א״ל קשיתה קומי רבי יסא לית עמון ומואב דמשה· א״ד מנא קשיתה קומי רבי חגיי לית עמון ומואב דמשה· לית עמון ומואב דרבי לעזר בן עזריה· א״ד יוסי בי רבי בון כתיב כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא צריכה לרבי שמעון טהרה מיד סיחון תעג או לא טהרה· אין תומר טהרה חייבת· אין תימר שלא טהרה פטורה· א״ד תנחומא החל רש לרשת את ארצו עשיתי את ארצו חולין לפניך· רבי חונא בעי משרי ההן יבלונה אתא לגבי ר׳ מנא א״ל הא לך חתום ולא קביל עילוויי מיחתם למחר קם עימיה רבי חייא בר מדיא· א״ל יאות עבדת דלא חתמת· דרבי יונה אבוך הוה אמר אנטונינס יהבה לר׳ תרין אלפין דשנין באריסו· לפיכך נאכל אבל לא מעבר בסוריא ופטור מן המעשרות מפני שהיא כשחת נוים· רב הונא אמר כיני מתניתא מנויב ועד רגרר מנויב ועד אמנה· תני איזו הוא הארץ ואי זו היא חוץ לארץ כל ששופע מטורי אמנה ולפנים ארץ ישראל· מטורי אמנה ולחוץ חוץ לארץ· הניכים שבים את רואה אותן כאילו חוט מתוח מטורי אמנה עד נחל מצרים· מהחוט ולפנים ארץ ישראל מהחוט ולחוץ חוץ לארץ· רבי יודה אמר כל שהוא כנגד ארץ ישר׳ הרי הוא כארץ ישר׳ שנ׳ וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול שבצדדין מהן את רואה אותן כאילו חוט מתוח מקפלריא ועד אוקיינוס מחוט ולפנים ארץ ישראל מהחו׳ ולחוץ חוץ לארץ· א״ד יוסטא בר שונם לכשיגיעו הגליות לטורי אמנה הן עתידות לומר שירה· מה טעם תשורי מראש אמנה: הלכה ב׳ עושין בתלוש בסוריא כו׳· א״ד אבהו שלא יהו הולכין ומשתקעין שם בתלוש למה הוא מותר מן ג׳ וד׳ חמי רווחא קריב לא נפיק· רבי יוסי בי רבי בון בעא קומי ר׳ מנא מהו לשתון עם הגוי בארץ· א״ל מתניתא אמר שהוא אסור דתנינן עושין בתלוש בסוריא אבל לא במחובר הא בארץ אפי׳ בתלוש יהא אסור· מקום שהוא נאכל ולא נעבד· מהו להשכיר בהמתו שם· רבי לוי צבוריא שאל לר׳ יצחק ולרבי אימי ואסרין· רבי הושעיה יהב לעממיא פריטין לא משום דהוא אסור אלא שלא לייחד בהמתו עם הגוי· ומה נן קיימין אם בפירות ששית שנכנסו לשביעית אפי׳ בארץ מותר. אם בפירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית לתחוש מותר ולקצור אסור· אלא כי נן קיימין בפירות שביעית בשביעית. רבי חונא אזל לצור ואמר לון הדא אפקירתה· שמע רבי יוסי ואמר ויאות והדא לא כמחובר הוא· והא תנינן משקין בית השלחין במועד ובשביעית· א״ד יוחן לזרעים שבו· ר׳ מנא בעי מעתה יהא מותר לתחוש להן: הלכה ג׳ כיני מתניתא שחורין אסורין וירוקין מותרין· רבי יוסי בשם רבי יוחנן בצל שעקרו ושתלו· מכיון שהשחיר מתעשר לפי כולו· רבי חייה בשם ר׳ יוחנן בצל שעקרו ושתלו מכיון שהשריש מתעשר לפי כולו· ולא שנייא בין שעקרו בשביעית ושתלו למוצאי שביעית· בין שעקרו כשביעית· רבי זעירא אמר מכיון שרבה עליו החדש מותר· רבי לא רבי אימי תרויהון אמרי אסור· מתניתין פליגא על ר׳ לא ועל רבי אימי· דתני זה הכלל שהיה רבי שמעון אומר משום רבי יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו להן חכמים שיעור אלא מין במינו בכל שהוא ושאינו במינו בנותן טעם· וכל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה וחלה וערלה וכלאים נתנו להן חכמים שיעור מין במינו ושלא כמינו בנותן טעם· התיבון הרי שביעית והרי אין לה מתירין ולא נתנו לה חכמי׳ שיעור·· אמר להן לא אם אמרתם בשביעית שאינה אוסרת כל שהוא אלא בביעור אבל לאכילה בנותן טעם· מה עבדין להי· רבי הילא ורבי אימי פתרין לה בעירובין אבל בגידולין חומ׳ הוא בגידולין· דא״ר זעירא בשם רבי יונתן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפי׳ הוסיף כמה אסיר שאין גידולי איסור מעלין את האוסר· מתניתא פליגא על רבי זעירא דתנינן גידולי תרומה תרומה וגידולי גידוליהן חולין אבל טבל ומעשר ראשון וספיחי שביעית ותרומת מעשר והתרומה והביכורין גידוליהן חולין· ותני עלה כמה דברים אמורים בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין מה עבר לה רבי זעירא· פתר לה בקדושה שביעי בביעור אבל לאכילה כיון שרבה עליו החדש מותר· רבי אבהו על לאיכל יאיתקבל גבי אבא בר בנימן אתון ושאלון ליה באילין בצלייא והורי לון הדא דרבי זעירא מכיון שרבה עליו החד״ש מותר· חמתון סמיכין עלוי אמר

פירוש

מה אתון לחון. לקמן לפרש הסוגיא בנימין: תני אסור כו׳. והא דאמר לעיל דחיי׳ מיח׳ היינו דוקא בפניו אבל שלא בפניו ליכא אלא איסורא: ייתי כו׳. פי׳ שהיה נשבע ואמ׳ יבוא עלי כך וכך שלא ידעתי דר׳ מנא עשב בתוך י״ב מילין ממנו: פרסטגיו׳. פי׳ איגרות: גרגשי פינה כו׳. נראה דזה היתה גמר׳ בידו ופקרא פסיק ליה דלא חשיב במיסור הקלבים אשר הכה יהושע בעבר הירדן אלא ו׳ אומו׳ ולא מנה הגרגשי בהדייהו וגם לא מלינו שהשלים עמהם אלא ודאי פינה והלך לו: כיני מתניתא כו׳. פי׳ בן הים מתני׳ מכות כו׳. כלומר זה ללד סוריא וזה ללד מערב: הניכי׳ יוצא כנגד מערב: מטורי אמנה. היינו ראש מסנה דקרי׳ דמייתי בתר הכי והוא הר ההר דתרגום של הר ההר הוא טורי אמנוס ויש בכאן טעויות והוכרה לנוח על תבונת ימין כפי׳ הר״ש על המשניות: וכשיגיעו כו׳. טעם שבוא בהתחלת טעם גא״י: הלכה ב׳: מן ג׳ וד׳ ט׳. פי׳ כיון שיראה לו נקרוב ריוח מועט לא יצא מא״י לח״ל להתחזק שם: אלא כי נן. כמו שא הכא במאי עסקינן בפירות כו׳. פי׳ וטעם הכי בסוריא נתלם מותר במחובר אסור והטעם דבמחובר אסור הוא כדאמ׳ לעיל שלא יתקעו שם כלומר טעם דהתיר עליה״ו איסור שביעית אפילו במחובר לא יעשו: הלכה ג׳: כיון שעקרו כו׳. כל הסוגי׳ מבואר לקמן בנדרים:

מראה מקום והגהות

א בבלי סנהדרין ...
ב בבלי ערובין ס״ג.
ג עיי׳ תוספתא שביעית פ״ד, ספרי פ׳ עקב, תרגום יונתן פ׳ מסעי.
ד עי׳ רא״ש דעזרא.
ה כ״ל גבוהה.
ו גי׳ רא״ש כסוריא.
ז בבלי גטין ...
ח תוספתא תרומ׳ פ״ג.
ח פ״ק ... מסנה ר׳
ט עיין לקמן נדרים ל״ט: עיין בבלי נדרים ל״ז.
י בבלי נדרי׳ נ׳ מנחות ס״ט
יא תרומות פ״ט.

נותן לעניים שליש שנה אחת נותן לעניים מחצה· רבי יוסה פיתר מתניתא לפני ראש השנה שביעית· ורבי חזקיה פתר מתניתא ערב ראש השנה שביעי׃ הלכה ד׳ לוף של ערב שביעית כו׳· רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירא אף בשאר שני שבוע כן· והא תני היתה שנייה נכנסת לשלישית אינו מרכנו ואינו מונע ממנו מים בשביל שהא מעשר· היתה שלישית נכנס׳ לרביעית מרכנו ומונע ממנו מים בשביל שהא מעשר עני· הדא אמרה שריכן כעיקור· רבי יוסה בשם רבי לא תיפתר שעקרן עד שלא צימחו· וכן בצלים וקיצונים ׳קטינאי· מודין בפואה של צילעות פוטרה· ותני עלה מקום שנהגו לחרוש יחרוש לנכש ינכש׃ הלכה ה׳ מאימתי מותר אדם ליקח לוף כו׳· מה טעמא דרבי יודה גזרו על הלוף ולא גזרו על הירק מעתה אפילו בשביעית יהא מותר· בטמון אנן קיימין שלא ילך ויביא מן האסור ויאמר מן הטמון הבאתי· תני אמר רבי יודה מעשה שהיינו בעין כושין ואכלנו לוף על פי רבי טרפון במוצאי החג של מוצאי שביעית· אמר לו רבי יוסה עמך הייתי ולא היה אלא מוצאי הפסח׃ הלכה ו׳ אילו כלים כו׳· אמר רבי יונה כיני מתניתא אילו כלים שאין האומן רשאי למוכרן בשביעית לחשוד על השביעית· סתמן מהו מן מה דתני לאיסור ולהיתר מותר הדא אמרה סתמן מותר׃ הלכה ז׳ היותר מותר· וחש לומר שמא החליף· אמר רבי יונה נכרות הן· אלו של יין ואלו של שמן· אמר רבי שלא אדרא דאילך חכימא ואדרא דאילין חכימא מוכר לגוי בארץ ואפילו יותר מיכן ולישראל בחוצה לארץ אפילו מן הקנוי בארץ׃ הלכה ח׳ בית שמאי אומרים כו׳· ׳תני המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר מקח טעות הוא ושמואל אמר יכיל הוא מימר ליה לשחיטה מכרתיו לך· מה אנן קיימין אם בשמכרו לאדים דברי הכל לחרישה מכר· אם כשמכרו לטבח דברי הכל לשחיטה מכר· אלא כי נן קיימין בשמכרו לסרסור· רב אמר מקח טעות הוא· שמואל אמר יכול הוא מימר לשחיטה מכרתיו לך· מחלפי׳ שיטתיה דרב מחלפא שיטתיה דשמואל· דאיתפלגון ׳מכרה לו ביובל עצמו רב אמר קנה ויוצא מידו ביובל שמואל אמר לא קנה· מחלפא שיטתיה דרב תמן הוא אמר קנה וכא הוא אמר לא קנה· תמן יובל מפורסם הוא ברם הכא מקח טעות הוא· מחלפא שיטתיה דשמואל תמן הוא אמר לא קנה וכא אמר קנה· לאי זה דבר מכרה לו לא לזריעה· ברם הכא יכול הוא מימור ליה לשחיטה מכרתיו לך· רב כבית שמאי· ושמואל כבית הלל· רב כבית שמאי· ושמואל כבית הלל· רב כבית שמאי ואפילו יסבור כבית הלל לית אורחה משהת׳ תלתין יומין ויהן תלתלתי יומיא לא מקח טעות הוא· ושמואל כבית הלל ואפילו יסבור כבית שמאי לית אורחא דבר נשא מיכום תורא ודייא· רבי אחא רבי תנחום בר חייא בשם רבי יוחנן השאיל לו סאתו ובא ומצאו מודד בה אינו זקוק לו כל שכן במשכיתה לו׃ הלכה ט׳ רבי זעירא בעא קומי רבי מנא מתניתא בסתם הא במפרש לא· איל וסתמו לאו כפירושו הוא אני אומר נפה לספור בה מעות· כברה לכבור בה חול· ריחיים לטחון בה סממנין· תנור לטמון בה אונין של פשתן· רבי פינחס בעי במה קנמו במקום שוורעין ואוכלין או במקו׳ שוורעין ולא אוכלי׳· מה נפק מביניהון ראו אותו לוקח מן הסידקי אי תימר במקום שוורעין ואוכלין ראו אותו לוקח מן הסירקי אסור· אין תימר במקום שוורעין אין אוכלין ראו אותו לוקח מן הסידקי מותר· רבי יוסי בר חנינה בעי על כל פירקא אתאמרת או על הדא הילכתא איתאמרת· רבנין דקיסרין בשם רבי יודה בר סיטם מן מה דלא תנינן בניטין אלא הדה הילכתא· הדא על הדי הילכת׳ אתאמרת· ׳תמן תנינן נחתום שהוא עושה בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו· ותני עלה לא בוררין ולא טוחנין ולא מרקידין עמו· והכא הוא אמר הכן· אמר רבי לא כאן לחולין כאן לתרומה· אית לך מימר נחתום כתרומה· חברייא אמרי כאן בלותת וכאן כשאינו לותת· מתניתא מסייעא לחברייא·אבל משתטיל מים לא תגע אצלה שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה· וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום· ׳רבי חייה ורבי אימי חד אמר חרוש לה טבאות ואנא נסב לה מינך בתר שמיטתא· וחרנא אמר איישר מן ׳רמט טבאות מה שואלין בשלומן אישר· מאן דאמר לנוי אישר מה שואלין בשלומן ישראל שלום עליכם· דלמא ׳רבי חיננא בר פפא ורבי שמואל בר נחמני עברון על חד מחורשי שביעי׳· איל שמואל בר נחמן אישר· אמר ליה רבי חיננא בר פפ׃ ולא כן אולפן רבי ולא אמרו העוברי׳ ברכת ה׳ עליכם· שאסור לומ׳ לחורשי שביעית אישר· אמר ליה לקרות אתה יודע· לדרוש אין את יודע ולא אמרו העוברים אילו אומות העולם שעוברין מן העולם· ולא אמרו לישראל ברכת ה׳ עליכם· מה ישראל אומרי׳ להן ברכנו אתכם בשם ה׳׃ לא דייכם שכל הברכות הבאות לעולם בזכותינו ואין אתם אומרי׳ לנו באו וטלו לכם מן הברכות האילו· ולא עוד אלא שאתם מגלגלין עלינו פיסים וזומות וגלגליות וארנוניות׃

מראה מקום והגהות

ג׳ נ״י הר״ש קיטנאי.
ב נגלי ב״ק פ״ו·
ג נגלי ערכין כ״ט.
ד עבודה זרה פ״ד ע״ט·
ה לקמן גטין פ״ו: לעיל ל״ה ג׳.
ו נ״ל דאמר.
ז עיין לקמן קידושין פ״א ג׳. נגלי קידושין ל׳. ועי׳ בספרי כ׳ ראה.
ח קדושין שם ורים משנגלו·
ט נגלי ערכין ל״ב:
י קדושין שם בכור לדיק·
יא שם: העלה עליהן המקום לו יכתוב.
יב נגלי ב״ב כ״ה:
יג נגלי גטין ד׳.
יד גטין פ״ג ג׳.

פרק ששי·

א שלש ארצות לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל מן גזיב ועד ארץ ישראל לא נאכל ולא נעבד· כל שהחזיקו עולי מצרים מגזיב ועד הנהר ועד אמנ׳ נאכל אבל לא נעבד· מן הנהר ומאמנה ולפנים נאכל ונעבד׃ ב׳ עושין כתלוש בסוריא אבל לא במחובר דשים חורים ודורכים ומעמרין אבל לא קוצרים ולא בוצרין ולא מוסקין· כלל אמר רבי עקיבה כל שכיוצא בו מותר בארץ עושין אותו בסוריא׃ ג׳ בצלים שירדו עליהן גשמים וצימחו אם היו העלין שלהן שחורים אסורין· הוריקו הרי אילו מותרין· רבי חנינה בן אנטיגנס אומר אם אינן יכולין להיתלש בעלין שלהן אסורין כנג׳ כן מוצאי שביעית מותרין׃ ד׳ מאימתי מותר אדם ליקח ירק במוצאי שביעית משיעשה כיוצא בו· עשה הבכיר התיר האפל· רבי התיר ליקח ירק מוצאי שביעית מיד׃ ה׳ אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מהארץ לחוצה לארץ· אמר רבי שמעתי בפירוש שמוציאין לסוריא·ואין מוציאין חוצה לארץ׃ ו׳ אין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ· אד שמעתי בפירוש שמוציאין מסוריא ואין מביאין מחוצה לארץ׃

סליק פירקא

הלכה א ׳כתיב אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ· בארץ אתה תיכין לעשות· ואי אתם חייבים לעשות בחוצה לארץ· אדיין אנו אומרים מצות שהן תלויות בארץ אינן נוהגות אלא בארץ· יכול אפילו מצות שאינן תלויות בארץ לא יהו נוהגות אלא בארץ· תיל השמרו לכם פן יפתה לבבכם וחרה אף ה׳ בכם וגו׳· ושמתם את דברי אלה על לבבכם וגו׳· אפילו גולים· ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם. מה אית לך כגון תפילין ותלמוד תורה· מה תפילין ותלמוד תורה שאינן תלוין בארץ נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ· אף כל דבר שאינו תלוי בארץ יהא נוהג בארץ ובחוצ׳ לארץ· מעתה ״משגלו יהו פטורין· ״כתיב ויעשו כל הקהל הבאים מהשבי הסוכות וישבו בסוכות· כי לא עשו מימי יהושע בן נון ולמה יהושע · רבי הילל בריה דשמואל בר נחמן פגם הכתוב ׳צדיק בקבר מפני כבוד צדיק בשעתו. הקיש ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע· מה ביאתן בימי יהושע פטורין היו ונתחייבו· אף ביאתן בימי עזרא פטורין היו ונתחייבו· ממה נתחייבו· רבי יוסי בר חנינה אמר מדבר תורה נתחייבו הדא הוא דכתיב והביאך ה׳ אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבתיך וירשתה· הקיש ירושתך לירושת אבותיך· מה ירושת אבותיך מדבר תורה· אף ירושתך מדבר תורה· והטיבך והרבך מאבותיך· אבותיך פטורין היו ונתחייבו ואתם פטורין הייתם ונתחייבתם· אבותיך לא היה עליהם על מלכות· ואתם אף על פי שיש עליכם על מלכות אבותיכם לא נתחייבו אלא לאחר ארבע עשרה שנה שבע שכיבשו ושבע שחילקו· אבל אתם כיון שנכנסתם נתחייבתם· אבותיך לא נתחייבו עד שעה שקנו כולה· אבל אתם ראשון ראשון קונה ומתחייב· אמר רבי לעזר מאליהן קיבלה עליהן את המעשרות מה טעם ובכל זאת אנחנו כורתים אמנה וכותבים ועל החתום שרינו לוינו וכהנינו· מה מקיים ר׳ לעזר ואת בכורות בקרינו וצאנינו· מכיון שקיבלו עליהם דברים שלא היו חייבין עליהן· אפילו דברים שהיו חייבין עליהן העלה עליהן ״כאילו מאיליהן קיבלו עליהן· מה מקיים רבי יוסי בר חנינא ובכל זאת· מכיון שקיבלו עליהן בסבר פנים יפות העלה עליהן הכתוב כאילו מאיליהן קיבלו עליהן· מה מקיים רבי לעזר מאבתיך· פתר לה לעתיד לבוא· דאמר רבי חלבו שמעון בר בא בשם רבי יוחנן אבותיך ירשו ארץ של שבעת עממים· ואתם עתידין לירש ארץ של עשר עממים· תלתי ״חורנייתא אילין אינון את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני· רבי יודה אמר ערביא· שלמייא· נבטייא. רבי שמעון אומר אסיא ואספמיא ודמשק· רבי ליעזר בן יעקב אומר אסייא וקרתיגני ותורקי· רבי אומר ארום ומואב וראשית בני עמון· מאבותיך אבותיך אע״פ שנגאלו חזרו ונשתעבדו· אבל אתם משאתם נגאלין עוד אין אתם משתעבדין· מה טעם שאלו נא וראו אם יולד זכר כשם שאין הזכר יולד כך אתם משאתם נגאלין עוד אין אתם משתעבדין· ״המהלך מעכו לאכזיב מימינו למזרח הדרך טהורה משום ארץ העמים וחייבת במעשרו׳ ובשביעי׳ עד שתיוודע לך שהיא פטורה· משמאלו למערב הדרך טמיא׳ משום ארץ העמים ופטור׳ מן המעשרות ומן השביעית· עד שתיודע לך שהיא חייבת עד שהוא מגיע לאכזיב· רבי ישמעאל בי רבי יוסי אמר משום אביו עד לכלבי· עכו עצמה מה היא· רבי אחא בר יעקב בשם רבי אימי· מן תרין עובדוי דרבי אנן ילפין עכו יש בה ארץ ישראל· ויש בה חוצה לארץ· ״רבי הוה בעכו חמתון אכלין פיתא נקייה

פירוש

הלכה ד׳: שעקרן כו׳. פי׳ דאם הוסיפו ספיחין היה אסור לעוקרן ולהפסידן: קטינאי. פי׳ שמרעים נקיק: הלכה ה׳: מה טעמא כו׳. כלומר מאי שנא דפליג הכא וגבי ירק דאמרינן לקמן עד שיעשה כיוצא בו ולא פליג רבי יהודה וקשני גזרו כו׳. פי׳ שגזרו על הלוף שלא יעקרו אותו בשביעית אלא בשבוי נסתרופו׳. של עין לב״ש ונקורדס לב״ה הילכך גם״ש לא שביע׳ איסור אבל ירק דלא גזרו על תלישתו שביעית כפי דאיסורא בספיחית: ופריך מעתה׳ כלומר בשביעית יהא מותר דלא תליכן ליה בשל שביעית כדאמרן דלא שביעת כיון דלא קפס׳ בלא שיטי ואמרי׳ דודאי מן הטמון בשבית הוא. ומשני בטמון כו׳. פירש דבההוא הוא דאמרינן. דאין דרך לעוקרו בשיטי כדי לטומטו עד ס״ש אבל בשביעית עלמה אמרינן אם בא לקנות מע״ה חיישינן שמא יביא מן האיסור ויאמ׳ מן הטמון הבאתי וכל הסוגיאות עד סוף פירקא נתבארו בר״ש על המשנה׳ לא יכולתי להעתיק לפניך ומן עובדא דרבי חייא ורבי אמי ולהלן אבאר לקמן בגיטין: סליק פרקא: שלש ארצות כו׳: כתיב אלה כו׳. הסוגיא אבאר לקמן בקידושין:

מטמאין טומאת אוכלין עד שיבואו לעונת המעשרות· אמר רבי יוסה מתני' אמרה כן הפגין משיוריתו אוכל בהן פיתו בשדה· ר' פדה בשם רבי יוחנן הכל מודין בשביעית· הכל מודין חברייא אמרין שאינן מטמאין טומאת אוכלין· הקור כעץ לכל דבר אלא שהוא נלקח בכסף מעשר ובפוניו לאוכלין נפטרות מן המעשרות· דרש ר' יודה בר פזי בבית מדרש' הקור אין קדושת שביעית חלה עליו· ור' יוסה מפקדין על שתייה ואמרין לון מן לבן מימ' כן· והון אמרין הוא אמר לן ר' יוסה מתניתא פליגא על ר' יודה בן פזי ומסייעה לן חצי הפגין של שביעית אין שולקין אותן ובמסייפות מותר מפיי ש"יא מלאכתן: הלכה ז· מאימתי אוכלין פירות כו'· קור וכפניות הרי הן כעץ ובן אנו אומרים ועץ אסור לשולקו אלא כנין דקדושת שביעית חלה עליו לפום כן צריך מימר אסור: הלכה ח· הבוסר משהביא' מים כו'· גבי בוסר מה אית לך אמר· א"ר אבון שכן דרך הקיהות אוכלות אותו: הלכה ט· וזיתים שהכניסו רביעית לסאה כו'· מהו שליש לוג· מתניתא שהן עושין שלשה לוגין לסאה· כתיב כי יובל הוא קודש תהיה לכם ונומר· מה הוא קודש אף תבואתה קודש: ר' יוסי בן חנינה מגשק לכיפתא דעכו ואמר עד כה הוא ארעא דישרא'· ר' זעירא עבר יורדנ' במנוי: ר' חיי' בר בא מתעגל בהדא איפים דטיבריא: ר' חייה רבה מתקל כיפי: ר' חניה מתקל גושייא לקיים מה שנא' כי רצו עבדי' את אבניה ואת עפרה יחוננו: הלכה י· מאימתי אין קוצצין כו'· תנא ר' חיננא בר פפא חרובין שלשולן הוא חנטן· גפנים משינריעו· א"ר יונה משיזהלו מים· כמה דאת אמר כי ינרע נטפי מים יזוקו מטר לאידו· וזיתים משיניצו· א"ר יונה משהכניסו רובע· מה רובע נץ או רובע זיתים· א"ר יונה לאי דו נץ שהוא עושה רובע זתים: אמר רבי יונה כתיב כי ישל זיתך· חד לתלת מאה וארבעין קיים כה· אמר ר' יונה כתיב כי עץ נשא פריו מגיד שלא נשא פריו בעולם הזה· ותאינה וגפן נתנו חילם מגיד שלא נתנו חילם בעולם הזה· א"ר יונה בשם ר' חמא בר חנינא המת בשבע שני גוג אין לו חלק לעתיד לבוא סימנא דאכל פרוטגמיא אכיל משתותא· שמע ר' יוסי ואמר ויאות עד כדון אית תותבה לעלמא דאתי ר' יונה בשם ר' חייה בר אשי עתידין הן חבירין להתיגע מבתי כניסות לבתי מדרשו' מה טעמא ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון· רבנין דקיסרין אמרין קטני נוים וחיילותיו של נבוכד נצר לא חיין ולא נידונין ועליהן הוא אומר וישנו שנת עולם ולא יקיצו· מאימתי קטני ישראל חיין ר' חייה חבה ור' שמעון בר' חד אמ' משיולדו· וחד אמר משידברו· מאן דאמ' משיולדו יבואו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה· ומאן דאמר משידברו זרע יעבדנו יסופר לה' לדור· תני בשם ר' מאיר משהוא יודע לענות אמן בבית הכנסת. מה טעמא פתחו שערי' ויבוא גוי צדיי שומר אמונים· תמן אמרי משימולו נשאתי אימיך אפונה· ורבנין דהכא אמרין משיולדו ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון: רבי לעזר אמר אפילו נפלים מה טעמא ונצורי ישרא' להשיב· ונצירו ישרא' להשיב:

פרק חמישי

א· בנות שוח שביעית שלהן שנייה שהן עושות לשלש שנים· רבי יהודה או' הפרסאות שביעית שלהן מוצאי שביעית שהן עושות לשתי שנים אמרו לו לא אמרו אלא בנות שוח: ב· הטומן את הלוף בשביעית ר' מאיר אומר לא יפחות מסאתים עד גובה שלשה טפחים וטפח עפר על גביו· וחכמים אומרים לא יפחות מארבעת קבין עד גובה טפח וטפח עפר על גביו וטומנו במקום דריסת האדם: ג· לוף שעברה עליו שביעית רבי ליעזר אומר אם לקטו העניים את עליו לקטו ואם לאו יעשה חשבון עם העניים· רבי יהושע אומר אם לקטו העניים את עליו לקטו ואם לאו אין לעניים עמו חשבון: ד· לוף של ערב שביעית שנכנס לשביעית· וכן בצלים הקיצונים וכן פואה של עידית בית שמאי אומרים ,עוקרין אותן במארופות של עץ· ובית הלל אומרים בקרדומו' של מתכת· ומודין בפואה של צלעות שעוקרין אותן בקרדומות של מתכת: ה· מאימתי מותר אדם ליקח לוף במוצאי שביעית ר' יהודה אומר מיד· וחכמים אומרי' משירבה החדש: ו· אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרן בשביעית מחרישה וכל כליה העול והמזרה והדקר· אבל מוכר הוא מגל יד ומגל קציר ועגלה וכל כליה· זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבודתו אוסר לאיסור ולהותר מותר: ז· המוכר מוכר חמש כדי שמן וחמש עשרה כדי יין שכן דרכו להביא מן ההבקר אם הביא יותר מיכן מותר· ומוכר לגוים בארץ ולישרא' בחוצה לארץ: ח· בית שמאי אומרים לא ימכור לו פרה חורשת בשביעי' ובית הלל מתירין מפני שהוא יכול לשחטה· ומוכר לו פירות אפי' בשעת הזרע ומשאיל לו סאתו אפ' שהוא יודע שיש לו גורן ופורט לו מעה אף על שהוא יודע שיש לו פועלין· וכולן בפירוש אסורות: ט· משאלת אשה לחבירתה החשודה על השביעית נפה וכבר' וריחים ותנור אבל לא תבור ולא תטחון עמה· אשת חבר משאלת לאשת' עם הארץ נפה וכברה ובוררי וטוחני' ומרקדת עמה אבל משתטיל את המים לא תגע אצלה שאין מחזקין ידי עוברי עבירה· וכולם לא אמרו אלא מפני דרכי שלום· ומחזיקים ידי גוים בשביעית· אבל לא ידי ישראל· ושואלין בשלומן מפני דרכי השלום:

סליק פירקא

הלכה א בנות שוח כו'· מהו בנות שוח פיטירייה· מה בכל שנה ושנה הן עושות או אחת לשלש שנים· בכל שנה ושנה הן עושות אלא שאין פירותיהן מגמרין אלא לאחר שלש שנים· כיצד הוא יודע· רבי יונה אמר משקשר עליו חוט· תני שמואל תוחב בהן קיסמין· תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אילן שחנט קודם חמשה עשר בשבט מתעשר לשעבר· לאחר חמשה עשר בשבט מתעש' לבא· תני א"ר נחמיה במה דברים אמורים באילן שהוא עושה שתי גרנות בשנה· אבל באילן שהוא עושה גורן אחד בשנה כגון זתים ותמרים וחרובין אף על פי שחנטו קודם לזמן הזה הרי הן כלעתיד לבוא· אמר רבי יוחנן נהגו בחרובין כרבי נחמיה· מתיב רבי שמעון קומי רבי יוחנן והא תנינן בנות שוח שביעית שלהן שנייה שהן עושות לשלש שנים· על דעתך מה שעשו בשביעית יהו שביעית והוא מקבל מיניה· א"ר בון בר כהנא ותמיה אנא איך הוה מותיב ר"ש קומי רבי יוחנן והוא מקבל מיניה· ויתיביניה אנא אמר חרובין ואת אמר בנות שוח· אנא אמר מנהג ואת אמר הלכה אנא אמר ר' נחמיה ואת אמר רבנין. אלא הוא חרובין היא בנו' שוח הוא מנהג היא הלכה· הוא רבי נחמיה· היא רבנין· תמן אמרין אילן שחנט קודם ר"ה שלעולם מתעשר לשעבר לאחר ראש השנה שלעולם מתעשר לבא· התיב ר' יוחן בר פריא קומי רבי יונה הרי תחבין הרי הן חונטין קודם ראש השנה של עולם והן מתעשרין לבא· ולא שמיע דא"ר חיננא בר פפא חרובין שלשולן הוא חנטן· א"ר יסא הביא שלי' קודם ראש השנה של עולם מתעשר לשעבר לאחר ראש השנה של עולם מתעשר לבא· התיב ר' זעירא קומי ר' יסא פעמים שהשנים מאפילו' ותמרים מטילות שאור לאחר ראש השנה של עולם והן מתעשרות לשעבר· אמר רבי זעירא לא מן דעתיה הוה רבי יסא אמר הדא מילתא אלא מן הדא דר' יוחנן דריש בן לקיש רבי יעקב בר אחא בשם שמואל בר אבא הביא שליש קודם לחמש' עשר בשבט מתעשר לשעבר לאחר חמשה עשר בשבט מתעש' לבא: א"ר זעירא ויאות הרי אתרו' עקרתה חנטו לא עקרתה שנתו וכאן עקרת' שנתו לא עקרתה חנטו· רבי בון בר חייא בעא קומי ר' זעירא מעתה שליש הראשון לשעבר ושליש השני לבא· א"ל שליש הראשון קשה לבוא מכיון שהוא בא מיד הוא גדל· א"ר בא בארים אומן ילף לה רבי זעירא· שמואל אמר שיתין יומין שותה עליי שתא יומין שיתין עליי· תני רבן שמעון בן גמליאל אומ' מהוצאת עלין ועד הפגין חמשים יום מן הפגין ועד השיתין הנובלות חמשים יום מן השיתין הנובלות ועד התאנים חמשים· רבי אומר כולהן ארבעים יום· לקט תאינה ואינו יודע אימתי חנטה א"ר יונה מונה מאה יומין למפרע אם חל לתוכן חמשה עשר בשבט והוא יודע אימתי חנטה· אמרו לו והרי עמך כטיבריא והן עושי' לשנה אחת אמר להן והרי עמכם בציפורין והן עושות לשתי שנים: הלכה ב· הטומן את הלוף· עד כדון לוף בצלים· אמר רבי יונה הוא לוף הוא בצלים· אמר רבי יוסה מסתברא בבצלים אפי' פחות מיכן מותר ראינן שפין: הלכה ג· לוף שעברה עליו שביעית כו'· רבי אבהו בשם רבי יוחנן אתיא דרבי יודה כרבי לעזר ודר' יוסי כר' יהושע דתנינן תמן העניי' אוכלין אחר הביעו' אבל לא עשירים דברי רבי יודה· רבי יוסה אומר אחד עניי' ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור· רבי אימי בעא קומי רבי יוחנן מתניתא עד שלא גזרו על הספחין· אמר ליה וכי בעלייה הייתה· סבר רבי אימי אמר איסור ספחין תורה· א"ר ירמיה בעלי לוף שוטה היא מתניתא איתי רב הושעיה מתני דבר קפרא מן דרומא ותני עלי לוף תלי בצלי'· אית לך מימר עלי בצלים השוטין· מילתיה דרבי ירמיה אמרה דבר שיש לו ביעור שנמצא בתוך דבר שאין לו ביעור יש לו ביעור· מה עבר לה רבי ירמיה פתר לה בששיקף בעלין ר' יוסה פתר לה מתניתא לפני ראש השנה השביעית· נטע לפני ראש השנה שביעית עשה ביצי' לפני שביעית ודיכנו בשביעית עקרו במוצאי שביעית· אין תימר דיכון כעיקר כולו לעניים· אין תימר אין דיכון כעיקר אין כולו לעניים מספי' יעשה חשבון עם העניים· ר' חזקיה פתר מתניתא ערב ראש השנה שביעית· נטע ערב ראש השנה שביעית עשה ביצה בתחילת שביעית ודיכנו בשביעית ועקרו בסוף שביעי'· אין תימר דיכון כעיקר כולו לבעל הבית· אין תימר אין דיכון כעיקר אין כולו לבעל הבית לפיכך אין לעניים עמו חשבון· עשה בארץ שלש שנים נתן לעניים רובע· שתי שנים

פירוש

הלכה ט': לכיפתא דעכו כו'. בבבלי בשילהי כתובות גרסי' רבי אבא מנשק כיפי דעכו כו', ופירש"י שם שהיה מנשק סלעי' של עכו על שם חבת ירו' ובדפרס וכו"ל: עבר יורדנא כו'· פי' שעבר הירדן בלבושו ולא חש לשרייתן מרוב חיבתו של א"י עליו: מתעגל בהדא כו'. פי' שהיה מתגלגל בעפרה של טבריה ולכן כתו' לגרוס ככאן בהד' חלים של חולסית: מתקל כיפי כו'· פי' שהיה שוקל אבני סלע משל א"י כי הם בנויי' משל חולה לארץ וכן הוא ספור' בתוספתא כשעלה ר"ח הגדול מבבל ביקש לידע אם נכנס לא"י והיה שוקל אבנים כל זמן שהיו קלות אומר עדיין לא נכנסתי לא"י כו': מתקל גושי'. פי' שהיה שוקל גם גושי העפ' והלכ'ו' איזה הם כבידי' ואיזה הן קלות: דאכיל פרוטגמיא כו'. פי' כערוך דאכיל סמורות בע"ה כגון פרקמטיא אכיל יגמחה של שהיה רוצה לו לאכול לעה"ב כלומר ולא כשחייב לו מה לאכול לעה"ב עיין בע' משתותא: ויאות עד כדון: פי' פליג אדר' יוסי וקאמ' בדרך תימה ויאות כלומ' וכי דבר זה נכון דהאפשר האי שעדיין יש עתידה לעה"ב אע"פי שמת בז' שני גוג: להתיגע. פי' לשבת ללמוד כמבואר בבבלי בסוף ברכות: קטני גוי כו'· כל הסוגי' מבוארת בבבלי דפרק חלק ובפי"ב דכתובו' ע"ש: סליק פירקא: בנות שוח כו' בכל כו'. פי' שבכל שנה ושנה הן עושות פירות בכל שנה ומוליאין פירות גמורין בכל שנה אלא שמבלן משעת חנטה עד שעת גמר פרי ג' שנים ונמלא שאילן בכל שנה משנה שלשית ואלך ג' מיני פירות של שנה זו ושל ב' שנים ושל ג' שנים ולהכי בעי בשביעית דאע"פ שאילו נגמרו ואילו לא נגמרו אפשר דלא מיכברי אלא בשעת וכילד הוא יודע כו': הלכה ג'. אתיא דרבי יודה כו'. בר"ש על המשניות האריך בזה ע"ש:

מראה מקום וחנוכות
א בבלי ערכין כ"ח: עוקלין פ"ג.
ב עיין בבלי כתובות קי"ב.
ג עיין בבלי ברכות ס"ד.
ד בבלי סנהדרין ק"י:
ה עיין בבלי ר"ה ע"ו:
ו משנה פ"ט משנה ח'.

והקוצץ בקנים רבי יוסי הגלילי אומר ירחיק טפח ורבי עקיבה אומ' קוצץ כדרכו בקרדום במגל ובמגירה ובכל מה שירצה: אילן שנפשח קושרין אותו בשביעי' לא שיעלה אלא שלא יוסיף: ז' מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעי' הפגים משהזריחו אוכל בהן פיתו בשדה' ביחלו כונס לתוך ביתו' וכן כיוצא בהן בשאר שני שבוע חייבין במעשרות' הבוסר משהביא מים אוכל בו פיתו בשדה הבאיש כונס לתוך ביתו וכן כיוצא בו בשאר שני שבוע חייבין במעשרות: ח' זיתים שהכניסו רביעית לסאה פוצע ואוכל בשדה' הכניסו חצי לוג כותש וסך בשדה' הכניסו שליש כותש בשדה וכונס לתוך ביתו' וכן כיוצא בהן בשאר שני שבוע חייבין במעשרות' ושאר כל פירות האילן כעונתן למעשרות כך עונתן לשביעית: ט' מאימתי אין קוצצין את האילן בשביעית בית שמאי אומרים כל האילן משיוציא' ובית הלל אומרים החרובים משישלשלו והגפנים משיגרעו והזיתים משינצו ושאר כל האילן משיוציא' וכל האילן כיון שבא לעונת המעשרות מותר לקוצצו' וכמה יהא בזית ולא יקצנו רובע' רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל לפי הזית:

הלכה א' בראשונה היו אומרים כו'. אמר רבי יונה הבין צדוקי מיתני בראשונה היו אומרים מלקט אדם עצים ועשבי' מתוך שלו את הגס הגס כדרך שהוא מלקט בשל חבירו בין דקים לגסים. נחשדו להיות מלקטין והן אומר בגסים ליקטנו. התקינו שיהא זה מלקט מתוך של זה וזה מלקט מתוך של זה שלא בטובה. נחשדו להיות מלקטין בטובה והן אומר שלא בטובה ליקטנו. התקינו שיהו מביאין מן הקרוב ומן המצוי' א"ר זעירא ראשונה ראשונה מתקיימי' היתה בהמתו שם בהמתו מוכחת עליו' היתה כייתו שם כייתו מוכחת עליו' ליקט בגסין מהו שיחזיר וילקט מן הגסים שבדקים' אם אמר את כן אף הוא מלקט את כל שדהו בשביעית' היתה שדהו מליאה גסין תרתין מתנין חדא אמר שרי וחדא אמרה אסור' הסוקל שדהו נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ' הדא אמרה שרי' אי זהו המידל אחת או שתים הדא אמר אסור' אף במעדר כן' אשכה תנא תני מלקט אדם עצים ועשבים מתוך שלו את הגס הגס כדרך שהוא מלקט מתוך של חבירו בין דקין בין גסין' בשביעית אבל לא במועד' אף באבנים כן אשכח תני אף באבנים' הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות' רבי יופה בשם מנחם רבי עקיבה עבר כשיטתיד' חמא חד אזומר כרמא' א"ל ולית אסור' א"ל לעקלין אנא בעי הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלו': הלכה ב' שדה שניקוצה כו'. תמן אמרין בשניטלו קוציה' ורבנין דהכא אמרין משחרש' על דעתיהו דרבנין דהכא אי זהו המייוב כל העם חורשין פעם אחת והוא חורש שני פעמים' וכא כן אמר רבי יוסי בי רבי בון תמן אין המלכות אונסת' ברם הכא המלכות אונסת' בראשונה בשהיתה המלכות אונסת' הורי רבי ינאי שיהו חורשי' חרישה ראשונה' חד משמר הוה אני עבר חמיתון דמיין קובעתה' אמר לון האסטו שרא לכון מירדי' שרא לכון דמיין קובעתה' אמר רבי יעקב בר זבדי קומי רבי אבהו לא כן אמר רבי זעירא ור' יוחנן בשם ר' ינאי ר' ירמיה רבי יוחנן בשם ר' שמעון בן יוצדק נמנו בעליית בית לבזה בלוד' על כל התורה מניין אם יאמ' גוי לישרא' לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים יעבור ולא יהרג' הדא דתימא בינו לבין עצמו אבל ברבים אפילו מצווה קלה לא ישמע לו' כגון לוליינוס ופפוס אחיו שנתנו להן מים בכלי זכוכית צבועה ולא קיבלו מהן' אמר לא מתכוון משמדהכון ולא אתכוון אלא מיגבי ארנונין' כמה הן רבים רבנין דקיסרין אמרין עשרה דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל' רבי אבונא זעירא חמטניה פרי חורי חמרא בשוקא' ר' יונה ורבי יוסה הורון מפי לארסקינם בשוקא' אמר רבי מנא קשיתה קומי רבי יונה אבא לא כן אמר רבי זעירא רבי יוחנן בשם רבי ינאי רבי ירמיה רבי יוחנן בשם ר' שמעון בן יוצדק נמנו בעליית בית לבזה בלוד על כל התורה מניי' אם יאמר גוי לישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה חוץ מן העבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים יעבור ולא יהרג' הדא דתימא ביני לבין עצמו' אבל ברבי' אפילו מצוה קלה לא ישמע לו כגון לוליינוס ופפוס אחיו שנתנו להם מים בכלי זכוכי' צבוע' ולא קיבלו מהן' אמר לא אתכוון משמדתון ולא אתכוון לא מיכול פיתא חמימא' כמה הן רבים רבנין דקיסרין אמרין עשרה' דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישרא' רבי אבונא בעא קומי ר' אימי גוים מהו שיהו מצווין על קידוש השם א"ל ונקדשתי בתוך בני ישראל' ישראל מצווין על קידוש השם ואין הגוי' מצווי' על קידוש השם' רבי נסא בשם ר' לעזר שמע לה מן הדא' לדבר הזה יסלח ה' לעבדך וגו'' ישראל מצווין על קידוש השם ואין הגוים מצווין על קידוש השם' ר' אבא בר זמינא הוה מחייט גבי חד ארמאי ברומי' איתי ליה בשר דנבלה א"ל אכול' אמר ליה לינא אכיל' אמר ליה אכול דילכן אנא קטילנא לך' אמר ליה אין בעית מיקטל קטול דאני לינא מיכל בשר דנבילה' א"ל מהן מודע לך דאילו אכלת הוינא קטיל לך' או יהודיי יהודאי או ארמאי ארמאי' א"ר מנא אילו הוה ר' אבא בר זמינא שמע מיליהון דרבנין מיכל הוה' טייבה ומת בנו מהו שהוא מותר לזורעו' ר' יעקב בר אחא ר' אימי בשם ר' יוסה בי ר' חנינה טייבה ומת בנו מותר לזורעה' טייבה ומכרה אסור לזורעה' עבר וזרעה מותר שלא גזרו אלא על הנדר שהוא יכול לעמוד בו' טייב בזמן זה מהו' רבי ירמיה סבר מימר שרי' אמר ר' יוסה ולא שמיע רבי ירמיה שהוא ליקה' לא שמיע שהוא פסול מן העדות' חזר ואמר אין דהוא שמיע לא כאינש דשמע מילה ומקשי עלה' א"ר חזקיה אתתבת קומי ר' ירמיה דאמר וכי אין זה בית דין עמד וביטל' תיליה דרבי ירמיה מן הדא' בת ישראל שבאה להדליק מן הכהנת טובלת את הפתילה ע"ין שריפה ומדלקת' ר' חונה בשם רבית רבי ינאי שעה משלחה' ואיכים היתי ולא עמד בית דין וביטל כמה דתימר תמן לא עמד בית דין וביטל וכא לא עמד בית דין וביטל' והכותיה מאימתי אדם זכה בפירותיו בשביעית' ר' ירמיה סבר מימר משיתנם לתוך כליו' ר' יוסי סבר מימר אפילו נתנם לתוך כליו לא זכה הבן והוא סבר דאינון דידיה' ולית אינון דידיה' כהדא ר' טרפון ירד לאכל קציעות מתוך שלו שלא בטובה כבית שמאי' חמוניה סנטירי' ושורון חבטון עלוי' כד חמא גרמיה בסכנה' אמ' לון כתייבון אמרין נו בייתיה דטרפון עתרין ליה תכריכין' כד שמעון כן אישתטחון על אפיהון אמרין ליה ר' שרי לן' אמר לון ייתי עלי על כל חוטר וחוטר דהוה נחית עלי' הוינא שרי לכון על קדמיא' באילין תרתין מליא נהג ר' טרפון כבית שמאי וסכין' כהדא ובקריית שמע' ר' אבהו בשם ר' חנינא בן גמליאל כל ימיו של ר' טרפון היה מתענה על הדבר הזה ואומר אי לי שנתכבדתי בכתרה של תורה: הלכה ג' חוכרים נירין כו'. ר' חייה ר' אימי חד אמר חרוש בה טבות ואנא ניסב לה מינך בתר שמיטתא' וחרנה אמ' אישר' מאן דאמר חרוש בה טבאות ואנא נסב לה מינך בתר שמיטתא' מהו שואלין בשלומן אישר' מ"ד אישר מהו שואלין בשלומן בשלום ישרא' שלום עליכם' דלמא ר' חיננא פפא ור' שמואל בר נחמן' עברון על חד מחורשי שביעי' א"ל ר' שמואל בר נחמן אישר' א"ל ר' חיננא בר פפא לא כן אילפן ר' ולא אמרו העוברים מכאן שאסור' לו' לחורשי שביעית אישר' א"ל לקרות את יודע' לדרוש אי אתה יודע' ולא אמרו העוברים אלו אומות העולם שהן עוברין מן העולם ולא אמרו לישרא' ברכת ה' עליכ' מה ישרא' אומרין להם ברכנו אתכם בשם ה'' לא דייכ' כל הברכו' הבאות לעולם בשבילנו ואין אתם אומ' לנו בואו וטלו לכם מן הברכות הללו ולא עוד אלא שאתם מגלגלין עלינו פיסים ודימות גולגליות וארנוניות' הורי ר' אימי לרדות עמו: הלכה ד' המידל בזיתים כו'. מהו המידל נוטל אחד ומניח שנים' או נוטל שני' ומניח אחד' תני דבית ר' נוטל אחד ומניח שנים' והא תנינן המחלק בגפני' שלשה זה בצד זה הוא מידל נוטל שני' ומניח אחד' א"ר יונה מתניתא במידל מכבר בתחילה' ומה דתני' דבית רבי במידל מכבר: אין מציתין את האור באיש' קנים מפני שהוא עבודה' רבן שמעון גמליאל מתיר. וכן הוה רבן שמעון בן גמליאל אומ' נוטעין אילן סרק בשביעית. ואין מלמדין את הפרה לחרוש אלא בחולות' רבן שמעון בן גמליא' אומ' אפי' בתוך שדה חבירו מותר' ובלבד שלא יסמוך את המענה' תני אבא שאול אומר מברין בחדשי' וגומם הארץ ובלבד שלא יקוץ בקרדום' אין בודקין את הזרעי' באדמה בעציץ אבל בודקין אותו בגללי' בעציץ' ושורין אותן בשביעי' למוצאי שביעי' ומקיימין את האווז בראש הגג ולא משקין אותן' אין תולין תוכין בתאינ' כיצד הוא עושה מייתי ייחור דתאינה שטר ותלי בה ואמ' לה הדא עבדה ואת לית את עבדה' ולא כן תני אילן שהוא מנבל פירותיו סוקרין אותו בסיקרה וטוענין אותו אבנים ומברתין ליה דיעבוד' אמרי תמן דלא יתן פירותיו' ברם הכא דיעביד לכתחילה' אין מרכיבין דקלים מפני שהוא עבודה' שלא תאמ' הואיל והוא רובה שרי הוא לפו' כן צריך מימר אסור' משלשה ועד תשעה היא מתניתא: הלכה ה' המבקע בזית כו'. תני הקוצץ בקנים רבי יהודה אוסר מקום שנהגו לקוץ יחצוק' לחוק יקוץ' ומגביה טפח וקוצץ' הקוצץ בקורות לא יהא מחליק ומדריג ומחכיק' אלא מתכוין שתהא קיצתן שוה' תני רבן שמעון בן גמליאל או' מקום שנהגו להחליק יחליק' לדות יחליק וגומם עם הארץ' ובלבד שלא יקוץ בקורדום' ר' יוסי הגלילי כבית שמאי' ורבי עקיבה כבית הלל' וכן אתינן מתני רבי יוסי הגלילי כב"ש ורבי עקיבה כב"ה' אלא רבי יוסי הגלילי חשש לעבודת הארץ: הלכה ו' המזנב בגפנים כו'. מהו כיחלו ר' חייא בר בא אמר חייתה כמה דתימר וגם נפשם בחלה בי' בתי' ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל' ר' חייא בא אמר שתי תבואות אחת מן הבי' ואחת מן השדה וכתיב מן השדה תאכלו את תבואתה' ר' יוסה בן חנינה בעי קומין מהו לעשות מהן מלוגמא מאחר שהוא אוכל בהן פיתו בשדה יהא אסור: או מאחר שהוא מכניסן לתוך הבית יהא מותר: תמן תנינן הפגין והבוסר רבי עקיבה אומר מטמא טומאת אוכלין' רבי יוחנן בן נורי אומר משיבואו לעונת המעשרות' תני כאן מיד ולית כאן מיד' ר' חנניה כש' רבי שמעון בן לקיש בפגי תאיני' הוא מתניתא הא כשאר כל הפגין אינן

פירוש

בראשונה היו אומרים כו'. בין גסים בין דקי' נחשדו להיות מלקטין משדותיהן בין גסי' בין דקים והן אומר כו' גרסינן והוא מבואר בפירוש המשניות: הלכה ב': הוה מחדש כו'. פי' שהיה חופר בשבר אלא גוי א': לינא כמו אין אני: דלכן. כמו דאל"כ כלומר שאם אין אתה אוכל אני הורג אותך: מהן מודע. כו'. פי' שא"ל הגוי פי' הודיע אותך שאם היית אוכל הייתי הורג אותך משום שאם רוצה הוי' יהודי יהיה יהודי אמיתי אם גוי יהיה גוי אמיתי: חמוניה סנטורין. פי' ראוהו אותו השומרים: ושרון חבטון כו'. פי' שהתחילו להכותו וכשראה עצמו בסכנ' א"ל שילכו לביתו ויאמרו שיכינו לו תכריכין וכששמעו שהו' ר' טרפון כשתטחו לפניו על הקרקע' ואמרו לו מחול לן ואמר להם יבא עלי כך וכך שעל כל מכה שהייתם מכין אותי מחלתי לכם על הראשון ומרוב חסידתו עשה כן שלא היה רוצה לענשם בינסעטו לצדיק לא טוב חלא הסוגיא איתא בפ"ג בנדרים פי' קוכב יין: כהדא: פי' שאלמלא שהחשי' כ"כ היה אוכל נטוי' ולא היו מקפידי' עליו ולא היו חובטים אותו לגנב: הלכה ג': חרוש בה כו'. כל הסוגיא אבאר לקמן בגיטין: הלכה ו': ובחלה בי כו'. כלומר שלא נתבשלו יפה כענין דתנן במעשרות התאני' משיבחילו:

מראה מקום והגהות

א נ' הר"ש בין דקים לגסים נחשדו להיות מלקטין משדותי' בין דקין ובין גסין.

ב סנהדרין כ"א ב'.

ג שם מאומר הוא לימצר בשמיעתא מפתין רפיין.

ד פרפי קונעתא.

ה נ' דא"פ נחוה וכ"ה בבבלי סנהדרין ע"ד.

ו עיין לקמן גילה ב'.

ז בבלי נדרים ס"ב.

ח לקמן דף ל"ח א'. ענותה וזה פ"ד ב'.

ט ע"ן שם: לרדות עמו אסור.

י נ' הרא"פ בני. כ בתחלי'.

יא חסר בני' הרמ"פ.

יב נ' הרמ"פ עם.

יג בבלי שבת ס"ד. ירושלמי מעשר שני ב"ה.

יד תוספתא שביעית פ"ג.

טו חסר בגי' הר"ש ועי' לקמן מעשרות פ"א.

טז עוקצין פ"ג.

הלכה א מאימתי מוציאין כו׳· עד שלא פסקו עוברי עבודה מהו שיהא מותר לעשות אשפה על פתח חצירו· סילני שאל לרבי חייא בר בא ואמר ליה· רבי חנינא אמר שרא ליה והוון אמרין ח נסב מעשר והודי על גרמי׳ לצאת לחוץ לארץ דלא למיס׳ מעשר· מעתה אפילו משפסקו עוברי עבודה יהא אסור מפני מראית העין שלא יהו אומרי׳ לתוך שדה בית השלחין שלו הוא מוציא· יודעין הן בני עירו אם יש לו בית השלחין אם אין לו· א״ר יוסי הדא אמרה לא חשו לעוברין ולשבין מפני מראית העין: באיסור שני פרקים מהו שיהא מותר לעשות כסדר הזה· נישמעינה מן הדא מוכרין ומוציאין זבלים עם העושין שביעי׳ עד ראש השנה· עם הגוי ועם הכותי אפי׳ בשביעית ובלבד שלא יפרוק את המשפלות· לא אמר אלא ובלבד שלא יפריק את המשפלות· הא לצאת מוציא הדא אמרה שהוא מותר· ואין תימר שהוא אסור יהא אסור מלהוציא: משיבש המתוק· פקעה· א״ר מנא ההן פקועה דבקעתא· משיקשר משעשה קשרין קשרין· א״ר חנניה מכיון שנתקשר בו קשר העליון מיד הוא יבש· ותני עלה קוצבין דכריהן להוות שוין· א״ר ירמיה בפוחת מן המשפלות הא שתים מותר· ר׳ יוסי בעי· אם בפחות מן המשפלות הא שתים אסור· אלא כי נן קיימין בעושה יותר מן כשיעור כהדה דתני אין מוסיפין לא על המשפלות ולא על האשפתות דברי ר׳ מאיר· וחכמים אומרים מוסיפין על המשפלות ואין מוסיפין על האשפתות. ומוסיפין על המשפלות לא ככשיעו׳· דכוותה מוציאין על האשפתות אפי׳ כבשיעור: הלכה ב· ולמה תניתה יתרין וזמנין· אמר ר׳ ירמיה כאן כפוחת מן המשפלות· כים הכא בעושה בכשיעור· ותני בן על דרבי שמעון ובלבד שלא יפחו לאשפה משלש משפלות. וחכמים אוסרין בעושה יותר מכשיעור· אבל ככשיעור בשלשה מקומות מותר במקום אחד לא כל שכן· פתר לה תרין פתרין בשהיה לו דבר מועט בתוך שדהו בשביעי׳ הרי זה מוסיף עליו והולך· משפסקו עבדי עבודה ר׳ לעזר בן עזריה אוסר· מה טעמא דרבי ליעזר בן עזריה· שמא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו מקום· פתר לה פתר חורן בשהיה לו דבר מועט בתוך ביתו ערב שביעית והוא מבקש להוציאו לתוך שדהו בשביעית הרי זה מוסיף עליו והולך· משפסקו עברי עבוד׳ ר׳ לעזר בן עזרי׳ אוסר· מה טעמא דר׳ לעזר בן עזריה שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו מקום· ולא כבר הוא מזובל מערב שביעי׳· ר׳ בא ר׳ ירמיה ר׳ בון בר חייה בשם ר׳ בא בר ממל· מפני מראית העין עד שוציא עשר משפלו׳ כאחת· ולית לרבנין מפני מראית העין· אמר רבי אידי דחוטרא סלו ומניחו מוכיחין עליו שהוא עושה אשפה: ר׳ יוסי בי רבי בון אמר אילין שמועתא דהכא חצינן· ר׳ לעזר בן עזריה אמר אין עושין את האמה בתחילה במוע׳ ובשביעית· א״ר זעירא מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה· ר׳ ירמיה ר׳ בון בר חייה בשם ר׳ בא בר ממל מפני מראית העין· הוון בעי מימר מאן דאמר הכן מפני מראית העין והכא מפני מראית העין· מאן דאמר מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה הכא מאי אית לך למימר· לית לך אלא כהדא שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו מקום· מה נפק מביניהון חפר לעשות אמה של בניין· הוון בעי מימר מאן דאמר תמן מפני מראית העין והכא מפני מראית העין· ומאן דאמר תמן מפני שהוא מכשיר צדדיה לזריעה הרי אינו מכשיר צדדיה לזריעה· הכל מודין שאם היה לו שם סיד או צרורות או אבנים או ניפסים מותר: הלכה ג· תמן תנינן שדה שנתקוצה תיזרע למוצאי שביעית· ניטייבה או שנדיירה לא תיזרע למוצאי שביעית· א״ר יונה כיני מתניתא הרוצה להעמיד צאן בתוך שדהו עושה סהר בית סאתים· בכל עשין סהרין במחצלות· ובקש ובאבנים· אפילו ג׳ הכלים זה למעלה מזה· ובלבד שלא יהא בין סהר לסהר במלוא סהר· אותו המקום חולב בו· טוזז בו ומוליך ומביא את הצאן דרך עליה: תני רבי שמעון בן לעזר אמר אם יצה תוקע את היתד בארץ ועושה סהרין ארבעה בארבע רוחותיה של שמונת סאין: אין מדיירין לא בשבתות ולא בימים טובים ולא בחולו של מועד אפי׳ בטובה ואינו רשאי להושיב שומר ולא לנער את הצאן ואם באו מאליהן אין מסייעין אותן· ואם היו עושין עמו בשבתות ובימים טובים הוא רשאי להושיב שומר ולנער את הצאן· ואם באו מאליהן מסייעין אותן· תני רבן שמעון בן גמליאל אומר בשבת מדיירין בטובה· וביום טוב במזונות· ובחולו של מועד אפי׳ בשכר: הלכה ד· תני השוכר את הצאן אסור לנערה· מהו לנערה מוליכה ממקו׳ למקום· הדא אמרה בששכרה לזמן מועט· אבל בששכרה לזמן מרובה מותר· אותו היום האחרון אסור· רבי הונא בשם רב נחמן בר יעקב הדין דאזל ליה לצורכה ולא מתעני ייזל מן אתר לאתר והוא מתעני· רבי הונא בשם מר עוקבן חפירתה עיקר טב למעיה· רבי חייא בר בא שאל עד שלא פסקו עוברי עבודה מהו שהוא מותר להוצי׳ מן הסהר וליתן לתוך שדהו כדרך המזבלין: הלכה ה· הדא עבדא אלתא וזמנין מן תשע תשעה וזמנין מן תלת עשרין ותשע· תני מחצב שכינו לבין חבירו ופתח מי חבירו בתחיר מותר· ואם היתה ריקה אסור: תמן תנינן הזיז מביא את הטומאה בכל שהו הגזוזה הגיכלית בפותח טפח· אמר רבי חייה בר בא הדא אמרה זה שהוא מקב׳ נרבך מחבירו צריך לעשות לו ארבע׳ טפחים כדי מקום· א״ר יוסי מתניתה אמרה כן וכמה אמרו הזיז מביא את הטומאי בכל שהוא בזיז שהוא גבוה מן הפתח ג׳ נדבכין שהן שנים עשר טפח· ולמה תנינן נדבכין למדת הדין· רבי חייא בר בא שאל אילין שיעורי׳ כאינון שיעוריא· ר׳ חזקיה בר יעקב בר אחא בשם ר׳ יוסי בן חנינא אילין שיעוריא כאינון שיעוריא· הכא את אמר שיעו׳ ניר עשרה טפחים פחות מיכן מחצב· וכא את אמ׳ הכין מה נן קיימין אם כשהוו שני נדבכין ניתנן שמונה טפחים· אם כשהיו ג׳ ניתני שנים עשר טפחים· א״ר יוסי צא חצי טפח למיתוח מיכן וחצי טפח למיתות מכאן וכן לחבריה נמצא ג׳ נדבכין של עשרה טפחים· פחות מיכן אינו לא גדר ולא מחצב: הלכה ו· תני א״ר יודה בד״א בזמן שלא נתכוון לתיקון שדהו אבל אם נתכוון לתיקון שדהו אפי׳ יותר מיכן מותר· אמר רבן שמעון בן גמליאל· בד״א בזמן שלא נתכוון לתיקון שדהו· אבל אם נתכוון לתיקון שדהו אפילו פחות מיכן אסור· א״ר ביבי הורי ר׳ יסא כהדין תניא לקולא: הלכה ז· לא סוף דבר בשיעורן המחדישה אלא אפי׳ מחרישה עתידה לתעון· אמר ר׳ יוסי מתניתא אמרה כן· אם יש בכל אחת ואחת של משוי שנים שנים הרי אלו ינטלו: הלכה ח· רבי יעקב בר בון בשם ר״ש בן לקיש· זאת אומרת שאסור ללקט צרורות מתוך שדה חבירו ר׳ מנבש ויהב עיסביה עליהון· הדא דתימא בבקעה אבל בהרים ובטרשים מותר וטיבו חשב ליה· רבי קריספא בשם רבי יוחנן· חנניה בן גמליאל באיסור שני פרקים הוא מתניתא· תני ר׳ יודה ורבי נחמיה אוסרין לא באיסור שני פרקים וכא באיסור שני פרקים· רבי שמאי בעי אם באיסור שני פרקים כהדא תנינן לחרוש מותר ולבנות אסור· אלא בהותר שני פרקים· אם בהותר שני פרקים כהדא תנינן אבל בונה הוא בשביעית משפסקו גשמים מפני שהוא מתקינן למוצאי שביעית· א״ר מנא יאות· א״ר שמאי הדא קדמיתא לחרוש מותר מפני שהוא מתקינן למוצאי שביעית· לבנות אסור מפני שהוא מתקינן לשביעית· מתניתא לא אמר כן אלא אבל בונה הוא בשביעית משפסקו גשמים מפני שהוא מתקינן למוצאי שביעית· לא יסבך בעפר אבל עושהו חייץ· מהו חייץ· חייץ ליה כמה דתימר והוא בונה חיין: הלכה ט· אבני כתף באות מ״מ אפי׳ מתוך שלו והקובלן מביא מ״מ אפי׳ פחות מאבני כתף: הלכה י· רבי חייא בשם רבי יוחנן לא שנו אלא בינו לבין רשות הרבי׳· הא בינו לבין חבירו אסור בשביעית· אבל במועד אפי׳ בינו לבין רשות הרבים אסור· בפירצה שהיא סנה את העפר אבל בפירצה שאינה סנה את העפר מותר לגודר׳ בשביעית· ותני כן כל פירצ׳ שהיא סנה בעפר אסור לנודדה בשביעית· ושאינו סנה את העפר מותר לגודר׳ בשביעית· ושאינ׳ מבטלת את הרבי׳ אבל אם היתה מבטלת את הרבים אע״פ שאינה סנה את העפר מותר לגודרה בשביעית· כתיב ושם דרך אראנו בישע אלהים· שייא הוא הכא שהוא תיקון וסופו לקילקול· דאמר ר״ש בן לקיש שאול לא זכה למלוכה אלא על ידי שהיה זקינו מדליק נר לרבים נקרא שמו נר· כתוב אחד אומר ונר הוליד את קיש· וכתוב אחד או׳ קיש בן אביאל· והלא אביאל היה שמו אלא על ידי שהיה זקינו מדליק נרו לרבים נקרא שמו נר· ר׳ אבון בעי עד שלא פסקו עוברי עבודה מהו לצבור עפר בתוך שדהו כדרך המזבלים:

פרק רביעי·

א בראשונה היו אומרי׳ מלקט אדם עצים ואבנים ועשבי׳ מתוך שלו כדרך שהוא מלקט מתוך של חבירו את הגס הגס· ומשרבו עוברי עבירה התקינו שיהא זה מלקט מתוך של זה· וזה מלקט מתוך של זה שלא בטובה ואין צורך לו׳ שיקצץ להן מזונות: ב· שדה שנתקווצה תיזרע למוצאי שביעית· שניטייבה· או שנדיירה· לא תיזרע למוצאי שביעית· שדה שנטייבה· ב״ש אומרים אין אוכלין פירותי׳ בשביעית· ובי׳ הלל אומרים אוכלין· בית שמאי אומרים אין אוכלין פירות שביעית בטובה· ובית הלל אומרים בטובה ושלא בטובה· רבי יהודה אומר חילוף הדברים זה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל: ג· חוכרים נירין מן הגוים בשביעית אבל לא מישראל· ומחזקין ידי גוים בשביעית· אבל לא על ידי ישראל· ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום: ד· המידל בזיתים בית שמאי אומרים יגום· ובית הלל אומרים ישרש· ומודים במחליק עד שיגום· ואי זהו המידל אחד או שנים· המחליק ג׳ זה בצד זה· במה דברים אמורים מתוך שלו אבל מתוך של חבירו· אף המחליק ישרש: ה· המבקיע בזיתים לא יחפהו בעפר· אבל מכסהו באבני׳ או בקש· הקוצץ קורת שקמה לא יחפהו בעפר· אבל מכסהו באבנים או בקש· אין קוצצין בתולת שקמה בשביעית· מפני שהיא עבודה· רבי יהודה אומ׳· כדרכ׳ אסור· אלא או מגביה עשרה טפחים או גומם מעם הארץ: ו· המזנב בגפנים

פני משה

מאימתי מוציאין כו׳. ידעין הן כו׳. שני הוא כלומר כיון דידך בני העיר לידע אם יש לו בית השלחין או לא ליכא למיגזר משום מראית עין ומ״ה א״ר יוסי זאת אומרת דלא חששו למראי׳ עין בעוברים ושבים דא״כ היה לנו לאסור אפילו לאחר שפסקו עובדי עבודה משום דאע״ג דבני עירו יודעין שאין לו בית השלחין מ״מ עוברים ושבים יאמרו שהוא מוציא לתוך שדה בית השלחין שלו: באיסור שני פרקים. פירשתי לעיל בפ״ק דמקבלתין שהם ערב שביעית ומוצאי שביעי׳: פקועה דבקעתא. פי׳ ביקוע השדו׳ ובערוך פי׳ בשם הר׳ דניאל שהוא קל׳ פקועות שדה: משפלו׳ פי׳ בערוך קופו׳ גדולו׳ שמוליכין בהם זבלים: הלכה ב׳ כאן בפוחת כו׳. בתב הר״ש נפי׳ המשניו׳ אשר לו דקלת נ״ל לגרוס גרס התם נקפיית בכשיעור׳ משפלות לאשפה אבל הכא נפחות כו׳ וע״ש: הלכה ג׳ הרוצה להעמיד. כלומר הא דנקט לשנ׳ המדייר לא שיעשה להכיחה כך השדה סותלת דלא נקט מדיי׳ אלא בלשון העמדה בעלמא שאמר כך שאסף כל הזבל ועושה ממנו ג׳ אשפתות לבית סאה: הלכה י׳: לבין ר״ה כו׳. פי׳ דלא עביד אינש דזרע ספק לר״ה וליכא למיגזר טפי שידי אבל בינו לבין חבירו כו׳: אביאל היה שמו כו׳. נ״ע דבשמואל כתיב ונר אבי אבנר בן אביאל וגומ׳ דמשמע דאביאל אבי שאול נר היה: סליק פרקא:

מסורת הש״ס והגהות

א עיין כל הסוגיא ירושלמי מ״ק פ״א.
ב לקמן פ״ד.
ג בבלי מ״ק י״ב.
ד עיין בבלי שבת פ״ג
ה אהלות פ׳ י״ד.

מראה מקום והגהות

נ' רמ"פ מעשר אחד את מעשר.

ס"ק פ"א משנה נ'.

ראש השנה יהא אסור עד שלשים יום לפני ראש השנה מי כדון. א"ר מנא מכיון שעמד בתוך שנתו של אילן משלים שנתו: הלכה ז׳ האורז והדוחן כו׳ כפירות הילכו אחר נ׳ ובאורז אחר השרשה ובירק בשעת לקיטתו עישורו. מניין שהילכו בפירו׳ אחר השליש. מגרנך ומיקבך מגרנך ולא כל גרנך מיקבך ולא כל יקבך. מעתה אפילו פחות משליש. א"ר זעירא כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך דבר שהוא נורע ומצמיח יצא פחות משליש שאינו נורע ומצמיח. מעתה ג׳ הראשון לשעבר ושליש השני לבא. א"ר יונה מתנ׳ הסוכות מה חג הסוכות לבא ואת מהלך בו לשעבר ואילו הואיל וזה לבא את מהלך בהן לשעבר נאמר אף באורז ובדוחן ובפרגין ובשומשמין כן. ר׳ חונה בר חייה אמר שא"א לעמוד עליו. מתיבין לחונה בר חייא והתני צובר את גורנו לתוכו ונמצא מעשר מורעו על ירקו ומירקו על זרעו. א"ר יוסה קיימא חונה בר חמא ר׳ יונה חונה בר חיי בשם שמו׳ כתי׳ עשר תעשר את כל תבואת זרעך *מעש׳ את מעשר אחד בשנה אחת ואין את מעשר שני מעשרות בשנה אחת. התיבון הרי פול המצרי הרי הוא שני מעשרות בשנה אחת. דתני צובר את גרנו לתוכו ונמצא מעשר מורעו על ירקו ומירקו על זרעו. א"ר זעירא כתיב שש שנים תזרע שדך ואספת ששה זרעין וששה אסיפין לא ששה זרעין ושבע אסיפין. א"ר יונה כשיתה לו מן יכלין קיימין לא בשבעה לא כיני ששה זרעים ושבעה אסיפין לא ששה זרעין וחמשה אסיפין. התיבון הרי פול המצרי שהרי ששה זרעים וחמשה אסיפין. דתני צובר גורנו לתוכו ונמצא מעשר מורעו על ירקו ומירקו על זרעו. מניין שהולכו בירק בשע׳ לקיטתו עישורו. מגרנך ומיקבך מה גורן ויקב שהן חיין ממי השנה שעברה את מהלך בהן לשעבר. ואילו הואיל והן חיין ממי השנה הבאה את מהלך בהן לבא. התיבון הרי פול המצרי זרעו לזרע מתעשר לשעבר זרעו לירק מתעשר לבא. וקשמה בידיה זרעו לזרע הוא חיה ממי השנה שעברה זרעו לירק הוא חיה ממי השנה הבאה: הלכה ה׳ רבי שמעון שזורי אומר כו׳. מהו תרמילו עבדון קנקלין. רבי בא בר זבדא בשם רבי שמעון בן לקיש הלכה כרבי שמעון השזורי. א"ר יוסה הורי רבי לעזר לר׳ שיבתי רצדוקי כהדא דרבי שמעון שזורי. תני שש מידות אמרו חכמים בפול מצרי זרעו לזרע מתעש׳ לשעבר זרעו לירק מתעש׳ לבא. זרעו לזרע וירק או שזרעו לזרע וחישב עליו לירק מעשר מורעו על יוקו ומירקו על זרעו. בשהביא שליש לפני ראש השנה אבל אם הביא שליש לאחר ראש השנה זרעו מתעשר לשעבר. וירקו מתעשר בשעת לקיטתו עישורו. בשלקט ממנו לפני ראש השנה אבל אם לקט ממנו לאחר ראש השנה בין זרעו בין ירקו מתעשר לבא. זרעו לזרע וחישב עליו לירק באין מחשבה. זרעו לירק וחישב עליו לזרע לעולם אין מחשבת זרע חלה עליו לא אם כן מנע ממנו שלש מורביות. כשהביא שליש לפני ראש השנה אבל הביא שליש לאחר ראש השנה אפי׳ לא מנע ממנו שלש מורביות. זרעו לזרע ועשה כולו קצצין גמורין לפני ראש השנה זרעו מתעשר לשעבר ירקו מתעשר בשעת לקיטתו עישורו. מקצתו עשה קצצין גמורין ומקצתו לא עשה הרא היא צובר גורנו לתוכו ונמצא מעשר מורעו על ירקו ומירקו על זרעו. תנא רבי אבודמא דחיפה ואפילו לא עשה כולו קצצין גמורין לפני ראש השנה זרעו מתעשר לשעבר ירקו מתעשר בשעת לקיטו עשורו. א"ר יוסי והוא שהביא שליש למחשבת זרע אבל אם הביא שליש למחשב׳ ירק איפשר לומר זרעו מתעשר לשעבר. ירקו מתעש׳ בשעת לקיטתו עשורו ואת אמ׳ צובר את גורנו לתוכו ונמצא מעשר מורעו על ירקו ומירקו על זרעו. זרעו לזרע לפני ראש השנה שביעית ונכנסה שביעי׳ בין זרעו בין ירקו מותר. זרעו לירק לפני ר"ה השביעי׳ ונכנס׳ שביעי׳ בין זרעו בין ירקו אסור. זרעו לזרע ולירק לפני ר"ה השביעית ונכנסה שביעי׳ פשיטא זרעו מותר ירקו מהו. תני רבי חייה אסור תני רבי חלפתא בן שאול מותר. מאן דאמר מותר דבר תורה מאן דאמר אסור מפני מראית העין. רבי סימון בר זבדא בעא קומי רבי יוסי ואפי׳ להאכיל את בהמתו יהא אסור מפני מראית העין. אמר ליה לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו ולא יהא לוקט על אומן. א"ר יוסה בי רבי בון אם נעקרה הגומא מותר ואפילו כמאן דאמ׳ אסור היה לוקט ונמצא בתוכו ירק מותר. כהדא בר נש עאל טען עשר מיסרן דלוכי מעשר לרבי ירמיה. א"ל לא תיעכד כן לא תלקוט אלא צורכה דלפצה. זרעו לפני ראש השנה השמינית ונכנסה שמינית בין זרעו בין ירקו אסור. זרעו לירק לפני ראש השנה השמינית ונכנסה שמינית בין זרעו בין ירקו מותר. זרעו לזרע ולירק לפני ראש השנה השמינית ונכנסה שמינית זרעו אסור וירקו מותר: הלכה ט׳ מהו בצלין הסריסין. אילין בוצלייא כופריא דלא עברין זרעי. א"ר מנא מכיון שמנע מהן מים שלשים יום לפני ראש השנה נעשו כבעל. רבי יונה בעי למפריעו הוא נעשה זרע וזרע מיכן לבא. מה נפק מביניהון לקט בתוך שלשים ולאחר שלשים. אין תימר למפריעו הוא נעשה זרע מעשר מזה על זה אין תימר מיכן ולבא אינו מעשר מזה על זה: הלכה י׳ למה לי הקשו אפילו לא הוקשו. מכיון שהוקשו נעשו כשאר זירעוני גינה שאין נאכלין. כיצד הוא בודק. ר׳ יוסי בן חנינה אומר עוקצו אם נתאתח אסור ואם לאו מותר. ר׳ יונה בוצרייא אמר קרמולין פטורין מן המעש׳. הדא דתימא עד שלא עשה דילועין אבל אם עשו דילועין כירק הן. מאן הורו כן ר׳ יוסי באילין עלי קולקסי שאסור לגמות בהן מים מפני שהצבאין אוכלין אותן. מרבצין בעפר לבן דברי ר"ש ר"א בן יעקב אוס׳. אתיא דר"ש כרבנן ודר׳ אליעזר בן יעקב כשיטתיה דתנינן תמן מושכין את המי׳ מאילן לאילן ובלבד שלא ישקו את כל השדה כולה. ר׳ מנא אמר לה סתם רבי אבין בשם שמואל בסתם תולקין. מה נן קיימין אם במרווחין דברי הכל אסור אם ברצופין דברי הכל מותר. לא כינן קיימין בנטועין מטע עשר לבית סאה רבי ליעזר בן יעקב עבד לון כמרווחין ורבנין עבדין לון כרצופין. הא רבנין אמרין במרווחין אסור להשקות מהו להמשיך. נילף הדא דרבנן מן דר׳ ליעזר בן יעקב כמה דר׳ ליעזר בן יעקב א׳ במרווחין אסור להשקו׳ ומותר להמשיך כן רבנין אמרין מותר להמשיך ואסור להשקות. לא כן סברנן מימר במרווחין דברי הכל אסור והן עפר לבן לא במרווחין הוא אלא כאן בשביעית כאן במועד. מה בין שביעית ומה בין מועד שביעית על ידי שהיא מותר במלאכה התירו בין דבר שהוא טורח בין דבר שאינו טורח. מועד על ידי שאסו׳ במלאכה לא התירו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאינו טורח. ואית דבעי נישמעינה מן הדא שביעית על ידי שומנה מרובה התירו מועד ע"י שומנו קצור אסור. ואותן שבעת ימים אחרות לא מסתברא מיעבדינון בשבעה ימי הרגל ויהיו אסורין. אשכח תני מרבצין בעפר לבן בשביעית אבל לא במועד דברי רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אוסר:

פרק שלישי

א׳ מאימתי מוציאין זבלים לאשפתות משיפסקו עובדי עבודה דברי ר"מ רבי יהודה אומר משיבש המתוק ר׳ יוסי אומר משיקשר. עד כמה מזבלים עד שלש אשפתות לבית סאה של עשר עשר משפלות של לתך לתך. מוסיפין על המשפלות ואין מוסיפין על האשפתות ר"ש אומר אף על האשפתות: ב׳ עושה אדם את שדהו שלש שלש אשפתות לבית סאה יותר מיכן אסור דברי ר"ש. וחכמים אומרים עד שיעמוק ג׳ או עד שיגביה שלשה. עושה אדם את זבלו אוצר ר"מ אומר עד שיעמיק ג׳ או עד שיגביה שלשה. היה לו דבר מועט מוסיף עליו והולך רבי אלעזר בן עזריה אומר עד שיעמיקו או עד שיגביה ג׳ או עד שיתן על הסלע: ג׳ המדייר את שדהו עושה סהר לבית סאתים עוקר שלש רוחות ומשייר את האמצעית נמצא מדייר בית ארבעת סאין. רבי שמעון בן גמליאל אומר בית שמונת סאין. היתה כל שדהו בית ארבעת סאין משייר ממנה מקצת מפני מראית העין. ומוציא מן הסהר ונותן לתוך שדהו כדרך המזבלין: ד׳ לא יפתח אדם מחצב בתחילה לתוך שדהו עד שיהו בו שלש מורביות שהן שלש על שלש על חם שלש שיעורין עשרים ושבע אבנים: ה׳ גדר שיש בו עשר אבנים של משוי שנים שנים הרי אילו ינטלו. שיעור גדר עשרה טפחים פחות מיכן מחצב וגוממו עד פחות מן הארץ טפח: ו׳ בר"א במה דברים אמורים מתוך שלו אבל מתוך של חבירו מה שהוא רוצה יטול. בר"א בזמן שלא התחיל בו מערב שביעי׳. אבל אם התחיל בו מערב שביעית מה שהוא רוצה יטול: ז׳ אבנים שזעזעתן המחרישה או שהיו מכוסות ונתגלו אם יש בהן שתים של משוי שנים שנים הרי אלו יינטלו. והמסקל את שדהו נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ. וכן גרגר של צרורות או גל של אבנים נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ אם יש התחתון סלע או קש הרי אילו יינטלו: ח׳ אין בונין מדריגות על פי גיאיות ערב שביעית משפסקו גשמים מפני שהוא מתקנו לשביעית. אבל בונה הוא בשביעי׳ משפסקו גשמי׳ מפני שהוא מתקינן למוצאי שביעי׳. ולא יסמוך בעפר אבל עושהו חייץ. כל אבן שהוא יכול לפשוט את ידיו וליטלה הרי זו תינטל: ט׳ אבני כתף באות מ"מ. והקיבלן מביאן מ"מ. ואילו הן אבני כתף כל שאינה יכולה לינטל באחת יד דברי ר"מ רבי יוסי אומר אבני כתף כשמן כל שהן ניטלות שלש או שתים על הכתף: י׳ הבונה גדר בינו ובין ר"ה מותר להעמיק עד הסלע. מה יעש׳ בעפר צוברו ברשות הרבים ומתקנו דברי רבי יהושע ר׳ עקיבה אומר כדרך שאין מקלקלין בר"ה כך לא יתקן. מה יעשה בעפר צוברו בתוך שדהו כדרך המזבלין וכן החופר בור ושיח ומערה:

פירוש

הלכה ז׳: שא"א כו׳. פי׳ דאין מביא שליש בבת אחת ואין נלקט באחת אלא היו׳ לוקטין מעט ולאחר מעט ובאל׳ חדש ויש מעורבין ובל׳ הסוגיא הזאת מבוארת מפי׳ המפרשי׳ של הר"ש והנגלי׳ של פ"ק דר"ה ע"ז: הלכה ח׳: מהו תרמילו כו׳. כלומר איזהו הוא כיוצא בזה דקתני במתניתין שהתרמילו לפני ר"ה ואחזר לידע מה ענינו של מילת תרמילו ומפר׳ עבדון קנקלין. פי׳ כפרוך שהקשו ועשו כיס כמו תרמילו וכשהקשו לפני ר"ה לא הן כיוצא בהן: שש מדות כו׳. כל הסוגיא איתא בר"ש בפירושו על המשניות בפ"ח דכלאים והרבה שנויים בנוסחתו והמעיין יעיין שם: הלכה ט׳: מכיון שמנע כו׳. מכאן הכיחו התוספות דאין דברי רש"י ז"ל נתקיים במה שכתב דהך מתניתין אתי׳ כרבי יוסי הגלילי דסבר בפ"ק דר"ה באספך מגרנ׳ ומיקבך מה גורן כו׳ עלו ירקו׳ שגדילין על פי שנה הבאה אבל ר"ע כו׳ יעוי׳ שם ומהכא משמע דאמר ר׳ מנא כיון שמנע מהן מים כו׳ כלומר יצאו מתורת ירקות הגדילין על כל מים ונעשה כשדה בית הבעל שמסתפקת במי גשמים ומתעשרין לשעבר ע"ש בתוספות: הלכה י׳: עוקצו. פי׳ עוקץ בדלעת במקום אם מתאחה המקום עדיין לח הוא ואסור ואם אין מתאחה מותר: קרמולין. כל הסוגיא מבואר לקמן בכלאים: סליק פרקא:

רשמואל אמר כעשויין שורה· תמן על ידי שהן מסוחרות בתוך בית סאה את רואה אותה כאילו מליאה כרם הכא כולן נתונין במקום אחד: הלכה ח· הנטיעות והדילועין· כו׳· והן שיהו נטיעות רבות על דילועין· רבי תנחה בריה דר׳ הלל בעי לא מסתברא כדלעת יוונית· דתיב רבי מנא ודתני נ׳ קישואין ושלשה דילועין וארבע נטיעות מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן· לא אתיא דלא על סיפא רבן שמעון בן גמליאל אומר עשרה דילועין לבית סאה חורשין כל בית סאה עד ראש השנה עליה· רבי תנחה בריה דרבי הלל בעי לא מסתברא כדלעת יוונית: הלכה ט· עד אימתי נקראו נטיעות ·כו׳· מהו עד שיחולו עד שיפדו או עד שיעשו חולין מאיליהן· רבי אבא בר יעקב בשם רבי יוחנן כיני מתניתא עד שיעשו חולין מאיליהן ואתיא כרבי יהושע כדתני רבי יהושע אומר אף שאמרו בנות חמש בנות שש בנו׳ שבע לא בגפנים בנות חמש׳ כתאנים בנו׳ שש׳ בזיתי׳ בנות שבע: ואנן חמיי הדא מרבית׳ דהאינתה אתיא [1]כפורי· אמר רבי יוחן בר מריסן לעובה ר׳ שמעון ורבי ליעזר בן יעקב שניהן אמרו דבר אחד ראי״ר [2]שמואל בר נחמן רבי יונתן בשם רבי ליעזר בן יעקב הגומם את כרמו פחות מטפח חייב בערלה מפני מראית העין דברי חכמים עד שיגום מעם הארץ:

פרק שני

א· עד אימתי חורשין שדה הלבן ערב שביעית משתיכלה הליחה כל זמן שבני אדם חורשין ליטע מקשאות ומדלעות· אמר ר׳ שמעון נתת תורת כל אחד ואחד בידו· אלא בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד העצרת: ב· מזבלין ומעדרין במקשאות ובמדלעות עד ראש השנה· וכן בבית השלחים· מזבלין ומפרקים ומאבקין ומעשנין עד ראש השנה· רבי שמעון אומר אף נוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעית: ג׳ מסקלין עד ראש השנה· מקרסמין מזרדין ומפסלין עד ראש השנה· רבי יהושע אומ׳ כזירודה וכפיסולה של חמישית כן של ששית· ר״ש אומר כל זמן שאני רשאי בעבודת האילן אני רשאי בפיסולו: ד׳ מזהמין את הנטיעות וכורכין אותן וקוטמין אותן ועושין להן בתי׳ ומשקין אותן עד ראש השנה· רבי לעזר בי ר׳ צדוק אומר אף משקה הוא את הנוף בשביעית אבל לא את העיקר: ה׳ סכין את הפגין ומנקבין אותן עד ר״ה· פגי ערב שביעית שנכנסו לשביעי׳ ושל שביעית שיצאו למוצאי שביעי׳ לא סכין ולא מנקבין אותן· ר׳ יהודה אומר מקום שנהגו לסוך אין סכין מפני שהיא עבודה מקום שלא נהגו לסוך סכין· ר״ש מתיר באילן מפני שהוא רשאי בעבודת האילן: ו׳ אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור· ר׳ יהודה אומר כל הרכב שאינה קולטת לג׳ ימים שוב אינה קולטת· ר׳ יוסי ור״ש אומר לשתי שבתות: ז׳ האורז והדוחן והפרגין והשומשמין שהשרישו לפני ראש השנה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית· ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה: ח׳ רבי שמעון שזורי אומר פול המצרי שזרעו לזרע בתחלה כיוצא בהן; רבי שמעון אומר אפונין הגמלונים כיוצא בהן· רבי לעזר אומר אפונים הגמלונים שתרמלו לפני ראש השנה: ט׳ בצלים הסריסים ופול המצרי שמנע מהן מים שלשים יום לפני ראש השנה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה· ושל בעל שמנע מהן מים שתי עונות דברי רבי מאיר וחכמים אומרים שלש: י׳ הדילועין שקיימן לזרע אם תוקשו לפני ראש השנה ונפסלו מאוכל מותר לקיימו בשביעית ואם לאו אסור לקיימו בשביעי׳· התמרות שלהן אסורות בשביעית· מרבצין בעפר לבן דברי רבי שמעון רבי אליעזר בן יעקב אומר· מפרסים באורז בשביעית דברי רבי שמעון אבל לא מכסחין:

סליק פירקא

הלכה א· עד אימתי חורשין כו׳· מאן תנא להה רבי מאיר היא· ורבי מאיר כבית שמאי ורבי שמעון כבית הלל· וכן אתינן מתניתא רבי מאיר בבית שמאי ורבי שמעון בבית הלל אלא רבי מאיר כמשנה הראשונה· ורבי שמעון כמשנ׳ אחרונ׳ וכן אתינן מתניתא רבי מאיר כמשנה הראשונה ורבי שמעון כמשנה אחרונה· אלא רבי מאיר שנייה מחלוקת ורבי שמעון שנייה כדברי הכל: הוי מאן תנא עד אימתי חורשין שדה הלבן ערב שביעית רבי מאיר· כרם כרבי שמעון דברי הכל עד העצרת· לא סוף דבר כשיש בו מקשה ומדלה אלא אפילו מאחר שבני אדם עתידין ליטע במקשות ובמדלעות מותר·

אמר רבי שמעון נתת תורה כל אחד ואחד בידו זה אומ׳ כלה לחה שלי וזה אומ׳ לא כלה לחה שלי· אלא בשד׳ הלבן עד הפסח ובשד׳ האילן עד העצרת: מה בין שדה הלבן לשדה האילן· שדה הלבן ע״י שהיא עתיד לזורעה בתחילה צריך שתהא הליחה קיימת אבל שדה האילן על ידי שהיא נטועה מכבר אינו צריך שתהא רוב הליחה קיימ׳: הלכה ב· מזבלין ומעדרין במקשאות כו׳· מהו לחרוש להם· תני כל זמן שאת מותר לחרוש את מותר לזבל ולעדור אם אין את מותר לחרוש אין את מותר לא לזבל ולא לעדו׳· אמר רבי יוסה ומתניתא אמרה כן מזבלין ומעדרין במקשות ובמדלעו׳ עד ראש השנה וכן בית השלחין· ותני עלה חורשין בית השלחין עד ראש השנה רבי אומר עד לפני ראש השנה שלשה ימים כדי שיזרע וישרש ויטע וישרש ואלו עושה שרשי׳ לשלשה ימים· רבי אומר עד לפני ראש השנה ג׳ חדשים כדי שיזרע אורז וישריש ויטע אורז וישריש· מזבלין מעבירין את הקבולת· מפרקין בעלין· מאבקין עושה לה אבק· מעשנין מציננן לה תני מכוונין מצדדין מכוונין לה מצדדין· חבריי׳ אמרי עושה לה דיקון· רבי יוסה אומר תולה לה אבן· תני מזהמין ומשממטין כיני מתניתא מזהמין בגפנים ומשממטין בקני׳· מקום שנהגו לזהם ולשמט קודם לחג מזהמין ומשממטין קודם לחג לאחר החג מזהמין ומשממטין לאחר החג· ר״ש או׳ וכלבד מן התבקעה ולמעלה· רבי ידמיה בשם רבי הושעיה רבי יעקב בר אחא רבי יוסי בר חנינא בשם רבי חמא אבוי דרבי הושעיה נוטל את הקבוצין עמה· רבי שמעון אומר אף נוטל הוא את העלין מן האשכול בשביעית· מחלפה שיטתיה דרבי שמעון תמן תנינן מפרסין את האורז בשביעית דברי רבי שמעון אבל לא מכסחין וכא הוא אמר אכין· שנייא היא הכא שהוא כמציל מן הדליקה: הלכה ג· מסקלין עד ראש השנה כו׳· [3]תמן תנינן המסקל נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ· וכא את אמר הכין· א״ר יונה כאן בתלוש כאן במחובר: אמר רב יוסי תרנן סברין מימר דרבי שמעון כרבי יהושע בקירסים ראינון תרין תנאין מסקלין עד ר״ה מקרסמין מזרדין מפסלין עד ר״ה כרבנן· ר׳ יהושע אומ׳ כזירודה וכפיסולה של חמישית וכן של ששית הוי תלתה תנאין אינון· מסקלין עד ראש השנה מקרסמין לזרדין מפסלין עד ראש השנה כרבנן· ר׳ יהושע אומר כזירודה וכפיסולה של חמישית וכן של ששית אפילו יותר מיכן· רבי שמעון אומר כל זמן שאני רשאי בעבודת האילן רשאי אני בפיסולו עד העצרת: הלכה ד· מזהמין את הנטיעות כו׳· מתניתא דרבי כרם כרבנין מזהמין מתלעין בשביעית אבל לא במועד· כאן וכאן אין מגממין אבל נוטל הוא את התולעת· רבי יוסה א״ר אבונה בעי מה בין המוזהם לעושה לה בית· המזהם אינו אלא כמשיב שומר בית עושה לה צל והיא גדילה מתחתן· תמן [4]תנינן המבקע בזית לא יחפה בעפר אבל מכסה הוא באבנים ובקש· רבי יונה אמר רבי אבונא בעי מה בין קשין ומה בין עפר· קשין אינו אלא כמשיב שומר עפר עושה לה טינא והיא גדילה מתחתו· תני רבי יהו׳ בן נופר אמר משום רבי לעזר בן שמוע בית שמאי אומרים משקה על הנוף ויורד על העיקר ובית הלל אומרים משקה בין על הנוף בין על העיקר· דבית רבי ינאי משקה בסלא אמר רבי יצחק בר טבליי משקה בסלא א״ר חייא בר בא דרבי יוחן בר נגריא משקה בסלא ועדר ומי מתכוין לעבוד הארץ· ביומי דרבי חייא בר בא חוון משקין דיקליא בכנישתא חרחא ורוותה: הלכה ה· סכין את הפגין כו׳· אנן חמנן סכין את הפגין תניי דבי ר׳ ואילו הן פגי ערב שביעי׳ שנכנסו לשביעי׳ רבי לעזר כמתניתן ר׳ יוחנן כהדה דתני רבית ר׳· על רעתיה דרבי לעזר לא בא רבי יודה אלא לחקל· על רעתיה דרבי יוחנן לא בא רבי יודה אלא להחמיר: הלכה ו· אין נוטעין ואין מרכיבין כו׳· רבי לעזר בשם רבי יוסי בר זימרא מתניתא בסתם הא דבר בריא שהוריש מותר· אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור· לא עקר פירותיו מה הן· רבי בא רבי לא הוון יתבין בצור אתא עובדא קומיהון הורי רבי לא ישפכו פירותיו א״ר בא אני לא נמנתי עמהן בעליה· אמרין נגא בחוץ נלמד נפקון ושמען רבי יונה רבי יצחק בר טבליי בשם רב׳ לעזר אין מחדשין על התמורה· רבי יוסי רבי יצחק בר טבליי בשם רבי לעזר אין מוסיפין על התמיד· נפשו ומה בנו מהו שיהא מותר לקיימו· תנה רבי יעקב בר אבי דתרוליה נטעו ומת בנו אסור לקיימו· ואתיא כמאן דאמר מפני החשד אבל מפני הבניין אב בנו כותה· תני [5]הנוטע המבריך המרכיב שלשים יום לפני ראש השנה עלתה לו שנה תמימה ומותר לקיימו בשביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה תמימה ואסור לקיימו בשביעית· אבל אסור פירות נטיעה זו אסורין עד חמשה עשר בשבט· ומה טעם רבי יסא בשם רבי יוחנן ובשנה· מה את שמע מינה אמר ר׳ זעירא שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל· ובשנה· א״ר בא בר ממל קומי רבי זעירא נראין הדברים בשנטע לפני ראש השנה שלשים יום הא אם לא נטע שלשים יום לפני ראש השנה איתא חמי שנה שלימה עלתה לו ואת אמר הכין· אמר ליה [6]ואין בני ואפילו נטעו שלשים יום לפני

פירוש

בעשויין שורה כו׳. ולמסקי׳ פרכ דא׳ לעיל בעשרין חלוקה ואכיין שורה וחלוקה מירשתי לעיל בפ״ק דנרבות: הלכה ט׳: עד שיעשו חולין. פי׳ והיינו אי׳ חמשית דנבי׳ רביעית עדיין כל פרי קודש הילולים: בנות חמש כו׳. כל זאת המתניא ליתא בתוספת׳ הביאו הר״ש בפרוש השביעית אשר לו בפרקי׳: סליק פירקא: עד אימתי חורשין כו׳: הלכה ב׳: לחרוש להם׳ למקשאות ומדלעות קאי: מהלכ׳ שדה. כמו ורפינהא הכי פריך דבמתניתין בסוף פרקי׳ קאמר אבל לא מכסחין פי׳ חרתום של לא תוסור ואם לא תכסח והכא הוא אומר אף העלין נוטל· ומשני דבנטילת עלין מיטו מנרויי סילג׳ את מוקם· וילכם כאדם המציל מן הדליקה׳ דלוקפי׳ מעלמא הוא ולכן סבר דברי אבל גבי אתה מגררי מילכה הוא ואסור: הלכה ג׳· תלתה כו׳. פי׳ הסוגיא הכי הוא דג׳ חכמים פליגי בזה דת״ק לא מרי סלא עד ראש השנ׳ ור׳ יהושע סבר דכשנ׳ חמשית כן ששית פה חמשית נכנסת לששית אף ששית נכנסת לשביעי׳ ואפילו יותר מכאן ור״ש כו׳: משקה על הנוף· פי׳ אך נראיתא גמרא ביומי קיירי עד ראש השנה דקתני רישא בתוספת׳ יהושע את הנטיעו׳ עד ר״ה והדר קתני ר״י בן נופר כו׳:

מראה מקום והגהות
[1] נ׳ כרס״פ כפורי.
[2] ירושלמי כלאים ל׳ א׳.
[3] פ״ג משנה ז׳.
[4] פ״ד משנה ה׳.
[5] גבלי ר״ה ט׳:
[6] נ׳ רא״ש מיני.

מסכת שביעית.

א׳ עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית. בית שמאי אומרי׳ כל זמן שהוא יפה לפרי. ובית הלל אומרים עד העצרת וקרובים דברי אלו להיות כדברי אלו: ב׳ אי זהו שדה האילן כל שלשה אילנות לבית סאה אם ראויין לעשות ככר דבילה של ששים מנה באיטלקי חורשין כל בית סאה בשבילן פחות מיכן אין חורשין להן אלא מלוא האורה וסלו חוצה לו: ג׳ אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל רואין אותן כאילו הן תאנים אם ראויין לעשות ככר דבילה של ששים מנה באיטלקי חורשין כל בית סאה בשבילן פחות מיכן אין חורשין להן אלא צורכן: ד׳ היה אחד עושה ככר דבילה ושני׳ אין עושין או שנים עושין ואחד אינו עושה אין חורשין להן אלא צורכן. עד שיהו שלשה ומשלשה ועד תשעה. היו עשרה ומעשר ולמעלה בין עושין בין שאינן עושין חורשין כל בית סאה בשבילן שנא׳ בחריש ובקציר תשבות: ה׳ אין צריך לומר חריש וקציר של שביעי׳ אלא חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית וקציר של שביעית שהוא יוצא למוצאי שביעית. ר׳ ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר: ו׳ שלשה אילנות של שלשה אנשי הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן. וכמה יהא ביניהן רבן שמעון בן גמליאל אומר כדי שיהא הבקר עובר בכליו: ז׳ עשר נטיעות מפוזרות לתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ר״ה. היו עשוי׳ שורה ומוקפות עטרה אין חורשין להן אלא צורכן: ח׳ הנטיעות והדילועין מצטרפין לתוך בית סאה. רבן שמעון בן גמליאל אומר עשרה דילועין לתוך בית סאה חורשין כל בית סאה עד ראש השנה: ט׳ עד אימתי נקראו נטיעות ר׳ לעזר בן עזריה אומר עד שיחולו. ר׳ יהושע אומר בת שבע שנים. ר׳ עקיבה אומר באילן נטיעה כשמה. אילן שנגמם והוציא חליפין מטפח ולמטן כנטיעה מטפח ולמעלן כאילן דברי ר׳ שמעון:

סליק פירקא

הלכה א׳ עד אימתי חורשין כו׳. כתי׳ ששת ימים תעש׳ מעשיך וביום השביעי תשבות. וכתיב בחריש ובקציר תשבות. מה אנן קיימין אם לענין שבת בראשית והלא כבר נאמר ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך. ואם לענין שבתות שנים והלא כבר נאמר שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך. לא אם אינו ענין לשבת בראשי׳ תנהו לענין שבתות שנים תניהו ענין באיסור שני פרקים הראשונים. בחריש ובקציר תשבות בחרי׳ שקצירו אסור ואי זה זה חריש של ערב שביעי׳ שהוא נכנס לשביעי׳. ובקצי׳ שחרישו אסו׳ ואי זה זה קצי׳ של שביעי׳ שהוא יוצ׳ למוצאי שביעי׳. ואם כן למה נאמר חורשין עד ראש השנה: ר׳ קרוספי בשם רבי יוחנן רבן גמליאל ובית דינו התירו באיסור שני פרקים הראשונים. ר׳ יוחנן בעי לא כן תנינן אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו עד שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין. ר׳ קרוספי בשם ר׳ יוחנן שאם בקשו לחזור יחרשו ויעקרו אותן מן המשנ׳. ר׳ קרוספי בשם ר׳ יוחנן שאם בקשו לחזור יחזורו. התיב ר׳ יונה הרי פרשת מילואין הרי פרשת דור המבול הרי אינן עתידין לחזור. מעתה יעקרו אותן מן המשנה. לא כדי להודיעך. וכא כדי להודיעך: אמר רבי מנא בגין דתנינן תמן שאם יאמר אדם. כך אני מקובל יאמרו לו כדברי דבי איש פלוני שמעת. וכן שאם יאמר אדם שמעתי שאסור לחרוש עד ראש השנה יאמר לו באיסור שני פרקים הראשונים שמעת. ר׳ אחא בשם ר׳ יוחנן בשעה שאסרו למקרי׳ סמכו ובשעה שהתירו למקרא סמכו. בשעה שאסרו למקרא סמכו בחריש ובקציר תשבות. בחריש שקצירו אסור ואי זה זה חריש של ערב שביעית שהוא נכנס לשביעית. ובקציר שחרישו אסור ואי זה זה קציר של שביעי׳ שהוא יוצא למוצאי שביעית. ובשעה שהתירו למקרי׳ סמכו ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך מה ערב שבת בראשית את מותר לעשות מלאכה עד שתשקע החמה אף ערב שבתות שנים את מותר לעשות מלאכה עד שתשקע החמה: ולמה עד העצרת עד כאן הוא יפה לפרי מיכן ואילך הוא מנבל פירותיו. והא תנינן אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל עד כאן הוא מעבה את הבורות מיכן והילך הוא מתיש את כוחו ויחרוש מתוך שהוא יודע שהוא מתי׳ כוחו של אילן אף הוא אינו מתכוין לעבודה תארץ. ולמה לא תניתה סתמ׳ כבית שמאי ומחוסר׳ כבית הלל. פעמים שאין הגשמים מצויין ואין הליחה מצויה והוא עתיד לחרוש קודם לעצרת כדברי בית שמאי. כבית הלל אומרים עד העצרת: הלכה ב׳ רב יהודה בשם שמואל ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו רחוקים מטע עשר לבית סאה קונה כדי שיהא הבקר עובר בכליו. קנה קרקע שתחתיהן קרקע שביניהן שחוצ׳ להן מלא האורה וסלו. רבי אמר כעשוין עגול. ושמואל אמר כעשויה שורה: א״ר יוסי תמן איתאמרת וכא לא איתאמרת. א״ר יונה אפי׳ הכא איתאמרת בקרובים. א״ל רבי מנא ואם בקרובין והא תנינן כדי שיהיה הבקר עובר בכליו. אית תמי׳ כשע שהבקר עוב׳ בכליו השרשין מהלכין מן הצד ובשעה שאין הבקר עובר בכליו אין השרשין מהלכין מן הצד. רבי ליעזר שאל מזו לזו שש עשרה ולצד עשרין וחמש. ר׳ שמואל בר רב יצחק בעי היו נתונין בצד הגדר חורשין כל בית סאה בשבילן. א״ר יוסי אין בעי ניתן להן ארבעים סאה. סאה מיכן וסאה מיכן סאה מיכן וסאה מיכן. ר׳ ירמי׳ בעי הויתה גפן אחת מודלה על גבי שתי סאין את חורש קרקע שתחתיה וקרקע שתחתה לו מלוא האורה וסלו חוצה לו באיסור שני פרקים הראשוני׳ אלו מלמעלן חורשין בו מלמטן. הא מלמטן חורשין בו מלמעלן. ניחא או מלמעלן חורשין בו מלמטן ולא מלמטן חורשין בו מלמעלן. נישמעינה מן הדא מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמות. ותני עליה בין מלמעלן בין מלמטן. או נימר בין שהאילן למעלן והבור למטן בין שהאילן והבור מלמטן. ותרצי אילן מלמעלן והבור מלמטן אילן מלמטן והבור מלמעלן ניחא. אילן מלמעלן והבו׳ מלמטן אילן מלמטן והבור מלמעלן והדך השרשין לעלות מלמעלן. א״ר תניי׳ לא מפני השרשים אלא שהן עושין עפר תחוח והן מלקין ארעיתו של בור: אתא עוברא קומי ר׳ יסא בי ר׳ בון אמר יחידי הוא ולא סמכין עליו. ותני עלה ר״ש אומר כשם שאמרו מלמעלן כך אמרו מלמטן: הלכה ג׳ אחד אילן סרק כו׳. ולמה אמרו תאינים על ידי שפירותיהן גסין והן עשוי׳ הרבה. הרי אתרוג פירותיו גסין ואינו עושה הרבה הרי זיתים עושין הרבה ואין פירותיהן גסין. ואו עושות הרבה ופירותיהן גסין. א״ר חייא בר ארא כל אילניא עבדין שנה פרא שנה והדא תאינתי עבדת כל שנה: הלכה ד׳ היה אחד עושה כו׳. ר׳ ביבי בשם ר׳ חנינה ובלבד שלא יפחות מחשבון משולשי׳. תעדרא בר חיננא אמר ובלבד שלא יפחות מחשבון מתושעים. היו ארבעה והבקר עובר בכליו. שנים ואין הבקר עובר בכליו מכיון שאין הבקר עובר בכליו את רוא׳ אותן כאלו חמשה. היו חמשה. תפלוגתא דר״ש ורבנן דתנינן חמן כרם שהוא נטוע על פחות מד׳ אמות ר״ש אומר אינו כרם וחכמים אומרי׳ כרם ורואין את האמצעיות כאלו אינן וחורשין כל בית סאה בשבילן שנ׳ בחריש ובקציר תשבות. לא אתיא ולא על רישא אין חורשין להן אלא צורכן שנ׳ בחריש ובקציר תשבו׳: הלכה ה׳ אין צריך לומר כו׳. ר׳ ישמעאל כדעתיה דר׳ ישמעאל אמ׳ אין העומר בא מסוריא יצא קציר העומר שהוא מצוה: הלכה ו׳ שלשה אילנות כו׳. תני ר׳ חייא אילנות של אדם אחד וקרקע של אדם אחד מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן. א״ר יוסה אף אנן תנינן ודבא שלשה אילנות של שלשה אנשים הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית סאה עד ראש השנה: הלכה ז׳ עשר נטיעות כו׳. ר׳ ועירא ר׳ לא ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן ערב׳ הלכה למשה מסיני והלא כאבא שאול דאבא שאול אמר ערבה הכר תורה: ותרבי נחלי׳ שתים. חד ערבה ללולב וערבה למקדש. ר׳ בא ר׳ חייא בשם ר׳ יוחנן ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני והלא כר׳ עקיבה דרבי עקיבה אמ׳ ניסוך המי׳ דבר תורה. בשיני ונסכיהם. בששי ונסכיה. בשביעי כמשפטם. מ״ם יו״ד מ״ם מים. ר׳ חיי׳ בר אבא בעא קומי ר׳ יוחנן ועכשיו למה הן חורשין בוקיעות. א״ל בשעה שניתנה הלכה ניתנה שאם בקשו לחרוש יחרשו: ר׳ בא בר זבדי בשם ר׳ הונה הבקעי׳ וחזון ערבה וניסוך המים ועשר נטיעות מיסוד הנביאים הראשונים הם. מה ופליג ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם לוי כך היתה הלכה בידם ושכחוה ועמדו השניים והסכימו על דעת הראשונים. ללמדך שכל דבר שבית דין נותנין נפשם עליו סופו להתקיים בידם כמה שנ׳ למשה מסיני. ואתיא כיי דמר ר׳ מנא כי לא דבר רק הוא מכם. ואם רק הוא מכם למה שאין אתם יגיעין בו׳ כי הוא חייכ׳ אימתי הוא חייכם בשעה שאת׳ יגיעין בו׳ רבי יוחנן אמר לרבי חייה׳ בר ווא בבלייא תרין מילין סלקן בידכון מפשוטרתא ודתעניתא ערבתא ריומא שביעייא. ורבנן דקיסרין אמרין אף הדא מקותה: תני נטיעת מעין עשר וזקנה מעין שלש: אתא חמי נטיע׳ שהוא נראה כזקינה את נותן לה כזקינת ואת אמר נטיעה מעין עשר׳. א״ר חונה כדי מעין עשר שאין נטיעה מעין שלש׳. שלא תאמ׳ שלש נטיעות שהן עשות כעשר שאינן עושות: והבוחות שלש וזקנות שהן עשות בעשר שאינן עושות לפום כן צריך מימר נטיעה מעין עשר: שדה קנים נידונת כשדה תבואה. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסה בר חנינה כמאתים שנ׳: לית הדא פליגא על שמואל

פירוש

עד אימתי חורשין כו׳: באיסור שני פרקים כו׳. פי׳ שאסור לחרוש בשנה ששית סה שא״פ לקבור אלא בשביעית. והוי כן אסור לקבור בשנה שביעית אף על פי שלא יהנו ממנו אלא בשמינית וכדאמרינן ואזיל גמרי׳ שקבורי אסור כו׳. ואם כן למה נאמר חורשין כו׳ פירש דהכי קים לן דשרי ושני דומה הסוגי׳ דמרקין היא ממנה ראשונה אבל רבן גמליאל ובית דינו ביטלו אלו ב׳ פרקי׳ והתירו: הוא מעבה את הקורות כו׳. גרסי׳ בקו״ף כלומר פירו׳ המחוברין באילן בשביעית מכאן ואילך מתי׳ כוחו ועיין הסוגיא בפירוש המשניות לר״ש כי הפרק מזה: הלכה ג׳: עבדין שנה כו׳. פי׳ שעושין שנה פירות ונחין שנה שלעשות פירות אבל התאינה הזה עושה כל שנה ושנ׳ פירות: הלכה ד׳: מחשבון משולשים כו׳. פירש שכל ג׳ סהן יעשו ככר דהיינו שליש בככר לכל אחד ואחד והעירא סבר בלבד שלא יפחתו מחשבון מתושעי׳ כלומר שכל תשעה סהן יעשו בכבר דהיינו תשיעית לכל אחד: הלכה ז׳. הלכה ניתנה. פי׳ שעשר נטיעות הלכה למשה מסיני דמשה תורה פל מקומו שלא יחרוש לה מתחייבות דאין כוחן יפה בקטנות ונתנה הלכה בנטיעות ע״כ אגם בוקיעו׳ אם מקום לחרוש יחרוש: למשה מסיני כו׳. לעיל בפרק קמא דפיאה מייתי על זה הסוגיא ראיה מכלל והאג׳ שבתנו בדעתם לפה שב׳ למשה בסיני ע״ש:

מראה מקום והגהות

א׳ בבלי ר״ה ט׳.
ב׳ בבלי מ״ק ד׳.
ג׳ עדיות פ״א משנה ה׳.
ד׳ עדיות פ״א משנה ו׳.
ה׳ ירושלמי ב״ב פ״ב
ו׳ ב״ב פ״ב משנה י״ב.
ז׳ כלאים פ״ה משנה ב׳.
ח׳ עי׳ רמב״ם הל׳ תמידין.
ט׳ עי׳ רמב״ם בשם.
י׳ בבלי סוכה מ״ד:
יא׳ בבלי שבת ק״ג:
יב׳ ירושלמי סוכה פ״ד.
יג׳ ירושלמי שבת פ״א.

ליה. אר תניי אגא עליל יהב ליה. אמרו ליה עילתה את בעי
ראה נבר פב ואת בעי מיקול מיתב לך תמן. אמר לון
ידבון משיחתא ברגליי ואין עייה אתון גרשין. עאל ואשכח
תלת דנין יהודה בני אחריך ואין עדי. חזקיה בני אחריך ואין
עדי. אחריך יוסף בן ישראל ואין עדי. תלה עיני מסתכלה
איתאמר ליה אפיך אפיך שמע קליה דרבי חייא רבא. אמר לרב
יהודה בריה נפיש לרב הונה יהיב ליה ולא קביל עלוי מתיב
ליה אמרין כמה דלא קביל עלוי מתיב ליה כן זרעיתיה לא
פסיקה לעלם. ויצא משם והיה בן שמוני שנה ונכפלו
לו שניו. כתיב [י] ונשארתי מסתרים וקברתני בקבורתם.
יעקב כל הן דהוא מה הוא מנכי ר לעזר אמר דברי' כנב. רבי
חנינא אמר דברי' כנב. רבי יהושע בן לוי אמר דברי' כנב. מתו
דברים כנב. רבי שמעון בן לקיש אמר אתהלך לפני ה' בארץ
החיים. והלא אין ארצות החיים אלא צור וחברותי' וקיסרין
וחברותיה תמן זולא תמן שובעא. רבי שמעון בן לקיש בשם בר
קפרא ארץ שמיתיה חיין תחילה לימות המשיח. ומה טעם נותן
נשמה לעם עליה. אלא מעתה רבותינו שבגולה הפסידו. אמר
רבי סימיי [ט]מחליד חכיה לפניהן את הארץ והן מתגלגלין כנודות
וכיון שהן מגיעין לארץ ישראל נפשן חוזרי' עליהן. ומה טעם
והנחתי אתכם על אדמת ישראל ונתתי רוחי בכם וחייתם. רבי
ברכיה שאל לרבי חלבו. רבי חלבו שאל לרבי אימי. רבי אימי
שאל לרבי אלעזר. רבי לעזר שאל לרבי חנינה ואית דאמרין ר'
תנינה שאל לרבי יהושע בן לוי. אפי' כגון ירבעם בן
נבט וחביריו. אמר ליה גפרית ומלח שריפה כל ארצה.
אמר רבי ברכיה מה הן שאל להן והן שאל להן לא שמעינן
מינה כלום. מיי כדון כיון שנשרפה ארץ ישראל נעשה בהן מידת
הדין. תני בשם רבי יהודה שבע שנים עשת ארץ ישראל נשרפה
חדא הוא דכתיב והגביר ברית לרבים שבוע אחד. כותים שבת מה
היו עושין מטליות מטליות והיתה נשרפת. כתיב ואתה פשחור וכל יושבי
ביתך תלכו בשבי. ובבל תבא ושם תמות ושם תקבר. רבי אבא
בר זמינא אמר רבי חלבו ורבי חמא בר חנינא. חד אמר מת
שם ונקבר שם יש בידו שתים מת שם ונקבר כאן יש בידו אחת
והדנה אמר קבורה שבכאן מכפרת על מיתה שלהן. [י]רבי יונה
בשם רבי חמא בר חנינה ריגלוי דבר נשא ערבתיה למיקמתיה
כל הן דהוא מתבעי כתיב ויאמר מי יפתה את אחאב ויעל
ויפל ברמות גלעד. וימות בתוך ביתו ולא תמן. אליחורף ואחיה
תרין [ו]איסקבטירי' דשלמה. חמא מלאך מותא מסתכל בון וחריק
בשינוי. אמר מילה ויהבון בהללא. אזל ונסבתון מן תמן אתא
קאים ליה גחיך לקבליה אמ' ליה חוא שעתא חריתא איתחרק
בשיניך וכדון את גחיך לי. אל רחמנא רינסב לאליחורף ואחיה
מן חללא ואמרית מאן יהיב לי אילין להן ראישתלחיה [ט]מיתבינין
ויהב בליבך למיעבד כן בגין דנעביד שליחותי. אזל ואיטפל בון זמן
תמן. תרי' בחיי דרבי ראובן בר איסטרובילי תלמידי דרבי. חמא
מלאכא דמותא מסתכל בון וחריק בשיניי ואמר ניגלינון לדרום'
שמא הגלות מכפרת. אזל ונסתון מן תמן. עלא נחותא הוה.
אידמך תמן שרי בכי. אמרין ליה מה לך בכי אנן מסקין לך
לארעא דישראל. אמר לון ומה הנייה לי. אנא מובד מרגליתי
נו ארעא מסאבתא. לא דומה הפולטה בחיק אמו. לפולטה
בחיק נכריה. רבי מאיר הוות אידמך ליה באסייא. אמר אימורין
לבני ארעא דישראל הא משיחכון דידכון. אפי' כן אמר לון יהבי
ערסי על גיף ימא דכתיב כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות
יכוננה. שבעה ימים סובבין את ארץ ישראל. ימא רבא ימא
דטיבריא ימא דסמכו ימא דמילחא ימא דחולתא ימא דשליית
ימא דאפמיא. והוא איכא ימא דחמץ דיקלטינוס חקות נהרות ועשאו.
כתיב תשקפה על פני הישימון. אר חייה בר בא כל מי שהוא עולה
לחר ישימון ומצא כמין כברה בים טבריא זו היא בורה של מרים.

אמר רבי יוחנן שערונה דבנין והא הוא מכוונא כל קביל תרעא
מציעיא דכנישתא עתיקתא דסרונגין. ר' ברקיריא ור' לעזר הוון מטיילין
באיסטרין ראו ארונות שהיו באין מחוצה לארץ לארץ. אר ברקיריא
לר' לעזר מה הועילו אילו. אני קורא עליהם ונחלתי שמתם לתועבה
בחייכם. ותבואו ותטמאו את ארצי במיתתכם. אמר ליה כיון שהן
מגיעין לארץ ישראל הן נוטלין גוש עפר ומניחין על ארונן. דכתיב
וכפר אדמתו עמו: הלכה ה. תכורסין כריח. תכורדיסין דילמא
הדלמטיקון קובלין ומעפורין ומעלות הפינן הרדסין. רבי יוסי אומר
אף הבאין מחוף הים וממדינת חים. מה חוף הים וממדינת חים
או מחוף הים שממדינת חים. מן מה דתני כגון צור וחברותיה
קיסרין וחברותיה. הדא אמרת מחוף הים שממדינת חים. אינן צריכין
בדיקה. הדא דתימ' בראשונה שלא היתה הפשתן מצויה בכל מקום.
אבל עכשיו שהפשתן מצויה בכל מקום צריכי' בדיקה. מנעל של ורב
אית אתרין דהרבין עימיה מן נו כהדא דרבי זעירא מספקד לרבי אבא
בר זבינא ואמר לבר ראשון דלא יהוט ליה מסאניה בכיתן אלא
בתעמר. מודי רבי זעירא באהן דאמר פיסקי דעמר על דכיתן דהוא
שרי. דהוא שנץ גרמיה דהוא נוחא לה. בעון קומי רבי לא. מהו
מיחוט מסאניה דכיתן. אמר לון כגון דרבי זעירא. דרבי זעירא אמר
אסור. מודה רבי אילא בהן דילבש הרדסין דעמר על גבי דרדסין
דכיתן דהוא אסור. דלא שלה עילייא. לא שלה ארעייה. אבוי דרב
ספרא שאל לרבי זעירא מהו מיתן פריסין נו גולתה ומיקטרינון בחוט
דכתן. מהו מיתן פריסין נו סדיניה ומיקטרינון בחוט דעמר. אל
תכם רבי לרב הונא. דרב הונא אמר אסור. רבי אבינא אמר
אסור. שמואל אמר מותר. רבי יעקב בר אחא בשם ר' יסא אמר
מותר: הלכה ו. ניתני שוע ולא ניתני טוי. אילו תנינן שוע ולא
תנינן טוי הוינן אמרין הא טווי מותר. מתניתא לא אמרה כן. אלא
אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג. ניתני שעט ולא ניתני נוז.
אילו תנינן שעט ולא תנינן נוז הוינן אמרין הא לנוז מותר. מתניתא
לא אמר כן אלא מוך של צמר ושל פשתן אסור. מפני שהן חוזרין
לאריג. ניתני טוו ולא ניתני שע. אילו תנינן טוו ולא תנינן שע הוינן
אמרין הא שע מותר. מתניתא לא אמרה כן. אלא הלבדין אסורין
מפני שהן שועין. משיחות של ארגמן אסורות. אית תניי תני מותרות.
מאן דאמר אסורות כגון אילין טרסייה דהוא מכפ' ביה. מאן דאמר
מותרות דהוא שנץ גרמיה והוא נתחא לה: הלכה ז. רבי חנינה אמר
עד יהות כל סוטרה. אמר רבי ינאי אמרו לו לרבי חנינא צא וקרא.
והתנינן עשה שני ראשיה לצד אחד. מעתה עד יהות ויסוק. והתני
רבי יהודה אומר עד שישלש. מעתה עד יהות ויסוק ויהות אלא חכין
וחכין. חוט שהשחילו למחט אפילו קשור מיכן ומיכן אינו חיבור לבגד.
החוט חיבור לבגד ואינו חיבור למחט. רבי יונה ורבי יוסה תרויהון
אמרין בקשור מיכן ומיכן. מלידהן דרבנן פלינין דאיד בא רבי ירמיה
בשם רב. המפתיח צדדיו בשבת חייב משום תופר. ויימר משום תופר
ומשום קושר. אמר רבי סימון. טעמא דרבי יוסי על ידי שלישי
מלאכתו מתקיימת. מה רבי יודה כרבי אליעזר. דתנינן [ח]תמן רבי
ליעזר אומר. האורג שלשה חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב.
אמר רבי עולא. טעמא דרבי ליעזר תמן על ידי שלישי מלאכתו
מתקיימת. כרם תבא פחות מיכן מסתה' הוא. רבי סימון בשם רבי
יהושע בן לוי. לא שנו אלא שק. הא סל לא. אשבח תני הסל והשק
והקופה. מצטרפין בכלאים. אוהלים אין בהן משום כלאים. ר' ירמיה
בעי. הוא ובנו מהו שיצטרפו בכלאים. היך עבידא. הוא לביש מאנין
דעמר. וברית לביש מאנין דכיתן. נסב פיסקי דעמר ועגלה על תרויהון.
אמר רבי יוסי והוא נו נשוך. רבי חגיי בעי. הוא עצמו מהו שיצטרף
בכלאים. היך עבידא. הוא לביש דורדסין דעמר בהדא ריגלייא.
ודורדסין דכיתן בהדא ריגלייא. אמר רבי יוסי. והוא נו נשוך. לא
אתכא ולא היו בראשי מציעות יהב סיפלני דמרטוט דעמר על הדא
וספלני דמרטוט דכיתן על הדא. אמר רבי יוסי. והוא נו נשוך.
אין לך אסור אלא נשוך בלבד:

פירוש

עילתה את כו'. פי' אע"ל שתשלנה האלפנקס לפי שהיה זקן והוא פנקס לעמוד שם וא"ל שימנו חבל ברגלין ואם יתעכב שם שיגרשו אותו משם בגרירת החבל: תלת דנין. פי' שסלה ג' שמשמחין אותן לאם' אומר יהודה בני אחריך ואין עוד כי אין יכול לבוא אחריו זולת יהודה ולא אומר חזקיה כו' ולא אומר יוסף כו': תלה עיני כו'. פי' שבאו עיניו לראות וא"ל הפוך פניך: נפיש לר"ה. פי' הבת לרב הונא שהב נבכין ולא קיבל"אב"ם פעמותנותה: כל הן. כו' פי' לדין גמור מינקב שם הפפיד באקברו נחון לארן: דברים בנב. טעם כניסי ים נדבר: מחליד. פי' טקב ועושה להם מחילו' כמבואר בפרק י"ג דכתובות בבבלי בל המוגים: מה הן כו'. כלומר מפה שאל זה לזה וזה לזה עדיין לא שמעני כלום: ומאי כדון. פי' ומה אנו משיבין לזה כלומר והילך בכלל תשובת שאלתו בפסוק גפרית וגו' ומתרן כיון שנשרפ' א"י נעשה להם דינם וע"י זה יזכו לתחייה: מטליות. פי' שורפים אותה מטליות והיא נשרפת ופי' נערוך דומין למטליות שאין בהן נ' על נ': ריגלוי דבר נשא כו' פי' ר"ש בבבלי פרק החליל למקום שצריך שם לשם לשם רגליו מוליכות אותו: וימות בתוך ביתו. המונים עיין בעין יעקב: איסקבטירי. פי' סופריו: אמר מילה. פי' שאמר שלקיה שם ונתנם בלויר: א"ל רחמנא כו'. שא"ל הקב"ה נוה לי שאקח אותם מן האויר ומפרתי מי יתן לי שלח לאיכן שאולתי לקחתם ונתן בלבך לעשות כן כדי שאעשה שלוחתי והלך ונטפל להם משם בחד'. בני דר' ראובן כו': נחותאי פי' שירד מא"י לבבל ומת שם: מרגליתי. פי' כשמתי: הא משיחכון. כלומר שיניחו על דגם שמת בח"ל להעלותו לקברו בא"י תחת כל זה לא אשר אמרנו בפסוק שיתנהו על חוף הים לפי שא"י מיוסדת על הימים כדפירש ולול: דסרונגין. אם עקום עמ"י: סליק פירקא ומסכת כלאים. בסייעתא דרחמנא אמיר:

מראה מקום והגהות

[א] עיין בבלי כתובות קי"א ברכאית רבה פ' צ"ו.
[ב] שם.
[ג] בבלי סוטה כ"ג.
[ד] ירושלמי כתובו' שסא"סקרטורי.
[ה] שם מיכמיכינין.
[ו] שם מן תמן.
[ז] נבא שבת ל"ג.
[ח] שבת פי"ג משנה א'.

מה שני תולעת דבר שיש בו רוח חיים אף כל דבר שיש בו רוח חיים· מה צמר שאין לו שם לווי אף פשתים שאין לה שם לווי· רבי יונה עלה בר ישמעאל בשם רבי לעור צמר ופשתים שטרפן אסור· כיצד הוא עושה מביא ליטרא ועור צמר נמלים ומבטלן· אבא בר רב הונא בשם רבי ירמיה צמר ופשתים שטרפן בטלן· רב אמר אסור כתערובתן מה מפליג· מה דאמי רב כשעשאו בגד בפני עצמו מה דא"ר ירמיה כההוא דבעי מערבתה עם חורן· ר' הלל בי ר' וולס הוה לו בגד בשלשים ריבוא דינר ויהביה לר' ומצא בו כלאים ושרפו· רבי מנא הוה לו בגד בשלשים ריבוא דינר ויהבית לרבי חייה בר אדא א"ל זבנית למית והוה עלוי עד דהוא מברך· א"ר חגיי רבי שמואל בר יצחק מייתי מאנא מבי קצרא ומייתב עליו עשרה חוטין מפשפשין ליה· אמר ר' חגיי ר' שמואל בר רב יצחק הוה מפקד גו בייתיה ולא מוקמה גבל דעמר מיקמי נבל דכיתן בגין פיסה: הלכה ב· השיראים והכלך כו' השיריין מטכסה· והכלך [א]אגבין קיסרי· [ג]אמר רבן שמעון בן גמליאל תוזרתי על כל מפרשי הים ואמרו כלכה שמו· אבל אסורין מפני מראית העין רב אמר כל שהוא אסור מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור· מתניתה פליגא על רב פשתן שצבעה בתרו' לא יעשה ממנה אימרה מפורסמה· בכרים ובכסתות מותר· [ד]מתניתא פליגא על רב נתפזרו מעותיו לפני עבודה זרה לא יהא שוחח ומלקטן שלא יהא כמשתחוה לעבודה זרה ואם היה מקום צנוע מותר· מתניתא פליגא על רב פרצופות שהן מטילין מים בכרכים לא יהא נותן פיו על פיו שלא יהא כמנשק לע"ז· ואם היה מקום צנוע מותר· [ה]מתניתא פליגא על רב אין שוחטין בגומא אבל עושה הוא גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם בתוכו ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את המינין· [ו]מתניתא פליגא על רב הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם· [ז]מתניתא פליגא על רב· ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים אין שופכין לתוכו מים בשבת· ותני עלה אם היתה מחילה מותר ענת גשמים מותר צינורות מקלחין אסורין· תני בר קפרא אם היה מקום צנוע מותר· אילין פליגין על [ח]דבר וליה להן קיום כרים וכסתו' מותר· הדא דתימר בריקן אבל במלא אסור בנתון על גבי מסטוה אבל בנתון על גבי המיטה אפילו ריקן אסור· הרי שהיה מהלך בשוק ונמצא לבוש כלאים [ט]תרין אמוראין חד אמר אסור וחרנה אמר מותר מאן דאמר אסור דבר תורה ומאן דאמר מותר כההיא דאמר רבי זעירא גדול כבוד הרבים שהוא דוחה את המצוה בלא תעשה שעה אחת· תני אין מדקדקין במת ולא בכלאים בבית המדרש· ר' יוסי הוה יתיב מתני והוה תמן מתה מן דנפקליה לא אמר כלום מן דיתב ליה' לא א"ל כלום· רבי אימי הוה יתיב מתני אמר חד לחבריה את לבוש כלאים א"ל רבי אימי שלח מאנך ויהב ליה· תני אין עראי בכלאים בבית המקדש· והא תני [י]כהן שיצא לדבר עם חבירו אם הפליגו טעון טבילה אם לשעה טעון קדוש ידים ורגלים· כאן בבגדי זהב כאן בבגדי לבן [יא]לא יעלה עליך מותר להציעו תחתיך אבל אמרו חכמים לא יעשה כן שלא תהא נימא אחת עולה על בשרו: הלכה ג· מטפחות הידים כו' [יב]תמן תנינן שלש מטפחות הן של ידים טמאה מדרס ושל ספרים טמא מת של תכריך נבלי בני לוי טהורה מכלום· רבי לא בשם רבי יוחנן מפני שהוא נותנה על הכסת וישן עליה· רב אמר מפני שהוא נותנה תחת אצילי ידיו· רב אמר אסור והלכה כדברי האוסר· ולמה לא אמר כרבי אליעזר· אית תניי תני מחלף· ר' יוחנן יהב מפה על מנוי ואינו אסור משום כלאים דלא ינבלון מאנוי· א"ר זריקן יהיבו לרבי אבונא כיתנא כמפה ראית בה כלאים והוא לא מקבל על שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמי· מטפחות ספרי· ר' שמוא' בר נחמן בשם ר' יונתן מפני שהוא עושה אותה כמין תיק ונותן ספר תורתו עליה· רבי בא ר' חייא בר יוסף בשם רב מפני שהוא מתמם בה ידיו· א"ר בון בר חייה לרבי בא כלא כך אינו אסור משום כלאים· א"ל לא רב הוא ורב אמר אסור והלכה כדברי האוסר· א"ר יונה לרבי בא ולמה לא א"ל מלא מסלקתה או א"ל כלא כך אינה אסורה כהנייה· מה הוה ליה מימור ליה· מטפחו' הספג פעמי' שהו' האח את רבו ומתעטף בה· ר' אבהו בשם רבי יוחנן בלנרי נשים אסורין משום כלאים· היא בלנרי נשים היא בלנרי אנשים· מהו בלנרי אנשים רבנין דקיסרין אמרי אנטישה· מטפחות הספג· הדא דתימר כמתכוין לשם מלבוש אבל אם אינו מתכוין לשם מלבוש לא בדא: הלכה ד· תכריכי המת כו' כתיב במתים חפשי כיון שאדם מת נעשה חפשי מן המצות· [יג]ר' צוה ג' דברים בשעת פטירתו מן העולם א"ל תזוז אלמנתי מביתי· ואל תספדוני בעיירות· ומי שניטפל בי בחיי יטפל בי במותי· אל תזוז אלמנתי מביתי ולאו מתניתא היא אלמנה שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי· א"ר [יד]דרוסא דלא יימרון לה ביתא דנשיותה הוא משעבד הוא לנישיותה· א"ר לעזר בר יוסה כהדא דתני דרה בבתים כשם שהית' דרה כחן ובעלה נתון במדינת הים· ומשתמשת בכלי כסף ובכלי זהב כשם שהיתה משתמשת ובעלה נתון במדינת הים· וניזונת כשם שהיתה ניזונת ובעלה נתון במדינת הים· ואל תספדוני בעיירות מפני המחלוקת· ומי שניטפל בי בחיי יטפל בי במותי· א"ר חנינה דציפורין בגון יוסי אפרתי ויוסף [טו]חפנים· רבי חזקיה מוסיף אל תרבו עלי תכריכין· והוא ארוני נקובה בארץ· מילתא אמרין בסדין אחד נקבר רבי· דר אמר לא כמה דבר אינש אזל הוא אתי· ורבנין אמרין כמה דבר נש אזל הוא אתי· תני בשם ר' נתן כסות חוזרת עם אדם לשאול היא באה עמו מה טעמא תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש· אנטולינוס שאל לר' מהו תתהפך כחומר חותם א"ל מי שהוא מביא את הדור הוא מלבישו· [טז]ר' מפקד מלבשוני [יז]בירידיקא לא חיוורי ולא אוכמין· אין קמית ביני צדיקיא לא נבהת· אין קמית ביני רשיעיא לא נבהת· רבי יאשיה מפקד אלבשוני חיוורין חפיתין· אמרין ליה ומה את טב מן רבך· אמר לון ומה אנא בהית בעובדאי· ר' ירמיה מפקד אלבשוני חיוורין חפיתין אלבשוני [יח]בנרסיי יהבון מסני ברגלי ותוטי בידיי ויהבוני על סיטרי' אין אתי משיחא אנא מעתד· [יט]ציפריא אמרין מאן דאמר לן רבי דמך אנן קטלי' ליה· אריק לון בר קפרא רשיה מכסי מאנוי מבזעין ואמ' לון יצוקים ואראלי' תפוסין בלוחות הברית וגברה ידן של אראלים וחטפו את הלוחות· אמרין ליה דמך ר' אמר לון אתון אמריתון וקרעון ואזל קלא דקרעון לנו פסתה מהלך תלתא מילין· ר' נחמן בשם רבי מנא מעשה ניסין נעשו באותו היום· ערב שבת היתה ונתכנסו כל העיירות להספידו ואשרוניה תמני עשרה כניסן ואחתומיה לבית שריי ותלה לון יומא עד שהיה כל אחד ואחד נגיע לביתו וממלא לו חבית של מים ומדליק לו את הנר· כיון ששקעה החמה קרא הגבר שרון מציקין· אמרין דילמא דחללין שבתא· יצתה בת קול ואמרה להן כל מי שלא נתעצל בהספידו של ר' יהא מבושר לחיי העולם הבא בר מן קצרא· כיון דשמע כן סלק ליה לאיגרא וטלק גרמיה ומית· נפקת בת קלא ואמרה ואפילו קצרא· רבי הוה יתיב ליה בציפורין שבע עשרה שנין וקרא על גרמיה ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה· ויחי יהודה בציפורין שבע עשרה שנה· ומן נגבעין עבד תלת עשרה שנין חשש בשינוי· אמר רבי יוסי בי רבי בון כל אותן שלש עשרה שנה לא מתה חיה בארץ ישראל ולא הפילה עוברה בארץ ישראל· ולמה חש שינוי חד זמן עבר חמא חד עיגל מנכס געה ואמ' ליה רבי שובי אמר ליה לכך נוצרת ובסופה איך אתשמת· חמתון קטלין חד קן דעכברין אמר ארפונון ורחמיו על כל מעשיו כתיב· רבי הוה ענון סגין והוה אמר כל מה דיימר לי בר נשא אנא עביד חוץ ממה שעשו זקני בתירה לזקני דשרון גרמון מנשיאותיהומנטוניה· אין סליק רב הונא ריש גלותא להכא אנא מותיב ליה לעיל מיני דהוא מן יהודה ואנא מבנימן דהוא מן דבריא ואנא מן נוקבתא· חד זמן אעל רבי חייא רובא לגביה אמר ליה הא רב הונא לבר [כ]נתכרכמו פניו של רבי· אמר ליה ארונו בא· אמר ליה פוק וחמי מאן בעי לך לבר· ונפק ולא אשכח בר נש וידע דהוא כעים עלוי· עבר דלא עליל לגביה תלתין יומין· אמר רבי יוסי בר בון כל אינון תלתיי יומיא יליף רב מיניה כללא דאוריתא· לסוף תלת עשרתי שניא ותלתתי יומיא עאל אליהו לגביה ברמות רבי חייה רובה· אמר ליה מה מרי עביד· אמר ליה חד שנייה מעיקה לי· אמר ליה חמי לה לי וחמי לה ליה ויהב אצבעתיה עלה ואינשמת· למחר עאל ר' חייה רבה לגביה אמר ליה מה עביד רבי האי שינך מה היא עבידה· אמר ליה מן ההוא שעתא דיהב אצבעתך עלה אינשמת· באותה שעה אמר אי לכם חיות שבארץ ישראל אי לכם עוברות שבארץ ישראל· אמר ליה אנא לא הוינא מן ההיא שעתא הוה נהוג ביה ביקר· כד הוה עליל לבית ווערא הוה אמר יכנס רבי חייא רובא לפנים· אמר לו ר' ישמעא' בי רבי יוסי לפנים ממני· אמר לו חס ושלום אלא ר' חייה רובה לפנים ורבי ישמעא' ברבי יוסי לפני לפנים· רבי הוה מתני שבחיה ידי חייה רובה קומי ר' ישמעאל בי רבי יוסי· חד זמן חמי גו בני ולא איתכבע מן קומוי· אמר ליה אהנו דאת מתני שבחיה: אמר ליה מה עבר לך אמר ליה חמתי גו בני ולא איתכבע מן קומוי· אמר ליה למה עבדת כן· אמר ליה כמו יכא עלי יילעו עלי דאין סחות לא ידעית בההיא שעתא אשגרית עיני בכל ספר תלים אגדה· מן ההוא שעתא מסר ליה שני תלמידין דיהלכון עימיה בגין סכנתא: [כא]ר' יוסי צם תמניי יומין למיחמי רבי חייה רובה ולסופא חמא ורגון ידיה וכהו עיניי· ואין תימר דהוא ר' יוסה בר נש זעיר· חד גרדיי אתא לגבי ר' יוחנן אמר ליה חמית בחלמי' דרקיעא נפל וחד מן תלמידך סמך ליה· אמר ליה וחכים את ליה· אמר ליה אין אנא חמי ליה אנא חכים ליה· עבר כל תלמידוי קומוי וחכם לרבי יוסה· רבי שמעון בן לקיש צם תלת מאוון צומין למיחמי רבי חייה רובה ולא חמתיה· [כב]וכסופא שרא מצטער אמר מה הוה לעי באוריתא סגין מיני· א' ליה ריבץ תורה בישראל יותר ממך ולא עוד אלא דהוה גלי· אמר לון ולא הוינא גלי· אמרין ליה את הויתה גלי מילף והוא הוה גלי מלפה· [כג]כד דמך רב הונא ריש גלותא אסקוניה להכא· אמר אן אן יהבין ליה· אמרין ניתוניה גבי רבי חייא רובה דהוא מן דידהו· אמרין מאן בעי מידב

מראה מקום והגהות

א גי' הר"ש אגבין והרא"ש גרס אגבון.
ב בבבלי שבת כ"ח: לסר שמות.
ג גי' הר"ש כחות·
ד בבלי ע"ז י"ב·
ה חולין פ"א·
ו שבת פ' כ"ב·
ז עירובין פ"ח: עיין ירושלמי לקמן עירובין כ"ה א'.
ח נ"ל דרב.
ט בבלי ברכות· י"ט:
י לקמן יומא פ.
יא בבלי ביצה י"ד:
יב כלים פ' כ"ד משנה י"ד·
יג כתובות ל"ד ד' הט'. בבלי כתובות דף ק"ג: בראשית רבה ויחי פ' ק'·
יד שם ד' רוסאי חסתאי.
טו שם תפני, הפינום·
טז בבלי שבת קי"ד·
יז ירושלמי כתובות שם גורדיקא·
יח שם דכרסיי, דרדסאי·
יט בבלי כתובות ק"ג:
כ בבלי ב"מ פ"ה·
כא בבלי פ"ק י"ז:
כב ב"מ דף פ"ה:
כג בבלי מ"ק כ"ה·

הלכה ד': מן התמוה. פי' ולכן אין בהם משו' כלאים: אל תוח כו'. פתוך סוגיא הבבלי דפ"ב דכתובו' תתבא' הסוגיא שלפנינו: מאי דתני כו' שנוי אחריגא הוא וה"פ דכיון שאין דרה בבתים כמה שהיתה דרה בהן כשבעלה במדינת הים מן הדין אין לה לדור בגי' הבתים שהיא דרה בו עם בעלה כשהוא אלנה הלכך בית הבשיות לא היה מן הדין לדור בו אלא בגי' ראוי לה אילו היה בעלה במדינת הים: מפני המחלוקת· פי' שיבואו ובי' להספדו ולא תהא הפרך לותם ואחר לאכלנו· שמ"לא כברכי' גדולי': תכריכין. שם' נב"ר שהתכרכה תכריכי' של הפת פרכ' עלט רישה: הוא אתי. פי' דס"ל שאין הצדיקים עומדין בלבושיהן דס"לב ה"ל ללוות שילבשוהו כהגנן ולא יחוש לריפה: תתהפך כו'. פירשתי בפר' אחד דיני ממונות: הוא מלבישו. כדאי' דה"פ דהקב"ה המביא ותחיה את הדור הוא הוא יתן להם מלבושי' ואין צורך שיענה כם עם המלבושים שיחזרו לאותכם כמו בגוף האדם: בירידיקא. פי' לבוש תכלת וי"א אדום: אין קמת כו'. עיין בפיר הר"י פ' כל היד ובימה פרלה: חפיתין פי' מגוהלין וי"ש שהוא מלבושי חפת מגוהלין שהוא לפר"ש אקרא של חלו' ולפי' נסל הערוך הוא בית יד. וי"ש פלוסלין: כנרסיי. פי' שם לבתי התשבין: בהית כו'. פי וכי גם אני בעסעי ולעורר לב התלמידים אמר כן: מעתד פי' עומן ומוכן: אריק פי' הגין והמוני' בבבלי פ"ב דכתובות: פפתא שם עקו' האם: ואשרוני' כו'. פי' רגיחוהו י"ח קיטלים כי דרכם היה בעשות קובצות לפת ומתספסים שם: ואחתוניה כו'. פירש והורידוהו לבית שערים כי שם נקבר ובתוכך להם היום: שרון מציק'. התחילו להצטער: בר מן קצרא. פיר' חוץ מן הכובס שהיה רגי' לבוא בכל יום לפני ר' ובאותו יום לא בא ולסיכך לא היה בכלל הבטחה צ: סלק לאגרא. פי' שעלה על הגג והפיל עצמו ומת פתוב לפר: הוה יתיב כו'. כל הסוגיא כפי' י"ב דכתובות בבבלי רק דבבבלי גרסי' נסי' המפעלי' י"ג שנין שבע בלפידב' ושית בלפרתם ות"ג: עגל מנכס כו'. פי' עגל שמחו והיה האתה לטעקת ושילם מליו שילי' והמפעלים לעל סיני. פירש

לקרינן שכנכם ספת ככפיו כו' ע"ש: ארפונון. פי' הניחו להם: ענון סגי. פי' עניו גדול היה: דשרון גרמון כו'. פי' שסלקו עצמן מן הנשיאות ומינוהו לזקיני הלל במקומם: לעיל מיני. פירש להושיבו למעלה ממנו: אמר ליה ארונו בא. פירש כשראה שנתכרכמו פניו א"ל ר"ח שלא ילמעד לפי שעה ומרוצ היה לבחן: לסוף תלת כו'. פי' לסוף י"ג שנים של חלי ול' יום שהכעיסו: חד שנייה. פי' שן א' כואב לי: ואינשמת. פי' נתרפא: נהוג ביה ביקר. פי' שנהג בו כבוד: עליל. פי' בשבכנס לבה"כ: חמי גו בני כו'. פיר' שראה אותו בערכן ולא קם מפני א"ל כו' תבית כחילוק חיי דהל"ב היונק האחר בד"ת בעצמן: אשגרית כו'. פי' מסתכל הייתי ולא עצמתי לא הסתכלתי בו: ורגון ידיה כו'. פי' שרעדו ידיו ויכהו עיניו שלא הלוהו מנסבה: ואין תימר כו'. פי' וכי תימא דהוה ר"י אדם קטן ונבזיל זה לא היה כדאי לראותו זה מכוי דהוא חד גרדי כו': חכים. מכיר: שרא מתחיל: גלי מילפא. פי' גלה למקו' תורה ללמד לאחרי':

חייב אלא אחת· כלום אמר רבי זעירא אלא חוומר פוטע שמא הטטע כוומר· הכל היה בכלל זריעה יצאת זמירה להחמיר על עצמה מפני שיצאת זמירה להחמיר על עצמי את פוטרו שמי׳ זורע הוי לא שנייא בין על דעתיה דכהנא בין על דעתיה דר׳ זעירא חייב שתים: הלכה ב׳· בהמה עם בהמה כו׳· יכול לא יהא מעמיד זכרים אצל הנקבות ונקבות אצל הזכרים ת״ל בהמתך לא תרביע· אין את אסור אלא מלהרביע אבל מעמיד את זכרים אצל נקבות ונקבו׳ אצל זכרים· וכי מה עשה מעשה לא כשהוטל ולפי דעתו הוא מטיל· איסי בן עקביה אומר אסור לרכב על גבי פרדה טקל וחומר· ומה אם כבגדים שאת מותר ללבוש זה על זה את אוסר בתערובתן· בהמה שאת אסור להנהיג בה בזו עם זו לא כל שכן את אסור לרכוב עליה· והא כתיב וירכיבו איש על פרדו ויטנו אין למדין מן המלכות· והא כתיב והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי בריה מששת ימי בראשית היתה· ר׳ חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בי רבי חנינה אמר המנהיג קולו בכלאים לוקה· ותני בן הנהונה המשיכה קרא לה ובאת אחריו נתחייב בה לשלם כשואל· והתני שמואל היתה עומדת חוץ לתחום וקרא לה ובאת אחריו הרי זה פטור· תמן לדעתה היא מהלכת· ברם הכא על כורחה היא מהלכת· והתני ׳ מיפח כנגד עינו וסימייה כנגד אונו והרשה לא יצא לחירו׳· אמר רבי לעזר בי ר׳ יוסי קומי רבי יוסי שנייא היא שהוא יכול לברוח· תרע לך שהו׳ כן דתני תפש בו הרי זה חייב· היושב בקרון רבנין אמרין משקל הוא רים אמר אינו משקל· בראשונה לא היו אלא שתים דכתיב וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו· עמד פרעה ועשה שלש דכתיב ושלישי׳ על כולו· עמדה מלכות הרשעה ועשה אותן ד׳: הלכה ג׳· אין קושרין את הסוס לא לצדדי הקרון ולא לאחר הקרון· תני רים פוטי· אם היה מסיע בין במעלה בין בירידה הכל מודין שהוא אסור· אמר רבי יוחנן מפני שזה נושא עצלותו של זה וזה נושא עצלותו של זה· רב אמר מפני שנשואין את החבל שבנתים· רבי ירמיה בעי קשרן בשערן· מה נן קיימין אם בשקשרו בשערו כך אנו אומרים אסור להרכיב בהמה על גבי חבירתה אם בשקשרו החבל בשערו נאמר מפני שהן נושאין את החבל שביניהם· רבי יונה אמר איתפלגין רב ור׳ יוחנן ר״י אמר מפני שזה נושא עצלותו של זה וזה נושא עצלותו של זה· רב אמר מפני שהן נושאין את החבל שבנתיי· מה נפק מן ביניהון קשרו בשערו בין על דעתיה דרב בין על דעתיה דר׳ יוחנן פטור: ולא ׳ הליברקס אית תניי תני ניברקוס· מאן דאמר ליברקס שם לובי על שם לובי וכושים כמצעריו· מאן דאמר ניברקו׳ אבחטם מהו אבחטם חמר סלק· ר׳ יונה רב יהושעיא בעי גרים הבאי׳ מלובי מהו להמתין להן ג׳ דורו׳· אמר רבי יונה בטרייה מן מה דאנן חמי ההן פולא מצריי כד רטיב אינון צווחין ליה לובי כד הוא נגיב אינון צווחין ליה פול מצריי· הדא אמרה גר מלובי צריך להמתין ג דורות· הדא אמרה הוא לוב הוא מצרי׳· ר׳ יצחק בר נחמן בשם ר׳ הושעיה הלכה כדברי התלמיד· דברי חכמים כל מין פרדו׳ אחד· ואלו הן הסיטנין· אמר רבי יונה כל שאזניו קטנות אמו סוסה ואביו חמור גדולות אמו חמורה ואביו סוס: ר׳ מנא מפקד לאלין דר׳ יודן נשיאה אין בעיתון מיזבן מולוון אתון זבנין לו אוניהון דקיקן שאמו סוסה ואביו חמור· ׳ הלובן מן האיש שממנו מוח ועצמות והגידים· והאודם מן האשה שממנה העי׳ והבשר והדם· והרוח והנפש והנשמה משל הקב״ה· ושלשתן שותפין בו: ר׳ בא ר׳ יהודה בשם רב מודים חכמים לר׳ יהוד׳ בסוס בן סוס בן חמור עם חמור בן חמור בן סוס· ר׳ חגיי ר׳ זעירא בשם ר׳ ׳איסת בני עיים בני רחלים אסורין זה עם זה· ולא כן נן אמרין ע׳ בן ע׳ בן רחל עם רחל בן רחל בן ע׳: הלכה ה׳· הפרוטות אסורות והרמך מותר כו׳· ר׳ אימי בשם ר׳ לעזר רמכ׳ דלא כלינס· כמה דתימר בני הרמכים: אבני השדה חיה· ייסי ערקי בר נש דטור הוא והוא חיי מן טיבורייה איפסק טיבורייה לא חיי: ר׳ חמא בר עוקבא בשם ר׳ יוסי בן חנינה טעמא דרבי יוסי וכל אשר יגע על פני השדה בנחל על פני השדה: הוורדות והנעמית הרי הן כעוף לכל דבר· והנחש הרי הוא כחיה: ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן ששה ספיקות הן הצלף באילן כבית שמאי· כלי חרס בכלי נתר כבית שמאי· תולדת הסנאים כשרצים כבית שמאי· פול מצרי בזרעים· ואנדרוגינס באדם· כוי בחיה דברי הכל: ר׳ חמא בר עוקבא אמר ואמה טריקסין מהו ואמה טריקסין ר׳ יונה בטרייה אמר טריכסון מה מבפנים· מבחוץ· אמר ר׳ יוסי מן מה דכתיב וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפני הדא אמרה מבפנים· א״ל ר׳ מנא והכתיב ויעש את בית קדש הקדשים עשרים אמה אורך ועשר רוחב· הדא אמרה מבחוץ: הלכה ו׳· שור בר מן בהמה כו׳· רבנין אמרי מיכא הוה וערק לתמן· ר׳ יוסי אומר עיקריה מן תמן הוה הא שור עם שור בר אינן כלאים דלא כרבי יוסה דר׳ יוסה אמר כלאים: ואילין דמתחמין ותורי בר והאמנין כרבי יוסה: רבי בא בשם רבי שמואל ׳אווז עם אווז מדבר כלאים וה בזה· אווז עם אווז הים תנה רבי יודה בן פזי דבר דליה ולא ידעין מאן תנה קל וחומר מה אם בשעה ששניהן ביבשה את אמ׳ אסור בשעה שאחד ביבשה ואחד בים לא כל שכן: ואדם מותר בכולן לחרוש ולמשוך· כתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו· בשור ובחמור אין את חורש אבל חורש את בשור עם אדם בחמור עם אדם:

פרק תשיעי

א אינו אסור משום כלאים אלא צמר ופשתי׳· ואינו מטמא בנגעי׳ אלא צמר ופשתים· אין הכהנים לובשין לשמש במקדש אלא צמר ופשתים· צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר· אם רוב מן הרחילי׳ אסור· מחצה למחצה אסור· וכן הקנבס והפשתן שטרפן זה בזה: ב׳· השיריין והכלך אין בהן משום כלאים אבל אסורין מפני מראית העין· הכרים והכסתות אין בהן משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן· אין עראי לכלאי׳· לא ילבש כלאי׳ על גבי עשרה אפי׳ לגנוב את המכס: ג׳· מטפחו׳ הידים מטפחת הספרים ומטפחות הספג אין בהן משום כלאים· רבי לעזר אוסר· ומטפחות הספרים אסורות משום כלאים: ד׳· תכריכי המת ומרדעת של חמור אין בהן משום כלאים· לא יתן את המרדעת על כתיפו אפילו להוציא עליה את הזבל: ה׳· מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמי׳ מפני הגשמים· והצנועין מפשילין לאחוריהן במקל: ו׳· תופרי כסות תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים· והצנועין תופרין בארץ: ז׳· הברסים והבורדסים והדלמטיקיון ומנעלות הפינון לא ילבשם עד שיבדוק· רבי יוסי אומר אף הבאים מחוף הים וממדינת הים אינן צריכין בדיקה מפני שחזקתן בקנבס· ומנעל של זרד אין בו משום כלאים: ח׳· אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג שנאמר לא תלבש שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז· רבי שמעון בן אלעזר אומר נלוז ומליז את אביו שבשמים עליו: ט׳· הלבדין אסורין מפני שהן שועין· פיף של צמר בשל פשתן אסור מפני שהן חוזרין כאריג· רבי יוסי אומר משיחות של ארגמן אסורות מפני שהוא מולל עד שלא יקשור· לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן לחגור בו את מתניו אף על פי שהרצועה באמצע: י׳· אותות הגרדים ואותות הכובסין אסורות משום כלאים· התוכף תכיפה אחת אינה חיבור ואין בה משום כלאים והשומטה בשבת פטור· עשה שני ראשיה בצד אחד חיבור ויש בה משום כלאים והשומטה בשבת חייב· רבי יהודה אומר עד שתשלש· והשק והקופה מצטרפין לכלאים:

סליק פרקא

הלכה א׳· אינו אסור משום כלאים כו׳· ׳כתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו· הייתי אומר אינו אסור אלא מללבוש תלמוד לומר לא יעלה עליך· אי לא יעלה עליך הייתי אומר לך ישפיל את הקופ׳ לאחוריו תלמוד לומר לא תלבש מה מלבוש מיוחד דבר שהוא מהנה את הגוף אף אין לי אלא דבר שהוא מהנה את הגוף· לאי זה דבר נאמר לא יעלה עליך· רבי ניחא בר סבה רבי יוחנן בשם רבי זעירא שאם היה בגד גדול קצתו יש בו כלאים ומנח בארץ ומקצתו אין בו לא יכסה בו מצד השני· הייתי אומר אפילו פשתן של ים אפי׳ קנבס תלמוד לומר צמר ופשתים מה צמר שאין לו שם לווי אף כל דבר שאין לו שם לווי· מניין שאין לו שם לווי אמר רבי יהושע בן לוי כתיב ומישע מלך מואב היה נוקד· מהו נוקד רועה· והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף אלים צמר אין לך קרוי צמר אלא צמר אלים בלבד· אין ׳מיטמא בנגעים אלא צמר ופשתים דכתיב בבגד צמר או בבגד פשתים· יכול יהו מטמאין בין צבועין בין שאינן צבועין תלמוד לומר בגד צמר או בגד פשתים מה פשתים כברייתה אף צמר כברייתו· אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים תלמוד לומר לפשתים ולצמר מה פשתים לבנה אף צמר לבן· תניי תרין כללין ולא דמיין דין לדין· תנינן אין אסור משום כלאי׳ אלא צמר ופשתים בין צבועין בין לבנין· תנינן אין מטמא בנגעים אלא צמר ופשתים ובלבד לבנים· ר׳ יונה בטריית בעא קומי ר׳ מנא תמן את אמר בין צבועין בין לבנים והכא את אמר ובלבד לבנים· אמר ליה שנייא הוא ששנה עליו הכתוב צמר שני פעמי׳ מה פשתן כברייתו אף צמר כברייתו: ׳א״ר זעירא כתיב כתונת בד קדש ילבש בד שהוא עולה יחידי· והרי צמר עולה יחידי· פירש בקבלה ולא יעלה עליהם צמר בשרתם בשערי הפנימית וביתה· הא מבחוץ מותר לעלות עליהם· מנין שהן מותרין בכלאים שנאמר ואת המצנפת שש ואת פארי המגבעות שש ואת מכנסי הבד שש משזר ואת האבנט שש משזר תכלת וארגמן ותולעת שני· וכתיב פארי פשתים יהיו על ראשם ומכנסי פשתים יהיו על מתניהם ולא יחגרו ביזע· אהדרש שש משש שש מפארי פארי מפארי׳·

[illegible]

הלכה ב׳· אלא שתים. פירש במרכבה לא היו אלא ב׳ סוסים ודרש לה מדכתיב במרכבת המשנ׳ לשון כסף משנה שכירותו שתי כסף משמע כמי דסתם היא של ב׳ סוסים: ועשה שלש. כדי לסדר לרדוף אחר סרא״ל: הלכה ה׳: בר נש דטור· כתב הר״ש משם הר״ש בר קלונימו׳ שהוא חיה שיש לה טבור ונוף כגון אדם ושפה יוצאה והוא ידעוני האמור בתורה והוא מעלם שנה כשופים יעתה ע״ש: הצלף באילן כו׳. פי׳ דפליגי ב״ש וב״ה אם הוא כלאים בכרם או לא וסברי ב״ש דהוי כלאים בכרם ומסרנך התם דב״ש מספקי מספקא להו אי מין ירק הוא או מין אילן: כלי חרס כו׳. דתנן במסכ׳ כלים כלי נתר ב״ש אוסרי׳ מטמאין ומטהרין בכלי חרס כו׳: פול המצרי כו׳. פי׳ לפי שיש לו הרבה מידות כדאמרי׳ לקמן בשמיני׳ פ״ה דשנה מידות אמרו בפול המצרי וזהו לורע מתחברין לפענה כו׳. ולקמן מכלאים: ואנדרוגינס באדם. פירש שהוא מספק אם וספק אשה וכן כוי הוא ספק בהמה· ספק חיה: סליק פרקא: אינו אסור כו׳: מלד השני לי סמתי׳ הייתי אוסר אפי׳ פשתן שלא אפילו קנבס ה״נ ופירש פשתן שלא יש מין א׳ נקר׳ פשתן שלא רק מין פשתן נקרא פשתן קנבוס כלומר דלעולם אינו נקרא פשתן סתם כ״מ בשם לתי ועיין בר״ש ובר״מ דכלאי בגדים אבל אין לפחות בשני׳ זה פשתן של ים כי גם זה הנוטה ימבן:

מראה מקום והנהוה
א נ״ל משום.
ב בבלי קדושין כ״ה.
ג ירושלמי שבת פרק ה׳.
ד בבלי נדה ל״א.
ה נ״ר א״פ איסי.
ו נ״ל מהו טריקסין רבי עקבה כו׳ ע׳ ירושלמי פסח פ״ב ב׳.
ז בבלי ב״ק כ״ה.
ח עיי׳ ספרי פ׳ כי תצא.
ט בבלי שבת כ״ז.
י בבלי זבחים דף י״ח:

בין של אחרים אסור. אית תנייא תני שלו אסור של אחרים מותר. חזן כעיי מימר מאן דאמר בין שלו בין של אחרים אסור רבי מאיר ורבי יודה. מאן דאמר שלו אסור ושל אחרים מותר רבי יוסה ורבי שמעון. רבי יוסה בשם ר' לא דברי הכל היא. כמה דתימר תמן דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה ודכוותה דבר שאינו שלך אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה. רבי שמעון בן לקיש אמר קנסה דרבי מאיר ועבד עבדא דכוותה מן הדא. המסכך את גפנו על גבי תבואתו של חבירו. וכי מה עשה מעש' אלא כשהוסיף לפי דעת הוא מוסיף. חד בר נש הוי סלעיה לרבי לעזר א"ל טבא היא ויפסלת. אתא עבדא קומי רבי שמעון בן לקיש וקנסיה מן הדא. המראה דינר לשולחני ונמצא רע חייב לשלם מפני שהוא נושא שכר. ורבי לעזר נושא שכר. ר' יעקב בר אחא בשם רבי אבונא המחזיק בו כנושא שכר. ר' יוסי בי רבי בון לא אמר כן אלא ר' לעזר אמר קנסה דרבנין. ר"ש בן לקיש אמר קנסה דר"מ. כך אתא עובדא שאל ר"ש בן לקיש לר' לעזר הדין קנסא דמאן א"ל דרבנין א"ל פוק שלם. אמר רבי יוחנן הכל מודין בענבים שהן אסורות. א"ל רבי לעזר האוסר אינו נאסר ושאינו אוס' נאסר. מה פליגין במסכך את גפנו על גבי תבואתו של חבירו אבל המסכך את גפנו של חבירו ע"ג תבואתו כל עמא מודיי שהאוס' נאסר. המסכך גפנו של חבירו ע"ג תבואתו של חבירו. נישמעינה מן הדא. אמר רבי יוסי מעש' באחד שורע את כרמו בשביעית ובא מעשה לפני ר' עקיב' ואמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. הרי אין הגפן שלו ואין התבואה שלו ואיתתבת: הלכה ה' רבי בא בר יעקב בשם ר' יוחנן כיני מתניתא מותר לקוצרו אפי' במועד. עד כמה הוא נותן לבעלים עד שליש. רב הונא ורב ששת חד אמר שליש לשכר וחרנה אמר שליש לדמים. מאימתי נקרא אנס משישקע. אמר רבי אחא נשתקעו הבעלים ולא נתייאשו הבעלים איסורו דבר תורה. נתייאשו הבעלים ולא נשתקעו הבעלים איסורן מדבריהן: ויש קרקע נגזל. אמר רבי לא אע"פי שאין קרקע נגזל יש ייאוש לקרקע וכבן עזאי יספר. אשכח תני ר' עקיבה אמר יחזיר. בן עזאי אמר יספור: אימתי מתקדשת משתשליש. אית תניי תני משתשריש. מאן דאמר משתשליש מסייעא לר' יוחנן. מאן דאמר משתשריש מסייעא לר' הושעיא: וענבים משיעשו כפול הלבן. אמר רבי חנניה בריה דרבי הלל דכתיב ותבואת הכרם. כיני מתני' אינן מתקדשות: הלכה ו' תני אין בין עציץ נקוב לעציץ שאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד. ברבי שמעון כרם כרבנין אית חורנין. עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש. התולש מעציץ נקוב חייב משאינו נקוב פטור. עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים. רבי יוסי אמר לה סתם. רבי חנינא מטי בה בשם רבי שמואל בר רב יצחק התורה ריבת מטהרת זרעים. מה טעם וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. תני עציץ שאינו נקוב מעשרותיו כהלכה ותרומתו אינה מדמעת ואין חייבין עליה חומש: רבי יוסי בעי מהו לומר על פירותיו המוציא לחם מן הארץ. רבי יונה בעי בן דלעת כתלוש הוא לסכך בה: ר' ירמיה בר פזי בעי נטע חמש גפנים בחמשה עציצי' שאינן נקובין ועשאן שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב את אמר כרם הוא. הכו ויש כרם מיטלטל. שמואל אמר במעביר תחת כל גפן וגפן: אמר רבי יוחנן לאויר עשרה היא מתניתא. העביר חמשה עציצי' שאינן נקובין תחת גפן אחת פלוגתא דרבי לעזר ורבי יוחנן. האוסר אינו נאסר ושאינו אוסר נאסר. אבל אם העביר עציץ אחד תחת חמש גפנים כל עמא מודיי שהאוסר נאסר:

פרק שמיני

א כלאי הכרם אסורין מלזרוע ומלקיים ואסורין בהנאה. כלאי זרעים אסורין מלזרוע ומלקיים ומותרין באכילה וכל שכן בהנאה. כלאי בגדים מותרין בכל דבר ואינן אסורין אלא מללבוש. כלאי בהמה מותרין לגדל ולקיים ואינן אסורין אלא מלהרביע. כלאי בהמה אסורין זה עם זה: ב' בהמה עם בהמה וחיה עם חיה בהמה עם חיה וחיה עם בהמה טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג: ג' המנהיג סופג את הארבעים והיושב בקרון סופג את הארבעים. ר"מ פוטר. והשלישית שהיא קשורה לרצועותיהן אסור: ד' אין קושרין את הסוס לא בצדדי הקרון ולא לאחר הקרון. ולא את הלובדקס לגמלים. ר' יהודה אומר כל הנולדים מן הסוס אע"פ שאביהן חמור מותרין זה עם זה. וכן הנולדין מן החמור אף על פי שאביהן סוס מותרין זה עם זה אבל הנולדים מן הסוס עם הנולדין מן החמור אסורין זה עם זה: ה' הפרוטיר אסורי' והרמך מותר. וארני השדה חיה רבי יוסי אומר מטמאות באהל כאדם. הקיפוד וחולדת הסנאין חיה. חולדת הסנאין ר' יוסי אומ' בית שמאי אומר מטמא כבזית במשא וכעדשה במגע:

ר' שור בר מין בהמה ר' יוסי אר מין חיה. כלב מין חיה רבי מאיר אומר מין בהמה. החזיר מין בהמה. הערוד מין חיה. הפיל והקוף מין חיה. ואדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך:

הלכה א' כלאי הכרם אסורין כו'. כתוב לא תזרע כרמך כלאים. אין לי אלא הזורע מקיים מניין ת"ל וכרם ולא כלאי'. מה כר' עקיבה דרבי עקיבה אומר המקיים עובר בלא תעשה. א"ר יוסי דברי הכל היא הכל מודים באסור שהוא אסור כשלא קיים ע"י מעשה אבל אם קיים ע"י מעשה לוקה. כהדא דתני המחפה בכלאים לוקה: מניין שהוא אסור בהנייה נאמ' כאן פן תקדש ונאמ' להלן פן תוקדש בו מה פן האמור להלן אסור בהנייה. אף פן שנ' כאן אסור בהנייה: ואית דבעי מימר נאמר כאן פן תקדש ונאמר להלן ולא יהיה קדש מבני ישראל מה קדש שנ' להלן אסור בהנייה אף כאן אסור בהנייה: א"ר הונ' ביאתו אסורה בהנייה: אית דבעי נישמעינה מן הדא דא"ר חנינא פן תקדש פן תוקד באש: כתוב לא תזרע כרמך כלאים מלמד שאינו חייב עד שיזרע שני מינין בכרם דברי ר' יאשיה ר' יונתן אמר אפי' מין אחד. על דעתיה דר' יונתן כתיב שדך לא תזרע כלאים לאו זה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים. חברייא אמרין להחמיר עליו אפילו מין אחד. על דעתיה דר' יאשיה שדך לא תזרע כלאים לאו זה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים. חברייא אמרין לחתרייה שאם התרו בו משום שדך לוקה. משו' כרמך לוקה. א"ר בון בר חייא ליתן לו שיעו' אתרה מן ששה טפחים. וכן ר' אמות. מה נן קיימין אם בשעש' גדר מכפנים בטל הכרם. אם כשעשה גדר מבחוץ וזה המחזל. אנן כי נן קיימין כשדה שהיה שם שדה תבואה והקריח לתוכה ד' אמות. ואתיא כדאמר רבי חנינה אין האומר נעשה מחיצה להציל. סברין מימר אומר נעשה מחיצה לאסור. על דעתיה דר' יונתן כתיב שדך לא תזרע כלאים לאו זה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים. כהדא דא"ר הילא הן דאת אמר לא אסרה למה את אסר. או כהדא דא"ר זעירא לא תזרע כרמך כלאים עיקר כרמך כלאים לא תזרע: ר' יוחן קפודקיא בעא קומי ר' יוסי תמן את אמר אין זרעי אילן קרוין זרעים. והכא את אמר זרעי אילן קרוין זרעי'. א"ל תמן מיעט הכתוב את שאין דרך בני אדם להיות קורין זרעים. ברם הכא ריבה הכתוב על כל זרע זרוע אשר יזרע: א"ר יוחנן בשם ר' ינאי המחפה בכלאים לוקה. א"ל ר' יוחנן ולאו מתניתא היא כלאי' בכרם איך איפשר כלאים ע"י חרישה לא במחפה. והוה ר' ינאי מקלס ליה חולים וחב מכים וגו'. בני אל ילחו מעיניך חן לחכ' ויחכם עוד ישמע חכם ויוסף לקח. א"ל ר' שמעון בן לקיש בתר כל אילין קלוסיא יכיל אנא פתר לה כר' עקיבה דר' עקיבה אמר המקיים עובר בלא תעשה. כלום א"ר עקיבה אלא לעבור שמא ללקות. הכי ללקו' אנן קיימין. תעד מן הדא דתנינן שביעית אית לך מימר שביעית דר' עקיבה פתר לה שביעית דר' לעזר דר' לעזר אמר לוקין ע"י חרישה בשביעית. ר' יוחנן אמר אין לוקין ע"י חרישה בשביעית. מה טעם דר' לעזר ושבתה הארץ שבת להן כלל. שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור פרט. חזרע והאסר בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהן ולומר לך מה זרע וזמר מיוחד שהן עבודה בארץ ובאילן אף כל דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן. מה עבד לה ר' יוחנן שני דברים הן ושני דברי' יצאו מן הכלל חולקין. וליה ליה לר"א חולקין את ליה לחלוק אינן חולקין הא ללמד מלמדין. ולי' ליה לר' יוחנן מלמדין צייא היא שהכלל בעשה ופרט בלא תעשה אין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על עשה: על דעתיה דר' יוחנן ניחי' מותר לחפור בה בורו שיחין ומערות. על דעתיה דר' לעזר סתו לחפור בת בורו' שיחין ומערות. כשם שאינן מלמדין לענין איסור כך לענין היתר לא ילמדו: אמר רבי בא קרתיגנייא טעם דר' יוחנן שש שנים תזרע שדך לא בשביעית ושש שנים תזמור כרמך לא בשביעית: כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא ועובר בעשה. ר' ירמיה אמר עובר בעשה. ר' יוסה אמר אפי' עשה אין בו לידא מילה כתיב ושבתה הארץ שבת לה' לענין לא תעשה שבו. יכול יהו לוקין על התוספות שבו. רבי יוחנן פתר מתניתי' יכול יהו לוקין על חרישה בשביעית. ר' לעזר פתר מתניתי' יכול יהו לוקין על איסור שני פרקים הראשונים. אית תניי תני שש שני' תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך. אית תניי תני שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. מאן דאמר שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך מסייעא לר' יוחנן. מאן דאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור מסייעא לר' לעזר. מתני' פליגא על ר' לעזר השמר לא תעשה. וכתוב שם תאל' שם תעשה בגין דכתי' הא אילו לא כתיב עשה הוא. שלא תאמר כמה דתימא גבי שבת חפר חרץ מנין אינו חייב אלא אחת. ודכוותה שחט זרק והעלה לא יהא חייב אלא אחת. לפום כן צריך מימר וחייב על כל אחת ואחת. רבי זעירא בר חיננה בר אשי בשם כהנא הנוטע בשבת חייב משום זורע. רבי זעירא אמר הזומר כנוטע. נוטע וזומר בשבת על רשותה דכהנא חייב שתים. על דעתי' דר' זעירא אינו

פירוש

האוסר אינו נאסר. פי' הרע"ו' אלמה סובר לוסרין יגפני' שולם אוסרין. דהיינו גפנים דלין לסורין ורעי' לינו דין שלא יאסרו: הלכה ה': שליש לשכר. פי' שצריך להוסיף שליש על שכר הרלוי להם: שליש לדמי'. פי' שנותן לפועלי' שלי' שוויין של פירות שדה ועיין הפני"מ נר"ג כי יצריך בוהג יספור פי' נחו בעסקריים: סליק פרקא: כלאי הכרם אסורין כו': לאוה דבר נאמר לא תזרע כרמך. פי' דהא לפי' גב' פעין מינב ובי"ג גב' ושבי לבבור עלין גב' לסין:

מראות מקום והגהות

עיי' בבלי ב"ק ק'.

ני' הר"ש אסור.

נ"ל לפועלים.

ני' הר"ש אתה תני משתשליש ואית מי'.

עיי' בבלי בבת ב"ח.

הגר"פ לא גרס כן.

בבלי פ"ק ג'.

ני' הר"ש כרם.

ני' הר"ש תגקש.

בבלי ברכות כ"ב.

ני' הר"פ לא.

בבלי פ"ק ד'. ולקמן שבת ט'.

מדרגה משום בית שמאי. ותני יוסי בי רבי בון אמר מלתן משום בית שמאי: אמר רבי יונה אוף הדא דתנינן מפני מראית העין. דלא כן מה בין העומד בארץ מה בין העומד במדרגה גבוהה. מה נגבהה שורה גבוה מדרגה אין תימר גבוהות שורה שופע המדרגה כלמטן. אין תימר נגוהה המדרגה שיפוע השורה מלמעלן. והתני שתי שורות במדרגה. אית לך מימר גבוה שורה. לא נגבהה מדרגה. אמר רבי מנא כל אותן עשרה טפחים שבמדרגה עשו אותם מקום בפני עצמו. תמן תנינן הזורק ד' אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר ולמטה מעשרה טפחים כזורק בארץ. רב חסדא אמ' במודד לכמן. ואין טופח לירד. ר' חייא בשם רבי יוחנן תיפתר שחיתה דבילה שמינה והוא נימוחה. רבי חני בעי קומי רבי יוסי לית הדא אמרה שיפוע המדרג' כלמטן. אל תמן זרעין נתנין מן המדרינת כרם הבא דרך בני אדם להיות שפין בה והיא נפלת. אילו אמ' כשהיה שם חור והוא נרגה מן החור כשם שחורעין נתנין מן המדרג' יאות. שתי נינות זו על גבי זו התחתונה עשויה כרם והעליונה אינה עשויה כרם. זורע את העליונה עד שהוא מגיע לאויר עשרה. ר בון בר חייא בעיא קומי רבי זעירא לית הדא אמרה שיפוע המדרגה כלמטן. אמר לי' משום דעי' נוטין לאויר הכרם. העליונה עשויה כרם והתחתונה אינה עשויה כרם זורע את התחתונה ואת המדרג' עד שמגיע לעיקר הנפני'. אמר רבי יוסי לית כאן לעיקר הנפנים אלא למטה מג' כהדא דתני שרשי פיאה נכנסין לתוך ד' אמות שבכרם למטה מג' טפחים הרי אלו מותרין: הלכה ג. חזקיה אמר משלשה ועד ד' היא מתניתא פחות מג' כסתום משלשה ועד ד' משלים ד' נחת הוא לה. עד הוכן. רבי יעקב בר אידי בשם רבי שמעון בן לקיש עד ד' אמות. רבי אחא רבי חיננא בשם רבי שמעון בן לקיש עד שש אמות. אמר רבי מנא אזליה לקיסרין ושמעית רבי הושעיה בר שמי בשם רבי יצחק בן לעזר אם הוו שתי פיפיות מותר. אמר רבי חיננא ותני ופליג אם היה דרכו לפסע אסור. ותני בן רבי שמעון בן לעזר אומר אם היה דרכו לפסע בין פיפור לפיפור כפיפור אחד הוא: הלכה ד. מה בין אילן סרק מה בין אילן מאכל. אדם מבטל אילן סרק על גבי גפנו ואין אדם מבטל אילן מאכל ע"ג גפנו תמן תנינן כל התמרות צרורות טהורות חוץ משל ערביים. רבי מאיר אומר צרור חשעה טהורות צרור עלם טמאות. רבי יוסי אומר כל חמתות צרורות טהורות. אית תניי תני מחלף רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא במתניתין. אמר רבי יודן סימנא דכלים כלאי ולכן מה בין צרור עלם מה בין צרור שעה. דרבי רבי ינאי אמרי צרור עלם צריך חיתוך צרור שעה אינו צריך חיתוך: הלכה ה. לית הדא פלינא על רבי זעירא. דרבי זעירא אמר שמונה חוץ ממקום כרתין. פתר לה שמונה אמות וכל שרוא. ולמה לא תניתה ולא תיסבור כהדא דאמר רבי יוחנן כל מידות שאמרו חכמים ועד טפח והתן ריבי ציבתה לפום כן לא תניתה. רבי יונה בעי למה לי נן אמרין כל מידות שאמרו חכמים אין כהן ועד חוץ מפיסקי ערים. והתנינן עשרת קבין ירושלמים שהן ששה עשרונין ועדיין. תמן למידות וכאן לאמות. והתנינן אמר רבי יוסי בן משולם אומר ועד קב למאה סאה שתות למדמע. תמן למידות וכאן לאמות. והתנינן אמר רבי יהודה ב בבא הגינה והקרפף שהוא שבעים ושיריים על שבעים ושיריים. שמואל אמר כשני שליש' אמה שט. ולא שניא בין שבנה גדר ואחר כך נטע אחת עשרה נפנים בין שנטע אחת עשרה נפנים ואחר כך בנה גדר ואחר כך נפסקה האמצעי' יש כאן ערים ויש כאן פיסקי ערים. חרב הגדר אין כאן ערים ולא פיסקי ערים. רבי אבודמי אחוה דרבי יוסי בעיתוד ובנייה את אמ' חזר ערים למקומו ודכוותה חזרו פיסקי ערים למקומן. רבי יוסי בשם רבי יוחנן מעשה ששרף רבי יוחנן בן נורי בגנגינר. מה שרף פיסקי ערם שרף. רבי חייא בשם רבי יוחנן מעשה ששרף רבי יוחנן בן נורי בגנגינר מה שרף בין ערים לגדר שרף. אמר רבי יוסי קשייתה קומי רבי יעקב בר אחא ניחא פיסקי ערים שרף דברי חכמים חלוקין עליו. בין ערים לגדר שרף דברי חכמים חלוקין עליו. ולא שמיע דאמר רבי יעקב בר אחא אתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש ערים שנגמו מת רבי יוחנן אמ' אסור ומקדש. רבי שמעון בן לקיש אמר אסור ואינו מקדש. והוא שהוא בקרן זוית ארבעה טפחים כדי מקום: הלכה ו. תנינן הכא רבי יוסי ותניתה תמן. אלו תניתה הכא ולא תניתה תמן הוינן אמרין הכא על ידי שהוא הלכת ערים את אמר אסור תמן על ידי שאינו הלכת ערים את אמר מותר. הוי צורכה מתני תמן. או אלו תניתה תמן ולא תניתה הכא הוינן אמרין תמן על ידי שהוא מנופף מארבע רוחותיו את אמר אסור הכא על ידי שאינו מנופף מארבע רוחות את אמר מותר. הוי צורכא מתניא הכא תצרכה מתניא תמן: הלכה ז. תמן אמר את ראה סלו שפוד של מתכת תחוב בו. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן עד מקום שהוא נקמן. רבי חמא בר עקבא בשם רבי יוסי בן חנינא תחת האשכולה אסור ומקדש תחת החלין לא אמר רבי יוסי אפילו תחת החלין אסור ומקדש:

פרק שביעי

א המבריך את הגפן בארץ אם אין עפר על גבה ג' טפחים לא יביא זרע עליה אפי' הבריכה בדלעת או בסילון. הבריכה בסלע אף על פי שאין עפר על גבה אלא שלש אצבעות מותר להביא זרע עליה. הארכובה שבגפן אין מודדין אלא מעיקר השני: ב. המבריך ג' גפנים ועיקריהן נראין. רבי לעזר בירבי צדוק אומר אם יש שם ביניהן מארבע אמות ועד שמונה הרי אלו מצטרפות ואם לאו אינן מצטרפות. גפן שיבשה אסורה ואינה מקדשת. רבי מאיר אומר אף צמר גפן אסור ואינו מקדש. רבי אלעזר בר רבי צדוק אומר משמו אף על גבי הגפן אסור ואינו מקדש: ג. אלו אסורין ולא מקדשין מותר תרבן הכרם מותר מחול הכרם מותר פיסקי ערים מותר אפיפירות. אבל תחת הגפן ועבודת הגפן וארבע אמות שבכרם הרי אלו מקדשין: ד. המסכך את גפנו על גבי תבואתו של חבירו הרי זה קידש וחייב באחריותו. רבי יוסי ורבי שמעון אומ' אין אדם מקדש דבר שאינו שלו: ה. אמר רבי יוסי מעשה באחד שזרע את כרמו בשביעית ובא מעשה לפני רבי עקיבה ואמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: ו. האנס שזרע את הכרם ויצא מלפניו קוצרין אפי' במועד. עד כמה הוא נותן לפועלי' עד שליש. יותר מיכן קוצר כדרכו והולך אפילו לאחר המועד. מאימתי הוא נקרא אנס משישקע: ז. הרוח שעילעלה את הנפנים על גבי תבואה יגדור מיד ואם אירעו אונס מותר. תבואה שהיא נטוה תחת הגפן וכן בירק מחזיר ואינו מקדש. מאימתי תבואה מתקדש' משתשליש. וענבים משיעשו כפול הלבן. תבואה שיבשה כל צורכה וענבי' שבישלו כל צרכן אינן מתקדשות: ח. עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש. רבי שמעון אומר זה וזה אסורין ולא מקדשין. המעביר עציץ נקוב בכרם אם תוסיף במאתים אסור:

סליק פירקא

הלכה א. לא יביא זרע עליה הא מן הצד מותר. מה כן קיימין אי משם זרעים באילן למה לי גפן אפילו שאר כל האילן. אי משום עבודה ניתנו ששה. אלא כרבי עקיבה ודרבי עקיבה אמר ג'. אין כרבי עקיבה אפילו מן הצד ניתנו ג'. רבי ירמיה בשם רבי חייא בר אבא משם זרעים על גבי הגפן. תמן תנינן מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים. רבי ירמיה אמר רבי חמא בר עקבא מקשי תמן את אמר אין השרשין מהלכין מן הצד. והכא את אמר השרשין מהלכין מן הצד. אמר רבי יוסי כאן וכאן אין השרשין מהלכין מן הצד. אלא שהן עושין עפר תחוח והן מלקין ארעיתו של כותל. תדע לך שהוא כן דתנינן תמן מי רגלים. ומי רגלים מהלכין מן הצד. דתני רבי יוסי בי רבי בון והתנינן מחרישה אית לך מימר מחרישה מהלכת מן הצד. אפילו הבריכה בדלעת או בסילון. הדא דתימי בסילון של חרס אבל בסילון של אבר אינו צריך עד שהא שם ג' טפחים עפר מלמעלן. הבריכה בסלע [illegible] דחימא בהדין צלמא כרם בהדין רכיכה מתפתחת הוא. והאי כשאין הראשון נראית אבל אם היה הראשון נראה נותן ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן. תדע לך שהוא כן דתנינן דבתרה המבריך ג' נפנים ועיקריהן נראין ותני עלה כמה דברי' אמו' לענין הכרם אבל לענין עבודה נותן ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן: הלכה ב. א"ר לעזר הלכה כרבי מאיר הוא. ניחא בסיתווא אבל בקייטא. אית אתרין דמתרן טרפיהן אפילו בקייטא. רבי שמואל בשם רבי זעירא על גבי זמורה היא מתניתא. רבי בון בר חייא בשם רבי שמואל בר רב יצחק לאויר עשרה היא מתניתה. א"ר יוסי הוינן סברין כרם יש לו אויר גפן יחידית אין לה אויר. מן מה דאמר בון בר חייא בשם רבי שמואל בר רב יצחק לאויר עשרה היא מתניתא. הדא אמרה אפילו גפן יחידית יש לה אויר: הלכה ג. מותר מחול הכרם ארבע אמות מותר תרבן הכרם ארבע אמות מותר פיסקי ערים ששה טפחים מותר הפיפייות ששה טפחים. כנתים מהו. ר' יוחנן אמר אסור ומקדש. ר' שמעון בן לקיש אמר אסור ואינו מקדש. מה נעשך כרם גדול הוא למה לי תרבנו אפילו מטעו. כרם קטן הוא. אין לו מחול. אלא כי נן קיימין בכרם גדול שנטעו על מטע כרם קטן. א"ר זעירא הדא אמרה כרם גדול שנטעו שמונה על שמונה אין לו מחול. אין תימר מטע שש עשרה על מ"ז תוכו אסור ומקדש תוצה לו לא כל שכן. א"ר יוסי אין לוקין אלא על עיקר הכרם: הלכה ד. כתיב לא תזרע כרמך כלאים אין לי אלא כרמך כרם אחר מניין תלמוד לומר כרם ולא כלאים. אמר רבי לעזר דרבי מאיר היא. דרבי מאיר אמר אין לגוי קניין בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות. אמר רבי יוחנן דברי הכל היא תיפתר בגוי שזרע כרמו כלאים ולקחו ממנו ישראל. רבי יונה ורבי יוסה תרויהון אמרין דרבי מאיר היא. דמעבד אית תניי תני בין שלו

[illegible]

הלכה ז. תנינן הכא פ' דהכא תנינן שרבי יוסי סבר שלריך ד' אמות ולבל גבי גת וכקא שמקיק ליה מפי דסבר הכי וקאמר הכי דלרבי הדאיא דאלו משמעינן הכא ולא התם ה"א הכ' דוקא דסבר ר"י שלריך ד' אמות: ק' שהוא כו'. פי' דאירי הכא נתפס נפנים וש כאן תורת כרם וכרם אבל התם תכן על גפן יחידית לאשמעינן דאפי' בגפן סבר ר"י הכי: מנופף כלומר דגת ונקע מפופים מכל לד אבל הכא כו': הלכה ג כילו. כמו כאילו ועיין בר"ש: סליק פירקא: המבריך את הגפן כו': ואי משם זרעים כו'. פי' שרשי הזרע נכנסין בשרשי האסנים אפילו בשאר כל אילן אסור כדתנן בפ"ק ל"ן סביבין ירק באילן כו': אין כר"ע כו'. פי' דבריך פי' כר"ע אפילו מן הצד נמי בעינן ג' ומשום דלא משום עבודה ולא משום הרכבת ירק באילן נתיק אלא ה"א משום כלאים דנכנס השרשים עד הגפן ואסור משום כלאי הכרם: הדא דחימא בהדין צלמא גרסינן. ופירושו כל"א נסלע קשה אבל בהדין רכיכ' מתפתחת גרסי': הלכה ב: ניחא בסיתווא כו'. פי' דנישות העלים אין היכם ניכר מתוך הלח ולכן ניחא דאסרו זה מפני זה: אבל בקייטא גרסי'. פי' נתקיה כלומר והלא כיון האסור אהלת מוליא עלין והיכם אין מוליאי עלין לא שייך לקינור כלל ולאסור זה מפני זה ומשני אין איכא מקומות שהאילנו' משרין עליהן אפי' בימות החמה: על גבי זמורה כו'. פי' שאין על גבה עפר ג' טפחים וחון לעמודתה אסו' לזרוע ולעת מקדש הל בן סבר דעל גבה עבו מקדש אלא תוך אויר עשרה אויר עיין בר"ש: הלכה ד: הל כלאים גרסינן והאסר כמותק: לפוטרו כו'. פרשתי לעיל:

מראה מקום והגהות

א מנלי שבת ק.
ב תוספתא.
ג כלים פ' כ"ו.
ד תרומות פ"ג משנה ז'.
ה ערובין כ"ג.
ו לעיל פ"ג משנה ד'.
ז כ"ל רוחותיו.
ח בבלי ב"ב י"ז.
ט נ"י הר"ש שלהיק.
י נ' הר"ש מתפתחת.
יא עיין הלכה ג'.
יב עיין לקמן ע"ז ס"ג.

רבי ליעזר מודה לרבי ליעזר בן יעקב. רבי ליעזר בן יעקב לא יודי לרבי ליעזר. רבי ליעזר יודי לרבי ליעזר בן יעקב שעמוק כגבוה. רבי ליעזר בן יעקב לא יודי לרבי ליעזר שאויר הכרם מקיף: רבי חייא בשם ר יוחנן צריך שיהא שם חלל ארבע: אמר רב שמואל בר רב יצחק הדא דתימר בעגולה אבל במרובעת אינו צריך שיהא שם חלל ארבעה. רבי חלפתא בן שאול אמר צריך שיהא שם שלשה טפחים עפר מלמעלן. אמר רבי יוסי הדא דתימא בעגולה אבל במרובעת אינו צריך שיהא שם ג׳ טפחים עפר מלמעלה: הלכה ד׳ משלשה ועד ארבעה היא מתני׳ פחות משלשה כסתום. משלשה ועד ארבעה משלים. ארבעה ורע מידי. רבי אבין בשם שמואל ובבתי כלאי הזהבאו. בית שמחביאי בו את הכלאים: הלכה ה׳ רבי יוסי בן חנינא אמר והוא שורע כנגד האמצעית. רבי אבין בשם שמואל והוא שתהא האמצעי עגולה ירק: היך עבידא שובע שורין מן שובע שורין. צא מהן ארבי גפנים לארבע זויות הכרם נשתיירו שם ארבעים וחמש גפנים. הדא הוא דתנינן הרי הוא מקדש ארבעי וחמי גפני׳. אימתי בזמן שהן נטועי׳ ד׳ על ד׳ או ה׳ על ה׳. הדא מסייעא לרבי זעירא. דרבי לעזר אמר שמונה חוץ ממקום כרתן. היו נטועות שש על שש או שבע על שבע הדא מסייעא לרבי לעזר. דרבי לעזר אמ׳ מד׳ אמות ועד שמונה אסור ומקדש. משמונה ועד שש עשרה אסור ואינו מקדש: הלכה ו׳ רבי יוסי בר חנינא אמ׳ כפועל שנו. בעל הבי׳ שהוא עסוק במלאכתו עשו אותו כפועל. בעל הבי׳ שקיי ירקות שרה בכרי אסורין בין לו בין לאחר. פועל שקים ירקות שדה בכרם אסור לו ומותר לכל אדם. וקשיא אם אסור לו יהא אסור לכל אדם אם מותר לכל אדם יהא מותר לו. אלא כרבי שמעון דאמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. אף על גב דרבי שמעון אמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. מודה הוא הכא שאסור לו בעלת קטן אחד אבל אם ליקט הוא אסור בין לו בין לכל אדם ואם הוסיף במאתים אסור. דרבי ינאי משערין כהדין ירבוזה. כיצד הוא בודק רב ביבי בשם רבי חנינה לוקט אחד ומניח אחד מה שזה פוחת זה מוסיף: הלכה ז׳ אמר רבי לעזר מתני׳ בעומד בשדה לבן וסיערתו הרוח לשדה כרם. רבי זעירא בעי מה איתאמרת בעומד או אפילו עומד. אין תימר בעומד בלבן הא בשדת כרם לא. אין תימר אפילו עומד היא הדא היא הדא. נישמעינה מן הדא רבי שמעון בן יודא אומר משום רבי שמעון חוורע וסיערתו הרוח לאחוריו מותר מפני שהוא אונס. מה נן קיימין אי בעומד בשדה כרם שבר עבודה ואת אמר מותר. אלא כי נן קיימין בעומד בשדה לבן וסיערתו הרוח לשדה כרם. רבי זעירא רבי שמעון בן לקיש בשם רבי והשעיא אם עשבים יוסף הכל מותר אם אביב ינפץ הקשין מותרין והדגן אסור אם הביאה דגן תדלק הכל אסור. רבי יוחנן אמר הכל אסור. מחו הדה דתנינן אם עשבים יוסף אם אביב ינפץ אם הביאה דגן תדלק. כהדא דתנינן זמן הערלה וכלאי הכרם את שרשו לישרף ישרף את שרשו ליקבר יקבר. רבי יעקב בר אידי בשם רבי שמעון בן לקיש פעמים שהקשין מותרין והדגן אסור. פעמים שהקשין אסורין והדגן מותר. היך עבידא זרע כמותר וסיכך על גביו הקשין מותרין והדגן אסור. זרע באיסור והעביר את הסכך הקשין אסורין והדגן מותר. רבי זעירא בעי ניחא הקשין מותרין והדגן אסור הקשין אסורין והדגן מותר גדל מתוך איסור ואת אמר מותר. רבי זעירא כרעתיה. דא״ר זעירא בשם רבי יונתן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו מוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור: הלכה ח׳ אמר ר׳ אבהו טעמ׳ דרבי ליעזר שכן מקיימין אותן לגמלי׳ בערביא: האירוס אירסיה: הקיסום קיסוסא: ושושנת המלך °קרינטון: חקני׳ והאגין והוורד והאטדין מין אילן ואינן כלאים בכרם. השיפ׳ והחיטין והגמי ושא׳ כל הגדלין באפר מין דשאים ואינן כלאים בכרי. ותתני רבי הושעיה אילו הן מיני דשאי׳ הקינרס והחלמה והרמוע והאמדי. תמן לברכה וכאן לכלאי׳. א״ר יוסי הדא אמרה אתרוג אע״פ שאת אוי עליו בורא פרי העץ את אמר על °התמורה שלו בורא מיני דשאים: °הצלף ב״ש אומרי׳ כלאי׳ בכרם ואינו כלאים לא בכרם ולא בזרעים. ב״ה אומרי׳ אינו כלאים בזרעי׳. הכל מודין שהוא חייב בערלה: תני רבי חיננא בר פפא את שהוא עולה מגועו מין אילן משרשיו מין ירק. התיבון הרי הכרוב הרי הוא עולה מגועו. כאן בודאי כאן בספק:

פרק ששי

א אי זהו עריס הנוטע שורה של חמש גפנים בצד הגדר שהוא גבוה י׳ טפחי׳ או בצד החריץ שהוא עמוק י׳ ורחב ד׳. נותנין לו עבודתו ד׳ אמות. ב״ש אומרי׳ מודדין ד׳ אמות מעיקר גפנים לשדה. ובית הלל אומרי׳ מן הגדר לשדה. אמר רבי יוחנן בן נורי טועין כל האומרין כך. אלא אם יש ארבע אמות מעיקר גפנים ולגדר נותנין לו עבודתו וזורע את המותר. וכמה היא עבודת הגפן ששה טפחים לכל רוח. ורבי עקיבה אומר שלשה: ב׳ עריס שהוא יוצא מן המדרגה. רבי ליעזר בן יעקב אומר אם עומד בארץ ובוצר את כולו הרי זה אומר ארבע אמות בשדה ואם לאו אינו אוסר אלא כנגדו. רבי לעזר אומר אף הנוטע אחת בארץ ואחת במדרגה אם גבוה עשרה טפחים אינה מצטרפת עמה ואם לאו הרי זו מצטרפת עמה: ג׳ המדלה את הגפן על מקצת אפיפירות לא יביא זרע אל תחת המותר ואם הביא לא קידש. ואם הולך החדש אסור. וכן המדלה על מקצת אילן סרק: ד׳ המדלה את הגפן על מקצת אילן מאכל מותר להביא זרע אל תחת המותר. ואם הולך החדש יחזירנו: ה׳ מעשה שהלך רבי יהושע אצל רבי ישמעאל מכפר עזיז הראהו גפן שהוא מודלה על מקצ׳ תאינה. אמ׳ לו מה אני להביא זרע תחת המותר אמר לו מותר. והעלהו משם לבית מגנייא והראהו גפן שהוא מודלה על מקצת הקורה וסדן של שקמה וכו קורות הרבה אמ׳ לו תחת הקורה הזו אסור והשאר מותר: ו׳ אי זהו אילן סרק כל שאינו עושה פירות. ר״מ אומר הכל אילן סרק חוץ מן הזית ומן התאינה. רבי יוסי אומר כל שאין כמוהו נוטעין שרות שלימות הרי זה אילן סרק: ז׳ פיסקי עריס ח׳ אמות ועוד. וכל מדות שאמרו חכמים בכרים אין בהן תוד חוץ מפיסקי עריס. אילו הן פיסקי עריס שחרב מאמצע ונשתיירו בו חמש גפני׳ מיכן וחמש גפנים מיכן אם יש שם שמונה אמות לא יביא זרע לשם. שמונה אמות ועוד נותנין לו עבודתו וזורע את המותר: ח׳ עריס שהוא יוצא מן הכותל מתוך קרן וכלה. נותנין לו עבודתו וזורע את המותר. רבי יוסה אומר אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם. הקנים היוצאין מן העריס חס עליהן לפסקן כנגדן מותר. עשאן כדי שיהלך כהן החדש אסור: ט׳ הפרח היוצא מן העריס רואין אותו כילו מטוטלת תלויה בו כנגדו אסור. וכן בדלית. המותח זמורה מאילן לאילן תחתיה אסור. סיפקה בחבל או בגמי תחת הסיפוק מותר. עשאו כדי שיהלך עליו החדש אסור:

הלכה א׳ וקשיא על דעתיה דבית שמאי בלא כך אינו אסור משום כרם. רבי שמעון בן לקיש אמר בעריס המעוקם שנו. אם בעריס המעוקם שנו בלא גדר אינו אסור משום כרם. רבי יונה בעי מהו ליזרע בנתים. כמטוטות הן ואת אמר אסור ליזרע בנתים: מהו ליזרע בין הגפנים כמה דתימר גבי מוקשה אסור לזרע בין הגומות. אוף הכא אסור ליזרע בין הגפנים. רבי יוחנן אמר בעריס המכון שנו. אם בעריס המכון שנו בלא גדר אינו אסור משום כרם נימר בנין בית הלל תניתה. אמר רבי חנניה מסתברא מודה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן בעריס המכוון שנו בנין כדה. ומודה רבי יוחנן לרבי שמעון בעריס המעוקם שנו בנין רבי יוחנן בן נורי דדיב״נ אמ׳ טועין כל האומרים כן. אין תימר בעריס המכוון שנו מה אית בה טועין: בין כמאן דאמר מעיקר הגפנים משחין בין כמאן דא׳ מעיקר הגדר משחין. מה בינייהון. אמר רבי יונה תיפתר שהיו הברתין נתונין מקצתו בתוך ד׳ אמות ומקצתו חוץ לארבע אמות. מאן דא׳ מעיקר הגפנים משחין ניחא מאן דאמר מעיקר הגדר משחין מקום שהחוט כלה אסור והשאר מותר. היו שם שתי אמות מאן דא׳ מעיקר הגפני׳ משחין אינו אסור אלא שתי אמות מאן דאמר מעיקר הגדר משחין אסור עד שתי אמות אחר: א״ר יוחנן רבי יוסי ורבי ישמעאל ור״י בן נורי שלשתן אמרו דבר אחד. ר׳ ישמעאל דתנינן על גנה קטנה שהיא מוקפת עריס אם יש בה מלא בוצר סלו מיכן ומלוא בוצר סלו מיכן תיזרע ואם לאו לא תיזרע. א״ר יונה אמה בוצר ואמה סלו. אמ׳ בוצר ואמה סלו. רחון בעי מימר מאן דאמ׳ מעיקר הגפנים משחין ניחא מאן דאמר מעיקר הגדר משחין אין אותן הברתין ממעטין ד׳. תיפתר שהיו חבוקין לכותל. לא ארבע אינן כלום הלכות עריס ׳כחמש. אמר רבי חנינה תיפתר שהיו שתים גפנים נטועות בקרן זוית אחת שאם ימתחם הן נראין כארבע ביניין. רבי יוסי ׳דתנינן רבי יוסי אומר אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם. מאן דאמר מעיקר הגפנים משחין ניחא. מאן דאמ׳ מעיקר הגדר משחין אין [illegible] חבורות ממעט ארבע. תיפתר שהוה חבוק לכותל. והבין ר״י בן נורי דהכא. מסתבר׳ ר׳ יוסי ורבי ישמעאל יודון לר׳ יוחנן בן נורי. ורבי יוחנן בן נורי לא יודי לרבי יוסי ורבי ישמעאל. רבי יוסי יודי לרבי ישמעאל רבי ישמעאל לא יודי לרבי יוסי. רבי יהודה כשם רב הלכה כרבי עקיבה. ׳׳רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כדברי מי שהוא מיקל בחוצה לארץ. אמר רבי יעקב בר אחא ותניי תמן הלכה כדברי מי שהוא מיקל בחוצה לארץ: הלכה ב׳ ׳רבי שמואל בר נחמן ר׳ יונתן בשם רבי ליעזר הגוסס את כרמו פחו׳ מטפח חייב בערלה מפני מראי׳ העין עד שיגום מעם הארץ. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן בשם רבי ליעזר בן יעקב העושה כרי מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה חייב בתרומה גדולה מפני מראית העין: ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן ור׳ ליעזר בן יעקב משם בית שמאי בשמטמא ארבע אמות ברשות הרבים מפני כבודו. רבי מנא אמר הדא

פירוש

כרם שחרב אם יש כו׳: פתוי לחבריה כו׳. הגה״ה חלינ לפניך לשון הר״ש בזאת הסוגיא: שהיה מראה לחבירו כיצד הוא כרם עני שחרב ט׳ שורות של נכל אחת ז׳ גפני׳ וגפני׳ של שורה א מכוונות כנגד גפני׳ של חברתה שכרלו השורות שתי וערב לורך השורה ממזרח למערב ז׳ גפני׳ והן ט׳ שורות ולורך השורות מלפון לדרום ט׳ גפני׳ והן ז׳ שורו׳ ונפל׳ הכרם בן ס״ג גפני׳ נפל שורה פרח לשתי כלומר קם שורה והחרב שורה מן השורות ההולכו׳ לשתי והן ז׳ שורות בנות ט״ט: פרח. כמו קרח מלפון קרחה כלומר הפרח והחרב אחת שנינהתיים לשתי ובשארו ד׳ שורות כל אחת בת ט׳ חור והחרב לערב׳ אחת אחת סבנתיים שארו ה׳ שורו׳ בל אחת בת ד״ד גפני׳ ושיינו עשרים גפני׳ חור והחר׳ משורה האילוב׳ של שתי המזרח שהאו בת תמש שתים מכאן וב׳ מכאן ולא שאר מקנה כי אם גפן יחידית חור והחר׳ כשר בן מחילוכה למערבית של שתי שתים שתי׳ ולא שאר גם במערב כי אם גפן יחידי׳ חור והחרב עדיין משורה אחת של שתי גפן א׳ מכאן וא׳ מכאן ולא שא׳ מחילוכה שבדרום כמו כן כי אם גפן יחידית וכן מן הלפון גפן יחידי׳ כאלא שלא נשארו מן החילוני׳ כי אם גפן א׳ לכל רוח והן היוצאות זנב ומן הפניעית ג׳ כנגד ג והתבונן בדבר כי לכל לד מד׳ רוחות תפלא ב׳ כנגד ב׳ וא׳ יוצאה זנב עכ״ל ע״ש: סליק פירקא: איזהו עריס כו׳ וקשיא על דעתיה דב״ש בלא כך. פי׳ בתמיה דכי לא יהא כמי בלא גדר תנן לעיל הנוטע שורה של ה׳ גפני׳ ב״ש אומרים כרם כו׳. ומוקי בעריס מעוקם שאין הגפנים מכוונים בשורה אלא נטועי׳ זה כנגד זה יוצא ולהכי לא הוי כרם אלא בלא גדר בנין בית הלל כו׳. פי׳ דלעולם איירי לך דקתני׳ איירי בעריס מכוון וקשיא קשיא לך דהא בלא גדר כמי קאמרי ב״ש דהוי כרם תרין הכי דקתני׳ איירי אליבא׳ דב״ה דסבר דאין חשיב עד שיהא ב׳ שורו׳ ולשמעינן דבלא גדר מודו ב״ה דהוי ב״ש נפנים ועיין בר״ש כל הסוגיא:

מראה מקום והגהות

א גי׳ הר״ש ר׳ שמואל בשם ר׳ אבין.

ב גי׳ הר״ש דאמר בסוכה פ׳ וכן גי׳ רמ״פ דרבי זעירא אמר פ׳ לעיל פ״ט ג׳.

ג ׳בבלי תמורה דף ל״ :

ד לעיל פ״א בבלי ז, פ״ד:

ה לעיל קידושין

ו ׳ ובלכא רמ״פ קידושין.

פ׳ פ׳ ג׳ ערובין :

ח לעיל ברכות י׳ ג׳.

רמ״פ ג׳ תמורות.

ט תוספתא עם בבלי ברכות ל״ז.

י גרמ״פ פלא.

יא פ׳ ב׳ סוכה ד׳.

יב לעיל פ״ט ג׳

׳ירושלמי שביעי׳ ל״ג ג׳

הלכה ח׳ והוא שורע כנגד האמצעי. זרע כנגד האמצעי
על דעתיה דבית שמאי אוסר את כל השדה. על דעתיה דב״ה
אוסר שלש כנגד שלש. זרע כנגד הבינין שבאמצעי. על דעתין
דב״ש אוסר שתים מיכן ושתים מיכן. חמישית אי זו
היא נאמר. אם היו זרעי׳ קרובין לאחת מהן הרי אילו אסורו׳.
ואם לאו הרי אילו מותרות. על דעתיה דב״ה אסור ד׳ כנגד
שתים. זרע כנגד קרן הזוית. על דעתיה דב״ש אי זו °פרח אסור
זו זו. על דעתיה דב״ה אסור שתים כנגד שתים ואחת יוצא
זנב מכאן ואחת יוצא זנב מכאן. זרע כנגד הבינין שבקרן הזוית
על דעתיה דב״ש אוסר את כל השדה. על דעתיה דב״ה
אוסר שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב מיכן. ששית אי זו
היא. שלישית שבראשונ׳ שנייה שבשלישית: הלכה ו׳ רבי חייה
בר בא בשם רבי חייא בר יוסף ארץ כנען לגבולותיה. גבולות
שבדו להם הכנעניים. ר׳ אימי בעי ולמדין מן הכנעניים.
שמואל אמר במודד ללכן. רבי יוסי בר זמינא בשם ר׳ יוחנן
את רואה כילו אחת נטוע׳ כאן. ר׳ יונה בעי נטע שתים כנגד
שתים ואחת יוצא זנב שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב. את
רוא׳ כילו אחרת נטועה כאן ואחרת נטועה כאן. נטע שלש כנגד
שלש ואחת מכוונת כנגד האמצעי. את רוא׳ כילו אחרת נטועה
כאן לעשותו כרם גדול. לא כאן את אמר אין זנב לכר׳
גדול כשעה שהוא גדול. מהו ליתן זנב לכרם קטן ולעשותו גדול:
הלכה ז׳ רבי אחי כעי לית הדא פליגא על ר״ש דר״ש אמר
אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. תמן אין אדם מקדיש דבר
שאינו שלו. כרם הבא שלו ושל חבירו מצטרפין לאסור את
האמצעי. ר׳ מנא לא אמר כן אלא (״לא) כן אמר ר׳ שמואל
בשם רבי זעירא ר״ש כדעתיה כמה דר״ש אמר אין אדם מקדיש
דבר שאינו שלו כן הוא אמ׳ אין אדם חובש דבר שאינו שלו.
תמן אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. כרם הבא שלו
ושל חבירו מצטרפין לאסור את האמצעי: הלכה ח׳ °אמר רבי
זעירא שמונה חוץ ממקום כרתין. כמה דתימר שמנ׳ חוץ ממקו׳
כרתין. ודכוותה ד׳ חוץ ממקום כרתין. אמר ר׳ לעזר החמירו
תוכו יותר מחוצה לו. אמר רבי זעירא עד דאנא תמן קיימנתה
תומ׳. שמונה חוצה לו שש עשרה. אמר רבי לעזר מד׳ אמות
ועד שמונה אסור ומקדש. משמונה ועד שש עשרה אסור ואינו
מקדש. רבי יוסי בשם רבי יוחנן אתיא דרבי לעזר בן יעקב
כב״ש. כמה דב״ש אמרו שורה אחת כרם. כן רבי לעזר בן
יעקב אמר שורה אחת כרם. מה נפשך כרם גדול הוא אסור
בשמונה. כרם קטן הוא אסור בשמונה. ר׳ יוחן לא אמר כן
אלא שמונה אמות אסור. שמונה אמו׳ וכל שהוא מותר. אית
דבעי מימר שאילו מתחילה נטעו ממעט שש עשרה על שש עשרה
הוה מותר בשמונה אמות. ר׳ יהודה בן פזי בשם ר׳ יוחנן אתיא
דרבי לעזר בן יעקב כב״ש כמה דב״ש מחמירין בה בחורבנו
יותר ממטעתו כן רבי לעזר בן יעקב מחמיר בחורבנו יותר
ממטעתו: הלכה ט׳ ר׳ יונה בשם רב מותר הזרע ואסור לזרוע.
ר׳ יוסי בשם רב הלכתא מותר לזרוע. רב חייא בר אשי בשם
רב הלכה כר״מ ורבי שמעון. מה מותר הזרע ומותר לזרוע.
או מותר הזרע ואסור לזרוע. מן מה דאמר רבי בא משח לי
ר׳ חייא בר אשי כרמי ממעט שמונה על שמונה. הדא אמר׳ מותר
הזרע ומותר לזרוע. רב הונא זרע כרמיה כרתין. ואינו אסור
משום כלאים. מערבבן הרין ואין עבודה לגפן יחידית אלא
כרבי ישמעאל. דרבי ישמעאל אמר אין עבודה לגפן יחידית דברי
חכמים. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי °הלכה
כדברי מי שהוא מיקל בחוצה לארץ. אמר רבי יעקב בר אחא
ותני תמן הלכה כדברי מי שהוא מיקל בחוצה לארץ:

פרק חמישי

א כרם שחרב אם יש בו ללקט עשר גפני׳ לבית סאה ונטועו׳
כהילכתן הרי זה נקרא כרם. כרם דל שהוא נטוע ערבוביא.
אם יש בו לכוין שתים כנגד שלש הרי זה כרם. ואם לאו
אינו כרם. ר״מ אומר הואיל והוא נראה כתבנית כרמי׳ הרי
זה כרם: ב׳ כרם שהוא נטוע על פחות מד׳ אמות. רבי
שמעון אומר אינו כרם. וחכמים אומרים כרם. ורואין את
האמצעיות כילו אינן: ג׳ חריץ שהוא עובר בכרם עמוק
עשרה ורוחב ארבעה. רבי ליעזר בן יעקב אומר אם היה
מפלש מראש הכרם ועד סופו הרי זה נראה כבין שני כרמים
וזורעין בתוכו ואם לאו הרי הוא כגת. הגת שבכרם עמוקה
עשרה ורחבה ארבעה זורעין בתוכ׳ דברי רבי ליעזר. וחכמים
אוסרין. שומרה שבכרם גבוה עשרה ורחב׳ ארבעה זורעין בתוכה
ואם היה סער כותש אסור: ד׳ גפן שהוא נטועה בגת או
בנקע נותנין לה עבודתה וזורע את המותר. רבי יוסי אומר אם אין
שם ארבע אמו׳ לא יביא זרע לשם. והבית שבכרם זורעין אותו:
ה׳ הנוטע ירק בכרם או המקיים הרי זה מקדש ארבעים וחמש
גפנים. אימתי בזמן שהן נטועות ארבע על ארבע או חמש
על חמש. היו נטועות על שש שש או על שבע שבע הרי זה מקדש
שש עשרה אמה לכל רוח עגולות לא מרובעות: ו׳ הרואה ירק
בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו מותר. כשאחזור אלקטנו. אם
הוסיף במאתים אסור: ז׳ היה עובר בכרם ונפלו ממנו זרעים
או שיצאו עם הזבלים או עם המים. הזורע וסיערתו הרוח לאחריו
מותר. סיערתו הרוח לפניו. ר׳ עקיבה אומר אם עשבים יופך.
ואם אביב ינפץ. ואם הביאה דגן ידלק: ח׳ המקיים קוצים
בכרם ר׳ ליעזר אומר קידש. וחכמים אומרים לא קידש אלא
דבר שכמוהו מקיימין. האירוס והקיסום ושושנת המלך וכל
מין זרעים כלאים בכרם. הקנבס ר׳ טרפון אומר אינו
כלאים. וחכמים אומרים כלאים. והקינרס כלאים בכרם:

הלכה א׳ אמר רבי יוחנן היא קרחת הכרם היא כרם
שחרב. קרחת הכרם מקריחין אותו מאמצעי. כרם שחרב
מקריחין אותו מכל צדדיו. ר׳ זעירא מחוי להבריא. תשע
שורין מן שובע שובע. נסב שורה °פרא שורה לשתי שורה
פרא שורה לערב. נשתיירו שם עשרים גפנים. נסב תרתי
מיכן ותרתי מיכן חדא מיכא וחדא מיכא. נשתיירו שם עשרי׳
גפנים. הדא דתנינן עשר גפנים לבית סאה נמצאו שתים כנגד
שתים אחת יוצא זנב. שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב.
שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב. שתים כנגד שתים ואחת
יוצא זנב. את רואה כילו אחרת נטועה כאן. כילו אחרת
נטועה כאן. כילו אחרת נטועה כאן. לימע כאן אין את יכול
שהוא זנב ואין זנב לזנב. לימע כאן אין את יכול שהוא זנב
ואין זנב לזנב. לימע כאן שאין את יכול שהוא זנב ואין
זנב לזנב. הדא אמרה שאין זנב לכרם גדול: הדא פשיטא
שאילתיה דר׳ יוסי בר זמינא בשם ר׳ יוחנן את רואה כילו
אחרת נטועה כאן. נמצאו ששים וארבע על ארבעים ושמונה.
נסב תרתי מיכא ויהב לון הכא נמצאו ארבעים ושמונה על
ארבעים ושמונה. חד ביניי עקר חד ביניי וחב חד קרח שש
עשרה על שש עשרה עבודתו כשמונה אמות. מה את עבד לה
הוא ועבודתו לתוך בית סאה. או חוץ לעבודתו. ·אין
תעבדינה הוא ועבודתו בתוך בית סאה אשכח חסר תלת מאוון
וארבעין ותמניא. ואין תעבדינה חוץ לעבודתו. אשכח יתר
מארבע מאוון וחמשין ותרתיי. וכמו פלגות ביחידיות הן אין
תימר ברוצף לא תנינן אלא עשר גפנים לבית סאה. תני לא
מצי חנייה הכורת מכוון והגוף אינו מכוון הרי זה כרם. הגוף
מכוון והכורת אינו מכוון אינו כרם. היו דקות ואינן מכוונות
העבות והרי הן מכוונות הרי זה כרם. כיצד הוא יודע אם
מכוונות הן. מביא חוט ומותח. אית תניי תני מכפנים ואית תניי תני
מבחוץ. אמר ר׳ יונה מאן דאמר מבפנים בתוך טפח. מאן דאמר
מבחוץ צריך שיהא נוגע בהן. שורה החיצונה שאינה מכוו׳ כנגד
הכרתין. נותנין לה עבודתה וזורע את המותר. אמר רבי יוסי
שאם היו זורעין בתוך ששה הכל אסור. חוץ לששה הגפנים
מותרות והכרם אסור. ואיזהו כרם דל. אמר רבי יונה דל
בגפנים ועשיר בעבודה: הלכה ב׳ אמר להן ר״ש אותם
שאתם אומרים רואין את האמצעיות כילו אינן. הרי הן עיקרו
של כרם. אמר רבי חגיה הדא אמרה כשהיו שש כנגד שש.
אבל אם היו חמש כנגד חמש. כל עמא מודיי שהן רואין את
האמצעיות כילו אינן. אמר רבי מנא הדא דתימ׳ כשהיו חמש
כנגד חמש. אבל אם היו שש כנגד שש אילו את רואה את
האמצעים כילו אינן אילו מהו. הדא דתנינן רואין את
האמצעיות כילו אינן. אמר רבי הונא שמותר להדלותן על גבי
גפנים. אמר רבי מנא חדא מסייעא להדא דא״ר יוסי אם היו
זרעים בתוך ששה הכל אסור. חוץ לששה גפנים מותרו׳ וחכר׳
אסור: שמעון בר בא בשם ר׳ יוחנן. כשם שהן חלוקין כאן
כך חלוקין בשכונת קברות. אמר רבי יונה ולא דמייא תמן
מרווחין ורצפן יש להן שכונת קברות. רצפן ודווחן אין עליהן
שכונת קברות. כרם הכא מרווחין ורצפן במחלוקת. רצפין
ורווחן דברי הכל. כרם הכא מה פליגין כשבא ומצאן רצופין.
ר״ש אומר אני גל נפל עליהן ורצפן. ורבנן אמר מרווחין
הן ורצפן: הלכה ג׳ ער׳ שהוא מבריק כרי הוא ועבודתו מן
מה דתני מודין חכמים לר׳ ליעזר בן יעקב בחריץ מבריק כדי
הוא ועבודתו. הוי כן ר׳ ליעזר בן יעקב סבר מימר אפילו
אינו מבריק כדי הוא ועבודתו. מה פליגין כשהיו שתי שורות
מיכן ושתי שורות מכאן. אבל אם היתה שורה אחת מיכן ושורה
אחת מיכן מכיון שהוא מגיע כנגד שלש גפנים כבטל הכרם:
תני פחות מיכן אסור. ולכן מה אנן אמרין עשרה אסור
תשעה לא כל שכן. לא מהו פחות מיכן לרוחב ולכן מה אנן
אמרין יעשה כפתום ותהא מותר. יעשה כפתום ויהי מותר לא כן
תני שרשי פיאה נכנסין לתוך ד׳ אמות שבכרם לטפח מני מפתחי הרי
אלו מותרין. שנייא היא שאיר הכרם מקיף. אמר להן ר׳ ליעזר בן יעקב
אין אתם מודין לי שעמוק כגבוה אלא שאיר הכרם מקיף. מסתברא

הלכה ט׳ על דעתיה כו׳. פי׳ דהכא מיירי
בה׳ שורו׳ של ה׳ ה׳ גפני׳
מסודרות זו מלא זו גפן
כנגד גפן משכל הרוע
רוחות כרמות חמש על
חמש ולכן אם זרע
באמצע מד׳ רוחותיו
בתוך ד׳ אמות קידש
לסר כדלית ליה ולסר
כדלית ליה זרע כנגד
האמצעי על דעתיה
דב״ש אוסר כל השדה
המילוכה לאותו רוח
שזרע הפלגל אם רוח
מזרחי׳ זרע שור׳ מילוכ׳
מכמזרח אסורה וע״ל
דעתיה דב״ה שאוסרין
ג׳ שורות אוסר ששורה
שנייה ג׳ גפני׳ אמצעים
כנגד ג׳ גפני׳ האמצעיים
שהם ו׳ גפני׳ מקודשת:
כנגד הבינין כו׳. פי׳ אם
זרע כנגד אויר שבין
האמצעי לגפן שאצלה
מכאן או מכאן על
דעתיה דב״ש אוסר כו׳:
חמישית אי זו היא כו׳.
כלומ׳ איזהו גפן חמישי׳
הנאסרת עם אילו הד׳:
נאסר כו׳. פי׳ שאם אין
הזרע מכוון באמצע
האויר שבין שני הגפני׳
אלא מקורב לו יותר
לאחת מן אותו גפן
ובין עוד ד׳ גפני׳ כנג׳
ג׳ דהיינו שורה שלים׳:
ד׳ כנגד ב׳. פי׳ ד׳
גפני׳ בשורה החיצונה
כנגד ב׳ בשורה פנימי׳:
איזהו שורה אסורה זו
זו גרסינן. וה״פ אם
זרע ירק נגד גפן
העומד בקרן דרומית
מזרחית וקשו׳ ספק
לאיזה שורה לאסור
אוסרות שתיהן אבל
לב״ה לא אסרינן כי
אם ו׳ גפנים אותה
העומדת על הקרן וב׳
לצד מזרח וב׳ לצד דרו׳
וגפן שנייה שבשורה
שנייה כזה: שזרע
ונקלט שילוש לצד זה
ולצד זה ושא׳ הסוגיות
מבוארים בספר לייתי
לך: סליק פרקא:

מראה מקום
וחנחות

° צ״ל שורה.

° צריך לעיון לא
פי׳ לעיל כ״ח ס׳.

° לקמן ל׳ ס׳.

° לקמן ל׳ נ׳
נגלי כנכונהל״ה.

° על הר״ם
פרח עיי״ש.

מן מה דלא מתיב ליה· הוו בן רבי יוסי סבר מימר הוא שדה הוא מרובע· דאמר רבי יונה ורבי יוסי גלילאה בשם רבי יוסי בי רבי חנינה המקיים קלח אחד בתוך שלו לורע צריך להפנות לו בית רובע או לעשות לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים· אפילו מין במינו: תתיב רבי· בון בר חייה קומי רבי זעירא· והתנינן כוסבר שורעה לורע ירקה פטור· א"ל שנייא היא כוסבר שהוא וזרעה נאכלין· אמר רבי יוסי בי רבי בון בוא וראה מה בין תחילת רבי ישמעאל לסופו· שתחילתו בבית כור וסופו בבית סאה:

פרק רביעי

א קרחת הכרם בית שמאי אומרים עשרים וארבע אמה· ובית הלל אומרים שש עשרה אמה· מחול הכרם בית שמאי אומרים שש עשרה אמה ובית הלל אומרים שתים עשרה אמה· ואי זו היא קרחת הכרם כרם שחרב מאמצעו אם אין שם שש עשרה אמה לא יביא זרע לשם· היו שם שש עשרה אמה נותנין לה עבודתה וזורע את המותר: ב' ואי זהו מחול הכרם בין כרם לגדר· אם אין שם שתים עשרה אמה לא יביא זרע לשם· היו שם שתים עשרה אמה נותנין לה עבודתו וזורע את המותר: ג' רבי יהודה אומר אין זה אלא גדר הכרם ואי זהו מחול הכרם בין שני כרמים· ואי זהו גדר שהוא גבוה עשרה טפחים· וחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה: ד' מחיצת הקנים אם אין בין קנה לחבירו ג' טפחי' כדי שיכנס הגדי הרי זו כמחיצה וגדר שנפרץ עד עשר אמות הרי הוא כפתח· יותר מיכן כנגד הפירצה אסור· נפרצו בו פרצות הרבה אם העומד מרובה על הפרוץ מותר ואם הפרוץ מרובה על העומד כנגד הפירצה אסור: ה' הנוטע שורה של חמש גפנים בית שמאי אומרים כרם· ובית הלל אומרים אינו כרם עד שיהו שתי שורות· לפיכך הזורע ארבע אמות שבכרם בית שמאי אומרי' קידש שורה אחת ובית הלל אומרי' שתי שורות: ו' הנוטע שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב הרי זה כרם· שתים כנגד שתים ואחת בינתיים· או שתים כנגד שתים ואחת באמצע אינו כרם עד שיהו שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב: ז' הנוטע שורה אחת בתוך שלו ושורה אחת בתוך של חבירו הדרך היחיד ודרך הרבים באמצע וגדר שהוא נמוך עשרה טפחים הרי אלו מצטרפין· גבוה מעשרה טפחים אינן מצטרפות· רבי יהודה אומר אם ערסן מלמעלן הרי אלו מצטרפו: ח' הנוטע שתי שורות אם אין ביניהן שמונה אמות לא יביא זרע לשם· היו שלש ואם אין בין שורה לחבירתה שש עשרה אמה לא יביא זרע לשם· רבי ליעזר אומר משום חנניה בן חכינאי אפילו הרבה האמצעית ואין בין שורה לחבירתה שש עשרה אמה לא יביא זרע לשם שאילו מתחילה נטעו היה מותר בשמונה אמות: ט' הנוטע את כרמו שש עשרה על שש עשרה אמה מותר להביא זרע לשם· א"ר יהודה מעשה בצלמון באחד שנטע את כרמו שש עשרה על שש עשרה אמה והיה הופך סער שתי שורות לצד אחד וזורע את הניר ובשנה האחרת היה הופך את הסער למקו' הניר וזורע את הבור ובא מעשה לפני חכמים והתירו· ר' שמעון ורבי מאי' אומרים אף הנוטע את כרמו על שמונה אמו' מותר:

סליק פרקא

הלכה א'· קרחת הכרם כו'· אמר רבי יוחנן קרחת הכרם הוא כרם שחרב· קרחת הכרם מקריחי' אותו מאמצעו· כרם שחרב מקריחין אותו מכל צדדיו· אמר ר' יוסי והוא שבא ממטע כרם גדול· אבל אם בא ממטע כרם קטון· אין זה קרחת הכרם: ותנינן אי זהו קרחת הכרם כרם שחרב מאמצעו ונשתייר בו כדי כרם· בין מארבע רוחות בין משלש בין משתים זו כנגד זו· היך עבידא חמש שורין מן שובע שובע נסב חד כרמון· כי אית ארבעה כרמין ותלת' ביניין נסב חד חורן אית תמן תלתא כרמין ותרין ביניין· נסב חד חורן· אית תמן תרין כרמין ותרין ביניין: כהנא אמר כתחילת מטעו עושין אותו· בית שמאי אומרים תחילת מטעתו עשרים וארבע· והורכבו עשרים וארבע· א"ר יוחנן בית שמאי מחמירין כהרכבו יותר ממטעתו· תחילת מטעתו שש עשרה והורכבו עשרים וארבע· וכל הדברים בית שמאי מוסיפין שליש: מחול הכרם על דעתיה דבית שמאי שמונה עשרה· על דעתית דבית הלל שתים עשרה: והתנינן מחול הכרם בית שמאי אומרי' שש עשרה אמה· ובית הלל אומ' שתים עשרה אמה· אית דבעי מימר צא מהן ארבע אמות לעבודה נמצאו שתי' עשרה על דעתיה דבית שמאי ושמונה על דבית הלל· ועבודה דנפק ארעתיה דבית שמאי שמונה אמות וארעתיה דבית הלל שש אמות: והתנינן לפיכך הזורע ארבע אמו' שבכרם בית שמאי אומרי' קידש שורה אחת· ובית הלל אומרי' קידש שתי שורות· נימר כבין בית הלל תניתה· והתנינן אוחו עריס הנוטע שורה של חמש גפנים· שנייא היא דאמר רבי שמעון בן לקיש בשדים המעוקם שנו· על ידי עקמה תרתי מתבלען: הלכה ב'· לא סוף דבר גדר אלא אפילו עשה פסין אם אין בין פס לחבירו שלשה טפחים נידונין כגדר· אפילו קטה ואפי' קטין· ואתיא כיי דאמר רבי חנינא אין האסור עושה מחיצה להציל· סברין מימר האיסור נעשה מחיצה לאסר: הלכה ג'· על דעתיה דרבי יהודה עשה כבתוך הכרם· ויוסר כשש עשרה· א"ר יונה הדא דתימר כשאין הכרתים מכוונים· אבל אם היו הכרתים מכוונין אוסר כשש עשרה עד שיהא מוקף גדר מארבע רוחותיו· מן מה דתנינן בין שני כרמים· הדא אמרה אפילו מרוח אחת עד שיהא מוקף גדר כל אותו הרוח· נשמעינה מן הדא דאמר רבי זעירא רבי יסא בשם רב מתנה אין זנב לכרם גדול ולא מחול לכרם קטן· אין זנב לכרי גדול· שאי את זקוק לו· ולא מחול לכרם קטן· לוסר חוצה לו יותר מתוכו· תוכו שמנה וחוצה לו שתים עשרה· ואי זהו כרם קטן שלש כנגד שלש· הא שלש כנגד שלש יש לו מחול· אמר רבי זעירא הדא אמרה עשה פסין כנגד שלש גפנים יש לו מחול· רבי יוחן בעי עשה גדר לפנים מגדר ואמר אם יש שלשה טפחים מותר להביא זרע לשם ואם לאו אסור להביא זרע לשם· רבי יעקב בר אידי בשם רבי שמעון בן לקיש היה שם מקום שתים עשרה אמה ניטל המחול· אמר רבי חזקיה ובלבד שתים עשרה על שתים עשרה· אמר רבי מנא אפילו מיצר והולך: הלכה ד'· עשה פסין כנגד הבניין ויש בעומד ארבע' והעומד רבה על הפרוץ כנגד העומד מות' כנגד הפרצי אסור· עשה פסין כנגד הגפנים ואין בעומד ארבעה והפרוץ רבה על העומד· פשיטא כנגד העומד מות' כנגד הפירצה אסור· [ס] רבי שמעון בן לקיש בשם ר' יהודה בן חנינה נעץ ארבעה קנים בארבעה זוית שבכרם וקשר גמי מלמעלה מציל משום פיאה· אמר רבי [י] יונה כמחיצה שבת כן מחיצת כלאים· א"ר יוחנן מעשה שהלך רבי יהושע בן קרחה אצל רבי יוחנן בן נורי לגנניזר הראו שדה אחת· ובית חבירתה היתה נקראת· והיו שם פרצות יותר מעשר והיה נוטל אעין וסותם· זוקרנין וסותם עד שמיעטן פחות מעשר· אמר כוה כן מחיצת שבת· א"ר זעירא מודה רבי שמעון בן לקיש לעניין שבת שהפיאה מצלת יותר מעשר· א"ר חגי מתניתא אמרה כן מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעל' מזה· אם אמר את שהפיאה מצלה יותר מעשר דיו חבל אחד· רבי יונה א"ר [י] יאשיה בעי הדא פיאה מה את אמרת מלמעלן [ס] מן הצד· אין תימר מלמעלן הא כל שכן מן הצד· אין תימר מן הצד הא מלמעלן לא· אין תימר מלמעלן לא א"ר חגי כלום· מה נפשך אם מלמעלן הרי. מלמעלן· או מן הצד הרי מן הצד· רבנין דקיסרין בשם ר' ירמיה תיפתר במעשיין כמין זוקרן· ר' זעירא רבי אבודמא דחיפה בשם [redacted] בן לקיש לגבה אפילו עד מאה אמה· א"ר יוחן הדא [redacted] אמר לעניין כלאים אבל לעניין שבת לא תהא פיאה גדולה מן הקורה· א"ר יוסי [י] הדא כלאים הוא שבת· על דעתיה דרבי יוסי מה בין קורה מה בין פיאה· פיאה אינה מצלת מרוח אחת· עד שתהא מנופפת מד' רוחותיה· קורה מצלת מרוח אחת· ואתיא כהדא דמר ר' זעירא בשם רב המנונא הפיאה אינה מצלת עד שתהא מנופפת מארבע רוחותיה· א"ר בא בר ממל טיטרפליות שבכרמים אסור לטלטל תחתיהן· מפני שהן סוף תקרה ואין סוף תקר' מציל משום פיאה· א"ר פינחס אתא עובדא קומי ר' ירמיה בד' עמודין עליהן ארבעה פיספליות והתי' לטלטל תחתיהן משום פיאה· רבי בון ורבנין בעון קומי רבי זעירא פיאה מהו שתציל בסוכה· אמר לון פיאה מצלת כסוכה· סוף סכך מהו שיציל בסוכה· אמר לון אין סוף סכך מציל בסוכה· מה בין זה לזה· זה מעשה לכך וזה אינו נעשה לכך: אמר רבי אבהו כל אילין מיליא לעניין משא ומתן הא להורות אסור להורות· מה אם סוכה קלה את אמר אסור· שבת החמורה לא כל שכן: רבי בון בר חייה בעא קומי ר' זעירא· מאן תנא פיאת מצלת לא ר' יוחנן בן נורי· אמר לי [ו] אדוי תנא· נמצאת אמר לעניין כלאים כל הפחות משלשה כסתום· מג' ועד ארבעה אם העומד רבה על הפרוץ מותר· ואם הפרוץ רבה על העומד אסור· מארבע ועד עשר אם עומד מרובה על הפרוץ מותר· ואם פרוץ מרובה על העומד כנגד העומד מותר· כנגד הפרוץ אסור· יותר מעשר אע"פ שהעומד רבה על הפרוץ· כנגד העומד מותר· כנגד הפרוץ אסור· לעניין שבת כל הפחות משלשה כסתום· משלשה ועד ארבעה מארבעה ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר· ואם הפרוץ רבה על העומד אסור· יותר מעשר אע"פ שעומד רבה על הפרוץ אסור· ר' חנינה ר' יודה בר פזי בשם ר' יוחנן ליה כאן מג' ועד ארבעה· יש כאן פירצה ג' אין כאן מקום ד'· מתיב רבי מנא והתנינן מקיפין בקנים וקנה יש לו מקום· א"ל לא תתיביני פחות משלשה שכל הפחות משלשה כסתום הוא· רבי יוסי בי ר' בון בשם רב מכל מקום מבין שהעומד רבה על הפרוץ מותר:

פירוש

קרחת הכרם ב"ש כו': תחילת מטעתו י"ו כו'. פי' דהא תנן במתני' דפרקי' הנוטע כרמו שש עשרה על כו' מותר להביא כו': הלכה ב. כשאין הכרתים כו'. נר"ש הניא זאת הסוגי' וגרס בשאין הכתרים כו' ופי' שם דלגוא קרי מות וכן לקמן בפרק ה' דכבילתין· ועניין מחול וקרחת כתבלרו בפירוש המשני' תכבנה מקומות נגבלי לא רליתי להאריך ולהאלרי' בהם יעוין שם: לוסר כמו לאסור: הלכה ד. מציל משום פיאה. פי' מציל מכלאים שמותר לזרוע סמוך לו וכן למחיצה ופירש כמקום משום פילה פי' שהיא קלפת המקור' המחח' מקומים לחבירו כמרים פילה וזוגמתו, בשגת פילה כבריתב 'אקן. פירוש תרגום של קנים הוא עליך מסרפליות. פי' עליו הנותן מן לקורה מלגון סרפל דלמא מיסמלי'. לקמן בעירובין ובסוכ' ליתא כל הסוגיא וגם פרשתיה ולייתא שם ד' פכסלי' ומיתתו מלוין על קנה המיתרין מעמוד לעמוד לעניין משא ומתן. פי' משא ומתן על מילטול הן מגל לא לעניין פסק הוראה: לא תתיביני. פי' לא תשיבני ממקום עג' דכל מחות משלשה כלבוד דמי:

מראה מקום והגהות

[ו] עירובין י"ט ב'. סוכה כ"ב א'.
[ו] שם גרים ר' יוחנן.
[ו] שם גנגר עיניר.
[ו] שם: דבי חושעיה בעי.
[ס] נ"ל או מן הצד.
[ו] עירובין שם: אמר רבי.
[ו] עירובין שם גרס הדא תנא והמלר שם י"ט ב'. ורלה פ' בנוסח' אדחי תנא.

כל שלשה רילועין לבית סאה לא יביא זרע לתוך בית סאה. רבי יוסי בן החוטף אפרתי משום רבי ישמעאל כל שלשה רילועין לבית כור לא יביא זרע לתוך בית כור:

זרעה מיעוט זרעים שנים. א"ר שמואל בר סיסרטא משמם את למד ארבעה. מה שנים את נותן בתחילת ששה ומיצר והולך. אף ארבעה את נותן בתחילת ששה ומיצר והולך. אי איפשי שלא יהא שם נקב אחד פנוי ליטע בו את האמצעית. אמר רבי יונה עבודה פוגע בעבוד' ואין מין פוגע בחבירו לחובשו. רבי יהושע בן לוי זריעה זרעה זרעיה. וברבי יודה דר' יודה אמר ששה זרע זרעה זרעיה. רבי חגיי אמר זרעיה חמשה כל הן דאנא משכח לה ויאנא מחק ליה. אשתאילת לרב הונא ספרא דסידרא ואמר זרעיה מליא. רבי יוחנן בשם רבי ינאי כולהון בתוך ששה. כרגא בשם רבי שמעון בן לקיש כולהן חוץ לששה. אם כולהן חוץ לששה ניתני תשעה. אחר תצרום בתצרייא וכן הוא בערוגה שבערוגה היא מתניתה: רבי יצחק ורבי אימי הוון יתבין מקשיי תנינן היה לו נוכל גבוה טפח וזרעין בתוכה שלשה עשר שלשה על כל גוכל וגובל ואחד באמצע. ניתני ששה באמצע. תיפתר שתגובלין ממעטין ששה. אם בשהגובלין ממעטין ששה בדה תנינן רבי יודה אומר ששה באמצע. וקימונה ולא ידעין אי חבריא קיימונה אי רבי אימי קיימה. על ראשה. ואין על ראשה בדה תני רבי חייה רבי יודה אומר שמונה עשר: מהו להקריח בית חבע ולזרע בתוכו חמשה מיני תבואה. מה אם ששה על ששה שלוקין עליו דבר תורה את אמר מותר. כאן שאין לוקין עליו דבר תורה לא כל שכן. מהו להקריח בתחילי ששה להיות מיצר ותולך. מה אם בשעה שאין עבודה פוגעת בעבודה את אמר מותר. כאן שאין עבודה פוגעת בעבודה לא כ"ש. לא צורכא די לא. מהו להקריח בתחילת בית רובע להיות מיצר הולך. מה אם ששה על ששה שלוקין עליו דבר תורה את אמר מותר. כאן שאין לוקין עליו דבר תורה לא כל שכן: רבי נסא שאל לא מסתברא בגגו של נוכל שני טפחים מותר לזרוע בו שני מינין. רבי נסה שאל עשה פיאה באמצע וזרע בנו מסין משבו בכמה. מן מה דאמר רבי יצחק ורבי אימי תיפתר שהגובלין ממעטין ששה. הדא אמרה אפילו פרח מיכן. עד היכן. נישמעינה מן הדא גממיות שהן עמוקות טפח זורעין לתוכה שלשה זירעונין אחד מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע. הדא אמרה עד טפח. רבי בא בר כהנא שמעון בר נרשיה בשם רבי שמעון בן לקיש בנוטים לתורבה שנו: א"ר זעירא כל טפח וטפח של נוכל עשו אותו מקום בפני עצמו. ויהיו עשרים וחמשה ששה על כל נוכל ונובל ואחד באמצע. וכן הוא התיב ר' בון בר חייה בשם רבי שמואל בר רב יצחק. והתנינן התלם ואמת המים שהן עמוקין טפח זורעין לתוכן שני זירעונין אחד מיכן וא' מיכן ואחד כאמצע. וניתני חמשה שנים מיכן ושנים מיכן ואחד כאמצע לית יכול צד שבאן וצד שכאן חובש את האמצעי: רבי בון בר חייה בשם רבי שמואל בר רב יצחק בעי נוכל מהו שיציל את הירק מיד מוקשה. מה אם זרעים כורעים שהן ניצלין בעשר אמות ומחצה אין הנובל מציל מידם. מוקשה שהוא ניצל בשתים עשרה לא כל שכן: מוקשה עצמו מהו שיציל בראש הנובל. מה אם זרעים בזרעים שהן ניצלין בעשר אמות ומחצה אינן ניצלין בראש הגובל. מוקשה שהוא ניצל בשמנה אמות לא כל שכן. אמר רבי יודן אבוי דרבי מתליא והן הוא כל שכן. אלא תכן תנא. ומה אם זרעים בזרעים שניצלין בשנים עשר אמה ומחצה אינן ניצלין בראש הנובל. מוקשה שהו' ניצל בשתים עשרה לא כל שכן: הלכה ב׳. כל מין זרעים וכו'. חרדל והאפונין השופין מין זרעים שזורעין לירק אין נותנין אותן על גבי ערוג'. האפונין הגמלונין ופול המצרי שזורען לזרע אין נותנין אותן על גבי ערוגה. זרען לירק נותנין אותן על גבי ערוגה. ושאר זירעוני גינה שאין נאכלין. אע"פ שזורען לזרע נותנין אותו על גבי ערוגה. נתמעט כשר. אמר רבי אימי הדא דאת אמר לזרעים שבו הא לזרע בו בתחילה אסור. עבר וזרע מאחר שאלו מותרין אף אלו מותרין: רבי ירמיה בעי ניחא נעקרו השנים הראשונים מותרין. נעקרו הראשונים השניים מה הן. נישמעינה מן הדא. המיטה שניטלו שתי ארוכות שלה ועשה לה את החדשות ולא שינה את הנקבים. נשתברו חדשות טמיאה וישנות טהורה שהכל הולך אחר הישנות. הדא אמרה נעקרו השניים הראשונים מותרין. נעקרו הראשונים השניים אסורין: רבי יונה אמר רבי זעירא ורבי אימי תרויהון בשם רבי יוחנן חד אמר סומכין לנדר ואין סומכין לנבל. וחרנה אמר נובל שנתמעט כשר. הא נדר שנתמעט פסול. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן דאמר רבי יוסי רבי זעירא בשם רבי יוחנן סומכין לנדר ואין סומכין לנובל. הוי רבי אימי דו אמר נובל שנתמעט כשר הא נדר שנתמעט פסול: אמר רבי יוסי אוף אנן תנינן תרתיהון נובל שנתמעט כשר. הא נדר שנתמעט פסול.

סומכין לנדר. דתנינן הסומך לכור. ולניר ולנפ' ולדרך ולנדר שהוא גבוה עשרה טפחים. אין סומכין לנובל. דתנינן התלם ואמת המי' שהן עמוקין טפח זורעין לתוכ' ששה מיני זירעונין אחד מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע. אם אומר את שסומכין לנובל. יזרע למטן כמה שורות. אמרין חבריא קומי רבי שמואל בר אבין תיפתר שהיה זורע בראש הנובל. אמר לו אין כיני יעקור אותו הקלח ויזרע למטן כמה שורות. לא מוטב לעקור קלח אחד ולזרע למטן כמה שורות: הלכה ג׳. היה ראש תור כר'. תני בר קפרא אינו זורע לתוכה אלא מין אחד בלבד. מה אמר רבי ישמעאל ברוחב. מה אין רבי עקיבה חובש בשלש שורות. אית ליה רוחב מלוא. ר' ישמעאל שהוא חובש בשתי רוחות לא כל שכן. מה א"ר ישמעאל בשורה שירק בשדה תבואה. מה אין רבי עקיבה דהוא מיקל הכא הוא מחמיר תמן. רבי ישמעאל דהוא מחמי' הכא לא כל שכן דיחמיר תמן. לא צורכא דלא מה דאמר רבי ישמעאל תמן ברוחב. כמה דאת אמר תמן לא שנייא היא רבי עקיבה היא רבי ישמעאל ברוחב: שמואל אמר לא שנו אלא שורה אחת הא שתים אסור. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש תרויהון אמרי לא שנייא היא אחת היא שתים: רבי שמעון בן לקיש אמר מותר להבקיע ארבע שורות בבקעה. אמר רבי יוחנן ובלבד שיהו שתי שורות החיצונות נידונות כערוגה: אמר רבי זעירא ובלבד שלשה בתוך ששה: אמר רבי חונא טעמא דרבי יודה והשקית ברגלך כגן הירק. וכמה היא שיעורה של פרסה טפח: תנינן הכא דרבי יודה ותנינן תמן. אלו תניתה הכא ולא תניתה תמן הוינן אמרין מה אין רבי יהודה דהוא מחמר הכא מיקל תמן. רבנין דאילין מקילין הכא לא כל שכן יקילון תמן. הוי צורכא מתני תמן. או אילו תניתה תמן ולא תניתה הכא. הוינן אמרין מה אין רבנן דאינון מחמרין תמן. אינון מקילין הכא. ר' יהודה דהוא מקיל תמן לא כל שכן דיקיל הכא. הוי צורכא מתני הכא וצורכא מתני תמן: הלכה ד׳. הנוטע שתי שורות כו'. חזקיה אמר במחלוקת. מאן דאמר תמן שתים עשרה. אוף הכא שתים עשרה. מאן דאמר תמן כשמונה אוף הכא כשמונה. אמר רבי יוחנן דברי הכל היא. יפה כח מוקשה מן המוקשיות להציל כשמונה. אורכו בכמה חובש. א"ר זעירא גלמדינה מן הכרם. כמה דתימר גבי כרם לא שנייא היא ארכו היא הפליגו. אף הכא לא שנייא היא ארכו היא הפליגו. על דעתיה דחזקיה ניחא מאן דאמר תמן כשמונה אוף הכא כשמונה. על דעתיה דרבי יוחנן אורכו בכמה חובש. אין תימר בשמונה קל וחומר למוקשה בין הבצלים שלא יחבוש אלא שתים עשרה. מה אם מוקשה בין המוקשיות שיפתה כחו להציל בשמונה נחבש בשמונה. מוקשה בין הבצלים שהורעה כחו להציל בשתים עשרה. לא כל שכן שלא יחבש אלא בשמונה. אין תימר מוקשה בין הבצלים אין נחבש אלא בשתים עשרה. קל וחומר למוקשה בין המוקשיות שלא יחבש אלא בשתים עשרה. עד כדון כרוצף. בעשה קלחים יחידים. כמה דתימר גבי כרם לא שנייא הוא רוצף הוא עשה. אף הכא לא שניא הוא רוצף הוא עשה קלחים יחידים: ר' ינאי אמר במחלוקת שני מינין מצטרפין להציל ואין שני מינין מצטרפין לאסור. רב אמר דברי הכל היא כשם ששני מינין מצטרפין להציל. כך שני מינין מצטרפין לאסור: מתני' מסייעא לרבי ינאי דתנינן רבי לישר מתיר. מתני' פליגא על רב שורה של קישואין שורה של דילועין שורה של פול המצרי ושורי' של קישואין. עד שלא נטע את הרביעי' לא כבר נאסרו. תיפתר שנטע ארבעתן כאחת: הלכה ה׳. נוטע אדם קישות כו'. תני מותר הוא אדם לעשות בתוך שדהו גומא קטנה עמוקה טפח ולזרע בתוכו ארבע זירעונין ולהפכן לארבע רוחותיה. רבי אבא בר כהנ' שמעון נרשיה בשם ר"ש בן לקיש בנוטין לחורבה שנו. רבי מנא בעי אם בנוטין לחורבה. ניתני שמונ' שנים מיכן ושנים מיכן ושנים מיכן ושני מיכן: הלכה ו׳. הנוטע את כרמו כו'. כהנא אמר דברי רבי ישמעאל פעמים שש עשרה פעמים שתים עשרה פעמים שמונה. בשעה שהוא נותן כל העבודה מבפנים שש עשרה. מקצתה בפנים ומקצתה בחוץ שתים עשרה. כולה מבחוץ שמונה: שמואל אמר לעולם שתים עשרה. ותני כן קוצב על דברי שניהן. רבי ישמעאל אמר שתים עשרה. רבי עקיבה אומר שמנה. הא רבי ישמעאל אמר שתים עשרה. ורבנין אמרין שתים עשרה. מה בינירון סמיכה. על דעתיה דרבי ישמעאל אסור לסמוך. ורבנן אמרין מותר לסמוך: הלכה ז׳. א"ר יוחנן דברי רבי ישמעאל אפילו שורה יחידית נותנין לה עבודה. מהו ליתן עבודה לראשון. כמה דתימר גבי כרם נותנין עבודה לראשון. אוף הכא נותנין עבודה לראשון. מהו לזרוע בין הנוטות. כמה דתימר גבי כרם אסור לזרוע בין הגפנים. אף הכא אסור לזרוע בין הנוטות: הלכה ח׳. ר' יונה בעי נטע חמשה דילועין וסמכן לנדר מהו ליתן להן הולכת עיים. מהו בכל הדילועין משערין או לאו. כל מקום שעשית קישות ופול המצרי כדלעת יוונית את עשה דלעת מצרית כדלעת יוונית. וכאן שלא עשית קישות ופול המצרי כדלעת יוונית. אין את עושה דלעת מצרית כדלעת יוונית. ויתיבינה הרי המקיים קלחים לחין לזרע יחידים צריך להפנות להם בית רובע או לעשות להם מחיצה גבוהה עשרה טפחים. קל הוא כשורה.

פירוש

ערוגה שהיא ששה: שלשה בתוך ששה. פי' כל הד' זרעי' של ד' רוחות צריכים להיות בתוך בששה טפחים והפילו הכי אין יכול לזרוע אלא בין הגל חמשה זרעונים ובקשה אליביה אם כלוהן כו' ודייק הר"ש שהבא שדלא בקשה ניתני תשעה כו' לפ"ד כולהו מבפסים אלא ודאי משום דלא קאי קידי אליביה דלפ"נג דלאו יונקי' לאחר משום ערבוב אבל אם בורצין מבחוץ מסוך לד' רוחות הערוגה נזה לא מפרה המשנה וכל מה שיכול לזרוע יזרע אלא דהלכי דרוש דאורייתא דרוש גמור הוא ולא אסמכת' בעלמא והוד ראיות אסיה' הוא לנה יצרין שם וכל כמוגיא ופירושה יתבן שם נפעם עיון ונם בבבלי דשבת רש פ' ר"ע: הלכה ג': מה אין ר"ע וכו'. פי' אין הוא כמו לא כל שכן כלומר לא כל שכן דבעי רוחב מילואו דר' ישמעאל מחמיר טפי מרבי עקיבה וכדמפרש ואזיל: הלכה ה': שנים שכאן ט'. פי' ד' לד' קרנות וד' לד' רוחותיה:

סליק פירקא

מראה מקום וחנחות

א גר"ש דו אנא פחיק וכו'. אולי צ"ל ר' י' אנא וכו' פי' שהיה מוחק את ד' ו' ואולי היה כתוב בקלת ספרים דרועה כמו בספר דרב הגאון וירושלמי סלה.

ב ע' גר"ש.

ג גי' רמ"פ הלא.

ד גי' רמ"פ בין.

כן· או יבנה כיי דאמר ריש לקיש בשם חזקיה ראש תור
הבא מחורבה מותר· רבי אומר מתחיל בית רובע ומיצר
והולך עד ג׳ תלמין של פתיח· ולית ליה לר׳ תבואה בתבואה בית
רובע· תמן כמרובע וכאן במישר· ולית לרבנין מישר· אמר רבי
יונה סוף מישר לר׳ תחילת מישר לרבנין: ר׳ לעזר שאל היתה
שדה קטנה מהו· נישמעינה מן הדא רבי לעזר בר שמעון
אבא יוסי בן יוחנן איש ינות אמר בגדולה חמשים אמות· ובקטנה
על פי רובה· מה אם אלו שנתנו שיעור לגדולה לא נתנו שיעור
לקטנה חכמים שלא נתנו שיעור לגדולה לא כל שכן שלא יתנו
שיעור לקטנה: הלכה ז׳ ריש לקיש בשם חזקיה ראש תור
הבא מחורבה מותר· א״ר יוחנן לא שנו אלא היה ראש תור
הא ראש תור הבא מחורבה אסור· חזקיה אמר מי שיש לו בית
רובע וכל שהוא· אותו כל שהוא זורע לתוכו כל מין שירצה· אמר
ר׳ יוחנן אינו זורע לתוכו אלא מין אחד בלבד· א״ר זעירא מודה
ר׳ יוחנן שאם היא בית רובה ומחצה שהוא זורע חצי רובע מיכן
וחצי רובע מיכן אותו חצי רובע נידון לכאן ולכאן· מתניתא פליגא
על ר׳ יוחנן היו לו שדה אחת זרועה חיטין ואחת זרועה שעורין
מותר להביא תבן בנתים ולזרע אחת חיטה ואחת שעורה
מפני שהחיטין נראין בסוף שדהו של חיטין ושעורין בסוף שדהו
של שעורין מה עבד לה ר׳ יוחנן· פתר לה כר׳ ליעזר בן יעקב·
דר׳ אליעזר בן יעקב אמר אפי׳ חיטה אחר חיטה נכנסת לתוך
של שעורין ושעורה אחר שעורה נכנסת לתוך חיטין מותר· מפני
שהחיטה אחר חיטה נכנס לתוך של שעורין חיטים ושעורה אחר
שעורה נכנסת לתוך של שעורין· אבל אם היתה חיטה אחת
מובלעת לתוך של שעורה או שעורה אחת מובלעת בשל חטין
הרי זה אסור· מה נן קיימין אם במתכוין לכחוק אפי׳ באמצע
שדהו מותר· אם בשאינו מתכוין לכחוק לו למה לי זרע פשתן אפי׳
שאר כל המינין· במתכוין לכחוק אנן קיימין· ר׳ יוסי לא חשש למראית
העין ורבנין חששו למראית העין· רבי שמואל בשם ר׳ זעירא
חר״ש היא דר׳ שמעון אמר אין אדם מקדיש דבר שאינו
שלו· רב אמר אין אדם חובש דבר שאינו שלו· א״ר יונה
אתיא דרב כר״ש כמה דר׳ שמעון אמר אין אדם מקדיש דבר
שאינו שלו כן רב אמר אין אדם חובש דבר שאינו שלו· כרם
כרבנין לא אתיא: הלכה ח׳ אין סומכין כו׳· מהו חריע· מוריקא· כיני
מתניתא אין מקיפין הוא לסמוך סומכין· מתניתן דר׳ יודה· דתני
אין מקיפין חרדל וחריע אלא לחסיות בלבד דברי רבי מאיר·
ר׳ יודה אומר לכל מקיפין חרדל וחריע חוץ מן התבואה· ר״ש אומר
לכל מקיפין חרדל וחריע· רבן שמעון בן גמליאל אומר ערוגות קטנות
של ירק מקיפין אותן חרדל וחריע: תני מותר הוא אדם לזרע בתוך
שדהו שורה של חרדל וחריע ובלבד שיעש׳ אורך שורה אורך עשר
אמות ומחצה על רוח׳ מלואו· א״ר לעזר לא שנו אלא שדה קטנה·
הא בגדולה לא: אי זו היא גדולה ואי זו היא קטנה· אם יש בין
בר לבר בית רובע זו היא גדולה· ואם לאו זו היא קטנה: לית
הדא פליגא על ר׳ יוחנן· ר׳ יוחנן אמר ראש תור הבא בחורבה
אסור· תמן לזרעין וכאן לירקות· אע״ג דר׳ יוחנן פליג בזרעים מודה
הוא הכא בירקות· נגיד מותר לזרע בו כל מין שירצה· אמר רבי
יוחנן ובלבד שיעשה ג׳ בתוך ששה ושלשה שהן סמוכין לנגד כנגיד·
היו ג׳ בתוך ששה ואחד חוץ לששה מאחר שהצלו אלו אף זה הוצל·
היו שנים בתוך ששה ואחד חוץ לששה· מאחר שלא הוצלו אלו אף
זה לא הוצל· היה שם נגיד שורה ושורה נגד ושורה חובשין את
השורות גבי של נגד בשרות· שתי שורות זו על גבי זו· העליונה סמוכה
לחריץ· והתחתונה סמוכה לנגד· רבי רבי ינאי אמרי גדר מותר
לזרע בו כל מין תורכבינה· ונגד יש בו לרקי׳ ויש בו לתחמיר·
היך עבידא פרות סביח רובע מוקרח בתוך שדה תבואה אסור
לזרוע בו· הקיפו גדר מותר· בית רובע בבקעה מותר לזרע בו
שני מינין· הקיפו גדר אסור· גדר מהו שציל את הזרעים· נגיד
וזרע מהו שיציל את הירק· רבי שמואל בשם רבי זעירא שמע
לה מן הדא· וסומך לשרשי אילן שיבשו· לא אמר אלא יבשו הא
לח אסור· רבי יוסי שמע ליה מן הדא סומך לבור ולניר ולגפה
לדרך ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים· הדה אמרה שגדר וזרע
מציל את הזרעים· אפי׳ תימא ולגדר שהוא גבוה עשר׳ טפחים
אין גדר וזרע מציל את הזרעים· שנייא הדא הכא שהוא נגד
וזרע· ואין נגד וזרע מציל את הזרעים: רבי יוחן בעי נגיד
ומשך מהו שיצטרפו· היך עבידא היה שם מקום אורך עשר
אמות ומחצה על רוחב ששה אינו צריך נגיד· עשה נגיד מיכן
מותר לסמוך שתי רוחותיו: תני רבי יוסן בן יוסי אומר היה
שם סלע ארוכה עשרה ורחב ארבעה מותר לסמוך לו משתי
רוחותיה· היתה עשרה על עשרה מותר לסמוך לה מארבע
רוחותיה: הלכה ט׳ רבי חזקיה רבי יוסא בשם רבי יוחנן על
ראשה רבי מאיר אומר אפי׳ חבושות אפי׳ סמוכות· ורבנין אמרין
ובלבד שלא יהו לא חבושות ולא סמוכות· היך עבידא תלת
ותרתיי וחדא ותרתיי וחדא: הלכה י׳ רבי בון בר חייה בשם
רבי זעירא לא שנו אלא אוכלת הגפן הא נפן עצמה לא· למה
מפני שהוא אסור׳ בהנייה: והרי הקבר אסור בהנייה· קבר
אין איסורו ניכר· ועבודת הגפן אין אסורה בהנייה אלא כרבי
ישמעאל דרבי ישמעאל אמר אין עבודה לגפן יחידית· והרי הקבר

אסור בהנייה· קבר אין איסורו ניכר תבואה בתבואה ובית רובע
ובלבד שלא תהא חבושה מארבע רוחותיה: רבי זעירא בעא קומי
רבי יוסא כי נן אמרין הדא בקעת סימוניא אין זורעין לתוכו אלא
מין אחד בלבד· מתיב לרבי אליעזר לרבנין כמה דאית לכון קל
בשורה וחומר במרובע כן אשכחן ראית לרבנין קל בשורה וחומ׳
במרובע· כהדא דתני הרוצה לעשות שורה של ירק לתוך שדה
תבואה· הרי זה עושה אורך שדה אורך עשר אמה ומחצה על
רוחב ששה· אמר רבי יוחנן אינו זורע לתוכה אלא מין אחד בלבד·
אמר רבי זעירא מודה ר׳ יוחנן כשהיו שבעה שהוא זורע טפח
מיכן וטפח מיכן אותן חמשה נידונין לכאן ולכאן· מן מה דר׳ זעירא
מתיב על דרבי יוחנן תמן נטע חצי שורה תעמד לו וביקש להתחיל
בשורה אחרת· רב חסדא אמר אסור אמר לו עקור את השור׳
או מלא את השורה: רבי יוחן אמר איתפלגון רבי חייא בר בא
ורבי שמואל בר רב יצחק· חד אמר אפילו ג׳ לתוך ששה· וחרנה
אמר אפי׳ אחד מיכן ואחד מיכן ׳באמצע· ולא ידעין מאן דאמר
דא ומאן אמר דא· מן מה דא״ר יוסי ר׳ חייא בשם ר׳ יוחנן ובלבד
שלא יהא שם תרבה· הוי ר׳ שמואל בר רב יצחק הוא דאמר
אפי׳ אחד מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע· אם היו צדדין רבין
על התרבה מותר: הלכה י״א ׳תני חמשה דברים נאמרו בדלעת
יוונית אין מסככין אותה על גבי זרעים· ומביאין׳ את הטומאה
וחוצצת את הטומאה ועוקצה טפח ואוסר כל שהוא· והנודר מן
הדילועין אינו אסור אלא בדלעת יוונית בלבד: ר׳ יונה בעי ולמה
לית אנן אמרין מביאה את הטומאה וחוצצת את הטומאה תרתי:
תני בר קפרא שבע· אין מסככין אותה על גבי זרעים ומביאה
את הטומאה וחוצצת את הטומאה וידה טפח ונותנין לה עבודתה
וכלאים עם ארמית וכלאים עם הרמוצי ולא תנא אוסרת ולא תנא
נודרים: א״ר יוסי ר׳ גמליאל ברב נפק לשוקא· אתון שאלון ליה
סיכוך שאמרו כנוגע· אתא שאל לאבוי א״ל סיכוך שאמרו בנוגע·
א״ר יונה ר׳ הלל בי ר׳ וולס נפק לשוקא· אתון ושאלון ליה
סיכוך שאמרו כנוגע· אתא שאל לאבוי אמר ליה סיכוך שאמרו
כנוגע: מהו רואה אני את דבריהן מדבריי א״ר חיננא אם דלעת
מצרית שהיא מסככת אמר מותר· קישות ופול המצרי לא כל
שכן· א״ר אבא מרי לא כן הוה ר׳ מנא אומר· ר׳ אמר כל הן
דתנינן קישות ופול המצרי אף דלעת מצרית בכלל· מהו רואה
אני את דבריהן מדבריי· שאין כולן מסככין כדלעת יוונית:

פרק שלישי·

ערוגה שהיא ששה על ששה טפחים זורעין בתוכה חמשה
זירעונין ארבעה בד׳ רוחות ערוגה ואחד באמצע· היה לה גבול
גבוה טפח זורעין בתוכה ג׳ עשרה שלשה על כל גבול וגבול
ואחד באמצע· לא יטע ראש הלפת בתוך הגבול מפני שהוא
ממלידו· רבי יהודה אומר ששה באמצע: ב׳ כל מין זרעים
אין זורעין בערוגה וכל מין ירקות זורעין בערוגה· חרדל ואפונין
השופין מין זרעונין· אפונין הגמלונין מין ירק· גבול שהיה
גבוה טפח ונתמעט כשר· שהיה כשר מתחילתו· התלם ואמת
המים שהן עמוקין טפח· זורעין לתוכן שלשה זירעונין אחד מיכן
ואחד מיכן ואחד באמצע: ג׳ היה ראש תור ירק ונכנס
לתוך שדה ירק אחר [illegible] מפני שהוא נראה כסוף שדהו·
היתה שדהו זרועה ירק והוא מבקש ליטע בתוכה שורה של ירק
אחר· רבי ישמעאל אומר עד שיהא התלם מפלש מראש השדה
ועד ראשו· ורבי עקיבה אומר אורך ששה טפחי׳ ורוחב מלואו·
רבי יודה אומר רוחב כמלוא רוחב הפרסה: ד׳ הנוטע שתי
שורות של קישואין שתי שורות של דילועין שתי שורות של פול
המצרי מותר· שורה של קישואין שורה של דילועין שורה של
פול המצרי אסור· שורה של קישואין של דילועין שורה של פול
המצרי· ושורה של קישואין רבי ליעזר מתיר וחכמים אוסרין:
ה׳ נוטע אדם קישות ודלעת לתוך גומא אחת ובלבד שתהא
זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו· ונוטע שער של זו לכאן ושל
זו לכאן· שכן מה שאסרו חכמים לא גזרו אלא מפני מראית
העין: ו׳ היתה שדהו זרועה בצלים וביקש ליטע בתוכה שורות
של דילועין· רבי ישמעאל אומר עוקר שתי שורות ונוטע שור׳
אחת ומניח קמת בצלים כמקום שתי שורות· ועוקר שתי שורות
ונוטע שורה אחת· רבי עקיבה אומר עוקר שתי שורות ונוטע
שתי שורות ומניח קמת בצלים במקום שתי שורות ועוקר שתי
שורות ונוטע שתי שורות· וחכמים אומרים אם אין בין שור׳
לחבירתה שתים עשרה לא יקיים זרע של בנתיים: ז׳ דלעת
בירק ירק בתבוא׳ נותנין לה בית רובע· היתה שדהו זרועה
תבואה וביקש ליטע בתוכה שורה של דילועין נותנין לעבודתה
ששה טפחים· ואם הגדילה יעקור מלפניה· רבי יוסי אומר נותנין
לה לעבודתה ארבע אמות: ח׳ אמרו לו התחמיר זו מן הגפן· אמר
להן מצינו שזו חמורה מן הגפן· של גפן יחידית נותנין לה עבודתה
ששה טפחים· ולדלעת יחידית בית רובע· ר׳ מאיר אומר משום ר׳ ישמעאל

מראה מקום והגהות
א תוספתא כלאים פ׳ ב׳.
ב שם גרס חלם.
ג תוספתא שם.
ד לקמן ב״מ ג׳.
ה תוספתא שם.
ו נ״ל ואחד באמצע.
ז תוספתא שם פ׳ א׳.
ח נ״ל קבילה.
ט רמ״ש לא גרס מצרית כולם ני׳ מכוונה מצרית.

פירוש
דבר שאינו שלו. פי׳ ומחזיק שאינו כאוסר משום חבירו כדאמרינן שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו משום דכתיב כתי׳ לא סיתסר ור׳ יוסי נמי אע״ג דלית ליה נמי אין אדם אוסר כו׳ מ״מ הכא דנראו אוסר:
הלכה י׳ חבושה מד׳ רוחותיה. פי׳ שלא יהו מנים מקיפין את השעורין מד׳ רוחותיה כאלם התנות בבית האסורין: הלכה י״א:
ומביאין את הטומאה. פי׳ אם מאהלת על המת ועל הכלים: וחוצצת כו׳. פי׳ אם הטומא׳ תחתיה והכלי׳ על גבה ומגילה והדלעת כו׳ מציב לה כאחת כדמפרש ואזיל אבל בר קפרא חשיב לאו לתרתי: ועוקצה טפח. פי׳ לצריך זה להיות לה יד להכניס לה טומאה ולהוציאה ולמעוטי יותר מטפח הוא דקתני אבל במקום טפח כ״ש דחשיב לה יד: סליק פרקא:

מכן נגד מכן ונגד מכן ושערי תבואה באמצע. א״ר מתניה הדא דתימר שאין שם תורבה אבל אם יש שם תורבה מותר:

פרק שני

א כל סאה שיש בה רובע זרע ממין אחר ימעט. רבי יוסי אומר יבור בין ממין אחד בין משני מינין. ר׳ שמעון אומר לא אמרו אלא ממין אחד. וחכמים אומרי׳ כל שהוא כלאים בסאה מצטרף לרובע: ב. במה דברים אמורים תבואה בתבואה וקטנית בקטנית תבואה בקטנית וקטנית בתבואה. באמת אמרו זרעוני גינה שאינן נאכלין מצטרפין אחד מעשרים וארבעה בנופל לבית סאה. א״ר שמעון כשם שאמרו להחמיר אף להקל. הפשתן בתבואה מצטרפת אחד מעשרים וארבעה בנופל לבית סאה: ג: היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזורעה שעורים ימתין לה עד שתליע יופך ואחר כך יזרע. אם צמחה לא יאמר אזרע ואחר כך אופך. אלא הופך ואחר כך זורע. כמה יהו חרוש כתלמי הרביעה. אבא שאול אומר כדי שלא ישייר רובע לבית סאה: ד. זרעה ונמלך ליטעה לא יאמר אטע ואחר כך צופך. אלא הופך ואחר כך נוטע. נטעה ונמלך לזורעה לא יאמר אזרע ואח״כ אשרש. אלא משרש ואח״כ זורע. אם רצה גומם עד פחות מטפח וזורע ואחר כך משרש: ה: היתה שדהו זרועה קנבס או לוף לא יהא זורע ובא על גביהן שאינן עושין אלא לשלש שנים: ו. תבואה שעלו בה ספיחי אסטים וכן מקום הגרנות שעלו בהן מינין הרבה וכן תלתן שהעלת מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש. ואם ניכש או כיסח אומר לו עקור את הכל חוץ ממין אחד: ז. הרוצה לעשות שדהו משר משר מכל מין בית שמאי אומרי׳ ג׳ תלמין של פתיח. ובית הלל אומרים מלוא העול השרוני. וקרובים דברי אלו להיות כדברי אלו: ח. היה ראש תור חטים ונכנס בתוך של שעורים מותר מפני שהוא נראה כסוף שדהו. שלו חטים ושל חבירו מין אחר מותר לסמוך לו מאותו מין. שלו חטים ושל חבירו חטים מותר לסמוך לו תלם של פשתן ולא תלם של מין אחר. ר״ש אומר אחד זרע פשתן ואחד כל המינין. רבי אומ׳ אף באמצע שדהו מותר לבדוק בתלם של פשתן: ט. אין סומכין לשדה תבואה חרדל וחריע אבל סומכין לשדה ירקות חרדל וחריע. סומך לבור ולניר ולגפה ולדרך ולגדר שהוא גבוה עשר׳ טפחי׳ ולחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה ילאילן שהוא מיסך על הארץ ולסלע שהו׳ גבוה עשרה ורחב ארבע׳: י. הרוצה לעשות שדהו קרחת קרחת מכל מין עושה עשרים וארבע קרחות לבית סאה מקרחת בית רובע וזורע בתוכה כל מין שירצה. היתה קרחת אחת או שתים זורען חרדל. שלש לא יזרעם חרדל מפני שהיא נראית כשדה חרדל דברי ר׳ מאיר. וחכמים אומרי׳ תשע קרחות מותרות ועשר אסורות. ר׳ אליעזר בן יעקב אומר אפי׳ כל שדהו בית כור לא יעשה בתוכה חוץ מקרחה אחת: יא. כל שהוא בתוך בית רובע עולה במידת בית רובע. אכלת הגפן והקבר והסלע עולין במידת בית רובע. תבוא׳ בתבוא׳ בית רובע ירק בירק ששה טפחים. תבואה בירק וירק בתבואה בית רובע. רבי אליעזר אומר ירק בתבואה ששה טפחים: יב. תבואה נוטה על גבי תבואה וירק על גבי ירק. תבואה על גבי ירק וירק על גבי תבואה הכל מותר חוץ מדלעת יוונית. ר׳ אומר אף הקישות ופול המצרי ורואה אני את דבריהם מדברי:

הלכה א אנן תנינן שיש בה. אית תניי תני שנפל לתוכה. א״ר מנא מאן דאמר שיש בה אחד מעשרים וארבעה. מאן דאמר שנפל לתוכה אחד מעשרי׳ והמשה. א״ר יוסי בי ר׳ בון בין כמאן דאמר שיש בה בין כמאן דאמר שנפל לתוכה אחד מעשרים וארבעה. מי כדון מאן דאמר שיש בה בתלוש. מאן דאמר שנפל לתוכה במחובר. מה נן קיימין אם במתכוין לזרע אפילו חיטה אחת אסור. אם לערב אפילו כל שהוא אסור לערב. ר׳ יעקב בר אחא אבא בר חייא בשם רב הבורר צרורות מתוך כיריו של חבירו חייב להעמיד לו חיטין יפות תחתיהן. א״ר יוסי זאת אומרת שהוא אסור לערב. אם אמ׳ את שמותר לערב למה לי חיטין יפות תחתיהן. מכר לו חיטין יפות ונמצאו ברודות. מהו שינכה לו דמי אותו הרובע. מילידון דרבנין אמרין אינו מנכה לו דמי אותו הרובע. דא״ר יעקב בר אחא אבא בר חייא בשם רב הבורר צרורות מתוך חיטין של חבירו חייב להעמיד לו חטין יפות תחתיהן. כירד רובע את׳ ומחצה מהו שינכה לו דמי אותו הרובע. ר׳ חיננא ור׳ מנא. ר׳ חיננא אמר מנכה לו. ר׳ מנא אמר אינו מנכה לו. דהוא א״ל אילו יהבתון לי הוינא צריך לון בסירקי מה דתית ובונה חמי הוא וכן. אלא כשנתערבו דרך מכנס. והא תנינן באמת אמרו זרעוני גינה שאינן נאכלין מצטרפין אחד מעשרים וארבעה. בנופל לבי׳ סאה. ותני עלה כגון קב וחצי קב ואחד מעשרים וארבעה לחצי קב מב תוא כלום. עד כאן חשו למראית העין. מכן ואילך לא חשו למראית העין. ימעט. באי זה צד הוא ממעט או פוחת מן הרובע או מוסיף על הסאה. לא כן אמר רבי יוחנן רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותר מזיד אסור. תמן את מרבה לבטל איסור תורה. ברם הכא את מרבה לבטל מפני מראית העין. רבי יוסי

אומר יבור. מה טעמא דר׳ יוסי מכיון שהתחי׳ ברובע צרי׳ להשלים את כל הרובע. מודי רבי יוסי שאם היה שם פחות מן הרובע משעה ראשונה אינו זקוק לו. הוך עבידה הוה שם רובע אחד משני מינין בורר מין אח׳ והיו. או צריך לבור את כולו. ר״ש אומר לא אמרו אלא מין אחד שני מינין לא. עד היכן. עד רובה של סאה. חזר והוסיף חורת התבואה להתירה. כמה דר״ש אמר אין שני מינין מצטרפין לאסור. כן הוא אמ׳ הכא אין שני מינין מצטרפין להיתר. היך עבידא היה שם עשרים ושנים רבעים ומחצה של חיטים וחצי רובע שעורין ונפל לתוכו פחות מרובע עדשים אפי׳ כן אין שני מינין מצטרפין להיתר: הלכה ב. ותני עלה כגון שלש׳ קבין וארבעת קבין הא קביים אחד מעשרים וארבע. באמת א״ר לעזר. כל מקום ששנו באמת הלכה למשה מסיני. ותני עלה כגון קב וחצי קב. הא קביים ברובע. הכא את אמ׳ קביים ברובע. והכא את אמר קביים אחד מעשרים וארבעה. ר׳ זעירא ור׳ אבתא בשם רב הונא חד אמר ״תשעה קבין׳ וחרנה אמר עד שמונה: תשעה ועשרה מהו שיצטרפו. איתא חמי תשעה ושלשה מצטרפין. תשעה ועשרה לא כ״ש: ר׳ אבין ור׳ תנינה תרויהון אמרין סאה חולק׳ ביניהון ורובע סאה אסור בשלשה קבין ורובע שלשה קבין אסור בסאה. רובע סאה אסור בתשע׳ קבין ורובע תשעה קבין אסורין בסאה. שלשה רבעים של פשתן אוסרין בסאה. היך עבידא. אתר דורע רובע חיטין זרע תלתא רובעין דכיתן: הלכה ג. עד כמה היא מורעה עד כדי שתהא כארץ שלשה ימים במקום הטינא אבל לא במקום הגריד. ״בעיא היא יתר. ותני כן מקצת היום ככלו במקו׳ הטינא ואם צימחה והדיר ברמתו לתוכה וקידטמתה הרי זו מותרת. מה טעמא דרבנין מכיון שנתן דעתו לחרוש אפילו לא רצף. תני אבא שאול אומר אין מחייבין אותו להיות חורש רק לא כתלמי הרביעה. רש״בג אומר זנב הסום היתה נקראת כדי שתהא סוף עפרה של זו טגע בזו וסוף עפרה של זו טגע בזו: מה טעמא דאבא שאול מכיון שהתחיל ברובע דיו. מה אבא שאול כר״יוסי כרבנין תוא דרבנין אמרי מכיון שנתן דעתו לחרוש אפי׳ לא רצף. אבא שאול אומר מכיון שהתחיל דעתו ברובע דיו. רבי יוסי אומר צריך להשלים את כל הרובע: הלכה ד׳. תני סומכין עומרין בצד גפנים. א״ר יוסי הדא אמרה שאסור ליטע בצד קמה יבישה נפן יבש. מהו לזרע בצד גפנים יבשות. נישמעינה מן הדא נפן שיבשה אסורה ואינה מקדשת. וא״ר לעזר דרבי מאיר היא דרבי מאיר אמר אפי׳ גפן חצמר אסור ואינו מקדש. הדא אמרה שמותר לזרע בצד גפנים יבשות ואם צמחו מותרות לשעבר ואסורות לעתיד לבוא. כהדא רבי שמעון בן יהודה גם כרמייא אמר לארימה פוק זרע. מן דורע צמחין. א״ל פוק חצד. מן החצד ארשכון א״ל פוק ססך. רבי זעירא בעי עד כדון כר״ש בן יהודה שהוא אמר לדעת נמורה. שאר בני אדם שאינן אומרין לדעת נמורה. חזר ואמר אפי׳ ר״ש בן יהודה אינו אוסר אלא מפני מראית העין: הלכה ה. ״תני יהושע היו מלקטין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יצחק בר נחמן כשורעה לעמיר היא מתניתא. והא תנינן וכן תלתן שהעלת מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש. רבי יעקב בר אחא בשם נרמיה כשהעלה לזרע. אמר רבי יוסי ופי לא בא יהושע לפרש אלא לעוברי עבירה. עבך עבירה אסור משום גזל. לא עבר עבירה מותר משום גזל. הוי לא שנייא הוא שורעה לזרע הא שורעה לעמיר והתנינן וכן תלתן שהעלה מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש. אם את ״שרעתו עליהן יחייבו אותו לנכש. רבי אחא בשם רבי מישא רוצה הן בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו. מעתה מצא כלאים בכרם יהו אסורין משום גזל שהוא רוצה בהן כאלו עקורי׳ ומונחין לפניו. רבי יוסי לא אמ׳ כן אלא שבסוף הוא רוצה בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו. מעתה מצא כלאים בכרם יהו אסורין משום גזל שבסוף הוא רוצה בהם כאו עקורין ומונחין לפניו. כאן יש לו עם מי להכנס. וכאן אין לו עם מי להכנס. רב נחמן א״ר מנא כעי הגע עצמך שהיה שם שדה אחרת של תלתן סמוכה לו תרי יש לו עם מי להכנס. מיליהון דרבנין פליגין. דאמר רבי זריקן בשם רבית רבי ינאי כל הספחין מותרין חוץ מן העלין בשדה בור בשדה ניר בשדה כרם ואמר חוץ משדי׳ תלתן שורעין לזרע. אמר ר׳ יוסי מילתא דרבי יוחנן מסייעא לי. מעשה באחד שלקח ירקה של גינה מן הגווי. אתא ושאל לרבי יוחנן. אמר ליה צא ולקוט ולפי השוק מכור. הותיב ר׳ אבהו קומי רבי יוחנן והא תנינן וכן מקום הגרנות שעלו בהן מינין הרבה. אמר ליה מקומו מוכיח עליה שאינו רוצה בקיומו. ויתיבינא כאן אסור משום גזל. וכאן מותר משום גזל. והך את משיבני דבר שהוא אסור משום גזל עם דבר שהוא מותר משום גזל. כהדא דאמר רבי אמי עשירים היו בתשובות. או ייבא כההיא דאמר רבי נסא כאינש דאית ביה תרין טעמין וחוא מחיב חד מינהון: הלכה ו. רבי זעירא רבי לעזר בשם רבי חייה רובא עשה שתי אמות על שתי אמות ומיצר והולך אפי׳ כל שהוא. אמר רבי יונה חדא דתימר בעשויה משרין משרין אבל בעשויה משר אחד לא בדא. ואתיא כיי דאמר רבי ינאי יכיל אני זרע חקלי חמשין מינין עשרי׳ וחמשה מיכא ועשרין וחמשה מיכא. אף בשתי שורות כן מעתה אפי׳ בינו לבין חבירו מותר. אף בתורגה

פירוש

כל סאה שיש בה כו׳. אנן תנינן. פי׳ דהכא תני לשון ספה שם בה כו׳ בפקו׳ אחר תנינן ספה שנפל כו׳. ומפני דהכא דתנינן שם בה משמע שאפילו בהיות עדיין מעורב אינו כי אם אחד מכ״ד בשיעור רובע לבי׳ סאה שהיא נ״כ אחד מכ״ד. והכא דתנינן שנפל לתוכה משמע שקודם הנפילה והתערובות הוא שיעור אחד מכ״ד. דהיינו אחר שיעור שיפול זה לתוכה יהיה אחד מכ״ה פלגיו והא׳ ענין פלגר ופלגיו הגוכר נכמה מקומות נגבלי ול״ע שהר״ש הבי׳ כלהםוני׳ והשמיט התירון הראשון ולא הביא כי אם התירון השני בתלוש ובמחובר ולא הזכיר כלל התירון הראשון: בתלוש כו׳. פי׳ דלשון שם בה משמע שנתער׳ לאחר שנעשה תלוש ונפל לתוכ׳ משמ׳ שנפל לתוך השדה נעת שהגל במחובר׳ וגדל עמו ונקלר עמו ודייק לפ״ד בתלוש הכי דפי אם נעירב בתתכוון כדי לזרוע אפילו חטה אחת נפי אסור כו׳. ומסיק נתר הכי בשנתערבו דרך מכנס. כלומר כשהיה מכנס לאולר נפל שם מין אחר א״נ ערבן להאכילן לאנשי ביתו ונמלך לזרען כל המינים׳ והנוסחו׳ עיין נר״ם כי הניח כולם: הלכה ו. לא חשש למראות עין. פי׳ ולפיכך סגר דסרי. כאפלע שדה:

מראה מקום והגהות

ג גר״ס עד תשעה קבין.

ב נ״ל במקום הגריד נפי הים יתר ע׳ נבלי פסחים כ״ה. תום׳ ד״ה כל הרבגה.

ג נבלי ב״ק פ״ס. ע״ש.

ד נ״ל לוסר.

מראה מקום והגהות

א בבלי פסחים ל"ט.
ב עי' גר"ש.
ג גי' ר"ש חסא ראתרין.
ד צ"ל אנטובין כמו הערבי והוא פירוש של עולשין.
ה צ"ל כרישין, כרישי שדה.
ו ר"ש גרס תני חנא בשם רבי נחמיה.
ז תוספתא כלאים פ' א'. עי' בבלי נדרי' נ"א.
ח גי' הר"ש פרמות'.
ט תוספתא שם.
י עי' גר"ש.
יא נ"ק פ' ה'.
יב גי' ר"ש רבי יונה.
יג בראשית רבה פ' ה'.
יד גר"ש אף הן כתיב.
טו בב"ר גרס אף הרנים כתיב בהן למיניהן.
טז ב"ר פ' ה'.
יז שם הכרי נאכל והאילן אינו נאכל.
יח שם יהא לייסין דתיח דהלין פי' מהר"י יהדים שהכניקי זוקת.
יט עי' שם.
כ בבלי שבת כ"ב, וע"ב.

אמר רב חמשה ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח כולם מותרין ליזרע בערוגה. ואמר הדא דרב פליגא על ר' יוחנן הדא אמרה על כל פירקא איתאמרא. רבא בשם רב כולהון זוגות זוגות. מחלפא שיטתיה דרב תמן הוא אמר כולן מין אחד. והכא הוא אמר הכין. לא דרב אמר כולן מין אחד לא אמר אלא מיני ירקות הן וכולן מותרין ליזרע בערוגה: ר' יוסי בשם רבי חייא בר ווא אשכחון כתיב על פינקסיה דר' הלל בי ר' אלס ריונה בשם ר' חייא בר ווא אשכחון כתיב על כותלא דר' הלל בי ר' אלס. ספילה פתשונה גילבונה מילותה כרפוונה פתילתה. כיני מתניתא הלבן והשעועית. א"ר יונה למה נקרא שמה שעועית שהיא משעשעת את הלב ומהלכת את בני מיעים: הלכה ב. א"ר יוחן בר מנשה דברי חכמים אדם נוטל מעה אחת מפיטמה של קישות ונוטעה והיא נעשית אבטיח. אדם נוטל מעה אחת מפיטמה של אבטיח ונוטעה והיא נעשית מלפפון. ר' יודה אומר עיקרו כלאים. אדם נוטל מעה אחת מפיטמה של אבטיח ומעה אחת מפיטמא של תפוח ונותנן בתוך גומא אחת והן נתאחין ונעשין כלאים. לפום כן צווחין ליה בלישנא יונא מילפפון: הקישות והאבטיח מה אמר בה רבי יודה. נישמעינ' מן הדא הקישואין והאבטיחין והמלפפונות אינו כלאי' זה בזה ר' יהודא אומ' כלאים. נאמר הקישואין והמלפפון אינן כלאים זה בזה. האבטיח והמלפפון אינן כלאים זה בזה. ר' יודה אומר כלאים. הקישות והאבטיח צריכה: חזרת וחזרת גלים ר' חנניה אמר הסריגרון. שמעון בריה דר' אבי אמר אנטוכין. ר' יוסי בי ר' בון אמר יסיה לי עולשין טרוקסימון. עולשי השדה עולתין. כריתין. כרתי שדה. קפלוטין. דלעת מצרית מתני' דר' אלא כר' נחמיה בשם ר' נחמיה דלעת ארמית היא דלעת מצרית כלאים עם היוונית עם הרמוצה: הרמוצה אמר ר' חיננא כמין דלעת מרה היא וחן מסתקין אותה ברמץ: והחרוב א"ר יונה כמין פול מצרי פרסי הוא וקצצי' רמיין לרחובה: הלכה ג. הלפת והנפוס הכרוב והתרובתור. כרוב דקיק תרדין והלעונין המעויין. הוסיף רבי עקיבה השום והשומניות הומניות. הבצל והבצלצל פללגלה. התורמוס והפלוסלוס פרמעת ואין כלאים זה בזה. הלכה ד. פרישין א"ר יונה אספרלגין ולמה נקר' שמן פרישין שאין לך מין אילן פריש לקדירה אלא מין זה בלבד: שלמן בר לוי אחוי חבדי בר לוי בשם ר' יהושע בן לוי כולהון זוגות זוגות. רב אמר כולהון מין אחד. מתני' פליגא על רב דתני אף חכבים. התיב ר' יוסי בי ר' בון והתני אף הרוגיני' כשוקי של ציפורין הוו מרכיבין קרוסטמלין על גבי אגס. ראם תלמיד אחד אמר להן אסורים אתם הלכו וקצצום ובאו ושאלו ביבנה אמר להן מי שפגע בכם מתלמידי בית שמאי היו לא אמר אלא קרוסטמיל על גבי אגס הא אגס על גבי חיזרד לא. בתחום אריח הוו מרכיבין תפוח על גבי חיזרד ובא תלמיד אחד אמר להן אסורין אתם הלכו וקצצום ובאו ושאלו ביבנה אמר להן יפה אמר התלמיד לא אמר לא התפוח על גבי חיזרד. הא חיזרד על גבי אגס לא. מה דהוה עובדא הוה עובדא: תני גוי שהרכיב אגוז על גבי פרסק אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן נוטל ממנו ייחור והולך ונוטע במקום אחר. מה נפק מינהון קדריה פרסקיה: הרכיב תריד על גבי ורכן אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן נוטל הימינו זרע והולך וזורע במקום אחר. מה נפק מינהון כירבי לבנן. ורגון ולפת מה נפק מינהון פטר פיטורה סולינן. לוזן ובוטמין מה נפק מבינידהון פיסטקין. ותיון ורימון מה נפק מבינייהון שיופין: הלכה ה. א"ר יונתן יש מהן שהילכו אח' הפרי ויש מהן שהילכו אחר העלין. הלפת והצנון הילכו בהן אחר הפרי. הלפת והנפוס הילכו בהן אחר העלין: התיבון הרי צנון ונפוס הרי פרי דומה והעלין דומין ותימר כלאים. א"ר יונה כוה הילכו בהן אחר טעם הפרי: הלכה ו: הא כלב עם כלב כופרין אינן כלאי'. ולא כר' מאיר דר' מאיר אומר כלאים אע"ג דרבי מאיר אמר כלב מין בהמה מודה בכלב כופרי שהוא מין חיה. הא כלב עם כלב כופרי על דעתיה דר' מאיר כלאים. שף לא תניתה. א"ר יוחנן איתיתה מן דבר דליה תרנגל עם הפוסיוני תרנגל עם הטווס אע"פ שדומין זה לזה כלאים זה בזה. ר"ש בן לקיש אמר משנה שלימה שנה לנו ר' וכן חיה ועוף כיוצא בהן. א"ר יוחנן צרכה להדא דר' יוחנן תנינן חכא חיה ופרשתנה תמן. תנינן בהמה הכא ופרשתנה תמן. עוף תניתה תמן אתא ופרשתה הכא. אמ' ר' יוסי ויאות. בא להודיעך שחשף אסור בכלאים: ר' ירמיה אמר כתנא שאל לר"ש לקיש המרביע בחיות הים מהו. א"ל עוד הן כתיב בהן למיניהן. ר' אחא לא אמר כן אלא הוה א"ר אחא בשם ר"ש לקיש כל שכתוב בו למינהו כלאים נוהג בו. התיב ר' כהנא הרי חיות הים הרי כתיב בהן למיניהן מעתה כלאים נוהג בהן. א"ר יוסי בי ר' בון הכא פרס כהנא מטרחות על ר"ש לקיש וצדייה. אמר ר' יונה יכ"ל אנא פתר לה משום מנהג. מייתי חוט וקטר באודניה דלכיפא ובאודניה דירוקא ואינון שיישן דין עם דין ומרעין: הלכה ז: מחלפה שיטתיה דרבי יודה. תמן הוא אמר נוטל הוא אדם מעה אחת מפיטמו של אבטיח [illegible] של [illegible] ונותנן לתוך גומא אחת והן מתאחין ונעשין כלאים. וכא הוא אמר הכין. תמן על ידי שהוא נותן זה כנגד זה הן מתאחין ונעשין כלאים. ברם הכא ירק כאילן הוא: תני מניין שאין מרכיבין עץ סרק על גבי עץ מאכל ולא עץ מאכל על גבי עץ מאכל מין בשאינו מינו מניין ת"ל את חקותי תשמורו. ר' יונה ר' לעזר בשם כרנא חדי לעזר הוא משום חוקים שחקקתי בעולמי. מעתה אסור לאדם הראשון. ר' יוסי בשם רבי הלא דברי הכל הוא משום חוקים שחקקתי בעולמי. מעתה אסור להרכיב תאינה שחורה על גבי תאינה לבנה. א"ר אבין ולא מכלאי חבגדים למדת. מה כלאי בגדים שאסרתי לך שני מינין לא זה ממין זה ולא זה ממין זה אף כלאים שאסרתי לך בכ"ם לא זה ממין זה. ולא זה ממין זה: תני בשם ר' לעזר מותר הוא גוי לזרוע וללבוש כלאים אבל לא להרביע בהמתו כלאים ולא להרכיב אילנו כלאים. למה מפני שכתוב בהן למיניהן. והרי דשאין כתוב בהן למיניהן. אין כתיב בציוי אלא בהוצאה. ואם כן למה נתקללה הארץ. ר' יודן בר שלום אמר על ידי שעברה על גזירותיו של הקב"ה. תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע והיא לא עשתה אלא ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו. ר' פינחס א' שמחה בציוויה והוסיפה אילני סרק. על דעתיה דר' יודן בר שלום יפה נתקללה הארץ. על דעתיה דר' פינחס למה נתקללה הארץ. כאינש דאמר ליט ביזא דכן איניק. ואתיא כיי ר' נתן ג' נכנסו לדין וארבעה יצאו מקוללין. ארורה האדמה בעבורך: עד כדון לית כתיב אלא בהמתך לא תרביע כלאים. עוף מנין. אית תניי תני מאת חוקותי תשמורו ואית תני מבהמתך לא תרביע כלאים. הרכיב אילן והרביע עוף מאן דאמר מחוקותי תשמרו חייב שתים. מאן דאמר מבהמתך לא תרביע אינו חייב אלא אחת. בשהרכיע בהמה והרביע עוף מ"ד מחוקותי תשמורו אינו חייב אלא אחת. מאן דאמר מבהמתך לא תרביע כלאים חייב שתים: תני אין מרכיבין זיתים ברכב של תמרה מפני שהוא אילן באילן. ר' יודן בעי ולית הדא פליגא על ר' לוי. אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך. מה זיתים אין בהן הרכבה אף בניך לא יהא בהן פסולת. הא מכלל שיש בהן פסולת. שנייא היא הכא שהוא עתי' למתקה. בהדא ר"ש בר הדה משקי פרסקי' יין מבושל בשביל למתקה: הלכה ח: ר' זכריה חתניה דר' לוי בעי בלא כך אינו אסור משום זרעים תחת הגפן. א"ר יוסי תיפתר במעמיק שורש למטה משלשה טפחים חוץ לששה. כהדא דתני שרשי פיאה הנכנסין לתוך ארבע אמות שבכרם. למטה משלש טפחים הרי אלו מותרין: הלכה ט: חזקיה אמר לא שנו אלא לפת וצנונות הא שאר דברים לא. ר' יוחנן [illegible] לא שנייא היא לפת היא צנונות היא שאר כל הדברים. מה נן קיימין אי משום זרעים באילן למה לי נפן וצנונות אפי' שאר כל הדברים האילו. אי משום שאינו רוצה בהשרשתן למה לי לפת וצנונות אפי' שאר כל הדברים. מן מה דתני רבי חייא כגון אגודה של לפת ואגודה של צנונות. הוי ליה טעמא דלא משום שאינו רוצה בהשרשתן: תני פנה שטמנה בטבל ותרדה שטמנה בגחלים אם היו מקצתן מגולין ניטלין בשבת ואם לאו אין ניטלין בשבת. רבי לעזר בן תדאי אמר בין כך ובין כך תוחב בשפוד או בסכין ונוטלן. אתיא דר' לעזר בן תדאי כר"ש דתני לא יגור אדם את הכסא ואת המיטה ואת הקתידרה מפני שהוא עושה חריץ. ר"ש מתיר: רבא בשם רב הונא ר' חגי בשם ר' זעירא ר' יוסי בשם ר' חילא מורין חכמי' לר"ש ככסא שרגליו משוקעות בטיט שמותר לטלטלו. וכמה דהוא מותר לטלטלו. ודכוותה מותר להחזירו. אמר ר' יוסי אוף אנן תנינן ניטלין בשבת. א"ר יוסי בי רבי בון דר"ש היא. והא תנינן שביעית. אית לך מימר שביעית דר"ש. פתר לה שביעית דר"ש מתנ' בספיחי שביעי' והכא אמר הכין. אע"ג דר"ש מתיר בספיחי שביעית אית ליה משום קדושת שביעית. אוף הכא אינו חושש לא משום שביעית ולא משום קדושת שביעית: זרע שני מינין בבקעה שני מינין בחורבה שני מינין והלקן נדר. ר' יוחנן אמר פטור. ר"ש בן לקיש אמר חייב. מודה ר"ש בן לקיש בזורע ע"ג תים ע"ג פטורה ע"ג סלעים ע"ג טרשים שהוא פטור. מודה ר"ש בן לקיש בזורע עים להתקין נדר שהוא פטור. א"ר בא קרתגנייא מודה ר"ש בן לקיש לענין שבת עד שתצוח: מתני' פליגא על ר' יוחנן הזורע חיטה ושעורה כאחת הרי זה כלאים. פתר לה בנתונים בתוך ששה על ששה. ראו"ר יוחנן אינו חייב עד שיהו עשה על ששה מוקדחין בתוך שדה תבואה או מוקפי' גדר כהד' ר' יודה או אינו כלאי'. א"ר זעירא רבי יודה כדעתיה. דר' יודה אמר כשדה ירק טפח. אמר רבי יוסי מאן דבעי מקשיא על הדא דר' זעירא יליף הדא דר' יודה מן דרבנין. כמה דרבנין אמרין כאיסור בית רובע ללקות ו' על ששה. כן ר' יודה אמר כאיסור ששה על ששה ללקות טפח. והתני ר' יודה מתיר. וקשיא מה טעמ' דר"ש בן לקיש מכיון שהוציא מתוך ידו לזרע חייב. והא תנינן ר' יודה אר אינו כלאים. פתר לה עד שעה שתצוח. והתני ר' יודה מתיר לא אפי' נחה ר' יודה מתיר. א"ר חילא ר"ש בן לקיש כדעתיה. ראו"ר שמעון בן לקיש בשם חזקיה ראש תור מתורבה מותר. מעתה אפי' שני חיטין ושעורה [illegible] ובן חיא ותנינן עד שיהו שני חטין [illegible] או חיטה אחת [illegible] שעורין או חיטה אחת [illegible] לה [illegible] מין [illegible]

פירוש

החיטים והזונין אינן כלאים כו': משעשעת את הלב כו'. פי' משעשעת את הלב ומשכחת הבל פלגון ועינוי הבטן: הלכה ב'. מעה אחת. פי' גרעין קור' מע' והפיטמא מן האי' של כד הפטמא של קשי' לו של אבטיח פעמים שהיא משנה ותולד' מלפפונ' ועיין המפרשים כאן פירושן בר"ש על המשנה: הלכה ו'. מחלפה שיטתיה כו'. פי' דתנן התם ובן חיה ועוף כיוצא בהם ודייקינן מיני' דלא מיש' דמין חיה כלאים אלא בבהמה חיה בלבד דאפי' בעוף איך כלאים בבן מום ומשיבי' וכו' ובל את הסוגיא שנתפרש בבבלי דסוף פ' אור בנה את הפרה וגם כר"ש וגם הר"ש האריך בביאור ואת הסוגיא יעוין שם כי קצר הקלע שבהתרם: הלכה ז'. מעה אחת כו' פירשתי לעיל: ומ"ב למה נתקללה כו'. הסוגיא הא בב"ר הם פשוט מדכתיב תדשא הארץ וגו' דלא כתב ליה לפיכתב אלא עץ פרי. או עץ עוש' פרי ומדכתיב עץ פרי עושה פרי דמשמע מינה שהקב"ה צוה שיהא טעם העץ כטעם הפרי כו' ע"ש והוא דלא נתקלל בפותו יום היום כדי שלא יבו' פזה כיוק לאדם שלא חטא מדיין אבל לאחר שחטא ונגזר הוא ראוי להגין על עון הארץ נתקללה גם היא על עונה: והוסיפה כו'. פי' דספרם קרא דמ"ל הקב"ה עץ פרי וגו' כלומר דעץ הגרלי לצמוח פרי דסיט עץ השדה הוא יעשה פרי אבל לא אילן סרק והיא הוסיפה ונתנה פירות אפילו באילן סרק: ליש ניתא כו'. פי' דדרך העולם לוטף על פרשת פרורים השדי' שהניקו לזה ולכן גם הארץ נתקללה עבור האדם בשקלקל ולא משום שהיא בעצמה קלקלה וחטאה: מה זיתים אין כו'. פי' שאין מרכיבין אחר הילכות זה כנה פתאמדים השני מינין ויולא מהן פרי משונה מה שאין כן בני זית שאפילו מרכיבין אותו עם כל הפירות שבעולם אינו מתאחד עם אחר המין אלא מוליא זיתי' כדרכו וכן תבניך לא יהא גהם פסולת מזהרת ולפיכך באשתך כגפ' פוריה בירכתי ביתך כלומר שהיא לכנעה: ופרי' הא מכלל כו'. פי' מדקאמר דדרך להרכיב זיתים ברכב של תמרה מ"כ הודאי מקלקין הרכבם ומשתנין פירותיה על כן ובסוי שאני הכא שאין ההרכבה אלא למתק הזיתים על ידי הרכבת התמרה ואין זה נקרא שינוי בגרב אלא תיקון:

פירוש

הלכה ט': מפר נ' עשרון כו'. פי' למי שבן שלה תרומה מעשר אלכן אם היה הכל טבל ובן כמזמנן נק' טבל וכ' מעשר שלריך ליטול מתחלה הג' של מעשר ואח"כ נוקמין ממנו תרומת מעשר כשלנו היה הכל טבל דהיינו ק"ן שהתרומה מעשר הנמ' ממנו הוא ב' חסר עשור מתה חה [illegible] נוטל תשעים כו': סליק פרקא ומסכת דמאי בס"ד ולמע"י:

דימוס אבל בתוך כדי דיבור לא: מן מה דא"ר לעזר רבי
מאיר היא. הדא אמרה אפי' בתוך כדי דיבור אינו חוזר בו. דר'
מתניתי' מעשרותיהן מעשרות כלכלה ותבירתה קרא שם מפני
שקבע שני שמות כאחת. הא זה אחר זה אין את תופש אלא
ראשון ראשון בלבד. אמר רבי אבונא מודין חכמים לרבי מאיר
באומר תרומה זו תחת שני חייב. בהמה זו תחת זבחים שני
חייב מפני שקבע ב' שמות כאחת הא זה אחר זה אין את תופש
אלא ראשון ראשון בלבד. לא כן א"ר שמואל בר רב יצחק בשם
רב הונא אמר זו תמורת עולה חוזר בו אפי' בתוך כדי דיבור.
כאן במתכוין לפתות. כאן במתכוין להוסיף. אמר הרי זו תרומה
אפי' בתוך כדי דיבור אינו חוזר בו. אדם נשאל על הקדישו ואין
אדם נשאל על תרומתו: הלכה ז. כיצד הוא עושה נוטל
עשרים תאנים מאי זו מקן שירצה. וכל עשר דיסב אית ברהן
תרומת מעשר. עד כדון כשוות. היה בזו מאה ובזו מאתים אם
לשם מאה הוא נוטל אחת עשרה. אם לשם מאתים הוא נוטל
ששים מאנים. בזו מאה ובזו אלף אם לשם מאה הוא נוטל
נוטל חמש עשרה. אם לשם אלף הוא נוט' אפי' הוא נוטל את
כולה אינו משלים: מי שיש לו כלכלה [illegible] מבקש לעשר נוטל
שני תישועין ותישוע של תישוע שהן עשר מעשר ותשע מעשר שני.
ויאמר תשע עשרה. א"ר זעירא. דברי חכמי' והודותם. החוצה
להכנים מאה תאנים מתוקנות לתוך ביתו הרי זה נוטל על. כל
תאינה ותאינה. שני תישועין ותישוע של תישוע שהן עשרים ושלש
תאינ' ארבעה אמר תישועו של תישוע: הלכה ח. ר"ש בן לקיש אמר
צריך להתנות ולומר אם טבל עלה בידי הוא מעשר. ואם מעשר עלה
בידי הרי הוא עשוי תרומת מעשר. א"ר יונה צריך לכפול תנייו ולומר
ואם לאו לא עשיתי כלום. רבי יוחנן אמר אינו צריך לכפול תנייו.
דין כדעתיה ודין כדעתיה. ואיתפלגון שני כריים ואחד מתקן. רבי יוחנן
אמר קדשו מתומנין ור"ש בן לקיש אמר לא קדשו. א"ר מני חולקין
על ר' לעזר בן ערך דתני מעשר טבל שנתערב בחולין אם יש לו פרנסה
ממקום אחר מוציאו לפי חשבון. ואם לאו ר' לעזר בן ערך אומ'
יקרא שם לתרומת מעשר שבו ויעלם באחד ומאה. אמר רבי בא
בר ממל תיפתר בדברים שאין להן עלייה. רבי הלל בן פזי בעי
ויפצע. אמר רבי יונה מותר לפצע. לא כן תנינן נתפצעו האגוזים
בשעבר. הא בתחילה לא: הלכה ט. אמר רבי יונה כיני מתניתא
כל זמן שהטבל מרובה על המעשר מעשר לא הפסיד כלום. רבי
לינטי בשם רבי יונה כל טבל דאנן קיימינן הכא טבל לראשון
ולשני. רבי אבהו אמר איתפלגון רבי ורבי דוסתי בי רבי ינאי. חד
אמר עושה אותו שני למקום אחר. וחרנא אמר עושה כולו שני
למקום אחר ומפריש עליו ראשון למקום אחר: [א]מה נן קיימין מאה
טבל ותשעים מעשר נוטל תשעים ושתים חסר עישור אחד. מאה
טבל ושמונים מעשר נוטל שמונים ושלש חסר שני עשורנים. מיכן
והילך לפי חשבון: הלכה י. ויטול שתים. רבי כהן בשם רבנין
דקיסרין כשהפרי' תציין ממקום אחר. [ב]תני היו לפניו שתי חביות
אחת של מעשר טבל טהור ואחת של מעשר טבל טמא הרי זה
מביא שני לגינין ונוטל מזו כדי תרומת מעשר משתיהן ומזו כדי תרומת
מעשר משתיהן. וחוזר ומגביה את הלגין ואומר. אם זהו טהור הרי
הוא עשיתיו תרומת מעשר. ואם לאו לא עשיתי כלום. וחוזר ועושה
כן בשני וטבל ושותה דברי רבי. רבי לעזר בי רבי שמעון אומר
אינו נוטל אלא בסוף. מה טעמא דרבי אני אומר שמא שתה משקין
טמאין תחילה. ומה טעמא דרבי לעזר בי רבי שמעון אני אומר
שמא שתה משקין טמאין בסוף. הכל מודין כשותה משקין טמאין
שהוא אסור לוכל אפי' ספק תרומה. ספק משקין כל עמא מודיי
שהוא מותר לוכל אפי' תרומה ודאי. אלא כי אנן קיימין כהדא
מתניתא. מה טעמא דרבי אלעזר בר שמעון מאחר שעל ידי זה ועל
ידי זה נתברדה הטומאה מעין טבילה. מה טעמא דרבי שלא יבוא
לידי רביעית. למה טעמא דרבי לעזר בי רבי שמעון כשותה פחות
מרביעי'. וליה ליה לרבי לעזר בי רבי שמעון שלא יבוא לידי
רביעית. אמר רבי יוסי ברי בון אין לך אלא כהדין פיתרא קדמיא.
דרבי חשש שמא שתה משקין טמאין בתחילה. ורבי לעזר בי רבי
שמעון חשש שמא שתה משקין טמאין בסוף:

הדרן עלך המזמין את חבירו וסליקא לה מסכת דמאי

מסכת כלאים.

פרק ראשון

החטים והזונין אינן כלאים זה בזה. השעורים ושיבולי שועל הכוסמין
והשיפון הפול והספיר והפורקן והטופח ופול הלבן והשעועית אינן
כלאים זה בזה: ב. הקישות והמלפפון אינן כלאים זה בזה. ר' יהודה
אומר כלאים. חזרת וחזרת גלין. עולשין ועולשי שדה. כרישים וכרישי
שדה. כוסבר וכוסבר שדה. חרדל וחרדל מצרי. ודלעת מצרית
והרומצא. ופול המצרי והחרוב אינן כלאים זה בזה: ג. חלפת והנפוס
הכרוב והתרובתור התרדים והלעונים אינו כלאים זה בזה. הוסיף
רבי עקיבה השום והשומנים והבצל והבצלצל והתורמוס והפלוסלוס
אינן כלאים זה בזה: ד. ובאילן האגסין והקרוסטמלין והפרישים
והעוזרדים אינן כלאים זה בזה. התפוח והחוזרר הפרסקין והשקדין
השיזפין והרימין אף על פי שדומין זה לזה כלאי' זה בזה: ה. הצנון
והנפוס והחרדל והלפסן ודלעת יונית עם המצרית והרמוצא אע"פ
שדומין זה לזה כלאי' זה בזה: ו. הזאב והכלב כלב הכופרי והשועל
והעזים והצבאים היעלים והרחלים הסוס והפרד הפרד והחמור החמור
והערוד אע"פ שדומין זה לזה כלאים זה בזה: ז. אין מביאין אילן
באילן ירק בירק ולא אילן בירק ולא ירק באילן. רבי יהודה מתיר
ירק באילן: ח. אין נוטעין ירק בתוך סדן של שיקמא אין מרכיבין
פיגם ע"ג קידה לבנה מפני שהו' ירק באילן. אין נוטעין ייחור של
תאינה לתוך החצוב שיהוא מקורו. אין תוחבין זמור של גפן לתוך
האבטיח שתהא זורקת מימיה לתוכו מפני שהוא אילן בירק. אין
נותנין זרע דלעת לתוך החלמות שתהא משמרתו מפני שהוא ירק
בירק: ט. הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצת העלין
מגולין אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום
מעשרו' וניטלין בשבת. הזורע חיטה ושעורה כאחת הרי זה כלאים.
רבי יודה אומר אינו כלאים עד שיהו שתי חטים ושעורה או חיטה
ושתי שעורים או חטה ושעורה וכוסמת:

כתיב שדך לא תזרע כלאים. הייתי אומר אפילו שני מיני חטים
ואפי' שני מיני שעורים. בהמתך לא תרביע כלאים. הייתי אומר
אפי' שור שחור על גבי שור לבן או שור לבן על גבי שחור. ובגד
כלאים שעטנז לא יעלה עליך. הייתי אומר שני מיני צמר ואפילו שני
מיני פשתים. פירש בבגדים לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו.
מה כלאי בגדי' שאסרתי לך שני מינין לא זה ממין זה ולא זה ממין
זה. אף כלאי' שאסרתי לך בכל מקום לא זה ממין זה ולא זה ממין
זה: החטים והזונין אינן כלאים זה בזה הא עם השעורים כלאים
והחטים והזונין אינן כלאים זה בזה דבר שאינו אוכל הזונין מטעי
ומתני כלאים. א"ר בא בר זבדא שכן מקומו' מקיימין אותן ליונים.
א"ר בא בר זבדא כרבי ליעזר דתנינו תמן [ג]המקיי' קוצים בכרם רבי
ליעזר אומר קידש. וחכמים אומרים לא קידש. א"ר אבהו טעמא דר'
ליעזר [ד]שכן מקומות מקיימין אותן לגמלים בערביא. מה דרבנין
סברין מימר אין מקומות מקיימין אותן לגמלים בערביא ויבדקו.
רבנין אמרין מקום שמקיימין אותן אסורין. ומקום שאין מקיימין אותן
מותרין. מה טעמא דרבי ליעזר מכיון שמקיימין אותן במקום אחד
נאסור מינן בכל מקום שהוא. ולא רבי בא בר זבדא כרבי ליעזר.
תמן אין דרך בני אדם להביא [ה]קינים ממקום למקום. ברם הכא
דרך בני אדם להביא זונין ממקום למקום: מעתה יהו כלאים עם
החטים. א"ר יונה מין חטין הן אלא שהפירות מונין. כהדא דתני ולא
תונה הארץ מיכן שהפירות מונין: רבי יעקב בר זבדי בעא קומי רבי
ירמיה מתניתין דרבי ישמעאל בי ר' יוסי. [ו]דתני ר' ישמעאל בי רבי יוסי
אומר משום אביו תורמין מן היין על החומץ אבל לא מן החומץ על
היין. עבר ותרם תרומתו תרומה. רבי אומר היין והחומץ שני מינין
הן אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה: והוה מסתכל ביה. א"ל
מה את מסתכל בי. הבא לך תנעה בבאן. תמן למעשרות וכאן
לכלאים. א"ר יונה הא כן הוה צריך מסתכל ביה כד הוון
רבנין קדמאי בעין מקימא הדא מילתא הוון מקיימין לה
תמן למעשרות וכאן לכלאים. רבי יוסה בשם רבי יוחנן כולהן זונות
וזנות. מה על כל פירקא אהאמרה או על הדא הולכתא. מן מה

מראה מקום והגהות

[א] עי' בתוספתא.
[ב] עיי' בתוספת'.
[ג] כלאים פ"ה משנה ח'.
[ד] בבלי שבת קמ"ד.
[ה] ראש גרס קוצים וכ"ה גירסת הר"ש.
[ו] תוספתא תרומות פ' ד'.

א״ר הילא פועל זכה לב״ה משל חנוני וחנוני זוכה לעצמו. מה נפק מבינייהון היה החנוני חרש על דעתיה דר׳ זעירא לא חשש שאין שליחות לחרש. על דעתיה דרבי הילא חושש: תני לא יאמר אדם לחבירו הילך מאתים דינר ושקול על ידי לאותר אא אומ׳ הוא לו פרשני מן האותר. וכן לא יאמ׳ אדם לחבירו הילך מאתים זוז ושקול על ידי לאומנות אא אומר הוא לו פרשני מן האומנות:

פרק שביעי

אהמזמין את חבירו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על המעשרות. אומר מערב שבת מה שאני עתיד להפריש למחר הרי הוא מעשר ושאר מעשר סמוך לו. זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו ומעשר שני בצפונו ובדרומו ומחולל על המעות: ב׳ מזגו לו את הכוס אומר מה שאני עתיד לשייר בשולי הכוס הרי הוא מעשר ושאר מעשר סמוך לו. זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו ומעשר שני בפיו ומחולל על המעות: ג׳ פועל שאינו מאמין לבעל הבית נוטל גרוגרת אחת ואומר זו ותשע הבאות אחריה עשויות מעשר על תשעים שאני אוכל וזו עשויה תרומת מעשר עליהן. מעשר שני באחרונות ומחולל על המעות: ד׳ וחוסך גרוגרת אחת. רבן שמעון בן גמליאל אומ׳ לא יחסוך מפני שהוא ממעט את מלאכתו של בעל הבית. ור׳ יוסי אומר לא יחסוך מפני שהוא תנאי בית דין: ה׳ הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה. עשרה מעשר ותשעה מעשר שני ומיחל ושותה: ו׳ היו לו תאנים של טבל בתוך ביתו והוא בבית המדרש או בשדה אומר שני תאנים שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה ועשרה מעשר ותשעה מעשר שני: ז׳ היו דמאי אומר מה שאני עתיד להפריש למחר הרי הוא מעשר ושאר מעשר סמוך לו. זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו ומעשר שני בצפונו [redacted] ומחולל על המעות: ח׳ היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשרות של זו בזו ושל זו בזו. הראשונה מעושרת. מעשרותיהם מעשרות כלכלה בחבירתה קרא לה שם: ט׳ מאה טבל מאה חולין נוטל מאה ואחד. מאה טבל מאה מעשר נוטל מאה ואחת. מאה חולין מתוקנין מאה מעשר נוטל מאה ועשר: י׳ מאה טבל ותשעים מעשר תשעים טבל ושמונים מעשר לא הפסיד כלום. זה הכלל כל זמן שהטבל מרובה לא הפסיד כלום: יא׳ מי שהיו לו עשרה שורות של עשר כדי יין ואמר שורה החיצונה אחת מעשר ואינו ידוע אי זו הוא נוטל שתי חביות לוכסן. חצי שורה החיצונה אחת מעשר ואין ידוע אי זו הוא נוטל ארבע חביות מארבע זויות. שורה אחת מעשר ואין ידוע אי זו הוא נוטל שורה אחת לוכסן. חצי שורה אחת מעשר ואין ידוע אי זו הוא נוטל שתי שורות לוכסן. חבית אחת מעשר ואין ידוע אי זו הוא נוטל מכל חבית וחבית:

הלכה א אמר ר׳ יוחנן מתניתא בדמאי הא בודאי לא °מתני׳ אמר אפי׳ בודאי זו תנינן תמן ׳היו לו תאנים של טבל בתוך ביתו והוא בבי׳ המדרש או בשדה. אין תימר בדמאי אנן קיימין לית יכיל דתנינן הוו דמאי מה א״ר יוחנן בדמאי לא בודאי אא אמר אא מתניתא בדמאי. מה בין דמאי ומה בין ודאי. דמאי אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ודאי אין אדם מתנה אלא על דבר שהוא ברשותו: רבי ינאי הוה ליה תנאי ודאי שאל לר׳ חייא רבה מהו מתקנה בשובתא. א״ל למען תלמד ליראה את ה׳ אלהיך כל הימים ואפי׳ בשבת. מהו דחמת מיקל בלשי תלוי בי. אמ׳ ליה עתיד את להצהב שורה על ישראל. ר׳ הושעיא הוה לו תנאי ודאי. חדא ׳איתא בשלה ירק אנשית מתקנתה. אתת לגבי ר׳ הושעיה ושלח לזבדי בן לוי דיתקן ׳לילא. ר׳ בא בר ממל כעי ולא. הוה זבדי בר לוי צריך מיזכיא לרבי הושעיא בידקא. ר׳ זעירא בעי מה גן קיימין. אי כשיש לו תנאי עליו ועל אחרים אינו צריך לזכותו בידק. ואם כשאין לו תנאי לא עליו ולא על אחרים צריך לזכותו בידק. ר׳ יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו איתחכמת ולא זכי זבדי בן לוי לרבי הושעיא בידקא: א״ר ינאי צריך שיהא זכור תנייו. שמעון בר ווא בשם רבי יוחנן וצריך להחליט בשפתיו. ר׳ ירמיה בעא קומי ר׳ זעירא ולא נמצ׳ כמתקן בשבת. א״ל אדחי תנאי. ר׳ ירמיה בעא קומי ר׳ זעירא ואינו אסור מפני אובדן אוכלים. א״ל מפררי כל שהוא ואכל. ר׳ ירמיה בעא קומי ר׳ זעירא ואינו אסור משום גזל. א״ל רוצה הוא שהוא לו נחת רוח: מילדתן דרבנין פליגין דא״ר שמואל בר רבי יצחק ר׳ ורבי יוסי בי ר׳ יהודה נתארחו אצל בעל הבית אחד. אזל לישנא בישא א״ל הב דעתך דאינון מתשרונך יתיב ליה מעיני לון והון עברין נפשין מודקין אילין לאילין ומתקנין. ואינו רוצה ורוח נחת רוח. רוצה הוא אלא דלא בעי דחשדוניה: תני ר׳ יהודה אומר. מה טעמא דר׳ יהודה ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו. מודה ר׳ יהודה שהוא הולך ולוקח ממקום שלוקח זה ומעשרן. ויש אדם מפריש על דבר שאינו שלו. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן עשו אותו כמוכר פירות טבולין לחבירו. כהדא דתני המוכר פירו׳ טבולי׳ לחבירו הרי זה רץ אחריו ומתקנו. לא מצאו אם ידוע שהפירו׳ קיימין מעשר עליהן ואם לאו אינו צריך לעשר עליהן. ספק קיימין ספק אין קיימין מעשר עליהן וקורא שם למעשרותיהם: הלכה ב׳ כיני מתניתא לעניין מזיגת הכוס. מה גן קיימין אם כאומר מכבר משקה מעורב הוא. ואם באומר לכשישתה למפרע טבל שתה. אלא כי גן קיימין באומר מכבר לכשאשתה. ולא נמצא מטלטל תרומה טמאה בשבת. א״ר לעזר משייר כל שהוא חולין כהדא דתנינן תמן °מטלטלין תרומה טהורה עם החולין ולא דמיין. תמן טמאה לצורך טהורה. ברם הכא חולין לצורך טמאה: אמרי ר׳ יוסי בי ר׳ בון עם יציאתו מן הכוס קידש: תמן תנינן הלוקח יין מבין הכותים. תני ר׳ יוסי ור״ש אוסרין שמא תיבקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע. והדא מתניתא לא כר׳ יוסי ור׳ שמעון היא. אמר ר׳ יעקב בר אידי והכל מודין על הכוס שהוא על אתר: הלכה ג׳ רבי לעזר בשם רבי הושעיה עשו אותו שאינו מאמין לבעל הבית פשוטא הדא מילתא נשרפו הפירות התרומה כטיבולה נשרפה התרומ׳ לכשיאכלו הפירות קדשה התרומה למפרע: הלכה ד׳ מהו חשר מן מיכלה הוא מפיק תרומת מעשר. תני לא יחרוש אדם בפרתו בלילה וישכירנה ביום לא יעשה בתוך שלו בלילה וישכיר עצמו ביום. לא ירעיב עצמו ולא יסגף עצמו מפני שהוא ממעט במלאכתו של בעל הבית: רבי יוחנן אזל לחד אתר אשכח ספרא ׳איינים אמר להו מהו כן. אמרו ליה צ״ים. א״ל אסור לך. ומה אם מלאכתו של בשר ודם את אמר אסור מלאכתו של הקב״ה לא כל שכן: רב חייא בר אשי בשם רב תצי׳ ב״ד שתהא תרומת מעשר משל פועל ומעשר שני משל בעל הבית: הלכה ח׳ תני רבי יוסי ורבי שמעון אוסרין שמא תיבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע. לא כמעמידה חזקין טעמיה דהדין. טעמא דרבי יוסי שמא יסייע. טעמא דר״ש שמא ישכח וישתה את השאר. כהדה דתני מעשר שני שבתפוח זה מחולל על סלע שבכיס זה חילל. רבי יוסי אומר לא חילל: מאי טעמא דרבי יוסי שאם אמר על הסלע הישנה ועל הדינר הישן שחילל מודים חכמים לרבי יוסי שאם אמר על הסלע שאטול מיד בני ועל הדינר שאטול מיד בני שלא חילל. שלא הוו בידו באותה שעה: תמן תנינן המניח פירות לחיות מפריש עליהן מעשר שני. והדא מתני׳ דלא כרבי יוסי וכר״ש. אמר רבי זעירא תמן למפרע נתקלקלו. ברם הכא מאוכן והילך נתקלקלו: תמן תנינן פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמ׳ פרוטה בכיס הזה הקדש תנח על הראשונה מעל בספק ועל השנייה מעל בודאי דברי רבי עקיבה. וחכמים אומרים על כולן מעל בספק ועל האחרונה מעל בודאי. א״ר יוחן אבוי דרבי מתניא הדא דתימר כשהוו עשר. אבל אם היו שתים על הראשונה מעל בספק ועל השנייה מעל בודאי ר״ש בן לקיש בעא קומי רבי יוחנן מה בין האומ׳ בכיס מה בין האומ׳ מן הכיס. ר״ש בן לקיש אמר אפי׳ הוציא את כל הכיס לא ימעל כמה דתימר למפרע טבל שתה ואמר אוף הכא למפרע חולין הוציא אלא כאן תלוי בהפרשה. אמר רבי יונה כאן וכאן תלוי בהפרשה נעשה כאומר אל יצא הכיס הזה ידי פרוטה הקדש. מחלפה שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש תמן הוא אמר מעלין בפרוט׳ לפי חשבון שלשה לנין. והכא הוא אמ׳ הכין. מן דאצרכת ליה חזר ופשטה: א״ר יצחק בר אלעזר אדם עומד מערב שבת ואומר הרי זו תרומה למחר ואין אדם עומד ואומר הרי זו תרומה למחר. אמר רבי יוסי בי רבי בון אין אדם עמד מערב שבת ואומר הרי זו תרומה למחר. מתני׳ פליגא על רבי יוסי בי רבי בון לגין שהוא טבל יום ומילאהו מן החבית מעשר טבל. אם אמר הרי זו תרומת מעשר מחלל. אמר הרי זו תרומה מחלל אם אמר הרי זה עירוב לא אמר כלום. פתר לה לשעבר. והתני רבי חייא אמר את לך מימר לשעבר וחזר. בה מיי כדון מכבר לכשאפרישנה. הגע עצמך שהיתה תרומה טהור׳ מכבר לכשאוכלנה הגע עצמך שהיתה תרומה טמאה מכב׳ לכשאניחנ׳ בזית. תני מטלטלה אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה. אמר רבי זעירא הדא אמרה טבל שיש עליו תנאי מותר לטלטלו בשבת. כיצד הוא עושה נותן עיניו במקצתו ואוכל את השאר: הלכה ו׳ ותני עלה נוטל מן השנייה שתי תאנים ושתי עישרין ועשורו של עישור. שמואל אמר לא מצי תניתה אין יסב הדא לעשר. צריך מיסב חדא למאה. אין יסב חדא למאה צריך מיסב חדא לאלף. אין יסב חדא לאלף צריך מיסב חדא לעשרה אלפין: אמר רבי בר חנינה על הראשונה עובר כעשה ועל השנייה כעשה ולא תעשה. על הראשונה עובר כעשה שקבע שני שמות כאחת ועל השנייה כעשה ולא תעשה שקבע שני שמות כאחת ושהקדיש שני שבראשונה לראשון שבשנייה. א״ר לעזר דר״מ היא דר״מ אמר אין את תופס אלא ראשון ראשון בלבד. ׳תמן תנינן הרי זו תמורת עלה ותמורת שלמי׳ הרי זו תמור׳ עלה דברי ר״מ. א״ר יוסי הויתן סברין מימר מה פליגין רבי מאיר ורבנן לאחר כדי

פירוש

המזמין את חבירו וכו׳: בירושלמי תוא בודאי כו׳ פי׳ בדמאי הוא דאמרינן מיבול לומר מה שאני עתיד להפרי׳ כו׳ אבל בודאי טבל לא: מה בין דמאי כו׳. פי׳ ולמה תנן הכא במתני׳ דדוקא בדמאי הוא דאמרינן הכי אבל לא בודאי והתם גבי תאנים תנן דאפילו בודאי טבל הואי לומר מה שאני עתיד כו׳: ומשני דהתם גבי תאנים הוא דבר שברשותו ולכן אפי׳ אודאי בודאי אבל הכא במתני׳ דהמזמין אינו ברשותו ולכן בדמאי דוקא הוא דשרי לתקן אבל לא בודאי לפי שבודאי אין אדם מתנה כו׳. אבל נתום׳ דסוכה מסמע דדברי׳ כבתבונו כמסקנות ועי״ש בפירוש הר״ש על המשניות קיימי כל הסוגיות האלו קלח בנוסח אחר וע״ש עם קלח פירוש הסוגיות: תנאי ודאי. פי׳ שהתנה על ודאי טבל ולומר מה שאני עתיד כו׳. ולקמ׳ אמר אחת אסותו ירק ונפלתו לתוך שבת ובכמה לעשר הולך כו׳: דיתקן ליה גרסינן צריך מזכיא. פירש וכי מותר להפריש בשבת לתוך אחרים האכיל ולא היתה לו זכיים בפותו ירק אלא היה אוכל קסנו ומסיק רבי זירא דלא התנה רב אושעיא בשבילו ובשביל אחרים לתקן אע״פ שאין להם זכייה בו כבותר דלא ספקו עוד ועיין בר״ש כל ההלכות והסוגיות ופירושם על כל הלכה והלכה לא יכולתי להעלותם על הגליון כי קצר המצע מהשתר׳ ויעויין שם כל הצורך וקלח הסוגיא בתוספות דסוכה ע״ש: הלכה ו׳: הראשונה עובר בעשה כו׳. פי׳ דקרי ליה עשה משום שהיה לו להקדי׳ מעשר ראשון למעשר שני ולא הקדים טבל לא מאחר ליכא דהא לא מיתר וכתב הר״ש בפי׳ המשניות דהאי דרבי יוסי בר חנינא לא קאי אמעשרות של זו בזו ושל זו בזו דלא שייכות עשה בשנייה דאין בדברי בכוס דשנייה אינה מתוקנת אלא אמעשרות כלכלה בחברתה קאי שקבע על אחיכן המעשר׳ כאחת ואיכא עשה אתרווייהו והקשה שם הר״ש דלא תעשה אמאי איכא הרי יכול להפריש תחילה מעשר ראשון א׳ מהן ואחר כך מעשר שני א׳ מהן ועיין שם שהאריך בתירוץ לזאת הסוגיא הפלר הסוגיות וביאורם יעויין שם:

מראה מקום והגהות

א ג׳ ר״מ הא מתני׳ א אמר אפי׳ בודאי.

ב לקמן משנה ו.

ג נ״ל איתתא.

ד אולי צ״ל ליה לבו.

ה שבת פ׳ כ״ם משנה א׳.

ו איני׳ כפתב כבלי ם וכסמס והר״ש גרם אמ׳ ולמר רבלגון ינון לסיפרי כס טלב.

ז בבלי תמורה כ״ה:

חלול שנאמר ולא יחללו את קדשי בני ישראל והן מחללין אותן יותר מיכן אמרו תרומתן אינו תרומה ומעשרותן אינן מעשרות והקדישן אינן הקדש עליהן הכתוב או' ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יבואו המקום מביא עליהן שלש פורעניות. ההוד לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו'. מתני' פליגא על ר' יוחנן המקדש בתרומו' ובמעשרו' ובמתנו' ובמי חטאת ובאפר חטא' הרי זו מקודש' אע"פ ישרא'. פתר לה בתרומה שנפלה לו משל אבי אמו כהן: כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שיהו המעשרות שלי המעשרו' שלו. מהו שימכרם לכהן. נישמעינה מן הדא. דא"ר אבהו בשם ר"ש בן לקיש המוכר מעשרו' שדהו לחבירו לא עשה כלום. וולד שפחתו לחבירו לא עשה כלום. עוברי בהמתו לחבירו לא עשה כלו'. א"ר חורבתו לחבירו לא עשה כלום. אלא מוכר לו שדה ומשייר לו מעשרותיה. מוכר לו שפחה ומשייר לו וולדה מוכר לו בהמה ומשייר לו עוברה. מוכר לו חורבה ומשייר לו אוירה: והיאך איפשר לאדם למכור אויר חורבתו לחבירו. תיפתר באומר לו תלוש מן החורבה הזו שהקנה לך אוירה. ובא קרקע לפניו שהוא אומר לו תלוש מן הקרקע הזה שתקנה אחד מעשרה שבו: כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שיהו המעשרו' שלי המעשרות שלו. מה אין לבניו במעשרות. לי ולבני לי ולירושי יש לו במעשרות. ולבניו במעשרות וליורשיו במעשרות: ר' יודן בר שלום בעא קומי דרבי יוסי עד כדון כיורשין שהן מדבר תורה אפי' ביורשין שאינן מדבר תורה: שיהו כל המעשרות שלי כל זמן שהוא לפניו יהו המעשרות שלו כל זמן שהוא לפניו. מכרה לאחר אין במעשרות. חזר ולקחה ממנו. תני רבי חייא אין לו במעשרות. תני רבי הושעיא יש לו במעשרות. אתיין אילין פלוגות' כאילין פלוגתא. דתנינן תמן המגרש את האשה והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה החזירה: תנא רבי חנין קומי ר' לא תרין אמוראין חד אמר לכתובה אבל לא לתנאין וחורנ' אמר בין לכתובה בין לתנאין. מאן דאמר לכתובה אבל לא לתנאין יש לו במעשרות. ומאן דאמר בין לכתובה בין לתנאין אין לו במעשרות. והתני קיבל שדה מכורגת המעשרות שלה. נישאת לישראל חולקין במעשרות. נתארמלה או נתגרשה חזרה לתחילתה. כאן שמכר כאן שקיבל: והתני רבי חייא מכרה. אמר רבי שמואל בר אבדומא תמן יצאת מרשות שניהן. ברם הכא יצאת מרשות מוכר ולא יצאת מרשר לוקח: כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו ע"מ שיהו המעשרות שלו ד' או חמש שנים יכול הוא למחות בידו שלא ליטעה כרם שלא לזורעה אסטים שלא לעשותה שדה קנים. שלי לעולם אינו יכול למחות בידו שלא ליטעה כרם שלא לזורעה איסטי' שלא לעשותה שדה קנים: אתא עובדא קומי ר' אחא בר עולא וחייבה מיתן ליה חד מן עשרתי דקניא: ישראל שמכר שדה לכהן ואמר לו על מנת שיהו המעשרות שלי ארבע וחמש שנים מותר. לעולם אסור שאין כהן עושה כהן: כהן שמכר שדה לישר' ואמר לו על מנת שיהו המעשרו' שלך ארבע או חמש שנים אסור: הכא את אמר מותר. והכא את אמר אסור. כאן זיכהו בדבר שהוא ברשותו. וכאן זיכהו בדבר שאינו ברשותו: הלכה ד'. על דעתיה דר' ישמעאל אילו כהן טמא שהוה שותף עם כהן טהור שמא אין חולקין במעשרות. תמן יכול הוא למוכרן לכהן טהור אחר. ברם הכא יכול הקרתני לעלות ולאוכלו בירושלם:° הלכה ה'. ר' יודה עבד זתים כקרקע ורבנן לא עבדין זתים כקרקע. מעתה אין יסבור ר' כר' ליעזר. דר' ליעזר א' המעשרו' שלהן שעים בן כאו. ותני' כהן ולוי שקבלו שדה מישראל המעשרו' שלהן שעים בן כאו. °פרתו של כהן שהיתה שומה אצל ישראל וילדה בכור הבכור לכהן דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים אין הבכור אלא לשניהן: אמר להן ר' יהודה אי אתם מודין לי במעשרות שדהו שהוא שלו. 'אמר לו מפני שהשדה נופה לכהן והפרה נופה לשניהן. אף הפרה אם היתה נופה לכהן הבכור לכהן. ותני בן השם באחריות שניהן והמוכר באחריות הנותן. כהן שנתן מעות לישראל ליקח לו בהן פירות למחצית שכר. אמר לו הותרו או פתתו שלי והמעשרו שלך מותר. ישראל שנתן מעות לכהן ליקח לו בהן פירות למחצית שכר. אמר לו הותיר או פתתו שלי והמעשרות שלך אם נתן לו שכרו מותר ואם לאו אסור. ישראל שהוה מוכר זתים כששים לוג מבולים. אמר לו תגם לי ואני נותן לך ששים מתוקנין מותר. ששים לוג מבולין ואני ואת חולקים את המעשרות אסור. כדי יהב לה כוליה מותר. כדי יהב ליה פלגא אסור. אמר רבי יוסי כאן במרויח לו. ותני כאן אם הוה מרויח לו אסור משום רבית ומשום בזיון קדשים: הלכה ו'. אמר רבי יוחנן טעמא דבית הלל דרך בני אדם לוכל זיתיהן עטונין אלא על ידי עילה. בית הלל כדעתיה דתנינן לא ימכור לו פרה חורשת בשביעית. ובית הלל מתירין מפני שיכלן לשחטה. ואורחיה° דבר נש מיכוס תורא רידיה על ידי עילה. שאין שהוא מוכר לו שיכלן לעיסתו אע"פ שיודע שאינו עושה אותן בטהרה: הלכה ז'. תני שוין שאין מוכרין גריש של חטין ועבט של ענבים ומעטן של זתים אלא לחבר ולמי שהוא יודע שהוא עושה אותן בטהרה. ועבט של ענבים לא תורה היא. לית הדא פליגא על רבי יוחנן דרבי יוחנן אמר כשם שאמר °קטן תומרין כך אמר מעטן של זתים חומרין. רבי חזקה אמר רבי יונה בשם ר' ירמיה מה פליגין בחיבורין לפי שבבל מקום משך חיבור מעך אינו חיבור. וכא אפי' מעך חיבור הא הכשירן תורה. קם רבי יונה עם רבי ירמיה אמר לו את אמרת הדא מילתא איל אין מני אפי' הכשירן והן חומרין. ותני' שוין שאין מוכרין גריש של חטים ועבט של ענבי' ומעטן של זיתים אלא לחבר ולמי שהוא יודע שהוא עושה אותן בטהרה. ועבט של ענבי' לא תורה הוא. ודכוותה מעטן של זתים תורה הוא מי כרון. תיפתר כרבי מאיר דרבי מאיר אמר המוהל כמשקה: אמר רבי זעירא טעמא דבית שמאי אין דרך חבר להיות מוכר זיתים אלא למעשר: הלכה ח'. מהו צנעי כשירי. אמר רב חסדא כך שנינו שהכשר נקרא צנוע: הלכה ט'. אמר רבי לעזר דרבי מאיר היא דרבי מאיר אמר לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד. הוא פתר לה המעשר מעשר את שלו ודאי וחולקו בכל מקום שהוא דמאי. רבי יונה בעי מוכר ודאי ומתקן דמאי. אין לך אלא כהדא דאמר רבי יוחנן דברי הכל היא המעשר מעשר את שלו ודאי וחילקו בכל מקום שהוא דמאי וחצי חלקו שביד חבירו משלו דמאי: הלכה י'. תני ישראל וגוי שקנו שדה בסוריא הרי היא בטבל ובמעשר מעורבין וזה בזה דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר חלקו של ישראל חייב. חלקו של גוי פטור. רבי יוסא בשם רבי חנינא מה פליגין בשחלקו שדה בקמתה. אבל אם חלקו גריש אף רבן שמעון בן גמליאל מודה לרבי שכל קלח וקלח של שותפות הוא. אמר רבי יונה רבי יוסי בשם ר' יוחנן מה פליגי' בשחלקו שדה בקמתה. אבל אם חלקו עמרים אף רשב"ג מודה לרבי שכל קלח וקלח של שותפות הוא. על דעתיה דרבי יונה מה בין גריש מה בין עמרים. בקוצר כל שהוא ומניח לפניו. אמר רבי הושעיא הדא דתימא עים שקנו שלא לחלוק. אבל אם קנו ע"מ לחלוק אוף רבי מודה לרשב"ג שזה חלק מגיע לו משע' ראשונה. א"ר יוסי מילתהן הדבין פליגין דאמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן השותפין מחלוק' רבי ורשב"ג האחין השותפין לא לחלוק הן: הלכה י"א. ישראל וגוי שקנו ביתו של גוי והיה שם יין נסך ועיז ומעות לא יאמר לו טול את יין נסך ועיז ואני מעות. אמר רבי יוחנן לא סוף דבר יין נסך ועיז ומעות. אלא אפי' היו לו שם שני צלמין אחד עשוי כמין דלופקי ואחד שאינו עשוי כמין דלופקי לא יאמר לו טול אתה את שאינו עשוי כמין דלופקי. ואני נוט' העשוי כמין דלופקי. אמר רבי זעירא ויאות אילו חבר ועם הארץ שירשו את אביהן עם הארץ והיו שם פירות מוכשרין ופירו' שאינן מוכשרין שמא אי' לו טול אתה את המוכשרי' ואני נוטל את שאינן מוכשרין. והא מתניתין פליגא טול אתה עיז ואני מעו' אתה יין נסך ואני פירות. אמר סופא ולית הוא פליגא אם משבאו לרשות הגר אסור והכא מכיון שקנה כמי שנכנס לרשותו. °עקולס הגר חילק עם אחיו והחמיר על עצמו והוליך הנייה לים המלח: תלת' אמורין חד אמר דמי עיז הוליך לים המלח. וחרנה אמר דמי חלקו של עיז הוליך לים המלח. וחרנה אמר עיז עצמה הוליך לים המלח. אלא כשביל לעקור עיז מבית אבא: הלכה י"ב. תמן תנינן נאמנין על הלקט ועל השכחה ועל הפיאה בשעתן. והכא את אמר הכן. תמן שתיקט פטור ברם הכא שתיקטו חייב. ותני כן את שתיקטו פטור נאמן להחמיר. ברם הכא פירושו להקל נאמן: תני גוי שהיה צווח ואומר בואו וטלו לכם ממני פירות הן פירות ערלה הן נטע רבעי אינו נאמן. אם אמר ממני פלוני הבאתים נאמן להחמיר דברי ר' וחכמים אומרי' דברי הנילא מעלין ולא מורידין: ר' יודן בעי היה צווח לפי תומו ר' יודן בעי ממה דהוכא כותי כמי. דאיתפלגון °כותי כגוי דברי ר'. רשב"ג אר כותי °כגוי לכל דבר. א"ר בון בר חייא והוא שהוא רוב מכנסו משלו. ישראל שהוה לו אריס בסוריא ושלח לו פירות ואמר הרי אילו מעושרין. אני אומר מן השוק לקח [redacted] שהוא אותו המין מצוי בשוק. לא סוף דבר כשאין לו מאותו המין לתוך שדהו אלא אפי' יש לו מאותו המין לתוך שדהו מכיון שאותו המין מצוי בשוק מותר: הלכה י"ג. מתני' דרבי יוסי [redacted] הלוקח סתם צריך לעשר מה נן קיימין [redacted] כשאמר לו צא ולקח לי שלותו הוא. צא ולקח לך שלו הן. אלא כי נן קיימין בסתם רבי יודה אומר לא נתכוון המוכר לזכות אלא ללוקח. רבי יוסי אומר לא נתכוון המוכר לזכות אלא לבעל המע' לפיכך אם נתן אתת יתירה רבי יודה אומר של לוקח. ר' יוסי או' של שניהן: מחלפה שיטתיה דרבי יוסי תמן הוא אומר לא נתכוון המוכר לזכות אלא לבעל המע' וכא את אמר הכין. כאן ע"י מעותיו של זה ותני רגליו של זה שניהן חולקין: תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אם החליף את המעה צריך לעשר. א"ר יוסי הדא אמר הנותן מעות לחבירו להחליפן ואנסו חייב באחריותן. שמואל אמר כמחליק בידיו אמר רבי לעזר הוא שנטל חלקו כסוף. אמר רבי יונה צריכה לון וצרכ' לון. חילק בידו ונטל חלקו בתחילה אינו צריך לעשר אלא על שלו. לא חילק בידו ונטל חלקו בסוף אינו מעשר אלא על שלו. תני אומר הוא אדם לפועל הולך דינר זה ואכל בו. הולך דינר זה ושתה בו ואינו חושש על שכרו לא משום שביעית ולא משום מעשרות ולא משום יין נסך. אבל. אם אמר לו צא ולקח לך ככר ואני נותן לך דמים. צא ולקח לך רביעי' של יין ואני נותן לך דמים חוששין על שכרו משום שביעית ומשום מעשרות ומשום יין נסך. א"ר זעירא נעשה התנוני שלוחו של בעל הבית לזכות לפועל.

פירוש

הלכה ד'. על דעתיה כו' ולאחתסוני' פיית' לי' הר"ש במי' המסגריות אשר לו על מכל' וזה"ב ומי' מס'נעל הערוך שהקורחני הוא הכפרי מלשון קריה לפי שדר' בני הכפרי' לקבל שדו' מבני הכרכים: הלכ' ה'. ר"י עביד כו'. גרס' דמתקנה דלא מוקי' מתניתין שקודם לא דמסרינן שהמעשרות לבעלים דהכא שאני דלא קבל קרקע אלא אלמ' ורבנן לא עבדי זיתים כקרקע ולכן אמרינן הכא שחולקין אבל ר"י עבוד זיתים בקרקע ולפיכך אמר המעשרות לבעלי'. וה מתולים בעניין אחר דלעיל איירי שקבלה לזיתים אבל הכא איירי שקבלה לשמן ועיין בר"ש אבל מהך סוגיא לא משתבר לשטיי' אלא כדמשמע מעיקרה: הלכה ט'. אם לסימן כו'. לעיל פירשתיה סליק פירקא:

מראה מקום והגהות

א קידושין פ' ג'.
ב ב"ב י"ח ד'.
ג תוספתא דמאי פ' ו'.
ד כתובות פ' ט'.
ה כתובות ל"ג.
ו תוספתא שם.
ז תוספתא שם.
ח פי' אבל לא לפכרה וכולו האי לא טרח. הר"ש. והגהת ר"מ ווילנא גרס כרם הכא צריך הקרתני.
ט ג"י שם.
י נ"ל אמרו.
יא ע' בבני קידושין-רא"פ.
יב תוספתא דמאי פ' ו'.
יג ברכות י"ח ג'.
יד נ"ל כשראל.

אבון: מחלפה שיטתיה דר' יהושע בן לוי תמן הוא א' הלוקח פירות תלושין מן הגוי מפריש תרום' ותרומת מעשר מדלכה וניתנה לשבט ונטל דמין מן השבט. והכא הוא אמר הכין. א"ר אבא בר זמינא קומי רבי זעירא רבי סימון לא אמר כן אלא מי אתי קם עימיה רבי יהושע בן לוי א"ל לית אילין דאבוך. ואיקפד רבי זעירא: רבי אחא רבי תנחום בר חייא בשם רבי יהושע בן לוי ג' הן שהן מעשרין שלא ברשות. זה שנתערב טבלו בחולין. וזה שהוא לוקח מפסקיה של כותין. א"ר זעירא זאת אומרת שאינו נוטל דמין מן השבט. אם אמר את שהוא נוטל דמין מן השבט הרי ברשות תרם: א"ר יוחנן טעמא דרבי לעזר כשם שעשו פירות ארץ ישרא' דמאי אחר רובן ^ה אין תורמין ומעשרין מזה על זה. כך עשה פירות כותי ודאי אחר רובן אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה: הלכה י. רבי בון בר חייא בשם ר' זעירא עציץ עשו אותו ספק. ודתנינן ^ו עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש בכרם מספק כמה דתימר מן הודאי על דמאי. תרומה ולא תיאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ואמר מן הדמאי על הדמאי כן. רבי בון בר חייא בשם רבי שמואל בר רב יצחק זאת אומרת ספק רימוע כספק תרומת מעשר של דמאי פטור מן הודאי:

פרק ששי

המקבל שדה מישראל מן הנכרי מן הכותי חולק כפניהן. החוכר שדה מישרא' תורם ונותן לו. א"ר יהודה אימתי בזמן שנתן לו מאותה השדי ומאותו המין. אבל אם נתן לו משדה אחרת או ממין אחר מעשר ונותן לו: ב' החוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו. רבי יהודה אומר אף המקבל שדה אבותיו מן הגוי מעשר ונותן לו: ג' כהן ולוי שקיבלו שדה מישרא' כשם שחולקין בחולין כך חולקין בתרומה. רבי אליעזר אומר המעשר שלהן שעל מנת כן באו: ד' ישראל שקיבל מכהן ומלוי המעשרות לבעלים. ר' ישמעאל אומר הקרתני שקיבל שדה מירושלמי מעשר שני של ירושלמי. וחכמים אומרים יכול הוא הקרתני לעלות ולאוכלו בירושלם: ה' המקבל זיתים לשמן כשם שחולקין בחולין כך חולקין בתרומה. רבי יהודה אומר ישראל שקיבל מכהן ומלוי זיתים לשמן או למחצית שכר המעשרות לבעלים: ו' בית שמאי אומרים לא ימכור אדם את זיתיו אלא לחבר. בית הלל אומרים אף למעשרות. וצנועי בית הלל היו נוהגין כדברי בית שמאי: ז' שנים שבצרו כרמיהן לתוך גת אחת אחד מעשר ואחד שאינו מעשר המעשר מעשר את שלו וחלקו בכל מקום שהוא: ח' שנים שקיבלו את השדה באריסות או שירשו או שנשתתפו יכול הוא לומר לו טול אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקו' פל'. אבל לא יאמר לו טול אתה חטים ואני שעורים טול אתה היין ואני אטול את השמן: ט' חבר ועם הארץ שירשו אביהן עם הארץ יכול הוא לומר לו טול אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני. אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני. אבל לא יאמר לו טול אתה חטים ואני שעורים טול אתה הלח ואני אטול את היבש: י' גר וגוי שירשו את אביהן גוי יכול הוא לומר לו טול אתה עבודה זרה ואני אטול בת המעות אתה יין נסך ואני פירות. אם משבאו לרשות הגר אסור: יא' המוכר פירות בסוריא ואמר משל ארץ ישראל הן חייב לעשר. מעושרין הן נאמן. שרפה שאמר הוא הפה שהתיר. משלי הן חייב לעשר. מעושרין הן נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אם ידוע הוא שיש לו שדה בסוריא חייב לעשר: יב' עם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודה ירק קח לי קלוסקין אחד לוקח סתם ^ופטור. אם אמר זו שלי וזו של חבירי ונתערבו חייב לעשר אפילו הן מאה:

סליק פירקא

אמר ר' יוחנן זו דברי רבי שמעון בן גמליאל. אבל דברי חכמי' מישראל חולק מן הגוי תורם. ותני כן ^ז החוכר שדה מן הגוי תורם ונותן לו. אמר רבן שמעון בן גמליא' מה אם ירצה הגוי הזה שלא לתרום פירותיו איני רשאי אלא חולק ומניח לפניו: ר' זעירא ר' יוחנן בשם ר' ינאי ^ח אתם גם אתם לרבות שלוחכם. מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית. אתם עושין שליח ואין הגוי עושה שליח: ר' יסא ספר מימר אין הגוי עושה שליח ביד אחר חבירו הוא בישרא' עושה. אמר ר' זעירא ומינה אותן עושין שליח ולא בישראל. ודכוותה אין הגוי עושה שליח אפילו בישראל. התיב רב הושעיה והא מתניתי' מסייעא לרבי יוחנן. אמ' רבן שמעון בן גמלי' מה אם ירצה הגוי הזה שלא לתרום אינו תורם. אמר ר' בא במאמין על ידיו. ^ט החוכר בפירות. השוכר במעות. המקבל למחצה לשליש ולרביעי עד כאן נכרי כותי. נישמעינה מן הדא הנותן שדהו בקבלה לגוי ולכותי ולמי שאינו נאמן על המעשרות עד שלא באו לעונת המעשרות אינו צריך לעשר על ידיו משבאו לעונת המעשרות צריך לעשר על ידיו. עד כדון במקום שישראל מצויין. במקום שאין ישראל מצויין. נישמעינה מן הדא רבי סימון הוו לו שדות בהר המלך. שאל לר' יוחנן א"ל יובירו ואל תשכירום לגוי. שאל לרבי יהושע בן לוי ושרא ליה. סבר רבי יהושע בן לוי מקום שאין ישראל מצויין כהדא סוריא. והדא סורא נישמעינה מן הדא. ר' חגיי נחת לחמץ אתון שאלון ליה. אילין דבר עשתור בגין דלית ישראל שכיחי ואנן מוגרין לעמים צריכין לעשר אנן על ידיהון. שלח שאל לרבי זעירא. שאל רבי זעירא לרבי אימי. א"ל אינו צריך לעשר על ידיהן. ^י מינה את שמע להשכיר כרבי יוסי. ועוד מן הדא דאמר רבי חנינא בריה דרבי אבהו. אבא הוה ליה עבדא שלח שאל לרבי חייא ולרבי יסא ולרבי אימי והורון ליה להשכיר כרבי יוסי הא לעשר על ידיהן אינן מעשרין על ידיהן: ^יא קיבל ממנה שדה לקצור בחיטים ענבים לבצור ביין זתים למסוק בשמן מעשר ונותן לו. איתא חמי עד שלא זרע תורם משזרע מעשר. א"ר חיננא תיקנו במקבל שלא תבור ארץ ישראל. ברם הכא וזרעה הוא. ^יב קיבל ממנו שדה לקצור ^ע בשתרי ענבים לבצור בסלי ענבים זתים למסוק בסלי זתים מניח כמות שהן. הא מאותה המין שלא מאותה השדה מאותה השדה שלא מאותו המין מעשר ונותן לו: תני רבי חייא מאותה השדה בין מאותו המין בין ממין אחר תורם ונותן לו שדה אחרת בין מאותו המין בין ממין אחר מעשר ונותן לו. מתניתא ^יג כרבן שמעון בן גמליאל. מה דתני ר' חייא כחכמים ופליגא: אתינן מתני' מתניתין במקום פלוני נהגו לעשות שעורין כפליים כחטים. מה דתני ר' חייה במקום שנהגו לעשות שעורים (כפליים) ^יד כחטים: הלכה ב'. הכא את אמר תורם ונותן לו. וכא את אמר מעשר ונותן לו. חבריא בשם רבי יוחנן קנסו חכמים בחוכר מן הגוים ולא קנסו בחוכר מישרא'. רבי לא בשם רבי יוחנן תפשה מידת הדין בחוכר מן הגוי ולא תפשה בחוכר מישראל. מתניתא מסייעה לדין ומתניתא מסייעא לדין. מתניתא מסייעא לחבריה החוכר שדה מן הגוי תורם ונותן לו. רבי מאיר אומר מעשר ונותן לו הא רבנין אמרין קנסו חכמים בחוכר מן הגוי. ולא קנסו חכמים בחוכר מישראל. ויש קנס בישראל. אלא ^טו (הא) הכי רבנין אמרי תפשה מידת הדין בחוכר מישראל. ורבי מאיר אמר אין תפשה מידת הדין בחוכר מישרא': מתני' מסייעא לרבי לא החוכר שדה מן הגוי מעשר ונותן לו. רבי שמעון אומר תורם ונותן לו. הא רבנין אמרי תפשה מידת הדין בחוכר מן הגוי ולא תפשה מידת הדין בחוכר מישרא'. רבי שמעון אומר לא תפשה מידת הדין בחוכר מן הגוי. אית בר נש דיימר הדא מילתי'. אלא הכני קנסו חכמים בחוכר מן הגוי ולא קנסו חכמים בחוכר מישראל. רבי שמעון אומר לא קנסו חכמים בחוכר מן הגוי לפיכך אם חזר הגוי ונתגייר או שמכרן לישראל אחר מותר. מאן דאמר תפשה ניחא. מאן דאמ' קנסו ביתו א"ר יוחנן מן המסיקן שנו מתוך שאת אומ' לו כן אף הוא דוחק עצמו ופודה אותה: הלכה ג'. מתיבין רבנין לרבי אליעזר במה קנו. אמר להן אין אתם מודין לי שאם התנו לו בינידן שהן ^טז חולקין במעשרות. אפילו התנו במה קנו. ^יז סתמו נעשה כאומר תלוש מן הקרקע הזה שתוציא לך מעשרותיו. אמר ליה אופנא לית לון אופנא לית לסתמא נעשה כאומר תלוש מן הקרקע הזה שקח לך אחד מעשרה שבו: תני ^יח כהן מכהן לוי מלוי ישראל מישרא' הולקי' למעשרות. למי נצרכה לרבי אליעזר אע"ג דרבי ליעזר אמר ^יט מתעשר שלהן על מנת כן באו. מודי הוא הכא שהן חולקין במעשרות. ^כ ישראל שקיבל שדה מכהן אמר לו על מנת שיהו המעשרות שלי או שלך או שלי ושלך מותר. כהן שקיבל שדה מישר' אמר לו על מנת שיהו המעשרו' שלי מותר. שלך אסור. שלי ושלך ^כא (אסור.) קיבלה ממנו כדרך המקבלין מותר ואם לאו אסור. כלא כך אין המעשרות שלהן. לא הכני שלי שלך שלי ושלך אם קיבלה ממנו כדרך המקבלין מותר ואם לאו אסור. ^כב ישראל שקיבל שדה מישראל על מנת שיהו המעשרות של זה אסור. שאשלם אני ואתגם לזה מותר. ולא דא היא קדמייתא. אמר רבי אחא אם תירצה בינייהן. א"ר יוסי הא דתימר מותר בשקיבלה כדרך המקבלין. והן דאת אמר אסור בשלא קבלה ממנו כדרך המקבלין. אתיא דרבי יוסי כרבי יוחנן. ודרבי אחא כרבי יוסי בי רבי חנינא. ^כג דרבי יוסי בי ר' חנינא אמ' אדם נותן מעשרות בטובת הנייה. רבי יוחנן אמר אין אדם מביא מעשרותיו כטובת הנאה. מאי טעמא דרבי יוסי בן חנינא ואיש את קדשיו לו יהיו. מה עבד ליה רבי יוחנן יתנם לכל מי שירצה. מתני' פליגא על ר' יוסי בי ר' חנינא קונם כהני' ולוים נהנין לי יטלו בעל כרחו. פתר לה כאומר אי איפשי ליתן מתנ' כל עיקר. תדע לך שהוא כן דתנינן כהנים או לוים אלו נהנין לי יטלו אחרים. ^כד מתניתא פליג' על ר' יוחנן אמר הוא ישרא' לישרא' הילך סלע זה ותן בכור זה לבן בתי כהן. פתר לה כרוצה ליתנו לשנים כהנים ובן בתו אחד מהן והוא אמר הילך סלע זו ותן חלן לבן בתי כהן: בען קומי רבי זעירא כהדא כהן לישראל מה. דרבי יוסי אמר לא איכפון. רבי חזקיה בשם רבי אחא אמר הכין אמר לון על דעתיה ^כה דר' יוסי בן חנינה כהן לישראל למה הוא אסור לא מפני מראית העין אף רבי יוחנן אית ליה ישראל לישראל אסור מפני מראית העין. א"ר יוסי בי ר' בון חילול קדשים יש כאן ותמר מפני מראית העין. ועוד מן הדא דתני ^כו הכהנים והלוים המסייעין בבית הגרנות אין להן לא תרומה ולא מעשר ואם נתן הרי יה

פירוש

עלין נקוב מקדש. פי' עלין הוא כלי שמטיפין בתו כה עפר וזורעי' בו ולפי' אם הוא נקוב וזורעים בתוכה והקנה הוא כדי שורש קטן שיכול השורש לקלוט באר' וא"כ כשמו אותו העלין הזורע יתך כרם או בד' אמות של עגול' הכרם מקדש ועושה אותו כלאי' כאלו כורע בארץ ועיין בפי' הר"ש כרטנור' בפי' המשניות אשר לו: סליק פירקא: המקבל שדה מישר' כו': מ ישראל חולק. פי' חולק ומניח לפניהן ואין צריך לעשר חלק הבעלים אבל בגוי התמירו שצריך המקבל השדה לתת חלקו של גוי מעושר וכרש"י הטע' משום דבישראל הוי לא יאכל ולא ימכור לאחרי' עד שיתקן אבל בגוי ליכא שאם ימכר' הגוי מן הפירו' לישרא' ויאמר שאחה היית אריסו ויתפוש הישראל שבוודאי האריס לא יוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו ויאכל הפירות בטבל ולכן תקנו שהאריס יתקן ויעש' מספק וקו' שיתגלגל גנו. ויש ליתן טעם אחר לשנה. דאמרינן ז"ל בתר טעמו דבל עלמו הא דבישראל אינ' צר' האריס לתקן והטע' הוא משום שבכ"י כדישלא יקנסו האריסי' שלקבל שדות באריסות אבל בגוי יקנסו ויקבעו ולכן תקנו בשדה גוי שיתקן האריס כדי שלא ישכיר' ויקנ' ממנו ותחזר כור' בידו ויימכר לישראל כדפי' מעוטי': החוכר בפירות. כרא' לפרש כאן מה הפרש יש בין שוכר לחוכר ומקבל ומפר' שהשוכר והחוכר שניהם שוין דאין לבעל הקרקע שום חלק בגוף הפירות של הקרקע ואף אם לא יגדיל בין הכל אלא מה שנותן לו נשכרו ותחכירתו אין לבעל השד' להפס' שכירתו ושכרתו כלו' והשוכר והחוכר יצריך ליתן ריקם בלא הולא' וכלא שנה אלא שזה ההפרש בין השוכר והחוכר שהשוכר הוא בעמו ואחדיו הפירו' של אותה שדה רעי' אינו צריך לקבלם בשכירתו והחוכר צריך לקבל מפירו' של אותה שדה אפי' היו רעים ביותר אבל המקב' אינו מקבל כי אם שלים או רביע בשנה וא"כ עדיין לבע' הקרקע חלק בגוף הפירו' והריוח והשכר הכל לפי ערך שיש לו בקרקע אם מחל' מחל' ואם שליש שליש ועיין כל הסוגיא בפי' המקבל בנ"מ ושם הביאו הרי' פוהר"א ז"ל הסוגי' והאריכו שם ועיין גם בגיטוקי יוסף שם: יעגרו ט'. הא מבטון שדה טור בלא חרשה ורישה והאדמה לא תשם מתרנטי' ופרעה לא

מראה מקום והגהות
^א גרסת הר"ש ואין:
^ב כלאים פ' ז'.
^ג בספרי שבכבלי ופטור.
^ד תוספתא דמאי פ' ו' פ"ט.
^ה בבלי קידושין ס"ה:
^ו עי' תוספתא
^ז תוספתא שם ע"ש וצ"ל ממנו.
^ח תוספתא שם.
^ט שם גרים: כשבלק.
^י גרסת ר' אליה ירלכא כר' יהודה ופ' תוספתא שם.
^יא גרסת רא"ם
^יב כרא"ה מיותר.
^יג ר"ש גרים: שהמעשרו' שלהן
^יד ר"ש. כחטין.
^טו תוספתא פ"ז.
^טז צ"ל מעשרות וכן גרסת רא"פ.
^יז תוספתא שם ושם גרס אסור.
^יח בתוספתא שם ליתא.
^יט עי' בתוספתא שם.
^כ קידושין פ"ג ה' עב'.
^כא תוספתא שם פ' ה'.
^כב צ"ל ר' יוסי.
^כג תוספתא שם בבלי בכורות כ"ו:

לזרע ולבהמה קמח לעורות שמן לנר שמא אינו פטור מדמאי· אלא במגבל עסתו במי פירות· לא כן אמ' רבי יוסי בי ר' תנינא דרבי אלעזר בן יהודה איש בירתותא היא חא כרבנין לא· אלא כרבי יוחנן דרבי יוחנן אמ' כאן בעושה בטהרה· וכאן בעושה בטומאה לא כרבי לעזר דרבי לעזר אמ' כאן וכאן בעושה בטהרה· לא במתארח אצלו· לא כן תני הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות· ותניתה ר' ינאי בי ר' ישמעאל ואמר הדא דתימר במתארח אצלו אבל ברבים אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים· וכא ברבים אנן קיימין· ר' אבין רבי שמאי בשם רבי אחא שמע לה מן דבתרה· הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר כאחת· כמה דתימר תמן חוץ מן הראוי ליקדש לשם תרומה והכא חוץ מן הראוי ליקדש לשם חלה: תנינן חלה בין ראשון לשני· רבי יונה בשם רבי זעירא ואת אמר חלה אין בה משום כל האחר· רבי יוסי בשם רבי זעירא אין משנה אמורה על סדר ולא בדמאי אנן קיימין· לא כן א"ר בא בריה דרבי חייא בשם רבי יוחנן מתני' בדמאי הא בודאי לא· והכא בדמאי אנן קיימין· תני ר' חייא אף בודאי עליה ר' יונה בשם ר' זעירא אמ' זאת אומרת חלה אין בה משו' כל האחר· ר' יוסי בשם רבי זעירא אמר אין משנה אמורה על סדר אלא תקדים חלה לראשון· מעתי תהא חלה חייבת במעשרו· ומעשרו לא יהו חייבין בחלה שכל הקודם את חבירו חבירו מתחייב בו· ותני כן העושה עיסה מן הטבל בין שהקדים חלה לתרום' בין שהקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי· חלה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה· תרומה לא תאכל עד שיפריש עליה חלה· ולמה קדמה ראשון מפני שקדמו לנותן· והרי שני קדמו לנותן· א"ר מתניה בדין היה שתקדים חלה לכל· ולמה קדמה ראשון מפני שקדמה לגורן וכתוב בו ראשית· שני אע"פ שקדמו לנותן אין כתיב בו ראשית: הלכה ב תני הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה כאחת· נוטל כדי תרומה ותרומ' מעשר וחלה (כאח') וכמה הן אח' מעשרים· ואמר א' ממאה ממה שיש כאן הרי הן כצד זה חולין טבל ועד אחד מארבעים ושמונה סמוך לו והשאר תרומה על הכל ומהחולין שיש בו וזה שעשיתי חולין טבל עשוי מעשר ושאר מעשר סמוך לו· וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו ומעשר שני בצפונו וכדרומו מחולל על המעות: רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן צריך לברך חמש ברכות· תני רבי חייא כולן ברכה אחת: עד כדון כהן לוי וישראל אין יאמר תרומת מעשר נמצא מפריש על דבר שאינו שלו· מעשר ואחר כך תרומה נמצא מקדים תרומה ואחר כך מעשר· נמצא או פוחת ממעשרותיו או מוסיף על מעשרותיו כהדא דתני הפוחת ממעשרותיו מעשרותיו מתוקני' ופירותיו מקולקלי'· המעדיף על מעשרותיו מעשרותיו מקולקלי' ופירותיו מתוקנין· א"ר יוסי בסמוך על תניי ב"ד הוא· מהו תניי בית דין· עד מקום שהדעת טועה· מהו תניי בית דין· אמר רבי יוחנן כדי שהוא קובע מעש' ראשון בצפונו ומעשר שני לדרומו ותרומ' מעשר בצפון צפונות· מהו תניי בית דין הוא לכשיפרוה מעשר שני שבצדו פדוי· עד כדון ביבש בלח: הוה ליה מא' תאנין חמשין רברבין וחמשין דקיקין· אין נסב מן רברביא צריך מיסב תשע· מן דקיקתא צריך מיסב אחת עשרה· נסב עשרה מן רברביא אית תמן חדא חולין וחש לומר שמא אותה חולין עשה אותה תרומ' מעשר למקום אחר וכתיב תרומת ה' מעשר מן המעשר· ולא חולין מן המעשר· א"ר בון בר כהנא מתנה ואומר מעשר הזה שהפירות הללו חייבות הרי הוא קבוע בתחילה כל שקין ושקין וסולק עד שהוא מגיע בכל עשר מסב אית כהן חדא תרומת מעשר וכל שהוא חולין: עד כדון דבר מרובה היה דבר ממועט הוה ליה עשר תאנין חמש רברבין וחמש דקיקין אין יסב מן רברבתא צריך מיסב חדא פרא ציבחר· מן דקיקתא צריך מסב חדא ועוד ציבחר· נסב חד מן רברבתא אית תמן כל שהוא חולין וחש לומ' שמא אותו החולין עשה תרומת מעשר למקום אחר וכתיב תרומת ה' מעשר מן המעשר ולא חולין מן המעשר· א"ר אבא קרתוגנייא מתנה ואומר המעשר הזה שהפירות הללו חייבות הרי הוא קבוע בתחילת השקין וססים ואומר לכהן עד כאן סימנתי: הרי הוא בצד זה חולין טבל· ויאמר הרי הוא בצד זה מעשר· נמצא מקדים: ויאמר הרי הוא בצד זה תרומה· נמצא או פוחת על התרומה או מוסיף על התרומה· מתוך שהוא אומר הרי הוא בצד זה חולין טבל או פוחת מן התרומה או מוסיף על התרומה אין בכך כלום: הלכה ג עד היכן תלמידוי של רבי חייא בשם רבי יהושע בן לוי עד שלשים יום· היך עבידא לקח ממנו בתחילה· שלשים ובאמצע שלשים ובסוף שלשים· ראשון על גבי שלישי מין אחר הוא ראשון על גבי שלישי שני מינין הן: ר' שמעון אומר בתרומת מעשר ומתיר בחלה· ורבי יהודה אוסר בחלה· ולא אצלו היא נטבלת אלא בשואל שאור טמא לעשות עסתו· אפי' כן לא אצלו היא נטבלת· אל[illegible] כשואל ככר טמא למלאות תנור· ואם כשואל ככר טמא למלאות תנורו מעשר מכל ככר וככר· אלא כרבי יוחנן דר' יוחנן [illegible] כאן בעושה בטהרה כאן בעושה בטומאה· אלא כרבי לעזר דרבי אלעזר אמר כאן וכאן בעושה בטהרה· אמר רבי יונה אבוי דרבי מתניה בעושה בטומאה קיימינן ואצלו היא נטבלת· אף רבי יודה מודה בה· ותני כן רבי יודה ור' שמעון אוסרין בתרומת מעשר ומתירין בחלה· הא רבי יודה אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה· רבי שמעון אומר בתרומת מעשר ומתיר בחלה· מה בינהו· על דעתיה דרבי יודה אינו מפריש לא משל היום על של אמש ולא משל אמש על של יום [ד]מפריש מן התנור על התנור· על דעתיה דרבי שמעון אפילו מן התנור על התנור אינו מפריש: הלכה ד רבי מאיר אומר נחתום עושה טפוס אחד ופלטר משתמש בכמה נחתומין· רבי יודה אומר נחתום עושה כמה טפוסין ופלטר משתמש בנחתום אחד: אי זהו מגבול· דבי רבי ינאי אמרי ט' פלטרין וי' נחתומין תומניא מן דתומני' וחד מן דתריי: רבי יונה בעי היו לפניו שני טפסין הוכיח על עצמו שהן שניים השוו כולן לעשות טופוס אחד מעשר מכל ככר וככר· רבי יונה בעי כמה דתימא תשעה פלטירין ועשרה נחתומין תומניא מן דתומנייא וחד מן דתריי· והכוותה תשעה נחתומין ועשרה פלטירין תומניא מן דתומניא וחד מן דתריי או תשעה מן דתשעה וחד מן כולהן מעשר מכל ככר וככר: הלכה ה רבי יוסי [ה]בשם ר' יונה בשם חזקיה אין בלילה אלא ליין ולשמן בלבד· ר' יוחנן אמר עד כותין דגיבללין· מתניתין פליגא על רבי יוחנן תמרי' וגרוגרו' בולל ונוטל· פתר לה עד כותין: רבי יוסי בשם ר' זעירא בדמאי התירו כרבי יהודה דתנינן ר"י או' אימתי בזמן שמתצה מרובה אבל בזמן שמתצה ממועטת מעשר מכל אחד ואחד: דבי רבי ינאי אמרי בשעת הגורן שנו שהכל היו נותנין ממאה סאה· היו הכל נותנין ממאה ואחד מחמשים מעשר מחמשים· היו הכל נותנים מחמשים ואחד מארבעים מעשר מארבעים· היו הכל נותנין מארבעים ואחד משלשים· מעשר משלשים· היו הכל נותנין מעשרים ואחד מעשרה· מעשר מעשרה· היו הכל נותנין מעשרה ואחד מאחד· מעשר מכל אחד ואחד: הלכה ו רבי ירמיה בעי אפילו השביח לו מקחו· אינון חיטיא דזבניה מיני' אתטלטבין הוין מאינון אינון: תני הלוקח מן החנוני וחזר ולקח ממנו שנייה· אם מכיר הוא את החביות שהיא היא מעשר ממנו עליו· הא אם אינו מכיר את החביות לא בדא· הדא דתימ' באילין אידתיקרימא ברם באילין שפייא אורחא מפנהון אילין לגוא אילין: הלכה ז רבי יונה בעי וכרבי מאיר מעשר מכל קלח וקלח ותנינן תמן א"ר מאיר וכי מפני מה [אמרו] שימו אלא מפני משקה הפה· כמה דתימר תמן דרך אגודה ליתור והוא קשורה בפיו ברם הכא דרך אגודה ליתור והוא נותן מה שבפנים בחוץ ומה שבחוץ בפנים: אמר רבי יונה לא סוף דבר מנותיו אלא אפילו מנות אחרות אם מעשרין הן לדעתו מעשר מזה על זה· ואם לאו אינו מעשר מזה על זה: הלכה ח א"ר יונה כיני מתניתא אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך ובלבד לחבר· מעתה עם הארץ שנתערב טבלו בחולין אין לו תקנה כיצד הוא· עושה הולך אצל חבר והוא לוקח לו טבל ומעשרו לו: הלכה ט מתני' דרבי מאיר דרבי מאיר אמר אין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיעו מיד מעשר· רבי יהודה ורבי שמעון אומר יש קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשר: רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש טעמא דרבי מאיר והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה· הקיש אחוזה לעבדים· מה עבדים אתם קונין מהן והן אין קונין מכם· אף אחוזה אתם קונין מהן והן אינן קונין מכם· א"ר לעזר בי רבי יוסי קומי רבי יסא והא מסייעא לרבי מאיר והארץ לא תימכר לצמיתות כי לי הארץ· לחולטנית· אמר ליה כל נרמא אמרה דהוא מסייעה לרבי שמעון· לא תמכר הא אם נמכרה חלוטה היא: רבי חונא חזבא דציפורין אמר הנהוג רבי תנינא בציפורין כהדא דרבי שמעון· רבי זעירא אמר הנהוג רבי תנינא בציפורין כהדא כרבי שמעון: ר' זעירא אמר קומי ר' אבהו בשם רבי לעזר אף על גב דרבי מאיר אמר אין קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות מודה הוא הכא דיש לו קניין נכסים· א"ר בא אוכלת פירות· והתנינן הלוקח מביא ביכורין מפני תיקון העולם· יביא ביכורים דבר תורה: ר' יונה רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי הלוקח פירות תלושין מן הגוי מפריש תרומה ותרומת מעש' מהלכה ונותן לשבט ונותן דמים מן השבט· והלוקח פירות מחוברין מן הגוי מפריש תרומות ותרומת מעשר מהלכה ונותן לשבט ואינו נוטל דמים מן השבט· מה טעם כי תקחו מאת בני ישראל· מאת בני ישרא' את מוציא ואין את מוציא מיד מכויי כהונה ולויה: ואתיא כיי דמר ר' לעזר כי תקחו מאת בני ישרא'· מאת בני ישרא' את מוציא ואין את מוציא מיד הגוי: א"ר אחא בימי ר' הושעיה ביקשו להמנות על דר המלך לפוטרו מן המעשרות· אמרו יבא רבי הושעיה· לא הספיק לבוא עד שנטרפה השעה: רבי יודה בר פזי בשם ר' הושעיה הלכה כרבי שמעון דלא כן מה נן אמרי ר' מאיר ורבי שמעון אין הלכה כרבי שמעון· לא בגין דתני א"ר שמעון שוחד מעשה שנתערבו פירות טבולין בפירותי ושאלתי את רבי טרפון· ואמר לי צא ולוקחם מן הגוי ועשר עליה· ותני עליה רבי יודה ורבי שמעון אומר יש קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשר· דלא תיסבור מימר הדי כל קבל חורי' אינון· לפום כן צריך לומר הלכה כרבי שמעון· ועוד מן הדא דאמר רבי זעירא אבא אנטולי זבין פירי מן דארמאי אתא לגבי דר' יודה בן לוי שלח למסחם בריה דיתקן ליה ויהב ליה מעשריה· כי אתי קם עימיה רבי יהושע בן לוי א"ל מאן יעביד דא אלא

פירוש

כלום אסרו כו'. פי' דפריך כלום אסרו כו' שמא אינו פטור כלומר דבגבל הכי תנינן לעיל בפ"ק דפלגיון דפטורין מן הדמאי ומ"כ ב"ש דסברי הכא בחלה דחייב' בדמאי א"כ בודאי שחייבי נבל הכי נמי להפרש דמאי ומדנקים מתניתי' חלה ולא נקט כל הכי לתיובת' ב"ש מתניתין לאו ב"ש: ומשני אלא במגבל עסתו כו'. פי' הא דפטרי מתני' בפ"ק היינו בעושה לגבל במי פירות דלא התגרה לקבל טומאה וביון דטר' מולי' המי' ספתפא תקתא כמי תקנה ופריך ולא כן כו' פי' הא דפטר מדמאי כשגבלה במי פירו' ר"א היא ורבנן פליגי עליה ומ"כ ליכא לאוקמי מתני' כיחידאי אלא מ"כ כר' יוחנן כו' פי' מתני' דפ"ק איירי שטרם להביא נבל עסה' נטמאה דמספקא ודאי תיקן: אלא כר"א כו'. פי' דקיב' למים' כמי כר"א וכאן יכאן בעס' בטהר' ומתניתין דפ"ק איירי המתארם אצלו דבהאי גוונא היקילו כדמייתי סברייתא דבתר הכי אבל הך מתניתין דהכא איירי בנחתום שעושה לרבי' ולכן אינו נאמן עד שיקבל כו'. וע"ש מתו' בפ"ק דיומא: וכא. כמו והכא:

הלכה ב: תניי ב"ד כמו תנאי ב"ד: חמש רברבן כו'. פי' חמשה גדולי' וחמשה קטנים: אין יסב כו'. פי' אם יטול א' מן הגדולים צריך ליקח א' פחות מעט ואם יטול מן הקטנים צריך ליטול א' ועוד מעט:

ציאה מקום והגהות
א לעיל כ"ב ד'.
ב לקמן כ"ו ס'.
ג תוספתא תרומות פ' ג'.
ד תוספתא דמאי פ"ה ע"ש.
ה שם ליתא.
ו תוספתא שם פ' ח'.
ז גרסת הר"ש: ראשון ועם שני מין אחד שני עם ג' מין אחד ראשון עם שלישי שני מינין.
ח נ"ל אלא וכן כר"ש:
ט הר"ש גרס נסא בר בריה ר' יוחנן בשם חזקיה.
י מכשירין פ' ו'.
יא שם טימאי.
יב ע' פאה פ"ד.
יג גטין פ' ד'.
יד נ"ל תוטל דמים.
טו ע' לקמן חלה פ' פ'.

לעשר כנותים. ותני כן שואלו ביום טוב ואוכל בשבת. בשבת אוכל ביום טוב. רבי יונה בשם ר' זעירא תיפתר בפירות שנסמכה דעתו עליהן מערב שבת. אבל בפירות שלא נסמכה דעתו עליהן מערב שבת לא כרא: א"ר מנא מיליהון דרבנן מסייען לר' יונה אבא. דתנינן תמן המדיר את חבירו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על המעשרות. רבי ינאי בי ר' ישמעאל בשם ר' יוחנן בשבת של פרוטגמייא התירו מפני איבה. בשבת של פרוטגמייא לא כפירות שנסמכה דעתו עליהן מערב שבת. הוא לא אמר אלא מפני איבה: (שאלו שבת הראשונה ולא בא השנייה) לא יאכל עד שיעשר או עד שישאלנו. ולא כבר שאלו. א"ר יונה תמן כההוא דשאל על נפשיה. כרם הבא כההוא דשאל תוחן עלוי. ורבי יונה בעי מה שישאלט רדך עקלתון. רבי יונה זכן חושי מן דבר חקולא נפק לנביה אמר ליה לא דאנא חשיד לך. אלא כגין דחבנית מינך חטין וחמית אוכלוסא עלך ואמרית דילמא דאנשיתיה מתקנה מתקנן הויין. טען מחוקה עלוי אמר ליה מה אנא חשד לי: הלכה ג: תני תרומת מעשר של דמיי שחזרה למקומה מדמעת שלא למקומה אינה מדמעת. ר"ש או' בין למקומ' בין שלא למקומה אינה מדמעת: ר' בון בר חייא בעא קומי רבי זעירא מאן דאמר מדמעת מדמעת. ושאינה מדמעת אינה מדמעת ניחא. מאן דאמר למקומה מדמעת שלא למקומה אינה מדמעת. מה בין למקומה מה בין שלא למקומה. על רבי תנייה. אמרין כדין הוא מימר משה דאנא אמר טעמא אמר משה דאנא אמר טעמא מאן דאמר מדמעת שהוא מתרת את השיירים לאכילה. מאן דאמר אינה מדמעת שאינה מתרת השיריים לאכילה. הורי רבי לא כהדא דר' תנייה: א"ר זעירא אתא עברא קומי דרבי תנינא והורי כרבי שמעון שזורי. רבי אחא בשם רבי יוחנן אין הלכה כרבי שמעון שזורי. יותר מיכן היה רבי שמעון השזורי אומר המפריש תרומת מעשר ונשרפה הרי זה שואלו ואוכל על פיו. לא כרא. א"ר זעירא אתא עברא קומי דרבי תנינה והורי כרבי שמעון שזורי. א"ר אבין לא דמיא ההיא שאילתא להדא קדמייתא. תמן לא בגין חשיד לך אלא בגין דזבינת מינך איתמל חיטין וחמית אוכלוסין עלך ואמרית דילמא דאנשיתה מתקנה מתקנן הויין כרם הכי בגין דחשדתך ותקינתה ואיתקרין מתקנן הויין: ר' שמואל בריה דר' יוסי בי ר' בון אמ' תני בר קפרא כן אימת הדימוע עליו והוא אינו אמת: הלכה ד: ר' ינאי ברי ישמעאל בשם רבי יוחנן בשבת של פרוטגמייא התירו מפני איבה. א"ר אבין כאן התירו טבלים משום דרכי שלום. ר' תנינה א"ר ירמיה בעי אם מפני דרכי שלום למה לי כלבד שיאמר לו מעושרין הן: שאלו בשבת הראשונה ולא בא השנייה מהו שתיעשה ראשונה: אמר רב חסדא כאן שנינו שאסור לחבר שיאכל בסעודה שאין לה שם: הלכה ה: ר' בא בר הונא בשם רב האוכל פירותיו טבולין למעשר שני חייב מיתה: מה טעם דרבי ליעזר מכיון שהוא יודע שהוא בעון מיתה מפריש. מה טעם דרבנן כלא כך קורא שם ואינן צריך להפריש. תני (הנאמן) ראו אותו מפריש שני. תני לשני נאמן לראשון דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרי' הנאמן לראשון נאמן לשני. הנאמן לשני אינו נאמן לראשון. מה טעם דרבי אליעזר משום שאינו חשוד להקדים או משום שהפריש שני חזקה שהפריש ראשון. דתנינן רבי ליעזר אומר אין אדם צריך לקרות שם למעשר של דמאי הא שני צריך מה אם שני שאין לרבו טובת הנייה צריך להפריש. ראשון שיש לרבו טובת הנייה לא כל שכן: התניא להן מעשר שני מתוך ביתו אמר להן פדוי הוא נאמן. פדה לו ופדה לכם אינו נאמן: מתני' דרבי ליעזר דרבי ליעזר אומר הנאמן על השני נאמן על הראשון. אמר רבי יוסי דברי הכל היא עשו אותו כתוספת הביכורים מה תוספת הביכורים נאכלת בטהרה ופטורה מן הדמאי אף זה נאכלת משר שני ופטור משום ראשון. אתא ר' חנינה בשם ר' אימי ודר' ליעזר היא: הלכה ו: כיני מתניתא לא יתנם בשבת דתנינן תמן בית שמאי אומרי' אין מוליכין חלה ומתנות לכהן בי"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום. וב"ה מתירין: הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. הדא ילפא מן ההיא היא י"ט הוא שבת. וההיא ילפא מן הדא כלימודין אבל כשאין לימודין לא סלק על בר נשא מיכול פיסתיה כביתיה דחבריה: תני לא ירבה אדם בתבירו לארחו בשעה שהוא יודע שאינו רוצה. ולא ירבה לו בתקרובת בשעה שהוא יודע שאינו מקבל. מהו בתקרובה ידע דהוא רחיץ והוא מטרח עלוי. וכירושלם הוה מסיך פילכיה ושמלא לימינא: תני אין מוליכין לבית האבל בכלי זכוכית צבועה מפני שהוא מטעו טעות הגם: תני עיר שיש בה גוים וישראל הגבאים גובין משל ישראל ומשל גוים ומפרנסין עניי ישראל ועניי גוים ומבקרין חולי ישראל וחולי גוים וקוברין מתי ישרא' ומתי גוים. ומנחמין אבילי ישראל ואבילי גוים. ומכניסין כלי גוים וכלי ישראל מפני דרכי שלום: גירדאי שאלון לרבי אימי יום משת' של גוים מהו. סבר מישרי לון מן הכא מפני דרכי שלום. אמר לון רבי בא והתני רבי חייא יום משתה של גוים אסור. א"ר אימי אילולי ר' בא רוה לנו להתיר עבודה זרה שלהן וברוך שריחקנו מהם: הלכה ז: תני אמר רבי יוסי אפילו אמר לו מפלוני אינו נאמן עד שאמר לו קח ואני נותן מעות: מה טעמא דרבי יוסי אני אומר אחר קרוב מצא ולקח ממנו דתנינן תמן התקבל לי גיטי כמקום פלוני אוכלת בתרומות עד שיגיע גט לאותו מקום רבי לעזר אומר מיד: מה טעמא דר' לעזר אני אומר אחר הדלת מצאו. אתא דר"א בר' יוסי כר' לעזר דר' יוסי דיכה מן דר' לעזר. ולא מודה רבי לעזר שאם אמר לו אל תקבלהו לי אלא במקום פלוני שהוא אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום. והכא אפילו אמר לו מפלוני אינו נאמן עד שיאמר לו קח ואני נותן לו מעות. מה טעמא דר' יוסי אני אומר אחר קרוב מצא ולקח ממנו: הלכה ח: הנד אחד נאמן. א"ר יוחנן קל הוקלו באכסניא מפני חיי נפש. תני נכנס לעיר ואינו מכיר אדם או שהיה עומד בגורן ואינו מכיר אדם שם. הרי זה נשאל בין לחבר בין לעם הארץ דברי רשב"ג. רבי אומר אין נשאלין על התרומה אלא לחבר בלבד: אתיא דר' כר' מאיר ודרשב"ג כשיטתיה. דתנינן תמן כל המוסין הראוין לבוא בידי אדם רועין ישרא' נאמנין ורועין כהנים אינן נאמנין. רשב"ג אומר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו. רבי מאיר אומר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. א"ר יונה מה פליגין ליקח אבל לחלק אוף רשב"ג מודה. מה בין לחלק מה בין ליקח. קל יוצא לחילוק: הלכה ט: תני הנכנס לעיר ומצא סיעות של בני אדם אמר מי כאן נאמן מי כאן מעשר. אמר לו אחד אני נאמן. אם אמרו לו שהוא נאמן הרי זה נאמן. אמרו לו שאינו נאמן בפניו אינו נאמן. שלא בפניו נאמן: א"ר יונה כבן עיר בסיעות חבירים וכאכסנאי בסיעות עם הארץ. וקשיא על דרבי יונה חברין ואת אמר אינו נאמן בפניו. מה טעם דר' יודה מפני חייהן של בני העיר. מה טעמיהון דרבנן מצויין הן להתפרנס מעיר אחרת:

פרק חמישי

א הלוקח מן הנחתום כיצד מעשר נוטל תרומת מעשר וחלה ואומר אחד ממאה שיש כאן הרי זה בצד וזה מעשר ושאר מעשר סמוך לו. זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו והשאר חלה ומעשר שני בצפונו או בדרומו ומחולל על המעות: ב. הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר כאחד נוטל אחד משלשים ושלשה ושליש ואומר אחד ממאה ממה שיש כאן הרי זה בצד וזה חולין ושאר תרומה על הכל. ומאה חולין שיש כאן הרי זה בצד זה מעשר ושאר מעשר סמוך לו. זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו ושאר חלה ומעשר שני בצפונו. ובדרומו ומחולל על המעות: ג. הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה אפילו מטפוסים הרבה דברי רבי מאיר. ר' יהודה אוסר שאני אומר חטים של אמש היו משל אחד ושל היום היו משל אחר. ר"ש אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה: ד. הלוקח מן הפלטר מעשר מכל טיפוס וטיפוס דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר מאחד על הכל. ומודה רבי יהודה בלוקח מן המנפול שהוא מעשר מכל אחד ואחד: ה. הלוקח מן העני וכן העני שניתנו לו פרוסות או פלחי דבילה מעשר מכל אחד ואחד. בתמרים ובגרוגרות בולל ונוטל. אמר רבי יהודה אימתי בזמן שמתנה מרובה. אבל בזמן שמתנה ממועטת מעשר מכל אחד ואחד: ו. הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח ממנו שנייה לא יעשר מזה על זה אפילו מאותו הסל אפילו מאותו המין. נאמן הסיטון לומר משל אחד הן. ז. הלוקח מבעל הבית וחזר ולקח ממנו שנייה מעשר מזה על זה אפילו משתי קופות אפילו משתי עיירות. בעל הבית שהיה מוכר ירק בשוק בזמן שהן מביאין לו מגנותיו מעשר מאחת על הכל ומגנות אחרות מעשר מכל אחת ואחת: ח. הלוקח טבל משני מקומות מעשר מזה על זה אף על פי שאמרו אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך: ט. מעשרין משל ישראל על של גוים ומשל גוים על של ישראל. ומשל ישראל על של כותים. ומשל כותים על של כותים. רבי לעזר אומר משל כותים על של כותים: י. עציץ נקוב הרי הוא כארץ. תרם מן הארץ על עציץ נקוב ומעציץ נקוב על הארץ תרומתו תרומה. ומשאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום. מן הנקוב על שאינו נקוב תרומה ולא תאכל עד שוציא עליה תרומה ומעשרות: יא. תרם מן הדמאי על הדמאי ומדמאי על הודאי תרומה ויחזור ויתרום. מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות:

סליק פירקא

אף על החלה. וחלה חייבת בדמאי. ולא כן תנינן חלה עם הארץ והמדומע פטורין מן הדמאי. ר' אחא ר' בון בר חייא בשם רבי יוסי בן חנינא דבית שמאי היא. ותני כן ר' שמעון בן יהודה אמר משו' ר' שמעון חלה בית שמאי מחייבין ובית הלל פוטרין. כלום אמרו בית שמאי אלא דבר שהוא לורעה אלו הלוק

מראה מקום והגהות

ב צ"ך לקמן הלכה ד'.

ג נ"ל מהו שתעש' ראשונה. אמר לא יאכל וכו'.

ד דרך ר' חגי נספר: משה (בלופרנשנוס'). ע' מגילה ע"ה נ' נזיר כ"ד א' סנהדרין י"ט ד' הוריות פ"ג ד'.

ה תוספתא דמאי פ' ה'.

ו גם: והגרסא: כגם שפיסת שבת פל ע"ה כן פיסת וכו'.

ז תירוצא לעיל.

ח צריך למחוק.

ט נ"ל הנאמן.

י נילה פ' ה'.

יא ססכת דרך ארץ רבה פ' ח' ע"ט ל"ט ג' בבלי חולין כ"ד ע"ב.

יב ע' תוספתא נידה פ' ע' בבלי פ"ק כ"ה.

יג תוספת' גיטין פ' ג'. גטין פ"ג ג' ע"ב. ע"ב.

יד גם נרים סעידין גנפי נוים וגנפי ישראל ובנינייהו'.

טו גטין גם: וסנכנסין.

טז אולי נ"ל נדראי כלומר יושבי נדר.

יז גם: כבר היינו גסין.

יח גיטין פ' ו'.

יט נ"ל שאם אמר (ר"ש ראב"ם).

כ תוספתא דמאי פ' ה'.

כא בכורות פ' ה'.

כב תוספתא גם ע"ש.

כג נ"ל סדר תרומות

כד לעיל פ' פ'.

פירוש

הלכה וסבר מישרי לון. פירש שרצה להתיר להתעסק עם יום אידם עם יום משתה' שלהם אע"פי שיו' אידם אסור לכ"ע רצה להתיר יום משת' שלהם משו' דרכי שלום: סליק פירקא:

הלוקח מן הנחתום. וחלה חייב' בדמאי. פירשו התוס' בתמיה. וכתבו שם הא דלא משני הכא דהתם איירי בחלה שהפרישה עם הארץ גופיה שתיקן לו גבל חבר בטהרה וכדמפרש לקמן משום דאיסת קדשים עליו ואיכי נותן לכהן דבר שאינו מתוקן והא דהכ' איירי בהפריש חבר משו' דזאת הסוגיא אליביה דרבי יוחנן היא דאמר היא חדא היא חדא ולא מפליג וע"ש:

לן מעברינן: רבי אבהו בשם ר' יוחנן כיון שמשך קנה לא היה חסר אלא ממני ליה. כיצד הוא עושה נותן דמי אחת מהן ומתקן. ולא נמצא עושה תקלה לבאים אחריו. עושה אותן ציבור לפניו ויקבע אותן לתוך פירותיו. ולא כן תני קובע הוא אדם מעשרותיו של חבירו לתוך פירותיו ואפי' עושה תקלה לבאים אחריו. א"ר חיננא תיקנו בלוקח ולא תיקנו במחזיר: כיני מתניתא היה עומד ובורר. עד כדון באותו המין אפילו מין אחר: הלכה ג: "תני אין מעבירין על האוכלין. רבי יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו הא דמר בראשונה. אבל עכשיו מותר מפני הכשפים: תמן "תנינן ההופך את הגלל ברשו' הרבים והוזק כהן אחד חייב בנזקו. תני "ואסורין משו' גזל. כהדא אמ' והוא שהפכה על מנת לזכות בה. אבל אם הפכה על מנת שלא לזכות בה לא כרא' ולעניין נזקין לא כרא שנייה בין הפכה על מנת לזכות בו בין שהפכה על מנת שלא לזכות בו והוזק כהן אחד חייב בנזקו. והכא את אמר הכן. א"ר אבין תמן כתיב בעל הבור ישלם בעל הנזק ישלם. ברם הכא עשר תעשר משלך את מעשר ואין את מעשר משל אחרים: כל דבר שאין אדם רשאי למכרו דמאי לא ישלח לחבירו דמאי. מידה דקה שאין אדם רשאי למוכרו דמאי לא ישלח לחבירו דמאי. מידה גסה שאדם רשאי למוכרה דמאי ישלח לחבירו דמאי. ר' יוסי מתיר בודאי בין דקה בין גסה ואוסר בדמאי בדקה: רבי אבהו בשם רבי יוחנן מפני נידוח דהוית דמאי בגסה הן מתניתא 'ר' יוסי אמר סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פמור. "אמר רבן שמעון בן גמליאל שלח לי רבי יוסי בי רבי אתרוג ואמר לי זה בא בידי סקיפרין. ולמדתי בו ג' דברים שהוא ודאי. שהוא טמא. שלא בא ביד אחר: שהוא ודאי. שפירות קיסרין ודאי. שהוא טמא. מרביצין עליו מים. שלא בא ביד אחר. שאילו בא ביד אחר הייתי מעשר מזה על זה: ויעשר ממנו עליו. דו חשש להדא דבר קפרא. דבר קפרא אמר אין דרך בני אדם להור משלחין לחבידיהן דברי' חסרין: ולא מתני' הוא רבי יוסי מתיר בודאי בלבד שודיעו. אתא מימר לך אף על גב דו פליג על רבנן לא עבר עובדא דכוותיה: רבי זעירא בעא קומי רבי יסא ולא מפירות שהן מותרין בקיסרין הוא. א"ל ולא רבי התיר קיסרין. ורבן שמעון בן גמליאל קודם לרבי היה: הלכה ד: רבי חייא בשם ר' יוחנן נתחלפה קופתו אצל הפותן אם הוחזק עם הארץ להיות טוחן שם באותו היום חושש ואם לאו אינו חושש. ויחוש מה בינה ולסירקי. לא כן תני סדקי שהיתה מבתפקת יום אחד מן האסור מעשה אותו היום הוכיח לכל הימים. סדק אפשר לה שלא להתפק. ברם הכא לא הוחזק עם הארץ להיות טוחן שם באותו היום: רבי מיפה סמוקה בשם רבי אבהו כותי נאמן על הפיקדון. ולא מתניתא הוא אצל הכותי. מתני' עד שלא נחשד אתא מימר אפילו משנחשד. מהו שיהא נאמן לומר נטלתיו והנחתי אחרים מתוקנין תחתיהן. אם את מאמינו שנטל האמינו שנתן. אם אין את מאמינו שנטל אל תאמינהו שנתן. כותי את מאמינו שנתן ואין את מאמינו שנטל: רבי יונה בעי מה נן קיימין אם באומר משלי הן. אפי' עם הארץ לא יהא נאמן. אם באומר פלוי' עישר לי. אפי' כותי יהא נאמן. א"ר בא תיפתר כמאן דאמר כותי כנוי. דאיתפלגון כותי כגוי דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר כותי כישראל לכל דבר. הכא את אמר לטחן הגברי 'דמיי. והכא את אמר אצל הגברי כפירותיו. כאן קופה בקופות וכאן פירות בפירות: "רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירא מה כפירותיו ממש פוטר מכל כרוך במקום אחר. א"ל ולכל דבר. ולא "שאל יאות הוה רבי חנינא מתרים לקבל. רבי אחא רבי חייא בר בון בשם רבי יוסי בן חנינא לא א"ר שמעון אלא כדי קופתו. הפקיד אצלו שתים אחת דמאי ואחת ודאי. בקיימות אבל אם נאכלה הראשונה השנייה דמאי. נטלו ממנו מאה בני אדם מאה סאין בת אחת כל אחד ואחד מתקן דמאי. נתנם לאדם אחד כבר נראו להיות ודאי. נטל ממנו אדם אחד כמה סאין בת אחת הראשונה דמאי והשאר ודאי. נתנם למאה בני אדם כבר נראו להיות ודאי. והתני בשם רבי שמעון בשם רבי טרפון עשו פירות ישראל זה בפירות כותי זה דמאי עד הוא לא אמר רבי שמעון אלא עד כדי קופתו: 'א"ר יהושע בן קבסי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה והזה הטהור על הטמא מהור אחד מזה על טמא אחד. עד שלמדתיה מאוצרה של יבנה וחכמים אומרים אפילו כולו גוי וישראל אחד מטיל לתוכו דמאי. הדא אמרה שטהור אחד מזה על כמה טמאין "ותנינן אצל הגברי כפירותיו. א"ר לעזר חכמים בשיטת ר"מ. ר' יוחנן אמר חכמים ממש. בעון קומי מה טעם אמר לון כד "תסאבון אנא אמר לכון. מה הוה מימר 'לכון כמה דאמר "מאילהן קיבלו עליהן את המעשרות. שמואל בר בא בעי ניחוא לטהרות לא אמר לון מפני נדר טהרות. למעשרות לא אמר לון מפני נדר מעשרות. לקדשים לא אמר לון ואילו "אמר לון מה הוה מימר לון. גבי מעשרות כמאן דאמר מאיליהן קיבלו עליהן את המעשרות: רבי ירמיה רבי חייא בשם ר' יוחנן מודה רבי שמעון שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה: הא ר"ש אמ' מפריש ורבנן אמרי מפריש:

מה בינייהון. ר' שמעון או מפריש ונוטל דמים מן השבט. רבנן אמרין מפריש ואינו נוטל דמים מן השבט. אפילו כתרומה חתנה לארץ אינה אילו תרומה חתנה לארץ שמא אינו נוטל דמים מן השבט. דילמא על עיקר טיבלו של גוי איתאמרת. אלא כנין דתני רבי יהודה ורבי שמעון אומר יש קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות עליה: רבי ירמיה רבי חייא בשם רבי יוחנן מודי ר' שמעון שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה: הלכה ח: "רבי יוסי ורבן שמעון בן גמליאל שניהן אמרו דבר אחד כמה דרבי יוסי אמר אין אנו אחראין לרמאין כן רשב"ג אמר אין אנו אחראין לרמאין: מסתברא ר' יוסי יודי לרבן שמעון בן גמליאל ורבן שמעון בן גמליאל לא יודי לרבי יוסי. רבי יוסי יודי לרבן שמעון בן גמליאל. שאין אנו אחראין לרמאין. ורבן שמעון בן גמליאל לא יודי לרבי יוסי. שאין דרך חבר להיות מוציא מביתו דבר שאינו מתוקן: הלכה ו: א"ר יוחנן אוף קרמיתא על דעתיה דרבי יהודה היא דרבי יודה אמר הנותן לחמותו כנותן לפונדקית. ורבנן אמרין הנותן לחמותו כנותן לשכינתו. כהדא דתני "הנותן לשכינתו פת לאפות בו תבשיל לעשות לו אינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשרות. אימתי בזמן שנתן לה שאור ותבלין. אבל אם לא נתן לה שאור ותבלין חושש משום שביעית ומשום מעשרות. מה חמותו מן האירוסין או מן הנישואין. נשמעינה מן הדא מודה רבי יודה בנותן לחמותו שביעית שאינה חשודה להאכיל את בתה שביעית. שנייא היא תמן בין מן האירוסין בין מן הנישואין. אוף הכא לא שנייא בין מן האירוסין בין מן הנישואין:

פרק רביעי

א הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן שואלו בשבת ואוכל על פיו. חשיכה מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר: **ב.** לא מצאו אמר לו אחד שאינו נאמן על המעשרות מעושרין הן אוכל על פיו. חשיכה מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר: תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ר' שמעון השזורי אומר אף בחול שואלו ואוכל על פיו: **ד׳** המדיר את חבירו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על המעשרות אוכל עמו בשבת הראשונה אע"פ שאינו נאמן על המעשרות בלבד שיאמר לו מעושרין הן. ובשבת שנייה אע"פ שהוא נודר הימנו הנייה לא יאכל עד שיעשר: **ה׳** רבי אליעזר אומר אין אדם צריך לקרות שם על מעשר עני של דמאי. וחכמים אומרי' קורא שם ואינו צריך להפריש: **ו׳** מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי ולמעשר עני של ודאי לא יטלם בשבת ואם היה כהן או עני למודים לוכל ("ממנו) אצלו יבואו ויאכלו ובלבד שודיעם: **ז׳** האומר למי שאינו נאמן על המעשרות קח לי ממי שהוא נאמן וממי שהוא מעשר אינו נאמן. מאיש פלוני הרי זה נאמן. הלך ליקח ממנו אמר לו לא מצאתיו ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן אינו נאמן: **ח׳** הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם ואמר מי כאן נאמן ומי כאן מעשר. אמר לו אחד אני איני נאמן איש פלוני נאמן הרי זה נאמן. הלך ולקח הימנו. אמר להן מי כאן מוכר ישן א' לו מי ששלחך אצלו אע"פ שהן כגומלין זה את זה הרי אלו נאמנין: **ט׳** החמרים שנכנסו לעיר אמר אחד מהן שלי חדש ושל חבירי ישן. שלי אינו מתוקן ושל חבירי מתוקן אינן נאמנין. רבי יהודה אומר נאמנין:

סליק פירקא

הלכה א: חבריא בשם רבי יוחנן מפני כבוד שבת התירו. אם מפני כבוד שבת למה לי שואלו. על ידי "עולי עולה. רבי ביבי בשם רבי חנינה אימת שבת עליו והוא אומר אמת. ואם אימת שבת עליו בדה תנינן חשיכה מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר: מפני אחד שאין אימת שבת עליו: 'תני שואלו בחול לא יאכל בשבת. מאן דא' אימת שבת עליו ניחא. מאן דאמ' מפני כבוד שבת אפי' שאל בחול יאכל בשבת. לא אמ' לא שונג הוא מזיד אסור דתניני שכח לעשרן כשאין עמו תנאי אבל אם יש עמו תנאי אוכל על תנאו של חבירו: הלכה ב: מהו שיאכל על שאלת חבירו. חדא עובדא לקחו ממנו שני בני אדם כאחד שאלו על אחת מהן השני לא יאכל עד שיעשר ועד שישאלנו. אני אומר של זה עישר ושל זה לא עישר. לקח ממנו אדם אחד שתי כלכלו' כאחת שאל על אחת מהן השנייה לא יאכל עד שיעשר ועד שישאלנו אני אומר זה עישר וזה אינו עישר. חשיכה מוצאי שבת מעשר מזה על זה. מאן דאמר מפני כבוד שבת ניחא. ומאן דאמר מפני שאימת שבת עליו למה לי מעשר מזה על זה. עד כדון כשאין לו מאותו המין. ואפילו יש לו מאותו המין. הוי צד האוב: יום טוב שהוא סמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה ובין שני ימים טובים של גליות. מאן דאמר קדושה אחת היא אוכל. מאן דאמר שתי קדושות הן אינו אוכל. אפילו למאן דאמר שתי קדושות הן אוכל עד שלא נראה

פירוש

הלכה ג': והוא שהפכה בו'. זהו הסוגיא מבוארת בסוגיי' הבבלי דב' הספיק פ"ב: שהוא טמא. פי' שהי' מוכשר לקבל טומאה קודמת וה"ל שנתכשר במי הארגלה: וכו. כמו דהוא': הלכה ד: לפטור מן המעשרות. פי' דילפי' לה לקמן מדכתי' והפרק לא תסכר למיתות הא נסברה לקיח' הא אין לקמן: הלכ' ה אחראין לרמאין. פי' שאין צריך לעשר מה שהוא נותן שאם תחלפם התחלפם בלא מעשר אין אנחנו צריכין לחוש לרמאות בזה ועיין נמי' הסבבי' על זאת הסוגי': סליק פירקא

הלוקח פירות ממי שאינו בו': אימת שבת עליו. כלומ' שמפני האמת מסור עליהם לעבור עבירה ביום שבת יותר מבשאר ימי החול לפיכך לא שקר. ומקשי ואם אימת בו' בדה תנינן בו' פי' שאם כן שמפני אימת שבת תלוי קשיא דשילתם קמא ושלפיכי' אותו בזה אם כן מאחר שאם תבו' שלאו שב' ס' ושלפי לא יאכל הא לאו מדרבנן דכה שאמר בשבת תלוי אמת ואם והואמר בשבת שמעשר ממנו כראוי למה לא יאכל ממנו למ"ש ומשני מפני כו' בדה תנינן כמו הם מכיבן פי' מתניה:

מראה מקום והגהות

[a] ע"ו פ' א' נגלי ערובין כ"ד:
[b] ב"ק פ' ג'.
[c] תוספתא ב"ק פ' ו' ע"ש.
[d] תוספתא דמאי פ' ג' ע"ש
[e] ג"ה שם. ע"ש.
[f] לעיל כ"ב ג'
[g] כמו דמאי.
[h] ע"ו פ"א ד' ושם גרים ר' חנניה (או חנינה).
[i] שם גרים: ולא על יחות ר' חנינה מתרים לקבליה.
[j] תוספתא דמאי פ' א'.
[k] ר' אליה משלדם מפרש אג"ל התבינן.
[l] ר' בגלאל שבבלי כמל אימה מקובלת מים כד תסבאון (כן פלת סבא) מי כמתוקנו.
[m] נ"ל לכון (רא"ש).
[n] שביעית פ"ז ג'.
[o] הוה לסר.
[p] שביעית פ"ח ד'.
[q] תוספתא דמאי פ' ד'.
[r] בנסכה שבבבלי לא גרים.
[s] ר"ש גרס על ידי עילה. עי' תרומות פ"ח ג'.
[t] תוספתא דמאי פ' ה'.

שישב בישיבה אינו צריך לקבל עליו שכבר קבל עליו משעה שישב: א"ר לא והוא שקיבל עליו משעה ראשונה· ר' יוסי בעי אי משעה ראשונה למה לי חבר אפי' עם הארץ· אתיא דרבי לא כר"ש בן לקיש· דר"ש בן לקיש הוה סלק לנבי אילין דבי ר' ינאי והוו נשיא חזיין ליה תרקן מן קומוי· אמר לון אבא לכון בייתא עם הארץ אני אצל הטהרות: תני הוא נענה לחבורה ובניו ובני ביתו נענין לו· אית תניי תני הוא ובניו ובני ביתו נענין לחבורה· ולא פליג· כאן בטפולין לאביהן וכאן כשאינן טפולין לאביהן: תני ר' חלפתי בן שאול גדולים נענין לחבורה קטנים נענים לו: תני מקריבין לכנפים ואחר כך מלמדין לטהרות: אמר ר' יצחק בר' לעזר כנפיים מדפות הסטות טהרות מעשרות: בראשונה הוו אומרי' חבר שנעשה גביי דוחין אותו מחבורתו· חזרו לומ' כל זמן שהוא גביי דוחין אותו מחבורתו· יצא מגבייתו הרי הוא כחבר: חייא בר בון בשם ר' יוחנן חבר שיצא לחוצה לארץ אין דוחין אותו מחבורתו· הא קטן אין צרי' קירוב: הלכה ד: תמן תנינן הלוק' מן הנחתום כיצד הוא מעשר· הכא את אמר הלוקח מפריש והכא את אומר הנחתום מפריש· ר' יונה אמר אתפלגון ר' לעזר ור' יוחנן· חד אמר כאן בעוש' בטהרה וכאן בעשה בטומאה· ותרנה אמר כאן במידה דקה וכאן במידה גסה· ולא ידעין מאן דאמר דא ומאן דאמר דא· מאן דאמר רבי יוחנן אמר מפני הטהרות· והוי ר' לעזר הוא דאמר כאן במדה דקה וכאן במיד גסה: וקשיא על דר' יוחנן אם כעושה בטהרה יפריש על הכל· ברין היה שלא יפרי' כלום שאין מוסרין ודאי לעם הארץ: וקשיא על דר' לעזר אם במידה דקה יפריש על הכל· התנוני· אין רשאין למכור דמאי: חברייא בשם ר' לעזר דר' מאיר היא דר' מאיר אמר לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד· התיב רבי יוסי והא מתניתא פליגא אילו הן המשפיעין במידה גסה כגון הסיטונות ומוכרי תבואה· דהוי אית תורנין· א"ר יוסי לא על הדא ר' אילא אמר הדא מילתא אלא על הדא· דתני במה דברים אמורי' בזמן שהי' מוכר בתנותו או על פתח חנותו· אבל אם היה מוכר בפלטר או בחנותו שהוא סמוכה לפלטר מעשר על הכל עליה· חברייא בשם ר' לעזר דר' מאיר היא דר' מאיר אמר לא התירו למכו' דמאי אלא לסיטון בלבד: הידין ר' מאיר הדא חציין לבתרה· ר' מאיר אומר את שדרכו למוד בגסה ומדדו בדקה טפילה דקה לגסה: תני ר' חייא בן את שדרכו להימדד בגסה ומדדו בדקה טפילה דקה לגסה· וכן פלטר מידה דקה וחנות מידה גסה טפילה היא הגסה לדקה· חברייא בשם ר' יוחנן מפני התינוקות דלא ייכלון טבל: ר' לא בשם רבי יוחנן מידה דקה הואיל והמוכר משתכר המוכר מפריש· מידה גסה הואיל והלוקח משתכר הלוקח מפריש: מתניתין מסייע לדין ומתני' מסייע לדין· מתניתין מסייעא לחברייא רבי נחמיה אמר את שהוא טפל לדקה כדקה ואת שהוא טפל לגסה כגסה· מתניתין מסייע לר' לא תני ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אמר מדד לו ברק' חייב אפי' לא מדד לו אלא סאה ורובע צריך לעשר את אותו הרובע: א"ר זעירא תשכון שכר ביניתן· מדד לו סאה לעניין רבעין הואיל והמוכר משתכר המוכר מפריש· סבר לו רבעים לעניין סאה הואיל והלוקח משתכר והלוקח מפריש: הלכה ה: על דעתיה דהדין תניא נתנו שיעור ליבש לא נתנו שיעור ללח· נתנו דמים ללח ולא נתנו דמים ליבש: תני ר' חייא הין מידה גסה מן ההין ולמטן מידה דקה· טמן מידה דקה מטמן למעלן מידה גסה· על דעתיה דהדין תנייא נתנו שיעו' ללח ולא נתנו שיעור ליבש נתנו דמים ליבש ולא נתנו דמים ללח: ר' יוחנן בשם ר"ש בן יצדק תניי בית דין הוא שתהא תרומת מעשר של מוכר ומעשר שני משל לוקח: מה נן קיימין אם במדה דקה הואיל והמוכר משתכר המוכר מפריש· אם במידה גסה הואיל והלוקח משתכר הלוקח מפריש· אמר ר' בון בר חייא תיפתר באומר לו מכניסו· א"ר יוסי אפי' תימר שלא מהכניסו כאומר ברעתו נתקן אע"פ כן אמרו לו תניי בית דין הוא שתהא תרומת מעשר משל מוכר ומעשר שני משל לוקח: ר' לעזר בשם ר' הושעיה תניי בית דין הוא החלב משל טבח וגיד הנשה משל לוקח: תנהיג ר' אבהו בקיסרין שהו שניהן משל לוקח· בגין דיהוון מרכין טבאות

פרק שלישי

א מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי· ר"ג היה מאכיל את פועלין דמאי: גבאי צדקה ב"ש אומרים נותנין את המעושר לשאינו מעשר ואת שאינו מעשר למעשר נמצאו כל אדם אוכלין מתוקן· וחכמים אומרים גובין סתם ומחלקין סתם והרוצה לתקן יתקן: ב הרוצה לחוום עלי ירק להקל ממשאו לא ישליך עד שיעשר· הלוקח ירק מן השוק ונמלך להחזיר לא יחזיר עד שיעשר· שאינו מעשר אלא מנין· היה עומד ולוקח וראה טוען אחר יפה ממנו מותר להחזיר מפני שלא משך: ג המוצא פירות בדרך ונטלן לאכלן ונמלך להצניע לא

יצניע עד שיעשר· אם מתחלה נטלן בשביל שלא יאבדו פטור· כל דבר שאין אדם רשאי למוכרו דמאי לא ישלח לחבירו דמאי· רבי יוסי מתיר בודאי ובלבד שודיעו: ד המוליך חיטיו לטחון (עם) הכותי או לטחון עם הארץ בחזקתן למעשרות ולשביעית לטחון הנכרי דמאי: המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ בחזקתן למעשרות ולשביעית ואצל הנכרי כפירותיו· ר"ש אומר דמאי: ה הנותן לפונדקית מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שהיא חשודה לחלף· א"ר יוסי אין אנו אחראין לרמאין אינו מעשר אלא מה שהוא נוטל ממנה בלבד: ו הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שהיא חשודה לחלף את המתקלקל· אמר ר' יודה רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה· ומודה ר' יודה בנותן לחמותו שביעית שאינה חשודה להחליף להאכיל את בתה שביעית:

סליק פירקא

הלכה א: אמר ר' יונה מתניתין בעניי חבירים ובאכסניא כרבי יהושע· תני מעשה בר' יהושע שהלך אח' רבן יוחנן בן זכאי לכלי חיל ותיו אותן בני העיירות מביאין להן פירות· אמר להן ר' יהושע אם לנו כאן חייבין אנו לעשר· ואם לאו אין אנו חייבין לעשר· ר' יוסי אומ' בעניי עם הארץ היא מתני'· אם אמר את בעניי חבירים נמצאת נועל דלת בפני עם הארץ· מה מקיים ר' יוסי לאכסנייא כהדא דתני חברים עמכם לרבות את האכסנייא· ר' אליעזר אומר זו אכסניא של גוי: תני צריך להודיע· על דעתיה דר' יונה דו אמר בעניי חבירים היא מתניתא ניחא· על דעתיה דר' יוסי דו אמר בעניי עם הארץ היא מתניתא אפי' מודיע מהו מועיל· כפני אחר שאינו מתקן: א"ר מנא הדא אמרי אילין דיהבון בביתן אסור ליתן מדמי שביעית שאיני א כפורע חוב מדמי שביעית· כהדא דתני אחד שביעית ואחד מעשר שני אין נפרעין מהן מלוה וחוב· ואין עושין מהן ששבינות· ואין משלמין מהן תשלומין· ואין פוסקין מהן צדקה לעניים בבית הכנסת· אבל משלמין להן דבר של גמילות חסד· וצריך להודיע· תמן תנינן פועל שאינו מאמין לבעל הבית· תמן את אמר הפועל מפריש· וכה את אמר בעל הבית מפריש· א"ר יונ' תמן במאכילו מן המנויין כרם הכא במאכילו מן האבוס: ר' זריקן שמען בר ווא בשם ר' יוחנן רופא חבר שהוה מאכיל לחולה עם הארץ נותן לתוך ידו ואינו נותן לתוך פיו ברמאי· אבל בודאי אפי' לתוך ידו אסור· משל חולה אבל משל רופא אסור· בישר' אבל בבני נח אפי' בודאי מותר· משל חולה אבל משל רופא אסור· אם היה אבר מן החי אפי' משל חולה אסור שלא יבוא לידי תקלה· וקשיא על דב"ש בגין חד כשר יפסו' נתן לו כדי תיקלו: מה טעם דב"ש אפי' תגרדנו עכשיו יכול את לגדרו לאחר זמן אין את יכול לגדרו· מה טעם דרבנין אם מדקדק את אחריו אף הוא ממעט בצדקה: גבאי צדק' כ"ט לא יהו מכריזין כדרך שמכריזין בחול· אבל גובין בצינעה ונותנין לתוך תיקו ומחלקין לכל שכונה ושכונ' בפני עצמה· גבאי קופה בשביעית לא יהו מדקדקין בחצירות של אוכלי שביעית· נתנו להן פת מותר שלא נחשדו ישר' להיות נותנין לא או מעות או בצות: ר' חנינה בשם ר' פינחס הדא דתימר במקום שורעין ולא אוכלין· לאכל אינן חשודין לא כל שכן להאכיל: מרבים המגבלין בטהרה לא יהו מדקדקין בחצירות של אוכלי שביעית· אית תניי תני מדקדקין· אמר ר' פינחס מאן דאמר מדקדקין מפני חלתן מאן דאמר אין מדקדקין מבריחו מן הקלה ומכניסו לחמורה· טבל כעין מיתה שביעית בלא תעשה: כיצד הוא עושה א"ר הונא מביא כהן חשוד ומטבילה ומאכילה לו· ולא נמצא מוסר טהרות לעם הארץ· א"ר מנא מביא כהן חשוד ומטבילה ומשמרה עד הערב ומאכילה לו· ולא נמצא מחזיק ידי עוברי עבירות· ר"ש בר בר סנא בשם ר' אחא משמרה עד ערב הפסח ושורפה: הלכה ב: א"ר לעזר דר"מ היא· דר"מ אמר לא התירו למכור דמאי אלא סיטון בלבד· א"ר יוחנן דברי הכל היא שנייא היא שהזוכה זוכה בדקה ואין המבקיר מבקיר בגסה· ולית הדא פליגא על דר' מאיר דר' מאיר כאמר כיון שאדם מבקיר דבר ויצא מרשותו הבקירו הבקר· שנייא היא שהזוכה זוכה בדקה ואין המבקיר מבקיר בגסה· ואפי' על דר' יוסי לית הדא פליגא דר' יוסי א' אין הבקר יוצא מתחת ידי הבעלי' אלא בזכייה אין הבקירו הבקר· שנייא היא שהמבקיר מבקיר בגסה ואין הזוכה זוכה בדקה· חזקית אמר אינו הבקר מתוס לכ:עין לא בזכייה מניין· כיצד הוא עושה נוטל מן העליון ומתקן· ואינו אסור משום גזל: כהדא ר"ש בר כרנא הוה מסמיך לר' לעזר עברין על חד כרם· א"ל אייתי לי חד קיסם מיהתר שניי· חזר וא"ל לא תיתי לי כלום אמר דאין אייתי כל בר נש ובר נש מיעבד כן הא אזיל סייגא דגוברא: ר' חניי הוה מיסמך לר' זעירא עבר' חד טעין חד מיבל רקיסין· א"ל אייתי לי חד קיסם מחצדן שוני· הזר ואמר ליה לא תותי לי כלום· דאין אתי כל בר נש ובר נש מיעבד כן הא אזילא סיבלא דגוברא· לא רבי זעירא כשר כל כן· אלא מלין דיתהן שמע

מראה מקום והגהות

תוספתא שם בבלי בכורות שם.

תוספתא שם פ' ג' בבלי בכורות ל"ם.

לקמן פ' ה'.

נ"ל מן (ראש).

תוספתא דמאי פ' ג'. לקמן עמוד ב'.

ר' פליה פכולדת פירש ה"ג אמר ר' יוסי אמר ר' אילא (לא) לא אמר ר' אלעזר על הדא מלתא אלא וכו'.

תוספתא שם.

שם.

תוספתא שם.

נ"ל לימן וכן הוא בתוספתא ונר"ב בתוספתא גרים ליפין מידה גסה.

במשנה שבגבלי לטחון כותי או לטחון עם הארץ.

ר"ש גרים לבתר חל וכן הוא תוספתא מעשרו' פ' א' ירושלמי מעשרות פ"ע ד' כתובות כ"ה ג'. בבלי סנהדרין ל"ב:

ר"ש גרם בפני עניי עם הארץ.

תוספתא דמאי פ' ג'.

תוספתא שביעית פ' ז'.

לקמן פ' ז'.

תוספתא דמאי פ' ג' ע"ש.

ג"ז שם.

לעיל עמוד פ'.

לעיל ר"ט ב'.

פירוש

מאכילין את העני דמאי כו': הלכה ב: אלא סיטון. הוא התנוני המוכר במידה גדולה ולעיל בפ"ב דסבלתין תמלא טעמו והערוך פי' שהחנוני המוכר תיטון נקרא סיטון וכן חיטי בל' יון הוא סיטון: מסמיך לר' לעזר. פי' שר"א זקן היה והיה נסמך על ר"ש כשהיה הולך לשוק: עברין על כו'. פי' שעברו על כרם אחד וא"ל הבא לי קיסם א' לחלות ולנקות בו שיני וא"כ חזר ואמ' לא תביא לי כלום: אמר דאין כו'. פי' לפי שאם יביא לי קיסם אם כן כל אדם ילמדו ממני ויעשו כן וא"כ ילך סיג של נגל הכרם זה לאיבוד: עבר חד טעין כו'. פי' שעבר לפניהם אדם אחד שהיה נושא משא של עצי' וא"ל תביא לי קיסם לחלות שני כו' כדלעיל גבי סיג דכרם: סוכל רקסין. פי' משא של עצים: לא ר' זעירא כו'. פי' לא אר' זעירא היה חסיד כל כך לדקדק בחסידות אלא שאלות ילדינו הודיענו שנכפ' בלומר כדי להזהיר לעם לאלות ה' החקיר מה אע"פ שאין דרכו להחקיר בדברי' כאלו:

אמר לא שנייא הוא הלוקח מישראל הוא הלוקח מן הגוי דמאי:
רבי לעזר סבר מימר רוב ארץ ישראל נתונה ביד גוים. רבי
יוחנן סבר מימר רוב ארץ ישראל נתונה ביד ישראל: ואפילו
יסבור רבי לעזר כרבי יוחנן רוב ארץ ישראל נתונה ביד ישראל.
רבי לעזר חש למעטו. כהדא [ז]כותיא שהיא מסתפקת יום אחד
מן האסור נעשה אותו היום הוכיח לכל הימי': רבי יוסי בעי
מעתה גר שבא להתגייר אין מקבלין אותו אני אומר מעמון ומואב
הוא. ונעשה אותו הגר הוכיח לכל הגרים. אלא כיני הוא רבי
לעזר סבר מימר רוב ארץ ישראל נתונה ביד גוים. ורבי יוחנן
סבר מימר רוב ארץ ישראל נתונה ביד ישראל. תדע מן הדא ר'
זעירא שלח שאל לרבי אלכסנדרא דצידקא אילין ניקלווסין דהכא
מה אתון משערין בהון: רוב מן הגוים או רובן מישראל. א"ל ליה
אנן יכלין משערין בהון: מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא
לרבי לעזר. התגר בכל מקום דמאי. אמ' בזמן שרוב מכנסו מישרא'
אבל אם היה לוקח מן הגוי ודאי: מתניתא מסייעא לרבי יוחנן.
תני רבי נחמיה אומר אחד גוי ואחד ישראל כותי ואחד עם הארץ
פעמים שהוא לוקח פעם אחת מן הגוי פעם אחת מישראל דמאי:
רבי חייא בר ארא בעא קומי רבי מנא ממי לקח האיש הזה
נאמר מישראל דמאי מן הגוי ודאי. תיפתר שהיה התגר גוי.
וישראל וגוי מטילין לפניו דמי: התיב רב הושעיא והא מתניתא
מסייעא לרבי יוחנן דתני אמר רבי יודא לא הותרו רימוני בדן והציד
נבע אלא שהן מתעשרין ודאי בכל מקום. מה כן קיימין אם
בלוקח מישראל בהדא דתנינן ודאי. אלא כי כן קיימין בלוקח
מן הגוי. הא שאר כל הדברים דמאי. א"ר שמואל בר רב יצחק
בודאי אנן קיימין ובלוקח מישראל אנן קיימין. תיפתר שהיה
אגרונימוס גדול ורחק עליו להיות מוכר בזול. והתירו לו לדור מוכר
טבלים והלוקח יחוש לעצמו או זהו התגר כל שהביא ישנה ושלש:
רבי יונה בעי הביא שלשה משואין כאחת אין זה תגר. זה אחר זה
תגר. רבי יונה בעי למפריש הוא נעשה תגר או מיכן ולהבא.
מה נפקא מבינידהון. בא והתקין. אין תימר מיכן ולהבא מעשר זה
על זה: ר' מנא בעי הוא ובנו ופועלו מהו שיצטרפו לגי משואין
כאחת: ר' יונה בעי ספינה הבאה מרומי כמה מינין יש בה את
רואה אותה כאלו אחד: הפירות לא הילכו בהן לא אחר הריח ולא
אחר המראה ולא אחר הטעם ולא אחר הדמים אלא אחר הרוב:
רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן אם היה יין כנון יין חדש ויין ישן
הלכו בו אחר הטעם: א"ר מנא אזלית לקיסרין והמיתון נגידין
בהדא דבילתה שודיי. שאלית לרבי יצחק בר אלעזר ואמר לי כך
נהג זוגה שודיי. רבי יצחק בר אלעזר בשם זוגא דקיסרין כל החמי
מיא שודיי: אית דבעי מימר עד מגדל מלחא. ואית דבעי מימר
עד מערת טלימון. א"ר אבטרי מילהון דרבנין אמרי כל המינין אסורין
בקיסרין: החטים והפת והיין והשמן והתמרים האורז והכמון: ולא
פרשנן רבילה בנין דתניתה והא תנינן אורז וכמון ופרשתנן. הגי
שיריה הוא. הרי אלו בשביעית הותר כשאר שני שבוע דמאי.
הרי אלו בשביעית הותר והוו בשביעית שביעית. ישראל משמטין
וגוי פטור ישראל וגוים רבים על כותים: כשאר שני שבוע דמאי
דיהודאי ישראל מתקנן וגוים פטורין ישראל וגוים על הכותים:
עד הוכן. פונדקא דעמורא פונדקא דטיבתא עד כפרסבא. וצוק ודאי
בקיסרין. רבי אבהו בשם ר' יוסי בר חנינא כולכסין הנמכרין
בקיסרין הרי אלו אסורין מפני שרוכן באין מהר המלך: ר' חייא
בר ארא אמר בלבנין. ורבנין דקיסרין אמרין באדומין: רבי זעירא
רבי חייא בשם רבי יוחנן ר' התיר בית שאן מפי יהושע בן
זירוז בן חמיו של ר' מאיר שאמר אני ראיתי את רבי מאיר לוקח
ירק מן הגינה בשביעית והתיר את כולה. א"ר זעירא הדא אמרה
אסור לבר נש מיעבר מילה בציבור אני אומר אותה הגינה היתה
מיוחדת לו והתיר את כולה: ר' התיר בית שאן רבי התיר
קיסרין רבי התיר בית גוברין רבי התיר כפר צמח: ר' התיר ליקח
ירק במוצאי שביעית והיו הכל מליזין עליו. אמר להן בואו ונדיין
כתיב וכתת נחש הנחושת. וכי לא עמד צדיק ממשה ועד חזקיהו
להעבירו. אלא אותה עטרה הניח לו הקדוש ברוך הוא להתעטר
בה. ואנן העטרה הזאת הניח הקב"ה לנו להתעטר בה: רבי
יהושע בן לוי הוה מפקד לטלייא לא תיזבנון לי ירק אלא מן גינתא
דסיסרא. קם עימיה הזכור לטוב. אמר ליה זיל אמור לרבך לית הדא
גינתא דסיסרא. דיהודיי הות וקטליה ונסבה מיניה ואין בעית מחמרא
על נפשך אישתרי לחברך: ר' יוסי דכפר חן בשם ר' בן מריה
המינין האסורין בבית שאן: הקצח והשומשום והחרדל והשום
והכולכסין האפונין השחורין וכצלים הגמלוי' ובני המדינה והגמלוי'
במידה ופול המצרי והאגר בשפה מינתה והאגר בפני עצמה
והאספניני לעולם. וקפלוטות מן העצרת ועד חנוכה: א"ר
זעירא מן העצרת ועד חנוכה איסור רבה על ההיתר. מן החנוכה
ועד העצרת היתר רבה על האיסור: ולענין ספחים מראש השנה
ועד חנוכה אסור ספחין. מן החנוכה ועד העצרת התר ספחין. מן
העצרת ועד ראש השנה צריכה: הקישואין והדילועין והאבטיחין
והמלפפונות והיין והשמן והמדין אפסיות ויש אומר אף
התורמוסין ופת חלה לעולם הרי אלו כשביעיה שביעית: בשאר
שני שבוע מה. רבי יונה אמר דמאי רבי יוסי אומר ודאי. ולא
פליגין מה דרבי יונה אמר דמאי בלוקח מן הכלונקי. ומה דרבי
יוסי אומר ודאי בלוקח מן הגינה: עד הוכן. פורשתא ותיפתחא
ונמשה דפגוטיה עד כפר קרנים וכפר קרנים כבית שאן: רבי
יונה בשם ר' שמעון בן זכריה המינין האסורין בפגיים והאגוזין
והאורז והשומשמין ופול המצרי. גמליאל זוגה אמר אחיגוזות
הבכורות: אמר ר' יונה הדא דתימר מתרנגול קיסריין ולמעלן. אבל
מתרנגול קיסריין ולמטן כארץ ישראל הוא: רבי יונה בעי היתה
שדהו זרועה ירק ובא ומצאה אורז. ירק מותר והאורז אסור
אגון מלמעלן וירק מלמטן ירק מותר והאורז אסור. אבל רוב
השדות הללו עשות המינין הללו. ואפי' תימר רוב השדות הללו
עשר רוב המינין הללו רוב המינין הללו אינן באין אלא מן
האיסור: תני האורז שבחולת אנטוכיא מותר במקומו. רבי
לעזר בי ר' יוסי התיר עד בחון. רבי יונה בעי ובמידתה לכל רוח:
אילו עיירות אסורות בתחום צור שצת וכצת ופי מצבת עליתה
ותניתה תחתיה (תוס' שבט אשמיא וכיח) בריא וראשמיא ואמון ומזי:
א"ר מנא הדא דאת אמר בראשונה. אבל עכשיו יש מוסיתה. עיינש
ועין תרע ורם ברין ועיין ויעתש וכפר חרוב ונוב וחספיה וכפר צמח.
רבי התיר כפר צמח. ר' אימי בעי ולא ממעלי מסין הן. סבר רבי אימי
מעלי מסין במי שנתכבשו: אילו עיירות שהן מותרות בתחום נבי'
צור וציר ונשמיז חיזין ויגרי חטם ודכב חרבתה וכרכה דבר הזרע
חד מעין רציפוקין עאל לטיבריא שאל גמליאל זוגה לר' בא בר
כהנא. א"ל אין כל א"י עשוי משוי אחד של ציפוקין: ואין כל
ארץ ישראל עשוי של ציפוקין אלא נן א"ל. אין מקום בא"י
עושה מסוי של ציפוקים: חד בר נש איתי דהוא אשפלה
דקפלוטין לר' יצחק בר טבליי. שאל לרבי יוחנן. א"ל פוק שאל
לחנניה בן שמואל. ודצייתה נפק ושאל ליה. אמר מתני לא
יהמי לי שמועה אמר לי. דאמר רבי יסא בשם ר' יוחנן איתפלגון
רבי ור"א בי ר"ש חד אמר אחר מקומו. ותרנה אמר אחר מעמדו.
ר' אבהו אמר רבי אומר אחר מקומו והורי ליה כהדא דר"א בי
ר"ש אחר מעמדו: הדא דתימ' באילין אפשלתה כרם באילין
טעניא כל עמא מודיי אחר מקומו: היה מקומו ומעמדו הותר והוא
עתיד להעבירו דרך איסור אותו האיסור במי שלא העבירו: רבי
בא בר כהן בעא קומי ר' יוסי לא כן אמר רבי חייא בשם ר' יוחנן
רבי ותבירו הלכה כרבי. וא"ר יונה ואפילו רבי אגל רבי לעזר בי
ר"ש. א"ל מה את בעי מר' יוחנן. רבי יוחנן כדעתיה. דרבי יוחנן
אמר קל הקילו בשביעית שהוא מדבריהם. אית דבעי מימר נצטרפה
דעתו של ר' יוחנן עם ר"א בי ר"ש ודנו על רבי: הלכה ב: מה
את שהוא לוקח על מנת לאכול. והא תנינן את שהוא אוכל.
לא את שהוא לוקח ע"מ למכור. ודתנינן את שהוא מוכר. אלא
את שהוא לוקח ע"מ למכור ואת שהוא מוכר מפירות מכנסו:
תני א"ר יודה מימיהן של בעלי בתים לא נמנעו להיות מתארחין
אצל בעלי בתים חבירידהם. ואעפ"כ נהגין הוו בפירותיהן מתוקנין
להיך בותהן: א"ר יונה חבירין אינן חשודין לא לאכול ולא
להאכיל. ר' יוסי אי' חבירין חשודין לאכול ואינן חשודין להאכיל.
מתניתא פליגא על ר' יוסי. אמרו לו על עצמו אינו נאמן כיצד יהא
נאמן על של אחרים. מלידהון דרבנין מסייען על ר' יוסי. דא"ר תנינא
ר' יסא בשם ר' יוחנן לא א"ר יודה אלא בסוף אבל בתחילה אוף ר'
יודה מודי. אין תימר מבידים אין חשודין לא לכל ולא להאכיל מה
בין בתחילה מה בין בסוף. תני המקבל עליו להיות נאמן חוץ
מדבר אחד אין מקבלין אותו החשוד על דבר אחד חשוד הוא על
הכל. ר' יודה אומר אינו חשוד אלא על אותו דבר בלבד: תני
הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות. תניתה ר' ינאי בי ר' ישמעאל
ואמר טעמא. הדא דתימר במתארח אצלו אבל ברבים אינו נאמן
עד שקבל עליו ברבים. ר' אמי בשם ר' ינאי אפילו אני איני נאמן
עד שאקבל עליו ברבים. ר' זעירא ר' יסא בשם ר' יוחנן אפילו חבר
ששלח לחבר צריך לעשר. ר' זעירא בעא קומי ר' יסא כגון אני לר'
שמואל בר רב יצחק ורבי שמואל בר רב יצחק לי. א"ל מה את בעי
מר' שמואל בר רב יצחק דכל מה דהוא אכל מן שוקא הוא אכל:
רבא נאמן ואשתו אינה נאמנת לוקחין ממנו ואין מתארחין אצלו.
אבל אמרו הרי כדר עם הנחש בכפיפה. אשתו נאמנת והוא אינו
נאמן מתארחין אצלו ואין לוקחין ממנו אבל אמרו תבוא מאירה
למי שאשתו נאמנת והוא אינו נאמן: תני לא ישמש חבר במשתה
עם הארץ ולא בסעודת עם הארץ אלא אם כן היה הכל מתוקן
ומעושר מתחת ידו ואפילו מניקת של יין. ואם שימש חבר
במשתה עם הארץ ובסעודת עם הארץ הרי זו חזקה למעשרות.
ראו אותו מיסב אינה חזקה אני אומר על התנאין שבלבו הוא
מיסב. בנו מיסב אצלו צריך לעשר על ידיו. חבירו אין צריך
לעשר על ידיו: הלכה ג: אינו לוקח הימנו לח הא יבש מותר
שעמי הארץ נאמנין על הכשירות. ותני כן נאמן עם הארץ
לומר הפירות הללו לא הוכשרו. אבל אינו נאמן לומר הוכשרו
אלא שלא קיבלו את הטומאה הא מכלל דו מודי על קמייתא.
לית הדא פליגי על דר' יונה דר' יונה אמר חבירין אינן חשודין
לא לאכול ולא להאכיל שלא ילך ויטמא נפו ויבא ויטמא טהרות.
ואפילו על דרבי יוסי לית הדא פליגא. דר' יוסי אמר חבירין
חשודין לוכל ואין חשודין להאכיל. תמן לטהרות אבל הכא
למעשרות. הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות. תני כל
הבא צריך לקבל עליו אפי' חבר תלמיד חכם אבל חכם

פירוש

התיר בית שאן כו'. פי' לאכול פירותיה בשביעית ובטבלן על פי עדו' זו שאכל הירק בלא מעשר דאלמא קסבר ר"מ דבית שאן לאו מא"י היתה דלא כבשו' עולי גולה וקדו' קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא ותיין הסוגיא בבבלי דחולין. הדא אמרה אסור כו'. פי' זאת אומרת שאסור לאד' לעשות שום דבר שיש בו שום צד לטעות למי שרואי' כי שאם יטעו בו מעבין זה שלמדו ממעשה דר"מ לאתיר את בית שאן ויכול להיות שטעו בו ולא כשו בדין כי שאם מה שאכל ר"מ בלא מעשר גינה המיוחדת לו היה' ורק זה שלקח בכר המריש עליה פירק את' שנגיכ' מן המוקף ומ"כ היה כהיתר הכל בטעו' ומה שלא הם ר' לוה"ל משום דספק על עדותו של ר' יהושע דודאי דקדק אחריו כדאמרי' בבבלי מאי מאן גברא רבה קמסהיד עליה ומ"ל דסדלא מה ר"מ סמ' יטעו אחריו ויתירו בגיכ' אחרים מ"מ דודאי כל בית שאן לאו מא"י היא ומותרת ושתה לאמר כ' והתיר ועיין ביפה מראה ביאור ארוך על זאת הסוגיא: במוצאי שביעי' כו'. פי' מיד והטעם מפורש לעיל בפ' כל זית דדרכו לגדל מיד אף כשנזרע אחר ר"ה ח"ם משום שהוא מביאין ירק עמ"ל והיה רב' על של א"י ונתבטל האיסור: מליזין עליו. פי' מלעיגין עליו כדאמרינן בפ"ק דחולין חברו עליו אחיו ובית אביו כו': בואו ונדיין כו'. פי' כתיב כן הקשיל שאינו לחה לוה הלעג': מפקד לטלייא כו'. פי' שהיה מצו' לנערו האומרת אתו לא תקנה לי ירק אלא מגנו של סיסרא דס"ל דיש קנין לגוי בא"י להפקיע מיד מעשר: קם עימה כו'. פי' אליהו הנביא ז"ל עמד אצלו וא"ל זיל אמור לרבך שאין הגינה של סיסרא אלא של יהודי היה והוא' קם עליו והרגו ולקח' ממנו וא"כ לשלם בחזקת ישראל היא דקרקע אינ' נגזלת אלא דס"ל אי' או משו' דסבר ירק לא אסור כדלעיל או משום דיהא קים ליה שאין זה מן המקום שקדשו עולי בבל ואם בדעת רב"ל להחמיר על עצמו לאחרים יתיר עיתה: שאל גמליאל זוגה רמי' אגרתא דרבי פירותו שאם אם יכולין לאוכלו ליכא לפירות שאם מפ"י כשו ו"ל שאין כל פ"י מפר' כו': ואין כל כו' שלא כגרסינן בתוספתא. שליט בירקא.

מראה מקום והגהות

א ראב"ד גרים כהלא מדקייא בלוקח אוק של פנקי (ירושלמי ב"מ י' ג') וכן לקמן פ"ג ג'.
ב ראב"ד גרים דמאי.
ג כלים פ' י"ח.
ד נ"ל תניין (שם).
ה אחת (ראב"ד).
ו תוספתא דמאי פ' ד'.
בלומר מותר
ח נ"ל אבתם
ט תוס' בבלי י' ר"ה והתיר רבי נכסי: אלו המינין האסורים בקסרין.
י נ"ל רבים (ראב"ד).
יא בבלי חולין ו'.
יב נ"ב שם.
יג תוספתא שביעית פ' ד'.
יד תוספתא דמאי פ' ב'.
טו הר"ש גרים שבהלכה האלפסוכים.
טז ר"ש גרים עד בורן.
יז עי' תוספתא שביעית ג' פ' ד' ספרי פ' עקב חלופי גרסאות וע' עוד בפתור ופרח פ' ה'.
יח נ"ל תמיה עליתה.
יט נ"ל ובמחוס צור (ראב"ד) וע' תוספתא שם.
כ עשוי משוי אחד (ראב"ד).
כא נ"ל אלא בן חבר ליה אין מקום וכו' (ראב"ד).
כב נ"ל אשפלתה כדלקמן.
כג תוספתא שם.
כד גרסת הר"ש אף על פי שהיו פירותיהן וכו'.
כה תוספתא דמאי פ' ב' בבלי בכורות ל':
כו נ"ל שמקבל.
כז תוספתא דמאי פ' ג'.
כח נ"ב שם.
כט פ' שם
ל תוספתא שם פ' ב' בבלי בכורות שם.

לא בעית מיכל. אמר לון מתקנן אינון. אמרו ליה אין. אמר לון וארימיתון דמיין. אמרו ליה ולא כן אלפן רבי הלוקח לזרע לבהמה קמח לעורות שמן לנר שמן לסוך בו את הכלים פטור מן הדמאי. אמר לון מה ניעביד להדא עליבתא דהדא מחמרה על גרמה סגין. ואריםון דמיין ואכלת: תרין מסכינין אפקדון תרין סאין דשערין גבי ר' פינחס בן יאיר זרען וחצדון. ואעלון בעיין מיסב שערידון. אמר לון אייתון גמליא וחמריא וסבון שעריכון: ר' פינחס בן יאיר אזל לחד אתר אתון לגביה אמרו ליה עכבריא אכל עיבורן. גזר עליהן ותמרתון שרון מצפצפין אמר לון ידעין אתון מה אינון אמרין אמרו ליה לא. אמר לון אמרו דלא מתקנא. אמרו ליה ערבן תרבון ולא אצבון. מתלי מן דמלכא סרקיא נפלת ובלעת חד עכבר. אתא לגבי רבי פינחס בן יאיר א"ל מן אנא חבר. א"ל לשמך סבא ארות גזר עלידון תמרתון. חמי חד מבבע ואתי אמר נבי הדן גירהו וגזר עלוי ושלמה: ר' פינחס בן יאיר אזל לחד אתר אתון לגביה. אמרין ליה ליה מבוען מספק לן אמר לון דילמא לא אתון מתקנין. אמרו ליה ערבן תרבון ואספק להון: דבי פינחס בן יאיר הוה אזיל לבית ועד והוי גינאי נביר. א"ל גינאי גינאי מה את מנע לי מן בית ועדה ופלג קומוי ועבר. אמר ליה תלמידיו יכלין אנן עברין. אמ' לון מאן דידע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מן ישראל מן זמנוי יעבור ולא מבכה: ר' בעי מישרי שמיטתא סלק רבי פינחס בן יאיר לגביה. א"ל מה עיבוריא עבידין. אמר ליה עולשין יפות. מה עיבוריא עבידין. א"ל עולשין יפות. וידע ר' דלית הוא מסכמה עימיה. א"ל מישנה רבי מיכל עימן צבחר פטל יומא דין. אמר ליה אין. מי נחית חמא מולותא דרבי קיימין. אמר כל אילין יהודאי זנין אפשר דלא חמי סבר אפוי מן כדון. אולין ואמרין לרבי ישלח רבי בעי מפייסתה. מטון ביה גבי קרתיה אמר בני קרתיה קורבין לי. ונחתו בני קרתא ואקפון עלוי. אמר לון רבי בעי מפייסתה. שבקוניה ואזל לון. אמר בני חדי קורבין לי. נחתת אישתא מן שמיא ואקפת עלוי. אולין אמרין לרבי אמר הואיל ולא זכינן נישבע מיניה בעלמא הדין ניזכי נישבע מיניה בעלמא דאתי: רבי חגי בשם ר' שמואל בר נחמן מעשה בחסיד אחד שהיה חופר בורות שיחין ומערות לעוברים ולשבים. פעם אחת היתה בתו עוברת לינשא ושטפה נהר. והוון כל עמא עללין לגביה בעיין מנחמתיה ולא קביל עלוי מתנחמה. עאל רבי פינחס בן יאיר לגביה בעי מנחמתיה ולא קביל עלוי מתנחמה. אמר לון דין הוא חסידכון. אמרו ליה רבי כך וכך היה עושה כך וכך אירע. אמר אפשר שהיה מכבד את בוראו במים והוא מקפחו במים. מיד נפלה הברה בעיר באת בתו של אותו האיש. אית דאמרי בסיבתא איתערייה. ואית דאמרי מלאך ירד בדמות ר' פינחס בן יאיר והצילה: רבי חנינא בן דוסא הוה יתיב אכיל בלילי שבת פתת פתורא קומוי. אמרו ליה מהו כן. א"ל תבלין שאלתי משכינתי ולא עישרתיו. והזכיר חנינן תלה השולחן מאיליו: רבי טרפון הוה יתיב אכיל ונפל פיתותא מיניה. אמרו ליה מהו כן. א"ל קודדום שאלתי ועשיתי על גבי טהורות: יין למודיים וין לאלונטית קטניות לעשותו סחינין חייבין בדמאי ואין צריך לומר בודאי הן עצמן פטורין מן הדמאי: מה נן קיימין אין כרבי אפילו בדמאי יהו חייבין אין כרבי אלעזר בי רבי שמעון אפילו בודאי יהו פטורין אלא כרבי אנן אמרין בקלין שהזקלו בדמאי: יין לקילור קמח לעשותו סלונמא חייבין בודאי ואין צריך לומר בדמאי הן עצמן פטורין מן הדמאי. הכא את אמר פטורין מן הודאי והכא את אמר פטורין מן הדמאי. כאן על גב נפו הוא בטל. וכאן כיון שהוא נותנו הוא בטל: ודתני קילור של עבודה זרה אסור בהנייה. שנייא היא דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: מה בינן לשמרים של גוי אילו שמרי' של גוי שמא אינן אסורין בהנייה. הא שמרים ששבו אין בהן משום תגיית ע"ז: מגזיב ולהלן פטור מן הדמאי. כזיב עצמה מה היא. תני גזיב עצמה פטורין מן הדמאי: הלוקח מן החמרת בצור ומן המגורות בצידן חייב הא מן המגורה בצור ומן החמרת בצידן פטור. מתמור יחידי בצור חמרת שנכנס' לצור ודך כזיב: אתא תמי אילו עמדה לה בכזיב פטורה עכשיו שנכנסה לצור חייבת: אמר רבי יוחנן כשעה שגזרו על הדמאי לא גזרו על דברים הללו: אמר ר' הושעיא אימת קדשים עליו ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן. וחלת עם הארץ על דעתי' דרבי הושעיא בחלת עם הארץ היא מתניתא. אבל חבר שלקח עיסה מעם הארץ והפריש חלתה לאו. על דעתי' דר' יוחנן היא הדא היא הדא. והמדמע על דעתיה דרבי הושעיא בפירות עם הארץ היא מתניתי. אבל חבר שלקח פירות מעם הארץ ונדמעו לאו. על דעתיה דרבי יוחנן היא הדא היא הדא: מאן נפק מבינידון סאת עלה מתוך מאה על דעתיה דרבי יוחנן חייבת. על דעתיה דר' הושעיא פטורה: ותני וכולן שקרי' שם לתרומת מעשר או למעשר שני שלהן מה שעשה עשוי: על דעתיה דרבי יוחנן ניחא. על דעתיה דרבי הושעיא מתוקנין ואת אמר הכן. מפני אחר שאינו מתוקן שאין אימת קדשי' עליו. תני וכולן שקרא שם לתרומת מעשר או למעשר שני שלהן מה שעשה עשוי מפני אחר שאינו מתוקן: רבי בון בר חייא בעא קומי ר' זעירא ער כדון בכסף מעשר של דמאי אפילו בודאי. תני כולן שקרא שם לתרומת מעשר או למעשר שני שלהן מה שעשה עשוי. רבי לעזר אמר חרין משירי מנחות. רבי ירמיה אמר השאר במחלוקת: רבי יוסי בעי הוידה מחלוקת מה נן קיימין אין כרבי מאיר הוא מעשר הוא שירי מנחות לא עשה כלום. אין כר' יהודה מה שעשה עשוי. א"ר מנא אזלית לקיסרין ושמעית רבי חזקיה יתיב ומתני המקדיש בחלקו בקדשי קדשים או בקדשי' קלין אינה מקודשת. רבי לעזר אמר דברי הכל. ר' יוחנן אמר במחלוקת. ואמרית ליה מנן שמע ר' הדא מילתא ואמר לי מן רבי ירמיה. ואמרית יאות ר' ירמיה דהוא שמע הדא דר' לעזר דברי הכל והא דאמר במחלוקת. רבי יוסי דלא שמע ליה צריכה ליה הוא דו אמר הוידה מחלוקת אין כרבי מאיר הוא מעשר שני הוא שירי מנחות הוא לא עשה כלום. אין כרבי יודה מה שעשה עשוי: תני אמר רבי יודה לא פטרו בית הלל אלא שמן של פולייטון בלבד. אחרים אומרי' בשם ר' נתן מחייבין היו ב"ה בשמן וורד וירינון: הלכה ד: מפרישין אותו ערום שאינו טעון ברכה. מבין השמשות הדא דתנינן ספק חשיכ' ספק לא חשיכה: תנא רבי חלפתא בן שאול מחללין דמאי במרחץ שאינו טעון ברכה הא ודאי טעון ברכה: רבי מנא בעי קומי רבי יודן כיצד הוא מברך אם היו פירות על פדיון מעשר שני אם היו מעות על חילול מעשר שני. אם הקדים משני לראשון אין בכך כלום כשעבר הא בתחילה לא: ר' בא בריה דר' חייא בר ווא ר' חייא בשם ר' יוחנן מותר להקדים שני לראשון בדמאי. רבי יעקב בר אחא בר אדי בשם רבי יהושע בן לוי לא יעשה ואם עשה מה שעשה עשוי: מהו ליקבע שני במקום ראשון. רבי יוסי בן שאול אייתי ליה ארסיה פירי. אמר ליה צא וקבע שני. חזר ואמר ליה צא וקבע ראשון וחש לומ' שמא קבע שני במקום ראשון. הדא אמרה שמותר ליקבע שני במקום ראשון: עולא בר ישמעאל בשם רבי יוחנן פוטר הוא אדם את טבלו בסאה אחת של טבל. כיצד הוא עושה מביא סאה אחת של טבל ועושה אותה שני ופודה אותה וחוזר ועושה אותה תרומת מעשר למקום אחר: נחת עולא לתמן ואמרה בשם רבי יוחנן והברון עלוי. התיב רב ששת והא מתניתא פליגא היו לפניו שתי כלכלות של טבל. ותני עלה נוטל מן השנייה שני תאינים ושני עישורין תעשורין של עישור. ויטול שתי תאנים ויעשה אותן שני ויפדה ויחזור ויעשם תרומת מעשר למקום אחר: (אמר ר' מנא ואין שני שבראשונה מטבל לראשון שבשנייה). א"ר תנגיה תמן כדי שהוא טובל לראשון ולשני. ברם הכא שני שניתקן מתרומת ראשון את חוזר ועושה אותו ראשון: שמן שהגירדי סך באצבעותיו חייב בדמאי. מה שהסורק נותן בצמר פטור מן הדמאי: מה בין זה לזה. זה על גב גופו בטל. וזה על גב צמר הוא בטל:

פרק שני

א אילו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום. הדבילה והתמרים והחרובין האורז והכמון. האורז שבחוצה לארץ כל המשתמש ממנו פטור: ב: המקבל עליו להיות נאמן מעשר אם שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח ואינו מתארח אצל עם הארץ. ר' יהודה אר המתארח אצל עם הארץ נאמן. אמרו לו על עצמו אינו נאמן כיצד יהא נאמן על של אחרים: ג: המקבל עליו להיות חבר אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש ואינו לוקח ממנו לח ואינו מתארח אצל ע"ה ולא מארחו אצלו בכסותו. ר' יהודה אר' אף לא יגדל בהמה דקה ולא יהא פרוץ בנדרי' ובשחוק ולא יהא מיטמא למתים ומשמש בבית המדרש. אמרו לו לא באו אלו לכלל: ד: הנחתומין לא חייבו אותן חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה. החנונין אינן רשאין למכור את הדמאי. וכל המשפיען במידה גסה רשאין למכור את הדמאי. ואלו הן המשפיען במידה גסה כגון הסיטונות ומוכרי תבואה: ה: רבי מאיר אומר את שדרכו למוד בדקה ומדדו בגסה בגסה ומדדו בדקה בא טפילה דקה לגסה: אי זו היא מידה גסה ביבש שלשה קבין ובלח דינר. רבי יוסי אומר סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא מוכרן אכסרא פטור:

סליק פירקא

תמן תנינן שום בעל בכי ובצל של רכפה וגריסין הקלקין ועדשים המצריות. המינין הללו ע"י שיש כיוצא בהן בארץ ישראל צרכו חכמי' ליתן להן סימן. אבל האלצרין והאפסטקין והאצטרובלין על ידי שאין כיוצא בהן בארץ ישראל לא צרכו חכמים ליתן להן סימן: א"ר אבין חדא מתניתא וחילופא חורי המינין האלו על ידי שאין כיוצא בהן בחוצה לארץ צרכו חכמים למנותן. והא דבילה בכותריה. שתוקה היא: והא תמרין באלכסנדריא. רקיקין אינון: והא חרוב בביארי גידוד הוא: והא ארוז בחולתה אכתר הוא. טימוק הוא: והא כמון בקיפרוס. עקום הוא: אמר ר' לעזר לא שנו אלא הלוקח מן הני אבל הלוקח מישראל דמאי. רבי יוחנן

פירוש

מתקנן אינון. פי' מתוקני' הם בגבה וכנגדה: רמיין. בסי דמאי: ולא כן אלפן. פי' ולא כן למדתנו: ודהא מחמרה. שהיא מחמר' על עצמ' ביותר ולקחו מעט מעשר דמאי ואכלה: זרען יחצדון כו'. פי' שרבי פנחס זרען וקלט ובגללו העניים הין מרויחי' כ"כ עד שהגדילו לגמלי' ולחמורי' לשאת אבר' ופקדונם: עיבורן. פי' תבואתינו: תמרתון. פי' שהכנים המכבדי' של מקום מ' והתחילו לצפצף ומ"ל ידעין כו': דלא מתקנא. פי' נפסוותיהם: ערבן פי' תקנו אות' ומעט מוחה ולא החזקו יותר: מתלא ט'. פי' פלי מרגלית נפלה מן פלך שמעמל: מבבע. פי' שהיה לו בפין חמוערה לפעת המרגלית: לא מכתן. פי' אין המעיינים מספקי' למי כביצים הרלמונים: גניי גביר. פי' שם הנהר היה גינאי והיה נהר שלא היה יכול לעבור: דלא אקיל כו' פי' שלא ביזה לאדם מישראל מעולם יעבור ולא יזק: משרי שמיטתא. פי' שרלה להתיר השמיטות בזמן הזה ודוקא בכדי מידה: עולשין יפות. פי' שהגילו לדבר לח' ומ"ל עולשין ט' והאל מין מהמורים: מסכמא. פי' שאינו מסכים עמו: א"ל מישנה כו'. פי' שא"ל רוצה רבי לאכול עמי מעט מקבל האיש סוה והמעשה בבבלי דחולין ע"ש: מעשה בחסיד כו'. עיין בבבלי דב"ק ושם בתוספות: פתת פתורא. פי' שנפחת השלחן מלפניו: חנינן. פי' התכלים שהתנה מע"ש להפריש לפתה. סליק פרקא: אלו דברים כו':

מראה מקום והגהות

א דברים רבה פרשת עקב.
ב נ"ל אייתון וחלדון.
ג נ"ל עבריון (רא"ש).
ד נ"א שם.
ה נ"ל מי
ו בבלי חולין ז'. נעתק מחר.
ז בבלי שם ז':
ח אקלים פ"ח ד',
ט נוסח אירש ונ"ל פירתן. דברים רבה שם קלח נעתק מחר.
י בבלי תענית כ"ה. נעתק חרי.
יא אולי נ"ל ספר לה לדביתהו ספרה ליה.
יב תוספתא דמאי פ' א'. הלוקח יין לעמן לתוך העורים.
יג מודיין וכ"ה בבלי חולין ו'.
יד נ"א שם. והגרסא שם פטורין מן הדמאי וחייבין בודאי.
טו תוספתא שם. הגרס' מהשבת.
טז שם גרים חייב ר' יהודה אומר חקת היורדת לכזיב חייב מפני שמקומו מן הגליל.
יז משנה קדושין פ' ב'.
יח תוספתא שם.
יט ס' פורוריטין
כ נ"ל נ תין השמאת (רא"ש).
כא נ"ל שני (שם).
כב לקמן פ' ו'.
כג תוספתא דמאי פ' ו'.
כד לפי פירוש ר' אליה שעולדם נ"ל א"ר מנניה תמן כדי שהוא טובל וכו' ולח"כ אמר ר' דנם ואין שני וכו'
כה מעשרות פ' ה'.
כו תוספתא סוף מעשרות.
כז גרסת הר"ש בבורותיו
כח אולי נ"ל בחולת אנטוכיא ש בחולתא [תלמוכיא] כמו לקמן עמוד ד':

מסכת דמאי

א הקלים שבדמאי השיתין והרימין והעוזרדין ובנות שוח ובנות שקמה ונובלות התמרה והצלף והגופנין וביהודה האוג והחומץ והכוסבר. ר' יהודה אומר כל השיתים פטורות חוץ משל דיפרא. וכל הרימין פטורין חוץ מרימי שיקמה. וכל בנות שקמה פטורות חוץ מן המסוטפות: **ב** הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור ונאכל לאונן ונכנס לירושלם ויוצא ומאבדין את מיעוטו בדרכים ונותנו לעם הארץ ויאכלנו כנגדו ומחלל אותו כסף על כסף ונחושת על נחושת כסף על נחושת ונחושת על הפירות ובלבד שיחזור ויפדה את הפירות דברי ר"מ. וחכמים אומ' יעלו הפירות ויאכלו בירושלם: **ג** הלוקח לזרע ולבהמה קמח לעורות ושמן לנר שמן לסוך בו את הכלים פטור מן הדמאי: מן כזיב ולהלן פטור מן הדמאי. חלת עם הארץ והמדומע והלקוח בכסף מעשר שני ושירי מנחות פטורין מן הדמאי. ושמן ערב בית שמאי מחייבין ובית הלל פוטרין: **ד** הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומזמני עליו ומפרישין אותו ערום ביין השמשות. ואם הקדים מעשר שני לראשון אין בכך כלום. שמן שהגרדי סך באצבעותיו חייב בדמאי. ושהסורק נותן בצמר פטור מן הדמאי.

סליק פירקא

הלכה א אמר ר' יוחנן לפי שרוב המינין הללו אין באין אלא מן ההבקר לפיכך פטרו אותן חכמים: ר' שמעון בן לקיש אמר לא שנו אלא דמאי אבל ודאין חייבין. רבי יוחנן אמר לא שנייא בין דמאי בין ודאי פטורין. וקשיא על דר' יוחנן לא שנו אלא דמאי הא ודאי חייבין: א"ר לא לפי שבכל מקום ומקום לא חשיב אלא דמאי והכא לא אתינן אלא ודאי: מתניתא מסייעא לר' יוחנן מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי. שנייא היא מכזיב להלן בין דמאי בין ודאי. אוף הכא לא שנייא בין דמאי בין ודאי. מתניתא פליגא על ר"ש בן לקיש. אם היו נשמרין חייבין עיקרן לא מן ההבקר הן באין. פתר לה אח' רוב משמרין: אתא חמי אם רוב משמרין דברי הכל חייבין בין דמאי בין ודאי. אם אין רוב משמרין דברי הכל פטורין בין דמאי בין ודאי. מחצה על מחצה ליה יכיל דתנינן מחצה על מחצה דמאי: א"ר זעירא לא סוף דבר הקלים שבדמאי אלא אפי' דמאי עצמו: תני נכנס לעיר שרובה גוים ספק רוב משמרין ספק אין רוב משמרין דברי הכל חייבין בין דמאי בין ודאי. נכנס לעיר שרוב' ישראל ספק רוב משמרי' ספק אין רוב משמרים דברי הכל פטורין בין דמאי בין ודאי. ספק רוב גוים ספק רוב ישראל ספק רוב משמרין ספק אין רוב משמרין מחלוקת ר' יוחנן ור"ש בן לקיש: אילו הן השיתים ר' שמעון בריה דר' אבי אמר אילו שהן יוצאות מתחת העלין הבכירות והמסוייפות הרי אילו פטורות. ואילו הן הבכירות עד שלא הושיב שומר: וכשומר הדבר תלוי. אמר רבי יוסי בשאין בה כדי ספלת שומר: אילו הן המסוייפות משיקפלו המקצועות: ר' לעי אמר משום ר' ליעזר הבכירות הרי אילו חייבות מפני שהן בחזקת משתמרות. ר' יוסי בן חלפתא אמר השיתין שבציפורין הרי אילו חייבות מפני שהן בחזקת משתמרות. נסתייפו התאנים והוא משמר שדהו מפני ענבים. ענבי' והוא משמר שדהו מפני הירק אם נכנס הוא הפותל וכ"ה מקפיד עליו אסורות משום גזל: שלא בר ישמעאל בשם ר' יוחנן ר' ור' יוסי בי ר' יהודה נכנסו לוכל במסוייפות תצוח בהן השומר ומשך ר' יוסי בי ר' יהודה את ידיו. אמר לו ר' אכול שכבר נתייאשו הבעלים מהן. ר' יוחנן בעי צווח ואת אמר הכן. א"ר יונה יאות הוא מקשי. והא מתניתא פליגא המיאה והאווז והקורניה שבתמר אם היו נשמרין חייבין. הא בינה אפי' נשמרין פטור. תמן יכול הוא לומר לו הרי כל חשלם כולו לפניך ברם הכא כלכלה אחת היא ואני משמרת לבעל מלאכתי: תני רבי יוסי בי רבי יודה הנוטלות הנמכרות עם התמרי הרי אלו פטורות: מה שתי קופות זו בצד זו או זו על גבי זו ולא שנייא היא זו בצד זו היא זו על גבי זו. אלא כי נן קיימין במעורבות כשהטילו שאור או כשלא הטילו שאור: ר' מנא אמר בשהטילו שאור אנן קיימין. אם כשהטילו שאור כמני עצמן יהו חייבות. ליה יכיל דא"ר יוחנן מפני שרוב המינין האילו אינן באין אלא מן ההבקר לפיכך פטרו אותן חכמים: ר' חנינא אמר כשלא הטילו שאור אנן קיימין. אם בשלא הטילו שאור אנן קיימין אפי' במעורבות יהו פטורות. ליה יכיל דתני ר' ישמעאל בי ר' יוסי אמר משום אביו אשכול שביכר בו גרגר יחידי כולו חיבור למעשרות: ר' יוסי בי ר' בון א"ר זעירא ור' הילא חד אמר כהדין וחד אמר כהדין. וחכמים אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה לא את שהטילו שאור חייבות ואת שלא הטילו שאור פטורות: והגופנן שמירה: מה בין ביהודה בין בגליל. מן מה דמתלין לה מתל בגלילא. שומרה שמר מרה מן מתל לך עם תבלייא. הדא אמרה בגליל פטור וביהודה חייב: כוסברה כוסברתא: מה בין ביהודה בין בגליל. מן מה דמתלין לה מתל בדרומה. כוסברה כוסברתה מן מתליך עם תבלייא. הדא אמרה בגליל חייבת וביהודה פטורה: תני א"ר יודה בראשונה היה חומץ שביהודה פטור מן המעשרות. שהיו עושין יינן בטהרה לנסכים ולא היה מחמיץ והיו מביאין מן התמרי. ועכשו שהיין מחמיץ חייב: מחלפה שיטתיה דר' יודה דתנינן תמן המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מידתו פטור. ור' יהודה מחייב. וכא הוא אמ' הכן. א"ר לא בראשונה היו ענבים מרובות ולא היו חרצנים חשובות. ועכשיו שאיי ענבים מרובו' חרצנים חשובות: ר' הונא א"ר ירמיה כעי ליה הדא פליגא על ר"ש בן לקיש. וירבו כל הרימין על רימי שקמא ויהוו פטורין. א"ר יוסי תיפתר במקום שרוב משמרין: ר' יוסי בר' בעי ואין כל חשל' כולו לפניו וירבו כל הרימין שבעולם על רימי אותו המקום ויהוו פטורין: הלכה ב: לא יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר. העבירן שלא יתודו. הא לבער צריך לבער בודאי. אבל בדמאי אינו צרי' לבער: תני נאכל באנינה ואינו נאכל בטומאה. מה בין אנינה ומה בין טומאה. אמר רב נחמן טומאה מצויה אנינה אינה מצויה. גזרו על דבר שהוא מצוי ולא גזרו על דבר שאינו מצוי: א"ר יוסי אפי' כספק טבל לא עשו אותו. אילו בספק טבל ניתקן מחמת שני ספק לא ניתקן שמא אינו אסור לאונן. ברם הכא מותר לאונן: תמן תנינן התרומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי. והכא את אמ' הכן. א"ר זעירא תמן תנינן תרומת מעשר של דמאי. ברם הכא מעשר שני של דמאי: א"ר אימי אין המעש' הזה יוצא ידי תרומת מעשר של דמאי. מהו כדון תמן ר"מ ברם הכא רבנין: ר' זעירא אמר בשם רבנין בדין היה תרומת מעשר של דמאי שלא יפריש עליה חומש ולמה אמרו שפריש מפני גזירה שאם את אומר לו שלא יפריש אף הוא אינו נוהג בה בקדושה: כדון הוה מעשר שני של דמאי שיפריש עליו חומש ולמה אמר שלא יפריש מפני נדירו שאם אומר את לו שיפריש אף הוא אינו מפריש כל עיקר: רבי בון בר חייא בעא קומי ר' לא למה לי דמאי אפי' ודאי. למה לי מיעוט אפי' רוב. ולא כן תני אין מביאין תרומה מן הגורן לעיר ולא מן המדבר ליישוב אלא א"כ היתה במקום שהיתה נרדפה מביאה ונוטל דמים מן השבט. א"ל יאינו מצוה להשיב אבידה. א"ר יוסי מצוה הוא להשיב אבידה בדבר מועט. ואינו מצווה להשיב אביד' בדבר מרובה. וכודאי אבל בדמאי אינו מצו' להשיב אבידה. דתנינ' ומאבדי' את מיעוטו בדרכים: עד כדון כשאין בידו מעות הוו בידו מעות. ר' ניחומי בריה דר' חייא בר בא אמר הוו מעות ברסקיא ולא הוה מחללו: אתא דר' חייא ברבי ווא כרבי זעירא ודר' אחא בר' אמי: דבי ר' ינאי אמרו פחות מאכל מותר לאבד בפרוס אבל בשלם עד כרוגרות: ר' יוחנן בשם ר"ש בן יוצדק בשלם עד כרוגרת בפרוס אפי' כמה מותר. מה פליגין. ר' מנא אמר לא פליגין. דבי ר' ינאי אמרי פחות מאוכל מותר לאבד בפרוס אבל בשלם עד כרוגרת. ר' יוחנן אמ' בשם ר"ש בן יוצדק בין בפרו בין בשלם עד כרוגרת: ר' הושעיה בעי מהו לאבד כל שהוא ולאבד: ונותנו לעם הארץ לוכל כנגדו בדמאי. הא בודאי לא שאין מוסרין ודאי לעם הארץ: הלכה ג: מכיון שלקחו לזרע לא שנייא היא דבר שזורע כלה הא דבר שאין זרעו כלה: אמר ר' יוחנן ותני כן לקחן לזרע וחישב עליהן לאכילה כאין מחשבה. לקחן לאכילה וחישב עליהן לזרוע לא הכל ממנו: תני אין זורעין טבל אבל מחפין טבל אבל מחפי' עם הגוי טבל השכח וזרע טבל פטור שכבר אבד. בדבר שאין דרכו להתלקט אבל בדבר שדרכו להתלקט קונסין אותו שילקט אותו בלא צמח. אבל אם צמח נעשה כדבר שאין דרכו להתלקט: (א"ר) יוחנן כד הוה אכל אפילו קופד אפילו ביעה הוה מתקן. אמרו ליה תלמידוי לא כן אילפן רבי עשר תעשר את כל תבואת זרעך. דו חשש למשקן שיש כהן: ר' ירמיה שלח לר' זעירא חדא מסאנא דתאנים דלא מתקנא. והוה ר' ירמיה סבר מימר מה ר' זעירא מיכול דלא מתקנא. והוה ר' זעירא סבר מימר מה איפשר דר' ירמיה משלחה לי מילא דלא מתקנא. (מה) כין דין לדין איתכלת טבל. למחר קם עימיה א"ל הדא מסנתא דשלחת לי אתמל מתקנא הות. א"ל אמרית מה רבי זעירא מיכול מילה דלא מיתקנה. א"ל אוף אנא אמרית כן הוה ר' ירמיה משלח לי מילה דלא מתקניה: ר' אבא בר זבינא בשם רבי זעירא אמר אין הוון קדמאי בני מלאכים אנן בני נש. ואין הוון בני נש אנן חמרין: א"ר מנא בההיא שעתא אמרין אפילו לחמרתיה דרבי פינחס בן יאיר לא אידמינן: חמרתיה דר' פינחס בן יאיר גנבונה ליסטוי בליליא עבדת טמורה גבון תלתא יומין דלא טעמא כלום. בתר תלתא יומין איתמלכון מחזרתה למרה. אמרין נישלחינה למרה דלא לימות לגבן ותיסרי מערתא. אפקונה אזלת וקמת על תורעת דמרה שוריית מנהקה אמר לון פותחון להדא עליבתא דאית לה תלתא יומין דלא טעמת כלום. פתחון לה ועלת לה. אמר לון יהבון לה כלום תיכול. יהבון קומה שערין ולא בעת מיכול. אמרי ליה רבי

פירוש

הקל' שבדמאי השיתין כו': אלא מן ההפקר. פי' ופירות כגון הני ספיקא הוא שאלו באים מן ההפקר ופטורים מן המעשר ואפי' אם תמצי לומר שבאים מן השמור וחייבין במעשר מ"מ איכא ספיקא שמא נתעשרו כיון עם הארץ שלקחם ממנו: הבכירות והמסוייפות. פי' הפירו' המהירות להתבכר ולהתבשל והמסוייפות הם הפירו' המתאחרות להתבשל עד לבסוף: וכשומר הדבר תלוי. פי' נתפיה: לוכל. פי' לאכול: הלכה ג: אפי' קוסר כו'. פי' אפילו היה אוכל בגר או כולה היה כו': חדא מסאנא כו'. פי' הסוגיא דרבי ירמיה שלח לרבי זירא סל של תאנים שאינם מתוקני' במעשרותיהן והיה ר"י סובר דודאי ר"ז לא יאכל לו דבר שאינו מתוקן ור' היה סומך להכין דודאי ואם לא יאכל מהם עד שיעשרם וכיון כך נאכל בלא תיקון ולכך הפיג לבו ותמצ' רוחו דלאו אמיר עבד ומלמ' עליה' אם הן מתוקנים אם לאו א"ל אמריה כו': קדמאי כו'. פי' אם היו הדורות הראשונים כמלאכי' אנחנו כערכ' כאנשים ואם הם כאנשי' אנחנו כחמורי' שהדורות מתמעטים והולכים תמיד: חמרי. פי' ותמרה אפקונה כו'. פי' האליסטי לחון והלכה ועמדה על פתח של ר"פ והתחיל' לנעוק ולנהום ואמ' ר"פ פיתחו לה דאית לה ג' ימים שלא אכלה כלום לפי שידע שלא תאכל מדברי' שאינם מתוקנים לנפרי' מתוקן לה כו':

מראה מקום והגהות

א תוספתא דמאי פ' א'.
ב תוספתא שם. ג שם.
ד שם ר' אלעא.
ה תוספתא מעשרות פ' ג' בבלי פסחים ו':
ו שם גרס אם פתלין עוגרין ביניהן.
ז מעשרות פ' ג'.
ח תוספתא דמאי שם.
ט שם.
י תוספתא שם בבלי פסחים ע"ב:
יא מעשרות פ"ה'
יב נ"ל יוחנן (ר"ש. רמ"פ).
יג נ"ל העביר (ר"ש ורמ"פ).
יד ספק ניתקן מעשר שני ספק לא ניתקן (רמ"פ).
טו ערלה פ' ב'.
טז ר"ש גרים שהיתה גדודתה. א"פ גרים שהיתה נרדתה.
יז ר"ש גרס: סכילין.
יח נ"ל אבא היו לו מעות (ר"ש. רמ"פ).
יט גרסת דפוס ראי"פ: מהו להפריש.
כ תוספתא דמאי פ' א'.
כא תוספתא שם יע' שם.
כב שם הגירסא ירושלמי שבת.
כג נ"ל ר' יוחנן (וכן בדפוס ראי"פ).
כד בראשית רבה פ' ס'.
כה צריך לפקוק.
כו שם במדרש אמר ר' אבא בר רמיא לר' זעירא וכן נכון. ועי' שקלים פ"ה ג' בבלי שבת קיב: בבלי חולין ז':
כז שקלים ומדרש שם. יהבון לה דתיכול.

את הפת אין מערבין בהן: דג מליח מערבין בו. בשר מליח מערבין בו. בשר חי דתנינן הבבליים אוכלים אותו כשהוא חי מפני שדעתן מקולקלת. רבי יודן בעי הדא כלקורא הוא ואילין כותאי אכלין מינה חייה הוא מערבין בה: שמואל בר שלת בשם רב פעפועין ונתרגניות והלוגלוגות מערבין בהן: כשן קומי הידן וינון אמר לון קקולין והנרקוקי ופרפחיניה: הלכה ו: ר' יונה פתר מתני' ביותר מכשיעור היה מציל נוטל מחצ' ונותן מחצה אבל בכשיעור הוא נותן לפניהן והן מחלקין ביניהן: רבי חזקיה פתר מתניתא ככשיעור ביקש להציל ונטל מחצה ונותן מחצה שמתוך שנוטל מחצ' ונותן מחצה נעשה דבר מועט הוא נותן לפניהן והן מחלקין ביניהן: הלכה ז: תני המסבבין על הפתחים אין נזקקין להן לכל דבר. א"ר יונה ובלחוד דלא יפחות ליה מן ארגרון דיליה: הכא את אמר אין פותחין לעניים בגורן. וכא את אמר אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום. רב הונא אמר צא מהן ג' ליציאה: ר' יוסי בי רבי בון מפיק לאילין נתחומיא כהדא דרב הונא ובלחוד כהדין שיעורא. ר' בא בר בא בר ממל בעא קומי ר' לא ראו אותו יוצא מן העיר ונכנס ליה א"ל הנותן נותן והלוקח יחוש לעצמו: הלכה ז: תמחוי בכל יום קופה מערב שבת לערב שבת. תמחוי לכל אדם. קופה אינה אלא לאנשי אותה העיר בלבד: ר' חונה אמר תמחוי בשלשה שהוא על אתר: רבי חלבו בשם רבי בא בר זבדא אין מעמידין פרנסין פחות משלשה. אנא חמי דיני ממונות בשלשה. דיני נפשות לא כל שכן: ויהוו עשרים ושלשה. עד דהוא מצמית לון הוא מסכן: רבי יוסי בשם רבי יוחנן אין מעמידין שני אחים פרנסין: רבי יוסי עבר חד מן תרין אחין. עאל ואמר קומיהון לא נמצא לאיש פלוני דבר עבירה אלא שאין מעמידין שני אחים פרנסי': ר' יוסי עאל לכפרה בעא מוקמה לון פרנסין ולא קבלין עליהון. עאל ואמר קומיהון בן בבי על הפקיע. ומה אם זה שנתמנה על הפתילה זכה להימנות עם גדולי הדור. אתם שאתם מתמנין על חיי נפשות לא כל שכן: ר' חני כד הוה מקים פרנסין הוה מטעין לון אוריתא לומר שכל שררה שניתנה מתורה ניתנה. בי מלכים ימלוכו בי שרים ישורו: רבי חייא בר בא מקים ארכוני: ר' ליעזר הוה פרנס. חד זמן נחית לביתיה אמר לון מאי עבדיתון א"ל אתא חד סיעא ואכלון ושתון וצלון עלך. אמר לון ליכא אגר טב. נחת זמן תניין אמר לון מאי עבדיתון אמרו לו' אתא חד סיעא חורי ואכלון ושתון ואקלונך. אמר לון כדון איכא אגר טב: רבי עקיבה בעון ממניתיה פרנס. אמר לון נמלך ג' ביתיה. הלכון בתרית שמעון קליה דיימר על מנת מתקל על מנת מבזייה: ר' בא בר זבדא אמר איתפלגון רב ורבי יוחנן. חד אמר מדקדקין בכסות ואין מדקדקין בחיי נפשות. ותרנה אמר אף בכסות אין מדקדקין מפני בריתו של אברהם אבינו: מתניתא פליגא על מאן דאמר אף בכסות אין מדקדקין פתר ליה לפי כבודו: ותני כן במה דברים אמורי' בזמן שאין מכירין אותו. אבל בזמן שמכירין אותו אף מכסין אותו והכל לפי כבודו: והתני למזונות שלשים יום. לכסות ששה חדשים. פתר לה ליטול. והתני למזונות שלשים יום לפסין ולצדקות שנים עשר חודש הא פדמיתא ליטול. עד היא ליתן מהו לפסין ולצדקות שנים עשר חדש בשכר סופרים ומשנים: הלכה ח: חד תלמיד מן דרבי הוו לו מאתים חסר דינר והוה רבי יליף זכי עמיה חדא לתלת שני מעשר מסכינין. עברין ביה תלמידוי עינא בישא ומלון ליה. אתא בעא מזכי עמיה. אמר ליה רבי אית לי שיעורא. אמר זה מכת פרושים נגע בו. רמז לתלמידוי ואעלוניה לקפילין והטרוניה חד קרט וזכה עמיה היך מה דהוה יליף. משפחת אנטבילא היתה בירושלם והיתה מתייחסת על ארנן היבוסי. פעם אחת פסקו להן חכמי' שש מאות ככרי זהב שלא להוציאן חוץ לירושלם דהוון דרשין בשעריך לרבו' ירושלם: והתני מעשה בהלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס אחד להתעמל בו ועבד לשמשו: שוב מעשה באנשי הגליל שהיו מעלין לזקן אחד ליטרא בשר צפרים בכל יום: ואיפשר כן אלא דלא הוה אכל עם חורנין: תני משתמש בכלי זהב נותנין לו כלי כסף. כלי כסף נותנין לו כלי נחשת. כלי נחשת נותני' לו כלי זכוכית: א"ר מנא כלי כסף וכלי זכוכית בגופיהן. והתני היה משתמש בכלי מילת נותנין לו כלי מילת. כאן בגופו וכאן בשאינו גופו: חד מן אילין דנשיותא איתגנתת מן ניכסוי והוון זכין ליה במאן דחסף והוא אכל ומותיב. א"ל אסיא עיקר תבשיל' לא מן גוא לפסא הוא אכיל מן לפצא: עד כדון בבעל חוב שהוא דוחק אפילו בבעל חוב שאינו דוחק. נישמעינה מן הדא היו משכנין לכתובה אשתו או לבעל חובו. והא אשה לא כבעל חוב שאינו דוחק הוא אין מחייבין אותו למכור: א"ר חנינא צריך אדם שיהו לו שני עטופין אחד לחול ואחד לשבת. מה טעמא ורחצת וסכת ושמת שמלותיך וכי ערומה היתה אלא אלו בגדי שבתה: כד דרשה רבי שמלאי בציבורא בכון חברייא לקובליה אמרו ליה רבי כעטיפתינו בחול כך עטיפתינו בשבת. אמר לון אע"פ כן צריכין אתם לשנות מן הדא ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך וירדת הגורן. וירדתי כתי' אמרה לה זכותי תרד עמך. ותרטילא הוות אלא אמר' לה לבוש מאנך דשובתא: הלכה ט: חדא אמרה חמשין עבדין טבן מן מאתים דלא עבדין: המסמא את עינו והמנפח את שוקיו והמצבא את כריסו אינו נפטר מן העול עד שיהו לו כן: שמואל ערק מן אבוי אזל וקם ליה בין תרין צריפין דמסכינין. שמע קלהון אמרין בהדין אנגטין אנן אכלין יומא דין בארגנטורין דהבא בארגנטורין כספא אעל ואמר קומי אבוי א"ל צריכין אנו להחזיק טובה לרמאין שבהם: דלמא רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש עלון מיסחי בהדין דימוסין דטיבריא פגע בון חד מסכן אמר לון זכון בי אמרו ליה מי חזרון. מי חזרון אשכחוניה מית. אמרו הואיל ולא זכינן ביה בחייו ניטפל ביה במיתותיה. כי מיטפלון ביה אשכחון כיס דינריא תלו בידיה. אמרו הדא דא"ר אבהו א"ר לשר צריכין אנו להחזיק טובה לרמאין שבהן שאילולא הרמאין שבהן היה אחד מהן תובע צדקה מן האדם ולא נותן לו מיד היה נענש: אבא בר בא יהב לשמואל בריה פריטין דפלג למסכיניא. נפק ואשכח חד מסכן אכל קופר ושתי חמר. עאל ואמר קומוי אבוי. אמר ליה הב יתיר דנפשה מרתיה: ר' יעקב בר אידי ורבי יצחק בר נחמן הוון פרנסין והוון יהבין לרבי חמא אבוי דרבי אושעיא חד דינר והוא יהב ליה לחורנין: רבי זכריה חתניה דרבי לוי הוו הכל מליזין עליו אמרו דלא צריך והוא נסב. כד דמך בדקון ואשכחון דהוה מפליג ליה לחורנין: ר' חנינא בר פפא הוה מפליג מיניה בליליא. חד זמן פגע ביה רבהון דרוחיא א"ל לא כך אולפן רבי אל תסג גבול רעך. אמר ליה ולא כן כתיב מתן בסתר יכפה אף. והוה מכתפי מיניה וערק מן קומוי. אמר רבי יונה אשרי נותן לדל אין כתיב כאן אלא אשרי משכיל אל דל. והוא שמסתכל במצוה האך לעשותה: כיצד היה רבי יונה עושה כשהיה רואה בן טובים שירד מנכסיו היה אומ' לו בני בשביל ששמעתי שנפלה לך ירושה ממקום אחר טול ואת פורע. מן דהוה נסב ליה א"ל מתנה: אמר רבי חייא בר אדא אית הוו סבין ביומנו מן דהוה יהבין לון מבין ריש שתא לצומא רבא הוון נסבין מן בתר כן לא הוון נסבין. אמרי רשות' גבן: נחמיה איש שיחין פגע ביה ירושלמי אחד אמ' ליה זכי עמי הדא תרנוגלתא. א"ל הילך טימיתיה חיל זבון קופד ואכל ומית. ואמר בואו וספדו להרוגו של נחמיה: נחום איש גם זו היה מוליך דורון לבית חמוי פגע ביה מוכה שחין אחד אמ' לו זכה עמי ממה דאית גבך. אמר ליה מחזור חזר ואשכחיה מית. והוה אמר לקיבליה עיניה דחמונך ולא יהבון לך יסתמיין. ידיה דלא פשטן מיתן לך יתקטען. ורגלייא דלא רהטין מיתן לך יתברן. וממטתיה כן. סליק לגביה ר"ע א"ל אוי לי שאני רואה אותך כן. א"ל אוי לי שאיני רואה אותך כן. א"ל מה את מקללני. א"ל ומה את מבעט בייסורין: ר' הושעיא רבא הוה רביה דבריה חד דסני' נהוריא. והוא יליף אכל עמיה (חד זמן) בכל יום. חד זמן הוה ארחין ולא מטא מיכול עמיה. ברומשא סליק לגביה א"ל לא יכעס מרי עלי בגין דהוה לי ארחין ולא בעית מיבזיא איקריה דמרי כגין כן דלא אכלית עמך יומא דין. אמר ליה אתה פייסת למאן דמיתחמי ולא חמי דין דחמי ולא מיתחמי יקבל פיוסך. א"ל הדא מנא לך. א ליה מר"א בן יעקב. דר"א בי' על חד דסגיא נהורא לקרתיה יתיב ליה ר' אליעזר בן יעקב לרע מיניה די אמרין דאילולא דהוא בר נשא רבא לא יתיב ליה רבי אליעזר בן יעקב לרע מיניה. עבדון ליה פרנסה דאיקר. אמר להו מהו הכין. א"ל ר' אליעזר בן יעקב יתיב לרע מינך. וצלי עלוי הדא צלותא. אתה גמלת חסד למאן דמיתחמי ולא חמי. דין דחמי ולא מתחמי יקבל פיוסך ויגמול יתך חסד: דלמא ר' חמ' בר חנינא ור' הושע' הוון מטיילן באילין כנישתא דלוד. אמ' רבי חמא בר חנינא לרבי הושעיה כמה ממון שיקעו אבותי כאן. אמר ליה כמה נפשות שיקעו אבותיך כאן. לא הוה אית בני נש דלעיין באוריתא: רבי אחא בשם רבי חנגא כיני מתניתא כל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ואסור להתרחם עליו. על נפשיה לא חייס על חורנין לא כל שכן: כל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות. וכל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס לאחרים משלו. על זה נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו:

הדרן עלך מאימתי כל אדם וסליקא לה מסכת פיאה

מראה מקום והגהות

א שם מערבין בו.
ב שם גרים דעתן יפה.
ג ראב"פ גריס בלקידא או בלקורא והוא בלשון סוריא מין דג.
ד בבלי ערובין כ"ח.
ה נ"ל הדינקיון.
ו תוספתא פיאה פ' ד'. בבלי ב"ב ט'.
ז ס"א ארגדקי.
ח תוספתא שם.
ט אולי נ"ל מיתא חמי.
י שקלים פ"ה ד'.
יא נ"ל קלה כלומר קול אשתו.
יב תוספתא שם.
יג נ"ש ולפניכו כתובים ומ' בבלי ב"ב ח'.
יד תוספתא שם. ובספרים שפיכת בית גבלגא.
טו שם על אלכון.
טז נ"י שם לבבלי כתובות ס"ז:
יז נ"ז שם. ע' בבלי שם.
יח בבלי שם ס"ח.
יט שם.
כ בבלי שבת קי"ג:
כא תוספתא שם.
כב נ"ל ארגנטין או ארגנטורין ע' ערוך ע' ארגנטין ב' כלים חשובים.
כג ק"ל או.
כד כמין זו בבלי כתובות ס"ז:
כה שם ס"ח.
כו שקלים פ"ט ה' ב'.
כז שם גרים מפליג מצוה.
כח שם מספי.
כט אולי נ"ל מסכנין.
ל שם דסתן גבן.
לא בבלי כתובות ס"ח: בענין אחר.
לב בבלי תענית כ"א.
לג נ"ל פי' חור. פי' חור כדלעיל.
לד מראה פיותר.
לה לא אכלית (ראב"פ).
לו שקלים שם דייפרון.

הלכה ז: ולא קבלון. פי' לרוב ענוותנותם לא רצו להיפנו' פרנסים: בן בבי כו' פי' שאמר להם הלא חילאו שבן בבי זה לא היה לו כ"א מינוי קל שהיה ממונה על הפתילות וזכה להיפנו' עם גדולי הדור הקנויים שם בשקלים ואו קבלו עליהם: מטעי' כו'. פי' היה נותן ס"ת לידם: מתורה. פי' שאין ראוי להנהיג הציבור אלא מי שהוא בן תורה: ארכוני. פי' שרים כגון פרנסים ודיינים הנוהגים שררה בישראל: סיעה. פי' שייר' של אורחי': ואקלונך. פי' שהיו בני ביתו אומרים לו שהעניים יקללוהו ויבזוהו כשלא יעשה ברצון איש ואיש ואו"ל ע"פ שיתקלל ויתבזה יהא רוצה להימנות: מדקדקים בכסות כו'. פי' העני שרוצה להכסות פשל ליבור מדקדקי' אחריו אם הוא רמאי פה שאין בכרכסה: בריתו של אברהם כו'. פי' שנגלי' הוא שבן בריתו של אברהם אע"ה יתבזה בהילבתו ערום: הלכה ח': זכי עימיה כו' פעו' לקמן בסוטה: להתעמל בו. פי' לטייל עליו: ואפשר כן. פי' בתמיה והכתיב די מחסורו ולא די עיכונו: עם חורנין. פי' שלא היה יכול לאכול מאכל אחר ולפיכך די מחסורו קרינן ביה: בגופיהן. פי' הא דקאמ' שפוחתין לו לא תימה בכוס לעני כגון קערה וכיוצ' בזה דוקא אבל תשמיש דגופו לא. לכן אמר שאפי' תשמיש דגופיהן שנו ופריכין והתני כלי מילת כו' אלמא דבר שבורך גופו לא ישנו אלא ע"כ לחלק בין לצור' גופו ובין לשאינו לורך גופו: דנשיותא. פי' מבני הנשיא: במאן דחסף. פי' בכלי חרס: ומותיב. פי' שהשיב דברים. ר"ל שהקיא מה שאכל ופי"ל הרופא שעיקר התבשיל אינו אלא מתוך המאכלים שאוא כלי חרס שהיא ליט ותנבריאת האדם בלי מתכות: בכון חברייא כו' התלמידים שלא סיפק בידם לעשות כן בכו כנגדה לשנות מטרם כבבלי לשלשל בגדיו עיין בפ' אלו קשרים: אנגטין. פי' כערך קערות: דלמא רבי יוחנן. אמאר לקמן בשקלים פ' סוף המסכתא: סליק פירקא וסליקא לה מסכת פאה: שבח לאל אשר לו תהלה נאה:

פירוש

הלכה ח: רוגליות. פי' זיתים נטוטים ועיין לקמן בפסחים המוניח. סליק פירקא. מאימתי כל אדם כו' הלכה ה: אפונין. יש מהן מין זרע ויש מהן מין ירק ועיין לקמן בעירובין כל הסוגיא:

יש כהן מעשר עני. שביעית אין בה מעשר כל עיקר: חיפה שאל את רבי יודה אמר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימא אין מעשר שני בסוריא. ודכוותה אין נטע רבעי בסוריא ודכוותיה לא למדו תרומת תודה אלא מתרומת מעשר כמה דתימר אין תרומת מעשר במדבר ודכוותיה לא תהא תרומת תודה במדבר. אמר ר' יוסי לא למדו ממנה אלא לשיעורין: תני ר' יוסי בי רבי יודה ר' לעזר בי ר"ש אומר לא נתחייבו ישראל בנטע רבעי אלא לאחר ארבע עשרה שנה שבע שכיבשו ושבע שחילקו: אמר רב חסדא אתיא דר' יוסי בי ר' יודה כשיטת דר' יודה אבוי. כמה דר' יודה אמר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימא אין מעשר שני אלא לאחר ארבע עשרה שנה. ודכוותה אין נטע רבעי אלא לאחר ארבע עשרה שנה: א"ר יוסי והוא כשיטת בנו. סוריא למדה מארבע עשרה שנה. אין ארבע עשרה שנה למדה מסוריא: כתיב "ובשנה החמישית תאכלו את פריו. ר' יוסי הגלילי אומר הרי את כמוסיף פירות חמישית על פירות רביעית מה פירות חמישית לבעלים. אף פירות רביעית לבעלים: ר' זעירא ר' יוסא בשם ר' יוחנן אתיא דר' יוסי הגלילי כר' יהודה. כמה דרבי יודה עשה אותה אותו כנכסיו. כן ר' יוסי הגלילי עשה אותו כנכסיו. רבי ידמיה בעי קומי ר' זעירא כדברי מי שהוא עש' אותו כנכסיו מהו שיה' חייב במעשרות. א"ר כיי דא"ר יהושע בן לוי. דא"ר אבון בשם ר' יהושע בן לוי לא סוף דבר הלכה זו אלא כל הלכה שהיא רופפת בבית דין ואין את יודע מה טיבה צא וראה מה הציבור נוהג ונהוג. ואנן חמיין ציבורא דלא מפרשן: א"ר מנא אלו נאמר כבית שמאי ויש ציבור כבית שמאי. אמר ר' אבין כלום למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימר אין מעשר שני חייב במעשרות. דכוותה אין נטע רבעי חייב במעשרות: ר' בא ר' חייא בשם ר' יוחנן עיסת מעשר שני בירושלם כר' מאיר פטורה מן החלה כר' יודה חייבת בחלה. א"ר יונה לא אמרו אלא בירושלם אבל בגבולין לא: ר' בא בר כהן בעא קומי ר' יוסי כדברי מי שהוא מחייב בפרט מהו שתהא חייבת בחלה. א"ל ולא ר' יודה הוא וסברינן מימר כל הדא הילכת' ר' יודה כבית שמאי: הלכה ז: ודכוותה אם אין בציר אין פרט עד שהוא בציר בצד הבציר. אבלתן חיה לא. וכמה הוא בציר רבית שילא אמרי שלשה אשכולות שהן עושין רביע: והא ר' עקיבה מקיים תרי קראי. ומה דרבי ליעזר וכרמך לא תעולל. שלא תאמר הואיל ואין לעניים בעוללות קודם לבציר תבה בהן בעל הבית. לפום כן צריך מימר וכרמך לא תעולל: הלכה ח: תמן תנינן מתירין בגמזיות של הקדש. אמרו להן חכמים אין אתם מודין לנו בגידולי הקדש שהן אסורין. אמרו להן אבותינו כשהקדישו לא הקדישו אלא קורות מפני בעלי אגרוף שהיו באין ונוטלין אותן בזרוע: מה רבנין סברין מימר קורות ופירות (לא) הקדישו. ואפי' תימר (קורות ופירות) קורות הקדישו פירות לא הקדישו צריכה לרבנין: המקדיש שדה אילן מהו ששייר לו בגידוליהן. נישמעינה מן הדא מפטרע העוללות העוללו לעניים. שנייא הוא. שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. מעתה אפי' לא נודע העוללות יהו העוללות ש' עניים: שנייא שהוא כרם הקדש. כהדא דתני הנוטע כרם להקדש פטור מן הערלה מן הרבעי ומן העוללות וחייב בשביעית: ר' זעירא בשם רבי יוחנן ושבתה הארץ שבת לה'. דבר שהוא לה' קדושת שביעית חלה עליו: רבי חייא בר אבא בעא קומי ר' מנא לאוכלו בלא פדיון "איפשר שאיפשר להקדש לצאת בלא פדיון. לפדותו ולאוכלו נמצא כלוקח לו קורדום מדמי שביעית. א"ל הגיזבר מחליפו ביד אחר: א"ר מתניה ולמה לי כן "כיי דא"ר יוחנן דברי ר' יוסי "מפני שקדם נדרו להבקירו. וכא מפני שקדם הבקר נדרו להקדישו. א"ר יוחנן מעשה הוה וחזרו כר' יוסי. לית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר מכיון שעבר עליו ושכחו הרי הוא שכחה. שנייא היא בערים שדרכו לבתן. ואפי' על ר' הושעיא לית היא פליגא. "דר' הושעיא אמר רומס הייתי זתים עם ר' חייא הגדול אמר לי כל זית שאת יכול לפשוט ידך ליטלו אינו שכחה. שנייא היא שכל רוגליות ודוגליות אומן בפני עצמו:

הדרן עלך כל זית

א מאימתי כל אדם מותרין בלקט משילכו הנמושות. בפרט ובעוללות משילכו העניי' בכרם ויבואו. ובזיתים משתרד רביעה שנייה: א"ר יהודה והלא יש שאין מוסקין את זיתיהן אלא לאחר רביעה שנייה אלא כדי שהוא עני יוצא ולא יהא מביא "אלא בארבעה איסרות: ב. נאמנין על הלקט ועל השכחה ועל הפיאה בשעתן ועל מעשר עני בכל שנתו. ובן לוי נאמן לעולם. (ואינן) אינן נאמנין אלא על דבר שבן דרך בני אדם להיות נוהגין כן: ג. נאמנין על החטים ואינן נאמנין לא על הקמח ולא על הפת. נאמנין על "סעודה של אורז. נאמנין עליו בין חי בין מבושל. נאמנין על הפול ואינן נאמנין על הגריסי' בין חיין בין מבושלין. נאמנין על השמן לומר של מעשר עני ואינן נאמנין עליו לומר של זיתי ניקוף הוא: ד. נאמנין על ירק חי ואינן נאמני' על המבושל אא"כ היה לו דבר מועט שכן הדרך בעל הבית להיות מוציא מלפסו: ה. אין פוחתין לעניים בגורן מחצי קב חטים

וקב שעורים. ר' מאיר אומר חצי קב. קב וחצי כוסמין וקב גרוגרות או מנה דבילה. ר' עקיבה אומר פרס. חצי לוג יין. ר' עקיבה אומר רביעית. רביעית שמן ר' עקיבה אומר שמינית. ושאר כל הפירות אמר אבא שאול כדי שימכרם ויקח בהן מזון שתי סעודות: ו. מידה זו אמורה בכהני' ובלוים ובישרא'. היה מציל נוטל מחצה ונוטל מחצה. היה לו ממועט נותן לפניהן והן מחלקין ביניהן: ז. אין פוחתי' לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע. לן נותנין לו פרנסת לינה. שבת נותנין לו מזון שלש סעודות. מי שיש לו מזון שתי סעודו' לא יטול מן התמחוי. מזון ארבע עשרה סעודות לא יטול מן הקופה. והקופה נגבית בשני' ומתחלקת בשלשה: ח. מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני. היו לו מאתי' חסר דינר אפי' אלף נותנין לו כאחת הרי זה יטול. היו ממושכנין בכתובת אשתו או לבעל חובו הרי זה יטול. אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו: ט. מי שיש לו חמשי' זוז והוא נושא ונותן בהן הרי זה לא יטול. וכל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שצריך לבריות. וכל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנ' עד שיפרנס לאחרים משלו. ועל זה נאמ' ברוך הגבר אש' יבטח בה' והיה ה' מבטחו. וכן דיין שדן דין אמת לאמיתו. וכל מי שאינו לא חגר ולא סומא ולא פיסח ועושה עצמו כאחד מהם אינו מת מן הזקנה עד שיהיה כאחד מהן "שנאמר צדק צדק תרדוף וכל דיין שלוקח שוחד ומטה את הדין אינו מת מן הזקנה עד שיהו עיניו כהות שנאמר ושוחד לא תקח כי השוחד יעור עיני חכמים וגו':

סליק פירקא

אמר "ר' יוחנן למה נקראו שמן נמושות שהן באות בסוף. אבא שאול הוה קורא אותן משושות: אית תניי תני נמושות. ואית תניי תני משושות: מאן דאמר נמושות שהן באין בסוף. ומאן דאמר משושות שהן ממשמשין ובאין: רבי חונא בשם מנחם ר' יוחנן בן נורי הוה יוצא "מן הנמושות ומביא פרנסתו של כל השנה: תני מתנת עניים שבשדה שאין עניים מקפידין עליהן הרי הן של בעל הבית: ר' בון בר חייא בעי ויש אדם קורא שם פיאה לעצמו. תני ר"ש בן יוחאי לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבין ולעטלפים: בפרט ובעוללות משילכו העניים בכרם ויבואו: ולא תנינן נמושות. על ידי שהן חביבין הן באין על אתר: ובזיתים משתרד רביעה שנייה: ולא תנינן נמושות. מפני שהן "צינה ואינן יוצאין אלא בחורים. וקודם לכן אינו אסור משום גזל. בשטתו "השבוהו לא אתם ("שאתם) אומרי' מפני שהיא צינה אינן יוצאין אלא בחורין "שמתוך שהוא יודע "שהוא מביא פרנסתו אף הוא אינו יוצא: הלכה ב: עד איכן א"ר חנינה עד מקום שדרכו לילך ולבוא בו ביום: מעשה והאמין ר' לחמשה אחין בחמשה כורין של חטים. ואיפשר כן. אלא מיכא ציבחר ומיכא ציבחר כורה סלק: רבי לעזר דרומיה בעי קומי ר' יוסי מתני' דר' ליעזר "דר' אליעזר אומר נאמן על השני נאמן על הראשון. א"ר יוסי דברי הכל הוא. שנייא הוא שאין אדם עושה כדבר שוה: ר' לעזר בשם ר' הושעיא כשם שלא נחשדו ישראל על תרומה גדולה כך לא נחשד בן לוי על תרומת מעשר: א"ר הושעיה מתני' אמר כן ובן לוי נאמן לעולם: ר' מנא בעי ובן לוי נאמן לעולם אפי' בשביעית. אמר ר' בון בר חייא נאמן בן לוי לומר מעשר ברור הוא לפוטרו מן השני. אבל באומ' ניתן לי או באומר משלו הן אינן נאמנין. דו מתניתא אינן נאמנין אלא על דבר שבן דרך בני אדם נוהגין כו. כיני מתניתא אינן נאמנין אלא על דבר שבן דרך בני אדם "נותנין כן: הלכה ג: מהו שיהא נאמן לומר חיטים ניתן לי ועשיתי אותן קמח. חטים ניתן לי ועשיתי אותן פת. פשטא ליה שהוא נאמן. חזו הכל יודעין שרוב בני אדם מכניסי לקט אפי' כן אינו נאמן: תני ר' יודה אומר מקו' שנהגו להיות דורסין את העוללות יהא עני נאמן לומר יין זה של עוללות הוא. ודכוותיה מקום שנהגו להיות מוסקין זיתי ניקוף יהא העני נאמן לומר שמן זה של זיתי ניקוף הן: הלכה ד: אילין דבית אסי בשלון ירק אגשון מתקנתיה סלק גמליאל זוגה ותקניה מן גוא לפסא: הלכה ה: תני רובע אורז. "כולה תבלין. ליטרא ירק. שלשת קבין חרובין. חצי לוג יין. רביעית שמן. עשרה אגוזין. חמשה אפרסקין שני רימונין. ואתרוג אחד: מה טעמא ואכלו בשעריך ושבעו. תן לו כדי שובע: חזקיה שאל לאבוי מנא אילין שיעוריא אמר "להן "אהן צרוה סמך הדא ברתא: ר' חנינה הוה יתי' קומי ר' "אלי והוא אמר טעמין והוא סתר אמר טעמין והוא סתר. א"ל לא כלן מסחור אלא מבני: א"ר מנא תניא ארבע ליטרין. א"ר לעזר וכן לעירוב. א"ר חיננא הדא דתימר "ביין אבל בשמן מערבין בו מזון שתי סעודות: תני מערבין בחומץ מזון שתי סעודות. תני מערבין בשמן מזון שתי סעודות. ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק כדי לטבול בירק הנאכל שתי סעודות: ר' יצחק עטשא אמר קומי רבי זעירא בשם רבי ינאי אפונין חיין מערבין בהן מזון שתי סעודות. למי נצרכה לר' מאיר שלא תאמר הואיל והן מסריחין

מראה מקום והגהות

ח נ"ל מסריכן (רא"פ).
כ נ"ל כפי גרסת הר"ש: וכה ר' אליעזר מקיים וכרמך וכו' (וכן רא"פ.)
ג. מסכה פסחים פ' ד'.
ד פסחים ל"א ב' תוספתא פסחים פ' ד'.
ה תוספתא מנחות פ' י"ג זבחי' (קרבנות) פ' י"ח בבלי פסחים כ"ו.
ו ירושלמי פסחי' שם ליתא.
ז ליתא שם.
ח תוספתא פיאה פ' ג'.
ט ירושלמי פסחי' שם: אי אפשר שאי אפשר להקד' יכו'.
י שם אי אפשר יכול שלא יהא כלוקח לו קורדום וכו'.
יא לינן (לית לכן) פתרין לה. דברי הכל כההיא דאמר ר' יוחנן.
יב נדרים ל"ח ד'.
יג לעיל י"ח ד'.
יד במסכ' שבבבלי: ולא יהא סבית נקרנע' איכורות.
טו נ"ל שעורה של אורז.
טז נדמים רא"ם גרס שבאמר דורש דעה תבואה. ובאמר לדק וגו'.
יז בבלי ב"מ כ"ח: מפני דאחלי אתיגרא. ע' ערוך ע' גמם וע' גר ג'.
יח נ"ל עם האפשות (רא"פ)
יט שהוא ליכה (ר"ש).
כ נ"ל בשיטתן השיגן (רא"פ).
כא צריך למחוק.
כב נ"ל אף כן.
כג משובש ונ"ל שאינו מביא פרנסתו (ר"ש ורא"ם).
כד נראה דר"ש גרס הכא נותנין כן.
כה בבלי ערובין כ"ט. ונ"ל שכלא והוא שמיכית שבליטרא או אחד מששה ברובע הקב בבלי ב"ב נ'.
כו נ"ל אמר לו.
כז פירש ר' אליה מטלדא הפליגו לדבר אחר: מה הלכתו ספק זה הגרים.
כח נ"ל אמר ליה הוא טעון ערובין נ"ט ד'.
כט בבלי ערובין שם.

אמר רבי לא כתיב ושכחת עומר בשדה עומר שאת שוכחו
לעולם יצא זה שאת זוכרו לאחר זמן: ר' ירמיה בעי היה מסויים
בדעתו כמי שהוא מסויים. היה עומד בצל הדקל הדקל
מסיימו. היו שניהן נטופה זה מסיים את זה וזה מסיים את זה.
היתה כל שדהו נטופה נישמעינה מן הדא. ר' יוסי אומר אין שכחה
לזיתים. אמר ר"ש בר יקים לא א"ר יוסי אלא בראשונה שלא היו
הזיתים מצויין שבא אדריינוס הרשע והחריב את כל הארץ. אבל
עכשיו שהזיתים מצויין יש להן שכחה: שפכוני נוטף שמן. והתנינן
נטיפה. אלא שהוא עושה שמן הרבה. והתנן במעשיו שהוא
עושה הרבה. אלא שפכוני שהוא עושה שמן הרבה. נטופה נוטף
שמן מעשיו שהוא עושה הרבה. שהוא עושה זתים הרבה: בישני
אית דבעי מימר בישני ממש. אית דבעי מימר דהוא מבעית לחבריה
עד דיעבי' ר' כיפליסין. כי ההיא דתנינן תמן כל עומדי השדה של
קב קב ואחד של ארבעת קבין ושכחו. מכיון שהוא עושה יותר
מחבירו כמי שהוא מסוים: עד דיעביד כל שנה ושנה. ומכיון שהוא
עושה רובן של שנים כמי שהוא מסויים: במקומו שהוא עומד בצד
הגת או בצד הפירצה: מתני' רב"ש דב"ש אומרי' הבקר עניים
הבקר. א"ר יוסי דברי הכל היא. תמן דבר תלוש בצד דבר מחובר.
ברם הכא דבר מחובר בצד דבר מחובר: רבי יוסי אומר אין שכחה
לזיתים. אמ' ר"ש בן יקים לא א"ר יוסי אלא בראשונה שלא היו
הזיתים מצויין שבא אדריינוס הרשע והחריב את כל הארץ. אבל
עכשיו שהזיתים מצויין יש להן שכחה: א"ר יוסי לא חייב אדם שכחה
לזיתים אלא רבי עקיבה. רו דרש אחריך אחריך. מעתה אין שכחה
לזיתים כר' יוסי דלא דרש אחריך: התיבון הרי עומר שכחה הרי לא
כתיב אחריך. מכיון שכתיב לא תשוב לקחתו כמי שכתיב אחריך:
דבי יונה בעי ההן זית נטופה הואיל והוא מסויים על דעתיה דר'
יוסי אפי' התחיל בו כמי שלא התחיל בו: הלכה ב: א"ר לעזר
כיני מתניתה של שני מלבנים ושכחו. מה נן קימין אם משום
דבר מסויים אין כאן זתים. אם משום שורה הוא עצמו נידון
בשורה אלא על ידי שורה ועל ידי שורות. א"ר יוסי בית
נודיין היא מתניתא. אמר רבי יוסי לא סוף דבר נודיין אלא
אפילו שאר כל הזתים. מכיון שדרכן ליבחן כנודיין אפילו שאר כל
הזתים אין להן שכחה: אית תנאי תני שנמצא. אית תנאי תני
שנמצא עומד. מאן דאמר שנמצא מסייע לרבי יוחנן מאן
דאמר שנמצא עומד מסייע לרבי לעזר: מתניתא מסייעא לרבי
יוחנן דתני במה דברים אמורי' בשהיה מכירו. אבל אם לא היה
מכירו מרדף אחריו אפילו עד מאה. הא אם יש בו סאתים ושכחו
אינו שכחה: לא על הדא איתאמרת אלא על קדמייתא כל זית
שיש לו שם בשדה כזית נטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה עליה.
הא אם יש בו סאתים ושכחו: כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו.
פתר לה תרין פיתרין כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו קודם
לכן אע"פ שאין לו תחתיו יש לו בראשו. פתר חורן כל זמן שיש לו
תחתיו אין לו בראשו הלכה המחבא אע"פ שאין לו בראשו
יש לו תחתיו. תני משום ב"ש משיניח את הכרכר וגמרו הרי
זה יש לו בראשו: רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש ברכרה.
אמר רבי אבהו שהוא מסייר את דמחכוין. ודעו וראו מכל המחבואי
אשר יתחבא שם: הלכה ג: הדא אמר' פרט בנשירתו קדש.
לית הדא פשטא שאלתיה דחלפי שאל לקט בנשירתו מהו שיקדש.
א"ר שמואל בר אבודומא שנייא היא שהוא גרם לו שלא ירד לארץ:
הלכה ד: אי זו היא עוללות כל שאין לה לא כתף ולא נטף יש
לה כתף אבל לא נטף נטף אבל לא כתף לבעל הבית. ואם
ספק לעניים. אי זו היא כתף פסיגין זו על גבי זו. אי זו היא נטף
תלויות בשדרה ויורדות: רבי בא בשם רב יהודה והן שיהו כולן
נוגעות בפס ידו: לא כן א"ר חייא מעשה ששקלו עוללו' שבע
ליטריות בציפורי. א"ר חיננה שאם נתנה על גבי טבלה והן שיהו
כולי נוגעות בטבלה: בן לוי שנתמנה לו מעשר טבל ומצא בתוכו
עוללות. הרי זה עושה אותן תרומת מעשר במקום אחר. ועוללות
לאו של עני הוא. ר' אבין בשם רבנין דתמן אני אומ' עם הנקרצות
עם האשכולות: א"ר סימון טעמא דרבי יהודה ונשאר בו עוללות
כנוקף זית שנים שלשה גרגרים. יותר מיכן אשכול: דלמא ר'
אבהו ורבי יוסי בן חנינא ור' שמעון בן לקיש עברו על כרם דורון
אפיק לון אריסא הדא פרסיקא אכלון אינון וחמריהון ואייתרון:
ושערונ' כהדין לפיסא דכפר חנניה מחזיק סאה של עדשים. בתר
יומין עברון תמן אפיק לון תרי תלת לגוא ידיה. אמרו ליה מן ההיא
אילנא אנן בעיין. אמר לון מיניה אינון. וקרון עלוי ארץ פרי למלחה
מרעת יושבי בה: א"ר חנינא כד סלקת להכא נסיבית איזורי
ואיזוריה דברי ודחמרי מקפא בירתא דחרובתיה דארעא
דישראל ולא מטון קצת חד חרוב ועד מלא ידוי רבש: אמר ר'
יוחנן יפה סיפסוף שאכלנו בילדותינו מפרסקין שאכלנו בזקנותינו
דביומוי אישתני עלמא. אמר ר' חייא בר בא סאה ארבלית היתה
מוציאה סאה סולת. סאה קמח סאה קיבר סאה סובין סאה מורסן
סאה גניינן. וכדו אפילו חדא בחדא לא קיימא: רבי חונא בשם ר'
אבין קנמון מאכל עזים היה והיו ישראל מגדלין אותו. רבי חונא בשם
רבי אבין שני תמידין שהיו מקריבין בכל יום היו מדליקין אותן על

גבי גמל ורגליהן נוגעות בארץ: רבי חונא בשם רבי אידי מעשה
באחד שקשר עז לתאינ' ובא ומצא דבש וחלב מעורבין. ר'
אמר לרבי פרורי לית את חמי לי ההוא סגולה דגו כרמך. א"ל
אי נפק מחוי מיא ליה עד דהוא רחיק צפה ביה כמין תורא
א"ל לית הדין תורא מחבל כרמא א"ל הדין תורא דאת סבר הוא
סגולי. וקרא עליו עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו. בית
מוקדש' חריב ואת קאים בקשיותך. מיד איתבעון ולא אשכח.
אייתון קומוי תרין פינלין מבין ריש שתא לצומא רבא והוה אפיקי
שמיטתא והוה כהון טעניה תמלא אמר לון ולית אסיר ולאו
ספחין אינון. א"ל בפוקי ריש שתא איזדרעון. באותה שעה התיר
רבי ליקח ירק במוצאי שביעית מיד. כען קומוי מהו הדין דכתי'
עבשו פרודות תחת מגרפותיהם א"ל תחת שהיינו גורפים דבש הרי
אנו גורפין רקבובית: מעשה בא' שהיה לו שורה של תאיני' ובא
ומצ' גדר של דבש מקיפן: חד בר נש חוה זרע חקלא לפת והוה
מקטע ומזבין. מעש' בשועל שבא וקינן בראשה של לפת. מעשה
בשיחין בקלח אחד של חרדל שהיו בו שלשה בדין ונפשח אחד
מהן וסיככו סוכת היוצרין ומצאו בו שלשה קבין של חרדל. אמר
ר' שמעון בן חלפתא קלח אחד של חרדל היה לי בתוך שלי
והייתי עלה בו כעולה בראש התאנה: מעשה באחד שורע סאה
של אפונים ועשת שלש מאות סאין. אמרו לו התחיל הקב"ה
לברכך. אמר לון אולון לכון די נתת טלא כישא עליה די לא
כן בכפלא הוות מעביד: אמר ר"ש בן חלפותה הוה מעשה
שאמר ר' יהודה לבנו בסיכנין עלה והבא לנו גרוגרו' מן החבית
עלה והושיט ידו ומצאה של דבש אמר לו אבא של דבש היא.
א"ל השקע ידיך ואת מעלה גרוגרות. מעשה שא"ר יוסי לבנו
בציפורין עלה והבא לנו גרוגרות מן העליה. עלה ומצא את
העלייה צף עליה דבש. ר' חנניה הוה סבן דבש דדבורין והוה
ליה דבש דצלין. כתר יומין עברין תמן. אמ' לון בנין לא מטעא
לכון הוון ידעין ההוא דובשא דיהבית לכון דצליין יינון. אמרו
ליה מיניה אנן בעיין טב לעיבידתון ואפריש טימיתיה וכנא ביה בי
מדרשא דציפורין: ר' לעזר בי ר' שמעון אזל לחד אתר ואייתון
קומוי כרוב מצמקי. אמר לון סגין דבש יהבתון ביה. אמרין ליה
לא יהבינן ביה מיניה וביה הוא: הלכה ה: הכל מודין במוכר
לחבירו עשרה אשכולות שהוא אסור ליגע בהן: הכל מודין
בשותף כשם שהוא מידל בתוך שלו כך הוא מידל בתוך של
חבירו. ר' יהודה עבד ליה כשותף: א"ל ר' אימי הגע עצמך שאכלתן
חיה. אין תעבדיניה כשותף יהא חייב לשלם לו: א"ר יוחנן נראית
מוחלפת שיטתו של ר' יהודה. תמן הוא אומר כיון כך וכיון כך
נוטלין ומניחין על הגדר והעני בא ונוטל את שלו. וכא הוא או' תכן.
מתוך שהוא מעבן הן עשות יותר לשנה הבאה. ואמר אוף הכא
מכיון שהוא מרכעה היא עשה יותר לשנה הבאה. א"ל מצוי
חוא לזורעה ירק ולהבריחה מן העניים: הלכה ו: תני ר' אומר
לא אמרו בית שמאי לא בשביעית. אבל בשאר שני שבוע בית
שמאי יש לו חומש ויש לו ביעור. על דעתיה דההן תנייא לא
למדו נטע רבעי לא ממעשר שני כמה דתימ' אין מעשר שני בשביעי'.
ודכוותה אין נטע רבעי בשביעית. מעתה אל יהא לו קדושה. קדושתו
מאיליו למדו. קודש הילולים הרי הוא כקודש שקורין עליו ויהא
מותר לאונן. תני מגיד שהוא אסור לאונן: ויהא חייב בביעור.
בגין דר' שמעון פוטר מן הביעור: ויפדה במחובר לקרקע:
תני ר"ש ב"ג אחד שביעית ואחד שאר שני שבוע בית שמאי
אומרי' אין לו חומש ואין לו ביעור. על דעתיה דההן תנייא לא
למדו נטע רבעי ממעשר שני כל עיקר. מעתה אל יהי לו קדושה.
קדושתו מאליו למדו. קודש הילולים הרי הוא כקודש שקורין
עליו את ההלל: ויהא מותר לאונן. תני מגיד שהוא אסור לאונן:
ויהא חייב בביעור. בגין דר"ש פוטר בביעור. ויפדה במחובר
לקרקע: רבי זעירה בעי קומי ר' אבהו מניין שהוא טעון קודש
הילולים קודש חילולים לא מחמעין רבנין בין ה"א לח"ת: תני ר'
אייבו בר נגרי קומי ר' לא דרבי ישמעאל אם גאל יגאל איש ממעשרו
חמישיתו יוסף עליו. פרט לנטע רבעי שאין חייבין עליו חומש.
וחזר ותנא קומוי שתי גאולות הן אחת למעשר שני ואחת לנטע
רבעי: תמן תנינן רבי יודה אומר אין לנכרי כרם רבעי וחכמים
אומרים יש לו. אמר ר' לעזר כיני מתניתא אין לנכרי כרם רבעי
כל עיקר. ר' בבי אמר בעי קומי ר' זעירא בשם ר' לעזר אתיא
דר' יודה כבית שמאי על דעתיה דר' כמה דבית שמאי אמר לא למדו
נטע רבעי לא ממעשר שני כמה דתימר אין מעשר שני בשביעית
ודכוותיה אין נטע רבעי בשביעית. כי ר' יהודה אומר לא למדו נטע
רבעי לא ממעשר שני כמה דתימר אין מעשר שני בסוריא ודכוותיה
אין נטע רבעי בסוריא: א"ל חמי מה אמר לא אמר אין לו
חומש ואין לו ביעור הא שאר כל הדברים יש לו. ר' יהודה
אומר אין לנכרי כרם רבעי בסוריא: שמואל בר אבא בעי הא
בית שמאי אמר לא למדו נטע רבעי לא ממעשר שני כמה דתימר
אין מעש' שני בשביעית. ודכוותה אין נטע רבעי בשביעית. ודכוותה
שלישית ושישית הואיל ואין בהן מעשר שני לא יהא בהן נטע
רבעי: אמ' ר' יוסי שלישית וששית אע"פ שאין בהן מעשר שני

פירוש

הלכה ד: כרם דורון. פי' כרם היה נקרא ורון: ואייתרון. פי' אכלו והותירו: ושערונ' כו'. שמיערו אותה באילפס של כפר חנניה שהיא מחזקת סאה של עדשים ולאחר זמן עברו שם והוציא להם האריס ב' או ג' בתוך כף ידו וא"ל איתן להם מזה שאכלו ממנו בפעם הראשון וא"ל שזה הוא מהאילן שאכלת ממנו בראשונה וקרא עליה המקר' הזה ארץ כו'. פי' שבעבור שנתלחה המקו' בפירות הזה אומרו פרעת יושבי בה: נסיבית איזורי כו'. פי' שלקחתי חגורתי וחגורת בני וחגורת חמורי לסבב הרוב אח' ולא ספקו לסבב אותה מרוב עביה ואחר כך קללתי חרוב אח' ובמסך ממני ידי' מלא דבש: סיפסוף פי' הוא הגרוע שבפירו' האילן הנשאר להתבגל בסוף: ארבלית. פי' סאה של חטים הבאים ממקום הנקר' ארבל מתוך שהן יפין היתה מוציאה כו' ר"פ שהאם של ארבולי קפרביל ועכיינו חיטים הסגופי' בכברה היו מוציאה' כו' יבוא בכברה מחרגמינן מחורין בארבלה: סאה גניינן. פי' בערוך שהם מורסן עבה: לית את חמי כו'. פי' אם איכך מראה לי אותן האשכלו' שבתו' כרמך. כחל אשכול בתרגום ירושלמי הוא כחל סגולה: א"ל אין כמו הק' נפק בעי כו' פי' הסוגיא כשיצא ורלה להראותו ובשהיה עוד רחוק ממנה ראה כמין שור בין הגפנים וא"ל אין זה השור מחית בגפני' וא"ל זה שאת חושב שהוא שור הוא אשכול ענבים שבראה מרחוק כשור לגדלו וקרא עליו עד שהמלך כו' פי' שבשהשכינה בתוכינו דהיינו בזמן הבית אז נרדי כתן ריחו אבל לאחר סילוק השכינה לא. ח"ס דה"ם כשהשכינה כסתלקה אל סוכה ומסיבה הראשונות כרדי עוב ריחו: בקשיותך פי' נתחזקת' להוליך פירותיך ומיד נתנקש אותן האשכולות ולא נמלאו: תרין פינלין. לקט נב"ג מפרש הסוגיא: והיה מקטע פי' שהיה לאחר הזריע' היה קוצר ומוכר וקונה. פי' שעשה. קינה ולידתו בתוכה: תפשת נבדל: עולה כו'. פי' ללקט בדיו העליונים אולך לבכן כו'. פי' לכו לכם שטל רע היה זאת השנ' ואם לא היה כל כך רע היה עושה בכפל: של דבש. שהיה הדבש לף על הגרוגרו': דדבוריין. של דבורים: דצליין. פי' דבש של פירות סגרוגרות וכיוצא והיה טועה ונתן להם מזה הדבש: בנין לא כו' פי' בשביל שאיני רוצה להכשיל אתכם לא אומר לכם שאותו דבש שנתתי לכם [redacted] הוא וא"ל זהו אכתם רוצים שהוא טוב

מראה מקום ותגהות

א לעיל פ' ו'.
ב ע' בבלי חולין ס"ה. חגב כדיין לפי גרס' הערוך וע' מוסף ערוך ערך כדיין.
ג תוספתא פיאה פ' ג'.
ד נ"י שם.
ה נ"ל כתח חד.
ו נ"ל שאילתיה דחלפי. דחלפי שאל.
ז תוספתא שם.
ח נ"י שם.
ט ע' בבלי כתובו' קי"ב. ושם גרים אילפס כפר הטי.
י כתובות שם תניא אמר ר' יוסי.
יא בבלי כתובות קי"א:
יב נ"ל ור' מאיר עברלה כסוכר גירסת הר"ש וכן גרס בדפוס ירושלמי זרעים של ר' אליהו בן יהודה ספולדא (ר"ת רא"פ)
יג נ"ל אומרים (רא"פ).
יד נ"ל את ההלל (רא"פ).
טו נ"ל קודש (רא"פ).
טז נ"ל קודש (רא"פ).
יז נ"ל מניין שהוא טעון חלול.
יח תוספות פ' ג' מ' ט'.
יט נ"ל לא אמר אלא אין לו חומש (רא"פ).

לפלאכתינו ואפי' רבי לא רצה ליהנות מאותן המעות ונכה ממנו ב"ה של ציפורי: כרות פלפק גו' פי' פגול ושלומק כזו' המיקחה וא"ל [redacted] נתונו וא"ל שמעלמו הו' מתוק בל [redacted]

פירוש

ולמה לא תניתא כו'. פי' דהאי לית למחשב הך מתניתין דנפלו לה נכסים משנתארסה' בי היכי דחשיב כל מתניתי' דלאתניא מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ומשני דלא חשיב אלא הנך דמיקיל בהו בכל לד ולא נפקי שום לד חומר' מיניה אבל הכא מפני שהקילו ב"ש לאשה שראוי למכור מ"מ חומרא הוא לגבי בעלה והקשו התוספו' בפ' האשה דהא חשיב כמי התם גבי מקולי ב"ש הך מתניתין ב"ש אומ' שתי שבתות וב"ה אומר שבת אחד גבי המדיר את אשתו מתשמיש המטה דפ' אע"פ. והתם נמי הוא חומרא לאשה שלריכה להמתין ב' שבתו' ומשני התם דאין זה חומרא לאשה דאדרבה לב"ה הוא חומרא שמקרב להוציאה ולגרש' בהדרם שב' אחת אע"פ שרלוני' נבך ע"ש בתוספות: הלכה ג: משום סמון. פי' תרגומין לקמן בסוטה כותל בדה ולא סמון בגלי: משום צף. פי' תרגו' קלל בלדקה ולא קלל שלף על פני המים וה"ה לף על גבי ד"א כגון זה שלף על גבי סביבה הלכה ט: מחלפא שיטתיה דר' יהודה פי' כפורשיכהו בלוסר. והא לסבא שמעי' לרבי יהודה: וכאן כמו והכא: סליק פירקא: כל זית שיש לו שם כו'

הן הרכים שנאמרו לו למשה בחורב: תמן [א]תנינן האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודים בית שמאי ובית הלל שהיא מוכרת ונותנת וקיים. נפלו לה משנתארסה בית שמאי אומרי' תמכור ובי' הלל אומר' לא תמכור. ר' פינחס בעא קומי ר' יוסי ולמה לא תניתה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. א"ל לא אתינן מתניתא אלא דבר שהוא חומר משני צדדין וקל משני צדדין. כרם הכא חומר הוא מצד אחד וקל מצד אחד. והתנינן [ב]בית שמאי אומרי' הבקר לעניים הבקר הרי הוא קל לעניים וחומר הוא לבעל הבית. ותניתה קל הוא לעניים ואינו חומר לבעל הבית שמדעתו הובקרו. א"ל והתנינן עומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלי' ושכחו. הרי הוא קל לבעל הבית וחומ' הוא לעניים ותניתה. א"ל קל הוא לבעל הבי' ואינו חומר לעניים. שאדיין לא זכו כהן. ואמור אוף הכא קל הוא לאש' ואינו חומר לבעל הבית שאדיין לא זכה בה. א"ל מכיון שקידשה לזכותה ולזכותו נפלו: א"ר יודה אמרו לפני רבן גמליאל הואיל והארוסה אשתו והנשואה אשתו. מה זו מכרה בטל אף זו מכרה בטל. א"ל בחדשים אנו בושין אלא שאתם מגלגלין עמנו הישנים. אילו הן החדשים משנישאת. ואלו הן הישנים עד שלא נישאת ונישאת: הלכה ג: מניין לראשי שורות. א"ר יונה כתיב כי תקצור קצירך בשדך ושכחת. מה שאתה קוצר אתה שוכח. עד כדון ראשי שורות קמה. סוף שורות קמה. א"ר יונה לא תשוב לקחתו. מסקומו שבאת לא תשוב לקחתו. עד כדון ראשי שורות עמרין סוף שורו' עמרין. א"ר יונה גילף ראש שורות עמרין מראש שורות קמה. וסוף שורות קמה מסוף שורות עמרין: העמר שכנגדו מוכיח. כיצד היו לו עשר שורות של עשרה עשרה עמרין עמד אחד מהן בצפון ודרום ושכח אחד מהן אינו שכחה. מפני שהוא נידון מזרח ומערב. עומר [ג]מזרח ומערב ושכחו מהו שיעשה שכחה. נשמעינה מן הדא עימר את הראשון ואת השני ואת השלישי ושכח את הרביעי. אית תניי תני אם נטל את החמישי הרי הוא שכחה: אית תניי תני אם שהא ליטול את החמישי הרי הוא שכחה. אמ' ר' בון בר חייא מאי דאמר נוטל את החמישי בשאין שם ששי. מאן דאמר אם שהא ליטול את החמישי בשאין שם ששי. אם עד שלא נטל את החמישי לא כבר נראה את הרביעי לידון בשורה [ד]אם אמר שכח' והכא שכח': היה עומר אחד גדול עומד צד החיצון בצד הפנימי נידון כשורה. עומד צד הפנימי בצד החיצון מהו שידון כשורה. עומד צד העליון בצד התחתון נידון כשורה. עומד התחתון בצד העליון מהו שידון כשורה: רב כד נחת לתמן אמר אנא הוא בן עזאי דהכא. אתא חד סב שאל ליה שני הרוגים זה על גבי זה סבר רב שהן ערופין. א"ל אין ערופין. א"ל למה. א"ל התחתון משום טמון והעליון משום צף. כד סלק להבא אתא לגבי ר' אמר ליה יאות אמר לך כי ימצא ולא ימצאו: רבי יהודה בר' אמר היה שם אמת המים על פני כל השדה אם עוקר את המחריש' מצד זה וניתנה בצד זה אינו נידון כשורה ואם לאו נידון כשורה: קצר חצי שורה ובא למחר נידון כשורה. ישב לאכול ישב לישן קרא לו חבירו [ה]חשיכ': [ו]עומר שנטלו והוליכו לעיר ונתנו על גבי חבירו ושכח את שניהן. התחתון שכחה והעליון אינו שכחה. ר"ש אומר שניהן אינן שכחה התחתון מפני שהוא מכוסה והעליון מפני [ז]שוכה בו: ר' זעירא אומר בזוכה. אתיא דר' זעירא כר' יונה. דרבי יונה אמר מוכר את הקשין. כאן ר' זעירא אמר בוכר את העליון: [ח]שדה שעמריה מעורבבין ושכח אחד מהן אינו שכחה עד שיטול את סביבותיו: הלכה ד: ר' בון בר חייא בשם ר' יוחנן עשאן כמין גם. לא אמר אלא ציבורין הא זיתים לא. מה בין הציבורין מה בין הזיתים. ציבורין [ט]גמר מלאכה זיתים אינן גמר מלאכה: א"ר הושעיא רומם הייתי זתים עם ר' חייא חגדול אמר לי כל זית שאת יכול לפשוט ידך וליטלו אינו שכחה. אמר ר' יוחנן מכיון שעבר עליו ושכחו הרי הוא שכחה: ר' לעזר בשם ר' חייא רבה חצי אשכול פרט. תני ר' חייא חצי אשכול או אשכול שלם פרט. והתני שני גרגרים פרט. ר' אימי בשם ר' חייא בקוצר ומניח תחת הגפן: הוו עשוין כמין סינפון. מנחם בשם ר' יונתן והוא שהא חותכן בשורה: א"ר אבין טעמיהו דבית שמאי לגר ליתום ולאלמנה יהיה. טעמיהו דבית הלל לעני ולגר. א"ר מנא שניהן מקרא אחד דרשו לגר ליתום ולאלמנה יהיה. בית שמאי אומרי' לעניים. ובית הלל אומרי' לבעל הבית: הלכה ה: א"ר לעזר כתיב כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה. עומר שאת יכול לפשוט ידך וליטלו [י]. אית תניי תני ושכחת עומר ולא גדיש. היך עבידא שכח עומר אחד בצידו אין תעבדינה עומר דברי הכל שכחה. ואין תעבדינה גדיש מחלוקת [יא]שמאי והלל. שכח שני עומרין בצדו אין תעבדינה עומר מחלוקת ב"ש והלל אין תעבדינו' גדיש אינו נידון כשורה: הלכה ו: א"ר יונה כי תקצור קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה. עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה. קמה שיש בה סאתי' ושכחה אינה שכחה. אמר רבי יוסי ובלבד שבלין. חוו זקות רואין אותן כאלו הן ארוכות. שדופות רואין אותן כאלו הן מליאות: הלכה ז: א"ר כתיב כי תקצור קצירך [יב]בשדך ושכחת עומר בשדה. עומר שסביבותיו קציר לא עומר שסביבותיו קמה. ולמה עומר שסביבותיו עומרין ולא עומר שסביבותיו קמה עומר שסביבותיו עומרין מה שתחתיו [יג]שדה. עומר שסביבותיו קמה מה שתחתיו קשין: תנא [יד]קמת חבירו מצלת את שלו. של גוי מצלת את של ישראל. של חיטין מצלת את של שעורין דברי ר'. וחכמים אומרי' אינה מצלת לא שלו אינה מצל' לא ממינה: תני רבן שמעון בן גמליא' כשם שהקמה מצלת את העומר כך העומ' מציל את הקמה. ודין הוא ומה אם הקמה שיפה בה כח העני ושכחה הרי הוא מצלת. עומר שהורע בו כח העני אינו דין שיציל. אמר לו ר' מה אם קמה שיפה כח העני בה ושכחה הרי הוא מצלת. עומר שהורע כח העני בו ושכחו אין דין שיציל. מדברי שניהן נלמד מצילין עומר מעומר ואין מצילין קמה מקמה: הלכה ח: הא אם שכח שכחה. תיפתר כששכ' את הקמה תחילה. הא אם היו שתיהן עקורות לבעל הבית. מתניתא כרבן גמליאל. ותיצול עקורה. שאינה עקורה. הדא אמרה דבר שהוא ראוי להציל ושכחו הרי הוא שכחה. א"ר יונתן תיפתר בקוצר שורה ומעמר שור' וכבר שכח את הקמה עד שלא שכח את העמרי': מה עד שתבוא ממש או אפי' נראית להביא. נשמעינה מן הדא. כגון תבואה שבכרם. וכרם לא על אתר הוא. הדא אמרה אפי' נראית לבוא: הלכה ט: אמר ר' יונה לא סוף דבר נותנה אלא אפי' נוטלה על מנת ליתנה: תמן תנינן [טו]המדליק את הגדיש והיו בו כלים ר' יהודה אומר משלם כל מה שבתוכו. וחכמ' אומרים אינו משלם לא גדיש חטין או גדי' שעורין. מחלפא שיטתיה דר' יהודה תמן הוא או' לרבות את הטמון. וכא הוא אמר פרט לטמון. תמן ונאכל הגדיש או הקמה. ממשמע שנ' קמה אין אנו יודעין שהגדיש בכלל. ומה ת"ל גדיש לרבות את הטמון. והכא שדך בגלוי פרט לטמון: מחלפא שיטתין דרבנין תמן אינון אמרין פרט לטמון. וכא אינון אמרין לרבות את הטמון. תמן או הקמה או השד' מה שדך בגלוי אף כל דבר שהוא גלוי. ברם הכא שדך בגלוי פרט לטמון. קציר בגלוי פרט לטמון והוי מיעוט אחר מיעוט. ואין מיעוט אחר מיעוט [טז]לרבות הטמון: הלכה י: כיני מתניתא הקוצר בלילה והמעמר בלילה סומא בין ביום בין בלילה: א"ר יונה לא סוף דבר גמין לא רקין. וכי מאחר שדרכו לכחון בגמין אפי' רקין אין להן שכחה. אמר הריני קוצר על מנת מה שאני שוכח אני אטול יש לו שכחה שהתנ' על מה שכתוב בתורה. וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל:

חדרן עלך בית שמאי

א כל זית שיש לו שם בשדה אפילו כזית הנטופה בשעתו ושכחו אינה שכחה. במה דברי' אמורי' בשמו ובמעשיו ובמקומו. בשמו שהיה שפכני או בישני. במעשיו שהוא עושה הרבה. במקומו שהו' עומד בצד הגת או בצד הפרוצה. ושאר כל הזיתים שנים שכח' שלשה אינן שכחה. ר' יוסי אומר אין שכחה לזיתים: **ב** זית שנמצא עומד בין שלש שורות של שני מלבנים ושכחו אינו שכחה. זית שיש בו סאתי' ושכחו אינו שכחה: בר"א במה שלא התחיל בו אבל התחיל בו אפי' כזית הנטופה כשעתו ושכחו יש לו שכחה. כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו. רבי מאיר אומ' משתלך המחבא: **ג** אי זהו פרט הנושר בשעת הבצירה. היה בוצר עקר את האשכול הוסבך בעלים ונפל לארץ ונפרט הרי זה של בעל הבית. המניח כלכלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר הרי זה גוזל את העניים. על זה נאמר אל תסג גבול עולם: **ד** ואי זו היא עוללת כל שאין לה לא כתף ולא נטף. אם יש לה כתף ונטף של בעל הבית. אם ספק לעניים. עוללת שבארכובה אם נקרצת עם האשכול הרי היא של בעל הבית ואם לאו הרי הוא של עניים. גרגר יחידי ר' יהודה אומר אשכול. וחכמים אומר עוללת: **ה** המידל בגפנים כשם שהוא מידל בתוך שלו כך הוא מידל בשל עניים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר בשלו הוא רשאי ואינו רשאי בשל עניים: **ו** כרם רבעי ב"ש אומר אין לו חומש ואין לו ביעור. ובית הלל אומר יש לו. בית שמאי אומ' יש לו פרט ויש לו עוללות והעניים פודין לעצמן. ובית הלל או' כולו לגת: **ז** כרם שכולו עוללות ר' ליעזר או' לבעל הבית ור' עקיבא אומר לעניים. א"ר ליעזר כי תבצור לא תעולל אם אין בציר מניין עוללות. אמר לו רבי עקיבה וכרמך לא תעולל אפילו כולו עוללות. אם כן למה נאמר כי תבצור לא תעולל אין לעניים בעוללות קודם לבציר: **ח** המקדיש את כרמו עד שלא נודעו העוללות אין העוללות לעניים. ומשנודעו העוללות העוללו' לעניים. רבי יוסי אומ' יתנו שכר גידולין להקדש. ואי זו הוא שכחה בזיתים כל שאינו יכול לפשוט את ידיו ליטלה. ובדוגליות משיעבור ממנה:

סליק פירקא

מראה מקום והגהות

[א] כתובות ל"ב ע"א.
[ב] עדיות פ"ד מ"ג.
[ג] ר"ש [illegible] מזרח למערב.
[ד] גרסת ר"ש ואת אמר.
[ה] ס"א והכא נמי.
[ו] סוטה מ"ה ע"א גבלי סוטה מ"ה. ושם גרים מכח אמר.
[ז] נ"ל שכחה.
[ח] תוספתא פיאה פ' ג'.
[ט] בבלי סוטה שם גרים מפני שהוא לף.
ס"א כן.
[יא] תוספתא שם.
[יב] לעיל ל"ח ד'.
[יג] גרסת הר"ש יצא זה שאין אתה יכול לפשוט ידך וליטול.
[יד] ר"ש ב"ש ות"ה.
[טו] תוספתא שם ועי' בר"ש.
[טז] משנה ב"ק פ' ו' ירושלמי ב"ק ה' ג' בבלי סוטה שם.
[יז] אולי צ"ל אלא לרבות.

כשיטתן השיכחה °כשיטתי׳ ראת אמ׳ על ידי החילופין. הואך העני הזה מחליף דבר שלא בא לרשותו. לא מוכ׳ את העני ככל הגדיש ומעשר שיבולת ונותן לו: הלכה ג: תני המרבץ שדהו עד שלא ירד עני לתוכה אם הזיקו מרובה על של עני מותר. ואם היזק עני מרובה על שלו אסור. ר׳ יהודה אומר בין כך ובין כך מניחן על הגדר והעני בא ונוטל את שלו: מחלפא שיטתיה דר׳ יהודה. תמן הוא אמר כשם שהוא מידל בשלו כך הוא מידל בשל עניים. וכא הוא אמר הכין: תמן הן גרמו לעצמן ולא באו. ברם הכא הרי באו: מחלפא שיטתון דרבנין תמן אינון אומר אם הזיקו מרובה על של עני. וכא אינון אמרי׳ הכין. תמן אפשר ברם הכא איפשר. והא רבי מאיר אמר אין מגלגלין ושמין של בעל הבית בהפסידו. והא רבנין אמרין מגלגלין ושמין לעניים בהפסידן. ולמי הוא משלם: א״ר יונה לעניי אותה העיר דלא כן מה נן אמרין: א״ר חייא בר ארא למידת הדין נצרכה: הלכה ד: תני אב ובנו איש וקרובו שני אחין שני שותפין פודין זה לזה מעשר שני ונותנין זה לזה מעשר עני. א״ר יוחן תבוא מאירה למי שהוא נותן לאביו מעשר עני. °אמר מציין שאם היו שניהן עניים: מה בינה לקדמיתא אלא לכשתקצור שליש הרי היא שלך. א״ר חייא בר ר׳ בון הדא אמרה שהמוכ׳ זכי בפיאה שהוא מתרת את השמרים: א״ר יוסי בי ר׳ בון תמן נתחייבה שדהו ברשותו. ברם הכא לא נתחייב׳ שדהו ברשותו: א״ר אבהו בר נגרי שניה היא בלקט ובשכחה ובפיאה שהן בשיבה: הלכה ה: מתני׳ בשמכר לו שדהו וקמתה. אבל אם אמר לי קמה ושייר לו שדה. אצל זה אני קורא שדך. ואצל זה אני קורא קצירך. אם עשה כן הרי זה גוזל את העניים. בעל הבית שעשה כן גוזל עניים. פועל שעש׳ כן הרי זה גוזל לבעל הבית ולעניים. ועל זה נאמר אל תסג גבול ׳עולים: רב ירמיה ורב יוסי׳ חד אמר אלו עולי מצרים. וחרנה אמר אלו שירדו מנכסיהן. לסמיא צווחין סגיא נהוריא: א״ר יצחק ועניים מרודים תביא בית. א״ר אבין אם עשית כן מעלה אני עליך כאלו הבאת ביכורי׳ לבית המקדש. נאמר כאן תביא. ונאמר להלן ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה׳ אלהיך וגו׳: הלכה ו: העומר ששכחוהו פועלין ולא שכחו בעל הבית אינו שכחה דכתיב קצירך ושכחת. שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים אינו שכחה דכתיב כי תקצור ושכחת. ר״ש בן יהודה אומר משם ר׳ שמעון אפי׳ חמרים שהן עוברין בדרך ודאו עומר אחר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית אינו שכחה עד שישכחוהו כל אדם: היה עומד בעיר ואומר יודע אני שהפועלין שכיחין עומרין שבמקום פלוני ושכחוהו אינו שכחה. °היה עומד בשדה ואמר יודע אני שהפועלין שכיחין עומרין שבמקו׳ פלוני הרי זו שכחה שנ׳ בשדה ושכח׳ ולא בעיר ושכחת: ר׳ זעירא בשם שמואל אף לעניין מציאה כן: מה נן קיימין אם ביכול לינע בהן מה לי בתוך העיר מה לי בתוך שדהו: ר׳ אבא בר כהנא ר׳ יוסא בשם ר׳ יוחנן והוא שיכול לינע בהן אפי׳ בתוך שדהו: היה כולו מחופה בקש. נשמעינה מן הדא וכן הסומא ששכח יש לו שכחה. וסומא לא כמי שכולו בקש מחופה הוא. ר׳ יונה אמר בוזכר את הקשים: אתא דר׳ יונה כר׳ זעירא כמה דר׳ זעירא אמר בוזכר את העליון. כן רבי יונה אמר בוזכר את הקשים: הלכה ז: רבי יונה אמר מן לעיל. כמה חתימר וכובע נחושת על ראשו: לכומסות. ר׳ אבינא אמ׳ מן לרע כמה חתים׳ הלא הוא כמוס עמדי. לחרורה גלגל: לעומרין אמר רבי יוחנן כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה. מה קציר שאין אחריו קציר. אף עומר שאין אחריו עומר:

הדרן עלך גדיש שלא לוקט

א בית שמאי אומר הבקר לעניים הבקר ובית הלל אומרים אינו הבקר עד שיבקיר אף לעשירים כשמיטה: כל עומרי השדה של קב קב ואחד של ארבעה קבין ושכחו בו. ב״ש אומר אינו שכחה ובית הלל אומרי׳ שכחה: ב העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלים ושכחו בית שמאי אומרי׳ אינו שכחה ובית הלל אומרי׳ שכחה: ג ראשי השורות עומר שכנגדו מוכיח. העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר ושכחו מודים שאינו שכחה: אלו הן ראשי השורות. שנים שהתחילו באמצע השורה זה פנה לצפון וזה פנה לדרום ושכחו לפניהן ולאחריהן. שלפניהן שכחה ושל אחריהן אינו שכחה: היחיד שהתחיל מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו. שלפניו אינו שכח׳ ושלאחריו שכחה שהוא בבל תשוב: זה הכלל כל שהוא בבל תשוב שכחה וכל שאינו בבל תשוב אינו שכחה: ד שני עומרין שכחה ושלשה אינן שכחה. שני ציבורי זיתים והחרובים שכחה ושלשה אינן שכחה. שני הוצני פשתן שכחה ושלשה אינן שכחה. שני גרגרים פרט ושלשה אינן פרט. שני שבלים לקט ושלש אינן לקט כדברי בית הלל. ועל כולם בית שמאי אומרי׳ שלשה לעניים וארבעה לבעל הבית: ה העומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה: שני עומרים ובהן סאתים רבן גמליאל אומר לבעל הבית. וחכמים אומרים לעניים: אמר רבן גמליאל וכי מרוב העומרי׳ יופי כח של בעל הבית או הורע כח של בעל הבית. אמרו לו יופי כח. אמר להם מה אם בזמן שהוא עומר אחד ובו סאתים ושכחו אינו שכחה. שני עומרין ובהן סאתי׳ אינו דין שלא יהו שכחה: אמרו לו אם אמרו בעומר אחד שהוא כגדיש. תאמר בשני עומרין שהן כבריכות: ו קמה שיש בה סאתי׳ ושכחה אינה שכחה. אין בה סאתים אבל אם ראויה לעשות סאתים אפילו היא של טופח רואין אותה כאלו היא עבה של שעורים: ז קמה מצלת את העומר ואת הקמה. והעומר אינו מציל לא את העומר ולא את הקמה. אי זו היא קמה שהיא מצלת את העומר כל שאינה שכחה אפי׳ קלח אחד: ח סאה תבואה עקורה וסאה שאינה עקור׳ וכן באילן השום והבצלי׳ אינן מצטרפין. ר׳ יוסי אומר אם באת רשות לעני באמצע אין מצטרפין ואם לאו הרי אלו מצטרפין: ט תבואה שניתנה לשחת או לאלומה וכן באגודי השום ואגודת השום והבצלי׳ אין להן שכחה. וכל הטמונין בארץ כגון הלוף והשום והבצלים. ר׳ יהודה אומר אין להן שכחה. וחכמים אומרים יש להן שכחה: י הקוצר בלילה והמעמר והסומ׳ יש לו שכחה ואם היה מתכוין ליטול את הגס הגס אין לו שכחה. אם אמר הרי אני קוצר על מנת מה שאני שכח אטול יש לו שכחה:

סליק פירקא

א רבי חייא בשם רבי יוחנן טעמיהו דבית שמאי לעני ולגר מה ת״ל תשוב אותם יש לך שיבה אחרת כזו. מה זו לעניים ולא לעשירים. אף מה שנ׳ במקום אחר לעניים ולא לעשירים: אמר ר״ש בן לקיש טעמיהו דבית הלל תשמטנה ומה ת״ל ונטשתה. יש ליך נטישה אחר׳ כזו. מה זו בין לעניים בין לעשירים. אף מה שנ׳ במקום אחר בין לעניים בין לעשירים. מה מקיימין בית הלל טעמהון דבית שמאי. תשוב אותם מיעט זו לעניים ולא לעשירי׳. אבל מה שנ׳ במקום אחר בין לעניים בין לעשירי׳: מה מקיימין ב״ש טעמהון דבית הלל תשמטנה ונטשתה °נטישה מיעט זה בין לעניים בין לעשירים אבל מה שנ׳ במקו׳ אחר לעניים אבל לא לעשירים: אמר ר׳ אבין לישן מתניתא מסייעא לר״ש בן לקיש עד שיבקיר אף לעשירים כשמיטה. הבקר לבהמה אבל לא לאדם לגוים אבל לא לישראל לעשירים אבל לא לעניים דברי הכל אין הבקירו הבקר: לאדם אבל לא לבהמה לישראל אבל לא לגוים לעניי אותה העיר אבל לא לעניי עיר אחרת. פלוגתא דר׳ יוחנן ודר״ש בן לקיש. על דעתיה דר׳ יוחנן הבקירו הבקר על דעתיה דר״ש בן לקיש אין הבקירו הבקר: א״ר לא בפירוש פליגין. ר׳ יוחנן א׳ הבקירו הבקר ר״ש בן לקיש אמ׳ אין הבקירו הבקר. א״ר אבין בר חייא הדא דאמרה הבקר לעניים וחכו בהן עשירין בפלוגתא דר׳ מאיר ור׳ יוסי. על דעתיה °דרבי מאיר דו אמר כיון שאדם מבקיר °דבר מרשותו. הבקירו הבקר. על דעתיה דר׳ יוסי דו אמ׳ אין הבקר יוצא מתחת ידי הבעלים אלא בזכייה. אין הבקירו הבקר. עד כדון בשהבקירה לזמן מרובה °אבל הבקירה לזמן מועט. נישמעינה מן הדא °הבקיר את שדהו שנים ושלשה ימים חוזר בו. °תני ר״ש דימא קומי ר׳ זעירא אפי׳ לאחר שלשה אינו חוזר בו: א״ל מכיון דאת אמר אפי׳ לאחר ג׳ ימים. הוא לאחר ג׳ הוא לאחר °כמה: לישן מתניתא מסייע לר׳ זעירא בר״א בהשבקיר סתם. אבל אם אמר שדי °מובקרת יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת שבוע אחד אם עד שלא זכה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו: אבל משזכה בה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו. הדא אמרה הוא זמן מרובה הוא זמן מועט. הדא אמרה לא חשו על הערמה. הדא אמרה שאדם מבקיר וחוזר וזוכה. הדא פשיטא שאילתי׳ דר׳ זעירא. דר׳ זעירא אמר הוא זמן מרובה הוא זמן מועט: מה נן קיימין אם משום דבר מסויים ריו שנים. אם משום שורת דיין ג׳: חד °בא ר׳ אמר חדא דר׳ יוחנן קומי ר״ש בן לקיש כל שהוא יכול לחולקו ולעשותו שורה כבית שמאי: ר׳ יונה °והוא בעי שיעורה כל עומרי השדה של קב קב ואחד של ד׳ קבין ושכחו כל עומרי השדה של שני קבין ואחד של שמונת קבין: הלכה ב: °וקשיא על דבית שמאי בגפה ובגדיש דבר שהוא מסויים ואינון אמרי׳ אינו שכחה. וקשיא על דבית הלל בבקר ובכלים דבר שאינו מסויים ואינון אמרין הוא שכחה °במקומו הוא עומד כצד הגת או כצד פירצה. מתניתא דב״ש דב״ש אמרי׳ אינו שכחה. א״ר יוסי דברי הכל היא. °תמן דבר מחובר בצד דבר מחובר. ברם הכא דבר תלוש בצד דבר מחובר: א״ר °אילעאי שאלתי את ר׳ יהושע באילו עומרין חלוקין ב״ש ובית הלל. °אומר ליה בתורה הזאת עומר הסמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלים ושכחו בית שמאי אומרים °שכחה. ובית הלל אומרי׳ אינו שכחה: וכשבאתי אצל ר׳ אליעזר אמר לי לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלים ושכחו שהוא שכחה. ועל מה נחלקו על העומר שנטלו ונתנו כצד הגפה כצד הגדיש כצד הבקר כצד הכלים ושכחו שבית שמאי אומרי׳ אינו שכחה מפני שזוכה בו. ובית הלל אומרי׳ שכחה. °וכשבאתי והרציתי את הדברים לפני ר׳ לעזר בן עזריה אמר לי הברית

פירוש

הלכה ג׳ תני המרבץ שדהו כו׳ שופח הגשמי׳ אותו מייתן לשדה ר״ש נרטעורה דפי׳ על זאת המשנה דאין מגלגלין קי׳ לאין מעלין שום נגלגל מן הנהר להשקות את השדה או להרביצה להיות משקה שופח עליה מפני שהוא מפסיד לעניים הבאים ללקוט כו׳ ע״ש בפירושו על המשנ׳ ומשם תבין כל הסוגי׳ אבל הרמב״ם פירש בענין אחר אבל אין לו אחר לזאת הסוגיא דהכא: הלכה ה׳: חד אמר אלו כו׳ פי׳ דתרוייהו דרשי עולם כמו עולים אך בפנים שונות דחד אמ׳ לשון עולים קרי ליה והגם והמעם להכיר נכאן עולי מצרים כתב הר״ש דה״ק אל תסג גבול הפאות והלקט אשר נתנו לעולי מצרים [illegible] ע״ד שהכי׳ תכתוב יעלים עולי מצרים [illegible] ומכירת הלוי דהתם ותפי׳ הטעם להוכי׳ נמי אדם שלא ידע עיניהם בפתח לעניים קודם כי בילואת מצרים הם העניים והעשירי׳ שרים וה׳ תקן את העשירים ולכן לא ירע לגנם על זה ה״כ נכאן שלהכי׳ יעלים עולי׳ [illegible] שאלה חד אמר לעניים קרי עולי׳ ע״ד סני נהורא כדפי׳ ופיל: לסמיא כו׳ פי׳ לסומא קורין סני נהור כדי שלא לבישו ה״כ קרי לעניים עולים: ועניים מרודים. נראה דר״י ספרה דאל תסג גבול עולם פי׳ אלו עולים לנ״ה ולהכי סייתי קרא דתכינם עניים בהבאת ביכורי׳ ונ״כ הזוכה העני׳ אלף כאלו מסיג גבול עולי נ״ה בהבאת ביכורים: סליק פרקא: בית שמאי אומרים כו׳

מראה מקום והגהות.
א גירסת הר״ש בשיטתכם שאתם מוסרים.
ב תוספתא פיאה פ׳ ב׳.
ג נ״א אי אפשר.
ד תוספתא מעשר שני פ׳ ד׳.
ה שם גרים: אמרו לו פה אלו היו שניהם עניים.
ו גירסת הר״ש שכר.
ז נ״ל עולים.
ח בבלי ב״מ י״ח.
ט בר״ש לא גרס.
י נ״ל אמרה.
יא נדרים נ״ח ד׳.
יב שם גרס ילא דבר.
יג שם. אפילו.
יד תוספתא מעשרות פ׳ ג׳.
טו נדרים שם: אמר ר׳ זעירא לא אמר אלא [illegible] לאחר ג׳ [illegible] אינו חוזר בו. תני ר״ש דימא וכו׳.
טז שם כמה ימים
יז תוספתא שם.
יח ס״א יהא נר [illegible] אמר קומי נ״ל הלא דר״י:
יט ס״א: ר׳ [illegible] בעי כל עומרי וכו׳.
כ פ׳ ר״ש על משנה ז.
כא לקמן פ׳ ז׳.
כב לקמן כ׳ ס׳.
פיאה פ׳ ג׳.
נ״ל אמר לו.
נ״ל - אינו שכחה ובה״א שכחה.
ע׳ תוספתא [illegible] פ׳ א׳ בבלי [illegible] ל״ח: [illegible] כאן והרלתי [illegible] ר׳ אליעזר [illegible] (בלשן [illegible]) הן הן [illegible] כמו [illegible] שם.

על מ״ד הראוי ליטול זכה ותנינן תן גט זה לאשתי שכן ראוי לקבל גט בתו. ושטר שחרור זה לעבדי שכן והוא ראוי לקבל שט׳ שחרורו. ותנינן התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה להחזי׳ לא יחזיר והעבד ראוי הוא להוליך את הגט. פתר לה לצדדין׳ הא מתניתא פליגא על מאן דאמר הראוי ליתן זכה דתנינן תמן עישור אחד שאני עתיד למוד נתון לעקיבה בן יוסף שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו. ור׳ עקיבה ראוי הוא ליטול. פתר לה עד שלא העשיר ואפילו תימא משהעשיר תיפתר בשהיה פרנס ויד הפרנס כיד העני: מילתיה דר׳ יהושע בן לוי הראוי ליטול זכה. דר׳ יהושע בן לוי אמר בבעל הבית עשיר מחלוקת אבל בעל הבית עני מתוך שראוי ליטול זכה: ר׳ ירמיה ר׳ חזקיה בשם רבי יוחנן כמאן דאמר יש קניין לגוי בא״י לפוטרו מן המעשרות. ברם כמאן דאמר אין קניין לגוי בא״י לפוטרו מן המעשרות אפילו הבקירו חייב. רבי יוסי בשם ר׳ יוחנן כמ״ד אין קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות. ברם כמאן דאמר יש קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות קל הוקילו חכמים בליקוטו. ר׳ לעזר שאל ואין לו קניין נכסים. לא על הדא איתאמרת אלא על הדא: ר׳ חזקיה רבי ירמיה בשם ר׳ יוחנן כמאן דאמר יש קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות. ברם כמאן דמר אין קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות. עליה רבי לעזר שאיל ואין לו קניין נכסים. רבי חנינא בשם ר׳ פינחס אף קדמייתא על דר׳ יוסי מקשי דרבי יוסי בשם רבי יוחנן כמאן דאמר אין קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות. ברם כמאן דאמר יש קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות עליה רבי אלעזר שאל ואין לו קניין נכסים: הלכה ז׳ תני לקט קצירך לא כל הקוצר בידו. ודכוותיה פרט כרמך לא הפורט בידו: רב כהנא ורב תחליפה. חד אמר תוך היד ותוך המגל. וחרנה אמר תוך היד ואפילו לאחר המגל: הלכה ח׳ רבי יהודה בשם רבי שמואל העליונים לעניים בלבנים והתחתונים לבעל הבית בירוקין. רבי מאיר אומר הכל לעניים. שספק לקט לקט. שאי איפשר לגורן לצאת בלא ירוקין: א״ר יהודה דרבי יהוד׳ בן תברא היא. דתני גר שנתגייר והיתה לו קמה נקצרת עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב. ואם ספק פטור. רבי יהודה בן תברא מחייב: ר׳ שמעון בן לקיש אמר דברי הכל היא ישראל שעיקרו חייב ספיקו חייב. וגוי שעיקרו פטור ספיקו פטור. א״ר יוחנן כך היה ר׳ מאיר משיב את ר׳ יהודה בן תברא אין את מודה לי שספק לקט לקט. ורבי שמעון בן לקיש כך הוה משיב רבי מאיר את חכמים אין אתם מודין לי שספק לקט לקט. ומניין שספק לקט לקט. ר׳ שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן עני ועשיר הצדיקוהו במתנותיו דבי שמעון בן לקיש בשם בר קפרא לא תטה משפט אביונך בריבו. בריבו אין את מטהו. אבל מטהו את במתנותיו. א״ר יוחנן זכה וכה הוא מה ששנה לנו ר׳ תשוב הנח לפניהן משלך א״ר לא כתיב לגר ליתום ולאלמנה יהיה בין מן דידך בין מדידיה הב ליה:

הדרן עלך הפיאה ניתנת

א׳ גדיש שלא לוקט תחתיו כל הנוגעות בארץ הרי הוא של עניים. הרוח שפיזרה את העמרין אומדים אותה כמה לקט היא ראויה לעשות ונותן לעניים. רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לעניים כדי נפילה: ב׳ שיבולת שבקציר וראשו מגיע לקמה. אם נקצרת עם הקמה הרי היא של בעל הבית ואם לאו הרי היא של עניים. שיבולת של לקט שנתערבה בגדיש מעשר שיבולת ונותן לו. א״ר אליעזר וכי היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא לרשותו. אלא מזכה את העני בכל הגדיש ומעשר שיבולת אחת ונותן לו: ג׳ אין מגלגלין בטופיח דברי רבי מאיר. וחכמים מתירין מפני שאיפשר: בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום וצריך ליטול לקט שכחה ופיאה ומעש׳ עני וכשיחזור לביתו ישלם דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עני היה באותה שעה: ד׳ המחליף עם העניים בשלו פטור ובשל עניים חייב. שנים שקיבלו שדה באריסות זה נותן לזה חלקו ומעשר עני וזה נותן לזה חלקו ומעשר עני. המקבל שדה לקצור אסור בלקט ובשכחה ובפיאה ובמעשר עני. א״ר יהודה אימתי בזמן שקיבלה ממנו למחצה ולשליש ולרביע. אבל אם אמר לו שליש מה שאתה קוצר שלך. מותר בלקט שכחה ופיאה ואסור במעשר עני: ה׳ המוכר שדהו המוכר מותר והלוקח אסור: לא ישכור אדם את הפועל על מנת שלקט בנו אחריו ומי שאינו מניח את העניים ללקט. או שהוא מניח את אחד ואת אחד לאו. או שהוא מסייע את אחד מהן׳ הרי זה גוזל את העניים. על זה נאמר אל תסג גבול עולם: ו׳ העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים. עמדו העניים בפניו או שחיפוהו בקש הרי זה אינו שכחה: ז׳ המעמר לכובעות ולכומסות לחררה ולעמרין אין לו שכחה. ממנו לגורן יש לו שכחה. המעמר לגדיש יש לו שכחה ממנו ולגורן אין לו שכחה. זה הכלל כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה יש לו שכחה. ממנו ולגורן אין לו שכחה. למקו׳ שאינו גמר מלאכ׳ אין לו שכחה ממנו ולגורן יש לו שכחה:

סליק פירקא

א הכא את אמר אומדין אותה כמה לקט ראויה לעשות ונותן לעניין. וכה את אמר כל הנוגעות בארץ הרי הוא של עניים. ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן קנס קנסו בו שגרם על גבי ליקטן של עניים. עד כדון מדיר אפילו שוגג אפילו כריכות אפילו חטים על גבי שערין אפילו גרשו אחרים חוץ מדעתו ואפילו קרא לעניים ולא באו: רבי אימי בשם ר״ש בן לקיש דבית שמאי היא. דב״ש אומרים הבקר לעניים הבקר. א״ל ר׳ יוסא שמענו (שהוא פטור ממעשר׳) שהבקר כ״ד הבקר. כתיב וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו. מניין שהוא פטור מן המעשרות. ר׳ יונתן בריה דר׳ יצחק בר אחא שמע לה מן הדא אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עברוה הרי זו מעוברת. בחדש אחר שהוא מוסיף לא פטור הוא ממעשרות: עד כדון שביעית מוצאי שביעית מניין. א״ר אבון שלא לרבות באיסור חדש: רבי זעירה בשם ר׳ אבהו הדא דתימר עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ. אבל משהתיר ר׳ להביא ירק מחוצה לארץ היא שביעית היא שני שמיטה תני אין מעברין את השנה לא בשביעית אלא כשאר שני שבוע ואם עברוה הרי זו מעוברת א״ר מנא הדא דתימר בראשונה שהיו השני כסדרן. אבל עכשיו שאין השנים כסדרן היא שביעית היא שאר שני שבוע: תני של בית רבן גמליאל עברוה במוצאי שביעית: מדאמר ר׳ אבין אין מן הדא לית את שמע מינה כלום. שמור את חדש האביב. שמרהו עד שיבוא בחידושו. ויי דא אמר דא׳ גדיש שלא לוקט תחתיו. רב מנא בשם ר״ש בן לקיש דרבי שמאי. א״ל רבי יוסא שמענו שהוא פטור ממעשרות הברי הכל הוא משר קנס וכבי הלל עניים מעשרים ואוכלין: רבי זעירא ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן ארבעת קבין לכור׳ רבי זעירא בעא קומי ר׳ אבהו ארבעת קבי׳ לכור או לבית כור. א״ל לבית כור: תמן תנינן אמר רבי יודה מה קיצבה כדי אלא אם כן יש כה כדי נפילה. א״ר אבהו בטפל לה כדי לזורעה. וכא הוא אמר הכן: הלכה ב: אי זו היא קמה שהוא מצלת את הקמה. א״ר יוחנן כהדא דתנינן שבולת של קציר וראשה מגיע לקמה. א״ר יוסי והוא שהוא הקציר סובבה. והוא שהוא ראשה מגיע לקמה. והוא שתהא יכולה להיקצר עם הקמה: היתה יכולה להקצר עם הסמה ואין הקמה יכולה להיקצר עמה ניצולת. היו שתים הפנימית יכולה להוקצר עם הקמה החיצונה ואין החיצונה יכולה להוקצ׳ עם הקמה הפנימית ניצולת ומצלת: א״ר הושעיא רוסם הייתי ותים עם רבי חייא הגדול וא׳ לי כל זית שאת יכול לפשוט ידך וליטלו אינו שכחה: א״ר יוחנן מכיון שעבר עליו ושכחו הרי זו שכחה: מתניתי׳ פליגא על ר׳ הושעיא שיבולת של קציר וראשה מגיע לקמה. שיבולת שבקציר אינו יכול לפשוט ידו וליטלה. רבי לא בשם ר׳ הושעיא באומן השני שנו: דבר שהוא ראוי להציל ושכחו מהו שיעשה שכחה. נשמעינה מן הדא עימר את הראשון ואת השני ואת השלישי ושכח את הרביעי. א׳ תניי תני אם נטל את החמישי הרי זו שכחה. ואית תניי תני אם שהא ליטול חחמישי הרי זו שכחה. א״ר כון בר חייא מאן דאמר נטל את החמישי כשיש שם ששי. מאן דאמר אם שהא ליטול את החמישי בשאין שם ששי. אם עד שלא נטל את החמישי לא כבר נראה לו הרביעית לידון כשורה: הדא אמרה דבר שהו׳ ראוי להציל ושכחו הרי הוא שכחה: דבר שאינו ראוי להציל ושכחו מהו שיעש׳ שכחה. נשמעינה מן הדא סאה תבואה עקורה וסאה שאינה עקורה ותציל עקורה את שאינה עקורה. הדא אמר׳ דבר שהוא ראוי להציל ושכח הרי הוא שכחה. א״ר יונה תיפתר בקוצר שורה ומעמר שורה וכבר שכח את חקמ׳ עד שלא ישכח את העומרים: כיצד הוא עושה מביא שתי שבולים ואומר אם לקט היא הרי זה יפה. ואם לאו הרי מעשרותיה קבועין בזו. ונותן לו את הראשונה וחש לומר שמא אותה שקבע בה מעשרות לקט היא. א״ר יונה מביא שתי שבולים ואומ׳ אם לקט הוא זה הרי יפה ואם לאו הרי מעשרותיה קבועין בזו ונותן לו את אחת מהן. ר׳ אבהו בשם ר״ש בן לקיש דר׳ יוסי היא. דתנינן תמן ר׳ יוסי או׳ כל שחילופיו ביד כהן פטור מן המתנות. ור״מ מחייב א״ר בא דברי ר׳ יוסי צריך לזכותו לכהן: א״ר יוסי הדא דרבי בא פליגא על דריש לקיש דתנינן תמן אלא מזכה את העני בגדיש ומעש׳ שיבולת אחת ונותן לו. א״ר בא דברי ר׳ יוסי צרי׳ לזכותו לכהן. הוי לית תנא דר׳ יוסי. אמר ר׳ מנא כל נרמה אמר דהיא דר׳ יוסי. תנייא קומייא סברי מימר אינו מזכה את העני בכל הגדיש אלא שבולת אחת. ותנייא אחרייא סברי מימר מזכה את העני בכל הגדיש. ותנייא קדמייא סבר מימר זוכה מימנו לשמאלו. ואינה זכייה ותנייא אחרייא סבר מימר אינו זוכה מימנו לשמאלו וזכייה היא. ותתני ר׳ זעירא ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן מחלפ׳ שמתיה דרבי ליעזר תמן הוא זכה לו וכא הוא אמר הכן

מראה מקום והגהות

א ניסין פ׳ ו׳ ע״ש.
ב מעשר שני פ׳ ה׳.
ג נ״ל ר׳ חזקיה ר׳ ירמיה.
ד בבלי גיטין ס״א. וש״נ.
ה ע׳ בבלי חולין קל״ד: ושם בן אנרא וכן בתוספתא בלתי פ׳ א׳. יהודה בן אנרא אש כפר עכו.
ו נ״ל אמר.
ז פ׳ חולין שם. וכ״ל עני וכאן.
ח גרסת הר״ש ומה הוא פה שמה לנו.
ט במשנה שבבבלי כדי נפילה.
י במשנה שבבבלי גרים ישול.
יא כל המובא שקלים פ״ו פ׳.
יב הר״ש גרס ר׳ יוחנן
יג תוספתא ל״ה פ׳ נשקלים פ״ג:
יד שביעית פ״ה פ׳. י״ח ד׳.
טו שם ולא במולאי שביעית.
טז בבלי סנהדרין י״ב. והר״ש גרס שם של בית ר׳ שמעון בן גמליאל.
יז שקלים שם אמר ר׳ חנני
יח בבלי ל״ק קי״ה ושם ר׳ אלעזר.
יט משנה ב״מ פ׳.
כ לקמן ו״ט נ״ג
כא אולי צ״ל שאינו רמי.
כב בבלי בכור ל״ח:
כג לעיל פ׳ ד׳ וי.
כד ר״ש נ אומר.

הלכה ח׳: ומניין שספק לקט כו׳. פי׳ דבב״ם אפריך הלכת׳ כסוגיא שחבירו עליו הראייה והבא מפי בע׳ הבי׳ מוחזק ופוליגן מפני שספק: בריבו כו׳ פי׳ דלא תטה משפט אפילו לאותה האביון דאי לתובתו קאמ׳ דלא תטה הא האי בכלל לא תטה משפט אבל אי איירי אמי׳ למתנתו אתי שפיר אע״ג דהד בכלל ודלא תהדר גריסו ס״ם אצטריך לא תטה לדייקי מיניה דבריבו אין אתה מטהו אבל כו׳: במתנותיו׳ פי׳ בנין הבא לתת לו קלת יותר מראויו בספק לקט: וכה זכה והא׳ כתב בעל יפה מראה על זה לא יכולתי להולמו לגרסא זו ודבי סמען גרס ופה הוא פה ששנה לנו דבי ונראה דר׳ לא פי׳ במאי קאמר כאן לפניהם וקאמר רבי יוחנן דאי ספק לקט נפקא לן מקראי דלעיל א״כ מה הוא ששנה ר׳ כו׳ ולמה יתן להם עוד יות׳ ממנו אלא ודאי נספק לקט קאמר ר׳ סנח וקרי ליה משלך ממו׳ שהו׳ מוחזק בה והמע״ם ודרים לה מדכתיב תעזוב ולא אמר לעני ולגר יהיה ש״מ מוזב לפניהם משלך: סליק פירקא: גדיש שלא לוקט

כתובה שנו כן. וכן תני בר קפרא מקולי כתובה שנו: א"ר בא טעמא דרבי יוסי בר חנינא לא סוף דבר בכתובת מנה ומאתים לא אפי' כתובה של אלף דינר מקולי כתובה שנו: הלכה י: ר' יוסא בשם ר' אלעזר שיר מטלטלין לא עשה כלום אני אומר גופו שייר: ובשבא מעשה לפני ר' יוסי אמר שפתים ישק משיב דברים נכוחים:

הדרן עלך מלבנות

א׳ הפיאה ניתנת במחובר לקרקע בדלית ובדקל בעל הבית מוריד ומחלק לעניים. ר' שמעון אומר אף בחליקי אגוזים אפילו תשעים ותשעה עניים אומרים לחלק ואחד אומר לבוז לזה שומעין שאמר כהלכה. ובדלית ובדקל אינו כן אפי' תשעים ותשעה אומרים לבוז ואחד אומר לחלק לזה שומעין שאמ' כהלכה: ב׳ נטל מקצת הפיאה וזרק על השאר אין לו בה כלום. נפל לו עליה ופירס טליתו עליה מעבירין אותו ממנה. וכן בלקט וכן בעומר השכחה: ג׳ פיאה אין קוצרין אותה במגלות ואין עקרין אותה בקרדומות כדי שלא יכו איש את רעהו. שלש אובעיות ביום בשחר ובחצות ובמנחה. רבן גמליאל אומר לא אמרו אלא כדי שלא יפחתו. ור' עקיבה אומ' לא אמרו אלא כדי שלא יוסיפו. של בית נמר היו מלקיטין על החבל ונותנין פיאה מכל אומן ואומן: ד׳ נכרי שקצר את שדהו ואח"כ נתגייר פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה. רבי יהודה מחייב בשכחה שאין השכחה אלא בשעת העימור: ה׳ הקדיש קמה ופדה קמה חייב. עמרים ופדה עמרי' חייב. קמה ופדה עמרים פטורה. שבשעת חובתה היתה פטורה. וכיוצא בו המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן חייבין. ומשבאו לעונ' מעשרות ופדאן חייבין. הקדישן עד שלא נגמרו ונמרן הגיזבר ואח"כ פדאן פטורין שבשעת חובתן היו פטורין: ו׳ מי שליקט פיאה ואמר הרי זו לאיש פלוני עני ר' אלעזר אומר זכה לו. וחכמים אומרים יתננה לעני הנמצא ראשון: הלקט והשכחה והפיאה של נכרי חייב במעשר אלא אם כן הבקיר: ז׳ אי זהו לקט הנושר בשעת הקצירה. היה קוצר קצר מלא ידו תלש מלא קומצו. הכהו קוץ ונפל מידו לארץ הרי זה של בעל הבית. תוך היד ותוך המגל לעניים אחר היד ואחר המגל לבעל הבית. ראש היד וראש המגל ר' ישמעאל אומר לעניים. ר' עקיבה אומר לבעל הבית: ח׳ חורי הנמלים שבתוך הקמה הרי זה של בעל הבית. ושל אחר הקוצרים העליוני' לעניי' והתחתוני' לבעל הבית. רבי מאיר אומר הכל לעניי' שספק לקט לקט:

סליק פירקא

כתיב לא תכלה פאת שדך בקצרך. מיכן שהפיאה ניתנת במחובר לקרקע. יכול אפי' בדלית ובדקל ת"ל קציר. מה קציר מיוחד שהקטן מושל בו כגדול. יצאו הדלית והדקל שאין הקטן מושל בו כגדול: אית דבעי משמעינה מן הדא תשוב הגת לפניהן תבואה בקשה. תלתן בעמיר תמרים בסכבנות. יכול בדלית ובדק' כן ת"ל אותם. מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שריבה הכתוב מיעט. מרבה אני את אלו שאינן של סכנה. ומוציא אני את אלו שהן של סכנה: ואינו מחובר. אין תימר מחובר הוא קורא שם פיאה למעלן. אין תימר שאינו מחובר. קורא שם פיאה למטן. אין תימר קור' שם פיאה למעלן. הוצאה משל עניים. אין תימר קורא שם פיאת מלמטן. הוצאה משל בעל הבית. ואפי' תימר קורא שם פיאה למעלן הטריחו על בעל הבית שתהא הוצאה שלו מפני הסכנה: תני בשם ר' אימי כל האילנות סכנה. ר' מאיר לא דרש קציר ורבנן דרשי קציר. כל עמא דרשי קציר אלא ר' מאיר אמר כל אילנות סכנה. ורבנן אמרי אין סכנה אלא הדלית והדקל בלבד: ר' חנינא בשם ר' שמעון בן לקיש מעשה שמתו חמשה אחים בחמשה חליקי אגוזים: בעל הבית שקרא שם פאה וכילה. קורא אני עליו לא תכלה פאת שדך בקצרך. לא קרא שם פיאת וכלה. קורא אני עליו לא תכלה פאת שדך בקצרך. התנן ביניהן אפי' כן אין שומעין לו. בעל הבית יחלק בידו שלא יראה' לעג מרעתו וישליך לפניו: ר' שמואל בר אבודמא בעי כילה את שדהו את אמר חורה פיאה לעמרין. אפי' כן בעל הבית מחלק בידו שלא יראה לעני מרעתו וישליך לפניו: הלכה ב: תני בשם ר' מאיר קונסין בו ומוציאין ממנו את התלוש ואת המחובר: ע' כרין מיד אפילו שונג ואפי' כריכות: ר' שמעון בן לקיש משם אבא כהן בר דליא אדם זכה לחבירו במציאה מה טעם והנה בעני הכינותי לבית ה' זהב ככרים מאה אלף וכסף אלף אלפים ככרים ולנחושת ולברזל אין משקל כי לרוב היה ועצים ואבנים הכינותי ועליהם תוסיף. ר' יונה אמר רב הושעי' כפי מה מן קיימין אם בתוך ארבע אמות עשיר הוא. אם בחוץ לארבע אמות. ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו. וקימנוה במקדיש ראשון ראשון: אמר ר' אבין. מהו בעי שאין

עשירות לפני מי שאמר והיה העולם. ד"א בעניי שהיה מתענ' ומקדיש סעודתו לשמים. התיב רבי יעקב בר אידי בשם ר' שמעון בן לקיש והתנינן ראה את המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה: א"ל תיפתר בשלא אמר יזכו לי ארבע אמות שלי: והתני נפל לו עליה פירס טליתו עליה מעבירין אותה ממנה. א"ל עד היא בשלא אמר יזכו לי ד' אמות שלי: והתני ר' חייא שנים שהיו מתכתשין על השמד ובא עני אחר וחטפו מלפניהן זכה בו. א"ל עד היא בשלא אמר יזכו לי ארבע אמות: א"ר יסא א"ר יוחנן זו כגיטין מה שאין כן במתנה. רובה דר' יוחנן ורובה דר"ש בן לקיש: רובה דר' יוחנן מה אם מציאה שאינו זוכה בה מדעת אחר הרי הוא זוכה בה בתוך ארבע אמות. מתנה שהוא זוכה בה מדעת אחר לא כל שכן: רובה דר"ש בן לקיש מה אם מתנה שאינו זוכה בה בתוך ארבע אמות הרי היא זוכה בה מדעת אחר. מציאה שהוא זוכה בה בתוך ארבע אמות לא כל שכן: התיב ר' זעירא קומי ר' יסא והתנינן וכן לענין הקידושין. א"ל היא גיטין היא קידושין: והתנינן וכן לענין החוב. א"ל שכן אם א"ל זרקהו לים ויהא מחו' לך מחול לו. מעתה אפי' קרוב ללוה זכה הלוה. ותנינן קרוב ללוה הלוה חייב. שכן אם אמר ליה זרקהו עד שיכנס לרשותי ואדיין לא נכנס ברשותו: א"ר אבהו כל אילין התובחה דהוה ר' זעירא מותיב קומי ר' יסא. ור' שמעון בן לקיש מותיב קומי ר' יוחנן מקבל מיניה פתר ליה באילין פיתריא: הלכה ג: מהו אבעיות אמר ר' בון דתימר איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו: בשחר בחצות ובמנחה. בשחר מפני המניקות. ובחצות מפני התינוקות. ובמנחה מפני הגמושות: רשב"ג אומר לא אמרו לא כדי שלא יפחתו ואם רצה להוסיף מוסיף. ר' עקיבה או' לא אמרו אלא כדי שלא יוסיפו הא אם רצה לפחות אינו פוחת. של בית נמר היו מלקיטין אותה עם החבל ונותנין פיאה מכל אומן ואומן. תני אבא שאול אומר מכירין אותן לנגאי ומכירין אותן לשבח. מכירין אותן לנגאי שהיו נותנין פיאה אחר ממאה. ומכירין אותן לשבח שהיו מלקיטין אותן עם החבל ונותני פיאה מכל אומן ואומן: תני בשם ר"ש מפני חמשה דברים לא יתן אדם פיאה אלא בסו' שדהו. מפני גזל עניים. ומפני ביטול עניים. ומפני הרמאין. ומפני מראית העין. ומשום שאמרה תורה לא תכלה פאת שדך: מפני גזל עניים כיצד. שלא יראה אדם את השעה פנויה ויאמר לקרובו עני בא וטול לך את הפיאה: מפני ביטול עניים כיצד. שלא יהו עניים יושבין ומשמרין כל היום ואומרי' עכשיו הוא נותן פיאה עכשיו נותן פיא' אלא ילכו וילקטו בשדה אחרת ויבואו בשע' הכילוי: מפני הרמאים כיצד. שלא יאמר כבר נתתי ויהא בורר את היפה ומוציא את הרע: מפני מראית העין כיצד. שלא יהו העוברי' והשבי' אומרים ראו היאך קצר איש פלוני שדהו ולא הניח פיאה לעניים. ומשום שאמרה תורה לא תכלה פאת שדך: הלכה ד: יאות א"ר יודה מה טעמא דרבנן. ר' יוסי בשם רב ר' חזקיה רב יהודה בשם שמואל כתיב ושכחת עומר בשדה. ושכחת קמה. את שיש לו שכחת קמה יש לו שכחת עמרין. את שאין לו שכחת קמה אין לו שכחת עמרין: ישראל וגוי שהיו שותפין בקמה חלקו של ישראל חייב וחלקו של גוי פטור. ר' חזקיה בשם רב ירמי' במחלוקת: הלכה ה: ולמה תניתה תרין זימנין. ר' יונה ר' חייא ר' יהושע בן לוי בשם בר פדי' אחת למדוח ואחת לשליש. ר' יוסי אמר ר' בא וחבריא. חבריא אמרי אחת למדוח ואחת לשליש. ר' בא מפרש בחלה למדוח. ובפיאה בשליש. מתניתין דרבי עקיבה דרבי עקיבה אמר אחר שליש הראשון את מהלך. ואיתפלגון שרה שהביאה שליש לפני גוי ולקחה ממנו ישראל ר' עקיבה או' פטור. וחכמים או' בתוספת חייב. מי כדון. תיפתר כר' עקיבה כמירוח. וכדברי הכל בקוצר מיד: הלכה ו: ר' יהושע בן לוי אר בבעל הבי' עשיר נחלקו. אבל בבעל הבית עני מאחר שהוא ראוי ליטול זכה. א"ר זעירא ר' לעזר לחבירו ורבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי שלשתן אמרו ד"א. ר' לעזר דאמר ר' זעירא בשם ר' לעזר אדם זכה לחבירו במציאה. ר' יוחנן דתנינן המן מציא' בנו ובתו הקטני' עבדו ושפחתו הכנענים מציאת אשתו הרי אלו שלו. מציאת בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן לה כתובה הרי אלו שלהן. א"ר יוחנן כשאינן סמוכין. אבל אם היו סמוכין לאביהן מציאתן שלו. דרבי יהושע בן לוי דרבי יהושע בן לוי אמר בבעל הבית עשיר נחלקו אבל בבעל הבית עני מאחר שהוא ראוי ליטול זכה: תני השוכר את הפועל לעשו' עמו בכל מלאכה מציאת של בעל הבית. ר"ש בן לקיש בעי רצה לחזור חוזר בו ואת אמר מציא' של בעל הבית. ר' יעקב בר אחא א"ר יסא מקשי מה צורכה להדיא דאמר ר"ש בן לקיש ולא נן שמיע דמר ר' יעקב בר אחא איתפלגון ר' יוחנן ור"ש בן לקיש. ר' יוחנן אמר אדם זוכה לחבירו במציאה. ריש לקיש אמר אין אדם זוכה לחבירו במציאה. ר' רדיפה איתפלגון ר' יונה ור' יוסי. חד אמר הראוי ליטול זכה. וחרנה אמר הראוי ליתן זכה. מן דמר הראוי ליטול כל שכן ליתן. מאן דמר הראוי ליתן הא ליטול לא: מתניתא פליגא

פירוש

הפיאה ניתנת כו'. הלכה ב'. אדם זכה כו' פי' בתוך ד' אמותיו מתקנ' חכמי' ובי האי דלא ליתי לאנצויי כדמפור' בפ"ק דב"מ: עשיר הוא. פי' ולמה אמר ואני בעניי כו': וקימנוה. פי' ואוקימנוה דהכא במאי עסקינן שהקדיש ראשון כו' כלומר במה שזכ' בו תחילה בתוך ד' אמות שלו הקדי' ראשון ראשון ומ"ב עדיין עני היה בשעה שהקדיש ולקמן בגיטין מרחיב הביאור בזאת הסוגיא: שאין עשירות כו'. פי' דלעולם איפות לך בנתינו' תחת ידו אייר ועשיר היה ומשום דלגבי הקב"ה אין שייך לומ' עשירו' קאמר בעניי: שהיה מתענה. פי' דלא תימא דעניי על עניות עסק קאמ' אלא שהוא עני כמו הוא אלא שהיה מקדיש מה שהיה ראוי לאוכלו בסעודתו קיבץ והכין כל הממון הזכור הכל': בשאתם שפולין. פי' שאינם סמוכי' ופחותי' על שלחן אביה' ולפיכך מציאתן שלהן:

מראה מקום והגהות

[a] נ"ל מורי.
[b] נ"ל ופיוס.
[c] עי' לעיל פ"ח ד'.
[d] י"ל נרס יתכו.
[e] בבלי ב"ם י'.
תוספתא פיאה פ' ב'.
[f] צ"ל כמא רחימרי.
[g] תוספתא שם כ' ו' ת"כ פ' קדושים בבלי שבת כ"ג. ושם. ובתוספת' הגרס' מפני ד' דברים וכן תקן רבא [illegible] החסיר מפני שלפניו תורה הוספה הוא.
[h] גרסת הר"ש א' זכתה קמה.
[i] תוספתא שם פ' ב'.
[k] נראה מסרון דברים.
[l] נ"ל מתפלגין.
[m] כמו מלו.
[n] בבלי ב"מ פ':
[o] נ' למפוק.
[p] בבלי שם י"ב:
[q] י"ג מפר.

להיות מכניסין בצלים בין הירק· בית שמאי אומרים אין
הדך בני אדם להיות מכניסין זרעים בין האילנות: מסתברא רבית
שמאי יודין לר' יוסי· ר' יוסי לא יודה לב"ש· בית שמאי יודין לר' יוסי
שבן אין הדך בני אדם להיות מכניסין בצלים בין הירק· ר' יוסי לא
יודי לבית שמאי שכן הדך בני אדם להיות מכניסין זרעים בין
האילנות: היה שם נרד כמן דהוא אילן· היו שנים· עד כדון
במעורבין מיכן ומיכן· הרי מעורבין מצד אחר· או בשלשה תלמין של
פתיח או אפי' כל שהוא: הלכה ב: המנמר שדהו כו'· כהדין נימרה
מקום חובלין שלין תחילה נמדיד' קריי להי· עד כדון כשהיה יבש
מיכן ומיכן ולח באמצע· היה לח מיכן ומיכן יבש באמצע· ר' בא
רבי חייא בשם ר' יוחנן אתייא דר' מאיר בשיטת ר' עקיבה רבו·
כמו דר' עקיבה אמר לח ויבש שני מינין· כן ר' מאיר אומר לח ויבש
שני מינין: אמרי חברייא קומי ר' יוסי ולמה לי כר' עקיבה אפי' כרבנין·
דתנינן תמן המחליק בצלין לשוק ומקיים יבישין לגורן אמר רבי יוסי
שמעינן שוק וגורן שני מינין· לח ויבש שני מינין חציו לח וחציו יבש
אוף רבי עקיבה מודה· והתנינן מודין חכמים לרבי עקיבה בזורע
שבת או חרדל בשלשה מקומות· כיני שבת בשלשה מקומות חרדל
בשלשה מקומות· שמואל אמר מפני שאין הראשון שבהן ממתין
לאחרון שבהן· רבי יסא בשם רבי יוחנן מפני שדרכן ליזרע ערוגות
ערוגות· על דעתיה דשמואל מפריש מכל קלח וקלח· על דעתיה
דר' יוחנן מפריש מכל ערוגה וערוגה: הלכה ג: תני ההרוג חייב
בתחלתו וחייב בסופו· ואיי דינו מרונ· א"ר ירמיה כהדא דתנינן
המחליק בצלין לשוק ומקיים יבישין לגורן· א"ר יוסי הדין קיצחה·
כד את ידע ליה הוא עביד בצל רקיק כד את שתל ליה הוא
עביד בצל רב· די לא כן מה ן אמרין הואיל והוא לזריעה יהא פטור
מן הפיאה· ותיפטן לא לזריעה הן· חטין רובן לאבילה וזה רובו
לזריעה· על דעתיה דר' ירמיה ירק חייב בפיאה מינו מכנסו לקיום·
מה עבד לה ר' יוסי נמור הוא ואינו מחוסר אלא ליכש: תני
לקט קצירך ולא לקט קיטוף: רבי זעירא ר' חייא בשם ר' יוחנן
המלקט שבלין לעיסתו אפי' כל שהוא פטור מן הפיאה· ר' אלעזר
אמר אפי' במגל· א"ר יוסי והוא ששייר: והתני היו לו חמש גפנים
והוא בוצר ומכניסן לתוך ביתו פטור מן הפרט ומן העולה ומן הרבעי
וחייב בעוללות· א"ר יודן כאן בגמורות כאן כשאינן גמורות· א"ר
יוסי ואפי' תימא כאן וכאן בגמורות· כאן וכאן כשאינן גמורות תמן
כשביקש לאוכלן ענבים· ברם הכא כשביקש לעשותן יין ששה·
הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא· הדא ילפה מן ההיא
שאם ביקש לאוכלן מלילות ואפי' לא שייר· וההיא ילפא מן הדא
שאם ביקש לעשותן יין והוא ששייר: המידל נותן מן המשואר על
מה ששייר· תני א"ר יודה במה דברים אמורים במידל לשוק אבל
במידל לבית נותן מן המשואר על הכל: א"ר זעירא הדא דתימא
בשעיבה על מנת להדל· אבל אם עיבה על מנת שלא להדל לא
סוף דבר לביתו אלא אפי' לשוק נותן מן המשואר על הכל: הלכה
ד: רב אמר פורנרה· ושמואל אמר צומתתה: רבי יעקב בר בון
בשם רבי חנינא לא אמר רבי יוסי אלא משום הבקר: רבי בון בר
חייא בעי קומי רבי מנא והבקר חייב בפיאה· אמר להן מכה כהן
אחת אחת: והתני אף על פי שאינן מתקיימות לו במרובה מתקיימות
במעוטה· הוי לית טעמא ולא משום מכניסו לקיום: קצר חצי שדה
בשותפות וחלקו אינו מפריש משלו לא בתחילה ולא בסוף:
הלכה ה: תורו וחלקו ונשתתפו וקצרו חצי שדה בשותפות וחלקו
אינו מפריש שבסוף על חבירו שבסוף· אבל לא משלו שבתחילה
על חבירו שבתחילה: אמר רבי יוחנן קצר חצי שדה וקצר
חצי חצייה ולא הספיק לקצור את השאר עד שקצר כולה
מפריש מן הראשון על האמצעין ומן האמצעין על הראשון· ואינו
מפריש מן הראשון על הראשון: אמר רבי יהושע בן לוי היתה
לו שדה אחת חצייה הביאה שליש וחצייה לא הביאה שליש ולא
הספיק לקצור חצי חצייה עד שהביאה כולה שליש· מפריש מן
הראשון על האמצעים ומן האמצעים על הראשון ואינו מפריש
מן הראשון על הראשון: הלכה ו: עד כדון כשהתחיל לקצור
ואפילו לא התחיל לקצור· נשמעינה מן הדא לקח ג צאנו של חבירו
אם שייר המוכר המוכר חייב ואם לאו הלוקח חייב· רבי ירמיה
בשם רבי יוחנן דרבי יהודה היא שנייא היא תמן בין שהתחיל
לגוז בין שלא התחיל לגוז· וכא לא שנייא בין שהתחיל לקצור
בין שלא התחיל לקצור· מה טעמא דרבי יודה משום רחובת
קציר בקמה או משום דהוי כמוכר לו חוץ מחובתו· נשמעינה
מן הדא לקח גז צאן חבירו אם שייר המוכר חייב ואם
לאו הלוקח חייב אמר רבי ירמיה בשם רבי יוחנן דרבי יהודה היא
אות לך למימר תמן שחובת קציר בקמה לא משום ומכרו לו
חוץ מחובתו וכה במכרו חוץ מחובתו מה נפק מביניהון עבר
הלוקח והפריש· אין תימר משום שחיבת קציר בקמה הפריש
הפריש· ואין תימר משום כמוכר לו הוץ מחובתו הפריש ונוטל
ממנו דמים: נשרף חלקו של מוכר אין תימר משום שחובת קציר
בקמה נשרף נשרף· ואין תימר משום כמוכר לו חוץ מחיבתו
נשרף נוטל ממנו דמים: הלכה ז: מה טעמא דר"א נאמר כאן שרך
ונא' בכלאי' שרך מה שרך שנ' להלן בית רובע אף כאן בית
רובע· מה טעמא דרבי יהושע נאמר כאן שרך ונאמר לוהלן ושבחת
עמר בשרך מה שדה שנ' להלן שתים אף כאן שתים· מה טעמא

דר' טרפון ששה על ששה מרונה· ר' יהושע בן בתירה אומר
כדי לקצור ולשנות והלכה כדבריו: מה קצירה כדרך הקוצרים
או אפי' כל שהוא מן מה דכתיב אשר לא מלא כפו קוצר
וחצנו מעמר· הדא אמרה קציר כדרך הקוצרים: הלכה ח: ר'
אימי בשם ר"ש בן לקיש בעי· הבע שצמך שהיה שם שיבולת
אחת עד שלא קצר אין כאן חיוב משקצר אין כאן שיור· רבי
חנניה בשם רבי פינחס תיפתר בשהיה שם קלח אחד ובו חמש
שבולים: ר' מנא בעי ולית אנן אמר קמה כל שהי' חייבת בפיאה אלא
כגין דתנא ביכורים תנא קרקע: תני והראיון· ר' יוסי בשם ר'
יוחנן מי שאין לו קרקע פטור מן הראיון· ר' מנא בעי ולמ'
לנגן אם' מי שאין לו קרקע פטור מן הודוי דכתיב מן האדמה
אשר נתת לנו· ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' יוחנן אמר שמועת' כן
מי שאין לו קרקע פטור מן הודוי דכתיב מן האדמה אשר נתת
לנו· ר' יוסי בשם ר' יהושע בן לוי מי שאין לו קרקע פטור מן
הראיה שנ' ולא יחמוד איש את ארצך· מעשה באחד שהניח
את כריו ובא ומצא אריות סובבין אותו: מעשה באחד שהניח בית
של תרנגולין ובא ומצא חתולו' מקורעין לפניה: חד בר נש שביק
ביתיה פתיח ואתא ומצא חכונה כרוכה על קרקסוי: רבי
פינחס משתעי הרין עובדא· תרין אחין באשקלון הוו להו מגרין
נכראין· אמרו כדון אילין יהודאי סלקין לירושלם אנן נסבין כל
מה דאית להון· מן מה דסלקין זמן להן הקב"ה מלאכי' נכנסין
ויוצאין כדמותן· מן דנחתין שלחנן לון מקמן אמר לון אן הויתון
אמר לון בירושלם· אמר לון מאן שבקתון בגו ביתא אמרו לא
בר נש· אמר בריך הוא אלההון דיהודאי דלא שבקון ולא
שביק להון: מצוין לנכסים שאין להן אחריות שהם נקנים עם
נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה· ר' יוסי בשם
חזקיה ר' יונה ר' חנינא תורתיה בשם חזקיה מצוה ויתן להם
אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערים בצורות
ביהודה· עד כדון כשהיה קרקע' עם המטלטלין במקום אחד·
היו קרקעות במקום א'· ומטלטלי' במקו' אחר· א"ר בון בר חייא
נשמעינ' מן הדא א' לזן ר"א מעשה במרוני א' שהיה בירושלם והיו
לו מטלטלין הרבה וביקש לחלקן ליתנן במתנה אמרו לו אין את
יכול אלא אם כן קנית קרקע· מה עשה הלך וקנה סלע אחד
בצד ירושלם ואמר חצייה צפוני אני נותן לפלו' עם מאה חביות
של יין· חצייה דרומי אני נותן לפלו' עם מאה חביות של שמן
ובא מעשה לפני חכמים וקיימו את דבריו· א"ר חגית קומי
ר' מנא ולאו שכיב מרע הוא· לפי שבכל מקום אין אדם מזכה
אלא בכתב וכאן אפי' בדברים· לפי שבכל מקום אין אדם מזכה עד
שיהו קרקע' ומטלטלין במקום אחד· וכאן אפי' קרקעות במקום
אחד ומטלטלין במקום אחר: א"ל לא ר' אלישר· שנייא היא· שכיב
מרע דר' אלישר כבריא דרבנן· תמן תנינן רבי עקיבה אומר קרקע כל
שהוא חייב בפיאה ובביכורים· קרקע כל שהוא מהו טב· א"ר מתניה
תיפתר שהיה שם מקום שבולת אחת ומרגלית ממונ' בו: הלכה
ט: אי זהו שכיב מרע כל שלא קפץ עליו החולי· דרך הארץ הקרובים
נכנסין אצלו מיד· והרחוקים נכנסין אצלו לאח' שלשה ימים· אם קפץ
עליו החולי אלו ואלו נכנסין אצלו מיד· דלמא ר' חונא ר' פינחס
ר' חזקיה סלקין מבקרה לר' יוסי בתר תלת' יומין· אמר לון כי
בשתון מקיימה מתניתן· שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת ואפילו
לא הבריא· לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת והוא
שהבריא: ר' בא רב חייא בשם רב עשו דברי שכיב מרע כבריא
שכתב ונתן והוא שמת מאותו החולי· הא אם הבריא לאו· ובנכסים
ובאמ' תנו שדה פלוני לפלוני: אמר תנו חצי שדה פלו'
לפלוני וחצי שדה פלוני לפלוני כמי שתים או עד שיאמר חצייה
בצפון וחצייה בדרום: ר' בינא בשם רבי ירמיה שייר מטלטלין
לא עשה כלום· אתא חמי שייר קרקע כל שהו יש לו מחית
שייר אבנים טובות ומרגליות אין לו מחית· א"ר יוסי ידע הוא האיש
חוזה ששכי' מרע מזכה אפי' בדברים לאוח דבר כתב בהן קנין כדי
לעשות מתנת בריא: שייר עבדי' תנא ר' יודן בר פזי דבי דליא ולא
ידעין מה תנא: כתב לזה וחזר וכתב לזה· רב אמר אינו יכול לחזור
בו· רב אבא בר חונא ורבי יוחנן אמר יכול לחזור בו· הדך
עובדא· הוה רבו הראשון והשני כהן השלישי ישראל· על דעתיה דרב
אין יכול לוכל בתרומה· על דעתיה דרב אבא בר הונא אמר ר' יוחנן
יכול הוא לוכל בתרומה· הכל מודין שאם היה רבו הראשון ישראל
אינו אוכל בתרומ' שמא יבריא: ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חונא
מתניתן מסייעה לרב אבא בר חונא ור' יוחנן· בריא שכתב דייתיקי
ושכיב מרע שכתב מתנה חוזר בו· בריי' שכתב דייתיקי חוזר בו ולא
עד הוא בריא ודכוות' שכיב מרע שכתב מתנה חוזר בו ולא שדהו
שכיב מרע: אי זו היא דייתיקי· תהא לי להיות ולעמוד
ואם מתי יותנו נכסי לפלוני· אי זו היא מתנה הרי כל נכסי
נתונין לפלוני מתנה מעכשיו ושתהא כתוב בה מהיום· אתתיה דרב
נורי כתבת ניכסי לאחוה וסלק אחוי רבא· פיסה וכתבת ליה אתאי
עובדא קומוי ר' אימי אמר כן א"ר יוחנן חוזר בו· א"ר זעיר לא
מודי ר' יוחנן שאם היה כתוב בה מהיום שאינו יכול לחזור בו· אתא
ר' אבהו בשם ר' יוחנן אינו יכול לחזור בו· אתא ר' לא בשם ר'
יוחנן אינו יכול לחזור בו: ואגמר ר' אימי וחזר עובדא: רב אמר במכ'
על ידיה ושמואל אמר במחלק לפניה· רבי יוסי בן חנינא אמר מקולי

פירוש

הלכה ב' ערוגו' ערוגות· פי' מפני שהן קטני' ואין דרכן ליזר' קטן שדה שליפה אלא ערוגו' ערוגות ולפיכך כל ערוגה חייב' בפיאה כל אחת קטן עד' אחת: הלכה ח' בשהיה שם קלח· כתבו התוספות פרק לאוקמי כן משמ' דבכל שהוא חייבת בפיאה ונ"ע בפ"ק דקידושין: ולמה לנגן כו' פי' כמו ולמה לית אנן אמרין דמי שאין לו כו' ובבבלי דקידושין גרס שם קרקע כל שהוא חייב בפיאה ובביכורים ובודוי וכתב הפ"י ז"ל דלא גרסינן ובודוי דהא אפילו מי שאין לו קרקע בכלל חייב להתוודות כו' ור"י כתב שם דלא גרסינן ליה בפסק רק קאמר דהב' דעקפה ולמה לנגן אל כו' דמשמע דלא גרסי' כאן מחוייבין ובודוי ת"ש והתוספות דג"כ פ' לא יחמוד דייק לה בפ"ק ע"ש: את כריו· פי' אשכח כרי של חיטין בתוך הבית· פי' מה: על קרקסוי· פי' על המנעל: מגרין נכראין· כי' שהיו להם שכנים נכרים ואמרו שכשיו אלו היהודים עולים לרגל לירושלים ואנו לוקחין כל מה שבבתיהם וכשעלו לרגל זימן הקב"ה מלאכים בדמותם שהיו נכנסין ויוצאים תמיד וכשחזרו לבתיה' שלחו להם דורונו' ושאלו להם היכן הייתם וא"ל בירושלים ושאלו להן מי הניחתם בבתיכ' אמרו לא הנחנו שם אדם ושאלו ברוך אלהים' של היהודי' שלא עזבם ולא יעזבם לעולמים: סליק פירק':

מראה מקום והגהות

א פ"א לא גרסי
ב גרסת הר"ש נמרד·
ג לעיל פ"ה ד'.
ד כלומר ומידין.
ה ר"ש עתקיפין נן במתנם ליה טעמא אלא בעבכינסו לקיום.
ועי' חולין קל"ח.
ו נ"ל לנו·
ח בבלי קדושין כ"ו.
ט ב"ב י"ו א' שם.
י בבלי ב"ב קנ"ו·
ס"ח בפרגנים ע"ג.
יא שם ולאו ר' אלעזר כלומר ולא ר"מ תני להא.
יב עי' קדושין שם.
יג נ"ל מתניתא כלומר תוספתא ב"ב פ' ח'·
יד נ"ל רבה.

הביאה שליש ואפילו הביאה שליש פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה. כן רבי מאיר אמר התחיל עד שלא הביאה שליש ואפי' הביאה שליש פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה: הלכה ב: אמת המים כו'. הוון בעי מימר ולא פליגין. אשכחת תני אמת המים הקבועה הרי זו מפסקת: הוון בעיי מימר מן מה דאמר רבי יהודה בעומד מצד אחד ואינו יכול לקצור מצד השני. אבל אם היה עומד באמצע וקוצר מיכן ומיכן אינו מפסיק. אשכח תני ופליג. היה עומד באמצע וקוצר מיכן ומיכן מפסיק מצד אחד אינו מפסיק: חייא בר אדא בשם ר"ש בן לקיש היה שם סלע על פני כל שדהו אם עוקר הוא את המחרישה מצד זה ונותנו מצד זה מפסיק. מצד אחד אינו מפסיק: °והתני מדרגות שהן גבוהות עשרה טפחים נותן פיאה מכל אחד ואחד. פחות מיכן נותן מאחד על הכל. ופחות מיכן אינו עוקר את המחרישה מצד זה ונותנה בצד זה אפילו פחות מיכן עוקר הוא: לא אתינן מיתני עשרה אלא בגין סופה שאם היו ראשי מדריגות מעורבין שהוא נותן מאחד על הכל: הלכה ג: הכל מפסיק לזרעים כו'. מה כותש ועולה כמכתש או כותש על גבי גדר מן מה סער כותש אין הגדר כותש. הדא אמרה כותש על גבי גדר: רבי מנא אמר ומנין דהוי בה בתוך ארבע אמות ומנין דהוי בה בתוך עשרה טפחים בנטועין מטע עשר לבית סאה. מה את שמע מינה והוא שיהו בתוך ארבע אמות לגדר והן שיהו בתוך עשרה טפחים בין נוף לנוף בנטועין מטע עשר לבית סאה: הלכה ד: ולחרובין כל כו'. מי מבוין להן את הרוחות. הדא מכוונת להן את הרוחות. אמר רבי יוסי בי רבי בון של בית ר' היו להן ד' ברים לד' רוחות העי' והן נותנין לכל בד ובד לפי רוחו. היו שם ג' אילנות הראשונים רואין את האמצעיים והאמצעיים רואין את הראשונים ואין הראשונים רואין זה את זה מפריש מן הראשים על האמצעיים ומן האמצעיים על הראשים ואינו מפריש מן הראשים על הראשים: הלכה ה: הזורע את שדהו כו'. קצר חצי אינרו וחצי שמותית לעשותן גורן אחד ונמלך ועשאן שתי גרנות אינו מפריש מן האגרו על השמותית לא בתחילה לא בסוף. קצר חצי האגרו וחצי השמותית לעשותן ב' גרנות ונמלך ועשאן גורן אחת מפריש על האגרו שבסוף על השמותית שבסוף. מן האגרו שבתחילה על השמותית שבתחילה: מפריש מן האגרו על האגרו בשכילה את שדהו. אבל אם לא כילה את שדהו אפילו מן האגרו על האגרו אינו מפריש. קצר חצי אגרו וכל השמותית לעשותן גורן אחת ונמלך ועשאן שתי גרנות מפריש מן האגרו על האגרו וכל השמותית ששם נפטרת: הלכה ו: °אמר רבי זעירא בשם רבי יוחנן אם באת הלכה תחת ידיך ואין את יודע מה טיבה אל תפליגינה לדבר אחר שהרי כמה הלכות נאמרו למשה בסיני וכולהן משוקעות במשנה: אמר רבי אבין ויאות הוא שני מיני חיטים אילולי שבא נחום ופירש לנו יודעין היינו: רבי זעירא בשם רבי אלעזר °אכתוב לו רובי תורתי. וכי רובה של תורה נכתבה אלא מרובין הן הדברים הנדרשין מן הכתב מן הדברים הנדרשין מן הפה. וכיני. אלא כיני חביבין הן הדברים הנדרשין מן הפה מן הדברים הנדרשין מן הכתב: רבי יודה בן פזי אומר אכתוב לו רובי תורתי אילו התוכחות. אפילו כן כמו לא זר נחשבו: אמר רבי אבין אילולי כתבתי לך רובי תורתי לא כמו זר נחשבו מה בינן לאומות אלו מוציאין ספריהן ואלו מוציאין ספריהן. אילו מוציאין דפתריהן ואילו מוציאין דפתריהן: רבי חגיי בשם רבי שמואל בר נחמן נאמרו דברים בפה ונאמרו דברים בכתב ואין אנו יודעין אי זה מהן חביב אלא מן מה דכתיב כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל הדא אמר' אותן שבפה חביבין: רבי יוחנן ורבי יודן בי רבי שמעון חד אמר אם שימרת' מה שבפה ושימרת מה שבכתב אני כורת אתך ברית ואם לאו איני כורת אתך ברית. והרנה אמר אם שימרת מה שבפה וקיימת מה שבכתב אתה מקבל שכר ואם לאו אין אתה מקבל שכר: ר' יהושע בן לוי אמר עליהם ועליהם. כל ככל. הדברים הדברים מקרא משנה תלמוד ואגדה. אפילו מה שתלמיד וותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני. מה טעם יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא ומשיבו חבירו ואומר לו כבר היה לעולמים: רבי זעירא בשם שמואל אין למדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספות אלא מן התלמוד: תני רבי חלפתא בן שאול הוא שני מיני חיטין היא שני מיני שעורין. אמר רבי זעירא כך היתה הלכה בידם ושכחוה והוא שני מיני חטין הוא שני מיני שעורים: והתנינן המחליק בצלין לחין לשוק ומקיים יבישין לגורן. אית לך מימר שוק וגורן כך היתה הלכה בידן ושכחוה. רבי חנניה בשם שמואל אין למדין מן ההוריי. והכל מודין שאין למדין מן המעשה. א"ל רבי מנא הדא דתימר כההוא דלא סבר ברם בההוא סבר עבד. א"ל בין סבר בין לא סבר בהוא דפליגא. ברם בהוא דלא פליג בין סבר בין לא סבר: הלכה ז: מתניתא בשקצרוה לעצמן אבל אם קצרוה לישראל חייבת: ותני כן אין שוכרין פועלין גוים מפני שאינן בקיאין בלקט: מתניתא בשקצרוה לאבדה. אבל אם קצרוה שלא לאבד חייבת: אמר רבי הושעיא בר שמי ואפילו תימא בשקצרוה שלא לאבדה פטורה מאחר שהפיאה ניתנת במחובר לקרקע ואין קרקע נגזל מפני שהוא מפריש מן הקציר על הקמה ומן הקמה על הקציר ואינו מפריש מן הקציר לא על הקציר ולא על הקמה: פעמים שהוא מפריש מן הקציר על הקמה. הדך עבידא כילה את שדהו ושייר בה כדי פיאה. כיון שקצר שיבולת הראשונה חזרה פיאה לעומרין מפריש מן הקציר ולא סוף דבר שכילה את שדהו. אלא אפילו כשקצר ואמר מיכן והלך אני מפריש פיאה. כיון שקצר שיבולת הראשונה חזרה פיאה לעומרין מפריש מן הקציר על הקמה: המוכר מהו שזכה בפיאה שהוא מתרת את העומרין. נשמעינה מן הדא. אמר ר' יהודה אימתי בזמן שקיבלה ממנו למחצה לשליש ולרביע. מה בינה לקדמיתא. אלא לכשתקצר שליש תהא שלך: אמר רבי בון בר חייא הדא אמרה שהמוכר זכה בפיאה שהיא מתרת את העומרין. אמר רבי יוסי תמן לא נתחייבה שדהו ברשותו ברם הכא נתחייבה שדהו ברשותו אילו קצר חצי שדהו ומכר מה שקצר הלוקח מותר בלקט ובשכחה ובפיאה יאות: הלוקח מהן שזכה בפיאה שהוא מתרת את העומרין של מוכר. כפלוגתא °דרבי ודרבי יהודה הנשיא: רבי פינחס בעי קצירות חוצה לארץ מהו שתהא חייבת בפיאה שלא תאמר ההקדש פטור וחוצה לארץ פטור. אי מה הקדש חייב אף חוצה לארץ חייב. אשכח תני קציר ארצכם ולא קציר חוצה לארץ. קצר הציבור חצי חצייה ולא הספיק לקצור את השאר עד שפדה את כולה. מפריש מן הקציר על הקציר. וכל מה שנקצר ברשות ההקדש כבר נפטר:

הדרן עלך ואלו מפסיקין.

א **מלבנות** התבואה שבין הזיתים. בית שמאי או פאה מכל אחד ואחד. בית הלל אומר מאחת על הכל. מודין שאם היו ראשי השורות מעורבין שהוא נותן פיאה מאחת על הכל: ב המנמר את שדהו ושייר קלחים לחים. ר' עקיבה אומר פיאה מכל אחד ואחד. וחכמים אומרים מאחד על הכל. מודים חכמי' לרבי עקיבה בזורע שבת או חרדל בשלשה מקומות שהוא נותן פיאה מכל אחד ואחד: ג המחליק בצלים לחין לשוק ומקיים יבשין לגורן. נותן פיאה לאלו לעצמן ולאלו לעצמן וכן באפונים וכן בכרם. המידל נותן מן המשואר על מה ששייר. והמחליס מאחת יד נותן מן המשואר על הכל: ד האמהות של בצלים חייבות בפיאה. ר' יוסי פוטר: מלבנות הבצלים שבין הירק רבי יוסי אומר פיאה מכל אחד ואחד. וחכמים אומרים מאחד על הכל: ה האחים שחלקו נותנין שתי פיאות. חזרו ונשתתפו נותנין פיאה אחת. שנים שלקחו את האילן נותנין פיאה אחת. לקח זה צפונו וזה דרומו זה נותן פיאה לעצמו וזה נותן פיאה לעצמו: ו המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פיאה מכל אחת ואחת. אמר רבי יהודה אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר שדהו הוא נותן פיאה לכל: ז רבי אליעזר אומר קרקע בית רובע חייב בפיאה. רבי יהושע אומר בעושה סאתים. רבי טרפון אומר ששה על ששה טפחים. ר' יהושע בן בתירה אומר כדי לקצור ולשנות והלכה כדבריו: ח רבי עקיבה אומר קרקע כל שהוא חייבת בפיאה ובביכורים ולכתוב עליה פרוזבול ולקנות עמה נכסים שאין להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה: ט הכותב נכסיו שכיב מרע. שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת. לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת: הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה. רבי יוסי אומר אם קיבלה עליה אף על פי שלא כתב לה אבדה כתובתה: הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין. שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר הרי כל נכסי נתונין לאיש פלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן:

סליק פירקא.

א **מלבנות** התבואה של בין הזיתים כו': אנן תנינן של בין הזיתים. תניי דבית רבי שבין אילנות. מתני' צריכה לדבית רבי ודבית רבי צריכן למתניתן. אילו תנינן אנן ולא תנין דבית רבי. הוינן אמרין לא אמרנה אלא שבין הזיתים דבר שהוא חייב בפיאה. אבל דבר שהוא פטור פיאה אף ב"ש מודין שהוא נותן פיאה מאחד על הכל. הוי צורכה למתניתה דרבי. או אלו תניי דבית רבי ולא תנינן אנן. הוינן אמרין לא אמרו אלא שבין האילנות דבר שהוא פטור פיאה. אבל דבר שהוא חייב בפיאה אף ב"ה מודין שהוא נותן פיאה מכל אחד ואחד. הוי צורכה למתניתן תורכה למתניתה דבי רבי: מה נן קיימין אי כמרווחין אף ב"ש מודין שהוא נותן פיאה מאחד על הכל. אם כרצופין אף ב"ה מודו שהוא נותן פיאה מכל אחד ואחד. אלא כי נן קיימין בנטועין מטע עשר לבית סאה. בית שמאי עברין לון כמרווחין. ובית הלל עברין לון כרצופין: מה טעמא דבית שמאי שאין דרך בני אדם להיות מכניסין הדעים בין האילנות. אתיא דבית שמאי כר' יוסי. כמה דר' יוסי אמר אין דרך בני אדם

הקוצע כיסוח החמה. פי' דרגל גבי אד' סלריה נהם לאחר שנקלרה התבואה: פה ופליג. פי' פה פליגתא שביניהם דפר א' מדא ופר אחר מדאו"ל פה דפר. כפו פה דאפר:
הלכהו' הגדרתי' מן הכתו' בנק דברי' הגדרתי' סקל וחומר ופגזירה שוה וכפא' י"ג מידו' שהתור' נדרשת נהם הם יותר פהדברי' הגדרשי' נעל פה פהלכה לפס פסיני וכתי' כמו וכן הוא פי' נתמיה והלא רוב תורה בעל פה כדדריש רבי יוחנן כהגיזקין כי על פי הדברי' ונוס' שעג פה נכרת הברית עם ישראל. ופסני אלא כן הוא פירוש הפסוק תכינן הן כו' וה"ק קר' ובי דאפי היה שאכתוב לו רובי תורתי הלא כמו זר נחשבו לגבי דברי' שבע"פ בדמפרש ואזיל דדברים שבע"פ חביבין מפי: אלו התוכחות. כדאה פסו' דדרי' רבי פלטון רוכה קשת: אפילו כן לא כמו זר נחשבו גרסינן: מה בינן לאומות. פי' שגם הם יאמרו שהם ישראל כי אלו מוליאין כו' פי' ע"י שישלטו בישראל יטלו מהם ספריהם ויאמרו שגם הם ישראלי': שימרתה פה כו'. פי' שאת' קורא בכתב מה שניתן בכת' ועל פה מ"ה שניתן ע"פ: עליהם ועליהם. פי' דכתיב ויתן ה' אלי שני לחות ועליהם ככל הדברים וגו' והיה יכול לומ' עליהם כל דברים ומתב ג' ריבויי' ועליהם ככל הדברי' ש"מ לרבויי אתי: סליק פירקא: מלבנו' התבואה שבין הזיתים כו': אלו תנינן אנן כו' פי' דתרווייהו לריכה דאילו לא תנינן אלא כי הך מתני' דהכ' דפליגי במלבנות שבין הזיתים הוה אמינא דווקא בזיתים שחייבי' בפיא' פליגי ב"ש אבית הלל וסברי דמפסקי אבל במשר אילנות דפטורי' מפיאה מודו' פידי ב"ש לב"ה שהוא נותן כו' וכן להיפך אי לא תנא אלא מתניתי' דר' דפליגי בשאר אילנות מתם הוה אמינא הא דפליגי בית הלל אבית שמאי וסברי דלא מפסקי היינו דווקא שאר אילנות שאין חייבי' בפיאה אבל בזיתי' שחייבין בפיאה אף ב"ה כו'. ופריך במה אנו קיימין אי במרווחין ודאי הוא פוה ואם כן ב"ש אמאי אין מפסיקין ואפילו לב"ש נותן פאחד על הכל דאינו עושה אילנות העומדים בשורה שיל יפסיקו בתוי': ומסני כן אנן קיימין בנטוע' ט' ובהא פליגי ב"ש וב"ה:

מראה מקום והגהות

א תוספתא פיאה פ' א'.
ב וה"ג גורם שלפים.
ג ר"ש גורס אגורי המחרישה עי' כ"נ פ"ה פ' ח'.
ד חגיגה ע"ו ד'.
ה נגלי נטין ס':
ו עי' ספיקתא דרב כהנא פ' ח' סדרס שמות פ' פ"ז ולריך לגרוס אלו.
ז חגיגה שם גרים והא תנא ר' חלפתא.
ח לעיל פ"ו ג'.

קרשה משו׳ פיאה: מהו כשיעור כל שדהו או כשיעור המשתייר.
איפש׳ לומ׳ קדשה משום פאה ותימר כשיעור כל שדהו אלא כשיעור
המשתייר: ר׳ חייא בשם ר׳ יוחנן במחובר. ר׳ יסא בשם רבי יוחנן
בתלוש: מה מתכוין לפטור את שדהו או לא. נשמעינה מן הדא
דאמר רבי יסא בשם ר׳ יוחנן לעולם הוא מוסיף והולך. מה נן
קיימין אם במתכוין לפטור את שדהו כבר נפטרה. אלא כי נן קיימין
כשאינו מתכוין לפטור את שדהו: הלכה ד ה: כלל אמרו בפיאה כו׳
ובאילן כו׳: ובקצרכם אין לי אלא קוצר תולש מנין ת״ל לקצור. קוצר
מנין ת״ל קצירך. אין לי אלא תבואה. קטנית מנין ת״ל בארצכם.
אילנות מנין ת״ל שדך: תני זורעין זרעים וזרעי אילן כאחת והזרע
מן החרצנים לוקה ארבעים: אמר רבי זעירא כתיב לא תזרע
כרמך כלאים. עיקר כרמך לא תזרע כלאים. אמר רבי
יוחן קפודקיא כשא קומי רבי יוסי. תמן אמרין זרעי אילן קרויין
זרעים וכה את אמר זרעי אילן קרויין זרעים. אמ׳ ליה תמן מיעט
הכתוב שאין דרך בני ארם להיות קורין אותן זרעים כרם הבא
ריבה הכתוב על כל זרע זרוע אשר יזרע: ואית דבעי נישמעינה מן
הבא. כי תבצר כרמך מה את ש״מ. אמר רבי יונה לא תרקדק
כמה דהוא אמר ועלל למו: כי תחבוט זיתך מה את שמע מינה. אמר
רבי יונה לא תקיפו פאת ראשכם: זית מה זית וכרם מיוחדין שלקיטתן
כאחת ומכנסן לקיום חייבין בפיאה. אף כל דבר שלקיטתו
כאחת ומכניסו לקיו׳ חייבין. אי מה זית וכרם מיוחדין שהן חייבין
בביכורין וחייבין בפיאה אף כל דבר שהוא חייב בביכורי׳ חייב
בפיאה. ת״ל קצירך אפילו קציר אורז אפילו קציר הדוחן. יאמר
זית ואל יאמר כרם. שאילו נאמר זית ולא נאמר כרם הייתי אומ׳
זית שהוא פטו׳ מן הפרט חייבין בפיאה כרם שהוא חייב בפרט
לא יהא חייב בפיאה. הוי צורך הוא שהוא אומר כרם. או
אילו נאמר כרם ולא נאמר זית הייתי אומ׳ כרם שהוא חייב בפרט
יהא חייב בפיאה זית שהוא פטור מן הפרט יהא פטור מן הפיאה הוי
צורך הוא שיאמ׳ זית וצורך הוא שיאמ׳ כרם. יצא זית ולימד על
כל האילנו׳ פיאה יצא כרם ולימד על כל האילנות פרט. וכשם
שיצא זית ולימד על האילנות פיאה. כך יצא כרם ולימד על כל
האילנות פרט: א״ר אבין דבר שהוא שוה לשניהן מלמד. ודבר
שהו׳ שוה בשניהן אינו מלמד. על דעתיה של רבי ישמעאל ניחא
דר׳ ישמעאל דרש כל דבר שהוא בכלל ויצא לידון בדבר
חדש נעקר מן הכלל והרי הוא בחידושו צורך הוא שאמר פיאה
בכרם. על דעתיה דרבנין דאינון אמרין הרי הוא בכללו והרי הו׳
בחידושו. לאי זה דבר נאמר פיאה בכרם: א״ר אבין אלו לא יצא
אלא כרם יאות הוית מקשי. עכשיו שיצא כרם וזית. אילו נאמר
זית ולא נאמר כרם הייתי אומ׳ זית שהוא פטור מן הפרט חייב בפיאה.
כרם שהוא חייב בפרט יפטר מן הפיאה: כמה׳ דתימר גבי
קציר דבר שלקיטתו כאחת וחייב בפיאה. ואם אף בפתל
כן. א״ר יונה שניה הוא דכתיב וקטפת מלילות בידך אפילו
מדבר שאינו לקיום: תני רבי יוסי בי ר׳ יודה אומר רוטבי תמרים
פטורין מן הפיאה לפי שאין הראשון שבהן ממתין לאחרון. יאות
א׳ רבי יוסי בי רבי יהודה. מה טעמא דרבנן. א״ר זעירא מפני
שכולן צריכין שאור בת אחת: ר׳ יצחק בן חקולא ורבי יהושע בן
לוי תרויהון אמרין קולקס לירק ולמעשרו׳ ולשביעית ולפיאה ולבכורים
תלמדים צריכה: הלכה ו: לעולם הוא נותן כו׳: רבי יוסי
רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו רבי סימה בר עוקבן וסמי בו:
בשם רבי יוחנן המפריש בכורים מבחוי ממורח פטור מתרומה גדולה.
א״ר חניי קומי ר׳ יוסי מתניתא אמרה כן לעולם הוא נותן פיאה
ופטור מן המעש׳ עד שימרח הא אם מירח חייב מה שאין כן
בתרומה. ולימא אף בביכורים יהא חייב אע״פ שלא מירח. ויידא
אמר הא. ולמה נקראו שמן ביכורין שהן ביכורין לכל. וכל
הקודם את חבירו חבירו מתחייב בו. מתני׳ דב״ש היא דב״ש אר
הבקר עניים הפקר ואתיא דרבי עקיבא כתנוי׳ כני חנן דתנ׳ למה
חרבו תצות כני חנן ג׳ שנים עד שלא חרב ב״ה שהיו מוציאין
את הפירות מכלל המעשרות דהוון דרשין עשר תעשר פרט ללוקח.
תאכלת פרט למוכר: א״ר יוחנן קנם קנסו להן שלא יהו קופצין
לניתר ולתרומות: מכות כהן חבריא בשם ר׳ יהושע בן לוי פוטר לו
שבת אחת. א״ר יוסי אולית לדרומה ושמעית רבי חנן אבוי דר״ש
בשם ר״ש בן לוי פוטר לו שבת אחת. ר׳ יוחן מרמי לה להדא דר׳
יוחנן קנם קנסו בהן. א״ל ר׳ יוסף ואם משום קנס אפי׳ שבת אחת
לא יפטור לו: תנוני כהן ר׳ יוחן אמר פוטרין לו שבת אחת רבי
יוסי אמר אין פוטרין לו שבת אח׳. על דעתיה דרבי יוסי מה בין
חנווני מה בין פטה. חנווני יכול להתרים פטה אינו יכול להתרי׳:
תני לא נחלק רבי ור׳ יהוד׳ הנשיא על הלוקח פירות מחוברין
מי הגוי שהן חייבין במעשרו׳ ועל של ישר׳ שנכנסו תחתיו. ועל
הלוקח פירות תלושין מן הגוי שהן פטורות מן המעשר על מה נחלקו
על הלוקח פירו׳ תלושין מחבירו בשנת מעשר עני ר׳ יוד׳ הנשיא אומ׳
אותן עני ואותר עשיר מוציאין מידו ורבי אומר עשיר מוציאין מידו
עני אין מוציאין מידו: מה טעמא דרבי יהודה הנשיא כשם שאין
ארם זוכה בלקט שכחה ופיא׳ שלו. כך לא יזכה במעשר עני
שלו. מה טעמא דר׳ לקט שכחה אינן טובלין במעש׳ עני
שהוא טובל וכבר נטבל עד שהוא ברשותו של ראשון. מה טעמא
דר׳ יודה הנשיא משום קנס. מה טעמיה דרבי עשיר יש בידו ליקח
עני אין בידו ליקח שרבי יהודה הנשיא אומר מצוי הוא ללוות.
ורבי אומר אינו מצוי ללוות:

הדרן עלך אלו דברים

ואילו מפסיקין לפיאה הנחל והשלולית ודרך היחיד ודרך
הרבים ושביל היחיד ושביל הרבים הקבוע בימות החמה ובימות
הגשמים: הבור והניר וזרע אחר והקוצר לשחת מפסיק דברי ר״מ.
וחכמים אומרים אינו מפסיק אא״כ חרש: **ב** אמת המים שאינה
יכולה להיקצר כאחת רבי יהודה אומר מפסקת. וכל ההרי׳ אשר
במעדר יעדרון אע״פ שאין הבקר יכול לעבור בכליו הוא נותן פיא׳
אחת לכל: **ג** הכל מפסיק לזרעים ואינו מפסיק לאילן אלא
גדר. ואם היה שער כותש אינו מפסיק אלא נותן פיאה לכל:
ד ולחרובין כל הרואין זה את זה. אמר ר״ג נוהגין היו בבית
אבא נותנין פיאה אחת לזיתים שהיו להן בכל הרוח ולחרובין כל הרואין
זה את זה. ר״א בי ר׳ צדוק אומר משמו אף לחרובין שהיו להם
בכל העיר: **ה** הזורע את שדהו מין אחד אע״פ שהוא עושה שתי
גרנות נותן פיאה אחת. זרעה שני מינין אע״פ שהוא עשה גרן אחת
נותן שתי פיאות: הזורע את שדהו שני מיני חטים. עשאן גרן אחת
נותן פיאה אחת. שתי גרנות נותן שתי פיאות: **ו** מעשה כשזרע ר״ש
איש המצפה לפני ר״ג. ועלו ללשכת הגזית ושאלו. אמר נחום הליבלר
מקובל אני מר׳ מישא שקיבל מאבא שקיבל מן הזוגות שקיבלו מן
הנביאים הלכה למשה מסיני בזורע את שדהו שני מיני חטים אם עשאן
גרן אחת נותן פיאה אחת שתי גרנות נותן שתי פיאות: **ז** שדה
שקצרוה גוים שקצרוה ליסטים. קרסמוה נמלים שברתה הרוח או
בהמה פטורה. קצר חצייה וקצרו ליסטים חצייה פטורה. שחובת
הקציר בקמה. קצרו ליסטים חצייה וקצר חצייה נותן פיאה ממה
שקצר. קצר חצייה ומכר חצייה הלוקח נותן פיאה לכל. קצר חצייה
והקדיש חצייה הפודה מיד הגזבר הוא נותן פיאה לכל:

סליק פרקא

א **ואילו** מפסיקין לפיאה כו׳: שנאמר שדך. ובלבד שלא
יתציא משדה לחבירתה. ואינו מחובר. ואין תימר מחובר הוא
אפי׳ שדה האילן מפסיק. דתנינן תמן הכל מפסיק לזרעים ואינו
מפסיק לאילן אלא גדר: הא נדר מחובר ואינו מחובר. אין
תימר מחובר אפי׳ שער כותש לא מפסיק. דתנינן שער כותש אינו
מפסיק אלא נותן פיאה לכל הדא אמרה שאינו מחובר. אין תימר
מחובר הוא אפילו מצד אחד מפסיק. דתני אם היה שער כותש
מכן ומכן אינו מפסיק. הא מצד אחד מפסיק: ר׳ יוסי בשם ר׳ יוסי
בר חנינא הפריש פיאה משדה לחבירתה לא קרשה. ר׳ זעירא בעא
קומי ר׳ יסא נתכוין לזכות מן המיצר ושרע מינה. מחלפה שיטתיה דר׳
יסא דתנינן תמן מודים חכמים לר״ע בזורע שבת או חרדל בב׳
מקומות. ביני מתניתא שבת בב׳ מקומות. חרדל בב׳ מקומות. שמואל
אמר מפני שאין הראשון שבהן ממתין לאחרון שבהן. רבי יסא
בשם רבי יוחנן מפני שדרכן ליזרע ערוגות ערוגו׳ וכא הוא אמר
אכן. פשט׳ ליה שהוא מפסיק לא צורכהה ולא קרשה משום פאה
אילא קידשה. תני רבי אושעיא הפריש פיאה משד׳ לחברתה לא
קידשה ושמע מיכר אפי׳ מיצר. ר׳ יוסי בן חנינא אמ׳ חצובות
מפסקין לפיאה. רב חסדא בעי בהן חלק יהושע את הארץ. אתא
ר׳ חנינא בשם רב חסדא כהן תיחם יהושע את הארץ: שלולית כל
שהיא מושכת נחל אע״פ שאינו מושך. נתבוון: מכיון דתנינן דרך
היחיד ודרך הרבים מה צורכה אנא מימר לך אפי׳ דרך הרבים אינו מפסיק
לאילן אלא גדר: מכיון דתנינן שביל היחיד שביל הרבי׳ מה צוריכא. להוציא
את הקבוע בימו׳ החמ׳ ואינו קבוע בימות הגשמים: רב אמר בור
ונר בית רובע וזרע אחר אפי׳ כל שהוא. רבי יוחנן אמר בור וניר
וזרע אחר בג׳ תלמים של פתיח. מה ופליג מה דמר רב בחיוב
פיאה ומה דמר ר׳ יוחנן בפטור פיאה. ודתני בור וניר חייבין
בפיאה. מן מה דא׳ רב משדה בינונית. מן מה דאמר ר׳ יוחנן מתמשים
על שתים: רבי זעירא בשם ר״א ר״מ ור׳ יהודה שניהם אמרו
דבר אחד. כמה דר״מ אמר הקוצר לשחת מפסיק. כן רבי יהודה אמר
הקוצר לשחת מפסיק. כמה דר׳ יודה אמר חיוב בפאה מפסיק כן
ר״מ אומ׳ חיוב בפיאה מפסיק. והא אשכחנן דר״מ אומר חיוב בפיאה
מפסיק. כהדא דתני אכלה גוביי קירסמוה נמלי׳ שברתה הרוח או
בהמה פטור. דכל מודין אם חרש מפסיק. אם לא חרש אינו מפסיק.
מני הכל מודין לא ר״מ אמ׳ מפני שהוא פטר פיאה. אבל אם היה
חייב אפילו לא חרש מפסיק. כיי דתנינן תמן א״ר יוחן אימתי
בזמן שהתחיל עד שלא הביא שליש. אבל אם הביא שליש
אסור לקצור. יקצור חייב בפיאה. ודבר שהוא חיוב פיאה
מפסיק: ר׳ זעירא בעי כמה דרבי יודה אמר התחיל עד שלא

פירוש

הלכה ד׳: רוטבי תמרי׳ פי׳ תמרי׳ שלימים נגמלת קורין נל׳
סופסל רוטב כך פי׳ הערוך: קולקס הוא מין פרי ספרי האדמה
ויש בו גרגרים הרבה ומין אותו כלה כמו הלוף:
הלכה ו׳: מכות כהן. פי׳ פה דינו לענין הפתח׳ כהנ׳: חנווני
כהן. פי׳ לענין מעשר: להתרים. פי׳ להכניסה נפתן שלה לפטרה מן
המעשר: סליק פרקא:
ואילו מפסיקי׳ לפיאה: ושרע מינ׳ פי׳ ונפלספנה:

מראה מקום והגהות

ג גרסת הר״ש במתכוין.

ב נ״ל אין קרויין.

ג אולי צ״ל יאמר כלומר כיפה לף נכופל כן. במקיה.

ד סגלי כ״מ פ״ח הסנגרים תכרח של בית היני

ה חסר כאן בר פלונתיה דר׳ יהודה הנשיא.

ו נמשנה שנבבלי הגרסא חרע חסר וקולי לבתת.

ז פ״א ובא.

ח עי׳ בבלי נזיר נ״ו: ותוס׳ שם

ט הלגות קפה ופירש ר׳ שמואל סידילין כם סמוך זמיני סמוך וכן לקמי י״ח פ׳.

י לקמן פ׳ נ׳ ח נ׳.

יא לקמן י״ח נ׳ הגרסא כיני כלומר כן היא.

יב נ״ל תנה כלומר הסכם.

יג אולי צ״ל פי׳ קדשה פי׳ לא קדשה.

יד נבלי נ״ב כ״ה וצ״ל תלוכות.

טו סס כ״ז.

טז פי׳ תחם.

יז גרסת הר״ש מכיון דתנינן דרך היחיד דרך הרבים מה צריכה מתם מימר.

יח צ״ל בשלשה.

יט עי׳ בבלי מנחות ע״ה:

א גם גרים. ועל תלמידן לקיה.

ב סנהדרין כ"ז נ' ע"ש.

ג גם בקלת [illegible]

ד גם: עוונות. וכן נכון.

ה גם מעשהו אין כתיב כאן אלא כמעשהו.

הן בבני השפחות ינוהגין בהן כעבדים. ור"ש אומר נותנין הן עיניהן בבנות הארץ. א"ר יודה בן פזי פלס ומאזני משפט לה' מעשהו כל אבני כיס. מה אמר חשודין הן על אבר מן החי. אמר הקב"ה כך אני מוכיח עליהן שהן שוחטין ואוכלין וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתונת בדם. מה אמר מזלזלין הן בבני השפחות ונוהגין בהן כעבדים לעבד נמכר יוסף. מה אמר נותנין עיניהן בבנות הארץ. הא דובא מתגריא לך. ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף וגו': ר' יסא בשם ר' יוחנן זה שהוא אומר לשון הרע אינו אומר עד שהוא כופר בעיקר. ומה טעמא אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו. כל העבירות אדם חוטא בארץ ואלו חוטאין בשמים ובארץ. מה טעמא שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ. אמ' ר' יצחק בינו נא זאת שכחי אלוה פן יטרף ואין מציל: א"ר יהושע בן לוי תשב באחיך תדבר בבן אמך תתן דופי. מה כתיב תמן ולרשע אמ' אלהי' מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך: אזהרה ללשון הרע מניין ונשמרת מכל דבר רע. א"ר לא תני ר' ישמעאל לא תלך רכיל בעמך. זו רכילות לשון הרע. תני ר' נחמיה שלא תהא כרוכל הזה מטעין דבריו של זה לזה ודבריו של זה לזה: א"ר חנינ' בוא וראה כמה קשה הוא אבק לשון הרע שדברו הכתובים דברי בראי בשביל להטיל שלום בין אברהם לשרה. ותצחק שרה בקרבה לאמ' אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדני זקן. ולאברה' אינו אומר כן אלא למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי. ואדני זקן אין כתיב כאן אלא ואני זקנתי. אמר ר"ש בן גמליאל בוא וראה כמה קשה הוא אבק לשון הרע שדברו הכתובים דברי בראי כדי להטיל שלום בין יוסף לאחיו. הה"ד ויצוו את יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר. כה תאמרו ליוסף אנא שא נא וגו'. ולא אשכחן דפקד כלום: ר"ש בר נחמ' בשם ר' יונתן מות' לומ' לשון הרע על בעלי מחלוקת ומה טע' ואני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך: ר' זעירא בעא קומי ר' יסא מפני מה נהרג אדוניה בן חגית מפני שתבע את אבישג השונמית. א"ל עלא היו מבקשין להתיר דמן של בעלי מחלוקת: בעון קומי ר' יוחנן אי זהו לשון הרע האומרו והיודעו. חנותא דכותנאי הוה לון צומות והוה תמן חד מיתקרי בר חובץ ולא סלק. אמרי מה אנן אכלין יומא דין אמר חד חובצין אמר יתי בר חביץ. א"ר יוחנן זה אמר לשון הרע בהצנע. כולוותיה דציפורין הוה להון צומות והות תמן חד מיתקרי יותנן ולא סלק אמ' חד לחד לית אנן סלקין מבקרה כר' יוחנן יומא דין. אמרין יתי יוחנן. אמר ר"ש בן לקיש זה אמר לשון הרע בצדק. אמ' רבי אבא בר כהנא דורו של דוד כולן צדיקים היו וע"י שהיה להן דילטורין היו יוצאין במלחמה והיו נופלין. הוא שדוד אמר נפשי בתוך לבאים אשכבה לוהטי'. נפשי בתוך לבאים זה אבנר ועמשא שהיו לבאים בתור'. אשכבה לוהטי'. זה דואג ואחיתופל שהיו לוהטין אחר ל' הרע. בני אדם שיניה' חנית וחצי' אלו בעלי קעילה. דכתיב היסגרוני בעלי קעילה בידו הירד שאול. ולשונם חרב חדה אלו הזיפים בבוא הזיפים ויאמרו לשאול. באותה שעה אמ דוד לפני הב"ה רבון העולמי' מה שכינתך לירד בארץ סלק שכינתך מביניהן. הה"ד רומה על שמים אלהים על כל הארץ כבודך. אבל דורו של אחאב עובדי ע"ז היו וע"י שלא היה להן דילטוריא היו יורדין למלחמ' ונוצחין הוא שעובדיהו אמר לאליהו הלא הוגד לאדוני אשר עשיתי בהרוג איזבל את נביאי ה' וגו' ואכלכלם לחם ומים. אם לחם למה מים ואם מים למה לחם. אלא מלמד שהיו המים קשין לו להביא יותר מן הלחם ואליהו מכריז בראש הכרמל אני נותרתי נביא לבדי לה'. וכל עמא ידעין ולא מפרסמין למלכא. ולמה היה קורא אותו שלישי שהוא הורג שלש' האומרו והמקבלו וזה שנ' עליו. ובימי שאול נהרגו ארבעה דואג שאמרו שאול שקיבלו. אחימלך שנ' עליו. ואבנר. אבנר למה נהרג. ר' יהושע בן לוי. ור"ש בן לקיש ורבנין. ר' יהושע בן לוי אמר על שעשה דמן של נערים שחוק שנא' יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו ויאמר אבנר יקומו. ור"ש לקיש על שהקדי' שמו לשמו של דוד הה"ד וישלח אבנר מלאכים אל דוד תחתיו לאמר למי ארץ. כתב מן אבנר לדוד. ורבנין אמר על שלא הניח לשאול להתפיס מן דוד. הה"ד ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי. א"ל מה את בעי מן גלגלוי דהדין בסירה הוערה. וכיון שבאו למעגל א"ל הלא תענה אבנר. גבי כנף אמרת בסירה הוערה חנית וצפחת בסירה הוערו. וי"א על ידי שהיתה ספיק' בידו למחות בנוב עיר הכהנים ולא מיחה: חצי גיבור שנוני עם גחלי רתמים. כל כלי זיין מכין במקומן. וזה מכה מרחוק. כל הגחלים כבן מבחו' כבה מבפנים ואלו אע"פ שכבו מבחוץ לא כבו מבפנים. מעשה באחד שהניח גחלים בתרות בחג ובא ומצאן בוערות בפסח: א"ר שמואל בר נחמן אומר לנחש מפני מה אתה מהלך ולשונך שותת. אמר להן הוא גרם לי. מה הנייה לך שאת נושך. אריה טורף ואוכל זאב טורף ואוכל את מה הנייה יש לך. אמר להן אם ישך הנחש בלא לחש. אילולא איתאמ' לי מן שמיא נכות לא הוינא נכית. מפני מה אתה נושך אבר אחד וכל האיברים מרגישין. אמ' להן ולי אתם שואלין אמרו לבעל הלשון שהוא אומר כאן והורג ברומי אומר ברומי והורג בסוריא. ומפני מה אתה מצוי בין הגדרו' א' להן אני פרצתי

גדרו של עולם: הזכות יש לה קרן ויש לה פירות. עביר' יש לה קרן ואין לה פירות. הזכות יש לה קרן ויש לה פירות שנאמ' אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. עבידה יש לה קרן ואין לה פירות שנ' אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. מה אני מקיים ויאכלו מפרי דרכם. אלא כל עבירה שעשת פרי יש לה פרי ושלא עשת פרי אין לה פרי: מחשבה טובה המקום מצרפה למעשה. מחשבה רעה אין המקום מצרפה למעשה: מחשב' טובה המקום מצרפה למעשה דכתיב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו. מחשבה רעה אין המקום מצרפה למעשה און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה': הדא דתימא בישראל אבל בגוים חילופין מחשבה טובה אין הקב"ה מצרפה מחשבה רעה הקב"ה מצרפה: מחשבה טובה אין המקום מצרפה דכתי' ועד מיעלי שמשא הוה משתדר להצלותיה. ולא כתיב לשזביה: מחשב' רעה הקב"ה מצרפה מקטל מחמ' אחיך יעקב. וכי הרגו. אלא מלמד שחשב עליו להורגו והעלה עליו הכתו' כאילו הרגו: תני ר"ש בן יוחי הרי שהיה האדם צדיק גמור כל ימיו ובאחרונ' מרד איבד זה כל מה שעש' כל ימיו. מה טעם ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול: ר"ש ב לקיש אמר ובתוהא על הראשונות. הרי שהיה אדם רשע גמור כל ימיו ובסוף עשה תשובה הקב"ה מקבלו. מהו טעם ובשוב רשע מרשעתו. א"ר יוחנן ולא עוד אלא כל העבירות שעשה הן נחשבין עליו כזכיות מה טעם מור ואהלות קציעות כל בגדותיך. כל בגידות שבגדת בי הרי הן כמור ואהלות וקציעה: רובו זכיות ומיעוטו עבירות. נפרעין ממנו מיעוט עבירות קלות שעשה בעולם הזה בשביל ליתן לו שכרו משלם לעתיד לבוא. אבל רובו עבירות ומיעוטו זכיות. נותנין לו שכר מצות קלות שעשה בעולם הזה בשביל ליפרע ממנו משלם לעתיד לבוא. אבל הפורק של והמפר ברית והמגלה פנים בתורה אע"פ שיש בידו מעשים טובים נפרעין ממנו בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא. ע"ז וגילוי עריות. ר' יונה ור' יוסי חד אמ' בקלות וחד אמר בחמורות. מה תנן קיימין אם באותו שעשה תשוב' אין כל דבר עומד בפני כל בעלי תשובה אלא כי אנן קיימין באותו שלא עשה תשובה ומת ביסורין: תמן תנינן אילו שאין להן חלק לעולם הבא האומר אין תחיית מתים ואין תורה מן השמים ואפיקורוס. ר' עקיבה אומר אף הקורא בספרים החיצונים. והלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותותיו. הוסיפו עליהן הפורק של והמפר ברית והמגלה פנים בתורה אין להן חלק לע"ה. הפורק של זה שהוא אומר יש תורה ואיני סובלה. המפר ברית זה שהוא מושך לו ערלה. המגלה פנים בתורה זה שהוא אומר לא נתנה תורה מן השמים. ולא כבר תניתה האומר אין תור' מן השמים. תנא ר' חנניא ענתוניא קומי ר' מנא זה שהוא עובר על דברי תורה בפרהסיא כגון יהויקים מלך יהודה וחבירוי. רובו זכיות יורש גן עדן. רובו עבירות יורש גיהנם. היה מעויין. א"ר יוסי בן חנינא נושא עון אין כתיב כאן אלא נושא עון הקב"ה חוטף שטר אחד מן העבירות והזכיות מכריעות. אמ' ר"א ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. ואי לית ליה את יהיב לי' מן דידך: היא דעתיה דר"א. דר"א אומר ורב חסד מטה כלפי חסד: רבי ירמיה א"ר שמואל בר רב יצחק כע' צדקה תצר תם דרך ורשעה תסלף חטאת. חטאי' תרדף רעה ואת צדיקים ישלם טוב. אם ללצי' הוא יליץ ולענוי' יתן חן. רגלי חסידיו ישמור ורשעים בחשך ידמו. כבוד חכמים ינחלו וכסילי' מרים קלון. וסוגין סייגה ותרעין תריעה: רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר ר' יצחק שומר אדם את עצמו מן העבירה פעם ראשונה שנייה ושלישית מיכן ואילך הב"ה משמרו. מה טעם הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר: א"ר זעירא ובלחוד דלא יתיב ליה מה' טעם והחוט המשולש לא לעולם ינתק אין כתיב כאן אלא לא במהר' ינתק. אין מטריחין עליו מפסק הוא: ר' הונא בשם ר' אבהו ה"ק אין לפניו שכחה הא בשביל ישראל נעשה שוכחן. מה טעם נושא עון כתיב. וכן דוד הוא אומר נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה: הלכה ב: אין פוחתין: תני אין אומרי' לו הבא גמלים ומען: מתניתא ביתר מכשיעור אבל בכשיעור אומרי' לו הבא גמלים ומען: שדהו מרובה ועניים מועטין. נותן לפי שדהו. שדהו מעוטה ועניים מרובין נותן לפי העניים: ר' שמעון ורי"ש שני דברים לקלו של בעל הבית שדהו מרוב' ועניים מועטין נותן לפי העניים. שדהו מעוטה ועניים מרובין נותן לפי שדהו: מתניתא לא אמרה כן אלא הכל לפי גודל השדה ולפי העניים ולפי הענוה: הלכה ג: נותני' פיאה מתחילת השדה ומאמצעה: ר' יוסי בשם ר"ש בן לקיש ובקצרכם מה ת"ל לקצור אלא אפי' יש לו כמה לקצור: ר' יונה בשם ר' שמעון בן לקיש ובקצרכם מה ת"ל לקצור אלא אחת מתחילה ואחת בסוף: רבי יוסי בשם ר' יהושע בן לוי ובקצרכם מה ת"ל לקצור אלא אחת לגבוה ואחד להדיוט: ר' יונה בעי כלום מעות הקדש מתחללין לא בתלוש שמא במחובר. א"ר חנינא שלא תאמר יעשה קציר הקדש כקציר הדיוט: ראשונה מהו. מן מה דתנו הרי זו פאה וצריך ליתן בסוף כשיעור. הדה אמרה

[illegible]

השונמית פי' נתפי' והלא לא היתה אסורה לו ואפילו היתה אסורה לו משום שרביעו של מלך אפילו הכי משום חביצ' לחוד לא נתחייב מיתה ומשני עלא פי' עלילה בקשו לסלקו: ידעו פי' דלאו דוקא האומרו בפיו אלא אפי' הרומזו כמי כי הא דמפסיק בתר הכי: צומ' פירשתי לעיל בפרקין ופי' הסוגיא הוא שאכלו מנומו סוברי שמתן היה להם ליווי שלת הסל' פיגלו לסלאכתו ומ' היה נקרא בר חובץ לא עלה תיוונו בדרך רמז ואמרו עה כאכל היום ואמר חובצין והוא גבינה בל' מרמי ת"י דבריה' כגבר ואמר יתי בר חובץ: בולווטיה פי' הכמי עלה על לימודי בלדק. פי' לכי שזכרו בפירו' בשמו ולעיל סקרא בהצנע שלא הזכירו בשמו ובעל עין יעקב פי' בלדק לפי שהזכיר נה פידה טובה והשובה שהוא כיקו' אדם גדול: ולבכר. פי' על שלא היתה בדספיק אלא משום דבעי' לקיימי מ"ד משו' שלא היתה מקב' לכבר לקה כהרג וקיימי אגב הגימעסים: גולגלוי. פי' בערוך מלית שם בו ניל': דהדין בסירא כו'. פי' שזה כנף המעיל בקין הוס' כלו' שנסבך בקוצי' ונתתך והפרשי' בעבי' את' עין ביפה פרלה: רו גרם. פי' שהלשון הרע הביאני לידי כך: שעשת פרי. כגון חילול השם שאחרים לומדים ממנו: אל רעיהו. פי' וכתיב בתריה ולחושבי שמו שאפי' חשב לעשו' מלוה מעלה עליו כאלו עשא': משתדר פי' שהיה משתדל להציל ולא כתיב הוציא כנוסי' שנתקיי' מחשבתו והצילו: מקטל. הוא של הפסוק שקודם לזה: סובלה. פי' איני יכול לסובלה. וים גורסין סופנה וכן הוא בחלק ופירושו איני מקבל' וכל שאר הגהכמי' יתבארו בקונטרס גמ' לייחני לך:

נוהגת בחיים ובמתים. הצדקה נוהגת לעניים. וגמילות חסדים נוהגת לעניים ולעשירים. הצדקה נוהגת בממונו של אדם. וגמילות חסדים נוהגת בין בממונו בין בגופו: רבי יוחנן בר מריא בשם רבי יוחנן אין אנו יודעין אי זה מתן חביב או צדקה או גמילות חסדים. כשהוא אומר וחסד ה' מעולם ועד עולם על יריאיו וצדקתו לבני בנים. הרא אמרה שגמילות חסדים חביבה יותר מן הצדקה ותלמוד תורה: שאלו את רבי יהושע מהו שילמד אדם את בנו יוונית. אמר להם ילמדנו בשעה שאינה לא יום ולא לילה דכתיב והגית בו יומם ולילה. מעתה אסור לאדם ללמד את בנו אומנות בגין דכתיב והגית בו יומם ולילה. והתני רבי ישמעאל ובחרת בחיים זו אומנות: רבי בא בריה דרבי חייא בר ווא רבי חייא בשם רבי יוחנן מפני המסורות: רבי אבהו בשם רבי יוחנן מותר לאדם ללמד את בתו יוונית מפני שהוא תכשיט לה. שמע שמעון בר ווה אמר. בגין דו בעה מלפה בנתיה הוא תלי ליה ברבי יוחנן. יבא עלי אם שמעתיה מרבי יוחנן: כיבוד אב ואם. רבי אבהו בשם רבי יוחנן שאלו את ר"א עד היכן הוא כיבוד אב ואם. אמר להן ולי אתם שואלין. לכו ושאלו את דמה בן נתינה. דמה בן נתינה ראש פטרבולי היה. פעם אחת היתה אמו מסטרתו בפני כל בולו שלו ונפל קורדקן שלה מידה והושיט לה שלא תצטער: אמר רבי חזקיה גוי אשקלוני היה וראש פטרבולי היה ואבן שישב עליה אביו לא ישב עליה מימיו. וכיון שמת אביו עשה אותה יראה שלו. פעם אחת אבדה ישפה של בנימן. אמרו מאן דאית ליה טבא דכוותה. אמרו אית לדמה בן נתינה: אזלון לגביה ופסקו עמיה כמאה דינר. סליק בעי מיתה להו ואשכח אבוה דמיך. ואית דאמרין מפתחא דתיבותא הוה יתיב גו אצבעתיה דאבוי. ואית דמרין ריגליה דאבוה הוות פשיטא על תיבותא. נחת לגבון אמר לון לא יכלית מיתותיה לכון. אמרו דילמא דו בעי פריטין טובן. אסקוניה למאתי' אסקוניה לאלף. כיון דאיתער אבוה מן שינתיה סלק ואייתותיה לון. כעו מיתון ליה בפסקוליה אחרייא ולא קביל עלוי. אמר מה אנא מזבין לכון איקר דאבהתי בפריטין. איני נהנה מכבוד אבותי כלום: מה פרע לו הקב"ה שכר. א"ר יוסי בי רבי בון בו בלילה ילדה פרתו פרה אדומה. ושקלו לו כל ישראל משקלה זהב ונטלוה: א"ר שבתי כתיב ומשפט ורב צדקה לא יענה. אין הקב"ה משהא מתן שכרן של עושי מצות בגוים: אמו של ר' טרפון ירדה לטייל לתוך חצרה בשבת. והלך ר' טרפון והניח שתי ידיו תחת פרסותיה והיתה מהלכת עליהן עד שהגיעה למיטתה. פעם אחת חלה ונכנסו חכמים לבקרו. אמרה להן התפללו על טרפון בני שהוא נוהג בי כבוד יותר מדאי. אמרו לה מהו עבד ליך. ותניית להון שבדא. אמרו לה אפי' עושה כן אלף אלפים אריין ,חצי כבוד שאמרה תורה לא הגיע: אמו של רבי ישמעאל באת וקבלה עליו לרבותינו. אמר להן נערו בישמעאל בני שאינו נוהג בי בכבוד. באותה שעה נתכרכמו פניהן של רבותינו. אמרו איפשר לית רבי ישמעאל נוהג בכבוד אבותיו. אמרו לה מה עבד ליך. אמרה כד נפק מבית ועדה אנא בעיא משזגה ריגלוי ומשתי מהן ולא שביק לי. אמרו לו הואיל והוא רצונה הוא כבודה: א"ר מנא יאות אילין טחוניא אמרין כל בר נש ובר נש זכותיה גו קופתה: אימיה דר' טרפון אמר לכן אבין ואגיבונה אביו. אימיה דר' ישמעאל אמר לון אבן ואגיבונידה אבן: רבי זעירא הוה מצטער ואמר. הלואי הוה לי אבא ואימא דאיקרינהון דנירת גן עדן. כד שמע אילין תרתי אולפניא. אמר בריך רחמנא דלית לי לא אבא ואימא. לא כר' טרפון הוה יכילנ' עביד ולא כרבי ישמעאל הוינ' מקבלה עלי: א"ר אבון פטור אני מכבוד אב ואם: אמרו כד עברת ליה אימיה מית אבוי כד ילדתיה מיתת: יש שהוא מאכיל את אביו פטומות ויורש גיהנם ויש שהוא כודנו בריחים ויורש גן עדן: כיצד מאכיל את אביו פטומו' ויורש גיהנם. חד בר נש הוה מייכיל לאבוי תרנגלין פטימין. חד זמן א"ל אבוי ברי אילין מנן לך. א"ל סבא סבא אכול ואדיש דכלביא אכלין ומדשן. נמצא מאכיל את אביו פטומות ויורש גיהנם: כיצד כודנו לריחיים ויורש גן עדן. חד בר נש הוה טחין בריחייא אתת צווח לטחונייא. א"ל אבא עול טחון תחתי אין מטת מבזייא טב לי אנא ולא את. אין מטת מילקי טב לי אנא ולא את. נמצא כודנו בריחים ויורש גן עדן: נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד. הקיש מורא אב ואם למורא שמים. נאמר כבד את אביך ואת אמך ונאמר כבד את ה' מהונך. הקיש כיבוד אב ואם לכבוד המקום. נאמר ומקלל אביו ואמו מות יומת. ונאמ' איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו. הקיש קללות אב ואם לקללת המקום. אבל אי אפשר לומר מכה כלפי למעלה. ובן בדין מפני ששלשתן שותפין בו: אי זהו מורא. לא יושב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו. אי זה היא כיבוד. מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל מכנים ומוציא: מן דמאן. הונא בר חייא אמר משל זקן. ואית דבעי מימר משלו: לא כן א"ר אבהו בשם ר' יוסי בן חנינא מניין אפי' אמר לו אביו השלך את הארנקילים שישמע לו. בההוא דאית ליה חורין ובעושה הנחת רוחו של אביו: אחד האיש ואחד האשה. אלא שהאיש מספיקה בידו והאשה אין ספיקה בידה מפני שיש רשות לאחרים עליה. נתארמלה או נתגרשה כמי שהיא ספיקה בידה היא. מילתיה דר' חייא בר ווא אמר תנא רבי יודן בן חזרתי דר' שמעון בן יוחי הוא דתני ר"ש בן יוחי אומר גדול הוא כיבוד אב ואם שהעדיפו הקב"ה יותר מכיבודו. נאמר כבד את אביך ואת אמך ונאמר כבד את ה' מהונך. ממה את מכבדו משחננך. מפריש לקט שכחה ופיאה מפריש תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני וחלה ועושה סוכה ולולב ושופר ותפילין וציצית ומאכיל את העניים ואת הרעבים ומשקה את הצמאים. אם יש לך את חייב בכל אילו. ואם אין לך אין את חייב באחת מהן. אבל כשהוא בא אצל כיבוד אב ואם בין שיש לך הון בין שאין לך הון כבד את אביך ואת אמך ואפילו את מסבב על הפתחים: ר' אחא בשם ר' אבא בר כהנא כתיב אורח חיים פן תפלס נעו מעגלותיה ולא תדע. טילטל הקב"ה מתן שכרן של עושי מצות כדי שיהו עושין אותן באמונה: ר' אחא בשם ר' יצחק כתיב מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים. מכל מה שאמרו לך בתורה השמר שאין את יודע מאי זה מהן יוצא לך חיים: אמר ר' בא בר כהנא השוה הכתוב מצוה קלה שבקלות למצוה חמורה שבחמורות. מצוה קלה שבקלות זה שילוח הקן. ומצוה חמורה שבחמורות זה כיבוד אב ואם. ובשתיהן כתיב והארכת ימים: א"ר אבון ומה אם דבר שהוא פריעת החוב כתיב בו למען ייטב לך ולמען יאריכון ימיך. דבר שיש בו חסרון כיס וסיכון נפשות לא כל שכן: א"ר לוי והוא דרכה מנה. גדול הוא דבר שהוא בפריעת חוב מדבר שאינו בפריעת חוב: תני ר"ש בן יוחי כשם שמתן שכרן שוה כך פורענותן שוה. מה טעם עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם. עין שהלעיגה על כיבוד אב ואם וביזה על לא תקח האם על הבנים יקרוה עורבי נחל. יבוא עורב שהוא אכזרי ויקרנה ואל יהנה ממנה. ויאכלוה בני נשר. יבוא נשר שהוא רחמן ויאכלנה ויהנה ממנה: רבי יונתן ורבי ינאי הוו יתיבין אתא חד בר נש ונשק ריגלוי דר' יונתן. א"ל ר' ינאי מה טיבו הוה שלים לך מן יומוי. א"ל חד זמן אתא קבל לי על בריה דיזוניניה ואמרית ליה אזיל צור כנישתא עלוי ובזיתיה. א"ל ולמה לא כפיתוניה. א"ל וכופין ליה. א"ל ואדיין את לזו. חזר ביה ר' יונתן וקבעה שמועה מן שמיה: אתא ר' יעקב בר אחא ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שכופין את הבן לזון את האב: א"ר יוסי בי ר' בון הלואי הוון כל שמעתא בריירין לי כהדא שכופין את הבן לזון את האב: וגמילות חסדים. דכתיב רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד. כבוד בעולם הזה. וחיים לעולם הבא: רבי שמואל בר רב יצחק הוה נסיב שיבשתיה והו מקלס קומי כליא. והוה ר' זעירא חמי ליה ומיטמר מן קומוי. אמר חמי להדין סבא איך הוא מבזה לן. וכיון דדמך הוות תלת שעין קלין וברקין בעלמא. נפקת ברת קלא ואמרה דמך ר' שמואל בר רב יצחק גמיל חסדיא נפקון למיגמול ליה חסד. נחתת אישתא מן שמיא ואיתעבדת כמין שבשא דנור בין ערסא לציבורא. והוון בירייתא אמרין חמי הדין סבא דקמת ליה שבישתיה: והבאת שלום בין אדם לחבירו. כתיב סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו. בקשהו במקומך ורדפיהו במקום אחר: א"ר טביומי נאמר רדיפה רדיפה. מה רדיפה שנ' להלן כבוד בעולם הזה וחיים לעולם הבא: ות"ת: ר' ברכיה ור' חייא דכפר תחומין חד אמר אפי' כל העולם כולו אינו שוה אפי' לדבר אחד מן התורה. וחד אמר אפי' כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה: ר' תנחומה ור' יוסי בן זמרא חד אמר כהדא וחד אמ' כהדא: ר' אבא אבוי דר' אבא בר מרי בשם ר' אחא כתוב אחד אומר וכל חפצים לא ישוו בה. וכתוב אחד אומר וכל חפציך לא ישוו בה. חפצים אילו אבנים טובות ומרגליות. חפציך אילו דברי תורה. דכתיב כי באלה חפצתי נאם ה': ארטבן שלח לרבינו הקדוש חד מרגלי טבא אטימיטון. א"ל שלח לי מילה דטבה דכוותה. שלח ליה חד מזוזה. אמר ליה מה אנא שלחית לך מילה דלית לה טימי. ואת שלחת לי מילה דטבא חד פולר. א"ל חפציך וחפצי לא ישוו בה. ולא עוד אלא דאת שלחת לי מילה דאנא מנטר לה ואנא שלחית לך מילה דאת דמך לך והיא מנטרה לך. דכתיב בהתהלכך תנחה אותך: ר' מנא שמע כולהן מן הדין קריא. כי לא דבר רק הוא מכם זה תלמוד תורה. כי הוא חייכם זה כיבוד אב ואם. ובדבר הזה תאריכו ימים זו גמילות חסדים. על האדמה זה הבאת שלום בין אדם לחבירו. וכנגן ארבעה דברים שהן נפרעין מן האדם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא. ואילו הן עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. ולשון הרע כנגד כולן. עבודה זרה מניין. הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה. מה ת"ל עונה בה מלמד שהנפש נכרתת ועונה עמה. וכתיב אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב. גילוי עריות מניין. ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים. שפיכות דמים מניין. ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשוא. כשהוא בא אצל לשון הרע מהו אומר. לא גדול ולא גדולה ולא הגדולה אלא גדולות יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. כתוב ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. מה אמר. רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון. רבי מאיר אמר חשודין הן על אבר מן החי. ר' יהודה אומר מגלגלין

פירוש

מפני המסורות. פי' ע"י כן ימסרו הלשינו ואין מבין ועל זה אמרו בבבלי ס' פרק' מרוב התלמיד את בנו יוונית: בגין דו וכו'. פי' בשביל שהוא רוצה ללמד את בנותיו יוונית לכן אמר משו' ר' יוחנן שמותר ותולה שמועתו באילן גדול יבוא עלי כך וכך אם שמעתיה וכו'. דו כמו דהוא: פטרבולי. פי' ראש המיילו' היה: מסטרתו. פי' שהכתה על הלחי במכעול שלה בפני כל תילו: קורדקן בס"א קורדקסין ופירשו המנעל שלה: דמך פי' ישן: דלמא דו בעי וכו' פי' בשביל שהוא רוצה להעלות בדמים יותר אלא יכול להביאו ולכן העלוהו עד אלפים: בפסקוליה. פי' הדמי' שפסקו לו בתחלה והיינו באלף זה: אין הקב"ה משהא וכו'. כלומר דדרש יענה פי' עיכוב כמו עיכוב הדין: קורדיקין פי' מין מכשלות: ותניי' להון פי' שסיפרה להם המעשה שדרכו בה כבוד: וקבלה. פי' שלעק' כמו קבלני עליך: אנא בעיא וכו' פי' שאני רוצה לרחוץ רגליו ולשתות מותן המים: יאות אילין וכו' פי' שפיר יפה אומרי' הטוחני' ברחיי' כל איש ואיש זכותו בסלו שהזכיר' חלוקות שלזה אמרו עדיין לחצי כבוד לא הגיע ולזה הביאה לשתות מי רגלי בנה: כודנו. פלשון שפחה מכודנת: מייכיל. כמו מאכיל: מנן לך. פי' מהיכן את מביא כל כך: ואדיש וכו'. פי' אכול ושתוק שגם הכלבים אוכלים ושותקים: אתת מצוותא גרסינן פי' שבאתה מצות המלך שיתנו הטחונים אי' אחד לעבודת המלך והיה יכול לשלוח אביו ואמר הבן לך בפקודי אל הריחיים לטחון ואני אלך לעבודת המלך: אין מטת. פי' אם יגיע לנו מי' בזיון שהמלך או מלקות טוב לסבול לי כך שלמצות לך. ומפרשי' למו' לשו' מסיפה וקיבוץ שהיו מקבלים הטחוני' לעבוד' המלך: לא ישב' במקומו. פירש"י דוקא במקום המיוחד לאביו עם בסוד זקנים בעלה: מן דמאן. פי' משל מי הוא: ומה אם דבר וכו' כלומר דאין צריך ללמוד משילוח הקן דאפילו מהאחר יש ללמוד הוא סבינו אב ואם שלחו יכולין ללמוד קו לשאר שאר שבתורה והו אומרו ומה אם וכו': פריעת חוב פי' דכיבוד אב ואם הוא פרעון לפי שגדלוהו בלידתו ובילדותו: חסרון כיס וכו'. פי' בנן מילי וזיזי' שמד ב"ע דקרו' פי' כמו ליפור המנקר: שכופין את הבן. עיין לקמן בנדרי' ובקידושי' מה שכתבתי על זה: שיבשתי'. מפרש לקמן בע"ה: שנ' להלן. פי' רודף צדק וחסד:

מראה מקום והגהות

[א] סוטה כ"ד ג
[ב] שם, שבת ו' ד'.
קדושין פ"א ב', בבלי פ"ו כ"ד, מ"ב.
[ד] נ"ל פטרבולי
[ה] שם כז פסקי ליה לאמרייא
[ו] שם: ואגיבונה אבין.
[ז] תוס' קדושין ל"א גרים: פיסוטי
[ח] שם: שלוחא ובן גרס' התוס' שם.
[ט] שם: תוכא בר חייא אמר קלתי' דר' חייא בר בא פליגא. דאמר ר' חייא בר בא תני ר' יודן בי ברתי' דר' שמעון בן יוחי
[י] שם: כפריש מת
[יא] שם: הוא
[יב] בבלי כתובות ק"ג.
[יג] ע"א פ"ב נ'
[יד] נ"ל לרבי. ע' בבלי ע"א י': אנטונינוס שמשי' לרבי. אדרבן (נ"ל ארדבן) שמשיה לרבי.
[טו] ב"ר ב' פ"ד ד' נ"ג ד'.

מסכת פיאה

א אילו דברים שאין להן שיעור הפיאה והביכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה· אילו דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא· כיבוד אב ואם וגמילת חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולן: **ב** אין פוחתין לפיאה מששים אף על פי שאמרו אין לפיאה שיעור· הכל לפי גודל השדה ולפי העניים ולפי הענוה: **ג** נותנין פיאה מתחילת השדה ומאמצעה· רבי שמעון אומר ובלבד שיתן בסוף כשיעור· רבי יהודה אומר אם שייר קלח אחד סומך לו משום פיאה ואם לאו אינו נותן אלא משום הבקר: **ד** כלל אמרו בפיאה· כל שהוא אוכל ונשמר וגידוליו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום חייב בפיאה· והתבואה והקטניות בכלל הזה: **ה** ובאילן האוג והחרובין האגוזים והשקדים והגפנים והרימונים הזיתים והתמרים חייבין בפיאה: **ו** לעולם הוא נותן משום פיאה ופטור מן המעשרות עד שימרח· ונותן מן הגורן ופטור מן המעשרות עד שימרח ומאכיל לבהמה לחיה ולעופות ופטור מן המעשרות עד שימרח· דברי רבי עקיבה: כהן ולוי שלקחו את הגורן והמעשרות שלהן עד שימרחו· המקדיש ופודה חייב במעשרות עד שימרח הגזבר:

סליק פרקא·

אילו דברים שאין להן שיעור כו׳· רבי בנימן בר לוי [redacted] רבי יצחק ורבי אימי הוון יתבין מקשוי אמר למה לא תנינן תרומה עמהון· אמר רבי אומי מפני המחלוקת· אמר רבי יוסי אדם עושה כל שדהו ביכורים ואין אדם עושה כל שדהו תרומה: התיבון הרי הוא אומר פיאה והרי אין אדם עושה כל שדהו פיאה· ותניחה אמר רבי יוסי קצירת שיבולת הראשונה חמה למירוחו, עד שלא קצר שיבולת הראשונה לא נתחייבה שדהו פיאה· משקצר שיבולת הראשונה נתחייבה כל שדהו פיאה· ביקש לעשות כל שדהו פיאה עושה· כרם הבא עד שלא נתמרח הכרי לא נתחייב כריו תרומה· ביקש לעשות כל כריו תרומה אינו עושה· דתנינן תמן האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד ששייר מקצת: שיבולת הראשונה מהו שתהא חייבת בפיאה· איפשר לומר היא חייבה כל שדהו פיאה והיא חייבת בפיאה· קצר שיבולת הראשונה ונשרפה מהו שהא צריך לקצור פעם שנייה: נשמעינה מן הדא· קצר חצייה ומכר חצייה ומכר מה שקצר קצר חצייה והקדיש מה שקצר· נותן מן המשואר על הכל: והקדש לאו כשרוף הוא· הדא אמרה קצר שיבולת הראשונה ונשרפה אינו צריך לקצור פעם שנייה: כילה את שדהו את אמר תורה פיאה לעמרין· מהו שתחזור פיאה לקצירת שיבולת הראשונה: אמר רבי יוסי נילף פיאת עמרין מפיאת קמה· מה פאת קמה לא חזרה קמה לקצירת שיבולת הראשונה· אף פיאת עמרין לא תחזור פיאה לקצירת שיבולת הראשונה: הפיאת יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן· הביכורים וראיון אין להם שיעור לא מלמעלן ולא מלמטן· אית תני תנא הפיאה והביכורים והראיון אין להם שיעו׳ לא למעלן ולא למטן· מה נפיק מן בינהון והן חד מן ששים· מן דמר הפיאה יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן· מה שנתן נתן· חזר והוסיף· חייב במעשר עד שעה ששלים· מא׳ דמר הפיאה והביכורים והראיון אין להן שיעו׳ לא מלמעלן ולא מלמטן מה שנתן כבר נפטר· חזר והוסיף חייב במעשרות: רבי ברכיה בעי ולמה לא תנינן שער סוטה· ולמה לא תנינן אפר פרה· ולמה לא תנינן רוק יבמה· ולמה לא תנינן דם ציפור של מצורע: לא אתינן מתניתא אלא דברים שהוא מוסיף עליהן ויש בעשייתן מצוה· ואילו אף על פי שהוא מוסיף עליהן אין בעשייתן מצות: והראיון· מתני׳ בראיית קרבן אבל בראיית פנים יש לה שיעור· ואתייא כיי דמר ר׳ יוחנן מעה כסף שתי כסף דבר תורה: תנא רבי יסא קומי רבי יוחנן ראייה כל שהוא· חכמים הן שאמרו מעה כסף שתי כסף· א״ל ויש כן זו· א״ר יונה וכל השיעורין לא חכמים הן שנתנו· כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ· לא אתייא משאול אלא כהדא דתני רבי הושעיא· לא יראו פני ריקם אפילו כל שהוא· חכמים הן שאמרו מעה כסף שתי כסף· וקשיא מן דו סמך לדבר תורה הוא· חכמים הן שנתנו כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ: אמר רבי יוסי בי רבי בון רבי יוחנן כדעתיה דרבי יוחנן אמר כל השיעורין הלכה למשה מסיני דו אמר מעה כסף שתי כסף דבר תורה: רבי הושעיא כדעתיה· דרבי הושעיא אמר האוכל איסור כמין הזה צריך לרשום עליו את השיעורין שמא יעמוד בית דין אחר ויטנה עליו את השיעורין ויהא יודע מאי זה שיעור אכל: אמרי חוד ביה רבי יוחנן מן הדא· רבי יונה ורבי יוסי תרויהון אמרין לא חוד ביה· ועוד מן הדא דאמר רבי לא בשם רבי אמי איתפלגון חזקיה ורבי יוחנן· חזקיה אמר אדם חולק את חובתו לשתי בהמות· ר׳ יוחנן אמר אין אדם חולק את חובתו לשתי בהמות· אלא צריך שיהא בידו שתי כסף לכל אחת ואחת: רבי שמעון בן לקיש בשם חזקיה אדם טפל בהמות לבהמה ואין אדם טופל מעות למעה: היך עבידא היו לפניו עשר בהמות והקריב חמש ביום טוב הראשון והמותר מהו שידחה ליום טוב האחרון· רבי קריספא אמר איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בי לקיש· חד אמר רוחה וחרנה אמר אינו דוחה· ולא ידעין מה אמר דא ומה אמר דא· אמר רבי זעירא נפרש מיליהון דרבנן מן מליהון דרבי יוחנן· דו אמר אדם טופל מעות למעה ואין אדם טופל בהמות לבהמה הוא דו אמר דוחה· ורבי שמעון בן לקיש דו אמר אדם טופל בהמות לבהמה ואין אדם טופל מעות למעה הוא דו אמר אינו רוחה· אתיא שמעון בר זוה כשם רבי יוחנן לעולם הוא מוסיף והולך ודוחה את יום טוב עד אין בעתו להוסיף: וגמילות חסדים: הדא דתימר בגופו אבל בממונו יש לו שיעור: ואתייא כיי דמר רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יהודה בן חנינא נמנו באושא שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצות: עד היכן· רבי גמליאל בן אינינא ורבי אבא בר כהנא חד אמר עד כדי תרומה ותרומת מעשר· וחרנה אמר כבד את ה׳ מהונך ומראשית כל תבואתך· כמראשית כל תבואתך: רבי גמליאל בר אינינא בעא קומי רבי מנא מה חומש בכל שנה ושנה· לחמש שנים הוא מפסיד כולא: אמר ליה בתחילה לקרן מיכן ואילך לשכר: רב הונא אמר למצוה עד שליש· מהו לכל המצות עד שליש או למצוה אחת· סברין מימר לכל המצות עד שליש· רבי אבון אמר אפילו למצוה אחת: רב חביבא בשם רבנין דתמן מהו שליש לדמים· היך עבידא· לקח אדם מצוה ראה אחרת נאה הימנה עד כמה מטריחין עליו· עד שליש: תני רבי ישמעאל זה אלי ואנוהו וכי איפשר לו לאדם לנוות את בוראו· אלא אנווה לפניו במצות· אעשה לפניו לולב נאה סוכה נאה ציצית נאה תפילין נאין: אבא שאול אומר אדמה לו מהו חנון ורחום· אף את תהא חנון ורחום: מעשה ברבי ישבב שעמד והחליק את כל נכסיו לעניים· שלח לו רבן גמליאל והלא אמרו חומש מנכסיו למצות· ורבן גמליאל לא קודם לאושא הוה: רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי לוי כך היתה הלכה בידם ושכחוה ועמדו השניים והסכימו על דעת הראשונים: ללמדך שכל דבר שבית דין נותנין נפשן עליו סוף הוא מתקיים· כמה שנאמר למשה בסיני: ואתייא כיי דמר רבי מנא כי לא דבר רק הוא מכם· ואם הוא רק מכם למה שאין אתם יגיעין בו: כי הוא חייכם· אימתי הוא חייכם בשעה שאתם יגיעין בו: רבי תנחומא בשם רב הונא ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן· אלא אשר צוה ה׳ את משה· אפילו דברים שלא שמע מפי רבו הסכימה דעתו כמה שנא׳ למשה מסיני: רבי יוחנן בשם רבי בנייה כאשר צוה ה׳ את משה עבדו· כן צוה משה את יהושע· וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן· אלא את אשר צוה ה׳ את משה· אפילו דברים שלא שמע מפי רבו הסכים דעתו כמה שנא׳ למשה בסיני: רבי יוחנן בשם רבי בניה רבי חונה בשם רבי תורת אמת היתה בפיהו· אפילו דברים ששמע מפי רבו· ועולה לא נמצא בשפתיו· אפילו דברים שלא שמע מפי רבו: ורבנן אמרין כי ה׳ יהיה בכסלך ושמר רגלך מלכד· אפילו דברים שאת כסיל בהן· ושמר רגלך מלכד· רבי דוסא אמר מן ההוראה· ורבנן אמרי מן העבירה· רבי לוי אמר מן המזיקין: אמר רבי אבא אם נתת מכיסך צדקה הקב״ה משמרך מן הפיסין ומן הזימות ומן הגולגליות ומן הארנוניות: מונבז המלך עמד ובזבז את כל נכסיו לעניים· שלחו לו קרוביו ואמרו לו אבותיך הוסיפו על שלהן ועל של אבותיהן· ואת ביזבזתה את שלך ואת של אבותיך· אמר להן כל שכן· אבותי גנזו בארץ ואני גנזתי בשמים שנ׳ אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף· אבותי גנזו אוצרות שאין עושין פירות· ואני גנזתי אוצרות שהן עושין פירות שנ׳ אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו· אבותי כנסו במקום שהיד שולטת בו· ואני כנסתי במקום שאין היד שולטת בו· שנ׳ צדק ומשפט מכון כסאך· אבותי כנסו ממון· ואני כנסתי נפשות· שנ׳ ולוקח נפשות חכם· אבותי כנסו לאחרים· ואני כנסתי לעצמי שנ׳ ולך תהיה צדקה· אבותי כנסו בעולם הזה ואני כנסתי לעולם הבא שנ׳ וצדקה תציל ממות· ולא מית לא שלא ימות מיתה לעתיד לבוא: צדקה וגמילות חסדי׳ שוקלת כנגד כל מצותיה של תורה· שהצדקה נוהגת בחיים· וגמילות חסדים

מראה מקום והגהות

א ר״ש בפירושו לפיאה לא גרים.

ב ר״ש שם א״ר יוסי לא מתני׳ במתניתן

ג נירפת התוס׳ חגיגה ז׳. ד״ה ר׳ יוחנן· ופני׳ ירושלמי פני׳ אבל בקרבן יש לו שיעור.

ד חגיגה ע״ז ב׳

ה צ״ל ויש כעין זו

ו שם: סמך לה

ז שם: הוא אמר

ח שם: ור׳ הושעי׳ כדעתי׳: ר׳ יוחנן כדעתיה

ט הרי דו אמר ראיה כל שהוא· חכמי׳ הן שאמרו מעה כסף שתי כסף: ע׳ בבלי חגיגה ז׳. ברכות ס״ח: בבי שעורין נהדיא מיכתיבי· אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

י בבלי כתובות נ׳· ערכין כ״ח א׳.

יא ע״ש הספק אי ר׳ עקיבא או ר׳ שבב.

יב כתובות ל״ב ג׳.

יג תוספתא פיאה פ״ד ר׳ בבלי ב״ב בתרא י״א.

יד צ״ל מות כלומר מות ממש

אלו דברי׳ שאין להם שיעור וכו׳: אין להם שיעור פי׳ מדאורייתא אבל מדרבנן פיאה בא׳ מששי׳: מפני מחלוקת. כלומר שם תרומות חלוקות יש וגו כגון תרומת מעשר יש לה שיעור ואי היה תני תרומה סתם דאין לה שיעור הוה משמע דאפי׳ תרומת מעשר אין לה שיעור וא״נ דהוה אפי׳ לפתני תרומה גדולה נמי׳ מ״מ כיון דלא אלי לפתני תרומה סתם לא תני ליה כלל ואין פי׳ מחלוקת זה כבמחלוקת אמוראי פלוגת׳ דתנאי שלא כי הא דבפל׳ שנים מקיימן. כשניהם אדוקי׳ בתרוף מחלוקת שפירושו ג״כ ל׳ חלוקה כדפירש״י שם: ואין עושה כל וכו׳ פי׳ ומש׳ הכי לא תני במתניתין תרומה דלא תני אלא דברים שהוא מוסיף עליהן יש בעשייתן מצו׳ מה שאין כן בתרומ׳ גדולה דאם היה מוסיף הותה עבירה שמערב טבל עם התרומה ונותן לכהן נתורת תרומה: כל גרני וכו׳ משום דפרשת חלה כתיב בה ראשי׳ דמשמע שיהיו שיריה ניכרין: שיעור מלמטן· דהכי במתניתין אין פוחתין לפיא׳ מששי׳ ולמעלה אין לה שיעור שיכול להרבות בפיאה כמו שירצה ויהיה עליו דין פיא׳ לפטור מן המעש׳: נכדי תרומה וכו׳ לקמן בכתובות פ׳ אלמנה ניזונית: לדמי׳ פי׳ לדמי העלוה ועיין בבבלי דב״ק ובאמירי שם: ור״ג לא קודם וכו׳. פי׳ בתמיה ומשני כך היתה בימי ר״ג ושכחוה: מכיסך לדק׳. דדרש בכיסלך לב׳ תיבות: ולא מית וכו׳ פי׳ בתמי׳ אלא פי׳ הפ״מ שלדקה לעני׳ לבא ובבבלי פירשו שהולך לפניך לדקך:

אמר רבי עקיבה נכנסתי אחרי רבי יהושע לראות המעשה. אמר לו מה ראיתה. אמר להן ראיתיו יושב וצדו כלפי מערב ולא פירע עד שישב. ולא ישב עד ששפשף. ולא קינח בימין אלא בשמאל: אף שמעון בן עזאי היה אומר כן נכנסתי אחר רבי עקיבה לראות את המעשה. אמרו לו מה ראיתה וכו': תני לא יכנס אדם בהר הבי' במנעלו ובאבק שעל רגליו ומעותיו צרורין בסדינו ואפונדתו עליו מבחוץ. מה טעם שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים: רבי יוסי בר יהודה אומר הרי הוא אומר ויבא עד לפני שער המלך כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק. אמר לפני ליחה סרוחה כך על אחת כמה וכמה לפני שער המקום: לא יעשנו קפנדריא ורקיקה מקל וחומר. מה אם מנעלה שהיא של כבוד את או' אסור. רקיקה שהוא של בזיון לא כל שכן: תני לא היו עונין אמן בבית המקדש. מה היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. מניין שלא היו עונין אמן במקדש ת"ל קומו ברכו את ה' וגומר. מניין על כל ברכה וברכה ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהילה: אמר רבי יהושע דרומיא שלשה דברים גזרו ב"ד שלמטן והסכים ב"ד שלמעלן עמהן. ואילו הן חרמה של יריחו. ומגילת אסתר. ושאילת שלום בשם: חרמה של יריחו חטא ישראל. ולא יהושע גזר. אלא מלמד שהסכימו ב"ד של מעלה עמהן. מגילת אסתר קיימו וקיבלו וגומר. רב אמר וקבל כתיב מלמד שהסכימו. ושאילת שלום בשם. והנה בועז בא מבית לחם: ומנין שהסכימו ב"ד שלמעלה עמהן. ת"ל וירא אליו מלאך ה' ויאמר אליו ה' עמך גבור החיל: רבי אבון בשם רבי יהושע בן לוי אף המעשרות שנאמר הביאו את כל המעשר וגו': מהו עד בלי די. רבי יוסי בר שמעון בר בא בשם רבי יוחנן דבר שאי אפשר לו לומר דיי הוא ברכה: רבי ברכיה ורבי חלבו ורב אבא בר עילאי בשם רב עד שיבלו שפתותיכם מלומר דיינו ברכות: אל תבוז כי זקנה אמך. אמר רבי יוסי בר בון אם נתיישנו דברי תורה בפיך אל תבוזה עליהן. מה טעמא ואל תבוז כי זקנה אמך: אמר רבי זעירא אם נזדקנה אומתך עמוד וגודרה כשם שעשה אלקנה שהיה מדריך את ישראל לפעמי רגלים. הה"ד ועלה האיש ההוא מעירו וגומר: עת לעשות לה' הפרו תורתך: רבי נתן מסרס קראי הפרו תורתך עת לעשות לה'. ר' חלקיה בשם ר' סימון העושה תורתו עתים הרי זה מיפר בריתו. מה טעם' הפרו תורתך עת לעשות לה': תני רבי שמעון בן יוחי אומר אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם. מה טעמא הפרו תורתך עת לעשות לה': הלל הזקן היה אומר בשעת דמכנשין בדר. ובשעה דמבדרין כנוש. וכן היה הלל אומר אם ראית את התורה שהיא חביבה על ישראל והכל שמחין בה בדר. ואם לאו כנוש: אמר רבי אלעזר מה התינק הזה צריך לינק בכל שעה שביום. כך כל אדם שבישראל צריך ליגע בתורה בכל שעות שביום: רבי יונה בשם רבי יוסי בן גזירה כל פיטמא בישן ופיטמא דאורייתא טבין. כל כדבייא טבי וכדבייא דאורייתא בישין: אמר רבי שמעון בן לקיש במגילת חסידים מצאו כתוב יום תעזביני יומים אעזבך: לשני' שיצאו אחד מטיבריא ואחד מציפורין ופגע זה בזה בחדא משכנא לא הספיקו לפרוש זה מזה עד שהלך זה מיל וזה מיל נמצאו רחוקין זה מזה שני מילין. ואשה שהיתה יושבת ומסתנת לאיש. כל זמן שהיתה בדעתו להנשא לה היתה יושבת וממתנת לו. כיון שהפליג דעתו ממנה היא והיתה הולכת ונישאת לאחר: תני בשם רבי מאיר אין לך אחד מישראל שאינו עושה מאה מצות בכל יום קורא את שמע ומברך לפניה ולאחריה ואוכל את פתו ומברך לפניה ולאחריה ומתפלל שלשה פעמים של שמונה עשרה וחוזר ועושה שאר מצות ומברך עליהן. וכן היה רבי מאיר אומר אין לך אדם מישראל שאין המצות מקיפות אותו תפילין בראשו ותפילין בזרועו ומזוזה בפתחו מילה בבשרו ארבעה ציציות בטליתו מקיפין אותו. הוא שדוד אמר שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. וכן הוא אומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם: נכנס למרחץ ראה את עצמו ערום. אמר אוי לי שאני ערום מן המצות. כיון שהביט במילה שלו. התחיל לקלס להקב"ה למנצח על השמינית מזמור לדוד: אמר רבי אלעזר בשם רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. מה טעם וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך:

הדרן עלך הרואה וסלקא מסכת ברכות.

חטא ישראל. פי' וכתיב בתריה ינס עברו את בריתי אשר ציויתי דמשמע דגם הב"ד שלמעלה הסכימו לזה החרם: ולא. כמו והלא: אף המעשרות וכו'. פי' שקנס עזרא ללוים על שלא עלו עמו: שא"א וכו' והיינו גשמים שאין מתכללין על רוב גשמי' כדאיתא לקמן פ"ג דתעניות: נזדקנה אומתך וכו'. פי' אם נחלשה כנסת ישראל בסגות כזקנה החלושה: הה"ד ועלה וכו': פי' דדרשינן מיניה דדוקא מעירו הלך מדי שנה בפעם נפע' אבל באחר דרכים שהלך לא הלך מדי שנה בשנה אלא בדרך שהלך שנה זו לא הלך שנה אחרת ובעל עין יעקב פי' בע"א ע"ש: הפרו תורתך וגו'. פי' שם עיתי' להפ' התורה משום עת לעשות לה' כגון אליהו בהר הכרמל: בשעה דמכנשין וכו'. פי' בשע' שהתלמידי' מתאוי' לשמוע דברי תורה וחכמי הדור כונסין דבריהם ואין מרבילין תור' לתלמידים פזר אתה לשמוע להם ועיין בבבלי דפרקין הסוגיא: פיטמא. פי' כל דיבור בהשמעת קול הוא פיוס: כדבייא. בנוסח יעקב גרס ברגביא ופי' שהוא לשון ברכיי' והוא פי' שאינו מתקבל ע"ש אבל הנוסחא האמיתיי' היא כל חרשיא טבין והוא לשון שתיק' כמו והחרש יעקב כדאיתא לעיל בריש פרקי' ספס דבולא שתיקא: וחרשייא דאורייתא בישין כדאיתא בעירובין, כי חיי' הם למוצאיה' אל תקרי למוצאיה' אלא למוציאיהם בפה וכן כתבתי בהקדמ' על ספר התחור ולישב הגרסא שלפנינו ס"ל בכל דבר טוב ההפסק שהשנ' נבולו מן סבד"ת שאין טוב בו ההפסק אפילו בהשג' נבולו כי א"א להשיג נבולה יא"כ לפי זה יהיה מילת כדבייא פלגה לא יבחו מיפיו ויש עדפין נהפך כל כדביא בשין וכדבייא וכו' טבין וה"פ כל מה שאדם מוליא מפיו שקרים וכזבי' הן בשין זולת כד"ת שטוב לגנות בנ' דברים דמכנו רבנן עלייהו: סליק

מראה מקום והנהות

א צ"ל הפרו

ב תוספתא פ"ו

ג שם

ד תעני' פ"ג ד'

ה תוספתא שם

ו שם

רביעה ולבסוף אפי' כל שהוא: ר' יוסה בשם ר' זעירא להפסיק תענית נאמרה. רבי חזקיה ורבי נחום ורב אדא ורב כימי הוון יתבין. א"ר תנחום לרב אדא בר אבימי לא מסתברא לברכה נאמרה. אמ' ליה הין. א"ר חזקיה לרב אדא בר אבימי לא מסתברא להפסיק תענית נאמר אמר ליה אין. א"ל למה אמרת ליה הין הכין. א"ל בשיטת רבי: א"ר מנא לר' חזקיה מני רביה. א"ל ר' זעירא. אמר ליה ואנן אמרינן רבי יוסי בשם רבי זעירא להפסק תענית נאמרה: רבי יהודה בר יחזקאל אמר אבא מברך על ירידת גשמים יתגדל ויתקדש ויתברך ויתרומם שמך מלכינו על כל טיפה וטיפה שאת מוריד לנו שאת ממנימען זו מזו. כי יגרע נטפי מים. כד"א ונגרע מערכך: אמר רבי יוחנן ולא עוד אלא שהוא מוריך במדה. שנאמ' ומים תיכן במדה: רבי יוסי בר יעקב סלק מבקרא רבי יוחן מגדליא. עד דהוא תמן נחת מיטרא ושמע קליה אמר אלף אלפין וריבי ריבוון חייבין להודות לשמך מלכינו על כל טיפה וטיפה שאת מוריד לנו שאת גומל טובה לחייבים: אמר ליה הדא מנא לך. אמר ליה הכין הוה רבי סימן מברך על ירידת גשמים: וכמה גשמים ירדו ויהא בהן כדי רביעה מלא כלי מחזיק ג' טפחים דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר בתחילה טפח ובשניה שני טפחים. ובשלישית ג' טפחים: תני ר' שמעון בן אלעזר אומר אין לך טפח יורד מלמעלה שאין הארץ מעלה כנגדו שני טפחים. מאי טעמא תהום אל תהום קורא לקול צינוריך: ואמר רבי לוי המים העליונים זכרים והתחתונים נקבות. מה טעם תפתח ארץ. כנקבה הזאת שהיא פותחת לפני הזכר. ויפרו ישע. זו פריה ורביה. וצדקה תצמיח יחד. זו ירידת הגשמים. כי אני ה' בראתיו. לכך בראתיה לתיקונו ולישובו של עולם: רבי אחא תני לה בשם רבי שמעון בן גמליאל ולמה נקרא שמה רביעה שהיא רובעת את הארץ. רבי חנינא בר יקא בשם רב יהודה שורשי חיטה בוקעין בארץ נ' אמה. שורשה תאינה רכים בוקעין בצור: תני רבי ישמעאל בן אלעזר אומר אין הארץ שות' אלא לפי חיסומה. אם כן מה יעשה שורשי חרוב. מה יעשו שורשי שקמה: אמר רבי חנינא אחת לשלשים יום עולה וסשקה אותו. ומה טעמא אני ה' נוצר' לרגעים אשקנה: אמר רבי זעירא תני תמן ראה זול בא לעולם ושובע בא לעולם נהר מספיק למדינה אומר ברוך הטוב והמטיב: אמרו לו מת אביו. אומר ברוך דיין האמת. מת והורישו. אומר ברוך הטוב והמטיב: הלכה ד: בנה בית חדש וקנה כלים חדשים כו'. אמר רבי חייא בר בא לא סוף דבר חדשים אלא אפילו שחקים כאילו הם חדשים לו: ר' יעקב בר זבדי בשם רבי חייא בר אבא אמר קנה אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. ניתן לו אומר ברוך הטוב והמטיב: ר' בא אבוה דרבי בא מארי בשם רבי אחא קנה אומר ברוך שהגיענו לזמן הזה ניתן לו אומר ברוך הטוב והמטיב. לבש בגדים אומר ברוך מלביש ערומים. העושה סוכה לעצמו. אומר ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשות סוכה. לאחרים לעשות לו סוכה לשמו. נכנס לישב בה אומר ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לישב בסוכה. משהוא מברך עליה לילי יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד. מעתה העושה לולב לעצמו אומר ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשות לולב. לאחר לעשות לולב לשמו. כשהוא נוטלו אומר על נטילת לולב. ואשר החיינו. ומברך בכל שעה ושעה שהוא נוטלו. העושה מזוזה לעצמו אומר לעשות מזוזה. לאחר לעשות מזוזה לשמו. כשהוא קובעה אומר ברוך אק"בו על מצות מזוזה. העושה תפילין לעצמו כו'. לאחר כו'. כשהוא לובש אומר על מצות תפילין. העושה ציצית לעצמו כו'. לאחר כו'. נתעטף כו'. התורם והמעשר אומר ברוך אק"בו להפריש תרומה ומעשר. לאחר להפריש תרומה ומעשר לשמו. השוחט צריך לומר בא"י אמ"ה אק"בו על השחיטה. המכסה אומר על כיסוי הדם. המל צריך לומר ברוך אק"בו על המילה. אבי הבן אומר ברוך אק"בו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. העומדים שם צריכין לו' כשם שהכנסתו לברית כן תכניסהו לתורה ולחופה. המברך צריך לומר ברוך אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשאירו שם וצאצאיו חתם באו' ברית קודש על כן בשכר זאת אל חי חלקינו צוינו צוה להציל ידידות שאירינו משחת. בא"י כורת הברית: מצות אימתי מברך עליהן. רבי יוחנן אמר עובר לעשייתן. רב הונא אמר בשעת עשייתן. אתיא דרב הונא כשמואל דאמר רבי יוסי בי רבי בון בשם שמואל כל המצות טעונות ברכה בשעת עשייתן חוץ מתקיעה וטבילה. ויש אומרים קידושין כבעילה. אמר רבי יונה אית לך חורי תפלין של יד עד שלא יחלוץ. ושל ראש עד שלא ייכה. לא ייכה מן דייכה הא ייכה. שחיטה אימתי הוא. מברך עליה. רבי יוחנן אומר עובר לשחוט. יוסי בן נהוראי אומר משישחוט. למה שמא תתנבל שחיטתו: מעתה משיבדוק הסימנין. חזקת בני מעים כשרים: תני שחטה ונטלו הזאבים מעיה כשרה. וחושש שמא ניקבו. רבי בא בשם רבנן דתמן בני מעים (היא מתניתא יהודה בן פזי) בחזקת כושר: הלכה ח: רבית ינאי אמר ביושבת על המשבר. הא קודם כן יצלי. על שם הנה כחומר ביד היוצר: רבי בשם רבית ינאי עיקר עבודה של דינה זכר היה. מאחר שנתפללה רחל נעשית נקבה. הדא היא ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה. מאחר שנתפללה רחל נעשית נקבה: וא"ר יהודה בן פזי בשם דבית ר' ינאי אמינו רחל מנביאות הראשונות היתה. אמרה עוד אחר יהיה ממני. הדא הוא דכתיב יוסף ה' לי בן אחר. בנים אחרים לא אמרה. אלא עוד אחר יהיה ממני: הוה בא בדרך מהו אומר בטוח אני שאין אלו בתוך ביתי. הלל הזקן אומר משמועה רעה לא יירא: הלכה ו: נכנס לכרך מתפלל שתים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו. בכניסתו מהו אומר. יר"מ ה' אלהי ואלהי אבותי שתכניסני לכרך זה לשלום. ביציאתו אומר מודה אני לפניך ה' אלהי כו': בן עזאי אומר מברך ארבע. שתים בכניסתו ושתים ביציאתו: בכניסתו הוא אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתכניסני לכרך זה לשלום. נכנס אומר מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שנכנסתי לשלום כן יהי רצון מלפניך שתוציאני מתוכו לשלום. כשיצא אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוציאני מכרך זה לשלום. יצא אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני לשלום כן יהי רצון מלפניך שתוליכני לביתי לשלום או למקום פלוני לשלום: הדא דאמר במדינת גוים אבל בישראל אין צריך לברך. אם הוה מקום שהורגין שם אפילו במדינת ישראל צריך לברך: נכנס לבית הכסא מברך שתים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו. בכניסתו מהו אומר. כבוד לכם המכובדים משרתי קודש הדך ארץ הוא פנו דרך ברוך האל הכבוד. כשהוא יוצא מהו אומר. ברוך אשר יצר את האדם בחכמה: נכנס למרחץ מתפלל שתים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו. בכניסתו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתצילני משריפת האש ומהיזק החמין ומן המפולת. ואל יארע דבר בנפשי. ואם יארע תהא מיתתי כפרה על כל עונותי ותצילני מזו ומכיוצא בו לעתיד לבא. כשהוא יוצא אומר מודה אני לפני ה' אלהי שהצלתני מן האור: אמר רבי אבהו הד"א במרחץ שהיא ניסוקת. אבל במרחץ שאינו ניסוקת אינו אומר אלא מהזק החמין בלבד: רבי חלקיה ורבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי תפלת המרחץ אינה משנה עמידה: הלכה ז: רבי ברכיה בשם רבי לוי על שם ואתה מרום לעולם ה'. לעולם ידך על העליונה. בנוהג שבעולם מלך בשר ודם יושב ודן כשהוא נותן דימוס הכל מקלסין אותו. וכשהוא נותן ספקולה הכל מרננים אחריו. למה ששפף בדינו. אבל הקב"ה אינו כן אלא ואתה מרום לעולם ה' לעולם ידך לעליונה: רבי הונא בשם רבי אחא לדוד מזמור חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה. אמר דוד לפני הקב"ה. אם חסד אתה עושה עמי אשירה. ואם משפט אתה עושה עמי אשירה. בין כך ובין כך לה' אזמרה: אמר רבי תנחומא בן יהודה באלהים אהלל דבר בה' אהלל דבר. בין על מדת הדין בין על מדת רחמים אהלל דבר. ורבנן אמרין כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא. צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא. בין כך ובין כך ובשם ה' אקרא: אמר רבי יוחן בן פילה הוא שאיוב אמר ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך. כשנתן ברחמים נתן. וכשלקח ברחמים לקח. ולא עוד אלא כשנתן לא נמלך בברייה. וכשלקח נמלך בבית דינו: אמר רבי אלעזר כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו. בנין אב שבכולם וה' דיבר עליך רעה: עשה מאהבה ועשה מיראה: עשה מאהבה. שאם באת לשנוא דע כי אתה אוהב ואין אוהב שונא: עשה מירא'. שאם באת לבעט דע שאתה ירא. ואין ירא מבעט: שבעה פרושין הן פרוש שיכמי. ופרוש ניקפי. ופרוש קיזאי. פרוש מה הנכייה. פרוש ארע חובתי ואעשנה. פרוש יראה. פרוש אהבה: פרוש שיכמי. טעין מצוותא על כיתפא: פרוש ניקפי. אקיף לי ואנא עביד מצוה: פרוש קיזאי. עבד חדא חובה וחדא מצוה ומקזז חדא בחדא: פרוש מה הנכייה. מאן דאית לי מהנא מבי עבד מצוה: פרוש ארע חובתי ואעשנה. הי דא חובתה עבדית דאעביד מצוה כוותה: פרוש יראה כאיוב: פרוש אהבה כאברהם: אין לך חביב מכולם אלא פרוש אהבה כאברהם. אברהם אבינו עשה יה"ר טוב דכתיב ומצאת את לבבו נאמן לפניך. אמר רבי אחא והפסד אלא וכרות עמו הברית והחסד וגומר. אבל דוד לא היה יכול לעמוד בו והרגו בלבבו. מאי טעמא ולבי חלל בקרבי: רבי עקיבה הוה קיים מיתדין קומי טונוס טרופוס הרשע. וחתת ענת' דקרית שמע. שרי קרי קרית שמע ותחך. א"ל סבא אי חרש את אי מבעט בייסורין את. א"ל תיפח רוחיה דההו' גברא. לא חרש אנא ולא מבעט בייסוריי אנא. אלא כל יומי קריתי פסוק זה. והייתי מצטער ואומר. אימתי יבאו שלשתן לידי. ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. רחמתיה בכל לבי. ורחמתיה בכל ממוני. ובכל נפשי לא הוה בריקה לי. וכדון דמטת בכל נפשי והגיעה זמן קרית שמע ולא אפלגא דעתי. לפום כן אנא קרי ותחך. לא הספיק לומר עד שפרחה נשמתו: נחמיה עימסוני שמש את רבי עקיבא עשרים ושתים שנה ולמדו אתים וגמים ריבויין. אכין ורקין מיעוטין. א"ל מה הוא ההן דכתיב את ה' אלהיך תירא. א"ל אותו ואת תורתו: הלכה ח: תני המטיל מים הרי זה הופך פניו כלפי צפון. המיסך את רגליו הרי זה הופך פניו כלפי דרום: א"ר יוסי בי ר' בון הדא דאמר מצופים ולפנים. רבי עקיבה אומר בכל מקום. ובלבד מקום שאין שם כותל. תני המיסך את רגליו לא יתן פניו למזרח ואחוריו למערב אלא לצדדין. רבי יהודה אומר בשעת המקדש. ר' יוסי אומר מן הצופים ולפנים. רבי עקיבה אומר בכל מקום ובלבד במקום שאין בו כותל.

מראה מקום והגהות

א שם איבומא

ב שם כחום

ג שם לא גרים רבי

ד שם ממניפן

ה שם אבוי דר' מתניה

ו שם רבי

ז שם התוס

ח כל הסוגיא תוספתא ברכות פ' ו'.

ט בבלי פסחים ז': ה"כ

י נדה ס"ב ב'

יא הגרסא כאן משובשת וצ"ל כגרסא בב"ר פ' ע"ב ד' פ"א ד': דבי ר' ינאי אמר ביושבת על המשבר הלא סתכיתא. אמר ר' יהודה בן פזי אף היושבת על המשבר יכול להשתנות הה"ד יגה בחומר וכו'.

יב בבלי ס'.

יג סוטה כ' ג' בבלי סוטה כ"ב:

יד תוס' שם גרים מן הגביה

טו שם, ומקזז

טז תוס' שם: אלא דחית לי אלא מצוה עביד פלוני:

יז שם ותכשיר עמו

יח גם וה שם סוט'

יט תוס' שם ל"א. גר' טורנוס רופוס

כ שם. אתה

כא שם: או חרש אי מבעט

כב תוספתא שבועות בבלי פסחי' כ"ב: ה"כ.

שאת ממנימען. פי' שאתה ממניע ומפריד הטיפות זו מזו שלא יתערבו: מעלה כנגדו. פי' התהום שבארץ שול' לקראתו ומרטב הארץ: לפי חיסומה. פי' לפי מה שהיא קשה וכשהיא קשה אין התה' משקה אותה כראוי כל צרכה וי"מ שאין המטר יורד לתוך הקרקע אלא שמשקה ומרטב את האר' ומדבק את בדקי' שבעשו' מחום היובש: שורשי שקמ' שבורשיהם עד תהום גרסינן בב"ר פ' י"ג: כשם שהכנסתו. כן פסק הר"אש וכ"ל שמום שהוא ברכה לאב ולתינוק מש"כ נכנס שנכנס וכו' שהוא רק ברכה לתינוק

הלכה ה' רבית ינאי וכו'. פי' הא דקתני במתניתי' היח' אשתו מעוברת וכו' היינו דוקא ביושבת וכו' דאז הוא תפילת שוא הא קודם וכו' שנאמר יגה כחומר כלו' ועה החוש' אף ע"פ שנעשה צורה שכיון אף הכא כן: אמינו רחל וכו'. פי' דפליג אדלעיל ומוכר שלא התפללה בלשון עוסף ה' לי בו' אף כביאה היתה ומתנבאת כך: בא בדרך. פי' תמע קול צוחה: הלכה ז' נותן דימוס. פי' חנינה ורחמי': ספקולה. פי' גזר דין מיתה: שבעה פרושי' וכו' לקמן בסוטה אבאר כל הצורך ועיין בבבלי פ' היה קורא: מיתדין. פי' שעמד לפניו להיות נידון על שעסק בתורה כדאיתא בבבלי שהיוני' גזרו שלא יעסקו בתורה: וחתת עונה וכו' פי' שהגיעה העת לקרא קריאת שמע וקרא ק"ש ושחק וא"ל הרשע זקן או מכשף את או מבעט וכו': דקשתיה. פי' אהבתיו: ואת תורתו. פי' התלמידי חכמים לומדי תורתו:

כשם רבי יוסי בר חנינא רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן לא
תחונם. לא תתן עליהן חן: מה אמר. אבסקטא לא אמר. אלא
שכך ברא בריו נאות בעלמו. שכן אפי' ראה גמל נאה סוס נאה
חמור נאה אומר ברוך שברא בריות נאות בעלמו: זו דרכו של
רב"ג לתסתכ' בנשים. אלא דרך עקמומית היתה. כגון ההן
פופסרס. והביט בה שלא בטובתו: קרא חנב' אומר ברוך חכם
הרזים מי שת בטוחות חכמה וגו': אמר רבי לוי בערביא קורין
לאימרא יובלא. והזה במשוך בקרן היובל. באפריקיא קורין
לנידה גלמודה. ואני שכולה וגלמודה. ברומי צווחין לתרנולא
שכוי או מי נתן לשכוי בינה: הרואה אוכלסין אומר ברוך חכם
הרזים. כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה. כך אין דעתו דומה
זה לזה: בן זומא כשהיה רואה אוכלוסין בירושלם אומר ברוך
שברא כל אילו לשמשיני. כמה יגע אדם הראשון עד שלא אכל
פרוסה. חרש זרע ניכש עידר קצר עימר דש זרה בירר טחן
הרקיד לש וקיטף ואפה ואח"כ אכל פרוסה ואני עומד בשחרית
ומוצ' כל אלו לפני. ראה כמה יגיע' יגע אדם הראשון עד שמצא
חלוק ללבוש. גזז וליבן וניפס וצבע וטווה וארג כבס ותפר ואח"כ
מצא חלוק ללבוש. ואני עומד בשחרית ומוצא כל אלו מתוקן
לפני. כמה בעלי אומניות משכימים ומעריבים. ואני עומד בשחרית
ומוצא כל אלו לפני. וכן היה בן זומא אומר אורח רע מהו אומר
וכי מה אכלתי משל בעל הבית וכי מה שתיתי משל בעל הבית
חתיכה אחת אכלתי לו. כוס יין שתיתי לו. וכל טורח שטרח לא
טרח אלא בשביל אשתו ובניו. אבל אורח טוב אומר ברוך בעל
הבית זכור בעל הבית לטובה. כמה יין הביא לפני כמה חתיכות
הביא לפני כמה טורח טרח לפני כל מה שטרח לא טרח אלא
בשבילי. וכן הוא אומר זכור כי תשגיא פעלו אשר שוררו אנשים:

מתני' ג' על הזיקים ועל הזועות ועל הברקי' ועל הרעמים על
הרוחו' אומ' ברוך שכוחו מלא העולמים. על ההרים ועל הגבעות
ועל הימים ועל הנהרו' ועל המדברו' אומר ברוך עושה בראשית
רבי יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שברא את
הים. בזמן שרואהו לפרקים אומר ברוך עושה בראשית. על הגשמי'
ועל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב: על שמועו' הרעו'
אומר ברוך דיין האמת: תני בר קפרא מתריעין על הזועות:
שמואל אמר אין עבר ההן זיקא בכסיל מחריב העלם. מתיבון
לשמואל ואנן חמין ליה עבר. אמר להון לית איפשר או לעיל
מינה או לרע מינה: שמואל אמר חכים אנא בשקקי שמיא כשקקי
נהרדעא קרתי. בר מן ההן זיקא לית אנא ידע מה הוא: וכי
שמואל עלה לשמים. אלא על שם מי יספר שחקים בחכמה:
אליהו ז"ל שאל לרבי נהוריי מפני מה באין זועות לעלם אמר
לי' בעון תרומה ומעשרות: כתוב אחד אומר תמיד עיני ה' אלהיך
בה. וכתוב אחד המבי' לארץ ותרעד יגע בהרים ויעשנו. הא
כיצד יתקיימו שני כתובין הללו. בשעה שישראל עושין רצונו של
מקום ומוציאין מעשרותיהן כתיקנן תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשי'
השנה ועד אחרית שנה ואינה ניזוק' כלום. בשעה שאין ישראל
עושין רצונו של מקום ואינן מוציאין מעשרותיהן כתיקנן המביט
לארץ ותרעד: אמר ליה בני חייך כך היא סברא דמילתא.
אבל כך עיקרו של דבר אלא בשעה שהקב"ה מביט בבתי
תיטריות ובבתי קרקסיות יושבות בטח ושאנן ושלוה ובית
מקדשו חרב הוא אפילון לעלמו להחריבו. הה"ד שאג ישאג
על נוהו. בשבי' ניוהו: אמר רבי אחא בעון משכב זכור.
אמר הקב"ה אתה זיעזעתה איברך על דבר שאינו שלך. חייך
שאני מזעזע עולמי על אותו האיש: ורבנן אמרי. מפני המחלוקת.
ונסתם גיא הרי כי יגיע גיא הרים אל אצל: אמר רבי שמואל
אין רעש אלא הפסק מלכות. כמה דאת אמ' ותרעש הארץ ותחל.
מפני מה. כי קמה על בבל מחשבות ה': אליהו ז"ל שאל לרבי
נהוריי מפני מה ברא הקב"ה שקצים ורמשים בעלמו. אמר לו
לצורך נבראו בשעה שהבריות חוטאין הוא מביט בהן ואומ' מה
אלו שאין בהן צורך הרי אני מקיימן. אלו שיש מהן צורך
לא כל שכן. אמר לי' עד הן יש בהן צורך זבוב לצירעה. פשפש
לעלוקתה. נחש לתפפית. שבלול לחוות. סממית לעקרב: על
הברקים. רבי ירמיה ורבי זעירא בשם רב חסדאי דיו פעם אחת
בכל היום. א"ר יוסי מה אנן קיימין אם בטורדין דיו פעם אחת
ביום. אם במפסיקין מברך על כל אחת ואחת: היליה דרבי
יוסי מן הדא. היה יושב בחנותו של בשם כל היום אינו מברך
אלא אחת. אבל אם היה נכנס ויוצא נכנס ויוצא מברך על כל
פעם ופעם. אתי. אמר רבי אחא ורבי חנינא בשם רבי יוסי
אם בטורדין דיו פעם אחת ביום. אי במפסיקין מברך על כל
אחת ואחת. היה יושב בבית הכסא או בבית ספיקריא אם
יכול לצאת ולברך בתוך דיבור יצא ואם לאו לא יצא:
רבי ירמיה בעי היה יושב בתוך ביתו ערום מהו שיעשה
ביתו כמו מלבוש ויוציא ראשו חוץ לחלון ויברך. היה יושב
במגדל ערום מגדל מהו שיעשה לו כמין מלבוש ויוציא ראשו
חוץ לחלון ויברך: על הרוחות מהו אומר. ברוך שכחו מלא
עלם. מתניתא כשבאין בזעף. אבל שבאים בנחת אומר ברוך
עושה בראשית: אמר רבי יהושע בן חנניה בשעה שהרוח יוצא
לעולם הקב"ה משברו בהרי' ומכשלו בגבעות ואומר לו הזן דעתך שלא
תזיק בריותי מה טעם כי רוח מלפני יעטוף. משלהי ליה, כמה
דאת אמר בהתעטף עלי רוחי. כל כך למה. רבי חונא בשם
רבי אחא ונשמות אני עשיתי. בשביל נשמות שעשיתי: אמר רבי
הונא בשלשה מקומו' יצא הרוח שלא במשקל וביקש להחריב
את העולם כולו. אחת בימי יונה. ואחת בימי אליהו. ואחת
בימי איוב: בימי יונה וה' הטיל רוח גדולה: בימי איוב והנה
רוח גדולה באה מעבר המדבר וגו': בימי אליהו מניין והנה
ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים: אמר רבי יודן בר שלום
נימר אותו של איוב בשבילו היה. ושל יונה בשבילו היה. אין
לך אלא של אליהו שהיה קוסמיקון. והנה ה' עובר וגו' ואח"כ
רעש ואחר הרע' אש לא באש ה': רבי יהודה אומר הרואה
את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול בזמן שרואהו
לפרקים. וכמה הוא פרק אחד לשלשים יום: שמעון קמטריא
שאל לרבי חייא בר בא בגין ראנא חמר וסליק לירושלם בכל
שנה מהו שנקרע. אמר לי' אם בתוך ל' יום אי אתה צריך לקרוע
לאחר ל' יום צריך אתה לקרוע. רבי חונא ושמעון קמטריא בשם
רבי שמואל בר נחמן יהונתן בן גרשום בן מנשה נון תלוי. אם
זכה בן משה. ואם לאו בן מנשה. חברייא בעין קומי רבי שמואל
בר נחמן כומר היה לע"ז והאריך ימים. אמר לון על ידי שהיה
עינו צרה בע"ז שלו. כיצד היתה עינו רעה בע"ז שלו. הוה בר
נש אתי למיקרבה תור או אימר או גדי לע"ז ואמר לי' פייסיה
עלי. והוא אמר ליה מה זו מועלה לך לא רואה ולא שומעת
לא אוכלת ולא שותה לא מטיבה ולא מריעה ולא מדברת. אמר
ליה חייך ומה נעביד. ואמר ליה איזל עביד ואייתי לי חד פינך דסולת
ואתקין עלוי עשר ביעין ואתקין קומוי והוא אכל מכל מה דאתי
ואנא מפייס לה עלך. מכיון דאזיל ליה הוה אכיל לון. זימנא
חדא אתא חד בר פחין אמר ליה כן. אמר ליה אם אין מועילה
כלום את מה את עביד הכא. אמר ליה בגין חיי. כיון שעמד דוד
המלך שלח והביאו. אמר ליה את בן בנו של אותו צדיק ואת
עובד ע"ז. אמר ליה כך אני מקובל מבית אבי אבא מכור עצמך
לע"ז ואל תצטרך לבריות. אמר ליה חס ושלום לא אמר כן אלא
מכור עצמך לעבודה שהיא זרה לך ואל תצטרך לבריות. כיון
שראה דוד כך שהוא אוהב ממון מה עשה העמידו קומוס על
תיסבריות שלו. הה"ד ושבואל בן גרשום בן משה נגיד על
האוצרות. שבואל ששב אל אל בכל לבו ובכל כחו. נגיד על
האוצרות שמינהו על תיסבריות שלו. מתיבין לרבי שמואל בר
נחמן והא כתיב עד יום גלות הארץ. אמר לון כיון שמת דוד
עמד שלמה וחילף סנקליטין שלו. חזר לקילקולו הראשון. הה"ד
ונביא אחד זקן יושב בבית אל וגו' אמרין הוא הוה: הרואה
את החמה בתקופתה ואת הלבנה בתקופתה ואת הרקיע בטהרו
אומר ברוך עושה בראשית: אמר רבי חונה חדא דהיתר בימות
הגשמים בלבד לאחר שלשה ימים. הה"ד ועתה לא ראו אור
וגו': הרואה את הלבנה בחידושה אומר ברוך מחדש חדשים:
עד איכן. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי עד שתראה
כחצי המטה. רבי אחא ורבי חיננא בשם רבי יוסי עד שתתמלא
פגימתה. רבנן דקיסרין אמרין עד ארבעה עשר יום. אמר
רבי יוסי בי רבי בון ויאות. כלום מתמלאת פגימתה אלא עד
י"ד יום. הא כל י"ד יום צריך לברך: בתפילה רבי יוסי בר נהוריא
אמר מקדש ישראל מחדש חדשים. רבי חייא בר אשי אמר
מקדש ישראל וראשי חדשים. שמואל אמר צריך לומר והשיאנו.
רב אמר צריך להזכיר בה זמן. תני רב הושע' והוו לאותות
ולמועדים ולימים ושנים: העובר בין הקברות מהו אומר ברוך
אתה ה' מחיה המתים. רבי חייא בשם רבי יוחנן ברוך נאמן
בדברו ומחיה מתים. רבי חייא בשם רבי יוחנן היודע מספרכם
הוא יעורר אתכם הוא יגלה את העפר מעל עיניכם. ברוך אתה ה'
מחיה המתים. רבי אליעזר בשם רבי חנינא אשר יצר אתכם בדין
וכלכל אתכם בדין. וסילק אתכם בדין. ועתיד להחיותכם בדין.
היודע מספרכם הוא יגלה עפר מעיניכם. ברוך מחיה המתים:
הה"ד בבתי ישראל. אבל בבתי אומות העולם אומר בושה אמכם
מאד חפרה יולדתכם וגו': הרואה הקשת בענן אומר ב"א זוכר
הברית. רבי חייא בשם רבי יוחנן נאמן בבריתו זוכר הברית: רבי
חזקיה בשם רבי ירמיה כל ימיו של רבי שמעון בן יוחי לא נראתה
הקשת בענן: רבי חזקיה בשם רבי ירמיה כך הוה רבי שמעון בן יוחי
אומר בקעה בקעה התמלאי דינרי זהב והיתה מתמלאה: ר' חזקיה
בשם ר' ירמיה כך הוה רבי שמעון בן יוחי אומר אני ראיתי בני
העולם הבא ומעטים הן. אין תלתא אינון אנא וברי מנהון. אין תרין
אינון אנא וברי אינון: רבי חזקיה בשם רבי ירמיה כך היה ר' שמעון
בן יוחי אר יקרב אברהם מן גבי' ועד גביי. ואנא מקרב מן גביי ועד
סוף כל דרי. ואין לא יצרף אחיה השלוני עמי ואנא מקרב כל עמא:
ובי מה ראו לסמוך בשורות טובות לגשמים. ר' ברכיה בשם ר' לוי
על שם מים קרים על נפש עיפה שמועה טובה מארץ מרחק:
וכמה גשמים ירדו ויהא אדם צריך לברך. ר' חייא בשם רבי יוחנן
בתחילה כדי רביעה. ובסוף כדי שידיחו פניה. רבי ינאי בר
ישמעאל בשם רבי שמעון בן לקיש בתחילה כדי רביעה. ולבסוף כדי
שתשרה המגופה. ויש מגופה נשריה. אלא רואין אותה כאילו היא
שרויה: ר' יוסי בשם רב יהוד' ור' יונה ור' יהודה בשם שמו' בתחילה כדי

פירוש

אבסקטא. פי' לא רחמן ובעל חן: פופסרס פי' ב"י שהרוך מסנב באי לידי הקין: מתני' ג': זיקא בכסיל. פירש שהוא כוכב היור' כזן ואם מעביר זה הכוכב בכסיל במע' שהוא שביט ויורה: חבי' אנא. הוא ענין נהירין לי שבילי דרקיע וכו': כתו' א' וכו' פי' דהכא דהבטת עינו ית' הוא לטובה ולשנא א' קתני ליה וכתיב הפכיא וכו' דמשמ' להיפך: תיטריו' פי' בתי כיסאות ועיין בערוך ערך תיאטר והוא מקום שיושבי' שם בגנוה ורואין מסרהשחוק: הוא אפילון. במדרש ש"ט גרס עחר' אפו בעולמו: מפני המחלוקת. פי' מפני זה הוא מחריב עולמו וקיימא' דאייה שמפני המחלוקת ישראל עם האומות יהיה הרעש: זבוב לצרעה. פי' מי שעוקצו צרעה כותש זבוב ומניחה עליו וכן האחרים שחשב בתר הכי: תפפית מין שחין: עקרב פי' הר"א שלא נחמות עניים בבתים: משלהי. פי' מיגעו דאין לפרשו מלשו' עטיפ' מפני שאין לשו' עיטוף נופל בדבר שאינו גשם: שלא במשקל. פי' בחוזק יותר מדרכה ובקש הא' לשנא מלשון עתה מעקל לחזק: קוסמיקון שהי' חזק דהא היה דאיה שיעבורה' בו מדקאמ' לא ברעש ה': ואם לאו בן מנשה. לפי שתלה הקלקל' במקולקל ולקמן בהבחנקי' מכר' הסוגיה: יקרב אברה' כו' בבבלי דסוכה בב"ה ופי' שהוא כפר על הדורות שהיו עד עתה ואני מכפר עד סוף הדורות: ראו לסמוך. פי' דתנן על הגשמי' ועל בשורו' וכו':

מראה מקום והגהות

א שם אנבקנטא וכן נכון.
ב שם: פפורוס והערוך גרס פופרוס
ג בבלי ר"ה כ"ו:
ד תוספתא פ"ו: בסר הבית
ה שם ונכון
ו בבלי כ"ח: מדרש תהלי' י"ט.
ז מדרש תהלים ק"ד.
ח שם גרס בר נפסן וכן נכון.
ט נ"ל שבלול לחוות.
י רמ"ש ברכות ס' י"ג גרס ר' יוסי בעי.
יא ברמ"ש ליתא.
יב נ"ל מטורקא
יג ב'
יד שם הגירסא ומרשלו
טו סנהדרין ל"ב ובמדרש חזית ד' ט"ו ב' ובילקוט שופטים ס' ע"ג נוסחאות שונות.
טז בבלי סנהדרין ק"ח:
יז שמות רבה פ' ל"ב מדרש תהלי' נ"ב
יח בבלי סוכ' מ"ה:
יט תענית פ"ב ב'

אלהים ה' דיבר ויקרא ארץ. אמר להן וכי דיבר ויקרא כתיב כאן אין כתיב אלא דבר ויקר' ארץ: אמרו לו תלמידיו רבי לאלו דחית בקנה ולנו מה אתה משיב: אמר להן שלשתן שם אחד כאיניש דאמ' אומנות בניין ארכיטקטנן: חזרו ושאלו אותו מהו דכתיב כי אלהים קדושים הוא. אמר להן קדושים המה אין כתיב כאן אלא הוא אל קנא הוא. אמרו לו תלמידיו רבי לאלו דחית בקנה ולנו מה אתה משיב: אמר רבי יצחק קדוש בכל מיני קדושות. דאמר רבי יודן בשם ר' אחא הקב"ה דרכו בקדושה. דיבורו בקדושה. וישובו בקדוש'. חשיפת זרועו בקדושה. אלהים נורא ואדיר בקדושה: דרכו בקדושה. אלהים בקודש דרכך. הילוכו בקדוש'. הליכו' אלי מלכי בקודש. מושבו בקדושה. אלהים ישב על כסא קדשו. דיבורו בקדושה. אלהים דיבר. חשיפת זרועו בקדושה. חשף ה' את זרוע קדשו. נורא ואדיר בקדושה. מי כמוכה נאדר בקודש: חזרו ושאלו אותו מהו אהן דכתיב מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו: אמר להן כה' אלהינו בכל קראינו אליהם אין כתיב כאן אלא בכל קראינו אליו: אמרו לו תלמידיו רבי לאלו דחית' בקנה לנו מה אתה משיב. אמר להן קרוב בכל מיני קירבו'. דאמר רבי פינחס בשם רב יהודה בר סימון ע"ז נראית קרובה ואינה אלא רחוקה. מה טעמא ישאוהו על כתף יסבלוהו וגו'. סוף דבר אלוהו עמו בביתו והוא צועק עד שימות ולא ישמע ולא יושיע מצרתו. אבל הקב"ה נראה רחוק ואין קרוב ממנו. דאמר לוי מהארץ ועד לרקיע מהלך ה' מאות שנה. ומרקיע לרקי' מהלך ת"ק שנה. ועביו של רקיע ת"ק שנה וכן לכל רקיע ורקיע. ואמר רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי אבא סמוקה אף טלפי החיות מהלך ה' מאות שנה וחמש עשרה. מניין ישרה. ראה כמה הוא גבוה מעולמו. ואדם נכנס לבי' הכנס' ועומד אחורי העמוד ומתפלל בלחישה והקב"ה מאזין את תפילתו. שנ' וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע. והאזין הקב"ה את תפילתה. וכן כל בריותיו שנ' תפלה לעני כי יעטף. כאדם המשיח באוזן חבירו והוא שומע: וכי יש לך אלוה קרוב מזה. שהוא קרוב לבריותיו כפה לאוזן: רבי יודן בשם רבי יצחק אמר בה ארבע שיטין. בשר ודם יש לו פטרון. אמרו לו נתפס בן ביתך אמר להן אני מקיים עליו. אמרו לו הרי יוצא לידון. אמר להן אני מקיים עליו. אמרו לו הרי הוא יוצא ליתלות. היכן הוא ואיכן פטרונו. אבל הב"ה הציל את משה מחרב פרעה. הדא הוא דכתיב ויצילני מחרב פרעה: אמר רבי ינאי כתיב ויברח משה מפני פרעה. ואיפשר לבשר ודם לברוח מן המלכות. אלא בשעה שתפס פרעה את משה חייבו להתיז את ראשו וקהת החרב מעל צווארו של משה ונשבר'. הדא הוא דכתיב צווארך כמגדל השן. זה צווארו של משה: רבי אמר רבי אביתר ולא עוד אלא שנתז החרב מעל צווארו של משה על צווארו של קוסנתירו והרגתו. הדא הוא דכתיב ויצילני מחרב פרעה. לי הציל וקוסנתר נהרג: רבי ברכיה קרא עליו כופר לצדיק רשע: רבי אבון קרא עליו צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו: תני בר קפרא מלאך ירד ונדמה להן כדמו' משה ותפסו את המלאך וברח משה. אמר ריב"ל בשעה שברח משה מפני פרעה נעשו כל אוכלוסין שלו אילמין ומהן חרשין ומהן סומין. אמר לאילמין היכן הוא משה ולא היו מדברים. אמר לחרשים ולא היו שומעין. אמר לסומין ולא היו רואין: הוא שהב"ה אמר לו למשה מי שם פה לאדם או מי ישום אלם וגו' תמן קמת לך והכא לית אנא קאים. הה"ד מי כה' אלהינו בכל קראינו אליו: רבי יודן בשם רבי יצחק שיטה אוחרי. בשר ודם יש לו פטרון אמרו לו הרי נתפס בן ביתך. אמר הרי אני מתקיים עליו. אמרו לו הרי הוא יוצא לידון. אמר להן הרי אני מתקיים עליו. אמרו לו הרי הוא מושלך למים. היכן הוא והיכן פטרונו. אבל הב"ה הציל את יונה ממעי הדגה. הדי הוא אומר ויאמ' ה' לדג ויקא את יונה: רבי יודן בשם רבי יצחק אמר בשיטה אוחרי. הרי בשר ודם יש לו פטרון אמרו לו נתפס בן ביתך אמר להן הריני מתקיים תחתיו. אמרו לו הוא יוצא לידון. אמר הריני מתקיים עליו. אמרו לו הרי הוא מושלך לאש. היכן הוא והיכן פטרונו. אבל הב"ה אינו כן הציל לחנני' מישאל ועזרי' מכבשן האש הה"ד ענה נבוכדנצר ואמר בריך אלההון די שדרך מישך ועבד נגו וגו': רבי יודן בשם רבי יצחק אמר בה שיטה איחרי הרי בשר ודם יש לו פטרון כו'. עד הרי הוא מושלך לחיות. אבל הב"ה הציל את דניאל מגוב אריות. הה"ד אלהי שלח מלאכיה וסגר פום אריוותא וגו': ר' יודן אמר משמיה דידי' בשר ודם יש לו פטרון. אם באת לו עת צרה אינו נכנ' אצלו פתאום. אלא בא ועמד לו על פתחו של פטרונו וקורא לעבדו או לבן ביתו והוא אומר איש פלוני עומד על פתח חצירך. שמא מכניסו ושמ' מניחו. אבל הב"ה אינו כן אם באת על אדם צרה לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי יצווח ואני עונה לו מיד הה"ד כל אשר יקרא בשם ה' ימלט: אמר רבי פינחס עובדא הוה °ברב דהוה עיל מתמחה דטיברי' פגעון ביה רומאי. אמרון ליה מן דמאן את. אמר לון מן °דסופינוס. °ופנינה: בדמשא אתו לגביה א"ל עד אימתי את מקיים עם אילין יהודאי אמר לון למה. א"ל פגעינן בחד יהודאי ואמרי' ליה מן דמאן את אמר לן דסופינוס. אמר לון ומה עבדתון ליה. א"ל דיו °ליה פגינן

יתיה. אמר לון יאות עבדיתון: ומה מי שהוא נתלה בבשר ודם ניצול. מי שהוא נתלה בהקב"ה לא כל שכן. הה"ד כל אשר יקרא בשם ה' ימלט: אמר רבי אלכסנדרי שברא כחד ארכון דהוה שמיה אלכסנדרוס. והוה קיים דיין חד ליסטיס. אמר לי' מה שמך אלכסנדרוס. אמר לי' אלכסנדרוס פנה אלכסנדריאה: ומה אם מי ששמו כשמו של בשר ודם הו' ניצול. מי ששמו כשמו של הקב"ה על אחת כמה וכמה. הה"ד כל אשר יקרא בשם ה' ימלט: רבי פינחס אמר בה תרתי חדא בשם רבי זעירא. וחד בשם רבי תנחום בר חנילאי: רבי פינחס בשם רבי זעירא אמר. בשר ודם יש לו פטרון אם הטריח עליו ביותר הוא אומר אשכח פלן דקא מטרחא לי. אבל הקב"ה אינו כן. אלא כל מה שאת מטריח עליו הוא מקבלך. הה"ד השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך: רבי פינחס בשם רבי תנחום בר חנילאי בשר ודם יש לו פטרון. ובאו שונאי' ותפשו אותו על פתח חצירו של פטרונו. עד דצווח ליה עד דהוא נפק עברת חרבא על קדליה וקטלת יתיה. אבל הקב"ה הציל את יהושפט מחרב ארם. דכתיב ויזעק יהושפ' וה' עזרו ויסיתם אלהים ממנו. מלמד שלא היה חסר אלא חיתוך הראש ויסיתם אלהים ממנו: רבי זעירא בריה דרבי אבהו רבי אבהו בשם רבי אלעזר אשרי שאל יעקב בעזרו וגו'. מה כתיב בתרי' עשה שמים וארץ וגו'. וכי מה עניין זה לזה. אלא מלך בשר ודם יש לו פטרון שולט באיפרכיא אחת ואינו שולט באיפרכיא אחרת. אפי' תימר קוזמוקלטור שולט ביבשה שמא שולט בים. אבל הב"ה שולט בים ושולט ביבשה. ומציל בים מן המים וביבש' מן האש. הוא שהציל את משה מחרב פרעה. הציל את יונה ממעי הדגה. חנני' מישאל ועזריה מכבשן האש. לדניאל מגוב אריות. הה"ד עשה שמים וארץ את הים ואת כל אשר בם וגו': אמר רבי תנחומא מעשה בספינה אחת של גוים שהיתה פורשת מים הגדול והיה בה תינוק אחד יהודי. עמד עליהן סער גדול בים ועמד כל אחד ואחד מהן והתחיל נוטל יראתו בידו וקורא ולא הועיל כלו'. כיון שראו שלא הועילו כלום. אמרו לאותו יהודי. בני קום קרא אל אלהיך ששמענו שהוא עונה אתכם כשאתם צועקים אליו והוא גיבור. מיד עמד התינוק בכל לבו וצעק וקיבל ממנו הב"ה תפילתו ושתק הים. כיון שירדו ליבשה ירדו כל אחד ואחד לקנות צרכיו. אמרו לו לאותו תינוק לית את בעי מזבן לך כלום. אמר להון מה אתון בעי מן ההן אכסניא עלובה. אמרו לו את אכסניא עלובה. אינון אכסניא עלובה איתון הכא ומעותהון בבבל. ואינון הכא ומעותהון ברומי ואינון הכא ומעותהון עמהון ולא מהנין להון כלום. אבל את כל אהן דאת אזל אלה' עמך. הה"ד כה' אלהינו בכל קראינו אליו: רבי שמעון בן לק' אמר בשר ודם יש לו קרוב. אם היה עשיר הוא מודה בו. ואם היה עני כופר בו. אבל הב"ה אינו כן אלא אפי' ישר' נתונין בירידה התחתונה הוא קור' אותם אחי וריעי. ומה טעם למען אחי ורעי: רבי אבון ור' אחא ורבי שמעון בן לקיש [redacted] ודם יש לו קרוב. אם היה פילוסופוס הוא אומר ההן פלן מתקרב לי. אבל הב"ה קור' לכל ישר' קרובים הה"ד וירם קרן לעמו:

מתני' ב מקום שנעקרה ממנו ע"ז אומר ברוך שעקר ע"ז מארצינו כו': מתניתא כשנעקרה מכל מקומות ארץ ישראל אבל אם נעקרה ממקום אחד אומר ברוך שעקר ע"ז מן המקום הזה. נעקרה ממקום אחד ונקבעה במקום אחר. מקום שנהגה בו אומר ברוך ארך אפים. ומקום שנעקרה ממנו אומר ברוך שעקר ע"ז מן המקום הזה: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו כשם שעקרתה אותה מן המקום הזה כך תעקור אותה מן המקומות כולם ותחזיר לב עובדיה לעובדך. ולא נמצ' מתפלל על עברי עבודה זרה. °תני רבי ישמעאל בן גמליאל אומר אף בחוצה לארץ צריך לומר כן: אמר רבי יוחנן כי מי אשר יחובר. יבחר כתיב. אלא כל החיים יש בטחון שכל זמן שאדם חי יש לו תקוה. מת אבדה תקותו. מה טעמא במות אדם רשע תאבד תקוה. תני רבי יהודה אומר שלשה דברים צריך אדם לומר בכל יום ברוך שלא עשאני גוי. ברוך שלא עשאני בור. ברוך שלא עשאני אשה: ברוך שלא עשאני גוי שאין הגוים כלום כל הגוים כאין נגדו. ברוך שלא עשאני בור שאין בור ירא חטא. ברוך שלא עשאני אשה שאין האשה מצווה על המצוות: אמר רבי אחא כי מי יחובר וגומ'. אפי' אותם שפשטו ידיהם בזבול יש להם בטחון. לקרבן אי איפשר שכבר פשטו ידיהן בזבול. לרחקן אי איפשר שעשו תשובה. עליהן הוא אומר וישנו שנת עולם ולא יקיצו: רבנן דקיסרין אמרי קטני גוים וחיילותיו של נבוכד נצר אין חיין ואין נידונין. עליהן הכתוב [redacted] שנת עולם וגו': העובר לפני כתי ע"ז או' [redacted] גאים יסח ה'. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי לוי ראה אותם מבלין לע"ז אומ' זובח לאלהים יחרם: הרואה את הכושי ואת הציחור ואת הלווקן ואת הכיפח ואת הננס אומר ברוך משנה את הבריות. את הקטוע ואת הסומא ואת מוכי שחין אומר ברוך דיין האמת. מתניתין כשהיו שלמים ונשתנו. אבל אם היה כן ממעי אמו ברוך משנה את הבריות: הרואה אילנות נאי' ובני אדם נאים אומר ברוך שכן ברא בריות נאות בעולמו: מעשה ברבן גמליא' שראה גויה אשה נאה ובירך עליה: לא כן א"ר זעירא

אומנין בניין וכו'. פי' אומן גדול בקי בבניין ובציור ולכן לעיל דעניין הפסוק איירי בפעולות הפשוטות של הב"ה הביא פסוק ג"כ מפעולות הפעול' אבל הכא מעניין הפסו' איירי שבכח שמו' אילו דיבר ויקרא ארץ פנים פסוק ג"כ מעניין זה כך פי' אג"א בנ"ר: ר' שיטין. פי' שבר' שיטות וסוגיו' אמר שבה' השם קרוב לבליל וקליל: מקים עליו. פי' עומד להצילו מיד התופסו: דמאן את וכו' פי' המוני' שא"ל של מי את א"ל של סופיטום שהוא הי' מושל הרומיי' ומסרוהו לעיר באו אצלו א"ל עד מתי אתה עומד עם אילו היהודים לעוזרם א"ל וכה דיו ליה וכו' פי' מן הסכם מסרנו אותו והגם כש דיילא דפ"ק דעפי'. פ"א שא"ל די לו כי פטרונו אף ע"ג שלא עשינו עמו טובה: עובדא בחד וכו'. פי' מעשה במושל א' שהיה שמו אלכסנדרוס והיה עומד לדון חד ליסטין שהי' ג"כ שמו אלכסנדרו' ואמ' לעבדו הכהו כמו' אותו שלא יאמרו אלכסנדרו' לוקה והלשון קלרה כאן: קדליה. פי' ערפו: עלובה. פי' מה אתם מבקשים ממני לקנות שום דבר בהיותי אכסניא עלוב כי איני מכיר את המקו' והשיבו לו כי הם אכסניאים עלובים באמת שאין אלהיהם עמהן ואפילו אותן שאלהיהן עמהן אינם עונין אותם אבל היהודים כל מקום שהולך אלהיו עמו:

מתני' ב' יבחר כתיב. פי' הפסוק מי יבחר יבה"ר מן הכל טוב תמיד הרשעי' ומי עמהר יש"ם שהיבה"ר הן הצדיקי' אבל לכולם יש בטחון בשעה שנבר כ"ל מבל עת אין לו תשובה: ורבי אחא פי' מי שנתחבר אל ה' שהוא חי עולמי' אע"ג שהחריב ביתו אפי' הכי יש לו תקוה ובטחון: עליהן אומר וכו' פי' שאינם נידונין בגיהנם ואינם חיים לעה"ב:

מראה מקום והגהות

א נ"ל ארכיטקטונין.

ב נראה מיותר וליתא במדרש.

ג נ"ל קוסתונירו

ד נ"ל אחה

ה נוסחת הילקוט יואל ס' תקל"ג נחד גברא

ו אם גרס דסופייטום

ז נ"ל ופניניה.

ח נראה מיותר דרו לשון שבועה

ט מתוספתא גרסו' פ"ו גרים תמ"ל' לארץ אין צריך לומר כן מפני שרוב' גוי' ר' שמעון (בן גמליאל) אומר אף בחוצה לארץ מפני שעתידין להתגייר.

י ע"ן ס' א'

רוּא של עלי. תופתר כמלו של ישראל: אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו: חדש רבי זעירא בריה דרבי אבהו וירא אלהים את האור כי טוב ואחר כך ויבדל אלהים בין האור ובין החשך: אמר רבי ברכיה כך הדשו שני גדולי עולם רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש ויבדל אלהים אבדלה ודאי: רבי יהודה בי ר' סימון אמר הבדילו לו. ורבנן אמרין הבדילו לצדיקים לעתיד לבוא. משלו משל למה הדבר דומה למלך שהיו לו שני אסטרטיגין זה אומר אני משמש ביום וזה אומר אני משמש ביום. קרא לראשון ואמר לו פלוני היום יהא תחומך. קרא לשני ואמר לו פלוני הלילה יהא תחומך. הדא הוא דכתיב ויקרא אלהים לאור יום וגומר. לאור אמר לו היום יהא תחומך ולחשך אמר לו הלילה יהא תחומך: אמר רבי יוחנן הוא שאמר לו הקב"ה לאיוב המימיך צוית בוקר ידעת השחר מקומו. ידעת אי זה מקומו של אור ששת ימי בראשית איכן נגנז: אמר רבי תנחומא אנא אמרית טעמא יוצר אור ובורא חשך עושה שלום משיצא עשה שלום ביניהן: אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. רב אמר יאותו. ושמואל אמר יעותו: מאן דמר יאותו אך בזאת נאות לכם. מאן דמר יעותו לדעת לעות את יעף דבר: תמן תנינן כיצד מעברין את הערים. רב אמר מאברין. ושמואל אמר מעברין. מאן דאמר מאברין מוסיפין לה אבר. מאן דאמר מעברין כאשה עוברה: תמן תנינן לפני אידיהן של גוים. רב אמר עידיהן ושמואל אמר אידיהן. מאן דמר אידיהן כי קרוב יום אידם. ומאן דמר עידיהן ועדיהם המה בל יראו ובל ידעו למען יבושו: מאן מקיים שמואל טעמיה דרב ועדיהם המה שהן עתידין לבייש את עובדיהן ליום הדין: אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. רב יהודה בשם שמואל כדי שיהו נשים טוות לאורו: אמר רבי יוחנן כדי שהוא יודע רואה מה בכוס ומה בקערה: אמר רב חיננא כדי שהוא יודע להבחין בין מטבע למטבע: תני רבי אושעיא אפילו טריקלין עשר על עשר מברכין: רבי זעירא מקריב קומיה בוצינא. אמרו לו תלמידיו ר' מה את מחמיר עלינו. ותני רבי אושעיא אפי' טריקלין עשר על עשר מברכין: הלכה ח: רבי יוסטא בר שונם אמר תרין אמורין חד אמר טעמון דבית שמאי וחד אמר טעמון דבית הלל. מאן דמר טעמון דבית שמאי אילו שכח שם כיס אבנים טובות ומרגליות שמא לא היה חוזר ונוטל כיסו. אף הכא יחזור למקומו ויברך: מאן דמר טעמהון דבית הלל אלן פועל עושה בראש הדקל או בתוך הבור שמא מטריחין שיחזור למקומו ויברך. אלא מברך במקום שנזכר. אף הכא מברך במקום שנזכר: עד מתי הוא מברך רבי חייא בשם שמואל עד שיתעכל המזון במעיו וחכמים אומרים כל זמן שהוא צמא מחמת אותה סעודה. רבי יוחנן אמר עד שירעב: הלכה ט: . אמר רבי בא על ידי שהוא ברכה קטנה שמא ישכח וישתה. ברם הכא על ידי שהוא משולשת על הכוס אינו שוכח: הא אחר ישראל עונין אמן אף על פי שלא שמע. לא כן תני שמע ולא ענה יצא. ענה ולא שמע לא יצא: חייה בריה דרב אמר כשלא אכל עמהן כזית. הכא מציעתא תני שמע ולא ענה יצא ענה ולא שמע לא יצא. רב בשם אבא בר חנה ואית דאמרי לה אבא בר חנה בשם רב והוא שענה ראשי פרקים: רבי זעירא בעי הי אינון ראשי פרקים. הללו יה הללו עבדי ה' הללו את שם ה': כגון קומי רבי חייא בר אבא מנין שאם שמע ולא ענה יצא. אמר מן מה דאנן חמי רבנן רברביא עבדין כן. אינון קיימין בציבורא דאילין אמרין דין ברוך הבא ואילין אמרין בשם ה'. ואילין ואילין יוצאין ידי חובתן: תנא רבי אושעיא עונה הוא אדם אמן אפילו לא אכל. ואינו אומר נברך שאכלנו משלו אלא אם כן אכל: תני אין עונין אמן יתומה ולא אמן קטופה ולא אמן חטופה. בן עזאי אומר העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים. חטופה יתחטפו שנותיו קטופה תקטף נשמתו. ארוכה מאריכין לו ימיו ושנותיו בטובה: אי זו היא אמן יתומה אמר רב הונא דין דיתיב למיברכה והוא ענה ולא ידע למה הוא ענה: תנא גוי שבירך את השם עונין אחריו אמן: אמר רבי תנחומא אם בירכך גוי ענה אחריו אמן. דכתב ברוך תהיה מכל העמים: גוי אחד פגע את ר' ישמעאל ובירכו. א"ל כבר מילתך אמירה. פגע אחרינא וקיללו. א"ל כבר מילתך אמירה. אמרו לו תלמידיו רבי כמה דאמרת להדין אמרת להדין. אמר לון כן כתיב אורריך ארור ומברכיך ברוך:

הדרן עלך אלו דברים.

א הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה: ב מקום שנעקר ממנו ע"ז אומר ברוך שעקר ע"ז מארצנו: ג על הזיקים ועל הזוועות ועל הברקים ועל הרעמים ועל הרוחות הוא אומר ברוך שכחו מלא עולם. על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות הוא אומר ברוך עושה בראשית: רבי יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול בזמן שהוא רואהו לפרקים. על הגשמים ועל בשורות טובות הוא אומר ברוך הטוב והמטיב. ועל שמועות הרעות הוא אומר ברוך דיין האמת: ד בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהגיענו לזמן הזה. מברך על הרעה מעין הטובה ועל הטובה מעין הרעה: ה והצועק לשעבר הרי זה תפלת שוא. כיצד היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא. היה בא בדרך ושמע קול צווחה בעיר אמר יהי רצון שלא יהיה בתוך ביתי הרי זו תפלת שוא: ו נכנס לכרך מתפלל שתים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו. בן עזאי אומר ארבע שתים בכניסתו ושתים ביציאתו. ונותן הודאה לשעבר. וצועק לעתיד לבוא: ז חייב לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה שנ' ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע. בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך. בכל מאודך בכל ממונך. דבר אחר בכל מאודך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך בכל הוי מודה לו מאד מאד: ח לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים. ולא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו. ולא יעשנו קפנדריא. ורקיקה מקל וחומר: כל חותמי הברכות שהיו במקדש היו אומרים מן העולם. ומשקלקלו המינין אמרו אין עולם אלא אחד. התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם. והתקינו שהא אדם שואל את שלום חבירו בשם שנאמר והנה בועז בא מבית לחם. ויאמר לקוצרים ה' עמכם. ואומר אל תבוז כי זקנה אמך. עת לעשות לה' הפרו תורתך רבי נתן אומר הפרו תורתך עת לעשות לה':

סליק פירקא.

א הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל כו'. מתני' בנסי ישראל. אבל בנסי יחידי שנעשו לו אינו צריך לברך: מהו שיברך אדם על נסי אביו ועל נסי רבו. ואם היה אדם מסויים כגון יואב בן צרויה וחביריו. ואדם שנקדש בו שם שמים כגון חנניה מישאל ועזריה. ונסי שבטים מהו שיברך: מאן דאמר כל שבט ושבט איקרי קהל צריך לברך. מאן דאמר כל השבטים קרויין קהל אין צריך לברך: הרואה בבל צריך לברך חמש ברכות: ראה פרת אומר ברוך עושה בראשית. ראה מרקולים אומר ברוך ארך אפים. ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של אותו רשע. ראה מקום כבשן האש וגוב אריות אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. ראה מקום שנוטלין ממנו עפר אומר ברוך אומר ועושה ברוך גוזר ומקיים. ראה בבל אומר וטאטאתיה במטאטא השמד: רבי זעירא ורבי יהודה בשם רב כל ברכה שאין עמה מלכות אינה ברכה. אמר רבי תנחומא אנא אמר טעמא ארוממך אלהי המלך: רב אמר צריך לומר אתה ושמואל אמר אינו צ"ל אתה: רבי יוחנן ורבי יונתן אזלין מיעבד שלמא באילין קרייתא דדרומה עלון לחד אתר ואשכחון לחזנא דאמר האל הגדול הגבור והנורא האביר והאמיץ ושתקו אותו. אמרו לו אין לך רשות להוסיף על מטבע שטבעו חכמים בברכות: רב הונא בשם רב שרי לא מצאנוהו שגיא כח. לא מצינו כחו וגבורתו של הקב"ה: רבי אבהו בשם רבי יוחנן היסופר לו כי אדבר אם אמר איש כי יבולע. אם בא אדם לספר גבורותיו של הקב"ה מתבלע מן העולם: אמר רבי שמואל בר נחמן מי ימלל גבורות ה' כגון אני וחביריי. אמר רבי אבון מי ימלל גבורות ה'. תרגם יעקב כפר נבורייא בצור לך דומיה תהילה אלהים בציון. סמא דכולא משתוקא. למרגלית דלית לה טימי כל שמשבח בה פגמה: תני הפותח ביו"ד ה"א וחותם ביו"ד ה"א הרי זה חכם. באל"ף למ"ד וחותם באל"ף למ"ד הרי זה בור. באל"ף למ"ד וחותם ביו"ד ה"א הרי זה בינוני. ביו"ד ה"א וחותם באל"ף למ"ד הרי זו דרך אחרת: המינין שאלו את ר' שמלאי כמה אלוהות בראו את העולם. א' להן ולי אתם שואלין. לכו ושאלו את אדם הראשון שנ' כי שאל נא לימים ראשונים וגומר. אשר בראו אלהים אדם על הארץ אין כתיב כאן אלא למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ: אמרו ליה והכתיב בראשית ברא אלהים. אמר להן וכי בראו כתיב אין כתיב אלא ברא: אמר רבי שמלאי כל מקום שפרקו המינין תשובתן בצידן: חזרו ושאלו אותו. מה אהן דכתיב נעשה אדם בצלמינו כדמותינו. אמר להן ויבראו אלהים את האדם בצלמם אין כתיב כאן אלא ויברא אלהים את האדם בצלמו: אמרו לו תלמידיו לאלו דחיתה בקנה לנו מה אתה משיב. אמר להן לשעבר אדם נברא מן העפר וחוה נבראת מן האדם. מאדם ואילך בצלמינו כדמותינו. א"א לאיש בלא אשה וא"א לאשה בלא איש. א"א לשניהן בלא שכינה. וחזרו ושאלו אותו מה הדין דכתיב אל אלהים ה' אל אלהים ה' הוא יודע. אמר להן הם יודעים אין כתיב כאן אלא הוא יודע כתיב: אמרו לו תלמידיו ר' לאלו דחית בקנה. לנו מה אתה משיב. אמר להן שלשתן שם אחד כאינש דאמר בסיליוס קיסר אגוסטוס: חזרו ושאלו אותו. מהו דכתיב אל

פירוש

האח"כ ויבדל וכו'. ומ"ב קמשמע שמתחילה רלה ונהגה מן האור ולח"כ הבדיל: אבדלה ודאי פי' המרדם דבר סדבר והבדלה ממש היא' ולא קאי אברכת הבדלה כדמפרש ואזיל דקאל שהבינו על וה: אמרית טעמא פי' מסיק לסדו ר"י ור"ל סקרא דהיה איך עניין המלוקת בין אור וחושך דגוקי להבדל' גהבי וסיימי ראיה מדכתיב עושה שלום נתר עלי אור וגורם סוסן דמשמע דלאור וחושך עם' שלו' אלא יתקוממו. וי"ם דר' תנחום פליג אר"י ור"ל ואמר דלא ילפינן זה סקרא דויבדל אלא מהאי קרא: בוצינא. פי' נר: הלכ' ט': מלתך אמורה. פי' השגתך כבר נגזרה בספר שנים האם יתברך וכדמפרש ואזיל ולכן הגופנים אלא הגיע אותו סבה מנורי' אבן אות' שאי' טוק נגררתו שכבר נאמר' מפי הב"ה לו מפי אחרים ולכן קטה בלשר השיב לקלל כדברים האלה ומ"ל כן וכו': סלי' פירק:

הרואה מקו' שנעשו בו וכו': מיעבד שלמא וכו'. פי' לעשות שלום בערי הדרו' בין אדם לחבירו: כגון אני וכו'. אין הכונ' שמואל וחביריו יכלו לקלל דא"כ האחר' דלותה מ"ו אלא ה"ק שמיטר שבחו של הב"ה ית' ויתע' הגם בהשפעת כל תהלתו דהיינו נפסק תורה כל הגוף ולא לומר שהם יכלו לקלל גבורותיו וכו' מכך ספרא לקר' אלין לקלל פנמור' ה' אלא מי שיכול לספר כל תהלתו ובתחי' אין מי שיכול לספר ולכן אמר סמא דכולא וכו' פי' שמבחר כל הסממני' הוא השתיקה: המינין הם אותן שאומרים שהם ב' אלוהות: א"א לאיש וכו' פי' לפי שג' שותפין באדם כדאמרי' בהנדה: בסליוס עיין בספר ערך מלרשום:

מראה מקום והגהות

ס בראשית רבה פ' ג' הגרסא בקצרה.

י ערובין כ"ב ב' בבלי שם כ"ג. ע"ו ב'.

נ נ"ל אילו

י סוכה כ"ד א' מגילה ע"ג א'

ה שם: ואילין

י ליתא שם.

ו הוריות פ"ו א'

ס בבלי ברכו' כ"א

ט בבלי מגילה כ"ה. מדרש תהילים י"ט ושם גרס ר' חנינא

י ב"ר פ' ח.

יא נ"ל שפקרו

על היין חמון המזון קודם. יבר׳ על המזון הנר קודם. יבר׳ על הנר אבדלה קודמת: נשמעינה מן הדא. אמר רבי יהודה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על ברכת המזון שהיא בתחילה ולא על הבדלה שהוא בסוף. על מה נחלקו על הנר ועל הבשמים שבית שמאי אומרים בשמים ואחר כך נר. ובית הלל אומרים מאור ואחר כך בשמים: רבא ורב יהודה הלכה כמי שהוא אומר בשמים ואחר כך נר: כיצד יעשה על דברי בית הלל. יברך על המזון תחילה ואח״כ יברך על היין ואחר כך על הנר: יום טוב שחל להיות במוצאי שבת. רבי יוחנן אמר יק״נה יין קידוש נר הבדלה. חנין בר בא אמר בשם רב יין קידוש נר הבדלה סוכה זמן. ורבי חנינא אמר ינה״ק. שמואל לא אמר כהדא דרבי חנינא ורא״ר אחא בשם ר״ב מלך יוצא ושלטון נכנס מלוין את המלך ואח״כ מכניסין את השלטון. לוי אמר ינה״ק. מסתברא דלוי אמר מעין שניהם: א״ר זעירא בעא קומי רבי יוסי היך עבדין עבדא א״ל כרב וכר׳ יוחנן. וכן נפק עבדא כרב וכר׳ יוחנן: רבי אבהו כד הוה אזיל לדרומה הוה עבד כר׳ חנינא. וכד הוה נחית לטבריא הוה עבד כרבי יוחנן. דלא מפלג על בר נש באתריה. על דעתיה דרבי חנינא ניחא. וקשיא יוחנן על דר׳ יוחנן אילו כשאר ימות השנה אינו מברך על הנר שלא יכבה. וכא מברך על הנר שלא יכבה. מה עבד ליה ר׳ יוחנן מכיון שיש לו יין אין נרו כובה: ויברך על הנר בסוף. שלא לעקור זמן השבתות הבאות: הלכה ב: מה טעמון דבית שמאי שלא יטמאו משקין שבאחורי הכוס מידיו ויחזרו ויטמאו את הכוס. מה טעמון דבית הלל לעולם אחורי הכוס טמאין. ד״א אין נטילת ידים אלא סמוך לברכה: רבי כיבן בשם רבי יוחנן אתיא דבית שמאי כרבי יוסי ודבית הלל כרבי מאיר. דתנינן תמן ר׳ מאיר אומר לידים טמאות וטהורות. א״ר יוסה לא אמרן אלא לידים טהורות בלבד. רבי יוסי בשם רבי שמאי ורבי חייא בשם ר״ש בן לקיש לחלה ולנטילת ידים אדם מהלך ארבע מיל: רבי אבהו בשם רבי יוסי בי רבי חנינא הדא דאמר לפניו אבל לאחריו אין מטריחין עליו: שומרי גנות ופרדיסים מה את עבד להון כלפניהן כלאחריהן. נשמעינה מן הדא האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה מפני שהיא יכולה לכסות את עצמה אבל לא האיש. והדא אשה לא בתוך הבית היא יושבת ואת אמר אין מטריחין עליה. וכאן אין מטריחין עליו: תני מים שלפני המזון רשות ושל אחר המזון חובה. אלא שבראשונים נוטל ומפסיק. ובשניים נוטל ואינו מפסיק. מה הוא נוטל ומפסיק. רבי יעקב בר אחא אמר נוטל ושונה. רבי שמואל בר יצחק אמר בעי נוטל ושונה ואת אמרת רשות: אמר רבי יעקב בר אידי על הראשונים נאכל בשר חזיר. על השניים יצאה אשה מביתה. וי״א שנהרגו עליה שלשה נפשות: שמואל סלק לגבי רב. חמא יתיה אכל ברתם. א״ל מהו כן א״ל אסתנים אני: ר׳ זעירא כד סליק להכא חמא כהניא אכלין ברתם אמר לחון הא אילא ההוא דרב ושמואל: אתא ר׳ יוסי בר בר כהנא בשם שמואל נטילת ידים לחולין אין נטילת ידים לתרומה. רבי יוסי אומר לתרומה ולחולין: רבי יוסה בשם ר׳ חייא בר אשי ור׳ יונה ור׳ חייא בר אשי בשם רב נטילת ידים לתרומה עד הפרק. ולחולין עד קשרי אצבעותיו: מיישא בר בריה דריב״ל אמר מן דהוא אכל עם סבי ולא משטף ידוי עד הפרק לא הוה אכל עימה: ר׳ הונא אמר אין נטילת ידים אלא לפת בלבד. תני ר׳ הושעיא כל דבר שיש בו ליכלוך משקה. רבי זעירא אמר אפי׳ מקצץ תורמוסין הוה נטל ידיה: רב אמר נטל ידיו בשחרית אין מטריחין עליו בין הערבים: רבי אבינא מפקד לחמריה הן דאתון משכחין מסתהון מיא נסבין ידיכון ומתני על כל יומא. רבי זעירא סליק גביה. ר׳ אבהו לקיסרין אשכחי אמר אזל למיכול יהב ליה עגולה דרצי. א״ל סב בריך א״ל בעל הבית יודע כחו של כברו: מן דאכלין א״ל סב בריך. א״ל חכם ר׳ לרב הונא אנשא רבא. והוא הוה אמר הפותח הוא חותם: מתניתא פליגא על רב הונא. חתני סדר נטילת ידים עד חמשא מתחילין מן הגדול יותר מכן מתחילין מן הקטון. באמצע המזון מתחילין מן הגדול. לאחר המזון מתחילין מן המברך (לא) שיתקן עצמו לברכה: אין תימר הפותח הוא חותם כבר מתוקן הוא: אמר רבי יצחק תיפתר באילין דהוון עלין קיטעין קיטעין ולא ידעין מה מברכה. הלכה ג: מה טעמהון דבית שמאי מפני אוכלין אוכלין. ומה טעמון דבית הלל אם השמש פיקח הוי זה מעבי׳ פירורין פחות מכזית ונוטלין לידים ואח״כ מכבדין את הבית. מתניתא בשולחן של שיש ושל פרקים שאינו מקבל טומאה: הלכה ד: מה טעמון דבית שמאי שלא יטמאו משקין שבמפה מן הכסת ויחזרו ויטמאו את ידיו. ומה טעמון דבית הלל. לעולם ספק משקין לידים טהור. ד״א אין ידים לחולין: וכבית שמאי יש ידים לחולין. תיפת׳ או כרבי שמעון בן אלעזר או כר׳ אלעזר בי רבי צדוק: כרבי שמעון בן אלעזר דתני ר״ש בן אלעזר אומר משום רבי מאיר הידים תחילה לחולין ושניות לתרומה: או כרבי אלעזר בי רבי צדוק. דתנינן תמן חולין שנעשו על גבי הקודש הרי אלו כחולין. ר׳ אלעזר בי ר׳ צדוק אומר הרי אלו כתרומה לטמא שנים ולפסול אחד: תמן תנינן הכך שמן טהור נטמא וירד וטבל. בית שמאי אומרים אע״פ מנטף טהור. ובית הלל אומרי׳ טמא. ואם הוה שמן טמא מתחילתן בית שמאי אומרים כדי סיכה אבר קטן. ובית הלל אומר משקה טופח. ר׳ יהודה אומר משום בית הלל טופח ומטפי׳: מחלפ׳ שיטתהון דבית הלל תמן אמרין טמא והכא אמרין טהור. תמן בעינו הוא. והכא בלוע במפה הוא: הלכה ה: בית שמאי אומר כו׳: תני א״ר יהודה לא נחלקו ב״ש ובית הלל על המזון שהוא בתחילה ועל הבדלה שהיא בסוף ועל מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שבית שמאי אומרים בשמים ומאור. ובית הלל אומרים מאור ובשמים: ר׳ בא ורב יהודה בשם רב הלכה כדברי מי שאומר בשמים ואח״כ מאור: בית שמאי אומרים כוס בימינו ושמן ערב בשמאלו אומר על הכוס ואח״כ אומר על שמן ערב. בית הלל אומרים שמן ערב בימינו וכוס בשמאלו אומר על שמן ערב ומחו בראש השמש. אם היה שמש תלמיד חכם מחו בכותל. שאין שבחו של תלמיד חכם להיות יוצא מבושם: אבא בר בר חנה ורב הונא הוון יתבין אכלין. והוה רבי זעירא קאים משמש קומיהון עלו וטען תרויהון בחדא ידיה. א״ל אבא בר בר חנה מה ידך חוריתא תשעין. וכעס עלוי אבוי. א״ל לא מיסתך דאת רביע והוא קאים משמש. ועוד דהוא כהן ואמר שמואל המשתמש בכהונה מעל את מיקל ליה. גזירה דהוא רבע ואת קאים ומשמש תחתיו: מניין המשתמש בכהונה מעל. ר׳ אחא בשם שמואל אמר ואמרה להם אתם קודש לה׳ והכלים קודש. מה כלים המשתמש בהן מעל. אף המשתמש בכהני׳ מעל: הלכה ו: על דעתהון דבית שמאי אשר ברא פרי הגפן על דעתהון דבית הלל בורא פרי הגפן: יין מתחדש בכל שנה ושנה. האש אינו מתחדש בכל שעה: האש והכלאים אף על פי שלא נבראו מששת ימי בראשית אבל עלו במחשבה מששת ימי בראשית: הכלאים ובני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר. מהו יימים. רבי יהודה בן סימון אומר המיונס ורבנן אמרין היימים. חציו סוס וחציו חמור. ואילו הן הסימנין א״ר יהודה כל שאוזניו קטנות אמו סוס ואביו חמור. גדולות אמו חמורה ואביו סוס. ר׳ מנא מפקד לאילין דנשאה אין בעיתון מיזבן מולין תהון זבנין אילין דאודניהון דקיקין שאמו סוסה ואביו חמור: מה עשה צבעון וענה זמן חמורה והעלה עליה סוס זכר ויצא מהן פרידה: אמר הקב״ה להם. אתם הבאתם לעולם דבר שהוא מזיק אף אני מביא על אותו האיש דבר שהוא מזיקו: מה עשה הקב״ה זמן חכינא והעלה עליה חרדון ויצא ממנה חברבר: מימיו לא יאמר לך אדם שעקצו חברבר וחיה. נשכו כלב שוטה וחיה. שבעטתו פרדה וחיה. ובלבד פרדה לבנה: האש רבי לוי בשם ר׳ בזירה שלשים ושש שעות שימשה אותה האורה שנבראת ביום הראשון. שתים עשרה בערב שבת. ושתים עשרה בלילי שבת ושתים עשרה בשבת. והיה אדם הראשון מביט בו מסוף העולם ועד סופו. כיון שלא פסקה האורה התחיל כל העולם כולו משורר שנ׳ תחת כל השמים ישרהו למי שאורו על כנפות הארץ. כיון שיצת שבת התחיל משמש החושך ובא. ונתיירא אדם ואמר אלו הוא שכת׳ בו הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב. שמא בא לנשכני ואמר אך חושך ישופני: אמר רבי לוי באותה השעה זמן לו הקב״ה שני רעפין והקישן זה לזה ויצא מהן האור. הדא הוא דכתיב ולילה אור בעדני. ובירך עליה בורא מאורי האש. שמואל אמר לפיכך מברכין על האש במוצאי שבתות. שהיא תחילת ברייתה: רב הונא בשם רבי אבהו בשם רבי יוחנן אף במוצאי יום הכיפורים מברך עליה שכבר שבת האור כל אותו היום: הלכה ז: תנא רבי יעקב קומי ר׳ ירמיה מברכין על הבשמים של גוים. מהו פליג. קוּמונה במעשיו לפני חנותו עששית אע״פ שלא כבת מברכין עליה: נר בתוך חיקו או בתוך פנס או בתוך ספקלריא רואה את השלהבת ואינו משתמש לאורה. משתמש לאורה ואינו רואה את השלהבת. לעולם אין מברכין עליה עד שהוא רואה את השלהבת ומשתמש לאורה: חמשה דברים נאמרו בגחלת וחמשה בשלהבת. גחלת של הקדש מועלין בה. והשלהבת לא נהנין ולא מועלין. גחלת של ע״ז אסורה ושלהבת מותרת. המודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו. המוציא את הגחלת לרשות הרבים חייב והשלהבת פטור. מברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת: רבי חייא בר אשי בשם רב אם היו הגחלים לוחשות מברכין: ר׳ יוחנן דקרצין בשם רבי נחום בר סימאי בלבד הנקטמת. תני גוי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מגוי ניחא גוי שהדליק מישראל. משתה אפילו גוי מגוי. אשכח תני גוי מגוי אין מברכין: רבי אבהו בשם רבי יוחנן מבוי שכולו גוים וישראל אחד דר בתוכו ויצא משם האור. מברכין עליה בשביל אותו ישראל ששם: רבי אבהו בשם רב יוחנן אין מברכין לא על הבשמים של לילי שבת בטבריא ולא על הבשמים של מוצאי שבתות בציפורין ולא על הנר ולא על הבשמים של אור ערב שבת בציפורין שאינן עשוין אלא לדבר אחר: ולא על הנר והבשמים של מתים: רבי חזקיה ורבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי בי רבי חנינא הדא דאת אמר בנותנין למעלה ממיטתו של מת. אבל אם היו נותנין לפני מיטתו של מת מברכין. אני אומר לכבוד החיים הן עשוין: ולא על הנר ולא על הבשמים של ע״ז. ולא הוא של גוים

פירוש

לחלה ולנטילת ידים וכו׳ בבבלי דפסחים ובחולין גרסינן לניטל ולגעול ולתפיל׳ ולקמן אבפלך הסוגיא במו״ה עיגולה דקצי פי׳ שבחן לו ככר אחד שיחתוך לברכת המזון: חכם רבי וכו׳ פי׳ יודע ומכיר היה ר׳ לרב הונא שהיה אדם גדול והוא היה אומר הפותח וכו׳: קטעין פי׳ הקטועים בלבוש ומנסנסין ואין לשון לא ואינם יודעי׳ לברך: הלכה ה׳. וטען תרוייהו. פי׳ כוס של יין ושמן ערב דפליגו בה ב״ש וב״ה אוחז שניהם אוחז בידו האחת והיה לו להביאן כל אחד באחת ולכן א״ל אבא בדרך כעס מה את טוען בידך. השנית וכעס עלוי פי׳ רב הונא שהיה אביו של ר׳ זעירא׳ כעס על אבא בנ״ם וא״ל לא דייך שאתה יושב והוא עומד ולא עוד שהוא כהן ואסור לגבר שראל להשתמש בכהן אלא אפילו עכבית ליה ולכן אני גוער עליך שהוא יושב ואתה מעמיד תחתיו: הלכ׳ ו׳. המיונ׳. פי׳ מין חיה: חציו סוס וכו׳ בב״ר סוף פ׳ וישלח גרס היימים ופירשו כמו אימים הפסו אות לבבמו חרנוש פלגון לבנה ל׳ חלוקה לפי שחציו סוס וכו׳: מולין. פי׳ פרד הנקרא קולה: חכינא. פי׳ נחש: חרדון. מין שרץ כמו לב: שלשים ושש וכו׳ אע״ג דבעם א׳ נברא המאור מ״מ לאדם לא שמשה אלא מע״ש וא״ש דעד ע״ש היה הלילה בין הימים ובכל מע״ש שמשה ל״ו שעות רצופים: הלכה ז׳. של לילי שבת וכו׳. פי׳ שנהגו היה לגמר את הכלים נע״ש מפני כבוד השבת ובמוצאי נמ״ש ללוות המלכה:

מראות מקום והגהות

[illegible marginal notes]

תוספין אותו על כך: והנקדנין תופסין אותו על כך. ובאיש לרבי ועירא מנין רצוח רבי יעקב בר אחא לרבי חייא בר בא נוקדנא: שמואל אמר איני מוציא את עצמי מן הכלל: התיבון הרי ברכת התורה הרי הוא אומר ברכו. אמר רבי אבון מכיון דיימר המבורך אף הוא אינו מוציא עצמו מן הכלל: רבי אבא בר זמינא הוה משמש קומי זעירא. מזג ליה כסא. אמר לי סב בריך. אמר לי והב דעתך דאת מישתי חורנה. דתני השמש מברך על כל כוס וכוס. ואינו מברך על כל פרוסה ופרוסה: אמר ליה כמא דאנא יהב דעתי מספקא יתך ידי תוסתך בברכתהו. כן הב דעתך מספקא ידי חובתי באמן: אמר רבי תנחום בר ירמיה מתניתא אמרה כן. המתעסק לא יצא. והשומע מן המתעסק לא יצא: כמאה אומר כו: אמר רבי יוחנן זו דברי רבי יוסי הגלילי. אבל דברי חכמים אחד עשר ואחד עשר ריבוא: רבא אמר הלכה כמי שאומר אחד עשר ואחד עשר ריבוא: מנין לעדה שהיא עשרה. רבי בא ורבי יסא בשם רבי יוחנן נאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה. מה עדה שנ' להלן עשרה. אף עדה שנ' כאן עשרה: אמר רבי סימון נאמר כאן תוך ונאמר להלן תוך ויבאו בני ישראל לשבור בתוך הבאים. מה תוך האמור להלן עשרה אף כאן י': אמר לי רבי יוסי בי רבי בון כי אם מתוך את יליף לה מנין אינון. אלא נאמר כאן בני ישראל ונאמר להלן בני ישראל. מה בני ישרא' שנא' להלן עשרה אף כאן עשרה. מה מקיימין רבנן טעמא דרבי יוסי הגלילי במקהלות בכל קהילה וקהילה: אמר רבי חנינא בריה דרבי אבהו במקהלת כתיב:

מתני' ד אמר רבי עקיבה מה מצינו בבי' הכנסת כו'. רבי חייא בר אשי קם מקרי באורייתא ואמר ברכו ולא אמר המבורך. בעין סיסתקוניה אמר להון רב ארפונידו דנהוג כרבי עקיבה: רבי זעירא קם מקרי כהן במקום לוי ובירך לפניה ולאחריה ובעון סיסתקוניה. אמר לון דרבי חייא בר אשי ארפוניה. דכן אינון נהוגין גביהו: כתוב ויברך עזרא את ה' האלהי הגדול. במה הוא גדלו. גדלו בשם המפורש. רב מתנה אמר גדלו בברכה: רבי סימון בשם ר"י בן לוי למה נקרו אנשי כנסת הגדולה שהחזירו הגדולה ליושנה. אמר רבי פינחס משה התקין מטבעה של תפלה האל הגדול והגיבור והנורא. ירמיה אמר האל הגדול הגיבור ולא אמר הנורא. למה אמר הגיבור לוה: נאה לקרות גיבור שהוא רואה חורבן ביתו ושותק. ולמה לא אמר נורא אלא שאין נורא אלא בית המקד' שנ' נורא אלהים ממקדשך. דניאל אמר האל הגדול והנורא ולא אמר הגבור בניו מסורין בקולרין היכן היא גבורתו. ולמה אמר הנורא. לזה נאה לקרות נורא בנוראות שעש' לנו בכבשן האש. וכיון שעמדו אנשי כנסת הגדולה החזירו הגדולה ליושנה. האל הגדול הגיבור והנורא: וכשר ודם יש בו כח ליתן קצבה לדברי' הללו. אמר רבי יצחק בן אלעזר יודעין הן הנביאים שאלוהן אמתי ואינן מחניפין לו:

מתני' ה שלשה שאכלו כאחת אינן רשאין ליחל' כו': תני היה יושב ואוכל בשבת ושכח ולא הזכיר של שבת. רב אמ' חוזר. ושמואל אמר אינו חוזר: שמעון בר בא בשם רבי יוחנן ספק הזכיר של ראש חדש. ספק לא הזכיר אין מחזירין אותו: אשכח תני ופליג. כל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ראש חדש וחולו של מוע' צריך להזכי' מעין המאורע אם לא הזכיר מחזירין אותו. וכל שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים צריך להזכיר מעין המאורע. אם לא הזכיר אין מחזירין אותו: חנן בר אבא וחבריא הוו יתבין אכלין בשבתא. מן דאכלין ובריכין קם אול ליה. חזר לגבן אשכחנון בריכין. אמר ולא כבר בירכנו אמרין ליה מברכין תחזרין ומברכין דאשכחן מדכרא דשבתא. לא אמר כן רבי בא בשם רבי חונא רבי ירמיה משמו בה בשם רב שכח ולא הזכיר של שבת אומר אשר נתן מנוחה לעמו ישראל. כן בשהסיע דעתו וכן כשלא הסי' דעתו: תני עשר' בני אדם שהיו מהלכין בדרך אף על פי שכולם אוכלי' מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו. ישבו ואכלו אף על פי שכל אחד ואחד אוכל מככר עצמו אחד מברך על ידי כולם. רבי ירמיה זמן לחבריה בפונרקא:

מתני' ו שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד כו'. רבי יונה ורבי אבא בר זמינא בשם רבי זעירא לשני בתים נצרכה. אמר רבי יוחנן והן שנכנסו משעה ראשונה על מנת כן: אילין בית נשיא מה את עבד לון כבית אחד או כשני בתים: נאמר אם היה דרכן לעבור אילו על אילו מזמנין. ואם לאו אין מזמנין: רבי ברכיה מוקים לאמוריה על תרעא מציעא דבי מדרשא והוא מזמן על אילין ועל אילין: אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים מברכין: רבי זריקא בשם רבי יוסי בן חנינא מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה שהוא נותן לתוכו מים כל שהוא. נהגין רבנן בהדין כסא דקידושא: מילתא דרבי יוסה פליגא אדר' יונה. דרבי יונה מטעם כסא ומתקן לה. אין תימר שהוא מזג. ותני התוספתה משקן מוזגין שעבר עליהן הלילה דמו בראשו. א"ר יוחנן והן שלנו בכלי מתכות: ר' ירמי' בשם ר' יוחנן ראשונים היו שואלין שמא' מהו שתסייע לימן בכוס של ברכה: את שמע מינה תלת. את שמע שהוא צריך לתופסו בימין. וצריך שיהא ידו גבוהה מן השולחן טפח. וצריך שנותן עיניו בו: אמר רבי אחא שלשה דברים נאמרו בכוס של ברכ' מלא. עיטור. ומודח. ושלשתן בפסוק אחד נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה'. שבע עיטור. רצון מודח. מלא כמשמעו: אמר רבי חנינא אם עושה כן מה כתיב תמן ים ודרום ירשה. את זוכה לירש העולם הזה והעולם הבא. אמר רבי אלעזר כוס פגום אין מברכין עליו. טעמו פונמו. את שמע מינה תלת. שמע מינה כוס פגום אין מברכין עליו. וצריך שיהא בו כשיעור. וטעמו פגמו: אמר רבי נחום בר יוחן כבוד היום קודם לכבוד לילה. קדושת הלילה קודמת לקדושת היום: אי זהו כבוד היום רבי יוסה בשם רבי יעקב בר אחא ורבי אלעזר בר יוסה בשם רב בורא פרי הגפן: רבי זריקן בר חמוי דרבי זריקן הזכיר של חנוכה בארץ וקילסו אותו: רבי בא בריה דרבי חייא בר בא הזכיר דיין אמת בהטוב והמטיב וקלסו אותו: רבי בא בריה דרבי חייא בר אבא אכל מהלך עומד ומברך. אכל עומד יושב ומברך. אכל יושב מיסב ומברך. אכל מיסב מתעטף ומברך. אם עשה כן הרי הוא כמלאכי השרת. מה טעמא בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו:

הדרן עלך שלשה שאכלו

א אילו דברי' שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה. בית שמאי אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין. וב"ה אומרי' מברך על היין ואח"כ מברך על היום: ב ב"ש אומרי' נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס. וב"ה אומרי' מוזגין הכוס תחילה ואח"כ נוטלין לידי': ג בית שמאי אומרי' מקנח ידיו במפה ומניחה על השולחן. ובית הלל אומרי' על הכסת: ד בית שמאי אומרים מכבדין את הבית ואח"כ נוטלין לידים. ובית הלל אומר נוטלין לידים ואחר כך מכבדין את הבית: ה בית שמאי אומרים נר ומזון בשמים והבדלה. ובית הלל אומר נר ובשמים ומזון והבדלה: ו בית שמאי אומרי' שברא מאור האש. ובית הלל אומרי' בורא מאורי האש: ז אין מברכין על הנר ועל הבשמים של גוים ועל הנר ועל הבשמים של מתים ועל הנר ועל הבשמים שלפני ע"ז. ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו: ח מי שאכל ושכח ולא בירך. בית שמאי אומר יחזור למקומו ויברך. ובית הלל אומרי' יברך במקום שנזכר: ועד מתי מברך עד כדי שיתאכל המזון שבמעיו: ט בא להן יין אחר המזון ואין שם אלא אותו הכוס. בית שמאי אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על המזון. ובית הלל אומרים מברך על המזון ואח"כ מברך על היין: עונין אמן אחר ישראל מברך. ואין עונין אמן אחר כותי מברך עד שישמע כל הברכה:

סליק פירקא

א אילו דברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה כו': מה טעמהון דבית שמאי שקדושת היום גרמה ליין שיבוא וכבר נתחייב בקדושת היום עד שלא בא היין: מה טעמהון דבית הלל שהיין גורם לקדושת היום שתאמר. דבר אחר היין תדיר וקדושה אינה תדירה: אמר רבי יוסה מדברי שניהן יין והבדלה היין קודם. כלום טעמהון דבית שמאי אלא שקדוש' היום גרמה ליין שיבוא. וכאן הואיל ולא אבדלה גרמה ליין שיבוא היין קודם. כלום טעמהון דבית הלל אלא שהיין תדיר וקדושה אינה תדירה. וכן הואיל והיין תדיר ואבדלה אינה תדירה היין קודם: אמר ר' מנא מדברי שניהן יין ואבדלה אבדלה קודמת. כלום טעמהון דבית שמאי אלא שכבר נתחייב בקדושת היום עד שלא בא היין. וכאן הואיל ונתחייב בהבדלה עד שלא בא היין אבדלה קודמת. כלום טעמהון דבית הלל אלא שהיין גורם לקדוש' היום [illegible] וכאן הואיל ואין היין גורם לאבדלה שתאמר אבדלה קודמת. אמר רבי זעירא מדברי שניהן מבדילין בלא יין ואין מקדשין אלא ביין: היא דעתיה דרבי זעירא. דרבי זעירא אמר מבדילין על השכר ואזלין מן אתר לאתר משום קדושה: אמר רבי [illegible] בר' נהגין תמן במקו' שאין יין שליח ציבור עבר לפני התיבה [illegible] ברכה אחת מעין שבע וחותם במקדש ישראל ואת יום השבת: וקשיא על דבית שמאי בלילי שבת היך עבידי. היה יושב ואוכל בערב שבת וחשכה לילי שבת ואין שם אלא אותו הכוס את אמר מניחו לאחר המזון ומשלשל כולם עליו. מה נפשך יברך על היום המזון קודם. יברך על המזון היין קודם. יברך על היין היום קודם: נשמעינה מן הדא. בא להן יין אחר המזון ואין שם אלא אותו הכוס. אמר רבי בא על ידי שהי' ברכה קטנה שמא ישכח וישתה. ברם הכא מכיון שהוא משלשה על ידי הכוס אינו שכח: כיצד יעשו על דברי בית שמאי. יברך על המזון תחילה ואח"כ מברך על היום ואחר כך על היין: וקשיא על דברי בית הלל במוצאי שבת היך עבידה. היה יושב ואוכל בשבת וחשכה מוצאי שבת ואין שם אלא אותו הכוס. את אמר מניחו לאחר המזון ומשלשל כולן עליו. מה נפשך יברך

פירוש

מתני' ג' אין תופסין. פי' אין מדקדקי' אחריו. הנוקדנין פרש"י והמדקדקין תופסי' אותו על שהוצי' עצמו מן הכלל: מתני' ד' ארפונידה פי' הכימוהו: בקולרין. פי' בשלשלאו' של ברזל והולכין בגלו' ואף ע"ג שירמי' קראו פעם זה גיבור שרואה חורבן ס"ל לדניאל דדי היה מורה שתיקתו בשע' החרבן אבל שתיקתו בשעבוד ע' שנה שבני כנסת בעסו לא יאמר ולכן לא ביטאו נשם הגיבור: ליתן קצבה. פי' והיכן אתו ירמיה ודניאל לעקור מפה שאמר משה ולשנות נשמות כנגדו ית' ויתו' ולפו כל בפרייהו. ומשני נשותים היו בה' שאוהב האמת ואינו רוצה שיחניפו לו:

מתני' ז' של חנוכה בארץ. פי' בברכת הארץ: אכל יושב מיסב וכו'. כעל יפה סרפה האחיה על זה דהא ישיבה מעלי טפי לברכה מהסיבה וגם המטעה היא דרך גאוה לכן גרם דל"ל כמו בבבלי אבל מיסב יושב ומברך: סליק פירקא אלו דברי' שבין ב"ש וב"ה וכו':

מראה מקום והגהות

א בערוך ערך נקד גרס: הנקדנין כלומר המדקדקין והמקפידין לא לוקין.

ב מגילה כ"ח ב'.

ג שם לא גרס כי

ד מגילה ע"ד ג'. בבלי יומא ס"ט:

ה שם ג' גידלו

ו נ"ל כבית אחד כשני בתים

ז נ"ל וכן בהיגין גרסת הרא"ש כ' אלו דברי' פ' ב'

ח גרסת הר"ש שם ואם שלפני

ט ע' בבלי ברכו' נ"ב.

י בבלי פסחים ק"ה. ועי'

יא לפי סדר האמרת ההלכה מכבדין את הבי' קודמת להלכה מקנח ידיו

יב פסחים ל"ז ג'

יג שם גרס לסיסטע

וקטנים אין מזמנין עליהן: ועד כמה מזמנין עד כזית. רבי יהודה אומר עד כביצה: ג כיצד מזמנין בג' אומר נברך. בג' והוא אומר ברכו. בעשרה אומר נברך לאלהינו. בעשרה והוא אומר ברכו: אחד עשר' ואחד עשר רבוא: במאה אומר נברך לה' אלהינו. במאה והוא אומר. ברכו: באלף אומר נברך ליהוה אלהינו אלהי ישראל. באלף והוא אומר ברכו: בריבוא אומר נברך ליהוה אלהינו אלהי ישראל אלהי צבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו: רבי יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל מברכי' שנ' במקהלות ברכו אלהי' ה' ממקור ישראל: ד א"ר עקיבה מה מצינו בבית הכנסת אחד מרובין ואחד מועטין אומ' ברכו את ה'. רבי ישמעאל אומר ברכו את ה' המבורך: ה ג' שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ארבעה וכן חמשה וכן ששה נחלקין עד עשרה. ועשרה אינן נחלקין עד שיהו עשרים: ו שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו הרי אילו מצטרפין לזימון. ואם לאו אילו מזמנין לעצמן ואילו מזמנין לעצמן: ואין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים מברכין:

סליק פירקא

א שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן כו'. הכא איתמר אין רשאין לחלק. וכה איתמ' חייבין לזמן שמואל אמר כאן בתחילה כאן בסוף: אי זהו בתחילה ואי זהו בסוף. תרין אומרין חד אמ' נתנו דעת לאכול זהו בתחילה. אכלו כזית זהו בסוף: וחרנ' אמ' אכלו כזית זהו בתחילה. גמרו אכילתן זהו בסוף: רבי אבא בשם רב הונא רבי זעירא בשם אבא בר ירמיה ג חובה שנים רשות: אמרה רבי זעירא קומי רבי יסא. א"ל אני אין לי אלא משנה שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. רבנן דהכא כדעתון. ורבנן דתמן כדעתון. שמואל אמר שנים שדנו דינן דין אלא שהוא נקרא ב"ד חצוף. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש תרויהון אמרי' אפי' שנים שדנו אין דינן דין: רב הונא אמ' ג' שאכלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו וזה בפני עצמו ונתערבו מזמנין. רב חסדא אמר והן שבאו משלש חבורות: על דעתיה דרבי זירא וחבורתיה והן שאכלו ג' כאחת. רבי יונה על הדא דרב הונא המטביל ג' איזובו' זה בפני עצמו וזה בפני עצמו וזה בפני עצמו ונתערבו מזה בהן. רב חסדא אמר והן שבאו מג' חבילות. על דעתיה דר' זעירא וחבורתה והוא שהטביל שלשתן כאחת. אין תימר אין למדין אזוב מברכה. ואנן חמיי רבנן קיימין בסוכה וילפין מטיט הנרוק. כיי דתנינן תמן הרחיק את הסיכך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה. הא פחות מיכן כשירה. מהו לישן תחתיו. התיב רבי יצחק בן אלישוב הרי טיט הנרוק משלי' במקוה ואין מטבילין כו'. אף הכא משלי' בסוכה ואין ישנין תחתיו: ג' שאכלו כאחת וביקש אחד מהן לילך לו. רבית רב אמרי יברך ברכ' ראשונ' וילך לו: אי זו היא ברכה ראשונה. רבית רב אמרו זו ברכת הזימון. רבי זעירא בשם רב ירמיה זו הזן את הכל. רבי חלבו בר חנן בשם רב זו הזן את הכל: התיב רב ששת והא מתניתא פליגא שנים שלשה חייבין בברכת הזימון. הא ארבעה לא. אין תימר ברכת זימון ראשונה ניתני ארבעה. אשכחן תני ארבע. אין תימר זו הזן את הכל קשיא. אין תימר זו הטוב והמטיב. לית את יכיל. שנייא היא דא' רב הונא משניתנו הרוגי ביתר לקבורה נקבעה הטוב והמטיב. הטוב שלא נסרחו והמטיב שניתנו לקבורה: אמר רב הונה תיפתר כרבי ישמעאל דרבי ישמעאל אמר הטוב והמט"ב דבר תורה דכתיב ואכלת ושבעת וברכת זו ברכ' הזימון. את ה' אלהיך זו הזן את הכל. על הארץ זו ברכת הארץ. הטובה זו ברכת בונה ירושלם. וכן הוא אומר ההר הטוב הזה והלבנון. אשר נתן לך זה הטוב והמטיב: כתוב בתורה ברכה לפניה ואין כתוב בתורה ברכה לאחריה. מה כתיב בה לפניה כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו. כתוב במזון ברכה לאחריה ואין כתיב לפניו. מה כתיב לאחריו ואכל' ושבעת וברכת. ומניין ליתן את האמור בזה בזה ואת האמור בזה בזה. ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אתיא שם שם לגזיר שוה. מה שם שנאמר בתורה ברכה לפניו אף שם שנ' במזון ברכה לפניו. ומה שם שנאמר במזון ברכה לאחריו. אף שם שנאמר בתורה לאחריה: עד כדון כרבי עקיבה כרבי ישמעאל. רבי יוחנן בשם רבי ישמעאל קל וחומר. מה אם מזון שאין טעון ברכה לפניו טעון ברכה לאחריו. תורה שהיא טעונה ברכה לפניה. אינו דין שתהא טעונה ברכה לאחריה. עד כדון תור'. מזון מה. אם תורה שאינה טעונה ברכה לאחריה. טעונה ברכה לפניה. מזון שטעון ברכ' לאחריו. אינו דין שטעון ברכה לפניו: רבי יצחק ורבי נתן אמר כי הוא יבר' הזבח אח"כ יאכלו הקרואי'. רבי נתן אומר ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך. אימתי הוא קרוי לחמך ואת מימך. עד שלא אכלה: רבי אומר מה אם בשעה שאכל ושבע צריך לברך. כשעה שהוא תאב לאכול לא כל שכן: עד כדון מזון. תורה מנ'. אם מזון שאינו אלא חיי שעה טעון ברכה לפניו ולאחריו. תורה שהוא חיי עד לא כל שכן. ר' זעירא בעי

מראה מקום והגהות

[א] צריך למחוק

[ב] נ"ל כדעתון

[ג] סנהדרין י"ח א' נגלי סנהד' נ"ו

[ד] נ"ל סוף

[ה] סוכה כ"ב ג'.

[ו] מגילה פ"ד ד'.

[ז] דמאי כ"ה ד'

[ח] נ"ל סניף (ב')

[ט] נ"ל כפה

[י] תוספות ברכו' מ"ח. ד"ה וליח הלכתא גרסי' א"ר יוסי.

[יא] תוס' שם גרסי' ועם חביבא בר פפסי.

[יב] מיר כ"ד ג'. גרשית רבה ד' ק"א ג' קהלת רבה ז' ק"ב ג'.

[יג] מדרש שם גרסי: חמר לגלפתו (גלופינין) תחתיה שלחי ואיתיתיה. אמר ליה הב לי פילא ושלח ליה עוקתין והוה אתי יהב לה פילא הלה לי' עקתי' ואתא.

[יד] תוספתא ברכו' ב"ה הגירסא: וחכמים אומרים כדברי ר' שמעון בן גמליאל.

[טו] נ"ל ורבי חנינא חבריהון דרבנן

אילין ג' קרויות מה את עביד לון כשלשה שאכלו כאחת. או כשלשה שאכלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו וזה בפני עצמו: אין תעבדינון כשלש' שאכלו כאחת. הראשון מברך ברכ' ראשונ'. והאחרון ברכה אחרונה. והאמצעי אינו מברך כל עיקר. אין תעבדינון כשלשה שאכלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו וזה בפני עצמו. אפילו האמצעי מברך לפניו ולאחריו: אמר רבי שמואל בר אבדימא לא למדו ברכת התורה מברכת הזימון אלא לרבים. ואם לרבים אפילו כינו לבין עצמו לא יברך. א"ר אבא מרי אחוי דר' יוסי עשאוה כשאר כל מצותיה של תורה. מה שאר כל המצות טעונות ברכה. אף זו טעונה ברכה: אכל דמאי: והא אמרה אכל פירות ספק ניתקנו ספק לא ניתקנו מזמנין. אמר רבי שמעון אחוי דרבי ברכיה בשעה שגזרו על הדמאי רוב עמי הארץ היו מכניסין לבתיהן. ויי דא אמרה דא כותי מזמנין עליו. ואהן כותי לאו ספק הוא: אמר רבי אבא תיפתר כמן דמר כות' כגוי דברי ר'. רבן שמעון בן גמליאל אומר כותי כישראל לכל דבר:

מתני' ב נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן: עד כמה מזמנין עד כזית. ר' יהודה אומר עד כביצה. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי ר' יוסי בן שאול בשם רבי קטן שיודע אותו סניף לעשרה: והתני אין מדקדקין בקטן. אמר ר' יוסי קיימא ר' סימון ר' חנינא ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי לשני קטנים נצרכה. שאם היה קטן שיודע אותו ספק. ספק שיודע אותו ודאי: רבי יהודה בר פזי בשם רבי יוסי תשעה נראין כעשרה מה מזמנין מסריסין. אלא אפילו קטן ביניהן: רבי ברכיה אמר רבי יעקב בר זבדי בעא קומי רבי יוסי במה דברים אמורים תמן קטן שיודע אותו סניפין לעשרה. ומור אף הכא שיודע אותו סניף לשלשה. מה תמן שמכירין את השם שיודע אותו סניף. כאן שאין מכירין את השם לא כל שכן: אמר לי' והא אינו כל שכן. תמן על ידי שהן אומרים את השם שיודע אותו סניף. וכאן שאין קורין את השם אין שיודע אותו סניף: תני קטן וספר תורה שיודע אותו סניף: אמר רבי יודן כיני מתניתא' קטן לספר תורה שיודע אותו סניף: מאימתי שיודע אותו סניף. רבי אבינא אמר איתפלגון רב הונא ורב יהודה תרויהון בשם שמואל. חד אמר כדי שהוא יודע טיב ברכה. וחרנ' אמר שהוא יודע למי הוא מברך: אמר רבי נסא כמה זימנין אכלית עם רבי תחליפא אבא ועם אנינייא בר סיסיי חביבי ולא זמנין עלי עד שהבאתי שתי שערות: שמואל בר שלת בעא קומי רב. ואית דאמרין בעון קומי רבי שמואל בר שלת תשעה פת ואחד ירק. אמר לון מזמנין. שמנה פת ושנים ירק אמר לון מזמנין. שבעה פת ושלשה ירק אמר לון מזמנין: רבי אבינא בעי מחצה למחצה מהו. אמר רבי זעירא עד דאנא תמן אצרכת לי מיצרי לי מינך לא שלתיה. רבי ירמיה בעי אותו שאכל ירק מהו שיברך: מחלפה שיטתיה דרבי ירמיה. דתני שלש מאות נזירין עלו בימי רבי שמעון בן שטח מאה וחמשים מצא להן פתח. ומאה וחמשים לא מצא להן פתח. אתא גבי ינאי מלכא. אמר לי' אית הכא תלת מאה נזירין בעיין תשע מאה קרבנין. אלא יהב את פלגא מן דידך. ואנא פלגא מן דידי. שלח ליה ארבע מאה וחמשין. אזל לישנא בישא ומר ליה לא יהב מן דידיה כלו'. שמע ינאי מלכא וכעי'. ברחל שמעון בן שטח וערק. בתר יומין סלקון בני נש' רברבין מן מלכותא דפרס גבי ינאי מלכא. מן דיתבון אכלין אמרין ליה נהירין אנן דהוה אית הכא חד גבר סב והוה אמר קומן מילין דחכמה. תני לון עובדא. אמרין ליה שלח ואייתתיה שלח ויהב ליה מילא ואתא ויתיב ליה בין מלכא למלכתא: אמר לי' למה אפליית בי. אמר לי' לא אפליית בך את ממטונך ואנא מן אורייתי. דכתיב כי בצל החכמה בצל הכסף: אמר ליה ולמה ערקת. אמר לי' שמעית דמרי כעס עלי ובעית מקיימה הדין קרייא חבי כמעט רגע עד יעבר זעם. וקרא עלוי ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה. אמר לי' ולמה יתבת בין מלכא למלכתא. אמר לי' בסיפרא דבן סירא כתיב סלסליה ותרוממך ובין נגידים תושיבך: אמר הבו ליה כסא וליבריך. נסב כסא ומר נברך על המזון שאכל ינאי וחביריו: אמר לי' עד כדון את בקשיותך. אמר לי' ומה נאמר על המזון שלא אכלנו: אמר הבון ליה דליכול. יהבו ליה ואכל. ומר נברך על המזון שאכלנו: אמר רבי יוחנן חולקין על ר' שמעון בן שטח: רבי ירמיה אמר על הראשונה. רבי אבא אמר על השניה. מחלפה שיטתיה דרבי ירמיה. התם צריכא ליה. וכה פשיטא ליה. הן דצריכה ליה כרבנן הן דפשיטא ליה כרבן שמעון בן גמליאל. דתני עלה והיסב ואכל עמהן אף על פי שלא אכל כזי' דגן מזמנין דברי חכמים. רבי יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן לעולם אין מזמנין עליו עד שאכל כזית דגן. ודתני שנים פת ואחד ירק מזמנין. מתניתה כרשב"ג:

מתני' ג כיצד מזמנין בשלשה אומר נברך כשלשה והוא אומר ברכו. בעשרה אומר נברך אלהינו בעשרה והוא אומר ברכו: דלמה ר' זעירא ור' יעקב בר אחא ור' חייא בר בא ורבי חנינא חברוי דרבנן הוו יתבין אכלין. נסב ר' יעקב בר אחא כסא ובירך ואמר נברך. ולא אמר ברכו. א"ל ר' חייא בר בא. ולמה לא אמרת ברכו. נ"ל ולא כן תני אין מדקדקין ברכו. בין שאמר נברך בין שאמר ברכו אין

פירוש

שלשה שאכלו כאחת חייבין וכו': וכה איתמר. כמו והכא את אומר חייבין לזמן כלומר תרווייהו לאם לו וחויט רישא ועיין בר"ש מה שהאר' על זה והר' רבי יונ' מדקדק מכאן שאין דברי הר"יף על מתני' ג' שאכלו כאחת אין רשאין לחלק וכו' כדעת הירושלמי דהכא וע"ש: מכניסין לבתיהן. לקטן כגעל' גרסינן מסריסין אותו וכו' ע"ש: מתני' ג' מזמנין ספי' עניד מסריסין גרסינן. וה"פ כלומר היאך מצטר' לט' איזה כראי' כעשר': את השם. פי' בשכם עשרה: תמן ע' וכו'. פי' שאי כ"ש האם זה דבשלמא אי איכא ט' גדולים הקטן א"כ יש כאן ג' חבורו' שראוין לזימון בלא הקטן וא"כ אין צריכין לקטן אלא לעשו' סניף להזכיר השם לפיכ' עושין אותו סניף אב' אי הוי ג' בלא הקטן אלא נה להזכ' השם אין עושין אותו סניף: א"ר זעירא עד דאנא תמן אצרכ' לשאלתיה הצרי' לי מנך לשאלתו גרסי' וה"פ בעוד שהייתי בא"י הצרכתי לשאול ספק ושנו' שהייתי קטן בשבילך על מה שאירע לך איזה מקרה שם לא שאלתיך: מצא להן פתח. פי' ולא הולרכו לקרבן. תשע מאה. פי' שכל נזיר צריך ג' בהמות כמפורש בפסוק כבש לעולה כבשה לחטאת ואיל לשלמי': אזל לישנ' וכו'. פי' שהלך המסור ואמר למלך שלא נתן משלו כלום שלא היו צריכין כי אם לת"ן קרבנות: ורחל. פי' היה מתירא: נהירין. פי' זוכרין: תני לון וכו' פי' שסיפר להם המעשה: אפליית בי פי' היית מתלוצץ בי וה"ל לא לקחתי בך דלא התרת ק"ן נזירי' ממטונך ואני התרתי ק"ן מידי' נחמתי שמצאתי להן פתח ופטרתי' מקרבן: בספרא דבן סירא וכו'. לשון דלא נרים בספר' דבן סירא מבר דהייתי מקרא דקשלי' וסיבת דיקרא הוא תכבדך כי תחבקנה וכן פירש"י בפרקי' דף מ"ח ע"א ועיין בתוס' דעירובין: על הראשונה. פי' על שאלה להם פתח לפי שבאו מח"ל חלקו עליו דהא אמרינן בנזי' שאין מירות אלא בארץ: על השניה. פי' על שאתה כוס וצריך להוצי' אחרי' דוודאי ע"י כוס הוא מצטרף לזימון אבל להוצי' אחרי' אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן

וקפלוטין אמרי נברך על קפליטה דו פטר אחוניתא ולא פטר פרגיתא נבירך על אחונייתא לא פטר לא דין ולא דין. קפץ חד ובירך על פרגיתא שהכל נהיה בדברו. נחיך ליה חברים א"ל בר קפרא לא לוה נורנין אלא לך לוגלן. זה עשה כגרגרנתו אחה למה לגלגת. ולוה אמר חכם אין כאן זקן אין כאן. אמרו לא יצאה שתן עד שמתו: א"ר יוסי הא אולינן תרין ולא שמעינן מינה כלום. מי כדין מסתברא מברך על הקפלוט שהכל נהיה בדברו טפילה לו:

מתני' ג על דבר שאין גידוליו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו: על החומץ ועל הנבויי ועל הגובלות אומר שהכל נהיה בדברו. רבי יהודה אומר כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו: החמיץ יינו אומר ברוך דיין האמת. בא לאוכלו אומר שהכל נהיה בדברו: ראה גובאי אומר ברוך דיין האמת. בא לאכלן אומר שהכל נהיה בדברו: ראה נובלות שנשרו אומר ברוך דיין האמת. בא לאוכלן אומר ברוך שהכל נהיה בדברו:

מתני' ד היו לפניו מינין הרבה רבי יהודה אומר אם יש ביניהן ממין שבעה עליו הוא מברך. וחכמים אומרים על אי זה מהן שירצה: רבי יהושע בן לוי אמר מה פליגין ר' יודה ורבנן. כשהיה בדעתו לאכל פת. אבל אין בדעתו לאכל פת כל עמא מודיי שאם יש ביניהן ממין שבעה עליו הוא מברך: א"ר אבא צריך לברך בסוף. א"ר יוסי הדא דר' בא פליגא על דר' יהושע בן לוי דר' יהושע בן לוי אמר מה פליגין ר' יודה ורבנן כשהיה בדעתו לאכל פת אבל אם אין בדעתו לאכול פת כל עמא מודיי שאם יש ביניהן ממין שבעה עליו הוא מברך. ומר ר' בא וצרי' לברך בסוף לא כירך נעשה טפילה. דתנינן תמן כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטר את הטפילה: הדא גרזמתה רבי ירמיה בשם ר' אמי מברך על תורמוסה. א"ר לוי על שם אל תגזול דל כי דל הוא: עד כדון כשיש בדעתו לאכל פת. לא היה בדעתו לאכל פת לא בדה: רבן גמליאל זוגה סלק גב אילין דבית ר' ינאי חמתהון נסבין זיתא ומברכין לפניו ולאחריו. אמר לון תעבדין כדון: ר' זעירא שלח שאל לר' שמואל בר נחמן רבי כהנא בשם ר' אבינא כל עמא מודיי שאם יש ביניהן ממין שבעה עליו הוא מברך: אמר ר' זעירא ויאות. מן מאן דאנן חמיין רבנן סלקין לריש ירחא ואכלין ענבין ולא מברכין בסופה. לא כשיש בדעתו לאכול פת: היו לפניו מינין שבעה על אי זה מהן הוא מברך. תמן אמרין כל הקודם למקרא קודם לברכה וכל הסמוך לארץ קודם לכל:

מתני' ה בירך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון. בירך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון. בירך על הפת פטר את הפרפרת. בירך על הפרפרת לא פטר את הפת: בית שמאי אומרים אף לא מעשה קדירה: אמר רב חסדא לא תנינן אלא בירך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון. אבל אם בירך על היין שבתוך המזון לא פטר את היין שלאחר המזון: תמן אמרין אפי' בירך על היין שלפני המזון לא פטר את היין שלאחר המזון. והא תנינן בירך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון. רב הונא ורבי יהושע בן לוי כהדין דשתי קונדיטון. וחונה אמר כהדין דשתי חמר בתר בילני: [ר' חלבו רב הונא רב בשם רבי חייא רובא פת הבאה כיסנין אחר המזון טעונה ברכה לפניה ולאחריה: אמר רבי אמי רבי יוחנן פליג: אמר רבי מנא לרבי חזקיה במה היא פליג. כשאכל מאותו המין באמצע המזון. א"ל אפילו לא אכל מאותו המין באמצע המזון: אחא רבי תני בשם רבי זעירא אפילו לא אכל מאותו המין באמצע המזון. אמר רבי חנינא בר סיסי הן אילין דנשיא משלחין ליה נקלווסין והוה שבק לון בתר מזוניה ומברך עליהן תחילה וסוף: רב חונה אכל תמרין עם פיסתיה. א"ל רב חייא בר אשי פליג את על רבך שובקן בתר מזונך ואת מברך עליהן תחילה וסוף. א"ל אינון אינון עיקר פיסתי. רבי יונה ורבי יוסי סלקון למשתותיה דרבי חנינא עתגיה אפיק קומיהון פת הבאה בכיסנין לאחר המזון. אמרין נישבוק אולפנה וניתי לן למתניתה. דתני רבי מנא אמר משום ר' יודה שאמר משום רבי יוסי הגלילי פת הבאה כיסנין לאחר המזון טעונה ברכה לפניה ולאחריה. אמרי מביון דהן יחידיי ורבנן פליגין עלוי נעביד כרבנן: אמר מרינוס בי רבי יהושע אהן אכל גריזמי וסליק אף ע"ג דהוא מברך על גריזמתה בסופה לא פטר סולתא. מה כבית שמאי דבית שמאי אומר אף לא מעשה קדירה. אמר רבי יוסי דברי הכל היא: בירך על הפת פטר את הפרפרת ואת מעשה קדירה כדברי בית הלל. בית שמאי אומרים לא פטר את מעשה קדירה. אבל אם בירך על הפרפרת תחילה כל עמא מודיי דלא פטר את הפת ולא מעשה קדירה: רבי אבא בריה דרבי פפי בעי. אהן דאכל סולת ובדעתיה מיכול פיתא מהו מברכה על סולתא בסופא. רבנן דקיסרין פשטין לה צריך לברך בסוף:

מתני' ו היו יושבין כל אחד ואחד מברך לעצמו. הסיבו אחד מברך לכולן. בא להן יין בתוך המזון כל אחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולן. ואומ' על המוגמר. אע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה: ר' יהושע בן לוי אמר כשבוע הבן היא מתניתא. הא בעל הבית בתוך ביתו לא. תני ר' חייא אפי' בעל הבית בתוך ביתו: תני סדר סעודה אורחין נכנסין ויושבין על הספסלין ועל הקתדריות עד שכולן מתכנסין. הביאו להן יין כל אחד ואחד מברך לעצמו. הביאו להן לידים כל אחד ואחד נוטל ידו אחת. הביאו להן פרפרת כל אחד ואחד מברך לעצמו. עלו והסבו הביאו להן יין אף על פי שבירך על הראשון צריך לברך על השני. ואחד מברך ע"י כולם. הביאו להן לידים אף על פי שנטל ידו אחת צריך ליטול שתי ידיו. הביאו להם פרפרת אחד מברך ע"י כולן. ואין רשות לאורח ליכנס אחר ג' פרפראות: תמן תנינן סוכה שבעה כיצד. גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלה בשביל כבוד י"ט האחרון. רבי אבא בר כהנא רב חייא בר אשי בשם רב צריך אדם לפסול סוכתו מבעוד יום: רבי יהושע בן לוי אמר צריך לקדש בתוך ביתו. ר' יעקב בר אחא בשם שמואל קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר צריך לקדש. רבי אחא ר' חיננא בשם רבי יהושע מי שסוכתו עריבה עליו מקדש לילי י"ט האחרון בתוך ביתו ועלה ואוכל בתוך סוכתו. אמר רבי אבין ולא פליגין מה דמר רב כשלא היה בדעתו לאכול בבית אחר. ומה דמר שמואל כשהיה בדעתו לאכול בבית אחר. אמר רבי מנא אתיא דשמואל כרבי חייא ודרבי הושעיא כרבי יהושע בן לוי: אמר רבי אמי זאת אומרת שנחלקין בפירות: שאלו את בן זומא מפני מה בא להן יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו. אמר להן מפני שאין בית הבליעה פנוי: אמר רבי מנא הדא אמרה אהן דעטיש גו מיכלא אסיר למימר י"ס. בגין סכנת' דנפשא: ואומר על המוגמר: מה בין מוגמר ובין יין. מוגמר כולן מריחין. יין אחד הוא טועם: ר' זעירא בשם רב ירמיה מוגמר כיון שהעלה עשן צריך לברך: רבי ירמיה בעא מיבעוק לרבי זעירא. א"ל כיצד הוא אומר על שמן ערב. א"ל אשר נתן ריח טוב בשמן ערב. א"ל אשר נתן ריח טוב בעצי בשמים. יצחק בר אבא בר מחסיה ורב חננאל הוון יתבין חד אמר ברוך שנתן ריח טוב בעצי בשמים. וחורנה אמר ברוך שנתן ריח טוב בעשב הארץ: מתיב מן דמר בעשב הארץ למן דמר בעצי בשמים. וכי עצים הן. א"ל והכתיב ותטמנם בפשתי העץ. וכי עצים הן: סלקון לבית רב ושמעון בר חונה בשם רב אשר נתן ריח טוב בעצי בשמים: גניבא אמר שמן לזוהמה אינו צריך לברך. אמר רבי יוחן ואפילו קווי לחוך ידו. רבי חלבו רב הונא בשם רב המרכך אליונתיה בתוך ביתו אינו צריך לברך: אמר רב חסדא על כולן הוא אומר אשר נתן ריח טוב בעצי בשמים. בר מן אהן מוסכין דיימר אשר נתן ריח טוב במיני בשמים:

מתני' ז הביאו לו מליח בתחילה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפילה לו. זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטר את הטפילה: רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן מתנייתא עד שלא למדו סעודת מלכים ובמקום שעושין את המליח עיקר. אבל במקום שאין עושין את המליח עיקר לא ברא. רבי ירמיה בשם רב פיתא ופירור אומר על הפירור במקום שעושין את הפירור עיקר. אבל במקום שאין עושין את הפירור עיקר לא ברא. רבי סימון בשם ר"ש בן לקיש שקיזמי ופיתא אומר על השקיזמי במקום שעושין את השקיזמי עיקר. אבל במקום שאין עושין את השקיזמי עיקר לא ברא:

מתני' ח אכל תאנים ענבים ורימונים מברך עליהן שלש ברכות דברי רבן גמליאל. וחכמים אומרים ברכה אחת. ר' עקיבה אומר אפי' אכל שלק והוא מזונו מברך עליו שלש ברכות. השותה מים לצמאו אומר שהכל נהיה בדברו. רבי יהודה אומר בורא נפשות רבות וחסרונן: רבי סימון רבי הדאי בשם רבי יהושע אכל במזרחה של תאינה ובא לאכול במערבה צרי' לברך. אבא בר רב חונא אמר יין ישן יין חדש צריך לברך. שינוי יין אין צריך לברך. שינוי מקום צריך לברך. הסיע דעתו כמי שהוא שינוי מקום. ר' על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך עליה. ומה היה אומר. רבי יצחק רובה בשם רבי ברוך הטוב והמטיב: מעשה ברבי עקיבא שעשה משתה לשמעון בנו על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך עליה ואומר חמרא טבא לחיי רבנן ולתלמידיהון: השותה מים לצמאו אומר ברוך שהכל נהיה בדברו. אמר רבי יונה חוץ ממי דקרים. אמר רבי יוסי ולכל מים שהוא צמא להן: א"ר אבון השותה מי דקרים מהו אומר ברוך שברא מי רפואות: אית תניי תני מי דקרים. ואית תניי תני מי דקלים. מאן דמר מי דקרים שהן דוקרין את המדה. ומן דמר מי דקלים שהן יוצאין מבין שני דקלים:

הדרן עלך כיצד מברכין.

א שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. אבל דמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו והשמש שאכל כזית והכותי מזמנין עליהן. אבל אכל טבל ומעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו והשמש שאכל פחות מכזית והנכרי אין מזמנין עליהן: ב נשים ועבדים

פירוש

רו כמו דהוא והסונית עיין בבבלי דפרקי' דף ל"ט ע"א:

מתני' ד' גריסת'. פי' בערו' מיני' הרנה שעורין יחד ואוכלין אותו אחר ובמעודה:

מתני' ה' בבלי. פי' מין עגל: הבאה כיסני'. פירש"י שלאחר אכיל' היו מביאין לפניהם קליות אגוזין ובינו' יונה פי' עושין כיסין מן העיסה ומלאין אותן שקדים ופיני מתיק': ניקלווסין. פירש"י בפ"ק דעי' שהוא מין פירו' ואיתה בס נתלמו' דלא ידעי' מאי היא: סלקון למשתותיה. פי' שהיו עולין למשתה שהי' עוש' להם ר"ח:

מתני' ו' תעלה ויאכל וכו'. לכאור' משמע' דפליג הך סוגי' אבבלי דשב' דאין קידו' אלא במקו' סעוד' אבל ירא"ש נפ' ע"פ מייםנו ע"ש: למימר י"ס. פי' לומר לו אסותא וכן היא נפירש נרא"ש בר"י: בגין סכנתא. ופי' שסא קדיס קנה לוושט:

מתני' ז' ופירור. פי' תבשילי קדיר': שקיזמי. פי' מין מליח או פירות מתוקי' ביותר:

סליק פירקא

מראה מקום והגהות

א נ"ל חבריא (ב.)

ב נ"ל לגלגן.

ג צריך לפתוח נהי' נדברו (ב.)

ד נ"ל נבי.

ה חיבה אמר מיותר. ונ"ל תמן

ו נרסת תרת צ פ' פסח ל"ג והרשב"א בפסקותיו כשבועה מן הי"ח שחנייתא גאורחים (ב.)

ז סוכה כ"ד

ח בבלי פסחים ק"א.

ט נ"ל האשעיה

י נ"ל בפירות.

יא אולי צ"ל וכיצד מברכין על וכו'

יב ירושלמי ברכות פ"ג.

יג נ"ל בדא וכן לקמן.

יד מדברי תוספי פסחי' ק"ה. ד"ה שינוי יין כראה דגרסי' יין חדש ויין ישן (ב.)

יכללו כל הטובות ויבואו עליך: אמר רבי אחא מהו כל עליך. שאיני מביא טובה על העולם מבלעדיך. כמה דאת אמר ובלעדיך לא ירים איש את ידו: תני רבי חייא קודש הילולים. מלמד שהוא טעון ברכה לפניו ולאחריו. מיכן היה רבי עקיבה אומר לא יטעום אדם כלום עד שיברך: רבי חגיי ורבי ירמיה סלקון לגבי חנותא קפץ ר' חגיי ובירך עליהן. אמר ליה ר' ירמיה יאות עבדת שכל המצות טעונות ברכה. ומניין שכל המצות טעונות ברכה. רבי תנחומא ר' אבא בר כהנא בשם ר' אלעזר ואתנה לך את לוחות האבן התורה והמצוה. הקיש תורה למצוה. מה תורה טעונה ברכה. אף מצוה טעונה ברכה: ר' יוחנן נסב זייתא ובירך לפניו ולאחריו. והוה ר' חייא בר ווא מסתכל ביה. א"ל ר' יוחנן בבליא למה את מסתכל בי. לית לך כל שהוא ממין שבעה טעון ברכה לפניו ולאחריו: אית ליה. ומה צריכ' ליה. מפני שגלעינתו ממעטתו: ולית ליה לרבי יוחנן שגלעינתו ממעטתו. מה עבד ליה רבי יוחנן משום בירייה: מילתיה דרבי יוחנן אמרה שכן אפי' אכל פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רימון שהוא טעון ברכה לפניה ולאחריה: יין בזמן שהוא כמות שהוא אומר עליו בורא פרי העץ ואין נוטלין ממנו לידים. בזמן שהוא מזוג אומר עליו בורא פרי הגפן ונוטלין ממנו לידים דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים בין חי בין מזוג אומרים עליו בורא פרי הגפן ונוטלין ממנו לידים: אמר רבי אבא אין בו משום אוכלין אוכלין: רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו שמן זית אומר עליו בורא פרי העץ. אמר רבי חייא בר פפא קומי רבי זעירא ומתניתא אמרה כן. חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן. ויין לאו שחוק הוא. לא מר אלא חוץ מן היין הא שאר כל הדברים אע"פ ששחוקין בעינן תנן: ר' אבא אמר רב ושמואל תרויהון אמרין ירק שלוק אומר עליו שהכל נהיה בדברו: ר' זעירא בשם שמואל ראשי לפתות ששלקן אם בעיינן הן אומר עליהן בורא פרי האדמה. שחקן אומר עליהן שהכל נהיה בדברו. א"ר יוסי ומתניתא אמרה כן חוץ מן הפת שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ. ופת לאו שחוקה היא. לא מר אלא חוץ מן הפת הא שאר כל הדברים אע"י ששחוקין בעינן הן: ר' חייא בר ווא בשם ר' יוחנן זית כבוש אומר עליו בורא פרי העץ: ר' בנימין בר יפת בשם ר' יוחנן ירק שלוק אומר עליו שהכל נהיה בדברו. א"ר שמואל בר רב יצחק מתניתא מסייעא לר' בנימין בר יפת. אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין אם בעיינן הן אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח. אמר רבי זעירא מאן ידע משמע מן ר' יוחנן יאות. לר' חייא בר ווא אמר רבי בנימין בר יפת. לא רבי חייא בר ווא. ועוד מן חדא מן מה דאנן חמיין רבנן דקיסריא עלין לאברייה' ונסבין תורמוסין ומברכין עליהן בורא פרי האדמ'. ותורמוסין לאו שלוקין הן. אין תימר שנייא היא שאמרה התורה מדורין תורמוסין כיון ששלקן בטלה מרתן: אמר רבי יוסי בי רבי אבון ולא פליגין. זית על ידי שהוא לאכל חי אף על פי שכבוש כעינו הוא. ירק כיון ששלקו נשתנה: רבי יעקב בר אחא אמר איתפלגון רב נחמן ורבנן. רב נחמן אמר המוציא לחם מן הארץ. ורבנן אמרי' מוציא לחם מן הארץ: אתייא אילין פלוגוותא כאינון פלוגוותא. לפת רבי חיננא בר יצחק ורבי שמואל בר אימי חד אמר לפת לא פת היתה. ותרנה אמר לפת לא פת היא עתידה להיות. יהי פיסת בר בארץ בראש הרים: רבי ירמיה בריך קומי רבי זעירא המוציא לחם מן הארץ וקלסיה: מה כרבי נחמיה שלא לערב ראשי אותיות. מעתה חמן הארץ שלא לערב ראשי אותיות על דעתיה דרב נחמן הבורא פרי הגפן. ועל דעתהון דרבנן בורא פרי הגפן: רבי זריקן אמר רבי זעירא בעי אהן דנסב תורמוסא ומברך עלוי ונפל מיניה: מהו מברכה עלוי זמן תניינות: מה בינו לבין אמת המים. אמרין תמן לכך כיון דעתו מתחילה. ברם הכא לא לכך כוין דעתו מתחילה: תני רבי חייא אין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס. אמר רבי חייא בר ווא הדא אמרה אהן דנסב עיגולא ומברך עלוי ורבא לא אתי בידיה צריך מברכה עלוי זמן תניינות: אמר רבי תנחום בר יודן צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. שלא להזכיר שם שמים לבטלה: עד כמה יפרוס. רבי חגא ורבי מנא חד אמר עד כזית. ותרנה אמר עד פחות מכזית. מאן דמר כזית. כיי דתנינן תמן וסלן פתותין כזית. מאן דמר עד פחות מכזית תני רבי ישמעאל אפי' פתיתה לסולתה: תני כל שאומר אחריו שלשה ברכות אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ. וכל שאין אחריו שלש ברכות אין אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ: התיבון הרי פחות מכזית הרי אין אומר לאחריו ג' ברכות. מעתה לא יאמרו לפניו המוציא לחם מן הארץ: רבי יעקב בר אחא אמר לשאר המינין נצרכה: רבי אבא בשם רב מסובין אסורין לטעום כלום עד שיטעום המברך: רבי יהושע בן לוי אמר שותין אף על פי שלא שתה. מה פליגי. מה דמר רב כשהיו כולם זקוקין לככר אחד מה דמר ר' יהושע כשהיה כל אחד ואחד כוסו בידו: תני המברך פושט ידו תחילה אלא אם רצה לחלוק לו כבוד לרבו או למי שגדול ממנו בתורה הרשות בידו: רב כד הוה קצי הוה טעים בשמאליה ומפליג בימיניה: רב הונא אמר אהן דמר סב בריך אין בו משום הפסק ברכה. הב אחוונא לתורייא יש בו משום הפסק ברכה: רב הונא אמר הדא שתיתא והדא מורתא שריקתא אומר עליו שהכל נהיה בדברו: רב הונא אמר הדין שנון לתיר פת ושכח ולא בירך אם הוו משקין פולטן. אם הוו אוכלין מסלקין לצדדין: ר' יצחק בר מרי קומי ר' יוסי בי ר' אבון בשם רבי יוחנן אפילו אוכלין פולטן דכתיב ימלא פי תהילתך כל היום תפארתך: הכוסס את החטים אומר עליהן בורא מיני זרעים. אפיין ובישלן בזמן שהפרוסות קיימות אומר עליהן המוציא לחם מן הארץ ומברך לאחריו שלש ברכות. אם אין הפרוסות קיימות או' עליהן בורא מיני מזונות. ומברך אחריו ברכה אחת מעין שלש: עד כמה יהו פרוסות ר' יוסי בי ר' אבון כהנא בר מלכיה בשם רב עד כזית: הכוסס את האורז או' עליו בורא מיני זרעים. אפיין ובישלו אף על פי שהפרוסות קיימות או' עליו בורא מיני מזונות ואינו צריך אחריו לברך. רבי ירמיה אמר בורא פרי האדמה: בר מרינה בריך קומי רבי זעירא וקומי רבי חייא בר ווא שהכל נהיה בדברו. ר"ש חסידא או' בורא מיני מעדנים: אמר רבי יוסי בי רבי אבון ולא פליגין מאן דמר בורא מיני מזונות בההוא דעביד כול. מאן דמר בורא פרי האדמה בההוא דהריר. מאן דמר שהכל נהיה בדברו בההוא דשליק ומאן דמר בורא מיני מעדנים בההוא דטריף: עד כדון בתחילה. בסוף. רבי יונה בשם רבי שמעון חסידא אשר ברא מיני מעדנים לעדן בהן נפש כל חי בא"י על הארץ ועל מעדניה: רבי אבא בר יעקב בשם רבי יצחק רובה ר' כשהיה אוכל בשר או ביצה היה אומ' אשר ברא נפשות רבות להחיות בהן נפש כל חי. בא"י חי העולמים: עד כדון בסוף. בתחילה. אמר רבי חגיי בורא מיני נפשות: הכתיב ר' יוסי והא מתניתא פליגא. על החומץ ועל הגובאי ועל הגובלות הוא אומר שהכל נהיה בדברו. והדין גובייא לא מין נפש הוא. אתיא דר"ש חסידא כר' ודברי שניהן כרבן גמליאל. דתני זה הכלל שהיה רבי יהודה או' משום רבן גמליאל כל שהוא ממין שבע ואינו ממין דגן מין דגן ולא אפאו פת רבן גמליאל אומר מברך לאחריו שלש ברכות. וחכמים אומרים ברכה אחת. וכל שאינו ממין שבעה ולא ממין דגן. רבן גמליאל אומר מברך לפניו ולאחריו. וחכמים אומרים לפניה ולא לאחריה: רבי יעקב בר אידי בשם רבי חנינא כל שהוא כעין סולת וכעין חליטה ומחמשת המינין אומר עליו בורא מיני מזונות ומברך לאחריה ברכה אחת מעין שלש. וכל שהוא כעין סולת וכעין חליטה ואינו מחמשת המינין. אמר רבי יונה שלח רב זעירא גב אילין דבית רבי ינאי ואמרון לי' לית אנא ידע מה אמרון לי: מי כדון. אמר רבי יוסי מסתברא שהכל נהיה בדברו: רבי ירמיה בעי הדין דאכל סולת מהו למיברכה בסופה. אמר רבי יוסי והכין לא אכל רבי ירמיה סולת מן יומוי: לית צורכה דאי לא למה הוא חותם בה בארץ. מעשה כברכ' פועלים. דתני הפועלים שהיו עושין מלאכה עם בעל הבית הרי אלו מברכין ברכה ראשונה וכוללין של ירושלם בשל ארץ וחותמין בשל ארץ. אבל אם היו עושין עמו בסעודתן או שהיה בעל הבית אוכל עמהן הרי אלו מברכין ארבע: דבית רבי ינאי עברין לה כמטבע ברכה: מהו להזכיר בה מעין המאורע. אמר רבי אבא בר זמינא רבי זעירא הוה מזכיר בה מעין המאורע: אמר רבי ירמיה הואיל וחש לה רבי זעירא צריכין אנו מיחוש: תני מברכין על הנן כשהוא מן המובחר קלוסקין ושלימה של בעל הבית אומר על הקלוסקין פרוסה של קלוסקין ושלימה של בעל הבית אומר על השלימה של בעל הבית. פת חיטין ופת שעורין אומר על של חיטין פרוסה של חטים ושלימה של שעורים אומר על פרוסה של חטין פת שעורין ופת כוסמין אומר על של שעורין. והלא של כוסמין יפה ממנה. אלא שזו ממין שבעה וזו אין ממין שבעה: רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא דרבי יודה היא דרבי יודה אמר אם יש ביניהן ממין שבעה עליו הוא מברך: פת טמאה ופת טהורה רבי חייא בר ווא אמר אומר על הטהורה: פת נקייה טמאה ופת קיבר טהורה. רבי חייא בר ארא בשם רב אחא על איזה מהן שירצה יברך: קודא רבי יעקב בר אחא בשם שמואל אומר עליו בורא פרי העץ. תנא רבי חלפתא בן שאול שהכל נהיה בדברו. תני רבי יהושע בורא מיני דשאים: מתניתא דר' אושעיא פליגא עלוי ואילו הן מיני דשאים הקינרס והחלימה והדמוע והאטד:

מתני' ב בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא. על פירות האדמה בורא פרי העץ לא יצא: ועל כולם אם אמר שהכל יצא: רבי חזקיה בשם רבי יעקב בר אחא דרבי יודה היא דר' יודה עביד את האילנות בקשים. אמר רבי יוסי דברי הכל היא פירות האילן בכלל פירות האדמה. ואין פירות האדמה בכלל פירות העץ. רב הונא אמר חוץ מן היין ומן הפת. מתניתא אמרה כן. חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן. חוץ מן הפת שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ: תני רבי יוסי אומר כל המשנה על המטבע שטבעו חכמים לא יצא ידי חובתו: ר' יודה אומר כל שנשתנה מברייתו ולא שנה ברכתו לא יצא. רבי מאיר אומר אפילו אמר בריך שברא החפץ הזה. מה נאה הוא זה יצא: ר' יעקב בר אחא בשם שמואל הלכה כר' מאיר: מילתיה דרב אמרה כן. חד פרסוי אתא לגבי רב בגין דאנא אכל פיתי ולא אנא חכים מברכא עליה ואנא אמר בריך דברא הדין פיתא נפיק אנא ידי חובתי. א"ל אין: רב יהוד' בשם אבא בר בר חנה בר קפרא ותרין תלמידוי נתארחו אצל בעל הבית בחדין פונדק' ודברתא אפיק קומיהון פרגן ואתונייא

5

פירוש

יכללו כל וכו'. פי' יתחברו ויתערבו כל הטובות בס"פ גרס יכללו פלטן יוכל אי לו: ססו' בריה נגמרי' פסקא דפליג בה' מבבלי דפסני התסדר"י זית גדול מכל דקשמע דפי' לאו הכי לא היה רמז לבר' עליו לא"נ שאוכל בריה לית"ז הכי פסקא דקשו' בריה הוא רמז לברכ' קשם שהוא בריה מכל במתפיין בתו' דפרק' ובר"ש דפ"ב דיוסף תמל'מירקוסוב לו: גלעינתו כמו גו גרעינו: עלין לאבריי'. פי' ככנסו לטיל: המוציא פי' לשנברכו'שבברהאלים ביום אדם דס"ל מן שמכל אדם ספה היתה כלומר שחיים שליא לא נשור כמו שיהיה לעתיד שתוליא גלוסקאו' בידוע. ורבנן סברי מוליא פי' להבא כדכתי' שלעתיד תוליא הארץ גלוסקאות וכלי מילת וכו' ולבן מפר דפחלוק' דהכי כפחלוק' דהכי שפ"ד לא פת היתה פי' ביפי אד' ולפידקסבר לא פת היא עתיד' וכו': שלא לערבבפי' שאסהי'מום'מלך העגל' מוליא היה מערב שני מפי"ן יחד ומקשה מעתה לחם מן הארץ איך אומרים הא מערבין ב' מפ"ין ותירצו התוספו' לזאת הקושיא שאני התם דקרא כתיב להוליא לחם מן הארץ ועיי' פי' הסוגי' בסקוסו בתו' ובר"ש: דנסב תורמוסא. פי' פי שהיו לפניו תורמסין ונטל א' מהם ומברך ונפל מידיו מהו לברך פעם אחרת וס"ל מה בין זה לאותה ששתה המים דהפיס שבירך עליהם חלפו והלכו להם והבך אחריני ביכא ונהלי דאין מברך עליהן שני דא"כ אין לדבר סוף. ומשני התם לכך וכו'. מעתה לא יאמרו וכו' מכאן פסק הר"ש דעל פת פחו' מכביצה' מברך המוצי' ומסובין לסוכרין וכו' פייתי מכאן הר"ש דאין לחלק בין ברכת המוליא לברכת היין לאפוקי מפסק דמחלק התם בין ברכת המוליא לברכת היין ע"ש: הדא קדי וכו'. פי' כשחותך המרוסה שבירך עליה לחתיכו' והניחם לפניו לחלקם למסובין היה מועם הוא בשמאלו ויחלק למסובין בימינו: רב אחוונא. הוא ירק מגדל בנקעה כמו ותרגמו' במחו ובבבלי פייתי הכי נניל לתור' וכו' ע"ש הסוגי': שתיתא פי' תבשיל העשוי מקמח של קליות שנתייבשו בתנו' בעוד שבשבלי' לחים: דעביד כל. פי' שבולל ומערב הרבה יחד ע"י בתשה ולא ניכר הפרי: קודא. פי' רך הגדול בדקל כשענפיו גדילי' בגנה רלשונה: הקינרס. פי' במריך שהוא עשב פר: מתני' ב' ולא מלא מכי'. פי' ולא למי יודע לברך ברכ' הראויה לה: פרגא פירש"י בג' עוף שקורין פרדריך:

מראה מקום והגהות

י נ"ל יכללו.

נראה שצריך לגרוס ובמתניתא לא אמרה כן (ב.)

כפסים כ"ט ג'

שם הגרסא הנכונה ר' חייא בר ווא או ר' בנימין. בבלי ברכות ל"ח:

כמו לבריאות. לויער לבכרים.

נ"ל שקין דרבנן. ובנ"פ ברכות מקוסו (ב)

בבלי ברכות לח: נ"ל ר' נחמיה.

אולי נ"ל לחם מן הארץ ע' תוס' ברכות לח: ד"ה והלכתא

נ"ל כתני דבי ר' יע' בבלי ברכו' ל"ח:

נ"ל נגי.

נ"ל ליה

עי' תוספתא לברכו' פ"ד התוספתא הנכונה.

נכורים פ"ד כ'

נ"ל בקשין

בבלי ברכות ל"ט.

דאמר אמר אסור לעשות מלאכה עד שיבדיל. ודכוותה אסור לו לאדם לתבוע צרכיו עד שיבדיל: רבי זעירא רבי אלעזר בר אנטיגנוס בר' בשם רבי ינאי בשם ר' יודה בר' אם לא הבדיל במוצאי שבת מבדיל אפילו בחמישי בשבת. הרא דאת אמר במבדיל בין קודש לחול. אבל בורא מאורי האש אומרה מיד: ר' זעורא בשם רב יהודה רבי אבא בשם אבא בר ירמיה אפילו יום טוב שחל להיות באמצע שבת אומר בין יום השביעי לששת ימי המעשה. אמר רבי זעורא לרב יהודה וכי ששת ימי המעשה לפניו. א"ל וכי יש טומאה וטהרה לפניו רבי ירמיה רבי זעירא בשם רב חייא בר אשי צריך לומר החל עלינו את הימים ששת ימי המעשה הבאים לקראתנו לשלום: רבי אבא מוסיף והשמיענו בהן ששון ושמחה: רבי חזקיה בשם ר' ירמיה הבינו ולמדינו: רבי חזקיה בשם רבי ירמיה השנין אמן צריכין ליתן עיניהן בכוס ועיניהן בנר. רבי חזקיה בשם רבי ירמיה ארבעה מינין שבלולב נוטלין דרך גידוליהן:

מתני' ג האומר על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו: העובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתיו ולא יהא סרבן באותה שעה. ומאין הוא מתחיל מתחילת ברכה שטעה זה: ר' יצחק בשם ר' סימון כקורא תיגר על מדותיו של הקב"ה. על קן צפור הגיעו רחמיך ועל אותו האיש לא הגיעו רחמיך. רבי יוסי בשם רבי סימון כנותן קיצבה למדותיו של הקב"ה עד קן צפור הגיעו רחמיך: אית תניי תני על. ואית תניי תני עד: מאן דמר על מסייע לרבי פנחס. ומן דמר עד מסייע לרבי יוסי: אמר רבי יוסי בי רבי בון לא עבדין טבות שעושין למדותיו של הקב"ה רחמים. ואילין דמתרגמין עמי בני ישראל כמה דאנא רחמן בשמים כן תהוון רחמנין בארעא. תורתא או רחילא יתה וית ברה לא תיכסון תרויהון ביומא חד. לא עבדין טבאות שהן עושין מדותיו של הקב"ה רחמים: מודים מודים משתקין אותו: אמר רבי שמואל בר רב יצחק כי יסכר פי דוברי שקר: הדא דאמר בציבור. אבל ביחיד תחנונים הן: ד העובר לפני התיבה וטעה: רבי יוסי בן חנינה בשם ר' חנינה בן גמליאל טעה בשלש ברכות הראשונות חוזר בתחילה: ארא בר בר חנה גניבה בשם רב טעה בשלש ברכות האחרונות חוזר לעבודה. רבי חלבו רב הונה בשם רב טעה בשלש ברכות הראשונות חוזר בתחילה. בשלש ברכות האחרונות חוזר לעבודה. טעה ואינו יודע איכן טעה חוזר למקום הברור לו: רבי אחא ורבי יודה בן פזי יתבון בחד כנישתא אתי עבר חד קומי תיבותא ואשגר חד ברכה. אתון ושיילון לרבי סימון. אמר לו רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי שליח ציבור שהשגיר שתים שלש ברכות אין מחזירין אותו. אשכח תניי ופליג. לכל אין מחזירין אותו חוץ ממי שלא אמר מחיה המתים ומכניע זדים ובונה ירושלים. אני אומר מין הוא: שמואל הקטן עבר קומי תיבותא ואשגר מכניע זדים בסופה. שרי משקיף עליהון. אמרין ליה לא שיערו חכמים כך: רבי יעקב בר אחא ר"ש בר אבא בשם רבי אלעזר ספק הזכיר של ראש חודש ספק לא הזכיר מחזירין אותו: לאיכן הוא חוזר. שמעון בר ווא בשם רבי יוחנן אם עקר את רגליו חוזר לבתחילה. ואם לאו חוזר לעבודה: אמר רבי יודה בן פזי הסיע דעת כמי שעקר את רגליו: ואילין תעניא צריכה: ר' אבא בריה דר' חייא בר אבא ר' חייא בשם ר' יוחנן היה קורא בתורה ונשתתק זה שהוא עומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון. אם אמר את ממקום שפסק. הראשונים נתברכו לפניהן ולא נתברכו לאחריהן. והאחרונים נתברכו לאחריהן ולא נתברכו לפניהן וכתיב תורת ה' תמימה משיבת נפש. שתהא כולה תמימה: תני לא יהו שנים קורין בתורה ואחד מתרגם: א"ר זעירא מפני הברכה: ותתני לא יהו שנים מתרגמין ואחד קורא. אית לך מימר מפני הברכה. אלא משום שאין שני קולות נכנסין לתוך אוזן אחת: תני שנים קורין בתורה ואין שנים מפטירין בנביא. אמר רבי עולא קריות בתורה ואין קריות בנביא: אמר רבי יהושע דרומיא שלשה הדברים רובן ומיעוטן רע וכינוניתן יפה השאור והמלח והסירוב. בתחילה מסרב שהייה מעמעם. ובשלישית רץ ובא: רבי חונא הוה יתיב בחד כנישתא עאל חזנא ואמרה גל חד ריישל ולא קביל עליה. כסופא אתא לגבי ר' אלעזר. א"ל לא יכעוס מרי עלי בגין דלא הוינא מיתער לא עליה. א"ל עלך לא כעסית אלא על הדין דאמרה. בשיטוי אישתתק כאופניה. אתון ושיילון לר' אבון. אמר לון רבי אבון בשם רבי יהושע בן לוי זה שעובר תחתיו יתחיל ממקום שפסק. אמרין ליה והא תנינן מתחיל הברכה שטעה זה. אמר לון מכיון דעניתון קדושתא כמי שהוא תחילת ברכה:

מתני' ה העובר לפני התיבה לא יענה אחר הכהנים אמן מפני הטירוף. אם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו. ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו רשאי: תני הפורס את שמע והעובר לפני התיבה והנושא את כפיו והקורא בתורה והמפטיר בנביא והמברך על אחת מכל מצות האמורות בתורה לא יענה אחר עצמו אמן. ואם ענה הרי זה בור: אית תניי תני הרי זה בור. ואית תניי תני הרי זה חכם. א"ר חסדא מאן דמר הרי זה חכם בעונה בסוף. ומאן דמר הרי זה בור בעונה על ברכה וברכה:

אמר רבי חנינא שנים ישראל ואחד כהן ממעין את הכהן. אימתי בזמן שכולם שוין. אבל אם היה אחד מהן תלמיד חכם ממעטין את החבר: [א] אמר ר' יהושע בן לוי מימי לא ברכתי לפני כהן ולא הנחתי ישראל לברך לפני: רבי יודה בן פזי בשם רבי אלעזר כל כהן שהוא עומד בבית הכנסת ואינו נושא את כפיו עובר בעשה: רבי יודה בן פזי בר הוה חשיש הוה חזיק רישיה וקאים ליה אחורי עמודא: רבי אלעזר נפיק ליה לברא: [ב] רבי אחא ר' תנחומא בר' חייא בשם רבי שמלאי עיר שכולה כהנים נושאין את כפיהם. למי הן מברכין. לאחיהן שבצפון לאחיהם שבדרום לאחיהם שבמזרח לאחיה' שבמערב: ומי עונה אחריהן אמן. הנשים והטף: [ג] תנא אביי בי ר' בנימן העומדים לאחורי הכהנים אינן בכלל ברכה. העומדין לפני הכהנים א"ר חייא בר ווא אפי' חומה של ברזל אינה מפסקת: [ד] העומדים מן הצדדין נשמעינה מן הדא נתכוון להזות לפניו והזה לאחריו. לאחריו והזה לפניו הזייתו פסולה. לפניו והזה על הצדדין שלפניו הזייתו כשרה. הדא אמרה אף העומדין מן הצדדין בכלל ברכה הן: [ה] אמר רב חסדא וצריך שהא החזן ישראל: [ו] רב נחמן בר יעקב אמר אם היה כהן אחד אומר כהן אם היו שנים אומרים כהנים. [ז] אמר רב חסדא אפי' כהן אחד אומר כהנים שאינו קורא אלא לשבט:

מתני' ו המתפלל וטעה סימן רע לו. ואם שליח ציבור הוא סימן רע לשולחיו ששלוחו של אדם כמותו. [ח] אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת. [ט] אמרו לו מניין אתה יודע. אמר להן אם שגורה תפלתי בפי יודע [י] אני שהוא מקובל. ואם לאו יודע אני שהוא מטורף: רב אחא בר יעקב אמר ובלבד באבות. מעשה ברבן גמליאל שחלה בנו ושלח שני תלמידי חכמים אצל רבי חנינא בן דוסא בעירו. אמר לון המתינו לי עד שאעלה לעלייה. תלה לעלייה וירד אמ' להו בטוח אני שניצח בנו של רבן גמליאל מחליו וסימו באותה שעה תבע מזון: אמר רבי שמואל בר נחמני אם כוונת את לבך בתפלה תהא מבושר שנשמעה תפילתך. ומה טעם תכין לבם תקשיב אזניך: אמר רבי יהושע בן לוי אם עשו שפתותיו של אדם תנובה יהא מבושר שנשמעה תפילתו. מה טעם בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו:

הדרן עלך אין עומדין.

א כיצד מברכין על הפירות על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ. חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן. ועל פירות הארץ הוא אומר פרי האדמה. חוץ מן הפת שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ. ועל הירקות הוא או' בורא פרי האדמה. רבי יהודה אומר בורא מיני דשאים: ב בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא. ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא. על כולן אם אמר שהכל יצא: ג על כל דבר שאין גידוליו מן הארץ הוא אומר שהכל נהיה בדברו. על החומץ ועל הנובלות ועל הגובאי אומר שהכל נהיה בדברו. רבי יהודה אומר כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו: ד היו לפניו מינין הרבה רבי יהודה אומר אם יש ממין שבעה עליו הוא מברך. וחכמים אומרים יברך על אי זה מהן שירצה: ה בירך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון בירך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון. בירך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת. ב"ש אומרים אף לא מעשה קדירה: ו היו יושבין כל אחד ואחד מברך לעצמו. הסיבו אחד מברך לכולן. בא להן יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו. לאחר המזון אחד מברך לכולן. והוא אומר על המוגמר אע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר הסעודה: ז הביאו לפניו מליח ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפילה לו. זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטר את הטפילה: ח אכל תאנים ענבים ורימונים מברך עליהן שלש ברכות דברי רבן גמליאל. וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש. רבי עקיבא אומר אפילו אכל שלק והוא מזונו מברך עליו שלש ברכות. השותה מים לצמאו אומר שהכל נהיה בדברו. רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות:

סליק פירקא.

א כיצד מברכין על הפירות כו': כתיב לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה. הנהנה כלום מן העולם מעל עד שיתירו לו המצות. אמר רבי אבהו כתיב פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם. העולם כולו ומלואו עשוי ככרם. ומהו פדיונו ברכה. רבי חזקיה רבי ירמיה רבי אבון בשם ר"ש בן לקיש אמרת לה' ה' אתה טובתי בל עליך. אם אכלת וברכת כביכול כאילו משלך אכלת. דבר אחר טובתי בל עליך מבלה אני טובתי בגופך. ר"א טובתי בל עליך.

פירוש

דא דאת אמ' פי' כמו בד"א: טומאה וטהרה לפניו. פי' אלא אמאי אית לך לפיכך סדר הבדלות הוא מונה ה"נ סדר וכו':

מתניתין ג קצבה למדותיו פי' דמשמע בבריות קטנות עד קן ציפור הגיעו רחמיו אבל לגדולה מהגיעו' לא ח"ו כדרך האדם שלא ירחם כ"כ כי אם בגדלים ומושללים: לא עבדין טבו' פי' לא טוב עשו': רחמים פי' ואינם אלא גזירות: תורתא וכו'. תרגום של שור או שה אותו ואת בני וכו':

ד' הראשונים נתברכו וכו'. פי' הפסוקי' הראשוני' שקודם הראשון נתברכו בברכה שלפני הקריאה אבל לא נתברכו וכו': והאחרונים פי' פסוקי' שקודם האחרון נתברכו בברכ' אחרונ' שמברכין אחר הקריאה ע"י זה האחרון ולא נתברכו בברכה שמברכין לפני הקריאה: וכתיב וכו' ולכן יתחיל ממקום שהתחיל הראשון ומברך תחילה וסוף: שהייה מעמעם. בבבלי דפרקי' איתא שנייה מהבהב וע"ש בפירש"י: בשיטוי אשתתק. שם אדם הי' שוטה והיה יורד לפני התיבה ונשתתק אחר קדוש דיוצר אבל והאחרונים שאלו לרבי אבון וכו':

מתני' ו וסימנו וכו' פי' שכתבו וביחתו אות' שע' שאמ' לה' הבנאו אבל ר"ג ידעו שאות' שעה הקל מעליו חליו ושאל ליתן לו מזון ומאכל: סליק פירקא.

כיצד מברכין וכו': עד שיתירו לו וכו'. פי' עד שיקיים מצות תרומ' ומעשר וברכ' והם יתירו לו ליהנות מהם כדאמרינן: נסמך כל כבשר אין לך דבר שבעולם מלותו ומעלין בו כו': העולם כולו ומלואו וכו' דרש זה מפילת המלאה: כאילו משלך וכו' פי' ולא משום ידיו של הקב"ה:

מראה מקום והגהות

א מגילה ע"ה ג' וצריך לגרוס ר' פנחס בשם ר' סימון.

ב בבלי ברכות כ"ט. הגירסא בענין אחר.

ג לעיל ע"ג

ד מגילה ע"ה ב'

ה שם ע"ו ד'.

ו גיטין ס"ו ב'.

ז שם הנוסחא לפניו

ח שם

ט נ"ל אומר

י נ"ל הגובלות

בהיותו קרוב. איכן הוא קרוב: אמר רבי יצחק בי רבי אלעזר ולא עד אלא שאלהיהן עומד על גבן. מאי טעמא אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט. רב חסדא אמר זה שנכנס לבית הכנסת צריך להכנס לפנים משני דלתות. מה טעם אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום. דלתותי ולא דלתי. מזוזות ולא מזוזת. אם עשה כן מה כתיב תמן כי מוצאי מוצא חיים: רב הונא אמר זה שהוא הולך לבית הכנסת צרי' להקל את רגליו. מה טעם נדעה נרדפה לדעת את ה'. וכשהוא יוצא צריך להלך קימעא. מה טעם כי אתה צעדי תספור: אמר רבי יוחנן בריית כרותה היא הינע תלמודו בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח: אמר רבי יוחנן עתנייתא בריית כרותה היא הינע תלמודו בצעה לא במהרה הוא משכח. מה טעם ואת צנועים חכמה: אמר רבי יוחנן ברי' כרותה היא הלמד אגדה מתוך הספר לא במהרה הוא משכח: אמר רבי תנחום הסובר תלמודו לא במהרה הוא משכח. מה טעם פן תשכח את הדברי' אשר ראו עיניך: רבי יונה בשם רבי תנחום בי רבי חייא זה שהוא רואה חלום קשה צריך לומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שיהי כל חלומתי בין בלילה הזה בין בשאר הלילות. בין שחלמתי אני. ובין שחלמו לי אחרים. אם טובים הם יתקימו עלי לששון ולשמחה לברכה ולחיים. ואם לדבר אחר כשם שהפכת את מי המרה למתיקה ומי יריחו ע"י אלישע למתיקה. ואת קללת בן בעור לברכה כן תהפוך את כל חלומות הקשין. ומה שחלמו לי אחרים לטובה לברכה ולרפואה ולחיים לשמחה ולששון ולשלום הפכת מספדי למחול לי פיתחת שקי ותאזריני שמחה. למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אודך. ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך. אז תשמח בתולה במחול ובחורי' וזקני' יחדיו והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם: אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו: אמר רבי אחא הדא דאמר במלכי ישרא'. אבל במלכי אומות העולם משיב שאילת שלו': תני היה כותב את השם אפי' מלך שואל בשלומו לא ישיבנו. היה כותב שנים או שלשה שמות כגון אל אלהים ה' הרי זה גומר את אחד מהן ומשיב שאילת שלום: רבי יוחנן הוה יתיב קרי קומי כנישתא דבבל בציפורין עבר ארכונא ולא קם ליה מקומוי אתון בעיין מימחוניה. אמר לון ארפוניה בנימוסיא דברייה הוא עסיק: רבי חנינא ורבי יהושע בן לוי עלון קומי אנטיפוס' דקיסרין חמתון וקם מן קומיהון. אמרין לי' מן קומוי אילין יהודאי את קאים. אמר לון אפיהון דמלאכין חמית: ר' יונה ור' יוסי עלון קומי ארסקינס באנטוכיא חמתון וקם מן קומיהון. אמרין לי' מן קומי אילין יהודאי את קאים לך. אמר לון אפיהון דהני אנא חזי בקרבא ונצח: רבי אבין על קומי מלכותא כי נפיק הפך קדל. אתון בעיין מיקטלוניה וחמון תרין זיקוקין דנור נפקין מקדליה ושבקוה. לקיים מה שנאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך: תני ר"ש בן יוחי וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך. כל אפילו רוחות אפילו שדים: רבי ינאי ורבי יונתן הוו מטיילין באסלטין חמתון חד ושאל בהון אמר להון שלמכון רבייא. אמרין אפילו תואר חברות אין עלינו לרעה: ריש לקי' מנהגו באוריתא סגין הוה נפיק ליה לבר מתחומא דשבת' והוא לא ידע לקיים מה שנ' באהבתה תשגה תמיד: רבי יוח' בי רבי ישמעאל מנהגיה באוריתא סגין הוות גולתיה שרעה מיניה וחכינה מדהרא לה. אמרין ליה תלמידוי רבי הא גולתך שריעה. אמר לון ולית ההיא רשיעתא זהירא לה: אפילו נחש כרוך על עקיבו לא יפסיק: רבי חונה בשם רבי יוסי לא שנו אלא נחש. אבל עקרב מפסיק. למה דמחייא וחזרה ומחייא: רבי אילא אמר לא אמרו אלא כרוך אבל אם היה מרתע ובא כנגדו הרי זה מסתיר מלפניו. ובלב' שלא יפסיק את תפילתו: תני היה עומד ומתפלל באסרטיא או בפלטיא הרי זה מעביר מפני החמור ומפני הקרון ובלבד שלא יפסיק את תפילתו: אמרין עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה עומד ומתפלל ובא חברבר והכישו ולא הפסיק את תפלתו והלכו ומצאו אותו חברבר מת מוטל על פי חורו. אמרו אי לו לאד' שנשכו חברבר. ואי לו לחברבר שנשך את רבי חנינא בן דוס': מה עסקיה דהדין חברבריא כד הוית נכית לבר נשא אין בר נשא קדים למיא חברברא מית. ואין חברברא קדים למיא בר נשא מית: אמרו לו תלמידיו רבי לא הרגשת. אמר להן יבא עלי ממה שהיה לבי מתכוין בתפילה אם הרגשתי: א"ר יצחק בר אלעזר ברא לו הקב"ה מעין תחת כפות רגליו לקיים מה שנ' רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם:

מתני ב מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים ושואלין גשמים בברכ' השנים והבדלה בחונן הדעת: רבי עקיבה או' אומר' ברכה רביעית בפני עצמה. רבי אלעזר אומר בהודאה: כשם שתחיית המתים חיים לעולם. כך ירידת גשמים חיים לעולם: רבי חייא בר אבא שמע לה מן הדא יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו. נדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו: כתי' ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב חי ה' אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי: רבי ברכיה איד יסה ורבנן חד אמר בין על הטל ובין על המטר נשמע לו. וחרנא אמר על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו. מאן דמר על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו. מן הרא לך הראה אל אחאב ואתנה מטר וגו'. ומן דמר בין על הטל בין על המטר נשמע לו. איכן הותר נדרו של טל. אמר רבי תנחומא אדרעיה סברין מימר נדר שהותר מכללו הותר כולו. אית דבעי מימר בבנה של צרפית ויקרא אל ה' ויאמר ה' אלהי וגו': אמר רבי יודה בן פזי לאחד שגנב נרתיקו של רופא עם כשהוא יוצא נפצע בנו. חזר אצלו אמר לו. אדוני הרופא רפא את בני. אמר לו לך והחזר את הנרתק שכל מיני רפואות נתונין בו ואני מרפא את בנך. כך אמר לו הקב"ה לאליהו לך והתר נדרו של טל שאין המתים חיים אלא בטללים ואני מחיה את בנה של צרפית: ומניין שאין המתים חיין אלא בטללים יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורו' טלך וארץ רפאים תפיל. אמר רבי תנחום אדרעייא וארעא תפקידיה תפלט: ר' יעקב דכפר חנן בשם ריש לקיש בשעה שעשה אברהם וקנן רצוני נשבעתי לו שאיני זז טל מבניו לעלם. מה טעם לך טל ילדותיך. וכתי' בתריה נשבע ה' ולא ינחם: אמר רבי יודה בן פזי בריתיקי נתתיו לאברהם כמתנה נתתיו לו. ויתן לך האלהים מטל השמים: אמר רבי שמואל בר נחמני בשעה שישראל באין לידי עבירה ומעשים רעים הגשמי' נעצרין. הן מביאין להן זקן אחד כגון רבי יוסי הגלילי והוא מפגיע בעדם והגשמים יורדין. אבל הטל אינו יורד בזכות ברייה מה טעם. כטל מאת ה' כרביבים עלי עשב אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם: רבי זעירה בשם ר' חנינא היה עומד בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו. בטל והזכיר של גשם מחזירין אותו. והתני בטל וברוחות לא חייבו חכמי' להזכיר ואם רצה להזכיר מזכיר. לא דמי להוא דמיקל להוא דלא מצלי ולא מיקל: בגשם והזכי' של טל אין מחזירין אותו. והתני אם לא שאל בברכת השנים או שלא הזכיר גבורות גשמים בתחית המתים מחזירין אותו. בההוא דלא אדכר לא טל ולא מטר: רבי זעירא בשם רב חונה אם לא שאל בברכת השנים אומרה בשומע תפילה ודכוותה אם לא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתי' אומרה בשומע תפילה. מה אם שאלה שהוא מדוחק אומרה בשומע תפילה. אזכרה שהוא מריוח לא כ"ש: והתני אם לא שאל בברכת השנים. או שלא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתי' מחזירין אותו. אמר רבי אבדימי אחוי דרבי יוסי בשלא אמר בשומע תפילה. איכן הוא חוזר. כדמר ר"ש בר ווא בשם רבי יוחנן בראש חדש. אם עקר את רגליו חוזר לכתחילה. ואם לאו חוזר לעבודה. אף הכא אם עקר את רגליו. חוזר לכתחילה. ואם לאו חוזר לעבוד' בשומע תפילה: במטה צרכון מיעבד תענית בתר פסחא. אתון שיילון לרבי. אמר לון רבי לכו ועשו ובלבד שלא תשנו מטביעה של תפילה: איכי הוא אומרה. ר' ירמיה סבר מימר אומרה בשומע תפילה. א"ל רבי יוסי לא כן אמר רבי זעירא בשם רב חונה אם לא שאל בברכת השנים או שלא הזכיר גבורות גשמי' בתחיית המתי' מחזירין אותו בשומע תפילה. ומר לון רבי לכו ועשו ובלבד שלא תשנו ממטביע' של תפילה: על דעתיה דרבי יוסי איכן הוא אומר' כשם שהוא מוסיף: עד כדון ציבור שיש לו שש. יחיד שאין לו שש מניין. אמר רבי חנינא לא כן אמר רבי זעירא בשם רב חונה יחיד שואל צרכיו בשומע תפילה ואילו צרכיו הן: והבדלה בחונן הדעת. שמעון בר ווא בשם קומי רבי יוחנן דבר שהוא נוהג ובאו חכמים חולקין עליו. אמר לו על ידי שעיקרה בכוס שכחוה בתפילה: מילתיה אמרה שעיקרה בכוס: ר' יעקב בר אידי בשם ר' יצחק רובא אמרה בכוס אומרה בתפילה בשביל לזכות את התינוקות: מילתיה אמרה שעיקר' בתפילה: רבי זעירא רב יהודה בשם שמואל אמרה בכוס אומרה בתפילה. אמרה בתפילה אומר' בכוס: מילתיה אמרה שעיקרה כאן וכאן: ר"א אומר בהודייה. רבי יוחנן בשם רבי מטין כר"א בי"ט שחל להיות במוצאי שבת מיד רבי יצחק רבה בשם רבי הלכה כר"א בי"ט שחל להיות במ"ש. ר' יצחק בר נחמן בשם ר' חנינא בן גמליאל הלכה כר"א לעולם: ר' אבהו בשם ר' אלעזר הלכה כר"א לשלם: אמר ר' יעקב בר אחא לאו בגין דאתון תרתיי שמועין אלא בגין דרבי יצחק בר נחמן ור"א תרויהון בשם רבי חנינא בן גמליאל הלכה כר"א לעולם: ואבדלה בחונן הדעת דברי חכמ'. ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בעצמה: רבי יעקב בר אחא בשם שמואל אומר ברכה רביעית. אמר רבי יוחן אומר מטבע ברכה ואחר כך מבדיל: וחייא כרבי דרבי אמר תמיהני האך בטלו חונן הדעת בשבת אם אין דיעה תפילה מניין. וכה אם אין דיעה הבדלה מניין: אמר רבי יצחק בר אלעזר מבדיל ואחר כך אומר מטבע ברכה. רבי אלעזר בר רבי הושעיה ובלבד שלא יפחות משלש אבדלות. אמר ר' יוחנן אמרו הפוחת לא יפחות משלש והמוסיף לא יוסיף יותר משבעה אבדלות: לוי אמר ובלבד מאבדלות האמורות בתורה: נחום בירי' סימאי נפק ומר בשם אבוי ואפילו אבדלת אחת. ואמר רבי אבהו וצריך לחתום בהבדלה: רבי מנא בעי מעתה אפילו פתח כמבדיל בין קודש לחול וחוזר וחותם במבדיל בין קודש לחול. אמר רבי יוסי בי רבי בון ולא מברכות שפותחין בהן בברוך וחותמין בברוך הן: רבי אלעזר בן אנטיגנוס בשם ר"א בירי' ינאי [illegible] שאסור לעשות מלאכה עד שיבדיל. כמה

[illegible]

ענתציית'. פי' פענתו': ארכונא שר בלשון יון: ממחוניה וכו'. פי' רצו להכותו ואמר להם הניחוהו בחוקי בוראו האו עוסק: אנטיפות' קוסל או שליט: ארסקינס פי' בערוך שלטון העיר: קדל וכו'. פי' שהלך לחוץ והפכה עורף ולא כדרך הנפטרים שהולך שולחים ופניהם אל המלך. תרגו' של עורף קדל: זיקוקין פי' ב' רצועות שקשר תפילין כדפי' לה כך: באסלטין פי' בשדה ובנקפה. וי"א שם מקו': שלמכם וכו' פי' שאל בשלומם כדר' שהולך לגדולי' ולחשובי' שלומכם יסג' והם לענותנות' אמרו שאין לנו אפי' תואר חברו' לכל עניתי דעה: מנהגא פי' היה הוגה בתורה: גולתיה פי' גלימא: שרעה פי' נפל: לחכינא. פי' נחש היה שומרה שלא יטלוהו עוברי דרכים: רמחייא פי' מכה וחוזרת ומכ': חברבור בתלמודינו הוא ערוד והוא הבא מן הנחש והצב: נכית. פי' נשך: מתני' ב' יחייט וכו' פי' זספיק ליה ובדעה וגו' דיבא בגשם לט וגו': מן דמר כמו מאן דאמר: אדרעיה פי' כך שמו שהיה מיושבי אדרע: לאחד כמו משל לאחד: תפקידיה פי' והארץ פקדונות שהפקידו אצל' תפליט לחוץ והם הגרפאים' מתיה לחיים ויהיה רפאים כמו רשועי': דיתקי פירשו בתלמודינו דא תהא לקיים: ויתן כי' וכתי' ויתן לך את ברכת אברהם וגו': מחזירין אותו. קס"ד השתא שמחזירין אותו בשביל שלא הזכיר של טל. לא דמי וכו'. תירוצא הוא ה"פ אינו דומה מתפלל ומקלל עצמו כמו זה שהגשמים סימן קללה בימות החמה: לההוא דמצלי וכו'. ולכן בטל פי' בימות החמה אם הזכיר גשם מחזירין אותו: מדוחק פי' שאלה של ברכ' השני' שהיא צריכה לצורך שעה אין מחזירין אותו ודי שיאמר אותה בשומע תפילה הזכרה שאינ' אלא שבח וכו': איכן כמו להיכן: וחייא. כמו. ומתי' וי"מ כמו ותמיה: וכה פי' וכן הכא: משלש פי' בין קודש לחול וכו' בדאיתא בע"פ ע"ש כל הסוגיא:

מראה מקום והגהות

א בבלי ברכו' ח'.

ב מסכת סופרים פרק ה' הלכ' ו'.

ג אולי צ"ל מן הגו או רצ"ה וכן לקמן.

ד תענית ס"ג ב'

ה בש נרס קריית

ו שם גרס מקלתו.

ז לקמן ע"ג

ח שם לא גרס

ט אולי צ"ל אמר

י צ"ל דברי חכמי'

יא לעיל ח' ב'.

אליך דרך העיר אשר בחרת בה· העומדין ומתפללין בירושלים הופכין פניהן כלפי הר הבית· שנאמ' והבית אשר בניתי לשמך· העומדי' ומתפללין בהר הבית הופכין פניהן כלפי בית קדשי הקדשים· ומה טעם והתפללו אל המקום הזה ואתה תשמע אל מכון שבתך אל השמים ושמעת וסלחת· נמצאו העומדין בצפון פניהן לדרום· העומדין לדרום פניה' לצפון· העומדי' במזרח פניהן למערב· למערב פניהן למזרח· נמצאו כל ישראל מתפללין אל מקום אחד· הה"ד כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים: אמר ר"י בל הוא ההיכל לפני לפנים· היכל שכל הפנים פונין לו· עד כדון בבנייני· בחורבנו מניין· אמר רבי אבון בנוי לתלפיות· תל שכל הפיות מתפללין עליו· בברכה בקרית שמע· ובתפילה· בברכה· בונה ירושלם· בתפילה· אלהי דוד ובונה ירושלם· בקרית שמע· פורש סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלם: כתוב אחד אומר אלך ואשובה אל מקומי· וכתוב אחד אומר והיו עיני ולבי שם כל הימים· הא כיצד פניו למעלה ועיניו ולבו למטה· ואם לאו יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים: לאי זה בית קדש הקדשים· רבי חייא רבא כנגד קדשי הקדשים של מעלן: רבי שמעון בן חלפתא אמר כנגד בית קדש הקדשי' שלמטן: אמר רבי פנחס לא פליגין בית קדשי הקדשים שלמטן מכוון כנגד בית קדש הקדשים שלמעלן· מכון לשבתך· מכוון כנגד שבתך: הר המוריה ר' חייא רובא ורבי ינאי חד אמר שמשם הוריה יוצאה לעולם· וחרנה אמר שמשם יראה יוצאה לעולם: ארון ר' חייא רובא ור' ינאי חד אמר שמשם אורה יוצאה לעולם· וחרנה אמר שמשם ארירה יוצאה לעולם: דביר ר' חייא ור' ינאי חד אמר שמשם דבר יוצא לעולם· וחרנה שמשם דיברות יוצאות לעולם: היה יושב בספינה או באסדא יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשי'· היא אסדא· היא אסכריא היא. רפסודות· ונביאם לך רפסודות אל ים יפו:

מתני' ו רבי אלעזר בן עזריה אומר אין תפילת המוספין אלא בחבר עיר וחכמים אומרים בחבר עיר ושלא בחבר עיר ר' יהודה או' כל מקום שיש שם חבר עיר היחיד פטור מתפילת המוספין:

ר' ביבי בשם ר' חנה אמר הלכה כר' יודא שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה· מילתיה דשמואל אמר כן דשמואל אמר אנא מן יומיי לא צלית דמוספא אלא חד זמן דמית בריה דריש גלותא ולא צלו צבורא וצליית: מילתהון דרבנן פליגן· דמר ר' יעקב בר אידי בשם ר"ש חסידא ברועים ובקייצים· הא מתני' לא אמר ברועים ובקייצים הא שאר כל אדם חייבין: מילתיה דר' יוחנן אמר כן דמר ר' יוחנן אני ראיתי את ר' ינאי עומד ומתפלל בשוק של ציפורין ומהלך ד' אמות ומתפלל של מוסף ואין חבר עיר בציפורין· את שמע מינה תלת· את ש"מ של ציפורין בציפורין· את שמע מינה חלוקין על ר' יהודה שאמר משום ר"א בן עזריה· את שמע מינה שאדם מתפלל ומהלך ד' אמות ומתפלל של מוסף: א"ר אבא ולא סוף דבר עד שיהלך ד' אמות אלא אפי' שהא כדי הילוך ד' אמות: רב אמר צריך לחדש בה דבר· ושמואל אמר א"צ לחדש בה דבר: ר' זעירא בעי קומי רבי יוסי מהו לחדש בה דבר· א"ל אפי' אמר ונעש' לפניך את חובותינו תמידי יום וקרבן מוסף יצא: רבי שילא בשם רב נתפלל ומצא י' בני אדם מתפללין מתפלל עמהן: תני זעיר' ורב נחמן בר יעקב הוו יתבין· מן דצלון אתת צלותא קם רב נחמן בר יעקב מצליא· א"ל ר' זעירא ולא כבר צלינן· א"ל מצלי אנא וחוזר ומצלי· דמר ר' שילא בשם רב נתפלל ומצא עשרה בני אדם מתפללין מתפלל עמהן: ר' אחא רבי יונה בשם רבי זעירא נתפלל של שחרית ובא ומצאן מתפללין של מוסף מתפלל עמהן· לא נתפלל של שחרית ובא ומצאן מתפללין של מוסף· אם יודע הוא שהוא מתחיל וגומר עד שלא יתחיל ש"ץ כדי לענות אחריו אמן יתפלל ואם לאו אל יתפלל: באי זה אמן אמרו· תרין אמוראין חד אמר באמן של האל הקדוש· וחרנה אמר באמן של שומע תפילה: א"ר פינחס ולא פליגין מאן דמר באמן של האל הקדוש בשבת· ומאן דמר באמן של שומע תפילה בחול: תמן תנינן רבן גמליאל אומר ש"ץ מוציא את הרבים ידי חובתן· ר' הונא רובא דציפורין בשם רבי יוחנן הלכה כר"ג באילין תקיעתא: ר' זעירא ורב חסדא הוו יתבין תמן באילין תקיעתא· מן דצלון אתת צלותא קם רב חסדא מצליא· א"ל ר' זעירא ולא כבר צלינן· א"ל מצלי אנא וחוזר ומצלי· דנחתון מערבאי לתמן ואמרין בשם רבי יוחנן הלכה כר"ג באילין תקיעתא ואנא דלא כוונית הא אלו כוונית הויתא נפיק ידי חובתי: א"ר זעירא ויאות כל תנאי תני בשם ר"ג· ורבי הושעיא תני לה בשם חכמים: ר' אחא דקיסרין בשם ר' יוחנן והוא שהיה שם מראש התפלה: א"ר תנחום בר ירמיה ומתני' אמרה כן סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם:

הדרן עלך תפלת השחר

א אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש· חסידי' הראשוני' היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכונו את לבם· אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו· ואפי' נחש כרוך על עקיבו לא יפסיק: ב מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים ושואלין את הגשמים בברכת השנים והבדלה בחונן הדעת· ר' עקיבא אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה· רבי יהושע אומר בהודא': ג האומר על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו: ד העובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתיו ולא יהא סרבן באותה שעה· ומנין הוא מתחיל מתחלת ברכה שטעה זה: ה העובר לפני התיבה לא יענה אחר הכהנים אמן מפני הטירוף· ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו· ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפילתו רשאי: ו המתפלל וטעה סימן רע לו· ואם ש"ץ הוא סימן רע לשולחיו מפני ששלוחו של אדם כמותו· אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואמר זה חי וזה מת· אמרו לו מניין אתה יודע· אמר להן אם שגרה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף:

סליק פירקא

א אין עומדין לתפי' כו': ר' ירמיה בשם ר' אבא הבא מן הדרך אסור להתפלל· ומה טעמ': לכן שמעי נא זאת עניה ושכורת ולא מיין: רבי זריקן ר' יוחנן בשם ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי המיטר אסו' להתפלל לא מסתברא אלא מן הדין קריין לכן שמעי נא זאת עניה ושכורת ולא מיין: תני לא יעמוד אדם ויתפלל לא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק ולא מתו' קלות ראש ולא מתוך דברים בטלין אלא מתוך דבר של תורה וכן אל יפטר אדם מתוך חבירו לא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר של תורה· שכן מצינו בנביאי' הראשוני' שהיו חותמין את דבריהן בדברי שבח ובדברי נחמות: אמר ר' אלעזר חוץ מירמיהו שחתם בדברי תוכחות· אמר לו ר' יוחנן עד הוא בדברי נחמות חתם ואמר ככה תשקע בבל· לפי שהיה ירמיה חוזר ומתנבא על בית המקדש· יכול בחורבן בית המקד' חתם· ת"ל עד הנה דברי ירמיהו בחורבנה של מחריביו חתם· לא חתם בדברי תוכחות: והכתיב והיו דראון לכל בשר· בגוים היא עסיקינן· והכתיב כי מאום מאסתנו· השיבנו תחת כי מאום מאסתנו: אף אליהו לא נפטר מאלישע אלא מתוך דבר של תורה· ויהי המה הולכים הלוך ודבר: במה הוו עסקין ר' אחווא ביר' זעירא אמר בקרית שמע הוו עסקין· היך מה דאמר אמ' ודברת בם: ר' יודה בן פזי אמ' בבריאת עולם הוו עסקין· היך מה דאמר בדבר יי' שמים נעשו: ר' יונן בריה דר' אייבו אמר בנחמות ירושלים הוו עסקין· כמה דאמר דברו על לב ירושלם: ורבנן אמרין במרכבה הוו עסקין· היך מה דאת אמר והנה רכב אש וסוסי אש וגו': רב ירמיה אמר לא יעמוד אדם ויתפלל אלא מתוך דין של הלכה· רב ירמיה אמר העוסק בצורכי ציבור כעוסק בד"ת· רב הונא אמר הרואה טפ' כעין החרדל יושבת ומשמרת עליו ז' נקיים וקאים ומצלי· זעיר' בר חיננא אמר המקיז דם בקדשים מעל· שד הוא מהלכות קצובות: תני בר קפרא אמר י"א יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני: תני ר' הושעיא מרבה אדם תבן בתבן ומערי' עליו לפוטרו מן המעשרות: אבון שאל לרבי כמה מעלות בקודש· והוא א"ל ד'· וכמה מעלות בתרומה· והוא א"ל שלש וקאים ומצלי: ר' חזקיה רבי יעקב בר אחא ר' יסא בשם רבי יוחנן לעולם אל יהא הפסוק הזה זז מתוך פיך יי' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: ר' יוסי בי ר' אבון ר' אבהו בשם ר' יוחנן וחברייא יי' צבאות אשרי אדם בוטח בך: ר' חזקיהו בשם ר' אבהו יהי רצון לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו משעה החצופה הקשה הרעה היוצאות המתרגשות לבוא לעולם: אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש· ריב"ל אמר השתחוו ליי' בהדרת קדש בחרדת קדש· ר' יוסי בן חנינא אמר עבדו את יי' ביראה וגילו ברעדה· א"ר אחא לכשיבוא יום רעדה תגילו: אריב"ל זה שהוא עומד ומתפלל צריך לישב שתי ישיבות· אחת עד שלא יתפלל ואחת משיתפלל· עד שלא יתפלל אשרי יושבי ביתך· ואחת משיתפלל אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה ושוהין שעה א' לאחר תפילתן: אימתי עסקין בתורה· אימתי עסקין במלאכתן· אמר רבי יצחק בי רבי אלעזר על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן וברכה נתנת במלאכתן: חונה אמר המתפלל אחורי בית [illegible] נקרא רשע· שנאמר סביב רשעים יתהלכון· רב הונא אמר כל מי שאינו נכנס בבית הכנסת בעולם הזה אינו נכנס לבית הכנסת לעתיד לבא· מה טעם סביב רשעי' יתהלכון: אמר רבי יוחנן המתפלל בתוך ביתו כאילו מקיפו חומה של ברזל: מחלפה שטתיה דרבי יוחנן· תמן אמר רבי אבא אמר רבי חייא בשם רבי יוחנן צריך לאדם להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפלה· וכה אמר אכן· כאן ביחיד וכאן בציבור: ר' פנחס בשם ר' הושעיא המתפלל בב"ה כאילו מקריב מנחה טהורה· מה טעם כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית יי': רבי אבהו בשם רבי אבהו דרשו את יי' בהמצאו· איכן הוא מצוי בבתי כנסיו' ובבתי מדרשו' קראוהו

מתני' ה' תל שכל הפיות וכו' יש גורסין תל שכל פונין בו ובמ"כ ג"כ תל שכל הפיות דא"ל ליכא למשמע מינה שבעת התרבן לריכין לפנות למקום ההוא ועיין כיפה מרלה: פניו למעלה. פירוש שכונתו למעלה ועיניו למטה: אדרבה. פירוש לעכו"ם על שלא קבלו את התורה ועיין הסוגיא בבבלי בפ"ג דתענית וכיפה מרלה: מתני' ו' לא צלית דמוספ' וכו' פי' שמימיו לא התפלל מוסף ביחי' מפני שהיה בנהרדעא שהיה חבר עיר והש"ן פטרו אלא פעם אחת שמת בנו של ריש גלות' והספידו ולא התפללו בצבור ולא התפלל ביחיד: תקיעתא. פי' למלכיות וזכרונות ושופרות קדי תקיעת' למי שתוקפין נהם ועי' הסוגי' בר"ף: סליק פירקא: אין עומדין להתפלל וכו' שחתם בדברי תוכחות. פי' דפנר עד ככה תשקע בבל הייבו בנוחתו וסכלן ומ"לך אינו רק סיפור דברים פלדיקים ותרבן הבית בדספיק ומסיק ר"י לאסי' ככה תשקע בבל כמי נחמה לישראל שהוא קללה לשונאיהם למחריביהם: השיבנו תח' כו' פי' דלאו ה"ג כו' מוספין השיבנו לאחר כי אם מאום כו': דין של הלכה. פי' הלכ' פסוקה ועיין כל הסוגי' בבבלי דפרקי' והגולה טיפה דם והפקיד דם וסעדי' כולהו הלכות פסוקות תשיב להה משנת החוספתא. פי' המגוט' מקומ' לנוע: אחורי ב"ה. עיין ברבינו יונה דפ"ק דסכלתין: כאשר יביאו וכו'. וה"ס דקרא לפירוש זה כאשר יביאו בני ישראל בכלי טהור בן הוא בית ה' שהוא בית הכנסת כלומר בתפילת ב"ה והבאת מנח' בכלי הם דברי' איום זה לזה:

מראה מקום והגהות

א בבלי תענית ט"ו.

ב בבלי ברכות ל. הגירסא ביחידי.

ג נ"ל שוק של צפורין כבסורין.

ד לעיל י' ד'.

ה ר"ה כ"ט ד'.

ו נ"ל לא יהא (ב.)

מראה מקום והגהות

* שם הנוסחא ר' ישמעאל.
* שם. לסדרא.
* לא גרס שם.
* שם הנוספא כן אמר ר' ירמיה בשם רב.
* שם. ומתניתא חסרה כן..
* שם הנוסחא. אם היו יעות גשמים אומר גשמי ברכה.
* לקמן ט' ג'.

תילים עד יענך יי' ביום צרה. אם יאמר לך תשעה עשרה הן. אמור לו למה רגשו גוים לית היא מינן: מכן אמרו המתפלל ולא נענה צרי' תענית: אמר רבי מנא רמז לת"ח שאדם צריך לומר לרבו תשמע תפילתך: אמר רבי סימון כנגד י"ח חליות שבשדרה שבשעה שאדם עומד ומתפלל צריך לשוח בכולן. מה טעם כל עצמותי תאמרנה יי' מי כמוך: אמר רבי לוי כנגד י"ח הזכרות שכתוב בהבו לי"י בני אלים. א"ר הונא אם יאמר לך אדם שבע עשרה אינון. אמור לו של מינין כבר קבעו חכמים ביבנה: התיב ר"א בי רבי יוסי קומי רבי יוסי והכתיב אל הכבוד הרעים. א"ל והתני כולל של מינים ושל פושעים במכניע זדים. ושל זקנים ושל גרים במבטח לצדיקים. ושל דוד בבונה ירושלים. אית לך מספקא לכל חדא וחדא מינהון ארכבה: רבי חנינא בשם רבי פינחס כנגד י"ח פעמים שאבות כתובין בתורה. אברהם יצחק יעקב. אם יאמר לך אדם י"ט הן אמור לו והנה יי' נצב עליו לית הוא מינהון. אם יאמר לך אדם י"ז הן אמור לו ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק מינהון: רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יוחנן כנגד י"ח ציווין שכתב בפרשה משכן שני. אמר רבי חייא בר ווא ובלבד מן ואתו אהליאב בן אחיסמך עד סופיה דסיפרא: שבע של שבת מניין. אמר רבי יצחק כנגד ז' קולות שכתוב בהבו לי"י בני אלים. אמר רבי יודן ענתוריא. כנגד ז' אזכרות שכתוב במזמור שיר ליום השבת: תשע של ר"ה מניין. אמר רבי אבא קרטיגנאה כנגד תשע אזכרות שכתוב בפרשה חנה. וכתוב בסופה יי' ידין אפסי ארץ: כ"ד של תעניות מניין. רבי חלבו ורבי שמואל בר רב נחמן תרויהון אמרין כנגד כ"ד פעמים שכתוב בפרשה של שלמה רינה ותפלה ותחינה: רבי זעירא בשם רב ירמיה יחיד בתענית צבור צריך להזכיר מעין המאורע. איכן הוא אומרה בין גואל ישראל לרופא חולים. ומהו אומר עננו יי' עננו בעת וכשנה הזאת כי בצרה גדולה אנחנו אל תסתר פניך ממנו ואל תתעלם מתחינתנו כי אתה יי' עונה בעת צרה פודה ומציל בכל עת מצוקה ויצעקו אל יי' בצר להם ממצוקותיהם יוציאם. בא"י עונה בעת צרה: רבי ינאי בשם רבי ישמעאל בשם בית רבי ינאי אומר בשומע תפילה: רבי יונה בשם רב אפילו יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע: איכן הוא אומר. רבי זעירא בשם רב חונא כלילי של שבת וכיומו: אמר רבי מני אנא הלא ברקתה אין כהדא דרב ירמיה. אין כהדא דרבי ינאי בשם ר"ש. סלקית לסדרה ושמעית רב חונה בשם רב אפילו יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע: התיב רבי יוסי והא מתניתא פליגא. בכל יום אדם מתפלל י"ח במוצאי שבת ובמוצאי יום הכיפורים ובמוצאי תענית צבור. מן מה דמר רבי יוסי מתניתא פליגא. הוה כן איתחבת בין גואל ישראל לרופא חולים: אמר רבי אחא בר יצחק בשם ר' חייא דציפורין יחיד כמי כאב צריך להזכיר מעין המאורע. מהו אומ' רחם יי' אלהינו ברחמיך הרבים ובחסדיך הנאמנים עלינו ועל עמך ישראל ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל העיר האבילה והחריבה וההרוסה והשוממה הנתונה ביד זדים הרמוסה ביד עריצים ויירשוה לגיונות ויחללוה עובדי פסלים ולישראל עמך נתתה נחלה ולזרע ישורון ירושה הורשתה כי באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה כאמור ואני אהיה לה נאם יי' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה: רבי אבדימא רציפורין בעא קומי רבי מנא איכן אומרה אמר לו ואדיין אין את לזו. כל דבר שהוא לבא אומרה בעבודה. וכל דבר שהוא לשעבר אומרה בהודאה. ומתניתא אמרה ונותן הודאה לשעבר וצועק לעתיד לבא: אי זו היא שבע מעין י"ח. רב אמר סוף כל ברכה וברכה. ושמואל אמר ראש כל ברכה וברכה: אית תניי תני שבע מעין י"ח. ואית תניי תני י"ח מעין י"ח: מאן דמר שבע מעין י"ח מסייע לשמואל ומאן דמר י"ח מעין י"ח מסייע לרב: רבי זעירא שלח לרבי נחום גבי דבי ינאי בירבי ישמעאל אמר לו אי זו היא מעין שבע מעין י"ח דשמואל. אמר לו הבינינו רצה תשובתינו סלח לנו גואלינו רפא חליינו ברך שנותינו. אמר רבי חגיי אם היו גשמים אומרים בטללי ברכה. אם היו טללים אומרים בטללי ברכה. כי מפוזרים אתה מקבץ ותועים עליך לשפוט ועל הרשעים תשית ידך וישמחו כל חוסי בך בבנין עירך ובחידוש בית מקדשך ובצמח דוד עבדך כי טרם נקרא אתה תענה כאמור והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע ברוך אתה יי' שומע תפילה. ואומר ג' ברכות ראשונות וג' אחרונות. ואומר ברוך ה' כי שמע קול תחנוני: רבי אלעזר אומר העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים: ר' אבהו בשם רבי אלעזר ובלבד שלא יהא כקורא באגרת: רבי אחא בשם רבי יוסי צריך לחדש בה דבר בכל יום: אחיתופל היה מתפלל שלש תפלות חדשות בכל יום: אמר רבי זעירא כל זמן דהוינא עביד בן חוינא טעי: ולית לך אלא כיי דמר ר' אבהו בשם רבי אלעזר ובלבד שלא יהא כקורא באגרת: רבי אלעזר היה מתפלל תפלה חדשה בכל יום: רבי אבהו היה מברך ברכה חדשה בכל יום: רבי יוסי צידניא בשם רבי יוחנן לפני תפלתו הוא אומר ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. לאחר תפלתו הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. רבי יודן אמר תרויהון קומי צלותיה: היה עומד ומכר שהתפלל רב אמר חוזר. ושמואל אמר אינו חוזר: שמעון בר ווא בשם רבי יוחנן ולוואי שיתפלל אדם כל היום. למה שאין תפלה מפסדת: ר' זעירא בעא קומי רבי יוסי לית מילתיה דר' יוחנן אמרה ספק נתפלל ספק לא נתפלל אל יתפלל. ולא אגיבה. אתא רבי אבהו בשם ר' יוחנן ספק נתפלל ספק לא נתפלל. אל יתפלל: רבי חנינא לא אמר כן אלא בעיין קומי רבי יוחנן ספק נתפלל ספק לא נתפלל אמר לון וולואי שמתפללין כל היום למה שאין תפילה מפסדת: היה עומד ומתפלל בשבת ושכח של שבת והזכיר של חול. רבי חונא אמר איתפלגון רב נחמן בר יעקב ורב ששת. חד אמר חותך את הברכה. ותרנה אומר גומר את הברכה: הכל מודים בחונן הדעת שהוא גומרה. והא כר' דרבי אמר תמיה אני היאך בטלו חונן הדעת בשבת. אם אין דיעה מניין תפילה: אמר רבי יצחק גדולה היא הדיעה שהיא ממוצעת בין שתי הזכרות שנאמר כי אל דעות ה': אית דבעי משמעינה מן הדא או תבין יראת ה' ודעת קדושי' תמצא:

מתני' ד ר"א או' העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים. ר' יהושע או' המהלך במקום סכנה מתפלל תפילה קצרה מעין י"ח ואומר הושיעה את עמך את ישראל בכל פרשת העיבור יהיו צרכיהן לפניך. בא"י שומע תפלה ותחנונים: ר"ש בר אבא בשם רבי חנינא כל הדרך בחזקת סכנה: ר' ינאי כד הוה נפיק לאכסניא הוה מפקד גו ביתיה: רבי מנא כד הוה אזיל מסחי במרחץ שהיא נסוקת הוה מפקיד גו ביתיה: רבי חנינא בריה דרבי אבהו רבי שמעון בר אבא בשם ריב"ל כל החולי בחזקת הסכנה: רבי אחא בשם רבי אסא כל מה שש"ץ עובר לפני התיבה ותובע צרכי עמך לפניך: רבי פינחס רבי לוי רבי יוחנן בשם מנחם דגלייא זה שעובר לפני התיבה אין אומר לו בוא והתפלל אלא בוא וקרב עשה קרבניט עשה צרכינו עשה מלחמותינו. פיים בעדינו: אחרים אמרו צרכי עמך ישראל מרובין ודעתן קצרה אלא יר"מ ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתתן לכל בריה ובריה צרכיה ולכל גויה וגויה די מחסורה. ברוך ה' כי שמע קול תחנוני. ברוך אתה יי' שומע תפלה: רב חסד' אמר הלכה כאחרי': רב חסדא אמר שלש ברכות הראשונות ושלש האחרונות: אית תניי תני מתפלל ואחר כך תובע צרכיו. ואית תניי תני תובע צרכיו ואחר כך מתפלל. מאן דמר מתפלל ואח"כ תובע צרכיו תפילה לעני כי יעטוף ואחר כך ולפני ה' ישפוך שיחו. ומאן דמר תובע צרכיו ואחר כך מתפלל לשמוע אל הרינה ואחר כך אל התפילה: רבי חכמים. רבי זעירא בשם רב חונה יחיד תובע צרכיו בשומע תפילה: רבי אבא רבי חייא בשם רבי יוחני צריך אדם להתפלל במקו' שהוא מיוחד לתפילה. ומה טעם בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר תזכיר את שמי אין כתב כאן אלא בכל המקום אשר אזכיר: אמר רבי תנחום בר חנינא צריך אדם לייחד לו מקום בבית הכנסת להתפלל. ומה טעם ויהי דוד בא עד הראש אשר השתחוה שם לאלהים אין כתיב כאן אלא אשר ישתחוה שם לאלהים: רבי יסא רבי חלבו רבי ברכיה רבי חלבו מטי בה בשם רבי אבדומה דמן חיפא צריך אדם להסב פניו לכותל להתפלל. מה טעם ויסב חזקיהו פניו אל הקיר: באיזה קיר נשא עיניו. ר"יכל אמר בקירה של רחב נשא עיניו כי ביתה בקיר החומה. אמר לפניו רבש"ע רחב הזונה שתי נפשות הצילה לך ראה כמה נפשות הצלת לה. הדא היא דכתיב ויבאו הנערים תנוער: תני רבי שמעון בן יוחי אפי' היתה במשפחתה מאתי' אנשים והלכו ודבקו כמאתים משפחות כולהם ניצולו בזכותה. אבותי שקירבו לך כל הגרים האלו על אחת כמה וכמה: רבי חנינא בר פפא אמר בקירות בית המקדש נשא עיניו. בתתם ספם את סיפי ומזוזתם אצל מזוזתי והקיר ביני וביניהם. בני אדם גדולים היו ולא היו יכולין לעלות ולהתפלל בבית המקדש בכל שעה והיו מתפללין בתוך בתיהם. והקב"ה מעלה עליהם כאילו מתפללין בבית המקדש. אבותי שעשו לך את כל השבח הזה על אחת כמה וכמה: ר' שמואל בר נחמן אמר בקירה של שונמית נשא עיניו שנ' נעשה נא עליית קיר קטנה. אמר לפניו רבש"ע השונמית קיר אחת עשתה לאלישע והחיית את בנה. אבותי שעשו לך את כל השבח הזה על אחת כמה וכמה תתן לי נפשי: ורבנן אמרי בקירו' לבו נשא עיניו. מעי מעי אחולה קירות לבי הומה לי. אמר לפניו רבש"ע חיזרתי על רמ"ח איברים שנתת בי ולא מצאתי שהכעסתיך באחת מהן על אחת כמה וכמה תינתן לי נפשי:

מתני' ה היה רוכב על החמור ירד אם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: תני היה רוכב על החמור אם יש לו מי לאחוז בחמורו ירד ומתפלל למטן. ואם לאו מתפלל במקומו. רבי אומר בין כך ובין כך מתפלל במקומו שיהא לבו מיושב: רבי יודה בן פזי בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי. אמר רבי יעקב בר אחא תניי תמן לכל הרוחות אין מחזירין חוץ מרוח מזרחית: אמר רבי יוסי בר אבון בתחילה אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה והמה משתחויתם קדמה לשמש: תני סומא ומי שאינו יכול לכוין את הרוחו' הרי אילו מתפללין כלפי למעלן שנ' והתפללו אל ה': העומדים ומתפללין בחוצה לארץ הופכין את פניהן כלפי ארץ ישראל. ומה טעם והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתת לאבותם: העומדין ומתפללין בארץ ישראל הופכין את פניהן כלפי ירושלים. ומה טעם והתפללו

לית הוא מינן וכו'. פי' אינו מן המנין שאמרו זל"ה רגשו חדא פרשת' היא ועיין בבלי דפרקי': רמז לתלמיד חכם וכו' כלומר פי שהוא ת"ח יבין רמז זה שתיקנו כן לפי שאדם צריך לומר לרבו תשמע תפילתך כמו שישראל היו אומרים לדוד יענך ה' ביום צרה: אם יאמר לך אדם י"ט אינון א"ל של תועים ביבנה תקנוה לאחר זמן מרובה גרסינן פירש ואנשי כנסת הגדולה לא תיקנו רק י"ח ברכות: והכתיב אל וכו' פיר' וכיון דהא כתי' הזכרה היינו א"כ האי להו לתקוני י"ט ברכות ומקום שכללו ב' דברים בברכה אחת היה להם לחלקם לב' ברכות. ומשני א"ל וכו'. פי' שאם באו לחלק כל דבר בברכה בפני עצמה היו צריכים לחלק ברכה לזקנים וברכה לגירים וברכה לדוד והיו כ"א ברכות ואין כאן כ"א אזכרות וע"כ הצריכו לכלול בברכה אחת כל הדומים לה: ארכבה' פי' הזכרה: בלילי של וכו' עיין פירש כל הסוגיא בר"ף פ"ק דתענית ובר"ן שם: ואדיין אין את לזו הרי"ף לא גרים ליה:

מתני' ד' עשה קרבנינו. פרוש קמפרש דבוא ועש'. פי' עשה קרבניט: ובוא וקרב. פי' היינו פיים בעדינו וה"ג אלא בוא וקרב בוא ועש' עיין בב"ר: אלא בכל מקום וכו' ברא' דדריש אזכיר שאתן לך רשות להזכיר דהיינו בב"ה: אלא ישתחוה וא"כ הוא מגורת בכה יעשה איוב כלומר שדרש בכך תמיד: באיזה קיר. אע"ג דקיר כמשמעו מ"מ לא הל"ל הקי' בה"א הידיעה: בני אדם גדולים וכו'. אע"ג דקרא ברשעים איירי דכתיב בסופיה וטמאו את שם קדשי מ"מ י"ל דה"ק שהיו גדולים עד שהיתה תפילתם בביתם מקובלת כאילו היתה בב"ה הוב הרעו לטמא שם קדשו: כל השבח וכו'. פי' והכנסת הגרים א"כ שלמה בנה ב"ה זהב וכל המוניו עיין בבבלי:

פירוש

וכא אמר הכן וכו'. חוזר לקושיתו הראשונה ר' לאלעזר' לווזמני כאן ליחיד כאן לציבור דלימ' לא חיישי לתקלה דזכות הרבים גדולה: ברכה רביעי'. עיין ברבינו אשירי דפ' אין עומדין שמתיקין הנוסח אפירוש: מעשה בתלמיד וכו'. הוא מבואר בבבלי דפרקי': כי דתנינן וכו'. כמו כי הא דתניא' הייתי כיכה כיצת' שמינהו לראב"ע לראש ישיבה: כברם. פי' חלקה שמינהו לרא': אלין את חיי' פי' אלו את מתפרנס: עד כדון וכו' פי' על עכשיו לא היה לך לידע זה ולחקור על התלמידי' במה הם מתפרנסים והבאוי' בבבלי דפרקי': קלר פי' כונס: מתני' ב' לאמוריה. פי' המתרגם דרשתו לעם: בתר פרשתיה. פי' אחר דרשתו וטעם זה הוא משום שאם חטא בדברים שהקפיד כנג' חביריו או שמח בקלקול' לכן יבקש מיד תשובה: שכך בראתנו. כלומ' שלכך בראתנו: בפורייטנו פי' בגורלינו: ונשכים ונמצ' כו' פי' כשמשכי' לתפילה נמצא מיד תקו' לבבינו שיענינו ה' לתת שאילתנו. ובבבלי יש נוסח אחר ע"ש: קורת נפשינו. פי' רש"י כלומר סיפוק צרכינו וקורת רוחנו: מתני' ג' כנגד י"ח וכו' לרמוז שהמתפלל י"ח ברכות ולא נענה בד' תעני' והיינו יענך ה' ביום צרה וגו' מ"כ לבדר' ענא בדפסיק וחזיל:

וכא אמר הכן: אי אמרה כן ליחיד הן לציבור: ר' חייא בשם ר' יוחנן ר"ש בן חלפתא בשם ר"מ והיה כי הרבתה להתפלל לפני יי'. מכן שכל המרבה בתפילה נענה: אימתי הוא נעילה. רבנן דקיסרין אמרין איתפלגון רב ור' יוחנן רב אמר בנעילת שערי שמים. ורבי יוחנן אמר בנעילת שערי היכל: א"ר יודן ענתודריא מתניתא מסייעא לר' יוחנן בג' פרקים הכהנים נושאין את כפיהם ד' פעמים ביום. בשחרי'. במוסף. במנחה. ובנעילת שערי'. בתעניות. ובמעמדות. וביום הכיפורים: אית לך מימר נעילת שערי שמים ביום: אחוי דאימא דרב ארא הוה צייר גולתיה דרב בצומא רבא. א"ל כד תיחמי שימשא בריש דיקלי תיהב לי גולתי דנצלי נעילת שערים: מחלפה שיטתיה דרב תמן הוא אמ' בנעילת שערי שמי'. וכה אמ' בנעילת שערי היכל. א"ר מתנה על ידי דהוה מאריך רב בצלותיה מטין הוה מגיע לנעילת שערי שמים: נעילה מהו שתפטור של ערב. רבי אבא ורב הונא בשם רב נעילה פוטרת של ערב. א"ל רבי אבא לרב הונא היאך הוא מזכיר של הבדלה. א"ר יונה לר' אבא היאך יהו שבע פוטרת שמונה עשרה. א"ל ולא כבר איתתבת. א"ל בגין דאיתתבת תיבטיל: א"ר יוסי מה דאקשי רבי אבא קשי יאות. מה דאקשי ר' יונה לא קשי יאות. קל הקלו עליו משום תעניתו שיהו שבע פוטרות ש"ע: רבי אבא בר ממל אמר לחברייא מריי מן כולכון שמעית שאין נעילה פוטרת של ערב. דבי סימון בשם ריב"ל אין נעילה פוטרת של ערב. א"ר יוסי ברבי בון ותני ר' חייא בכל יום אדם מתפלל שמונה עשרה במ"ש ובמוצאי יום הכיפורי' ובמוצאי תענית ציבור: ר' יצחק בר נחמן בשם ריב"ל יום הכיפורי' שחל להיות בשבת אע"פ שאין נעילה בשבת מזכיר של שבת בנעילה. אוספין עליה ר"ח שחל להיות בתענית ציבור אע"פ שאין נעילה בר"ח מזכיר של ר"ח בנעילה: ר' סימון בשם ריב"ל שבת שחלה להיות בחנוכה אע"פ שאין מוסף בחנוכה מזכיר של חנוכה במוסף. אוספין עלה ר"ח שחל להיות בחנוכה אע"פ שאין מוסף בחנוכה מזכיר הוא של חנוכה במוסף: ר"ח שחל להיות בתעני' היאך מזכיר הוא של ר"ח. ר' זעירא אמר בהודיה ר' אבא בר ממל אמר בעבודה. ר' אבינא אמר אומר ברכה רביעית. א"ר אבא מה מצינו בכל מקום אומרה ברכה רביעית. אף כאן אומרה ברכה רביעית. וכן נפק עובדא כהדא דר' אבא: כמה קורין. ר' יוסי אמר קורין ברכות וקללות. א"ל רבי מנא כגון מודעתון בי תענית רביעין על מעיהון ולא ידעין דהוא תעניתא. א"ל להודיע שקורין ברכות וקללות: ר' יוחן קפודקיא אמר קומי ר' יוסי בשם ר' יודה בן פזי קורין בר"ח. קם ר' יוסי עם ר' יודה בן פזי. א"ל את שמעת מאבוך הדא מילתא. א"ל אבא לא הוה אמר כן אלא בעין טב ע"י דאינון ידעין דהוא ריש ירחא קורין בר"ח. הא שאר כל המקומות קורין ברכות וקללות: ירמיה ספרא שאל לרבי ירמיה ראש חדש שחל להיות בשבת במה קורין. אמר ליה קורין בראש חדש. אמר רבי חלבו קומי רבי אמי ומתניתא אמרה כן לכל מפסיקין לראשי חדשים. לחנוכה ולפורים. יצחק מחורא שאל לר' יצחק ר"ח שחל להיות בחנוכה במה קורין. א"ל קורין שלשה בר"ח ואחד בחנוכה. ר' פינחס ור' סימון ר' אבא בר זמינא מטו בה בשם רבי אבדימא דמן חיפא קורין שלשה בחנוכה וא' בראש חדש. להודיעך שלא בא הרביעי אלא מחמת ר"ח. בר שלמיה ספרא שאל לרבי מנא רגע עצמך שחל ראש חדש של חנוכה להיות בשבת ולא שבעה אינון קורין. אית לך למימר שלא בא הרביעי אלא מחמת ראש חדש. שאילתינהו לספרא א"ל והדא שאלתא דספרי. ר' מפקד לאבדן אמוריה אכריז קומי ציבורא מאן דמצלי לצלי דרמשא עד יומא קאים. רבי חייא בר ווה מפקד לאמוריה אכריז קומי ציבורא מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קאים. אמר רבי חנינא משכני רבי ישמעאל בי רבי יוסי אצל פונדק אחד אמר לי כאן נתפלל אבא של לילי שבת בערב שבת. אמר רבי אמי רבי יוחנן פליג ולא הוה צריך מפלגה על הדא למה שכן מוסיפין מחול על הקודש. ועד דסלקון חומרייא מן ערב לציפורן ואמרין כבר שבת. רבי חנינא בן חמא בעירו וודה אמרה הא דאמר רבי חנינא משכני רבי ישמעאל בי רבי יוסי אצל פונדק אחד אמר לי כאן נתפלל אבא של מוצאי שבת בשבת ואפילו אף עלה לא הוה צריך מפלגה דרבי מפקד לאבדן אמוריה אכריז קומי ציבורא מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קאים: רבי חייא בר ווה מפקד לאמוריה אכריז קומי ציבורא מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קאים: דבית רבי ינאי אמרין עלה אדם על מטתו אין מטריחין אותו לירד. אמר רבי זעירא כל מאן דהוינא עבד כן הוינא מפחד בליליא. לית לך אלא כהדא דר' מפקד לאבדן אמוריה אכריז קומי ציבורא מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קיים. דבי חייא בר ווה מפקד לאמוריה כו': אמר רבי יעקב בר אחא תני תמן תפילת הערב מהו. רבי גמליאל אומר חובה. רבי יהושע אומר רשות: אמר רבי חנינא אתיין אילין פלוגתא כאינון פלוגתא מאן דמר חובה אין נעילה פוטרת של ערב. ומאן דמר רשות נעילה פוטרת של ערב: מעשה בתלמיד אחד שבא ושאל את רבי יהושע תפלת הערב מהו. אמר ליה רשות. בא ושאל את רבי גמליאל תפילת הערב מהו. א"ל חובה. אמר לו והא ר' יהושע אמר לי רשות. אמר לו למחר כשאכנס לבית הוועד עמוד ושאול את ההלכה הזאת. למחר עמד אותו תלמיד ושאל את ר"ג תפילת הערב מהו. אמר לו חובה. אמר לו הא ר' יהושע אמר לי רשות. אמר ר"ג לרבי יהושע את הוא אומר רשות אמר ליה לאו. אמר לו עמוד על רגליך ויעידון. והיה ר"ג יושב ודורש ורבי יהושע עומד על רגליו עד שריננו כל העם ואמרו לרבי חוצפית התורגמן הפטר את העם. אמרו לרבי זינון החזן אמור התחיל ואמר התחילו. ועמדו כל העם על רגליהם ואמרו לו כי על מי לא עברה רעתך תמיד. הלכו ומינו את ר"א בן עזריה בישיבה בן שש עשרה שנה ונתמלא כל ראשו שיבות. והיה ר' עקיבא יושב ומצטער ואמר לא שהוא בן תורה יותר ממני אלא שהוא בן גדולים יותר ממני. אשרי אדם שזכו לו אבותיו אשרי אדם שיש לו יתד במי לתלות בה: וכי מה היתה יתידתו של ר"א בן עזריה שהיה דור עשירי לעזרא. וכמה ספסלין היו שם רבי יעקב בן סיסי אמר שמונים ספסלים היו שם של תלמידי חכמים חוץ מן העומדין לאחורי הגדר. רבי יוסי בירבי אבון אמר שלש מאות היו שם חוץ מן העומדין לאחורי הגדר. כיי דתנינן תמן ביום שהושיבו את ר"א בן עזריה בישיבה: תמן תנינן זה מדרש דרש ר"א בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה. וכי כרם היה שם אלא אילו תלמידי חכמים שהיו עשויין שורות שורות ככרם. מיד הלך לו ר"ג אצל כל א' וא' לפייסו בביתו. אזל גבי רבי יהושע אשכחיה יתיב עביד מחטין. א"ל אילין את חיי. א"ל ועד כדון את בעי מידעי. אוי לו לדור שאתה פרנסו. אמר לו נעניתי לך. ושלחון גבי ר"א בן עזריה חד קצר. ואית דמרין ר' עקיבא הוה. אמר לו מי שהוא מזה בן מזה יזה. מי שאינו לא מזה ולא בן מזה יימר למזה בן מזה מימיך מי מערה ואפרך אפר מקלה: אמר לו נתרציתם אני ואתם נשכים לפתחו של רבן גמליאל. אף על פי כן לא הורידו אותו מגדולתו אלא מינו אותו אב בית דין:

מתני' ב רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפילה קצרה. אמרו לו מה טיבה של תפילה זו. אמר להן בכניסתי אני מתפלל שלא תארע תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודיה על חלקי. בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי ואלהי אבותי שלא אקפיד כנגד חבירי ולא חבירי יקפידו כנגדי. שלא נטמא את הטהור ולא נטהר את הטמא. שלא נאסור את המותר. ולא נתיר את האסור ונמצאתי מתבייש לעולם הזה ולעולם הבא. וביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך יי' אלהי ואלהי אבותי שנתת חלקי מיושבי בית המדרש ובתי כנסיות ולא נתת חלקי בבתי תרטיות ובבתי קרקסיות שאני עמל והן עמלין. אני שוקד והן שוקדין. אני עמל לירש גן עדן והן עמלין לבאר שחת שנ' כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת: רבי פדת בשם רבי יעקב בר אידי ר"א היה מתפלל שלש תפילות. לאחר תפילתו מהו אומר. יהי רצון מלפניך יי' אלהי ואלהי אבותי שלא תעלה שנאתינו על לב אדם ולא שנאת אדם תעלה על לבינו. ולא תעלה קנאתינו על לב אדם ולא קנאת אדם תעלה על לבינו ותהא תורתך מלאכתנו כל ימי חיינו ויהיו דברינו תחנונים לפניך: רבי חייא בר אבא מוסיף ותייחד לבבינו ליראה את שמך ותרחקנו מכל מה ששנאת ותקרבינו לכל מה שאהבת ותעשה עמנו צדקה למען שמך: דבית רבי ינאי אמרין הנעור משנתו צריך לומר בא"י מחיה המתים. רבוני חטאתי לך יהי רצון מלפניך יי' אלהי שתתן לי לב טוב חלק טוב יצר טוב סבר טוב שם טוב עין טובה ונפש טובה ונפש שפלה ורוח נמוכה. אל יתחלל שמך בנו ואל תעשנו שיחה בפי כל הבריות ואל תהי אחריתנו להכרית ולא תקוותינו למפח נפש. ואל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם. ואל תמסור מזונותינו בידי בשר ודם שמתנתם מעוטה וחרפתם מרובה. ותן חלקינו בתורתך עם עושי רצונך בנה ביתך היכלך עירך ומקדשך במהרה בימינו: ר' חייא בר ווה מצלי יהי רצון מלפניך יי' אלהינו ואלהי אבותינו שתתן בלבינו לעשות תשובה שלימה לפניך שלא נבוש מאבותינו לעולם הבא. רבי יודן בי רבי ישמעאל קבע לה לאמוריה דיימר בתר פרשתיה כן. ר' תנחום בר איסכולסטיקא מצלי יהי רצון מלפניך יי' אלהי ואלהי אבותי שתשבור ותשבית עולו של יצר הרע מלבינו שכך בראתנו לעשות רצונך ואנו חייבים לעשות רצונך את חפץ ואנו חפצי' ומי מעכב שאור שבעיסה גלוי וידוע לפניך שאין בנו כח לעמוד בו. אלא יר"מ יי' אלהי ואלהי אבותי שתשביתהו מעלינו ותכניעהו ונעשה רצונך כרצוננו בלבב שלם. רבי יוחנן הוה מצלי יר"מ יי' אלהי ואלהי אבותי שתשכן בפורייטנו אהבה ואחוה שלום ורעות ותצליח סופינו אחרית ותקוה ותרבה גבולינו בתלמידים ונשיש בחלקינו בג"ע ותקנינו לב טוב וחבר טוב ונשכים ונמצא ייחול לבבינו ותבא לפניך קורת נפשינו לטובה: וביציאתי אני נותן הודיה על חלקי אמר רבי אבון לאל שחלק לי דיעה ומעשה טוב:

מתני' ג רבן גמליאל אומר בכל יום אדם מתפלל שמונה עשרה. ור' יהושע אומר מעין ש"ע. ר' עקיבא אומר אם שגורה תפלתו בפיו מתפלל שמונה עשרה ואם לאו מעין שמונה עשר: ולמה שמונה עשרה ריב"ל אומר כנגד שמונה עשר המזמורות שכתוב מראשו של

מראה מקום והגהות

א בבלי יומא פ"ז.
ב תענית שם הגרסא כהדא
ג שם הגירסא כנ"ל.
ד שם עמוד ד'.
ה בבלי ברכות כ"ח:
ו בבלי ברכות י"ז: ר"א לבסכדרי חלוי כן.
ז בבבלי: הגוספה ר' אלעזר.
ח תענית ס"פ ג'.

קרי שראה זוב מעיל הוא שהוא טובל. נשמעינה מן הדא המשמשת שראתה נדה צריכה טבילה. ורבי יודה פוטר. מה טעם דרבי יודה משום מה מועיל הוא שהוא טובל שאם שם לטומאה קלה אצל טומאה חמורה. מה נפק מבינירון ראה קרי אין תימר מה מועיל שהוא טובל מועיל הוא הוי לית טעמיה דלא משום שאין שם לטומאת קלה אצל טומאה חמורה. עד כדון כשבאת לו טומאה קלה בסוף. אפי' באת לו טומאה חמורה בסוף. נשמעינה מן הדא. והמשמשת שראתה נדה צריכה טבילה ורבי יודה פוטר. הדא אמרת היא הדא היא אדא:

הדרן עלך מי שמתו.

א תפילת השחר עד חצות. רבי יהודה אומר עד ד' שעות. תפילת המנחה עד הערב. רבי יהודה אמר עד פלג המנחה. תפילת הערב אין לה קבע. ושל מוספין כל היום: **ב** רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפילה קצרה. אמרו לו תלמידיו מה מקום לתפילה זו אמר להן בכניסתי אני מתפלל שלא תארע תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי: **ג** רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמונה עשרה. רבי יהושע אומר מעין שמונה עשרה. רבי עקיבא אומר אם שגורה תפילתו בפיו מתפלל שמונה עשרה. ואם לאו מעין שמונה עשרה: **ד** ר"א אומר העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים. ר' יהושע אומר המהלך במקום הסכנה מתפלל תפילה קצרה מעין שמונה עשרה ואומר הושיעה ה' את עמך את ישראל בכל פרשת העיבור יהיו צרכיהם לפניך. בא"י שומע תפילה: **ה** היה רוכב על החמור ירד ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים. היה יושב בספינה או באסדא יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים: **ו** רבי אלעזר בן עזריה אומר אין תפילת המוספין אלא בחבר עיר. וחכמים אומר בחבר עיר ושלא בחבר עיר. רבי יהודה אומר משמו כל מקום שיש בו חבר עיר היחיד פטור מתפילת המוספין:

סליק פירקא.

א תפילת השחר עד חצות כו'. כתיב לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם וכי יש עבודה בלב. ואי זו זו תפילה: וכן הוא אומר אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישזבינך. וכי יש פולחן בבבל. ואי זו זו תפילה: יכול יהא מתפלל שלשתן כאחת פירש בדניאל וזמנין תלתא ביומא הוא בריך על ברכוהי ומודא: יכול יהא מתפלל לכל רוח שירצה. ת"ל וכוין פתיחן ליה בעליתיה נגד ירושלם: יכול משבאו לגולה כן. ת"ל כל קבל דהוה עביד מן קדמת דנא: יכול יהא מתפלל שלשתן בכל שעה שירצה. כבר פירש דוד ערב ובקר וצהרים: יכול יהא מגביה קולו ומתפלל. פי' בחנה וחנה היא מדברת על לבה: יכול יהא מהרהר בלב. ת"ל רק שפתיה נעות. הא כיצד מרחיש בשפתותיו: אמר רבי יוסי בר חנינא מן הפסוק הזה את למד ד' דברים. וחנה היא מדברת על לבה. מיכן שהתפלה צריכה כונה. רק שפתיה נעות. מיכן שהוא צריך לחרחיש בשפתותיו. וקולה לא ישמע [illegible] מיכן שלא יהא אדם מגביה את קולו ויתפלל. ויחשבה עלי לשכורה. מיכן שהשכור אסור להתפלל: מילתיה דחנן בר אבא פליגא. דחנן בר ווא אמר לחבריא ניתי לכון מלתא טבתא רחמית לרב עביד ואמרתה קומי שמואל וקם ונשקי על פומיה. ברוך אתה שוחח בא להזכיר את השם זוקף: שמואל אמר ונא אמרית טעמא ה' זוקף כפופים: אמר רבי אמי לא מסתברא דלא אמר אלא מפני שמי נחת הוא: אמר רבי אבין אלו הוה כתיב בשמי ניחת הוא חוה יאות. לית כתיב אלא מפני שמי נחת הוא. קודם עד שלא הזכיר את השם כבר נחת הוא: רבי אבא בר זבדא מצלי בקלא. רבי יונה כד הוה מצלי בכנישתא הוה מצלי בלחישה. כד הוה מצלי בביתא הוה מצלי בקלא עד דיילפון בני ביתיה צלותיה מיניה: אמר רבי מנא ובני ביתא דאבא ילפא צלותא מיניה: מאיכן למדו ג' תפילות. רבי שמואל בר נחמני אמר כנגד ג' פעמים שהיום משתנה על הבריות: בשחר צריך לאדם לומר מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שהוצאתני מאפילה לאורה. במנחה צריך אדם לומר מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי כשם שזכיתי לראות החמה במזרח כך זכיתי לראות במערב. בערב צריך לומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי כשם שהייתי באפילה והוצאתני לאורה כך תוציאני מאפילה לאורה: רבי יב"ל אמר תפילות מאבות למדום. תפלת השחר מאברהם אבינו וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'. ואין עמידה אלא תפילה כמה דתימר ויעמוד פינחס ויפלל. תפלת המנחה מיצחק אבינו. ויצא יצחק לשוח בשדה ואין שיחה אלא תפלה. כמ"ד תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. תפילת הערב מיעקב אבינו ויפגע במקום וילן שם. ואין פגיעה אלא תפילה כמה דתימר יפגעו נא בה' צבאות. ואומר אל תשא בעדם רינה ותפילה ואל תפגע בי: ורבנן אמרו תפילות מתמידין גמרו. תפילת השחר מתמיד של שחר. את הכבש אחד תעשה בבקר. תפילת המנחה מתמיד של בין הערבים. ואת הכבש השני תעשה בין הערבים. תפילת הערב לא מצאו במה לתלותה ושנו אותה סתם. הדא היא דתנינן תפילת הערב אין לה קבע ושל מוספין כל היום: א"ר תנחומא עוד היא קבעו אותה כנגד איכול איברים ופדרים שהיו מתאכלין על גבי המזבח כל הלילה: מדברי תורה למד ר' יהודה. דתני ר' ישמעאל וחם השמש ונמס בארבע שעות. אתה אומר בארבע שעות או אינו אלא בשש שעות. כשהוא אומר כחום היום הרי שש אמור. הא מה אני מקיים וחם השמש ונמס בד' שעות. ואת דריש בבוקר בבוקר. מה בבוקר שנ' להלן בארבע שעות. אף בבוקר שנא' כאן בד' שעות: בארבע שעין שמשא חמין וטולא קריר. בשית שעין שמשא חמין וטולא חמין: א"ר תנחומא מהו כחום היום. בשעה שאין צל לכל בריה: ר' יסא מצלי בתלת שעין. ר' חייא בר ווא מצלי בתלת שעין. ר' ברכיה חמוניה קרי קרי' שמע ומצלי בתר תלת שעין: והא תנינן הקורא מיכן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה. נימר כבר קיבל מלכות שמים בשעתה: אן מעדות למד ר' יודה דמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי בימי מלכות יון היו משלשלין להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להן שני טליים. פעם אחת שלשלו להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להן שני גדיים. באותה שעה האיר הקב"ה עיניהם ומצאו שני טליים מבוקרים בלישכת הטלאים. על אותה שעה העיד ר' יודה בר אבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות. א"ר לוי אף בימי מלכות רשעה הזאת היו משלשלין להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להן שני כבשים. ובסוף שלשלו להם שתי קופות של זהב ועלו להן שני חזירים. לא הספיקו להגיע לחצי החומה עד שנעץ החזיר בחומה ונזדעזעה החומה וקפץ מ' פרסה מארץ ישראל. באותה שעה גרמו העונות ובטל התמיד וחרב הבית: מה טעמון דרבנן שנים ליום. חלוק את היום. טעמא דר' יודה שנים ליום חובת ליום. שנים ליום. שני פרקליטין ליום: שנים ליום. שתהא שחיטתן לשם היום: שנים ליום. שתהא שחיטתן כנגד היום. הדא הוא דתנינן תמן תמיד של שחר היה נשחט על קרן מערבית צפונית על טבעת שנייה כנגד היום ושל בין הערבים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שנייה כנגד היום. והוא שיהא יודע אי זה מהן נשחט בשחרית ואי זה מהן נשחט בערבית. ר' חייא בשם ר' יוחנן תפילת המנחה ותפילת המוסף תפילת המנחה קודמת: הוון בעין מימר כשאין ביום כדי להתפלל שתיהן אבל אם יש ביום כדי להתפלל שתיהן תפילת מוסף קודמת. ר' זעירא בשם ר' יוחנן ואפי' יש ביום כדי להתפלל שתיהן תפילת המנחה קודמת: ר' נתן בר טובי בשם ר' יוחנן אפי' יש ביום כדי להתפלל שתיהן תפלת המנחה קודמת: והתני הקדים תפילת המנחה לתפלת המוספין יצא. לשעבר הא בתחילה לא בדא. פתר לה כשלא הגיע זמן התפילה: כהדא ר' יהושע בן לוי מפקד לתלמידיו אין הוה לכון אריסטון ומטי' יומ' לשית שעין עד דלא תסקון לאריסטון תהוון מצלין דמנחתא עד דלא תסקון: וכמה הוא פלג המנחה אחת עשרה שעות חסר רביע: תמן תנינן תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה. ערב פסחים נשח' בשבע ומחצה וקרב בשמנה ומחצה בין בחול בין בשבת: רבי ירמיה בעי הכא את עבד מנחה שתי שעות ומחצ' והכא את עביד מנח' פלש שעה ומחצה: א"ר יוסי לא הוקשה תפילת המנחה לתמיד של בין הערבים אלא לקטורת. מה טעם תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב. צא של אחת לעיסוקו ואת עבד מנחה שתי שעות ומחצ'. ר' יוסי בן חנינא היה מתפלל עם דמדומי חמה כדי שיהא עליו מורא שמים כל היום. א"ר יוסי בן חנינא ויהא חלקי עם המתפללי' עם דמדומי חמ' מה טעם על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא. מהו לעת מצוא. לעת מיצויו של יום: אתון דאימיה דר' אורא הוה מציד נלהיה דרב בצומא רבא. א"ל כד תיחמי שמשא בריש דיקלי תיהב לי גולתי דנצלי דמנחתא. ושמשא ביד' בריש דיקלי תמן אימטא הוא. הכא דמר ר' יוחנן האומ' לצולה חרבי זו בבל שהיא זוטו של עלם: א"ר יוחנן למה נקרא שמה צולה ששם צללו מיתי דור המבול. גם בבבל לנפול חללי ישראל גם בבבל נפלו חללי כל הארץ: כתיב וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם אמר ריש לקי' למה נקרא שמה שנער ששם ננערו מיתי דור המבול: ד"א שנער שהם מתים בתשנוק בלא נר בלא מרחץ: ד"א שנער שהן מנוערין מן המצות בלא תרומה ובלא מעשר: ר"א שנער שמתיה מתים נערים: ד"א שנער שהעמידה שונא וצר להקב"ה ואיזה זה נבוכדנ' הרשע: רב בר יודה אין תעבדיניה סיבנן לית רבי יודה מודי. אין תעבדינית כר' יודה אוף רבנן מודו: מניין למעל' א"ר לוי גם כי תרבו תפלה. מכאן שכל המרב' בתפילה נענה: מחלפ' שיטתיה דר' לוי תמן א"ר אבא בריה דרבי פפי ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי בכל עצב יהיה מות' ודבר שפתי' אך למחסור. חנה על ידי שריבת' בתפלה קצרה בימיו של שמואל שאמר' וישב שם עד עולם והלא אין עולמו של לוי אלא חמשים שנה. דכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבוד' והוין ליה חמשין ותרתין. א"ר יוסי כדבי בנן שתים שגמלתו.

תפילת השחר עד חצות וכו'. וכי יש עבודה וכו'. כל הסוגי' מבוארת כאשר היטב בבבלי דמקי' עד מילתה דחנן וכו': מילתא דחנן בר בא וכו'. פי' דפליג אהא דאמר שלא יגביה קולו בתפילה דקאי לרב כורע בברוך חוקף בשם פשט' שהי' משפע קולו בתפילתו דאם לא כן מנא ידע שהבריעה היתה בברוך והזקיפה היתה בשם: ונא' כפו ואנא וכן הגוסח לעיל בפ"ק דשבלתין: מצלי בקלא וכו'. עיין פירושו בפ"ק: עוד היא קבעו וכו'. פי' עוד יש לפלוח סמך על תפילת הערב שהיא כנגד איברים וכו': מר"ת למד כן. פי' הא דאמר ר"י שתפילת השחר הוא עד ד' שעות. ובדקמ"ם ואזיל דיליף לה ספק בגזירה שו' דבבקר בבקר: בד' שעין שמשא וכו'. פי' בד' שעות הראשונות השמש לבדה חם והצל קר ובשש שעות השמש והצל חמי' ולפיכך וחם השמש סיירי בד' שעות ונחום היום בו' שעות: משלשלין כו' הך עובדא איתא בבבלי דב"ק פר' מרובה עי' פירושו: קפץ מ' פרסה וכו'. בבבלי גרסינן נזדעזע' א"י ת' פרסה על ת' פרסה והרולה להשות אותה לגרסה שלפנינו צריך לפרש שעל ידי הקפיצ' נתקלר ונתקצר מא"י מ' פרסה וקבן הוא פלגון קפלה ליה חרע: אריסטון הוא סעודה: כל היום. כלומר שלא יעבור מעקלת היו' קוד' תפילה: לעת [illegible] פי' בעת סליתו והוא בשחרית: בתשנוק. הוא חנק' הגבב' שמתנערין בו וכן תרגו' של ויבער ה' הניק והג' והפריקן קפי' לבבלי החולי בזה תלאתי שהוא כטריקן בלי שום תענוג ועיין בסיבה רבתי: והאיך ליה כ"ב וכו' קושיא היא וה"פ דהרי חיי שמואל כ"ב הוא ונ"י ס"ד שקלר' ביסיו פסו' שאמרה עד עולם לא היה לו לחיות אלא כ' שנ' ופסני דהא דאמרה עד עולם לאח' ב' שנים שגמלתו הוא:

מראה מקום הגהות

נ"ל נעל קרי

נ"ל אמין (ב)

נעיל ד' ד'.

נ"ל ואכא

עדיות משנה הלכה א.

בבלי סוטה ט: ב"ק פ"ב מנחות ס"ד המעש' בעבין אחר.

בבלי ברכות כ"ט:

בבלי שבת קי"ח:

כל הסוגיא בבית ס"ד ב' חלופי גרסאות:

פירוש

בקריצתא· פי' בשחרית וכן מתרגמינן תיקם בנוקר וקפת נקריצת' כלומר שהיה עומד על שערי טבילה בשחרית וכל המוניטי' כשמפלו מתוך סוגיית הבבלי דפרקי': חטה ושערה וכו' פי' סמוס דדרש לא תורע בכרסך עת"ל ב' סיני' דהיינו תחרלן שהוא לא תורעו עם כלאים ועיין גרבינו יונ' דפרקי': באיסטט' פי' בתפילה: והוא חמרא וכו'. פי' הלא המחמר אחריו מהלך על גבי פרוץ וכר וס"ל אותו הלא שהוא רוכ' לרחוק: מן נידה וכו'. פי' שנטמא בנידה ובאמת לא. ואין לתמוה רמה מה הסיך טיה קושם לטבילה. דמקירא להו טבילה מאיסור לא' לאו כדמשמע מכל הקך עובדא דסייתי לעיל: באילפא הוא פין ספינ': קטר גרמיה וכו'. פי' שקשר עלמו בחבל הספינה לירד ולטבול: מיכל וכו'. פי' שלה לאכול תרכם היה לטבול לטבילה. א"כ אוכל חוליו נטמא' וכו': ללמנה פי' לנסל שני': מקיל בה לרחוץ וכו'. רמ"י ז"ל לא פי' כן בבבלי ע"ש:

פיסקא

מנער כתיב וכו' פי' חסר ו"ו ונסקיל כנערים למדו לשון התנערות: באדומים· פי' הר"ני' יונה בלווה לרואה שהוא ספרים ביותר: דייקלרא. פי' סוכר שלשלאות שתלין בהם הנשפחות המלך תבגיסין ואומעלוקולר·

מאיר דתני בעל קרי שאי' לו מים לטבול הרי זה קורא את שמע ואינו משמיע לאזנו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה דברי ר' מאיר וחכמים אומר קורא את שמע ומשמיע לאזנו ומברך לפניה ולאחריה: תני בעל קרי חולה שנפלו עליו תשעה קבין מים וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובים טהור לעצמו אבל אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיבא בארבעים סאה ר' יודה אומר ארבעים סאה מ"מ: ר' יעקב בר אחא ר' יסא בשם רבי יהושע בן לוי אין קרי אלא מתשמיש המיטה· רב הונא אמר ואפי' ראה את עצמו ניאות בחלום: הוון בעיין מימר ובלבד מאשה· ר' יונה ור' יוסי תרויהון אמריי ואפי' מדבר אחר: תמן תנינן יום הכיפורים אסור באכילה ושתייה וברחיצה וסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה· ותני עלה בעלי קריין טובלין כדרכן בצינעה ביום הכיפורים: ולית הדא פליגא על ר' יהושע בן לוי דר' יהושע בן לוי אמר אין קרי אלא מתשמיש המיטה· פתר לה בששימש מטתו מבעו' יום ושכח ולא טבל: והתני מעשה ביר' יוסה בן חלפתא שראו אותו טובל בצינעה ביום הכיפורים· אית לך מימר על אותו הגוף הקדוש כשוכח· א"ר יעקב בר אבון כל עצמן לא התקינו את הטבילה הזאת אלא שלא יהו ישראל כתרנגולין חללו משמש מיטתו ועלה ויורד ואוכל: ר' חנינא הוה עבר על תרעי' דימוסין בקריצתא ואמר מה טובלי שחרית עושין פה יילון ויתנון· כהדא דצפרא הוה אמר מאן דאית ליה עבידא ייזיל ועבד: מהו להרהר בבית הכסא· חזקיה אמר מותר· ר' יסא אמר אסור· א"ר זעיר כל סבר קשי דהוה לי· תמן סבירתיה: א"ר אלעזר בר שמעון כל ההוא סברא קשיא וטבול יום· תמן סבירתיה: ר' אחא בשם תנחום ביר' חייא כיומי ר' יהושע בן לוי ביקשו לעקור את הטבילה הזאת מפני נשי הגליל שהיו נעקרו' מפני הצינה· אמר להן ר' יהושע בן לוי דבר שהוא גודר את ישראל מן העבירה אתם מבקשי' לעקור אותו: מהו גודר ישראל מן העביד': מעשה בשומר כרמים אחד שבא להזקק עם אשה איש· עד שהן מתקינין להן מקו' איכן הן טובלין עברו העוברין והשבין ובטלה העבירה: מעש' באחד שבא להזקק עם שפחתו של ר'· אמרה לו אם אין נבירתי טובלת איני טובלת· א"ל ולא כבהמ' את· אמר' לו ולא שמעת כבא על הבהמה שהוא נסקל· שנ' כל שוכב עם בהמה מות יומת: א"ר חייא בר ווה כל עצמן לא התקינו את הטבילה הזא' אלא מפני התלמוד· שאם אתה או' לו שהו' מותר אף הוא אומ' אני אלך ואעשה צרכי ובא ושונה כל צרכו ומתוך שאתה אומר אסור הוא בא ושונה כל צורכו: תמן אמרין אפי' לשמוע דברי תורה אסור: א"ר יודה בר טיטס ר' אחא בשם ר' אלעזר בתחילה והיו נכונים ליום השלישי אל תגשו אל אשה: תני זבין וזבות נדות ויולדו' קורין בתורה ושונין מדרש והלכות והגדות· ובעל קרי אסור בכולן: ר' אבא בר אחא בשם ר' שונה הלכות ואינו שונה הגדות· תני בשם ר' יוסי שונה הילכות רגיליות ובלב' שלא יציע את המשנה· אית תנוי תני מימר ובלבד שלא יזכיר אזכרות: ר' זעירא בעי קומי ר' יסא ליה ר' פשט בי עם ר' בן פדיקה בליליא· א"ל אין: ר' חייא בר אבא פשט עם ר' נחמיה ברי' פדיקה בליליא· בההוא צפרא הוה סר מה דאית ליה עבידא ייזיל עביד: מעשה באחד שעמד לקרו' בתורה בנציבין כיון שהגיע להזכרה התחיל מגמגם בה· אמר לי' ר' יהודה בן בתירה פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומא': א"ר יעקב בר אחא ונהגין תמן כר' אלעאי בראשי' הגז וכר' יאשיה בכלאי הכרם· וכר' יהודה בן בתירא בבעלי קריין: כרבי אלעאי בראשית הגז דתניא ר' אלעאי אמר אין ראשית הגז אלא בארץ: כר' יאשיה בכלאים דתני ר' יאשיה אומר לעולם אינו חייב עד שזורע חטה ושעורה וחרצן במפלת יד: כר' יהודה בן בתירה בבעלי קריין דתני ר' יהודה אומ' אין דברי תורה מקבלין טומאה: ר' יוסי בר חלפתא הוה אתי באיסטטא כליליא והוה חמרא מהלך בתריה על חד כית שית· א"ל ההוא גבר' בעי מסחי· א"ל לא תסכן נפשך· א"ל מן נדה ומן אשת איש ההוא גברא בעי למיסחי· אפי' כן א"ל לא תסכן בנפשך· כיון דלא שמע ליה· א"ל ייחות ההוא גברא ולא יסוק· וכן הוות ליה: ר' יוסי בניוסי הוה אתי באילפא חמא חד קטר גרמיה בחבלא מיחות ומיסחי א"ל לא תסכן בנפשך· א"ל ההוא מיכל בעינא· א"ל אכיל· ההוא גבר' בעי מישת' א"ל שתי· כיון דמטון ללמינה· א"ל תמן לא שרית לך· אלא בגין סכנתא דנפשא ברם הכא אסור לההוא גברא למיטעם כלום עד שעתא דיסחי: א"ר ינאי שמעתי שמקילי' ומחמירין בה· וכל המחמיר בה מאריך ימים בטובה· מקילין בה לרחוץ במים שאובין מחמירין בה לטבול במים חיים:

מתני' ה היה עומד בתפילה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסי' אלא יקצר· ירד לטבול אם יכול להתכסות ולקרות עד שלא תצץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא ואם לאו יתכסה במים ויקרא: מתניתא ברבים אבל בינו לבין עצמו מפסיק וכר' מאיר· ברם כרבי יהודה אפי' בינו לבין עצמו אינו מפסי'· כשאין לו מים לטבול· אבל יש לו מים לטבול אף רבי יהודה מודי שהוא מפסי': חולה ששימש מיטתו אמר רבי אמי אם הוא גרם לעצמו יטבול וימות· ואם באונס אין מטריחין עליו: ר' תני בשם ר' אבא בר זכרא בין כך ובין כך אין מטריחין עליו: חולה מרגיל צריך תשעה קבין· בריא מרגיל צריך ארבעי' סאה· חולה מאונס אין מטריחין עליו· בריא מאונס צריך תשעה קבין: ר' זכריה בריה דר' יעקב בר זבדי בשם ר' יונה עד שמעיינה רחוק הרי זה קורא את שמע ויורד וטובל ועולה ומתפלל· אם הוא אדם מסויים עשו אותו כמעיין רחוק:

פיסקא ואם לאו יתכס במים ויקרא: מתניה' כעכורין אבל בצלולין אסו'· ואם הוא יכול לעכו' ברגליו יעכו': תני מרחיקין מצואת אדם ארבע אמות ומצואת כלבים ארבע אמו' וכשעה שהוא נותן לעורות: ר' ידמיה בשם ר' זעירה נבילה שנסרחה צריך להרחיק ממנה ארבע אמו': א"ר אבינא ומתניתא אמרה כן· וכמה ירחיק מהן ומן הצואה ארב' אמות: א"ר אמי א"ר שמאי תיפתר כמישרת של כוכסין· א"ל ר' מני אם כמישר' של כוכסין הא תנינן לא במים הרע' ולא במי המשרה: תני קטן שהוא יכול לאכו' כזית דגן פורשין מצואתו וממימי רגליו ארבע אמות ואם אינו יכול לוכל כו' תנן אין פורשין לא מצואתו ולא ממימי רגליו ארב' אמות: בעי קומי ר' אבהו מפני מה פורשי' מצואתו וממימי רגליו· אמר לון מפני שמחשבותיו רעות: אמרין ליה ולא קטן הוא· אמר לון ולא כתי' כי יצר לב האדם רע מנעוריו· א"ר יוחן מנעריו כתיב· משעה שהוא נעור ויוצא לעולם: ר' יוסי בר חנינא אמר מרחיקין מגללי בהמה ארבע אמות: רבי שמואל בר רב יצחק אמר ברכים וכלב' בשל חמור: ר' חייא בר אבא אמר בבא מן הדרך· לוי אמר מרחיקין מצוא' חזיר ארבע אמו'· ותני כן מרחיקין מצוא' חזיר ארבע אמות· ומצוא' תרנגולין ארבע אמות: ר' יוסי בר אבון בשם ר' חונא ובלבד באדומים: תני מרחיקין מריח רע ארבע אמו'· א"ר אמי מסוף ריח רע ארבע אמות· הדא דאמר לאחריו אבל לפניו עד מקום שעיניו רואות אותו· כהדא ר' לייא וחבריא הוו יתבין קומי פונדקיא ברמשא· אמרין מהו מימר מילא דאוריתא· אמר לון מכיון דאילו הוה איממא הוינן חמיין מה קומינן· ברם כדון אסור: תני גרף אחד של רעי ואחד של מים צריך להרחיק ממנו ד' אמות· ושלפני המט' נותן לתוכו מים כל שהוא יקרא ואם לאו לא יקרא· ר' זכאי אמ' נותן לתוכו רביעית מים יקרא ואם לאו לא יקרא: ומהו כדי רביעית רביעית בתוך רביעית· אחד כלי קטן ואחד כלי גדול· רשב"ג או' שלאחר המטה יקר' שלפני המטה לא יקר'· ר"ש בן אלעזר אומר אפי' טריקלין עשר על עשר לא יקרא עד שיכסנו או עד שיניחנו תחת המטה: ר' יעקב בר אחא בשם ר' חייא בר זווא הוודי ר' חנינא תרתיה כהדא דרבי שמעון בן אלעזר: רבי בנימן בר יפת בשם ר' יוחנן צואה כל שהוא מבטלה ברוק: ר' זעורא ר' יעקב בר זבדי הוו יתבין חמין צואתה· קם ר' יעקב בר זבדי רקק עלה· א"ל ר' זעורא מן יומא לטינגא: תיבה שהיא מליא' ספרים נותנה מראשותי' המיטה ואינו נותנה מרגלות המיטה· ר' אבון בשם רבי חונא והוא שתהא המיטה גבוה עשרה טפחים· ובלבד שלא יהו חבלי המיטה נתעין בתיבה: חוורי ר' יסא במקומיה דר' שמואל בר רב יצחק כהדא דר' חונה: לא ישמש אדם מיטתו וספר תורה עמו בבית: ר' ירמיה בשם ר' אבהו אם היה כרוך במפה או שהי' נתון בחלון שהוא גבו' עשרה טפחים מותר: רבי יהושע בן לוי עשה לו כילין: לא ישב אדם על גבי ספסל שספר תור' נתון עליו· מעשה בר' אלעזר שהיה יושב על גבי ספסל שספר תורה נתון עליו והרתיע מלפניו כמרתיע מלפני הנחש: אם היה נתון ע"ג דבר אחר מותר: עד היכן· ר' אבא בשם ר' חונא טפח· ר' ירמיה בשם ר' זעורא אפי' כל שהוא: דייסקי שהוא מליאה ספרים או שהיו בתוכה עשו' המת הרי זה משילן מאחוריו ורוכב· תפילין תולה אותן מראשות המיטה ואינו תולה אותם מרגלות המיטה: ר' שמואל ר' אבהו ר' אלעזר בשם ר' חנינא ר' היה תולה את התפילי' כמראשות המיטה: ר' חזקי' בשם ר' אבהו ובלבד דלא יעביד כההן דייקלר' אלא תפילין מלמעלן ורצוע' מלמטן: תנא ר' חלפתא בן שאול השוטש בתפילתו סימן רע לו· הדא דאת אמר מלמטה אבל מלמעלה לא: אתיא דמר ר' חנינא אני ראיתי את ר' מפהק ומעטש ונותן ידיו על פיו אבל לא רוקק· ר' יוחנן אמר אפי' רוקק כדי שהא כוסו נקי· לפניו אסור לאחריו מותר· לימינו אסור לשמאלו מותר· הדא הוא דכתי' יפל מצדך אלף: כל עמא מודיי בההן דרקק איצמלין דהוא אסור: ר' יהושע בן לוי אמר הרוקק בבית הכנסת כרוקק בבבת עינו: ר' יונה רקק ושייף: ר' ידמיה ר' שמואל בר חלפתא בשם ר' ארא בר אחוה המתפלל אל ירוק עד שהלך ארבע אמו': א"ר יוסי ביר' אבון וכן הרוקק ל יתפלל עד שהלך ארבע אמות: תני המתפלל אל יטיל את המים עד שהלך ארבע אמות· וכן המטיל מים אל יתפלל עד שהלך ארבע אמות· א"ר יעקב בר אחא לא מוח דבר עד שיהלך ארבע אמות· אלא אפי' שהא כדי הולך ארבע אמות: א"ר אמי אם אומר אתה עד שהלך ארבע אמות יהא אסור אני או' אתר בא והטיל שם: רבי אבא בשם רב צואה עד שתיכש כעצם· מים כל זמן שהן מטפיחין· גניבא אמר מים כל זמן שרישומן ניכר· שמואל אמר עד שיקרמו פניה· שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן עד שיקרמו פניה: ר' ידמיה ר' זעורא בשם רב צואה אפי' עשויה כעצם אסורה· שמואל אמר עד שיקרמו פניה· שמעון בר ווא אמר בשם ר' יוחנן עד שיקרמו פניה: אמר חזקיה ר' אבא מחמיר במים יותר מן הצואה· א"ל ר' מנא מן הדא רגיבה· א"ל אפי' עשויה כעצם אסורה מפני שמשמשה קיים מים אין משמשה קיים:

מתני' ו זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמש' שראת' נדה צריכה טבילה ור' יודה פוטר: עד כדון זב שרא' קרי ואפ'

א יומא פ"ח

ב נ"ל ההגרה קטיה

ג נ"ל ואינו שוכ

ד נ"ל לעבור ברגליו יעבור

ה עי' רשב"י ברכות כ"ג שני שתי טפחות אם מיילן אם אלמלין מות ונוסחת שלפני משובשת.

ו מגילה ע"ג

ז לקמן ח'

א"ר לעזר תיפתר באילין ערסתא קיסרייתא דאי' להן נקבין: מניין לכפיית המיטה. ר' קריספא בשם ר' יוחנן וישבו אתו לארץ. על הארץ אין כתב כאן אלא וישבו אתו לארץ. דבר שהוא סמוך לארץ. מיכן שהיו ישנין על גבי מיטות כפופות: בר קפרא אמר איקונין אחת טובה היה לי בתוך ביתך ונרמתני לכופפה. אף את כפה מיטתך: ואית דמפקין לישנא ויכפה כפה הסרסור: ר' יונה ור' יוסי תרוויהון בשם ר' שמעון בן לקיש חד אמר מפני מה הוא ישן במיטה כפויה שהוא נוער בלילה ונזכר שהוא אבל. ותרנה אמר מתוך שהוא ישן על מיטה כפויה הוא נער בליל' ומזכר שהוא אבל: אבל כל זמן שמתו מוטל לפניו אוכל אצל חבירו ואם אין לו חבר אוכל בבית אחר. ואם אין לו בית אח' עושה מחיצה ואוכל. ואם אינו יכול לעשות מחיצה הופך את פניו לכותל ואוכל. ולא מיסב ולא אוכל כל צורכו ולא שותה כל צורכו. ולא אוכל בשר ולא שותה יין. ואין מזמני' עליו. ואם בירך אין עונין אחריו אמן. ואחרים שבירכו אינו עונה אחריהן אמן: הדא דתימר בחול. אבל בשבת מיסב ואוכל. ואוכל בשר ושותה יין ואוכל כל צורכו ושותה כל צורכו ומזמני' עליו ואם בירך עונין אחריו אמן. ואחרים שבירכו עונה אחריהן אמן: אמר רבן שמעון בן גמליאל הואיל והתרתו לו את כל אילו חייבהו כשאר כל המצו' של תורה. אם חיי שעה התרת לו חיי עולם לא כ"ש. ר' יודה בן פזי בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג: נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין. נמסר לכתפי' כמי שנמסר לרבים: כד דמך רבי יסא קביל ר' חייא בר ווה אבילוי ואייכלון בשר ואשקיתון חמר: כד דמך ר' חייא בר אבא קביל ר' שמואל בר רב יצחק אבילוי ואייכלון בשר ואשקיתון חמר: כד דמך ר' שמואל בר רב יצחק קביל ר' זעירא אבילוי ואייכלוי טלופחין. מימר כמה דהוא מרגלא: רבי תדא מדמך פקיד ומר לא תקבלון עלי יומא הן אבלא למחר מדחיי: ר' יצחק בריה דר' הוה כתובה. מטתיה אומם. ועלון לגביה ר' מנא ור' יוזן והוה חמר טב ואישתון סגין ותכיי. למחר אתון בעיין מישל גביה. אמר לון וכנן אנן בר נש עביד לחבריה. לא היינן חסרין אתמל אלא מיקום ומירקוד: תני עשרה כוסות שותין בבית האבל שנים לפני המזון וחמשה בתוך המזון. וג' לאחר המזון: אילו שלש' של אחר המזון. אחד לברכת המזון. ואחד לגמילות חסדים. ואחד לתנחומי אבילים. וכשמת רשב"ג הוסיפו עליהן עוד שלשה. אחד לחזן הכנסת. ואחד לראש הכנסת. ואחד לרבן גמליאל. וכיון שראו ב"ד שהיו משתכרין והולכין גזרו עליהן והחזירו' למקומו: כהן מהו שיטמא לכבוד רבו. רבי ינאי זעירא דמך חמוי. הוא הוה חמוי והוא הוה רביה. של לרבי יוסי ואמר ליה. שמע ר' אחא ומר יטמאו לו תלמידיו: ר' יוסי נטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין. אמר לון ר' מנא חדא מן תרתי לא פלטת לכון. אם אבילים אתם למה אכלתם בשר ולמה שתיתם יין. ואם אין אתם מתאבלי' למה נטמאתם: מהו שיטמא כהן לכבוד תורה. ר' יוסי הוה יתיב מתני תעאל מיתא. מן דנפיק ליה לא א"ל כלום. ומן דיתיב ליה לא א"ל כלום. רבי נחמיה בריה דרבי חייא בר אבא אמר. אבא לא הוה עבור תחות כפתה דקיסרין: ר' אמי רבי חזקיה ור' כהן ור' יעקב בר אחא הוו מטילין באילין פלטיותא דציפורי הגיעו לכיפה ופירש ר' כהן. הגיעו למקו' טהרה וחזר אצלן. אמ' לון במה עסקין. א"ר חזקיה לר' יעקב בר ארא לא תימור ליה כלום. אין משום דבאיש ליה דפרש שמטמא לת"ח לא ידעין. ואין משום דהוה טייסן לא ידעין: תני מטמא כהן ויוצא חוצה לארץ לדיני ממונות ולדיני נפשו' ולקידוש החדש ולעיבור שנה. להציל שדה מן הגוי ואפי' ליטור יוצא ועורר עליה. ללמוד תורה ולישא אשה. ר' יודה או' אם יש לו מאיכן ללמוד אל יטמא. ר' יוסי או' אפי' יש לו מאיכן ללמוד תורה יטמא שלא מכל אדם זוכה ללמוד. אמרו עליו על יוסף הכהן שהיה מטמ' ויוצא אחר רבו לצידן. אבל אמרו אל יצא כהן לחוץ לארץ אלא א"כ הבטיחו לו אשה: מהו שיטמא כהן לנשיאת כפים. מבילה אחוי דר' אבא בר כהן אמר קומי ר' יוסי בשם ר' אחא מיטמא כהן לנשיאת כפים. שמע ר' אחא ומר אנא לא אמרית ליה כלום. חזר ואמר או דילמא לא שמע מיני אלא כיי דמר ר' יודה בן פזי בשם ר' אלעזר. כל כהן שהוא עומד בבית הכנסת ואינו נושא את כפיו עובר בעשה. וסבר מימר שמצו' עשה דוחה למצות לא תעשה. אנא לא אמרית ליה כלום. איתותיה ואנא אלקוניה: ר' אבהו הוה יתיב מתני בכנישתא מרדתה בקיסרין והוה תמן מיתא. אתת עונתא דנשיאות כפים ולא שאלון ליה. אתת עונתא דמיכלא ושאלון ליה. אמר לון על נשיאות כפים לא שאלתון לי ולמיכלא שאלתון לי. כיון דשמעון כן הוה כל חד והד שבק נרמיה וערק: א"ר ינאי מטמא כהן לראות את המלך. כד סליק דוקליטינו' מלכא להכא חמון לר' חייא בר אבא מיפסע על קיבריה דצור בגין מיחמיניה: ר' חזקיה ור' ירמיה בשם ר' יוחנן מצוה לראות גדולי מלכות לכשתבוא מלכות בית דוד יהא יודע להפריש בין מלכות למלכות: מהו שיטמא כהן לכבוד הנשיא. כד דמך ר' יוחן נשיאה אכריז ר' ינאי ומר אין כהונה היום: כד דמך ר' יודה נשיאה בר ברי' דר' יודה נשיאה דחף ר' חייא בר אבא לר' זעירא בכנישתא דגופנה דציפורין וסאביה: כד דמכת נהוראי אחתיה דר' יודה' נשיאה שלח ר' חנינא בתר ר' מנא ולא סליק. א"ל אם בחייהן אין מטמאין להן כ"ש במיתתן: א"ר נסא במיתתן עשו אותן כמת מצוה: מהו שיטמא כהן לכבוד אביו ואמו. רבי יסא שמע דאתת אימיה לבוצרה. אתא של לר' יוחנן מהו לצאת. א"ל אי מפני סכנת דרכי' צא. אי משו' כבוד אביו ואמו איני יודע. א"ר שמואל

בר רב יצחק עוד הוא צריכה. אטרחיה ר' יוחנן עלוי ומר אם גמרת לצא' תבא בשלום. שמע ר' אלעזר ומר אין רשו' גדולה מזו: מהו שיטמא כהן לכבוד הרבים. תני היו שם שתי דרכי' מתאימות אחת רחוקה וטהורה ואחת קרובה וטמאה. אם היו הרבים הולכין ברחוקה הולך ברחוקה אם לאו הולך בקרובה מפני כבוד הרבי'. עד כדון בטומאה של דבריהם אפילו טומאה שהוא מדברי תורה. מן מה דמר ר' זעירא גדול הוא כבוד הרבים שהוא דוחה מצוה בלא תעשה שעה אחת. הדא אמר אפי' כטומא' שהוא מדבר תורה: ר' יונה ר' יוסי גליליא בשם רבי יסא בר חנינא אין שואלין הלכה לפני מיטתו של מת. והא ר' יוחנן שאל לר' ינאי קומי ערסיה דר' שמואל בן יוצדק הקדיש שלחו לברק הבית והר מגיב ליה. נימר כד הוה רחיק או כד הוון מסקין ליה לסדרה: והא ר' ירמיה שאל לר' זעיר' קומי ערסיה דר' שמואל בר רב יצחק. נימר כד הוה רחיק הוה מגיב ליה. כד הוה קריב לא הוה מגיב ליה: תני הכתפים אסורין בנעילת הסנדל שמא יפסוק סנדלו של אחד מהן ונמצא מתעכב מן המצוה. רבי זעירא שרע בדיכורא אתון בעיין מיזקפניה ואשכחוניה איעי. אמרו ליה מהו כן אמר לון לכן דאתינן על שם והחי יתן אל לבו:

מתני' ב קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשור' יתחילו ואם לאו לא יתחילו. העומדי' בשורה הפנימי' פטורין והחיצונים חייבין: תני אין מוציאין את המת סמוך לקריאת שמע אלא א"כ הקדימו שעה אחת. או אם איחרו שעה אחת כדי שיקראו ויתפללו: והא תני' קברו את המת וחזרו. תיפתר באילין דהוון סברין דאי' ביה עונה ולית ביה עונה: תני ההספד וכל העסוקין בהספד מפסיקין לק"ש ואם מפסיקין לתפילה. מעשה היה והפסיקו רבותינו לקרית שמע ולתפילה. והא תנינן אם יכולין להתחיל ולגמור. מתניתא כיום הראשון. ומה דתני תנא כיו' השני: א"ר שמואל בר אבדומא זה שהוא נכנס לבית הכנס' ומצאן עומדין ומתפללי'. אם יודע הוא שהוא מתחיל וגומר עד שלא יתחיל שלי' ציבור כדי לענו' אחריו אמן יתפלל ואם לאו אל יתפלל: באי זה אמן אמרו תרין אמוראין חד אמ' באמן של האל הקדו'. וחד א' באמן של שומע תפילה. א"ר פינחס ולא פליגי מאן דמר באמן של האל הקדוש בשבת. ומאן דמר בשומע תפילה בחול. תני ר' יודה אומר היו כולם שורה אחת העומדין משום כבוד חייבין. משום אבל פטורין. ירדו לספד הרואי' פנים פטורין. ושאינן רואין פנים חייבין: הוי הדא דתנינן העומדין בשורה הפנימי' פטורין והחיצונים חייבי'. משנה אחרונה. הדא דתני העומדי' משו' כבו' חייבין. משום אבל פטורין משנ' ראשונה: והיי' דתני' תמן וכשהו' מנחם את אחרים דרך כל העם עוברין זה אחר זה. והממונה ממצע בינו לבין העם משנה אחרונה. מ"א ראשונה: א"ר חנינא בראשונ' היו משפחות עומדו' ואבלי' עוברין. משרבת התחרות בציפורין התקין ר"י בן חלפת' שיהו המשפחו' עוברו' והאבלי' עומדי': א"ר שמעו' התוספת' חזרו הדברי' ליושנן:

מתני' ג נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריית שמע ומן התפילין וחייבין בתפיל' ובמזוזה ובברכת המזון: נשים מניין ולמדתם אותם את בניכם את בניכ' ולא את בנותיכם: עבדי' מניין שנ' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. את שאין לו אדון אלא הקב"ה יצא העבד שיש לו אדון אחר: קטנים מניין למען תהיה תורת ה' בפיך בשעה שהוא תדיר בה. וחייבין בתפלה כדי שהא כל אחד ואחד מבקש רחמי' על עצמו. ובמזוזה דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. וברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך: תמן תנינן כל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין והנשים פטורות. וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשי' חייבין. אי והו מצו' עשה שהזמן גרמא כגון סוכה לולב שופר ותפילין. ואי זו היא מצות עשה שאין הזמן גרמא כגון אבידה ושילוח הקן מעקה וציצית. ר' שמעון פוטר את הנשים ממצות ציצית שהוא מצות עשה שהזמן גרמא. שהרי כסות לילה פטור מן הציצית: א"ר לייא טעמון דרבנן שכן אם היתה מיוחד' לו ליום ולליל' שהוא חייבת בציצית: תני כל מצות שאדם פטו' אדם מוציא את הרבים ידי חובתן חוץ מברכת המזון. והא דתנינן כל שאינו חייב בדבר אין מוציא את הרבים ידי חובתן. הא אם היה חייב אפי' אם יצא מוציא: א"ר לייא שנייא היא ברכת המזון דכתיב בה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. מי שאכל הוא יברך: ר' יוסי ור' יודה בן פזי הוו מתיבין אמרו לא מסתברא בקריית שמע שהא כל אחד ואחד משנן בפיו. לא מסתבר' בתפלה שהא כל אחד ואחד מבקש רחמים על עצמו: מה בין סוכה ומה בין לולב. סוכה אינה טעונה ברכה אלא לילי י"ט הראשון כלבד. לולב טעון ברכה כל שבעה: ר' יוסי ור' אחא הוו יתבין אמרין מה בין סוכה ומה בין לולב. סוכה נוהגת בלילות ובימי'. לולב אינו נוהג אלא ביום: התיב רבי יעקב דרומיא הרי ת"ת נוהג בלילות כבימי'. מה בין סוכה איפשר לה ליבטל. ת"ת איפש' לו שלא ליבטל: תני אבל אמרו אשה מברכת לבעלה ועבד מברך לרבו וקטן לאביו: לא כן א"ר אחא בשם ר' יוסי ביד' נהוראי כל שאמרו בקטן כדי לחנכו: תיפתר בעונה אחריהן אמ': כיי דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונ' אחריהן מה שהן אומרין ותהא לו מאירה: אבל אמרו תבוא מאירה לבן עשרים שצריך לבן עשר:

מתני' ד בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריה ואינו מברך לפניה. ר' יהודה אומ' מברך לפניה ולאחריהן: מהו מהרהר ברכות. מתניתא במקו' שאין מים ובמ'

פירוש

איקונין. פי' צלם אלקים ואת שהאדם נברא בו יכפה הסרסור. נראה שבנגד המיטה אמר כן שהיא היתה הסרסור וסיבת בריאת האיקונין: כדי שיהא וכו'. נראה דנהגי פליגי ר' יונה ור' יוסי שחד אמר לכך כופין את המיטה שאם יבער בלילה יזכור אבילתו ע"י כפיית המיטה וחד אמר שלכך כופין וכו'. כדי שלא ישן כדרכו ויתעורר בלילה ויקץ מיד ויזכור אבילתו: יומא דין אבלא ולמחר עד ר' יצחק ור' קיים אנייסטא יתהון לנס וכו' גרסינן: לא אמר כלום וכו'. פי' שהיה המת לפי שילדה נהגעה לת"ת ובן להיפך. ועיין כל הסוגי' בר"ה דפ"כ דכתובות דף ד' ע"א: שרע בדיכורא. פי' שהלכה בדגה' לפני המת בדברי' שאחר לדברם בפניהם: בעיין מזקפניה פי' שרצו להקימו: ואשכחוני' אעני וכו'. פי' שמצאוהו פעוך ומלא: לכן דאתינן וכו'. פי' על מה שבאתי לכאן על שם וכו'. כלומר שעיין כל כך בענייני מיתה עד שבחלם. וי"ם שבאו להקימו שלא ידבר בד"ת לפני המת לפי שאמור כדעובה שהמת תופס ד' אמות. ולכן השיב שלא דיבר אלא בענייני מית' וזהו שאמר לכן דאתינם ע"ש והחי ונומ'. תדעו ה"ל נפ"ג דכתובות והחי יתן אל לבו דברים של מיתה וכו':

מתני' ב דהוון סברין וכו'. פי' כגון שמתחילי' שיערו שיכולין להוליכו ולקברו קודם זמן ק"ש וטעו בשיעור' שלא שיעור כ"כ: משום כבוד. פי' רש"י ז"ל שבאו' לנחמו אבל רבינו יונה פי' ב' פרושי' אחרים ע"ש:

מראה מקום והנחות

א על פי הגרסא ח"ק פ"ג א' כריך טחום תיבשו רכפה.

ב נ"ל והתרת

ג נ"ל מי דמך

ד ני' הטור י"ד סע"ח לא תקבלין לי יומא דין אבילה ולמחר פידידיה

ה שם שקוס

ו בבלי כתובות ח"ג:

ז נזיר כ"ו א' ובתלמיגרפות'.

ח הגרסא שם חזו' דפרש דבלי שליה.

ט הגרסא שם: כייסן.

שם הגרסא פרדתא

יא בבלי קדושין ל"א.

יב סנהדרין כ' א'

יג תוספתא ברכות פ"ב ושם הגרסא הסופד וכל העסוקין וכו' ואין מפסיקין לתפילה.

יד סנהדרין שם הגרסא: שקולל דסופפתא

טו קדושין ס"א ג'.

טז סוכה כ"נ ד' ושם הגרסא הנכונה ועוד אמרו תבא מאירה. בבלי סוכה לח.

כנגד אילו אומות העול׳. וללקוט שושנים אלו הצדיקים שמסלקן מביניהן משלו משל למה הדבר דומה למלך שהי׳ לו בן והיה חביב עליו יותר מדאי. מה עשה המלך נטע לו פרדס. בשע׳ שהיה הבן עושה רצונו של אביו היה מחזר בכל העול׳ כולו ורואה אי זו נטיעה יפה בעול׳ ונוטע בתוך פרדיסו. ובשע׳ שהיה מכעיסו היה מקצץ כל נטיעותיו. כך בשעה שישרא׳ עושי׳ רצונו של הב״ה מחזר בכל העול׳ כולו ורואה אי זה צדיק באומו׳ העולם ומביאו ומדבקו לישרא׳. כגון יתרו ורחב. ובשעה שהן מכעיסין אותו היה מסלק הצדיקי׳ שביניהן: דלמ׳ ר׳ חיי׳ בר אבא ותבורתי׳ ואית דמרין ר׳ יוסי ביד׳ חלפת׳ וחבורתי׳. ואית דמריי ר׳ עקיב׳ וחבורתיה הוו יתבין לעי׳ באוריית׳ תחות חדא תאינה והוה מרא דתאינת׳ קריץ ולקיט לה בכל יום. אמרי׳ שמא הו׳ חושדינו. נחלוף את מקומינו. למחר אתא מרה דתאינת׳ גבון אמ׳ לון מריי אף הדא מצוה דהויתון נהוגי׳ תבריו עמי מנעתונ׳ מיני. אמרון ליה אמרי׳ דילמא דאחשד לן. בצפר׳ אתי מודע יתהון זרח עליו החמה והתליע תאינתי׳. באותה שעה אמרו בעל התאנ׳ יודע אימתי שעתה של תאינה ללקו׳ והיה לוקטה. כך הב״ה יודע אימתי שעתן של צדיקי׳ לסלק מן העולם והוא מסלקן: כד דמך ר׳ בון בר ר׳ חייא על ר׳ זעירא ואפטר עילוי מתוקה שנת העבד ישן אין כתיב כאן אלא אם מעט אם הרבה יאכל. למה היה רבי בון בר׳ חייא דומה למלך ששכר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד והיה משתכ׳ במלאכתו יותר מדאי. מה עשה המלך נטלו והיה מטייל עמו ארוכות וקצרות. לעיתותי ערב באו אותם פועלים ליטול שכרן ונתן לו שכרו עמהן משלם. והיו הפועלי׳ מתרעמין ואומרי׳ אנו יגענו כל היום וזה לא יגע אלא שתי שעות ונתן לו שכרו עמנו משלם. אמר להן המלך יגע זה לשתי שעות יותר ממה שלא יגעתם אתם כל היום כולו: כך יגע ר׳ בון בתור׳ לעשרי׳ ושמונ׳ שנה מה שאין תלמיד וותיק יכול ללמוד למא׳ שנה. כד דמך ר׳ סימון בר זביד ש׳ ר׳ ליא ואפטר עלוי ארבעה דברי׳ תשמישו של שלם וכולן אם אבדו יש להן חליפין כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזוקו ברזל מעפ׳ יוקח ואבן יצוק נחוש׳. אילו אם אבדו יש להן חליפין. אבל תלמיד חכם שמת מי מביא לנו חליפתו. מי מביא לנו תמורתו. והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה ונעלמה מעיני כל חי: א״ר לוי מה אם אחי יוסף על שמצאו מציא׳ יצא לבם דכתיב ויצא לבם. אנו שאבדנו את ר׳ סימון בר זביד על אחת כמה וכמה: כד דמך ר׳ לוי בר סיסי על אבוי דשמוא׳ ואפטר עילוי סוף דבר הכל נשמע את האלהי׳ ירא. למה היה לוי בן סיסי דומה למלך שהיה לו כרם והיו בו מאה גפנים והיו עושו׳ כל שנה ושנ׳ מאה חביו׳ של יין עמד על חמשים עמד על ארבעים עמד על שלשים עמד על עשרי׳ עמד על עשר עמד על אחד והיה עושה מאה חביות של יין. והיה אותו הגפן חביב עליו בכל הכרם כולו. כך היה ר׳ לוי בר סיסי חביב לפני הב״ה בכל אדם. הדא הוא דכתיב. כי זה כל האד׳ כי זה בכל האד׳: כהנא הוה עולם סגין כד סליק להכא חמתיה חד בר פחין. א״ל מה קלא בשמיא. א״ל גזר דיניה דההוא גברא מיחתם. וכן הוות ליה. ומתפגע ביה חמתיה חד חרן. א״ל מה קלא בשמיא. א״ל גזר דיניה דההוא גברא מיחתם וכן הוות ליה. אמר מה סליקית מזכי ואנא איחטי. מה סליקות למיקטלה בני ארע אדישר׳ ניזול וניחו׳ לי מן הן דסליקית. אתא לגבי ר׳ יוחנן א״ל בר נש דאימיה מבסרא ליה ואיתתיה דאבוהי מוקרא ליה להן ייזיל ליה. א״ל ייזיל להן דמוקרין ליה. נחת ליה כהנא. מן הן דסלק. אתון אמרין ליה לר׳ יוחנן הא נחית כהנא לבבל. אמר מה היה מיזל ליה דלא מיסב רשותא. אמרין ליה ההיא מילתא דאמ׳ לך הוא הוה נטילת רשות דידיה: ר׳ זעירא כד סלק להכא אזל אקיז דם. אזל בעי מיזבון חדא ליטרא דקופד מן טבחא. א״ל בכמה הדין ליטרתא א״ל בחמשין מניי וחד קורסם. א״ל סב לך שיתין ולא קביל עילוי. סב לך ע׳ ולא קביל עילוי. סב לך פ׳. סב לך צ׳. עד דמטא מאה ולא קביל עילוי. א״ל עביד כמנהגך. ברומשא נחית לבית וועדא. אמר לון רבנן מה ביש מנהגא דהכא דלא אכיל בר נש ליטרא דקופ׳ עד דמחו ליה חד קורס׳. אמרין לי׳ ומה הו׳ דין. ■ס׳ לון פלן טבחא. שלחון בעיי מיתיתי׳ ואשכחון ארוניה נפקא. א״ל ר׳ כל הכין א״ל דייתי עלוי דלא כעסית עלוי מי סברת דמנהגא כן: ר׳ יוסא כד סליק להכא אזל ספר בעי מסחי באהן דימוסן דטיבריא. פגע ביה חד ליצן דהב ליה פורקדל חד. א״ל עד כדון שנקתיה דההוא גברא רפיא. והוה ארכונא קאים דאין אחד ליסטים ואזל קם ליה גחיך כל קבליה. א״ל ארכונא מאן הוה עמך תלה עינוי וחמ׳ דהוא גחיך א״ל אהן דגחיך הוא עמי. נסבי׳ ודני׳ ואודי ליה על חד קטיל. מי נפקין תרויהון טעינין תרתי שרין דעבר ר׳ יוסא מסחי. א״ל ההוא עינקתא דהוית רפי׳ כבר שנצת. אמר ליה ביש גרא דההוא גברא ולא כתיב ועתה אל תתלוצו פן יחזקו מוסריכם: רבי פינחס רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק קשה הוא הליצנות שתחילתה ייסורין וסופן כלייה. תחילתה ייסורין דכתיב ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם. וסופן כליית דכתיב כי כלה ונחרצה שמעתי מאת ה׳ צבאות על כל הארץ:

מתני׳ ט חתן אם רוצה לקרו׳ את שמע בלילה הראשון קורא. רשב״ג אומר לא כל הרוצ׳ ליטול לו את השם יטול. תני כל דבר שהוא של צער כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה. תלמיד חכם עושה ותבוא לו ברכה. וכל דבר שהוא של שבח לא כל הרוצ׳ לעשות עצמו יחיד עושה. תלמיד חכם עושה אלא אם כן מינו אותו פרנס על הציבו׳: תני ״ מסתלקין לצדדין מפני יתידות דרכים. ובשעה שהוא משתקע אפי׳ בשדה שהיא מליאה כורכמין. אמר רבי אבהו מעשה בר״ג ורבי יהושע שהיו בדרך והיו מסתלקין לצדדין מפני יתידות דרכים וראו את רבי יהודה בן פפוס שהיה משתקע ובא כנגדן אמר ר״ג לר׳ יהושע מי הוא זה שמרא׳ עצמו כאצבע אמר לו יהודה בן פפוס הוא שכל מעשו לשום שמים. א״ל ולא כן תני כל דבר שהוא של שבח לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה. תלמי׳ חכם עושה אלא אם כן מינו אותו פרנ׳ על הציבור. א״ל והא תני כל דבר של צער כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה. תלמיד חכם עושה ותבוא עליו ברכה. אמר רבי זעירא ובלחוד דלא יכוה חורנין: דלמ׳ רבי יוסא ורבי שמואל בר רב יצחק הוו יתבין אכלין בחדא מן אילין כנישת עלייתה. אתת שעתה דצלות׳ וקם רבי שמואל בר רב יצחק מצלייא. א״ל ר׳ מיישא לא כן אלפן ר׳ אם התחילו אין מפסיקין. ותני חזקיה כל מי שהוא פטור מדבר ועשהו נקרא הדיו׳. א״ל והא תנינן חתן פטור. חתן אם רוצה. א״ל ולא דר״ג היא. א״ל יכיל אנא ״פתר כר״ג דר״ג אמר איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים:

הדרן עלך היה קורא.

א מי שמתו מוטל לפניו פטור מקרי׳ שמע ומן התפילין. נושאי המיטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן את שלפני המיטה ואת שלאחר המיטה. את שהמיטה צורך בהן פטורין. ואת שאין המיטה צורך בהן חייבין. אילו ואילו פטורין מן התפילה: ב קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחי׳ ולגמו׳ עד שלא יגיעו לשור׳ יתחילו ואם לאו לא יתחילו. העומדין בשורה הפנימין פטורין והחיצונין חייבין: ג נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריח שמע ומן התפילין וחייבין בתפילה ובמזוזה ובברכת המזון: ד בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה. ועל המזון מברך לאחריו ואינו מבר׳ לפניו. רבי יהודה אומר מברך לפניהן ולאחריהן: ה היה עומד בתפילה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר. ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תנץ החמה יעלה ויתכסה ויקר׳ ואם לאו יתכסה במים ויקרא. לא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשר׳ עד שיטי׳ לתוכן מים. וכמה ירחיק מהן ומן הצואה ד׳ אמות: ו זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראת׳ נדה צריכין טבילה. ור׳ יהודה פוטר:

סליק פירקא.

מי שמתו מוטל לפניו כו׳. תני ומן התפילין. אבל ביום הראשון אינו נותן תפילין. ביום השני הו׳ נותן תפילין. ואם באו פנים חדשות הוא חולצן כל שבעה דברי רבי אליעזר ר׳ יהושע אומר בראשונה ובשני אינו נותן תפילין ביום השלישי הוא נותן תפילין ואם באו פנים חדשות אינו חולצן. אם ביום השני אינו נותן תפילין צורכה מימר מי שמתו מוטל לפניו. אלא כגון דתנא דא תנא דא: ר׳ זעירה רב ירמיה בשם רב הלכה כר׳ אליעזר בנתינה וכר׳ יהושע בחליצה. ר׳ זעירא בעי נתן ביום השני כר׳ אליעזר מהו שיעשה רבי אליעזר כר׳ יהושע שלא לחלוץ. אמר רבי יוסי ביר׳ בון וכיני נתן ביום השני כר׳ אליעזר נעשה רבי אליעזר כר׳ יהושע שלא לחלוץ. ואין כיני נימא הלכה כרבי אליעזר. אמר רבי בון כתיב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימים שאת עסק בהן בחיים ולא ימים שאת עוסק בהן במתי׳: תני אם רצה להחמי׳ על עצמו אין שומעין לו. למה מפני כבודו של מת או משום שאין לו מי שישא משואו. מה נפיק מביניהן הוה לו מי שיש׳ משואו. ואין תימר מפני כבודו של מת אסור. ואם תאמר מפני שאין לו מי שישא משואו הרי יש לו מי שישא משואו: ודתני פטור מנטילת לולב. תיפתר בחול. והתני פטור מתקיעת שופר. אית לך מימר בחול לא ביום טוב. אמר רבי חנינא מכיון שהוא זקוק לו להבי׳ לו ארון ותכריכין כיי דתנינן תמן מחשיכין על התחום לפק׳ על עיסקי הכל׳ ועל עיסקי המת להביא לו ארון ותכריכין חלילים ומקוננות כמי שהוא נושא משאו: מאימתי כופין את המיטות משיצא המת מפתח החצר דברי רבי אליעזר. ורבי יהושע אומר משיסתם הגולל. וכשמ׳ ר״ג כיון שיצא מפתח החצר אמר רבי אליעזר לתלמידיו כפו את המיטות. וכשנסתם הגולל א״ר יהושע כפו את המיטות. אמרו לו כבר ״כפיתם על פי הזקן. בערב שבת הוא זוקף את מיטתו. ובמוצאי שבת הוא כופן. תני דרגש טקפה ואינה נכפית. ר׳ שמעון בן אלעזר אומר שומט קלבינטרין שלה ודיו: רבי יוסה בשם ר׳ יהושע בן לוי הלכה כר׳ שמעון בן אלעזר. ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יוסי מיטה שניקליטיה שלין ויורדין בה שומטן ודיו. אי זו היא מיטה ואי זה הוא דרגש. א״ר ירמיה כל שמסרגין על גופ׳ זו היא מיט׳ וכל שאין מסרגין על גופה זהו דרגש. והא תנינן המיטה והעריס׳ משישופ׳ בעור הדג אם מסרג הוא על גופה לאי זה דבר הוא שפה.

פירוש

קריץ פי׳ השכים: חושדינו פי׳ שחושד אותנו שנלקט מתאנותיו ולכן מקדי׳ ללוקטן: בצפר׳ כו׳ פי׳ לבקר בא והודיעם לפה השכים ללוקטן שפתה הגיחם עד שזרחה עלי׳ חמה והתליעה. עלם מגין פי׳ וזיו בתורה ובמלות: חמתי׳ וכו׳. פי׳ שראוהו בן בליעל א׳ ומ״ל דרך לעג פחח׳ שאתה וזיו כ״כ בתור׳ ובמלות אמור לי מה קול שמה בשמים ומ״ל שגז׳ דינך נחתם לפיח׳ וכן הוה: חרן. פי׳ אחר: מבסרא. פי׳ מבזיהו: מוקרא. פי׳ מכבדתו ומיקריהו והמשיל א״י לאמו ובבל לאמו׳ אביו: נחת ליה פי׳ ירד באותו דרך שעלה: ליטרא דקופד וכו׳ כל הסוגי׳ עיין בעין יעקב: אזל ספר וכו׳ שהלך ונסתפר ורלה לרחוץ במרחצאות של טבריא: פורקדל. פי׳ מכה על ערפו: עד כדון וכו׳. י״פ שהליצן אמר בן שפני עשיתי ואת לרחוץ ואמר תעדיין הוא רפה. וי״פ שרני וערף אמר בן ללעג שעדיין לוחרו של זה רפה בלומ׳ כמה לא חלה ולא פרגש: ארכונא קאים וכו׳ פי׳ שהשופט היה דן ליסטים אחד: גחיך. פי׳ זהו שוחק היה עמי ולקח אותו ודנו והודה שהרג א׳: מי נפקי׳ וכו׳ פי׳ כשיצאו ליהרג היו טעוני׳ ב׳ קורו׳ להתלו׳ עליהם ובבר עבר ר״י רחיצתו ומ״ל הליצן לומר שאת רפה כבר נתחזק כלומר שאתה פודה שבעונו נלכד ומ״ל ר״י חוי לקבל אותו האיש כלומר שלא מת על עלבונו אלא על ליצנותיה: סליק פירקא:

מי שמתו

מפני כבודו של מת וכו׳. עיין בר״א דפרקי׳ ובתו׳ דמ״ק פ״ג דף כ״ג: משישופם. פי׳ הר״ש כנס נכי׳ המטבעות אמר לו שאם עור ידועה שמפרקי׳ בו את הכלים שיגהן: אם מסרג וכו׳. פי׳ הסירוג הו׳ שמסרגין חבלי׳ על לרובות המיט׳ ולכן אמר אם כן שמסרגין על גופה למה משופין אותו בעור הדג:

מראה מקום והגהות

* ג׳ ב״ק פ״ה.
ב נ״ל כפינוס

ציון שדה שביעית היא להודיעך שאין ישראל נגאלין אלא בשביעית. א"ר חייא בר אבא מפני מה התקינו רופ' חולים בברכ' שמינית כנגד המיל' שהיא לשמנ'. על שם בריתי היתה אתו החיים. א"ר אלכסנדרי מפני מה התקינו מבר' השני' בברכ' תשיע' כנגד קול ה' שובר ארזי'. שהוא עתיד לשב' כל בעלי שערים. ר' לוי בשם ר' אחא בר חנינא מהדא ולסמו' מברך השנים למקבץ נדחי ישראל. על שם ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכ' תשאו לעמי ישר'. לטה כי קרבו לבוא. נתקבצו הגליות והדין נעשה הזידי' נכנעין והצדיקים שמחים: ותני עלה כולל של מינים ושל רשעים במכניע זדים. ושל גרים ושל זקנים במבטח לצדיקים. ושל דוד בבונה ירושלים. אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם: רבנן אמרי' אהן מלכא משיחא אין מן חייא הו' דוד שמיה. אין מן דמכיי' הוא דוד שמיה. א"ר תנחום' אנא אמרי' טעמא. ועשה חס' למשיחו לדוד. ר' יהושע בן לוי אמ' צמח שמו. ר' יודן בריה דר' איבו אמ' מנחם שמו. אמ' חנינה בריה דר' אבהו ולא פליגי' חושבניה דהדין כחושבניה דהדין הוא צמח הוא מנחם. ודא מסייעא להו. דמר ר' יודן בריה דר' איבו' עובדא הוה בחד יהודאי דהוה קאים רדי געת תורתיה קומוי עבר חד ערביי ושמע קלה. א"ל בר יודאי בר יודאי שרי תורך ושרי קנקנך דהא חריב בי' מוקדש'. געת זמן תניינו'. א"ל בר יודאי בר יודאי קטור תורך וקטור קנקנך דהא יליד מלכא משיחא. א"ל מה שמיה מנחם. א"ל ומה שמיה דאבוי א"ל חזקיה. א"ל מן הן הוא. א"ל מן בירת מלכא דבית לחם יהודה. אזל זבין תורוי וזבין קנקנוי ואיתעביד זבין לבדין; למינוק' והוה עייל קרייה ונפקא קרייה. עד דעל לההוא קרתא והוין כל נשייא זבנן ואימה דמנחם לא זבנה. שמע קלן דנשייא אמרי' אימיה דמנחם אימיה דמנחם איתיי זובנין לברך. אמר' בעייא אנא מחנקוניה סנאיהון דישראל דביומא דאיתיליד איחרוב בית מוקדשא. אמר לה רחיצא אנן דבתליה הריב ובריגליה מתבניי. אמר' ליה לית לי פריטין. א"ל והוא מה איכפלי' איתיי וזבני ליה איולית קוסך יומ' דין בתר יומ' אנא אתי ונסיב. בתר יומין של לההוא קרת' אמר לה מהו מינוק' עביד. א"ל מן שעת' דחמיתי אתון רוחין ועלעולי וחטפיניה מן ידיי. א"ר בון מה לנו ללמוד מן הערבי הזה ולא מקר' מלא הוא והלבנון באדיר יפול. מה כתי' בתריה ויצא חוטר מגזע ישי: אמר ר' תנחומא מפני מה התקינו שומ' תפילה ברכ' חמש עשר' כנג' ה' למבול ישב שהוא כולה את הפורענו' מלבוא לעול'. עבור להודייה זוכ' תורה יכבדנני ושם דר' אראנו בישע אלהים. והות' בשלו' שכל הברכו' חותמיהן שלו': א"ר שמעון בן חלפותא אין לך כלי שמחזיק ברכה יותר מן השלום ומה טעם ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום: קרא וטעה יחזו' למקו' שטעה. טעה בין כתיבה הראשונה לשנייה חוזר לכתיבה הראשונ'. טעה ואינו יודע היכן טעה יחזור בבתחילה למקום המבורר לו. דלמא ר' חייא ר' יסא ר' אמי סלקון מיעבר גנוניה דר' אלעזר שמעון קליה דר' יוחנן אי מחדית מילה. אמרין מן נחית שמע לה מיניה. אמרין וייחות ר' אלעזר דהוא זריז סגין. נחית וסליק אמר לון כן א"ר יוחנן קרא ומצא עצמו בלמען יחזקה ביתן. ר' ליא ר' יסה בשם ר' אחא רובא נתפלל ומצא עצמו בשומע תפילה חזקה כיון. ר' ירמי' בשם ר' אלעזר נתפלל ולא כיון לבו אם יודע שהוא חוזר ומכוין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל. א"ר חייא רובא אנא מן יומי לא כוונית אלא חד זמן בעי מכוונה והרהרית בלבי ואמרית מאן עליל קומי מלכא קדמי' ארקבנה אי ריש גלותא. שמוא' אמר אנא מנית אפרוחיא. רבי בון בר חייא אמר אנא מנית דימוסיא. א"ר מתניה אנא מחזק טיבו לראשי דכד הוה מטי מודים הוא כרע מגרמיה:

מתני' ה האומנים קורין בראש האילן או בראש הנדבך מה שאין רשאין לעשו' כן בתפילה. מני מתניתה הפועלים קורין בראש האילן והאומנין בראש הנדבך. ותני כן מתפללי' בראש הזית ובראש התאנ' הא בשאר כל האילנו' יורד ומתפלל למטן. ובעל הבי' לעולם יורד ומתפלל למטן. ולמה בראש הזית ובראש התאנ' ר' אבא ור' סימון תרויהו' אמרי' מפני שטרחות' מרוב'. תני הכתף אע"פ שמשאו על כתיפו הרי זה קור' את שמע אבל לא יתחי' לא בשע' שהוא פורק ולא בשעה שהוא טוען מפני שאין לבו מיושב. בין כך ובין כך אל יתפלל עד שעה שיפרוק. ואם היה עליו משאוי של ארבע קבין מותר. א"ר יונתן והוא ששיקל. מהו ששיק' תרין חלקי' לחורויי וחד לקומויי. תני לא יהא מרמז בעיניו וקור'. תני הפועלין שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית הרי אילו מברכין ברכה ראשונה וכוללין של ירוש' ושל ארץ וחותמין בשל ארץ. אבל אם היו עושין עמו בסעודתן או שהי' בעל הבית אוכל עמהן הרי אילו מברכין ד'. א"ר מנא זאת אומר' שאסור לעשות מלאכ' בשעה שמברך. דלכן מה אנן אמרין יעש' מלאכה ויברך. ר' שמואל בר רב יצחק בשם רב חונה לא יעמוד אדם ויתפלל ומין מטבע בידו לפניו אסור לאחריו מותר. ר' יסא הוה צורת ותופשן בידו. ולמה הדין א"ר יצחק וצרת הכספי בידך. ובלבד בידך. ר' יוסי בר אבון הורי לר' הלל תתגיה כן. ר' חזקיה ור' יעקב בר אחא הוו יתבין בחד אתר והוות גבי ר' יעקב בר אחא פריטין. אתת עגמא דצלותא ושרתן ויהבן לר' חזקי' קטר פורתיה למורתתיה. ושרתן ותרק א"ל ומה בידך. אמר ר' חנינא אף מי שהיו סימין על כתיפו הרי זה קורא את שמע ומתפלל. רב חונא אמר קרית שמע ותפלה אינן צריכו כוונה. א"ר מנא קשית' קומי ר' פנחס ואמי' תימר קרית שמע צריכה כוונה תפל' אינה צריכ' כוונה. א"ר יוסי קיימתי' כיי דמר ר' יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן הציעך סוף מלאכ' המים שאינם מחוורים דבר תורה:

מתני' ו חתן פטור מקרית שמע לילה הראשון עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה. מעשה בר"ג שנשא וקר' לילה הראשון אמרו לו תלמידיו לימדתנו רבינו שחתן פטור. אמ' להם איני שומ' לכם לבט' ממני מלכו' שמים אפי' שעה אחת. ר' יוש' בן אנטיגנס בשם ר' יוע' בי ר' ינאי זאת אומר' שמותר לבעל בעילה בתחיל' בשבת. א"ר תני' קומי' ר' יוסה תיפתר באלמנ' שאינה עוש' חבורה. א"ל והא תנינן ארבעה לילות אית לך למימר ארבע' לילות באלמנ'. א"ר יעקב בר זבדי קשית' קומי ר' יוסי מה בינה לבין שובר את החבי' לאכול ממנה גרוגרו'. א"ל ומור דבתר' ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי. וכאן שמתכוין לעשותה בעלה כמי שמתכוין לעשו' כלי: רב יצחק בר רב משרשי' או מקשי מה בינה למפיס מורסא בשב'. א"ל ומור דבתרי' ובלבד שלא יתכוין לעשותה פה. וכאן מתכוין שהו' מתכוין לעשות' בעל' כמי שהוא מתכוין לעשות' כלי: תני לא יבעל אד' בעיל' לכתחיל' בשבת מפני שהוא עושה חבורה ואחרי' מתירין. א"ר יוסי בי ר' אבון טעמון דאחרי' למלאכתו הוא מתכוין. מאיליה מעשה חבורה. אסי אמר אסור. בנימן גנזכיה נפק ומור משמי' דרב מות' שמע שמואל ואיקפד עלוי ומית עלוי וקרי ברוך שנגפו. ועל רב קר' לא יאונה לצדיק כל און. שמוא' אמ' כל ההוא והילכת' דרישה דפירקא אתרייא דנידה להלכה. אבל לא למעשה: ר' ינאי ערק אפי' מצניק' שלא הגיע זמנה לראות ונישאת. בעון קומוי ר' יוחנן מהו לבעל בעילה שנייה אמרין לתלות כרם המכה לא הודו ולבעל בעילה שנייה והא מורייא. מה צריכה לה בשבאו ליה ימי הפסק ימי טהרה בנתים: א"ר אבהו שושבינייה דר' שמעון בר אבא הוינא שאית לר' אלעזר מהו לבעל בעילה שנייה ושרא ליה דהו' סבר כהדא דשמוא'. דשמוא' אמ' פירצה דחוקה נכנסי' בה בשבת אפי' משר' צרורו': א"ר חני שושביניה דר' שמו' קפודקי' הוינ' שאילי' לר' יאשי' ושרע מיניה. שאלית לר' שמו' בר יצחק א"ל מעת' אי זה דם נידה ואי זה דם בתולי': תני כלה אסור' לבית' כל שבע' ואסו' ליטו' ממנ' כוס של ברכה דברי ר' אליעזר. מ"ט דר' אליעזר אי איפש' שלא יצא דם נידה עם דם בתולי':

מתני' ז רחץ לילה הראשון שמתה אשתו. אמרו לו תלמידיו לימדתנו רבינו שאבל אסור לרחוץ. אמר להן איני כשאר כל אדם איסטנים אני: מאן תנא אבל אסור ברחיצ' כל שבעה ר' נתן. ר' אמי הוה ליה שברא ושאל לר' חייא בר בא והורי ליה כל שבע' כר' נתן: ב' ר' יוסי הוה ליה שברא ושאל לר' בא בר כהן לגבי ר' אחא א"ל לא כן אלפיך. ר' אמי הוה ליה עבד ושאל לריש לקיש והורי ליה כר' נתן כל שבעה. א"ל דילמא תרין עוברין אינון. אנן אמרין ליה על דר' חייא בר בא. ואתון אמריתון ליה על דריש לקיש. ועד מן הוא ר' חמא אבוי דר' אושעיא הוה ליה שברא של לרבנן ואסרון: ר' יוסי בעי אילין רבנן. רבנן דהכא או רבנן דדרומא. אין תימר רבנן דהכא ניח'. אין תימר רבנן דדרומא דרבייא קומוי והוא של לעדייא. אין תימ' רבנן דדרומיא אינון שריין ואינון אסרין: דתני מקו' שנהגו להרחיץ אחר המט' מרחיצין ובדרו' מרחיצין: א"ר יוסי בי ר' אבון מי שהוא מתי' את הרחיצה הזאת עשה אותה כאבילה ושתייה: הרא דתימר ברחיצה של תענוג. אבל ברחיצה שאינה של תענוג מותר: כהדא דשמוא' בר אבא עלו בו חטטין אתון שילון לר' יסא מהו דיסחי. אמר לון ולא יסחי מיתה הוא אין בעי אפי' בתשע' באב. אין בעי אפי' ביום הכיפורי': ר' יוסי בר' חנינא ראו אותו טובל אם לקירויו לא ידעין אם להקר גופו שאין רחיצת צונן רחיצ' לא ידעין. הורי ר' בא כהין תנייא. הורי ר' אחא כבא מן הדרך והיו רגליו קיהות עליו שמות' להרחיצן במים: תני אבל ומנודי שהיו מהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל. לכשיבואו אל העיר יחלוצו. וכן בתשע' באב וכן בתעני' ציבור: תני במקום שנהגו לשאול אבילים בשבת שואלין. ובדרום שואלין. ר' הושעיא רובא אזל לחד אתר וחזא אביליא בשובתא ושאיל בון. אמר לון אני איני יודע מנהג מקומכם. אלא שלום עליכ' כמנהג מקומינו. רבי יוסי ביר' חלפתא משבת בדרבי מאיר קומי' צפוראי אדם גדול אדם. קדוש אדם צנוע. חד זמן חמא אביליא בשובתא ושאל בון. א"ל אהן דאת מתני שבחיה. אמר לון מה עסקיה. א"ל חמא אביליא בשובתא ושאל בון. אמר לון בעאי אתון מידע כחו חילי' בא להודיעכם שאין אבל בשבת: הרא הוא דכתי' ברכת ה' היא תעשיר זו ברכת שבת. ולא יוסיף עצב עמה זו אבילות. כמ' דתימא נעצב המלך על בנו:

מתני' ח וכשמת טבי עבדו קיבל עליו תנחומין אמרו לו ולא לימדתנו רבינו שאין מקבלין תנחומין על העבדים. א"ל אין טבי עבדי כשאר העבדי' כשר היה. הא בני חורים אחרי' מקבלין תנחומין עליהן. כיני מתנייתה אין מקבלין תנחומין על העבדי'. תני מעשה שמתה שפחתו של ר' אליע' ונכנסו תלמידיו לנחמו ולא קיבל. נכנס מפניהם לחצר ונכנסו אחריו. לבית ונכנסו אחריו. אמר להן כמדומה הייתי שאתם ניכוין בפושרין ואי אתם נכוין אפילו ברותחין. והלא אמרו אין מקבלין תנחומין על העבדים מפני שהעבדים כבהמה. אם על בני חורין אחרים אין מקבלין תנחומין כל שכן על העבדי'. מי שמת עבדו או בהמתו. אומר לו המקו' ימלא חסרונך: כד דמך ר' חייא בר אדא בר אחתיה דבר קפרא קביל ר"ל עלוי דהוות רביה מן תלמידיה דבר נשא חביב עליה כבריה של ואיפטר עלוי דודי ירד לגנו לערוגות הבושם לרעות בגני. לא צורכה אלא דודי ירד לגנו לרעו' בגני. דודי זה הב"ה. ירד לגנו זה העולם. לערוגת הבושם אילו ישר'. לרעות

פירוש

אהן מלכא משיחא כו'. פי' מלך המשיח הזה בין שהוא מן החיי' בין שהוא מן המתים ש"ש דוד שמיה מנחם שמו. שכ' כי רחק ממני מנחם. כלומר שביאת מנחם נעלמה ורחוקה ממני: רדי. פי' חורש: געת חורתיה. פי' לעקה פרתו: שרי תורך וכו'. פי' התר פרתך והתר יתד המחרישה שלך הנקרא קנקן: דהא חריב וכו'. פי' וים לך להתאבל או לנום מפני האויבים: לבדין וכו', פי' מלבושי תינוקות: בעי אנא וכו'. פי' רוצה אני נחניקתו ותלה קללתו בשונאי ישראל: רחיצא וכו'. פי' בטוחי' אנחנו שהוא סי' לחורבנו' והו' סי' לישועה: מאי איכפת לי וכו'. פי' קנה לו אם אין לך מעות היו' יהי' לך מחר: ועלעולין. פי' רוחות סערות: והלבנון וכו'. כלומר משמע דבעת החורבן נולד משיח: גיגונא פי' מוף'. וכל הסוגי' עיין בבבלי דמרקי': מאן עליל וכו'. פי' מי ככנ' רמשון לפני המלך: ארקבנ' ראש תשוב פריש גלותא: מנית אפרחיא. פי' שהייתי מונה העופו': דימוסיא. פי' שר' הבניין: ואנא מחזיק וכו' פי' שהחזיק טובה לראשו על שכבר שעלמו כלי כוונתו כשהגיע למודים: מתני' ה' שטרחתן מרובה פי' שיש טורח לעלות עליו עיין ברכינו יונה בפרקי': לחוריי כמו לאחריו: לקומוי. כמו לפניו: דלכן כמו דאם לא כן: מתני' ו' וכו' גגוגייא. פי' כך שפו. ובבבלי מפל' כל הסוגי' מבוארת גם איתא שכיון מקסבא כו' ע"ש: מתני' ז' אילין רבנן פי' הי' רבנן כל זה הענין לקסקנס"ק בתילו' מוטות ע"ש: מהן דאת מתני כו' פי' זהו שאת משבח מותו מה עיסקי' פי' ומה גנאי ראיתם בו שאתם תמיהים על שסיפרתי בשבחו: בעי אתון. פי' רוצי' אתם לידע כח' תועלת שיש בדבריו שבא להודיע אתכ' שאע"פ שאין אבילו' בשב' א"ה שלה לענין ז': מתני' ח' שאתם נכוין וכו'. הוא מבואר בבבלי דפרקי': קביל ר"ל וכו'. פי' שר"ל היה נועק ובוכי עליו: מפני תלמידו וכו' להורות בזה שתלמידו של אדם חשוב עליו כבנו: לא צורכה וכו'. פי' שאם הוא ירד לגנו אין צריך לרעות בגנים לשון רבים:

מראה מקום והגהות

א נ"ל רדי

ב נ"ל אריכנא ע' שבועות ל"ב ד'.

ג ב' יוסף י"ט: (ב.)

ד בכל הסוגיא ע' ב' כתובות ה:י וכו' נדה ס"ד: וכו'.

ה בדפוס וויניציא הגירסא בניימן גנזכייא ב' נדה ס"ה. הגירסא בניימין סקסנאה.

ו נ"ל אלבן רבי (ב)

ז בכל הסוגיא נ"ל דדרוקייא (ב) ע' מ"ק כ"ב ד'.

ומתפלל כדי שיקבל עליו מלכות שמים תחילה משלם. רב אמר קורא את שמע ולובש את תפיליו ומתפלל. מתניתא רב פליגא עליו הרי שהיה עסוק עם המת בקבר והגיע עונת ק"ש הרי זה פורש למקום טהרה ולובש תפילין וקורא את שמע ומתפלל: מתניתא מסייעא לרב לא שאדם יקבל עליו מלכות שמים תחילה ואח"כ יקבל עליו עול מצות: א"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי. מפני מה לא החזיקו בהן. מפני הרמאי. עובדא הוה בחד בר נש דאפקיד גבי חבריה וכפר ביה. א"ל לא לך הימנית אלא לאילין דברישך הימנית. ר' ינאי היה לובשן אחר חולייו ג' ימים לומר שהחולי ממרק. מה טעם הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי: רבי יוחנן בן זכאי לא הוון תפילוי זעין מיניה לא בקייטא ולא בסיתוא. וכך נהג ר' אליעזר תלמידו אחריו: ר' יוחנן בסיתוא דהוה חזיק רישיה הוה לביש תרויהון. ברם בקייטא דלא הוה חזיק רישיה לא הוה לביש אלא דאדרעיה: ואינו אסור משום ערוה. א"ר חייא בר אבא אפיקרסין היה לובש מבפנים. כד הוה אזל מסחי כיון שהיה מגיע אצל האולייריין היה חולצן. א"ר יצחק עד יעקב תרמוסרא היה לובשן. וכד הוה נפיק מסחי הוו יהבין ליה. וכד הוה מיתן לידיה הוה אמר הא מילתא. שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר ארונו של חי העולמים וארונו של יוסף. והיו אומות העולם אומרים מה טיבן של שני ארונות הללו. והיו ישראל אומרין להן זה ארונו של יוסף עם ארונו של חי העולמים. והיו אומות העולם מונין את ישראל ואו' וכי איפשר לארון המת להיות מהלך עם ארונו של חי עולמים. והיו ישראל אומרים על ידי ששימר זה מה שכתב בזה: ולמה הוא אמר הא מילתא. א"ר תנינא בגין מימר מילא דאורייא. א"ל ר' מנא והכין לא הל מילא דאורייא חורי למימר אלא דא. אלא קינתורין הוון לומר יוסף לא זכה למלכות אלא על ידי ששימר מצותיו של הקב"ה ואנו לא זכינו לכל הכבוד הזה אלא ע"י שמשמרנו מצותיו של הקב"ה ואתון בעיי מבטלה מצות' מינן: בא וזה צד הוא מברך עליהן. ר' זריקן בשם ר' יעקב בר אידי כשהוא נותן על ידו מהו אומ' ברוך אקב"ו על מצות תפילין. כשהוא נותן על הראש מהו אומר ברוך אקב"ו על מצות הנחת תפילין. כשהוא חולצן מהו אומ' ברוך אקב"ו לשמור חוקיו. ואתיא כמאן דמר בחוקת תפילין הכתוב מדבר ברם כמאן דמר בחוק' הפסח הכתוב מדבר לא בדא: ר' אבהו בשם רבי אלעזר הנותן תפילין בלילה עובר בעשה. ומה טעם ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימי' ימימה. ימי' ולא לילו'. ימים פרט לשבתו' וימי' טובים. והא ר' אבהו יתיב מתני ברמשא ותפילוי עלוי. מנטרי' הוה. והכין פיקדון הוו בידו: אית דבעי מימר לא אמ' אלא הנותן אבל אם היו עליו מבעוד יום מות'. אית דבעי מימר נשמעני' מן הדא והיה לך לאות את שהוא לך לאות פרט לי"ט ושבתות שכולן אות. ולא כן כתב מימים ימימ'. לית לך אלא כיי דמר ר' יוחנן כל מילא דלא מחוור' מסמכין לה מן אתרין סגי'. נשי' מניין ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם. את שהוא חייב בת"ת חייב בתפילין. נשים שאינן חייבות בת"ת אינן חייבין בתפילין. והתיבון הרי מיכל בת כושי היתה לובשת תפילין. ואשתו של יונה היתה עולה לרגלים ולא מיחו בידיה חכמים: ר' חזקי' בש' ר' אבהו אשתו של יונ' הושב'. מיכל בת כושי מיחו בידי' חכמי': תני נכנס למרחץ מקום שבני אדם עומדין לבושין יש שם מקרא ותפילין ואין צ"ל שאילת שלום. נותן תפילין ואינו צ"ל שלא יחלוץ. מקו' שרוב בני אד' רגילין להיו' עומדין ערומין אין שם שאילת שלו' ואין צ"ל מקר' ותפילה וחולץ תפילין ואין צ"ל שלא יתן. מקצתן ערומין ומקצתן לבושי' יש שם שאיל' שלו' ואי' שם לא מקר' ולא תפיל' ואינו חולץ תפיליו ואינו נותן. אבל אינו לובשן עד שיצא מאותו רשו' של כל אותה מרחץ. והא מסייעא כיי דמר ר' יצחק בר ר' יוחנן עד יעקב תרמוסרה הוה לובשן: ר' ירמיה בשם קטוני' ר' זעירא והתה מרחץ מרחצת כיפות החמה ואינ' מרחצת כיפות הגשמי'. א"ל מרחץ ואע"פ שאינה מרחצת. ובית הכסא אע"פ שאין בו צואה. מר עוקב' אמ' אהן חורא בית הכסא מטולטל הוה. ר' יונה בעי אהן צרדה דעל גיף ימא מהו. א"ר אמי אסיא הודי רבי ירמי' מעבד ליה כפיליום ולא מסבין עלוי. ר' זעירא בשם אבא בר ירמיה אוכל כהן אכילת עראי. ואינו אוכל כהן אכילת קבע. ישן כהן שנ' עראי ואינו ישן כהן שינת קבע: אית תניי תני מברך פעם אחת. אית תניי תני פעמין. מאן דמר פעם אחת ניחא. מאן דמר מברך שתי פעמים הוא אכל ואיסן עלוי. א"ר זעירא קיימא אבא בר ירמיה באוכל כהן אכילת עראי: ר' זעירא בשם ר' אבא לא יכנס אדם לבית המים וספריו ותפיליו בידיו. רבי יוחנן כד הוה סיפרא בידיה הוה יהיב ליה לחורן. כד הויין תפילוי עלוי הוה קאי' בהן. מתניית' פליג' על אבא בר ירמיה נכנס אדם לבי' המי' וספריו ותפיליו בידו. א"ר זעירא קיימא אבא בר ירמיה כאן ביכול ללובשן. כאן בשאינו יכול ללובשן. דלכן מצוה לא עבי' בהן. למה הוא מבזי לון: בראשונ' היו נותנין אותן לחבידיהן והיו נוטלי' אותן ובורחין. התקינו שיהו מניחין בחורין. וכשאירע אותו מעשה. התקינו שיהא אדם נכנס והן בידו: כי יעקב בר אחא בשם ר' זעירא אמר והוא שהוא ביום כדי ללובשן. אבל אם אין ביום כדי ללובשן אסור. דלכן מצוה לא עביד בון למה הוא מבזי לון: מישא בר בריי' דר' יהושע בן לוי אמר מאן דעבד מבאות עושה להן כיס של מפה ונותנן על לבו. מה טעם שויתי ה' לנגדי תמיד: תמן אמרין כל שאינו כאלישע בעל כנפיי' לא ילבש תפילין. ר' זעירא בשם ר' אבא בר ירמיה לא יכנס אדם לבית הקברו' ויעשה צרכיו שם. ואם עשה כן עליו הכתוב אומר לועג לרש חרף עושהו. ולמא ר' חייא רובא ור' יונתן הוו מהלכין קומי ערס' דר"ש בר יוסי בר לקני' והו' ר' יונתן מפסע על קיבריה א"ל ר' חייא רוב'

כיון אינון מימר למחר אינון גבן ואינון מעיקן לן. א"ל וחכמין אינון כלום לא כן כתב והמתים אינם יודעים מאומה. א"ל לקרות את יודע. לדרוש אין את יודע. כי החיים יודעים שימותו אילו הצדיקים שאפילו במיתתן קרויין חיים. והמתי' אינם יודעים מאומה אילו הרשעי' שאפי' בחייהן קרויים מתים. מניין שהרשעים אפי' בחייהן קרויין מתים שנא' כי לא אחפוץ במות המת. וכי המת מת. אלא אילו הרשעי' שאפי' בחייהן קרויין מתים. ומניין שהצדיקי' אפי' במיתתן קרויין חיים. דכתי' ויאמר אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר. מה ת"ל לאמר. אמר לו לך ואמור לאבות כל מה שהתניתי לכם עשיתי לבניכם אחריכם: עדכ את האותיות. אית תניי תני כשר. ואית תניי תני פסול. רבי אידי בשם ר"ש בשם דרבי יוחנן מן דמר כשר מלמטן. מן דמר פסל מלמעלן. כגון ארצינו תפארתינו. ארצך צריכה. תפארתך צריכ': רבי אידי בר"ש בשם רבי יוסה לא יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל. מה טעם א"ר אבא בריה דר"כ ממעמקים קראתיך ה'. א"ר אידי בר"ש בשם ר' יוחנן לא יעמוד אדם ויתפלל וצריך לנקביו. מה טעם הכון לקרא' אלהיך ישר'. א"ר אלכסנדרי שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהי' שמור עצמך מן הטיפים היוצאות מבין רגליך. הדא דתימר בנקבים. אבל בגסים אם יכול לסבול יסבול. ר' יעקב בר אבוי בשם ר' אחא שמו' רגלך כאשר תלך אל בית האלהים. שמור עצמך כשתהא נקרא אל בית האלהים שתהא טהור ונקי. א"ר אבא יהי מקורך ברוך. יהי מקראך לקבר ברוך. א"ר ברכיה עת ללדת ועת למות. אשרי אדם ששעת מיתתו כשעה לידתו מה שעה לידתו נקי כך בשעת מיתתו יהא נקי:

מתני' ד הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו ר' יהודה אומר יצא. ר' יוסי אומר לא יצא קרא ולא דיקדק באותיותיה ר' יוסי אומר יצא ר' יהודה אומר לא יצא. הקורא למפרע לא יצא. קרא וטעה יחזור למקום שטעה. רב אמר הלכה כדברי שניהן להקל. ולכן מה מן אמרין סתמה דר' יוסי הלכה כסתמא. ר' יוסי ור' יודה הלכה כר' יוסי. ולמה צריכ' למימר רב הלכה כדברי שניהן להקל. אלא בגין שמע דתני לה ר' חייא בשם ר"מ לפום כן צריך למימר הלכ' כדברי שניהן להקל. תני נתפלל ולא השמיע לאזנו יצא. למי נצרכה לר' יוסי. הידין רבי יוסי הדא דתנינן הקור' את שמע ולא השמיע לאזנו יצא. ור' יוסי אומר לא יצא. אמר רב מתנה דר' יוסי היא. א"ר יוסי הוין סברין מימר מה פליגין רבנן ורבי יוסי בשמע דכתיב בה שמע. הא שאר כל המצו' לא. מן דמר רב מתנה דר' יוסי היא הדא שאר כל המצות מ"ט דר' יוסי והאזנת למצותיו. ישמע אזניך מה שפיך מדבר. אמר רב חסדא לית כן תרש. הטרה לשון הוא. מתנית' לר' יודה. א"ר יוסי מסתברא דיגדי רב חסדא בתרומות דהוא דר' יוסי א"ר תנינא בשם רב חסדא דר' יוסי היא. א"ר יוסי ביר בון על ברחוך איתמר דהוא דר' יוסי דתנינן חמשתא קדמייתא ולא תניתא עמהן אם משום שאין תרומתן תרומה. והא תנינן חמשתיה אחרנייתא ולא תניתה עמהן. הוי סופך מימר דר' יוסי היא: אלו צריך דיקדוק על לבבך. על לבבכם. עשב בשדך. ואבדתם מהרה. הכנף פתיל. אתכם מארץ. ר' תנינא בשם ר' אחא אשר נשבע ה': רבי שמואל בר תנינ' בשם ר' הושעיא יוצר אור ובורא חושך. ולא יימר יוצר אור ובורא נוגה: ר' תניי בשם ר' אבא בר זבדא שם שה לך ולא יימר שם הללו לך ר' לוי ורבי אבדימי דחיפ' בשם ר' לוי בר סיסי צרי' להתיז למען תזכרו. ר' יונ' בשם רב חסדא צרי' להתיז כי לעול' חסדו: תנ' אין מעבירי' לפני התיב' לא חיפני' ולא בישנין ולא טבעוני' מפני שהן עושין הההין חיתין ועיינין אאין. אם היה לשונו ערוך מותר:

פיס' הקורא למפר' לא יצא. ר' יונה אמ' תנא רב נחמן בר ארא ר' יוסי אומר תנא נחמן סבא והוו כהדין הוייתן יהו. תני אף בהלל ובקריא' המגילה כן. ניחא בקריאת המגילה דכתי' בה ככתבם. ברם בהליל' בגין דכתי' ממזר' שמש עד מבואו מהולל שם ה'. מה את שמע מינ'. א"ר אבון עד היא אמורה על סדר במאת ישראל ממצרי' לשעבר. לא לנו ה' לא לנו לדורות הללו. אהבתי כי ישמע ה' את קולי לימות המשיח. אסרו חג בעבותים לימות גוג ומגוג. אלי אתה ואודך לעתיד לבוא: ר' אחא בשם ר' יהושע בן לוי אף מי שהתקי' את התפילה הזאת על הסדר התקינ'. שלש ברכות ראשונות ושלש ברכו' האחרונות שבחו של מקום והאמצעיות צרכן של בריות. חנינו דיעה הגנתנו דיעה. רצה תשובתינו. רצית תשובתינו. סלח לנו. סלחת לנו. גאלינו. גאלתנו. רפ' חליינו. ריפית חליינו. ברך שנותינו. בירכ' שנותינו. קבצינו. קיבצתנו. שופטינו בצדק. שפטתנו בצד'. הכנע קמינו. הכנע' קמינו. צדקינו במשפט. צידקתנו. בנה ביתך ושמע עתירתנו ורצינו בתוכו. לית צורכו' דבנה ביתך ושמע עתירתנו ורצינו בתוכו. אלא כמה דאישתעי' קרייא כן אשתעי' מתניתא. והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי: אמר רבי ירמיה מאה ועשרים זקנים ומהם שמונים וכמה נביאים התקינו את התפילה הזאת: ומה ראו לסמוך האל הקדוש לחונן הדעת על שם והקדישו את קדוש יעקב. מה כתיב בתריה וידעו תועי רוח בינה. דיעה לתשובה השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע וגו' עד ולבבו יבין ושב. תשובה לסליחה וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח. סליחה לגאולה. הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי: ויאמר רופא חולים קרמי'. א"ר אחא מפני מה התקינו גוא' ישר' ברכה שביעי'. ללמדך שאין ישראל נגאלין אלא בשביעית. ר' יונה בשם ר' אחא שיר המעלות בשוב ה' את שיבת

פירוש

גוף נקי. בבבלי פליגי אמוראי חד אמר שלא יפיח בהם וחד אמר שלא ישן בהם: מפני מה וכו'. פי' היכולים ליזהר בנקיות הגוף. ומפני מפני הרמאין שיעשו כן להחזיק עצמן בחסידים אבל התוספ' לא פירשו כן ע"ש: קייטא. ימות החמה: סיתוא. ימות הגשמים: בקייטא דהוה' חזיק וכו'. בסיתוא דלא ... וכו' נראין הה"פ ... שלא היה ... ... על הכנפי': אפיקרסין פי' לבוש התחתון: מסחי. פי' למרחץ: האולייריין פי' הבלנין: יעקב תרמוסרא. הוא שם בעלים. בגין מימר ... פי' לומר ד"ת קיד ... אסור בכ"מ ... שאין ... ד"ת לומר אלא זה: קנתורין. פי' בלשון יוני אומרין שאין ללובשן כל היום: ואתיא וכו'. פי' בבבלי דמנחו' העירובין פליגי ר"ע ור"י בפסוק ושמרת את החקה אי אפסח קאי או אתפילין קאי ע"ש: מנטרין הוה. פי' שמלקן לגדרי' וכמו מגנוס דפי': בת כושי. פי' בת שאול שנקראת כן ... אהן חורא וכו'. פי' שפי חור כלומ' ... דפים ... בבבלי ... גיף ימא. ... ... אסיא הוא ר' אסי: כפיליום פי' ... סיסה ... לפני ... ובבבלי פ' מי שמתו ... לפני ... ... וכ"ש כל ... וחכמין פי' וידעין הם כלו' בתמיה: מקראך לקבר וכו'. פי' לפי שג' כיתות יוצאים לקראתו בשעת מיתתו לכן אמר שיהא מקראך לקבר ברו' ולא בהפך: מתני' ד' דלכן וכו'. פי' שאמר לבני בבל רב שלכ' ... להקל דשתם ודרי יוסי וכו': אלא בגין. פי' מפני שמשמע שהוא דברי ר"מ לכן הולך לומר הלכ' כר"י ועיין בבבלי דברכו': הידין. פי' אזה רבי יוסי: תישנין בישנין וכו'. פי' שהות מקומות הן: פיסקא: פסקא שמו. פירש"י בשם שאירתה התקינה לא יאמרו כן שהלל שם ה' כלומר שלא יאמר הנוי והתורה:

**מקום
והגהות**

א סולי צ"ל לא תנינן שאדם יקבל וכו'. כלומר מדברי ר' יהושע בן קרחה בשמע עיקרא קריא' שמע תחלה (עול מלכות שמים) ואח"כ מניח תפילין (עול מצו'):

ב בבלי שבת מ"ט. ק"ל.

ג ב' מנחות ל"ו:

ד ב' ברכות כ"ג.

ה ב' שבת סס.

ו ב' ברכות י"ח. ע"ש.

ז ע' סוגית זו תשו' פנים מאיר' סימן ל"ו (ב.)

ח צ"ל היא שמע היא שאר כל המצות ע' תרומה פ' ג' (ב.)

מראה מקום והגהות

א גרסת המוזר א"ח ס"א ובלבד שידנים בלית (ב.)

ב מגיל' ע"ג א'. (ב.)

ג פ"ק כ"ג ג' שקלים פ"ו א' (ב.)

ד נ"ל ופה: ע'

ה נ"ל פה סהגיה (ב.)

ו נ"ל האומר

יקרא עוד את שמך אבר' הרי בלא תעשה. והיה שמך אברה' הרי בעשה. התיבון הרי אנשי כנסת הגדולה קראו אותו אברם. אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם. שנייא היא שעד שהוא אברם בחרת בו. ורכוותה המורא לשרה שרי עובר בעשה הוא נצטוה עליה. ודכוותה הקור' לישראל יעקב עוב' בעשה. שני נתוסף לו הראשון לא נעקר ממנו: ולמה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב ושמו של יצחק לא נשתנה. אילו אבותן קראו אותן כשמן. אבל יצחק הכ"ה קראו יצחק שנ' וקרא' את שמו יצחק: ד' נקראו עד שלא נולדו ואילו הן. יצחק וישמעאל יאשיהו ושלמה. יצחק וקראת את שמו יצחק. ישמעאל דכתיב וקראת את שמו ישמעאל. יאשיהו הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו. שלמה כי שלמה יהיה שמו: עד כדון בצדיקי'. אבל ברשעי' זורו רשעי' מרחם: כן זומא אומר עתידין הן ישראל שלא להזכיר יציאת מצרים לעתיד לבוא ומה טעם לכן הנה ימים באים נאם ה' לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני יש' מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישר' מארץ צפון. אמרו לו לא שיעקר יציאת מצרים אלא מצרים מוסף על המלכיות. מלכיות עיקר ומצרים טפלה. וכן הוא או' לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. אמרו לא שיעקר שם יעקב אלא יעק' מוסף על ישר'. ישר' עיקר ויעקב טפל. וכן הוא אומר אל תזכרו ראשונות אילו המצריים. וקדמוניות אל תתבוננו אילו המלכיו'. הנני עושה חדשה עתה תצמח זו של גוג: משלו משל למה הדבר דומה לאחד שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו. התחיל מספר מעשה הזאב ואח"כ פגע בו הארי וניצל מידו. שכח מעשה הזאב התחיל מספר מעשה הארי. ואח"כ פגע בו נחש וניצל מידו. שכח מעשה שניהם והתחיל לספר מעשה הנחש. כך הן ישראל הצרות האחרונות משכחות את הראשונות:

חדרן עלך מאימתי.

א היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא: ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב. ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב דברי ר' מאי'. ר' יהודה או' באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד. ובפרקי' שו' מפני הכבוד ומשי' שלום לכל אדם: **ב** ואלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשנייה בין שנייה לשמע. בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמ' בין ויאמר לאמת ויציב. ר' יהודה אומר בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק: **ג** א"ר יהושע בן קרחה למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו מלכות שמי' תחילה ואח"כ של מצות. והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמע נוהג ביום ובלילה. ויאמר אינו נוהג אלא ביום: **ד** הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא. ר' יוסי אומר לא יצא. קרא ולא דיקדק באותיותי' ר' יוסי אומר יצא. ר' יהודה אומר לא יצא. הקורא למפרע לא יצא. קרא וטעה יחזור למקום שטעה: **ה** האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך מה שאינן רשאין לעשות כן בתפילה: **ו** חתן פטור מק"ש בלילה הראשון עד מו"ש אם לא עשה מעשה. מעשה בר"ג שנשא אשה וקר' לילה הראשון שנשא. אמרו לו תלמידיו רבי' לא כך לימדתנו שחתן פטו' מק"ש לילה הראשון. אמר להן איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפי' שעה אחת: **ז** רחץ בלילה הראשון שמת' אשתו. אמרו לו תלמידיו רבינו לא כך לימדתנו שאבל אסור לרחוץ. אמר להן איני כשאר בני אדם איסטנים אני: **ח** וכשמת טבי עבדו קיבל עליו תנחומין. אמרו לו תלמידיו רבינו לא כך לימדתנו שאין מקבלין תנחומין על העבדים. א"ל אין טבי עבדי כשאר כל העבדי' כשר היה: **ט** חתן אם רוצה לקרות קרית שמע בלילה הראשו' קורא. רשב"ג אומר לא כל הרוצה ליטול לו את השם יטול:

סליק פירקא.

היה קורא בתורה כו'. א"ר בא זאת אומרת שאין הברכו' מעכבות. א"ר יוסה אם אומ' את שהוא צריך לברך. כיוך צריך שיכוין את לבו בכולן. התיבון ואינו מפסיק ולא תנינתה והכא אע"ג דלא תנינתה צריך לברך. זאת אומרת צריך לכוין את לבו בכולן. נישמעינה מן הדא ר' אחי אמר משום ר' יהודה אם כיון לבו בפ' ראשון אע"פ שלא כיון לבו בפ' שני יצא: מה בין פרק ראשון ומה בין פרק שני. א"ר תנינא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה. מעתה לא יקרא אלא אחד. א"ר עילא הראשון ליחיד והשני לציבו'. והראשון לתלמוד. והשני למעשה. בר קפרא אמר אין לך צריך כוונה אלא ג' פסוקי' הראשוני' בלבד. ותני כן ושננת' עד כאן לכוונה מכן ואילך לשנון. ר' חונה ר' אורי רב יוסף רב יהודה בשם שמואל צריך לקבל עליו מלכות שמים מעמד. מה אם היה יושב עומד. לא אם היה מהלך עומד. תני צריך להאריך באחד. רב נחמן בר' יעקב אמר ובלבד בד'. סומכוס בר יוסף אר' כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו בטובה. ר' ירמיה הוה מאריך סגין. א"ל ר' זעירא לית את צריך כל הכין אלא כדי שתמליכהו בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם. רב שאיל לר' חייא רבא ולינא חמי לר' מקבל עליו של מלכות שמים. א"ל כד תחמיניה יהיב ידיה על אפוהי הוא מקבל עליו של מלכות שמי'. א"ל

ואינו צריך להזכיר יציאת מצרים. א"ל לית איפשר דלא יטי מילה. ר' טביומי שאל לר' חזקיה לית הדה אמרה שאין לך צריך כוונה אלא פסוק הראשון בלבד. א"ל אדא יתנה עד ושננתם. ר' מני אמר משום ר' יודה שאמר משום ר' יוסי הגלילי אם הפסיק בה כדי לקרות את כולה לא יצא ידי חובתו. ר' בא רב ירמיה בשם רב הלכה כר' מינא שאמר משום רבי יהודה שאמר משום ר' יוסי הגלילי: רבי יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק אף בהלל ובקריאת המגילה כן. אבא בר רב הונא ורב חסדא הוו יתבין אמרין אף בתקיעות כן. סלקון לבית רב ושמעון רב חונה בשם רב הונא אפי' שמע עד תשע שע' יצא. אמר ר' זעירא עד דאנא תמן צריכת לי וכד סלקת להכא שמעית ר' יסא בשם ר' יוחנן אפי' שמע כל היום יצא. והוא ששמע על הסדר: ר' יוס' בעי הוה זה צריך פשוטה הראשונה. וזה צריך פשוטה האחרונה. תקיעה אחת מהו מוציא' ידי שתיהן. ר' אבין בר חייא בעי ק"ש וברכותי' היא ולא ברכותי' ברכותיה ולא היא. הפסיק שליש וחזר והפסיק שלישה בקורא משערין. או בכל אדם משערין. אמר ר' מתניא מסתברא בקורא: ר' אבהו שאל לרבי יוחנן בגין דאנא קרי שמע ועבר במבואות המטונפות ומפסק נפיק אנא ידי חובתי. א"ל אבהו בני אם מפסיק את כדי לקרות את כולה לא יצאת ידי חובתך. ר' אלעזר סליק מבקרא לר"ש בר אבא. א"ל בגין דאנא תשיש ואנא קרי שמע ומתנמנם נפיק אנא ידי חובתי. א"ל אין: ר' ירמיה בשא קומי ר' זעירא בגין דרבי אליעזר ידע דר"ש בר אבא מדקדק במצוותא סגין הורי ליה או בגין דהוא תשיש חורי ליה:. א"ל כמי' פליגין ר' אלעזר אמר יצא. ר' יוחנן אמר לא יצא. מה פליגין בק"ש מפני שהיא עשויה פרקים פרקים. אבל בהלל ובקריאת המגילה אוף ר"א מודי: תני השואל בשלום רבו או במי שהוא גדול ממנו בתור' הרשו' בידו. הדא אמרה שאדם צרי' לשאול במי שהוא גדול ממנו בתורה. ועוד מן הדא דתני קרע וחזרה בו נשמה אם על אחר אינו צרי' לקרוע. אם לאחר זמן צריך לקרוע. וכמ' הוא על אחר כדי דיבו' וכמ' הוא כדי דיבו'. ר' סימון בשם ר' יהושע ב"ל כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו: אבא בר בר חנה בש' ר' יוחנן כדי שאילת שלום בין הרב להלמיד ויאמר לו שלום עליך ר': ר' יוחנן הוה מיסתמך על ר' יעקב בר אידי והוה ר' אלעזר חמי ליה ומיטמר מן קדמוי. אמר הא תרתי מילין הדין בבליי' עביד בי חדא דלא שאל בשלומי. וחדא דלא אמר שמועתא משמי. א"ל כך אינון נהגין גביהון. זעירא לא שאל בשלמה דרבה דאינון מקיימין ראוני נערים ונחבאו. מי מהלכין חמי ליה חד בית המדרש. א"ל הכא הוה ר"מ יתיב דריש ואמ' שמועתא מן שמיה דרבי ישמעאל ולא אמר שמועתא מן שמיה דר' עקיבה. א"ל כל עלמ' ידעין דר"מ תלמידו דר' עקיבא. אמר לו כ"ע ידעין דר' אלעזר תלמידי דר' יוחנן מיהו מיעבור קומי אדרורי צילמי. א"ל מה איתפלינ ליה איקר. אלא עבור קומוי וסמי עינוהי. א"ל ר' אלעזר יאות עבד דלא עבר קומך. אמר רבי יעקב בר אידי ידע את לפייס. ור' יוחנן בעי דיימרון שמועת' מן שמיה: אף דוד ביקש עליה רחמים אגור' באהלך עולמים. ר' פינחס ר' ירמיה בשם ר' יוחנן וכי עלה על לב דוד שהוא חי לעולם אלא אמר דוד אזכה שיהו דברי נאמרין על שמי בבתי כניסיות ובבתי מדרשות: מהגיא ליה לוי בר נזירא אמר כל האומר שמועה משם אומרה שפתותיו דובבות עמו בקבר. מה טעם דובב שפתי ישנים. ככומר הזה של ענבים שהוא זב מאיליו: ר' חנינ' בר פפאי ור' סימון חד אמ' כהדין דשתי קונדיטון. וחרנה אמר כהדין דשתי חמר עתיק אע"ג דהוא שתי ליה טעמיה בפומיה: אין דור שאין בו ליצני' מה הוו פריצי הדור עושין היו הולכי' אצל חלונותיו של דוד ואו' לו דוד אימת יבנה בית המקדש אימתי בית ה' נלך. והוא אומ' אע"פ שמתכונין להכעיסני יבא עלי שאני שמח בלבי. שמחתי באו' לי בית ה' נלך: והיה כי ימלאו ימיך. א"ר שמואל בר נחמני אמ' הב"ה לדוד דוד ימים מלאי' אני מונה לך איני מונה לך ימים חסרים. כלום שלמה בנך בונה כ"ה לא להקריב בו קרבנות חביב עלי משפט וצדקה שאתה עושה יותר מן הקרבנות. ומה טעם עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח:

פיסקא ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב. מפני מה הוא משיב מפני היראה או מפני הכבוד. נשמעינא מן הדא ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבו' דברי ר"מ הא בקדמית' שואל מפני הכבו' ומשי' מפני הכבוד ובאמצ' שואל מפני היראה ומשיב דברי ר"מ: מפני מה הוא משיב מפני היראה או מפני הכבוד נשמעינ' מן הדא ר' יהודה או' באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד. הא קדמיתא שואל מפני היראה ומשיב מפני היראה: עד כדון באמצע הפרשה ואפי' באמצע הפסוק. ר' ירמיה סברי. ר' יונה משתעי. ר' חונה רב יוסף ודברת בם מיכן שיש לך רשות לדבר בם:

מתני' **ב** ואלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשני' בין שניה לשמע בין שמע לוהי' אם שמוע. בין והיה אם שמוע לויאמר בין ויאמ' לאמת ויציב. ר' יהודה אומר בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק. א"ר לוי טעמיה דר' יודה אני ה' אלהיכם. וכתיב וה' אלהים אמת:

מתני' **ג** אמר ר' יהושע בן קרחה למה קדמ' שמע לוהיה אם שמוע אלא שיקבל עליו מלכות שמי' תחלה ואחר כך יקבל עליו על מצות. והיה אם שמוע לויאמר. שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום בין בלילה. ויאמר אינו נוהג אלא ביום. ר' חייא בשם ר' יוחנן מה טעם אמרו אדם לובש תפילין וקורא את שמע

פירוש

היה קורא' בתורה וכו'. זאת אומרת וכו'. פירשתי לעיל ועיין בתו' דפרקי' תרל"ט: מה אם היה וכו'. בתוספות כראה דלעכיין מלוה מן המובחר קאמר הכי: ולינא חמי וכו'. פי' אני לא ראיתיו: יטי מילה. בס"א יעיף מלשון אם תעיפון. כלומר והאי אפ' דבר יציאת מצרים ובבבלי דפרקין. אמר שהיה מהדר ללמו' הלכ' שנזכר בה יציאת מצרים ע"ש: מבקר'. פי' לבקר אותו נתליה בגין דר"א וכו'. לפי שהיה יודע שרשב"א מדקדק במצו' הא הורי ליה הוראה זו או משום שהיה חולה: הוה מסתמך וכו'. המוגיה עיין בעין יעקב: מהגיא ליה. פי' מה הגאה היה לו בו: שפתותיו וכו'. עיין פי' בבבלי דבכורות ודינמות: ימים מלאי'. פי' אע"פ שכל ימי חייך שתבטל בבנין ב"ה אפי' הכי לא יתקצרו:

פיס'

רבי ירמיה סברי. פי' שתק: משתעי פי' מדבר:

מתני׳ ח בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה אחת ארוכה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר לקצר אינו רשאי להאריך. לחתום אינו רשאי שלא לחתום. שלא לחתום אינו רשאי לחתום. ר׳ סימון בשם ר׳ שמואל בר נחמן על שם והגית בו יומם ולילה. שתהא הגיית היום והלילה שוין. ר׳ יוסי בר׳ אבון בשם רבי יהושע בן לוי על שם שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. ר׳ נחמן בשם ר׳ מני כל המקיים שבע ביום הללתיך כאילו קיים והגית בו יומם ולילה: מפני מה קורין שתי פרשיו׳ הללו בכל יום. ר׳ לוי ור׳ סימון. ר׳ סימון אמר מפני שכתוב בהן שכיבה וקימה. ר׳ לוי א׳ מפני שעשרת הדברות כלולין בהן. אנכי ה׳ אלהיך. שמע יש׳ ה׳ אלהינו. לא יהיה לך אלהי׳ אחרי׳ על פני. ה׳ אחד. לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא. ואהבת את ה׳ אלהיך. מאן דרחים מלכא לא לישתבע בשמי׳ ומשקר. זכו׳ את יום השב׳ לקדשו. למען תזכרו. ר׳ או׳ זו מצו׳ שבת שהיא שקולה כנגד כל מצותיה של תורה דכתי׳ ואת שבת קדשך הודעת להם ומצות וחוקי׳ ותורה צוית וגו׳ להודיעך שהיא שקולה כנגד מצותיה של תורה. כבד את אביך ואת אמך. למען ירבו ימיכ׳ וימי בניכם. לא תרצח. ואבדתם מהרה. מאן דקטיל מתקטיל. לא תנאף. לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם: א״ר לוי ליבא ועינא תרין סרסורי דחטאה כתיב תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצרנה. אמר הקב״ה אי יהבת לי ליבך ועינך אנא ידע דאת לי. לא תגנב. ואספ׳ דגנך ולא דגנו של חברך. לא תענה ברעך עד שקר. אני ה׳ אלהיכם. וכת׳ וה׳ אלהים אמת. מהו אמת א״ר אבון שהוא אלהים חיים ומלך עולם. א״ר לוי אמר הקב״ה אם העדת לחבירך עדות שקר מעלה אני עליך כאילו העדת עלי שלא בראתי שמי׳ וארץ. לא תחמוד בית רעך. וכתבת׳ על מזוזות ביתך. ביתך ולא בית חבירך: תמן תני אמר להן הממונה ברכו ברכה אחת והן בירכו. מה בירכו רב מתנה אמר בשם שמואל זו ברכת תורה. וקראו עשרת הדברי׳ שמע והיה אם שמוע. ויאמ׳. ר׳ אמי בשם ר״ל זאת אומרת שאין הברכות מעכבות. א״ר בא אין מן הדא לית ש״מ כלום שעשר׳ הדברו׳ הן הן גופה של שמע. דרב מתנה ור׳ שמואל בר נחמן אמר תרויהון אמרין בדין הוה שיהו קורין עשרת הדברו׳ בכל יום ומפני מה אין קורין אותן מפני טענת המינין שלא יהו אומ׳ אלו לבד׳ ניתנו לו למשה בסיני: ר׳ שמואל בר נחמן בשם רבי יהודה בר זבודא בדין הוה שיהו קורין פרשת בלק ובלעם בכל יום ומפני מה אין קורי׳ אותם שלא להטרי׳ על הציבור. ר׳ חונה אמ׳ מפני שכתוב בה שכיבה וקימה. ר׳ יוסי בי ר׳ בון אמר מפני שכתיב בהן יציאה ומלכות. א״ר אלעזר מפני שכתובה בתורה בנביאים ובכתובים: אמר להן הממונה ברכו ברכה אחת והן בירכו. מה בירכו פתר רב מתנה בשם שמואל זו ברכת תורה. והלא לא ברכו יוצר המאורות. רבי שמואל אחוי דר׳ ברכיה עדיין לא יצאו המאורו׳ ותימר יוצר המאורות. ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מהו ברכ׳. א״ר חלבו זו הוא השוכן בבית הזה יטע ביניכם אחוה ואהבה שלום וריעות. שמואל אמר השכים לשנות קודם ק״ש צריך לברך. לאחר ק״ש א״צ לברך. א״ר בא וזהוא ששנה על אתר. רבי הונא אמר נראין הדברים מדרש צריך לברך. הלכות א״צ לברך. ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי בין מדרש בין הלכות צריך לברך. א׳ רב חייא בר אשי נהגין הוינן יתבין קומוי רב בין מדרש בין הלכות וקיקנן למברכה: תני הקורא עם אנשי מעמד לא יצא כי מאחרי׳ היו: ר׳ זעירא בשם ר׳ אמי כיומי דר׳ יוחנן הוינן נפקין לתעניתא וקרוי שמע בתר תלת שעין ולא הוה ממחי בידן: ר׳ יוסי ורבי אחא נפקן לתעניתא אתא ציבור׳ ומוקי׳ שמע בתר תלת שעין. בעא רב אחא ממחיי בידן. א״ל רבי יוסה והלא כבר קראו אותה בעונתה. כלום קורים אותה אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דבר תורה. א״ל מפני ההדיוטו׳ שלא יהו אומרי׳ בעונת׳ הן קורין אות׳: אלו ברכות שמאריכין בהן ברכות ר״ה וי״ה וברכות תענית ציבור. מברכותיו אדם ניכר אם ת״ח הוא אם בור הוא. אלו ברכות שמקצרין בהן המברך על המצו׳ ועל הפירות וברכת הזימון וברכה אחרונה של ברכת המזון אחר המזון. הא כל שאר הברכו׳ אדם מאריך. אמר חזקיה מן מה דתני המאריך הרי זה מגונה והמקצר הרי זה משובח הדא אמרה שאין זה כלל: תני צריך להאריך בגואל ישראל בתענית. הא בשש שהוא מוסיף אינו מאריך. א״ר יוסה שלא תאמר הואיל והוא מעין י״ח לא יאריך בה. לפום כן צריך מימר צרי׳ להאריך בגוא׳ יש׳ בתענית: אלו ברכות ששוחין בהן בראשו תחילה וסוף. ובמודי׳ תחילה וסוף. השוחח על כל ברכה וברכה מלמדין אותו שלא ישוח: ר׳ יצחק בר נחמן בשם ר׳ יהושע בן לוי כהן גדול שוחח על סוף כל ברכה וברכה. המלך ראש כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה. ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי המלך משהוא כורע אינו זוקף עד שהוא משלי׳ כל תפלתו. מ״ט ויהי ככלות שלמה להתפלל אל ה׳ את כל התפלה ואת כל התחינה הזאת קם מלפני מזבח ה׳ מכרוע על ברכיו: אי זו כריעה ואי זו בריכה. ר׳ חייא רבא הראה בריכה לפני ר׳ ונפסח ונתרפא. רבי לוי בר סיסי הראה כריעה לפני רבי ונפסח ולא נתרפא: וכפיו פרושות השמים א״ר איבו כגון הדין נקדים הוה שמר׳. א״ר אלעזר בר אבינא כפיו הללו שלא תטפו כבנין בית המקד׳ כלום: תנא ר׳ חלפתא בן שאול הכל שוחחין עם ש״צ בהודאה. ר׳ זעיר׳ אמר ובלבד במודים. ר׳ זעירא סבר לקרוב׳ כדי לשוח עמו תחילה וסוף. ר׳ יסא כד סליק להכא חמתון נחנין ומלחשין. אמר לון מהו ריז

לחישה ולא שמיע דמר ר׳ חלבו ר״ש בשם ר׳ יוחנן בשם ר׳ ירמיה ר׳ חנינא בשם ר׳ מישא ר׳ חייא בשם ר׳ סימאי. ואית דאמרין ליה חבריא בשם ר׳ סימאי מודים אנחנו לך אדון כל הבריות אלוה התושבחות צור עולמים חי העולם יוצ׳ בראשי׳ מחיה המתי׳ שהחייתנו וקיימתנו וזכיתנו וסייעתנו וקרבתנו להודות לשמך בא״י אל ההודאות. ר׳ בא בר זבדא בשם רב מודים אנחנו לך שאנו חייבין להודו׳ לשמך תרננ׳ שפתי כי אזמרה לך ונפשי אשר פדית. בא״י אל ההודאות. ר׳ שמואל בר מינא בשם ר׳ אחא הודייה ושבח לשמך לך גדולה לך גבורה לך תפאר׳ יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שתסמכינו מנפילתינו ותזקפנו מכפיפתינו כי אתה הוא סומך נופלים זוקף כפופים ומלא רחמים ואין עוד מלבדך בא״י אל ההודאות. בר קפרא אמ׳ לך כריעה לך כפיפ׳ לך השתחויה לך בריכה לך תכרע כל ברך תשב׳ כל לשון לך ה׳ הגדולה והגבור׳ והתפאר׳ והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה׳ הממלכה והמתנש׳ לכל לראש והעושר והכבוד מלפניך ואת׳ מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך בכל לב ובכל נפ׳ שתחוי׳ כל עצמותי תאמרנה ה׳ מי כמוך מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו. בא״י אל ההודאות: א״ר יוחן נהגין רבנין אמרי׳ כולהון. ואית דאמרין או הדא או הדא. תני ובלבד שלא ישוח יותר מדאי. א״ר ירמיה ובלחוד דלא יעביד כהדין חרדונה אלא כל עצמותי תאמרנה ה׳ מי כמוך: מילתא דחנן בר בא פליגא דחנן בר בא אמר לחבריא נימור לכון מילתא טבא דחמית לרב עביד ואמריתה קומי שמואל וקם ונשק על פומי. ברוך אתה שוחח. בא להזכיר את השם זוקף: שמואל אמר אנא אמרית טעמ׳ ה׳ זוקף כפופי׳. א״ר אמי לא מסתבר׳ אלא מפני שמי נחת הוא. א״ר אבון אילו הוה כתי׳ בשמי נחת הוא יאות. לית כתיב אלא מפני שמי נחת הוא. קודם עד שלא הזכיר את השם כבר נחת הוא. ר׳ שמואל בר נתן בשם ר׳ חמא בר חנינא מעשה באחד ששחח יותר מדאי והעבירו ר׳: ר׳ אמי א״ר יוחנן הוה מעבר. א״ל ר׳ חייא בר בא לא הוה מעבי׳ אלא נער: אלו ברכות שפותחין בהן בברוך. כל הברכות פותחין בהן בברוך ואם היתה ברכה סמוכה לחבירתה כגון ק״ש ותפילה אין פותחין בהן בברוך: התיב ר׳ ירמיה הרי גאולה. שנייא היא. דמר ר׳ יוחנן הלל אם שמע בבית הכנסת יצא: התיב ר׳ אלעזר בי ר׳ יוסה קומי ר׳ יוסה והא סופה. א״ל שתים הנה אחת לבא ואחת לשעבר: התיבון הרי הבדלה. שנייא היא. דמר ר׳ בא בר זבדא ר׳ היה ספוק וחוזר וכוללן על הכוס דרבי חייא רבא היה מכנסן: התיבון הרי נברך. שנייא היא. שאם היו שנים יושבין ואוכלין שאינן אומרים נברך: הרי הזן את הכל. קשיא. הרי הטוב והמטי׳. שנייא היא. דמר רב הונא משניתנו הרוגי ביתר לקבורה נקבעה הטוב והמטיב. הטוב שלא נסרחו. והמטיב שניתנו לקבורה: הא קדושה. שנייא היא. שאם היה יושב ושותה מבעוד יום וקדש עליו היום שאינו אומר בור׳ פרי הגפן. והא סופ׳. א״ר מנא טופס ברכו׳ כך הוא: א״ר יוחן מטבע קצור פותח בהן בברוך ואינו חות׳ בהן בברו׳. מטבע ארוך פותח בו בברוך וחותם בברוך. כל הברכו׳ אחר חיתומיהן אין אומרי׳ ברכה פסוק: התיב ר׳ יצח׳ בר׳ אלעזר קומוי ר׳ יוסה מכיון דאמר אחר חיתומיהן אין אומרי׳ ברכ׳ פסוק. אמרין חכימי הדין מליא והוא סבר מהו אחר חיתומיהן שאם הוה עומד בשחרית ושכח והזכיר את של ערבי׳ וחזר וחתם בשל שחרי׳ יצא א״ר אחא כל הברכות כעין חותמותיהן. ואילין דאמרין צהלי ורני יושבת ציון וגומר אין בו משום ברכה פסוק:

מתני׳ ט מזכירין יציאת מצרים בלילות אמר להן ר׳ אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילו׳ עד שדרשה בן זומא שנא׳ למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרי׳ כל ימי חייך. ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות. וחכמים אומרים ימי חייך העולם הזה. כל ימי חיי׳ העולם הבא להביא את ימות המשיח. אעפ״י שנכנס לגדולה האריך ימים הדא אמרה שהגדולה מקצרת ימים. תמן אמרין לא יתחיל ויאמר ואם התחיל גומר. ורבנן דהתם אמרין מתחיל ואינו גומר. מציתהון פליג׳ על דרבנן דהכא מזכירין יציא׳ מצרים בלילות. ר׳ בא רב יהודה בשם רב מודים אנחנו לך שהוצאתנו ממצרים ופדיתנו מבית עבדים להודות לשמך. מציתהא פליגא על רבנן דתמן ויאמר אינו נוהג אלא ביום כל פרשה ויאמר אינו נוהג אלא ביום. ר׳ בא בר אחא נחית לתמן חמיתון מתחילין וגמרין ולא שמיע דתמן אמרין לא יתחיל ויאמר ואם התחיל גומר. ורבנן דהכא אמרין מתחיל ואינו גומר. בען קומוי ר׳ אחייא בר׳ זעירא היך הוה אבוך נהוג עביד כרבנן דהכא או כרבנן דהתם. ר׳ חזקיה אמר כרבנן דהכא. ר׳ יוסה אמר כרבנן דהתם. א״ר חנינא מסתברא דר׳ יוסה דר׳ זעירא מחמיר וינון מחמרין והוא עבד נהוג רבוותהון. תני הקורא את שמע בבוקר צריך להזכיר יציאת מצרים באמת ויציב. רבי אומר צריך להזכיר בה מלכות. אחרי׳ אומרי׳ צריך להזכיר בה קריעת ים סוף ומכת בכורים. ר׳ יהושע בן לוי אומר צרי׳ להזכיר את כולן וצריך לומר צור ישראל וגואלו. ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי אמר לא הזכיר תורה בארץ מחזירין אותו. מה טעם ויתן להם ארצות גוים מפני מה בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו. ר׳ בא בר׳ אחא בשם ר׳. אם לא הזכיר ברית בארץ או שלא הזכיר בבונה ירושלים מלכות בית דוד מחזירין אותו. אמר רבי אלא אם אמר מנחם ירושלים יצא. בר קפרא אמר הקורא לאברהם אברם עובר בעשה. רבי לוי אמר בעשה ולא תעשה ולא

מתני׳ ח׳ הגיית היו׳ והלילה וכו׳. כתב הרמב״ם לפי שנשארות ש׳ ג׳ ברכות וג׳ פרשיות של ק״ש ולילה ונצרף [illegible] ד׳ ברכות וג׳ פרשיות ועו׳ הביא פירוש׳ אחרים ע״ש: שכיבה וקימה. פי׳ ועיק׳ קבלת ק״ש ג״כ בשכיבה וקימה: שאין הברכות וכו׳. עמו׳ בבבלי דפרקי׳ [illegible] סדר ברכו׳ מעכב וע״ש כל הסוגי׳: בנביאי׳ שהענין בלק וגו׳: בכתובי׳ בנחמי׳ אשר לא יבוא וגו׳: על אתר כמו לאלתר ועיין ברמ״ש: ונפסח פי׳ שנעשה חיגר מלי׳ פסח: נקדי׳. פי׳ חולה שקורין פודגרא שאינו יכול לפשוט ידיו: חמתון נחנין פי׳ [illegible] זאת הלחשה: חרדונא. מין נחש הוא והוא תרגו׳ ירושלמי של צב: מילתא דחנן וכו׳. פי׳ דפליג [illegible] קודים כדלעיל [illegible] בבבלי דפרקי׳: הרי גאול׳ [illegible] הסוגי׳ תפלת ג׳ פירושי׳ [illegible] דפרקי׳ פ״ב. אבל הרמב״ם פי׳ בדרך ג׳ [illegible] תחילת הענין ובכל [illegible] תחילת הענין קרי לה סמוכ׳ לחברתה [illegible] ופריך הרי סופה. פי׳ [illegible] ומשני אחת לבבא [illegible] ופריך הרי נברך. פי׳ [illegible] תחלת הענין [illegible] ומשני שאם היו וכו׳. ופריך הרי הזן כמו הרי סוכה דלעיל: ופריך הא קדוש׳ פי׳ כמו הרי הזן. והאריך שם בקושיות: ברכה פסוק. פי׳ [illegible] הרמב״ם [illegible] תפילה: חכים הדין וכו׳. פי׳ [illegible]

מתני׳ ט׳ אף על פי שנכנס וכו׳. תוספתא היא ומיכה דייק שהגדול׳ מקצרת ימי׳: לא יתחיל וכו׳. כל הסוגי׳ עד סוף פרקא. מבוארת מתוך סוגיית הבבלי דפרקין:

סליק פירקא:

מקום והגהות

א רשב״א בחדושיו בשם הראב״ד שיש גורסין והוא שקרא על אחר. (ב).

ב נ״ל נברכה דאשונה (ב).

ג גרסת רשב״א הוי ספיך לקריתא. (ב).

ושל לילה· הא רבן גמליאל כרבי שמעון בערבית את בשחרית כן· או יהא כה כיי דמר ר' זעירא תנאי אחוי דרב חייא בר אשא ודרב אבא בר חנה הקורא עם אנשי משמר לא יצא כי משכימין היו:

מתני ב מעשה שבאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע אמר להן אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות: ורבן גמליאל פליג על רבנין ועבד עובדא כוותיה· והא רבי מאיר פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה· והא רבי עקיבא פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה: והן אשכחנן דרבי מאיר פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה· דתני סכין אלוונטית לחולה בשבת· אימתי בזמן שטרפו ביין ושמן מערב שבת· אבל אם לא טרפו מערב שבת אסור· תני אמר ר' שמעון בן אלעזר מתיר היה רבי מאיר לטרוף יין ושמן ולסוך לחולה בשבת· וכבר חלה ובקשנו לעשות לו כן ולא הניח לנו· ואמרנו לו רבי דבריך מבטל בחייך· ואמר לן אף על פי שאני מיקל לאחרים מחמיר אני על עצמי דהא פליגי עלי חברי: והן אשכחנן דרבי עקיבא פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה· כיי דתנינן תמן השדרה והגולגולת מב' מתים· רביעית דם מב' מתים· ורובע עצמות מב' מתים· אב' מן המת מב' מתים· אבר מן החי מב' אנשי· רבי עקיב' מטמי וחכמי' מטהרין· תני מעשה שהביאו קופ' מליאה עצמות מכפר טבי והניחוה באויר הכנסת בלוד· ונכנס תודרוס הרופא ונכנסו כל הרופאים עמו· אמר תודרוס הרופא אין כאן שדרה ממת אחד ולא גולגולת ממת אחד· אמרו הואיל ויש כאן מטהרין ויש כאן מטמאין· נעמוד על המנין· התחילו מרבי עקיבא וטיהר· אמרו לו הואיל והיית מטמא וטיהרת טהור: והן אשכחנן דר' שמעון פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה· כיי דתנינן תמן רבי שמעון או' כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות שדה· וחכמים אומרים כל הספיחין אסורין: ר' שמעון בן יוחי עבד עובד' בשמיטתא חמא חד מלקט ספיחי שביעית· אמר ליה ולית אסור· ולאו ספיח אינון· אמר ליה ולא את הוא שאת מתיר· אמר ליה ואין חבירי חולקין עלי· וקרי עלוי ופורץ גדר ישכנו נחש· וכן הוה ליה: ורבן גמליאל פליג על רבנן ועבד עובדא כוותיה· שנייא הכא שהיא לשנון· מעתה אף משעלה עמוד השחר· ואית דבעי מימר תמן היו יכולין לקיים דברי חכמים· ברם הכא כבר עבר חצו' ולא היו יכולין לקיים דברי חכמי' אמ' לון עבדין עובד' כוותיה:

מתני ג ולא זו בלבד אלא כל שאמרו חכמי' עד חצו' מצותן עד שיעלה עמוד השחר· הקטר חלבים ואיברים ואכילת פסחים מצותן עד שיעלה עמוד השחר· אנן תנינן אכילת פסחים אית דלא תני אכילת פסחים מאן תנא אכילת פסחים רבנן· ומאן דלא תנא אכילת פסחים ר' אליעזר· ומאי טעמא דרבי אליעזר נאמר כאן לילה ונאמר להלן לילה· מה לילה שנאמר להלן חצות· אף כאן חצות· אמר רבי חונה ולית כן אכילת פסחים אפילו כרבנן דתנינן הפסח אחר חצות מטמא את הידי':

מתני ד כל הנאכלין ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העביר'· כל הנאכלין ליום אחד קדשים קלים ואם כן למה אמרו חכמים וכו' אם את הוא אומר עד שיעלה עמוד השחר הוא סבור שלא עלה עמו' השחר· נמצא אוכל ומתחייב· מתוך שאת אומר לו עד חצות· אפי' הוא אוכל אחר חצות אינו מתחייב:

מתני ה מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן· רבי אליעזר אומר בין תכלת לכרתן עד הנץ החמה· ורבי יהושע או' עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות· הקורא מכן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתור'· בעי מתניתא בין תכלת שבה ללבן שבה· ומה טעמין דרבנן וראיתם אותו מן הסמוך לו· ומה טעמיה דרבי אליעזר וראיתם אותו כדי שהוא ניכר בין הצבועין· תני בשם רבי מאיר וראיתם אותה אין כתיב כאן אלא וראיתם אותו· מגיד שכל המקי' מצות ציצי' כאילו מקבל פני שכינה· מגיד שהתכלת דומה לים· והים דומה לעשבים· ועשבים דומין לרקיע· ורקיע דומה לכסא הכבוד· והכסא דומה לספיר דכתיב ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכתיב וראה והנה על הרקיע אשר על ראש הכרוב כאבן ספיר כמראה דמות כסא· אחרים אומרים וראיתם אותו כדי שהוא ניכר בין הצבועין· אדם רחוק מחבירו ארבע אמות ומכירו· רב חסדא אמר בההיא דאחרים מה אנן קיימין אם ברגיל אפילו רחוק כמן תנינ' ליה· ואם בשאינו רגיל אפילו קרוב ליה לא חכים ליה· אלא כן אנן קיימין ברגיל ושאינו רגיל· כההוא דאזיל ליה לאכסניא ואתי לקיצין· אית תניי תני בין זאב לכלב בין חמור לערוד· ואית תניי תני כדי שהוא אדם רחוק מחבירו ארבע אמות ומכירו· הוא בעי מימר מן מה דתני בין זאב לכלב בין חמור לערוד כמן דמר בין תכלת לכרתן· ומן דמר כדי שהוא אדם רחוק מחבירו ארבע אמות ומכירו· כמן דמר בין תכלת ללבן· אבל אמרו מצותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפילה ונמצא מתפלל ביום· אמר רבי זעירא ואנא אמרית טעמא ייראוך עם שמש· אמר מר עוקבא הוותיקין היו משכימין וקורין אותה כדי שיסמכו לה תפילתן עם הנץ החמה· תני אמר רבי יודה מעשה שהייתי מהלך בדרך אחרי רבי אלעזר בן עזריה ואחרי רבי עקיבה והיו עסוקין במצות והגיע שעת קריאת שמע והייתי סבור שמא נתייאשו מקרית שמע וקריתי ושניתי ואחר כך התחילו הם· וכבר היתה החמה על ראש ההרים· עד הנץ החמה· רבי זכריה בריה דרבי יעקב בר זבדי בשם רבי יונה כדי שתהא החמה

מטפטפת על ראשי ההרים· רבי יהושע אומר עד שלש שעות· רבי אירי ורב המנונא ורב אדא בר אחא בשם רב הלכה כרבי יהושע בשוכח· רבי הונא אמר תרין אמוראין חד אמר בשוכח· מתיב ליה חבריה וכי יש הלכה בשוכח· כך היא הלכה· ולמה אמרו בשוכח כדי שהא אדם מורז בעצמו לקרותה בשעתה· תמן תנינן מפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפילה· אמר רבי אחא קרית שמע דבר תור'· תפילה אינ' דבר תורה· א"ר בא ק"ש זמנה קבוע· תפילה אין זמנה קבוע· א"ר יוסי ק"ש אינה צריכה כוונה· תפילה צריכה כוונ'· א"ר מניקשיי' קומוי רבי יוסי ואפי' תימר ק"ש אינה צריכה כוונה ג' פסוקין הראשוני צריכין כוונה· מן נו ראינון ציבחר מיכוין· ר' יוחנן בשם ר' שמעון בן יוחי כגון אנו שעסקין בתלמוד תורה אפילו לקרית שמע אין אנו מפסיקין· רבי יוחנן אמרה על גרמיה כגון אנו שאין אנו עסוקין בתלמוד תורה ואפילו לתפילה אנו מפסיקין· דין כדעתיה ודין כדעתיה· רבי יוחנן כדעתיה דרבי יוחנן אומ' ולואי שמתפלל אדם כל היום· למה שאין תפילה מפסדת· רבי שמעון בן יוחי כדעתיה דרבי שמעון בן יוחי אמר אילו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאיתיהיבת תורה לישראל הוינא מתבעי קומוי רחמנא דיתברי לבר נשא תרין פומין חד דהוה לעי באורית'· וחד דעביד ליה כל צורכיה· חזר ומר ומה אין חד הוא לית עלמא יכיל קאי' ביה מן דילטוריא דיליה· אילו הוו תרין על אחת כמה וכמה· א"ר יוסי קומוי רבי ירמיה אתיא דרבי יוחנן כרבי חנינא בן עקביה דתני כותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפילה· ר' חנינ' בן עקביה או' כשם שמפסיקין לק"ש כך מפסיקין לתפילה ולתפילין ולשאר כל מצותיה של תורה· ולא מודי רבי שמעון בן יוחי שמפסיקין לעשו' סוכה ולעשו' לולב· ולית ליה לרבי שמעון בן יוחי הלמד על מנת לעשות ולא הלמד שלא לעשות· שהלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא· ואמר רבי יוחנן הלמד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שליתו על פניו ולא יצא לעולם· טעמ' דר' שמעון בן יוחי זה שינון וזה שינון ואין מבטל שינון מפני שינון· והא תנינן הקורא מיכן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה· הא בשעתה חביבה מדברי תור'· והא היא· א"ר יוחן ר"ש בן יוחי על ידי שהיה תדי' בדברי תורה לפיכך אינה חביבה יותר מדברי תורה· א"ר אבא מרי לא תנינן לא כאדם שהוא קורא בתורה· הא בשעתה כמשנה היא· רבי שמעון בן יוחי כדעתיה דרבי שמעון בן יוחי אמר העוסק במקר' מדה שאינה מדה· ורבנן עבדי מקרא כמשנה:

מתני ו בית שמאי אומרי' בערב כל אדם יטו ויקרו ובבוק' יעמדו שנאמר בשכבך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך· וב"ה אומרים כל אדם קורין כדרכן· שנ' ובלכתך בדר'· אם כן למה נאמר ובשכבך ובקומך· לא בשעה שבני אדם שוכבין ובשעה שבני אדם עומדין· הא רבי' הלל מקימין תרין קריא מה מקיימין רבי' שמאי בשבתך בביתך ובלכתך בדרך· בשבתך בביתך פרט לעוסקים במצות· ובלכתך בדרך פרט לחתני'· תני מעשה בר' אלעזר בן עזרי' ור' ישמעאל שהיו שרוין במקו' אחד והוה ר' אלעזר בן עזריה מוטה ורבי ישמעאל זקוף· הגיע זמן שנת קרית שמע נזקף ר' אלעזר בן עזריה והטה רבי ישמעא'· א"ר אלעזר לר' ישמעאל אומר לאחד בשוק מה לך וזקנך מגודל והוא אומר יהיה כנגד המשחיתים· אני שהייתי מוטה נזקפתי ואת' שהיית זקוף הטית· אמר לו אתה מקפת כדברי בית שמאי· ואני הטיתי כדברי ב"ה ד"א שלא יראוני התלמידים ויעשו הלכה קבע כדברי בית שמאי:

מתני ז א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך והטיתי לקרו' כדברי ב"ש וסיכנתי בעצמי מפני הליסטין· אמרו לו כדיי היית לחוב על עצמך שעבר' על דברי ב"ה· בשם ר' יוחנן דודי' דברי סופרים לדברי תור' וחביבי' כדברי תורה· חכך כיין הטוב· שמעון בר ווה בשם רבי יוחנן דודים דברי סופרים לדברי תורה וחביבים יותר מדברי תור'· כי טובים דודיך מיין· ר' בא בר כהן בשם ר' יודה בן פזי תדע לך שחביבין דברי סופרים מדברי תורה שהרי רבי טרפון אילו לא קרא לא היה עובר אלא בעשה· ועל ידי שעבר על דברי ב"ה נתחייב מיתה על שם ופורץ גדר ישכנו נחש: תני ר' ישמעאל דברי תורה יש בהן איסור ויש בהן היתר· יש בהן קולין יש בהן חומרי'· אבל דברי סופרי' כולן חמורין הן· תדע לך שהוא כן· דתנינ' תמן האומ' אין תפילין לעבור על דברי תורה פטור· חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב· ר' חנינה בריה דר' אדא בשם ר' תנחום ביר' חייא חמורים דברי זקנים מדברי נביאים דכתיב אל תטיפו יטיפון לא יטיפו לאלה לא יסג כלימו'· וכתי' אטיף לך ליין ולשכר· ונביא וזקן למי הן דומין למלך ששולח ב' פלטורין שלו למדינ' על אחד מהן כתב אם אינו מראה לכם חותם שלי וסמנטרין שלי אל תאמינו לו· ועל אחד מהן כתב אע"פ שאינו מראה לכם חותם שלי האמינוהו בלא חות' וסמנטרין· כך בנביא כתי' ונתן אליך אות או מופ' ברם הכא ע"פ התור' אשר יורוך: הדא דתימר משיצאת בת קול· אבל עד שלא יצאת בת קול כל הרוצ' להחמי' על עצמו ולנהוג כחומרי ב"ש וכחומרי ב"ה על זה נאמר הכסיל בחושך הולך· כקולי אילו ואילו נקרא רשע אלא אי כקולי וכחומרי הדין· אי כקולי וכחומרי הדין· הדין דהוה' עד שלא יצאת בת קול אבל משיצא' בת קול לעולם הלכה כדברי ב"ה· וכל העובר על דברי ב"ה חייב מיתה: תני יצאת בת קול ואמרה אילו ואילו דברי אלהים חיים אבל הלכה כדברי בית הלל: איכן יצאת בת קול· ר' ביבי אמר בשם ר' יוחנן ביבנה יצאת בת קול:

פירוש

כיי דמר. פי' כי הכי דאמר: לא יצא. כתב הר' שמות דלא ילא ידי מובת ק"ש בעונת' אבל אין לריך לחזור ולקרות עיין בכסף משנה:

מתני' ב': והן כמו והיכן: אלוונטית. מפורש בבבלי שהוא יין ישן ומים ללולי' ולהפרספקסעורבי':

יתד: שהוא לשינון. פי' שהוא כעוסק בתורה והוא פלשון ושכחתם ופריך אלא מעתה אף משעלה כו'. ולמה אסר אם לא עלה עמוד השחר כו' ש"ס דליתא להאי שנויא:

מתני' ג': מטמא את הידי'. דע"כ פסול נותר מטמא' וא"כ אפילו לרבנן זמנו עד חלות ותו לא:

מתני' ה': מה אנן קיימין. פי' במאי עסקינן: כמן. תרגום ואשר לא לדה לא כמן: חכים ליה. בל לשון הכרה מתורגם חכם וה"פ אפילו רחוק חכם ורוליה הא' מכירו: לקיצין פי' לפרקי': מן מר. כמו מאן דאמר: מגיב. כמו משיב: מפסיק' פי' חבירים שהיו עוסקים בתורה מפסיקי' ובדליב' שהוא אח"כ כך שמתנר"ן: מן נו ראינו' כו' פי' לפי שהן מתענין בחר לי זעיר מתרגמינן ליבחר: דלטורי' פי' לשון הרע: זה שינון. פי' ק"ש כתיב ביה ושננתם ודברי תורה נמי קריין שינון דתכיה ושננתם שיהם ד"ת מחודדין בפיך וכו': הא היא· שנויה היא וה"פ דלעולם אימא לך ק"ש וד"ת שוין רק שעת אחד היא מסוגלת יותר לק"ש וד"ת והיא שעת ק"ש ולכן אמר בקורא בתורה בשעה הזה שאינה מסוגלת כמו עת ק"ש:

מתני' ו': מה לך וקנך וכו'· עיין בר"ש דפרקי' דף י"א ע"א ובערוך ערך זקן פי' בע"א ע"ש:

מתני' ז' דודי'. פי' קרובים ומעונים: פלטורין. פי' שלוחים: סמנטרין. פי' שלכנות: איכן. כמו היכן:

מראה מקום והגהות

א בבלי קל"ד (ב.)

ב תוספתא אהלות פ"ד משנ' שביעית ט' א' (ב.)

ג שביעי' ל"ח ד'. בבלי פסחים ק"ד: (ב.)

ד גרכת הש"ס כיני מחניתא (ב.)

ה גר' התוס' בבלי ברכות ט': ד"ה אחרים. מפי חכים.

ו בבלי ברכות שם.

ז ע' בבלי שבת י"ט: (ב.)

ח ע' בבלי ב"ק ל"ב.

ט סנהדרין ל' א' ע"ח ק"א ג'. ושם גרים מבריית בשם ר' יוחנן.

נחמיה כהד' עין א"ל אוף אנא סבר כן. ר"ח לא א' כן אלא כל הרף עין והרף עין שבחצי מ"ל דר"נ ספק הוא: א"ר מנא קשיית' קומי דר"ח בר תנינן תמן ראה אחת ביו' ואח' בין השמשו' אחת בין השמשו' ואחת למח' אם יודע הראייה מהיום ומקצתה למחר ודאי לטומא' ולקרבן ואם ספק שמקצת הראיה מהיו' ומקצתה למחר ודאי לטומא' וספק לקרבן. ר' חייא בר יוסף בעא קומי ר' יוחנן מאן תנא ראיה נחלקת לשנים ר' יוסי א"ל קשתה על דעתך דאת אמר כל הרף עין והרף עין שבחצי מ"ל דר' נחמיה ספק הוא. למה א"ל קשתיה להשבוא אליהו ויאמר זהו בין השמשות. מאן פליג ר' חנינא חברהון דרבנן בעי כמה דאת אמר בערבית נראו שלשה כוכבים אע"פ שהחמה נתונ' באמצע הרקיע לילה הוא. ומר אף בשחרית כן. א"ר אבא כתיב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה. וכתי' ובא השמש וטהר. מקיש יציאתו לביאתו. מה ביאתו משתכסה מן הבריות. אף יציאתו לכשתודע לבריות. א"ר בא כתיב הבוקר אור. התור' קראה לאור בוקר. תני ר' ישמעאל כבקר בבקר כדי ליתן תחום לבוקרו של בוקר א"ר יוסי בי ר' בון אם אומ' ליתן שביו של רקיע ללילה בין בערבי' בין בשחרית נמצאת אומר שאין היום והלילה שוין. ותני באח' בתקופת ניסן ובאחד בתקופת תשרי היום והלילה שוין: א"ר הונא נלפינ' מדרך הארץ שרי מלכא נפק אע"ג דלא נפק אמרין דנפק. שרי עליל לא אמרין דעל עד שעתה דייעל: זה שעומד ומתפלל צריך להשוות את רגליו. תרין אמורין ר' לוי ור' סימון חד אמ' כמלאכים. וחד אמר ככהני'. מאן דאמר ככהגים לא תעלה במעלות על מזבחי. שהיו מהלכים עקב בצד גודל וגודל אצל עקב. ומאן דאמר כמלאכים ורגליהם רגל ישרה. ר' חנינא בר אנדריי בשם ר' שמואל בר סוטר המלאכים אין להן קפיצין ומה טעמא קרב' על חד מן קמיא. קימיא: א"ר הונא זה שרואה את הכהנים בבית הכנס' בברכה ראשונה צריך לומר ברכו את ה' מלאכיו. בשנייה ברכו את ה' כל צבאיו. בשלישית ברכו ה' כל מעשיו. במוסף בברכה הראשונה צריך לומר שיר המעלו' הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדי' בבית ה' בלילות. בשנייה שאו ידיכם קדש. בשלישית יברכך ה' מציון. אם הוו ארבע חזור תליתאה בקדמיתא ורביעתא בתניינותא: אמר ר' חנ' מאיילת השחר עד שיאור המזרח אדם מהלך ארבע' מילין משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל. ומניין משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל דכתיב וכמו השחר עלה ונומ'. וכתיב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה. ומן סדום לצוער ארבעת מיל יותר הוון. א"ר זעירא המלאך היה מקדר לפניהן הדרך. ומניין מאייל' השחר עד שיאור המזרח ארבעת מיל כמו וכמו מילה מדמיא לחבירת'. א"ר יוסי בי ר' בון היא אילתא דשחרא מאן דאמר כוכבתא הוא טעיא זמנין דהוא מקדמא וזמנין דהו' מאחרה. מאי כרון כמין תרין דקורנין דנהו' דסלקין מן מדינח' ומנהרין: דלמא ר' חייא רבא ור' שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה וראו איילת השחר שבקע אורה. א"ר חייא רבה לר' שמעון בן חלפת' בירבי כך היא גאולתן של יש' בתחילה קימאה קימאה כל מה שהוא הולכ' היא רבה והולכת. מאי טעמ' כי אשב בחושך ה' אור לי. כך בתחיל' ומרדכי יושב בשער המלך. ואח"כ ויקח המן את הלבוש ואת הסוס. ואחר כך וישב מרדכי אל שער המלך. ואחר כך ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות. ואחר כך ליהודי' היתה אורה ושמחה: ואתי' דר' חייא בר' יודה דתני בשם ר' יודה שביו של רקיע מהלך חמשים שנה. אדם בינוני מהלך ארבעים מיל ביום עד שהחמה נוסרת ברקיע מהלך חמשים שנה אדם מהלך ארבעת מיל נמצא' אומר ששביו של רקיע אחד מעשרה ביום. וכשם ששביו של רקיע מהלך חמשים שנה כך שביה של ארץ ועביו של תהום מהלך חמשים שנה ומה טעם היושב על חוג הארץ וכתי' וחוג שמי' יתהלך. וכתיב בחוקו חוג על פני תהום. חוג חוג לגזירה שוה: תני עץ חיי' מהלך חמש מאות שנה. אמר רבי יודה בי"ר אלעאי לא סוף דבר נופו. אלא אפילו כורתו. וכל מימי בראשית מתפלגין מתחתיו ומה טעם והיה כעץ שתול על פלגי מים: תני עץ חיים אחד מששים לגן הגן אחד מששים לעדן. ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. תמצי' כור תרקב שותה. תמצית כוש מצרים שותה נמצאת אומר מצרים מהלך ארבעים יום. וכוש מהלך שבע שנים ועד'. ורבנן אמרין כמצי אבות הראשוני' כימי השמים על הארץ. וכשם שבין האר' לרקיע מהלך חמש מאות שנה. כך בין רקיע לרקיע מהלך חמש מאות שנה ועביו מהלך חמש מאות שנה. ומה חמיה מיטר עביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה. א"ר בון יהי רקיע בתוך המים. יהי רקיע בתוך. רב אמר לחים היו שמים כיום הראשון ובשני קרשו. רב אמר יהי רקיע יחוק הרקיע. יקרש הרקיע. ינלד הרקיע. ימתח הרקיע. אמר רבי יודה בן פזי יעשה כמין מטלי' הרקיע. היך מה דאת אמר וירקעו את פחי הזהב ונומ': תני בשם רבי יהושע עביו של רקיע כשתי אצבעיים. מלתיה דר' חנינא פליגא דא"ר אחא בשם רבי חנגא תרקיע עמו לשחקים חזקים כראי מוצק. הרקיע סלמד שהן עשויין כמס. יכול שאינן בריאן חל חוקים. יכול שהן נתרסין תלמוד לומר כראי מוצק. בכל שעה ושעה נראין מוצקים: רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. רבי יוחנן אמר

בגותג שבעלם אדם מותח אוהל על ידי שהות רפה. ברם הכא וימתחם כאוהל לשבת. וכתיב חזקים. ר' שמעון בן לקיש אמר בנוהג שבעלם אדם נוסך כלים על ידי שהות הוא מעלה חלודה ברם הכא כראי מוצק בכל שעה ושעה הן נראין כשע' יציקתן. רבי עזריה אמר על הא דר' שמעון בן לקיש ויכולו השמים והארץ וכל צבאם. ויכל אלהים ביום השביעי. ויברך אלהים את יום השביעי. מה כתיב בתריה אלה תולדות השמים. וכי מה ענין זה אצל זה. אלא יום נכנס ויום יוצא שבת נכנס שבת יוצא. חודש נכנס חודש יוצא. שנה נכנס שנה יוצאה. וכתיב אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים: רבי אומר ארבע אשמורות ביום וארבע אשמורות בלילה. השעה אחד מעשרי' וארבעה לשעה. העת אחד מעשרי' וארבעה לעונה. הרגע אחד מעשרים וארבעה לעת. כמה הוא הרגע רבי ברכיה בשם רבי חלבו אמר כדי לאומרו. ורבנן אמרין הרגע כהרף עין. תני שמואל הרגע אחד מחמשת ריבוא ושש אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה לשעה. רבי נתן אומר שלש ראש האשמורות התיכונה. רבי זריקי ור' אמי בשם רבי שמעון בן לקיש טעמ' דר' חצות לילה אקום להודו' לך על משפטי צדקך. וכתב קדמו עיני אשמורו'. ר' חזקיה א"ר זריקן ר' בא חד אמר טעמיה דר'. ותרינה אמר טעמיה דר' נתן. מאן דמר טעמא דר' חצות לילה. ומאן דמר טעמיה דרבי נתן ראש האשמורות התיכונה. מן מקיים רבי נתן טעמיה דר' חצות לילה. פעמים חצות לילה. ופעמים קדמו עיני אשמורות. הא כאי זה צד כשעה שהיה דוד סועד סעודת מלכים חצות לילה. וכשעה שהיה סועד סעודת עצמו קדמו עיני אשמורות. מ"מ לא הוה ארחא אתיא ומשכח לדוד דמיך. הוא שדוד אמר עורה כבודי עורה הנבל וכינור אעירה שחר. איתעיר יקרי מן קומי איקריה דברי'. איקרי לא השיב כלום מן קדם איקריה דברי'. אעירה שחר. אנא הוינא מעורר שחרה. שחרה לא הוה מעורר לי. והיה יצרו מקטרגו ואומר לו דוד דרכן של מלכים להיות השחר מעורתן. ואת אמר אעירה שחר. דרכן של מלכים להיות ישנין עד שלש שעות. ואת אמר חצות לילה אקום. והוא אומר על משפטי צדקך: ומה היה דוד עושה ר' פינחס בשם ר' אלעזר בר' מנחם היה נוטל נבל וכינור ונותנו מראשותיו ועומד בחצי הלילה ומנגן בהם כדי ששמעו חבירי תורה. ומה היו חבירי תורה אומרי' ומה אם דוד המלך עוסק בתורה אנו עאכ"ו: א"ר לוי כנור היה תלוי כנגד חלונותיו של דוד והי' רוח צפונית מנשבת בלילה ומנפנפת בו והיה מנגן מאיליו. ההד"ד והיה כנגן המנגן. כנגן במנגן אין כתב כאן אלא כנגן המנגן. הכינור היה מנגן מאיליו. מה מקיים ר' טעמא דרבי נתן ראש האשמורות התיכונה. א"ר הונא סופה של שנייה וראשה של שלישית הן מתוכות את הלילה. אמ' ר' מנא ויאות מי כתיב תיכונות לא תיכונה קדמית' לא מתחשבא דעד כדון בריית' עירין:

פסקא וחכמים אומרים עד חצות. ר' יוסא בשם ר' יוחנן הלכ' כחכמים. רבי יוסא מפקד לחברייא אין בעיתן מתעסקא באוריתא אתון קרייה שמע קודם חצות ומתעסקין: מילתיה אמר' שהלכה כחכמי' מילתיה אמרה שאמר דברי' אחר אמת ויציב: תני הקורא את שמע בבית הכנס' בשחר יצא ידי חובתו. בערב לא יצא ידי חובתו: מה בין הקורא בשחרית. ומה בין הקורא בערבית: ר' הונא בשם רב יוסף מה טעם אמרו אדם צריך לקרות שמע בביתו בערב בשביל להבריח את המזיקין. מילתיה אמרה שאין אמר דברים אחר אמת ויציב. מילתיה דר' שמואל בר נחמני אמר כן. ר' שמואל בר נחמני כד הוה נחית לעיבורה הוה מקבל גבי רבי יעקב גרוסה והוות ר' זעירא מטמר בכני קופיא משמענא היך הוה קרי שמע והוה קרי וחזר וקרי עד דהו' שקע מניה ט שנתיה: ומאי טעמא ר' אחא ור' תחליפתא חמוי בשם ר' שמואל בר נחמן רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה: מילתיה דר' יהושע בן לוי פליגא דר' יהושע בן לוי קרי מזמורי' בתרה. והא תני אין אומ' דברי' אחר אמת ויציב. פתר לה באמת ויציב של שחרי'. דמר ר' זעירא בשם ר' אבא בר ירמיה שלש תכיפות הן. תכף לסמיכה שחיטה. תכף לנטילת ידים ברכה. תכף לגאולה תפילה. תכף לסמיכ' שחיטה וסמך ושחט. תכף לנטילת ידים ברכה שאו ידיכם קדש וברכו את ה'. תכף לגאולה תפילה יהיו לרצון אמרי פי. מה כתיב בתריה יענך ה' ביום צרה. א"ר יוסי בי ר' בון כל מי שהוא תוכף סמיכ' לשחיטה אין פסול נוגע באותו קרבן. וכל מי שהוא תוכף לנטיל' ידים ברכ' אין השטן מקטרג באות' סעוד'. וכל מי שהו' תוכף גאולה לתפיל' אין השטן מקטרג באותו היו'. א"ר זעירא אנא תכפית גאולה לתפיל' ואיתצדי' באנגריא מובל' הדס לפלטין אמרו ליה ר' רבו היא. אית בני אינש הבין פריטין מחבי' פלטין: א"ר אמי כל מי שאינו תוכף לגאולה תפיל' למה הוא דומה לאוהבו של מלך שבא והרחיק על פתחו של מלך. יצא לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג שד הוא הפליג:

פסקא רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. אתיא דר' גמליאל כר' שמעון. דתני בש' ר' שמעון פעמי' שאד' קורי את שמע אחת לפני עמוד השחר ואחת לאחר עמוד השח' ונמצא יוצא ידי חובתו של יום

פירוש

וכר כעו ולחר: שרי. פי' התחיל: ומה טעמא כו'. פי' ומניין שאין להם קפילה ופייתי מדנלל שכ' קרנית על ס'. ודרים אל תקרי קמיה ולמדו שלשון הרלשונים ואלא קיימים פי' אלל המלאכי' העקרלים עומדי' וע"ש בפס': אם היו ר' כו' פי' ב"ה שנושאי' כפיהן ד' פעמי' אז בפעם הג' חוזר לפה שאמ' בראשון ובד' חוזר לב': ומן סדום כו'. פי' בתמיה והא ד' מיכאל אמר דה' מילין ניגרו כדאיתא בב"ר ושפי שהמלאך היה מקדר כו'. פלשן מקדרין בהרים שאין עודין גבה ההרים: כמו וכמו כו'. פי' דה"פ לפנתב כמו השח' עלה וכתב וכמו ב"פ דקיבא איעור דדמי ליה: דקורני' פי' בלולים: דלמא פי' מעשה: בקריצתא פי' בשחרי': קימאה פי' מעט: נופו. תרגום של מעלה טפא וה"פ לא התעלה שהי' רחבה ובוללת כל הסביבות אלא נורו שהו' החלל שבו אחלעי' השורש. ובב"א סלחתי לא סוף דבר נופו אלא אפילו קורתו וה"פ לא הנוף של אילן אלא אפילו הקור' הוא מהלך ת"ק וכן הנוסח' נב"ר: השני אבות כו'. פי' קמ"ג שנה דאברהם יק"פ דיצחק וקמ"ז דיעקב עולי' ת"ק שנה וג' שנים שעדיין לא הכיר אברה' את בוראו לא חשיב ופייתי ראייה על זה שנא' למען ירבו ימיכם בימי אבותיכם והם היו בימי השמי' על הארץ שהם ג"כ מהלך ת"ק: צלר. קרח פתרגמין גלידי: כמס. פי' שאוא פמות סב' אלבעות וזה פלע אדר"י: נסך. פי' מתיך ועש' כלים וליקים הם מעלים חלודה: איתער יקרי כו'. פי' ליגח אס' כן עורה ולא תשן כשחשכח' לחום לכנרי אין כנרי יתפן לכלום נגד כנוד בורלי:

פיסקא

מילתא אמרה. פי' זאת אומרת: ואיתצדית פי' שנתפסתי לעבודת המלך להביא הדסים בהיכלי מלך: רבו היא פי' חשיבות הוא דאיכא בני אדם' שנותנין ממון לראות היכלי מלך:

מראה מקים והגהות

א בבלי יומא פ':
וצ"ל ר' חנינא וגם נתהפך שם הגירסא ע' שם.

ב. בבלי פסחים ל"ה:

ג צ"ל נופו.
ד צ"ל קורתו

ה עי' בראשית רבה פ' י"ב ד' ע"ג ג' תמוך (ערך חננקי) ושם הגרסא. ר' יצחק ור"ש בן לקיש. ר' יצחק אמר בשר ודם בונה אוהל ופותח אוהל חננקי על ידי שהות הוא רפה קמעה. ברם הכא התרקיע עמו לשחקי'.— ר"ש בן לקיש אמר בשר ודם מולק כלים חננקי על ידי שהות וכו'.

ו בבלי ברכות ג':

ז שם ז'.

א מאימתי

מראה מקום והגהות

א פ' בבלי שבת ל"א:

ב פ' היטב שם ל"ד:

קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן עד סוף האשמורת הראשונה דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבי גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר: ב מעשה ובאו בניו מבית המשתה ואמרו לו לא קרינו את שמע אמר להן אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות: ג ולא זו בלבד אמרו אלא כל שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואיברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר: ד כל הנאכלין ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה: ה מאימתי קורין את שמע בשחרין משיכיר בין תכלת ללבן רבי אליעזר אומר בין תכלת לכרתי ונומרה עם הנץ החמה. רבי יהושע אומר עד ג' שעות שכן דרך בני מלכים לעמוד בג' שעות. הקורא מכן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה: ו בית שמאי אומר בערב כל אדם יטו ויקרו ובבוקר יעמדו שנאמר בשכבך ובקומך. ובית הלל אומרים כל אדם קורין כדרכן שנא' ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר בשכבך ובקומך. בשעה שבני אדם שוכבין ובשעה שבני אדם עומדין: ז אמר רבי טרפון אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי בית שמאי וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל: ח בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה בערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה. אחת ארוכה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך. אינו רשאי לקצר. לקצר אינו רשאי להאריך. לחתום אינו רשאי שלא לחתום. שלא לחתום אינו רשאי לחתום: ט מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר להן רבי אליעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנא' למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות. וחכמים אומרים ימי חייך העולם הזה. כל ימי חייך להביא את ימות המשיח:

סליק פירקא.

מאימתי קורין את שמע בערבין כו'. אנן תנינן משעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן. תני רבי חייא משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת. ותני עלה קרובים דבריהן להיות שוין. איתא חמי משעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן יממא הוא תם כוכביא הוא. משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת שעה והדרתי ליליא הוא. ואת אמר קרובים דבריהן להיות שוין. אמר רבי יוסי תיפתר באילין כופרניא דקיקייא דאורחיהון מסתלקא עד דהוא יממא דצרי לון מקמי חיותא. תני הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו אם כן למה קורין אותה בבית הכנסת. אמר רבי יוסי אין קורין אותה בבית הכנסת בשביל לצאת ידי חובתו אלא כדי לעמוד בתפילה מתוך דבר של תורה: רבי זעירא בשם רב ירמיה ספק בירך על מזונו ספק לא בירך צריך לברך דכתיב ואכלת ושבעת וברכת. ספק התפלל ספק לא התפלל אל יתפלל חדא מרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. למה שאין תפילה מפסדת: ספק קרא ספק לא קרא נישמעינה מן הדא הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו. וקודם לכן לאו ספק הוא ואת אמר צריך לקרות. הדא אמרה ספק קרא ספק לא קרא צריך לחזור: סימן לדבר משיצאו הכוכבים. ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים. וכתיב והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה: כמה כוכבים יצאו ויהא לילה. רבי פינחס בשם רבי אבא בר פפא כוכב אחד ודאי יום. שנים ספק לילה. שלשה ודאי לילה: שנים ספק והכתיב עד צאת הכוכבים. אלא מיעוט כוכבים שנים. קדמיא לא מתחשב: בערב שבת ראה כוכב אחד ועשה מלאכה פטור. שנים מביא אשם תלוי. שלשה מביא חטאת. במוצאי שבת ראה כוכב אחד ועשה מלאכה מביא חטאת. שנים מביא אשם תלוי. שלשה פטור: רבי יוסי בר בון בעי אין תימר שנים ספק. ראה שני כוכבים בערב שבת והתרו בו ועשה מלאכה. ראה שני כוכבים במוצאי שבת והתרו בו ועשה מלאכה. מה נפשך אם הראשונים יום הן אף האחרונים יום הי ויהא חייב על האחרונים. אם האחרונים לילה אף הראשונים לילה ויהא חייב על הראשונים. ראה ב' כוכבים בערב שבת וקצר כחצי גרוגרת. בשחרית וקצר כחצי גרוגרת. ראה שני כוכבים במוצאי שבת וקצר כחצי גרוגרת. מה נפשך אם הראשונים יום הן אף האחרונים יום הן ויצטרף של שחרית עם של מוצאי שבת ויהא חייב על האחרונים. אם האחרונים לילה אף הראשונים לילה ויצטרף של שחרית עם של לילי שבת ויהא חייב על הראשונים: הדא דתימר באילין דליה אורחיהון מתחמיא בימֹמא. ברם באילין דאורחהון מתחמיא בימֹמא לא משערין בהון. אמר רבי יוסי ברבי בון ובלחוד דיתחמון תלתא כוכבן בר מן הדא כוכבתא: רבי יעקב דרומנה בשם רבי יהודה בן פזי כוכב אחד ודאי יום. שנים לילה: ולית ליה ספק. אית ליה ספק בין כוכב לכוכב: תני כל זמן שפני מזרח מאדימות והו יום. הכסיפו והו בין השמשות. השחירו נעשה העליון שוה לתחתון והו לילה: רבי אומר הלבנה כתקופתה התחיל גלגל חמה לשקע ותחלת גלגל לבנה לעלות זהו בין השמשות: אמר רבי חנינא סוף גלגל חמה לשקע ותחילת גלגל לבנה לעלות. ורבי שמואל כן אין הלבנה זורחת בשעה שהחמה שוקעת ולא שוקעת בשעה שהחמה זורחת: רבי שמואל בר חייא בר יהודה בשם רבי חנינא התחיל גלגל חמה לשקע אדם עומד בראש הר הכרמל ויורד וטובל בים הגדול ועלה ואוכל בתרומתו חזקה ביום טבל. הדא דתימר בההוא דאזיל ליה בקפונדרא. ברם ההוא דאזיל ליה כאיסרטא לא בדה: איזהו בין השמשות. אמר רבי תנחומא לטיפה של דם שהיא נתונה על גבי חדה של סייף נחלקה הטיפה לכאן ולכאן זהו בין השמשות. איזהו בין השמשות משתשקע החמה כדי שיהלך אדם חצי מיל דברי רבי נחמיה. רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין ולא יכלו לעמוד עליו חכמים: רבי יוסי ורבי אחא הוו יתבין אמר רבי יוסי לרבי אחא לא מסתברא סוף חצי מיל ודבי

פירוש

מאימתי קורי' את שמע כו': לוכל כמו לאכול: איתא חמי פי' תא חזי ולשון קושיא הוא כמו תא שמע בתלמוד בבלי: כופרני' בחגוריהם ובמירותם מתרגמינן ניתפלפי בכופרניהון ופי' הסוגי' נראה דה"ק דהכ' איירי שנהגו בני אדם היתני' נערי הפרחות היוצאים מן בית המדרש ולפיכך הם מקדימין לאכילתן וא"כ בני אדם והכה' פר שיעור' הוא וכמין זאת הסוגיא היא בבבלי דפרקין: אם כן כו' הסוגי' עיין בפרקי' בתו' ובהרא"ש והל' התוספו' הארכו לפעמים בזה [illegible] קורה שלהלין דבריהם על הגליון יעויין שם: הדא אמרה כמו זאת אומרת: סימן לדבר כו' פי' אמתניתין קאי דקתני משעה שהכהנים כו': אין תימר כמו אם תאמר לעיל: הדא דתימר באלין כו' פי' בד"א בכוכבים שאינם נראים ביו' אבל נוהג דנראים ביום לא משערינן. בר מן הדא כוכבתא [illegible] בפ' נוגה מדליקין [illegible] הגוספת תלתא כוכבין דדמין כתלת כוכבתא ופי' כלומר שנראים רצופי' במקום אחד ובראבי"ה [illegible] הנוסח כמין שבתות בר"ן וכמ' ה"ל שמעתי בשם רבי יהודה דה"פ שעומדים סדורי' שלשה זה תחת זה במערב ולי נראה שעומדים שלשה במלונה ולא נראים כאלו הם כוכב אחד ולא הוא לילה וכן ראוי להחמיר בתענית ציבור עכ"ל: וקלונה פי' בערוך שהוא כמין כי יוצית: באיסרטא פי' בערוך שהוא מלשון סרטיא לא איצרו כו: וכו'

* * *

נתחדש כי עם כל זה כי שגיאות מי יבין ומנסתרות נקני כמעט לסיבת קוצר השגה ועתק הכתב כי בסברים ערבים ומיושם ידיעתם וקוצר השגתם אשר נגערנו מדעת ואין בינת אדם גם דלי תנע ורוק הארץ במה יום אם פרחס יוסיפו כפליים עריכס. לכסס נגרדס הם ולקנן בנסיעותיו ולסעף פארותיו אשר פריו פרי תעדים מטעת סעפוקי"ה מתוק עתוק מי יתגלגל מי יעלה שמים דרך תהומות ישמיענו אלים ומרעה כי מי יתיצב נגדי כי עתק אך זאת השב אל לבנו סיבה המעתים כי אל אלקי ישראל הוא ידע וישראל הוא ידע כי לא לבתגדר ולקחת לנו שם בארץ עם תלמי הרן כבונים חרבות למו עשים זאת ואולם נעשה זאת לא על דגל באותותם זכרים בפתגת' מעתה אלא ורק כעדים והמורים את יופי מעלת הספר. סוף אשר לו דחייה תכנה אולי לסיבת זה ימלא פני תבל בתחינה על שארית הפליטה בתגלה גאל אשר אור לו בציון לבבם עם ירושלים וכל ישראל לקבץ ויכו עיניו רואות את תורים ולשמוע דברי מתיק יתן לאמר יברככם יי' מציון ורא"ו בטוב ירושלים וידעו גם ידעתם כי כל מעיין בגליון הזה ידע כי אין לנו דבר לבתגדר מאשר ירוה אותו כרואה יאמר הלא לא בתרומת במתדלותם כי אם נטוב הזדמנות סיבה זאת תודה לנו ולבנים עד עולם ולכן כל ישראל נחוקת תורים הם ויבוש אותם לכן זכות ויתקנו את אשר עוותו ותנחם גם למקוטעו ביום מחר אזה השב אל לבינו על כן מחל נא לא הפנים אותו ביום גר והגלה חסות לנו בעיר תמר ויספר לו שיר יודע בזה ישלח מלאכה לפנים לבורות לנו הדרך אשר נלך ואת המעשה אשר נעשה דיסו לרצון אמרי פינו והגיון לבנו לפני צורים וגואלים אמן אכי"ר:

והנה כל הדפוסים הראשונים שפו התוו ולא נמצא רק אחד בעיר ונשנת רס"ט ואילך לא נדפס כל הירושלמי במקום אחד רק קדר זה כנס וסדר אשר במקום אשר ואין יד כל תנעת לקנצם מה גם כי דמי המחיר רב מאד.

על כן נראות כתהום תהום כי תורת רבותינו חכמי התלמוד ירושלמי כבאר מים חיים סלה. ויאמר בן איך חרס אין לה. אבני אדרת. יודי הנקבות. ויקם וידפיס נמור כמס את כל הירושלמי כדין טהור ויד לבן כאשר עיני הקורא תחזינה. ולמען סות הדבר שוה לכל נפש ולא יתייקר השער. אשר עם הספר לבנית הפירוש סימן של דפוס קראקא. ולבקש פני חכמים לעשות מראה מקומות והגהות וכו' לעונת הקורא.

והנה הנה עלי להזכיר שמות החכמים אשר סיו בהתעבי במלאכה הנכבדה הלזו. מס' ברכות הגהות ומראה מקומות הכה ממלאכת מחשבת הרב הגה' זלמן גרמן מ' הרב מטניידעמיהל ותנם עד מס' פסחים פרח ונגע באנרך הסמן הגה' יודל תקלאכלאדקי ז"ל ואחרי פטירתו נקרא ה' לפני הכסא הגדול והוקם הרב הגה' מו"ה מרדכי בן עמ' יצחק יהודה לי"ב ווייספמאן חיות מ' תפאררנאוו הוא הגדיל לעשות הכל אשר סיו לפניו כאשר עיני הקורא תחזינה. וכעת הזאת תמצאו אחז יודע בסיבה וגם הוא עשה שהנה כגהות והכניס בין דברי החכמים הספרים. ותחם הגהה את ה' נמס' עירובין כ"ד א' והוא שינה וגו' רבי יחזק גר מריי"ק ע' סלה הלכה ג' קידושין ל"ט א' מדרס ל"ח א' כתובות ל"ב ד' והוא ניקש ממנו נסעיר על זה. ישלם ה' פעלם. והנה הספר נספחו עוד הגהות ומראה מקומות על כל התלמוד ירושלמי הכהס ווייספמאן כנ"ל.

והנה זה צריך אנו להודיע כי בכל מקום אשר נמצא תיבה או מאמר המסובר בין שני חצאי ירח כזה ( ) הוא מחמת ידי הכהס ווייספמאן והוא הגיש את המקורי.

והנה מאוד להתנצל על הגהות אשר הבטחנו בהודעה אשר שלחנו בתוך ישראל ולא קיימתיה עד עתה. סיבת ביאור מלות יונית ורומית הגהות אחרונות והמקומות הטעלים בתלמוד ירושלמי. הנה הכהס הגדול אשר עליו שמתי מבטחי אפפו עליו טרדות אין מספר ולא ביכולתו לגמור מלאכתו עד עת כלות הדפוס. לכן ברצות ה' אדפיס בזמן קצר קונטרים מיוחד ואשלם מדי. והנה אשים קצי לאלי. פה קראטאשין בן ציון בעערענגר.

Div. S.
29612
fT151Y

הקדמה

נאם המוציא לאור

מקרה בני האדם כן מקרה הספרים זה יעלה מעלה מעלה ורבים יחלו את פניו וזה ירד מטה וגם רעיו ירחקו ממנו. תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי (גמרא דבני מערבא) ממקור אחד יצאו ותאומים המה. ועד לירושלמי משפט הבכורה כי מחמת כמלה ששם לפני אחיו ופי שנים לו כדין הקבלה איש מפי איש לאמורה מפי לאמורה. אכן הזמן האחרונים שמו לבעיר חלק הבכורה והבכור סגלתו עימהם. רבנן סבוראי גאוני בבל כמעט לא ידעו ולא הכירו את הירושלמי. רבינו חננאל ור' נסים ראשי ארץ קירואן כמה הראשונים אשר כבוד את שמו על שפתם. וגם בעלי התוספות והרא"ש עסקו בו אך זעיר שם זעיר שם. על כן זכה אחד מבני תורה אין דורש ואין מבקש וכתבי יד מועטים.

בסוף המאה החמישית לאלף השישי (ה' ר"ע—ר"פ) שנים מחוץ לגריפה על ידי מסירת המשומד יוחנן פפערקורן והכומרים חברת חוזינן לפני הקיסר מאקסימיליאן, וחסד נטה כי ה' הפך את לב האפיפיור לטובה ע"י ההשתדלות חכם נכרי רייכלין שמו וזכור לטוב עד כי האפיפיור בעצמו צוה לאחד מחכמי הגוים דניאל במבערג מאנטוורפן להביאם תחת מכבש הדפוס. ויהי כן.

ויהי אחרי הדפיסו את תלמוד בבלי משנת ר"פ עד רפ"ג ויקם להוציא לאור גם את הירושלמי וחכמי הסופרים אשר נלוו על ימינו לסעדו ולתמכו נקבו ויעשו כתבי יד ירושלמי ולא תמצא כי אם על ד' סדרים.

זה לשון המבקשים אשר יגעו להדפיס את תלמוד ירושלמי דפוס ויניציאה בבית דניאל בומבערגי בשנת ה' רפ"ג בסוף הספר:

עד כאן אשכחנא מהאי תלמודא ולאיכא טובא בגלותא אגרין אתגרין בכל דוכתין ופרקין ולאיכא ולא אשכחנא אלא אילין ד' סדרין תלמודא יתהון בגליונין כמאה אגרא ובהלא בשיבוש סגין ומקלקלין ועריכן בהו טובא למיבך בהריה קשוט בנירקות סופרות עם תלת טופסין אחרינין דסקיבות דהוין קדמנא כד סייעא מעכן בכלי תקנא וכען גלי ובני רחמין קדם אלהא חיים עילאה דיהיב קדמנא תשלום כל תלמודא וחסב לאשלמא ליה בדקא יאות וחכה לאשלמא סדר הגדל עם סגבות מיתפית והעגיד תגנה והעגל עם והתורה מקום שתניה כאשל הגדל הרב רבי דוד פלקמון יצ"ו אשר כלה קולים מן ספרים וחכה להתהלל ולהשלים כל שאר ספרי הקדש אמן.

ואחרי ק"ב שנים בשנת שס"ט ויקם ר' יצחק בן אהרן להדפיס את הירושלמי שנית בעיר קראקא כמו בדפוס ויניציאה, אך הוסיף פירוש קצר ממחבר פלוני אלמוני אשר העלים את שמו, והדפוס קראקא הוא על נייר מחוק והאותיות רע וגם מעט:

שמעו אלים רודפי צדק עם תורת אלקים בלבבם המעותרים האח האח ראתה עינים וכל רזין סתריך אמונת עורין ולא מפרשין כלא גנבן הגימא יודעי סתרי תעלומות חכמה כפליים לתושיה ביתר שאת וביתר עוז אחרי לב אמוני כי אשר שמו תגמת פניכם ללכת אל עיר האלקים סלה לבנט' נסוב ימיכם בתלמוד בבלי אשר חכו ממתקים אף כולו נעים שמעו ותרו נפשיכם אוכה היתה לזונה קריה נאמנה אשר ישבו כסאות למשפט ואלו שלום ירושלים בעיר שחבר' לה יחדיו על זאת ישתוחם כל חסיד יבכל כי זאת יד החכמה תעלמה חנין כל חכמת תלמוד ירושלמי תורת האמת אשר בלבבכן אשר אורח דלרעיה מחכים הלא גם את זה לעומת זה עשה האלקים אילו ואילו דברי אלהים חיים ותחזו מכם נפשו ומה תעשו ליום פקודה כי יפקוד אלקים אתכם ויעלה אתכם מעמקי מצרים ועיניכם תחזינה ירושלים נוה שאנן אשר תעמדו כנתהם. אך זאת השב אל לבכם כי שער תשובות בדבר האח' לשיבת אשר אתכה נכונה פה עמנו סוס ולא תשיב יד למלאות חפצו ולתת תחית כי אם אחד מעיר ושנים ממשפחה הב' לשיבת אשר הוא מחוז חפצו הממשי תבלי בסות עיניו אשר גם כי יותן על יד יודע ספר לאמר קרא נא זה ויאמר לא כי חתום הוא: ויען אשר התלמוד התחלה כל תלמידים לדים אשר מסלתים לנקל התפילה הטלה בית אל. אל בתתי א"ב ולבאר' המכשלו' סלולה אשר תמצא אין לם בספרים עתיקים מתכם מתוקם. הבה מעליכם מריקם. נאור תורה תמשכם. כן כתב ספר הרב הגאון"ם אשר העתיק דברים כבירים. וגלל בתים אדירים. היינו אחי ורבא באמנה נחרים. ולו שם בגבורים. גאון הכבה קרית ספר ויגרש תמה בני עמק כל ספר קצי אשר לא חסר בתלמוד שלנו ומזיך לה כן אהרן סגילון וגם ספר יפה מראה וספר המסורת בידים אשר חבר החסיד מהר"ר יהודה מפלניק ואלה אינו ספרי הרבה אשר לא מדע שמם ולא שמעתי עין ראה ולבן בשם תחכימו ומאור עלינו ולא כמנע טוב מבעליו כאשר לאל ידינו לעשות עמכם טוב להשיב שבות ירושלים דברי חכמים וחידותם ולחבש את ירושלים בנרות ולא עד תמימותו ולכן אחר הקונטרס בנאתרים אחד אשר נמלא דברי פי חכם תשואות חן לו ואז נעלה אותם על ספר לזכרון לפני אלהי ואף גם זאת המסקנה עוד יחד להראות לאחי מקומות בתלמוד בבלי תמצאם גם לפעמים פירשם דרשת הרב אלפס והרב רבי משה בר מיימוני מכירם ואת אשר נלמד מהלכותיהם ומרשיקן עם תרגום ונכה אם על דגלו ומקומו יבא שלום

027380

תלמוד

ירושלמי

כמו שנדפס בויניציאה בשנת (ה׳ אלף רפ״ב לב״ע)

עם

פירוש קצר על הגליון כבדפוס קראקא (משנת ה׳ ש״ס״ט)

ונלוו אליו

הגהות והערות מקום המשנה לתוספתא בירושלמי ובבלי מכילתא ספרא ספרי ותוספתא והמדרשים

הובא לבית הדפוס מאת מהז בן ציון בשרענר׳

קראטאשין

בשנת תרף לפ״ק

בהוצאת חאדין לי לאמם בברלין.

Sch. R.

תלמוד ירושלמי

Der Jerusalemitische Talmud

1920 • 5680

VERLEGT BEI LOUIS LAMM IN BERLIN

Isidor Rothziegel Berlin

Date Due

JAN 2 '70			
AUG 16 '72			
AUG 20 '75			
NOV 15			
APR 1 9			
MAY 1			
MAY 1 4			
MAY 3 1			
JUN 1 4			
JUN 6 '79			
JUN 18 '79			
JUN 20 '80			
APR 27 1981			
FEB 29 1988			
JUN 01 1991			

Demco 38-297

Duke University Libraries
D00904663S

Div.S. 296.12 fT151Y 327380

Talmud. Yerushalmi

Jerusalemitische Talmud

DATE	ISSUED TO

D00904663S
Duke Library Service Center